

el-Okyânûsu'l-Basît fi Tercemeti'l-Kâmûsi'l-Muhît

KÂMÛSU'L-MUHÎT TERCÛMESİ

MÛTERCİM ÂSİM EFENDİ

1. CİLT

[أ ب آ]-[ي وج]

TÜRKİYE YAZMA ESERLER KURUMU BAŞKANLIĞI YAYINLARI: 1

- Edebiyat ve Sanat Serisi* : 1
Sözlük Dizisi : 1
Kitabın adı : el-OKYÂNÜSU'L-BASÎT fî TERCEMETİ'L-KÂMÜSİ'L-MUHÎT
KÂMÜSÜ'L-MUHÎT TERCÜMESİ
1. Cilt [أ ب أ]-[ي و ج] (6 Cilt)
Müellifi : MÜTERCİM ÂSİM EFENDİ (1755-1820)
Yayın hazırlık - Çeviri yazı : Mustafa Koç Eyyüp Tanrıverdi
Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Dicle Üniversitesi,
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Arap Dili ve Belagatı Anabilim Dalı
Editör : Prof. Dr. Mustafa Koç
Arşiv Kayıt : Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi,
Hamidiye Koleksiyonu, No. 1377-1378-1379
Kitap tasarımı : Abdusselam Feriatoğlu
Yapım : Fotografika Ltd. Şti.
Baskı : Pasifik Ofset, Cihangir Mah. Baha İş Merkezi A Blok 34310
Haramidere-İstanbul. Tel.: 0212 412 17 77
Sertifika No. 12027
Baskı yeri ve yılı : İstanbul 2013
Baskı miktarı : 1. Baskı, 2000 adet

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI
Library of Congress A CIP Catalog Record

Mütercim Âsım Efendi
el-Okyânûsu'l-Basît fî Tercemeti'l-Kâmûsi'l-Muhît
Kâmûsu'l-Muhît Tercümesi, 1. Cilt (6 Cilt)
1. Mütercim Âsım, 2. Kamus, 3. Arapça Sözlük, 4. Fîrûzâbâdî,
5. Arap Dili ve Edebiyatı, 6. Türk Dili ve Edebiyatı, 7. Osmanlı Türkçesi
ISBN: 978-975-17-3658-1

Copyright © Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı. Her hakkı mahfuzdur.

Bütün yayın hakları *Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı*'na aittir. Başkanlığın izni olmaksızın tümüyle veya kısmen, hiçbir yolla ve hiçbir ortamda yayınlanamaz ve çoğaltılamaz.

T. C. Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı

Ticarethane Sok. No: 12 34410 Sultanahmet / Fatih / İstanbul

Tel.: +90 (212) 511 36 37

Faks: +90 (212) 511 37 00

info@yek.gov.tr

www.yek.gov.tr

EL-OKYÂNÛSU'L-BASÎT
FÎ TERCEMETÎ'L-KÂMÛSÎ'L-MUHÎT

KÂMÛSU'L-MUHÎT TERCÜMESİ

MÜTERCİM ÂSİM EFENDİ
(1755-1820)

1. CİLT

[أ ب آ]-[ي و ج]

Yayına Hazırlayanlar

Mustafa Koç

Eyyüp Tanrıverdi

TÜRKİYE
YAZMA
ESERLER
KURUMU
BAŞKANLIĞI

TAKDİM

İnsanlık tarihi, akıl ve düşünce sahibi bir varlık olan insanın kurduğu medeniyetleri, medeniyetler arasındaki ilişkileri anlatır. İnsan, zihnî faaliyetlerde bulunma kabiliyetiyle bilim sanat ve kültür değerleri üretir, ürettiği kültür ve düşünce ile de tarihin akışına yön verir.

Medeniyetler, kültürler, dinler, ideolojiler, etnik ve mezhebî anlayışlar arasındaki ilişkiler kimi zaman çatışma ve ayrışmalara, kimi zaman da uzlaşma ve işbirliklerine zemin hazırlamıştır.

İnsanların, toplumların ve devletlerin gücü, ürettikleri kültür ve medeniyet değerlerinin varlığıyla ölçülmüştür. İnsanoğlu olarak daha aydınlık bir gelecek inşa edebilmemiz, insanlığın ortak değeri, ortak mirası ve ortak kazanımı olan kültür ve medeniyet değerlerini geliştirebilmemizle mümkündür.

Bizler, Selçuklu'dan Osmanlı'ya ve Cumhuriyet'e kadar büyük devletler kuran bir milletiz. Bu büyük devlet geleneğinin arkasında büyük bir medeniyet ve kültür tasavvuru yatmaktadır.

İlk insandan günümüze kadar gökkubbe altında gelişen her değer, hakikatin farklı bir tezahürü olarak bizim için muteber olmuştur. İslam ve Türk tarihinden süzülüp gelen kültürel birikim bizim için büyük bir zenginlik kaynağıdır. Bilgiye, hikmete, irfana dayanan medeniyet değerlerimiz tarih boyunca sevgiyi, hoşgörüyü, adaleti, kardeşlik ve dayanışmayı önplanda tutmuştur.

Gelecek nesillere karşı en büyük sorumluluğumuz, insan ve âlem tasavvurumuzun temel bileşenlerini oluşturan bu eşsiz mirasın etkin bir şekilde aktarılmasını sağlamaktır. Bugünkü ve yarınki nesillerimizin gelişimi, geçmişimizden devraldığımız büyük kültür ve medeniyet mirasının daha iyi idrak edilmesine ve sahiplenilmesine bağlıdır.

Felsefeden tababete, astronomiden matematiğe kadar her alanda, Medine'de, Kahire'de, Şam'da, Bağdat'ta, Buhara'da, Semerkant'ta, Horasan'da, Konya'da, Bursa'da, İstanbul'da ve coğrafyamızın her köşesinde üretilen değerler, bugün tüm insanlığın ortak mirası hâline gelmiştir. Bu büyük emanete sahip çıkmak, bu büyük hazineyi gelecek nesillere aktarmak öncelikli sorumluluğumuzdur.

Yirmi birinci yüzyıl dünyasına sunabileceğimiz yeni bir medeniyet projesinin dokusunu öreceğ değerleri üretebilmemiz, ancak sahip olduğumuz bu hazinelerin ve zengin birikimin işlenmesiyle mümkündür. Bu miras bize, tarihteki en büyük ilim ve düşünce insanların geniş bir yelpazede ürettikleri eserleri sunuyor. Çok çeşitli alanlarda ve disiplinlerde medeniyetimizin en zengin ve benzersiz metinlerini ihtiva eden bu eserlerin korunması, tercüme ya da tıpkıbasım yoluyla işlenmesi ve etkin bir şekilde yeniden inşa edilmesi, Büyük Türkiye Vizyonumuzun önemli bir parçasıdır. Bu doğrultuda yapılacak çalışmalar, hiç şüphesiz tarihe, ecdadımıza, gelecek nesillere ve insanlığa sunacağımız eserleri üretmeye yönelik fikrî çabaların hasılası olacaktır. Her alanda olduğu gibi bilim, düşünce, kültür ve sanat alanlarında da eser ve iş üretmek idealiyle yeniden ele alınmaya, ilgi görmeye, kaynak olmaya başlayan bu hazinelerin ülkemize ve tüm insanlığa hayırlar getirmesini temenni ederim. Aziz milletimiz, bu kutsal emaneti yücelterek muhafaza etmeyi sürdürecektir.

Recep Tayyip Erdoğan

T. C.

Başbakan

İÇİNDEKİLER (Cilt 1)

TAKDİM	4	Faslu'l-bā'i'l-muvahhade	283
GİRİŞ	9	Faslu't-tā'i'l-fevkiyye	286
OKYĀNŪSU'L-BASĪT		Faslu'ş-ş ā'i'l-müsellese	293
FĪ TERCEMETİ'L-KĀMŪSİ'L- MUḤĪT 19		Faslu'l-cīm	304
TERCEME-İ MUKADDİME-İ KĀMŪS 27		Faslu'l-hā'i'l-mühmele	332
LĀMĪA 33		Faslu'l-hā'i'l-mu'ceme	364
BĀBU'L-HEMZE 121		Faslu'd-dāli'l-mühmele	386
Faslu'l-hemze 121		Faslu'z-zāli'l-mu'ceme	396
Faslu'l-bā'i'l-muvahhade 124		Faslu'r-rā'i'l-mühmele	409
Faslu't-tā'i'l-fevkiyye 134		Faslu'z-zāyi'l-mu'ceme	440
Faslu'ş-şā'i'l-müsellese 135		Faslu's-sīni'l-mühmele	451
Faslu'l-cīm 137		Faslu'ş-şīni'l-mu'ceme	470
Faslu'l-hā'i'l-mühmele 145		Faslu'ş-şādi'l-mühmele	495
Faslu'l-hā'i'l-mu'ceme 153		Faslu'd-dādi'l-mu'ceme	509
Faslu'd-dāli'l-mühmele 159		Faslu't-tā'i'l-mühmele	518
Faslu'z-zāli'l-mu'ceme 165		Faslu'z-zāi'l-mu'ceme	528
Faslu'r-rā'i'l-mühmele 167		Faslu'l-ayni'l-mühmele	531
Faslu'z-zāyi'l-mu'ceme 176		Faslu'l-ğayni'l-mu'ceme	572
Faslu's-sīni'l-mühmele 178		Faslu'l-fā	587
Faslu'ş-şīni'l-mu'ceme 184		Faslu'l-kāf	588
Faslu'ş-şādi'l-mühmele 190		Faslu'l-kāf	625
Faslu'd-dādi'l-mu'ceme 193		Faslu'l-lām	655
Faslu't-tā'i'l-mühmele 196		Faslu'l-mīm	670
Faslu'z-zāi'l-mu'ceme 200		Faslu'n-nūn	671
Faslu'l-ayni'l-mühmele 202		Faslu'l-vāv	698
Faslu'l-ğayni'l-mu'ceme 204		Faslu'l-hā	712
Faslu'l-fā 205		Faslu'l-yā'i't-tahtıyye	724
Faslu'l-kāf 212		BĀBU'T-TĀ'İ'L-FEVKİYYE 725	
Faslu'l-kāf 218		Faslu'l-elif 725	
Faslu'l-lām 226		Faslu'l-bā'i'l-muvahhade 729	
Faslu'l-mīm 232		Faslu't-tā'i'l-fevkiyye 739	
Faslu'n-nūn 237		Faslu'ş-şā'i'l-müsellese 740	
Faslu'l-vāv 249		Faslu'l-cīm 743	
Faslu'l-hā 259		Faslu'l-hā'i'l-mühmele 745	
Faslu'l-yā'i't-tahtıyye 269		Faslu'l-hā'i'l-mu'ceme 750	
BĀBU'L-BĀ 271		Faslu'd-dāli'l-mühmele 754	
Faslu'l-hemze 271		Faslu'z-zāli'l-mu'ceme 755	

Faslu'r-rā'i'l-mühmele	756	Faslu'l-kāf	881
Faslu'z-zāyi'l-mu'ceme	757	Faslu'l-kāf	884
Faslu's-sīni'l-mühmele	760	Faslu'l-lām	887
Faslu'ş-şīni'l-mu'ceme	770	Faslu'l-mīm	893
Faslu'ş-şādi'l-mühmele	773	Faslu'n-nūn	897
Faslu'd-ḍādi'l-mu'ceme	779	Faslu'l-vāv	901
Faslu't-tā'i'l-mühmele	779	Faslu'l-hā	904
Faslu'z-zā'i'l-mu'ceme	780	Faslu'l-yā'i't-tahtiyye	905
Faslu'l-ʿayni'l-mühmele	780	BĀBU'L-CĪM	907
Faslu'l-ʿayni'l-mu'ceme	783	Faslu'l-hemze	908
Faslu'l-fā	784	Faslu'l-bā'i'l-muvahhade	912
Faslu'l-kāf	789	Faslu't-tā'i'l-fevkiyye	922
Faslu'l-kāf	793	Faslu'ş-şā'i'l-müsellese	924
Faslu'l-lām	800	Faslu'l-cīm	928
Faslu'l-mīm	804	Faslu'l-hā'i'l-mühmele	929
Faslu'n-nūn	811	Faslu'l-hā'i'l-mu'ceme	941
Faslu'l-vāv	818	Faslu'd-dāli'l-mühmele	956
Faslu'l-hā	821	Faslu'z-zāli'l-mu'ceme	971
Faslu'l-yā'i't-tahtiyye	824	Faslu'r-rā'i'l-mühmele	973
BĀBU'Ş-ŞĀ'	825	Faslu'z-zāyi'l-mu'ceme	979
Faslu'l-elif	825	Faslu's-sīni'l-mühmele	988
Faslu'l-bā'i'l-muvahhade	829	Faslu'ş-şīni'l-mu'ceme	998
Faslu't-tā'i'l-fevkiyye	835	Faslu'ş-şādi'l-mühmele	1003
Faslu'ş-şā'i'l-müsellese	837	Faslu'd-ḍādi'l-mu'ceme	1006
Faslu'l-cīm	839	Faslu't-tā'i'l-mühmele	1009
Faslu'l-hā'i'l-mühmele	842	Faslu'z-zā'i'l-mu'ceme	1010
Faslu'l-hā'i'l-mu'ceme	848	Faslu'l-ʿayni'l-mühmele	1011
Faslu'd-dāli'l-mühmele	853	Faslu'l-ğayni'l-mu'ceme	1025
Faslu'r-rā'i'l-mühmele	857	Faslu'l-fā	1027
Faslu'z-zāyi'l-mu'ceme	862	Faslu'l-kāf	1037
Faslu's-sīni'l-mu'ceme	863	Faslu'l-kāf	1038
Faslu'ş-şādi'l-mühmele	866	Faslu'l-lām	1041
Faslu'd-ḍādi'l-mu'ceme	867	Faslu'l-mīm	1048
Faslu't-tā'i'l-mühmele	868	Faslu'n-nūn	1058
Faslu'l-ʿayni'l-mühmele	871	Faslu'l-vāv	1069
Faslu'l-ğayni'l-mu'ceme	875	Faslu'l-hā	1074
Faslu'l-fā	880	Faslu'l-yā'i't-tahtiyye	1082

GİRİŞ

Osmanlı sahasında kaleme alınmış bir yığın irili ufaklı Arapça-Türkçe lügatlar arasında Āsım'dan önce kaleme alınan ve itibar gören merkezî lügatların tamamı 16.yy'a aittir: *Kestelî'nin Mirkâtü'l-Lüga'sı*, Vankulu'nun lügatı ve Karahisarî'nin *Ahteri-i Kebîr*'i.

Sihâh ve *Kāmûsu'l-Muhîr*'ten derlenerek teşkil edilmiş olan Abdullah Kestelî'nin (ö. 1541) 1530'dan önce yazdığı *Mirkâtü'l-Lüga'sı* ilk ciddi çalışma olarak değer taşırsa da tesir dairesi hep mahdut kalmış, dönemine ait diğer iki esaslı lügat onun temin edeceği şöhreti gölgelemiştir. Matbaa sonrası neşri de gerçekleşmeyen bu eser, lügat literatürümüzün ikbal görmemiş talihsiz metinleri arasında yer alır. Muslihüddin Mustafa Karahisarî'nin (ö. 1561) 1545'te ikmal ettiği *Ahteri-i Kebîr* kaynak olarak daha çok Cevherî'nin (ö. 1003) *Sihâh*'ından, Mutarrizî'nin (ö. 1213) *Mugrib*'inden, İbn Fâris'in (ö. 1004) *Mücmel*'inden ve birkaç lügatten daha istifadeyle vücuda getirilmiş, alfabetik düzende tertip edilmiş ve madde başları kısa açıklamalardan oluşan ilk esaslı sözlüktür. Diğerleri yine 16. yy'da bu defa Vankulu Mehmed Efendi'nin (ö. 1592) Cevherî'ye ait *Sihâh*'ın tercümesidir. Müteferrika Matbaası'nın da ilk neşri olan bu eser, Osmanlı sahasında ilmiyenin alakasını daima çekmiş, Arapça'ya duyulan ihtiyacı karşılamakta Āsım'ın çalışmasına kadar mevcut lügatların en kâmilini kabul edilmiştir.

Umumî hatlarıyla talimî mahiyette 19.yy'a kadar yazılmış manzum mensur Arapça-Türkçe lügatler mecmuu içinde başta kaydettiğimiz kıymeti haiz birkaç lügat, 19.yy'ın ilk çeyreğinde Āsım'ın *Kāmûsu'l-Muhîr* tercümesi karşısında geri plana çekilir. Arapça'ya dair müşküllerin halledilmesinde, Osmanlı Türkçesi'ne ait metinlerin doğru anlaşılmasında ana müracaat metni olarak görülen bu şaheser, bir taraftan Arapça dil ve kültür servetini, bir taraftan da Türkçe'nin zengin söz varlığını tespit etmiş olmak cihetiyle bugün de ehemmiyetinden hiçbir şey kaybetmedi.

Osmanlı'da uzun süre Vankulu'nun tercümesi münasebetiyle daha çok Cevherî'nin *Sihâh*'ını referans alan ilmiyenin Fîrûzâbâdî'nin *Kāmûsu'l-Muhîr*'ine dönmesi bu son lügatın ancak çok güçlü bir kalemin tercüme ve tetkikinden ve kelime serveti cihetinden selefini aşmasıyla mümkün olabildi. 1791-1797 yılları arasında çalışarak Muhammed Hüseyin b. Halef et-Tebrizî'nin *Burhân-ı Kâfî* 'adlı Farsça sözlüğünün tercümesini III. Selim'e

sunarak lügat sahasında ilmī kudretini ispat eden Āsım, bu çalışmasının sarayca ve ilmiyece takdir edilip kısa sürede neşriyle umunun istifadesine sunulması ve bunun getirdiği teşvikle ve Osmanlı sahası Arapça-Türkçe lügatlerin önüne geçecek birikim ve titizlikle *Kāmūsu'l-Muhīt* tercümesine mübaderet etti.

Āsım'ın tercümesine esas olan *Kāmūsu'l-Muhīt* telif edildiği 1410'dan beri Arap lügatçılığında "ümmehāt" tabir edilen ana klasik referans kaynakları arasında en güzide birkaç sözlükten biridir. Fīrūzābādī'nin Cevherī'nin *Sihāh*'ına yirmi bin madde ilāvesiyle onu altmış bine çıkarması, iki bin kadar Arapça eseri bu lügat için süzmesi, *Ubāb* ve *Muhkem* gibi muhkem kaynakları bu esere derc etmesi, açık karşılık ve tariflerle malzemesini işleme gibi bir yığın meziyet, bu esere atfedilen takdiri haklı çıkarır. Bu kıymetin neticesi olarak eser etrafında şerhler, tekmileler ile lehinde ve aleyhinde tenkitlerden müteşekkil zengin bir literatür vücuda getirilmiş, lügatın Zebīdī'nin (ö. 1790) bugün kırk ciltte neşri yapılmış olan *Tācū'l-Arūs* adlı şerhiyle kelime serveti ve içeriği daha da zenginleştirilmiştir.

Tercüme üç ana merkezde gelişir: müellif (Fīrūzābādī), şarih (Zebīdī) ve mütercim (Āsım). Eser bu cihetten karşılaştırıldığında Āsım'ın *Kāmūsu'l-Muhīt*'e yalnız mütercim sıfatıyla yaklaşmadığını, onu şerh eden Zebīdī'yi kaynakları arasına katarak ādeta müstakil bir şarih niteliğiyle metni işlediğini ileri sürmek yanlış olmaz. Bilhassa *Tācū'l-Arūs* şerhi, daha kadim bir kaynak olan İbn Manzūr'un (ö. 1311) *Lisānu'l-Arab*'ı, Zemahşerī'nin (ö. 1143) *Esāsu'l-Belāga*, *Fā'ik* ve *Mukaddimetü'l-Edeb*'i, İbn Esīr'in (ö. 1210) *Nihāye*'si, *Kāmūsu'l-Muhīt*'in kaynaklarından Sāgānī'nin (1252) *Ubāb*'ı ve İbn Sīde'nin (ö. 1066) *Muhkem*'i, Suyūtī'nin (ö. 1505) *Muzhir*'i, *Kāmūsu'l-Muhīt* sahibininin *Basā'ir*'i, Harīrī'nin (ö. 1122) *Durre*'si, Molla Cāmī'nin (ö. 1492) *Kāfiye*'si onun sık sık kullandığı belli başlı referanslarıdır. Ayet ve hadisler dair notlamalarında Beyzāvī (ö. 1286), Rāzī (ö. 1210) ve Zemahşerī'nin tefsirleri, Rāgıb'ın *Müfredāt*'ı, Meydānī'nin (ö. 1124) *Emsāl*'i ve daha bir yığın eser onun tercümesinde atıf yaptığı metinlerdir. Bu tercüme ve şerh boyunca diğer birçok ilim şubesine ait ana metinlerden devşirilen malzeme, Āsım'ın bir mütercimlik sıfatının ötesinde isbāt-ı vücūd ettiğini gösterir.

Şüphesiz onun şarihliği bilhassa Türkçe cihetindedir. Standart

Türkçe'nin karşılıklar için kifayetsiz kaldığı yerde Türkçenin bütün imkânlarını yoklayan Āsım'ın dilin hemen bütün katmanlarına uzanacak tecessüsü ve lügati bir ansiklopedi seviyesine çıkaracak olan malumatı şaşırtıcıdır. Taşra Türkîsî, Türkî-i kadîm, avâmm-ı Türkî, Anadolu'da, bizim diyârlarda, ıstılâhımızda gibi ifadeler dili her seviyeden gördüğüne ve gösterdiğine işaret eder. En doğru karşılığı vermek için kılı kırk yaran Āsım hayranlık uyandıran anlam inceliklerini bütün *Kāmūs* boyunca tespit için yerleşikler, göçer Türkmenler, İstanbul zarifleri, ıstılâh-ı 'avâm, ıstılâh-ı 'urefâ, ıstılâh-ı itebbâ, ıstılâh-ı 'urefâ, ıstılâh-ı 'arüziyyîn, ıstılâh-ı nuhât gibi kayıtlarla hemen her sınıfın kavramlarını, argo ve galatlarını sıralar. Zaman zaman kullandığı Mehmed Esad Efendi'nin (ö. 1753) *Lehçetü'l-Lügât*'ı ve daha çok tenkit ederek başvurduğu Vankulu lügatı dışında Türkçe malzemeyi temin edeceği Türkçe yazılı metinlerden mahrum olan Āsım, esas itibarıyla şahsî derlemeleriyle lügatçılığını ortaya koyar. O, Türkçe'de Kaşgârlı Mahmud'dan sonra doğrudan insandan malzeme devşiren ikinci kalemdir. Bütün bunları yaparken Arapça kavramlara Türkçe kavramlarla karşılık bulma çabası onda esastır.

Köprülü'nün "Arap ve Fars filolojilerine vukuf bakımından bütün Osmanlı edebiyatında Āsım eşiz bir lügatçidir" şeklindeki mütalaasını haklı çıkaran Āsım'ın iki büyük lügatinden ikincisi olan *Kāmūs-ı'l-Muhîr* tercümesine başlamasını temin eden amiller Āsım'ca ilahî mahiyettedir. II. Mahmud'un müsaadesiyle çoktan beri arzuladığı hac için geldiği Mekke'de eşi benzeri görülmemiş, faydası daim ve âlem var oldukça isminin bekasını sağlayacak bir eser vücuda getirmek için yaptığı niyaza manevî bir ilhamın cevap olarak gönlüne "*Kāmūs-ı'l-Muhîr* tercümesi" düşer. Medine'ye döndüğünde bu hususu bazı dostların tavsiyesiyle istihare eder ve istiharesi de içine düşen sânihayı tekit eder. İstanbul'a gelince yaşadığı bu ruhanî tecrübeyi aktardığı "ba'zı 'e'izze-i zevi'l-ihitirâm"ın teşviki ile de 1220 yılının ramazanı başında (13 Ekim 1805) başladığı tercümeyi bir kısmı vakanüvisliğine tekabül eden devrede 1225 Zilkadesinin 14. gecesini (11 Kasım 1810) tamamlayarak *el-Okyânūs-ı'l-Basîr fî Tercemeti'l-Kāmūs-ı'l-Muhîr* adıyla tamamlar.

Kāmūs tercümesi başında tercüme sebebini bu şekilde kaydetmesine karşın Fuat Köprülü'nün ileri sürdüğü "Medine'de eski hocası Necib Efen-

di ile görüşerek onun teşviki ile Fîrûzâbâdî'nin *Kāmûs*'unu tercüme etmeye niyet etti" hükmü hemen bütün Āsım biyografilerinde tekrar edilir. Bu yargı Mehmed Cemâleddin Efendi'nin (ö. 1845) *Ayine-i Zîrâfâ*'daki ihtiyatlı ifadesinden kaynaklanır:

“Merhûm-ı mumâileyh, on yedi (1802) târîhinde zâ'ir-i beyt-i şerîf ol-dukta o vakt Medîne-i münevvere'de mücâvir müşârünileyh Hâce Necîb Efendi *Kāmûs Tercümesi*'ne merhûmu tergîb buyurmuş olduğunu dîbâce-i tercümede ba'zı rumûzât ile ifhâm ve bu cihetle hâce-i müşârünileyhin kerâmâtını i'lâm kılmıştır”

el-Okyânûsu'l-Basît'in varlık sahasına çıkışı henüz tercüme tamamlanmadan meydana getirdiği müspet akislerle alakayı üzerine celp eder. Āsım'ın vekayinamesinde yer alan bir anekdot bu hususu ortaya koyar:

1807'de İran'a Osmanlı tarafından sefaretle giden Seyyid Refî' Efendi (ö. 1809) vazifesini ikmal ettikten sonra İran Şahı Feth Alî'nin elçisi Hoy Müftüsü Ak İbrahim Efendi ile beraber İstanbul'a döner. Sepetçiler'de kendisine tahsis edilen konağa yerleşen elçi, sarayca gayet izzetle karşılanır. Esasen Kafkasya'nın güneyine, Azerbaycan'a kadar inen Ruslara mağlup İran, Fransa ve Osmanlı arasında Ruslara karşı bir üçlü ittifak için başlayan siyasî teşebbüslerin bir neticesi olarak İstanbul'da iki ay kadar bulunan Ak İbrahim, Āsım'ın ifadesiyle “fî-zâtihi fühûl-i ulemâdan olup ve o zümreye gayr-ı müfârik mesâbesinde olan iddi'â-yı nefsanî ve hod-pesendî vü enânî sıfatına gurûr-ı Acemâne dahi munzam” biridir. Yol arkadaşı Refî' Efendi'ye Osmanlı sahasında ilim adamı olmadığı yolunda edepsizce iddialarda bulunması, bu tür ithamlarla meclislerde ileri geri konuşması İstanbul'da huzursuzluk vücuda getirir; şeyhülislâma ilmiyeden ileri gelenlerle görüşüp tanışmak arzusunu ifade etmesine karşın da kimse bu kendini beğenmiş elçiyle mülakat cesaretini gösteremez. Hatta İran asıllı Ali Bahar Efendi de şeyhülislâmın bu teklifini bir bahaneyle savuşturur. Ak İbrahim, İstanbul ulemasını ezmek için maiyetinde bir şair ve müneccim de bulundurur.

Kendisine bir vesileyle *Kamus*'u tercüme etmekte olan *Burhân-ı Kâti*' mütercimi Āsım'dan bahsedilince, “*Kāmûs*'un tercüme kabûl etmeyeceğini, husûsan tercüme değıl, bir maddesini kemâ-yenbağı istihrac eden ulemânın el-hâletü hâzihi Rûm'da sâlis-i ankâ vü kîmiyâ” olduğunu söy-

lemesi Āsım'a aktarılarak bu elçinin haddinin bildirilmesi bilhassa Refi' Efendi tarafından istenir. Şeyhülislâmlıktan gelen istekle de artık Āsım Efendi zarurî olarak yanına o sırada yarısına kadar tercüme etmiş olduğu *Kāmūs*'tan otuz cüz kadar alarak Refi' Efendi ile beraber elçiyi ziyarete gider:

“*Kāmūs* tercümesi münâsebetiyle feth-i bâb-ı kelâm eylemekle hemân der-begal olan eczâ-yı mashûbeyi arz ve münâveleye ibtidâr eyledikte sohbetten inzivâ birle sahife-be-sahife nükte-endâz-ı dikkat ü im'ân ve üç sâ'at mikdârı mütâla'asına bâsıra-güzâr-ı itkân birle matrah-ı enzâr olan niçe düşvâr eczâ-yı merkümede münderic ve iştikâl eylediği niçe şübühât u ebhâs birle o kerârîste mündemic olup tevfi-k-i Bârî ve teshîl-i Kirdgârî ile bi-hamdillâhi ta'âlâ vech-i lâyıkı üzere şerh ü tercüme olunmuş olmakla mütâla'asından istîfâ-yı hazz-ı vâfi eyledikten sonra hall ü keşf ü beyânı hasbe'z-zâhir bîrûn-ı uhde-i imkân mesâbesinde olan mahal-i mezkûrun bu resme inkişâfından aceb-künân ve âferîn-güyân-ı dehân-ı teslimi bâz” eder.

Āsım'ın muvaffakiyetini alenen itiraf eden Ak İbrahim'den sonra yanındaki şair ve müneccimle akşama kadar süren muhavere Refi' Efendi'yi sevinçten mest eder. Cemiyeti müteakip defalarca Āsım'ın elini öper ve bu netice İstanbul'da ilim meclislerine nakledilir. Ak İbrahim'in şeyhülislâmdan *Kāmūs* basılır basılmaz bir nüshasının kendisine irsali ricası bir mecliste Āsım'a aktarılmış, ancak bütün bu yüz aklığı şeyhülislâmlıktan Āsım'a bir inayet olarak dönmemiştir. (Āsım, *Tarih*, II, 125-128)

Āsım'ın tercüme ve şerh faaliyetini beş yıl kadar bir zaman devresine sığdırdığını biliyoruz. *Mecmûa-i Edebiyye*'de çıkan isimsiz bir yazıda yer alan Āsım'ın *Kāmūs*'u nasıl hazırladığına dair notu nakledenlerin hafızalarının sıhhatine büsbütün itimat etmeyerek nakledeyim:

“Zamanımızdaki kühen-sālânın vuku bulan rivayetlerine nazaran allâme-i müşârinileyh Üsküdar'da Nuhkuyusu civarında bulunan saâdethâne-i fâzılânesinden çıkar ve koltuğunda *Kāmūs*'un bir parçası, belinde diviti olduğu hâlde o civardaki kahvehanelerden birinin önüne oturur, yirmi yerinden iplikle bağlanmış olan küçücük kalemini çıkarıp bir taraftan oraya toplanmış olan mahalle ahalisiyle musahabet, diğer cihetten *Kāmūs*'u önündeki iskemlenin üzerine vaz' ederek şerh ve tercümeye bezl-i himmet edermiş.” (Mecmûa-i Edebiyye, c. 1, nr. 5, 29 R 1318, s. 35-37)

Āsım, *Kāmūsu'l-Muhit*'in 450 yıldır tercümesine girişilmediğini kaydeder. Kestelî bu eserden istifade etmişti. Merkezzade Ahmed Efendi'nin (ö. 1556?) 1543'te tamamladığı *el-Bābūs*'un omurgası *Kāmūsu'l-Muhit* olmakla birlikte tercümesinde Cevherî'nin *Sihāh*'ından ve Ezherî'nin (ö. 980) *Tehzībü'l-Lüga*'sından da yararlanmıştı. Koca Mustafa Paşa Asitanesi şeyhinin satır altı tekniğiyle şekillendirdiği ve kelime kadrosu, lügat tanzimi ve işleyiş bakımından *Kāmūsu'l-Muhit*'ten ayrılan *Bābūs*'undan ardından, bu defa Āsım'dan daha sonra *Lügat-ı Kāmūs* adıyla meydana getirdiği sözlükle *Kāmūsu'l-Muhit*'e dönen Vakanüvis Ahmed Lutfi Efendi'nin (ö. 1907) çalışması da zikredilmelidir. İlk cildi 1865 ve ikinci cildi 1869'da neşredilen bu son çalışma alfabetik düzende *Kāmūsu'l-Muhit*'ten yapılmış bir derlemedir.

Āsım'ın nüshası Sultan I. Abdülhamid'in (ö. 1789) İstanbul Bahçekapı'da kendi yaptırdığı külliye içinde yer alan Hamidiye Kütüphanesi'ne intikal ettirilerek umumun istifadesi temin edilir. 1377 (I. cilt), 1378 (II. cilt) ve 1379 (III. cilt) numaralarıyla kütüphane kaydı yapılan nüshanın II. Mahmud'un mührünü taşıyan zahriyesinde bu husus açıkça belirtilir:

“Dībāce-tırāz-ı nüsha-i saltanat-ı uzmā, ser-levha-i Mushaf-ı hilāfet-i kübrā Emirü'l-mü'minîn, imāmü'l-müslimîn, hādımü'l-Harameyni'l-muhteremeyn, mutahhirü'l-beledeyni'l-mükerrremeyn es-Sultān ibnü's-Sultān es-Sultān el-Gāzī Mahmūd Hān ibnü's-Sultān el-Gāzī Abdülhamīd Hān halledallāhu hilāfetehu ve eyyede ve ebbede saltanatehu ilā āhiri'l-izmān hazretlerinin işbu *el-Okyānūsü'l-Basīt fī Tercemeti'l-Kāmūs* ismiyle müsemmə kitāb-ı bī-hemtānın teksiriyle ta'cīm-i fevā'id-i dīniyye kasd-ı hālisine mebnī bundan akdemce tab' u temsili bābında ināyet-i aliyye-i mülūkāneleri erzān buyurulup bu esnāda resīde-i hadd-i hitām olmakla hāssaten tullāb-ı ulūma teshil niyyet-i sādıkasıyla hasbeten lillāhi'l-celil Mütercim Āsım Efendi'nin eser-i kalemi olan işbu nüshayı cennetmekān, firdevs-āşiyān Sultān Abdülhamīd Hān tābe serāhu hazretlerinin kütüb-hānelerine vakf u tesbīl buyurdular. Bi-vechin mine'l-vücūh derūn-ı kütüb-hāneden ihrāc olunmayıp ale'l-āde talebe-i ulūm istifāde edeler. Fe-men beddelehu ba'de-mā semī'ahu fe-innemā'smuhu ale'llezīne yübeddilūnallāhu semī'un alīm. Sene 1232.”

Yukarıdaki paragrafta yer alan “Mütercim Āsım Efendi'nin eser-i kale-

mi olan işbu nüsha” ifadesinden beklenen neticeden Hamidiye Kütüphanesi yazmasının müellif nüshası olduğu anlaşılırken, son cildin hatimesinde “Ketebehu Osmān b. Süleymān Penāh” kaydına göre Âsım’ın müsveddesini Osman Efendi beyaza çekmiştir.

Hemen her sayfada derkenar notları da Âsım’ın eserine bu tebyiz üzere son şeklini verdiğini gösterir. Nüshanın saraya takdim edilen erkān nüshası olması, tezhip ve hatta itina edilmesi bu nüshanın doğrudan Âsım’a mal etmeyi imkānsız kılmakla beraber, bu veriler “eser-i kalemi” ifadesini de çürütmez. Herhâlde irap amelîyesi Âsım tarafından derkenar ilâveleriyle beraber gerçekleşmiştir. Eser Âsım’ca kontrol edilmek itibarıyla müellif nüshasıdır.

Yazma nüshanın birinci cildi rā harfinin ortalarına kadar 684 varak; kâlin kaf harfinin ortalarına kadar olan ikinci cildi 689 varak ve son cildi 647 varaktır. Mecmuu 2020 varak olan eserin her bir sayfası 37 satırdan müteşekkildir. Esasen o tercümesini iki cilt olarak tasavvur eder, nitekim “bābu’z-zā’i’l-mu‘ceme” sonunda ikinci cildin tercümesinin tamamladığını söyler. Bu da mevcut yazmanın yarısına tekabül eder.

Eser İstanbul’da II. Mahmud tarafından yazmanın ciltlerine uygun olarak üçer cilt olmak üzere Muhāsebe-i Evvel Seyyid Abdurrahīm Muhib Efendi’nin nezaretinde 1230, 1231, 1233’te (1815-1817) Matbaa-i Amire’de basılır. Seyfettin Özege kayıtlarına göre 1250 (1834) tarihinde aynı sayfa ve formatta Mısır’da Bulak’ta ve 1268-1272 (1852-1855) İstanbul’da Takvimhane-i Amire’de yapılan baskılarını bu defa dört cilt olmak üzere 1268-1272 (1852-1855) İstanbul baskısı takip eder. Son olarak dört cilt hâlinde Rizeli Hasan Hilmi Efendi tarafından İstanbul’da 1304-1305 (1888) dört ciltlik baskısı ve 1305’te Matbaa-i Amire’de üç ciltlik baskısı yapıldı. Bu son baskının nihayetinde baskı öncesi kontrolde yer alan ilmiyeden sekiz kişinin künyesi yer alır.

Bendenîcî’nin (ö. 897) *et-Takfiye*’si ile başlayan ve Cevherî’nin *Sihāh*’ı ile bir ekol hâlini alan lügat tanziminde kafiye usulü *Kāmūsu’l-Muhīt*’te de tatbik edilir. Sāgānî’nin (ö. 1252) *Ubāb*’ı, İbn Manzūr’un (ö. 1311) *Lisānu’l-Arab*’ı gibi mühim lügatların da tertibi de bu usule göre tanzim edilmiştir. Kafiye metodunda dizilişte kelimeler kök harflerinin son harfi esas alınır. “Bāb” adı altında sıralanan kelimelerde bāb harfi sondadır. Bun-

dan sonra alfabetik düzen içinde “fasl”lar hâlinde madde başları sıralanır. Mesela “kitâb” kelimesi son harfi “b” olmak itibarıyla sonu b ile biten kelimelerin bulunduğu bā’ bābında aranacak, alfabetik düzen içinde de “kâf” faslı bulunarak “k-t-b”ye bakılacaktır.

Madde başlarının ve özel isimlerin seslendirilmesinde transkripsiyon alfabeti tercih edildi. Arapça fonetikte bulunmayan “ı, ü, o, ö” sesleri bu seslendirmede kullanılmadı. Ancak a-e hususunda içinde bulunduğu hecenin ünsüzlerin yapısı esas alınmaya çalışıldı, ancak birçok defa bu hususta subjektif davrandık.

Türkçe menşeli kelimelerle Türkçede kullanılan Arapça ve Farsça birtakım kelimelerin imladaki kalıplarıyla seslendirilmeleri arasında farklılıklar malumdur: cinbis > cımbız, bârgîr > beygir, söyünmek > sönmek, kelbetân > kerpeten, laguta > lavta... gibi. Bilhassa Āsım’ın imlâ tercihleri de dikkat çekicidir. Seslendirmede konuşma dilini esas aldığımız kelimelerin listesini bu eserin son cildinde bir cetvel hâlinde göstereceğiz.

Neşre hazırladığımız metin Āsım’ın saraya takdim ettiği nüshadır. Çalışma boyunca matbu *Kāmūs* neşirleriyle yaptığımız karşılaştırmalarda Osmanlı dönemi baskılarında sehv eseri harf düşmeleri, nokta ilave ve çıkarmaları, kelime atlamaları gözümüze çarptı. Eserin hacmine mütenasip olarak bu sıkıntılı vaziyetin hayli yüksek bir seviyeye çıkmış olduğunu söylemeliyiz. Yazma nüshanın hazırlanması sürecinde bu hataları asgarî seviyeye çekmeye çalıştık. Şüphesiz hatasız yalnız Cenabı Allah’tır. Bu çalışmanın ardından alfabetik düzende metnin dönüştürülerek yapılacak yeni bir neşrini Prof. Dr. Muhittin Macit dostumuz rica etti. İnşallah orijinal yazmaya göre tanzim edilen bu yayından sonra dostumuzun ricasını gerçekleştirmek istiyoruz.

Eserin hazırlanması ve basılması için bizi teşvik eden Türkiye Yazma eserler Kurumu Başkanı Prof. Dr. Muhittin Macit Bey’e, Çeviri ve Yayım Dairesi Başkanı Yard. Doç. Dr. Ferruh Özpılavcı’ya, bu projeyi destekleyen gönül dostumuz Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu’na, bu esere teşebbüs niyetimizi kendisine açtığımızda bizi zarif bir şekilde cesaretlendiren Süleymaniye Kütüphanesi emekli müdürü Nevzat Kaya’ya içtenlikle teşekkür ediyoruz. Çalışmamızı Prof. Dr. Mertol Tulum ve Prof. Dr. Dursun Yıldırım’a ithaf ediyor, kendilerine sağlıklı uzun ömürler diliyoruz.

el-Okyânûsu'l-Basît fi Tercemeti'l-Kâmûsi'l-Muhît

KÂMÛSU'L-MUHÎT TERCÜMESİ

MÜTERCİM ÂSİM EFENDİ

1. CİLT

أ ب - [ي وج]

OKYĀNŪSU'L-BASĪT FĪ TERCEMETİ'L-ḲĀMŪSİ'L- MUḤĪT

Bismillāhirrahmānirrahīm.

Usebbihullāhe ve ukaddisuhu ve estemnihuhu't-tevfika ve eltemisuhu hāmiden lehu celle senā'uhu ve huve'l-mahmūdu fī kulli'l-lisāni ve 'ā'izen bihi ve 'ābiden li-hazretihi cemme 'atā'uhu ve huve'l-ma'cūdu 'ale'l-hakīkati fī cem'i'l-mileli ve'l-edyāni ve huve'l-cevādu'l-mennānu ellezī kalemnesu cūdihi, ke-kāmūsi vucūdihi, mutefessihun 'an sāhili imkāni'l-beyāni; lā yecrī fīhi fulku'l-kalemi ve lā yecterī 'alā 'avmi havmetihi sibbāhatu benāni'l-akli ve'l-iz'āni, mecāri'l-enfāsi munseddētun 'an ihsā'i hasāti sāhireti ālā'ihī ve mesārī sefā'ini mudrikāti'l-ekyāsi munsaddētun 'an cevāzi'l-mecāzi min ma'beri ta'bīri na'mā'ihī; fe-mā a'zame şānehu ve mā efhame sultānehu.

Ve musalliyen 'ale'n-Nebiyi'l-hādi'l-emīn, ellezī unzile 'aleyhi'l-Kur'ānu bi-lisānin 'Arabiyyin mubīn. Fe-mā netaka 'ani'l-hevā ve mā dalle ve mā gavā ve bihi menātiku nevātiki'l-mu'arizīne kad intavā. Ve inşak-ka şukkatu livā'u'l-mutereffi'ine'l-mu'terizīne, summe'ltevā ve'nharakat eşdāku'l-bulegā'i'l-muteşeddikīne ve'nfelekat ekbādu'n-nubegā'i'l-muflikīne. Fe-ekarrū ba'de mā asarrū bi-ennemā huve leyse illā vahyun yūhā. Ve huve nuktatu dā'ireti'l-kevnī ve'l-mekāni ve ka'betu zā'ireti harīmi'l-vucūdi ve'l-imkāni. Melīku mulki "levlāke", sultānu serīri "ve mā erselnāke", muhrimun li-sırri surādiki "ev ednā", hāvin 'alā fehvā' mes'eleti "mā evhā." Li-nāzimihī:

نَبِيٌّ نَبِيلٌ نَبِيَّةٌ نَسِيمٌ
صَفِيٌّ أَصِيلٌ وَجِيَّةٌ وَسِيمٌ

Muhammedun el-mahmūdu'l-memdühu's-siyeri mubtede'un mu'ahharun mukaddemu'l-haberi ve huvellezī lā tesa'fu nu'ūte kemālātihi havsalatu'l-erkāmi ve lev enne mā fi'l-arzi min şeceretin aklāmun.

Ve musellimen 'alā ālihi'l-kirāmi ve sahibihī ashābi'l-mecdi ve'l-ihtirāmi ellezīne hum humātu'l-milleti'z-zehrā'i ve hudātu't-tarīkati'l-hakīkati'l-beyzā'i ve furrāsu meyādīni'd-dīni'l-mubīni ve hurrāsu şevāri'i'ş-şer'i'l-mustebīni.

Ve dâ'iyen li-cānibi'l-halîfeti 'ale'l-hakîkati kerîmi'l-halîkati ve tayyibi's-selîkati ve huve's-sultānu'l-a'zamu ve'l-hākānu'l-ekremu, mālîku rikābi'l-umemi sāhibu ezyālî'ş-şevketi ve'l-haşemi ellezî bi-yedi iktidārihi mekālîdu'z-zemāni ve fî keffi kifāyetihî ezimmetu mesālihî nev'î'l-insāni; māhî āsāri zalāmi'z-zulmi ve'l-'udvāni, hāmî havzeti'l-İslāmi 'an gamāmi gumūmi'l-cevri ve't-tugyāni, el-mucāhidu'l-muctehidu fî emri'd-dīni, el-gāzî fî sebīlillāhi, el-gāzî li-nufūsi'l-murābitīne, kāmi'u erūmeti'l-kefereti, kāli'u cursūmeti'l-havārici ve'l-fecereti, fātihu'l-Ḥaremeyni'l-muhteremeyni, mutahhiru'l-beledeyni'l-mukerremeyni, senā'u'd-devleti'l-Muhammediyyeti, ziyā'u'l-milleti'l-Aḥmediyyeti, seyyidu'l-İslāmi ve neyyiru'l-eyyāmi, seyfullāhi'l-meslūlu 'alā-a'dā'ihi ve gaysu'r-rahmeti el-mustegāsu'l-meb'ūsū li-mesālihî 'ibādihî min evliyā'ihi ve huve veliyyu ni'ami'l-ālemi, bel innehu 'ālemu'n-ni'ami mebsūtun li-'āmmeti'l-umemi, 'ālimun 'āmilun, yuhibbu'l-'ulemā'e; fāzilun kāmīlun yurebbi'l-fuzalā'e ve'l-'urefā'e, mācet bi-şurtati ināyetihî 'ayālimu'l-'ulūmi ve rācet bi-te'ahhudi 'ātîfetihî bazā'i'u'l-mantūki ve'l-mefhūmi, cebelu cūdiyyin fî'l-cūdi ve's-sehā'i, sāhibu suhabi nisyānin 'alā-nīsāne fî'l-ihsāni ve'l-'atā'i.

Li-nāzimihi:

خَلِيفَةٌ كَاسِمُهُ الْمَمْدُوحُ مَحْمُودٌ
بِسْرِ الْخِلَافَةِ حَقًّا فِيهِ مَوْجُودٌ
فَلَيْسَ لِي حَدٌّ تَعْرِيفِ حَقِيقَتِهِ
فَهَلْ يُرَى مَنْ يَقُولُ الرُّوحُ مَحْدُودٌ

Halledallāhu ta'ālā eyyāme devletihî emeden medīden ve sayyere sey-fehu ve sinānehu li-ma'beri'l-kufri ve't-tugyāni sedden sedīden ve ce'ale a'dāde umurihi ve ikbālihî 'an haddi'l-'addi ve'l-ihsā'i ba'iden ve kulle leyālīhi mine'l-yumni ve'l-cuzlāni kadran ve cemī'a eyyāmihi īden sa'iden, fe-asbaha mīsbāhu sabāhi şevketihî ve 'ulā'ihi sirācen munīren ve zalle vec-hu a'dā'ihi min ke'ābeti'n-nekābeti ve'n-nikāyeti 'abūsen kamtarīran.

Ammā ba'du:

İşbu şinā-yı lücce-i lecc ü hatā ve āşinā-yı fenn-i heves ü hevā ya'nī Ebü'l-Kemāl es-Seyyid Aḥmed Āsım asamahullāhu ta'ālā 'an kevāsimi'l-kavāsım pīş-ez-īn sevk-i sā'ika-i tevfik-i hādī'l-mudillīn ile zebān-ı Fārisīde *Ḳāmūsu'l-'Acem* ile mevsūm u mu'lem olan *Burhān-ı Kātrī* nām kitāb-ı cāmī'in tercemesi husūsuna i'māl-ı re'sü'l-māl-i sa'y u ihtimām ve ba'de

teyessürî'l-hitâm *Tibyân-ı Nâfi'* *Der Terceme-i Burhân-ı Kâtı'* ismiyle benâm ve takdîm-kerde-i huzûr-ı şehriyâr-ı cennet-makâm olmuştı. Şâh-ı müşârünileyh esbagallâhu rahmetehu 'aleyhi hazretleri dahi teksîr-i nüсах vesîlesiyle tevfir-i menâfi' kasdına mebnî tab' u temsîli husûsuna emr ü ikdâm ve eyser-i eyyâmında himmet-i mâ-lâ-kelâmla resîde-i hadd-i encâm olup o vechile kâffe-i memâlik-i İslâmiyyeye nüshaları münteşir ü şâyi' ve bi'l-cümle tullâb ü küttâba ziyâfet-i 'amme ve bâr-ı 'amm-ı ni'met-i tâmmе olmağın ilâ-hâze'l-ân o sumât-ı mebsût-ihsândan nevâle-hâr-ı menâfi' olanların ezkâr-ı behiyye ve ed'iyye-i hayriyyelerinden dem-be-dem rûh-ı pür-fütûhları şâd u hurrem olmaktadır.

Ba'de burhetin mine'l-eyyâm bu kemîne-i kem-nâm:

Riştei ber-gerdenem efkende düst

Mîkeşed her câ ki hâtır-hâh üst

keşâkeşyle seyr ü sefer-i 'Arabistân ve bir zamân Mışır ve Şâm ve Haleb iklimlerinde cevelân edip o miyânede da'vet-i rûhâniyye-i İbrâhîmiyyeye 'alâ-nebiyyinâ ve 'aleyhi's-salavâtu'l-vefiyye lebbeyk-zen-i icâbet ve bir müddet hamâme-i harem-sıfat o âşiyâne-i sürüş-âsitânede İvâ-güzîn-i ikâmet olduğumuz hılâl-i bî-ihtilâlde safâ-yı bâl ve nukâ-yı hâlle kar'-ı Merve-i 'ubûdiyyet ve meyl-i Mes'â gibi kıyâm-ı makâm-ı dar'at ederek kible-i hâcâta teveccüh ü istikbâl ve istitâbe-i şü'ûn-ı mâzî vü hâle mukârin mîzâb-ı rahmet-âsâ gerden-firâz-ı teslîm ü ibtihâl ve çâh-ı zezem-misâl dehen-küşâ-yı niyâz u su'âl olarak istinzâl-i mevâdd-ı rahmet ve istidrâr-ı guyûs-ı feyz ü refet esnâlarında nedîd ü nazîri nâ-dîde ve mevâ'id-i fevâ'idi medîde ve gayr-ı 'adîde bir eser-i celîl ve "Bâkî kalan bu kubbede bir hoş sedâ imiş" nidâsınca mücib-i bekâ-yı nâm ve dâmen-keş-i dehr-i bî-devâm olduktan sonra zikr bi'l-hayr ile müstevcib-i istirhâm olacak bir yâdigâr-ı cemîl ricâsı 'imâme-i sübha-i istid'âmız oldukça hârik-i 'ade tafsîli itnâba ser-dâde *Terceme-i Kâmûs-ı Muḥîṭ* ta'bîr-i ma'nevîsiyle ser-güş-ı sırrı sâmi'a-zed-i rûh ve mir'ât-i melheme-i fu'âdda ma'ânî-i mütecessime gibi sûret-nümâ-yı sünûh olmaktan hâlî olmaz idi.

Refte refte rutûbet-i kâgad-ı neşşâf-âsâ etrâf-ı sahâyif-i havâss u kuvâya sârî ve ceste ceste mâhiyyet-i sâbite gibi pezirâ-yı ta'ayyün-i ıztırârî oldu. Gerçi ber-fehvâ-yı "Sâhibu'd-dâri edrâ bi-mâ fi-hâ" hâne-i halel-âbâd-ı isti'dâd-ı nihâdımızda milk-i mevcûd-ı fakîrânemiz olan esâs ü resâs-ı

meleke vü bizâ'at sencîde-i mîzân-ı i'tibâr ve keşîde-i mi'yar-ı tahmîn ü ihtibârımız olmakla “Eyne's-Sureyyâ min yedi'l-mütenâvili” tebâ'udu bu resme halecân u heyecândan tekâ'udu îmâ ederek latme-zen-i dehân-ı âyâ vü 'acabâ ve lisân-ı zamân dahi: “Tû ez-kucâ ve temennâ-yı vasl-ı ü heyhât // Kucâ be-sohbet-i hurşîd mîresed zerrât” serzenişiyile girîbân-girây-ı le'alle vü 'asâ olur idi.

Ve'l-hâsıl bu sâhil-nişîn-i bî-behregî-i sinâ'ate nisbet o 'ubâb-ı ka'r-ı nâ-yâbda dest-yâzî-i sibâhat gayr-ı makdûr ve ikbâl-i müdbir-i fitrî ve servet-i müflis-i tabîrî gibi hayyiz-i imkândan dür olup lâkin “Emsâl-i in ez-kudret-i Yezdân ba'îd nîst” tesliyesince pertev-i dâd-ı Hudâ'ya kâbiliyyet ü mâye gayr-ı meşrût ve eşkâl-i bâhîretü'l-işkâl-i umûr-ı mu'dale serpençe-i kudret-i kâhire-i rabbânîde me'sûr u mazbût olmakla hakîkat-i kemterânemde halk-ı cedîd-i isti'dâd ve idâ'ı kuvvet-i nev-îcâd birle bu emr-i düşvâr-nümâ “eshelü min şürbi'l-mâ” olacağını dahi 'akl-ı fa'âl dem-be-dem bâl-i pür-belbâle telkîn ü ilhâm ve nâtika-i kiddisiyyetle tebyîn ü ifhâm eder idi. “Ve mâ zâlike 'alellâhi bi-'azîz.”

Vaktâ ki Medîne-i münevvere'ye 'alâ-sâkinihâ's-salavâtu'l-müzehhere 'avd ü irtihâl ve hâk-i pâk-i tâb-nâk-ı Ravza-i Mutahher'e dîde-i meskenet ü ibtihâle iktihâl olundukta ba'zı nücebâ-yı 'ubbâd irşâdıyla ri'âyet-i sünnet-i seniyye-i istihâre olunmakla ba'zı mertebe işâre-i mücübü'l-beşâre tecellîsi ma'nâ-yı sâniha-i ma'hûdeyi te'kîd ve mebnâ-yı fâyiha-i mesrûdeyi teşyîd eylemiş idi. Ba'de kazâ'i'l-vatar câzibe-i kısmet-i mukadder ile sâri'-i şâri'-i âsitâne-i sa'âdet-eser olup gıbbe'l-vürûd ba'zı e'izze-i zevi'l-ihtirâma işmâm-ı şemâme-i şîve-i meşhûd olundukta “În hâlet ez-bedâyi'-i kudret garîb nîst” müsehhiyesini irâd ile teshîl-i esbâb-ı mu'iddât ve tensîk-ı edevât-ı mühimmât husûsunu irâ'et ü inbâ ve “Men sammeme'l-'azîmete sâ'adehu't-tevfîku ve 'âdadahu't-telfîku” müsâ'adesini îmâ ederek teşvîk u igrâ eylemeleriyle Hâdi's-sübûl dergâhına tevekkül ve sultânü'r-rüsûl rûhâniyyetine tevessül birle niyyet-i hâlise ve 'azîmet-i sâdıkağa makrûn hasbeten lillâhi ta'âlâ bin iki yüz yirmi senesinin ramazân-ı şerîfî gurre-si gününde o bahr-i bî-kerâna keştî-rân-ı ibtidâr u i'tinâ ya'nî *Kâmûs-ı Muhîr*'in terceme-i musammemesine besmele-keş-i şürû' u ibtidâ olup bi-hikmetihi ta'âlâ havze-i kalemden bîrûn ve hîta-i rakamdan efzûn lâ-yenkati' tesâdüm-i emvâc-ı mevâni' ve tezâhum-ı efvâc-ı revâdi' tahaddüs

ü tekevvünden hālī olmaz idi. Bā-ın heme yārī-i Hazret-i Bārī ile bāzū-yı ikdām ʿarıza-i fütūr u rehāvetten masūn ve nīrū-yı ihtimām şāʿibe-i kesel ü melāletten meʿmūn olup penc sāle karīb vülūc-ı şāmdan bülūc-ı bāma ve matlaʿ-ı şafaktan maktaʿ-ı felaka dek mānend-i kazāyā-yı muttasīle bī-sekte-i terāhī vü fāsıla sarf-ı himmet-i bī-hemtā ve ifrāg-ı mesāʿī-i vüsʿ-i vesʿatü'l-enhāʾ ederek el-hamdü lillāhi taʿālā işbu iki yüz yirmi beş senesi zi'l-kaʿdesinin leyle-i bedrinde resīde-i derece-i hüsn-i intihā olmakla *el-Okyānūsü'l-Basīt fi Tercemeti'l-Ḳāmūsī'l-Muḥīt* ismiyle müsemmə oldu.

Ve çün ʿulūm-ı ʿArabiyye cümle-i ādāb-ı şeʿāʾir-i şeʿriyyeyi müşt Emil ve kāffe-i esrār-ı nevāmīs-i vazʿiyye-i ilāhiyyeyi mütekeffil olup harīm-i kaʿbe-i husūlüne vusūl ü vülūc reh- peymāyī-i teymā-i lügat-ı ʿAraba mevkūf ve şürefāt-ı gurefāt-ı maʿrifetine işrāf u ʿurūc o zebān-ı mühezzeble süret-pezīr olduğu maʿlūm-ı ʿamme-i ehl-i vukūftur.

Ve el-hāletü hāzihi kitāb-ı *Ḳāmūs* bilā-mübālaga kāffe-i lügāt-ı ʿArabiyyeyi hāvī ve kātibe-i emsāl ve istiʿmālāt-ı edebiyeyi muhtevī olduğu “lā-ʿitra baʿde ʿarūsın” fāyihāsınca bi'l-cümle ashāb-ı hiss ü şuʿūra mahsūstur.

Müʿellif-i merhūmun dībācede tasrīhi üzere altmış cild asl-ı cāmiʿin hülāsa vü safvesi ve iki bin ʿaded kütüb-i ʿArabiyyenin sarīh ü nukāvesi olup ve resīde-i rütbe-i icāz, ifrāt-ı kasr u icāz ve zīk-ı ʿibāre ve cüzʾ-i lā-yetecezzā mesābesinde lemha vü işāreleri ve'l-hāsıl dāne-i hardala küre-i ʿālem güncīde ve havsala-i katreye ʿunsur-i āb ākīde olmak mesʾelesini mü-zekkīr bir maʿnā olduğu mütālāʿa-güzārāna müstagnin ʿani'l-inhādır.

Dört yüz elli seneyi mütecāvizdir ki ile'l-ān esātize-i pişīn ve cehābize-i dīrīnden bir sāhib-i fazl u beyān kitāb-ı merkūmun tercemesi husūsuna tasaddī ve o hitta-i hatīreye pāy-efrāz-ı ʿazm ü taʿaddī eylemedi. Lede't-tahrīr ser-āverde-i tabʿ-ı hakīr olan işbu:

جَزَّ عَنِّي بِجَزَعَةٍ بَاقِيَةٍ
مَنْ فَضَّلَ ذَلِكَ الْمَجْلِسَ الْفَاحِرِ
فَقُلْتُ سُورًا قَالَ لِي إِشْرَبْتُ وَقُلُّ
كَمْ تَرَكَ الْأَوَّلُ لِلْآخِرِ

tazmīni üzere bi-mennihi taʿālā mahzā tevfkī-i Rabbānī ve tevkiḫ-i Yezdāniyle o niʿmet-i ʿazīme ve feyyāze-i cesīme ile bu bendeleri behremend ve mukaddemā *Burhān-ı Kātīʿ* ve bu defʿa *Ḳāmūs-ı Muḥīt* terceme-

lerine mazhariyyetle lügat-ı ʿArab u ʿAcem milketinin feth ü teshîri nasîb-i ʿabd-i müstemend oldu. Zâlike fazlullâhi yuʿtîhi men yeşâu.

Ve bu eser-i şerîf ve kitâb-ı münîf mahz-ı mevhibe-i rabb-ı latîf olduğu emr-i mukarrer ve bi-husûsihi ʿilm-i hadîs ü tefsîre ʿayn-ı ʿavn olmakla şerʿ-i mutahhere müzâhereti keʿş-şemsi fiʿz-zevâhir azherdir. Bu mülâbeseye mebnî dâ'imâ zıll-ı zalîl-i ʿâtîfet-i şâhânelerinde âsüde-i âsîb-i rûzgâr ve elvân-ı niʿam u eltâf-ı pâdişâhâneleriyle dîl-sîr ü ber-hürdâr olduğumuz hâlâ erîke-ârây-ı hilâfet-i ʿuzmâ ve evreng-pîrây-ı saltanat-ı kübrâ olan şehriyâr-ı ʿâlem ve şehinşâh-ı ekrem efendimizin hasenât-ı eyyâm-ı saʿîdelerinden maʿdûd belki hasene-i mücesseme-i zamân-ı bihbûd-ı hüsrevâneleri olduğu vâreste-i kuyûd-ı şühûd olmakla inşâʾallâhu'r-Rahmân meclâ-yı füyûzât-ı gaybiyye ve melheme-i şüʿûnât-ı kudsiyye olan kalb-i enver-i şâhî ve zamîr-i safâ-perver-i pâdişâhîlerine sûret-i tabʿ u temsîli bâ-ilhâm-ı ilâhî rû-nümûn ve o vechile tullâb-ı şerʿate bast-ı simât-ı mekrûmet-i rûz-efzûn buyurmaları mânend-i evrâd-ı subh u mesâ hemîşe ʿamme-i İslâmiyânın mesʾûl ü müstedʿâlarıdır. Ve leyl ü nehâr müstagrak-ı teyyâr-ı inâyet-i ʿaliyyeleri olduğumuza müteşekkiren ism-i sâmi-i hüsrevâneleri dîbâce-i pür-ibtihâc belki kitâb-ı müstetâba ser-tâc kılınmakla nâm-ı nâmî-i şâhâneleri safha-i bekâ vü devâma kayd u idrâc olundu.

Ale'l-hakîka o ekrem-i halîka bir halîfe-i aʿzamdır ki mesned-i müşeyyed-i hilâfet ve merkez-i mümeħhed-i saltanat vücûd-ı mahmûd ve ʿunsur-ı mesʿûdlarıyla reşk-i ʿilliyîn ve gıpta-gâh-ı ʿarş-ı berîn oldukları hengâm-ı huçeste-encâmıdan beri aksâ-yı metâlib ü dil-hâhları livâ-yı kelimetullâhı iʿlâ ve kusârâ-yı makâsıd-ı dil-i âgâhları ahkâm-ı şerʿat-ı garrâyı ihkâm u icrâ ve akdem-i kâffe-i ictihâdları gazâ vü cihâd ve ehemmi kâtibe-i irâde vü irtiyâdları teʾmîn ü tervîh-i ʿibâd ve ʿumde-i efkâr-ı sâʾibeleri katʿ-ı bünyân-ı küfr ü ʿinâd ve zübde-i ezkâr-ı sâdıkaları refʿ-i şevâʾib-i şerr ü fesâd eylemektir.

Ve bir sultân-ı refîʿü'ş-şân ve menîʿu'l-ʿunvândır ki şürfe-i ʿarş-ı rifʿatlerine resânî-i kemend-i hayâl mahz-ı vehm ve hayâl-i muhâl ve firâz-ı tâkdîs-i câh u celâletlerine hırmân-ı derk ü takarrüb hasretiyle ʿakl-ı faʿâl pîçide-i ʿikâl-ı infîʿâldir.

Ve bir kahramân-ı saf-şiken ve düşmen-fikendir ki rumh-ı hattârları

hemvâre miyâne-i cân-ı düşmenânda hâtıra-i derûn gibi câ'il ve tîr-i hârâ-güzârları ciğer-gâh-ı a'cdâ' vü bed-hâhâna kismet-i ezeliyye olmakla hemîşe sehmi-sâ'ib gibi vâsıl olmaktadır. Eğer dergâh-ı felek-bargâh-ı hüsrevîlerine Cemşîd-i Pîşdâdî reh-yâb-ı idrâk ü müsül olaydı, elbette câmını keçkül-i cerr ü su'âl eyler idi ve Kāvüs-ı Keyânî dîvân-hâne-i gerdün-iştibâh-ı dâverîlerinde mihter-i kûs-zen olmak ümniyyesine göğsü gürlmekle deste-çüb-ı tahassür ile sînesin döver idi.

Şeh-i şâhân-ı cihân Hazret-i Sultân Mahmûd
 Ki dereş pâdişâhân-râst heme cây-ı sücûd
 Gaznevî mişed eğer 'uhde-resây-ı 'ahdeş
 Çü Ayâz ez-hasekî-i der-i dergâheş bûd

Simâk-i râmih silâhdârlığı hevâsıyla hâlâ bahr-i hadrâ-yı felekte semekvâr muztarib ü bî-karâr ve bercîs-i fezâ'il-enîs dârû's-saltana-i seniyyelerî kazâsına *Dürer yâhûd Dürr-i Meknûn* kitâblarından imtihân dâ'iyesiyle taraf-ı cenâb-ı fetvâ-penâhîye bi't-tevessül müştêrî vü taleb-kâr ve mâh-ı tâbdâr izhâr-ı mâhiyyetiyle rikâb-ı müstetâblarında altın üsküflü peyk-i devân olmağı cüyân ve 'utârid-i ma'ârif-şî'âr dîvân-ı sipîhr-eyvânlarında kâtibü's-sırr yâhûd vak'a-nüvîs olmak hülyâsıyla hâme gibi püyân olmaktadır.

Fi'l-vâki' c'âmme-i c'âlemiyâna zâhir ü sâtı'dır ki o şehriyâr-i kerîmü's-şemâ'il, câmi'î muhassenât-ı ahlâk u hasâ'il ve mecma'î eşât-ı kemâlât u fezâ'il olup c'ilm ü hüner ü ma'rifet ve takayyüd-i ahkâm-ı şerî'at u diyânet ü emânet ve hatt u kalem ü kitâbet husûsan bahr-i belâgatta icrâ eyledikleri cevârî-i münşe'ât-ı teressül ü inşâ' ise nefâyis-i tefârik-ı bedî'iyye ile meşhûn ve fıkârât-ı berâ'at-âyât-ı mensûre-i mütelâliyâtı ber-fehvâ-yı "Îzâ ra'eytehum hasibtehum lu'lu'en mensûran" dürer-i dürrî-yi ziyâ-nümün olmakla fenn-i âşinâyân-ı fesâhate lüknet-fermây-ı hayret olmaktadır ve fenn-i fûrûsiyyet ü şeh-süvârî ve şîve-i cerîd-bâzî ve nîze-güzârî ve tüfek-endâzî ve tîg-perdâzî ve lutf u 'atâ ve kerem ü re'fet ü sehâ ve rüşd ü revîyyet ve dürbet ü dirâyet ve 'akl-ı kâmil ve zihn ü zekâ-i şâmil ve kadr-dânî-i erbâb-ı 'ilm ü kemâl ve 'ayâr-âşinâyî-i ashâb-ı fazl u makâl ve'l-hâsıl mekârim-i hisâl ve mehâmid-i secâyâ' vü fi'âlde devr-i Hüşeng'den berî selâtin-i sâlifede c'adilî c'adîmü'l-vürûd ve tevârih-i sâbıkada nazîr-i vücûdu nâ-mevcûddur.

O pâdişâh-ı İslâm ve zıllullâh 'ale'l-enâm, halife-i bî-hilâf, hıdîv-i memleket-i 'adl ü insâf, ecell-i mülük-i 'âlem, efdal-i selâtin-i ümem, şehriyâr-ı gerdün-taht, tâc-dâr-ı pîr-dâniş ü civân-baht, ferîde-i sadef-i cihân-bânî, güzîde-i nesl-i nebîl-i hâkânî, temîme-i bâzû-yı millet-i beyzâ, ta'vîz-i gerden-i şerî'at-ı semhâ, el-gâzî fî sebîlillâh, el-mücâhid li-i'lâ-i livâ-i kelime'ti'l-ilâh, fâtihü'l-beledeyn, hâdimü'l-Ḥaremeyn, müsahhir-i Hısn-ı Belgrâd, muhallisü dârü'l-cihâd 'an-istilâ'i ehli'l-küfri ve'l-inâd, nâzımu'l-memâlik, hâsimü 'urûki'l-kuttâ'i 'ani't-turuk ve'l-mesâlik es-Sultân ibnü's-Sultân el-Gâzî el-Adlî Mahmûd Hân ibnü's-Sultân el-Gâzî 'Abdülhamîd Hân edâmallâhu vucûdehu ve ebkâhu ve veffekahu li-mâ yürîduhu ve yetemennâhu hazretlerinin ilâ-hâze'l-ân ibrâz buyurdıkları me'âsir-i celîle ve mefâhir-i cemîle bîgâne-i hadd ü pâyân ve her biri bir şeh-nâme-i menkıbet-unvân olmağa şâyândır. Hemân Cenâb-ı mücîbü'd-da'avât ve müfîzü'l-hâcât celle şânuhu ve delle burhânuhu o pâdişâh-ı bî-hemtâ ve şehriyâr-ı cihân-güşâ hazretlerinin bâ'is-i âsâyiş-i ekvân ve mûris-i ârâmiş-i 'âlemiyân olan sâye-i hüma-pâye-i hümayûnlarını mânend-i zıll-ı tûbâ medîd ve yümn ü sa'âdet ü ikbâl ve baht u fîrüzî vü iclâl-i rûz-efzûnlarını misâl-i na'im-i cennetü'l-me'vâ mezîd-ber-mezîd eylediği hâlde şâne-i tedbîr-i zûd-te'sîrleriyle gîsû-yı müca'ad-i ahvâl-i cihânî tesrîh ve dâ'imâ fevz ü nusret ve emn ü emân u râhatla ser-i cümle-i İslâmiyânı tenşît ü tefrîh ve vücûd-ı 'âlem-sûd-ı şâhânelerini serîr-i saltanatta ilâ-yevmi'l-kıyâm kâ'im ve neyyir-i ferr ü şevket-i pâdişâhânelerini beytü'ş-şeref-i sa'd ü meymenette pâyende vü dâ'im edip dest-hoş-ı cenân ve şemâme-i dil ü cânları olan şehzâdegân-ı necâbet-nişânlarını hemîşe tül-i ömr ü 'âfiyetle ahdâs-ı gerdündan mahfûz ve 'ayn-ı vikâye-i samedâniyle melhûz ve subh ü mesâ dîdâr-ı zîyâ-medâr-ı huçeste-likâlarıyla dîde-i cihân-dîde-i dâverîlerini rûşenâ ve tab'-ı mekârim-menbâ'-ı hidîvîlerini pür-safâ ve iksîr-i 'acîbü't-te'sîr-i nazar-ı inâyet-perver-i kerîmânelerini zümre-i 'ulemâ vü fırka-i fuzalâ haklarında tesvîg ü erzân ve kadr ü hay-siyyetlerine hürmet ü ri'âyetlerini ke-mâ-kâne müstemirr ü câvidân eyleye.

Allâhümme edim de'ate'l-İslâmi bi-idâmeti zâtihi zi'l-'izzî ve'l-ihtirâm ve enim 'uyüne'l-enâmi bi-ikâzi seyfi satvetihi'l-hüsâmi 'alâ merri'l-leyâlî ve'l-eyyâmi ve'c'ali't-tevfîka mukârinen lehu fî cemî'i harekâtihi ve sekenâtihi ve'l-fevze ve'n-nasre tâbi'an li-ârâ'ihi ve mütâbi'an li-râyâtihi. Âmîn, sümme âmîn bi-hürmeti hâtemi'l-enbiyâ'i ve'l-mürselîn.

TERCEME-İ MUKADDİME-İ KĀMŪS

Bismillāhirrahmānirrahīm.

el-Hamdü lillāhillezī ŷeraha sadrī li-ŷerhi dībāceti'l-*Kāmūs*'i ve's-salātu ve's-selāmu 'ale'l-Mustafā ellezī unzile 'aleyhi'n-nāmūsu ve 'alā ālihi ve sahbihī zevī nefāyisi'n-nufūsi mā garredet 'anādilu'l-aklāmi 'alā eyki's-sutūri fī riyāzi't-turūsi.

Ammā ba'ḍü ma'lum-ı ashāb-ı fūhūmdur ki dībāce-i *Kāmūs*, halic-i okyānūs olan Bahr-i Hurmuz-misāl ecnās-ı cevāhir-i zevāhir ile māl-ā-māl ve gavvās-ı fikr ü endiŷeye ka'r u gavrına vusūl mümteni'ü'l-ihtimāl mesābesinde olup elfāz u 'ibārātında mündemic ve fıkārāt u seci'ātında mūnderic olan hüsn-i insicām ve lutf-ı cezālet ü selāset ü intizām ve fūnūn-ı muhassināt ve sunūf-ı müzeyyināt u mübeyyināt ve isti'ārāt u tersi'āt ve ma'ānī-i bed'i'atü'l-beyān ve mebānī-i metinetü'l-erkān ve sanāyi'-i 'Arabiyye ve revāyi'-i edebiyye ve envā'-ı fesāhat ve asnāf-ı belāgat bi'l-cümle ŷināver-i deryā-yı 'ilm ü fazilet 'indinde rūŷenā ve tercemesi husūsu *Makāmāt-ı Harīrī* tercemesi gibi ihdār-ı asl-ı asıl olacađı erbāb-ı nūhāya müstagnin 'ani'l-inhādır.

Bināberān dībāce-i merkūmenin tercemesi emri istihcān ve müfid ü mazbūt ve mūciz ü merbūt ŷerh olunması, sencīde-i mīzān-ı istihsān olunmakla vech-i mezkūr üzere mūlahhas u muhallas işbu ŷerh-i dil-güŷā mütevekkilen 'alallāhi ta'ālā terkīm ü imlā ve her fıkranın mutazammın olduđu sanāyi'ı ferden ferdā izāh u tatbik ve tasrih ü tahkik eylemek dahi itnāb u imlāli mūcib olmakla ba'zı ehemmine telmih ü telvihle iktifā olundu.

Ve kable'ŷ-ŷürü' mü'ellif-i asl-ı asıl fāzıl-ı fakıdu'l-'adil 'aleyhi rahmetü'r-rabbī'l-celil hazretlerinin terācim-i ahvāli 'asrının ferīdi olan ŷārih-i *Kāmūs* es-Seyyid Murtaḍā ez-Zebīdī merhūmun tahrir ü beyānı mūcibince bu mahalde resm ü terkimi ŷesbān ve muvāfık-ı vicdān olmakla o meydānda yekrān-ı kilik-i serī'ü'l-cereyāna irhā-yı 'inān kılındı.

Hafī olmaya ki mü'ellif 'aleyhi'r-rahmet hazretlerinin künyeleri Ebū Tāhir ve ism-i sāmīleri Muḥammed b. Ya'qūb b. Muḥammed b. Ya'qūb b. İbrāhīm b. 'Ömer b. Ebī Bekr b. Maḥmūd b. İdrīs b. Faḍlullāh b. eŷ-Şeyḫ Ebū İŷhāk İbrāhīm b. 'Alī b. Yūsuf eŷ-Şirāzī'dir. Ve lakabı Mecduddin ve silsile-i nesebi halife-i güzīn ŷiddik-i Ekber radyallāhu 'anhu hazretlerine

peyvestedir. İrân'da Şîrâz eyâletinde vâki^c Fîrûzâbâd nâm belde a^cmâlinden Kâzerûn nâm kasabada yedi yüz yirmi dokuz târîhinde meşîme-i nîstîden ser-nümün-ı sâha-i hestî oldu. Yedi yaşına kadar Kur'ân-ı kerîm'i ezber ve sekiz yaşına vardıkta pederleriyle Şîrâz'a nakl ü rihlet ve onda pederlerinden ve Kıvâmuddîn 'Abdullâh b. Maḥmûd ve Muḥammed b. Yûsuf ez-Zerendî ve sâ'ir a^clâm-ı 'ulemâdan bir müddet istihsâl-i mukaddimâta sa'y u mübâderet eyledikten sonra 'Irâk semtine tevcih-i veche-i 'azîmet edip Dârü's-selâm Bagdâd-ı behîşt-irtisâmda Nizâmîyye Mûderrisi Kâdî Şeref 'Abdullâh b. Bektaş nâm ser-âmed-i fuzalâ^v vü fühûlün meclis-i şeref-meşmûllerine ruhsat-yâb-ı duhûl ve bir zamân o şems-i münîr-i 'ilm ü 'irfândan istifâza-i envâr-ı ma'kûl u menkûle meşgûl oldu. Ba^cdehu bilâd-ı Şarkîyye vü Hindîyye ve Şâm ve Mışır ve Rûm'u câ'il ve zünbûr-ı 'asel-i bî-kesel gibi her şükûfededen nâ'il-i hazz-ı şâmil olup ve'l-hâsıl 'amme-i 'ulûm ve kâffe-i fûnûn-ı mantûk u mefhûmda bâri^c ü kâmil ve hâssaten lûgat ü edebîyyede fazl-ı Kâdî Fâdîl'ı fâsıl oldu.

Ve bedâyi^cden olarak fart-ı zihn ü zekâ ile kuvvet-i hâfizayı câmi^c bir vücûd-ı râ'î^c idi. Hattâ seyr ü seyâhati hılâlinde dahi külle leyletin iki yüz satr hıfz eylemedikçe ser-nihâde-i bâlîn-i râhat olmadığı resîde-i rûtbe-i sıhhattır. Ve bi'l-cümle a^clâm-ı 'ulemâ-i mu'âsirîn 'indlerinde sakk-ı saḥîhü's-sübût-ı fazl u kemâli mümzâ ve külliyyât u cüz'îyyât-ı 'ulûmda mihr-i münîr-âsâ ferd-i küllî olduğu rûşen ü hüveydâ olmuştur.

Ve seyr ü seyâhatinde mürûr eylediği bilâd u kasabât ahâlîsi ve vülât ü hükkâmı te'dîye-i merâsim-i tekrîm ü iclâlle istikbâl ve levâzım-ı ikrâm u ihtirâmı hakklarında bezl ü ikmâl ederler idi. Husûsan selâtîn-i zamândan Âzerbaycân şâhi Şâh Şücâ^c ve sultân-ı Mışır Eşref ve sâhib-i Bagdâd İbn Üveys ve Emîr Timur hakklarında icrâ-yı hakk-ı tevkîr ve ifâ-yı 'atâyâ-yı gayr-ı hasîr eylediler. Husûsan esâtîn-i 'Osmâniyye ve selâtîn-i hâkâniyyeden Sultan Yıldırım Bâyezîd Hân b. Sultân Murâd 'aleyhimâ rahmetü'r-Rabbi'l-cevâd hazretleri taht-gâh-ı Bursa'da fermân-fermây-ı milket-i İslâm iken mûmâileyh dârü's-saltanaya vürûd ve taraf-ı evzahu's-şeref-i şâhânedan fevka'l-melhûz istîfâ-yı huzûz-ı nâ-mahdûd eylediler. Ba^cdehu Hicâz-ı magfîret-perdâz tarafına cemmâze-rân-ı şevk ü ihtizâz ve Haremeyn-i muhteremeyn'de bir müddet mücâveretle mazhar-ı bülga-i 'tizâz olup orada *Kâmûs-ı Muhîr*'i telhîs ü tedvîn eyledikten sonra yümn ü

ikballe Yemen semtine teveccüh ü itizâmla o aktâr u aktâmı dahi magbût-ı behişt-i berîn eyledi.

O târihte hüküm-rân-ı milket-i Yemen olan düdmân-ı resüliyyeden Melik Eşref İsmâ'îl 'indinde nâ'il-i hüsn-i telakkî ve vakt-i yesirde mâhiyyeti mihr-i tâbân gibi nezd-i müşârinileyhte dahi 'ayân olmakla derece-i vak' u itibârı felek-i çarümüne müterakkî olup evvel-i vehlede Zebîd kazasını tevcih ve kâdi'l-kudât 'unvânıyla pây-e-i kadr ü menziletini tenvîh eylediler. Ba'dehu melik-i müşârinileyh kendilerinden telemmüz ve kerîme-i mükerrerelerini dahi nikâh eylemekle dü-bâlâ âmîzeş ü iltiyâm ve'l-hâsıl karîb eyyâmında milket-i Yemen'de şeyhü'l-İslâm ve kible-i hâss u 'âmm oldu.

Yirmi sene mikdâr Zebîd şehrinde karâr edip o hılâlde dahi gâh ü begâh ziyâret-i Beyt-i Hazret-i İlâh kasdıyla mükerreren Haremeyn'e terreddüd ve yine Zebîd'e âmed-şüd eder idi. Ve Melik Eşref hazretlerinin taraf-ı mûmâileyhe 'alâka-i tamm ve irtibât-ı mâ-lâ-kehlâmı olmakla hemîşe dîdârlarıyla mübtehic ü mütecemmil ve lahza-i müfârakatlarına gayr-ı mütehammil idi. Hattâ beher sâl bi'l-vekâle Ravza-i Mutahhere-i Seyyidü'l-enâm 'aleyhi's-salâtu ve's-selâm tarafına iblâg-ı tuhfe-i tahiyet için bir berîd irsâl eylemek de'v-i mülük olmakla mü'ellif 'aleyhi'r-rahmet o sene berîd-i mersül kendileri olmak niyâzıyla taraf-ı müşârinileyhe işbu rakîmeyi tahrîr ü isâl eyledi ki süreti budur: Ba'de'l-'unvân:

”وَكَانَ مِنْ عَادَةِ الْخُلَفَاءِ سَلَفًا وَخَلَفًا أَنَّهُمْ كَانُوا يُبْرِدُونَ الْبَرِيدَ بِقَصْدٍ تَبْلِيغِ سَلَامِهِمْ إِلَى حَضْرَةِ سَيِّدِ الْمُرْسَلِينَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَاجْعَلْنِي جَعَلَنِي اللَّهُ فِدَاكَ ذَاكَ الْبَرِيدَ فَإِنِّي لَا أَشْتَهِي شَيْئًا سِوَاهُ وَلَا أُرِيدُ“

Pes bu mazmunda 'arîza-i mezkûre vâsıl-ı dest-i Eşrefî oldukça kendi dest-i hattıyla tahrîr eylediği cevâb-nâmenin süreti budur; ba'de'l-elkâb:

”إِنَّ هَذَا شَيْءٌ لَا يَنْطِقُ لِسَانِي وَلَا يَجْرِي بِهِ قَلْبِي فَبِاللَّهِ عَلَيْكَ إِلَّا مَا وَهَبْتَ لَنَا هَذَا الْعُمْرَ وَاللَّهُ يَا مَجْدَ الدِّينِ يَبِينًا بَاذَةً إِنِّي أَرَى فِرَاقَ الدُّنْيَا وَنَعِيمَهَا وَلَا فِرَاقَكَ أَنْتَ الْيَمَنُ وَأَهْلُهُ“

Ve mü'ellif-i merhûmun müddet-i ömrü doksana mütenâhiz olup aslâ kuvâ vü havâssına vehn ü halel târî ve şu'ûr u hıfzına habt u zelev sârî olmadı. Sekiz yüz on yedi şevvâlinin yirminci sülâsâ gecesi mushaf-ı hayâtı resîde-i hadd-i hitâm ve belde-i mezbûrede e'izze-i kirâmdan Şeyh İsmâ'îl el-Cebertî türbesi hazîresinde o kütüb-hâne-i 'ulûm u fezâ'il gerçi defîn-i hâk-i siyeh-fâm olup lâkin ömr-i sâni olan âsâr-ı celileleriyle ilâ-yevmi'l-kiyâm pâyende vü ber-devâm olmuştur, tegammedehullâhu bi-rahmetihi ve

mette^canā min eseri ʿilmihi ve fazīletihî.

Ve merhûmun âsâr-ı ʿilmiyye ve tesânîf-i ʿaliyyeleri havza-i hadd ü ihsâdan bîrûn ve kıyâs-ı mikyâs-ı ʿakl ü endîşeden efzûn olmakla mahz-ı kerâmete mahmûl kuvvet-i kudsiyye olduğu imzâ-kerde-i ashâb-ı ʿukûl ü nukûldur. Ez-cümle asl-ı kitâb-ı *Ķâmûs* olan *el-Lâmiʿu'l-Muʿlemu'l-Ucâb el-Câmiʿu Beyne'l-Muĥkemi ve'l-Ubâb* nâm te'lîfi ki dîbâcede işʿâr eylediği üzere altmış cild olup baʿdehu *Ķâmûs*'u ondan telhîs ve bünyân-ı mersûs gibi tarsîs eyledi. Ve iki cildde *Basâ'iru Zevi't-Temyîz fî Letâ'ifi Kitâbillâhi'l-ʿAzîz* nâm tefsîri ki bu tercemede ondan hayli istimdâd ve câbe-câ nefâyis-i şerîfe nakl ü îrâd olundu. Ve dört cildde *Tenvîru'l-Miĥbâs fî Tefsîri İbni ʿAbbâs* ve bir cildde de *ed-Durru'n-Nazîm el-Murşidu ilâ Maĥsîdi'l-Kurʾâni'l-ʿAzîm ve Ĥâşilu Kûreti'l- Ĥalâş fî Feğâ'ili Sûreti'l-İĥlâş ve Şerĥu Ķutbeti'l-Ĥaşşâf fî Şerĥi Ĥutbeti'l-Keşşâf* ve dört cildde *Şevâriĥu'l-Esrâri'l-ʿAliyye fî Şerĥi Meşâriĥi'l-Envâri'n-Nebeviyye ve Menĥu'l-Bârî li-Seyli'l-Feyĥi'l-Cârî fî Şerĥi Şahîĥi'l-Buĥârî* ki rubʿu'l-ʿibâdât yirmi cilde bâlig olmuştur. Ve üç cildde *el-İsʿâd bi'l-İşʿâd ilâ Dereceti'l-İctihâd* ve iki cildde *ʿUddetu'l-Aĥkâm fî Şerĥi ʿUmdeti'l-Ĥukkâm* ve bir cildde *İftidâdu's-Sihâd fî İftirâdi'l-Cihâd ve en-Nefĥatu'l-ʿAnberiyye fî Mevlidi Ĥayri'l-Beriyye ve eş-Şilâtu ve'l-Buşer fî ş-Şalâti ʿalâ Ĥayri'l-Beşer ve el-İşâbe fî Esmâ'i's-Şahabe ve el-Vaşlu ve'l-Munâ fî Fağli Minâ ve el-Magânimu'l-Muṭâbe fî Maʿâlimi Ṭâbe ve Tehyîcu'l-Ġarâm ile'l-Beledi'l-Ĥarâm ve Ravḍatu'n-Nâzir fî Dereceti's-Şeyĥ ʿAbdilkâdir ve el-Mirĥâtu'l-Vefiyye fî Ṭabaĥâti'l-Ĥanefiyye ve el-Mirĥâtu'r-Râfiʿiyye fî Ṭabaĥâti's-Şâfiʿiyye ve el-Bulġa fî Terâcimi E'immeti'n-Nahvi ve'l-Luġa ve Nuzhetu'l-Ezhân fî Târîĥi İşfahân ve Taʿyînu'l-Ġurufât li'l-Muʿîni ʿalâ ʿArafât ve Meniyyetu'l-Mesʿûl fî Daʿavâti'r-Resûl ve Maĥşüdu Zevi'l-Elbâb fî ʿİlmi'l-İrâb ve el-Muttefiĥu Vađʿan el-Muĥtelifu Şunʿan ve ed-Durru'l-Ġâlî fî Eĥâdişi'l-Avâlî ve et-Tecârîĥu fî Fevâidi Muteʿallîka bi-Eĥâdişi'l-Meşâbih ve Taĥbîru'l-Muveşşîn Fî-mâ Yuĥâlu bi's-Sîn ve's-Şîn ve er-Ravḍu'l-Meslûf Fî-mâ lehu İsmâni ile'l-Ulûf ve Tuĥfetu'l-Ķamâʿil Fî-men Yusemmâ mine'l-Melâ'iketi İsmâʿil ve Esmâ'u's-Sirâĥ fî Esmâ'i'n-Nikâĥ ve el-Celîsu'l-Enîs fî Esmâ'i'l-Ĥanderîs ve Envâ'u'l-Ġayş fî Esmâ'i'l-Leysve Terĥîku'l-Esel fî Taşfiĥi'l-ʿAsel ve Zâdu'l-Maʿâd fî Bânet Suʿâd ve kasîde-i merkûmenin şerĥi ve et-Tuĥefu ve'z-Zarâ'if fî'n-Nuketî's-Şerâ'if ve Eĥâsinu'l-Letâ'if fî Meĥâsini't-Tâ'if ve el-Fağlu'l-*

Vefıyyu fi'l-^cAdli'l-Eşrefiyyi ve İşāretu'l-^cHacūn ilā Ziyāreti'l-^cHacūn ve Fı'd-Durreti Mine'l-^cHurzeti fī Fađli's-Selāmeti ^cale'l-^cHubre -Selāme ve Hubre, Tā'if kazasında iki karyedir- ve Teshīlu Tārīki'l-Vuşūl ile'l-Ehādīsi'z-Zā'ideti ^calā Cāmi'i'l-Uşūl ki dört cildedir, Melik Nāşır b. Eşref için te'lif eyledi- ve Tuhfetu'l-Ebīh Fī-men Nuşibe ilā Ğayri Ebīh ve beş cildde müselles-i kebīr ve ba'dehu onun muhtasarı ve Esmā'u'l-^cĀde fī Esmā'i'l-Ġāde ve Sifru's-Sa'ade ve bunlardan mā-^cadā mutavvel ve muhtasar te'lifātı husūsan resā'il-i mütenevvi'aları hayret-bahş-ı üli'l-elbāb, hāric ez-hisāb-ı hüssābdır.

Ve menküdür ki Diyār-ı Rūm'da oldukları esnāda ^culemā-i vakt ile gāss, bir nādī-i fezā'il-ihtisāsta huzārdan birisi mü'ellif-i merhūmdan İmām ^cAlī kerremallāhu vechehu hazretleri kātib-i dīvān-ı bülend-eyvānlarını terbiye zımnında āverde-i beyān buyurdıkları işbu:

”أَلَصِقُ رَوَانِكَ بِالْجُبُوبِ وَخَذِ الْمِزْبَرَ بِشَنَاتِكَ وَاجْعَلْ خُنْدُورَتَيْكَ إِلَى قَيْهَلِي حَتَّى لَا أَنْغِي نَعْيَهُ إِلَّا وَقَدْ وَعَيْتَهَا فِي حَمَاطَةِ جُلُجَلَانِكَ“

İbaretiyle sādır olan emr-i şerīflerinin ma'nāsını su'āl eyledikte bi'l-bedāhe işbu:

أَلِزِقْ عَضْرَطَكَ بِالصَّلَاةِ وَخُذِ الْمِسْطَرَّ بِأَبَاحْسِكَ وَاجْعَلْ جَحْمَتَيْكَ إِلَى أُنْجَبَانِي حَتَّى لَا أَنْبَسَ نَبْسَهُ إِلَّا وَعَيْتَهَا فِي لُفْظَةِ رَبَاطِكَ

ta'bīrleriyle tefsīr eylediler.

Ve Dimāşq-ı Şām'da Bābu'n-Naşır ve Bābu'l-Ferec beyninde na'li-nebevīye müteveccihen Şahīh-i Müslim'i a'lām-ı muhaddisinden Nāşıruddīn Ebū ^cAbdullāh Muḥammed b. Cehbel ^caleyhi'r-rahmet hazretlerinden bi-tārīki'z-zabt ve'l-itkān üç gün zarfında bi't-tamām kırā'at ve ahz eylediğini kendisi işbu ebyātında iş'ār u beyān eylemiştir:

قَرَأْتُ بِحَمْدِ اللَّهِ جَامِعَ مُسْلِمٍ
بِجَوْفِ دِمَشْقِ الشَّامِ جَوْفًا لِإِسْلَامِ
عَلَى نَاصِرِ الدِّينِ الْإِمَامِ ابْنِ جَهْبَلِ
بِحَضْرَةِ حَفَاطِ مَشَاهِيرِ أَعْلَامِ
وَتَمَّ بِتَوْفِيقِ الْإِلَهِ وَفَضْلِهِ
قِرَاءَةً صَبِطًا فِي ثَلَاثَةِ أَيَّامِ

Hülāsa-i makāl lā-yudreku şe>vuhu ve lā-yuşakku gubāruhu misl ü nedīdi nā-dīde vü neşīde-i iddi'ā-yı nazīri nā-şenīde āyetün mine'l-āyāt

ve mu'cizetün mine'l-mu'cizât bir vücūd-ı hümā-hümāl ve bir 'unsur-ı 'ankā-misāl idi. Ve mu'āsirîn-i üdebā kendilerinin ve celīle-i āsārları olan *Ḳāmūs-ı Muḥīt*'in ravza-i medh ü takrîzlerinde envāc-ı nazm ü nesr ile 'andelīb-āsā güyā vü nagme-serā oldular. Ez-cümle edīb-i mähir Nüreddîn 'Alī b. Muḥammed b. el-'Alīf el-Mekkī ki 'Alīfī ile müştahirdir, işbu kıt'a-i latīfe ile vech-i medīhi terşih eyledi:

مُدَّ مَجْدُ الدِّينِ فِي أَيَّامِهِ
مِنْ بَعْضِ أَبْحُرِ عَلَمِهِ الْقَامُوسَا
ذَهَبَتْ صَحَاخُ الْجَوْهَرِي كَأَنَّهَا
سَحْرُ الْمَدَائِينِ حِينَ الْقَامُوسَا

Ve Ebū 'Abdullāh el-Feyyūmī 'aleyhi rahmetu'l-Kayyūmi işbu kıt'a ile ruhsāre-i vāsf-ı *Ḳāmūs*'u tevşih eylemiştir:

لِلَّهِ قَامُوسٌ بِطَبِيبِ وُرُودِهِ
أَعْتَى الْوَرَى مِنْ كُلِّ مَعْنَى أَزْهَرِي
نَبَذَ الصَّحَاخَ بِلِنْفِظِهِ وَالْبُحْرَ مِنْ
عَادَاتِهِ يُلْقِي صَحَاخَ الْجَوْهَرِي

Ve fakīh Cemāleddīn Muḥammed b. Şabbāḥ eş-Şabbāḥī bu ebyātla sabāhat-baḥş-ı cemāl-i takrîz ü temdīh oldu:

مَنْ رَامَ فِي اللِّغَةِ الْعُلُوَّ عَلَى السُّهَا
فَعَلَيْهِ مِنْهُ مَا حَوَى قَامُوسُهَا
مُغْنٍ عَنِ الْكُتُبِ النَّفِيسَةِ كُلِّهَا
جَمَاعٌ شَفَلِ شَتِيبَتِهَا نَامُوسُهَا
فِي دَوَاوِينِ الْعُلُومِ تَجَمَّعَتْ
فِي مَحْفَلِ اللَّدْرِيسِ فَهُوَ عَزُوسُهَا
لِلَّهِ مَجْدُ الدِّينِ خَيْرٌ مُؤَلِّفِ
مَلِكُ الْأَيْمَةِ وَافْتَدَتْهُ نَفُوسُهَا

LĀMİcA

Şārih-i nihrīr Ebu'l-Feyḍ Muḥammed Murtaḍā el-Ḥüseynī el-Hindī ez-Zebīdī el-Mıṣrī 'aleyhi rahmetu'r-Rabbi'l-Kadīri esānid-i müselsele ile silsile-i icāzet-i 'ilmiyyelerini mü'ellif-i merhūma muttasıl u müntehī eylemiştir.

Kezālik işbu mütercim-i hakīrin dahi tarīk-i hāssadan şārihe ve mü'ellife müntemī olmakla cihet-i cāmī'a-i ma'neviyye şārihi şerh tarafına ve bu fakīri terceme semtine irşād u tevḥīk ve sırr-ı nisbeti izhār u tahkīk eyledi.

Ve'l-hamdu lillāhi 'alā fazlihi'l-'azīmi ve's-salātu ve's-selāmu 'alā nebiyyihi'l-kerīmi ve ālihi ve sahbihi ecma'in. Ve hāze'l-kadru yekfī fī hāze'l-makāmi'l-hatīr; fe-inne'l-kalīle yedullu 'ale'l-kesīr; ve'l-katretu tunbi'u 'ani'l-gadīr. Kāle'l-mü'ellifu'l-fāzilu tegammedehullāhu ta'ālā bi-gufrānihi'ş-şāmili ba'de'l-ibtidā'i bi'l-besmeleti'ş-şerīfeti:

“الْحَمْدُ لِلَّهِ مُنْطِقَ الْبُلَغَاءِ بِاللُّغَى فِي الْبَوَادِي وَمُودِعِ اللِّسَانِ أَلْسِنَ اللُّسْنِ الْهُوَادِي”

مُنْطِقُ [munṭiḳ] kelimesi اِنْطَاقُ [inṭāḳ]tan ism-i fā'ildir ki bi'l-kuvve yāhūd bi'l-fī'ı söyleyici kılmak ve söyletmek ma'nāsındır.

بَلَاغَةٌ [el-bulegā] (غَلَمَاءُ [ulemā] vezninde) بَلِيغٌ [belīg]in cem'idir ki belāgāt [belāgāt]tan vasftır. Ve belāgāt ile kelām muttasıf olur ki muktezā-yı hāle muvāfakatinden 'ibārettir ve mütekellim muttasıf olur ve o mütekellimde bir meleke ve kuvvettir ki onunla kelām-ı belīg te'līfine muktedir olur.

اللُّغَى [el-luḡā] (lām'ın zammı ve elifin kasrıyla) لُغَةٌ [luḡat] lafzından cem'idir, بُرَةٌ [buret] ve بُرَى [burā] kelimeleri gibi. Ve لُغَةٌ [luḡat] 'inde'l-mü'ellif şol asvāta denir ki onunla her kavm ü tā'ife garaz u maksūdlarını ta'bīr ederler. Ve ba'zılar ma'nāya mevzūc lafz ile ta'rīf eylediler.

فِي الْبَوَادِي [fi'l-bevādī] اَلْبُلَغَاءُ [el-bulegā] lafzından hāldir, zīrā muzāf muzāfun-ileyhte 'āmildir ve بَوَادِي [bevādī] بَادِيَةٌ [bādiyet]in cem'idir ki beyābāna denir.

اَلْمُودِعِ [el-mūdi] اِيْدَاعٌ [īdāc]dan ism-i fā'ildir, bir nesneyi bir adama emānet tarīkiyle vermek ma'nāsındır ve itlāk ve takyīd 'alākasıyla 'itā' ma'nāsına isti'māl olunur.

اَللِّسَانِ [el-lisān] kavli لِسَانِهِمْ sebkindedir ki zamīr, بُلَغَاءُ [bulegā]ya rāci'dir. Ve لِسَانٌ [lisān] dile denir ve luḡat ma'nāsına gelir.

لَسْنٌ [el-elsen] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Fesāhat maʿnāsına olan senn māddesinden vasftır, أَحْمَرُ أَجْوَدُ اللِّسَانِ وَأَفْضَحُ demektir; مُودِعٌ [mūdīʿ] lafzının mefʿül-i sânisidir.

اللُّسْنُ [el-lusun] (zameteynle) لِسَانٌ [lisān]ın cemʿidir. اللُّسْنُ [el-lusun] [elsen] lafzının muzāfun-ileyhidir.

الْهَوَادِي [el-hevādī] هَادِيَةٌ [hādiyēt]in cemʿidir, her nesneden mütekaddim olana denir; burada murād emr-i fesāhatte fāʿik ve rācih ve cümle lisāna mütekaddim demektir.

Mefhüm-ı kelām: “Hamd ü senā o zümre-i bülegāyı bādiye-nişin oldukları hâlde lügāt-ı kesire ile intāk yāhūd nutka ikdār ve lisān-ı bülegāya lügāt-ı fāʿika vü rācihanın efsah u ecvedini idāʿ u isār eden zāt-ı ecell ü aʿlāya mahsustur.”

Ve بَادِيَةٌ [bādiyēt] ile takyīdi lisānları şāʿibe-i ihtilāt u ihtilālden masūn u meʿmūn olmakla kelāmı muʿavvelün-ʿaleyh olduğundan ihticāc u istiḥād olduğuna mebnīdir.

حُسْنُ الْحَضَارَةِ مَجْلُوبٌ بِنَظَرَتِهِ
وَفِي الْبَدَاوَةِ حُسْنٌ غَيْرٌ مَجْلُوبٍ

Ve لِسَانٌ [lisān] kelimesinden lügāt murād olunup ve اللُّسْنُ [elsun] kelimesi sīn'in zammıyla لِسَانٌ [lisān] lafzının cemʿi olup ve اللُّسْنُ [el-lusun] kelimesi lām'ın zammı ve sīn'in sükūnuyla لِسْنٌ [lesin] lafzından ki lām'ın fethi ve sīn'in kesriyle vasftır ve o لِسْنٌ [lesn] lafzından ki talākat-ı lisān maʿnāsınadır, meʿhūzdur.

Ve هَوَادِي [hevādī] هِدَايَةٌ [hidāyēt]ten meʿhūz olmak cāʿizdir. Buna göre mefhüm-ı fikra: “Hamd ü senā o fitratlarında talākat u cezālet merkūz olan kavmin lisānlarına irşād u delālet murād eden lügātı idāʿ eyleyen zāt-ı zūʿl-minene mahsūstur” demek olur.

Ve هَوَادِي [hevādī]den iki ihtimāle göre de mütekaddim maʿnāsına olmak muhtemeldir, zīrā Hazret-i Âdem ʿalā nebiyyinā ve ʿaleyhiʿs-selam cennette oldukları hinde lisān-ı ʿArabī ile tekellüm ve baʿdeʿn-nüzül insilāb-ı ʿArabiyette Süryāniye muhavvel ve baʿde-kabūliʿt-tevbe haklarında yine ʿArabiyeye ilhāmıyla eltāf-ı ilāhiyye derkār u mükemmel olduğu mervīdir.

Ve fikra-i mezbūre sanāyiʿ-i bedʿiyyeden berāʿat-i istihlālī ve irsād ve cinās-ı mefrūk ve cinās-ı muharref ü nākıs ve hüsn-i matlaʿ ve secʿ ve tersīʿ

ve i'nāt san'atlarını mutazammın olduğu āşināyān-ı edebiyeye gayr-ı ha-
fiyyedir. Bast ü tafsilleri mücib-i iksār u tatvīl olmakla īmā ile iktifā olundu.

”وَمُخَّصَّصَ غُرُوقَ الْقَيْصُومِ وَعَضَا الْقَصِيمِ بِمَا لَمْ يَنْلُهُ الْعَبْهُرُ وَالْجَادِي وَمُفِيضَ الْأَيْدِي بِالرَّوَائِحِ وَالْعَوَادِي
لِلْمُجْتَدِي وَالْجَادِي“

”الْمُخَّصَّصَ“ [el-muḥaṣṣiṣ] [taḥṣiṣ]ten ism-i fā'ildir ki bir şeyi şey-i
āherin müşārik olmayacağı husūsla temyīz ve ifrād eylemek ma'nāsınadır.

الْعُرُوقُ [el-uruk] عُرُقٌ [ırk]ın cem'idir, bir nesnenin aslına ve köküne denir.

الْقَيْصُومُ [el-kaşūm] طَيْفُورٌ [tayfūr] vezninde) Bādiye nebātındandır,
Türkīde ayvadana derler.

الْعَضَا [el-ğadā] (ğayn-ı mu'ceme ile فَضَا [fedā] vezninde) Eşcār-ı
bādiyedendir, Fārisīde tāg ve Türkīde süksük ağacı denir.

الْقَصِيمِ [el-kaşīm] (kāf'la حَصِيمٌ [ḥaşīm] vezninde) فَصِيمَةٌ [kaşīmet]in cem'idir
ki şecer-i عُضَا [ğadā] menbeti olan kumsala denir.

لَمْ يَنْلُهُ kavlinde مَا lafzı sır ve husūstan 'ibārettir.

يَنْلُ [yanel] kelimesi نَيْلٌ [neyl]den muzāri'dir. Aslı يَنْأُلُ olmakla لَمْ kelimesi
cezme edip ictimā'-ı sākineyn mahzūruyla elifi sākıt olmuştur. Ve نَيْلٌ [neyl]
zafer ve isābet ma'nāsınadır.

الْعَبْهُرُ [el-abher] عُنْبُرٌ [anber] vezninde) Zerrīn ve nergis ta'bir olunan çi-
çeğe denir.

الْجَادِي [el-cādī] (cīm ve dāl-ı mühmele ile) Za'ferāna denir.

الْمُفِيضُ [el-mufiḍ] (mīm'in zammıyla) إِفَاضَةٌ [ifādat]tan ism-i fā'ildir, taşıp
dökerek vermek ma'nāsınadır.

الْأَيْدِي [el-eyādī] يَدٌ [yed] lafzından cem'idir ki ni'et manāsınadır.

الرَّوَائِحِ [er-revā'ih] رَائِحَةٌ [rā'ihat]ın cem'idir ki akşam vakti yağan yağmura
denir.

الْعَوَادِي [el-ğavādī] عَادِيَةٌ [ğādiyet]in cem'idir ki sabāh yağmuruna denir.
Ve bā-i cārre sebebiye-i 'ādiyye vü zarfiyye olmak muhtemeldir, emtār
zurūf-ı ni'am olmak münāsebetiyle yāhūd murād 'umūm evkāttır ki ﴿وَسَبَّحْ
بِالْعَشِيِّ وَالْإِبْكَارِ﴾ kerimesi kabīlindedir, zıkr olunan iki vakte tahsisi gālibe
mebnīdir.

الْمُجْتَدِي [el-muctedī] اِجْتِدَاءٌ [ictidā'] māddesinden cūd ve 'atiyye istemek
ma'nāsınadır; ism-i fā'ildir.

الْجَادِي [el-cādī] (cīm'le) جَدَا [cedā] ve جَدْوَى [cedvā] mādidesinden ism-i fā'ildir, 'atiyye edici demektir; yukālu: إِجْتَدَاهُ إِذَا سَأَلَهُ الْجَدْوَى فَجَدَاهُ أَيُّ أَعْطَاهُ Ve جَادِي [cādī] kezā vesā'il ma'nāsına da gelmekle مُجْتَدِي [muctedī] çok isteyen ve جَادِي [cādī] az isteyen demek dahi mümkündür. Ve مُجْتَدِي [muctedī] den behāyim ve cemādāt ve جَادِي [cādī]den nev'-i insān murād olmak dahi cā'izdir.

Mefhūm-ı kelām: “Hamd ü senā o bādiye nebātından فَيْضُوم [kayşūm] dedikleri nebātın ve قَيْصِيم [kaşīm] nām kumsal yerde biten غَضَا [ğadā] dedikleri şecerin köklerini hāzıra nebātından zerrīn ve za'ferānın nā'il olmadıkları hāssa ile tahsīs ü ifrād ve akşam ve sabāh yağmurları sebebiyle hāsıl olan yāhūd akşam ve sabāh yağmurlarında meknūz olan ni'metlerini ki murād dā'imü'l-evkāt idrār olunan ni'am-ı bī-şumārdir, fakīr olup gayra i'tā şānından olmayan tālib-i hācāta ve ganī olup sā'ire i'tā şānından olan zevāta yāhūd çok ve az isteyenlere yāhūd insāna ve behāyim ü cemādāta ifāza vü irfād eden kerīm-i cevāda mahsūs ve şāyāndır.”

Hafī olmaya ki شَيْخ [şih] dedikleri nebāt ki Türkīde yavşan derler ve zikr olunan قَيْضُوم [kayşūm] ve غَضَا [ğadā] ve سَمُرَةٌ [semuret] bādiyeye mahsūs olmakla أَهْلُ الشَّيْخِ وَالْقَيْضُومِ وَالْغَضَا وَالسَّمُرَةِ ile 'Arabdan kināye olunur. Bu vechle fıkra-i ulā 'Arab tā'ifesine fesāhat u belāgatı tahsīsı mutazammın ve nebātāt u eşcārlarında olan havāss ve menāfi'-i hāzıradan ezyed olduğunu mu'elindir.

Ve fıkra-i mezkūre cinās-ı müstevfā ve iştikāk ve mürā'āt-ı nazīr ve tībāk ve teştir ve tedbīc ve cinās-ı tām̄m sanāyi'ini müştēmil olduğu mālā-kelāmıdır.

Ve mü'ellif 'aleyhi'r-rahmet çāşnī-i hakīkatten hulüvvü'l-mezāk olmakla fıkra-i sāniyede tarīka-i hakīkat üzere bu vechile de tevcīh-i ma'nā mümkündür. Evvelā مُفِيض [mufīd] kavli ki إِفَاضَةٌ [ifādat]tan ve إِفَاضَةٌ [ifādat] فَيْض [feyd]den me'hūzdur; فَيْض [feyd] inzāl edici ma'nāsınadır. Ma'lūm ola ki feyz-i ilāhī iki nev'edir: Biri feyz-i akdes ve biri feyz-i mukaddestir. Feyz-i akdes şol feyz-i sübhānī ve tecellī-i rahmānīdir ki mecmū'-ı eşyānın vücūdunu ve kābiliyyet ü isti'dādını hazret-i 'ilmiyyede muktezī ola, niteki “كُنْتُ كَنْزًا مَخْفِيًّا فَأَخْبَيْتُ أَنْ أُعْرَفَ” hadīs-i kudīsī ona işārettir. Ve feyz-i mukaddestir şol feyz ve tecellī-i āsumānīdir ki hazret-i 'ilmiyyede sābit olan a'yānın bi-hasebi'l-isti'dād hāricde zuhūrlarını mūcib ola. Bu feyz, rūh-ı a'zam vesātetiyile olur. Pes işbu feyz-i akdes ile hazret-i 'ilmiyyede a'yān-ı sābite

ve isti‘dādāt-ı asliyye hāsıl ve feyz-i mukaddes ile a‘yān-ı merkūme ma‘a’l-levāzım ve ‘t-tevābi‘ hāricde kisve-i vücūda dāhil olur ve eyādī-i erbāb-ı hakikat ‘indinde esmā-i mütekābile-i ilāhīden ‘ibārettir.

Ve رَوَائِح [revā’ih] ve غَوَادِي [ġavādī] ‘unvānlarından yine devām ve istirsāl murād olur.

Bu takrīr üzere mefhūm: “Hamd ü senā o kabūl-i ināyāt-ı ilāhiyyeye mesbūk olan a‘yān u ekvāna ber-muktezā-yı tecelliyāt-ı esmā-i mütekābile devām u istirsālden ‘ibāret olan gudüvv ve āsāl nefehātıyla naks u inkitā‘dan münezzeh ü müberrā midrār-ı fuyūzāt u ‘atāyāsını idrār u inzāl eden cenāb-ı kibriyāya mahsūstur.”

Bu dakīka üzere mü‘ellif işbu te‘līfi ki cümle-i ināyātındandır, mahz-ı feth-i sübhānī ve mücerred-i feyz-i Hazret-i Yezdānī eseri olduğunu remz ü imā eylemiş olur.

”وَنَاقِعُ غُلَّةِ الصُّوَادِي بِالْأَهَاضِيْبِ التُّوَادِي وَدَافِعُ مَعْرَةِ الْعَوَادِي بِالْكَرْمِ الْمُمَادِي وَمُجْرِي الْأَوْدَاءِ مِنْ عَيْنِ الْعَطَاءِ لِكُلِّ صَادِي“

النَّاقِعُ [en-nāqī‘] Nūn ve kāf’la نَقَعَ [naḳ‘] lafzından ki susuzluğu gidermek ve suya kandırmak ma‘nāsınadır, ism-i fā‘ildir.

الْغُلَّةُ [el-ġullet] (ġayn-ı mu‘cemenin zammıyla) Susuzluğa denir.

الصُّوَادِي [eş-şavādī] (şād-ı mühmele ile) صَادِيَّة [şādiyette]nin cem‘idir ki susuz, عَطْشَانُ [‘atşān] ma‘nāsınadır, te‘nīsi mevsūf i‘tibārıyladır. Yāhūd uzun hurmā ağacına denir ki murād mutlakan eşcārdır.

الأَهَاضِيْبِ [el-ehādīb] (dād-ı mu‘ceme ile) هَضَاب [hiḍāb]ın cem‘idir ki yağ-mura denir.

التُّوَادِي [eş-şevādī] (sā-yı müsellese ile) تَادِيَّة [şādiyette]nin cem‘idir ki çok ve ‘azīm suya denir yāhūd tecrīd bābındandır; yukālu: مَطْرَةٌ تُدْيَاءُ أَيُّ عَظِيمَةً غَزِيرَةُ الْمَاءِ. Ve

أَهَاضِيْبِ [ehādīb] هَضَاب [haḍb] cem‘i olan هَضَاب [hiḍāb]ın dahi cem‘i olmak muhtemeldir. Ve هَضَاب [haḍb] yastım dağlara denmekle murād mutlakan dağlar demek olur ve bu sürette muzāf takdīr olunup سُيُولُ الْأَهَاضِيْبِ sebkinde olur.

الدَّافِعُ [ed-dāfi‘] دَفَعَ [def‘] lafzından ism-i fā‘ildir.

الْمَعْرَةُ [el-ma‘arrat] (mīm’in ve ‘ayn’ın ve rā-i müşeddedenin fethalarıyla)

Ezā ve işkence maʿnāsınadır.

العَوَادِي [el-ʿavādī] (ʿayn-ı mühmele ile) عَادِيَّة [ʿādiyette]in cemʿidir ki şerr ve zulm ve bîdād maʿnāsınadır, lâkin siyāk ve sibāk işaretiyle kaht u galā murād olmak aglebdir.

الْكَرَم [el-kerem] (fethateynle) Fazl u ihsāna denir.

الْمُمَادِي [el-mumādī] (mīm'in zammıyla) مُمَادَاة [mumādāt] lafzından ism-i fāʿildir. Bazı nüshada مُتَمَادِي unvānıyla mersümdür ki تَمَادِي [temādī]den ism-i fāʿildir, ikisi de uzun uzadı maʿnāsınadır ki murād devām ve istimrārdır.

الْمُجْرِي [el-mucrī] إِجْرَاء [icrāʾ]dan ism-i fāʿildir.

الأَوْدَاء [el-evdāʾ] (hemze-i meftūha ile) وَادِي [vādī] cemʿidir ki dereye denir. Evvelā hāliyyet ve mahalliyyet ʿalākasıyla suyu ve sāniyen īsāl-i hayr ü menfaʿat münasebetiyle fazl u ihsān irāde olunmakla mecāz bi-mertebeyen olur.

عَيْنِ الْعَطَا [min ʿayni'l-ʿatā] عَيْن [ʿayn] pınara denir, mecāz-ı evvele istiklālen ve sāniye tebeʿan terşihdir. Ve عَطَا [ʿatā] vergiye denir. ”عَيْنِ الْعَطَا” taʿbīri ʿayn-ı letāfeti mutazammındır.

Mefhūm-ı kelām: “Hamd ü senā o susuzların yāhūd eşcārın susuzluğunu ʿazīm ü ʿamīm yağmurlar idrārıyla izāle vü irvā ve şerr ü zulm ü cefā; işkence vü ezāsını yāhūd kaht ü galā belāsını fazl-ı firāvān ve kerem-i bî-pāyānıyla defʿ ü izāle edip bu vechile ʿibādını ihmā ve menbaʿ-ı zülāl-i lutf u ifdālinden cümle-i muhtācine dereler dolusu birr ü ihsān ifāde vü icrā eden Hak celle ve ʿalā dergāhına ahrādır.”

صَادِي [şādī] Susuza denmekle mutlakā fazl u ihsāna muhtāc demek oldu. Ve fıkra-i ūlāda أَهَاضِيب [ehāḏīb]den tepeler ve bayırlar ve dağlar irāde olunursa muzāf mukadder olmakla dolu ve taşkın tepelerden ve dağlardan nāzil olan sel sularıyla irvā eden demek olur. Ve عَوَادِي [ʿavādī] lafzından zaleme ve sitem-kārān irāde olunmak muhtemeldir ve usūl-i eşcār-ı ʿizāmda gars olunmuş عَوَادِي [ʿavādī]-i kerem dahi irāde olunur, lâkin tekellüflüce olur. Ve fıkra-i merkūme tersīʿ, secʿ ve iştikāk ve cinās-ı lāhık sanʿatını müştemil olduğu bedʿa-şināsāna rüşenādır.

بَاعْتُ النَّبِيَّ الْهَادِي مُفْحَمًا بِاللِّسَانِ الصَّادِي كُلُّ مُضَادِي مُفْحَمًا لَا تَشْبِيهُهُ الْهَجْنَةُ وَالْعُجْمَةُ وَالصَّوَادِي

الْبَاعِث [el-bāʿiṣ] بَعَث [baʿṣ] lafzından ki göndermek maʿnāsınadır, ism-i fāʿildir. Ve ʿirābında vücūh-ı selāse cāʾizdir, lâkin makām-ı taʿzīm-i niʿmet

olmakla istinâf ercahtır. Ve ism-i fâ'îl burada mâzî ma'nâsınadır.

النَّبِيُّ [en-nebiyy] Peygamber ma'nâsınadır; me'hazı ve resûl ile fark ve nisbet ve terâdüfî husûslarını beyân mücib-i tatvîldir.

الْهَادِي [el-hādî] Doğru yola delâlet ü irşâd edici demektir.

مُفْجِمًا [mufhîmen] Hâldir. Ve مُفْجِم [mufhîm] إِفْهَام [ifhâm]dan ism-i fâ'ildir ki hasmı mu'araza ve mükâlemeden 'âciz kılmak ma'nâsınadır.

الضَّادِي [eḍ-ḍādî] (dād-ı mu'ceme ile) 'Arabî-i sahîh demektir, zîrâ dād harfî 'Araba mahsûstur, ke-mâ kâle 'aleyhi's-salātu ve's-selâm: "أَنَا أَفْضَحُ مَنْ نَطَقَ بِالضَّادِ"

الْمُضَادِي [el-muḍādî] مُضَادَاة [muḍādāt] maddesinden ism-i fâ'ildir, mu'arız ve mu'ânid ve muhâlif ma'nâsınadır. Ba'zı nüshada şād-ı mühmele ile ضَادِي [ṣādî] ve مُضَادِي [muṣādî] vâki' olmakla ضَادِي [ṣādî] müdârât ve müsâtere ma'nâsına olan مُضَادَاة [muṣādāt] lafzından istişkâk-ı kebîr vechiyle me'huz ve مُضَادِي [muṣādî] mu'araza ve mümâna'ca ma'nâsına olan مُضَادَاة [muṣādāt] lafzından me'hûz olur. Şârih işbu ihmâl nüshasını mühmel 'add eylemiştir.

مُفَهِّمًا [mufahhâmen] Hâl-i müterâdifedir. Ve مُفَهِّم [mufahhâm] تَفْهِيم [tefhîm]den ism-i mef'üldür, mu'azzam ve cezlü'l-mantık ma'nâsınadır.

شَيْنٌ [lâ teşīnuhu] شَيْن [ṣeyn] lafzından müstakbel-i menfîdir. Vve شَيْن [ṣeyn] hilâf-ı زَيْن [zeyn]dir ki 'ayb u 'âr ma'nâsınadır.

الْهَجْنَةُ [el-hucnet] (hâ-yı mazmûme ile) Kelâmda olan kubh u nakîsaya denir.

الْعُجْمَةُ [el-'ucmet] ('ayn'ın zammıyla) 'Acemîlik ma'nâsınadır ki tekel-lümde dil tutkunluğundna ve lahn ü hatâdan 'ibârettir. Ba'zı nüshada الْكُتْمَةُ vâki' olmakla pepeyilik demek olur.

الضَّوَادِي [eḍ-ḍavādî] (dād-ı mu'ceme ile) "Kelâm-ı kabîh" ma'nâsınadır, müfred ve fi'li gayr-ı mesmû'dur.

Mefhûm-ı kelâm "Hamd ü senâ-yı bî-intihâ o cümle-i mu'aridîn ve muhâlifîni huccet-i kâtı'a ve delâ'il-i sâtı'a ile ifhâm ve ta'cîz ve celîlü'l-kadr ve cezlü'l-mantık olup kendisine hucne ve 'ucme yâhût lükne ve kelâm-ı kabîh makûlesi 'ayb u nakîsa îrâs eylemediği hâlde ya'nî sıfât-ı mezbûreden sâfî ve berî olarak kâffe-i 'ibâdî tarîk-i müstakîme delâlet ü irşâd eden peygamber-i 'âlî-nihâdî ba's ü irsâl eyleyen Hazret-i Hudâ bârgâhına mahsûstur."

ضَادِي [dādī] ve مُضَادِي [muḍādī] ve ضَوَادِي [ḍavādī] beyninde olan cinās-ı nākıs ve مُفْحِم [mufḥim] ve مُفْهَم [mufahḥam] beyninde olan cinās-ı musahhaf zāhir ü bāhirdir.

”مُحَمَّدٌ خَيْرٌ مَنْ خَضَرَ النَّوَادِي وَأَفْضَحُ مَنْ رَكِبَ الْخَوَادِي وَأَبْلَغُ مَنْ حَلَبَ الْعَوَادِي“

مُحَمَّد [Muḥammed] kelimesi ‘atf-ı beyāndır ve مُحَمَّد [Muḥammed] efdal-i enām ‘aleyhi’s-salātu ve’s-selām hakkında bi’l-hissīsa vasf ve ‘alemdir ve sār tesmiye olunan kimseler hakkında ‘alem-i mahzır, nitelik cümle-i esmā-i ilāhiyye vü nebeviyyenin şānı bu gūnedir.

خَيْر [ḥayr] kelimesi efdal ve eşref ma‘nasınadır.

خَضَرَ [ḥaḍare] kelimesi حُضُور [ḥuḍūr]dan mazīdir.

النَّوَادِي [en-nevādī] نَادِي [nādī] kelimesinin cem‘idir, كَوَاهِل [kevāhil] ve كَاهِل [kāhil] gibi. Ve نَادِي [nādī] “ehl ü sükkānı olan meclis”e denir.

الأَفْضَح [el-efṣaḥ] فَصَاحَةٌ [feṣāḥat]tan ef‘al-i tafdīldir. فَصَاحَةٌ [feṣāḥat] lisān müntalik ü cārī olup lahn ü lüknetten hālis olmağa denir. Ve fesāhatle kelām ve kelime ve mütekellim mevsūf olur.

رَكِبَ [rekibe] رُكُوب [rukūb]dan mazīdir.

الْخَوَادِي [el-ḥavādī] (ḥā-yı mu‘ceme ile) خَادِيَّة [ḥādiyyet] yāhūdِي خَادِي [ḥādī] cem‘idir, pek çabuk ve revende deveye denir.

الأَبْلَغ [el-ebلاغ] بِلَاغَةٌ [belāğat]tan ef‘al-i tafdīldir.

حَلَبَ [ḥalebe] kelimesi ḥā-yı mühmele ile süt sağmak ma‘nāsına olan حَلْب [ḥalb]den mazīdir.

الْعَوَادِي [el-‘avādī] (‘ayn-ı mühmele ile) عَادِيَّة [‘ādiyyet]in cem‘idir ki bādiyyede şūr ot tlayan deveye denir; burada murād mutlak devedir.

Mefhūm-ı kelām: “Peygamber-i müşārünileyh Muḥammed ‘aleyhi’s-salātu ve’s-selām hazretleridir ki meclislere hāzır olan insānın hayr ü efdali ve develere binen kimselerin efsahı ve nākaları sağan halkın eblag u ekmelidir.”

Bu zikr olunanlar ‘umūm-ı nāstan kināyedir. Ve rükkāb-ı ḥavādī ve ḥallāb-ı ‘avādī tā‘ife-i ‘Arab olup fesāhat ü belāgat onlara mahsūs olmakla Peygamber-i ekrem sallallāhu ‘aleyhi ve sellem hazretleri nihāyet-i rütbe-i fesāhat ve kusvā-ı derece-i belāgati hāvī olduklarına işārettir.

Ve fıkra-i mezkūre tersī‘ ve cinās-ı muzārī‘ san‘atlarını muhtevī olduđu

gayr-ı hafîdir.

“بَسَقَتْ دَوْحَهُ رِسَالَتِهِ فَظَهَرَتْ عَلَى شَوْكِ الْكَوَادِي وَاسْتَأْسَدَتْ رِيَاضُ بُيُوتِهِ فَعَيَّتْ فِي الْمَأْسِدِ اللَّيُوثُ الْعَوَادِي”

بَسَقَتْ [besakat] kelimesi بُسُق [busūk]tan ki ağaç boylanıp uzamak maʿnâsınadır, mĀZĪ-i müʿennestir.

الدَّوْحَةُ [ed-devḥat] (dāl-ı meftūha ile) Ulu ağaca denir.

الرِّسَالَةُ [er-risālet] (rā'nın kesriyle) Bîʿset-i ʿamme murâddır. دَوْحَةٌ [deḥat]in izāfeti müşebbeh bihin müşebbehe izāfeti kabîlindedir.

ظَهَرَتْ [zaharet] ظُهُور [zuhūr]dan ki galebe vü istilāʾ maʿnâsınadır; mĀZĪ-i müʿennestir.

الشُّوكُ [eş-şevk] (şġn'in fethiyle) شَوْكَةٌ [şevket] lafzının cemʿidir, dikenliğe ve çalılığa denir.

الْكَوَادِي [el-kevādī] كَادِيَةٌ [kādiyēt]in cemʿidir ki toprağı galîz olmakla geç inbât eden soysuz yere denir.

إِسْتَأْسَدَتْ [isteʿsedet] اِسْتِيسَاد [istisād] lafzından ki nebât kuvvetli olmakla boy sürüp uzamak maʿnâsınadır.

الرِّيَاضُ [er-riyāḍ] (rā'nın kesriyle) رَوْضَةٌ [ravḍat]ın cemʿidir, bāğçeye ve merg-zāra ve çemen-zāra denir ve çimene dahi denir.

النُّبُوءَةُ [en-nubuvvet] (zammeteynle) Peygamberlik maʿnâsınadır.

عَيَّتْ [ʿayyet] (ʿayn-ı mühmele ve yā-yı müşeddede ile) عَيَّ [ʿayy] kelimesinden mĀZĪdir, ʿaciz olmak maʿnâsınadır.

الْمَأْسِدُ [el-meʿasid] (مَأْسِك [menāsik] vezninde) مَأْسِدَةٌ [meʿsedet]in cemʿidir ki arslan yatağı olan ormana ve büke denir.

اللِّيُوثُ [el-luyūs] (lām'ın zammıyla) لَيْثٌ [leys]in cemʿidir, arslana denir.

الْعَوَادِي [el-ʿavādī] عَادِيَةٌ [ʿādiyēt]in cemʿidir, düşman yāhūd saldırıp hücum edici maʿnâsınadır.

İşbu fıkrada risālet-penāh ʿaleyhi salātu'l-ilāh hazretlerinin kudret ü celāleti ve kahr u tenkîl-i aʿdāʾ bābında kuvvet ü şevketi sevk ü beyān olunmakla fikra-i sâbıkadan fasl ve cümle-i fîʿliyye ile irād olundu.

Mefhūm-ı kelām: “Hazret-i Seyyidü'l-enāmin kesret-i fūrūʿ ve vüsʿat-ı zıll ve sebeb-i āsāyiş ü sebāt u ārāmişi cihetleriyle şecere-i ʿazîmeye müşābih olan risāleti nāçiz ü nā-pāyidār ve mücib-i renc ü āzār olan edyān-ı sâʿireye

gâlib olmakla cümlesini nesh ü ilgâ ve vefret-i şu'ab u furûc cihetiyle bâğ u bâğçe menziline olan nübüvveti begâyet kuvvet ü metânet bulmakla ormanlarda mütemekkin müzî arslan sîretinde olan düşmanları zebûn u 'âciz ü makhûr eylemiştir ki ona zafer-yâb olmak havze-i kudretlerinden bîrûn olmuştur.

Ve شَوْكُ الْكُوَادِي [şevku'l-kevādī]den A'râb-ı bâdiye ve نُيُوثُ الْعُوَادِي [luyūsu'l-'avādī]den eşiddâ-i Kureyş irâde olunmak dahi muhtemeldir. Fıkra-i mezbûrede olan letâfet-i teşbîh ü ihâm, tenâsüb ü tersîc ü cinâs-ı iştikâk nümâyân-ı ehl-i mezâkir.

Şârih der ki بَسَفَتْ fıkrası mü'ellifin dest-i hattı olan nüshada minvâl-i merkûm üzere muharrer ü mersümdür. Bazı nüshada muhtelit ta'bîrâtla merkûm olmakla onlara iltifât olunmaya. Ve ba'zı nüshada "الْلُّيُوثُ ذَوَاتُ الثَّعَادِي وَرَسَفَتْ الطُّفَاوَةُ رِضَابِ الطَّلِي مِنْ كِطَامِ الْجَلِّ وَالْجَادِي" "فَضْلًا عَنِ الذِّيَابِ الْعُوَادِي" unvânında mersûm olmakla bu şu'be Yehûd tâ'ifesinden kinâye olmak melhûzdur.

”صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَعَلَى آلِهِ وَأَصْحَابِهِ نُجُومِ الدَّادِي وَبُدُورِ الْقُوَادِي مَا نَاحِ الْحَمَامِ الشَّادِي وَسَاحِ النَّعَامِ الْقَادِي وَصَاحِ بِالْأَنْعَامِ الْحَادِي وَرَسَفَتْ الطُّفَاوَةُ رِضَابِ الطَّلِي مِنْ كِطَامِ الْجَلِّ وَالْجَادِي“

صَلَّى [şallâ] kelimesi صَلَاة [şalât]tan ve سَلَّمَ [selleme] سَلَام [selâm]dan mâzilerdir. Du'â mevki'i olmakla inşâ ma'nalarını mutazammınlardır.

آل [âl] kelimesinin aslı أَهْل [ehl]dir; murâd ehl-i beyt ve cümle-i mü'minîn-i müttakîndir. Celâl-i Devvânî *Heyâkilu'n-Nûr* şerhinde bu resme beyân eylemiştir ki “Âl-i Muştafâ 'aleyhi mine's-salavâti asfâhâ bi-hasebi'n-neseb yâhûd bi-hasebi'n-nisbe olur. Bi-hasebi'n-neseb ma'lûmdur. Ve bi-hasebi'n-nisbe olan dahi nisbeti kemâl-i suverî ve kemâl-i hakîkî hasebiyle olur: Evvel 'ilm-i şerî'at vesîlesiyle müntesib olan 'ulemâ-yı şer'dir. Sâni 'ilm-i hakîkat vesîlesiyle olan evliyâ-yı güzîn ve hukemâ-yı müte'ellihîndir. Bi-hasebi'n-neseb olanlara sadaka harâmdır ve bi-hasebi'n-nisbet olanlara dahi sadaka menziline olan taklîd bi'l-gayr eylemek harâmdır.”

أَصْحَابِ [aşhâb] أَصْحَابِ [aşhâb]in cem'idir. Ve صَاحِبِ [şahib] صَاحِبِ [şahib]in cem'idir. Hazret-i Resulullâh'la mü'min olarak müctemîc ve o hâl üzere 'âzim-i dâri'l-bekâ olan zevât-ı kirâma itlâk olunur.

نُجُومِ [nucûm] نَجْمِ [necm]in cem'idir, yıldızla denir.

الدَّادِي [ed-de'ādī] (dâl-ı mühmele ve hemze ile تَوَادِي [tevādī] vezninde)

أَدَا [deʔdeʔ] lafzından cemʕdir. Ve أَدَا [deʔdeʔ] فُدُفِد [fedfed] vezninde muzlim geceye denir.

أَلْبُدُور [el-budūr] (بُدْر [bedr]in cemʕidir ki on dört gecelik aya denir.

أَلْقَوَادِي [el-ķavādī] (ķāf ile) قَادِيَّة [ķādiyette]in cemʕidir ki muktedāya iktidā ederek gidene denir; yukālu وَأَتَّبَعَ الْقُدُوءَ إِذَا اسْتَنْتَ بِهٖ كَرَضِيَّيْ Burada قُدُوءَ [ķudvet] ten murād peygamber-i güzīn hazretleridir. Yāhūd قَوَادِي [ķavādī] şüzüz üzere قُدُوءَ [ķudvet]in cemʕi ola. Ve قُدُوءَ [ķudvet] ķāfʕın zammıyla muktedāya denir. Leff ü neşr-i müretteb tarīkasıyla نُجُومُ الدَّادِي [nucūmuʕd-deʔādī], “āl”in ve بُدُورُ الْقَوَادِي [budūruʕl-ķavādī], “ashāb”ın vasflarıdır; müşevveş tarīkiyle de muhtemeldir, نُجُوم [nucūm] karīnesiyle.

مَا نَاحَ [mā nāḥa] terkībinde مَا [mā] mā-i masdariyye-i zarfiyyedir, مَا نَاحَ الْحَمَامِ [mā nāḥaʕl-ḥamāmu] مُدَّةُ نَوْحِ الْحَمَامِ [muddete nevhīʕl-ḥamām] sebkindedir. نَاحَ [nāḥa] kelimesi ḥā-yı mühmele ile نَوْحَ [nevh] lafzından ki güvercin ötmeğe denir, māzīdir.

حَمَامَ [ḥamām] (ḥā-yı mühmelenin fethiyle) Güvercine denir. Vāhidi حَمَامَةٌ [ḥamāmet]tir.

الشَّادِي [eş-şādī] (şīn-i muʕceme ile) شَدُو [şedv] lafzından ki terennüm ve tegannī maʕnāsındır, ism-i fāʕildir.

سَاحَ [sāḥa] kelimesi سَيَاحَةٌ [siyāḥat]ten ki gezmek maʕnāsındır, māzīdir.

النَّعَامَ [en-neʕām] (nūnʕun fethiyle) Devekuşuna denir. Vāhidi نَعَامَةٌ [neʕāmet]tir.

أَلْقَادِي [el-ķādī] (ķāf ile) قَدَيَان [ķadeyān] kelimesinden ism-i fāʕildir. Ve قَدَيَان [ķadeyān] fetehātla sürʕat eylemek maʕnāsındır.

صَاحَ [şāḥa] صَيَاحَ [şiyāḥ]tan māzīdir. صَيَاحَ [şiyāḥ] haykırmak ve çağırarak maʕnāsındır.

النَّعَامَ [el-ḅgām] (hemze-i meftūha ile) نَعَمَ [neḅam] lafzından cemʕdir. نَعَمَ [neḅam] nūnʕun ve ḅayn-ı muʕcemenin fethiyle terāne ile ırlamağa denir.

أَلْحَادِي [el-ḥādī] (ḥā-yı mühmele ile) حَدُو [ḥadv] lafzından ki deveyi tegannī ile sürmeğe denir, ism-i fāʕildir.

رَشَفَتْ [reşefet] رَشَفَ [reşf] lafzından māzī-i müʕennestir. Ve رَشَفَ [reşf] sormak ve emmek maʕnāsındır.

أَلطَّفَاوَةَ [eḥ-ḥufāvet] (tā-yı mazmūme ile) Şārihin beyānına göre burada gü-

neş murâddır, şems ma'nāsına. Asl طَفَاوَةٌ [tuḫāvet] hāleye mevzū'dur, şems irādesi mecāz olur.

الرُّضَاب [er-ruḏāb] (غُرَاب [gūrāb] vezninde) Ağız yarına denir.

الطَّل [eṭ-ṭall] (tā-yı meftūha ile) Çiğ ta'bīr olunan rutübete denir ki Fārisīde şebnem derler. رُضَاب [ruḏāb]ın طَل [ṭall]e izāfeti, müşebbeh bihin müşebbehe izāfeti kabīlindedir yāhūd izāfet-i beyāniyyedir.

الْكِيَام [el-kizām] (kāf-ı meksüre ile) كَطَم [keḫam] lafzının cem'idir ki fet-hateynledir, boğaza denir.

الْجُل [el-cull] (cīm-i mazmūme ile) Gül-i Fārisī mu'arrebidir, ma'rūf gül ta'bīr olunan çiçekte 'alem-i gālibdir, 'Arabīde وَرْد [verd] denir.

الْجَادِي [el-cādī] (cīm'le) Şārihin beyānı üzere za'ferāna dendiği gibi zerrīne ve yāsemīne de denir.

Mefhūm-ı kelām: “Hazret-i Hak celle ve 'alā, Cenāb-ı Muşṭafā'ya ve tebeh-kārān-ı rāh-ı dalālet ü gafleti ser-menzil-i emn ü selāmete hādī vü reh-nümā ve cümle-i e'imme vü muktedāyānın mānend-i necm-i ezher ve misāl-i bedr-i enver kāmīlū'l-cihāt ve mükemmilū'l-etrāfları olan cemī-i āl ü ashābına salāt ü selām ihdā eyleye, terennüm ü destān edici güvercin kuşları öttükçe ve tīz ü çabuk devekuşları rüy-ı zemīnde seyr ü seyāhat ettikçe ve deve sürücüsü ve 'akkāmlar develeri tenşit ü teşvīk ü tehyīc için nagamātla tegannī eyledikçe ve güneş rīk-i şebnemi gül ü yāsemīn boğazlarından sorup emdikçe” demektir.

Ve fıkra-i mezkūrede vākī وَصَاحٌ بِالْأَنْعَامِ kavli ki ğayn-ı mu'ceme iledir. 'Ayn-ı mühmele ile olup ve نَعْم [ne'am] lafzının cem'i ve نَعْم [ne'am] fethateynle hāssaten deveye itlāk olunmak dahi muhtemeldir, lākin nüsha-i ūlā evlā vü sāniye akrebdir.

Ve bu fıkralar, tersī-i bedī'i ve mücāneseti ve seci'at-ı dāliyyede tesmīti ve tenāsüb ve tevḫīk ve cinās-ı musahhaf sanāyi'ini müştemildir. Ve zikr olunan مَا [mā]-i tevkītiyye ile musaddara olan du'ā fıkraları ebed ü devāmdan kināyedir.

فِي رِيقِ رَشْفَتِ رَبِي فِي الْمَيْتَةِ أَطْفَارَهَا terkībi gibi isti'āre-i mekniyye vü tasrīhiyye olmak dahi cā'izdir. Kezālik طَل [ṭall] رِيقِ [rīq]a ve şemsi şahs-ı mürteşife teşbīh ve gül ü yāsemīne isnād-ı hulkūm ehl-i beyāna ma'lūmdur.

Mefhûm-ı kelâm: “Ba‘de edâ-i mâ-vecebe ma‘lûm ola ki tahkîk-i ‘ilm-i şerîfin zevk ü safâ edecek yerleri ve istifâza-i hayât-ı ebedî eyleyecek mahalleri ve râhat u âsâyişe mevki‘ ü medâr olacak mevzi‘leri ve sülûk eyleyecek câdde ve sarp ve ince yolları ve begâyet sa‘b u düşvâr makâmları vardır. Ve onların da her birinden niçe fûnûn-ı mu‘tebere ve fûrû‘-ı mütenevvi‘a müteferra‘ ve müteşa‘cib olur.”

Evvelki üç fıkrada lüzûm-ı mâ-yelzem ve أَفْنَان [efnân] ve فُنُون [funûn] beyninde cinâs-ı iştikâk olup ve أَضَلُّ [aşl] kelimesi kâ‘idede isti‘mâl olunmakla elbette usûl ü kavâ‘ide mürâca‘atın lüzûmuna işârettir.

”وَإِنَّ عِلْمَ اللَّغَةِ هُوَ الْكَافِلُ بِإِحْرَازِ أَسْرَارِ الْجَمِيعِ الْخَافِلُ بِمَا يَتَضَلَّعُ مِنْهُ الْفَاجِلُ وَالْكَاهِلُ وَالْفَاقِعُ وَالرَّضِيعُ

‘İlm-i lûgat bir ‘ilmdir ki onunla kelimâtın ifrâdı ve keyfiyyet-i evzâ‘ı bilinir.

كَافِلُ النَّيِّمِ الْقَائِمُ بِأَمْرِهِ [el-kâfil] Kefil ve zâmin demektir,

الْإِحْرَازُ [el-ihrâz] Ahz ve hıfz ma‘nâsınadır. Ba‘zı nüshada الْإِبْرَازُ ‘unvânıyla mersûm olmakla izhâr ma‘nâsınadır.

الْأَسْرَارُ [el-esrâr] سِرٌّ [sirr]in cem‘idir ki râz ma‘nâsınadır.

الْحَافِلُ [el-hâfil] (hâ-yı mühmele ve fâ’yla) Câmî‘ ma‘nâsınadır.

يَتَضَلَّعُ [yetedalla‘u] تَضَلَّعُ [teḍallu‘] mâddesinden muzâri‘dir, kuvvetlenmek ve pek doymak ve kanmak ma‘nâlarınadır.

الْفَاجِلُ [el-ḳâhil] (ḳâf’la ve hâ-yı mühmele ile) Derisi değnek gibi kupkuru olmuş za‘îf adama denir.

الْكَاهِلُ [el-kâhil] Kaviyyü’l-vücûd yâhüd pek koca adama denir.

الْفَاقِعُ [el-fâki‘] (fâ’ ve ḳâf’la) İ‘tidâle varmış delikanlıya denir. Ba‘zı nüshada يَافِعُ [yâfi‘] mersûm olmakla bülûga mütenâhiz yetişmiş civân demek olur.

الرَّضِيعُ [er-radî‘] Burada mutlak sabî murâddır.

Mefhûm-ı kelâm: “Tahkîk ‘ilm-i lûgat cemî‘-i envâ‘-ı fûnûn ve fûrû‘-ı ‘ulûmun esrârını cem‘ ü hıfz yâhüd hafâyâsını izhâr eylemeğe zâmin ü kefil ve şeyh ü şâbbın mütekavvî yâhüd şeb‘ân u reyyân olacakları eşyâyı câmî‘dir, zîrâ beher hâl mürekkebât, müfredâta mevkûftur.”

Ve fikralarda mevzû‘ olan sînâ‘at-ı edebiyye ve hüsn-i mukâbele ehl-i edebe nümâyândır.

”وَإِنَّ بَيَانَ الشَّرِيعَةِ لَمَّا كَانَ مَصْدَرُهُ عَنِ لِسَانِ الْعَرَبِ وَكَانَ الْعَمَلُ بِمُوجِبِهِ لَا يَصِحُّ إِلَّا بِإِحْكَامِ الْعِلْمِ بِمُقَدِّمَتِهِ وَجَبَ عَلَى رُؤَامِ الْعِلْمِ وَطَلَّابِ الْأَدَبِ أَنْ يُجْعَلُوا عَظْمَ اجْتِهَادِهِمْ وَاعْتِمَادِهِمْ وَأَنْ يُضْرَفُوا جُلَّ عِنَايَاتِهِمْ فِي اِزْتِيَادِهِمْ إِلَى عِلْمِ اللُّغَةِ وَالْمَعْرِفَةِ بِوُجُوهِهَا وَالْوُقُوفِ عَلَى مُثْلِهَا وَرُسُومِهَا“

الشَّرِيعَةُ [eş-şerī'at] Hak ta'ālānın kullarına vaz' eylediği dīn-i mübīnden 'ibārettir.

لَمَّا [lemmā] lām-ı meftūha ve mīm-i müşeddede iledir.

الْمَصْدَرُ [el-maşdar] ضُدُور [şudūr] ma'nāsına masdar-ı mīmīdir, zamīri بیان [beyān]a rāci'dir.

الْعَرَبُ [el-'Arab] Kavm-i mahsūstur. *Muhtār* sāhibine göre عَرَب [Arab] ehl-i emsārdır, nisbetinde عَرَبِيّ [Arabīyy] denir. Ve أَعْرَابُ [A'rāb] ehl-i bādiyedir, nisbetinde أَعْرَابِيّ [A'rābiyy] denir.

الْعَمَلُ [el-'amel] Kasd ile sudūr eden işe denir.

الْمُوجِبُ [el-müceb] (ism-i mef'ul bünyesiyle) Muktezā ma'nāsınadır ki murād şurūt ve hudūdudur.

الْإِحْكَامُ [el-iḥkām] إِكْرَامُ [ikrām] vezninde) Metin ve muhkem ve itkān eylemek ma'nāsınadır.

الْمُقَدِّمَةُ [el-muqaddimet - el-muqaddemet] (dāl-ı müşeddedenin kesri ve fethiyle) مُتَقَدِّمَةٌ [muteqaddemet] ma'nāsınadır. Musannifin örfünde iki kısımdır: Biri mukaddime-i 'ilmdir ki bir 'ilme kable'ş-şürū' irād olunan kelāmdır ki mesā'ilinin tevakkuf eylediği nesneden 'ibārettir; haddini ve garaz u gāyetini ve mevzū'unu bilmek gibi. Ve biri mukaddime-i kitābdır ki kable'l-maksūd irtibāt için irād olunan tā'ife-i kelāmdır, gerek mevkūf olsun, gerek olmasın.

وَجَبَ [vecebe] وَجُوبُ [vucūb]dan māzīdir.

الرُّؤَامُ [er-ruvvām] (rā-i mazmūme ile) رَائِمٌ [rā'im]in cem'idir, tālib ma'nāsınadır.

الطَّلَّابُ [eṭ-ṭullāb] طَالِبٌ [ṭālib]in cem'idir.

الْأَدَبُ [el-edeb] (fethateynle) İlm talebine ve mü'eddeb olmağa denir. Te'dīb-i nefsi mü'eddi olduğu için 'ulūm-ı ma'hūdeye 'ilm-i edeb tesmiye olundu. *Şerh-i Miftāh*'ta beyān olunduğu üzere 'ilm-i edeb on iki 'ilm-den 'ibārettir ki bunlardır: 'ilm-i lügat, 'ilm-i sarf, 'ilm-i iştikāk, 'ilm-i nahv, 'ilm-i ma'ānī, 'ilm-i beyān, 'ilm-i 'arūz, 'ilm-i kāfiye, 'ilm-i hatt, 'ilm-i

karzu's-şi'r, 'ilm-i muhâzarât, 'ilm-i inşâdır.

الْعَظْمُ [el-ʿuzm] ('ayn'ın zammıyla) Burada ekser ma'nâsındır.

الْإِجْتِهَادُ [el-ictihād] Çalışmak ma'nâsındır.

الْإِعْتِمَادُ [el-i'timād] Dayanmak ma'nâsındır.

الْجُلُّ [el-cull] (cîm-i mazmûme ile) Mu'zam ma'nâsındır.

الْإِعْنَابَةُ [el-ʿināyet] ('ayn'ın kesriyle) İhtimâm ma'nâsındır.

الْإِرْتِيَادُ [el-irtiyād] Taleb eylemek ma'nâsındır.

الْوُجُوهُ [el-vucūh] وَجْه [vech]in cem'idir ki kelâmdan maksûd olan semt ü tarîkaya denir.

الْوُقُوفُ [el-vuḫūf] İttilâc ma'nâsındır.

الْمُثَلُّ [el-muṣul] (zammeteynle) مِثَال [miṣāl]in cem'idir, örnek ve numûne ve sıfat ve mikdâr ma'nâlarıdır.

مُثَلِّهَا [er-rusūm] رَسْم [resm]in cem'idir, eser ve 'alâmet ma'nâsındır, مِثْلُهَا ve وَجُوهُ zamîrleri وَجُوهُ [vucūh]a da rāci' olmak muhtemeldir. Ve وَجُوهُ [vucūh] ve مِثْلُ [muṣul] ve رُسُومُ [rusūm] لُغَةٌ [luḡat]e elfāzı haysiyyetinden ve isnâdı ve ma'nâsı ve mülâh ü letâ'ifi ve edâ' vü rüvâtı haysiyyetlerinden rāci' olan ahvâle mütenâvildir. Ve mü'ellifin مِثْلُ [muṣul] ve رُسُومُ [rusūm] lafzlarında 'ilm-i lügatın indirâsı ve erbâbının inkızâsına ve el-hâletü hâzihi مِثْلُ [muṣul] ve رُسُومُ [rusūm]una vukūf 'ayn-ı berâ'at ve mahz-ı fazîlet olduğuna işâret olduğu rüşenâ-yı ashâb-ı nezâkettir. Sübhânallâh, mü'ellif 'aleyhi'r-rahmet eblag-ı vücūh olan ta'rîzle 'ilm-i merkûmun indirâsından şikâyet eylemiştir. Zamân-ı te'lîflerinden işbu terceme vaktine kadar dört yüz elli seneyi güzer eyledi, 'acabâ bu vaktlerde bulunmuş olaydı ne güne ta'bîr eder idi. "Zâlike takdîru'l-'azîzi'l-'alîm".

Mefhûm-ı kelâm: "Tahkîk 'ilm-i şerîfin sudûru 'Arab lisânından olup ve 'ilm-i mezbûrun muktezâsınca 'amel eylemek ancak mukaddimesini gereği gibi bilmekle sahîh ve mutasavver olduğundan nâşî cümle-i tullâb-ı 'ilm ve hâssaten talebe-i fenn-i edeb üzere ekser-i sa'y u ictihād ve a'zam-ı istinâd u i'timâdlarını 'ilm-i lügata 'atf ve tarîk-i talebde derkâr eyledikleri mu'zam-ı ihtimâmalarını 'ilm-i merkûma ve vücūh u tarîklerini bilmeğe ve evsâf u âsârlarına muttalîc olmaya sarf eylemek vâcib olmuştur.

”وَقَدْ غَنِي بِهِ مِنَ السَّلَفِ وَالْخَلْفِ فِي كُلِّ عَصْرِ عَصَابَةٌ هُمْ أَهْلُ الْإِصَابَةِ أَحْرَزُوا دَقَائِقَهُ وَأَبْرَزُوا حَقَائِقَهُ وَعَمَرُوا دِمْنَهُ

وَفَرَعُوا فُتْنَهُ وَقَتَضُوا سُورِدَهُ وَنَظَّمُوا قَلَابِدَهُ وَأَزْهَفُوا مَحَاذِمَ الْبِرَاعَةِ وَأَزْعَمُوا مَحَاطِمَ الْبِرَاعَةِ فَأَلْفَقُوا وَأَفَادُوا وَصَنَّفُوا وَأَجَادُوا وَبَلَّغُوا مِنَ الْمَقَاصِدِ قَاصِبَيْتَهَا وَسَلَكُوا مِنَ الْمَحَاسِنِ نَاصِبَيْتَهَا جَزَاهُمْ اللَّهُ رِضْوَانَهُ وَأَحْلَاهُمْ مِنْ رِيَاضِ الْقُدْسِ مِيطَانَهُ“

به [ināyetten] عِنَايَةِ kelimesi غُنِيّی terkiibinde فَدْ lafzı tahkikiyedir. غُنِيّی kelimesi مَآزِی-ı mechüldür; lügat-ı fasıha üzere binā-i ma‘lūm üzere de menküldür, zahmet çekerek ihtimām eylemek ma‘nāsındır. Zamīr ‘ilm-i lügate rācī‘dir.

سَلَفْ [selef]ten murād mütekaddimīn ve خَلْفْ [halef]ten murād müte‘ahhirīndir.

أَلْعَضْرُ [el-‘aşr] (فَضْرُ [kaşr] vezninde) Vakt ve zamāna denir.

أَلْعِصَابَةِ [el-‘işābet] (كِتَابَةِ [kitābet] vezninde) Cemā‘at-i insānīye denir.

أَهْلُ الْإِصَابَةِ [ehlu’l-‘işābet] Ehl-i hatā mukābilidir.

أَحْرَزُوا [ahrezū] إِحْرَازْ [ihrāz]dan māzīdir.

أَلْدَقَائِقِ [ed-dekā‘ik] دَقِيقَةَ [daķīkat]in cem‘idir, latīf müşkile denir.

أَبْرَزُوا [ebrezū] إِبْرَازْ [ibrāz]dan māzīdir.

أَلْحَقَائِقِ [el-ħaķā‘ik] حَقِيقَةَ [ħakīkat]in cem‘idir, māhiyyet-i sābiteye denir.

أَعْمَرُوا [‘amerū] عِمَارَةَ [‘imāret]ten māzīdir.

أَلْدِمْنِ [ed-dimen] عِنْبْ [‘ineb] vezninde) دِمْنَةَ [dimnet]in cem‘idir ki binā eserine ve süprüntülüğe denir; burada ma‘nā-yı evvel murāddır.

أَفْرَعُوا [fere‘ū] فَرَعْ [fer‘]den māzīdir, yukarı çıkmak ma‘nāsındır.

أَقْنُنِ [kunen] (كَافِ-ı mazmūme ile صُرِدْ [şured] vezninde) Cem‘-i قُنْنَةَ [kunnet] tir ki dağ başına denir.

أَقْنَصُوا [kaneşū] قَنْصْ [kanaş] lafzından māzīdir, sayd eylemek ma‘nāsındır.

أَلشُّوَارِدِ [eş-şevārid] (شَيْنِ-ı mu‘ceme ile) شَارِدَةَ [şāridet]in cem‘idir, نَافِرَةٌ [nāfīret] ma‘nāsına. Burada garīb ve vahşī yāhūd fasīh mukābili olan lügat murāddır.

أَنْظَمُوا [nazamū] نَظْمْ [nazm] lafzından māzīdir, inci dizmek ma‘nāsındır.

أَلْقَلَادِدِ [el-ķalā‘id] قَلَادَةَ [ķilādet]in cem‘idir, gerdancılığa denir.

أَزْهَفُوا [erhefū] (فَا ile) إِزْهَافْ [irhāf]tan māzīdir, keskinletmek ve zağlamak ma‘nāsındır.

أَلْمَحَاذِمِ [el-meħāzim] (حَا ve زَالِ-ı mu‘cemeteyn ile) مَرَاسِمِ [merāsīm] vezninde) مِخْزَمِ [miħzem] lafzının cem‘idir ki keskin kılıca denir.

الْبِرَاعَةُ [el-berā'at] (bā-yı muvahhade ile) Sā'ire fā'ik ve rā'ih olmak ma'nāsınadır.

أَرْعَفُوا [er'afū] إِرْعَافٌ [ir'āf]tan māzīdir, kan akıtmak ma'nāsınadır.

الْمَخَاطِمُ [el-meḥāṭim] (ḥā-yı mu'ceme ile مَخْطَمٌ [miḥṭam] lafzından cem'dir ki burna denir.

الْيَرَاعَةُ [el-yerā'at] (yā-yı tahtiyye ile) Kaleme denir.

الْأَقْوَا [ellefū] تَأْلِيفٌ [te'lif]ten māzīdir.

أَفَادُوا [efādū] إِفَادَةٌ [ifādet]ten māzīdir, bezl-i fā'ide ma'nāsınadır.

صَنَّفُوا [ṣannefū] تَصْنِيفٌ [taṣnif]ten māzīdir.

أَجَادُوا [ecādū] (cīm'le) إِجَادَةٌ [icādet]ten māzīdir, iyi ve güzel eylemek ma'nāsınadır ve iyi ve güzel söz irād eylemek ma'nāsınadır.

بَلَّغُوا [belegū] بَلُوغٌ [bulūg]dan māzīdir, vusūl ma'nāsınadır.

الْمَقَاصِدُ [el-maḳāṣid] مَقْصِدٌ [maḳṣad]ın cem'idir, mühimmāt-ı maksūde ma'nāsınadır.

الْقَاصِيَةُ [el-ḳāṣiyet] (ḳāf ve ṣād-ı mühmele ile) Nihāyet ma'nāsınadır.

مَلَكَوا [melekū] مَلِكٌ [mulk]ten māzīdir, mālīk olmak ma'nāsınadır.

الْمَحَاسِنُ [el-meḥāsin] (mīm-i meftūha ile) Gayr-ı kıyās üzere حُسْنٌ [ḥusn] lafzından yāhūd mütevehhem مُحْسِنٌ [muḥsin] lafzından cem'dir.

النَّاصِيَةُ [en-nāṣiyet] Alına denir, cümle-i a'zāda isti'āre olunmakla bu makāmda mülk-i tāmm ve istilā-i küllī murāddır.

جَزَاهُمْ [cezāhum] جَزَاءٌ [cezā'] lafzından māzīdir, 'ivaz ve mükāfāt ma'nāsınadır.

الرِّضْوَانُ [er-riḍvān] (rā'nın kesriyle) Rızā-yı 'azīm ma'nāsınadır. Mü'ellif: "مَنْ قَالَ لِأَخِيهِ الْمُسْلِمِ جَزَاكَ اللهُ خَيْرًا فَقَدْ أَبْلَغَ فِي النَّوَاءِ" hadīs-i ṣerīf mücibince du'āda mübālaga eyledi.

أَحْلَاهُمْ [aḥallehum] إِخْلَالٌ [ihlāl]dan māzīdir, kondurmak ma'nāsınadır.

الرِّيَاضُ [er-riyād] رَوْضَةٌ [ravḍat]ın cem'idir.

الْقُدْسُ [el-ḳuds] (ḳāf-ı mazmūme ile) Pāk ve mutahher ma'nāsına olmakla رِيَاضُ الْقُدْسِ [riyāḍu'l-ḳuds] cennāt-ı 'āliye demek olur.

الْمِيزَانُ [el-miṭān] مِيزَانٌ [mizān] vezninde) Gāyet ma'nāsınadır; murād a'lā-yı cennettir.

Mefhûm-ı kelâm: “İlm-i lügate mütekaddimîn ve müteahhirînden zihnleri sâ’ib niçe ‘ulemâ-i a’lâm renc ü mihnet irtikâb eyleyerek sa’ıy u ihtimâm ve gayret ü ikdâm etmeleriyle hakâyık u dekâyıkını ihrâz u ibrâz edip harâbelerini icmâr ve kulle-i cebel menziline olan derece-i ‘ulyâ-yı fehm ü itkânına su’ûd u irtikâ ve garîb ü vahşîlerini sayd ve kılâdelerini Süreyyâ gibi tâb-dâr ve fenn-i mezbûrda seyf-i berâ’ati teşhîz ve ru’âf-ı kalemden kifâye olan mürekkebi isâle eylemeleriyle ‘ilm-i merkûmda niçe kütüb-i celîle te’lîf ü ifâde ve tasnîf ü icâde eylediler. Ve makâsıd-ı fenn-i mezbûrun nihâyetine mütehî ve cümle-i mehâsinine mâlik ü müstevlî oldular. Hazret-i Rabbü’l-mücâzât ‘azze şânuhu onlara ‘amellerine mukâbil hayr-ı kesîr ve rızâ-yı kebîr ile mükâfât ve a’lâ-yı cennete îsâl ü temkînle mazhar-ı ni‘am-ı bî-gâyât eyleye, âmîn.

Fıkra-i mezbûrelerde lüzûm-ı mâ-yelzem ve tersî-i kâfiye ve cinâs-ı mülhak ve cinâs-ı musahhaf ve mecâzât-ı bedî‘a ve isti‘ârât-ı belîga ve حَفَائِقُ [ḥakā’iḳ] ve دَقَائِقُ [deqā’iḳ] beyninde olan tersî ve اَلْفُؤَا fikralarında olan tersî ve قَاصِبَةٌ [qāṣibet] ve نَاصِبَةٌ [nāṣibet]te olan cinâs-ı lâhık nümâyân-ı ehl-i hakâyıktır.

“هَذَا وَإِنِّي قَدْ نَبَغْتُ فِي هَذَا الْقَرْنِ قَدِيمًا وَصَبَغْتُ بِهِ أَدِيمًا وَلَمْ أَزَلْ فِي خِدْمَتِهِ مُسْتَدِيمًا”

هَذَا [hāzā] kelimesi هَذَا ve حُذْ هَذَا takdîrindedir, bülegā ve fusahā bir üslûbdan üslûb-ı âhere intikâllerinde îrâd ederler ve ona “fasl-ı hitâb” itlâk ederler, هَذَا وَإِنُّ كَلِمَةٍ مِثْلُ هَذَا gibi. Ve اِشْرَافُ Kāfiye şerhinde demiştir ki هَذَا وَإِنُّ هَذَا سَابِقُ تَكْرِيرٍ هَذَا فَالْأَمْرُ هَذَا takdîrindedir. Ma‘tûfta إِنَّ مَادِدَسِنِ الْفَتْحِ جَائِزٌ، هَبْرٌ عَلَى وَجْهِ الْكَسْرِ دَاهِيٌّ جَائِزٌ مَعْمُورٌ-ı cümle üzere ‘atfla. وَإِنِّي kelimesinde vāv ‘atıfedir.

نَبَغْتُ [nebaḡtu] (ğayn-ı mu‘ceme ile) نَبَغَ [nebḡ]dan mazī-i mütekellimdir, tefevvuk ‘ale’l-gayr ma‘nâsınadır.

قَدِيمًا [kadīm] فِي الزَّمَنِ الْمَاضِي demektir.

صَبَغْتُ [ṣabaḡtu] صَبَغَ [ṣibḡ]dan mazī-i mütekellimdir, boyamak ma‘nâsınadır.

بِهِ kelimesinin zamîri فَنَّ [fenn]e râcî‘dir.

أَدِيمَةٌ [el-edīm] (نَدِيمٌ [nedīm] vezninde) Sahtiyāna ve meşine denir ve اُدْمَتٌ [udmet]ten meḥûz olduğuna göre derinin iç yüzüne denir ki ete muttasıl olur; sibg-ı edīm mümâreset-i tāmmeden kinâyedir; yukâlu: إِذَا صَبَغْتَ يَدَهُ بِالْعِلْمِ إِذَا

اجْتَهَدَ فِيهِ وَمَارَسَ

لَمْ أَزَلْ [lem ezal] - يَزَالُ - زَالَ sîgasından müstakbel mütekellim-i meczûmdur, ma'ânâsındadır ki ef'al-i nâkısadandır, “dâ'imâ oldum” ma'ânâsındadır. Şârih zamm-ı zây ile لَمْ أَزَلْ nüshasını istihsân eylemez.

فِي خِدْمَتِهِ [fî hizmetihi] zamîri فَنَّ [fenn]e râci'dir.

إِسْتِدَامَةٌ [istidâmet] [el-mustedîm] [el-mustedîm] ten ism-i fâ'ildir, dâ'im ve müte'ennî ma'ânâsındadır. Bu fıkralarda dahi lüzûm-ı mâ-yelzem vardır.

Mefhûm-ı kelâm: “Ben işbu fenn-i lügatte mukaddemâ kesret-i mümâreset ü idmânla cümleye fâ'ik olup onunla edîmimi boyadım ya'ânî boyanın deriye nüfûz u imtizâcı gibi vücûduma nâfîz ü mümteziç eyledim ve ben onun hizmetinde ber-karâr olup bir an münfekk ü mufârik olmadım.”

”وَكُنْتُ بُرْهَةً مِنَ الدَّهْرِ أَلْتَمِسُ كِتَابًا جَامِعًا بَسِيطًا وَمُصَنَّفًا عَلَى الْفُضْحِ وَالشُّوَارِدِ مُحِيطًا فَلَمَّا أَعْيَانِي الطَّلَابُ شَرَعْتُ فِي كِتَابِي الْمَوْسُومِ بِاللَّامِ الْمَعْلَمِ الْعُجَابِ الْجَامِعِ بَيْنَ الْمُحْكَمِ وَالْعُجَابِ

غُرْفَةَ [el-burhet] [gurfet] vezninde) Zamândan bir mikdâra denir.

الدَّهْرِ [ed-dehr] Zamâna denir.

إِلْتِمَاسٌ [iltimâs] [eltemîsu] tan müstakbel mütekellimdir, şiddetle taleb eylemek ma'ânâsındadır.

مُصَنَّفًا مَوْضُوعًا فِي هَذَا الْقَرْنِ [kitâben] [kitâben] kitabâdır.

مَبْسُوطٌ [mabsût] [el-basîṭ] ma'ânâsındadır, fenn-i lügatın ekserini müstemil vâsi' ve müstev'ib demektir.

تَصْنِيفٌ [taşnîf] [muşannefen] ten ism-i mef'ûldür.

فُضِحٌ [el-fuşuh] (fâ'nın ve şād'ın zammıyla) فَصِيحٌ [faşîḥ]in cem'idir, فَضِيْبٌ [kaḏîb] ve فَضْبٌ [kaḏub] gibi yâhûd ضَرَدٌ [şured] veznindedir, كَبِيرٌ [kebîr] ve كُبْرٌ [kuber] gibi.

شَارِدَةٌ [şaridet] [eş-şevârid] şaridet'in cem'idir, lügât-ı vahşiyye-i garîbe vü şâzze demektir.

إِحَاطَةٌ [ihâṭat] [el-muḥîṭ] ten ism-i fâ'ildir. Burada müstemil ma'ânâsına olmakla harfiyle mu'addî oldu. Eğer عَلَى [alâ] bā' ma'ânâsına haml olunursa, hakikat ma'ânâsında ibkâ olunur.

إِعْيَاءٌ [i'cyâ] [a'cyâni] dan mâzîdir, 'âciz kılmak ma'ânâsındadır.

أَطْلَابٌ [eṭ-ṭilâb] [kitâb] vezninde) Taleb ma'ânâsındadır.

شُرُوع [şurū^ç]dan māzīdir. شَرَعْتُ [şera^çtu]

في تَأْلِيْفِ كِتَابِي [fī kitābī] takdīrindedir.

وَصَم [vesm]den me^hūzdur, ‘alāmetlenmiş maⁿāsınadır ki tesmiye olunmuş demektir.

لَا مَع [lāmi^ç] te^līf-i mezkūrun ismidir. لَامِع [lāmi^ç] parıldayıcı demektir.

أَلْمُعَلِّم [el-mu^çlem] (ism-i me^f’ül bināsıyla) Mutarrez ve münakkaş demektir.

أَلْعَجَاب [el-^çucāb] (غُرَاب [gūrāb] vezninde) Mübālagadır, pek ‘acīb demektir.

أَلْمُحْكَم [el-Muḥkem] إِحْكَام [ihkām]dan ism-i me^f’üldür. ‘İlm-i lügatte bir kitāb adıdır ki İmām ve Hāfız Ebu’l-Ḥasan ‘Alī b. İsmā’īl ki İbn Sīde eḍ-Ḍirrīr el-Lugavī ile müştehirdir, te^līf eylemiştir. Fi’l-vāki^ç kitāb-ı merkūm envā^ç-ı lügatı cāmi^ç bir kitāb-ı rā’i^çdir. Mü’ellifi olan mūmāileyh dört yüz elli sekiz senesi civār-ı rahmete intikāl eyledi. Rahimehullāhu ta‘ālā. Ve

عُبَاب [‘Ubāb] (‘ayn-ı mazmūme ile) İmām Ebu’l-Faḍā’il Raḍiyuddīn el-Ḥasan b. Muḥammed el-Ḥasan b. Ḥaydar el-‘Ömerī eṣ-Şāgānī te^līf eyledi, yirminci cildde “ب،ك،م” māddeinde mūntehī oldu. Ve mūmāileyh altı yüz elli senesi Bağdād’da ‘āzim-i dārū’s-selām oldu, rahmetullāhi ‘aleyhi.

Mefhūm-ı kelām: “Ben hayli zamān fenn-i lügatte cāmi^ç ü basīt ve lügāt-ı fasīha vü vahşiyeyi hāvī bir kitāb-ı muhīt taleb eder olmuştum, vaktā ki talebinden ‘aciz ü mahrūm olduğumda zikr olunan *Muḥkem* ve ‘*Ubāb* nām kitābların beynini cāmi^ç ism-i mezkūr ile müsem mā bir kitāb te^līfine şūrū^ç ü ibtidā eyledim.

”وَهُمَا غُرُونَا الْكُتُبِ الْمُصَنَّفَةِ فِي هَذَا الْبَابِ وَنَبَرَا بَرَاقِعِ الْفُضْلِ وَالْأَدَابِ وَضَمَمْتُ إِلَيْهِمَا فَوَائِدَ إِمْتِلَاءِ بِهَا الْوِطَابِ وَاعْتَلَى مِنْهَا الْخُطَابُ فَفَقَا قُلُّ مُؤَلِّفٍ فِي هَذَا الْفَرْقِ هَذَا الْكِتَابُ“

هُمَا [humā] zamīri مُحْكَم [Muḥkem] ve عُبَاب [‘Ubāb]a rāci^çdir.

غُرُونَا [gūrūna] غُرُونَا [gūrūna] ten tesniyedir. غُرُونَا [gūrūna] gāyn-ı mu^çceme-i mazmūme ile her metā^çın a‘lāsına ve kavmin şerīfine ve sabāhın ziyāsına ve hilālın ibtidā tal‘atına ve atın cebhesinde olan beyāza denir. Bu makāmda cümlesi mülāyimdir.

بَاب [bāb]dan murād fenn-i lügattir.

نَبَرَا [neyyirā] kelimesi نَبَرَا [neyyir] lafzının tesniyesidir ki سَيِّد [seyyid] vez-

nindedir, pek nûrlu ve ziyālî demektir; burada murād şems ve kamerdir.

براقع [berāki^c] بَرَقِع [birki^c] lafzının cem^cidir, felek-i sābi^ca yahūd rābi^ca yāhūd evvele denir ve cem^c bünyesiyle irādı her biri eflāk-ı cüz'iyeyi hāvī olduğuna mebnīdir. Neselā felek-i rābi^c ki felek-i şemstir, hāmil-i muvāfikü'l-merkez ki mümessil dahi derler ve hāmil-i hāricü'l-merkezi ve felek-i tedvīri müştemildir. Ve felek-i evvel ki felek-i kamerdir, dört 'aded feleki müştemildir. İki evvelkilerin merkezleri merkez-i 'ālem ve sālīs hāricü'l-merkez ve rābi^c felek-i tedvīrdir. Ve felek-i sābi^c ki felek-i Zuhal'dir, üç 'aded feleki müştemildir, evvelki felek mümessil, ikinci hāricü'l-merkez, üçüncü felek-i tedvīdir. Ve نَيْر [neyyir]den cemāl-i nūrānī ve بَرَقِع [birki^c]den nikāb murād olunmak dahi muhtemeldir.

الْفَضْل [el-faḍl] Ziyāde ve meziyyet ma'nāsınadır. Ba^czı nüshada الْفَضَائِل [faḍā'il] mersümdür ki فَضِيلَةٌ [faḍīlet]in cem^cidir, gayra müte'addī olmayan ni'mete denir, hüsn ve şecā'at gibi, nitekim فَاصِلَةٌ [faḍīlet], müte'addī olan ni'mete denir, 'ilm gibi.

Ve آدَاب [ādāb] lafzı 'atfu'l-hāss 'ale'l-āmm kabīlindedir.

دَمَمْتُ [ḍamemtu] دَمَم [ḍamm] lafzından māzī-i mütekellimdir, birbirine cem^c ve ilhāk eylemeye denir.

إِلَيْهِمَا [ileyhimā] zamīri مُحْكَم [Muḥkem] ve عُباب [Uḅāb]a rāci^cdir.

فَوَائِد [fevā'id] فَايِدَةٌ [fā'idet]in cem^cidir. Ba^czı nüshada زِيَادَات [ziyādāt] 'unvānında mersümdür.

إِمْتِلَاءٌ [imtelā] kelimesi bilā-hemz kırā'at olunur, إِمْتِلَاءٌ [imtilā^ḥ] lafzından māzīdir ki dolmak ma'nāsınadır.

بِهَا [bihā] zamīri فَوَائِد [fevā'id]e rāci^cdir.

الْوَطْبُ [el-vaṭb] (vāv-ı meksüre ile) وَطَب [vaṭb]ın cem^cidir ki vāv'ın fet-hiyedir, süt tulumuna denir; burada murād mutlak zarftır.

إِعْتَلَى [i'etelā] إِعْتَلَاءٌ [i'etilā^ḥ]dan māzīdir, yükselmek ve 'ālī olmak ma'nāsınadır.

مِنْهَا [minhā] zamīri فَوَائِد [fevā'id]e rāci^cdir.

الْحِطَابُ [el-ḥitāb] Gayra tefhīm için tevcīh-i kelām eylemek ma'nāsınadır ve tevcīh olunan kelāma denir.

فَفَاقَ [fe-fāka] kelimesinde fā^ḥ sebebiyyedir. فَاقَ [fāka] فَوْق [fevḥ] māddesinden māzīdir, 'ālī ve rāciḥ olmak ma'nāsınadır.

كُلُّ مُؤَلَّفٍ [kulle mu'ellefin] mef'ulüdür.

هَذَا الْكِتَابُ [hāze'l-kitābu] fā'ilidir, murād kitāb-ı merkūmdur.

İşbu fıkra zikr olunan *Muḥkem* ve 'Ubāb'ın cihet-i medīhalarına mesūktur.

Mefhūmu: “Kitābeyn-i mezbūreyn fenn-i lügatte mü'ellef olan kitābların gurre-i garrāları ve semā-i fazl u ādābın şems ü kamer-i cihān-ārāları olup ben onlara zurūf u ev'ıye doldurur ve kendisiyle hitāb u kelām şeref ü 'tibār bulur fevā'id ü menāfi' zamm u ilhāk eylediğimden nāşī kitāb-ı merkūm fenn-i mersūmda mü'ellef olan cemī'-i kitāblara fā'ik ü rācih oldu.”

Fıkra-i mezkūrede vākī' taglīb ve وَطَاب [viṭāb] ve خِطَاب [hiṭāb] beynindeki cinās-ı lāhık ma'lūmdur.

”عَبَّرَ أَبِي صَمْتُهُ فِي سَبْتَيْنِ سَفْرًا يَعْجُزُ تَحْصِيلُهُ الطَّلَابَ“

Bazı nüshada عَبَّرَ أَنَّهُ unvānında mersūmdur.

جَعَلْتُهُ فِي ضَمْنِ سَبْتَيْنِ, تَضْمِين [taḍmīn]den māzīdir, صَمْتُهُ [ḍammentuhu] demektir. Ve ba'zı nüshada ḥā-yı mu'ceme ile حَمْتُهُ 'ibāretiyle merkūm olmakla تَحْمِين [taḥmīn]den olur ki takdīr ma'nāsınadır, lākin nüsha-i ulā evlādır.

الْكَسْفُ [es-sifr] (sīn-i meksūre ile) Büyük kitāba denir ki hakāyık u ma'āniyi keşf eder.

يَعْجُزُ [ya'cizu] kelimesi عَجُز [aciz]den müstakbeldir.

تَحْصِيلُهُ [taḥşīluhu] fā'ilidir.

طَلَبَ [ṭālib]in cem'idir. الطَّلَابُ [eṭ-ṭullāb]

Mefhūm: “Lākin ben kitāb-ı mezbūru altmış cildde derc ü tazmīn eyledim, onun için tahsīl ü istishābı tālibleri 'āciz ve mahrūm eder.”

”وَسُئِلْتُ تَقْدِيمَ كِتَابٍ وَجِيزٍ مُرْتَبٍ عَلَى ذَلِكَ النِّظَامِ وَعَمَلٍ مُفْرَغٍ فِي قَالِبِ الْإِيْجَارِ وَالْإِحْكَامِ مَعَ التَّرْتِيبِ إِتْمَامَ الْمَعْنَانِي وَإِبْرَامَ الْمَبَانِي“

سُئِلْتُ [su'iltu] سُوْال [su'āl]den māzī-i mütekellim-i mechūldür.

وَجُزُّ الْكَلَامِ إِذَا قُلَّ [el-vecīz] Muhtasar demektir; yukālu:

الْمُرْتَبُ [el-muretteb] تَرْتِيب [tertīb]den ism-i mef'ulüdür.

عَلَى ذَلِكَ النِّظَامِ [alā-zālike'n-nizām] ya'nī üslūb-ı sābık ve tertīb-i sālif üzere.

وَعَمَلٍ [ve 'amel] كِتَاب [kitāb] üzere ma'tūftur.

مُفْرَغٍ [müferrağ] kelimesini şārih teşdīd ile takyīd eylemekle تَفْرِیْغ [tefrīg]

den ism-i mef'ûl olur, bilâ-teşdîd olduğuna göre إفراغ [ifrâğ]dan olur, ikisi de boşaltmak ma'nâsınadır.

قَالَب [kāleb] (lām-ı meftūha ile) ma'rûftur.

الْإِيجَاز [el-icâz] İhtisâr ma'nâsınadır.

الْإِحْكَام [el-iḥkām] Muhkem eylemek ma'nâsınadır.

الْإِبرَام [el-ibrām] Bu dahi metin ve üstüvâr eylemek ma'nâsınadır.

الْمَبَانِي [el-mebānī] (معاني [ma'ānī] vezninde) مَبْنَى [mebnā]nın cem'idir, kelimât-ı 'Arabiyyede müsta'emeldir.

Ve عَمَلٍ مُفْرَغٍ [amel muferrağ] fıkrasında عَمَل [amel] ki مَعْمُول [ma'mûl] ma'nâsınadır, şey-i mâyi'e teşbih isti'âre-i mekniyye ve ona tefrîğ isnâdî tahyiliyyedir, rey-i Sekkākî üzere ve gayrın reyine göre tahkikiyye-i tebe'iyedir.

Mefhûm-ı kelâm: “Ba'zı nâs benden kitâb-ı mezbûr üslûbunda cümle-i ma'nâlarının itmâm u ikmâl ve elfâz u kelimâtının itkân u iḥkâmını iltizâm eyleyerek bir müfid ü muhtasar kitâb dahi te'lif ve mahâzır-ı tullâba takdîm ve icâz u tersin kâlibına ifrâğ olunmuş bir 'amel-i 'azîm takvîm eylemeği su'âl ü recâ eylediler.”

”فَصَرَفْتُ صَوْبَ هَذَا الْمُقْصَدِ عَنِّي وَاللُّغْتُ هَذَا الْكِتَابِ مَخْدُوفَ الشُّوَاهِدِ مَطْرُوحَ الزَّوَائِدِ مُغْرِبًا عَنِ الْفُضْحِ وَالشُّوَارِدِ“

صَرَفْتُ [şaraftu] صرف [şarf]dan mâzîdir ki tevcîh ma'nâsınadır.

الضُّوْب [eş-şavb] (şâd-ı meftūha ile) Semt ve cihet ma'nâsınadır.

الْعَيْنَان [el-'inān] ('ayn-ı meksûre ile) Atın dizginine denir, bi'l-isti'âre meyl ve zamîrde müsta'emeldir.

الشُّوَاهِد [eş-şevâhid] شَاهِد [şâhid]in cem'idir ki isbât-ı müdde'â için îrâd olunan huccet ve misâlden 'ibârettir.

الْمَطْرُوح [el-maṭrûḥ] Tarh ve ilkâ olunmuş demektir.

الزَّوَائِد [ez-zevâ'id] زَائِدَةٌ [zâ'idet]in cem'idir.

الْمُغْرِب [el-mu'rib] (مُحْسِن [muḥsin] vezninde) إِغْرَاب [i'râb]dan ki beyân ve izhâr ve îzâh ma'nâsınadır, ism-i fâ'ildir.

Mefhûm-ı kelâm: “Pes ben dahi işbu maksad u merâm tarafına 'inān-ı 'azîmetimi sarf u tevcîh edip işbu Kâmûs'la müsemma olan kitâbı emsile

vü şevāhidi metrük ve zevā'idi matrūh ve lügāt-ı fasīha vü vahşiyeyi muz-hir ü muvazzıh olduğu hâlde te'lif eyledim.”

”وَجَعَلْتُ بِتَوْفِيقِ اللَّهِ تَعَالَى زُفْرًا فِي زُفْرٍ وَلَحْضُتٌ كُلُّ ثَلَاثِينَ سَفْرًا فِي سَفْرٍ وَصَمْتُهُ خُلَاصَةٌ مَا فِي الْعُبَابِ وَالْمُحْكَمِ وَأَضْفْتُ إِلَيْهِ زِيَادَاتٍ مِّنَ اللَّهِ تَعَالَى بِهَا وَأَنْعَمَ وَرَزَقْنِيهَا عِنْدَ غَوْصِي عَلَيْهَا مِنْ بَطُونِ الْكُتُبِ الْفَاحِجَةِ الدَّمَاءِ الْعَظْمِطَمِ وَسَمَّيْتُهُ بِالْقَامُوسِ الْمُحِيطِ لِأَنَّهُ الْبَحْرُ الْأَعْظَمُ“

جَعَلْتُ [ca'altu] جَعَلَ [ca']den mazīdir ki kılmak ma'nāsınadır.

التَّوْفِيقُ [et-tevfık] İlham ve ikdār ve irşād murāddır.

الرُّفْرُ [ez-zufer] ضَرَدَ [şured] vezninde deryāya denir.

الرِّفْرُ [ez-zifr] (zā-yı meksüre ile) Kırbaya denir, *Ḳāmūs*'u kemāl-i icāz u ihtisārda kırbaya ve hāvī olduğu ma'anī vü letā'ifi teşbīh-i beligle deryāyā teşbīh eyledi.

لَحْضُتٌ [lahħaştu] تَلَخِيصٌ [telħiş]ten mazīdir tebyīn ve tezhīb ma'nāsınadır.

السِّفْرُ [es-sifr] Mürür eyledi.

الْخُلَاصَةُ [el-ħulāşat] Hālis ve lübāb ma'nāsınadır.

أَضْفْتُ [adaftu] إِضَافَةٌ [idāfet]ten mazīdir.

إِلَيْهِ [ileyhi] zamīri muhtasara rāci'dir.

زِيَادَاتٍ [ziyādāt] زِيَادَةٌ [ziyādet]in cem'idir ki murād her lügavī-i erībin muhtāc olup ve kāmīl ü edībin müstagnī olmadığı nesnelere. Bu takrīre göre مَطْرُوحِ الرُّوَايِدِ [maṭrūħu'z-zevā'id] kavline münākız olmaz.

مِّنَ [menne] kelimesi مِّنْ [menn] lafzından mazīdir, in'ām ve ihsān ma'nāsınadır.

رَزَقْنِيهَا [rezaķanīhā] رَزَقَ [rizk]tan mazīdir, zamīr زِيَادَاتٍ [ziyādāt]a rāci'dir.

الْغَوْصُ [el-gāvş] Suya dalmak ma'nāsınadır, burada sarf-ı efkār-ı selīme ile cevāhir gibi ma'anī vü dekāyık istinbāt eylemekten kināyedir.

الْبَطُونُ [el-buṭūn] بَطَنَ [baṭn]ın cem'ididir ki cevā demektir.

الْفَاحِجَةُ [el-fāħiret] كُتُبُ [kutub]ın sıfatıdır, fevā'idi kesir ve mevsūk ve mu'cemed demektir.

الدَّمَاءُ [ed-de'mā] (medd ile) Deryāyā denir.

الْعَظْمِطَمِ [el-gaṭamṭam] (ğayn-ı mu'ceme ile سَفْرَجَل [sefercel] vezninde) Bahr esmāsındandır. Burada tecrīd olunmakla vāsi' ve kesirü'l-mā demektir. دَّمَاءُ [de'mā] lafzının sıfatıdır. Ve غَوْصُ [gāvş]ın mef'ül-i ev-

velidir, Zîrā غَوْص [gāvş] kelimesi gâhca mef'ül-i vâhid ile müstagnî ve gâhî mef'ül-i âhere muhtâc olup ve عَلَى ile müte'addî olur.

مِنْ بَطُونٍ [min buṭûni] kelimesinde مِنْ beyâniyyedir, دَأْمَاء [de'mâ] lafzından hâldir.

سَمَّيْتُهُ [semmeytuhu] تَسْمِيَةٌ [tesmiyet]ten mâzîdir, zamîr mef'ül-i evvelidir, كِتَاب [kitâb]a râcî'dir.

الْقَامُوس [el-kāmûs] mef'ül-i sânisidir ve قَامُوس [kāmûs] bahr ma'nâsınadır.

الْمُحِيط [el-muḥîṭ] إِحْاطَةٌ [ihâṭat]tan ism-i fâ'ildir, deryâ-yı a'zâm küre-i arzı ne güne ihâta eylemiş ise *Ḳāmûs* dahi lügât-ı 'Arabîyyenin kamusunu ihâta eylemekle *Ḳāmûs-ı Muḥîṭ* ile tesmiye eyledi.

Şârih der ki mü'ellif işbu *Ḳāmûs*'ta altmış bin mâdde sebt edip *Şıḫāḫ-ı Cevherî* üzere yirmi bin mâdde ziyâde eyledi; mücâzât ve isti'mâlât ve emsâlât ona kıyâs oluna.

Mefhûm-ı kelâm: “Ben işbu kitâbı te'lîf eyledim tevfiḳ-i Hazret-i Bârî-i müte'âl ile güyâ ki bir deryâyı bir kırbaya sığdırdım ve mukaddemi vech-i mezkûr üzere altmış sifr olmakla her otuz sifri bir sifride telhîs edip cümlesini iki cildde derc eyledim ve kitâb-ı mezbûra zikr olunan *‘Ubâb* ve *Muḥkem*'in hülâsalarını tazmîn ü idrâc eyledim. Ve kitâb-ı mezbûra onların zafer-yâb olmadıkları ba'zı ziyâdât-ı mühimme ki onları kütüb-i fâhire ecvâfından istinbât u istihrâc için güyâ ki bahr-i 'azîme daldığımda Hak ta'âlâ onları bana in'âm ve rızık ve ikrâm eylemiş idi, o dürr ve gevher gibi semîn ve kıymet-dâr olan ma'anî vü dekâyıkı dahi izâfe vü ilhâk eyledim. Ve kitâb-ı mezbûr bahr-i 'azîme mesîl olmakla *Ḳāmûs-ı Muḥîṭ* ile tesmiye eyledim.”

”وَلَمَّا رَأَيْتُ إِقْبَالَ النَّاسِ عَلَى صَحَابِ الْجَوْهَرِيِّ وَهُوَ جَدِيدٌ بِذَلِكَ غَيْرَ أَنَّهُ فَاتَهُ نَضْفُ اللَّعَةِ أَوْ أَكْثَرَ إِمَّا بِإِهْمَالِ الْمَادَّةِ أَوْ بِتَرْكِ الْمَعَانِي الْعَرَبِيَّةِ النَّادَّةِ أَرَدْتُ أَنْ يَظْهَرَ لِلنَّاطِرِ بَادِيٌ بَدءٌ فَضَّلْتُ كِتَابِي عَلَيْهِ فَكَتَبْتُ بِالْحُمْرَةِ الْمَادَّةَ الْمُهْمَلَةَ لَدَيْهِ وَفِي سَائِرِ التَّرَاكِبِ تَتَضَحُّ الْمَزِيَّةُ بِالتَّوَجُّهِ إِلَيْهِ“

الْإِقْبَال [el-iqbâl] Meyl ve teveccüh ma'nâsınadır.

صَحَاب [şaḫāḫ] سَحَاب [seḫâb] vezninde saḫîh demektir ve كِتَاب [kitâb] vezninde صَحِيح [şaḫîḫ]in cem'idir; ikisi de muhtemel ve evvelki ercahtır. Cevheri ki İmâm Ebû Naşr İsmâ'îl b. Naşr b. Ḥammâd el-Cevherî'dir, cevher bey'ine mensûbdur, maskat-ı re'si Türkistân bilâdından Fârâb nâm beldedir. Dört yüz hudûdunda intikâl eylediler. Ve evâhir-i ömründe dimâgına ihtilâl

tārī olup hattā *Şihāh*'ı ikmāl eylemediği ve kendinden sonra telāmizesinden biri tekmīl eylediği menküldür, rahimehullāhu ta'ālā.

أَلْجَدِير [el-cedīr] (أَمِير [emīr] vezninde) Lāyık ma'nasınadır.

بِذَلِكَ [bi-zalike] إِقْبَالَ [ikbāl]e işārettir, vākırā bi'l-cümle sıhhati sābit olan lügātı iltizām eylemiştir.

غَيْرَ أَنَّهُ [ğayre ennehu] zamīri صَحَاح [şihāh]a rāci'dir.

فَاتَ [fāte] فَوْتَ [fevt]ten mazīdir. Ve bā'zı nüshada نَضْفُ اللَّعَّةِ yerinde ثُلُثَا اللَّعَّةِ mersümdür.

الْإِهْمَال [el-ihmāl] Terk ma'nasınadır.

الْمَادَّة [el-māddet] Ma'nāya delālet eden elfāzın hurūfuna itlāk olunur.

النَّادَّة [en-nāddet] نِدْ [nidd] lafzından ism-i fā'ildir ki ürkmek ve nefret ma'nasınadır; murād vahşī ve gayr-ı me'nūs u müsta'mel olan ve nādir olan ma'anīdir.

بَدِءٌ [bādī'e bed'in] kelimesinde بَادِئٌ lafzı zarfiyyet üzere mansüb ve بَدِءٌ lafzına muzāftır, evvel-i emrde demektir.

عَلَيْهِ [aleyhi] zamīri صَحَاح [şihāh]a rāci'dir.

السَّائِر [es-sā'ir] Bākī demektir.

تَتَضَّح [tetteḍihu] إِتِّدَاهٌ [ittidāh]tan müstakbeldir, āşikār olmak ma'nasınadır.

الْمَزِيَّة [el-meziyyet] (mīm'in fethi ve zā-yı mu'cemenin kesriyle) Fazilet ma'nasınadır. Bundan sülāsī olarak fi'l mutasarraf olmaz, mezīd olarak mutasarraf olur; yukālu: تَمَزَّيْتُ عَلَيْهِ

Mefhūm-ı kelām: “Vaktā ki cümle-i erbāb-ı dānişin *Şihāh*-ı Cevherī'ye meyl ü ikbāleri manzūrum olup ve nefsi'l-emr kitāb-ı mezbūr teveccüh ü ikbāle sezā ve lügāt-ı sāhīha iltizāmı ve tertīb ü üslūbu cihetleriyle meyl ü ragbete revādır. Lākin nısf belki ondan ekser lügatleri māddenin ihmālī yāhūd ma'anī-i garībe-i gayr-ı me'nüseye delālet eden elfāzı terk eylemek sebebiyle fevt eylediğinden ben evvel-i emrde nāzirine işbu kitābımın *Şihāh* üzere fazl u meziyyeti zāhir ü 'ayān olmak irādesiyle *Şihāh*'ta mühmel ü metrūk olan mādeleri li-ecli'l-īmā' kırmızı mürekkeble ketb ü imlā eyledim ve bākī terākībde işbu *Ḳāmūs*'a teveccüh ve sarf-ı himmetle rüchāmı vāzıh u āşikār olur.”

“Evvel-i emrde nazar edenlere” ta'bīrinden gerçi “nazra-i hamkā” mün-

fehîm olur, lâkin murâd ibtidâ-i nazarda bile fazîleti zâhir olur denmekle medhde mübâlagadır.

”وَلَمْ أَذْكَرْ ذَلِكَ إِشَاعَةً لِلْمَفَاحِرِ بَلْ إِدَاعَةً لِقَوْلِ الشَّاعِرِ كَمْ تَرَكَ الْأَوَّلُ لِلْآخِرِ“

ذَلِكَ [zâlike] Zikr olunan medh ü menkabete işârettir.

الإشاعة [el-işâat] Şâyîc ve fâş eylemek ma'nâsındır.

المفاحير [el-mefâhir] مَفْحَرَةٌ [mefḥarat]ın cem'idir, kendisiyle iftihâr olunacak şey'e denir.

الإداعة [el-izâat] (zâl-ı mu'ceme ile) Neşr ve ifşâ ma'nâsındır. Ve şâ'irden murâd sâhib-i *Hamâse* Ebû Temmâm Ḥabîb b. Evs eṭ-Ṭâ'î'dir ki Ṭay' kabîlesine mensûbdur. Ve mîsrâ-i mezbûrun evveli budur:

لَا زَلَّتْ عَنْ شُكْرِي فِي حُلَّةٍ
لَابِسَهَا ذُو سَلْبٍ فَآخِرِ
يَقُولُ مَنْ يَفْرُغُ أَسْمَاعَهُ
كَمْ تَرَكَ الْأَوَّلُ لِلْآخِرِ

كَمْ [kem] kelimesi teksîr içindir. Menkûldur ki Kınâlî-zâde 'Alî Efendi, Ebussu'ûd Efendi merhûmun meclislerinde mukâbele-i safahâtu'l-*Lema'ât* ve münâvele-i fevâhâtu'n-*Nefahât* eder iken bi'l-münâsebe işbu كَمْ ”كَمْ تَرَكَ“ meseli zebân-güzâr olmakla Ebussu'ûd Efendi işbu كَمْ kelimesini istifhâm-ı inkârîye haml ile مَا تَرَكَ الْأَوَّلُ لِلْآخِرِ ma'nâsı murâd olmak câ'izdir dediklerinde 'Alî Efendi dahi cenâb-ı şerîflerinin kelâm-ı mezbûrda ihtimâlî merkûmu îrâd eylemeleri كَمْ تَرَكَ الْأَوَّلُ لِلْآخِرِ misdâkıdır diye izhâr-ı latîfe vü nezâket eylemeleriyle Ebussu'ûd Efendi münbasitan tebessüm eylediler, rahimehumallâhu ta'âlâ.

”وَأَنْتَ أَيُّهَا الْيَلْمَعُ الْعُرُوفُ وَالْمَعْمَعُ الْيَهْفُوفُ إِذَا تَأَمَّلْتَ صَبِيْعِي هَذَا وَجَدْتَهُ مُشْتَبِلًا عَلَى فَرَائِدِ أُثَيْرَةٍ وَفَرَائِدِ كَثِيرَةٍ مِنْ حُسْنِ الْإِخْتِصَارِ وَتَقْرِيْبِ الْعِبَارَةِ وَتَهْذِيْبِ الْكَلَامِ وَإِبْرَادِ الْمَعَانِي الْكَثِيرَةِ فِي الْأَلْفَاظِ الْبَسِيْرَةِ“

الْيَلْمَعُ [el-yelma] (yâ-yı tahtîyye-i meftûha ile) Zihni şihâb gibi lâmi olan zekî ve zîrek adama denir.

الْعُرُوفُ [el-'arûf] [şâbûr] [şâbûr] vezninde) Mübâlagadır, ma'rifet-i tâmmе sâhibi demektir.

الْمَعْمَعُ [el-ma'ma] [zemzem] [zemzem] vezninde) Sabr ve sükûn ma'nâsına olmakla burada burada ذُو الْمَعْمَعِ takdîrindedir yâhûd mübâlagaya mahmûldür, zihn-i rasîn ve 'akl-ı rezîn sâhibi demektir.

الْيَهْفُوفُ [el-yehfūf] (يَغْفُورُ [yaʿfūr] vezninde) Kalbi tîz ve fehm ü fitnatı âteşin adama denir.

تَأَمَّلْتُ [teʿemmelte] تَأَمَّلُ [teʿemmul]den ki hakk-ı fikr ile tefekkür eylemek maʿnâsınadır, mâzî-i muhâtabdır.

الصَّنِيعُ [eş-şanîʿ] (şād-ı meftūha ile) مَصْنُوعُ [maşnūʿ] maʿnâsınadır; murād kitab-ı *Ḳāmūs*'tur.

وَجَدْتُهُ [vecedtehu] zamîri صَنِيعُ [şanîʿ]e rāciʿdir.

الْفَرَائِدُ [el-ferāʾid] فَرِيدَةٌ [ferīdet]in cemʿidir, nefîs inciye denir.

الأَثِيرَةُ [el-eşîret] كَثِيرَةٌ [keşîret] vezninde) Esere ve husûsiyyeti olmakla sâʾirden mümtâz u muhtâr olan şey'e denir yâhüd مَأْتُورَةٌ [meʿşûret] maʿnâsınadır ki karnen baʿde karnin mütelakkan olan nesneden ʿibârettir. Takrîb-i ʿibâreden murād ezhân u efhâma hüsn-i beyân ve ifâde ile îsâl ü takrîrdir.

التَّهْذِيبُ et-tehzîb] Zevâʾidi izâle ile tenkîh ve ıslâh eylemektir.

الْيَسِيرَةُ [el-yesîret] كَالِيلَةٌ [kalîlet] demektir.

Mefhûm-ı kelâm: “Müʿellif ʿaleyhi’r-rahmet tahdîs bi’n-niʿme tarîkasıyla derler ki sen eğer ey lebîb ü dâna ve ey sâhib-i rüşd ü zekâ, işbu kitâbımı hakk-ı teʿemmül ü tefekkür ile fikr ü tedebbür eylediğinde katı vâfir inci gibi fâhir lügât-ı nefîse vü kerîme ve hüsn-i ihtisâr ve takrîb-i ʿibâre ve tehzîb-i kelâm ve elfâz-ı kalîleye maʿânî-i kesîre idrâc u îrâdı cihetlerinden fevâʾid-i cesîmeye zafer-yâb olursun.”

”وَمِنْ أَحْسَنِ مَا اخْتَصَّ بِهِ هَذَا الْكِتَابُ تَخْلِيصُ الْوَاوِ مِنَ الْبَاءِ وَذَلِكَ قِسْمٌ يَسِمُ الْمُصَيِّفِينَ بِالْعَيْ وَالْإِغْيَاءِ“

حُسْنُ [ḥusn] أَحْسَنُ [aḥsen] tebʿîdiyyedir. مِنْ [min aḥseni] terkîbinde مِنْ [min aḥseni] cârr ve mecrûr, mukaddem haberdir. den efʿal-i tafdîldir.

تَخْلِيصُ الْوَاوِ [taḥlîşu’l-vâvi] Muʾaḥhar mübtedâdır. Ve Zemaḥşerî ʿinde “بَعْضُ” [baʿḍ]a teʿvîliyle mübtedâ ve تَخْلِيصُ الْوَاوِ haberdir.

التَّخْلِيصُ [et-taḥlîş] Temyîz maʿnâsınadır.

ذَلِكَ [zâlike] تَخْلِيصُ [taḥlîş]e işârettir.

يَسِمُ [yesimu] وَسِمٌ [vesm]den muzârîʿdir, dâg-dâr eylemek maʿnâsınadır.

الْعَيْ [el-ʿayy] (ʿayn-ı mühmelenin fethiyle) ʿAcz ve hasr maʿnâsınadır.

الْإِغْيَاءُ [el-iʿyâ] (hemzenin kesriyle) Yorulup dermânde olmak maʿnâsınadır

yâhūd عِي [‘ayy] ‘acz-i rûhânî ve إغْيَاء [i‘yā] ‘acz-i cismânî ma‘nâsınadır yâhūd إغْيَاء [i‘yā] müte‘addīdir, ‘âciz ve fūrū-mānde kılmak ma‘nâsınadır.

Mefhûm: “Benim bu kitâbımın mahsûs olduğu hasâyisinin ahsen ü efda-linden biri vāv harfini yā’ harfinden ya‘nî mu‘tell-i vāvîyi mu‘tell-i yā’den temyîz eylesidir. Bu tasarruf ise tasarrufât-ı sarfiyye vü lügaviyyeden bir kısımdır ki su‘ûbet-i bâligası olmakla istikrâ-ı tâmm ve ihâta-i kâmileye mevkûf olduğundan nâşî mehere-i erbâb-ı tasnîfi ‘acz ü it‘âbla dâg-dâr eylemiştir.”

”وَمِنْهَا أَيْ لَا أَذْكَرُ مَا جَاءَ مِنْ جَمْعِ فَاعِلٍ الْمُغْتَلِّ الْعَيْنِ عَلَى ”فَعَلَةٌ“ إِلَّا أَنْ يَصِحَّ مَوْضِعُ الْعَيْنِ مِنْهُ كَجَوْلَةٍ وَخَوْلَةٍ وَأَمَّا مَا جَاءَ مِنْهُ مُغْتَلًّا كَبَاعَةِ وَسَادَةِ فَلَا أَذْكَرُهُ لِإِطْرَادِهِ“

ibâretinin mutazammın olduğu مِنْ أَحْسَنِ مَا اخْتَصَّ [ve minhâ] zamîri مَحَاسِنُ خَصَائِصِ [meḥâsinu ḥaşâ’iş]a râci‘dir.

ذِكْرٌ [zikr]den müstakbel menfîdir. [lâ ezkuru] لَا أَذْكَرُ

فَاعِلٍ [fâ’il] İsm-i fâ’il demektir.

مُغْتَلُّ الْعَيْنِ [mu‘tallu’l-‘ayn] ‘Aynında harf-i ‘illet olan ”و،ا،ي“ lafzından bir harf bulunandır ki ecvef derler.

فَعَلَةٌ [fe‘alet] (fetehâtladır)

إِلَّا أَنْ يُعَامَلَ مَوْضِعُ الْعَيْنِ مِنَ الْجَمْعِ مُعَامَلَةَ الصَّحِيحِ بَحَيْثُ [illâ en yaşihḥa] kavli لَا أَنْ يَصِحَّ مُعَامَلَةَ تَعْوِيلِندedir. وَلَا يُعَلُّ

الْجَوْلَةَ [el-cevelet] (cîm’le)

وَالْخَوْلَةَ [ve’l-ḥavelet] (ḥâ-yı mu‘ceme iledir) Bunlar her ne kadar fi’l-asl mu‘tallu’l-‘ayn ise de ‘ayn’ları tahrîk olunmakla sahîha ilhâk olunup sahîh mu‘âmelesi gibi mu‘âmele olunmağın i‘lâl olunmadılar, طَلَبَةٌ [ṭalebet] ve كَتَبَةٌ [ketebet] gibi oldular. Pes garâbet ve kıyâstan hurûcları sebebiyle bu misil-liler zikr ü îrâda müstehak oldular.

وَأَمَّا مَا جَاءَ مِنْهُ [ve ammâ mâ câ’e minhu] zamîri جَمْعٍ [cem]a râci‘dir.

مُغْتَلًّا [mu‘tellen] kelimesi إِغْتِلَالٌ [i‘tilâl]den ism-i mef’ûldür, i‘lâl muktezâsınca ‘ayn’ı ibdâlle tagyîr olunmuş demektir. بَاعَةٌ [bâ‘at] ve سَادَةٌ [sâdet] kelimeleri aslda بَيْعَةٌ [beye‘at] ve سَيِّدَةٌ [seyedet] idi fetehâtle, yâ’ mü-teharrik ve mâ-kabli meftûh olmakla elife kalb olundu.

الْإِطْرَادِ [el-iṭṭirâd] Muttarid olmak ya‘nî makîs ve meşhûr olmağa denir ki nâdir mukâbilidir. İbn Cinnî ‘aleyhi’r-rahmet Ḥaşâ’iş nâm kitâbında demiş-

tir ki ittirād ki kelāmın mesmū^c olduğu vech üzere tetābu^c ve istimrārından ‘ibārettir, ‘Arabların طَرَدْتُ الطَّرِيدَةَ kavllerinden me’hūzdur, اِتَّبَعْتُهَا وَاسْتَمَرْتُ بَيْنَ يَدَيْيْ ma‘nāsına ya‘nī “Saydı önüme katıp ensesinden uzun uzadı sürüp kovdum.”

Pes ma‘lūm ola ki kelāmda ittirād şüzüz mukābilidir. Dört nev^cdir: Nev^c-i evvel kıyāsta ve isti‘mālde cem‘an muttarid olmaktadır ki gāyet-i matlūbe budur, ضَرَبَ عَفْوَ وَ قَامَ زَيْدٌ gibi. Sānī kıyāsta muttarid ve isti‘mālde şāzz olmaktadır ve يَدْعُ ve يَدْعُ kelimelerinin māzīleri gibi ve عَسَى kelimesinin mef‘ülü ism-i sarīh olmak gibi; nahvu: عَسَى زَيْدٌ قَائِمًا Gerçi bunlar kıyāsta muttaridlerdir, lākin isti‘mālde mahzūrlardır. Sālis isti‘mālde muttarid ve kıyāsta şāzz olmaktadır; أَخْوَصَ الزُّمْتُ kavli gibi; bunda kıyās ise أَحَاصَ olmaktadır, vāv’ı elife kalble kezālik اِسْتَضَوَّبَ kelimesi gibi. Rābi^c kıyāsta ve isti‘mālde şāzz olmaktadır, تَوَّبْتُ ve مَضُوونٌ gibi, zīrā kıyās ve isti‘māl مَقُولٌ kelimesi gibi vāv’ın birisi iskāt olunmaktadır.

Ve İbn Hişām dedi ki ‘ulemā³ ‘ibārelerinde مُطَّرِدًا [muttariden] ve غَالِبًا [gāliben] ve كَثِيرًا [keşiren] ve نَادِرًا [nādiren] ve قَلِيلًا [qalīlen] ta‘bīrlerini irād ederler. مُطَّرِدٌ [muttarid]den murādları kıyās ve kā‘ide üzere demek olmakla ondan aslā tahallūf olunmaz. Ve غَالِبٌ [gālib]den murād ekserdir, lākin ondan tahallūf olunur. Ve كَثِيرٌ [keşir], غَالِبٌ [gālib]den dūndur ve قَلِيلٌ [kalīl] كَثِيرٌ [keşir]den dūndur ve نَادِرٌ [nādir], قَلِيلٌ [qalīl]den ekalldir.

Mefhūm-ı fıkra: “İşbu *Ḳāmūs*’un müşt Emil olduğu mehāsinin birisi dahi budur ki ben mu‘tellū’l-‘ayn ism-i fā‘ilin فَعْلَةٌ [fa‘alet] vezninde olan cem‘ini bu kitābda zikr eylemedim, illā ‘ayn-ı fi‘li sahih mu‘āmelesiyle mu‘āmele olanlarını zikr eyledim, جَوْلَةٌ [cevelet] ve حَوْلَةٌ [hāvelet] kelimesi gibi ve ‘ayn’ı بَاعَةٌ [bā‘at] ve سَادَةٌ [sādet] kelimesi gibi i‘lalle elife kalb olanları muttarid ve makīs ve meşhūr olduklarına mebnī zikr eylemedim.”

Şārih der ki mü‘ellif سَادَةٌ [sādet] ve قَادَةٌ [qādet] ve عَالَةٌ [‘ālet] ve زَادَةٌ [zādet] kelimesini māddelelerinde zikr eylemekle şartını ihlāl eylemiştir. Ve ba‘zı şürrāh-ı dībāce bu makāma sıhhat u savābdan ba‘id ma‘nalar vermeleriyle iltifāt olunmaya.

Gerçi şārih ‘aleyhi’r-rahmet bu makāmi bu resme şerh ü takrīr eyledi, lākin usūl-i sarfa ve tarīka-i mü‘ellefe muvāfık değildir. *Merāh* ve *Şāfiye* şerhlerine nazar olundukta ma‘lūm olur. Pes savāb olan fıkra-i sāniyede vākī لَادُّرٌ lafzındaki lām meftūhadır, te‘kīdiyyedir; lā-i nāfiye değildir, fe’l-yanzur.

وَمِنْ بَدِيعِ اخْتِصَارِهِ وَحُسْنِ تَرْصِيعِ تَقْصَارِهِ أَنِّي إِذَا ذَكَرْتُ صِغَةَ الْمَذْكَرِ اتَّبَعْتُهَا الْمُؤَنَّتُ بِقَوْلِ "وَهِيَ بِهَاءٍ" وَلَا أُعِيدُ الصِّغَةَ“

الْبَدِيعِ [el-bedīc] Sonradan ihtirāc olunmuş ‘acīb nesneye denir.

التَّرْصِيعِ [et-terşīc] Tezyīn ve ārāyiş ma‘nāsınadır. Tersī-i bedīc bundan me‘hūzdur ki sec‘ evsāfındandır, fāsiletayn muhtelif olmayıp ehad-ı karīneteynde olan elfāz yā ekserī vezn ü takfiyede mukābilinde olan gibi ola; Ḥarīrī’nin غَطِّهِ بِزَوَاجِرِ وَغَطِّهِ بِزَوَاجِرِ الْأَسْمَاعِ بِزَوَاجِرِ وَغَطِّهِ بِزَوَاجِرِ الْفِئَاتِ fıkrası gibi.

التَّقْصَارِ [et-tikşār] (tā-yı tahtiyye-i meksüre ile) Kılādeye denir. Bi’l-isti‘āre fıkra murāddır.

إِتِّبَاعِ [etba‘tuhā] [itbāc]dan māsī-i mütekellimdir, bir şey’i bir şey’e ilhāktan ‘ibārettir.

وَهِيَ بِهَاءٍ [ve hiye bi-hā’in] terkībi makūl-i kavldir وَهِيَ zamīri mü‘enneses rāci‘dir.

Mefhūm: “İşbu Kāmūs’un mutazammın olduğu bedāyī-i ihtisār-ı ‘ibārāt ve mehāsini tezyīn-i fikarātından biri dahi budur ki ben bir müzekker sīgasını zikr eylediğimde mü‘ennesini وَهِيَ بِهَاءٍ kavlimle itbāc edip sīgayı i‘āde vü tekrār eylemem, işte hasā’isinin biri dahi budur.”

وَإِذَا ذَكَرْتُ الْمَضْرَرَ مُطْلَقًا أَوْ الْمَاضِي بِدُونِ الْآتِي وَلَا مَانِعَ فَالْفِعْلُ عَلَى مِثَالِ "كَتَبَ" وَإِذَا ذَكَرْتُ آتِيَةً بِلا تَقْيِيدِ فَهُوَ عَلَى مِثَالِ "ضَرَبَ" عَلَى أَنِّي أَذْهَبُ إِلَى مَا قَالَ أَبُو زَيْدٍ إِذَا جَاوَزْتَ الْمَشَاهِيرَ مِنَ الْأَفْعَالِ الَّتِي يَأْتِي مَاضِيهَا عَلَى فِعْلٍ فَأَنْتَ فِي الْمُسْتَقْبَلِ بِالْجِنَارِ إِنْ شِئْتَ قُلْتَ يَفْعَلُ بِضَمِّ الْعَيْنِ وَإِنْ شِئْتَ قُلْتَ يَفْعَلُ بِكَسْرِهَا“

مُطْلَقًا [muṭlaқан] kavlınden murād bir şey ile mukayyed olmayarak demektir.

إِثْنَانِ [ityān] [el-ātī] dan ism-i fā‘ildir; burada murād fi‘l-i muzāri‘dir.

كُتِبَ [ketebe] misālinden murād, bāb-ı evveldir ki māsīde ‘ayn meftūh ve muzāri‘de mazmūm olur; takyīdden murād zabt ve vezn ile irād eylemektir.

فَهُوَ [fe-huve] zamīri فِعْلٍ [fi‘l]e rāci‘dir.

ضَرَبَ [ḍarebe] misālinden murād bāb-ı sānīdir ki ‘ayn muzāri‘de meksūr olur.

عَلَى [‘alā] istidrāk içindir yāhūd ıdrāb içindir.

ذَهَابَ [zehāb]dan mūsakabel mütekellimdir, burada ihtiyār ve itikād ma‘nāsınadır. Ba‘zı nüshada ذَاهِبَ [zāhib] mersūmdur.

أَبُو زَيْد [Ebū Zeyd] E'imme-i lügâtten meşhūr zâttır. İsmi Sa'îd b. Evs'dir. Belh diyârından neş'et eyleyip cümle-i 'ulūmda fā'ik hâssaten 'ilm-i lügatte cümleyle sâbık olmuştur.

إِذَا جَاوَزْتَ [izā cāvezte] hitâbladır, makûl-i kavldır.

الْمَشَاهِير [el-meşāhîr] Cem'-i مَشْهُور [meşhūr]dur. Ef'âlden murād ef'âl-i ıstilâhîdir.

عَلَى فَعَلٍ [‘alā fa‘al] ya‘nî ‘ayn’ı meftûh olup ve harf-i halk olmaya ve muzâri‘i ne güne olduğu mübhem ola.

Mefhûm: “Ben bir masdarı mukayyed olmayarak ya‘nî bir vezn ile mevzûn ve kayd-ı hareke ile tahrîken ve tasrîhen mazbût olmayarak yâhūd bir fi‘l-i mâzîyi meselâ fi‘l-i gayr-ı mutasarrıf olmak makûlesi mâni‘ yok iken yalnızca zikr edip muzâri‘ini beraber îrâd eylemez isem o masdarın fi‘li yâhūd zikr olunan fi‘l-i mâzî كَتَبَ misâli üzeredir, ya‘nî bâb-ı evvel-dendir. Masdar mutlak meselâ bâbu’t-tâ‘ faslu’n-nûn zeylinde أَلْتَكْتُ [en-nekt] mâddesi gibi ki vezn temsîlinden ve bi’l-feth yâhūd bi’l-kesr ve bi’d-zamm kaydlarından mücerredir. Ve bilâ-mâni‘ mâzîyi müstakbelsiz îrâdı meselâ bâbu’l-bâ‘ ve faslu’l-kâf zeylinde كَتَبَ mâddesi gibi. Ve ben fi‘l-i mâzînin müstakbelini kezâlik zabt ve vezninden ‘ârî olarak zikr edersem fi‘l-i mezbur bâb-ı sânidendir. Meselâ يَكْتُبُ - كَتَبَ mâddesi ki belki ben Ebū Zeyd’in kelâm-ı âtisine meyl ve re‘y ü ihtiyâr ederdim ki Ebū Zeyd demiştir ki kaçan sen ma‘rûf ve meşhūr olan fi‘leri tecâvüz edip bir fi‘l-i mâzîye müsâdif olsan ki meftûhu’l-‘ayn olan فَعَلَ [fe‘ala] vezni üzere olup ve ‘ayn ve lâm’ı hurûf-ı halktan ‘ârî ve muzâri‘i ba‘de’t-tettebbu‘ mübhem ola, sen onun muzâri‘inde muhayyersin. Eđer dilersen mazmûmu’l-‘ayn يُفَعِّلُ vezninde ya‘nî bâb-ı evvel-dendir dersin ve dilersen meksûrü’l-‘ayn يُفَعِّلُ vezninde ya‘nî bâb-ı sânidendir dersin. İşte Ebū Zeyd’in bu kelâmı düstur-ı ‘amelimdir.

Şârih der ki müstakbelin mazmûmu’l-‘ayn يُفَعِّلُ vezninde olmamasının dört mâni‘i vardır. Evvelâ ‘ayn ve lâm’ında harf-i halk olmaktır. Gerçi şüzûz üzere ba‘zı müte‘ayyen ve ma‘dûd ef‘âl vârid olmuştur, lâkin kıyâsa muhâlif olmakla ma‘dûm mesâbesindedir. Sâni vâviyyü’l-fâ‘ olmaktadır gibi. Bunda kıyâs muzâri‘i meksûrü’l-‘ayn olmaktır. Sâlis yâviyyü’l-‘ayn olmaktır, كَالٌ - يَكِيلُ gibi. Râbi‘ yâviyyü’l-lâm olmaktır, رَمَى - يَرْمِي gibi. Ve meşâhîr-i ef‘âlî mücâveze kemâl-i hıfz ve mezîd-i tettebbu‘ ashâbına

göredir. İmâm Ferrā demişti ki bu sûrette meksûrî'l-‘ayn itikâdı hiffet-i kesre için enseb ü evlâdır. Ve İbn Durusteveyhi *Faşîh* şerhinde demişti ki her fi'l-i mâzî ki ‘ayn’ın fethiyle فَعَلَ vezninde vârid olup sâni ve sâlisinde harf-i lîn ve harf-i halk mevcûd değil ise onun muzârî‘inde ‘ayn’ın zamm ve kesri cā‘izdir; يَضْرِبُ – ضَرَبَ ve يَشْكُرُ – شَكَرَ gibi ve ehadühümâ âherden ercah u evlâ değildir, zîrâ zamme uht-i kesredir siklette, niteki vāv yâ’nın nazîridir siklet ve lâlde; nihâyetü’l-emr kesrede nev‘an hiffet melhûzdur.

وَكُلُّ كَلِمَةٍ عَرَّبْتُهَا عَنِ الضَّبْطِ فَإِنَّهَا بِالْفَتْحِ إِلَّا مَا اشْتَهَرَ بِخِلَافِهِ اشْتِهَارًا زَائِعًا لِلتَّرَاعِ مِنَ اللَّيْنِ وَمَا سَوَى ذَلِكَ فَأَقْبَدُهُ بِصَرِيحِ الْكَلَامِ غَيْرِ مُفْتَنِعٍ بِتَوْشِيحِ الْقَلَامِ وَمُكْتَفِيًا بِكِنَايَةِ ”ع د ه ج م“ عَنْ قَوْلِي ”مَوْضِع“ وَ”بَلَد“ وَ”قُوَّة“ وَ”الْجَمْع“ وَ”مَعْرُوف“ فَتَلَخَّصُ وَكُلُّ غَيْثٍ إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ مَضْرُوفٌ

عَرَّبْتُهَا [arreytuhā] تَغْرِيَةً [ta‘riyet]ten mâzîdir, ‘arî eylemek ma‘nâsınadır, zamîr كَلِمَةٍ [kelimet]e râci‘dir.

ذَلِكَ [mā sivā zālîke] Zikr olunan zabt u takyîdden تَغْرِيَةً [ta‘riyet]e işârettir.

صَرِيحِ الْكَلَامِ [şarîhi’l-kelām] kavli kelâm-ı zâhir demektir ki kendide şibh ve ihtilâl ve kinâye şâ‘ibesi olmaya.

مُفْتَنِعٍ [gayre muḳteni‘] hâldir. مُفْتَنِعٍ [muḳteni‘] اِئْتِنَاعٍ [iḳtinā‘]dan ism-i fâ‘ildir ki kanâ‘at eylemek ma‘nâsınadır.

التَّوْشِيحِ [et-tevşîh] Tezyîn ma‘nâsınadır.

الْقَلَامِ [el-kilām] (kāf-ı meksûre ile) قَلَمٍ [qalem]in cem‘idir.

الْمُكْتَفِيِ [el-muktefi] اِكْتِفَاءً [iktifā‘] lafzından ism-i fâ‘ildir.

فَتَلَخَّصُ [fe-telaḥḥaşa] kavli تَلَخَّصَ وَتَبَيَّنَ الْكِتَابَ وَأَتَّصَحَّ sebkindedir.

الْغَثِ [el-gaṣṣ] (ğayn-ı mu‘ceme ve sâ-yı müsellese-i müşeddede ile) Kelâm-ı fâside denir.

مَضْرُوفٍ [maşrûf] Medfû‘ ma‘nâsınadır.

Mefhûm: “Her kelimeyi ki ben onu feth yâhûd kesr ve zammıla tahrîkine tasaddî eylemeyip öylece zabttan mücerred olarak irâd eyledim. Onların harf-i evveli meftûhtur. Pes zabttan ihmâlleri ‘ayn-ı zabtlarıdır, meğer ki miyâneneden münâza‘ayı râfi‘ iştihâr ile müştehir olalar. Ve bunun mâ-‘adâsini ben kelâm-ı sarîh ve kavli vâzıh ile takyîd ederim. Mücerred tezyîn-i aklâmla kanâ‘at eylemediğim hâlde ya‘nî harf üzere hareke vaz‘ıyla iktifâ eylemedim, zîrâ evvel terk ve tahrîf ‘urzasıdır.

Ve مَوْضِع [mevdiç] lafzının yerine ‘ayn resmi olan “ع” harfi ve بَلَد [beled] yerine dāl resmi olan “د” ve قَرْيَةٌ [qaryet] yerine “ه” ve جَمْع [cemç] yerine “ج” ve ma‘rûf yerine “م” harfi yazmakla iktifâ eyledim ve bunları “عَدَّة جَم” terkibi câmi‘dir. Pes bu nesak-ı ‘acîb ve üslûb-ı latîf ü garîb üzere kitâb-ı merkûm mütebeyyin ve muttazih oldu. Ve inşa‘allâhu ta‘âlâ kitâb-ı mezbûrdan bi’l-cümle kelâm-ı fâsîd masrûf u medfû‘ olup o makûle ihtilâlden sâlim ü emîn olmak dergâh-ı ilâhîden mes‘ûldür.”

Ve mü‘ellif hurûf-ı mezkûreyi bu kıt‘ada dahi cem‘ ve te‘lîf eylemiştir.

وَمَا فِيهِ مِنْ رَفْرِ بِحَرْفِ فَخْمَسَةٌ
فَمِيمٌ لِمَعْرُوفٍ وَعَيْنٌ لِمَوْضِعٍ
وَجِيمٌ لَجَمْعِ تُمَّ هَاءَ لِقَرْيَةٍ
وَلِلْبَلَدِ الدَّالِّ الَّتِي أَهْمَلْتُ فَعِي

Burada فَعِي kelimesi ‘ayn’ın işbâ‘ıyladır, aslda أَوْع idi sîgasından emrdir, ezber kıl demektir. Ve ‘Abdurrahmân el-Vâsi‘î işbu beytle kıt‘a-i mezbûreyi tezyil ve iki işâretle rumûzâtını tekml eylemiştir:

وَفِي آخِرِ الْأَبْوَابِ وَآوٍ وَبِأَوْهَا
إِشَارَةٌ وَآوِيٍّ وَبِأَيْبِهَا إِسْمَعِي

Ve ba‘zı üdebâ‘ işbu kıt‘a ile ifâde ve bir işâret dahi ziyâde eylemiştir:

وَمَا جَاءَ فِي الْقَامُوسِ زَمْزًا فَمِسْتَةٌ
لِمَوْضِعِهِمْ عَيْنٌ وَمَعْرُوفٍ الْمِيمُ
وَجَجٌّ لَجَمْعِ الْجَمْعِ دَالٌ لِبَلَدَةٍ
وَقَرْيَتُهُمْ هَاءٌ وَجَمْعٌ لَهُ الْجِيمُ

Ve mü‘ellifin nüshası hâmişinde kendi dest-i hattıyla işbu kıt‘a mastûr olduğunu şârih nakl eylemiştir.

إِذَا زَمَّتْ فِي الْقَامُوسِ كَشْمًا لِلْفُطْطَةِ
فَأَخْرِهَا لِلْبَابِ وَالْبَدءَ لِلْفُضْلِ
وَلَا تَعْتَبِرْ فِي بَدئِهَا وَأَخِيرِهَا
مَزِيدًا وَلَكِنَّ اعْتِبَارَكَ لِلْأَصْلِ

Ve işbu *Qāmûs*’un üslûb-ı merkûmdan başka niçe tarîka-i mahsûsası vardır ki bunlardır:

Hafî olmaya ki her kelimenin vasatı hurûf-ı hecâ tertîbi üzere müretbedir evâ’il ve evâhiri gibi. Ve bir kelimedede ki gerek fi‘l ve gerek ism ol-

sun, iki yâhüd ziyâde lügat olmakla mevâzîn zikr olunursa fasîh ve meşhûr olan evzân takdîm ba'ḍehu lügât-ı zâ'ide itbâ' olunur. Ve esmâ' ve sıfât ve insirâf ve 'adem-i insirâfta veznlerine tatbîk oluna. Ve masâdir irâd olunmakta makîs olan masdar evvel ve gayr-ı makîsi sonra zikr olunur ve gâhca iki vezn müttehid irâd olunmakla onu tekrâr kıyâs ederler. Meselâ bir kelimeyi زُفْر [zufer] ve ضَرَد [şurad] kelimeleriyle vezn eder ki ikisi de evvelin zammı ve sâninin fethiyledir; vezn-i evvel ise mevzûnun 'alemiyyetine işârettir ki gayr-ı munsarıftır ve vezn-i sâni cinsiyyetine işârettir ki nekre-i munsarıfadır. Kezâlik ba'zen سَحَاب [sehâb] ve قَطَامٍ [kaṭâmi] ve ثَمَانٍ [semânin] kelimeleriyle vezn eder ki ismiyyetine ve 'alemiyyetine ve mebnî olmasına işârettir. Ve her kelimedede ancak hurûf-ı asliyyeye itibâr edip zevâ'ide itibâr eylememiştir. Ve cumû'a tasaddî eyledikte makîsi gayr-ı makîs üzere takdîm eder ve gâhî şöhretine mebnî ihmâl eder, بَوَادِي [bevâdî] kelimesi gibi. Kezâlik sıfâttan makîseyi takdîm ve gayr-ı makîseyi itbâ' eylemiştir. Ve evzân-ı mezbûre yâhüd gayrısıyla mü'ennesinin zikrini ta'kîb eder ve gâhca sıfât-ı müzekkeri evvel zikr ve mecmû'unu itbâ' eyledikten sonra sıfât-ı mü'ennesi zikr ve mecmû'unu itbâ' eder. Ve جَبَل [cebel] ve فَرَح [ferah] kelimeleri gibi fethateynle olana بِالتَّخْرِيكِ ve بِالْمُحَرِّكَ لافzlarıyla işâret eder ve بِالْفَتْحِ ve بِالضَّمِّ ve بِالْكَسْرِ kaydlarıyla hareke-i harf-i evvele imâ eder. Ve bunlardan başka ba'zı ebvâbı teksîr ve mübâlagaya dâll olan elfâz-ı mezîdâtı sülâsilerine li-ecli'l-ihtisâr tanzîr eylemekle ma'naları müttehid zann olunur, murâdı yine medlûlü olan ma'ânidir. Meselâ هَرَدَ اللَّحْمَ هَرْدًا كَهَرْدِهِ تَهْرِيدًا 'ibâretiyle edâ eder, تَهْرِيد [tehrîd] ise teksîri mutazammındır. Kezâlik ba'zı elvân ve 'uyûb makûlesi ma'nalara dâll olan mevâdd bu kabîldendir. Mecmû'unda ebvâb-ı sarfiyyede mukayyed ve mu'teber olan ma'ânî ve medlûlât mu'teberdir.

Ve بَلْدَةٌ [beldet]ten murâd mutlak şehrdir. Ve مَدِينَةٌ [medînet]ten ve قَصْبَةٌ [kaşabat]tan murâdı bir eyâletin taht-gâhı ve kâ'idetü'l-mülkü olan şehrdir.

Ve قَرْيَةٌ [qaryet] ta'bîri bizim kasaba itlâk ettiğimiz şehri-i sagîre şâmidir.

Ve bir lügati tefsîr ve nazîrini irâd eyledikten sonra cem'e işâret eyledikte murâdı lügat-ı müfessire-i merkûmenin cem'idir. Meselâ الْمَوْتُ مَفَاذَةٌ بِأَنَّ نَبَاتٍ الْمَوْتُ مَفَاذَةٌ بِأَنَّ نَبَاتٍ 'ibâretinde murâdı مَوْتُ [mert] lafzının cem'ini beyândır. Ve tasrîhan وَجَمْعُهُ 'unvânında irâd ederse sâniye nâzırdır. Ve meselâ bir vezn-i fi'l zikr eyledikten sonra وَبِنَيْتُ kavliyle takyîd ederse fi'l-i mezbûrun 'ayn'ın harekât-ı selâsla da vürûduna işârettir.

وَيَذَكِّرُ kavli ism-i sâbıkın müennes olup kalilen müzekker olduğuna işâretir. Ve ‘aksi dahi böylecedir. Kezâlike bir ismi zikr edip وَيُضَمُّ أَوْ يُكْسَرُ kavliyle ta’kîb ederse o ismin evvelinin fethi şâyî’ ve zammı ve kesri ‘ale’t-tertib kalîl olduğuna işârettir. Kezâlik وَيُمَدُّ وَيُقَصِّرُ kaydları dahi bu resmedir. Kezâlik bir kelimeyi بِفَتْحَتَيْنِ أَوْ بِضَمَّتَيْنِ أَوْ بِكَسْرَتَيْنِ kaydlarıyla takyîdi harekât-ı mezbûrede harfeyn-i evveleynin tevâfukuna işârettir. Ve bir māddeye kâf-ı teşbîhle nazîr irâdında ma‘ânî-i müte‘addide zeylinde takyîd ederse ma‘nâ-yı ahîre nazîrdır. Ve eğer ma‘nâ iki ise فِيهِمَا ve ziyâde ise فِيْهَا ve فِيْهَا kelimeleriyle takyîd eder. Meselâ tâ’ bâbında مَعْطَةُ أَيِّ مَدَّةٍ وَالشَّيْفُ سَلُهُ كَامَتْعَطُهُ kavlinde مَعْطَةُ lafzı ma‘nâ-yı ahîre nazîrdır. Ve ba‘zı ism-i ‘aynı ism-i ma‘nâ sûretinde resm eder, niteki دَخَالَ المفاصل ودخيلها lafzlarında resm eylediği gibi. Ve bunların ba‘zında دُو takdîr olunur ve ba‘zen أُنْ ve مَا [mā]-i masdariyetle musaddar olarak tefsîr eder ki ondan murâd vasftır. Meselâ أَنْ يَكُونَ ‘unvânında sebt eder ki الكَائِنُ demek murâddır. Ve ba‘zen bir ma‘nâyı masdar sûretinde irâd eder ki murâd vasfdır, meselâ ضُنُضِيٌّ [dî‘dî] māddesinde كَثْرَةُ الشُّلِّ أَوْ كَثْرَةُ الشُّلِّ kavli كَثْرَةُ الشُّلِّ demektir ki sıfatın mevsûfa izâfeti bâbındandır. Bu resme mahallerde müsâmaha ile müfesserdir diye gerçi tenbîh olundu, lâkin fi’l-hakîka müsâmaha değildir, belki kıyâs ve kâ‘idedir. Ancak te‘arîf-i delâlât-ı iltizâmiyye makûlesi hafe’ ve ta’kîdâttan sâlim olmak evlâ olduğu ma‘lûmdur.

Ve ba‘zen bir ma‘nânın ism-i fâ‘ilini yâhūd bi-‘aynihi bir ma‘nâyı zikr eyleyip ‘akabinde وَهُوَ ‘unvânıyla kelâm-ı âhere şürû‘ eder. Zamîr zikr olunan ism-i fâ‘ile yâhūd ma‘nâya râcî‘dir. Meselâ “ق،ر،ض،ب” māddesinde فَهُوَ قَوْضَابٌ فَهُوَ قَوْضَابٌ فَهُوَ قَوْضَابٌ [qir‘dâb]a râcî‘dir ki قَوْضَابٌ [qir‘dâb]ın قَوْضَابٌ [qir‘dâb]ın kavli gibi ki zamîr-i sâni قَوْضَابٌ وَهُوَ الْأَسَدُ [esed] ma‘nâ-yı âheri olur. Ve gâhca mümesselün bihi ‘akabinde dahi irâd eder ki bunda o mümesselün bihe râcî‘ olur. Suver-i mezbûrenin mecmû‘unda ma‘nâ-yı âhere işârettir.

Ve mevâdd tefsîrinde cümle-i ülâlar cümle-i sâniye üzere müretteb olmalarıyla ibtidâ’ cümle-i sâniye ma‘nâsı ahz ve itibâr olunarak cümle-i ülâ ma‘nâsı nazm ve telfîk olunmak lâzımdır. Ve bir māddeyi harf-i terdîd ile tefsîri ekserî ihtilâfa mebnîdir ve ba‘zen tenvî‘e delâlet eder.

Ve بِالْفَتْحِ ve بِالْحَرَكَةِ kaydları fethateyne yâhūd fethâta işârettir. Ve بِالْفَتْحِ ve بِالضَّمِّ kaydları evvelin مَعَ سُكُونِ الثَّانِي hareke-i merkûmesine işârettir.

Ve bir kelimeyi meselâ كَالضَّرْبِ ‘unvânıyla takyîdi onun bâb-ı sâniiden ve

كَاْمُنْع kavliyle takyîdi bâb-ı sâlisten olduğuna ve كَفْرَح kaydı bâb-ı râbî'den masdarı فَرَح [ferah] vezninde olmasına ve كَسْمِع kaydı yine bâb-ı râbî'den masdarı سَمِع [sem] vezninde olmasına işârettir.

Ve fi-zâtihi müsennâ olan şey'in müfredini zikr eyledikte ikisine birden tesniye zamîriyle kinâye eder. Meselâ فَرَقَد [ferkad] mâddesinde وَهُمَا فَرَقَدَانٌ kavli gibi. Ve eğer cem' ise zamîr-i cem' ile ve mü'ennes ise mü'ennes zamîriyle kinâye eder.

Ve meselâ وَلِيدَةٌ بَيْنُ اللَّصُوصِيَّةِ ve لَصُ بَيْنُ اللَّصُوصِيَّةِ ve شَيْخٌ بَيْنُ الشَّيْخُوخِيَّةِ ve خَاصٌّ بَيْنُ الْخُصُوصِيَّةِ 'unvânlarında vâki kendilerine yâ-yı nisbet ve hâ-i te'nîs lâhık olmuş isimler ki elsinede yâ-yı masdariyye ta'bîr olunur, bunlar gerçi bi'l-cümle masdarlardır, lâkin ekserinin fi'li müsta'mel değildir. Bu cihetle kanda ki bu makûle masâdir zikr olunursa, ma'nâ-yı masdariyyeti müfîd olup ve onlardan fi'l mutasarrıf olmamak mü'ellifin mültezemidir.

Ve misâl olan âyât ve ehâdis ve emsâli ekserî mâddeden müfterak ve munfasıl resm eylemiştir. İltiyâmı husûsunda bezl olunan ta'ab ve te-tebbu' ma'lûm olur. Ve ba'zen bir mâdde hilâlinde ve اِسْم [ism] 'unvânıyla îrâd eder ki murâd bir recülün yâhüd bir mer'enin ismidir demektir, meselâ "ش،ع،ث" mâddesinde ve اَلْأَشْعَثُ zeylinde îrâd eylediği gibi.

Ve ism-i fâ'il ve vasf ve ism-i mef'ûlleri هِيَ ve هُوَ zamîrleriyle beyân eder ve ba'zen هِيَ zamîriyle îrâd eder ki جَمَاعَةٌ [cemâ'at]-i mevhûmeye râci'dir, meselâ "ن،أ" mâddesinde وَهِيَ اِبْلٌ هُنَا kavli gibi.

Ve ba'zı mâddelerde ismi beyân ma'rizinde وَهُوَ yâhüd وَهِيَ yâhüd tasrîhle وَالْاِسْمُ 'unvânıyla zikr eder. وَالْاِسْمُ meselâ "خ،ر،أ" mâddesinde وَالْاِسْمُ 'unvânıyla zikr eder. Ve ba'zen onunla ism-i 'ayn dahi irâde eder, "س،ل،أ" mâddesinde سِلَاء [silâ] gibi ki كِتَاب [kitâb] veznindedir. Kezâlik وَهُوَ 'unvânıyla zikr eylediğinde dahi zamîr mâ-kablinin medlûlü olan fi'l ve 'amele yâhüd اِسْم [ism] lafzına yâhüd ism-i 'ayna râci' i'tibâr olunur. İsm-i 'ayna rüçû'u meselâ "ر،ث،أ" mâddesinde وَهُوَ الرَّئِيَّةُ kavli gibi. Ve ba'zen böyle mahallerde zamîri haberi i'tibârıyla te'nîs eder, "ق،س،م" mâddesinde وَهِيَ الْقِسْمَةُ gibi. Kezâlik هِيَ zamîri dahi mâ-kablinin medlûlü olan haslete ve fi'leye ve hîrfet ve san'ata râci' i'tibâr olunur; meselâ "ث،ل،ب" mâddesinde وَهِيَ الْمَثَلَةُ [haşlet]e râci'dir.

Ve ta'rîflerde îrâd eylediği harf-i terdîd ihtilâfa mebnîdir, tenvîr irâdesi ekall-i kalîdir.

Ve bir muhaddis vasfında صَاحِبٌ مُجَلِّدٌ مُؤَلَّفٌ فِي فَنِّ الْحَدِيثِ ta^cbīri صَاحِبٌ جُزْءٌ de-
mektir ve kis ^caleyhi'l-bevākī.

Ve بَخِيلٌ [bahīl] ile صَّيْقٌ [ḍayyīk] vasf olunursa mübālaga-i buhl manası-
nı mutazammındır. Ve mutlakan ^cArabiyyede مَالٌ [māl]dan mevāṣī husūsan
deve kısmı ve طَعَامٌ [ṭa^cām]dan zahīre ve husūsan hınta ve خَفِيفٌ [ḥafīf]ten serī^c
murād olur.

”نَمْ إِنِّي نَبَهُتُ فِيهِ عَلَى أَشْيَاءَ رَكِبَ الْجَوْهَرِيُّ رَحِمَهُ اللهُ فِيهَا خِلَافَ الصَّوَابِ غَيْرَ طَاعِنٍ فِيهِ وَلَا قَاصِدٍ بِذَلِكَ تَنْدِيدًا
لَهُ وَإِرْزَاءَ عَلَيْهِ وَعَظْمًا مِنْهُ نَلَّ إِسْتِيضَاحًا لِلصَّوَابِ وَاسْتِيزَاحًا لِلثَّوَابِ وَتَحَرُّزًا وَحَذْرًا مِنْ أَنْ يُنْمَى إِلَيَّ التَّضْحِيفُ أَوْ
يُعْزَى إِلَيَّ الْغَلَطُ وَالتَّحْرِيفُ“

تَنْبِيهِ [tenbīh] تَنْبِيهِ [nebbehtu] lafzından māzīdir.

رُكُوبٌ [rukūb] رُكُوبٌ [rekibe] رَكِبَ [rekibe]dan māzīdir. Burada tekellüfle sülük
ma^cnāsınadır.

طَعَنَ [ṭa^cn] طَعَنَ [eṭ-ṭā^cin] الطَّاعِنُ [eṭ-ṭā^cin]dan ism-i fā^cildir ki zemm ve kadh ma^cnāsınadır.

تَنْبِيهِ [tenbīh] تَنْبِيهِ [nebbehtu] kelimesinden münfehim olan تَنْبِيهِ [tenbīh]
e işārettir.

اَلتَّنْذِيرُ [et-tendīd] Teşhīr eylemek ma^cnāsınadır.

اَلْإِزْرَاءُ [el-izrā^c] (hemzenin kesriyle) Ta^cyīb ve tahkīr ma^cnāsınadır.

اَلْغَضُّ [el-ğadd] (ğayn-ı mu^cceme-i meftūha ile) Bir adamı kadr ve merte-
besinden hatt ve tenzīl eylemek ma^cnāsınadır.

اَلْإِسْتِيضَاحُ [el-istīḍāḥ] Bir şey'in vuzūh ve zuhūrunu taleb eylemek
ma^cnāsınadır.

اَلْإِسْتِزْبَاحُ [el-istirbāḥ] Fā^cide istemek ma^cnāsınadır.

اَلتَّحَرُّزُ [et-teḥarruz] Sakınmak ma^cnāsınadır.

اَلْحَذَرُ [el-ḥazer] (fethateynle) Korkmak ma^cnāsınadır.

يُنْمَى [yunmā] نَمَى [nemā] lafzından muzārī^c-i mechūldür ki isnād eylemek
ma^cnāsınadır.

اَلتَّضْحِيفُ [et-taṣḥīf] Bir kelimeyi tagyīr ile ma^cnā-yı murādı tahrīf eylemek
ma^cnāsınadır.

عَزُوٌّ [azv] يُعْزَى [yu^czā] lafzından ki nisbet eylemek ma^cnāsınadır, muzārī^c-i
mechūldür.

اَلتَّحْرِيفُ [et-taḥrīf] Tebdīl ma^cnāsınadır, meselā مَشْؤُومٌ [meṣ^cūm] kelimesini

مَيْشُوم [meyşūm] eylemek gibi.

Mefhūm: “Ba‘dehu ben işbu *Kāmūs*’ta ba‘zı umūr ve eşyāya ki Cevherī merhūm onlarda rāh-ı hatāya sülūk ve irtikāb eylemiş idi, tenbīh ü iş‘ār eyledim. Bu tenbīhimle kendisine ta‘n ü teşnī‘ eylemeyip ve teşhīr ü tefzī‘ ve kadr ü i‘tibārından hatt ü tenzīl eylemediğim hâlde belki salāh u savāb zuhūrunu ve ecr ü sevāb menfa‘atini taleb ü iltimās u tashīfe isnād ve galat u tahrīfe nisbet olunmaktan ihtirāz u ihtirās için eyledim.”

Ve اِشْتِيصًاحًا بَلْ fikralarında lüzūm-ı mā-lā-yelzem ve tersī‘ san‘atları olduğu ma‘lūmdur.

”عَلَىٰ أَنِّي لَوْ رُمْتُ لِلْبِضَالِ إِيتَارَ الْقَوْسِ لَأَنْشُدْتُ بَيْتِي الطَّائِيَّ حَبِيبِ بْنِ أَوْسٍ وَلَوْ لَمْ أَحْسُ مَا يَلْحَقُ الْمَرْكَبِي نَفْسَهُ مِنَ الْمَعْوَةِ وَالذَّمَّانِ لَتَمَثَّلْتُ بِقَوْلِ أَحْمَدَ بْنِ سُلَيْمَانَ أَدِيبِ مَعْرَةَ الثُّعْمَانَ وَلَكِنِّي أَقُولُ كَمَا قَالَ أَبُو الْعَبَّاسِ الْمُبَرِّدُ فِي الْكَامِلِ وَهُوَ الْقَائِلُ الْمُحَقِّقُ لَيْسَ لِقَدَمِ الْعَهْدِ يُفْضَلُ الْقَائِلُ وَلَا لِجِدْثَانِهِ يُهْتَضَمُ الْمُصِيبُ وَلَكِنْ يَعْطِي كُلَّ مَا يَسْتَحِقُّ“

رُمْتُ [rumtu] رَوْمُ [revm]den māzī-i mütekellimdir, طَلَبْتُ [ṭalebtu] ma‘nāsınadır.

اَلْبِضَالِ [en-niḍāl] (nūn-ı meksüre ile) Ok atışmak ve ok yarışmak ma‘nāsınadır.

اَلْإِيتَارِ [el-ītār] (tā-yı fevkiyye ile اِيتَارُ [īsār] vezninde) Yayı kırışleyip kurmak ma‘nāsınadır.

اَنْشُدْتُ [enşedtu] اِنْشَادُ [inşād]dan māzī-i mütekellimdir ki şi‘r okumak ma‘nāsınadır.

بَيْتِي [beytey] kelimesi بَيْت [beyt] lafzından tesniyedir.

اَلطَّائِيَّ [eṭ-Ṭā’iyy] Mürūr eyledi.

حَبِيبِ [ḥabīb] لَبِيبِ [lebīb] veznindedir.

اَوْسٍ [Evs] قَوْسٍ [qavs] veznindedir) Murād zikri sebk eden Ebū Temmām’dır. “Beyteyn”den murād olunan kıt‘asıdır.

اَلْحَشِيَّةِ [ḥaşyete] اَلْحَشِيَّةُ [ḥaşyete]ten müstakbel-i meczūmdur. Ve اَلْحَشِيَّةُ [ḥaşyete] ta‘zīmle olan havfa denir.

اَلْمَرْكَبِي [el-muzekkī] تَرْكِيَّة [tezkiyet]ten ism-i fā‘ildir. تَرْكِيَّة [tezkiyet] tathīr ma‘nāsınadır.

نَفْسُهُ [nefsehu] mef‘ūlüdür. نَفْس [nefs] zāt ma‘nāsınadır. Ve tezkiye-i nefsi iki gūnedir: biri fi‘liyyedir ki ﴿قَدْ أَفْلَحَ مَنْ زَكَّاهَا﴾ kerīmesi mūcibince şer‘an memdūhdur ve biri kavliyyedir ki ﴿وَلَا تُزَكُّوْا أَنْفُسَكُمْ﴾ kerīmesi muktezāsınca

menhî ve mezmûmdur.

الْمَعْرَةَ [el-ma‘arrat] (mîm’in ve ‘ayn’ın ve rā-i müşdedenin fethiyle) ‘Ayb ve işm ma‘nāsındır.

الدَّمَان [ed-demān] (زَمَان [zemān] vezninde) Burada hakāret ve kabāhat murāddır.

تَمَثَّلْتُ [temesseltu] تَمَثَّلْتُ [temessul] lafzından mazī-i mütekellimdir; bir şi‘ri merreten ba‘de uhrā kırā‘at eylemek ve darb-ı mesel eylemek ma‘nāsındır.

مَعْرَةَ النُّعْمَانِ [Ma‘arratu’n-Nu‘mān] Haleb ile Hamā beyninde bir kasabadır. Şā‘ir-i merkūm Ebū’l-‘Alā el-Ma‘arrī denmekle ma‘rūftur ve kavlinden murād işbu beytidir:

وَأَبِي وَإِنْ كُنْتُ الْأَخِيرَ زَمَانَهُ
لَأَبِ بِمَا لَمْ تَسْتَطِعْهُ الْأَوَائِلُ

Ya‘nî “Ben her ne kadar zamān cihetiyle müte‘ahhir oldum ise de lākin mütekaddimînin muktedir olmadıkları hüner ve ma‘ārifi ityāna kudretim derkârdır.”

Oldısa zamānım n’ola ‘uşşākdan āhir

Çün kā‘idedir sonra gelir bezme ekābir

الْمُبَرِّد [el-Muberrred] (مُجَرِّد [mucerred] vezninde) İmām-ı mümāileyhin lababıdır. İsmi Muḥammed b. Yezīd eş-Şumālī el-Ezdī el-Başrī’dir. Dā‘imā بَرِّدَ اللهُ مِنْ بَرِّدَنِي demekle مُبَرِّد [Muberrred] ile mülakkab oldu. İki yüz on tārîhinde pā-nihāde-i merkez-i vücūd olup Ebū ‘Oşmān el-Māzinī ve Ebū Ḥātım es-Sicistānī ve sā‘ir o tabaka ‘ulemāsından ahz-ı ‘ulūm edip fūnūn-ı edebiyede imām ve iki yüz seksen altı tārîhinde Bağdād’da ‘āzim-i dārū’s-selām oldu, rahimehullāhu ta‘ālā. *Muḫtaḍab* ve *Ravḍa*, husūsan *Kāmil* nām te‘lîfi ki ismi müsemmasına mutābık bir kitāb-ı fāzıl u fā‘iktir, āsar-ı celīlesindedir.

وَهُوَ الْفَائِلُ الْمُجِحُّ [ve huve’l-ķā‘ilu’l-muḫiķķu] Cümle-i itirāziyyedir.

مُجِحُّ [muḫiķķ] إِحْقَاق [ihķāk]tan ism-i fā‘ildir, hak söyleyici ve yakīnen idrāk eyleyici demektir.

لَيْسَ لِقَدَمِ الْعَهْدِ [leyse li-ķidemi’l-‘ahd] terkibi makūl-i kavlidir. عَهْد [‘ahd] zamān ma‘nāsındır.

يَنْضُلُّ [yafḍulu] فَضْل [faḍl]dan muzāri‘dir; zā‘id ve rāciḥ olur demektir. Bazı nüshada teşḍid-i dād ile mazbūt olmakla تَنْضِيل [tafḍil]den muzāri‘i-

mechül olur, يُهْتَضَمُ mukābelesiyle nüsha-i sāniye rācihtir.

الْفَائِلُ [el-fā'il] (fā'yla) فَيُولَةُ [fuyūlet] ve فَيَالَةٌ [feyālet]ten ism-i fā'ildir, za'fî' r-re'y ve hafîfü' r-rüşd adama denir.

الْحِدْثَانُ [el-ħidšān] (ħā-yı mühmele-i meksüre ile) Bir nesne tāze ve zamānı karîb olmağa denir.

يُهْتَضَمُ [yuhtedamu] اِهْتِضَامٌ [ihtidām]dan muzāri'-i mechüldür ki zulm eylemek ve bir adamın hakkını tenkîs eylemek ma'nāsınadır.

الْمُصِيبُ [el-muṣîb] اِصَابَةٌ [iṣābet]ten ism-i fā'ildir, مُحِطٌ [muḥṭî] mukābilidir.

يُعْطَى [yu'ṭā] اِغْطَاءٌ [i'ṭā]dan muzāri'-i mechüldür, كُلُّ [kull] kelimesi mef'ül-i evvelidir ki nā'ib-i fā'ildir.

يَسْتَحِقُّ [mā yestehikku] kelimesinde مَا [mā] mef'ül-i sâni'dir, يَسْتَحِقُّ [yestehikku] اِسْتِحْقَاقٌ [istihqāk]tan muzāri'-i ma'lūmdur, كُلُّ مَا يَسْتَحِقُّ kavli مِنْ كُلِّ مَا يَسْتَحِقُّ demektir.

Mefhûm-ı kelām: “Belki ben ok yarışmak için yayımı kirişleyip kursam, ya'nî imtihân ve iftihâr için i'mâl-ı lisân eylesem, Ebû Temmâm'ın kıt'a-i merkûmesini zebân-ı zehv ü mübâhâtle inşâd ederdim ve tezkiye-i nefis edenlere lâhik olan 'ayb u kabâhattan ihtirâz eylesem, Edîb Ma'arratu'n-Mu'cân Ebu'l-ʿAlâ Aḥmed b. Süleymân'ın beyt-i mezbûruyla temessül ederdim, lâkin ben imâm-ı nahv ü edeb olan Ebu'l-ʿAbbâs Muḥammed b. Yezîd el-Muberred'in ki fî zâtihi kendisi muhikk u musîbdir, *Kāmil* nām kitâbında sebt eylediği işbu اِلَى آجِرِهِ “لَيْسَ لِقَدَمِ الْعَهْدِ يُفْضَلُ الْفَاضِلُ” kelâmını der idim.”

Kelām-ı merkûmun mefâdı budur ki zamânın takaddüm ü te'ehhürü zımında fazl u meziyyet yoktur, zîrâ zamânın cümlesi yeksândır. Pes re'y ve nakd ve naklinde musîb olana zamânının te'ehhürü yâhüd kendisinin şebâbiyyeti kadh u naks u hüsrân irâs eylemez ve hakkı erbâb-ı insâf 'indinde ketm ü inkâr olunmakla kendisine zulm ü sitemle renc ü âzâr olunmaz ve re'y ü fehmi fâsid ü muhtî olan kimseye de takaddüm-i zamânı yâhüd şeyhûhatı medh ü kemâl ü nef' irâs eylemekle hemân takaddüm-ı zamân cihetiyle ehl-i fazilete tafdîl ü tercih olunmaz. Beher hâl musîb ü muhtîden her birine müstahik olduğu kabûl ü redd ve medh ü kadh i'tâ olunur.

يَقُولُونَ الرِّمَانُ لَهُ فَسَادٌ
وَمَا فَسَدَ الرِّمَانُ وَهُمْ فَسَادٌ

Şārih mazmūn-ı mezbūrda işbu ebyātı sebt eylemiştir:

قُلْ لِمَنْ لَا يَرَى الْمُعَاَصِرَ شَيْئًا
وَيَرَى لِلْأَوَائِلِ التَّقْدِيمَا
إِنَّ ذَلِكَ الْقَدِيمَ كَانَ حَدِيثًا
سَيَسْمَى هَذَا الْحَدِيثُ قَدِيمًا

Ve bu mazmūnda merhūm Vaşşāf ‘Abdullāh Efendi’ nin işbu beyti hem-
‘ayār-ı mefhūm-ı sâbıkdır:

Bilinmez ‘arifin ‘asrında aslā kadr-i āsārı
Mehekk-i hākle sencīdedir nakd-i hüner dā’im

Ve bunun sebebi mahzā hased ü i’tisāftır.

”وَإِخْتَصَّصْتُ كِتَابَ الْجَوْهَرِيِّ مِنْ بَيْنِ الْكُتُبِ اللَّغَوِيَّةِ مَعَ مَا فِي غَالِبِهَا مِنَ الْأَوْهَامِ الْوَاضِحَةِ وَالْأَغْلَاطِ الْفَاضِحَةِ
لِتَدَاوُلِهِ وَاشْتِهَارِهِ بِخُصُوصِهِ وَاعْتِمَادِ الْمُدْرِسِينَ عَلَى نَقْوَلِهِ وَنُضُوصِهِ“

İhtiyār ma’nāsınadır. Burada ihtiyār ma’nāsınadır. [iḥtişāş]tan māzī-i mütekellimdir. Burada ihtiyār ma’nāsınadır.

غَالِبِهَا [gālībihā] zamīri, اللُّغَوِيَّةِ [el-luġaviyyet]e rāci’dır.

الْأَوْهَامِ [el-evhām] وَهُمْ [vehm]in cem’idir, sehv ü hatā ma’nāsınadır.

الْوَاضِحَةِ [el-vādiḥat] Zāhire ma’nāsınadır.

الْأَغْلَاطِ [el-aġlāt] غَلَطَ [galaṭ]ın cem’idir.

الْفَاضِحَةِ [el-fādiḥat] Rüs vāy adama denir ve rüs vāy edici demektir.

لِتَدَاوُلِهِ [li-tedāvulihi] zamīri, كِتَابِ الْجَوْهَرِيِّye rāci’dır. تَدَاوُلُ [tedāvul] elden ele gezmeye denir.

الْمُدْرِسِينَ [el-muderrisīn] Tedrīs eyleyen üstāzlara denir.

النَّقُولِ [en-nuḳūl] نَقَلَ [naql]in cem’idir, مَنقُولِ [menḳūl] ma’nāsınadır; murād sikāttan ve ‘Arab-ı ‘arbā’dan nakl eylediği akvāldir.

النُّصُوصِ [en-nuṣūṣ] نَصَّ [naṣṣ]ın cem’idir ki başka ma’nāya muhtemel olmayan kelāmdan ‘ibārettir.

Mefhūm-ı kelām: “Sā’ir kütüb-i lügaviyyenin ekserinde evhām-ı vāziha ve aġlāt-ı fāziha var iken ben Şīḥāh-ı Cevherī’yi bahs ü münākaşa ile ihtisās

u ihtiyâr eylediğim beyne'n-nâs hâssaten tedāvül ü iştihârı ve müderrisîn ü mu'allimînin nukûl u nusûsuna i'timâd u i'tibârı olduğuna mebnîdir.”

واضحة [vāḍiḥat] ve فاضحة [fāḍiḥat] beyninde cinās-ı lāhık san'atı ma'fûmdur. “وهذه اللّغة الشريفة التي لم تزل ترفع العقيرة غريذة بانها وتضوع ذات طوقها بقدر القُدرة فتون ألحانها وإن دارت الدوائر على ذوبها وأختت على نضارة رفاض عيشهم تُدويها حتى لا لها اليوم دارس سوى الطلل في المدارس ولا لها مجاوب إلا الصدى ما بين أغلامها الدوارس”

تَرَفَعُ [terfa'u] رَفَعُ [ref']den müstakbel mü'ennestir.

العَقِيرَة [el-akîret] (‘ayn-ı meftûha ile) Savt ma'nâsınadır.

الغَرِيذَة [el-ğirridet] (ğayn-ı mu'cemenin ve rā-i müşeddedenin kesriyle) “ع،ر،د” māddesinden mübālagadır ki nagamātla kuş ötmeğe denir, pes غَرِيذَة [ğirridet] begāyet hoş nagamāt eden kuşa denir.

بَان [bān] (bā-yı muvahhade ile) Türkîde sorkun ağacı ve ban ağacı dedikleri ağaç ismidir, söğüt envā'ındandır, begāyet sehî ve mevzûn olur.

تَصَوُّغُ [taṣūğū] صَوِّغُ [ṣavğ]dan ki bir nesneyi güzel düzmek ma'nâsınadır, muzārî'dir.

ذَاتُ طَوْقِي [zātu tavqin] Gerdeni tavklı olan kuş murâddır, güvercin ve kumru ve üveyik gibi.

الْقَدْرُ [el-ğadr] بَدْرُ [bedr] vezninde) Mikdār ma'nâsınadır.

الْقُدْرَة [el-ğudret] (ğāf-ı mazmûme ile) Tākāt ma'nâsınadır.

الْأَلْحَانُ [el-elḥān] (hemze-i meftûha ile) لَحْنُ [lahn]ın cem'idir, tarab ve nagme ile olan āvāze denir.

دَارَتْ [dāret] دَوَّرَ [devr]den māzîdir.

الدَّوَائِرُ [ed-devā'ir] دَائِرَة [dā'iret]in cem'idir, دَارَتْ الدَّوَائِرُ terkîbi “her taraftan havādis ve mesā'ib ihāta eyledi” demekten kināyedir.

ذَوِيهَا [zevīhā] zamîri أَلْغَةُ [el-luğat]a rācidir. ذُو [zū] ذُو [zevī] lafzının cem'idir ki sâhib ma'nâsınadır.

أَخْنَتُ [aḥnet] (ḥā-yı mu'ceme ve nūn'la) إِخْنَاءُ [iḥnā'] kelimesinden māzî-i mü'ennestir. إِخْنَاءُ [iḥnā'] ihlāk ve ifsād ve istilā' ma'nâlarıdır; burada cümlesi carî olur. Ba'zı nüshada nūn ve ḥā-yı mühmele ile mersûm olmakla إِخْنَاءُ [iḥnā'] māddesinden māzî olur, teveccüh ve ikbāl ma'nâsına.

النُّظَارَة [en-neḍāret] (nūn ve ḍād-ı mu'ceme ile) نَظَّارَة [nezāret] vezninde)

Ni‘met ve hüsn-i manzar ma‘nâsınadır.

أَلْعَيْشُ [el-‘ays] (‘ayn-ı meftûha ile) Dirliğe denir.

تُذْوِيهَا [tuzevvihā] zamīri نَصَارَةٌ [neḡāret]e rāci‘dir.

تُذْوِي [tuzevvī] (tā’nın zammıyla) تُذْوِيَةٌ [tezvīyet]ten muzārī‘dir. تُذْوِيَةٌ [tezvīyet] nebâtı soldurmak ve pejmürde kılmak ma‘nâsınadır.

حَتَّى [ḡattā] kelimesi deverān-ı devā’ir-i ‘ārızaya gāyettir.

لَهَا [lā lehā] terkībinde “لَا” nāfiyedir.

لَهَا [lehā] zamīri أَلُّغَةٌ [el-luḡat]a rāci‘dir.

أَلْيَوْمِ [el-yevm] kelimesinde harf-i ta‘rīf ‘ahd-i huzūrīye dāldır. يَوْمِ [yevm] zamāndan kinayedir.

دَارِسُ [dāris] دِرَاسَةٌ [dirāset]ten ism-i fā‘ildir, okuyucu, قَارِئٌ [ḡarī] ma‘nâsınadır.

أَلطَّلُ [eḡ-ṭalel] (fethateynle) Harābe hānenin bākī kalan eserine denir.

أَلْمَدَارِسُ [el-medāris] (mīm’in fethiyle) مَدْرَسَةٌ [medreset]in cem‘idir.

أَلْمُجَابِبُ [el-mucāvib] (mīm’in zammıyla) Cevāb verici ma‘nâsınadır.

أَلصَّدَى [ṣadā] أَدَا [edā] vezninde) Çağırıldıkta karşı daḡdan ve kayadan ve künbed makülesinden mün‘akis olan savta denir.

أَلأَغْلَامُ [el-a‘lām] (hemze-i meftûha ile) ‘Alāmāt demektir.

أَلدَّوَارِسُ [ed-devāris] دَارِسَةٌ [dāriset]in cem‘idir ki دُرُوسٌ [durūs]dandır, yıkılmış bināya denir.

لَمْ تَزَلْ تَرْفَعُ الْعَقِيْرَةَ fikraları isti‘āre-i mekniyye vü tahyīliyye vü terṣhiyyeyi mutazammındır. Ve evvelen müşebbeh isbātıyla tasrīhiyye olmak da müm-kindir. Ve قُدْرٌ [ḡadr] ve قُدْرَةٌ [ḡudret] beyninde cinās-ı muharref ve san‘at-ı iştikāk vardır. Ve أَلْأَخْتُ عَلَى نَصَارَةٍ fıkrasında mazmūn olan isti‘ārāt ve cinās ma‘lūmdur.

Mefhūm-ı kelām: “Ve işbu lügat-ı şerīfenin şecer-i bānı gırrīdeti ki ehl-i erbābından ‘ibārettir, dā’imā āvāzını bülend ve zāt-ı tavk olan kuşları ki mu‘lem ü ma‘rūf olan bülēḡā vü fusahā’dan kinayedir, kudretleri kadar envā’-ı elhān ve asnāf-ı kavlı ü dāsītānlarını savg-ı ‘ālem-pesend eylemekten ya‘nī tahrīr ü takrīr ile neşr ü işā‘adan hālī deḡillerdir. Her ne kadar zıkr olunan ashābını nevā’ib-i kevnīyye ve mesā’ib-i dehriyye dā’iren-mā-dāe ihāta vü isti‘āb ve riyyāz-ı ‘ays u zindegānīlerinin tarāvet ü nadāretini sarsar-ı

beliyye tecfîf ü pejmürde ve ifsâd ü ihlâk eylediye de. Hattâ bu hengâmde ‘ilm-i lügatı harâbe medreselerin âsârından gayrı kırâ’at eden ve su’âline vîrân olmuş ‘alâmet aralıklarında kar’-ı sem’ eden beyhüde sedâdan gayrı cevâb veren yoktur.” Nâsın ‘ilmden i’râz ve erbâbının nihâyet derecede inkırâzına işârettir.

”وَلَكِنْ لَمْ تَتَّصَوْحُ فِي عَضْفِ تِلْكَ الْبُورَاحِ نَبْتُ تِلْكَ الْأَبَاطِحِ أَضْلًا وَرَاسًا وَلَمْ تُسْتَلَبِ الْأَعْوَادُ الْمُورِقَةَ عَنْ آجِرِهَا وَإِنْ أَدْوَبَ اللَّيَالِي غِرَاسًا وَلَا تَتَسَاقَطُ عَنْ عَذَابَاتِ فَنَانِ الْأَلْسِنَةِ ثِمَارُ اللَّسَانِ الْعَرَبِيِّ مَا أَتَقَّتْ مُضَادِمَةً هُوجَ الرُّعَاذِ بِمُنَاسَبَةِ الْكِتَابِ وَذَوْلَةَ النَّبِيِّ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ“

لَكِنْ [lâkin] Kelâm-ı sâbıkdan istidrâktır.

تَتَّصَوْحُ [teteşavvaḥu] تَصَوْحُ [teşavvuḥ]tan ki nebât kuruyup yarılmak ve yeprimek ma’nâsınadır, muzârî’dir.

الْعَضْفُ [el-‘aşf] رَضْفُ [raşf] vezninde) Yel şiddetle esmek ma’nâsınadır.

الْبُورَاحِ [el-bevâriḥ] بَارِحَةٌ [bâriḥat]ın cem’idir ki şedîd ve ıssı yele denir. Burada havâdis ve beliyyâtın kinâyesidir.

الْأَبَاطِحِ [el-ebâṭiḥ] أَبْطَحُ [ebṭaḥ] lafzından cem’dir vâsi’ su akıntısına denir; murâd ehl-i ‘ilm-i mezbûrdur.

Ve نَبْتُ [nebt]ten murâd ‘ilm-i mezbûrdur, isti’âre-i tahyîliyye vü mekniyye vü terşihîyye vechiyle.

أَضْلًا [aşlen] kelimesi zarfiyyet üzere mansûbdur, lâkin Seyyid Şerîf’in *Miftâḥ* şerhinde zikr eylediğine göre masdariyyet üzere mansûbdur, كُلِّيًّا [kulliyyen] ma’nâsınadır, zîrâ bir nesne aslıyla ahz olunsa külliyyen me’hûz olur.

رَاسًا [râsen] kelimesinin hemzesi gâlib nüshada sâkıttır Temîm lügatı üzere ki onlar bilâ-hemze isti’âmâl ederler. Ve رَاسًا [râsen] kelimesi terkîbde أَضْلًا gibi masdariyyet üzere mansûbdur, niteki ‘İşâm *Hâşiye-i Miftâḥ*’ta bu gûne beyân eyledi. Bu dahi كُلِّيًّا ma’nâsınadır, zîrâ hayvânda رَاس [râs] nebâtta أَضْل [aşl] menzilindedir, nebâtın in’idâmı أَضْل [aşl]ının in’idâmıyla olduğu gibi; hayvânın da in’idâmı رَاس [re’s]inin in’idâmıyla olur. Ve ba’zı muhakkikîn-i sūfiyyeden menkûldur ki nebâtın رَاس [re’s]i أَضْل [aşl]ıdır, zîrâ suyu ve kuvvet-i nümâyı ondan şûrb ü cezb eder. Hattâ musallînin vaz’-ı sücûdu nebât ‘âlemini dahi insânın hâ’iz olduğuna işârettir derler, niteki kıyâmı insâniyeti ve rükû’u hayvâniyeti hâ’izdir.

لَمْ تُسْتَلَبْ [lem tusteleb] اِسْتِلَابٌ [istilāb]dan müstakbel meczūmdur, ağaçtan yaprak soyulmak ma'nāsınadır.

الأغْوَادُ [el-a'vād] غُودٌ [ūd]un cem'idir; burada şāh murāddır.

الْمُورِقَةُ [el-mūriqat] اِيزَاقٌ [īrāq]tan ism-i fā'ildir. اِيزَاقٌ [īrāq] ağaç yapraklanmak ma'nāsınadır, الأغْوَادُ [el-a'vād] lafzının sıfatıdır.

عَنْ آخِرِهَا [an āhīrihā] zamīri الأَغْوَادُ [el-a'vād]a rāci'dir. İşbu عَنْ آخِرِهَا terkibi بِتَمَامِهَا ve بِكُلِّهَا demektir ki şümül ve istī'abı müfiddir. Niteki şūrrāh sāhib-i *Keşşāf*'in عَنْ آخِرِهِمْ وَعَجَزُوا عَنْ آخِرِهِمْ 'ibāresinde dediler ki عَنْ آخِرِهِمْ masdar-ı mahzūfun sıfatıdır. وَعَجَزُوا عَنْ آخِرِهِمْ ضَائِرًا عَنْ آخِرِهِمْ takdīrindedir. Bu kelām şümül ve istī'abdan 'ibārettir, زِيرَا عَجَزٌ [acz] āhirden sādır oldukta evvelā evvelden sudürünü iktizā eder. Ve Suyūṭī *Nevāhid*'de عَنْ أَوْلِهِمْ إِلَى آخِرِهِمْ takdīrindedir dedi. Ve *Muhtaşar-ı Ma'ānī* dībācesi şerhinde Ḥatāyī bu terkibi işbā' eylemiştir.

وَأِنْ أَدْوَتْ [ve in ezvet] kelimesinde اِنْ vasliyyedir ve ona dāhil olan vāv harfi 'inde'l-ekser 'atufedir, cümle-i mütenāsibe-i mukaddereye 'atf eder. Burada ma'tūfun 'aleyhi mukadder اِنْ لَمْ تُدْوَ terkibidir, niteki اِنْ شَتْمَنِي kavlinde اِنْ لَمْ يَشْتُمْنِي takdīr eylediler. Ve 'inde'l-ba'z vāv hāliyye yāhūd i'tirādiyyedir. Tafsīli *Şerhu 'İşām Ale'l-Kāfiye*'de mesbūttur.

اِذْوَاءٌ [ezvet] اِذْوَاءٌ [izvā']dan ki nebātı soldurmak ve kurutmak ma'nāsınadır.

اللَّيَالِي [el-leyālī] Cem'-i لَيْلٍ [lejl]dir; yā' gayr-ı kıyās üzere mezīdedir, حَرَكَاتٌ اللَّيَالِي takdīrindedir ve murād eyyām ve leyālī demektir ki mutlak zamāndan kināyedir. Ekser-i havādis "اللَّيْلُ أَخْفَى لِلنَّوِيلِ" mefādınca leyālīde hādīs olmakla taglīb olundu. Ve leyle-i hilāl yevminden mukaddem olmakla taglīb de vech olur, hattā tārīhte leyle ri'āyet olunur. Meselā تَمَّ الْكِتَابُ لِعِشْرِينَ لَيْلَةً خَلَّتْ مِنْ الشَّهْرِ الْفُلَانِي unvānında resm olunur.

الْغُرَاسُ [el-ğirās] (ğayn-ı mu'ceme-i meksüre ile) غُرَسٌ [ğars] lafzından cem'dir yāhūd müfreddir; مَغْرُوسٌ [mağrūs] ma'nāsınadır, لِبَاسٌ [libās] مَلْبُوسٌ [melbūs] ma'nāsına olduğu gibi; tāze dikilmiş ağaca denir.

تَسَاكُطٌ [tetesākaṭu] تَسَاكُطٌ [tesākuṭ]tan muzāri'dir ki düşmek ma'nāsınadır.

الْعَذَبَاتُ [el-azebāt] (fetehātla) عَذَبَةٌ [azbet]in cem'idir, ağacın dalının ucuna denir.

الْفِنَانُ [el-finān] (fā-yı meksüre ile) Cem'-i فَنَنٌ [fenen]dir, ağacın dalına denir.

ثَمَرٌ [şimār] (sā-yı müsellese-i meksüre ile) Cem'-i ثَمَرٌ [şemer]dir, mey-

veye denir.

اللِّسَان [el-lisân] Lügat ma'nâsıdır.

مَا اتَّقَتْ [ma'ttekat] terkibinde مَا [mâ] tevkîtiyyedir.

اتَّقَتْ [ittekat] إِتْقَاء [ittikâ] kelimesinden ki sakınmak ve korunmak ma'nâsıdır, mâzîdir.

الْمُضَادَّة [el-muşâdemet] مُفَاعَلَةٌ [mufâ'alet] vezninde) Tokuşmak ve çarp-
mak ve yan başı gelmek ma'nâsıdır.

الْهُجُوع [el-hüc] (hâ-yı mazmûme ile) هُوَجَاء [hevcâ] cem'idir ki büyü-
t ve eşcârı kal' ve kam' eden şedîd rûzgâra denir.

الرَّعَاعِز [ez-ze'âzi] (سَلَاة [selâsil] vezninde) زَعَزَعَ [za'aza] lafzının cem'idir
ki şedîd ma'nâsıdır; mevsûfun sîfata izâfeti kabîlindedir.

الْكِتَاب [el-kitâb] Kur'ân-ı 'azîm'dir, zîrâ lügat-ı 'Arabîyye üzere nâzildir.

دَوْلَةُ النَّبِيِّ [devleti'n-nebiyy] Ya'ni Peygamber-i ekrem sallallâhu 'aleyhi ve
sellâm hazretleri dahi kavm-i 'Arabdan meb'ûs 'Arabîyy-i sahîh ve şerî'atı
lisân-ı 'Arabî üzere vârid olmakla şevket-i peygamberâneleri münâsebetiyle
lisân-ı 'Arab münkazî olmaz.

عَنْ آخِرِهِمْ وَرَأْسًا bey-
ninde hüsn-i mukâbele olup ve her fıkarda olan isti'ârât-ı kinâ'îyye vü
tahyîliyye vü terşîhiyye ve tibâk ve cinâs-ı iştikâk iş'ardan müstagnîdir.

Mefhûm-ı kelâm: "Gerçi vech-i mesrûd üzere 'ilm-i mezbûrun ve
erbâbının inkırâz u inkırâz ve tarh u i'râz olunduklarından bess-i şekvâ
olundu, lâkin 'ilm-i merkûmun erbâbı riyâh-ı şedîde gibi 'asf u hubûb eden
nevâ'ib ü mesâ'ibden bi'l-küllîyye telef ü munkarız ve havâdis-i zamân her
ne denli ekserini pejmürde vü perîşân eylemiş ise de yapraklı dal menziline
olan bülegâ vü fusahâyı bi't-tamâm münkazî eylemeyip ve agsân-ı elsine
uçlarından esmâr-ı lügat-ı 'Arabîyye bi'l-cümle mütesâkit olmakla münte-
hî olmaz, mādâm ki 'ilm-i mezbûr riyâh-ı şedîde mesâbesinde olan havâdis ü
beliyyât müsâdemesinden şevket-i Kur'ân-ı mübîn ve devlet-i peygamber-i
güzîn münâsebetiyle korunup mütehaffız ve mütehammâ oldukça."

Hülâsa-i kelâm işbu 'ilm-i lügat, Kur'ân-ı 'azîm ve resûl-i kerîm lügatle-
ri olmakla her ne kadar ahyânen ba'zı 'avârız-ı kevnîyye sebebiyle erbâbına
fütür ü killet 'arız olursa da ihyâ-yı dîn-i mübîn ve icrâ-yı şer'-i metîn için
Hazret-i Perverdîgâr celle şānuhu yevm-i kıyâmetten akdem münkarız ey-

lemeyip rûz-i haşre dek ibkâ² ve imrâr eyleyecektir.

”وَلَا يَشْنَأُ هَذِهِ اللَّعَّةَ الشَّرِيفَةَ إِلَّا مَنْ اهْتَأَفَتْ بِهِ رِيحُ الشَّقَاءِ وَلَا يَخْتَارُ عَلَيْهَا إِلَّا مَنْ اغْتَاضَ السَّافِيَةَ مِنَ الشَّحْوَاءِ
أَفَادَتْهَا مَيَامِنُ أَنْفَاسِ الْمُسْتَجِرِّ بِطَبِيبَةٍ طَيِّبًا فَسَدَّتْ بِهَا أَبْكِيئَةُ التُّطُوقِ عَلَى فَنَنِ اللِّسَانِ رَطِيبًا يَتَدَاوَلُهَا الْقَوْمُ مَا تَنْتِ
السَّمَالُ مَعَاطِفَ غُضْنٍ وَمَوَّرَتِ الْجُنُوبَ لِقَحَّةَ مُزْنٍ“

[lā yeşne^u] [lā yışnā] Şenâte [şenā^et]ten müstakbel menfîdir, Şenâte [şenā^et] bugz ve ʿadâvet maⁿâsınadır.

[ihtiyâf] [ihtiyâf] dan mâzîdir. İhtiyâf [ihtiyâf] ten ki ıssı ve şedîd yele denir, ifti^ʿâldir.

[heyf] Dokunup çarpmak maⁿâsınadır.

[eş-şekâ²] (şîn-i mu^cceme-i meftûha ile) Bed-bahtlıktır ki sa^ʿâdet mukâbilidir.

[i^ʿtādâ] [i^ʿtiyâd] dan mâzîdir ki ıvaz almak maⁿâsınadır.

[es-sâfiyet] (fâ'yla) Toz ve toprak savuran yele denir. Burada nüs-halar muhtelifdir, kiminde fâ'yla sâfiye ve cîmle şıh^uâ ve kiminde hâ-yı müh-mele ile şıh^uâ ve kiminde sîn-i müh-mele ile şıh^uâ unvânlarında olup şârihler hülâsasını nâfi^ʿden muzırını i^ʿtiyâda ircâ^ʿ eylemişti. Lâkin akreb ü evfak olan sâgiyet [sâgiyet] olmaktadır gayn-ı mu^cceme ile ki hoş-güvâr ve lezîz şerbete denir ve şıh^uâ [şecâ] olmaktadır cîmle, şıh^uâ [şekâ] vezninde ki boğaza duran gussaya denir ve bu fıkra-i ülâ kâfiyesine de evfaktır yâhüd sâkiyet [sâkiyet] olmaktadır kâf^ʿla ki cedvele ve nehr-i sagîre denir ve şıh^uâ [şahvâ²] olmaktadır hâ-yı müh-mele ile ki suyu firâvân bir-i vâsi^ʿaya denir.

[efâdethâ] [ifâdet] ten mâzî-i mü^ʿennestir, [i^ʿtâ²] maⁿâsı murâddır.

[meymenet] [meymenet] in yâhüd gayr-ı kıyâs üzere yemn [yumn] un cem^ʿidir ki bereket maⁿâsınadır.

[nefes] [nefes] in cem^ʿidir ki soluğa denir.

[istıcnân] [istıcnân] dan ism-i fâ'ildir ki perdelenmek ve mestür olmak maⁿâsınadır.

[Tîbet] (tâ-yı meksûre ile) Medîne-i münevvere'nin ismidir.

[et-tîb] Pâklık ve hoşluk ve hoş kokuluk maⁿâsınadır, Medîne-i münevvere'de mestürdan murâd peygâmbir-i ʿâlî-nihâd hazretleridir ki hayy fî kabrihi ve mestür ʿan-ʿavâmi'n-nâstır, ʿaleyhi's-salâtu ve's-selâm.

شَدَتْ [şedet] شَدَا [şedā]dan ki tegannî ve terennüm ma'nâsıdır, mâzî-i mü'ennestir.

بِهَا [bihā] zamîri اللَّغَةُ [el-luġat]a râcî'dir.

أَيُّكُمُ التُّطُقُ [eykiyyetu'n-nuṭṭ] 'ibâresinde أَيُّك [eyk] lafzı mürür eyledi; murād kumru ve bülbül ve şuhrûr makûlesi kuşlardır.

فَتْنٌ [fenen] Ağaç dalına denir.

الرُّطِيبُ [er-raṭîb] (حَطِيبٌ [ḥaṭîb] vezninde) Yumuşak ve nâzûk demektir.

يَتَدَاوُلُ [yetedāvelu] تَدَاوُلٌ [tedāvul]den müstakbeldir.

مَا سَنَتْ [mā senet] terkîbinde مَا [mā] tevkîtiyyedir; سَنَتْ [şenet] sâ-yı müsellese ve nûn'la نَسِيَ [seny] kelimesinden ki eĝmek ve iki bükme ma'nâsıdır, mâzî-i mü'ennestir.

السَّمَالُ [eş-şemāl] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Poyraz yeline denir.

الْمَعَاظِفُ [el-me'āṭif] مِعْطَفٌ [mi'ṭaf]ın cem'idir ki مِثْرٌ [minber] veznindedir, ridâ ma'nâsıdır ki belden yukarı telebbüs olunan fûtaya ve boyun şalına denir; burada murād kâmettir yâhüd مِعَاظِفٌ [ma'āṭif] مِعْطَفٌ [ma'ṭif]ın cem'idir ki مَجْلِسٌ [meclis] veznindedir, bükülüp eĝilecek yerler demek olur.

مَرْتٌ [meret] مَرِيٌّ [mery] lafzından ki nâkanın memesini sığayarak saĝmak ma'nâsıdır, mâzî-i mü'ennestir.

الْجُنُوبُ [el-cenûb] (صَبُورٌ [şabûr] vezninde) Kutb-ı cenûb semtinden esen yele denir ki şimāl mukâbilidir. Bu diyârlara göre kible yeli olacaktır.

الْلِقْحَةُ [el-liḫḫat] (لَامٌ-ı meksûre ile) Sütli saĝmal nâkaya denir.

الْمُزْنُ [el-muzn] (مِيمٌ-ı mazmûme ile) Yaĝmurlu sehâba denir. لِقْحَةٌ [liḫḫat]ın مُزْنٌ [muzn]e izâfeti لُجَيْنُ الْمَاءِ kabîlindedir.

Yaĝmurlu sehâbı saĝmal nâkaya ve cenûbu süt saĝan adama teşbîh eylemekle bu fıkralarda mecâz ve isti'âre-i mekniyye vü tahyîliyye vü terşîhiyye ve hüsn-i mukâbele san'atlarını vech-i ekmel üzere icrâ eyledi.

Mefhûm-ı kelâm: “Ve işbu lüĝat-ı şerîfeye bir kimse bugz u 'adâvet eylemez, meĝer ki ma'âzallâhi ta'âlâ kendisini sarsar-ı şekâvet çarpmakla tebeh-kâr-ı ebedî ve dūĉâr-ı hizy ü hizlân-ı sermedî ola, zîrâ lüĝat-ı 'Arabîyyeye bugz eylemek hâşâ Kur'ân-ı mübîn ve peygamber-i güzîn taraflarına mü'eddî olur. Ve işbu lüĝat-ı 'Arabîyye üzere lüĝat-ı sâ'ireyi bir ferd tercîh ve tafdîl ü ihtiyâr eylemez; meĝer ki 'ale'l-ihtilâfî'l-mezkûr سَافِيَةٌ [sâfiyet]

mebnîdir, zîrâ kitâb ve sünnet lügat-i merkûme üzere olmakla müdâvemet ü mürâ'âtle nâ'îl-i me'mûl olmak mes'ûldür.”

Yâhûd اِسْطِطَالًا kavli lügat-ı mezburenin vâsf-ı sâbıkla muttasıf olduğuna 'illettir. Buna göre “İşbu lügat-ı 'Arabîyye evsâf-ı mesrûde ile muttasıf ve ilâ-yevmi'l-kıyâm bâkî ve ber-devâm ve beyne'l-enâm makbûl ü mütedâvil olması devlet-i Muḥammedîyye ile mustazill ya'nî şer'at-ı Mustafaviyye lisân-ı mezbûr üzere vâkî' ve rûz-ı haşre kadar şems-i münîr-âsâ lâmi' ve tetarruk-ı zevâlden emîn olmakla lâ-mahâlete inkırâz-ı zamâna kadar beyne'l-enâm bi'l-izz ve'l-ikrâm bâkî ve müstemirrû'd-devâm olacağı mâ-lâ-kelâmdır.”

İstitrâd: Mefhûm-ı mezbûre tedkîk olundukta hemîşe takviyet-i dîn-i Muḥammedî ve tervîc ü temkîn-i şer'-i Aḥmedî eylemek 'umde-i matlab u maksadı olan işbu zîr-i sâye-i re'fetinde âsûde ve gül-pister-i himâyetinde gunûde olduğumuz Devlet-i 'Aliyye-i Oṣmâniyye ki fi'l-hakîka devlet-i Muḥammedîyye'dir, ilâ-yevmi'l-kıyâm câvîd ü müstedâm ve indirâs u inkılâbdan masûn ve intikâs u intikâbdan me'mûn olacağı dakîka-şinâsâna rûşenâdır.

Ve fikra-i merkumede iktibâs yâhûd telmîh olduğu vâreste-i telvîhtir.

”وَكَيْفَ لَا وَالْفَصَاحَةُ أَرْجَ بَعْثِ ثِيَابِهِ لَا يَغْبِقُ وَالسَّعَادَةُ صَبَّ سَوِي تَرَابٍ بَابِهِ لَا يَغْشَى

إِذَا تَنَفَّسَ مِنْ نَادِيكَ رِيحَانٌ

تَأَرْجَتْ مِنْ قَمِيصِ الضَّبْحِ أَرْذَانٌ

وَكَيْفَ لَا تَكُونُ هَذِهِ اللَّغَةُ الشَّرِيفَةُ بِهَذِهِ الْأَوْصَافِ الْمَذْكُورَةِ مَشْهُوبَةٌ [ve keyfe lâ] terkîbi ve keyfe lâ takdîrindedir. Ya'nî işbu lügat-ı 'Arabîyye-i mevsûfe nice hazret-i resûl-i güzîne mensûb ve şer'at-ı ve kitâb ve sünnetinin devâm ve bekâsıyla dâ'im ü bâkî olmaz?

وَالْفَصَاحَةُ [ve'l-faşâhat] kavlinde vâv hâliyyedir.

الأَرْجَ [el-erec] (fethateynle) Pek hoş-bū itra denir.

[sev̄b] ثُوبٌ [siyāb] ثِيَابٍ [siyābihi] zamîri Hazret-i Peygamber'e rāci'dir. in cem'idir.

عَبَقَ [‘abaq] لَأَ يَغْبِقُ [lā ya‘baqu] in cem'idir. sivanmak ma'nâsınadır, müstakbel-i menfîdir.

الطَّبَّ [eş-şabb] (şād-ı meftûha ile) 'Aşık demektir.

بَابِهِ [bābihi] zamīri peygambere rāci'dir.

تَنَفُّسٌ [teneffese] kelimesi تَنَفُّسٌ [teneffus]ten māzīdir, nefeslenmek ma'nāsınadır; burada murād rāyihanın yayılmasıdır.

نَادِيكُ [nādīke] lafzında hitāb Cenāb-ı Resūl-i 'ālī-cenābadır. نَادِي [nādī] meclis ma'nāsınadır; ba'zı nüshada وَادِي [vādī] mersümdür.

رَيْحَانُ [reyhān] Rāyiha-i tayyibe demektir.

تَأْرُجْتُ [te'erracet] تَأْرُجُ [te'erruc]dan māzī-i mü'ennestir, rāyiha yayılıp her yeri tutmak ma'nāsınadır.

الْقَمِيصُ [el-ķamīš] Gömleğe denir.

أَلْرَدَانُ [el-erdān] Cem'-i رُدُنُ [rudn]dür. Ve رُدُنُ [rudn] rā'nın zammıyla sevbin yenine denir.

Mefhūm-ı kelām: “İşbu lügat-ı 'Arabiyye ne gūne vaf-ı mezbūr ile Hazret-i Nebevī'ye mensūb ve şerī'ati bākī oldukça o dahi bākī ve cümle 'inde matlūb u mergūb olmaz. Elbette nisbet ve bekā' ve i'tibārı derkārdir, zīrā fesāhāt ve sa'ādet bu lūgate hissīsa ve münhasırdır, gūyā ki fesāhat bir hoş-bū itrdır ki sevb-i nebevīden gayrıya sūde olmaz ve sa'ādet bir 'āşıktır ki türāb-ı bāb-ı Mustafavī'den mā-'adāya mā'il ve dil-rübūde olmaz.”

Mü'ellif-i merhūmun kalb-i 'āşıkānesine vaf-ı nebevī hilālinde vecd ü heyecān tārī olmakla fart-ı şevk ü incizābından kalb ü kālībıyla taraf-ı eşreflerine müteveccih olup işbu beyti irād u inşād eylemiştir. Ya'nī “Yā resūlallāh, cenāb-ı şerīfinizin meclis-i münflerinden bir rāyiha-i tayyibe teneffūs ve hūbūb eyledikte derhāl āfāk u aktāra münteşir olmakla kamīs-i fecrin ekāmından itr-ı cihān-gīr müte'erric ve mütevehhic olur.”

Subhu bir şahsa ve fecrin zuhūrunda 'azvā' vü envārın sūret-i mebsūtasını gömleğe ve şark u garba müstatīl olan aydınlığı gömleğin yenlerine teşbīh eylemiştir. Ve subhla takyīdi, revāyih ü ezhārın şiddet ü germiyetleri ekser sabāh vaktinde olduğuna mebnīdir.

Ve beyt-i mezbūr bahr-i basīttendir. Ve fıkra-i ūlādā ve beyt-i mezkūrede isti'āre-i mekniyye vü tahyīliyye vü terşīhiyye olup ve kuvvet-i insicām u tehzīb ganiyyūn 'ani'l-i'lāmdır. Ve تَنَفُّسٌ 'unvānı ihām-ı tenāsübü mutazammındır, zīrā تَنَفُّسٌ [teneffus] sabāh yeri ağarmak ma'nāsına da müsta'meldir.

”وَمَا أُجَدَّرُ هَذَا اللَّيْسَانَ وَهُوَ حَبِيبُ النَّفْسِ وَعَشِيقُ الطَّبَعِ وَسَمِيرُ صَمِيرِ الْجَمْعِ وَقَدْ وَقَفَ عَلَى نَيْبَةِ الْوَدَاعِ وَهُمْ قِبَلِي مُزْنِهِ بِالْإِفْلَاحِ بَأَنْ يَعْتَنِقَ صَمًا وَالتَّزَامًا كَالْأَجِيَّةِ لَدَى التَّوْدِيْعِ وَيُكْرَمُ بِنَقْلِ الْخَطُوطِ حَالَةَ التَّشْيِيْعِ“

مَا أَجْدَرُ [mā ecdere] kelimesi fi'1-i ta'accübdür; zikri ātī بِأَنْ يَغْتَبِقَ kelimesinde olan zarf onun müte'allakıdır.

وَهُوَ حَبِيبُ النَّفْسِ terkibi cümle-i mu'tarızadır.

هُوَ [huve] zamīri لِسَانِ [lisān]a rāci'dir.

حَبِيبِ [ḥabīb] ve

عَشِيقُ الطَّنَعِ [ʿaşıku'ṭ-ṭabʿ] Mahbūb ve ma'şūk ma'nālarıdır. عَشِيقُ الطَّنَعِ [ʿaşıku'ṭ-ṭabʿ] ezvāk-ı selīme ashābına muhabbeti tabī'ıdır demektir.

سَمِيرِ [semīr] (سَرِيرِ [serīr] vezninde) Musāhib demektir.

ضَمِيرِ [ḍamīr] Hātıra denir.

الْجَمْعِ [el-cemʿ] Cemā'at demektir; murād envā'-ı edeb ü letā'if ve asnāf-ı mülāh u zarā'ifle münādemet ve musāhabet eden cemā'at-i muhtelifa demektir.

وَقُوفِ [vaḳf] وَقُوفِ [vuḳūf]tan ki durmak ma'nāsınadır, māzīdir.

سَرِيَّةِ [seniyyet] (سَا-yı müsellese ve nūn'la عَلِيَّةِ [ʿaliyyet] vezninde) Sarp yokuş yola denir. Ve سَرِيَّةِ الْوَدَاعِ [Seniyyetu'l-Vedāʿ] Medīne-i münevvere'nin Şām cihetinde vākī' fināsında bir ʿakabedir ki Hazret-i Resūl-i ekrem sallallāhu ʿaleyhi ve sellem gazāya giderken ehl-i Medīne kendilerini ve bir mahalle ʿasker irsālinde kendileri ʿaskeri orada vedā' ederler idi. Bu cihetle burada ta'bīr-i mezkūr letāfeti mutazammındır.

هَمِّ [hemme] kelimesi هَمِّ [hemm] māddesinden ki kasd ve ihtimām ma'nāsınadır, māzīdir.

قِبْلِيّ [ḳibliyy] (ḳāf-ı meksüre ile) Kıble cānibine mensūb demektir.

مُزْنِهِ [muznihi] zamīri لِسَانِ [lisān]a rāci'dir. مُزْنِ [muzn] yağmurlu sehāba denir. Ve قِبْلِيّ [ḳibliyy]e tahsīs ekserī cenūb cihetinden zuhūr eden sehāb yağmurlu olduğuna mebnīdir.

الْإِفْلَاحِ [el-iḳlāʿ] (hemzenin kesriyle) Sehāb sıyrılıp açılmak ma'nāsınadır.

يَعْتَبِقُ [ya'teniḳu] اِعْتِنَاقِ [i'tināḳ]tan ki boyna sarılmak ma'nāsınadır, muzāri'dir.

ضَمِّ [ḍamm] ve اِلْتِزَامِ [iltizām]dan murād koçmaktır.

الْأَحْبَةِ [el-eḥibbet] حَبِيبِ [ḥabīb]in cem'idir.

لَدَى [ledā] عِنْدَ [ʿinde] ma'nāsınadır.

التَّوَدِيعَ [et-tevdī^c] Vedā^c eylemek ma^cnāsındır.

يُكْرِمُ [yukrimu] إِكْرَامٍ [ikrām]dan yāhūd تَكْرِيمٍ [tekrīm]den muzārī^c-i mechüldür.

الْحُطُوتِ [el-ḥuṭuvāt] خَطْوَةٌ [ḥaṭvet]in cem^cidir ki adıma denir.

الْأَثَارِ [el-āṣār] أَثَرٌ [eṣer]in cem^cidir ki ize denir.

التَّشْيِيعِ [et-teṣyī^c] Bir adamı gönderi gitmek ma^cnāsındır.

Mefhüm-ı kelām: “İşbu lisān-ı ‘Arabī zātında nefsin mahbūbu ve tab^cın ma^cşūku ve ashāb-ı edeb ü letā’ifin nedīm-i hātır olup hālbuki rihlet ü intikāle ‘azm ü kasd eylemekle hālen Şeniyyetu’l-Vedā^cda tevdī^c için vākıf ve sehāb-ı kiblīsi āfāk u etrāftan sıyrılıp bertaraf olmağa müşrifdir. Lügat-ı merkūme vedā^c vaktinde asdikā-yı ahbāb gibi āgūşa çekip boynuna sarılmağa ve firākından müte’essir ü müte’essif olmağa ‘aceb lāyık ve teṣyī^c hālinde ‘akibince nakl-i hutuvāt-ı i‘zāz u ikrāma zihī müstahaktır.”

Bu fıkralarda temsīl tarīkiyle ‘ilm-i lügate begāyet teṣvīk ü igrā ve şānına ri‘āyet ve hemān istihsāline ihtimām u i‘tinā eylemeği emr ü imā eylemiştir, zīrā ‘ilm-i mezbūr seferber olmakla Şeniyyetu’l-Vedā^cda vākıf gibi olmuştur. Onu teṣyī^c ve tekrīm ederek ne hāl ise mümkün mertebe istifāde vü istifāzaya sa‘y-ı belīg ve himmet-i bī-dirīg olunmak ehemmi ü elzemdir.

Ve قَبْلِي مَرْؤُن ta‘bīri ‘ilm-i mezbūrun ve lisān-ı merkūmun menşe’i Ḥicāz ve “أَلْحَكْمَةُ يَمَانٍ” hadīsi üzere Yemen cānibi olduğuna ve ثَبِيَةُ الْوُدَاعِ [Şeniyyetu’l-Vedā^c] ta‘bīri hāssatan cevher-i fesāhat u beyān Medīne’ye münhasır olduğuna işārettir. Niteki işbu kıt‘a Seyyid Şerīf’den menküldür:

Şems-i ‘ilm ez-ufuk-i burc-i ‘Arab tāli^c şud

İstivā yāft velī der-vasat-ı mulk-i ‘Acem

Yāft der-Rūm zevāl ez-eser-i kesret-i ‘urf

Cirm-i bī-nūr u ziyā mānd der-īn dār-i elem

Ve fıkra-i mezkūrede kezālik ‘ātiyelerde mazmūn olan tehzīb ve te’ḍīb ve insicām ve tersī‘āt ve sā’ir vücūh-ı muhassināt ehl-i bedī’in ma‘lūmlarıdır.

“وَالْيَوْمِ نَالَ الْقَوْمُ بِهَ الْمَرَاتِبِ وَالْخَطُوطِ وَجَعَلُوا حَمَاطَةً جَلْجَلَانِهِمْ لَوْحَهُ الْمَحْفُوطِ”

الْيَوْمِ [el-yevm] kelimesinde harf-i ta‘rīf ‘ahd-i huzūrīye mahmüldür.

نَالَ [nāle] نَيْلٍ [neyl]den māzīdir.

به [bihi] kelimesinde “bā” sebebiyyedir, zamîr اَللِّسَان [el-lisān]a rāci‘dir.

اَلْمَرَاتِب [el-merātib] مَرْتَبَةٌ [mertebet]in cem‘idir.

اَلْحُطُوظ [el-ḥuṭūz] حَظٌّ [ḥaẓẓ]ın cem‘idir, hisse ve nasīb ma‘nāsınadır.

اَلْحَمَاطَة [el-ḥamāṭat] (ḥā-yı mühmele-i fasīha ile) Samīm ve hālīs ma‘nāsınadır.

اَللِّجُلُجُلَان [el-culculān] (cīmilerin zammıyla) Habbetü’l-kalb ma‘nāsınadır, سُؤْيَدَاء [suveydā] ta‘bîr olunan nokta-i kalbiyyedir, merdüm-i dîde menzilindedir.

اَللَّوْح [el-levḥ] (lām-ı meftūha ile) Safha ma‘nāsınadır.

اَلْمَحْفُوظ [el-maḥfūz] İhtilâldan hıfz olunmuş hālīs demektir ve bu ta‘bîr ta‘zîmi müş‘irdir.

Ve fıkra-i mezbûre tazmîni mutazammındır.

Mefhûm-ı kelâm: “Bu vakte kadar ehl-i lûgat, ‘ilm-i mezbûr sebebiyle niçe merātib-i ‘azîme ve huzûz-ı cesîmeye nâil olup ve ‘ilm-i merkûmun levh-i mahfûzunu ya‘nî sahâ-yif-i mazbûtalarını samīm-i süveydâ-yı kalb eylediler, ya‘nî kesret-i mülâzemet ve vefret-i müdâvemetle sahîfe-i hâtırlarına nakş edip güyâ ki kalblerini kitâb eylediler.”

Bu takrîr mübâlagayı müştemil olmakla hazf-ı muzâf tasvîrinden ercahtır.

”وَفَاحٌ مِنْ زَهْرٍ تِلْكَ اَلْحَمَائِلُ وَإِنْ اَخْطَاَهُ صَوْبُ اَلْعُيُوثِ اَلْهَوَاطِلِ مَا تَتَوَلَّعُ بِهِ اَلْأَرْوَاحُ لِأَرْوَاحٍ وَتَرْهَى بِهِ اَلْأَلْسُنُ لِأَلْأَعْيُنِ وَيُطَلِّعُ طَلْعَةَ اَلْبَشْرِ لِأَلْشَّجَرِ وَيَجْلُوهُ اَلْمَنْطِقُ اَلْسَحَارُ لِأَلْأَشْحَارِ“

فَاح [fāḥa] فَوْح [fevḥ]ten ki güzel rāyiha kokmak ma‘nāsınadır, mazīdir.

اَلزَّهْر [ez-zehr] نَهْر [nehr] vezninde) Cem‘-i زَهْرَة [zehret]tir ki çiçeğe denir.

اَلْحَمَائِل [el-ḥamā’il] حَمِيْلَةٌ [ḥamīlet]in cem‘idir ki uzun uzadı sık ağaçlığa denir, hıyābān ta‘bîr olunur.

اِخْطَاَهُ [ve in aḥṭā’ahu] terkîbinde اِنْ [in] vasliyyedir, اِخْطَاءٌ kelimesi اِخْتِاَةٌ [iḥṭā] māddesinden mazīdir, ‘adem-i isābet ma‘nāsınadır.

اَلصُّوْب [eş-şavb] (şād-ı meftūha ile) Nüzûl ma‘nāsınadır.

اَلْعُيُوثُ [el-ğuyūs] غَيْث [ğays]in cem‘idir ki yağmura denir.

اَلْهَوَاطِل [el-hevātil] هَاطِلَةٌ [hāṭilet]in cem‘idir, iri katreli olarak sağanaklı yağmura denir. Yağmur sebebiyle çiçekler mutarrâ ve rāyihaları münteşir

olur iken ezhâr-ı lügatin revāyihi tabīrī olmakla hâricden terwīhe muhtâc olmadığını işmâm eder.

تَوَلَّى [tetevella^u] تَوَلَّى [tevellu^c]dan ki bir nesneye düşkün, harîs olmak ma^cnâsınadır, müstakbeldir; burada istişmâma düşkün olmak murâddır.

الأزواح [el-ervāh] رُوح [rūh]un cem^cidir ki cān ma^cnâsınadır.

تَزَهَّى [tezhā] زَهْو [zehv]den ki fahr ve mübâhât eylemek ma^cnâsınadır, muzârî^c-i mechûldür.

الأغصن [el-ağşun] غُصْن [ğuşn]un cem^cidir ki tâze dala denir.

يُطْلِعُ [yuṭli^c] إِطْلَاعُ [iṭlā^c]dan ki if^câl bâbındandır, muzârî^cdir; izhâr ma^cnâsınadır ve hurmânın çiçeği menziline olan ibtidâ yemişi belirmek ma^cnâsınadır.

الَطَّلِعُ [et-ṭal^c] (ṭā-yı meftūha ile) Hurmânın çiçeğine denir.

بَشَّرَ [beşer] İnsāna denir, شَجَرَ [şecer]den murād hâssaten hurmâ ağacıdır, zīrā beyne'l-Arab شَجَرَ [şecer] mutlak hurmâ ağacından 'ibârettir. Ve ”إِنَّ مِنْ ” “أَلَا وَهِيَ النَّخْلَةُ“ hadîs-i şerîfide ”الشَّجَرِ شَجَرَةٌ لَا يَسْقُطُ وَرَقُهَا وَإِنَّهَا لَمَثَلُ الْمُؤْمِنِ أَخْبِرُونِي مَا هِيَ“ 'ibâretiyle beyân buyuruldu.

يَجْلُوهُ [yeclūhu] مَا [mā]ya rāci^cdir. يَجْلُو [yeclū] جَلَاءُ [celā³]dan müstakbeldir ki zâhir eylemek ma^cnâsınadır.

الْمَنْطِقُ [el-mantîk] مَنَزِلٌ [menzil] vezninde) Nutk ve kelām ma^cnâsınadır.

السَّحَارُ [es-sahhār] سِحْر [sihr]den mübâлага-i fâ^cildir.

الأشْحَارُ [el-eshhār] سَحْر [seher]in cem^cidir ki tulū^c-ı fecrden mukaddemce vakt-i latife denir.

Fıkarât-ı mezbûre hüsn-i beyân ve tenâsüb ve teşrî^c ve teczi^ce ve cinâs-ı iştikāk ve telmîh sanāyi^cini muhtevî oldukları vâreste-i tasrîhtir.

Mefhûm- kelâm: “O hiyâbân mesâbesinde olan te'liflerinin çiçek gibi tayyib ve hoş-manzar olan 'ibârât-ı nağâret-simâtlarından her ne kadar güyüs-ı hevâtıl sıfatında olan meyl ü rağbet ve ikbâl ü tevkîr ü iclâl isâbet eylemediyse de riyyâh u ehviye-i 'ârızanın ta'arruzu olmayıp ancak ervâhın istinşāk u istişmâm ve tertîb-i dimâg eyleyeceği ve şâh-ı eşcârın medhali olmayıp hemân kendisiyle lisânlar tefâhur eyleyeceği ve semere vü eseresini şecerin münâsebeti olmayarak sādât u 'ulemâ-yı beşer izhâr edeceği ve vakt-i seherin dahli olmayarak hemân sihr-i helâl gibi kulüb-ı sâmi^cini teshîr

eyleyeceği revāyih-i tayyibe ve me'āsir-i behiyye fāyih ü layih olmuştur.”

Bu fıkrada 'ulūmda mu'teber olan “خُذُوا الْعُلُومَ مِنْ أَفْوَاهِ الرِّجَالِ” me'ālinec elbine-i esātize ve efvāh-ı cehābizeden ahz ü zabt ve erbābına mürāca'atsiz suhuf u evrāka vesile-i istihsāli 'adem-i rabt eylemeğe işāret olduğu hafı değıldir. Husūsā menkūlāt ki 'ilm-i lūgat ü hadīs ü tefsire müte'allik olan 'ulūmdur, tashīf ü tahrīf istilāsıyla behemehāl erbābına mürāca'at vācibe-i ahvāldendir.

”نُضَانٌ عَنِ الْخَبِطِ أَوْزَاقٌ عَلَيْهَا اشْتَمَلَتْ وَيَتَرَفَّعُ عَنِ السَّقُوطِ نَضِيجٌ ثَمَرُ أَشْجَارِهِ احْتَمَلَتْ مِنْ لُطْفِ بِلَاغَةِ لِسَانِهِمْ مَا يُفْضِحُ فُرُوعَ الْأَسِّ رَجُلٌ جَعَدَهَا مَاشِطَةَ الصَّبَا وَمِنْ حُسْنِ بَيَانِهِمْ مَا اسْتَلَبَ الْعُضْنَ رَشَاقَتَهُ فَقَلِقُوا اضْطِرَابًا شَاءَ أَوْ أَبِي“

نُضَان [tuṣānu] صُون [ṣavn]dan ki saklamak ma'nāsınadır, muzāri'-i mechūldür.

الْخَبِطُ [el-ḥabṭ] [رَبَطٌ] [rabṭ] vezninde) Bastığı yeri yoklamayarak ve anlamayarak görülmeden yürüyüp düşmek ve değnekle ağacın orasına burasına çarparak yaprak silmek ma'nāsınadır; burada bu ma'nā murāddır.

الأَوْزَاقُ [el-evrāk] وَرَقٌ [varak]ın cem'idir, yapağa ve kāğıd tal'asına denir.

عَلَيْهَا [aleyhā] zamīri [ḥamā'il]e rāci'dir; mu'ahhar اِشْتَمَلَتْ lafzına müte'allaktır.

يَتَرَفَّعُ [yetereffa'] تَرَفُّعٌ [tereffu']dan muzāri'dir, rif'atlenmek ma'nāsınadır.

النَّضِيجُ [en-naḍīc] أَمِيرٌ [emīr] vezninde) مَنْضُوجٌ [mandūc] ma'nāsınadır ki pişip kemālini bulmuş meyve ve et makūlesine denir.

الْثَّمَرُ [eṣ-ṣemer] (sā-yı müsellese-i meftūha ile) Meyveye denir. Müfredi ثَمَرَةٌ [semeret]tir.

أَشْجَارُهُ [eṣṣāruhu] zamīri [semer]e 'ā'iddir.

أَشْجَارُهُ احْتَمَلَتْ [eṣṣāruhu ihtemelet] cümlesi نَضِيجٌ [naḍīc]in sıfatıdır.

يُفْضِحُ [yufḍiḥu] اِفْضَاحٌ [ifḍāḥ]tan ki rüsvāy eylemek ma'nāsınadır, muzāri'dir.

الْفُرُوعُ [el-furūc] فَرْعٌ [ferc]in cem'idir ki burada ağacın dalları murāddır.

النَّاسُ [el-lās] نَاسٌ [nās] vezninde mersin ağacına denir.

رَجُلٌ [recul] تَرْجِيلٌ [tercīl]den ki taramak ma'nāsınadır, māzīdir.

الْجَعْدُ [el-ca'd] رَعْدٌ [ra'd] vezninde) Kıvırcık saça denir.

الْمَاشِطَةُ [el-māṣiṭat] Yüz yazıcı ve hatunları bezeyici kadına denir.

الضَّبَا [eṣ-ṣabā] Bahār mevsiminde matla^c-ı şems semtinden esen latîf yeledir, مَاشِطَةُ الضَّبَا [māṣiṭatu'ş-ṣabā] terkîbî لَجِينُ الْمَاءِ [lecînu'l-mā'] kabîlindedir.

إِسْتَلَبَ [istelebe] اِسْتِلَابَ [istilāb]dan ki kapmak ma^cnāsınadır, māzîdir. اَلْغُصْنُ [el-guṣn] Mef^ul-i evvelidir.

رَشَاقَتُهُ [reṣāqatehu] Mef^ul-i sânidir. Niteki *Muḥkem*'de mef^uleyne ta^caddîsî musarrahtır ve mü^ellife göre اَلْغُصْنُ mef^uldür; رَشَاقَتُهُ bedel-i iştimâldir. Ve رَشَاقَةٌ [reṣāqat] kâmetin latîf ve mevzûn olmasına denir.

قَلِقٌ [qalîq] قَلِيمٌ [alime] vezninde قَلَقٌ [qalāq] lafzından ki fethateynledir, māzîdir, bî-karâr olmak ma^cnāsınadır, مُضْطَرِّبًا mef^ul-i mutlaktır, yâhüd مُضْطَرِّبًا te^vlîyle hâldir.

شَاءَ [şā'e] irâde ma^cnāsınadır, سَوَاءٌ سَاءٌ بِذَلِكَ الْقَلْقِ sebkindedir.

أَبَى [ebā] اِمْتَنَعَ [imtene'a] ma^cnāsınadır.

Mefhûm-ı kelâm: “Hamâ^vil-i mezbûrenin müşt Emil olduğu evrâkı mu^callimsiz ve üstâdsız hod-be-hod habt ve lezzet-i rûhânî ve îrâsı cihetiyle esmâr-ı yâni^a menziline olan kelimât u ‘ibârâtı ki eṣcâr mesâbesinde olan kütüpleri yâhüd erbâbı hâmil olmuştur. Tahkîr ve izdirâ ve şânına ‘adem-i ri‘âyet misilli mu‘âmelâtan masûn ve inhitât-ı kadr ü menziletten müte‘âlî olmak vâcibdir. Ve ashâb-ı lügatın letâ^vif-i belâgat-ı lisânları cümlesinden bir latife-i ‘acîbe vardır ki sehî-kâmet ve mevzûn-endâm olan mersin fidanının mâṣita-i bād-ı sabâ kıvırcıkları tarayıp bast u islâh eylediği zülûf mesâbesinde olan fûrû^c u agsânını letâfet cihetinden rûsvây eder ve mehâsin-i nutk u beyânları cem‘inden bir gûne bedî‘a-i garîbe vardır ki tâze vü reṣîku’l-kadd olan nihâl-i mevzûnların tenâsüb ü reṣâkatlerini selb ü izale eylemekle ihtiyâren ve ıztırâran onları muztarib ü bî-karâr eyler.” Ya^cnî ‘ilm-i mezbûre nisbet onların hüsn ü letâfet ü nadâreti ma^cdûm mesâbesindedir.

Mü^ellif fıkra-i ûlâda ‘ilm-i mezbûrun muhâfazasına himmet ve esâtizeden ahz ü istihsâline ve o esnâda kemâl-i edebe ihtimâm ü ri‘âyet ve nikât ü mezâyâ vü dekâyıkına im‘ân u dikkat eylemeğe irşâd u işâret eylemiştir.

Ve fikirât-ı mezbûre iltizâm ve mukâbele ve mübâлага ve tersî^c ve isti‘âre-i mekniyye vü tahyîliyyeyi hâvî ve “âs”a fûrû^c isnâdı ihâm-ı tenâsüb

letâfetini muhtevî olduğu gayr-ı mütevārîdir.

”وَاللَّهُ ضَبَابَةٌ مِنَ الْخُلَفَاءِ الْحَنَفَاءِ وَالْمُلُوكِ الْعُظَمَاءِ الَّذِينَ تَقَلَّبُوا فِي أَعْطَافِ الْفَضْلِ وَأَعْجَبُوا بِالْمَنْطِقِ الْفَضْلِ وَتَمَكَّهُوا بِشِمَارِ الْأَدَبِ الْعَصِّ وَأَوْلَعُوا بِإِبْكَارِ الْمَعَانِي وَلَعَّ الْمُفْتَرِعَ الْمُفْتَضَّ“

اللَّهُ [lillāhi] kelimesinde lām tahsisiyyedir, ve اللَّهُ دُرُّ ضَبَابَةٍ sebkin-dedir. Tefhîm ü tehvîl ve zikr olunacak mecāzâtında ‘acz ü kusûru izhâr mevki’inde ‘Arablar bu gûne ta’bîr ederler. Meselâ اللَّهُ أَنْتَ ve اللَّهُ دُرُّكَ ve اللَّهُ أَبُوكَ ve اللَّهُ فَلَانٌ derler. Aslı دُرُّكَ ve دُرُّ أَبِيكَ ve دُرُّ فَلَانٍ idi, muzâfun-ileyh muzâf-ı mahzûf makâmına ikâme olundu. Ya’ni hakk-ı ‘ivaz u mükâfâtı edâ hâric-i tavk-ı beşer olmakla hazret-i hâliku’l-hayr ve’ş-şerre müfevvez ve muhtastır demektir.

ضَبَابَةٌ [şubâbet] (şād-ı mazmûme ile) Bakiyye ma’nâsınadır; i’râbı merfû’dur.

الْخُلَفَاءُ [el-ḫulefâ] خَلِيفَةٌ [ḫalîfet]in cem’idir ki sîret-i Hazret-i Mustafaviyye üzere olan pâdişâh-ı İslâm’a itlâk olunur.

الْحُنَفَاءُ [el-ḥunefâ] حَنِيفٌ [ḥanîf]in cem’idir, İslâm’ı kâmil, müte’abbid ve dîn-i mübîne samîmî mâ’îl demektir.

تَقَلَّبُوا [teḳallebû] تَقَلَّبَ [teḳallub]dan mâzîdir. تَقَلَّبَ [teḳallub] beri öte döntüştürmek ma’nâsınadır.

الْأَعْطَافُ [el-a’ṭâf] عَطَفَ [‘iṭf] lafzından cem’dir. Ve عَطَفَ [‘iṭf]‘ayn-ı meksûre ile ridâ ve şâla denir.

أَعْجَبُوا [a’cebû] اِعْجَابٌ [i’câb]dan ki ‘aceb verici bir nesne irâd eylemek ma’nâsınadır, mâzîdir.

الْفَاسِلُ [el-faşl] (şād-ı mühmele ile أَشَلُ [aşl] vezninde) Bi-ma’nâ fâ’ildir, ba’zı ma’anîyi ba’zından yâhûd kelâm-ı belîgi yâhûd kelâm-ı hakkı gayrdan fasl eden kelâma denir ve bi-ma’nâ mef’ûl olmak dahi muhtemeldir.

تَمَكَّهُوا [tefekkehû] تَمَكَّهُ [tefekkuh] lafzından mâzîdir ki fâkihelenmek ma’nâsınadır.

الْعَصِّصُ [el-ğadḍ] (ğayn ve dâd-ı mu’cemeteynle) غَضَّاصَةٌ [ğadâḍat]ten vasftır, ter ü tâze demektir.

أَوْلَعُوا [evle’û] اِیْلَاعٌ [ilâ’]dan mâzîdir, mechûlen telaffuzu şâyi’dir, bir nesneye düşkün, harîs olmak ma’nâsınadır.

الْأَبْكَارُ [el-ebkâr] اِبْكَارٌ [bikr] lafzının cem’idir. اِبْكَارُ الْمَعَانِي [ebkâru’l-ma’anî]

terkibi الْمُعَانِي الْمُبْتَكِرَة [el-ma‘āni’l-mubtekeret] sebkindedir, ferd-i vāhidin keşf ve ibrāz eylemediği ma‘ānī-i muhaddire demektir.

الْوَلَع [el-vela‘] (fethateynle) Hırs ma‘nāsınadır.

الْمُفْتِرِع [el-mufteri‘] (fā ile) اِفْتِرَاع [iftirā‘]dan ki bekāret izāle eylemek ma‘nāsınadır, ism-i fā‘ildir.

الْمُقْتَادِد [el-muqtaḍd] (kāf’la) اِئْتِدَاد [iḳtiḍād] ism-i fā‘ildir. اِفْتِرَاع [iftirā‘] ma‘nāsına olmakla te’kīd olur. Mü’ellif bununla selātīn-i sālifenin ‘ilm-i mezbūre kemāl-i hırs u meyl ü ragbetlerini iş‘ār eylemiştir.

Ve fıkra-i mersūme iltizām ve hüsn-i mukābele ve mucāzātı müştemildir.

Mefhūm-ı kelām: “Hazret-i Bārī ‘azze şānuhu o hulefā-yı hunefā’ ve mülūk-i ‘uzamā’ bakiyyelerine hüsn-i cezā ile mu‘āmele eyleye ki onlar fazl u kemāl ridāsında mütekallib ve nutk-ı fasīh ü fāsıllarıyla kalıp ehl-i beyāna mu‘cib ve edeb ü ma‘rifetin ter ü tāze olan meyveleriyle mütefekkih ve ebkār-ı ma‘ānī keşfine ebkār-ı bekāretlerini izāle eden kimse gibi mūla‘vü harīs olmuşlar idi.”

”شَمَلُ الْقَوْمِ اضْطِنَاعُهُمْ وَطَرَبَتْ لِكَلِمِهِمُ الْعُرُ أَسْمَاعُهُمْ بَلِ انْعَشَّ الْجُدُودُ الْعَوَائِرُ الْأَطَافُهُمْ وَاهْتَزَّتْ لَأَسْتِئَاءِ خُلَلِي
الْحَمْدُ أُعْطِفُهُمْ“

شَمَل [şeml] [şeml] ve شُمُول [şumūl]dan ki ‘umūm ma‘nāsınadır, māzīdir.

الْقَوْم [el-ḳavm] mef‘ūlüdür.

اِضْطِنَاعُهُمْ [iṣṭinā‘uhum] fā‘ilidir. اِشْطِنَاع [iṣṭinā‘] ma‘rūf ve ihsān ma‘nāsınadır.

طَرَبَتْ [ṭarabet] طَرَب [ṭarab] lafzından māzīdir, وَفَرَحَتْ ve نَشِطَتْ ma‘nāsınadır.

كَلِمِهِمْ [ḳelimihi] zamīri قَوْم [ḳavm]e rāci‘dir. Ve كَلِم [kelim] كَتِيف [ketif] vezninde كَلِمَة [kelimet]in cem‘-i cinsīdir; burada kelām murāddır.

الْغُرُّ [el-ḡurr] (ḡayn-ı mu‘ceme-i mazmūme ile) غُرَّة [ḡurret]in yāhūd اَغْرَر [eḡarr]ın cem‘idir, vāzıh ve beyyin ma‘nāsınadır. Evvele göre mübālagayı mutazammın olur.

أَسْمَاعُهُمْ [esmā‘ahum] zamīri حُلَفَاء [hulefā]ya rāci‘dir. اَسْمَاع [esmā‘] سَمْع [sem‘]in cem‘idir; burada kulak murāddır.

اِنْعَشَّ [en‘aşe] اِنْعَاش [in‘āşş]tan ki yukarı kaldırmak ma‘nāsınadır, māzīdir.

الْجُدُود [el-cudūd] جَدّ [cedd]in cem‘idir ki hazz ve baht ma‘nāsınadır.

العَوَائِر [el-‘avāsir] (sā-yı müsellese ile) Cem‘-i عَائِر [‘āsir]dir ki عِثَار [‘isār] dan ism-i fā‘ildir ki ayak kayıp yıkılmak ma‘nāsınadır; كِبْوَةٌ [kebvēt] ve سُفُوط [sukūt]a müşrif bahtlar demektir, niteki ‘Ömer b. el-Ḥāriṣ dahi işbu:

بَلَى نَحْنُ كُنَّا أَهْلَهَا فَأَبَادَنَا
ضُرُوفُ اللَّيَالِي وَالْجُدُودُ الْعَوَائِرِ

beytinde ta‘bīr-i mezbūru irād eyledi.

الأَطَافِ [el-elṭāf] şāriḥ hemze-i meksüre ile takyīd eylemekle mülātefa ve mu‘āmele bi’l-mücāmele ma‘nāsına olur, lākin ism olan لُطْف [luṭf]dan cem‘ olmak mebnā ve ma‘nā cihetleriyle ensebdir.

إِهْتِزَاز [ihtezzeṭ] إِهْتِزَاز [ihtizāz]dan ki şevk ve sürūr sebebiyle cünbüşe gelmek ma‘nāsınadır, māzīdir.

الإِكْتِسَاءِ [el-iktisā‘] Kisvetlenmek ma‘nāsınadır.

حُلَّة [ḥulle] حُلَّة [ḥullet]in cem‘idir, birbiri üzere giyilen iki kat libāsa denir, ba‘dehu hil‘at-i fāhirede isti‘māl olundu. Burada حُلَّة [ḥullet] ‘unvānıyla irādī kesret ve fāhiriyyetine işārettir.

عَطْف [‘iṭf] عَطْف [el-a‘ṭāf] cem‘idir ki ‘ayn-ı meksüre ile yana denir, جَنْب [cenb] ma‘nāsınadır; burada zāt murāddır.

Fıkra-i merkūme iltizām ve isti‘āre-i mekniyyeyi mutazammındır.

Mefhūm-ı kelām: “Zikr olunan hulefā-yı ‘izāmın ihsān u ikrāmları erbāb-ı ‘ilm-i lügate şāmil ü erzān ve kelimāt-ı beyyinelerini istimā‘ ile sāmī‘aları mesrūr u şādān olup kebve vü sukūta müşrif olan baht u kadr ü şānlarını türāb-ı mezelletten i‘lā ve bu vechle senā-yı cemīl ve zikr-i cezīl hil‘at-i fāhiresini iktisāya şevk ü hāhişle bezl-i himmet ederler idi.”

”رَامُوا تَحْلِيدَ الذِّكْرِ بِالْإِنْعَامِ عَلَى الْأَصْغَالِمْ وَأَرَادُوا أَنْ يَعِيشُوا بِعُمْرِ ثَانٍ بَعْدَ مُشَارَفَةِ الْحِمَامِ“

رَامُوا [rāmū] رَوْم [revm]den ki taleb ma‘nāsınadır, māzīdir.

تَحْلِيدِ [taḥlīd] İdāme ve ibkā ma‘nāsınadır.

الأَعْلَامِ [el-a‘lām] (hemzenin fethiyle) عِلْم [‘alem]in cem‘idir; murād meşāhīr-i ‘ulemā-yı edebdir.

ثَانٍ [sānin] عُمْر [‘umur]un sıfatıdır, zikr-i cemīli elsinede dā‘im ve bākī olan adam, “الثَّنَاءُ كَفَيْلُ عُمْرِ ثَانٍ” mü‘eddāsınca dā‘imā hayatta olmuş olur. Bu fakīrin evā‘ilde darb eylediği ebyāttandır ki bu mazmūna mukāribdir.

Âdem oldur ki ayağın çekicek dünyâdan
Zikr bi'l-hayr ile halk içre güzel adı kala

آدم [Ādem] lafzının ayağı mīm'dir.

الْمُشَارَفَةُ [el-müşārefet] مُقَارَبَةٌ [muqārebet] vezninde ve mürādifidir.

الْحِمَامُ [el-ħimām] كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Mevt ma'nāsınadır.

Mefhūm-ı kelām: “Selātīn-i müşārūnileyhim zikr olunan ʿulemāʾ zümre-sine inʿām u ihsān ile ilā-yevmi'l-kıyām elsine-i enāmda ezkār-ı cemīleleri ber-devām ve hırāmān-ı ravza-i bekāʾ olduktan sonra dahi ömr-i sānī ve hayāt-ı tālī belki zindegānī-i cāvidānīle müteʿayyiş olmağı kasd u taleb ü irāde eylediler.

”طَوَاهُمُ الدَّهْرُ فَلَمْ يَبْقَ لِأَعْلَامِ الْعُلُومِ رَافِعٌ وَلَا عَيْنٌ خَرِيمَهَا الَّذِي هَتَكَتْهُ اللَّيَالِي مُدَافِعٌ“

طَوَاهُمُ [tavāhum] zamīri سَلَاطِينِ [selāṭīn]e rāci'dir.

طَوَا [tavāh] طَيِّ [tayy] lafzından ki durup bükme ma'nāsınadır, māzīdir; murād ifnāʾ ve i'dāmdır.

الأَعْلَامُ [el-aʿlām] (hemze-i meftūha ile) عِلْمٌ [ʿilm]in cem'idir, nişān için dikilmiş mīle ve sancağa denir.

الْحَرِيمُ [el-ħarīm] Bir nesnenin çevresine denir; burada حَرَمٌ [ħarem] murāddır.

هَتَكَتْهُ [hetekethu] zamīri حَرِيمِ [ħarīm]e rāci'dir. هَتَكَ [hetk] perdeyi yırtmak ma'nāsınadır.

Fıkra-i mezbūre iltizām ve mecāz-ı ʿaklī ve istiʿāre-i mekniyye ve cinās-ı iştikāk ve terşihī müştemildir.

اللَّيَالِي [el-leyālī] Murād havādis-i dehrdir.

الْمُدَافِعُ [el-mudāfiʿ] مُدَافِعَةٌ [mudāfaʿat]tan ism-i fā'ildir.

Mefhūm-ı kelām: “Zikr olunan selātīn-i ʿizāmın dest-i zamān tūmār-ı hayātlarını tayy eylemekle el-hāletü hāzihi aʿlām-ı ʿulūmu rāfiʿ nevāʾib-i dehrin perdesini çāk ve hürmetini intihāk eylediği hārīm-i ʿulūmdan mesāʾib ü nevāzili müdāfiʿ hāmī vü muhāfız kalmadı.”

”بَلْ زَعَمَ الشَّامِتُونَ بِالْعِلْمِ وَبَطْلَابِهِ وَالْقَائِلُونَ بِدَوْلَةِ الْجَهْلِ وَأَخْرَابِهِ“

إِنَّ الرَّمَانَ بِمِثْلِهِمْ لَا يَجُودُ
وَإِنَّ وَقْتًا قَدْ مَضَى لَا يَعُودُ

الشَّامِثُونَ [eş-şāmitūne] [šemātet]ten ki bir adamın musibetine ferah-nāk olmak ma'nāsınadır, ism-i fā'ildir.

الأَحْزَابُ [el-aḥzāb] [ḥizb]in cem'idir, cemā'at yāhūd nāsır ve mu'īn ma'nāsınadır.

مِثْلِهِمْ [mişlihim] zamīri سَلَاطِين [selāṭīn]e rāci'dir.

لَا يَجُودُ [lā yecūdu] [cūd]dan müstakbel-i menfīdir. Burada جُود [cūd] ma'nāsına maḥmūd'dür. Zīrā سَحَاء [seḥā] ma'nāsına haml olursa emsālleri olup lākin zamān-ı buhlünden nāşī hayyiz-i vücūda ityān eylemez mefhūmunu müş'ir olmakla garaza münāfi olur, niteki *Muṭavvel*'de إِنَّ الرَّمَانَ بِمِثْلِهِ لَبِخِيلٍ mısırā'ında ihām-ı mezbūru iş'ār eylemiştir.

لَا يَزُجُّ [lā yezūdu] [lā yerci'u] ma'nāsınadır.

Mefhūm-ı kelām: “Belki ʿilm-i şerīfin ve tullābının vech-i mezkūr üzere dūçār oldukları nevā'ib ü mesā'iblerine şemātet ve devlet-i cehl ve şevket-i a'vān u ahzābıyla tefāhur ve bekā' vü devāmına hükm eden kimseler min-ba'd-i zamān o mürevvic-i bāzār-ı ʿilm ü ʿirfān olan selāṭīnin emsālini ityān eylemez ve ʿilmin ve erbābının revnak u revāc buldukları vakt-i māzī bir dahi ʿavdet kılmaz diye zu'm eylediler.”

Fıkra-i mezbūrede kā'in isti'āre ve mecāz-ı aklī ve iltizām ma'lūm-ı a'fāmdır.

“فَرَدَّ عَلَيْهِمُ الدَّهْرُ مُرَاعِمًا أَنْوَفَهُمْ وَتَبَيَّنَ الْأَمْرُ بِالضَّدِّ جَالِبًا حُتُوفَهُمْ”

عَلَيْهِمْ [ʿaleyhim] zamīri شَامِثُونَ [şāmitūn] ve فَائِلُونَ [fā'ilūn]a rāci'dir.

الدَّهْرُ [ed-dehr] رَدٌّ [redde] fi'linin fā'ilidir.

مُرَاعِمَةُ الْأَنْفِ [el-murāgim] [murāgāmet]ten ism-i fā'ildir. Ve مُرَاعِمَةُ الْأَنْفِ [murāgāmetu'l-enf] burnunu toprağa sürdürmek ma'nāsınadır, tezlil ve tahkīrden kināyedir.

تَبَيَّنَ [tebeyyene] ظَهَرَ [zahere] ma'nāsınadır.

الْأَمْرُ [el-emr] Hāl ve şān demektir. تَبَيَّنَ [tebeyyene] fi'linin fā'ilidir yāhūd تَبَيَّنَ [tebeyyene] müte'addī olmakla mef'ūlūdür. Zamīr fā'il-i دَهْر [dehr]e rāci'dir.

الْجَالِبُ [el-cālib] جَلَبَ [celb]den ism-i fā'ildir.

الخُتُوف [el-ḥutūf] (ḥā-yı mühmele-i mazmūme ile) حُتْف [ḥatf]in cemʿidir ki helāk maʿnāsınadır.

Fıkra-i mezbūre mecāz ve tersiʿ ve iltizāmı hāvīdir.

Mefhūm-ı kelām: “Gerçi şāmitūn öylece zuʿm u iʿtikād eylediler, lākin zamān o makūle bed-gümān nādānların ragmen li-unūfihim zuʿmlarını sarf u tahvīlden başka kendilerini tezlil ü tahkīr belki dāʿuʾl-uḍāl-ı hased ile kahr u tedmīrlerini celb için hilāf-ı meʿmüllerini izhār eyledi.

“فَطَلَعَ ضَمِيحُ النَّجْحِ مِنْ آفَاقِ حُسْنِ الْإِتِّفَاقِ وَتَبَاشَرَ أَزْبَابُ بَلْكَ السِّلَعِ بِنَفَاقِ الْأَسْوَاقِ”

Fā-yı فَطَلَعَ [fe-ṭalaʿa] tefsiriyyedir.

النُّجْحِ [en-nuḥ] (nūn-ı mazmūme ile) Fevz ve zafer maʿnāsınadır.

آفَاقِ [āfāk] أَفَقِ [ufq]un cemʿidir ki etrāf ve cihāta denir.

تَبَاشَرَ [tebāšere] kelimesi تَبَاشَرَ [tebāšur]dan māzīdir, müjdeleşmek maʿnāsınadır.

السِّلَعِ [es-silaʿ] (sīnʾin kesriyle) سِلْعَةٌ [silʿat]in cemʿidir ki ticāret mālına denir, بِضَاعَةٌ [biḍāʿat] gibi.

النَّفَاقِ [en-nefāk] (seḥāb [seḥāb] vezninde) Revāc maʿnāsınadır.

السُّوقِ [el-esvāk] سُوقِ [sūk]un cemʿidir; murād sūk-ı ʿilmdir.

Fıkra-i mezbūre nevʿ-i tersiʿ ve mecāz ve istiʿāreyi müştemildir.

Mefhūm-ı kelām: “Zamān eṣḥās-ı mezbūreyi redd edip erbāb-ı ʿilmin matlūblarına fevz ü zafer sabāhı hüsn-i ittifākiyye-i dehr-i felekinin ʿāfākından tāliʿ ü ʿayān ve bāzār-ı ʿilm ashābı metāʿ-ı kesād-zede-i ʿulūmlarının revāc u iştihāriyla mütebeşşir ü şādān oldular.

“وَنَاهَضَ مُلُوكَ الْعَدْلِ لِتَنْفِيذِ الْأَحْكَامِ مَالِكٌ رِقَى الْعُلُومِ وَرَبَقَةَ الْكَلَامِ”

نَاهَضَ [nāhiḍ] مُنَاهَضَةٌ [munāḥaḍat]tan ki mukāvemmet maʿnāsınadır, māzīdir.

التَّنْفِيذِ [et-tenfīz] İmzā ve teʿsīr maʿnāsınadır.

الْأَحْكَامِ [el-aḥkām] أَحْكَامُ الْعِلْمِ [aḥkāmuʾl-ʿilm] teʿvīlindedir.

مَالِكِ [mālik] لَفْظِ نَاهَضَ [nāḥeḍa] fiʿlinin fāʿilidir, مُلُوكِ [mulūk] mefʿülüdür.

الرِّقَى [er-riḳ] (rā-i meksūre ile) ʿUbūdiyyet vechiyle olan milke denir.

الرِّبَقَةِ [er-ribeḳat] (rāʾnın kesriyle) Boyna bağladıkları ipe denir. Burada رِقَبَةٌ [raḳabet] olaydı, sebk-i nazm iki vechile eltaf olur idi; zāhiren yine nūs-ha öyle olup lākin tahrīf olunmuştur.

Fıkra-i mezbûre isti'âre ve cinâs-ı iştikâk ve zıkr-i memdûha hüsn-i tahallus san'atlarını müştemeldir.

Mefhûm-ı kelâm: “Ahkâm-ı 'ilmin min ba'd ke-mâ fi'l-esbak tenfîz ü icrâsı zımnında rıkk-ı 'ulûma ve rakabe-i kelâma mâlik olan zât-ı mülûk 'adle mürâca'at u kıyâm eyledi.”

”بُرْهَانُ الْأَسَاطِينِ الْأَعْلَامِ سُلْطَانُ سَلَاطِينِ الْإِسْلَامِ غُرَّةٌ وَجْهٌ اللَّيَالِي قَمَرٌ بَرَاقِعُ التَّرَافِعِ وَالتَّعَالِي عَاقِدُ الْوَيْةِ فُتُونِ الْعِلْمِ كُلُّهَا شَاهِدٌ سُيُوفِ الْعَدْلِ بَرْدِ الْغَرَارِ إِلَى الْأَجْفَانِ بِسَلْهَا مَقْلَدٌ أَعْنَاقِ الْبِرَايَا بِالتَّحْقِيقِ طَوْقٌ امْتِنَانِيهِ مَقْرَطٌ آذَانِ اللَّيَالِي عَلَى مَا بَلَغَ الْمَسَامِعَ شُنُوفٌ بَيَانِهِ مُمَهِّدٌ الدِّينِ وَمُؤَيِّدُهُ مُسَدِّدُ الْمُلْكِ وَمُسْتَيْدُهُ“

بُرْهَان [burhān] Huccet ma'nâsınadır.

الْأَسَاطِينِ [el-esāṭīn] أُسْطَوَانَةٌ [uṣṭuvānet]in cem'idir, direğe denir, sütûn ma'nâsınadır.

الْأَعْلَامِ [el-a'elām] عِلْم [alem]in cem'idir; burada murād sādāt olmak muhtemeldir.

Bu fıkra tersî-i bedî' ve cinâs ve iltizâmı hâvîdir.

بَرَاقِع [berāki'] Mürûr eyledi.

التَّرَافِعِ [et-terāfu'] رِفْعَةٌ [rif'at]ten ve التَّعَالِي [et-te'ālī] عُلو [uluvv]den tefā'uldür.

Bu fıkra cinâs-ı musahhafı müştemeldir. Ve غرة [ğurret]i ليالي [leyālī]ye izâfe hüsn-i belâgattir.

عَاقِدِ [a'qid] عَقْد [aqd]den ki bağlamak ma'nâsınadır, ism-i fâ'ildir.

الْأَلْوِيَةِ [el-elviyet] لَوَا [livā]nın cem'idir ki bayrağa denir.

كُلُّهَا [kullihā] te'kîddir.

Bu fıkra mübâlaga ve isti'âre-i mekniyye-i tasrîhiyyeyi hâvîdir.

الشَّاهِرِ [eş-şāhir] شَهْر [şehir]den ki kılıç sıyırmak ma'nâsınadır, ism-i fâ'ildir.

الْغَرَارِ [el-ğirār] (ğayn-ı mu'ceme-i meksûre ile) Kılıca denir. Ve uykuya denir.

الْأَجْفَانِ [el-ecfān] جَفْنٌ [cefn]in cem'idir, kılıç kınına ve göz kapağına denir. Bu fıkrada bu iki ma'nâ dahi be-mahaldir.

Bu fıkra te'kîd ve ihâm-ı tenâsüb ve mukâbele ve isti'âreyi hâvîdir.

الْمُقَلِّدِ [el-muqallid] تَقْلِيدٌ [taqlid]den ki boyuna kılâde geçirmek ma'nâsınadır, ism-i fâ'ildir.

الْأَعْنَاقِ [el-a'nāk] عُنُقٌ [unuq]un cem'idir, boyuna denir.

الْبَرَايَا [el-berāyā] بَرِيَّةٌ [beriyyet]in cemʿidir, mahlūk maʿnāsınadır.

طَوْقٌ [tavk] (شَوْقٌ [şevk] vezninde) Boyuna geçirilen halkaya denir.

الْإِمْتِنَانُ [el-imtinān] İhsān maʿnāsınadır, مُقَالِيدٌ [muqāllid] ile tahkik hüsn-i mukābeledir.

Ve bu fıkra mübālagayı ve istiʿāreyi müştemildir.

الْمُقَرِّطُ [el-muqarriṭ] تَقْرِيطٌ [taqrīṭ]ten ki kulağa küpe geçirmek maʿnāsınadır, ism-i fāʿildir; burada tezyīn murāddır.

الْمَسَامِعُ [el-mesāmiʿ] مِسْمَعٌ [mismaʿ]ın cemʿidir ki مِئْبَرٌ [minber] veznindedir, kulağa denir.

الشُّنُوفُ [eş-şunūf] شَيْفٌ [şinf]in cemʿidir ki şīn-i meksüre ile, salkım küpeye denir; murād zīnettir. Ve شُنُوفٌ [şunūf] مُقَرِّطٌ [muqarriṭ] lafzının mefʿulüdür.

Bu fıkra istiʿāre ve mürāʿāt-ı tanzīri müştemildir.

الْمُمَهِّدُ [el-mumehhid] تَمَهِّدٌ [temhīd]den ism-i fāʿildir ki düzeltmek maʿnāsınadır.

الْمُؤَيِّدُ [el-muʿeyyid] تَأْيِيدٌ [teʿyīd]den ism-i fāʿildir, تَأْيِيدٌ [teʿyīd] takviyet maʿnāsınadır; مُؤَيِّدٌ [muʿeyyid] ve مُمَهِّدٌ [mumehhid] kelimeleri memdühunun elkābına işārettir.

الْمُسَدِّدُ [el-museddid] تَسَدِّدٌ [tesdīd]den ism-i fāʿildir, haleli izāle ile takvīm edici demektir.

الْمُشَيِّدُ [el-muşeyyid] تَشْيِيدٌ [teşyīd]den ism-i fāʿildir ki terfīʿ maʿnāsınadır.

Mefhūm-ı kelām: “Pādişāh-ı müşārünileyh vech-i zamānın sabāhu’l-hayrı ve felek-i ʿulüvv ü rifʿatin māhı ve cümle-i fūnūn-ı ʿulūm livālarının ʿākidi ve mesāʿib ü belāyā terākümüyle dīdelerde hasret olan hāb-ı rāhatı bast-ı emn ü ʿāsāyışle gözlere yāhūd fiten ü ihtilālattan nāşī dāʿimā meşhūr u meslūl olan kılıçları muktezā-yı emn ü emān üzere kınlara redd ü ircāʿ eylemek zımnında tīg-i ʿadāletin şāhiri ve ʿaleʿt-tahkik ʿamme-i halāyık gerdanlarına tavk-ı ihsān u ifdālın mukallidi ve mecmūʿ-ı ezmine āzānını cemīʿ-i mesāmiʿ-i ehl-i cihāna bālig yaʿnī kāffe-i enām ʿindinde şāyiʿ ü maʿrūf olduğu üzere zīnet-i beyānıyla müzeyyin ve dīn-i mübīni müsehhil ü mukavvī ve mülk-i güzīni mukavvim ü muslih ü munazzim olan zāttır.”

Taʿbīrāt-ı mezkūrede olan envāʿ-ı belāgat u cezālet vāreste-i külf-i

işârettir. el-Ebyât:

مَوْلَى مُلُوكِ الْأَرْضِ مَنْ فِي وَجْهِهِ
مِقْبَاسُ نُورِ أَيَّمَا مِقْبَاسِ

Müellif-i merhūma esnā-yı medh ü senāda şevk ü tarab gelmekle nazm cihetine vüsüb eyledi ve “تَغْيِيرُ الْأُسْلُوبِ تَنْشِيطُ الْقُلُوبِ” nüktesine ve memdūhu olan pādīşāh nazmen ve nesren medh ü tavsife sezā olmak dakikasına dahi işâreti mutazammındır.

المَوْلَى [el-mevlā] (مَفْعَلٌ [mefʿal] vezninde) Seyyid ve mütevellī-i umūr maʿnāsınadır, mukaddem haberdır.

مِنْ [men] ism-i mevsūldur, muʿahhar mübtedādır.

المِقْبَاسِ [el-miḳbās] (مِضْبَاحٌ [mişbāḥ] vezninde) Şuʿleye denir.

أَيَّمَا [eyyumā] kelimesi sıfattır, مَا [mā] zāʿidedir. أَيُّ [eyyu] gerçi istifhām içindir, lākin böyle mahallerde kemāliyyete ve ʿazamete dāll olur. Meselā denir, زَأَيْتُ رَجُلًا أَيُّ رَجُلٍ وَأَيَّمَا رَجُلٍ maʿnāsınadır.

Mefhūm-ı beyt: “O cemālinde nūrun şuʿle-i ʿazīmesi lāmiʿ olan zāt cümle-i mülūk-i arzın seyyid ü eşrefidir yāhūd cümlesinin veliyyü'l-emridir ki şehinşāh demek olur.”

بَدْرٌ مُحَيَّا وَجْهِهِ الْأَسْنَى لَنَا
مُغْنٍ عَنِ الْقَمَرَيْنِ وَالْبَيْرَاسِ

بَدْرٌ [bedr] هُوَ بَدْرٌ takdīrindedir.

المُحَيَّا [el-muḥayyā] (ثُرَيَّا [sureyyā] vezninde) Yüzden zāhir olan yere denir.

الْأَسْنَى [el-esnā] سِنَاءٌ [senā] lafzından efʿal-i tafdīldir, pek ziyālî ve enver demektir.

مُغْنٍ [muḡnin] إِغْنَاءٌ [iḡnā] dan ism-i fāʿildir, ḡnā ve kifāyet verici demektir. Aslı مُغْنِي [muḡnī] idi.

القَمَرَيْنِ [el-ḳamereyni] شَمْسٌ [şems] ve قَمَرٌ [ḳamer] den ʿibârettir. قَمَرٌ [ḳamer] müzekker olmakla taḡlīb olundu.

الْبَيْرَاسِ [en-nibrās] (nūn-ı meksūre ile) Çerāğa denir. Ve bu tedennī tarīkine mebnīdir.

Mefhūm-ı beyt: “Pādīşāh-ı müşārünileyh bir bedr-i tāmmdır ki ziyādesiyle muzī vü tāb-dār olan cemālî bizlere şems ü kamerden ve sār şuʿle-dār olan çerāglardan muḡnīdir.”

مِنْ أُسْرَةٍ شَرُفَتْ وَجَلَّتْ وَاعْتَلَتْ
عَنْ أَنْ يُقَاسَ عَلَاؤُهَا بِقِيَاسِ

الأُسْرَة [el-usret] (hemzenin zammıyla) Kavm ve cemā'ate denir.

إِعْتَلَتْ [i'etelet] [şerufet] شَرُفَاتٌ [şerāfet]ten ve جَلَّتْ [ve cellet] جَلَالٌ [celāl]den ve اعْتَلَتْ [i'telet] [i'tilā']dan māzīlerdir. جَلَالٌ [celāl] ululuk ve إِعْتِلَاءٌ [i'tilā'] yücelmek ma'nāsındır.

Beyt-i merkūm cinās-ı iştikākı ve cinās-ı hattı ve ittirādı ve mürā'at-ı nazīri müştemildir.

Mefhūm-ı beyt: “Şāh-ı müşārünileyh bir hānedāndan neş'et eyledi ki ez-kadīm şerīf ü celīl ü 'ālī olup ve rif'at u 'ulāsı bir kıyāsla kıyās olunmaktan 'ālīdir.”

رَوُوا الْخِلَافَةَ كَابِرًا عَنْ كَابِرٍ
بِصَحِيحِ إِسْنَادِ بِلَا الْإِبَاسِ

رَوُوا [revev] رَوَايَةٌ [rivāyet]ten māzī-i cem'dir, zamīri الأُسْرَة [el-usret]le rāci'dir.

الْخِلَافَةُ [el-hilāfet] mef'ūlüdür.

كَابِرًا [kābiren] fā'ilden hāldir. كَابِرٍ [kābir] 'azīm ma'nāsındır.

بِصَحِيحِ إِسْنَادٍ [bi-şahīhi isnādin] terkībi بِإِسْنَادٍ صَحِيحٍ sebkindedir. إِسْنَادٍ [isnād] nisbet eylemek ma'nāsındır.

تَدْلِيسٍ [ilbās] (hemze-i meksüre ile) Müştebih kılmak ma'nāsındır ki تَدْلِيسٍ [tedlīs] dahi denir.

Mü'ellif hānedān-ı memdūhun hilāfet-i mevrūselerini mütedeyyin ve müteşerri' olup ve şerāfet-i haseb ve asālet-i nesebleri kavıyyü'l-erkān olmakla tarīka-i tahdīs üzere irād eyledi. رَوَايَةٌ [rivāyet] ve إِسْنَادٍ [isnād] ve صَحِيحٍ [şahīh] ve الْإِبَاسِ [ilbās] ve غُتْعَةٌ [an'anet]in edātı olan عَنْ kelimeleri muhaddisīn ıstılāhātındandır.

Bu fıkra itilāfu'l-lafz bi'l-lafz bedī'asımı müştemildir.

Mefhūm-ı beyt: “O hānedān-ı refī' ve dūdmān-ı menī' ashābı hilāfeti reyb ü iştibāh u ihtilāttan müberrā ve şüzüz u ta'līlden mu'arrā isnād-ı sahīh ve nisbet-i sarīhle mu'an'an ve bi-gayr-i inkitā' ittisāl-i kāmīl ile mu'anven, kābiren 'an kābirin nakl ü rivāyet ya'nī bu tarīka ile mazhar-ı vedī'a-i hilāfet ve mütesaddī-i emr-i saltanat oldular.”

فَرَوَى عَلِيٌّ عَنْ رَسُولٍ مِثْلَ مَا
يَزُوِيهِ يُوسُفُ عَنْ عُمَرَ ذِي الْبَأْسِ

فَرَوَى [fe-revā] kelimesinde fā” tafsīliyyedir.

عُمَرَ مِثْلَ مَا يَزُوِيهِ terkībinde مَا [mā] masdariyyedir ve zarūret-i vezn için عُمَرَ [‘umer] kelimesi iskān olundu.

بَأْسِ [be’s] (bā-yı muvahhade ile) Heybet ve satvet ma’nāsınadır.

Mefhūm-ı beyt: “Hilāfeti ‘Alī, Resūl’den rivāyet eyledi, Yūsuf’un be’s ve satvet sâhibi ‘Ömer’den rivāyet eylediği gibi.”

‘Alī dediği Emīr Şemsuddīn ile mülakkabdır; hānedān-ı merkūmdan ibtidā ‘unvān-ı saltanatla mu’anven olan budur. Hilāfeti pederi Resūl’den telakkī eyledi. Ve Resūl ki ismi Muḥammed b. Hārūn b. Ebu’l-Feth el-Cefnī el-Ġassānī’dır ki onlara Āl-i Cefne itlāk olunur, mülūk-i Ġassān neslindedir, evlādına Benī-Resūl itlāk olunur. Merkūm Resūl, Bağdād’da ‘Abbāsiyye’den Musta‘şim billāh Halife’nin hizmetinde olup etrāf u aktāra sefāretle irsāl eylemekle Resūl ile mülakkab olmuştu. Halife-i müşārünileyhten ahz-ı niyābetle Yemen memleketinde emīr oldu ve devletleri nesl ü zürriyyetlerine intikāl ederek āhirleri Mes‘ūd Şalāhaddīn’de muntehī ve münkazī oldu. Bunlardan sonra Tāhiriyye Devleti zuhūr eyledi. Ve Emīr ‘Alī Şemsuddīn’den oğlu Melik Mansūr ‘Ömer ve ondan sonra oğlu Melik Muẓaffer Yūsuf vāris-i hilāfet oldu. Bunların tafsīlātı Yemen tārīhinde mebsūttur.

وَرَوَاهُ دَاوُدُ صَحِيحًا عَنْ عُمَرَ
وَرَوَى عَلِيٌّ عَنْهُ لِلْجَلَّاسِ

دَاوُد [Dāvūd] ve

عُمَرَ [‘Umer] Yine zarūret için münevven ve sâkin olundu.

رَوَاهُ [revāhu] zamīri hilāfete rāci’dır, masdariyyeti hasebiyle yāhūd مَرْوِي [mervī] te’vīliyle.

الْجَلَّاسِ [el-cullās] (cīm-i mazmūme ile) جَالِس [cālis]in cem’idir, tetmīmdir.

Zikr olunan Yūsuf’un on iki nefer oğulları var idi. Kendinden sonra Melik Eşref nām oğlu bir müddet cālis-i mesned-i imāret olup atvārī nā-be-cā olmakla birāderi Melik Mu’eyyed Dāvūd nez’ edip yirmi beş sene müstakillen mesned-nişīn-i hilāfet oldu. Begāyet fāzıl ve kāmīl ve muhibb-i

‘ulemā’ idi. Binā’en‘aleyh pederinden rivāyet eylememekle ceddine isnād olundu. Ve صحيحا kaydı cümlelerin bey‘at ve kabūlüne ve kendinin kemāl-i istihkākına işārettir. Ve kütüb-i hadīsten Şahīh-i Dāvūd’a dahi telmīh-i latīf vardır. Ve Dāvūd’un beş oğlu var idi. Melik Mucāhid ‘Alī sā’irinden müsta‘idd olmakla vāris-i emānet-i hilāfet oldu.

وَرَوَاهُ عَبَّاسٌ كَذَلِكَ عَنْ عَلِيٍّ

وَرَوَاهُ إِسْمَاعِيلُ عَنْ عَبَّاسٍ

Ve Melik Mucāhid ‘Alī vefātından sonra oğlu Melik Efḍal ‘Abbās ve ondan sonra oğlu memdūh-ı mü‘ellif Melik Eşref Mumehhiduddīn ve Mü‘eyyidü’l-İslām İsmā‘īl vāris oldu. Mü‘ellif onun zamānında Yemen’e varıp Kāmus’u onun ismine telhīs ve ihdā eyledi. Begāyet ‘ālim ve kāmīl ve muhibb-i ‘ulemā’, kerīm ve halūk idi.

”تَهْبُّ بِهٖ عَلَى رِيَاضِ الْمُنَى رِيحًا جُنُوبٍ وَشَمَالٍ وَتَقِيلُ بِمَكَانِهِ جَنَّتَانِ عَنْ يَمِينٍ وَشَمَالٍ“

تَهْبُّ [tehubbu] (hā’nın zammıyla) هُبُوب [hubūb]dan muzāri‘dir ki yel esmek ma‘nāsındır.

بِهٖ [bihi] kelimesinin zamīri Melik Eşref’e rāci‘dir; bā’ sebebiyyedir.

الْمُنَى [el-munā] (mīm’in zammı ve elifin kasrıyla) Cem‘i مَنِيَّة [meniyyet] tīr ki temennā olunan matlabdır.

رِيحًا [rīhā] (rā-i meksüre ile) رِيح [rīh]in tesniyesidir, müte‘atıfeyn-i ātiyeyne muzāftır ki جُنُوب [cenūb] ve شَمَال [şemāl]dir; ‘ammın hāssa izāfeti kabīlindedir.

Bu fıkra isti‘āre ve şibh-i tefvīki mutazammındır.

تَقِيلُ [teqīlu] قَيْل [qayl] ve مَقِيل [meqīl]den muzāri‘dir; burada ikāmet ma‘nāsındır.

بِمَكَانِهِ [bi-mekānihi] zamīri memdūha rāci‘dir.

جَنَّتَانِ [cennetāni] جَنَّة [cennet]in tesniyesidir. يَمِين [yemīn] ve شَمَال [şimāl] sağ ve sol cihetleridir. شمال kelimeleri şīn’lerin fethi ve kesriyle kırā‘at olunursa, beynlerinde cinās-ı tām olur ve eğer fasīh üzere رِيح fethle ve cihet-i kesriyle olursa cinās-ı muharref yāhūd hattı olur ve āyet-i kerīmeye iktibās bī-iltibāstır.

Mefhūm-ı kelām “Şāh-ı müşārünileyh sebebiyle riyāz-ı metālib-i ‘ulemāya cenūb ve şimāl yelleri esip ya‘nī her taraftan esbāb-ı tāb u tarāvet

tārī vü sārī ve onun mekânında sağ ve soldan iki cennet kâ'im olur, ya'nî meclisinde aslâ eser-i küdüret olmayıp dost ve düşmana ve mîr ü gedāya huzûru hayr-ı mahz ve nefc-i sırf olup kendileri cümleten izhâr-ı vech-i bişr ü sürür ederler.”

”وَتَشْتَمِلُ عَلَىٰ مَنَاكِبِ الْأَفَاقِ أُرْدِيَّةُ عَوَاطِفِهِ وَتَسِيلُ طَلَاغُ الْأَرْضِ لِلْإِزْفَاقِ أَوْدِيَّةُ عَوَارِفِهِ“

تَشْتَمِلُ [teştemilu] [إِشْتِمَال] [iştimāl]den muzārî'dir, libāsa sarılıp bürünmek ma'nāsındır.

مَنَاكِب [menākib] مَنَكِب [menkib]in cem'idir ve omuza denir.

أُرْدِيَّة [el-erdiyette] رِدَاء [ridā] lafzının cem'idir belden yukarıyı setr eden libāsa denir.

أَلْعَوَاطِف [el-avātif] عَاطِفَةٌ [ātifet]in cem'idir, rahm ve şefkat hasletine denir.

تَسِيلُ [tesīlu] سَيَلَان [seyelān]dan muzārî'dir.

طَلَاغ [ṭilā] [كِتَاب] [kitāb] vezninde) Bir nesnenin dolusuna denir.

الْإِزْفَاق [el-irfāk] [إِكْرَام] [ikrām] vezninde) Nefc ve lutf ma'nāsındır.

أَلْأَوْدِيَّة [el-evdiyette] وَادِي [vādī] cem'idir.

أَلْعَوَارِف [el-avārif] عَارِفَةٌ [arifet]in cem'idir, 'atiyye ve ihsāna denir.

Fıkra-i merkūme isti'āre-i mekniyye vü tahyīliyye vü terşihīyye ve tersī ve cinās-ı lāhıkı hāvīdir.

Mefhūm-ı kelām: “O pādīşāhın şefkat ü merhamet ridāları cümle-i āfāk u aktārın menākibleri üzere mülteff ü müştemil ya'nî berr ü lutf u ināyetleri cemī-i cihāna 'āmm u şāmil ve 'atā vü ihsānı vādīlerinin mādde-i hayāt olan su gibi idrār u in'āmları kāffe-i 'ibāda nefc için yerler dolusunca cārī vü sārī olmaktadır.”

”وَتَشْتَمِلُ رَأْفَتُهُ الْبِلَادَ وَالْعِبَادَ وَيَضْرِبُ دُونَ الْجَحْنِ وَالْأَصْدَادِ الْجُنَّ وَالْأَشْدَادِ“

تَشْتَمِلُ [teşmelu] شُمُول [şumūl]dan muzārî'dir.

الرَّافَةُ [er-refet] Esirgemeğe ve mihrübānlığa denir.

يَضْرِبُ [yadribu] ضَرْب [darb]dan muzārî'dir.

دُونَ [dūne] (dāl-ı mazmume ile) Burada قُبُل [qubul] ma'nāsından müste'ār أمام [emām] ve قُدَام [quddām] ma'nāsına olmak قَرِيب [qarīb] ma'nāsından ercahtır.

الْمِيْحَن [el-miḥen] [عِنَب] [ineb] vezninde) مِيْحَنَة [miḥnet]in cem'idir.

الأضداد [el-aḍḍād] ضد [ḍidd]ın cem'idir, muhâlif ma'nâsınadır; düşman murâddır.

الجُنن [el-cunen] (ضرد [şurad] vezninde) جُنَّة [cennet]in cem'idir, perdeye ve kalkana denir; murâd vikâyedir ki hıfz edecek nesnedir.

الأسداد [el-esdād] (hemzenin fethiyle) سدّ [sedd]in cem'idir.

Mefhûm-ı kelâm: “Şâh-ı müşârünileyhin rahm ü re'feti 'âmme-i bilâd u 'ibâda 'amm u şâmil olup mülküne ve sükkân-ı vezîr-destânına tetarruk u istilâ' dâ'iyesinde olan erbâb-ı bagy u tugyân ve ashâb-ı zulm ü 'udvân önlere envâ'-ı hucub ü havâciz ile hâ'il ü mâni' olmakla âfât u 'ahât müsâdemesinden hıfz u himâye eder.”

Fıkra-i merkûme tersî' ve kinâye ve iltizâmı müştemildir.

”وَلَمْ يَسْعِ الْبَلِيغُ سَوَى سُكُوتِ الْحُوتِ بِمُلْتَطَمٍ تِيَارٍ بِحَارٍ فَوَائِدِهِ وَلَمْ تَزْتَمِ جَوَارِي الرَّهْرِ فِي الْبَحْرِ الْأَخْضَرِ إِلَّا لِتَضَاهِي فَرَائِدِ قَلَائِدِهِ“

لَمْ يَسْعَ [lem yesa'] سَعَة [se'at]ten müstakbel-i meczûmdur.

الْبَلِيغُ [el-belîg] mef'ûlüdür.

السُّكُوتُ الْحُوتِ [sukûtu'l-ḥût] fâ'ilidir. حُوت [ḥût] balığa denir.

بِمُلْتَطَمٍ [bi-multetimi] kelimesinde bâ' zarfiyyedir. مُلْتَطَمٍ [multetim] اِلْتِطَامٍ [iltitâm]dan ism-i fâ'ilidir, birbiriyle tokuşup şamarlaşıcı demektir.

التِّيَارُ [et-teyyâr] (سَيَّار [seyyâr] vezninde) Dalgaya denir, mevc ma'nâsına.

الْبَحَارُ [el-bihâr] بَحْر [bahır]ın cem'idir.

لَمْ تَزْتَمِ [lem tertemi] اِزْتِمَاءُ [irtimâ] lafzından müstakbel-i meczûmdur ve اِزْتِمَاءُ [irtimâ] atılmak ma'nâsınadır.

الْجَوَارِي [el-cevâri] جَارِيَة [câriyet]in cem'idir ve gemiye denir.

الرُّهْرُ [ez-zuhr] (zâ-yı mazmûme ile) Cem'-i اَزْهَرُ [ezher]dir, pek ak ve berak demektir. Burada جَوَارِيُّ زُهْرُ [cevârî'ü zuhrun]dan murâd بِالْحُتْسِ بِالْأَيْسِمِ ﴿وَلَا أَفْسِمُ بِالْحُتْسِ﴾ [cevârî'ü zuhrun]dan murâd بِالْحُتْسِ بِالْأَيْسِمِ ﴿وَلَا أَفْسِمُ بِالْحُتْسِ﴾ [cevârî'ü-kunnes] ile mua'bbet kevâkib-i seyyâreden hamse-i mütehayyiredir ki Zuhal ve Müşterî ve Mirrîh ve Zühre ve 'Uḫârid yıldızlarıdır; ric'atleri olmakla yataklarına 'avdet eden âhûlara teşbîh olunup كُنْسُ [kunnes] itlâk olundu.

فِي الْبَحْرِ الْأَخْضَرِ [fi'l-bahri'l-aḥḍar] terkibinde فِي kelimesi تَزْتَمِ lafzına müte'alliktir, Bahır-i Aḥḍar dediği Muḥîṭ-i Şarki'dir ki Çin Denizi dedikleridir; burada murâd felektir. Bu ta'bir ihâm-ı tenâsübü mutazammındır

الْتَضَاهِي [et-teḏāhī] Teşābüh ma'ḫnāsınadır.

Bu fıkra tersî ve iltizām ve mübālaga ve isti'āreyi müştemildir.

Mefhûm-ı kelām: “Belîg ü fasîh zümresi mütelâtimetü'l-emvâc olan bahr-i 'atâyası mevclerinde müstagra olmalarıyla hütun sükût-ı tabî'isi gibi sükûtta gayrı nesneye kâdir olmadılar.”

Burada حوت [hüt] ta'bîri dahi ihâm-ı tenäsübü mutazammındır. Ve kevâkib-i zâhire-i mezbûre bahr-i ahdar-ı feleke ancak kalâ'id-i 'atâyâsında nazm eylediği ferâ'id-i lutf u ihsânına yâhüd kalâ'id-i eş'âr u kelimâtında nazm eylediği ferâ'id-i ma'ânî vü letâ'ifine müşābehet ü müşākelet taleb ü ümîdine atılırlar yâhüd ferâ'id-i merkûmeye müşābehet iddî'alarına mebnî tahkîren sükkân-ı felek remy ü tard etmeleriyle atılırlar. Buna göre bahr-i ahdardan bahr-i a'zam ve atılmalarından sükût-ı 'aksleri irâde olunur.

İnci kısmı bahrde olmakla bu fıkra 'acîb itilâfı ve dakîkayı müştemildir. Bi'l-âhere inci mesābesinde kevâkib-i mezbûreyi bahrden ihrâcla kalâ'idine nazm eylemesine mü'eddî olur.

”بَحْرٌ عَلَىٰ غُدْوِيَّةٍ مَّائِهِ تَمَلُّ الشَّفَائِنَ جَوَاهِرُهُ وَتُزْهِى بِالْجَوَارِي الْمُنْشَاتِ مِنْ بَنَاتِ الْخَاطِرِ زَوَاجِرُهُ“

بحر [baħr] هُوَ بَحْرٌ takdîrinde olmakla 'inde'l-cumhûr teşbîh-i belîg ve 'inde's-Sekkākî isti'āredir.

عَلَى [alā] مَعَ [ma'a] ma'ḫnāsınadır.

الْغُدْوِيَّة [el-ğüzbet] ('ayn-ı mazmûme ile) Suyun tatlılığına denir.

مَائِهِ [mā'ihi] zamîri بحر [baħr]e rāci'dir. Bu ta'bîrde ihtirās san'atı vardır, zîrâ cevâhir suyu acı olan deryâdan zuhûr eder ve mübālaga-i medhi müştemildir.

تَمَلُّ [temle'u] مِلء [mil]den müstakbeldir.

الشَّفَائِن [es-sefâ'in] سَفِينَةٌ [sefinet]in cem'idir, gemiye denir, تَمَلُّ fi'linin mef'ûlüdür.

جَوَاهِرُهُ [cevâhiruhu] fâ'ilidir. Ve جَوْهَر [cevher] inci kısmında gâlibdir.

تُزْهِى [tuzhâ] زَهُو [zehv]den ki iftihâr ma'ḫnāsınadır, muzâri'-i mechûldür.

الْجَوَارِي [el-cevârî] جَارِيَةٌ [câriyet]in cem'idir, gemiye denir.

الْمُنْشَات [el-munşe'ât] مُنْشَأٌ [munşe'] lafzından ki اِنْشَاء [inşâ] kelimesinden ism-i mef'ûldür, cem'dir, yelkenleri kalkmış gemi demektir. Ve câriye kıza denip ve münşe'ât mürtefi'ât ma'ḫnāsınadır ki boy sürüp yal ü bal sâhibesi

demek olur. Ve مُنْشآت [munşeʔāt] ihdās maʿnāsına olan اِنْشَاء [inşāʔ]dan ism-i meful olur ki murād kasāʔid ü medhiyye ve جَوَارِي [cevārī]den murād ebkār-ı mezāmīn olur, بِنَاتُ حَاطِرٍ [benātu ḥāṭir] mülābesesiyle bu dakika aglebdir. Ve bunlarda olan İhām-ı tenāsüb ve tevriye begāyet bedīʿdir.

الْبِنَاتُ [el-benāt] بِنْتُ [bint]in cemʿidir. بِنَاتُ حَاطِرٍ [benātu ḥāṭir]den āsar-ı mübtekere-i fikr ü endişe murāddır.

زَوَاجِرُ [zevāḥir] Cemʿ-i زَاجِرٍ [zāḥir]dir, mütemevvic bahre denir; murād bahr-i zāhir gibi mevādd-ı ʿatāyādır.

Mefhūm-ı kelām: “Şāh-ı müŝārünileyh gūyā ki bir bahr-i ʿazīmdir ki suyunun tatlılığıyla yaʿnī ihsān hengāmında süret-i beŝāŝet ü heŝāŝet ve lehce-i eryahiyyet izhārıyla cevāhir-i ināyātı gemileri leb-rīz eder ve mevādd-ı ʿatāyāsı ŝuʿarā-yı vaktin kendisine takdīm ettiği benāt-ı efkārları olan ebkār-ı mezāmīni müŝtemil kasāʔid ü medhiyyeler ile kesb-i fahr u mübāhat ederler.”

Bu fıkrada memdūhun kemāl mertebe kerem ü semāhatine imā eylemiştir, zīrā kendisi deđil belki ʿatāyāsı bu resme mahallere isābet ediyorum diye lisān-ı hālle iftihār ve ibtihāc eder.

”بُرِّ سَالَ طَلَاغِ الْأَرْضِ أُودِيَةٌ جُودِهِ وَلَمْ يَرْضَ لِلْمُجْتَدِي نَهْرًا وَطَامِي عُبابِ الْكُرْمِ يُجَارِي نَدَاةَ الرَّافِدَيْنِ وَبَهْرًا“

بُرِّ [berr] kelimesi bā-yı meftūha iledir, هُوَ بُرٌّ takdīrindedir, beyābāna denir. Fıkra-i ūlāda vāki ٻُحْر [baḥr] ile beyninde mukābele vardır. Ve berr ü ihsān maʿnāsından dahi sıfat olur, bu cihetle tevriyeyi müŝtemildir.

سَالَ [sāle] سَيْلَانٍ [seyelān]dan mazīdir.

وَلَمْ يَرْضَ [ve lem yerḍa] رِضَاءٍ [riḍāʔ]dan müstakbel-i meczūmdur, zamīr-i fāʿil بُرِّ [berr]je rāciʿdir.

الْمُجْتَدِي [el-muctedī] Sāʿil ve tālib maʿnāsınadır.

الْتَهَرُ [en-nehr] فَهْرٍ [ḩahr] vezninde) Irmağa denir. Ve sāʿili menʿ eylemek maʿnāsınadır. İki maʿnā dahi cāʿizdir.

الطَّامِي [eṭ-ṭāmī] Dolu ve mümteliʿ maʿnāsınadır.

الْعُبَابِ [el-ʿubāb] عُرَابٍ [ğurāb] vezninde) Seyl-i ʿazīme denir.

يُجَارِي [yucārī] مُجَارَاةٍ [mucārāt]tan muzārīʿdir, akışmak ve muʿaraza maʿnālarıdır. Burada muʿaraza maʿnāsına olmakla İhām-ı tenāsübü mutazammındır.

الْئَدَا [en-nedā] (nün-ı meftüha ile) ‘Atā’ ma‘nāsınadır. Ve rutübet-i kalīle ma‘nāsına olmakla burada tevriyeyi müstemildir.

الرَّافِدَيْنِ [er-rāfideyn] (tesniye bünyesiyle) Nehr-i Dicle vü Furāt’a itlāk olunur, kesret-i menfa‘atleri sebebiyle; fi’l-asl ‘atā’ ve menfa‘at ma‘nāsına olan رِفْدٌ [rifd]den me‘hūzdu. Burada cem‘ bünyesiyle mazbūt olan nüshaya i‘tibār olunmaya.

الْبَهْرُ [el-behr] (فَهْرٌ [kahr] vezninde) Gālib olmak ma‘nāsınadır. Ve maglūb ve ser-nigūn olmak ma‘nāsına da olur. Pes وَيَهْرُهُمَا بَهْرًا أَي يَغْلِبُهُمَا غَلْبَةً وَبَهْرًا kavli takdīrindedir. Ba‘zı nüshada nün’la bu dahi نَهْرًا ‘unvānında mersūm olmakla o dahi kābil-i tevcihdır ki نَهْرٌ [nehr] burada icrā ma‘nāsına haml olunmakla hemīşe ‘adet-i müstemirresi icrā-yı nehr-i ihsān eylemektir demek olur.

Mefhūm-ı kelām: “Şāh-ı müşārünileyh güyā ki berr-i beyābān-ı vesī‘ü’l-eknāftır ki dereler gibi cārī olan cūd u sehāsı arz dolusunca akıp sā’il olanlara i‘tā’ husūsunda bi’n-nisbe ırmak mesābesinde olan azca ‘atiyyeye yāhūd وَأَمَّا السَّائِلُ فَلَا تَنْهَرْهُ kavli-şerifine imtisālen sā’il ü tālibi men‘ ü mahrūm eylemeğe rāzī olmaz. Ve kerem ü in‘ām cihetinde dereleri dolduran seyl-i ‘azīm sıfatında olmakla lutf u ‘atāyāsı yāhūd kereminin feyz ü eseri Dicle ve Furāt nehrleriyle mücārāt eylemekle onlara mezīd-i fazl u galebe ile gālib ü fā’ik olur.”

Bu fıkralarda olan tenāsüb ve itilāf ve ihām ve selāmet-i ihtirā‘ ve sā’ir letāfet ma‘lūm-ı ehl-i reviyettir.

”خِصْمٌ لَا يَبْلُغُ كُنْهَهُ الْمُتَعَمِّقُ عَوْضٌ وَلَا يُعْطَى الْمَاهِرُ أَمَانَهُ مِنَ الْعَرَقِ إِنْ اتَّفَقَ لَهُ فِي لُجَّتِهِ الْخَوْضُ“

خِصْمٌ [ħiḍamm] hū’ XİS_M takdīrindedir. Ve خِصْمٌ [ħiḍamm] ħā-yı mu‘cemenin kesriyle kerem ve ‘atāyāsı çok celilü’l-kadr adama denir.

الْكُنْهَ [el-kunh] (kāf-ı mazmūme ile) Bir nesnenin gavr ve hakikat ve nihāyetine denir.

الْمُتَعَمِّقُ [el-mute‘ammik] لَا يَبْلُغُ [lā yebluġu] kelimesinin fā’ilidir, كُنْهَهُ [kun-hehu] mef‘ülüdür. مُتَعَمِّقٌ [mute‘ammik] تَعَمَّقُ [te‘ammuk]tan ki derine dalmak ma‘nāsınadır, ism-i fā’ildir.

عَوْضٌ [‘avḍu] (‘ayn-ı meftüha ile) Zamān-ı müstakbelde müsta‘mel olan zurūftandır, فَطٌ [ḩat] kelimesinin hilāfıdır, hergiz ma‘nāsınadır.

لَا يُعْطَى [lā yu‘ḩā] [i‘ḩā] kelimesinden muzāri‘-i mechül-i menfidir.

الْمَاهِر [el-māhir] nā'ib-i fā'ilidir.

أَمَانَهُ [emānehu] mef'ül-i sānīsidadır, أَعْطَيْتُ bābının iki mef'ülünden her biri olmak cā'iz olmakla terkīb-i mezbūr 'ale'l-'aks olmak dahi mümkündür.

الْغَرَقُ [el-ğaraq] (fethateynle) Suya dalıp gitmeye denir.

إِتْفَقَ [ittifeqa] إِتْفَاقُ [ittifāk]tan māzīdir ki min gayr-i kasd işlemeğe denir.

الْأَلْحَاقَةُ [el-lucet] (lām-ı mazmüme ile) Deryânın engin yerine denir.

الْحَوَاضُ [el-havd] (hā-yı mu'ceme ile) Suya girmek ma'nāsınadır.

Bu fıkralar mübāлага ve iltizām ve cinās-ı lāhıkı müstemildir.

Mefhüm-ı kelām: “O, bir kesirü'l-'atā, celilü's-şān zāttır ki künh ü hakikatine müte'ammik ve dūr-endiş olan kimse ebedī vāsıl olamaz, kemāl-i 'ulüvv ü rif'atinden nāşī ve kesret-i 'atā vü ihsānına mebnī, niteki ziyādesiyle engin deryânın gavvāslar gavr-ı ka'rina vāsıl olamazlar ve sibāhat 'ilminde māhir olan kimse ittifākī lücce-i bahs-i hakikatine dāhil olsa, ona garkdan emān verilmez ki elbette gark olup gider, ya'nī her ne kadar zihn ü zekā sābihi olsa da mebhas-ı māhiyyetinin rüh gibi ucunu bulamaz.” Burada اَلْمُتَعَمَّقُ ve اِتْفَقَ ta'birlerinde olan mübāлага ma'lümdür. Ve fikra-i mezbüre gulüvvü muzatammındır.

”مُحِيطٌ تَنْصُبُ إِلَيْهِ الْجَدَاوِلُ فَلَا يَزِدُ ثِمَادَهَا وَتَعْتَرِفُ مِنْ جُمْتِهِ السُّحُبُ فَتَمَلَأُ مَرَادَهَا“

[مُحِيطٌ] [muḥiṭ] هُوَ مُحِيطٌ [huve muḥiṭ] takdīrindedir.

تَنْصُبُ [tenşabbu] اِنْصِبَابٌ [inşibāb]dan muzāri'dir, dökülmek ma'nāsınadır.

الْجَدَاوِلُ [el-cedāvil] جَدْوَلٌ [cedvel]in cem'idir, nehr-i sagire denir.

لَا يَزِدُ [lā yeruddu] رَدٌّ [redd] kelimesinden müstakbel-i menfidir.

ثِمَادَهَا [şimādehā] zamīri جَدَاوِلُ [cedāvil]e rāci'dir.

ثِمَادٌ [şimād] (sā-yı müsellese-i meksüre ile) ثَمَدٌ [şemed]in cem'idir ki fethateynle azca suya denir.

تَعْتَرِفُ [tağterifu] اِغْتِرَافٌ [iğtirāf]tan ki suyu el ile çalıp almak ma'nāsınadır, muzāri'dir.

الْجُمَّةُ [el-cummet] (cīm-i mazmüme ve mīm-i müşeddede ile) Mu'zam ma'nāsınadır.

السُّحُبُ [es-suḥub] (sīn'in zammıyla) سَحَابٌ [seḥāb]ın cem'idir ki buluta

denir.

مَزَادَا [mezādehā] zamīri سَحُب [suḥub]a rāci'dir.

مَزَاد [mezād] (mīm-i meftūha ile) مَزَادَة [mezādet]in cem'idir; burada murād su taşıdıkları tulum ve kırbadır.

Mefhūm-ı kelām: “O bir bahr-i muhittir ki ona bi'n-nisbe cedāvil mesābesinde olan mülūk-i sā'ire tereddüd ü mürāca'at edip her ne denli zātında kesir ü 'azīm ise de kadr ü şānına nisbet kalil ü hakir olan pīşkeşlerini mekārīm-i ahlākından nāşī redd eylemeyip hüsn-i kabüle karin eder. Ve bahr-i mu'zam-ı 'atāyāsından sehāb menziline olan sevād-ı sekene-i āfāk-ı cihān istifāza vü iğtirāf edip meşk ve kırbalarını ya'ni ceyb ü himyānlarını memlū ederler.”

سَحَاب [sehāb], deryādan istifāza eylemekle hüsn-i itilāfı mutazammındır.

Mü'ellif fikra-i sāniye tertibiyle pīşkeş getirenlere hüsn-i 'ivaz u mükāfāt eylediğini iş'ār eder.

”فَأْتَحَفْتُ مَجْلِسَهُ الْعَالِي بِهَذَا الْكِتَابِ الَّذِي سَمَا إِلَى السَّمَاءِ لَمَّا تَسَامَى وَأَنَا فِي حَمْلِهِ إِلَى حَضْرَتِهِ وَإِنْ دُعِيَ بِالْقَامُوسِ كَحَامِلِ الْقَطْرِ إِلَى الدُّمَاءِ وَالْمُهْدِي إِلَى خُضَارَةٍ أَقَلَّ مَا يَكُونُ مِنْ أَنْدَاءِ الْمَاءِ“

أَتَحَفْتُ [etḥaftu] اِتِّحَافٌ [ithāf]dan mütekellim māzīdir, armağan eylemek ma'nāsınadır.

سَمَا [semā] lafzı سُمُو [sumuvv]den ki 'ulüvv ma'nāsınadır, māzīdir.

سَمَاء [semā] feleke denir.

تَسَامَى [tesāmā] kelimesi تَسَامَى [tesāmī]den ki kadr yücelmek ve mu'araza eylemek ma'nāsınadır, māzīdir.

فِي حَمْلِهِ [fī ḥamlihi] zamīri كِتَاب [kitāb]a rāci'dir. وَإِنْ دُعِيَ [in] terkibinde دُعِيَ [du'kiye] māzī-i mechöldür, سُيِّي [summiye] ve لُقِّبَ [luḳḳibe] ma'nāsınadır.

دُعِيَ [du'kiye] māzī-i mechöldür, سُيِّي [summiye] ve لُقِّبَ [luḳḳibe] ma'nāsınadır.

قَامُوس [kāmūs] Zikr olunduğu üzere bahr ma'nāsınadır. Mü'ellif bu kitābını onunla tesmiye eyledi, bu cihetle ihām-ı tenāsübü mutazammındır.

الْقَطْر [el-ḳatr] (ḳāf-ı meftūha ile) قَطْرَة [ḳaṭret]in cem'idir.

الدُّمَاء [ed-de'mā] Bahr-i 'azīme denir.

إِهْدَاء [el-muḥdiyy] اِهْدَاء [ihdā]dan ism-i fā'ildir.

الْحَضَارَةُ [el-ḥaḍāret] (ḥā-yı mu‘ceme-i mazmūne ile) Deryānın ismidir; te‘nīs ve ‘alemiyyetle gayr-ı munsarıftır.

الْأَنْدَاءُ [el-endā] (hemze-i meftūha ile) نَدَا [nedā] lafzından ki çiğ ve şebnem ta‘bīr olunan rutūbete denir, cem‘dir. Ve mutlak rutūbet ma‘nāsına gelir.

Bu fıkra cinās-ı müstevfā ve cinās-ı mutarraf ve hüsn-i tefrī‘ ü temsīl ve itilāf ve iltizām sanāyi‘ini mutazammındır.

Mefhūm-ı kelām: “Pes ben bu kitābı da ki evsāf-ı bedī‘a ile kadri ‘ālī yāhūd kavmin kitāblarına mu‘ārız ve mikdār u mi‘yārlarını münākız olmakla şānı ‘ulivv ü rif‘atte semāya peyveste vü müte‘ālī oldu, şāh-ı müşārünileyhin meclis-i vālālarına ihdā vü ithāf eyledim ve ben bu kitābımı ki her ne kadar *Ḳāmūs* ile müsem mā ise de huzūr-ı şerīflerine haml ü irād husūsunda fi’l-misl deryāya hāmīl-i katre mesābesinde olduğum bī-iştibāhtır.”

Mü‘ellif bu teşbīhinde

كَالْبَحْرِ يُعْطِزُهُ السَّحَابُ وَمَا لَهُ
فَضْلٌ عَلَيْهِ لِأَنَّهُ مِنْ مَائِهِ

mazmūnuna telmīh eder. Kezālik deryāya suyun nem ta‘bīr olunan rutūbetinden ekall rutūbet ihdā eden adamın hāline bu hālim mümāsildir.

”وَمَا أَنَا أَقُولُ إِذْ أَحْتَمَلَهُ مِنِّي اغْتِنَاءَ فَالزَّيْدُ وَإِنْ ذَهَبَ جُفَاءَ يَزْكَبُ غَارِبَ الْبَحْرِ إِغْتِلَاءَ وَمَا أَخَافُ عَلَى الْفُلْكِ انْجِفَاءَ وَقَدْ هَبَّتْ رِيَاخُ عِنَائِيهِ كَمَا اسْتَهْتِ الشُّفُنُ رُخَاءَ“

لَوْلَا أَنَا أَقُولُ هَا terkībinde هَا kelimesi harf-i tenbīhtir. Türkīde ondan “işte” ile ta‘bīr olunur. هَا أَنَا أَقُولُ “işte ben derim” demektir. İsm-i işāretsiz mübtedā vāki‘ olan zamīr-i münfasıla dāhil olmaz diye mü‘ellif āhir-i kitābda serd eylediği kā‘ideye zāhiren bu muhāliftir. Nihāyet bu resme makāmāt-ı hitābiyyede musannifler ıstılāh makūlesinden ‘add eylemeleriyle mübālāt eylemiyorlar.

اِحْتِمَالُهُ [iḥtemālehu] zamīri كِتَاب [kitāb]a rāci‘dir. اِحْتِمَالُ [iḥtimāl] burada kabūl eylemek ma‘nāsınadır.

اِلْتِمَانُهُ [el-i‘tinā] Bir nesnenin şānına ihtimām ma‘nāsınadır yāhūd burada te‘vīlindedir. اِحْتِمَالُهُ ‘unvānında memdūhun kemāl-i hilm ü lutfuna işāret vardır.

اِلْتِمَانُهُ [ez-zebed] (اَبَد [ebed] vezninde) Köpüğe denir.

إِنْ [in] vasliyyedir. [in zehebe] terkibinde إِنْ [in] vasliyyedir.

الْجُمَاءُ [el-cufâ] (cîm-i mazmûme ile) Sel suyu getirdiği hâr u hâşâk makûlesine denir ki selinti ta'bir olunur.

يَرْكُبُ [yerkebu] يَغْلَى [ya'lâ] ma'nâsınadır.

الْغَارِبُ [el-gârib] Yağrınıya denir.

إِغْتِيَاءُ [i'gitiâ] Mef'ûl-i mutlaktır yâhüd fâ'ilden hâldir, مُعْتَلِيَا te>vîlindedir.

الْفُلُكُ [el-fulk] (fâ-yı mazmûme ile) Gemiye denir.

الْإِنْكِمَاءُ [el-inkifâ] Tersine dönmek ma'nâsınadır.

هَبَّتْ [hebbet] هُبُوبٌ [hubûb]dan mâzî-i mü'ennestir.

الرِّيَاحُ [er-riyâh] رِيحٌ [rîh]in cem'idir, cem' sîgasıyla bâ'is-i râhat ve müfred sîgasıyla mücib-i 'azâb u mihnet olan yelde müsta'meldir, ke-mâ fi'l-hadîsi: "اللَّهُمَّ اجْعَلْهُ رِيحًا وَلَا تَجْعَلْهُ رِيحًا"

عِنَايَتِهِ [inâyetihi] zamîri pâdişâha râci'dir.

إِشْتَهَتْ [iştehet] إِشْتِهَاءٌ [iştihâ]dan mâzîdir ki şevk ve meyl ve muhabbet ma'nâsınadır.

الرُّحَاءُ [er-ruhâ] (râ-i mazmûme ile) Latîf ve mülâyim yeledir.

Fıkra-i mezbûre cinâs-ı lâhik ve iltizâm ve isti'areyi ve temsîli ve ﴿أَمَّا الرِّبْدُ﴾ kerîmesine iktibâsı ve Ebu't-Tayyib'in "تَجْرِي الرِّيَاحُ بِمَا لَا تَسْتَهِي السُّفُنُ" mısırâ'ına telmîhi müstemildir.

Mefhûm-ı kelâm: "Şâh-ı müşârinileyh kemâl-i hilm ve sühûlet-i ahlâkıdan nâşî takdîm eylediğim kitâb-ı merkûmu şânına ihtimâmen benden kabûl ederler ise ba'îd değıldir, zîrâ su yüzünde olan köpük her ne kadar selinti olarak akıp giderse de lâkin bahre müsta'lî olarak gider. Ve ben bezâyi'-i 'ulûmla meşhûn olmakla sefîne-sıfat olan kitâbımın reddi ve 'adem-i kabûlüyle inkılâbından aslâ endîşe eylemem, hâlbuki şâh-ı müşârinileyhin sefînelerin müştehâsı olan muvâfık-ı rûzgâr gibi riyâh-ı inâyeti hûbûb eylemiştir."

Mü'ellif bu kitâbı ibtidâ "zebed"e ve pâdişâhı "bahr"e ve itînâ ile kabûl ve ihtimâlini "bahrin zebedi ihtimâli"ne ve sâniyen "sefîne"ye teşbîh ve inkılâbından redd ü imtinâ'ı kinâye ve mekârim-i ahlâkı sebebiyle teveccüh ü iltifâtını latîf ve mülâyim rûzgâra temsîl eyledi.

وَبِمِمْ أَعْتَدُرُ مِنْ حَمَلِ الدَّرِّ مِنْ أَرْضِ الْجِبَالِ إِلَى عُمانٍ وَأَرَى الْبَحْرَ يَذْهَبُ مَاءً وَجْهَهُ لَوْ حَمَلُ بِرَسْمِ الْخِدْمَةِ إِلَيْهِ

الْجُمَانُ وَفُؤَادُ الْبَحْرِ يَضْطَرِبُ كَاسْمِهِ رَجَافًا لَوْ أَنْحَفَهُ الْمَرْجَانُ أَوْ أَنْقَذَ إِلَى الْبَحْرَيْنِ أَعْنِي يَدِيهِ الْجَوَاهِرُ الثِّمَانُ“

بِم [bi-me] kelimesinde bā cārredir. م harfi harf-i ma [mā]-i istifhāmiyyeden muhaffef olmakla بِأَيِّ شَيْءٍ ma'nāsınadır.

أَعْتَذِرُ [a'teziru] إِعْتِذَارٌ [i'etizār]dan muzārī'dir.

الدَّرُّ [ed-durr] (dāl-ı mazmūme ile) İnciye denir. Arz-ı cibālden murād 'Irāk-ı 'Acem'dir ki İřfahān ve Zencān ve Qazvīn aralığı olan hittalardan 'ibārettir.

عُمَانٌ [ʿUmān] (عُرَابٌ [gūrāb] vezninde) Sāhil-i bahr-i Yemen'de bir eyālet adıdır. Denizinde inci firāvān ve pek şeh-dāne olmakla inci benderidir, arz-ı Cibāl'e inci oralardan gelir, pes 'Umān'a inci hamli gibi olur; husūsan hediyyenin şānı emr-i garīb ü nādīr olmaktadır.

وَأَرَى الْبَحْرَ [ve ere'l-baḥre] cümle-i hāliyyedir.

أَرَى [erā] رُؤْيَةٌ [ru'yet]ten muzārī'-i mütekellimdir.

يَذْهَبُ [yezhebu] fi'linin fā'ilidir, zamīr بَحْر [baḥr]e rāci'dir. مَاءٌ وَجْهِهِ [mā'u vechihi] ماءٌ الْوَجْهِ [mā'u'l-vech] ki yüz suyu demektir, nāmūstan kināyedir.

حَمَلٌ [ḥamele] kelimesinin zamīr-i fā'ili بَحْر [baḥr]e rāci'dir.

إِلَيْهِ [ileyhi] zamīri memdūha rāci'dir.

الْجُمَانُ [el-cumān] (cīm-i mazmūm ile) Sāf ve beyāz inciye denir. Ve حَمَلٌ [ḥamele] kelimesi mechūl olmak mümkündür ki إِلَيْهِ [ileyhi] zamīri بَحْر [baḥr]e rāci' olur.

الْفُؤَادُ [el-fu'ād] (fā-yı mazmūme ile) Gönüle denir.

كَاسْمِهِ [ke'smihi] zamīri بَحْر [baḥr]e rāci'dir.

الرَّجَافُ [er-reccāf] (cīm'le şeddād [şeddād] vezninde) Pek hareket ve ıztırāb edici şey'e denmekle deryāya 'alem oldu. Mü'ellifiin كَاسْمِهِ ta'bīri ona işārettir.

لَوْ أَنْحَفَهُ [lev etḥafehu] zamīri memdūha rāci'dir.

الْمَرْجَانُ [el-mercān] İnde'l-mü'ellif sagīr inciye denir ve sā'ire göre hacr-i ahmer-i ma'rūftur ki deryādan çıkar.

إِنْفَادٌ [infāz]dan māzīdir, te'sīr ve imzā ma'nāsınadır.

بَحْرَيْنِ [baḥreyn] tesniye-i بَحْر [baḥr]dir. ve بَحْرَيْنِ [Baḥreyn] Başra ile 'Umān

beyninde bir vilâyettir ki onda envâc-ı cevâhir bulunur. Müellif onunla memdûhun iki ellerini murâd eyledi ve bunda begâyet ibdâc eyledi.

الجواهر [el-cevâhir] أَتَدَّ [enfeze] fi'linin mef'ûlüdür.

الشمان [es-şimân] (sâ-yı müsellese-i meksûre ile) ثَمِين [semîn]in cem'idir, pek kıymetli ma'nâsıdır.

Fıkra-i mezbûre iltizâm ve hüsn-i temsîl ve itilâf ve isti'âre-i tasrîhiyye yâhüd tahyiliyyeyi ve tevriye ve istihdâm ve ihâm-ı tenâsüb san'atlarını muhtevîdir.

Mefhûm-ı kelâm: “Beni ey ahhâb irşâd eylesesiz ki ben arz-ı Cibâl'den 'Umân'a inci götürsem ne ile itizâr edeyim tâ ki 'özüüm karîn-i kabûl ola. Hâlbuki rey'e'l-ayn görüyorum ki deryâ resm-i hidmet ve tarîka-i 'ubûdiyyetle şâh-ı memdûha dürr-i hâlis götürse yüzünün suyu gidip killet-i şerm ü hayâ ile bî-nâmûsluğuna mahmûl olur. Ve deryânın kalbi ona mercân ihdâ vü ithâf eylese yâhüd bahreynden 'ibâret olan iki keff-i gevher-pâşına cevâhir-i 'âliye-i gâliye infâz u îsâl kılsa hayâ vü hicâbdan yâhüd redd ü tardı endîşesinden veyâhüd ta'n u ta'yîr hadşesinden nâşî kendi ismi gibi ra'ş'e vü hafakâtla muztarib ü bî-karâr olur.”

”لَا زَالَتْ حَضْرَتُهُ الَّتِي هِيَ جَزِيرَةٌ بَحْرِ الْجُودِ مِنْ خَالِدَاتِ الْجَزَائِرِ وَمَقَرُّ أَنَاسٍ يُتَقَابَلُونَ الْحَوَزَ الْمَحْمُولَ إِلَيْهَا بِأَنْفُسِ الْجَوَاهِرِ وَيَزْحَمُ اللَّهُ عِبْدًا قَالَ آمِينًا“

لَا زَالَتْ [lā zālet] دَامَتْ [dāmet] ma'nâsıdır.

حَضْرَةٌ [ḥaḍret] مَحْضَرٌ [maḥḍar] ma'nâsıdır ki nâs hâzır olduğu meclis-i kebîrden 'ibârettir.

جَزِيرَةٌ [cezîret] Adaya denir.

خَالِدٌ [ḥālid] Bākî ve mü'ebbed ma'nâsıdır.

جَزَائِرُ خَالِدَاتٍ [Cezā'iru Ḥālidātın] Mağrib'de mebd-e-i tûl itibâr olunan altı cezîreden 'ibârettir, hâlen Kıyâriya Adaları ta'bîr ettikleridir ve onlara جَزَائِرُ السَّعَادَاتِ [Cezā'iru's-Sa'ādāt] dahi derler. Havâsı ve türâbı begâyet eltaf u mu'tedil ve cemî-i fevâkih-i şarkıyye vü garbiyye ve cümle-i reyâhîn ü vürüd ve envâc-ı hubûbât gars u zer'c etmeksizin onda hâsıl olur. Müellif bu letâfeti memdûhun devâm-ı vücûduna işâretle begâyet ibdâc eylemiştir.

الْمَقَرُّ [el-maḳarr] (mîm'in fethiyle) İsm-i mekândır.

يُتَقَابَلُونَ [yuḳābilûne] يُوَاجِهُونَ [yuwācihûne] ma'nâsıdır.

الْحَزْر [el-ħarez] (ħā-yı mu‘cemenin ve rā’nın fethiyle) Boncuğa denir.

إِلَيْهَا [ileyhā] zamīri حَضْرَة [ħadret]le rāci‘dir.

الْأَنْفَس [el-enfes] Pek nefīs ve fāhir demektir.

Bu fıkra ile mü‘ellif pādişāhın evlād u a‘kābının bekā’ vü istimrārlarına da du‘ā eder.

Ve يَرْحَمُ اللهُ عَبْدًا bir mısırā‘dır, kā’ili Kays-ı ‘Āmirīdir ki ‘āşık-ı Leylā ve Mecnūn ile müştehidir.

Menküldür ki aşk-ı Leylā’dan pek aşüfte ve hāli dīger-gün olmakla pederi kendisini Mekke-i mükerreme’ye götürüp Ka‘be’nin estārına ta‘alluk ve إِلَيْهَا مِنْ لَيْلَى وَحَبِهَا ‘ibāresiyle du‘ā eylemeyi telkīn eyledikte Mecnūn dahi estār-ı Ka‘be’ye sarılıp sūz ü güdāz ile وَفُرِيهَا عَلَيَّ بِحُبِّ لَيْلَى وُقْرِيهَا ile du‘ā eylemekle pederi darb u ta‘nīf eyledi. Tekrār girye vü zārī ederek:

يَا رَبِّ إِنَّكَ ذُو مَنِّ وَمَغْفِرَةٌ

بَيْتٌ بِعَافِيَةِ لَيْلَى الْمُحِبِّينَا

الذَّاكِرِينَ الْهُوَى مِنْ بَعْدِ مَا رَقَدُوا

السَّاقِطِينَ عَلَى الْأَيْدِي الْمَكْتَبِينَا

يَا رَبِّ لَا تَسْلُبْنِي حُبَّهَا أَبَدًا

وَيَرْحَمُ اللهُ عَبْدًا قَالَ آمِينَ

ebyātıyla du‘ā eyledikde pederi dahi nāçār āmīn diyerek min ba’d sebīlini tahliye eyledi. Mü‘ellif tazmīn eylemiştir.

Mefhūm-ı kelām: “O şāhın hazreti ki cezāre-i bahr-i cūd u sehādır, ilā-yevmi’l-kıyām mü‘ebbed ü müstedām ve dā’imā kendilere nāçız bir boncuk makūlesi getirenlere cevāhir-i nefise ile ‘ivaz u mükāfāt eden kerīmü’ t-tab‘ cevād ve mükerreem zevāta makarr u makām ve bu du‘āya āmīn diyenler mazhar-ı rahmet-i rabbü’l-enām ola.”

”وَكِتَابِي هَذَا بِحَمْدِ اللهِ تَعَالَى صَرِيحُ الْفَيْ مُصَنَّفٍ مِنَ الْكُتُبِ الْفَاجِرَةِ وَسَنِحُ الْفَيْ قَلَمٌ مِنَ الْعِيَالِمِ الرَّاحِرَةِ“

صَرِيحُ [şarīh] Hālis ve hülāsa ma‘nāsındır.

الْفَيْ [elfey] kelimesi أَلْف [elf]in tesniyesidir ki bin ‘adede denir. Aslı الْفَيْن idi, izāfet sebebiyle nūn düşmüştür.

الْمُصَنَّفُ [el-musannef] İsm-i mef‘ul bünyesiyledir.

سَنِحُ [senih] (أمير) [emīr] vezninde) Kalbe sünüh eden hātıra ve inciye de

denir; burada murād incidir.

أَلْقَلَمَس [el-kalem] [amelles] vezninde) Büyük deryāya denir.

أَلْعِيَالِم [el-ayālim] عَيْلِم [aylem] lafzının cem'idir; bu dahi deryā-yı 'azīme denir.

الزَّاحِرَة [ez-zāhîret] Taşkın demektir.

Mefhûm-ı kelâm: “Benim bu kitabım bi-hamdihi ta'âlâ kütüb-i ceyyide vü fâhireden olarak iki bin 'aded kitâbın zübde vü hülâsası ve taşkın deryalar cümlesinden olarak iki bin deryânın inci gibi semere vü hâsılıdır.”

Fıkra-i sâniye mü'ellifin ahz ü intikâd eylediği kitâblar bahr-i zâhir gibi mufassal u mebsût olduğuna işârettir.

Şârih der ki işbu Kāmûs'un fıkıh ve hadîs ve usûl ve mantık ve hey'et ve beyân ve 'arûz ve tıbb ve şî'r ve esâmî-i rüvât u ensâb ve esâmî-i büldân u kurâ vü mevâdî' ü miyâh u cibâl ve esmâ-i ricâl ve emsâl ve kasas ve siyer ve ba'zı lügat-ı 'acemiyye ve ıstılâhât-ı örfiyye makûlesiyle sâ'ir kütüb-i lügatten fazl u ziyâdesi vardır.

”وَاللهَ أَسْأَلُ أَنْ يُشِينِي بِهِ جَمِيلَ الذِّكْرِ فِي الدُّنْيَا وَجَزِيلَ الْأَجْرِ فِي الْآخِرَةِ صَارِعًا إِلَى مَنْ يَنْظُرُ مِنْ عَالِمٍ فِي عَمَلِي أَنْ يَشْتُرَ عَثَارِي وَزَلَلِي وَيُسَدِّدَ بِسَدَادِ فَضْلِهِ خَلَلِي وَيُضْلِحَ مَا طَعَى بِهِ الْقَلَمَ وَزَاعَ عَنْهُ الْبَصَرَ وَقَصَرَ عَنْهُ الْفَهْمَ وَعَقَلَ عَنْهُ الْخَاطِرَ فَأَلْإِنْسَانُ مَحَلُّ الْبَشِيَانِ وَإِنْ أَوْلَ نَاسٍ أَوْلَ نَاسٍ وَعَلَى اللهُ التُّكْلَانُ.“

Fıkra-i ulâ gerçi fıkra-i sâlîfe tetimmesi olup lâkin du'â sevkiyle ondan infisâl-i ma'nevîsi olmakla fasl olundu.

أَللهَ أَسْأَلُ [Allâhe es'el] terkîbinde takdîm ifâde-i hasr içindir.

يُشِينُ [yusîbu] إِثَابَةٌ [işâbet]ten ki 'ivaz ve cezâ vermek ma'nâsındır, muzâri'edir.

بِهِ [bihi] kelimesinde bâ' sebebiyye-i 'âdiyyedir ki tevessül murâddır yâhüd mukâbele içindir. Zikr-i cemîlden murâd hayr du'â ve sâ'ire bâ'is-i şevk olacak medh ü senâdır.

جَزِيلٌ [cezîl] 'Azîm ma'nâsındır. Ecr-i cezîlden murâd rızâ-yı ekber ve likâ-yı enverdir.

الضَّرَاعُ [ed-đâri'] ضَّرَاعَةٌ [đarâ'at]ten ki tezellül ve hudû'la niyâz ma'nâsındır, ism-i fâ'ildir.

يَنْظُرُ [yenzuru] mâddesi فِي ile müte'addî olmakla بِتَأْمَلُ ma'nâsındır.

عَمَلٌ [min 'âlimin] terkîbinde مِنْ harfi مِنْ kelimesini beyândır.

[‘amel]inden murād *Ḳāmūs*’tur. عالم [‘ālim] ve عمل [‘amel] ‘unvānı letāfeti müstemildir.

العِثَار [el-‘iṣār] (‘ayn-ı meksüre ile) Ayak kaymak ma‘nāsınadır ki murād هُفْوَةٌ [hefvēt] ve hatādır.

زَلَل [zelel] (fethateynle) Bu dahi hataya denir.

يُسَدِّدُ [yuseddidu] تَسَدِيدٌ [tesdīd]den ki iślāh ve takvīm ma‘nāsınadır, muzāri‘dir.

السَّدَاد [es-sedād] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) İstikāmet ma‘nāsınadır.

الْحَلَل [el-ḥalel] Vehn ve za‘f ma‘nāsınadır.

Ba‘zı nüshada يَسُدُّ [yesuddu] ‘unvānıyla mersüm olmakla سَدَّ [sedd] lafzından muzāri‘ olur ki kapamak ma‘nāsınadır, buna göre سَدَاد [sidād] sīn’in kesriyle olur ki gedik kapayacak nesne demektir.

يُضْلِحُ [yuṣliḥu] إِضْلَاحٌ [iṣlāḥ]tan muzāri‘dir.

طَعَى [ṭaġā] طُعْيَانٌ [ṭuġyān]dan māzīdir.

زَاغَ [zāġa] زَيْغٌ [zeyġ]den māzīdir, meyl eylemek ve göz kaymak ma‘nāsınadır.

قَضَرَ [kaṣure] كَرَمٌ [kerume] vezninde) Kāsır oldu ma‘nāsınadır.

فَإِنَّ الْإِنْسَانَ [fe-inne’l-insāne] terkibinde fā’ ta‘liliiyedir.

وَأَنَّ أَوَّلَ نَاسٍ [ve inne evvele nāsin] kavlinde نَاسٍ [nās] kelimesi نِسْيَانٌ [nisyān] dan ism-i fā‘ildir, aslı نَاسِيٌّ [nāsi’] idi. İkinci نَاسٍ [nās], إِنْسَانٌ [insān] demektir; murād Hazret-i Âdem sallallāhu ‘alā nebiiyinā ve ‘aleyhi ve sellemdir, nehy-i ilāhīyi unutmakla şecere-i menhiyyeden tenāvüllerine işrettir.

وَعَلَى [ve ‘alallāhi] kavli لَا عَلَى غَيْرِ اللَّهِ sebkindedir.

التُّكْلَانُ [et-tuklān] (tā-yı mazmūme ile) Masdardır, tā’yı vāv’dan mübdeldir, tevekkül ma‘nāsınadır ki umūrda Hudā’ya itimād edip lākin vesā’it ve esbāb-ı ‘ādiyyeyi bi’l-küllüyye ihmāl eylemek lāzım değildir.

Fıkra-i mezbūrede مِنْ [men]-i mevsüle ile مِنْ [min]-i cārre beyninde cinās-ı hattī ve cinās-ı muharref ve عالم [‘ālim] ve عمل [‘amel] beyninde cinās-ı maktüb ve يَسُدُّ [yesuddu] بِسَدَادٍ [bi sedādin] beyninde cinās-ı iştikāk ve iltizām ve fıkra-i ahirelerde cinās-ı lāhık ve mukābele-i ma‘neviyye ve mecāz-ı ‘aklī ve hüsn-i hātıme olduğu erbāb-ı beyāna celidir.

Mefhūm-ı kelām: “İşbu eserim olan *Ḳāmūs* vesīlesiyle yāhūd ona

mukâbil ancak dergâh-ı rabbânîden dünyâda zikr-i cemîl ve ʿukbâda ecr-i cezîl ile ʿivaz u mücâzât eylemeyi niyâz ederim. Ve işbu ʿamelim olan kitâbıma nazar u teʿemmül eden ʿârif ü dânadân baʿzı vâkiʿ olmuş kebve vü hatâlarımı setr ü ihfâ ve sedâd-ı fazl u inâyet ile rahnelerimi sedd ü bend yâhüd fazl-ı müstakîm ile vehn ü zaʿîf olan kelimât u taʿbîrâtımı takvîm ü islâh ve tугyân-ı kalem ve sehv-i rakam olan mevziʿleri ve nazar u basarım zâʾiğ u zâʾil ve fehm ü izʿânım kâsır ve hâtırım zâhil ü gâfil olan mahalleri ber-vech-i savâb taʿmîr ü tanzîm ü tekmîl eylemeyi tarîka-i darâʿat ve şîve-i istikânetle recâ ederim, zirâ insân mevkiʿ-i sehv ü nisyândır. Ve ibtidâ nisyân sadmesine dūçâr olan Ebu'l-Beşer ʿalâ nebiyyinâ ve ʿaleyhi's-selâm olmakla evlâdına mevrüstur ve tevekkülüm her hâlde Hazret-i Bârî-i lâ-yezâledir, celle şânuhu ve delle burhânuhu ve ʿamme ihsânuhu.”

Neceze bi-ʿavnihi taʿâlâ ve'l-hamdu lehu fi'l-âhireti ve'l-ülâ.

Ve hafî olmaya ki tercemede bir mâddenin maʿnâ-yı mevzûʿundan mecâzât u istiʿmâlâtı itlâk u istiʿmâl ʿunvânlarıyla temyîz olunup ve baʿzı mecâzâtın nevʿi ve ʿalâkası bi't-tasrîh ve baʿzının bi'l-işâret beyân u işâr olundu. Ve baʿzı terâkîb-i ʿArabiyyeye ve nefâyis-i edebiyyeye dâʾir mühimme-i lâzimenin şerh ü beyânında dahi bi-kadri'l-vüsc sarf-ı ihtimâm olundu. İnsâfla ittisâfî olanlar aslına tatbîk ve terceme-i *Şihâh*'a nisbet eylediklerinde inşâllahu taʿâlâ vâkîf-ı mezâyâ olup ʿale'l-ʿamyâ itâle-i zebân-ı taʿn ü izdirâ eylemek nakîsasından nüfûslarını muhâfaza eylemeleri melhûzdur. Zirâ bu eser-i cemîl mahzâ hasbeten lillâhi'l-ʿalîmi'l-celîl sûret-nümâ-yı vukûc olmakla beyhüde taʿn u taʿrîz edenler elbette âlûde-i levsi-günâh ve giriftâr-ı muʾâhaze-i Hazret-i İlâh olmak emr-i mukarrerdir. Ve hasbe'l-beşeriyyet vukûc-yâfte olan zeyg u zelev ü hatâmızın mütâlaʿa-güzâr olan erbâb-ı fazl u kemâlden safh-ı cemîl-i mekrûmetine mazhar olması dahi mercû ve müstedʿâdır. Ve istiʿmâl edenlere asl-ı *Kāmûs*'a mürâcaʿat tekellüfünden ve kulûblarına şekk ü şübhe ve ʿadem-i vüsk te-reddüdünden istignâ vü istisfâ kasdıyla ekser-i maʿnâ-yı mütercemîn elfâz u ʿibârât-ı asliyye ve emsileleri bi'l-maʿiyye nakl ü tasrîh olunup pek vâzih u mütebeyyin olanları ki ekall-i kalîldir, tenbîh ü tebyînden müstagnî olmakla taʿarruz olunmadı.

Tashîh-i nüsha ve sâʾir husûslarda dahi şârihlerin tasrîhlerinden başka kemâl-i itmînân için meʿhazlara husûsan meʿhaz-ı *Kāmûs* olan ʿUbâb ve

Muḥkem nām kitāblara mürācaʿat bābında tehāvün ü tekāsül den icināb olunup ve her ne kadar taʿrīfāt-ı ʿademiyye var ise cümlesinin mefhūmu vücūdīye ircāʿ olunmuştur.

Ve minallāhi'l-ecru ve'l-cezāu bi-hurmeti Muhammedin huve hātemu'l-enbiyāi.

BĀBU'L-HEMZE

(بَابُ الْهَمْزَةِ)

ا

FASLU'L-HEMZE

(فَصْلُ الْهَمْزَةِ)

Ma'lûm ola ki mü'ellif *Başā'ir*'de bu resme beyân eylemiştir ki elif ki bir harftir, sâ'ir hurûfun asl u heyûlâsıdır; cümle-i kelimât u lügât ondan müte'ellefedir. Ve elif-i hakîkî, elif-i sâkinedir, ا ve إ kelimelerinde olan elif gibi; müteharrik oldukta ona hemze itlâk olunur, rûzgâr müteharrik olıcak rîh ve sâkin olıcak hevâ itlâk olunduğu gibi. Ve gâhca tevessü'an hemzeye de elif itlâk olunur. İntehâ.

[أ ب ا]

الأبَاءُ [el-ebā'et] (hemzenin fethiyle, **عِبَاءٌ** [‘abā’et] vezninde) Kamışa denir, **قَصَبَةٌ** [kaşabet] ma'nāsına. Cem'-i cinsi **أَبَاءٌ** [ebā']dır hâ'sız. Ve işbu **أَبَاءٌ** [ebā'et] maddesi mehmûz olmakla mevzi'-i zikri hemze faslıdır, niteki mehmûz olduğunu e'imme-i nuhâtan İbn Cinnî, İmâm Sıbeveyhi'den nakl ve hikâyet eylemiştir, yoksa Cevherî ve gayrının tevehhüm eyledikleri gibi mu'tel değildir.

Şârih der ki mü'ellif mu'tel bābında yine mehmûziyyetini tasrîh eyleyerek ma'nāsını ihtilâf üzere sebt eylemiştir. Ya'nî **أَبَاءٌ** [ebā'] koğalık ve hasır otu ta'bir olunan sâzlığa denir, 'alā-kavlin kamışlık ve sâzlık yere yâhûd kındıra ta'bir olunan sâzlığın ormanına denir diye beyân eylemiştir. Ve erbâb-ı lügat, mehmûz ve mu'tel olması bābında belki vâviyye ve yâ'iyye olması husûsunda ihtilâf eylediler. Ve *Şihâh*'ta hemze bābında mersûm olmakla Cevherî'yi tevhîmi nâ-müvecceh olduğu pûşide değildir.

الأَبْءُ [el-ebʷ] (hemzenin fethi ve bā'nın sükūnuyla) Atmak, remy ma'nāsınadır; yukālu: أَبَاؤُهُ بِسَهْمٍ أَبْنَاءُ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ أَيِ رَمَيْتُهُ بِهِ

[أ ت أ]

أَنَاةُ [Eʔet] (sükūn-ı tā-yı fevkiyye ile ْحَمَزَةٌ [ḥamzet] vezninde) Bekr b. Vā'il kabilesinden bir hatun ismidir ki Ḳays b. Dīrār nām ma'rūf kimsenin vālidesidir. Ve

أَنَاةُ [Eʔet] Bir dağın adıdır.

[أ ث أ]

الأُنْفِيَّةُ [el-uş'iyyet] (hemzenin zammı ve sâ-yı müsellestenin sükūnuyla) اُنْفِيَّةُ [uşfiyyet] vezninde) Gürüh ve cemā'at ma'nāsınadır; yukālu: جَاءَ فُلَانٌ فِي أُنْفِيَّةٍ أَيِ فِي جَمَاعَةٍ مِنْ قَوْمِهِ

الأَثْءُ [el-eşʷ] (hemzenin fethi ve sâ'nın sükūnuyla) ve

الإِنَاءَةُ [el-işā'et] (قِرَاءَةٌ [qirā'at] vezninde) Atmak, remy ma'nāsınadır; tekülü: أَتَأْتُهُ بِسَهْمٍ إِثَاءً وَإِنَاءَةً مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ أَيِ رَمَيْتُهُ بِهِ Mādde-i mezbūreyi İmām Ebū 'Ubeyd el-Luğavī bu mahalde ve İmām Rađiyyuddīn eş-Şāğānī "ث،و،أ" māddesinde resm eylemiştir ve Cevherī, vehmine mebnī "ث،أ،ث،أ" māddesinde irād eylemiştir. Pes Ebū 'Ubeyd'e göre bāb-ı sālīsten sīlāsī ve Şāğānī'ye göre if'āl bābından إِفَاءَةٌ [ikāmet] vezninde mezīd olur, lākin *Şihāh*'ta bu mahalde dahi mersūmdur.

الإِنْتِشَاءُ [el-i'tiṣāʷ] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Ta'āma iştāhsız olmak ma'nāsınadır ki gönül istememekten ibārettir; ve minhu yukālu: أَصْبَحَ فُلَانٌ مُؤْتِنِيًّا أَيِ لَا يَشْتَهِي الطَّعَامَ

[أ ح أ]

أَجَا [Eceʷ] (feth-i cīm'le جَبَلٌ [cebel] vezninde) Ṭayyī' kabilesi diyārında bir dağın 'alemidir. Bunlar iki dağdır, biri budur

ve birisi سَلْمَى [Selmā] ile müsemmādır. Mü'ellifin "وَبِرَيْتِهِ" kavlindeki zamīr, جَبَلٌ [cebel] lafzına rāci'dir, nüsha-i sahiha budur; "وَبِرَيْتِهِ", "وَبِرَيْتِهِ", "وَبِرَيْتِهِ" nüshalarını galattır, niteki "ق،ب،ل" ve "ك،ت،ن" māddelelerinde dahi "وَبِرَيْتِهِ" 'unvāniyla resm eylemiştir. Ve

أَجَا [Eceʷ] Mısır ülkesinde bir karye ismidir. Ve lafz-ı mezbūrun bu iki ma'nāda te'nisi dahi cā'izdir. Şārih der ki فَرْيَةٌ [ḳaryet] ma'nāsında te'nisi müsellemdir, lākin جَبَلٌ [cebel] ma'nāsında evceh olan sarf ve tezkirdir.

الأَخْءُ [el-ecʷ] (hemzenin fethi ve cīm'in sükūnuyla) Bir nesneden korkup yāhūd ürküp kaçmak ma'nāsınadır; yukālu: أَجَا الرَّجُلُ أَجْجًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا هَرَبَ

أَجَاءَةُ [Ecā'et] (سَحَابَةٌ [seḥābet] vezninde) Ricāl-i bādiyeden Bedr b. 'İḳāl nām kimsese müntemī bir mevzi' adıdır, büyüte ve menāzili müştemil olduğu menküldür.

[أ ز أ]

الأَزْءُ [el-ezʷ] (hemzenin fethi ve zā-yı mu'cemenin sükūnuyla) Koyun kısmını doyurmak ma'nāsınadır; yukālu: أَرَأَى الْعَتَمَ أَرْءًا Ve bu, hasā'istendir. Ve bir maslahata 'azm eylemiş iken bir 'arızadan korkmakla kıçımlayıp rücu' ve ferāgat eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَرَأَى عَنِ الْحَاجَةِ إِذَا جِبْنٌ وَنَكَصَ

[أ ش أ]

الأَشَاءُ [el-eşāʷ] (şīn-i mu'ceme ile, سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Hurde hurmā fidanlarına denir, صَعَارُ النَّحْلِ [şiğāru'n-naḥl] ma'nāsınadır. Müfredi, أَشَاءَةٌ [eşā'et] tīr hā ile. İmām Ebu'l-Ḳāsim 'Alī b. el-Ḳaṭṭā' dedi ki işbu "أ،ش،أ" māddesinin

hemzesi olmakla mahall-i zikri mehmūz bābıdır, pes Cevherī'nin tevehhümü gibi mu'tel bābı değildir. Mü'ellif bu bābda Cevherī'yi tevhīm ederken kendileri dahi mu'tel bābında münebbih olmayarak irād eylemiştir. Ve *Nihāye*'de İbn Eṣīr أَشَاءَةٌ [eṣā'et] māddesinin hemzesi musaggarı delāletıyla yā'dan münkalib olmak üzere sebt eylemiştir.

أ ك أ

الأَكَّةُ [el-ekʔ] (hemzenin fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Borçlu zimmetinde olan deyni şühūd ta'yīniyle muhkem ve üstivār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَكَّا الرَّجُلُ أَكَّا [ve] مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا اسْتَوْتَقَّ مِنْ غَرِيمِهِ بِالشُّهُودِ [istevseka] kelimesinin sīn'i te'kīd içindir.

الإِكَاءَةُ [el-ikā'et] (إِجَابَةٌ [icābet] vezninde) ve

الإِكَاءُ [el-ikā] (إِقَامٌ [ikām] vezninde) Sāhibü'n-Nevādir Ebū Zeyd Sa'īd b. Evs rivāyeti üzere bir kişi bir husūsa 'azm u kasd eylemiş iken o hılalde nāgāh bir kimse çıkagelmekle ondan havf u endişe ile husūs-ı merkūmdan ferāgat ve ric'at eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَكَّا الرَّجُلُ إِكَاءَةً: إِكَاءَةً وَإِكَاءَةً إِذَا أَرَادَ أَمْرًا فَفَجَأَتْهُ عَلَى تَبَفُّةٍ ذَلِكَ فَهَابَكَ وَرَجَعَ عَنْهُ

Şārih der ki işbu “أ،ك،أ” māddesi ekser-i nüshalarda sābit değildir, zīrā mü'ellif “ك،و،أ” māddesi zeylinde hemzesini ta'diyeye haml ile havf ve za'f ma'nāsına olan كَاءَةٌ [kā'et]ten me'hūz mezīd olarak zikr eylemekle bu makāmda irādı, hemze'nin asliyyetini müş'ir olduğundan nā-mülāyim olduğu gayr-i setīrdir. Ve تَبَفُّةٌ [te'iffet] tā'nın fethi ve hemze'nin kesri ve fā-yı müşeddedenin fethiyle vakt ve sā'at

ma'nāsınadır.

أ ل أ

الأَلَاءُ [el-elā] (hemzenin fethiyle عِلَاءٌ [alā] vezninde ve elif'in kasrıyla cā'izdir) Bir nev' ta'mı acı şecer ismidir, semeriyile ve varakıyla deri dibāgat ederler ve bu, bādiye eşcārındandır, her dem tāze ve be-gāyet hoş-manzardır.

الأَلُّ [el-el'] (hemzenin fethi ve lām'ın sükūnuyla) Şecer-i mezbūrun semer ve varakıyla deri dibāgat eylemek ma'nāsınadır; ve minhu yukālu: أَدِيمٌ مَأْلُوءٌ مِنْ: عَجِيرٍ إِذْغَامٍ إِذَا دُبِعَ بِالْأَلَاءِ Ve işbu “أ،ل،أ” māddesi mehmūz olmakla mahall-i zikri hemze bābı iken Cevherī, vehmine binā'en mu'tel bābında irād eylemiştir ve 'acībedendir ki mü'ellif dahi bi-'aynihi mu'tel bābında irād eylemiştir.

أ و أ

آءُ [ā] (عَاغٌ [āc] vezninde) Bir nev' şecerin meyvesi ismidir. Müfredi، آءَةٌ [ā'et] tir hā'yla. Cevherī, tevehhümüne mebnī şecer ile tefsīr eyledi. Şecer-i mezbūr mü'ellifin “س،ر،ح” māddesinde ve şārihin ve sā'ir müfredāt sāhiblerinin beyānına göre arz-ı Necd'e mahsūs سَرْحٌ [serḥ] nām şecerdir ki sākı tavīl ve dalları ve yaprakları kesir ve üzüme şebīh ve leziz semeri olur, edviyeye idhāl ederler ve onunla deri dibāgat olunur. Ve

آءُ [ā] Asvāttan ya'nī zī-rūh ve bī-rūh ba'zı eşyādan mesmūc olan savttan hikāyedir. Ve hāssaten deve kısmını sürmek yāhūd durdurmak makūlesi hālet zımnında zecr ve āzār eyleyecek savttan hikāyedir.

الأَوْءُ [el-evʔ] (hemzenin fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Zikr olunan آءُ [ā] nām semer

ile deri dibāgat eylemek ma'nāsındır; tekūlu: **أَوْتُ الْأَدِيمِ أَوْءَا أَنِّي دَبَعْتُهُ بِالْأَاءِ** Ve işbu **أَوْتُ** [u'tu] kelimesi ki māzī-i mütekellimdir, aslı **أَوْتُ** idi; **قَوْلْتُ** gibi.

الْمَوْءُ [el-me'wū] [مَقُولٌ] [maḳūl] vezninde) Ondan ism-i mef'ūldür, semer-i mezbūr ile dibāgat olunmuş deriye denir. Ve bunun aslı **مَأْوَةٌ** [me'vū] idi, 'ayn-ı kelime olan vāv'ın zammesi, fā'ü'l-fi'l olan hemzeye nakl olunmakla vāveyn'de ictimā'-ı sākineyn vukū'u mahzūruna mebnī hilāf-ı meşhūr üzere vāveyn'in birisi hazf olunmuştur.

[أ ي أ]

الْأَيْتَةُ [el-ey'et] [هَيْئَةٌ] [hey'et] vezninde ve mürādıfidir ki sūret ve peyker ma'nāsındır ki her ne olur ise vaz'-ı cibillisi olan şeklden ve hālet-i zāhireden 'ibārettir; yukālu: **هُوَ حَسَنُ الْأَيْتَةِ أَيِ الْهَيْئَةِ**

FASLU'L-BĀ'İ'L-MUVAHHADE (فَضْلُ الْبَاءِ الْمُوحَّدَةِ)

[ب أ ب أ]

الْبَابَةُ [el-be'be'et] [زَلْزَلَةٌ] [zelzelet] vezninde) Bir kimseye babam ve anam sana fedā olsun demek ma'nāsındır; yukālu: **بَابُهُ وَبِهِ** Mü'ellif iktifā eylemekle "وَأُمِّي" kelimesini zikr eylememiştir. Ve yeni dillenen ma'sūm, pederine **بَابًا** **بَابًا** demek ma'nāsındır; yukālu: **بَابُ الصَّبِيِّ إِذَا قَالَ** **بَابًا** Bunun aslı, **بَابِي** idi yā ile, ba'dehu yā, elif'e kalb olunmuştur, niteki **يَا وَيْلِي** ve **يَا وَيْلَتِي** kelimesinde dahi elif'e kalb olunup **يَا وَيْلَتَا** ve **يَا وَيْلَتَا** denir. **كَانَتْ أُمُّ عَطِيَّةٍ إِذَا ذَكَرَتْ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَتْ بَابَاتُ الصَّبِيِّ إِذَا قُلْتُ لَهُ** Yukālu: **بَابًا أَضْلُهُ بَابِي هُوَ** Ve bunda üç lügat vardır: **Biri**, bā'eyn beyninde hemze-i meftūha ile **بَابِي** demektir. **Sānī**, hemze yā'ya kalb olunup **بَابِي** demektir. **Sālis**, āhirinde olan yā elif'e kalb olunup **بَابًا** ve **بَابِي** demektir ve bu **أَنْتَ فَدَيْتُكَ بَابِي** takdīrindedir yāhūd **بَابِي وَأُمِّي** takdīrindedir ki "Peder ve māderimi sana fedā ettim." demektir. Pes mü'ellifin **بَابِي وَأُمِّي** kavlinde **صَبِي** kelimesinin fā'iliyyet ve mef'ūliyyeti muhtemeldir.

الْبُؤْبُؤُ [el-bu'bu'] [هُدْهُدٌ] [hudhud] vezninde) Asl ve 'unsur ma'nāsındır; yukālu: **هُوَ كَرِيمٌ** **الْبُؤْبُؤُ أَيُّ الْأَضْلِ** Ve seyyid-i zarīf ma'nāsındır, ya'nī 'ulūvv-i ma'nevī sāhibi re'īs ve müte'ayyinve ser-kāra denir ki letā'if-i ahlāk ehli, zīrek ve hoş-tab' ola. Ba'zı ümmehātta vāv-ı 'ātifa ile **السَّيِّدُ وَالظَّرِيفُ** ve **الْبُؤْبُؤُ** **السَّيِّدُ وَالظَّرِيفُ** 'unvānyla mersūmdur. Ve

بُؤْبُؤُ [bu'bu'] Sürme-dānın başına denir, **رَأْسُ الْمَكْحَلَةِ** [re'su'l-mukhlet] ma'nāsına. Ve çekirgenin gövdesine denir. Ve göz

bebeğine denir, **إِنْسَانُ الْعَيْنِ** [insānu'l-‘ayn] ma'nāsına; yukālu: هُوَ أَعَزُّ عَلَيَّ مِنْ بُؤُوبِ عَيْنِي Ve her nesnenin ortasına denir, vasat ma'nāsına.

الْبُؤُوبُ [el-bu'bu] [سُرْسُورٌ] [sursūr] vezninde) ve

الْبَبَاءُ [el-be'bā] [دَحْدَاهُ] [daḥdāh] vezninde) 'Ālim ve dānā kişiye denir; ve minhu yukālu: هُوَ ابْنُ بَجْدَتِهَا أَيِ الْأُمُورِ وَبُؤُوبُهَا أَيِ عَالِمِهَا

التَّبَابُ [et-tebe'bu] [تَزَلُّزٌ] [tezelzul] vezninde) Yelmek, 'adv ma'nāsınadır; yukālu: تَبَابًا الرَّجُلُ إِذَا عَدَا

[ب ت أ]

الْبَثُ [el-bet] (bā'nın fethi ve tā-yı fevkiyyenin sükūnuyla) İkāmet ve ārām eylemek ma'nāsınadır; yukālu: بَثًا بِالْمَكَانِ بَثًا مِنْ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا أَقَامَ بِهِ

[ب ث أ]

الْبِثَاءُ [el-beṣ] Sā-yı müsellese ile [bet] vezninde ve mürādifidir; yukālu: بَثًا بِالْمَكَانِ بَثًا بِمَعْنَى بَثًا

[ب د أ]

الْبِدْءُ [el-bed] (bā'nın fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Bir işe başlamak, şürü' ve āgāz ma'nāsınadır; yukālu: بَدَأَ بِالشَّيْءِ بَدْءًا مِنَ الْبَابِ Ve bir nesneyi sā'ir nesnelere mukaddem işlemek ma'nāsınadır; yukālu: بَدَأَ الشَّيْءَ إِذَا فَعَلَهُ إِبْتِدَاءً أَيِ قَدَمَهُ فِي الْفِعْلِ Ve bir arzdan arz-ı uhrāya çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: بَدَأَ مِنْ أَرْضِهِ إِذَا خَرَجَ بِغَيْرِ لَأَرْضِ أُخْرَى Ve yaratmak, halk ma'nāsınadır; yukālu: بَدَأَ اللهُ الْخَلْقَ أَيِ خَلَقَهُمْ evvel mübāşeret eylemek ma'nāsına ism ve masdar olur; yukālu: لَكَ الْبَدْءُ أَيِ لَكَ أَنْ تَبْدَأَ فَعَلٌ غَيْرُكَ Ve evvel ve ibtidā ma'nāsına isti'māl olunur ki ondan ibtidā-yı emr ve

evvel vehle ile ta'bir olunur; ve minhu yukālu: أَفْعَلُهُ بَدْءًا وَأَفْعَلُهُ أَوْلَ بَدْءٍ وَبَادِي بَدْءٍ وَبَادِي بَدِيّ İkisinde de bā'nın fethi ve ikincide badiyyi [bediyy] غَنِيّ [ganiyy] veznindedir, hemzeleri yā'ya münkalib olmuştur ve üç terkib izāfet üzeredir. Ve

بَادِي بَدْءَةٍ [bādī bed'ete] (yā'nın sükūnu ve bād' feth üzere mebnīdir: مَعْدِي كَرَبٌ kabīlindedir) ve

بَدْءَةٍ ذِي بَدِيّ [bed'ete zī bedi] ve

بَدْءَةٍ ذِي بَدَاءٍ [bed'ete zī bedā] (medd ile) ve

بَدْءَةٍ ذِي بَدَائَةٍ [bid'ete zī bed'et] (evvelde bā-yı muvahhadenin kesriyledir) ve

بَدْءَةٍ ذِي بَدِيّ [bed'ete zī bedi] (evvelde bā'nın fethi ve badiyyi [bedi] فَعِيلٌ [fa'il] veznindedir) ve

بَدَاءَةٍ ذِي بَدِيّ [bedā'ete zī bedi] (evvelde bād' feth üzere seḥābet [seḥābet] veznindedir ve badiyyi [bedi] كَتِفٌ [ketif] veznindedir) ve

بِدْءَةٍ بَدِيّ [bid'ete bedi] (evvelde bā'nın kesriyledir) ve

بَدِيّ بَدِيّ [bedi'e bedi] (evvel emir [emir] veznindedir) ve

بَادِيّ بَدِيّ [bādī'e bedi] (evvel hemze ile) ve

بَدِيّ [bedi] [emir] veznindedir) ve

بَادِيّ بَدِيّ [bādī'e bedi] (evvel hemze ile ve badiyyi [bedi] كَتِفٌ [ketif] veznindedir) ve

بَدِيّ ذِي بَدِيّ [bedi'e zī bedi] (ikisi de emir [emir] veznindedir) ve

بَادِيّ بَدِيّ [bādī'e bedi] (hemze-i meftūha ile) ve

بَدِيّ [bedi] مَنَعٌ [men] veznindedir) ve

بَادِيّ بَدَا [bādī'e bedā] (hemze-i meftūha ve bād' feth üzere) [bedā] سَمَا [semā] veznindedir) ve

بَدَا بَدَا [bedā bedi] (evvel سَمَا [semā] vez-

nindedir) ve

بَدَاءَةٌ [bedʔete bedʔete] (ikisi de حَفْزَةٌ [hamzet] veznindedir ve feth üzere mebnilerdir) ve

بَادِي بَد [bādī bed] (yā'nın sükünü ve بَد [bed] شَجَّ [şec] veznindedir) ve

بَادِي بَدَا [bādī bedā] (yā'nın sükünü ve بَدَا [bedā] سَمَا [semā] veznindedir) Bunların mecmû'u “أَوَّلُ كُلِّ شَيْءٍ” ma'nāsınadır ki “İbtidā-yı vehlede ben onu işlerim” demektir.

Şārih der ki burada nüshalar muhtelif ve yekdiğere müsādim olmakla hasbe'l-vüs' bu resme tashih olunmuştur; nüsah-ı sâ'ireye iltifāt olunmaya. Kaldı ki terākīb-i mezbûre zarfiyyet üzere mansūblardır. Ba'zılar mef'ûlden hāl olmasına zāhib oldular, meselā أَفْعَلُهُ بَدَاءٌ kelāmı, مَبْدُؤًا بِهِ قَبْلَ أَفْعَلُهُ بَدَاءٌ demektir dediler. Ve fā'ilden hāl olmak dahi sahīh olur, أَفْعَلُهُ حَالٌ كَوْنِي بَادِيًا أَيْ أَفْعَلُهُ حَالٌ كَوْنِي بَادِيًا demektir. İntehā.

Ve عَوْدٌ رَجَعَ عَوْدَهُ عَلَى بَدِيهِ derler ki عَوْدٌ [ʿavd] kelimesinin nasbıyladır ve رَجَعَ فِي بَدِيهِ derler; عَوْدُهُ وَبَدِيهِ وَفِي عَوْدِيهِ وَبَدِيَّتِهِ وَبَدَاءُهُ عَوْدًا رَجَعَ derler; عَوْدُهُ وَبَدِيَّتُهُ وَفِي عَوْدِيهِ وَبَدِيَّتِهِ وَبَدَاءُهُ عَوْدًا رَجَعَ derler. İntehā. Ve

Şārih der ki kezālik meselā bir kitābı ibtidāsından başlayıp nisfına yāhūd hitāmına kadar kırā'at eyledikten sonra dönüp ibtidāsından başlasa, قَرَأَ الْكِتَابَ فِي بَدِيَّتِهِ derler. İntehā. Ve

بَدءٌ [bedʔ] Bir kavmin mihter ve ser-kārına itlāk olunur, seyyid gibi; yukālu: هُوَ بَدءٌ Ve أَكْمَلُ وَرَشِيدٌ CIVĀNA DENİR. Ve kurbān pāyına denir. Cem'ī أَبْدَاءٌ [ebdā] gelir, جَفْنَ [cefn] ve أَجْفَانَ [ecfān] gibi ve بُدوءٌ [budū] gelir, فَلَسٌ [fels] ve فُلُوسٌ [fulūs] gibi. Ve

بَدءٌ [bedʔ] Bir kimse çiçek yāhūd kızamık çıkarmak ma'nāsınadır; yukālu: بُدِيءَ الرَّجُلُ بَدءًا عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا جَدِرَ أَوْ حُصِبَ بِالْحَضْبَةِ

الإِبْتِدَاءُ [el-ibtidā] [ifti'āl] vezninde) Bir nesneye başlamak ma'nāsınadır; yukālu: بَدَأَ بِالشَّيْءِ وَابْتَدَأَ بِهِ بِمَعْنَى Ve Bir nesneyi sâ'ir nesnelere mukaddem işlemek ma'nāsınadır; yukālu: ابْتَدَأَ الشَّيْءَ إِذَا فَعَلَهُ إِبْتِدَاءً أَيْ قَدَّمَهُ فِي الْفِعْلِ

الإِبْدَاءُ [el-ibdā] (hemzenin kesriyle [ibtidā] ile ma'nā-yı sānīde mürādifdir; yukālu: أَبْدَأَ إِذَا فَعَلَهُ إِبْتِدَاءً Ve bir arzdan arz-ı uhrāya çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: أَبْدَأَ مِنْ أَرْضِهِ إِذَا خَرَجَ لِأُخْرَى Ve yaratmak, halk ma'nāsınadır; yukālu: أَبْدَأَ اللهُ الْخَلْقَ أَيْ خَلَقَهُمْ Ve numūne ve misālsiz nesne icād eylemek ma'nāsınadır, ve minhu: الْمُبْدِيءُ وَالْمُعِيدُ 'azze ismuhu ve ta'ālā. Ve söz açmak ma'nāsına isti'māl olunur, ve minhu yukālu: فُلَانٌ مَا يُبْدِي وَمَا يُعِيدُ أَيْ مَا يَبْتَكِلُهُ بِبِدَائِهِ [Ve] بَادِيَةٌ [bādī'et] İbtidā irād olunan kelāma ve عَائِدَةٌ [ʿā'idet] 'avdet olunan kelāma denir.

البَدَاءَةُ [el-bedʔet] (bā'nın fethi ve dāl'ın sükünüyle) Bir şey'e sâ'ir kimselerden evvel başlamak ma'nāsına ismdir; yukālu: لَكَ الْبَدَاءَةُ أَيْ لَكَ أَنْ تَبْدَأَ قَبْلَ غَيْرِكَ Ve bunda bā'nın zammıyla da lügattir. Ve

بَدَاءَةٌ [bedʔet] Kurbān pāyına denir; yukālu: أَهْدَى لَهُ بَدَاءَةَ الْجَزُورِ أَيْ نَصِيبًا

البِدَاءَةُ [el-bedā'et] [sehābet] vezninde) Bu dahi bir nesneye sâ'irlerden mukaddem başlamağa denir, bā'nın zammıyla da cā'izdir.

البِدْيَةُ [el-bedī] [bedī] vezninde) Mahlūk ve āferīde ma'nāsınadır; fa'til bi-ma'nāme'f'üldür. Ve emr-i mübde' ma'nāsınadır ki numūne ve misālsiz icād

ve ihtirāc olunan nesnedir. Ba'zı nüshada emr-i bedīc vāki' olmakla şey'-i 'acīb ü garīb demek olur. Ve

بِدِيءٍ [bedī'] Bīr-i İslāmiyye'ye denir ki zamān-ı İslām'da hafr olunan kuyu demektir, bīr-i 'Ādiyye mukābilidir ki bīr-i kadīme demektir, gūyā ki 'Ād kavmine mensūbdur. 'Arablar her kadīm nesneyi kavm-i merkūma nisbet ederler; yukālu: **بِئْرٍ بَدِيءٍ أَيِ إِسْلَامِيَّةٍ يَغْنِي جَدِيدَهُ الْحُفْرَ لَيْسَتْ بِعَادِيَّةٍ** Burada fa'īl bi-ma'nā mef'ūldür. Ve

بِدِيءٍ [bedī'] Evvel ve ibtidā ma'nāsınadır, niteki misālleri mūrūr eyledi.

بَدَاءٌ [Beddā'] (كَتَّانٌ [kettān] vezninde) Bir cemā'atin ismidir. Benī Şevr'den Beddā' b. el-Ĥāriş ve Becīle kabīlesinden Beddā' b. Fityān ve Murād kabīlesinden Beddā' b. 'Āmir, o cemā'attendir.

الْبَدَاءَةُ [el-budā'et] (bā'nın zammıyla) Bir nebāt adıdır.

الْبَدَاءَةُ [el-bedāt] (bā'nın harekāt-ı selāsı ve dāl'ın feth ve meddiyle) ve

الْبَدَاءَةُ [el-bede'et] (fetehtla) ve

الْمُبْدَأُ [el-mubde'] (mīm'in zammı ve bā'nın sükūnuyla) ve

الْمُبْدَأُ [el-mebde'] (mīm'in fethiyle) ve

الْمُبْدَأَةُ [el-mebde'et] (kezālik mīm'in fethiyle) Evvel-i hāl ve ibtidā-yı neş'et ma'nāsına ismlerdir, niteki İbn 'Udays, *Bāhīr* nām kitābında bu ma'nāya sebt eyledi; yukālu: **كَانَ ذَلِكَ الْأَمْرُ فِي بَدَائِنَا [مَثَلَتُهُ الْبَاءِ] وَبَدَائِنَا وَمُبْدَائِنَا وَمَبْدَائِنَا وَمَبْدَائِنَا أَيِ فِي أَوَّلِ حَالِنَا وَنَشَائِنَا**

الْبِدِيَّةُ [el-bedī'et] (bā'nın fethi ve dāl'ın kesr ve meddiyle) Bir nesneye sā'irlerden mukaddem başlamağa denir, **بَدَاءَةٌ** [bedā'et] gibi. Ve bedīhe ma'nāsınadır ki bilā-fikrin ve lā-reviyyetin söylenen söze denir. Hā,

nakliyye-i ismiyyedir.

الْبَدَاءَةُ [el-bedā'et] (bā'nın fethiyle) Bu dahi **بِدِيَّةٌ** [bedīhet] ma'nāsınadır; yukālu: **هُوَ ذُو بَدِيَّةٍ وَبَدَاءَةٍ أَيِ بَدِيَّةٍ**

[ب ذ أ]

الْبُذَاءُ [el-bez'] (bā'nın fethi ve zāl-ı mu'cemenin sükūnuyla) Bir nesnede bir kerīh ve nā-matbūc hālet hiss eylemekle ondan yiğrenmek ma'nāsınadır; yukālu: **بَدَأَ الشَّيْءُ بَدَأً مِّنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا رَأَى مِنْهُ خَالًا كَرِهَهَا** Ve bir nesneyi hor ve hakīr görmek ma'nāsınadır ki horlamak ta'bīr olunur; yukālu: **بَدَأَهُ أَيِ اخْتَقَرُهُ** Ve bir nesneyi beğenmeyip zemm eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **بَدَأَ الْأَرْضَ أَيِ ذُمَّهُ** ve yukālu: **ذَمَّ مَرْعَاهَا**

الْبِدْيَةُ [el-bezī'] (بَدِيْعٌ [bedīc] vezninde) Recūl-i fāhiş ya'nī mahfūzu'l-lisān olmayan bed-zebān kişiyeye denir ki dili zifır ta'bīr olunur. Ve mer'āsı olmayan mahalle denir.

الْبَدَاءُ [el-bezā'] (سَمَاءٌ [semā'] vezninde) ve

الْبَدَاءَةُ [el-bezā'et] (سَمَاحَةٌ [semāhat] vezninde) Bir kimse bezī ya'nī bed-zebān olmak ma'nāsınadır; yukālu: **بَدَأَ الرَّجُلُ وَبَدِيءٌ وَبَدَأَ بَدَأً أَوْ بَدَاءَةً مِّنَ الْبَابِ الْحَامِسِ وَالرَّابِعِ وَالثَّلَاثِ إِذَا صَارَ بَدِيئًا**

الْمُبَادَأَةُ [el-mubāzē'et] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'et] vezninde) ve

الْبِدَاءُ [el-bizā'] (bā'nın kesriyle ki masdar-ı sānīdir) Bir adama yāhūd birbiriyle fuhş ve nā-sezā söyleşmek ma'nāsınadır; yukālu: **بَادَأَهُ مُبَادَأَةً وَبَدَأَ إِذَا فَاحَشَهُ**

[ب ر أ]

الْبِرْوَةُ [el-ber'] (bā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) ve

البُرُوءُ [el-burū] (قُعُودٌ [ku'ūd] vezninde) Yaratmak, halk ma'nāsınadır; yukālu: بَرَأَ اللهُ الخَلْقَ بَرَاءً وَبُرُوءًا مِنَ النَّبَابِ الثَّلَاثِ أَيَّ خَلَقَهُمْ **بُرُوءٌ** [ber] ve

بُرُوءٌ [burū] Hasta sıhhat ve ifakat bulmak ma'nāsınadır ki sağalmak ta'bir olunur.

البُرُوءُ [el-burū] (bā'nın zammı ve rā'nın sükūnuyla) **بُرُوءٌ** [ber] ma'nāsınadır; yukālu: بَرَأَ الْمَرِيضُ بُرُوءًا بِالضَّمِّ وَبُرُوءًا مِنَ النَّبَابِ الثَّلَاثِ وَالْأَوَّلِ وَبُرُوءٌ وَبَرِيٌّ بُرُوءًا بِالْفَتْحِ وَبُرُوءًا بِالضَّمِّ وَبُرُوءًا مِنَ النَّبَابِ الْخَامِسِ وَالرَّابِعِ إِذَا نَقَعَهُ

Mü'ellif gerçi نَقَعَهُ [neqāhet]i māddeinde hasta sıhhatte yüz tutmak yāhūd ifakat bulmak ile 'ale'l-ihtilāf tefsir edip lakin ümmehāt-ı sā'irede ma'nā-yı evvel tercih olunup ve burada mü'ellifin murādı, ma'nā-yı sānīdir. Ve mü'ellif *Başā'ir*'de bu resme tahkik eylemiştir ki **بُرُوءٌ** [ber] mādresi fi'l-asl mücāvereti mekrūh ve nā-matbūc olan nesneden tefassī ve tebā'üd ma'nāsına mevzū'dur: بَرَأَ مِنَ الْمَرَضِ ve بَرِيٌّ مِنْ فُلَانٍ ve بَرِيٌّ مِنْهُ kavleri bu ma'nādan müteferri'dir. Ve Zemaḥşerī ﴿فَتَوَبُّوا إِلَىٰ بَارِيكُمْ﴾ āyet-i kerīmesinin tefsirinde demiştir ki بَارِيٌّ [Bāri] esmā-ı sıfāt-ı ilāhiyyedir, cins-i mahlūku tefāvütten berī olarak halk eden Ḥallāk-ı bī-ḡūn'un ism-i şerīfidir. Ve Beydāvī tahkikine göre asl-ı mādde, hulūsu'ş-şey' an-gayrihi ma'nāsına mevzū'dur, o dahi yā 'alā-sebīli't-tefassī olur; meselā 'alālin mübtelā olduğu 'illetten selāmet bulması gibi; yukālu: بَرِيٌّ مِنَ الْمَرِيضِ yāhūd 'alā-sebīli'l-inşā olur; ke-kavlihi: بَرَأَ اللهُ آدَمَ مِنَ الطَّيْنِ Pes **بُرُوءٌ** [ber] mādresini mutlak halk ma'nāsında isti'māl, itlāk ve takyīd 'alākasıyla mücāz olur. Ve kaldı ki tefāvütten murād, 'adem-i tenāsübdür, pes 'adem-i tefāvüt 'ayn-ı

tenāsüb olur, meselā a'zā-ı hayvāniyye her ne kadar muhtelifetü'l-eşkāl ve'l-akdār ise de ihtilāfı, ihtilāf-ı tenāzum u tenāsübdür, ihtilāf-ı e'imme rahmet olduğu gibi. Meselā re's ile sā'ir a'zā-ı bedeniyye bi'l-cümle tenāsüb-i tabī'ī üzeredir, her ne kadar şekl ve mikdārda mütehālif ise de, zīrā re's meselā kebīr ve beden sagīr olsa, yāhūd re's tavīl ve beden kasīr olsa, endām ve tenāsüb olmayıp şekl-i nā-zībā olacağı hüveydādır. İntehā. Ve

بُرُوءٌ [burū] Bir nesneden berī ve bīzār olmak ma'nāsınadır, ke-mā se-yuzkeru.

الْبِرَاءُ [el-berā] (سَلَامٌ [selām] vezninde) ve **الْبِرَاءَةُ** [el-berā'et] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) **بُرُوءٌ** [burū] ma'nāsınadır; yukālu: بَرِيٌّ مِنَ الْأَمْرِ يَبْرَأُ أَيَّ مِنَ النَّبَابِ الرَّابِعِ وَيَبْرَأُ بِالضَّمِّ أَيَّ مِنَ النَّبَابِ الْخَامِسِ وَهُوَ نَادِرٌ، بَرَاءٌ وَبِرَاءَةٌ وَبُرُوءٌ إِذَا تَبَرَّأَ مِنْهُ Ve

بِرَاءٌ [berā] (سَلَامٌ [selām] vezninde) Bir nesneden berī ve bīzār olan kişiye denir; yukālu: أَنَا بَرَاءٌ مِنْهُ أَيَّ بَرِيٌّ Ve işbu **بِرَاءٌ** [berā] kelimesi fi'l-asl masdar olmakla tesniye ve cem' ve te'nīs gavā'ilinden müberrādır. Ve

بِرَاءٌ (berā) Her ayın evvel gecesine, 'alā-kavlin evvel gününe yāhūd āhir gecesine yāhūd āhir gününe itlāk olunur. Kamerin şemsten berī olduğu, sebab-i tesmiyedir. Ve

بِرَاءٌ [Berā] A'lām-ı ricāldendir: el-Berā b. Mālik ve el-Berā b. 'Āzib ve el-Berā b. Evs ve el-Berā b. el-Ma'rūr ashābdandır; ve el-Berā b. Ḳabāşa muhtelifü's-sahābedir. Bunlarda lemha-i vasfiyyet olmakla harf-i ta'rīfle mersümdür.

الْإِبْرَاءُ [el-ibrā] (hemzenin kesriyle) Has-tayı sağ ve dürtüst eylemek ma'nāsınadır;

yukālu: أَمْرًا اللهُ مِنَ الْمَرَضِ أَيْ عَافَاهُ Ve ba'īd ve bīzār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَمْرًا اللهُ مِنَ الْمَرَضِ أَيْ عَافَاهُ İbrā-yı zimmet bu ma'nādandır. Ve ayın evvel gecesine yāhūd evvel gününe girmek ma'nāsınadır, 'ale'l-ihlāfī'l-mezkūri, yukālu: أَمْرًا اللهُ مِنَ الْمَرَضِ أَيْ عَافَاهُ إِذَا دَخَلَ فِي الْبَرَاءِ

أَمْرًا اللهُ مِنَ الْمَرَضِ أَيْ عَافَاهُ [el-bārī] (hemze ile) ve

أَمْرًا اللهُ مِنَ الْمَرَضِ أَيْ عَافَاهُ [el-berī] (fa'īl) [fa'īl] vezninde. Bunda bi-gayri hemzetin dahi menkūldür) Maraz u illetten dürtüst olmuş kişiye denir, fā'īl bi-ma'nā mef'ūldür; yukālu: أَصْبَحَ أَمْرًا اللهُ مِنَ الْمَرَضِ أَيْ عَافَاهُ Kāle fi'l-Esās "حَقٌّ عَلَى الْبَارِي أَنْ يُؤَدِّيَ شُكْرَ الْبَارِي" Ve

أَمْرًا اللهُ مِنَ الْمَرَضِ أَيْ عَافَاهُ [berī] lafzının cem'ī brā [birā] gelir kirām [kirām] vezninde. Ve

أَمْرًا اللهُ مِنَ الْمَرَضِ أَيْ عَافَاهُ [berī] Bir nesneden müteberri ve hālī'z-zimmet olan kişiye denir; yukālu: أَمْرًا اللهُ مِنَ الْمَرَضِ أَيْ عَافَاهُ أَمْرًا اللهُ مِنَ الْمَرَضِ أَيْ عَافَاهُ Bunu cem'ī berīyūn [berīyūn] gelir ve burā [burā] gelir فَكَّاهًا [fukahā] vezninde ve brā [birā] gelir kirām [kirām] vezninde ve ebrā [ebrā] gelir ešraf [ešraf] vezninde ve ebriyā [ebriyā] gelir enšibā [enšibā] vezninde ve burā [burā] gelir ruḥāl [ruḥāl] vezninde. Mü'ennesi berīet [berīet] tir hā'yla. Cem'ī berīyāt [berīyāt] gelir ve berīyāt [berīyāt] gelir hemzeyi yā'ya kalb ve idgāmla ve berāyā [berāyā] gelir ḥatāyā [ḥatāyā] vezninde.

Şārih der ki mü'ellif mu'tel bābında maḥlūk ma'nāsına olan berīyet [berīyet] māddeğini hemze bābına ihāle edip lākin burada ona tasaddī eylemedi. Başā'ir'de beyānına göre ḥalk [ḥalk] ma'nāsına olan ber [ber] māddeğinden fa'iletir yāhūd berī [berī] māddeğinden mu'teldir. Evvele göre hemzesi yā'ya mübeddedir.

أَمْرًا اللهُ مِنَ الْمَرَضِ أَيْ عَافَاهُ [ibnu'l-berā] (bā'nın fethiyle)

Ayın evvel gününün yāhūd gecesinin künyesidir.

أَمْرًا اللهُ مِنَ الْمَرَضِ أَيْ عَافَاهُ [et-tebri'et] [tef'ilet] [tef'ilet] vezninde) Berī ve bīzār kılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَمْرًا اللهُ مِنَ الْمَرَضِ أَيْ عَافَاهُ

أَمْرًا اللهُ مِنَ الْمَرَضِ أَيْ عَافَاهُ [et-teberru] [tefa'ul] vezninde) Berī olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَمْرًا اللهُ مِنَ الْمَرَضِ أَيْ عَافَاهُ تَبَرُّوا إِذَا صَارَ بَرِيًّا

أَمْرًا اللهُ مِنَ الْمَرَضِ أَيْ عَافَاهُ [mufā'let] [mufā'let] vezninde) Birbirinden ayrılmak, müfārat ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: أَمْرًا اللهُ مِنَ الْمَرَضِ أَيْ عَافَاهُ بَارَأْتُ شَرِيكِي أَيْ فَارَقْتُهُ ve yukālu: أَمْرًا اللهُ مِنَ الْمَرَضِ أَيْ عَافَاهُ أَمْرًا اللهُ مِنَ الْمَرَضِ أَيْ عَافَاهُ عَلَى الْفِرَاقِ ve minhu أَمْرًا اللهُ مِنَ الْمَرَضِ أَيْ عَافَاهُ كَالْخَلْعِ

أَمْرًا اللهُ مِنَ الْمَرَضِ أَيْ عَافَاهُ [el-istibrā] [istif'āl] vezninde) Hatuna hayz görünce kadar kurbān eylememek ma'nāsınadır ki rahiminin cenīnden berī olmasını talep eylemekten 'ibārettir. Murād, bir kimse bir cāriyeyi temellük eyledikte, rahimi hayzdan pāk olduğu zuhūruna intizār ile müddet-i ma'lūme tevakkuf edip ona kurbān eylememek ki şāyed hamli var ise evvelki mālikinden olduğu zāhir ola; yukālu: أَمْرًا اللهُ مِنَ الْمَرَضِ أَيْ عَافَاهُ إِسْتَبْرَاهَا إِذَا لَمْ يَطَّأَهَا حَتَّى تَحِيضَ

Şārih der ki bu mesele 'iddet-i ricāl aksāmındandır. Kezālik dār-ı harbde mütezevvice olan hatun, dār-ı İslām'a muhācereten hurūc eylese, 'iddet gözetmeyerek fi'l-hāl bir Müslümān onu tezevvüc eder, lākin bir hayz ile istibrā eylemedikçe kurbān cā'iz değildir. Kezālik mezīnesini zānisi tezevvüc eyledikte, yine bir hayz ile istibrāya muhtācdır. İntehā. Ve

أَمْرًا اللهُ مِنَ الْمَرَضِ أَيْ عَافَاهُ [istibrā] İstincānın kuddāmīsidir ki tebevvl 'akibinde ālet-i rücūliyyeti taş yā su ile tanzīf edip eser-i bevlden pāk ve berī eylemekten 'ibārettir; yukālu: أَمْرًا اللهُ مِنَ الْمَرَضِ أَيْ عَافَاهُ

إِسْتَبْرَأَ الْفَرْجَ Mü'ellif الذَّكَرَ أَيِ اسْتَنْقَاهُ مِنَ الْبُؤْلِ [istebre'e'l-ferce] 'unvāniyla irād eylese idi, eşmel olur idi.

البُرْءَةُ [el-bur'et] [جُرْعَةً] [cur'at] vezninde) Avcı gömeltisine denir, قُتْرَةُ الصَّائِدِ [kutretu's-şā'id] ma'nāsınadır.

[ب س أ]

البَسَاءُ [el-bes'ā] (bā'nın fethi ve sīn-i müh-melenin sükūnuyla) ve

البِسَاءُ [el-bese'ā] (fethateynle) ve

البِسَاءُ [el-besā'] [سَلَامٌ] [selām] vezninde) ve

البُسُوءُ [el-busū'] [فُعُودٌ] [ku'ūd] vezninde) Yüz göz öğrenip bir şey ile üns ü ülfet eylemek ma'nāsınadır ki alışmak ta'bīr olunur; yukālu: بِسَاءٌ بِهِ وَبَسِيءٌ بِهِ وَبَسَاءٌ وَبَسَاءٌ وَإِنْسٌ بِهِ وَبُسُوءٌ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ وَالرَّابِعِ إِذَا نَسَّ بِهِ

بَسَاءٌ [bes'ā] (sīn'in sükūnuyla) ve

بُسُوءٌ [busū'] [فُعُودٌ] [ku'ūd] vezninde) Bir nesneyi hemîşe işleyip 'ādet ve idmān eylemek ma'nāsınadır; yukālu: بَسَاءٌ بِالْأَمْرِ وَبَسَاءٌ وَبُسُوءٌ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا مَرَّ عَلَيْهِ

بَسَاءٌ [el-ibsā'] (hemzenin kesriyle) Bir şey'i, şey-i āhere alıştıırıp enīs ve rām eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَبْسَأْتُهُ فَبَسِيءٌ

البِسُوءُ [el-besū'] [صَبُورٌ] [şabūr] vezninde) Şol nākadır ki süttünü sağan kişiye öğrenip alışmakla serkeşlik eylemeyi rām ola. Türkīde ikdi ve alışkan ta'bīr olunur; yukālu: نَاقَةٌ بَسُوءٌ إِذَا كَانَتْ لَا تَمْنَعُ الْحَالِبَ يَغْنِي لِإِنْفِهَا إِيَّاهُ

[ب ش أ]

بِشَاءَةٌ [Beşā'et] (feth-i bā' ve şīn-i mu'ceme ve medd ile) Bādiyede bir mevzi' ismidir.

[ب ط أ]

البِطْءُ [el-buṭ'] (bā'nın zammı ve ṭā'nın sükūnuyla) ve

البِطَاءُ [el-biṭā'] [كِتَابٌ] [kitāb] vezninde) Gecikmek ve oyalanıp eğlenmek ve ağır deprenmek ma'nāsınadır, sūr'at mukābilidir; yukālu: بَطُؤُ الرَّجُلِ بَطُئًا وَبِطَاءً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ ضِدُّ أَسْرَعَ

الإِبطَاءُ [el-ibṭā'] (hemzenin kesriyle) Bu dahi gecikmek ve ağır deprenmek ma'nāsınadır; yukālu: أَبْطَأَ الرَّجُلُ إِبطَاءً بِمَعْنَى بَطُؤٌ Ve bir kimsenin dābbesi eşkin olmayıp künd ve girān olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَبْطَأَ الْقَوْمُ إِذَا كَانَتْ دَوَابُّهُمْ بِطَاءً Ve bir nesneyi geciktirmek ve 'avk ve te'hīr eylemek ma'nāsına müte'addī olur; yukālu: أَبْطَأَ بِهِ إِذَا أَخَّرَهُ

البِطْيَاءُ [el-beṭī'] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) Hemîşe deprenişi ağır, künd-pāy olan insān ve hayvāna denir ki kabran ta'bīr olunur. Cem'i بِطَاءٌ [biṭā'] gelir كِرَامٌ [kirām] vezninde. Ve

بِطْيَاءٌ [Beṭī'] muhaddisīnden Ebu'l-Abbās Aḥmed b. el-Ḥuseyn el-Āḫūlī lakabıdır.

البِطْءُ [el-buṭ'] (bā'nın zammı ve ṭā'nın sükūnuyla) ve

البِطْيَاءُ [el-buṭ'ā] [بُشْرَى] [buşrā] vezninde) Dehr ve zamāna itlāk olunur ve bu, Benī Yerbū' lügatidir, tekūlu: لَمْ أَفْعَلْهُ بِطْءًا يَاهَذَا وَبِطْيَاءُ أَيِ الدَّهْرِ Ve bunlar zarfiyyet üzere mansūblardır.

بِطْءَانَةٌ [buṭ'āne] (bā'nın zammı ve fethi ve ṭā'nın sükūnu ve nūn'un fethiyle) Ma'nā-yı ta'accübü mutazammın ism-i fi'l-i māzīdir; yukālu: بَطْءَانٌ ذَا خُرُوجًا أَيِ بَطُؤٌ Ya'nī "Onun çıkması ne 'aceb gecikti!"

التَّبْطِيءُ [et-tabṭī'] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde)

Geciktirmek ve matl ve te'hîr eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: بَطَأًا عَلَيْهِ بِالْأَمْرِ أَيَّ أَخْرَهُ

[ب ك أ]

البَيْكَةُ [el-bek²] (bā'nın fethi ve kāf'ın sükûnuyla) ve

البَيْكَاءَةُ [el-bekā²et] (kerāmet) [kerāmet] vezninde) ve

البُكُوءُ [el-bukū²] (fū'ūd) [fū'ūd] vezninde) ve

البُكَاءُ [el-bukā²] (gūrāb) [gūrāb] vezninde) Nākanın süttü az olmak ma'nâsınadır, lākin:

Şārih ta'mīm eylemiştir; yukâlu: بَكَاتِ النَّاقَةُ وَبُكُوَتْ بِكُنَّا وَبُكَاءَةٌ وَبُكُوءٌ وَبُكَاءٌ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ وَالْخَامِسِ إِذَا قَلَّ لَبْنُهَا

البُكْيَةُ [el-bekī²] (fa'īl) [fa'īl] vezninde) ve

البُكَيْتَةُ [el-bekī²et] (hā'yla) Süttü az olan nākaya denir. Cem'leri بَكَاءٌ [bikā²] gelir; كَرِيمٌ [kerīm] ve كِرَامٌ [kirām] gibi ve بَكَيَا [bekāyā] gelir, خَطِيئَةٌ [ḥaṭī²et] ve خَطَايَا [ḥaṭāyā] gibi.

البَيْكَةُ [el-bek²] (bā'nın fethi ve kāf'ın sükûnuyla) ve

البَيْكَا [el-bekā] (bā'nın fethi ve elif'in kasrıyla) Bir nev^c nebāt adıdır; müfredleri بَيْكَةً [bek²et] ve بَيْكَاتٌ [bekāt] gelir hā'yla.

[ب و أ]

البُؤَاءُ [el-bev²] (bā'nın fethi ve vāv'ın sükûnuyla) Bir nesneye rüçü^c edip varmak ma'nâsınadır. 'alā-kavlin eşyā-ı sâ'ireden bi'l-külliyeye munkatı^c olup o nesneye mütehasıs olmak ma'nâsınadır; yukâlu: بَاءٌ بَدْنِهِ بَدْمِهِ أَيَّ أَوْاعْتَرَفَ بِهِ وَبَوَاءٌ أَيَّ أَحْتَمَلَهُ أَوْاعْتَرَفَ بِهِ Ve bā-i ta'diye ile sılalandıkta ırcā^c ma'nâsına olur; tekülü: بُوْتُهُ أَيَّ أَرْجَعْتُهُ Ve 'inde'l-Kisāī binefsihî müte'addī olur; tekülü: بُوْتُهُ أَيَّ أَرْجَعْتُهُ Mü'ellif *Başā'ir*'de demiştir ki بَوَاءٌ [bevā²]

māddesi asl bir mekânın müsāvāt-ı eczāsı, ya'nî her yeri düz ve berāber olmak ma'nâsına mevzū^cdur; بُئُوٌ [nubuvv] mukābilidir ki eczā-yı mekāniyyenin münāfātından 'ibārettir ve ma'anī-i sâ'ire bi'l-cümle ona rāci^cdir. Meselā bir şey^e rüçü^c ve inkıtā^c güyā ki onu mekân-ı muvāfık bulmakla ona rāci^c ve munkatı^c olmuş olur. Ve تَبَوُّيٌّ [tebvī²]-i rumh ki bir kimseye mızrak doğultmaktır, güyā ki onun bedenini mızrağa mekân-ı muvāfık tehyi^e eylemiş olur ve كُفُوٌ [kufv] ve عَدِيلٌ [ādīl] ve إِعْتِرَافٌ [i'tirāf] ma'nalarında dahi tesāvī hāleti derkārdir. İntehā. Ve

بَوَاءٌ [bev²] Kelimesi uymak, muvāfakat ma'nâsınadır; yukâlu: بَاءٌ الشَّيْءُ بِهِ إِذَا وَاْفَقَ وَتَكَوَلُّ: بَاءُ نَبِيِّ الشَّيْءِ أَيَّ وَاْفَقَنِي Ve ikrār eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: بَاءٌ بِدَمِهِ أَيَّ أَقَرُّ

Şārih der ki ikrār ma'nâsında dā'imā 'aleyh ve mazarrat mevki^cinde isti'māl olunur, menfa'at cihetinde isti'māl olunmaz, hattā seyyidü'l-istigfārda "أَبُوهُ بِدَنْبِي" bu māddedendir ki "Kendi cürmümü ikrār ve istid'ā-yı 'afv ve magfiret-i perverdigār ederim." demektir. İntehā. Ve

بَوَاءٌ [bev²] ve

بَوَاءٌ [bevā²] (selām) [selām] vezninde) Bir günāhı üzerine alıp yüklenmek yāhūd günāhı i'tirāf eylemek ma'nâsınadır ki mā'nā-yı sâbıkın 'aynı olur ve takrīr-i şārih üzere husūs dahi yoktur, yukâlu: بَاءٌ بَدْنِهِ بَدْمِهِ أَيَّ أَوْاعْتَرَفَ بِهِ وَبَوَاءٌ أَيَّ أَحْتَمَلَهُ أَوْاعْتَرَفَ بِهِ Ve kısısta maktül-i sāniyi evvele 'adīl ve hemtā kılmak ma'nâsınadır ki kanı kana berāber tutmak ta'bīr olunur; yukâlu: بَاءٌ دَمُهُ بِدَمِهِ أَيَّ عَدَلُهُ Ve kısısta nazīr olmak, ya'nî kātīl kısısen maktül olmakla kan kana berāber

tutulmak ma'nāsınadır. Ve gāh olur ki bir kabileden birisi āher kabileden bir kimseyi katl eylemekle maktülün kavmi dahi kätilin kavminden bir adamı katl edicek 'ādet-i A'rāb u Terākime üzere kısās muvāfık olmuş olur; yukālu: إِذَا فُلَانٌ بِفُلَانٍ إِذَا قُتِلَ بِهِ فَقَاوَمَهُ أَيَّ عَادَلَهُ

الإِبَاءُ [el-ibā'et] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi şey'i āhere ircā'e eylemek ma'nāsınadır; tekülü: أَبَاءَهُ إِلَيْهِ أَيَّ أَرْجَعْتُهُ Ve kätili kısāsen katl eylemekle kanı maktülün kanına berāber tutulmak ma'nāsınadır; yukālu: أَبَاءَ فُلَانًا فُلَانًا إِذَا قُتِلَ بِهِ فَقَاوَمَهُ Ve konağa kondurmak ma'nāsınadır; yukālu: أَبَاءَهُ فِي الْمَنْزِلِ أَيَّ أَنْزَلَهُ فِيهِ ve tekülü'l-'Arab: فُلَانٌ مَبَاوَأَهُ فِي فُلَانٍ أَيَّ تَذَهَبَ Bu kelām beyābānın fart-ı vüs'atinden kināyedir; ya'nī "O beyābān bir derecede vüs'atlidir ki güyā ekābir-i beyābān dahi zamīme olmakla sālīkini zamīme-i mezbūreye isāl ve inzāl eder" demektir. **إِبَاءَةٌ** [ibā'et] kelimesi, yoksa Mütercim-i *Şihāh*'ın vehmi gibi sülāsiden ve zehāb ma'nāsına değıldir ki hattā vāviyye ve yā'viyye olması cāy-ı te'emmul ola. Ve

إِبَاءَةٌ [ibā'et] Konağa konup yerleşmek ma'nāsınadır; yukālu: أَبَاءَهُ بِالْمَكَانِ إِذَا حَلَّهُ وَاقَامَ بِهِ Ve deveyi yatağına çevirmek ma'nāsınadır; yukālu: أَبَاءَهُ الْإِبِلَ إِذَا رَدَّهَا إِلَى الْمَبَاوَأِ Ve kaçmak ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: أَبَاءَهُ مِنْهُ إِذَا فَزَّ Ve deriyi dibāgata yatırmak ma'nāsınadır; yukālu: أَبَاءَهُ الْأَدِيمَ إِذَا جَعَلَهُ فِي الدَّبَاغِ

البَاءَةُ [el-bā'et] [bā'at] vezninde) ve

البَاءُ [el-bā'] (hā'sız) Nikāh ma'nāsınadır ki tezevvüc ve cimā'dan e'ammdır ve bu, ma'nā-yı ātīden ya'nī mahall-i istirāhat ü itmi'nān olan menzil ma'nāsından

me'hüzdür. Ve

بَاءَةٌ [bā'et] Konağa denir, مَنْزِلٌ [menzil] ma'nāsına.

التَّبْوِيُّ [et-tebvī'] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Nikāh eylemek, ya'nī cimā'e yāhūd tezevvüc eylemek ma'nāsınadır; yukālu: بَوَّأَهُ بَوَّأَهُ الرِّجْلُ الْمَرْأَةَ تَبْوِيًّا إِذَا أَنْكَحَهَا Ve bir kimseyi konağa kondurmak ma'nāsınadır; yukālu: بَوَّأَهُ فِي الْمَنْزِلِ أَيَّ أَنْزَلَهُ Ve bir kimseye karşı mızrak doğrultmak ma'nāsınadır; yukālu: بَوَّأَهُ الرُّمْحَ نَحْوَهُ إِذَا قَابَلَهُ يَغْنِي سَدَدَهُ Ve konağa konup yerleşmek ma'nāsınadır; yukālu: بَوَّأَهُ الْمَكَانَ إِذَا حَلَّهُ وَاقَامَ بِهِ

المُبَاوَأَةُ [el-mubāve'et] [mufā'alet] vezninde) Kätilin kanını maktülün kanına berāber tutmak ma'nāsınadır; yukālu: بَاوَأَهُ فُلَانًا بِفُلَانٍ مَبَاوَأَةً إِذَا قُتِلَ بِهِ فَقَاوَمَهُ

التَّبَاوُؤُ [et-tebāvu'] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) İki nesne birbirine 'ādīl ve yeksān olup berāberleşmek ma'nāsınadır, gerek kemmiyyet ve gerek keyfiyyet cihetiyle olsun; yukālu: الشَّيْئَانِ تَبَاوَأَا أَيَّ تَعَادَلَا

البَيْئَةُ [el-bī'et] (bā'nın kesri ve meddiyle) **إِبَاءَةٌ** [ibā'et]ten ismdir, yurda yā konağa konmak hāletine denir ve yurda ve konağa da **بَيْئَةٌ** [bī'et] itlāk olunur, مَنْزِلٌ [menzil] gibi. Ve mutlakan hālet ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: إِنَّهُ لَحَسَنُ الْبَيْئَةِ أَيَّ الْحَالَةِ

المَبْيَأَةُ [el-meb'et] (mīm'in fethi ve bā'nın sükunıyla) Konağa ve yurda denir, مَنْزِلٌ [menzil] ma'nāsına; yukālu: هُوَ رَحْبُ الْمَبْيَأَةِ Ve dağlarda olan arı yuvasına ve sūrāhına denir. Ve rahimde olan yavru yatağına denir, zih-dān ma'nāsına. Ve yaban öküzünün yatağına denir. Ve suya karīb yerde olan deve yatağına denir, مَعْطَنٌ [ma'çin] ma'nāsına.

التَّبْوُؤُ [et-tebevvu'] (تَفْعِيلٌ [tefā'ul] vezninde)

de) Yurda ve konağa konup yerleşmek ma'nāsınadır; yukālu: تَبَوَّأَ بِالْمَكَانِ إِذَا حَلَّهُ وَأَقَامَ بِهِ

الْبَوَاءُ [el-bevā'] (bā'nın fethiyle) Berāberlik, sevā ma'nāsınadır; yukālu: الْقَوْمُ عَلَى بَوَاءٍ أَيْ أَجَابُوا عَنْ بَوَاءٍ وَاحِدٍ أَيْ سَوَاءٍ بِجَوَابٍ وَاحِدٍ Ya'nī "Cümlesi, müttetikü'l- kelime yeksān olmalarıyla yek-dehen ve yek-sūhan olarak bir cevābla cevāb verdiler." Ve

بَوَاءٌ [bevā'] Küf' ve hemtā ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ بَوَاءٌ لَهُ أَيْ كَفُوٌّ Ve

بَوَاءٌ [Bevā'] Arz-ı Tihāme'de bir vādī ismidir.

الْمُبَيْتَةُ [el-mub'et] (mīm'in zammı ve bā'nın kesr ve meddiyle) Pek gerekli mühimme ve hācete denir; yukālu: حَاجَةٌ مُبَيْتَةٌ أَيْ شَدِيدَةٌ Ve bu, إِبَاءَةٌ [ibā'et] kelimesinden ism-i fā'ildir, hācet-i merkūme gūyā ki havāyic-i sā'ireden munkatı' ve hemān kendisine ihtisās ve iktisāra bā'is olmuştur.

[ب ه أ]

الْبَهَاءُ [el-behā'] (bā'nın fethi ve hā'nın sükūnuyla) ve

الْبُهْوَاءُ [el-buhū'] [ku'ūd] vezninde) ve

الْبِهَاءُ [el-behā'] [selām] vezninde) Bir nesneye alışıp üns ü ülfet eylemek ve dadanmak ma'nāsınadır; yukālu: بَهَاءٌ بِهِ وَبِهَيٍّْ وَبُهْوَةٌ بَهْتًا وَبُهْوَةٌ وَبِهَاءٌ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ وَالرَّابِعِ وَالْحَامِسِ Ve şu'ūr ve idrāk ma'nāsınadır; yukālu: مَا بَهَاتُ لَهُ أَيْ مَا فَطِنْتُ Ve

بَهَةٌ [beh'] [men'] vezninde) Hāneyi esāsü'l-beyt ta'bīr olunan eşyādan hālī eylemek, ya'nī āher yere nakl edip hāneyi boşaltmak ma'nāsınadır. 'alā-kavlin yırtıp paralamak ma'nāsınadır ki bunda beytten

murād beyt-i A'rāb ve ahşam olan çadır ve obadır; yukālu: بَهَاءُ الْبَيْتِ بَهْتًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا أَخْلَاهُ مِنَ الْمَتَاعِ أَوْ خَرَقَهُ

الْإِبْتِهَاءُ [el-ibtihā'] [ifti'āl] vezninde) Bu dahi alışıp üns ve ārām eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِبْتِهَاءٌ بِهِ إِذَا أُنْسَ بِهِ

بِهَاءٌ [Behā'i] [qā'āmi] vezninde ki āhiri kesr üzere mebnīdir) Bir hatunun ismidir.

الْبِهَاءُ [el-behā'] [sehāb] vezninde) Şol nākadır ki sütünü sağan kişiye öğrenip alışmakla serkeşlik eylemez ola, ona alışkan ta'bīr olunur; yukālu: نَاقَةٌ بِهَاءٍ أَيْ بَسُوْءٌ

الْإِبْهَاءُ [el-ibhā'] (hemzenin kesriyle) Bu dahi hāneyi boşaltmak yāhūd hark eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَبْهَأَ الْبَيْتَ إِذَا أَخْلَاهُ مِنَ الْمَتَاعِ أَوْ خَرَقَهُ

FASLU'T-TĀ'İ'L-FEVKIYYE

(فَضْلُ النَّاءِ الْفَوْقِيَّةِ)

[ت أ ت أ]

التَّأْتَاءُ [et-te'te'et] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Mutlakan bir nesnenin savtından hikâyesidir. Ve hîn-i tekellümde lisân ekserî tâ' harfine çalınmak ma'nâsınadır, niteki fâ' harfine çalınmağa فَأْتَاءٌ [fe'fe'et] denir; yukâlu: فِيهِ تَأْتَاءٌ أَي يَتَرَدَّدُ فِي النَّاءِ إِذَا تَكَلَّمَ Ve

تَأْتَاءٌ [te'te'et] ve

تَأْتَاءٌ [te'tā] (سَلْسَالٌ [selsāl] vezninde) Tekeyi keçiye aşmak için çağırarak ma'nâsınadır; yukâlu: تَأْتَأُ النَّيْسُ إِذَا دَعَاهُ لِيُقْبَلَ Ve tıfl-ı sağır emekleyerek yürümek ma'nâsınadır ki bu ta'bîr lisânımızda dahi vardır; yukâlu: يَتَأْتِي الطِّفْلُ أَي يَمْشِي Ve meydân-ı muhârebeye şecâ'atine iftihâr ve a'dâyı ihtikâr zımında salını salını yürümek ma'nâsınadır; yukâlu: تَأْتَأُ الْمُحَارِبُ إِذَا تَبَحَّثَرَ فِي الْحَرْبِ

التَّأْتَاءُ [et-te'tā] (سَلْسَالٌ [selsāl] vezninde) Hîn-i tekellümde lisânı ekserî tâ' harfine çalınan kimsedir, o kimseye teteyi ta'bîr olunur. Ve

تَأْتَاءٌ [te'tā] Tekeyi keçiye aşmak için çağırarak savttan hikâyesidir.

[ت أ ت أ]

التَّيْتَاءُ [et-teytā] (tā'nın fethi ve elif'in meddiyle) ve

التَّيْتَاءُ [et-tītā] (tā'nın kesriyle) ve

التَّيْتَاءُ [et-ti'tā] (tā'nın kesri ve hemze'nin sükunuyla) Şol kimsedir ki cimâ' eder iken hadesler, ya'nî yestehler ola ki emrâzdandır, ona عَذِيْبُوطٌ [‘izyevt] dahi derler. Ve ‘alâ-kavlin idhâl eylemezden evvel

inzâl eder olan kişiye denir. Bu dahi sulbün rehâvetinden yâhüd şebakın şiddetinden neşet eder; yukâlu: رَجُلٌ تَيْتَاءٌ وَتَيْتَاءٌ وَتَيْتَاءٌ أَي يُحَدِّثُ عِنْدَ الْجَمَاعِ أَوْ يُنَزِّلُ قَبْلَ الْإِبْلَاحِ

[ت ف أ]

التَّفَاؤُ [et-tefe'ā] (tā'nın ve fā'nın fethiyle) Pek hiddetlenip hışm ve gazaba gelmek ma'nâsınadır; yukâlu: تَفَعَّى الرَّجُلُ تَفَعًّا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا احْتَدَّ وَعَضَبَ

التَّفَيْتَاءُ [et-tefī'et] (hemze ile فَعِيلَةٌ [fa'ilet] vezninde) Bir nesnenin zamân ve hengâmına denir; yukâlu: تَفَيْتَاءُ الشَّيْءِ أَي جِيئُهُ وَرَمَانُهُ Ba'zı nüshada وَإِبَائُهُ ‘unvânıyla mersümdür.

Şârih der ki hemzeyi yâ'ya kalb ve idgâmla ve hemzenin takdîmi ve fâ'nın teşdidiyle de lügattir. İntehâ.

Nihâye'de اِئْتَرُ [isr] ve عَقِبْتُ [‘akib] ile müfesserdir ki bir şey'in bilâ-fâsıla ‘akibi demektir. Ve müellif “أ،ف،” maddesinde dahi zikr eylemiştir. Kaldı ki تَفَيْتَاءٌ [tefī'et] “أ،ف،” maddesinden ve تَفَيْتَاءٌ [te'iffet] “أ،ف،” maddesinden ki ikisi de şiddet-i sür‘ate dâldir, me'hüz olmak ba‘îd değildir, fe'l-yunzar.

[ت ن أ]

التَّنْوَاءُ [et-tunū] (nūn'la فُعُودٌ [ku'ūd] vezninde) Mukîm olmak ma'nâsınadır; yukâlu: تَنَأَ بِالْمَكَانِ تَنْوَاءً مِّنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا أَقَامَ

التَّنَاءُ [et-tinā] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) ondan ismdir, ikâmet ma'nâsına.

التَّنَائِي [et-tāni] (صَاحِبٌ [şāhib] vezninde) Dihkân ma'nâsınadır ki köy kethüdâsı demektir. Dihkân, dihhân-ı Fârisiden mu‘arrebdir ki köyün sâhibi ve ulusu demektir. Lisânımızda boy beyi ve köy kethüdâsı ta'bîr olunur. Ve تَنَائِيٌّ [tāni] laf-

zının cem'î تُنَاءٌ [tunnā] gelir tā'nın zammı ve nūn'un teşdidıyla, سُكَّانٌ [sukkān] vezninde. Ve

تَانِيَةٌ [Tānī] muhaddisinden İbrāhīm b. Yezīd ve Muḥammed b. ʿAbdullāh ve Aḥmed b. Muḥammed b. el-Ḥārīs ki Ṭaberānī sāhibidir ve Muḥammed b. ʿÖmer b. Muḥammed b. ʿAbdurrahmān b. Tāne nām zevātın lakablarıdır. Bunlar تَانِيُونٌ [Tānīūn] ile müştehirlerdir.

FASLU'Ş-ŞĀ'İ'L-MÜSELLESE (فَضْلُ النَّاءِ الْمُثَلَّثَةِ)

ث ا ث أ

التَّنَائَةُ [es-seʿseʿet] زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Deveyi suya kandırmak ma'nāsınadır; yukālu: تَنَائًا الإِبِلَ تَنَائًا أَيُّ أَرْوَاهَا Ve susuz ko-mak ma'nāsınadır; yukālu: تَنَائًا الإِبِلَ إِذَا عَطَشَهَا Bu sürette azdāddan olur.

Şārih der ki gerçi mü'ellifin temsîlinden deve kısmına mahsûs olmak müstefād olur, lâkin ʿumûm üzeredir. İntehā. Ve

التَّنَائَةُ [seʿseʿet] Defʿ eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَنَائًا عَنِ الْقَوْمِ إِذَا دَفَعَ عَنْهُمْ Ve alıko-mak, habs ma'nāsınadır; yukālu: تَنَائًا الرَّجُلَ إِذَا حَبَسَهُ Ve sükûn u ārām bulmak ma'nāsınadır; yukālu: تَنَائًا الْعُضْبَ إِذَا سَكَنَ Ve bir nesneyi yerinden ayırıp bertaraf eyle-mek ma'nāsınadır; yukālu: تَنَائًا الشَّيْءَ أَيُّ أَرَاكَ Ve âteşi söndürmek ma'nāsınadır; yukālu: تَنَائًا النَّارَ أَيُّ أَطْفَأَهَا Ve tekeyi dışı-ye çekmek için çağırarak ma'nāsınadır; yukālu: تَنَائًا بِالنَّبِيْسِ إِذَا دَعَاهُ بَعْغِي لِلسِّفَادِ Ve deve susamak ma'nāsınadır ki lâzım olur; yukālu: تَنَائَاتِ الإِبِلِ إِذَا عَطَشَتْ Ve suya kan-mak ma'nāsına olmakla kezâlik azdāddan olur; yukālu: تَنَائَاتِ الإِبِلِ إِذَا رَوِيَتْ

التَّنَائُتُ [et-teseʿsu] تَزَلُّزٌ [tezelzul] vezninde) Sefere ʿazîmeti fesh ve ferâgatle meks ve ikâmet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَنَائًا الرَّجُلَ أَيُّ أَرَادَ سَفَرًا ثُمَّ بَدَأَ لَهُ الْمَقَامُ Ve bir nes-neden heybetlenip havf u endîşe eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَنَائًا مِنْهُ إِذَا هَابَهُ

التَّنَائَةُ [es-seʿsâ] سَلْسَالٌ [selsâl] vezninde) Tekeyi keçiye çekmek için çağırarak savttan hikâyedir.

الإِنَاءُ [el-işâʿet] Hemzenin kesriyle ki رَمِي

[remy] ma'nāsınadır, "ث،و،أ" den me'hūz olmakla māddesinde zıkr olunur. Cevherī, vehmine binā'en burada resm eylemiştir.

Şārih der ki Kisā'ī ve Ebū 'Amr dahi burada zıkr eylediler ve müellif, "أ،ث،أ" māddesinde dahi zıkr eylemiştir. İntehā.

ث د أ

التَّدَاءُ [eṣ-ṣuddāʾ] (dāl'ın şeddesiyle زُنَّارٌ [zunnār] vezninde) Bir nev' nebattır; طَرَائِثُ [ṭarāsīs] ki Fārisīde uştur-gāz ve Türkīde deve dikenini ve kolgan dikenini dedikleri ottur, bunun dibinde nābit olur. Müfredi تَدَاءَةٌ [ṣuddāʾet]tir hā'yla.

التُّنْدُوءُ [eṣ-ṣunduʾet] (sā'nın zammı ve nūn'un sükūnu ve dāl-ı mazmūme ile) Er kişinin memesine denir, niteki 'avretin memesine تَدِيٌّ [ṣedy] denir, 'alā-kavlin memenin düğmecığıne denir, yāhūd memenin çevresinde olan ete denir. Ve kelime-i mezbūrenin kaçan ki evvelini mazmūm eylesen hemze ile تُنْدُوءَةٌ [ṣunduʾet] kırā'at edersin ve meftūh kılsan vāv ile telaffuz edersin ki فُعْلُوَةٌ [fu'luvet] vezninde olur. *Miṣbāh'ta* böylece mersūmdur ki تُنْدُوءَةٌ [ṣunduʾet] kelimesi ki fā'nın ve 'ayn'ın zammıdır, vezni فُنْعَلَةٌ [fun'ulet] tir. Ve bazıları nūn'unu asliyye i'tibār eylemekle vāv zā'id olup ona göre vezni فُعْلُوَةٌ [fu'luvet] olur. Ve *Bārīc* nām kitābda s̄ā'nın zammıyla ma'a'l-hemze ve s̄ā'nın fethiyle ma'a'l-vāv olarak müsebbettir ki müellifin zıkr eylediği, bu kavlı olur.

Ve şārih der ki ekser-i ehl-i lügat 'indinde تُنْدُوءَةٌ [ṣunduʾet] erkek adam memesine denir. Hattā peygāber-i enām 'aleyhi's-salātu ve's-selām vafında «عَارِي التُّنْدُوءَاتَيْنِ» eseri vārid olmuştur ki "Mübārek memelerinde çokluk et yoktu" demektir. İntehā.

ث ر ط أ

التَّرْوِطَةُ [eṣ-ṣirtīʾet] (sā'nın ve ṭā'nın kesriyle) Sakīl ve nā-tırāş ve girān-cān olan bodur kimseye denir, ere ve 'avrete itlāk olunur. Ba'zı nüshada vāv ile mersūm olmakla sakīl kimseye ve bodur kimseye 'alā-hidetin denmek olur.

ث ط أ

التُّطْءُ [eṣ-ṣeṭʾ] (sā'nın fethi ve ṭā'nın sükūnuyla) Bir nesneyi ayakla basıp çiğ-nemek ma'nāsınadır; yukālu: تَطْءُهُ تَطْئًا مِنْ أَبَابِ الثَّالِثِ إِذَا وَطِئَهُ

التُّطْأُ [eṣ-ṣeṭaʾ] (fethateynle) Ahmak ve sebük-magz olmak ma'nāsınadır; yukālu: تُطِئُ الرَّجُلُ تَطْئًا مِنْ أَبَابِ الرَّابِعِ إِذَا حَمَقَ **التُّطْأَةُ** [eṣ-ṣuṭʾat] (sā'nın zammı ve fethi ve ṭā'nın sükūnuyla) Bir nev' böcek adıdır.

Şārih der ki sāhibu'l-'Ayn, عُنْكَبُوتٌ [ʿankebūt] ile tefsir eylemiştir.

ث ف أ

التُّفَّاءُ [eṣ-ṣuffāʾ] (fūʾā) [ḳurrāʾ] vezninde) Hardal ismidir ki ma'rūf devāyī tohumdur, 'alā-kavlin حُرْفٌ [ḥurf] ismidir ki tere tohumu ve acı tere tohumu dedikleridir. Ve bazıları 'indinde حُرْفٌ [ḥurf], üzerlik tohumudur. Müfredi تَفَّاءَةٌ [ṣuffāʾet]tir hā'yla.

التُّفْءُ [eṣ-ṣefʾ] (sā'nın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Tencerede olan şey'in kay-namasını teskīn eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَفَّأَ الْقَدْرُ تَفْئًا مِنْ أَبَابِ الثَّالِثِ إِذَا كَسَرَ غَلِيَانَهَا

ث م أ

التَّمْمُ [eṣ-ṣemʾ] (sā'nın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Bir kimseye yağlı ve çerb ta'ām yedirmek ma'nāsınadır; yukālu: تَمَّمَ الْقَوْمُ تَمْمًا مِنْ أَبَابِ الثَّالِثِ أَيِ أَطْعَمَهُمُ الدَّسَمَ Ve bir kimsenin başını yarmak ma'nāsınadır;

yukālu: ثَمَّا رَأْسُهُ أَي شَدَّخَهُ Ve ekmeği doğrayıp tirit eylemek ma'nāsınadır; yukālu: ثَمَّا تُرِدُهُ الخُبْزُ إِذَا تُرِدَهُ Ve mantarı yağ içre batırmak ma'nāsınadır; yukālu: ثَمَّا الكَمَامَةُ إِذَا طَرَحَهَا فِي السَّمْنِ Ve boyamak ma'nāsınadır; yukālu: ثَمَّا لِحْيَتُهُ بِالْحِنَاءِ إِذَا صَبَغَ ثَمَّا مَا فِي بَطْنِهِ إِذَا رَمَاهُ Ve tagavvut eylemek ma'nāsınadır; yukālu: ثَمَّا فَائِثَمَّا أَي شَدَّخَهُ فَانْشَدَّحَ

[ث و أ]

ثَاءُ [Sā'et] [bā'at] vezninde) Huzeyl kabilesi bilādında bir mevzi' adıdır.

الإِثَاءُ [el-işā'et] Hemzenin kesriyle ki رُمِي [remy] ma'nāsınadır, "أ، ث، أ" māddesinde zikr olundu.

FASLU'L-CĪM

(فَضْلُ الْجِيمِ)

[ح أ ج أ]

الْجَأْجَاءُ [el-ce'cā] [selsāl] vezninde) Hezīmet ya'nī savaştā asker sınıp bozulmak ma'nāsına ismdir. Ve asl-ı هَزَمَ [hezm] karpuz makülesi nesneyi basıp ezmek ma'nāsınadır, هَزِيمَةٌ [hezīmet] ondan ismdir; leşkerin şikest olması ondan me'hūzdur; yukālu: وَقَعَ عَلَيْهِمُ الْجَأْجَاءُ أَي الْهَزِيمَةُ

الْجُؤْجُؤُ [el-cu'cu] [hudhud] vezninde) Göğüse denir, sadr ma'nāsına. Cem'i جَأِجِ [ce'aci] gelir سَلَّاسِلُ [selāsil] vezninde. Ve

جُؤْجُؤُ [Cu'cu] Bahreyn diyārında bir kar-ye adıdır.

الْجَأْجَاءُ [el-ce'ce'et] زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Deveyi جِئِ جِئِ [ci' ci'] diye su içmeğe çağırmaq ma'nāsınadır; yukālu: جَأْجَأُ بِالْإِبِلِ Burada جِئِ [ci'] kelimesi, مَجِيءٌ [mecī] māddesinden emrdir, "gel" demektir.

الْجِجِيءُ [el-ci] (kesr ile جِجِ [ci] vezninde) Ondan ismdir, deveyi su içmeğe çağırma-ğa denir.

التَّجْأُجُؤُ [et-tece'cu] تَزَلُّزٌ [tezelzul] vezninde) Bir kimse nehy olunduğu nesneden nehyi kabülle ictināb edip ondan ferāgatle geri durmaq ma'nāsınadır; yukālu: تَجْأُجَأُ Ve bir nesneden heybetlenip havf u endişe eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَجْأُجَأُ عَنْهُ إِذَا هَابَهُ

[ح ب أ]

الْجَبْءُ [el-ceb] (cīm'in fethi ve bā'nın

sükūnuyla) ve

الجُبُوءُ [el-cubū] (فُؤُودٌ [ḡu'ūd] vezninde) ve **الْجَبَا** [el-cebe] (fethateynle) Bir nesneden men' olunup keff-i yed eylemek ma'nāsınadır; yukālu: جَبَا عَنْهُ وَجَبَى جَبْنًا وَجُبُوءًا yukālu: جَبَا عَنْهُ وَجَبَى جَبْنًا وَجُبُوءًا Ve bir şey'i beğenmeyip kerih görmek ma'nāsınadır; yukālu: جَبَا الشَّيْءَ إِذَا كَرِهَهُ Ve çıkmak, huruc ma'nāsınadır.

Şārihin beyānına göre mühevvil ve müf-zî' nesnenin hurūcuna mahsūstur; yukālu: جَبَا عَلَيْهِ الْأَسَدُ إِذَا خَرَجَ Ve pinhān olmak ma'nāsınadır; yukālu: جَبَا الرَّجُلُ إِذَا تَوَازَى Ve aşu boyası satmak ma'nāsınadır; yukālu: جَبَا الرَّجُلُ إِذَا بَاعَ الْجَبَابَ أَيْ الْمَعْرَةَ Ve boynu bir tarafa eğmek ma'nāsınadır; yukālu: جَبَا عُنُقَهُ أَيْ أَمَالَهَا Ve göz ve kılıç yayınmak ma'nāsınadır, ya'nî bir kerih ve na hoş yāhūd be-gāyet mehîb ve mühevvil nesne olmakla nazar, tākat getirmeyip munsarif olmak. Kezālik kılıç darībeye kār-ger olmayıp geri atılmak ma'nāsınadır; yukālu: جَبَا الْبَصْرَ وَالسَّيْفَ إِذَا نَبَا

الْجَبْبُ [el-ceb] (cīm'in fethi ve bā'nın sükūnuyla) Mantara denir, كَمَاءٌ [kem'et] ma'nāsına. Ve tepeye denir أَكْمَةٌ [ekemet] ma'nāsına. Ve bazı kayalarda vāki' hilkî oyma çukura denir ki onda yağmur suyu irkilir. Cem'ci أَجْبُو [ecbu] gelir أَفْلَسُ [ef-lus] vezninde ve جَبَا [cibe't] gelir قَرَدَةٌ [kiredet] vezninde ve جَبَا [cebe] gelir fethateynle نَبَا [nebe] vezninde.

Şārih der ki sāhibü'l-*Lisān* vezn-i ahīrin ism-i cem' olmasını tansis eylemiştir, zīrā sükūn-ı 'ayn'la fa'al, fethateynle fa'al üzere cem'lenmez. İntehā.

الإِجْبَاءُ [el-icbā] (hemzenin kesriyle) Yerde mantar çok olmak ma'nāsınadır;

yukālu: أَجْبَأَ الْمَكَانَ إِذَا كَثُرَ بِهِ الْكَمُّ Ve tarlada olan ekini henüz idrāk eylemezden mu-kaddem satmak ma'nāsınadır; yukālu: أَجْبَأَ أَجْبَأَ الشَّيْءَ إِذَا وَازَاهُ Ve pinhān eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَجْبَأَ الشَّيْءَ إِذَا وَازَاهُ Ve bayır ve tepe gibi bir mürtefi' mahal-den nāgehānî çıkagelmek ma'nāsınadır; yukālu: أَجْبَأَ عَلَى الْقَوْمِ إِذَا أَشْرَفَ عَلَيْهِمْ بَعْنِي طَلَعٌ عَلَيْهِمْ فُجَاءَةً مِنْ مَحَلِّ غَالٍ

الْجُبَا [el-cubbe] (cīm'in zammıyla سُكَّرٌ [sukker] vezninde ve elif'in meddiyle lügattir) Korkak, cebān ma'nāsınadır. Ve bir nev' okun ismidir. Şārihin beyānına göre yeleksiz ve temrensiz, ucu yumru oktur ki tomar oku ta'bīr olunur. Ve

جُبَاءٌ [cubbā] (elif'in meddiyle) Hoşmanzar olmayan hatuna denir. جُبَاءَةٌ [cubbā'et] dahi denir hā'yla; bed-likā olmakla güyā ki nazar, tākat getirmeyip munsarif olur; yukālu: إِمْرَأَةٌ جُبَاءٌ وَجُبَاءَةٌ أَيْ لَا يَرُوعُكَ مَنظَرُهَا

جُبَاءٌ [Cubbā] İrān'da Hūzistān eyāletinde bir küre, ya'nî bir kazā adıdır. Ve Nehrevān kazāsında bir karye ismidir. Ve İrāk'ta Hīt nām belde kazāsında bir karyedir. Ve Bağdād eyāletinde Ya'qūbā nāhiyesinde bir karyedir.

الْجِبَاءُ [el-cebbā] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Öküzün boynuzunun ucuna denir.

جَبَا [Cebe] (جَبَلٌ [cebel] vezninde) Yemen'de bir karyedir.

الْجَابِي [el-cābi] (صَاحِبٌ [sāhib] vezninde) Çekirgeye denir.

الْجِبَاءَةُ [el-ceb'et] (جَبْهَةٌ [cebhet] vezninde) Papuççuların üzerinde iş kesip biçtikleri kütüğe denir ki ba'zı diyārda papuççu külesi ta'bīr olunur. Ve devenin geğrekleri

uçlarından göbeğine ve memesine varınca ‘uzva denir ki sepetlik ta‘bîr olunur.

ج ر أ

الْجُرْأَةُ [el-curʿet] (جُرْعَةٌ [curʿat] vezninde) ve

الْجُرْءَةُ [el-curet] (hemzesiz تُبَّةٌ [subet] vezninde) ve

الْجُرْءَةُ [el-cerāʿet] (كِرَاهَةٌ [kerāhet] vezninde) ve

الْجُرْءِيَّةُ [el-cerāʿiyet] (كِرَاهِيَّةٌ [kerāhiyet] vezninde) ve

الْجُرْءِيَّةُ [el-cerāyet] (hemzeyi yā’ya ibdalle ki bu nādirdir) Mecmū‘u bahādırlık ve yiğitlik, şecā‘at ma‘nāsınadır; yukālu: جُرْءُ الرَّجُلِ جُرْءَةٌ وَجُرْءَةٌ وَجُرْءَةٌ وَجُرْءَةٌ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا شَجِعَ

الْجُرْءِيُّ [el-cerīʿ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Cür‘etli, bahādır ve mikdām olan adama denir. Cem‘i أَجْرَاءٌ [ecrāʿ] gelir أَشْرَافٌ [eşrāf] vezninde. Ve

جُرْءِي [cerīʿ] Arslana itlāk olunur.

التَّجْرِيَّةُ [et-tecīr] (تَفْعِيلٌ [tef‘īl] vezninde) Bir kimseyi sebep-i şecā‘at olan hāle terğīb edip ve kuvvet-i kalb vermekle cür‘etlendirmek, teşcīr ma‘nāsınadır; yukālu: جُرْءُهُ عَلَيْهِ تَجْرِيئًا أَيَّ شَجَعْتُهُ

الْإِجْتِرَاءُ [el-ictirāʿ] (إِفْتِعَالٌ [ifti‘āl] vezninde) Cür‘etlenmek ma‘nāsınadır; yukālu: جُرْءُهُ فَاجْتِرَأَ

الْمُجْتِرِيُّ [el-mucterīʿ] (ism-i fāʿil bünyesiy-le) Arslana itlāk olunur.

الْجُرْءِيَّةُ [el-cerīʿet] (حَطِيئَةٌ [haṭīʿet] vezninde) Şol gömeltiye denir ki onda yırtıcı cānverler şikār olunur, taştan yapıp kapısı üzere san‘atla bir büyük taş vaz‘ ederler ve gömeltinin nihāyetine tu‘me korlar,

cānver içeri girip tu‘meye yapıştıktı o taş düşüp kapıyı seddeder. Ve جُرْءِيَّةٌ [cerīʿet]in cem‘i جُرْءِيٌّ [cerāʿi] gelir hemzeteynle. Ve جُرْءِيَّةٌ [cīrīʿet] Kursağa denir, قَانِصَةٌ [kānişat] ma‘nāsına. Ve boğaza denir, حُلُقُومٌ [hulqūm] ma‘nāsına. Niteki جُرْءِيَّةٌ [cīrīyyet] dahi denir yā-yı müşeddede ile ki hemze yā’ya kalb ve idgām olunmuştur.

ج ز أ

الْجُرْءُ [el-cuzʿ] (cīm’in zammı ve zā-yı mu‘cemenin sükūnuyla) Bir nesnenin bir pāresine ve bir bölüğüne denir, بَغْضٌ [baʿḍ] ma‘nāsına. Cīm’in fethiyle de lügattir. Cem‘i أَجْرَاءٌ [eczāʿ] gelir; yukālu: هُوَ جُرْءٌ مِنْهُ أَيُّ بَغْضٌ Ve

جُرْءُ [Cuzʿ] (cīm’in zammıyla) Bir mevzi‘ adıdır. Ve bir kumluk adıdır. Ve

جُرْءُ [cezʿ] (cīm’in fethiyle) masdar olur, bölük bölük bölmek, قَسَمَ [kasseme] ma‘nāsına; yukālu: جُرْءُ الشَّيْءِ جُرْءًا مِنَ الْبَابِ إِذَا قَسَمَهُ أَجْرَاءً جُرْءًا بِالشَّيْءِ إِذَا كَتَفَى بِهِ Ve bir nesneyi pekiştirip muhkem eylemek ma‘nāsınadır, düğümü muhkem çekip bağlamak gibi; yukālu: جُرْءُ إِذَا سَدَّهُ Ve devābb ve mevāşī ter ü tāze çayır otlamakla onunla su içmekten iktifā ve istignā eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: جُرْءَاتِ الْإِبِلِ بِالرُّطْبِ عَنِ الْمَاءِ وَجُرْءَتْ جُرْءًا: مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ وَالرَّابِعِ إِذَا قَبَعَتْ

جُرْءُ [cuzʿ] (cīm’in zammıyla) Veled-i ünsāya ya’nī kız evlādına itlāk olunur ki oğlan mukābilidir; ve minhu kavluhu ta‘ālā: ﴿وَجَعَلُوا لَهُ مِنْ عِبَادِهِ جُرْءًا﴾ أَيُّ إِنَائًا: “Melāʾikeyi benāt-ı Hudā i‘tikād ettiler.”

Şārih der ki Zemaḥşerī bu ma‘nāyı teşnīr ve ‘Arab’a iftirādır ve istişhād eyledikleri

ebyāt, masnū'adır diye tefzī'e eylemiştir, lākin Şihāb tevessū'an te'vīl eylemiştir, ya'nī Cenāb-ı Havvā, Ādem 'aleyhi's-selāmın cüz-i a'zāsından halk olunmakla bu münāsebetle ünsāya جُزْءٌ [cuz²] itlākı sahih olur ve bundan tasrif edip اَجْزَأَتِ الأُمُّ derler; وَلَدَتِ الإِنَاثُ ma'nāsına.

التَّجْزِيءُ [et-teczī²] [tefīl] [tefīl] vezninde) Bir nesneyi pāre pāre bölmek ma'nāsına; yukālu: جُزْءٌ المَالِ إِذَا قَسَمَهُ Ve bir nesne ile kanā'at ve iktifā ettirmek ma'nāsınadır; tekūlu: جُزَأْتُ الإِبِلَ بِالرُّطْبِ عَنِ المَاءِ أَي أَفْنَعْتُهَا

الإِجْتِزَاءُ [el-ictizā²] [iftī'āl] vezninde) Bir nesne ile kanā'at ve iktifā edip sā'irden müstagnī olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِجْتَزَأْتُ بِالشَّيْءِ إِذَا اكْتَفَى بِهِ

التَّجْزِؤُ [et-tecezzu²] [tefa'ul] vezninde) Bu dahi bir nesne ile kanā'at ve iktifā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَجَزَأْتُ بِالشَّيْءِ إِذَا اكْتَفَى بِهِ

المَجْزَأُ [el-mecze²] ve

المَجْزَأَةُ [el-mecze²et] (mīm'lerin fethi ve zammıyla masdar-ı mīmilerdir) Gınā ve kifāyet ma'nāsınadır, ke-mā se-yuzkeru.

الجُزْءَةُ [el-cuz²et] (cīm'in zammı ve zā'nın sükūnuyla) Bıçak ve hançer makülesinin sapına denir, deste ve nisāb ma'nāsına. Ve asma çubuklarının altına dayadıkları ağaca denir ki asmalık ve herak ta'bīr olunur, مِرْزَاحٌ [mirzah] gibi.

الإِجْزَاءُ [el-iczā²] (hemzenin kesriyle) Bir nesne ile kanā'at ettirmek ma'nāsınadır; tekūlu: أَجْزَأْتُ الإِبِلَ بِالرُّطْبِ عَنِ المَاءِ أَي أَفْنَعْتُهَا Ve bir nesne kāfi olmakla eşyā-ı sā'ireden müstagnī ve bī-niyāz eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: أَجْزَأْتُ عَنكَ مَجْزَأً فُلَانٍ Ya'nī “Ben sana filānın gınāsını verdim ki sana o ne güne

kāfi olup sā'irden müstagnī eder ise ben dahi sana öylece kāfi olup seni ignā eyledim.” Ve

إِجْزَاءُ [iczā²] Bıçak makülesine sap geçirmek ma'nāsınadır; tekūlu: أَجْزَأْتُ المِخْصَفَ أَي جَعَلْتُ لَهُ جُزْءَةً Ve parmağa hātem takmak ma'nāsınadır; tekūlu: أَجْزَأْتُ الحَاتِمَ فِي إِصْبَعِي أَي أَذْخَلْتُهُ Ma'nāsınadır ki bā'is-i iktifā-ı rā'iyedir; yukālu: أَجْزَأُ المَوْعَى إِذَا التَّفَّ بِنَبْتِهِ Ve hatun kız doğurmak ma'nāsınadır ki جُزْءٌ [cuz²] māddesinde güzerān eyledi; yukālu أَجْزَأْتُ الأُمُّ إِذَا وَلَدَتِ الإِنَاثُ Ve bir nesneye bedel olup ödemek ve yerini tutmak ma'nāsınadır; yukālu: أَجْزَأْتُ شَاةَ عَنَّا أَي فَضَيْتُ وَهِيَ لَعْنَةٌ فِي جَزَتْ “جَزَتْ” أَضْلُهُ جَزَيْتُ مِنَ المَعْتَلِّ Ve

إِجْزَاءُ [iczā²] Kifāyet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَجْزَأُ الشَّيْءُ إِثَابِي أَي كَفَانِي

الجَوَازِيُّ [el-cevāzi²] (cīm'in fethiyle) Hayvānāt-ı vahşīye itlāk olunur, sığın ve āhū gibi. Müfredi جَازِيَةٌ [cāzi²et]tir, yaş ot yemekle çokluk sudan müstagnī olurlar.

الْمَجْزِيءُ [el-cezī²] [emīr] vezninde) Kāfi ve müşbi'e olan ta'āma denir; yukālu: طَعَامٌ مَجْزِيءٌ أَي مُجْزِئٌ يَغْنِي مُشْبَعٌ

الْمَجْزِيُّ [el-cāzi²] Kāfi ma'nāsınadır; yukālu: جَازِيَتُكَ مِنْ رَجُلٍ أَي نَاهِيكَ يَغْنِيكَ كَافِيكَ [Ve] نَاهِي [nāhī] kelimesi نَهَى [nehy]den ism-i fā'ildir, “O kimse her cihetle sana kāfi ve vāfi olmakla seni sā'ire mürāca'at ve ihtiyāctan nehy eder” ya'nī “berī eder” demektir.

أَبُو تُجْزَأَةَ [Ebū Tucze²et] (tā'nın zammı ve cīm'in sükūnuyla) Hābibe nām sahabīyyenin pederi künyesidir.

جُزْءُ [Cuz²] (cīm'in zammıyla) Esmā-ı ricāldendir.

[ج س أ]

الْجُشَاءُ [el-cus'et] (cīm'in zammı ve sīn-i mühmelenin sükūnuyla) İnsanın ve dābbenin boyunları büküntülerinde ʿarız olan nasırlığa ve kuruluğa ve katılığa denir; yukālu: فِي مَعْطِفِهِ جُشَاءٌ أَي يُنْسُ Ve

جُشَاءٌ [cus'et] Masdar olur, ke-mā se-yuzkeru.

الْجُشُوءُ [el-cusūʔ] [فُعُودٌ] [ku'ūd] vezninde) ve

الْجُشَاءُ [el-cus'et] [جُرْعَةٌ] [cur'at] vezninde) Bir nesne katı ve yābis olmak ma'nāsınadır kesret-i ʿamelden, meselâ yed'in tarāvet-i halkıyyesi zā'il olup nasır bağlamak gibi; yukālu: جَسَأَ الشَّيْءُ جُشُوءًا وَجُشَاءً مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا صَلَبَ

الْجُشُءُ [el-cesʔ] (cīm'in fethi ve sīn'in sükūnuyla) Dürüş ve haşin olan deriye denir. Ve mā-ı cāmide denir.

الْمَجْشُوءَاتُ [el-mecsū'et] (mīm'in fethiyle) Pek huşūnetli arza denir; yukālu: جُشِئَتْ مَجْشُوءَاتٌ الْأَرْضِ فِيهَا مَجْشُوءَاتٌ Me'hūzdu.

الْحَاسِيَاءُ [el-cāsiyāʔ] (hemzenin meddiyle) Peklik, gılzat ve salābet ma'nāsına ismdir.

الْجُشَاءُ [el-ces'āʔ] [حَمْرَاءٌ] [hamrāʔ] vezninde) Kesret-i ʿamelden nasırlanmış ele denir; yukālu: يَدٌ جُشَاءٌ إِذَا كَانَتْ مُكْتَبَةً مِنَ الْعَمَلِ

[ج ش أ]

الْجُشُوءُ [el-cuşūʔ] (şīn-i mu'ceme ile فُعُودٌ [ku'ūd] vezninde) Yürek yerinden oynayıp kalkmak ma'nāsınadır ki ifrāt-ı hüzn ü gamdan yāhūd nāgehānī havf ve feza'dan neş'et eder; yukālu: جَشَأَتْ نَفْسُهُ جُشُوءًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا نَهَضَتْ وَجَاشَتْ مِنْ حُزْنٍ أَوْ فَرَحٍ Ve gö-nül bulanıp gaseyān gelmek ma'nāsınadır; yukālu: جَشَأَتْ نَفْسُهُ إِذَا نَارَتْ لِلْقِيَاءِ Ve gecenin

zulmeti yāhūd deryānın mevcesi ejdehā gibi basıp hücum eylemek ma'nāsınadır; yukālu: جَشَأَ اللَّيْلُ وَالْبَحْرُ إِذَا أَظْلَمَ وَأَشْرَفَ عَلَيْكَ Ve koyun boğazını seslendirip öttürmek ma'nāsınadır; yukālu: جَشَأَتِ الْعَنَمُ إِذَا أَخْرَجَتْ صَوْتًا مِنْ خُلُوقِهَا Ve bir arzdan arz-ı diğere huruc eylemek ma'nāsınadır; yukālu: جَشَأَ الْقَوْمُ إِذَا خَرَجُوا مِنْ أَرْضٍ إِلَى أَرْضٍ

الْجِشَاءُ [el-ceşʔ] (cīm'in fethi ve şīn'in sükūnuyla) Çok, kesir ma'nāsınadır. Ve çekmesi āsān olan hafif yaya denir. Cem'i **أَجْشَاءُ** [ecşāʔ] gelir ve **جَشَأَتْ** [ceş'at] gelir fetehtle.

التَّجَشُّؤُ [et-teceşşuʔ] [تَفْعُلٌ] [tefa'ul] vezninde) ve

التَّجَشِئَةُ [et-tecşi'et] [تَفْعَلَةٌ] [tef'ilet] vezninde) Geğirmek ma'nāsınadır ki sıklet-i ta'āmdan yāhūd mi'deye rih hulülünden neş'et eder; yukālu: تَجَشَّأَ الرَّجُلُ وَجَشَأَ إِذَا تَنَفَّسَتْ مِعْدَتُهُ

الْجُشَاءُ [el-cuş'et] (cīm'in zammıyla هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) ve

الْجُشَاءُ [el-cuşāʔ] [غُرَابٌ] [gurāb] vezninde) ve

الْجُشَاءُ [el-cuş'et] [عُمْدَةٌ] [ʿumdet] vezninde) ondan ismdir, geğirmeğe denir; Fāriside ārüg derler.

الْإِجْشَاءُ [el-ictişāʔ] [إِفْتِعَالٌ] [ifti'āl] vezninde) Bir kimseye bir mahal, uygunsuz nā-muvāfik olmak ma'nāsınadır, gerek havā cihetiyle ve gerek sā'ir cihetle olsun; yukālu: إِجْتَشَأْتُ فَلَانَ الْبِلَادِ ve yukālu: إِجْتَشَأْتُهُ الْبِلَادُ إِذَا لَمْ تُوَافِقْهُ

الْجُشَاءُ [el-cuşāʔ] [غُرَابٌ] [gurāb] vezninde) Gecenin zulmeti ve deryānın mevcesi def'aten basmak hāletine denir ki ismdir; yukālu: جُشَاءَ اللَّيْلُ وَالْبَحْرُ أَي دُعُوعُهُمَا

[ج ف أ]

الْجَفَاءُ [el-cefā] (cīm'in fethi ve fā'nın sükūnuyla) Yere çalmak ma'nāsınadır; yukālu: جَفَأَهُ جَفْأً مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا صَرَعَهُ عَلَى الْأَرْضِ Ve çömlek makülesini boşaltmak için baş aşağı kapamak ma'nāsınadır; yukālu: جَفَأَ الْوَادِي جَفْأً الْبُرْمَةَ فِي الْقُصْعَةِ إِذَا كَفَأَهَا Ve nehr yāhūd galeyān eden tencere taşra köpük atmak ma'nāsınadır; yukālu: جَفَأَ الْوَادِي جَفْأً جَفْأً وَالْقَدْرُ إِذَا رَمَى بِالْجَفَاءِ أَي الرِّبْدِ تENCERENİN KÖPÜĞÜNÜ SİLMEK ma'nāsınadır; yukālu: جَفَأَ الْقَدْرُ إِذَا مَسَحَ زَبَدَهَا Ve sel suyunun yüzünde olan hār u hāşāk makülesini silip gidermek ma'nāsınadır; yukālu: جَفَأَ الْوَادِي إِذَا مَسَحَ غُتَاءَهُ Ve kapıyı örtüp kapamak ma'nāsınadır; yukālu: جَفَأَ الْبَابِ Ve kapıyı açmak ma'nāsına olmakla azdāddan olur; yukālu: جَفَأَ الْبَابِ جَفْأً جَفْأً إِذَا فَتَحَهُ Ve otu kökünden çekip koparmak ma'nāsınadır; yukālu: جَفَأَ الْبُقْلَ إِذَا قَلَعَهُ مِنْ أَصْلِهِ

الْإِجْفَاءُ [el-icfā] (hemzenin kesriyle) Kapıyı kapamak ma'nāsınadır; yukālu: أَجْفَأَ الدَّابَّعَ إِذَا أَغْلَقَهُ أَجْفَأً مَا شِئْتَهُ أَي أَتَّعَبْتَهُ بِالسَّيْرِ وَلَمْ يَغْلُقْهَا Ve bir nesneyi elden bırakmak ve yabana atmak ma'nāsınadır; yukālu: أَجْفَأَ بِالشَّيْءِ إِذَا طَرَحَهُ Ve bir yerin hayr u menfa'ati zā'il olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَجْفَأَتِ الْبِلَادُ إِذَا ذَهَبَ خَيْرُهَا

الْإِجْتِفَاءُ [el-ictifā] [ifti'āl] vezninde) Bir nesneyi kökünden çekip koparmak ma'nāsınadır; yukālu: إِجْتَفَأَ الْبُقْلَ إِذَا قَلَعَهُ مِنْ أَصْلِهِ

الْجَفَاءُ [el-cufā] [gūrāb] vezninde) Suyun ve galeyān eden tencerenin köpüğüne denir. Ve sel suyunun yüzünde olan

hār u hāşāk makülesine denir ki selinti ta'bir olunur.

التَّجْفُؤُ [et-teceffu] [tefa'ul] vezninde) Bir yerin hayr u menfa'ati zā'il olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَجَفَّأَتِ الْبِلَادُ إِذَا ذَهَبَ خَيْرُهَا

الْجُفَاءُ [el-cuf'et] (cīm'in zammı ve fā'nın sükūnuyla ve bazı nüshada cīm'in fethiyle mazbūttur) Deve kısmının ekseri doğurup döl ve döş vermek hāletine denir; yukālu: أَلْعَامُ جُفَأُ إِيلِنَا بِالْإِصْفَاءِ وَهُوَ أَنْ يُتَّجَّحَ الْعَامُ ve أَكْثَرُهَا [el-āme] lafzı zarfiyyet üzere mansūbdur.

[ج ل أ]

الْجَلْءُ [el-cel] (cīm'in fethi ve lām'ın sükūnuyla) ve

الْجَلَاءُ [el-celā] [selām] vezninde) ve **الْجَلَاءَةُ** [el-celā'et] [kerāmet] vezninde) Yere çalmak ma'nāsınadır; yukālu: جَلَأَهُ جَلْأً وَجَلَأَتْ وَجَلَاءٌ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا صَرَعَهُ Ve atmak ma'nāsınadır; yukālu: جَلَأَ بِثَوْبِهِ إِذَا رَمَاهُ

[ج م أ]

الْجَمَأُ [el-ceme] (fethateynle) Darılmak ma'nāsınadır; yukālu: جَمِئَ عَلَيْهِ جَمْأً مِنَ الْبَابِ Ve **الرَّابِعُ إِذَا غَضِبَ**

جَمَأُ [ceme] (fethateynle) Şahs ve sevād ma'nāsınadır ki Fāriside kālbed ve Türkide kālīb denir; her şey'in cirm-i müşahhasından 'ibārettir.

الْجَمَاءُ [el-cemā] [selām] vezninde) Bu dahi şahs ve kalıp ma'nāsınadır; tekülü: رَأَيْتُ جَمَاءً وَجَمَاءَهُ أَي شَخْصَهُ

التَّجْمُؤُ [et-tecemmu] [tefa'ul] vezninde) Libāsını toplayıp devşirmek ma'nāsınadır; yukālu: تَجَمَّأَ فِي ثِيَابِهِ إِذَا تَجَمَّعَ

Ve bir nesneyi altına yā kucağına alıp bürümekle pinhān eylemek ma'nāsınadır; kuş, yumurtası üzere çöküp tahtında setr eylediği gibi; yukālu: تَجَمَّأَ عَلَيْهِ إِذَا أَخَذَهُ فَوَارَاهُ
Ve birikmek ma'nāsınadır; yukālu: تَجَمَّأَ الْقَوْمُ إِذَا تَجَمَّعُوا

الأجمأ [el-ecme] (أحمر) [aḥmer] vezninde) ve

الجمأ [el-mucme] (مُعْظَمٌ) [mu'zam] vezninde) Şol ata denir ki cebhesinde sabāhu'l-hayr ta'bīr olunan gurreşi, söbü ve tülānī ola; yukālu: فَرَسٌ أَجْمَأٌ وَمُجْمَأٌ أَيُّ أَسِيلَةَ الْغُرَّةِ

الإجمأ [el-icmā] (hemzenin kesriyle) Ondan ismdir, atın gurreşi vasf-ı mezkūr üzere olmak hāletine denir ve bu, masdar sūretindedir.

[ج ن أ]

الجئو [el-cunū] (قُعُودٌ) [ku'ūd] vezninde) ve **الجئأ** [el-cene] (جَبَلٌ) [cebel] vezninde) Bir nesne üzere yüzü koyu mükib olup avrılıp kapanmak ma'nāsınadır; māder, veled üzere ve fāris, eyer üzere kapandığı gibi; yukālu: جئَأَ الرَّجُلُ عَلَيْهِ وَجئَى جئِوَاءٌ وَجئْنَا مِنَ الْبَابِ
الثَّالِثُ وَالرَّابِعُ إِذَا أَكَبَّ عَلَيْهِ

جئأ [cene] (فِثْهَاتَيْنِ) Bir kimsenin yağrınısı, göğüsü üzere düşkün olmak; ya'nī arka taşra çıkıp göğüsü içeri girmek vechiyle kambur olmak ma'nāsınadır; yukālu: جئَى الرَّجُلُ جئَأً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَشْرَفَ
Ve كَاهِلُهُ عَلَى صَدْرِهِ

الأجئأ [el-ecne] (أَحْمَرٌ) [aḥmer] vezninde) Sıfat-ı merkūme üzere olan kambura denir.

الإجئأ [el-icnā] (hemzenin kesriyle) ve

المجئأة [el-mucāne'et] (مُفَاعَلَةٌ) [mufā'alet] vezninde) ve

التجئأو [et-tecānu] (تَفَاعُلٌ) [tefā'ul] vezninde)

de) Bir nesne üzere mükib olup kapanmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا وَجئْنَا إِذَا أَكَبَّ عَلَيْهِ
المجئأ [el-mucne] (مُعْظَمٌ) [mu'zam] vezninde) Kalkana itlāk olunur, تُرْسٌ [turs] ma'nāsına, ihdīdābına binā'en itlāk olunmuştur.

المجئأة [el-mucne'et] (kezālik mīm'in zammıyla) Kabr çukuruna denir, hufre-i gür ma'nāsına.

الجئأ [el-cen'ā] (حَمْرَاءٌ) [ḥamrā] vezninde) Boynuzları ardına doğru kıvrık olan koyuna denir; yukālu: شَاةٌ جئَأٌ إِذَا ذَهَبَ قَرْنَاهَا أُخْرَا

[ج و أ]

يجئو [yecū] (يَبُوءٌ) [yebū] vezninde) **يجئو** [yecū] kelimesinde lügattir ki **جئو** [cey] ve **مجئو** [mec] māddesinden fi'l-i muzārī'dir, masdarı **جئو** [cev]dir; yukālu: جاءَ يَجئِوُ جئِوَاءً لُعَةً فِي جَاءَ يَجئِوُ جئِئَاً
Pes vāviyye ve yā'iyye olur.

جئأ [Cā] (Şārih tenvīnle takyīd eylemiştir) Bir recülün adıdır.

الجئوة [el-cū'et] (cīm'in zammıyla) Yemen'de iki karye adıdır.

[ج ي أ]

الجئو [el-cey] (cīm'in fethi ve yā'nın sükūnuyla) ve

الجئئة [el-cey'et] (hā'yla) ve

المجئو [el-mec] (mīm'in fethi ve cīm'in kesr ve meddiyle) Gelmek ma'nāsınadır; yukālu: جاءَ الرَّجُلُ يَجئِوُ جئِئَاً وَجئِئَةً وَمَجئِئَاً إِذَا
Ve **جئأ** [cā'e] kelimesi gāh olur ki fi'l-i nākıs olarak isti'māl olunur, صَارَ [šāre] ma'nāsına; yukālu: مَا جئَأَتْ حَاجَتَكَ أَيُّ مَا صَارَتْ

Şārih der ki kütüb-i nahviyyede كَانُ [kāne]

ma'nasıyla meşrūhtur. Ve ما [mā] kelimesi, istifhāmiyyedir. جاءت [cā'et] zamīri, isimdir, ما [mā] kelimesine rāci'dir. Te'nāsi, haber-i müennes 'itibārıyladır. Ve حَاجَتُكَ [hāceteke] haber-i mansūbudur. Ba'zılar ref'le rivāyet eylemekle ona göre حَاجَتُكَ [hāceteke] lafzı جاءت [cā'et] fi'linin ismi ve ما [mā] mukaddem haberi olur; ve 'alā-kavlin ما [mā] nāfiyyedir.

الْحَيْئَةُ [el-cī'et] (cīm'in kesriyle حَيْئَةً [cī'at] vezninde) isimdir, Gelmeğe denir; yukālu: بَطَوْتُ حَيْئَتَهُ أَي مَجِيئُهُ

الْحَيْيَاءُ [el-ceyyā] (şeddād) [şeddād] vezninde) ve

الْحَيْيَاءُ [el-ce''ā] (yā'yı hemzeye kalble) ve

الْحَيْيِيُّ [el-cā'iyy] (maklūb olarak) İsm-i fā'illerdir.

الإِجَاءَةُ [el-icā'et] (hemzenin kesriyle) Getirmek ma'nāsınadır; tekūlu: أَجَأْتُهُ إِجَاءَةً أَي جِئْتُ بِهِ

Şārih der ki sülāsī dahi bi-nefsihi müte'addī olur; tekūlu: جِئْتُ زَيْدًا أَي أَتَيْتُ إِلَيْهِ ve إِجَاءَةٌ [icā'et] Muztarr ve mültecī kılmak ma'nāsına isti'māl olunur; tekūlu: أَجَأْتُهُ إِلَيْهِ Ve أَيُّ الْإِجَاءَةِ وَاضْطَرَّرْتُهُ إِلَيْهِ [cī'et] dedikleri, kayış pāresiyle ayakkabıyı yamamak yāhūd sırp dikmek ma'nāsınadır; yukālu: أَجَاءَ الثَّغْلُ إِذَا رَقَعَهَا أَوْ خَاطَهَا

الْمُجَايَأَةُ [el-mucāye'et] [mufā'alet] vezninde) Bāb-ı muğālebede isti'māl olunur ki birbirine çok gelip gitmek bābında bahs ve mu'āraza eylemekten 'ibārettir; tekūlu: جَايَأَنِي فَجِئْتُهُ أَجِيءُ أَي غَالِبَنِي بِكَثْرَةِ فَغَالِبْتُهُ Ve bu vech-i mezkūr üzere mu'tellū'l-ayn ve mehmüzü'l-lām olmakla mevzi-i zikri bu mahaldir. Cevherī, vehmine mebnī جاءَ أَنِي مُجَاءَةً 'unvāniyla mu'tellū'l-yā' bābında sebt eylemiştir. Ve

مُجَايَأَةٌ [mucāye'et] Rū-be-rū olmak ma'nāsına isti'māl olunur, sebebiyyet 'alākasına mebnī; yukālu: جَايَأَنِي فَلَانَ أَي قَابَلَنِي Ve muvāfakat ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: جَايَأَنِي مُجَايَأَةً وَجِئَاءُ أَي وَافَقَنِي

الْحَيْئَةُ [el-cey'et] (cīm'in fethiyle) ve

الْحَيْيَةُ [el-cāy'et] Yaradan akan kan ve irin makūlesi çirke denir; yukālu: سَأَلْتُ حَيْئَةً Ve الْقُرْحُ وَحَيْئَتُهُ أَي الْقَيْحُ وَالْدَّمُ

حَيْئَةٌ [cī'et] Etraftan su gelip müctemi' olacak mevzi'e denir. Ve bu ma'nāda eşher ve a'ref olan حَيْئَةٌ [ceyyet] olmaktadır yā'nın teşdidiyle ki جَوَى [cevā] māddesinden me'hūzdur, fesād-ı cev'f ma'nāsına, zīrā su irkilip bir müddet durdukta elbette fāsīd ve mütegayyir olur, lākin gelmek māddesinden me'hūz olmak dahi ba'īd değildir. Ve

حَيْئَةٌ [cī'et] Ayakkabı yamayacak tasma-ya ve kayışa denir ki pīne ta'bīr olunur, 'alā-kavlin gön ve sahtiyān dikecek sıırma denir.

الْحَيْيُّ [el-cey'] (cīm'in fethiyle) ve

الْحَيْيُّ [el-cī'] (cīm'in kesriyle) Birer kelimedir ki onlar ile bir kimseyi ta'am ve şarāba da'vet ederler, niteki lisānımızda buyur ta'bīr olunur.

Şārih der ki حَيْيٌّ [cī'] nefsi-şerābda dahi isti'māl olunur, niteki هَيْيٌّ [hī'] kelimesi nefsi-şerābda müsta'meldir.

الْجِجَاءَةُ [el-ce'ce'et] [zelzelet] vezninde) Deve kısmını su içmeğe çağırarak ma'nāsınadır ki mādde-i mezbūreden me'hūzdur, niteki sadr-ı fasl'da dahi zikr olundu; yukālu: جَاجَأَ بِالْإِبِلِ إِذَا دَعَا لِلشَّرْبِ

الْحَيْئَةُ [el-cī'et] (cī'at) vezninde) ve

الْحَيْئَةُ [el-cī'et] (cī'at) vezninde) Bu

dahi su irkilecek mevzi'ye denir.

التَّجْيِيءُ [et-tecyīʔ] (تَفْعِيلٌ [tefʔīl] vezninde) Meşk ve tulum makûlesini dikmek ma'nâsınadır; yukâlu: جَيَّأَ الْفَرْبَةَ تَجْيِيئًا إِذَا خَاطَهَا جَيَّأَ الْمَجْيَاءُ [el-muceyyeʔ] (مُعْظَمٌ [muʔazzam] vezninde) Cimâc ederken hades eden kişiye denir, عَذِيوُطٌ [ʕizyevt] ma'nâsına.

الْمَجْيَاءُ [el-muceyyeʔet] (hâ'yyla) Şol hatuna denir ki sebileyne bir olmakla ʕinde'l-cimâc hades eder ola; yukâlu: امْرَأَةٌ مُجْيَاءٌ أَيِ مُفْضَاةٌ تُحَدِّثُ إِذَا جُمِعَتْ

FASLU'L-HĀ'İ'L-MÜHMELE

(فَضْلُ الْحَاءِ الْمُهْمَلَةِ)

[ح أ ح أ]

الْحَا حَاءُ [el-ħaħaʔat] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Tekeyi keçiyeye aşmak için yâhüd su içmek için çağırmaq ma'nâsınadır; yukâlu: حَا حَاءً بِالتَّيْسِ إِذَا دَعَا لِلسِّفَادِ أَوْ الشُّرْبِ جُنْحِيٌّ [ħiħi] (ħā'ların kesri ve hemzelelerin sükûnuyla) Eşek kısmını su içmek için çağıracaq savttan hikâyedir.

[ح ب أ]

الْحَبَاءُ [el-ħabeʔ] (ħā'nın ve bā-yı muvahadenin fethiyle) Pâdişâhın hem-nişin ve nedim ve hâssa ve mukarrebî olan kimseye denir, hâlen mâ-beynciler gibi. Cemʕi أَهْبَاءٌ [aħbāʔ] gelir, سَبَبٌ [sebeb] ve أَسْبَابٌ [esbāb] gibi; yukâlu: هُوَ مِنْ أَهْبَاءِ الْمَلِكِ أَيِ مَنْ جُلَسَائِهِ وَخَوَاصِيهِ

الْحَبَاءَةُ [el-ħabʔet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Siyâh balçığa denir, tîne-i sevdâ ma'nâsına, حَمَاءَةٌ [ħamʔet] lafzında lügattir.

[ح ب ط أ]

الْحَبْنَطَاءُ [el-ħabentʔaʔ] (ħā'nın ve bā'nın fethiyle سَفْرَجَلٌ [sefercel] vezninde) ve

الْحَبْنَطَاءَةُ [el-ħabentʔaʔet] (ħā'yyla) ve

الْحَبْنَطَى [el-ħabentʔā] (elif'in kasrıyla) ve

الْمُحْبَنْطَى [el-muħbentʔi] (ism-i fâ'il bünyesiyle ve bi-hemzin ve bilâ-hemzin) Kısa boylu, karnı büyük şişman kişiye denir; yukâlu: رَجُلٌ حَبْنَطًا وَحَبْنَطَاءٌ وَحَبْنَطَى وَمُحْبَنْطَى أَيِ قَصِيرٌ سَمِينٌ بَطِينٌ

الإخْبِطَاءُ [el-iħbintʔā] (hemzenin ve bā'nın kesriyle) Karın şişip kabarmak, ʕalâ-kavlin hışm ve gayzla dolmak, ya'nî pür-gazab olmak ma'nâsınadır; yukâlu: إِخْبِنَطًا

Cevherī, الرَّجُلُ إِخْبِنَاطًا إِذَا انْتَفَخَ جَوْفُهُ وَامْتَلَأَ غَيْطًا işbu حَنْطًا [ħabenta] maddesini nūn'u zā'id vehm eylemekle “ح,ط,أ” terkibinin zeylinde irād eylemiştir.

Şārih der ki Cevherī mesleki, Başriyyūn re'yidir. Ve musannif hurūfunun mecmū'unu asl 'add eylemiştir. Ve İbn Berrī demiştir ki savāb olan bu mādde, “ح,ب,ط” terkibinde zikr olunmaktadır, zīrā hemzesi zā'idedir; yekūlūne: إِذَا حَبَطَ بَطْنُهُ إِذَا انْتَفَخَ إنتهā.

[ح ت أ]

الْحَتَاءُ [el-ħatʔ] (ħā'nın fethi ve tā-yı fevkiyyenin sükūnuyla) Vurmak, darb ma'nāsınadır; yukālu: حَتًّا فَلَانًا حَتًّا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا ضَرَبَهُ حَتًّا الْمَرْأَةُ إِذَا أَنْكَحَهَا Ve bir nesneye çok zamān bakıp durmak ma'nāsınadır; yukālu: حَتَّاهُ Ve devenin arkasından yükü indirmek ma'nāsınadır; yukālu: حَتًّا الرَّجُلُ إِذَا حَطَّ الْمَتَاعَ عَنِ الْإِبِلِ Ve dikmiş dikmek ma'nāsınadır; yukālu: حَتًّا الثُّوبَ إِذَا حَاطَهُ Ve kilim ve mik'ad makülesinin saçağını bükmek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا حَتَّ الْكِسَاءَ Ve düğümü muhkem çekip üstüvār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَتًّا الْعُقْدَةَ إِذَا حَتَّهَا Ve mutlakan bir nesneyi metūn ve muhkem eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَتًّا الْجِدَارَ وَغَيْرَهُ إِذَا أَحْكَمَهُ

الإختاءُ [el-iħtāʔ] (hemzenin kesriyle) Zikr olunan dört ma'ānī-i ahīrede حَتَّ [ħatʔ] kelimesiyle mürādifdir ki esvāb dikmek ve saçak bükmek ve düğümü çekip pekiştirmek ve bir nesneyi kavī ve muhkem eylemek ma'nālarıdır.

الْحَتِيءُ [el-ħatīʔ] [emīr] vezninde) مُقْلٌ [muql] sevikına denir ki A'rābın

[muql] ta'bīr olunan semerden yaptıkları kavut olacaktır.

الْحِتَّاءُ [el-ħinteʔv] (ħā'nın kesri ve nūn'un sükūnu ve tā'nın fethiyle) Kısa boylu, sagīrū'l-cüsse kimseye denir ki cüce ta'bīr olunur; yukālu: رَجُلٌ حِتَّاءٌ أَيْ قَصِيرٌ صَغِيرٌ

[ح ح أ]

الْحَجَّءُ [el-ħacʔ] (ħā'nın fethi ve cīm'in sükūnuyla) Şād ve mesrūr olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَجًّا بِالْأَمْرِ حَجًّا مِنَ الْبَابِ Ve alıkomak ma'nāsınadır; yukālu: حَجًّا عَنْهُ كَذَا إِذَا حَبَسَهُ Ve bir nesneye pek harīs ve mūla' olmakla bir kimseye vermeyip ona buhl ve dinnet eylemek ma'nāsınadır, 'alā-kavlin bir nesne sebebiyle ferah-nāk olmak ve 'alā-re'yin bir nesneyi salıvermeyip ondan ayrılmamak, vech üzere tutmak ma'nāsınadır; yukālu: حَجَّيْ بِهِ حَجًّا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَبَّ بِهِ وَأُولِعَ أَوْ فَرِحَ أَوْ تَمَسَّكَ بِهِ وَلَزِمَهُ

الْحَجْبَأُ [el-ħaceʔ] (fethateynle) Bu dahi şād ve mesrūr olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَجَّيْ بِالْأَمْرِ حَجًّا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا فَرِحَ بِهِ **التَّحَجُّؤُ** [et-teħaccuʔ] [tefa'cu] vezninde) Bir nesneden ayrılmayıp dā'imā ona mülāzemet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَحَجَّأَ بِالشَّيْءِ إِذَا تَمَسَّكَ بِهِ وَلَزِمَهُ **الْمَحَجْبَأُ** [el-maħceʔ] [melceʔ] vezninde ve mürādifidir ki sığınp penāh edecek mahalle denir; yukālu: هُوَ مَحَجْبَأٌ أَيْ مَلَجَأٌ

الْحَجِّيءُ [el-ħacīʔ] [emīr] vezninde) Lāyık ve çesbān ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ حَجِّيءٌ بِكَذَا أَيْ خَلِيقٌ هُوَ حَجِّيءٌ إِلَيْهِمْ أَيْ لِأَجْحَى

[ح د أ]

الْحِدَّاءُ [el-ħideʔet] (ħā'nın kesriyle [inebet] vezninde) Çaylak kuşuna denir,

Fāriside zegan ve mūş-gür derler. Cem'î
جِدَاءٌ [hida] gelir عِنَبٌ [ineb] vezninde ve
جِدَاءٌ [hidā] gelir كِتَابٌ [kitāb] vezninde ve
جِدَائُنْ [hidān] gelir غَزْلَانٌ [gizlān] vezninde.
Ve

جِدَاءَةٌ [hida'et] Atın boynundan baş tarafına
doğru gelen yerine denir ki سَالِفَةٌ [sālifet]
ve هَادِيَةٌ [hādiyēt] dahi denir; yukālu: ضَرَبَ
جِدَاءَةَ الْفَرَسِ أَبِي سَالِفَةَ عُنُقِهِ

الْحَدَاءَةُ [el-ḥade'et] (fethateynle) İki ağızlı
baltaya denir, 'alā-kavlin baltanın ağızı-
na denir ve ok temrenine denir. Cem'î حَدَاءٌ
[ḥade'] gelir hā'sız ki cem'-i cinsidir ve
جِدَاءٌ [hidā] gelir كِتَابٌ [kitāb] vezninde.

جِدَاءٌ [Hidā] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Esmā-i
ricāldendir: Hīdā' b. Nemire, Yemen'de bir
kabîlenin pederidir; ve minhu'l-meselu:
"جِدَاءٌ جِدَاءٌ وَرَاءَكَ بُنْدُقَةٌ"
kezālik Yemen'de bir kabîle pederidir.
Hīdā', ibtidā Bunduqa kabîlesine şeb-hūn
edip emvāl ü eşyalarını nehb ü gāret eyledi,
ba'de-burhetin Bunduqa dahi igāre edip
Hīdā' kabîlesini yek-ser mazhar-ı şemşir-i
intikām eylediler. Bu mesel lisānımızda
"Gāfil olma 'Arab ardında senin!" mese-
linin 'aynıdır. Ve 'alā-kavlin burada جِدَاءٌ
[hidā] kelimesi جِدَاءَةٌ [hida'et]ten murah-
hamdır, zikr olunduğu üzere çaylak kuşu-
na denir ve بُنْدُقَةٌ [bundukat] tüfek fındığı
olacaktır. Mesel-i mezbūr, müte'akkab ve
der-pey olan şerr-i mütekaribden tahzīr
mevki'inde darb olunur.

الْحَدَاءُ [el-ḥade'] (fethateynle) Mazlūma
nusret edip üzerinden zulm ü sitemi men'
ve def' eylemek ma'nāsınadır; yukālu:
حَدِيٌّ عَلَيْهِ وَإِلَيْهِ حَدَاءٌ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا نَصَرَهُ وَمَنْعَهُ
Ve yere yapışmak ma'nāsınadır; yukālu:
حَدِيٌّ بِالْمَكَانِ إِذَا لَرِقَ بِهِ

ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا لَجَأَ Ve
darılmak ma'nāsınadır; yukālu: حَدِيٌّ عَلَيْهِ
Ve koyunun rahiminde kuzuluk
ta'bir olunan yufka deri, doğurur iken
kesilip pārelenmekle koyun hasta olmak
ma'nāsınadır; yukālu: حَدِيَّتِ الشَّاةُ إِذَا انْقَطَعَ
سَلَاهَا فِي بَطْنِهَا فَاشْتَكَّتْ

الْحَدَاءُ [el-ḥad'] (ḥā'nın fethi ve dāl'ın
sükūnuyla) Bir nesneyi bir semte sarf ve
tahvīl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَدَاءُ
الشَّيْءِ حَدَاءً مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا صَرَفَهُ
الْحِنْدَاءُ [el-ḥinde'v] حِنْتَاءُ [hinte'v] vezninde
ve mürādifidir ki boyu kısa, cüssesi sagır
kimseye denir ki cüce ta'bir olunur.

ح ر ب أ

الإخزيراء [el-iḥrinbā] (hemzenin ve rā'nın
kesriyle) Bir kimseye hışm ve gazabla
şerr ü şūr ikā'ına hāzır ü amāde olmak
ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا تَهَيَّأَ
لِلْعَصَبِ وَالشَّرِّ

ح ز أ

الْحَزَاءُ [el-ḥaz'] (ḥā'nın fethi ve zā-yı
mu'cemenin sükūnuyla) سَرَابٌ [serāb]
leme'an eyledikçe önünde ve semtinde
olan nesnenin şahsını yukarı yukarı tahyīl
ve irā'et eylemek ma'nāsınadır. Ve سَرَابٌ
[serāb] şol pusarıktır ki nısf-ı nehārda
ıraktan su hey'etinde leme'an ederek
nümāyān olur ve leme'anıyla önünde olan
eşhāsı yukarı yukarı kalkır gibi gösterir;
yukālu: حَزَأَ السَّرَابُ الشَّحْصَ حَزْءًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ
وَإِذَا رَفَعَهُ Ve develeri dertop biriktirip sürmek
ma'nāsınadır; yukālu: حَزَأَ الْإِبِلَ إِذَا جَمَعَهَا
وَسَاقَهَا Ve cimā'e eylemek ma'nāsınadır;
yukālu: حَزَأَ الْمَرْأَةَ إِذَا جَامَعَهَا

الإخزيراء [el-iḥzīzā] (إِفْعِيْعَالٌ [if'ī'āl] veznin-
de) Deve toplanıp birikmek ma'nāsınadır;

yukālu: إِخْرُورَاتِ الْإِبِلِ إِذَا اجْتَمَعَتْ Ve yumurta basan kuş, kanatlarını devşirip yumurta üzerinden bertaraf olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِخْرُورًا الطَّائِرُ إِذَا ضَمَّ جَنَاحَيْهِ وَتَجَافَى عَنْ بَيْضِهِ

[ح ش أ]

الْحَشَاءُ [el-ḥaṣʔ] (ḥā'nın fethi ve šīn-i mu'cemenin sükūnuyla) Bir kimsenin yāhūd bir hayvānın karnına ve yanlarına harıl harıl vurmak ma'nāsınadır; yukālu: حَشَاءُ بِسُوطِ حَشْتًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا ضَرَبَ بِهِ جَنْبَهُ وَبَطْنَهُ Ve bir kimseyi ok ile vurup içerisine işletmek ma'nāsınadır; yukālu: حَشَاءُ حَشَاءً Ve cimā'e eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَشَأَ الْمَرْأَةَ إِذَا نَكَحَهَا Ve āteş yakmak ma'nāsınadır; yukālu: حَشَأَ النَّارَ إِذَا أَوْقَدَهَا

الْمِحْشَاءُ [el-miḥṣe] [minber] vezninde) ve

الْمِحْشَاءُ [el-miḥṣā] [miḥrāb] vezninde) Kalın kilime denir, 'alā-kavlinşol beyāz küçük ihrāma denir ki 'Arablar bellerine izār gibi bürünürler yāhūd şol fūta ve izāra denir ki bedenlerine bürünüp sarınırlar.

[ح ص أ]

الْحَضَاءُ [el-ḥaṣʔ] (ḥā'nın fethi ve šād'ın sükūnuyla) Tıfl-ı radī' mi'desi süt ile memlū olunca kadar emmek ma'nāsınadır; yukālu: حَضَأَ الصَّبِيُّ وَحَصَى حَضْأً مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ وَالرَّابِعِ إِذَا رَضِعَ حَتَّى امْتَلَأَ بَطْنُهُ حَضْأً وَحَصَى مِنْ الْمَاءِ إِذَا رَوَى Ve davar şiddetle 'alef yemek, 'alā-kavlin şiddetle su içmek yāhūd şiddet üzere ekl ü şürb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَضَاتِ النَّاقَةَ وَحَصَّتْ أَيِ اشْتَدَّ أَكْلُهَا أَوْ شُرْبُهَا أَوْ كِلَاهُمَا

yukālu: حَضَأَ بِهَا أَيِ بِالْمَرْأَةِ إِذَا حَبَى Ekserī firāş içre yatar iken zartaladıklarından nāşī ona müte'allik misâlde بِالْمَرْأَةِ [bi'l-mer'et] 'unvāniyla zikr eylemek 'ādet-i lügaviyyündür.

الْإِحْضَاءُ [el-iḥṣā] (hemzenin kesriyle) Kandırmak ma'nāsınadır; yukālu: أَحْضَأَهُ أَرْوَاهُ

الْحِنْشَاءُ [el-ḥinṣa] ve

الْحِنْشَاءُ [el-ḥinṣa'et] (ḥā'nın kesri ve nūn'un sükūnuyla) Cüssesi sagīr ve za'if olan kimseye denir ki cura ta'bīr olunur.

[ح ض أ]

الْحَضَاءُ [el-ḥaḍʔ] (ḥā'nın fethi ve ḍād-ı mu'cemenin sükūnuyla) Āteş yakmak yāhūd 'alevlenmek için eşeleyip ölçermek ma'nāsınadır; yukālu: حَضَأَ النَّارَ حَضْأً مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا أَوْقَدَهَا أَوْ فَتَحَهَا لِتَلْتَهَبَ

الْإِحْتِضَاءُ [el-iḥtiḍā] [ifti'āl] vezninde) O ma'nāyadır; yukālu: اِحْتَضَأَ النَّارَ بِمَعْنَى حَضْأَهَا

الْمِحْضَاءُ [el-miḥḍa] [minber] vezninde) ve

الْمِحْضَاءُ [el-miḥḍā] [miḥrāb] vezninde) Āteş ölçerecek ağaca denir ki köseği ta'bīr olunur.

الْحَضِيءُ [el-ḥaḍī] [emīr] vezninde) Ziyādesiyle ak olan şey'e denir. Ekserī **أَبْيَضُ** [ebyaḍ] lafzına نَاصِعٌ [nāṣi'] gibi te'kīd için vasf olarak irād olunur; yukālu: حَضِيءٌ أَيِ يَبْقَى

[ح ط أ]

الْحَطْءُ [el-ḥaṭʔ] (ḥā'nın fethi ve ṭā'nın sükūnuyla) Yıkmak ve yere çalmak ma'nāsınadır; yukālu: حَطَأَ بِهِنَّ الْأَرْضَ حَطْأً Ve el ayasıyla

bir kimsenin arkasına tabanca vurmak ma'nāsınadır; yukālu: حَطًّا فَلَانًا إِذَا صَرَبَ بِيَدِهِ Ve cimā'e eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَطًّا الْمَرْأَةَ إِذَا جَامَعَهَا Ve zartalamak ma'nāsınadır; yukālu: حَطًّا الرَّجُلُ إِذَا صَرَطَ Ve tagavvut eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَطًّا الرَّجُلُ حَطًّا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ وَالثَّانِي إِذَا جَعَسَ Ve vurmak ma'nāsınadır; yukālu: حَطًّا إِذَا صَرَبَهُ Ve def'e eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَطًّا بِهِ عَنْ رَأْيِهِ إِذَا دَفَعَهُ Ve atmak ma'nāsınadır; yukālu: حَطًّا الشَّيْءَ إِذَا رَمَاهُ

الْحِطُّ [el-ḥiṭṭ] (ḥā'nın kesriyle) Kapta kalan su bakiyyesine denir.

الْحَطِيءُ [el-ḥaṭi'p] (emīr) [emīr] vezninde) Fūrū-māye ve rezīl ve hoyrat kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ حَطِيءٌ أَيُّ رُدَّالٌ

الْحُطَيْتَةُ [el-ḥuṭay'et] (zamm-ı ḥā'yla) Taslak, bed-likā ve bed-endām kimseye denir, demīm [demīm] ma'nāsına yāhūd kısa boylu, bodur kimseye denir. Fi'l-asl ḥuṭā'et [ḥuṭā'et] kelimesinin musaggarıdır ki zarta ve ʿazire [ʿaziret] ma'nālarıdır, bed-likā ve bed-manzara itlākı ma'nā-yı sānī i'tibārıyla ve bodura itlākı ma'nā-yı evvele göderir; zīrā zarta gibi yere yakın olur. Şīrīr-i şū'arā olan Cervel b. Evs el-ʿAbsī nām şā'ire lakab vaz' olunmuştur. Vakt-i sa'ādette İslām'a gelip sonra mürted olmuştur, esīr oldukta yine İslām'a gelmiştir, ebeveyn ve birāder ve zevcesini ve kendi nefsinin hiçv eylemiştir.

الْحِنْطَاوُ [el-ḥiṇṭa'v] [cirdaḥl] vezninde) ve

الْحِنْطَاوَةُ [el-ḥaṇṭa'vet] (ḥā'yla) Karnı büyük kimseye denir, ʿazīmu'l-baṭn [ʿazīmu'l-baṭn] ma'nāsına. Ve

حِنْطَاوُ [ḥiṇṭa'v] Kısa boylu, bodur kişiye denir.

الْحِنْطِيُّ [el-ḥiṇṭi'y] [zibric] vezninde) Bu dahi bodur adama denir.

الْحُطَيْتَةُ [el-ḥunaṭi'et] (ḥā'nın zammı ve nūn'un fethiyle ʿulebiṭat] vezninde) Yassı gövdeli, iri ve dızman koyuna ve keçiye denir; yukālu: عَنَزَ حُطَيْتَةً أَيْ عَرِيصَةً ضَحْمَةً

الْحَبْنَتَا [el-ḥabenta'y] “ح،ب،أ” mādde zeylinde zikr olundu, Cevherī, vehmine mebnī burada irād eylemiştir.

[ح ظ أ]

الْحِنْظَاوُ [el-ḥiṇṭa'v] (zā-yı mu'ceme ile [cirdaḥl] vezninde) Kasīrū'l-kāme kimseye denir.

[ح ف أ]

الْحَفَاءُ [el-ḥafa'y] (ḥā'nın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Yere çalmak ma'nāsınadır; yukālu: حَفًّا الشَّيْءَ حَفًّا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ أَيُّ جَفَاءَهُ يَغْنِي صَرَغَهُ وَرَمَى بِهِ الْأَرْضَ

الْحَفَا [el-ḥafa'y] (fethateynle) [berdiyy] ismidir ki koğalık ve hasır otu dedikleri sāzlıktır, ʿalā-kavlin henüz menbitinde olarak tāzesine yāhūd köküne denir ki ak ve me'kūl olur.

الْإِحْتِفَاءُ [el-iḥtiṭi'fā] [ifti'āl] vezninde) Nebāt-ı mezbūru kökünden koparmak ma'nāsınadır; yukālu: إِحْتِفَاءً الْحَفًّا إِذَا اقْتَلَعَهُ مِنْ مَنبَتِهِ

[ح ف س أ]

الْحَفَيْسَا [el-ḥafeyse'y] [semeida'y] vezninde) Kasīrū'l-kāme ve le'imū'l-hilkat bed-şekl ve bed-endām olan kimseye denir. Bu lügati Ebū Naşr ya'nī Cevherī vehmine mebnī “ح،ف،س” mādde zikr eyledi ve mü'ellif dahi mahall-i mezbūrda min-gayri-tenebbühin irād eylemiştir.

ح ك أ

الْحَاكُءُ [el-ḥakʷ] (ḥā'nın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Dügümü pek çekip muhkem eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَكَأَ الْعُقْدَةَ حَكَئًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا شَدَّهَا

الْإِحْكَاءُ [el-iḥkāʷ] (hemzenin kesriyle) حَكَءٌ [ḥakʷ] ma'nāsınadır; yukālu: أَحَكَأَ الْعُقْدَةَ إِذَا شَدَّهَا

الْإِحْتِكَاءُ [el-iḥtikāʷ] [ifti'āl] [ifti'āl] vezninde) إِحْتِكَاءٌ [iḥkāʷ] ma'nāsınadır; yukālu: إِحْتِكَأَ هَاتِرْدَا بِنِ نِسْنِ الْعُقْدَةِ بِمَعْنَى أَحْكَأَهَا Gzinip halecān eylemek ma'nāsına isti'māl olunur ki hātırda ʷukde gibi mün'akid olur; yukālu: مَا اِخْتِكَأَ فِي صَدْرِي مِنْهَا شَيْءٌ أَيْ مَا تَخَالَجَ Ba'zı nüshada ʷunvānyıladır; lākin şārihin nüshası ifti'āldendir.

الْحُكَاةُ [el-ḥukʷet] (ḥā'nın zammı ve kāf'ın sükūnuyla) ve

الْحُكَاةُ (el-ḥukeʷet) تُؤَدَّةٌ [tuʷedet] vezninde) ve

الْحُكَاةُ [el-ḥukāʷet] بُرَادَةٌ [burādet] vezninde) Bir küçük cānver adıdır, ʷalā-kavlin iri kertenkeleye denir, ʷaʷāyēt [ʷaʷāyēt] ḍaḥmet] ma'nāsına.

ح ل أ

الْحُلَاةُ [el-ḥulāʷet] بُرَادَةٌ [burādet] vezninde) ve

الْحُلُوءُ [el-ḥalūʷ] صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Sürme taşının ezilmişine denir ki sürme taşlarını birbirine sürmekle hāsıl olan gubārdır, murād, tütüyā olacaktır ki كُحْلٌ [kuḥl] meshūḳ] gibi, onunla da iktihāl olunur.

الْحَلْءُ [el-ḥalʷ] (ḥā'nın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Göze tütüyā çekmek ma'nāsınadır; yukālu: حَلَّأَ حَلًّا مِنَ الْبَابِ إِذَا كَحَلَّهُ بِالْحُلُوءِ

ma'nāsınadır; yukālu: حَلَّأَهُ بِالسَّيْفِ إِذَا ضَرَبَهُ بِه Ve yere yıkmak ma'nāsınadır; yukālu: حَلَّأَ بِهِ الْأَرْضَ إِذَا ضَرَعَهُ حَلًّا الْمَرْأَةَ إِذَا نَكَحَهَا Ve vermek, itāʷ ma'nāsınadır; yukālu: حَلَّأَ فَلَانًا كَذَا دِرْهَمًا أَيْ أَعْطَاهُ إِيَّاهُ Ve derinin yüzünü kazıyıp soymak ma'nāsınadır; yukālu: حَلَّأَ الْجِلْدَ إِذَا فَشَرَهُ وَبَشَرَهُ

الْحُلُوءُ [el-ḥulūʷ] قُعودٌ [ḳuʷūd] vezninde) Zikr olunan tütüyā taşını birbirine sürüp tütüyā peydā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَلَّأَ لَهُ حُلُوءًا إِذَا حَكَ الْحُلُوءَ لَهُ

الْحَلَاءَةُ [el-ḥalāʷet] سَحَابَةٌ [sehābet] vezninde) Ağaçlık yere denir, dirahistān ma'nāsına. Ve

حَلَاءَةٌ [Ḥalāʷet] Bir mevziʷ adıdır; ḥā'nın kesriyle de menküldür.

الْحُلَاءَةُ [el-ḥulāʷet] (ḥā'nın zammıyla) Debbāğların deri yüzünden soydukları soyuntuya ve kazıntıya denir.

الْحِلَاءَةُ [el-ḥilāʷet] (ḥā'nın kesriyle) حِلَاءٌ [ḥilāʷ] müfredidir ki Ḥicāz'da مِيطَانٌ [Miṭān] nām mevziʷ kurbünde birkaç dağlara itlāk olunur, cümlesi nebāttan hālī sengistāndır, onlardan değirmen taşı katʷ ve Medīne-i münevvere'ye celb olunur.

الْحُلُوءُ [el-ḥalūʷ] صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Tütüyā taşına denir ki ʷillet-i remede mübtelā olanlar onunla istiṣfā ederler.

التَّحْلِيءُ [et-taḥlīʷ] تَفْعِيلٌ [tefʷil] vezninde) ve

التَّحْلِيئَةُ [et-taḥliʷet] تَجْرِبَةٌ [tecribet] vezninde) Tard ve menʷ eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَلَّئَهُ تَحْلِيئًا وَتَحْلِيئَةً إِذَا طَرَدَهُ وَمَنَعَهُ Ve vermek itāʷ ma'nāsına; yukālu: حَلَّئَهُ دِرْهَمًا أَيْ أَعْطَاهُ إِيَّاهُ ve emmā kavluhum: حَلَّأَ السَّوِيْقَ fe-hemezū gayre mehmūzin, ya'nī bu mādde

fi'l-asl خَلْوَاء [ħalvā] lafzından meḥhūz olmakla muʿtel olup mehmūz deęil iken mehmūz diyerek istiʿmāl eylediler.

التَّخْلِيءُ [et-tiħliʾ] ve

التَّخْلِيءُ [et-tiħliʾet] (tā'ların kesri ve ħā'nın sükūnu ve lām-ı meksūre ile) Derinin yüzünde olan tüylere ve cā-be-cā leke ve vesaha denir. Ve

تِخْلِيءٌ [tiħliʾ] Şol deriye denir ki soyulup kazınır iken bıçak rahneleriyle fāsīd ve tebāh olmuş ola. Ve

تِخْلِيءٌ [tiħliʾet] Şol sakīl ve bed-meniş kimsese denir ki deri vesahı gibi adama yapışıp elbette magmūm ve mükedder eder ola; yukālu: رَجُلٌ تِخْلِيءٌ أَيُّ يَلْرُقُ بِالْإِنْسَانِ فَيَعْمُهُ

الْحَالُ [el-ħale] (fethateynle) عُقْبُولٌ [ʿuqbūl] maʿnāsınadır ki dudakta hādīs olan hurde sivilcedir, uçuk taʿbīr olunur, ekserī hummā-yı gıb ʿarızasında zuhūr eylemekle Fārisīde teb-ħāle derler. Ve

حَالٌ [ħale] Masdar olur, derinin yüzü tüylü ve vesah-nāk olmak maʿnāsınadır ki kazıyıp sıyırmadıkça dibāgate vazʿ olunmaz; yukālu: حَلَى الْأَدِيمِ حَلًّا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَارَ فِيهِ: التَّخْلِيءُ Gerçi edīm, deriden ahasstır, lākin şāriħü'd-ı [el-cild] kelimesiyle tefsīr eylemiştir. Ve

الْحَالُ [el-ħale] Hastalık ʿakibinde dudak uçuklamak maʿnāsınadır; yukālu: حَلَّتِ الشَّفَّةُ إِذَا بَثُرَتْ بَعْدَ الْمَرَضِ

الْمِخْلَاءُ [el-miħleʾet] (mīm'in kesriyle) Debbāğların ve sağrırcıların deri kazıyıp soyacak āletlerine denir ki rende taʿbīr olunur.

الْحَالِيَّةُ [el-ħālīʾet] Bir nevʿ yılandır ki beęāyet habīs ve kattāl olur.

ح م أ

الْحَمَاءُ [el-ħameʾ] (ħā'nın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Siyāh ve müntin ve müteʿaffin balçıęa denir.

الْحَمَاءُ [el-ħameʾ] (fethateynle) حَمَاءٌ [ħameʾ] maʿnāsınadır; yukālu: وَقَعُوا فِي حَمَاءٍ وَحَمًا أَيُّ الطَّيْنِ الْأَسْوَدِ الْمُتَيَّنِ

الْحَمَّ [el-ħam] (ħā'nın fethi ve mīm'in sükūnuyla) ve

الْحَمَاءُ [el-ħameʾ] (fethateynle) Zikr olunan siyāh ve müntin balçık ihtilātıyla su bulanıp mütegayyir olmak maʿnāsınadır; yukālu: حَمَى الْمَاءُ حَمًّا وَحَمًّا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا خَالَطَتْهُ الْحَمَاءُ فَكِدَرَ حَمَى عَلَيْهِ إِذَا غَضِبَ

حَمٌ [ħam] (ħā'nın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Kuyudan zikr olunan siyāh balçıęı çekip çıkarmakla kuyuyu pāk eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: حَمَاتُ الْبَيْتِ أَيُّ نَزَعَتْ حَمَاتَهَا

الإِخْمَاءُ [el-iħmā] (hemzenin kesriyle) Kuyuya zikr olunan siyāh ve bed-būy balçık ilkā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أْحَمَاتُ الْبَيْتِ أَيُّ أَلْقَيْتُ الْحَمَاءَ فِيهَا

الْحَمَّ [el-ħam] (ħā'nın fethi ve mīm'in sükūnuyla) ve fethateynle nādiren cāʾizdir) ve

الْحَمَاءُ [el-ħamā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) ve

الْحَمُو [el-ħamu] (أَبُو [ebū] yāhūd [delv] vezninde) ve

الْحَمُّ [el-ħam] (āhiri mahzūf olarak يَدٌ [yed] ve دَمٌ [dem] gibi ki cümlesi beş lügattir) Hatunun zevcinin pederine denir ki zevcenin kayın atası olur, أَبُو زَوْجِ الْمَرْأَةِ [ebū zevci'l-merʾet] maʿnāsına, ʿalā-kavlin zevc ve zevceden her birinin ekārib ve

tebārından birine denir her kim olursa olsun, eh ve ʿamm ve hālları gibi. Ve bu, esmā-i meşhûre-i muzāfe-i sittedendir. Cemʿi **أَحْمَاءُ** [aḥmāʾ] gelir, أَشْحَاصُ [eşḥāṣ] vezninde.

Mütercim der ki *Müfredāt*'ta Rāğıb: **أَحْمَاءُ** الْمَرْأَةُ كُلُّ مَنْ كَانَ مِنْ قَبْلِ زَوْجِهَا وَذَلِكَ لِكَوْنِهِمْ حُمَاءً حِمَايَةً بِهَا ʿibāretiyle sebt eylemekle ona göre حِمَايَةً [ḥimāyet] māddesinden meʾhūz ve yalnız zevc tarafından olan ekāribe mahsūs olur. Kezālik *Muğrib*'de, Muṭarrizî: **أَحْمَاءُ** الْمَرْأَةُ ذُوو قَرَابَةِ زَوْجِهَا وَهُوَ إِمَّا مِنَ الْأَوَّلِ أَيْ الْحِمَايَةِ لِأَنَّهُمْ الْأَحْمَاؤُنَّ لَهَا وَالذَّابُّونَ أَوْ مِنَ الثَّانِي أَيْ مِنْ إِخْمَاءِ النَّارِ ʿunvāniyla resm eylemekle ʿalā-kile'l-vecheyn muʿtel olup vech-i mezkūr üzere ekārib-i zevce muhtas olur. Ve *Mişbāh*'ta muʿtel bābında mersūm olup ve İbn Fāris'ten menkūl olarak zevc ve zevceden her birinin kayın atasına itlāk olunur. Ve müʿellif kezālik bāb-ı muʿtelde dahi zikr eylemiştir; zāhiren mehmūz ve muʿtelde lūgat olmasına mebnīdir, niteki zikr olundu.

الْحَمَاءَةُ [el-ḥamʾet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Bir nevʿ nebāt adıdır, arz-ı Necd'e mahsūstur.

الْحَمِيئُ [el-ḥamiʾ] (حَجَلٌ [ḥacil] vezninde) عُيُونٌ [ʿuyūn] maʿnāsınadır ki baktığı nesneye nazarı isābet eden kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ حَمِيٌّ الْعَيْنِ أَيْ عُيُونٌ

[ح ن أ]

الْحِنَاءُ [el-ḥinnāʾ] (ḥā'nın kesri ve nūn'un teşdidıyla) Kınaya denir ki nisvān ellerine ve ayaklarına yakarlar. Cemʿi حُنَّانٌ [ḥunʾān] gelir ḥā'nın zammı ve nūn'un sūkūnuyla.

الْحِنَائِي [el-ḥinnāʾiyy] (yā-yı nisbetle) Kınacıya denir. Muhaddisinden İbrāhīm b.

ʿAlī ve Yaḥyā b. Muḥammed ve Hārūn b. Muslim ve ʿAbdullāh b. Muḥammed el-Ḳāḏī ve Ḥuseyn ibn Muḥammed ki cüzʾ-i meşhūr sāhibidir ve birāderi ʿAlī b. Muḥammed ve Cābir b. Yāsīn ve Muḥammed b. ʿUbeydullāh el-Ḥinnāʾiyyūn vech-i mezkūr üzere kına beyʿine mensūblardır.

الْحَنْءُ [el-ḥanʾ] (ḥā'nın fethi ve nūn'un sūkūnuyla) Yerin nebātı yemyeşil tāze ve firāvān ve birbirine sarmaşık olmak maʿnāsınadır; yukālu: حَنْأُ الْمَكَانِ حَنْأٌ مِنَ الْبَابِ Ve cimāʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: حَنْأُ الْمَرْأَةِ إِذَا جَامَعَهَا

الْحَانِي [el-ḥāniʾ] Sīga-i mezbüreden neseb üzere ism-i fāʿildir, أَخْضَرُ [aḥḏar] lafzını teʾkīd için irād olunur, niteki أُبْيَضُ [ebyaḏ] نَاصِعٌ [nāsiʿ] ve أَحْمَرُ [aḥmer] قَانِيٌّ [ḳāniʾ] ile teʾkīd olunur; yukālu: أَخْضَرُ حَانِيٌّ

التَّحْنِيءُ [et-taḥniʾ] ve

التَّحْنِيَّةُ [et-taḥniʾet] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] ve تَفْعِيلَةٌ [tefʿīlet] vezninde) Kına yakmak ve kına ile boyamak maʿnāsınadır; yukālu: حَنْأُ رَأْسَهُ تَحْنِيئًا وَتَحْنِيَّةً إِذَا خَضَبَهُ بِالْحِنَاءِ

التَّحْنُو [et-teḥannuʾ] (تَفْعُلٌ [tefaʿul] vezninde) Kınalanmak ve kına yakınmak maʿnāsınadır; yukālu: حَنْأُهُ فَتَحْنَأُ

الْحِنَاءَةُ [el-Ḥinnāʾet] (ḥā'nın kesriyle) Bir kuyu ismidir ve bir recül adıdır.

الْحِنَاءَتَانِ [el-Ḥinnāʾetan] (tesniye bünye-siyle) Benū Temīm arzında iki kumluk adıdır.

وَادِي الْحِنَاءِ [Vādi'l-ḥinnāʾ] Yemen'de Zebīd ve Taʿizz nām beldeler beyninde bir maʿrūf vādidir ki onda pek çok nebāt-ı ḥinnāʾ [ḥinnāʾ] nābit olur.

[ح و أ]

حَاء [Ḥāʾ] (medd ve tenvīnle) Bir recülün ismidir; Medīne-i münevvere'de Bi'r-i Ḥāʾ ona muzāftır. Ve bu mādde āhir-i kitābda elif-i leyyine bābında i'āde olunur inşā'allāhu ta'ālā.

FASLU'L-ḤĀ'İ'L-MU'CEME

(فَصْلُ الْحَاءِ الْمُعْجَمَةِ)

[خ ب أ]

الْحَبْءُ [el-ḥabʾ] (ḥā'nın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Gizlemek ve setr ve pinhān eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **حَبَأَ الشَّيْءَ** خَبَأَ الشَّيْءَ Ve **حَبَأَ مِنَ الْبَابِ الْغَالِثِ إِذَا سَتَرَهُ**

حَبْءٌ [ḥabʾ] Gizli ve saklı olan şey'e denir ki ismidir yāhūd tesmiye bi'l-masdadır, **مَحْبُوءٌ** [maḥbūʾ] ma'nāsına. Ve

حَبْءُ الْأَرْضِ [ḥabʾu'l-arḍ] Yere izāfetle sebze ve nebāta itlāk olunur, zemīnde mestūr olduğu için. Ve

حَبْءُ السَّمَاءِ [ḥabʾu's-semāʾ] Yağmura itlāk olunur, onda gūyā ki mestūr idi; yukālu: **أَخْرَجَ حَبْءُ السَّمَاءِ حَبْءَ الْأَرْضِ أَيِ الْمَطَرِ النَّبَاتَ** Ve **حَبْءٌ** [Ḥabʾ] Şehr-i Medyen kazāsında bir mevzi' ve Medīne'de Ḳubā yanında bir vādī ismidir.

التَّحْبِيءُ [et-taḥbiʾet] [تَفْعِلَةٌ] [tef'ilet] vezninde) Bir nesneyi pek saklayıp gizlemek ma'nāsınadır; yukālu: **حَبَأَهُ تَحْبِيءَةً إِذَا سَتَرَهُ**

الإِخْتِبَاءُ [el-iḥtibāʾ] [إِفْتِعَالٌ] [ifti'āl] vezninde) Evvel ma'nāyadır; yukālu: **إِخْتَبَأَهُ بِمَعْنَى حَبَأَهُ**

الْحُبَاءَةُ [el-ḥubeʾet] (ḥā'nın zammıyla **هُمَزَةٌ** [humezet] vezninde) Şol hatundur ki dā'imā hānesine mülāzemet edip aslā taşra çıkıp gezmez ola; yukālu: **إِمْرَأَةٌ حُبَاءَةٌ أَيِ لَأَكِينُ لَأَرْمَةٌ يَبْتَهَا يَعْنِي مُسْتَقَرَّةً فِيهِ مُحَدَّرَةٌ لَأَتَبَرُّ مِنْهُ** *Esās'ta ve ba'zı ümmehätta ibtidā görünüp sonra erkekten saklanıp taşra çıkmaz olan hatunla müfesserdir ve ba'zı ümmehätta gāh kendiyi gösterip ve gāh pinhān olanla mübeyyendir.*

الْحَبِيءُ [el-ḥabiʾ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

الْحَبِيَّةُ [el-ḥab̄et] (hā-i nakliyye ile) Mestūr ve pinhān olan şey>e denir. Ve ‘Arablar **إِخْتَبَأَ لَهُ حَبِيئًا** derler. Bir ismi yāhūd sār bir nesneyi ta’miye ve ilgāz vechiy-le yāhūd elinde ve bir yerinde saklayıp berāy-ı imtihān bir kimseden suāl eylese; yukālu: **إِخْتَبَأَ لَهُ حَبِيئًا إِذَا عَمِيَ لَهُ شَيْئًا ثُمَّ سَأَلَهُ عَنْهُ** Ve

حَبِيَّةٌ [Ḥab̄et] Riyāḥ b. Yerbūc nām kimsenin kızı ismidir. Ve Ebū Ḥab̄e el-Kūfī, **سُوْرُ الْأَسَدِ** [Su’ru’l-esed] ile mülakkab olan kimsedir.

الْحَبِيَّةُ [el-ḥab̄et] **تَمْرَةٌ** [temret] vezninde) Kız evlādına itlāk olunur; **بِنْتُ** [bint] ma’nāsına. Lüzūm-ı beyt ile erkekten nihān olduđu için.

الْحَبَاءُ [el-ḥibā] **كِتَابٌ** [kitāb] vezninde) Pek soy olan nākanın mevzi-i mestūrunda ya’nī görünmez yerine basılan bir nev’ damga ismidir. Cem’i **أَحْبَاءٌ** [aḥbi’et] gelir. Ve

حِبَاءٌ [ḥibā] Ebniyeden binā-i ma’rūf ismidir ki Türkmenler ve sahrā-niṣīn olanlar kurdukları muhtasarī haymeden ‘ibārettir, çerge ve alaçık ve oba ta’bīr olunur; iki yā üç direkli keçeden ve ‘abādan ve kıldan bir küçük çadırıdır. Ve ‘inde’l-ba’z **حِبَاءٌ** [ḥibā] bu ma’nāda mu’teldir, mehmūz değıldir.

الْمُحْبَاءَةُ [el-muḥbe’et] **مُكْرَمَةٌ** [mukremet] vezninde) Şol perdegī ve muhaddere duhterdir ki henüz tezevvüc eylememiş ola; yukālu: **جَارِيَةٌ مُحْبَاءَةٌ أَيْ لَمْ تَتَزَوَّجْ بَعْدُ**

حِبْنَةٌ [ḥib’et] (ḥā’nın kesri ve bā’nın sükūnuyla) İsm-i İbn Kennāz’dır ki Emīrū’l-mū’minīn ‘Ömer el-Fārūḳ radiyallāhu ‘anhu zamānında Ubulle-i Başra’ya vālī olup sonra Hazret-i ‘Ömer, ‘azl eyledi. Sebebinden istifsār olunduk-

ta gūyā merkūmun ve pederinin ismlerinden teşe’ümü ta’rīzle: **لَا حَاجَةَ لَنَا فِي وَلَايَتِهِ هُوَ يَحْبَأُ وَأَبُوهُ يَكْبُرُ** Ya’nī “Kendi eline giren şey’i saklar ve pederi defn eder.” buyurdular. Ve Ḥab̄e b. Rāşid ve Ebū Ḥubey’e ki **جُهَيْئَةٌ** [cuheyinet] veznindedir, ismi Muḥammed b. Ḥālid’dır ve Şu’ayb b. Ḥubey’e muhaddisindedir.

الْحَابِيءُ [el-ḥābi] Hāyib ve hāsir ma’nāsınadır; yukālu: **كَيْدٌ حَابِيءٌ أَيْ خَائِبٌ** Zāhiren maktūbdur.

الْمُحَابَاةُ [el-muḥābe’et] **مُفَاعَلَةٌ** [mufā’alet] vezninde) Bilmece ve mu’ammā ve lugaz söyleşmek **مُحَابَاةٌ** [muḥācāt] ma’nāsınadır; tekūlu: **خَابَأْتُهُ مَاكَذَا أَيْ حَاجَيْتُهُ**

الْحَابِيءَةُ [el-ḥābi’et] Büyük husrevānī küpe denir, mādde-i mezbūreden me’hūzdur. Gerçi mezkūr üzere mehmūz olup lākin tahfifen hemzesini yā’ya kalb eylediler; yukālu: **لَهُ حَابِيَّةٌ مِنْ خَلٍّ أَيْ حُبٌّ**

[خ ت أ]

الْحَتْءُ [el-ḥat] (ḥā’nın fethi ve tā-yı fevkiyyenin sükūnuyla) Bir kimseyi bir nesneden geri durdurmak ve ondan ferāgat ettirmek ma’nāsınadır; yukālu: **حَتْأَ فَلَانًا عَنِ الْأَمْرِ حَتْأًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا كَفَهُ**

الْإِحْتِيَاءُ [el-iḥtīā] **إِفْتِعَالٌ** [ifti’āl] vezninde) Bir kimseyi aldatmak ve reng ve dubara eylemek ma’nāsınadır; yukālu: **إِحْتَأَّ لَهُ إِذَا إِخْتَأَّ** Ve bir kimseden korkmak yā utanmak sebebiyle ondan gizlenip saklanmak, ‘alā-kavlin korkmak ma’nāsınadır; yukālu: **إِحْتَأَّ مِنْهُ أَيَّاسَتَرَ خَوْفًا أَوْ حَيَاءً أَوْ خَافَ** Ve kapmak, ihtitāf ma’nāsınadır; yukālu: **إِحْتَأَّ الشَّيْءَ** Ve havftan nāşī reng-i rūyu mütegayyir olmak ma’nāsınadır; yukālu: **إِحْتَأَّ الرَّجُلُ إِذَا تَغَيَّرَ لَوْنُهُ مِنْ مَخَافَةِ سُلْطَانٍ وَنَحْوِهِ**

الْمُحْتَبِئَةُ [el-muḥtetit'et] (مُعْتَبِلَةٌ [mu'tezilet] vezninde) Şol tenhā ve hālī beyābāna denir ki onda aslā şenlik eseri olmayıp ve ābādānlığa be-gāyet ba'īd olmakla ne bir semte yol bulunup ve ne insān ve hayvān āvāzesi istimāc oluna; yukālu: مَفَارَظَةٌ مُحْتَبِئَةٌ أَيُّ لَا يُسْمَعُ فِيهَا صَوْتُ وَلَا يُهْتَدَى

[خ ح أ]

الْحَجَّعُ [el-ḥac'] (hā'nın fethi ve cīm'in sükūnuyla) Vurmak ma'nāsınadır; yukālu: حَجَّأَهُ حَجْجًا مِّنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا صَرَبُهُ meyl eylemek ya'nī çoğu gidip azı kalmak ma'nāsınadır; yukālu: حَجَّأَ اللَّيْلُ إِذَا مَالَ Ve zelīl ve makhūr olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَجَّأَ الرَّجُلُ إِذَا انْقَمَعَ ma'nāsınadır; yukālu: حَجَّأَ الْمَرْءَ إِذَا جَامَعَهَا

الْحُجَّاءُ [el-ḥuce'et] (hā'nın zammıyla هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) Kesirü'l-cimāf olan kişiye denir. Ve cimāfa müştēhīye olan avrete denir. Ve şişman olup sakīl ve girān-cān kişiye denir. Ve ahmak ve nādāna denir.

الْحَجَّاءُ [el-ḥace'] (fethateynle) Utanmak ma'nāsınadır; yukālu: حَجَّعَى الرَّجُلُ حَجْجًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ أَيَّاسْتَحْيَا söylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَجَّعَى الرَّجُلُ إِذَا تَكَلَّمَ بِالْفُحْشِ

الإِحْجَاءُ [el-iḥcā'] (hemzenin kesriyle) Sā'il sup'âlde pek ibrām ve ilhāh eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَحْجَأَهُ السَّائِلُ إِذَا أَلْحَ عَلَيْهِ فِي السُّؤَالِ

التَّحَاجُّ [et-teḥācu'] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Batā'et eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَحَاجَّأَ فِي الْمَشْيِ إِذَا تَبَاطَأَ mebnī تَحَاجَّأَ 'unvāniyla mehmūz olarak resp eylemiştir. Bu sürette asveb olan, تَحَاجَّجِي [teḥācī] 'unvānidir ki yā-yı tah-

tiyye iledir; تَنَاجِي [tenācī] gibi; zīrā cīm eğer mazmūmen kırā'at olunursa resp-i hat elbette hemze ile olup ve meksūren kırā'at olunursa hasbe'l-kā'ide hemzesiz olmak lāzımdır; zīrā تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninin hakkı mazmūmü'l-ayn olmaktadır; تَقَابُلٌ [teqābul] ve تَضَارُبٌ [teḍārub] gibi. Meğer ki mu'tellü'l-lām ola, o sürette meksūr olur; تَغَازِي [teḡāzī] ve تَرَامِي [terāmī] gibi, lākin Şihāḥ'ta تَحَاجُّو [teḥācu] 'unvānında mersūm olmakla zāhiren mü'ellifin nüshasında sūret-i merkūmede mersūm tesādūf eylemiştir. Ve

تَحَاجُّو [teḥācu] İnsānın mak'adı basur misli 'arıza sebebiyle müteverrim olup mu'ahharı ki sofrā ta'bīr olunur, mantar şeklinde gerisine devrilip çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: تَحَاجَّأَ إِسْتُهُ إِذَا تَوَرَّمَ وَخَرَجَ مُؤَخَّرَهُ إِلَى مَا وَرَاهُ

[خ ذ أ]

الْحَذَّاءُ [el-ḥaz'] (hā'nın fethi ve zāl-ı mu'cemenin sükūnuyla) ve

الْحُذُوءُ [el-ḥuzū'] (فُعُودٌ [ḡu'ūd] vezninde) ve

الْحَذَّاءُ [el-ḥaze'] (fethateynle) Bir kimseye ser-fürü eyleyip rām ve münkād olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَذَّأَ لَهُ وَحَذَّيْ لَهُ حَذَّاءً وَحُذُوءًا وَحَذَّاءً مِّنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ وَالرَّابِعِ إِذَا انْخَضَعَ وَانْقَادَ لَهُ

حَذَّاءُ [ḡaze'] (fethateynle) Za'f-ı nefis ma'nāsınadır ki bī-zehre ve bī-sebāt kalb olmakla bir 'arızadan çabuk müte'essir olup havf u endīşe eylemeyi mücib hāletten 'ibārettir; yukālu: حَذَّاءُ أَيُّ ضَعْفٌ نَفْسِ

الإِسْتِحْدَاءُ [el-istihzā'] (إِسْتِفْعَالٌ [istif'āl] vezninde) Bu dahi huzūc ve inkıyād eylemek

ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَحْدَأَ لَهُ إِذَا أَنْخَضَعَ وَأَثْقَادًا

الإِخْدَاءُ [el-iḥzā] (hemzenin kesriyle) Serkeş kimseyi rām ve münkād eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَخَذَ فُلَانًا إِذَا ذَلَّكَ

خ ر أ

الْحَرْوُ [el-ḥar] (ḥā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) ve

الْحَرَاءَةُ [el-ḥarā'et] (كَرَاهَةٌ [kerāhet] vezninde; ḥā'nın kesriyle de cā'izdir) ve

الْحُرُوءُ [el-ḥurū] (فُؤُودٌ [ḥurū] vezninde) Def-i tabīr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَرَى الرَّجُلُ حَرْءًا وَحَرَاءَةً وَحُرُوءًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا سَلَّحَ

الْحُرَّةُ [el-ḥur] (ḥā'nın zammıyla) Necāsete denir, عَذْرَةٌ [ezret] ma'nāsına. Cem'i حُرُوءٌ [ḥurū] gelir, جُنْدٌ [cund] ve جُنُودٌ [cunūd] gibi ve حُرَّانٌ [ḥurān] gelir ḥā'nın zammıyla.

الْمَحْرَأَةُ [el-maḥrā'et] (مُفَاعَلَةٌ [mefālet] vezninde) ve

الْمَحْرَاتُ [el-maḥrāt] (iskāt-ı hemze ile) ve

الْمَحْرُوءَةُ [el-maḥru'et] (mīm'in fethi ve rā'nın zammıyla) İsm-i mekândır, memşā ve edeb-hāneye denir.

الْحِرَاءُ [el-ḥirā] (ḥā'nın kesri ve elif'in meddiyle ismdir) Def-i tabīr eylemek hāletine denir.

خ س أ

الْحَسَاءُ [el-ḥas] (ḥā'nın fethi ve sīn'in sükūnuyla) ve

الْحُسُوءُ [el-ḥusū] (فُؤُودٌ [ḥurū] vezninde) Sürüp kovmak, tard ve teb'īd ma'nāsınadır, lākin gerek mü'ellifin ve gerek sā'ir ümmehātın temsililerine göre köpek kısmını sürüp kovmağa mahsüstür;

yukālu: حَسَأَ الْكَلْبُ حَسْنًا وَخُسُوءًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا طَرَدَهُ Ve bu ma'nāda lāzım olur; sürülmele yıkılıp gitmek ma'nāsına; yukālu: حَسَأَ الْكَلْبُ نَفْسَهُ إِذَا بَعَدَ Ve bāsıra hīre ve za'īf ve fersiz olmak ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: حَسَأَ الْبَصْرُ إِذَا كَلَّ

الْحَسَاءُ [el-ḥase] (fethateynle) Bu dahi sürülüp kovulmakla yıkılıp gitmek ma'nāsınadır; yukālu: حَسِيَ الْكَلْبُ حَسْنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا بَعَدَ

الْإِنْخِسَاءُ [el-inḥisā] (إِنْفِعَالٌ [infi'al] vezninde) حَسَأَ [ḥase] ma'nāsınadır; yukālu: فُلَانٌ كَأَكْلَبٍ إِذَا قِيلَ لَهُ إِخْسًا إِنْخِسًا

الْحَاسِيُّ [el-ḥāsī] Şol kelb ve hınzır makülesine denir ki hemişe tard ve teb'īd olup kurbe yaklaştırılmaya, ya'nī her kime yakın olup sürünmek kaydında oldukça sürüp kovalar, fā'il bi-ma'nā mef'uldür.

الْحَسِيءُ [el-ḥasī] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Koyun yününün kemterine itlāk olunur ki işe yaramaz ola, صُوفٌ رَدِيءٌ [şūf redī] ma'nāsına.

الْمُحَاسَأَةُ [el-muḥāse'et] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'et] vezninde) ve

الْتَحَاسُؤُ [et-teḥāsū] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Taş atışmak ma'nāsınadır ki mādde-i mezbüreden me'hūzdur; yukālu: مُحَاسَأَةٌ وَتَحَاسُؤُ وَإِذَا تَرَامُوا بَيْنَهُمْ بِالْحِجَارَةِ

خ ط أ

الْحَطَاءُ [el-ḥaṭ] (ḥā'nın fethi ve ṭā'nın sükūnuyla) ve

الْحَطَأُ [el-ḥaṭa] (fethateynle) ve

الْحَطَاءُ [el-ḥaṭā] (medd ile) Yanlışlık ma'nāsınadır ki savābın zıddıdır; yukālu: فِيهِ خَطَأٌ وَخَطَأٌ وَأَيُّ ضِدِّ الصُّوَابِ

حَطَأٌ [ḥaṭa] (fethateynle) masdar olur, ya-

nılmak ma'nāsına; yukālu: حَطَى الرَّجُلُ حَطًّا مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ
 Şārih der ki ba'zılar سهو [sehv] ile farkını bu vech üzere beyān eylediler ki سهو [sehv] müdrikeden fakat süretin zevālidir ki ednā imā ve te'emmul ile mütenebbih olur ve صَوَابٌ [şavāb] bir emr-i rāst ve cihet-i müstakīmdir ki inkārı cā'iz olmayacak mertebede sābit ola ve حَطًّا [ḥaṭa] bir emri, kuvvetten fi'le getirmek murād edip icrāsına şürū' olundukta, zamān yā mekān yāhūd yārān işgāl ve igfāliyle tarz-ı melhūzdan bilā-kasd ve-lā sehv ve-lā nisyān tahallūf ve tavr-ı menhiyy-i gayr-i menvī üzere cereyānından 'ibārettir. Ve mü'ellif *Başā'ir*'de bu resme tahkik eylemiştir ki حَطًّا [ḥaṭa] cihet-i müstakīmeden 'udül ve insirāf eylemek ma'nāsına mevzū'dur ve bu, üç gūne olur: Evvelā, irādesi kabīh olan nesneyi irāde ve kuvvetten fi'le getirmektir ki hatā-ı tāmmedikleri budur, ahz ve 'itāb ve 'ikāb ona müteretteb olur; ve yukālu: فِيهِ حَطَى حَطًّا: Sānī, fi'li müstahsen olan bir nesneyi irāde edip lākin bilā-kasd hilāf-ı mā-yurīd vukū'-yāb ola ki bunda irāde cihetinden musīb ve fi'l cihetinden muhtı' olur; ve yukālu: أَخْطَأَ فَهُوَ مُخْطِئٌ Ve hāzā huve'l-murādu bi-kavlihi "رَفَعَ عَنْ أُمَّتِي الْحَطَّ وَالنَّسِيَانَ" aleyhi's-selām Ve müctehidin hatāsı bu kabīldendir. Sālis, fi'li hasen olmayan nesnenin fi'lini murād edip lākin ittifākī hilāfı zuhūr eyleye ki bunda muhtı' fi'l-irāde ve musīb fi'l-fi'l olur ve bu kasd ve irādesi cihetiyle mezmūm olup fi'li cihetiyle de memdūh ve mahmūd olmaz. İntehā.

Ve yukālu: حَطَى فِي دِينِهِ حَطًّا بِفَتْحَتَيْنِ إِذَا سَلَكَ

سَبِيلَ حَطًّا عَامِدًا أَوْ غَيْرَهُ Ya'nī "emr-ī dīn ve mezhebde rāst ve savāb olmayan tarīka 'amden ev sehven sülūk eylemek" ma'nāsınadır. Ba'zılar sülāsīnin mefhūmunda 'amd ü kasd ve mezīdde bī-kasd olmak i'tibār ettiler, ke-mā se-yuzkeru.

الإِخْطَاءُ [el-iḥṭā'] (hemzenin kesriyle) ve **أَلْحَاطِئَةٌ** [el-ḥāṭi'et] غَافِيَةٌ [āfiyet] vezninde) Bunlar da yanılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَخْطَأَ الرَّجُلُ إِخْطَاءً وَخَاطِئَةً بِمَعْنَى حَطَى Ve bunda خَاطِئَةٌ [ḥāṭi'et] kelimesi ki غَافِيَةٌ [āfiyet] vezninde masdardır, sülāsīden nādir ve mezīdden enderdir. Bu mādde bu vech üzere vārid olmuştur, niteki bu gūne emsāli ba'zı māddeelerde mersūmdur. Ve **إِخْطَاءٌ** [iḥṭā'] māddesinin fi'l-i māzīsi olan **أَخْطَأْتُ** [aḥṭa'tu] kelimesinin hemzesini yā'ya ibdālle gerçi أُخْطِئْتُ 'unvāniyla da meşhūd olmuştur, lākin yā لُغَيَّةٌ [luğayye] dir ki lüğat-ı redī'edir yāhūd لُغَةً [luḡat] dir ki bilā-kā'ide bir harfi harf-i āhere ibdālden 'ibārettir. Ve

إِخْطَاءٌ [iḥṭā'] 'Āmiden ev sāhiyen emr-i dīnde rāst ve savāb olmayan tarīke sülūk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَخْطَأَ الرَّجُلُ حَطًّا إِذَا سَلَكَ سَبِيلَ حَطًّا عَامِدًا أَوْ غَيْرَهُ Niteki حَطًّا [ḥaṭa] dahi bu ma'nāya gelir. Bunun ismi fā'ilinde مُخْطِئٌ [muḥṭi'] ve sülāsīnin ismi fā'ilinde خَاطِئٌ [ḥāṭi'] denir. Ve 'inde'l-ba'z مُخْطِئٌ [muḥṭi'] bilā-kasd sālik olana ve خَاطِئٌ [ḥāṭi'] müte'ammiden sālik olana itlāk olunur. Ve

إِخْطَاءٌ [iḥṭā'] Bir kimseyi yanılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَخْطَأَهُ أَيَّ أَوْفَعَهُ فِي الْحَطِّ: تَفَعَّلَ [tefa'ul] vezninde) Hatā eylemek ma'nāsınadır, lākin bunun mefhūmunda tekellūf mu'teberdir; yukālu: تَحَطَّ الرَّجُلُ بِمَعْنَى أَخْطَأَ Ve bir kimseyi

hatāya ikāʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَخَطَّأَهُ أَي أَخْطَأَهُ

الْحَطِيئَةُ [el-ḥaṭīʾet] (فَعِيلَةٌ [faʿīlet] vezninde) Zeb ve günāha denir, ʿalā-kavlin ʿamd ü kasd ile işlenen günāha denir, niteki حَطَّأً [ḥaṭā] bi-gayri ʿamdin olanına denir. Ve حَطِيئَةٌ [ḥaṭīʾet]in cemʿi حَطَايَا [ḥaṭāyā] gelir ve حَطَايُ [ḥaṭāʾi] gelir feʿāl vezninde. Ve

حَطِيئَةٌ [ḥaṭīʾet] Her nesneden mikdār-ı kalîle denir; نَبَذَ يَسِيرٌ [nebẓ yesīr] maʿnāsına; yukālu: عَلَى النَّحْلَةِ حَطِيئَةٌ مِنَ الرُّطْبِ أَي نَبَذَ يَسِيرٌ مِنْهُ

الْحِطْءُ [el-ḥiṭʾ] (ḥāʾnın kesriyle) Bu dahi ismdir, günāh ve zeb maʿnāsınadır yāhūd ʿamd ile olan günāha denir; yukālu: فِيهِ Ve حَطِيئَةٌ وَحِطْءٌ أَي ذَنْبٌ أَوْ مَا تُعْبَدُ مِنْهُ

حِطْءٌ [ḥiṭʾ] ve **حِطْيَةٌ** [ḥiṭʾet] (ḥāʾların kesriyle) Masdar olurlar suç eylemek ve günāh işlemek maʿnāsına; yukālu: حَطَى الرَّجُلُ حِطْيًا وَحِطْيَةً أَي أذْنَبَ

الْحَاطِيءُ [el-ḥaṭīʾ] İsm-i fāʿildir, mutlakan ve ʿalā-kavlin müteʿammiden hatā-kār olana denir. Cemʿi حَوَاتِيءٌ [ḥavāṭiʾ] gelir; ve minhuʾl-meselu: “مَعَ الْحَوَاتِيءِ سَهْمٌ صَابِتٌ” Yaʿnī “Nişāndan hatā eden sihāmı el-bette isābet edeni dahi bulunur.” Meseli mezbur ekserī hatā-kār olup ahyānen musīb olan kimse hakkında darb olunur.

التَّحْطِئَةُ [et-taḥṭīʾet] (تَفْعَلَةٌ [tefʿilet] vezninde) ve

التَّحْطِئَةُ [et-taḥṭīʾ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bir kimseyi hatā ettin diye hatāya nisbet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: حَطَّأَهُ تَخْطِئَةً وَتَخْطِئًا إِذَا قَالَ لَهُ “أَخْطَأْتُ”

الْحَطْءُ [el-ḥaṭʾ] (ḥāʾnın fethi ve tāʾnın sükūnuyla) Tencere kaynar iken yüzüne gelen köptüğünü taşra atmak maʿnāsınadır; yukālu: حَطَّاتِ الْقِدْرِ بَرِيدَهَا حَطَّأً مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ

إِذَا رَمَتْ بِهِ

التَّخَاطُؤُ [et-teḥāṭuʾ] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Bir kimseyi hatāya ikāʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَخَاطَأَهُ أَي أَخْطَأَهُ

الْمُسْتَحْطِئَةُ [el-mustaḥṭīʾet] (إِسْتِحْطَاءٌ [istiḥṭā] kelimesinden ism-i fāʿil bünyesiyle gebe kalmayan nākaya itlāk olunur; gūyā ki fahlin hatāsını kabūl eylemiştir; yukālu: نَاقَةٌ مُسْتَحْطِئَةٌ أَي حَائِلٌ

[خ ف أ]

الْحَفْءُ [el-ḥafʾ] (ḥāʾnın fethi ve fāʾnın sükūnuyla) Bir nesneyi kökünden çekip koparıp yere çalmak maʿnāsınadır; yukālu: حَفَّأَهُ حَفْنًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا أَقْتَلَعَهُ فَضْرَبَ بِهِ الْأَرْضَ Ve bināyı söküp yere kadar indirmek maʿnāsınadır; yukālu: حَفَّأَ بَيْتَهُ أَي قَوَّضَهُ Ve kırbayı şakk edip havuz üzere koymak maʿnāsınadır; tā ki yer, kır-bada olan suyu neşf eylemeye; yukālu: حَفَّأَ الْقَرْيَةَ إِذَا شَفَّهَا فَجَعَلَهَا عَلَى الْحَوْضِ لِنَلَا تُنَشَّفَ الْأَرْضُ مَاءً

[خ ل أ]

الْحَلْءُ [el-ḥalʾ] (ḥāʾnın fethi ve lāmʾın sükūnuyla) ve

الْحِلَاءُ [el-ḥilāʾ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) ve **الْحُلُوءُ** [el-ḥulūʾ] (فُعُودٌ [ḥuʿūd] vezninde) Deve çökmek, ʿalā-kavlin harūnluk eylemekle yerinden ayrılmayıp taş gibi kalmak maʿnāsınadır; yukālu: خَلَّاتِ النَّاقَةَ خَلْنًا وَحِلَاءً وَحُلُوءًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا بَرَكَتْ أَوْ حَزَنْتِ فَلَمْ تَبْرُحْ وَكَذَلِكَ الْجَمَلُ أَوْ خَاصٌّ بِالْإِنَاثِ Ve

حُلُوءٌ [ḥulūʾ] Bir kimse tembel olduğundan yāhūd muktezā-yı tabʿatı üzere hareketten mahzūz olmayıp dāʾimā yerine mülāzım olmak maʿnāsına istiʿmāl olunur; yukālu: خَلَّ الرَّجُلُ حُلُوءًا إِذَا لَمْ يَبْرُحْ مَكَانَهُ

الْحَالِيءُ [el-ḥālīʾ] ve

الْخُلُوءَةُ [el-ḫalū'et] (ḫā'nın fethiyle) Giderken çöken yāhūd harūn olan nākaya denir.

التَّحْلِي [et-tihli] (tā'nın ve lām'ın kesriyle تَزِمِذ [tirmiz] vezninde; tā'nın fethiyle de cā'izdir) Dünyāya denir, 'alā-kavlin ta'ām ve şarāba denir; yukālu: هُوَ مُنْهَمَكٌ فِي التَّحْلِي أَي الدُّنْيَا أَو الطَّعَامِ وَالشَّرَابِ

الْمُحَالَاةُ [el-muhāle't] (mufā'alet) vezninde) Bir nesneyi ferāgat edip diğer nesneye şürūc ve mübāşeret eylemek ma'nāsınadır; yukālu: خَالَا الْقَوْمَ إِذَا تَرَكُوا شَيْئًا وَأَخَذُوا فِي غَيْرِهِ

[خ م أ]

الْحَمَأُ [el-Ḥame'] (cebel [cebel] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

[خ ن أ]

الْحَرْنُ [el-han'] (ḫā'nın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Kesmek, kat' ma'nāsınadır; yukālu: حَنَاتُ الْجِدْعِ حَنْئًا أَي قَطَعْتُهُ كَمَا يُقَالُ حَنْئُهُ: مَنِ الْمُعْتَلِّ

[خ و أ]

حَاءُ [ḫā'i] (hemzenin kesr üzere bināsıyla ism-i fi'li emirdir) "Tez ve çabuk ol" ve "acele ve şitāb kıl" demektir; yukālu: بِكَ يَارَجُلُ عَلَيْنَا أَيِ اعْجَلْ

FASLU'D-DĀLĪ'L-MÜHMELE (فَضْلُ الدَّالِ الْمُهْمَلَةِ)

[د أ د]

الدَّادَةُ [ed-de'de't] زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) ve

الدِّدَاءُ [ed-di'dā] (dāl'ın kesriyle) Pek şiddetle yelmek, 'alā-kavlin sür'atle seğirtmek ma'nāsınadır; yukālu: دَادًا الْبُعَيْرُ وَغَيْرُهُ دَادًا وَدِنْدَاءٌ إِذَا عَدَا أَشَدَّ الْعُدُو أَوْ أَسْرَعَ وَأَخْضَرَ Ve bir kimsenin izine uyup ardınca gitmek ma'nāsınadır; yukālu: دَادًا فِي أَثَرِهِ إِذَا تَبِعَهُ مُقْتَنِيًا لَهُ Ve bir nesneyi tahrik eylemek ma'nāsınadır; yukālu: دَادًا الشَّيْءَ إِذَا حَرَكَهُ Ve müteharriki sâkin kılmak ma'nāsınadır; yukālu: دَادًا أَي سَكَّنَهُ Bu cihetle azdâddan olur, lâkin mü'ellif zıddiyyetinden süküt eylemiştir. Ve

دَادَةٌ [de'de't] Bir nesneyi örtüp bürümek ma'nāsınadır; yukālu: دَادَةٌ أَي غَطَّاهُ Ve

دَادَةٌ [de'de't] Taşın su mecrāsına yuvarlanıp düşmekte zuhūr eden savtından hikāyedir ki küttürtü ta'bīr olunur; yukālu: سَمِعْتُ لِلْحَجْرِ دَادًا أَي صَوْتًا Ve kalabalıktan nāşī sıkışmak ma'nāsınadır; yukālu: دَادًا الْقَوْمُ إِذَا تَرَاحَمُوا Ve hatun veledini uyutmak için yattığı beşiği tahrik eyledikte sudür eden savttan hikāyedir.

التَّدَادُ [et-tede'du] تَزَلُّزٌ [tezelzul] vezninde) دَادَةٌ [de'de't] kelimesinin mutāvi'idir, müteharrik olmak ve sâkin olmak ma'nālarıdır; yukālu: دَادًا الشَّيْءَ فَتَدَادُ Ve yuvarlanmak ma'nāsınadır; yukālu: تَدَادًا الْحَجْرُ إِذَا تَدَخَّرَ Ve deve āvāzını içerisine çekip derūnunda tercī ve terdid ile gir gir ötüp gümürdenmek ma'nāsınadır; yukālu: تَدَادَاتِ الْإِبِلِ إِذَا رَجَعَتِ الْخَنِينِ إِلَى أَجْوَافِهَا

cikmek, **إِبْتَآءٌ** [ibṭāʾ] ma'nāsınadır; yukālu: **تَدَادَأَ الْخَبِيرُ إِذَا أَبْطَأَ** Ve yük bir tarafa meyl edip ağmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِذَا حَمَلُهُ إِذَا مَالَ** Ve iki tarafa temāyül ederek yürütmek ma'nāsınadır; yukālu: **تَدَادَأَ فِي مَشْيِهِ إِذَا تَمَائَلَ** Ve kalabalıktan sıkışmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَدَادَأَ الْقَوْمُ إِذَا تَرَاحَمُوا** Ve bir nesneden meyl ve i'rāz eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **تَدَادَأَ عَنْهُ إِذَا مَالَ**

الدَّادَاءُ [ed-de'dāʾ] (dāl'ın fethi ve elif'in meddiyle) ve

الدِّدَاءُ [ed-di'dāʾ] (dāl'ın kesriyle) ve

الدُّدُودُ [ed-du'duʾ] (dāl'ın zammıyla) Ayın āhir gününe denir, 'alā-kavlin yirmi beşinci gecesı yāhūd yirmi altıncı yāhūd yirmi yedinci yāhūd yirmi sekizinci yāhūd yirmi dokuzuncu gecesidir yāhūd āhir üç gecesine denir. Cem'ı **دَادِيٌّ** [de'ādīʾ] gelir **مَسَاجِدُ** [mesācid] vezninde. Ay o gecelerde gurūba **دَادَأَتْ** [de'de'et] ya'ni sür'at eylemesi, bā'is-i tesmiyedir.

دَادَاءُ [de'dāʾ] (elif'in meddiyle) Küşāde ve vāsi' meydāna denir, fezā' ma'nāsına. Ve geniş **تَلَعَّ** [til'at]a ve geniş vādīye denir. Ve geniş **تَلَعَّ** [til'a] tā'nın kesriyle yukarıdan olan su akıntısına denir.

الدَّادُ [ed-de'deʾ] ve

الدَّادَاءَةُ [ed-de'de'et] (hemze'lerin kasrı ve meddiyle) Pek karanu geceye denir; yukālu: **لَيْلَةٌ دَادَأَتْ وَدَادَأَتْ وَيُمْدَانُ أَيُّ شَدِيدَةِ الظُّلْمَةِ**

[د ب أ]

التَّدْبِيءُ [et-tedbiʾ] [tef'īl] vezninde) Bir nesneyi örtüp saklamak ma'nāsınadır; yukālu: **دَبَّ الشَّيْءُ وَعَلَيْهِ تَدْبِيئًا إِذَا غَطَّاهُ وَوَارَاهُ**

الدَّبُّ [ed-debʾ] (dāl'ın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Bir nesne sākin olmak ma'nāsınadır ki hareket mukābilidir;

yukālu: **دَبَّ الشَّيْءُ دَبًّا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا سَكَنَ** Ve vurmak ma'nāsınadır; yukālu: **دَبَّاهُ بِالْعَصَا إِذَا صَرَبَهُ بِهَا**

الدَّبَّاءَةُ [ed-deb'et] (dāl'ın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Kaçmak, firār ma'nāsınadır; yukālu: **نَجَا مِنْ يَدِهِ بِالدَّبَّاءَةِ أَيُّ الْفِرَارِ**

[د ث أ]

الدَّتَيْيُ [ed-deṣe'iyy] (sā-yı müsellese ile **عَرَبِيٌّ** [arabiyy] vezninde) Havānın şiddet-i harāreti 'akibinde yağın yağmura denir. Ve koyun ve keçi kısmının yaz mevsiminde doğurdukları döle denir.

Şārih der ki bu iki ma'nāda dahi yā-yı nisbetledir, lākin mensūbu ma'lūm değildir. Nihāyet mü'ellif 'an-karīb **دَفِّيٌّ** [defe'iyy] kelimesini **دَفِّيٌّ** [deṣe'iyy] ile tefsir eylemekle harāret ma'nāsına olmakla harārete mensüb olmuş olurlar.

[د ر أ]

الدَّرُّ [ed-derʾ] (dāl'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla) ve

الدَّرَاءَةُ [ed-der'et] (hā'yla) Def'e eylemek ve savmak ma'nāsınadır; yukālu: **دَرَأَهُ دَرَاءً وَدَرَأَتْ إِذَا دَفَعَتْهُ** Ve sel suyu def'aten zuhūr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **دَرَأَ إِذَا دَفَعَ** Burada **إِنْدِفَاعٌ** [indifāʿ] **دَفْعٌ** [defʿ] in mutāvi'i değildir. Ve

دَرٌّ [derʾ] Bir kimse nāgehānī çıkagelmek ma'nāsınadır; yukālu: **دَرَأَ الرَّجُلُ إِذَا طَرَأَ وَخَرَجَ** Ve āteş ışılıyıp parıldamak ma'nāsına isti'māl olunur, gūyā ki ziyā'ıyla zulmeti def' eder; yukālu: **دَرَأَتْ النَّارُ أَيُّ أَضَاءَتْ** Ve devenin arkası şişip gudde dedikleri yumru zuhūr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **دَرَأَ الْبَعِيرُ إِذَا أَعَدَّ وَمَعَ الْعُدَّةَ وَرَمَّ فِي ظَهْرِهِ** Gudde-i mezbūre deve kısmının tā'unudur. Ve

دَرٌّ [derʾ] Bir nesneyi yayıp döşemek

ma'nāsınadır; yukālu: دَرَأَ الشَّيْءَ إِذَا بَسَطَهُ Ve mahall-i nā-ma'lūmdan nāgehānī garīb sel zuhūr eylemek ma'nāsınadır ki önüne gelen nesnelere def'e eylemek şānından ola. Bu ma'nāda dāl'ın zammıyla da cā'izdir; yukālu: جَاءَ السَّيْلُ دَرَاءً وَدُرَاءً إِذَا انْدَرَأَ مِنْ مَكَانٍ لَا يَغْلُمُ بِهِ Ve

دَرَاءٌ [derʔ] Kargı ve ʿasā makūlesi nesnelere olan meyl ve i'vicāc hāletine denir. Ve

دَرَاءٌ [derʔ] ʿArab'dan bir recül adıdır. Ve şol nādire ya'nī sākitaya denir ki nāgāh dağdan kopup aşağıya sukūt eyleye, kaya pāresi ve kar sahifeleri gibi.

الدُّرُوءُ [ed-durūʔ] (فُعُودٌ [kuʿūd] vezninde) Yolda olan şukūk ve kūsūr ve cürüfa denir ki düz olmayıp cā-be-cā eğri büğrü yarık çukur olmakla bī-muhābā yürüyüp gitmeğe māniʿ olur; yukālu: طَرِيقٌ ذُو دُرُوءٍ Burada دُرُوءٌ [durūʔ] **دَرَاءٌ** [derʔ] kelimesinin cem'idir ki meyl ve i'vicāc ma'nāsınadır. Ve

دُرُوءٌ [durūʔ] Masdar olur; yıldız berk ve lemeʿān eylemek ma'nāsına; yukālu: دَرَأَ الكَوْكَبُ دُرُوءًا إِذَا تَلَّأَ وَتَوَقَّدَ

الْإِنْدِرَاءُ [el-indirāʔ] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) Mekān-ı nā-ma'lūmdan nāgehān tedāfū'le sel suyu gelmek ma'nāsınadır; yukālu: إِنْدَرَأَ السَّيْلُ أَيَانْدَفَعَ مِنْ مَكَانٍ لَا يَغْلُمُ بِهِ Ve bir nesne etrāfa yayılıp dağılmak ma'nāsınadır; yukālu: إِنْدَرَأَ الْحَرِيقُ أَيَانْتَشَرَ

التَّدَارُؤُ [et-tedāruʔ] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Nizāʿ ve husūmet zımnında keşākeş olup birbirini beri öte kakıştırmak ma'nāsınadır; yukālu: تَدَارَأَ الْقَوْمُ إِذَا تَدَافَعُوا فِي الْحُضُومَةِ

الْإِدْرَاءُ [el-iddirāʔ] (hemzenin ve dāl-ı müşeddenin kesriyle) تَدَارُؤٌ [tedāruʔ] ma'nāsınadır; ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿

تَدَارَأْتُمْ فَادْرَأْتُمْ فِيهَا﴾ Bunun aslı تَدَارَأْتُمْ idi, ittihād-ı mahrece mebnī tā, dāl'a kalb ve idgām olunduktan sonra evveline hemze celb olunmuştur. Ve إِدْرَاءٌ [iddirāʔ] iftiʿāl bābından dahi olur ki aslı إِدْرَاءٌ idi, kezālik tā, dāl'a kalb ve idgām oldu. Bu veznde olan إِدْرَاءٌ [iddirāʔ] şikār için zikri ātī دَرِيئَةٌ [deriʔet] ittihāz eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: إِدْرَأْتُ الصَّيْدَ أَيَاتَّخَذْتُ لَهُ دَرِيئَةً

الدَّرِيئَةُ [ed-deriʔet] (حَاطِيئَةٌ [ḥaṭiʔet] vezninde) Şol halkadır ki ok ve mızrak meşk edenler, remy ve taʿnı onunla taʿallüm ederler ki onu bir yere nasb ve üstüvār edip oku içinden geçirmek için ona remy ve mızrakla onu ahz ederler. Ve

دَرِيئَةٌ [deriʔet] Sayyādların saydları tarasud vaktinde igfāl için kendilere sütredip siperlendikleri şey'e denir.

التَّدَرُّؤُ [et-tederruʔ] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Firīb ve igfāl için bir nesneden tesettür eylemek ma'nāsınadır, şikārdan tesettür ettikleri gibi; yukālu: تَدَرُّؤُوا أَياسْتَتَرُوا عَنِ الشَّيْءِ Ve bir kimseye bālā-pervāzlıkla kibr ve istilā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَدَرُّؤُوا عَلَيْهِمْ إِذَا تَطَاوَلُوا أَي تَكَبَّرُوا وَتَجَبَّرُوا

الدَّارِيءُ [ed-dāriʔ] Arkasında yumru çıkan nākaya denir ki deve kısmının tāʿūnudur, yukālu: نَاقَةٌ دَارِيءٌ أَي مُغَدَّةٌ

Şārih der ki دَارِيءٌ [dāriʔ] erkek deveye vasf olduğu gibi nākaya dahi sıfat-ı hāssa menziline vech-i mezkūr üzere vasf olur.

الْمُدْرِيءُ [el-mudriʔ] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Şol nākadır ki doğurması hulūl eylemekle memesine sūt indirip tulum gibi sarkıtmış ola; yukālu: نَاقَةٌ مُدْرِيءٌ أَي أَنْزَلَتْ اللَّبَنَ وَأَزَحَتْ صَرْعَهَا عِنْدَ التَّبَاجِ

الدَّرِيءُ [ed-diriʔ] (سِكِّينٌ [sikkīn] vezninde) Ziyādesiyle tābān ve rahşān olan yıldız

za denir; Zühre ve Müşterī gibi; yukālu: ذُرِّيَّ ۚ كَوَّبَتْ ذُرِّيَّ ۚ أَيُّ مُتَوَقِّدٌ مُتَأَلِّحٌ [dirrī] kelimesinde dāl'ın zammıyla da cā'izdir, lākin nevādirdendir, zīrā kelām-ı 'Arab'da zamm ve teşdīd ile فُعِيلٌ [fu'īl] vezninde ذُرِّيَّ [durri] ve مُرْرِيقٌ [murriq] kelimelerinden gayrı yoktur. مُرْرِيقٌ [murriq] عُضْفُ [uṣfur] ismidir. Ve

دُرِّي [durriyy] kelimesi (dāl'ın zammı ve yā-yı nisbetle) دُرٌّ [dur]e, ya'nī inciye mensüb demektir; “دُر،ر” maddesinde mersümdür.

الْمُدَارَاةُ [el-mudāra'et] [mufā'alet] vezninde) Müdāfa'a ma'nāsınadır; yukālu: وَدَارَاتُهُ أَيُّ دَارَاتُهُ أَيُّ دَارَاتُهُ وَدَافَعْتُهُ Ve mülāyene ma'nāsınadır ki rıfk ve lutf ve sühūletle mu'āmele eylemek ma'nāsınadır; yukālu: وَدَارَاتُهُ أَيُّ دَارَاتُهُ Bu sürette azdāddan olur.

Mü'ellif مُدَارَاةُ [mudāra'et]i مُدَارَاتٌ [mudārāt] ile tefsir edip: وَدَارَاتُهُ دَارَاتُهُ وَدَافَعْتُهُ وَلَايَتُهُ 'unvāniyla resm eylemişlerdir. وَدَافَعْتُهُ ve وَدَارَاتُهُ kelimeleri دَارَاتُهُ lafzına 'atf-ı tefsir olmalarıyla مُدَارَاتٌ [mudārāt] dahi o ma'nalara olmuş olur. Kaldı ki ümmehāt-ı sā'irede mu'tel bābında dahi mersümdür. Hattā *Esās*'ta وَدَارَاتُهُ حَاتَاتُهُ وَعَلَيْكَ وَدَارَاتُهُ خَاتَاتُهُ وَهِيَ الْمُلَاطَفَةُ كَأَنَّكَ تُخَاتِبُهُ 'ibāretiyle merkümdür. Vākırā meselā düşmana müdārā eylemek ki derūnda olan bugz ve kineyi setr edip süret-i zāhirde tevāzu' ve rüy-ı dil göstermekten 'ibārettir; reng ve fir'bi mutazammındır. Ve mādde-i merkümeği mü'ellif gibi mehmüz 'add edenler, süret-i mülāyemetle müdāfa'a eylemek ma'nāsıyla tefsir ederler ki bu dahi akrebdir. Kaldı ki mü'ellif burada دَارَاتُهُ ile tefsir eylemiş iken mu'tel bābında işareten sükūtu zāhiren zühüle mahmüldür.

التُّدْرَاةُ [et-tudre'] ve

التُّدْرَاةُ [et-tudre'et] (tā'ların zammı ve dāl'ların sükūnu ve rā'ların fethiyle) 'İz-zet ve satvet ve kudret ma'nāsınadır ki medār-ı def-i a'dādır. Bunların tā'ları zā'idedir; yukālu: وَتُدْرَاةٌ أَيُّ مُدَافِعٌ ذُو عِزٍّ وَمَنْعَةٍ

[درب أ]

التُّدْرُبُ [et-tederbu'] (bā-yı muvahhade ile تَدْحُوجٌ [tedaḥruc] vezninde) Yuvarlanmak ma'nāsınadır; yukālu: تَدْرِبُ الشَّيْءُ إِذَا تَدَهَدَى

[د ف أ]

الدِّفْ [ed-dif'] (dāl'ın kesri ve fā'nın sükūnuyla ve fethateynle cā'izdir) Pek issilik ma'nāsınadır ki hiddet-i berd nakizidir. Ümmehāt-ı sā'irede hemān hilāfu'l-berd ile müfesserdir ki mutlak issilik, sühūnet ma'nāsına olur. Cem'i أَذْفَاءٌ [edfā] gelir. Ve

دِفْ [dif'] (dāl'ın kesriyle) Deveden hāsıl olan menāfi'e itlāk olunur; evlād ve evbār ve elbāni gibi. Ve onlar ile müntefi' olmağa denir; yukālu: دِفٌّ الإِبِلِ كَثِيرٌ أَيُّ يَتَأَجَّهَا Ve vergiye denir, 'atiyye ma'nāsına. Ve

دِفْءُ الْحَائِطِ [dif'u'l-hā'iṭ] Duvarın kuytusuna denir; yukālu: أَقْعُدْ فِي دِفْءِ الْحَائِطِ أَيُّ فِي عِوَاكِ Evkāt-ı bāridede rüzgārdan siperlenip oturdukları için itlāk olunmuştur. Ve bedeni kızdırıp germ-nāk eden şey'e denir; asvāf ve evbār ve 'abā ve kürk ve sā'irleri gibi; yukālu: مَا عَلَيْهِ دِفْءٌ أَيُّ مَا أَذْفَأُ مِنَ الْأَصْوَافِ وَالْأَوْبَارِ

الدَّفَا [ed-defe'] (fethateynle) ve

الدَّفَاءَةُ [ed-defā'et] [kerāhet] vezninde) Isınmak, tesahhun ma'nāsınadır; yukālu: دَفِئَ الرَّجُلُ دَفْئًا وَدَفُوْهُ دَفَاءَةٌ مِنَ النَّبَابِ الرَّابِعِ

دَفَاءَةٌ [defā'et] Mü'ellif وَالْحَامِسِ إِذَا تَسَحَّرَ kelimesini gerçi كَالدَّفَاءَةِ 'unvāniyla ism olmak üzere resm edip lākin saḥih olan, vech-i mezkūr üzere bāb-ı hāmisten masdar olmaktadır. Ve

دَفَاً [defe'] (fethateynle) Arkada olan büğrülük hāletine denir; yukālu: فِيهِ دَفَاً أَي جَنَّا وَهُوَ أَدَفَاً وَهِيَ دَفَاى

التَّدَفُّؤُ [et-tedeffu'] (تَفَعَّلَ [tefa'ul] vezninde) Bir nesne ile ısınmak ma'nāsınadır; yukālu: تَدَفَّقَا بِالثَّوْبِ إِذَا تَسَحَّرَ بِهِ

الإِسْتِدْفَاءُ [el-istidfā'] (إِسْتَفْعَالَ [istif'āl] vezninde) ve

الإِدْفَاءُ [el-iddifā'] (hemzenin ve dāl-ı müşeddenin kesriyle اِفْتَعَالَ [ifti'āl] vezninde) تَدَفَّقُوا [tedeffu'] ma'nāsınadır, aslı اِدْتَفَّقَا dir; yukālu: اِسْتَدَفَّقَا وَإِدْفَاً بِمَعْنَى تَدَفَّقَا

الدِّفَاءُ [ed-difā'] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bedeni kızdırıp germiyyet veren şey'e denir; libās ve kürk ve sā'ir nesne gibi.

الإِدْفَاءُ [el-idfā'] (hemzenin kesriyle) Bir kimseye bedenini kızdırıcı nesne giydirmek ma'nāsınadır; yukālu: أَدَفَّاهُ أَي أَلْبَسَهُ الدِّفَاءَ Ve bir kimseye 'atiyye-i kesire vermek ma'nāsınadır ki bürüdet-i fakrdan tahlīs eylemektir; yukālu: أَدَفَّاهُ أَي أَعْطَاهُ كَثِيرًا Ve nās birikmek ma'nāsınadır ki tezāhümle birbirini teshīn ederler; yukālu: أَدَفَّقَا الْقَوْمُ إِذَا اجْتَمَعُوا

الدَّفْقَانُ [ed-def'ān] (عَطَّسَانَ [aṭṣān] vezninde) Dā'imā ısıtıcı sevb telebūs eden kişiye denir, مُسْتَدْفِعٌ [mustedfi'] ma'nāsına. Mü'ennesinde دَفَاى [def'ā] denir سَكْرَى [sekrā] vezninde.

الدَّفْيُءُ [ed-defi'] (أَمِيرٌ [emir] vezninde) Evvel ma'nāyadır.

الدَّفِيئَةُ [ed-defi'et] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde)

ve

الدَّفِيئَةُ [ed-defi'et] (حَطِيئَةٌ [ḥaṭi'at] vezninde) ve

الْمُدْفَأَةُ [el-medfe'et] (mīm'in ve fā'nın fethiyle) Issı ve germ-nāk olan yere denir ki ıstilāh-ı 'avāmda sāhil ta'bīr olunur; Fāriside germ-sīr derler; yukālu: أَرْضٌ دَفِيئَةٌ وَدَفِيئَةٌ وَمُدْفَأَةٌ أَي ذَاتٌ دَفِيءٌ

الْمُدْفَأَةُ [el-mudfe'et] (مُكْرَمَةٌ [mukremet] vezninde) ve

الْمُدْفِيئَةُ [el-mudfi'et] (مُحْسِنَةٌ [muḥsinet] vezninde) ve

الْمُدْفَعَةُ [el-mudeffe'et] (مُعْظَمَةٌ [mu'azzamet] vezninde) Yünleri ve yağları firāvān olan develere denir; yukālu: اِبِلٌ مُدْفَعَةٌ وَمُدْفِيئَةٌ وَمُدْفَأَةٌ أَي كَثِيرِ الْأَوْبَارِ وَالشُّحُومِ

الدَّفْيِيُّ [ed-defe'iyy] (عَرَبِيٌّ [arabiyy] vezninde) دَثِيئِي [deṣe'iyy] ma'nāsınadır ki iştidād-ı harāret-i havā 'akibinde yağın yağmura denir. Bu mādde "د،ث،أ" zeylinde beyān olundu.

الدَّفْيِيَّةُ [ed-defe'iyyet] (عَرَبِيَّةٌ [arabiyyet] vezninde) Yaz mevsiminin önünde ya'nī henüz yaz mevsimi hulūlü hengāmında celb olunan zahīreye denir ki yaz zahīresi olacaktır.

[د ك أ]

الدَّكُّؤُ [ed-dek'] (dāl'ın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Bir kimseyi sıkıştırıp müzāhame vererek öte kakıştırmak ma'nāsınadır; yukālu: دَكَّاهُمْ دَكَّاهُمْ مِّنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا دَفَعَهُمْ وَرَاحَهُمْ

التَّدَاكُؤُ [et-tedākū] (تَفَاعَلَ [tefa'ul] vezninde) Birbiriyle sıkışıp müzāhame edişmek ma'nāsınadır; yukālu: تَدَاكُؤُوا أَبَاؤُ دَحْمُوا وَتَدَاَفَعُوا

[د ن أ]

الدَّيْنِيُّ [ed-denī] (فَعِيلٌ [faʿīl] vezninde) Soysuz ve alçak ve katʿā harāmından sakınmaz lāübālī baldırı çıplağa denir; yukālu: Ve رَجُلٌ دَيْنِيٌّ أَيُّ حَسِيْسٍ حَبِيْبُ الْبَطْنِ وَالْفَرْجِ مَا جُنَّ Ve **دَيْنِيٌّ** [denī] Hurde cüsseli hakīrūʿl-manzar kimseye denir. Cemʿi أَذْنَاءٌ [ednā] gelir كُرْمَاءٌ [šerīf] ve أَشْرَافٌ [ešrāf] gibi ve دُنَّاءٌ [dunā] gelir كُرْمَاءٌ [kuremā] gibi.

الدَّانِيُّ [ed-dāni] دَيْنِيٌّ [denī] ile maʿnā-yı evvelde mürādiftir.

الدُّنُوَّةُ [ed-dunūʿet] (dālʿın zammıyla) ve **الدَّنَاءَةُ** [ed-denāʿet] (كَرَاهَةٌ [kerāhet] vezninde) Bir kimse denī olmak maʿnāsınadır; yukālu: دَنَا الرَّجُلُ دُنُوَّةً وَدَنَاءَةً مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا كَانَ دَنِيًّا

الدَّيْنِيَّةُ [ed-denīʿet] (حَطِيئَةٌ [ḥaṭīʿet] vezninde) ʿAyb u nakīsa maʿnāsınadır; yukālu: أَيْ بِاللَّيْنِيَّةِ أَيُّ التَّقِيصَةِ

الإِدْنَاءُ [el-idnā] (hemzenin kesriyle) Alçak ve denī iş irtikāb eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَذْنَا الرَّجُلُ إِذَا رَكِبَ دَنِيًّا أَيُّ أَمْرًا حَقِيْرًا

الدَّنَا [ed-denā] (fethateynle) Bir kimsenin arkası büğrū ve kambur olmak maʿnāsınadır; yukālu: دَنِى الرَّجُلُ دَنَا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا جَنَى

الأَدْنَاءُ [el-edne] (أَحْمَرٌ [aḥmer] vezninde) Arkası kambur olan kişiye denir; müʿennesinde دَنَائِيٌّ [denā] denir سَكْرِيٌّ [sekrā] vezninde.

التَّدْنُو [et-tedennu] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) Bir kimseyi denāʿete haml ve sevk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَدَّنَاهُ أَيُّ تَدَّنَا الرَّجُلُ صَاحِبَهُ إِذَا حَمَلَهُ عَلَى الدَّنَائَةِ

[د و أ]

الدَّاءُ [ed-dā] (medd ile) Derd ve maraz

maʿnāsınadır. Cemʿi أَدْوَاءٌ [edvā] gelir. Şārih der ki bundan gayri müfredi ve cemʿi memdüden gelmiş yoktur. Ve دَاءٌ [dā] masdar olur, ke-mā se-yuzkeru.

الدَّوُّءُ [ed-dev] (dālʿın fethi ve vāvʿın sükūnuyla) ve

الدَّاءُ [ed-dā] (medd ile) Hasta ve derd-nāk olmak maʿnāsınadır; yukālu: دَاءُ الرَّجُلِ يَدَاءُ دَوُّءًا وَدَاءٌ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا مَرَضَ وَقَدْ يُقَالُ دِئْتُ يَا رَجُلٌ يَغْنِي مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ أَيُّ مَرَضْتُ فَهُوَ دَاءٌ Şārih der ki burada “دَاءٌ” kelimesi ism-i fāʿildir, refʿledir, aslı ذَاوِيٌّ idi, دُو مَرَضٍ maʿnāsınaki neseb üzeredir. İntehā.

الإِدْوَاءُ [el-idvā] (hemzenin kesriyle) Marīz ve derd-nāk olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَدَوَّ الرَّجُلُ إِدْوَاءً إِذَا مَرَضَ

المُدِيٌّ [el-mudī] (مُطِيْعٌ [muṭīʿ] vezninde) Bundan ism-i fāʿildir; مَرِيضٌ [merīḍ] maʿnāsına; müʿennesinde مُدِيئَةٌ [mudīʿet] denir.

الإِدَاءَةُ [el-idāʿet] (إِقَامَةٌ [ikāmet] vezninde) Bu dahi ifʿālden masdardır, evvelki aslı üzeredir, marīz ve derd-nāk olmak maʿnāsınadır, yukālu: أَذَاتُ يَا رَجُلٌ إِدَاءَةً أَيُّ مَرَضْتُ Ve bir kimseyi derde uğratıp marīz eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَذَاتُهُ أَيُّ أَصَبْتُهُ يَدَاءً Ve

إِدْوَاءٌ [idvā] ve

إِدَاءَةٌ [idāʿet] Bir kimseye töhmet ilkā eylemek maʿnāsına istiʿmāl olunur; yukālu: أَذَاتُ الرَّجُلِ إِدَاءَةً وَأَدْوَأْتُهُ إِدْوَاءً أَيُّ أَتَّهَمْتُهُ

دَاءُ الدَّيْبِ [dāʿuʿz-zīb] Açlıktan kināyedir; kurt kısmı ekseri aç durduğu için.

الدَّيْيِيُّ [ed-deyyi] (حَيِيْرٌ [ḥayyir] vezninde) Hasta ve marīze denir; yukālu: رَجُلٌ دَيِّيٌّ Müʿennesinde دَيِّيَّةٌ [deyyiʿet] denir hāʿyla.

دَاءَةٌ [Dā'et] Mekke-i mükerrerme kurbünde bir dağın adıdır. Ve Huzeyl kabilesi yurdunda bir mevzi^c isimdir.

الأَدْوَاءُ [el-Edvā'] (cem^c bünyesiyle) Bir mevzi^c adıdır.

الدَّوْدَاءُ [ed-devde'et] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Gırīv ve feryād ve celebe ma'nāsınadır; tekūlu: مَا هَذِهِ الدَّوْدَاءُ أَي الْجَلْبَتَةُ

FASLU'Z-ZĀLĪ'L-MU'CEME

(فَضْلُ الدَّالِ الْمُعْجَمَةِ)

[ذ ا ذ ا]

الدَّذَاءُ [ez-ze'zā'] ve

الدَّذَاءَةُ [ez-ze'zā'et] (elifilerin meddiyle) Zecr ma'nāsınadır ki bir kimseyi bir nesneden men^c için āzār eylemekten ibārettir. Ve çalık ve muztarib ve perīṣān yürüyüşe denir; yukālu: يَمْشِي الدَّذَاءُ وَالدَّذَاءَةُ أَي مُضْطَرِّبًا

التَّدَاذُ [et-teze'zū'] (تَزْلُزْلٌ vezninde) ve

الدَّذَاءَةُ [ez-ze'ze'et] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Çalık ve muzdarib ve perīṣān yürütmek ma'nāsınadır; yukālu: تَدَاذَأَ الرَّجُلُ وَذَادَأَ إِذَا مَسَى مُضْطَرِّبًا

[ذ ب ا]

الدَّبَّاءُ [ez-zeb'et] (zāl'ın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Şol tāze kıza denir ki mehzüle, ya'nī bedeni aç, arık, çelimsizce ve hūb-sīmā dil-ber ve sebük-rūh ola; yukālu: جَارِيَةٌ دَبَّاءَةٌ أَي مَهْزُولَةٌ مَلِيحَةٌ خَفِيمَةُ الرُّوحِ

[ذ ر ا]

الدَّزُّ [ez-zer'] (zāl'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Yaratmak, halk ma'nāsına; yukālu: ذَرَأَ اللهُ الْخَلْقَ ذَرَاءً مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ أَي خَلَقَهُ Ve bir nesneyi çoğaltmak ma'nāsınadır; yukālu: ذَرَأَ [zurriyyet] ذُرِّيَّةً [Ve] ذَرَأَ الشَّيْءَ إِذَا كَثُرَ bundan me'hūzdu, ke-mā se-yuzkeru. Ve pīrlikten yā illetten nāṣī ağızdan dişler dökülmek ma'nāsınadır; yukālu: ذَرَأَ فَوْهُ أَي سَقَطَ يَغْنِي مَا فِيهِ مِنَ الْأَسْنَانِ ve irādetü'l-hāl kabīlindedir. Ve tarlaya tohum ekmek ma'nāsınadır; yukālu: ذَرَأَ الْأَرْضَ إِذَا بَدَّرَهَا ma'nāsınadır, ke-mā se-yuzkeru. Ve

ذَرَّةٌ [zer'] Şey²-i kalīl ma'nāsınadır; yukālu:

دَرَّةٌ مِنْ خَبِيرٍ أَيْ شَيْءٌ مِنْهُ Ve masdar bi-ma'nā mef'ul olur; مَخْلُوقٌ [maḥlūq] ma'nāsına; yukālu: هُمْ دَرَّةُ النَّارِ أَيْ خُلِقُوا لَهَا Ve perde ve hā'il ma'nāsınadır; yukālu: مَا بَيَّنَّا دَرَّةً أَيْ حَائِلٌ مَا **الدَّرِيَّةُ** [ez-zurriyyet] (zāl'ın harekāt-ı selası ve yā'nın teşdidiyle) Nesl ma'nāsınadır ki ins ve cinnin nesline şāmildir; نَسْلُ الثَّقَلَيْنِ [neslu's-şaka'leyn] ma'nāsınadır; zikr olunan teksir ma'nāsından me'hūzdur, hemzesi metrūkedir.

Şārih der ki vezni fu'ūlet yāhūd fu'ūlettir teşdid-i 'aynla, 'alā-kavlin ذَرٌّ [zerr] lafzından me'hūzdur ki تَفْرِيقٌ [tefrīq] ma'nāsınadır; vezni fu'liyyettir. İntehā.

الدَّرِيءُ [ez-zerī] (emīr) [emīr] vezninde) Bi-ma'nā مَزْرُوءٌ [mezrū]dur, ekilmiş ekine denir; yukālu: ذَرَعٌ ذَرِيءٌ أَيْ مَبْدُورٌ

الدَّرْءَةُ [ez-zur'et] (zāl'ın zammı ve rā'nın sükūnuyla) Saç ve sakal ağarmak, شَيْبٌ [şeyb] ma'nāsınadır, 'alā-kavlin başın önünde olan kıllara henüz beyāzlık düşüp kır serpmek hāletine denir ki ibtidā oradan ağarmaya bed' eder.

الدَّرَأُ [ez-zere] (fethateynle) ve

الدَّرْءُ [ez-zer] [men] vezninde) Ma'nā-yı mezbūrdan masdarlardır; yukālu: ذَرِيٌّ شَعْرُهُ دَرَأٌ وَدَرَأٌ دَرَأٌ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالثَّلَاثِ إِذَا شَابَ أَوْ ابْيَضَّ شَعْرُهُ فِي مَقْدَمِ الرَّأْسِ

الأَدْرَأُ [el-ezre] [aḥmer] vezninde) Sıfat-ı mezbūre üzere olan kişiye denir; müennesinde ذَرَأَى [zer'ā] denir سَكْرَى [sekrā] vezninde. Ve

أَدْرَأُ [ezre] Şol koç koyuna denir ki başında beyāz ola, 'alā-kavlin kulakları alaca ve sā'ir a'zāsı siyāh ola; yukālu: كَبِشَ أَدْرَأٌ إِذَا كَانَ فِي رَأْسِهِ بَيَاضٌ أَوْ أَرَقَشَ الْأَدْرَيْنِ وَسَائِرُهُ أَسْوَدُ

الإِدْرَاءُ [el-izrā] (hemzenin kesriyle) Bir

adamı gücendirip darıltmak ma'nāsınadır; yukālu: أَدْرَأَهُ أَيْ أَغْضَبَهُ Ve bir kimseye korku vermek ma'nāsınadır; yukālu: أَدْرَأَهُ أَيْ دَعَرَهُ Ve bir kimseyi bir nesneye haris ve mūla' eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَدْرَأَهُ بِالشَّيْءِ أَيْ أَوْلَعَهُ بِهِ Ve bir nesneye müzarr ve mültecī kılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَدْرَأَهُ إِلَى كَذَا أَيْ أَلْجَأَهُ إِلَيْهِ yukālu: أَدْرَأَ الدَّمْعَ إِذَا أَسَالَ Ve nāka memeye süt indirmek ma'nāsınadır ki nitāc vakti karib olunca olur; yukālu: إِذَا أَذْرَأَتِ النَّاقَةُ إِذَا أَنْزَلَتِ اللَّبَنَ

المُدْرِيٌّ [el-muzri] [muḥsin] vezninde) Karibetü'n-nitāc olmakla memesine süt inzāl eden nākaya denir.

الدَّرَائِيٌّ [ez-zer'āniyy] (zāl'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla) فَرْغَانِيٌّ [fergāniyy] vezninde ve fethateynle cā'izdir) Ziyādesiyle beyāz olan tuza denir; yukālu: مِلْحٌ دَرَائِيٌّ وَدَرَائِيٌّ فَرْغَانِيٌّ وَدَرَائِيٌّ مِلْحٌ أَشَدُّهُ الْبَيَاضُ Bu tuz Hacı Bektaş tuzu dedikleridir. Ve دَرَائِيٌّ [zer'āniyy] kelimesi, ذُرْءَةٌ [zur'et] māddesinden me'hūzdur ki beyāz-ı re's ma'nāsınadır; tagyir-i ne-seb için elif ve nūn ziyāde olunmuştur. مِلْحٌ أَنْدَرَائِيٌّ ta'biri, lahn-ı 'avāmdan olmakla tekellümünden mü'ellif أَنْدَرَائِيٌّ 'unvāniyla nehy eylemiştir.

الدَّرِءَةُ [ez-zir'et] (zāl'ın kesriyle) Bir kelimedir ki onunla keçi kısmını sağmak için çağırırlar; yukālu: ذَرَّةٌ دَرِءَةٌ وَهُوَ دُعَاءُ الْعَتْرِ لِلْحَلْبِ Şārih der ki bi-nefsihi keçiye ذَرِءَةٌ [zir'et] itlāk olunur, sağmak için ذَرِءٌ ذَرِءٌ [zir'e zir'e] diyerek çağırırlar. Pes mü'ellifin ta'biri müşevveştir. İntehā.

[ذ م أ]

الدَّمَمُ [ez-zem] (zāl'ın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Bir kimseye güçlük edip meşakkat vermek ma'nāsınadır; yukālu: دَمًّا

عَلَيْهِ دَمًا مِّنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا شَقَّ عَلَيْهِ

[ذ ي أ]

التَّذْيِيءُ [et-tezyīʔ] (تَفْعِيلٌ [tefʕīl] vezninde)

Eti ziyādesiyle pişirip müherrā kılmak maʿnāsınadır; yukālu: ذَيْئًا اللَّحْمَ تَذْيِيئًا إِذَا أَنْضَجَهُ حَتَّى تَهْرَأَ

التَّذْيِيءُ [et-tezeyyūʔ] (تَفَعُّلٌ [tefaʕul] vez-

ninde) Bir nesne fāsīd ve tebāh olmakla yeprişmiş sevb gibi pāre pāre dökülür olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَذْيِيئًا الْجُرْحُ وَغَيْرُهُ إِذَا تَقَطَّعَ وَفَسَدَ Ve bir ʿuzv şişip kabarmak maʿnāsınadır; ve ʿinde'l-baʿz et, kemikten sıyrılıp ayrılmak maʿnāsınadır, gerek zebh ve gerek fesād sebebiyle olsun; yukālu: تَذْيِيئًا وَجْهَهُ إِذَا وَرِمَ أَوْ هُوَ انْتِصَالُ اللَّحْمِ عَنِ الْعَظْمِ بِذَنْحٍ أَوْ فَسَادٍ

FASLU'R-RĀ'Ī'L-MÜHMELE

(فَضْلُ الرَّاءِ الْمُهْمَلَةِ)

[ر أ ر أ]

الرَّوْرَاءُ [er-reʔreʔet] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Gözün karasını oynatmak, ʿalā-kavlin

bir tarafa devirip çevirmek maʿnāsınadır; yukālu: رَأْرَأَ الرَّجُلُ إِذَا حَرَكَ الْحَدَقَةَ أَوْ قَلْبَهَا Ve hiddet ü dikkatle dike dike bak-

mak maʿnāsınadır; yukālu: رَأْرَأَ الرَّجُلُ إِذَا رَأَتْ الْمَرْأَةُ إِذَا بَرَقَتْ Ve koyunu ve keçiyi [er er] diye

çağırarak maʿnāsınadır; yukālu: رَأْرَأَ الرَّاعِي إِذَا دَعَا الْعَنْمَ بِأَرْ أَرْ رَأْرَأَ السَّحَابَ وَالسَّرَابَ إِذَا لَمَعَا Ve āhū ve keçi kısmı kuyruk salmak

maʿnāsınadır; yukālu: رَأْرَأَتِ الطَّيَاءُ أَي بَضْبَصَتْ Ve aynaya bakmak maʿnāsınadır; yukālu: رَأْرَأَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا نَظَرَتْ فِي الْمِرْآةِ

الرَّوْرَاءُ [er-reʔreʔet] (دَبْدَبَةٌ [debdebet] vezninde) ve

الرَّوْرَاءُ [er-reʔreʔ] (هَاسٍ فَدْفَدٌ [fedfed] vezninde) ve

الرَّوْرَاءُ [er-reʔrāʔ] (سَلْسَالٌ [selsāl] vezninde) Hemîşe zîr-i nikābdan tahrîk-i hadeke ile gözünü lemeʿān ettiren hatuna denir.

الرَّوْرَاءُ [er-Reʔrāʔet] (medd ile) ve

الرَّوْرَاءُ [er-Reʔrāʔ] (hāʾsîz) Murr b. Udd b. Tābiḥa b. İlyās b. Muḍar'ın kızı ismidir; aynaya çok nazar eder olmakla onunla tesmiye olunmuştur.

[ر ب أ]

الرَّوْبَةُ [er-rebʔ] (rāʾnın fethi ve bāʾnın sükunuyla) Düşmanı ya ʿaskeri gözetmek için; dîd-bān yā karakol olmak

ma'nāsınadır; yukālu: رَبَّاهُمْ وَرَبَّاهُمْ رَبَّنَا مِنْ رَبَّاهُمْ Ve yükselmek, 'ulüvv ü irtifā' ma'nāsınadır; yukālu: رَبَّاهُمْ وَإِذَا عَلَا وَإِذَا نَفَعُ Ve yukarı kaldırmak ma'nāsınadır; yukālu: رَبَّاهُمْ وَإِذَا رَفَعَهُ Ve bir nesneyi islāh eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَبَّاهُمْ وَإِذَا أَصْلَحَهُ Ve gidermek ma'nāsınadır; yukālu: رَبَّاهُمْ وَإِذَا أَذْهَبَهُ Ve ecnās-ı ta'ām biriktirmek ma'nāsınadır; yukālu: رَبَّاهُمْ وَإِذَا جَمَعَ مِنْ كُلِّ طَعَامٍ Ve ağır ağır yürümek ma'nāsınadır; yukālu: رَبَّاهُمْ وَإِذَا تَنَاقَلَ فِي مَشِيَّتِهِ Ve yükseğe çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: رَبَّاهُمْ عَلَى جَبَلٍ أَيْ أَشْرَفَ Ve bir nesneye mübālāt edip onu kemāhuve idrāk eylemek ma'nāsına isti'māl olunur; güyā ki dīd-bānın dikkat ve im'ānı gibi dikkat ve mübālātla tahsīl-i vukūf ve ittīlā' eder; yukālu: مَا رَبَّاتُ رَبَّنَاهُ أَيْ مَا عَلِمْتُ بِهِ وَلَمْ أَكْثَرْتُ لَهُ

الرَّبِيئَةُ [er-reb'et] [fa'ilet] vezninde ki hā-yı ismiyye iledir) Dīd-bāna denir ve karakola dahi denir; طَلِيْعَةٌ [talī'at] ma'nāsına.

الإِرْتِيَاءُ [el-irtibā'] [ifti'āl] vezninde) Yükseğe çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: إِرْتِيَاءُ الرَّجُلِ إِذَا أَشْرَفَ يَغْنِي طَلْعَ عَلَى عَلْوٍ

المُرَابَةِ [el-murābe'et] [mufā'alet] vezninde) Sakınmak, hazer ve ittikā' ma'nāsınadır; yukālu: رَبَّاتُهُ أَيْ حَزْرَتُهُ وَاتَّقِيَّتُهُ Ve bir kimseyi gözetmek ve hāline dikkat ve im'ān eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَبَّاتُهُ أَيْ رَاقِبَتُهُ Ve hıfz ve hirāset eylemek ma'nāsına; yukālu: رَبَّاتُهُ أَيْ حَارَسَتُهُ Ve bunlarda müşāreket için olur.

الرَّبَاةُ [er-reb'et] [temret] vezninde) Şol mataradır ki dört kıta gönden yā telātinden masnū' ola.

المُرْبَاةُ [el-merbe'] ve

المُرْبَاةُ [el-merbe'et] (mīm'lerin fethiyle)

ve

المُرْتَبَاةُ [el-murteba'] (mīm'in zammı ve tā'nın fethiyle ism-i mekānlardır) Dīd-bān eğlenecek yüksek yere denir ki oradan etrāfa nazar-endāz olur; مَرْقَبَةٌ [merqabet] gibi.

المُرْبَاءُ [el-mirbā'] (مِحْرَابٌ [mihrāb] vezninde) Merdivene denir, مِرْقَاةٌ [mirkāt] ma'nāsına.

التَّرْبِيئَةُ [et-terbi'et] [tef'ilet] vezninde) Gidermek ma'nāsınadır; yukālu: رَبَّاهُ تَرْبِيئَةٌ أَيْ أَذْهَبَهُ

[ر ت أ]

الرُّتُوءُ [er-rutū'] (tā-yı fevkiyye ile فُعُوذٌ [ku'ūd] veznindedir) Dügümü muhkem çekip bağlamak ma'nāsınadır; yukālu: رَبَّاهُ الْعُقْدَةَ رُتُوءًا مِنْ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا شَدَّهَا رَبَّاهُ فُلَانًا إِذَا بَوَّغَهَا Ve ikāmet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَبَّاهُ رُتُوءًا إِذَا انْطَلَقَ Ve ta'āmla ciğerin cū'unu teskīn eylemek ma'nāsınadır; yukālu: مَا رَبَّاهُ كَيْدَهُ الْيَوْمَ Bu ma'nā da hasā'istendir; ya'nī كَيْدٌ [kebid]in gayrıda isti'māl olunmaz; misāl-i mezbürde كَيْدُهُ lafzı mef'ūliyyet üzere mansūbdur.

الرُّوتَانُ [er-rete'an] Fetehtle, رَتَكَانٌ [retekān] vezninde ve mürādifidir ki deve adımlarını birbirine karīb atarak yorgalamak ma'nāsınadır ki at kısmında nakıllamak ta'bīr olunur; yukālu: رَبَّاهُ الْبُعَيْرُ رَبَّاتًا مِنْ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا رَتَكَ أَيْ قَارَبَ خَطْوَهُ

الإِرْتَاءُ [el-irtā'] (hemzenin kesriyle) Fütür ve rehāvetle ister istemez gülmek ma'nāsınadır; yukālu: رَبَّاهُ فُلَانًا إِذَا ضَحِكَ فِي فُتُورٍ

[ر ث أ]

الرَّوْثُ [er-resʔ] (rā'nın fethi ve şā-yı müsellesenin sükūnuyla) Ekşi süt üzere koyulanmak için taze süt sağlamak ma'nāsındır; yukālu: رَثًا اللَّبَنُ رَثًّا مِنْ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا حَلَبَهُ عَلَى: رَثًّا وَحَمِيصٌ فَحَثْرُ Ve mu'tel olan رَثَى [resā] kelimesinde lügattır ki meyyite mersiye söylemek ya'nī meyyitin mehāsiniini ta'dād ederek nazm-ı eş'ar eylemek ma'nāsındır; tekūlu: رَثًّا وَرَثِيئُهُ Ve bir şey'e şey-yi āher katıp karıştırmak ma'nāsındır; yukālu: رَثًّا وَرَثِيئُهُ بِالشَّيْءِ إِذَا خَلَطُهُ Ve vurmak ma'nāsındır; yukālu: رَثًّا إِذَا صَرَبَهُ Ve sütü göremez çalmak ma'nāsındır; yukālu: رَثًّا اللَّبَنُ Ve bir kimse için ekl eylesin diye göremez yapmak ma'nāsındır; yukālu: رَثًّا الْقَوْمَ إِذَا عَمِلَ لَهُمْ رَثِيئَةً Ve sakin olmak ma'nāsındır; yukālu: رَثًّا غَضِبُهُ Ve deveye رَثًّا [resʔet] dedikleri 'illet 'arız olmak ma'nāsındır; yukālu: رَثًّا الْبَعِيرُ إِذَا أَصَابَتْهُ رَثًّا

رَثَةٌ [resʔ] Killet-i fitnat ve za'f-ı zihn ü idrāk ve humk ve belāhet ma'nālarıdır.

الرَّوْثِيئَةُ [er-resʔet] [ḥaṭiʔet] vezninde) Güre-māst muharrefi göremez ta'bīr olunan nesnedir ki mayhoş süt üzere taze süt sağıp yoğurt gibi çalarlar; ona ba'zı diyārda hoşmerim dahi derler; Arab ve Terākime ekmek katığı ederler.

Şārih der ki "الرَّوْثِيئَةُ نَفْسًا الْعَضْبُ" meseli bundandır ki azacık hediye dargınlığı def edip muhabbet irās eder diyecek yerde darb olunur. İntehā. Ve

رَثِيئَةٌ [resʔet] Killet-i şu'ūr u fitnat ve humk ve belādet ma'nālarına gelir.

الرَّوْثَاءُ [er-resʔet] [təmet] vezninde) Bir 'illettir ki deve kısmının omuzları başında zuhūr eder.

الرَّوْثَاءُ [er-ruʔet] (rā'nın zammı) Beyāz ve siyāh alacalığa denir, رُثْطَةٌ [ruḫtat] ma'nāsına, gerek siyāh olup noktalar beyāz ve gerek ber-'aks olsun.

الأَرْثَاءُ [el-erʔeʔ] [aḥmer] vezninde) Vaf-ı mezbūr üzere olan erkek hayvāna denir; yukālu: كَبِشَ أَرْثَاءُ أَبِي أَرْقُطَ: Mü'ennesinde رَثَاى [resʔā] denir سَكْرَى [sekrā] vezninde; yukālu: نَعَجَةٌ رَثَاى أَبِي رُطْطَاءُ

الإِرْتِيَاءُ [el-irtiʔā] [iftiʔāl] vezninde) Tahlīt eylemek ma'nāsındır; yukālu: إِرْتَيًّا: إِرْتِيَاءُ فِي زَايِهِ إِذَا خَلَطَ بِالشَّدِيدِ 'unvāniyla mersūm olmakla إِرْتِيَاءٌ [iḫtilāṭ] ma'nāsına olur ve muktezā-yı mādde dahi böyle olmaktadır. Ve

إِرْتِيَاءُ [irtiʔā] Göremez içmek ma'nāsındır; yukālu: إِرْتَيًّا الرَّوْثِيئَةَ إِذَا شَرَبَهَا Ve süt koyulanmak ma'nāsındır; yukālu: إِرْتَيًّا اللَّبَنُ إِذَا خَثْرُ

الإِرْسَاءُ [el-irsāʔ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi süt koyulanmak ma'nāsındır; yukālu: أَرْثَاءُ اللَّبَنُ إِذَا خَثْرُ

[ر ج أ]

الإِرْجَاءُ [el-ircāʔ] (hemzenin kesriyle) Te'hīr eylemek ma'nāsındır; yukālu: أَرْجَاءُ الْأَمْرِ أَيُّ: أَرْجَهُ Ve mutlakan gebe hayvānın doğurması gelip çatmak ma'nāsındır; yukālu: أَرْجَأَتْ النَّاقَةَ إِذَا دَنَا نَتَاجَهَا hā'ib ve mahrūm olmak ma'nāsındır; yukālu: أَرْجَأُ الصَّائِدُ إِذَا لَمْ يُصِبْ شَيْئًا

İşbu zikr olunan mevādd-ı selāsın her birinde hemzenin terkiyle de lügattır ki mu'tel olur; tekūlu: فِي أَرْجِيئِهِ: وَقِيسٌ عَلَيْهِ الْبَوَاقِي

Ve kurrā-ı kirāmdan İmām Nāfi' ve Ḥamza ve Kisā'ī ve Ḥafş hazerātından mā-'adāsı süre-i tevbede mütéhallifin-i

cihāddan Ka'b b. Mālīk ve Hilāl b. Umeyye ve Merāre b. er-Rebī' radiyallāhu 'anhum haklarında nāzil olan işbu ﴿وَأَخْرُونَ﴾ مُرْجُونَ لَأَمْرٍ اللَّهُ إِمَّا يَعْذِبُهُمْ وَإِمَّا يَنْتَوِبُ عَلَيْهِمْ﴾ الآية kerimesini hemze ile "مُرْجُونَ" 'unvāniyla ve müşārūn'ileyhim ﴿مُرْجُونَ﴾ 'unvāniyla kırā'at eylediler. İkisine göre de ma'nā-yı şerīf مَا يُرِيدُ اللَّهُ فِيهِمْ "Onların haklarında emr-i ilāhī zuhūruna tevkiyle emrleri te'hīr olunup öylece mevkūf kalmıştır, eğer nifāk üzere isrār ederler ise mazhar-ı 'azāb u nekāl olup ve eğer tā'ib olurlar ise nā'il-i nā'ile-i ilāhī olurlar."

المُرْجِيَّةُ [el-murci'et] (mīm'in zammı ve cīm'in kesriyle) اِرْجَاءٌ [ircā'] kelimesinden ism-i fā'ildir, مُؤَجَّرَةٌ [mu'ahhoret] ma'nāsınadır; firak-ı dālleden bir tā'ifenin lakabıdır ki 'ameli rütbede niyyeten ve itikāddan te'hīr ederler ve imān kavldir bilā-'amel derler, gūyā ki kavli takdīm ve 'ameli te'hīr eylediler. Ve bu مُرْجِيَّةٌ [murci'et] kelimesi yā'ī olduğu sürette te'hīr ma'nāsından başka "ر،ج،و" māddesinden dahi ahz olunur, zīrā bunların bir kelāmı dahi budur ki "Bir kimse mü'min oldukça ma'siyet ona zarar eylemez, küfr ile tā'at müfid olmadığı gibi." Kaldı ki mehmūz olmadığı sürette meselā رَجُلٌ مُرْجِيٌّ [reculun murciyyun] denir teşdīd ile ve hemze süretinde رَجُلٌ مُرْجِيٌّ [reculun murci'un] denir; مُرْجِعٌ [murci'un] vezninde; yoksa مُرْجٌ [murcin] denmez; مُعْطٍ [mu'ṭin] vezninde), niteki Cevherī bu gūne vehm eylemiştir.

Şārih der ki evvelā Cevherī kavli mezbūru 'adem-i hemze süretinde sebt eylemiştir, sāniyen misāl-i mezbūrlar nisbete göre olmakla ikincide hakk-ı

ta'bir مُرْجِيٌّ [murci'yyun] olmaktadır, مُرْجِيٌّ [murci'yyun] vezninde ve mü'ellif bunu "ر،ج،و" māddesinde dahi zikr eylemiştir. İntehā. Ve yukālu: هُمُ الْمُرْجِيَّةُ بِالْهَمْزَةِ وَالْمُرْجِيَّةُ بِالْمِيمِ هَيْهَاتَ مَا يَنْتَوِبُ عَلَيْهِمْ قَالَ وَهُمْ بِالْيَاءِ مُخَفَّفَةً وَوَهُمَ ذَلِكَ الْجَوْهَرِيُّ حَيْثُ قَالَ وَهُمْ الْمُرْجِيَّةُ بِالتَّشْدِيدِ

ر د أ

الرِّدَّةُ [er-rid³] (rā'nın kesri ve dāl'ın sükūnuyla) 'Avn ya'nī mu'tin ve yāver ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ رِدَّةٌ لَهُ يَنْصُرُهُ أَيُّ عَوْنٍ Ve mādde ma'nāsınadır ki her şey'in asl ve māye ve tīnet ve cevherinden 'ibārettir; cismi medd ve teksīr eden eczā-yı asliyye olacaktır. Ve

رِدَّةٌ [rid³] Yükün bir dengine denir; عَدْلٌ [ʿidl] ma'nāsına. İkisine رِدَّتَيْنِ [rid²eyn] denir; tekūlu: عَدَلُوا الرِّدَّتَيْنِ أَيُّ الْعَدْلَيْنِ Ve ağır nesneye denir; ثَقِيلٌ [şaḳīl] ma'nāsına. Şārih "وَالْعَدْلُ الثَّقِيلُ" nüshasını ki vāv'sızdır, tahti'e eylemiştir, lākin Munāwī vāv ile hatādır, zīrā *Muḥkem* ve *Ubāb*'da bilā-vāv mersūmdur demekle, pes savāb olan yükün ağır olan dengine denmek olur, lākin *Esās*'ta bunun muhālifidir.

الرِّدَّةُ [er-red³] (rā'nın fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Bir nesneyi bir nesneye medār-ı metānet eylemek ma'nāsınadır ki onun kuvvetiyle şey-i mezbūr vehn ve hāle makūlesi 'arızadan me'mūn olur; kezālik bir kimseyi bir kimseye puşt ve penāh ve kuvvetü'z-zahr kılmak ma'nāsınadır; yukālu: رَدَّاهُ بِهِ رِدَّةً مِنَ الْبَابِ Ve ihkām için bināya dayak ve pāyendān ve destek nasb eylemek ma'nāsınadır; bu ma'nā, tahsīs ba'de't-ta'mīmdir; yukālu: رَدَّاهُ الْحَائِطُ إِذَا دَعَمَهُ Ve devābb ve mevāşinin āb u 'alefine ve sā'ir hizmet ve tīmārına güzel takayyüd ve

ri'āyet ve ihtimām eylemek ma'nāsınadır ki medār-ı kuvvetleridir; yukālu: رَدَاَ الْإِبِلَ أَيُّ رَدَاَ أَحْسَنَ الْقِيَامِ عَلَيْهَا Ve taş atmak ma'nāsınadır; yukālu: رَدَاهُ بِحَجَرٍ إِذَا رَمَاهُ بِهِ

الإِزْدَاءُ [el-irdā] (hemzenin kesriyle) Duvar makülesi bināya dayak ve pāyendān ve destek nasb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَرَدَاَ الْحَائِطُ إِذَا دَعَمَهُ Ve imdād ve i'ānet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَرَدَاهُ أَيُّ عَانَاهُ Ve ziyāde kılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَرَدَاهُ عَلَى مَائَةٍ أَيُّ زَادَهُ عَلَيْهَا Ve perdeyi salıvermek ma'nāsınadır; yukālu: أَرَدَاَ السِّتْرَ أَيُّ أَرْخَاهُ Ve teskīn eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَرَدَاهُ إِذَا سَكَّنَهُ Ve bir nesneyi kötü ve fāsīd ve kemter eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَرَدَاهُ أَيُّ أَفْسَدَهُ Ve bir nesneyi hālī üzere ibkā ve takrīr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَرَدَاهُ أَيُّ أَفْرَهُ يَغْنِي عَلَى مَا كَانَ عَلَيْهِ Ve bir kemter ve redī ve fāsīd iş işlemek, 'alā-kavlin o maküle bir emr-i fāsīde uğramak ma'nāsınadır; yukālu: أَرَدَاَ الرَّجُلُ إِذَا فَعَلَ فِعْلًا رَدِيًّا أَوْ أَصَابَهُ

الرَّدَاءَةُ [er-redā'et] [kerāhet] (vezninde) Kötü ve kemter ve fāsīd olmak ma'nāsınadır; yukālu: رَدُوْهُ الشَّيْءُ رَدَاءَةً مِنَ الْبَابِ الْحَامِسِ إِذَا فَسَدَ

الرَّدِيءُ [er-redī] [emīr] (vezninde) Kötü ve fāsīd ve kemter nesneye denir ki iyi mukābilidir. Cem'ī **أَرْدَاءٌ** [erdi'ā] gelir hemzeteynle ef'ilā' vezninde.

[ر ز أ]

الرُّزْءُ [er-ruz] (rā'nın zammı ve zā-yı mu'cemenin sükūnuyla) Bir kimsenin mālından bir nesneye isābet eylemek ya'nī onun bir mikdār mālına nā'il olmak vechiyle noksān eriştirmek ma'nāsınadır ki asl mādde naks ma'nāsına mevzū'dur; yukālu: رَزَاهُ مَالَهُ وَرَزَيْتُهُ رُزْءًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ

وَالرَّابِعُ إِذَا أَصَابَ مِنْهُ شَيْئًا يَغْنِي نَقْضَهُ Ve bir kimsenin hayr u menfa'atine nā'il olmak ma'nāsınadır; yukālu: رَزَاهُ رُزْءًا إِذَا أَصَابَ مِنْهُ خَيْرًا Ve eksiltmek, naks ma'nāsınadır ki hakikat-i ma'nādır; yukālu: رَزَاَ الشَّيْءُ رُزْءًا مِنْ مَا رَزَيْتُهُ رُزْءًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا نَقَضَهُ Ve

رُزْءٌ [ruz] Mātem ve musībet ma'nāsına ism olur. Cem'ī **أَرَزَاءٌ** [erzā] gelir; **قُفْلٌ** [qūf] ve **أَقْفَالٌ** [aqfāl] gibi.

المُرْزِئَةُ [el-merzi'et] (mīm'in fethi ve zā'nın kesriyle) masdardır, bir kimsenin hayr u menfa'atine uğramak ma'nāsına; yukālu: رَزَاهُ رُزْءًا كَمَا دُكِرَ وَمُرْزِئَةٌ إِذَا أَصَابَ مِنْهُ خَيْرًا **مُرْزِئَةٌ** [merzi'et] ism olur **مُصِيبَةٌ** [muşibet] ma'nāsına.

الرُّزِيئَةُ [er-rezi'et] [ḥaṭī'et] vezninde) Bu dahi musībet ma'nāsınadır. Cem'ī **رَزَايَا** [rezāyā] gelir, **بِرَايَا** [berāyā] vezninde; yukālu: أَصَابَهُ رُزْءٌ وَمُرْزِئَةٌ وَرُزِيئَةٌ أَيُّ مُصِيبَةٌ

الإِرتِزَاءُ [el-irtizā] [ifti'āl] vezninde) Bu dahi bir kimsenin bir mikdār mālına nā'il olmakla yāhūd sā'ir vechile ona o kadarca ziyān eriştirmek ma'nāsınadır; yukālu: إِرتَزَاهُ مَالَهُ بِمَعْنَى رَزَاهُ إِرتَزَاَ الشَّيْءُ إِذَا انْتَقَضَ

المُرْزُونُ [el-murezze'ūn] (mū'azzamūn) [murezze] vezninde) **مُرْزُءٌ** [murezze] kelimesinden cem'dir, küremā ve civān-merdāna itlāk olunur ki māllarından halk hemīşe hayr görüp intifāc eder olalar. Ve şol kavme itlāk olunur ki hiyār ve e'izzeleri vefāt eylemekle musībet-dīde olalar. Cevherī, kelime-i mezbüreyi kendi dest-i hattı olan nüshada muhaffefen sebt eylemekle vehm eylemiştir.

[ر ش أ]

الرَّشَاءُ [er-reṣāʾ] (rā'nın fethi ve šīn-i mu'cemenin sükūnuyla) Cimāc eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَشَاءُ الْمَرْأَةِ رَشَاءً مِنْ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا جَامَعَهَا Ve āhū doğurmak ma'nāsınadır; yukālu: رَشَاتِ الطَّيْبَةِ إِذَا وَلَدَتْ

الرُّشَاءُ [er-reṣāʾ] (fethateynle) Şol āhū yavrusuna denir ki henüz kuvvetlenip anasıyla yürümeğe başla. Cem'i **أَرَشَاءُ** [erṣāʾ] gelir. Ve

رَشَاءٌ [reṣāʾ] Bir nev' seçer isimdir ki kaddi kāmēt-i insāndan bülend ve yaprağı kene yaprağına şebīh olur. Ve bir nev' nebāt adıdır ki قَرْنُوَةٌ [karnuvat]a şebīh olur ve قَرْنُوَةٌ [karnuvat] هَرْنُوَةٌ [hernuvet]tir ki kalembek nebātıdır.

[ر ط أ]

الرَّطَاءُ [er-ṛaṭāʾ] (rā'nın fethi ve ṭā'nın sükūnuyla) Cimāc eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَطَاءُ الْمَرْأَةِ رَطَاءً مِنْ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا جَامَعَهَا Ve çımkırmak vechiyle def'-i tabīṭ eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَطَاءً بِسَلْجِهِ إِذَا رَمَى

الرَّطَاءُ [er-ṛeṭāʾ] (fethateynle) Humk ve belāhet ma'nāsınadır; yukālu: بِهِ رَطَاءً أَيْ حَقْمٌ

الرَّطِيءُ [er-ṛeṭīʾ] (emīr) [emīr] vezninde) Bön ve ahmak kimseye denir. Cem'i رِطَاءٌ [riṭāʾ] gelir. Cem'i كِرَامٌ [kirām] vezninde. Mü'ennesinde رَطِيئَةٌ [reṭīʾet] denir ve رِطَاءٌ [riṭāʾ] denir حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde.

الْإِرْطَاءُ [el-irṭāʾ] (hemzenin kesriyle) Kız cimāc'a salāhiyyet kertesine bāliga olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِرْطَأَتِ الْجَارِيَةُ إِذَا بَلَغَتْ أَنْ تُجَامَعَ

الْإِسْتِرْطَاءُ [el-istirṭāʾ] Ahmak olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَرْطَأَ الرَّجُلُ إِذَا صَارَ رَطِيئًا

[ر ف أ]

الرَّفَاءُ [er-refāʾ] (rā'nın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Gemiye kenāra yanaştırmak ma'nāsınadır; yukālu: رَفَأَ السَّفِينَةَ رَفْأً مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا أَدْنَاهَا مِنَ الشُّطِّ Ve cāmenin yırtık ve söküük yerini birbirine yamayıp dikmek yā örmek vechiyle kavuşturunup bitişirmek ma'nāsınadır; yukālu: رَفَأَ الثُّوبَ إِذَا لَأَمَ حَوْقَهُ

Ve muztarib yā endīşe-nāk olan kimseyi tesliyet yā rıfk u sühület mu'āmelesiyle sākın ve mutma'in eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: رَفَأَ الرَّجُلُ إِذَا سَكَّنَهُ أَيْ أَمَّنَهُ وَأَخَذَهُ بِالسُّكُونِ وَالطَّمَأِينَةِ Ve bir nesneyi islāh eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَفَأَ بَيْنَهُمْ أَيْ أَصْلَحَ

الرَّمَفَاءُ [el-merfeʾ] [maḳ'ad] vezninde ism-i mekāndır) Kenārda gemi karār eyleyecek mevzi'e denir ki iskele ta'bir olunur. Mīm'in zammıyla da cā'izdir.

الرَّوْفَاءُ [er-reffāʾ] [şeddād] vezninde) Yama yamayıcı ve örtücü ve pīneci makūlesine denir.

الْإِرْفَاءُ [el-irfāʾ] (hemzenin kesriyle) Bir cānibe meyl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَرْفَأَ الرَّجُلُ إِذَا جَنَحَ Ve saç ve sakal taramak ma'nāsınadır; yukālu: أَرْفَأَ الرَّجُلُ

إِذَا امْتَسَّطَ Ve bir nesneye yaklaşıp çatmak ma'nāsınadır; yukālu: أَرْفَأَ إِلَيْهِ إِذَا دَنَا Ve bir nesneyi bir nesneye yaklaştırıp çatırtmak ma'nāsınadır; yukālu: أَرْفَأَ إِلَيْهِ أَيْ

أَدْنَاهُ Ve bir kimseye hürmet ve ri'āyetle mu'āmele eylemek ma'nāsınadır gerek bey' ü şirāda ve gerek sā'ir husūsta olsun; yukālu: أَرْفَأَهُ أَيْ حَابَاهُ Ve müdārā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَرْفَأَهُ أَيْ دَارَاهُ Ve sıgınmak ma'nāsınadır; yukālu: أَرْفَأَ إِلَيْهِ أَيْ لَجَأَ

الرَّمْرَفَاءُ [el-murāfeʾet] [mufā'alet] vezninde) Bu dahi muhābāt ve müdārāt

ma'nalarıdır; yukālu: رَاقَاهُ أَي حَبَاهُ وَدَارَاهُ [et-terāfu] (tefā'ul) vezninde) Kavm yek-dil ve yek-cihet olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَرَاقًا الْقَوْمُ إِذَا تَوَافَقُوا وَتَوَاطَّأُوا يَغْنِي حَتَّى صَارَتْ يَدُهُمْ وَاحِدَةً

الرِّفَاءُ [er-rifā] (rā'nın kesriyle) Düzenlik ve barışıklık hâletine denir ki birbiriyle muvâfakat ve hüsn-i imtizâc ve iltiyâm ve mu'âşeretten 'ibârettir. Fi'l-asl 'Arablar te'ehhül eden kimseye bununla du'â ederler idi, ke-mâ se-yuzkeru; yukālu: بَيْنَهُمَا رِفَاءٌ أَي التِّيَامِ وَاتِّفَاقٍ

التَّرْفِيفَةُ [et-terfi'et] (tef'ilet) vezninde) ve

التَّرْفِيفُ [et-terfi] (tef'ıl) vezninde) Tezevvüc eyleyen kimseye tehniyet ma'fredinde “بِالرِّفَاءِ وَالتَّبِينِ” diye du'â eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَاقَاهُ تَرْفِيفَةً وَتَرْفِيفًا إِذَا يَأْنِي بِالِالْتِّيَامِ وَجَمْعِ الشَّمْلِ Ya'nî “Beyninizde hüsn-i zindegānī ve ülfet ve nemā ve bereket olup hayr-ı cem'iyete ve evlād ve ensāle muvâffak olasız.”

Şārih der ki bu 'ibâretle du'â, sünen-i Cāhiliyye'den olmakla nehy olunup bunun bedeli وَجَمَعَ وَبَارَكَ اللَّهُ لَكَ وَبَارَكَ اللَّهُ عَلَيْكَ وَجَمَعَ “بَارَكَ اللَّهُ لَكَ وَبَارَكَ اللَّهُ عَلَيْكَ وَجَمَعَ” ‘ibâretiyle du'â olunmak zımında emr-i nebevī sādır olmuştur. İntehā.

الرِّيْفِي [el-yerfe'iy] (yelma'iy) vezninde) Şol kimsedir ki şiddet-i havfinden yüreği yerinden kopmuş ola, مُتَنَزِعُ الْقَلْبِ ma'nāsına. Ve koyun çobanına denir. Ve pek ürkek devekuşuna denir. Ve kaçagan ürkek āhüya denir. Ve

رِيفِي [Yerfe'iy] Bir 'abd-i esved ismidir. **رِيفًا** [yerfe'u] (yemna'u) vezninde) Fārūḳ-ı a'zam radiyallāhu 'anhü hazretlerinin bende-i āzād-kerdeleri ismidir.

ر ق أ

الرَّوْقُ [er-raḳ] (rā'nın fethi ve ḳāf'ın sükūnuyla) ve

الرُّوْقُ [er-ruḳū] (ḳu'ūd) vezninde) Seyelān eden göz yaşı ve kan makülesi kesilip dinmek ma'nāsınadır; yukālu: رَقًّا الدَّمْعُ رَقًّا وَرُقُوءًا مِّنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا جَفَّ وَسَكَنَ Ve bedende damar yukarı kalkıp zuhūra gelmek ma'nāsınadır; yukālu: رَقًّا الْعُرْقُ إِذَا اِرْتَفَعَ Ve

رَقٌّ [raḳ] Bir nesneyi fesāda vermek ma'nāsınadır; yukālu: رَقًّا يَبِينُهُمْ رَقًّا إِذَا أَفْسَدَ Ve ıslāh eylemek ma'nāsına olmakla zıdd olur; yukālu: رَقًّا يَبِينُهُمْ إِذَا أَضْلَحَ Ve yukarı çıkmak ma'nāsınadır; pes yā'ī olan رَقِّي [reḳā] kelimesinde lügat olur; yukālu: رَقًّا فِي الدَّرَجَةِ إِذَا صَعِدَ

الْمَرْقَاةُ [el-merḳāt] (mīm'in fethiyle ve kesriyle de lügattır) Derece ve nerdübāna denir, lākin mīm'in fethiyle ism-i mekân olup ve kesriyle ism-i ālettir.

الِرِّقَاةُ [el-irḳā] (hemzenin kesriyle) Akan göz yaşını ve kanı sâkin kılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَرَقًّا اللَّهُ تَعَالَى دَمْعُهُ أَي سَكَنَهُ Ve bedende damarı şişirip yukarı kaldırmak ma'nāsınadır; tekālu: أَرَقَاتُ الْعُرْقُ أَي رَفَعَتْهُ

الرَّوْقُ [er-reḳū] (şabūr) vezninde) Şol nesnedir ki kan sâkin olmak için üzerine vaz' olunur, gerek dārū ve gerek sâ'ir nesne olsun samur tırnağı ve kan taşı ve kantaryün gibi. Ve masura ile buruna çiriş üfleme dahi burun kanını müsekkindir; ve minhu kavlu Eksem b. Şayfî: لَا تَسُبُّوا الْإِبِلَ فَإِنَّ فِيهَا رُقُوءَ الدَّمِّ أَي تُعْطَى فِي الدِّيَابِ تَسْبُوا الْإِبِلَ فَإِنَّ فِيهَا رُقُوءَ الدَّمِّ فَتَحَقَّنْ الدَّمَاءَ Eksem-i merkūm, hükemā-yı 'Arabdandır, sohbeti muhteleftir, Ṭayyî kabîlesine tahrîr eylediği vasiyyetnâmede

kelām-ı mezbūru dahi derc ve tastīr eylemiştir, ya'nī “Sizler deve kısmına çeşm-i hakāretle bakıp sebb ve āzār ve dūšnām eylemeniz, zīrā onlar kısāsa bedel olan diyet için itā olunmakla dem-i iktisāsın hız ve sükūnetine vesīle olurlar.” Zīrā asl-ı diyet yüz devedir. Cevherī vehmine mebnī kelām-ı merkūmu hadīs zann eylemekle “Ve fi'l-hadīs” ‘unvānıyla sebt eylemiştir.

Şārih der ki *Nihāye*'de kezālik ‘unvān-ı mezkūr ile mersūmdur ve *Faşīh Şerhi*'nde kelām-ı mezbūr Ḳays b. ‘Āşim el-Minḳarī'ye müsned olup o ise ashābdan olmakla Cevherī gayr-i vāhimdir.

[ر م أ]

الرَّمءُ [er-remʔ] (rā'nın fethi ve mīm'in sükūnuyla) ve

الرُّمُوءُ [er-rumūʔ] [ḳuʔūd] vezninde) Bir yerde meks ve ikāmet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَمَأَ الرَّجُلُ رَمْتًا وَرُمُوءًا Ve ziyāde olmak ma'nāsınadır; yukālu: مِّنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا أَقَامَ رَمَأَ الشَّيْءُ عَلَى مَائَةٍ أَيْ رَمَأَ زَادَ عَلَيْهَا Ve bir haberi zan ve gūmān vecihiyle fehmi idrāk eylemek ma'nāsınadır ki hakīkati kemā-hiye yakīn-kerde olmayıp haber-i vāhid gibi yāhūd ba'zı emārātla ‘alā-vechi'z-zan idrāk eyleye; yukālu: رَمَأَ نُشَاهَارِي وَحَقَّقَهُ إِذَا ظَنَّهٗ بِلَا حَقِيقَةٍ ظَنَّهٗ CEMĪ'İ ÜMMEHĀTTA ظَنَّهٗ بِلَا حَقِيقَةٍ ‘unvānıyla mersūmdur.

الإِرْمَاءُ [el-irmāʔ] (hemzenin kesriyle) Artmak, ziyāde ma'nāsınadır; yukālu: أَرَمَأَ Ve pek yakın olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَرَمَأَ إِلَيْهِ إِذَا دَنَا

المُرْمَأَاتُ [el-murremeʔāt] (مُعْظَمَاتُ) [muʔazzamāt] vezninde) lagv ve beyhūde ve bātıl olan ahbāra denir; yukālu: مَرْمَأَاتُ الْأَخْبَارِ أَيْ أَبَاطِيلُهَا

[ر ن أ]

الرَّنءُ [er-renʔ] (rā'nın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Bakmak, nazar ma'nāsınadır; yukālu: رَنَأَ إِلَيْهِ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا نَظَرَ Ve ağır ağır oyalanarak yürümek ma'nāsınadır; yukālu: جَاءَ يَرْنَأُ فِي مِشِيَّتِهِ أَيْ يَتَنَاقَلُ Bu ma'nā yalnız Aşmaṯ'den menkūl olmakla muşannif ‘unvānıyla nezāket ve ihām eylemiştir.

الْيَرْنَاءُ [el-yurennā] (yā'nın zammıyla) muʔtel bābında mersūm ve mübeyyendir.

[ر ه ي أ]

الرَّهْيَاءُ [er-rehyeʔet] (yā-yı tahtiyeye ile dāḫrecet) [dahrecet] vezninde) Süst ve zaʔf ve ‘acz ve tūvānī ma'nāsınadır ki sölpüklük ve gevşeklik taʕbīr olunur; yukālu: بِهِ رَهْيَاءٌ Ve yük denklelerinin birisini diğerdenden ağır eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَهْيَاءُ الْجِمْلِ إِذَا جَعَلَ أَحَدَ الْعِدْلَيْنِ أَثْقَلَ مِنَ الْآخَرِ Ve zaʔf ve mihnetten yāhūd pek pīrlikten nāşī göz içeri batıp çukurlanmak ma'nāsındır; yukālu: رَهْيَاءُ غَيْبَاهُ إِذَا اغْرُورِقَتْ أَوْ كَبُرَ شَكُّهُ وَتَرَدَّدَ يَٰهُدُ إِحْتِمَالًا مُّهِكَمٌ وَتَوَاتَرَ عَيْبَاهُ Ve bir husūsta re'y ü tedbīri şekk ve tereddüd yāhūd ihtimālātla muhkem ve üstüvār eylemeyip tahlīt ve ifsād eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا رَهْيَأَ رَأْيُهُ إِذَا رَهْيَأَ رَأْيُهُ إِذَا رَهْيَأَ رَأْيُهُ إِذَا رَهْيَأَ رَأْيُهُ إِذَا رَهْيَأَ رَأْيُهُ إِذَا رَهْيَأَ رَأْيُهُ إِذَا رَهْيَأَ رَأْيُهُ إِذَا رَهْيَأَ رَأْيُهُ إِذَا رَهْيَأَ رَأْيُهُ إِذَا رَهْيَأَ رَأْيُهُ إِذَا رَهْيَأَ رَأْيُهُ

التَّرَهْيُوءُ [et-terehyuʔ] [tedahruc] vezninde) Beri öte hareket ve ıztırāb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَرَهْيَأُ الشَّيْءُ إِذَا اضْطَرَبَ وَتَحَوَّرَ Ve nihāl-i tāze gibi hirām ve

meyelān ederek yürümek ma'nāsınadır; yukālu: تَرْهَبًا فِي مَشِيَّتِهِ إِذَا تَكَفَّأَ Ve sehāb, yağmur yağdırmağa hāzır ve derkār olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَرْهَبًا السَّحَابُ إِذَا تَهَيَّأَ Ve bir kimse bir işe kasd eylemiş iken henüz işlemeyi mürīd olduğu hālde ikdām eylemeyip hayret ve tereddüd üzere öylece durmak ma'nāsınadır; yukālu: تَرْهَبًا فِي أَمْرِهِ إِذَا هَمَّ بِهِ ثُمَّ أَمْسَكَ عَنْهُ وَهُوَ يُرِيدُ فِعْلَهُ

[ر و أ]

التَّرْوِئَةُ [et-tervi'et] (fi'l-i mehmūzu mu'telle ilhākla تَفْعِلَةٌ [tef'ilet] vezninde)

التَّرْوِيءُ [et-tervi'et] (kīyās üzere تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bir husūsta yā bir cevābda 'acele eylemeyip 'ākıbetini mülāhaza ile i'māl-ı fikr ve endīşe eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَوَى فِي الْأَمْرِ تَرْوِيَةً وَتَرْوِيًا إِذَا نَظَرَ فِيهِ وَتَعَقَّبَهُ وَلَمْ يَعْجَلْ بِجَوَابِ

الرَّوِيَّةُ [er-reviyyet] [celiyyet] vezninde) Ondan ismdir, fikr ve nazar ve tedebür ma'nāsınadır.

Şārih der ki kīyās olan hemze ile رَوِيَّةٌ [revi'et] olmaktadır, lākin 'Arablar teşdīd ile isti'māl eylediler; yukālu: لَيْسَ لَهُ رَوِيَّةٌ فِي الْأَمْرِ أَيَّ نَظَرَ وَتَعَقَّبَ

الرَّاءُ [er-rā'] Bir şecer adıdır. Müfredi رَاءَةٌ [rā'et]tir hā'yla. Şecer-i merkūm mugaylān nev'indedir, Gār-ı Şevr kapısında nābit olmuştur. Ve

رَاءٌ [rā'] زَبَدُ الْبَحْرِ [zebedu'l-bahr] ismidir ki deniz köpüğü dedikleri nesnedir, edviye cümlesindedir.

الإِرْوَاءُ [el-irvā'] (hemzenin kesriyle) Bir yerde رَاءٌ [rā'] dedikleri şecer-i mezbūr çok olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَرْوَأَ الْمَكَانُ إِذَا كَثُرَ بِهِ الرِّاءُ

[ر ي أ]

التَّرْيِئَةُ [et-teriy'et] [tekmilet] vezninde) Bir kimsenin yā bir hayvānın boğazını kısıp boğmak üzere olan ipini gevşetmek ma'nāsınadır; yukālu: رِيَّاهُ تَرْيِيَةً إِذَا فَسَّحَ عَنْ خِنَاقِهِ Ve تَرْوِيَةٌ [tervi'et] lafzında lügattir ki bir işin sonunu sayıp fikr ve endīşe eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رِيًّا فِي الْأَمْرِ بِمَعْنَى رَوًّا

الرَّمَايَةُ [el-murāye'et] [mufā'let] vezninde) Sakınmak, ittikā' ma'nāsınadır; yukālu: رِيَّاهُ مَرَايَةً أَيَاتَّقَاهُ

رَاءٌ [rā'] [hāfe] vezninde) رَأَى [re'ā] kelimesinde lügattir ki "gördü" ma'nāsınadır; yukālu: رَاءَهُ أَيَّ رَأَهُ

Şārihin beyānına göre bu maktūb olmakla mutasarrıf olmaz, ya'nī masdarı ve sārīr sīgaları vārid değildir.

الرِّيَاءُ [er-rī'] (rā'nın kesri ve hemze ile رِيْحٌ [riḥ] vezninde) Ondan ismdir, rū'yet ve dīdār ma'nāsınadır.

FASLU'Z-ZĀYI'L-MU'CEME

فَصْلُ الزَّايِ الْمُعْجَمَةِ

[ز أ ز]

الرَّزَاةُ [ez-ze'ze't] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vez-
ninde) Korkutmak, tahvif ma'nāsınadır;
yukālu: زَأَزَاهُ أَيُّ خَوْفَهُ Ve devekuşu başını
ve kuyruğunu yukarı tutarak sür'atle yü-
rümek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا زَأَزَا الظَّلِيمُ إِذَا
مَشَى مُسْرِعًا رَافِعًا فُطْرِيهِ رَأْسَهُ وَذَنْبَهُ
[kutr] فُطْرٌ [kutr] kāf'ın zammıyla bir nesnenin ucuna de-
nir ki burada iki فُطْرٌ [kutr]dan murād رَأْسٌ
[re's] ile ذَنْبٌ [zeneb]dir. Ve

رَزَاةُ [ze'ze'et] Bir nesneyi ırgalamak
ma'nāsınadır; yukālu: رَزَا الشَّيْءَ إِذَا حَرَكَهُ

التَّرْزُؤُ [et-teze'zu'] (تَزَلُّزٌ [tezelzul] veznin-
de) Sarsılmak ve ırgalanmak ma'nāsınadır;
yukālu: تَزَرَّزُوا الشَّيْءَ إِذَا تَزَعَّعَ Ve bir nesneden
korkmakla sinip küçülmek ma'nāsınadır;
yukālu: تَصَاعُزٌ تَزَرَّزُوا مِنْهُ إِذَا تَصَاعَرَ لَهُ فَرَقًا
[teşāğur] tehakkur ve tezellül ma'nāsına da
olur. Ve korkmak ma'nāsınadır; yukālu:
تَزَرَّزُوا الرَّجُلُ إِذَا خَافَ Ve gizlenip saklanmak
ma'nāsınadır; yukālu: تَزَرَّزُوا الرَّجُلُ إِذَا احْتَبَأَ Ve
çerçi yürüyüşü gibi yanlarını tahrikle çal-
kanarak yürümek ma'nāsınadır; yukālu:
تَزَرَّزُوا الرَّجُلُ إِذَا مَشَى مُحْرَكًا أَعْطَاهُ كَهَيْئَةِ الْقَصَارِ

الرُّوَاةُ [ez-zu'āzi'et] (عُلَابِيَةٌ [ulābi'at] vez-
ninde) ve

الرُّوزِيَّةُ [ez-zuvezi'et] (عُلْبِيَّةٌ [ulebi'at] vez-
ninde) Şol büyük kazana denir ki içine bir
boğazlanmış deve sığar ola; yukālu: قَدَّرَ
رُوزِيَّةً وَرُوزِيَّةً أَيُّ عَظِيمَةً تَضُمُّ الْجُرُورَ
Cevherī veh-
mine mebnī bu māddeyi mu'tel bābında
zikr eylemiştir.

Şārih der ki Cevherī bu bābda Aşma't'ye
tābi' olmakla vehmden masūndur.

[ز ب أ]

الرَّبَاةُ [ez-zeb'et] (zā'nın fethi ve bā'nın
sükūnuyla) غَضَبَةٌ [gaḍbet] ma'nāsınadır ki
غَضَبٌ [gaḍb]dan binā-i merredir.

[ز ك أ]

الرُّكْءُ [ez-zek'] (zā'nın fethi ve kāf'ın
sükūnuyla) Vurmak ma'nāsınadır; yukālu:
رُكَّاهُ زَكَّاهُ زَكَّاهُ مِنْ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا ضَرَبَهُ
Ve bir kimse-
ye akçe sayıp vermek ma'nāsınadır, 'alā-
kavlin ta'cīl-i nakd eylemek ma'nāsınadır;
yukālu: رُكَّاهُ أَلْفًا إِذَا نَقَدَهُ أَوْ عَجَّلَ نَقْدَهُ Ve
bir kimseye ilticā ve istinād eylemek
ma'nāsınadır; yukālu: رُكَّاهُ إِلَيْهِ إِذَا لَجَأَ وَاسْتَنَّدَ
Ve cimā'e eylemek ma'nāsınadır; yukālu:
رُكَّاهُ جَارِيَتَهُ أَيُّ جَامِعَهَا Ve nāka yavrusunu do-
ğurduktā ayakları dibine ilkā eylemek
ma'nāsınadır; yukālu: رُكَّاهُ النَّاقَةَ بَوْلِدِهَا إِذَا
رَمَتْهُ عِنْدَ رِجْلِهَا يَغْنِي عِنْدَ الطَّلُقِ

الرُّزْءُ [ez-zuke'] (zā'nın zammıyla
[şurad] vezninde) ve

الرُّزْءَةُ [ez-zuke'et] (هُمَزَةٌ [humezet] veznin-
de) ve

رُكَّاءُ التَّقْدِ [zukā'u'n-naqd] (غُرَابٌ [ğurāb]
vezninde ve izāfetle) Şol kimsedir ki ser-
vet ve yesāra mālīk olmakla dā'imā akçesi
hāzır ve mevcūd olduğundan lede'l-iktizā
te'hīr eylemeyip der-sā'at nakd ve i'tā eder
ola; yukālu: رُجُلٌ رُكَّاهُ وَرُكَّاهُ وَرُكَّاهُ أَيُّ مُوسِرٌ
عَاجِلُ التَّقْدِ

الإِزْدِكَاءُ [el-izdikā] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] veznin-
de) Bir kimseden hakk-ı matlūbu almak
ma'nāsınadır; yukālu: إِزْدَكَّاهُ مِنْهُ حَقَّهُ إِذَا أَخَذَهُ

[ز ن أ]

الرُّنْءُ [ez-zen'] (zā'nın fethi ve nūn'un
sükūnuyla) ve

الرُّنُوءُ [ez-zunū'] (فُعُودٌ [ku'ūd] veznin-

de) Sığınmak ma'nāsınadır; yukālu: زَنَّا إِلَيْهِ زُنَّا وَرُؤْيَا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا لَجَأَ
 çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: زَنَّا فِي الْجَبَلِ Ve gölge çekilip kısalmaq ma'nāsınadır; yukālu: زَنَّا الظِّلُّ إِذَا قَلَصَ وَدَنَا
 Ve bir nesneye pek yaklaşmaq çatmaq ma'nāsınadır; yukālu: زَنَّا إِلَيْهِ إِذَا دَنَا
 Ve şen ve şadmān olmak ma'nāsınadır; yukālu: زَنَّا الرَّجُلُ إِذَا طَرَبَ Ve sür'at eylemek ma'nāsınadır; yukālu: زَنَّا إِذَا أُسْرِعَ
 Ve yapışmaq ma'nāsınadır; yukālu: زَنَّا إِذَا لَرِقَ
 Ve boğmaq ma'nāsınadır; yukālu: زَنَّا بِالْأَرْضِ
 Ve mesānede bevlı habs eylemek ma'nāsınadır; yukālu: زَنَّا بَوْلُهُ إِذَا حَقَّقَهُ
 Ümmehāt-ı sā'irede حَقَّقَهُ 'unvānıyla müfesserdir.

الإِزْنَاءُ [el-iznā] (hemzenin kesriyle) Sığındırmak ma'nāsınadır; yukālu: أَزْنَاهُ إِلَى الْأَمْرِ
 Ve yukarı çıkarmak ma'nāsınadır; yukālu: أَزْنَاهُ أَيُّ صَعْدَهُ
 Ve habs-i bevl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَزْنَاهُ أَيُّ حَقَّقَهُ

الرُّنَاءُ [ez-zenā] [seḥāb] [seḥāb] vezninde) Gövdesi devşirmeli topaç bodura denir ve ekserī bevlını habs eden kişiye denir. Ve minhu'l-hadīs: "لَا يُصَلِّيَنَّ أَحَدُكُمْ وَهُوَ رُنَاءٌ" أَيُّ
 Mü'ellif bunu جَبَانٌ [cebān] lafzıyla vezn eyleseydi, enseb idi. Ve bir mevzī adıdır.

الرُّنْيَاءُ [ez-zenī] [emīr] vezninde) Küçük su tulumuna denir.

التَّرْنِيَّةُ [et-teznī'et] [tef'ilet] vezninde) Tazyīk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: زَنَّا عَلَيَّ تَرْنِيَّةً إِذَا صَيَّقَ

[ز و أ]

الرُّؤْيُ [ez-zev] (zā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Mevt sebebiyle hādīs olan hādiseye denir, bi'n-nefs helāk gibi ve

meselā bir kimsenin pederi vefāt eylemekle dūḡār olduđu felāket ve mihnet gibi. Ve **رُؤْيُ** [zev] Masdar olur, bir kimseyi havādis-i zamān münkalibü'l-hāl eylemek ma'nāsına; yukālu: زَاءَ الدَّهْرُ بِهِ رُؤْيًا إِذَا انْقَلَبَ
 Ebū 'Amr dedi ki "Bu kelimeye ya'nī ma'nā-yı mezbūre geldiđine zafer-yāb olduđumda be-gāyet mesrūr oldum, zīrā ba'zı eṣ'ār-ı kudemāda vākī' olup ma'nāsı ekser-i lugaviyyim ve müflikim 'indinde hafī ve müştebih idi."

FASLU'S-SĪNĪ'L-MÜHMELE

(فَضْلُ السِّينِ الْمُهْمَلَةِ)

[س أ س أ]

السَّاسَاءُ [es-se'se'et] زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) ve

السَّاسَاءُ [es-se'sā] (سَلْسَالٌ [selsāl] vezninde) Eşek kısmını gitmekten zecr ü men' eylemek yâhūd su içmeğe çağırarak yâhūd yürümekte eşip sür'at eylemek için âzâr eylemek ma'nâsınadır ki 'Arablar bu mahalde سَأُ [se'] derler ki savt-ı âzârdan hikâyedir; Türkîde çüş ve çü ile ta'bîr ederler; yukâlu: سَأَسَا بِالْحِمَارِ سَأَسَاءَ وَسَأَسَاءَ أَوْ دَعَاهُ لِيَشْرَبَ أَوْ يَمْضِي كَاله إِذَا زَجَرَهُ لِيَحْتَسِبَ أَوْ دَعَاهُ لِيَشْرَبَ أَوْ يَمْضِي "لَا حَا وَلَا سَأَ لَمْ يَأْمُرْ" وَلَمْ يَنْهَ

التَّسَاسُؤُ [et-tese'su] تَزَلُّزٌ [tezelzul] vezninde) Bir nesne karış muruş, şūrîde ve muhtelif olmak ma'nâsınadır; yukâlu: تَسَاسَاتِ الْأُمُورِ إِذَا اخْتَلَفَتْ

[س ب أ]

السَّبُّ [es-seb'] (sĪn'in fethi ve bā'nın sükūnuyla) ve

السَّبَاءُ [es-sibā] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) ve **السَّبْبُ** [el-mesbe'] (mĪm'in ve bā'nın fet-hiyle) Hamr iştirā eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: سَبَّ الْحَمْرُ سَبًّا وَسَبَاءً وَمَسْبَبًا مِنَ النَّبِ الثَّلَاثُ إِذَا شَرَاهَا

Esās'ta hemān şūrb için iştirāya tahsīs olunmuştur. Eđer ticāret için iştirā eder ise bilā-hemze سَبَّى الْحَمْرُ denir. İntehā. Ve

سَبَّ [seb'] Mutlakan bir nesneyi âteşe yakmak ma'nâsınadır; yukâlu: سَبَّ الْجِلْدَ أَيَّ أَخْرَقَهُ Ve bir kimseyi değnekle yā kamçı ile dövme ma'nâsınadır; yukâlu: سَبَّأَ أَيَّ جَلَدَهُ

Ve deri ve kabuk makülesini yüzüp soy-mak ma'nâsınadır; yukâlu: سَبَّ الْجِلْدَ إِذَا سَلَخَهُ Ve musāfaha eylemek ma'nâsınadır ki esenleşmek için bir kimse ile el tutuşmak-tan 'ibārettir; yukâlu: سَبَّ الرَّجُلُ إِذَا صَافَحَهُ Ve âteş deriye te'sir eylemekle tagyîr eyle-mek ma'nâsınadır ki göyündürmek ta'bîr olunur; yukâlu: سَبَّاتِ النَّارِ الْجِلْدَ إِذَا لَدَعَتْهُ وَعَيَّرَتْهُ **الإِسْتِبَاءُ** [el-istibā'] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Bu dahi hamr iştirā eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: إِسْتَبَّأَ الْحَمْرَ إِذَا اشْتَرَاهَا

السَّبَّاءُ [es-sebbā'] (عَطَّارٌ [aṭṭār] vezninde) Şarāb satan kimseye denir; mey-fürüş ma'nâsına ki mey-hāneci ta'bîr olunur; yukâlu: هُوَ سَبَّاءٌ أَيَّ بَيْعِ الْحَمْرِ

سَبَّأٌ [Sebe'] (جَبَلٌ [cebel] vezninde) حَيٌّ [ḥayy] irādesiyle sarfı ve بَلَدَةٌ [beldet] i'tibārıyla men'-i sarfı cā'izdir; Yemen'de Bilkīs cenāblarının şehridir. Selefte be-gāyet ābādān ve cem'-i arzı bāg ve hıyābān idi. Ve

سَبَّأٌ [Sebe'] 'Abduşems b. Yeşcub b. Ya'rub b. Qaḥṭān nām kimsenin lakabıdır, cümle-i kabā'il-i Yemen'i cāmi' ya'nī cümlesi ona mensüb ve ondan müteşā'ib ve müteferri' olmuşlardır; ve minhu'l-meselu: "تَفَرَّقُوا أَيَّي سَبَّأً" وَ"أَيَّي سَبَّأً" أَيَّي تَبَدَّدُوا Burada سَبَّأٌ [sebā] kelimesi sükūn üzere mebnī olarak tekellüm olunur, سَبَّأٌ [sebā] lafzından muhaffef değıldir, belki sükūnu hemze'den bedeldir. Mesel-i mezbūr bir cem'iyetin perīşān ve tārümār olmasında darb olunur. أَيَّي [eydī] kelimesi يَدٌ [yed] lafzından cem'dir ve أَيَّي [eyādī] cem'ü'l-cem'idir. يَدٌ [yed] tarīk ma'nâsınadır yâhūd ni'met ma'nâsınadır; ba'de'l-izāfet, حَفَسَةٌ [ḥamsete 'aşere] gibi ism-i vâhid hük-münde olmuştur.

Hikāye: Mervīdir ki şehir-i mezbūrda ki Meṛib dahi derler, şahs-ı merkūm sākin olduğundan ismiyle müsemma olmuştur. On nefer evlādı var idi ki bunlardır: Ezd, Kinde, Mezḥic, Ḥimyer, Eşʿarūn, Enmār bunlar Yemen'de sākin olup; ʿĀmile, Ğassān, Laḥm, Cuzām bunlar Şām'a nakl eylediler. Ve bunların her biri bir kabīle pederleridir. Seylü'l-ʿarim bunlara irsāl olunmuştur. İcmālen beyānı budur ki etrāf-ı bevādī ve cibālden hitta-i merkūmeye dembedem seyl-i ʿazīm zuhūr etmekle tahrib-i ʿimrānāt etmegın, mezbūr Sebā ki melik-i Meṛib idi, himmet-i kesire ile hadid ve hacerden mā-beyne'l-cebeleyn bir sedd-i sedid binā edip vakt-i hācette mezzrūʿatların iskā için baʿduhā-fevka-baʿdin niçe mehārik ve mikdār-ı maʿlūmdan efzūn sel zuhūr eyledikte etrāf-ı arza sarf için niçe meyāzib dahi tertib eylemiş idi. Evlādından ʿAmr Muzeykiyā ki kemāl-i kibr ve nahvetinden nāşī bir dahi iʿāde yāhūd āhād-ı nāstan birisi iktisā eylesin için her rüz ve şeb giydiği libāsı mezk eylemekle Muzeykiyā ile mülakkab olmuş idi, cālis-i mesned-i hükümet oldukta bir kāhineden sedd-i mezbūrun inhidāmıyla medīne-i Meṛib'in harāb olacağını istimāc eylemekle ʿalāmetinden suʿāl eyledi. Kāhine dahi “Seddin dibinde curzān dedikleri fare rüʿyet olunursa seddin harāb olacağı zamān mütekarrib olur” dedi.

Bir gün Muzeykiyā etrāf-ı sedd-i merkūmda bir curzān-ı ʿazīm gördü ki elle-riyle zemīni hafr ve taklīb-i sahr eder. Muzeykiyā mütehayyir olup kāhineyi tasdik eyledi. Min-baʿd nakl ve celāya ʿazm edip kabā'il-i Ezd ile irtihāl eyledi. Kendiden

sonra oğlu Şaʿlebe, lābis-i hilʿat-i emāret olup onun zamānında kabā'il-i Sebā'nın bi'l-cümle şīrāze-i cemʿiyyetleri perişān olmakla Ezd kabilesi ʿUmān'a ve Ḥuzāʿa, Baṭnu Murr'e; Evs ve Ḥazrec, Yesrib'e; Ālu Cefne, Şām'a; Ālu Cezīme, ʿIrāk'a nakl ve teferrük eylemeleriyle hālleri madreb-i mesel-i mezbūr olmuştur. Ve ehl-i Meṛib, peygamberlerini tekzīb edip āfitāba perestiş etmeleriyle irsāl-i ilāhiyle seylü'l-ʿarim zuhūr edip sedd-i mezbūru hedm ve medīne-i mezbūru gark-āb-ı fenā eylemiştir. Ve

سَبَا [Sebe] ʿAbdullāh nām kimsenin pederi ismidir ki gulāt-ı şīʿadan Sebe'iyye tāʿifesi ona mensūbdur.

السَّبَاةُ [es-sibāʿ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) ve **السَّبِيَّةُ** [es-sebīʿet] (حَطِيئَةٌ [ḥaṭīʿet] vezninde) Süciye denir, hamr maʿnāsına. Türkīde sübye dedikleri bundan meḥūz ve muharref zann olunur, lākin *Nihāye*'de **سُوبِيَاةُ** [sūbiyā] sīn'in zammıyla bir güne nebīzdır ki hintadan ittihāz olunur, ekserī ehl-i Mısr istiʿmāl ederler diye mersūm olmakla lügat-ı mahsūsa olmuş olur.

الِإِسْبَاءُ [el-isbāʿ] (hemzenin kesriyle) Tevāzuʿ ve ser-fürü kılmak maʿnāsınadır; yukālu: **أَسْبَأُ فُلَانًا لِأَمْرِ اللَّهِ تَعَالَى إِذَا أَحْبَبْتُ أَيْ خَضَعُ** ve yukālu: **أَسْبَأُ عَلَى الشَّيْءِ إِذَا حَبَبْتُ يَعْنِي أَنْخَضَعُ لَهُ قَلْبُهُ**

الْمَسْبَأُ [el-mesbeʿ] (مَقْعَدٌ [maḥʿad] vezninde) Yola denir, tarīk maʿnāsına.

السَّبِيءُ [es-sebīʿ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) So-yulup çıkan deriye denir.

السَّبِيءُ الْحَيَّةُ [sebīʿu'l-ḥayyet] Yılanın soyulan derisidir ki yılan kavı taʿbīr olunur.

السَّبَاةُ [es-subʿet] (عُرْفَةٌ [gurfet] vezninde)

Sefer-i ba'īd ma'nāsınadır; yukālu: تُرِيدُ سُبَاءً
أَيَّ سَفَرًا بَعِيدًا

[س ب ت أ]

المُسْبِتَاتُ [el-musbente] ve

المُسْبِتَاتُ [el-musbentā] (bā-yı muvahhade ve nūn ve tā-yı fevkiyye ile maksüren ve mehmūzen مُسْتَكْرَه [mustekreh] vezninde) Pek söbü başlı kimseye denir. Mü'ellif: 'ibāretiyile tefsīr eylemiştir; كُوخ [kūḥ] dediği, Ekrād ve Terākimeye mahsūs bir hānedir ki sāzlıktan tepesi hörgüç şeklinde ve mahrūtī olur, beynlerinde huğ ta'bīr ederler; yukālu: رَجُلٌ مُسْبِتَاتٌ وَهُوَ مَنْ يَكُونُ رَأْسُهُ طَوِيلًا كَالْكُوخِ

[س خ أ]

السَّخَاءُ [es-saḥ] (sīn'in fethi ve ḥā-yı mu'cemenin sükūnuyla) Tencere altında ateş işleyecek yol etmek ma'nāsınadır; yukālu: سَخَا النَّارَ سَخًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا جَعَلَ سَخًا النَّارَ سَخًا مِنْ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا جَعَلَ سَخًا لَهَا مَذْهَبًا تَحْتَ الْقَدْرِ Niteki سَخَوُ [saḥv] dahi bu ma'nāyadır ki mu'teldir.

[س د أ]

السِّنْدَاؤُ [es-sinde] (jz-dḫl vezninde) ve

السِّنْدَاؤُ [es-sinde] (hā'yla) Cüst ve hafif ve çālāk adama denir. Ve cür'et ve ikdām sāhibi kişiye denir. Ve kasrū'l-kāme kimseye denir. Ve yassı başlı, hurde cüsseli cura kimseye denir. Ve 'azīmü'r-re's kimseye denir. Ve dişi kurta denir, ذِبْتَةٌ [zībet] ma'nāsına. Cem'î سِنْدَاؤُونَ [sinde'vūn] gelir; bunun vezni فِنْعَلُو [fin'alv]dır fā'nın kesriyle.

[س ر أ]

السَّرْوَةُ [es-ser] (sīn'in fethi ve rā'nın sükūnuyla) ve

السَّرْوَةُ [es-ser'et] (hā'yla) Çekirge yumurtasına ve balık yumurtasına denir, sīn'in kesriyle de lügattir, 'alā-kavlin esahh olan, meksūr olmaktadır.

السَّرْوَةُ [es-serū] (şabūr) [şabūr] vezninde) Yumurtlayan çekirgeye ve balığa denir; yukālu: سُرُوَةٌ سُرُوَةٌ أَيُّ بِيَوْضٍ جَزَادَةٌ سُرُوَةٌ أَيُّ بِيَوْضٍ Cem'î سُرُوَةٌ [suru] gelir كُتُبٌ [kutub] vezninde ve سُرٌّ [surre] gelir رُكُوعٌ [rukka] vezninde ve işbu vezn-i ahīr nādīrdır, zīrā fa'ul, fu'al üzere cem'-i teksīr ile cem'lenmez. Mü'ellif سَمَكَةٌ [semeket] lafzından iktifā eylemiştir.

السَّرْوَةُ [es-ser] (sīn'in fethi ve rā'nın sükūnuyla) Çekirge ve balık yumurtlamak ma'nāsınadır; yukālu: سَرَاتِ الْجَزَادَةِ وَالسَّمَكَةِ Ve hatunun evlādı çok olmak ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: سَرَاتِ الْمَرْأَةِ إِذَا كَثُرَ أَوْلَادُهَا

التَّسْرِئَةُ [et-tesri'et] (tef'ilet) vezninde) Bu dahi evvel ma'nālaradır; yukālu: سَرَاتِ الْمَرْأَةِ وَالْجَزَادَةِ بِمَعْنَى سَرَاتِ

الإِشْرَاءُ [el-isrā] (hemzenin kesriyle) Çekirgenin yumurtlamak vakti gelip çatmak ma'nāsınadır; yukālu: أَسْرَاتِ الْجَزَادَةِ أَيُّ حَانَ أَنْ تَبِيضَ

الْمَسْرُودَةُ [el-mesrū'et] (mesrūdet) vezninde) Çekirgesi çok yere denir; yukālu: أَرْضٌ مَسْرُودَةٌ أَيُّ كَثِيرَةُ الْجَزَادِ

[س ط أ]

السَّطُّ [es-saṭ] (sīn'in fethi ve tā'nın sükūnuyla) Cimāc eylemek ma'nāsınadır; yukālu: سَطًّا الْمَرْأَةُ سَطًّا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا جَامَعَهَا

[س ل أ]

السَّلَّةُ [es-sel] (sīn'in fethi ve lām'ın sükūnuyla) Tere yağını eritip sızdırmak ma'nāsınadır; yukālu: سَلًّا السَّمْنِ سَلًّا Ve susam ve

kene makûlesi dâneyi sıkıp yağını çıkarmak ma'nâsınadır; yukâlu: سَلًا السَّمْسِمِ أَيُّ عَصْرَهُ فَاسْتَخْرَجَ دُهْنَهُ Ve vurmak ma'nâsınadır; yukâlu: سَلًا أَيُّ ضَرْبُهُ Ve akçeyi te'hîr eylemeyip hemân 'acele sayıp vermek ma'nâsınadır; yukâlu: سَلًا كَذَا دِرْهَمًا أَيُّ عَجَلٌ Ve hurmâ ağacının dikenlerini koparıp ayırtlamakla ıslâh eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: سَلًا الْجِدْعُ إِذَا نَزَعَ سَلَاءَهُ

الإِسْتِلَاءُ [el-istilā'] [ifti'āl] [kitāb] vezninde) Bu dahi tere yağını eritip sızdırmak ma'nâsınadır; yukâlu: إِسْتَلَّ السَّمْنُ بِمَعْنَى سَلَاءَهُ **السِّلَاءُ** [es-silā'] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Ma'nâ-yı mezbûrdan ismdir, sızdırılmış sâfî yağa denir. Cem'î **أَسْلَيْتُهُ** [esli'et] gelir ef'ilet vezninde.

السَّلَاءُ [es-sullā'] (قُرْأَةٌ [kurrā'] vezninde) Hurmâ dikenine denir, سُوكُ النَّخْلِ ma'nâsına. Ve bir nev' kuş adıdır. Ve bir nev' ok ve mızrak temrenine denir ki hurmâ dikeni şeklinde sivri olur.

[س ل ط أ]

الإِسْلِيْنَاءُ [el-islīnā'] [islīnkā'] vezninde) Bir nesneye bakmak için yukarısına yā havâlesine çıkmak ma'nâsınadır; yukâlu: إِسْلَيْتُ الرَّجُلَ أَيُّارْتَفَعْتُ إِلَى الشَّيْءِ يَنْظُرُ إِلَيْهِ

[س و أ]

السُّوءُ [es-sev'] (sīn'in fethiyle) ve

السُّوَاءُ [es-sevā'] [sehāb] [sehāb] vezninde) ve

السُّوَاءَةُ [es-sevā'et] [sehābet] vezninde) ve

السُّوَايَةُ [es-sevāyet] [abāyet] vezninde ki hemze, yā'ya mübeddedir) ve

السُّوَايِيَّةُ [es-sevā'iyet] [alāniyet] vezninde) ve

المَسَاءَةُ [el-mesā'et] (mīm'in fethiyle) ve **المَسَايِيَّةُ** [el-mesā'iyet] (bunun aslı مَسَاوِيَّةٌ [mesāvi'et] olmakla maklûbdur) ve

المَسَايَةُ [el-mesāyet] ve

المَسَاءُ [el-mesā'] ve

المَسَايِيَّةُ [el-mesā'iyet] (teşdîd ile) Bir kimseye hoşlanmayıp münfa'il ve gamgîn olacak iş etmek ma'nâsınadır ki kemlik ve kötülük eylemek ta'bîr olunur; yukâlu: سَاءَهُ يَسُوؤُهُ سُوءًا وَسَوَاءٌ وَسَوَاءَةٌ وَسَوَايَةٌ وَسَوَايِيَّةٌ وَسَوَايِيَّةٌ وَإِذَا فَعَلَ بِهِ مَا يَكْرَهُ

السُّوَاءُ [es-sū'] (sīn'in zammıyla ismdir) Kötülük ve bedlik demektir.

Mü'ellifin *Başā'ir*'de beyânına göre سُوءٌ [sū'] maddesi mutlakan insânı magmûm ve münfa'il ve gussa-nāk eden şey'e denir, gerek umûr-ı dünyeviyye ve uhreviyyeden ve gerek ahvâl-i nefsiyye ve bedeniyeden ve gerek ahvâl-i hâriceden olsun, fevât-ı mâl ve fikdân-ı hamîm ve sadîk gibi. Ba'dehu birer münâsebetle ma'nâ-yı mahsûslarda isti'mâl olundu ve sīn'in fethiyle ve zammıyla fark olundu. Ez-cümle sīn'in zammıyla âfât u 'arızalarda ve fethiyle şerr ü şürda isti'mâl eylediler. İntehâ. Ve

سُوءٌ [sū'] (sīn'in zammıyla) بَرَضٌ [baraş] 'illetine itlâk olunur. Ve her âfet ü 'arızaya itlâk olunur; 'atfü'l-'āmm 'ale'l-hâss kabîlindedir. Ve za'f-ı basar 'illetine denir. Ve âteşe itlâk olunur; ve minhu kavluhu ta'alā: ﴿ثُمَّ كَانَ عَاقِبَةَ الَّذِينَ أَسَاءُوا السُّوَايُ﴾ فِي قِرَاءَةِ أَيُّ مَنْ صَمَّ البَّيِّنُ أَيُّ عَاقِبَةُ الَّذِينَ أَشْرَكُوا النَّارُ سُوَايُ merkûmede kırâ'at-i meşhûre **سُوَايُ** [sū'ā] 'unvānyıladır ki بُشْرَى [buşrā] veznindedir, ke-mā se-yuzkeru.

السُّوءُ [es-sev²] (sīn'in fethiyle masdardır) Niteki zikir olundu ve yukālu: هَذَا رَجُلٌ سَوْءٌ Ya'ni "Bu bir bed-kār ve bed-meniş ve pek şerr bir kimse-dir ki muktezā-yı cibilleti üzere dā'imā kendiden şerr ü isā'et sudūr eder."

Şārih der ki na'f olarak الرَّجُلُ السُّوءُ demek cā'iz değildir, lākin *Miṣbāh*'ta tecvīz olunmuştur. Mübālaga vasf-bi'l-masdar olur; yukālu: الرَّجُلُ السُّوءُ وَالْعَمَلُ السُّوءُ عَلَى التَّعْتِ إِنْتِهَاءٌ.

كَاوِلِيْنِدِ فَتْهِ وَ زَاْمَمِلَا دَا CĀ'IZDIR; فَتْهِ SŪRETİNDE لَا خَيْرَ فِي كَلَامٍ قَبِيحٍ demek olur ve zammē sŪretinde لَا خَيْرَ فِي أَنْ تَقُولَ سُوءًا demek tir. Ve ﴿عَلَيْهِمْ ذَاتِرَةُ السُّوءِ﴾ الایة kerīmesi sīn'in fethi ve zammıyla da kırā'at olunmuştur. Fethē gōre hezīmet ve şerr ü belā ve zammeye gōre redī ve fesād ile tefsīr olunmuştur.

Mütercim der ki *Keṣṣāf*'ta bu vechile mersūmdur ki āyet-i merkūme ciheteynle kırā'at olundu, kaldı ki meftūha ile mazmūme beynde fark كَرِهٌ [kerh] ve كُرْهٌ [kurh] ve ضَعْفٌ [ḍa'f] ve ضَعْفٌ [ḍu'f] gibidir ki meftūhu masdar ve mazmūmu ismdir yāhūd ikisi de fi'l-asl masdarlardır, nihāyet meftūhanın zemmi murād olan şey'e izāfeti gālib olup ve mazmūme şerr mecrāsına ki hayrın nakīzidir, cārī olmuştur; fe-yukālu: أَرَادَ بِهٖ السُّوءَ وَأَرَادَ بِهٖ الْخَيْرَ Bu cihetten ظَنَّ السُّوءَ 'ibāretinde zan mezmūm olmakla meftūh olan سَوْءٌ [sev²] kelimesine muzāf olup ve dā'ire-i mahmūde olduğundan ancak te'vīl-i mezbūr üzere muzāf olmak ahakk u ahrādır. Kezālik: ﴿أَفْطَرْتُ مَطَرَ السُّوءِ﴾ الایة kırā'at olunmuştur; 'inde'l-ba'z mazmūm

zarar ve sū-i hāl ve meftūh fesād ve redī ma'nālarıdır.

الِإِسْتِيَاءُ [el-istiyā²] (ifti'āl) vezninde) سَوْءٌ [sev²] ve مَسَاءَةٌ [mesā'et]in mutāvi'idir, bir kimsenin bed ve nā-sezā mu'āmelesinden müte'essir ve gam-nāk olmak ma'nāsınadır; yukālu: سَاءَةٌ فَاسْتَاءَ

السُّوَايُ [es-sū'ā] (buşrā) vezninde) Kemlik ve kötülük ma'nāsınadır ki حُسْنَى [ḥusnā] nakīzidir; ve minhu yukālu: فَلَانَ يُجِبُّهُ الْحُسْنَى بِالسُّوَايُ أَيُّ بَضْدِهِه olunur.

الِإِسَاءَةُ [el-isā'et] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi kötü ve fāsīd eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَسَاءَهُ إِسَاءَةً أَيُّ أَسْفَدَهُ Ve bir kimseye kemlik ve kötülük eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَسَاءَ إِلَيْهِ ضِدُّ أَحْسَنَ

السُّوَاةُ [es-sev'et] (sīn'in fethiyle) Ferc ma'nāsınadır ki nazar olunması harām olan 'uzvdur, ud yeri ta'bīr olunur, nāsa açılması sāhibini münfa'il eylediği için; yukālu: كَشَفَ سُوَاةَهُ أَيُّ فَرَجَهُ وَعَوَّرَتْهُ Ve fāhişe ma'nāsınadır ki fāhiş kelimedēn ve fāhiş 'amel ve fi'leden 'ibārettir. Ve yaramaz huy, خَلَّةٌ قَبِيحَةٌ ma'nāsınadır.

السُّوَايُ [es-sev'ā] (atāşā) vezninde) Kezālik haslet-i kabīha ma'nāsınadır.

السُّوَاةُ [es-seyyi'et] (sīn'in fethi ve yā-yı müşeddedenin kesriyle) حَطِيئَةٌ [ḥaṭī'et] ma'nāsınadır ki fi'le-i kabīhadır; yukālu: آتَى بِالسُّوَاةِ أَيُّ ضِدِّ الْحَسَنَةِ وَهِيَ الْحَطِيئَةُ Şārih der ki aslı سَيُّوَةٌ [seyvi'et]tir, vāv, yā'ya kalb olunduktan sonra idgām olunmuştur.

السُّوَاءُ [es-sev'ā] (sehāb) vezninde) Bir nesne çirkīn ve kabīh olmak ma'nāsınadır; yukālu: سَاءَ الشَّيْءُ يَسُوءُ سَوَاءً إِذَا

قَبِيحٌ

الأَشْوَاءُ [el-esve] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Çirkîn ve kabîh olan kişiye denir, mü'ennesinde **حَمْرَاءُ** [sev'ā] denir, **حَمْرَاءُ** [ḥamrā] vezninde; yukālu: رَجُلٌ أَسْوَأُ أَيُّ أَفْجَحٍ وَامْرَأَةٌ سَوَاءٌ أَيُّ قَبِيحَةٍ Gerek kubhu zāhirî olsun ve gerek bātınî olsun ki bed-sîret olur.

التَّسْوِئَةُ [et-tesvi'et] (تَفْعِلَةٌ [tef'ilet] vezninde) ve

التَّسْوِيءُ [et-tesvī] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bir kimseyi bed fi'le nisbetle bu işi kötü ettin diye ta'yīb ve tezyīf eylemek ma'nāsınadır; yukālu: سَوَّأَ عَلَيْهِ صَنِيعَهُ تَسْوِئَةً وَتَسْوِئًا أَيُّ عَابَهُ عَلَيْهِ وَقَالَ "أَسَأَتْ" "وَتَسْوِئًا أَيُّ عَابَهُ عَلَيْهِ وَقَالَ "أَسَأَتْ"

بَنُو سَوَاءٍ [Benū Sū'et] (sīn'in zammıyla) Bir cemā'attir.

سَوَاءَةٌ [Suvā'et] (حُرَافَةٌ [ḥurāfet] vezninde) Esāmī-i ricāldendir.

المَسَاوِي [el-mesāvī] (mīm'in fethi ve vāv'ın kesriyle) **سُوءٌ** [su] lafzının cem'idir, gayr-i kıyās üzere, niteki mukābili olan **مَحَاسِنُ** [meḥāsin] dahi **حُسْنٌ** [ḥusn] kelimesinden cem'dir. Ve 'inde'l-ba'z ikisinin dahi müfredi mesmū' değildir yāhūd müfredi **مَسَاءَةٌ** [mesā'et]tir ki **مَسْرَرَةٌ** [meserret] mukābilidir, aslı **مَسْوَأَةٌ** [mesve'et] idi ki **مَفْعَلَةٌ** [mef'alet] veznindedir. Ona binā'en cem'inde vāv redd olunup **مَسَاوِي** [mesāvī] denir, lākin cem'ci muhaffefen müsta'meldir. Ba'dehu 'uyüb ve nakāyis ma'nāsına müsta'meldir ki **مَحَاسِنُ** [meḥāsin] mukābilidir; ve minhu'l-meselu: "الْحَيْلُ تَجْرِي عَلَى مَسَاوِيهَا" Ya'nī "At kısmı her ne kadar evsāb ve 'uyüb sāhibi olsalar da kerem-i zātları cery ve ikdāmlarına hāmil ve sāv'ik olur." Mesel-i mezbūr asīl ve kerīm olan kimse her ne kadar za'f-ı hālî var ise de yine ber-mücib-i asālet ve necābet ihtimāl-ı

me'ūnet ve ihtimā-yı 'ahd ü zimmet eder diyecek yerde darb olunur.

[س ي أ]

السِّيءُ [es-sey'] (sīn'in fethi ve kesri ve yā'nın sükūnuyla) Şol süte denir ki sağ-mazdan akdem memenin uçlarına gelmiş ola.

التَّسْيِيءُ [et-tesyī] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Zikr olunan süttü sağmak ma'nāsınadır; yukālu: سَيَّأَ النَّاقَةَ تَسْيِيئًا إِذَا حَلَبَ سَيَّأَهَا

التَّسْيِيءُ [et-teseyyū] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Nāka sağmaksızın süttünü idrār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا تَسْيَأَتِ النَّاقَةُ إِذَا أَرْسَلَتِ اللَّبَنَ مِنْ غَيْرِ حَلَبٍ Ve bir nesne muhtelif olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَسْيَأَتِ الْأُمُورُ إِذَا اخْتَلَفَتْ Ve bir kimsenin hakkını ba'de'l-inkār ikrār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَسْيِيئًا فُلَانٌ بِحَقِّي أَيُّ أَقْرَبَ غَدَّ إِنْكَارِهِ

FASLU'Ş-ŞĪNĪ'L-MU'CEME

(فَضْلُ الشَّيْنِ الْمُعْجَمَةِ)

[ش أ ش أ]

شَأْأُ [ʃe'ʃe'] (şīn'lerin fethi ve hemzelerin sükūnuyla) ve

شُؤْشُؤُ [ʃu'ʃu] (şīn'lerin zammıyla) Eşek kısmını suya çağırarak savttan hikâyesidir. Ve koyun ve keçi kısmını kezâlik eşek kısmını eşip gitmek yâhūd sürüye mültehih olmak için sürecek savt ve âzârdan hikâyesidir. Ve 'inde'l-ba'z, **شُؤْشُؤُ** [ʃu'ʃu] zammıyla koyun ve keçi kısmını yem yemeğe ve su içmeğe çağırarak savttan hikâyesidir.

الشَّأْأَةُ [eʃ-ʃe'ʃet] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Zikr olunduğu üzere **شَأْأُ** [ʃe'ʃe'] yâhūd **شُؤْشُؤُ** [ʃu'ʃu] demek ma'nâsındır; yukâlu: **شَأْأُ الرَّاعِي الْجَمَارَ وَالْغَنَمَ شَأْأَةً إِذَا قَالَ** "شَأْأُ أَوْ شُؤْشُؤُ" Ve hurmâ ağacı aşu tutmayıp boş kalmak ma'nâsındır; yukâlu: **شَأْأَاتُ النَّحْلَةِ إِذَا لَمْ تَقْبَلِ اللَّقَاحَ**

الشَّأْأَاءُ [eʃ-ʃe'ʃā] (سَلْسَالٌ [selsāl] vezninde) **شَيْصُ** [ʃiʃ] ma'nâsındır ki fenâ ve kemter hurmâyaya denir. Ve uzun hurmâ ağaçlarına denir.

التَّشَأْأُشُؤُ [et-teʃe'ʃu] (تَزَلُّزٌ [tezelzul] vezninde) Tārümâr olmak ma'nâsındır; yukâlu: **تَشَأْأُ الْقَوْمُ إِذَا تَفَرَّقُوا** Ve bir iş dün ve kemter olmak ma'nâsındır; yukâlu: **تَشَأْأُ** **أَمْرُهُمْ إِذَا انْتَضَعَ**

شَأُ [ʃe'] (şīn'in fethi ve hemze'nin sükūnuyla) Mutlakan davar kısmını yürütmek için ve bir semte sapmaktan men' için zecr ve âzâr eyleyecek savttan hikâyesidir.

[ش ب أ]

الشَّبَابَةُ [eʃ-ʃeb'et] (şīn'in fethi ve bā-yı tah-

tiyyenin sükūnuyla) Kilid içinde olan ince demirciğe denir ki kilid peri ta'bir olunur; **فَرَاثَةُ الْقُفْلِ** ma'nâsına.

[ش س أ]

الشَّأْسِي [eʃ-ʃāsi'] (sīn-i mühmelenin kesriyle) Pek dürüş ve haşin ve sert ve galiz olan şey'e denir; yukâlu: **شَيْءٌ شَأْسِيٌّ أَيْ جَاسِيٌّ غَلِيظٌ**

[ش ط أ]

الشَّطْءُ [eʃ-ʃaʔ'] (şīn'in fethi ve ʔa'nın sükūnuyla) Hurmâ ağacının ve ekinin taze yarıp çıkan filizlerine denir, 'alā-kavlin hâssaten ekinin yaprağına denir. Cem'î **شُطُوءٌ** [ʃuʔu] gelir şīn'in ve ʔa'nın zammıyla; yukâlu: **بَدَأَ شَطْءٌ وَهُوَ فِرَاحُ النَّحْلِ وَالزَّرْعُ أَوْ وَرَقَهُ** ve minhu kavluhu ta'alâ: **«كَزَّرِعَ أَخْرَجَ شَطْءَهُ»** Ve

شَطْءٌ [ʃaʔ'] ve

شُطُوءٌ [ʃuʔu] (فُعُودٌ [ku'ūd] vezninde) Masdar olur, hurmâ ağacı yâhūd ekin taze filiz çıkarmak ma'nâsındır; yukâlu: **شَطْأَ الزَّرْعُ وَالنَّحْلُ شَطْأًا وَشُطُوءًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا أَخْرَجَ الشُّطُوءَ** Ve

شَطْءُ الشَّجَرِ [ʃaʔu'ʃ-ʃecer] Ağacın etrafından sürüp çıkan filizlere ve fidanlara denir ki ağacın kuvvetine mâni' olur diye kat' ederler, ağacın gülleri ta'bir olunur. Cem'î **أَشْطَاءٌ** [eʃʔā] gelir hemzenin fethiyle. Ve

شَطْءُ النَّهْرِ [ʃaʔu'n-nehr] Çayın kıyısına ve kenârına denir; yukâlu: **قَعَدَ فِي شَطْءِ النَّهْرِ أَيْ** **شُطُوءٌ** [ʃuʔu] gelir. Ve **فِي شَطْبِهِ**

شَطْءٌ [ʃaʔ'] Kıyısı sıra yürütmek ma'nâsındır; yukâlu: **شَطْأَ الرَّجُلُ شَطْأًا إِذَا مَشَى عَلَى شَطْءِ النَّهْرِ** Ve davarın sırtına pālân vurmak ma'nâsındır; yukâlu: **شَطْأَ النَّاقَةَ إِذَا شَدَّ عَلَيْهَا** **الرَّحْلُ** Ve cimâc eylemek ma'nâsındır;

[ش ن أ]

الشُّنْءُ [eş-şen²] (şīn'in harekāt-ı selāsı ve nūn'un sükūnuyla) ve

الشُّنْءَةُ [eş-şen²et] (حَزْرَةٌ [ḥamzet] vezninde) ve

المُشْنَأُ [el-meşne²] (مُفْعَدٌ [maḩ²ad] vezninde) ve

المُشْنَأَةُ [el-meşne²et] (مَسْأَلَةٌ [mes²elet] vezninde) ve

المُشْنُوَّةُ [el-meşnu²et] (مَكْرُمَةٌ [mekrumet] vezninde) ve

الشُّنْأُنُ [eş-şen²ān] (سَلْمَانُ [selmānu] vezninde) ve

الشُّنْأُنُ [eş-şene²ān] (feteḩātla) Bugz ve ʿadāvet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: شُنْأُهُ وَشَبِيهُهُ شُنْأٌ وَيُثَلَّثُ وَشُنْأَةٌ وَمَشْنَأَةٌ وَمَشْنَأَةٌ وَمَشْنُوَّةٌ Ve bir kimsenin hakkını ikrār eylemek, ʿalā-kavlin hakkını tamāmen verip ibrā-ı zimmet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: شُنْأٌ بِحَقِّهِ أَيْ أَقَرَّ وَأَعْطَاهُ وَتَبَرَّأَ مِنْهُ

الشُّنْأَانِيَّةُ [eş-şenā²iyet] (عَلَانِيَّةٌ [ʿalāniyyet] vezninde) ve

الشُّنْأُنُ [eş-şen²ān] (سَكْرَانُ [sekrān] vezninde) Bi't-tab² mubgiz ve kīn-dār ve mubattin kişiye denir, müʾnnesinde شُنْأَةٌ [şen²ānet] denir سَكْرَانَةٌ [sekrānet] vezninde ve شُنْأَى [şen²ā] denir عَطَشَى [ʿaṩ²şā] vezninde.

المُشْنُوَّةُ [el-meşnu²et] (مَكْرُوَّةٌ [mekrūḩ] vezninde) Bi't-tab² kendiden hazz olunmayıp beyne'l-enām bugz ve ʿadāvet olunan kişiye denir, her ne kadar hūb-likā ve hoşmanzar ise de, zīrā mahbūbü'l-kulūb olmak emr-i maʿnevīdir ki dād-ı Hak'tır. Ve gāḩca ḩüs-n-i aḩlāk dahi bā'is-i muḩabbet-i enām olur ve kütüb-i aḩlāktan istinbāt olunan budur ki bir kimse nāsa dā'imā çeşm-i

muḩabbetle nazar ederse kendisi dahi mahbūbü'l-kulūb olur, ʿaksi dahi böylecedir; yukālu: شُنْئِي الرُّجُلُ عَلَى بِنَاءِ الْمُجْهُولِ فَهُوَ مُشْنُوَّةٌ أَيْ مُبْغَضٌ وَلَوْ كَانَ جَمِيلاً

المُشْنَأُ [el-meşne²] (مُفْعَدٌ [maḩ²ad] vezninde) Çirkīn ve bed-manzar kişiye denir, her ne kadar zātında mahbūbü'l-kulūb ise de. Bunun ifrād ve cem² ve tezkīr ve teʾnīsī müsāvidir, zīrā fi'l-asl masdardır. Ve ʿinde'l-baʿzān [menşe²] şol kimsedir ki dā'imā halka bugz ve ʿadāvet eder ola; yukālu: هُوَ مُشْنَأٌ أَيْ قَبِيحٌ وَإِنْ كَانَ مُحَبَّبًا أَوْ الَّذِي يُبْغِضُ النَّاسَ

المُشْنَأَةُ [el-mişnā²] (مِخْرَابٌ [miḩrāb] vezninde) Şol kimsedir ki halk ona dā'imā bugz ve ʿadāvet eyleye. Gerçi Ebū ʿUbeyd bunu bu resme tefsir eylemiştir, lākin tefsirinde şol kimsedir ki bugz ve ʿadāvet olunacak eʿāl ve atvār kendiden çok sādır ola denilse ahsen olur idi, zīrā مُشْنَأَةٌ [mişnā²] lafzı ki miḩʿāl veznindedir, mübālaga-i ismi-fā'il sīgasındandır ve tefsir-i merkūm ona mülāyim değıldir.

الشُّنْوءَةُ [eş-şenū²et] (şīn'in fethi ve zammı ve nūn'un zammıyla) مُتَقَزِّزٌ [muteḩazziz] maʿnāsınadır ki levs ve denesten ictināb edip dā'imā nezāfet ve nezāḩat üzere olan pākīze-meşreb adama denir. Ve تَقَزُّزٌ [teḩazzuz] maʿnāsınadır ki vaf-ı mezkūr üzere olmağa denir. Ve

أَزْدُ شُنْوءَةٍ [Ezdu Şenū²et] ki Yemen'de bir kabiledir, dā'imā meyānlarında شُنْأَانٌ [şen²ān] yaʿnī mubāgaza ve muʿādāt olmakla lafz-ı mezbūre muzāf olmuştur. Pes burada شُنْوءَةٌ [şenū²et] kelimesi شُنْأَانٌ [şen²ān] maʿnāsına ism olur.

Lākin şāriḩ der ki شُنْوءَةٌ [şenū²et] burada veh-i mezkūr üzere takazzüz ve nezāfet

ma'nāsınadır, kabīle-i merkūme halkının asālet-i zāt ve hüsn-i ef'āl ve nezāfet-i ahvālleri bā'is-i izāfettir. İntehā.

Bunun nisbetinde شَنِئِي [Şene'iyiy] denir hemze ile; fe'ület veznini fa'ilet mecrāsına icrā eylediler. Ve gāh olur ki أَرْدُ سُنُوَّةً [Ezd Şenuvvet] derler hemzesiz, vāv'ın teşdīdiyle. Bunun nisbetinde شُنُوِي [Şeneviyy] derler. Ve Sufyān b. Ebī Zuheyр eş-Şenā'ī ki medd ve hemze iledir ve bunda شُنُوِي [Şeneviyy] dahi zebān-zeddir ve Zuheyр b. Abdullāh eş-Şenevī ikisi de saḥābedendir.

الشَّنَأُ [eş-şene'] (fethateynle) Bir kimsenin hakkını vermek ma'nāsınadır; yukālu: شَنِئَ لَهُ حَقَّهُ شَنَّا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أُعْطَاهُ إِيَّاهُ Ve bir kimsenin hakkını ikrār eylemek yāhūd hakkını tamāmen edā edip ibrā-ı zimmet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: شَنِئَ شَنِئَ إِهْرَاجَ إِذَا أُخْرِجَهُ Ve ihrāc eylemek ma'nāsınadır; yukālu: شَنِئَ الشَّيْءَ إِذَا أُخْرِجَهُ

الشُّوَانِي [şe-şevāni] [sevāniḥ] [sewāniḥ] vezninde) Şol mālā denir ki ona buhl ve dınnet olunmaya, gūyā ki sāhibi 'indinde mebgūz ve bī-'izzet ü hürmet olmakla gayra cūd ve itā oluna; ism-i fā'il nisbet mahrecine ihrāc olunmuştur ki ذُو شَنَّانٍ [zū şene'ān] sebkindedir.

الشَّنَائُ [eş-Şene'ān] (feteḥātla) İbn Mālik lakabıdır ki şā'ir-i meşhūrdur.

التَّشَائُ [et-teşānu] [tefā'ul] [tefā'ul] vezninde) Birbiriyle bugz ve kīne edişmek ma'nāsınadır; yukālu: تَشَانَا الْقَوْمَ إِذَا تَبَاعَضُوا

[ش و أ]

الشُّوَةُ [eş-şev'] (şīn'in fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Sebk ve takaddüm eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: شَاءَنِي فَلَانَ يَشُوْنِي Ve

وَيَشِيْئِي شَوْءًا أَي سَبَقَنِي وَهُوَ قَلْبٌ "شَانِي" Ya'nī bāb-ı evvelden ve sānīden vārid olur. Ve شَاءَ [şā'e] kelimesi شَى [şe'ā] maktūbudur ki دَعَا [de'ā] veznindedir, masdarı شَأٌ [şe'v]dir; sebk ve takaddüm ma'nāsına, niteki mu'tel bābında mersūmdur, lākin mādde-i mezbūre vāvī olmakla bāb-ı sānīden vürüdü hilāf-ı kıyāstır.

Şāriḥ der ki tūmmehāt-ı sāpirede hemān "خَافَ-يَخَافُ" vezninde merkūmdur. İntehā. Ve

شَوْءٌ [şev'] Mahzūn ve gam-nāk eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: شَاءَنِي فَلَانَ أَي حَزَنَنِي Ve 'aceb vermek ma'nāsınadır; tekūlu: شَاءَنِي أَي أَعْجَبَنِي Ve bir pesendide yāhūd nā-dīde nesne tab'a pek hoş gelmekle ondan ferah-nāk ve münbasit olmak ma'nāsınadır; tekūlu شُوْتُ بِهِ أَي عَجِبْتُ وَفَرِحْتُ

الشُّيْآنُ [eş-şeyyi'ān] [şeyyi'ān] vezninde ki şīn'in fethi ve yā-yı müşeddedenin kesriyledir) Ba'ḏü'n-nazar kimseye denir, gerek hissī olsun ki ma'lūmdur ve gerek ma'nevī olsun ki 'avākıb-ı umūrun gavrını mülāhaza ve tedebbür eden fikr ve im'ān sāhibi adamdır.

[ش ي أ]

الشُّيْءُ [eş-şey'] (şīn'in fethi ve yā'nın sükūnuyla) ve

المَشِيْئَةُ [el-meşī'et] [ḥaṭī'et] vezninde) ve

المَشَاءَةُ [el-meşā'et] [kerāmet] vezninde) ve

المَشَائِيَّةُ [el-meşā'iyet] [alāniyet] vezninde) Dilemek ma'nāsınadır ki Fārisīde hvāsten mürādıfidir; tekūlu: شِئْتُهُ أَشَاؤُهُ شَيْئًا وَمَشِيئَةً وَمَشَاءَةً وَمَشَائِيَّةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ أَي أَرْدْتُهُ Ve

شَيْءٌ [ʃeyʔ] Her mevcûda denir ki Fârisîde çîz ve Türkîde nesne taʿbîr olunur, gerek hissî olsun ecsâm gibi ve gerek hükmî olsun akvâl gibi. Cemʿi أَشْيَاءٌ [eʃyâʔ] ve أَشْيَاوَاتٌ [eʃyāvât] ve أَشْيَاوَاتٌ [eʃyāvât] ve أَشْيَاوِيٌّ [eʃyāvā] gelir ki vāv'ın fethi ve kesriyle de mahkîdir. Ve işbu أَشْيَاوِيٌّ [eʃyāvā] kelimesinin aslı أَشْيَائِيٌّ [eʃyāyiy] idi yāʔāt-ı selâsla, yā-yı müşeddede tahfîf olunduktan sonra kesreden fetha ve yā'dan elif ibdâl olunup baʿdehu yāʔ, vāv'a kalb olunmuştur. Cevherî'nin "Aslı hemze ile أَشْيَائِيٌّ [eʃyāyiy] idi." kavli galattır, zîrâ yā-yı ülâyı hemzeye kalb eylemek sahîh değildir, zîrâ yā-yı ülâ asliyyedir, zāʔid değildir. İbdâlin şartı ise zāʔid olmaktır, niteki أَبَابِيْتُ [ebyât] lafzının ceminde أَبَابِيْتُ [ebâbît] denir, yā'yı ʿadem-i ziyâdesine mebnî isbâtla. Pes elif'ten sonra olan yā'yı dahi asâletine mebnî hemze'ye ibdâl câʔiz değildir.

Şârih der ki Cevherî'nin mülahhas-ı kelâmı budur ki أَشْيَائِيٌّ [eʃyāyiy] lafzından yā-yı ülâ, hemze'ye ibdâl olunduktan sonra lām-ı kelime olan hemze tatarruku için yā'ya kalb olunup selâs-ı yāʔāt müctemîʿ olmakla istiskâlen yā-yı vustâ hazf ve yā-yı ahîre elif'e kalb ve ülâ vāv'a ibdâl olunmuştur. İntehâ. Ve

شَيْءٌ [ʃeyʔ] lafzı أَشْيَايَا [eʃyâyā] üzere de cemʿlenir yā'yı hâli üzere ibkâ ile ve cemʿinde أَشْيَايَا [eʃyâyā] dahi hikâyet olundu efʿâlâ vezninde, hemzeyi yā'ya ibdâl ve elif ziyâdesiyle ve أَشْيَاوِيٌّ [eʃyāvih] lafzı dahi mahkîdir, lâkin garîbdir hemzeyi hâ'ya ibdâlla; zîrâ شَيْءٌ [ʃeyʔ] mâddesinde hâ yoktur ve bünye-i tasgîri شَيْءٌ [ʃuyeyʔ]dir, شَيْءٌ [ʃuyeyʔ] değildir ki vāv ve teşdîd-i

yā'yla yâhûd lûgat-ı redʔedir ki yalnız İdrîs b. Mûsâ en-Nahvî hikâye eylemiştir. Ve Cevherî'nin أَشْيَاءٌ [eʃyâʔ] kelimesinin asl vezni فَعْلَاءٌ [feʿlâʔ] olup ʿalâ-gayri müfredihi cemʿlenmiştir, niteki شُعْرَاءٌ [ʃuʿarâʔ] kelimesi ʿalâ-gayri müfredihi cemʿ olmuştur, zîrâ fâʿil, fuʿalâ üzere cemʿlenmez, baʿdehu âhirinden hemzeteyn istiskâl olunmakla hemze-i ülâ evvel kelimeye nakl olunup أَشْيَاءٌ [eʃyâʔ] olmuştur, pes vezninin أَفْعَاءٌ [efʿâʔ] olmasını takdîr, menʿ-î sarfın sıhhatine delâlet eder diye İmâm Hâlîl'den nakl ve serd eylediği hikâye muhtelle ve müşevveşedir. Hikâye-i mezbûrede Hâlîl'in mezhebini Ahfeş mezhebine darb ve tahlîl edip kavl-leri meyânını temyîz eylememiştir.

Zîrâ İmâm Ahfeş mezhebi budur ki أَشْيَاءٌ [eʃyâʔ] kelimesinin vezni efʿilâʔdır, هَيْنٌ [heyñ] ve أَهْوِنَاءٌ [ehvinâʔ] gibi, makîs ve muttarid olan müfredinin gayrı üzere cemʿlenmiştir, شُعْرَاءٌ [ʃuʿarâʔ] gibi ki ʿalâ-gayri vahidihî cemʿlenmiştir, zîrâ vech-i mezkûr üzere fâʿil, fuʿalâ üzere cemʿlenmez. Ve İmâm Hâlîl reʔyi budur ki أَشْيَاءٌ [eʃyâʔ] kelimesinin vezni faʿlâʔdır, cemʿ-î mükesser olan efʿâl vezninden nâʔibe ve bedeldir, muttarid ve müstaʿmel olan müfredinin ki شَيْءٌ [ʃeyʔ]dir, cemʿidir.

Ve İmâm Kisâʔî reʔyi budur ki أَشْيَاءٌ [eʃyâʔ] kelimesinin vezni efʿâldir, فَرَحٌ [ferħ] ve أَفْرَاحٌ [efrâħ] gibi, kesret-î istiʿmâl sebebiyle sarfı terk olunup gayr-î munsarif kılınmıştır, zîrâ أَشْيَاءٌ [eʃyâʔ] kelimesi أَشْيَاوَاتٌ [eʃyāvât] üzere cemʿlenmekte faʿlâʔ sîgasına müşâbih olmuştur, صَحْرَاءٌ [ʃahrâʔ] ve صَحْرَاوَاتٌ [ʃahrāvât] gibi. Bu takdîrce faʿlâʔ hükmüyle müteʔessir oldu.

Ve Kisāṭ'ın bu takdīrine göre أُنَاءٌ [ebnā] ve أَسْمَاءٌ [esmā] kelimeleri dahi gayr-i munsarif olmak lâzım gelmez, niteki Cevherī lüzümüyla zu'm eyledi, zīrā 'Arablar أُنَاءٌ [ebnā] ve أَسْمَاءٌ [esmā] sīgalarını elif ve tā ile cem'lendirmediler.

الشَّيْئَةُ [eş-şī'et] (şīm'in kesriyle شَيْعَةٌ [şī'at] vezninde) Ma'nā-yı mezbūrdan ismdir, bir nesneyi dilemek ma'nāsınadır, إِزَادَةٌ [irādet] ve مَشِيئَةٌ [meşī'et] gibi; yukālu: كُلُّ شَيْءٍ بِشَيْئَةِ اللَّهِ تَعَالَى أَيُّ بِإِرَادَتِهِ

الشَّيْئَانُ [eş-şī'ān] (şīcān [şī'ān] vezninde) "ش، و، أ" māddeinde beyān olundu.

الإِشَاءَةُ [el-işā'et] (hemzenin kesriyle muztarr ve mülteci kılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَشَاءُ إِلَيْهِ أَيُّ أَلْجَأُهُ

المُشَيِّئُ [el-muşeyye] (mu'azzam [mu'azzam] vezninde) Tenāsüb-i a'zāsı olmayıp bünye ve terkibi muhtell ve muhtelif, yakışsız ve bī-endām olan kimseye denir, gūyā ki her çirkīnlikten onda bir şey vardır; yukālu: رَجُلٌ مُشَيِّئٌ أَيُّ الْمُخْتَلِفِ الْخُلُقِ الْمُخْتَلِفُهُ

يَا شَيْءٌ [yā şey'e] (hemzenin fethiyle) Bir kelimedir ki ta'accüb mevki'inde isti'māl olunur; tekūlu: "يَا شَيْءٌ مَا لِي" وَهِيَ كَلِمَةٌ "Aceb onun bana ne lüzümü ve ne münāsebeti var!" yāhūd "Ondan bana ne hāsıl olacaktır!" demektir. Burada مَا [mā] kelimesi ta'accüb içindir, ba'dehu يَا [yā] fi'l-asl münādā mahzūftur, ba'de't-terkīb hemān ta'accüb mefhūmunda 'örf olmakla nidā ve münādā maktū'u'n-nazar olmuştur, niteki يَا هَيْءَ مَا لِي [yā hey'e mā lī] dahi bu mevkide müsta'meldir, mu'tel bābında zikr olunur inşā'allāhu ta'ālā.

التَّشْيِئُ [et-teşyī] (tef'īl [tef'īl] vezninde) Bir kimseyi bir husūsa haml ve sevk ey-

lemek ma'nāsınadır, tekūlu: شَيَّأْتُهُ عَلَى الْأَمْرِ شَيَّأْتُ أَيُّ حَمَلْتُهُ عَلَيْهِ Ve çirkīn eylemek, teşvīş ve takbīh ma'nāsınadır; yukālu: شَيْئاً اللَّهُ وَجْهَهُ أَيُّ قَبَحَهُ

التَّشْيِئُ [et-teşeyyu] (tef'īl [tefa'ul] vezninde) Gazab sākin olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَشْيِئاً فَلَانٌ إِذَا سَكَنَ عَضْبُهُ

FASLU'Ş-ŞĀDĪ'L-MÜHMELE

(فَضْلُ الضَّادِ الْمُهْمَلَةِ)

[ص أ ص أ]

الضَّأَصَاءُ [eş-şəʕaʕat] [زلزلة] [zelzelet] vezninde) Kelb eniği gözleri açılmazdan mukaddem bakmağa çalışıp gözlerini kımıldatmak, ʕalā-kavlin gözlerini açmak üzere olmak maʕnāsınadır; yukālu: إِذَا ضَأَصَأَ الْجَزُؤُ إِذَا حَاذَ يَفْتَحُهَا مَا كَادَ يَفْتَحُهَا Ve bir kimseden korkup ona tevāzuʕ ve ser-fürü kılmak maʕnāsınadır; yukālu: إِذَا مِنْ فُلَانٍ إِذَا حَافَ Ve āvāz vermek maʕnāsınadır; yukālu: ضَأَصَأَ بِهِ أَيَّ صَوْتٍ Ve dişi hurmā ağacı aşıt tutmak maʕnāsınadır, شَأَشَأَ [şəʕəʕet] gibi; yukālu: ضَأَصَأَتِ النَّخْلَةُ أَيَّ شَأَشَأَتِ Ve korkak olmak maʕnāsınadır; yukālu: ضَأَصَأَ الرَّجُلُ إِذَا جَبِنَ

التَّضَأَصُؤُ [et-teşəʕşu] [تزلزل] [tezelzul] vezninde) Bu dahi bir kimseden korkup ona rām ve zelül ve münkād olmak maʕnāsınadır; yukālu: تَضَأَصَأَ مِنْ فُلَانٍ إِذَا حَافَ وَذَلَّ لَهُ

الضَّئِصِيءُ [eş-şiʕiʕ] [زبرج] [zibric] vezninde) ve

الضَّئِصِيءُ [eş-şiʕiʕ] [قنديل] [kindil] vezninde) Asl maʕnāsınadır ki bir nesnenin mebnā-ʕaleyhidir.

الضَّئِصَاءُ [eş-şiʕāʕ] (şād'ın kesriyle) Çekirdeği pekişmeyen fenā ve kemter hurmāya denir; [شيص] [şiʕ] gibi. Sebebi ʕadem-i telkīhdır. Müfredi صِيصَاءُ [şiʕāʕet]tir hā'yla.

[ص ب أ]

الضَّبُّ [eş-şabʕ] (şād'ın fethi ve bā'nın sükūnuyla) ve

الضَّبُّؤُ [eş-şubʕ] [فعود] [kuʕūd] vezninde) Bir dīnden çıkıp dīn-i āhere nakl eylemek maʕnāsınadır; asl meyl maʕnāsına mevzūʕdur; yukālu: صَبَأَ الرَّجُلُ وَصَبُؤُ صَبَأًا وَضَبُؤًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ وَالْخَامِسِ إِذَا خَرَجَ مِنْ دِينٍ إِلَى دِينٍ آخَرَ Ve delālet eylemek maʕnāsınadır; yukālu: صَبَأَ عَلَيْهِمُ الْعَدُوُّ أَيَّ دَلَّهِمْ Ve bir nesne zuhūra çıkıp belirlemek maʕnāsınadır; yukālu: صَبَأَ الظُّلْفُ وَالثَّابُ إِذَا طَلَعَ وَصَبَأَ النَّجْمُ إِذَا طَلَعَ Ve taʕāma el sunmak maʕnāsınadır; yukālu: قَدِمَ إِلَيْهِ طَعَامُهُ فَمَا صَبَأَ أَيَّ مَا وَضَعَ إِضْبَعُهُ فِيهِ

الإِضْبَاءُ [el-işbāʕ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir nesne zuhūr ve tulūʕ eylemek maʕnāsınadır; yukālu: أَضْبَأَ النَّجْمُ إِذَا طَلَعَ Ve taʕāma el sunmak maʕnāsınadır; yukālu: قَدِمَ إِلَيْهِ طَعَامُهُ فَمَا أَضْبَأَ أَيَّ مَا وَضَعَ إِضْبَعُهُ فِيهِ nāgehānī bir kimse üzere çıkagelmek maʕnāsınadır; yukālu: أَضْبَأَهُمْ أَيَّ هَجَمَ عَلَيْهِمْ وَهُوَ لَا يَشْعُرُ بِمَكَانِهِمْ

الضَّأَبِئُونُ [eş-şābiʕūn] Bir tāʕifedir ki Hazret-i Nūḥ ʕaleyhi's-selām dīniyle mütedeyyin olmak zuʕm ederler. Kibleleri muntasaf-ı nehārda şimāl yaʕnī poyraz taʕbīr olunan yelin mehebbi cihetidir, vakt-i merkūmda o tarafa müteveccihen namāz kılarlar.

Şāriḥ der ki Şābʕ b. Şīt ibn Ādem dīni üzere olmak iddīʕa ederler yāḥūd hurūc ʕani'd-dīn maʕnāsından meʕhūzdur; yukālu: هُوَ مِنَ الضَّأَبِئِينَ وَهُوَ قَوْمٌ يَزْعُمُونَ أَنَّهُمْ عَلَى دِينِ نُوحٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ

[ص ت أ]

الضَّبُّ [eş-şatʕ] (şād'ın fethi ve tā-yı fevkiyenin sükūnuyla) Bir mühim nesneye kasd ve şürūʕ eylemek maʕnāsınadır; yukālu: ضَبَّتْهُ وَصَبَّتْهُ لَهْ صَبَّتًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا صَمَدَ لَهُ

[ص د أ]

الصُّدَاءُ [eş-şud'et] (şād'ın zammı ve dāl'ın sükūnuyla) Elvāndan şol شُفْرَةٌ [şuḳret]tir ki karamtık ola. Ve شُفْرَةٌ [şuḳret] insānda sāfi kızillık hāletine denir ki beyāza mā'il ola ki çil ve kumral ta'bir olunur; ammā at kısmında bir vechile kızıl olmaktadır ki yeleşi ve kuyruğu bile kızıl ola; Türkide al ve bir nev'ine çil ta'bir olunur; yukālu: بِهِ صُدَاءٌ أَيْ شُفْرَةٌ إِلَى السَّوَادِ

الصِّدَاءُ [eş-şade'] (fethateynle) ve

الصِّدَاءَةُ [eş-şadā'et] [kerāmet] vezninde) Zıkr olunan levnle muttasıf olmak ma'nāsınadır; yukālu: صِدْيُ الْفَرَسِ وَصَدَأُ صَدَأٌ وَصِدَاءَةٌ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالْخَامِسِ إِذَا كَانَ أَشْقَرَ Ve demir ve ayna makūlesi pāslanmak ma'nāsınadır; yukālu: صِدْيُ الْحَدِيدِ وَصَدَأٌ إِذَا عَلَاهُ الطَّبْعُ وَالْوَسْخُ ye dikilip bakmak ma'nāsınadır; yukālu: Ve صِدْيُ الرَّجُلِ إِذَا انْتَصَبَ فَنَظَرَ

صَدَأٌ [şade'] (fethateynle) Latīfū'l-cism ve hoş-endām kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ صَدَأٌ أَيْ لَطِيفُ الْجِسْمِ

الأَصْدَأُ [el-aşde'] [aḥmer] vezninde) Zıkr olunan صُدَاءَةٌ [şud'et] rengine olan erkek hayvāna denir. Ve şol oğlağa denir ki levni kırmızıya mā'il siyāh ola; yukālu: Ve جَدْيٌ أَصْدَأٌ أَيْ أَسْوَدٌ مُشْرَبٌ حُمْرَةً

أَصْدَأٌ [aşde'] Pāslı, jengār nesneye denir; müenneslerinde صَدَاءٌ [şad'ā] denir حَمْرَاءُ [ḥamrā] vezninde); ve minhu yukālu: كَتَبِيَّةٌ صَدَاءٌ أَيْ عَلَيَّهَا صَدَأُ الْحَدِيدِ

الصُّدْءُ [eş-şad'] (şād'ın fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Bir nesnenin pāsını açmak ma'nāsınadır; yukālu: صَدَأُ الْمِرْآةِ صَدَأً مِنْ شَآرِيهِ DER İZDİVACINDA OLUP BA'DE-VEFĀTİHİ BİR ŞAHS-I DİĞER TEZEVVÜC EYLEMİŞ İDİ. BİR GÜN ZEVC-I SĀNĪ, MEZBÜREDEN "Ben mi yoksa Laḳīṭ mi ecmel idi?" diye istifsār eyledikte Ḳadūr bu kelāmı darb edip ba'dehu mesel kal-mıştı, ya'nī "Sen de güzelsin ammā Laḳīṭ'e hemtā olamazsın!"

tedmīmdir, zāhiren aynanın pāsıyla tūtiyā edinirler imiş.

التَّصَدِئَةُ [et-taşdi'et] [tef'ilet] vezninde) Bu dahi صَدءٌ [şad'] ma'nāsınadır; yukālu: صَدَأُ الْمِرْآةِ تَصَدِئَةٌ بِمَعْنَى صَدَأَهَا

الصُّدَاءُ [eş-Şad'ā] [selsāl] vezninde ve bunda صَدَاءٌ [şaddā] dahi menkūdūr [kettān] veznindedir Bir kuyu yāhūd bir çeşme ismidir ki 'inde'l- Arab onun suyundan a'zeb ve hoş-güvār su yoktur; ve minhu'l-meselu: "مَاءٌ وَلَا كَصَدَاءٍ" Ya'nī "Su çoktur, ammā Şaddā suyuna mümāsıl olmaz."

Şārih der ki bu meseli ibtidā Ḳadūr bint Ḳays eş-Şeybānī darb eylemiştir. Mezbüre mukaddemā Laḳīṭ b. Zurāre'nin hibāle-i izdivācında olup ba'de-vefātihi bir şahs-ı diğer tezevvüc eylemiş idi. Bir gün zevc-i sānī, mezbüreden "Ben mi yoksa Laḳīṭ mi ecmel idi?" diye istifsār eyledikte Ḳadūr bu kelāmı darb edip ba'dehu mesel kal-mıştı, ya'nī "Sen de güzelsin ammā Laḳīṭ'e hemtā olamazsın!"

الصِّدْيُ [eş-şadī'] [emīr] vezninde) Pāslı ve lekeli nesneye denir, bu mülābese ile ālūde-i 'ayb u 'ār ve leke-nāk-ı lu'm u hasāset ü idbār olan kimseye itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ صَاغِرٌ صِدْيٌ أَيْ لَزِمَهُ الْعَارُ وَاللُّؤْمُ وَصَاغِرٌ [Ve] [şāgīr] zelil ve hakir ma'nāsınadır.

صُدَاءُ [Şudā'] [ğurāb] vezninde) Yemen'de bir kabīle adıdır, Ziyād b. el-Ḥāriş eş-Şudā'ī o kabiledendir.

Şārihin beyānına göre mümāileyh ashābdandır.

التَّصَدُّؤُ [et-teşaddu'] [tefa'ul] vezninde) Tasaddī ma'nāsınadır ki bir nesneye ta'arruz eylemekten 'ibārettir; yukālu: تَصَدَأُ

FASLU'D-ḌĀDĪ'L-MU'CEME

(فصل الضاد المعجمة)

[ض أ ض أ]

الضَضِيُّ [eḏ-ḏiḏi] (ḏād'ların kesriyle جَزَجِرٌ [cīrcīr] vezninde) ve

الضَضِيءُ [eḏ-ḏiḏī] (جَزَجِيرٌ [cīrcīr] vezninde) ve

الضُّضُوءُ [eḏ-ḏuḏu] (هُدْهُدٌ [hudhud] vezninde) ve

الضُّضُوءُ [eḏ-ḏuḏū] (سُرُسُورٌ vezninde) Asl ve ma'den ve mebnā ma'nāsınadır, 'alā-kavlin bereketli, kesīr ve firāvān nesl ü zürriyyete denir. Mü'ellifin التَّسْلِ أو كَثْرَةُ التَّسْلِ ü kavli müsāmahaya mebnīdir; yukālu: هُوَ مِنْ ضَضِيءٍ فَلَانَ وَضَضِيئِهِ وَضُضُوءِهِ وَضُضُوءِهِ أَي أَضْلِهِ وَمَعْدِنِهِ أَوْ هُوَ كَثْرَةُ التَّسْلِ وَبَرَكَتُهُ بَعْغِي التَّسْلِ Ve الكَثِيرُ الوَفِيرُ

ضُضُوءٌ [eḏ-ḏuḏu] (هُدْهُدٌ [hudhud] vezninde) Boyun buran dedikleri kuşa denir, أَخِيلٌ [aḥyel] gibi.

الضُّضَاءُ [eḏ-ḏaḏā] ve

الضُّضَاءُ [eḏ-ḏavḏā] (سَلْسَالٌ [selsāl] vezninde, med ve kasrları cā'izdir) Cenk ve kītāl hengāmında 'askerin gırıv ve feryād ve sayhalarına denir. Ve bunların masdarları ضَأْضَاءٌ [ḏaḏa'et] ve ضُضُوءٌ [ḏavḏa'et] tir; yukālu: ضَأْضُؤُوا وَضُضُؤُوا وَمَا هَذِهِ الضُّضَاءُ Bura-da bazı nüshada وَالضُّضُوءُ وَهِيَ أَصَوَاتُ النَّاسِ فِي الْحَزْبِ وَرَجُلٌ مُضُوضٍ أَي مُضَوِّتٌ 'ibareti mersūm olup lākin mu'tel olmakla mahalline tevkīf olundu.

[ض ب أ]

الضَّبُّءُ [eḏ-ḏab] (ḏād'ın fethi ve bā-yı muvahhadenin sükūnuyla) ve

الضُّبُوءُ [eḏ-ḏubū] (قُعُودٌ [ku'ūd] vezninde)

de) Yere yapışıp sinmek ma'nāsınadır; yukālu: ضَبًّا الرَّجُلُ ضَبًّا وَضُبُوءًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا لَصِقَ بِالْأَرْضِ Ve bā' harfiyle müte'addī olur, yere yapıştırmak ma'nāsına; yukālu: ضَبًّا بِه الْأَرْضُ إِذَا أَلَصَقَهُ بِهَا Ve şikār makülesini firīb ve igfāl için gizlenip saklanmak ma'nāsınadır; yukālu: ضَبًّا الضَّائِدُ أَيَاخْتَبَأُ Ve واستتر ليختل ضَبًّا عَلَى الْقَوْمِ إِذَا طَرَأُ Ve وأشرف عليهم yukālu: ضَبًّا إِلَيْهِ إِذَا لَجَأُ Ve utanmak ma'nāsınadır; yukālu: ضَبًّا مِنْهُ إِذَا اسْتَحْيَا

الضَّبِّيءُ [eḏ-ḏabī] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Yere yapışıcı nesneye denir; yukālu: ذُنْبٌ ضَبِّيءٌ أَي لَطِيءٌ بِالْأَرْضِ

الإِضْبَاءُ [el-iḏbā] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi ketm ve ihfā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: Ve أَضْبَأَ الشَّيْءَ إِذَا كَتَمَهُ Ve bir nesneyi izhār eylemeyiپ sākıt ve hāmūş olmak ma'nāsınadır; meselā bildiği nesneyi tınmayıp sükūt eylemek gibi; yukālu: أَضْبَأُ ve yukālu: أَضْبَأُ عَلَى الشَّيْءِ إِذَا سَكَتَ عَلَيْهِ Ve yukālu: عَلَى الدَّاهِيَةِ أَي أَضَبْتُ belāya sabr ve tahammül ile ketm ve sükūt edip ceza' ve feza' kılmađı."

ضَابِيءٌ [ḏābi] (نَاصِرٌ [nāşir] vezninde) Bir dere ismidir ki ondan Benū Zubyan kabilesi diyārına varılır. Ve ḏābi' b. el-Hāriş el-Burcumī eş-Şā'ir lakabıdır. Ve

ضَابِيءٌ [ḏābi] Küle denir; رَمَادٌ [remād] ma'nāsına.

الإِضْطِبَاءُ [el-iḏṭibā] (إِفْتِعَالٌ [ifti'al] vezninde) Gizlenmek, ihtifā' ma'nāsınadır; yukālu: إِضْطَبَأَ مِنْهُ أَيَاخْتَفَى

ضَبَّاءٌ [ḏabbā] (كَتَّانٌ [kettān] vezninde) Bir mevzi'dir.

المُضَابَاةُ [el-muḏābe'et] ve

الضَّابِئَةُ [eḏ-ḏābi'et] İsm-i fā'il bünyeleriyle, şol gırāreye ya'nī harār ta'bir olunan zarfa denir ki büyük olup derūnunda olan yük pek sakīl olmakla hammālī kaplayıp ve basmakla altında pinhān eder ola.

Vanķulu merhūm **تُحْفِي** مِنْ يُحْمِلُهَا 'ibāretini hā-yı mühmele ile **تُحْفِي** zann etmeğin garīb terceme eylemiştir, muktezā-yı vaz'-ı māddeye dikkat eylememiştir.

[ض د أ]

الضُّدَّاءُ [eḏ-ḏada'] (fethateynle) Darılmak ma'nāsınadır; yukālu: **ضَدَّيْتُ الرَّجُلَ ضَدًّا مِنْ** البَابِ الرَّابِعِ إِذَا غَضِبَ

[ض ر أ]

الضُّرَّةُ [eḏ-ḏar'] (ḏād'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Gizli olmak ma'nāsınadır; yukālu: **ضَرَّ الشَّيْءُ ضَرًّا مِنْ** البَابِ الثَّلَاثِ إِذَا خَفِيَ **الْإِنْضِرَاءُ** [el-inḏirā'] [infi'al] vezninde) Hayvān kırımı olmakla çok helāk olup kırılmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِنْضَرَّتِ الإِبِلُ** إِذَا مَوْتَتْ Ve ağaç kurumak ma'nāsınadır; yukālu: **إِنْضَرَّتِ التُّحْلُ وَالشَّجَرُ إِذَا يَبَسَتْ**

[ض ن أ]

الضُّنُّ [eḏ-ḏan'] (ḏād'ın fethi ve nūn'un sükūnuyla) ve

الضُّنُوَّةُ [eḏ-ḏunū'] [ku'ūd] vezninde) Hatunun evlādı kesir olmak ma'nāsınadır; yukālu: **ضَنَّتِ الْمَرْأَةُ وَضَنَّتْ ضَنًّا وَضُنُوًّا مِنْ** البَابِ الرَّابِعِ وَالثَّلَاثِ إِذَا كَثُرَ أَوْلَادُهَا **ضَنْجُ الْمَالِ وَضَنًّا** Ve bir semte 'azm ve zehāb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **ضَنًّا فِي الأَرْضِ إِذَا ذَهَبَ** Ve pinhān olmak ma'nāsınadır; yukālu: **ضَنًّا الرَّجُلُ إِذَا اخْتَبَأَ**

الضُّنَّةُ [eḏ-ḏan'] (ḏād'ın fethi ve kesriyle)

Çok nesl ü zürriyyet ve evlāda denir. Bunun müfredi yoktur; **نَفَّرَ** [nefer] kelimesi gibi ism-i cem'dir. Cem'i **ضُنُوَّةٌ** [ḏunū'] gelir ḏād'ın zammıyla; yukālu: **لَهُ ضُنُّهُ أَيُّ كَثْرَةٍ** Ve **التَّسْلِيلِ يَعْنِي نَسْلٌ كَثِيرٌ**

ضَنْءٌ [ḏan'] Her şey'in asl ve ma'den ve mebnāsına denir; yukālu: **هُوَ مِنْ ضَنْءٍ صَدِيقٍ** أَيُّ أَضْلٍ وَمَعْدِنٍ

الضَّانِي [eḏ-ḏāni'] ve

الضَّانِيَةُ [eḏ-ḏāni'et] Kesiretü'l-evlād olan hatuna denir.

الإِضْنَاءُ [el-iḏnā'] (hemzenin kesriyle) Hatunun evlādı çok olmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَضْنَأَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا كَثُرَ أَوْلَادُهَا** Ve bir kimsenin mevāşisi firāvān olmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَضْنَأَ الْقَوْمُ إِذَا كَثُرَتْ** مَوَاشِيَهُمْ

الضُّنَاءَةُ [eḏ-ḏunā'et] (ḏād'ın zammı ve elif'in meddiyle) ve

الضُّنَّاءَةُ [eḏ-ḏun'et] [cur'at] vezninde) Zaruret ve nāçārī ma'nāsınadır; yukālu: **فَعَدَّ فُلَانٌ مَفْعَدًا ضُنَّاءَةً وَضُنَّاءَةً أَيُّ مَفْعَدًا ضُرُورَةً**

الإِضْطِنَاءُ [el-iḏtinā'] [ifti'al] vezninde) Utanıp münkabız olmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِضْطَنَّا لَهُ وَمِنْهُ إِذَا اسْتَحْيَا وَانْقَبَضَ**

[ض و أ]

الضُّوَّةُ [eḏ-ḏav'] (ḏād'ın fethi ve zammıyla) ve

الضُّوَاءُ [eḏ-ḏivā'] ve

الضُّيَاءُ [eḏ-ḏiyā'] (ḏād'ların kesriyle) Aydınlık, nūr ve rüşenāyī ma'nāsınadır; yukālu: **أَشْرَقَ ضَوْءُ الشَّمْسِ وَضِوَاءُهَا وَضِيَاءُهَا أَيُّ نُورَهَا**

Şārih der ki **ضِيَاءٌ** [ḏiyā'] lafzının yā'yı, vāv'dan münkalibedir ve hemze ile **[ḏi'ā']** dahi cā'izdir ve kaldı ki mü'ellif **ضَوْءٌ**

[dāv] maddesini نُورٌ [nūr] ile ve نُورٌ [nūr]u ضَوْءٌ [dāv] ile taʿrīf eyledi, lākin نُورٌ [nūr] ضِيَاءٌ [diyā]dan aʿamdır, zīrā ضِيَاءٌ [diyā] aydınlığın intişarı mülāhazasıyla ve نُورٌ [nūr] intişarı ve sebātı mülāhazalarıyla itlāk olunur; ve ʿinde'l-baʿz bi'z-zāt olan aydınlığa ضَوْءٌ [dāv] ve bi'l-ʿaraz olanına نُورٌ [nūr] itlāk olunur; niteki هُوَ الَّذِي جَعَلَ نُورٌ ﴿هُوَ الَّذِي جَعَلَ نُورًا﴾ kerimesinde tenbīh olunmuştur, zīrā nūr-ı kamer şemsten müstefādır. Ve

ضَوْءٌ [dāv] (kezālik dād'ın fethi ve zam-mıyla) Masdar olur, aydın ve rüşen olmak maʿnāsına; yukālu: ضَاءَ الشَّيْءُ يَضْوُءُ ضَوْءًا ve وَضَوْءًا إِذَا اسْتَنَارَ

ضَوْءٌ [dāv] (feth-i dād ile) Kudemādan iki şāʿir ismidir; biri İbn Seleme el-Yeşkurī ve birisi İbnu'l-Leclāc eş-Şeybānī'dir.

الإضاءة [el-iḏāʿet] (hemzenin kesriyle) Bu dahi rüşen ve ziyā-dār olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَضَاءَ الشَّيْءُ إِضَاءَةً أَيِ اسْتَنَارَ Ve müteʿaddī olur, rüşen ve ziyā-dār eylemek maʿnāsına; tekūlu: أَضَأْتُ الْبَيْتَ أَيِ نَوَّرْتُهُ Ve ʿArablar أَضَأْتُ الْبُؤُولَ derler; حَذَفْتُ الْبُؤُولَ maʿnāsına; yaʿnī “Bevlimi azca azca çöğdördüm” maʿnāsına, zīrā bevl parlایarak hurūc edip atılır.

التَّضْوِئَةُ [et-taḏviʿet] (تَفْعِلَةٌ [tefʿilet] vezninde) Rüşen ve ziyā-dār eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: ضَوَّأْتُ الْبَيْتَ تَضْوِئَةً بِمَعْنَى أَضَأْتُهُ Ve bir nesneden dönme, meyl ve haydūdet maʿnāsına; yukālu: ضَوَّأَ عَنِ الْأَمْرِ أَيِ حَادَ عَنْهُ

التَّضْوِئُ [et-teḏavvū] (تَفْعُلٌ [tefaʿul] vezninde) Taht-ı ziyāda olanı temāşa için alar-gada bir karanu mahalde durup bakmak maʿnāsınadır; yukālu: تَضَوَّأَ زَيْدٌ إِذَا أَقَامَ فِي ظِلْمَةٍ لِيَرَى بِضَوْءِ النَّارِ أَهْلَهَا

الإستضاءة [el-istiḏāʿet] Bir nesne ile ziyālanmak ve ziyā taleb eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: وَاسْتَضَاءَ بِهٖ [istişāret] maʿnāsına istiʿmāl olunur, gūyā ki umūru mültebis olan kimse zulmet içre olmakla çerāg-ı reʿy-i müsteşārdan istifāde-i nūr-i rüşd ü tedbīr eder; ve minhu'l-hadīs: “لَا تَسْتَضِيئُوا بِنَارِ أَهْلِ الشَّرْكِ” Hadīs-i merkūm ehl-i İslām'ı küffār ile müşāvere-i umūr edip reʿy ü tedbīrlerinden istifāza ve istifāde eylemekten menʿ zım-nında sādır olmuştur.

المُستضيءُ بِأَمْرِ اللَّهِ [el-Mustedīʿ Bi-emrillāh] Hulefā-yı ʿAbbāsiyyeden Ebū Muḥammed Ḥasan b. Yūsuf lakabıdır; otuz üçüncü halīfedir.

[ض ه أ]

ضَهَاءٌ [Ḍuhā] (غُرَابٌ [ḡurāb] vezninde) Bir mevziʿ adıdır ki Sāʿide b. Cuʿeyye el-Huzelī nām kimsenin oğlu onda medfūn olmakla merkūme ضَهَاءٌ “Zū Ḍuhā” itlāk eylediler.

الضَّهْيَاءُ [eḏ-ḏahyeʿ] (عَسَجَدٌ [ʿasced] vezninde) سَيَالٌ [seyāl] nām şecere şebīh bir nevʿ şecer adıdır. Ve

ضَهْيَاءٌ [ḏahyeʿ] ve

ضَهْبَاءَةٌ [ḏahyeʿet] (hā'y-la) Hayz görmez olan hatuna denir. Ve sedy ve lebeni olmayan hatuna denir.

Şārih der ki bu mādde, مُضَاهَاةٌ [muḏāheʿet] ten meʿhūzdur ki müşābeheth maʿnāsınadır ki gūyā ki o hāletlerde erkeḡe müşābih olmuştur. Ve ʿinde Sībeveyhi bu memdūdedir; faʿlāʿ veznindedir ve hem-zesi zāʿidedir. Ve ʿinde Ebī ʿAmr medd ve hā ile ضَهْبَاءَةٌ [ḏahyāʿet]tir, lākin bunda iki ʿalāmet-i tenʿis cem olmuştur. İntehā. Ve

ضَهْيَاءُ [ḍahye'et] Susuz beyābāna denir ki çöl ta'bīr olunur. Ve

ضَهْيَاتَانِ [ḍahye'etān] (tesniye bünyesiyle) İki şey adındır ki Serāt ardından gelirler.

الضَهْيَاءُ [eḍ-ḍahye'et] [dahrecet] [dahrecet] vezninde) Bir nesneyi muhkem ve üstüvār eylemeyip süst ve gevşek eylemek ma'nāsınadır; yukālu: ضَهْيَاءُ أَفْرَهُ إِذَا مَرَّضَهُ وَلَمْ يُحْكِمَهُ

الْمُضَاهَاةُ [el-muḍāhe'et] [mufā'let] [mufā'let] vezninde) **مُضَاهَاةٌ** [muḍāhāt] lafzında lügattir ki bir nesneye müşābih ve müşākil olmak ma'nāsınadır; yukālu: ضَاهَاةٌ مُضَاهَاةٌ أَي ضَاهَاهُ Ve rıfk u sühütle mu'āmele eylemek ma'nāsınadır; yukālu: ضَاهَاهُ بِهِ إِذَا رَفَقَ بِهِ

[ض ي أ]

التَّضْيِئَةُ [et-taḍyi'et] [tecribet] [tecribet] vezninde) Hatunun evlādı çok olmak ma'nāsınadır; yukālu: ضَيَّاتُ الْمَرْأَةِ تَضْيِئَةٌ إِذَا كَثُرَ وَلَدُهَا Lākin bunda ma'rūf olan, nūn ve tahfifle **ضَنَاءٌ** unvānında olmaktadır, nitelik zikr olundu.

FASLU'T-ṬĀ'İ'L-MÜHMELE (فَضْلُ الطَّاءِ الْمُهْمَلَةِ)

[ط أ ط أ]

الطَّاطَأَةُ [eṭ-ṭaṭ'a'at] [zelzelet] [zelzelet] vezninde) Başu aşağı eğmek ma'nāsınadır; yukālu: طَاطَأَ رَأْسَهُ إِذَا طَامَنَهُ وَخَفَضَهُ Ve atı aş-tırmak yā seğırtmek için üzenği ile yāhūd uyluklarıyla tepip dürterek tahrik eylemek ma'nāsınadır; yukālu: طَاطَأَ فَرَسَهُ إِذَا نَحَزَهُ بِفَخَذَيْهِ وَحَرَكَهُ لِلْحَضْرِ Ve at seğırtirken açılmak için dizgini gevşetip dizgin elini yelesine doğru salıvermek ma'nāsınadır; yukālu: طَاطَأَ يَدَهُ بِالْعِنَانِ إِذَا أَرْسَلَهَا بِهِ لِلْإِخْضَارِ وَالرَّكُضِ Ve bezl ve infāk-ı mālda sür'at ve mübālāga eylemek ma'nāsınadır; yukālu: طَاطَأَ فِي مَالِهِ

إِذَا أَسْرَعَ إِنْفَاقَهُ وَبَالَغَ [tezelzul] [tezelzul] vezninde) Başu, aşağıya eğilmek ma'nāsınadır; yukālu: طَاطَأَ رَأْسَهُ فَطَاطَأَ

الطَّاطَاءُ [eṭ-ṭaṭ'ā] [selsāl] [selsāl] vezninde) Şol obruk ve isik ve alçak yere denir ki içinde olan şahs pinhān olup görünmeye; yukālu: حَجَبَهُ الطَّاطَاءُ فَلَمْ أَرَهُ وَهُوَ الْمُنْهَبُطُ مِنْ الْأَرْضِ يَسْتُرُ مَنْ كَانَ فِيهِ Ve kıvrımı kısa, yerden yapma alçak deveye denir.

[ط ب أ]

الطَّبَاءَةُ [eṭ-ṭab'et] (tā'nın [fethi] ve bā'nın sükūnuyla) Sirışt ve fitrat ve halıka ma'nāsınadır, gerek kerīm ve gerek le'im olsun; yukālu: بِهِ طَبَاءَةٌ كَرِيمَةٌ أَوْ لَيْمَةٌ أَي خَلِيقَةٌ

[ط ث أ]

الطُّثَاءُ [eṭ-ṭas'at] (tā'nın fethi ve s̄ā-yı müsellenin sükūnuyla) Çocuklar çelik çomak oyunu oynamak ma'nāsınadır; yukālu: طُثَاءُ الصَّبِيِّ طُثَاءٌ مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا لَعِبَ بِالْقُلَّةِ

طَشُّءٌ [eṭ-ṭaṣʔ] (ṭā'nın fethi ve şīn'in sükūnuyla) Cimāc eylemek ma'nāsınadır; yukālu: طَشُّءُ الْمَرْأَةِ إِذَا جَامَعَهَا

[ط ف أ]

طُفُوءٌ [eṭ-ṭufūʔ] قُفُوْدٌ [kuʔūd] vezninde) Āteş ve çerāg makūlesi sönmek ma'nāsınadır; yukālu: طُفِيَتِ النَّارُ طُفُوءًا مِّنَ النَّبَابِ الرَّابِعِ إِذَا ذَهَبَ لَهَبُهَا

طُفُوءٌ (إِنْفِعَالٌ vezninde) **الْإِنْفِئَاءُ** [el-intifāʔ] ma'nāsınadır; yukālu: إِنْفِئَاتِ النَّارِ بِمَعْنَى طُفِيَتْ

الْإِنْفِئَاءُ [el-iṭfāʔ] (hemzenin kesriyle) Söndürmek ma'nāsınadır; tekūlu: أَطْفَأْتُ النَّارَ أَيَّ أَحْمَدْتُهَا

مُطْفِئُ الْجَمْرِ [muṭfiʔu'l-cemr] Berdü'l-acūz ve husūm ta'bīr olunan eyyām-ı ma'ḥūdenin beşinci yāhūd dördüncü günüdür ki şiddet-i bürüdeti, ocakta ve mangalda âteş közlerini itfā eder.

مُطْفِئُ الرَّضْفِ [muṭfiʔu'r-raḍf] (rā'nın fethi ve ḍād'ın sükūnuyla) Āfet ve dāhiyeye itlāk olunur, رَضْفٌ [raḍf] bādiyede harāret-i şems ile âteş gibi kızgın taşa denir; yukālu: رَمَاهُ اللَّهُ بِمُطْفِئِ الرَّضْفِ أَيِّ الدَّاهِيَةِ

مُطْفِئَةُ الرَّضْفِ [muṭfiʔetu'r-raḍf] Şol çerviş yağı kıt'asıdır ki kızgın taş üzere vaz' olunsa eriyip harāretini izāle eder ola. Ve şol yılanı itlāk olunur ki be-gāyet zehr-nāk olmakla kızgın taş üzere gezip yürüse zehri o taşın harāretini itfā eder ola.

[ط ف ش أ]

الطَّنْفَاءُ [eṭ-ṭafneʔ] (fā' ve şīn-i mu'ceme ile semendel [semendel] vezninde) Za'if ve nā-tüvān kimseye denir. Ve za'ifü'l-basar kimseye denir.

[ط ل أ]

الطَّلَاءُ [eṭ-ṭullāʔ] (ṭā'nın zammı ve lām'ın teşdidiyle) Kurumuş kan üzere olan pul pul kabuğa denir; قَشْرَةُ الدَّمِ [kişretu'd-dem] ma'nāsına. Mü'ellif bunu mu'tel bābında dahi zıkr eylemiştir.

[ط ل ش أ]

الْإِطْلِنْسَاءُ [el-iṭlinšāʔ] [ikʔinsās] vezninde) Göçmek ma'nāsınadır; yukālu: إِطْلِنْسَأُ الرَّجُلُ إِذَا تَحَوَّلَ مِنْ مَنْزِلٍ إِلَى مَنْزِلٍ

[ط ل ف أ]

الطَّلْنَفَاءُ [eṭ-ṭalenfeʔ] (fā'yla semendel [semendel] vezninde) Çok sözlü, kesirü'l-kelām kimseye denir.

الْإِطْلِنْفَاءُ [el-iṭlinfāʔ] [islinkāʔ] vezninde) Yere yapışmak ma'nāsınadır; yukālu: إِطْلِنْفَأُ الرَّجُلُ إِذَا لَزِقَ بِالْأَرْضِ Ve minhu yukālu: جَمَلٌ مُطْلِنْفِي الشَّرَفِ أَيِّ لَاصِقُ السَّنَامِ ya'nī hörgücü sivri olmayıp basık ve yastım deve demektir.

[ط ن أ]

الطَّنْءُ [eṭ-ṭinʔ] (ṭā'nın kesri ve nūn'un sükūnuyla) Bakıyye-i hayāt ve huşāşe-i rūh ma'nāsınadır; yukālu: تَرَكْتُهُ بِطَّنْءِهِ أَيِّ بِحُشَاشَةِ نَفْسِهِ Ya'nī "Onu hayāttan henüz ramak kalmış iken bırakıp geldim." Ve

طِنْءٌ [ṭinʔ] Hāne ve menzil ve döşeme ve bisāt ma'nālarıdır. Ve مَيْلٌ بِالْهَوَى [meyl bi'l-hevā] ya'nī heves ve hevāya meyl ile muktezā-yı nefsi emmāreye tābi' olmağa denir; yukālu: مَا خَلَاءَ الطَّنْءِ أَيِّ الْمَيْلِ بِالْهَوَى Ve arz-ı beyzāʔ ya'nī nebātāt cinsinden hālī kır yere denir. Ve ravza ve çemen-zār ve mergzāra denir. Ve sū-i zan ve rībet ve tōhmet ma'nāsınadır. Ve maraz ve dāʔ ma'nāsınadır. Ve havuzda kalan su ba-

الطُّوئِي [eṭ-ṭū'iy] (ṭā'nın zammı ve hemze'nin kesri ve yā'nın teşdidiyle) Muhātab olmağa sālīh kimseye itlāk olunur; طَوْءٌ [ṭav] ve ذَهَابٌ [zehāb] ma'nāsındandır; yukālu: مَا بِالذَّارِ طُوئِيٌّ أَيُّ أَحَدٍ مَا بِالذَّارِ طُوئِيٌّ أَيُّ أَحَدٍ [eṭ-ṭetāyu] (tefā'ul) vezninde) Narh ziyāde pahaya çıkmak ma'nāsındadır; yukālu: تَطَايَأْتُ إِذَا عَلَتْ أَسْعَارُ إِذَا عَلَتْ [teṭāye'et] idi.

FASLU'Z-ZĀ'Ī'L-MU'CEME

(فَضْلُ الطَّاءِ الْمُعْجَمَةِ)

[ظ أ ظ أ]

الظَّأْظَاءُ [eṭ-ṭa'ṭa'et] زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) ve

الظَّأْظَاءُ [eṭ-ṭa'ṭā] سَلْسَالٌ [selsāl] vezninde) Teke keçiyeye aşmak hengāmında bağırmaq ma'nāsındadır; yukālu: ظَأْظَأُ النَّبِيسِ ظَأْظَأٌ وَظَأْظَأٌ إِذَا نَبَّ Ve üst dudağı yarık olan yāhūd ön dişleri olmayan kimse, hurūfları hakkı üzere ta'yinden kāsır olmakla fehmi olamaz derecesinde genzine çalarak tekellüm eylemek ma'nāsındadır; yukālu: وَالْأَهْتَمُّ إِذَا تَكَلَّمَا بِكَلَامٍ لَا يَفْهَمُ وَفِيهِ عُنَّةٌ

[ظ ب أ]

الظَّبَاءُ [eṭ-ṭab'et] (zā'nın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Sırtlan ve yeledi kurt ta'bīr olunan cānverin dışıdır, ضَبْعٌ عَرَجَاءُ [ḍabu' arcā] ma'nāsına. Asl nüshada vāki' الْعَرَجَاءُ [el-'arcā] kelimesi sıfat-ı kâşifedir, yürüyüşünde 'arec olduğuna binā'en.

[ظ ر أ]

الظَّرَاءُ [eṭ-ṭar] (zā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Donmuş suya denir, mā-i mütecemmid ma'nāsına ki buz olacaktır. Ve şiddet-i berdden kupkuru olmuş toprağa denir.

[ظ م أ]

الظَّمَاءُ [eṭ-ṭam] (zā'nın fethi ve mīm'in sükūnuyla) ve

الظَّمَاءُ [eṭ-ṭame] (fethateynle) ve

الظَّمَاءُ [eṭ-ṭamā] سَلَامٌ [selām] vezninde) ve

الظَّمَاءُ [eṭ-ṭame't] رَحْمَةٌ [raḥmet] vezninde)

de) Susamak, ‘alā-kavlin pek susamak ma‘nāsınadır; yukālu: ظَمِيَ الرَّجُلُ ظَمْنًا وَظَمْنَا عَطَشًا أَوْ أَشَدَّ الْعَطَشِ وَظَمَاءٌ وَظَمَاءَةٌ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا عَطَشَ أَوْ أَشَدَّ الْعَطَشِ Ve bir nesneye müşāk ve arzū-mend olmak ma‘nāsına isti‘māl olunur; yukālu: ظَمِيَ إِلَيْهِ أَيَاشْتَأَقُ

الظَّمُ [ez-‘zim] (zā’nın kesriyle) Zikir olunan ma‘nâlardan ismdir; susuzluk hâletine denir. Ve arzū ve iştiyāk ma‘nāsına olur. Ve

ظَمَ [zim] Deve kısmının bir kerre su içtikten sonra yâhūd suya götürüldükten sonra ikinci def‘ası meyânında mümtedd olan zamāna itlāk olunur ki o vakte kadar susuzluğu müddettir. Ba‘zı üç ve dört günde bir suvarılıp ve kimi beş ve altı günde ve on güne kadar i‘tiyād ederler. Ve

ظِمٌّ [zim‘u]’l-ḥayāt Hîn-i vilâdetten mevte kadar mümtedd olan zamāna itlāk olunur; ve mine’l-evveli’l-meselu: “ما بقي” Ya’nî “Onun zamân-ı hayâtından hemân ân-ı yesîr kalmıştır”, zîrâ devâbb nev‘inde hümârdan çabuk susayan hayvân yoktur.

الظَّمِيُّ [ez-‘zami] [ketif] vezninde) ve **الظَّمَانُ** [ez-‘cân] [‘atşân] vezninde) Susuz, teşne kişiye denir, mü‘ennesi ظَمَانَةٌ [zam‘ānet]tir سَكْرَانَةٌ [sekrānet] vezninde. Cem‘leri ظَمَاءٌ [zimā]dır zā’nın kesriyle. Bunda zā’nın zammıyla da cā’izdir, lākin nādirdir.

الْمِظْمَاءُ [el-mizmā] [mi‘taş] vezninde ve mürâdifidir ki susuz develer sâhibi kişiye denir; gūyā ki develerinin susuzluğuna kendisi âlet olmuştur; yukālu: رَجُلٌ مِظْمَاءٌ أَيْمِعْطَاشٌ يَعْنِي ذُو إِبِلٍ عِطَاشٍ

الْمِظْمَاءُ [el-mazma] [mak‘ad] vezninde) İsm-i mekândır, susayıp susuz kalacak

yere denir.

الظَّمَاءَةُ [ez-‘zamā’et] [sehābet] vezninde) Bir kimse bed-hūy ve bed-mizāc ve denī-tabī‘at olmakla rüfekā ve müşārik ve hem-demlerine insāf ve ri‘āyeti kalil ve zindegānī ve mu‘āşereti kelil olmak hâletine itlāk olunur, gūyā ki kendi reyyān olup onları teşne-leb-i terk ve harâret-i renc ü gadr ile mahrûretü’l-ekbād eder; tekūlu: أَعْجَبْتَنِي ظَمَاءَةٌ فَلَانَ أَيَسُوهُ خُلِقَهُ وَلَوْمْ ضَرَبْتَهُ وَقَلَّةٌ إِنِّصَافِهِ لِمُخَالِطِيهِ

الظَّمَايُ [ez-‘zamā] [sekrā] vezninde) Şol rüzgāra itlāk olunur ki be-gāyet serd ve ıssı ve yābis esip aslā rutübet ve tenfis ve mülāyemeti olmaya; yukālu: رِيحٌ ظَمَايُ أَي حَارَّةٌ عَطَشِي غَيْرَ لَيْتَةٍ

الْمِظْمِي [el-mazme’iyy] [mevle’viyy] vezninde) Mā-i matar ile saky olunan mezrū‘a denir; مَسْقَوِيٌّ [mesqaviyy] mukābilidir ki akar su ile saky olunan mezrū‘dur. Ve işbu مِظْمِيٌّ [mazme’iyy] ve مَسْقَوِيٌّ [mesqaviyy] lafzları, ظَمًا ve سَقَى ke-limelerinden masdar-ı mīmilerdir, yā’ları nisbiyyedir.

الِظْمَاءُ [el-izmā] (hemzenin kesriyle) Susatmak ma‘nāsınadır; yukālu: أَظْمَأَهُ أَي عَطَشَهُ Ve atı tadmîr eylemek ma‘nāsına isti‘māl olunur ki bir mahall-i ba‘de ilgar yâhūd çapula gidecek oldukta çend rüz akdem atın yemini ve suyunu tedricle taklîl edip ve her bār gezdirerek tavından düşürüp harbî eylemekten ibârettir, yarandırmak ta‘bîr olunur; yukālu: أَظْمَأَ الْفَرَسَ إِذَا ضَمَّرَهُ

التَّظْمِيَةُ [et-tazmi’et] [tef’ilet] vezninde) **إِظْمَاءٌ** [izmā] ma‘nâlarıdır; yukālu: ظَمْنَا الْفَرَسَ إِذَا ضَمَّرَهُ ve ظَمَاءَةٌ تَظْمِيَةٌ إِذَا عَطَشَهُ

الظَّمَاءُ [ez-‘zimā] [kitāb] vezninde) **ظَمِيٌّ** [zami] kelimesinin cem‘idir ki zikir

olundu. Bu ma'nādandır ki 'Arablar bir atın gövdesinde olan aşıkları ve en ve oynak yerleri etli ve rutübetli olmayıp kezālik süst ve sölpük olmayıp mefīn ve müstahkem olsa; إِنَّ فُضُوصَ هَذَا الْقَرَسِ لَطَمَاءٌ derler; لَيْسَتْ بِرَهْلَةٍ لَحِيمَةٍ ma'nāsına, zīrā perverde olan şehīr atları dā'imā perverişle gövdesi lahīm ve mefāsıl ve a'zāsı süst olup Tatar ve Bedevī ve 'askerī tā'ifesinin atları vasf-ı mezbūr üzere olmakla her ne kadar mesāfe-i ba'ideye ılgar eylese, aslā vahn ve fütūr ile fūrū-mānde olmazlar.

[ظ ي أ] - [ظ و أ]

الظَّوْأَةُ [ez-zav'et] (zā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Ahmak ve sebük-magz kişiye denir.

الظَّيْأَةُ [ez-zay'et] (zā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) ظَوْأَةٌ [zav'et] ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ ظَوْأَةٌ وَظَيْأَةٌ أَيَّ أَحْمَقُ

التَّظْيِيءُ [et-tazyī'] [tef'īl] vezninde) Bir kimseyi magmūm ve mükedder eylemek ma'nāsınadır; yukālu: ظَيَّأَهُ تَظْيِيئًا إِذَا غَمَّهُ

FASLU'L-'AYNĪ'L-MÜHMELE

(فَضْلُ الْعَيْنِ الْمُهْمَلَةِ)

[ع ب أ]

الْعَبْءُ [el-'ib'] ('ayn'ın kesri ve bā'nın sükūnuyla) Yüke denir, حِمْلٌ [hıml] ma'nāsına. Ve mutlakan ağır nesneye denir. Ve yük dengine denir; عِدْلٌ [idl] ma'nāsına. Ve misl ü nazīr ma'nāsınadır; bu ma'nāda 'ayn'ın fethiyle de cā'izdir.

الْعَبْءُ [el-'ab'] ('ayn'ın fethiyle) Güneşin ziyā ve pertevine denir; yukālu: رَأَيْتُهُ بَعْبٌ عَبَّ كَدَمَ الشَّمْسِ أَيَّ بَضِيائِهَا عَبَّوْا ma'nā-yı mezbūrda mu'tel olarak [abv] dahi lügattir; دَمٌ [dem] ve يَدٌ [yed] gibi; āhiri iskāt olunup عَبَّ الشَّمْسِ [abu's-şems] dahi denir.

الْعَبْءُ [el-'ab'] (kezālik 'ayn'ın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Bir nesneyi düzüp koşup hāzır u āmāde eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَبَّ الْمَتَاعَ وَالْأَمْرَ عَبْبًا مِّنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا هَيَّأَهُ Ve 'askeri, yoluyla yasayıp tertīb ve techīz eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَبَّأَ عَبْبًا Ve dühn ve tīb makūlesinin eczālarını terkīble 'amele getirmek ma'nāsınadır; yukālu: عَبَّأَ الطَّيْبَ إِذَا صَنَعَهُ Ve iş işlemek ma'nāsınadır; tekūlu: عَبَّأَ مَا أَصْنَعُ Ve kayırmak, mübālāt ma'nāsınadır; tekūlu: مَا أَغْبَأُ بِفُلَانٍ أَيَّ مَا أَبَالِي

التَّعْبِيءُ [et-ta'bi'et] [tef'ilet] vezninde) ve

التَّعْبِيءُ [et-ta'bi'] [tef'īl] vezninde) ile **عَبَّءُ** [ab'] ile iki ma'nā-yı evvelde mürādiftir; yukālu: عَبَّأَ الْمَتَاعَ وَالْأَمْرَ تَعْبِيئًا وَتَعْبِيئًا Ve yukālu: عَبَّأَ الْجَيْشَ إِذَا جَهَّزَهُ إِذَا هَيَّأَهُ Bunlarda mu'tel dahi lügattir.

الْعَبَاءُ [el-'abā'] [sehāb] vezninde) ve

العَبَاءُ [el-^ʿabā^ʿet] (hā'yla) Yünden ma^ʿmül ma^ʿrūf libāstır ki Türkīde aba ta^ʿbīr olunur; hırka-i sūfiyye ve cübbe-i peşmīneden ʿibārettir. Ve

عِبَاءٌ [ʿabā^ʿ] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Ahmak ve sakīl ve nādān ve nātīrāş kimseye ıtlāk olunur. Cem^ʿi أَغْبِيَّةٌ [a^ʿbi^ʿet] gelir; أَجْوِبَةٌ [ecvibet] vezninde; yukālu: هُوَ عِبَاءٌ أَيُّ أَحْمَقُ نَقِيلٌ وَحِمٌّ

المُعْبَاءَةُ [el-mi^ʿbe^ʿet] (مِكنَسَةٌ [mikneset] vezninde) Hayz paçavrasına denir.

المُعْبَأُ [el-ma^ʿbe^ʿ] (مَقْعَدٌ [mağ^ʿad] vezninde) Tarīk ve mezheb ma^ʿnāsınadır; yukālu: لَا يُعْرَفُ مَعْبُوءُهُ أَيُّ مَذْهَبِهِ

الإِغْتِبَاءُ [el-i^ʿtibā^ʿ] (إِفْتِعَالٌ [ifti^ʿāl] vezninde) Namāzsız olan hatun bez tutunmak ma^ʿnāsınadır; إِحْتِشَاءٌ [iḥtişā^ʿ] gibi; yukālu: إِغْتَبَأَتِ الْحَائِضُ إِذَا احْتَسَّتْ

[ع د أ]

العِنْدَاؤَةُ [el-^ʿinde^ʿvet] (ʿayn'ın kesriyle فُنْعُلُوَّةٌ [fin^ʿalvet] vezninde) Bir husūs çetin ve paçarız ve dolaşık ve pīçāpīç olmak hāletine denir; عُسْرٌ [ʿusr] ve اِلْتِوَاءٌ [iltivā^ʿ] ma^ʿnāsına. Ve firīb ve fend ve hadī'a ma^ʿnāsınadır. Ve gılzat ve cefvet ma^ʿnāsınadır ki bir nesne kalın ve kaba ve yakışsız ve bī-üslüb u endām olmaktan ʿibārettir. Ve cür^ʿet ve ikdām sāhibi adama denir. Ve keyd ve mekr ma^ʿnāsınadır. Ve ulu beliyeye denir اَذْهَى الدَّوَاهِي [edhe'd-devāhī] ma^ʿnāsına; ve minhu'l-meselu: "إِنَّ تَحْتَ طَرِيقَتِكَ لِعِنْدَاؤَةٌ" ve طَرِيقَةٌ [ṭirīqat] ṭā'nın ve rā-yı müşeddenin kesriyle, sükūn ve sükūt ve rehāvet ma^ʿnāsına olmakla "Senin böylece epsem ve hamūş durman tehī değıldir, elbette zımnında bir mekr ve dāhiye ihdās edeceğin derkārdır" demektir, madreb-i mesel

ma^ʿlūmdur.

العِنْدَاؤُ [el-^ʿinde^ʿv] (hāsız) Bu dahi cür^ʿet ve ikdām sāhibi kimseye denir; yukālu: هُوَ عِنْدَاؤُ وَعِنْدَاؤَةٌ أَيُّ مُقَدِّمٌ جَرِيءٌ

FASLU'L-GAYNĪ'L-MU'CEME (فَضْلُ الْعَيْنِ الْمُعْجَمَةِ)

[غ أ غ أ]

الْعَاغَاءُ [el-gā'gā'] 'Avāhik-i cebeliyye āvāzelerine denir. Ve عَوَاهِقُ [‘avāhik] عَوَاهِقُ [‘avhaq] lafzının cem'idir; dağ kırlangıcına ve gammāz karga dedikleri kargaya denir; tekūlu: سَمِعْتُ الْعَاغَاءَ أَيَّ صَوْتِ الْعَوَاهِقِ: Burada الْجَبَلِيَّةُ Burada الْجَبَلِيَّةُ lafzı sıfat-ı kâşifedir.

[غ ب أ]

الْعَبَاءُ [el-gab'] (ğayn'ın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Bir nesneye kasd ve mübāşeret eylemek ma'nāsınadır; yukālu: غَبًّا لَهُ وَإِلَيْهِ غَبًّا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا فَصَدَّ

[غ ر ق أ]

الْغُرُقِيُّ [el-gırqı'] (ğayn'ın ve qāf'ın kesriyle) زَبْرُجُ [zibric] vezninde) Yumurta-
nın dāhilinde beyāzına yapışık olan yuf-
kaca zara denir, 'alā-kavlin yumurtanın
beyāzına denir ki ekl olunur.

الْغُرُقَاةُ [el-garqa'et] [dahrecet] vez-
ninde) Yumurta tavuktan hemān zikr olu-
nan ince zar ile çıkmak ma'nāsınadır ki
üst kabuğu olmayıp yalnızca o zar ihāta
eylemiş ola. Tavuğun kuvvetsizliğinden
yāhūd āher 'arızadan nāşī olur; yukālu:
غُرُقَاتِ الْبَيْضَةِ إِذَا خَرَجَتْ وَعَلَيْهَا قَشْرُهَا الرُّقِيُّ Ve
tavuk vech-i mezkūr üzere yumurtlamak
ma'nāsınadır ki henüz kemāle varmaksı-
zın vaz' edip yāhūd ba'de'l-vaz' burnuyla
soymasından olur; yukālu: إِذَا غُرُقَاتِ الدَّجَاجَةِ إِذَا
مُؤَلِّفِ [gırqı'] غُرُقِيُّ مُؤَلِّفِ ذَلِكَ بَيْضِهَا
māddesinin hemzesini asliyye itibārıyla
burada zikr edip lākin “غ،ر،ق” māddesi
zeylinde Cevherī'yi tahti'e ile hemze-
sinin zā'id olduğunu imzā ve takrīr ve

غُرُقَاتِ الدَّجَاجَةِ بَيْضِهَا أَيَّ بَاضَتْهَا وَلَيْسَ لَهَا قَشْرٌ
يَابِسٌ 'ibāretiyle tefsīr eylemekle miyāne-i
kelāmeyni mahall-i ta'āruz olduğu gayr-i
setīrdir.

FASLU'L-FĀ'

(فَضْلُ الْفَاءِ)

[ف أ ف]

الْفَأْفَأُ [el-fe'fe'] (kasr ile فَدَفَدَ [fedfed] vezninde) ve

الْفَأْفَاءُ [el-fe'fā'] [سَلْسَالٌ [selsāl] vezninde) Hīn-i tekellümde fā' harfini çok söyleyen pepeyi kimseye denir; ya'nī ıztırarī fā ile tekellüme lisānı çok çok mā'il ola ki iki harfte bir lisānı fā' harfine çalınır ola; yukālu: رَجُلٌ فَأْفَأٌ وَفَأْفَاءٌ أَي مُرَدِّدٌ الْفَاءِ مُكَثِّرُهُ فِي كَلَامِهِ

الْفَأْفَاءَةُ [el-fe'fe'et] [زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Tekellümde fā' harfini çok söylemek üzere pepeyi olmak ma'nāsınadır; yukālu: فِيهِ فَأْفَاءَةٌ أَي غَلَبَتْ الْفَاءُ عَلَى لِسَانِهِ

[ف ب أ]

الْفَبْأَةُ [el-feb'et] (fā'nın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Şol sağanaklı yağmurdur ki bir sā'at yağıp sonra sākin ola, ekserī yaz eyyāmında olur.

[ف ت أ]

مَأْفَأٌ [mā-fete'e] Tā-i fevkiyyenin harekāt-ı selāsıyla ki fi'l-asl bāb-ı sālisten ve rābi'den ve hāmistendir ve bu ef'āl-i nākısadandır ki hadese delāleti meslūb olup hemān zamāna dāll ve haber-i mansūbla istiklāl ve istikmāle muhtāc olan ef'āldendir; مَازَالٌ [mā-zāle] ve مَبْرِحٌ [mā-berihā] ma'nāsınadır ki keynūnet-i dā'imeyi mutazammındır. Ve bunda eşher olan, tā'nın kesriyledir ki fi'l-asl bāb-ı rābi'dendir; yukālu: مَأْفَعٌ يَذْكُرُهُ أَي مَازَالٌ يَذْكُرُهُ أَي مَازَالٌ يَذْكُرُهُ Ya'nī "Onu dā'imā zikr eder oldu." Ve bunda hemze ile مَأْفَعٌ [mā-efte'e] dahi lügattir

ki if'āl bābindandır; yukālu: مَا أَفْتَأُ يَذْكُرُهُ ve bu Temīm lügatidir. Ve bunların mādde-i فَتَاءُ [fet'] kelimesidir ki fā'nın fethi ve tā'nın sükūnuyladır, bir nesneden ferāgat edip bi'l-küllüyye unutmak ma'nāsınadır; yukālu: فَتَعَى عَنْهُ فَتْنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا نَسِيَهُ وَانْقَدَعَ Ve bāzılar 'inde mādde-i mezburē hemīn nefy ve inkāra mahsūstur, müsbeten isti'māl olunmaz, zīrā مَازَالٌ [mā-zāle] ve مَبْرِحٌ [mā-berihā] mürādifi olmak ma'nā-yı nefy ile süret-pezir olur ve eğer edāt-ı nefyden mücerreden zikr olunur ise elbette niyyette itibār olunur, hattā Arablar edāt-ı nefyi hazf ve niyyette takdir ile isti'māl ederler; ve minhu kavluhu ta'alā: ve الآية، أَي مَا فَتْنَتَا ﴿تَاللهِ لَأَن تَقْتُلُوا تَذْكُرُوا يُوسُفَ﴾

فَتَأُ [fete'e] Fi'l-i tām mehazı olarak kırmak, kesir ma'nāsınadır; yukālu: فَتَأُهُ فَتْنًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا كَسَرَهُ Bu ma'nalar İmāmü'n-nahv İbn Mālik'ten menküldür, *Cem'u'l-luğati'l-muşkile* nām kitābında irād ve İmām Ferrā'ya 'azv u isnād eylemiştir; sahīh ve savābdır. Ebū Ḥayyān-ı Endelüsī ve sā'ir bāzı a'lām galat edip İbn Mālik'i taglīt eylemişlerdir. Menşe-i galatları mādde-i ātiyedir ki فَتَأُ [feşe'e] mādde-sidir; ya'nī sâ-ı müsellese فَتَأُ [feşe'e] mādde-sinden musahhaf olmak zu'm eylediler.

[ف ث أ]

الْفَثَاءُ [el-feṯ'] (fā'nın fethi ve sâ-yı müsellenin sükūnuyla) Gazabı def' ve teskīn eylemek ma'nāsınadır ki ma'nā-yı ātiden me'hūzdur; yukālu: فَتَأُ فُلَانٌ الْعَضْبُ فَتْنًا مِنْ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا سَكَّنَهُ وَكَسَرَهُ أَي جَدَّتْهُ

فَثَاءُ [fes'] ve

فُتُوَةٌ [fuṯū'] [فُعُودٌ [ḩu'ūd] vezninde) Ten-

makūlesi hayvānlar sayd ve birisi bir yaban eşeği şikār edip ser-gerdelerine getirdikte o, hurdeleri tarh ve yaban eşeğini ahz ve istihsān ederek kelām-ı mezbūru irād eyledi. Gūyā ki ekber-i sayd olmakla mecmū'unun makāmında olmuştur. Ba'dehu kesīr makāmına kā'im olan bir şey²-i 'azīm hakkında darb eylediler. Mü'ellif كَلَّمَهُ دُونَهُ 'ibāretiyle tefsīr eylemekle gayrılar onun mertebesine vāsıl ve onda olan kesret-i lahm sā'irde hāsıl değildir demek dahi muhtemeldir.

فَرِيٌّ [el-ferī] (emīr [emīr] vezninde) فَرِيٌّ [feriyy] lafzında lügattir ki 'acīb ve garīb nesneye denir; yukālu: أَمْرٌ فَرِيٌّ أَيْ فَرِيٌّ Ve bu, mu'tel bābında dahi mersūmdur.

فَرَأٌ [Fere²] (fethateynle) Yemen'de bir cezire adıdır.

[ف س أ]

الْفَسَاءُ [el-fes²] (fā'nın fethi ve sīn'in sükūnuyla) Libāsı yırtıp pārelemek ma'nāsınadır; yukālu: فَسَأَ الثَّوْبَ فَسَأًا مِنَ الْبَابِ Ve değnekle arkaya vurmak ma'nāsınadır; yukālu: فَسَأَ فُلَانًا إِذَا ضَرَبَ ظَهْرَهُ Ve men' eylemek ma'nāsınadır; yukālu: فَسَأَ فُلَانًا عَنْهُ إِذَا مَنَعَهُ

التَّفْسِيءُ [et-tefsī²] (tefīl [tefīl] vezninde) Bu dahi libāsı yırtmak ma'nāsınadır; yukālu: فَسَأَ الثَّوْبَ تَفْسِيئًا إِذَا شَقَّهَ

التَّفْسُؤُ [et-tefessū²] (tefa²ul [tefa²ul] vezninde) Libās yırtılmak ma'nāsınadır; yukālu: فَسَأَ الثَّوْبَ فَتَفْسَأُ أَي تَشَقُّقٌ Ve bir kimsenin arkasına değnekle vurmak ma'nāsınadır; yukālu: تَفْسَأَهُ أَي ضَرَبَ ظَهْرَهُ بِالْعَصَا Ve bir maraz u illet nāsa yayılıp 'āmm ve şāmil olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَفْسَأُ فِيهِمُ الْمَرَضُ إِذَا انْتَشَرَ

الْفَسَاءُ [el-fese²] (fethateynle) Göğüs çıkıp arka içeri olmak vechiyle kambur olmak, بَرَحٌ [bezaḥ] ma'nāsınadır, 'alā-kavlin göğüs çıkık ve göbekte kasık arası bir tarafa doğru yumru ve domalığ olmak yāhūd meşy hāletinde gūyā ki mak'adını iki cānibe burup döndürür gibi çalkayarak yürür olmak; yāhūd oturduktaki kıyāma zahmet ü meşakkatle kādir olmak yāhūd bel kemikleri iki kıynak aralarına girmekle arka basık ve çökük olmak ma'nāsınadır; yukālu: فَسِيَ الرَّجُلُ فَسَأًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ أَفْسَأًا

الْأَفْسَأُ [el-efse²] [aḥmer] vezninde) Zikr olunan sıfat üzere olan kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ أَفْسَأُ أَي أَبْرَحُ أَوْ الَّذِي خَرَجَ صَدْرُهُ وَتَنَاتَتْ حُلَّتُهُ أَوْ الَّذِي إِذَا مَشَى كَأَنَّهُ يُرْجَعُ اسْتَهُ أَوْ مَنْ إِذَا قَعَدَ لَا يَسْتَطِيعُ أَنْ يَقُومَ إِلَّا بِجَهْدٍ وَمَنْ دَخَلَ ضَلْبُهُ فِي وَرْكَيْهِ

الْمَفْسُوءُ [el-mefsū²] [mechūl] vezninde) Şol kimsedir ki dibini döndürüp çalkayarak yürür ola.

[ف ش أ]

التَّفْسُؤُ [et-tefeşşū²] (şīn-i mu'ceme ile teḡl [teḡl] vezninde) تَفْسُؤُ [tefessū²] lafzında lügattir ki bir maraz cümleye yayılıp şāmil olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَفْسَأُ فِيهِمُ الْمَرَضُ إِذَا انْتَشَرَ

الْفَسَاءُ [el-feş²] (fā'nın fethi ve şīn'in sükūnuyla) Ululanmak, fahr ve zehv ma'nāsına; yukālu: فَسَأَ الرَّجُلُ فَسَأًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا فَخَرَ

الإِفْشَاءُ [el-ifşā²] (hemzenin kesriyle) Bir kimse büyüklenmek, istikbārve ta'azzum ma'nāsınadır; yukālu: إِفْشَأَ الرَّجُلُ إِفْشَاءً إِذَا اسْتَكْبَرَ وَتَعَطَّمَ

التَّفْسُؤُ [et-tefeşşū²] (teḡl [teḡl] vezninde) Bir kimseyi maskaralığa alıp hezl ü

istihzā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَفْضًا
بِهِ إِذَا سَخِرَ مِنْهُ

[ف ض أ]

الإِفْضَاءُ [el-ifdāʾ] (dād-ı mu'ceme ile
إِكْرَامٌ [ikrām] vezninde) İt'ām eylemek
ma'nāsınadır; tekūlu: أَيُّ أَطْعَمْتُهُ
'İnde'l-ba'z bu māddeye savāb olan k̄āf'la
إِفْضَاءٌ [ikfdāʾ] olmaktadır.

[ف ط أ]

الْفَطَاءُ [el-faṭʾ] (fā'nın fethi ve ṭa'nın
sükūnuyla) حَطَاءٌ [ḥaṭʾ] kelimesine cemī'i
ma'nalarında mürādiftir. Ve حَطَاءٌ [ḥaṭʾ] ḥā-
yı mühmele iledir, niteki mevki'inde zikr
olundu; yukālu: فَطَاءَهُ فَطْنَا مِنْ الْبَابِ الثَّلَاثِ أَيُّ
Ve فِي مَعَانِيهَا

فَطَاءٌ [faṭʾ] Bir nesneyi ufatmak ve hurd
haşhāş eylemek ma'nāsınadır; yukālu: فَطَاءَ
الشَّيْءَ فَطْنَا إِذَا شَدَّخَهُ Ve bir kimseye hoşlanıp
hazz eylemediği iş eylemek; yā o makūle
işte bulunmak ma'nāsınadır; yukālu: فَطَاءَ
القَوْمَ إِذَا رَكِبْتَهُمْ بِمَا لَا يُحْتَبُونَ
فَطَاءَ ظَهَرَ بِعَيْرِهِ فَطْنَا إِذَا
حَمَلَ عَلَيْهِ حِمْلًا ثَقِيلًا فَاطْمَأَنَّ وَدَخَلَ

الْفَتْأُ [el-feṭaʾ] (fethateynle) ve

الْفُطَاءُ [el-fuṭʾet] [جُرْعَةٌ] [cur'at] vezninde)
Arka içeri girip göğüs taşra çıkmak vec-
hiyle olan kamburluk hāletine denir. Ve

فَطَاءٌ [feṭaʾ] (fethateynle) Ma'nā-yı
mezbürdan masdar olur; yukālu: فَطَى الرَّجُلُ
وَإِذَا دَخَلَ ظَهْرَهُ وَخَرَجَ صَدْرُهُ

فَطَاءٌ [feṭaʾ] Yassı burunlu olmak
ma'nāsınadır; yukālu: فَطَسَ [feṭas] gibi; yukālu:
فَطَى الرَّجُلُ إِذَا فَطَسَ

الْأَفْطَاءُ [el-efṭaʾ] [أَحْمَرٌ] [aḥmer] vezninde)
Arkası girip göğüsü çıkmış olan kambura
denir. Ve yassı yayvan burunlu kişiye de-

nir; yukālu: أَفْطَسَ [efṭas] ma'nāsınadır.

التَّفَاطُ [et-tefāṭuʾ] [تَفَاعُلٌ] [tefā'ul] veznin-
de) Göğüs taşra çıkıp arka içeri girmek,
tekā'us ma'nāsınadır, 'alā-kavlin bu,
tekā'ustan eşedd olur; yukālu: تَفَاطَأَ الرَّجُلُ
إِذَا تَفَاعَسَ أَوْ أَشَدُّ مِنْهُ Ve gerilenmek, te'eħhür
ma'nāsınadır; yukālu: تَفَاطَأَ عَنْهُ إِذَا تَأَخَّرَ
Ve savaştan kesir ve hezimetle geri dönmek
ma'nāsınadır; yukālu: تَفَاطَأَ فَلَانَ عَنْهُمْ بَعْدَ مَا
حَمَلَ عَلَيْهِمْ إِذَا انْكَسَرَ وَرَجَعَ عَنْهُمْ

الإِفْطَاءُ [el-ifṭāʾ] (hemzenin kesriyle) İt'ām
eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَيُّ أَفْطَأَهُ
Ve çok cimā'e eylemek ma'nāsınadır;
yukālu: أَفْطَأَ الرَّجُلُ إِذَا جَامَعَ جَمَاعًا كَثِيرًا
hüy iken bed-hüy olmak ma'nāsınadır;
yukālu: أَفْطَأَ فَلَانَ إِذَا سَاءَ خُلُقُهُ بَعْدَ حُسْنِ
kimşenin māl u menāli firāvān olup ser-
vet ve sāmān sāhibi olmak ma'nāsınadır;
yukālu: أَفْطَأَ الرَّجُلُ إِذَا اتَّسَعَتْ حَالُهُ

[ف ق أ]

الْفَقَاءُ [el-faḥʾ] (fā'nın fethi ve k̄āf'ın
sükūnuyla) Gözü ve bedende zuhūr eden
sivilce ve çiban makūlesini soyup deş-
mek yāhūd vurup dürtmekle yā oymakla
çıkarmak, 'alā-kavlin gözü kör eylemek
ma'nāsınadır; yukālu: فَقَأَ الْعَيْنَ وَالْبُتْرَةَ وَنَحْوَهُمَا
فَقَأَ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا كَسَرَهَا أَوْ قَلَعَهَا أَوْ بَحَقَهَا
Ve filān kimse filān'ın hışm ve gazabını
teskīn eyledi diyecek yerde فَقَأَ نَاطِرِيهِ derler;
yukālu: فَقَأَ نَاطِرِيهِ أَيُّ أَذْهَبَ عَضْبَهُ

التَّفْفِئَةُ [et-tefki'et] [تَفْفِئَةٌ] [tef'ilet] veznin-
de) Bu dahi göz çıkarmak, فَقَأَ [feḥa'e]
ma'nāsınadır; yukālu: فَقَأَ الْعَيْنَ تَفْفِئَةً بِمَعْنَى
فَقَأَهَا

الإِنْفِئَاءُ [el-infiḳāʾ] [إِنْفِئَالٌ] [infi'āl] vezninde)
ve

التَّفْفِئَةُ [et-tefakkuʾ] [تَفْفِئَةٌ] [tefakkuʾ] veznin-

de) Göz çıkmak ve yara ve çıban makûlesideşilmek ma'nâsınadır; yukâlu: فَعَّأَهَا فَانْفَعَّأَ وَتَفَعَّأَ

الفُقُوءُ [el-fuqū] (فُعُودٌ [ku'ūd] vezninde) Çayır ve sâ'ir nebât kısmı yağmurdan yâsel suyundan âlûde ve toz toprak olmakla devâbb ve mevâsî ekline salâhiyyetten kalmak ma'nâsınadır; yukâlu: فَعَّاتِ الْبُهْمَى بُهْمَى Ve فُوءًا إِذَا تَرَبَّهَا الْمَطَرُ وَالسَّبِيلُ فَلَا تَأْكُلُهَا النَّعْمُ [buhmā] (حُبْلَى [hublā] vezninde) sıbyânın pisi pisi dedikleri kılçıklı nebâttir ki kedi otu ta'bîr olunur.

الفَقْءُ [el-faḳ'et] (fā'nın fethi ve ḳāf'ın sükûnuyla) ve

الفَقَّاءَةُ [el-fuḳ'at] (cur'at] vezninde) ve

الفَقَّاءَةُ [el-fuḳa'et] (fā'nın zammıyla ḥumzet] vezninde) ve

الفَقَّاءَةُ [el-feḳa'et] (fethatla) ve

الفَاقِيَاءُ [el-fāḳiyā] (ḳāf'ın kesriyle sābiyā] ma'nâsınadır ki 'avrette oğlan yatağı dedikleri deridir ki yeni tevellüd eden veledin başında çıkıp veledin başından şakk ederler yâhüd bir yufka deridir ki veledin burnu üstünde olur, eğer bertaraf eyleseler veled bunalıp helâk olur. Ebe kadınlar "Çocuk nikâblı doğdu!" diye iş yaparlar. Ve

فَقْءٌ [faḳ'et] (fā'nın fethi ve ḳāf'ın sükûnuyla) Hılkî oyma çukura denir ki taşlarda ve kayalarda ve ba'zı pek yerlerde olup onda su müctemîc olur, Türkîde kak ta'bîr olunur. Ve

فَقْءٌ [Faḳ'et] Bir mevzi'c adıdır. Ve

الفَقَّاءُ [el-faḳ'ā] (sekrā] vezninde) Şol nâkadır ki حَفُوءَةٌ [haḳvet] 'illetine uğramış ola. Ve حَفُوءَةٌ [haḳvet] deveye mahsûs bir 'illettir ki isâbet eden deve bevl ve

ba'rdan munkatîc olur ve gâh olur ki lahm ve 'urûku müntefih olup yarılır ve bazen şiddet-i intifâhından işkembesi yerinden kopar.

الفَقِيءُ [el-feḳi'et] (emîr] vezninde) Zikir olunan حَفُوءَةٌ [haḳvet] 'illetine uğramış erkek deveye denir. Ve

فَقِيءٌ [feḳi'et] Bi-'aynihi maraz-ı mezbûre de denir. Ve فَقْءٌ [faḳ'et] ma'nâsınadır ki ba'zı kayalarda ve pek yerlerde olan hılkî oyma çukura, onda su irkilir.

الإِفْتِقَاءُ [el-iftikā] (ifti'āl] vezninde) Papuççu ve serrâc ve meşk-düz makûlesi bir nesne dikerken metîn ve muhkem olmak için iki taraflı dikiş yerlerine vaz'olunan meşin parçaları aralığına bir parça dahi vaz'edip üzerinden bir dikiş dahi çekmek ma'nâsınadır; yukâlu: إِفْتَقَأَ الْخُزَرَ إِذَا أَعَادَ عَلَيْهِ وَجَعَلَ بَيْنَ الْكُلَيْتَيْنِ كَلْبَةً أُخْرَى **المُفَقِّئَةُ** [el-mufaḳḳi'et] (muḥaddi'et] vezninde) Derelere itlâk olunur; **أَوْدِيَةٌ** [ev-diyet] ma'nâsına, zemîni şakk ettikleri için. Pes

مُفَقِّئٌ [Mufaḳḳi'et] Bir dereye itlâk olunur.

[ف ل أ]

الفَلْءُ [el-fel'et] (fā'nın fethi ve lām'ın sükûnuyla) Bir nesneyi fesâda verip tebâh eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: فَلَأَهُ فَلَأًا مِّنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا أَفْسَدَهُ

[ف ن أ]

الفَنَاءُ [el-fene] (fethateynle) Çokluk, kesret ma'nâsınadır; yukâlu: مَالٌ ذُو فَنَاءٍ أَي كَثْرَةٌ

الفَنءُ [el-fen] (fā'nın fethi ve nūn'ın sükûnuyla) Gürüh ve cemā'at ma'nâsınadır; yukâlu: جَاءَ فَنءٌ مِنْهُمْ أَي جَمَاعَةٌ

[ف ي أ]

الفَيءُ [el-feyʔ] (fā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) İbtidā güneşlik olup sonradan yürümekle güneşliği nesh ve izāle eden gölgeye denir.

Şārih der ki فَيءٌ [feyʔ] kelimesi fi'l-asl rüçü' ma'nāsına masdardır. Bu münāsebetle ehl-i tahkīk zevālden sonra olan gölgeye itlāk ettiler, bir cānibden bir cānibe ric'ati için ve ظِلٌّ [zill], kable'z-zevāl olan gölgeye tahsīs eylediler. Ba'zılar, ظِلٌّ [zill] setr ma'nāsına olmakla cemī'-i evkāta olan gölgeye itlāk eylediler. Pes buna göre فَيءٌ [feyʔ] mefhūmundan a'am olur, hattā *Durre*'de meşrūhtur ki ba'zıların الشَّجَرَةِ فِي فَيءٍ فِي الشَّجَرَةِ kavli galattır, savāb olan فِي فَيءٍ فِي ظِلِّ الشَّجَرَةِ demektir, zīrā فَيءٌ [feyʔ] rüçü' ma'nāsından me'hūz olmakla zevāl-i şemsten sonra maşrik tarafına dönen gölgeye itlāk olundu. Ve ظِلٌّ [zill] setr ma'nāsından me'hūz olmakla mutlakan güneşliği setreden gölgeye itlāk olunmuştur, gerek mukaddemā güneş iken setr edip gölge olmuştur ve gerek aslā güneşlik olmayıp dā'imā gölge olsun ki kuytu ta'bīr olunur, hattā sevād-ı leyle dahi ظِلٌّ [zill] ta'bīr olunur, hattā sevād-ı leyle dahi ظِلٌّ [zill] ta'bīr olunur, hattā sevād-ı leyle dahi ظِلٌّ [zill] ta'bīr olunur, hattā sevād-ı leyle dahi ظِلٌّ [zill] ta'bīr olunur. İntehā.

Ve Mü'ellif *Başā'ir*'de ظِلٌّ [zill]ın فَيءٌ [feyʔ] mefhūmundan a'am olduğunu tercih eylemiştir. Ve Ru'be'den menküldür ki şol gölge ki mukaddemā güneşlik iken ondan şu'a-ı şems zā'il olmakla hāsıl ola, ona ظِلٌّ [zill] ve فَيءٌ [feyʔ] itlāk olunur ve şol gölge ki yeri mukaddemā güneşlik olmaya, ona hemān ظِلٌّ [zill] itlāk olunur; ve li-hāzā kīle: الشَّمْسُ تَنْسُخُ الظِّلَّ وَالْفَيءُ يَنْسُخُ الشَّمْسَ Ve İbnu's-Sikkīt dedi ki ظِلٌّ [zill] tulū'-ı şemsten zevāle kadar olur ve فَيءٌ [feyʔ]

[feyʔ] zevālden sonra olur. Pes kütüb-i fıkhiyyede feyʔ-i zevāl ta'bīri tecrīde mahmūl olur. Ve Zemaşşeri kavli budur ki lafz-ı ظِلٌّ [zill] fi'l-asl setr ma'nāsına olmakla cemī'-i evkāta vākī' olan gölgeye itlāk olunur. Ba'dehu temyīz için ظِلٌّ [zill]ı kable'z-zevāle ve فَيءٌ [feyʔ] rüçü' ma'nāsına olup ve ba'de'z-zevāl gölge rāci' olmakla ona tahsīs eylediler. Ve فَيءٌ [feyʔ] kelimesi fi'l-asl masdar olmakla itlāk-ı mezbūr mübālaga için olur yāhūd aslı فَيءٌ [feyyiʔ] idi سَيِّدٌ [seyyid] vezninde, ba'dehu tahfif olunmuştur, مَيِّتٌ [meyt] ve مَيِّتٌ [meyyit] gibi. İntehā. Ve

فَيءٌ [feyʔ] lafzının cem'i أَفْيَاءٌ [efyāʔ] gelir ve فَيءٌ [feyʔ] gelir fā'nın zammıyla. Ve

فَيءٌ [feyʔ] Küffārdan alınan ganīmet mālına itlāk olunur, İslām tarafına rüçü'u için yāhūd hutām-ı dünyeviyi zill-ı zā'ile teşbihe mebnīdir; yukālu. نَالَ الفَيءُ أَي الغَنِيْمَةَ. Ve māl-ı cizye ve harāca itlāk olunur. Ve kuş sürüsüne itlāk olunur, katī'a-i tayr ma'nāsına. Ve masdar olur rüçü' ma'nāsına; kāle ta'ālā: ﴿حَتَّى تَفِيءَ إِلَى أَمْرِ اللَّهِ﴾ فَأَنَّ المُولِي مِنْ أَمْرَاتِهِ ve yukālu: وَأَيُّ تَرْجَعُ إِلَى الطَّاعَةِ مُولِي Burada مُولِي [mūlī] kelimesi مُعْطِي [mu'ṭī] vezninde إِيلَاءٌ [īlāʔ] lafzından ism-i fā'ildir. Ve إِيلَاءٌ [īlāʔ] zevceye kurbān eylememek üzere yemīn eylemek ma'nāsınadır. Ve فَيءٌ [feyʔ] kelimesi tahavvül ve insirāf ma'nāsınadır; yukālu: فَأَنَّ الظِّلَّ إِذَا تَحَوَّلَ Ve ganīmet almak ma'nāsınadır; tekūlu: فَتُتَّ الغَنِيْمَةَ أَي أَخَذْتُهَا وَأَعْتَمَمْتُهَا

المَفْيَاءُ [el-mefyāʔet] (mīm'in ve yā'nın fethiyle ve yā'nın zammıyla lügattir ki فَيءٌ [feyʔ] kelimesinden ism-i mekāndır, gölgelik ve sāye-dār olan

yere denir.

الْفَيْئَةُ [el-fey'et] (fā'nın fethiyle) ve

الْفَيْئَةُ [el-fī'et] (fā'nın kesriyle) Bunlar da rücu' ma'nāsınadır; zāhiren binā-i merre ve binā-i nev'dir.

الإِفَاءَةُ [el-ifā'et] [ikāmet] vezninde) Rücū' eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَفَاءَ أَفَاءُ Ve māl-ı küffārī ehl-i İslām'a fey' ve ganīmet kılmak ma'nāsınadır; tekūlu: أَفَاءَ اللهُ عَلَيَّ مَالَ الْكُفَّارِ أَيَّ جَعَلَهُ فَيْئًا لِي

الإِسْتِفَاءَةُ [el-istifā'et] [istifādet] vezninde) Bu dahi rücū' eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَفَاءَ إِذَا رَجَعَ Ve māl-ı küffārī fey' ve ganīmet cihetiyle almak ma'nāsınadır; tekūlu: إِسْتَأْفَأْتُ الْمَالَ أَيَّ أَحَدْتُهُ فَيْئًا

الْفَيْئَةُ [el-fī'et] (ci'at] vezninde) Tā'ife ve gürūh ma'nāsınadır; te'ādud ve te'āvün bābında yekdīgere müterāci' oldukları için. Ve bunun aslı فِيءٍ [fī'] idi fā'nın kesr ve meddiyle فَيْعٍ [fī'] vezninde, hā' harfī vasat-ı kelime olan yā-ı sākītan 'ivazdır. Cem'i فَيْئُونَ [fī'ūn] gelir şuzūz üzere ve فَاتٍ [fī'āt] gelir şibiyāt [şiyāt] vezninde kıyās üzere; yukālu: جَاءَتْ فَيْئَةٌ كَثِيرَةٌ أَيَّ طَائِفَةٌ

الْمُفَاءَةُ [el-mufā'et] (mīm'in zammı ve elif'in meddiyle) إِفَاءَةٌ [ifā'et]ten ism-i mef'öldür, şol kimseye itlāk olunur ki beldesi yā memleketi feth olunup müslimīne fey' olmuş ola.

الْمُفْيِيءُ [el-mufī'et] [muṭī'et] vezninde) إِفَاءَةٌ [ifā'et]ten ism-i fā'ildir, Bir beldeyi feth ve fey' eden kimseye denir; ve minhu'l-hadīs: “لَا يُؤَمَّرُ مُفَاءٌ عَلَيَّ مُفْيِيءٌ” أَيَّ Ya'nī “Ehl-i sevād, sahābe-i kirām üzere emīr ve vālī olmaz”, zīrā ehl-i sevād, ashāb-ı kirāmın fey'leridir. Nihāye'de işbu hadīs لَا يَلِيَنَّ

“[مُفَاءٌ عَلَيَّ مُفْيِيءٌ] unvānyla müsebbettir.

يَا فَيْءٌ [yā fey'] (fā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) يَا شَيْءٌ ve يَا هَيْءٌ kelimeleri gibi edāt-ı ta'accüb yāhūd kelime-i te'essif ve nedāmettir; tekūlu: يَا فَيْءٌ مَالِي وَيَا شَيْءٌ مَالِي بِمَعْنَى وَاحِدٍ

الْفَيْئَةُ [el-fey'et] [temret] vezninde) Tavşancıl'a şebīh bir kuştur, Hicāz'a mahsūstur. Ve

فَيْئَةٌ [fey'et] Vakt ve hīn ma'nāsınadır; yukālu: جَاءَهُ بَعْدَ فَيْئَةٍ أَيَّ بَعْدَ حِينٍ

التَّفْيِئَةُ [et-tefī'et] (tā'nın fethi ve fā'nın kesr ve meddiyle) Eser ve 'akib ma'nāsınadır; yukālu: دَخَلَ فُلَانٌ عَلَيَّ تَفْيِئَةً فُلَانٌ أَيَّ عَلَيَّ أَثَرُهُ وَعَقِبُهُ Ya'nī “İzini basarak girdi.”

Şārihin beyānına göre işbu تَفْيِئَةٌ [tefī'et] [fey'] māddesindedir; tā zā'idedir, فَعْيِلَةٌ [fa'ilet] veznindedir yāhūd تَفْعِلَةٌ [tef'ilet] vezninde olup yā medd olunmuştur. Asl ma'nā gölge salmak demektir önünde olan adam üzere. Gūyā ki kendi gölgesini salmış olduğundan eser ve 'akīb ma'nāsında müsta'mel oldu.

FASLU'L-ḲĀF

(فَضْلُ الْقَافِ)

[ق ا ق ا]

الْقَافَةُ [el-kaḳāḳa] [سَلْسَالٌ [selsāl] vezninde) İrāk diyârı kargalarının asvâtından hikâyedir.

الْقَيْقِيُّ [el-kiḳiḳi] [زَبْرِيحٌ [zibric] vezninde) Yumurtanın beyâzına denir. Ve yumurta içini ihâta eden ince zara denir غَزَقِييَ [gırkîḳî] ma'nâsına.

[ق ب ا]

الْقَبَةُ [el-ḳabḳa] (ḳāf'ın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Ekl eylemek ma'nâsınadır; yukālu: قَبًا طَعَامًا قَبِيًّا إِذَا الْبَابُ الثَّلَاثُ إِذَا أَكَلَهُ Ve çok su içmekten tulum gibi şişip dolmak ma'nâsınadır; yukālu: قَبًا مِنَ الشَّرَابِ أَيَاثَلًا مِنْهُ **الْقَبَاةُ** [el-ḳabāḳet] [حَمَزَةٌ [ḥamzet] vezninde) ve

الْقَبَاةُ [el-ḳabāḳet] [سَحَابَةٌ [sehābet] vezninde) Bir nev' otluktur ki hayvânât ra'cy eder.

[ق ث ا]

الْقَيْسَاءُ [el-ḳiḳḳā] (ḳāf'ın kesri ve zammı ve sâ-yı müsellesele teşdidiyle) Ma'ḳrûf sebzedir ki 'acūr ta'bîr olunur, 'Arabistan'da kesirdir. Ve 'inde'l-ba'z hıyâra denir. Şârih der ki ercah olan 'acūr olmaktadır, nitteki mü'ellif dahi onu takdîm eyledi.

الْإِقْتَاءُ [el-iḳḳā] (hemzenin kesriyle) Bir yerde قَيْتَاءٌ [ḳiḳḳā] çok olmak ma'nâsınadır, yukālu: أَقْتَأُ الْمَكَانَ إِذَا كَثُرَ بِهِ الْقَيْتَاءُ ve yukālu: أَقْتَأُ الْقَوْمَ إِذَا كَثُرَ عِنْدَهُمُ الْقَيْتَاءُ

الْمَقْشَاءُ [el-maḳḳḳe] (mîm'in ve sâ'nın fet-hiyle) ve

الْمَقْشُوءُ [el-maḳḳḳu] (sâ'nın zammıy-la) İsm-i mekândır, 'acūr yâhūd hıyâr

bostânına denir ki 'acürlük ve hıyârlık ta'bîr olunur.

[ق د ا]

الْقِنْدَاؤُ [el-ḳindeḳv] [فِنْعَلُو [fin'alv] vezninde) Bed-gidâ olan kimseye denir. Ve bed-hüy ve bed-meşreb kimseye denir. Ve kalın gövdeli topaç bodura denir. Ve başı büyük olup cüssesi hurde ve cura olan kimseye denir. Ve cür'et ve ikdâm sâhibi kimseye denir. Ve boynu kısa başı saht ve şedîd olan kimseye denir. Ve hafîf ve bî-temkîn olan yelkovan kimseye denir. Ve sulb ve mefîn nesneye denir hâ'yyla. قِنْدَاؤَةٌ [ḳindeḳvet] dahi bu ma'nâlaradır, ekserî bunlar ile deve kısmı sıfatlanır; yukālu: جَمَلٌ قِنْدَاؤٌ Ebū Naşr el-Cevherî vehmine mebnî işbu māddeyi dāl-ı mühmele bābında zikr eylemiştir ki hemze ve vāv'ı zâ'id zannıyla veznini فِغَالًاو [fi'leḳv]e kıyâs eylemiştir.

[ق ر ا]

الْقُرْآنُ [el-ḳur'ân] [عُشْمَانٌ [cuşmân] vezninde) Tenzîl-i 'azîz ve Kitâb-ı mübîn ismidir ki Cibrîl-i Emîn vasıtasıyla Server-i enâm Resûlullâh 'aleyhi's-salâtu ve's-selâm hazretlerine nâzil olmuştur. Mü'ellifin *Başâ'ir*'de beyânına göre قُرْآنٌ [ḳur'ân] lafzı fi'l-asl رُجْحَانٌ [ruḳḳhân] gibi masdar-dır, cem' ve zamm eylemek ma'nâsına, ba'dehu Hazret-i Resûlullâh'a nâzil olan kitâb-ı mübîninde 'alem olmuştur, sûreleri cem' ve zamm eylediği için yâhūd kasas ve emr ü nehy ve va'd u va'îd gibi hâlâtı yâhūd cem'i-i 'ulûmun semere ve âsârını câmi' olduğu için.

الْقَرَاءُ [el-ḳarḳa] (ḳāf'ın fethi ve râ'nın sükūnuyla) ve

القراءة [el-ķirā'et] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) ve

القرآن [el-ķur'ān] (رُحْمَانٌ [ruĉhān] vezninde) Okumak, tilāvet ma'nāsınadır; yukālu: قَرَأَهُ وَقَرَأَ بِهِ قَرَأًا وَقِرَاءَةً وَقُرْأْنَا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّلَاثِ كَتَبْتُهُ [ketebet] gibi ve قُرْأَةً [ķurrā'et]dir, غَدَّالٌ [uẓẓāl] gibi; bunlar cem'-i mükesserlerdir, cem' müzekker-i sālīm قَارِئُونَ [ķārī'ūn] dur. Ve عَلَيْهِ السَّلَامٌ قَرَأَ عَلَيْهِ السَّلَامٌ derler, "Filān kimseye lisānen tahiyet ve selām iblāg eyledi" ma'nāsına. Ve

قراءة [ķar'] ve

قرآن [ķur'ān] Hayvān gebe olmak ma'nāsınadır; yukālu: قَرَأَتِ النَّاقَةَ إِذَا حَمَلَتْ Ve bir nesneyi biriktirip birbirine zamm u ilhāk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: قَرَأَتِ الْحَامِلَ إِذَا وَلدَتْ Ve doğurmak ma'nāsınadır; yukālu: قَرَأَتِ الشَّيْءَ إِذَا جَمَعَهُ وَصَمَّهُ قَرَأَتِ الْحَامِلَ إِذَا وَلدَتْ

الإقتراء [el-iķtirā'] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Bu dahi okumak ma'nāsınadır; yukālu: إِقْتَرَأَ الْكِتَابَ إِذَا تَلَاةً

الإقراء [el-iķrā'] (hemzenin kesriyle) Okutmak ma'nāsınadır; tekūlu: أقرأته أنا Ve bir kimseye iblāg-ı selām eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أقرأه السَّلَامُ أَيُّ أَبْلَغَهُ إِلَيْهِ Ve 'inde'l-ba'z "Ona lisānen selām iblāg eyledi" diyecek yerde sülāsiden قَرَأَ عَلَيْهِ السَّلَامٌ derler. Ve eğer selāmı mektuba tahrīr eylese قَرَأَهُ السَّلَامٌ derler ki mezīddendir. Ve kāle'ş-şāriḥ "Ve fi'l-Esās tekūlu: إقرأ سلامي قَرَأَ عَلَيْهِ السَّلَامٌ Ve

إقراء [iķrā'] Hatun hayz görmek ve hayzdan pāk olmak ma'nālarıdır ki ma'nā-yı ātīden me'hūzdur; yukālu: أقرأت المرأة أقرأت المرأة إِذَا طَهَّرَتْ Ve rahim-i hayvānda menī ber-ķarār olmak ma'nāsınadır; yukālu: أقرأت الناقة إِذَا

استتقر الماء في رجمها Ve yel, vaktinde esmek ma'nāsınadır, mevsim yelleri gibi; yukālu: إقراء إذا هبت لوفتها Zira أقرأت الرياح إِذَا هَبَّتْ لَوْفَتِهَا vakt ma'nāsına da gelir. Ve geri dönmek ma'nāsınadır; yukālu: أقرأ من سفره إِذَا رَجَعَ Ve karīb olmak ma'nāsınadır; yukālu: أقرأ إذا دنأ Ve te'hīr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أقرأ حاجته إِذَا أَحْرَمَهَا Ve sona kalmak, istihār ma'nāsınadır; yukālu: أقرأ الرجل إِذَا استأخر Ve yıldız batmak ma'nāsınadır; yukālu: أقرأ النجم إِذَا غَاب Ve bir nesneden munsarīf olmak ma'nāsınadır; yukālu: أقرأ أقرأ الرجل إِذَا تَنَسَكَ Ve 'ābid ve mütenessik olmak ma'nāsınadır; yukālu: أقرأ الرجل إِذَا تَنَسَكَ

المقروءة [el-maķrū'et] (مَكْتُوبَةٌ [mektūbet] vezninde) ve

المقروءة [el-maķruvvet] (vāv'ın şeddesiyle) ve

المقريئة [el-maķriyyet] (مَرْمِيَّةٌ [mermiyyet] vezninde) Tilāvet olunan sūtūr ve sahīfeye denir; yukālu: صَحِيفَةٌ مَقْرُوءَةٌ وَمَقْرُوءَةٌ وَمَقْرِيئَةٌ أَيُّ مَتَلُوءَةٌ

المقارئة [el-muķāre'et] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) ve

القرأة [el-ķirā'] (قِتَالٌ [ķitāl] vezninde) Bir kişi ile ders okumak, müdārese ma'nāsınadır; lākin vāhidde isti'māli gālibdir, iştirākta okuyuşmak ta'bīr olunur; tekūlu: قَرَأَهُ مَقْرَأَةً وَقَرَأَ أَيُّ دَارَسَهُ

القرأة [el-ķarrā'] (كِتَانٌ [kettān] vezninde) Tilāveti güzel kimseye denir, ḥasnūl-ķirā'et ma'nāsına ki tecvīd ve tertīl üzere ķirā'at eder ola. Cem'ī قَرَأُونَ [ķarrā'ūn] gelir, bunun mükesser olarak cem'ī yoktur; yukālu: هُوَ قَرَأَ أَيُّ الْحَسَنِ الْقِرَاءَةَ

القرأة [el-ķurrā'] (رُمَانٌ [rummān] vezninde) Nāsik ve müte'abbid ve sālīh ve pārsā adama denir. Cem'ī قُرْأُونَ [ķurrā'ūn] ge-

lir ve قَارِيءٌ [qārārī] gelir دَنَانِيرٌ [denānīr] vezninde.

الْقَارِيءُ [el-kārī] ve

الْمُتَقَرَّرِيُّ [el-muteqarri] Bunlar da zāhid ve ʿābid kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ قَوَّاءٌ وَقَارِيءٌ وَمُتَقَرَّرِيٌّ أَي نَاسِكٌ مُتَعَبِّدٌ

التَّقَرُّؤُ [et-teqarru] تَفَضَّلُ [tefaḍḍul] vezninde) ʿİlm-i şerīʿat öğrenip fakīh olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَقَرَّأَ الرَّجُلُ إِذَا تَفَقَّهَ Ve tāʿat ve ʿibādeteye dürtüşmek maʿnāsınadır; yukālu: تَقَرَّأَ فُلَانٌ أَي تَنَسَّكَ

الْقَرْءُ [el-qar] (kāf'ın fethi ve zammıyla) Hayz maʿnāsınadır ki hatunların namāzsız olmak hāletidir. Ve tuhr maʿnāsınadır ki hayzdan pāk olmak hāletidir, namāzsızlık ve pākılık taʿbīr olunur; bu cihetle azdāddandır. Müʿellifin *Başāʾir*'de beyānına göre asl قَرْءٌ [qar] lafzı vaktin ismidir ki gāh hayzın ve gāh tuhrun zarfı olur.

Şārih der ki belki قَرْءٌ [qar] fi'l-hakīka tuhrdan hayza duhūlün ismidir. Pes tuhr ve onu müteʿākib hayzı cāmīc ism olmakla ʿalā-hidetin her birine de itlāk olundu, zīrā her birinde cemʿiyyet maʿnāsı melhūzdu. Hayzda cemʿiyyet-i dem zāhirdir ve tuhrda dem bedende müctemīc olur. Fe-kavluhu taʿālā: ﴿يَتَرَبَّصْنَ بِأَنفُسِهِنَّ ثَلَاثَةَ قُرُوءٍ﴾ أَي ثَلَاثَةَ دُخُولٍ مِنَ الطُّهُرِ إِلَى الْحَيْضِ Bu cihetle İmām Aʿzam hayz ve Şāfiʿ tuhr maʿnāsını ahz eyledi. İntehā. Ve

قَرْءٌ [qar] Vakt ve zamān maʿnāsınadır. Ve kāfiye maʿnāsınadır ki beytin āhirinden ʿibārettir. Baʿzı nüshada وَالْعَاقِبَةُ ʿunvānıyla mersūmdur, gayr-i sahihtir. Ve قَرْءٌ [qar] kelimesinin cemʿi أَقْرَاءٌ [akrā] gelir أَحْمَالٌ [ahmāl] vezninde ve قُرُوءٌ [qurū] gelir قَرْءٌ [qar] ʿāf'ın zammıyla ve أَقْرُؤٌ [akru] gelir, أَفْلَسُ

[eflus] vezninde, ʿalā-kavlin fark ve temyīz için tuhr maʿnāsına olanın cemʿinde قُرُوءٌ [qurū] denir kāf'ın zammıyla. Ve hayz maʿnāsına olanın cemʿinde أَقْرُؤٌ [akru] denir. Mütercim der ki İbn Hümām, kavli sāniyi tezyif eylemiştir.

الْمُقَرَّرَةُ [el-muqarret] مُعْظَمَةٌ [muʿāzzamet] vezninde) Şol hatundur ki müddet-i hayzı inkizā ile istibrā-ı rahim için imsāk ve intizār oluna, tā ki yeniden tezevvüc terettüb eyleye, zīrā ʿiddeti münkazī olmadıkça tezevvüc cāʿiz değildir; yukālu: هِيَ مُقَرَّرَةٌ إِذَا كَانَتْ يُنْتَظَرُ بِهَا انْقِضَاءُ أَقْرَائِهَا

التَّقْرِئُ [et-taqri] تَفْعِيلٌ [tefʿil] vezninde) Hatunu vech-i mezkūr üzere ʿiddeti münkazī olunca kadar tevkīf ve imsāk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: قُرِّبَتِ الْمَرْءَةُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا حُبِسَتْ لِلِاسْتِبْرَاءِ حَتَّى انْقَضَتْ عِدَّتُهَا

الْأَقْرَاءُ [el-akrā] (hemzenin fethiyle) Şiʿr ve manzūmenin envāc ve enhā'sına itlāk olunur قَرْءٌ [qar] kelimesinin ʿan-karīb kāfiye maʿnāsına geldiği zikr olunmuştur. Ve Zemaḥşerī eyitti ki أَقْرَاءُ الشَّعْرِ kāfiyeleridir ki ebyāt onlar ile hitām bulur, niteki طَهْرٌ [tuhr]un hitāmı قَرْءٌ [qar] olduğu gibi.

Ve şārih der ki envāc ve enhā'sından murād, turuk ve esālīb ve buhūr ve kavāfi ve revīleridir. Ve minhu yukālu: هَذَا الشَّعْرُ عَلَى قَرْءِ ذَلِكَ الشَّعْرِ أَي عَلَى أَسْلُوبِهِ وَطَرِيقَتِهِ وَمِثَالِهِ

مُقَرَّرٌ [Muqre] مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) Yemen'de bir beldedir ki türābında ʿakīk maʿdeni vardır. Muhaddisinden ve sāʾirden mukreʿiyyūn itlāk olunan cemʿat ona mensūblardır. İbn Kelbī, mīm'in fethiyle zabteylemiştir.

الْقِرَاءَةُ [el-qirret] (kāf'ın kesriyle) Tāʿūn ve vebāya denir; yukālu: هَلَكَ مِنَ الْقِرَاءَةِ أَي الْوَبَاءِ Ehl-i Hiçāz hemzeyi terk edip قِرَّةٌ [qiret]

derler.

الإِسْتِقْرَاءُ [el-istikrāʾ] Dişi devenin hāmil olup yāhūd olmadığını tahkik ve teyakkün eylemek için erkek deve ona aşmayı terk ve imsāk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **إِسْتَقْرَأَ الْجَمَلَ النَّاقَةَ إِذَا تَارَكَهَا لِيَنْظُرَ أَ لَمَحَتْ أَمْ لَا** Bu dahi cem' ma'nāsındandır, gūyā ki cemel menīsini ihrāc etmeyip sulbünde cem' ve takrīr eylemiş olur. Şārih der ki tettebbu' ve istiksā' ma'nāsına mü'ellifin **إِسْتَقْرَأَ** [istikrāʾ] ta'bīrleri dahi cem' ma'nāsından yāhūd kırā'at ma'nāsındandır, gūyā ki araştırdığı şey'in cemī'-i efrādını cem' yāhūd kırā'at eylemeyi talep eder olur.

ق ر ض أ

الْفِرْضِيُّ [el-kirḍiʾ] (ḍād-ı mu'ceme ile **زَبْرُجٌ** [zibric] vezninde) Garā'ib-i eşcār-ı bādiyeden bir şecer adıdır; çiçeği; **وَرَسٌ** [vers] ten ya'nī Yemen za'ferānından asfer olur. Müfredi **فِرْضِيَّةٌ** dir hāyıla.

ق ض أ

الْقَضَاءُ [el-kaḍaʾ] (fethateynle) Tulum ve kırba çürüyüp yeprimekle eczāları münhal olup rīze rīze olarak sapır sapır dökülmek ma'nāsınadır, müddet-i medīde nem-nāk yerde kalmış sevb gibi; yukālu: **فَضِيَ السَّقَاءُ إِذَا فَسَدَ وَعَفِنَ وَنَهَافَتْ** Ve göz şillet sebebiyle azıp tebāh olmakla kızarıp kapakları ve etrāfları sölpüyüp müsterhī olmak ma'nāsınadır ki şil olmak ta'bīr olunur; yukālu: **فَضَّتِ الْعَيْنُ إِذَا احْمَرَّتْ وَاسْتَوَحَّتْ** Ve ip ve urgan makūlesi eskiyip pāre pāre olmak yāhūd müddet-i medīde toprak altında medfūn kalmakla çürüyüp yeprimek ma'nāsınadır; yukālu: **فَضِيَ الْحَبْلُ إِذَا أَخْلَقَ وَتَقَطَّعَ أَوْ طَالَ دَفْنُهُ فِي الْأَرْضِ** Ve **فَتَهَّتَكَ**

قَضَاءً [kaḍaʾ] (fethateynle) ve

قَضَاءَةٌ [kaḍāʾet] (sehābet) [sehābet] vezninde) Bir kimsenin haseb ve nesebi fāsīd ve ma'cyūb olmak ma'nāsınadır; yukālu: **حَسِبَهُ قَضَاءً وَقَضَاءَةٌ أَيُّ فَسَدَ**

الْقَضَاءُ [el-kaḍāʾet] (kāf'ın fethi ve zammı ve ḍād'ın sükūnuyla) Haseb ve nesebde olan 'ayb ve fesāda denir ki soyda 'ayblı olmağa bā'is olan hālet-i nakīsadır; yukālu: **فِي حَسِبِهِ قَضَاءَةٌ أَيُّ عَيْبٌ وَفَسَادٌ**

الْقَضَاءُ [el-kaḍāʾ] (kāf'ın fethi ve ḍād'ın sükūnuyla) Ekl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **قَضِيَ الشَّيْءَ قَضَاءً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَكَلَهُ**

الإِقْضَاءُ [el-iḳḍāʾ] (hemzenin kesriyle) Yedirmek ma'nāsınadır; yukālu: **أَقْضَاهُ أَيُّ أَطْعَمَهُ**

التَّقْضُؤُ [et-teḳaḍduʾ] (tefa'ul) [tefa'ul] vezninde) Bir kimsenin haseb ve nesebini alçak ve hasīs 'add eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **تَقَضُّؤُوا مِنْهُ أَنْ يُزَوِّجُوهُ أَيَّاسْتَحْشُوا حَسِبَهُ**

ق ف أ

الْقَفَاءُ [el-kaḍāʾ] (kāf'ın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Yerin kesret-i matardan nebātı posalıp fāsīd ve tebāh olmak yāhūd çamur ile ve toprak ile ālūde olmakla mevāşī otlamağa salāhiyyetten kalmak ma'nāsınadır, niteki **فَقَاءٌ** [faḳāʾ] dahi bu ma'nāyadır ki fā'nın takdīmiyledir; yukālu: **فَقَيْتَ الْأَرْضُ فَقَيْتَ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ أَيُّ مُطْرَبَتْ فَتَغَيَّرَ نَبَاتُهَا وَفَسَدَ أَوْ أَنْ يَبْعَ الثَّرَابِ عَلَى الْبُقْلِ**

الإِئْتِفَاءُ [el-iḳṭifāʾ] [iftikāʾ] vezninde ve mürādifidir ki mahallinde beyān olundu; yukālu: **إِئْتَفَأَ الْحَزْرُ بِمَعْنَى إِئْتَفَأَهُ**

ق م أ

الْقَمَاءُ [el-kaḿāʾet] (rahmet) [rahmet] vezninde) ve

القَمَاءَةُ [el-kaḿāʾet] (sehābet) [sehābet] vez-

ninde) ve

الْقَمَاءُ [el-ḳum'et] (kāf'ın zamm ve kesri ve mīm'in sükūnuyla) Hor ve hakīr ve zelīl olmak ma'nāsınadır, gerek zāhirī olsun ki cüsse ve endām ve manzara cihetiyledir ve gerek ma'nevī olsun ki izzet ve rif'at mukābilidir; yukālu: قَمَاءُ الرَّجُلِ وَقَمُوْ قَنَاءَةً قَمَاءُ وَقَمَاءَةٌ وَقَمَاءَةٌ وَقَمَاءَةٌ مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ وَالْحَامِسِ إِذَا ذَلَّ وَصَغُرَ

الْقَمِيءُ [el-ḳamī'] (emīr [emīr] vezninde) Hor ve zelīl ve hakīr olan kişiye denir. Cem'ī qimā [ḳimā'] gelir cibāl [cibāl] vezninde ve رُحَالٌ [ḳumā'] gelir ḳāf'ın zammıyla [ruḫāl] vezninde.

الْقُمُوءُ [el-ḳumū'] (ḳu'ūd [ḳu'ūd] vezninde) ve

الْقُمُوَّةُ [el-ḳumū'et] (hā'yla)

الْقَمْعُ [el-ḳam'] (men' [men'] vezninde) ve

الْقَمَاءَةُ [el-ḳamā'et] (sehābet [sehābet] vezninde) ve

الْقَمَاءُ [el-ḳamā'] (sehāb [sehāb] vezninde) Davar tavlınıp semirmek ma'nāsınadır; yukālu: قَمَاتِ الْمَاشِيَةِ قُمُوْءًا وَقَمُوْءَةً وَقَمَاتٌ وَقَمَاءَةٌ وَقَمَاءَةٌ Ve devābb ve mevāšī otlu ve çayırılı mekānda ikāmet eylemek ma'nāsınadır ki simen ve kuvvetlerine sebebdir; yukālu: قَمَاتِ الْإِبِلِ بِالْمَكَانِ أَيُّ إِذَا سَمِنَتْ قَمَاتٌ بِه لِخِصْبِهِ فَسَمِنَتْ Ve bir mahal mizāca uyup yaramak ma'nāsınadır; yukālu: قَمَاءُ الْمَكَانِ إِذَا وَافَقَهُ

الْقَمْعُ [el-ḳam'] (kāf'ın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Bir kimse gālib ve zeber-dest olmakla bir kişiyi kahr ve tenkīl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: قَمَاءَهُ قَمَاتٌ مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا قَمَعَهُ

الْإِقْمَاءُ [el-iḳmā'] (hemzenin kesriyle) Davar tavlınıp semirmek ma'nāsınadır;

yukālu: أَقَمَاتِ الْمَاشِيَةِ إِذَا سَمِنَتْ Ve bir kimseyi tezlīl ve tahkīr ve hāk-sār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَقَمَاهُ أَيُّ صَعَرَهُ وَأَذَلَّهُ Ve bir pesendīde yāhūd nādīde nesne tab'a hoş ve garīb gelmekle 'aceb vermek ma'nāsınadır; yukālu: أَقَمَاهُ الْمَكَانُ أَيُّ أَعْجَبَهُ Ve bir kimsenin davarları semirip tavlı olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَقَمَّا الْقَوْمُ إِذَا سَمِنَتْ إِبِلُهُمْ

الْقَمَازَةُ [el-ḳamaz'et] (ḥamzet [ḥamzet] vezninde) Şol yere denir ki ona aslā güneş uğramaya, Türkīde kuzey ta'bīr olunur. Ve ucuzluk ve bolluk, refāh ve hısb ve rāhat ma'nāsınadır, bu ma'nāda ḳāf'ın zammıyla da lügattir.

الْمَقْمَاءَةُ [el-maḳme'et] (meşrebet [meşrebet] vezninde) ve

الْمَقْمُوَّةُ [el-maḳmū'et] (mekrumet [mekrumet] vezninde) Bunlar da güneş uğramayan kuzey yere denir, قَمَاءَةٌ [ḳam'et] gibi.

الْمَقَامَاءَةُ [el-muḳāme'et] (mufā'alet [mufā'alet] vezninde) Uymak, muvāfakat ma'nāsınadır; yukālu: مَا قَامَاهُ الْمَكَانُ أَيُّ مَا وَافَقَهُ

الْقَمِيَّةُ [ḳamī'et] (sefinet [sefinet] vezninde) Esmādandır: 'Amr b. Ḳamī'e bir şā'ir-i meşhūrdur.

التَّقْمُوُّ [et-teḳammu'] (tefa'ul [tefa'ul] vezninde) Bir şey'in güzidesini ahz ve ihtiyār eylemek ma'nāsınadır ki üründülemek ta'bīr olunur; yukālu: تَقَمَّ الشَّيْءَ إِذَا أَحْذَ خِيَارَهُ Ve bir mahal mizāca muvāfik gelmekle onda ikāmet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَقَمَّ الْمَكَانَ إِذَا وَافَقَهُ فَأَقَامَ بِهِ

[ق ن أ]

الْقُنُوءُ [el-ḳunū'] (ḳu'ūd [ḳu'ūd] vezninde) Ziyādesiyle kırmızı olmak ma'nāsınadır;

yukālu: فَنَأَ الشَّيْءُ فُنُوءًا مِّنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا اشْتَدَّتْ حُمْرَتُهُ

أَحْمَرُ قَانِيٌّ [aḥmer kānī] Bundandır ki hālis kırmızı demektir; kıpkırmızı ta'bir olunur.

التَّقْنِيَّةُ [et-taḳnī] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bir nesneyi be-gāyet kızartmak ve kıpkırmızı eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: فَنَأَ لِحَيْتِهِ أَي سَوَّدَهَا Ve sakal boyamak ma'nāsınadır; yukālu: فَنَأَ لِحَيْتِهِ أَي سَوَّدَهَا Koyu kırmızıya boyamak hasebiyle Koyu kırmızıya boyamak hasebiyle سَوَّدَهَا unvānıyla irād eylemiştir.

الْقَنْءُ [el-ḳan] (ḳāf'ın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Bir nesneye şey'i āher katmak ma'nāsınadır; yukālu: فَنَأَ اللَّبْنَ قَنْئًا إِذَا مَرَجَهُ بِالْمَاءِ Ve bir kimseyi katl eylemek yāhūd bir kimseyi bir kimsenin katline haml ve sevkle bā'is olmak ma'nāsınadır; yukālu: فَنَأَ فُلَانًا إِذَا قَتَلَهُ أَوْ حَمَلَهُ Ve deriyi dibāgate ya'nī enbāštēye vaz eylemek ma'nāsınadır; yukālu: فَنَأَ إِذَا جَلَدُ إِذَا أَلْقَى فِي الدِّبَاغِ Ve saç ve sakal boyamak ma'nāsınadır ki murād koyu kırmızıya boyamaktır; yukālu: فَنَأَ اللَّحْيَةَ إِذَا سَوَّدَهَا Ve ölmek ma'nāsınadır; yukālu: فَنِعَى الرَّجُلَ قَنْئًا Ve deri enbāštēde çürüyüp tebāh olmak ma'nāsınadır; yukālu: قَبِيءٌ الْأَدِيمُ إِذَا فَسَدَ

الإِقْنَاءُ [el-iḳnā] (hemzenin kesriyle) Bir kimseyi katl eylemek yāhūd katle haml ve sevk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَقْنَأَهُ أَي قَتَلَهُ Ve deriyi enbāštēde çok eğlendirip vaktini geçirmekle çürüyüp tebāh eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: أَقْنَأْتُ أَي أَفْسَدْتُهُ Ve bir nesne yoluna girip dōleğe gelmekle ahz ve isti'mālī mümkün ve kābil olmak ma'nāsınadır; tekūlu: أَقْنَأِي الشَّيْءَ أَي أَفْكَنْتِي

قَنَاءٌ [Ḳanā] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Bir

su adıdır.

الْمَقْنَأَةُ [el-maḳne'et] (مَشْرَبَةٌ [meşrebet] vezninde ve nūn'un zammıyla lügattir) مَقْمَأَةٌ [maḳme'et] ma'nāsınadır ki güneş görmeyen kuzey yere denir.

ق ي أ

الْقَيِّءُ [el-ḳay] (ḳāf'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Kusmak ma'nāsınadır; yukālu: فَأَ الرَّجُلُ يَقِيءُ قَيْئًا أَي اسْتَمْرَعُ مَا فِي الْجَوْفِ ve yukālu: هَذَا ثَوْبٌ يَقِيءُ الصَّبْغَ أَي مُشْبَعٌ Ya'nī “Şu libās şol derecede boyaya doymuştur ki kemāl-i imtilāsından güyā ki boyayı kusmak ister.”

الْقِيَاءُ [el-ḳuyā] (عُرَابٌ [gūrāb] vezninde ismdir) Kusma hāletine denir; yukālu: أَخَذَهُ الْقِيَاءُ

الإِسْتِقَاءَةُ [el-istikā'et] (إِسْتِفَادَةٌ [istifādet] vezninde) ve

التَّقْيِيُّ [et-teḳayyū] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Mü'ellifin icmālīne göre mutlak kusmak ma'nāsınadır. Lākin şārihin beyānına göre 'amel ve tekellüfle kusmak ma'nāsınadırlar; yukālu: إِسْتِقَاءُ الرَّجُلِ وَتَقْيِيًّا أَي اسْتَسْرَجَ مَا فِي جَوْفِهِ عَامِدًا Ve bir hatun zevcine kemāl-i şebak u hırsından hücum edip kendisini üzerine ilkā eylese تَقْيِيَّاتٌ تَعْرُضَتْ لِبِعْلِهَا وَأَلْقَتْ نَفْسَهَا عَلَيْهِ ma'nāsına; güyā ki istifrag-ı şehvet eylemiş olur.

التَّقْيِيَّةُ [et-teḳyī'et] (تَفْعِلَةٌ [tef'ilet] vezninde) Kusturmak ma'nāsınadır; yukālu: قَيْئُهُ الدَّوَاءُ

الإِقْيَاءُ [el-iḳā'et] (hemzenin kesriyle) [taḳyī'et] ma'nāsınadır; yukālu: أَقْيَاءُ الدَّوَاءِ بِمَعْنَى قَيْئِهِ

الْقَيُّو [el-ḳayū] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) ve

الْقَيُّو [el-ḳayuvv] (عَدُوٌّ [aduvv] vezninde) Kusması çok olan kimseye denir; yukālu:

رجُلٌ قَيَّوَةٌ وَقَيَّوٌ أَيُّ الْكَثِيرِ الْقَيِّءِ İkincide hemze vāv'a kalb ve idgām olunmuştur. Ve

قَيَّوَةٌ [qayū]Kusturucu devāya denir; tekūlu: شَرِبْتُ الْقَيَّوَةَ أَيُّ الدَّوَاءِ الْمُقَيِّءِ فَمَا قَيَّايِي

FASLU'L-KĀF

(فَضْلُ الْكَافِ)

[ك أ ك أ]

الْكَأَكَةُ [el-ke'ke'et] زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Bir nesneden havf eylemekle kışınılayıp geri dönmek ma'nāsınadır; yukālu: كَأَا الرَّجُلُ إِذَا نَكَصَ وَجَبُنَ Ve birikmek, tecemmu' ma'nāsınadır; yukālu: كَأَا الْقَوْمُ إِذَا تَجَمَّعَ

التَّكَأُتُ [et-teke'ku] تَزَلُّزٌ [tezelzul] vezninde) كَأَا [ke'ke'et] ma'nālarıdır; yukālu: تَكَأَا الْقَوْمُ إِذَا نَكَصَ وَجَبُنَ ve yukālu: تَكَأَا الْقَوْمُ إِذَا تَجَمَّعَ Ve tekellümden hasır ve 'aciz olup dil dolaşmak ma'nāsınadır; yukālu: تَكَأَا الرَّجُلُ فِي كَلَامِهِ إِذَا عَيَّ

الْكَأَا [el-ke'kā] سَلْسَالٌ [selsāl] vezninde) Tabansızlık, جُبْنٌ هَالِعٌ [cubn hāli] ma'nāsınadır; yukālu: بِهِ كَأَاءٌ أَيُّ جُبْنٌ هَالِعٌ Ve uğrunun kaçıp gitmesi hāletine denir.

الْمُتَكَأِيُّ [el-mutekāi] مُتَجَاهِلٌ [mutecāhil] vezninde) Kısa boylu bodur kişiye denir.

[ك ت أ]

الْكُتَاةُ [el-ket'et] تَمْرَةٌ [tā-yı fevkiyye ile temret] vezninde) Su teresi ve su kerdemesi ta'bīr olunan nebāta şebīh bir nebāt adıdır.

الْكُتَاةُ [el-kint'ev] سِنْدَاوٌ [sinde'v] vezninde) Dayangan ve metīn ve şedīd erkek deveye denir; جَمَلٌ شَدِيدٌ [cemel şedīd] ma'nāsına. Burada الْحَبْلُ الشَّدِيدُ [el-ḥablu]ş-şedīd]nüshaları galattır. Ve sık ve gür sakallı kişiye denir; كُتُّ اللَّحْيَةِ [kessu'l-lihyet] ma'nāsına, 'alā-kavlin hoş ve mu'tedil ve muntazam sakallıya denir; yukālu: رَجُلٌ كُتْنَاوٌ أَيُّ الْعَظِيمِ اللَّحْيَةِ الْكُتْهَأُ أَوْ الْحَسْنُهَا

الْعُرَابِ كَدًّا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَارَ كَأَنَّهُ يَقِيءُ فِي شَحِيحِهِ Ve tere ve sebze makülesinin biri susuz olmakla boylanmayıp bodur ve fenâ ve tebâh olmak ma'nâsınadır; yukâlu: كَدِيءٌ الْبُقْلُ إِذَا قَصَرَ وَخَبِثَ

الْكُودَةُ [el-kevde'tet] (حَوْقَلَةٌ [ḥavḳalet] vezninde) Yelmek, 'adv ma'nâsınadır; yukâlu: كُودًا الرَّجُلُ كُودَةٌ إِذَا عَدَا

الْكِنْدَانُ [el-kinde'v] (سِنْدَانٌ [sinde'v] vezninde) Galizü'l-cüsse, dızman erkek deveye denir.

[ك ر ث أ]

الْكِرْسِي [el-kirsi'p] (سَابِغٌ [sā-yı müsellese ile زَبْرِيحٌ [zibric] vezninde) Kat kat sıkı ve yüksek olan sehāba denir. Ve yumurtanın üst kabuğuna denir; قَيْضُ الْبَيْضِ [ḳayḏu'l-beyḏ] ma'nâsına; gerçi قَيْضٌ [ḳayḏ] muhteleftir, niteki māddesinde mübeyyendir.

الْكِرْشِيَّة [el-kirši'et] (هَابِغٌ [hā'yla kāf'ın fethiyle de lügattir) Sık ve birbirine sarmaşık gür ve firāvān nebāta denir.

الْكِرْشِيَّة [el-kerše'tet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Bir nesne gür ve cem'iyetli firāvān olmak ma'nâsınadır; yukâlu: كِرْشِيَّةٌ سَعْرُهُ وَغَيْرُهُ أَي كَثُرَ وَتَرَكَمَ

الْتَكْرِشُ [et-tekeršu'p] (تَدْحْرُجٌ [tedahruc] vezninde) كِرْشِيَّةٌ [kerše'tet] ma'nâsınadır; yukâlu: تَكَرَّشْتُ الشَّيْءُ بِمَعْنَى كَرَّشْتُ

الْكِرْيَاءُ [el-keri'sā] (كَيْسَاءٌ [keni'sā] vezninde) ve

الْكِرْيَاءُ [el-kere'sā] (سَمَنْسَاءٌ [semensā] vezninde) Kemâlini bulmuş hoş ve şîrîn tâze hurmāya denir; yukâlu: بُسِّرَ كِرْيَاءٌ وَكِرْيَاءٌ أَي طَبِيبٌ نَضِيحٌ

[ك ر ف أ]

الْكِرْفِي [el-kirfi'p] (زَبْرِيحٌ [zibric] vezninde)

كِرْفِيٌّ [kirsi'p] ma'nâlarıdır ki zikir olundu.

الْكِرْفَاءُ [el-kerfe'tet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Çömlek galeyāna başlamakla yüzü keflenmek ma'nâsınadır; yukâlu: كِرْفَاءٌ الْقُدْرُ إِذَا أُرْبِدَتْ لِلْعُلْيِ Ve كِرْفَاءٌ [kerše'tet] ma'nâsınadır ki zikir olundu. Ve muhtelit olmak ma'nâsınadır; yukâlu: إِذَا كَرَّفَا الْقَوْمَ إِذَا اخْتَلَطُوا

التَّكْرِفُ [et-tekerfu'p] (تَكَرَّشُ [tekeršu'p] vezninde ve mürādifidir ki zikir olundu; yukâlu: تَكَرَّفَا الشَّيْءُ بِمَعْنَى تَكَرَّشَا

الْكِرْفِيَّة [el-kirfi'et] (kāf'ın ve fā'nın kesriyle) شَجَرَةُ الشَّفَلَحِ [şeceretu'ş-şefellaḥ] isimdir ki kebere yemişinin nebâti olacaktır yāhūd bādiye eşcārından bir şecerdir ki meyvesi siyāh zengī kellesine şebîh olur.

[ك س أ]

الْكِسَاءُ [el-kes'p] (kāf'ın fethi ve sîn'in sükünüyle) Tābi' ve peyrev olmak ma'nâsınadır; yukâlu: كِسَاءٌ كَسَاءٌ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا تَبِعَهُ Ve davarı katar gibi birbirinin ardında sürüp götürmek ma'nâsınadır; yukâlu: كِسَاءٌ الدَّابَّةُ إِذَا سَاقَهَا عَلَى أَثَرِ أُخْرَى Ve husümet bābında āhere gālib olmak ma'nâsınadır; yukâlu: كِسَاءٌ الْقَوْمَ إِذَا غَلَبَهُمْ فِي الْخُصُومَةِ Ve kılıçla vurmak ma'nâsınadır; yukâlu: كِسَاءٌ بِالسَّيْفِ إِذَا ضَرَبَهُ بِهِ

الْكُسَاءُ [el-kus'p] (kāf'ın zammı ve sîn'in sükünüyle) ve

الْكُسُودُ [el-kusū'd] (قُغُودٌ [ḳu'ūd] vezninde) Bir nesnenin gerisine ve ardına denir. Cem'i aksā [aksā] gelir. Ve 'Arablar "Filān kişi kafası üzere düştü" diyecek yerde رَكِبَ كُسَاءٌ derler; fe-yukâlu: رَكِبَ كُسَاءٌ أَي وَقَعَ عَلَى قَفَاهُ

الْكِسَاءُ [el-kes'p] (kāf'ın fethi ve sîn'in sükünüyle) Geceden bir bölüğe, bir

mikdāra denir; yukālu: مَرَّ كَسَاءٌ مِنَ اللَّيْلِ أَيُّ قِطْعَةً مِنْهُ

[ك ش أ]

الْكَشَاءُ [el-keʃʌ] (kāf'ın fethi ve şīn-i mu'cemenin sūkūnuyla) Bir nesneyi hıyār ve 'acūr ekl eder gibi katır katır ve çatır çatır ekl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: كَشَأَهُ Ve كَشَأًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا أَكَلَهُ أَكَلُ الْقَتَاءِ وَنَحْوَهُ Ve كَشَأًا مِنَ اللَّحْمِ Ve bir nesnenin kabuĝunu soyup çıkarmak ma'nāsınadır; yukālu: كَشَأَ اللَّحْمَ إِذَا فَشَرَهُ Ve كَشَأًا بِالسَّيْفِ إِذَا ضَرَبَهُ Ve cimā' eylemek ma'nāsınadır; yukālu: كَشَأَ الْمَرْءُ إِذَا جَامَعَهَا

كَشَاءٌ [keʃʌ] ve

كَشَأٌ [keʃe] (fethateynle) Ta'āmı çoĝa gitmekle tulum gibi mümtelī olmak ma'nāsınadır; yukālu: كَشِئٌ مِنَ الطَّعَامِ كَشَأًا Ve كَشَأًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا امْتَلَأَ Ve bir nesneye misl ve mānend olmak, mümāselet ma'nāsınadır; yukālu: كَافَأَهُ عَلَى الشَّيْءِ مُكَافَأَةً وَكَفَاءً أَيُّ جَارَاهُ Ve bir bahādır kişi iki fāris meyānına girip mızraĝıyla bir beriye ve bir öteye dürterek onları def' ve bertaraf eylese بِرُمُوحِهِ

الْكَشِئُ [el-keʃi] (ketif) vezninde) ve

الْكَشِئِيُّ [el-keʃi] (emīr) vezninde) Kesret-i ta'āmdan tulum gibi mümtelī olan kişiye denir.

الإِكْشَاءُ [el-ikʃā] (hemzenin kesriyle) Bu dahi eti kuruyunca kadar kavurmak yāhūd kebāb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَكْشَأَ

اللَّحْمَ إِذَا شَوَاهُ حَتَّى يَبَسَ [tefa'ul] تَفْعُلُ [et-tekeʃʃu] vezninde) Bir nesnenin kabuĝu soyulmak ma'nāsınadır; yukālu: كَشَأَ الشَّيْءَ فَتَكَشَأُ أَيُّ فَشَرَهُ فَتَقَشَّرُ Ve ta'āmı çoĝa gitmekle mümtelī olmak ma'nāsınadır; yukālu: كَشَأًا مِنَ الطَّعَامِ إِذَا امْتَلَأَ

ذُو كَشَاءٍ [Zū Keʃā] (sehāb) vezninde) Bir mevzi'dir.

الْكَشَاءَةُ [el-kuʃe] (kāf'ın zammıyla) 'Ayb u nakāsa ma'nāsınadır; yukālu: بِهٍ كُشَاءَةٌ أَيُّ عَيْبٌ

[ك ف أ]

الْمُكَافَأَةُ [el-mukāfe] (mu'āmelet) vezninde) ve

الْكَفَاءُ [el-kifā] (kitāl) vezninde) Mücāzāt eylemek ma'nāsınadır ki bir adamın sun' ve fi'line mukābil ve müsāwī 'ivaz ve cezā vermekten 'ibārettir; yukālu: كَافَأَهُ عَلَى الشَّيْءِ مُكَافَأَةً وَكَفَاءً أَيُّ جَارَاهُ Ve bir nesneye misl ve mānend olmak, mümāselet ma'nāsınadır; yukālu: كَافَأَ فُلَانًا إِذَا مَاتَلَهُ Ma'nā-yı evvel ve sānī kuf' māddesinden mufā'alettir ki bir nesneye kadr ü menzilete müsāwī olmaktadır, ke-mā se-yuzkeru. Ve

مُكَافَأَةٌ [mukāfe] Bir nesneyi gözetmek, murākabe ma'nāsınadır; yukālu: كَافَأَهُ أَيُّ رَاقِبُهُ Ve müdāfa'a ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: كَافَأَهُ أَيُّ دَافَعُهُ Ve bir bahādır kişi iki fāris meyānına girip mızraĝıyla bir beriye ve bir öteye dürterek onları def' ve bertaraf eylese بِرُمُوحِهِ

الْكَفَاءُ [el-kifā] (kitāb) vezninde) Fi'l-asl masdardır, ba'dehu bir nesneye müsāwī olan mikdārda isti'māl olunmuştur; ve minhu kavluhum: الْحَمْدُ لِلَّهِ كِفَاءً الْوَاجِبِ Ve أَيُّ مَا يَكُونُ مُكَافِئًا لَهُ أَيُّ قَدَرَ مَا يَكُونُ مُكَافِئًا لَهُ

كَفَاءٌ [kifāʾ] Misl ü nazīr ma'nāsınadır ki bir şey'e kadr ü menzilette berāber olan nesneden 'ibārettir. Ve şol perdeye denir ki 'Arab çadırlarının ense taraflarının yukarı-sından aşağısına kadar çekilir, 'alā-kavlin şol şukkaya denir ki alaçık ta'bīr olunan kıl çadırın ense tarafına çekerler yāhūd şol kilime denir ki izār gibi alaçık üzere atıp zemīne kadar çekip bürürler.

الْكَفَاءَةُ [el-kefā'et] [seḥābet] vezninde) ve

الْكَفَاءُ [el-kefāʾ] [semāʾ] vezninde) isimlerdir, bir nesneye müsāwī ve mükāfī olmak hāletine denir ki Türkīde beктаşlık ta'bīr olunur.

الْكَفِيَّةُ [el-kefīʾ] [emīr] vezninde) ve

الْكَفْءُ [el-kufʾ] (kāf'ın zammı ve fā'nın sükūnuyla) ve

الْكَفْءُ [el-kefʾ] (kāf'ın fethi ve fā'nın sükūnuyla) ve

الْكَفِءُ [el-kifʾ] (kāf'ın kesriyle) ve

الْكَفْوَةُ [el-kufūʾ] [ku'ūd] vezninde)

Misl ve hemtā ma'nāsınadır ki bir nesneye kadr ü menzilette müsāwī olan nesneden 'ibārettir ki Türkīde beктаş ta'bīr olunur. Cem'leri **أَكْفَاءٌ** [ekfāʾ] gelir, **أَعْمَالٌ** [a'māl] vezninde ve **كِفَاءٌ** [kifāʾ] gelir **كِرَامٌ** [kirām] vezninde; yukālu: هَذَا كِفَاؤُهُ كَمَا ذُكِرَ وَكَفِيَّتُهُ وَكُفُوُهُ وَكُفُوُهُ أَتَى مِثْلَهُ

الْكَفْءُ [el-kefʾ] (kāf'ın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Sarf ve tahvīl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: كَفَاءُ كَفْنَا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا صَرَفَهُ Ve bir nesneyi yüzü koyu tersine kapamak ma'nāsınadır, tencereyi baş aşağı etmek gibi; yukālu: كَفْنَا أَيْ كَبَّهُ وَقَلْبُهُ Ve tābīr olmak ma'nāsınadır; yukālu: كَفْنَا أَيْ تَبَعَهُ Ve mevāşī dere yoluna girmek ma'nāsınadır;

yukālu: كَفَّاتِ الْعَنْمِ فِي الشَّعْبِ إِذَا دَخَلَتْ Ve kovmak, tard ve teb'īd ma'nāsınadır; yukālu: كَفْنَا إِذَا طَرَدَهُ Ve düşmandan münhezim olup yüz döndürmek ma'nāsınadır; yukālu: كَفْنَا أَيْ انصَرَفُوا وَانْهَزَمُوا Ve hadd-i 'itidālden ve rāh-ı rāsttan sapmak ma'nāsınadır; yukālu: كَفْنَا الْقَوْمَ عَنِ الْقَصْدِ أَي جَارُوا

الْإِكْفَاءُ [el-ikfāʾ] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi yüzü koyu tersine kapamak ma'nāsınadır; yukālu: أَكْفَأَ الْإِنَاءَ إِذَا كَبَّهُ وَقَلْبَهُ Ve bir tarafa meyl edip eğilmek ve ağmak ma'nāsınadır; yukālu: أَكْفَأَ الشَّيْءُ إِذَا مَالَ Ve bir nesneyi bir tarafa mā'il eylemek ve ağdırmak, imāle ma'nāsınadır; yukālu: أَكْفَأَهُ أَتَى مِثْلَهُ Ve bir nesnenin tersini çevirmek ma'nāsınadır; içini taşra çevirmek gibi; yukālu: أَكْفَأَهُ أَيْ قَلْبَهُ

Ve ehl-i 'arūz ıstīlāhında **إِكْفَاءٌ** [ikfāʾ] şā'ir ebyāt-ı şī'rinde olan kāfiyelerin i'rāblarını birbirine muhālif irād eylemekten 'ibārettir; meselā biri mansūb ve diğeri merfū' yā mecrūr eylemektir ve 'inde'l-ba'z kāfiyelerin harflerini muhtelif eylemeğe denir; meselā birini rā' ve diğeri lām eylemek gibi; ve 'alā-kavlin **إِكْفَاءٌ** [ikfāʾ] ma'nāsınadır ki kavāfi-i şī'r, bir beytin ref'i ve beyt-i āherin cerriyile muhtelif olmaktan 'ibārettir yāhūd **إِكْفَاءٌ** [ikfāʾ] mutlakān ebyātın evāhirini tagyīr ve ifsād eylemekten 'ibārettir ne güne fesād ile olursa olsun. Ve ıstīlāh-ı mezbūr, قَلْبٌ [qalb] ve **إِمَالَةٌ** [imālet] ma'nāsından me'hūzdur.

Mütercim der ki *Hazreciyye* sāhibinin beyānına göre **إِكْفَاءٌ** [ikfāʾ] muharrik olan harf-i revī mahrecde mütekarīb olan harfe mukārin olmaktan 'ibārettir. İşbu: "زِيَادَةُ الْمَرْءِ فِي ذُنْبَاهُ نَقْصَانٌ | | وَرَبِيحُهُ مَعَ ضِيَاعِ الْعُمْرِ" **إِكْفَاءٌ** beytinde olduğu gibi. Ve **إِكْفَاءٌ** [ikfāʾ]

ma'nāsınadır; yukālu: كَأَلَا الدَّيْنُ إِذَا تَأَخَّرَ Ve yerin otu çok olmak ma'nāsınadır; yukālu: كَأَلَا بَصْرَهُ إِذَا كَثُرَ كَلْوَاهَا Ve bir nesneye gözüyle muhāfaza eder gibi döne döne nazar eylemek ma'nāsınadır; yukālu: كَأَلَا فِي الشَّيْءِ إِذَا رَدَّدَهُ Ve 'ömr uzayıp nihāyet ve kusvāya erişmek ma'nāsınadır; yukālu: كَأَلَا عُمُرُهُ إِذَا انْتَهَى

اَلْكَأُ [el-kele] [جَبَلٌ] [cebel] vezninde) Çayıra denir, عُشْبٌ [ʿuṣb] ma'nāsınadır, gerek taze ve gerek yābis olsun. Ve

كَأَلَا [kele] Masdar olur, yer çayırılık olmak ma'nāsınadır; yukālu: كَلَيْتِ الْأَرْضُ كَلَاءً Ve davar çayır otlamak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا كَثُرَ بِهَا الْكَأُ كَلَيْتِ النَّاقَةَ إِذَا أَكَلَتْ الْكَأُ

Şārih der ki çayıra كَأَلَا [kele] itlākı ekserī hıfz ve himāye olduğu mülāhazasıyladır.

اَلْكَلِيَّةُ [el-keli'et] [فَرِيحَةٌ] [ferihāt] vezninde) ve

اَلْمَكْلَاةُ [el-mekle'et] [مَرْزَعَةٌ] [mezra'at] vezninde) Çayırlık çok olan yere denir; yukālu: أَرْضٌ كَلِيَّةٌ وَمَكْلَاةٌ أَيْ كَثِيرَةُ الْكَأِ

اَلْكَالِيُّ [el-kālī] (lām'ın kesriyle) ve

اَلْكَؤُةُ [el-kul'et] [جُرْعَةٌ] [cur'at] vezninde) نَسِيَةٌ [nesi'et] ma'nāsınadır ki bir şey'i pahasını sonra vermek şartıyla mün'akid olan mu'ameleden 'ibārettir, veresi ta'bīr olunur ki nakd mukābilidir.

Kāle'ş-şārih ve minhu'l-hadīs: Ennehu 'aleyhi's-selām: "نَهَى عَنِ الْكَالِيِّ بِالْكَالِيِّ" أَيْ: النَّسِيَّةُ بِالنَّسِيَّةِ وَذَلِكَ أَنْ يَشْتَرِيَ الرَّجُلُ شَيْئًا إِلَى أَجَلٍ فَإِذَا حَلَّ الْأَجَلَ لَمْ يَجِدْ مَا يَقْضِي بِهِ فَيَقُولُ بَعْضُهُ إِلَى أَجَلٍ آخَرَ بزيادةِ شَيْءٍ فَيَبِيعُهُ وَلَا يَجْرِي بَيْنَهُمَا تَقَابُضٌ Ve عَرَبُونَ [arabūn] ma'nāsınadır ki medār-ı in'ikād olan peşin akçeden 'ibārettir, lisān-ı 'avām-ı Türkide pey ta'bīr olunur;

meselā kumaş yā maḥsūl-i bāg ve mezra' gibi matlūbunu müşterīye sāhibi teslim eyledikte bakiyyesini ahz eder.

اَلْاِكْلَاءُ [el-iklā] (hemzenin kesriyle) Yerin otu çok olmak ma'nāsınadır; yukālu: اِكْلَأْتِ الْأَرْضُ إِذَا كَثُرَ كَلْوَاهَا Ve bir nesneyi selef ve selem tarikiyla bey' yāhūd icār eylemek ma'nāsınadır; meselā mezzū'u kable'l-idrāk peşin pahasıyla satmak gibi; yukālu: اِكْلَأْ فِي الطَّعَامِ أَيْ اَسْلَفْ وَأَسْلَمْ Ve 'ömrü nihāyet ve aksāya erişirmek ma'nāsınadır; yukālu: اِكْلَأْ عُمُرَهُ أَيْ اَنْهَاهُ

اَلْاِسْتِكْلَاءُ [el-istiklā] Yerin otu çok olmak ma'nāsınadır, yukālu: اِسْتِكْلَأْتِ الْأَرْضُ إِذَا كَثُرَ الْكَأُ بِهَا

اَلتَّكْلُؤُ [et-tekellu] [تَفَعُّلٌ] [tefa'ul] vezninde) Bir nesneyi veresiye almak ma'nāsınadır; tekūlu: تَكْلَأْتُهُ أَيْ اَخَذْتُهُ نَسِيَةً Ve bir nesneyi sulf'e ve peşin ile almak ma'nāsınadır; yukālu: تَكْلَأْ كَلَاءَةً إِذَا تَسَلَّمَهَا

اَلتَّكْلِيءُ [et-teklī] [تَفْعِيلٌ] [tef'il] vezninde) Bir nesneyi veresiye almak ma'nāsınadır; tekūlu: تَكْلَأْتُ فِي الطَّعَامِ أَيْ اَخَذْتُهُ بِالنَّسِيَةِ

تَكْلِيءٌ [teklī] ve

تَكْلِيئَةٌ [teklī'et] Gemiyi limana sokmak ma'nāsınadır; yukālu: كَأَلَا الْقَوْمَ سَفِيئَتَهُمْ أَيْ: اَلِكَلْبُ وَ اَلْاِكْلَاءُ وَ اَلْاِكْلَاءُ وَ اَلْاِكْلَاءُ وَ اَلْاِكْلَاءُ وَ اَلْاِكْلَاءُ Ve alıkomak, habs ve tevkīf ma'nāsınadır; yukālu: كَأَلَا فُلَانًا إِذَا حَبَسَهُ Ve sebk ve takaddüm eylemek ma'nāsınadır; yukālu: كَأَلَا فُلَانًا إِذَا تَقَدَّمَ Ve bir şey'e dikkat ve te'emmul ile bakmak ma'nāsınadır; yukālu: كَأَلَا فِيهِ إِذَا نَظَرَ إِلَيْهِ مَتَابَعًا

اَلْاِكْتِئَالُ [el-iktīlā] [اِفْتِعَالٌ] [ifti'al] vezninde) Sulf'e ve peşin ile satın almak ma'nāsınadır; yukālu: اِكْتَأَلْ كَلَاءَةً أَيْ تَسَلَّمَهَا Ve sakınıp korunmak, ihtirās ma'nāsınadır; yukālu: اِكْتَأَلْ مِنْهُ اِبْاِحْتَرَسَ

الْكَلْوُ [el-kelū] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Bir nesneye gözüyle muhāfaza eder gibi döne döne nazar eden kimseye denir. Bu ʿalāka ile ṣedīdū'l-ʿayn olup be-gāyet uykusuzluğa mütehammil olan kimseye كَلْوُ الْعَيْنِ [kelū'u'l-ʿayn] itlāk olunur; yukālu: فَلَانَ كَلْوُ الْعَيْنِ أَي شَدِيدُ الْعَيْنِ لَا يَغْلِيهَا النَّوْمُ

الْكَلَاءُ [el-kellā] (كَتَّانٌ [kettān] vezninde) İskeleye denir ki gemilerin karfārgāhıdır. Ve limana da itlāk olunur, hıfz ve hirāset ma'nāsındandır; yukālu: بَلَغَتِ السَّفِينَةُ الْكَلَاءَ أَي الْمَرْفَأَ Ve

كَلَاءٌ [Kellā] Başra'da bir mevzi' adıdır. Ve kelime-i mezbūre mü'ennes ve gayr-i munsarıftır ve tezkīr ve insirāfī cā'izdir. Vech-i evvel vezni فَعْلَاءٌ [fa'lā] olmağa ve sālī فَعَالٌ [fa'al] olmağa mebnīdir. Ve

كَلَاءٌ [kellā] Her nehrin sāhiline itlāk olunur ki yalı ta'bīr olunur.

الْمُكَلَّأُ [el-mukelle] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Bu dahi yalıya denir, sāhil ma'nāsına; yukālu: بَلَّغُوا كَلَاءَ النَّهْرِ وَمُكَلَّأَهُ أَي سَاحِلَهُ

[ك م أ]

الْكَمُّ [el-kem] (kāf'ın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Mantar dedikleri nebāta denir ki yer elması ondan bir nev'idir. Cem'ci gelir, أَفْلَسٌ [eflus] vezninde ve كَمَّاءٌ [kem'et] gelir, تَمْرَةٌ [temret] vezninde ki gayr-i kıyās üzeredir. ʿalā-kavlin كَمَّاءٌ [kem'et] ism-i cem'ci yāhūd كَمَّاءٌ [kem'et] müfred ve كَمٌّ [kem] cem'-i cinsidir yāhūd ʿalā-tarīki'l-iştirāk müfred ve cem'ci olur.

الْمَكْمَأَةُ [el-mekme'et] (mīm'lerin fethiyle) ve

الْمَكْمُؤَةُ [el-mekmu'et] (mīm-i sāniyenin zammıyla) Mantar biten yere denir.

الإِكْمَاءُ [el-ikmā] (hemzenin kesriyle) Yer mantarlı olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَكْمَأَ الْمَكَانَ إِذَا كَثُرَ بِهِ الْكَمُّ Ve kocaltmak, teşyih ma'nāsınadır; yukālu: أَكْمَأَتْهُ السَّنُّ أَي شَيْخَتْهُ Ve bir kimseye mantar yedirmek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أَطْعَمَهُمُ الْكَمَّاءَ

الْكَمُّ [el-kem] (kāf'ın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Bu dahi bir kimseye mantar yedirmek ma'nāsınadır; yukālu: كَمَا الْقَوْمَ كَمَّمَا أَي أَطْعَمَهُمُ الْكَمَّاءَ

الْكَمَّاءُ [el-kemmā] (كَتَّانٌ [kettān] vezninde) Mantar satan kimseye denir. Ve yerden mantar derip devşiren kimseye denir.

الْكَمَّاءُ [el-kem] (fethateynle) Ayak paşmak içre aşınıp fersüde olmak ma'nāsınadır; yukālu: كَمِيَ الرَّجُلُ كَمَّاءً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا حَفِيَ وَعَلَيْهِ نَعْلٌ

Şārih der ki *Şihāh*'ta ve *Lisānu'l-ʿArab*'da كَمِيَ الرَّجُلُ كَمَّاءً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا حَفِيَ وَعَلَيْهِ نَعْلٌ 'ibāretiyle müfesser olmakla bunlara göre yalın ayak yürümek yāhūd yalın yürümekten ayağı aşınıp fersüde olmak ma'nāsına olur. Mü'ellifin me'hazı ma'lūm değildir. İntehā. Ve

كَمَّاءٌ [keme] Ayak yarılıp çatlamak ma'nāsına isti'māl olunur, güyā ki mantar şeklinde olur; yukālu: كَمَمْتُ رِجْلَهُ أَي تَشَقَّقْتُ Ve havādis ve ahbār makūlesini idrāk ve iz'ān eylemeyip ondan gāfil ve bī-haber ve bī-şu'ūr olmak ma'nāsınadır; yukālu: كَمِيَ فَلَانٌ عَنِ الْأَخْبَارِ إِذَا جَهَلَهَا وَعَجِبَ عَنْهَا

التَّكْمُؤُ [et-tekemma] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Bir işi pesend eylemeyip kerih ve nā-matbū' görmekle infi'al eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَكْمَأَهُ أَي تَكْرَهُهُ Ve *Esās*'ta تَكْرَهُهُ [tekerruh] bir işi darılarak ister istemez eylemek ma'nāsıyla müfesser olmakla bu makāma dahi mülāyimdir. Ve

تَكْمُرُ [tekemmu²] Sefer ve seyâhat üzere olan kimse be-gâyet ba'îd gitmekle arz, onu كَمَّةً [kem²et] gibi nâ-bedîd edip bî-nâm u nişân eylemek ma'ânısına isti'câl olunur; yukâlu: تَكَمَّاتٌ عَلَيْهِ الْأَرْضُ إِذَا غَيَّبْتُهُ

[ك و أ] - [ك ي أ]

الكَاءُ [el-kā²] (medd ile) ve

الكَاءَةُ [el-kā²et] (hâ'yla) ve

الْكِيءُ [el-key²] (kāf'ın fethi ve yâ'nın sükünüyle) ve

الْكِيَاءُ [el-key²et] (hâ'yla) Yüresiz, za'fî'î-kalb, korkak kişiye denir.

الْكِيءُ [el-key²] ve

الْكِيَاءَةُ [el-key²et] (kezâlik kāf'ların fethiyle) ve

الْكَوءُ [el-kev²] (kāf'ın fethi ve vāv'ın sükünüyle yâhūd ondan maktûb olarak كَأُو [ke²v]) Bir nesneden heybetlenip korkmak ma'ânımadır; tekûlu: كِنْتُ عَنْهُ كَيْئًا وَكَيْئَةً وَكَوَأْتُ كَوءًا أَوْ كَأُوًّا عَلَى الْقَلْبِ أَي هَبْنْتُهُ وَجَبْنْتُ عَنْهُ

الإِكَاءُ [el-ikā²] (ikām) [ikām] vezninde) ve

الإِكَاءَةُ [el-ikā²et] (ikāmet) [ikāmet] vezninde) Murād olunan nesneden bir emr-i fucā'î zuhūruyla korkup ric'at eylemek ma'ânımadır; yukâlu: أَكَاهُ إِكَاءً وَإِكَاءَةً أَي فَاجَأَهُ "أ،ك،أ" Bu mādde "أ،ك،أ" māddesi zeylinde dahi zikr olunmuştu.

FASLU'L-LĀM

(فَضْلُ اللَّامِ)

[ل أ ل أ]

اللُّؤْلُؤُ [el-lu²lu²] (lām'ların zammı ve hemzelerin sükünüyle) Cevâhir aksâmından inciye denir, دُرٌّ [durr] ma'ânısına; müfredi لُؤْلُؤَةٌ [lu²lu²et]tir hâ'yla. Vech-i tesmiye, tele'lü'ü ya'nî ziyâ ve leme'ânıdır.

اللَّؤْلُؤُ [el-le²āl] (aṭṭār) [aṭṭār] vezninde) ve

الَّلَاءُ [el-le²ā²] (le'āc) [le'āc] vezninde) ve

الَّلَاءَةُ [el-le²ā²et] (selsāl) [selsāl] vezninde) İnci satan kimseye denir; kıyās olan, لُؤْلُؤِيٌّ [lu²lu²iyy] denmekdir yâ-yı nisbetle, zîrâ rubā'î evzânından fa'cāl binâ kılınmaz, yoksa Cevherî'nin vehm eylediği gibi لَّؤْلُؤٌ [le²āl] ve لَّؤْلُؤَةٌ [le²ā²et] değildir.

Şârih der ki mü'ellif gerçi Cevherî'yi tevhîm eyledi, lâkin Cevherî'nin kelâmında şâ'ibe-i vehm yoktur, zîrâ Cevherî iddî'â eylemeyip belki 'Arabların لَّؤْلُؤٌ [le²āl] itlâk ettiklerini ben işittim diye İmâm Ferrâ'î hazretlerinden nakl eylemekle tevhîmi nâ-mülâyimdir. Ve لُؤْلُؤٌ [lu²lu²] un cem'î لَّؤْلُؤِيٌّ [le²ālî] gelir. İntehâ.

اللِّئَالَةُ [el-li²ālet] (ticāret) [ticāret] vezninde) İnci satıcılık hırfetine denir.

اللُّؤْلُؤَةُ [el-lu²lu²et] Sığın ta'cîbîr olunan hayvânın dişisine denir, bakara-i vahşiyeye ma'ânısına; erkeğine لُؤْلُؤٌ [lu²lu²] ta'cîbîri nâ-mesmû'dur.

أَبُو لُؤْلُؤَةٍ [Ebū Lu²lu²et] Muğîre b. Şu'be'nin gulâmıdır, ismi Feyrüz ve Mecūsî idi, Fârûk-ı a'zam radiyallâhu 'anhu hazretleri onun yediyle şerbet-i şehâdet nüş eylemiştir.

الْأَلَاءَةُ [el-le'le'et] زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Parlak nesneyi parıldatmak ma'nāsınadır; yukālu: لَأَلَاتُ الْمَرْأَةِ بِعَيْنَيْهَا Ve āhū kuyruğunu iki tarafa oynatıp salmak ma'nāsınadır; yukālu: لَأَلًا Ve āteş tutuşup ışımak ma'nāsınadır; yukālu: لَأَلَاتُ النَّارِ إِذَا تَوَقَّدَتْ Ve keçi kösneyip tekeye tālib olmak ma'nāsınadır ki tekesimek ta'bir olunur; yukālu: لَأَلَاتُ الْعَنْزِ إِذَا اسْتَحْرَمَتْ Ve göz yaşını inci dāneleri gibi inzāl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: لَأَلًا الدَّمْعَ إِذَا حَدَرَهُ يَغِيي عَلَى خَدَّيْهِ مِثْلَ اللُّؤْلُؤَةِ

اللُّؤْلُؤَانُ [el-lu'lu'ān] لُؤْلُؤِيّ [lu'lu'ıyy] ma'nāsınadır ki inci gibi sâf ve tāb-dār olup berk ve leme'ān eden şey'e denir; yukālu: لُونُ لُؤْلُؤَانَ أَيْ لُؤْلُؤِيّ Şārihin beyānına göre لُؤْلُؤَانَ [lu'lu'ān] kelimesinin aslı لُؤْلُؤَانِيّ [lu'lu'āniyy] idi ki tagyīr-i neseb kabūlindedir; mūbālagayı mutazammındır.

الْأَلَاءَةُ [el-le'lā'] سَلْسَالٌ [selsāl] vezninde) Ferah-ı tāmm ve sūrūr-ı mā-lā-kelām ma'nāsınadır; asl صَوءٌ [ḍav] ve لَمْعَةٌ [lem'at] ma'nāsına olmakla ma'nā-yı mezbūr ondan me'hūzdur; yukālu: بِهَلْأَلَاءٍ أَيْ فَرَحٌ تَامٌّ

التَّلَاؤُ [et-tele'lu'] تَزَلُّزٌ [tezelzul] vezninde) Yaldıramak, berk ve leme'ān ma'nāsınadır; yukālu: تَلَاؤًا الْبِرْقُ إِذَا لَمَعَ

[ل ب أ]

الْبَيَاءُ [el-libe'] (lām'ın kesri ve bā'nın fet-hiyle ضَلَعٌ vezninde) Hayvān doğurduktā evvel gelen koyu sūtüne denir ki ağız ta'bir olunur, Fārisīde fule denir; tekūlu: أَكَلْنَا الْبَيَاءَ وَهُوَ أَوَّلُ الْخَلِيبِ

الْلَبُّ [el-leb'] (lām'ın fethi ve bā'nın sūkūnuyla) Hayvāndan ağız sağmak

ma'nāsınadır; yukālu: لَبًا الشَّاةَ لَبِيًّا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا اخْتَلَبَ لِبَاهَا لَبًا الْقَوْمَ إِذَا أَطْعَمَهُمُ الْبَيَاءَ Ve ağız çalmak ma'nāsınadır; yukālu: لَبًا Ve kuzuya yāhūd oğlağa ağız emdirmek ma'nāsınadır; tekūlu: لَبَاتُ الْوَلَدِ أَيْ أَرْضَعْتُهُ الْبَيَاءَ

Şārih 'ibāretiyile مثل مَنَعْتُهُ كَلْبَاتُهُ kelimesini takyīd edip teşdīd ile olan nüshayı tahti'e eylemekle ona iktidā olunmuştur. Ve

لَبٌّ [leb'] Tāze dikilmiş ve ekilmiş ağaç ve ekin makūlesini evvel vehlede suvarmak ma'nāsınadır; yukālu: لَبًا الْعُوسَ وَالرَّزْعَ إِذَا سَقَاهُ أَوَّلَ سَقِي

لَبٌّ [Leb'] Bir cemā'at adıdır.

الْإِنْبَاءُ [el-ilbā'] (hemzenin kesriyle) Bir kimseye ağız yedirmek ma'nāsınadır; yukālu: أَلْبَا الْقَوْمَ إِنْبَاءً أَيْ أَطْعَمَهُمُ الْبَيَاءَ Ve ağız çalmak ma'nāsınadır; yukālu: أَلْبَا الْبَيَاءَ إِذَا طَبِخَهُ Ve hayvān, memesine ağız getirmek ma'nāsınadır; yukālu: أَلْبَاتُ الشَّاةِ أَيْ أَلْبَاتُ الْبَيَاءِ Ve kuzuya yā oğlağa ağız emdirmek ma'nāsınadır; yukālu: أَلْبَاتُ الشَّاةِ الْوَلَدِ Ve bir kimsenin yol azığını ağız tertīb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَلْبَا فُلَانًا أَيْ رَوَدَهُ بِالْبَيَاءِ eliyle anasının memesi uçlarına tutup ağız emzirtmek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا شَدَّهُ إِلَى رَأْسِ الْخَلِيفِ لِيَرْضَعَ الْبَيَاءَ

الْإِنْبَاءُ [el-iltibā'] إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Kuzu ve oğlak ağız emmek ma'nāsınadır; yukālu: إِنْتَبَأَ الْجَدِيّ إِذَا رَضَعَ الْبَيَاءَ Ve ağız sağmak ma'nāsınadır; yukālu: إِنْتَبَأَ الشَّاةَ إِذَا حَلَبَ مِنْهَا الْبَيَاءَ

الْإِسْتِئْبَاءُ [el-istilbā'] Bu dahi oğlak ve kuzu ağız emmek ma'nāsınadır; yukālu: اسْتَبَأَ الْجَدِيّ الشَّاةَ إِذَا رَضَعَ لِبَاهَا

التَّلْمِئَةُ [et-telbi'et] تَكْمِئَةٌ [tekmilet] vez-

ninde) Davar, memesine ağız getirmek ma'nāsınadır; yukālu: لَبَّاتِ النَّاقَةَ إِذَا وَقَعَ اللَّبَاءُ فِي صَرْعِهَا وَهِيَ مُلَبِّيٌّ Ve

تَلْبِيَّةٌ [telbi'et] تَلْبِيَّةٌ [telbiyet] lafzında lü-gattir ki hacc eden kimse: "لَبَّاتِ النَّاقَةَ إِذَا وَقَعَ اللَّبَاءُ فِي صَرْعِهَا وَهِيَ مُلَبِّيٌّ" demekten 'ibârettir; yukālu: لَبَّاتِ النَّاقَةَ إِذَا وَقَعَ اللَّبَاءُ فِي صَرْعِهَا وَهِيَ مُلَبِّيٌّ Bu ma'nâda gerçi asl, gayr-i mehmûzdur, lâkin ahyānen 'Arablar gayr-i mehmûzu mehmûzen isti'mâl ederler: رَتَاتُ الْمَيْتِ ve حَلَّاتُ السَّوِيْقِ ve

اللَّبَاءَةُ [el-leb'et] تَمْرَةٌ [temret] vezninde) ve **اللَّبَاءَةُ** [el-lebā'et] سَحَابَةٌ [sehābet] vezninde) ve

اللَّبْوَةُ [el-lebu'et] (bā'nın zammıyla سَمُرَةٌ [semuret] vezninde)

اللَّبَاءَةُ [el-lube'et] (lām'ın zammıyla هُمْزَةٌ [humezet] vezninde) ve

اللَّبْوَةُ [el-lebvet] (lām'ın fethi ve kesri ve bā'nın sükūnu ve âhirde vāv ile) ve

اللَّبَةُ [el-lebet] دَعَاً [de'at] vezninde ki muhaffettir) ve

اللَّبْوَةُ [el-lebuvet] (vāv ile سَمُرَةٌ [semuret] vezninde) ve

اللَّبَاءَةُ [el-lebāt] قَطَاةٌ [kaṭāt] vezninde) Dış arslana denir. Cem'i لَبَّاتٌ [leb'āt] gelir lām'ın fethi ve bā'nın sükūnuyla ve لَبْوٌ [lebu'] gelir lām'ın fethi ve bā'nın zammı ve hemze ile ki müfredi لَبْوَةٌ [lebu'et]tir سَمُرَةٌ [semuret] vezninde ve لَبَاءٌ [lube'] gelir صُرْدٌ [şurad] vezninde ki müfredi لُبَاءَةٌ [lube'et]tir هُمْزَةٌ [humezet] vezninde ve لَبَوَاتٌ [lebuvāt] gelir lām'ın fethi ve bā'nın zammıyla ki müfredi لَبْوَةٌ [lebuvet]tir سَمُرَةٌ [semuret] vezninde. Mü'ellifin tertīb-i cem'i teşvîş üzeredir ve kelimât-ı mezkûrede vâki' hâ, te'kîd-i te'nîs içindir; نَاقَةٌ [nākat] ve نَعَجَةٌ [na'cet] kelimelerinde olan hâ gibi, zîrâ

kelimât-ı mezkûre dışı arslana mahsûs olmakla kendi lafzından müzekkeri yoktur ki hattâ hâ, fârika ola.

اللَّبْوَةُ [el-Lebū'] صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Bir recül-i ma'rûf adıdır.

المَلَابِيءُ [el-melābi'] (mīm'in fethiyle مَلَابِيءٌ [melākih] vezninde) Doğurmaları pek karîb olan nâkalara denir; yukālu: عِشَارٌ [eşār] ('ayn'ın kesriyle) عِشْرَاءٌ [eşerā']ın cem'idir ki on aylık hamli olan nâkadır. Ve مَلَابِيءٌ [melābi'] kelimesinin müfredi مُلْبَاءَةٌ [mulbe'et]tir ki memesine ağız getirmiş nâka demektir, vaz'ı pek yaklaştıkta olur, lâkin Esās'ta mīm'in zammıyla ism-i fâ'il olmak üzere mukayyedir.

[ل ت أ]

اللَّتْ [el-let'] (lām'ın fethi ve tā-yı fevkiyenin sükūnuyla) Bir kimsenin göğüsüne vurup öte kakmak ma'nāsınadır; yukālu: Ve لَتَّاهُ فِي صَدْرِهِ لَتَّتًا مِنْ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا دَفَعَهُ Ve لَتَّاهُ أَيَّ زَمَاهُ Ve cimā'eylemek ma'nāsınadır; yukālu: لَتَّتْ الْمَرْأَةُ إِذَا جَامَعَهَا Ve eksiltmek, naks ma'nāsınadır; yukālu: لَتَّتْ الشَّيْءُ إِذَا نَقَصَهُ Ve yellenmek ma'nāsınadır; yukālu: لَتَّتْ الرَّجُلُ إِذَا صَرَطَ Ve hadeslenmek ma'nāsınadır; yukālu: لَتَّتْ إِذَا سَلَحَ Ve bir nesneye dikkatle dike dike bakmak ma'nāsınadır; yukālu: لَتَّتْ إِلَيْهِ إِذَا حَدَّدَ النَّظْرَ إِلَيْهِ Ve doğurmak ma'nāsınadır; yukālu: لَتَّتْ الْمَرْأَةُ أَيَّ وُلِدَتْ

اللتّي [el-let'i] أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Şol kimsedir ki olduğu mahalden aslâ bir tarafa gitmeyip yâhüd hânesinden çıkmayıp dâ'imâ mevzi'ine mülâzım ola; yukālu: رَجُلٌ لَتِيٌّ أَيَّ لَأَزِمَ لِمَوْضِعِهِ Güyâ ki zikir olunan سَلَحٌ [seleḥa] ma'nāsındandır.

[ل ث أ]

اللَّثَاءُ [el-leṣʔ] (lām'ın fethi ve ṣā-yı müsellesenin sükūnuyla) Köpek kap kakak yalamak ma'nāsınadır; yukālu: لَثَا الْكَلْبِ الْإِنَاءُ لَثَا مِنْ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا وَلَعَهُ

[ل ح أ]

اللَّحَاءُ [el-lecʔ] (lām'ın fethi ve cīm'in sükūnuyla) ve

اللَّبَّاءُ [el-leceʔ] (fethateynle) Sığınmak ma'nāsınadır; yukālu: لَجَأَ إِلَيْهِ لَجْأً وَلَجِيَ إِلَيْهِ لَجْأً مِنْ الْبَابِ الثَّلَاثِ وَالرَّابِعِ إِذَا لَادَ إِلَيْهِ

لَجَأَ [leceʔ] (fethateynle) Sığınacak yere denir, kale ve sarp dağ başları gibi, مَغْفَلٌ [maʕqil] ve مَلَاذٌ [melāz] ma'nāsına, مَلَجَأٌ [melceʔ] gibi, ke-mā se-yuzkeru. Ve

لَجَأَ [Leceʔ] Bir mevzi' adıdır. Ve Ömer b. el-Eṣʕas et-Temīmī nām ṣā'irin ceddī ismidir, pederi değildir, niteki Cevherī vehmine mebnī pederidir dedi.

Şārih der ki Cevherī'nin beyānı Kitāb-ı Ensāb'da Belāzurī beyānına mutābıktır. İntehā. Ve

لَجَأَ [leceʔ] Kurbağaya denir; ضَفْضَعٌ [diʕḌaʕ] ma'nāsına; دِشِيسِنَةٌ [leceʔet] denir hā'yla.

الإِلْتِجَاءُ [el-ilticāʔ] (ifticāl) [ifticāl] vezninde) Bu dahi sığınmak ma'nāsınadır; yukālu: دِشِيسِنَةٌ إِذَا لَادَ

الإِلْحَاءُ [el-ilcāʔ] (hemzenin kesriyle) Bir kimseyi bir nesneye muztarr kılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَلْحَأَهُ إِلَيْهِ أَيَاضْرُهُ Ve bir işi bir kimseye isnād ve tefvīz eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَلْحَأَ أَمْرَهُ إِلَى اللَّهِ أَيَاضْرُهُ Ve hıfz ve vikāye eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَلْحَأَ فُلَانًا أَيَاضْرَهُ

الْمَلَجَأُ [el-melceʔ] (maʕṣad) [maʕṣad] veznin-

de) لَجَأٌ [leceʔ] gibi sığınacak yere denir; yukālu: هَذَا لَجَأُ الْقَوْمِ وَمَلَجَأُهُمْ أَيَاضْرُهُمْ وَمَلَاذُهُمْ **ذُو الْمَلَجِئِ** [Zu'l-Melāciʔ] (mīm'in fethiyle) Mülük-i Yemen'den tebābi'a akyālinden bir قَيْلٌ [qayl] lakabıdır. Ve قَيْلٌ [qayl] kāf'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla mülük-i tebābi'aya itlāk olunur, fir'avn-ı Mısr ve necāṣi-i Habeşe gibi ve onlara أَذْوَاءٌ [ezvāʔ] dahi itlāk olunur; elkābları ذُو [zū] kelimesiyle musadder olduğu için: Zū Yezen ve Zū Kelāʕ ve Zu'l-Melāci' gibi.

التَّلْجِئَةُ [el-telciʔet] [tekmilet] vezninde) Bir kimseyi bir husūsa kasr ve ikrāh eylemek; ya'nī zoraki me'a'l-kerāhe işletmek ma'nāsınadır; yukālu: لَجَأَهُ إِلَيْهِ تَلْجِئَةً أَيَاضْرُهُ

Şārih der ki telci'e-i fıkhiyye bundan me'hūzdur.

[ل ز أ]

اللِّزَاءُ [el-lezʔ] (lām'ın fethi ve zā-yı mu'cemenin sükūnuyla) Vermek, itāʔ ma'nāsınadır; yukālu: لَزَأَهُ لَزْأً مِنْ الْبَابِ Ve doldurmak ma'nāsınadır; yukālu: لَزَأَ الْإِنَاءَ إِذَا مَلَأَهُ Ve deveye güzel takayyüd ve tīmār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: لَزَأَ إِبِلَهُ أَيَاضْرُهُ أَيَاضْرُهُ Ve doğurmak ma'nāsınadır; yukālu: لَزَأَتْهُ أُمُّهُ أَيَاضْرُهُ

التَّلْزِئَةُ [et-telziʔet] [tekmilet] vezninde) Vermek ma'nāsınadır; yukālu: لَزَأَهُ تَلْزِئَةً Ve devenin terbiye ve tīmārını güzel edip hoşça takayyüd ve ri'āyet eylemek ma'nāsınadır, yukālu: لَزَأَ إِبِلَهُ أَيَاضْرُهُ أَيَاضْرُهُ

الإِلْزَاءُ [el-ilzāʔ] (hemzenin kesriyle) Doldurmak ma'nāsınadır; yukālu: أَلَزَأَ الْحَوْضَ إِذَا مَلَأَهُ Ve mevāṣiyi doyurmak ma'nāsınadır; yukālu: أَلَزَأَ عَنَمَهُ أَيَاضْرُهُ

التَّلَزُّمُ [et-telezzuḡ] [تَفَعَّلَ] [tefaʿul] vezninde) Dolmak maʿnāsınadır; yukālu: أَلَزَّ الْحَوْضَ فَنَلَزَّ أَيَّ امْتِنَانًا

[ل ط أ]

اللُّطَاءُ [el-laṭʾ] (lām'ın fethi ve ṭā'nın sükūnuyla) ve

اللُّطُوءُ [el-luṭūʾ] [فُعُودٌ] [ḡuʿūd] vezninde) Yere yapışmak maʿnāsınadır; yukālu: لَطَّ بِالْأَرْضِ وَلَطَّيَ لَطَّنًا وَلُطُوءًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ وَالرَّابِعِ إِذَا لَصِقَ بِهَا Ve

لَطَّ [laṭʾ] Değnekle vurmak, ʿalā-kavlin arkaya vurmağa mahsüstür; yukālu: لَطَّاهُ بِالْعَصَا إِذَا ضَرَبَهُ أَوْ خَاصَّ بِالظَّهْرِ

اللاَّطِئَةُ [el-lāṭiʿet] Baş yarığı aksāmından سِمْحَاقٌ [simḡaḡ] isimdir. Ve سِمْحَاقٌ [simḡaḡ] sīn'in kesriyle şol yarıktır ki kendi ile baş kemiği beyninde bir yufka deri kalmış ola ki cerāhat o deriye yapışmış olur; yukālu: سَجَّهَ اللَّاطِئَةُ أَيَّ السِّمْحَاقِ Ve

لَاطِئَةٌ [lāṭiʿet] Bir nevc۱ فُرْحَةٌ [ḡurḡat]tır ki insānın bedeninde çıkıp müzmin ve nasır olur, ʿalā-kavlin o kurha نُطَّاءٌ [suṭʾet] ya'nī böy taʿbīr olunan zehr-nāk böcek sokmasından hādīs olur.

[ل ظ أ]

اللُّظَا [el-laṡa] (zā-yı muʿceme ile جَبَلٌ [cebel] vezninde) Az nesneye denir, şeyy-i kalīl maʿnāsına.

[ل ف أ]

اللَّفَاءُ [el-lefʾ] (lām'ın fethi ve fā'nın sükūnuyla) ve

اللَّفَاءُ [el-lefʾ] [سَحَابٌ] [seḡāb] vezninde) Bir nesnenin kabuğunu sıyırıp soymak maʿnāsınadır; yukālu: لَفَّ الْعُودَ لَفَّنًا وَلَفَّاهُ Ve vurmak maʿnāsınadır; yukālu: لَفَّاهُ إِذَا ضَرَبَهُ Ve redd

eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِذَا رَدَّهُ لَفَّاهُ Ve bir kimseyi ʿazīmet eylediği semt ve vechesinden döndermek maʿnāsınadır; yukālu: لَفَّاهُ أَيَّ عَنِ وَجْهِهِ Ve fasl u gıybet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: لَفَّاهُ أَيَّ اغْتَابَهُ Ve bir kimsenin hak ve matlūbunu bi't-tamām vermek, ʿalā-kavlin hak ve matlūbundan az vermek maʿnāsınadır; yukālu: لَفَّاهُ حَقَّهُ إِذَا أَعْطَاهُ حَقَّهُ كُلَّهُ أَوْ أَقَلَّ مِنْ حَقِّهِ

الإِلتِفَاءُ [el-iltifāʾ] [إِفْتِعَالٌ] [iftiʿāl] vezninde) Bu dahi bir nesnenin kabuğunu sıyırıp soymak maʿnāsınadır; yukālu: إلتَفَّ الْعُودَ إِذَا فَشَّرَهُ وَكَشَطَهُ

اللَّفَاءُ [el-lefeḡ] (fethateynle) Bir nesne artıp bakiyye kalmak maʿnāsınadır; yukālu: لَفَّيَ الشَّيْءُ لَفَّنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا بَقِيَ

الإِلْفَاءُ [el-ilfāʾ] (hemzenin kesriyle) İbkā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَلْفَّاهُ أَيَّ أَبْقَاهُ

اللَّفَاءُ [el-lefʾ] [سَحَابٌ] [seḡāb] vezninde) Toprağa denir. Ve şeyy-i kalīle denir. Ve bir kimsenin hak ve matlūbundan az olan nesneye denir; ve minhu: رَضِيَ مِنَ الْوَفَاءِ “رَضِيَ مِنَ الْوَفَاءِ” وَهُوَ التُّرَابُ وَالشَّيْءُ الْقَلِيلُ وَدُونَ الْحَقِّ بِاللَّفَاءِ

[ل ك أ]

اللِّكْءُ [el-lekʾ] (lām'ın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Vurmak maʿnāsınadır; yukālu: لَكَّاهُ لَكَّنًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا ضَرَبَهُ Ve bir kimsenin hak ve matlūbunu tamāmen vermek maʿnāsınadır; yukālu: لَكَّاهُ أَيَّ أَعْطَاهُ حَقَّهُ كُلَّهُ Ve yere çalmak maʿnāsınadır; yukālu: إِذَا صَرَغَهُ

اللِّكْءُ [el-lekeḡ] (fethateynle) Bir yerde mukīm olmak maʿnāsınadır; yukālu: لَكَّيَ بِالْمَكَانِ لَكَّنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَقَامَ بِهِ Ve bir nesneden münfekk olmayıp dā'imā ona mülāzım olmak maʿnāsınadır; yukālu: لَكَّيَ بِهِ إِذَا لَزِمَ بِهِ

التَّلْكُؤُ [et-telekku²] (تَفَعَّلُ [tefa^{cu}ul] vezninde) Bir mādde zımında bir ʿillet irādıyla ʿözü ü bahāne eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَلَكَّأَ عَلَيْهِ إِذَا اعْتَلَّ Ve bir husūsta oyalanıp bat² ve tevakkuf eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَلَكَّأَ عَنْهُ إِذَا أَبْطَأَ

[ل م أ]

اللَّمْءُ [el-lem²] (lām'ın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Bir nesneye gizli yāhūd āşikāre el vurmak maʿnāsınadır, gerek ahz ve gerek hıfz için olsun; yukālu: لَمَأَهُ وَلَمَأَ عَلَيْهِ لَمْتًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا ضَرَبَ عَلَيْهِ يَدَهُ مُجَاهِرَةً وَسِرًّا Ve bir nesnenin mecmūʿunu birden almak maʿnāsınadır; yukālu: لَمَأَ الشَّيْءَ إِذَا لَمَأَ الشَّيْءَ إِذَا لَمَحَهُ

التَّلْمُؤُ [et-telemmu²] (تَفَعَّلُ [tefa^{cu}ul] vezninde) Bir nesneyi bütünü kaplayıp bürüyüp setr ve nihān eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَلَمَّأَتِ الْأَرْضُ بِهِ وَعَلَيْهِ أَيِ اسْتَمَلَّتْ وَاسْتَوَتْ وَوَارَتْهُ Ve bir nesneyi yalnızca kendi nefsi-ne tahsīs eylemek maʿnāsınadır ki taʿbir-i ʿāmiyāne ile kabüllemek taʿbīr olunur; yukālu: تَلَمَّأَ بِمَا فِي الْجَفْنَةِ أَيِ اسْتَأْتَرَهَا

الإِلْمَاءُ [el-ilmā²] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi nihānīce çalıp iletmek maʿnāsınadır; yukālu: أَلَمَأَ اللَّصُّ عَلَى الشَّيْءِ إِذَا دَهَبَ بِهِ خُفِيَةً Ve bir kimsenin hakkını inkār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَلَمَأَ عَلَى حَقِّي إِذَا جَحَدَهُ Ve devābb ve mevāṣī bir yerin bi'l-cümle nebātını otlamakla kel baş gibi boş ve açık komak maʿnāsınadır; yukālu: أَلَمَأَتِ الدَّوَابُّ الْمَكَانَ إِذَا تَرَكَتْهُ صَعِيدًا خَالِيًا Ve bir nesneyi kaplamak, ihāta ve iştimāl maʿnāsınadır; yukālu: أَلَمَأَ عَلَيْهِ إِذَا اسْتَمَلَّ Ve ʿinde'l-baʿz eğer bā² harfiyle müteʿaddī olur ise bir nesneyi gizlice alıp götür-

mek maʿnāsına olur ve eğer عَلَى harfiyle müteʿaddī olur ise kaplamak, iştimāl maʿnāsına olur; fe-yukālu: دَهَبَ ثَوْبِي فَمَا أَذْرِي مَنْ أَلَمَأَ بِهِ أَيِ مَنْ دَهَبَ بِهِ خُفِيَةً Ve bir kimse bir nesnenin mecmūʿunu kendi nefsi-ne tahsīs eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَلَمَأَ بِمَا فِي الْجَفْنَةِ أَيِ اسْتَأْتَر بِهِ

الإِئْتِمَاءُ [el-iltimā²] (إِئْتَمَلَ [ifti^{cu}āl] vezninde) Bu dahi bir nesneyi yalnızca başlı başına tahsīs edinmek maʿnāsınadır; yukālu: إِئْتَمَأَ بِمَا فِي الْجَفْنَةِ أَيِ اسْتَأْتَر Ve levn mütegayyir olmak maʿnāsınadır; yukālu: لَوْنُ الرَّجُلِ عَلَى بِنَاءِ الْمُجْهُولِ إِذَا تَغَيَّرَ **المَلْمُؤَةُ** [el-melmu²et] (mīm-i sāniyenin zammıyla) Şol yerdir ki onda mutlakan nesne ahz olunur ola. Ve bu لَمْءُ [lem²] māddesinden ism-i mekândır. Ve sayyādın av ahz ettikleri ağa ve tora denir, شَبَكَةٌ [şebeket] maʿnāsına.

[ل و أ]

اللاءَةُ [el-Lāʿet] (لَاعَتْ [lāʿat] vezninde) ʿAbs kabilesine mahsūs bir su adıdır.

اللَّوْءَةُ [el-lev²et] (سَوَّءَتْ [sev²et] vezninde ve mürādifidir ki nāmāhrem olan ʿuzva ve fāhiş nesneye denir ki ud yeri taʿbīr olunur; yukālu: وَارَى لَوْأَتَهُ أَيِ سَوَّأَتْهُ

[ل ه ل أ]

التَّلَهْلُؤُ [et-telehlu²] (تَزَلْزَلَ [tezelzul] vezninde) Bir nesneden korkmakla kıçımlayıp geri dönmek maʿnāsınadır; yukālu: تَلَهَّلًا الرَّجُلُ أَيِ نَكَصَ وَجَبَنَ

[ل ي أ]

الليياءُ [el-liyā²] (كَيْتَابٌ [kitāb] vezninde) Bir nev^c meʿkūl dāne ismidir ki nohuda şebīh ve be-gāyet beyāz olur, Nihāye'de Hiçaz

diyārına tahsīs olunmuştur.

الإلياء [el-ilyā] (hemzenin kesriyle) Oyala-
nıp betā'et eylemek ma'nāsınadır; yukālu:
أَلْيَاتِ النَّاقَةِ إِذَا أَبْطَأَتْ

FASLU'L-MĪM

(فَضْلُ الْمِيمِ)

[م أم أ]

الْمَأْمَاءُ [el-me'me'et] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vez-
ninde) Koyun ve geyik makülesi muttasıl
me me diye melemek ma'nāsınadır;
yukālu: مَأْمَاتِ الشَّاءِ وَالظَّيْبَةِ إِذَا وَاصَلَتْ صَوْتَهَا
فَقَالَتْ مِئْ مِئْ مِئْ بِالْكَسْرِ وَسُكُونِ الْهَمْزَةِ

[م ت أ]

الْمَثَاءُ [el-met'] (mīm'in fethi ve tā-
yı fevkiyyenin sükūnuyla) Vurmak
ma'nāsınadır; yukālu: مَتَأَهُ بِالْعَصَا مَثًا مِنَ الْبَابِ
وَإِذَا ضَرَبَهُ بِهَا مَثًا الْحَبْلَ إِذَا مَدَّهُ

[م ر أ]

الْمُرُوءَةُ [el-murū'et] (zammeteynle)
Adamlık ve insāniyyet ve merdānegī
ma'nāsınadır ki kendiden me'mūl olan
kār ve haslet-i haseneyi icrā eylemekten
'ibārettir; bu ma'nāda ism olur. Ve mas-
dar olur ki insāniyyetli, merdāne olmak
ma'nāsına; yukālu: مَرُوءَ الرَّجُلِ مُرُوءَةً مِنَ الْبَابِ
بِهِ مُرُوءَةٌ أَيُّ إِذَا صَارَ ذَا إِنْسَانِيَّةٍ
إِنْسَانِيَّةٍ

Şārih der ki hemzeyi vāv'a kalb ve idgāmla
مُرُوءَةٌ [muruvvet] dahi cā'izdir. İntehā.

التَّمَرُّؤُ [et-temerru] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vez-
ninde) Fī-zātihi cevher-i mürū'etten ma-
yasız iken tekellüfle mürū'et göstermek
ma'nāsınadır; yukālu: تَمَرُّؤُ فُلَانٍ إِذَا تَكَلَّفَ
الْمُرُوءَةَ Ve serzeniş ve ta'yīr ve ta'yīb ede-
rek bir kimseden mürū'et ve insāniyyet
talebinde olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَمَرُّؤُ
بِالْقَوْمِ إِذَا طَلَبَ الْمُرُوءَةَ بِتَقْصِيهِمْ وَعَيْبِهِمْ

الْمَرَاءَةُ [el-merā'et] (كَرَامَةٌ [kerāmet] veznin-

de) Ekl ü şürb olunan nesne sinici ve sâyig ve güvārā olmak ma'nāsınadır; yukālu: مَرْوُ الطَّعَامِ وَمَرْأٌ وَمَرِيٌّ مَرْأَةٌ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ وَالثَّالِثِ هُنَائِي الطَّعَامِ يَا'nī وَمَرْأَانِي Ya'nī "Ta'ām hoş-güvār olmakla mi'cemde çabuk hazm olup mizācıma begāyet yaradı." Ve eğer itbā' vechiyle zikr olunmayıp yalnızca zikr olunur ise امرأني [emre'nī] denir if'āl bābında. Ve

مَرْأَةٌ [merā'et] Kezālik كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) Bir yerin havāsi hoş olup mizāca yarar olmak ma'nāsınadır; yukālu: مَرْوَاتِ الْأَرْضِ مَرْأَةٌ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا حَسُنَ هَوَاؤُهَا العَمْرِيُّ [el-mer'et] (emīr [emīr] vezninde) İsmidir. Ve ta'ām ve şarābın sinicilik hāletine denir.

مَرْيَةٌ [el-merī'et] (emīr [emīr] vezninde) Mürū'etli ve insāniyyetli olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَرْيٌّ أَيْ ذُو مُرْوَةٍ وَإِنْسَانِيَّةٍ Ve hazmı āsān olan sinici ve güvārā ta'ām ve şarāba denir; yukālu: طَعَامٌ مَرْيٌّ هَنِئِيٌّ Ve mizāca muvāfık ve çeşpān olan nesneye denir; ve minhu yukālu: كَلَامٌ مَرْيٌّ أَيْ غَيْرٌ وَجِيمٌ Ya'nī "Davarın mizācına yarar çayırdır." Ve

مَرْيٌّ [merī'et] Boğazda bir ucu ciğere muttasıl yola denir ki ondan ta'ām ve şarāb mi'deye vāsıl olur, boğaza mülāsık ve mi'denin ve kursağın başıdır. Boğazda iki yol olur, birisi kasabe-i ri'edir ki boğumlu olur, boğurtlak ve hırtlak ta'bīr olunur; bu, nefes mecrāsıdır. Ve birisi مَرْيٌّ [merī'et] dir ki kızıl öyken ve kızıl ünlük ta'bīr olunur; bu, ta'ām ve şarāb mecrāsıdır, hazm mahalli olmakla مَرْيٌّ [merī'et] itlāk olundu. Ve مَرْيٌّ [merī'et] lafzının cem'i emrī'et [emri'et] gelir أَفْعَلَةٌ [ef'ilet] vezninde ve مَرْوٌ [muru'et] gelir, سَرِيرٌ [serīr] ve سُرُرٌ [surur] gibi.

الْمَرْيَّةُ [el-merī'et] (sefīnet [sefīnet] vezninde) Havāsi hoş olmakla mizāca uygun olan arza denir; yukālu: أَرْضٌ مَرْيَّةٌ أَيْ حَسَنُ الْهَوَاءِ

الْمَرْءُ [el-mer'et] (mīm'in harekāt-ı selāsi ve rā'nın sükūnuyla) Mutlakān insān ma'nāsınadır ki adam demek olur, 'alākavlin er kīşiyeye denir; recül ve merd ma'nāsına. Bunun lafzından cem'i yoktur; belki cem'i رِجَالٌ [ricāl] dir; ba'zılardan cem'i مَرْوُونَ [mer'ūn] geldiği menküldür. Mü'ennesinde مَرْأَةٌ [mer'et] denir hā'yla ki hatun demektir, Fāriside zen mürādifidir ve tahfif-i kıyāsī ile tahfif olunup مَرَّةٌ [meret] dahi derler terk-i hemze ve feth-i rā'yla ve evveline hemze-i vasl idhāliyle مَرْأَةٌ dahi denir ve hemze-i vasla makrūn evveline harf-i ta'rīf idhāliyle الإِمْرَأَةُ [el-imre'et] dahi mahkīdir; kezālik مَرْءٌ [mer'et] lafzının evveline hemze-i vasl idhāliyle إِمْرُؤٌ [imru'et] dahi denir. Ve bunda üç lügat vardır; biri dā'imā ya'nī ref' ve nasb ve cerr hāletlerinde rā'nın meftūh olmasıdır, sānī 'alā-küllī-hāl rā'nın zammesidir, sālīs 'alā-küllī-hāl mu'reb olmaktır, ya'nī rā' harf-i ahīr olan hemzeye tebe'iiyyetle hālet-i ref'de merfū' ve hālet-i nasbda mansūb ve hālet-i cerde mecrūr olmaktır; ve tekūlu: رَأَيْتُ امْرَأَةً وَمَرْءًا بِاللُّسْبِ وَهَذَا امْرُؤٌ وَمَرْءٌ بِالرَّفْعِ وَهَذَا امْرُؤٌ وَبِمَرْءٍ مُعْرَبًا مِنْ مَكَانَيْنِ Burada مَرْءٌ [mer'et] lafzı itbā'en zikr olunmuştur. Ve مَرْءٌ [mer'et] sibā'dan kurta denir zi'b ma'nāsına.

الْمَرْوَةُ [el-mer'et] (mīm'in fethi ve rā'nın sükūnuyla) Ekl-i ta'ām eylemek ma'nāsınadır; yukālu: مَرَأَ الرَّجُلُ مَرْءًا مِنَ الْبَابِ الْثَالِثِ إِذَا طَعِمَ مَرَأَ الْمَرْءَةَ إِذَا جَامَعَهَا

الْمَرْءُ [el-mer'et] (fethateynle) Bir kīşī hey'et

ve kıyāfette ve vaz^c ve harekette yāhūd te-
kellümde karıca olmak ma^cnāsınadır, Kız
Sa'īd ve Tūṭī Şeyḥ gibi; yukālu: مَرِيءُ الرَّجُلِ
مَرَّتًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَارَ كَالْمَرَاةِ هَيْئَةً أَوْ حَدِيثًا أَيْ
كَلَامًا

مَرَاةٌ [Mer'āt] [mes'āt] vezninde)
Yemen'de vāki^c Me^crib nām belde ismidir.

مَرَاةٌ [Mer'et] [ḥamzet] vezninde) Bir
mevzi^cdir; Hişām el-Mere^cī el-Muḥaddis
oraya mensūbdur. Ve امرؤ القيس mādresi
sīn bābında zikr olunur inşa'allāhu ta'ālā.

[م س أ]

المسء [el-mes²] (mīm'in fethi ve sīn'in
sükūnuyla) ve

المسوء [el-musū²] [ku'ūd] veznin-
de) Mācin ve lāübālī ve Bektaşī-meşreb
olmak ma^cnāsınadır; yukālu: مَسَأَ الرَّجُلُ
مَسَأً وَمُسُوءًا Ve dā'imā
yolun ortasında gitmek ma^cnāsınadır;
yukālu: مَسَأَ الطَّرِيقَ إِذَا رَكَبَ وَسَطَهُ أَيْ مَشَى فِي
وَسَطِهِ Ve miyāne-i nāsa fitne ve şikāk
ilkāsiyla fesāda vermek ma^cnāsınadır;
yukālu: مَسَأَ بَيْنَ الْقَوْمِ أَيْ أَفْسَدَ
ma^cnāsınadır; yukālu: مَسَأَ الرَّجُلُ إِذَا أَبْطَأَ
Ve aldatmak ve reng ve dubara eylemek
ma^cnāsınadır; yukālu: مَسَأَ فُلَانًا إِذَا خَدَعَهُ
Ve bir nesneyi idmān ve itiyād eylemek
ma^cnāsınadır; yukālu: مَسَأَ عَلَى الشَّيْءِ إِذَا مَرَنَ
عَلَيْهِ Ve borcu edāda 'avk ve te'hīr eyle-
mek ma^cnāsınadır; yukālu: مَسَأَ حَقَّهُ أَيْ أَنْسَأَهُ
Ve tencerenin galeyānını teskīn eylemek
ma^cnāsınadır; yukālu: مَسَأَ الْقِدْرَ أَيْ فَتَّأَهَا
Ve bir nesneyi yumuşatıp sehl ve mülāyim
eylemek ma^cnāsınadır; yukālu: مَسَأَ الرَّجُلُ
بِالْقَوْلِ إِذَا لَيَّنَّهُ

الإمساء [el-imsā²] (hemzenin kesriyle) Nās
beynine şūriş ve ihtilāl ilkāsiyla ifsād ey-
lemek ma^cnāsınadır; yukālu: أَمَسَأَ بَيْنَ الْقَوْمِ

أَيْ أَفْسَدَ

تَمَسَّوُ [et-temessu²] [tefessu²] veznin-
de ve mürādifidir ki bir nesne yepriyip es-
kimekle yā çürümekle sapır sapır dökül-
mek ma^cnāsınadır; yukālu: تَمَسَّأَ الثَّوْبَ بِمَعْنَى
تَمَسَّأَ

المسء [el-mes²] (mīm'in fethi ve sīn'in
sükūnuyla) Yolun ortasına denir; yukālu:
رَكِبَ مَسَاءً الطَّرِيقَ إِذَا مَشَى فِي وَسَطِهِ

[م ط أ]

المطء [el-maṭ²] (mīm'in fethi ve tā'nın
sükūnuyla) Cimā^c eylemek ma^cnāsınadır;
yukālu: مَطَأَ الْمَرَاةَ مَطَأً مِّنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا جَامَعَهَا

[م ق أ]

الماقى [el-māqī²] [nāşir] vezninde) ve
الموقى [el-mūqī²] [muḥsin] veznin-
de) مؤخر العين [mu'ḥiru'l-ayn] ma^cnāsınadır
ki gözün kulak tarafından olan köşesidir
ki gözün kuyruğu ta^cbīr olunur, 'alā-kavlin
مُقَدِّمُ الْعَيْنِ [muḥdimu'l-ayn] ma^cnāsınadır
ki gözün burun cānibinden olan köşesidir,
gözün pınarı ta^cbīr olunur. Bu mādmenin
mahall-i zikri bu makām iken Cevherī
vehmine mebnī kāf bābında sebt eylemiş-
tir. Ve yine garā'ibdendir ki mü'ellif bu
māddeyi ba^czı 'ilāve ile bāb-ı merkūmda
min-gayri tenebbühin resm ve işbā^c
eylemiştir.

[م ل أ]

الملء [el-mel²] (mīm'in fethi ve lām'ın
sükūnuyla) ve

الملاءة [el-mel'et] (hā'yyla) ve

الملاءة [el-mil'et] (mīm'in kesriyle) Dol-
durmak ma^cnāsınadır; yukālu: مَلَأَ الْإِنَاءَ مَلَأًا
أَوْ مَلَاءَةً وَمِلَاءَةً مِّنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا جَعَلَهُ مَلَأَنَ
مَلِيءَ الْإِنَاءِ مِّنَ

الرَّابِعِ البَابِ Ve bir kimseye müzāheret ve mu'āvenet eylemek ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: مَلَأَهُ عَلَى الْأَمْرِ إِذَا سَاعَدَهُ وَشَايَعَهُ وَأَيَّ أَعَانَهُ وَقَوَّاهُ

التَّمْلِئَةُ [et-temli'et] [tef'ilet] vezninde) Pek doldurmak ma'nāsındadır; yukālu: مَلَأَهُ تَمْلِئَةً Ve kemānkeş kurulan yayı pek çekmek ma'nāsındadır; yukālu: مَلَأَهُ تَمْلِئَةً فَاْمْتَلَأَ [et-temellu'] [tefa'ul] vezninde) [imtilā'] ma'nāsındadır.

المِلْئَةُ [el-mil'et] Mīm'in kesriyle binā-i nev'edir ki hālet ve hey'et ma'nāsını mutazammındır, ondan doluş ile ta'bīr olunur; yukālu: إِنَّهُ لِحَسَنِ الْمِلْئَةِ لَا التَّمْلِئِ لِأَنَّ الْمَقْصُودَ الْهَيْئَةَ Mü'ellif bu ma'nāyı tekrār eylemiştir. Ve

مِلْءَةٌ [mil'et] Masdar olur, niteki zikr olundu. Ve tohme ve imtilā olup mi'de fāsīd olmak hāletine denir; yukālu: أَخَذَتْهُ الْمِلْءَةُ أَيَّ الْكَيْطَةِ

الْمَلْأَنُ [el-mel'ānu] [عَطْشَانُ] [a'tşān] vezninde) Sıfattır, dolu nesneye denir, mü'ennesinde مَلَأَى [mel'ā] denir عَطَشَى [a'tşā] vezninde ve مَلَأَنَةً [mel'ānet] denir سَكْرَانَةً [sekrānet] vezninde. Cem'i مِلْءٌ [mil'ā] gelir عِطَاشٌ [i'tāş] vezninde.

Şārih der ki bundan مَمْلُوءٌ [memlū'] sīgası nādirdir, bazen hemzesini vāv'a kalb ve idgāmla مَمْلُوءٌ [memlūvv] dahi derler.

المَلْءَةُ [el-mulā'et] (mīm'in zammı ve elif'in meddiyle) ve

المَلْءُ [el-mulā'] [عُرَابٌ] [gūrāb] vezninde) ve

المَلْءَةُ [el-mul'et] [مُتَعَةٌ] [mut'at] vezninde) İmtilā-ı mi'deden nāşī hādīs olan zükām 'illetine denir.

المَمْلُوءُ [el-memlū'] [مَفْعُولٌ] [mef'ul] vezninde) Zikr olunan zükām 'illetine uğra-

mış kişiye denir; yukālu: مَلِئَ فُلَانٌ عَلَى بِنَاءِ الْمُجْهُولِ وَمَلَأُ مَلْءَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ وَأَمْلَأَهُ اللهُ يَا نِي فَهُوَ مَمْلُوءٌ أَيَّ مَزْكُومٌ مِنَ الْإِمْتِلَاءِ وَهَذَا نَادِرٌ if'āl bābının ism-i mef'ulü kıyās üzere مَكْرَمٌ [mukrem] vezninde olmaktadır, lākin bu kıyāsa muhālif olarak vārid olmuştur, lākin sülāsiden husūsen mechūlden dahi vārid olmakla مَمْلُوءٌ [memlū'] onlardan ism-i mef'ul olur, bu sürette mü'ellifin kelāmında ıztrāb olduğu bī-irtiyābdır.

الإِمْلَاءُ [el-implā'] (hemzenin kesriyle) Bir kimseyi zikr olunan zükām 'illetine mübtelā kılmak ma'nāsındadır; yukālu: Ke-mā zükire. Ve yayı pek çekip doldurmak ma'nāsındadır; yukālu: أَمْلَأَ فِي قَوْسِهِ أَيَّ أَعْرَقَ فِي التَّرْعِ

الْمَمْلَأُ [el-mele'] [جَبَلٌ] [cebel] vezninde) Teşāvür ve meşveret ma'nāsındadır; imtilā', cemā'at mülābesesiyle bir kavmin 'ilye ve eşrāfına ya'nī kibārına ve ecille ve a'yānına ve vücūhuna itlāk olunur; mes'ul ve me'mūl olan ihsān ve ma'rūf ve rey ü tedbīr makūlesi hālātla memlū oldukları münāsebetiyle yāhūd 'azamet ve şān ve şevket ve hadem ve haşem ile 'uyūn u sudūr-ı nāsı doldurdukları 'alākasıyla itlāk olunmuştur. Ve

مَلَأٌ [mele'] Cemā'ata itlāk olunur. Ve hırs ve tama' ve zan ve gümān ma'nālarına isti'māl olunur. Ve vecāhet ve sikke-süret ve cem'iyet sāhibi gürūh-ı insāniye itlāk olunur. Ve hūy ve hulk ma'nāsına isti'māl olunur; havsala-i sirişt ü fitratta güyā ki memlū olduğuna mebnīdir. Cem'i مَمْلَأَةٌ [emlā'] gelir; خَبْرٌ [haber] ve أَخْبَارٌ [ahbār] gibi; ve minhu'l-hadīs: "أَيَّ أَحْسِنُوا أَمْلَاءَكُمْ" أَخْلَاقَكُمْ

المَلْءُ [el-Mulā'] [عُرَابٌ] vezninde) Sa'd b.

Ebi Vakḫāş radiyallāhu ‘anhu cenāblarının kılıcı ismidir.

المَلَاءَةُ [el-Mulā‘et] (mīm’in zammıyla عَجَالَةٌ [‘ucālet] vezninde) Sultānu’l-enbiyā‘ ‘aleyhi efdalu’t-tehāyā hazretlerinin Ummu’l-murteciz ile mükteniye olan ferresleri ismidir. Ve

مَلَاءَةٌ [mulā‘et] رَيْطَةٌ [reyṭat] ma‘nāsınadır ki hatunların büründükleri çardır, bir enden yā iki enden edip tamām-ı vücūdlarını bürüyüp örtünürler. Cem‘i مَلَاءٌ [mulā‘] gelir hā’sız.

المِلَاءُ [el-milā‘] كِتَابٌ [kitāb] vezninde) ve **الْأَمْلِيَاءُ** [el-emli‘ā] (hemzeteynle [eṣṣibā] vezninde) ve

المَلَاءَةُ [el-mule‘ā] كُبْرَاءٌ [kuberā] vezninde) Mütemevvil, kudret ve yesār ve servet sāhibleri agniyāya, ‘alā-kavlin حَسَنُ الْقَضَاءِ [ḥasenu’l-ḳaḏā]ya’nī hasbe’l-iktizā deyn ettikte dāyinlere ve sā‘ir tālib ve mütekādīlerine teḥīr ve taḩvīk eylemeyi deyn ve matlūblarını edā eder olan agniyāya itlāk olunur. Bunların müfredi مَلِيٌّ [melī]dir, gūyā ki her biri māl ile mel‘ānlardır; yukālu: هُوَ مَلِيٌّ أَي غَنِيٌّ مُتَمَوِّلٌ أَي حَسَنُ الْقَضَاءِ

المَلَاءَةُ [el-melā‘et] كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) ve

المَلَاءُ [el-melā‘] سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) ki bu İbn Kurā‘dan menkūldür, bir kimse melī‘ ya‘nī zikr olunan agniyādan olmak ma‘nāsınadır; yukālu: مَلَأَ الرَّجُلُ وَمَلَأُوْا مَلَاءَةً إِذَا صَارَ مَلِيًّا وَمَلَاءٌ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ وَالْخَامِسِ إِذَا صَارَ مَلِيًّا

الإِسْتِمْلَاءُ [el-istimlā‘] Bir kimse deynini zikr olunan agniyā zimmetinde kılmak ma‘nāsınadır, yukālu: إِسْتَمْلَأَ فِي الدَّيْنِ إِذَا جَعَلَ دَيْنَهُ فِي مَلَاءٍ

المَلَاءَةُ [el-mul‘et] مُتْعَةٌ [mut‘at] vezninde) Şol süstlük ve dolgunluk ‘arızasına denir ki deve kısmına ‘arız olur, seyr-i kesīr ‘akibinde vāfir müddet bağlanıp durmaktan nāşī hādis olur; kezālik at ve sā‘ir hayvānāta dahi ‘arız olur, zīrā aralıkta gezdirmeğe muhtācdır ki bağılı durmakla ayaklarına indirip ve mizāclarına şişkinlik tahaddüs eder; yukālu: بِالْبُعَيْرِ مَلَاءَةٌ أَي رَهْلٌ مِنْ طُولِ الْحَبْسِ بَعْدَ السَّيْرِ

المُمَالَةُ [el-mumāle‘et] مُفَاعَلَةٌ [mufā‘alet] vezninde) Mu‘āvenet ve müzāheret ma‘nāsınadır; yukālu: مَالًا مُمَالَةً إِذَا سَاعَدَهُ وَشَايَعَهُ

التَّمَالُؤُ [et-temālu] تَفَاعُلٌ [tefā‘ul] vezninde) Birikmek, ictimā‘ ma‘nāsınadır; yukālu: تَمَالَأَ الْقَوْمُ عَلَيْهِ إِذَا اجْتَمَعُوا

المِلْءُ [el-mil‘] (mīm’in kesriyle) Dolu kabın aldığı mikdāra denir ki dolusu ta‘bīr olunur; tesniyesinde مِلْءَيْنِ [mil‘eyn] ve cem‘inde اَمْلَاءٌ [emlā] denir; meselā: أَعْطَاهُ مِلْءَ الْإِنَاءِ derler; “Ona şu kabın dolusunu ver” demektir ve مِلْءِيهِ [mil‘eyhi] derler, “iki dolusunu” ve ثَلَاثَةٌ اَمْلَائِيهِ [şelāsete emlā‘ihi] derler, “üç dolusunu ver” demektir.

المُمْلِيُّ [el-mumli‘] مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Şol dişi koyuna denir ki karnı su ile yāhūd döl yatağı ta‘bīr olunan deriler ile dolu ve şişkin olmakla görenler gebe kıyās eyleye.

[م ن أ]

المَمْنِيَّةُ [el-menī‘et] فَعِيلَةٌ [fa‘īlet] vezninde) Şol deriye denir ki ibtidā dibāgat olunmuş ola ki henüz hām ve nātamām olur, zīrā debbāg deriyi üç mer-tebe dibāgat eder: İbtidā-i emrde dibāgat

olunana مَنِيبَةٌ [menī'et] denir, ikinci def'a dibāgat olunana أَفِيْقٌ [efīk] denir; ba' dehu kemālini bulmakla أَدِيْمٌ [edīm] denir ki meşin yā sahtiyān yā gōn olacaktır. Ve

مَنِيبَةٌ [menī'et] Dibāgat olunacak mevzi'e denir, مَدْبَعَةٌ [medba'at] ma'nāsına ki dibāgat-hāne ta'bir olunur. Ebū 'Alī el-Fārisī işbu مَنِيبَةٌ [menī'et] lafzını نِيَاءٌ [nī'] mād-desinden me'hūz مَفْعَلَةٌ [mef'ilet] tir dedi, lākin bu kavlini zikri ātī بِمَنْأ - مَنَأٌ mād-desi ibā eder. Ve

نِيَاءٌ [nī'] Çiğ ete denir.

مَرْزَعَةٌ [mezra'at] مَرْزَعَةٌ [el-memne'et] (el-memne'et) vezninde) Toprağı siyāh yere denir, arz-ı sevda' ma'nāsına.

الْمَنْءُ [el-men'] (mīm'in fethi ve nūn'un sükūnuyla) Deriyi debbāg enbāşteye ıslatıp basmak ma'nāsınadır; yukālu: مَنَأَ الْجِلْدَ مَنَأًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا نَقَعَهُ فِي الدِّبَاغِ

[م و ا]

الْمَوَاءُ [el-mu'ā'] (mīm'in zammı ve hemzeteynle) غُرَابٌ [gūrāb] vezninde) Kedi mavlamak ma'nāsınadır; yukālu: مَاءَ السِّنْوَرِ يَمْوَأُ مَوَاءً إِذَا صَاحَ

مَعُوْعٌ [el-me'ū'] (mīm'in fethiyle) مَعُوْعٌ [me'ū'] vezninde) Çok mavlayan kediye denir. Şārih der ki işbu مَعُوْعٌ [me'ū'] kelimesi ism-i mef'ul 'unvānında vārid olan şevāzdandır.

الْمَائِيَّةُ [el-mā'i'et] (hemzeteynle) ve

الْمَائِيَّةُ [el-mā'iyyet] (yā'nın teşdidiyle ve tahfifi dahi cā'izdir) Kediye itlāk olunur, سِنْوَرٌ [sinnev'r] ma'nāsınadır.

الْإِمْوَاءُ [el-imvā'] (hemzenin kesriyle) Kedi gibi mavlamak ma'nāsınadır; yukālu: الرَّجُلُ إِذَا صَاحَ صِيْحَ السِّنْوَرِ

FASLU'N-NŪN

(فَضْلُ التُّونِ)

[ن ا ن ا]

الزَّلْزَلَةُ [en-ne'ne'et] زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Bir kimsenin gıdāsını hūb eylemek; ya'nī dā'imā ona hoş ve latīf agdiye yedirmek ma'nāsınadır; yukālu: نَأْنَأُهُ نَأْنَأَةً إِذَا أَحْسَنَ غَدَاءَهُ Ve bir kimseyi bir nesneden keff ve men'e eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَأْنَأُهُ نَأْنَأً فِي الرَّأْيِ إِذَا ضَعُفَ فِيهِ Ve bir nesneden 'āciz ve kāsır olmak ma'nāsınadır; yukālu: نَأْنَأُهُ إِذَا قَصُرَ وَعَجَزَ عَنْهُ

التَّنَائُزُ [et-tene'nu'] تَزَلُّزٌ [tezelzul] vezninde) Bu dahi süst ve za'if olmak ve 'āciz ve kāsır olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَنَائُزًا تَنَائُزًا عَنَّهُ إِذَا ضَعُفَ الرَّجُلُ فِي الرَّأْيِ إِذَا ضَعُفَ عَجَزَ وَقَصُرَ

الْمُنَائِيَّةُ [el-munā'iet] مُنَاعِلَةٌ [mufā'let] vezninde) Bu dahi za'if ve gevşek olmak ma'nāsınadır; Mü'ellif bunu gerçi نَأْنَأُ فِي نَأْنَأَةٍ وَمُنَائِيَّةٌ 'ibāretiyle masdar-ı sānī olmak üzere resm edip lākin iktifāya haml ile ifrāz olundu, ancak bu makūle hilāf-ı kıyās üzere masdār vukū'u sonradan melhūz olduğundan yine masdar-ı sānī olmak gālibdir, meselā if'āl bābından أَدَى [āzā] mād-desinin masdārı إِذَاءٌ [izā'] ve tef'ilden قَبِلَ [qabbele] mād-desinin masdārı تَقَبَّلَ [teqabbul] geldiği gibi.

التَّنَائِيَّةُ [en-ne'ne'] فَدْفَدٌ [fedfed] vezninde) Hadeka-i çeşmini çarh gibi çok döndüren kişiye denir. Ve korkak ve 'āciz ve kāsır kişiye denir.

السَّلْسَالُ [en-ne'nā'] سَلْسَالٌ [selsāl] vezninde)

ve

التَّوْنُوءُ [en-nu>nū] [عُضْفُورٌ] [ʿuṣfūr] vezninde) ve

الْمُنَاتَا [el-muneʿne] [مُعْنَعُنٌ] [muʿanʿan] vezninde) Bunlar da elinden iş gelmeyen korkak ve ʿaciz ve kāsır kimseye denir.

[ن ب أ]

النَّبَأُ [en-nebeʿ] (nūn'un ve bā'nın fethiyle) Haber ve peyām ma'nāsınadır. Cem'i أَنَبَاءٌ [enbā] gelir; خَبَرَ [ḫaber] ve أَخْبَرَ [aḫbār] gibi; tekülü: أَنَابِي نَبَأٌ أَي خَبَرَ

الإِنْبَاءُ [el-inbā] (hemzenin kesriyle) Haber vermek ma'nāsınadır; yukālu: أَنَبَاهُ إِيَّاهُ وَبِهِ أَي أَنَبَاهُ Ve ok nişanı ne yarıp koparmak ve ne ötesine işleyip geçmek ma'nāsınadır; yukālu: رَمَى السَّهْمَ فَأَنَبَأَ أَي لَمْ يَشْرَمْ وَلَمْ يَحْدُشْ Zāhiren mu'tel olan نُبُوٌّ [nubuvv] māddesinde lügattir.

التَّنْبِئَةُ [et-tenbiʿet] [تَكْمِيلَةٌ] [tekmilet] vezninde) ve

التَّنْبِئَةُ [et-tenbiʿ] [تَكْمِيلٌ] [tekmi] vezninde) Bu dahi haber vermek ma'nāsınadır; yukālu: تَنَبَّأَهُ تَنْبِئَةً وَتَنْبِئًا بِمَعْنَى أَنَبَاهُ

Müellif burada نَبَأٌ [nebeʿ] māddesini خَبَرَ [ḫaber] ve أَخْبَرَ [aḫbār] māddesini نَبَأٌ [nebeʿ] ile ta'rif eyledi, lākin *Başā'ir*'de beyânına göre نَبَأٌ [nebeʿ] fi'l-asl şol haberdir ki fā'ide-i ʿazîme sâhibi olup ve kendisiyle ʿilm yâhüd galebe-i zan hâsıl ola. İşbu eşyâ-ı selâse mefhûmunun erkânlarıdır, pes نَبَأٌ [nebeʿ] itlāk olunan haberin hakkı şā'ibe-i kizbden muʿarrā olmaktır, tevâtür ve haber-i ilâhî ve haber-i nebevî gibi. Ve نَبَأٌ [nebeʿ] vech-i mezkûr üzere haber ma'nāsını mutazammın olduğu için ma'nāsını mutazammın olduğu için

كَذَا derler; أَغْلَمَتْهُ ma'nāsına.

الإِسْتِنبَاءُ [el-istinbā] Haber soruşturmak ve haber araştırmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَبْنَا النَّبَأَ أَي بَحَثَ عَنْهُ

الْمُنَابَاةُ [el-munābeʿet] [مُفَاعَلَةٌ] [mufāʿalet] vezninde) Haberleşmek ma'nāsınadır ki iki kimse birbirine haber vermekten ʿibârettir; yukālu: نَابَاهُ مُنَابَاةً أَي أَنَبَأَ كُلُّ مِنْهُمَا صَاحِبُهُ Ve bir kavmin civārını terkle onlardan müfārat ve mübāʿadet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَابَأَ الْقَوْمَ إِذَا تَرَكَ جَوَارَهُمْ وَتَبَاعَدَ مِنْهُمْ

النَّبِيَّةُ [en-nebī] (hemze ile أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Peygamber ma'nāsınadır ki muhbir-ʿanillāhi taʿālā olan zāt-ı şerīftir. Bunda muhtār olan hemzesiz olmaktır. Cem'i أَنَبِيَاءٌ [enbiyā] gelir أَنَصَبَاءُ [anṣibā] vezninde ve نُبَاءٌ [nubeʿā] gelir كُرَمَاءُ [kuremā] vezninde ve نَبِيُونٌ [nebīūn] gelir ki cem-i müzekker-i sālimdır.

Şārih der ki نَبِيٌّ [nebī] kelimesi faʿil bi-ma'nā müf'ildir, نَذِيرٌ [nezīr] مُؤَلِّمٌ [muʿlīm] ma'nāsına ve أَلِيمٌ [elīm] ma'nāsına olduğu gibi. Ve ehl-i Mekke'den mā-ʿadā ʿArab, hemzenin terkiyle istiʿmāl ederler; ya'nî asl, mehmûz iken terk ederler. Ve ʿinde'l-baʿz ʾirṭifāʿ [irṭifāʿ] ma'nāsına olan نَبَاوَةٌ [nebāwet] ten me'hûzdur. Ve Rāğib'in *Müfredāt*'ta beyânına göre bi-gayri hemzetin نَبِيٌّ [nebiyy] mehmûzundan eblagdır. Hattâ *Nihāye*'de bu resme mersümdür ki ve fi'l-hadīs: ”أَنَّ رَجُلًا قَالَ لَهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: يَا نَبِيَّ” Vech-i mezkûr üzere ehl-i Mekke hemze ile telaffuz eylediklerinden, recül-i merkûm dahi ona riʿāyetle öylece telaffuz eyledi, niteki دُرِّيَّةٌ [zurriyyet] ve بَرِّيَّةٌ [berriyyet] ve

حَابِيَّة [hābiyet] kelimelerinde dahi hemze-yi terk eylediler, lākin asl Kureyş lügati hemzesizdir, niteki ‘an-karīb mü‘ellif dahi zikr eder. İntehā.

النَّبُوَّة [en-nubū‘et] (zammeteynle) Ondan ismdir, peygamberlik ma‘nāsınadır.

التَّنْبُؤُ [et-tenebbu‘] (تَفَعُّلٌ [tefa‘ul] vezninde) Nübüvvet-i kāzibe iddi‘ā eylemek ma‘nāsınadır; Museylime-i Kezzāb’ın iddi‘āsı gibi; yukālu: تَنَبَّأَ الرَّجُلُ إِذَا ادَّعَى النَّبُوَّةَ

الْمُتَنَبِّئُ [el-mutenebbi‘] Ondan ism-i fā‘ildir, nübüvvet-i kāzibe müdde‘isi olana denir, niteki şā‘ir-i meşhūr sāhib-i dīvān Ebu’l-Ṭayyib Aḥmed b. el-Ḥuseyn el-Kindī, arz-ı Semāve’de Benī Kelb kabilesine varıp ibtidā nesebi, İmām Ḥasan radiyallāhu ‘anhu silsilesinden olduğunu da‘vā edip ba‘dehu nübüvvet iddi‘āsına düşmekle Mutenebbī ıtlāk eylediler. Ba‘dehu Dimaşq-ı Şām’da bu kabāhatine cemm-i gafir şehādet etmeleriyle ahz ve bir müddet habs olunduktan sonra tā‘ib ve müs-tagfir olmakla ıtlāk olunmuştur.

النَّبْءُ [en-neb‘] (nūn’un fethi ve bā’nın sükūnuyla) ve

النَّبُوَّةُ [en-nubū‘] (فَعُولٌ [fu‘ūd] vezninde) Yüksek olmak ve yükselmek, ‘ulüvv ve irtifā‘ ma‘nāsınadır; yukālu: نَبَأَ الشَّيْءُ نَبَأً وَنُبُوءًا مِنْ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا اذْتَفَعَ üzere nāgehānī çıkagelmek ma‘nāsınadır; yukālu: نَبَأَ عَلَى الْقَوْمِ إِذَا طَلَعَ عَلَيْهِمْ Ve bir vilāyetten çıkıp āher vilāyete varmak ma‘nāsınadır; yukālu: نَبَأَ مِنْ أَرْضٍ إِلَى أَرْضٍ Bu ma‘nāya mebnī olmak üzere bir A‘rābī, Resūl-i ekrem sallallāhu ‘aleyhi ve sellem hazretlerine “يا نَبِيَّ اللَّهِ” dedi (hemze ile) ki murādı, “Mekke’den Medīne’ye hāric olan zāt” demektir.

Hazret-i Resūlullāh, mezbūrun bu ta‘bīrini inkār edip “لَا تَنْبِرُ بِاسْمِي فَإِنَّمَا أَنَا نَبِيُّ اللَّهِ” bu-yurdular ki bilā-hemze teşdīd iledir. لَا تَنْبِرُ [lā tenbir] kelimesi, نَبِرُ [nebr]den nehy-i hāzırdr ve نَبِرُ [nebr] bir harfī mehmūz eylemek ma‘nāsına olmakla “Benim ismim menziline olan نَبِيٌّ [nebiyy] lafzını hemze ile tekellüm eyleme!” demek olur.

Şārih der ki gerçı A‘rābīnin murādı yine peygamber demek idi, lākin Kureyş lügatinden olmadığı için inkār buyurulmuştur. İntehā.

نَبْءٌ [en-neb‘] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) نَبْءٌ [neb‘] kelimesinden fa‘ıldır, niteki zikr olundu. Ve

نَبِيٌّ [nebī‘] Açık ve cādde yola denir ki şāh-rāh ta‘bīr olunur. Ve şol mürtefi‘ yere denir ki düz olmayıp çakır çukur ve eğri büğrü ola; ve minhu’l-hadīs: “لَا تُصَلُّوا عَلَيَّ” النَّبِيُّ “أَيُّ الْمَكَانِ الْمُرْتَفِعِ الْمُحْدَوْدَبِ

النَّابِئُ [en-nābi‘] (نَاصِرٌ [nāşir] vezninde) Bu dahi düz olmayıp aşağılı yüksekli mürtefi‘ yere denir.

النَّبَاةُ [en-neb‘et] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Yapça sese denir, savt-ı hafī ma‘nāsına, ‘alā-kavlin köpek āvāzına denir.

النَّبْءُ [en-neb‘] (nūn’un fethi ve bā’nın sükūnuyla) Yapça seslenmek yāhūd köpek ürümek ma‘nāsınadır; yukālu: نَبَأَ نَبَأً مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ أَيُّ صَاتَ حَفِيًّا أَوْ هُوَ صَوْتُ الْكِلَابِ

النَّبِيَاءُ [en-Nubey‘et] (nūn’un zammıyla جُهَيْنَةٌ [cuheyne] vezninde) İbnu’l-Esved el-Uzrī ismidir. Ve

نُبَيْيَةٌ [nubey‘et] نُبُوءَةٌ [nubuvvet]in musaggarıdır; ve minhu kavlu’l-‘Arab: كَانَتْ نُبَيْيَةٌ: تَاسِغِرِي تَاحْكِيرِ فِيهِمْ تَاسِغِرِي تَاحْكِيرِ فِيهِمْ

النَّبِيِّ [en-nubeyyi‘] (نُبَيْيٌ [nubeyyi‘] vezninde)

de) Bu dahi kelime-i tasgirdir ki نَبِيٌّ [nebī] kelimesinden musaggardır; peygâmbercik demektir ki tahkîre mebnîdir; ve minhu kavlu'l-^cArab: كَانُ مُسَيَّلِمَةً نَبِيٍّ سَوْءٌ Bünye-i tasgîri vech-i mezkûr üzere binâ eylemek, نَبِيٌّ [nebī] lafzını, كُرْمَاءُ [kuremā] vezninde نُبَاءُ [nube'ā] üzere cem'lendiren mezhebe göredir, zîrâ bu sûrette tasgîri hemze ile olur; fe-ammâ أَنْبِيَاءُ [enbiyā] üzere cem'lendiren mezhebe göre tasgîri نُبَيْ [nubeyy] olur hemzesiz; ya'nî cem'de hemzeyi iltizâm eden, tasgîrde dahi iltizâm eder ve cem'de terk eden, tasgîrde dahi terk eder. Cevherî, 'ale'l-ıtlāk zikr eylemekle hatâ eylemiştir.

Şârih der ki Cevherî yalnız mehmûzun tasgîrine ta'arruz eylemekle hatâdan mahfuzdur. İntehâ.

[ن ت أ]

النُّثَاءُ [en-net] (nûn'un fethi ve tā-yı fevkiyenin sükûnuyla) ve

النُّثُوَّةُ [en-nutū] (فُعُودٌ [ku'ūd] vezninde) Bir kimse yukarı domalıp şişip kalkmak ma'nâsınadır ki tümmek ve sövelmek ve domalmak ta'bîr olunur, bedende çıkan sivilce ve çıban ve yerden henüz toprağı silkip çıkmak üzere olan nebât gibi; yukâlu: نَتَأُ الشَّيْءُ نَتْأً وَنُثُوًّا إِذَا انْتَبَرَ وَانْتَفَخَ وَارْتَفَعَ Ve bir kimse üzere ansızın çıkagelmek ma'nâsınadır; yukâlu: نَتَأُ عَلَى الْقَوْمِ إِذَا طَلَعَ عَلَيْهِمْ Ve yara şişip kabarmak ma'nâsınadır; yukâlu: نَتَأَتْ الْفَرْحَةُ إِذَا وَرَمَتْ bâlig olmak ma'nâsınadır; yukâlu: نَتَأَتْ الْجَارِيَةُ إِذَا بَلَغَتْ hurûc eylemek ma'nâsınadır; şöyle ki henüz o mevzi'den munfasıl olmamış ola ki henüz kabarıp kalkmış ola, küçük kız memesi gibi; yukâlu: نَتَأُ الشَّيْءُ إِذَا خَرَجَ مِنْ مَوْضِعِهِ

مِنْ غَيْرِ أَنْ يَبِينَ أَيُّ يَنْفَصِلَ

الْإِنْتِئَاءُ [el-intitā] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Bu dahi bir nesne tümüp domalmak ma'nâsınadır; yukâlu: إِنْتَأَ الشَّيْءُ أَيُّ انْبَرَى وَارْتَفَعَ

النُّثَاءُ [en-Nute'et] (nûn'un zammıyla [humezet] vezninde) Benî 'Umeyle yurdunda bir su adıdır, 'alâ-kavlin Benî 'Uṭārid cem'atine mahsûs bir hurmâlık ismidir.

[ن ح أ]

النُّنْحُ [en-nec] (nûn'un fethi ve cîm'in sükûnuyla) Göz değirmek ma'nâsınadır ki ekserî mādde-i kāmileyeye isâbet eder; yukâlu: نَجَّاهُ نَجًّا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا أَصَابَهُ بِالْعَيْنِ **الْإِنْتِجَاءُ** [el-inticā] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) ve

النُّنْجُو [et-teneccu] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) **إِنْتَجَاهُ** [nec] ma'nâsınadır; yukâlu: وَنَتَجَاهُ بِمَعْنَى نَجَّاهُ

النُّجُو [en-necu] (نُدُسٌ [nedus] vezninde) ve **النُّجُوءُ** [en-necū] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) ve

النُّجِيُّ [en-neci] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve **النُّجِيَّةُ** [en-necī] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Göz değen bed-nazar kişiye denir; yukâlu: نَجُّو الْعَيْنِ وَنُجُوءُهَا وَنَجِيَّتُهَا أَيُّ خَبِيْثُ الْعَيْنِ شَدِيدُ الْإِصَابَةِ بِهَا

النُّجَاءُ [en-nec'et] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Sâ'ilin gördüğü nesneye ta'alluk eden iştihâ ve şehvetine denir ki ona şiddet-i nazarı müstelzimdir; ve minhu'l-hadîs: "رَدُّوْا نَجَّاءَ السَّائِلِ بِاللُّقْمَةِ" أَيُّ شَهْوَتُهُ

[ن د أ]

النُّدَاءُ [en-ned] (nûn'un fethi ve dâl'in sükûnuyla) Bir nesneyi kerîh görüp iğ-

renmek ma'nāsınadır; yukālu: نَدَّى الشَّيْءَ إِذَا كَرِهَهُ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا كَرِهَهُ Ve 'inde'l-ba'z bu ma'nāda نَدَّى [nedʔ] kelimesi, بَدَّى [bezʔ] lafzından muharreftir ki bā-yı muvahhede ve zāl-ı mu'ceme iledir. Cevherī bu bābda vehm eylemiştir, lākin bu قِيلَ [kīle] kelāmına mebnī olmakla Cevherī vehm-den masündür. Ve

نَدَّى [nedʔ] Et ve ekmek makülesini pişmek için āteş koruna ilkā eylemek yāhūd āteşe gömmek ma'nāsınadır; yukālu: نَدَّى اللَّحْمَ إِذَا كَرِهَهُ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا كَرِهَهُ Ve korkutmak ve korku vermek ma'nāsınadır; yukālu: نَدَّى إِذَا ضَرَبَ إِذَا خَوْفَهُ وَذَعْرَهُ Ve bir nesneyi yere vurmak ma'nāsınadır; yukālu: نَدَّى إِذَا طَلَعَ بِهَ الْأَرْضِ Ve bir nesne üzere nāgehānī çıkagelmek ma'nāsınadır; yukālu: نَدَّى عَلَيْهِمْ إِذَا طَلَعَ Ve külbastı yā poğaçaya yapmak ma'nāsınadır; yukālu: نَدَّى الْمَلَّةَ إِذَا عَمِلَهَا

النَّدَاءُ [en-nedʔet] (nūn'un fethi ve zammı ve dāl'in sükūnuyla) Māl-ı kesire denir. Ve 'alāyim-i semāviyye galatı eleğimsağma ta'bīr olunan dā'ire-i hevā'iyyeye denir. Ve akşamdan mukaddemce güneş gurūbuna kadar yāhūd fecrden şemsin tulū'una kadar sehāb-ı ufka olan kırmızılığa denir. Ve güneş ve ay ağıllarına denir. Ve

نُدَّأَ [nudʔet] (nūn'un zammıyla) Lahmde olan şol ince ve ak tarıkaya denir ki sinirden tel tel uzun uzun olup lahmin levnine muhālif olur. Ve at kısmının göbeğinden yukarı ellerine karīb olan 'uzvuna denir. Ve دُرَجَةٌ [durcet] ma'nāsınadır. Ve دُرَجَةٌ [durcet] dāl'in zammıyla şol paçavradan dürtülmüş kundaktır ki kaçan veledi helāk olmuş nākaya bir āher nākanın veledini yakıp emzirtmek murād eyleseler,

o nākanın gözlerini ve burnunu bend eyledikten sonra fercine o kundağı idhāl ve birkaç gün o hāl üzere terk ü ihmāl ederler. Pes onu doğurucu nāka burusu gibi buru tutar. Ondan sonra yüzünden o bağı çözüp ve fercinden o kundağı çıkarırlar. O esnāda o veledi getirip arz ederler, şimdi doğmuş veledi zannıyla emzirmeğe başlayıp min-ba'd ona meyl ve hanīn eder. Ve

نُدَّأَ [nudʔet] Bölük bölük nebāt kıt'alarından bir kıt'aya denir. Cem'i نُدَّأَ [nudeʔ] gelir nūn'un zammı ve dāl'in fethiyle.

النُّدَّةُ [en-nudeʔet] (nūn'un zammıyla هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) نُدَّأَ [nudʔet] ile ma'nā-yı ahīrde mürādiftir.

النَّدِيءُ [en-nediʔ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Eleğimsağmaya denir, kavs-ı kuzah ma'nāsına. Ve güneş gurūbuna kadar 'alā-kavlin tulū'una kadar sehāb-ı ufka olan kızılığa denir.

النُّودَاءُ [en-nevdeʔet] (حَوْقَلَةٌ [havkalet] vezninde) Yelmek ma'nāsınadır; yukālu: نُودَأَ الْبَعِيرُ نُودَاءً إِذَا عَدَا

[ن ز أ]

النَّزِيءُ [en-nezʔ] (nūn'un fethi ve zā-yı mu'cemenin sükūnuyla) Şerr ü fitne ilkāsıyla miyāne-i nāsı fesād ve ihtilāla vermek ve birbirine düşürmek ma'nāsınadır; yukālu: نَزَّى بَيْنَ الْقَوْمِ نَزْأً مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا حَرَّشَ وَأَفْسَدَ Ve bir nesne üzere hamle ve hücum eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَزَّى عَلَيْهِمْ إِذَا نَزَّى بَيْنَ الْقَوْمِ نَزْأً مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا حَرَّشَ وَأَفْسَدَ Ve bir kimseyi bir nesne yā bir fi'l üzere haml ve sevk edip ona bā'is olmak ma'nāsınadır; yukālu: نَزَّى فُلَانًا عَلَيْهِ أَيَّ حَمَلَةٍ Ve bir kimseyi bir nesneden redd ve sarf eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَزَّى عَنْ كَذَا أَيَّ رَدَّهُ Ve bir nesneye pek harīs ve düşkün

olmak ma'nāsınadır; ve minhu'l-meselu: "إِنَّكَ لَا تَدْرِي عَلَامَ يُنْزَأُ هَرْمُكَ" أَي بِمَ يُوَلِّغُ عَقْلَكَ "Bir kimse fi'l-asl bir haslet üzere olup ondan televvün ve tahavvül eyledikte sen ona tafriz tarikiyle kendi nefesine hitab ederek mesel-i mezbürü irad edersin; hāsıl-ı ma'nā "Behey yādigār, nefis ve 'aklın ne şey'e mā'il ve ne şiveye haris ve mütehālik olup ve olacağını sen de bilmiyorsun, tarika-i vāhide üzere sābit olmayıp bülbül gibi daldan dala konup nakş-ı bukalemün-sıfat her bār rengden renge girmektesin!" demektir. Kelām-ı mezbürda vāki' يُنْزَأُ kelimesi mechül bünyesiyledir.

Ve şārihin beyānına göre هَرْمٌ [herim] nefis ve 'akl ma'nāsınadır ve عَلَامٌ [alāme] kelimesinde mīm-i meftūha, mā-i istifhāmiyyeden muhaffeftir, ilā-me [ilā-me] ve بِمَ [bi-me] kelimeleri dahi öylecedir. Ve Emsāl-i Meydānī beyānına göre mesel-i mezbūr, bir kimse pīr ve sāl-horde olup 'ateh 'urūduyla kendiden şütür ü gürbe vaz' ve hareket ve herze ve hezeyān-ı kelimāt sudūr ettikte darb olunur.

الْمَنْزُوءُ [el-menzū'] (ism-i mef'ul bünyesiyle) Bir nesneye be-gāyet dūşkūn, haris olan kişiye denir; yukālu: هُوَ مَنْزُوءٌ بِهِ أَي مَوْلَعٌ

[ن س أ]

النَّسَاءُ [en-nes'] (nūn'un fethi ve sīn'in sükūnuyla) Zecr ve 'unfla davar sürmek ma'nāsınadır; yukālu: نَسَأَ الدَّابَّةَ نَسْأً مِّنَ الْبَابِ نَسَأَ الدَّابَّةَ نَسْأً مِّنَ الْبَابِ Ve bir nesneyi te'hīr eylemek ma'nāsınadır, bunun masdarı مَنْسَأَةٌ [mense'et] dahi gelir; yukālu: نَسَأَ الشَّيْءَ نَسْأً Ve bir nesneyi gözetip hıfz ve hirāset eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَسَأَهُ أَي كَلَأَهُ Ve deveyi havuza varmak-

tan men' ve def' eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَسَأَ الْبَعِيرَ إِذَا دَفَعَهُ عَنِ الْحَوْضِ Ve bir nesneyi bir şey'e katıp karıştırmak ma'nāsınadır; yukālu: نَسَأَ اللَّبَنَ بِالْمَاءِ إِذَا خَلَطَهُ بِهِ Ve āhū, yavrusunu doğurduktan sonra yalamak ma'nāsınadır; yukālu: نَسَأَتِ الطَّيْبِيَّةُ نَسَأَتْ نَسْءً [nes'] Ve bir kimseye نَسَأَ [nes'] ya'nī müzīl-i 'akl olan şarāb yāhūd duru süt içirmek ma'nāsınadır; yukālu: نَسَأَ فُلَانًا Ve devenin susuzluk günlerini ziyāde eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَسَأَ فِي ظِمْمٍ الْإِبِلَ إِذَا زَادَ يَوْمًا أَوْ يَوْمَيْنِ أَوْ أَكْثَرَ mevāşī tüyü kırkılıp yāhūd döküldükten sonra yeniden tüyünü düzüp semirmeye başlamak ma'nāsınadır; yukālu: نَسَأَتِ الْمَاشِيَةُ أَي بَدَأَ سِمْنُهَا وَنَبَاتٌ وَرَبَّهَا بَعْدَ تَسَاقُطِهِ Ve bir nesneyi veresiye satmak ma'nāsınadır; tekūlu: أَخْرَجَ نَسَأَتُهُ الْبَيْعَ أَي بَعَثَهُ بِأَخْرَجَ [eḥarat] lafzı fetehtir. Ve hatunun hayzı vakt-i mu'tādından müte'ahhir olmakla hamli me'mūl olmak ma'nāsınadır; yukālu: نُسِئْتُ الْمَرْأَةُ عَلَى الْبِنَاءِ لِلْمَجْهُولِ إِذَا تَأَخَّرَ [حَيْضُهَا] عَنَ وَقْتِهِ فَرَجِي أَنَّهَا حَيْضِي

التَّنْسِيَةُ [et-tensi'et] (tekmlit) vezninde) Zecr ve 'unfla davar sürmek ma'nāsınadır; yukālu: نَسَأَ الدَّابَّةَ تَنْسِيَةً إِذَا سَاقَهَا وَزَجَرَهَا **الْإِنْسَاءُ** [el-insā'] (hemzenin kesriyle) Te'hīr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَنْسَأَ الشَّيْءَ إِذَا أَخْرَجَ أَنْسَأَتُهُ أَي بَعَثَهُ بِنُسَاءٍ **النُّسَاءُ** [en-nus'et] (nūn'un zammı ve sīn'in sükūnuyla) ve

النَّسِيَةُ [en-nes'et] (fa'ilet) vezninde) Te'hīr ma'nāsına isimlerdir, ba'dehu bir nesnenin pahasını te'hīr eylemekte isti'māl olunmuştur ki veresiye ta'bīr olunur; tekūlu: بَعَثَهُ بِنُسَاءٍ وَبِنَسِيَةٍ أَي بِأَخْرَجَ

النَّسِيءُ [en-nesīʔ] (فَعِيلٌ [faʿīl] vezninde) İsmdir ki teʿhîr olunan şey'e denir. وَالتَّسْيِءُ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى ﴿إِنَّمَا التَّسْيِءُ زِيَادَةٌ فِي الْكُفْرِ﴾ الْآيَةُ، شَهْرٌ كَانَتْ تُؤَخَّرُهُ الْعَرَبُ فِي الْجَاهِلِيَّةِ فَتَهَى اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ عَنْهُ Yaʿnī āyet-i merkūmede **نَسِيءٌ** [nesīʔ] ʿArabların Cāhiliyyet zamānında eşhūr-i hūrūmden hūrmetini, şehri-āhere teʿhîr eyledikleri aydan ʿibārettir. Eşhūr-i hurum ki dōrt ay olacaktır, biri ferddir ki māh-ı recebdir ve üçü serd yaʿnī mütevālīdir ki zülkaʿde ve zilhicce ve muharremdir. Vakt-i Cāhiliyyet'te ekser-i maʿāşları nehb ü gāret cihetiyle olmakla meselā muhārebe hengāmında receb hulūl eylese, helāl edip hūrmetini şaʿbāna teʿhîr; kezālik muharremde iktizā eylese, safere tahvīl eylemeleriyle eşhūr-i hūrūm husūsunu terk ve ilgā ve mücerred ʿaded itibār ederler idi. Ve ziyāde-i küfr olması, Hazret-i Hāḡḡ'ın harām eylediğini tahlīl ve helāl eylediğini tahrīm eylediklerine mebnīdir.

Müʿellif *Başāʾir*'de dedi ki **نَسِيءٌ** [nesīʔ] kelimesi, faʿīl bi-maʿnā mefʿūldür, teʿhîr maʿnāsından meʿhūzdur ki muʾahhar kılmın nesne demektir; yukālu: نَسَأَ الشَّيْءَ أَيَّ أَحْرَ فَهُوَ مَنَسُوءٌ ثُمَّ تَحَوَّلَ مَنَسُوءٌ إِلَى نَسِيءٍ كَمَا يُحَوَّلُ مَقْتُولٌ إِلَى قَتِيلٍ Ve İmām Ferrā kavli üzere **نَسِيءٌ** [nesīʔ] masdardır, teʿhîr eylemek maʿnāsınadır ve Ezherī kavlince **إِنْسَاءٌ** [insāʔ] maʿnāsına ismdir, masdar-ı hakīki mevziʿine vazʿ olunmuştur. İntehā. Ve

نَسِيءٌ [nesīʔ] Suyu gālib duruca süte denir.

الإِسْتِنْسَاءُ [el-istinsāʔ] Dāyinden bir müdde-te kadar matlūbunu teʿhîr eylemeyi recā ile istihāl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: **إِسْتِنْسَأَهُ أَيَّ سَأَلَهُ أَنْ يُنْسِئَهُ دَيْنَهُ** Bu sürette bir nesneyi veresiye istemekte dahi istiʿmāl olunur.

الْمُنْسَاءُ [el-minseʔet] (مَكْنَسَةٌ [mikneset] vezninde) Ve

الْمُنْسَاءُ [el-menseʔet] مَرْتَبَةٌ [mertebet] vezninde) Ve bunlarda hemzenin terki dahi lügattir; deġneġe denir, ʿasā maʿnāsına, onunla davar nesʔ ve sevk olunduġu için; ve minhu kavluhu taʿālā: **تَأْكُلُ مِنْسَاءَةً** الْآيَةُ، Ve İmām Ferrā dedi ki āyet-i merkūmede vākī **مِنْسَاءَةٌ** [minseʔet] lafzında olan مِنْ [min] harf-i cerdir ve سَاءَةٌ [seʔet] kelimesi mecrūru olmak üzere munfasılan ketb olunmak dahi cāʾizdir, ZİRā سَاءَةٌ [seʔet] kelimesi, siye-i kavs maʿnāsına lügattir ve سِيئَةٌ [siyet] sīn'in kesri ve yā'nın tahfifiyle küşe-i kemāna denmekle maʿnā-yı şerīf ʿalā-vechi'l-istiʿāre **تَأْكُلُ مِنْ طَرَفِ عَصَاةٍ** demek olur, lākin Ferrā'nın bu kavli baʿd ve müteʿacreftir.

النَّسْءُ [en-nesʔ] (nūn'un fethi ve sīn'in sükūnuyla) ʿAklı izāle eden meşrūba denir. Ve suyu gālib duruca süte denir; yukālu: سَقَاهُ النَّسْءُ أَيَّ الشَّرَابِ الْمُرْبِلِ لِلْعَقْلِ وَكَذَا: كَيْفَ اللَّبَنِ الرَّيْقِيُّ الْكَثِيرُ الْمَاءِ كَالنَّسِيءِ Ve semizlik, ʿalā-kavlin semirmeġe başlamak maʿnāsına ism olur; yukālu: جَرَى النَّسْءُ فِي الدَّابَّةِ أَيَّ السَّمْنِ أَوْ بَدْوُهُ

نُسْءٌ [nesʔ] (nūn'un harekāt-ı selāsiyla) Hamli maznūn, ʿalā-kavlin hamli zāhir olan hatuna denir. Ve nūn'un fethiyle şol hatuna denir ki hayzı müddet-i muʿtādesinden teʿehhūr eylemekle hāmil olması meʾmūl ola. Cevherī vehmine mebnī **نَسِيءٌ** [nesīʔ] ʿunvāniyla ki **أَمِيرٌ** [emīr] veznindedir, sebt eylemiştir.

Şārih der ki kavli-i mezbūr İbn Manzūr'un ve sāʾirlerinin kavli olmakla Cevherī vāhim deġildir.

التَّسْوَةُ [en-nesūʔ] صَبُورٌ [şabūr] vezninde)

Bu dahi hamli maznūn olan hatuna denir; yukālu: امْرَأَةٌ نَسَاءٌ أَي الْمَطْنُونُ بِهَا الْحَمْلُ أَوْ التِّي حَمْلُهَا وَظَهَرَ حَمْلُهَا الْحَمْلُ

النِّسَاءُ [en-nisāʔ] (nūn'un kesriyle) Dā'imā nās ile ülfet ve ihtilāt üzere olan kişiye denir; ve minhu yukālu: هُوَ نِسَاءٌ نِسَاءً أَي حَدِيثُهُنَّ وَخَدْنُهُنَّ Ya'nī zen-dost olmakla her bār bānūlar ile ülfetkârdır.

النِّسَاءُ [en-nesāʔ] (seḥāb) [seḥāb] vezninde) 'Ömr uzun olmak, tül-ı 'ömr ve imtidād-ı hayāt ma'nāsınadır. Ve te'hīr ma'nāsına masdar olur; ma'nā-yı merkūm bundan me'hūzdur; yukālu: نَسَاءٌ عَنَّهُ دَيْنُهُ نِسَاءً أَي أَخْرَهُ

النَّاسِيُ [en-nāsiʔ] Semiz insān ve hayvāna denir; نَسِيٌّ [nesʔ] kelimesinden ism-i fā'ildir, niteki zikr olundu.

الْإِنْتِسَاءُ [el-intisāʔ] [ifti'āl] vezninde) Iraklaşmak ma'nāsınadır; yukālu: إِنْتَسَأَ الْبُعَيْرُ فِي الْمَرْعَى إِذَا تَبَاعَدَ

[ن ش أ]

النَّشَاءُ [en-neşāʔ] (nūn'un fethi ve şīn-i mu'cemenin sükūnuyla) ve

النُّشُوءُ [en-nuşūʔ] [ḡu'ūd] vezninde) ve

النِّسَاءُ [en-neşāʔ] (seḥāb) [seḥāb] vezninde) ve

النُّشَاءُ [en-neşāʔet] [ḡamzet] vezninde) ve

النِّسَاءُ [en-neşāʔet] (seḥābet) [seḥābet] vezninde) Yeniden peydā olup hayāt ve zindegānī bulmak ma'nāsınadır, gerek hayvān ve gerek nebāt ve eṣcār makūlesi olsun; yukālu: نَسَأَ الشَّيْءُ وَنَسُوَ نَسْأً وَنُسُوءًا وَنَشَأَ وَنَشَأَ وَنَشَأَ Ve tıfl-ı tāze büyüyüp kadd ve kâmet sâhibi civān olmak ma'nāsınadır ki gelip yetişmek ta'bīr olunur; yukālu: نَسَأَ الطِّفْلُ إِذَا رَبَا

وَشَبَّ Ve yükselmek, irtifāc ma'nāsınadır; نُشِيَءَ مِنْ بَابٍ وَنَشَأَتِ السَّحَابَةُ إِذَا ازْتَفَعَتْ ve التَّفْعِيلُ عَلَى الْمَجْهُولِ وَأَنْشَيْ عَلَى الْمَجْهُولِ أَيْضًا بِمَعْنَى وَارْتَفَعَ Ve kavluhu ta'ālā: ﴿أَوْ مَنْ يُنْشِئُوا فِي الْحَلِيَّةِ﴾ الآية، مِنْ بَابٍ مَنَعٍ أَوْ مِنْ بَابِ الْإِفْعَالِ أَيْ يَنْشِئُ وَقَرَأَ الْكُوفِيُّونَ "أَوْ مَنْ يَنْشَأُ" مِنْ بَابِ التَّفْعِيلِ Ve bunda kırā'ati dahi vardır, niteki اَعْلَاهُ [a'ālāhu] ve اَعْلَاهُ [a'allāhu] ve اَعْلَاهُ [a'ālāhu] bir ma'nāyadır.

النَّاشِيُ [en-nāşīʔ] Hadd-i sığırı tecāvüz edip civānlık kertesine bālig olan oğlana ve kıza itlāk olunur ki yetişmiş oğlan ve kız ta'bīr olunur. Cem'î نَشِيٌّ [neşʔ] gelir; صَاحِبٌ [şāḥib] ve فَتْهَاتَيْنِ cā'izdir; طَلَبٌ [ṭaleb] ve طَالِبٌ [ṭālib] gibi. Ve

نَاشِيٌّ [nāşīʔ] Mutlakan gece içre hādīs ve zāhir olan şey'e denir. Cem'î نَاشِيَّةٌ [nāşīʔet] tir ki gayr-i kıyās üzere hā iledir yāhūd نَاشِيَّةٌ [nāşīʔet] masdardır, فَاعِلَةٌ [fā'ilet] vezninde, عَاقِبَةٌ [a'āqibet] gibi; neşv ve zuhūr ma'nāsına; ve 'alā-kavlin نَاشِيَّةٌ [nāşīʔet] leyl ve nehārın evveline denir ve 'alā-re'yin gecenin evvel sâ'atine denir yāhūd kıyām-ı leyle müdāvīm olan kimsenin her kâ'im olduğu sâ'ate denir yāhūd ba'de'nevem kıyām hâletine denir.

النَّشِيَّةُ [en-neşīʔet] [fa'ilet] vezninde) نَاشِيَّةٌ [nāşīʔet] ma'nāsınadır. Ve havuzdan en evvel işlenen yere ve henüz işlenip yapılmış havuza denir. Ve طَرِيفَةٌ [ṭarīfet] ya'nī buğdaycık otu ve eşek kengeri ta'bīr olunan nebātın tāzesine denir. Ve نَصِيٌّ [neşīyy] ve صَلِيَّانٌ [şilliyān] ki nebāt-ı merkūmun kususudur, ona dahi itlāk olunur, 'alā-kavlin şol nebāta denir ki tāze nābit olup henüz gılzat bulmamış ola. Ve havuzun taraf-ı esfeline vaz' olunan hacc-

re denir. Ve nasā'ib-i havuzun ya'nī etrāf-ı havuzu sedd için duvar şeklinde nasb üstüvār kılman perde taşlarının verāsına döktükleri toprağa denir.

النَّشَاءُ [en-neşā'] (nūn'un fethi ve şīn'in sükūnuyla) Küçük, hurde deveye denir. Cem'i نَشَاءُ [neşe'] gelir fethateynle. Ve sehāb-ı mürtefā'a denir. Ve ufktan henüz kalkıp zuhūr eden sehāba denir.

النَّشِيءُ [en-neşī'] (emīr [emīr] vezninde) Bu dahi ufktan yeni zuhūr eden sehāba denir.

الْإِنْشَاءُ [el-inşā'] (hemzenin kesriyle) Bir nesne neşv ü nemā bulmak ma'nāsınadır; yukālu: أَنْشَيْتُ الشَّيْءَ عَلَى الْمَجْهُولِ وَنَشَيْتُ: yukālu: zukire. Ve fi'l-i şūrūc ve mübāşeret olur; جَعَلَ [ce'ale] ve طَفِقَ [tafiqa] gibi; yukālu: أَنْشَأَ مِنْهُ إِذَا خَرَجَ Ve bir yerden çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: أَنْشَأَ مِنْهُ إِذَا خَرَجَ Ve nāka gebe kalmak ma'nāsınadır; yukālu: أَنْشَأَتْ النَّاقَةُ إِذَا لَقِحَتْ Ve bir husūsa yeni başlamak ma'nāsınadır; yukālu: أَنْشَأَ إِذَا بَدَأَ بِنَاتِقِهَا Ve bir nesneyi yükseltmek ma'nāsınadır; yukālu: أَنْشَأَ اللهُ السَّحَابَ أَيُّ رَفَعَهُ Ve bir nesneyi bir kimse kendiliğinden peydā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَنْشَأَ فُلَانٌ الْحَدِيثَ أَيُّ وَضَعَهُ 'İlm-i inşā', bu ma'nādandır.

النَّشَاءَةُ [en-neşā'et] (temre [temret] vezninde) Bu dahi boy sürmek üzere olup henüz gıllat bulmamış nebāta denir.

النَّشْئُ [et-teneşşu'] (tefa'ul [tefa'ul] vezninde) Bir maslahat için yerinden kalkıp 'azīmet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَشَيْتُ فُلَانٌ لِحَاجَتِهِ إِذَا نَهَضَ إِلَيْهَا وَمَشَى

الْإِسْتِنْشَاءُ [el-istinşā'] Havādis ve ahbār cüstüci eylemek ma'nāsınadır; yukālu: اسْتَنْشَأَ الْأَخْبَارَ إِذَا تَتَبَعَهَا

الْمُسْتَنْشِئَةُ [el-mustenshi'et] (ism-i fā'il bün-

yesiyle) Kāhine 'avrete itlāk olunur, ahdās-ı kevnıyyeyi istinşā' ve istiksā' eylediği için.

الْمُنْشَأُ [el-munşe'] (mukrem [mukrem] vezninde) ve

الْمُسْتَنْشَأُ [el-mustenshe'] (mutsahdem [mutsahdem] vezninde) Yollarda tahdīd ü ta'yīn-i menāzil için nasb ve terfīc olunan mīl ve nişāna denir; ve kavluhu ta'ālā: ﴿وَلَهُ: الْجَوَارِ الْمُنْشَأَاتُ فِي الْبَحْرِ﴾ الآية، أَيُّ السُّفُنُ الْمَرْفُوعَةُ Ya'nī yelkenleri merfūc olmuş gemiler ki murād yelkenleri küşād olmuş demektir, irtifāc ma'nāsındandır. Şārih der ki pes sıfat 'alā-gayri men hiye lehu olur, lākin مَرْفُوعَاتٌ عَلَى الْمَاءِ ma'nāsına olursa, 'alā-men hiye lehu olur.

[ن ص أ]

النَّضَاءُ [en-naşā'] (nūn'un fethi ve şād'ın sükūnuyla) Bir kimsenin yā bir hayvānın نَاصِيَةٌ [naşiyet]inden ya'nī alında olan perçeminden kavrayıp tutmak ma'nāsınadır; نَضَأَ [naşv] lafzında lügattir, yukālu: نَضَأَ Ve zecr ve نَضَأَ مِنْ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا أَخَذَ بِنَاصِيَتِهِ āzār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَضَأَ إِذَا رَجَرَهُ yukālu: نَضَأَهُ إِذَا رَفَعَهُ

[ن ف أ]

النَّفْأُ [en-nufe'] (fā'yla şurad [şurad] vezninde) Bölük bölük perākende ot parçalarına denir, 'alā-kavlin şol top ve gür çayır ve çemen parçalarına denir ki büyük parçadan munkatıc olup ve pek boylu olmalarıyla o büyük parça üzere havāle ve müşrif olalar; müfredi نَفْأَةٌ [nuf'et]tir şubret [şubret] vezninde.

نَفَاءُ [Nef'] (nefc [nefc] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

[ن ك أ]

النكأة [en-neke'et] (fethātla) ve

النكأة [en-nuke'et] (nūn'un zammıyla [humezet] vezninde) نكأة طُرْتُوتُ [tuṛṣūṣ] [neke'at]ine denir. Ve طُرْتُوتُ [tuṛṣūṣ] kolgan dikenini dedikleri nebāttır. Ve نكأة [neke'at] nūn'un fethiyle nebāt-ı merkūmun bir parmak yukarisına denir ki üzerinde kırmızı kabuğu olur.

النكأة [en-nek'et] (nūn'un fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Yara ve çıban makūlesi sağalmazdan mukaddem başını koparıp yāhūd kabuk gibi zarcağızını soyup sulandırmak ma'nāsınadır; yukālu: نكأ الفرحة نكأ الثالوث إذا قسرها قبل أن تبتراً فندبت Ve düşmanı katl ve cerh ile kırıp geçirmek ma'nāsınadır; yukālu: نكأ العدو إذا نكاهم Mu'tel olan نكأية [nikāyet] de lügattir. Ve ödemek ma'nāsınadır; yukālu: نكأ فلاناً حقاً إذا قضاة

الإنكأة [el-intikā'et] [ifticāl] vezninde) Ahz ve kabz eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إنكأ حقاً أي أخذته وقبضته

النكأة [en-nuke'et] (nūn'un zammıyla [humezet] vezninde) Şol kişiye denir ki üzerinde borç komayıp bilā-te'hīr edā eder ola; yukālu: فلان ذكأة نكأة أي يقضي ما عليه ولا يقطل Ve ذكأة [zuke'et] 'ācilü'n-nakd kimseye denir, niteki māddesinde beyān olundu.

[ن م أ]

النمأ [en-neme'et] [cemel] vezninde) ve **النمأ** [en-nem'et] [ħabl] vezninde) Kehlenin küçüğüne denir ki yavşak ta'bīr olunur.

[ن ه أ]

النهأ [en-neh'et] (nūn'un fethi ve hā'nın

sükūnuyla) ve

النهأة [en-nehā'et] (kerāmet) vezninde) ve

النهوءة [en-nuhū'et] (şu'ūbet) vezninde) ve

النهوء [en-nehū'et] (qabūl) vezninde) ve

النهأوة [en-nehāvet] (sehāvet) vezninde ki bu şāzdır) Et gereği gibi pişmeyip çiğce ve tatarıca kalmak ma'nāsınadır; yukālu: نهى اللحم ونهؤ نهئاً ونهأة ونهوءة ونهوءاً Ve ونهأوة من الباب الرابع والخامس إذا لم ينضج

نهأ [neh'et] [men'et] vezninde) Dolmak ma'nāsınadır; yukālu: نهأ الإناء نهئاً من الباب الثالث إذا امتلأ

النهيأ [en-nehī'et] (emīr) vezninde) Çiğce ve tatarıca pişmiş ete denir.

الإنهأة [el-inhā'et] (hemzenin kesriyle) Eti iyice pişirmeyip çiğce komak ma'nāsınadır; yukālu: نهأ اللحم إذا لم ينضج Ve bir işi metīn ve muhkem eylemeyip süst ve gevşek tutmak ma'nāsınadır; yukālu: نهأ الأمر إذا لم يُبرمه

[ن و أ]

النوء [en-nev'et] (nūn'un fethi ve vāv'ın sükūnuyla) ve

التنوء [et-tenvā'et] [tezkar] vezninde) Yerinden zahmet ü meşakkatle yekini kalkmak ma'nāsınadır; hasta ve bī-mecālin hareket ve kıyāmı gibi; yukālu: ناء الرجل ينوء نوءاً وتنوء إذا نهض بجهد ومسقته Ve ناء الرجل ينوء نوءاً وتنوءاً إذا نهض بجهد ومسقته Ve yük makūlesi pek ağır olmakla güçle kaldırıp götürmek ma'nāsınadır; bunda bā ile müte'addī olur; yukālu: ناء بالحميل إذا نهض Ve bir kimseyi yā bir nesneyi bir ağır nesnenin ağırlığı basmakla bir tarafa doğru eğmek ma'nāsınadır; yukālu: ناء به بالحميل إذا أثقله وأماله

basmakla düşmek ma'nāsınadır; ma'nā-yı evvele nisbetle zıdd olur; yukālu: نَاءٌ فُلَانٌ لākin bunun mefhūmunda إِذَا أَثْقَلَ فَسَقَطَ [iškāl] kaydı mu'teber değildir, zīrā mü'ellif *Başā'ir*'de yukālu: نَاءٌ أَي سَقَطَ 'unvānıyla sebt eylemekle hemān düşmek ma'nāsına olur.

Ve kāle'l-Ḥarīrī fi'd-Durre: "Kavlulu ta'ālā: مَا إِنَّ مَفَاتِحَهُ لَتَنُوءُ بِالْغَضَبَةِ ﴿الآيَةَ، تَقْدِيرُهُ مَا إِنَّ﴾ Ya'nī āyet-i merkūme kalb san'atını mutazam-mındır, niteki اذْخَلْتُ الْحَاتِمَ فِي إِصْبَعِي derler ki hakikatte اِصْبَعٌ [iṣba'] حَاتِمٌ [ḥātem]e idhāl olunur. Ve kalb san'atı sünen-i me'sūre-i 'Arabdandır, mübālagayı müfiddir. Ve Şihāb'ın tahkiki budur ki bā' kelimesi burada ta'diye içindir; إِنَّ مَفَاتِحَهُ لَتَنُوءُ بِالْغَضَبَةِ kuvvesindedir ki مَفَاتِحُهُ ma'nāsınadır." İntehā. Ve

نُوءٌ [nev] Gurūba mā'il ve sākıt olan yıldız denir. Cem'i أَنُوءٌ [envā] gelir, اَحْمَالٌ [aḥmāl] vezninde ve نُوءَانٌ [nū'ān] gelir عُبْدَانٌ [ubdān] vezninde. Ve 'alā-kavlin نُوءٌ [nev] yıldız düşmeğe denir ki menāzil-i kamerden bir kevkeb, fecr tulū' ettiği hengāmda magribde ufktan sākıt olup onun rakibi hemān o sāt maşrıktan ona mukābil tulū' eylemekten 'ibārettir.

Şārih der ki işbu نُوءٌ [nev] hususunun beyne'l-'Arab on üç gün hükmü vardır. Ondan sonra menāzilden bir kevkebin dahi نُوءٌ [nev]ini itibār ederler. On üçer gün, on üçer gün; āhir seneye varınca, lākin menzil-i cebhede on dört gün mu'teberdir. Ve ba'zılar tāli' i ve ba'zılar sākıtı itibār eylediler. Ve 'Arablar yağmuru ve rüzgārı ve sār' ahdās ve evzā'-ı cevvi ona 'azv u isnād ederler. Ve ma'nā-

yı mezbur, نُهْوَضٌ [nuhūd] ma'nāsından yāhūd 'atiyye ma'nāsındandır. İntehā. Ve yukālu: نَاءُ النَّجْمِ نُوءٌ إِذَا سَقَطَ عَلَى مَا بَيْنَ نُوءٌ [nev] Vergi, 'atiyye ma'nāsına isti'māl olunur, sebebiyyet-i mezkūra 'alākasıyla.

الإِسْتِنَاءُ [el-istinā'et] [istifadet] vezninde) Zikr olunan نُوءٌ [nev] sākıt olmak ma'nāsınadır; yukālu: اِسْتِنَاءَ النَّجْمِ وَاسْتِنَاءَى وَهُوَ مَقْلُوبٌ مِنْ اِسْتِنَاءَ أَي نَاءُ النَّجْمِ Ve 'atiyye istemek ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: اِسْتِنَاءَهُ أَي طَلَبَ نُوءَهُ يَغْنِي عَطَاءَهُ

الأَنْوَاءُ [el-enve] [a'lem] vezninde) 'İlm-i envāyı ya'nī vech-i mezkūr üzere sukūt-ı kevākibin evkāt ve evzā' ve ahkāmı fennini ziyādesiyle 'ārif olan kimseye denir; yukālu: مَا بِالْبَادِيَةِ أَنْوَاءٌ مِنْ فُلَانٍ أَي اِعْلَمُ بِالْأَنْوَاءِ مِنْهُ Ve اِنُوءٌ [enve] kelimesi ki e'fal-i tafdīldir, bunun fi'li yoktur, ya'nī mutasarrıf değildir; sīga-i merkūmeden fi'li olmayan evzānın birisi dahi budur. Pes اَحْنَكُ الشَّائِتِينَ kabīlindedir ki şāzdır, iki koyunun pek çok ekl edeni demektir, bunun dahi fi'li yoktur, şüzüz üzere vāki' olmuştur, zīrā e'fal-i tafdīl bünyesinin şartı fi'lden binā olunmak olmakla bunlar bilā-fi'li isti'māl olunmuştur.

[ن ي أ]

التَّيَّةُ [en-ney] (nūn'un fethi ve yā'nın sükūnuyla) Ba'īd olmak ma'nāsınadır, yukālu: نَاءُ الشَّيْءِ يَنَاءٌ كَخَافَ يَخَافُ نَيْئًا إِذَا بَعُدَ Ve et ve sār nesne pişmeyip çiğ ve hām olmak ma'nāsınadır; yukālu: نَاءُ اللَّحْمِ إِذَا لَمْ يَنْضَجْ

التَّنْيُوءُ [en-nuyū] [ku'ūd] vezninde) ve التَّنْيُوءَةُ [en-nuyū'et] Çiğlik ve hāmlık ma'nāsınadır.

التَّيَّةُ [en-nī] (nūn'un kesri ve meddiyle)

Çiğ ve nā-puhte nesneye denir, gerek et ve gerek sâ'ir şey olsun; yukālu: هُوَ نِيءٌ أَيُّهُ يُصْبِحُ نِيءٌ [nīʔ] ve نِيءٌ [nuyūʔ] mādeleri yā'ī olmakla mahall-i zikri makām-ı ātī iken Cevherī vehmine mebnī işbu faslda sebt eylemiştir.

Şārih der ki Cevherī vehmden masūndur, zīrā 'İyāḍ ve İbn Esīr ve Feyyūmī ve sâ'ir ba'zı lügaviyyūn eserlerine iktifā eylemiştir. Ve mü'ellif kendisi dahi vech-i mezkūr üzere tahlīt eylemiştir. Hattā bu mādde ha' māddesini takdīmle ibtidā نُهُ [nehʔ] ve ba'dehu نُوهُ [nevʔ] māddesini sebt eylemiştir. Ve işbu نِيءٌ [nīʔ] kelimesi ki نِيْلٌ [nīl] veznindedir, zāhiren aslı نِيِيءٌ [neyīʔ] idi, fa'īl vezninde. Ve ba'zılar ibdāl ve idgāmla نِيِيٌّ [niyy] 'unvānını dahi tecvīz eylediler.

المُسْتَنِيءُ [el-mustenīʔ] (مُسْتَفِيدٌ [mustefīd] vezninde) مُسْتَعْطِيٌّ [musta'ṭī] ma'nāsınadır ki 'atiyye isteyici demektir.

المُسْتَنَاءُ [el-mustenāʔ] (مُسْتَفَادٌ [mustefād] vezninde) Kendiden 'atiyye me'mūl olunan adama denir.

المُنَاوَأَةُ [el-munāve'et] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) ve

النِّوَاءُ [en-nivāʔ] (قِتَالٌ [qitāl] vezninde) Māl yā haseb yāhūd sâ'ir cihātla müfāhare edişmek ma'nāsınadır; yukālu: نَاوَأَهُ مُنَاوَأَةٌ وَنِوَاءٌ إِذَا فَاخَرَهُ Ve birbirine bugz ve 'adāvet edişmek ma'nāsınadır; yukālu: نَاوَأَهُ أَيُّ عَادَاهُ

التَّنْيِيءُ [et-tenyīʔ] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bir nesneyi muhkem eylemeyip süst ve gevşek eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَنْيِيئًا إِذَا لَمْ يُحْكِمْهُ

الإِنْيَاءُ [el-inyāʔ] (hemzenin kesriyle) Eti iyice pişirmeyip çiğ komak ma'nāsınadır; yukālu: أُنْيَأَ اللَّحْمَ إِذَا لَمْ يُنْضِجْهُ

النُّيُوءُ [en-nuyūʔ] (فُعُودٌ [ku'ūd] vezninde) ve **النُّيُوءَةُ** [en-nuyū'et] (hā'yā) Çiğlik ve hāmlık ma'nāsınadır.

النِّيِيءُ [en-nīʔ] (نِيِيْعٌ [nī'i] vezninde) Çiğ ve hām nesneye denir. Ve bu maddenin mahalli bu makām iken Cevherī vehmine mebnī "ن،و،أ" faslında zikr eylemiştir, ni-teki zikr olundu.

FASLU'L-VĀV

(فَضْلُ الْوَاوِ)

[و أو أ]

الْوَاوُ [el-ve>vā] [سَلْسَالٌ [selsāl] vezninde) **الْوَاوُ** [el-ve>vā] [إِبْنُ آوَى [ibn āwā] ya'nī çakal dedikleri cānverin çağırıp ürümesinden hikāyedir.

[و ب أ]

الْوَبَاءُ [el-vebe>] (fethateynle ve elif'in med-diyle de lügattir) Tā'ūn marazına denir, 'alā-kavlin her 'āmm ve šāmil olan maraza denir. Muharrekenin cem'i **أُوبَاءٌ** [evbā] gelir, **أَسْبَابٌ** [esbāb] gibi ve memdūdun cem'i **أُوبِيَّةٌ** [evbiyet] gelir, **أَهْوِيَّةٌ** [ehviyet] vezninde.

Şārih der ki ba'zı a'lāmın ta'rīfleri üzere **وَبَاءٌ** [vebā] 'ilel-i sāriyedendir ki ahlāt-ı fāsīde ve ehviye-i redīyye sebeb-i suverīsīdir; lākin tā'ūn tasallut u haziyye-i tā'ife-i cindir. 'Arızası cerāyih-i guzāt gibidir, ikisinin de eser-i hāricisi tedbīr ve müdāvāta muvaffak olmakla mündefi' olur; ikisinin de zuhūru mahallinde bulunan kimsenin eğer 'ömrü tamām olmadıysa zuhūruyla müte'ezzī dahi olmaz. Eceli gelen kimse o dā'irede dāhil iken āher sebebden fevt olması dahi emr-i vukū'dir. Kazā-yı müb-remden halās emr-i muhāldir, lākin def'i vahşet için tebdīl-i mekān tecvīz olunmuştur. Ve bu mādde vehāmet ma'nāsından me'hūzdur; ve minhu'l-hadīs: **إِنَّ هَذَا الْوَبَاءُ** "İntehā. رَجَزٌ".

الْوَبَاءُ [el-vebe>] (kezālik fethateynle) ve

الْوَبَاءُ [el-vebā] [سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) ve

الْوَبَاءُ [el-vebā'et] [سَلَامَةٌ [selāmet] vezninde) ve

الْأَبَاءُ [el-ebā] (vāv'ı hemze'ye ibdālle) ve **الْأَبَاءُ** [el-ebā'et] (hā'yla) ve

الْوَبَاءُ [el-veb] [مَنْعٌ [men] vezninde) Bir mahal tā'ūnlu olmak ma'nāsınadır; yukālu: **وَبَيْتِ الْأَرْضِ تَبِيًّا وَتَوْبًا وَبِنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ** ve yukālu: **وَبُوتِ الْأَرْضِ وَبَاءٌ وَوَبَاءَةٌ وَأَبَاءٌ وَأَبَاءَةٌ مِنْ** **وَبَيْتِ الْأَرْضِ عَلَى الْبِنَاءِ** ve yukālu: **لِلْمَجْهُولِ وَبِنًا إِذَا كَثُرَ فِيهَا الطَّاعُونَ**

الْوَبِيَّةُ [el-vebi'et] [فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) ve

الْوَبِيَّةُ [el-vebi'et] [فَعِيلَةٌ [fa'ilet] vezninde) ve

الْمُوبِيَّةُ [el-mūbi'et] [مُحْسِنَةٌ [muḥsinet] vezninde) Vebāsi çok olan yere denir; yukālu: **أَرْضٌ وَبَنَةٌ وَوَبِيَّةٌ وَمُوبِيَّةٌ أَي كَثِيرَةٌ الْوَبَاءُ**

الْبَيْتَةُ [el-bi'et] [عِدَّةٌ [idet] vezninde) İsm-dir, tā'ūn çokluğuna denir ki tā'ūnluk ve tā'ūnluluk ta'bīr olunur.

الْإِسْتِبَاءُ [el-istībā] Bir yeri bed-hevā ve pūr-vebā bulmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِسْتَوْبًا الْبَلْدَةَ أَي اسْتَوْخَمَهَا وَوَجَدَهَا وَبِيَّةً**

الْوَبَاءُ [el-veb] (vāv'ın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Bir nesneyi tehy'e ve tertīb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **وَبَاءُ الْمَتَاعِ** Ve işāret eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **وَبَاءٌ إِلَيْهِ إِذَا أَسَارَ** Ve nāka yavrusuna hanīn edip üzülme ma'nāsınadır; tekūlu: **وَبَأْتُ نَاقَتِي إِلَى فَصِيلَةٍ تَبَأُ** **بِحَدْفِ الْوَاوِ إِذَا حَنَّتْ**

التَّوْبِيَّةُ [et-tevbi'et] [تَكْمِيلَةٌ [tekmitet] vezninde) Bu dahi bir nesneyi tehy'e ve tertīb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **وَبَاءُ الْمَتَاعِ** **تَوْبِيَّةٌ إِذَا عَبَأَهُ**

الْإِيْبَاءُ [el-ībā] (hemzenin kesriyle) Bu dahi işāret eylemek ma'nāsınadır, **وَبَاءٌ** [veb] gibi; yukālu: **أُوبًا إِلَيْهِ إِيْبَاءٌ إِذَا أَسَارَ** **وَبَاءٌ** [veb] mutlakan işāret eylemektir ve

إِبْنَاء [İbā] ileri tarafta olan kimseye beri gelmek için parmakla işaret eylemektir ki murād, parmakları elin ayasına ikbāl ederek da‘vet eylemektir ve إِيْمَاء [İmā] mīm’le ense tarafta olan kişiye gerilenmek için işaret eylemektir ki parmakları elin arkasına idbār ederek gerilenmesine işaret eylemektir. Ve

إِبْنَاء [İbā] Deve köşeği, tohme olup süttten bıkamak ma‘nāsınadır; yukālu: أُوْبِيَّ الْفَصِيلِ عَلَى بِنَاءِ الْمُجْهُولِ إِذَا سَبَقَ لِأَمْتِلَائِهِ

[و ت أ]

أَلْوَتْء [el-veṭ] (vāv’ın fethi ve tā-yı fevkiyyenin sükūnuyla) Ağır ağır āhestece yürümek ma‘nāsınadır ki gerek pīrlikten ve gerek cibilli ve hılkī olsun; yukālu: وَتَأُ فِي مَشِيَّتِهِ يَتَأُ أَضْلُهُ يُوْتَأُ وَتَأُ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا تَنَاقَلَ كَبِيرًا أَوْ حُلُقًا

[و ت أ]

أَلْوَتْء [el-veṭ] (vāv’ın fethi ve sā-yı müselleseinin sükūnuyla) ve

أَلْوَتْءَةٌ [el-veṭā’et] [selāmet] vezninde) Şol yara ve kesr ve ‘ayb makūlesine denir ki gövdede ete isābet edip lākin kemiğe varmaya, ‘alā-kavlin kemikten olan sızıya ve ağrıya denir ki şikest olmaksızın hādīs ola yāhūd el, bilekçeden yāhūd dirsekten çıkmak ve en ve oynak yerleri yerlerinden ayrılmak hāletine denir, فَكٌّ [fekk] ma‘nāsına; yukālu: أَصَابَهُ وَتْءٌ وَوَتْءَةٌ أَيْ وَصَمَّ يُصِيبُ اللَّحْمَ لَا يَبْلُغُ الْعَظْمَ أَوْ تَوَجَّعَ فِي الْعَظْمِ بِلَا كَسْرٍ أَوْ هُوَ الْفَكُّ

أَلْوَتْءٌ [el-veṭ] (fethateynle) ve

أَلْوَتْءٌ [el-veṭ] [men] vezninde) Bir kimsenin ‘uzvu sıfat-ı mezkūre üzere olmak ma‘nāsınadır; yukālu: وَتْءٌ يَدُهُ [تَأُ] وَتْءًا وَوَتْءًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ فَهِيَ أَيْ الْيَدُ وَتْءَةٌ كَفَرَحَةٍ

وَتْءٌ يَدُهُ عَلَى بِنَاءِ الْمُجْهُولِ كَعُنِي فَهِيَ وَوَتْءَةٌ وَأَتْءًا أَنَا مُتَعَدِّيًا بِنَفْسِهِ ve وَوَتْءَةٌ وَلَا تَقُلْ وَتْءٌ وَلَا تَقُلْ وَتْءٌ

وَتْءٌ [veṭ] Bir ‘uzvdan izāle-i hayāt eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: وَتْءًا اللَّحْمَ يَتَأُ وَتْءًا هَذِهِ صَرْبَةٌ قَدْ وَتْءَتِ اللَّحْمَ

أَلْإِبْنَاءُ [el-İsā] (hemzenin kesriyle) Yedi sıfat-ı mezkūre üzere ma‘yüb kılmak ma‘nāsınadır; tekūlu: وَأَتْءَاتُ يَدَهُ بِمَعْنَى وَتْءَاتُهَا

[و ج أ]

أَلْوَجْءٌ [el-vec] (vāv’ın fethi ve cīm’in sükūnuyla) El ile yā hançer ve bıçak ile vurmak ma‘nāsınadır; yukālu: وَجَأَهُ بِالْيَدِ وَالسِّكِّينِ بَجَأَهُ كَوَضَعَهُ يَضَعُهُ وَجْءًا إِذَا صَرَبَهُ وَجَأَ الْمَرْءَةَ أَيَّ وَجَمَعَهَا ve

وَجْءٌ [vec] ve

وَجَاءٌ [vicā] [kitāb] vezninde) Koçun yā tekenin hāyelerini ihrāc eylemeyip belki hāyelerinin damarlarını iki taş arasında dövüp enemek ma‘nāsınadır; bu sürette hāyeleri sālīm kalır, ‘alā-kavlin hāyeleri hurd haşhāş edince kadar dövmehtir, tā ki sınıp enenmiş hükmünde ola; yukālu: وَجَأَ النَّيْسَ وَجْءًا وَوَجَاءَ إِذَا دَقَّ عُرُوقَ حُضَيْبِيهِ بَيْنَ حَجْرَيْنِ وَوَجَأَ وَوَجَأَهُمَا أَوْ هُوَ رَضُّهُمَا حَتَّى تَنْفُضَخَا Vech-i mezkūr üzere dövmehtir beyzalar ihrāc olunur ise, حِصَاءٌ [hiṣā] denir ve ‘ale’l-‘aks [vicā] denir.

أَلْمَوْجُوءُ [el-mevcū] [mevcūd] vezninde) ve

أَلْوَجِيءٌ [el-vecī] [emīr] vezninde) Vech-i mezkūr üzere enenmiş olan koça yā tekeye denir; yukālu: وَوَجِيءَ النَّيْسُ عَلَى الْمُجْهُولِ فَهُوَ مَوْجُوءٌ وَوَجِيءٌ

أَلْتَوْجُوءُ [et-teveccū] [tefa‘ul] vezninde

de) Bu dahi el ile yā hançer ile vurmak ma'nāsınadır; yukālu: تَوَجَّأَهُ بِمَعْنَى وَجَّأَهُ [kerīmet] vezninde) Bir nev' ta'am-ı A'rābdır ki hurmayı yāhūd çekirgeyi gereği gibi dövüp sahk eyledikten sonra sāfī yağa yāhūd zeytūn yağına ıslatıp tamām-ı imtizāc bulduktan sonra ekl ederler. Ve

وَجِيئَةٌ [vecī'et] Öküze denir, بَقَرَةٌ [baqarat] ma'nāsına.

أَلْوَجْءُ [el-vec'] (منع [men'] vezninde) ve

أَلْوَجَاءُ [el-vece'] (فَرَحٌ [ferah] vezninde) ve

أَلْوَجَاءُ [el-vecā'] (سَلَامٌ [selām] vezninde) Hayr u menfa'atsız nesneye denir; yukālu: مَاءٌ وَجْءٌ وَوَجَاءٌ وَوَجَاءٌ أَي لَأَخَيْرَ عِنْدَهُ

أَلْإِيْجَاءُ [el-īcā'] (hemzenin kesriyle) Bir kimseyi baştan savup bertaraf eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَوْجَأَهُ عَنْهُ أَي دَفَعَهُ وَنَحَاهُ Ve matlūbe musīb ve vāsıl olmamakla hā'ib ve me'yūs olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَوْجَأَ الرَّجُلُ إِذَا جَاءَ فِي طَلَبِ حَاجَتِهِ أَوْ صَيِّدٍ فَلَمْ يُصِبْهُ Ve kuyunun yāhūd ayazmanın suyu kesilmek ma'nāsınadır; yukālu: أَوْجَأَتِ الرَّكِيَّةُ إِذَا انْقَطَعَ مَاؤُهَا

أَلْتَوَجِّيُّ [et-tevcī'] (تَكْمِيلٌ [tekmīl] vezninde) Kuyuyu munkat'ı'l-mā' olmakla bī-hayr u menfa'at bulmak ma'nāsınadır; yukālu: وَجَّأَ الرَّكِيَّةَ تَوَجِّيًّا إِذَا وَجَدَهَا وَجَّأَةً

أَلْإِيْجَاءُ [el-itticā'] (hemzenin ve tā-yı müşeddedenin kesriyle) اِفْتِيْعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Hurmā zāhire olmak için bir yere yığılmak ma'nāsınadır; yukālu: اِتَّجَأَ التَّمْرُ أَيَاكْتَنَرَ

و د أ

أَلْوَدُّ [el-ved'] (vāv'ın fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Bir nesneyi düzeltip her tarafını hemvār ve berāber eylemek

ma'nāsınadır; yukālu: وَدَأَ الشَّيْءَ يَدَأُ مِثْلَ وَدَعَ وَدَعُ وَدَعُ وَإِذَا سَوَّاهُ Ve bir kimseye her taraftan kemlik ve kötülük eylemek ma'nāsınadır; yukālu: وَدَأَ بِالْقَوْمِ إِذَا غَشِيَهُمُ بِالْإِسَاءَةِ Ve at, zekerini sarkıtmak ma'nāsınadır; yukālu: وَدَأَ دَأْنِي بِصِيغَةِ الْأَمْرِ أَي دَعْنِي وَزَنًا وَمَعْنَى تَعَكَّلُ

أَلْوَدَأُ [el-vede'] (fethateynle) Helāk ma'nāsınadır. Ve haber ve peyām munkat'ı olmak ma'nāsınadır; yukālu: وَوَدَّتْ عَنْهُ الْأَخْبَارُ وَوَدَّأَ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا انْقَطَعَتْ

أَلْتَوَدُّ [et-teveddu'] (تَكْلُفٌ [tekulluf] vezninde) تَسْوِيَةٌ [tesviyet] ma'nāsına olan وَدَّءٌ [ved'] lafzından tefa'uldür, düz ve yeksân olmak ma'nāsınadır; 'Arablar عَلَيْهِ تَوَدَّاتُ derler, اِسْتَوَتْ [istevet] ma'nāsına; ya'nī "Zemīn, meyyiti derūnuna alıp üzerinde müstevlī olduğu gibi o kimse üzere de müstevlī oldu." Ba'zılar bunu اِسْتَمَلَتْ ile tefsir eylemekle "Zemīn onu kaplayıp ihāta eyledi" demek olur. Ve ba'zılar تَهَدَّمَتْ ve تَكَسَّرَتْ ile tefsir eylemekle "Zemīn pārelenip o kimse üzere çöktü" demektir ki "hasf eyledi" demek olur, vücūh-ı ahīrenin merc'i yine ma'nā-yı evveldir.

Şārih der ki behemehāl bu ma'nā mecāzdır, hattā İbn Şumeyl eyitti ki 'Arablar تَوَدَّاتُ عَلَى فُلَانٍ الْأَرْضُ mahalle gidip nābūd ve nā-peydā olduğu vakte. Kezālik عَلَيْهِ الْأَرْضُ derler; vefāt etti diyecek yerde. İntehā.

Ve bir kimse tarafından sıhhatine ve hāl ve keyfiyyetine dā'ir haber ve eser mestür ve munkat'ı olmak ma'nāsınadır; yukālu: وَوَدَّاتُ عَنْهُ الْأَخْبَارُ إِذَا انْقَطَعَتْ وَتَوَارَتْ تَوَدَّأَ زَيْدٌ [Ve] عَلَى مَالِهِ إِذَا أَخَذَهُ وَأَخْرَزَهُ

daki zamīr, زَيْدٌ [Zeyd]e rāci'dir; ve minhu tekūlu: تَوَدَّأْتُ عَلَىٰ مَالِهِ أَيَّ أَحَدُهُٗ Ve

تَوَدُّوْ [teveddu^o] Helāk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَوَدَّأَ عَلَيْهِ أَيَّ أَهْلِكَ

أَلْمُوْدَاءُ [el-muvedde^{et}] (مُعْظَمَةٌ [mu'azzamet] vezninde) Varta-i helāka denir, mehleke ma'nāsına. Ve beyābāna denir, mefāze ma'nāsına, mühlīke olduğu için.

أَلْتَوْدِي [et-tevdī^r] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Tūrābı bir kimse yā bir nesne üzere çekip üzerinde yeri besberāber eylemek ma'nāsınadır ve bu hasā'istendir; yukālu: وَدَّأَ عَلَيْهِ الْأَرْضَ تَوْدِيًّا إِذَا سَوَّاهَا

[و ذ أ]

أَلْوَدَّءُ [el-vez^o] (vāv'ın fethi ve zāl-ı mu'cemenin sükūnuyla) Bir kimseyi ta'yīb ve tahkīr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: وَدَّأَهُ يَدُّوْهُ كَوَدَّعَهُ يَدَّعُهُ وَدَّأَ إِذَا عَابَهُ وَحَفَرَهُ Ve bir kimseyi bir nesneden āzār ile zecr ü men' eylemek ma'nāsınadır; yukālu: وَدَّأَهُ وَدَّأَهُ أَيَّ زَجَرَهُ Ve bir kabīh yāhūd mühiş nesneye göz bakmağa tahammül edemeyip yayınmak ma'nāsınadır; yukālu: وَدَّأَتِ الْعَيْنُ عَنْهُ إِذَا نَبَتْ Ve

وَدَّءُ [vez^o] Mekrūh ve nā-hoş ve nā-matbūc kelāma denir; yukālu: مَا هَذَا الْوَدَّءُ أَيَّ الْكَلَامِ الْمَكْرُوْهُ

أَلْوَدَّءَةُ [el-vez^oet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) 'İllet ve 'ayb ma'nāsınadır; yukālu: ”مَا بِهِ“ ve bu, emsāldendir.

أَلْإِتْدَاءُ [el-ittizā^a] (hemzenin ve tā-yı müşdedenin kesriyle) Memnūc ve münze-cir olmak ma'nāsınadır; yukālu: وَدَّأَهُ فَاتَّدَأَ أَيَّ زَجَرَهُ فَانَزَجَرَ

[و ر أ]

أَلْوَرَّءُ [el-ver^o] (vāv'ın fethi ve rā'nın

sükūnuyla) Def' edip savmak ma'nāsınadır; yukālu: وَرَّأَهُ يَرَّأُهُ كَوَدَّعَهُ يَدَّعُهُ وَرَّأَ إِذَا دَفَعَهُ Ve tohme ve imtilā olmak ma'nāsınadır; yukālu: وَرَّأَ مِنَ الطَّعَامِ أَيَّ امْتِنَالًا

وَرَّاءُ [verā^a] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Ahvāl-i mukteziyye mebnī āhirin'in harekāt-ı selāsıyla mebnīyye olarak ve

أَلْوَرَّاءُ [el-verā^a] Mu'arref olarak half ve emām; ya'nī ense ve ön cihetlere itlāk olunmakla azdāddandır, zīrā وَرَّاءُ [verā^a] fi'l-hakīka bir tarafın āher cānibidir ki bir-birini örter ola.

Şārih der ki وَرَّاءُ [verā^a] kelimesi fi'l-asl masdardır, ba'dehu 'umūm üzere zarf kıldılar. Eđer fā'ile muzāf olursa مَا يُتَوَارَىٰ بِهِ ma'nāsına olur ki half murād olur ve eđer mef'üle muzāf olursa, مَا يُوَارِيهِ ma'nāsına olur ki kuddām irāde olunur. İntehā. Ve

وَرَّاءُ [verā^a] kelimesi mehmūzdur, mu-saggarı وَرَّيْتُهُ [vurayyi^{et}]tir hemze ile; Cevherī, mu'tel vehm eylemiştir.

Şārih der ki Cevherī, Kūfiyyūn kavline tābi' olmuştur ve 'inde'l-Kūfiyyīn mu-saggarı وَرَّيْتُهُ [vureyyet]tir hemzesiz; ve mü'ellif min-gayri tenebbühin kendisi de mu'tel bābında dahi irād eylemiştir. İntehā. Ve

وَرَّاءُ [verā^a] Kelimesi müzekkerdir, te'nīsī dahi cā'izdir ve

وَرَّاءُ [verā^a] Veled-i veledde itlāk olunur; sıbt ve hafid gibi, Türkide torun ta'bīr olunur; veled-i evvelin ardında olmakla itlāk olundu; ve tekūlu'l-'Arab مَا وَرِثْتُ بِالضَّمِّ وَقَدْ يَشُدُّ أَيَّ مَا شَعَرْتُ ve bazen tef'ilden mechūl olarak ma'nā-yı mezkūrede isti'māl olunur. Lisānu'l-'Arab'da ve sā'ir ümmehātta bu ta'bīr sūlāsiden ve tef'ilden ve if'alden dahi vārid

ve aslları mu'tel olan وَرَى الرَّئِدُ māddesi olmak üzere mersümdür. Ve وَرَى الرَّئِدُ bir emri ibrāz ve izhārdan kināye olmakla şu'ūr ve idrāk onun lāzımıdır. Bu sürette bu makāmda irādaları nā-be-mahaldir. Mehmūzu mu'tel ile teşvīş eylemişlerdir, pes aslı mu'tel olmakla mehmūzdan masdarı ve sâ'ir sīgaraları vārid olmaz. Kāle fī *Lisāni'l-ʿArab*: مَا وَرَيْتُ وَمَا أُورَيْتُ بِالشَّيْءِ أَي لَمْ أُرَاهُ إِذَا أَغْلَمَهُ وَأَضْلَهُ مِنْ وَرَى إِذَا زَهَرَتْ نَارُهُ إِذَا زَهَرَتْ نَارُهُ

أَلْتَوَرُّوْ [et-teverru] (تَفَعَّلُ [tefaʿul] vezninde) تَوَدَّدُ [teveddu] ma'nāsınadır ki zikr olundu; yukālu: تَوَرَّاتٌ عَلَيْهِ الْأَرْضُ بِمَعْنَى تَوَدَّاتٌ Ve bu ma'nâyı İbn Cinnî rivāyet eylemiştir.

[و ز أ]

أَلْوَزَاءُ [el-vezʿ] (vāv'ın fethi ve zā-yı mu'cemenin sükūnuyla) Eti kurutmak ma'nāsınadır, gerek pastırma eylesin ve gerek pişirip ve biryān ederken olsun; yukālu: وَرَأَ اللَّحْمَ يَزَأُ كَوَدَعٍ يَدَعُ وَرَأٌ إِذَا أَيَسَهُ Ve uğraş üzere olan nāsı birbirinden def' edip bertaraf eylemek ma'nāsınadır; yukālu: وَرَأٌ

الْفَوْمُ أَي دَفَعُ بَعْضُهُمْ عَنْ بَعْضٍ

أَلْتَوَزَيْتُهُ [et-tevziʿet] (تَكْمَلَةُ [tekmilet] vezninde) ve

أَلْتَوَزِيءُ [et-tevziʿ] (تَوَزِيءُ [tevziʿ] vezninde) İçinde nesne olan hurc ve çuval ve heybe makūlesi zarfın ağızını kavuşturup bend eylemek ma'nāsınadır; yukālu: وَرَأٌ Ve doldurmak ma'nāsınadır; yukālu: وَرَأٌ الْوَعَاءُ تَوَزَيْتُهُ وَتَوَزَيْتُهُ إِذَا شَدَّ كَنْزَهُ Ve dābbe rakībini yere çalmak ma'nāsınadır; yukālu: وَرَأٌ وَرَأَتْ النَّاقَةُ بِهِ إِذَا صَرََعَتْهُ Ve bir kimseye her türlü yemîn vermek ma'nāsınadır; yukālu: وَرَأٌ فَلَانًا إِذَا

حَلَفَهُ بِكُلِّ يَمِينٍ

أَلْتَوَزُّوْ [et-tevezzu] (تَفَعَّلُ [tefaʿul] vezninde)

de) Dolmak ma'nāsınadır; yukālu: وَرَأَهُ فَتَوَزَّأَ أَي مَلَأَهُ فَاْمْتَلَأَ

أَلْوَزَأُ [el-vezeʿ] (fethateynle) Şedīdü'l-halk; ya'nī bünye ve terkibi sulb ve kavî ve metîn olan kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ وَرَأٌ أَي الشَّدِيدُ الْخَلْقِ

[و ص أ]

أَلْوَصَاءُ [el-veşaʿ] (vāv'ın ve şād-ı müh-melenin fethiyle) Kīrlenmek, ittisāh ma'nāsınadır; yukālu: وَصِيَ الثَّوْبُ وَصَيًّا مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اتَّسَخَ

[و ض أ]

أَلْوَضَاءَةٌ [el-veḍāʿet] (سَلَامَةٌ [selāmet] vezninde) Hüsn ve nezāfet ma'nāsınadır ki güzel ve rüşen ve pāk ve pākīze olmaktan 'ibārettir; yukālu: وَضَوُ الشَّيْءِ وَضَاءَةٌ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا صَارَ حَسَنًا نَظِيْفًا

أَلْوَضِيءُ [el-veḍiʿ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Hüb ve pākīze olan kişiye denir. Cem'î أَوْضِيَاءُ [evdiyāʿ] gelir, أَنْصَبَاءُ [ensibāʿ] gibi ve وَضَاءٌ [vidāʿ] gelir كِرَامٌ [kirām] gibi.

أَلْوَضَاءُ [el-vuḍḍāʿ] (رُومَانٌ [rummān] vezninde) وَضِيءٌ [vaḍiʿ] ma'nāsınadır. Cem'î وَضَاوُونَ [vuḍḍāʿūn] gelir ve [veḍāḍiʿ] gelir.

أَلْوَضَائِي [el-vāḍiʿ] İsm-i fā'ildir, hades yāhūd istikbāl içindir; yukālu: مَا هُوَ بِوَضَائِي أَي بِوَضِيءٍ

أَلْوَضُوءٌ [el-vuḍūʿ] (فُعُودٌ [ḡuʿūd] vezninde) Fi'ldir, ya'nī ābdest almak ma'nāsına masdardır.

أَلْوَضُوءٌ [el-veḍūʿ] (vāv'ın fethiyle) Ābdest alacak suya denir ki Fārisīde ābdest denir, ba'dehu ābdest Fārisīde ve lisānımızda ʿamel-i ma'hūdda müstaʿmel oldu. Ve

وَضُوءٌ [veḍūʿ] Mazmūme gibi masdar dahi

olur; âbdest almak ma'nāsına, 'alā-kavlin ikisi de birer ma'nāda lügatlerdir, ya'nī her biriyle bazen masdar ve bazen âbdest suyu murād olur.

Şārih der ki Ebū 'Ubeyd mazmūmeyi inkār edip dedi ki her hâlde bu mādde vāv meftūhtur, zātında; gerçi ismdir, lâkin masdar makāmına da kā'im olur, قَبُولٌ [kabūl] kelimesi gibi; ve 'ale't-takādīr bāb-ı sānīden mutasarrıftır, ba'dehu harf-i halk için 'ayn'ı meftūh oldu, يَضَعُ [yeḍā'u] kelimesi gibi ve isti'mâlde sülāsī mehcürdür. تَفَعُّلٌ [tefa'ul] fi'li müsta'mel ve bunun masdarı kā'im olmuştur; yukālu: لَٰكِنِ *Esās'tan* ve sār'ir ba'zı ümmehāttan münfehīm olan وَضُوءٌ [vuḍū'] vāv'ın zammıyla ismdir, âbdeste ve âbdest almak hâletine denir; yukālu: تَوَضَّأَ وَضُوءًا حَسَنًا ve bu وَضَاءَةٌ [veḍā'et] māddesindedir. İntehā.

التَّوَضُّعُ [et-tevaḍḍu'] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Âbdest almak ma'nāsınadır; tekūlu: تَوَضَّعْتُ بِالْيَأْيَةِ لُغِيَّةٌ ve kavluhum: تَوَضَّعْتُ لِلصَّلَاةِ Ya'nī lügat-ı red'pe yāhūd lahn u hatādır. Ve

تَوَضُّعٌ [tevaḍḍu'] Tıfl-ı tāze, yetişip yāl ü bāl sāhibi olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَوَضَّعَ الْعُلَامُ وَالْبَجَارِيُّهٗ أَنَّى أَدْرَكَ

الْمِيصَاةُ [el-mīḍa'et] (mīm'in kesriyle) Âbdest alacak mevzi'e denir, âlet menziline tenzīl olunmuştur. Ve kendiden âbdest alınan şey'e denir, havuz mīzābı ve çeşme lülesi gibi. Ve matara ve ibrike denir.

الْمَوَاضَاةُ [el-muvāḍa'at] (mufā'alet] vezninde) Bāb-ı mugālebedendir, iki kişi hüsn ve nezāfette müfāhare edişmek ma'nāsınadır ki ahedühümā āhere gālib olmayı mutazammındır; yukālu: وَاضَاةً

مَوَاضَاةً فَوَضَاةً يَضُوهٗ أَنَّى فَاخَرَهُ بِالْحُسْنِ وَالنَّظَافَةِ فَغَلَبَهُ “وَضَعٌ - وَضَاعٌ - يَضَعُ” kavli “يَضَعُ veznindedir ve şāzıdır, zīrā bāb-ı mugālebenin fi'li evvel bābdan “نَصْرٌ - يَنْصُرُ” vezninde olur. İntehā.

[و ط أ]

الْوِطَاءُ [el-vaṭ'] (vāv'ın fethi ve tā'nın sükūnuyla) Bir nesneyi ayakla basıp çiğnemek ma'nāsınadır; yukālu: وَطَأَ يَطْوُهُ وَطْأًا هُمْ أَيُّ بَنُو فُلَانٍ ve yukālu: مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا دَاسَهُ يَطْوُهُمُ الطَّرِيقُ يَعْنِي يَنْزِلُونَ بِقُرْبِهِ فَيَطْوُوهُمْ أَهْلُهُ “Filān cemā'at yola yakın mahalle nüzül edip orada yurt edinmeleriyle iyāb u zehāb eden ebna-i sebīl kendileri pāymāl ederler.” Pes kelām-ı mezbūr mecāz-ı mürsel yāhūd mecāz fi'l-hazf kabīlindedir. Ve

وِطَاءٌ [vaṭ'] Cimā' eylemek ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: وَطِئَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا جَامَعَهَا Ve bir nesneyi hāzırlamak تَهْيِئَةٌ [tehyi'et] ma'nāsınadır; yukālu: وَطَأَهُ وَطْأًا مِنَ الْبَابِ Ve yastık ve döşek makülesini düzeltip yumuşatmak ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: وَطَأَهُ أَنَّى دَمَّتْهُ وَسَهَّلَهُ

التَّوِطِئَةُ [et-tevti'et] [tekmilet] vezninde) Bir nesneyi ayakla basıp pek çiğnemek ma'nāsınadır; yukālu: وَطَأَهُ تَوِطِئَةً إِذَا دَاسَهُ Ve bir nesneyi [vaṭ'] kılmak ya'nī basıp düz ve mülāyim kılmak ma'nāsınadır, gerek hakīkī olsun tevti'e-i 'arz ve firāş gibi; yukālu: وَطَأَ الْفَرَّاشَ إِذَا دَمَّتْهُ وَسَهَّلَهُ ve gerek ma'nevī olsun, meselā bir husūs dercinin evvel 'arz olunsa huşūnet ihtimāli var ise kable'l-ı'lām redd ve huşūnet edecek umürdan olmadığını tefhīm zımnında irād-ı mukaddimāt-ı temhīdī ile terbiye ve su'ubet ve kalakı ondan ta'riye kılmak gibi; tavi'e-i musannifin bu ma'nādandır; ve yukālu: وَطَأَ اللَّهُ الْأَرْضَ أَيُّ جَعَلَهَا مُنْخَفِضًا بَيْنَ

الإشْرَافِ Ve

تَوَطْأَةُ [tevṭi'et] Bir nesneyi âmāde ve müheyyā kılmak ma'nāsınadır; yukālu: وَطْأَهُ أَي هَيَأَهُ Ve

تَوَطْأَةُ الشِّعْرِ [tevṭi'etu'ş-şir] 'Arūziyyūn ıstılāhında إِيطَاءُ [iṭā'] ma'nāsınadır, ke-mā se-yuzkeru.

التَّوْطُؤُ [et-tevaṭṭu] (تَفَعَّلَ [tefa'ul] vezninde) Bu dahi ayakla basıp çiğnetmek ma'nāsınadır; yukālu: تَوَطْأَهُ أَي دَاسَهُ Ve bir nesne, şey-i āhere uymak ma'nāsınadır; yukālu: تَوَطْأَهُ إِذَا وَافَقَهُ

الْوَطْأَةُ [el-veṭā'et] [selāmet] vezninde) Bir nesne basılmış firāş gibi sehl ve mülāyim olmak ma'nāsınadır; yukālu: وَطْؤُ Ke-mā se-yuzkeru. Ve

وَطْأَةٌ [veṭā'et] İsm olur, yumuşaklık ve nerm ve sühulet hāletine denir.

الْوُطْؤَةُ [el-vuṭū'et] (zammeteynle) ve

الطَّئَةُ [eṭ-ṭi'et] (tā'nın kesriyle جَعَةٌ [ci'at] vezninde) ve

الطَّاءَةُ [eṭ-ṭā'et] (tā'nın fethiyle جَعَةٌ [ce'at] vezninde ki hā', vāv'dan bedeldir) Bunlar da isimlerdir, yumuşaklık hāletine denir.

الْوُطْيَاءُ [el-veṭī'] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Mādde-i mezbūreden fa'ildir; yumuşak ve sehl olan şey'e denir, kuş tüyünden yapılmış firāş ve yastık gibi.

Şārih der ki yumuşaklık hāleti gerek basılıp çiğnetmekle olsun firāş ve yastık gibi ve gerek basılmak menziline olan kullanmakla olsun mülāyemet bulmuş devābb ve insān gibi her hālde mefhūmunda وَطْأٌ [vaṭ'] mu'teberdir. İntehā.

الإِشْتِيَاءُ [el-istiṭā'] Bir nesneyi sehl ve mülāyim bulmak ma'nāsınadır; yukālu:

إِسْتَوَطَأَهُ أَي وَجَدَهُ وَطِيئًا أَي بَيَّنَّ الْوَطْأَةَ وَالْوُطْؤَةَ وَالطَّئَةَ وَالطَّاءَةَ أَي عَلَى حَالَةٍ لَيْتَةٍ

الْإِيطَاءُ [el-iṭā'] (hemzenin kesriyle) Ayakla bastırıp pāymāl ettirmek ma'nāsınadır ki çiğnetmek ta'bir olunur; yukālu: أَوَطَأَهُ فَرَسَهُ Ve 'Arablar الْعَشْوَةُ فَوَطْأَهُ derler mu'arref olarak ve عُشْوَةٌ derler bilā-ta'rīf, عَلَى غَيْرِ هُدًى ma'nāsına; ya'nī "Filāni emr-i gayr-i reşide haml ve sevk ile biçāreyi yolsuz işe sülük ettirdi" demektir. عُشْوَةٌ [aşvet] bir nesneyi bil-meyerek ve görmeyerek kör gibi irtikāb eylemeğe denir. Ve إِيطَاءٌ [iṭā'] bir nesneyi bir şey'e muvāfık eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَوَطَأَهُ عَلَى الْأَمْرِ أَي وَافَقَهُ Ve 'arūziyyūn ıstılāhında:

إِيطَاءُ الشِّعْرِ [iṭā'u'ş-şir] Lafzen ve ma'nen kāfiyeyi i'āde ve tekrār eylemekten 'ibārettir, ma'nā-yı merkūmdan me'hūzdur. Ve bu me'āyibdendir meğer ki san'at ıstihdāmı mutazammın ola. Ve eğer lafzen müttefik ve ma'nen muhtelif olursa, إِيطَاءٌ [iṭā'] ıtlāk olunmaz; meselā 'ayn lafzını her beyitte ma'nā-yı āhere olarak irād gibi; yukālu: أَوَطَأَ فِي شِعْرِهِ وَأَوَطَأَهُ أَي كَرَّرَ Ve فِيهِ الْقَافِيَةُ لَفْظًا وَمَعْنَى

إِيطَاءُ [iṭā'] Bir kimseyi zemīn gibi herkese maglūb ve makhūr ve hāksār olur kılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَوَطَّوْهُمُ أَي جَعَلُوهُمُ يُوْطَؤُونَ فَهَرًا وَعَلْبَةً

الْوَطْأَةُ [el-vaṭ'at] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) İsmdir, dar yere kısıp sıkıştırmağa denir, ضَعَطَةٌ [dağtat] ma'nāsına, 'alā-kavlin ahze-i şedide ya'nī batş ve şiddetle ahz ve kahr eylemek ma'nāsınadır; ke-mā fi'l-hadīs: "أَلَلَّهُمْ أَشَدُّ وَطَأَتِكَ عَلَى مُصْرٍ" Kāle fī'n-Nihāye: أَوَطَّوْهُمُ أَخَذًا شَدِيدًا Zīrā bir nesneyi ayakla pāymāl eden kimse onun

ihānet ve ihlākı husūsunda istiksā eylemek lāzımdır. Ve

وَطَاءٌ [vaʔat] Ayağın bastığı yere denir, mevzi^c-i kadem ma'nāsına.

الْمَوْطَأُ [el-mevʔa] (مَعْدٌ [maḥʕad] vezninde) ve

الْمَوْطِئُ [el-mevʔi] (مَجْلِسٌ [meclis] vezninde) Bunlar da mevzi^c-i kadem ma'nāsıdır.

Mü'ellif Başā'ir'de eyitti ki İmām Leys dedi ki bunda kıyās olan مَوْطِئُ [mevʔi] olmaktadır tā'nın kesriyle; zīrā bāb-ı rābi'den ism-i zamān ve mekān مَفْعَلٌ [meʕ'al] vezninde olur ʕayn'ın fethiyle, meğer ki muʕtellü'l-fā' ola, o sürette meksürü'l-ʕayn olur. İntehā.

الْإِطْيَاءُ [el-ittiʔā] (إِطْيَاءٌ [ittikā] vezninde) تَوَطَّئُ [tevʔiʔet] ten mutāviʕdir, bir yer ayakla basılıp çiğnenmekle düzlenip sehl ve mülāyim olmak ma'nāsıdır; yukālu: وَطَّأَ الْفَرَاشَ فَاتَّطَّأَ

الرُّوْطَاءُ [el-riʔā] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) ve

الرُّوْطَاءُ [el-veʔā] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Ve bu İmām Kisā'ī rivāyetidir, hilāfü'l-gitā ya'nī şilteye ve döşeğe denir ki örtü mukābilidir; yukālu: مَا لهُ وَطَاءٌ وَلَا غِطَاءٌ Ya'nī “Örtüden döşekten bir nesnesi yoktur.”

الرُّوْطَاءُ [el-vaʔ] (vāv'ın fethi ve tā'nın sükūnuyla) ve

الرُّوْطَاءُ [el-veʔā] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) ve

الْمِيطَأُ [el-miʔa] (mīm'in kesriyle) Şol düz ve basık yere denir ki tümsek ve mürtefif yerler aralığında vākiʕ ola; yukālu: نَزَلُوا فِي وَطْءٍ وَوَطْءٍ وَمِيطَأٍ أَيُّ مَا انْخَفَضَ مِنَ الْأَرْضِ بَيْنَ الشَّجَارِ فَتَوَطَّأَ بِالْأَقْدَامِ Ke-mā zukire.

الْمَوْطَأَةُ [el-muvāʔat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʕalet] vezninde) Muvāfakat etmek ma'nāsıdır ki yukālu: وَطَّأَهُ عَلَى الْأَمْرِ إِذَا وَافَقَهُ Ve

مَوْطَأَةٌ [muvāʔat] ʕArūziyyūn ıstılāhında إِطْيَاءٌ [iʔā] ma'nāsıdır ki zikr olundu ve bu muvāfakat ma'nāsıdır ki kāfiyeler birbirine muvāfık olmakla mütekerir olurlar; yukālu: أَوْطَأَهُ وَفِي الشَّعْرِ وَوَطَّأَ فِيهِ وَاطَّأَ: عَلَيَّ إِبْدَالِ الْهَمْزَةِ مِنَ الْوَاوِ وَوَطَّأَ فِيهِ تَوَطَّئُهُ كَمَا ذَكَرَ وَاطَّأَ عَلَى الْإِبْدَالِ أَيْضًا كُلُّهَا بِمَعْنَى أَيِّ كَرَّرَ الْفَاقِيَةَ فِيهِ لَفْظًا وَمَعْنَى

التَّوْاطُّؤُ [et-tevāʔu] (تَفَاعُلٌ [tefāʕul] vezninde) Mütevāfık olmak ma'nāsıdır; yukālu: تَوَطَّأَهُ عَلَى الْأَمْرِ إِذَا وَافَقَهُ

الرُّوْطِيئَةُ [el-veʔiʔet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Hurmā bulamacına denir ki hurmānın çekirdeklerini çıkardıktan sonra süt ile tahmīr edip tenāvül ederler, ʕalā-kavlin hurmā şarābına keş ta'bīr olunan yoğurt kurusunu katmakla bulamaç yaptıkları taʕāmdan ʕibārettir. Ve

وِطْيِيئَةٌ [veʔiʔet] Şol girāreye ya'nī harar ta'bīr olunan zarfa denir ki içine pastırma ve kek makülesi nesne vazʕ ve hifz ederler.

الرُّوْطَاءُ [el-veʔaʔet] (كَتَبَةٌ [ketebet] vezninde) ve

الرُّوْطِيئَةُ [el-vāʔiʔet] Yolculara denir, sâbile ve reh-revān ma'nāsına; yolu vatʕ ve pāymāl ettikleri için itlāk olundu. Ve

وَاطِيئَةٌ [vāʔiʔet] Ağacından dökülmüş hurmā döküntülerine denir; fāʕilet bi-ma'nā mefʕülettir, ayakla basılıp çiğnendiği için itlāk olundu. Kāle fi'n-Nihāye ve fi'l-hadīs: أَنَّهُ قَالَ لِلْحُرَّاصِ: “إِحْتَاطُوا لِأَهْلِ الْأَمْوَالِ فِي التَّائِيئَةِ وَالْوَاطِيئَةِ” أَيِ الْمَارَّةِ وَالسَّابِلَةِ أَوْ هِيَ سِقَاطَةُ التَّمْرِ فَتَوَطَّأَ بِالْأَقْدَامِ

الْإِطْيَاءُ [el-īʔiʔā] (إِفْتِعَالٌ [iftiʕāl] vezninde) ki

bilā-idgām vāv, yā'ya münkalib olmuştur) Bir iş çiğnenip düzelmiş firāş gibi sühulet ve mülāyemet bulmakla rāst ve müstakīm olup aslā tevakkuf ve tahavvül eylemeye- rek ser-encām bulmak ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: **إِيْتَابُ الْأَمْرِ إِذَا اسْتَقَامَ وَبَلَغَ نَهَائِهِ** Ve bir nesne düzülüp koşulup sāhte ve müheyyā olmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِيْتَابُ الشَّيْءِ إِذَا تَهَيَّأَ**

الْمَوْطَأُ [el-muvaṭṭa'] (mu'azzam) [mu'azzam] vezninde) **تَوَطَّئُهُ** [teṭṭi'et]ten ism-i mef'uldür, düzelmiş ve sehl ve mülāyemet bulmuş nesneye denir; bu münāsebetle Arablar sehlü'l-ıtf ve mülāyim-meşreb ve mükerrerem ve mihmān-dost adama **مَوْطَأُ الْأَكْنَافِ** [muvaṭṭa'u'l-eknāf] itlāk ederler ve ba'zılar şol adama itlāk eder ki elūf ve me'lūf ve sehlü'l-etraf ve dil-nüvāz ve hamiyet-kār olmakla tarafına ta'alluk ve ilticā edenler, bī-renc ü meşakkat dā'imā huzūr-ı kalb ve sefā-yı hātır ile āsüdehāl olup kat'ā yerlerinden ayrılmayalar; yukālu: **رَجُلٌ مَوْطَأٌ الْأَكْنَافِ أَي سَهْلٌ دِمْتُ كَرِيمٌ مِضْيَافٌ أَوْ يَتَمَكَّنُ فِي نَاحِيَّتِهِ صَاحِبُهُ غَيْرَ مُؤَدَى وَلَا نَابَ بِهِ مَوْضِعُهُ**

مَوْطَأُ الْعَقَبِ [muvaṭṭa'u'l-aqib] Sultān ve sār ser-kāra itlāk olunur ki etbā ve haşem sāhibi olmakla bir semte azīmet ettikte arkasından eser ve akibini basarak revān olurlar; yukālu: **هُوَ مَوْطَأُ الْعَقَبِ أَي سُلْطَانٌ يَتَّبِعُ**

[و ك أ]

التَّوَكُّؤُ [et-tevekku'] [tefa'ul] vezninde) Bir nesneye söykenip dayanmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَوَكَّأَ عَلَى الشَّيْءِ إِذَا تَحَمَّلَ** وَاعْتَمَدَ Ya'nī "Ona ağırlığını çöküp dayandı." Ve nākayı doğurmak burusu tutmakla feryād eylemek ma'nāsınadır, yukālu:

تَوَكَّأَتِ النَّاقَةُ إِذَا أَخَذَهَا الطَّلُقُ فَصَرَخَتْ **الْإِيكَاءُ** [el-ikā'] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir şey'e söykenip dayanmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَوْكَا عَلَى الشَّيْءِ إِيكَاءً** أَوْكَا بِمَعْنَى تَوَكَّأَ Ve bir kimse için yastık gibi söykenip dayanacak nesne vaz ve nasb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **أَوْكَاهُ إِذَا نَصَبَ لَهُ مِثْكَأً**

الْإِيْتِكَاءُ [el-ittikā'] (hemzenin ve tā-yı müşdededenin kesriyle) Bu dahi söykenip dayanmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِيْتِكَأَ عَلَيْهِ** بِمَعْنَى وَكَّأَ

التُّكْأَةُ [et-tuke'et] (tā'nın zammıyla **هُمَزَةٌ** [humezet] vezninde) ki aslı **وُكْأَةٌ** [vuke'et] tir; **عَصَا** [aşā]ya itlāk olunur. Ve mutlakan dayanacak nesneye denir. Ve bi-nefsihi durmayıp ekserī bir nesneye dayanır olan kimseye denir, **كَثِيرُ الْإِيْتِكَاءِ** [keşirü'l-ittikā'] ma'nāsına.

الْمُتَكِّيُ [el-mutteke'] (ism-i mef'ul bünyesiyle) Dayanacak şey'e denir, **وَسَادَةٌ** [visadet] gibi.

الْإِيْتِكَاءُ [el-itkā'] [ihrāc] vezninde ki vāv, tā'ya münkalib olmuştur) Bir kimseyi bir nesneye söykenir şeklinde düşürmek, alā-kavlin sol tarafına düşürmek ma'nāsınadır; yukālu: **ضَرَبَهُ فَأَتَكَأَهُ أَي أَلْفَأَهُ عَلَى** **هَيْئَةِ الْمُتَكِّيِ** أَوْ عَلَى جَانِبِهِ الْأَيْسَرِ Burada şikk-ı sānī insānın sol tarafı sağına nisbetle gevşek ve fersizce olduğuna nazar iledir ki ekserī o tarafa sukūt eder. Ve bir kimseye dayanacak nesne kılmak ma'nāsınadır, koltuğu altına yastık komak gibi; yukālu: **أَتَكَأَهُ أَي جَعَلَ لَهُ مِثْكَأً**

الْمُتَكِّيُ [el-mutteki'] [ittikā']dan ism-i fā'ildir) Bir nesneye söykenip dayanan kimseye denir: ve kavluhu sallallāhu aleyhi ve sellem: **أَيُّ أُمَّأَنَا فَلَا أَكُلُّ مُتَكِّيًّا** "أَيُّ

جَالِسًا عَلَى هَيْبَةِ الْمُتَمَكِّنِ الْمُتَرَبِّعِ وَنَحْوِهِ مِنَ الْهَيْبَاتِ الْمُسْتَدْعِيَةِ لِكَثْرَةِ الْأَكْلِ وَكَانَ جُلُوسُهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ لِأَكْلِ مُسْتَوْفِرًا مُفْعَلًا غَيْرَ مُتَرَبِّعٍ وَلَا مُتَمَكِّنٍ وَلَيْسَ الْمُرَادُ الْمَيْلَ Sāhib-i Nihāye'nin ve Rāgīb'in tahkiki üzere işbu İttikā' [ittikā'] ve Wkā' [vikā'] māddeleleri ve Tōkkū' [tevekkū'] māddelelerinden ki kırbanın ağızı bağına denir, me'hūzlardır, bir nesneye söykenip dayanmak güyā ki onunla bağlanmak gibi olur. Pes mantūk-ı hadīs budur ki “Ben ta'ām ettiğim vaktte ekkāl cülüsü gibi üzerinde olduğum firāş ve kilime gereği gibi çöküp ittikā ederek temekkün ve terabbu' heyetleri üzere ku'ūd eylemem, zīrā Server-i enām 'aleyhi's-salātu ve's-selām hazretleri ta'ām için sofrā-zīb-i ku'ūd olduklarında güyā ki hemān bir iki lokma tenāvül edip kıyām eder vaz'ında çömelip hafifçe ku'ūd ederler idi.” Mefhūm-ı şerif, şiddet-i şereh ü iştiḥā ve kesret-i eklden nehyi mutazammındır.

Mü'ellif der ki ba'zı 'avām-ı talebe burada ittikāyı bir yanı üzere meyl ve i'timād ederek oturmak ma'nāsına zan ve haml eylediler, lākin murād vech-i mezkūr üzere kırba ipiyle bağlanmış gibi oturduğu yere gereği gibi çöküp yerleşerek oturacaktır.

Şāriḥ der ki ba'zı talebenin ma'nā-yı mezbūre haml eylemeleri tıp kā'idesine nazar iledir, zīrā bir taraf üzere meyl ve i'timād ederek ekl olunan ta'ām mecrādan sühūletle nüzül eylemeyip ve mi'dede hazmı henī' olmadıktan sonra ba'zı 'ārīza tevellüdünü müris olur. İntehā.

[و م أ]

الْوَمُّ [el-veṃ'] (vāv'ın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Bir kimseye bir māddeyi tefhīm için kavlen yā fi'len işāret eylemek

وَمَا إِلَيْهِ يَمُّ كَوْضَعٍ يَضَعُ yukālu: وَمَا أَيْ أَشَارَ

الْإِيمَاءُ [el-īmā'] (hemzenin kesriyle) ve

التَّوَمُّةُ [et-tevmi'et] (tekmelet) vezninde) وَمِءٌ [vem'] ma'nāsınadır; yukālu: وَمِءٌ [vem'] Ve أَوْمًا إِلَيْهِ إِيْمَاءٌ وَمَا تَوَمَّمْتَهُ بِمَعْنَى وَمَا إِيْمَاءٌ [īmā'] ile إِيْمَاءٌ [ībā'] beyninde olan fark “و،ب،أ” māddelelerinde beyān olundu.

الْوَامِيَّةُ [el-vāmi'et] Belyye ve dāhiye ma'nāsınadır; ve yukālu: دَهَبَ ثَوْبِي فَمَا أَذْرِي وَامِيَّتُهُ أَيْ دَاهِيَّتُهُ الَّتِي دَهَبَتْ بِهِ

الْمُوَامَاةُ [el-muvāme'et] (mufā'alet) vezninde) مُوَامَاةٌ [muvā'emet] ma'nāsınadır ki muvāfakattır; yukālu: فَلَانَ يَوْمِي فُلَانًا أَيْ مُوَامَاةٌ [muvāme'et] ve يَوْمِيَّةٌ [muvā'emet] lafzları her biri ma'nā-yı mezbūrda lügat-ı müstakilledir yāhūd maktübüdür.

FASLU'L-HĀ'

(فَضْلُ الْهَاءِ)

[هأهأ]

أَلِهَيْهَاءُ [el-hi'phā'] (زَلْزَالٌ [zilzāl] vezninde) ve

أَلِهَيْهَاءُ [el-he'hā'] (سَلْسَالٌ [selsāl] vezninde) Deveyi هي هي diyerek 'alef yemeğe çağırarak, 'alā-kavlin هأ هأ diye zecr ve āzār ile sürmek ma'nāsınadır; yukālu: هأهأ بِالْإِبِلِ هَيْهَاءُ وَهَأَهَاءُ إِذَا دَعَاهَا لِلْعَلْفِ فَقَالَ هَيْ هَيْ أَوْ وَهَيْهَاءُ وَهَأَهَاءُ أَيِ وَقْتُتْ هَأَهَاءُ الرَّجُلِ إِذَا قَهَقَهُ هَأَهَاءُ

أَلِهَيْهَاءُ [el-hi'] (hā'nın kesriyle ve meddiyle) Ma'nā-yı evvelden ismdir.

أَلِهَيْهَاءُ [el-he'he'] (جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) ve

أَلِهَيْهَاءُ [el-he'hā'] (سَلْسَالٌ [selsāl] vezninde) Şiddetle gülen kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ هَأَهَاءُ وَهَأَهَاءُ أَيِ ضَحَاكَ مُقَهَقَةً

[هههه]

أَلِهَيْهَاءُ [el-Heb'] (hā'nın fethi ve bā'nın sükūnuyla) 'Arabdan bir cemā'at adıdır.

[هههه]

أَلِهَيْهَاءُ [el-hete'] (hā'nın fethi ve tā'yı fevkiyyenin sükūnuyla) Vurmak ma'nāsınadır; yukālu: هَتَأَهُ هَتْئًا مِّنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا ضَرَبَهُ

أَلِهَيْهَاءُ [et-tehettu'] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Bir nesne eskiyip pāre pāre olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَهَتَأَ الثُّوبُ إِذَا تَقَطَّعَ وَبَلِيَ

أَلِهَيْهَاءُ [el-het'] (hā'nın fethi ve kesri ve tā'nın sükūnuyla) ve

أَلِهَيْهَاءُ [el-heti'] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

أَلِهَيْهَاءُ [el-hitā'] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) ve

أَلِهَيْهَاءُ [el-hityi'] (زَبْرِيحٌ [zibric] vezninde) ve

أَلِهَيْهَاءُ [el-hītā'] (سِيرَافٌ [sīrāf] vezninde) ve عَشِيرٌ [el-hitye'] (تَا'nın takdīmiyle [i'syer] vezninde) ve

أَلِهَيْهَاءُ [el-hitye't] (عَشِيرَةٌ [i'syeret] vezninde) ve

أَلِهَيْهَاءُ [el-het'et] (هُدَاةٌ [hed'et] vezninde)

Geceden bir vakte denir; yukālu: مَضَى مِنَ اللَّيْلِ هَتْءٌ وَيُكْسَرُ وَهَتِيٌّ وَهَيْتِيٌّ وَهَيْتَاءٌ وَهَيْتَاءٌ وَهَيْتَاءٌ وَهَيْتَاءٌ وَهَيْتَاءٌ وَهَيْتَاءٌ أَيِ وَقْتُتْ

أَلِهَيْهَاءُ [el-hete'] (fethateynle) ve

أَلِهَيْهَاءُ [el-hutū'] (قُعُودٌ [qu'ūd] vezninde) Yırtığa denir ki isimlerdir; yukālu: فِي الْقَرْيَةِ هَتْءٌ وَهَتْءٌ أَيِ شَقٌّ وَخَرَقٌ

هَتْءٌ [hete'] (fethateynle) Bel eğilip iki kat olmak ma'nāsınadır, gerek pīrlikten ve gerek illetten olsun; yukālu: هَتِيَّ الرَّجُلُ هَتْئًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا انْحَنَى

أَلِهَيْهَاءُ [el-ehte'] (أَحْمَرٌ [aħmer] vezninde) Kambura denir, أَحَدَبٌ [aħdeb] ma'nāsına.

[هههه]

أَلِهَيْهَاءُ [el-hec'] (hā'nın fethi ve cīm'in sükūnuyla) ve

أَلِهَيْهَاءُ [el-hucū'] (قُعُودٌ [qu'ūd] vezninde) Açlık sākin olmak ma'nāsınadır ki murād, cüz'ī ve küllī doymaktır; yukālu: هَجَأَ جُوعُهُ وَهَجَأَ وَهَجُوءًا مِّنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا سَكَنَ وَذَهَبَ Ve ekl-i ta'ām eylemek ma'nāsınadır; yukālu: هَجَأَ بَطْنُهُ وَهَجَأَ الطَّعَامَ إِذَا أَكَلَهُ Ve batını tulum gibi ta'āmla doldurmak ma'nāsınadır; yukālu: هَجَأَ بَطْنُهُ أَيِ مَلَأَهُ Ve davarı kendi başına otlamak için boşlayıp āzād eylemek ma'nāsınadır; yukālu: هَجَأَ الْإِبِلَ أَيِ كَفَّهَا لِتَرْعَى

الإِهْجَاءُ [el-ihcā'] (hemzenin kesriyle) Bu dahi davarı otlamak için boşlamak ma'nāsınadır; yukālu: هَجَأَ الْإِبِلَ إِذَا كَفَّهَا لِتَرْعَى Ve açlığı gidermek ma'nāsınadır ki do-yurmaktan 'ibārettir; yukālu: هَجَأَ جُوعُهُ أَيِ

أَذْهَبَهُ Ve bir kimsenin hakkını edā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَهْجَأَ حَقَّهُ أَيَّ آدَاهُ إِلَيْهِ Ve it'ām eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَهْجَأَهُ الشَّيْءُ إِذَا أَطْعَمَهُ إِثَاءَهُ

الْهَجَأُ [el-hece] (fethateynle) Ziyadesiyle acıkmak ma'nāsınadır; yukālu: هَجَعِيَ الرَّجُلُ هَجَجًا Ve هَجَجًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا التَّهَبَّ جَوْعُهُ

هَجَأَ [hece] Şol nesneye denir ki sen ona mukārın ve mülābis iken o senden munkatır ve zā'il ola, civānlık zamāni gibi.

الْهَجَاةُ [el-huce'et] (hā'nın zammıyla هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) Ahmak ve nādān kimseye denir.

التَّهَجُّؤُ [et-teheccu] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) اهْتَجَى lezinde lügattir ki hurūf-ı hecāyi ta'dād ve telaffuz eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَهَجَّأَ الْحَرْفُ بِمَعْنَى تَهَجَّأَهُ

ه د ا

الْهَدَاءُ [el-hedā] (hā'nın fethi ve dāl'ın sükūnuyla) ve

الْهُدُوءُ [el-hudū] (فُعُودٌ [ku'ūd] vezninde) Hareket ve cereyān üzere olan nesne dinip sükūn u ārām bulmak ma'nāsınadır, ses ve yel ve su makūlesinin dinmesi gibi; yukālu: هَدَأَ الشَّيْءُ هَدَأً وَهُدُوءًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا سَكَنَ Ve bir mahalde ikāmet eylemek ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: هَدَأَ بِالْمَكَانِ إِذَا قَامَ إِذَا مَاتَ

الْإِهْدَاءُ [el-ihdā] (hemzenin kesriyle) Hareket üzere olan nesneyi dindirip sākin kılmak ma'nāsınadır; tekūlu: أَهْدَأْتُهُ أَيَّ سَكَتَتْهُ Ve 'Arablar "Filānın mübtelā olduğu derd ve mihnetini Hak ta'alā def ve teskīn eylemeyip dā'imā muztarib ve mu'azzeb eyleye" diyecek yerde; لَا أَهْدَأُهُ اللهُ لَا

مَا نَسَبْنَا. Ve bir kimsenin belini büküp kambur kılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَهْدَأَهُ الْكَبِيرُ أَوْ الضَّرْبُ أَيَّ أَجْنَأَهُ Ve bir kimsenin omuzlarını أَهْدَأُ [ehde] eylemek ma'nāsınadır, ke-mā se-yuzkeru; yukālu: أَهْدَأَ اللهُ مَنْكِبَهُ أَيَّ جَعَلَهُ أَهْدَأً

الْهُدَى [el-hudā] (hā'nın zammı ve dāl'ın sükūnuyla) ve

الْهُدَى [el-hedā] (hā'nın fethiyle) ve

الْهُدَاةُ [el-hedā'et] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) ve

الْهَدْيِيُّ [el-hedī] (emīr [emīr] vezninde) ve

الْمَهْدَأُ [el-mehdā] (مَسْكَنٌ [mesken] vezninde) ve

الْهُدُوءُ [el-hudū] (فُعُودٌ [ku'ūd] vezninde) Sükūn u ārām ma'nāsına isimlerdir, ba'dehu gecenin ya'nī gece içre halkın bi'l-cümle uykuya varıp sīt ve sedāları munkatır olmalarıyla sākin ve ārām buldukları vakte ve hālette isti'māl olunmuştur; ve minhu tekūlu: أَتَانَا فُلَانٌ بَعْدَ هُدُوءٍ مِنَ اللَّيْلِ وَهُدُوءٌ وَهَدَاةٌ وَهَدْيِيٌّ وَمَهْدَأٌ وَهُدُوءٌ أَيَّ جِينَ هَدَأَ هَدَأً وَهَدَأَ الْبَابَ الثَّلَاثِ وَالرَّجُلُ ve sār'i, gecenin evvelinden sülsüne kadar zamāna itlāk olunur ki gecenin ibtidā-i sükūnudur. Ve

هَدَى [hedā] هَدَيْ [hedy] lezinde lügattir ki sīret ve haslet ve meniş ma'nāsınadır; sükūn ma'nāsından me'hūzdur.

هَدَاةٌ [Hedā'et] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Tā'if bile Mekke-i mu'azzame beyninde bir mevzi adıdır. Ve Merru'z-zahrān nām mahallin yukarı tarafında bir karye adıdır; nisbetlerinde هَدَوِيٌّ [Hedevīyy] denir, عَرَبِيٌّ [Arabīyy] vezninde gayr-i kıyās üzere.

Şārih der ki kıyāsa muhālefeti iki vechledir, biri dāl'ın tahrīki ve birisi hemze-

nin vāv'a inkılābıdır. Ve *Nihāye*'de ve *Nibrās*'ta 'Ufān ile Mekke beyninde vāki' olmak üzere mersümdür.

الْهَدَاءُ [el-hid'et] (hā'nın kesriyle) Medār-ı ārām ve sükūn olacak nesneye denir. Bu 'alāka ile sedd-i ramak eyleyecek küt ve gıdāda isti'māl olunur; yukālu: مَا لَهُ هِدَاةٌ لَيْلَةً أَي فُوتُهَا

الْهَدَاءُ [el-hede'] (fethateynle) Yağrını büğrü olup göğüse doğru düşük olmak vechiyle kamburlanmak ma'nāsınadır; yukālu: هِدَى الرَّجُلُ هَدًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا جَنَى يَكْتَرُ مِنَ الْبَعِيرِ إِذَا صَغُرَ سَنَامُهُ مِنْ كَثْرَةِ الْحَمَلِ

الْهَدَاءُ [el-hede't] (fethātla) Bir güne yelip seğırtmeğe denir.

الْأَهْدَاءُ [el-ehde'] [aḥmer] [ahmer] vezninde) Yağrını göğüse doğru düşük olan kambura denir. Ve şol omuza denir ki yukarısı ya'nī omuz başları şişkin ve kaba olmakla kalkık olup ve boyun sınırları gevşek ve sölpük olmakla göğüse doğru düşkün ola.

الْهُدَاءُ [el-huddā'et] [rummānet] [rummānet] vezninde) İnce belli, yapısı arıksı erkek ata denir; kısrağa itlāk olunmaz.

الْمُهَيْدِيَّةُ [el-muheydi'et] (mīm'in zammı ve hā'nın fethi ve dāl'ın kesriyle) Bir kimse- nin bulunduğu ya'nī mütekeyyif olduğu şive ve hālete itlāk olunur, sükūn u ārām ma'nāsından me'hūzdur; tekūlu: تَرَكَتُهُ عَلَى مَهْدَاءَةٍ أَي عَلَى حَالِهِ الَّتِي كَانَ عَلَيْهَا [mehde'et] kelimesinden musaggardır.

الْهَدَاءُ [el-hed'ā'] [ḥamrā'] [ḥamrā'] vezninde) Şol nākaya denir ki yük sıkletinden hörgücü basılıp küçültmüş ola.

[هذأ]

الْهَذَاءُ [el-hez'] (hā'nın fethi ve zāl-ı mu'cemenin sükūnuyla) Bir nesneyi be- gāyet çabuk kesmek ma'nāsınadır; yukālu: هَذَا الشَّيْءُ هَذَا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا قَطَعَهُ قَطْعًا أَوْحَى هَذَا هَذَا [hezz] (teşdid-i zāl'le) sür'atle kesmek ma'nāsınadır; lākin هَذَا [hez'] kelimesinin mefhūmu ondan eblag- dır. Ve

هَذَاءٌ [hez'] Helāk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: هَذَا هَذَا أَي أَبَارَهُمْ Ve bir kimse- ye mekrūh ve nā-sezā kelām işittirmek ma'nāsınadır, gerek gıyābında ve gerek huzūrunda olsun; yukālu: هَذَا فُلَانًا أَي أَسْمَعُهُ Ve bir nesne sapır sapır düşüp dö- külmek ma'nāsınadır; yukālu: هَذَاتِ الْإِبِلِ مَا يَكْرَهُ هَذَاتِ الْإِبِلِ أَي تَسَاقَطَتْ Ya'nī "Develer yolda ifrāt-ı nā- tīvānlıklarından dermānde olup esmār-ı reside gibi sapır sapır dökülüp kaldılar."

الْهَذَا [el-heze'] (fethateynle) Helāk olmak ma'nāsınadır; yukālu: هَذَا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا هَلَكَ

الْتَهْدَاءُ [et-tehezzu'] [tefa'ul] [tefa'ul] veznin- de) Bedende yara azıp tebāh olmakla et- leri pāre pāre olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَهْدَأَتِ الْقَرْحَةُ إِذَا فَسَدَتْ وَتَقَطَّعَتْ

الْهَذَا [el-hez'et] [temret] [temret] vezninde) Ekincilerin çapa ta'bir ettikleri ālete denir; yukālu: مِسْحَاةٌ [mishāt] ma'nāsına.

[هرأ]

الْهَرَاءُ [el-her'] (hā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Fuşş ve kabīh kelimātı çok söylemek, 'alā-kavlin hatā ve galat sözle- ri çok söylemek ma'nāsınadır; yukālu: هَرَأَ الرَّجُلُ هَرَاءً مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا أَكْثَرَ الْخَنَا أَوْ الْخَطَأَ

هَرَاءٌ [her'] ve

هِرَاءَةٌ [hirā'et] [kitābet] [kitābet] vezninde)

Soğuk, pek serd ve şedîd olmakla insânî yâ hayvânî üşütüp helâk edeyazmak, ‘alâ-kavlin helâk eylemek ma‘nâsınadır; yukâlu: هَرَأَهُ الْبَرْدُ هَرَاءً وَهَرَاءَةً مِنَ الْبَابِ الْمَرْبُورِ Ve eti gereği gibi pişirip yepritmek ma‘nâsınadır; yukâlu: هَرَأَ اللَّحْمُ إِذَا طَبَخَهُ حَتَّى يَتَفَسَّخَ Ve soğuklamak ve soğuğa dokunmak ve üşümek ma‘nâsınadır; tekûlu: هَرَأْنَا أَيُّ أَبْرَدْنَا Ve bunun mutazammın olduğu bürüdet akşam vaktine yâhüd hazîrân ve temmüz aylarında evâhir-i nehârda tahaddüs eden bürüdete mahsüstur ki o hengâmlarda serinlik olmakla medâr-ı te-neffüs ve istirâhat olur. Ve

هَزَاءُ [her²] ve

هُرَاءُ [hur²] (hâ'nın zammıyla) ve

هُرُوءٌ [hurū²] [فَعُوذٌ] [ku‘ūd] vezninde) Et gereği gibi pişip yepriemek ma‘nâsınadır; yukâlu: هَرِيئَ اللَّحْمُ هَرَاءً وَهَرُوءًا وَهَرُوءًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا نَضِجَ حَتَّى يَتَفَسَّخَ

هَرَاءٌ [el-hurā²] [غُرَابٌ] [gūrāb] vezninde) Çok söze denir, mantık-ı kesîr ma‘nâsına, ‘alâ-kavlin fâsîd ve bî-nizâm ve perîşân söze denir, hezeyân-ı mahmûm ve türrehât-ı mecnûn gibi; yukâlu: مَا هَذَا هَرَاءً لُهُ Ve çok sözlü yâve-güy ve herze-suhan kimseye denir.

هَرَاءٌ [el-hure²] [صُرْدٌ] [şurad] vezninde) Bu dahi yanşak ve herze-keîlâm ozana denir, yukâlu: رَجُلٌ هَرَاءٌ وَهَرَاءٌ أَيُّ الْكَثِيرِ الْكَلَامِ الْهَدَاءُ

هَرَاءٌ [el-hirā²] [كِتَابٌ] [kitāb] vezninde) Hurde hurmâ fidanlarına denir ki kökten sürüp çıkalar, fâsîd olduğundan kat’ ederler. Ve

هَرَاءٌ [Hirā²] Bir şeytân ismidir ki rü’yâ-yı kabîha ve ahlâm-ı fâsîde tasvîr ve tahyîli zımında nüfûs üzere musallittir; adgâs-ı ahlâm onun irâ‘etiyledir.

هَرَاءٌ [el-ihrā²] (hemzenin kesriyle) İnsâna yâ hayvâna soğuk ziyâdesiyle te‘şîr eylemekle helâk olmak kertesine vardır yâhüd helâk eylemek ma‘nâsınadır;

yukâlu: هَرَأَهُ الْبَرْدُ إِذَا اشْتَدَّ عَلَيْهِ حَتَّى كَادَ يَقْتُلُهُ أَوْ قَتَلَهُ Ve eti gereği gibi pişirip yepriemek ma‘nâsınadır; yukâlu: هَرَأَ اللَّحْمُ إِذَا طَبَخَهُ حَتَّى يَتَفَسَّخَ Ve soğuklamak ve soğuğa dokunmak ve üşümek ma‘nâsınadır; tekûlu: هَرَأْنَا أَيُّ أَبْرَدْنَا Ve bunun mutazammın olduğu bürüdet akşam vaktine yâhüd hazîrân ve temmüz aylarında evâhir-i nehârda tahaddüs eden bürüdete mahsüstur ki o hengâmlarda serinlik olmakla medâr-ı te-neffüs ve istirâhat olur. Ve

إِهْرَاءٌ [ihrā²] Katl eylemek ma‘nâsınadır; yukâlu: هَرَأَ فُلَانًا إِذَا قَتَلَهُ Ve çok hatâ ve nâ-savâb kelimât eylemek ma‘nâsınadır; yukâlu: هَرَأَ الْكَلَامَ أَيُّ أَكْثَرَ وَلَمْ يُصَبْ

هَرَاءٌ [et-tehrî‘et] [تَكْمِيلَةٌ] [tekmilet] vezninde) Bu dahi eti gereği gibi pişirip yepriemek ma‘nâsınadır ki müherrâ kılmak ta‘bîr olunur; yukâlu: هَرَأَ اللَّحْمُ تَهْرِيئًا إِذَا أَنْضَجَهُ حَتَّى يَتَفَسَّخَ

هَرَاءٌ [et-teherru²] [تَفَاعُلٌ] [tefa‘ul] vezninde) Et ziyâdesiyle pişip müherrâ olmak ma‘nâsınadır; yukâlu: هَرَأَ اللَّحْمَ فَتَهْرَأَ

هَرَاءٌ [el-mehrū²] [مَقْتُولٌ] [maqtûl] vezninde) Berdin yâhüd harrin şiddet ve te‘şîrinden helâk olan kimseye denir; yukâlu: هَرِيئَ الْمَالُ أَيُّ الْمَوَاشِي وَالْقَوْمِ عَلَى الْبِنَاءِ لِلْمَجْهُولِ كَغَيْبِي فَهَمُّ مَهْرُوءُونَ إِذَا قَتَلَهُمُ الْبَرْدُ أَوْ الحُرُّ Bunu Cevherî kendi dest-i hattıyla kitâbında سَمِعَ [semi‘a] vezninde olarak binâ-i ma‘lûm üzere zabt eylemekle irtikâb-ı tashîf eylemiştir.

Şârih der ki هَرَاءٌ مَهْرُوءُونَ kavli, binâ-i mechûl üzere olmağa dâll olmakla كَسَمِعَ kavli tугyân-ı kalem olmak zâhirdir.

[ه ز أ]

هَزَاءٌ [el-huz²] (ha'nın zammı ve zâ-yı

mu'cemenin sükūnuyla) ve

الْهَزَأُ [el-hezeʔ] (fethateynle) ve

الْهَزْوُ [el-huzūʔ] (فَعُوْدَةٌ [ḩuʕūd] vezninde) ve

الْمَهْرَآةُ [el-mehzeʔet] (mīm'in ve zā'nın fethiyle) Hezl ve sühriyyet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: هَزَأَ مِنْهُ وَهَزَأَ بِهِ وَهَزَأَ مِنْهُ وَبِهِ هَزَأٌ وَهَزَأٌ وَهَزَأٌ وَهَزَوًا وَهَزَوًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ وَالرَّابِعِ إِذَا سَجَرَ مِنْهُ

التَّهْزُؤُ [et-tehezzuʔ] (تَفَعُّلٌ [tefaʕul] vezninde) ve

الْإِسْتِهْزَاءُ [el-istihzāʔ] Bunlar da bir kimseyi hezl edip maskaralığa almak ma'nāsınadır; yukālu: تَهَزَّأَ بِهِ وَاسْتَهْزَأَ بِهِ بِمَعْنَى هَزَأَ بِهِ

الْهَزْأَةُ [el-huzʔet] (hā'nın zammı ve zā'nın sükūnuyla) Şol kimsedir ki herkes sakalına güllüp kendisini zevklenip hezl ü istihzā edeler, kaşmer ta'bir olunur.

الْهَزْأَةُ [el-huzeʔet] (hā'nın zammıyla hūmezeʔ vezninde) Halkı dā'imā maskaralığa alıp hezl ü istihzā eden kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ هَزَأَ بِالضَّمِّ أَي يَهْزَأُ مِنْهُ وَرَجُلٌ هَزَأَ كَهْمَزَةٍ أَي يَهْزَأُ بِالنَّاسِ

الْهَزْأَةُ [el-hezʔ] (hā'nın fethi ve zā'nın sükūnuyla) Kırmak ma'nāsınadır; yukālu: هَزَأَ هَزَأً هَزَأً مِنْ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا كَسَرَهُ Ve bir kimseyi yā bir hayvānı üşüttüp helāk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: هَزَأَ إِبِلَهُ إِذَا قَتَلَهَا Ve bindiği merkūbu tahrīk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: هَزَأَ رَاحِلَتَهُ إِذَا حَرَكَهَا Ve ölmek ma'nāsınadır; yukālu: هَزَأَ زَيْدٌ إِذَا مَاتَ

الْهَزَأُ [el-hezeʔ] (fethateynle) Bu dahi ölmek ma'nāsınadır; yukālu: هَزِئَ زَيْدٌ إِذَا مَاتَ

الْإِهْزَاءُ [el-ihzāʔ] (hemzenin kesriyle) Bir adamı yāhūd bir hayvānı üşüttürüp helāk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَهْزَأَ إِبِلَهُ إِذَا قَتَلَهَا بِالنَّبَزِ Ve berd-i şedīde dāhil olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَهْزَأَ الرَّجُلُ إِذَا دَخَلَ فِي

شِدَّةِ النَّبَزِ Ve merkūb, rākibini pek sür'atle götürüp gitmek ma'nāsınadır; yukālu: أَهْزَأْتُ بِهِ نَاقَتَهُ أَي أَسْرَعْتُ بِهِ

[ه م أ]

الْهَمُّ [el-himʔ] (hā'nın kesri ve mīm'in sükūnuyla) Köhne libāsa denir, sevb-i halak ma'nāsına. Cem'i أَهْمَاءٌ [ehmāʔ] gelir, حِزْبٌ [ḩizb] ve أَحْزَابٌ [aḩzāb] gibi.

الْهَمُّ [el-hemʔ] (hā'nın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Libāsı eskitip yepritmek ma'nāsınadır; yukālu: هَمًّا الثَّوْبَ هَمًّا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا خَرَقَهُ وَأَبْلَاهُ

الْإِهْمَاءُ [el-ihmāʔ] (hemzenin kesriyle) [hemʔ] ma'nāsınadır;

الْإِنْهَمَاءُ [el-inhimāʔ] (إِنْفِعَالٌ [infīʕāl] vezninde) ve

التَّهَمُّؤُ [et-tehemmuʔ] (تَفَعُّلٌ [tefaʕul] vezninde) Ma'nā-yı mezbūrdan mutāvi'lerdir, esvāb eskiyip yepriemek ma'nāsınadır; yukālu: أَهَمُّ الثَّوْبَ فَانْهَمًا وَتَهَمًّا أَي بَلِي وَتَقَطَّعَ

[ه ن أ]

الْهَنْبِيُّ [el-henḩ] (emīr [emīr] vezninde) ve

الْمَهْنَأُ [el-mehneʔ] (مَشْرَبٌ [meşreb] vezninde) Bī-renc ü meşakkat hāsıl olup sühületle dest-res olunan şey'e denir; yukālu: Ve شَيْءٌ هَنْبِيٌّ وَمَهْنَأٌ وَهُوَ مَا أَتَاكَ بِلَا مَشَقَّةٍ

هَنْبِيَّةٌ [henḩ] Sühületle mi'cdeye vāsıl olup 'ale'l-fevr hazm olan ta'ām-ı hoş-güvāra denir; yukālu: طَعَامٌ هَنْبِيٌّ أَي سَائِعٌ

Mütercim der ki ekl ü şürb eden kimseye هَنْبِيًّا مَرِيئًا [henḩ'en merīʕ'en] kavli ki nasbla du'adır, Fāriside guvārā bādā ma'nāsınadır; ya'nī birisi zahmetsiz āsān vechile hazm ve istimrāʔ olup gidā'iyyetle bedel mā-yetehallel olan ta'ām ve birisi kezālik sinip hazm olmak hāssası kendide

mevcūd olan idāmdan 'ibārettir. Hülāsa ekl ü şürb eylediğin, mi'cende hazm olmuş ola ve gıdā ve devā olup bedenine sinip vücūduna mādde-i 'āfiyet ola demektir. Niteki şā'irin كُلُّ هَنِيئًا مَرِيئًا كُلهُ dediği mısra'ı-ın cināsıde zāhirdir. Ve işbu هِنِيءٌ [heni'] kelimesi 'inde'l-mü'ellif fa'ıl bi-ma'nā mef'ül olup mecāz-ı evlā kabīlinden olur ve bi-ma'nā fa'ıl olmak dahi cā'izdir. Ve 'inde'l-Mubberred masdardır, zīrā bazı masdardan sīfāt inābe ederler ve 'inde'l-ekser mültezimü'l-izmār olan 'āmilinden hāl-i mü'ekkededir. İntehā.

الْهِنَاءُ [el-hene'] (fethateynle) ve

الْهِنَاءَةُ [el-henā'et] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) Bir nesne bī-renc ü zahmet hāsıl ve müyesser olmak ma'nāsınadır; yukālu: هِنِيءٌ الشَّيْءُ وَهُنُو هِنًا وَهِنَاءَةٌ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالْخَامِسِ إِذَا أَتَى بِلَا مَسْقَعَةٍ

الْهِنَاءُ [el-hin'] (hā'nın kesri ve nūn'un sükūnuyla) ve

الْهِنَاءُ [el-hen'] (مَنْعٌ [men'] vezninde) ve

الْهِنَاءَةُ [el-henā'] (سَلَامٌ [selām] vezninde) Ta'ām, hoş-güvār olup vücūda yaramak ma'nāsınadır; tekūlu: هِنَائِي الطَّعَامُ وَهِنًا لِي يَهِنًا بِالْفَتْحِ وَيَهِنُ بِالْكَسْرِ وَيَهِنُ بِالضَّمِّ هِنًا وَهِنًا وَهِنَاءٌ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ وَالثَّانِي وَالْخَامِسِ إِذَا صَارَ هِنِيئًا Ve ta'āmı hazm ettirmek ma'nāsınadır; tekūlu: هِنَائِيهِ الْعَاقِبَةُ Ya'nī "Mizācımda olan sıhhat ve 'āfiyet sebebiyle olan kuvvet bana yediğim ta'āmı hazm ettirdi."

الْهِنَاءَةُ [el-henā'et] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) ve

الْهِنَاءَةُ [el-hene'et] (عَجَلَةٌ [acelet] vezninde)

الْهِنَاءُ [el-hen'] (ضَرْبٌ [darb] vezninde) Ta'ām ve şarāb hoş-güvār olmak ma'nāsınadır; yukālu: مَا كَانَ الطَّعَامُ هِنِيئًا وَلَقَدْ

هُنُو هِنَاءَةٌ وَهِنَاءَةٌ وَهِنًا مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا صَارَ هِنِيئًا Pes ma'nā-yı evvel ile bunun beyninde fark vardır, zīrā ma'nā-yı evvel ta'ām hoş-güvār olmakla bedene sinip mizāca yaramak ve bu, ta'ām sinici ve hazm olmak şānından olucu hoş-güvār olmak ma'nāsınadır.

الْهِنَاءُ [el-hen'] (hā'nın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Tebrīk ve istis'ād ma'nāsına isti'māl olunur ki kutlulamak ta'bīr olunur. Ma'nā-yı merkūmdan me'hūzdur; yukālu: هِنَاءٌ بِالْأَمْرِ هِنًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا قَالَ لَهُ: يَا نِي "Sana henī ve mes'ūd olsun."

Şārih der ki 'Arablar ta'ziye hilāfında ya'nī bir nesne renc ü ta'absız olup hakkına hayr u menfa'ati müstevcib olsun diye tebrīk ve istis'ād makāmında لِيَهِنُ derler hemzenin cezmiyle ve لِيَهِنُ derler yā-yı sākine ile; لِيَهِنُ demezler nūn'un kesriyle. İntehā. Ve

هِنَاءٌ [hen'] İ'tām eylemek ma'nāsınadır; yukālu: هِنَاءٌ هِنًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي أَيْ أَطْعَمَهُ Ve vermek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا هِنَاءٌ غَطَاءُ Ve

هِنَاءٌ [hen'] (مَنْعٌ [men'] vezninde) ve

هِنَاءٌ [hin'] (عِلْمٌ [ilm] vezninde) ve

هِنَاءَةٌ [henā'et] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) Ta'āmı islāh edip vücūda yarar tertīb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: هِنَاءُ الطَّعَامِ هِنًا وَهِنًا وَهِنَاءَةٌ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا أَصْلَحَهُ Ve

هِنَاءٌ [hen'] (مَنْعٌ [men'] vezninde) Deveyi katranla yağlamak ma'nāsınadır; yukālu: هِنَاءُ الْإِبِلِ هِنًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ وَالثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا هِنَاءٌ طَلَاهَا بِالْهِنَاءِ Ve yardım etmek ma'nāsınadır; yukālu: هِنًا فَلَانًا إِذَا نَصَرَهُ

التَّهْنِيَةُ [et-tehni'et] (تَكْمِيلَةٌ [tekmilet] vezninde) ve

التَّهْنِيَةُ [et-tehni'] (تَكْمِيلٌ [tekmi'l] vezninde)

Tebrik ve istis'ad eylemek ma'nāsınadır ki ta'ziye mukābilidir; yukālu: هُنَّاهُ تَهْنِئَةً وَتَهْنِئَةً مُدَّعَرَاهُ Mü'ellif bunu gerçi tekrār eylemiştir, lākin kavlı evvel meselā ekl-i ta'am eden kimseye لِيَهْنِئَكَ Ya'nī "Sana ta'am henī ve güvārā olsun" diye du'āya haml olunmakla tegāyür i'tibārī mümkündür.

الْإِهْنَاءُ [el-ihnā'] (hemzenin kesriyle) Vermek ma'nāsınadır; yukālu: أَهْنَاهُ أَيَّ اعْطَاهُ

الْهِنَاءُ [el-hinā'] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Katrana denir. Ve hurmā salkımına yāhūd çöpüne denir; إِهَانٌ [ihān] kelimesiyle mürādiftir.

الْهِنءُ [el-hin'] (hā'nın kesriyle) İsmidir, deveyi katranla yağlamak hāletine denir. Ve vergiye denir, 'atā ma'nāsına. Ve geceden bir mikdāra ve bir bölüğe denir; yukālu: مَضَى هِنءٌ مِنَ اللَّيْلِ أَيَّ طَائِفَةً مِنْهُ

الْهِنَاءُ [el-hene'] (fethateynle) ve

الْهِنءُ [el-hen'] (مَنْعٌ [men'] vezninde) Davar, dil-hvāhı üzere bir mikdārca otluk bulup lākin kalīl olmakla ondan şiba' ve gınā hāsıl olmayıp henüz istekli kalmak ma'nāsınadır; yukālu: هَبَّتِ الْمَاشِيَةَ هِنَاءً وَهِنَاءً Ve şād ve mesrūr olmak ma'nāsınadır; yukālu: هِنِيءٌ بِهِ إِذَا فَرِحَ Ve ta'am latīf ve hoş-güvār olmakla bedene sinip yaramak ma'nāsınadır; yukālu: هِنِيءَ الطَّعَامِ إِذَا تَهْنَأُ بِهِ

الْهِنَائِي [el-hen'ā] (سَكْرِي [sekrā] vezninde) Bir mikdār otluk bulup kalīl olduğundan iyice doymamış olan develere denir; yukālu: إِبِلٌ هِنَائِي أَيَّ أَصَابَتْ حَظًّا مِنَ الْبَقْلِ وَلَمْ تُشْبِعْ مِنْهُ Mü'ellifin هِنَائِي وَهِيَ إِبِلٌ هِنَائِي مِنْهُ cemā'at-i mevhūmeye rāci'dir, pes bunun müzekkeri هِنَائٌ [hen'ān] olur.

هُنَاءَةٌ [Hunā'et] (سُمَامَةٌ [sumāmet] vezninde) Esmā-i ricāldendir.

الْهَانِي [el-hāni'] Hādīm ve hizmet-kār ma'nāsınadır. İbn Eşīr'in beyānına göre اِغْطَاءٌ [i'qā'] ma'nāsına olan هِنءٌ [hen'] lafzından me'hūzdur; güyā ki mahdūmuna nefisini i'tā eylemiştir

أُمُّ هَانِي [Umm Hāni'] İmām 'Alī kerremallāhu vechehu hazretlerinin kız karındaşları künyesidir; Ebū Ṭālib'in kızıdır, ismi Fāhite'dir.

الْمُهْنَاءُ [el-Muhenne'] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Bir recil adıdır.

الْإِسْتِهْنَاءُ [el-istihnā'] Yardım istemek ma'nāsınadır; yukālu: اِسْتِهْنَأَهُ أَيَّاسْتَنْصَرَهُ Ve 'atiyye istemek ma'nāsınadır; yukālu: اِسْتِهْنَأَهُ أَيَّاسْتَعْطَاهُ

الْإِهْتِنَاءُ [el-ihitinā'] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Devāb ve mevāşiyi takayyüd ve tīmār ile ıslāh eylemek ma'nāsınadır; yukālu: اِهْتِنَأْتُ مَا لَهُ أَيَّ أَصْلَحَهُ

الْهِنِيءُ [el-Henī'] ve الْمَرِيءُ [el-Merī'] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Rağka türābında iki nehrlerdir; mülük-i Mervāniyyeden Hişām b. 'Abdumelik hafr ettirmiştir.

الْهِنِيئَةُ [el-huney'et] Musaggar bünyesiyle ki İmām Buḥārī *Şaḥīḥ*'inde ya'nī "أَنَّ هِنِيئَةَ أَقَامَ هِنِيئَةً" hadīsinde resm-i mersūm üzere mersūm ve şey-i yesir ile müfesserdir. Bunda savāb olan bi-gayri hemzin olmaktadır, zīrā هِنُو [hinv] lafzının musaggarıdır ki şey ma'nāsınadır; bu cihetle mu'tel olmakla هِنُو [hinv] māddesinde zikr olunur inşa'allāhu ta'ālā.

[ه و ا]

الْهَوءُ [el-hev'] (hā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Bir kimse zātında 'ālī-himmet olmakla esbābına teşebbüsle sa'y ederek nefisini merātīb-i 'āliyyeye iblāğ ve is'ad

eylemek ma'nāsınadır; ma'nā-yı ātīden me'hūzdur; yukālu: هَاءٌ بِنَفْسِهِ إِلَى الْمَعَالِي إِذَا رَفَعَهَا Ve himmet ma'nāsınadır; ma'nā-yı sābık bundandır. Kāle'ş-şārih: "إِذَا أَقَامَ الرَّجُلُ إِلَى الصَّلَاةِ فَكَانَ قَلْبُهُ وَهَوءُهُ إِلَى اللَّهِ أَنْصَرَفَ كَمَا وَلَدَتْهُ أُمُّهُ" أَي هَمَّتُهُ Ve nāfiz ve māzī re'y ü tedbire denir. Ve bir kimse āher kimsede bir nesne yāhūd bir vaz' ve hālet sezme ma'nāsınadır ki tevehhüm mefhūmudur; tekūlu: هُوْتُ بِهِ خَيْرًا Ve أَوْ سَرًّا وَهَوْتُهُ بِخَيْرٍ أَوْ بِسَرٍّ أَي أُرْتَمَتْهُ بِهِ

هَوءٌ [hev'] ve

هَوءٌ [hū'] (hā'nın zammıyla) Zan ve gümān ma'nāsınadır; tekūlu: وَقَعَ ذَلِكَ فِي هَوْيِي وَفِي هَوِيَّيْ أَيْ فِي ظَنِّي Ve

هَوءٌ [hev'] (hā'nın fethiyle) Ferah-nāk olmak ma'nāsınadır; tekūlu: هُوْتُ بِهِ هَوءًا أَي فَرِحْتُ بِهِ

هَوءٌ [el-hev'] (fethateynle) Himmet eylemek ma'nāsınadır ki bir nesneye kalb kasd eylemekten 'ibārettir; yukālu: هَوِيٌّ إِلَيْهِ هَوءًا مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا هَمَّ

هَاءٌ [hā'e] (cā'e [cā'e] vezninde) Kelime-i telbiyedir, ya'nī nidā olunan kimsenin savt-ı icābetinden hikāyedir ki bizim lisānımızda dahi hemzenin sūkūnuyla ve hemzesiz irād olunur ve fihī kāle'ş-şā'ir: "لَا بَلَّ يُجِيبُكَ جِئِن تَدْعُو بِاسْمِهِ | | فَيَقُولُ هَاءٌ وَطَالَمَا" "Ya'nī "Hāl öylece değildir, belki sen onu ismiyle çağırıldıkta sana icābet edip هَاءٌ [hā'e] ya'nī لَبَيْكَ [lebbeyk] diye telbiye eder ve kemāl-i inkīyād ve icābetinden uzun uzadı pek çok telbiye eder." Mü'ellifin şāhid iradı, Şāgānī *Tekmile*'de mütevakıf olmakla onu redde mebnīdir. Ve

هَاءٌ [hā'e] (kezālik cā'e [cā'e] vezninde) İsm-i fi'l-i emr olur, هَاكْ [hā-ke] ma'nāsına ki حُذْ [huẓ] ma'nāsınadır ve gāhī kāf-i

hitābla zikr olunup tasarruf ederler, حُذْ أَنْتَ [huẓ ente] ma'nāsına ve gāhī kāf'tan müstagnī olup āhirinde olan hemzeden tasarruf ederler. Müfredinde هَاءٌ [hā'e] derler; tesniye müzekkerinde هَاؤُمَا [hā'umā] derler ve cem'-i müzekkerinde هَاؤُمْ [hā'um] derler ve müfred mü'ennesinde هَاءٌ [hā'i] derler bilā-yā'in hemzenin kesriyle ve tesniye mü'ennesinde هَاؤُمَا [hā'umā] derler ve cem'-i mü'ennesinde هَاؤُنَّ [hā'unne] derler nūn-ı müşeddede ile. Ve bunda bir lügat dahi vardır ki هَا يَا رَجُلْ [he' yā reculu] derler hemze-i sākine ile هُعْ [ha'] vezninde; bunun aslı هَاءٌ [hā'] idi هَاعٌ [hā'] vezninde, ictimāc-ı sākineyne mebnī elif sākıt olmuştur; mü'ennesinde هَائِي [hā'i] denir هَاعِي [hā'i] vezninde ve tesniyelerinde هَاءَا [hā'ā] denir هَاعَا [hā'ā] gibi. Ve cem'-i mü'ennesinde هَانُ [hā'ne] denir هَاعُنْ [hā'ne] vezninde, zāhiren cem'-i müzekkeri yine هَاؤُمْ [hā'um] olmaktadır.

هَاءٌ [hā'i] (hemzenin kesriyle) هَاتِ [hāti] ma'nāsınadır ki ism-i fi'l-i emrdir, "bana ver" ve "bana getir" demektir. Tesniye müzekkerinde هَاتِيَا [hā'iyā] denir ve cem'-i müzekkerinde هَاؤُوا [hā'ū] denir ve müfred mü'ennesinde هَاتِي [hā'i] ve tesniye mü'ennesinde هَاتِيَا [hā'iyā] ve cem' mü'ennesinde هَاتِيَنَّ [hā'īne] denir هَاتِيَنَّ [hā'īne] gibi.

Mütercim der ki *Lubāb*'da bu vech üzere mersūmdur ki هَاءٌ [hā'e] kelimesi ki ism-i fi'l-i emrdir, حُذْ [huẓ] ma'nāsınadır; bunda beş lügat vardır:

Evvel, āhirine kāf ilhāk olunup cem'-i ahvālede muhātab ile mutasarrıf olur; yukālu: "هَاكْ، هَاكُمَا، هَاكُنْ"; "هَاكْ، هَاكُمَا، هَاكُنْ"; Sānī, kāf mevzi'ine hemze vaz' olur;

yukālu: “وَهَاءٌ يَفْتَحُ الْهَمْزَةَ، وَهَأُومًا، وَهَأُومٌ”
“وَهَاءٌ بِكَسْرِ الْهَمْزَةِ، وَهَأُومًا، وَهَأُومٌ”

Sālis, hemze ile kāf müctemî olur; yukālu:
“هَاءُكَ، هَاءُكُمْ، هَاءُكُمْ” ; “هَاءُكَ، هَاءُكُمْ، هَاءُكُمْ”

Rābi, hemze meksūr olur; yukālu: هَاءُ،
“هَاءِيَا، هَأُوَا، هَأُيَا”

Hāmis, hemze sākin olur; yukālu: هَاءٌ عَلَى
وَزْنِ هَبِّ Ve *Miṣbāh'ta* mestürdür ki gāh olur ki هَا [hā] kelimesine tā ilhāk edip هَاتِ [hāti] derler ki ism-i fi'l-i emrdir; هَاتِ [a'ṭinī] ma'nāsına; yukālu: هَاتِ لِلْمَذَكَّرِ
هَاتِي وَهَاتِي لِلْمَوْثُوثِ وَهَاتَا وَهَاتُوا وَهَاتِي وَهَاتِي [hāke] Pes هَاكْ [hāke] هَاتِ [hāti] kelimesi münāvele için olur, evvel “al” ve sāni “ver” ma'nāsına. İntehā.

الْمُهْوَأُ [el-muhve'enn] (mīm'in zammı ve hā'nın sükūnu ve vāv'ın ve hemzenin fethi ve nūn'un teşdidiyle; ve hemzenin kesriyle lügattir) Sahrā-ı vāsi'aya denir. Ve de'b ve 'ādet ma'nāsındır. Ve geceden bir mikdāra denir. Ve işbu مُهْوَأٌ [muḥve'enn] kelimesini Cevherī vehmine mebnī bu makāmda zikr eylemiştir, zīrā vezni مُفْوَعْلٌ [mufve'all] olmakla vāv'ı zā'iddir, zīrā benāt-ı erba'a olan kelimede vāv asl olmaz.

Mü'ellif nūn'unun asāletine binā'en هَوْنٌ [hevn] māddeinde sebt eyledi ki إِهْوِيَانٌ [ihvīnān]dan ism-i mef'ūldür, lākin burada vezninde ıztrāb eylemiştir, zīrā mehmūz olduğuna göre vezni مُفْعَلٌ [muf'alenn] olur ki nūn, zā'idedir ve nūn'un asāletine göre مُفْعَالٌ [muf'a'ell] olmak lāzımdır. İntehā.

لَا هَاءَ اللَّهُ ذَا [lā-hā'allāhu-zā] (elif'in meddiyle) لَا وَاللَّهِ ma'nāsına müsta'meldir ki “Ḥudā hakkı için o öyle değildir” demektir; ve 'alā-kavlin efsah olan لَا هَا اللَّهُ ذَا 'unvānında olmaktır ki kasr iledir yāhūd meddi lahn u hatādir, zīrā aslı مَا وَاللَّهُ هَذَا

olup ism-i Celāl, هَا [hā]yla ذَا [zā] beynine idhāl olunmuştur. Bu māddeye üç kavil hāsıl olmuştur; tafsilī *Muğni'l-Lebīb* ve *Teshīl'* de meşrūhtur.

[هـ ي أ]

الْهَيْئَةُ [el-hey'et] (hā'nın fethi ve kesri ve yā'nın sükūnuyla) Bir şey'in vaz'ı cibillisi üzere resm olunan hāl ü şān ve keyfiyyetine denir, gerek mahsūs olsun ki şekl ve sūretidir ve gerek ma'kūl olsun ki tab' ve sirişt ve nihādıdır. Pes هَيْئَةٌ [hey'et] in mefhūmu عَرَضٌ [arad]ın mefhūmuna mütekāribdir, nihāyet 'araz ma'kūlāt-ı a'rāz cümlesine itlāk olunur; her birine 'urūzu itibārıyla ve hey'et, mevzū'ātında husūlü itibārıyla itlāk olunur; yukālu: لَهُ هَيْئَةٌ حَسَنَةٌ أَيْ حَالٌ وَكَيْفِيَّةٌ

الْهَيْئَةُ [el-hey'et] (keyyis [keyyis] vezninde) ve

الْهَيْئَةُ [el-hey'et] (zarīf [zarīf] vezninde) Hey'et ve kıyāfeti hūb ve hoş-nümā olan kimseye denir; yukālu رَجُلٌ هَيَّاءٌ وَهَيْئَةٌ أَيْ هَيْئَةٌ وَهَيْئَةٌ وَهَيْئَةٌ Ve حَسَنُ الْهَيْئَةِ

الْهَيْئَةُ [hey'et] (hā'nın fethiyle) ve

الْهَيْئَةُ [kerāmet] vezninde) Bir kimse yā bir nesne hūb-hey'et olmak ma'nāsındır; yukālu: هَاءَ الرَّجُلِ يَهَاءٌ كَخَافَ يَخَافُ وَهَاءَ يَهِيءُ كَجَاءَ يَجِيءُ هَيْئَةٌ وَهَيْئَةٌ هَيْئَةٌ كَكَرُمَ Ve bir husūs için kendi hey'etini ahz eylemek; ya'nī itizā eden levāzım ve tedārükātını görüp hāzır u āmāde olmak ma'nāsındır; yukālu: هَاءٌ لِلْأَمْرِ يَهَاءٌ وَيَهِيءُ إِذَا أَخَذَ لَهُ هَيْئَتَهُ

الْتَهَائِيُ [et-tehāyū] (tefā'ul [tefā'ul] vezninde) تَهَائِيُوا [tevāfuk] ma'nāsındır; yukālu: عَلَى ذَلِكَ إِذَا تَوَافَقُوا

الْهَيْئَةُ [el-hi'et] (hā'nın kesriyle) Müştāk ve

ārzū-mend olmak ma'nāsındadır; yukālu:

هَاءٌ إِلَيْهِ يَهَاءٌ هَيْئَةً أَيِ اشْتِاقًا

الْتَهْيُؤُ [et-teheyyu] [تَفْعُلُ] [tefa'ul] vezninde) Hey'etlenmek ya'nī bir mādde için iktizā eden sūret-i lāzimeyi tekmil edip hāzırlanmak ma'nāsındadır; yukālu: تَهْيًا لِلأَمْرِ إِذَا أَخَذَ لَهُ هَيْئَتَهُ

الْتَهْيَةُ [et-tehy'e] [تَكْمِيلَةٌ] [tekmilet] vezninde) ve

الْتَهْيِيُّ [et-tehyi] [تَفْعِيلٌ] [tef'il] vezninde)

Bir nesneye hey'et ve kıyāfet verip islāh eylemek ma'nāsındadır ki hāzırlamak ona lāzım gelir; yukālu: هَيْئًا تَهْيَةً وَتَهْيِيًّا إِذَا أَضْلَحَهُ

الْمُهَيَّأَةُ [el-muhāye] [مُفَاعَلَةٌ] [mufā'let] vezninde)

Bir husūsta birbirine muvāfakat eylemek ma'nāsındadır; yukālu: هَيَّأَهُ هَيْئَةً [hey'e] ma'nāsından me'hūzdur; yukālu: هَيَّأَهُ فِي الأَمْرِ مُهَيَّأَةً إِذَا وَافَقَهُ Ve örf-i fukahāda bi't-tevāfuk ve't-terādī mukāseme-i menāfi'den 'ibārettir ki istihsānen cā'izdir:

﴿لَهَا شُرْبٌ وَلَكُمْ شُرْبٌ يَوْمَ مَعْلُومٍ﴾ nass-ı mübīnine mebnīdir; meselā bir hānede müşterek olan Zeyd ve 'Amr'dan her biri, hissesine mukābil birer sene-i mahsūsa ikāmet eylemek ve nehr-i vāhidden herkes birer gün tarla ve bāggelerini saky eylemek ve 'abd-i müştereki birer vakt-i mahsūsta istihdām eylemek gibi, niteki kütüb-i fıkhiyyede mebsūttur. Mü'ellif 'unvānıyla resm eylemekle 'ādeti üzere müsāmaha irtikāb eylemiştir, tā-ı te'nīs ism-i mef'üle hamlden ābīdir, meğer tekellūf irtikāb oluna yāhūd hā', tугyān-ı kalem ola.

الْهْيُؤُ [el-hey] (hā'nın fethiyle) ve

الْهْيِيُّ [el-hi] (hā'nın kesriyle) İnsan kısmını yemeğe ve içmeğe da'vet eyleyecek savttan hikāyedir ve hāssaten deveyi su

içmeğe çağırarak savttan hikāyedir.

الْمُتَهَيَّئَةُ [el-muteheyyi] [مُتَحَمِّلَةٌ] [mutehammilet] vezninde) Şol nākaya itlāk olunur ki soyu pek pāk ve velūd olmakla çekildikte hamlden tahallüfū nādir ola, ya'nī her bār dōle kalır ola.

هَيْءٌ [hey'e] (hā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Kelime-i ta'accübüdür; tekülü: يَا هَيْءٌ مَالِي ya'nī "Acabā bana n'oldu?" Ve 'inde'l-ba'z ism-i fi'l-i emrdir, tenebbüh ve tabassur ma'nāsına ki "Gafleti terk edip mütebassır ve āgāh ol!" demektir, niteki [şah] kelimesi أَشْكُتُ [uskut] ma'nāsına ism-i fi'l-i emrdir. Ve işbu هَيْءٌ [hey'e] kelimesi, ictimā'-ı sākineyn mahzūru için hareke üzere ve hiffet için fetha üzere mebnī olmuştur.

Şārih der ki 'inde'l-ba'z kelime-i te'essüftür ki tagayyür-i hāl-i kadīmeden neş'et eden hāle acıyıp hayf eylemekten 'ibārettir. Ma'lūm ola ki beyne'l-'Arab ta'accübe ve te'essüfe dāll olan biraz ta'bīrāt vardır: "يَا شَيْءٌ مَالِي" ve "يَا فَيْءٌ مَالِي" gibi. Bunlarda asl ta'accüb edātı مَا [mā] kelimesidir, يَا [yā] harf-i nidādır, münādā-yı nekre üzere dāhil olmuştur. İşbu münādālar, elfāz-ı mühmeledir; ya'nī asvāt kabīlindendir, güyā ki 'ale'l-ibhām bir kimseye nidā olunur. Pes terkīb-i mezkūr ta'accübü müştemil olmakla kelime-i vāhide hükmünde kılınıp makām-ı ta'accübde isti'māl olundu ve lüzüm 'alākasıyla makām-ı te'essüfte dahi isti'māl eylediler. Münādaların āhirleri kelime-i vāhidenin vasatı menzilinde kalmıştır ve nidā ve münādā cihetleri muzmahil olmuştur, zīrā mecmū'u kelime-i vāhide menzilinde olmuştur.

FASLU'L-YĀ'Ī'T-TAHTIYYE (فَضْلُ الْيَاءِ)

[ي أ ي أ]

الْيَأْيَأَةُ [el-ye'ye'et] زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) ve

الْيَأْيَاءُ [el-ye'yā'] سَلْسَالٌ [selsāl] vezninde) Bir kimseye lutf ve nüvāziş ve beşāşet izhār eylemek ma'nāsınadır ki okşamak ta'bīr olunur; yukālu: يَا أَيُّهَا يَا أَيُّهَا وَيَأْيَاءُ إِذَا أَظْهَرَ Ve bir kimseyi yanına çağırarak ma'nāsınadır; yukālu: يَا أَيُّهَا بِالْقَوْمِ إِذَا دَعَاهُمْ Ve deveyi durdurmak için "أَيُّ" demek ma'nāsınadır, 'alā-kavlin nāsı biriktirmek için يَا يَا diye çağırarak ma'nāsınadır; yukālu: يَا أَيُّهَا بِالْإِبِلِ إِذَا قَالَ لَهَا "أَيُّ" لِيَسْكُنَهَا أَوْ Ve **الْيَأْيَأُ** [ey] (hemzenin fethiyle), deveyi durduracak savttan hikāyedir. Ve

يَأْيَأُ [ye'ye'] فَدْفَدٌ [fedfed] vezninde) Nāsı birikmek için çağırarak savttan hikāyedir.

الْيُؤْيُؤُ [el-yu'yu'] هُدْهُدٌ [hudhud] vezninde) Yırtıcı kuşlardan atmaca gibi bir kuş adıdır, Türkīde muymul derler, ba'zılar delice doğan ile ve ba'zılar zağanos ile beyān ettiler.

الْيَأْيَاءُ [el-ye'yā'] سَلْسَالٌ [selsāl] vezninde) Zikr olunan kuşun ötmesinden hikāyedir.

[ي ر ن أ]

الْيَرْنَآءُ [el-yurennā] (yā'nın zammı ve fethi ve rā-yı meftūha ve nūn-ı müşeddede ve kasr ile) ve

الْيَرْنَآءُ [el-yurennā'] (yā'nın zammı ve elif'in meddiyle) Kınaya denir, حِنَّاءٌ [hinnā'] ma'nāsına.

الْيَرْنَآءُ [el-yerne'et] دَحْرَجَةٌ [dahrecet]

vezninde) Saç ve sakala kına yakmak ma'nāsındadır; yukālu: **يُرْنَاءُ لِحْيَتُهُ أَي صَبَعَهَا بِالْيُرْنَاءِ**: كَمَا يُقَالُ حَتَّى رَأْسَهُ Ve bu garā'ib-i ef'aldendir, zīrā māzī olarak muzāri^c sīgasında vārid olmuştur. İbn Berrī merhūmdan menkūldür ki eğer yā'nın fethiyle **يُرْنَاءُ** [yerennā³] denirse hemze ile kırā³at olunur ve eğer yā'nın zammıyla **يُرْنَاءُ** [yurennā] denirse hemzenin ityān ve iskātı cā³izdir. *Lisānu'l-^cArab*'da “ر،ن،أ” māddeşi zeylinde mersūmdur.

تَمَّ مَا يَتَعَلَّقُ بِتَرْجَمَةِ بَابِ الْهَمْزَةِ بِعَوْنِ اللَّهِ وَتَيْسِيرِهِ
فَالْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَى التُّوفِيقِ وَالصَّلَاةِ عَلَى الْهَادِي إِلَى سَوَاءِ
الطَّرِيقِ أَوْلًا وَآخِرًا

BĀBU'L-BĀ'
(بَابُ الْبَاءِ)

FASLU'L-HEMZE
(فَصْلُ الْهَمْزَةِ)

[أ ب ب]

ب

الأبُّ [el-ebb] (hemzenin fethi ve bā'nın teşdidiyle) Mutlakan ota denir, كَلًّا [kele] ma'nāsına ki Fārisīde giyāh denir. Ve 'alā-kavlin ra'y olunacak çayırılığa ve otlağa denir. Yāhūd min-gayri bezrin ve zer'in hāsıl olan her nebāta denir ki Fārisī edā ile hod-rū ta'bir olunur; ma'nā-yı ātīden me'hūzdu; ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿وَفَاكِهَةٌ وَأَبٌ﴾ الْآيَةُ، وَهُوَ الْكَلَّا أَوْ الْمَرْعَى أَوْ مَا أَنْبَتَ Ve insānın beline denir; خَضْرُ [ħaşr] ma'nāsına.

Şārih der ki ekser-i nüshalarda خَضْرُ [ħuḍar] 'unvānıyla mersūmdur ki ħā-yı mu'cemenin zammı ve ḍād-ı mu'cemenin fethiyledir, lākin galattır, savab olan خَضْرُ [ħaşr] olmaktır, ve bu yalnız Huzeyl lügatidir, niteki 'Ubāb'da ve Tekmile'de ve sāir ümmehātta bu minvāl üzeredir. İntehā.

Ve sāhib-i Mişbāh'ın ve Rāğīb'ın beyānına göre أَبُّ [ebb] kelimesi isti'dād ve teheyü' ma'nāsına mevzū' olmakla, sefer ve şitā için i'dāda ve cezz ve ra'ye kābil ve müteheyyi' olan sebze ve giyāha itlākı ondan müteferri'dir. İntehā. Ve

أَبُّ [ebb] kelimesi masdar olur, seyr ü sefere müte'allik levāzım ve esbābı tedārük edip hāzırılanmak ma'nāsına, ke-mā se-yuzkeru.

الأبيُّ [el-ebīb] (دَيْبٌ [debīb] vezninde) ve الأبابُ [el-ebāb] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) ve

الأبَابَةُ [el-ebābet] (سَحَابَةٌ [sehābet] vez-

ninde) Bunlar da **أَب** [ebb] ma'nâsınadır; yukâlu: **أَبٌ فُلَانٌ لِلسَّيْرِ يَبْتُ بِكسرِ العَيْنِ عَلَى القِيَاسِ فِي اللّازِمِ الْمُضَعَّفِ وَيُؤَبُّ بِالصَّمِّ عَلَى خِلَافِ القِيَاسِ** Ve **أَبًا وَأَبِيًا وَأَبَابًا وَأَبَابَةً إِذَا تَهَيَّأَ**

أَب [ebb] ve

إِبَابَةٌ [ibābet] (**كِتَابَةٌ** [kitābet] vezninde) ve

أَبَابَةٌ [ebābet] (**سَحَابَةٌ** [sehābet] vezninde)

Garībü'd-diyār olan kimse vatanını ārzū edip özlemek ma'nâsınadır; yukâlu: **أَبٌ الرَّجُلُ إِلَى وَطَنِهَ أَبًا وَإِبَابَةً وَأَبَابَةً أَيِ اسْتَنَاقَ إِلَيْهِ** Ve kından çekip sıyırma için eli kılıç kabzasına salmak ma'nâsınadır; yukâlu: **أَبٌ يَدُهُ** Ve kasd ma'nâsınadır; yukâlu: **أَبٌ مُتَعَرِّجٌ أَيِ قَصَدَ قَصْدَهُ** Mütercim der ki Zemaḥşerî *Keşşâf*'ta mer'āya **أَب** [ebb] itlākı, **قَصْدٌ** [kaşd] ma'nâsından me'hūz olmak üzere imzā eylemiştir ki **مَأْبُوتٌ** [me'būb] demektir, **مَقْصُودٌ** [maḳşūd] ma'nâsına. Ve yol doğru ve müstakīm olmak ma'nâsınadır; yukâlu: **أَبْتُ أَبَابَتُهُ أَيِ اسْتَقَامَتْ طَرِيقَتُهُ** Ve düşmanı bir hamle ile bozmak ma'nâsınadır; yukâlu: **أَبٌ العُدُوِّ** [Ve] **إِذَا هَرَمَهُمْ بِحَمَلَةٍ لَا مَكْدُوبَةَ فِيهَا** [mekzūbet] lafzı masdardır, **كِذْبٌ** [kizb] gibi. Ya'ni bir hamle-i sādika ile düşmanı münhezim eyledi. Ve depretmek, tahrik ma'nâsınadır; yukâlu: **أَبٌ الشَّيْءِ إِذَا حَرَكَهُ**

إِب [İbb] (hemzenin kesriyle) Yemen'de bir karye adıdır.

الأَبَابُ [el-ebāb] (**كِبَابٌ** [kebāb] vezninde) Seyr ü sefere müte'allik levāzım ve esbāba denir; yukâlu: **هُوَ فِي أَبَابِهِ أَيِ فِي جِهَازِهِ** Ve suya itlāk olunur. Ve serāb ma'nâsınadır ki nisf-ı nehār ısılığında ıraktan çöllerde su heyetinde nümāyān olan pusuıdır.

الأُبَابُ [el-ubāb] (**غُرَابٌ** [gūrāb] vezninde) Seyl-i 'azīme ve mevc-i 'azīme itlāk olunur.

أَبَةٌ [Ebbet] (hemzenin ve bā-yı müşeddenin fethiyle) Bir recül ismidir.

أَبَةُ العُلَيَا [Ebbetu'l-Ulyā] ve

أَبَةُ السُّفَلَى [Ebbetu's-Suflā] Yemen'de 'Aden muzāfātından Laḥc nām belde kazāsında iki karyelerdir. Merkūm Ebbe nām kimsenin ismiyle müsemmālardır.

أَبَةٌ [Ubbet] (hemzenin zammıyla) Mağib'de İfrīkiyye eyāletinde bir beldedir.

التَّأْيِبُ [et-te'yīb] (**تَفْعِيلٌ** [tef'īl] vezninde) Haykırmak ma'nâsınadır; yukâlu: **أَبَّ الرَّجُلُ إِذَا صَاحَ**

التَّأْيِبُ [et-te'ebbub] (**تَفْعُلٌ** [tefa'ul] vezninde) Ta'accüb ma'nâsınadır; yukâlu: **تَأْيَبَ الرَّجُلُ بِهِ أَيِ تَعَجَّبَ بِهِ** Ve sefālanıp münbasit ve şādān olmak ma'nâsınadır; yukâlu: **تَأْيَبَ بِهِ أَيِ تَبَجَّحَ**

الأَبَابَةُ [el-ebābet] (**سَحَابَةٌ** [sehābet] vezninde) ve

الإِبَابَةُ [el-ibābet] (**كِتَابَةٌ** [kitābet] vezninde) Yola denir, tarīka ma'nâsına, gerek hakīkī ve gerek ma'nevī olsun.

أَبِي [Ebbā] (**حَتَّى** [ḥattā] vezninde) Kūfe ile Kaşr-ı Benī Muḳātil beyninde bir nehrin ismidir; mülük-i Nebaṭiyye'den Ebbā b. eṣ-Şāmiḡān nām melik hafr ettirmekle ona mensūb ve ismiyle müsemmādır. Ve yine 'Irāḳ'ta Vāsiṭ nām belde türābında bir nehrin ismidir. Ve Medīne-i münevvere'de bir kuyu adıdır; 'alā-kavlin bunda savāb olan **أَنَا** [unā] olmaktadır nūn-ı muhaffefe ile **هُنَا** [hunā] vezninde.

الإِيتَابُ [el-itibāb] (**اِئْتِسَابٌ** [iktisāb] vezninde) Hāzırılmak, teheyvū' ma'nâsınadır; yukâlu: **إِئْتَبَ الرَّجُلُ إِذَا تَهَيَّأَ**

[أ ت ب]

الإِثْبُ [el-itb] (hemzenin kesri ve tā-yı fevkiyyenin sükūnuyla) ve

المِثْبَةُ [el-mi'tebet] [مِثْبَةٌ] [mikneset] vezninde) Yakasız ve yensiz olan gömleğe denir ki 'Arab nisvānı giyerler. Bez ve bürüncek makūlesi çarısı, vasatından yırtıp ba'zı mertebe 'amel ile boyunlarına geçirip gömlek tarzında giyerler. Ona بَقِيرَةٌ [baqīret] dahi derler, meşkūk olduğu için. Mü'ellifin وَالْبَقِيرَةُ kavli 'atf-ı tefsīr'dir. Ve

إِثْبُ [itb] Nisvānın üstlük ta'bīr ettikleri libāsa denir, ferāce gibi. Ve mutlakan hemān baldırın ve bacağıın nısfına bālig kısa libāsa denir, zıbın gibi; 'alā-kavlin paçasız dona denir, butluk ta'bīr olunur. Yāhūd yenleri olmayan gömleğe denir. Cem'i آتَابُ [ātāb] gelir hemzenin meddiyle ve إِتَابُ [itāb] gelir hemzenin kesriyle ve أُتُوبُ [utūb] gelir hemzenin zammıyla. Ve

إِثْبُ [itb] (hemzenin kesriyle) Arpanın kabuğuna denir, قِشْرُ الشَّعِيرِ [kişru'ş-şa'ir] ma'nāsına.

التَّائِبُ [et-te'tīb] [تَعْيِلٌ] [te'īl] vezninde) Bez, zikr olunan إِثْبُ [itb] dedikleri libās tertīb olunmak ma'nāsınadır; yukālu: أُتِبَ. Bunun الثَّوْبُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ تَائِبًا أَي ضَيْرِ إِتْبَا isti'mālī mechūl üzeredir. Ve

تَأْتِيبُ [te'tīb] Bir kimseye إِثْبُ [itb]-i mezbūru giydirmek ma'nāsınadır; yukālu: تَأْتَبُ بِالإِثْبِ إِذَا أَلْبَسَهُ إِيَّاهُ يَعْنِي الإِثْبُ

التَّائِبُ [et-te'ettub] [تَفْعُلٌ] [tefa'ul] vezninde) Zikr olunan إِثْبُ [itb] dedikleri libāsa giymek ma'nāsınadır; yukālu: تَأْتَبُ بِالإِثْبِ إِذَا لَبَسَهُ Ve yat ve yarağını görüp hāzırlanmak ma'nāsınadır; yukālu: تَأْتَبُ لِلْأَمْرِ إِذَا اسْتَعَدَّ لَهُ Ve bir nesne pekişip salābet bulmak, ta-

sallüb ma'nāsınadır; yukālu: تَأْتَبُ الشَّيْءُ إِذَا تَصَلَّبَ Ve yayın bağını göğüse getirip omuzları onun içinden çıkarmakla yayı arkaya almak ma'nāsınadır; yukālu: تَأْتَبُ الْقَوْسُ إِذَا جَعَلَ حِمَالَهَا فِي صَدْرِهِ وَأَخْرَجَ مِنْكِبَيْهِ مِنْهَا

الإِثْتَابُ [el-i'titāb] [إِكْتِسَابٌ] [iktisāb] vezninde) Bu dahi zikr olunan إِثْبُ [itb] dedikleri libāsa giymek ma'nāsınadır; yukālu: إِثْتَبَ إِثْتَابًا إِذَا لَبَسَ الإِثْبُ

المُؤْتَبُ [el-mu'etteb] [مُعْظَمٌ] [mu'azzam] vezninde) Tırnakları bir tarafa doğru eğrice ve kaçık olan kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ مُؤْتَبٌ الظَّفَرِ أَي مُعْوَجُّهُ

[أ ث ب]

المِثْبُ [el-mi'seb] (sā-yı müsellese ile مِثْبٌ [minber] vezninde) مِشْمَلٌ [mişmel] ma'nāsınadır ki velense ve ihrām tarzında yünden yapılmış bir güne libāstır ki 'Arablar bornoz gibi ona sarılıp bürünürler, bütün bedenlerini ihāta eder. Ve düz ve mülāyim yere denir. Ve nehr-i sağıre denir, جَدْوَلٌ [cedvel] ma'nāsına. Ve arz-ı mürtef'aya denir. Cem'i مَائِبٌ [me'āsib] gelir مَكَايِبُ [mekāsib] vezninde. Ve

مَائِبٌ [Me'āsib] (cem' sīgası üzere) Bir mevzi' adıdır; 'alā-kavlin Medīne-i münnevve kurbünde bir dağ adıdır ki onda Sultānū'l-enbiyā 'aleyhi efdalu't-tehāyā hazretlerinin sadakātları vākī' olmuştur.

الأَثْبُ [el-eşeb] (fethateynle) Bir şecer adıdır. Ve bu, أَثْبٌ [eş'eb] muhaffefidir ki أَحْمَرٌ [ahmer] vezindedir.

[أ د ب]

الأَدْبُ [el-edeb] (fethateynle) Zarāfet ve usluluk ki nāsla kavlen ve fi'len lutf-ı mu'āmele ve hüsn-i münāvele eylemekten 'ibārettir. Fārisīde ferheng denir; yukālu:

بِهْ أَدَبٌ أَيُّ ظَرْفٌ وَحُسْنٌ تَتَأَوَّلُ

Mütercim der ki *Ta'rifāt*'ta **أَدَبٌ** [edeb] cemī'-i envā'-ı hatādan mā-bihī'l-ıhtirāz olan nesneyi bilmekten 'ibārettir diye mu'arrestir. Ve ba'zı a'flām, ahlāk-ı hasene-i zāhire ile tefsīr eylemiştir. Ve devlet-i İslāmiyye'den bir müddet mürürunda 'ulūm-ı 'Arabıyye ve eş'āra **أَدَبٌ** [edeb] itlāk eylediler, bā'is-i te'dīb olduğu için. Ve **مَلَكَةٌ تَغْصِمُ مَنْ قَامَتْ بِهِ عَمَّا يَشِينُهُ** 'ibāretiyle ta'rif eylediler, ya'nī edeb, bir kuvvet-i rāsiha-i nefsiyyedir ki muttasıf olan kimesneyi mücib-i şeyn ü 'ayb olan nesnelere hıfz eder.

Ve edeb iki nev'dir; biri edebü'n-nefs ve birisi edebü'd-derstir dedikleri ta'rif-i mezkūrun fıkra-i ahīresine nāzır olmuş olur. Ve fıkra-i ūlāsı istilāh-ı 'urefāda hıfz-ı hudūd-ı şer'iyye ve sülūk-i tarikat-ı mer'iyyedir ki ahlāk-ı hasene-i bātıneden 'ibārettir: **طُرُقُ الْحَقِّ كُلُّهَا آدَابٌ** Ve 'inde'l-fukahā sünnete mebnī olan harekāt demektir ki edeb-i hibre ve edeb-i 'işre kelāmları ona nāzırdır.

Ve işbu **أَدَبٌ** [edeb] kelimesi, **أَدَبٌ** [edeb] lafzından ismdir. **أَدَبٌ** [edeb] hemzenin fethi ve dāl'ın sükūnuyla, bir kimseyi ta'ām ve ziyāfete da'vet eylemek ma'nāsına olmakla ahlāk-ı mezkūre, sāhibini hayrāt ve hasenāta dā'ī olmak münāsebetiyle **أَدَبٌ** [edeb] itlāk olunmuştur.

Ve beyne'l-ulemā edebü'l-bahs dahi vardır ki 'ilm-i münāzarayı müştemeldir. Hülāsa edebin tahtında ahlāk-ı marziyye-i zāhirenden mā-'adā bi'l-cümle şer'in isticāb ve 'aklın istihsān eylediği atvār ve akvāl mündericidir: 'ıffet ve zarāfet ve nezāket ve izhār-ı 'adl ve lutf-ı mu'āmele ve insāf

ve sār mekārım-i ahlāk ve mehāsın-i evsāf gibi. İntehā. Ve

أَدَبٌ [edeb] kelimesi masdar olur, bir kimse edebli olmak ma'nāsına; yukālu: **أَدَبُ الرَّجُلِ أَدَبًا مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا ظَرْفٌ وَحُسْنٌ تَتَأَوَّلُهُ** Ve me'debe tertib eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **أَدَبٌ فَلَانٌ أَدَبًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا عَمِلَ مَأْدَبَةً** Ke-mā se-yuzkeru.

الأَدِيبُ [el-edīb] (emīr) [emīr] vezninde) Edebli kişiye denir. Cem'i **أَدِبَاءٌ** [udebā'] gelir **عُلَمَاءٌ** [ulemā'] vezninde.

التَّأْدِيبُ [et-te'dīb] (tef'īl) [tef'īl] vezninde) Ta'līm eylemek ma'nāsınadır ki murād, ādāb-ı şer'iyye vü 'örfiye[dir]. Ve 'ilm öğretmek ma'nāsınadır ki edeb ona lāzım gelir; yukālu: **أَدَبُهُ تَأْدِيبًا إِذَا عَلَّمَهُ** *Miṣbāh*'ta **عَلَّمَهُ رِيَاضَةَ التَّمْسِ وَمَحَاسِنَ الْأَخْلَاقِ** 'ibāretiyle müfesserdir.

التَّأْدُبُ [et-te'eddub] (tefa'ul) [tefa'ul] vezninde) Mutāvi'idir, edeblenmek ve edeb ü 'ilm öğrenmek ma'nāsınadır; yukālu: **أَدَبُهُ تَأْدِيبًا فَتَأْدُبُ**

الإِسْتِدَابُ [el-isti'dāb] (Te'eddüb ma'nāsınadır; yukālu: **إِسْتَأْدَبَ بِمَعْنَى تَأْدَبَ**

الأُدْبَةُ [el-udbet] (cur'at) [cur'at] vezninde) ve **المَأْدَبَةُ** [el-me'debet] (mes'adet) [mes'adet] vezninde) ve

المَأْدَبَةُ [el-me'dubet] (dāl'ın zammıyla **مَكْرُمَةٌ** [mekrumet] vezninde) Ziyāfet ta'āmına yāhūd velīme ta'āmına denir; tekūlu: **شَهِدْنَا الْأُدْبَةَ وَالْمَأْدَبَةَ وَالْمَأْدَبَةُ وَهِيَ طَعَامٌ** Ve **صُنِعَ لِذَعْوَةِ أَوْ عُزْبِ**

أُدْبَةٌ [udbet] 'Aceb ve ta'accüb ma'nāsınadır.

الإِيدَابُ [el-īdāb] (hemzenin kesriyle) Pādişāh ve vālī kalem-rev-i saltanat ve eyāletinde olan ūlkeyi pür-'adl ü dād eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **أَدَبُ السُّلْطَانِ**

وَعَدْلًا Ve bir kimseyi ziyāfete da'vet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَدَبَهُ أَي دَعَاهُ إِلَى طَعَامِهِ

الأَدْبُ [el-edb] (hemzenin fethi ve dāl'in sükūnuyla) عَجِبْتُ [aceb] ma'nāsınadır ki ta'accüb eylemektir. Ve bir kimseyi ziyāfete da'vet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَدَبَهُ أَي دَعَاهُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا دَعَاهُ إِلَى طَعَامِهِ

أَدْبُ الْبَحْرِ [edbu'l-baħr] Ba'zı ümmehätta hemzenin fethi ve dāl'in sükūnuyla ve ba'zında fethateynle mazbūttır) Deryānın kesret-i ābına itlāk olunur; ziyāfet ma'nāsından mehūzdir; yukālu: جَاشَ أَدْبُ الْبَحْرِ إِذَا كَثُرَ مَائُهُ

أَدَبِيّ [Edebiyy] [arabiyy] vezninde) Tayyi kabilesi diyārında bir dağın ismidir.

[أ ر ب]

الإِرْبُ [el-irb] (hemzenin kesri ve rā'nın sükūnuyla) Zireklik, dehā ma'nāsınadır. Venukr u hubs veşerr ü gā'ile ma'nālarınadır; yukālu: بِهِ إِرْبٌ أَي نَكَرٌ وَخُبْتُ Ve 'uzv ve endām ma'nāsınadır; tekūlu: قَطَعْتُهُ إِزْبًا إِزْبًا أَي غُضُّوا غُضُّوا

Şārih der ki cem'i أَرَابٌ [er'āb] gelir, أَحْرَابٌ [aħzāb] gibi. Ve minhu hadīsu's-salāti Rāğib'in tahkikine göre إِرْبٌ [irb] lafzı def'i husūsunda ihtiyālī muktezī olan fart-ı hācet ma'nāsına mevzū'dur. Pes mutlakan hācete [hācet]ten ahas olur, ba'dehu gāh hācet-i müfredede ve gāh bilā-hācetin hemān mekr ü ihtiyālde isti'māl eylediler. Bu sürette dehā vemekr ve hubs ve gā'ile ma'naları bundan müteferri' olur. Ve gāh olur ki pek hācetli olan 'uzva itlāk olunur, zīrā a'zā-i mutlaka iki kısımdır. Biri medār-ı hācet olan 'uzvdur, yed veriel

ve'ayn gibi ve birisi medār-ı zīnet olan 'uzvdur, hācib velihye gibi. Ve 'ukde ve ihkām ve sā'ir ma'ānisi dahi ma'nā-yı evvelden me'hūzdir. İntehā. Ve

إِرْبُ [irb] 'Akl ve zekā ve dīn ve millet ma'nālarınadır. Ve ferc ma'nāsınadır ki 'uzv-ı nā-mahremdir. Ve

إِرْبُ [irb] Hācet ma'nāsınadır.

الإِرْبَةُ [el-irbet] (hemzenin kesriyle ve zammıyla lügattir) Bu dahi zīrekklik, dehā ma'nāsınadır. Ve hācet ma'nāsınadır, إِرْبُ [irb] gibi. Ve

إِرْبَةٌ [irbet] (hemzenin kesriyle) Mekr ü hīle ma'nāsınadır.

الأَرْبُ [el-ereb] (fethateynle) ve

المَأْرَبَةُ [el-me'rubet] (mīm'in fethi ve rā'nın harekāt-ı selāsıyla) Bu dahi hacet ma'nāsınadır; tekūlu: مَا لِي فِيهِ إِرْبٌ وَإِرْبَةٌ وَأَرْبٌ وَمَأْرَبَةٌ أَي حَاجَةٌ

الإِرْبُ [el-ireb] (hemzenin kesri ve rā'nın fethiyle) ve

الأَرَابَةُ [el-erābet] [kerāmet] vezninde) 'Ākil ve zīrek olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَرَبُ الرَّجُلِ إِزْبًا كَضَعَرٍ صَعْرًا وَأَرَابَةٌ مِنْ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا عَقَلَ

الأَرَبُ [el-erīb] [emīr] vezninde) ve

الأَرَبُ [el-erib] [ketif] vezninde) 'Ākil ve zīrek ve hüşyār olan kişiye denir.

الأَرْبُ [el-ereb] (fethateynle) Bir nesneye idmān eylemek ma'nāsınadır ki murād, idmān ve itiyād ile üstāz ve hāzık olmaktır; yukālu: أَرَبَ بِالشَّيْءِ أَرَبًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَرَبَ بِالشَّيْءِ أَرَبًا وَمَا هُوَ فِيهِ مَاهِرًا Ve bir nesneye muhtāc olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَرَبَ إِلَيْهِ إِذَا اِحْتَأَجَّ إِلَيْهِ Ve zamān saht ve müştedd olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَرَبَ الدَّهْرُ إِذَا اشْتَدَّ Ve bir nesneye be-gāyet 'aşk ve 'alāka

eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَرَبٌ بِهِ إِذَا كَلَفَ Ve mi'ade fāsīd olmak ma'nāsındadır; yukālu: أَرَبْتُ مَعْدَنُهُ أَيُّ: فَسَدْتُ. Ve a'zā-i beden bir 'arıza sebebiyle fasla fasla ayrılıp dökülmek ma'nāsınadır; yukālu: أَرَبَ الرَّجُلُ أَرَبْتُ إِذَا تَسَاقَطَتْ أَعْضَاؤُهُ وَقُطِعَ إِزْبُهُ أَيُّهَا الرَّجُلُ مِنْ يَدَيْكَ أَيُّ سَقَطَتْ أَرَابَكَ مِنَ الْيَدَيْنِ يَا نِي "Ellerine mahsūs olan 'uzvuların lahm-ı müherrā gibi sapır sapır düşüp dökülsün." İbn Eşīr'in beyānına göre beyne'n-nās mezmūm ve ma'yūb ve hacīl ve şerm-sār olası demekten kināyedir. Ve

أَرَبٌ [ereb] Bir kimsenin eli kesilmek yāhūd fakīr olup eydī-i nās 'atiyyesine muhtāc olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَرَبْتُ أَيُّ نَدُهُ أَيُّ قُطِعَتْ أَوْ أَفْتَقَرَ فَاحْتَاجَ مَا بِيَدَيْ النَّاسِ Ve bu, ekserī bed-du'ā mevki'inde irād olunur.

الأَرَبَةُ [el-urbet] (hemzenin zammıyla) Dügüme denir, 'ukde ma'nāsına; 'alā-kavlin şol düğüme denir ki çözmedikçe çözülme-ye ya'nī saht ve şedīd ola. Ve

أُرْبَةٌ [urbet] Boyuna geçirecek kılādeye denir. Ve at ve davar bağlayacak tavla ipinin ve örek ve kevken ve köstek makülesinin ayağa geçecek halkasına denir.

الأُرْبِيَّةُ [el-urbiyyet] (hemzenin zammıyla) **أُحْجِيَّةٌ** [uhciyyet] vezninde Uyluk dibine denir ki kalça ta'bir olunur; yukālu: إِشْتَكَى أُرْبِيَّتَهُ أَيُّ أَضَلَّ فَحَذَهُ

الأَرَبُ [el-erb] (ضَرَبْتُ) [darb] vezninde Şehādet parmağıyla orta parmağın aralığına denir. Ve

أَرَبٌ [erb] masdar olur, düğümü pek bağlayıp muhkem eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَرَبَ الْعُقْدَ أَرَبًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَحْكَمَهُ Ve bir kimsenin bir 'uzvuna vurmak ma'nāsınadır; yukālu: أَرَبَ فُلَانًا إِذَا ضَرَبَ عَلَى

إِزْبَ لَهُ

الأُرْبُ [el-urb] (hemzenin zammıyla) Kuzunun ve oğlağın henüz tevellüd eylemiş tāzesine denir ki körpe ta'bir olunur.

الإِرْبِيَانُ [el-irbiyān] (hemzenin ve bā'nın kesriyle) Bir nev' balık adıdır, Türkīde teke ve kerevit dedikleridir. Ve bir nev' bakl ve nebāt adıdır. Müfredatta papatyā nev'inden bahār dedikleriyle müfesserdir.

أَرَابٌ [Erāb] (hemzenin harekāt-ı selāsıyla) Bir mevzi' adıdır; 'alā-kavlin bir su ismidir.

مَأْرِبٌ [Me'rib] (مَنْزِلٌ [menzil] vezninde) Yemen'de bir mevzi' adıdır; memlehadır, ya'nī türābında tuzlalar vardır. Kütüb-i cogrāfiyyede Me'rib, Yemen'de bir belde- dir ki Sebe' dahi derler diye mersümdür. Ve *Mişbah*'ta dahi merkümdür ki Me'rib, Yemen'de Ezd bilādından bir belde- dir ki Hādramevt dağlarının nihāyetinde vākī'dir ve Bilķīs'in makarrı idi ve ona سَبَأٌ [Sebe'] dahi derler ki bānisi olan Sebe' b. Yeşub b. Ya'rub b. Qaḥṭān ile müsemmadır. Ve bu, te'nīs ve 'alemiyyetle gayr-i munsarıftır.

الإِرْبَابُ [el-irāb] (hemzenin kesriyle) Zafer- yāb olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَرَبَ عَلَيْهِمْ إِرْبَابًا إِذَا فَازَ وَفَلَجَ

الأُرْبَى [el-urebā] (hemzenin zammı ve rā'nın fethi ve kasr ile) Āfet ve dāhiye ma'nāsınadır.

التَّأْرِبُ [et-te'rib] (تَفْعِيلٌ [tef'il] vezninde) Bir nesneyi metīn ve muhkem kılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَرَبَ الشَّيْءَ تَأْرِبًا إِذَا أَحْكَمَهُ Ve bıçak ve kılıç makülesini bileyip keskin kılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَرَبَ السِّكِّينَ إِذَا حَدَّدَهُ Ve bir nesneyi çoğaltmak ve tevfir ve tekmil eylemek ma'nāsınadır;

أَرْبَ الشَّيْءِ إِذَا وَفَّرَهُ وَكَمَلَهُ yukālu:

الْمُؤَرَّبُ [el-muʿarreb] [muʿazzam] [muʿazzam] vezninde) Vāfir ve kāmīl olan ūşeye denir;

yukālu: شَيْءٌ مُؤَرَّبٌ أَيُّ مُؤَفَّرٌ

التَّأْرَبُ [et-teʿarrib] [tefeʿul] vez-

ninde) Bir nesne zımnında sertleşip taʿassub ve imtināʿla gerden-keşlik eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَأْرَبَ فِي الْأَمْرِ إِذَا تَأَبَّى وَتَشَدَّدَ

تَأْرَبَ فَلَانَ إِذَا تَكَلَّفَ الدَّهَاءُ

الْمُسْتَأْرَبُ [el-musteʿarreb] (ism-i mefʿul bünyesiyle) Borçluya denir, medyün maʿnāsına.

الْمُؤَارِبُ [el-muʿārib] [mucāhid] vez-

ninde) Müdāhī yaʿnī mekkār ve ʿayyār ve kallāş kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ مُؤَارِبٌ أَيُّ مُدَاهٍ

الأُرْبَانُ [urbān] (hemzenin zammıyla) [ʿurbān] lafzında lügat olmakla “ع،ر،ب” māddesinde mersümdür ki medār-ı inʿikād-ı beyʿ ü şirā olan peşin akçeye denir.

الأَرِبَةُ [el-erībet] [ketībet] vezninde)

Büyük ve ve bol tencereye denir; yukālu: قَدْرٌ أَرِبَةٌ أَيُّ وَاسِعَةٌ

[أ ز ب]

الأَزْبُ [el-ezeb] (hemzenin ve zā-yı

muʿcemenin fethiyle) Deve geviş getirmez olmak maʿnāsınadır ki ʿilletten yāhūd pek zebūnluktan olur; yukālu: أَزَبَتِ الْإِبِلُ أَرْبًا مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا لَمْ تَجْتَرَّ

الإِزْبُ [el-izb] (hemzenin kesriyle) Bodur

kişiyeye denir. Ve galizü'l-cüsse kimseye denir. Ve āfet ve dāhiye maʿnāsınadır. Ve leʿīm ve nākes şahsa denir. Ve yakışksız,

bed-endām ve ʿabūs ve zemīm kimseye denir. Ve şol kimseye denir ki aʿzā ve mefāsılı ince ve hurde olup katʿā kemikleri ve levhaları artmayıp ve irilenmeyip hemān ziyādesi, karnı ve aşağısı tarafına ola ki yukarısı kaval ve aşağısı şeş-hāne uʿcūbe-şekl olur; yukālu: هُوَ إِزْبٌ أَيُّ الدَّقِيقِ لَا تَزِيدُ عِظَامُهُ وَإِنَّمَا زِيَادَتُهُ فِي بَطْنِهِ وَسُفْلَتِهِ

أَرْبُ الْعُقْبَةِ [ezebuʿl-ʿaķabet] (hemzenin ve zāʿnın fethiyle) Bir yılan ismidir, bunun mevkīʿ-i zikri “ز،ب،ب” māddesi olmakla orada mersümdür. Burada zikr edenler vehm eylemiştir, zīrā hemzesi asliyye değildir.

الأَزِبُ [el-ezib] [ketif] vezninde) ve

الأَرِيبُ [el-ezīb] [emīr] vezninde) Uzun kimseye denir.

الأَزْبَةُ [el-ezbet] [ezmet] vezninde)

Kıtlık, şiddet ve kaht maʿnāsınadır; yukālu: أَخَذَتْهُ الْأَزْبَةُ أَيُّ الشِّدَّةِ وَالْفَقْطُ

إِزَابٌ [İzāb] [kitāb] vezninde) Benū Temīm şuʿbesi olan Beniʿl-ʿAnber cemāʿatine mahsūs bir su adıdır.

الأَزْبُ [el-ezb] [ḍarib] vezninde) Su

akmak maʿnāsınadır; yukālu: أَرْبَ الْمَاءِ أَرْبًا مِنْ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا جَرَى

الْمُتْرَابُ [el-miʿzāb] [mihrāb] vez-

ninde ve gāh olur ki hemzeyi yāʿya kalb ederler) Oluğa denir, nāv-dān maʿnāsına. Ve bu ism-i ālettir, zikr olunan أَرْبُ [ezb] lafzından meʿhūzdur; ʿalā-kavlin bu lafz Fārisīden muʿarrebdir, بُلِ الْمَاءِ [buliʿl-māʿe]

maʿnāsına ki “bul” kelimesi, بَوَّلَ [bevl] lafzından emr-i hāzır olmakla “suyu bevl eyle” ki isāle eyle demektir, zīrā مِيز [mīz] lafzı, Fārisīde bevl eylemek maʿnāsına olan mīzīden kelimesinden emr-i hāzırdir;

güyā ki ālet-i merkūmeye hitāb olur. Müt-tercim der ki kavlı- ahīr, tasarruf-ı 'acīb olduğu gayr-i setīrdir.

الأَزْبَةُ [el-āzibet] [عازمة] [‘āzimet] vezninde) Şol develere denir ki arık olmalarıyla ge-viş getirmez olalar; yukālu: **إِبِلَ آزْبَةٌ أَيْ ضَامِرَةٌ لَا تَجْتَرُ**

التَّأَزُّبُ [et-te‘ezzub] [تَعَزَّلَ] [tefa‘ul] vez- ninde) Bölüşmek, iktisām ma‘nāsınadır; yukālu: **تَأَزَّبُوا الْمَالَ بَيْنَهُمْ إِذَا اقْتَسَمُوهُ**

[أ س ب]

الإِسْبُ [el-isb] (hemzenin kesri ve sīn'in sükūnuyla) Kasıkta biten kıllara denir; 'alā-kavlin ud yerinde ve 'alā-re'yin hāssaten mak'adda biten kıla denir; yukālu: **حَلَقَ إِسْبُهُ** Şārih der ki bunun aslı **وَسِبٌ** [visb] idi ki nebāta de- nir. Hemze, vāv'dan mübeddedir.

المُؤَسَّبُ [el-mu‘esseb] [مُعْظَمٌ] [mu‘azzam] vezninde) Tüyü ve yünü çok davara itlāk olunur. Mādde-i merkūmeden me’hūzdu; yukālu: **كَبَشَ مُؤَسَّبٌ أَيْ كَثِيرُ الصُّوفِ**

الإِيسَابُ [el-īsāb] (hemzenin kesriyle) Yerin nebātı çok olmak ma‘nāsınadır; yukālu: **آسَبَتِ الْأَرْضُ إِيسَابًا إِذَا أَعْشَبَتْ**

[أ ش ب]

الأَشْبُ [el-eşb] (hemzenin fethi ve şīn-i mu‘cemenin sükūnuyla) Bir şeye şey-i āher katıp karıştırmak ma‘nāsınadır; yukālu: **أَشْبَهُ أَشْبًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا خَلَطَهُ** Ve bir kimseye lev̄m ve ta‘yīb ve serzeniş eyle- mek ma‘nāsınadır; yukālu: **أَشْبَ فَلَانًا أَشْبًا مِنْ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا عَابَهُ وَلَا مَمَّةُ**

الأَشْبُ [el-eşeb] (fethateynle) Ağaçlar gü- r ve sık olmakla dalları birbirine girişip sarmaşık ve çatılkı olmak ma‘nāsınadır; yukālu: **أَشْبَ الشَّجَرُ أَشْبًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا**

وَالْتَفَّتْ Ve vasf-ı mezkūr üzere olan ağaçlara itlāk olunur ki mübālagaten tesmiye bi'l- masdardır. Ve minhu hadīsu ‘Abdillāh ev ‘Amr b. Umm Mektūm radiyallāhu ‘anhu ennehu kāle li’n-Nebiyyi sallallāhu ‘aley- hi ve sellem: **إِنِّي رَجُلٌ ضَرِيرٌ بَيْنِي وَبَيْنَكَ أَشْبُ فَرَحَصْ لِي فِي الْعِشَاءِ وَالْفَجْرِ قَالَ هَلْ تَسْمَعُ الْبِدَاءَ قَالَ نَعَمْ فَلَمْ يَرَحَصْ لَهُ يُرِيدُ بِذَلِكَ التَّخِيلَ الْمُلْتَمَّةَ**

التَّأَشُّبُ [et-te‘eşşub] [تَعَزَّلَ] [tefa‘ul] veznin- de) Bu dahi Ağaçlar birbirine karışıp giriş- mek ma‘nāsınadır; yukālu: **تَأَشَّبَ الشَّجَرُ بِمَعْنَى** Ve nās birbirine muhtelit olmak ve ‘alā-kavlin müctemī‘ olmak ma‘nāsınadır; yukālu: **تَأَشَّبَ الْقَوْمُ إِذَا اخْتَلَطُوا أَوْ اجْتَمَعُوا** Ve **تَأَشَّبُوا إِلَيْهِ** derler, **انْضَمُّوا إِلَيْهِ** ma‘nāsına; ya‘nī “Halk etraftan gelip ona munzam ve mül- hak oldular.”

التَّأَشِيبُ [et-te‘eşīb] [تَفَعَّلَ] [tef‘il] veznin- de) Ağaçları sıkı ve çatılkı eylemek ma‘nāsınadır; tekūlu: **أَشَبْتُ الشَّجَرَ تَأَشِيبًا أَيْ جَعَلْتُهُ مُلْتَمًّا** Ve nāsı birbirine düşürüp şūrīde kılmak ma‘nāsınadır; yukālu: **أَشَبَ الْقَوْمُ إِذَا حَرَّشَ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ**

الأَشَابَةُ [el-uşābet] (hemzenin zammıy- la) Ecnās-ı muhtelifeden müctemī‘ olan cemā‘ate denir ahlāt ve evbāş ma‘nāsına. Ve harāmla muhtelit olan kazanca denir. Cem‘i **أَشَابُ** [eşā‘ib] gelir, **أَصَابِعُ** [eşābi‘] vezninde; yukālu: **عِنْدَهُ أَشَابَةٌ مِنَ النَّاسِ أَيْ أَخْلَاطٌ** ve yukālu: **لَهُ أَشَابَةٌ مِنَ الْكُتُبِ أَيْ مَا خَالَطَهُ الْحَرَامُ**

الأَشْبَانِي [el-eşebāniyy] (fethātla) Be- gāyet kırmızı olan şeye denir; yukālu: **رَجُلٌ أَشْبَانِيٌّ أَيْ شَدِيدُ الْحُمْرَةِ**

الإِئْتِشَابُ [el-i‘tişāb] [اِئْتِسَابٌ] [iktisāb] vez- ninde) Bu dahi nās birbirine muhtelit yāhūd müctemī‘ olmak ma‘nāsınadır; yukālu: **إِئْتَشَبَ الْقَوْمُ إِئْتِشَابًا إِذَا اخْتَلَطُوا أَوْ اجْتَمَعُوا**

المُؤْتَشَبُ [el-mu‘teşeb] (mīm’in zammı ve

tā ve šīn'in fethiyle) Nesebinde ihtilāt ve iltibās olan ya'nī mazbūtü'n-neseb ve sarihü'l-asl olmayan kişiye itlāk olunur; yukālu: هُوَ مُؤْتَشَّبٌ أَي غَيْرُ صَرِيحٍ فِي نَسَبِهِ أَشْبَهُ [uṣbet] [cur'at] vezninde) Sibā'dan kurdun esāmīsindendir.

[أ ل ب]

الأَلْبُ [el-elb] (hemzenin fethi ve lām'ın sükunuyla) Nās her taraftan akışıp gelmek ma'nāsınadır; yukālu: أَلْبٌ إِلَيْهِ الْقَوْمُ أَلْبًا أَي أَلْبٌ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَتَوْهُ مِنْ كُلِّ جَانِبٍ Ve davarları toplayıp sürmek ma'nāsınadır; yukālu: أَلْبٌ لِلْإِبِلِ أَلْبًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا سَاقَهَا يَغْنِي Ve davar toplanıp sürülüp gitmek ma'nāsınadır; yukālu: أَلْبَتُ الْإِبِلُ أَي انْسَاقَتْ Ve erkek eşek, dişiyi önüne katıp kovup gitmek ma'nāsınadır; yukālu: أَلْبُ الْحِمَارُ طَرِيدَتُهُ إِذَا طَرَدَهَا طَرْدًا شَدِيدًا Şārih der ki bu ma'nāda humārdan gayrısı mesmūc değildir, pes hasā'isten olur. Ve

أَلْبٌ [elb] Biriktirmek ma'nāsınadır; yukālu: أَلْبُ الْجَيْشِ إِذَا جَمَعَهُمْ Ve birikmek ma'nāsınadır; yukālu: أَلْبُ الْقَوْمِ إِذَا اجْتَمَعُوا Ve sür'at eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَلْبُ الرَّجُلِ إِذَا أَسْرَعَ Ve 'avdet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَلْبٌ إِلَيْهِ أَي عَادَ Ve yağmur muttasıl yağmak ma'nāsınadır; yukālu: أَلْبَتِ السَّمَاءُ إِذَا دَامَ مَطَرُهَا Ve

أَلْبٌ [elb] Sākī-i bezm-i 'işretin cümbüş ve neşātına denir. Ve nefsi-insāniyyenin hevā ve hevese meyl ve incizābı hāletine denir. Ve susuzluğa denir. Ve düşmanın hiss ü idrāk eylemeyip zihn ve hayāllerine hutūr eylemeyen cihetten şeb-hūnlarına müte'allik tertīb olunan re'y ü tedbire denir. Ve körpe kuzu derisine denir. Ve zehr-i kātile denir. Ve tard-ı şedīd ma'nāsınadır. Ve şiddet-i hummā vü harārete denir.

Ve çıbbanın hentüz sağalmağa başlaması hāletine denir. Ve zulm ve 'adāvet üzere müctemīc olan nāsa denir; bunda hemzenin kesriyle de lügattir; yukālu: هُمْ عَلَيْهِ أَلْبٌ وَإِلْبٌ وَاحِدٌ أَي مُجْتَمِعُونَ عَلَيْهِ بِالظُّلْمِ وَالْعَدَاوَةِ **التَّالِبُ** [et-te'leb] [sa'leb] vezninde) Gövdesi topaç, galizii'l-cüsse kimseye denir. Ve o hey'et üzere olan yaban eşeğine ve dağ tekesine denir. Mü'ennesinde **تَالِبَةٌ** [te'lebet] denir hā'yıla; yukālu: رَجُلٌ تَالِبٌ أَي رَجُلٌ تَالِبٌ مِنَ حُمْرِ الْوَحْشِ وَالْوَعْلِ Ve **تَالِبٌ** [te'leb] Bādiye eşcārından bir şecer adıdır.

الإِلْبُ [el-ilb] (hemzenin kesriyle) **فِتْرٌ** [fitr] ma'nāsınadır ki baş parmakla şehādet parmağı açıldıktā mā-beynlerinin hāvī olduğu mikdārdan çibārettir, Türkīde sere ta'bīr olunur. Ve

إِلْبٌ [ilb] Bir şecer adıdır ki ağaç kavunu şecerine şebīh olur, cemīc-i hayvānāta semm-i kātildir.

الإِلْبَابُ [el-ilbāb] (hemzenin kesriyle) Bu dahi humār, dişisini önüne katıp şiddetle kovup götürmek ma'nāsınadır; yukālu: أَلْبُ الْحِمَارِ طَرِيدَتُهَا إِذَا بَابَا إِذَا طَرَدَهَا شَدِيدًا

الأَلْوَبُ [el-elüb] [şabūr] vezninde) Toz toprak savuran rih-i bārideye denir; yukālu: رِيحٌ أَلْوَبٌ أَي بَارِدَةٌ تَسْفِي التُّرَابَ Ve kuyudan kovayı çabuk çıkarır olan kimseye denir; 'alā-kavlin cümbüş ve neşātla su çeken kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ أَلْوَبٌ أَي سَرِيعٌ إِخْرَاجَ الدَّلْوِ أَوْ نَشِيطٌ يَغْنِي فِي ذَلِكَ

الأَلْبَةُ [el-ulbet] (hemzenin zammıyla) Açlık, mecā'at ma'nāsınadır.

الأَلْبَةُ [el-elebet] (fetehtāla) **يَلْبَةٌ** [yelebet] ma'nāsınadır ki deriden olan kalkana denir.

التَّائِبُ [et-te'līb] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl vezninde]

Nāsı biribine kışkırtıp miyānelerini ifsād eylemek ma'nāsındır; yukālu: **الْبَّ بَيْنَ الْقَوْمِ**: تَائِبًا إِذَا حَرَضَهُمْ عَلَى الْفَسَادِ وَأَفْسَدَ بَيْنَهُمْ

الْمُتَلَبِّ [el-mi'leb] [مِثْبَرٌ] [minber] vezninde)

Serī ve çabuk adama denir; yukālu: **رَجُلٌ مِثْلَبٌ أَيْ سَرِيعٌ**

الْبَانُ [Elbān] [سَحَابَانٌ] [saḥbān] vezninde)

Bir belde adıdır. Şārih der ki Ġaznīn nām şehre iki merhale mesāfede vākī'dir.

الآبُ [elāb] [سَحَابٌ] [seḥāb] vezninde)

Medīne-i münevvere kurbünde bir mevzi'dir.

[أ ن ب]

التَّائِبُ [et-te'nīb] [نُونٌ] [te'nīb] vezninde)

Bir kimseye 'itāb ve serzeniş eylemek; 'alā-kavlin edille ve berāhīnle iskāt ve tebkīt eylemek yāhūd sā'ile akbeh-i red ile cevāb vermek ma'nāsındır; yukālu: **أَنْبَهُ**: تَائِبًا إِذَا لَامَهُ أَوْ بَكَتَهُ أَوْ سَأَلَهُ فَتَجَهَّهُ أَيْ رَدَّهُ أَفْتِيحٌ رَدٌّ

الْأَنْبُ [el-eneb] [فِثْهَاتِي] [fethateynle]

Sebzevāt kısmından bādīncāna denir; tekūlu: **أَكَلْنَا الْأَنْبَ**: أَي الْبَادِئِجَانَ Şārih der ki **أَنْبٌ** [eneb] 'inde'lekser **طَلَبٌ** [ṭaleb] vezninde Fārisīde dahi bādīncāna denmekle zāhiren lügat-ı mütevatīredir; ve ba'zı müvelledīn tagyīr ile **أَنْدَج** ta'bīr eylediler.

الْأَنْابُ [el-enāb] [سَحَابٌ] [seḥāb] vezninde)

Misk; 'alā-kavlin miske müşābih bir nev'itr adıdır.

الْإِئْتِنَابُ [el-i'tināb] [إِكْتِسَابٌ] [iktisāb] vezninde)

Şiba' yāhūd gayrı 'āriza sebebiyle ta'āma iştihāsız olmak ma'nāsındır.

الْمُؤْتِنَبُ [el-mu'tenib] [إِئْتِنَابٌ] [i'tināb]dan

ism-i fā'ildir, ta'āma iştihāsı olmayan kimseye denir; yukālu: **هُوَ مُؤْتِنَبٌ أَيْ لَا يَشْتَهِي الطَّعَامَ**

[أ و ب]

الْأَوْبُ [el-evb] (hemzenin fethi ve vāv'ın sükūnuyla) ve

الْإِيَابُ [el-iyāb] (hemzenin kesri ve yā'nın tahfifiyle ve teşdidiyle lügattir) ve

الْأَوْبَةُ [el-evbet] (hemzenin fethiyle) ve

الْأَيْبَةُ [el-eybet] (vāv'ı yā'ya kalble) Geri

dönmek, rüçü' ma'nāsındır; yukālu: **أَبٌ** **الرَّجُلُ يُؤُوبُ أَوْبًا وَإِيَابًا وَأَوْبَةٌ وَأَيْبَةٌ إِذَا رَجَعَ** Ve

أَوْبٌ [evb] Buluta denir; **سَحَابٌ** [seḥāb] gibi. Ve yele denir, rīh ma'nāsına. Ve

sür'at ma'nāsındır. Ve davar yürürken ellerini ve ayaklarını çabuk döndürmek, ya'nī çabuk almak ma'nāsındır; yukālu:

مَا أَعْجَبَ أَوْبٌ قَوَائِمِهِ أَيْ رَجَعَهَا فِي السَّيْرِ Ve kaskd ve 'azm eylemek ma'nāsındır; yukālu: **أَبٌ**

أَوْبًا إِذَا قَصَدَ Ve de'v ve 'adet ma'nāsındır; yukālu: **هَذَا أَوْبُهُ أَيْ عَادَتُهُ** Ve doğruluk,

istikāmet ma'nāsındır. Ve bal arısına denir, **نَحْلٌ** [naḥl] ma'nāsına. Ve yola denir, tarīk ma'nāsına. Ve cihet ve semt

ma'nāsındır; tekūlu **عَلَى أَوْبِهِ أَيْ جِهَتِهِ** Ve gece içre suya gelmeğe denir; yukālu: **أَبٌ**

الْمَاءُ أَوْبًا إِذَا جَاءَهُ لَيْلًا Ve

أَوْبٌ [evb] **أَيْبٌ** [āyib] lafzından cem' olur,

صَحْبٌ [ṣaḥb] ve **صَاحِبٌ** [ṣāhib] gibi, rāci' ma'nāsına. Ve

أَوْبٌ [evb] Kezālik masdar olur, ib'ād eylemek ma'nāsına; yukālu: **أَبٌ** **اللَّهُ أَوْبًا أَيْ أَبْعَدُهُ**

Ve bu bed-du'ādır; ve yekūlūne: **أَبٌ وَأَبٌ** **أَبٌ وَأَبٌ** Ya'nī "Vay sana!" Şārih der ki bunun aslı **مَا تَكْرَهُ** **أَبٌ** **مَا تَكْرَهُ** **أَبٌ** **مَا تَكْرَهُ** **أَبٌ** **مَا تَكْرَهُ**

ma'nāsına, ba'dehu fā'il izmār olundu.

التَّائِبُ [et-te'yīb] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde)

ve

التَّائِبُ [et-te'yīb] (vāv'ı yā'ya kalble) Bunlar da rüçü' eylemek ma'nāsındır; yukālu:

جعع Ve bütün gündüz yolda seyr eylemek ma'nāsınadır, geceye kadar durmayıp gitmekten 'ibārettir; yukālu: أَوَّبَ عَنهُ وَأَيَّبَ إِذَا رَجَعَ Ve merküb olan develer birbirine kızışıp mu'āraza ve mübārāt ederek gitmek ma'nāsınadır; yukālu: أَوَّبَتِ الرِّكَابُ إِذَا تَبَارَثَ فِي السَّيْرِ

التَّأَوَّبُ [et-te'evvub] (تَعَلَّلُ [tefa'ul] vezninde) Bu dahi rücu' eylemek ma'nāsınadır.

الأَوَابُ [el-uvvāb] ve

الأَيَّابُ [el-uyyāb] (hemzelerin zammı ve vāv ve yā'nın teşdidleriyle) آيَّبُ [āyib] kelimesinden ki rāci' ma'nāsınadır; cem'lerdir.

الإيَّابُ [el-iyāb] (كِتَابُ [kitāb] vezninde) ve

الأَيُّوبُ [el-uyüb] (فُعُودُ [ku'ūd] vezninde) Güneş batıp gā'ib olmak ma'nāsınadır; yukālu: آبَتِ الشَّمْسُ إِيَّابًا وَأَيُّوبًا إِذَا غَابَتْ

أَلْمُتَأَوَّبُ [el-mute'evveb] ve

أَلْمُتَأَيَّبُ [el-mute'eyyeb] (mīm'lerin zammı ve vāv-ı müşeddede ve yā-yı müşeddedenin fethiyle) تَأَوَّبَ [te'evvub] ve تَأَيَّبَ [te'eyyub] kelimelerinden masdarlardır, gece ile gelmek ma'nāsına; yukālu: تَأَوَّبَهُ وَتَأَيَّبَهُ مَتَأَوَّبًا وَمَتَأَيَّبًا إِذَا أَتَاهُ لَيْلًا

الإِئْتِيَابُ [el-i'tiyāb] (إِئْتِيَالُ [ifti'al] vezninde) Gece içre suya gelmek ma'nāsınadır; tekülü: إِيْتَيْبَتِ الْمَاءُ إِيْتِيَابًا أَيَّ وَرَدَتْهُ لَيْلًا

الأَوَّبُ [el-eveb] (fethateynle) Darılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَوَّبَ الرَّجُلُ أَوَّبًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا غَضِبَ

الإِيْبَابُ [el-i'āb] (إِيْبَابُ [i'āb] vezninde) Bir kimseyi darılmak ma'nāsınadır; tekülü: أَوَّابُهُ أَيَّ أَعْضَبْتُهُ

أَلْمَأَوَّبَةُ [el-mu'āvebet] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Merküb olan develer birbirine kızışıp mu'āraza ile yürüyüşmek

ma'nāsınadır; yukālu: أَوَّبَتِ الرِّكَابُ إِذَا تَبَارَثَ فِي السَّيْرِ

أَلْمُؤَوَّبَةُ [el-mu'evvibet] (mīm'in zammı ve vāv-ı müşeddedenin kesriyle) Bütün gündüz hübüb eden rüzgāra denir; yukālu: رِيحٌ مُؤَوَّبَةٌ أَيَّ تَهَبُ النَّهَارَ كُلَّهُ

الأَيَّةُ [el-āyibet] (نَائِبَةٌ [nā'ibet] vezninde) Nisf-ı nehār vaktinde içilen meşrūba denir, şürbe-i kā'ile ma'nāsına.

أَبَةٌ [Ābet] (غَابَةٌ [gābet] vezninde) Īrān'da Sāve şehrine karīb bir şehir adıdır. Ve Mağrib'de İfrīkiyye kurbünde bir şehir adıdır.

مَأَبٌ [Me'āb] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Arz-ı Şām'dan Belkā kazāsında bir beldedir. Ve

مَأَبٌ [me'āb] أَوَّبٌ [evb] lafzından ism-i mekândır, dönüp varacak yere denir, merci' ve münkaleb ma'nāsına; ve yukālu: بَيْنَهُمَا ثَلَاثُ مَأَوَّبٍ عَلَى وَزْنِ مَنَابِلِ أَيَّ بَيْنَهُمَا ثَلَاثُ رَحَلَاتٍ بِالنَّهَارِ Ya'nī “Miyānelerinde gündüz gitmesiyle üç konak mesāfe vardır.” Burada مَأَوَّبٌ [me'āvib] مَأَبٌ [me'āb] lafzından cem'dir, gündüz yürüyüp varacak yere denir.

أَلْمُؤَوَّبُ [el-mu'evveb] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Karpuzun tepesi dilimi ve yaka oyuntusu gibi be-gāyet degirmive müdevver kat' olunan şeye denir; ve minhu'l-meselu: كَالَةَ الْهَبَابِ ب. الْهَبَابِ الْمُنْزِيرِ: أَمَا حَجِيرٌ [Ve] حَجِيرٌ هَا الْمُؤَوَّبُ وَعَدْبَقُهَا الْمُرْجَبُ “[huceyr] حُجْرَةٌ [hucret]in musaggarıdır ki burada magāra murāddır ve عُذْقٌ [uzayk] عُذْقٌ [izk]ın musaggarıdır ki hurmā salkıminın çöpüne denir; ya'nī “Ben onların müdevver nakb olunmuş gāriyım ki bana ilticā ederler ve hurması çok dalıyım ki benden ictinā ederler.” Meseli

mezbūr “أَنَا جَذِيئُهَا الْمُحَكِّكُ” unvānıyla da menküldür.

آب [āb] (نَاب [nāb] vezninde) Bir ma'rūf aydır, 'Acemīden mu'arrebdir; Şühūr-ı Rūmiyyeden ağustos dedikleri ay olacaktır.

الأَوْبَاتُ [el-evbāt] (hemzenin fethi ve vāv'ın sükūnuyla) أَوْبَةٌ [evbet]in cem'idir, davar ayaklarına denir; قَوَائِمُ [qavā'im] ma'nāsına.

بَنُو أَوَابٍ [Benū Evvāb] (تَوَابٍ [tevvāb] vezninde) Bir kabiledir; Muḥayyis el-Evvābī ki tābī'ındendir, o kabīleye mensūbdur.

[أ ه ب]

الأُهْبَةُ [el-uhbet] (hemzenin zammı) Yat ve yarağa denir ki seyr ü sefer ve harb makülesi hālāt mühimmātıdır, sāz ve 'udde ma'nāsına.

أُهْبَةٌ [el-hubet] (hā'nın zammıyla) [uhbet] ma'nāsınadır; yukālu: أَخَذَ لِلشَّفْرِ أَهْبَتَهُ وَهَيْبَتُهُ أَيَّ عُدَّتَهُ

التَّأْهِيبُ [et-te'hīb] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Yaraklanıp hāzır u āmāde olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَهَبَ لِلأَمْرِ تَأْهِيبًا إِذَا اسْتَعَدَّ

التَّأْهِبُ [et-te'ehhub] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) (تَأْهِيبٌ [te'hīb] ma'nāsınadır; yukālu: تَأْهِبُ لِلْحَرْبِ إِذَا اسْتَعَدَّ

الإِهَابُ [el-ihāb] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Deriye denir, cild ma'nāsına; 'alā-kavlin dībāgat olunmamış hām deriye denir: Cem'i أَهْبَةٌ [āhibet] gelir hemzenin med-diye أَفْعَلَةٌ [ef'ilet] vezninde ve أَهَبٌ [uhub] gelir zammeteynle ve أَهَبٌ [ehab] gelir fet-hateynle. *Miṣbāḥ*'ın beyānına göre cem'-i ahīr gayr-i kıyās üzereddir ve 'inde'l-ba'z ism-i cem'dir. Ve

إِهَابٌ [İhāb] Esmādandır: İhāb b. 'Umeyr

ma'rūf rācizdir ve Ebū İhāb b. 'Azīz ashābdandır.

أَهَابٌ [Ehāb] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Medīne-i münevvere kurbünde bir mevzi'dir.

أُهْبَانٌ [Uhbān] (عُثْمَانٌ [uṣmān] vezninde) Ashābdandır.

أَيْهَبٌ [Eyheb] (زَيْنَبٌ [zeyneb] vezninde) Bir mevzi'dir.

[أ ي ب]

الأَيَّابُ [el-eyyāb] (كَتَانٌ [kettān] vezninde) Sakkā' ma'nāsınadır. Ve fi'l-hadīs: “كَانَ طَالُوتُ أَيَّابًا” أَيَّ سَقَاءَ

الْأَيَّةُ [el-eybet] (عَيْبَةٌ [aybet] vezninde) أَوْبَةٌ [evbet] lafzında lügattır ki rüçū' ma'nāsınadır; vāv'ı yā'ya münkalib olmuştur, niteki zikr olundu.

FASLU'L-BĀ'Ī'L-MUVAHHADE

(فَضْلُ الْبَاءِ الْمُوحَّدَةِ)

[ب أ ب]

الْبُؤْبُ [el-bu'eb] (زُفْرُ [zufer] vezninde) Şol ata denir ki kısa gövdeli ve kalın etli ve seyrek adımlı, eşkin ve yürümesi ve seğırtmesi pek meydānlı ola.

[ب ب ب]

بِبَّة [bebbet] (دَبَّة [debbet] Henüz dillenmeğē başlayan ma'sūmun savtından hikāyedir ki bebbe bebbe diyerek söylemeğē başlar. Ve

بِبَّة [Bebbet] Bir recül-i Kureşī lakabıdır. Cevherī'nin بِبَّة [Bebbet] bircāriye adıdır deyip recez ile istişhādı galattır; ancak Bebbe zikr olunan Kureşī lakabıdır ki 'Abdullāh b. el-Ḥārīş b. Nevfel'dir. Kezālik Cevherī'nin istişhād mahallinde rācizden hikāye ile kāle'r-rāciz kavli dahi galattır, belki o ürcüzeyi zikr olunan 'Abdullāh henüz tıfl-ı sagır iken vālidesi Hind bint Ebī Süfyān terkīs ederek terciz ve inşād eylemiştir. Ve ürcüze budur:

لَأَنْكَحَنَّ بِبَّةً
جَارِيَةً جَدْبَةً
مُكْرَمَةً مُحَبَّبَةً
تَجِبُ أَهْلَ الْكَعْبَةِ

Ya'nī "Bebbe'ye ben bir tenū-mend mahlūbe duhter nikāh edip alırım ki hüsn ü cemāle Kureyş nisvānına gālibe olur." Şārih فِيهَا زُبَّةً fıkra-i latifesi dahi ilhāk eylemiştir. Ve

بِبَّة [bebbet] Etine dolu nāzük-beden ter ü tāze civāna denir. Ve

بِبَّة [bebbet] Lafzı ahmak kimseye sıfat

olur ki gūyā kihikāye-i savt-ı sabī gibi beyhūde demek olur.

دَارُ بَبَّة [Dār Bebbet] Mekke-i mükerrerme'de bir hānedir.

الْبَبُّ [el-bebbu] (bā'nın fethiyle) بَأَج [be'c] mürādıfidir ki darb ve gūne ve üslūb ma'nāsınadır, lisānımızda bābet ve çeşit ta'bir olunur. Ve tenū-mend ve semīn civāna denir; yukālu: رَأَيْتُ بَيَّا أَيُّ شَابًا سَمِيًّا

الْبَيَّانُ [el-bebbān] (قَبَّانُ [qabbān] vezninde ve bā'nın tahfifiyle cā'izdir) Bu dahi üslūb ve tarīka ma'nāsınadır; yukālu: هُمُ بَيَّانٌ وَاحِدٌ وَعَلَى بَيَّانٍ وَاحِدٍ وَيُحْفَفُ أَيُّ عَلَى طَرِيقَةٍ Ya'nī "Cümlesi yek-renk ve yek-tarz ve yek-revişlerdir." Kāle's-şārih ve minhu kavlu 'Ömer radiyallāhu 'anhu: "إِنْ عَشْتُ"

فَسَأَجْعَلُ النَّاسَ بَيَّانًا وَاحِدًا يُرِيدُ التَّسْوِيَةَ فِي الْقِسْمِ وَكَانَ يَفْضَلُ الْمُهَاجِرِينَ وَأَهْلَ بَدْرٍ فِي الْعَطَاءِ

الْبَابِيَّةُ [el-be'bebet] (قَبَابِيَّةُ [qabbābiyye] vezninde) Erkek deve kükremek, هَدِيرٌ فَحْلٍ [hedīru faḥl] ma'nāsınadır.

[ب ر ذ ب]

بِرْدِزْبَةُ [Berdizbeh] (dāl-ı mühmele ve zā-yı mu'ceme ile دَرْدِزْدَمَةُ [derḥidmet] vezninde) İmām Buḥārī 'aleyhi'r-rahmet hazretlerinin ceddı ismidir. Ve bu, kelime-i Fārisiyyedir, ikinci, زَرَّاعٌ [zerrāc] ma'nāsına.

[ب س ب]

بَسْبَةُ [Besbet] (رَسْمَةٌ [resmet] vezninde) Buḥārā kazāsında bir karyedir.

[ب ش ب]

بَشْبَةُ [Beşbet] (şīn-i mu'ceme ile) İrān'da Merv nām belde muzāfātından bir karyedir.

[ب ن ب]

بَابُ [Be'neb] [زَيْنَبُ] [Zeyneb] vezninde) Buḥārā kazāsında bir karye adıdır. Muhaddisinden Celvān b. Semure ve İbrāhīm b. Aḥmed ve Vekīr b. Aḥmed ve Aḥmed b. Sehl el-Be'nebiyyūn ondandır.

[ب و ب]

الْبُوبَاءُ [el-bevbāt] (bā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Beriyye ve beyābāna denir, فَلَآةٌ [felāt] gibi. Ve

بُوبَاءُ [Bevbāt] Yemen tarıkında bir sarp akabe adıdır.

الْبَابُ [el-bāb] Kapıya denir. Cem'i أَبْوَابٌ [ebvāb] gelir ve بَيَانَ [bībān] gelir تَيْجَانٌ [tīcān] vezninde ve nādir olarak أَبْوَيْبَةٌ [ebvībet] gelir, زِرَا فَعْلٌ [fa'al] ki fā'nın fet-hiyledir, أَفْعَلَةٌ [ef'ilet] üzere cem'lenmez.

Mü'ellif *Başā'ir*'de eyitti ki بَابٌ [bāb] lafzı, medhal-i emkine ma'nāsına mevzī'dur ki kapı ta'bīr olunur: بَابٌ دَارٌ ve بَابٌ بَلَدٌ gibi. Ve mecāzen bir şey'e vesīle-i vusūl olacak nesnede isti'māl olunur; ve minhu yukālu fi'l-i-ilm: بَابٌ كَذَا وَهَذَا الْعِلْمُ بَابٌ إِلَى عِلْمٍ Ve ma'anī-i sārīre bundan müteferri'dir. Ve *Miṣbāḥ*'ta bu vech üzere mersūmdur ki بَابٌ [bāb] kelimesinin aslı بَوَّبٌ [bebeb] olmak üzere mukadderdir ki fethateynledir, binā'en'aleyh vāv elif'e kalb olunmuştur. Ba'zen bi't-tahsīs muzāf olur, بَابُ الدَّارِ [bābu'd-dār] gibi, kezālik Bağdād'da bir mahalle ismi olan بَابُ الشَّامِ [Bābu'ş-Şām] gibi. Ve eğer mütezāyifeyne nisbet olunursa yalnızca evvele nisbet olunup **الْبَابِي** [el-Bābiyy] denir ve ikisine birden nisbetle **الْبَابِيُّ الشَّامِيُّ** [el-Bābiyyu'ş-Şāmiyyu] dahi denir. Ve yalnızca ahīre de nisbet olunur. Ve gāhca o iki ism terkīb

olunup ism-i vāhid hükmünde kılındıktan sonra ikisine birden nisbet olunup meselā **الدَّارُفُطِيُّ** [el-bābeşāmiyy] denir; **الْبَابِيُّ** [ed-Dāreḩuṭniyy] dedikleri gibi. İntehā. Ve

بَابٌ [Bāb] Haleb eyāletinde bir belde adıdır. Ve Hecer kurbünde bir dağ ismidir.

الْبَوَابُ [el-bevvāb] [تَوَابٌ] [tevvāb] vezninde) Kapıcıya denir, der-bān ma'nāsına. Ve

بَوَابٌ [Bevvāb] Ziyād b. Ebīhi nām kimse-nin feresi ismidir.

الْبِوَابَةُ [el-bivābet] [كِتَابَةٌ] [kitābet] vezninde) Kapıcılık hırfetine denir.

الْبَبُوبُ [el-bevb] (bā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Kapıcı olmak ma'nāsındır; yukālu: **بَابٌ لَهُ يَبُوبُ بَوْبًا أَيْ صَارَ بَوَابًا لَهُ** Ve duvara baca ve hücre açmak ma'nāsındır; yukālu: **بَابُ الرَّجُلِ إِذَا حَفَرَ كُوَّةً**

الْتَبُوبُ [et-tebevub] [تَفَعُّلٌ] [tefa'ul] vezninde) Kapıcı tutmak ma'nāsındır; yukālu: **تَبُوبٌ بَوَابًا إِذَا اتَّخَذَهُ**

الْبَابُ [el-bāb] ve

الْبَابَةُ [el-bābet] (hā'yla) Hisāb ve hudūd makūlesinin gāyet ve nihāyetine itlāk olunur.

بَابَاتُ الْكِتَابِ [bābatu'l-kitāb] Nāme ve nūshanın sutūrundan 'ibārettir. Bunun müfredi yoktur.

Şāriḩ der ki gerçi mü'ellif müfredini inkār eyledi, lākin müfredi **بَابَةٌ** [bābet]tir ki nev' ma'nāsındır, her şey'in nev'i eşhāsını bilmeğe medhal olduđu için. Lākin kitāba muzāf oldukta sutūr ve vücūhu irāde olunur ve bunda müfred olarak müsta'mel olmaz, zīrā murād mecmū'ı vücūh u sutūrudur. Pes mü'ellifin vāhidi yoktur demekten murādı bu māddeye müsta'mel

vāhidi yoktur demek olur. Hattā *Esās*'ta bu vechile mersūmdur; mā-nassuḥu: يُقَالُ: فُلَانٌ مِنْ أَهْوَنِ بَابَاتِهِ الْكَذِبُ وَهِيَ أَنْوَاعُ خُبَيْتِهِ وَقَالَ ابْنُ مُقْبِلٍ

بَنِي عَامِرٍ مَا تَأْمُرُونَ بِشَاعِرٍ
تَحَيَّرَ بَابَاتِ الْكِتَابِ هَجَائِيًا

أَيِ اخْتَارَ مِنْ وُجُوهِ الْكِتَابِ هَجَائِيًا

بَابَةٌ [bābet] Bir şey'e sālīh ve çesbān olan nesneye itlāk olunur; yukālu: هَذَا بَابَتُهُ أَيُّ هَذَا بَابَتُهُ أَيُّ لَيْسَ هَذَا مِنْ بَابَتِي Ya'nī "Bu benim harcım değildir." Ve

بَابَةٌ [Bābet] Rūm ülkesinde bir serhad adıdır. Ve Buḥārā a'mālinden bir karye adıdır; İbrāhīm b. Muḥammed b. İshāq el-Muḥaddis o karyedendir. Ve

بَابَةٌ [bābet] Vech ya'nī sınıf ve nev' ma'nāsınadır; cem'i بَابَاتٌ [bābāt] gelir. Ve şart ma'nāsına isti'māl olunur ki bir şey'in vukū'una hāricden ya'nī onun māhiyyetinden hāric olarak mevkūfun-aleyh olan nesneden 'ibārettir; yukālu: هَذَا بَابَتُهُ أَيُّ شَرْطُهُ

الْبُؤَيْبُ [el-Buveyb] [زُبَيْرٌ] [zubeyr] vezninde) Mıṣır kurbünde bir karyedir. Ve

بُؤَيْبٌ [Buveyb] Muhaddisinden 'Īsā b. Ḥallād'ın ceddī ismidir.

الْبُؤُبُ [el-Būb] (bā'nın zammıyla) Mıṣır diyārında bir karyedir.

بَابُ الْأَبْوَابِ [Bābu'l-Ebvāb] Ḥazar ülkesinde bir serhad derbendinin ismidir ki hālen Demirkapı dedikleridir.

بَابٌ [Bāb] ve

بُؤْبَةٌ [Būbet] (bā'nın zammıyla) ve

بُؤَيْبٌ [Buveyb] [زُبَيْرٌ] [zubeyr] vezninde) Esāmī-i ricāldendir.

بَابَا [Bābā] Hazret-i 'Abbās'ın 'abd-i

mu'takı ismidir. Kezālik Hazret-i 'Ā'īşe'nin kölesi adıdır. 'Abdurrahmān b. Bābā ev Be'bāh bi'l-hā'i ve 'Abdullāh b. Bābā ev Bābī bi'l-yā'i ve Bābeyh bi-ziyādeti'l-hā'i tābi'ındendir.

بَابُؤِيَّةٌ [Bābüyet] (zamm-ı bā ve feth-i yā-yı tahtiyye ile) 'Alī b. Muḥammed el-Esvārī nām muhaddisin ceddidir. Ve Aḥmed b. el-Ḥasan b. 'Alī el-Ḥinnā'ī pederinin ceddī ismidir; "ح،ن،أ" māddeinde beyān olundu.

بُؤْبَةٌ [Būbet] Kezālik ism-i 'Acemīdir, İbrāhīm b. Būbet ve 'Abdullāh b. Aḥmed b. Būbet ve Ḥasan b. Muḥammed b. Būbet muhaddislerdir.

الْبَابِيَّةُ [el-bābiyyet] (teşdīd-i yā ile) U'cūbe ma'nāsınadır ki ta'acciüb olunacak 'acīb nesneye denir; yukālu: أَتَى بِالْبَابِيَّةِ أَيُّ بِالْأَعْجُوبَةِ

بَابِيَيْنَ [Bābeyn] (tesniye būnyesiyle) Bahreyn eyāletinde bir mevzi'dir.

بَابَانٌ [Bābān] Merv şehrinde bir mahalledir.

[ب ي ب]

الْبَيْبُ [el-bīb] [زَيْبٌ] [zīb] vezninde) Havuza su akacak musluğa denir ki kuyudan çekilen suyu boşalttıktan oradan havuza akıp dökülür. Ve havuzun bacasına denir ki havuza su gelecek ve havuzdan taşra akacak deliktir.

الْبَيَّابُ [el-beyyāb] [شَدَادٌ] [şeddād] vezninde) Ezikka ve esvākta su gezdiren sakkāya denir; yukālu: هُوَ الْبَيَّابُ أَيُّ السَّاقِي يَطُوفُ بِالْمَاءِ

بَيْبَةٌ [Beybet] [عَيْبَةٌ] [aybet] vezninde) Esmādandır; Ḥāriş b. Beybe kabīle-i Mucāşi' a'yānidir.

FASLU'T-TĀ'İ'L-FEVKIYYE

(فَصْلُ التَّاءِ الْفَوْقِيَّةِ)

[ت أ ب]

تَيَّابٌ [Tey'eb] (فَعَّلَ [fa'lel] vezninde) ya'nî hurūfu asliyye olarak) Bir mevzi' adıdır.

التَّوَابِيَانُ [et-tev'ebāniyyān] Tā'yı zā'ide olmakla mevzi'-i zikri “و،أب” maddesidir. Cevherî vehmine mebnî burada irād eyledi. Şārih der ki ‘acibdir ki mü’ellif mahall-i mezbūra ihale edip ve orada zikrinden sākit olmuştur. *Şihāh*’ta memelerin başlarıyla beyān olunmuştur.

تَوْبَةٌ [tu'ebet] (هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) “و،أب” maddesinde mersūmdur.

[ت أ ل ب]

التَّلْبُ [et-te'leb] (فَعَّلَ [fa'lel] vezninde) Bir nev' şecerdir, ‘Arabistān’da ondan ‘Arabī yay düzerler. Ve bunun mevzi'-i zikri bu makāmdır, zīrā rubā'īdir, Cevherî “أ،ل،ب” maddesinde zikr eylemekle mü’ellif ona ta'rīz eylemiştir.

[ت ب ب]

التَّلْبُ [et-tebb] (tā'nın fethi ve bā'nın teşdidıyla) ve

التَّبُّبُ [et-tebeb] (فَرَحٌ [ferah] vezninde) ve

التَّبَابُ [et-tebāb] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) ve

التَّبِيبُ [et-tebīb] (حَبِيبٌ [ḥabīb] vezninde) Naks ve hasār ve ziyān ma'nāsınadır. Mü'ellifin itlākına göre bunlar masdarlardır, lākin ümmehāt-ı sā'irenin beyānına göre تَبَّ [tebb] kelimesi masdardır. Ve

تَبَابٌ [tebāb] ve

تَبِيبٌ [tebīb] İsmeldir, ziyān ve hasār

ma'nāsına. Ve Rāgīb'in beyānına göre تَبَّ [teb] ve تَبَابٌ [tebāb] maddesi ziyān ve hüsrānda istimrār ma'nāsına mevzū'dur; ve minhu kavluhu ta'alā: ﴿تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ﴾ Hattā istimrār ma'nāsını mutazammın olduğundan اِسْتَبَابٌ [istitbāb] اِسْتِمْرَارٌ [istimrār] ma'nāsına isti'māl olunmuştur. Ve

تَبَّ [tebb] ve

تَبَابٌ [tebāb] Hüsrān 'alākasıyla mutlakan helāk ma'nāsına da isti'māl olunur. Ve *Esās*'ın beyānına göre اِسْتَبَابٌ [istitbāb] tamām ma'nāsına da isti'māl olunur, zīrā hüsrān ve helāk bir nesnenin tamāmına tābī'dir; ke-mā kīle: | | إِذَا تَمَّ أَمْرٌ دَنَا تَقْضُهُ | | ” **تَبَّأَ لَهُ** إِذَا تَمَّ أَمْرٌ دَنَا تَقْضُهُ | | إنتهā. Ve yukālu: **تَبَّأَ لَهُ** عَلَى الدُّعَاءِ نَصَبٌ لِأَنَّهُ مَضَدَّرٌ مَحْمُولٌ عَلَى فِعْلِهِ **تَبَّأَ لَهُ** تَبِيْبًا عَلَى الْمُبَالَغَةِ أَيُّ أَلْزَمَهُ اللهُ حُسْرَانًا: وَهَلَاكًا Ya'nî “Hak ta'alā hüsrān ve helākı ona lāzım kılsın ki dā'imā hüsrān ve helāk ondan dūr olmasın” demektir. Ve yukālu: **تَبَّتْ** يَدَاهُ أَيُّ ضَلَّتْنَا وَخَيْرَتَنَا كَمَا فِي التَّنْزِيلِ ﴿تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ﴾ الأَيَّةُ Ve

تَبَّ [tebb] Helāk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **تَبَّ** فَلَانًا أَيُّ أَهْلَكَهُ Ve kesmek ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: **تَبَّ** الشَّيْءُ إِذَا قَطَعَهُ

التَّبْيِبُ [et-tetbīb] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bu dahi naks ve hasār ya'nî ziyān ve hasāret eriştirmek ma'nāsınadır. Ve mü'ellifin tertibine göre ism olur, naks ve hasār ma'nāsına. Ve

تَبْيِبٌ [tebtīb] Bir kimse hakkında **تَبَّأَ لَهُ** diye bed-du'ā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **تَبَّأَ لَهُ** تَبِيْبًا إِذَا قَالَ لَهُ تَبَّأَ لَهُ

التَّبَابُ [et-tābb] (teşdid-i bā' ile) Pīr ve sāl-horde kişiye itlāk olunur, vücūd ve kuvvetinde naks ve halel tāri ol-

mak mülâbesesiyle. Ve bu, ism-i fâ'il-i nesebîdir; tekûlu: كُنْتُ شَابًا فَصُرْتُ نَابًا Ve za'îf ve zebûn kimseye itlâk olunur. Ve arkalarından yağır olan erkek deveye ve erkek eşeğe itlâk olunur. Cem'î اُنْبَابٌ [etbâb] gelir.

التَّبُوبُ [et-tebevub] [تَنْوُرٌ] [tenevvur] vezninde) Mehleke ve hatar-nâk ma'nâsınadır; yukâlu: وَقَعَ فِي التَّبُوبِ أَيُّ الْمَهْلَكَةِ Ve bedende eyegülerin her taraftan muhîr ve müştemil olduğu uzva denir, sadr ve kalb gibi; yukâlu: اِسْتَكَى تَبُوبَهُ أَيُّ مَا انْطَوَتْ عَلَيْهِ الْأَصْلَاحُ

التَّبِيَّةُ [te-tibbet] (tâ'nın kesri ve bâ'nın teşdîdiyle) Hâlet-i şedîde ma'nâsınadır; yukâlu: هُوَ فِي تَبِيَّةٍ أَيُّ حَالَةٍ شَدِيدَةٍ

الإِتْبَابُ [el-itbâb] (hemzenin kesriyle) Za'îf kılmak ma'nâsınadır; yukâlu: اَتَّبَ اللهُ قُوَّتَهُ أَيُّ اَصْغَفَهَا

التَّبْتَبَةُ [et-tebtebet] [زَلْزَلَةٌ] [zelzelet] vezninde) Kocamak ma'nâsınadır; yukâlu: تَبْتَبَ الرَّجُلُ إِذَا سَاخَ

التَّبْيِي [et-tebbyy] (tâ'nın fethi ve kesri ve bâ'nın teşdîdiyle) Bir nev' hurmâ adıdır, Başra'ya mahsus شَهْرِيْزٌ [şihriz] nâm hurmâ gibi.

ت ج ب

التِّجَابُ [et-ticâb] [كِتَابٌ] [kitâb] vezninde) Ma'denden çıkmış şol gümüş filizzine denir ki bir def'a zevb olunup lâkin henüz onda gümüş cevherinin bakıyyesi kalmış ola.

التِّجَابَةُ [et-ticâbet] (hâ'yla) [تِجَابٌ] [ticâb]dan bir kıt'adır; yukâlu: اَتَى بِالتِّجَابِ وَالتِّجَابَةُ وَهُوَ مَا أُذِيبَ مَرَّةً مِنْ حِجَارَةِ الْفِضَّةِ وَقَدْ بَقِيَ فِيهِ مِنْهَا

التِّجْبَابُ [et-ticbâb] (bâ'yla) [تِمْسَالٌ] [timşâl] vezninde) Gümüş ma'deninde kâ'in filizzin cirm ve cesedinde merkûz olan câ-be-câ gümüş damarlara ve cevherli hutûta

denir.

تُجِيبُ [Tucîb] (tâ'nı zammı ve fethiyle) Kinde kabîlesinden bir batndır; Kinâne b. Bişr et-Tucîbî ki Hazret-i 'Osmân radiyallâhu 'anhu onun yediyle şehâdet bulmuştur, ondandır.

تَجُوبُ [Tecüb] (tâ'nın fethiyle) Yemen'de Hîmyer kavminden bir kabiledir. İmâm 'Alî kerremallâhu vechehu hazretlerinin katline cesâret eden şakî 'Abdurrahmân b. Mulcem et-Tecübî ondandır. Cevherî galat edip Velîd b. 'Ukbe'nin işbu

أَلَا إِنَّ خَيْرَ النَّاسِ بَعْدَ ثَلَاثَةِ

قَبِيْلِ التُّجَيْبِيِّ الَّذِي جَاءَ مِنْ مُضَرَ

beytini tahrîfle التُّجَيْبِيِّ yerine التُّجُوبِيِّ 'ibâretiyle irâd eylemiştir. Ya'ni "Agâh olunuz ki üç zâttan sonra nâsın hayırlısı Tucîbî olan şahsın katl eylediği zâttır ki Muğar kabîlesinden neş'et eylemiştir." Cevherî zevât-ı selâsı hulefâ-yı selâse zann eylemekle güyâ ki İmâm 'Alî'yi irâde eylemiştir, lâkin asl zevât-ı selâstan murâd sâhib-i sa'âdet 'aleyhi's-salâtu ve's-selâm hazretleriyle şeyhayn-i mükerremeyn olmakla maktûl-i Tucîbî, Hazret-i 'Osmân'dır ve şâ'irin murâdı odur ve beyt-i mezbûru Kumeyt nâm şâ'ire nisbeti dahi vehmdir.

Şârih der ki Cevherî bu maddelerde İbn Fâris'e tâbi' olmakla vehm ve galattan masündür. Ve Ebû 'Ubeyd el-Bekrî Faşlu'l-mağâl fî şerhi'l-Emsâl nâm kitâbında beyt-i mezbûru Nâ'ile bint Ferâfişa[ya] 'azv eylemiştir ki zevce-i Hazret-i 'Osmân'dır. Ve beyt-i sâni budur:

وَمَا لِي لَا أَبْكِي وَتَبْكِي قَرَابَتِي

وَقَدْ حُجِّبْتُ عَنَّا فَضُولَ أَبِي عَمْرٍو

Pes işbu kāfiye delāletıyla beyt-i evvelde مُضَر [Muḍar] ḍād-ı mu'ceme ile galattır, savāb olan بِمَضْرٍ olmaktadır ṣād-ı mühmele ile.

[ت خ ر ب]

التَّخْرُبُوتُ [et-taḥrebūt] (tā'nın fethi ve hā-yı mu'cemenin sükūnuyla) Be-gāyet soy ve güzide ve eşkin ve yüğrük nākaya denir. Bu maddenin mevzi-i zikri bu makāmdır. Cevheri tā'yı ziyādeye haml ile “خ،ر،ب” māddeinde sebt eyledi; tā ise kelimenin evveline ziyāde kılınmak cā'iz değildir.

التَّخَارِيبُ [en-neḥārīb] (nūn'la) “ن،خ،ر،ب” māddeinde mersümdür.

[ت ر ب]

التُّرْبُ [et-turb] ve

التُّرَابُ [et-turāb] ve

التُّرْبَةُ [et-turbet] (tā'ların zammıyla) ve

التُّرْبَاءُ [et-terbā'] ṣaḥrā' [ṣaḥrā'] vezninde ve

التُّرْبَاءُ [et-turbā'] nufesā' [nufesā'] vezninde ve

التُّرَيْبُ [et-teyreb] ṣayḳal [ṣayḳal] vezninde ve

التُّرَيْبُ [et-teyrāb] (elif ziyadesiyle) ve

التُّورِبُ [et-tevreb] cevher [cevhər] vezninde ve

التُّورَابُ [et-tevrāb] (elif ziyadesiyle) ve

التُّرَيْبُ [et-tiryeb] 'işyer [işyer] vezninde ve

التُّرَيْبُ [et-terīb] emīr [emīr] vezninde) Toprağa denir hāk ma'nāsına. Ve تُرَابٌ [turāb] ın cem'i أُتْرِبَةٌ [etribet] gelir أَشْرِبَةٌ [eşribet] vezninde ve تُرْبَانٌ [turbān] gelir tā'nın kesriyle. Ve sār lügāt-ı mezkūrenin cem'leri mesmū' değildir.

التُّرْبَاءُ [et-terbā'] ṣaḥrā' [ṣaḥrā'] vezninde) Yere denir, arz ma'nāsına.

التُّرْبُ [et-tereb] (fethateynle) Bir mekân pek topraklı olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَرَبَ الْمَكَانُ تَرَبًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَثُرَ تُرَابُهُ Ve bir kimsenin eline toprak girmek ma'nāsınadır ki fi'l-hakīka eli toprağa bulanıp topraklı olmaktan 'ibāret yāhūd emelinden hā'ib ve nevmīd olmaktan kināyettir; yukālu: تَرَبَ الرَّجُلُ إِذَا صَارَ فِي يَدِهِ التُّرَابُ Ve toprağa yapışmak ma'nāsınadır; bu dahi gerek hakīkī olsun ve gerek şiddet-i fakr u meskenetten toprağa muttasıl olup onun üzerinde yatıp oturmaktan kināye olsun; yukālu: تَرَبَ الشَّيْءُ Kezālik الرَّجُلُ إِذَا لَزِقَ بِالتُّرَابِ bir nesne toprağa bulanıp topraklı hāk-ālūd olsa. Ve

تَرِبٌ [terib] ve

مَثْرَبٌ [metreb] maḳ'ad [maḳ'ad] vezninde) Ümīd ve emelden hā'ib ve hāsir olmak ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: تَرِبَ الرَّجُلُ تَرِبًا وَمَثْرَبًا إِذَا حَسِرَ Ve fakīr ve bī-nevā olmak ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: تَرِبَ الرَّجُلُ إِذَا افْتَقَرَ Ve “Fīlān kimse aslā hayr u menfa'at görmeyip dā'imā hā'ib ve hāsir olsun” diye bed-du'ā makāmında تَرِبْتُ يَدَاهُ لَأَأْصَابَ خَيْرًا ma'nāsına. *Nihāye*'de mersümdür ki işbu تَرِبْتُ يَدَاهُ kavlini 'Arablar, irād edip lākin onunla du'ā-yı hakīkī murād eylemeyip hemān lafzı üzere icrā ederler, niteki فَاتَلَهُ اللهُ dahi bu minvāl üzeredir ve ba'zen hass ve tahrīd mevki'inde irād ederler.

الإْتْرَابُ [el-itrāb] (hemzenin kesriyle) Bir kimsenin mālī killet bulup fakīr olmak ma'nāsınadır; fart-ı fakr u meskenetten nāşī türāba mülāsık olmak mülāhazasıyladır; yukālu: أَتْرَبَ الرَّجُلُ إِذَا قَلَّ

مَالُهُ Ve bir kimsenin mālī kesret bulup ganī olmak ma'nāsınadır ki toprak kadar mālī çoğalmak mülābesesiyledir; pes azdāddan olur; yukālu: أَتَرَبَ الرَّجُلُ إِذَا كَثُرَ مَالُهُ Ve üç defa alınıp satılmış kula mālīk olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَتَرَبَ الرَّجُلُ إِذَا مَلَكَ عَبْدًا وَقَدْ مُلِكَ بِصِغَةِ الْمَجْهُولِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ

Şārihin beyānına göre bu zillet ma'nāsından me'hūzdur, zīrā 'ādeten iki defa alınıp satılan kul kesir olur, lākin üç defa mu'āmeleden bakiyye kalan el-bette zelīl ve hakīr olur ve 'aded-i mezbūr ekall-ı dereceden 'ibārettir.

Ve bir nesne üzere toprak dökme ve toprak serpmek ve topraklamak ma'nāsınadır; yukālu: أَتَرَبَ الشَّيْءُ إِذَا جَعَلَ عَلَيْهِ التُّرَابَ

التَّرْبِيبُ [et-tetrīb] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bu dahi bir kimse fakīr olmak ve ganī olmak ma'nālarıdır, اِتْرَابٌ [itrāb] gibi. Ve bir nesne üzere toprak dökme ve topraklamak ma'nāsınadır; yukālu: تَرَبَهُ بِمَعْنَى أَتَرَبَهُ

التَّرْبُوتُ [et-terebüt] (مَلَكُوتٌ [melekūt] vezninde) Çok kullanılmakla rām ve münkād olan deveye denir; yukālu: جَمَلٌ تَرَبُوتٌ أَيْ دُلُولٌ وَنَاقَةٌ تَرَبُوتٌ

Şārih der ki bu, تُرَابٌ [turāb]dan me'hūzdur zilletinden nāşī yāhūd tā, dāl'dan mübeddedir ki دُرْبَةٌ [durbet]ten me'hūz olur ve bu, Sībeveyhi kavlidir. İntehā.

التَّرْبِيبَةُ [et-teribet] (فَرِحَةٌ [ferihāt] vezninde) Parmakların uçlarına denir, اُنْمُلَةٌ [unmulet] ma'nāsına. Ve bir nevc nebāt ismidir ki تَرَبَاءٌ [terbā] dahi derler صَحْرَاءٌ [şahrā] vezninde ve تَرَبَةٌ [terebet] dahi derler fetehtāla.

التَّرَابِيبُ [et-terā'ib] (tā'nın fethiyle) Cem'-i t_rībete [teribet]tir, göğüs kemiklerine denir ki göğüs tahtası ta'bīr olunur; 'alā-kavlin göğüsten iki boyun halkasının kemikleri

tarafına denir yāhūd iki meme ile boyun halkası kemiklerinin aralığına denir ve 'alā-re'yin göğüsün sağ tarafından dört ve sol tarafından dört dāne kaburgalara itlāk olunur yāhūd iki el ve iki ayak ve iki gözden 'ibārettir yāhūd göğüste kılāde geçecek mevzi'e denir.

التَّرِبُ [et-tirb] (tā'nın kesriyle) Yaşdaşa denir, لِدَةٌ [lidet] ve hem-zād ma'nāsına; yukālu: هَذَا تَرِبُهُ أَيْ لِدَتُهُ Ve sinne temāstil ve tesāvī cihetinden 'azm-ı sadra teşbīh olunmuştur yāhūd türāba vukū'da bi'l-ma'iyye olmak münāsebetine mebnīdir. Ve ekserī mü'enneste isti'māl olunur; tekülü: هُوَ تَرِبِي

وَهِيَ تَرِبِي أَيْ لِدَتِي **الْمُتَارِبَةُ** [el-mutārebet] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Bir adama yaşdaş olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَارِبَتُهَا أَيْ صَارَتْ تَرِبَهَا Ve yaşdaş olanlar birbirine yār ve hem-dem olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَارِبَتِ الْجَارِيَةُ الْجَارِيَةَ إِذَا خَادَنَتْهَا وَصَاحِبَتُهَا

التَّرْبَةُ [et-terbet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Za'fflik ve nā-tüvānlık, za'fet ma'nāsınadır.

تُرْبَةٌ [Turebet] (tā'nın zammıyla هُمَزَةٌ [humzet] vezninde) Mekke-i mükerrreme'ye iki merhale karīb yerde bir deredir ki bostān-ı İbn 'Āmir'e cereyān eder.

تُرَيْبَةٌ [Tureybet] (جُهَيْنَةٌ [cuheyne] vezninde) Yemen'de bir mevzi'dir.

تُرَابَةٌ [Turābet] (قُمَامَةٌ [qumāmet] vezninde) Yine Yemen'de bir mevzi'dir.

تُرْبَانٌ [Turbān] (عُشْمَانٌ [uşmān] vezninde) Medīne-i münevvere ile Ḥafīr nām mahal beyninde bir deredir.

أَبُو تَرَابٍ [Ebū Turāb] İmām 'Alī radıyallāhu 'anhu cenāblarının künyesidir, Hazret-i Resūlullāh 'aleyhi's-selām vaz' eylemiştir.

Ve Risāle-i Kuşeyriyye ricālinden Zāhid-i Naḥşebī künyesidir ki ‘arīf-i ma‘rūftur, ismi ‘Asker b. Huşayn’dır.

التَّرَابِيُّونَ [et-Turābiyyūn] Muḥammedān ibnā Aḥmed el-Merveziyyān ki tesniyedir ve ‘Abdulkerīm b. ‘Abdurrahmān ve Naşr b. Yūsuf ve Muḥammed b. Ebi'l-Heysēm nām muhaddislerdir.

إِتْرِبٌ [İtrīb] [إِزْمِيلٌ] [izmil] vezninde Mısır’da bir nāhiyedir.

التَّرَابُ [et-tirāb] [كِتَابٌ] [kitāb] vezninde Koyun kısmının kalçasına denir, أَضْلُ ذِرَاعِ الشَّاةِ ma‘nāsına; ve minhu: التَّرَابُ الْوَدْمَةُ Ya‘nī ve minhu hadīsu ‘Alī radiyallāhu ‘anhu: “لَيْتَ لَيْتَ بَنِي أُمَيَّةَ لَأَنْفَضْتَهُمْ نَفْضَ الْقَضَابِ التَّرَابِ الْوَدْمَةَ” İntehā.

تِرَابٌ [tirāb] Zikr olunan ‘uzvlardır. Ve أَوْدَامٌ [vezimet] [فَرِحَةٌ] [ferihāt] vezninde أَوْدَامٌ [evzām]ı munkatı olmuş kovaya denir. Ve أَوْدَامٌ [evzām] Kovanın kulplarını bend ettikleri kayışlara denir. Pes ma‘nā “Bend ve peyvendleri sökülmüş koyun kalçalarını kassāb ne güne silkerse ben de o tā’ifeyi öylece silkerim.” Ya‘nī “Hubs ve denesten onları tathīr ve temyīz ederim” demektir.

Müellif der ki ‘inde’l-ba‘z burada تِرَابٌ [tirāb] [تَرِبٌ] [terb] lafzından ki ضَرْبٌ [darb] veznindedir, cem‘dir ve تَرِبٌ [terb] [تَرِبٌ] [terib] muhaffefidir ki كَيْفٌ [ketif] veznindedir yāhūd bu rivāyet galat-ı rāvī olmakla savāb olan, التَّرِبَةُ الْوَدَامُ التَّرِبَةُ ibāretiyle olmaktadır. وَدَامٌ [vizām] [وَدْمَةٌ] [vezimet]’in cem‘idir ki işkenbeye denmekle ma‘nā-yı hadīs “Toprağa düşmekle toz ve toprak olmuş işkenbeyi kassāb ne güne kaldırıp silkerse ben de onları öylece silkip tathīr ederim” demek olur. Kaldı ki ikinci ihtimāle göre كَيْفٌ [ketif] vezninde تَرِبَةٌ [teribet]ten

murād, yine işkenbedir, niteki Nihāye-i İbn Eşīr’de meşrūhtur.

مَاتِيرِبٌ [Mātīreb] [تَا’ نIN kesri ve RĀ’ NIN fet-hiyle) Semerķand şehrinde bir mahalledir.

التَّرْبِيَّةُ [et-turbiyyet] [أُحْجِيَّةٌ] [uḥciyyet] vezninde) Buğday envā’ından kızıl buğdaya denir.

يَتْرِبُ [yetrebu] [يَمْنَعُ] [yemne‘u] vezninde) Yemāme kurbünde bir mevzi‘dir. Eşca‘ī, ‘alā-kavlin Şemmāh nām şā’irin işbu:

وَعَدْتُ وَكَانَ الْخُلْفُ مِنْكَ سَجِيَّةً
مَوَاعِيدَ عُرْقُوبٍ أَحَاهُ يَتْرِبُ

beytinde يَتْرِبُ [yetrebu] lafzından murād, mevzi‘-i mezbūrdur. Ve عُرْقُوبٌ [‘Urķ ūb] [زُنْبُورٌ] [zunbūr] vezninde hulf-i va‘d ile meşhūr bir kimsedir, birāderine hurmā va‘d edip hulf eylediğine işārettir. Mü‘ellifin istişhādı bazıları sâ-yı müsellese ile meşhūr ile يَتْرِبُ resm eylemeleriyle onların galatlarını mübeyyindir.

التَّرْبِيُّ [et-Turebiyyu] [قُرْشِيٌّ] [ķureşiy] vezninde) Ḥuseyn b. Muķbil nām kimsenin nisbetidir; meşāhīr-i ümerādan Ḳayzān nām emīrin Bağdād’da kāin türbesinde mukīm olduğu için ona nisbet olunmuştur ve mezbūr Ḥuseyn tahdīs-i hadīs eylemiştir.

[ت ر ع ب]

تَرَعَبٌ [Ter‘ab] [تُعَلَبٌ] [sa‘leb] vezninde)

تَبْرَعٌ [Tebra‘] [تَمْنَعٌ] [temna‘] vezninde) İki mevzi‘lerdir. Bu kelimeleri nahviyyūnun munsarıf kılmaları, tā’larının asliyye olduğunu mübeyyindir.

[ت ع ب]

التَّعَبُ [et-ta‘ab] [عَجَبٌ] [‘aceb] veznin-

de) Renc ü zahmet çekip yorulmak ma'nāsınadır; yukālu: تَعَبَ الرَّجُلُ تَعَبًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ ضِدَّ اسْتِرَاحَ

الإِتْعَابُ [el-it'āb] (hemzenin kesriyle) Bir kimseye zahmet verip yormak ma'nāsınadır; yukālu: تَعَبَهُ إِتْعَابًا Ve bedende şikest olmuş kemiği onulduktan sonra tekrār şikest eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَعَبَ الْعَظْمَ أَيَّ أَعْتَبَهُ بَعْدَ الْجَبْرِ Burada Burada أَعْتَبَهُ nūn ve tā iledir, أَعْتَبَهُ nüshaları galattır. Ve

إِتْعَابُ [it'āb] Doldurmak ma'nāsınadır; yukālu: تَعَبَ الْإِنَاءَ إِذَا مَلَأَهُ Ve bir kimsenin devābb ve mevāşisi ta'ab çekip durgun ve dermānde olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَعَبَ الْقَوْمَ أَيَّ تَعَبَتْ مَاشِيَتُهُمْ

التَّعَبُ [et-te'ib] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

الْمُتْعَبُ [el-mu't'ab] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) Yorgun ve durgun ta'ab-nāk adama denir; yukālu: هُوَ تَعَبٌ وَمُتْعَبٌ وَلَا تَقُلْ مُتْعَوْتُ لِمْخَالَفَةِ السَّمَاعِ وَالْقِيَاسِ وَقِيلَ هُوَ لِحْنٌ لِأَنَّ الثَّلَاثِيَّ لِأَزْمٍ وَاللَّازِمُ لَا يُبْنَى مِنْهُ الْمَفْعُولُ

[ت غ ب]

التَّعْبُ [et-ta'gb] (tā'nın fethi ve gayn-ı mu'cemenin sükūnuyla) Çirkîn ve kabîh şey'e denir. Ve رَبِيَّةٌ [rîbet] ma'nāsınadır ki sū-i zannı müstelzîm hâletten 'ibârettir.

التَّعَبُ [et-te'gab] (fethateynle) Fesād ve helāk ma'nālarıdır. Ve kîr ve pās ve vesah ve deren ma'nālarıdır. Ve kıtlık, kaht ma'nāsınadır. Ve açlık, cūc ma'nāsınadır. Ve 'ayb u nakîsa ma'nāsınadır. Ve 'ayblı olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَعَبَ الشَّيْءُ تَعَبًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ Ya'nî zikr olunan ma'nāların cümlesinden vech-i mezkūr üzere mutasarrıftır.

الإِتْعَابُ [el-itgāb] (hemzenin kesriyle

le) 'Ayblamak ve ma'ayüb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَتْعَبُهُ غَيْرُهُ أَيَّ عَابَهُ

[ت ل ب]

التَّلْبُ [et-telb] (tā'nın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Ziyān ve hasār ma'nāsınadır; yukālu: تَبَّ لَهُ وَتَلَّبَا أَيَّ الزَّمَةَ اللَّهُ خَسَارًا وَخَسَارًا

تَلِبٌ [telib] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

تَلِبٌ [Tilibb] (فِيلِزٌ [filiz] vezninde) Ashāb-ı kirāmdan İbn Sufyān el-Yakẓ ān b. Ebī Şa'lebe ismidir, Beni'l-'Anber kabilesindedir. Ve

تَلِبٌ [Tilibb] (فِيلِزٌ [filiz] vezninde) Bir mevzi' adıdır. Ve şu'arā-i Cāhiliyye'den yine 'Anberî bir şā'ir adıdır; 'alā-kavlin şā'ir-i merkūmun ismi, كَيْفٌ [ketif] veznindedir, ism-i sahābî gibi yāhūd ikisi bir zāttır.

التَّوَلَّبُ [et-tevleb] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Merkeb sıpasına denir, cahş ma'nāsına.

الإِتْلِبَابُ [el-itli'bāb] (إِطْمِنَانٌ [itmi'nān] vezninde) Bir iş yoluna girip rāst ve müstakîm olmak ma'nāsınadır ki min-ba'd mümtedd ve müstemir olup gider; yukālu: إِتْلَبْتُ الْأَمْرَ إِتْلَبْتُهَا إِذَا اسْتَقَامَ Ve bir nesne mîl gibi dikilip durmak ma'nāsınadır; yukālu: إِتْلَبْتُ إِذَا انْتَضَبَ الشَّيْءُ Ve eşek başını ve göğüsünü havāya dikip örü tutmak ma'nāsınadır; yukālu: إِتْلَبْتُ الْجِمَارَ إِذَا أَقَامَ صَدْرَهُ وَرَأْسَهُ Ve yol hatt-ı müstakîm gibi uzanıp doğrulmak ma'nāsınadır; yukālu: إِتْلَبْتُ الطَّرِيقَ إِذَا اسْتَقَامَ وَافْتَدَّتْ

التَّلَابِيَةُ [et-tule'bîbet] (طُمَانِيَةٌ [tuma'nînet] vezninde) Ma'nā-yı evvelden ismidir, doğruluk hâletine denir; yukālu: بِالْأَمْرِ تَلَابِيَةٌ أَيَّ اسْتِقَامَةً

[ت ن ب]

تِنْبٌ [tinneb] (قِنْبٌ [qinneb] vezninde) Şām diyārında bir karyedir; muhaddisinden

meşhūr kâtib-i fâ'ik Muḥammed b. Muḥammed b. 'Aqîl et-Tinnebî oraya mensûbdur ve Şâlih et-Tinnebî ki kezâlik rivâyet-i hadîs eylemiştir, oradandır.

التَّوْبُ [et-tennûb] (تَوَّوْتُ [tennûr] vezninde) Rûm diyârına mahsûs bir büyük şecer adıdır, ondan katrân hâsıl olur. Bu şecer, çam ağacının dişi nev'idir, Türki'de köknar ağacı ve katrân ağacı ta'bîr ederler.

[ت و ب]

التَّوْبُ [et-tevb] (تَوَّبْتُ [şevb] vezninde) ve **التَّوْبَةُ** [et-tevbet] (تَوْبَةٌ [nevbet] vezninde) ve **الْمَتَابُ** [el-metâb] (مَاتَ [me'âb] vezninde) ve

التَّابَةُ [et-tâbet] (غَابَتْ [gâbet] vezninde) ve **التَّوْبَةُ** [et-tetvibet] (تَبَّصَّرَتْ [tebşiret] vezninde) Günâhtan rüçû' edip Hazret-i Haḥk'â'a teveccüh eylemek ma'nâsınadır. Asl-ı mâdderüçü' ma'nâsınadır, lâkin rüçû' 'ani'z-zenb ma'nâsında gâlib olmuştur; yukâlu: تَابَ إِلَى اللَّهِ يَتُوبُ تَوْبًا وَتَوْبَةً وَمَتَابًا وَتَابَةً. Sîga-i ahîre hilâf-ı kıyâs üzere vâki' olmuştur; ve yukâlu: تَابَ اللَّهُ عَلَيْهِ أَيْ وَقَّعَهُ لِلتَّوْبَةِ أَوْ رَجَعَ بِهِ مِنَ الشَّدِيدِ إِلَى التَّخْفِيفِ وَمِنَ الْحَظَرِ إِلَى الْإِبَاحَةِ أَوْ رَجَعَ عَلَيْهِ بِفَضْلِهِ وَقَبُولِهِ وَهُوَ أَيُّ اللَّهُ تَعَالَى تَوَّابٌ عَلَى عِبَادِهِ

Mü'ellifin *Başâ'ir*'de beyânına göre **تَوْبَةٌ** [tevbet] ecmel-i vücûh üzere günâh ve ma'siyeti terk eylemekten 'ibârettir ki envâ'-ı itizârın eblâğı budur, zîrâ itizâr üç vech üzeredir: Evvel bir günâh ve cünhadan mu'tezir olan kimse “ben onu işlemedim” diye inkâr eylemektir. Sâni “şu mâddeye mebnî işledim” diye bast-ı itizâr eder. Sâlis “eğerçi işledim ve fi'l-hakîka isâ'et eyledim, lâkin min-ba'd terki'ne 'azm u kâsd eyledim” diye itizâr eder. İşte **تَوْبَةٌ**

[tevbet] bundan 'ibârettir. İntehâ.

التَّائِبُ [et-tā'ib] İsm-i fā'ildir.

التَّوَابُ [et-tevvāb] Sîga-i mübâlagâdır. Ve **تَائِبٌ** [Tā'ib] Elkâbdandır, Aḥmed b. Ya'qûb et-Tā'ib el-Antakî mukri-i kebîrdir, mütekaddimîndendir. Ve 'Abdullâh b. Ebi't-Tā'ib muhaddistir, müte'ahhirîndendir.

تَوْبَةٌ [Tevbet] Esâmîdendir.

تَلُّ تَوْبَةٍ [Tellu Tevbet] Şehr-i Muşul kurbünde bir karyedir.

الِإِسْتِئَابَةُ [el-istitâbet] (إِسْتِئَابَةٌ [isti'ânet] vezninde) Bir kimseden tevbe eylemesini talep eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: اِسْتِئَابَةٌ إِنَّ الْمُزْتَدَّ يُسْتِئَابُ أَيُّ سَأَلَهُ أَنْ يَتُوبَ Ve minhu kavluhum: اِسْتِئَابَةُ

التَّابُوتُ [et-tābūt] Ma'lûmdur ki içine cenâze vaz' ve nakl olunan zarf-ı haşebîdir, aslı **تَابُوتٌ** [te'buvet] idi **تَرْقُوتٌ** [terquvet] vezninde vāv, iskân olunup hâ-i te'nîs tâ'ya kalb olundu. Ve lügat-ı Ensâr-ı kirâm hâ-i asliyye ile **تَابُوتٌ** [tābūt]tur.

Şârih der ki **تَابُوتٌ** [te'būt] **فَعْلُوتٌ** [fa'lūt] veznindedir, **تَوَّبْتُ** [tevb]den me'hûzdur; dâ'imâ kendisiyle ifâde-i cenâze olunduğu için tesmiye olunmuştur. Ve Zemaşşerî'nin muhtarı, aslı **تَوَّبُوتٌ** [tevebūt]tur vāv-ı meftûha ile, 'ale'l-kā'ide vāv elif'e kalb olunup **تَابُوتٌ** [tābūt] oldu. Ve bu vechile lügat-ı Kureşî'yi tercih eylemiştir.

Ve ma'lûm ola ki *Qur'ân-ı kerîm*'de zikr olunan **تَابُوتٌ** [tābūt]tan murâd, *Tevrât* kitâbı vaz' olunan sandukadır ki çemşîr ağacından idi. Hazret-i Mûsâ'nın intikâlinden sonra Benî İsrâ'îl'e gazab-ı rabbânî zühûruyla ref' olundu. Ba'de-zamânin *Tālūt*'un pâdişâh olmasında

irāde-i ilāhiyyeye ʿalāmet olmak için āşikārece melāʾike-i kirām āsumāndan inzāl eylediler. Ehl-i haber derler ki cümle-i enbiyānın temāsīli onda mevcūd olup Hazret-i Ādem-i Şafī'ye getirmişler idi. ʿArzı tülünün sülüsāmı kadar idi. Yaʿk ūb-i İsrāʾīl hazretlerine kadar tevārüs ci-hetiyle tedāvül edip Benī İsrāʾīl yedinde iken tekrār refʿe olundu. Esnā-yı cihād u gazādā pīş-gāhlarına takdīm olunup on-dan sekīnet ve itmīnān-ı kulüb hāsıl olur idi. İntehā.

[ت ي ب]

يَتَيْبُ [Yetību] (يَغِيْبُ [yaġību] vezninde) Medīne'de bir dağdır.

أَلْتَابَةُ [et-tābet] (غَابَةُ [ġābet] vezninde) تَوْبَةٌ [tevbet] maʿnāsınadır, niteki karīben zikr olundu. Şārih yāʾī olduğunu inkār eylemişdir, pes müʿellife göre aslı تَيْبَةٌ [teyibet] tir yā'yı hemzeye ve hemze, elif'e kalb olunmuştur.

FASLU'S-Ş Ā'Ī'L-MÜSELLESE

(فَضْلُ الثَّاءِ الْمَثَلَّةِ)

[ث أ ب]

أَلْتَابُ [eş-şe'eb] (سَا'NIN fethi ve hemzenin sükūnuyla) Vücūda mukaddime-i nevm fütūru gibi kesel ü fütūr ʿarız olup esnemek maʿnāsınadır; yukālu: تُنَبِّ الرُّجُلُ عَلَيَّ الْمَجْهُولُ ثَابًا إِذَا أَصَابَهُ كَسَلٌ وَفْتَرَةٌ كَثْرَةُ النَّعَاسِ فَهُوَ فَيَفْتَحُ عِنْدَهَا فَمَهُ Ümmehāt-ı sā'irede ʿibāreti ziyāde olarak mersūmdur.

أَلْتَوْبَاءُ [eş-suʿebā] (نُفَسَاءُ [nufesā] vezninde) İsmdir, esnemeğe denir; yukālu: أَخَذْتُهُ التَّوْبَاءُ وَهِيَ فْتَرَةٌ تَغْتَرِي الشُّحُصَّ فَيَفْتَحُ عِنْدَهَا فَمَهُ

أَلْتَشَاوُبُ [et-teşāʿub] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Esnemek maʿnāsınadır. Ve haber araştırmak maʿnāsınadır; yukālu: تَنَاءَبَ الْحَبْرُ أَيُّ تَجَسَّسُهُ

أَلْتَتَاءُبُ [et-teşeʿub] (تَفَاعُلٌ [tefaʿul] vezninde) Bu dahi esnemek maʿnāsınadır.

أَلْتَابُ [eş-şe'eb] (fethateynle) Bu dahi ismdir esnemek hāletine denir.

أَلْأَتَابُ [el-eş'eb] (أَعَجَبٌ [aʿceb] vezninde) Bādiye eşcārından bir nevʿ şecerdir; müfredi أُنَابَةٌ [eşʿebet]tir hā'yıla.

[ث ب ب]

أَلْتَبَابُ [eş-sebāb] (تَبَابٌ [tebāb] vezninde) Gereği gibi yerleşip oturmak maʿnāsınadır; yukālu: نَبَّ الرُّجُلُ تَبَابًا إِذَا جَلَسَ مُتَمَكِّنًا Ve tamām olmak maʿnāsınadır; yukālu: نَبَّ الْأَمْرُ إِذَا تَمَّ

أَلْتَبْبَبَةُ [eş-sebsebet] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Bu dahi gereği gibi yerleşip oturmak maʿnāsınadır; yukālu: تُنَبِّبُ الرُّجُلُ بِمَعْنَى نَبَّ

أَلْتَابَةُ [eş-sābbet] (شَابَّةٌ [şābbet] vezninde ve mürādifidir ki tāze ve genç ʿavrete denir; yukālu: جَارِيَةٌ ثَابَةٌ أَيُّ شَابَّةٌ

[ث خ ب]

نَحْبٌ [ṣaḥb] (ṣā'nın fethi ve ḥā'nın sükülüyle) Benī Kilāb diyārında bir dağdır ki onda altın ve cez'-i ebyaz ma'nâdenleri vardır.

[ث ر ب]

الْتُّوبُ [eṣ-ṣerb] (صَرَبْتُ [ḍarb] vezninde) Şol zar gibi yufka iç yağıdır ki işkenbeyi ve bağırsakları ihâta eder, Türkîde çözü ta'bîr olunur. Cem'i تُّوبُ [ṣurûb] gelir, نُجُومٌ [nucûm] gibi ve أَتْرُبُ [eṣrub] gelir, أَكْلُبُ [eklub] gibi ve cem'u'l-cem'i أَتْرَابُ [eṣārib] gelir. Ve

تُّوبٌ [ṣerb] Masdar olur, bir kimseye cürm ve cünhası mukâbilinde levm ve ta'yîr eylemek ve kınamak ma'nâsındadır; yukâlu: تُّوبُ تُّوبًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا لَامَهُ وَعَيْرَهُ بِدَنْبِهِ Ve hastanın libâsını soyupçıkarmak ma'nâsındadır; yukâlu: تُّوبُ الْمَرِيضِ إِذَا نَزَعَ عَنْهُ تُّوبُهُ

الْتُّوبَاتُ [eṣ-ṣerebât] (feteḥâtla) Parmaklara denir, esâbîc ma'nâsına. Zâhiren تُّوبٌ [ṣerb] müfredidir.

الْتُّرَيْبُ [et-teṣrîb] (تَرْتَيْبٌ [tertîb] vezninde) Bu dahi bir kimseye günâhı sebebiyle levm ve serzeniş eylemek ve kınamak ma'nâsındadır; yukâlu: تُّرَيْبُهُ وَتُّرِبَ عَلَيْهِ تُّرَيْبًا إِذَا لَامَهُ وَعَيْرَهُ بِدَنْبِهِ Ve sevb ve kâğıd makûlesini dürtüp bükme ma'nâsındadır; yukâlu: تُّرِبَ التُّوبُ إِذَا طَوَاهُ

الْإِتْرَابُ [el-iṣrâb] (hemzenin kesriyle) Bu dahi levm ve ta'yîr eylemek ma'nâsındadır; yukâlu: تُّرِبَ أَتْرَابُهُ بِمَعْنَى تُّرَيْبُهُ Ve hayvânın تُّرِبَ [ṣerb] dedikleri zikr olunan yağ çok olmak ma'nâsındadır; yukâlu: تُّرِبَ الْكَبْشُ إِذَا زَادَ تُّرَيْبُهُ يَغْنِي شَحْمُهُ

الْمُتْرِبُ [el-muṣrib] (مُفْسِدٌ [mufsid] vezninde) Kalîlü'l-'atâ olan kimseye denir.

الْمُتْرِبُ [el-muṣerrib] (مُزَوِّرٌ [muzevvir] vezninde) Dâ'imâ miyâne-i nâsı tahlîl ve ifsâd eden fitne-kâra denir. تُّرَيْبٌ [teṣrîb]den ism-i fâ'ildir ki ifsâd ve tahlîl ma'nâsındadır; yukâlu: رَجُلٌ مُتْرِبٌ أَيُّ مُخْلِطٌ مُفْسِدٌ

تُّرِبٌ [Serib] (كَيْفٌ [ketif] vezninde) Bâdiyede Muḥārib kabîlesi yurdunda bir kuyu adıdır.

تُّرَبَانٌ [Ṣerebān] Yemen'de bir hisâr adıdır.

الْتُّرَبَاءُ [eṣ-ṣerbâ'] (حَمْرَاءٌ [ḥamrâ'] vezninde) Semiz ve iç yağ çok koyuna denir; yukâlu: شَاةٌ تُّرَبَاءٌ أَيُّ سَمِيئَةٌ ذَاتُ التُّرَبِ

أَتْرَابٌ [Eṣārib] (عَجَانِبٌ [ecānib] vezninde) Ḥaleb kazâsında bir karyedir.

يَتْرِبُ [Yeṣribu] (يَضْرِبُ [yaḍribu] vezninde) ve

أَتْرِبُ [Eṣribu] (yā'yı hemzeye ibdâlle) Medînetü'n-Nebī 'aleyhi's-salātu ve's-selâm ismidir. Nisbetinde يَتْرِبِي [Yeṣrebiyy] ve أَتْرِبِي [Eṣrebiyy] denir rā'ların fethi ve kesriyle.

Şāriḥ der ki Sām b. Nūḥ evlādından ibtidâ arz-ı mezbûrede sâkin olan, Yeṣrib ismiyle müsemmâdır, Resûl-i ekrem sallallâhu 'aleyhi ve sellem hazretleri, lafz-ı merkûmun ma'nâsı tebâh ve fesâdı mutazammın olmakla istihcân buyurmalarıyla ref' ve Ṭaybe ve Ṭâbe ismiyle tesmiye buyurdular. İntehâ. Ve

يَتْرِبِي [Yeṣrebiyy] Ashâbdan Ebū Rimşe el-Belevî ismidir; 'alâ-kavlin Rifā'a b. Yeṣribî'dir ki bu dahi ashâbdandır ve 'Ömer b. Yeṣribî ashâbdandır ve 'Amîre b. Yeṣribî tabi'indedir.

[ث ر ق ب]

الْتُّرُقَيْبَةُ [eṣ-ṣurqubiyet] (ṣā'nın ve kāf'ın

zammıyla) Mısır keteninden bir nevʿ beyāz beze denir.

[ث ط ب]

الثُّنْطُبُ [eṣ-ṣunṭub] (فُنْتُذُ [ḵunfuḏ] vezninde) مِجْوَابٌ [micvāb]-ı kaffās ismidir, yaʿnī kafes yapanların ağaç ve kamış kesip yonacak âletlerine denir ki demirden olur.

[ث ع ب]

الثَّغْبُ [eṣ-ṣaʿb] (ṣāʿnın fethi ve ʿayn'ın sükünüyla) Akıtmak maʿnāsınadır, lākin pınar ve ayazma makûlesinden ve oluk ve havuz ayağı gibi yerden kaynayıp coşkun çıkararak akıtmağa mahsûstur; yukālu: تَعَبُ الْمَاءِ وَالِدَمِّ تَعْبًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا فَجَرَهُ

تَعَبٌ [ṣaʿb] Mübalāğaten vasf olur, akıcı, sāʿil maʿnāsına, ke-mā se-yuzkeru. Ve derenin su akacak yerine denir, مَسِيلُ الْوَادِي maʿnāsına. Cemʿi تَعْبَانٌ [ṣuʿbān] gelir, بُطْنَانٌ [buṭnān] vezninde.

الْإِنْتِعَابُ [el-insiʿāb] (إنْفَعَالٌ [infʿāl] vezninde) Maʿnā-yı evvelden mutāviʿdir; yukālu: تَعَبُ الْمَاءِ فَانْتَعَبَ أَيُّ فَجَرَهُ فَانْفَجَرَ

الثَّغْبُ [eṣ-ṣeʿab] (fethateynle)

الْأَنْعُوبُ [el-uṣʿūb] (أُسْلُوبٌ [uṣlūb] vezninde) ve

الْأَنْعُبَانُ [el-uṣʿubān] (hemzenin ve ʿayn'ın zammıyla) Bunlar da تَعَبٌ [ṣaʿb] gibi akıcı, sāʿil nesneye denir; yukālu: مَاءٌ تَعَبٌ كَمَا ذَكَرَ وَتَعَبٌ وَأَنْعُوبٌ أَيُّ سَائِلٌ

الْمَتَاعِبُ [el-meṣāʿib] (mīm'in fethiy-le) مَتْعَبٌ [meṣʿab] lafzından cemʿdir, su cereyān edecek akıntı yere ve su yoluna denir, مَسِيلُ الْمَاءِ maʿnāsına; ve minhu مَتَاعِبُ الْمَاءِ Havuzun oluşuna ve musluğuna مَتْعَبٌ [meṣʿab] itlākı bu cihettir. Şārih der ki havuza su dökülecek oluğa kezālik sath üzere vazʿ olunan oluğa da

مَتْعَبٌ [meṣʿab] itlāk olunur.

الثَّغْبَةُ [eṣ-ṣuʿbet] (جُرْعَةٌ [curʿat] vezninde; ʿalā-kavlin هُمَزَةٌ [humezet] vezninde olmakla Cevherī vehm eylemiştir) Bir nevʿ kertenkeledir ki başı yeşil olur ve be-gāyet habīstir, Türkīde yılanı ağıveren taʿbīr olunur. Ve

تُغْبَةٌ [ṣuʿbet] Fāreye denir. Ve bir nevʿ şecer adıdır.

الثَّغْبَانُ [eṣ-ṣuʿbān] (عُثْمَانٌ [ʿuṣmān] vezninde) Be-gāyet iri ve uzun olan yılanı denir ki ejdeha taʿbīr olunur; ʿalā-kavlin hāssaten yılanın erkeğine denir ve ʿalā-reʿyin ʿumūm üzere mutlakan yılanı denir; cery ve seyelān manasındandır.

الْأَنْعَبِيّ [el-eṣʿabiyy] (أَجْنَبِيّ [ecnebiyy] vezninde) ve

الْأَنْعُبَانُ [el-uṣʿubān] ve

الْأَنْعُبَانِيّ [el-uṣʿubāniyy] (hemzelerin ve ʿayn'ların zammıyla) Şol dāʿireli iri yüze itlak olunur ki be-gāyet güzel ve beyāz ola.

الثَّغَابِيبُ [eṣ-ṣeʿābīb] (سَعَابِيبٌ [seʿābīb] vezninde) Ağızdan akan yelmeşik sāfī suya denir ki tel gibi sünüp uzanır, salya taʿbīr olunur; yukālu: فَوْهُ يَجْرِي تَعَابِيبٌ أَيُّ يَجْرِي مِنْهُ مَاءٌ صَافٍ مُتَمَدِّدٌ

الثَّغُوبُ [eṣ-ṣeʿūb] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Ahlāt-ı erbaʿadan safrāya denir, مِرَّةٌ [mirret] gibi.

[ث ع ل ب]

الثَّغَلْبُ [eṣ-ṣaʿleb] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Tilkiye denir ki maʿrūf cānverdir, erkeğine ve dişisine itlāk olunur. ʿAlā-kavlin dişisine تَعْلَبَةٌ [ṣaʿlebet] ve erkeğine تَعْلَبٌ [ṣaʿleb] denir ve تَعْلُبَانٌ [ṣuʿlubān] denir ṣāʿnın ve lām'ın zammıyla. Kaldı ki Cevherī'nin

تُعَلَّبَانُ [su'lubān] erkek tilkiye itlāk olunduğuna istişhād eylediği şā'irin işbu:

أَرَبْتُ يَبُولُ التُّعَلَّبَانُ بِرَأْسِهِ
لَقَدْ ذَلَّ مَنْ بَالَتْ عَلَيْهِ التُّعَلَّبُ

beytinde vāki' تُعَلَّبَانُ [su'lubān] lafzını zam- mıla inşād ve murād erkek tilkidir diye tefsīr eylemesi galat-ı sarīhtir ve galatta mesbūktur, ya'nī ba'zı selef dahi bu vech üzere galat eylediler; murād, Kisā'ī'dir. Belki savāb olan şā'ın fethiyledir ki تُعَلَّبُ [sa'leb] lafzından tesniyedir, zīrā menşe-i beyt budur ki Ġāvī b. 'Abdul'uzzā nām kimse Benī Suleym'e mahsūs Suvā' nām sanemin hādimi idi. Bir gün sanem-i mersūm kurbünde otururken seğirterek iki tilki gelip o sanem üzere su'ūd ve ayak- larını kaldırıp üzerine tebevvl eylediler. Ġāvī bu hālī müşāhede eyledikte, "Böyle tanrı mı olur!" diye beyt-i mezbūru inşād edip "Yā ma'şere Suleym! Ĥudā hakkı işbu sanem darr ve nef' ve men' ve itāya kādır değıldir" dedi ve sanemi şikest edip dergāh-ı Hazret-i Resūlullāh'a 'azīmet ve ba'de't-teşerrüf 'arz-ı şehādet eyledi. Hazret-i Resūl 'aleyhi's-selām, ismin- den pürsān oldukta Ġāvī b. 'Abdul'uzzā olduğunu ifāde eylemekle Hazret-i Resūlullāh istihecān edip belki Rāşid b. 'Abdirabbihi'dir diye buyurmalarıyla min-ba'd Rāşid ile nām-dār olmuştur.

Ve تُعَلَّبُ [sa'leb] lafzının cem'i تُعَلَّبُ [se'alib] gelir ve تُعَلَّبُ [se'alī] gelir bā'ya yā'ya ibdālle. Şārih der ki vezn-i ahīr zarūret-i şī're mahsūstur. Ve ekser-i ehl-i lūgat تُعَلَّبَانُ'nın zammıyla erkek tilkiye itlāk olduğuna beyt-i mezbūr ile istişhād ederler, niteki أُفْعُونَ [uf'uvān] er- keke أُفْعَى [ef'ā]ya ve عُقْرَبَانُ [u'krubān] erkek

عُقْرَبُ [a'krēb]e itlāk olunur. Ve Zemāhşerī ve Hāfız Şerefuddīn ed-Dimyātī bu bābda müttefiklerdir. İntehā. Ve

تُعَلَّبُ [sa'leb] Havuzdan taşraya su çıkacak mahrece ve oluğa denir. Nüsha-i sahīha مَحْرُجُ الْمَاءِ مِنَ الْحَوْضِ 'ibāretiyledir. Ve

تُعَلَّبُ [sa'leb] Hurmā serdikleri yerden yağmur suyu akıp gidecek deliğe ve arka denir. Ve mızrağın temren kovasına gir- diği ucuna denir. Ve hurmā diplerinden sürüp çıkan fidanlar ki gül ta'bīr olunur, kesildikte yerlerinde kalan köküne denir; 'alā-kavlin bedenden sürüp çıkan fidanlar kesildikte bedende kalan diplerine ve om- çalarına denir.

الْمُتَعَلَّبُ [el-meş'alet] (mīm'in ve lām'ın fet- hiyle) ve

الْمُتَعَلَّبَةُ [el-muşa'libet] (mīm'in zammı ve lām'ın kesriyle) Tilkisi çok yere de- nir; yukālu: أَرْضٌ مُتَعَلَّبَةٌ وَمُتَعَلَّبَةٌ أَي كَثِيرَةٌ التُّعَلَّبِ Şārih der ki vezn-i evvel عُقْرَبُ [a'krēb] māddesinde مَعْقَرَةٌ [ma'qaret] kabīlindedir.

التُّعَلَّبَةُ [es-sa'lebet](hā'y)la غُضْغُضُ [uş'uş] ma'nāsınadır ki insānın ve hayvānın mak'adında ve kuyruk dibinde pöç ve kuy- ruk sokumu ve uca ta'bīr olunur, merci- mek kadar bir kemiktir ki fātiha-i hilkat-i benī Ādem ve hātime-i fenā vü 'adem o kemiktir. Ba'zı diyārda ona büzdüm kemi- ği ta'bīr ederler. Ve

تُعَلَّبَةُ [sa'lebet] اِسْتِ [ist] ve مَقْعَدٌ [maq'ad] a denir. Ve

تُعَلَّبَةُ [Sa'lebet] 'Arabdan niçe kimselerin ve niçe kabilelerin ismidir. Ve ondandır ki تُعَلَّبَتَانِ [Sa'lebetān] iki kabile pederleri- dir. Biri Sa'lebe b. Ced'ā' ve birisi Sa'lebe b. Rūmān'dır. Ve تُعَلَّبَةُ [sa'lebet] yirmi

iki saḥābī isimdir. Ve Şa'lebe b. 'Ībād ve Şa'lebe b. Suhey1 ve Şa'lebe b. Muslim ve Şa'lebe b. Yezīd muhaddisindedir. Ve Ebū Şa'lebe el-Ḥuşenī ki cediti Ḥuşeyn'e mensūbdur, isminde ihtilāf olunmuştur. Ba'zılar Curşūm b. Yāsir ve ba'zılar Nāşib ve bazılar Lābis ve ba'zılar Nāşim ve ba'zılar Curhum diye beyān eylediler ve kendisi ashāb-ı kirāmdandır.

دَاءُ الثَّغْلَبِ [dā'u's-şā'leb] Ma'rūf 'illettir, tilki kısmına 'arız olup tüyleri dökülmekle دَاءُ الثَّغْلَبِ [dā'u's-şā'leb] itlāk eylediler. Ba'zı kimseye 'arız olup saç ve sakalı bi'l-cümle dökülür, niteki دَاءُ الْحَيْةِ [dā'u'l-ḥayyet] nām 'illet sebebiyle derisi kavlayıp soyulur. Sebebi hiddetli, fāsīd yāhūd muhterik hilt ve tuzlu yāhūd müte'affin balgamdır.

عِنْبُ الثَّغْلَبِ [inebu's-şā'leb] Ma'rūf nebattır ki Türkīde it üzümü derler. Tabī'atı müberrid ve rādī'e ve kābızdır, yedi dānesini yutmak yarakān 'illetine nafi'dir ve habli kātī'dır, mücerredir.

حَوْضُ الثَّغْلَبِ [Ḥavḍu's-Şa'leb] (ḥā-yı mu'ceme-i meftūha ile) 'Umān nām belde verāsında bir mevzi'dir.

ذُو ثَغْلَبَانَ [Zū Şu'clubān] (şā'nın ve lām'ın zammıyla) Mülūk-i Yemen'den اَذْوَاءٌ [ezvā'] itlāk olunan ya'nī ذُو [zū] lafzıyla musaddarü'l-lakab olan mülūklardan biridir.

ثُعَيْلِيَّاتٍ [Şu'aylibāt] (şā'nın zammıyla) Yāhūd

ثُعَالِيَّاتٍ [Şu'ālibāt] Bir mevzi'e adıdır.

قَوْنُ الثَّغَالِبِ [Ḳarnu's-Şe'ālib] قَوْنُ الْمَنَازِلِ [Ḳarnu'l-Menāzil] ile müştehir olan mevzi'dir ki ehl-i Necd'in mīkātıdır.

دَيْرُ الثَّغَالِبِ [Deyru's-Şe'ālib] Bağdād kur-bünde bir mevzi'dir.

الثَّغْلَبِيَّةُ [eş-şā'lebiyyet] (yā-yı müşedde-de ile) At kısmının köpek gibi seğırtmesine denir; yukālu: يَغْدُو الْفَرَسُ الثَّغْلَبِيَّةَ وَهِيَ عَدُوُّ كَالْكَلْبِ Ve bu resme seğırtmek mekārihtendir. Ve

ثُعْلَبِيَّةُ [Şa'lebiyyet] Mekke yolunda bir mevzi'dir.

[ث غ ب]

الثَّغْبُ [eş-şagb] (şā'nın fethi ve ğayn-ı mu'cemenin sükūnuyla) Dürtmek, ta'n ma'nāsınadır; yukālu: ثَغْبُهُ بِالرُّمْحِ ثُعْبًا مِّنْ ثَغْبِهَا Ve boğazlamak, zebh ma'nāsınadır; yukālu: ثَغَبَ الشَّاةَ إِذَا ذَبَحَهَا Ve derenin batnında kalan çok suya denir ve bu ma'nāda fethateynle de lügattır. Cem'i اَثْغَابٌ [şiğāb] gelir şā'nın kesriyle ve اَثْغَابٌ [eşiğāb] gelir ve ثُغْبَانٌ [şiğbān] gelir şā'nın kesri ve zammıyla.

التَّثَغْبُ [et-teşagğub] تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Diş eti kanayıp kanı akmak ma'nāsınadır; yukālu: تَتَغَبَّتْ لِنُتْهُ بِالْدَّمِ أَي سَالَتْ تَتَغَبَّتْ لِنُتْهُ بِالْدَّمِ أَي سَالَتْ

الثَّغْبُ [eş-seğab] (fethateynle) Buz eriyip akmak ma'nāsınadır; yukālu: ثَغَبَ الْجَمَدُ ثُعْبًا مِّنَ الثَّغْبِ إِذَا ذَابَ Ve

ثَغْبٌ [seğab] Dağ kuytusunda olan su gölüne denir, güneş isābet eylememekle suyu soğuk olur; yukālu: رُضَابُهُ كَالثَّغْبِ أَي الْعَدِيرُ فِي ظِلِّ جَبَلٍ

[ث غ ر ب]

الثَّغْرِبُ [eş-şiğrib] زَبْرَجٌ [zibric] vezninde) Sararmış dişlere denir.

[ث ق ب]

الثَّقْبُ [eş-şakb] (şā'nın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Ortası açık olan deliğe denir,

أَثَقُبٌ [ħark nāfiz] ma'nāsına. Cem'î ثَقُبٌ [eşqub] gelir ve ثَقُوبٌ [suqūb] gelir. Ve

ثَقُبٌ [şaḳb] Masdar olur, delik delmek ma'nāsına; yukālu: إِذَا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا: ثَقَبَهُ ثَقْبًا مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا: حَرَاقَهُ

التَّقْيِيبُ [et-teşqīb] [tef'īl] [tef'īl] vezninde) ثَقُبٌ [şaḳb] ma'nāsınadır, teşdīdi teksīr içindir; yukālu: ثَقَبَهُ ثَقْبًا بِمَعْنَى ثَقَبَهُ Ve āteşi tutuşturup yalınlandırmak ma'nāsınadır; yukālu: ثَقَّبَ النَّارَ إِذَا أَوْقَدَهَا Ve saç ve sakala cā-be-cā pīrlilik nişanesi düşüp kır serpmek ma'nāsınadır ki mecāzdır; yukālu: ثَقَّبَهُ الشَّيْبُ وَتَقَّبَ فِيهِ تَقْيِيبًا إِذَا ظَهَرَ الشَّيْبُ عَلَيْهِ

الْإِنشِقَابُ [el-insiḳāb] [infī'āl] vezninde) Delik delinmek ma'nāsınadır.

التَّقْطُبُ [et-teşaqḳub] [tefa'ul] vezninde) اِنشِقَابٌ [insiḳāb] ma'nāsınadır; yukālu: ثَقَبَهُ فَانشَقَبَ وَتَقَّبَ Ve bu ma'nāda müte'addī olur; tekūlu تَقَّبْتُهُ بِمَعْنَى ثَقَبْتُهُ yukālu: تَقَّبَ النَّارَ أَي أَوْقَدَهَا

الْمِشْكَابُ [el-mişḳab] [minber] vezninde) Delik delemek ālete denir ki burğu ve tahrīfle matkab ta'bīr ederler. Ve

مِثْقَبٌ [Mişḳab] Şām ile Kūfe beyninde olan yolun ismidir; kezālik Kūfe'den Mekke'ye varacak yolun adıdır. Ve

مِثْقَبٌ [mişḳab] Re'y ü tedbīri nāfiz ve kār-ger adama itlāk olunur; yukālu: هُوَ مِثْقَبٌ أَي نَافِذُ الرَّأْيِ

الْمُشَقِّبُ [el-Muşaqḳib] [muħaddis] vezninde) Şu'ārādan c. Ā'iz b. Mişşan lakabıdır.

الْمِثْقَبُ [el-meşḳab] [maḳ'ad] vezninde) Ulu yola denir, şeh-rāh ma'nāsına; yukālu: سَلَكُوا الْمِثْقَبَ أَي الطَّرِيقَ الْعَظِيمَ

الثَّقُوبُ [eş-suqūb] [ḳu'ūd] vezninde)

de) Āteş tutuşup yanmak ma'nāsınadır; yukālu: ثَقَبَتِ النَّارُ ثَقُوبًا إِذَا اتَّقَدَتْ Ve yıldız parıldamak ma'nāsınadır; yukālu: ثَقَبَتِ الْكَوْكَبُ إِذَا أَضَاءَ Ve bir nesnenin rāyihası etrafı yayılmak ma'nāsınadır; yukālu: ثَقَبَتِ الرَّاحَةُ إِذَا سَطَعَتْ وَهَاجَتْ Ve bir kimsenin re'y ü tedbīri nāfiz olmak ma'nāsınadır; yukālu: ثَقَبَ رَأْيُهُ إِذَا نَفَذَ Esās'ın beyānına göre bu ma'nālar mecāzdır.

الْإِشْقَابُ [el-işḳāb] (hemzenin kesriyle) Āteşi tutuşturup yakmak ma'nāsınadır; yukālu: أَثَقَبَ النَّارَ أَي أَوْقَدَهَا

الثَّقُوبُ [eş-seḳūb] [şabūr] vezninde) ve

الْتِقَابُ [eş-siḳāb] [kitāb] vezninde) Āteş tutuşturacak nesneye denir, çıra ve funda ve odun hurdeleri gibi ki tuturuk ta'bīr olunur.

الْأَثْقُوبُ [el-uşḳūb] [uslūb] vezninde) Şol kār-güzār kimsedir ki burğu gibi umūr u mesālih-i nāsa duhūl ve nüfūz ve rü'y et eder ola, دَحَالُ الْأُمُورِ [dahḥālu'l-umūr] ma'nāsına; yukālu: هُوَ أَثْقُوبٌ أَي دَحَالٌ فِي الْأُمُورِ

الثَّقِيبُ [eş-seḳīb] [emīr] vezninde) Pek kızıl çehreli kişiye denir, şiddet-i humretten güyā ki 'alev-i āteş gibi leme'an eder. Ve

ثَقِيبٌ [seḳīb] Pek sütlü nākaya denir.

الثَّقَابَةُ [eş-seḳābet] [kerāmet] vezninde) Bir kimsenin çehresi ziyādesiyle kızıl olmak ma'nāsınadır; yukālu: ثَقَّبَ الرَّجُلُ ثَقَابَةً إِذَا صَارَ ثَقِيبًا شَدِيدَ الْحُمْرَةِ

الثَّقَابُ [eş-sāḳib] Bu dahi sütlü çok nākaya denir. Ve

الثَّقَابُ [en-Necmu's-Sāḳib] ki

Kurʿān-ı kerīm'de vāki'dir, cemī'e-i kevākibden mürtefī'e kevkeb demektir yāhūd kevkeb-i Zuḥal murāddır ki semā-i sābi'adadır ki güyā ki eflāka yāhūd zulmete nāfiz olduğu için itlāk olunmuştur. Kāle's-şārih: **وَالْمَعْنَى الْأَوَّلُ مَا أُخُوذُ مِنْ قَوْلِ الْعَرَبِ لِلطَّائِرِ إِذَا لَحِقَ بِبَطْنِ السَّمَاءِ قَدْ ثَقُبَ الطَّائِرُ**

ثَقُبَ [Şaḳb] (şā'nın fethi ve kāf'ın sükunuyla) Yemāme'de bir karyedir. Ve Şaḳb b. Ferve ashābandandır; 'alā-kavlin Şuḳayb'dır, زُبَيْرٍ [zubeyr] vezninde.

ثَقْبَانُ [Şaḳbān] (سَحْبَانُ [saḥbān] vezninde) Yemen'de Cened kasabasında bir karyedir.

يَنْقُبُ [Yeşqubu] (يَنْضُرُ [yenşuru] vezninde) Bādiyede bir mevzi'dir.

ثُقَيْبُ [Şuḳayb] (زُبَيْرٍ [zubeyr] vezninde) Mekke yolunda Şa'lebiyye nām mevzi'in yukarı tarafından Şām'a müsil bir tarık adıdır.

[ث ل ب]

الثَّلْبُ [eş-selb] (قَلْبٌ [ḳalb] vezninde) Lev m ve ta'yīb ve ta'yīr eylemek ma'nāsınadır ki kınamak ta'bir olunur; yukālu: ثَلْبُهُ ثَلْبًا Ve dergāhtan sürüp kovmak ma'nāsınadır; yukālu: ثَلْبُهُ إِذَا طَرَدَهُ Ve bir nesneyi ters çevirmek ma'nāsınadır, içini taşrasına yāhūd altını üstüne döndermek gibi; yukālu: ثَلْبُهُ أَيَّ قَلْبِهِ Ve bir nesneye gedik gedmek ve rahne eylemek ma'nāsınadır; yukālu: ثَلْبُهُ أَيَّ ثَلْمُهُ

الْمَثَلْبَةُ [el-meşlebet] (mīm'in fethi ve lām'ın feth ve zammıyla) İsimdir, bir kişinin kendi hakkında şuyū'undan ihtirāz eylediği 'ayb u nakīsaya denir ki murād, 'ayb u nakīsasına bā'is olan haslettir; tekūlu: مَا عَرَفْتُ فِي فَلَانٍ مَثَلْبَةً أَيَّ مَسَبَّةً يَلَامُ بِهَا وَيُعَابُ

الثَّلْبُ [eş-silb] (sā'nın kesriyle) Şol erkek deveye denir ki ziyādesiyle pīr olmakla dişleri ufanıp ve kuyruğunun tüyleri dökmüş ola. Cem'i أَثْلَابٌ [eşlāb] gelir ve ثَلْبَةٌ [şilebet] gelir sā'nın kesriyle قِرْدَةٌ [kiredet] vezninde; müt'ennesinde ثَلْبَةٌ [silbet] denir hā'yla. Ve

ثَلْبٌ [silb] Pīr ve sāl-horde adama denir, şeyh gibi. Ve dişisini döl tutturmayan deveye denir. Ve

ثَلْبٌ [Şilb] Bir saḥābī ismidir yāhūd bu tā-yı fevkiyye iledir, niteki zikr olundu. Ve

ثَلْبٌ [silb] 'Ayblı kişiye denir, ke-mā se-yuzkeru.

الثَّلْبُ [eş-selib] (كَيْفٌ [ketif] vezninde) Rahne-dār olan mızrağa denir; yukālu: رُحْمٌ ثَلْبٌ أَيُّ مُثَلِّمٌ Ve 'ayblı kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ ثَلْبٌ بِالْكَشْرِ وَثَلْبٌ أَيُّ مَعِيْبٌ

الثَّلْبُ [eş-seleb] (تَعَبٌ [ta'ab] vezninde) Bir nesne buruşup büzülme, takab-büz ma'nāsınadır. Ve kīrlenmek, vesah ma'nāsınadır; yukālu: ثَلْبُ الشَّيْءِ ثَلْبًا مِنْ الْبَابِ ثَلْبُ الثَّوْبِ إِذَا وَسَخَ ve yukālu: ثَلْبُ الثَّوْبِ إِذَا تَقَبَّضَ

الْأَثْلَابُ [el-eşleb] (hemzenin fethi ve kesri ve lām'ın fethiyle) Toprakla karışık taşlara; 'alā-kavlin hurde moloza denir.

الثَّلْبِيُّ [eş-selīb] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Şol otlağa ve çayıra denir ki kadīm olup üzerinden zamān geçmekle kararmış ola; 'alā-kavlin iki yıllık otlağa denir. Ve

ثَلْبِيْبٌ [şelīb] Çorak yerlerde biten ayırık otundan bir nev'in ismidir.

الْمَثَالِبُ [el-muşālib] (mīm'in zammıyla) Zikr olunan ثَلْبِيْبٌ [şelīb] nām ot otlayan hayvāna denir; yukālu: يَرْدُونَ مَثَالِبَ أَيُّ يَأْكُلُ الثَّلْبِيْبَ

الثَّلْبُوتُ [eş-Şelebūt] (حَلَزُونٌ [ḥalezūn] vez-

ninde) Ṭayyib kabilesiyle Zubyān kabilesi aralığında bir dere yāhūd bir arzın ismidir. **الثَّالِثَةُ** [eṣ-ṣālibet] İsm-i fā'il-i nesebidir, rahne-dār olan şey'e denir, te'nisi mevsūf i'tibārıyladır; ve minhu yukālu: امْرَأَةٌ ثَالِثَةٌ أَي مُتَشَقِّقَةُ الْقَدَمَيْنِ ya'nī ayakları çatlamış hatundur. شَوَى [ṣevā] ṣīn'in fethi ve elif'in kasrıyla atın ayaklarına denmekle merkūbiyyet münāsebetiyle nisvāna mülāyim olmuştur.

[ث و ب]

الثُّوبُ [eṣ-ṣevb] [ṣvub] [ṣavb] vezninde) ve **الثُّوْبُ** [eṣ-su'ub] [ḡud] [ḡud] vezninde) Geri dönmek, rücu' ma'nāsınadır; yukālu: ثَابَ الرَّجُلُ يَثُوبُ ثَوْبًا وَتَوُوبًا إِذَا رَجَعَ Ve dolmak ma'nāsınadır; 'alā-kavlin dolmağa yaklaşmak ma'nāsınadır; yukālu: ثَابَ الْحَوْضُ ثَابَ الْمُؤَلِّفِ إِذَا امْتَلَأَ أَوْ قَارَبَ الْإِمْتِلَاءَ Mü'ellifin *Başā'ir*'de beyānına göre ثَوْبُ [ṣevb] māddeyi bir nesne hālet-i ülāsına 'avdet yāhūd evvelü'l-fikr āhirü'l-'amel muktezāsınca fikr ve endiše ile mukaddere ve maksüde olan hālete ric'at eylemek ma'nāsına mevzū'dur: فَمِنَ الرَّجُوعِ إِلَى الْحَالَةِ الْأُولَى قَوْلُهُمْ: يَا نِي ثَابَ فَلَا تَأْتِي دَارَهُ وَتَأْتِي نَفْسِي أَي رَجَعْتَ وَمِنَ الرَّجُوعِ إِلَى الْحَالَةِ "Cānım yerine geldi." Ya'nī mensūc olan beze ثَوْبُ [ṣevb] itlākı nessācın mütehayyilesinde takdīr ve tasvīr olunan hālete medār-ı nesc olan rištenin 'avdet eylediği mülāhazasına mebnīdir.

Ve Sāhib-i *Muğrib*'in tevcihine göre gūyā ki libās ile lābis beyninde mu'āvedet olduğuna mebnīdir. Kezālik [imtilā] [imtilā] ma'nāsı dahi ondan müteferri'dir, gūyā ki havuz ve inā makūlesi tehī olduktan sonra yine dolmağa 'avdet eylemesi mülāhazasıyla. Ve cezā dahi

'āmiline 'ā'id olduğu mülābesesiyledir. Ve ثَيْبٌ [ṣeyyib] zevcten 'avdet eyleyip ve تَتَوَيْبٌ [teṣvīb] tekrīr ve tercī-i nidā olmak hasebiyledir. Hülāsa bi'l-cümle ma'ānī-i sā'irenin zımnında 'avdet ma'nāsı melhūzdur. İntehā.

التَّوْبُ [et-teṣvīb] [tefīl] [tefīl] vezninde) Bu dahi rücu' ve 'avdet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَوَّابَ الرَّجُلُ تَتَوَيْبًا إِذَا رَجَعَ Ve bir kimseye 'ameli mukābilinde ecr ve cezā vermek ma'nāsınadır; yukālu: تَوَّابَةً مَثُوبَةً Ve 'ivaz vermek ma'nāsınadır; yukālu: تَوَّابَةً أَيْ عَوَضَهُ Ve cemā'ati namaz kılmağa çağırarak yāhūd iki kerre çağırarak; 'alā-kavlin sabāh ezānında mü'ezzinler müteväliyen iki defa التَّوْمُ خَيْرٌ مِنَ التَّوْمِ demek ma'nāsınadır ki Hazret-i Bilāl'den ibtidā mesmūc-ı hümāyūn oldukta takrīr buyurulmakla sünnet olmuştur; yukālu: تَوَّابَ الْمُؤَدِّدِ إِذَا دَعَا الْجَمَاعَةَ إِلَى الصَّلَاةِ بِقَوْلِهِ حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ أَوْ تَتَّى الدَّعَاءَ أَوْ قَالَ فِي أَدَانِ الْفَجْرِ الصَّلَاةِ خَيْرٌ مِنَ التَّوْمِ مَرَّتَيْنِ عَوْدًا عَلَى بَدءِ

تَتَوَيْبٌ [teṣvīb] Namāz için kāmēt getirmek ma'nāsınadır; yukālu: تَوَّابَ لِلصَّلَاةِ إِذَا أَقَامَ Ve farz namāzından sonra nāfile kılmak ma'nāsınadır ki cümlesi 'avdeti mutazammındır. Ve bunlar hakikat-ı şer'iiyelerdir; yukālu: تَوَّابَ بِرَكَعَتَيْنِ إِذَا تَطَوَّعَ بِهِمَا بَعْدَ الْفَرِيضَةِ

الثُّوبَانُ [eṣ-ṣevbān] (feteḥātla) Hastanın bedeni sıhhata yüz tutmak ma'nāsınadır ki cānı yerine gelip mizācı sağlık hāletine 'avdet eylemekten 'ibārettir; yukālu: ثَابَ جِسْمَ الْمَرِيضِ ثَوْبَانًا إِذَا أَقْبَلَ

الثُّوَابُ [eṣ-ṣevāb] [seḡāb] [seḡāb] vezninde) Bala denir, 'asel ma'nāsına; arının tereddüdiyle hāsıl olduğu mülāhazasıyla. Ve bal arısına denir, tereddüdü ve kovana terācü'ü hasebiyle. Ve ecr ve cezā

ma'nāsınadır ki a'māl mukābilinde i'tā olunan pādāştan 'ibārettir, meczi olan kimseye 'ā'iddir. Gerçi hayr ve şerde müsta'meldir, lākin hayrda eşherdir.

الْمَثُوبَةُ [el-meşūbet] (mīm'in fethi ve sā'nın zammıyla) ve

الْمَثُوبَةُ [el-meşvebet] [metrebet] [metrebet] vezninde) Bunlar da ecr ve cezā ma'nāsınadır; yukālu: لَهُ التَّوَابُ وَالمَثُوبَةُ وَالمَثُوبَةُ أَي الْجَزَاءُ

الْإِثَابَةُ [el-işābet] ve

الْإِثَابُ [el-işvāb] (hemzelerin kesriyle) Bir kimseye 'ameli mukābilinde ecr ü sevāb vermek ma'nāsınadır; yukālu: أَثَابَهُ اللهُ Ve doldurmak ma'nāsınadır; tekūlu: أَثَبْتُ الحَوْصَ أَي أَفْلَأْتُهُ

الْمَثَابُ [el-meşāb] (mīm'in fethiyle) İsm-i mekândır, devābb ve mevāşiyi saky için kuyudan su çeken kimsenin durduğu yere denir; 'alā-kavlin kuyunun vasatına denir. Bunlarda dahi 'avdet ma'nāsı melhūzdur. Ve nāsın ba'de't-teferruk müctemī' olacakları cem'iyet-gāha denir.

الْمَثَابَةُ [el-meşābet] (hā'yla) Kuyunun suyu müctemī' ve vāfir olan yerine denir ki oradan alındıkça yine etrāftan akıp yığılır, kuyunun hazinesi ta'bīr olunur. Ve kuyunun ağızına dā'iren-mā-dār çevrilen bilezik taşına denir yāhūd mevzi-i tayyine ya'nī duvarının taşla örülecek yerine denir. Ve nāsın ba'de't-teferrik merreten ba'de-uhra mūrāca'at edecekleri cemiyet-gāhlarına denir, umūr yeri ve meşveret-gāh gibi. Ve Ka'be-i mükerreme'ye مَثَابَةٌ [meşābet] itlākı her sāl ona iyāb ve rücū' olduğuna mebnīdir.

التَّوْبُ [et-teşevvub] [tefa'ul] [tefa'ul] vezninde) Farīzadan sonra nāfile namāz kılmak ma'nāsınadır ki salāt-ı nāfileye 'avdet

eder; yukālu: تَتَوَبُّ الْمُصَلِّي إِذَا تَنَفَّلَ بَعْدَ الْفَرِيضَةِ Ve kesb-i sevāb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَتَوَبُّ الرَّجُلُ إِذَا كَسَبَ التَّوَابَ

التَّوْبُ [eş-sevb] (sā'nın fethiyle) İnsanın eġnine giyeceği libāsa denir; asl mensūc olan bez ve keten ve harīr ve sūf makūlesine denir, libāsa itlākı mā-ye'ül i'tibāryıladır, niteki zikr olundu. Cem'i tūb [eşvub] gelir eflus [eşvub] vezninde ve tūb [eşvub] gelir hemze ile tūb [eşvub] gibi ki zammenin istiskāline mebnīdir ve tūb [eşvāb] gelir ve tūb [eşvāb] gelir sā'nın kesriyle. Ve 'Arablar istihsāna mukārin du'ā makāmında لله لِلْمَثُوبَاتِ derler لله ma'nāsına; ya'nī "Onun bu bābda cezā ve mükāfatı bizim vüs'ümüzde değildir, Hūdā-yı müte'al hayr ile mükāfat eylesin" demektir. 'Ādetā teşrif-i husūsī hil'ata mebnī olup ve libās-ı müte'ayyinān-ı 'Arab, ridā ve izārdan 'ibāret olmakla tesniye ile irād ederler, gūyā "iki kat mükāfat eylesin" demek olur. Ve Esās'tan münfehīm olan burada تَوْبُ [sevb]le nefsi-lābis murāddır; iz yukālu: اللهُ تَوْبَاهُ ke-mā yukālu: اللهُ يَلَاكُهُ يُرِيدُ نَفْسَهُ Ve 'Arablar فِي ذِمَّتِي وَذِمَّةِ أَبِي أَنْ أَفِيَهُ derler فِي ذِمَّتِي وَذِمَّةِ أَبِي أَنْ أَفِيَهُ ma'nāsına. Ya'nī "Va'd-i mezbūre vefā eylemek benim ve pederimin zimmetine deyn ve lāzım olsun." Burada تَوْبُ [sevb] le nefsten kināye olunmuştur, te'kīden pederine muzāf eylemiştir ve tesniyenin nüktesi zāhirdir. Ve gāh olur ki تَوْبُ [sevb] ile insānın 'ameli irāde olunur, mücāveret 'alākasıyla; ve minhu'l-hadīs: "إِنَّ الْمَيِّتَ" Sārih der ki ba'zılar zāhirine haml edip ekfān ile tefsīr eylediler; ve ba'zılar mevte mukārin 'amel ve hālet ile te'vīl eylediler. Lākin İbn Eşir ekfān ile tefsīri tezyīf eylemiştir,

zīrā insānın ekfān ba'de'l-mevt libāsıdır, zarf-ı mevt olan libāsı değildir. Ve kavluhu ta'ālā: ﴿وَيَأْتِيَاكَ فَطَهَّرْ﴾ قِيلَ قَلْبِكَ وَقِيلَ عَمَلِكَ فَأَصْلِحْ Kāle's-şārih ve minhu yukālu: فَلَانَ طَاهِرُ الثِّيَابِ إِذَا وَضَعُوهُ بِطَهَارَةِ النَّفْسِ وَالطَّهَارَةِ مِنَ الْعَيْبِ ve yukālu: فَلَانَ دَنَسُ الثِّيَابِ إِذَا كَانَ حَيِّتٍ: الْفِعْلُ وَالْمَذْهَبُ

غُرْسٌ [selā] ve سَلَى [sevb] ثُوبُ الْمَاءِ [girs] ma'nāsınadır ki veled ile veleden sonra çıkan çirkābla memlū deriye denir, eş ve son ta'bīr olunur, insānda ve hayvānda olur.

الثُّوَابُ [eş-sevvāb] [بَوَّابٌ] [bevvāb] vezninde) Sevb satan kimseye denir. Ve sevb sāhibine denir. Ve Muḥammed b. 'Ömer eş-Şiyābī, muhaddisīndendir, hamāmda nāsın esvābını hıfz eylediği için nisbet olunmuştur.

ثُوبٌ [Sevb] [صَوَّبٌ] [şavb] vezninde) Esāmī-i ricāldendir; Şevb b. Şahme, Ḥātīm-i Ṭāṭ'yi esīr eden kimsedir. Ve Şevb b. en-Nār, şu'arā-yı Cāhiliyye'dendir. Ve Şevb b. Telde, mu'ammerīndendir, Kādisiyye vak'asına müte'allik eş'arı vardır.

ثُوبِيٌّ [Suveyb] [زُبَيْرٌ] [zubeyr] vezninde) ve ثَوَابٌ [Sevāb] [سَحَابٌ] [sehāb] vezninde) Esāmīdendir, "أَطْوَعُ مِنْ ثَوَابٍ" meselinin menşe'idir. Sebebi budur ki merkūm, gazāya gidip 'alā-kavlin başka bir sefer edip mefkūd ve haberi munkat' olmakla zevcesi nezr eyledi ki eğer mezbūr Şevāb sağ ve esen gelir ise burnunu delip ve bir nesne geçirdikten sonra yederek Mekke-i mükerrerme'ye getire. Ba'de-zamānin Şevāb vatanına 'avdet ve zevcesiyle mülakat eyledikte, zevcesi nezr-i vākī kendisine haber vermekle o dahi kabūl ve icābet eylemiştir. Bināenaleyh be-gāyet

muti' ve münkād ve hakkında darb-ı mesel olmuştur. Ve Şevāb, muhaddisīnden bir cemā'at isimleridir.

ثُوبٌ [Suveb] [زُفْرٌ] [zuffer] vezninde) Bu dahi esmādandır: Şuveb b. Ma'n eṭ-Ṭāṭ', kudemā-yı Cāhiliyye'dendir. Ve Zur'a b. Şuveb el-Mukri', Dimāşq kādīsıdır. Ve 'Abdullāh b. Şuveb Ebū Muslim el-Ḥavlānī ez-Zāhid'dir. Ve Cumeyh hā ile 'alā-kavlin 'ayn ile musaggaren, İbn Şuveb ve Zeyd b. Şuveb muhaddisīndendir. Cumeyh'ten Yaḥyā el-Vaḥḥāzī ve Zeyd'den Yūsuf ibn Ebi'l-Ḥakīm rivāyet-i ehādīs eylediler. Ve Ḥāris b. Şuveb tabi'ındendir. 'Abdulganī el-Maḳdisī bunu vehminden nāşī hemze ile ثُوبٌ 'unvānında sebt eylemiştir.

ثَوَابَةٌ [Sevābet] [سَحَابَةٌ] [sehābet] vezninde) Bu dahi esmādandır.

مَثُوبٌ [Meşveb] [مَقْعَدٌ] [maḳ'ad] vezninde) Yemen'de bir beldedir.

أَثُوبٌ [Eşveb] [أَحْمَدٌ] [aḥmed] vezninde) İbn 'Utbe'dir ki horūs-ı ebyaz hakkında vārid olan hadīs-i şerīf rüvātındandır. Kāle ed-Demīrī fi Ḥayāti'l-Ḥāyevān mā-nassuhu: رُوِيَ أَنَّ أَثُوبَ بْنَ عُثَيْبَةَ أَنَّ النَّبِيَّ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ قَالَ "الَّذِيكَ الْأَبْيَضُ خَلِيلِي" وَرَوَاهُ عَزِيْرُهُ بِالْفِظِّ "الَّذِيكَ الْأَبْيَضُ صَدِيقِي وَعَدُوُّ الشَّيْطَانِ يَحْرُسُ دَارَ صَاحِبِهِ وَسَمِعَ دُورَ خَلْفَهُ

الثَّائِبُ [es-sā'ib] [نَائِبٌ] [nā'ib] vezninde) Yağmur mukaddimesi olan şedīd rüzgāra denir ki bora ve kay ta'bīr olunur. Ve

ثَائِبُ الْبَحْرِ [sā'ibu'l-baḥr] Deryā ba'de'l-cezr medd eyledikte dolgunlukla taşıy feyezān eden suya itlāk olunur ki çekildiği yeri ve belki sāhili basıp doldurur; yukālu: غَطَاءُ ثَائِبِ الْبَحْرِ أَيُّ مَاؤُهُ الْفَائِضُ بَعْدَ الْجَزْرِ

ثَوَابٌ [Sevvāb] [كَتَانٌ] [kettān] vezninde) İbn 'Utbe'dir ki muhaddisīndendir. Ve

Sevvāb ibn Huzābet 'inde'l-muhaddis'in zikir ve menkabe sāhibidir.

الإِسْتِثَابَةُ [el-istiṣābet] Sevāb ve cezā` taleb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: اسْتِثَابَهُ أَي سَأَلَهُ أَنْ يُسَيِّبَهُ Ve bir şey'in ric'atini istemek ma'nāsınadır; yukālu: اسْتِثَابَ مَا لَا أَي اسْتَرْجَعَهُ

تُوَيْبٌ [Şuveyb] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Tābi'inden muhaddis iki zāttır, biri Kelāf ve birisi Bikālī'dir. Ve Ziyād b. Şuveyb ve 'Abdurrahmān b. Şuveyb tābi'indendir.

[ث ي ب]

ثِيَابٌ [Şībān] (كَيْزَانٌ [kīzān] vezninde) Bir eyalet adıdır.

التَّيِّبُ [es-seyyib] (سَيِّدٌ [seyyid] vezninde) Zevcinden müfārakat eylemiş dul hatuna denir, gerek mev't ve gerek talāk sebebiyle olsun. 'Alā-kavlin medhülün-bihā olan hatuna denir ki er görmüş 'avret olacaktır, بَكَرٌ [bikr] mukābilidir. Ve mütezevvic olmuş erkeğe dahi itlāk olunur ki عَزَبَتْ [azeb] mukābili olur. Pes müzekker ve mü'ennese itlākı müsāvī olur; yukālu: امْرَأَةٌ تَيْبٌ أَي فَارَقَتْ زَوْجَهَا أَوْ دَخَلَ بِهَا وَرَجُلٌ تَيْبٌ أَي دَخَلَ امْرَأَةً Ve işbu تَيْبٌ [seyyib] lafzının mevzi'-i zikri bu makāmdır, "ث, و, ب" mādde'si zeylinde irādī vehmdir. Şārih der ki aslı vāvī olmakla vehm değildir, rücu' ma'nāsından me'hūzdur.

Miṣbāh'ın beyānına göre تَيْبٌ [seyyib] kelimesi فَيَعِلُّ [fey'il] veznindedir; تَوَيْبٌ [sev'b]den ism-i fā'ildir, mütezevvic olan insāna denir. Nihāyet hatun kısmına itlākı eşherdir, vech-i evvele mugāyir vechile ehline 'avdet ve rücu' eyledikleri için. Ve bunda müzekker ve mü'ennes müsāvīdir ki أَيِّمٌ [eyyim] ve بَكَرٌ [bikr] kelimeleleri dahi bu resmedir. Cem'-i müzekkeri تَيْبَاتٌ [seyyibūn] ve cem'-i mü'ennesi تَيْبَاتٌ [seyyibāt] gelir. Ve Muğrib'de mersūmdur ki تَيْبٌ [seyyib] erinden müfārakat eylemiş

hatuna denir, ricāl kısmına itlāk olunmaz. Lākin Kisāfī'den mervīdir ki تَيْبٌ [seyyib] dāhil olan ere ve medhülün-bihā olan hatuna itlāk olunur, gālib-i ahvāde tezevvüce 'avdet ettiklerine mebnīdir, niteki ergen olan ere ve ere varmamış hatuna بَكَرٌ [bikr] itlāk olunur. Ve İbn Eşīr, bikr olmayan recül ve mer'e ile beyān ve tezkīr ve te'nīsini tesviye eylemiştir; kāle: التَّيِّبُ مَنْ لَيْسَ بِبَكَرٍ وَيَقَعُ عَلَى الذَّكَرِ وَالْإِنْتَى وَيُقَالُ رَجُلٌ تَيْبٌ وَإِمْرَأَةٌ تَيْبٌ وَقَدْ يُطْلَقُ عَلَى الْمَرْأَةِ الْبَالِغَةِ وَإِنْ كَانَتْ بِكَرًا أَوْ دَخَلَ بِهَا وَالرَّجُلُ مَجَازًا Kaldı ki mü'ellifin دُخِلَ بِهِ kavlleri bünye-i mechül üzeredir. Fıkra-i sāniye müşākeleyi mutazammındır. İntehā.

المُعْتَمَبُ [el-muşeyyeb] (مُعْتَمَدٌ [mu'azzam] vezninde) تَيْبٌ [seyyib] olmuş hatuna denir.

التَّيِّبُ [et-teşeyyub] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Hatun تَيْبٌ [seyyib] olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَتَيْبُتُ الْمَرْأَةُ إِذَا صَارَتْ تَيْبًا Ve işbu تَيْبٌ [seyyib] lafzının mevzi'-i zikri bu makāmdır, "ث, و, ب" mādde'si zeylinde irādī vehmdir. Şārih der ki aslı vāvī olmakla vehm değildir, rücu' ma'nāsından me'hūzdur.

FASLU'L-CĪM

(فَضْلُ الْجِيمِ)

[ج أ ب]

الْجَائِبُ [el-ceʿb] (cīm'in fethi ve hemzenin sükūnuyla) Galīzū'l-cüsse eşeğē denir; 'alā-kavlin yaban eşeğine mahsūstur; yukālu: حِمَارٌ جَائِبٌ أَوْ مِنْ وَخِشِيَّةٍ Ve bedende göbeğe denir; سُرَّةٌ [surret] ma'nāsına. Ve arslana denir. Ve mutlakan galīz ve künde ve taslak şey'e denir. Ve

جَائِبٌ [Ceʿb] Bir mevzi' adıdır. Ve aşı ta'bir olunan kırmızı çamura denir, مَعْرَةٌ [mağrat] gibi. Ve

جَائِبٌ [ceʿb] Masdar olur, māl kazanmak ma'nāsına; yukālu: جَائِبُ الرَّجُلِ جَائِبًا Ve aşı satmak ma'nāsınadır; yukālu: مَنِ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا كَسَبَ الْمَالَ جَائِبُ الرَّجُلِ إِذَا بَاعَ الْمَعْرَةَ

الْجُؤْبَةُ [el-cuʿūbet] (cīm'in ve hemzenin zammıyla) Türş-rū olmak, كَلُوْحُ الْوَجْهِ [kulūhu'l-vech] ma'nāsınadır ki gazab ve infī'āl yā istiskāl için yüz burtarıp bed çehre göstermekten 'ibārettir. Ve bazı kimsede hilkī olur.

جَائِبَةُ النُّطْنِ [ceʿbetu'l-baṭn] مَائَةٌ [meʿnet] ma'nāsınadır ki göbekte kasık aralığıdır, sepetlik ta'bir olunur.

جَائِبَةُ الْمَذْرَى [ceʿbetu'l-midrā] (mīm'in kesri ve elif'in kasrıyla) Henüz boynuzları belirmiş geyiğe itlāk olunur, zīrā boynuz ibtidā zuhūrunda galīz olup ba'dehu incelir.

الْجَائِيَانِ [el-Ceʿyebān] [اَطْيَبَانِ] [aṭyebān] vezninde) Bir mevzi'dir.

دَارَةُ الْجَائِبِ [Dāretu'l-Ceʿb] Bu dahi bir mevzi'dir.

[ج أ ن ب]

الْجَائِبُ [el-ceʿneb] (nūn'la جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Kaddi kasīr ve cüssesi hakīr yakışksız adama ve ata denir. Mü'ennesinde جَائِبَةٌ [ceʿnebet] denir hā'yla ve hā'sız جَائِبٌ [ceʿneb] dahi cā'idir.

[ج ب ب]

الْجَبُّ [el-cebb] (cīm'in fethi ve bā'nın teşdidiyle) ve

الْجِبَابُ [el-cibāb] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Kesmek, kat' ma'nāsınadır; yukālu: جَبَّ الشَّيْءُ جَبًّا وَجِبَابًا إِذَا قَطَعَهُ Ve hāyeleri dibinden kesip hādım ve tavāşī kılmak ma'nāsınadır; yukālu: جَبَّ خُضْيِيهِ إِذَا هَيَلَهُ جَبَّ النُّخْلَةَ إِذَا لَمَّحَهَا Ve galebe eylemek ma'nāsınadır; yukālu: جَبَّ الْقَوْمَ إِذَا غَلَبَهُمْ

الْإِجْتِبَابُ [el-ictibāb] (اِكْتِسَابٌ [iktisāb] vezninde) Bu dahi kesmek ma'nāsınadır. Mü'ellifin Başā'ir'de beyānına göre mādde-i mezkūre bir şey'i istisāl vechiyle kat' eylemek ma'nāsına mevzū'dur, sār ma'anī ondan müteferri'dir.

الْجَبْبُ [el-cebeb] (fethateynle) Devenin hörgücünü kesmek; 'alā-kavlin hörgücü havut yemekle hörgüç basık ve bodur kalmak ma'nāsınadır.

الْأَجْبُ [el-ecebb] (fethateynle ve bā'nın teşdidiyle) Hörgücü vasf-ı mezkūr üzere olan erkek deveye denir.

الْجِبَاءُ [el-cebbāʾ] (زِبَاءٌ [zebbāʾ] vezninde) Mü'ennesidir; yukālu: بَعِيرٌ أَجْبٌ وَنَاقَةٌ جِبَاءٌ أَيْ بَيْنَ الْجَبِّ Ve

جِبَاءٌ [cebbāʾ] Kıynaklarının eti olmayan sağrısız hatuna denir yāhūd sadr ve sedyleri büyümeyip yatık olan hatuna yāhūd

uyuluk etleri az ve hīre olmakla butsuz olan hatuna denir; yukālu: **إمْرَأَةٌ جَبَاءُ أَيْ لَا أَلْيَتَيْنِ لَهَا أَوْ أَلْيِي لَمْ يَعْظُمَ صَدْرُهَا وَتُدْيَاهَا أَوْ أَلْيِي لَا فَخَذَيْنِ لَهَا** **الْجَبَّةُ** [el-cubbet] (cīm'in zammıyla) Libās-ı ma'rifūtur ki Türkīde dahi cübbe denir, maktū'u'l-kümm ve kasīru'z-zeyl olur. Cem'i **جُبَّتْ** [cubeb] gelir **قُبَّتْ** [kubeb] gibi ve **جِبَابٌ** [cibāb] gelir **قِبَابٌ** [qibāb] gibi. Ve

جَبَّةٌ [Cubbet] Bir mevzi' adıdır. Ve **حِجَابٌ** [hicācu'l-ayn] ya'nī gözün üstünde olan kemiğe denir ki kaş onun üzerine biter. Ve

جَبَّةٌ [cubbet] **دِنْعٌ** [dir'c] ya'nī zırh ta'bir olunan cenk libāsına denir ki cübbe ve cevşen dahi derler. Ve davar tırnağının haşvine ya'nī içine yāhūd kenārına yāhūd davarın incik kemiğiyle uyluğu kavuşacak en ve oynak yerine denir. Ve

جَبَّةُ السِّنَانِ [cubbetu's-sinān] Mızrak temreninin kovanına denir ki ona gönderin ucu dāhil olur. Ve

جَبَّةٌ [Cubbet] Bağdād a'mālinden Nehrevān kazāsında bir karye adıdır. Ve yine Bağdād a'mālinden Ya'kūbā kurbünde bir karye adıdır, Muḥammed b. el-Mubārek el-Cubbā'ī ve Da'vān b. 'Alī el-Cubbā'ī oraya mensūblardır. Şārih der ki savāb olan **جَبِّي** [Cubbī] olmaktadır. Ve

جَبَّةٌ [Cubbet] Mışır'da bir mevzi'dir. Ve Di-maşq ile Ba'lebek beyninde bir mevzi'dir. Ve bādiyede 'Ālic nām mahal kumluğunda bir su ismidir. Ve Ṭarābulus kazāsında bir karyedir; muhaddisinden 'Abdullāh b. Ebi'l-Ḥasan el-Cubbā'ī oradandır.

التَّجْبِيبُ [et-tecīb] (**تَرْتِيبٌ** [tertīb] vezninde) Atın ayağının sekil ta'bir olunan beyāzı incikle uyluk beynini mūsıl olan yere ka-

dar varmaktadır ki ön ayaklarında dizlerini ve art ayaklarında sinirlerini tecāvüz eylemekten 'ibārettir; yukālu: **فَرَسٌ مُجَبَّبٌ إِذَا اِزْتَفَعَ الْبِيَاضُ يَعْنِي التَّحْجِيلُ مِنْهُ إِلَى الْجُبِّبِ** Ve ürkmek, nifār ma'nāsınadır. Ve kaçmak, firār ma'nāsınadır. Ve devābb ve mevāşīyi suya kandırmak ma'nāsınadır; yukālu: **جَبَّبَ الْمَالَ إِذَا أَرَوَاهَا**

الْجُبُّ [el-cubb] (cīm'in zammıyla) Kuyuya denir, bi'r ma'nāsına, 'alā-kavlin dibi derin, suyu çok olana yāhūd otlağın ve çayırılığın pek a'la ve eltaf yerinde vākī' olana yāhūd içeri duvarı taşla örülüp yapılmamış olana yāhūd nās hafr eylemeyi öylece 'alā-hālihā mevcūd olan kuyuya denir ki 'ādī olur. Cem'i **أَجْبَابٌ** [ecbāb] gelir ve **جِبَابٌ** [cibāb] gelir cīm'in kesriyle ve **جَبْبَةٌ** [cibebet] gelir **قِرْدَةٌ** [qiredet] vezninde. Ve

جُبُّ [cubb] Şol su tulumuna ve dağarcığa denir ki iki deriden dikilip vāsī' olmak için aralığına bir deri dahi zamm olunmuş ola. Ve 'Arablar onu iki kat dikip içine nebīz vaz' ederler. Ve

جُبُّ [Cubb] Berber-zemīn'de bir mevzi' adıdır ki ondan zür'rāfa dedikleri hayvān getirirler. Zür'rāfa tahrīfle zür'nāpa dedikleri cānverdir ki Fārisīde uştur-gāv ve peleng derler. Ve

جُبُّ [Cubb] Ṭayyi' kabīlesine mahsūs bir mahzar ya'nī meşhed adıdır. Ve Benū 'Āmir kabīlesi ve Ḍabbe b. Ğaniyy cemā'ati yurtlarında birer su isimleridir. Ve Ḳāhire-i Mışır ile Bulbeys kasabası beyninde bir mevzi'dir. Ve Ḥaleb kazāsında bir karyedir kelb lafzına izāfetle **جُبُّ الْكَلْبِ** [Cubbu'l-Kelb] derler; onda bir çeşme vardır, kuduz kelb ısırıldığı kimse üzerin-

den kırk gün mürür eylemezden akdem onun suyundan içse marazından şifā-yāb olur.

جُبُّ يُوسُفَ [Cubbu Yūsuf] Bilād-ı Şām'dan Taberiyye şehrine on iki mīl mesāfede; 'alā-kavlin Sencel ile Nābulus miyānında vāki'dir ki ihvānları o kuyuya bırakıp gitmişler idi.

دَيْرُ الْجُبِّ [Deyru'l-Cubb] Mavşil kazasında bir mevzi'dir.

جُبُّ الطَّلَعَةِ [cubbu't-ṭal'at] Hurmānın ibtidā çıkan çiçeğinin kabcığı çıktıktan sonra içine itlāk olunur.

الْجِبَابُ [el-cebāb] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Kaht-ı şedīd ma'nāsınadır; yukālu: أَصَابَهُمُ الْجِبَابُ أَيُّ الْقَحْطِ الشَّدِيدِ

الْجِبَابُ [el-cibāb] Cīm'in kesriyle مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet]ten masdar-ı sānīdir, bāb-ı mugālebedendir ki hüsn yāhūd haseb ve neseb ve māl makūlesi esbāb-ı mefāhir ile mufāhare eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: جَائِبِي جِبَابًا فَجَبَيْتُهُ أَيُّ فَاخْرَنِي فَعَلَيْتُهُ

الْجِبَابُ [el-cubāb] (غُرَابٌ [gūrāb] vezninde) Kıtlık, kaht ma'nāsınadır. Ve bir vechile taleb ve ragbet ta'alluk eylemez olan heder ve beyhūde ve bī-hayr nesneye denir. Ve deve sütünün yüzünde köpük tarzında peydā olan şey'e denir ki deve sütü kaymak tutmadığını bilmeyenler onu kaymak zann ederler.

الْإِجْبَابُ [el-icbāb] (hemzenin kesriyle) Deve sütünün yüzü zikr olunan جِبَابٌ [cubāb] tutmak ma'nāsınadır; yukālu: أَجَبْتُ لَبْنُ التَّاقَةِ إِجْبَابًا إِذَا صَارَ ذَا جُبَابٍ

الْجُبُوبُ [el-cebūb] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Yere denir, arz ma'nāsına; 'alā-kavlin yerin yüzüne yāhūd pek ve galiz olan yere

denir yāhūd toprağa denir. Ve

جُبُوبٌ [Cebūb] Yemen ülkesinde bir hisār adıdır. Ve Medīne kazāsında bir mevzi' adıdır. Ve Bedr türābında bir mevzi' dir.

الْجَبُوبَةُ [el-cebūbet] (cīm'in fethiyle) Kesek ta'bīr olunan katı toprak parçasına denir, مَدْرَةٌ [mederet] ma'nāsına.

الْأَجْبُ [el-ecebb] (hemzenin ve cīm'in fethiyle) 'Avret yerine denir, ferc ma'nāsına.

جِبَابَةُ السَّعْدِيِّ [Cubābetu's-Sa'diyy] (ثُمَّامَةٌ [ṭumāmet] vezninde) Sa'd kabilesinden bir hırsız şā'ir adıdır.

جُبَيْبٌ [Cubeyb] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Ashābdandır. Ve Ebū Cum'a el-Enşārī isimdir yāhūd bu Cuneyb'dir nūn'la. Ve

جُبَيْبٌ [Cubeyb] Ece' nām cebel yanında bir vādī ismidir. Ve bādiyede Keḫale nām su kurbünde bir dere adıdır.

جُبِّي [Cubbā] (cīm'in zammı ve elif'in kasrıyla) İrān'da Hūzistān ülkesinde bir eyālet adıdır, Şeyhū'l-Mu'tezile Ebū 'Alī el-Cubbā'ī ve oğlu Ebū Hāşim el-Cubbā'ī oraya mensūblardır. Ve Nehrevān kazāsında bir karye adıdır; Ebū Muḫammed b. 'Alī b. Ḥammād el-Muḫri' oraya mensūbdur. Ve 'Irāk'ta Hīt nām belde kurbünde bir karyedir; Muḫammed b. Ebi'l-'Uzzā oradandır. Ve Bağdād kazāsında Ya'ḫūbā kurbünde bir karyedir. Nisbetlerinde جُبَّائِي [Cubbā'iyy] denir.

جَبْبِي [Cebbā] (حَتَّى [ḥattā] vezninde) Yemen'de bir karyedir; Şu'ayb b. el-Esved el-Cebbā'ī el-Muḫaddis oraya mensūbdur. Ve Aḫmed b. 'Abdullāh el-Cubbī cīm'in zammıyla muḫaddisindendir; dā'imā cübbe sattığı için ona Cibābī dahi derler.

جَبْبِيَّةٌ [Cebbūyet] (cīm'in fethi ve bā-yı

müşeddedenin zammı ve yā-yı tahtiyeyenin fethiyle) Esāmīdendir: Muḥammed ve ʿOsmān ibnā Maḥmūd b. Ebī Bekr b. Cebbūye el-İsbahāniyyān ve Muḥammed b. Cebbūye el-Hemezānī muhaddisīndendir.

الْجَبَابُ [el-cebbāb] (كَتَّانٌ [kettān] vezninde) Cübbe satan kimseye denir, ʿAbdulḳavī b. el-Cebbāb el-Mıṣrī muhaddisīndendir, cecdi Sūḳu'l-cibāb'da cübbe-fürüş olduğu için Cebbāb ıtlāk olundu. Ve Ḥāfız Aḥmed b. Ḥālīd b. el-Cebbāb muhaddistir.

الْجُبَابَاتُ [el-Cubābāt] (cīm'in zammıyla) Kūfe ile Vāsiṭ beyninde Zī Kār nām mahalle karīb bir mevzi'dir.

الْجَبَابَةُ [el-cebcebet] (cīm'lerin fethiyle) Su içre olan şol iri kayaya denir ki su onu basıp örtmemekle öylece domalıp durur ola. أَتَانُ الضُّحْلِ [etānu'd-ḡahl] dahi derler.

الْجُبَابَةُ [el-cubcubet] (cīm'lerin zammıyla) Toprak çekecek meşin zembile denir. Ve

جَبَابَةٌ [cebcebet] (cīm'lerin fethi ve zammıyla) Şol işkenbeye denir ki A'rāb onu tathīr edip kuruttuktan sonra dağarcık gibi içine et kavurması ve pastırma doldurup hıfz ederler. ʿAlā-kavlin şol çerviş yağına denir ki eritip işkenbe içre korlar. Yāhūd şol deriye denir ki boğazlanmış devenin yanından değirmice kesip baʿzı ʿamelden sonra içine kıyma ve kavurma makūlesi koyacak zarf ederler.

جُبَابٌ [Cubcub] (هُدْهُدٌ [hudhud] vezninde) Medīne kurbünde bir sudur.

الْجَبَابُ [el-cebcāb] (طَبْطَابٌ [ṭabtāb] vezninde) ve

الْجُبَابُ [el-cubācīb] (cīm'in zammıyla)

Çok suya denir; yukālu: مَاءٌ جَبَابٌ وَجُبَابٌ أَي كَثِيرٌ

الْجَبَابُ [el-cebceb] (فَدْفَدٌ [fedfed] vezninde) Düz ve hemvār yere denir, arz-ı müsteviyeye ma'nāsına.

بَقِيْعُ الْجَبَابِ [Baḳī'u'l-Cebceb] Medīne'de bir mevzi'dir. Yāhūd bu ḡā-yı mu'ceme iledir.

الْجَبَابُ [el-cebācīb] (cīm'in fethiyle) Tabl ve kös ma'nāsınadır. Şārihin beyānına göre müfredi جَبَابَةٌ [cebcebet] yāhūd جَبَابٌ [cebcāb]dır, savtı bā'is-i tesmiyedir; دَبْدَبَةٌ [debdebet] ve دَبْدَابٌ [debdāb] gibi. Ve

جَبَابٌ [Cebācīb] Mekke-i mükerreme'nin dağlarına yāhūd esvākına denir yāhūd Minā'da vākī' salhānedir ki oraya kurbān işkenbeleri atılır. Ve

جَبَابٌ [cebācīb] İri gövdeli dızman nākalara denir.

الْمُجَابَةُ [el-mucābbet] (mīm'in zammı ve bā'nın teşdidiyle مُفَاعَلَةٌ [mufā'let] vezninde bāb-ı mübālagadandır) Ba'zı esbāb-ı mefāhir ile müfāhare eylemek ma'nāsınadır ki masdar-ı sānīsī olan جَبَابٌ [cibāb] zeylinde zıkr olundu.

التَّجَابُ [et-tecābb] (teşdīd ile تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Ehadühümā āherin kızkardeşlerini tezevvüc edişmek ma'nāsınadır; yukālu: تَجَابًا إِذَا تَنَاجَا أُخْتَيْهِمَا

جَبَانٌ [Cebbān] (كَتَّانٌ [kettān] vezninde) ʿAcemde Ahvāz kazāsında bir karyedir.

الْجَبَابَةُ [el-cebcebet] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Diyār-be-diyār seyr ü seyāhat edip gezmek ma'nāsınadır; yukālu: جَبَابَ الرَّجُلِ إِذَا سَاحَ فِي الْأَرْضِ

[ج ت ب]

جُتَاوِبْ [Cutāvib] (cīm'in zammıyla) Mekte kurbünde bir mevzi'dir.

[ج ح ب]

الْجَحْبَةُ [el-caḥcebet] (cīm'lerin fethiyle ve beynehümā ḥā-yı mühmele ile) Helāk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: جَحَبَ أَهْلَكَ Ve bir nesnede tereddüd eylemek ma'nāsınadır; yukālu: جَحَبَ فِي الشَّيْءِ إِذَا تَرَدَّدَ فِيهِ Ve beri öte gidip gelmek ve olta çalmak ma'nāsınadır; yukālu: جَحَبَ الرَّجُلُ إِذَا جَاءَ وَذَهَبَ

جَحْبَتٌ [Caḥceb] جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Bir recül ismidir.

جَحْبَبِي [Caḥcebā] مَرْحَبَا [merḥabā] vezninde) Ensār'dan bir cemā'attir.

[ج ح د ب]

الْجَحْدَبُ [el-caḥdeb] جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Kısa boylu bodur kimseye denir.

[ج ح ر ب]

الْجَحْرَبُ [el-caḥreb] (cīm'in fethi ve zammıyla) İri gövdeli topaç bodura denir. Ve

جَحْرَبٌ [caḥreb] ve

جُحَارِبٌ [cuḥārib] عُلَابِطٌ [ulābiṭ] vezninde) Cüssesi iri 'azīmü'l-heykel ata denir; yukālu: فَرَسٌ جَحْرَبٌ وَجُحَارِبٌ أَيُّ عَظِيمِ الْخَلْقِ

الْجُحْرُبَانُ [el-cuḥrubān] أَوْعَوَانٌ [uf'uvān] vezninde) Şol iki damarlara denir ki atın iki لِهْرِمَتَانِ [lihzimet]lerinde olur. لِهْرِمَةٌ [lihzimet] Şol sivri kemiktir ki kulak altından çene nihāyet bulduğu yere kadar olur, bir ucu küçük dilin altına varır; iki tarafına لِهْرِمَتَانِ [lihzimetān] denir. İşbu جُحْرُبَانِ [cuḥrubān] lafzı tesniye olarak müsta'meldir, لِهْرِمَتَانِ [lihzimetān] gibi.

[ج ح ن ب]

الْجَحْنَبُ [el-caḥneḥ] جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) ve

الْجَحَنَّبُ [el-ceḥanneḥ] جَهَنَّمَ [cehennem] vezninde) Kısa boylu bodur kişiye; 'alā-kavlin kısa ve gövdesi etsiz hīre ve zebūn kimseye denir. Ve kavī ve şedīd kimseye denir. Ve büyük tencereye denir.

الْجُحَانِبُ [el-cuḥāniḥ] عُلَابِطٌ [ulābiṭ] vezninde) Bu dahi eti az, çelimsiz, kısa boylu adama denir.

[ج خ ب]

الْجَحَابَةُ [el-ceḥābet] (ḥā-yı mu'ceme ile سَحَابَةٌ [seḥābet] vezninde) ve

الْجِحَابَةُ [el-ciḥābet] كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) ve

الْجَحَّابَةُ [el-ceḥḥābet] جِبَانَةٌ [cebbānet] vezninde) Ahmak ve nādān kimseye denir. Ve şişman, sakīl ve nā-tırāş kişiye denir.

الْجَحْبُ [el-caḥb] ضَرْبٌ [darb] vezninde) Hastalıktan vücudu pek zebūn ve nahīf olup ve içerisi kavuk ağaç gibi bomboş kalıp ecvef olan kişiye denir.

الْجِحْبُ [el-ciḥabb] تَشْدِيدٌ [teşdīd] ile هِجْفٌ [hiceff] vezninde) 'Azīmü'l-cüsse dızman deveye denir. Ve kadr ü menzilet sāhibi bahādır adama denir. Ve za'if ve zebūn insān ve hayvāna denir.

[ج خ د ب]

الْجُحْدُبُ [el-cuḥḍub] قُنْفُذٌ [kunfuz] vezninde) ve

الْجُحَادِبُ [el-cuḥādib] عُلَابِطٌ [ulābiṭ] vezninde) ve

الْجُحَادِبَةُ [el-cuḥādibet] (hā'yla) ve

الْجُحَادِبَاءُ [el-cuḥādibā'] (elif'in meddi ve kasrıyla) ve

أَبُو جُحَادِبٍ [ebū cuḥādib] (عَلَابِيطُ [ʿulābiṭ] vezninde) ve

أَبُو جُحَادِبِي [ebū cuḥādibā] (elif'in kasrıyla) Bünyesi iri, kalın gövdeli dızman insān ve hayvāna denir. Ve bir nevʿ جُنْدَب [cundeb] yaʿnī ocak çekirgesine denir ki yeşil ve ayakları uzun olur. Baʿzı ümmehātta جُنْدَب [cundeb] erkek çekirge ile müfesserdir. Ve mutlakan iri çekirgeye de جُحْدَب [cuḥdub] ve جُحَادِب [cuḥādib] denir. Ve iri osurgan böceğine denir. Ve

جُحْدَب [cuḥdub] (قُنْفُذُ [kunfuz] vezninde) ve

جُحْدَب [cuḥdeb] (جُنْدَب [cundeb] vezninde) Arslana denir.

جُحْدَب [Caḥdeb] (جَعْفَرُ [caʿfer] vezninde) Şāʿir ve ʿilm-i ensābda māhir Ebu'ş-Şalt el-Kūfī isimdir.

[ج د ب]

الْجَدْب [el-cedb] (cīm'in fethi ve dāl'in sükunıyla) Kıtlık, مَحْلُ [maḥl] ve فَحْطُ [ḥaḥṭ] maʿnāsınadır; yukālu: بَدَا فِي بَلَدِهِمْ بَدَا فِي بَلَدِهِمْ Şārih der ki bu maʿnādan fiʿl bāb-ı hāmisten mutasarrıftır; yukālu: جَدَبْتُ الْأَرْضَ جُدُوبَةً إِذَا مَحَلْتُ Ve ʿayblamak maʿnāsınadır; yukālu: جَدَبْتُ جَدْبًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا عَابَهُ

الْجَادِب [el-cādib] Yalancıya denir, kāzib maʿnāsına. Şārih جَادِب [cādib] lafzının fiʿli nā-mesmūʿ olduğunu İmām Ḥalīl'den nakleder, lākin İbn Zeyd tasarrufunu rivāyet eylemiştir; yukālu: جَدَبَ الرَّجُلُ إِذَا كَذَبَ

الْجُنْدَب [el-cundub] (قُنْفُذُ [kunfuz] vezninde) ve

الْجُنْدَب [el-cundeb] (cīm'in zammı ve dāl'in fethiyle) ve

الْجِنْدَب [el-cindeb] (دِرْهَمُ [dirhem] vezninde)

de) Bir nevʿ maʿrūf çekirge isimdir. Baʿzı ümmehātta erkek çekirge ile ve baʿzında ocak çekirgesi ve gece çekirgesi dedikleri çekirge ile müfesserdir. Ve

جِنْدَب [Cindeb] Bir recül adıdır.

أُمُّ جُنْدَب [umm cundeb] Dāhiyeye itlāk olunur. Ve gadr ve zulm ü siteme itlāk olunur; yukālu: وَقَعُوا فِي أُمِّ جُنْدَبٍ أَي ظَلَمُوا عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ

الْإِجْدَاب [el-icdāb] (hemzenin kesriyle) Bir yeri kıtlık üzere bulmak maʿnāsınadır; yukālu: أَجْدَبَ الْأَرْضَ إِذَا وَجَدَهَا جَدْبَةً Ve kıtlık gelmek maʿnāsınadır; yukālu: أَجْدَبَ الْقَوْمَ إِذَا أَصَابَهُمُ الْجَدْبُ Ve bir yerde kıtlık vākīʿ olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِذَا أَجْدَبَ الْمَكَانَ إِذَا صَارَ ذَا جَدْبٍ

الْجَدْب [el-cedb] (ضَرْبُ [ḍarb] vezninde) ve

الْجُدُوب [el-cedüb] (صَبُورُ [ṣabūr] vezninde) ve

الْمَجْدُوب [el-mecdüb] (مَغْيُوبُ [maʿyüb] vezninde) ve

الْجَدِيب [el-cedīb] (أَمِيرُ [emīr] vezninde) Be-gāyet kaht u galā üzere olan kurak yere denir; yukālu: مَكَانٌ جَدِبٌ وَجُدُوبٌ أَرْضٌ جَدْبَةٌ وَأَرْضُونَ جُدُوبٌ كَأَنَّهُمْ جَعَلُوا كُلَّ جُزْءٍ مِنْهَا جَدْبًا أَرْضٌ جَدِبٌ وَصَفٌ ve yukālu: ثُمَّ جَمَعُوهُ عَلَى هَذَا كَأَنَّ فِيهِ أَجَادِبٌ قِيلَ هِيَ جَمْعٌ لِلْمُضْدِرِ ve yukālu: أَجْدَبِ الَّذِي هُوَ جَمْعُ جَدِبٍ

الْجُدُوبَةُ [el-cudūbet] (cīm'in zammıyla) Kıtlık olmak maʿnāsınadır; yukālu: الْجَدْبُ الْمَكَانُ جُدُوبَةٌ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ بِمَعْنَى أَجْدَبَ

الْجَدْبَاءُ [el-cedbāʿ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʿ] vezninde) Cins-i nebāttan ārī olan kır sahrāya denir; yukālu: فَلَاةٌ جَدْبَاءٌ أَي مُجْدَبَةٌ لَيْسَ فِيهَا مَرْتَعٌ وَلَا كَلًا

الْمِجْدَاب [el-micdāb] (مِحْرَابُ [miḥrāb] vezninde)

vezninde) Evzān-ı mübālagadandır. Şol yere denir ki dā'imā kaht ve killet üzere olup hısb ü rehāsı nādir vāki' ola; مَحْضَابٌ [miḥṣāb] mukābilidir.

جَذَبْ [cidebb] (هِجْفٌ [hiceff]) vezninde harf-i ta'rīften mücerred olarak جَذَبْ [cedb] isimdir ki kıtlık demektir.

أَتَجَذَّبُ [et-teceddub] (تَفَعَّلَ [tefa'ul] vezninde) 'Ayb ve 'ār ma'nāsına olan جَذَبْ [cedb] lafzından me'hūzdur, birnesneyi 'aybsamak ve onu kendi nefesine 'ār ve nakīse ve nā-münāsib 'add eylemek ma'nāsınadır; ve minhu tekūlu: مَا أَتَجَذَّبُ أَنْ أَصْحَبَكَ أَيَّ مَا أَسْتَوْحِمُ

أَجْدَابِيَّةٌ [ecdābiyyet] (hemzenin fethiyle) Mağrib'de şehir-i Berka kurbünde bir beldedir.

[ج ذ ب]

الْجَذْبُ [el-cezb] (cīm'in fethi ve zāl-ı mu'cemenin sükūnuyla) Bir nesneyi çekip uzatmak ve sündürmek ma'nāsınadır; suverī ve ma'nevīde şāyi'dir; yukālu: جَذَبَهُ جَذْبًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا مَدَّهُ Ve bir nesneyi āher yere nakl edip yerini değiştirmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: جَذَبَ الشَّيْءَ أَيَّ حَوْلَهُ عَنْ مَوْضِعِهِ Ve nākanın süttü çekilip azalmak ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: جَذَبَتِ النَّاقَةُ إِذَا قَلَّ لَبَنُهَا Ve ay āhir olmak ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: جَذَبَ الشَّهْرُ إِذَا مَضَى عَامُهُ أَيَّ أَكْثَرُهُ Ve veledi süttten kesmek ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: جَذَبَ الْمُهْرُ أَيَّ فَطَمَهُ Ve bāb-ı mübālagada isti'māl olunur; ya'nī bir nesneyi çekişmek bābında āhere gālib olmak ma'nāsına olur; yukālu: جَذَبَ فُلَانٌ فُلَانًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا غَلِبَهُ فِي الْمَجَادِبَةِ Lākin bunda münāsib olan جَذَبَهُ فَجَذَبَهُ'unvāniyla olmaktadır. Ve 'Arablar سَبَرُ جَذَبْ derler, سَرِيْعٌ [serī'c]

ma'nāsına; burada vasf bi'l-masdardır. Ve **جَذَبْ** [cezb] Hurmā beynisini kesmek ma'nāsınadır; yukālu: جَذَبَ الثُّحْلَةَ جَذْبًا مِنْ أَغْزِيئِهَا إِذَا قَطَعَ جَذْبَهَا Ve kapta olan suyu ağızıyla bir solukta çekip içmek ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: جَذَبَ مِنَ الْمَاءِ نَفْسًا إِذَا كَرَعَ فِيهِ

الْإِجْتِذَابُ [el-ictizāb] (اِفْتَعَلَ [ifti'āl] vezninde) Bu dahi bir nesneyi çekip uzatmak ma'nāsınadır; yukālu: اِجْتَذَبَهُ بِمَعْنَى جَذَبَهُ Ve bir nesneyi selb ve ihtilās eylemek ma'nāsınadır; yukālu: اِجْتَذَبَهُ أَيَّ سَلَبَهُ

الْمُجَادِبَةُ [el-mucāzebet] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Çekişmek ma'nāsınadır; yukālu: جَادَبَا الرَّجُلَانِ إِذَا تَارَعَا Ve bir nesnenin yerini değiştirmek ma'nāsınadır; yukālu: جَادَبَ الشَّيْءَ إِذَا حَوَّلَهُ عَنْ مَوْضِعِهِ

الْإِنْجِذَابُ [el-incizāb] (اِنْفَعَلَ [infi'āl] vezninde) Çekilip uzamak ma'nāsınadır; yukālu: جَذَبَهُ فَانْجَذَبَ

التَّجَادُوبُ [et-tecāzūb] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) اِنْجِذَابٌ [incizāb] ma'nāsınadır. Ve çekişmek, تَنَازَعٌ [tenāzu'c] ma'nāsınadır; yukālu: تَجَارَبَا أَيَّ تَنَارَعَا

الْجَازِبُ [el-cāzib] ve

الْجَازِبَةُ [el-cāzibet] ve

الْجَذُوبُ [el-cezūb] (صَبُرٌ [ṣabūr] vezninde) Süttü çekilip azalmış nākaya denir. جَازِبٌ [cāzib]in cem'i جَوَازِبٌ [cevāzib] gelir ve جَذَابٌ [cizāb] gelir cīm'in kesriyle, نَائِمٌ [nā'im] ve نِيَامٌ [niyām] gibi.

جَذَابٌ [cezābi] (kesr üzere mebnī olarak قَطَامٌ [kaṭāmi] vezninde) Ölümün isimdir, مَيِّتَةٌ [meniyyet] ma'nāsına; cezb-i nüfūs eylediğine mebnīdir.

الْجَذْبَةُ [el-cezbet] (تَمَرَةٌ [temret] vezninde) İsmidir, bir nesneyi çekip uzatmağa ve

çekilip uzamağa denir. Ve çekilip uzatılan şey'e denir, iplik teli gibi. Ve arzdan kıt'a-i baʿideye itlāk olunur, gūyā ki çekilip uzamış gibidir; ve minhu yukālu: **بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْمُنْرَلِ جَذْبَةٌ أَيْ قِطْعَةٌ بَعِيدَةٌ**

الْجَذْبُ [el-cezeb] (fethateynle) Hurmā beynisine denir, **جُمَارُ النَّحْلِ** [cummāru'n-naḥl] ma'nāsına; 'alā-kavlin sert ve dürtüş olanına denir.

الْجِذَابُ [el-cizāb] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bu dahi hurmā beynisine denir. Müfredleri **جَذْبَةٌ** [cezbet] ve **جِذَابَةٌ** [cizābet]tir; tekülü: **أَكَلْنَا الْجَذْبَ وَالْجِذَابَ أَيْ جُمَارَ النَّحْلِ أَوْ الْحَشِشَ مِنْهُ**

الْجُودَابُ [el-cüzāb] (cīm'in zammıyla) Bir nev'e ta'āmdır ki şeker ve pirinç ve etten tertīb olunur. Şārihin beyānına göre gūdāb mu'arrebidir. *Burhān*'da "gūdāb" kāf-ı Fārisi-i mazmūmla bir türlü ta'āmdır ki et ve pirinç ve nohut ve ceviz ile pişirip üzerine sirkeli pekmez şerbeti dökerler ve ona aş-ı Habeşî dahi derler. Ve 'inde'l-ba'z biryān pilavıdır ki ona güveç pilavı dahi derler diye mersūmdur.

الْجِذَابَةُ [el-cezzābet] (cīm'in fethi ve zāl'ın teşdidıyla) Kıldan düzülmüş tuzaktır ki onunla toygar kuşu sayd ederler.

الْجِذْبَانُ [el-cizibbān] (cīm ve zāl'ın kesri ve bā'nın teşdidıyla) **عِفْتَانٌ** [ʿifittān] vezninde) Naʿleyn ya'nī ayakkabının tasmaına denir, **زِمَامُ النَّحْلِ** [zimāmu'n-naḥl] ma'nāsına.

التَّجْذُبُ [et-tecezzub] (**تَفْعُلُ** [tefaʿul] vezninde) İçmek ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: **تَجَذَّبَ اللَّبَنُ إِذَا شَرِبَهُ**

الْجَذْبَاتُ [el-cezebāt] (fetehtla) **جَذْبَةٌ** [cezbet]in cem'idir ki arzdan kıt'a-i baʿideye denir. Bu ma'nādandır ki 'Arablar **جَذْبَاتٌ** **وَادِي جَذْبَاتٍ** derler, "filān sülūkunda yā fi'linde ve kavlinde isābet eylemeyip

hatā eyledi" diyecek yerde. Ve bu, cem' sīgasıyla müsta'mel olan ta'birättandır.

[ج ر ب]

الْجَرَبُ [el-cereb] (fethateynle) Uyuz ve gicik ta'bir olunan 'illete denir; ve bu ma'nāda masdar olur; yukālu: **جَرِبَ الْبُعَيْرُ** **جَرَبًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ** Ve

جَرَبُ [cereb] 'Ayb u nakīsa ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: **بِهِ جَرَبٌ أَيْ عَيْبٌ** Ve kılıç pāsına itlāk olunur; yukālu: **جَرِبَ بِالسَّيْفِ جَرَبٌ إِذَا صَدَى** Ve kılıç pāsı şeklinde şol 'arızaya denir ki ba'zı göz kapağının iç yüzüne 'arız olur, dā'imā gicişip durur. Bu bir 'illetir ki göz kapaklarının iç tarafına bir kızılık ve gicişmek ve hurde darı gibi ufacık besreler 'arız olur; sebebi yanmış ahlāttır. Müfredāt-ı tibbiyyede **جَرِبُ الْعَيْنِ** [cerebu'l-ʿayn] dedikleri budur; yukālu: **بِأَجْفَانِهِ جَرِبَتْ** **وَهُوَ كَالصَّدَا يُعْلُو بَاطِنَ الْجَفْنِ** Ve

جَرِبَتْ [cereb] Bir kimsenin tarlası hayr u menfa'atten kalıp tebāh olmak ma'nāsınadır; yukālu: **جَرِبَ الرَّجُلُ إِذَا هَلَكَتْ** **أَرْضُهُ** Ve bir kimsenin devesi uyuz olmak ma'nāsınadır; yukālu: **جَرِبَ الرَّجُلُ إِذَا جَرِبَتْ** **إِبِلُهُ**

الْجَرِبُ [el-cerib] (**كَيْفٌ** [ketif] vezninde) ve **الْجَرْبَانُ** [el-cerbān] (**عَاطِسَانٌ** [ʿaṭşān] vezninde) ve

الْأَجْرَبُ [el-ecreb] (**أَحْمَرٌ** [aḥmer] vezninde) Uyuz ve gicik olan insān ve hayvāna denir.

الْجُرْبُ [el-curb] (cīm'in zammıyla) **أَجْرَبٌ** [ecreb]in cem'idir.

الْجَزْبِيُّ [el-cerbā] (**قَتْلَى** [qatlä] vezninde) **أَجْرَبٌ** [ecreb]in ve **جَرْبَاءٌ** [cerbā]nın cem'idir.

الْجَرَابُ [el-cirāb] (cīm'in kesriyle) أَجْرَبُ [ecreb]in cem'idir.

الْأَجْرَابُ [el-ecārib] أَجْرَبُ [ecreb]in cem'idir.

الْإِجْرَابُ [el-icrāb] (hemzenin kesriyle) Bir kimsenin devesi uyuz olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَجْرَبَ الْقَوْمُ إِذَا جَرِبَتْ إِلَهُمْ

الْحَزْبَاءُ [el-cerbā'] [حَمْرَاءُ] [hamrā'] vezninde) Göğ'e denir, semā' ma'nāsına. Tah-tında merküz olan kevākib sebebiyle جَرَبُ [cereb] isābet eden bedene teşbīh olunmuştur; 'alā-kavlin felek-i şemsin ve felek-i kamerin dā'ir oldukları semt ve nāhiyeye itlāk olunur ki murād, şemsin hāricü'l-merkez ve kamerin felek-i tedviri medārları olacaktır. Ve

جَزْبَاءُ [cerbā'] Kurak yere denir, arz-ı makhūta ma'nāsına. Ve güzel ve dil-ber kıza denir. Ve

جَزْبَاءُ [Cerbā'] Diyār-ı Şāmiyye'de Ezruh nām kasaba yanında bir karye adıdır. Mā-beyni üç günlük mesāfededir di-yenler galat eylediler. Lākin asl vehm, havz-ı nebevī hakkında vārid olan işbu "مَا بَيْنَ نَاحِيَتَيْ حَوْضِي كَمَا بَيْنَ الْمَدِينَةِ وَجَزْبَاءَ وَأَدْرَحُ" hadīsinde vāki' ziyādeyi ya'nī الْمَدِينَةَ lafzı-nı iskāt eden rāvilerden neşet eylemiştir. Ve lafz-ı mezbūru İmām Dārekuṭnī kendi kitābında sebt eylemiştir.

الْحَرْبُ [el-cerīb] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) Bir nev' ölçek ismidir ki dört kafiz mikdārı nesne olur. Ve kafiz bir ölçektir ki sekiz mekük alır ve her mekük üç kiledir ve her kile bir menn ile bir mennin yedi sümünüdür. Ve جَرِبٌ [cerīb] lafzının cem'i أَجْرِبَةٌ [ecribet] gelir ve جُرْبَانٌ [curbān] gelir cīm'in zammıyla, أَرْغِفَةٌ [ergifet] ve رُغْفَانٌ [ruḡfān] gibi. Ve

جَرِبٌ [cerīb] Tarlaya denir, mezra'a ma'nāsına.

Şārih der ki mü'ellifin mezra'a ile tefsiri takyid mahallinde itlaktır, zīrā جَرِبٌ [cerīb] tarladan mikdār-ı ma'lümü'l-misāhadır ki tülen ve 'arzan altmışar arşın yerden 'ibārettir. Fāriside gerī ve Türkide dönüm derler. Mişbāh'ta bu resme mersümdür ki جَرِبٌ [cerīb] asl dereye denir, وَادِي [vādī] ma'nāsına. Ba'dehu bi'l-isti'āre arzdan kıt'a-i mütemeyyizeye itlāk olundu ve mikdārı bi-hasebi istilāh-ı ehli'l-ekālīm muhtelifdir. Lākin Semevel Kitābu'l-Misāha'ta bu güne beyān eyledi ki altı dāne mu'tedil şa'irin mecmū' mikdār-ı 'arzına isbi' denir ve dört isbi'a kabza ve altı kabzayazirā' ve onzirā'a kasba ve on kasbaya eşl derler. Ve eşli kendi nefsine darbdan hāsıl olan mikdāra cerīb, kezālik eşli kabzaya darbdan hāsıl olana kafiz ve yine eşli zirā'a darbdan hāsıl olana 'aşir derler. Pes bu takrire göre cerīb on bin zirā' mikdār olur. Ve Qudāme el-Kātib beyānına göre eşl altmış zirā' dan 'ibaret olup ve nefsine darbdan hāsıl olana cerīb itlāk olunmakla ona göre cerīb üç bin altı yüz zirā' eder. Ve

جَرِبُ الطَّعَامِ [cerību't-ṭa'ām] Ya'nī hubūbātın ölçüsünde dört kafiz isti'āb eden ölçeğe denir. Ve Muṭarrizī beyānına göre tülen ve 'arzan altmışar zirā' mikdārı tarlaya denir. Asl dört kafizi müstev'ib mikyāl ismi olup ba'dehu o mikdār tohumu müstev'ib tarlaya itlāk olunmuştur, niteki "berīd" fi'l-asl "berīde-düm" mu'arabi olarak menzil beygirine denip ba'dehu ona rākib olan ulaka itlāk olunduktan sonra onun seyr eylediği mesāfede

isti'māl olundu. Ve şārihin beyānına göre gerī ve gerīb mu'arrebidir. İntehā. Ve

جَرِيبٌ [cerīb] Dereye denir, vādī ma'nāsına. Ve Qays bilādında hāssaten bir derenin ismidir.

الْجَرِيبَةُ [el-cirbet] (cīm'in kesriyle) Tarlaya; 'alā-kavlin toprağı hālis ve temīz olup eṣcār ve binā eseri olmayan tarlaya yāhūd zer' ü gars için gereğı gibi nadas ve ıslāh olunmuş tarlaya denir. Ve şol posteki ve deri yā hasır makülesine denir ki kuyunun kenārına gerilip çekilir, beriye dökülen su kuyuya sıçramamak için perde ederler. 'Alā-kavlin şol deri ve tahta makülesine denir ki cedvelin ve arkın önüne perdevārī gerip çekerler, tā ki su onun üzerinden taşıp cereyān eyleye.

جَرِيبَةٌ [Cerbet] [حَمَزَةٌ] [ḥamzet] vezninde) Mağrib'de bir karyedir.

الْجَرَابُ [el-cirāb] (cīm'in kesriyle) Dağarcığa denir ki içine zād makülesi vaz' olunur; 'alā-kavlin mutlakan kaba denir, وعاء [vi'ā] ma'nāsına. Ve işbu جَرَابٌ [cirāb] lafzı cīm'in kesriyledir, fethi cāiz değildir yāhūd Qāḍī 'İyāḍ ve sâ'irin fethle hikāye ettikleri lügat za'tıftır. Cem'î جُرُبٌ [curub] gelir zammeteynle ve جُرْبٌ [curb] gelir sükün-ı rā ile ve أَجْرِبَةٌ [ecribet] gelir. Ve

جَرَابٌ [cirāb] Hāye torbasına itlāk olunur. Ve

جَرَابُ الْبَيْتِ [cirābu'l-bi'r] Kuyunun mahall-i ittisā'ı olan iç dā'iresinden 'ibārettir. Ve

جَرَابٌ [Cirāb] Muhaddisinden Ya'qūb b. İbrāhīm el-Bezzāz lakabıdır. Ve Ebū Cirāb muhaddisinden 'Abdullāh b. Muḥammed el-Ḳureşī künyesidir.

الْجُرَابُ [el-curāb] [عُرَابٌ] [gūrāb] vez-

ninde) Boş gemiye denir. Ve Mekke-i mükerreme'de bir su adıdır.

الْجَرَبَةُ [el-cerebbet] (cīm'in ve rā'nın ve bā-yı müşeddedenin fethiyle) Hergeleye denir, جَمَاعَةُ الْحُمْرِ [cemā'atu'l-ḥumur] ma'nāsına; 'alā-kavlin gilāz ve şidād ve tüvānā olan hımāra ve insāna itlāk olunur. Ve çok nesneye denir. Ve bādiyede bir dağ adıdır yāhūd bunda zammeteynledir, حُرْقَةٌ [ḥuzuḳḳat] gibi. Ve

جَرَبَةٌ [cerebbet] Şol 'ayāl ve müte'allakāta denir ki hemān zād ve nafakanı ekl ve tenāvül eyleyip vechen mine'l-vücūh sana hayr u menfa'atleri olmaya ve bir maslahata yaramayalar. Pek angarya nüfūs-ı zā'ide olacaklardır.

الْجَرَبَةُ [el-cerenbet] [كَلْبَةٌ] [kelenbet] vezninde) Çok nesneye denir.

الْجَرَبُ [el-cerebb] (fethateynle ve teşdīd-i bā'yla) Muhīl ve fitne-kār ve dubaracı bodura denir; yukālu: هُوَ جَرَبٌ أَيُّ قَصِيرٍ حَبٌّ

الْجَرِبَانَةُ [el-ciribbānet] (kesreteynle ve teşdīd-i bā'yla عِفْتَانَةٌ [ifittānet] vezninde) Yüze çağırıcı, dili zefīr, salīta ve bedzebān karıya denir.

الْجَرِبِيَاءُ [el-cirbiyā] [كِيمِيَاءٌ] [kīmiyā] vezninde) Poyraz ta'bīr olunan yele denir yāhūd onun serinliğine ve soğukluğuna denir yāhūd cenūb ile sabā beyninden hūbūb eden yele denir. Ve

جَرِبِيَاءٌ [cirbiyā] Za'if ve zebūn ve nā-tüvān kimseye denir.

الْجَرِبَانُ [el-ciribbān] (cīm'in ve rā'nın kesri ve zammı ve bā'nın şeddesiyle) Gömlek yakasına denir. Ve

جُرُبَانُ السَّيْفِ [curubbānu's-seyf] Kılıcın ağızına denir ki çalım yeridir; 'alā-kavlin

şol gılâfa ve kubura denir ki içine kın ve bağları ve sâ'ir takımıyla hıfz için kılıç vaz' olunur ve ona جُرْبَانُ [curbān] dahi denir عُثْمَانُ [‘uşmān] vezninde; yukālu: جُرْبَانُ السَّيْفِ وَجُرْبَانُهُ أَي حَدُّهُ أَوْ شَيْءٌ يُجْعَلُ فِيهِ السَّيْفُ وَغَمْدُهُ وَحَمَائِلُهُ

التَّجْرِبَةُ [et-tecribet] [تَكْمِلَةٌ] [tekmilet] ezninde) Sınamak, ihtbār ma'nāsına; yukālu: جُرْبُهُ تَجْرِبًا أَي *Miṣbāh*'ta جُرْبُهُ تَجْرِبَةٌ إِذَا اخْتَبَرَهُ Ya'ni bir şeyi tekrār-be-tekrār sınamak ma'nāsıyla mersūm ve تَجَارِبٌ [tecārib] ondan ismidir; cem'i تَجَارِبٌ [tecārib] gelir مَسَاجِدُ [mesācid] vezninde diye mübeyyendir.

الْمُجْرَبُ [el-mucerreb] [مُعْظَمٌ] [mu'azzam] vezninde) Şol kimsedir ki bi'l-cümle ahvāl ü atvārı bi'd-defe'at tecribe ile herkesin ma'lūmu ola, gūyā ki uyuz deve gibi mestūru hārice ihrāc olunmuş olur; yukālu: رَجُلٌ مُجْرَبٌ أَي بَلِيَ مَا عِنْدَهُ Ve

مُجْرَبٌ [mucerreb] Arslana itlāk olunur.

الْمُجْرِبُ [el-mucerrib] [مُحَدِّثٌ] [muḥaddis] vezninde) Ahvāl-i rūzgārı kesret-i tecribe ile hakā'ik ve dekā'ik-i umūr u şu'unāta 'arīf ve vākıf olan ehl-i basīrete denir; yukālu: رَجُلٌ مُجْرِبٌ إِذَا كَانَ يَعْرِفُ الْأُمُورَ

الْمُجْرِبَةُ [el-mucerrebet] [مُعْظَمَةٌ] [mu'azzamet] vezninde) Tāmmü'l-vezn akçelere itlāk olunur; yukālu: دَرَاهِمٌ مُجْرِبَةٌ أَي مَوْزُونَةٌ

الْأَجْرِبَانُ [el-Ecrebān] [أَحْمَرَانٌ] [aḥmerān] vezninde) Benū 'Abs ile Zubyān kabilesine itlāk olunur.

الْأَجْرَابُ [el-Ecārib] Benī Sa'd kabilesinden bir cemā'attir.

جُرْبِيٌّ [Cureyb] [زُبَيْرٌ] [zubeyr] vezninde) Yemen'e bir vādī ve Hecer kazāsında bir

karye adıdır. Ve Cureyb b. Sa'd, Huzeyl kabilesinin silsile-i nesebi ricālindendir. Ve muhaddisinden Muḥammed b. İsmā'īl b. İbrāhīm b. İsmā'īl ez-Zāhid el-Belḥī ceddinin cedit ismidir. Ve

جُرْبِيَّةٌ [Cureybet] (hā'y-la) İbnu'l-Eşyem'dir ki şā'ir-i meşhūrdur.

أَبُو الْجَرْبَاءِ [Ebu'l-Cerbā] 'Āşım b. Dulef'tir ki Cemel vak'asında 'Ā'işe radiyallāhu 'anhā cenābının devesini çeken zāttır.

الْجَوْرَبُ [el-cevreb] [جَوْهَرٌ] [cevher] vezninde) Ma'rūftur ki ayağa giyilir. Tahrīfle "çorap" ta'bīr olunur. Cem'i جَوَارِبَةٌ [cevāribet] ve جَوَارِبٌ [cevārib] gelir. Şārihin beyānına göre gevreb mu'arrebidir; yukālu: لَيْسَ الْجَوْرَبُ أَي لِفَافَةَ الرَّجُلِ

التَّجْوَرُبُ [et-tecevrub] [تَدَخْرُجٌ] [tedaḥruc] vezninde) Ayağa çorap giymek ma'nāsınadır; yukālu: تَجْوَرُبٌ زَيْدٌ إِذَا لَيْسَ الْجَوْرَبُ

الْجَوْرِبَةُ [el-cevrebet] [دَخْرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) Bir kimseye çorap giydirmek ma'nāsınadır; tekūlu: جَوْرِبَتُهُ أَي أَلْبَسْتُهُ الْجَوْرَبَ

الْجَوْرَابِيُّ [el-cevrābiyy] Çorap işleyen ve çorap satan kimseye denir. 'Alī b. Aḥmed ve birāderzādesi Aḥmed b. Muḥammed ve Muḥammed b. Ḥalef el-Cevāribiyyūn muhaddislerdir.

الْإِجْرِبَابُ [el-icrībāb] [إِشْرِبَابٌ] [işrībāb] vezninde ve mürādifidir ki bir nesneye boyunca uzatıp bakmak ma'nāsınadır; yukālu: إِجْرَابُ الرَّجُلِ أَي أَشْرَأَبُ

الْإِجْرِبَاءُ [el-icrinbā] [إِسْلِنْقَاءٌ] [islinqā] vezninde) Yastıksız uyumak ma'nāsınadır; yukālu: إِجْرِبْنَا الرَّجُلَ إِذَا نَامَ بِلَا وَسَادَةٍ

Burada mevād hitām bulmuştur. Ve ba'zı nüshada işbu i'tirāz-ı āti'z-zikr mastūrdur.

Müellif der ki Cevherî'nin 'Amr b. el-Ḥubāb nām şā'irin işbu:

وَفِينَا وَإِنْ قِيلَ اضْطَلَحْنَا تَضَاعَنُ
كَمَا طَرَأَ أَوْبَارُ الْجِرَابِ عَلَى الشُّرِّ

Beytinde vāki' جِرَابٍ [cirāb] kelimesi جُرْبٌ [curb] lafzından cem'dir, رُمْحٌ [rumḥ] ve رِمَاْحٌ [rimāḥ] gibi diye takriri sehvdır, zīrā جِرَابٍ [cirāb] ancak جِرْبٌ [cerib] cem'idir ki كَيْفٌ [ketif] veznindedir. Ma'nā-yı beyt budur ki "Her ne kadar sūret-i zāhirde miyānemiz musālaha-pezīr olup ve beyne'n-nās sulh ve salāhımız müştehir olduysa da, lākin derūnlarımızda yine hıkd ve kīne ve 'adāvet muzmerdir, niteki uyuz develerin dökülen tüyleri gerçi kuruduktan sonra reşehāt-ı emtār ile yeniden tāb u tarāvet bulan muzır ve mūzī nebāt gibi nābit olup lākin tahtında yine 'illet-i cereb müstekinn ve derkārdir." نَشْرٌ [neşr] şol ota denir ki kuruduktan sonra 'akib-i sayfta yağmur te'sīriyle yeşerip tazelenir, mevāşīye muzır olmakla çobanlar ictināb ederler.

[ج ر ث ب]

جَعْفَرٌ [Cerseb] (şā-yı müsellese ile جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde yāhūd قُنْفُذٌ [kunfuz] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

[ج ر ح ب]

الْجَزْجَبَةُ [el-cercebet] [dahrecet] vezninde) Ekl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: جَزَجَبَ الطَّعَامَ إِذَا أَكَلَهُ Ve kapta olan ta'āmı tamāmen tenāvül edip sömürmek ve dip göstermek ma'nāsınadır; yukālu: جَزَجَبَ الْإِنَاءَ إِذَا أَتَى عَلَى مَا فِيهِ يَغْنِي أَكْلَ جَمِيعِ مَا فِيهِ

الْجُرْجُوبُ [el-curcubb] [turtubb] vezninde) ve

الْجُرْجُبَانُ [el-curcubān] [uf'uvān]

vezninde) Batn ve cevḥ ma'nāsınadır; yukālu: مَلَأَ جُرْجُبَهُ وَجُرْجُبَانَهُ أَي جَوْفَهُ وَبَطْنَهُ

الْجَزْجَابُ [el-cerācib] [zelāzil] vezninde) Cüsseleri iri dızman develere denir.

[ج ر د ب]

الْجَزْدَبَةُ [el-cerdebet] [dahrecet] vezninde) Ta'āmı hırs ve şereh-i tām ile ekl eylemek ma'nāsınadır ki soğumsuzluk eylemek ta'bīr olunur, gūyā ki sofrada olan ta'āmı bi-cümletihi kendi başına ekl eylemek dā'iyesinde olur ki be-gāyet zemīmedendir; yukālu: جَزَدَبَ الرَّجُلُ إِذَا أَكَلَ وَنَهَمَ Ve sār kimse ekl eylesin diye ta'ām üzere elini kapamak ma'nāsınadır; 'alā-kavlin sağ eliyle ta'ām ekl edip soluyla gayrıları men' eylemek ma'nāsınadır; yukālu: جَزَدَبَ الرَّجُلُ إِذَا وَضَعَ يَدَهُ عَلَى الطَّعَامِ لِيَلَأَ يَتَنَاوَلَهُ غَيْرُهُ أَوْ أَكَلَ بِيَمِينِهِ وَمَنَعَ بِشِمَالِهِ

الْجَزْدَبَانُ [el-cerdebān] (cīm'in ve dāl'in fethiyle) ve

الْجَزْدُبَانُ [el-curdubān] (cīm'in ve dāl'in zammıyla) ve

الْجَزْدَبِيّ [el-cerdebiyy] [ca'feriyy] vezninde) ve

الْمَجْرَدِبُ [el-mucerdib] (ism-i fā'il bünye-siyle) Vāsıf-ı mezkūr üzere olan kimseye denir. Ve

جَزْدَبَانُ [cerdebān] (cīm'in ve dāl'in fethiyle) "Girde-bān" mu'arrebidir ki lafz-ı Fārisīdir, hāfızu'r-rağif ma'nāsınadır, zīrā "girde" kāf'ın kesriyle pide ta'bīr olunan ekmektir ve "bān" sāhib ma'nāsına olmakla "girde-bān" pidedidemek olur.

الْجِرْدَبَانُ [el-cirdebān] ve

الْجِرْدَبِيّ [el-cirdebiyy] (cīm'lerin kesriyle) Dalkavuğa denir, tufeylī ve kāsē-līs gibi; yukālu: هُوَ جِرْدَبَانٌ وَجِرْدَبِيٌّ أَي طَفْنِيٌّ

الْجَزْدَابُ [el-cirdāb] (cīm'in kesriyle) "Gird-āb"-ı Fārisī mu'arrebidir, vasatu'l-bahr ma'nāsına. Mütercim der ki "gird-āb" kāf-ı Fārisīnin kesriyle deryāda şol çevrintiye denir ki ona düşen sefine bir vechile halās olmaz, nitekim okyānūsa sefer edenler hikāyet ederler. Ve bazı küçük bahr ve nehrlerde dahi olur ki kanal ta'bīr olunur. Pes mü'ellifin vasatu'l-bahr ile tefsiri nā-mülāyimdir.

[ج ر ش ب]

الْجَرْشَبَةُ [el-cerşebet] (şīn-i mu'ceme ile دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Bir kimsenin vücūdu arıklayıp mehzūl olmak; 'alā-kavlin hasta iken iyice olmak ma'nāsınadır; yukālu: جَرْشَبَ الرَّجُلُ أَي هُرِلَ أَوْ مَرِضَ ثُمَّ انْدَمَلَ Ve hatun yaşını bulup egsemek ve dönelmek yāhūd ziyādesiyle kocamak yāhūd elli yaşına varmak ma'nāsınadır; yukālu: جَرْشَبَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا وَلَّتْ أَوْ بَلَّغَتْ الْهَرَمَ أَوْ خَمْسِينَ **الْجُرْشُوبُ** [el-curşub] (kūnfuz [kunfuz] vezninde) Kısa boylu bodur kimseye denir.

[ج ر ع ب]

الْجَزْعَابُ [el-cer'ab] (ca'fer [ca'fer] vezninde) Taslak ve bed-endām ve nā-tırāş nesneye denir. Ve kalın ve galiz nesneye denir. Ve dāhiye-i şedīdeye denir. Ve

جَزْعَابُ [Cer'ab] Zikri sebkat eden Caḥdeb nām nessābenin pederi ismidir.

الْجَزْعَيْبُ [el-cir'ib] (kīndīl [kīndīl] vezninde) Bu dahi taslak ve yakışksız ve bed-endām şey'e denir.

الْجَزْعَابَةُ [el-cer'abet] (dahrecet [dahrecet] vezninde) Suyu iyice ve hoşça içmek ma'nāsınadır; yukālu: جَزْعَبَ الْمَاءَ إِذَا شَرِبَهُ شُرْبًا جَيِّدًا

الْجَزْعُوبُ [el-cur'ūb] (cumhūr [cumhūr] vez-

ninde) Suyu şiddetle içen iri ve nā-tırāş kimseye denir.

الْإِجْرَعَابُ [el-icri'bāb] (icli'bāb [icli'bāb] vezninde) Yere yıkılıp düşmek ma'nāsınadır, masrū' gibi; yukālu: إِجْرَعَبَ الرَّجُلُ إِذَا صُرِعَ

[ج ز ب]

الْجِزْبُ [el-cizb] (zā-yı mu'ceme ile حِزْبُ [hizb] vezninde) Nasīb ve hisse ma'nāsınadır.

الْجُزْبُ [el-cuzb] (cīm'in zammıyla) Kullara denir عَبِيدٌ [‘abīd] ma'nāsına ki عَبْدٌ [‘abd] in cem'idir. Şārihin beyānına göre ism-i cem'dir; yukālu: لَهُ جُزْبٌ كَثِيرٌ أَي عَبِيدٌ

بَنُو جَزَيْبَةَ [Benū Cuzeybet] [cuhey-net] vezninde) Bir kabiledir, جُزْبُ [cuzb] lafzından fu'aylettir.

الْمِجْزَبُ [el-miczeb] (minber [minber] vezninde) Hoş-siret ve pākīze-tinet adama denir; yukālu: رَجُلٌ مِجْزَبٌ أَي الْحَسَنُ السَّيْرَةِ الطَّاهِرَةِ

[ج س ر ب]

الْجَسْرَبُ [el-cesreb] (sīn'le ca'fer [ca'fer] vezninde) Uzun şey'e denir, insān olsun sā'iri olsun. Şārih der ki bu, جَسْرٌ [cesr] ile سَرْبٌ [serb] kelimelerinden menhūttur.

[ج ش ب]

الْجَشْبُ [el-ceşb] (cīm'in fethi ve şīn-i mu'cemenin sūkūnuyla) Ta'ām galiz olmak; 'alā-kavlin katıksız olmak ma'nāsınadır; yukālu: جَشَبَ الطَّعَامُ وَجَشِبَ جَشَبًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالرَّابِعِ إِذَا غَلَطَ أَوْ صَارَ بِلا أَدَمَ Ve unu yā bulguru iri öğütmek ma'nāsınadır; yukālu: جَشَبَهُ إِذَا طَحَنَهُ جَرِيئًا Ve 'Arablar جَشَبَ اللهُ شَبَابَهُ derler, أَذْهَبَهُ [ezhebehu] ma'nāsına; ya'ni "Hak ta'alā ondan civānlık revnakını izāle edip pīr adam gibi vücūdunu yābis

ve bī-tāb u tarāvet eylesin!” Ve bazıları kabuklarına denir, فَشُورُ الرُّمَانِ [kūşūru'r- rummān] ma'nāsına; müfredi جَشِيبٌ [ceşīb] dir.

جَشَبٌ [ceşb] Ma'nā-yı evvelde vasf-bi'l- masdar olur ki galīz ta'āma yāhūd katıksız ta'āma denir.

الْجَشِيبُ [el-ceşīb] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve الْمِجْشَابُ [el-micşāb] (مِخْرَابٌ [miħrāb] vez- ninde) ve

الْجَشِيبُ [el-ceşīb] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve الْمَمْجُشُوبُ [el-mecşüb] (مَجْذُوبٌ [meczūb] vezninde) Bunlar da galīz yāhūd katık- sız ta'āma denir; yukālu: طَعَامٌ جَشِبٌ وَجَشِيبٌ وَمِجْشَابٌ وَجَشِيبٌ وَأَمِيرٌ أَوْ بِلَا أَدْمٍ

الْجَشُوبُ [el-ceşüb] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Vücūdu kuru ve huşūnetli bodur 'avrete denir.

الْجَشِيبُ [el-ceşīb] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Mutlakan haşin ve galīz ve beşir ve nā- zībā şey'e denir. Ve dā'ima bulgur gibi gılzat ve huşūnetli ta'am ekl eden kimseye denir.

الْجُشُوبَةُ [el-cuşūbet] (cīm'in zammıyla) Gılzat ve huşūnetli ta'am ekl eder olmak ma'nāsınadır; yukālu: جَشِبَ الرَّجُلُ جُشُوبَةً مِّنَ الْأَبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ سَيِّءَ الْمَأْكَلِ

بنو جَشِيبٍ [Benū Ceşīb] (أَمِيرٌ [emīr] veznin- de) Arabdan bir batndır.

الْمِجْشَبُ [el-micşeb] (مِنْبَرٌ [minber] veznin- de) Bünyesi iri tenū-mend bahādıra denir.

الْمُجْشَبُ [el-muceşşeb] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Ma'şeti dürtüşt ve haşin olan kimseye denir.

الْجُشْبُ [el-cuşb] (cīm'in zammıyla) Nar

ve bī-tāb u tarāvet eylesin!” Ve bazıları kabuklarına denir, فَشُورُ الرُّمَانِ [kūşūru'r- rummān] ma'nāsına; müfredi جَشِيبٌ [ceşīb] dir.

ج ع ب

الْجَعْبَةُ [el-ca'bet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Ok kuburuna denir. Ve bir nev'ine kandil derler. Ve terkeş dahi denir. Cem'i جِعَابٌ [ci'āb] gelir cīm'in kesriyle; yukālu: نَكَبَ جَعْبَةٌ أَوْ كِنَانَةٌ

الْجَعْبُ [el-ca'b] (صَعْبٌ [şa'b] vezninde) Terkeş yapmak ma'nāsınadır; yukālu: Ve جَعَبَ الْجَعْبَةَ جَعْبًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا صَنَعَهَا جَعَبَهُ أَيْ جَعَبَهُ أَيْ جَعَبَهُ أَيْ جَعَبَهُ Ve biriktirmek ma'nāsınadır; yukālu: Ve جَعَبَهُ إِذَا صَرَعَهُ

جَعْبٌ [ca'b] Deve kıgının kümelenmiş kü- çükçe yığınınna denir.

الْجَعَابُ [el-ca'āb] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Terkeş düzen kimseye denir.

الْجِعَابَةُ [el-ci'ābet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vez- ninde) Terkeşçilik hirketine denir; muhaddisinden Ebū Bekr b. el-Ci'ābī pe- deri ona mensūbdur.

الْتَّجِيبُ [et-ta'cīb] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) ve

الْجَعْبَاءُ [el-ca'be'et] (سَلْقِيَّةٌ [selqayet] vez- ninde) ve

الْجِعْبَاءُ [el-ci'bā'] (سِلْقَاءٌ [silqā] vezninde) Yere çalmak ma'nāsınadır.

الْإِنْجِعَابُ [el-inci'āb] (إِنْفِعَالٌ [infī'āl] veznin- de) ve

الْتَّجَعُبُ [et-teca'ub] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] veznin- de) ve

الْتَّجْعَبِي [et-teca'bī] (تَسْلِقِي [teselqī] vez-

ninde) Mutāvi'leridir, yere çalınmak ma'nāsına; yukālu: جُعْبُهُ تَجْعِبُنَا وَجُعْبَاهُ جُعْبَاءٌ: جُعْبُهُ وَجُعْبَاءٌ فَأَنْصَرَعُ وَتَجْعَبُ أَي صَرَاعُهُ فَأَنْصَرَعُ

الْجُعْبُ [el-cu'ḅ] (cīm'in zammıyla) Bedende göbeğin altından mak'adı ihāta eden pöç kemiği varınca yumuşak olan 'uzva denir; yukālu: اِسْتَكَى جُعْبُهُ وَهُوَ مَا اِنْدَالَ مِنْ تَحْتِ السَّرَّةِ إِلَى الْقُحْحُقِ

الْجُعْبِيُّ [el-ca'ḅi] (ġarbi [ġarbī] vezninde) Kırmızı karıncaya denir. Cem'i جُعْبِيَّاتٍ [ca'biyyāt] gelir ve lügat-ı mezbûre ba'zıların hattıyla جُعْبِي [cu'abā] 'unvânında cīm'in zammı ve elif'in kasrıyla اُرْبَى [urebā] vezninde mersûm olmakla cem'i جُعْبِيَّاتٍ [cu'abeyāt] olur.

الْجُعْبِيُّ [el-ci'ḅbā] (zimikā [zimikkā] vezninde ve elif'in meddiyle cā'izdir) Dübüre denir, اِسْتِ [ist] ma'nāsına.

الْجُعْبَاءَةُ [el-ci'ḅbā'et] (bu dahi kesre teyn ve bā'nın teşdidiyle) ve

الْجُعْبَاءُ [el-ca'ḅā'] (ṣaḥrā' [ṣaḥrā'] vezninde) اِسْتِ [ist] ve mak'ada denir.

الْمُجْعَبُ [el-mic'ab] (minber [minber] vezninde) Şol güreşçi pehlevāna denir ki feninde be-gāyet māhir ve bahādır olmakla kendisiyle güreş tutanları dā'ima basıp aslā kendi basılmaz ola; yukālu: هُوَ مُجْعَبٌ أَي صَرِيحٌ عَلَى وَرْنٍ سَكَيْتَ يَضْرَعُ وَلَا يُضْرَعُ

الْأَجْعَبُ [el-ec'ab] (aḥmer [aḥmer] vezninde) Şol kimsedir ki şişman ve karnı büyük olmakla işte güçte çabuk hareket edemeyip za'fî'l-'amel ola; yukālu: رَجُلٌ أَجْعَبٌ أَي بَطِيْنٌ ضَعِيْفُ الْعَمَلِ

الْمُتَجَعِّبُ [el-muteca'ib] (muteḳḳarib [muteḳḳarib] vezninde) Meyyit ma'nāsınadır ki ölümcül demektir; yukālu: هُوَ مُتَجَعِّبٌ أَي مَيِّتٌ بِتَشْدِيدِ الْبَاءِ

الْجُعْبُوبُ [el-cu'ḅūb] (uṣfūr [uṣfūr] vezninde) Şol za'fî ve zebūn kişiye denir ki aslā bir işe yaramaya, 'alā-kavlin denî ve fūrū-māye yāhūd bodur kimseye denir.

التَّجْعِبِيُّ [et-teca'ḅi] (teselkī [teselkī] vezninde) 'Asker pek çok olmakla birbiri üzere müctemîc ve müzdehim olmak ma'nāsınadır; yukālu: جَيْشٌ يَتَجْعَبِي أَي يَزْكُبُ بَعْضُهُ بَعْضًا

الْجُعْبَاءُ [el-ca'ḅā'] (ḥamrā' [ḥamrā'] vezninde) Cüssesi iri ve büyük 'avrete ve sārîr hayvāna denir; yukālu: اِمْرَأَةٌ جُعْبَاءٌ وَنَمَلَةٌ وَشَاةٌ: جُعْبَاءٌ أَي ضَخْمَةٌ كَبِيرَةٌ

[ج ع ث ب]

جُعْبُتٌ [Cu'ḅub] (sā-yı müsellese ile fūnūz [ḵunfuz] vezninde) Bir recül ismidir.

الْجُعْبَةُ [el-ca'ḅebet] (dahrecet [dahrecet] vezninde) Soğumsuzluk, hırs ve şereh ma'nāsınadır; yukālu: مَا هَذِهِ الْجُعْبَةُ أَي الْحِرْضُ وَالسَّرَةُ

[ج ع د ب]

الْجُعْدَبَةُ [el-cu'ḅubet] (ḵunfuzet [ḵunfuzet] vezninde) Su yüzünde peydā olan kabarcıklara denir ki yağmur yağarken hasıl olur. Ve örümcek evine denir, beytî'l-'ankebūt ma'nāsına. Ve oğlak henüz doğduktaki çenesi arasında ağız gibi lüzüçetli nesneye denir. Ve

جُعْدَبَةٌ [Cu'ḅubet] Bir recül-i Medenī ismidir. Ve hā'sız جُعْدَبٌ [Cu'ḅub] dahi esmādandır.

[ج ع ش ب]

الْجُعْشَبُ [el-ca'ḅeḣb] (şin-i mu'ceme ile ḡafḡer [ca'fer] vezninde) Uzun boylu, cüssesi kalın, tenū-mend kişiye denir.

[ج ع ن ب]

الْجَعْنَبُ [el-ca'neb] (nūn'la) Kasīrū'l-kāmet kimseye denir.

[ج غ ب]

جَعِبْتُ [cağib] (ğayn-ı mu'ceme ile ke-tif) vezninde) Bir lafzdır ki شَعِبْتُ [şağib] kelimesine itbā'en zikr olunur, müfred olarak bi-re'sihi zikr olunmaz; yukālu: جَعِبْتُ شَعِبْتُ Ya'nī pek müfsid ve fitne-kār kimsedir.

[ج ل ب]

الْجَلْبُ [el-celb] (ضَرَبْتُ [ḍarb] vezninde) ve **الْجَلْبُ** [el-celeb] (تَعَبْتُ [ta'ab] vezninde) Deve ve koyun ve cāriye makūlesini bey için bir yerden āher yere sürüp iletmek ma'nāsınadır ki sürekle götürmek ta'bīr olunur; yukālu: جَلَبْتُ جَلْبًا وَجَلْبًا مِنَ الْبَابِ Ve bu ma'nādā lāzım olur; yukālu: جَلَبْتُ فَجَلَبْتُ هُوَ Ve bu nās gırīv ve feryād ve çığılıta eylemek ma'nāsınadır; yukālu: جَلَبْتُ الْقَوْمَ Ve bir kimseye şer' ü mazarrat isāline dā'ir va'īd ile tahvīf ve tehdīd eylemek ma'nāsınadır; yukālu: جَلَبْتُ فَلَانًا إِذَا تَوَعَّدَهُ بِشَيْءٍ Ve cemā'at cem' eylemek ma'nāsınadır; yukālu: جَلَبْتُ الْجَمْعَ أَيَّ جَمْعِهِ Ve yara onulmak ma'nāsınadır; yukālu: جَلَبْتُ الْجُرْحَ إِذَا Ve birikmek, ictimā' ma'nāsınadır;

yukālu: جَلَبْتُ الشَّيْءَ جَلْبًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اجْتَمَعَ Ve cināyet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: جَلَبْتُ عَلَيْهِ جَلْبًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا جَنَى عَلَيْهِ

الْإِجْتِلَابُ [el-ictilāb] [ifti'āl] vezninde) Bu dahi sürekle sürüp götürmek ma'nāsınadır; yukālu: اجْتَلَبْتُ بِمَعْنَى جَلَبْتُ

الْإِنْعِلَابُ [el-incilāb] [infi'āl] vezninde) Mutāwī'īdir; yukālu: جَلَبْتُ فَأَنْجَلَبْتُ

الْإِسْتِجْلَابُ [el-istici'lāb] Bir kimse kendi tarafına sürekle sürülüp gelmesini taleb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَجَلَبْتُهُ إِذَا طَلَبْتُ أَنْ يُجَلَبَ لَهُ

الْجَلْبُ [el-celeb] (fethateynle) Bir mahal-den sürülüp götürülen mevā'ī ve sebāyā makūlesine denir ki sürekle ta'bīr olunur, مَجْلُوبٌ [meclūb] ma'nāsınadır; yukālu: اشْتَرَى مِنَ الْجَلْبِ وَهُوَ مَا جُلِبَ مِنَ الْخَيْلِ وَغَيْرِهَا Cem'i أْجَلَابٌ [eclāb] gelir. Ve

جَلَبَ [celeb] Gırīv ve feryād ve çığılıta denir; yukālu: مَا هَذَا الْجَلْبُ أَيَّ اخْتِلَاطِ الصَّوْتِ Ve şol جَلَبَ [celeb] ki işbu وَلَا جَلَبَ وَلَا جَلَبَ” “جَلَبَ” hadisiyle nehy-i şer'ī vārid olmuştur, muhaddisīn ma'nāsında ihtilāf eylemiştir. Ba'zılar dedi ki جَلَبَ [celeb] koşu meydānında birinin atı koşup giderken bir niçe kimseler hıyānetle atı şaşkırtıp yüzünü döndürmek için gırīv ve feryād eylemekten 'ibārettir. Ve ba'zılar 'indinde voyvodalar zekāt sevāyimini kendi kurblerinde olan miyāh semtine yāhūd şehirlerine celb için māl ashābına teklīf eylemektir. Pes bu, bu menhī olmakla bulundukları mer'āda varıp zekātlarını ahz eylemek lāzımdır. 'Alā-kavlin voyvoda kendisi sürünün üzerine varmayıp bir mahalle nüzül ve oradan adam irsāl ve sürüyü tarafına celb edip meks eylediği yerden zekāt almaktır. Yāhūd koşu ve yarış meydānında

bir kimseye arkasından gelmek zımnında sipāriş eylemekle o kimse arkasından at ile sürüp cā-be-cā haykırarak teşvîk ve tehyîc eylemekten 'ibârettir. Bu resme vaz' ve hareket atın ceryinde me'ûnet olmakla envā'-ı hileden olduğuna mebnî nehy vārid olmuştur. Ve جَنَّبَ [ceneb] lafzı mahallinde zıkr olunur inşa'allāh ta'ālā.

الْجَلْبَةُ [el-celebet] (fetehtla) Bu dahi giriv ve feryād ve ihtilāt-ı asvāt ma'nāsınadır.

الْجَلْبِيَّةُ [el-celībet] (حَبِيْبَةٌ [ḥabībet] vezninde) ve

الْجَلْبُوْبَةُ [el-celūbet] (صَبُوْرَةٌ [ṣabūret] vezninde) Bunlar da bir mahalden celb olunan sürege denir, جَلَبَ [celeb] gibi. Ve

جَلْبُوْبَةٌ [celūbet] Erkek develere denir; 'alā-kavlin şol develere denir ki onlara metāf ya'nî esāsü'l-beyt tahmîl olunur ola. Müfredi ve cem'î müsāvîdir.

الْإِجْلَابُ [el-iclāb] (hemzenin kesriyle) Nās giriv ve feryād ve şamāta eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَجْلَبَ الْقَوْمُ بِمَعْنَى جَلَبُوا Ve vücūh-ı kesb ü kārā dürişmek ve kazanç tarīkına çabalamak ma'nāsınadır; yukālu: أَجْلَبَ الرَّجُلُ لِأَهْلِهِ إِذَا كَسَبَ وَطَلَبَ Ve ata zecr ve āzār ile haykırarak ma'nāsınadır; yukālu: أَجْلَبَ عَلَى الْقَرَسِ إِذَا زَجَرَهُ Ve kan kurumak ma'nāsınadır; yukālu: أَجْلَبَ الدَّمُ إِذَا بَيَسَ Ve bir kimseyi şerr ü mazarrat va'idiyle tahvîf eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَجْلَبَ فَلَانًا إِذَا تَوَعَّدَهُ بِشَرِّهِ Ve cemā'at cem' eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَجْلَبَ الرَّجُلُ إِذَا جَمَعَ الْجَمْعَ Ve deve havutunun hatabına yaş deri kaplayıp üzerinde kurutmak ma'nāsınadır; yukālu: أَجْلَبَ قَتْبَهُ أَيَّ غَشَّاهُ بِالْجِلْدِ الرُّطْبِ حَتَّى يَبَسَ Ve yardım eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَجْلَبَ فَلَانًا أَيَّ أَعَانَهُ

yukālu: أَجْلَبَ الْقَوْمُ إِذَا تَجَمَّعُوا Ve heykel ve pāzū-bend makülesini meşin içre vaz' eylemek ma'nāsınadır ki murād üzerine meşin kaplamaktır, niteki ba'zı at gerdanına takılan nüshalaramemişin kaplayıp dikerler. Ve

الْإِجْلَابُ [iclāb] Bir kimsenin nākaları erkek köşek doğurmak ma'nāsınadır; yukālu: أَجْلَبَ فَلَانٌ أَيَّ وَلَدَتْ إِيْلَهُ دُكُوْرًا

التَّجْلِيْبُ [et-teclīb] (تَفْعِيْلٌ [tef'īl] vezninde) Bu dahi giriv ve feryād eylemek ma'nāsınadır. Ve ata zecr ve āzār ile haykırarak ma'nāsınadır ki murād müsābaka atları gelip geçerken birinin ardından teşvîk için çağırılmaktan 'ibârettir. Ve men' eylemek ma'nāsınadır; yukālu: جَلْبُهُ إِذَا مَنَعَهُ Ve bir mikdār yün ve keçe makülesini çamur gibi nesne ile tilā' edip nākanın memesine bend eylemek ma'nāsınadır, tā ki yavrusu başıyla nākanın memesine vurmaya; tekülu: جَلَبَ ضَرْعَ حَلْوَيْتِكَ

الْجَلْبِيْبُ [el-celīb] (emīr [emīr] vezninde) Bir yerden āher yere nakl ve celb olunan nesneye denir; yukālu: عِنْدَ جَلْبِيْبٍ أَيَّ مَجْلُوْبٍ Cem'î جَلْبِي [celbā] gelir, قَتْلَى [qatlā] gibi ve جَلْبَاءُ [culebā'] gelir, قُتْلَاءُ [qutlā'] gibi. Ve yukālu: امْرَأَةٌ جَلْبِيْبٌ مِنْ نِسْوَةِ جَلْبِي وَجَلَابِيْبٍ

الْمُجْلَبُ [el-mucellib] (مُحَدَّثٌ [muḥaddiṣ] vezninde) Ziyādesiyle gürüldeyen tarrākālî gök gürültüsüne denir; yukālu: رَعْدٌ مُجْلَبٌ أَيَّ مِصْوَتٌ

الْجَلَابَةُ [el-cellābet] (cīm'in fethi ve lām'ın teşdidıyla) ve

الْمُجْلَبِيَّةُ [el-mucellibet] (مُحَدَّثَةٌ [muḥaddiṣet] vezninde) ve

الْجَلْبَانَةُ [el-cilibānet] (kesretein ve teşdid-i bā'yla) ve

الْجَلْبَانَةُ [el-cilnānet] (kesreteynle) ve

الْجَلْبَانَةُ [el-culnānet] Kelb gibi yüze çağırıcı, şaltak ve salīta ve yāve-gūy ve bedhūy 'avrete denir; yukālu: **امْرَأَةٌ جَلَابَةٌ وَمُجَلَبَةٌ** **وَجَلْبَانَةٌ وَجَلْبَانَةٌ وَجَلْبَانَةٌ أَي مُصَوِّتَةٌ صَحَابَةٌ مَهْدَارَةٌ سَيِّئَةُ الْخُلُقِ**

الْجَلْبَانُ [el-culubbān] (zammeteyn ve teşdīd-i bā'yla) ve

الْجَلْبَانُ [el-celebbān] (fethateyn ve teşdīd-i bā'yla) Şamātacı, şaltak ve çağırğan kişiye denir; yukālu: **رَجُلٌ جَلْبَانٌ وَجَلْبَانٌ أَي ذُو جَلْبَةٍ**

الْجَلْبَةُ [el-culbet] [جُرْعَةٌ] [cur'at] vezninde) Onulmağa başlayan yaranın mühresine denir ki yaranın üzerinde kabuk tarzında tekevvin eden dericikten 'ibārettir. Ve

جَلْبَةٌ [culbet] Sehāb kıt'asına denir. Ve moloz ve çakıl yığımına denir ki birbiri üzere müterākim olmakla devābbın mürüruna māni' olur. Ve bölük bölük bitmiş otluk parçalarına denir. Ve kaht u galā ve şiddet üzere olan seneye denir; yukālu: **وَقَعُوا**

فِي الْجَلْبَةِ أَي السَّنَةِ الشَّدِيدَةِ Ve sebz ve mutarrā meşe ağaçlarına denir. Ve zamānın şiddet ve mihnetine denir; yukālu: **أَصَابَتْنَا جَلْبَةُ الرِّمَانِ أَي شِدَّتُهُ**

جَوْعٌ [cū'] ma'nāsındır. Ve deve havutunun hatabına çekilen deriye ve meşine denir. Ve deve semerine üstivār ettikleri demir ālete denir, semerin kaşları gibi. Ve şol halka ve çapraz makūlesi küçük demir parçasına denir ki onunla kırık çanak makūlesi kinedlenir. Ve şol nüsha ve heykel ve pāzū-bend makūlesine denir ki üzerine meşin kaplanıp dikilmiş ola.

Mü'ellif **وَالْعُوْدَةُ تُخْرَزُ عَلَيْهَا جِلْدَةٌ** 'ibāretiyle irād eylemekle o gūne terceme olundu, lākin mukaddemce **إِذَا جَعَلَهُ الرَّجُلُ إِذَا جَعَلَهُ** **وَيُقَالُ أَجَلَبَ الرَّجُلُ إِذَا جَعَلَهُ** **فِي الْعُوْدَةِ** 'ibāresi kar'nesiyle savāb

olan, **وَالْجِلْدَةُ تُخْرَزُ عَلَى الْعُوْدَةِ** 'unvānında olmaktadır ki **جَلْبَةٌ** [culbet] nüsha ve pāzū-bend makūlesine kaplanan deri ve meşin demek olur. İntehā. Ve

جَلْبَةُ السِّكِّينِ [culbetu's-sikkīn] Bıçağın zıvanasına denir ki bıçağın sapını demirine kavuşturan nesnedir. Ve şol damızlığı ve mayaya denir ki yoğurt olmak için süte çalınır. Ve

جَلْبَةٌ [culbet] **بُئْعَةٌ** [bu'cat] ma'nāsındır ki etrāfının hey'etinden hāric arz kıt'asına denir. Ve

جَلْبَةٌ [culbet] Bir nev' otluk adıdır. Bunların mecmū'unda cem'leri **جَلْبٌ** [culb]dür hā'sız.

الْجَلْبُ [el-cilb] (cīm'in kesriyle) Deve pālānına denir, cemī-i edevāt u haşviyyātıyla; 'alā-kavlin pālānın örtüsüne denir yāhūd kolansız ve ipsiz ve sār'ir edevātsiz yalnız ağacına denir ki hatab ta'bīr olunur.

الْجَلْبُ [el-culb] (cīm'in zammı ve kesriyle) Yağmursuz sehāba denir; 'alā-kavlin ufktan dağ gibi arkuru gerilip kalkan sehāba denir. Ve

جَلْبٌ [culb] (cīm'in zammıyla) Gecenin sevād ve zulmetine denir. Ve bir mevzī' adıdır.

الْجَلْبَابُ [el-cilbāb] (cīm'in kesriyle) ve

الْجَلْبَابُ [el-cilabbāb] **سِنِمَارٌ** [sinimmār] vezninde) Gömleğe denir, kamīs ma'nāsına; yukālu: **لَبَسَ جَلْبَابَهُ وَجَلْبَابَهُ أَي قَمِيصَهُ** Ve

جَلْبَابٌ [cilbāb] Nisvān tā'ifesine mahsūs bir nev' sevb-i vāsī'a denir ki çardan sağır olur, üstlük dedikleridir; 'alā-kavlin büründükleri cāra denir ki 'Arabistān'da nisvān ona **جَلَابِيٌّ** [cellābiyy] ta'bīr ederler.

Bu diyarlarda ferāce onun bedelidir. Ve 'inde'l-ba'z nisvānın baş örtülerine denir, جِمَارٌ [hjmār] ma'nāsına. Ve

جَلْبَابُ [cilbāb] Mülk ve memleket ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: نَزَعُوا قَمِيصٌ [kāmīš] Niteki جَلْبَابُهُ أَي عَزَلُوا عَنْ مَلِكِهِ ile dahi mülk ve vilāyetten kināye olunur.

الْجَلْبَبَةُ [el-celbebet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) جَلْبَابُ [cilbāb] giydirmek ma'nāsınadır.

التَّجْلِبُوبُ [et-tecelbub] (تَدْحْرُجٌ [tedahruc] vezninde) جَلْبَابُ [cilbāb] giymek ma'nāsınadır; yukālu: جَلْبَبُهُ فَتَجْلِبُوبُ

الْجَلْبَبَاتُ [el-celenbāt] (fethateynle) Şişman hatuna denir.

الْجَلَابُ [el-cullāb] (زُنَّارٌ [zunnār] vezninde) "Gül-āb"-ı Fārisî mu'arrebidir ki gül su-yuna denir. Ve

جَلَابُ [Cullāb] Raqqa eyāletinden şehir-i Ruhā kurbünde bir karye adıdır. Ve orada bir nehrin ismidir; mü'errihinden 'Alī b. Muḥammed el-Cullābī o karyedendir.

جَلِيبُ [Cillīb] (سِكِّيتٌ [sikkīt] vezninde) Bir mevzi'dir.

الْجَلْبَابَانُ [el-culubbān] (zammeteynle ve bā'nın teşdidiyle) ve

الْجَلْبَانُ [el-culbān] (عُشْمَانُ [uşmān] vezninde) Burçak ta'bīr olunan galleye denir. Ve şol kubura denir ki gönden ve sahtiyāndan dağarcık şeklinde dikip içine kılıç ve kamçı makülesi ālāt ve edevāt vaz' ederler yāhūd غَمْدٌ [gim] ya'nī kılıcı kınıyla ve bağıyla içine vaz' ettikleri zarfa denir.

الْيَنْجَلِبُ [el-yencelib] (يَنْجَذِبُ [yencezibu] veznindeki muzārīc bünyesiyledir) Şol boncuğa denir ki efsünkārlar ba'zı kim-

seyi cezb ve teshīr için yāhūd firār edeni ircāe için ona efsün edip i'māl ederler; yekülüne: أَعِيدُهُ بِالْيَنْجَلِبِ إِنْ يُقَمُّ وَإِنْ يُعْبُ Fi'l-asl bu, fi'l-i muzārī'dir; يَنْجَلِبُ يَنْجَلِبُ di-yerek efsün ederler idi, ba'dehu giderek tenkīr ile ism oldu.

الدَّائِرَةُ الْمُجْتَلِبَةُ [ed-dā'iretu'l-muctelebet] ki دَائِرَةُ الْمُجْتَلِبِ [dā'iretu'l-mucteleb] dahi derler, 'ilm-i 'arūz dā'irelerinden bir dā'iredir. Bi'l-i-şāret hāwī olduğu buhūrun kesret ve ictimā'ı bā'is-i tesmiyedir, zīrā serī ve muktedab ve hafif ve münserih ve muzārīc ve müctes bahrlerini müştemeldir. Yāhūd bahrlerinin dā'ire-i uhrādan müctelib olması sebab-i tesmiyedir. Meselā mefā'ilün, bahr-i tavīlden ve fā'ilātün medīdden ve müstef'ilün basīttan ictilāb olunmuştur.

جَلْيَيْبُ [Culeybīb] (musaggar sīgasıyla كُنَيْدِيلٌ [kuneydīl] vezninde) Ashābdan bir zāttır.

[ج ل ح ب]

الْجِلْحَابُ [el-cilhāb] (hā-yı mühmele ile سِرْدَابٌ [sirdāb] vezninde) ve

الْجِلْحَابَةُ [el-cilhābet] (hā'yla) Pek pīr ve sāl-horde kimseye denir. Ve gövdesi dahāmetli olduğu hāle أَجْلَحٌ [eclah], ya'nī başının iki tarafında kıl olmamak vechiyle kel olan kimseye denir.

الْجِلْحَابُ [el-celḥāb] (جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde)

الْجِلْحَابُ [el-celāḥib] (cīm'in fethiyle) جِلْحَابٌ [cilḥāb] ma'nāsınadır.

الْجِلْحَابُ [cilḥabb] (teşdīd-i bā'yla قَرَشَبٌ [kırşebb] vezninde) Uzun kimseye denir.

الْمُجْلِحِبَةُ [el-mucleḥibbet] (الْمُطْمِئِنَةُ [el-muṭma'innet] vezninde) Bir yere toplanıp birikmiş develere denir; yukālu: اِبْلٌ مُجْلِحِبَةٌ

أَيُّ مُجْتَمِعَةً

جَلَحَبٌ [Celḥab] [جَعْفَرٌ] [ca'fer] vezninde)
Bir recül ismidir.

[ج ل خ ب]

الإِجْلِحْبَابُ [el-icliḥbāb] (ḥā-yı mu'ceme ile اِغْشِشَابٌ [i'şişāb] vezninde) Düşmek ma'nāsınadır; yukālu: صَرَبَهُ فَاجْلَحَبَ أَيُّ سَقَطَ

[ج ل د ب]

الْجَلْدَبُ [el-celdeb] [جَعْفَرٌ] [ca'fer] vezninde)
Sulb ve şedīd olan şey'e denir.

[ج ل ع ب]

الْجَلْعَبُ [el-cel'ab] ve

الْجَلْعَابَةُ [el-cel'ābet] (cīm'lerin fethiyle) ve **الْجَلْعَبِيُّ** [el-cela'bā] [حَبْنَطَى] [ḥabentā] vezninde ve elif'in meddiyle cā'izdir) Galīz ve nā-tırāş ve cāfi ve şirrīr kimseye denir. Ve şol deveye denir ki şaşkın ve oğuz adam gibi sersem ve sebük-magz olmakla yürümükte şitāb ve sür-atle beyhüde çabalayıp ikdām eder ola; ona عَجْرَفِيَّةٌ [ac-refiyyet] dahi denir. Mü'ennesinde جَلْعَابَةٌ [cela'bāt] denir hā'yla.

الْجَلْعَبِيُّ [el-cela'bā] [قَرَانِبَى] [qaranbā] vezninde) Gözü yiti, şedīdü'l-basar, göregen kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ جَلْعَبِيٌّ الْعَيْنِ أَيُّ شَدِيدُ الْبَصْرِ

الْجَلْعَابَةُ [el-cela'bāt] [حَبْنَطَاةٌ] [ḥabentāt] vezninde) Yük götürmekte ve yola gitmekte kavī ve şedīd olan nākaya denir. Ve ziyāde pīrlikten beli kemān gibi eğilip düşkün olan nākaya denir.

الْجَلْعَبَانَةُ [el-cili'bānet] [جَلْبَانَةُ] [cilinbānet] vezninde ve mürādifidir ki zikr olundu.

الإِجْلِحْبَابُ [el-icli'bāb] [إِجْلِحْبَابٌ] [icliḥbāb] vezninde) Uzanıp yatmak ma'nāsınadır; yukālu: وَاجْلَحَبَ الرَّجُلُ إِذَا اضْطَجَعَ وَامْتَدَّ Ve git-

mek ma'nāsınadır; yukālu: وَاجْلَحَبَ فَلَانَ أَيُّ ذَهَبَ Ve çoğalmak ma'nāsınadır; yukālu: وَاجْلَحَبَ الشَّيْءُ إِذَا كَثُرَ Ve yürümekte çabalayıp cidd ü cehd eylemek ma'nāsınadır; yukālu: وَاجْلَحَبَ الرَّجُلُ إِذَا جَدَّ فِي السَّيْرِ

الْمُجْلَعِبُ [el-mucle'ibb] [مُطْمَأِنِّنٌ] [muṭma'inn] vezninde) Be-gāyet şirrīr ve şerrinde nāfiz ve mazī olan kimseye denir. Ve كَثِيرُ الْقَمَشِ [kesīru'l-kamş] ya'nī çok selinti getiren sel suyuna denir; yukālu: سَيْلٌ مُجْلَعِبٌ أَيُّ كَثِيرُ الْقَمَشِ

جَلْعَبٌ [Cel'ab] [جَعْفَرٌ] [ca'fer] vezninde)
Medīne'de bir dağın ismidir.

دَارَةُ الْجَلْعَبِ [Dāretu'l-Cel'ab]

دَارَةُ الْجَلْعَبِ [Dāretu'l-Cila'b] (ki سِبْجَلٌ [sibec] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

[ج ل ه ب]

الْجُلْهُوبُ [el-culhūb] [جُمْهُورٌ] [cumhūr] vezninde) Ferci büyük avrete denir; yukālu: امْرَأَةٌ جُلْهُوبٌ أَيُّ الْعَظِيمَةُ الرُّكْبِ **الْجِلْهَابُ** [el-cilhāb] [جَلْبَابٌ] [cilbāb] vezninde) Dereye denir.

[ج ن ب]

الْجَنْبُ [el-cenb] (cīm'in fethi ve nūn'un sükūnuyla) ve

الْجَانِبُ [el-cānib] (nūn'un kesriyle) ve

الْجَنْبَةُ [el-cenebet] (feteḥātla) Yana denir, شِقٌّ [şikḥ] ma'nāsına, insānın ve sā'ir nesnenin olsun. Cem'leri جُنُوبٌ [cunūb] gelir cīm'in zammıyla ve جَوَانِبُ [cevānib] ve جَنَائِبُ [cenā'ib] gelir.

Mü'ellifin Baş'ar' de beyānına göre asl جَنْبٌ [cenb] māddeci cārihaya ya'nī insānın ve hayvānın şikkasına mevzū'dur ki yan ta'bīr olunur ve bi'l-isti'āre o yandan yana olan semt ve nāhiyede dahi isti'māl olu-

nur, niteki يَمِينٌ [yemīn] ve شِمَالٌ [šimāl] dahi böylecedir. Ve جَانِبٌ [cānib] kelimesi ism-i fā'il-i nesebīdir, semt ve nāhiye ma'nāsınadır. Ve yan ve cenb ma'nāsına olur. İntehā. Ve

جَنْبٌ [cenb] Kelimesi masdar olur, bir kimsenin yanı ağrımak ma'nāsınadır; yukālu: جَنْبُ الرَّجُلِ مَبِينًا لِّلْمَفْعُولِ كَعُنِي إِذَا شَكِيَ جَنْبُهُ Ve işbu "إِنَّ اللَّهَ فِي جَنْبِهِ وَلَا تَقْدَحُ فِي سَاقِهِ" meselini ba'zılar لَا تَعْتَلُهُ وَلَا تَنْتَهُهُ ile tefsīr eylediler ki onu görmez yanından gelip ahz ve ihlāk ve ayağını bir fitneye ilkā eylemekten tahzīrdir. Ve ba'zılar burada جَنْبٌ [cenb] kelimesini vakī'a ya'nī fasl ve mezemmet ve şetm ile tefsīr eylediler ki bu dahi mecāzdır, ya'nī "Onun hakkında nā-sezā söyleme!" demektir. Ve fıkra-i sāniye sāk-ı şecere kavādiḥ ya'nī ağaç kurdu ikā'ından müste'ardır.

Mütercim der ki Beydāvī ﴿يَا حَسْرَتِي عَلَى مَا بَدَّأْتِي فِي جَانِبِهِ أَيُّ كَرِيمَتِي﴾ kerīmesini ﴿الآيَةُ فِي حَقِّهِ وَهُوَ طَاعَتُهُ وَهُوَ كِنَايَةٌ فِيهَا مُبَالَعَةٌ وَقِيلَ فِي ذَاتِهِ﴾ ibāretiyle tefsīr eylemiştir. Pes her hâlde mecāz olur, lüzūm yāhūd mücāveret 'alākasıyla. Ve zāt irāde olundukta kināye olur, niteki sāhib-i Keşşāf beyān eylemiştir, lākin kināyede ma'nā-yı hakīkī dahi irāde eylemek cā'iz olmakla kināye olması mübhemdir, zīrā Hak ta'ālā cārihadan münezzehtir. İntehā. Ve

جَنْبٌ [cenb] Masdar olur, öte kakmak ve def' eylemek ma'nāsına; yukālu: جَنْبُهُ جَنْبًا إِذَا دَفَعَهُ Ve bir kimsenin bir yanını şikest eylemek ma'nāsınadır; yukālu: جَنْبُهُ أَيُّ كَسَرَ جَنْبُهُ Ve ib'ād eylemek ma'nāsınadır; yukālu: جَنْبُهُ أَيُّ أَبْعَدَهُ Ve müştāk olmak ma'nāsınadır; yukālu: جَنْبٌ إِلَيْهِ أَيُّ اشْتَأَقَ Ve bir yere garīb

olarak nezil olmak ma'nāsınadır; yukālu: جَنْبٌ فِي بَيْتِي فَلَا تَزَلْ غَرِيْبًا Mü'ellif bu ma'nāyı tekrār eylemiştir. Ve bir nesneye kemāl-i hāhiş ü arzū sebebiyle muztarib ve bī-karār olmak ma'nāsınadır; yukālu: جَنْبٌ إِلَيْهِ وَجَنْبٌ جَنْبًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالرَّابِعِ إِذَا قَلَقَ Ve

جَنْبٌ [cenb] Her şeyin göm ve mu'zam ve ekser olan yerine denir, meselā جَنْبُ الْبَحْرِ [cenbu'l-baḥr] deryānın engin yeridir. Ve

جَنْبٌ [Cenb] Yemen'de bir kabiledir yāhūd ehl-i kabīlenin lakabıdır; mensūb olacak pederleri değildir. Ve Cenb b. 'Abdullāh el-Kūfī, muhaddisīndendir.

الْجَنْبِيُّ [el-cenīb] [emīr] vezninde) Şol kimsedir ki müte'akkıfan ya'nī yürürken yengeç gibi bir yanı üzere yanıç yanıç yürür ola; yukālu: رَجُلٌ جَنْبِيٌّ أَيُّ كَأَنَّهُ يَمْشِي فِي جَانِبٍ مُتَعَقِّمًا Ve

جَنْبِيٌّ [cenīb] Yedek atına denir, yan-da çekilip gittiği için; yukālu: فَرَسٌ جَنْبِيٌّ جَنْبٌ وَجَنْبٌ Şāriḥ der ki burada جَنْبٌ [ceneb] ki fethateynledir ism-i cem'dir. İntehā. Ve

جَنْبِيٌّ [cenīb] Bir nevi a'lā hurmā adıdır.

الْمُجَانِبَةُ [el-mucānebet] [mufā'alet] vezninde) ve

الْجِنَابُ [el-cināb] (cīm'in kesriyle) Bir kimsenin yanına varmak ma'nāsınadır; yukālu: جَانِبُهُ مُجَانِبَةٌ وَجِنَابًا إِذَا صَارَ إِلَى جَنْبِهِ Ve bir kimseden yanlayıp mübā'adet eylemek ma'nāsınadır. Bu sürette azdāddan olur; yukālu: جَانِبُهُ أَيُّ بَاعَدَهُ

جَارُ الْجَنْبِ [cāru'l-cenb] (cīm'in fethi ve nūn'un sükūnuyla) Şol komşudur ki hānesi senin hānene bitişik olmakla yanında ola; yukālu: هُوَ لَهُ جَارُ الْجَنْبِ أَيُّ اللَّازِقُ

بِهِ إِلَى جَنْبِهِ

الصَّاحِبِ بِالْجَنْبِ [eş-şāhib bi'l-cenb] Sefer yoldaşına denir ki seferde dā'imā yanında ola; yukālu: هُوَ الصَّاحِبُ بِالْجَنْبِ أَي صَاحِبِكَ فِي السَّفَرِ

الْجَارِ الْجُنْبُ [el-cāru'l-cunub] (zammeteynle) Kendi kavm ve 'aşiretinden olmayan ya'nī yabancı tā'rifeden olan komşudur ki بَعْدُ [bu'cd] ma'nāsındandır; yukālu: هُوَ الْجَارُ الْجُنْبُ وَهُوَ جَارُكَ مِنْ غَيْرِ قَوْمِكَ

الْجَنَابَةُ [el-cenābet] (cīm'in fethiyle) ve

الْجَنْبَةُ [el-cenbet] [temret] [temret] vezninde ve fetehtāla lügattir) Yanda olan nesneye denir; ve minhu: جَنَابَتَا الْأَنْفِ وَجَنْبَتَاهُ وَيُحَرِّكُ: Ya'nī burnu iki taraflı ihāta eden kanatlarıdır.

الْمُعْجَنَبَةُ [el-mucennebet] [mu'azzamet] vezninde) 'Askerin mukademesine denir ki çarkacı ta'bīr olunur; yukālu: هُمُ الْمُعْجَنَبَةُ لِلْجَيْشِ أَيِ الْمُقَدَّمَةِ

الْمُعْجَنَبَتَانِ [el-mucennibetān] (tesniye ve ism-i fā'il bünyesiyle) 'Askerin sağ ve sol kollarına itlāk olunur, meymene ve meysere ma'nāsına; yukālu: كَانَ فِي إِحْدَى الْمُعْجَنَبَتَيْنِ وَهُمُ الْمُيَمَّنَةُ وَالْمَيْسَرَةُ

الْجَنْبُ [el-ceneb] (fethateynle) ve

الْمُعْجَبُ [el-mecneb] [maḳ'ad] vezninde) Bir nesneyi itip yanına doğru çekmek ma'nāsınadır, yedek çekmek gibi; yukālu: وَجَبَهُ جَنْبًا وَمَجْنَبًا إِذَا قَادَهُ إِلَى جَنْبِهِ

جَنْبٌ [ceneb] (fethateynle) Davar kısmına 'arız olan aksaklık gibi yürü-yüş hāletine denir ki yanlarını çekerek yan yan yürümekten 'ibārettir. Ba'zen pek susuzluktan ve ba'zen fütürdan nāşī olur. Ve

جَنْبٌ [ceneb] Ziyādesiyle susuzluktan devenin öykeni yanına yapışmak ma'nāsınadır.

Ve kasīr nesneye denir. Ve şol جَلَبٌ [celeb] ki "لَا جَلَبٌ وَلَا جَنْبٌ" hadīsinde vārid olmuştur, ödül meydānında yanınca bir yedek at alıp altında olan at yorulduktaki yedeğe binip bu vechile āherleri sebk eylemekten 'ibārettir. Ve zekāt husūsunda جَنْبٌ [ceneb], zekāt-ı emvāl alan voyvoda mahall-i zekāt olan yerden ba'īd mevzi'e varıp emvālın yanına gelmesini emr eylemek yāhūd māl sāhibi mālını mevzi'inden teb'īd eylemekle voyvoda taleb-i zekāt için dūr u dirāz tekellüfle varmağa muhtāc olmaktan 'ibārettir. Hülāsa جَلَبٌ [celeb] ve جَنْبٌ [ceneb] iki māddeye olacaktırlar, biri sibāk ve biri zekāt husūsundadır. İkisinden dahi nehy-i şer'ī sādır olmuştur, niteki "ج،ل،ب" māddesinde beyān olundu.

الْمُعْجَنُوبُ [el-mecnūb] ve

الْمُجْنَبُ [el-mucenneb] [mu'azzam] vezninde) Yedekte çekilen nesnedir, yedek atı gibi.

الْجُنَابُ [el-cunnāb] [rummān] vezninde) Bir kimsenin yanında berāber gezen kişiye denir; yukālu: هُوَ جُنَابُكَ أَيِ مُسَائِرُكَ إِلَى جَنْبِكَ

الْجَنْبِيَّتَانِ [el-cenībetān] (cīm'in fethi ve tesniye bünyesiyle) Devenin iki yanlarına mahmūl olan yük denklerine denir. Müfredi جَنْبِيَّةٌ [cenībet]tir. Ve

جَنْبِيَّةٌ [cenībet] Üç yaşına girmiş koyunun yününe denir, صُوفٌ الشَّيْبِيِّ [şūfu's-şeniyy] ma'nāsına.

الْجَانِبُ [el-cānib] ve

الْجُنُوبُ [el-cunub] (zammeteynle) ve

الْأَجْنَبِيُّ [el-ecnebiyy] ve

الْأَجْنَبُ [el-ecneb] [aḳmer] vezninde) Sert ve serkeş hayvāna denir. Ve garīb ve

bīgāneye denir. Ve

جَانِب [cānib] Mukārenetinden ictināb olunan zelīl ve mahkūr kimseye denir. Ve iki art ayaklarının mā-beyni meydānlı, satanı açık olan ata denir ki medīhasındandır.

الْجَنْبَةُ [el-cenbet] تَمْرَةٌ [temret] vezninde) ve

الْجِنَابَةُ [el-cinābet] كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) İsmlerdir, garībliğe ve bīgāneliğe denir. Ve

جَنْبَةٌ [cenbet] Nāstan çekilip ʿuzlet eylemeğe denir; yukālu: رَجُلٌ ذُو جَنْبَةٍ أَيِ اغْتِرَالٍ مِنْ النَّاسِ Ve nāhiye maʿnāsındır. Ve devenin eyegü derisine denir ki ondan ʿulbe düzülür, içine süt sağılır. Ve şol hurde ağaçlara denir ki yaz mevsiminde tāzelenip yapraklanır; ʿalā-kavlin sebze ile şecer beyninde berzah olan nebāta denir. Ve

جَنْبَةٌ [Cenbet] Esāmī-i ricāldendir. Cenbe b. Tāriķ zamān-ı hilāfet-i Şiddīķ-i Ekber'de iddiʿā-yı nübüvvet eden Secāh nām ʿavretin müʿezzini ismidir. Ve ʿAbdullāh b. Cenbe, imām-ı nahv olan Muberrəd'in üstadıdır.

التَّجْنِيبُ [et-tecnīb] تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bir nesneden yanlayıp baʿīd olmak maʿnāsındır; yukālu: جَنْبُهُ تَجْنِيبًا إِذَا بَعُدَ عَنْهُ Ve baʿīd eylemek maʿnāsındır; yukālu: جَنْبُ الرَّجُلِ جَنْبُهُ إِذَا لَمْ يُرْسَلِ الْفَحْلُ فِي إِبِلِهِ وَعَنْمِهِ Ve bir kimse'nin mevāşīlerinin sütü çekilip kesilmek maʿnāsındır; yukālu: جَنْبُ الْقَوْمِ إِذَا انْقَطَعَتْ أَلْبَانُهُمْ Ve

تَجْنِيبٌ [tecnīb] İsm olur atın art ayaklarında olan tevtīr ve inhināʿ hāletine denir ki ayaklarının sinirleri dik ve doğru olmayıp nevʿān mukavves olmaktan ʿibārettir ve

bu at kısmında sıfat-ı medīhadır; yukālu: فِي رِجْلِ الْفَرَسِ تَجْنِيبٌ أَيِ انْحِنَاءٌ وَتَوْتِيرٌ Ve bu maʿnāda تَجْنِيبٌ [tecnīb] تَوْتِيرٌ [tevtīr] ve تَمْتِينَ [temtīn] gibi ismdir, gerçi fiʿl-asl masdardır.

التَّجْنُبُ [et-tecennub] تَفْعُلٌ [tefaʿul] vezninde) ve

الْإِجْتِنَابُ [el-ictināb] اِئْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) ve

الْمُجَانَبَةُ [el-mucānebet] ve

التَّجَانُبُ [et-tecānub] Bunlar da bir nesneden yanlayıp baʿīd olmak maʿnāsındır; yukālu: تَجَبُّهُ وَاجْتِنَبَهُ وَجَانَبَهُ أَيِ بَعُدَ عَنْهُ

الْحَجَبُ [el-cenib] كَيْفٌ [ketif] vezninde) Bedevī ve hayme-nişīn Aʿrābdan şol kimse'dir ki mihmān gelmek havfından nāşī yol ağzı olan semtten bir tarafa çekilip alargada ikāmet eder ola; yukālu: رَجُلٌ حَجَبٌ أَيِ يَتَجَدَّبُ فَارِعَةَ الطَّرِيقِ مَخَافَةَ طُرُوقِ الْأَضْيَافِ

الْجِنَابَةُ [el-cenābet] (cīm'in fethiyle) İnzāl-i menī sebebiyle gusl farz olmak maʿnāsındır ki buʿd maʿnāsından meʿhūzdur, zīrā kable'l-gusl kurubāt-ı ilāhiyyeden baʿīd olur. Lafz-ı merkūm ıtlākāt-ı şerʿiyyededir; yukālu: حَجَبُ الرَّجُلِ وَحُجُبُ جِنَابَةٍ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالْخَامِسِ

الْحُجُبُ [el-cunub] (zammeteynle) جِنَابَةٌ [cenābet]li olan kimseye denir. Müfredi ve tesniyesi ve cemʿi ve müzekker ve müʿennesi berāberdir; yukālu: هُوَ وَهِيَ جُنُبٌ وَهِيَ جُنُبٌ Zīrā masdar mecrāsına cārī olan esmādandır. Ve ʿinde'l-baʿz sıfat olmakla mutasarrıf olup tesniyesinde جُنُبَانٍ [cunubān] ve cemʿinde أَجْنَابٌ [ecnāb] denir. Lākin müʿennesinde hāʿyla جُنُبَةٌ [cunubet] mesmūʿ değildir.

الْإِجْنَابُ [el-icnāb] (hemzenin kesriyle)

Ba'īd eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَجْنَبُهُ [cunub] olup gusl iktizā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَجْنَبَ الرَّجُلُ أَجْنَبَ عَلَى الْبِنَاءِ لِمَفْعُولٍ إِذَا صَارَ جُنُبًا [el-isticnāb] Bu dahi جُنُبٌ [cunub] olmak ma'nāsınadır; yukālu: اسْتَجْنَبَ الرَّجُلُ بِمَعْنَى أَجْنَبَ

الْجَنَابُ [el-cenāb] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) فِنَاءٌ [finā] ma'nāsınadır ki sarāyın ve hānenin çevresi ve avlusu ve binādan hālī olan yeri ve şehir ve kal'anın yöresinden 'ibārettir; yukālu: رَحِبَ الْجَنَابِ أَي الْفِنَاءِ Ve rahl ve menzil ma'nāsınadır. Ve semt ve nāhiye ma'nāsınadır. Ve bir dağın ismidir. Ve a'lām-ı ricālden Muḥammed b. 'Alī b. 'İmrān el-Cenābī, muhaddistir. Ve Ebū Cenāb et-Temīmī ve Ebū Cenāb el-Ḳaṣṣāb ve Ebū Cenāb b. Ebī Ḥayye ve Cenāb b. el-Ḥaṣḥās ve Cenāb b. Niṣṭās ve Cenāb b. Merṣed ve Cenāb b. İbrāhīm muhaddislerdir. Ve Cenāb b. Mes'ūd ve Cenāb b. 'Amr ṣu'arādandır. Ve

جَنَابٌ [Cenāb] Bir mevzi' adıdır.

الْجُنَابُ [el-cunāb] (غُرَابٌ [gurāb] vezninde) Zātū'l-cenb 'illetine denir ki göğüs içre balık etlerinde yāhūd diyafragma dedikleri hicāb-ı hācizde ya'ni ālāt-ı nefes ile gıdānın beynini ayıran perdelerde yāhūd göğüsün iç tarafında olan hicābda olur bir ıssı şiştir.

الْجِنَابُ [el-cināb] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) At yedeğe gelip yedilmek ma'nāsınadır; yukālu: فَرَسٌ طَوَّعَ الْجِنَابِ أَي سَلِسَ الْقِيَادِ Ya'ni yedilmesi āsān attır. Ve

جِنَابٌ [cināb] Mücānebe ve mübā'ade ma'nāsınadır, niteki zikr olundu; ve minhu yukālu: لَجَّ زَيْدٌ فِي جِنَابٍ فَبِيحٍ أَي فِي مَجَانِبَةٍ أَهْلُهُ

الْجَنَابَةُ [el-cenābet] (سَحَابَةٌ [sehābet] vezninde) Şol nākadır ki üzerinde sāhibine zād u zahīre celb eylemek için zahīre pahasıyla zahīre-keş olan ehl-i kāfileye sipāriş ve teslīm oluna.

الْمِجْنَبُ [el-micneb] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) ve

الْمَجْنَبُ [el-mecneb] (مُعْتَدٌ [maḳ'ad] vezninde) Çok şey'e denir, hayrdan ve gerek şerden olsun; tekūlu: إِنَّ عِنْدَنَا لَحَيْرًا مَجْنَبًا وَسُرًّا إِنَّ مَجْنَبًا أَي كَثِيرًا Ve

مِجْنَبٌ [micneb] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Perdeye itlāk olunur, سِتْرٌ [sitr] ma'nāsına. Ve şol kapı tahtası tarzında nesneye denir ki bal sağan kimse orada sinip arının kovasını oradan açıp siperlenerek bal sağar. Ve

مِجْنَبٌ [micneb] Arāzī-i 'Acemin 'Arab serhaddına müntehī olan nihāyetine denir. Ve kalkana denir, تُرْسٌ [turs] ma'nāsına. Ve bu ma'nāda mīm'in zammıyla cā'izdir. Ve kürek ve sıyrıkı ta'bīr olunan ālete denir ki demirden ve tahtadan dişsiz tarak şeklinde ve aşağısı yufka ve keskin olur, onunla tarlalarda ve bāğçelerde dolap ve havuzun yukarıları gibi yüksekçe yerlere toprak çekilir.

الْجُنُوبُ [el-cenūb] (صُبُورٌ [şabūr] vezninde) Şimāl mukābili esen yele ki hālen kıble yeli ta'bīr olunur. Mehebbi Ḳuṭb-ı Cenūbī kurbünde kevkeb-i Süheyl matla'ıyla Şüreyyā matla'ının aralığıdır; yukālu: هَبَّتِ الْجُنُوبُ وَهِيَ رِيحٌ تُخَالِفُ الشَّمَالَ مَهْبُهُ مِنْ مَطْلَعِ سُهَيْلٍ إِلَى مَطْلَعِ الثُّرَيَّا

Mü'ellifin Baṣā'ir'de beyānına göre cenb-i Ka'be'den hūbūbu bā'is-i tesmiye'dir. Lākin bu, şimāl tarafına nisbetle sahh olur, māverā-i Ka'be'de olan diyāra göre

mütemeşşī olmaz. Ve جُنُوبٌ [cenüb] lafzının cem'î جَنَائِبُ [cenā'ib] gelir.

الْجُنُوبُ [el-cunüb] قُعُودٌ [ku'ūd] vezninde) Cenüb yeli esmek ma'nāsınadır; yukālu: جُنُبُوا عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا أَصَابَتْهُمُ الْجُنُوبُ ve yukālu: أَجُنُبُوا أَيَّ دَخَلُوا فِي الْجُنُوبِ

جُنُوبٌ [Cenüb] صَبُورٌ [šabūr] vezninde) Bir hatun adıdır.

الْجَنَابَةُ [el-cenābā] (cīm'in fethi ve medd ile) ve

الْجَنَابِيُّ [el-cunābā] سَمَائِي [sumānā] vezninde) Sıbyān la'iblerinden bir güne la'ib adıdır.

الْجَوَانِبُ [el-Cevānib] Bir niçe bilāda itlak olunur.

جُنُبٌ [Cunneb] قُبْرٌ [qubber] vezninde) Başra kazasında bir nāhiyedir.

الْجُنْبَةُ [el-cunebet] (cīm'in zammıyla هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) Dā'imā kendiden ictināb olunacak şey'e denir.

Şārih der ki işbu فُعْلَةٌ [fu'alet] vezni ki fā'nın zammı ve 'ayn'ın fethiyledir, mübāлага-i fā'il ma'nāsına mevzū'dur ve 'ayn'ın sükūnuyla mef'ül ma'nāsınadır. Ve nādiren ehadühümā, āher ma'nāsına müsta'meldir. İşbu جُنْبَةٌ [cunebet] mādresi ki vezn-i evveldendir, mü'ellifin tefsirine göre gerçi ma'nā-yı mef'üldür, lākin gūyā ki nāsı kendiden ictināb ve ib'ād eylemekle ma'nā-yı fā'ile rāci'dir.

جَنَابَةٌ [Cennābet] (cīm'in fethi ve nūn'un teşdidıyla) Fārs sāhilinde Hārek hısnına mukābil bir beldedir ki Kārāmīta tā'ifesi oradan neş'et eylediler ve muhaddisinden 'Alī b. 'Abdulvāhid el-Cennābī oradandır.

الْمَجْنُوبَةُ [el-mecnūbet] (mīm'in fethiyle)

Şol sehāba denir ki onu cenüb yeli ihdās ve sevk eyleye.

جَنْبَاءُ [Cenbā'] صَحْرَاءُ [šahrā'] vezninde) Temīm bilādında bir mevzi'dir.

الْجَنَابُ [el-Cennāb] كَتَانٌ [kettān] vezninde) Esāmīdendir.

أَبُو الْجَنَابِ [Ebu'l-Cennāb] el-Ḥiyevaķī el-Ḥārezmī ki Necmu'l-Kubrā ile mülakkabdır, kibār-ı meşāyih'tandır.

جُنَيْبٌ [Cuneyb] زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Ebū Cumu'a el-Enşārī ismidir; 'alā-kavlin bā ile Cubeyb'dir, niteki zikr olundu.

[ج ن ح ب]

الْجِنْحَابُ [el-cinḥāb] (ḥā-yı mühmele ile سِنِحَابٌ [sincāb] vezninde) Tıknaz gövdeli, topaç bodura denir; yukālu: رَجُلٌ جِنْحَابٌ أَيَّ قَصِيرٌ مُلَزٌّ

[ج و ب]

الْجَوْبُ [el-cevb] (cīm'in fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Yırtmak, hark ma'nāsınadır; yukālu: جَابَةٌ يَجُوبُهُ جُوبًا إِذَا خَرَقَتْهُ Ve kesmek ma'nāsınadır; yukālu: جَابَةٌ إِذَا قَطَعَتْهُ Asl-ı terkīb bu ma'nāya mevzū'dur. Ve büyük kovaya جَوْبٌ [cevb] denir, delv-i 'azīme ma'nāsına. Ve hatunların ferācelerine denir. Ve kalkana denir. Ve ocağa denir, kānūn gibi. Ve

جَوْبٌ [Cevb] Bir recül ismidir. Ve bir mevzi' adıdır. Ve

جَوْبٌ [cevb] Kat'ı mesāfe eylemek ma'nāsına müsta'meldir; tekūlu: جُبْتُ أَجُوبُ أَجُوبُهُ وَأَجِيبُهُ أَيَّ عَمِلْتُ لَهُ جِيبًا

الْإِجْتِيَابُ [el-ictiyāb] اِفْتِعَالٌ [ifti'al] vez-

ninde) Bu dahi yırtmak ma'nāsınadır; yukālu: **اجْتَابَهُ أَيَّ حَرَقَهُ** Ve gömlek giymek ma'nāsınadır; yukālu: **اجْتَابَ الْقَمِيصُ إِذَا لَبَسَهُ** Ve kuyu kazmak ma'nāsınadır; yukālu: **اجْتَابَ الْبُئْرُ إِذَا احْتَفَرَهَا**

الْمَجُوبُ [el-micveb] [مِنْبَرٍ] [minber] vezninde) Kalkana denir.

الْجَوَابُ [el-cevāb] [صَوَابٌ] [şavāb] vezninde) İsmidir, sâ'ilin sorduğu māddeye mukābele ve iskāt eylediği kelāma denir, Fārisīde pāsüh derler. Ve bu, kat ma'nāsından me'hūzdur.

الْإِجَابُ [el-icāb] ve

الْإِجَابَةُ [el-icābet] (hemzelerin kesriyle) ve

الْجَابَةُ [el-cābet] [طَاعَةٌ] [tā'at] vezninde) ve

الْمَجُوبَةُ [el-mecūbet] [مَثُوبَةٌ] [meşūbet] vezninde) ve

الْعِيبَةُ [el-cībet] (cīm'in kesriyle) Cümlesi **جَوَابٌ** [cevāb] ma'nāsınadır. Ve bunlar da **إِجَابٌ** [icāb] ve **إِجَابَةٌ** [icābet] ve **مَجُوبَةٌ** [mecūbet] ki masdar-ı mīmīdir, ef'ālden masdarlardır, sâ'ile cevāb vermek ma'nāsınadır; yukālu: **أَجَابَهُ وَأَجَابَ عَنْهُ** Ve **جَابَةٌ** [cābet] ve **جِيبَةٌ** [cībet], **جَوَابٌ** [cevāb] gibi isimlerdir, ke-mā se-yuzkeru; ve minhu'l-emsālu: **“أَسَاءَ سَمْعًا فَأَسَاءَ جَابَةً”**

Ba'zı mahalde sülāsī olarak **سَاءَ سَمْعًا** unvānında mersūm olmakla mü'ellif onu nefy eylemiştir. Kaldı ki mü'ellif işbu **جَابَةٌ** [icābet] ve **جَابَةٌ** [cābet] ve ehavātını teşvīş eylemiştir. Ümmehāt-ı sâ'irede **إِجَابٌ** [icāb] ve **إِجَابَةٌ** [icābet] if'ālden masdar ve **جَابَةٌ** [cābet] ve **جِيبَةٌ** [cībet] isim-i masdar olmak üzere mersūmdur. Hattā Meydānī *Mecma'*ında mesel-i mezbūr zımında dedi ki **جَابَةٌ** [cābet] **إِجَابَةٌ** [icābet] ma'nāsınadır; yukālu: **أَجَابَ إِجَابَةً وَجَابَةً وَجَوَابًا**

وَجِيبَةٌ Bunlar masdar değil iken masdar mevzi'ine vaz' olunur. Ve *Durre*'de **جَابَةٌ** [cābet] isim-i masdardır ve **إِجَابَةٌ** [icābet] masdar olduğu tasrīh-kerdedir. Ve *Mustak şā'*da mesel-i mezbūr bu resme mastūrdur ki Suheyl b. Amr kendi oğlu Enes ile gider iken nāgāh Aḥnes-i Şakafī'ye müsādefe ettiler. Aḥnes, hāl ve hātır istifsārından sonra Suheyl'e: **“İşbu ma'iyyetinde olan gulām kimdir?”** diye su'āl eyledikte o dahi oğlu olduğunu ifāde eyledi. Pes Aḥnes, Enes'e teveccüh edip **يَا ابْنِي أَأَيْنَ أُمِّكَ يَا ابْنِي** Ya'nī **“Oğlum kasd ve azīmetin ne semtedir?”** dedi. Enes, “umm” kelimesini **“kasd”** ma'nāsına almayıp **“vālide”** ma'nāsına fehmi eylemekle: **“Vālidem, Ḥanzala'nın hānesine un öğütmeğe gitti”** diye cevāb vermekle Suheyl: **“أَسَاءَ سَمْعًا فَأَسَاءَ جَابَةً”** deyip ba'dehu darb-ı mesel olmuştur. Ya'nī **“Yanlı ş dinledi ve yanlı ş cevāb verdi.”** Madrab-ı mesel ma'lūmdur. İntehā.

الْجُوبَةُ [el-cevbet] [نُوبَةٌ] [nevbet] vezninde) Çukura denir, **حُفْرَةٌ** [ḥufret] ma'nāsına. Ve toprağı dürtüşt ve muhkem yer aralığında vāki' düz ve mülāyim mekāna denir. Ve büyüt aralığında olan açık yere denir yāhūd iki arz aralığında olan düz ve açık ve yassı meydāna denir. Cem'ī **جُوبٌ** [cuvbet] gelir **صُرْدٌ** [şurad] vezninde şüzüz üzere.

الْأَجُوبُ [el-ecveb] [أَقْرَبٌ] [aḳreb] vezninde) Ef'al-i tafdīldir; ve minhu'l-hadīs: **“أَنَّ رَجُلًا قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَيُّ اللَّيْلِ أَجُوبٌ دَعْوَةٌ فَقَالَ جَوْفُ اللَّيْلِ الْعَابِرِ”** فَإِنَّهُ إِذَا مِنْ جُبْتِ الْأَرْضِ إِذَا قَطَعْتَهَا بِالسَّيْرِ عَلَى مَعْنَى أَمْضَى دَعْوَةٌ وَأَنْفَذَ إِلَى مَطَانِ الْإِجَابَةِ أَوْ إِنَّهُ مِنْ **Yā'nī** **بَابِ أَعْطَى لِفَارِهِةٍ** وَأَرْسَلْنَا الرِّيحَ لَوَافِحِ **الْأَجُوبُ** [ecveb] kelimesi yā kat-ı mesāfe ma'nāsına olan **جُوبٌ** [cevbet]den me'hūz ef'aldir kıyās üzere.

Bu sûrette hâsıl-ı ma'nâ "Ayâ hangi gece cevfinde 'arz-ı dergâh-ı ilâhî kılınan du'â mevkî-i kabûle ikâc ve mazinne-i icâbete iblâg ve infâz bâbında sâ'ir gecelere nisbetle şedîdü't-te'sîr?" demek olur yâhüd **إِعْطَاءٌ** kavlinde **أَعْطَى** kelimesi **إِعْطَاءٌ** [i'ṭā] lafzından şüzüz üzere e'fal olduğu gibi, bu dahi **إِجَابَةٌ** [icābet]ten tasarruf olunmuştur ki **الإِجَابَةُ فِي الْأِجَابَةِ** demek olur. Ve bu güne mezîdden e'fal tasarrufu Sîbeveyhi 'indinde makîsdir, niteki ta'accüb dahi tasarruf olunur; yukâlu: **مَا أَعْطَاهُمْ لِلدَّرَاهِمِ وَأَوْسَلْنَا الرِّيَاحَ** Kezâlik **لَوَاقِحَ** [levākîḥ] ki **لَوَاقِحَ** [lākîḥ]in cem'idir, **حَوَامِلَ** [ḥavāmil] ma'nâsındadır. Rîh kendi hâmil-i mâ' olmayıp belki sehâba **مُلْقِحٌ** [mulqîḥ] olmakla mu'fil ma'nâsı irâde olunmağın bu dahi o kabîlden olur.

Şârih der ki **مُلْقِحَاتٌ** [mulḥikāt]a **لَوَاقِحَ** [levākîḥ] itlâkı yâ isnâd-ı mecâzî kabîlindedir yâhüd hakikat olur ki ism-i fâ'il-i nesebî olur, **لَابِنٌ** [lābin] ve **تَامِرٌ** [tāmîr] gibi, **ذَاتُ اللَّقَاحِ**, [zātu'l-liqāḥ] demek olur yâhüd mecâz fi'l-müfred olur sebebiyet i'tibârıyla, zîrâ lakh-ı riyâh ilkâha sebebdir yâhüd "mâ-kâne" i'tibârıyladır yâhüd hazf-ı zevâ'id kabîlindedir; kemâ-yukâlu: **وَأَنْقَلَ فَهُوَ بَاقِلٌ** ve **أَعَشَسَ فَهُوَ عَاشِسٌ** Ve Zemaşşeri'nin beyânına göre mâdde-i merkûme gūyâ ki takdîren **الدَّعْوَةُ جَابَتْ** maddesinden mutasarrıftır ki bâb-ı hâmistendir, **طَالَتْ** [tālet] gibi. Pes **صَارَتْ الدَّعْوَةُ مُسْتَجَابَةً** ma'nâsına olur. İntehâ.

الْجَوَابُ [el-cevā'ib] [جَوَابٌ] [cevānib] vezninde) Nev-zuhûr ahhâr ve havâdise itlâk olunur, ahhâr-ı târi'e ma'nâsına; ve yukâlu: **بِلَادٌ هَلْ مِنْ جَابِيَةِ خَيْرٍ أَيْ طَرِيفَةَ خَارِقَةَ** Bilâd ve diyârı kat' edip geldiği için itlâk olunmuştur.

جَابَةُ الْمَذْرَى [cābetu'l-midrā] **جَابَةُ الْمَذْرَى** [ce'betu'l-midrā] ma'nâsındadır, ya'nî mehmüzü'l-'ayn olan **جَابَةٌ** [ce'bet] lafzında lügattir ki boynuzu belirmiş âhüya denir.

الْإِنْجِيَابُ [el-inciyāb] [إِنْفِعَالٌ] [infi'āl] vezninde) Nâka sütü sağılırken boynunu uzatıp râm olmak ma'nâsındadır; yukâlu: **إِنْجَابَتِ إِذَا مَدَّتْ عُنُقَهَا لِلْحَلْبِ**

الْإِسْتِجَابُ [el-isticvāb] ve

الْإِسْتِجَابَةُ [el-isticābet] Cevāb vermek, **إِجَابَةٌ** [icābet] ma'nâsındadır; yukâlu: **إِسْتَجَابَتْ وَأَسْتَجَابَتْ وَأَسْتَجَابَ لَهُ أَيُّ أَجَابَتْ**

التَّجَاوُبُ [et-tecāvub] [تَفَاعُلٌ] [tefā'ul] vezninde) Cevâblaşmak ma'nâsındadır; yukâlu: **تَجَاوَبُوا أَيُّ جَاوَبَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا**

الْجَابَتَانِ [el-Cābetān] İki mevzi'dir.

جَابَانٌ [Cābān] Bir recül adıdır. Ve Vâsiḥ kazâsında bir karyedir. Ve Yemen'de bir eyâlet adıdır.

تَجُوبٌ [tecūbu] [تَكُولٌ] [tekūlu] vezninde) Ḥîmyer kabâ'ilinden bir kabîledir.

تُجِيبُ [Tucību] [تُصِيبُ] [tuşību] vezninde) İbn Kinde'dir ki ismiyle Kinde kabîlesinden bir batn müsemmâdır. Mü'ellif bunları **تِجَابٌ** [ticāb] maddesinde dahi zikr eylemiştir. Ve

تُجِيبُ [Tucību] Şevbān b. Suleym nām kimsenin kızı ismidir.

الْجَيْبُ [el-ceyb] [غَيْبٌ] [ğayb] vezninde) Yakaya denir, girîbân ma'nâsına. Ve masdar olur, libâsa yaka açmak ma'nâsına; tekûlu: **جُبْتُ الْقَمِيصِ أَجُوبُهُ جُوبًا وَأَجِيئُهُ جِيئًا أَيُّ قَوَّرْتُ جَيْبَهُ**

التَّجْوِيبُ [et-tecvīb] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) Bu dahi **جَيْبٌ** [ceyb] ma'nâsındadır; tekûlu: **جَوَّبْتُ الْقَمِيصَ أَيُّ عَمَلْتُ لَهُ جِيئًا**

الْمُجْوَبَةُ [el-mucevvebet] [مُعْظَمَةٌ] vezninde) Şol yere denir

ki baʿzına yağmur isābet edip ve baʿzına isābet eylememiş ola; yukālu: أَرْضٌ مُجَوَّبَةٌ إِذَا أَصَابَ الْمَطَرُ بَعْضَهَا

الْجَائِبُ الْعَيْنِ [el-cā'ibu'l-ʿayni] Arslana itlāk olunur.

جَوَابٌ [Cevvāb] [كَتَّانٌ] [kettān] vezninde) Mālik b. Kaʿb'ın lakabıdır.

جُوبَانٌ [Cūbān] [طُوفَانٌ] [ṭūfān] vezninde) Merv nām belde kazāsında bir karyedir, Gūbān muʿarrebidir.

[ج ه ب]

الْجَهْبُ [el-cehb] (cīm'in fethi ve hā'nın sūkūnuyla) Çirkīn ve zişt ve sakīl yüze denir; yukālu: لَهُ وَجْهٌ جَهْبٌ أَي سَمِجٌ ثَقِيلٌ

الْمِجْهَبُ [el-micheb] [مِنْبَرٌ] [minber] vezninde) Bī-hayā olan kimseye denir.

الْجَاهِبُ [el-cāhib] [جَانِبٌ] [cānib] vezninde) Aşikāre maʿnāsınadır; جَاهِي [cāhī] gibi; yukālu: أَتَاهُ جَاهِبًا وَجَاهِيًّا أَي عَلَانِيَةً

[ج ي ب]

جَيْبٌ [Cīb] [زَيْبٌ] [zīb] vezninde) Kuds ve Nābulus arasında iki hisār adıdır.

الْجَيْبُ [el-ceyb] [عَيْبٌ] [ʿayb] vezninde) Yakaya denir, girībān maʿnāsına; cemʿi جُيُوبٌ [cuyūb] gelir. İnde'l-baʿz bunun mevzi-i zikri bu makāmdır, جَوْبٌ [cevb] māddeşi değildir. Şārih der ki hālen libāsın yanlarında ceyb itlāk olunan yerler ki libās kesesi menzilindedir, bu lügat-ı ʿāmmiyedir, yakaya teşbīhle itlāk olunmuştur. Ve

جَيْبٌ [ceyb] Yaka açmak maʿnāsınadır; tekūlu: جَيْبُ الْقَمِيصِ أَجْبِيهُ كَأَجْوِبُهُ Müellif bunu جَوْبٌ [cevb] zeylinde dahi zikr eylemiştir. Ve

جَيْبٌ [ceyb] Sadr ve kalb maʿnāsına istiʿmāl olunur; yukālu: هُوَ نَاصِحُ الْجَيْبِ أَي الْقَلْبِ

وَالصُّدْرِ يَغْنِي أَمِينُهُمَا Ve جَيْبُ الْأَرْضِ [ceybu'l-arḍ] derler, مَدْخَلُ الْأَرْضِ [medḥalu'l-arḍ] maʿnāsına. Ve Ḥamza b. Ḥuseyn el-Ceyyāb ki شَدَادٌ [şeddād] veznindedir, muhaddisīndendir ve Muḥammed b. Mucīb el-Kūfī muhaddistir.

FASLU'L-HĀ'İ'L-MÜHMELE

(فَضْلُ الْحَايَةِ الْمُهْمَلَةِ)

[ح أ ب]

الْحَوَابُ [el-ḥav'eb] (كَوَكَبَ [kevkeb] vezninde) Vāsi' dereye denir. Ve vāsi' kovaya denir. Ve kavata gibi büyük ve içi çukur davar tırnağına denir. Ve suvata ve çeşmeye ve ayazmaya denir ki ondan devābb ve mevāšī sulanır. Yāhūd bir mahsūs çeşmenin ismidir. Ve Başra kurbünde bir mevzi' adıdır.

Şārih der ki işbu mevzi' Mekke ile Başra beyninde vāki' menzil olacaktır ki Cemel vaka'sında Hazret-i 'Ā'işe oraya nüzül ve kilābları nebh eyledi. Ve bazıları bunu سَحَابٌ [sehāb] vezninde ve bazıları سَكَّرٌ [sukker] vezninde takyid eylediler. Resül-i ekrem sallallāhu 'aleyhi ve sellem hazretleri bir gün ezvāc-ı mutahhereye "أَيْتَكُنَّ تَنْبُحَهَا كِلَابُ الْحَوَابِ" buyurmalarıyla, nebh-i kilāb ona işārettir. Ve Kelb b. Vebre nām kimsenin kızı ismidir.

الْحَوَابَةُ [el-ḥav'ebet] (hā'y-la) Pek büyük kutuya ve susağa ve pek büyük kovaya denir.

[ح ب ب]

الْحُبُّ [el-ḥubb] (ḥā'nın zammı ve bā'nın teşdidıyla) Dostluk, sevgi ma'nāsına ismidir, وِدَادٌ [vidād] gibi.

الْحِبَابُ [el-ḥibāb] ve

الْحِبُّ [el-ḥibb] (ḥā'ların kesriyle) ve

الْمَحَبَّةُ [el-maḥabbet] (mīm'in ve ḥā'nın fethiyle) ve

الْحُبَابُ [el-ḥubāb] (ḥā'nın zammıyla) حُبٌّ [ḥubb] ma'nāsınadır; yukālu: بَيْنَهُمَا حُبٌّ

Ve وَحِبَابٌ وَحِبٌّ وَمَحَبَّةٌ وَحِبَابٌ أَيُّ وَدَادٌ

حُبٌّ [ḥubb] (ḥā'nın zammı ve kesriyle) Masdar olur, sevmek ma'nāsına; tekülü: حَبَّيْتُهُ أَحْبُّهُ حُبًّا وَحِبًّا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي Ve bu şāzıdır, zīrā muzā'af müte'addī bāb-ı sāniden vārid olmaz.

Mü'ellif Başā'ir'de bu resme tahkik eylemiştir ki ma'lūm ola ki işbu حُبٌّ [ḥubb] māddesi lügatte beş ma'nā üzere dā'irdir: 1. Safā' ve beyāz mānā'nāsıdır; fe-li-hāzā حَبَّةُ الْأَسْنَانِ derler, beyāz ve nadāretine binā'en. 2. 'Uluvv ve zuhūr ma'nāsıdır, binā'en. 3. Lüzūm ve sübūt ma'nāsıdır; ve minhu: حَبُّ الْبَعِيرِ وَأَحَبُّ إِذَا بَرَكَ فَلَمْ يَقُمْ 4 Hulūs ve lübāb ma'nāsıdır; ve minhu: حَبَّةُ الْقَلْبِ أَيُّ لُبُّهُ وَدَاخِلُهُ وَمَادَّةُ الْعَيْنِ لَوَاحِدِ الْخُبُوبِ إِذْ هِيَ أَصْلُ الشَّيْءِ وَمَادَّةُ قِوَامِهِ 5 Hıfz ve imsāk ma'nāsıdır; ve minhu: حَبُّ الْمَاءِ لِلْوَعَاءِ الَّذِي يُحْفَظُ فِيهِ الْمَاءُ وَيُمْسَكُهُ وَفِيهِ مَعْنَى الثَّبُوتِ أَيضًا Pes emr-i zāhirdir ki işbu ma'ānī-i hamse muhabbet ve vidādın levāzımındandır, zīrā safā-ı meveddet ve irāde-i kalb ve ta'alluk-ı derūnun mahbūb tarafına kemāl üzere 'ulüvv ü zuhūru ve sübūt u lüzūmu ve muhibbin lübb-i kalbi mahbūba ihāle olunması ve derūnda 'alākasının mahfūz olması bāb-ı muhabbette derkārdır. Bu vechile husūs-ı muhabbette ma'ānī-i hamse-i merkūme bi'l-cümle mütehakkak olmuştur. Pes bu ma'naları cāmī' olan mefhūma dāll olmak için eczāsına حُبٌّ [ḥubb] māddesini vaz' eylediler ki aksā-yı hulkdan olan ḥā' harfiyle şefevī olan bā' harfinden mürekkep olmakla gūyā ki muhibbin ibtidā' ve intihā-i hālū şānı serāser mahbūbuna münhasır olup miyānede eşyā-yı sā'irenin tehallülü olmadığını telmih ve iş'ara

mebnīdir. Asl muhabbetin dahi şāni böylece olmak lāzımdır. Pes bundan noksān olur ise ona muhabbet itlākı sahīh ve revā deġildir. İntehā.

Ve ‘Arablar ta‘accüb makāmında حَبُّ بِفُلَانٍ derler, مَا أَحَبُّهُ ma‘nāsına, ya‘nī “Ne ‘aceb mahbüb oldu!”

Şārih der ki bunun aslı كَرَمٌ حَبِّ idi [kerume] vezninde ba‘de’l-iskān idġām olundu; ve tekūlu: لَهٗ صَرْتُ حَبِيْبًا لَهٗ Ya‘nī “Ben ona sevgili mahbüb oldum.” Ve bunun bāb-ı hāmisten olarak muza‘afta شَرُزْتُ ve كَلِمَتِي كَلِمَتِي kelimelerinden gayrı nazīri yoktur. Ve

حُبُّ [hubb] Bir nesneyi bir kimseye sevdirmek ve sevgili kılmak ma‘nāsınadır; yukālu: هُوَ حَبُّ لِي أَيْ جَعَلَنِي أَحِبُّهُ Ve

حُبُّ [hubb] Destīye denir, جَزَةٌ [cerret] ma‘nāsına; ‘alā-kavlin iri ve büyük destīye denir ki küp olacaktır yāhūd şol oturaġa denir ki dört dāne tahtadan tertīb edip ortası delik olmakla ona iki kulplu büyük destī oturturlar. ‘Arabların حُبًّا وَكِرَامَةً kavleri buna mebnīdir ki حُبُّ [hubb] küpe ve كِرَامَةٌ [kerāmet] küpün kapaġına denir, lākin sahīh olan اِكْرَامًا اِكْرَامًا te‘vīlindedir. Ve حُبُّ [hubb] kelimesinin cem‘i أَحْبَابٌ [ahbāb] gelir ve حَبِيْبَةٌ [habebet] fetehtāla ve حَبَابٌ [hibāb] gelir hā’ın kesriyle. Ve

حُبُّ [hubb] Durmak, vukūf ma‘nāsınadır; yukālu: حَبُّ الرُّجُلِ إِذَا وَقَفَ Ve ta‘ab çekip rencīde olmak ma‘nāsınadır; yukālu: حُبُّ زَيْدٌ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا أُتْعِبَ

أَلْحَبَابُ [el-ħibāb] [kitāb] vezninde Sevgiye denir, niteki zikr olundu. Ve

حَبَابٌ [ħibāb] Esāmī-i ricāldendir. Ve bir habbeden olan küpeye denir. Ve

mufā‘ale bābından masdar olur, sevişmek ma‘nāsına; tekūlu: حَابَيْتُهُ حَبَابًا

أَلْحَبُّ [el-ħibb] (hā’ın kesriyle) Sevgi ve muhabbet ma‘nāsınadır ki zikr olundu. Ve mahbüb ma‘nāsınadır. Mü‘ennesi حَبِيْبَةٌ [ħibbet]tir hā’yla. Cem‘i أَحْبَابٌ [ahbāb] gelir ve حَبَابٌ [ħibbān] gelir hā’ın kesri ve bā’ın teşdīdiyle ve حُبُوبٌ [ħubūb] gelir hā’ın zammıyla ve حَبِيْبَةٌ [ħabebet] gelir fetehtāla ve حُبُّ [ħubb] gelir hā’ın zammıyla nedret üzere, ‘alā-kavlin bu ism-i cem‘dir. Ve

حِبُّ [ħibb] Sevici, muhib ma‘nāsınadır; tekūlu: هُوَ حَبِيْبِي أَيْ مَحْبُوْبِي Ve tekūlu: أَنَا حَبِيْبُهُ أَيْ أَنَا حَبِيْبُهُ Ve bir habbeden olan küpeye denir.

Şārih der ki Aşma‘ī’den menküldür ki Cendel b. ‘Ubeyd er-Rā‘ī’den işbu:

تَبَيْتُ الْحَبِيْبَةَ التُّضَنَّاضُ مِنْهُ

مَكَانَ الْحَبِّ تَسْتَمِعُ السَّرَا

beytinde vāki‘ حِبُّ [ħibb] lafzının ma‘nāsından su‘āl eyledim. “Habbe-i vāhideden olan küpedir” diye cevāb vermiştir.” İntehā.

أَلْحَبَابُ [el-ħubāb] (hā’ın zammıyla) Muhabbet ma‘nāsınadır ki zikr olundu. Ve mahbüb ma‘nāsınadır. Ve yılana denir, حَيَّةٌ [ħayyet] gibi. Ve Benū Suleym kabīlesinden bir cemā‘at adıdır. Ve Ensār’dan bir zāt ismidir. Ve Ĥubāb b. el-Munzīr ve Ĥubāb b. Kayzī ve Ĥubāb b. Zeyd ve Ĥubāb b. Cez’ ve Ĥubāb b. Cubeyr ve Ĥubāb b. ‘Umeyr ve Ĥubāb b. ‘Abdullāh ashābdandır. Ve

حُبَابٌ [ħubāb] حَبَابَةٌ [ħubābet] lafzından cem‘-i cinsi olur ki su böceklerinden bir siyāh böcek adıdır, kurbaġa yavrusu dedikleridir. Ve

حُبَابٌ [ħubāb] İsm-i şeytāndır.

الإخبات [el-iḥbāb] (hemzenin kesriyle) Muhabbet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَحَبَّهُ إِخْبَابًا فَهُوَ مُحِبٌّ وَذَلِكَ مَحْبُوبٌ عَلَى غَيْرِ قِيَاسٍ وَمُحِبٌّ بِالْفَتْحِ وَهُوَ قَلِيلٌ نَادِرٌ وَتَقُولُ أَحْبَبْتُهُ وَأَحْبَبْتُهُ بِحَذْفِ الْبَاءِ الثَّانِيَةِ Ve

إِخْبَاتٍ [iḥbāb] Deve harūn olduğundan çöküp yürümekten imtinā eylemek, 'alā-kavlin vücūduna şikestlik 'arız olup yāhūd bir maraz u 'illet isābet eylemekle harekete bī-mecāl olup çöküp kalmak ma'nāsınadır, tā ki ifākat bulup yāhūd helāk olunca kadar; yukālu: أَحَبَّ الْبَعِيرُ إِذَا بَرَكَ فَلَمْ يَبْرُكْ أَوْ أَصَابَهُ أَكْثَرُ أَوْ مَرَضَ فَلَمْ يَبْرُكْ مَكَانَهُ حَتَّى يَبْرُكَ أَوْ يَمُوتَ Ve

إِخْبَاتٍ [iḥbāb] Hasta sağalıp ifākat bulmak ma'nāsınadır; yukālu: أَحَبَّ فُلَانٌ إِذَا بَرَأَ مِنْ مَرَضِهِ Ve ekin dāne tutmak ma'nāsınadır; yukālu: أَحَبَّ الزَّرْعُ إِذَا صَارَ ذَا حَبِّ

الإستخبات [el-istiḥbāb] Dost edinmek ma'nāsınadır; tekūlu: أَحْبَبْتُهُ وَأَسْتَحْبِبُهُ وَاسْتَحْبَبْتُهُ Şārih der ki إِسْتَحْبَبْتُ [istiḥbāb] müstehab olmak ma'nāsına da gelir, إِسْتَحْسَانٌ [istiḥsān] müstahsen olmak ma'nāsına geldiği gibi. Ve

إِسْتِحْبَابٍ [istiḥbāb] Mevāşinin işkenbelerinde su hayli müddet ifrāg olunmayıp öylece durmakla susuzluğa tahammülleri mümtedd olmak ma'nāsınadır. Ve bu hālet, menāzil-i Kamer'den Tarfe ve Cebhe'nin iltikāsı ve Süheyl yıldızının ma'an tulū'u hengāmında olur; yukālu: إِسْتَحَبَّتْ كَرَشُ الْمَالِ إِذَا أَفْسَكَتِ الْمَاءَ وَطَالَ ظِفُّوْهَا Ve bir nesneyi şey-i āher üzere tercih ve ihtiyār eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: إِسْتَحَبَّهُ عَلَيْهِ Mütercim der ki zāhiren istiḥbāb-ı fikhī bundan me'hūzdur.

أَلْحَبِيبِ [el-ḥabīb] (أَمِيرٍ [emīr] vezninde) Mahbūb ma'nāsınadır. Ve muhib ma'nāsına gelir; tekūlu: أُنَا حَبِيبِكُمْ أُنَى مُحِبِّكُمْ

Ve

حَبِيبٍ [Ḥabīb] (harf-i ta'rīfsiz) Otuz beş nefer saḥābī ismidir. Ḥabīb b. Eslem ve Ḥabīb b. el-Esved gibi. Ve muhaddisinden bir cemā'at adıdır.

أَلْحَبِيبَةِ [el-ḥubbet] (ḥā'nın zammıyla) Mahbūb ma'nāsınadır, حَبِّ [ḥibb] ve حَبَابٍ [ḥubāb] gibi. Ve şol nesneye denir ki onun sana verilmesini yāhūd kendi māl ve mülkūn olmasını sevip hoşlanır olsun. Ve

حُبَيْتٍ [ḥubbet] Muhabbet ma'nāsınadır. Ve üzüm çekirdeğine denir, tahfifle حُبَّةٌ [ḥubet] dahi denir. Ve habībe ma'nāsınadır. Cem'ci حُبِّبٌ [ḥubeb] gelir ضُرْدٌ [şurad] vezninde.

حُبَيْبِ [Ḥubeyyib] (musaggaren yā-yı müşeddede ile) Esāmīdendir: Ḥubeyyib b. Ḥabīb ki Ḥamza ez-Zeyyāt el-Muḳrī birāderidir. Ve Ḥubeyyib b. Ḥacr ve Ḥubeyyib b. 'Alī muhaddisindedir. Ve (زُبَيْرٍ [zubeyr] vezninde) Ḥubeyb b. en-Nu'mān tābī'ındendir ve bu, Ḥubeyb b. Nu'mān Esedī'nin gayrıdır. Evvelki Hazret-i Enes'ten, ikinci, Ḥuraym b. Fātik'ten rivāyet-i hadīs eylemiştir.

حَبْدًا [ḥabbezā] (ḥā'nın ve bā-yı müşeddedenin fethiyle) "Hoşā ve ne güzel ve ne mutlu ve ne muhabbet olunacak nesnedir" demektir; yukālu: حَبْدًا الْأَمْرُ أَيُّهُ هُوَ حَبِيبٌ Ve bu, eḫāl-i medhdendir, نَعْمَ [ni'me] gibi. Fi'l-asl حَبٌّ [ḥabbe] fi'l-i māzīdir, aslı حُبِّبٌ [ḥabube]dir كَرَمٌ [kerume] vezninde, صَارَ مُحِبُّوْبًا ma'nāsınadır. Ve ذَا [zā] kelimesi fā'ilidir ki esmā-i işāretten bir ism-i mübhemdir. Mecmū'u ism-i vāhid menziline tenzīl olunup mahallen ibtidā'iyet üzere ve mā-ba'di haberiyyet üzere merfū'lardır. Mā-ba'di, ذَا [zā] kelimesinden bedel olmaz, zīrā zikr olunduğu üzere حَبٌّ [ḥabbe]

kelimesine mülâzım ve mümteziç olmakla kelime-i vâhide kılınp mesel mecrâsına cārī olmuştur. **Peş** حَبْدًا هِنْدًا ve حَبْدًا زَيْدًا denir, حَبْدًا demek cā'iz değıldir.

حَبَابُ [el-ḥabāb] [seḥāb] [seḥāb] vezninde) Nihāyet-i muhabbet ma'nāsınadır; 'alā-kavlin meblag-ı cühd ü tākat ma'nāsınadır; yukālu: حَبَابُكَ أَنْ تَفْعَلَ كَذَا أَي غَايَةُ مَحَبَّتِكَ أَوْ حَبَابُكَ أَنْ تَفْعَلَ كَذَا أَي غَايَةُ مَحَبَّتِكَ أَوْ مَبْلَغُ جُهْدِكَ Ya'nī "Senin nihāyet-i tākat-ı mahbūben şöylece eylemektir" demek olur, niteki غَايَةُ كَذَا أَي غَايَةُ مَحَبَّتِكَ derler, غَايَةُ مَحَبَّتِكَ ma'nāsınadır. Bunlar terākīb-i mahsūsadır. Ve

حَبَابُ الْمَاءِ [ḥabābu'l-mā'] Suyun 'azīm ve kesīr olan yerine denir. Yāhūd mā-ı cārī yüzünde yol yol silsile tarzında hādīs olan tarīkalara denir ki yavaşıca rüzgār dokunmasının eseri olur yāhūd suyun yüzünde hādīs olan kabarcıklara denir ki yağmur yağdıktā hādīs olur. Kezālik:

حَبَابُ الرَّمْلِ [ḥabābu'r-rem] Kumluğun mu'zam ve kesīr olan yerine denir. Ve

حَبَابُ [Ḥabāb] Esāmīdendir. Ve çığ ve şebnem ta'bir olunan rutūbete denir, طَلٌّ [ṭall] ma'nāsına. Ve Ḥabāb b. Şāliḥ el-Vāsīfī ve Aḥmed b. İbrāhīm b. Ḥabāb el-Ḥabābī, muhaddisīndendir.

التَّحَابُّ [et-teḥābb] [tefā'ul] [tefā'ul] vezninde) Aslı تَحَابُّ [teḥābub] idi, sevişmek ma'nāsınadır; yukālu: تَحَابُّوا أَي أَحَبَّ بَعْضُهُمْ بَعْضًا

التَّحَبُّبُ [et-teḥābbub] [tefa'ul] [tefa'ul] vezninde) Bir kimseye dostluk ve muhabbet göstermek ma'nāsınadır ve bu, tekellüf mütaẓammındır; yukālu: تَحَبَّبَ إِلَيْهِ أَي أَظْهَرَ الْمَحَبَّةَ Ve suya evvel kanmak ma'nāsınadır. Şāriḥ der ki ümmehāt-ı sā'irede "evvel" kaydı yoktur, belki الْجِمَارُ وَعَيْرُهُ إِذَا افْتَأَلَا

مِنَ الْمَاءِ 'ibāretille mersūm olmakla mecāz olur, "Küp gibi su ile dopdolu oldu" demek olur, زِيرًا حُبٌّ [ḥubb] küpedendir, niteki zikr olundu. İntehā.

حَبِيبٌ [Ḥabīb] [emir] [emir] vezninde) ve **حُبَيْبٌ** [Ḥubeyyib] [musaggaren ve teşdīd-i yā' ile) ve

حُبَيْبٌ [Ḥubeyyb] [kumeyt] [kumeyt] vezninde) ve

حَبِيبَةٌ [Ḥabībet] [sefīnet] [sefīnet] vezninde) ve **حُبَيْبَةٌ** [Ḥubeybet] [cuheyne] [cuheyne] vezninde) ve

حَبَابَةٌ [Ḥabābet] [seḥābet] [seḥābet] vezninde) ve

حَبَابٌ [Ḥabāb] [seḥāb] [seḥāb] vezninde) ve

حِبَابٌ [Ḥibāb] [kitāb] [kitāb] vezninde) ve

حَبَّةٌ [Ḥabbet] [ḍabbet] [ḍabbet] vezninde) ve

حُبَابِيبٌ [Ḥubāhib] [ulābi] [ulābi] vezninde) Esāmī-i eşḥāstandır, niteki ba'zısı zikr olundu.

حَبَّانٌ [Ḥabbān] [kettān] [kettān] vezninde) Yemen'de bir dere adıdır. Ve esāmīdendir: Ḥabbān b. Munḳiz ashābdandır. Ve Ḥabbān b. Hilāl ve Ḥabbān b. Vāsīf b. Ḥabbān ve Seleme b. Ḥabbān muhaddislerdir.

حَبَّانٌ [Ḥibbān] (ḥā'nın kesri ve bā'nın teşdīdiyle) Şehr-i Neysābūr'da bir mahalledir. Ve esāmīdendir: Ḥibbān b. el-Ḥakem es-Sulemī ki Benū Suleym kabīlesindedir, ashābdandır. Ve Ḥibbān b. Becc eş-Şudā'ī, 'alā-kavlin bu, feth-i hā iledir ve Ḥibbān b. Ḳays, 'alā-re'yin yā-yı tahtiyye iledir, ashābdandırlar. Ve Ḥibbān b. Mūsā ve Ḥibbān b. 'Aṭiyye ve Ḥibbān b. 'Alī el-'Anezī ve Ḥibbān b. Yesār

muhaddislerdir.

حُبَّانُ [Ḥubbān] (ḥā'nın zammıyla) Bu dahi esāmīdendir: Ḥubbān b. Maḥmūd el-Baġdādī ve Muḥammed b. Ḥubbān b. Bekr rivāyet-i hadīs eylediler.

أَلْمُحَبَّةُ [el-Muḥabbet] İsm-i mef'ül bünye-siyle ve

أَلْمُحْبُوبَةُ [el-Maḥbūbet] ve

أَلْمُحَبِّبَةُ [el-Muḥabbebet] (مُعْظَمَةٌ) [mu'azzamet] vezninde) ve

أَلْحَبِيبَةُ [el-Ḥāḥibet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Medīne-i münevvere ismleridir; 'alā-sākinihā's-salavātu.

مَحْبَبٌ [Maḥbeb] (مَفْعَدٌ [maḥ'ad] vezninde) Bir recül ismidir.

أَلْحَبَّةُ [el-ḥabbet] (ḥā'nın ve bā-yı müşedededenin fethiyle) **حَبٌّ** [ḥabb] kelimesinin vāhididir, buğday ve arpa ve sā'ir gılālin dānesine denir. Ve **حَبٌّ** [ḥabb] ism-i cinstir. Cem'i **حَبَّاتٌ** [ḥabbāt] gelir ve **حُبُوبٌ** [ḥubūb] gelir ḥā'nın zammıyla ve **حُبَّانٌ** [ḥubbān] gelir, **تُمْرَانَ** [tumrān] gibi ki **تَمْرٌ** [temr]in cem'idir. Ve

حَبَّةٌ [ḥabbet] Hācet ma'nāsınadır; tekülü: **مَا لِي فِيهِ حَبَّةٌ أَيْ حَاجَةٌ** Ve bir hatun ismidir ki Manzūr nām cinnī ona ta'aşşuk edip dā'imā mülakat ve onun ta'līmi üzere o hatun tabābet eder idi. Ve

حَبَّةٌ [ḥabbet] Bir nesnenin bir kıt'asına denir. Ve

حَبَّةٌ [ḥabbet] Vezn-i ma'rūftur ki “م،ك،ك” māddesinde mersümdür. Orada beyānına göre bir dirhemün sümününün südsü mikdārıdır ki bir dirhemün kırk sekiz cüz'ünden bir cüz' olur. Ve

حَبَّةٌ [Ḥabbet] (harf-i ta'rīfsiz) Esāmīdendir: Ḥabbe b. Ba'kek ve Ḥabbe b. Ḥābis

ashābdandır. Ve Ḥabbe b. Ebī Ḥabbe ve Ḥabbe b. Muslim ve Ḥabbe b. Cuveyn el-'Urenī ve Ḥabbe b. Seleme tabi'ındendir. Ve Ebū Ḥabbe el-Bedrī, 'alā-kavlin savāb olan nūn'ladır ve Ebū Ḥabbe el-Māzinī ve Ebū Ḥabbe b. 'Abd b. 'Amr ve Ebū Ḥabbe b. Ğaziyye ve 'Abdusselām b. Aḥmed b. Ḥabbe ve 'Abdolvahhāb b. Hibetullāh b. Ebī Ḥabbe muhaddisīndendir.

حَبَّةُ الْقَلْبِ [ḥabbetu'l-ḳalb] **سُوَيْدَاءُ** [suveydā']dır ki yürekte olan siyāh dāneciktir, mahall-i idrāk ü basirettir.

Ba'zılar **مُهَجَّةُ الْقَلْبِ** [muhcetu'l-ḳalb] ile tefsir ettirler ki yürek kanıdır. Asl, yüreğin ortasında olan nokta gibi kan olacaktır. Ve ba'zılar **تَمْرَةُ الْقَلْبِ** [semretu'l-ḳalb] ile tefsir eylediler. Sāhib-i *Dīvān* beyānına göre süveydā ile bir olacaktır. Ve 'inde'l-ba'z **حَبَّةُ الْقَلْبِ** [ḥabbetu'l-ḳalb] yürekte bir siyāh hurde nesnedir ki yüreğin vasatında olur. Bu dahi yine dāne-i dil olacaktır ki **سُوَيْدَاءُ** [suveydā'] dedikleridir. Şārih der ki Ezherī'nin beyānına göre **حَبَّةُ الْقَلْبِ** [ḥabbetu'l-ḳalb] yüreğin dāhili olan 'alā-kadan 'ibārettir. Mü'ellifin harf-i terdīd ile beyānı ihtilāf-ı ta'bīr kabīlindedir. Mütercim der ki **تَمْرَةُ الْقَلْبِ** [semretu'l-ḳalb] onda mevzū' olan kuvā-yı basiretten 'ibāret olmak melhūz-ı gālibdir, gözde olan kuvvet-i basar menzilindedir, kalb gözü dedikleri olacaktır, bi-'aynihi gözün bebeği gibi bir ma'nādır.

Ve ba'zı muhakkikīn kalb için yedi tabaka tertīb eylemiştir: 1. **صَدْرٌ** [şadr]dır ki mahall-i İslām ve mevki'-i vesvāstır. 2. **قَلْبٌ** [ḳalb]dır ki mahall-i imāndır. 3. **شِعَافٌ** [şigāf]tır ki yürek perdesidir, mahall-i mahabbetü'l-halktır. 4. **فَوَادٌ**

[fu'ād]dır ki mahall-i rū'yetü'l-Hak'tır. 5. حَبَّةُ الْقَلْبِ [ḥabbetu'l-ḳalb]dır ki mahall-i mahabbetü'l-Hak'tır. 6. سُودَاءُ [suveydā]dır ki mahall-i 'ulūm-ı dīniyyedir. 7. مُهَجَّةُ الْقَلْبِ [muhcetu'l-ḳalb]dır ki mahall-i tecellī-i sıfāt-ı ilāhiyyedir. İntehā.

أَلْحَبَّةُ الْحَضْرَاءُ [el-ḥabbetu'l-ḥaḍrā] Sakızlık ağacının yemişidir ki بَطْمٌ [buṭm] dahi derler, çitlenbik ta'bīr olunur.

أَلْحَبَّةُ السُّودَاءُ [el-ḥabbetu's-sevdā] سُونِيرٌ [šūnīr]dir ki çörek otudur.

أَلْحَبَّةُ [el-ḥibbet] (ḥā'nın kesriyle) Sebzevāt ve reyāhīn ya'nī çiçeklerin tohumlarına denir; 'alā-kavlin bir hurde nebāttır ki otluklar aralığında nābit olur yāhūd her nev'eden hubūb-ı muhtelifeye denir, meselā buğday ve arpa ve mercimek makūlesi hubūb müctemī' oldukta ona حَبَّةٌ [ḥibbet] itlāk olunur; 'alā-kavlin sahrāda biten otların tohumuna denir yāhūd cemī'-i nebātın tohumlarına denir. Müfredi حَبَّةٌ [habbet] tir ḥā'nın fethiyle. Yāhūd tohumsuz biten nebātın tohumuna حَبَّةٌ [ḥibbet] denir kesr ile. Ve tohumla biten nebātın tohumuna حَبَّةٌ [habbet] denir fethle. Ve birbiri üzere yığılıp mütekessir olan otluğa denir; 'alā-kavlin sebzevātın kurusuna denir. Ve

حَبَّةٌ [Ḥibbet] Esāmīdendir: Ya'ḳūb b. Ḥibbe, İmām Aḥmed hazretlerinden rivāyet-i ehādīs eylemiştir.

أَلْحَبُّ [el-ḥabb] (ḥā'nın fethiyle) Zıkr olunduğu üzere حَبَّةٌ [habbet]in cem'-i cinsidir. Ve

حَبٌّ [Ḥabb] Yemen'de şehir-i Sebā muzāfātından bir kal'adır. Ve Ḥaḍramevt türābında bir dağ adıdır.

أَلْحَبَبٌ [el-ḥabeb] (fethateynle) ve

أَلْحَبَبٌ [el-ḥibeb] عِنَبٌ [‘ineb] vezninde) Suyun ve kumluğun göm ve firāvān olan yerine denir. Ve ağızda olan dişlerin inci dizisi gibi hüsn-i vaz' ve lutf-ı nizām üzere olarak billūr gibi sâf ve berrāk ve ābdār olması hāletine denir.

أُمُّ حُبَابٍ [ummu ḥubāb] غُرَابٌ [gūrāb] vezninde) Dünyānın künyesidir.

حُبَابَةٌ [Ḥubābet] (ḥā'nın zammiyle) Esāmīdendir: Ḥubābe es-Sa'dī bir hırsız şā'irdir. ‘Ubeydullāḥ b. Ḥubābe muhad-distir, İmām Beḡavī'den istimāc-ı hadīs eylemiştir.

حَبَابَةٌ [Ḥabābet] سَحَابَةٌ [seḥābet] vezninde) Esmādandır: Ḥabābe el-Vālibiyye ki Benū Vālib'den bir kimsedir ve Ummu Ḥabābe ikisi de tābi'ndendir.

حَبَابَةٌ [Ḥabbābet] (ḥā'nın fethi ve bā'nın teşdidiyle) Ebū Seleme et-Tebūzekī nām muhaddisin şeyhası olan 'ālīme hatundur. Ve Ḥabbābe, nisvān esāmilerindedir.

أَلْحَبَابَةُ [el-ḥabḥabet] كَبْكَبَةٌ [kebkabet] vezninde) Suyun az az ve āheste āheste akmasına denir ki savtıyla mu'abberdir. Bu ma'nāda masdar ve ism olur; yukālu: سَمِعْتُ حَبَّابَ الْمَاءِ حَبَابَةً إِذَا جَرَى قَلِيلاً ve tekūlu: سَمِعْتُ حَبَّابَةَ الْمَاءِ أَيْ جَرِيَهُ قَلِيلاً Ve ma'ānī-i ātiyede dahi kezālik masdar ve ism olur. Ve za'f ve nehāfet ma'nāsınadır. Ve deve sürmek ma'nāsınadır. Ve

حَبَابَةُ النَّارِ [ḥabḥabetu'n-nār] Āteşin tutuşup 'alevlenmesine denir. Ve

حَبَابَةٌ [ḥabḥabet] Karpuza denir, بِطِيحٍ شَامِيٍّ [biṭīḥ Ṣāmī] ma'nāsına, ona ehl-i 'Irāk رَقِيٍّ [raḳḳīyy] ve ehl-i Furs هِنْدِيٍّ [hindī] derler, zīrā ibtidā 'Irāk'a Raḳḳa eyāletinden ve 'Acem'e Hindistān'dan gelmiştir. Cem'i

حَبَابٌ [ḥabḥab] gelir. Ve

حَبَابَةٌ [ḥabḥabet] Arık ve mehzül develere denir; ve minhu'l-meselu: "أَهْلَكَتْ مِنْ عَشْرِ" "On devenin sekizini helāk eyledin ve ikisini nahīf ve nātūvān getirdin."

الْحَبَابُ [el-ḥabḥab] كَبَكَبُ [kebkeb] vezninde) Bu dahi suyun azca azca akmasına denir. Ve cüssesi küçük zebūn ve cura deveye denir.

الْحَبَابُ [el-Ḥabḥāb] طَبَاتُ [ṭabṭāb] vezninde) Ashābdan bir zāttır. Ve kısa ve bodur kimseye حَبَابُ [ḥabḥāb] denir. Ve kabīhü'l-heykel, 'abūs ve demīm kimseye denir. Ve bed-hüy ve bed-meşreb kimseye denir. Ve

حَبَابُ [Ḥabḥāb] 'Amr b. el-Ḥalī nām kimsenin kılıcı adıdır. Ve

حَبَابُ [ḥabḥāb] Cura ve zebūn ve zaṭil kişiye yāhūd öylece olan erkek deveye denir. Ve

حَبَابُ [Ḥabḥāb] Şu'aybel-Başrī et-Tābī'ī pederinin ismidir.

الْحَبَابِيُّ [el-ḥabḥabiyy] (yā-yı müşeddede ile) Bu dahi zebūn ve cura ve zaṭil erkek deveye denir.

الْمُحَبَّبُ [el-muḥabḥib] (ism-i fā'il bünyesiyle) Bed-gidā olan kimseye denir.

الْحَبَابِيُّ [el-ḥabāḥib] كَوَاكِبُ [kevākib] vezninde) حَبَابُ [ḥabḥāb] lafzından cem'dir, ayağı serīc ve çabuk develere denir. Ve hurde ve cüssesiz develere denir. Ve bir belde adıdır.

الْحَبَابِيُّ [el-ḥubāḥib] عُلَابُ [ulābiṭ] vezninde) Bir nevc sinek adıdır ki gece vakti uçar ve kanatları şemc gibi leme'an eder, Türkide āteş böceği ve yıldız böceği de-

dikleridir. نَارُ الْحَبَابِ [nāru'l-ḥubāḥib] bundandır; نَارُ الْحَبَابِ [nāru'l-ḥubāḥib] çakmak taşlarının birbirine dokunmalarından havāya mütetāyir olan şerāresinden 'ibārettir.

أَبُو حَبَابٍ [Ebū Ḥubāḥib] Muḥārib kabilesinden bir bahīl kimse idi, miḥmān havfından haymesinde āteşi hurde ve ince odunlar ile yakar idi tā ki pek parlamakla iyāb ve zehāb edenler görüp gelmeye yeler. 'Alā-kavlin bu, حَبَابَةٌ [ḥabḥabet] ten me'hūzdur ki za'f ma'nāsınadır, āteşi za'f olduğuna mebnīdir yāhūd vech-i mezkūr üzere çakmaktan çıkan şerāreye mahmūldür.

أُمُّ حَبَابٍ [umm ḥubāḥib] Yeşil çekirgeye şebīh bir böcektir, uçar ve sarı ve yeşil alaca ve kanatları kırmızı ve sarı renkler ile müzeyyendir.

ذَرِي حَبَابٍ [Zerrā Ḥabban] (zāl-ı mu'ceme ile أُمَّا لَمَّا [emmā lemmā] vezninde) Bir kimsenin lakabıdır.

الْحَابُّ [el-ḥābb] (teşdīd-i bā'yla) Şol atılan oka denir ki nişāna dokunmayıp etrāfına düşse; yukālu: سَهْمٌ حَابٌّ إِذَا وَقَعَ حَوْلَ الْقَرْطَاسِ Cem'i حَوَاتٍ [ḥavābb] gelir.

حُبِّي [Ḥubbā] رُبِّي [rubbā] vezninde) Bir hatun adıdır. Ve Tihāme'de bir mevzi' dir.

أُمُّ مَحْبُوبٍ [ummu maḥbūb] Hayyenin ya'nī yılının künyesidir.

الْحُبَيْبَةُ [el-Ḥubeyyibet] (musaggaren ve yā'nın teşdīdiyle) Yemāme'de bir karyedir. Ve esāmīdendir: İbrāhīm b. Ḥubeyyibe ve İbrāhīm b. Muḥammed b. Yūsuf b. Ḥubeyyibe muhaddislerdir.

حُبَيْبَةُ [Ḥubeybet] حُبَيْبَةُ [cuheybet] vezninde) 'Irāk'ta Baṭīḥa nevhāsinde bir

mevzi'dir.

الْمُحِبُّ [el-muḥibb] اِحْبَابٌ [iḥbāb] dan ism-i fā'ildir, müzekker ve mü'ennese itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ مُحِبٌّ وَامْرَأَةٌ مُحِبَّةٌ أَيُّ مُحِبَّةٌ Ya'nī sevici hatundur. Şāriḥ der ki bu, İmām Ferrā' kavlidir. Ve مُحِبُّ [muḥibb] ziyādesiyle yorulup fūrū-mānde ve bī-tāb olan deveye denir ki mādresi beyān olundu; yukālu: بَعِيرٌ مُحِبٌّ أَيُّ حَسِيرٌ

أَحْبَابٌ [Aḥbāb] (hemzenin fethiyle) Benī Suleym diyārında bir mevzi'dir.

الْحُبَابِيَّةُ [el-Ḥubbābiyyet] (ḥā'nın zammıyla) Mışır ülkesinde iki karyedir.

فُرْقَانٌ كَرِيمٌ [Buṭnān Ḥabīb] بُطْنَانٌ حَبِيبٌ [furqānu kerīmin] vezninde) Şām ülkesinde bir beldedir.

حُبُوبَةٌ [Ḥabbūbet] (ḥā'nın fethi ve bā-yı müşeddedenin zammıyla) İsmā'ıl b. İşhāk er-Rāzī lakabıdır. Ve Hāfız Ḥasan b. Muḥammed el-Yūnārītī el-İşbahānī ced-dinin ismidir.

[ح ت ر ب]

الْحَاتِرْبُ [el-ḥatreb] (tā-yı fevkiyye ile جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Kısa boylu bodur kişiye denir.

[ح ث ر ب]

الْحَشْرَبَةُ [el-ḥaşrebet] (şā-yı müsellese ile دَخْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Su bulanmak ma'nāsınadır; yukālu: حَشْرَبُ الْمَاءِ إِذَا كَدَّرَ ve yukālu: حَشْرَبَتِ الْبَيْتُ إِذَا كَدَّرَ مَاؤُهَا وَاحْتَلَطَ بِالْحَمَاءِ Ya'nī "Kuyunun suyu çamura karışmakla bulandı."

الْحِشْرِبَةُ [el-ḥişribet] [عِكْرِمَةٌ] [ikrimet] vezninde) حِشْرِمَةٌ [ḥişrimet] ma'nāsınadır ki üst dudağın vasatında olan dā'ireciğe denir.

حُشْرُبٌ [ḥuşrub] [بُرْقُوعٌ] [burqu' vezninde) Bir

nebâtîr ki yumuşak yerlerde biter; 'alā-kavlin dürrüş ve ḥaşin yerlerde biter. Ve **حُشْرُبٌ** [ḥuşrub] Bulanık ve galİZ suya denir. Ve tencere dibinde kalan galİZ bulaşığa ve vesaha denir ki kazımağa muhtāc olur.

[ح ث ل ب]

الْحِشْلِبُ [el-ḥişlib] [زَبْرُجٌ] [zibric] vezninde) Hubübütan çıkan yağın yāhūd sāfi yağın dibinde kalan 'akerine ve posasına denir.

[ح ج ب]

الْحَجَبُ [el-ḥacb] [دَارِبٌ] [darb] vezninde) ve

الْحِجَابُ [el-ḥicāb] [كِتَابٌ] [kitāb] vezninde) Setr ve nihān eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَجَبَهُ حِجَابًا وَحِجَابًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا سَتَرَهُ Ve

حِجَابٌ [ḥicāb] İsm olur, kendisiyle setr olunacak perdeye denir. Cem'i حُجُبٌ [ḥucub] gelir zammeteynle; yukālu: دُونَهُ Ve حِجَابٌ وَهُوَ مَا احْتُجِبَ بِهِ

حِجَابٌ [ḥicāb] Bādiyede حَرَّةٌ [ḥarret] ta'bīr olunan kara taşlık tepenin munkatı' olduğu yere denir. Ve muttariden uzun uzadı rāst ve hemvār olan kumluğa denir. Ve tepesi yüksek dağa denir; yukālu: فَعَدَّ فِي ظِلِّ وَجِبَابِ أَيْ الْجَبَلِ الْمُشْرِفِ Ve

حِجَابُ الشَّمْسِ [ḥicābu's-şems] Güneşin ziyā ve pertevine yāhūd nāhiye ve cānibine itlāk olunur. Ve mutlakan iki nesne beyninde perde ve hā'il olan şeye hicāb itlāk olunur. Ve

حِجَابٌ [ḥicāb] Zar gibi ince ve yufka etçeğize denir ki insānın iki yanları beyninde mu'tarız ve akciğer ile nefes mecrāsı olan boğurtlağın arasına hā'il olur. Bu surette, حِجَابُ الْجَوْفِ [ḥicābu'l-cevf] dedikleri per-

deden ki yürekle batn beyninde hā'il olan ince deriden başka olur. Ve

حِجَاب [Ḥicāb] Dünyâyı muhîr olan cebel-i Kāf'tan ötede bir cebel adıdır. Kāle eş-şārih ve bihi fussire kavluhu ta'ālā: ﴿حَتَّى تَوَارَتْ بِالْحِجَابِ﴾ الآية وَهُوَ جَبَلٌ دُونَ قَافٍ كَانَتْ تَوَارَتْ مِنَ الشَّمْسِ تَغِيْبٌ مِنْ وَرَائِهِ Ve

حِجَاب [ḥicāb] Ma'āzallāhi ta'ālā bir kimse müşrik olarak fevt olmak ma'nāsına isti'māl olunur ki şeref-i imāndan mahcüb olur; ve minhu hadīsu Ebī Zerr radiyallāhu 'anhu enne'n-Nebiyye 'aleyhi's-salātu ve's-selāmu kāle: ”إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ لِعَبْدٍ مَا لَمْ يَقَعِ الْحِجَابُ. قِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَا الْحِجَابُ؟ قَالَ: أَنْ تَمُوتَ النَّفْسُ وَهِيَ مُشْرِكَةٌ“

التَّحْجِيبُ [et-taḥcīb] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bir nesneyi pek setr ve nihān eylemek ma'nāsındadır; yukālu: حَجَبَهُ تَحْجِيبًا أَيْ سَتَرَهُ

الإِحْتِجَابُ [el-iḥticāb] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) ve

التَّحْجُوبُ [et-teḥaccub] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Gizlenip saklanmak ma'nāsındadır; yukālu: يُحْتَجَبُ الرَّجُلُ وَتَحْجَبُ إِذَا تَسَتَّرَ Ve

إِحْتِجَابٌ [iḥticāb] Gebe hatunun müddet-i hamlinden ziyāde gün geçmek ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: اِحْتَجَبَتِ الْمَرْأَةُ بَيْتُومَ إِذَا مَضَى يَوْمٌ أَوْ يَوْمَانِ مِنْ تَاسِعِهَا Ya'nī “Dokuz ayından bir gün yā iki gün ziyāde geçti.”

الْحَاجِبُ [el-ḥācib] Kapıcıya itlāk olunur. Ve kibār, husūsan şeyhü'l-İslām perdecisine itlāk olunur. Cem'i Ḥajbe [ḥacebet] gelir كَتَبَةٌ [ketebet] vezninde; yukālu: فَلَانَ حَاجِبَ الْأَمِيرِ أَيْ بَوَائِهِ

الْحِجَابَةُ [el-ḥicābet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Kapıcılık ve perde-dārılık hizmetine denir.

الْحَاجِبَانِ [el-ḥācibān] (tesniye bünyesiy-le) Gözlerin üstünde olan kemiklere denir, etiyle ve kılı ile ki Türkide kaş ta'bīr olunur; 'alā-kavlin حَاجِبٌ [ḥācib] o kemik üzere biten sādece kıla denir, gūyā ki gözün derbānıdır. Cem'i حَوَاجِبٌ [ḥavācib] gelir. Ve

حَاجِبٌ [ḥācib] Her nesnenin ucuna ve kenārına itlāk olunur, meselā الشَّمْسُ حَاجِبُ الشَّمْسِ [ḥācibu's-şems] güneş tulū'unda evvel zuhūr eden kenārından 'ibārettir, niteki فَرَزٌ الشَّمْسِ [ḥācibu's-şems] dahi derler ki ibtidā zuhūr eden cū'zünden 'ibārettir; yukālu: بَدَا حَاجِبُ الشَّمْسِ أَيْ نَاجِيَةٌ مِنْهَا

حَاجِبُ الْفِيلِ [Ḥācibu'l-Fil] Bir şair lakabıdır. Ve Ḥācib b. Yezīd ve Ḥācib b. Zeyd ve 'Uḫārid b. Ḥācib, ashāblardır.

ذُو الْحَاجِبَيْنِ [Zu'l-Ḥācibeyn] Bir sipeh-sālār-ı Fārsī lakabıdır ki iki bevḡabı var idi.

الْحَاجِبُ [el-ḥācib] (fethateynle) Boğazda soluk alacak boğurtlağa denir.

الْحَجِبُ [el-ḥācib] (كَيْفٌ [ketif] vezninde) Küçük tepeye denir, أَكْمَةٌ [ekemet] ma'nāsına.

الْمَحْجُوبُ [el-maḥcüb] A'mā ve darīr olan kimseye itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ مَحْجُوبٌ أَيْ ضَرِيضٌ

الْحَجَبَتَانِ [el-ḥacebetān] (feteḥātla) Uca ve segirden ta'bīr olunan kemiklerin böğre doğru müşrif olan uçlarına denir; 'alā-kavlin sağlı sollu kasıkların üzerlerinde karın yumuşağına doğru müşrif olan iki kemiğe denir. Ve at kısmında حَجَبَتَانِ [ḥacebetān], uyluklarının üzerlerinde olan ucalardan batnının صِفَاقٌ [şifāḳ] üzere müşrif olan uçlarına denir. Ve صِفَاقٌ [şifāḳ]

şād'ın kesriyle kıl biten derinin altında olan yufka deridir ki husyelerine karîb olan mahaldir.

الْحَجِيْبُ [el-Hacîb] (أمير [emîr] vezninde) Bir mevzi'dir.

الإِسْتِحْبَابُ [el-istiḥcāb] Bir kimseyi kapıcı yā perdecı edinmek ma'nāsınadır; yukālu: اسْتَحْبَبَهُ أَي وِلَاةُ الْحِجَابَةِ

[ح د ب]

الْحَدَبُ [el-ḥadeb] (تَعَبٌ [ta'ab] vezninde) Arka çıkıp göğüs ve karın içeri girmek vechiyle kambur olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَدَبَ الرَّجُلُ حَدَبًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا خَرَجَ وَبَطْنُهُ وَدَخَلَ صَدْرُهُ وَبَطْنُهُ Ve akıntı ve engembe bayır makülesi yerden aşağıya doğru tedi'ci inip gitmek ma'nāsınadır, dalganın ve kumluğun tedi'ci inmeleri gibi. Ve arzın galîz ve mürtefi' olan yerine denir ki اُحْدَبُ [aḥdeb] kimsenin حَدَبٌ [ḥadeb] i şeklinde olur. Ve bu, teşbîh cihetiyledir; yukālu: نَزَلُوا فِي حَدَبٍ مِّنَ الْأَرْضِ وَهُوَ الْعِلْطُ Ve الْمُزْتَفِعُ مِنْهَا

حَدَبُ الْمَاءِ [ḥadebu'l-mā] Su akıntılarının birbiri üzerine burulup bingişmesinden 'ibârettir ki büğrülük hâleti peydâ olur. Ve derinin yüzünde olan cā-be-cā esere denir, çıban ve çiçek bozuğu gibi ki çöpür ta'bir olunur. Ve

حَدَبٌ [ḥadeb] Bir nev' nebât adıdır; 'alā-kavlin نَصِيٌّ [naşiy] ismidir ki buğdaycık yāhūd eşek kengeri dedikleri otluktur. Ve

حَدَبُ بُهْمَى [ḥadebu buhmā] Ya'ni çocukların pisi pisi ve ebe pisiği ta'bir ettikleri otluğun tozakları dağıldıktan sonra birbiri üzere bingişip tor top yığın olmasına denir. Ve

حَدَبُ الشِّتَاءِ [ḥadebu's-şitā] Kışın şedîd

soğuğuna itlāk olunur; yukālu: أَصَابَنَا حَدَبٌ وَبِئْسَاءُ أَي شِدَّةٌ بَزْدِهِ Ve

حَدَبٌ [ḥadeb] Masdar olur, bir kimseye esirgeyip mihribānlık eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَدَبَ عَلَيْهِ حَدَبًا مِّنَ الْبَابِ إِذَا تَعَطَّفَ عَلَيْهِ Ve dul hatunlar etfāline mihr ve şefkatle ere varmayıp 'alā-hālihā dul oturmak ma'nāsınadır; yukālu: حَدَبَتْ الْمَرْأَةُ أَي لَمْ تَتَزَوَّجْ وَأَشْبَلْتَ عَلَى وَلَدِهَا

الإِحْدَابُ [el-iḥdāb] (hemzenin kesriyle) Bu dahi vech-i mezkūr üzere kambur olmak ma'nāsınadır; yukālu: اُحْدَبَ الرَّجُلُ بِمَعْنَى حَدَبٌ

الإِحْدِيدَابُ [el-iḥdīdāb] (إِعْشِشَاتٌ [i'şīşāb] vezninde) Vech-i mezkūr üzere kambur olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِحْدَوْدَبَ الرَّجُلُ إِحْدَوْدَبَ بِمَعْنَى اُحْدَبَ Ve إِحْدَوْدَبَ الرَّجُلُ derler, kaçan kumluk kambur gibi büğrü oldukta.

التَّحَادُبُ [et-teḥādub] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) إِحْدَابٌ [iḥdāb] ma'nāsınadır.

الْأُحْدَبُ [el-aḥdeb] (أَحْمَرٌ [aḥmer] vezninde) ve

الْحَدِيبُ [el-ḥadib] (كَيْفٌ [ketif] vezninde) Arkası çıkıp sadr ve batını içeri girmiş kambura denir; yukālu: إِذَا رَجُلٌ اُحْدَبَ وَحَدِبَ إِذَا خَرَجَ ظَهْرُهُ وَدَخَلَ صَدْرُهُ Ve

أُحْدَبٌ [aḥdeb] Kol kemiğinin içinde bir damarın ismidir. Ve Mekke kurbünde Fezāre kabilesi yurdunda bir dağın ismidir. Ve şiddet ma'nāsınadır, lākin mülāyim olan şedîd ma'nāsına olmaktadır. İz kâle fi'l-Esās: أَمْرٌ اُحْدَبٌ أَي شَاقُّ الْمَرْكَبِ

الْحَدِيبَةُ [el-ḥadibet] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) Zikr olunan حَدَبٌ [ḥadeb] dedikleri nebât çok olan yere denir; yukālu: أَرْضٌ حَدِيبَةٌ أَي كَثِيرَةٌ الْحَدَبِ

الْحُدْبُ [el-ḥudb] (ḥā'nın zammıyla) حَدْبَاءُ

[ḥadbā'] kelimesinden cem' dir, zahmetli ve meşakkatli umūr u ahvāle denir; yukālu: تُعْبَهُ حُدْبُ الْأُمُورِ أَيُّ شَوَاقِفِهَا جَمْعٌ شَاقِفَةٍ yukālu: سِنَّةٌ حُدْبَاءُ أَيُّ شَدِيدَةٍ Ve

حَدْبَاءُ [ḥadbā'] Kambur gibi büğrü ağaçta denir; yukālu: شَجَرَةٌ حُدْبَاءُ Ve şol dābbeye denir ki arıklığından kalçalarının üstünde olan uca kemikleri sipsipri taşra çıkık ola; yukālu: دَائِبَةٌ حُدْبَاءُ إِذَا بَدَتْ حَرَاقِفُهَا

Şārih der ki Ka' b. Zuheyr'in işbu:

كُلُّ ابْنِ أَنْثَى وَإِنْ طَالَتْ سَلَامَتُهُ
يَوْمًا عَلَى آلِهِ حُدْبَاءٌ مَحْمُولٌ

beytinde vāki' **حَدْبَاءُ** [āletin ḥadbā'e] na'ş olacaktır, lākin mutlak na'ş olmayıp gurebā ve fukarā tahmīl ettikleri harpuşte olmak pek mülâyimdir. İntehā.

الْأَحْدَبُ [Uḥaydib] (musaggar bünyesiyle) Rūm ülkesinde bir dağdır.

حَدَابٍ [ḥadābi] [ḫāṭami] vezninde ki kesr üzere mebnīdir) Pek kaht ve şiddet üzere olan seneye denir. Ve bir mevzi' adıdır ve mu'arreb en isti'māl olunur, niteki Cerīr'in işbu:

لَقَدْ جُرِدَتْ يَوْمَ الْحَدَابِ نِسَاؤُكُمْ
فَسَاءَتْ مَجَالِيهَا وَقَلَّتْ مَهْوُرُهَا

beytinde vāki' olmuştur.

حَدَابٍ [Ḥidāb] [kitāb] vezninde) Benī Yerbūc' yurdunda vāki' Kindilere mahsūs bir sarp ve dürüşt yerde bir mevzi' dir. Onda bir vak'a olmakla **الْحَدَابِ** يَوْمُ [yevmu'l-ḥidāb] ma'rūftur. Ve

حَدَابٍ [Ḥidāb] Serāt diyārında bir niçe cebel adıdır.

الْحَدَيْبِيَّةُ [el-Ḥudeybiyet] (tahfifle **دُوَيْبِيَّةٌ** [duveyhiyet] vezninde ve kalīlen müş'eded olur) Mekke-i mükerrreme kurbünde bir kuyu adıdır; 'alā-kavlin orada nābit bir

şecere-i ḥadbā' ismidir ki mevzi'-i mezbūr onlar ile müte'āref olmuştur. Şārih der ki bey'atu'r-rıdvān o şecere tahtında mün'akid olmuştur.

الْحَدَيْبَاءُ [el-Ḥudeybā'] (musaggar bünyesi ve elif'in meddiyle) Cezīme kabilesi yurdunda bir suyun ismidir.

الْتَحَدُّبُ [et-teḥaddub] [terettub] vezninde) Bir kimseye yā bir nesneye ilişip mürtebit ve müte'allik olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَحَدَّبْتُ بِهِ إِذَا تَعَلَّقْتُ Ve bir kimseyi esirgeyip mihrübānlık eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَحَدَّبْتُ عَلَيْهِ إِذَا تَعَطَّفْتُ Ve dul hatun evlādına mihr ve şefkatinden ere varmayıp dul oturmak ma'nāsınadır; yukālu: تَحَدَّبَتِ الْمَرْؤَةُ إِذَا لَمْ يَلِدْهَا وَوَلَدَهَا تَنْزَوِّجٌ وَأَسْبَلْتُ عَلَى وَلَدِهَا ma'nā-yı mecāzīdir. Meselā bir kimseye kamburluk gibi yapışıp ta'alluk eylemek ve esirgediği kimse üzere kamburluk gibi avrılıp düşmek dakikalarını mülāhazaya mebnīdir.

حَدْبَدْبِي [ḥadebdebā] ("aceb sana" vezninde) Nebīt kavmine mahsūs bir nev' oyun ismidir.

[ح ر ب]

الْحَرْبُ [el-ḥarb] [ḫarb] vezninde) Ma'rūftur ki cenk ve kītāl ve kārzār ma'nāsınadır. Ve bu mü'ennestir, مُقَاتَلَةٌ [muḳātelet] i'tibārıyla ve ba'zen müzekker olur قِتَالٌ [ḳitāl] i'tibārıyla. Cem'i **حُرُوبٌ** [ḫurūb] gelir; yukālu: وَقَعَتْ بَيْنَهُمُ الْحَرْبُ أَيُّ الْمُفَاتَلَةِ Ve

حَرْبٌ [ḫarb] Ceng-āver bahādıra itlāk olunur ki mübālagaten vaf-bi'l-masdar olur; yukālu: رَجُلٌ حَرْبٌ أَيُّ شَدِيدِ الْحَرْبِ شُجَاعٌ yukālu: حَرْبٌ حَرْبٌ أَيُّ عَدُوٍّ مُحَارَبٍ Ya'nī **حَرْبٌ** [ḫarb] lafzı 'adüv-i muḫāribe de itlāk

olunur, her ne kadar ceng-āver muhārib değil ise de, zīrā muhārebe üzeredir. Bunda müzekker ve mü'ennesi ve müfred ve cem'î berāberdir, zīrā fi'l-asl masdardır. Ve

حَرْبٌ [Ḥarb] Esāmī-i ricāldendir. Ḥarb b. Umeyye b. 'Abduşems, Kureşī-i Umevî'dir. Ve Ḥarb b. 'Abdullāh er-Rāvendī, Maşūr-ı 'Abbāsī ser-'askeridir. Ve Vaḥşī b. Ḥarb ashābandandır. Ve Ḥarb b. el-Hāriş tābi'ındendir. Ve 'Alī ve Aḥmed ve Mu'āviye ki evlād-ı Ḥarb'dir ve Ḥarb b. 'Abdullāh ve Ḥarb b. Kays ve Ḥarb b. Ḥālīd ve Ḥarb b. Şeddād ve Ḥarb b. Şureyh ve Ḥarb b. Zuheyr ve Ḥarb b. Ebi'l-Āliye ve Ḥarb b. Şabiḥ ve Ḥarb b. Meymūn ki sāhibu'l-a'amiyedir ki metrükü'l-hadīstir ve Ḥarb b. Meymūn ki Ebu'l-Ḥattāb'dır, cümlesi muhaddislerdir. اَعْمِيَّةٌ [a'amiyet] مُلْبَسَاتَةٌ [mulbeşāt] ma'nāsınadır. Binā'en'aleyh rivāyet eylediği ehādīs ma'mūl-bihā değildir. Ve zikr olunan Ḥarb b. Meymūn ile Ebū'l-Ḥattāb Ḥarb b. Meymūn'u İmām Buḥārī ve Muslim, şahs-ı vāhid zann eylediler.

دَارُ الْحَرْبِ [dāru'l-ḥarb] Ehl-i İslām'la beyenlerinde sulh ve salāh olmayan müşrikīn bilādına itlāk olunur; yukālu: دَخَلُوا دَارَ الْحَرْبِ أَيَّ بِلَادَ الْمُشْرِكِينَ الَّذِينَ لَا ضَلْحَ بَيْنَنَا وَبَيْنَهُمْ

الْمِحْرَبِ [el-miḥreb] مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Şedīdü'l-harb olan ceng-āver bahādıra denir.

الْمِحْرَابِ [el-miḥrāb] (mīm'in kesriyle) مِحْرَبٌ [miḥreb] ma'nāsınadır; yukālu: رَجُلٌ مِحْرَبٌ وَمِحْرَابٌ أَيُّ شَدِيدُ الْحَرْبِ شَجَاعٌ göre güyā ki ālet-i harb olur. Ve

مِحْرَابٌ [miḥrāb] Çardağa denir, gurfе ve

bālā-hāne ma'nāsına. Ve meclisin sadrına ve ekrem mevādī'ine denir. Ve mescidde imām durduğu makāma denir, güyā ki şeytān ve hevā ile muhārebe edecek mevki'dir. Mü'ellifin *Başā'ir*'de beyānına göre esahh olan, مِحْرَابٌ [miḥrāb] mescide hāstır ki itlāk-ı şer'ī olur, mübālagaten ālet-i harbe teşbīh olunmuştur, ba'dehu sadr-ı meclise ve gurfeye ve sā'ir fevkānī mahallere teşbīh tarīkiyle itlāk olundu. Ve orman, güyā ki ālet-i harb ü def' yāhūd mevki'-i harb-i cānverān olduğundan ona dahi itlāk olundu. Ve davarın boynuna dahi teşbīh tarīkiyle itlāk olundu. Ve ba'zılar مِحْرَابٌ [miḥrāb] lafzını mübālagai fā'il itibār edip مِحْرَابٌ [miḥrāb]'ın mescidde itlākı vasfū'l-mekān bi-sıfati sāhibihi bābindan 'add eyledi. Emkine-i sā'ire-i mezkūreye de itlākı şeref ve kadrlerinden nāşī mevki'-i münāfese ve mevzi'-i muhārebe vü müdāfa'a oldukları mülāhazasına mebnī olur. Ve makām-ı mahsūs-ı mülūka denir ki şeh-nişīn ta'bīr olunur, onda bi-nefsihi şāh eğlenip ārām eder. Ve meşeliğe ve ormana denir. Ve davarın boynuna denir, 'unuk-i dābbe ma'nāsına. Cem'î مَحَارِبٌ [meḥārīb] gelir. Ve مَحَارِبُ بَنِي إِسْرَائِيلَ [Meḥārību Benī İsrā'īl] onların mescidlerinden 'ibārettir ki onda cülūs ve ikāmet ederler idi. Zāhiren işbu الآية ﴿يَعْمَلُونَ لَهُ مَا يَشَاءُونَ مِنْ مَحَارِبٍ وَتَمَاثِيلَ﴾ kerīmesinde vāki' olan مَحَارِبٌ [meḥārīb]e işārettir. Lākin *Tefsīr-i Beydāvī*'de kusūr-ı hasīne ve mesākin-i şerīfe ile müfesserdir.

الْمِحْرَبَةِ [el-miḥrebet] مِكْنَسَةٌ [mikneset] vezninde) Ceng-āver ve bahādır olan 'askere denir; yukālu: رَجُلٌ مِحْرَبٌ وَقَوْمٌ مِحْرَبَةٌ أَيُّ شَدِيدَةُ الْحَرْبِ شَجَاعٌ

الْمُحَارَبَةِ [el-muḥārebet] ve

الْحَرَابُ [el-ħirāb] (hā'nın kesriyle) ve **التَّحَارُبُ** [et-teħārüb] (tefā'ul [tefā'ul] vezninde) ve

الإِخْتِرَابُ [el-iħtirāb] [ifti'āl] vezninde ki bu dahi iştirāk içindir, birbiriyle cenk ve kıtāl edip savaşmak ma'nāsınadır; yukālu: حَارَبَهُ مُحَارَبَةً وَحَرَابًا وَتَحَارَبُوا وَاحْتَرَبُوا بِمَعْنَى

الْحَرْبَةُ [el-ħarbet] [temret] vezninde) Ālet ya'nī ma'rūf ālet-i harbe denir ki kısa mızrak olacaktır. Cem'i حَرَابٌ [ħirāb] gelir hā'nın kesriyle. Ve

حَرْبَةٌ [ħarbet] Dīn ve millette olan fesād ve tebāhlığa denir. مَحْرُوبٌ [maħrüb] fāsidi' d-dīn olan kimsedir. Ve

حَرْبَةٌ [ħarbet] Ta'ne ve selb-i māl ve tārāc ma'nālarıdır; ve minhu hādīsu'l-Ĥudeybiyye: "وَالْأَنْ تَرَكْنَاهُمْ مَحْرُوبِينَ" أَيْ مَسْلُوبِينَ مَنُحْرَبِينَ Ve

حَرْبَةٌ [ħarbet] Huzeyl bilādında bir mevzi' adıdır yāhūd Şām ülkesinde vākī'dir. Ve

حَرْبَةٌ [ħarbet] Yevm-i cum'anın ismidir. Cem'i حَرَابَاتٌ [ħarebāt] gelir حَرَكَاتٌ [ħarekāt] vezninde ve حَرَابَاتٌ [ħarbat] gelir sükūn-ı rā'yla.

الْحَرْبَةُ [el-ħirbet] (hā'nın kesriyle) Binā-ı nev'edir, hey'et-i harb ya'nī bir türlü harb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: وَقَعَتْ بَيْنَهُمْ حَرْبَةٌ شَدِيدَةٌ وَهِيَ هَيْبَةُ الْحَرْبِ

الْحَرْبُ [el-ħareb] [ṭaleb] vezninde) Bir kimsenin tamām mālını selb ve nehb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَرَبَهُ حَرْبًا حَرَبَهُ أَي أَطْعَمَهُ الْحَرْبَ Ve pek hışm ve gazaba gelmek ma'nāsınadır; yukālu: حَرَبَ الرَّجُلُ حَرْبًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَلَبَ وَأَشْتَدَّ غَضَبُهُ فَهُوَ حَرَبٌ بِكَسْرِ الرَّاءِ مِنْ قَوْمٍ حَرْبِي

حَرْبٌ [ħareb] ṭal' ma'nāsınadır ki hurmānın en evvel çıkan yemişidir ki

henüz kabukçuğunda olur; müfredi حَرْبَةٌ [ħarebet]tir hā'yla.

الْمَحْرُوبُ [el-maħrüb] ve

الْحَرْبِيُّ [el-ħarīb] [emīr] vezninde) Mālī meslūb olan kişiye denir. حَرْبٌ [ħarīb] lafzının cem'i حَرْبِي [ħarbā] gelir elif'in kasrıyla مَرْبِيٌّ [marīd] ve مَرْضِيٌّ [marḍā] gibi ve حُرْبَاءُ [ħurebā] gelir, كَرِيمٌ [kerīm] ve كُرْمَاءٌ [kuremā] gibi.

الْحَرْبِيَّةُ [el-ħarībet] [acībet] vezninde) Meslūb olan māla denir; 'alā-kavlin medār-ı ma'āş olan māla denir; yukālu: أَخَذَتْ حَرْبِيَّةً أَي مَالَهُ الَّذِي سَلَبَهُ وَالَّذِي يَعِيشُ بِهِ

وَ حَرْبًا [vā ħarabā] (hā'nın ve rā'nın fethiyle) Bir kelimedir ki 'Arablar onunla meyyit hakkında nüdbe ederler. Aslı budur ki zikr olunan Ĥarb b. Umeyye vefāt eyledikte ehl-i Mekke وَ حَرْبًا [vā Ĥarbā] diye nüdbe eylediler. Ba'dehu sükūnu sakīl görüp وَ حَرْبًا [vā Ĥarabā] dediler fet-hateynle yāhūd selb-i māl ma'nāsına olan حَرْبٌ [ħarb] olmak melhūzdur. Şārih der ki ondan sonra beyne'l-'Arab kelime-i nüdbe olmakla mutlakan meyyit hakkında hüzn ve te'essüfle وَ حَرْبًا [vā ħarbā] diye nüdbe eder oldular. İntehā.

التَّحْرِيبُ [et-taħrīb] [tefīl] vezninde) Bir kimseyi pek igdāb eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: حَرَّبْتُهُ تَحْرِيبًا أَي أَغْضَبْتُهُ Ve bir kimseye حَرَّبْتُ [ħareb] ya'nī hurmānın evvel çıkan yemişini yedirmek ma'nāsınadır; yukālu: حَرَّبْتُ أَي أَطْعَمْتُهُ الْحَرْبَ Ve mızrak temrenini bileyip keskin eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَرَّبَ الْبَسَنَانَ إِذَا حَدَّدَهُ Ve kıskırtmak ma'nāsınadır; yukālu: حَرَّبَهُ إِذَا حَرَّشَهُ

الإِخْرَابُ [el-iħrāb] (hemzenin kesriyle) Hurmā ağacı ibtidā yemişini çıkarmak

ma'nāsınadır; yukālu: أَحْرَبَ النَّخْلُ إِذَا أَطْلَعَ
 Ve bir kimseyi düşmandan māl-ı ganîmet
 almağa delâlet eylemek ma'nāsınadır;
 yukālu: وَأَحْرَبَهُ إِذَا دَلَّهُ عَلَى مَا يَعْتَمِدُهُ مِنْ عَدُوِّ
 cenk koparmak ma'nāsınadır; yukālu:
 أَحْرَبَ الْحَرْبُ أَيَّ هَيْبَتِهَا
 أَحْرَبَةُ [el-ḥurbet] (حُرْبَةٌ [cur'at] veznin-
 de) Çuval gibi bir zarf ismidir. Ve غِرَارَةٌ
 [gîrâret]e denir ki harar ta'bîr ettikleridir,
 yâhüd çobanların azık koyacak çantaları-
 na denir.

الْحِرْبَاءُ [el-ḥirbā'] (ḥā'nın kesri ve elif'in
 meddiyle) Zırh ta'bîr olunan libās-ı âhenîn
 üzere olan mismāra denir ki perçîn ta'bîr
 olunur; 'alā-kavlin zırh halkalarında olan
 perçînlerin uçlarına denir. Ve

حِرْبَاءُ [ḥirbā'] Arkaya denir, zahr ma'nāsına
 yâhüd arka etine; 'alā-kavlin kaburga ke-
 miklerinin arka tarafına olan uçlarına ve
 göğüs kemiklerinin uçlarına denir ki geğ-
 rek ta'bîr olunur. Ve

حِرْبَاءُ [ḥirbā'] أُمُّ حُبَيْنٍ [ummu ḥubeyn] ile
 ma'rûf cānverin erkeğine denir; 'alā-kavlin
 kertenkele misilli bir cānverdir, dā'imā
 başıyla güneşe teveccüh ve istikbâl eder.
 Mü'ellifin zikr eylediği أُمُّ حُبَيْنٍ [ummu
 ḥubeyn] musaggar bünyesiyle mezkûr
 cānverin künyesidir, Türkîde kaya keleri
 ve Fârisîde âftâb-perest derler, kertenke-
 leden büyük olur, güneşe mukâbil durup
 devr ettikçe bilece devr eder ve suhûnetin
 te'sîri terakkî buldukça gûnâgûn renkleri
 ile mütelevvin olur.

الْمُحْرَبَةُ [el-muḥarbi'et] (ism-i fâ'il bünyesiyle,
 مُعْرَبَةٌ [mu'arbidet] vezninde) Şol
 yere denir ki onda حِرْبَاءُ [ḥirbā'] dedikleri
 cānver-i mezbûr çok ola; yukālu: أَرْضُ
 الْمُحْرَبَةِ أَيُّ كَثِيرَةِ الْحِرْبَاءِ Ve toprağı kalın ve

galîz yere denir.

حَرْبَى [Ḥarbā] [سَكْرَى] [sekrā] vezninde)
 Bağdād eyâletinde bir karye ve bir belde
 isimleridir.

الْحَرْبِيَّةُ [el-Ḥarbiyyet] [غَرْبِيَّة] [garbiyyet]
 vezninde) Bağdād'da bir mahalledir, zikr
 olunan Ḥarb b. 'Abdullāh er-Rāvendî ki
 ser-'asker-i Mansûr'dur, o binā eylemekle
 ona nisbet olunmuştur.

حَارِبٌ [Hārib] [جَانِبٌ] [cānib] vezninde)
 Hāvran-ı Şām'da bir mevzi'dir.

الْمُحَرَّبُ [el-muḥarreb] [مُعْظَمٌ] [mu'azzam]
 vezninde) ve

الْمُتَحَرِّبُ [el-muteḥarrib] [مُتَعَرِّبٌ] [mutecer-
 rib] vezninde) Arslana denir.

مُحَارِبٌ [Muḥārib] [مُجَانِبٌ] [mucānib] veznin-
 de) Bir kabiledir.

الْحَرَّابُ [el-Ḥarrāb] [شَدَادٌ] [şeddād] veznin-
 de) Esmādandır: el-Ḥāriṣ el-Ḥarrāb,
 Yemen'de emîr-i kabîle-i Kinde'dir ve
 'Uteybe b. el-Ḥarrāb şu'arâdandır.

حُرْبٌ [Ḥureb] [زُفْرٌ] [zufer] vezninde)
 Mezḥic kabîlesinin silsile-i nesebleri
 ricâlerinden İbn Mazẓa'dır ve ferddir, ya'nî
 hem-nâmı yaktur.

الْإِخْرَبَاءُ [el-iḥrinbā'] [إِسْلِقَاءٌ] [islinkā']
 vezninde) Mehmûzda lügattır, hışm ve
 fesâd ve şerre yapınıp âmâde olmak
 ma'nāsınadır; yukālu: إِخْرَبْتُ الرَّجُلَ بِمَعْنَى
 إِخْرَبْتُ Pes bu mādde dahi حَرْبٌ [ḥarb]den
 me'hûz olur.

[ح ر د ب]

الْحَرْدَبُ [el-ḥardeb] [جَعْفَرٌ] [ca'fer] veznin-
 de) عَشْرُقٌ [eşriq] ya'nî yarpuz envâ'ından
 mermâhûz dedikleri nebâtın tohumuna
 denir. Fârisîde tohm-ı merv derler. Ve

حَزْبٌ [Hardeb] Bir recül ismidir.

الْحَزْبَةُ [el-ḥardebet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Hafifliğe ve temkîn ve vakârsızlığa denir; yukâlu: بِهِ حَزْبَةٌ أَي خِفَّةٌ وَنَرَقٌ Ve

حَزْبَةٌ [Hardebet] Bir recül adıdır.

أَبُو حَزْبَةَ [Ebū Hardebet] A'râb uğrularından bir ma'rûf uğrudur.

ح ز ب

الْحِزْبُ [el-ḥizb] (ḥā'nın kesri ve zā-yı mu'cemenin sükūnuyla) Adamın her gün mu'tād üzere kırā'atine müdāvemmet eylediği vird-i mu'ayyenine itlāk olunur. Ma'nā-yı ātīden me'hūzdur ki nefsine tavzīf eylediği tā'ife-i du'ā olacaktır. Şārih der ki وَرَدٌ [vird] kelimesi vāv'ın kesriyle suya gelmekte olan nöbete denir, mecāzen herkes evkāt-ı mahsūsada kendi nefsine iltizām-ı kırā'at eylediği āyāt ve salavāt ve ezkār ve ed'iyeye itlāk olunur. İntehā. Yukālu: قَرَأَ حِزْبَهُ مِنَ الْقُرْآنِ أَي وَرَدَهُ الَّذِي إِعْتَادَهُ Ve

حِزْبٌ [hizb] Mutlakan tā'ife ma'nāsınadır ki ma'nā-yı mevzū'ı budur; yukālu: عِنْدَهُ حِزْبٌ مِنْهُ أَي طَائِفَةٌ Ve silāha ve ālet-i harbe denir. Ve hāssaten cemā'at-i insāniye itlāk olunur; yukālu: جَاءَ حِزْبٌ مِنَ النَّاسِ أَي جَمَاعَةٌ

الْأَحْزَابُ [el-aḥzāb] (hemzenin fethiyle) Cem'idir ve şol ahzāb ki işbu: ﴿لَمَّا رَأَى الْمُؤْمِنُونَ﴾ الآية kerīmesinde vākī'dir, şol tavā'if-i muhtelif-i müşrikīnden 'ibārettir ki Ḥendeḳ vak'asında her kabileden müctemī' olup hem-dest-i te'āvün ü ittihād olarak şast-ı vāhidden sultānū'l-enbiyā' aleyhi efdalü't-tehāyā hazretleriyle harb ü kıtāl için gelip Medīne'yi muhāsara eylediler; Ġazve-i Ḥendeḳ onun semeresidir, ona Ġazve-i Aḥzāb dahi denir. Ve

حِزْبٌ [hizb] Bir kimsenin 'asker-i mahsūsuna ve ashāb-ı mu'ayyenine denir ki cümlesi onun rey ve emrine mütāba'at üzere olalar; ve bihi fussire kavluhu ta'ālā: Ve kavluhu: ﴿أَوْلَيْتَكَ حِزْبُ الشَّيْطَانِ﴾ الآية، أَي جُنْدُهُ ﴿إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ مِثْلَ يَوْمِ الْأَحْزَابِ﴾ الآية، هُمْ: قَوْمٌ نُوْحٍ وَعَادٌ وَثَمُودٌ وَمَنْ أَهْلَكَهُمُ اللَّهُ مِنْ بَعْدِهِمْ مِثْلَ فِرْعَوْنَ Ve

حِزْبٌ [hizb] Toprağı katı ve galīz olan yere itlāk olunur.

الْمُحَازَبَةُ [el-muḥāzebet] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) ve

التَّحْزُبُ [et-teḥazzub] (تَفَاعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Gürüh gürüh cem' olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَازِبُوا وَتَحْزَبُوا أَي صَارُوا أَحْزَابًا وَتَجَمَّعُوا Ve

مُحَازَبَةٌ [muḥāzebet] Bir kimsenin hizb ve gürühundan olmak ma'nāsınadır; tekūlu: حَازِبْتُهُ أَي كُنْتُ مِنْ حِزْبِهِ

التَّحْزِيبُ [et-taḥzīb] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Nāsı bölük bölük cem' eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: حَزَبْتُهُمْ تَحْزِيبًا أَي جَمَعْتُهُمْ أَحْزَابًا

الْحَزْبُ [el-ḥazb] (ḥā'nın fethi ve zā'nın sükūnuyla) Bir kimseye bir şedīd ve 'azīm iş isābet eylemek, 'alā-kavlin fec'eten bir emr-i şedīd isābet edip be-gāyet tazyīk ve tenkīl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَزَبَهُ الْأَمْرُ حَزْبًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا نَابَهُ وَاشْتَدَّ عَلَيْهِ أَوْ صَغَطَهُ فَجَاءَ

الْحِزَابَةُ [el-ḥizābet] (سُمَامَةٌ [sumāmet] vezninde) ve

الْحَزْبُ [el-ḥazb] (كَزَالِيكٍ ضَرْبٌ [darb] vezninde) Ma'nā-yı mezbūrdan ismidir, ya'nī masdar ve ismi müsāvīdir.

الْحَازِبُ [el-ḥāzib] ve

الْحَزِيبُ [el-ḥazīb] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde)

Emr-i 'azīm ü şedīde denir ki insāna 'urūz ve isābet edip magmūm ve bī-rāhat eder. Ve حَزِيبٌ [ḥazīb]in cem'î حُرْبٌ [ḥuzub] gelir ḥā'nın zammıyla; yukālu: أَصَابَهُ أَمْرٌ حَارِيبٌ وَحَزِيبٌ أَيُّ شَدِيدٍ

وَحَزِيبٌ [el-ḥazābī] ve

الْحَزَابِيَّةُ [el-ḥazābiyet] (ḥā'nın fethi ve zā'nın tahfifiyle) Gövdesi kalın ve tıknaz kısacık insān ve hayvāna denir.

الْحِزَابُ [el-ḥinzāb] (ḥā'nın kesri ve nūn'un sükūnuyla) حَزَابِي [ḥazābī] ma'nāsınadır. Ve horoza denir, دَيْكٌ [dīk] ma'nāsına. Ve yaban havucu dedikleri nebāta denir, حَزْرٌ حَزْرٌ ma'nāsına. Ve boğurtlak kuşundan bir nev' ismidir.

الْحِزْبَةُ [el-ḥizbe't] (ḥā'nın kesri ve zā'nın sükūnuyla) Toprağı katı olan yere denir. Cem'î حِزْبَاءٌ [ḥizbā'] gelir ḥā'nın kesri ve zā'nın sükūnuyla ve حَزَابِي [ḥazābī] ḥā'nın fethiyle. Ve bu aslda yā-yı müşeddede ile olup ba'dehu tahfif olunmuştur.

أَبُو حِزَابَةَ [Ebū Ḥizābet] [sumāmet] vezninde) Benū Rebī'a'dan Velīd b. Nehīk nām kimsenin künyesidir. Ve Şevāb b. Ḥizābe beyne'l-muhaddisīn sāhib-i zikridir.

حِزَابَةٌ [Ḥizābet] [selāmet] vezninde) Esāmīdendir: Muḥammed b. Muḥammed b. Aḥmed b. Ḥazābe muhaddistir.

حَزْوَبٌ [Ḥazzūb] [tennūr] vezninde) Bir recül adıdır.

ذَاتُ الْحِزَابِ [Zātu'l-Ḥinzāb] (ḥā'nın kesriyle) Bir mevzi' ismidir.

الْحِزْوَبُ [el-Ḥunzūb] (ḥā'nın zammıyla) Bir nev' nebāt adıdır.

[ح س ب]

الْحَسْبُ [el-ḥasb] (ḥā'nın fethi ve sīn'in

sükūnuyla) ve

الْحُسْبَانُ [el-ḥusbān] (ḥā'nın zammıyla) ve

الْحِسْبَانُ [el-ḥisbān] ve

الْحِسَابُ [el-ḥisāb] (ḥā'ların kesriyle) ve

الْحِسْبَةُ [el-ḥisbet] (ḥā'nın kesri ve sīn'in sükūnuyla) ve

الْحِسَابَةُ [el-ḥisābet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Saymak, ta'dād ma'nāsınadır; yukālu: حَسِبَهُ حَسْبًا وَحُسْبَانًا وَحِسَابًا وَحِسْبَةً وَحِسَابَةً حَسْبٌ [ḥasb] ve حَسِبْتُ [ḥasb] ve حَسِبْتُ [ḥusāb] kāfī ma'nāsına olur, ke-mā se-yuzkeru. Ve حُسْبَانٌ [ḥusbān] (zammıla) sīga-i cem' olur, ke-mā se-yubeyyenu.

الْمَحْسُوبُ [el-maḥsūb] Sayılmış nesneye denir, ma'dūd ma'nāsına.

الْحَسَبُ [el-ḥaseb] (fethateynle) Maḥsūb ma'nāsınadır ki fa'al bi-ma'nā mef'uldür; ve minhu kavluhum: هَذَا بِحَسَبِ ذَا أَيُّ بَعْدِهِ وَقَدْرُهُ وَقَدْ يُسَكَّنُ السَّيْنُ Ve

حَسَبٌ [ḥaseb] Bir kişinin ābā ve ecdādı cihetinden fahr ü mübāhāt tarīkiyle zikr ü ta'dād eylediği mehāsin ü mefāhire itlāk olunur; 'alā-kavlin māl u menāle denir yāhūd dīn ve millettir yāhūd kerem yāhūd fi'l ü 'amelde olan 'ulūvv ü şeref yāhūd fi'l-i hasen ve 'amel-i sālih yāhūd ābā ve ecdād cihetinde sābit ve derkār olan şeref ü asālet yāhūd şān u bāl ve kadr ü haysiyyettir. Ve ba'zılar 'indinde haseb ü kerem bir kimsenin zātına maḥsūstur, her ne kadar soyunda şerāfet ü asālet yok ise de; lākin mecd ü şeref soyuna ve ırkına maḥsūstur ki 'ulūvv-i nesebi olmayan kimseye mecd ü şeref sıfat olmak sāhīh değildir.

الْحَسَابَةُ [el-ḥasābet] [seḥābet] vezninde) ve

الْحَسَبُ [el-ḥaseb] (fethateynle) Sāhib-i haseb olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَسِبَ الرَّجُلُ حَسَابَةً وَحَسَبًا مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا صَارَ ذَا حَسَبٍ

الْحَسِيبُ [el-ḥasīb] (emīr) [emīr] vezninde) Haseb sāhibi kimseye denir. Cem'i حُسَبَاءُ [ḥusebā'] gelir كُرْمَاءُ [kuremā'] vezninde Ve

حَسِيبٌ [ḥasīb] Kāfi ma'nāsına isti'māl olunur. Fi'l-asl بِالْحَسَابِ بِالْكَافِ مَكَاْفِيٌّ ma'nāsına olup ba'dehu mutlak kāfi ma'nāsında isti'māl olunmuştur; ve minhu yukālu: حَسِيبُكَ اللهُ أَيُّ حَسِيبِكَ اللهُ مِنْكَ Ve bu bāb-ı kināyedendir. Ve muhāsib ma'nāsına gelir; kālallāhu ta'ālā: ﴿وَكَفَى بِاللّٰهِ حَسِيبًا﴾ أَيُّ مُحَاسِبًا أَوْ كَافِيًا

حَسْبُكَ [ḥasbuke] (hā'nın fethi ve sīn'in sükūnu ve bā'nın zamm üzere bināsıyla) كَفَاكُ [kefāke] ma'nāsına isti'māl olunur ki كِفَايَةٌ [kifāyet]ten fi'l-i mazīdir; yukālu: Ya'nī “Sana bir dirhem yetişir.” Ve kāfi ma'nāsına olur; yukālu: حَسْبُكَ مِنْ رَجُلٍ أَيُّ كَافٍ لَكَ مِنْ غَيْرِهِ 'add ve hisāb ma'nāsından müteferri'lerdir.

Şārih der ki işbu حَسْبُ [ḥasbu] kelimesi fi'l-asl masdardır, fi'l ma'nāsını mutazammındır, كَافٍ لَكَ مِنْ مُحْسِبٍ ma'nāsına ki مِنْ كَافٍ لَكَ مِنْ غَيْرِهِ demektir. Bu cihetle ma'rifeye muzāf iken nekreye sıfat olur, zīrā izāfeti gayr-i hakīkiyyedir, gūyā ki ism-i fā'il ma'mūlüne muzāf olmuştur; ve minhu yukālu: هَذَا رَجُلٌ حَسْبُكَ Ve bu, cihāt-ı sitt mecrāsına icrā olunmuştur, zīrā muzāfun-ileyhi hazf olunup zamm üzere binā ile حَسْبُ [ḥasbu] dahi derler. Ve حَسْبُكَ اللهُ مِنْكَ derler, ma'nāsına ki kināyedendir. Ve حَسْبُنَا اللهُ derler, niteki اِعْتَمَدْنَا إِلَى اللهِ وَكَلْنَا أُمُورَنَا إِلَى اللهِ نِعْمَ الْوَكِيلُ ma'nāsından kināyedir. İntehā. Ve bunda

müfred ve tesniye ve cem' müsāvīdir, zīrā fi'l-asl masdardır.

الْحِسَابُ [el-ḥisāb] (kitāb) [kitāb] vezninde) Kezālik kāfi ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: شَيْءٌ حَسَابٌ أَيُّ كَافٍ Ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿عَطَاءٌ حَسَابًا﴾ أَيُّ كَافِيًا Ve insāndan cem'-i kesire itlāk olunur; yukālu: أَتَانِي حَسَابٌ مِنَ النَّاسِ أَيُّ جَمْعٌ كَثِيرٌ

حُسَيْبٌ [Ḥuseyb] [zubeyr] vezninde) Esmādandır: 'Abbād b. Ḥuseyb ki Ebu'l-Ḥaṣnā ile mükennādır, müverrihindedir.

الْحُسْبَانُ [el-ḥusbān] (hā'nın zammıyla) Masdardır ki zikr olundu. Ve حِسَابٌ [ḥisāb] lafzından cem' olur. Ve 'azāb ma'nāsınadır. Ve belā' ve şerr ü şūr ma'nālarıdır. Ve havāya ağıp çıkan gubāra denir. Ve çekirgeye denir. Ve hurde ve sagīr oklara denir. Müfredi حُسْبَانَةٌ [ḥusbānet]tir. Ve حُسْبَانَةٌ [ḥusbānet] küçük yastığa denir, koltuk yastığı ve yüz yastığı gibi. Ve hurde karıncaya denir. Ve sā'ikaya denir. Ve sehāba denir. Ve gökten yağan doluya denir.

الْمِحْسَبَةُ [el-miḥsebet] [mikneset] vezninde) Küçük yastığa denir. Ve masdar olur, ke-mā se-yuzkeru.

الْحَسَابُ [el-Ḥassāb] (şeddād) [şeddād] vezninde) Mübālaga-i ism-i fā'ildir. Ve Muḥammed b. İbrāhīm b. Ḥamdeveyhi el-Ḥassāb muhaddisindedir. Ve Ziyād b. Yaḥyā el-Ḥassābī kezālik muhaddisindedir.

الْحِسْبَةُ [el-ḥisbet] (hā'nın kesriyle) Ecr ü sevāb ma'nāsınadır ki اِحْتِسَابٌ [iḥtisāb] dan ismdir. Cem'i حِسْبٌ [ḥiseb] gelir عَنَبٌ [ineb] vezninde; yukālu: فَعَلَ ذَلِكَ حِسْبَةً أَيُّ Ve

حِسْبَةٌ [ḥisbet] Re'y ü tedbīr ma'nāsına

isti'māl olunur; yukālu: هُوَ حَسَنُ الْحَسْبَةِ Ve masdar olur, ke-mā se-yuzkeru.

أَبُو حَسْبَةَ [Ebū Ḥasbet] (hā'nın fethiyle) Tābi'inden Muslim eş-Şāmī künyesidir. Ve

حَسْبَةُ [Ḥasbet] Bir recül ismidir.

الْأَحْسَبُ [el-aḥseb] [أَحْمَر] [aḥmer] vezninde) Şol deveye denir ki tüyü ak ve kırmızı alaca ola. Ve şol kimseye denir ki saçları aşkar ve kumral ola ve beşeresi bir illet ve ârıza sebebiyle cā-be-cā ağarıp ve kılları fāsīd ve tebāh olup ak ve kırmızı alaca olana denir. Ve **بَرَصٌ** [baraş] illetine uğramış kişiye denir, **أَبْرَصٌ** [abraş] gibi ki tahrīfle abraş ta'bīr olunur.

الْحُسْبَةُ [el-ḥusbet] [جُرْعَةٌ] [cur'at] Zikr olunan **أَحْسَبُ** [aḥseb] kelimesinin ma'nālarından ismdir, hālet-i mezkūreye denir.

الْمَحْسَبَةُ [el-maḥsebet] [مَشْغَلَةٌ] [meşgalet] vezninde) ve

الْمِيْهْسَبَةُ [el-miḥsebet] [مِكْنَسَةٌ] [mikneset] vezninde) ve

الْحِسْبَانُ [el-ḥisbān] [عِرْفَانٌ] [irfān] vezninde) Zan ve gümān eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَسِبَهُ كَذَا كَنَعَمَ فِي لُغَتَيْهِ مَحْسَبَةٌ وَمَحْسَبَةٌ Ve **وَجِسْبَانًا يَغْنِي مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالسَّادِسِ أَيْ ظَنَّهُ مَا كَانَ فِي حِسْبَانِي كَذَا وَلَا تَقُلْ فِي حِسَابِي** tekul:

Şārih der ki muzāri'in 'ayn'ı meksūr olmak şüzūza mebnīdir, zīrā her fi'l-i māzī ki meksūrü'l-'ayn ola, onun müstakbeli elbette meftūhu'l-'ayn olur: “عَلِمَ-يَعْلَمُ” gibi, illā on iki kelime ki nevādirdendir: “نَعِمَ-يَنْعَمُ” ve “نَيْسَ-يَنْيَسُ” ve “حَسِبَ-يَحْسِبُ” ve “وَفَى-يَفِي” ve “وَمَقَّ-يَمَقُّ” ve “نَيْسَ-يَنْيَسُ” ve “وَرَمَ-يَرِمُ” ve “وَرَعَ-يَرَعُ” ve “وَوَيْقَ-يَوَيْقُ” ve “وَلِي-يَلِي” ve “وَرِي-الرَّيْدُ-يَرِي” ve “وَرَثَ-يَرِثُ”

kelimeleridir. İntehā.

التَّحْسِيبُ [et-taḥsīb] Meyyiti taşlığa defn eylemek 'alā-kavlin kefene sarıp defn eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَسَبَ الْمَيِّتِ Ve bir kimseyi yastığa dayandırmak ma'nāsınadır; yukālu: حَسَبَهُ إِذَا دَفَنَهُ فِي الْحِجَارَةِ أَوْ دَفَنَهُ مُكْفَنًا Ve bir kimseyi doyunca ta'ām yedirmek ve kanınca su içirmek ma'nāsınadır; yukālu: حَسَبَهُ إِذَا أَطْعَمَهُ وَسَقَاهُ حَتَّى شَبِعَ وَرَوِيَ

الإِحْسَابُ [el-iḥsāb] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir kimseyi doyurup kandırmak ma'nāsınadır; yukālu: أَحْسَبُهُ بِمَعْنَى حَسَبُهُ Ve rāzī ve hoşnūd eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَحْسَبَهُ أَيْ أَرْضَاهُ

التَّحْسُبُ [et-taḥassub] [تَفَعُّلٌ] [tefa'ul] vezninde) Yastığa dayanmak ma'nāsınadır; yukālu: تَحَسَّبَ الرَّجُلُ إِذَا تَوَسَّدَ Ve bir kimsenin esrār ve ahvālını taleb ve taharrī ile araştırıp vukūf ve ittlā' kaydında olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَحَسَّبَ فَلَانًا إِذَا تَعَرَّفَهُ وَتَوَخَّاهُ Ve istihbār ma'nāsınadır; yukālu: تَحَسَّبَهُ أَيْ اسْتَحْبَرَهُ

الإِحْتِسَابُ [el-iḥtisāb] [إِحْتِسَابٌ] [vezninde) Bir kimsenin tuttuğu fi'l-i kabīhi beğenmeyip nehy ve inkār eylemek ma'nāsınadır ki murād şu işi niçin şöyle ettin diye mu'āhaze eylemekten 'ibārettir; yukālu: احْتَسَبَ فَلَانٌ عَلَيْهِ أَيْ أَنْكَرَ Muhtesib-i belde bu ma'nādandır. Ve

إِحْتِسَابٌ [iḥtisāb] Bir kimsenin büyük evlādı vefāt eylemek ma'nāsınadır ki Ḥudā-yı müte'alden ecr ü sevāb ümīd eder; yukālu: احْتَسَبَ فَلَانٌ إِبْنًا أَوْ بِنْتًا إِذَا مَاتَ Ve küçük evlādı vefāt eylese **إِفْتِرَاطُهُ** Ve **إِفْتِرَاطًا** denir. Ve bir hayr 'ameli 'idād-ı ihlāsa idhāle mukābilinde ancak Ḥudā-yı müte'alden ecr ü sevāb ve rızā niyāz ey-

lemek ma'nāsınadır; cāmīc binā eylemek gibi; yukālu: **إِخْتَسَبَ بِكَذَا أَجْرًا عِنْدَ اللَّهِ أَيِ اعْتَدَهُ** Ve bir kimsenin hālını yā meşreb ve vazc ve tavrını imtihān ve ihtibār ile vükūf kaydında olmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِخْتَسَبَ فُلَانًا إِذَا اخْتَبَرَ مَا عِنْدَهُ** Ve menhī ve memnūc olduğu nesneden nehyi kabūl edip ondan geri durmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِخْتَسَبَ الرَّجُلُ أَيِ انْتَهَى**

الْحِسَابِي [el-ḥisābiyy] (كِتَابِي [kitābiyy] vezninde) Ehl-i hisāb demektir. Maḥmūd b. İsmā'īl el-Ḥisābī muhaddistir.

[ح ش ب]

الْحَشِيبُ [el-ḥaṣīb] (şīn-i mu'ceme ile **أَمِيرٌ** [emīr] vezninde) Kalın beze ve kalın libāsa denir.

الْحَوْشَبُ [el-ḥawṣeb] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Tavşana denir, **أُرْنَبٌ** [erneb] gibi. Ve buzağıya denir, **عَجَلٌ** [ʿic] gibi. Ve erkek tilkiye denir. Ve ince belli arık davara denir. Ve iki yanları dolup kabarmış davara denmekle zıdd olur. Ve davarın bilekçesinde olan en ve oynak yerine denir ki köstek geldiği yerde baldırıyla bilekçesinin peyvendidir; 'alā-kavlin davarın tırnağının iç yüzünde olan kemiğe denir ki sinir ile baldırı beyninde olur yāhūd parmak kemiği gibi şol ince ve hurde kemiğe denir ki baldırın bukağılık tarafına doğru gelen ucuyla tırnağının karārgāhı beyninde olur yāhūd davarın bilekçesi kemiğine denir. Ve

حَوْشَبٌ [Ḥawṣeb] Bir recül adıdır. Ve cemā'at ma'nāsınadır. Ve Yemen'de bir mihlāf ya'nī bir nāhiye ve eyālet ismidir. Ve Şehr b. Ḥawṣeb ve Ḥalef b. Ḥawṣeb ve 'Avvām b. Ḥawṣeb muhaddislerdir.

الْحَوْشَبَةُ [el-ḥawṣebet] (hā'yla) Bu dahi

cemā'at ma'nāsınadır.

الْإِحْتِسَابُ [el-iḥtişāb] (اِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Birirmek ma'nāsınadır; yukālu: **إِخْتَسَبَ الْقَوْمُ إِذَا تَجَمَّعُوا**

الْإِحْشَابُ [el-iḥşāb] (hemzenin kesriyle) Darılmak ma'nāsındır; yukālu: **أَحْشَبَهُ أَيِ أَغْضَبَهُ**

[ح ص ب]

الْحَضْبَةُ [el-ḥasbet] (hā'nın fethi ve şād'ın sükūnuyla) ve

الْحَاشَبَةُ [el-ḥaṣabet] (fetehtle) ve

الْحَاشِبَةُ [el-ḥaṣibet] (فَرِحَةٌ [ferihāt] vezninde) Bir nev' hurde sivilcelerdir ki bedende zuhūr eder ve Türkīde kızamık ta'bīr olunur, Fārisīde surhīce denir. Ve bunun bir nev'ci vardır ki ba'zı fenā hastalarda zuhūr eder, pul pul kırmızı ve siyāh olur, beyāzi eslemdir.

الْمَحْضُوبُ [el-maḥsūb] Kızamık çıkarmış kimsedir; yukālu: **حَصَبَ الرَّجُلُ عَلَى الْمَجْهُولِ فَهُوَ مَحْضُوبٌ** ve yukālu: **حَصَبَ فُلَانٌ حَضْبًا كَسَمِعَ سَمْعًا**

الْحَضَبُ [el-ḥaṣab] (fethateynle) ve

الْحَضْبَةُ [el-ḥaṣbet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Taşlara denir, **حِجَارَةٌ** [ḥicāret] ma'nāsına. Müfredi **حَضْبَةٌ** [ḥaṣabet]tir **قَضْبَةٌ** [qaṣabet] vezninde şüzüz üzere. Ve

حَضَبٌ [ḥaṣab] Oduna denir, **حَطَبٌ** [ḥaṭab] ma'nāsına. Ve āteş tutuşup yanmak için āteşe ilkā olunan nesneye denir ki tuturuk ta'bīr olunur, odun olsun sā'ir nesne olsun; 'alā-kavlin **حَطَبٌ** [ḥaṭab], **حَضَبٌ** [ḥaṣab] olmaz, illā kendisiyle āteş tutuşup yanmadıkça. Ve

حَضَبٌ [ḥaṣab] Kirişin yaydan dönmesine denir.

الْحَضْبَاءُ [el-ḥašbā] Hurde çakıl taşları-na denir, حَصَى [ḥašā] gibi. Müfredi حَصَبَةٌ [ḥašabet]tir, قَصَبَةٌ [kašabet] gibi.

الْحَصِيبَةُ [el-ḥašibet] فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) ve

الْمُحَضَّبَةُ [maḥšabet] مَعْصَرَةٌ [maʿšaret] vezninde) Çakıl taşlarına denir; yukālu: أَرْضٌ حَصِيبَةٌ وَمُحَضَّبَةٌ أَي كَثِيرَةٌ الْحَضْبَاءِ

الْحَضْبُ [el-ḥašb] (ḥā'nın fethi ve šād'ın sükūnuyla) Çakıl taşı atmak ma'nāsınadır; yukālu: حَصَبُهُ حَضْبًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا رَمَاهُ بِالْحَضْبَاءِ Ve yere çakıl döşemek ma'nāsınadır; yukālu: حَضَبَ الْمَكَانَ إِذَا بَسَطَ الْحَضْبَاءَ فِيهِ Ve bir kimseden rû-gerdān olup i'rāz eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَضَبَ عَنْ صَاحِبِهِ إِذَا تَوَلَّى عَنْهُ

التَّحْصِيبُ [et-taḥšīb] تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Yere çakıl döşemek ma'nāsınadır; yukālu: حَضَبَ الْمَكَانَ بِمَعْنَى حَصَبُهُ مُحَضَّبٌ Ve Muḥaššab nām mahalde yatıp uyumak ma'nāsınadır; yukālu: حَضَبَ الْحَاجَّ إِذَا نَامَ بِالْمُحَضَّبِ [Muḥaššab] مُعْظَمٌ [muʿazzam] vezninde Mekke-i mükerrerme ile Minā beyninde bir dere yoludur ki bir ucu Ebṭaḥ'a çıkar, onda huccāc bir sâ'at mikdārı ikāmet ve istirahat eyledikten sonra Mekke-i mükerrerme'ye müteveccih olurlar. Hazret-i Resûl-i ekrem sallallāhu ʿaleyhi ve sellem o mahalle nāzil olup lâkin ümmetine sünnet eylemediler. Binā'en'aleyh hâlen huccāc oraya nāzil olmazlar; ʿalā-kavlin مُحَضَّبٌ [Muḥaššab] Minā'da cemrāt atılacak mahalden ʿibârettir. Şārih der ki mü'ellif gerçi bunu harf-i terdîd ile resm eyledi, lâkin fi'l-hakika mahall-i mezbûre dahi مُحَضَّبٌ [Muḥaššab] denir. Pes harf-i terdîd vāv ma'nāsına mahmûl olmak lâzımdır. İki mahal dahi حَضْبَاءُ [ḥašbā]

lafzındandır.

الْإِحْضَابُ [el-iḥšāb] (hemzenin kesriyle) Bir kimseden yüz döndürüp i'rāz eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أَحْضَبَ عَنْ صَاحِبِهِ إِذَا تَوَلَّى Ve koşup giderken ayağıyla gerisine yâ etrafına hurde taşlar tozutup savurmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أَحْضَبَ الْقَرَسُ وَغَيْرُهُ إِذَا أَثَارَ الْحَصَى فِي جَزِيهِ

لَيْلَةُ الْحَضْبَةِ [leyletu'l-ḥašbet] تَفْرَةٌ [temret] vezninde) Eyyām-ı teşrîk ʿakibinde olan geceye itlāk olunur.

الْحَاصِبُ [el-ḥāšib] Şol şedîd yele denir ki estikçe toprakları kaldırıp havāya savura yâhūd hurde kar ve dolu tozuntularına denir ki tipi ta'bîr olunur. Ve şol sehāba denir ki kar ve dolu döküp tozuttura.

حَضْبَةٌ [Ḥašabet] قَصَبَةٌ [kašabet] vezninde) Bir recül ismidir.

الْحَضِيبُ [el-ḥašib] كَيْفٌ [ketif] vezninde) Şol süte denir ki soğukluğundan yağ çıkıyormuş.

حَضَيْبٌ [Ḥuşayb] زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Yemen'de bir mevzi' adıdır; nisvānları hüsn ü cemâlde etraf-ı bilāda fâ'ikalarlardır. Binā'en'aleyh beyne'z-zurefā "إِذَا دَخَلْتَ" "إِذَا دَخَلْتَ أَرْضَ الْحَضِيبِ فَهَزُولٌ" Ya'ni "Ḥuşayb kazāsına duhûl ettikte hermen şitâb-ı tām ile hervele ederek meşy edip bir tarafa hurūca bak ki nisvānlarının girifte-i pençe-i saht-gîr-i cemâlleri olmasın." Ve

حَضَيْبٌ [Ḥuşayb] Esmādandır: Bureyde b. el-Ḥuşeyb ashâbdandır ve Muhammed b. el-Ḥuşayb onun hafîdidir.

يَحْضِبُ [Yaḥšub] (yā'nın fethi ve şād'ın harekât-ı selâsıyla) Yemen'de bir kabîle adıdır. Nisbetinde يَحْضِيبِي [Yaḥşubiyy] de-

nir yine şād'ın harekāt-ı selāsiyla, yoksa Cevheri'nin zu'umu gibi nisbeti şād'ın fet-hiyle olmağa münhasır değıldir.

Şārih der ki Cevheri, sahīhi mültezim olmakla 'indinde fethi musahhahtır, ni-teki Muberrred ve sā'irleri tansīs eyledi-ler. Bundan başka 'Arab, hasbe'l-imbān tahfife mā'il olmalarıyla elbette fetha ehaftır. İntehā. Ve

يَخْضِبُ [Yaḥşibu] (يَضْرِبُ [yaḍribu] vez-ninde) Endelüs ülkesinde bir kal'adır; muhaddisinden Sa'īd b. Maḳrūn ve en-Nābiğa b. İbrāhīm oradandır.

التَّخْضِبُ [et-teḥaşşub] (تَفْعُلُ [tefa'ul] vez-ninde) Güvercin kuşu yem talebiyle ya-bana çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: تَخْضَبُ الْحَمَامُ إِذَا خَرَجَ إِلَى الصَّخْرَاءِ لِيَطْلُبَ الْحَبَّ

التَّحَاضِبُ [et-taḥāşub] Çakıl taşı atışmak ma'nāsınadır; yukālu: تَحَاضِبُوا أَي تَرَامَوْا بِالْحَضْبَاءِ

[ح ص ر ب]

الْحَضْرَبَةُ [el-ḥaşrabet] (دَخْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Ziyādesiyle bahil ve le'im olmak ma'nāsınadır; yukālu: بِهِ حَضْرَبَةٌ أَي ضَيْقٌ وَتُخَلُّ

[ح ص ل ب]

الْحِشْلِبُ [el-ḥişlib] (زَبْرَجٌ [zibric] vezninde) Toprağa denir.

[ح ض ب]

الْحِضْبُ [el-ḥiḍb] (ḥā'nın kesri ve ḍād-ı mu'cemenin sükūnuyla) Yay āvāzına denir ki ok çıktuktan sonra zuhūr eder, çınırta ta'bīr olunur; ḥā'nın zammıyla da cā'idizdir. Cem'i أَحْضَابٌ [aḥḍāb] gelir. Ve

حِضْبٌ [ḥiḍb] Dağın bir tarafından yöresine denir.

الْحَضْبُ [el-ḥaḍb] (ḥā'nın fethi ve kesriyle) Bir nev' yılana yāhūd erkeğine denir ki iri ve 'azīm ola; 'alā-kavlin ak yılana yāhūd ince yılana denir. Ve

حَضْبٌ [ḥaḍb] (ḥā'nın fethiyle) Kuyu çarhı-nın ve makaranın ipi düşünce kadar tersine çevrilmesine denir. Ve ipin tekerlek ile iki taraflı çarh yā makara dönecek ağaçların aralığına girip ilişmesine denir; yukālu: حَضِبَتِ الْبَكْرَةُ حَضْبًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا مَرَسَتْ Ve tuzak, رَهْدٌ [rehden] dedikleri kuşu çabuk tutmak ma'nāsınadır; yukālu: حَضِبَ الطَّرْقُ حَضِبَ الرُّهْدُنُ أَي أَخَذَهُ سَرِيعًا إِذَا تَفَرَّ الْحَيَّةُ Ya'nī "Tuzak-taki dāneyi alırken der-sā'at kapıp tuttu." رَهْدٌ [rehden] Mekke'ye mahsūs ve kızlar kuşuna şebih bir kuştur. Ve

حَضْبٌ [ḥaḍb] Āteşi tutuşturup 'alevlendir-mek yāhūd āteşe odun atmak ma'nāsınadır; yukālu: حَضِبَ النَّارَ حَضْبًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا رَفَعَهَا أَوْ أَلْقَى فِيهَا الْحَطَبَ

الْحَضْبُ [el-ḥaḍab] (fethateynle ve kalilen ḍād'ı iskān olunur) حَضْبٌ [ḥaşab] ma'nāsına lügattır ki oduna ve tuturuğa denir.

الْإِحْضَابُ [el-iḥḍāb] (hemzenin kesriyle) Bu dahi āteş yakıp 'alevlendirmek yāhūd āteşe odun atmak ma'nāsınadır; yukālu: أَحْضَبَ النَّارَ إِذَا رَفَعَهَا أَوْ أَلْقَى فِيهَا الْحَطَبَ Ve kuyu çarhının ipi tekerlek ile ağaçların aralığı-na düşüp dönmekten kalmakla ipi oradan kurtarıp mecrāsına redd eylemek; yukālu: أَحْضَبَ الرَّجُلُ إِذَا رَدَّ الْحَبْلَ مِنَ الْبَكْرَةِ إِلَى مَجْرَاهُ

الْمِخْضَبُ [el-miḥḍab] (مِنْبَرٌ [minber] vez-ninde) Āteş ölçerecek kösegiye denir, مِسْعَرٌ [mis'ar] ma'nāsına. Ve et kavuracak tava-ya denir, مِثْلَى [miḥlā] ma'nāsına.

التَّحْضِبُ [et-teḥaḍḍub] (تَفْعُلُ [tefa'ul] vez-ninde) Irak olan düz yolu boşlayıp karib

olmak hasebiyle sarp ve dürtüşt yola gitmek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا تَحَضَّبَ الرَّجُلُ إِذَا أَخَذَ فِي طَرِيقِ حَزْنٍ قَرِيبٍ

[ح ض ر ب]

الْحَضْرَبَةُ [el-ḥadrabet] [dahrecet] [dahrecet] vezninde) İp ve kiriş makülesini gereği gibi çekip muhkem bağlamak yāhūd muhkem bükmek ma'nāsınadır; yukālu: حَضْرَبَ حَبْلَهُ وَوَتَرَهُ إِذَا شَدَّهُ أَوْ شَدَّ قَتْلَهُ

الْمُحَضَّرَبُ [el-muḥadrab] [mudāhrec] vezninde) Mutlakan dolu ve leb-rīz şey'e denir; yukālu: حَوْضٌ مُحَضَّرَبٌ أَيْ مَمْلُوءٌ

[ح ط ب]

الْحَطَبُ [el-ḥaṭab] (ḥā'nın ve tā-yı mühmenin fethiyle) Āteş yakmak için tehy'e kılınan ağaca denir ki odun ta'bīr olunur.

الْحَطْبُ [el-ḥaṭb] [ḍarb] vezninde) Odun biriktirmek ma'nāsınadır; yukālu: حَطَبَ الرَّجُلُ حَطْبًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا جَمَعَ الْحَطَبَ Ve āher kimse için odun biriktirmek yāhūd ona odun getirmek ma'nāsınadır; yukālu: حَطَبَ فُلَانًا إِذَا جَمَعَ الْحَطَبَ لَهُ أَوْ آتَاهُ بِهِ Ve bir yer odunluk olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَطَبَ الْمَكَانَ إِذَا صَارَ حَطْبِيًّا Ve bir kimseyi nemīme ve si'āyet eylemek ma'nāsına isti'māl olunur, gūyā ki ikād-ı nār için si'āyet eylediği meselā vālīye odun devşirip getirmiştir; yukālu: حَطَبَ بِفُلَانٍ أَيْ سَعَى بِهِ Şārih der ki ﴿حَمَالَةَ الْحَطْبِ﴾ kavli-i şerīfi sā'iyye ve nemmāmelikten kināyedir, isti'āre vechiyle nemīmeye **حَطَبَ** [ḥaṭab] ıtlāk olunmuştur. Ve bir kimseye meded ve nusret eylemek ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: حَطَبَ فِي حَبْلِهِمْ إِذَا نَصَرَهُمْ Gūyā ki onlar odun devşirmekten 'āciz olmalarıyla kendi devşirdiği odunları onların

iplerine bend eylemekle meded ve i'ānet eylemiştir.

الْإِحْطَابُ [el-iḥṭāb] [ifti'āl] vezninde) Odun biriktirmek ma'nāsınadır; yukālu: إِحْتَطَبَ الرَّجُلُ إِذَا جَمَعَ الْحَطَبَ Ve davar odun hurdeleri ra'ıy eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِحْتَطَبَ الْبُعَيْرُ إِذَا رَعَى دَقَّ الْحَطَبِ Ve bir mādde zımında cürm ve vebāl yüklenmek ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: إِحْتَطَبَ عَلَيْهِ فِي الْأَمْرِ أَيْ اخْتَقَبَ Ve yağmur ağacı kökünden koparmak ma'nāsınadır; yukālu: إِحْتَطَبَ الْمَطَرُ إِذَا قَلَعَ أَصُولَ الشَّجَرِ

الْحَطِيبَةُ [el-ḥaṭībet] [acībet] vezninde) Odunluk yere denir; yukālu: أَرْضٌ حَطِيبِيَّةٌ وَمَكَانٌ حَطِيبٌ أَيْ كَثِيرَةُ الْحَطَبِ

الْإِحْطَابُ [el-iḥṭāb] (hemzenin kesriyle) Yer odunluk olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَحْطَبَ الْمَكَانَ إِذَا كَانَ حَطْبِيًّا

الْحَاطِبُ [el-ḥāṭib] Odun cem' eden oduncuya denir. Ve 'Arablar لَيْلِ حَاطِبٍ لَيْلٍ derler; ma'nāsına; ya'nī gece karanusunda odun devşiren kimse eline ne rāst gelirse aldığı gibi bu dahi halt-ı kelām edip lisānına ratb u yābis ne gelirse onu tefevvüh eder. Ve

حَاطِبُ [Hāṭib] Esmādandır: Hāṭib b. Ebī Belta'a, ashābdandır.

الْحَطَّابُ [el-ḥaṭṭāb] [şeddād] vezninde) Dā'imā odun hurdeleri ra'ıy eden deveye denir; yukālu: بَعِيرٌ حَطَّابٌ أَيْ يَزْعَى دَقَّ الْحَطَبِ Ve

حَطَّابٌ [Ḥaṭṭāb] Esāmīdendir: Ḥaṭṭāb b. Ḥaneş beyne'l-'Arab fāris-i meşhūrdur. Ve Ḥaṭṭāb b. el-Ḥāriş ashābdandır; 'alā-kavlin bu, ḥā-yı mu'ceme iledir. Ve Yūsuf b. Ḥaṭṭāb el-Medenī ricāl-i Şaḥīḥayn'den Şebābe-i Kūfī şeyhidir. Ve 'Abdusseyyid b. 'Attāb el-Ḥaṭṭāb, 'Irāk mukrīlerindedir.

Ve ‘Abdullāh b. Meymūn el-Ḥaṭṭāb, İmām Aḥmed b. Ḥanbel şeyhidir. Ve Ebū ‘Abdullāh el-Ḥaṭṭāb er-Rāzī el-Faḳīh eş-Şāfi‘ī, sāhibü'l-meşyehattir. Ve مَشْيَحَةٌ [meşyehat] mīm'in fethiyle مَشْرَبَةٌ [meşrebet] vezninde bir nüshadır ki hadīs istimāc eylediği kırk altı nefer meşāyihin ahvāl ve evtān ve keyfiyyātlarını müştemiledir. Ve sāhibü's-Sudāsiyyāt'tır. Bu dahi esānīd-i sūdāsiyyātı müştemil bir nüshadır. Zikr olunan zevāt, muhaddislerdir.

الْحِطَابُ [el-ḥitāb] [كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Asma çubuğu suyu akacak yerine kadar ki göz ta'bir olunur, budanmak ma'nāsındır. Ve bu 'alā-kavlin ism ve 'alā-re'yin masdardır. Lākin Esās'tan münfehīm olan bu ma'nāda masdar, حَطَبٌ [ḥaṭb]dır صَرَبْتُ [darb] vezninde. Ve

حِطَابٌ [ḥiṭāb] [كِتَابٌ [kitāb] vezninde) ve **حَطَبٌ** [ḥaṭab] [طَلَبٌ [ṭaleb] vezninde) Zikr olunan göze kadar budanacak çubuğa itlāk olunur; yukālu: حَطَبَ الْكَزْمِ حَطَبًا ve yukālu: وَالْحِطَابُ أَنْ قَطَعَ حَطَبَ كَزْمِهِ وَحِطَابَةُ الْكَزْمِ الْمَقْطُوعُ حَتَّى يَنْتَهِيَ إِلَى حَدِّ مَا يَنْقَطِعُ الْكَزْمُ أَنْ زِرًا تَعْرِ فِيهِ الْمَاءُ te'vīlinde olur, zīrā [en] harfī masdariyye olmakla يَنْقَطِعُ kelimesi masdar ve hasbe'l-makām mebnī li'l-mef'ūl ile mü'evvel ve terkīb izāfetu's-sifati ile'l-mevsūf bābından olur.

الْإِسْتِحْطَابُ [el-istiḥṭāb] Üzüm asması ve teveği uzayan kollarından budanma-ğa muhtāc olmak ma'nāsındır; yukālu: اسْتَحْطَبَ الْعَنْبُ إِذَا اخْتِاجَ أَنْ تُنْقَطِعَ أَعَالِيهِ **الْمِحْطَابُ** [el-miḥṭāb] [مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Odun kesecek dehreye denir.

الْأَحْطَابُ [el-aḥṭāb] [أَقْرَبُ [aḳreb] vezninde) Be-gāyet arık ve mehzūl kimseye denir; 'alā-kavlin uğursuz, meş'ūm ve nā-

mübārek kimseye denir. Mü'ennesinde حَطَبَاءُ [ḥaṭbā'] denir.

الْحَطِيبُ [el-ḥaṭīb] [كَيْفٌ [ketif] vezninde) Bu dahi be-gāyet arık ve mehzūl olan kişiye denir.

الْحَطُوبَةُ [el-ḥaṭūbet] (ḥā'nın fethiyle) Bir kucak oduna denir.

حُوَيْطِيبٌ [ḥuveyṭīb] (musaggar bünyesiyle) Esmādandır: Ḥuveyṭīb b. 'Abdul'uzzā el-Ḳureşī ashābdandır.

الْمُحَاطِيبُ [el-muḥāṭīb] [مُنَاسِبٌ [munāsib] vezninde) Kuru dikenlik otlayan deveye denir; yukālu: جَمَلٌ مُحَاطِيبٌ وَنَاقَةٌ مُحَاطِيبَةٌ أَيْ تَأْكُلُ الشُّوْكَ الْيَابِسَ

بَنُو حَاطِيبَةَ [Benū Ḥāṭībet] 'Arabdan bir batndır.

حَطِيبٌ [Ḥaṭīb] [أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Yemen'de bir deredir.

حَيْطُوبٌ [Ḥayṭūb] [قَيْصُومٌ [ḳayṣūm] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

[ح ط ر ب]

الْحَطْرَبَةُ [el-ḥaṭrabet] [دَخْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Ma'aş dar olmak ma'nāsındır, niteki حَطْرَبَةٌ [ḥaṭrabet] dahi bu ma'nāyadır ḥā-yı mu'ceme ile.

[ح ظ ب]

الْحُظُوبُ [el-ḥuṣūb] (zā-yı mu'ceme ile قُعُودٌ [ḳu'ūd] vezninde) ve

الْحَظَبُ [el-ḥaṣab] (fethateynle) Gereği gibi semirip karın kasık bağlamak ma'nāsındır; yukālu: حَظَبَ الرَّجُلُ حُظُوبًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي وَحَظَبَ حَظَبًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا سَمِنَ وَأَمْتَلًا بَطْنُهُ

الْحَاظِبُ [el-ḥāṣīb] ve

الْمُحْظِيبُ [el-muḥṣā'ibb] (مُطْمَئِنٌّ [muṭma'inn] vezninde) Semirip karın ka-

sık bağlamış kimseye denir.

الْحَظْبُ [el-ḥazib] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Karnı büyük bodura denir. Mü'ennesi حَظْبَةٌ [ḥazibet]tir.

الْحُظْبُ [el-ḥuzubb] (عُتْلٌ [ʿutull] vezninde) حَظْبٌ [ḥazib] ma'nāsınadır; yukālu: رَجُلٌ حَظْبٌ ve yukālu: امْرَأَةٌ حَظْبٌ ve yukālu: امْرَأَةٌ حَظْبٌ ve yukālu: امْرَأَةٌ حَظْبٌ Ve künde ve nā-tirāş ve galīz ve şedīd kişiye denir. Ve bahīl ve nākesa denir. Ve teng-hū ve bī-havsala ve bī-tahammül kişiye denir.

الْحِظْبُ [el-ḥizabb] (هَجْفٌ [hiceff] vezninde) Çabuk darılan serī'ü'l-gazab kimseye denir.

الْحُظْبَةُ [el-ḥuzubbet] (zammeteyn ve teşdīd-i bā'yla) ve

الْمُحْظَبُ [el-muḥza'ibb] (مُطْمَئِنٌّ [muṭma'inn] vezninde) ve

الْمُحْظَبِيُّ [el-muḥzanbi] (مُحْزَبِيٌّ [muḥzenbi] vezninde) Bunlar da serī'ü'l-gazab kimseye denir.

الْحُظْبَى [el-ḥuzubbā] (zammeteynle كُفْرَى [kufurrā] vezninde) Arkaya denir, zahr ma'nāsına; 'alā-kavlin cism ve bedene denir.

الْحُظْبَى [el-ḥuzunbā] (ḥā'nın ve zā'nın zammıyla ve nūn'un sükūnuyle) حُظْبَى [ḥuzubbā] ma'nāsınadır.

الْحُنْظُبُ [el-ḥunzūb] (فُنْدُ [kunfuz] vezninde) Erkek çekirgeye denir. Ve osurgan böceğinin erkeğine denir; 'alā-kavlin onun uzun olan nev'ine denir yāhūd ona şebīh bir böcektir.

الْحُنْظَبُ [el-ḥunzab] (ḥā'nın zammı ve zā'nın fethiyle) ve

الْحُنْظَبَاءُ [el-ḥunzūbā] (ḥā'nın ve zā'nın zammı ve elif'in meddiyle) ve

الْحُنْظَبَاءُ [el-ḥunzabā] (zā'nın fethiyle) حُنْظَبٌ [ḥunzūb] ma'nāsınadır.

الْحُنْظُوبُ [el-ḥunzūb] (زُنْبُورٌ [zunbūr] vezninde) Şol hatuna denir ki gövdesi iri ve şişman olup ve aslā işe güce yaramaz ve elinden bir nesne gelmez künde ve kabran ola.

الْحِنْظَابُ [el-ḥinzāb] (سِنْجَابٌ [sincāb] vezninde) Mütemerrid ve bed-ahlāk ve bī-ımtizāc olan bodura denir. Ve Ḥinzāb b. 'Amr el-Fak'asī, hāricilerin ser-gerdesi bir herīf idi. Ve فَفَعَسَ [faḥ'as] [ahmed] vezninde İbn Ṭarīf'tir ki şahs-ı mezbūr ona mensūbdur.

[ح ظ ر ب]

الْحَظْرَبَةُ [el-ḥazrabet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Yayın kirişini gereği gibi çekip muhkem bend eylemek ma'nāsınadır ki kurmak ta'bir olunur; yukālu: حَظْرَبٌ قَوْسَهُ Ve doldurmak ma'nāsınadır; yukālu: حَظْرَبُ السَّيِّءِ إِذَا مَلَأَهُ

التَّحْظُرْبُ [et-teḥazrub] (تَدَحْرُجٌ [tedahruc] vezninde) Dolmak ma'nāsınadır; yukālu: حَظْرَبُهُ فَتَحْظُرْبُ أَي مَلَأَهُ فَاْمَتَلَأَ Ve 'Arablar تَحْظُرْبُ الرَّجُلُ derler, "filānın derünü 'adāvetle yāhūd ta'am ve şarābla doldu" diyecek yerde.

الْمُحْظَرَبُ [el-muḥazrab] (مُحْضَرَمٌ [muḥadram] vezninde) Muhkem bükülmüş ipe ve urgana denir. Ve kaviyyü'l-bünye, şedīdü'l-hilkat kimseye itlāk olunur. Ve hulku dar, bī-havsala kişiye denir.

[ح ظ ل ب]

الْحَظْلَبَةُ [el-ḥazlebet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Sür'atle yelmek ma'nāsınadır; yukālu: حَظْلَبُ الرَّجُلِ إِذَا عَدَا سَرِيعًا

[ح ق ب]

الْحَقَبُ [el-ḥaqāb] (ḥā'nın ve kāf'ın fethiyle) Şol kolana denir ki devenin asl kolan çekecek yerinden beriye ya'nī zekeriyle asl kolanın aralığından çekilir; 'alā-kavlin şol kolana denir ki pālān onunla devenin karnına bend olunur, ya'nī asl koldan başka bir ip dahi devenin pālānına bağlanıp kış ayakları tarafından dolaştırırlar tā ki devenin sīne-bendī pālānı ileriye çekmeye. Ve

حَقَب [ḥaqāb] Masdar olur, zikir olunan kolan devenin zekerini basıp kaşanması güçlenmek ma'nāsına; yukālu: حَقَبَ الْبَعِيرُ حَقَبًا إِذَا تَعَسَّرَ عَلَيْهِ الْبَوْلُ مِنْ وَفُوعِ الْحَقَبِ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَعَسَّرَ عَلَيْهِ الْبَوْلُ مِنْ وَفُوعِ الْحَقَبِ عَلَى ثِيَلِهِ Ve yağmur ve sâ'ir nesne muhtebes olmak ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: حَقَبَ الْمَطَرُ وَعَيْرُهُ أَيِ احْتَبَسَ Ve ma'den filizzāttan hālī olmak ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: حَقَبَ الْمَعْدِنُ إِذَا لَمْ يُوْجَدْ فِيهِ شَيْءٌ Ve

حَقَب [ḥaqāb] حِقَابٌ [hiqāb] dedikleri nisvān kuşağına denir, ke-mā se-yuzkeru.

الْإِحْقَابُ [el-iḥqāb] (hemzenin kesriyle) Bu dahi yağmur ve vazīfe ve 'atiyye makülesi kesilip muhtebes olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَحَقَبَ الْمَطَرُ وَعَيْرُهُ إِذَا احْتَبَسَ

الْحِقَابُ [el-ḥiqāb] كِتَابٌ [kitāb] vezninde) 'Arab nisvānına mahsūs bir nevc kuşaktır ki bellerine kuşanıp huliyyātlarını ona bend ve ta'lik ederler. Cem'ci حُقُبٌ [ḥuqub] gelir, كُتُبٌ [kutub] vezninde. Ve

حِقَابٌ [hiqāb] Tırnağın dibinde peydā olan beyāza denir. Ve şol ipliğe denir ki nazar def'i için ma'sūmların beline bend ederler. Ve

حِقَابٌ [Hiqāb] 'Umān vilāyetinde bir dağ

adıdır.

الأَحْقَبُ [el-aḥqāb] [أَقْرَبُ] [aqrēb] vezninde) Şol yaban eşeğine denir ki karnı beyāz ola yāhūd حَقَبٌ [ḥaqāb] dedikleri zikir olunan yeri beyāz ola. Ve

أَحْقَب [Aḥqāb] Naşībīn cinlerinden ki gelip Resül-i ekrem sallallāhu 'aleyhi ve sellem hazretlerinden Kur'ān-ı kerīm istimā'e eylediler, bir cinnī isimdir. Mütercim der ki o cinniler beş nefer oldukları mervīdir. İsimleri budur: حَسٌّ [Ḥass] ḥā-yı mu'cemenin fethi ve sīn'in teşdīdiyle, مَسٌّ [Mess] حَسٌّ [ḥass] vezninde, شَاصَةٌ [Şāṣat], بَاصَةٌ [Bāṣat], أَحَقَبٌ [Aḥqāb]dır.

الْحَقِيبَةُ [el-ḥaqībet] كَتِيبَةٌ [ketībet] vezninde) Eğrim dedikleri nesnedir ki kundak tarzında içini doldurup deve hatabının ense tarafına vaz' ederler. Ve mutlakan pālān ve havut ensesine bend olunan nesneye denir, heybe ve hurc ve sâ'ir nesne olsun.

الإِحْتِقَابُ [el-iḥtikāb] [إِفْتِعَالٌ] [ifti'āl] vezninde) Havut ve pālān ensesine حَقِيبَةٌ [ḥaqībet] bağlayıp götürmek ma'nāsınadır; yukālu: اِحْتَقَبَ الشَّيْءُ إِذَا سُدَّ فِي مَوْخَرِ رَجُلٍ أَوْ قَتَبٌ وَاحْتَمَلَهُ Ve bir nesneyi heybe gibi yüklenip götürmek ma'nāsınadır; ve minhu yukālu: اِحْتَقَبَ الشَّيْءُ إِذَا سُدَّ فِي مَوْخَرِ رَجُلٍ أَوْ قَتَبٌ وَاحْتَمَلَهُ Ve iddiḥār eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: اِحْتَقَبَهُ أَيِ ادَّخَرَهُ

الْمُحَقَّبُ [el-muḥqāb] مُحَسِّنٌ [muḥsin] vezninde) Ensesine adam ve sâ'ir nesne alan rākibe denir, مُرْدِفٌ [murdif] ma'nāsına.

الْمُحَقَّبُ [el-muḥqāb] مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) Tilkiye denir, تَعْلَبٌ [ṣa'leb] ma'nāsına; bādiyede göç ensesine düştüğü için itlāk olundu.

الْإِسْتِحْقَابُ [el-istiḥqāb] İddiḥār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: اسْتَحَقَبَهُ أَيِ ادَّخَرَهُ

الْحَفْبَةُ [el-ħiḳbet] (hā'nın kesriyle) Zamāndan gayr-i mahdūd ve muvakkat müddete denir. Ve yıl ve sene ma'nāsınadır. Cem'î حَفَبَ [ħiḳab] gelir عَنَبَ [ʿineb] vezninde ve حُقُوبٌ [ħuḳūb] gelir حُبُوبٌ [ħubūb] vezninde.

الْحَفْبَةُ [el-ħuḳbet] (hā'nın zammıyla) Esen yelin sākin olmasına denir.

الْحُقْبُ [el-ħuḳb] (hā'nın zammıyla) ve

الْحُقُوبُ [el-ħuḳub] (zammeteynle) Seksen yıla denir yāhūd seksen yıldan ekseriye denir. Ve mutlak dehr ve zamān ma'nāsınadır. Ve yıl ve sene ma'nāsınadır; ʿalā-kavlin yıllara denir, سِنُونَ [sinūn] ma'nāsına. Cem'î أَحَقَابٌ [aħḳāb] gelir ve أَحَقُبٌ [aħḳub] gelir أَفْلُسٌ [eḳlus] vezninde; yukālu: مَضَى عَلَيْهِ حُقْبٌ وَحُقْبٌ أَي ثَمَانُونَ سَنَةً أَوْ مَضَتْ عَلَيْهِ أَحَقَابٌ وَكَذَا الدَّهْرُ وَالسَّنَةُ أَوْ السِّنُونَ Ve yukālu: مَضَتْ عَلَيْهِ أَحَقَابٌ وَأَحَقُبٌ

الْحَقْبَاءُ [el-ħaḳbā] [صَحْرَاءُ] [ṣaħrā] vezninde) Surāḳa b. Mirdās'ın feresi ismidir. Ve şol iri siyāh kayaya denir ki tepesi havāya doğru mināre gibi sivrilip çıkmış olup ve iki böğürlerinde dā'imā serāb lemeʿān eyleye, ya'nī iki tarafları yalçın olmakla geriden serāb gibi lemeʿān eder ola; ʿalā-kavlin vasatında ak ve berrāk toprak olmakla geriden o toprak ve sā'ir yerleri lemeʿān eyleye.

[ح ق ط ب]

الْحَقْطَبَةُ [el-ħaḳtabet] [دَحْرَجَةٌ] [daħrecet] vezninde) حَيْقُطَانٌ [ħayḳuṭān] ötmesine denir. Ve حَيْقُطَانٌ [ħayḳuṭān] hā'nın fethi ve kāf'ın zammıyla turaç kuşunun erkeğine denir.

[ح ل ب]

الْحَلَبُ [el-ħalb] (hā'nın fethi ve lām'ın

sükünüyle ve fethateynle cā'izdir) ve

الْحِلَابُ [el-ħilāb] [كِتَابٌ] [kitāb] vezninde) Süt sağmak ma'nāsınadır; yukālu: حَلَبَ الرَّاغِي حَلْبًا وَحِلَابًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا اسْتَخْرَجَ مَا فِي اللَّبَنِ مِنَ الضَّرْعِ Ve bir kimseye sütiyle intifaʿ eylemek için sağmal davar taʿyīn eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَلَبَهُ الشَّاةُ أَوْ التَّاقَةَ إِذَا جَعَلَهُمَا لَهُ يَحْلَبُهَا Ve diz çöküp oturmak ma'nāsına istiʿmāl olunur ki حَالِبٌ [ħālīb] in heyʿetidir; yukālu: حَلَبَ الرَّجُلُ إِذَا جَلَسَ عَلَى رُكْبَتَيْهِ Ve

حَلَبٌ [ħalb] ve

حَلُوبٌ [ħulūb] [فُعُودٌ] [ḳuʿūd] vezninde) Nās etrāftan gelip birikmek ma'nāsınadır, sağılan süt gibi; yukālu: حَلَبَ الْقَوْمُ حَلْبًا وَحَلُوبًا إِذَا اجْتَمَعُوا مِنْ كُلِّ وَجْهِ

الْحَلَبُ [el-ħaleb] [طَلَبٌ] [ṭaleb] vezninde) Süt sağmak ma'nāsınadır, niteki zikir olundu. Ve sağılmış süte denir, bi-maʿnā mefʿuldür; tekūlu: شَرِبْتُ حَلْبًا أَي لَبْنَا مَحْلُوبًا Ve

حَلَبٌ [ħaleb] Vezā'if-i dīvāniyyeden vazīfe-i muʿayyene ve ʿulufe-i mukar-rere olmayıp cibāyet-i mīri ve sāliyāne makūlesi vesīlesiyle bir kimseye havāle ve itā olunan vergiye ıtlāk olunur ki ıstılahımızda sağimlık taʿbīr olunur; ve minhu kavluhum وَحَلَبَ الْمُسْلِمِينَ هَذَا فِيءُ الْمُسْلِمِينَ Ve

حَلَبٌ [Ḫaleb] Bilād-ı Şāmiyye'den bir şehri maʿrūf ismidir. Şārih der ki ʿAmālik a'dan Mihr b. Ḫayḍ b. ʿİmlik nām kimşenin Ḫaleb ve Berda'a ve Ḫimş nām üç oğlu var idi, her biri bir şehri binā ve ismleriyle müsemmə eylediler. Ve

حَلَبٌ [Ḫaleb] Yine şehri-i mezbūr aʿmālinden iki mevziʿ adıdır. Ve Şām'da bir nahiye ve bir karye ve Ḫāhire-i Mıṣr'da bir mahalle ismidir. Ve

حَلَبٌ [haleb] Masdar olur, saç siyāh olmak ma'nāsına; yukālu: حَلَبَ الشَّعْرَ حَلَبًا مِنَ النَّابِ الرَّابِعِ إِذَا اسْوَدَّ

أَلْحِلَابُ [el-ḥilāb] [kitāb] [kitāb] vezninde) Masdardır, niteki zikr olundu. Ve süt saġacak kaba denir ki külek ve susak ta'bir olunur; muhaddisinden 'Alī b. Aḥmed el-Ḥilābī ona mensūbdur.

الْإِحْتِلَابُ [el-iḥtilāb] [ifti'āl] vezninde) Süt saġmak ma'nāsınadır.

الْمِخْلَبُ [el-miḥleb] [minber] vezninde) Bu dahi süt saġacak küleġe denir.

الْحَلِيبُ [el-ḥalīb] [emīr] vezninde) Saġılmış süte denir; 'alā-kavlin taze saġılmış süte denir ki henüz ta'mı mütegayyir olmamış ola. Ve hurmā şarābına itlāk olunur. Ve taze kana itlāk olunur; yukālu: دَمٌ حَلِيبٌ أَيْ طَرِيٌّ

الْإِحْلَابَةُ [el-iḥlābet] (hemzenin kesriyle) Bir kimse mer'ada süt saġıp ehl ü 'ayāline göndermek ma'nāsınadır ki masdar-ı binā-i merredir, ke-mā se-yuzkeru. Ve

إِحْلَابَةٌ [iḥlābet] O vechile gönderilen sütün dahi ismidir; 'alā-kavlin süt tuluma vaz' olunduktan sonra artıp kalan bakiyyeye denir.

الإِحْلَابُ [el-iḥlāb] (hemzenin kesriyle) Bu dahi mer'ada süt saġıp ehl ü 'ayāline göndermek ma'nāsınadır, إِحْلَابَةٌ [iḥlābet] gibi; yukālu: أَحْلَبَ لِأَهْلِهِ إِحْلَابًا وَإِحْلَابَةً وَهُوَ أَنْ يَحْلُبَ لِأَهْلِهِ وَهُوَ فِي الْمَرْعَى ثُمَّ يَبْعَثُ بِهِ إِلَيْهِمْ Ve sütiyle intifāc eylemek için bir kimseye saġmal davar ta'yin eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَحْلَبَهُ النَّاقَةَ وَالشَّاةَ أَيْ جَعَلَهُمَا لَهُ لِيَحْلُبَهُ Ve süt saġan kimseye yardım eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَحْلَبَهُ هَاجِرَةٌ حَلُوبٌ أَيْ تَحْلُبُ الْعَرَقَ

dişi köşek doğurmak ma'nāsınadır, niteki cīm'le إِجْلَابٌ [iclāb] erkek köşek doğurmak ma'nāsınadır; yukālu: وَأَحْلَبَ الرَّجُلُ إِذَا وَلَدَتْ إِبْلُهُ ذُكُورًا Ve minhu kavluhum: أَمْ أَجْلَبْتَ يَا نِي "Develerin bu sene dişi mi yoksa erkek mi doğurdu?" Ve kavluhum: مَا لَهُ لَا حَلَبَ وَلَا جَلَبَ Ba'zılar 'inde bed-du'adır, "Nākasının dişi ve erkek döllerini olmayıp 'akīm ve bī-hayr olsun!" demektir. Ve ba'zılar 'inde kelām-ı mezbūr, bī-vech ve bī-ma'nādır. Şārih der ki kavli evvele göre evvelki لَ [lā] kelimesi, مَا [mā]-i nāfiyeyi te'kid olur, kavli sāniye göre nāfiye-i müstakille olmakla terkīb-i mezbūr mühmel olur. Ve مَا [mā] lafzını ta'accübe haml ile "Acedir ki filānın ne halebi ve ne celebi vardır" diye hikāye olmak dahi mümkündür. Bu vechile kelām-ı mezbūr ihzārdan mahfūz olur.

الْحَلُوبَةُ [el-ḥalūbet] ve

أَلْحَلُوبُ [el-ḥalūb] (hā'ların fethiyle) Saġmal nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ حَلُوبَةٌ وَحَلُوبٌ Ve

حَلُوبٌ [ḥalūb] حَالِبٌ [ḥalīb] ma'nāsına olur; yukālu: رَجُلٌ حَلُوبٌ أَيْ حَالِبٌ Ve

حَلُوبَةٌ [ḥalūbet] ki saġmal hayvāna denir, gerek nāka ve gerek ganem olsun, vāhidine mahsūs deġildir, vāhid ve cem'ine itlāk olunur. Ve cem'ine حَالِبٌ [ḥalā'ib] gelir ve حَلُوبٌ [ḥalūb] gelir hā'nın zammıyla. Ve Mişbāh'ın beyānına göre ism kılındığı sürette āhirine hā' ilhākıyla هَذِهِ حَلُوبَةٌ فَلَانٌ فَالْإِحْلَابُ وَرَكُوبٌ ve رَكُوبَةٌ [rekūbet] gibi. İntehā. Ve

حَلُوبٌ [ḥalūb] Bedenden ter çıkaran harārete denir; yukālu: هَاجِرَةٌ حَلُوبٌ أَيْ تَحْلُبُ الْعَرَقَ

الْحَلْبَانَةُ [el-ḥalbānet] [سَكْرَانَةٌ [sekrānet] ve
الْحَلْبَاتُ [el-ḥalbāt] [رَكْبَانَةٌ [rekbāt] vezninde)
ve

الْحَلْبُوتُ [el-ḥalebūt] [مَلَكُوتُ [melekūt] vezninde) Sütü çok sağmal nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ حَلْبَانَةٌ وَحَلْبَانَةٌ وَحَلْبُوتُ أَي ذَاتُ لَبَنِ Mütercim der ki *Muzhir*'de mersümdür ki maksūr olan فَعْلَى [fa'la] vezni sıfattā hā' ile vārid olmuştur, حَلْبَانَةٌ [ḥalbāt] ve رَكْبَانَةٌ [rekbāt] gibi. Ve حَلْبَانَةٌ [ḥalbānet] kelimesinde ve رَكْبَانَةٌ [rekbānet] kelimesinde elif ve nūn mübalāğa için ziyāde kılınmıştır; yukālu: نَاقَةٌ حَلْبَانَةٌ وَرَكْبَانَةٌ Ya'nī “Gereği gibi sağmal ve gereği gibi binmeğe yarar nāka”dır.

التَّحْلَابَةُ [et-tihlābet] (tā'nın kesriyle) ve

التَّحْلِبَةُ [et-tuḥlubet] (tā'nın ve lām'ın zammiyle) ve

التَّحْلَبَةُ [et-taḥlebet] (tā'nın ve lām'ın fethiyle) ve

التَّحْلِيبَةُ [et-tihlibet] (tā'nın ve lām'ın kesriyle) ve

التَّحْلِبَةُ [et-tuḥlibet] (tā'nın zammı ve lām'ın kesriyle) ve

التَّحْلِبَةُ [et-tuḥlebet] (tā'nın zammı ve lām'ın fethiyle) Koç yügürmezden evvelce memesinde biraz süt zuhūr eden koyuna denir.

الْحَلْبَتَانِ [el-ḥalbetān] [كَلْبَتَانِ [kelbetān] vezninde) Sabāh ve akşama itlāk olunur ki ‘ādeten davarlar o vaktlerde sağılır.

الْحَلَابُ [el-ḥallāb] [شَدَادٌ [šeddād] vezninde) Rutūbetli ve yağmurlu güne itlāk olunur ki murād, fırtına dediğimiz olacaktır; yukālu: يَوْمٌ حَلَابٌ إِذَا كَانَ فِيهِ نَدَى Ve

حَلَابٌ [Ḥallāb] Benū Tağlib'e mahsūs bir feresin ismidir. Ve Aḥmed b. Muḥammed

el-Ḥallābī fukahādandır.

التَّحْلُبُ [et-teḥallub] [تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Ter ve su makülesi sızmak ma'nāsındır; yukālu: تَحَلَّبَ الْعَرَقُ إِذَا سَالَ عَرَفُهُ ve yukālu: تَحَلَّبَ بَدَنُهُ عَرَفًا أَي سَالَ عَرَفُهُ تَحَلَّبَ عَيْنُهُ وَفُوهُ أَي سَالَ

الْإِنْجِلَابُ [el-inḥilāb] [تَحَلَّبُ [teḥallub] ma'nāsındır.

الْحَلْبَةُ [el-ḥalbet] (hā'nın fethi ve lām'ın sükunıyla) Bir uğurdan yarışa giden koşu atlarına denir. Ve yarış için her taraftan müctemî'e olan atlara denir. Cem'î حَلَابٌ [ḥalā'ib] gelir. Derdest olan nüshalarda mersūm olmakla 'ibāre müztaribdir.

Şārihin beyānına göre asl 'ibāreden كَمَا يَقَالُ بِأَيْدِي مَنْ يَحَلَّبُ لَمَسْخَرَةً كَمَا يَقَالُ بِأَيْدِي مَنْ يَحَلَّبُ لَمَسْخَرَةً فَذَلِكَ أَيْدِي مَنْ يَحَلَّبُ لَمَسْخَرَةً كَمَا يَقَالُ بِأَيْدِي مَنْ يَحَلَّبُ لَمَسْخَرَةً كَمَا يَقَالُ بِأَيْدِي مَنْ يَحَلَّبُ لَمَسْخَرَةً كَمَا يَقَالُ بِأَيْدِي مَنْ يَحَلَّبُ لَمَسْخَرَةً كَمَا يَقَالُ بِأَيْدِي مَنْ يَحَلَّبُ لَمَسْخَرَةً كَمَا يَقَالُ بِأَيْدِي مَنْ يَحَلَّبُ لَمَسْخَرَةً Kā'ibāretiyale mersūm olmakla 'ibāre müztaribdir. Şārihin beyānına göre asl 'ibāreden كَمَا يَقَالُ بِأَيْدِي مَنْ يَحَلَّبُ لَمَسْخَرَةً كَمَا يَقَالُ بِأَيْدِي مَنْ يَحَلَّبُ لَمَسْخَرَةً كَمَا يَقَالُ بِأَيْدِي مَنْ يَحَلَّبُ لَمَسْخَرَةً كَمَا يَقَالُ بِأَيْدِي مَنْ يَحَلَّبُ لَمَسْخَرَةً كَمَا يَقَالُ بِأَيْدِي مَنْ يَحَلَّبُ لَمَسْخَرَةً Kā'ibāretiyale mersūm olmakla 'ibāre müztaribdir. Şārihin beyānına göre asl 'ibāreden كَمَا يَقَالُ بِأَيْدِي مَنْ يَحَلَّبُ لَمَسْخَرَةً كَمَا يَقَالُ بِأَيْدِي مَنْ يَحَلَّبُ لَمَسْخَرَةً كَمَا يَقَالُ بِأَيْدِي مَنْ يَحَلَّبُ لَمَسْخَرَةً كَمَا يَقَالُ بِأَيْدِي مَنْ يَحَلَّبُ لَمَسْخَرَةً كَمَا يَقَالُ بِأَيْدِي مَنْ يَحَلَّبُ لَمَسْخَرَةً Kā'ibāretiyale mersūm olmakla 'ibāre müztaribdir.

كَمَا يَقَالُ بِأَيْدِي مَنْ يَحَلَّبُ لَمَسْخَرَةً كَمَا يَقَالُ بِأَيْدِي مَنْ يَحَلَّبُ لَمَسْخَرَةً كَمَا يَقَالُ بِأَيْدِي مَنْ يَحَلَّبُ لَمَسْخَرَةً كَمَا يَقَالُ بِأَيْدِي مَنْ يَحَلَّبُ لَمَسْخَرَةً كَمَا يَقَالُ بِأَيْدِي مَنْ يَحَلَّبُ لَمَسْخَرَةً Kā'ibāretiyale mersūm olmakla 'ibāre müztaribdir. Şārihin beyānına göre asl 'ibāreden كَمَا يَقَالُ بِأَيْدِي مَنْ يَحَلَّبُ لَمَسْخَرَةً كَمَا يَقَالُ بِأَيْدِي مَنْ يَحَلَّبُ لَمَسْخَرَةً كَمَا يَقَالُ بِأَيْدِي مَنْ يَحَلَّبُ لَمَسْخَرَةً كَمَا يَقَالُ بِأَيْدِي مَنْ يَحَلَّبُ لَمَسْخَرَةً كَمَا يَقَالُ بِأَيْدِي مَنْ يَحَلَّبُ لَمَسْخَرَةً Kā'ibāretiyale mersūm olmakla 'ibāre müztaribdir. Şārihin beyānına göre asl 'ibāreden كَمَا يَقَالُ بِأَيْدِي مَنْ يَحَلَّبُ لَمَسْخَرَةً كَمَا يَقَالُ بِأَيْدِي مَنْ يَحَلَّبُ لَمَسْخَرَةً كَمَا يَقَالُ بِأَيْدِي مَنْ يَحَلَّبُ لَمَسْخَرَةً كَمَا يَقَالُ بِأَيْدِي مَنْ يَحَلَّبُ لَمَسْخَرَةً كَمَا يَقَالُ بِأَيْدِي مَنْ يَحَلَّبُ لَمَسْخَرَةً Kā'ibāretiyale mersūm olmakla 'ibāre müztaribdir. Şārihin beyānına göre asl 'ibāreden كَمَا يَقَالُ بِأَيْدِي مَنْ يَحَلَّبُ لَمَسْخَرَةً كَمَا يَقَالُ بِأَيْدِي مَنْ يَحَلَّبُ لَمَسْخَرَةً كَمَا يَقَالُ بِأَيْدِي مَنْ يَحَلَّبُ لَمَسْخَرَةً كَمَا يَقَالُ بِأَيْدِي مَنْ يَحَلَّبُ لَمَسْخَرَةً كَمَا يَقَالُ بِأَيْدِي مَنْ يَحَلَّبُ لَمَسْخَرَةً Kā'ibāretiyale mersūm olmakla 'ibāre müztaribdir.

her taraftan koşuşup gelen suvārilere denir demek olur. Ve *Miṣbāh*'ta خَيْلٌ تَجْتَمِعُ مِنْ كُلِّ أَوْبٍ وَلَا تَخْرُجُ مِنْ وَجْهِهِ وَاجِدٌ يُقَالُ لِلنَّبَاتِ مَنْ كَلَّ أَوْبٌ فِي آخِرِ الْحَلْبَةِ أَيُّ فِي آخِرِ الْخَيْلِ وَهِيَ جَاءَ الْفَرَسُ فِي آخِرِ الْحَلْبَةِ أَيُّ فِي آخِرِ الْخَيْلِ وَهِيَ بِمَعْنَى حَلْبَةِ وَلِهَذَا جُمِعَتْ عَلَى حَلَابٍ mersümdür. Ve *Esās*'ta حَلْبَةٌ [ḥalbet] koşu meydânına da denir diye mersüm olmakla hâll ve mahal 'alâkasıyla mecâz olur. Ve

حَلْبَةٌ [Ḥalbet] Tihāme'de bir dere ismidir. Ve Bağdād'da bir mahalle adıdır; muhaddisinden 'Abdulmun'im b. Muḥammed el-Ḥalebī oraya mensübdür.

الْحَلْبَةُ [el-ḥulbet] (جُرْعَةٌ [cur'at] vezninde) Türkîde boy ve tohumuna boy tohumu ıtlak olunan galle ismidir. Emrāz-ı sadriyyeye ve su'āl ve balgamdan mütekevvin rebv ve bevāsīr 'illetlerine ve arka ve ciğer ve mesāne evcā'ına nāfi' ve takviyet-i cimā'da 'acībū'l-eserdir. Ve

حَلْبَةٌ [Ḥulbet] Yemen'de bir kal'ea adıdır. Ve hālis siyāh renge dahi حَلْبَةٌ [ḥulbet] denir. Ve فَرِيقَةٌ [ferīkat]e denir ki nisvān-ı 'Arab'ın lohusalarına mahsūs bir ta'āmdır ki hurmāyı süt ile tabh ederler. Ve

حَلْبَةٌ [ḥulbet] Şecer-i 'arfec ismidir. Ve عَزْفَجٌ ['arfec] عَزْسَجٌ ['avsec] vezninde süt-leğen envā'ından Fāriside belmün derler, sumak ağacına şebih ve dalları beş 'adedden ziyāde olmaz, bu sebebden Türkîde beşparmak ıtlāk ederler.

حَلْبَةٌ [ḥulbet] Şecer-i فَتَادٌ [ḫatād] ismidir ki Türkîde geven dedikleri çalılıktır.

الْحَلْبَةُ [el-ḥulubet] (zammeteynle) Bu dahi فَرِيقَةٌ [ferīkat]e denir ki ānifen zikr olunan lohusa ta'āmidır.

الْحَلَابِيبُ [el-ḥalā'ib] (كَتَابٌ [ketā'ib] vezninde) حَلْبَةٌ [ḥalbet]in cem'idir ki zikr olundu. Ve cemā'at ma'nāsımadır. Ve

'amuca-zādelere ıtlāk olunur, أَوْلَادُ الْعَمِّ [evlādu'l-'amm] ma'nāsına. Zāhiren müfredi mesmū' degildir.

الْحَوَالِبُ [el-ḥavālib] (ḥā'nın fethiyle) Kuyunun ve ayazmanın ve pınarın su kaynağı çıkıp çıkan menba'larına denir ki göz ta'bīr olunur. Müfredi حَالِبَةٌ [ḥālibet]tir. Şārih der ki başta olan gözün dahi yaş menba'ına ve mutlakan her şey'in māddesine حَالِبَةٌ [ḥālibet] ıtlāk olunur.

الْحُلْبُ [el-ḥulleb] (سُكَّرٌ [sukker] vezninde) Bir nev' nebāt'tır, eyyām-ı hārrede bādiyede bitip āhū ve koyun kısmı otlar ve yaprağıyla deri dibāgat olunur; yukālu: سِقَاءٌ حَلْبِيٌّ وَمَحْلُوبٌ إِذَا كَانَ قَدْ دُبِعَ بِالْحَلْبِ

الْحُلْبُ [el-ḥulub] (zammeteynle) Levni siyāh olan hayvāna denir, yağız at gibi. Ve fehīm ve fatin olan adamlara denir. حَلِيبٌ [ḥalīb] müfredidir.

حَلْبِيبٌ [ḥulbub] (شُرْبُوبٌ [şurbub] vezninde) Bir nebāt meyvesidir.

حَلْبَانٌ [Ḥalebān] (feteḫātla) Yemen'de bir karyedir. Benū Kuşeyr yurdunda bir su adıdır.

حَلْبِيٌّ [ḥalebā] (رَكْبِيٌّ [rekebā] vezninde) ve حَلْبُوتِيٌّ [ḥalebūtā] (رَكْبُوتِيٌّ [rekebūtā] vezninde) ve

حَلْبَانَةٌ [ḥalbānet] (رَكْبَانَةٌ [rekbānet] vezninde) Niteki zikr olundu ve bunlar veznleriyle berāberce zikr olunur, binmeğe yarar sütlü sağmal nāka demektir; yukālu: حَلْبِيٌّ رَكْبِيٌّ وَحَلْبُوتِيٌّ وَرَكْبَانَةٌ أَيُّ تُحَلَّبُ وَتُرَكَّبُ Ya'nī binilmeğe çeşbān sağmal nākadır.

الْمَحَلْبِيَّةُ [el-maḥlebiyyet] (مَرْعَشِيَّةٌ [mer'āşiyet] vezninde) Medīne-i Mavşil kurbünde bir beldedir.

الْحُلْبُوبُ [el-ḥulbūb] (عُضْفُورٌ [ʕuʃfūr] vezninde) Mutlakan siyāh olan nesneye denir.

الْحِلْبَابُ [el-ḥilbāb] (جَلْبَابٌ [cilbāb] vezninde) Bir nebātür, 'inde'l-ba'z bu lā'iyettir ki sarı sütleğen dedikleridir.

الْمُحْلِبُ [el-muḥlib] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Mu'ın ve nāsır ma'nāsınadır ki إخْلَابٌ [ihlāb]dan ism-i fā'ildir. Fi'l-asl halb-i leben edene i'ānet ma'nāsına olup ba'dehu takyid ve itlāk 'alākasıyla mutlak i'ānette isti'māl olunmuştur. Ve

مُحْلِبٌ [Muḥlib] Bir mevzi' adıdır.

الْمَحْلَبُ [el-maḥleb] (مَقْعَدٌ [maq'ad] vezninde) Bala denir, عَسَلٌ [ʕasel] gibi.

الْمَحْلَبَةُ [el-Maḥlebet] (مَشْرَبَةٌ [meşrebet] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

الْحِلْبِلَابُ [el-ḥiliblāb] (ḥā'nım ve lām'ın kesriyle) لَبْلَابٌ [leblāb] ismidir ki sarmaşık otudur.

الْمُحَالِبَةُ [el-muḥālebet] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Bir kimse ile berāberce süt sağlamak ma'nāsınadır; yukālu: حَالِبُهُ إِذَا حَلَبَ مَعَهُ خَالِبُهُ

الْإِسْتِخْلَابُ [el-istiḥlāb] Memeyi çekip sığayarak süt sağlamak ma'nāsınadır; yukālu: اسْتَحْلَبَ اللَّبَنَ أَي اسْتَدْرَهُ

الْمَحَالِبُ [el-Meḥālib] (mīm'in fethiyle) Yemen'de bir beldedir.

الْحُلَيْبَةُ [el-ḥuleybet] (جُهَيْنَةٌ [cuheyne] vezninde) Bağdād'da dārü'l-hilāfe dāhilinde bir mevzi'dir.

الْحُلْبَانُ [el-ḥullubān] (جُلْبَانٌ [cullunār] vezninde) Bir nebāt adıdır; bu ağaç sütleğeni dedikleridir.

ح ل ت ب

حَلْتَبٌ [ḥaltep] (tā-yı fevkiyye ile حَضْرَبٌ [ḥatreb] vezninde) Bir ismdir ki onunla

bahil ve nākes sıfatlanır; yukālu: هُوَ حَلْتَبٌ أَي بَخِيلٌ

ح ن ب

التَّحْنِيبُ [et-taḥnīb] (nūn'la تَعْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) At kısmının ön ellerinin baldırlarında ve sırtında olan nev'an büğrülük ve mukavveslik olmak ma'nāsınadır, niteki cīm'le تَحْنِيبٌ [tecnīb] kıç ayaklarının sinirleri sıfat-ı mezbūrede olmaktan 'ibārettir; 'alā-kavlin تَحْنِيبٌ [taḥnīb] ḥā'yla atın iki ayağının aralığı apışık olmayarak açık ve meydānlı olmağa denir ki satanı açık ta'bir olunur, at kısmının evsāf-ı hamidesindedir. Ve 'inde'l-ba'z تَحْنِيبٌ [taḥnīb] iki incik kemiklerinde olan nev'an eğriliğe denir. Mü'ellifin misālden sükütu, bu dahi تَحْنِيبٌ [tecnīb] gibi masdar ve ism olduğuna mebnīdir. Ve

تَحْنِيبٌ [taḥnīb] Baş aşağı ser-nigün eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَنْبُهُ الْكَبِيرُ تَحْنِيبًا أَي نَكْسُهُ Ve kemer ve kantara ve gurfe makülesi bināları muhkem ve üstü mukavves olarak yapmak ma'nāsınadır; çatı binā gibi; yukālu: حَنْبٌ فَلَانٌ أَرْجَا أَي بَنَاهُ مُحْكَمًا فَحَنَاهُ

الْحَنْبُ [el-ḥaneb] (fethateynle) تَحْنِيبٌ [taḥnīb] ile ma'nā-yı evvelde mürādiftir; yukālu: بِهَذَا الْفَرَسِ تَحْنِيبٌ وَحَنْبٌ وَهُوَ مُحَنْبٌ وَهُوَ: أَحْدِيدَاتٌ فِي وَطِيفِي الْفَرَسِ وَصَلْبَهَا أَوْ بُعْدُ مَا بَيْنَ الرَّجْلَيْنِ بِلَا فَحَجٍ أَوْ اعْوِجَاجٍ فِي السَّاقَيْنِ

الْمُحَنْبُ [el-muḥanneb] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Zikr olunan تَحْنِيبٌ [taḥnīb] sıfatı olan ata denir. Ve

مُحَنْبٌ [muḥanneb] Pırlikten kaddi kemān gibi dü-tā olmuş adama denir.

مُحَبَّبٌ [muḥannib] (مُحَدِّثٌ [muḥaddis] vezninde) Medīne'de bir kuyu yāhūd bir ar-

zın ismidir.

الْحَنْبُ [et-tehannub] (تَفَعَّلَ [tefa'ul] vezninde) Yay gibi eğilip iki kat olmak ma'nāsıdır; yukālu: تَحَنَّبَ الشَّيْخُ إِذَا تَقَوَّسَ Ve bir kimseyi esirgeyip mihrübānlık yapmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: تَحَنَّبَ عَلَيْهِ إِذَا تَحَنَّنَ Ve bu ma'nā, mecāzdir.

الْحُنْبُوبُ [el-ḥunbūb] (ظَنَّبُوبٌ [ẓunbūb] vezninde) Pek siyāh olan nesneye denir; yukālu: أَسْوَدُ حُنْبُوبٍ أَيْ حُلْكُوكَ

[ح ن ج ب]

الْحُنْجُبُ [el-ḥuncub] (عَمَّيْ [kunfuz] vezninde) Mutlakan kuru ve yābis şey'e denir.

[ح ن ط ب]

الْحَنْطَبُ [el-ḥanṭab] (تَأَيَّ [ca'fer] vezninde) Hiçāz diyārına mahsūs olan keçiye denir. Ve

حَنْطَبٌ [Ḥanṭab] Esāmīdendir: el-Muṭṭalib b. Ḥanṭab ve Hanṭab b. el-Ḥāriṣ ashābdandır.

الْحَنْطَبَةُ [el-ḥanṭabat] (دَخَرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Bahādırlık, şecā'at ma'nāsıdır. Ve

حَنْطَبَةٌ [ḥanṭabat] Haşerāt-ı arzdan bir cins cānver adıdır. Ḥayātu'l-Ḥayevān'da حَنْطَبٌ [ḥanṭab] erkek çekirge ile müfesser; ve 'inde'l-Ḥalīl حُنْفُسَاءُ [ḥunfusā] ile mu'arrestir.

[ح ن ز ب]

الْحِنْزَابُ [el-ḥinzāb] (هَنْزَابٌ [ḥanzāb] vezninde) Bünyesi kavī, kunt, muktedirü'l-hilkat ḥimāra denir. Ve boyu kısa, vücūdu kavī ve metīn yāhūd gövdesi kalın ve yassı endāmlı adama denir. Ve bağırtlak kuşunun sürüsüne de-

nir. Ve horoza denir. Ve yaban havucuna denir.

الْحِنْزُوبُ [el-ḥinzūb] (عُضْفُورٌ [uṣfūr] vezninde) Bu dahi bağırtlak kuşunun sürüsüne denir. Ve bu māddelelerin mevzi-i zikri bu mahaldir ki nūn'u asliyedir, lākin mü'ellif "ح،ز،ب" zeylinde dahi zikr eylemiştir. Ve

[ح و ب]

الْحَوْبُ [el-ḥavb] ve

الْحَوْبَةُ [el-ḥavbet] (هَآ'ların fethi ve vāv'ların sükūnuyla) Peder ve māderden her birine denir ebevān ma'nāsına. Şārih der ki Zemaḥşerī'nin beyānına göre bu mādde günāh ma'nāsına mevzū olup ba'dehu sā'ir ma'ānīde birer münāsebetle isti'māl olundu. Ez-cümle 'adem-i mürā'atı ism ve günāh olan hak ve hürmette isti'māl olunup ba'dehu hak ve hürmeti lāzım olan ebeveynde ve sā'ir akribāda ve karābette isti'māl olundu. Ve

حَوْبٌ [ḥavb] ve

حَوْبَةٌ [ḥavbet] Kızkardeşe denir, أُحْتٌ [uḥt] ma'nāsına. Ve bir kimsenin kendi kızına denir, بِنْتُ [bint] ma'nāsına. Ve

حَوْبٌ [ḥavb] Günāh ve ism ma'nāsıdır; ḥā'nın zammıyla da cā'izdir; yukālu: فِيهِ حَوْبٌ أَيْ إِثْمٌ ve

حَوْبٌ [ḥavb] Masdar olur günāh-kār olmak ma'nāsına. Ve bunda dahi ḥā'nın zammıyla cā'izdir; yukālu: حَابَ الرَّجُلُ يَحُوبُ Ve hüžün ve endüh ve vahşet ma'nālarıdır. Bu ma'nalarda ḥā'nın zammıyla da lügattir. Ve fenn ve darb ve sınıf ma'nāsıdır. Ve cehd ve meşakkat ve fakr ve meskenet ma'nālarıdır. Ve nev' ve güne ve türlü ma'nāsıdır. Ve ağrı

ve dert ve vecaʿ maʿnāsınadır. Ve diyār-ı Rebʿaʿda bir mevziʿ adıdır. Ve erkek deveye denir, جَمَلٌ [cemel] gibi. Kesret-i istiʿmâlle deveyi zecr edecek yaʿnî ikâmet ve inâhat ve seyr ve tevkifte tevbîh ve âzâr eyleyecek edâtta olmakla asvâtta olur. Ve bunda bâʿnın harekât-ı selâsıyla câʿizdir ve حَابٍ [hâbi] dahi derler bâʿnın kesriyle.

أَلْحَوْبَةُ [el-ḥavbet] (hâʿnın fethiyle) حَوْبٌ [ḥavb] ile maʿnâ-yı evvelde mürâdiftir ki zikr olundu. Ve

حَوْبَةٌ [ḥavbet] Vâlide tarafından olan karâbete denir; hâʿnın zammıyla da lügattir; tekûlu: لِي فِيهِمْ حَوْبَةٌ وَحَوْبَةٌ أَيُّ قَرَابَةٍ مِنَ الْأُمِّ. Ve vâlidenin evlâdı cihetine olan rikkat-i kalbî hâletine denir. Ve hemm ve tasa ve hâcet ve zarûrî maʿnâlarıdır. Ve hâlet maʿnāsınadır; yukâlu: فَلَانَ بِحَوْبَةٍ سُوءٍ أَيُّ بِحَالَةٍ. Ve سُوءٍ

حَوْبَةٌ [ḥavbet] Zaʿîf ve zebûn ve nâ-ttīvân kimseye denir; hâʿnın zammıyla da lügattir. Ve vâlideye denir. Şârih der ki bu, tekrârdır. Ve zevceye yâhüd odalık ittihâz olunan سُرِّيَّةٌ [surriyyet]e denir. Ve davara denir, دَابَّةٌ [dâbet] maʿnâsına. Ve vasat-ı dâra denir. Ve ism ve günâh maʿnāsınadır. Ve حَوْبٌ [ḥavb] gibi masdar olur, günâh-kâr olmak maʿnâsına, ke-mâ se-yuzkeru.

أَلْحَبِيَّةُ [el-ḥibet] (hâʿnın kesriyle) Bu dahi vâlide tarafından olan hısımlığa denir; tekûlu: لِي فِيهِمْ حَوْبَةٌ وَحَوْبَةٌ وَحَبِيَّةٌ أَيُّ قَرَابَةٍ مِنَ الْأُمِّ. Ve hâcet ve hâlet maʿnâlarıdır.

أَلْحَابَةُ [el-ḥâbet] ve

أَلْحَابٌ [el-ḥâb] - **أَلْحَابَةٌ** [el-ḥâbet] (طَابَةٌ [tâbet] ve طَابٌ [tâb] veznlerinde) اِسْمٌ [ism] ve vebâl maʿnāsınadır.

أَلْحَيَابَةُ [el-ḥiyâbet] (كِتَابَةٌ [kitâbet] vezninde)

Bu dahi günâh-kâr olmak ve vebâle girmek maʿnāsınadır; yukâlu: حَابُ الرَّجُلِ يُخَوِّبُ بِكَذَا حَوْبًا وَحَوْبَةً وَحَيَابَةً أَيُّ أَثَمِ **أَلْحُوبُ** [el-ḥûb] (hâʿnın zammıyla) Günâh ve hüzn ve vahşet maʿnâlarıdır ki zikr olundu. Ve helâk ve demâr maʿnāsınadır. Ve belâʿ ve mihnet ve maraz u ʿillet maʿnâlarıdır. Ve nefis ve zât maʿnāsınadır.

أَلْتَّحَوُّبُ [et-teḥavvub] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) Derd-nâk olup sızlamak, teveccuʿ maʿnāsınadır; yukâlu: تَحَوَّبَ مِنْهُ إِذَا تَوَجَّعَ. Ve günâhtan perhîz ve ictinâb eylemek maʿnāsınadır, niteki تَأْتَمُّ [teʿessum] dahi bu maʿnâyadır ki binâsı selb içindir; yukâlu: تَحَوَّبَ الرَّجُلُ وَتَأْتَمُّ إِذَا اجْتَنَّبَ الْحُوبَ وَالْإِثْمَ

أَلْمُتَّحَوِّبُ [el-muteḥavvib] ve

أَلْمُحَوِّبُ [el-muḥavvib] (ism-i fâʿil bünyeleriyle) Mâlî gidip yine o mâla zafer-yâb olan kimseye denir.

أَلْحَوْبَاءُ [el-ḥavbâʿ] (صَحْرَاءُ [ṣaḥrâʿ] vezninde) Nefs ve zâta denir. Cemʿi حَوْبَاوَاتٌ [ḥavbâvât] gelir. Şârih der ki حَوْبٌ [ḥavb] ve günâh irtikâb eden nefis olup baʿdehu ıtlâk üzere istiʿmâl olunmuştur; yukâlu: حَرَسَ اللَّهُ حَوْبَاءَكَ أَيُّ نَفْسَكَ

حَوْبَانٌ [Ḥavbân] (سَحْبَانٌ [saḥbân] vezninde) Yemenʾde bir mevziʿdir.

أَلْإِحْوَابُ [el-iḥvâb] (hemzenin kesriyle) Günâha varmak yaʿnî bir fiʿl vesîlesiyle encâmında günâh ve vebâle girmek maʿnāsınadır; yukâlu: أَحْوَابُ الرَّجُلِ إِذَا صَارَ إِلَى الْحَوْبِ

أَلْتَّخْوِبُ [et-taḥvîb] (تَفَعُّلٌ [tefʿil] vezninde) Erkek deveye حُوبٌ حُوبٌ [ḥûbi ḥûbi] diye zecr ve sevk eylemek maʿnāsınadır; yukâlu: حَوَّبَ الرَّجُلُ تَخْوِيبًا إِذَا زَجَرَ بِالْجَمَلِ فَقَالَ لَهُ حُوبٌ حُوبٌ

الْحَوَابُ [el-ḥav'eb] (كُوكَبُ [kevkeb] vezninde ki hemze iledir) “ح،أ،ب” maddesinde zikr olundu. Mü'ellif bununla Cevherî'ye ta'rîz eylemiştir.

FASLU'L-ḤĀ'İ'L-MU'CEME (فَضْلُ الْحَاءِ الْمُعْجَمَةِ)

[خ ب ب]

الْحَبُّ [el-ḥabb] (ḥā'nın fethi ve bā'nın teşdidiyle) Oynak ve dubaracı, muhîl ve habîs ve mekkār kimseye denir, خَدَّاعٌ جُرْبُزٌ [ḥaddā' curbuḥ] ma'nāsına; ḥā'nın kesriyle de cā'izdir; yukālu; رَجُلٌ حَبٌّ أَيْ خَدَّاعٌ جُرْبُزٌ Şārihin beyānına göre ḥā'nın kesriyle masdardır, mübālagaten vasıf olur. Ve uzun uzadı yere yapışık kumluğa denir. Ve iki dürtüşt ve galîz arz aralığında vāki' düz ve yumuşak yere denir ki onda mantar nābit olur. Ve

حَبٌّ [ḥabb] Masdar olur, حَبِيبٌ [ḥabeb] ve حَبِيبٌ [ḥabīb] gibi, ke-mā se-yuzkeru.

الْحُبُّ [el-ḥubb] (ḥā'nın zammıyla) Ağacın soyulmuş kabuğuna denir. Ve pek çukur ve derin yere denir.

الْحِبُّ [el-ḥibb] (ḥā'nın kesriyle) Bir mevzi' adıdır. Ve

حِبٌّ [ḥibb] Deryā telā'ub edip cūş u hurūşa gelmek, هَيْجَانُ الْبَحْرِ [heyecānu'l-baḥr] ma'nāsına, ke-mā se-yuzkeru; hud'a ma'nāsından me'hūzdur. Ve hîle ve fend ve hidā' ve hubs ve gışş ma'nālarıdır; tekūlu: حَبِيبَتٌ يَا فُلَانُ حَبِيبًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ Ve nebāt boylanıp uzamak ma'nāsınadır; yukālu: حَبٌّ الثَّبَاتُ حَبِيبًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا طَالَ وَازْتَمَعُ Ve buhl ve dınnet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَبٌّ الرَّجُلُ إِذَا مَنَعَ مَا عِنْدَهُ Ve bādiyede bedevî nākesliğinden nāşī āyende ve revendeye mer'ī ve ma'lūm olmamak için aşığı ve çukur yere konmak ma'nāsınadır; yukālu: حَبٌّ الرَّجُلُ إِذَا نَزَلَ الْمُتَهَيِّطَ مِنَ الْأَرْضِ لِيَجْهَلَ مَوْضِعَهُ بُخْلًا Ve deryā oynayıp cūş u

hurūşa gelmek ma'nāsınadır; yukālu: حَبَّ إِذَا اضْطَرَبَ الْبَحْرُ Mü'ellif bunu tekrār eylemiştir, meğer evvelki ismiyyete mahmūl ola, niteki *Nihāye*'de رَكِبَ الْبَحْرَ فَأَخَذَهُ حَبَّ gibi uzun hırkaya denir. İşbu حَبَّ [hibb] ve حَبَابٍ [hibāb]-ı ātī, fırtına dediğimiz olacaktır. Ve bir kimse haddāc ve kallāş ve dubaracı olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَبَّ الرَّجُلِ إِذَا صَارَ خَدَّاعًا

الْحَبَابُ [el-ḥibāb] (كِتَابٍ [kitāb] vezninde) Bu dahi deryā cūşa gelip fırtına olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَبَّ الْبَحْرِ حَبًّا وَحَبَابًا إِذَا هَاجَ وَاضْطَرَبَ

التَّحْيِيبُ [et-taḥīb] (تَفْعِيلٍ [tef'īl] vezninde) Bir kimseyi aldatıp mekr ve al ile habāset ve ifsād eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَيَّبَهُ تَحْيِيبًا إِذَا خَدَعَهُ وَغَشَّهُ وَأَفْسَدَهُ

الْحَبَبُ [el-ḥabeb] (fethateynle) At kısmına mahsūs bir gūne yelmek, 'alā-kavlin at sağlarını birden ve sollarını birden alıp nakl eylemek vechiyedir ki nakıllamak ta'bīr olunur yāhūd yorgalamak ma'nāsınadır. Ve sür'at ma'nāsınadır.

الْحَبِيبُ [el-ḥabīb] (ḥā'nın fethiyle) حَبِيبٌ [ḥabeb] ma'nāsınadır; yukālu: حَبَّ الْفَرَسِ حَبًّا وَحَبِيبًا Ve bazıları 'indeinde حَبِيبٌ [ḥabeb] رَمَلٌ [remel] gibidir ki ling yürümeğdir, kurt yelmesi ta'bīr olunur, menzil beygirlerinin lingleri gibi. Ve

حَبِيبٌ [ḥabīb] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Yerde olan uzun hendeğe ve yarığa denir.

الإِخْتِيبَاتُ [el-iḥtibāb] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) At vech-i mezkūr üzere yelmek yā nakıllamak ma'nāsınadır.

الإِخْتِيبَاتُ [el-iḥbāb] (hemzenin kesriyle) Atı yildirmek yā nakıllatmak ma'nāsınadır; yukālu: أَحَبَّ الْفَرَسَ إِذَا حَمَلَهُ عَلَى الْحَبِّ

الْحَبْبَةُ [el-ḥabbet] (ḥā'nın harekāt-ı selāsiyla) Kumlarda olan yol yol uzun tarıkaya denir; 'alā-kavlin sehābda olan tarıkaya denir yāhūd 'isābe ve kaşbastı gibi uzun hırkaya denir.

الْحَبِيبَةُ [el-ḥabībet] (حَبِيبَةٌ [ḥabībet] vezninde) حَبْبَةٌ [ḥabbet] ma'nāsınadır. Ve

حَبِيبَةٌ [ḥabībet] Şerhalanmış et dilimine denir, yün ve sūf ma'nāsına değıldir, niteki Cevherī, galat edip sūf ma'nāsınadır dedi. Sūf ma'nāsına olan, جَنِيبَةٌ [cenībet]tir cīm ve nūn'la. Şārih der ki *Lisānu'l-ʿArab* sāhibi dahi sūf ma'nāsıyla resm eylemiştir. Ve

حَبِيبَةٌ [ḥabībet] Derenin ortasına denir.

الأَحْبَابُ [el-aḥbāb] (hemzenin fethiyle) ve

الْحَبِيبُ [el-ḥibeb] (عِنَبٌ [ʿineb] vezninde) ve

الْحَبَابُ [el-ḥabā'ib] (ḥā'nın fethiyle) Pāre pāre olmuş eski libāsa denir; yukālu: ثَوْبٌ ثَوْبٌ أَحْبَابٌ وَحَبِيبٌ وَحَبَابٌ أَي مُمْتَقَطٌ أَخْلَاقٌ [şevb aḥlāk] kabīlindedir, eczāsı i'tibārıyla.

الْحُبْبَةُ [el-ḥubbet] (كُبْبَةٌ [ḳubbet] vezninde) Su yığılacak yere denir. Ve bir mevzi' adıdır. Ve derenin batnına denir, niteki حَبِيبَةٌ [ḥabībet] dahi denir.

الْحَوَابُّ [el-ḥavābb] Hısımlıklar, karābāt ma'nāsınadır. حَابٌّ [ḥābb] müfredidir; bazı nüshalarda حَابَّةٌ [ḥābbet] mersumdur.

الْحَبْبَةُ [el-ḥabḥabet] (زَلْزَلَةٌ [zelzet] vezninde) Gadr ve hayf eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَبَّبَ الرَّجُلُ فُلَانًا إِذَا غَدَّرَهُ Ve karın gevşeyip sölpüklenmek ma'nāsınadır; yukālu: حَبَّبَ الرَّجُلُ إِذَا اسْتَرْخَى بَطْنُهُ Ve vakt-i zuhrun tef ü táb-ı harāretini serinletmek ya'nī o vakte yola gitmeyip yāhūd namāz gibi bir fi'le şürü' eyleme-

yip bir mikdār te'hîr ile serinlediği vakte tevkîf eylemek ma'nâsınadır. Ümmehât-ı sâ'ireden müstefâd olduğu üzere bunda hasâ'istendir, mutlakan soğutmak, اِبْرَادٌ [ibrād] ma'nâsına değildir; yukâlu: **خَبِحَ** "أَبْرَدُوا بِالظُّهْرِ فَإِنَّ نَيْتَكَ عَسِرَةً إِذَا أَبْرَدَ" Niteki eserde **خَبِحَ** vârid olmuştur. Şârih der ki işbu **خَبِحَ** [ħabħab] kelimesi aslda **خَبِبَ** idi üç bā ile **فَعَلَّلَ** [fa'lele] vezninde. Tef'îl bâbından imtiyâz için vasatta olan bā'yı hā'ya ibdāl eylediler. Ve hurûf-ı sâ'ireden hā'yı ihtiyâr ettikleri, kelimedede hā' harfi olduğuna mebnîdir.

الْحَبَابُ [el-ħabħāb] (hā'nın fethiyle) Muztarib olan şey'in rehâveti hâletine denir.

التَّخَبُّحُ [et-teħabħub] (tezlel) [tezlel] vezninde) Muztarib olan nesne salkı ve sölpük olmak ma'nâsınadır. Ve beden semiz iken arıklayıp gevşek ve salkı olmak ma'nâsınadır; yukâlu: **تَخَبَّحَ بَدَنُهُ إِذَا هُرِلَ** Ve tef-i ü tâb-ı harâret sâkin olmak ma'nâsınadır; yukâlu: **تَخَبَّحَ الْحُرُّ إِذَا سَكَنَ فُورَتُهُ**

المُخَبِّحَةُ [el-muħabħabet] (mîm'in zammı ve hā'ların fethiyle) Çok develere denir; 'alâ-kavlin semiz ve be-gâyet latîf ve hoş-endâm develere denir ki her gören hüsün ve letâfetine ta'accüb ve tahsîn edeler.

Mütercim der ki usûl-i sâ'ireden istinbât olunduğu üzere kavî-i sâni **بُخْبِحَةٌ** [baħbaħat]tan maktûb olmağa mebnîdir ki **بُخْبِحَةٌ** [baħbaħat]tan ism-i mef'ûldür. Ve **بُخْبِحَةٌ** [baħbaħat] bir güzel nesneye tahsîn edip peh peh ve pöh pöh demek ma'nâsına olmakla **مُبِخْبِحَةٌ** [mubaħbaħat] haklarında peh peh diye tahsîn olunan develer demek olur. İntehâ.

أَخْبَابُ الْفَحِثِ [aħbābu'l-faħiṣ] (hemzenin fethiyle) حَوَايَا [ħavāyā] ismidir ki yağlı bağırsaklara ve bağırsağın ve kırkbayır dedikleri nesnenin ki işkenbenin başında olur, yağlarına denir.

حَبِّ [ħibb] (hā'nın kesriyle) ve **حُبَيْبٍ** [ħubeyb] (zübeyr) [zubeyr] vezninde) Birer mevzi' adlarıdır. Ve

حَبِيبٍ [ħubeyb] Esâmîdendir: Ĥubeyb b. Yesâf ve Ĥubeyb b. el-Esved ve İbnu'l-Ĥâriṣ ve İbn Mâlik ve Ebü 'Abdullâh Ĥubeyb el-Cuhenî ashâbdandır. Ve Ĥubeyb b. Suleymân b. Semure ve Ĥubeyb b. 'Abdullâh b. ez-Zubeyr ve İbn Şâbit el-Cevâd el-Faṣîḥ ve İbnu'z-Zubeyr b. 'Abdullâh ve Ĥubeyb b. 'Abdurrahmân ki İmâm Mâlik'in şeyhidir. Ve Mu'âz b. Ĥubeyb ve Ebü Ĥubeyb el-'Abbâs el-Bernî muhaddislerdir.

الْحُبَيْبَانِ [el-ħubeybān] (musaggaran tesniye bünyesiyle) Ebü Ĥubeyb 'Abdullâh b. ez-Zubeyr ile oğlu 'alâ-kavlin birâderi Muṣ'ab'dır.

الْحَبَابُ [el-ħabbāb] (şeddād) [şeddād] vezninde) Mekke-i mükerreme'de bir haddâd ismidir, a'lâ kılıçları alıp dakk ve tagyîr ile bir musanna' kılıç edip halka güyâ kendisi i'mâl eylemiş süretinde 'arz u ibrâz eder idi. Binā'en'aleyh horozoğlu işi dedikleri gibi elsinede darb-ı mesel olmuştu. Hattâ Hazret-i 'Osmân ve Zubeyr aleyhime'r-rıdvân bir gün esnâ-yı muhâverede Zubeyr mutâyebe cihetiyle mukâzefe murâd eyledikte, Hazret-i 'Osmân **يَا أَبَا عَبْدٍ** "أَبَا بَعْرِ يَا أَبَا عَبْدٍ" diye feth-i bâb-ı mizâh eylemekle Zubeyr dahi **"بَلْ بَضْرِبُ حَبَابٍ وَرِيشِ الْمُقْعَدِ"** diye mukâbele eylediler, **"بَلْ بَضْرِبُ حَبَابِ السَّيْفِ"** **مُقْعَدٌ** [Muḳ

‘ad] مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde kezālik bir kimse idi ki ok yeleşti düzer idi. O dahi Ḥabbāb gibi bir yādigār olmakla yeleşti mesel olup elsinede tayerān eder idi. Gūyā ki “senin işin onların işleri gibidir” demeyi telmīh eylemiştir. Ve Ḥabbāb b. İbrāhīm ve ‘Abdurrahmān b. Ḥabbāb ashābandandır. Ve ‘Abdullāh ve Şālih ve Hilāl ve Yūnus er-Rāfiḍī ve Muḥammed evlād-ı Ḥabbābīn’dır ve Ebū Ḥabbāb el-Velīd b. Bukeyr ve Şālih b. ‘Aṭā’ b. Ḥabbāb muhaddislerdir.

[خ ب ج ب]

الْحَبِيبَةُ [el-ḥabcebet] [cīm’le دَبْدَبَةٌ [deb-debet] vezninde) Bir nevc şecer adıdır; Ebu'l-Kāsım es-Suheyli, Rāvd nām kitabında böylece sebt eylemiştir. Ve şecer-i mezbūr, Medīne-i münevvere’ye mahsūstur, hattā menbitine بَقِيعُ الْحَبِيبَةِ [baqī’u’l-ḥabcebet] derler, بَقِيعُ الْعُرْقَدِ [baqī’u’l-garqad] gibi; ‘alā-kavlin bu, cīmeyn’le حَبِيبَةٌ [cebcebet]tir.

[خ ت ر ب]

حُتْرُبٌ [Ḥutrub] (tā-yı fevkiyye ile فُنْفُنٌ [kunfuz] vezninde) Bir mevzi’dir.

الْحَثْرَبَةُ [el-ḥatrebet] [dahrecet] vezninde) Bir nesneyi dilim dilim ve tike tike kesmek ve kıyma kıymak ma’nāsınadır; yukālu: حَثْرَبَةٌ أَيْ قَطَعُهُ وَعَصَاهُ

[خ ث ع ب]

الْحَنْشَعْبَةُ [el-ḥanşe’bet] (ḥā’nın harekāt-ı selāsı ve nūn’un sükūnu ve şā-yı müselle-senin fethiyle) ve

الْحَنْشُوعْبَةُ [el-ḥunşu’bet] (ḥā’nın ve şā’nın zammıyla) Sütü pek çok olan nākaya denir.

[خ د ب]

الْحَدْبُ [el-ḥadb] (ḥā’nın fethi ve dāl’ın sükūnuyla) Kılıç ile çalmak; ‘alā-kavlin kemiğe varmaksızın eti kesmek ma’nāsınadır; yukālu: حَدْبُهُ بِالسَّيْفِ حَدْبًا مِنْ النَّبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا صَرَبَهُ أَوْ قَطَعَ اللَّحْمَ دُونَ الْعُظْمِ ‘Alā-re’yin bu, kılıçla başa vurmağa mahsūstur. Ve ısırmak, عَضُّ [‘aḍḍ] ma’nāsınadır; yukālu: حَدْبُهُ إِذَا عَضَّهُ Ve yalan söylemek ma’nāsınadır; yukālu: حَدَبَ الرَّجُلُ إِذَا كَذَبَ Ve

حَدْبٌ [ḥadb] Çok süt sağmak ma’nāsınadır, halb-i kesir ma’nāsına; ba’zı nüshada lām’ın fethiyle mazbūt olmakla ism olmak dahi muhtemeldir; yukālu: حَدَبَ الرَّجُلُ إِذَا حَلَبَ كَثِيرًا

الْحَدْبَاءُ [el-ḥadbā’] [ḥamrā’] vezninde) أَحَدَبٌ [aḥdeb] lafzından mü’ennestir. Şol darbeye sıfat olur ki vurulan kimse-nin içerisine işleye; yukālu: إِذَا حَدَبْنَا حَدْبًا إِذَا حَرَبْنَا عَلَى الْجَوْفِ Ve şol حَرَبَةٌ [ḥarbet]e sıfat olur ki yarası balık ağzı gibi vāsi’ ola; حَرَبَةٌ حَدْبَاءٌ وَحَدْبَةٌ أَيْ فَرِحَةٌ [ferihāt] vezninde) حَدْبَةٌ [ḥadibet] dahi bu ma’nāyadır; yukālu: حَرَبَةٌ حَدْبَاءٌ وَحَدْبَةٌ أَيْ وَاسِعَةٌ وَاسِعَةٌ ‘Alā-kavlin yumuşak ve mülāyim zırha denir; yukālu: دَرَعٌ حَدْبَاءٌ أَيْ وَاسِعَةٌ أَوْ لَيْتَةٌ

الْحَدَبُ [el-ḥadeb] (fethateynle) Hoyratlık ve şaşkınlık, هَوَجٌ [hevec] ma’nāsınadır. Ve uzunluk, طَوْلٌ [tūl] ma’nāsınadır.

الْحَدِيبُ [el-ḥadib] (ketif [ketif] vezninde) ve الْمُتَحَدِّبُ [el-muteḥaddib] [mutecennib] vezninde) ve

الْأَخْدَبُ [el-aḥdeb] [ağreb] vezninde) Hoyrat ve şaşkın ve sebük-magz adama denir. Ve pek uzun kimseye denir ki ekseri vasf-ı mezbūr ile muttasif olurlar.

Ve

أَخَذَبُ [aḥdeb] Bir husūsu bir kimseye kat'an danışmayıp dā'imā kendi başına ve kendi rey'iyle 'āmil olan hod-ser ve hod-re'y kişiye denir ki büyük şaşkınlık budur; yukālu: رَجُلٌ أَخَذَبٌ إِذَا كَانَ يَزْكَبُ رَأْسَهُ

أَلْخَيْدَبُ [el-ḥidebb] [هَجَفٌ] [hiceff] vezninde) Pîr ve ihtiyār adama denir. Ve 'azīmü'l-heykel adama denir. Ve mutlakan iri ve dızman devekuşuna ve sâ'ir hayvāna denir. Ve kaviyyü'l-bünye ve şedü'dü's-sulb ya'nî belî metîn ağır yüke dayangan erkek deveye denir.

أَلْخَيْدَبُ [el-ḥaydeb] [صَيْقَالٌ] [şayqal] vezninde) Açık yola denir şāh-rāh ma'nāsına; yukālu: أَخَذَ الْخَيْدَبُ أَيَّ الطَّرِيقِ الْوَاضِحِ Ve Benî Sa'd kumluğunda bir mevzi' adıdır.

أَلْخَيْدَبَةُ [el-ḥaydebet] Rey-i sâbık ve emr-i evvel ma'nāsınadır, طَرِيقٌ وَاضِحٌ [tarîk vâdiḥ] ma'nāsından me'hüzdur; yukālu: أَقْبَلَ عَلَى خَيْدَبَتِهِ أَيَّ عَلَى أَمْرِهِ وَرَأْيِهِ الْأَوَّلِ

أَلْخَيْدَبُ [el-ḥadib] [كَيْتِفٌ] [ketif] vezninde) Ziyādesiyle kesici, kâtı' ma'nāsınadır; yukālu: سَيْفٌ خَيْدَبٌ أَيُّ قَاطِعٌ

أَلْتَحَذَّبُ [et-teḥaddub] [تَفَعُّلٌ] [tefa'ul] vezninde) Seyr-i vasat ma'nāsınadır ki ne pek ve ne yapça yürümeştir; yukālu: هُوَ يَتَحَذَّبُ أَيُّ يَسِيرُ وَسَطًا

وَإِدِي خَيْدَبَاتٍ [vādī ḥadibāt] (ḥā'nın fethi ve dāl'ın kesriyle) Emsāldendir, helāk yāhūd reh-i rāsttan çıkıp sapmak ma'nāsınadır; yukālu: وَقَعُوا فِي وَادِي خَيْدَبَاتٍ أَيُّ الْهَلَاكِ أَوْ الْقُصْدِ Mütercim der ki bu mādde "ج،ذ،ب" māddesi zeylinde dahi zikr olundu. Ve Emsāl-i Meydānī'de bu resme mersümdür ki işbu "وَقَعُوا فِي وَادِي خَيْدَبَاتٍ" meseli birkaç gūne rivāyet olunmuştur. Ba'zılar cīm ve dāl-ı mühmele ile rivāyet

eylemiştir ki جَيْدَبَةٌ [cedibet]ten cem'edir, "Āb ve giyāhtan mu'arrā yere düştüler" demektir ki helākı müstelzimidir. Ve ba'zılar cīm ve zāl-ı mu'ceme ile rivāyet eylediler ki "ج،ذ،ب" māddesinde beyān olunduğu üzere fatm-ı sabī ma'nāsınadır, ahyānen mü'eddī-i helāk olur. Ve ba'zılar ḥā-yı mu'ceme ve dāl-ı mühmele-i meftūha ile rivāyet eylediler ki خَيْدَبَةٌ [ḥadebet] lafzından cem' olur ki yılan sokmak ma'nāsına olan خَيْدَبٌ [ḥadb]den me'hüzdur; yukālu: خَيْدَبَتُهُ الْخَيْبَةُ إِذَا نَهَشْتُهُ Ve Mustakşā'da bu gūne mersümdür ki خَيْدَبَاتٍ [ḥadibāt] şedā'id-i münkere-i 'azīme ma'nāsınadır ki خَيْدَبٌ [ḥadb] kelimesinden me'hüzdur, ضَرْبٌ بِالسَّيْفِ ma'nāsına. Ve bu, cīm ve zāl-ı mu'ceme ile de mervīdir ki جَيْدَبَةٌ [cezbet] in cem'edir, iraklık, bu'd ma'nāsınadır yāhūd iki tarafa çekiştirmek ma'nāsınadır. Kaldı ki mü'ellifin kesr-i dāl ile rivāyeti arz itibārıyla ve helāk ile tefsiri ضَرْبٌ بِالسَّيْفِ ma'nāsından me'hüzdur. Ve خُرُوجٌ عَنِ الْقُصْدِ ile tefsir, كَيْدَبٌ [kezb] ma'nāsından me'hüzdur.

[خ ذ ر ب]

خَذَرَبٌ [Ḥadreb] [جَعْفَرٌ] [ca'fer] vezninde) Bir recül ismidir.

[خ ذ ع ب]

أَلْخَذَعَبَةُ [el-ḥaz'abet] (zāl-ı mu'ceme ile ذَخْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Kesmek ma'nāsınadır; yukālu: خَذَعَبَةٌ أَيُّ قَطَعَتْهُ

أَلْخُذْعُوبَةُ [el-ḥuz'ubet] (ḥā'nın zammıyla) Kabaktan yāhūd hıyārdan yāhūd iç yağından bir pāreye denir.

[خ ذ ع ر ب]

خَذَعْرَبٌ [Ḥaza'rab] [سَفَرَجَلٌ] [sefercel] vezninde) Bir recül ismidir.

[خ ذ ل ب]

الْحَذْلِبُ [el-ḥizlib] [زبج [zibric] vezninde) Bir nev^c yürümeğe denir ki onda za'f u fütür olur, ya'nî za'f u fütür ile yürümeğe denir; yukālu: يَمْشِي الْحَذْلِبُ وَهِيَ مَشِيَّةٌ فِيهَا ضَعْفٌ

[خ ر ب]

الْحَرَابُ [el-ḥarāb] (ḥā'nın fethiyle) Vīrān ma'nāsınadır ki عُمرَانُ [ʿumrān] mukābilidir. cem'î أَخْرِبَةُ [aḥribet] gelir أَجْرِبَةٌ [ecvibet] vezninde ve خَرِبٌ [ḥireb] gelir عِنَبٌ [ʿineb] vezninde. Ve ṣīga-i ahīre, Ebū Suleymān el-Ḥaṭṭābī rivāyetidir; yukālu: بَلَدٌ خَرَابٌ ضِدٌّ الْعَيْنِ الْعَيْنِ Şārih der ki bunun masdarı ve ism-i i fā'ili vezn-i vāhid üzeredir. Ve

خَرَابٌ [Ḥarāb] Muhaddisinden Zekeriyā b. Yahyā el-Vāsiṭī lakabıdır ki lakabı gibi binā-yı rivāyeti harābdır. Ve

خَرَابٌ [ḥarāb] Masdar olur, yıkılıp vīrān olmak ma'nāsına; yukālu: خَرِبَ الْبَيْتُ خَرَابًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ ضِدٌّ عَمَرَ

الْإِخْرَابُ [el-iḥrāb] (hemzenin kesriyle) Ve **التَّخْرِيبُ** [et-taḥrīb] [تفعل [tef'il] vezninde) Harāb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَخْرَبَ الْجِدَارَ وَخَرِبَهُ أَيَّ جَعَلَهُ خَرَابًا

الْحَرِيبَةُ [el-ḥaribet] [فريحت [ferihāt] vezninde) Harāb olan yere denir, te'nisi mevsūf i'tibārıyla; yukālu: خَرِبَاتٌ دَارٌ خَرِيبَةٌ Cem'î خَرِبَاتٌ [ḥaribāt] gelir rā'nın kesriyle ve خَرِبٌ [ḥarib] gelir كَتِفٌ [ketif] vezninde ve خَرَابٌ [ḥarā'ib] gelir كِتَابٌ [ketā'ib] vezninde.

الْحُرْبَةُ [el-ḥirbet] (ḥā'nın kesriyle) Bu dahi خَرِيبَةٌ [ḥaribet] ma'nāsınadır ki harāb olan yere denir ve bu, Leyṣ rivāyetidir. Cem'î خَرِبٌ [ḥireb] gelir عِنَبٌ [ʿineb] vezninde. Ve

حِرْبَةٌ [Ḥirbet] Mıṣır diyārında bir niçe karye adıdır. Beş karye Şarkıyye'de vākī'dir. Ve yine Mıṣır'da Menūfiyye türābında bir

karye adıdır. Ve

خُرْبَةٌ [ḥirbet] Binā-ı nev^c olur; tekūlu: أَعْجَبَنِي خُرْبَتُهُ وَهِيَ هَيْئَةُ الْخَارِبِ

الْخُرْبَةُ [el-ḥarbet] [تمرت [temret] vezninde) Kalbura denir, غُرْبَالٌ [gürbāl] ma'nāsına. Ve ʿayb u nakīsa ma'nāsınadır. Ve ʿavret yerine denir ki setri vācibedendir. Ve zūll ve fazīhat ma'nāsınadır. Cem'î خُرْبَاتٌ [ḥarebāt] gelir feteḥātla.

الْخُرْبَةُ [el-Ḥarebet] (feteḥātla) Ğassān kabilesine mahsūs bir arz ismidir. Ve Benū ʿİcl yurdunda bir mevzi'dir. Ve Yemāme şehrinde bir pazar adıdır.

الْخُرْبَةُ [el-ḥurbet] [جُرْعَةٌ [cur'at] vezninde) Mutlakan müdevver olan deliğe denir; yukālu: فِي أَدِيمِهِ خُرْبَةٌ أَيُّ ثَقْبَةٌ مُسْتَدِيرَةٌ Ve nisvān kulaklarında küpe geçirecek vüs'atli deliğe denir; yukālu: فِي أُذُنِهَا خُرْبَةٌ أَيُّ ثَقْبَةٌ وَاسِعَةٌ Ve

خُرْبَةُ الْإِبْرَةِ [ḥurbetu'l-ibr] İğne yurdusuna denir. Ve

خُرْبَةُ الْإِسْتِ [ḥurbetu'l-ist] Mak'ad deliğidir. Ve

خُرْبَةٌ [ḥurbet] Azık çantasının ve dağarcığın kulpuna yāhūd kulağına denir. Cem'î خُرْبٌ [ḥureb] gelir ضُرْدٌ [şurad] vezninde ve خُرُوبٌ [ḥurūb] gelir şüzüz üzere ve أَخْرَابٌ [aḥrāb] gelir. Ve

خُرْبَةٌ [ḥurbet] Çobanların azık çantalarına denir. Ve dīn ve mezhebe müte'allik fesāda denir; yukālu: هُوَ صَاحِبٌ خُرْبَةٍ أَيُّ فَسَادٍ فِي أَمْرِ الدِّينِ

الْأَخْرَبُ [el-aḥreb] [أقرب [aḥreb] vezninde) Nisvānın kulaklarında küpe geçirecek vüs'atli deliğe denir. Şārih der ki bu أَفْكَلٌ [efkel] kelimesi gibi ismdir, bundan fi'l binā olunmaz. Ve

أَخْرَبَ [aħreb] Kulağı yarık kişiye denir. Bu ma'nada masdarı **خَرَبَ** [ħareb]dir fet-hateynle; yukālu: **خَرَبَ الرَّجُلُ خَرَبًا مِّنَ الْبَابِ** الرَّابِعِ إِذَا صَارَ أَخْرَبَ

الْخَرْبِ [el-ħarb] (ħā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Bu dahi iğne yurdusuna ve mak'ad deliğine denir. Ve

خَرَبَ [ħareb] Masdar olur, bir kimsenin kulağı deliğine vurmak ma'nāsınadır; yukālu: **خَرَبَهُ خَرَبًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا صَرَبَ خُرْبَتَهُ** Ve bir nesneyi delmek yāhūd yarmak ma'nāsınadır; yukālu: **خَرَبَ الشَّيْءَ إِذَا ثَقَبَهُ أَوْ شَقَّهُ** Ve uğru olmak ma'nāsınadır; yukālu: **خَرَبَ فَلَانٌ إِذَا صَارَ لِصًّا** **خَرَبَ الدَّارَ بِمَعْنَى خُرْبِهَا** Ve

خَرَبَ [ħareb] Bir nesneyi hırsızlamak ma'nāsınadır; ke-mā se-yuzkeru.

الْخَرْبِ [el-ħurb] (ħā'nın zammıyla) ve

الْخَرَابَةِ [el-ħarābet] (ħā'nın fethi ve zammı ve rā'nın teşdidiyle) Bunlar da iğne yurdusuna denir ve mak'ad deliğine denir. Ve

خُرْبٍ [ħurb] (ħā'nın zammı ve fethiyle) Emr-i dīne müte'allik rībe ve fesāda denir.

الْخَرَابَةِ [el-ħirābet] **كِتَابَةٍ** [kitābet] vezninde) ve

الْخَرَابَةِ [el-ħarābet] (ħā'nın fethiyle) ve

الْخَرْبِ [el-ħarb] **صَرْبٍ** [ḍarb] vezninde) ve

الْخُرُوبِ [el-ħurūb] **فُعُودٍ** [fu'ūd] vezninde) Hırsızlık edip nesne uğrulamak ma'nāsınadır; yukālu: **خَرَبَ بِيَابِلٍ فَلَانٍ خَرَابَةً** **وَخَرَابَةً وَخُرُوبًا إِذَا سَرَقَهَا**

الْخَرْبِ [el-ħareb] (fethateynle) Toy kuşunun erkeğine denir. Ve atın böğründe ürprip kabaran tüylere ve kıllara denir; 'alā-kavlin dirseğinin ortasında birbirine karışmış tüylere denir. Cem'i **أَخْرَابٍ** [aħrāb]

gelir ve **خِرَابٍ** [ħirāb] ve **خُرْبَانٍ** [ħirbān] gelir ħā'ların kesriyle.

أَخْرُبُ [Aħrub] (hemzenin fethi ve rā'nın zammıyla) Bir mevzi' adıdır.

خُرُوبٌ [ħarrūb] **كَمُونٍ** [kemmūn] vezninde) Bir mevzi'dir. Ve Nu'mān b. Ķuray'ın feresi ismidir. Ve

خُرُوبٌ [ħarrūb] Bir şecer adıdır, **خُرُونُوبٌ** [ħurnūb] dahi derler ħā'nın zammıyla ve kalīlen meftūh olur. Şecer-i mezbūr iki nev'edir, berrī ve Şāmī olur. Berrī kısmı dikenli olur, meyvesi tuffāha şebīh lākin bī-ta'm olur. Ve Şāmī kısmının meyvesi hıyār-şenbeye şebīh lākin ondan 'arīz olur ve ondan rubb ve sevīk tertīb ederler. Bu şecer Türkide keçi boynuzu dedikleridir. Lākin müfredāt sāhiblerinin beyānına göre bostānīsi ve yabanīsi olur. Bostānī iki kısımdır, birine ħurnūb-ı Şāmī derler ki semeri bir karış mikdār olur ve bir kısmının semeri bakla gılāfına şebīh olur. Ve yabanīsi dahi iki kısım olur, bir kısmının semeri asgar ve bī-ta'm olur, mü'ellifin dediği budur, lākin tuffāha şebīh olur demesi nā-mülāyimidir. Şārih der ki burada **تُفَّاحٌ** [tuffāħ] lafzı **نُفَّاحٌ** [nuffāħ] musahhafıdır ki nūn-ı mazmūme ve fā-yı müşeddede ile-dir, lākin ne olduğundan sükūt eylemiştir.

الْخَرَبَاءِ [el-ħarbā] **حَمْرَاءٍ** [ħamrā] vezninde) Şol kulağa denir ki yumuşağı yarık ola, **أُذُنٌ** [uzun]un sıfatıdır ki mü'ennestir; yukālu: **أُذُنٌ خَرَبَاءٌ أَيْ الْمَشْفُوقَةُ الشَّحْمَةُ** Ve şol keçiye denir ki kulağı değirmice yarık yāhūd delik ola.

خَرَبٌ [ħareb] **جَبَلٍ** [cebel] vezninde) Bir mevzi'dir.

الْخَرِبَانُ [el-ħiribbān] (kesreteynle **عِفْتَانٌ** [ifittān] vezninde) Korkak, bī-zehre ve

cebān kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ خَرِبَانٌ أَيُّ جَبَانٌ

خَرِبِيَّةٌ [Ḥuraybet] Musaggaran جَنِينَةٌ [cuneynet] vezninde ki Başra'da bir mevzi'dir ki Buşayretu'ş-şuğrā denmekle ma'rūftur.

خَرِبٌ [Ḥarib] [كَتِيفٌ [ketif] vezninde) Benū Suleym ma'deni kurbünde Ti'ār nām mahalle karīb bir dağdır. Ve Hīt nām kasaba ile Şām beyninde bir arzın ismidir. Ve Feyd ile Medīne beyninde bir mevzi'dir. Ve

خَرِبٌ [ḥarib] Dağın bir cānibine doğru sivrilip çıkan ucuna denir. Ve yufka ve beyāz taşlık yere denir, لَحِيفٌ [lahif] ma'nāsına ki ḥā-yī mühmele ile كَتِيفٌ [ketif] veznindedir.

أَخْرَابٌ [Aḥrāb] (hemzenin fethiyle) Necd ülkesinde bir mevzi'dir.

ذُو الْخَرِبِ [Zu'l-Ḥarib] [كَتِيفٌ [ketif] vezninde) Surremenre'ā nām belde ki hālen Sāmerre derler, onun kazāsında bir karyedir.

خَرْبِي [Ḥarbā] [سَكْرِي [sekrā] vezninde) Bir mevzi'dir.

خَرْبَةُ الْمَلِكِ [Ḥaribetu'l-Mulk] [فَرِحَةٌ [ferihāt] vezninde ve mīm'in zammıyla) Sa'īd-i a'flā-yı Misriyye'de Kif̄t nām belde kurbünde bir mevzi'dir, onda zümrüd ma'deni vardır.

خَرْوَبَةٌ [Ḥarrūbet] [تَنْوَرَةٌ [tennūret] vezninde) Sevāhil-i Şām'dan 'Akkā kasabasına müşrif bir kal'a adıdır.

الْإِسْتِخْرَابُ [el-istiḥrāb] Bir adamın bir musibet sebebiyle ahvālī şikeste ve tebāh ve hāksār olmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِسْتِخْرَابُ الرَّجُلِ إِذَا انْكَسَرَ مِنْ مُصِيبَةٍ** Ve müştāk olmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِسْتِخْرَابٌ إِلَيْهِ أَيُّ اشْتِاقٌ**

مُخْرَبَةٌ [Maḥrebet] [مَرْحَلَةٌ [merḥalet] vezninde) İbn 'Adiyy el-Cuzāmī ismidir.

مُخْرِبَةٌ [Muḥarribet] [مُحَدِّثَةٌ [muḥaddišet] vezninde) Mudrik b. Ḥūṭ eş-Şahābī lakabıdır. Ve Esmā' bint Muḥarribe bir hatundur. Ve Selāme b. Muḥarribe b. Cendel ve el-Muṣennā b. Muḥarribe el-'Abdī iki kimsedir.

الْخُرَابَةُ [el-ḥurābet] [سُؤْمَامَةٌ [sumāmet] vezninde) Līften örülmüş ipe denir. Ve şol basīta gibi yassı taşa denir ki delip ona ip geçirirler ve o ip ile mevāşī ayaklarını bend ederler. Ve

خُرَابَةٌ [ḥurābet] İğne yurdusuna ve sā'ir o maküle nesnelere denir.

الْمُخْرِبَةُ [el-muḥribet] [مُخْسِنَةٌ [muḥsinet] vezninde) Boş olan arı kovanına denir; yukālu: **خَلِيَّةٌ مُخْرِبَةٌ أَيُّ فَارِعَةٌ مِنَ الْعَسَلِ**

التَّخْرَابُ [et-teḥārīb] (tā'nın fethiyle) **تُخْرِبُ** [tuḥrīb] kelimesinden cem'dir ki **عُضْفُورٌ** [uṣfūr] veznindedir, kayalarda ve ağaçlarda olan arı yuvalarına şebīh yarıklara ve deliklere denir. Ve gömeçte olan deliklere denir ki müseddes-hāne olur, onda arılar bal yaparlar.

التَّخْرَبَةُ [et-taḥrebet] [دَخْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Ağaç kurdu ağacı oyup delmek ma'nāsınadır; yukālu: **تُخْرَبُ الْقَادِخُ الشَّجَرَةَ**

الْخُرَابَتَانِ [el-ḥirrābetān] (ḥā'nın kesri ve rā'nın teşdidıyla) ve

الْخِرْنَابَتَانِ [el-ḥirnābetān] (ḥā'nın kesriyle) **خِرْنَابَتَانِ** [ḥinnābetān] ma'nāsınadır ki burnun iki tarafında olan kanatlarıdır.

التَّخْرُبُوتُ [et-taḥrebūt] (tā'nın fethiyle) "ت، خ، ر، ب" maddesinde zikr olundu.

[خ ر ح ب]

الْخُرُوبُ [el-ḥurḥūb] (ḥā-yı mu'ceme ile عُضْفُورٌ [ʿuṣfūr] vezninde) Şol nākadır ki be-gāyet sütlü olup lākin çabuk çekilip munkatı⁶ olur ola.

[خ ر د ب]

خُرُودَت [Ḥardeb] (جَعْفُرٌ [ca'fer] vezninde) Bir recül ismidir.

[خ ر ش ب]

الْخُرُوشَبَةُ [el-ḥarṣebet] (şīn-i mu'ceme ile دَخْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Bir işi süst ve gevşek tutmak ma'nāsınadır; yukālu: خُرُشِبَ الرَّجُلُ عَمَلَهُ إِذَا لَمْ يُحْكِمَهُ

الْخُرُوشُبُ [el-ḥurṣub] (بُرْقُوعٌ [burku' vezninde) Vücūdu taslak, bī-endām ve nā-tıraş ve galizü't-tab⁶ kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ خُرُوشِبٌ أَي ضَائِطٌ جَائِفٌ Ve boyu uzun, gövdesi semiz kişiye denir. Ve

خُرُوشُبُ [Ḥurṣub] Bir recül ismidir.

[خ ر ع ب]

الْخُرُوعَبُ [el-ḥar'ab] (كَوْكَبٌ [kevkeb] vezninde) ve

الْخُرُوعُوبُ [el-ḥur'ūb] (عُضْفُورٌ [ʿuṣfūr] vezninde) ve

الْخُرُوعُوبَةُ [el-ḥur'ūbet] (ḥā'yıla) Bir senelik ter ü tāze ağaç dalına denir, nihāl-i yek-sāle ma'nāsına; 'alā-kavlin şol nihāle denir ki ter ü tāze ve bülend ve mevzūn ve nerm ü nāzük ola. Ve şol genç ve tāze mahbūbeye denir ki hoş-endām ve mevzūn ve nerm-ten ve nāzük-beden ola yāhūd etine dolu, sīm-ten ve pālūze-beden olup ve kemikleri ince ve latif ve nāzük ola; yukālu: امْرَأَةٌ خُرُوعَبٌ وَخُرُوعُوبٌ وَخُرُوعُوبَةٌ أَي شَابَةٌ حَسَنَةٌ الْخُلُقِ رَخِصَةٌ أَوْ الْبَيْضَاءُ اللَّيْنَةُ الْجَسِيمَةُ Ve اللِّحِيمَةُ الرُّوقِيَّةُ الْعَظْمُ

خُرُوعَبُ [ḥar'ab] Kaddi tavīl ve gövdesi lahīm kişiye denir. Ve

خُرُوعُوبُ [ḥur'ūb] Uzun ve iri ve dızman deveye denir. Ve sütti çok nākaya denir.

[خ ز ب]

الْخَزْبُ [el-ḥazeb] (zā-yı mu'ceme ile تَعَبٌ [ta'ab] vezninde) Gövde şişip kabarmak; 'alā-kavlin şişkin tulum gibi semirmek ma'nāsınadır; yukālu: خَزَبَ الرَّجُلُ خَزْبًا إِذَا وَرَمَ أَوْ سَمِنَ حَتَّى كَأَنَّهُ وَارِمٌ Ve خَزَبَ الْجِلْدُ إِذَا تَهَيَّجَ كَهَيْئَةِ وَرَمٍ بِلَا أَلَمٍ Ve

خَزَبٌ [ḥazeb] Nākanın memesi şişip delikleri küçülmek ma'nāsınadır; 'alā-kavlin memesi kuruyup süti çekilmek ma'nāsınadır; yukālu: خَزَبَتِ النَّاقَةُ إِذَا وَرَمَ وَصَرَغَهَا وَصَاقٌ إِخْلِيلُهَا أَوْ يَيْسٌ وَقَلَّ لَبَنُهَا Ve

خَزَبٌ [ḥazeb] خَزَفٌ [ḥazef] mürādifidir ki saksıya denir. Ve Yemāme'de bir dağın ismidir, 'alā-kavlin bir arzın adıdır yāhūd arz-ı merkūme خَزَبَةٌ [ḥazebet]tir hā'yıla.

الْتَّخَزُبُ [et-teḥazzub] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) خَزَبٌ [ḥazeb] ile ma'nā-yı evvelde mürādifidir; yukālu: تَخَزَبَ الرَّجُلُ بِمَعْنَى خَزَبَ Ve devenin memesi şişmek ma'nāsınadır; yukālu: تَخَزَبَ صَرْعُ النَّاقَةِ إِذَا تَوَرَّمَ

الْخَزْبَةُ [el-ḥazibet] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) ve

الْخَزْبَاءُ [el-ḥazbā'] (حَمْرَاءٌ [ḥamrā'] vezninde) Memesi şişip kabarmış nākaya denir; 'alā-kavlin şol nākaya denir ki rahiminde siğil ta'bīr olunan 'arızalar peydā olmakla ondan rencūr ve derd-nāk ola; yukālu: نَاقَةٌ خَزْبَةٌ وَخَزْبَاءٌ أَي وَارِمَةٌ الصَّرْعِ أَوْ فِي رَحْمِهَا تَأَلِيلٌ تَتَأَدَّى بِهَا

الْخَزُوبُ [el-ḥavzeb] (كَوْكَبٌ [kevkeb] vezninde) Zikr olunan şişe denir.

الْخَيْرِيَانُ [el-ḥayzebān] (ḥā'nın ve zā'nın

fethiyle) Gövdede olan şol ete denir ki be-gāyet ter ve mülāyim ve nāzūk ola. Ve devekuşu yavrusunun erkeğine denir.

الْحَزْبُ [el-ḥayzeb] صَيْقَلٌ [şayqal] vezninde) Bu dahi ter ve mülāyim ve nāzūk ata denir. Bir kıt'ası حَزْبَةٌ [ḥayzebet]tir.

الْحُزْبَةُ [el-ḥuzeybet] جُهَيْنَةٌ [cuheyne] vezninde) Altın ma'denine denir; yukālu: وَجَدُوا حُزْبَةً آتَى مَعْدِنَ الذَّهَبِ

حُزْبِي [Ḥuzbā] حُبْلَى [ḥublā] vezninde) Selefte Medīne'de Mescid-i Kibleteyn ile Mer'ā beyninde Benū Seleme'ye mahsūs bir menzil adıdır. Ba'dehu Resül-i ekrem sallallāhu 'aleyhi ve sellem hazretleri tagyir ve tefe'ülēn Şāliha ile tesmiye buyurdular.

خ ز ب

الْحَزْرَبَةُ [el-ḥazrebet] دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Kelāmin karışık ve bī-intizām ve yāve ve herze-nāk olmasına denir.

خ ز ل ب

الْحَزْلَبَةُ [el-ḥazlebet] دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Bir nesneyi çabuk çalıp kesmek ma'nāsınadır; yukālu: حَزَلَبَ الشَّيْءَ حَزْلَبَةً إِذَا حَزَلَبَ سَرِيعًا

خ ش ب

الْحَشَبُ [el-ḥaşeb] (ḥā'nın ve şīn-i mu'cemenin fethiyle) Kalın kuru ağaç pāresine denir ki kereste ederler. Cem'î حَشَبٌ [ḥaşeb] gelir müfredi gibi ve حُشْبٌ [ḥuşb] gelir zammeteynle ve حُشْبٌ [ḥuşb] gelir ḥā'nın zammı ve şīn'in sükūnuyla ve حُشْبَانٌ [ḥuşbān] gelir بُلدَانٌ [buldān] vezninde; yukālu: قَطَعَ الْحَشَبَ وَهُوَ مَا غَلَطَ مِنَ الْعِيدَانِ

الْحَشْبُ [el-ḥaşb] ضَرْبٌ [ḍarb] vezninde) Karıştırmak, halt ma'nāsınadır; yukālu:

حَشَبَ الشَّيْءَ حَشْبًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا خَلَطَهُ Ve bir nesneyi üğürtlemek ma'nāsına olmakla zıdd olur; yukālu: حَشَبَهُ أَيِ اتَّقَاهُ Ve kılıcın pāsını açıp keskin ve musaykal kılmak ve zağlamak ma'nāsınadır; yukālu: حَشَبَ يَنْي كَلِيحٌ قَكْمَكٌ مَآنَاسِنَا اَلْمَاكَلَا زِئِدٌ اَلْمَاكَلَا Ve haddād bīzadan yeni kılıç çekmek ma'nāsına olmakla zıdd olur; yukālu: حَشَبَ السَّيْفَ إِذَا صَقَلَهُ وَشَحَذَهُ Şārih der ki kılıca cilā ve saykal vermek her hizmetinin hātimesi olmakla ma'neyeyn beyninde zıddiyet mütehakkak olur, lākin طَبْعٌ [ṭab'] mādresi pek pāslılık sebebiyle vesah-nāk olmak ma'nāsına da gelmekle bu ma'nāya haml ile zıddiyet sābit olur. Ve mü'ellifin murādı, bu ma'nā olmakaglebdir. Ve

حَشَبٌ [ḥaşb] Dikkat ve im'ān ve im'āl-i reviyet eylemeyerek gelişi güzel eş'ār söylemek ma'nāsına isti'māl olunur ki halt-ı kelāma mukāribdir; yukālu: حَشَبَ الشَّعْرَ إِذَا قَالَهُ مِنْ غَيْرِ تَتَوَقُّ وَتَعْمَلُ لَهُ

Kāle fī 'l-Esās: كَانَ الْفَرَزْدَقُ يُنْقِحُ الشَّعْرَ وَالْجَرِيرُ يَحْشِبُ وَكَانَ حَشَبُ الْجَرِيرِ خَيْرًا مِنْ تَنْقِيحِ الْفَرَزْدَقِ Mütercim der ki bu münāsebetle zikre lāyiktir ki Di'bil nām şāirin bir müteşā'ir aşināsı var idi ki dā'imā ser-i kalemden bi'l-bedāhe eş'ār inşād edip ve her beyti mecmū'a-i galat olmaktan hālī değil idi. Ezin-cümle yine bir gün 'ale'l-āde işbu: "إِنَّ ذَا الْحُبِّ شَدِيدٌ لَيْسَ يُنْجِيهِ الْفَرَارُ | | وَنَجَا مِنْ" beytini inşād edip Di'bil'e 'arz eyledikte Di'bil dedi ki "Ey birāder, beytin revī harfleri birbirine muhālifdir, zīrā birinde rā-ı mühmele ve birinde zā-yı mu'cededir." Merkūm, cevāb eyitti ki "Nokta vaz' eyleme, tā ki yekdīgere muvāfık ola." Di'bil bu tedbiri gūş eyledikte "Ahsente ey 'azīz, ihmalle

bunun çāresi bulundu, lākin beyt-i evvelin āhiri merfū^c, ve sānīnin mecrūr olmakla buna ne çāre edelim?" dedi, Di^cbil'e dedi ki "Be ne ahmak adamsın ki ben sana i^ccām eyleme diyorum, sen i^crāb vaz^c eylemek kaydında olursun!" Pes Di^cbil nāçār hamūş olmuştur. İntehā. Ve

خَشَبٌ [ħaşib] Ağaçtan yeni yaya yonup düzmek ma^cnāsınadır; yukālu: خَشَبَ الْقَوْسَ إِذَا عَمِلَهَا عَمَلِ الْأَوَّلِ

الْإِحْشَابُ [el-iħtişāb] (اِئْتَعَالَ [ifti^cāl] vezninde) Bu dahi min-gayri reviyetin geldiği üzere şī^cr söylemek ma^cnāsınadır ki tehzīb ve tenkīhten mu^carrā olur; yukālu: اِخْتَشَبَ الشَّعْرَ إِذَا قَالَهُ مِنْ غَيْرِ تَنَوُّقٍ وَتَعَمُّلٍ لَهُ

الْحَشِيبُ [el-ħaşīb] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bīzadan yeni çekilmiş kılıca denir yāhūd pāslanmış kılıca denir, niteki zikr olundu, سَيْفٌ طَبِيعٌ [seyf ṭabī^c] ma^cnāsına. Ve

خَشِيبٌ [ħaşīb] Cilā verilmiş kılıca denir. Ve redī ve kemter nesneye denir. Ve üğürtlenmiş muntakā nesneye denir. Ve ağaçtan yeni yonulmuş yaya ve oka denir ki henüz hoşça perdāht olmaya. Ābārede وَالْأَقْدَاحُ [ve'l-aqdāh] kelimesi قَدْحٌ [kidh]ın cem^c'idir kāf'ın kesriyledir. Ve

خَشِيبٌ [ħaşīb] Şol kimseye denir ki uzun ve taslak ve nā-zībā olarak gövdesinin sinirleri ve kemikleri oklava gibi iri ve zāhir ve bünyesi sulb ve şedīd ola. Ve خَشِيبٌ [ħaşīb] lafzının cem^c'i خُشْبٌ [ħuşub] gelir, كُتُبٌ [kutub] gibi ve خَشَائِبٌ [ħaşā'ib] gelir, كِتَابٌ [ketā'ib] gibi.

الْحَشِيبُ [el-ħaşīb] (كَيْفٌ [ketif] vezninde) ve **الْحَشِيبِيُّ** [el-ħaşībiyy] (yā-yı müşeddede ile) Bunlar da vaf-ı mezkūr üzere olan kimseye denir. Ve

خَشِيبٌ [ħaşib] Sert ve dürtüş ve haşin olan şey'e denir. Ve te^cennuk ve tekellüfsüz olan dirliğe denir, bulgur bulamaç ne olursa olsun. Ve arık ve mehzü'l mevāşīye denir; yukālu: مَالٌ خَشِيبٌ أَيُّ هَزَلَى

الْمَحْشُوبُ [el-maħşūb] Bīzadan yeni çekilmiş yāhūd pāslanmış kılıca denir. Ve cilā verilmiş kılıca denir. Ve

مَحْشُوبٌ [maħşūb] İki gūne ta^cāma vaf olur. Eđer lahmnden ise nuzc bulmamış çığ demektir ve eđer lahmnden deęil ise قِفَارٌ [kifār]dır ki katıksız demektir; yukālu: طَعَامٌ مَحْشُوبٌ إِنْ كَانَ لَحْمًا فَنِيءٌ وَإِلَّا فَقَفَارٌ

الْحِشْبُ [el-ħişb] (hā'nın kesriyle) قَشِبٌ lafzına itbā^c olur ki dūn ve fūrū-māye ve bī-hayr u fā'ide şahsa denir; yukālu: رَجُلٌ قَشِبٌ خَشِبٌ أَيُّ لَا خَيْرَ فِيهِ

الْإِحْشِيشَابُ [el-iħşīşāb] Bir kimse خَشِيبٌ [ħaşīb] olmak ma^cnāsınadır ki zikr olundu; yukālu: اِخْشَوْسَبَ الرَّجُلُ إِذَا كَانَ خَشِيبًا Ve dirlik ve ma^cāş husūsunda zīk ve mihnete sabr ve tahammül eylemek ya^cnī zīk ve mücāhede ile geçinmek; 'alā-kavlin 'an-kasdin tereffūh ve tena^cum üzere olmayıp mihnet ve huşūnet ve külfet irtikāb eylemekten 'ibārettir, tā ki ten-perver ve nāzende olmayıp mütecellid ve ahdās-ı rūzgāra mütehammil ola; yukālu: اِخْشَوْسَبَ الرَّجُلُ فِي عَيْشِهِ إِذَا صَبَرَ عَلَى الْجَهْدِ أَوْ تَكَلَّفَ فِي ذَلِكَ لِيَكُونَ أَجْلَدَ

الْأَحْشَبُ [el-aħşeb] (أَعْرَبٌ [ağreb] vezninde) Dürtüş ve haşin şey'e denir. Ve haşin ve 'azīm olan dağa denir.

الْأَحْشَابَانُ [el-aħşabān] (tesniye bünyesiyle) Mekke'de iki dağdır: Biri Cebel-i Ebī Kubeys ve biri Cebel-i Aħmer'dir ki Cebel-i Ku^cayki^cān'a müşrifdir. Kezālik Minā'da iki dağa denir.

الْحَشْبَاءُ [el-ḥaṣḥbā] (حَمْرَاءُ [ḥamrā] vezninde) Katı ve şedid olan şey'e denir. Te'nisi mevsüfu itibarıyladır; yukālū: أَرْضُ حَشْبَاءٍ شَدِيدٌ Ve kerih ve yabis ve bed-likā ve bī-tarāvet olan şey'e denir; yukālū: جَهَّةٌ حَشْبَاءٌ أَيْ كَرِيهَةٌ يَابِسَةٌ

الْحَشْبِيَّةُ [el-Ḥaṣḥbiyyet] (عَرَبِيَّةٌ [arabiyet] vezninde) Cebriyye'den Cuhemiyye tārifesinin bir şū'besidir. Ve جُهْمِيَّةٌ [Cuhemiyyet] cīm'in zammı ve hā'nın fetihiyle Cuhem b. Şafvān nām kimsenin ashābıdır. Benū Umeyye'nin evāhir-i mülkünde Merve nām mekānda katl olundu. Sıfāt-ı ezeliyyeyi nefy husūsunda Mu'tezile'ye muvāfakat ve ba'zı hezeyān dahi ziyade eyledi. Ve Kur'ān-ı kadīm'in mahlūkiyyetine zāhib olmuştur.

الْحُشْبَانُ [el-ḥuṣḥbān] (عُثْمَانُ [uṣmān] vezninde) Şol huşūnetli dağlara denir ki ne 'azīm ve ne saġir olalar. Zāhiren müfredi حُشْبَانٌ [ḥuṣḥbān]dir. Ve

حُشْبَانٌ [Ḥuṣḥbān] Bir recül adıdır. Ve bir mevzi' ismidir.

التَّحْشُوبُ [et-teḥaṣḥsub] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Deve حَشْبٌ [ḥaṣḥb] ya'nī kuru kalın ağaç pāreleri yemek yāhūd kuru ot otlamak ma'nāsınadır; yukālū: تَحْشَبَتِ الْإِبِلُ إِذَا أَكَلَتِ الْحَشْبَ أَوْ الْيَبِسَ

الْأَخْشَابُ [el-Eḥāṣib] (أَجَانِبٌ [ecānib] vezninde) Benū Temīm kabilesine mahsūs Şammān nām mahalde bir niçe dağa itlāk olunur.

الْحَشَابُ [el-ḥaṣāb] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Şol yere denir ki azca yağmurdan top-raġı akıp gider ola.

ذُو حَشْبٍ [Zū Ḥaṣḥb] (fethateynle) Yemen'de bir mevzi'dir.

الْحَشْبِيُّ [el-Ḥaṣḥbiyy] (عَرَبِيٌّ [arabiy] vezninde) Fuṣṭāt'ın ya'nī Eski Mıṣır'ın verāsında bir mevzi'dir.

حَشْبَةٌ [Ḥaṣḥbet] (feteḥātla) İbnu'l-Ḥafif'tir ki tābi' ve fāristir.

حَشْبٌ [Ḥaṣḥb] (جَنْبٌ [cenb] vezninde) Yemāme'de bir deredir. Ve Medīne'de bir deredir.

حَشْبَاتٌ [Ḥaṣḥbāt] (حَرَكَاتٌ [ḥarekāt] vezninde) İrāk'ta 'Abbādān nām karye verāsında bir mevzi'dir.

الْمُحْشِيبَةُ [el-Muḥaṣḥibet] (bünye-i tasġir ile) Yemen'de bir karyedir.

الْمُحْشِيبُ [el-Muḥaṣḥib] (hā'sız) Yemen'de bir mevzi'dir.

حِشَابٌ [Ḥiṣāb] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Benū Temīm kabilesinden bir niçe batndır.

[خ ش ر ب]

الْحَشْرَبَةُ [el-ḥaṣḥrebet] (دَخْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Bir işte ihkām ve itkān eylememek ma'nāsınadır ki gevşek tutmak ve gevşek yapmak ta'bīr olunur; yukālū: حَشْرَبَ فِي الْعَمَلِ إِذَا لَمْ يُحْكِمَهُ

[خ ص ب]

الْخَضْبُ [el-ḥiṣb] (ḥā'nın kesri ve şād'ın sükūnuyla) Ucuzluk, bolluk, kesret-i 'uṣb ve rifāgat-ı 'ayṣ ma'nāsınadır ki ifāza-i semāvī sebebiyle ekinler ve bāġ ve bāġçeler reyyān ve çayırklar ve çemenler firāvān olmaktan 'ibārettir. Cem'i بَلَدٌ بِهِ خَضْبٌ أَخْصَابٌ [aḥṣāb] gelir; yukālū: بَلَدٌ بِهِ خَضْبٌ وَرَفَاغَةُ الْعَيْشِ Ve mübālagatan vasf olur; yukālū: بَلَدٌ سَبَسَبٌ وَسَبَّاسِبٌ وَرُمُحٌ أَفْصَادٌ Eczā' itibārına mebnilerdir; ve yukālū: أَرْضٌ خَضْبٌ وَأَرْضُونَ خَضْبٌ وَخِضْبَةٌ Ve

خَضْبُ [ħiʃb] Masdar olur, ucuzluk olmak ma'nāsına; yukālu: **خَصِبَ الْمَكَانُ وَخَصِبَ خَضْبًا** إِذَا صَارَ ذَا خَضْبٍ **خَضْبُ** [ħiʃb] İsm ve masdar ve vasf olur.

أَلْمُخْصَبُ [el-muħṣib] (muħsin) [muħsin] vezninde ve

أَلْحَصِيبُ [el-ħaṣīb] (emīr) [emīr] vezninde ve

أَلْمُخْصَابُ [el-miħṣāb] (miħdām) [miħdām] vezninde) Bunlar da ucuzluk ve bolluk yere denir; yukālu: **بَلَدٌ مُخْصَبٌ وَخَصِيبٌ وَمُخْصَابٌ** أَيُّ دُو خَضْبٍ

أَلْحَاشِبُ [el-ħaṣb] (hā'nın fethi ve šād'ın sükūnuyla) Hurmānın en evvel çıkan yemişine denir, tal' ma'nāsına. Ve hurmā ağacına denir, nahl ma'nāsına; 'alā-kavlin meyvesi çok olan hurmā ağacına denir. Müfredi **خَضْبَةٌ** [ħaṣbet] tir hā'yla. Ve

خَضْبَةٌ [ħaṣbet] Ucuzluk yere denir; yukālu: **أَرْضٌ وَأَرْضُونَ خَضْبَةٌ** **خَضْبَةٌ** [ħaṣbet]ten ki **فَرِحَتْ** [feriħat] veznindedir, muhaffef olmuştur.

أَلْإِخْصَابُ [el-iħṣāb] (hemzenin kesriyle) Ucuzluk olmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَخْصَبَ الْمَكَانُ إِذَا صَارَ ذَا خَضْبٍ** Ve ucuzluğa yetişmek ma'nāsınadır; yukālu: **أَخْصَبَ الْقَوْمُ إِذَا نَالُوا الْخَضْبَ** Ve ağaca su yürüyüp 'urükuna kadar işlemek ma'nāsınadır; yukālu: **أَخْصَبَتِ الْعِصَاءُ إِذَا جَرَى الْمَاءُ فِيهَا حَتَّى اتَّصَلَ بِالْعُزُوقِ** Ve **عِصَاةٌ** [iḍāt] 'ayn'ın kesriyle iri ve dikenli meşe ağacına denir.

أَلْحِصَابُ [el-ħiṣāb] (kitāb) [kitāb] vezninde) Çok meyve tutan hurmā ağacına denir.

أَلْحُشْبُ [el-ħuṣb] (hā'nın zammıyla) Cānib ma'nāsınadır. Cem'î **أَحْشَابُ** [aħṣāb] gelir. Ve

حُضْبُ [ħuṣb] Dağlara mahsūs ak yılan

denir.

أَلْحَصِيبُ [el-ħaṣīb] (emīr) [emīr] vezninde) Ucuzluk ve bolluk yere denir. Bu 'alāka ile hānedān ve mükerrerem ve mizyāf ve kesirü'l-hayr adama itlāk olunur; yukālu: **رَجُلٌ حَصِيبٌ أَيُّ بَيْنِ الْخَضْبِ رَحْبُ الْخِيَابِ كَثِيرُ الْخَيْرِ** Ve

حَصِيبٌ [ħaṣīb] Bir recül adıdır.

دَيْرُ الْحَصِيبِ [Deyru'l-ħaṣīb] Bābil-i 'Irāk 'ta bir mevzi'dir.

أَلْأَحْصَابُ [el-aħṣāb] (hemzenin fethiyle) Beyne'l-'Arab siyāb-ı ma'rūfedir.

[خ ض ب]

أَلْحَاḌْبُ [el-ħaḍb] (hā'nın fethi ve ḍād-ı mu'cemenin sükūnuyla) Boyamak, telvīn ma'nāsınadır; yukālu: **خَضَبَهُ خَضْبًا مِّنَ الْبَابِ** **صِنَعٌ** [ħaḍb] **خَضْبٌ** [ħaḍb] **إِذَا لَوَّنَهُ** [ṣibg] ile mürādiftir., nihāyet vesme ve hinnā ile rengin eylemekte müştehir olmuştur. Ve hurmā ağacının ibtidā çıkan yemişi yeşillenmek ma'nāsınadır; yukālu: **خَضَبَ النَّحْلُ إِذَا اخْضَرَ طَلْعُهُ** Ve

خَضْبٌ [ħaḍb] O güne yeşillenmek hāletine denir ki ism olur. Cem'î, **خُضُوبٌ** [ħuḍūb] gelir. Ve

خَضْبٌ [ħaḍb] Yerin nebātı zuhūr eylemek ma'nāsına isti'māl olunur ki rüy-ı zemīn yemyeşil rengin olur; yukālu: **خَضَبَتِ الْأَرْضُ** **عِصَاةٌ** [iḍāt] **إِذَا طَلَعَ نَبَاتُهَا** Ve

خَضْبٌ [ħaḍb] Şol nebāta denir ki solup sararmış iken üzerine yağmur yağmakla yeşerip tazelanmış ola; 'alā-kavlin ağacının şol yeşillenmesine denir ki henüz yaprak açmağa başladıkta zāhir ola.

أَلْتَحْضِيبُ [et-taħḍīb] (tef'īl) [tef'īl] vezninde) Pek boyamak ma'nāsınadır; yukālu: **خَضَبَهُ تَحْضِيبًا إِذَا لَوَّنَهُ**

الْحَضِيْبُ [el-ḥaḍīb] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

الْمَحْضُوبُ [el-maḥḍūb] ve

الْمُحْضَبُ [el-muḥḍāb] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Boyanmış nesneye denir; yukālu: كَفَّ حَضِيْبٌ وَامْرَأَةٌ حَضِيْبٌ وَبَنَانٌ حَضِيْبٌ وَمُحْضَبٌ Ya'nī kına yakınıp saçı rengin olmuş hatun ve kınalanmış rengin el ve parmak uçları.

الْكُفُّ الْحَضِيْبُ [el-Keffu'l-Ḥaḍīb] Bir kevek adıdır. Mütercim der ki ehl-i fen 'indinde mu'tenadır, mahsūs seyrini takvīm ederler; kemāl-i hürmetinden onunla kināye olunmuştur. Havāssındandır ki bir kimse onu bilip bir adama gösterse ikisi min-ba'd ülfet eylemek muhaldir ve hāk-ı vasat-ı semāya geldiği derecede durā makbuldür.

الْحِضَابُ [el-ḥiḍāb] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Nesne boyayacak boyaya denir; yukālu: حَضَبَ شَعْرَهُ بِالْحِضَابِ وَهُوَ مَا يُحْتَضَبُ بِهِ

الْإِحْتِذَاْبُ [el-iḥtiḍāb] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Boyanmak ma'nāsınadır; yukālu: اِحْتَضَبَ بِالْحِثَاءِ وَنَحْوِهِ

الْحُضْبَةُ [el-ḥuḍabet] (هَمْزَةٌ [həzmet] vezninde) Şol hatuna denir ki çok اِحْتَضَابٌ [iḥtiḍāb] eder, ya'nī ellerine ve ayaklarına dā'imā kına yakınıp ve kaşlarına vesme çekinir ola; yukālu: امْرَأَةٌ حُضْبَةٌ أَيْ الكَثِيرَةُ الْإِحْتَضَابُ

الْحَاضِبُ [el-ḥaḍīb] Şol erkek devekuşuna denir ki dişiye pek kızmış olmakla baldırları kıpkızıl ola; 'alā-kavlin bahār mevsiminde ot otlamakla kuru incikleri kızarmış yāhūd yeşillenmiş yāhūd sararmış ola. Ve bu hālet dişisine 'arız olmaz. 'Alā-re'yin حَاضِبٌ [ḥaḍīb]-i mersūmun me'hazı olan حَضَبٌ [ḥaḍb] şol kızılığa denir ki

erkek devekuşunun dizleri mafsallarına 'arız olur, hurmānın koruğu zuhūr eylediği vakte olur ve koruk kemālini bulduğu hengāmda o kızılık zā'il olur. Şārih der ki bu keyfiyyet onda gariziyvedir.

الْحُضُوبُ [el-ḥuḍūb] (قُعُودٌ [qu'ūd] vezninde) Ağaç yeşermek ma'nāsınadır; yukālu: حَضَبَ الشَّجَرُ وَحَضَبَ حُضُوبًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالرَّابِعِ وَحَضَبَ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا اخْضُرَّ

الْإِحْضِيضَابُ [el-iḥḍiḍāb] Ağaç yemyeşil yeşermek ma'nāsınadır; yukālu: اِحْضُوضِبَ الشَّجَرُ اِحْضِيضَابًا

الْإِحْضَابُ [el-iḥḍāb] (hemzenin kesriyle) Yerin nebātı zuhūr eylemekle rüy-i zemīn yeşil kemhā döşenmiş gibi yemyeşil olmak ma'nāsınadır; yukālu: اِحْضَبَتِ الْأَرْضُ إِذَا ظَهَرَ نَبَاتُهَا

الْحَضُوبُ [el-ḥaḍūb] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Şol nebāta denir ki pejmürde olmuş iken üzerine yağmur yağmakla tazelanmış ola.

الْمِحْضَبُ [el-miḥḍab] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Şol tagāra ve leğene denir ki içinde nesne boyarlar ve nesne yaykarlar; yukālu: غَسَلَ ثَوْبَهُ فِي الْمِحْضَبِ أَيْ الْمِرْكَنِ

حُضَابٌ [Ḥuḍāb] (غُرَابٌ [gurāb] vezninde) Yemen'de bir mevzi' adıdır.

[خ ض ر ب]

الْحَضْرَبَةُ [el-ḥaḍrabet] (دَخْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Su beri öte çalkanmak ma'nāsınadır; yukālu: حَضْرَبَ الْمَاءَ إِذَا اضْطَرَبَ

الْحُضَارِبُ [el-ḥuḍārib] (عُلَابِيٌّ [ulābiḥ] vezninde) Beri öte çalkanıp muztarib olan suya denir. Ve bu hālet göllerde ve dereelerde olan suda vāki' olur.

الْمُحْضَرِبُ [el-muḥḍarib] (مُحْضَرَمٌ [muḥḍram] vezninde) Fasīh ve belīg ve

nātika-perdāz adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُخَضَّرَبٌ أَي فَصِيحٌ بَلِيغٌ

[خ ض ع ب]

الْحَضْعَبَةُ [el-ḥaḍ'abet] (‘ayn-ı mühmele ile dahrecet] vezninde) Za‘īf ve zebūn olmak ma‘nāsınadır; yukālu: فِيهِ حَضْعَبَةٌ أَي ضَعْفٌ Ve

حَضْعَبَةٌ [ḥaḍ'abet] Semiz hatuna denir; yukālu: امْرَأَةٌ حَضْعَبَةٌ أَي سَمِيئَةٌ Ve za‘īfe ve nahīfe hatuna denir. Bu sürette azdāddan olur, lākin müellif ta‘arruz eylememiştir.

التَّحَضُّعُبُ [et-teḥaḍ'ub] [تَدَخُّرُجٌ] [tedaḥruc] vezninde) Bir kimsenin işi şūrīde ve muhtelit ve muhtell olmak ma‘nāsınadır; yukālu: تَحَضُّعِبَ أَمْرُهُمْ أَيِ اخْتَلَطَ

[خ ض ل ب]

التَّحَضُّلُبُ [et-teḥaḍ'lub] [تَدَخُّرُجٌ] [tedaḥruc] vezninde) Bir iş süst ve za‘īf olmak; ‘alā-kavlin karışık, şūrīde olmak ma‘nāsınadır; yukālu: تَحَضُّلِبَ أَمْرُهُ إِذَا ضَعْفَ أَوْ اخْتَلَطَ

[خ ط ب]

الْحَطْبُ [el-ḥaṭb] (ḥā'nın fethi ve tā'nın sükünüyle) Mutlakan işe denir, şe'n ve emr ma‘nāsınadır, gerek sagīr ve gerek ‘azīm olsun. Cem‘i **حَطُوبٌ** [ḥuṭūb] gelir ḥā'nın zammıyla. Lākin Rāgīb'in beyānına göre **حَطْبٌ** [ḥaṭb] şol emr-i ‘azīme denir ki onun hakkında tehātub-ı nās kesīr ola. Bu sürette ahass olur. Ve

حَطْبٌ [ḥaṭb] Masdar olur, Tezevvüc için hatuna dünürlük eylemek ma‘nāsına.

الْحِطْبَةُ [el-ḥiṭbet] (ḥā'nın kesriyle) ve

الْحِطْبِيَّةُ [el-ḥiṭṭibā] (dillilā] vezninde) **حَطْبٌ** [ḥaṭb] ma‘nāsınadır ki masdardır; yukālu: حَطَبَ الْمَرْأَةُ حَطْبًا وَحِطْبَةً وَحِطْبِيَّةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا دَعَاها إِلَى التَّرْوِجِ

الْإِحْطَابُ [el-iḥṭiṭāb] [ifti‘āl] vezninde) **حَطَبٌ** [ḥaṭb] ma‘nāsınadır; yukālu: إِحْطَبَتِ الْمَرْأَةُ بِمَعْنَى حَطَبَتْهَا Ve bir kimseyi kendisine hatun tezvīc olunmağa da‘vet eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: إِحْطَبُوهُ إِذَا دَعَوْهُ إِلَى تَرْوِجِ صَاحِبَتِهِمْ

الْحِطْبُ [el-ḥiṭb] (ḥā'nın kesriyle) Tezevvüc için taleb olunan ya'nī dünürlüğüne varılan kadına denir. Ve hatuna tālib ya'nī dünür olan er kişiye de denir. Bu ma'nāda ḥā'nın zammıyla da cā'izdir. Cem‘i **أَحْطَابٌ** [aḥṭāb] gelir; yukālu: هَذِهِ حِطْبُهُ وَهَذَا حِطْبُهُ Ve

حِطْبٌ [ḥiṭb] Cāhiliyyet'te ‘akd ve tezevvüc edātından idi. Bir kimse hatun tezevvüc edecek oldukta kendisi yāhūd tarafından giden kimse o hatuna yāhūd tarafından olan kimseye **حِطْبٌ** [ḥiṭb] der idi ḥā'nın kesri ve zammıyla ve **مَحْطُوبٌ** [maḥṭūb], **نِكَحٌ** [nikḥ] der idi nūn'un kesri ve zammıyla. Bu ta‘bīr ile hemen beynlerinde nikāh mün‘akid olur idi.

الْحِطْبَةُ [el-ḥiṭbet] (ḥā'nın kesriyle) ve

الْحِطْبِيَّةُ [el-ḥiṭṭibā] (ḥā'nın ve tā-yı müşeddedenin kesriyle ki fi'l-asl masdardır) ve

الْحِطْبِيَّةُ [el-ḥiṭṭibet] (kezālik ḥā'nın ve tā-yı müşeddedenin kesriyle) Bunlar da tezevvüc için taleb olunan hatuna denir; yukālu: هِيَ حِطْبُهُ وَحِطْبَتُهُ وَحِطْبِيَّاهُ وَحِطْبِيَّتُهُ

الْحِطْبِيَّةُ [el-ḥiṭṭib] [sikkīt] vezninde) Hatun alacak kişiye denir. Cem‘i **حِطْبِيُونَ** [ḥiṭṭibūn] gelir. **Mişbāh**'ta ḥā'nın kesriyle **حِطْبَةٌ** [ḥiṭbet] ism olmak üzere mersümdür ki dünürlük demek olur.

الْحَطَّابُ [el-ḥaṭṭāb] [şeddād] vezninde) **حِطْبَةٌ** [ḥiṭbet] ya'nī dünürlük bābında mutasarrıf ve kār-güzār ve o husūsta pek habīr ve ‘arif ve ona müştagil olan kimse-

ye denir; yukālu: رَجُلٌ خَطَّابٌ أَيُّ مُصَرِّفٍ فِي
الْحُطْبَةِ

الْحُطْبَةُ [el-ḥuṭbet] (ḥā'nın zammıyla) Kelām-ı ma'rūftur ki hatīb efendi minberde kırā'at eder. Ba'zılar dedi ki خُطْبَةٌ [ḥuṭbet] mensūr ve müsecca' olan kelāma ıtlāk olunur, kitāb dībāceleri gibi ve makāme ve mev'iza gibi.

Miṣbāḥ'ın beyānına göre asl-ı hitāb mütekellim ile sāmi' beyninde vāki' olan kelāmıdır, خُطْبَةٌ [ḥuṭbet] ve خِطْبَةٌ [ḥiṭbet] ki ḥā'nın zammı ve kesriyledir, ondan me'hūzdur. *Mev'iza*'da zamm iledir ki fu'let bi-ma'nā mef'ūldür, نُشْحَةٌ [nuṣḥat] bi-ma'nā مَنْسُوحٌ [mensūḥ] olduğu gibi. Cem'i خُطَبٌ [ḥuṭab] gelir صُرْدٌ [ṣurad] vezninde. Ve خِطْبَةٌ [ḥiṭbet] ki ḥā'nın kesriyledir, ismdir, dünürlük ma'nāsıdır. Ve dünürlük edene خَاطِبٌ [ḥaṭib] ve dünürlük husūsunda māhir olan خَطَّابٌ [ḥaṭṭāb] denir. İntehā. Ve

خُطْبَةٌ [ḥuṭbet] (ḥā'nın zammıyla) Masdar olur, hatīb minberde hutbe okumak ma'nāsına.

الْحُطَابَةُ [el-ḥaṭābet] (ḥā'nın fethiyle) خُطْبَةٌ [ḥuṭbet] ma'nāsıdır; yukālu: خَطَّبَ الْحَاطِبُ عَلَى الْمُنْبَرِ خُطَابَةً وَخُطْبَةً

الْحَاطِبُ [el-ḥaṭib] (emīr) [emīr] vezninde) Hoş edā ve hūb nidā ile güzel hutbe kırā'at eden efendiye denir, Reyhānzāde merhūm gibi; yukālu: رَجُلٌ خَطِيبٌ أَيُّ حَسَنِ الْخُطْبَةِ Ve muhaddisinden Ebu'l-Kāsim 'Abdullāh b. Muḥammed el-Ḥaṭībī ki İbn Cevzī şeyhidir, ve yine muhaddisinden Ebū Ḥanīfe Muḥammed b. 'Abdullāh b. Muḥammed el-Ḥaṭībī, hasenü'l-hutbe olmalarıyla ona nisbet olundular. Ve

خُطْبَةٌ [ḥuṭbet] (ḥā'nın zammıyla) Şol bo-

zumtuk bulanık renktir ki sarımtık kırmızıya mā'il ola, tāze buğday levni ve ba'zı yaban eşeği levni gibi; 'alā-kavlin bozluğa denir ki ona yeşillik gālib ola ki kibrīṭī dedikleridir; yukālu: بِهْ خُطْبَةٌ أَيُّ لَوْنٌ كِدْرٌ مُشْرَبٌ حُمْرَةً فِي صُفْرَةٍ أَوْ عُيْرَةٌ تَرْهَفُهَا خُضْرَةٌ

الْحُطَابُ [el-ḥaṭab] (fethateynle) Zikr olunan renkte olmak ma'nāsıdır; yukālu: خَطِبَ الشَّيْءُ خُطْبًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ بِهِ خُطْبَةٌ **الْأَحْطَابُ** [el-aḥṭab] [aḥmer] vezninde) Zikr olunan خُطْبَةٌ [ḥuṭbet] renginde olan şey'e denir. Ve

أَحْطَابٌ [aḥṭab] Arı kuşuna denir, شِقْرَاقٌ [şikirrāk] gibi; 'alā-kavlin صُرْدٌ [ṣurad] isimidir ki göçegen dedikleri kuştur. Ve çakır doğana dahi أَحْطَابٌ [aḥṭab] derler. Ve şol hımāra denir ki levnine hudrat gālib ola yāhūd sırtında kuyruğuna kadar siyāh hattı ola. Ve

أَحْطَابٌ [aḥṭab] Yeşil yeşil muhattat olan ebū-cehl karpuzuna denir.

الْحُطْبَاءُ [el-ḥaṭbāʿ] [ḥamrāʿ] vezninde) ve

الْحُطْبَانَةُ [el-ḥuṭbānet] (ḥā'nın zammıyla) Mü'ennesidir; yukālu: أَتَانٌ أَوْ حَنْطَلَةٌ خُطْبَاءُ Cem'i خُطْبَانٌ [ḥuṭbān] gelir ḥā'nın zammıyla ve خِطْبَانٌ [ḥiṭbān] gelir ḥā'nın kesriyle şüzüz üzere. Ve

خُطْبَاءُ [ḥaṭbāʿ] Şol kına yakınmış hatun eline denir ki boyası zā'il olup ve henüz eseri bākī ola; yukālu: يَدٌ خُطْبَاءٌ أَيُّ نَصَلٍ سَوَادٌ خُضَابِهَا

الْإِخْطَابُ [el-iḥṭāb] (hemzenin kesriyle) Ebū-cehl karpuzunun yeşil yeşil hatları zuhūr eylemek ma'nāsıdır; yukālu: أَحْطَبَ الْخَنْطَلُ إِذَا صَارَ أَحْطَبٌ

الْحُطْبَانُ [el-ḥuṭbān] [ʿuṣmān] vezninde) Kuş konmaz otuna şebīḥ bir nev' nebāt

adıdır. Ve mugaylān ağacının yeşil yaprağına denir. ‘Arabların أَوْزُقُ خُطْبَانِي kavleri mübālagadır, أَوْزُقُ [evrak] أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde yaprağı çok demektir.

أَخْطَبَانُ [aḥṭabān] (hemzenin fethiyle) *Muzhir*’in beyânına göre ef‘alān vezninde ism-i müfreddir, bir kuş adıdır.

الْأَخْطَابِيُّ [el-Ḥaṭṭābiyy] (tā’ın teşdidiyle) خَطَّابٌ [ḥaṭṭāb]a mensüb demektir. Ebū Suleymān el-Ḥattābī el-İmām ma‘rūftur ya‘nī e‘immedendir, tesānif-i kesire sāhibi fuhūldandır.

الْأَخْطَابِيَّةُ [el-Ḥaṭṭābiyyet] Bağdād kazāsında bir karyedir. Ve revāfızdan bir tā’ifedir, re‘isleri İbnu’l-Ḥaṭṭāb el-Esedī’dir, ‘akā’idde kendiye muhālefet eden kimse-ler üzere şehādet-i zūr eylemek zımında cemā‘atine emr eder idi ve Ca‘fer-i Şādiḳ hazretlerinin hāşā ulūhiyyetine zāhib idi.

حَيْطُوبُ [Ḥayṭūb] (قَيْصُومُ [kaḳşūm] vezninde) Bir mevzi‘ adıdır.

فَضْلُ الْخُطَابِ [faşlu’l-ḥiṭāb] Kādī beyyine ile yāhūd yemīn ile hüküm eylemekten ‘ibārettir ki hitāb-ı fāsıldır; ‘alā-kavlin hüküm ve kazāda fikāhetten ‘ibārettir. ‘Alā-re‘yin kelāmı “ammā ba‘du” kelimesiyle nutk ve tekellüm eylemekten ya‘nī hamdele ve tasliye ile ibtidā eyledikten sonra maksūda “أَمَّا بَعْدُ” kelimesiyle şürū‘ eylemekten ‘ibārettir; tekūlu: سَبِعْتُ مِنْهُ فَضْلَ الْخُطَابِ وَهُوَ الْحُكْمُ بِالْبَيْتَةِ أَوِ الْيَمِينِ أَوِ الْفَقْهِ فِي الْقَضَاءِ خُطَابٌ أَوْ شَارِهُنَّ der ki fi’l-asl خَطَّابٌ [ḥiṭāb] muḑā‘aleden masdardır, مُحَاطَبَةٌ [muḥāṭabet] gibi, bir adama söz söylemek ma‘nāsına; yukālu: Ve ba‘zen خَطَّابٌ [ḥiṭāb] kelām ma‘nāsına müsta‘mel olur. Burada kelām ma‘nāsınadır. Ve فَضْلٌ [faşl] فَاصِلٌ [fāşil] ma‘nāsınadır. Ve terkīb-i

mezbūr, sıfatın mevsūfa izāfeti bābından olmakla الْخُطَابُ الْفَاصِلُ demektir. Ve ‘inde’l-ba‘z فَضْلُ الْخُطَابِ [faşlu’l-ḥiṭāb] ihtisār-ı muhill ve işbā‘-ı mümill şā’ibesinden ‘ārī hitāb-ı mu‘tedilden ‘ibārettir, ke-mā cā‘e fī vasfī kelāmihi ‘aleyhi’s-salātu ve’s-selāmu: “فَضْلٌ لَا تَزَرُّ وَلَا هَذَرٌ” أَيُّ لَا قَلِيلَ وَلَا كَثِيرَ” **أَخْطَبُ** [Aḥṭab] [أَقْرَبُ] [aḳreb] vezninde Necd ülkesinde bir dağın ismidir. Ve bir recül adıdır.

خ ط ر ب

الْخَطْرَبَةُ [el-ḥaṭrebet] دَخْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) حَطْرَبَةٌ [ḥaṭrebet] lafzında lügattir ki ma‘aş dar olmak ma‘nāsınadır.

الْخُطْرُبُ [el-ḥuṭrub] قُطْرُبٌ [ḳuṭrub] vezninde) ve

الْخُطَارِبُ [el-ḥuṭārib] غَلَابِيٌّ [‘ulābiṭ] vezninde) Dā’imā beyhūde ve bī-asl kelimāt eden herze-çāne kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ خُطْرُبٌ وَخُطَارِبٌ أَيُّ مُتَقَوِّلٌ يَعْنِي يَقُولُ مَا لَمْ يَكُنْ

الْخَطْرَبَةُ [el-ḥaṭrebet] دَخْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) ve

التَّخْطْرُبُ [et-teḥaṭrub] تَدَخْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Mādde-i mezkūreden masdarlardır, aslı yok bī-ma‘nā kelimāt eder olmak ma‘nāsına; yukālu: خُطْرِبَ الرَّجُلِ وَتَخْطْرِبُ

خ ط ل ب

الْخُطْلَبَةُ [el-ḥaṭlebet] دَخْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Mecliste söz çoğalıp şürīde ve muhtelit olmak ma‘nāsınadır, karılar hamāmı gibi; tekūlu: مَا هَذِهِ الْخُطْلَبَةُ أَيُّ كَثْرَةٌ أَلْكَلامِ وَاختِلَاطُهُ

خ ع ب

الْحِجْنَابَةُ [el-ḥin‘ābet] (ḥā’ın kesri ve nūn’un sükūnuyla) Nā-merd ve denī ve

nākes ve kem-māye kimseye denir ki adam molozu ta'bir olunur; yukālu: هُوَ خَنْعَابَةٌ أَي رَدِيءٌ ذَنِيءٌ

[خ ل ب]

الْحَلْبُ [el-ḥilb] (hā'nın kesri ve lām'ın sükunuyla) Tırnağa denir, ظُفْرٌ [zūfur] ma'nāsına. Ve şol küçük ve incecik etçe-gize denir ki eyegü kemiklerini birbirine vasl edip yapıştırmıştır; 'alā-kavlin ciğere denir, كَبِدٌ [kebid] ma'nāsına. Yāhūd ciğerin ziyādesine denir ki ciğerden başkaca ve yanında olur, ciğer-küşe dedikleridir. Yāhūd ciğerin perdesine denir, حِجَابٌ حِيدٌ [ḥicābu kebid] ma'nāsına. Yāhūd şol beyāz ve yufka zara denir ki ciğere yapışık olur. Ve

حِلْبٌ [ḥilb] Sebzevāttan turp dedikleri sebzeze denir, فُحْلٌ [fucl] ma'nāsına. Bazı nüshada hā-yı mühmele ile فُحْلٌ [faḥl] mersūm olmakla erkek ve aygır hayvān demek olur. *Munāvī Şerḥi*'nde bunu tercih eder. Ve

حِلْبٌ [ḥilb] Aasma yaprağına denir. Ve şol zen-pāre çelebeye denir ki sohbet ve fücūr için kendi nisvānı ve nisvān kendisini severler ola; yukālu: هُوَ حِلْبٌ نِسَاءٍ إِذَا كَانَ يُحِبُّهُنَّ Cem'i أَخْلَابٌ [aḥlāb] gelir ve حُلْبَاءٌ [ḥulebā] gelir كُرْمَاءٌ [kuremā] vezninde; ve yukālu: هُمْ أَخْلَابٌ نِسَاءٍ وَحُلْبَاءٌ نِسَاءٍ

الْحَلْبُ [el-ḥalb] [ḍarb] vezninde) Tırnakla yaralamak; 'alā-kavlin tırmalamak yāhūd tırnakla kesmek ma'nāsınadır; yukālu: حَلْبُهُ بِظُفْرِهِ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا جَرَحَهُ أَوْ حَدَشَهُ أَوْ قَطَعَهُ Ve bir nesneyi yarmak ma'nāsınadır; yukālu: حَلْبَهُ إِذَا شَقَّهُ Ve yırtıcı cānver ve yırtıcı kuş tu'ne ve şikārını pençesiyle ve çyınağıyla kapıp almak

ma'nāsınadır; yukālu: حَلَبَ الْفَرِيْسَةَ إِذَا أَخَذَهَا بِمِخْلَبِهِ Ve dil-rübā mahbūb ve mahbūbeler hüsn ü cemāl ve şīve vü delāl ile bir bi-çāreyi āşūfte-hāl edip gönlünü kapıp ve 'aklını uğurlamak ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: حَلَبَتِ الْمَرْأَةُ فُلَانًا عَقْلَهُ إِذَا سَلَبَتْهُ إِياهُ Ve bu, ma'nā-yı sābıktan me'hūzdur. Ve

حَلْبٌ [ḥalb] Isırmak ma'nāsınadır; yukālu: حَلْبُهُ أَي عَضُّهُ Ve

حَلْبٌ [ḥalb] ve

حِلَابٌ [ḥilāb] [kitāb] vezninde) ve

حِلَابَةٌ [ḥilābet] [kitābet] vezninde) Aldamak ve firifte eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَلَبَ فُلَانًا حَلْبًا وَحِلَابًا وَحِلَابَةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا خَدَعَهُ

الْإِسْتِحْلَابُ [el-istiḥlāb] [ḥalb] ile ma'nā-yı evvelde mürādiftir; yukālu: اسْتَحْلَبَهُ بِظُفْرِهِ بِمَعْنَى حَلْبِهِ

الْإِحْتِلَابُ [el-iḥtilāb] ve

الْمُحَالَبَةُ [el-muḥālebet] Bunlar da aldamak ma'nāsınadır; yukālu: اِحْتَلَبَهُ وَحَالَبَهُ إِذَا خَدَعَهُ

الْحَلِيلِي [el-ḥillibā] [ḥillifā] vezninde) Ma'nā-yı mezbūrdan ismdir, aldamağā ve mekr ve ala denir.

الْحَالِبُ [el-ḥālib] ve

الْحَلَّابُ [el-ḥallāb] [kezzāb] vezninde) ve

الْحَلْبُوتُ [el-ḥalebūt] [ceberūt] vezninde) ve

الْحَلْبُوبُ [el-ḥalebūb] (iki bā-yı muvahhadde ile) Nāsı dā'imā aldayıp dubāra eden ḥaddāc ve mekkār kimseye denir. Evvelden mā-'adā sīgalar mübālaga içindir.

الْحَالِيْبَةُ [el-ḥālibet] ve

الْحَلِيْبَةُ [el-ḥalibet] [feriḥat] vezninde) ve

الْخُلُوبُ [el-ḫalüb] [كَذُوبٌ [kezüb] vezninde) ve

الْخَلَابَةُ [el-ḫallābet] [كَذَابَةٌ [kezzābet] vezninde) ve

الْخَلْبُوتُ [el-ḫalebūt] [رَهْبُوتٌ [rehebūt] vezninde) Dā'imā nāsı aldayıcı haddā'a ve muhtāle karıya denir.

الْمِخْلَبُ [el-miḫleb] [مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Ekin biçecek orağa denir, مِنْجَلٌ [mincel] gibi. Ve yırtıcı cānverin pençesine ve yırtıcı kuşun çengelinde denir ki kıynak ve çıynak ta'bīr olunur; 'alā-kavlin مِخْلَبٌ [miḫleb] sayyād olan kuşun ve ظَفْرٌ [zūfur], sayyād olmayanın çıynağına itlāk olunur. Cem'i مَخَالِبٌ [meḫālib]dir; yukālu: أَنْشَبَ فِيهِ مَخَالِبُهُ وَهِيَ أَظْفَارُ كُلِّ سَبْعٍ مِنَ الْمَاشِي وَالطَّائِرِ أَوْ هِيَ لِمَا يَصِيدُ مِنَ الطَّيْرِ وَالظَّفْرُ لِمَا لَا يَصِيدُ

الْحُلْبُ [el-ḫulb] (ḫā'nın zammıyla ve zammeteynle) Hurmā ağacının özüne denir, لُبُّ النُّخْلَةِ [lubbu'n-naḫlet] ma'nāsına; 'alā-kavlin hurmā beynisine denir, قَلْبُ النُّخْلَةِ [kalbu'n-naḫlet] gibi. Ve hurmā lifine denir. Ve liften örülmüş muhkem ve ince sicime denir. Ve çamura denir; 'alā-kavlin özlü yapışkan çamura yāhūd siyāh çamura denir.

الْمُخْلِبُ [el-muḫlib] [مُحْسِنٌ [muḫsin] vezninde) Zıkr olunan çamurlu suya denir; yukālu: مَاءٌ مُخْلِبٌ أَيْ دُو خُلْبٍ

الْحُلْبُ [el-ḫulleb] (ḫā'nın zammıyla) قُبْرٌ [qubber] vezninde) Yağmursuz sehāba denir, gūyā ki mumtır şeklinde görünüp sonra ifāza eylememekle halka hud'a eder olur. Kezālik yağmursuz şimşeye بَرَقٌ خُلْبٌ ve بَرَقٌ خُلْبٌ ve بَرَقٌ خُلْبٌ itlāk olunur. Bu münasebetle va'd edip halkı tama' ve ümniyyeye düşürdükten sonra vefā ve incāz eylemeyen yādīgār hakkında kezālik الْبَرَقُ

ve izāfetle بَرَقٌ خُلْبٌ ve بَرَقٌ خُلْبٌ derler; yukālu: هُوَ الْبَرَقُ الْخُلْبُ وَبَرَقٌ الْخُلْبُ وَبَرَقٌ الْخُلْبُ هُوَ الْبَرَقُ الْخُلْبُ Muhaddisinden Ḥasan b. Kaḫṭaba el-Ḥullebī ona mensūbdur.

الْخَلْبَاءُ [el-ḫalbā'] [حَمْرَاءٌ [ḥamrā'] vezninde) ve

الْخَلْبِنُ [el-ḫalben] (ḫā'nın ve bā'nın fethiyle) Şaşkın ve çolpa ve هَمَجٌ [hemec] 'avrete denir, خَرْقَاءٌ [ḫarḳā'] ma'nāsına. Ve خَلْبِنٌ [ḫalben] kelimesinde nūn ilhāk içindir. Ve

خَلْبِنٌ [ḫalben] Arık ve mehzüle 'avrete denir.

الْحَلْبُ [el-ḫaleb] (fethateynle) Karı خَلْبَاءٌ [ḫalbā'] olmak ma'nāsınadır; yukālu: خَلْبَتِ الْمَرْأَةُ خَلْبًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَتْ خَلْبَاءً

الْمُخْلَبُ [el-muḫalleb] [مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Şol cāme ve libāsa denir ki nakş u nigārı kesīr ola; yukālu: ثَوْبٌ مُخْلَبٌ أَيْ كَثِيرٌ الْوَشْيِ

[خ ن ب]

الْحِنْبُ [el-ḫinneb] [قِنْبٌ [ḳinneb] vezninde) ve

الْحِنَابُ [el-ḫinnāb] (ḫā'nın kesri ve nūn'un teşdidiyle) جِنَانٌ [cinnān] vezninde) Ki şevāzdandır ve

الْحَنَابُ [el-ḫanāb] [سَحَابٌ [seḫāb] vezninde) Şol tavīl ve aḫmak kişiye denir ki reviş ve atvārı nesak-ı vāhid üzere olmayıp dā'imā muhtelic ve muztarib ola, gāḫ şöyle edecek ve gāḫ böyle edecek olup hāsılı "تَمِيمِي مَرَّةً وَسَرَفِي أَحْرَى" telvīni üzere bir hālde sābit olamaz ola; yukālu: رَجُلٌ حِنْبٌ وَخِنَابٌ وَخِنَابٌ أَيْ طَوِيلٌ أَحْمَقٌ مُخْتَلِجٌ Ve

حِنَابٌ [ḫinnāb] [جِنَانٌ [cinnān] vezninde) İri burunlu kişiye denir.

الْحِنَابَتَانُ [el-ḫinnābetān] (ḫā'nın kesri ve zammı ve nūn'un teşdidiyle ki tesniyedir)

Burnun iki cānibinde olan kanatlarına denir. Baʿzılar dedi ki حَنْبَةٌ [ḥinnābet] büyük olan burun ucuna denir, أَرْبَعَةٌ عَظِيمَةٌ [ernebet ʿaẓīmet] maʿnāsına yāhūd burnun üst tarafından ucuna denir.

Mütercim der ki *Nihāye*'de işbu ve fī hadīsi Zeyd b. Şābit قَالَ خُرِمَتَا إِذَا خُرِمَتَا إِذَا خُرِمَتَا قَالَ فِي الْحَنْبَتَيْنِ إِذَا خُرِمَتَا قَالَ فِي كُلِّ وَاحِدَةٍ ثَلَاثُ دِيَّةٍ الْأَنْفُ "evvel ile beyān olunmuştur. Kaldı ki maʿneyn-i ahireyne göre yine her tarafına ıtlāk olunmuş olur ki iki tarafı حَنْبَتَانِ olur. İntehā. Ve

حَنْبَةٌ [ḥinnābet] Kibr ve nahvet maʿnāsına istiʿmāl olunur. Ve حَنْبَةٌ [ḥinnābet] lafzı kalīlen mehmūz olup حَنْبَةٌ [ḥinnābet] ʿunvānında istiʿmāl olunur. Ve

حَنْبَةٌ [Ḥinnābet] Esāmīdendir: Ḥinnābe b. Kaʿb el-ʿAbşemī ki şāʿir-i muʿammerdir, tābīʿındendir. Ve ʿAbşem, ʿAbduşşems lafzından menhūttur.

الْحَنْبُ [el-ḥinb] (ḥā'nın kesriyle) Dizin iç tarafına denir; ʿalā-kavlin uylukların aşağılarıyla baldırların yukarı uçlarının kavuştukları yerlere denir yāhūd eyegü kemiklerinin kezālik parmakların aralıklarında olan fūrcelere denir. Cemʿi اَحْنَابٌ [aḥnāb] gelir.

الْحَنْبُ [el-ḥaneb] (fethateynle) Sözü genizden söyler olmağa denir, حُنَانٌ [ḥunān] maʿnāsına. O kimseye genzek taʿbīr olunur. Ve o buruna ʿarız olur bir ʿilletten neşʿet eder; yukālu: حَبِطَ الرَّجُلُ حَنْبًا مِّنَ الْبَابِ إِذَا كَانَ بِهِ حُنَانٌ Ve ayak süst ve zaʿīf olmak maʿnāsınadır; yukālu: حَبِطَتْ رِجْلُهُ إِذَا وَهِنَتْ Ve aksak olmak maʿnāsınadır; yukālu: حَبِطَ الرَّجُلُ إِذَا هَلَكَ Ve helāk olmak maʿnāsınadır; yukālu: حَبِطَ الرَّجُلُ إِذَا هَلَكَ

الْإِحْنَابُ [el-iḥnāb] (hemzenin kesriyle) Bu

dahi helāk olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَحْبَبْتُ إِذَا أَهْلَكْتُ Ve kesmek maʿnāsınadır; yukālu: أَحْبَبْتُ إِذَا قَطَعْتُ Ve bir nesneyi süst ve zaʿīf eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَحْبَبْتُ أَيُّهُنَّ Ve helāk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَحْبَبْتُ إِذَا أَهْلَكْتُ

الْحَنْبَةُ [el-ḥanibet] [feriḥat] [feriḥat] vezninde) Nāzende ve şīve-kār olan ter ü tāze mahbūbeye denir; yukālu: جَارِيَةٌ حَنْبِيَّةٌ أَيُّهُنَّ Ve şol āhūya denir ki boynunu sımsıkı içine çekip tutarak yerinden kımıldamayıp nāzenin mahbūbe gibi nigāh edip dura; yukālu: طَبِيبَةٌ حَنْبِيَّةٌ أَيُّهُنَّ عَاقِدَةٌ عُنُقَهَا رَابِضَةٌ لَا تَبْرُحُ مَكَانَهَا

الْحَنْبَةُ [el-ḥanābet] [sehābet] [sehābet] vezninde) Eser-i kabīh maʿnāsınadır. Ve şerr ü şūr maʿnāsınadır.

ذُو حُنُبَاتٍ [zū-ḥunubāt] (zammeteynle ve fethateynle lügattir) Gadr ve kizb ile muttasıf olan, ʿalā-kavlin gāh sālih ve perhīzkār ve gāh fāsīd ve tebeh-kār olan kimseye denir. Pes حُنُبَاتٍ [ḥunubāt] ve حَنْبَاتٍ [ḥanebāt] حُنْبَةٌ [ḥunbet] ve حَنْبَةٌ [ḥanbet]ten cemʿ olmakla gadr ve kezib yāhūd gāh sālih ve gāh fāsīd olmak maʿnāsına olur ve cemʿiyyeti atvār-ı müstemirre iʿtibārına mebnīdir; yukālu: هُوَ ذُو حُنُبَاتٍ وَحَنْبَاتٍ أَيُّهُنَّ ذُو عَدْرِ وَكَذِبٍ أَوْ يَضْلُحُ مَرَّةً وَيَفْسُدُ أُخْرَى Şārihin beyānına göre burada يَضْلُحُ ve يَفْسُدُ kelimeleri sülāsīdir, ifʿāl bābından olarak zabtları galattır.

الْحَنْبَةُ [el-ḥanbet] [temret] [temret] vezninde) Fesād maʿnāsınadır; yukālu: بِهِ حَنْبَةٌ أَيُّهُنَّ فَسَادٌ

الْمَحْنَبَةُ [el-maḥnebet] [meşrebet] [meşrebet] vezninde) Sürüye denir, قَطِيعَةٌ [kaṭīʿat] maʿnāsına.

حَنْبٌ [Ḥanb] (ḥā'nın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Muhaddisinden niçe zevāt

isimleridir.

الْحَنْبُ [et-tehannub] (تَجَنَّبُ [tecennub] vezninde) Kibr ve nahvet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَحْتَبُ فُلَانٌ إِذَا تَكَبَّرَ

[خ ن ت ب]

الْحَنْبُ [el-ḥuntub] (nūn ve tā-yı fevkiyye ile بُرُقِعَ [burqu'c] vezninde) ve

الْحَنْبُ [el-ḥunteb] (جُنْدَبُ [cundeb] vezninde) Hatun sünnet olmazdan akdem sünnet olacak lahm-ı zā'idine denir ki hadd-i i'tidālî mütecāviz uzun ola. Ve hīz ve muhannes kimseye denir ki müzekker-i semā'ī ta'bīr olunur; yukālu: هُوَ حُنْتَبٌ وَحُنْتَبٌ هُوَ حُنْتَبٌ Ve kasirü'l-kāmet bodur kimseye denir.

[خ ن ث ب]

الْحَنْبَةُ [el-ḥinşebet] (ḥā'nın kesri ve nūn'un sükünu ve sâ-yı müselleseinin fethiyle) Pek sütlü nākaya denir.

[خ ن ث ع ب]

الْحَنْبَةُ [el-ḥinşā'bet] "خ،ث،ع،ب" maddesinde zikr olundu.

[خ ن د ب]

الْحَنْدُبُ [el-ḥundub] (فُنْفُذٌ [kunfuz] vezninde) Bed-hüy ve bed-meşreb kişiye denir.

الْحَنْدُبَانُ [el-ḥundubān] (عُنْفُونٌ [unfuvān] vezninde) Şişman ve lahīm kimseye denir.

[خ ن ز ب]

الْحَنْزُوبُ [el-ḥunzūb] (ḥā'nın zammıyla) ve

الْحَنْزَابُ [el-ḥinzāb] (ḥā'nın kesriyle) Zinā ve fücür husūsunda cer' ve mikdām olan fāsika denir.

حَنْزَبُ [ḥanzeb] (ḥā'nın ve zā'nın fethiyle) Bir şeytān adıdır. Şārihin beyānına göre musallīye müstevlī olan şeytānın

adıdır. Kāle fi'n-Nihāye fi hadīsi's-salāti: كَالَةَ عِبْرَةَ ذَلِكَ شَيْطَانٌ يُقَالُ لَهُ حَنْزَبُ Kāle Ebū 'Amr ve huve lakabun lehu; ve yurvā bi'l-kesri ve'z-zammi.

[خ ن ص ب]

الْحِنْصَابُ [el-ḥinşāb] (şād-ı mühmele ile حِنْزَابُ [ḥinzāb] vezninde) Şecer-i muḳl [muḳl] isimdir ki ekserī bilād-ı 'Arab'da ve Yemen'de nābit olur. Ve مُقْلٌ [muḳl] onun zamkıdır ki Türkīde gören derler.

الْحِنْصُبَةُ [el-ḥunşubet] (ḥā'nın ve şād'ın zammıyla) Pek semiz hatuna denir; yukālu: امْرَأَةٌ حِنْصُبَةٌ أَيْ سَمِينَةٌ Zāhiren bu حِصْبٌ [ḥiṣb] maddesinden fun'ulet veznindedir fā'nın ve 'ayn'ın zammıyla.

[خ ن ظ ب]

الْحِنْظَبَةُ [el-ḥunẓubet] (ḥā'nın ve zā-yı mu'cemenin zammıyla) Bir böcek adıdır.

[خ ن ع ب]

الْحَنْعَبُ [el-ḥan'ab] (جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Uzun saça denir.

الْحَنْعِبَةُ [el-ḥun'ubet] (كُنْفُزَةٌ [kunfuzet] vezninde) Çenede olan yive denir, نُؤَنَةٌ [nūnet] ma'nāsına; 'alā-kavlin üst dudağın ağıza gelen vasatında ağıza doğru sarkık etçeğize denir yāhūd üst dudakta iki taraflı bıyığın aralığında burun direğine doğru çekilen uzunca yive denir.

[خ و ب]

الْحَوْبُ [el-ḥavb] (ḥā'nın fethi ve vāv'ın sükünuyla) Fakīr ve muhtāc olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَابُ الرَّجُلِ يَحُوبُ حَوْبًا إِذَا افْتَقَرَ

الْحَوْبَةُ [el-ḥavbet] (نَوْبَةٌ [nevbet] vezninde) Açlık, جُوعٌ [cū] ma'nāsınadır; yukālu: أَصَابَتْهُ حَوْبَةٌ أَيْ جُوعَةٌ Ve şol yere denir ki yağ-

mur yağmış iki yerlerin beyninde olup ve ona yağmur isābet eylememiş ola. Ve çayırı ve otlığı olmayan kır yere denir.

[خ ي ب]

الْحَيْبَةُ [el-ḥaybet] (ḥā'nın fethi ve yā-yı tah-tiyyenin sükūnuyla) Nā-ümīd ve mahrūm ve bī-behre kalmak ma'nāsınadır; yukālu: **خَابَ الرَّجُلُ يَخِيبُ خَيْبَةً إِذَا حُرِمَ** Ve hasāret ve ziyāna uğramak ma'nāsınadır; yukālu: **خَابَ الرَّجُلُ إِذَا حَسِرَ** Ve kāfir olmak ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: **خَابَ فَلَانَ أَي كَفَرَ** Ve matlūba nā'il olmayıp sa'yy hebā olmak ma'nāsınadır ki ma'nā-yı evvelden ahasstır; yukālu: **خَابَ الرَّجُلُ إِذَا لَمْ يَنْلُ مَطْلُوبَهُ** Ve fi'l-meseli: "الْهَيْبَةُ خَيْبَةٌ" Ya'nī mevki-i taleb-i emel olan kimseden yāhūd matlūb olan mādde mühvil olmak hasebiyle havf u endīşe eylemek, haybet ve hirmānı mūristir, zīrā ikdāma māni'dir, niteki "الْحَيَاءُ يَمْنَعُ الرَّزْقَ" dahi bu kabīlendedir. Ve bed-du'ā mevki'indedir, meselā **لَزِيدٍ خَيْبَةٌ** derler, ref'le ve nasbla. Ref'i ibtidā'iyyet üzeredir ki **خَيْبَةٌ عَظِيمَةٌ** takdīrindedir. Ve nasbı izmār-ı fi'le mebnīdir ki **أَسْأَلَ خَيْبَةً** takdīrindedir. Ve yekūlūne: "سَعَيْهِ فِي خَيْبٍ" **يَا نِي** "filān kimsenin sa'yi heybetli olan emrden mütevellid haybetli māddeye uğramıştır." Ve

خَيَابٌ [ḥayyāb] (kezālik **شَدَادٌ** [şeddād] vez-ninde) Āteşi çakmayan çakmağa itlāk olunur.

التَّحْيِبُ [et-taḥyīb] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Mahrūm ve bī-behre kılmak; yukālu: **خَيْبُهُ** **اللَّهُ تَحْيِبًا أَي جَعَلَهُ خَائِبًا**

وَادِي تَحْيَب [vādī tuḥuyyibe] (tā'nın ve ḥā'nın zammı ve yā-yı müşeddedenin kesriyle ve ḥā'nın fethiyle de cā'izdir ve bu müsellestir) Lagv ve bātıl ma'nāsına

isti'māl olunur. Ve bu şibh-i fi'l ve ta'rif sebebiyle gayr-i munsarıftır; yekūlu: **تَضَلَّلُ نَيْتَكِي وَقَعُوا فِي وَادِي تَحْيَبِ أَي بِالْبَاطِلِ** [taḍallul] ve **تَهَلُّكُ** [tehelluk] dahi bu ma'nāya müsta'meldir. Ve bunlar ta'birāt-ı mahsūsadandır, fi'l-asl fi'llerdir.

FASLU'D-DĀLĪ'L-MÜHMELE (فَضْلُ الدَّالِ الْمُهْمَلَةِ)

[د أ ب]

الدَّأْبُ [ed-deʔb] (dāl'ın fethi ve hemzenin sükunuyla ve fethateynle lügattir) ve

الدُّؤُوبُ [ed-duʔūb] (فُعُودٌ [kuʔūd] vezninde) Bir işte devām ve iltizāmla emek çekip çalışmak ma'nāsınadır; yukālu: دَأَبٌ فِي عَمَلِهِ Ve دَأَبًا وَدُّؤُوبًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا جَدَّ وَتَعَبَ

دَأَبٌ [deʔb] (dāl'ın fethi ve hemzenin sükunuyla ve fethateynle cāʔizdir) Şe'n ve emr ve kār ma'nāsınadır; yukālu: هَذَا دَأَبُهُ Ve ʔadet ma'nāsınadır; tekūlu: هَذَا أَيْ شَأْنُهُ Ve دَأَبُكَ أَيْ عَادَتُكَ Ve bunlar ma'nā-yı evvelden me'hūzlardır. Ve davarı ʔunf ve şiddetle sürmek ma'nāsınadır; yukālu: دَأَبٌ دَائِبَةٌ إِذَا سَافَهَا شَدِيدًا Ve tard eylemek ma'nāsınadır, saydı arkasından uzun uzadı kovup götürmek gibi; yukālu: دَأَبُهُ إِذَا طَرَدَهُ

الإِدْأَابُ [el-idʔāb] (إِعْمَابٌ [itʔāb] vezninde) Yorup zahmet vermek ma'nāsınadır; yukālu: دَأَبُهُ إِذَا بَا أَيْ أُتْعِبَهُ

الدَّائِبَانِ [ed-dāʔibān] (tesniye bünyesiyle) Leyl ve nehāra itlāk olunur, جَدِيدَانِ [cedidān] gibi, birbirini ittikāb ve husūsunda cidd ü ikdāmları mülāhazasıyladır.

دَوَأَبٌ [Devʔeb] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Beni'l-ʔAnber cemāʔatine mahsūs bir ferres ismidir.

بَنُو دَوَأَبٍ [Benū Devʔeb] Bir kabiledir.

دَأَبٌ [Deʔb] (نَهْبٌ [nehb] vezninde) Esāmīdendir: ʔAbdurrahmān b. Deʔb, ʔArab beyninde bir mʔarūf kimsedir ve Muḥammed b. Deʔb muhaddisīndendir, lākin kezzābdır ve ʔĪsā b. Yezīd b. Deʔb, hāliktir. Şārih der ki merkūm, şāʔir ve

müverrih idi, lākin ekser-i eṣʔār ve ahbārı tashīf ve tasnīʔ ile intihāl eylemekle itibārdan sākıt olup rivāyeti mütevārī oldu ve baʔzen vazʔ-ı eḥādīs ederdī, helākı bu cihetlerdendir.

[د ب ب]

الدَّبُّ [ed-debb] (dāl'ın fethi ve bā'nın teşdidiyle) ve

الدَّبِيبُ [ed-debīb] (dāl'ın fethiyle) Karār ve itidāl üzere yap yap āhestece mülāyemetle yürütmek ma'nāsınadır ki bundan Türkīde emeklemek ile taʔbīr olunur; yukālu: دَبُّ الرَّجُلِ دَبًّا وَدَبِيبًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا مَشَى عَلَى هَيْبَتِهِ Şārih der ki bu mādde pek hafīf ve yapça yürümeğe mahsūstur, etfālın emekleyerek yürümelere gibi. Ve ekserī hayvān ve haşerātta müstaʔmeldir ve hareket hassesi idrāk olunmayan nesnelere müstaʔmeldir, şarāb ve sekamın sirāyeti gibi. İntehā.

Ve ʔArablar الدَّبُّ الشَّرَابُ فِي الْجَسْمِ derler, “İçtiğim meşrūb bütün bedenime sirāyet eyledi” diyecek yerde. Kezālik دَبُّ السَّقَمِ derler, “Derd ve vecaʔ bütün bedene yürüdü” ma'nāsına. Ve دَبُّ الْبَلَى فِي الثُّوبِ derler, “Eskiyip yepirmek hāleti yapça yapça cāmenin her yerine sārī oldu” ma'nāsına. Ve سَرَتْ نَمَائِمُهُ وَأَذَاهُ دَبَّتْ عَقَارِبُ فُلَانٍ derler, ma'nāsına, yaʔnī “Koğuculuğu sebebiyle şūriş ve fesādı miyāne-i nāsa sirāyet eyledi” diyecek yerde. Ve yukālu: دَبُّ مَنْ دَبَّتْ “أَكْذَبُ مَنْ دَبَّتْ” وَدَرَجَ Yaʔnī “Filān kimse diri olup rūy-i zemīnde yürüten ve fevt olup makbūr ve munkariz olan nāstan ezyed kāzibdir, ölüde, diride kendi kadar kāzib yoktur.”

الدَّبَّةُ [ed-dibbet] (dāl'ın kesriyle binā-yı nevʔdir) Bunda lisānımızda yürütyüş ile taʔbīr olunur; yukālu: هُوَ خَفِيفٌ الدَّبَّةِ

الدَّبُّوبُ [ed-debüb] (صَبُوبٌ [ṣabūr] vezninde) ve

الدَّبِّيُّوبُ [ed-deybüb] (دَيْمُومٌ [deymūm] vezninde) Koğucu ve nemmām ve sā'ī bi'l-fesād kimseye denir; 'alā-kavlin دَبِّيُوبٌ [deybüb] 'avret pezevenğine denir ki dā'ima ricāl ve nisvān beynini zinā için cem' eylemeğe sa'y eder; yukālu: هُوَ دَبُّوبٌ وَدَبِّيُوبٌ أَي نَمَامٌ أَوْ الدَّبِّيُوبُ الْجَامِعُ بَيْنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ **الدَّبَّائَةُ** [ed-dābbet] (شَابَّةٌ [šābbet] vezninde) Mutlakan yer üzere yürüyen hayvāna denir; lākin isti'mālī merküb olan hayvānda ki Fārisīde sūtūr ve Türkīde davar ta'bīr olunur, gālib olmuştur; mü'ennestir, mü-zekkere dahi itlāk olur ki hā' ismiyyete mahmül olur.

Şārih der ki musaggarı دَوَيْبَةٌ [duveybet] tır yā'nın teşdīdi ve işmām kesriyle. Ve *Miṣbāḥ*'ın beyānına göre musaggarında دَوَابَّةٌ [duvābbet] dahi mesmū'dur ki yā' gayr-i kıyās üzere elife maktūbdur. Ve ba'zılar دَابَّةٌ [dābbet] misdākından طَيْرٌ [ṭayr]ı istisnā eylemiştir, lākin semā'la merdūddur; ve huve kavluhu ta'ālā: ﴿وَاللهُ﴾ Ba'zı müfessirīn burada ماءٌ [mā'] lafzını جُزْءٌ مَادِّيَةٌ 'ibāretiyle tefsīr eylemekle tenkīrleri ifrād-ı nev'ī olur ki murād, "Hak sübhānehu ve ta'ālā, dābbe cinsinden her nev'ī o nev'ce muhtas ābdan halk eyledi" demek olur. Ve bu āb, 'anāsır-ı erba'a cümlesinden olandır. Ve ba'zılar مَخْصُوصٌ ile tefsīr eylemekle tenkīrleri ifrād-ı şahsī için olur. Pes ma'nā, "Cins-i devābdan her ferdi kendisine mahsūs olan ābdan halk eyledi" demek olur ki murād nutfedir. Bu sûrette gālib, küll menziline tenzīl olunmuştur. Pes buna göre de devābb cümlesinde tayr

dāhildir. Ve دَابَّةٌ [dabbet]i merküb olan hayvāna tahsīs, 'örfidir ve hā', nakliyye için olmakla müzekker ve mü'ennese itlāk olunur. İntehā.

دَابَّةُ الْأَرْضِ [dābbetu'l-arḍ] Bir nev' hayvandır ki zuhūru eṣrāt-ı sā'attendir; 'alā-kavlin eṣrātın evvelidir, Mekke-i mükerreme'de huccāc Minā'ya gider iken cebel-i Şafā münşakk olup içinden zuhūr ve hurūc eder, 'alā-rivāyetin arz-ı Ṭā'if'ten yāhūd üç mahalden üç def'a hurūc eder. Yedinde 'asā-yı Mūsā ve hātem-i Suleymān 'aleyhime's-selām olmakla mü'mine 'asā ile āhestece darb ve kāfirin yüzüne hātemle tab' eder. Kāfirin yüzünde هَذَا كَافِرٌ 'ibāreti müntakış olur. Mü'ellif mekān-ı sālisten sükūt eylemiştir, 'alā-rivāyetin Hicr ve 'alā-rivāyetin aksā-yı Yemen'de bir mekāndır.

الإِدْبَابُ [el-idbāb] (hemzenin kesriyle) Āhestece yürüttürmek ma'nāsınadır; tekūlu: أَذْبَبْتُ الضَّبَّ عَلَى الدَّبِيبِ Ve pādīşāh ve vālī hükümet-gāhı olan memleketi 'adl ü dād ile doldurmak ma'nāsına isti'māl olunur tā ki herkes emn ve emān üzere olmakla rāhat ve sühületle dilhāhları üzere her tarafa revān olalar; tekūlu: أَذْبَبْتُ الْبِلَادَ أَي مَلَأْتُهَا عَدْلًا فَدَبَّتْ أَهْلُهَا Yine bu ma'nā dahi yürüttürmeğe rāci'dir.

الدَّبِّيُّ [ed-dubbiyy] (dāl'ın zammı ve kesri ve bā-yı müşeddedenin kesri ve yā-yı müşeddede ile) Ehad ve ferd ma'nāsına müstameldir, fi'l-asl zikr olunan دَبَّبْتُ [debbetu] māddesinden me'hūz ism-i mensüb olmakla yer üzere meşy eden hayvān demektir; yukālu: مَا بِالْدَّارِ دَبِّيُّ أَي أَحَدٌ Şārihin beyānına göre kelām-ı menfiye mahsūstur; gibî.

الْمَدْبُ [el-medebb] (fethateynle ve dāl'ın kesriyle cā'izdir) İsm-i mekândır, sel suyu aktığı yere ve karınca gezip gittiği yola itlāk olunmuştur. İzāfetle müte'ayyin olur; yukālu: مَدْبُ السَّيْلِ أَي مَجْرَاهُ وَمَدْبُ السَّيْلِ أَي مَسْرَاهُ Ve 'inde'l-ba'z مَدْبُ [medebb] kelimesi eğer ism-i mekân olur ise meksürü'l-ayn olur ve eğer masdar murād olur ise meftūhu'l-ayn olur, ve bāb-ı sānīden olan bi'l-cümle mef'al vezninin hāli bu resmedir.

Şārih der ki mü'ellif bu bābda Cevherī'ye tābi' olmuştur, lākin savāb olan budur ki o sīga ki muzārī'i yef'ilu vezni ola ki 'ayn'ın kesriyledir, māzīsī gerek meftūhu'l-ayn ve gerek meksürü'l-ayn olsun, ondan meftūhu'l-ayn eğer masdar irāde olunursa meftūhu'l-ayn [مَفْعُلٌ] ve eğer ism-i zamān ve ism-i mekân kasd olunursa meksürü'l-ayn [مَفْعُلٌ] olur, meğer ki şāzz ola. İntehā.

دُبُّ [dubbe] Sīga-i fi'l-i māzī-i mechūldür, lākin ma'nā-yı masdarī murād olunur; tekūlu: "أَعْيَيْتَنِي مِنْ شُبِّ إِلَى دُبِّ" بِضَمِّ الشَّيْنِ وَالذَّالِّ وَيُنُونَانِ أَي مِنَ الشَّبَابِ إِلَى أَنْ دَبَّ بِالْعَصَا Ya'nī "Sen beni gençliğim ve civanlığım hengāmından çak pīr olup 'asā ile böylece yap yap yürümek zamānına gelince 'āciz ve fūrū-mānde edip aslā bir ān āsūde eylemedin." Ve münevven oldukları sūrette ism olurlar.

الدُّبُوبُ [ed-debūb] صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Fā'il bi-ma'nā mef'ul olur. Fe-mine'l-evveli yukālu: طَعْنَةً دُبُوبٌ أَي تَدْبُ بِالذَّمِّ Ve mine's-sānī yukālu: جِرَاحَةٌ دُبُوبٌ أَي يَدْبُ الذَّمِّ Ve مِنْهَا سَيَلَانًا

دُبُوبٌ [debūb] İçerisi derin mağaraya itlāk olunur. Ve mutlakan semiz insān ve hayvāna itlāk olunur ki semizliğinden

sür'at edemeyip āhestece yürütür olur. Ve

دُبُوبٌ [Debūb] Huzeyl kabilesi bilādında bir mevzi' adıdır.

الأَدْبُ [el-edebb] (fethateynle ve bā'nın teşdidiyle) "Pek tüylü erkek deve"ye denir. Ve işbu enne'n-nebiyye 'aleyhi's-salātu ve's-selāmu kāle li-nisā'ihi: "لَيْتَ شِعْرِي أَتَيْتُكَرَّ صَاحِبَهُ الْجَمَلِ الْأَدْبِ تَخْرُجُ فَتَنْبِحُهَا" "Nihāye"de حَوَّابٌ كِلَابٌ الْحَوَّابِ kelimesine müşākele için fekk-i idgām olunmuştur diye mersūmdur.

الدَّبَابَةُ [ed-debbābet] (dāl'ın fethi ve bā'nın teşdidiyle) Selefte cenk ālātından bir ālettir. Sığır gönünden çuval tarzında düzüp içine bir niçe nakkāblar girerler ve yapça yapça sürerek kal'anın dībine gelip hisārı nakb ederler. Kalın olmak hasebiyle kal'adan atılan ok ve taş te'sir eylemez; hālen metrūktur.

الدَّبْدَبُ [ed-debdeb] غَبْغَبٌ [ğabğab] vezninde) Atlı karıncası ta'bir olunan ayakları uzun karıncanın yürüyüşüne denir.

الدُّبَّةُ [ed-dubbet] قُبَّةٌ [kubbet] vezninde) Hāl ve reviş ve tarıkaya itlāk olunur ki bir adamın sülūk-i ma'nevīsinden 'ibārettir, tekūlu: دَعْنِي وَدُبَّتِي أَي حَالِي وَطَرِيقَتِي Ve

دُبَّةٌ [Dubbet] Bedr kurbünde bir mevzi' adıdır.

الدُّبُّ [ed-dubb] (dāl'ın zammıyla) Bu dahi hāl ve reviş ve tarika ma'nāsınadır. Ve ayı ta'bir olunan cānvere denir. Mü'ennesi دُبَّةٌ [dubbet]tir hā'yıla. Cem'ī أُذْبَابٌ [edbāb] gelir ve دِبْبَةٌ [dībet] gelir دِبْبَةٌ [dībet] vezninde. Ve bu, دَبِيبٌ [debīb] ma'nāsındandır, zīrā ayı kısmı yapça yapça yürüyüp ve insān gibi ağaçlara tırmanıp çıkar. Ve

دُبُّ [Dubb] bir recül ismidir. Ve

دُبُّ [Dubb] *Ḳuṭb-ı Şimālî* cenbinde *Benāt-ı Naṣ-ı Kübrā ya'nî* *Türküde* Yediger ve Yediyaşlar ta'bîr olunan yedi kevkemi müştemil ayı süretine itlāk olunur ki *Dübb-i Ekber* dedikleridir ve *Benāt-ı Naṣ-ı Şuğrā* süretine de itlākı menküldür. Nihāyet fasl u temyîz için büyüğüne *Dübb-i Ekber* ve küçüğüne *Dübb-i Asgar* ta'bîr olunur. *Benāt-ı Naṣ-ı Şuğrā* dahi yedi kevkemden mürekkebdir. *Ferḳadān* onun kevkemlerindedir ve *Cedy* onların nihāyetinde vākî olan kevkemdir. Ve *Mubārek b. Naşrullāh ed-Dubbî* ki *Dubb'e* mensûbdur, *fukahā-i Ḥanefiyye* dedir.

الدَّبَّةُ [ed-debbet] (*dāl'ın* ve *bā-yı* müşeddenin fethiyle) *Şol* zarftır ki içine bezr ve zeyt makülesi korlar, *Türküde* dahi *debbe* derler, yağ *debbesi*, bal *debbesi* ma'rûftur. Ve

دَبَّةٌ [debbet] *Kum* yığınınına denir; 'alā-kavlin kırmızı kumluğa *yāhūd düz* ve hemvār olan kumluğa *yāhūd düz* ve hemvār yere denir. Ve

دَبَّةٌ [debbet] *دَبِيبٌ* [debîb]den *binā-i merre* olur, bir kerre āhestece yürümek ma'nāsına; *cem'î* *دِبَابٌ* [dibāb] gelir *كِتَابٌ* [kitāb] vezninde. Ve

دَبَّةٌ [debbet] *Yüzde biten sarı tüye* denir. *Cem'î* *دَبٌّ* [debb] gelir *hā'sız*. Ve

دَبَّةٌ [debbet] *Hāssaten sırçadan olan büyük zarfa* denir ki iri *kārüreye* şebîh olur, *katarmîz* ta'bîr olunur, 'Arabistān bakkalları kullanırlar ve *İstanbul'da* şekerciler dahi kullanırlar. Ve

دَبَّةٌ [debbet] *Kabağa* denir, *فَرَعٌ* [ḳarḳ] gibi.

الدَّبَّةُ [ed-dibbet] (*dāl'ın* kesriyle) *دَبِيبٌ* [debîb] ma'nāsınadır ki *zikr* olundu;

zāhiren binā-i nev'dir, yapça yürütiüş demek olur.

الدُّبْبَاءُ [ed-dubbā'] (*dāl'ın* zammı ve *bā'nın* teşdidi ve meddiyle) *Kabağa* denir, *فَرَعٌ* [ḳarḳ] gibi; *vāhidi* *دُبْبَاءَةٌ* [dubbā'et]tir *hā'yla*. *Mütercim* der ki *Cevherî* bunu mu'tell bābında sebt eylemiştir ve *Zemaşşerî* *Esās'ta* dedi ki *دُبْبَاءٌ* [dubbā'] kelimesi mehmüz 'add olunursa *دَبَّ* [debe']den me'hüz olur ki *هَدَأَ* [hede'e] ma'nāsınadır; *yukālu*: *دَبَّ بِالْمَكَانِ إِذَا هَدَأَ أَيَّ سَكَنَ* Niteki *يَفْطِينُ* [yaḳtîn] kelimesi *فَطْنٌ* [ḳuṭn]den me'hüzdür ki *sükün* ma'nāsınadır; *zemîn* üzere *insidāh* ve *inbisâtı hüdüvv* ve *sükûna* teşbîh olunmuş olur. Ve eğer *āhiri yā'* 'add olunup mu'teldir denirse *دَبَّ* [debā] māddesinden me'hüz olur ki *kanatlanmamış çekirge gürühudur*. Bu dahi *sükûnu mutazammındır* ve muhtemeldir ki "دَب،ب" māddesinden me'hüz ola ki *vech-i mezkûr* üzere emekleyerek yürümek ma'nāsınadır. *Pes zemîn* üzere *inbisâtı* *دَبِيبٌ* [debîb]e teşbîh olunmuş olur, *müellif* buna *zāhib* olmuştur. Ve *Esās'ta* *ihtimāl-i sālisi* *مُزَّاءٌ* [muzzā'] kelimesiyle *temsîl* eylemiştir ki *hoş-çāşnî* olan *hamra* denir. *Aslı* *مُزَّاءٌ* [muzezā'] idi, *ba'dehu idgām* olunmuştur. Bu sürette *دُبْبَاءٌ* [dubbā'] kelimesinde *aslı* *دُبْبَاءٌ* [dubebā'] olur. Ve *Mişbāh'ta* dahi mu'tell bābında *mersümdür*. Ve *Nihāye'de* *veznî fu'āl* olmak üzere *müsebettir* ve *Herevî'den* *hemzenin zā'id* olduğu *mervîdir*. *İntehā*.

الدَّبَبُ [ed-debeb] (*fethateynle*) Ve

الدَّبْبَانُ [ed-debebān] (*fethātla*) *Adamın* yüzünde *sarı* ve *hurde tüy* yetmek, *زَعَبٌ* [zegab] ma'nāsınadır; 'alā-kavlin bedende *kıllar kesir* olmak ma'nāsınadır.

الْأَدَبُ [el-edebb] (fethateynle ve teşdîd-i bâ ile) Bedeninde kılları kesîr olan kimseye denir.

الْدَّبَاءُ [ed-debbā'] (زَبَاءُ [zebbā'] vezninde) Ve

الْدَّبِيَّةُ [ed-debibet] (فَرِحَةٌ [ferihāt] vezninde) Bedeni pek kıllı olan hatuna denir; yukālu: دَبِبَ الرَّجُلُ دَبِيًّا وَدَبِيَانًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا زَغَبَ أَوْ كَثُرَ شَعْرُهُ فَهُوَ أَدَبٌ وَهِيَ دَبَاءٌ وَدَبِيَّةٌ

الْدَّبْدَبَةُ [ed-debdebet] (كَبْكَبَةٌ [kebbebet] vezninde) Atın ayağı pek yere dokunmaktan peydā olan savt gibi savta denir, küttürtü ve patırtı ta'bîr olunur, tekūlu: سَمِعْتُ دَبْدَبَةً Ve وَهِيَ كُلُّ صَوْتٍ كَوُفَعِ الْحَاغِرِ عَلَى الْأَرْضِ الضَّلْبَةِ Ve bu ma'nāda masdar olur; yukālu: دَبْدَبَ الْحَاغِرُ Ve şol yoğurda ve ayrana denir ki üzerine süt sağılmış ola; 'alā-kavlin pek koyu ve aglaz olan süte denir ki yoğurt gibi olur.

الْدَّبْدَبِيُّ [ed-debdebā] (جَحْجَبِيٌّ [cahcebbā] vezninde) **دَبْدَبَةٌ** [debdebet] ile ma'nā-yı ahîrde mürādiftir.

الْدَّبْدَابُ [ed-debdāb] (جَبْجَابٌ [cebcāb] vezninde) Tabl ve köse denir ki tahrîfle davul ta'bîr olunur; yukālu: ضَرَبَ الدَّبْدَابُ أَي الطَّبْلَ Ve bu, savtıyla tesmiye kabîlindendir.

الْدَّبَادِبُ [ed-dubādib] (عَلَابِطٌ [ulābiṭ] vezninde) İri ve dızman kişiye denir. Ve çağırğan ve şamatacı, kesîru's-siyāh kişiye denir.

دَبَابٌ [Debāb] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Ṭayyi' kabîlesi bilādında bir cebel adıdır.

دِبَابٌ [Dibāb] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Hicāz'da bir kumsal mevzi' adıdır.

دَبَابٍ [debābi] (قَطَامٌ [qaṭāmi] vezninde) ki kesr üzere mebnîdir) İsm-i fi'li emri mü'ennestir, 'Arablar bununla sırtlan

dedikleri cānverin dışisini çağırırlar, دِبِي [dibbī] mürādifidir ki emri hāzır mü'ennesidir dāl'ın ve bā-yı müşeddedenin kesriyle.

دَبَابٌ [Debbāb] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Bir mevzi' ve bir recül ve bir kumluk adıdır.

دُبِّي [Dubbā] (رُبِّي [rubbā] vezninde) Başra'da bir mevzi'dir.

الْدَّبَبُ [ed-debeb] (سَبَبٌ [sebeb] vezninde) İneğin henüz doğurduğu buzağıya deir.

دِبِي حَجَلٌ [dibbā hacel] (dāl'ın kesri ve hā-yı mühmele ile إِمَّا عَجَلٌ [immā 'acel] vezninde) Etfāl-ı 'Araba mahsûs bir oyun adıdır.

[د ح ب]

الْدَّجُوبُ [ed-decūb] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Mutlakan içine nesne koyacak kaba denir, وَعَاءٌ [vi'ā] ma'nāsına, çuval ve sâ'irleri gibi; 'alā-kavlin girāreye denir ki tahrîfle harar ta'bîr ettikleridir yāhūd şol torba tarzında küçük çuvala denir ki hatunlar bir yola gittiklerinde ona ta'ām ve sâ'ir eşyalarını vaz' ederler.

[د ح ب]

الْدَّحْجَابُ [ed-diḥcāb] (dāl'ın kesri ve hā'nın sükūnuyla) Ve

الْدَّحْجَبَانُ [ed-duḥcubān] (عُفْوَانٌ [unfuvān] vezninde) Yığın yığın kara taşlık gibi ba'zı yerde olan tümseğe ve domalığa yere denir, çakıllık ve sâ'ir yığınlar gibi.

[د ح ب]

الْدَّحْبُ [ed-daḥb] (dāl'ın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Def' eylemek ma'nāsıdır; yukālu: دَحَبَهُ دَحْبًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا دَفَعَهُ Ve **دَحْبٌ** [daḥb] ve

دُحَابٌ [duḥāb] (غُرَابٌ [gūrāb] vezninde) Cimā'e eylemek ma'nāsınadır; yukālu: دَحَبٌ جَارِيَةٌ دَحَبًا وَدَحَابًا إِذَا جَامَعَهَا [dahbe'e] dahi bu ma'nâyadır; yukālu: دَحَبًا إِذَا جَامَعَهَا أَي جَامَعَهَا Lâkin bu māddeyi mü'ellif ne mehmûzda ve ne mu'telde zıkr eylemiştir, 'âdeti üzere ilhāk için olsa dahi icmâlen zıkr eder idi.

الدُّحْبَةُ [ed-duḥabet] (dāl'ın zammıyla هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) Çok koyuna ve keçiye denir.

دُحَيْبَةٌ [Duḥaybet] (جُهَيْبَةٌ [cuheyne] vezninde) Bir hatun ismidir.

[د ح ق ب]

الدَّحْقَبَةُ [ed-daḥqabet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Bir kimseyi zor ve şiddetle arkasından kakıvermek ma'nāsınadır; yukālu: دَحَقَبْتُ فَلَانًا إِذَا دَفَعَهُ مِنْ وَرَائِهِ دَفْعًا عَنِيفًا

[د خ د ب]

الدَّحْدَبَةُ [ed-daḥdebet] (dāl'ların fethi ve kesriyle) Etine dolu gövdesi sımsıkı tıknaz kıza denir; yukālu: جَارِيَةٌ دَحْدَبَةٌ أَي مُكْتَبِرَةٌ

[د د ب]

الدَّيْدَبُ [ed-deydeb] (dāl'ların fethi ve yā'yı tahtiyenin sükunuyla) Yaban eşeğine denir. Ve رَقِيبٌ [raqīb] ve طَلِيعَةٌ [talī'at] ma'nāsınadır ki gözcü ve dīde-bān ta'bīr olunur. Ve dīde-bān dāl'ın kesriyle Fārisīdir, mu'arrebî دَيْدَبَانٌ [deydebān]dır dāl'ın fethiyle.

الدَّيْدَبُونُ [ed-deydebūn] (dāl'ın fethiyle) Lehv ve la'ib ma'nāsınadır. Nūn'u zā'id olmakla mevzi'-i zikri bu makāmıdır, Cevherī nūn'u asliyye vehm eylemekle nūn bābında zıkr eylemiştir. Şārih der ki Ebū Ḥayyān ve İbn 'Uşfūr'dan دَيْدَبُونٌ

[deydebūn] زَيْزَفُونٌ [zeyzefūn] vezninde) olduğu menküldür ve زَيْزَفُونٌ [zeyzefūn] fey'alül yāhūd feyfa'ül vezninde olmakla behemehāl nūn'u asliyyedir. Bu cihetle Cevherī vehmden masūndur. Pes mü'ellife göre vezni fey'alūn olur.

[د ر ب]

الدَّرْبُ [ed-derb] (dāl'ın fethi ve rā'nın sükunıyla) Dervāzeye denir ki büyük sokak ve mahalle ve hisār kapılarıdır; yukālu: دَخَلُوا مِنْ دَرْبِ السِّكَّةِ أَي بِابِهَا الْوَاسِعِ Ve mutlak büyük kapıya denir, sarāy ve hān kapıları gibi. Cem'î دِرَابٌ [dirāb] gelir dāl'ın kesriyle; yukālu: سَدُوا الدَّرْبَ أَي الْبَابَ الْكَبِيرَ Ve

دَرْبٌ [Derb] Rūm vilāyetine ya'nī dārü'l-harbe girecek medhale denir ki derbend ta'bīr olunur. 'Alā-kavlin nāfiz olup ötesi açık olanına دَرَبٌ [dereb] denir fethateynle. Ve ötesi mesdūd olanına دَرْبٌ [derb] denir rā'nın sükunuyla. Selefte Rūm ülkesi ki Anadolu'dan ve Rūmeli'den 'ibārettir, bi'l-cümle a'dā-yı 'Arab olmakla sınır ve serhadlarda olan derbendlere muhāfızlar nasb ve ta'yīn ederler idi. O derbendler gūyā ki havze-i memleket-i Rūm'un kapılarıdır. Ve ümmehāt-ı sâ'irede mutlakan derbend ile mersūmdur. Mü'ellifin vech-i tahsisi ma'lūm değildir. Ve

دَرْبٌ [derb] Hurmā serip kurutacak yere denir. Ve

دَرْبٌ [Derb] Yemen'de bir karye adıdır. Ve Īrān'da Nehāvend şehrinde bir mevzi' adıdır.

الدَّرَبُ [ed-dereb] (تَعَبٌ [ta'ab] vezninde) ve **الدُّرْبَةُ** [ed-durbet] (dāl'ın zammı ve rā'nın sükunıyla) Bir nesneyi hüv ve 'âdet edin-

mek ma'nāsınadır ki dadanmak ta'bīr olunur; yukālu: دَرَبَ الشَّيْءَ دَرَبًا وَدُرْبَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا ضَرَبَ بِهِ

دُرْبَةٌ [durbet] (dāl'ın zammiyla) Cenk ve cidāle ve sār'ir umūra cür'et ve ikdāmla 'ādet edip alışmağa denir. Şārih der ki bu tekrār kabīlindedir, zīrā ma'nā-yı evvelin mefādıdır. Ve

دُرْبَةٌ [durbet] Hecīn olan öküzün hörgücüne denir. Ve هَجِينٌ [hecīn] Babası cins ve anası nā-cins olana denir.

الْتَدْرِبُ [et-tederrub] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Bu dahi bir nesneyi hüy ve 'ādet edip dadanmak ma'nāsınadır; yukālu: تَدْرَبُ الشَّيْءَ بِمَعْنَى دَرَبَ

الْتَدْرِبَةُ [ed-derdebet] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) تَدْرَبُ [tederrub] ma'nāsınadır ve ma'nā-yı āherleri 'an-karīb zikr olunur, inşā'allāhu te'ālā.

الْتَدْرِيبُ [et-tedrib] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bir kimseyi bir nesneye dadandırmak ma'nāsınadır; yukālu: دَرَّبَهُ بِهِ وَدَرَّبَ عَلَيْهِ وَفِيهِ دَرَّبْتُ الْبَايَ عَلَى تَدْرِيبًا أَيْ ضَرَّاهُ بِهِ الصَّيْدِ Ya'nī "Doğanı şikāra alıştırıp dadandırdım." Ve

تَدْرِيبٌ [tedrīb] Cenkte inhizām hāletinde firār eylemeyip sabr ve sebāt eylemek ma'nāsınadır; yukālu: دَرَّبَ فُلَانٌ فِي الْحَرْبِ إِذَا صَبَرَ وَقَتَّ الْفَزَارِ

الْمُدْرَبُ [el-muderreb] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Münecced ve mucerreb ya'nī kerrātlā şecā'at ve cür'eti āzümde dilīr ve mazī ve kār-güzār minkāle adama denir ki cemī-i umūru gūyā ki kendisine mülk edip musahhar kılmış ola; yukālu: وَرَجُلٌ مُدْرَبٌ أَيْ مُصَابٌ بِالْبَلَايَا Ve arslana denir. Ve bineğe ve yüke ve derbendāt gibi sa'eb yerlerden bī-tevakkuf ve bī-muhābā

mürūr u 'ubūra öğrenmiş alışık ikdi ve mu'allem deveye denir. Mü'ennesi مُدْرَبَةٌ [muderrebet]tir hāyla. Ve kā'ide-i muttaridedendir ki her bir mādde ki işbu مُدْرَبٌ [muderreb] ma'nāsında mufa'al bünyesi üzere vārid ola, 'ayn-ı fi'lin fethi ve kesri cā'izdir, مُجْرَبٌ [mucerreb - mucerrib] ve مُخْرَجٌ [muħharrec - muħharric] ve مُضْرَسٌ [muħarres- mucerres] ve مُدْرَبٌ [muderreb] gibi, lākin مُدْرَبٌ [muderreb] kelimesinde hemān 'ayn'ın kesri cā'iz değildir.

الْدَّرَابَةُ [ed-durābet] (dāl'ın zammiyla) دُرْبَةٌ [durbet] gibi 'ādet ve cür'et ma'nālarıdır.

الْدَّارِبُ [ed-dārib] Şikāra öğrenip dadanan alıcı kuşa denir; yukālu: عُقَابٌ دَارِبٌ عَلَى كَلْبٌ دَارِبٌ عَلَى الصَّيْدِ أَي مُتَعَوِّذٌ أَي ضَارِ

الْدَّرِبَةُ [ed-deribet] (فَرِحَةٌ [ferihāt] vezninde) دَارِبٌ [dārib] ma'nāsınadır; yukālu: عُقَابٌ دَارِبٌ وَدَرِبَةٌ Bunda te'nīs mevsūfu olan عُقَابٌ [uqāb] i'tibārıyla ki mü'ennes-i semā'dir ve دَارِبٌ [dārib] kelimesi lafzı i'tibārıyla, yoksa sıfat-ı hāssa değildir.

الْدَّرُوبُ [ed-derüb] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Ve

الْدَّرَبُوتُ [ed-derebüt] (رَكْبُوتٌ [rekebüt] vezninde) Ziyādesiyle rām ve kullanılmış olmakla her şey'e alışık deveye denir; 'alā-kavlin şol deveye denir ki sāhibi dudağından kavrayıp çehresine ve gözüne darb ve tahrīk eyledikte serkeşlik eylemeyip tābi' ve mutāvi' ola; yukālu: جَمَلٌ وَنَاقَةٌ دَرُوبٌ وَدَرَبُوتٌ أَيْ ذُلُولٌ أَوْ هِيَ الَّتِي إِذَا أَخَذَتْ بِمِشْقَرِهَا وَنَهَزَتْ عَيْنَهَا تَبَعْتِكَ

الْدَّرْبَانِيَّةُ [ed-derbāniyyet] (dāl'ın fethiyle) Bir cins öküze denir ki tırnakları ve derisi

yufka olup ve sırtında hörgücü olur.

الدَّرَابَةُ [ed-derrābet] (rā'nın teşdidiyle غَلَامَةٌ [allāmet] vezninde) Şol hatuna denir ki 'ākile ve reşide olup 'amel ve sinā'atte pīşkār ve hāzika ve kār-güzār ola. Müzekkeri دَرَابٌ [derrāb]dır. Ve

دَرَابَةٌ [derrābet] طِبَالَةٌ [ṭabbālet] ma'nāsındır ki tabl ve kös çalmakta üstād olan mihtere denir.

الدَّرْبِيَّةُ [ed-derbeyet] سَلْقِيَّةٌ [selqayet] vezninde) Bir kimseyi bir nesneye ilkā eylemek ma'nāsındır; yukālu: دَرَبِي فُلَانًا إِذَا أَلْفَاهُ Şārih der ki bir emr-i kerīhe ilkā eylemeğe mahsüstür.

الدَّرُبُّ [ed-durubb] عُنْتَلٌ [ʿutull] vezninde) Nir nev' balıktır ki altın gibi sarı olur.

دَرْبِي [Derbā] سَكْرَى [sekrā] vezninde) 'Irāq'ta bir mevzi'dir.

بنو دُرَيْبٍ [Benū Dureyb] زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Bir cemā'attir; muhaddisinden Aḥmed b. 'Abdullāh ed-Dureybī onlara mensūbdur.

الدَّرْبَانُ [ed-derbān] (dāl'ın fethiyle ve kesriyle cā'izdir) Kapıcıya denir, بَوَّابٌ [bevvāb] ma'nāsına. Ve bu lafz Fārisīdir, 'Arablar dahi isti'māl eylediler; zāhiren kesri ta'rībe mahmūdür.

[درج ب]

الدَّرَجِبَةُ [ed-dercebet] (cīm'le دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Nāka, yavrusunu özleyip hanīn eylemek ma'nāsındır; yukālu: دَرَجِبَتِ النَّاقَةُ وَلَدَهَا إِذَا رَتَّمَتْهُ

[درج ب]

الدِّرْحَابَةُ [ed-dirḥābet] (dāl-ı meksüre ve hā-yı mühmele ile) Bodur kimseye denir.

[دردب]

الدَّرْدَبَةُ [ed-derdebet] زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Bir nesneye dadanmak ma'nāsındır, niteki دَرَبٌ [dereb] zeylinde zikr olundu. Ve

دَرْدَبَةٌ [derdebet] Havfından firār eden kimse-
nin seğırtmesi gibi seğırtmeğe denir ki arkasından gelir var vehmiyle hem kaçır hem cā-be-cā dönüp arkasına nazar ve iltifāt eder; yukālu: دَرَدَبَ زَيْدٌ دَرْدَبَةً أَيَّ عَدَا عَدُوَّ الْخَائِفِ كَأَنَّهُ يَتَوَقَّعُ مِنْ وَرَائِهِ شَيْئًا فَيَعْدُو وَيَلْتَفِتُ Ve rām ve mutī' olmak, huzū' ve inkıyād ma'nāsındır; ve minhu'l-meselu: "دَرَدَبَ" "عَضُّ [ʿadd] ısırma ma'nāsındır ve عَضُّ [sikāf] [kitāb] vezninde mengeneye ve cendereye ve kısaca denir. Ya'ni "Mengene kendisini sıkıdığı için rüy-i imtisāl gösterip mutī' ve münkād oldu." İbtidā bir husūsta serkeşlik ve temerrüd edip ba'dehu tazyik oldukta itā'at ve inkıyād eden kimse hakkında darb olunur.

الدَّرْدَابُ [ed-derdāb] حَيْجَابٌ [ḥaycāb] vezninde) Tabl āvāzına denir.

الدَّرْدَبِيُّ [ed-derdebiyy] (yā-yı nisbetle) Deblek çalan kimseye denir.

الدَّرْدَبُ [ed-derdeb] كَبْكَبٌ [kebkab] vezninde) Şol başı taşra sokak süpürgesi 'avrete denir ki hānesinden geceler nā-be-mahal yerlere tereddüd eder ola; ma'nā-yı evvelden me'hūzdur; yukālu: إِمْرَأَةٌ دَرَدَبَتْ إِذَا كَانَتْ تَذْهَبُ وَتَجِيءُ بِاللَّيْلِ

[درع ب]

الإدْرِغْبَابُ [el-idri'fāb] إِدْرِغْفَافٌ [idri'fāf] vezninde ve mürādifidir ki bir düzeye sür'atle gitmek ma'nāsındır; yukālu: إِدْرِغَبَّتِ الْإِبِلُ أَيَّ ادْرَعَفَّتْ

[دع ب]

الدَّعْبُ [ed-daʿb] (dāl'ın fethi ve ʿayn'ın sükünuyla) Bir kimseyi yâ bir nesneyi öte kakmak maʿnâsınadır; yukâlu: دَعَبَهُ إِذَا دَفَعَهُ Ve cimâʿ eylemek maʿnâsınadır; yukâlu: دَعَبَهَا إِذَا جَامَعَهَا Ve latîfe ve mizâh eylemek maʿnâsınadır ki erişmek taʿbîr olunur. Bu, maʿnâ-yı mevzûʿıdır; yukâlu: دَعَبَهُ إِذَا مَارَحَهُ

الدَّعَابَةُ [ed-duʿâbet] (dāl'ın zammıyla) Oyuna denir, laʿib maʿnâsınadır ki murâd gülüp oynayacak oyundur, horata taʿbîr olunur; yukâlu: فِيهِ دُعَابَةٌ أَي لَعِبْتُ Ve

دُعَابَةٌ [duʿâbet] Siyâh karıncaya denir. Ve

دُعَابَةٌ [duʿâbet] أُدْعِبَ [edʿabe] lafzından ki ahmak maʿnâsınadır, ism olur, bölnlük ve oğuzluk, humk maʿnâsına; yukâlu: بِهِ دُعَابَةٌ أَي حُنُقٌ

الدُّعْبُ [ed-duʿbub] (فُتْمَدٌ [kʰunfuz] vezninde) Bu dahi laʿib ve latîfe maʿnâsınadır. Ve sıfat-ı mübâlagaya olur, ziyâdesiyle laʿib ve latîfeci kişiye denir, ke-mâ se-yuzkeru. Ve hoş ve dil-keş nagamât eden hânendeye denir. Ve nâzîk-beden ve nâzenîn mahbûb civâna denir; yukâlu: رَأَيْتُ دُعْبِيًّا أَي عَلَامًا شَابًا بَصًّا yemişine denir; ʿalâ-kavlin it tüzümüne denir, inebü's-saʿleb maʿnâsına.

الدُّدَاعِبَةُ [el-mudâʿâbet] مُلَاعِبَةٌ [mulâʿâbet] vezninde) Biriyle mülâtafa ve mizâh eylemek maʿnâsınadır; yukâlu: دَاعَبَهُ إِذَا مَارَحَهُ

الدَّعَابَةُ [ed-daʿʿâbet] (عَلَامَةٌ [ʿallâmet] vezninde) ve

الدَّعِيبُ [ed-daʿʿib] (كَيْفٌ [ketif] vezninde) ve

الدُّعْبُ [ed-duʿbub] (فُتْمَدٌ [kʰunfuz] vezninde) Niteki zıkr olundu. Ve

الدَّاعِبُ [ed-dâʿib] Bi't-tabʿ latîfeci ve gü-

lüp oynayıcı şattâr ve şüh-meşreb adama denir. Evvelki sîğalar mübâlagaya içindir; yukâlu: رَجُلٌ دُعَابَةٌ وَدَعِبْتُ وَدَاعِبْتُ أَي لَاعِبْتُ Ve

دَاعِبٌ [dâʿib] Şol suya itlâk olunur ki neşâtından sağına ve soluna sıçrayarak giden at gibi beri öte oynayarak cereyân eyleye; yukâlu: مَاءٌ دَاعِبٌ إِذَا كَانَ يَسْتُرُّ فِي سَبِيلِهِ

الدُّعْبُوبُ [ed-duʿbûb] (عُضْمُورٌ [ʿuşfür] vezninde) Siyâh karıncaya denir. Ve bir nevʿ siyâh dâneye denir ki meʿkûldür; ʿalâ-kavlin bir nevʿ sebze köküne denir ki ehl-i bâdiye soyup ekl ederler. Ve ziyâdesiyle muzlim geceye denir. Ve işlek ve açık yola denir ki şâh-râh taʿbîr olunur. Ve bodur ve bed-heykel ve bî-endâm kişiye denir. Ve şol zaʿf ve nâ-tüvân kimseye denir ki zaʿf ve nehâfeti cihetiyle halk kendisini hezl edip erişirler ola. Ve şüh ve şengül ve hoş-tabʿ ve neşît adama denir. Ve hîz ve muhannese denir ki müzekker-i semâʿî taʿbîr olunur. Ve oğuz ve ahmak kişiye denir. Ve kurumu uzun gerimli ata denir.

التَّدْعِبُ [et-tedaʿub] (تَفْعُلٌ [tefaʿul] vezninde) Nâz ve şîve eylemek ve nâzlanmak maʿnâsınadır; yukâlu: تَدْعَبُ عَلَيْهِ أَي تَدَلَّلُ

التَّدَاعِبُ [et-tedâʿub] (تَلَاعُبٌ [telâʿub] vezninde) Birbiriyle latîfe ve mizâh edişmek maʿnâsınadır; yukâlu: تَدَاعَبُوا أَي تَمَارَحُوا

الأُدْعَبُ [el-edʿab] (أَحْمَقٌ [ahmak] vezninde ve mürâdifidir.

الدُّعْبِيَّةُ [ed-duʿbiyyet] (dāl'ın zammıyla) Pek şedîd olan yeledir; yukâlu: رِيحٌ دُعْبِيَّةٌ أَي شَدِيدَةٌ

[دع ت ب]

دَعْتَبُ [Daʿteb] (tâ-yı fevkiyye ile جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Bir mevzîʿı adıdır.

[دع ر ب]

الدَّعْرَبَةُ [ed-daʿrebet] [دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Bed-hüy ve tîz-meşreb olmak, عَرَامَةٌ [ʿarāmet] maʿnâsındır.

[دع س ب]

الدَّعْسَبَةُ [ed-daʿsebet] (sîn-i mühmele ile دَعْرَبَةٌ [daʿrebet] vezninde) Bir güne yelmeğe denir.

[دع ش ب]

دَعْشَبُ [Daʿşeb] [جَعْفَرُ [caʿfer] vezninde) Bir recül ismidir.

[دك ب]

الْمَدْكُوبَةُ [el-medkûbet] [مَنْكُوبَةٌ [menkûbet] vezninde) Be-gâyet saht ve müştedd olan cenk ve kıtâle denir, حَرْبٌ مَعْضُوصَةٌ [harb maʿdûdat] maʿnâsına.

[دل ب]

الدُّلْبُ [ed-dulb] (dāl'ın zammı ve lām'ın sükûnuyla) Çınar ağacına denir, شَجَرُ الصَّنَارِ [şeceru's-şinār] maʿnâsına. Vāhidi دُلْبَةٌ [dulbet]tir hā'yla. Ve

دُلْبَةٌ [dulbet] Karalık, sevād maʿnâsındır.

الْمَدْلَبَةُ [el-medlebet] (mīm'in ve lām'ın fethiyle) Çınarlık olan yere denir; yukālu: أَرْضٌ مَدْلَبَةٌ أَي كَثِيرَةُ الدُّلْبِ

الدَّالِبُ [ed-dālib] [حَالِبٌ [hālib] vezninde) Şol âteş közüne denir ki vāfir müddet sönmeyip kala. Zāhiren çınar ağacının tabı âteşin olmakla ondan ahz olunmuştur. Hattā kadīm çınarların cevflerinde bi't-tabʿ hırvat peydâ olur, niteki صِنَارٌ [şinār] ve çınar lafzlarında dahi نَارٌ [nār] müstekin ve mündericidir.

دُلْبٌ [Dulb] (dāl'ın zammıyla) Bir sınıf zengî tāʿifesinin ismidir.

الدُّوْلَابُ [ed-dülāb] (dāl'ın zammı ve fethiyle) نَاعُورَةٌ [nāʿüret] e şebîh bir güne kuyu çarhıdır ki onunla kuyudan su çekerler. Ve bu, Fārisiden muʿarrebdir. Zāhiren fethası taʿrîbe mahmûldür. Türkide dahi dolāb denir. Müellif نَاعُورَةٌ [nāʿüret]i dahi دُولَابٌ [dülāb] ile tefsîr eylemiştir. Lâkin نَاعُورَةٌ [nāʿüret] büyük دُولَابٌ [dülāb]a mahsûstur ki sesli olur, Ḥamā dülābı ve Ḥaleb'de vākîc dülāb gibi, ikisi de bāğçe dülābıdır. Ve

دُولَابٌ [Dülāb] (dāl'ın zammıyla) Bir mevziʿ adıdır.

[دع ب]

الدِّلْعَبُ [ed-dilaʿb] (dāl'ın kesri ve lām'ın fethiyle) سِبَاھِلٌ [sibaḥl] vezninde) İri ve dızman deveye denir.

[دن ب]

الدِّنْبُ [ed-dinneb] [قَنْبٌ [qinneb] vezninde) ve

الدِّنْبَةُ [ed-dinnebet] (hā'yla) ve

الدِّنْبَابَةُ [ed-dinnābet] (dāl'ın kesri ve nün'un teşdidiyle) ve

الدِّنْبَابُ [ed-dinnebāt] (dāl'ın kesri ve nün'un teşdidiyle) Kasîru'l-kāme bodur kimseye denir. Ve Aḥmed b. Muḥammed b. ʿAlî b. Şābit ed-Dunnābî ki dāl'ın zammı ve nün'un teşdidiyledir, muhaddisîndendir. Zāhiren dāl'ın zammı tagyîr-i neseb kabîlindedir.

[د ن ح ب]

الدُّنْحَبَةُ [ed-denḥabet] (ḥā-yı mühmele ile دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Hıyānet eylemek maʿnâsındır; yukālu: دُنْحَبَ عَلَيْهِ إِذَا خَانَ

[دوب]

الدُّوْبُ [ed-devb] [سُوبٌ [sev] vezninde)

دَابُّ [deʔb] ma'nālarınadır ki mehmūzu'l-
'ayn'dır, māddesinde beyān olundu;
yukālu: دَابٌ يَدُوبُ دَوْبًا بِمَعْنَى دَابٌّ

دُونَانُ [Dūbān] [ḥūbān] vezninde)
Şām diyārında Şūr kal'asına karīb bir
karyedir.

[دهب]

الدَّهْبُ [ed-dehb] [nehb] vezninde) Şi-
kest ve münhezim olmuş bozgun 'askere
denir; yukālu: عَسَكَرَ دَهَبٌ أَيُّ مُنْهَزِمٌ

[دهل ب]

الدَّهْلَبُ [ed-dehle] [ca'fer] vezninde)
Sakīl kimseye denir. Ve bir şā'ir ismidir.

FASLU'Z-ZĀLĪ'L-MU'CEME

(فَضْلُ الدَّالِ الْمُعْجَمَةِ)

[ذ أب]

الدِّبُّ [ez-ziʔb] (zāl'ın kesri ve hemze-
nin sükūnuyla ve hemzenin terkiyle
ya'nī harf-i medde ibdālle cā'izdir) كَلْبُ
الْبُرِّ [kelbu'l-berr] ya'nī yaban köpeği ki
sibā'dan kurt ta'bir olunan cānverin ismi-
dir. Cem'ı أَذُوبٌ [ezʔub] gelir أَكْلُبُ [eklub]
vezninde ve ذَنَابٌ [ziʔāb] gelir, كِلَابٌ [kilāb]
vezninde ve ذُوبَانٌ [zuʔbān] gelir zāl'ın zam-
mıyla. Mü'ennesi ذُبَّةٌ [ziʔbet]tir hā'yla.

الْمَذَابَةُ [el-meziʔbet] [ma'şeret] vez-
ninde) Kurt çok olan yere denir; yukālu:
أَرْضٌ مَذَابَةٌ أَيُّ كَثِيرَةُ الدِّبِّ

الْمَذُوبُ [el-meziʔüb] [mekrüb] vezninde)
Şol kimseye denir ki koyunla-
rına kurt girmiş ola; yukālu: رَجُلٌ مَذُوبٌ أَيُّ
وَقَعَ الدِّبُّ فِي عَنَبِهِ وَقَدْ ذُوبَ عَلَى بِنَاءِ الْمُجْهُولِ
Ve mutlakan bir nesneden ve hāssaten kurttan
korkmuş kimseye denir; yukālu: ذُوبَ الرَّجُلُ
عَلَى الْمُجْهُولِ إِذَا فَرَعَ مِنْ أَيُّ شَيْءٍ كَانَ
مَذُوبٌ Ve ذُوبٌ إِذَا فَرَعَ مِنَ الدِّبِّ فَهُوَ مَذُوبٌ
[meziʔüb] ذُبَّةٌ [ziʔbet] nām maraz-ı āti'z-
zikre uğramış hayvāna denir; yukālu: يَرْدُونَ
مَذُوبٌ أَيُّ أَصَابَهُ دَاءُ الدِّبِّ

الدُّوبَانُ [ez-zuʔbān] (zāl'ın zammıyla)
ذُبُّ [ziʔb]in cem'idir ki zikr olundu. Ve

دُوبَانٌ [zuʔbān] Kurt gibi habīs ve dilīr olan
hırsızlara ve harāmīlere itlāk olunur; ve
minhu: دُوبَانُ الْعَرَبِ أَيُّ لُصُوضُهُمْ وَصَعَالِيكُهُمْ

ذَنَابُ الْعَصَا [Ziʔābu'l-Ġadā] Benū Ka'b
b. Mālik b. Ḥanzala kabīlesinin lakabı-
dır. غَصَا [ġadā] ġayn'ın fethiyle bādiye
eşcārından meşhūr şecerdir ki kurt kısmı
onun olduğu yerlerde İvā edip ve ora-

da perveriş bulan kurt kısmı pek ahbes olur. Kābile-i mezbüre ehli be-gāyet şirrîr ve ahbes olmalarıyla onunla mülakkab oldular.

الذَّابَّةُ [ez-ze'ābet] (ظَرَافَةٌ [zarāfet] vezninde) ve

الذَّابُّ [ez-ze'eb] (fethateynle) Bir kimse kurt gibi muzır ve habīs ve mekkār olmak ma'nāsınadır; yukālu: ذُؤِبَ الرَّجُلِ ذَابَةٌ وَذُؤِبَ ذَابًا مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ وَالرَّابِعِ إِذَا خَبِثَ وَصَارَ كَالذَّؤِبِ Ve kurttan korkmak ma'nāsınadır; yukālu: ذُؤِبَ الرَّجُلِ وَذُؤِبَ ذَابًا مِنَ الْبَابَيْنِ الْمُذَكَّرَيْنِ وَذُؤِبَ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا فَرَعَ مِنَ الذَّؤِبِ Ve

التَّدَابُّ [et-teze'ub] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Kurtlanmak ya'nî kurt gibi habīs ve ziyānkār olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَدَابُّ الرَّجُلِ إِذَا خَبِثَ وَصَارَ كَالذَّؤِبِ Ve kurda teşebbühle gizlenip def'aten kurt hey'etinde çıkmak sebebiyle nākayı korkutup bu takrîble veledinin gayrısına yakıp emzirtmek ma'nāsınadır. Süreti budur ki bir nākanın veledi helāk olup yāhūd bir köşeğin anası helāk olup bir āher nākayı ona yakmak murād eyleseler bir kimse arkasına kurt postu gibi libās giyip bir yerde istihfā eder. O esnāda o veledi nākanın yanına takrîb edip emzirtmek sadetine düşmeleriyle hemān o istihfā eden kimse bagteten kurt hey'etinde zuhūr ve hücūm eylemekle nāka korkup rām olur ve o veledi bî-muhābā emzirir; yukālu: تَدَابُّ الرَّجُلِ لِلنَّاقَةِ إِذَا اسْتَحْفَى لَهَا مُتَشَبِّهًا بِالذَّؤِبِ لِيُعْطِفَهَا عَلَى غَيْرِ وِلْدَانِهَا

الذَّؤِبَانُ [ez-zi'bān] (سِرْحَانٌ [sirhān] vezninde) Devenin gerdanında ve dudağında olan kıllara denir. Ve devenin tüyü kavlayıp döküldükten sonra gövdesinde kalan tüy bakiyyesine denir. Ve bu lafz müfreddir.

Ve tesniye olmak üzere ذُؤِبَانٍ [Zi'bān] عَوَائِدُ [Avā'iz] ile فَرَقَادَانٍ [Ferqādān] beyninde iki dāne beyāz kevkebe itlāk olunur. عَوَائِدُ [Avā'iz] Qıṭb-ı Şimālî kurbünde Benāt-ı Na'ş-ı Şuğrā nihāyetinde iki kevkebdir ki Dū-birāderān ta'bîr ederler.

أَطْفَارُ الذَّؤِبِ [Ezfaru'z-Zi'b] Zikr olunan Avā'iz ve Ferqādān önlerinde bir niçe hurde kevākibe itlāk olunur.

الذَّؤِيبَانُ [ez-Zu'eybān] Musaggar bünye-siyle Arab diyārında iki suya itlāk olunur.

التَّدَاؤُبُ [et-tezā'ub] (تَفَاعُلٌ [tefa'ul] vezninde) تَدَاؤُبٌ [teze'ub] ma'nāsınadır ki vech-i mezkūr ile nākayı korkutup gayrı köşeğe yakmaktan ibārettir; yukālu: تَدَاؤُبَ الرَّجُلِ لِلنَّاقَةِ بِمَعْنَى تَدَاؤُبِ وَزَافٍ رُؤْغَارٍ تَوْرُلُ تَوْرُلُ يَا'nî başlı olmayıp āhestece gāh bu taraftan ve gāh o taraftan esmek ma'nāsınadır; yukālu: تَدَاؤُبَتِ الرِّيحِ إِذَا جَاءَتْ فِي ضَعْفٍ مِنْ هُنَا وَهُنَا Şārih der ki Sibeveyhi kavlı üzere bu fi'l ذُؤِبٌ [zi'b]den me'hūzdur, zīrā zi'b koyun sürüsüne bir kerre bir cānibden hücūm eder, çoban yā kelb oradan mümāna'at eyledikte kaçıp bunlar bu tarafa meşgūl iken nāgāh öbür cānibden zuhūr eder. Ve bir nesneyi elden ele gezdirmek ma'nāsınadır; yukālu: تَدَاؤُبَ الْقَوْمِ الشَّيْءِ إِذَا تَدَاوَلُوهُ

الذَّابُّ [ez-ze'b] (zāl'ın fethiyle) Aşağı yukarı çok inip çıkan kovaya denir ki kuyu pek işlek ola, kova aslā boş durmaya; yukālu: عَوَّبَ ذَابٌ أَيْ كَثِيرُ الْحَرَكَةِ بِالضُّعُودِ وَالتُّرُولِ Ve

ذَابٌ [ze'b] Masdar olur, biriktirmek ma'nāsına; yukālu: ذَابَ الشَّيْءُ ذَابًا مِنَ الْبَابِ إِذَا جَمَعَهُ Ve korkutmak ma'nāsınadır; yukālu: ذَابَهُ إِذَا خَوَّفَهُ Ve davar sürmek ma'nāsınadır; yukālu: ذَابَ الْحِمَارُ إِذَا سَافَهُ Ve bir kimseyi horlamak ma'nāsınadır;

yukālu: ذَابَهُ أَي حَقَرَهُ Ve tard ve ib'ād eylemek ma'nāsınadır; yukālu: ذَابَهُ أَي طَرَدَهُ Ve devenin hatab dedikleri pālān ağaçlarını düzlemek ma'nāsınadır; yukālu: ذَابَ ذَابَ أَيْ صَنَعَهُ Ve cebheye kākül komak ma'nāsınadır; yukālu: ذَابَ الْغُلَامُ إِذَا عَمَلَ لَهُ ذَابَةٌ Ve sür'atle yürümek ma'nāsınadır; yukālu: ذَابَ فِي السَّيْرِ إِذَا أَسْرَعَ Ve bir kimseyi zem ve kadh eylemek ma'nāsınadır; yukālu: ذَابَهُ إِذَا ذَمَّهُ Ve

ذَابٌ [ze'b] Savt-ı şedid ma'nāsınadır; yukālu: ذَابَ الرَّجُلُ إِذَا صَاتَ شَدِيدًا

الْإِدَابُ [el-iz'āb] [ikrām] vezninde) Bir nesneden belinleyip korkmak ma'nāsınadır; yukālu: ذَابَ مِنْهُ إِذَا فَرَعَ Ve cebheye kākül komak ma'nāsınadır; yukālu: ذَابَ الْغُلَامُ إِذَا عَمَلَ لَهُ ذَابَةٌ

التَّذْيِيبُ [et-tez'īb] [tef'īl] vezninde) Bu dahi cebheye kākül ve perçem komak ma'nāsınadır; yukālu: ذَابَهُ تَذْيِيبًا بِمَعْنَى أَدَابَهُ

دَاءُ الذِّبِّ [dā'u'z-zī'b] Açlık lakabıdır, zīrā kurdun açlıktan gayrı marazı yoktur; yukālu: أَصَابَهُ دَاءُ الذِّبِّ أَي الْجُوعُ

بَنُو الذِّبِّ [Benu'z-Zī'b] Ezd kabilesinden bir batndır.

أَبُو ذُوَيْبَةَ [Ebū Zu'eybet] (tasgīr bünyesiyle) Ve

إِبْنُ الذِّبِّ [İbnu'z-Zī'bet] ve

أَبُو ذُوَيْبٍ [Ebū Zu'eyb] el-Ḳaṭīl Ḥuveylid b. Ḥālid el-Huzelī ve

إِبْنُ أَبِي ذُوَيْبٍ [İbn Ebī Zu'eyb] Muḥammed b. 'Abdurrahmān muhaddisindendir.

الذُّوَابَةُ [ez-zu'ābet] (zāl'ın zammiyla Ṡāmā [ṣumāmet] vezninde) Nāsiye ma'nāsınadır ki fi'l-asl başın ön tarafından cebheye mülāsık olan yerine denir ki bingıldayık ile cebhenin aralığıdır, ba'dehu orada bi-

ten zūlf ve kāküle itlāk olunmuştur. 'Alā-kavlin ذُوَابَةٌ [zu'ābet] o nāsiyenin menbitine denir. Mütercim der ki Esās'ta ذُوَابَةٌ [zu'ābet] Vasat-ı re'sten arkaya doğru sarkan gīsū ile mübeyyendir. İntehā. Ve

ذُوَابَةٌ [zu'ābet] Atın perçemine itlāk olunur. Ve

ذُوَابَةُ النَّعْلِ [zu'ābetu'n-na'el] Ayakkabının tabandan yere gelen yerine denir. Ve

ذُوَابَةٌ [zu'ābet] 'İzz ve şeref ve sā'ir nesne cihetlerinden bālā-ter ve a'lāsına itlāk olunur, niteki نَاصِيَةٌ [nāšiyet] dahi bu ma'nāya isti'māl olunur; yukālu: هُمْ ذُوَابَةٌ قَوْمِهِمْ أَي أَشْرَافُهُمْ Ve pālān ensesine asılmış olan meşine denir. Cem'i ذَوَابِيبٍ [zevā'ib] gelir. Ve bunun aslı ذَائِبٌ [ze'ā'ib] idi, zīrā ذُوَابَةٌ [zu'ābet]te olan elif رِسَالَةٌ [risālet]te olan elif gibidir. Elif-i cem'in hemzeteyn bey-ninde bulunmasını istiskāl eylemeleriyle hemze-i ulāyī vāv'a kalb eylediler.

الذِّبَّةُ [ez-Zī'bet] (zāl'ın kesriyle) Rebī'a nām şā'irin vālidesi ismidir ve elif-lāmsız ذِيبَةٌ [Zī'bet] Ḥāciz el-Ezdī nām kimsenin feresi ismidir. Ve

ذِيبَةٌ [zī'bet] Bir marazdır ki davarın boğazında hādīs olur, kulağının dibini demir çuvaldız gibi nesne ile delip hurde darı dānesi gibi bir şey istihrāc eylemekle o marazdan halās olur. Maraz-ı mezbūra uğramış davara مَذْوُوبٌ [mez'ūb] derler. Ve

ذِيبَةٌ [zī'bet] At eyerinin ve semerin iki deffesinin aralığında olan fūrceye denir ki ön kaşıyla art kaşının aralığı olacaktır. Ve kaltağın ve semerin ve havudun iki tarafından kavuştuğu yerin ilerisinin mā-tahtına denir ki iki taraftan kürek kemiklerini sıktığı yer olacaktır.

التَّذْيِيبُ [et-tez'īb] [tef'īl] vezninde)

Cebhe üzere kākūl komak ma'nāsınadır ki zikr olundu. Ve pālāna ve eyere zikr olunan ذُبَيْتٌ [zi'bet] yapmak ma'nāsınadır; yukālu: ذَابَّ الرَّجُلُ تَذْبِيْبًا إِذَا عَمَلَ لَهُ الذَّبْتُ yukālu:

الْمَذَابُّ [el-muze'eb] [mu'azzam] مُعْظَمٌ (vezninde) Cebhesi üzere perçemi olan oğlana denir; yukālu: غُلَامٌ مَذَابٌ أَيُّ لَهُ ذَوَابَةٌ Bu güne perçem 'Arabistān'da ve Aḥşām tā'ifesinin etfallerinde olur, bu taraflarda ma'rūf değildir.

دَارَةُ الدُّوَيْبِ [Dāretu'z-Zu'eyb] Musaggar bünyesiyle Benu'l-Aḍbaḥ cemā'atine mahsūs iki mevzi'dir.

الِاسْتِذْءَابُ [el-istiz'āb] [istiğrāb] اِسْتِغْرَابٌ (vezninde) Kurtlanmak ya'nī sonradan kurt gibi cerī olmak ma'nāsınadır; ve minhu'l-meselu: نَقَدْتُ [Ve] اِسْتِذْءَابَ النَّقْدِ إِذَا صَارَ كَالذَّبِّ [neḩad] fethateynle bir cins koyundur ki ayakları kısa olur, Bahreyn vilāyetine mahsūstur. Ve اِسْتِذْءَابٌ [istezebe] kelimesinin sīn'i sayrūret içindir, "الْبَغَاتُ بِأَرْضِنَا مَسَلِي مَسَلِي مَسَلِي مَسَلِي" meseli gibidir. Ve mesel-i mezbūr mukaddem zelīl ve hakīr olup sonradan 'ulūvv ve rif'at bulan kimse hakkında darb olunur.

[ذ ب ب]

الذَّبُّ [ez-zebb] (zāl'ın fethi ve bā'nın teşdidiyle) Def' ve men' eylemek ma'nāsınadır; yukālu: ذَبَّ عَنْهُ ذَبًّا إِذَا دَفَعَ عَنْهُ Ve bir yerde karār eylemeyip beri öte gelip gitmek ma'nāsınadır ki ذُبَابٌ [zubāb] bundan me'hūzdur; yukālu: ذَبَّ الرَّجُلُ إِذَا: Ve ذَبَّ الْعَدِيْبُ إِذَا جَفَّ فِي آخِرِ الْحَرِّ yukālu:

ذَبَّ [zebb] ve

ذَبَبَ [zebeb] [ta'ab] (vezninde) ve

ذُبُوْبٌ [zubūb] [ḩu'ūd] (vezninde) İnsānın dudağı susuzluktan yā gayrı 'arızadan nāşī kuruyup tepsirmek ma'nāsınadır; yukālu: ذَبَّتْ شَفْتُهُ ذَبًّا وَذَبَّ وَذُبُوْبًا Ve beden arıklayıp mehzūl olmak ma'nāsınadır; yukālu: ذَبَّ: ذَبَّ إِذَا جَفَّتْ عَطَشًا أَوْ لِعَيْرِهِ Ve nebāt solmak ma'nāsınadır; yukālu: ذَبَّ الثَّبَاتُ إِذَا دَوَى Ve nehār mūnkazī olup hemān bir lem'a ve bakiyye kalmak ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: ذَبَّ النَّهَارُ إِذَا لَمْ يَبْقَ مِنْهُ إِلَّا بَقِيَّةٌ Ve bir kimsenin benzi bozulmak ma'nāsınadır; yukālu: ذَبَّ فُلَانٌ إِذَا شَحِبَ لَوْنُهُ Ve

ذَبَّ [zebb] Yaban öküzüne denir, نُورٌ وَحَشِيٌّ ذَبَّ الرِّيَادِ [sevr vaḥşiyy] ma'nāsına. Ve ona ذَبَّ الرِّيَادِ [zebbu'r-riyād] dahi derler, bir yerde istikrār eylemeyip beri öte çok gelip gittiğinden nāşī. Ve رِيَادٌ [riyād] [kitāb] (vezninde) رَوْدٌ [revd] ma'nāsınadır ki beri öte gidip gelmeğe denir. Ve ذَبَّ [zebb] dahi o ma'nāya olmakla izāfeti mübālagaya mahmūl vasf bi'l-masdadır. Ve

ذَبَّ الرِّيَادِ [zebbu'r-riyād] Nisvān züvvārī olan zen-dosta itlāk olunur; yukālu: ذَبَّ الرِّيَادِ أَيُّ رَوَاژٌ لِلنِّسَاءِ

التَّذْيِيْبُ [et-tezbīb] [tef'īl] (vezninde) Susuzluktan yā gayrı 'arızadan dudak tepsirmek ma'nāsınadır; yukālu: ذَبَّتْ شَفْتُهُ Ve yürümekte pek cidd ü ikdām edip ta'ab ve zahmet çekmek ma'nāsınadır; yukālu: ذَبَبْنَا لَيْلِنَا أَيُّ أَتَعَبْنَا "Bu gece o rütbe yürümekte cidd ü sa'y eyledik ki yürümekten zubābe ya'nī bakiyye terk eylemeyip havsala-i vūs'ümüzde olan seyri bi'l-cümle ifrāğ eyledik" demektir.

الْمَذْبَبُ [el-muzebbib] [muḩaddis] (vezninde) Şol yolcuya denir ki yalnız ba-

şına olup ‘acele ve şitāb üzere ola; yukālu: جَاءَنَا رَاكِبٌ مُدَّتَبْتُ أَيَّ عَجَلٍ مُنْفَرِدٍ Ve deveye mahsūs dūr u dirāz susuzluğa itlāk olunur ki ba‘īd yerden su talebiyle ta‘cīl ve şitāba bā‘is ola; yukālu: ظِمْمٌ مُدَّتَبْتُ أَيَّ طَوِيلٍ يُسَارُ إِلَى الْمَاءِ مِنْ بُعْدٍ فَيَعَجَلُ بِالسَّيْرِ

الذَّابُّ [ez-zābb] Teşdīd-i bā’yla ki ism-i fā‘ildir, şol hayvāna denir ki aslā bir yerde karār ve ārām eylemeyip beri öte cevelān ve hareket eder ola; yukālu: بَعِيرٌ ذَابٌ أَيُّ لَا يَتَقَارُّ فِي مَكَانٍ

الْمَذْبُ [el-mizebb] (mīm’in kesri ve zāl’ın fethiyle) ve

الذَّبَابُ [ez-zebbāb] [şeddād] [şeddād] vezninde) Harīminden bīgānenin def’i bābında pek gayret ve ihtimām eden hamiyetli adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَذْبٌ وَذَّبَابٌ أَيُّ دَفَّاعٌ عَنِ الْخَرِيمِ Ve

ذَّبَابٌ [Zebbāb] Elkābdandır.

الْأَذْبُ [el-ezebb] (fethateynle) Yaban öküzüne denir. Ve uzun nesneye denir. Ve devenin azı dişine denir.

الذُّنْبُ [ez-zunbub] [kūfuz] [kūfuz] vezninde) Bu dahi yaban öküzüne denir.

الذَّبَانَةُ [ez-zebbānet] [reyyānet] vezninde) Susuzluktan yāhūd harāretten tep-sirmiş dudağa denir; yukālu: شَفَةٌ ذَبَانَةٌ أَيُّ ذَابِلَةٌ

الذُّبَابُ [ez-zubāb] [gūrāb] vezninde) Sineğe denir ki Fārisīde meges derler. Mü‘ellifin *Başā’ir*’de beyānına göre bir yerde karār eylemeyip beri öte tereddüd ve hareketi sebab-i tesmiyedir. Ba‘zılar bunu menhūt ya‘nī ذُبُّ آبٍ kelimesinden mürekkebdir dediler ki “Sürüldükçe yine ‘avdet eder” demektir. Ve

ذَّبَابٌ [zubāb] Bal arısına da itlāk olunur;

vāhidi ذُبَابَةٌ [zubābet]tir. Cem‘i أَدْبَةٌ [ezibbet]tir hemzenin fethi ve zāl’ın kesriyle ve ذِبَابٌ [zibbān] gelir zāl’ın kesriyle ve ذُبُّ [zubb] gelir zāl’ın zammıyla. Ve

ذَّبَابٌ [zubāb] At kısmının gözleri siyāhının derūnunda hāl tarzında görünen nükte-i sevdāya itlāk olunur. Ve

ذَّبَابُ السَّيْفِ [zubābu’s-seyf] Kılıcın ağızına itlāk olunur ki çalım yeridir; ‘alā-kavlin kılıcın yalmanına denir ki ucu olacaktır; yukālu: ضَرَبَهُ بِذَّبَابِ السَّيْفِ أَيُّ حَدِّهِ أَوْ طَرَفِهِ: الْمُتَطَرِّفُ Mü‘ellifin *Başā’ir*’de beyānına göre īzā husūsunda ذَّبَابُ الْأُذُنِ [zubābu’l-uzun] kulak kemirtleğinin kenārına itlāk olunur ki rakīk ve hadīd olur, ذَّبَابُ سَيْفٍ [zubābu seyf] gibi. Ve

ذَّبَابُ الْحِنَاءِ [zubābu’l-hinnā] Kına çiçeğinin henüz taze açan şükūfesine itlāk olunur. Ve

ذَّبَابُ الْعَيْنِ [zubābu’l-‘ayn] Göz bebeğine itlāk olunur, merdüm-i çeşm ma‘nāsına; zübāb hey‘etine yāhūt tayerān-ı şu‘ā‘ı tayerān-ı zübāba teşbīh olunmuştur. Ve

ذَّبَابٌ [zubāb] Deliliğe denir; yukālu: بِهِ ذَّبَابٌ Ve uğursuzluğa denir; yukālu: بِهِ ذَّبَابٌ Ve Medīne’de bir dağın adıdır. Ve şerr-i dā‘im ma‘nāsındadır; yukālu: أَصَابَهُ ذَّبَابٌ أَيُّ شَرٌّ دَائِمٌ

ذَّبَابٌ [Zubāb] Esāmīdendir.

الْمَذْبَةُ [el-mezebbet] (mīm’in ve zāl’ın fethiyle) ve

الْمَذْبُوبَةُ [el-mezbūbet] Sineği çok yere denir; yukālu: أَرْضٌ مَذْبَةٌ وَمَذْبُوبَةٌ أَيُّ كَثِيرَةُ الذَّبَابِ

الْمِزْبَةُ [el-mizebbet] (mīm’in ve zāl’ın fethiyle) Sinekliğe denir, meges-rān ma‘nāsına.

الْمَذْبُوبُ [el-mezbūb] Mecnūn kimseye de-

nir; yukālu: ذُبَّ الرَّجُلُ عَلَى الْمَجْهُولِ فَهُوَ مَذْبُوبٌ [ez-zebbiyy] (zāl'ın fethi ve bā-yı müşeddede ile) Şıhne ve zābit adamlarına denir; جِلْوَاژ [cilvāz] ma'nāsına, bu beldede kulluk çorbacısı ve kulluk neferleri gibi, nāsı yolsuz e'fāl ve atvārdan men' eyledikleri için.

الذَّبْزَبَةُ [ez-zebzebet] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Havāda āvīze ve mu'allak olan nesne beri öte hareket eylemek ve salınmak ma'nāsınadır; yukālu: تُذَبِّبُ ذَبَابَ الْهُودِجِ أَيُّ تُنَوِّسُ فِي الْهُوَاءِ Ve ehl ve müte'allakāt ve müstecirāni himāye eylemek ma'nāsınadır; yukālu: ذَبَبَ جَوَارَهُ وَأَهْلَهُ إِذَا حَمَاهُمْ Ve halkı rencide eylemek ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ يُذَبِّبُ النَّاسَ أَيُّ يُؤْذِيهِمْ eylemek ma'nāsınadır. Ve

ذَبْزَبَةٌ [zebzebet] İsm olur, lisāna itlāk olunur. Ve ālet-i tenāsüle itlāk olunur. Ve hāyeye itlāk olunur. Ve mihaffelere zinet için astıkları āvīze ve püskül makülesine denir; taharrükleri için itlāk olunmuştur.

الذَّبْزَبُ [ez-zebzeb] (فَدَفَدُ [fedfed] vezninde) ve

الذَّبَابِزِبُ [ez-zebāzib] Cem' bünyesinde müfred olarak ālet-i tenāsüle itlāk olunur. Ve

ذَبْزَبُ [Zebzeb] Bādiyede bir kuyu adıdır.

الذَّبَابَةُ [ez-zubābet] (ثُمَّامَةٌ [sumāmet] vezninde) Medyūn zimmetinde kalan borç bakiyyesine denir; yukālu: عَلَى فُلَانٍ ذُبَابَةٌ مِنْ عِزِّهِ Ve Ece' nām cebel kurbünde bir mevzi' adıdır. Ve Yemen'de 'Aden-i Ebyen nām cezirede bir mevzi' adıdır.

الْمُذَبِّبُ [el-muzebzib]

الْمُذَبِّبُ [el-muzebzeb] (ism-i fā'il ve ism-i mef'ul bünyeleriyle) İki emrin beyninde

mütereddid olup bir tarafa karārda olmayan kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ مُذَبِّبٌ وَيُفْتَحُ أَيُّ مُتَرَدِّدٌ بَيْنَ أَمْرَيْنِ

[ذ ر ب]

الذَّرْبُ [ez-zereb] (fethateynle) ve **الذَّرَابَةُ** [ez-zerābet] (سَلَامَةٌ [selāmet] vezninde) Kılıç ve bıçak makülesi nesne keskin ve zağlı olmak ma'nāsınadır; yukālu: ذَرَبَ الشَّيْفُ ذَرَبًا وَذَّرَابَةٌ مِنَ النَّابِ الرَّابِعِ إِذَا حَدَّ

ذَرَبُ [zereb] İsm olur, lisān tīz ve fāsīd olup dā'imā fuḥş ve hātır-şiken söz söylemesi hāletine denir; cem'ci أَذْرَابٌ [ezrāb] gelir, أَنْصَابٌ [enşāb] gibi; yukālu: فِي لِسَانِهِ فِي لِسَانِهِ Ve yara fāsīd ve tebāh olmakla içerisi oyulup vü'satlenmeğe denir, 'alā-kavlin yaradan sarı su akmağa denir; yukālu: ذَرَبَ الْجُرْحُ إِذَا فَسَدَ وَاتَّسَعَ أَوْ سَالَ مِنْهُ الصَّدِيدُ Ve

ذَرَبُ [zereb] ve

ذَّرَابَةٌ [zerābet] (سَلَامَةٌ [selāmet] vezninde) ve

ذُرُوبَةٌ [zurūbet] (عُمُومَةٌ [umūmet] vezninde) Mi'de fāsīd olmak ma'nāsınadır. Ve mi'de iyi ve dürüst olmak ma'nāsına olmakla zıdd olur; yukālu: ذَرَبَتْ مَعْدَتُهُ ذَرَبًا وَذَّرَابَةٌ وَذُرُوبَةٌ إِذَا فَسَدَتْ Ve bir türlü devā kabül eylemeyip onulmayan maraz u 'illete denir. Şārihin beyānına göre bu ma'nālarda masdardır. Ve

ذَرَبُ [zereb] Kılıç ve ayna makülesinin pāsına denir, صَدًّا [şade'] ma'nāsına. Ve fuḥş ve hezeyān ve nā-sezā kelimāta denir.

الذَّرِبُ [ez-zerib] (كَيْفٌ [ketif] vezninde) Keskin ve hadīd nesneye denir. Ve papuççu bıçkısına denir. Ve hadīdü'l-lisān olup sözü cīger-düz olan kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ ذَرَبَ اللِّسَانَ أَيُّ حَدِيدُهُ

الذَّرْبُ [ez-zerb] (ضَرَبْتُ [ḍarb] vezninde) Bir nesneyi bileyip keskin eylemek ve zağ vermek ma'nāsınadır; yukālu: ذَرَبَ السَّيْفُ ذَرَبًا إِذَا أَحَدُهُ Mü'ellif vezninde مَنَعَ [menʕ] lafzını irād eylemekle kā'idesine mebnī bāb-ı sālisten olur ki kıyāsa muhāliftir, lākin ümmehāt-ı sā'irede كَتَبْتُ [ketb] lafzı mizān olmakla bāb-ı evvelde olur.

التَّذْرِبُ [et-tezrīb] (تَفَعَّلْتُ [tefʕil] vezninde) Bu dahi bir nesneyi bileyip pek keskin eylemek ma'nāsınadır; yukālu: ذَرَبَهُ تَذْرِبًا Ve hatun çocuğunu kazā-yı hācete götürmek ma'nāsınadır; yukālu: ذَرَبَتِ الْمَرْأَةُ طِفْلَهَا أَي حَمَلَتْهُ حَتَّى يَفْضِيَ حَاجَتَهُ

الذَّرْبُ [ez-zurb] (zāl'ın zammıyla) ذَرَبْتُ [zerib] lafzından ki كَتَّفْتُ [ketif] veznindedir cem'dir, seyfi-kātrı gibi keskin adamlara denir; yukālu: قَوْمٌ ذَرَبْتُ أَي أَحَدَاءُ

الذَّرْبَةُ [ez-zirbet] (zāl'ın kesriyle) Salīta ve bed-zebān, dili zefir karıya denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ ذَرْبَةٌ أَي السَّلِيْطَةُ اللَّسَانُ Ve boğazda çıkan ur dedikleri yumruya denir. Cem'i ذَرَبْتُ [zireb] gelir zāl'ın kesri ve rā'nin fethiyle قَرَبْتُ [qirbet] ve قَرِبْتُ [qireb] gibi.

الذَّرْبُ [ez-zirb] (zāl'ın kesri ve rā'nin sükunuyla) Bed-zebān ve hadidü'l-lisān kişiye denir. Ve

ذِرْبٌ [zirb] Yumru gibi bir 'arızadır ki insānın yāhūd dābbenin boynunda zuhūr eder, küçük taş kadar olur. Şārih bunu dahi zikr olunan غُدَّةٌ [guddet] ile beyān eylemiştir ki küçüğüne bez ve büyüğüne ur ta'bir olunur; 'alā-kavlin ذِرْبٌ [zirb] bir 'illet ismidir ki ciğerde zuhūr eder.

الذَّرَابُ [ez-zurāb] (تُرَابٌ [turāb] vezninde) Ağuya denir, سُمٌّ [summ] ma'nāsına.

الْمُذْرَبُ [el-muzerreb] (مُعْظَمٌ [mu'azzam]

vezninde) Zehir ile suvarılmış kılıca denir; yukālu: سَيْفٌ مُذْرَبٌ أَي مَسْمُومٌ

الذَّرْبَيْنِ [ez-zerbeyn] (zāl'ın fethi ve rā'nın sükunu ve tesniye bünyesiyle) Şerr ve muhālefete itlāk olunur; yukālu: رَمَاهُ بِالذَّرْبَيْنِ أَي بِالشَّرِّ وَالْخِلَافِ

تَذْرَبُ [Tezreb] تَمَنَعٌ [temnaʕ] vezninde) Bir mevzi'dir.

الْمِذْرَبُ [el-mizreb] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Lisāna itlāk olunur.

الذَّرْبَى [ez-zerebā] (جَمَزَى [cemezā] vezninde) ve

الذَّرْبِيَا [ez-zerebiyyā] (fethateynle ve yā'nın teşdidıyla) 'Ayb u nakīsa ma'nāsınadır. Ve

ذَرْبِيَا [zerebiyyā] Dāhiye ve āfete denir.

الذَّرْبَى [ez-zerebbā] (fethatla ve bā'nın teşdidıyla ki حَبَزَكَ ve جَلَعْنِي gibi fa'allā veznindedir) Bu dahi āfet ve dāhiye ma'nāsınadır.

الذَّرْبِ [ez-ziryeb] (zāl'ın kesriyle طَرِيْمٌ [tiriyem] vezninde) Sarı çiçeğe denir.

الأَذْرَبِي [el-Ezrebiyy] Şārihin takyidi üzere أَذْرَبِيٌّ [ezheriyy] vezninde) İrān'da Āzerbaycān eyāletinin ism-i mensūbudur. Şārih der ki bunda kıyās olan أَذْرَبِيٌّ [Ezeriyy] denmektir, bilā-yā', niteki Rāme-hurmuz'de رَامِيٌّ [Rāmiyy] denir. Ve bi'l-cümle mürekkebātta şatr-ı ev-vele nisbet olur, lākin bāb māddeinde tafsil olunduğu üzere kıyās-ı merkūm muttaride değildir. Ve bu, menhūt cümlesinden olur. Ve işbu أَذْرَبِيْجَانٌ kelimesinde mevāni-i sarftan beş māni' müctemi' olmuştur: 'ucme ve ta'rif ve te'nīs ve terkīb ve elif ü nūn-ı mezīdetāndır. Ve ma'lūm ola ki asl أَذْرَبِيْجَانٌ kelimesi elifin meddiy-ledir, *Burhān-ı Kāfi*'in beyānı üzere lafz-ı

Fārisīdir. Fi'l-asl آذربایکان [Āzerbāygān] dır ki İrān'da vilāyet adıdır, Tebriz onun kā'idetü'l-mülküdür. Menküldür ki vaktā ki Oğuz nām emir gelip o milketi nez ve teshir eyledikte Evcān nām merg-zāri pek pesend edip emr eyledi her adam birer etek toprak getirip bir mahalde yıgđılar, hattā kendisi dahi getirdi. Ve bu vechile yer 'azim ve 'ālī tepe hāsıl olmakla o tepeye آذربایکان [Āzerbāygān] dediler ki آذر [āzer] lügat-ı Türkide yüksek ve بايکان [bāygān] 'uzamā ma'nalarına olmakla ma'nā-yı Türkisi kibār tepesi demek olur, ba'dehu o ülke onunla müştehir olmuştur. Ve mu'arrebinde آذربایجان [Āzerbāycān] ve tahfille آذربيجان [Āzerbaycān] ve bilā-med آذربيجان [Azerbeycān] derler.

[ذ ب]

التذعُبُ [et-teza'ub] (تَفَعَّلَ [tefa'ul] vezninde) Bir kimseyi biri korkutmak ma'nāsınadır; yukālu: تَذَعَّبْتُ الْجِنَّ أَيْ أَفْرَعْتَهُ

الإِنْدِعَابُ [el-inzi'āb] (إِنْفَعَلَ [infi'al] vezninde) Su muttasıl akmak ma'nāsınadır; yukālu: إِنْذَعَبَ الْمَاءُ إِذَا سَالَ وَاتَّصَلَ جَرِيَانُهُ

الدُّعْبَانُ [ez-zu'bān] (سُئِبَانَ [su'bān] vezninde) Genç kurda denir.

الْمُذْعَابُ [el-muz'ābb] (mīm'in zammıyla مُذْهَمًا [mudhāmm] vezninde) إِذْعِيَابٌ [iz'ibāb]dan ism-i fā'ildir ki bir kimseye mütābi ve peyrev olmak ma'nāsınadır. مُذْعَابٌ [muz'ābb] mütābi ve peyrev olana denir; tekūlu: رَأَيْتُهُمْ مُذْعَابِينَ أَيْ كَاتَهُمْ عَوْفٌ Ya'nī "Ben o gürühu gördüm ki sırtlan yelesi gibi birbiri ardınca mütetābi'an ve müte'ākiben giderler idi."

[ذ ل ب]

الدَّغْلِبَةُ [ez-zī'libet] (zāl'ın ve lām'ın kesri ile) ve

الدَّغْلِبُ [ez-zī'lib] (زَبْرُجٌ [zibric] vezninde) Cüst ve çabuk nākaya denir. Ve

دِغْلِبَةٌ [zi'libet] Devekuşuna denir. Ve hācet-i hafife ma'nāsınadır. Ve libāsın eteği ucuna, 'alā-kavlin pārelenmiş eski ve yırtık libāsın salkım saçak salınan parçasına denir.

الدُّغْلُوبُ [ez-zu'lūb] (أُسْلُوبٌ [uslūb] vezninde) دِغْلِبَةٌ [zi'libet] ile ma'nā-yı ahirde mürādiftir. Cem'i دُعَالِيبٌ [ze'ālīb] gelir. Ve دُعَالِيبٌ [ze'ālīb] libāsa dahi sıfat olur; yukālu, ثَوْبٌ دُعَالِيبٌ أَيْ خَلَقَ Cem'iyyeti eczāsı itibāriyladır, güyā ki her salkım pāresi bir sevbi itibār olunmuştur.

الْمُتَذَعَّبُ [el-muteza'lib] (مُتَعَجَّرِبٌ [mutecevrib] vezninde) Hafifü's-siyāb olan kimseye denir. Ve gizlenerek gizlice giden kimseye denir. Ve söykenip yanı üzere yatan kimseye denir.

[ذ ك ب]

الْمَذْكُوبَةُ [el-mezkūbet] (مَحْبُوبَةٌ [maħbūbet] vezninde) Mütedeyyine ve sāliha hatuna denir. Zāhiren seleftedir olur imiş; yukālu: إِمْرَأَةٌ مَذْكُوبَةٌ أَيْ صَالِحَةٌ

[ذ ل ب]

الإِذْلِعْبَابُ [el-izli'cāb] (إِقْشِرَارٌ [iḳṣi'rār] vezninde) Yaydan çıkmış ok gibi hiddet ve sūr'atle gitmek ma'nāsınadır; yukālu, وَإِذْلِعْبَابٌ إِذَا انْطَلَقَ فِي جِدِّ وَإِسْرَاعٍ Ve yanı üzere söykenip yatmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذْلَعَبَ الرَّجُلُ إِذَا اضْطَجَعَ

الْمَذْلُوبُ [el-muzle'ibb] Ondan ism-i fā'ildir, yanı üzere yatan kimseye denir.

Bu māddeyi Cevherī'nin zikr olunan ذُغَلِبَ [zi'lib] zeylinde irādı, vehmine mebnīdir.

[ذ ن ب]

الذَّنْبُ [ez-zenb] (zāl'ın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Günāh ve ism ma'nāsınadır. Cem'î ذُنُوبٌ [zunūb] gelir, cem'u'l-cem'î ذُنُوبَاتٌ [zunūbāt] gelir.

Mü'ellifin Başar'ir'de beyānına göre asl ذَنْبٌ [zeneb] fethateynle kuyruğa denir ve bu 'alāka ile her müte'ahhir ve rezl ve süflī olan şey'e itlāk olunur, meselā: أَذْنَابُ الْقَوْمِ derler, مَذَانِبٌ تَلَاعٌ ma'nāsına, ve مَذَانِبٌ تَلَاعٌ dahi ondan müste'ardır. Ve kuyruğunun kılları firāvān olan ata ذُنُوبٌ [zenūb] itlāk ederler. Ve kuyruklu ya'nī büyük olan kovaya da itlāk ederler. Ve ondan hazz ve nasīb ma'nāsı isti'āre olunur, niteki سَجَلٌ [sicill] dahi o ma'nāda müsta'meldir. Ve

ذَنْبٌ [zenb] (ذَرَبٌ [darb] vezninde) Mādde-i mezbüreden masdardır, bir nesnenin kuyruğundan tutmak ve kuyruğuna dokunmak ve vurmak ma'nalarına. Ba'dehu mutlakan vehīmü'l-'ākıbet olan fi'ilde ism olarak isti'māl olundu; 'ākıbetinden müteretteb olan vehāmet itibārıyla ki murād ism ve günāh olacaktır. İntehā. Ve

ذَنْبٌ [zenb] Masdar olur, bir kimsenin ardına düşüp izinden ayrılmayarak gitmek ma'nāsına ki kuyruğunu salıvermeyerek gitmek ta'bīr olunur; yukālu: ذَنْبُهُ ذَنْبًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا تَلَاهُ فَلَمْ يُفَارِقْ أَثَرَهُ

الْأَذْنَابُ [el-iznāb] (hemzenin kesriyle) Güneh-kār olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَذْنَابُ الرَّجُلِ إِذَا صَارَ ذَا ذَنْبٍ

الذَّنْبُ [ez-zeneb] (fethateynle) Kuyruğa denir; cem'î أَذْنَابٌ [eznāb] gelir. Ve 'Arablar صَرَبَ فُلَانٌ بِذَنْبِهِ derler, مَثَبَتْ وَ أَقَامَ

ma'nāsına, ya'nī "Gitmekten fārig olup ikāmet ve ārām eyledi" diyecek yerde. Ve "Filān kimse cümleyi sebk ve takaddüm edip ferd-i vāhid kendisine yetişmedi" diyecek yerde, رَكِبَ ذَنْبَ الرِّيحِ derler. Ve "Nasīb-i nākısa rāzī ve kānī' oldu" diyecek yerde رَكِبَ ذَنْبَ البَعِيرِ derler.

ذَنْبُ الْفَرَسِ [Zenebu'l-Feres] Bir niçe kevkeblerdir ki at kuyruğu şeklinde muntazımlardır.

ذَنْبُ الثَّغَلِبِ [zenebu's-şaleb] Türkīde dahi tilki kuyruğu dedikleri nebāttır.

ذَنْبُ الْحَيْلِ [zenebu'l-hayl] Türkīde ulama yonca derler, teke sakalı dedikleri nebāttan bir nev'dir.

ذَنْبُ الْحَلِيفِ [Zenebu'l-Huleyf] Benū 'Ukayl yurdunda bir su adıdır.

الذَّنَابِي [ez-zunābā] (حُزَامَى [huzāmā] vezninde) ve

الذُّنْبِي [ez-zunubbā] (zammeteyn ve bā-yı müşeddede ve elif-i maksüre ile) ve

الذِّيْبِي [ez-zinibbā] (kesretein ve bā-yı müşeddede ve kasr ile) Bunlar da kuyruğa denir, ذَنْبٌ [zeneb] ma'nāsına.

الْأَذْنَابُ [el-eznāb] (enşāb) [enşāb] vezninde) ذَنْبٌ [zenb]in cem'idir ki zikr olundu. Ve

أَذْنَابُ النَّاسِ [eznābu'n-nās] ve

ذَنْبَاتُ النَّاسِ [zenebātu'n-nās] Halkın etbā'ına ve sefile ve erāziline itlāk olunur; yukālu: هُمْ أَذْنَابُ النَّاسِ وَذَنْبَاتُهُمْ أَيُّ أَتْبَاعُهُمْ وَسَفَلَتُهُمْ

الْإِسْتِذْنَابُ [el-istiznāb] Bir kimsenin kuyruğunu salıvermeyip izini basarak gitmek ma'nāsınadır; yukālu: اسْتِذْنَابُهُ بِمَعْنَى ذَنْبِهِ Ve bir iş tamām olup ser-encām bulmak ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: اسْتِذْنَابُهُ

الأمر إذا استتب

الدُّنُوبُ [ez-zenüb] (صُبُورُ [šabūr] vezninde) Kuyruğunun kılları firāvān olan ata itlāk olunur. Ve şerr ü fitne ve kederi dūr u dirāz olan güne itlāk olunur; yukālu: يَوْمَ دُنُوبٍ أَي طَوِيلِ السَّرِّ يَعْنِي لَا يَنْقُضِي كَأَنَّهُ طَوِيلِ الدُّنْبِ Ve

دُنُوبٌ [zenüb] Kovaya denir; ‘alā-kavlin, hemān içinde su olan kovaya mahsüstur ve ‘alā-reyin dolu olan yāhūd dolmağa karīb olana itlāk olunur. Ve haz ve nasīb ma‘nāsına isti‘māl olunur. Cem‘i دُنَائِبٌ [eznibet] gelir ve cem‘-i kesreti دُنَائِبٌ [zenā’ib] gelir ve دُنَابٌ [zināb] gelir zāl’ın kesriyle. Ve

دُنُوبٌ [zenüb] Kabr ve mezāra itlāk olunur. Ve arkanın iki tarafının etine denir; ‘alā-kavlin kıça ve kıynağa denir.

الدُّنُوبَانِ [ez-zenübān] (tesniye bünyesiyle) Arkanın iki tarafına denir, مَثَانٍ [metnān] ma‘nāsına.

الدُّنَابُ [ez-zināb] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Şol ipe denir ki onunla devenin kuyruğunu pālānına bend ederler, tā ki kuyruğunu vurup kaldırdıkça üzerinde olan kimseye reşāşe-i bevli sıçrayıp telvīs eylemeye. Ve

دُنَابُ الشَّيْءِ [zinābu’ş-şey’] O nesnenin ‘akib ve mu‘ahharına itlāk olunur ki en gerisi olacaktır. Ve her iki تَلْعَةٌ [tel‘at] beyninde olan su yoluna denir. Ve تَلْعَةٌ [tel‘at] yüksekten olan su akıntısına denir ve ihtilāfı māddesinde meşrūhtur. Ve دُنَابٌ [zināb] kelimesinin cem‘i دُنَائِبٌ [zenā’ib] gelir.

دُنْبَةُ الْوَادِي [zenebetu’l-vādī] ve

دُنْبَةُ الدَّهْرِ [zenebetu’l-dehr] (fetehtla) ve

دُنَابَةُ الْوَادِي [zunābetu’l-vādī] ve

دُنَابَةُ الدَّهْرِ [zunābetu’l-dehr] (zāl’ın zammı ve kesriyle) Derenin ayağına ve zamānın āhir ve encāmına itlāk olunur.

الدُّنَابَةُ [ez-zunābet] (zāl’ın zammıyla) Tābi‘ ve peyrev ma‘nāsındadır; yukālu: هُوَ دُنَابَةُ الْقَوْمِ أَي تَابِعُهُمْ Ve

دُنَابَةُ النَّعْلِ Ayakkabının burnuna itlāk olunur. Ve bir bāğçeden bir bāğçeye akan cedvele denir.

الدُّنَائِبُ [ez-zānib] Bu dahi tābi‘ ma‘nāsındadır.

الدُّنَابَةُ [ez-zinābet] (zāl’ın kesriyle) Yolun doğru yüzüne itlāk olunur ki kuyruk tarzında çekilip gider; yukālu: أَخَذَ دُنَابَةَ الطَّرِيقِ أَي وَجْهَهُ Ve

دُنَابَةُ [zinābet] Hısımlığa denir, rahim ve karābet ma‘nāsına; yukālu: بَيْنَهُمَا دُنَابَةٌ أَي رَحِمٌ وَقَرَابَةٌ Ve bir mevzi‘ adıdır. Ve bir merg-zārdan āher merg-zāra cārī olan cedvele denir. Ve

دُنَابَةُ الْعَيْصِ [Zinābetu’l-‘Īş] Bir mevzi‘dir.

التَّدْنِيبُ [et-teznīb] (تَفْعِيلٌ [tef‘il] vezninde) Hurmā koruğu dibinden benlenip olmağa başlamak ma‘nāsındadır; yukālu: دُنْبَتِ الْبُسْرَةِ دُنْبَتِهَا Ve imāmenin ucunu aşağı sarkıtmak ma‘nāsındadır ki taylasān komak ta‘bīr olunur; yukālu: دُنْبٌ عِمَامَتُهُ إِذَا أَفْضَلَ مِنْهَا شَيْئًا وَأَرْحَاهُ

التَّدْنُوبُ [et-teznüb] (tā’nın fethi ve zammıyla) Şol hurmā kuyruğuna denir ki dibinden benlenip olmağa başlamış ola. Müfredi تَدْنُوبَةٌ [teznūbet]tir hā’yla.

الْمِذْنَبُ [el-mizneb] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Çömçeye denir ki ta‘ām kotarırlar, مِعْرَفَةٌ [miğrefet] gibi. Ve bir yere akan su yoluna denir. Ve alçağa cārī su akıntısına denir. Ve bir bāğçeden yā bir merg-zārdan

gayrılarına cārī olan cedvele denir. Ve uzun kuyruğa denir.

الدَّنْبَانُ [ez-zenebān] (fetehtla) Bir nev^c ottur; 'alā-kavlin mısır buğdayına şebih bir nebattır. Müfredi ذَنْبَانَةٌ [zanebānet] tir hā'yla. Şārihin beyānına göre ذَنْبُ الثُّغْلِبِ [zanebu's-şaleb] dedikleridir. Ve

ذَنْبَانُ [Zenebān] Nevāhī-i Medīne'den 'İş nāhiyesine bir su adıdır.

الدَّنْبِيَاءُ [ez-zuneybā'] (zāl'ın zammıyla غُبَيْرَاءُ [gubeyrā'] vezninde) Bir nev^c dānedir ki buğday içinde olmakla onu ayırtlayıp atarlar. Fārisīde dīv-gendüm ve Türkīde delice dedikleridir.

الدَّنَائِبُ [ez-Zenā'ib] (zāl'ın fethiyle) ve

الْمَدَائِبُ [el-Mezānib] (zāl'ın fethiyle) ve

الدَّنَابَةُ [ez-Zunābet] (şumāmet) [şumāmet] vezninde) Birer mevzi^c isimleridir.

الدَّنَيْبِيُّ [ez-zuneybiyy] (zūbeyriyyi) [zubeyriyy] vezninde) Bir nev^c kumaş adıdır.

الدَّنَابَةُ [ez-ze'nebet] [dahrecet] [dahrecet] vezninde) Doğurmak üzere olan kısrağın kulunu içeriden iki uyluğun aralığına kadar çıkıp başında kaplı olan ince perde çıkıp görünmek üzere olmak ma'nāsınadır; yukālu: ذَانَبَتِ الْفَرْسُ إِذَا وَقَعَ وَلَدُهَا فِي الْفُحْحُحِ وَدَنَا yukālu: هُدْهُدُ الْفُحْحُحِ Ve فُحْحُحُ [kuḥkuḥ] [hudhud] vezninde dübürü ihāta ede kemiğe denir ki iç taraftan iki uyluk orada kavuşur; ve yukālu: فَرْسٌ مُدَانِبٌ إِذَا صَارَتْ كَذَلِكَ

الدَّنَابَةُ [ez-Zenebet] (fetehtla) Bādiyede İmmere ve Udāḥ nām mahallerin beyninde bir su adıdır.

التَّدْنُبُ [et-tezenub] [tefa'ul] [tefa'ul] vezninde) Yol almak ma'nāsınadır ki yolun nihāyetine varmaktan 'ibārettir ve sār mevādda dahi isti'māl olunur; yukālu:

تَدْنَبُ الطَّرِيقَ إِذَا أَخَذَهُ Ve sarığa taylasān salıvermek ma'nāsınadır; yukālu: تَدْنَبُ الْمُعْتَمُ أَيُّ دَنْبٍ عِمَامَتَهُ

الْمُدَانِبُ [el-muzānib] [mucānib] [mucānib] vezninde) Şol deveye denir ki dā'imā sürünün yā katarın āhirinde gider ola.

الْمُدَنِبُ [el-muzennib] [muḥaddis] [muḥaddis] vezninde) Şol nākaya denir ki doğururken buru ta'bīr olunan zahmetin şiddetinden nāşī kuyruğunu uzatır ola.

[ذوب]

الدُّوْبُ [ez-zevb] (zāl'ın fethi ve vāv'ın sükünüyle) ve

الدُّوْبَانُ [ez-zevebān] (fetehtla) Erimek ma'nāsınadır ki donmak mukābilidir; yukālu: ذَابَ السَّمْنُ يَدُوْبُ دُوْبًا وَدُوْبَانًا صِدُّ جَمَدٍ Ve güneşin harāreti iştidād bulmak ma'nāsına isti'māl olunur, gūyā ki şiddet-i harāretten cirm-i şems eriyip seyelān eder; yukālu: ذَابَ السَّمْسُ إِذَا اشْتَدَّ حَرُّهَا Ve dā'imā bal yemek ma'nāsınadır; yukālu: ذَابَ الرَّجُلُ إِذَا دَامَ عَلَى أَكْلِ الْعَسَلِ Ve bir kimse 'ākil ve reşīd iken hamākat peydā eylemek ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: ذَابَ الرَّجُلُ إِذَا حَمَقَ Ve bir kimse üzere hukūk sābit ve lāzım olmak ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: ذَابَ لِي عَلَيْهِ حَقٌّ أَنِّي وَجِبْتُ وَثَبْتُ Ve bir nesne hāsıl ve peydā olmak ma'nāsına isti'māl olunur, tekūlu: مَا ذَابَ فِي يَدِي مِنْهُ خَيْرٌ Ve

ذُوبٌ [zevb] Bala denir, عَسَلٌ [ase] ma'nāsına; 'alā-kavlin gömeçte ve yuvalarda olanına yāhūd eritilip mumdan sāf ve revāk olanına denir.

الإِدَابَةُ [el-iżābet] (hemzenin kesriyle) Eritmek ma'nāsınadır; yukālu: أَدَابَ السَّمْنُ Ve şeb-hūn eylemek, nehb ve igāre

ma'nāsına isti'māl olunur, yukālu: أَذَابُوا
عَلَيْهِمْ أَيَّ أَعَارُوا وَتَهَبُوا
Ve bir nesneyi islāh ey-
lemek ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu:
أَذَابُوا أَمْرَهُمْ أَيَّ أَضْلَحُوهُ

التَّذْوِيبُ [et-tezvīb] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde)
Bu dahi eritmek ma'nāsınadır; yukālu:
دَوَّبَ الشَّحْمَ بِمَعْنَى أَذَابَهُ
Ve oğlanın cebhesine
kākül komak ma'nāsınadır; yukālu: دَوَّبَ
الْغُلَامَ إِذَا عَمِلَ لَهُ دُوَابَةٌ
Bunda asl olan hemze
ile olmaktadır, zīrā دُوَابَةٌ [zu'ābet]
kelimesinin 'ayn'ı mehmūzdur, niteki māddesinde
zıkr olundu, lākin bu hilāf-ı kıyās üzere
vāv ile vārid olmuştur. Ve

الِإِسْتِذَابَةُ [el-istizābet] ذَوَّبَ [zevb] taleb ey-
lemek ma'nāsınadır, tekūlu: اسْتَذَبْتُ أَيَّ طَلَبْتُ
مِنْهُ الدُّوْبَ عَلَى عَامَّةٍ مَا يَدُلُّ هَذَا الْبِنَاءُ

الْمِزْزَابُ [el-mizzev] مِزَّبٌ [minber] veznin-
de) Nesne eritilecek kaba denir, gūyā ki
ālet-i ذَوَّبَ [zevb]dir, tava ve pota gibi.

الْمِزْزَابَةُ [el-mizzebet] مِزْزَابَةٌ [mizzebet] vez-
ninde ve mürādifidir ki çömçeğe denir ki
ta'ām kotarırlar.

الِإِزْزَابُ [el-izzev] ve

الِإِزْزَابَةُ [el-izzebet] (hemzelerin kesriyle)
Şol kere yağına denir ki eriyip semn-i sāfī
olmak için çömleğe vaz' oluna, hālā çöm-
lekte oldukça ona izzev ve izzebe denir
ve eriyip tuluma çekildikte itlāk olunmaz.
Ve bunlar isimlerdir, اِعْضَاءٌ [i'şār] ve اِمْحَاضٌ
[imhāḍ] gibi.

الدُّوْبَانُ [ez-zūbān] (zāl'ın zammıyla) ve

الدُّوْبَانُ [ez-zūbān] (zāl'ın kesriyle) Atın yā
devenin boyunlarında kalan tüy ve kıl ba-
kiyyesine denir.

الدَّابُّ [ez-zāb] نَابٌ [nāb] vezninde) 'Ayb
u nakīsa ma'nāsınadır; yukālu: مَا فِيهِ دَابٌّ أَيَّ
عَيْبٌ

الدُّوْبُ [ez-zevūb] صَبُورٌ [şabūr] veznin-
de) Semiz tavlı nākaya itlāk olunur, ذَوَّبَ
[zevb] olunmak şānından olan şahm sāhibi
olmak mülāhazasına mebnīdir; yukālu: نَاقَةٌ
ذَوَّبَتْ أَيَّ سَمِينَةً

الدُّوَابُ [ez-Zevvāb] شَدَادٌ [şeddād] veznin-
de) Ashābdan bir zāttır.

[ذ ه ب]

الدَّهَابُ [ez-zehāb] صَوَابٌ [şavāb] veznin-
de) ve

الدُّهُوبُ [ez-zuhūb] رُكُوبٌ [rukūb] veznin-
de) ve

الْمَذْهَبُ [el-mezheb] مَضَعٌ [maḥad] veznin-
de) Yürüyüp gitmek, seyr ma'nāsınadır;
'alā-kavlin geçip gitmek, mürūr
ma'nāsınadır; yukālu: ذَهَبَ الرَّجُلُ ذَهَابًا وَذُهُوبًا
Ve bā ile ta'diye olundukta gidermek ve iletmek
ma'nāsına olur; yukālu: ذَهَبَ بِهِ أَيَّ أَرَاهُ

الدَّاهِبُ [ez-zāhib] ve

الدُّهُوبُ [ez-zehūb] صَبُورٌ [şabūr] vezninde)
İsm-i fā'illerdir.

الِإِذْهَابُ [el-izzev] (hemzenin kesriyle) Gi-
dermek ve iletmek ma'nāsınadır; yukālu:
أَذْهَبَهُ وَأَذْهَبَ بِهِ أَيَّ أَرَاهُ
Ve bir nesneye altın
sürüp yaldızlamak ma'nāsınadır; yukālu:
أَذْهَبَهُ أَيَّ طَلَاهُ بِالذَّهَبِ

الْمَذْهَبُ [el-mezheb] مَطْلَبٌ [maṭlab] vez-
ninde) Masdār-ı mīmīdir, niteki zıkr olun-
du. Ve ism-i mekān olur, gidecek yere
denir. Bu münāsebetle edeb-hāneye itlāk
olunmuştur, memşā gibi. Ve gidecek yola
denir, tarīkā ve meslek ma'nāsına; yukālu:
ذَهَبَ فُلَانٌ مَذْهَبًا حَسَنًا أَيَّ طَرِيقًا وَمَشْلَكًا
Bu 'alāka ile mu'tekad olan tarīka-i müctehidīne
itlāk olunur ki İslām'da olan müctehid-
lerden muktedā ittihāz olunan imāmların

meslek-i muhtârlarıdır, fūrū'da Ḥanefî ve Şāfirî gibi ve 'akā'idde Māturîdî ve Eş'arî gibi radiyallāhu 'anhum; yukālu: **مَذْهَبُهُ حَنْفِيٌّ**: مَذْهَبُ الَّذِي ذَهَبَ إِلَيْهِ Ve **مَذْهَبٌ** [mezheb] asl ve esās ma'nāsına müsta'emeldir; yukālu: مَا يُدْرَى لَهُ أَيْنَ مَذْهَبُهُ أَيْ أَضْلُهُ

الْمَذْهَبُ [el-Muzheb] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) Ka'be-i mu'azzama'nın ismidir. Ve Ebrehe b. 'Umeyr ve Ğanî b. Aşur nām kimselerin feresleri ismidir. Ve ābdest esnāsında vesvese ilkā eden şeytānın ismidir. Ve bunda savāb olan hā'nın kesriyle olmaktır, Cevherî vehmine mebnî fethle takyîd eylemiştir. Şārih der ki **قُرْطُبِيٌّ** ve muhaddisinden bir cemā'at hā'nın fethiyle cezm eylediler.

الذَّهَبُ [ez-zeheb] (fethateynle) Cins-i ma'deniden altına denir, تَبْرٌ [tibr] ma'nāsına. Mü'ellif تَبْرٌ [tibr] māddesinde 'ale'l-ihtilāf beyān eylemiştir. Meşhūru henüz ma'denden çıkıp sikke ve sıyāgat görmemiş altına تَبْرٌ [tibr] itlāk olunur. Ve ذَهَبٌ [zeheb] müzekker ve müennes dahi olur. Vāhidi ذَهَبَةٌ [zehebet]tir hā'yla; cem'î اذْهَابٌ [ezhāb] gelir ve ذُهُوبٌ [zuhūb] ve ذُهْبَانٌ [zuhbān] gelir zāl'ın zammeleriyle ve bu sâhib-i *Nihāye*'den menküldür. Ve

ذَهَبٌ [zeheb] Masdar olur, bir kimse nāgehānî ma'dene yā darb-hāneye girip harman harman altın kümelerini gördükte gözleri kamaşıp āşüfte ve deng ve hayrān kalmak ma'nāsınadır; yukālu: ذَهَبَ الرَّجُلُ ذَهْبًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا هَجَمَ فِي الْمَعْدِنِ عَلَى ذَهَبٍ كَثِيرٍ فَرَّالَ عَقْلُهُ وَبَرَقَ بَصَرُهُ fi'linde Benî Temîm lügati üzere ذَهَبٌ [zihibe] dahi cā'izdir, zāl'ın ve hā'nın kesreleriyle. Şārih der ki Ebū Mansūr'dan bu resp muttarid olduğu menküldür, fi'lin

'aynı harf-i halk-ı meksūr olursa. Ve

ذَهَبٌ [zeheb] Yumurtanın sarısına itlāk olunur. Ve Yemen ehline mahsūs bir gūne ölçek adıdır. Cem'î ذِهَابٌ [zihāb] gelir zāl'ın kesriyle ve اذْهَابٌ [ezhāb] gelir, اَسْبَابٌ [esbāb] gibi. Ve cem'ü'l-cem'î اذْهَابٌ [ezāhib] اَقَارِبٌ [ekārib] vezninde ve اذْهَابٌ [ezāhib] gelir, مَرَآكِبٌ [merākīb] vezninde.

التَّذْهِيبُ [et-tezhīb] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bir nesneye altın sürmek ve yaldızlamak ma'nāsınadır; yukālu: ذَهَبُهُ تَذْهِيبًا أَيْ طَلَاهُ بِالذَّهَبِ

الْمُذْهَبُ [el-muzheb] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) ve

الذَّهْيَبُ [ez-zehīb] (غَرِيبٌ [ğarīb] vezninde) ve

الْمُذْهَبُ [el-muzehheb] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Altın sürülmüş ve yaldızlanmış nesneye denir.

الذَّهْبِيُّونَ [ez-Zehbiyyūn] (عَرَبِيُّونَ [arabiyyūn] vezninde) Muhaddisinden bir cemā'attir.

الذَّهْبَةُ [ez-zihbet] (ذُرُوءَةٌ [zirvet] vezninde) Za'îf yağmura denir, çisinti gibi; 'alā-kavlin جَوْذٌ [cevd] ma'nāsınadır ki pek şedîd ve kesîr olan yağmurdur. Cem'î ذِهَابٌ [zihāb] gelir zāl'ın kesriyle.

ذُهُوبٌ [Zehūb] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Bir hatun ismidir.

ذُهَابٌ [Zuhāb] (غُرَابٌ [ğurāb] vezninde) Bir mevzi'dir.

ذُهْبَانٌ [Zehbān] (سَهْبَانٌ [saħbān] vezninde) Yemen'de bir mevzi'dir.

الذَّهَّابُ [ez-Zehhāb] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) 'Amr b. Mālik; 'alā-kavlin Mālik b. Cendel eş-şā'ir lakabıdır.

ذِهَابٌ [Zihāb] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) ve

غُرَابٍ [gūrāb] vezninde cā'izdir) Bir cebel adıdır.

ذَهَابٌ [Zehāb] [seḥāb] vezninde) Eyyām-ı 'Arab'dan bir yevm-i ma'rūftur ki bir vak'ayı müstemildir. Ve bir kabîle adıdır.

[ذ ي ب]

الأذْيَبُ [el-ezyeb] (yā-yı tahtiyye ile أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Çok suya denir ve korku, فَرْعٌ [feza'] ma'nāsınadır; yukālu: أَخَذَهُ الأذْيَبُ أَي الفَرْعُ kabīlindedir ki ismdir. Ve cünbüş ve neşāt ma'nāsınadır; yukālu: بِهِ أذْيَبٌ أَي تَشَاطُ **الذَّيْبُ** [ez-zeyb] عَيْبٌ [ʿayb] vezninde ve mürādıfıdır.

FASLU'R-RĀ'Ī'L-MÜHMELE

(فَضْلُ الرِّاءِ الْمُهْمَلَةِ)

[ر أ ب]

الرَّأْبُ [er-re'b] (rā'nın fethi ve hemzenin sükūnuyla) Kırık ve çatlak zarfları kenād eylemek ma'nāsınadır ki birbirine kavuşturup ıslāh eylemekten 'ibārettir; yukālu: رَأَبُ الصَّدْعِ رَأَبًا مِنَ البَابِ الثَّالِثِ إِذَا أَصْلَحَهُ Ve müfterik olmuş cemā'ati barıştırtıp beynlerini ıslāh eylemek ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: رَأَبٌ بَيْنَهُمْ أَي أَصْلَحَ Ve yerin yoncası yā çayırı biçildikten sonra yeniden tāzelenip bitmek ma'nāsınadır ki salāh ma'nāsından me'hūzdur; yukālu: Ve رَأَبَتِ الأَرْضُ إِذَا تَبَتَّتْ رَطْبُهَا بَعْدَ الجَرِّ

رَأَبٌ [re'b] Yetmiş mihār deveye itlāk olunur; vasf bi'l-masdardır, bu resme cem'iyeti sāhibinin salāh-ı hāl ve gınāsına medārdır. Ve bir kavmin 'azimü'ş-şān olan seyyid ve mihter ve ser-kārlarına itlāk olunur, umūr u mesālihlerinin medār-ı salāh ve mādde-i intizāmları olduğuna binā'en; yukālu: هُوَ رَأَبُ القَوْمِ أَي سَيِّدُهُمُ الصَّخْمُ

الإِرَابُ [el-irāb] [ikrām] vezninde) Bu dahi kırık ve çatlak makülesini kenād eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَرَأَبَ الصَّدْعِ إِذَا أَصْلَحَهُ وَشَعِبَهُ

المِرَابُ [el-mirāb] [minber] vezninde) ve

الرَّوْءَابُ [er-re'āb] [şeddād] vezninde) Kenādcıya denir.

الرُّؤْيَةُ [er-ru'bet] [çur'at] vezninde) Şol ağaç yāhūd demir pāresine denir ki onunla kırık ve çatlak nesnelere kenādlanıp ıslāh olur. Meşāhīr-i şu'arādan Ru'be b. el-ʿAccāc b. Ru'be et-Temīmī bunun-

la müsem mā olduğu menküldür. Ve 'inde'l-ba'z رُوْبُ [revb]den me'hüzdür, māddesinde mezkürdür.

الْمُرْتَابُ [el-murte'eb] [مُرْتَعَلٌ] [murtecel] vezninde) مُعْتَفَرٌ [muğtefer] ma'nāsınadır ki عَفْرٌ [ğafir]dan me'hüzdür; ifti'alden ism-i mef'üldür, vech-i lāyıkı üzere ıslāh olunmuş nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ مُرْتَابٌ أَيُّ مُعْتَفَرٌ

رَبَابٌ [Ri'āb] [كِتَابٌ] [kitāb] vezninde) Esāmīdendir: Hārūn b. Ri'āb ashāb-ı Bedr'dendir. Ve Ri'āb b. 'Abdullāh muhaddisīndendir. Ve Ri'āb b. en-Nu'mān ashābdan Cābir b. 'Abdullāh'ın ceddidir. Ve Ri'āb, Ümmü'l-mü'minīn Zeyneb bint Caḥş cenāblarının ceddidir, radiyallāhu 'anhā ve 'anhum.

[ر ب ب]

الرَّبُّ [er-rabb] (rā'nın fethi ve bānın teşdidiyle ve mu'arref bi'l-lām olarak) Cümle-i mahlūkātı besleyip terbiye eden Hazret-i Perverdigār'ın esmā-i hüsnāsındandır, 'azze ve celle ismuhu. Ve ba'zen bā'yı tahfif olunur zarürete mebnī.

Müellif *Başā'ir*'de bu resme beyān eylemiştir ki رَّبٌّ [rabb] kelimesi fi'l-asl masdardır, beslemek ve perverde eylemek ma'nāsına; ba'dehu ondan mübālagaya mebnī ism-i fā'il isti'are olunmuştur ki besleyici perverdigār ma'nāsına olur ve mu'arref bi'l-lām olarak hemān perverdigār-ı 'ālem ve mütekeffil-i mesālih-i 'āme-i ümem olan zāt-ı ecell ü a'zama ıtlāk olunur. Kezālik izāfetle de ıtlāk olunur, رَبُّ الْعَالَمِينَ gibi. Ve mā-sivāya hemān izāfetle ıtlāk olunmaz. İntehā. Ve

رَبٌّ [rabb] Muzāf olduğu şey'in mālİK ve müstehakkına yāhūd hudāvend ve

sāhibine ıtlāk olunur; yukālu: رَبُّ الشَّيْءِ أَيُّ مَالِكُهُ وَمُسْتَحَقُّهُ أَوْ صَاحِبُهُ Cem'i أَرْبَابٌ [erbāb] gelir ve رُوْبُ [rubūb] gelir rā'nın zammiyle ve gāhca رَّبٌّ [rabb] kelimesinin bā-i sāniyesi tahfif için yā-yı tahtiyyeye ibdāl olunur; yukālu: لَا وَرَبِّكَ أَيُّ لَا وَرَبِّكَ "Rabbin hakkı için öyle değildir yāhūd öyle etmem."

الرِّبَابَةُ [er-ribābet] (rā'nın kesriyle) ve

الرُّبُوبِيَّةُ [er-rubūbiyyet] (rā'nın zammıyla) Rab ve perverdigār ma'nāsından isimlerdir, besleyicilik ma'nāsına, kezālik mālikiyyet ve sāhibiyyet ma'nalarına lākin Rāğıb'ın ve Esās'ın beyānlarına göre رُّبُوبِيَّةٌ [rubūbiyyet] Hak ta'ālā'ya mahsüstür ve رِبَابَةٌ [ribābet] gayrıda isti'māl olunur, tekūlu: وَاللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ رَبُّ الْأَرْبَابِ وَلَهُ الرُّبُوبِيَّةُ وَفَلَانٌ رَبُّ الدَّارِ وَالْعَبْدُ بَيْنَ الرِّبَابَةِ Ve رَبٌّ [rabb] kelimesi masdar olur, cem'eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَبُّ الشَّيْءِ رَبًّا Ve artırmak ve ziyāde kılmak ma'nāsınadır; yukālu: رَبُّ التَّغَمَّةِ أَيُّ رَبُّ زَادَهَا Ve bir mekānda dā'imā ikāmet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَبُّ بِالْمَكَانِ إِذَا لَزِمَ وَأَقَامَ Ve ıslāh eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَبُّ الْأَمْرِ أَيُّ أَضْلَحَهُ Ve dühn ve 'asir makülesini bazı hoş-büy nesnelere katmakla tatyib eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَبُّ الدَّهْنِ إِذَا طَيَّبَهُ Ve bir nesneye mālİK olmak ma'nāsınadır; yukālu: رَبُّ رَبِّ الرِّقِّ إِذَا رَبَّاهُ بِالرُّبِّ Ve bunda rā'nın zammıyla da lügattir. Ve çocuğu besleyip yetiştirmek ma'nāsınadır; yukālu: رَبُّ الصَّبِيِّ إِذَا رَبَّاهُ حَتَّى أَدْرَكَ Ve bu ma'nāda bāb-ı rābi' den dahi lügattir, tekūlu: رَبِّيئُهُ كَسَمِعْتُهُ Bābını ta'yin için

idgām olunmamıştır. Ve رَبٌّ [rabb] koyun kısmı doğurmak ma'nāsınadır; yukālu: رَبَّتِ الشَّاةُ إِذَا وَضَعَتْ

الرُّبُوبِيَّ [er-rebūbiyy] (rā'nın fethiy- le) Rabb'a mensüb demektir, Ḥudāyī ma'nāsına; yukālu: عِلْمُ رُبُوبِيٍّ أَيُّ مَنْسُوبٍ إِلَى نَيْتِكِي 'ilm-i ledūnnī dahi derler, min-gayri kesbin mahz ilhām-ı ilāhiyle hāsıl olduğu için.

الرُّبَّانِيَّ [er-rabbāniyy] (rā'nın fethi ve bā'nın teşdidiyle) Müte'ellih ve müte'abbid ve 'ārif-billāh olan adama denir. قَالَ مُحَمَّدٌ بُنُّ الْحَنْفِيَّةِ لَمَّا مَاتَ عَبْدُ اللَّهِ بُنُّ عَبَّاسٍ الْيَوْمَ مَاتَ رَبَّانِيٌّ هَذِهِ Ve الْأَمَّةُ وَهُوَ الْمُتَأَلَّى الْمُتَعَبَّدُ الْعَارِفُ بِاللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ

رَبَّانِيَّ [Rabbāniyy] Ba'lebek kasabasın- da meşāyih-ı sūfiyyeden Muḥammed b. Ebi'l-'Alā lakabıdır. Ve

رَبَّانِيَّ [rabbāniyy] Habr ya'nī 'ālim ve dānā kimseye itlāk olunur. Ma'fūm ola ki lafz-ı mezbūre رَبَّانٌ [rabbān] lafzına mensūbdur ki fa'lān vezninde sıfattır. Fa'lān vezni ekserī meksūru'l-'ayn olan فَعْلٌ [fa'ile] bünyesinden masūg olur, فَعْلَانٌ [fa'ān] ve سَعْرَانٌ [sekrān] gibi. Ve ba'zen meftūhu'l-'ayn olan فَعْلَالٌ [fa'ale] bünyesinden binā olunur, نَعْسَانٌ [na'sān] gibi. Mā-nahnu fihi şikk-ı sānīdendir. Ve 'inde'l-ba'z رَبَّانِيَّ [rabbāniyy], رَبٌّ [Rabb] a mensüb demektir, إِلَهِيَّ [ilāhiyy] gibi. Elif ve nūn'u لِحَبَانِيَّ [Liḥyāniyy] ve شَعْرَانِيَّ [Şa'rāniyy] kabīlindedir ki tagyīr-i neseb içindir, mübālagayı mutazammındır; 'alā-kavlin رَبَّانِيَّ [rabbāniyyi] kelimesi lafz-ı Süryānīdir.

Mütercim der ki Rāgīb *Müfredāt*'ta bu güne beyān eylemiştir ki رَبَّانِيَّ [rabbāniyy] kelimesi رَبَّانٌ [rabbān] lafzına mensūbdur ki sıfattır, yāhūd رَبٌّ [rabb] kelimesine

mensūbdur ki masdardır, zīrā 'ālim olan kimse dā'imā 'ilmini terbiye ve tervīc eylemek üzere olur yāhūd mensūbun ileyh olur, zīrā 'ālim elbette 'ilmle nefsin terbiye eylemekle terbiye kendisine mensüb olur ve bunlar birbirine fi'l-hakīka mülāzımlardır, zīrā nefsin 'ilmle terbiye eden elbette 'ilmini terbiye eylemiş olur; süret-i 'aksi dahi böylece. Ve 'inde'l-ba'z رَبَّانِيَّ [rabbāniyy] rabb-ı hakīkī olan Hazret-i Perverdigār'a mensüb demektir. Elif ve nūn mübālagā-i nisbet içindir, cem'i-i ahvāl ü atvārda müstagrak fillāh olan insān-ı kāmile itlāk olunur. İntehā.

الْمَرْبَةُ [el-merebbet] (مَحَبَّةٌ [maḥabbet] vezninde) ve

الرِّبَابَةَ [er-ribābet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Memleket ya'nī mālikiyyet ma'nāsınadır; yukālu: طَالَتْ مَرْبَتُهُ وَرِبَابَتُهُ أَيُّ مَمْلُكَتُهُ Ve

رِبَابَةَ [ribābet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) 'Ahd ve mīsāk ma'nāsınadır; yukālu: بَيْنَهُمَا رِبَابَةٌ أَيُّ عَهْدٌ Ve bir küme oklara denir; 'alā-kavlin şol ipe denir ki onunla ok desteleri sarılıp bağlanır yāhūd ok sardıkları bez parçasına denir yāhūd şol yufka meşin pāresine denir ki kumar okları çıkaran kimsenin eline sararlar, tā ki elini saldıktā sevdiği kimsenin okunu nişānıyla bulup çıkarmaya.

الْمَرْبُوبُ [el-merbūb] Kula itlāk olunur, مَمْلُوكٌ [mamlūk] ma'nāsına; yukālu: هُوَ مَرْبُوبٌ أَيُّ بَيْنَ الرُّبُوبِيَّةِ مَمْلُوكٌ وَالْعِبَادُ مَرْبُوبُونَ لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ أَيُّ مَمْلُوكُونَ

التَّرْبُتُ [et-terebbut] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Bir kimse için yā bir 'arz için sāhibiyyet ve mālikiyyet izhār eylemek, ya'nī o kimse yāhūd o yer kendinin memlūku olduğunu iddi'ā eylemek ma'nāsınadır; yukālu:

تَرْبَبَ زَيْدُ الرَّجُلِ وَالْأَرْضُ إِذَا ادَّعَى أَنَّهُ رَبُّهُمَا Ve çocuğu besleyip yetiştirmek ma'nāsınadır; yukālu: تَرْبَبَ الصَّبِيُّ أَي رَبَّاهُ حَتَّى أَدْرَكَ

الْإِرْبَابُ [el-irbāb] (hemzenin kesriyle) Bir yerde dā'imī ārām ve ikāmet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَرَبْتُ بِالْمَكَانِ إِذَا لَزِمْتُ وَأَقَامْتُ بِهِ Ve pek yakın olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَرَبْتُ مِنْهُ إِذَا دَنَاهُ

التَّرْبِيبُ [et-terbīb] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Dühn ve ıtr makülesini bazı hoşbū nesnelere ile tatyīb ve islāh eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَبَّبَ الدُّهْنَ تَرْبِيبًا إِذَا طَيَّبَهُ Ve çocuğu bülūguna kadar beslemek ma'nāsınadır; yukālu: رَبَّبَ الصَّبِيَّ أَي رَبَّاهُ حَتَّى أَدْرَكَ

التَّرْبِيبَةُ [et-teribbet] (تَحَلُّلٌ [teħillet] vezninde) Bu dahi masdardır, تَرْبِيبٌ [terbīb] gibi; yukālu: رَبَّبَ الصَّبِيَّ تَرْبِيبًا وَتَرْبِيبَةً

الْإِرْتِبَابُ [el-irtibāb] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) تَرْبِيبٌ [terbīb] ma'nāsınadır; yukālu: إِرْتَبَبَ الصَّبِيَّ بِمَعْنَى رَبَّيْهِ

الرَّبِيبُ [er-rebīb] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Fa'ıl bi-ma'nā mef'üldür, perverde ve مَرْبُوبٌ [merbūb] ma'nāsınadır, memlūka da itlāk olunur. Ve mu'āhede ma'nāsınadır ki ism-i mef'üldür, kendisiyle bir husūsta 'akd-i 'ahd ü mīsāk olunmuş kimsedir. Ve melik ma'nāsınadır ki fa'ıl bi-ma'nā fā'il olur, pādīşāh demektir. Ve bir kimsenin zevcesinin zevc-i evvelden olan oğluna denir ki üvey oğul ta'bīr olur olunur, zevc-i sānīnin zīr-i terbiyesinde olduğuna binā'en. Ve üvey babaya denir, bunda bi-ma'nā fā'ildir. Ve

رَبِيبٌ [rebīb] Esāmīdendir: Muhaddisinden Hüseyn b. İbrāhīm ceddidir.

الرَّبُوبُ [er-rebūb] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Bi-ma'nā mef'üldür, üvey oğula denir ki

zīr-i terbiyede ola.

الرَّوَابُ [er-rābb] (teşdid-i bā ile) Üvey babaya denir ki üvey oğlunun terbiyesinde kā'im ola.

الرِّبَابُ [er-ribāb] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) 'Ahd ve mīsāk ma'nāsınadır.

الرَّبِيبَةُ [er-rebībet] (غَرِيبَةٌ [ğarībet] vezninde) Bi-ma'nā fā'il olur, حَاضِنَةٌ [ħāḍinet]e itlāk olunur ki dāye ta'bīr olunur. Ve üvey kıza denir ki zevcesinin zevc-i evvelinden kalıp ve taht-ı terbiyesinde ola; bunda bi-ma'nā mef'üldür. Ve hānede sütü için beslenen koyuna denir.

الرَّوْبَةُ [er-Rebbet] (حَبَّةٌ [ħabbet] vezninde) Mezħic kabilesine mahsūs bir beyt adıdır ki Ka'be'ye taklīden binā edip onda asnāmlarına 'ibādet ederler idi. Şeref-yāb-ı İslām olduklarında hedm eylediler. Ve

رَبَّةٌ [Rabbet] Tā'if'te Şaķīf kabilesine mahsūs Lāt nām sanemin ismidir ki taştan tırāşīde idi, niteki işbu hadīste vārid olmuştur: "لَمَّا أَسْلَمَ عَزْوَةُ بِنْتُ مَسْعُودٍ وَعَادَ إِلَى قَوْمِهِ: دَخَلَ مَثْرَلَهُ فَاتَّكَرَ قَوْمُهُ دُخُولَهُ قَبْلَ أَنْ يَأْتِيَ الرَّبَّةَ" یعنی اللآت Ve

رَبَّةٌ [rebbet] Sarāy-ı 'azīme ve hāne-i kebīre denir.

الرِّبْبَةُ [er-ribbet] (rā'nın kesriyle) Bir nevbāt adıdır. Ve bir şecer ismidir; 'alā-kavlin harnūb ağacına denir. Ve

رِبَّةٌ [ribbet] Cemā'at-i kesīreye denir; cem'i أَرِبَّةٌ [eribbet] gelir, أَجِلَّةٌ [ecillet] gibi; 'alā-kavlin رِبَّةٌ [ribbet] on bin nefere itlāk olunur. Bu ma'nāda rā'nın zammıyla da cā'izdir.

الرُّوْبَةُ [er-rubbet] (قُبَّةٌ [kubbet] vezninde) Dirlük ve ma'āş hususunun vüs'atine ve

firāvānlığına denir; yukālu: فِي عَيْشِهِ رُبَّةٌ أَيْ كَثْرَةٌ وَطَفْرَةٌ Ve

رُبَّةٌ [rubbet] Şühürdan mäh-ı zülka'denin ism-i kadīmidir.

الرُّبْبُ [el-mirebb] (mīm'in kesri ve rā'nın fethiyle) Kesiretü'n-nebāt olan yere denir. Ve mahal ve mekân-ı ikâmet ma'nâsındır. Ve nâsı cem' eden kişiye denir.

الرُّبْبَابُ [el-mirbāb] [مِحْرَابٌ] [mihrāb] vezninde) Nebâtı çok olan yere denir.

الرُّبْبَى [er-rubbā] [حُبْلَى] [hublā] vezninde) Henüz doğurmuş olan koyuna denir. Ve kuzusu helāk olmuş koyuna denir. Ve doğurması pek karīb olan koyuna denir. Şārih der ki 'inde'l-ba'z doğurmasına iki ay kalarak itlāk olunur. Ve

رُبِّي [rubbā] İhsān ve ni'et ma'nâsındır. Ve hâcet ve zarüret ma'nâsındır. Ve metin ve muhkem olan düğüme denir. Cem'i رُبَابٌ [rubāb] gelir zamm-ı rā ile şuzüz üzere, zīrā cum' sīgasında fu'āl vezni nādirdir. Ve رُحَالٌ [ruḥāl] kelimesi dahi bunun gibidir. Ve رُبِّي [rubbā] kelimesinin ma'anî-i mezbüreden masdarı رِبَابٌ [ribāb] dır, كِتَابٌ [kitāb] vezninde. Ve

رُبِّي [rubbā] ve

رُبٌّ [rubb] Cemī'an cumāde'l-ülā ayının ism-i kadīmidir, niteki رُبِّي [rubbā] ve رُبَّةٌ [rubbet] cemī'an cumāde'l-āhirenin ismidir.

الرُّبَابُ [er-rebāb] [سَحَابٌ] [sehāb] vezninde) Beyāz buluta denir, سَحَابٌ أَيْضٌ [sehāb ebyaḍ] ma'nâsına. Vāhidi رِبَابَةٌ [rebābet]tir hā'yla. Ve

رِبَابٌ [Rebāb] Mekke-i mükerreme'de bir mevzi'dir. Ve Medīne-i münevvere ile Feyd beyninde bir dağdır. Ve

muhaddisinden bir zāt ismidir. Ve kemānçe ta'bīr olunan sāza denir. Nisbetinde رِبَابِيٌّ [rebābiyy] denir, Memdūd b. 'Abdullāh el-Vāsīṭi er-Rebābī kemānçe çalmakta pek māhir olmakla ona nisbet olunmuştur. O bābda mezbūr darb-ı mesel olmuştur.

رُبَابٌ [Rubāb] [غُرَابٌ] [ğurāb] vezninde) Bir mevzi'dir.

أَبُو الرُّبَابِ [Ebu'r-Rebāb] Bir muhaddistir ki Ma'kil b. Yesār'dan rivāyet eylemiştir.

الرِّبَابُ [er-ribāb] [كِتَابٌ] [kitāb] vezninde) 'Ahd ü peymān ma'nâsındır ki zikr olundu. Ve رِبَّةٌ [ribbet] kelimesinden cem' olur ki onar bin onar bin cem'atlere itlāk olunur. Şārih mu'āhidne tahsīs eylemiştir. Mü'ellifin burada وَجْمَعُ رِبَّةٍ kavli الْغُسُورُ lafzını 'atf-ı tefsīrdir. Ve cemāat-i kesireye denir. Ve ashāb ve yārāna denir. Ve

رِبَابٌ [Ribāb] Ḍabbe kabīlesi cemāatine itlāk olunur ki bir mādde zımnında cümlesi hem-dest-i ittihād olmak için resm-i irāb üzere ellerini رُبٌّ [rubb]e batırıp 'akd-i 'ahd ü peymān eylediler.

الرُّبْبُ [er-rebeb] (fethateynle) Çok suya denir.

الرُّبْبَانُ [er-rubbān] (rā'nın zammı ve bā'nın teşdidiyle) Her nesnenin evveline ve tazelīgi hengāmına; 'alā-kavlin mecmū'una denir; yukālu: أَخَذَهُ بِرُبْبَانِهِ أَيْ بِأَوَّلِهِ Bunda rā'nın fethiyle de cā'izdir. Ve

رُبْبَانٌ [rubbān] Gemi mellāhlarının re'isine denir, رُبْبَانِيٌّ [rubbāniyy] dahi denir yā-yı nisbetle. Lākin mü'ellif nün bābında "رُبْبَانٌ" mādresi zeylinde رُبْبَانٌ [Rubbān] Ece' nām cebel erkānından bir rükün ismidir ve gemiyi icrā eden kimseye denir

diye resm eylemiştir ki irtifāc ma'nāsından me'hūzdur. Burada elif ve nūn mezīd olmak üzere sebt eylemekle tenākuzu müştemildir. Kaldı ki Bahr-i Kūlzum'da meşhūd ve ma'lūmumuz olduğu üzere bahr-i mezbūrda cā-be-cā şap dedikleri taşlar olmakla o husūsta 'arīf ve māhir olan kimseye رُبَّانٌ [rubbān] itlāk ederler. Ve Dāv dedikleri oraya mahsūs sefīneye elbette bir rubbān istishāb olunup dümen-ci onun delāletiyle 'amel ederek giderler. O rubbān dā'imā sefīnenin kılıcında oturup bahre nazar eder. Şap zuhūrunda dümen-ciye āgāh edip dümeni ne tarafa kullanmak muktezī olduğunu i'fān eyler. Ve Esās'ta فَعَدَ عَلَى رُبَّانِ السَّيْفِيَّةِ أَي سَكَّانَهَا وَذَنَّبَهَا ibāretiyle mersūm olmakla ona göre geminin dümeni olur. İntehā. Ve

رُبَّانٌ [Rubbān] Ece' nām cebel erkānından bir rŭkn-i 'azīme denir. Ve cemā'at ve gŭrŭh ma'nāsınadır.

رُبُّ [rubbe] (rā'nın zammı ve bā-yı müşdededenin feth üzere bināsıyla) Harf-i cerdir, nekreden gayrıya dāhil olmaz. Ve 'inde'l-ba'z ismidir ki Kūfiyyŭn mezhebidir. Ve 'alā-re'yin kelime-i taklīldir dā'imā. Ve 'alā-kavlin kelime-i teksīrdir dā'imā. Ve 'inde'l-ba'z taklīl ve teksīrde delālet eder. Ve ba'zılar dedi ki hemān mŭbāhat ve iftihār mevki'inde teksīre dāll olur. Ve 'alā-re'yin taklīl ve teksīrden birine mevzŭc değıldir, belki taklīl ve teksīr siyāk-ı kelāmdan müstefād olur. Ve işbu رُبُّ [rubbe] kelimesi lŭgāt-ı 'adīdeyi müştemildir. Müşdeded ve muhaffef olur. Ve رُبَّتْ [rubbete] denir, tā'yla ve رُبَّمَا [rubbemā] ve رُبَّتَمَا [rubbetemā] denir, مَا [mā] ilhākıyla ki duhŭl-ı fi'le vesīle olur. Ve bunlar müşdeded ve muhaffef olur. Ve

rā'ların fethiyle رُبُّ [rabbe] ve رُبَّتْ [rabbe-te] ve رُبَّمَا [rabbemā] ve رُبَّتَمَا [rabbetemā] denir, teşdīd ve tahfīfle. Ve رُبُّ [rubu] denir, rā'nın ve bā-yı muhaffefenin zammıyla ve رُبُّ [rub] denir, مُذُّ [muz] gibi.

Mü'ellifin beyānına göre on sekiz lŭgattir. *Miṣbāh*'ta tā te'nīs için değıldir, zīrā te'nīs için olsa sākin olur idi, lākin mü'ennese muhtass olmak üzere mersūmdur. Şārih der ki Şeyhü'l-İslām Zekerıyyā el-Enşārī kuddise sırruhu *Munferice* şerhinde رُبُّ [rubbe] için yetmiş lŭgat ta'dād eylemiştir, tā'nın ahvālını dahi derc etmiştir. İntehā.

الرَّبَائِيَّةُ [er-rābbit] ذَابَّةٌ [dābbit] vezninde) Pederin zevcesine denir ki üvey ana olmaktadır, zīr-i terbiyesinde olmak şartıyla itlāk olunur; yukālu: هِيَ رَبَّائِيَّةٌ لَهُ أَي امْرَأَةُ أَبِيهِ

الرَّبِّيَّاتُ [el-murabbeyāt] مُعْظَمَاتٌ [mu'azzamāt] vezninde) Murabbālardır ki اُنْبِجَاتٌ [enbicāt] dahi denir perverde ma'nāsına ki şıra ile terbiye olan nesnelerdir, reçellerin envā'ı ve gülbeşeker ve hamīreler ve alma ve zencebīl murabbāları gibi; yukālu: رَنْجِيْلٌ مُرْبِيٌّ وَمُرْبِيَّةٌ أَي مَعْمُولٌ بِالرَّبِّ كَمَا يُقَالُ مَعْمُولٌ بِالْعَسَلِ

الرُّبُّ [rubb] (rā'nın zammı ve bā'nın teşdīdiyle) Her meyvenin sıkıldıktan sonra çıkan koyu ve kıvāmlı şırasına denir. Beyne'l-etibbā' tarīk-i 'ameli budur ki murād olunan meyvelerin yāhūd haşīşelerin 'usāreleri yāhūd matbūhları ahz olunup bir mikdār şeker yāhūd 'asel ile yāhūd sādece koyulup kıvāma gelince hafif āteşte tabh olunmaktır ki fāsīd olmaktan emīn olup vakt-i hācette isti'māl oluna. Ve

رُبُّ [rubb] Koyu ve kıvāmlı tılaya itlāk olunur, tuluma sürülen kīr tılası gibi ve

yağ posasına ve tortusuna da رُتْبُ [rubb] itlāk olunur.

الرُّبَانُ [er-rabbān] (شَدَادٌ [šeddād] vezninde) Gürüh ve cemā'at ma'nāsındır.

الرُّبَابُ [er-rebbāb] (شَدَادٌ [šeddād] vezninde) Esāmīdendir: Aḥmed b. Mūsā el-Faḫīh b. er-Rebbāb ve Ebu'l-Ḥasan b. ʿAbdullāh eṣ-Şayrefī b. er-Rebbāb el-Muḥaddiṣ meşāhīrdendir.

الرُّبَانِيَّةُ [er-Rabbāniyyet] (rā'nın fethi ve bā'nın teşdidiyle) Yemāme'de bir su adıdır.

الرُّمُوتُ [el-murtebb] (إِرْتِبَابٌ [irtibāb]dan ism-i fā'il olur, in'ām eden adama denir, mün'ım ma'nāsına. Ve ism-i mef'ul olur, in'ām olunan kimseye denir, mün'amün ʿaleyhi ma'nāsına.

الرُّبِّيُّ [er-ribbiyy] (rā'nın ve bā-yı müşdedenin kesriyle) رِبِّيُونُ [ribbiyyūn] kelimesinin müfredidir ki niçe bin nefer adamlara denir. Burada رِبِّيُّ [ribbiy] kelimesi رِبَّةٌ [ribbet]ye mensūbdur ki cemā'at-i kesireye denir, niteki zıkr olundu.

Mütercim der ki bunda vücūh-ı ʿadīde vardır. Tafsilī Beyḍāvī'de işbu ﴿وَكَايِنٌ مِنْ﴾ kerimesi tefsirinde meşrūhtur. İntehā.

الرُّرْبُ [er-rebreb] (فَدْفَدٌ [fedfed] vezninde) Yaban sığırının sürüsüne denir.

الرُّرْبَةُ [el-eribbet] (أَجَلَّةٌ [ecillet] vezninde) Ehl-i ʿahd ü mīsāk olan cemā'ate denir. رِبِّبٌ [rebīb]in cem'ıdır, niteki zıkr olundu.

ر ت ب

رُتُوبٌ [rutüb] (تُعُودٌ [tu'ūd] vezninde) Bir yerde kat'ā kımıldamamak vech üzere sābit ve pāyidār olup durmak ma'nāsındır; ; yukālu: رَتَّبَ الشَّيْءُ

رُتُوبًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا ثَبَتَ وَلَمْ يَتَحَرَّكَ

الرُّتُوبُ [et-terettub] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) رُتُوبٌ [rutüb] ma'nāsındır; yukālu: رَتَّبَ الشَّيْءُ بِمَعْنَى رَتَّبَ

الرُّتُوبُ [et-tertib] (تَفْعِيلٌ [tef'il] vezninde) Bir nesneyi bir yerde sābit ve pāyidār eylemek ma'nāsındır; tekülü: رَتَّبْتُهُ تَرْتِيبًا بِمَعْنَى رَتَّبْتُهُ تَرْتِيبًا بِمَعْنَى رَتَّبْتُهُ Ve تَرْتِيبٌ [tertib] ıstılahı ki her nesneyi yerli yerine vaz' ve isbāt eylemekten ʿibārettir, bundan me'hūzdur.

الرُّتُوبُ [et-turtub] (قُنْفُذٌ [ḡunfuḡ] vezninde) Yerinde sābit ve pāyidār olan şey'e denir. Ve cümle ve cemī' ma'nāsındır; yukālu: جَاؤُوا تَرْتِيبًا أَيَّ جَمِيعًا Bu ma'nā Türkīde tortop ta'birine akreb ve ondan muharref olmak aglebdir.

الرُّتُوبُ [et-turteb] (جُنْدَبٌ [cundeb] vezninde) Bu dahi yerinde sābit ve pāyidār olan şey'e denir. Ve her dā'im ve ebed ma'nāsındır. Ve bed-hūy köleye denir. Ve toprağa denir. Bunda قُنْفُذٌ [ḡunfuḡ] vezninde dahi lügattir.

الرُّتُوبَةُ [et-turtubbet] (طُرُوبَةُ [tu'rubbet] vezninde) Bi'l-fi'l yol olmayıp lākin yol şeklinde olan tarīka denir, ba'zı dağ sırtında ve meslūk olan çemen-zārda olduğu gibi; yukālu: اتَّخَذَ فُلَانٌ تَرْتِيبَةً أَيَّشِبَهُ طَرِيقَ يَطْوُهُ Hattā yol yol alacası olan esvāba مَرَاتِبٌ [merātib] denir.

الرُّرْبَةُ [er-rutbet] ve

الرُّرْبَةُ [el-mertebet] (مَشْرَبَةٌ [meşrebet] vezninde) Pāye ve menzilet ma'nāsındır ki ma'nā-yı mezbūrdan me'hūzdur; yukālu: رَفِي رُتْبَةً عَلِيَّةً وَمَرْتَبَةً أَيَّ مَنْرَلَةً

الرُّرْبُ [er-reteb] (fethateynle) Şiddet ma'nāsındır ki sühulet mukābilidir; yukālu: مَا فِي هَذَا الْأَمْرِ رَتَّبَ أَيَّ شِدَّةً Ve dik

durmak, اِنْصَابٌ [intisāb] ma'nāsınadır ki ümmehāt-ı sā'irede münfahim olduğu üzere اِنْصَابٌ nüshası galattır; yukālu: رَتَبْ الشَّيْءُ رَتَبًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اُنْتَصَبَ Ve

رَتَبٌ [reteb] Zemīnin tümsek ve yüksek yerine denir. Ve şol kayalara denir ki birbirine karīb ve ba'zı ba'zından mürtefi' ola. Ve ma'aş hususunun şedīd ve galīz olmasına denir. Ve serçe parmakla yanındaki parmağın kezālik onunla orta parmağın aralıklarında olan fūrceye denir. Ve baş parmaktan mā-'adā dört parmağı birbirine yanaştırıp tahta pāresi gibi tutmağa denir.

الْإِرْتَابُ [el-irtāb] [إِكْرَامٌ] [ikrām] vezninde) Nüshaların muktezāsı üzere munsabb olmak ma'nāsınadır, lākin ümmehāt-ı sā'irenin beyānına göre اِنْصَابٌ [intisāb] ma'nāsınadır ve bu ma'nāda müte'addī ve lāzım olur bir nesneyi dikip durdurmak ve dikilip durmak ma'nāsına; yukālu: اُرْتَبَ الْعُلَمَاءُ كَعَبٌ أَيْ نَصَبَهُ مُرَادٌ أَشِيكٌ تَابِرٌ اُولَانِ كَمِيكْتِرْ كِي قَوْكُلَارْ اُونُلَا اُونَارَلَارْ; ve yukālu: اُرْتَبَ الرَّجُلُ إِذَا اُنْتَصَبَ قَائِمًا iken takallübāt-ı dehriyye ile perīşān-hāl olup sā'il ve gedā olmak ma'nāsınadır; yukālu: اُرْتَبَ الرَّجُلُ إِذَا سَأَلَ بَعْدَ غِنَى

الرُّتْبَاءُ [er-retbā] [حَمْرَاءُ] [ḥamrā'] vezninde) Şol nākadır ki başını yukarı dikip sorutarak yürütür ola.

ر ج ب

الرَّجْبُ [er-receb] (rā'nın ve cīm'in fet-hiyle) Bir nesneden belinleyip korkmak ma'nāsınadır; yukālu: رَجِبَ مِنْهُ رَجَبًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا فَرَعَ Ve yukālu: رَجِبَ مِنْهَا يَأْسَحِيًا Ve bir kimseden heybetlenip ya'nī gözüne pek büyük ve mehīb görünmekle ona ta'zīm ve tebcil

eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَجِبَ فَلَانًا إِذَا هَابَهُ وَعَظَّمَهُ Ve

رَجِبٌ [receb] Şühur-ı isnā-'aşereden şehri ma'rūf ismidir ki ma'nā-yı mezbürdan me'hūzdur, zīrā Cāhiliyyet'te ona pek ta'zīm ederler idi. Cem'ī اُرْجَابٌ [ercāb] gelir, اَسْبَابٌ [esbāb] gibi ve رِجَابٌ [ricāb] gelir rā'nın kesriyle ve رَجِبَاتٌ [recebāt] gelir fetehtāla. Mişbāh'ta munsarīf olmak üzere mersūmdur. Ve 'inde'l-ba'z gayri munsarīftır, mu'arref bi'l-lām olan اَلرَّجِبُ [er-receb] kelimesinden ma'dūddur.

الرَّجْبُ [er-recb] [صَرْبٌ] [ṣarb] vezninde) ve اَلرُّجُوبُ [er-rucūb] [قُعُودٌ] [qu'ūd] vezninde) Bu dahi bir kimse göze büyük görünmekle heybetlenip ta'zīm eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَجِبَهُ رَجَبًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا هَابَهُ وَعَظَّمَهُ Ve رَجِبَ [recb] utanmak ma'nāsınadır; yukālu: رَجِبَ مِنْهُ رَجَبًا إِذَا اسْتَحْيَا Ve ağaç yāhūd budağı çatal çıkmayıp yalnızca bitmek ma'nāsınadır; yukālu: رَجِبَ الْعُودُ إِذَا خَرَجَ مُنْقَرِدًا Ve bir kimseye tasrīh veyā kināye ile bed söz vurmak ma'nāsınadır; yukālu: رَجِبَ فَلَانًا بِقَوْلِ سَيِّءٍ إِذَا رَجَمَهُ بِهِ

التَّرْجِيبُ [et-tercīb] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) Bu dahi bir kimseden mehābetlenip ta'zīm eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَجِبَهُ فَلَانًا تَرْجِيًا إِذَا هَابَهُ وَعَظَّمَهُ kesmek ma'nāsınadır ki Cāhiliyyet'te şehri mezbürda asnāmlar için zebhi karābīn ederler idi. Ve تَرْجِيبٌ [tercīb] hurmā ağacının meyvesi firāvān olmakla dal basılıp kırılmasın için altına destek tarzında sedd ve seki binā eylemek ma'nāsınadır, 'alā-kavlin hurmānın meyve-dār olan şāhlarını sā'ir şāhlara kavuşturup yapraklarıyla sarıp bağlamak ma'nāsınadır, tā ki rüzgār silkip meyvelerini dökmesin için

ve ‘alā-re’yin uğru yedinden muhāfaza için o meyve-dār budaklar etrāfına çalılar ve dikenlikler vaz‘ eylemekten ‘ibārettir; ve minhu’l-meselu: “أَنَا جُذَيْلُهَا الْمُحَكَّكُ وَعُدَيْتُهَا الْمُرَجَّبُ” Burada جُذَيْلُ [cuzeyl] kelimesi جَذَلَّ [cizl] musaggarıdır ki cimin kesriyle şol tomruk gibi kalın ağaca denir ki deve ağılına dikerler, deve ona sürünüp kaşınmak için. Ve مُحَكَّكُ [muḥakkek] مُحَكَّكُ بِهِ [taḥkīk] ten ism-i mef’üldür, بِهِ مُحَكَّكُ ma‘nāsınadır. Ve عُدَيْتُ [‘uzeyk] عَذَقُ [‘azk] ın musaggarıdır ki meyve-dār olan hurmā dalına denir. Ve bunlarda tasgīr ta‘zīm içindir. Ya‘nī “Ben onların gelip kaşınıp kesb-i rāhat edecek dayağı ve intifā‘ eyleyecek meyve-dār budağıyım; dertleri oldukta gelip bana mūrāca‘at ederler ve re’y ü tedbīr ü i‘ānetimle şifā-yı sadr hāsıl ederler.” Mesel-i mezbūru yevm-i Saḫ īfe‘de Ḥubāb b. Munzir irād eylemiştir. Ve

تَرْجِيبُ الْكَرْمِ [tercībū’l-kerm] Tevek ve asma çubuklarını ve kollarını doğrudup ve düzeltip her birini yerli yerince hareketler ve kerevitler üzere vaz‘ eylemekten ‘ibārettir; yukālu: رَجَبُ الْكَرْمِ إِذَا اسْتَوَى وَوَضَعَ مَوَاضِعَهُ Ve

الرُّجْبَةُ [er-rucbet] جُرْعَةٌ [cur‘at] vezninde) Şol sedd ve seki tarzında bināya denir ki zikr olunduğu üzere destek olmak için hurmānın meyve-dār olan dalları altına yapılır. Ve

رُجْبَةٌ [rucbet] Şol bināya denir ki cānver saydı için yapılır, içine ipe bağlı bir pāre et vaz‘ ederler. Cānver gelip eti çektikte o binā-yı musanna‘ yıkılıp altında kalır.

رُجْبِيَّةٌ [rucebiyyet] عُمَرِيَّةٌ [‘umeriyyet] vezninde ve cimin teşdidiyle lügattir) Şol

hurmā ağacına denir ki meyvesinin kesretinden vech-i mezkūr üzere altına destek yapılmış ola. Mezbūr رُجْبَةٌ [rucbet]le mensüb olmakla bu nisbetler hilāf-ı kıyās üzeredir.

الرِّجَابُ [el-ircāb] (hemzenin kesriyle) Bu dahi heybetlenip ta‘zīm eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: أَرْجَبُهَا أَيُّ هَابَةٍ وَعَظْمُهُ

الرُّجْبُ [er-rucb] (rā’nın zammıyla) Beden-i insānīde eyegü kemikleriyle dōş ta‘bīr olunan ‘uzvun ki göğüs başıdır, aralığına denir.

الرَّجَابُ [el-ercāb] (hemzenin fethiyle) Bağışaklarda denir, أُمْعَاءُ [em‘ā] ma‘nāsına. Müfredi yoktur, ‘alā-kavlin müfredi رَجَبٌ [receb]dir (fethateynle) yāhūd رُجْبٌ [rucb]dur, نُفْلٌ [ḳufl] vezninde.

الرَّوَجِبُ [er-revācib] رَاجِبَةٌ [rācibet] ve رُجْبَةٌ [rucbet]in cem‘idir ki جُرْعَةٌ [cur‘at] veznindedir. Usūl-i esābi‘de olan mefāsıla denir. Buna göre dip boğumlarının en ve oynak yerleri olur; her birine رَاجِبَةٌ [rācibet] ve رُجْبَةٌ [rucbet] denir. ‘Alā kavlin رَوَاجِبٌ [revācib] o enlerin iç yüzlerine denir yāhūd parmakların dibinden uçlarına varınca kalemine denir yāhūd parmakların mutlakan mefāsılına denir yāhūd sülāmeyātın ya‘nī parmak kemiklerinin arkalarına denir yāhūd parmak kemiklerinden boğumların aralığına denir yāhūd parmak uçlarına karīb ya‘nī baş boğumlarda olan mefāsıla denir. Ve

رَوَاجِبُ الْحِمَارِ [revācibu’l-ḥimār] Eşek kısmının mahrec-i savtında ya‘nī hanceresinde olan damarlara itlāk olunur.

[رح ب]

الرُّوْحُ [er-Ruḥb] (rā’nın zammı ve ḥā-yı

mühmelenin sükūnuyla) Huzeyl kabilesi yurdunda bir mevzi'dir.

الرُّحَابُ [er-Ruḥāb] (رُحَابٌ [ḡurāb] vezninde) Ḥavran'da bir mevzi'dir. Ve

رُحْبٌ [ruḥb] (rā'nın zammıyla) ve

رَحَابَةٌ [reḥābet] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) Masdarlardır, vāsi' olmak ma'nāsına; yukālu: رَحْبُ الْمَكَانِ وَرَحْبٌ رُحْبًا وَرَحَابَةٌ مِنَ الْبَابِ Bābların tertibi neşri müşevveş üzeredir. Ve رَحَابَةٌ [reḥābet] fi'li müte'addī olur şüzüz üzere, zīrā bāb-ı hāmisten müte'addī vārid olmaz, lākin Ebū 'Alī el-Fārisī Huzeyl kabilesinden mādde-i mezbūrenin ta'diyesini nakl eylemiştir. Ve minhu: أَنْ نَضْرِبَ نَبْرًا لِمَا قَتَلَ جَدَيْعَ بُعَلْبِي الْكِرْمَانِيِّ صَلْبَهُ قَالَ لِقَوْمِهِ رَحْبٌ كَمَا لِدُحُولٍ فِي طَاعَتِهِ أَيَسَعُكُمْ مِيرَادِيفِي OLAN "وسع" māddesine mahmūl ve makīs olur. Ve *Miṣbah*'ın beyānına göre bā' harfiyle müte'addī olup ba'dehu kesret-i isti'mālından bā'yı iskāt ile telafuz eylediler.

الرُّحْبُ [er-raḥb] (rā'nın fethi ve ḥā'nın sükūnuyla ki شَكْسٌ [şeks] veznindedir ve

الرُّحِيبُ [er-raḥīb] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

الرُّحَابُ [er-ruḥāb] (عُجَابٌ [ucāb] vezninde) Bol ve vāsi' şey'e denir; yukālu: مَكَانٌ رَحْبٌ وَرَحْبٌ رَحْبًا وَرَحَابَةٌ أَي وَسِعَ أَيَّ وَاسِعَةً يَغْنِي الْفُوجَ

رَحِيبٌ [raḥīb] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Ekül ve pür-hār kimseye itlāk olunur, raḥībü'l-cevf olmak mülāhazasıyla.

الرِّحَابُ [el-irḥāb] (إِكْرَامٌ [ikrām] vezninde) Lāzım ve müte'addī olur, bol olmak ve bolaltmak ma'nalarına; yukālu: أَرْحَبُ أَي وَسِعُهُ ve yukālu: إِذَا اتَّسَعَ

أَرْحَبٌ [erḥib] (أَكْرَمٌ [ekrim] veznlerinde ki emri-hāzırlardır) At kısmını zecr ve āzār mevki'inde tekellüm olunur. Evvelki erkeğe, ikinci kısrağa mahsüstür, "Öte git, gen yerde dur, alarga" makāmındadır.

الرْمُزْحَبُ [el-merḥab] (مَطْلَبٌ [maṭlab] vezninde) Masdar-ı mīmī olur, vūs'at ma'nāsına. Ve ism-i mekān olur, mahall-i vāsi' ma'nāsına. Ve minhu kavluhum: مَزْحَبًا وَسَهْلًا أَي ضَادَفْتَسَعَةً Ya'nī 'Arablar vürüd eden mihmāna وَسَهْلًا derler, "Müzāyakasız şā'ibe-i istiskālden 'arī şen ve ābādān yere geldiniz, vūs'at-i kalble üns ü ülfet üzere olup kat'ā dil-gir ve mütevahhiş olmamanız me'mūldür." Ve yekülüne: مَزْحَبَكَ اللَّهُ وَمَسْهَلَكَ وَ مَزْحَبًا بِكَ وَ مَزْحَبًا بِكَ اللَّهُ وَ مَسْهَلًا اللَّهُ Ma'nāsınadır, gūyā ki مَزْحَبًا kelimesi لَزْحِيًّا lafzının mevzi'ine vaz' olunmuştur; مَسْهَلًا [meshelen] kavli dahi böylecedir. Pes ikinci kelāmlar du'ā'ıyye olur.

الرَّتْرَحِيبُ [et-terḥīb] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bolaltmak, tevsī' ma'nāsınadır. Ve bolluğa yā bol mekāna da'vet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَتْحِبًا إِذَا دَعَاهُ إِلَى الرُّحْبِ

الرُّحْبَةُ [er-raḥabet] (feteḥātla ve ḥā'nın sükūnuyla lügattir) Bir mekānın fezā ve meydānına denir, avlu ve sāhası gibi ki açık ve arsası vūs'atlı yeri olacaktır, رَحْبَةٌ رَحْبَةٌ الْمَسْجِدِ [raḥabetu'l-mescid] ve رَحْبَةُ الدَّارِ [raḥabetu'd-dār] avlularıdır. Ve

رَحْبَةُ الْوَادِي [raḥabetu'l-vādī] Çayın ve derenin suları aktığı akıntı yerleridir ki iki taraflı bayırlardan gelen sular oraya cereyān edip ve oradan akıp gider.

رَحْبَةُ الثَّمَامِ [raḥabetu's-ṡumām] O nebātın oyumuna itlāk olunur ki külliyyetli bittiği

mahaldır. Ve ثُمَامٌ [šumām] غُرَابٌ [gūrāb] vezninde bir nebāt-ı ma'rūftur. Ve

رَحْبَةٌ [raḥabet] Üzüüm serecek yere denir, niteki hurmā serecek yere جَرِينٌ [cerīn] derler. Ve vüs'atlı çemen-zār olan yere derler ki āyende ve revendenin ihtiyār-ı nüzül-gāhları ola. Cem'î رِحَابٌ [riḥāb] gelir rā'nın kesriyle ve رَحْبٌ [raḥab] gelir fethateynle ki cem'-i cinstir ve رَحَابَاتٌ [raḥabāt] gelir fethātla ve hā'ların sükūnuyla da lügattir.

الرُّحْبَانِي [er-ruḥbā] (حُبْلَى [ḥublā] vezninde) Göğüste olan kaburgaların kürek gibi ziyādesiyle 'arīz olanına denir. Ve bir güne dāg ve damga ismidir ki devenin yan tarafına basılır.

الرُّحْبَانِ [er-ruḥbān] (rā'nın zammı ve hā'nın sükūnuyla ki tesniye bünyesiyledir) Bedenin iki tarafında koltuklara mülāsık iki kaburgadır ki bi'l-cümle kaburgaların üstünde olurlar; 'alā-kavlin dirseklerin mercî ve medhalleri olan oynak yerlerine denir ki kollar büküldükten sonra açıldıkta o oynaga rücu' ederler. Ve 'inde'l-ba'z yüreğin iki taraflı oynayıp dokunduğu yerlerden 'ibārettir.

الرُّحْبَةُ [er-Ruḥbet] (جُرْعَةٌ [cur'at] vezninde) Ece' nām cebelde bir su adıdır. Ve arz-ı Mekke'de Zī Zerevān nām mahalde bir kuyu adıdır. Ve Huzeyl kabilesi bilādında Şemensîr nām cebele mülāsık derede bir kuyu adıdır. Ve 'Irāk'ta Kādisiyye karşısında bir karyedir. Ve Yemen'de şehir-i Şan'ā kurbünde bir deredir. Ve Medīne ile Şām arasında Vādī'l-Ḳurā kurbünde bir nāhiyedir. Ve Lecāt nāhiyesinde bir mevzi'dir.

الرُّحْبَةُ [er-Raḥbet] (قَحْبَةٌ [qāḥbet] vezninde) Furāt üzerinde bir belde adıdır. Bānisi

olan Raḥbe b. Mālik b. Ṭavḳ ismiyle müsemmādır. Ve Dimaşḳ kazāsında bir karye ve Dimaşḳ'ta bir mahalle ve Kūfe'de bir mahalle ve Bağdād kazāsında bir mevzi' isimleridir. Ve Ṭayyi' ve Zubyān kabileleri meyānında Şelebūt nām mahalde bir deredir. Ve bādiyede bir mevzi'dir. Ve Yemāme kazāsında bir karye ve bir sahrā'ı adıdır ki kurā-yı kesire ve miyāh-ı vefireyi müstemildir. Ve رَحْبَةٌ [Raḥbet]in nisbetinde رَحْبِيٌّ [Raḥabiyy] denir, fethateynle.

بَنُو رَحْبَةَ [Benū Raḥbet] Yemen'de Ḥimyer kabilesinden bir batndır.

رُحَابَةٌ [Ruḥābet] (فُمَامَةٌ [ḳumāmet] vezninde) Medīne'de bir mevzi'dir.

رِحَابٌ [Riḥāb] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) İrān'da Āzerbaycān eyāletinin ve Derbend nām şehir kazasının ve Ermīniyye vilāyetinin ekser yerlerine şāmil bir nāhiye adıdır.

بَنُو رَحْبٍ [Benū Raḥab] (fethateynle) Yemen'de Hemdān kabilesinden bir batndır.

أَرْحَبٌ [Erḥab] (أَغْرَبٌ [ağreb] vezninde) 'Arabdan bir kabiledir; 'alā-kavlin bir yağmur ismidir yāhūd bir mekān adıdır. نَجَائِبٌ [necā'ib Erḥabiyyāt] 'ale'l-iḥtilāf ona mensūblardır. نَجَائِبٌ [necā'ib] kerīme olan develere denir.

رَحَائِبُ الثُّحُومِ [reḥā'ibu't-tuḥūm] (tā-yı fevkiyye-i mazmūme ve hā-yı mu'ceme ile) Aktār-ı arzın nevāhī-i ves'ā ve cevānib-i fesīhasına itlāk olunur ki her memlekete mahsūs تُحُومٌ [tuḥūm] ve aktār onları müstemildir. Burada رَحَائِبٌ [raḥā'ib] رَحِيبَةٌ [raḥībet]in cem'idir. Ve تُحُومٌ [tuḥūm] dahi cem'dir, sınırlara ve katarlara denir.

التُّخُومِ [raḥā'ibu't-tuḥūm] kavli الرَّحَابُ sebkindedir. Ve mü'ellifin سَعَةُ أَقْطَارِ الرَّحَابِ kavli الْأَقْطَارُ الوَاسِعَةُ الْأَرْضِ te'vîlindedir.

رَحَبٌ [Raḥb] (rā'nın fethiyle) ve

مُرْحَبٌ [Murahḥab] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) ve

مَرْحَبٌ [Merḥab] (مُعْظَمٌ [maḥ'ad] vezninde) Esāmî-i ricâldendir. Ve

مَرْحَبٌ [Merḥab] (ki مُعْظَمٌ [maḥ'ad] veznindedir) 'Abdullāh b. 'Abdulḥanefî nām kimsenin feresi ismidir. Ve Cāhiliyyet'te Ḥaḍramevt şehrinde bir sanem adıdır.

دُو مَرْحَبٌ [Zū Merḥab] Sanem-i mezbūrun hādimi olan Reb'ā b. Ma'dikereb'in lakabıdır.

[ر د ب]

الرَّوْدُبُ [er-redb] (rā'nın fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Ötesi çıkmaz dipsiz sokağa ve yola denir, طَرِيقٌ غَيْرٌ نَافِذَةٌ ma'nāsına, طَرِيقٌ كَذِبٌ وَحِيلَةٌ ma'nāsına.

الْإِرْدَبُّ [el-irdebb] (hemzenin kesriyle قِرْشَبٌ [kırşebb] vezninde) Mısır vilâyetine mahsûs bir ne' büyük ölçek ismidir. Hâlen hemzenin fethiyle أَرْدَبٌ dedikleridir. Ba'zılar dediler ki yirmi dört صَاعٌ [şāc] mikdârı nesne ve 'alā-kavlin altı وَبَيْتَةٌ [veybet] isti'āb eden ölçeğe denir.

Mü'ellife göre صَاعٌ [şāc], dört مُدٌّ [mudd] olacaktır. Ve her مُدٌّ [mudd] bir رَطْلٌ [riṭl] ile bir رَطْلٌ [riṭl]in sülüsüdür. Ve رَطْلٌ [riṭl] on iki okkadır. Ve her okka kırk دِرْهَمٌ [dirhem]dir. Ve Zemaḥşerî'ye göre صَاعٌ [şāc] dört مَنٌّ [menn] mikdârı nesne alan ölçektir. Ve مَنٌّ [menn] bir بَطْمَانٌ [batmān]dır ki iki رَطْلٌ [riṭl] mikdârıdır. Ve رَطْلٌ [riṭl] takrîben otuz tahkîkan yirmi sekiz buçuk دِرْهَمٌ [dirhem] ve nısf-ı sübu' دِرْهَمٌ [dirhem]dir. Ve

Şāmî ve 'Irākî ve Ḥicāzî istilâhlarında رَطْلٌ [riṭl] mütehâliftir. Ve وَبَيْتَةٌ [veybet] yirmi iki مُدٌّ [mudd] olan mikdârdan 'ibârettir. İntehâ. Ve

إِرْدَبٌ [irdebb] Su yoluna döşedikleri künklerle denir.

الْإِرْدَبَةُ [el-irdebbet] (hā'yyla) Tuğla ile yapılmış büyük ve vâsî' kārîze denir; yukâlu: رَمَّمِ الْإِرْدَبَةَ أَيِ الْبَالُوْعَةَ الْوَاسِعَةَ مِنَ الْحَزَفِ Ve iri tuğlaya ve kiremide denir.

التَّرْدُبُ [et-tereddub] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Bir kimseyi esirgeyip rahm ve lutf ve nüvâzişle mu'amele eylemek ma'nāsınadır; yukâlu: تَرَدَّبَهُ إِذَا رَمَّمَهُ وَتَلَطَّفَهُ

[ر ز ب]

الرَّوْزُبُ [er-rezb] (rā'nın fethi ve zā-yı mu'cemenin sükūnuyla) Bir yere yā bir kimseye yā bir 'amele ayrılmamak vech üzere mülâzemet ve müdâvemet eylemek ma'nāsınadır; yukâlu: رَزَبَهُ رَزْبًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا لَزِمَهُ فَلَمْ يَبْرَحْ

الْإِرْزَبُ [el-irzebb] (hemzenin kesriyle قِرْشَبٌ [kırşebb] vezninde) Bodur kimseye denir. Ve kebîrî'l-cüsse kimseye denir. Ve kalın ve yumru gövdeli dizman kimseye denir. Ve 'avretin fercine; 'alā-kavlin yumru ve iri olanına denir.

الْمَوْزَابُ [el-mirzāb] (مِخْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Oluğa denir, مِيزَابٌ [mīzāb] ma'nāsına; yukâlu: سَالَ الْمَوْزَابُ أَيِ الْمِيزَابِ Şārihin beyânına göre lüzüm ma'nāsınadır. Ve büyük gemiye denir, kalyon gibi; 'alā-kavlin çektiri ve fırkata gibi uzun gemiye denir; yukâlu: رَكِبَ الْمَوْزَابُ أَيِ السَّفِينَةِ الْعَظِيمَةِ أَوْ الطَّوْبِيلَةَ

الْإِرْزَبَةُ [el-irzebbet] ve

الْمَوْزَبَةُ [el-mirzebbet] (hemzenin ve

mīm'in kesriyle ve bā'ların teşdidıyla; 'alā-kavlin yalnız إِزْبَبَةٌ [irzebbet] teşdid ile dir) Demir çomağa denir; yukālu: صَرَبَةٌ بِالْإِزْبَبَةِ وَالْمَرْزَبَةِ أَيِ الْغُصْبَةِ مِنْ خَلِيدٍ

الْمَرْزَبَةُ [el-merzebet] [merḥalet] [merḥalet] vezninde) Ehl-i Fürs'ün ya'nī 'Acem tā'ifesinin re'īs ve ser-kār olmasıdır ki merz-bān lafzından tasarrufla masdar kılmıştır; niteki دِهْقَانٌ [dihqān]dan دَهْقَنَةٌ [dehqanet] masdar i'tibār olunmuştur; yukālu: فَلَانَ عَلَى مَرْزَبَةٍ كَذَا وَلَهُ مَرْزَبَةٌ كَذَا كَمَا يُقَالُ لَهُ دَهْقَنَةٌ كَذَا

الْمَرْزُبَانُ [el-merzubān] (mīm'in fethi ve zā'nın zammıyla) 'Acem tā'ifesinin re'īs ve ser-gerdelerine denir. Cem'ī مَرَازِبَةٌ [merāzibet] gelir, هَيَاظِلَةٌ [heyāzilet] gibi; yukālu: هُوَ مَرْزُبَانُهُمْ أَيِ رَيْسُهُمْ

Ma'lūm ola ki mü'ellifin ehl-i Fürs'ten murādı Fürs-i kadīm ehlidir ki Mecūsilerdir. Ve işbu مَرْزُبَانٌ [merzubān] kelimesi lafz-ı Fārisīdir merz ile bān'dan mürekkebdir. "Merz", Fārisīde serhad ve sınıra denir ve "bān", gözetici, hāfız ma'nāsına olmakla مَرْزُبَانٌ [merzubān] serhad muhāfızı ve serhad beyi demek olur, ba'dehu mutlakan re'īs ve ser-gerdede isti'māl olunmuştur ve 'Arablar dahi ahz edip دِهْقَانٌ [dihqān] ve دَهْقَنَةٌ [dehqanet] gibi tasarruf eylediler.

الْمَرْزُبَانِيَّةُ [el-Merzubāniyyet] Bağdād kazāsında bir karye adıdır.

مَرْزُبَانُ الرَّأْسَةِ [merzubānu'r-rāset] Arslana itlāk olunur, bük bekçisi olduğu için.

رَأْسُ الْمَرْزُبَانِ [re'su'l-merzubān] Şehr-i Şihr kurbünde bir mevzi'dir.

[ر س ب]

الرُّسُوبُ [er-rusüb] [ku'ud] vez-

ninde) Bir nesne suyun dibine çökmek ma'nāsındadır; yukālu: رَسَبَ الشَّيْءُ فِي الْمَاءِ وَرَسِبَ رُسُوبًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالْخَامِسِ إِذَا ذَهَبَ شَفْلًا وَرَسِبَ [er-resüb] [şabūr] vezninde) Ālet-i tenāsülün başına itlāk olunur, كَمَرَةٌ [kemeret] ma'nāsına, hīn-i cimā'da batıp gittiği için. Ve kılıca itlāk olunur, darībede gā'ib ve gā'ir olduğu için. Ve hāssaten Resūl-i ekrem sallallāhu 'aleyhi ve sellem hazretlerinin bir kılıçları ismidir; 'alā-kavlin seyf-i mezbūr Bilḳ īs cenāblarının Suleymān Nebī 'aleyhi's-selām hazretlerine ihdā eyledikleri süyūf-ı seb'anın birisidir. Ve

رَسُوبٌ [Resüb] Hāriṣ b. Ebī Şimr el-Gassānī nām emīrin kılıcı adıdır. Ve

رَسُوبٌ [resüb] Halīm ve nerm-hū ve mülāyim-meşreb adama itlāk olunur.

الرُّسَبُ [er-reseb] (fethateynle) ve

الرُّسَبُ [er-ruseb] [şurad] vezninde) ve

الْمِرْسَبُ [el-mirseb] [minber] vezninde) Bunlar da kılıca itlāk olunur.

الرَّاسِبُ [er-rāsib] [rusüb]dan ism-i fā'ildir, dibe çöküp giden şey'e denir. Hafī olmaya ki sulu nesne içre mütemeyyiz olup yüzünde yā dibinde yā ortasında görünen cüz'-i galīz eğer yüzünde olursa مُعَلَّقٌ [tāfi] ve eğer ortasında olursa مَعْلَقٌ [mu'allaq] ve eğer dibinde olursa رَاسِبٌ [rāsib] denir. Ve

رَاسِبٌ [rāsib] Halīm ve mülāyim-meşreb adama itlāk olunur. Ve sābit ve rāsih ma'nāsına isti'māl olunur, gūyā ki yerinden kımıldamayıp gittikçe yere batıp gider; yukālu: جَبَلٌ رَاسِبٌ أَيِ رَاسِخٌ

بَنُو رَاسِبٍ [Benū Rāsib] Bir cemā'attir. Ve

رَاسِبٌ [Rāsib] Bir arz-ı mahsūsa isimdir.

Mütercim der ki letāyiften olmak üzere 'Arabın Naşreddīn Hoca'sı olan Cuḥā nām kimse bir gün giderken bir cem'iyete müsādif oldu ki miyānlarında mübāhase-güne kīl u kāl cereyān eder. Sebebini istifsār eyledikte işbu şahs-ı müşār Benū Rāsib cemā'atinden mi yoksa Benū Ṭufāve'den midir iştibāhımız olmakla temyīzi zımında kur'a-endāz-ı makāl olmaktadır dediler. Cuḥā dedi ki onun vech-i esheli vardır. Bu şahsı deryāya ilkā edelim. Eğer dibine çöküp gider ise Benū Rāsib'dendir ve eğer yüzüne çıkarsa Benū Ṭufāve'dendir diye ta'līm-i tarīk eylediği bā'is-i hande-i cemā'at olmuştur. İntehā.

الْإِرْسَابُ [el-irsāb] (hemzenin kesriyle) Açlığın şiddetinden göz içine batıp gitmek ma'nāsınadır; yukālu: أَرَسَبَ الْقَوْمُ إِذَا ذَهَبَتْ أَعْيُنُهُمْ فِي رُؤُوسِهِمْ جُوعًا

الرُّؤْسَبُ [er-revseb] [جَوْهَرٌ] [cevher] vezninde) Āfet ve dāhiyeye itlāk olunur.

الْمَرَّاسِبُ [el-merāsib] [مَرَاتِبٌ] [merātib] vezninde) أَوَاسِي [evāsī] ma'nāsınadır ki metīn ve muhkem ustuvāne ve sūtūnlara itlāk olunur; yukālu: بِنَاءٌ لَهُ الْمَرَّاسِبُ أَيِ الْأَوَاسِي Ve مَرَّاسِبٌ [merāsib] مَرَّسَبٌ [merseb]in ve أَوَاسِي [evāsī] آسِيَّةٌ [āsiyet]in cem'leridir.

[ر س ت ب]

الرُّوْسَبِيُّ [er-Rustebī] [رُوسْتَمِيٌّ] [rustemī] vezninde) Muhaddisinden Ebū Şu'ayb Şālih b. Ziyād er-Rustebī'dir. Lākin mü'ellif, nisbetini beyāndan sükūt eylemiştir.

[ر ش ب]

الرُّوْشَبَةُ [er-ruşbet] (rā'nın zammı ve şīn-i mu'cemenin sükūnuyla) İçi boş hindistān cevzine denir ki onunla kabak gibi su alıp

içilir ve hālen nargile dahi ederler.

الْمَرَّاسِبُ [el-merāsib] [مَرَاتِبٌ] [merātib] vezninde) Köpeklerin ağızlarını sıvadıkları çamurlara denir. Mü'ellif müfredini beyān eylememiştir.

[ر ص ب]

الرَّوْضَبُ [er-raşab] (rā'nın ve şād'ın fethiy- le) Orta parmakla şēhādet parmağının dip- ten olan aralığına denir.

[ر ض ب]

الرَّوْضَبُ [er-raḍb] (rā'nın fethi ve ḍād-ı mu'cemenin sükūnuyla) Ağız yarını emip sormak ma'nāsınadır, gerek kendi ağız- zının yarını içine çekip sorsun ve gerek mahbūbenin yarını emsin ki āb-dār emrūd gibi sorulup emilir; yukālu: رَضَبَ الرَّجُلُ رَيْقٌ إِذَا رَسَفَهُ الْمَمْرَأَةُ رَضْبًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا رَسَفَهُ Şiddet ve vefretle dökülmek ma'nāsınadır; yukālu: رَضَبَ الْمَطْرُ إِذَا سَحَّ وَهَطَلَ Ve koyun yatağına girip yatmak, [rubūd] ma'nāsınadır; yukālu: رَضَبَتِ الشَّاةُ أَيِ رَضَبَتْ

الْتَرَضُّبُ [et-teradḍub] [تَفْعُلٌ] [tefa'ul] vez- ninde) Bu dahi ağız yarını emip sormak ma'nāsınadır; yukālu: تَرَضَّبَ رَيْقُ الْمَمْرَأَةِ بِمَعْنَى رَضَبَهُ

الرُّوْضَابُ [er-ruḍāb] [غُرَابٌ] [gūrāb] vezninde) Sorulan yāhūd sorulmak şānından olan ağız yarına denir; 'alā-kavlin ağız yarının ağız içre olan pārelerine denir. Ve bu بُسَاقٌ [busāk]ın gayrıdır; yukālu: رَسَفَ رُضَابَهَا وَهُوَ رَيْقُ الْمَرْشُوفِ أَوْ قِطْعُ الرِّيقِ فِي الْقَمِّ

رُضَابٌ [ruḍāb] Kuru misk ufantlarına denir. Ve kar ve şeker ve dolu parçala- rına denir. Ve لُعَابُ الْعَسَلِ [lu'ābu'l-'asel] ma'nāsınadır ki bal yüzünde hādīs olan köpük tarzında nesnedir. Ve çiğ ve şeb- nem dedikleri rutūbetin şecer üzere düşen

pāelerine denir ki bölük bölük düştükte her bölüğü olacaktır.

الرَّاضِبُ [er-rāḍib] سِدْرٌ [sidr] ağacından ki 'Arabistān kirazı ta'bīr olunur, bir nev' ismidir, Trabzon hurmāsi dedikleri dahi o nev'dendir. Vāhidi رَاضِبَةٌ [rāḍibet] ve رَضِبَةٌ [raḍabet]tir fetehātla, lākin رَضِبَةٌ [raḍabet] رَاضِبٌ [rāḍib]in müfredi olmak nā-mülāyimdir, zāhiren 'ale'l-'aks olmaktadır, burada hadşe vardır. Ve رَاضِبٌ [rāḍib] şiddet ve vefretle yağan yağmura denir; yukālu: مَطَرٌ رَاضِبٌ أَيْ سَحٌّ

الْمَرَاضِيبُ [el-merāḍīb] (mīm'in fethiy- le) Mahbūb ve mahbūbelerin şīrīn ve şekkerīn olan ağızı yarlarına denir, şekkerīn olan ağızı yarlarına denir, أَرْيَاقٌ عَذْبَةٌ ma'nāsına ki emilip sorulmak şānlarındandır.

[ر ط ب]

الرُّطْبُ [er-ruṭb] (rā'nın fethi ve tā'nın sükūnuyla) Yaş ma'nāsınadır ki kuru mukābilidir; yukālu: شَيْءٌ رُطْبٌ أَيْ ضِدُّ يَابِسٍ Ve ter ü taze ve mülāyim nesneye itlāk olunur; yukālu: عُضُنٌ رُطْبٌ وَرَيْشٌ رُطْبٌ أَيْ نَاعِمٌ ve yukālu: غَلَامٌ رُطْبٌ أَيْ فِيهِ لِينٌ الْبَسَاءِ Ya'ni "Mahbūbelerin pālūze tenleri gibi ter ü nerm ve nāzūk bedenli mahbūb oğlandır."

الرُّطُوبَةُ [er-ruṭūbet] (rā'nın zammıyla) ve

الرُّطَابَةُ [er-ruṭābet] كِرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) Yaş olmak ma'nāsınadır; yukālu: رُطْبٌ الشَّيْءِ وَرُطْبٌ رُطُوبَةٌ وَرُطَابَةٌ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ وَالرَّابِعِ إِذَا نَدَى وَهُوَ خِلَافُ الْيَابِسِ

رُطَابَةٌ [ruṭābet] Ağaçta hurmā rُطَابٌ [ruṭāb] olmak ma'nāsınadır, ke-mā se-yuzkeru; yukālu: رُطْبٌ الْبَيْسُرِ وَرُطْبٌ رُطَابَةٌ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Burada رُطْبٌ الرُّطْبُ Burada رُطْبٌ الرُّطْبُ nüs-halarını şārih taglīt eylemiştir.

الرُّطِيبُ [er-ruṭīb] (emīr) [emīr] vezninde) Yaş

nesneye denir. Ve ter ü taze ve mülāyim şey'e denir. Ve taze hurmāya denir; yukālu: تَمْرٌ رُطِيبٌ أَيْ مُرْطَبٌ

الرُّطْبُ [er-ruṭb] (rā'nın zammıyla) ve

الرُّطْبُ [er-ruṭub] (zammeteynle) Taze ve yeşil çayırılığa ve çemen-zāra ve sebzevāt bostānına denir. Ve taze ve yeşil şecere denir; 'alā-kavlin taze ve yeşil çayır ve çemen bölüğüne denir.

الرُّمُوطِبَةُ [el-murṭibet] (muḥsinet) [muḥsinet] vezninde) Taze ve yeşil çayırılık yere denir; yukālu: أَرْضٌ مُرْطَبَةٌ أَيْ كَثِيرَةُ الرُّطْبِ

الرُّطْبُ [er-ruṭab] (ṣurad) [şurad] vezninde) Nuzc bulmuş taze hurmāya denir. Müfredi رُطْبَةٌ [ruṭābet] hā'yala; cem'i اُرْطَابٌ [erṭāb] gelir; yukālu: كَثُرَ رُطْبُ النَّحْلِ وَرُطْبَتُهُ وَرُطْبِيٌّ [ruṭābiyy] denir, Aḥmed b. Selāme er-Ruṭābī kibār-ı Şāfī'iyye'den fakīh-i meşhūrdur. Ve hafīdi Kāḍī Ebū İshāk İbrāhīm b. 'Abdullāh b. Aḥmed ve birāderzādesi Muḥammed b. 'Ubeydullāh er-Ruṭābī muhaddisindendir, Ebu'l-Ḳāsim b. el-Busrī rāvisidir.

الرُّتْرِيبُ [er-terṭīb] (tefīl) [tefīl] vezninde) Hurmā koruğu kemālini bulup رُطْبٌ [ruṭāb] olmak ma'nāsınadır; yukālu: رُطْبًا البَيْسُرُ تَرْطِيبًا إِذَا صَارَ رُطْبًا Ve bir kimseye taze hurmā yedirmek ma'nāsınadır; yukālu: رُطْبٌ الْقَوْمِ إِذَا أَطْعَمَهُمُ الرُّطْبُ Ve bir nesneyi ıslatıp yaşartmak ma'nāsınadır; yukālu: رُطْبٌ الثُّوبِ إِذَا بُلِّهُ

إِرْطَابٌ [irṭāb] (hemzenin kesriyle) Hurmā koruğunun rutab olması zamānı gelip çatmak ma'nāsınadır; yukālu: اُرْطَبَ النَّحْلُ إِذَا حَانَ أَوَانُ رُطْبِهِ Ve bir kimsenin hurmāsi kemālini bulup rutab olmak ma'nāsınadır; yukālu: اُرْطَبَ الْقَوْمُ إِذَا رُطِبَ نَحْلُهُمْ Ve bir

nesneyi ıslatıp yaşartmak ma'nāsındır; yukālu: اُرْتُبْتُ الثُّوبَ إِذَا بَلَّهَ

الرُّطْبَةُ [er-raṭbet] [temret] vezninde) Yonca ta'bir olunan nebāta denir, فضفصة [fişfişat] gibi. Cem'i رِطَابٌ [ritāb] gelir rā'nın kesriyle.

رُطْبَةٌ [raṭbet] Nerm-ten ter ü tāze nāzenīn mahbūbeye denir; yukālu: جَارِيَةٌ رُطْبَةٌ أَي رُخْصَةٌ

الرُّوْطَبُ [er-raṭb] (rā'nın fethi ve tā'nın sükūnuyla) ve

الرُّرُطُوبُ [er-ruṭūb] [ḡud] [ku'ūd] vezninde) Davara yonca yedirmek ma'nāsındır; yukālu: رُطِبَ الدَّابَّةُ رُطْبًا وَرُطُوبًا إِذَا عَلَفَهَا رُطْبَةً Ve bir kimseye tāze hurmā yedirmek ma'nāsındır; yukālu: رُطِبَ الْقَوْمُ إِذَا أُطْعِمَهُمُ الرُّطْبَ

الرُّوْطَابُ [er-raṭab] (fethateynle) Lisāna savāb ve hatā ne gelirse söylemek ma'nāsındır; yukālu: رُطِبَ الرَّجُلُ رُطْبًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَكَلَّمَ بِمَا عِنْدَهُ مِنَ الصَّوَابِ وَالْخَطِإِ

يَارُطَابُ [yā raṭābi] (harf-i nidā ile طَام [kaṭāmi] vezninde ki kesr üzere mebnīdir) Nisvāna mahsūs kelime-i sebb ü düşnāmdır, dā'imā martūbu'l-ferc olmak hasebiyle zinā ve fücūrundan kināyedir.

الرُّمْرُطُوبُ [el-mertūb] Rutūbetli kişiye denir, gerek hissī ve gerek ma'nevī olsun.

الرُّمْرُطَابَةُ [el-mertābet] [merḥalet] vezninde) Suyu şūr kuyular aralığında suyu tatlı olan kuyuya ve eşmeye denir; yukālu: رَكِيَّةٌ مَّرْطَابَةٌ أَي عَذْبَةٌ بَيْنَ أَفْلَاحٍ

[ر ع ب]

الرُّرْعَبُ [er-ru'eb] (rā'nın zammı ve 'ayn'ın sükūnuyla) İsmidir, korkuya denir ki derūna 'arız olur, فَرَعٌ [feza'] ma'nāsına. Ve zammeteynle lügattir. Mü'ellifin

Başā'ir'de beyānına göre رُغِبَ [ru'eb] derūn-ı insānī imtilā-i havf u feza'dan nāşī 'amel ve hareket ve ikdāmdan munkatı' olmak hāletine mevzū'dur. Pes imtilā' ma'nāsını mülāhaza ile رُغِبَ [ru'eb] rā'nın fethi ve zammıyla doldurmak ma'nāsına isti'māl olunur, tekūlu: رَعِبْتُ الْحَوْضَ أَي مَلَأْتُهُ Ve inkitā' ma'nāsı tasavvur ile kat ma'nāsına ahz ve isti'māl olunur, tekūlu: إِنْتَهَى رَعِبْتُ السَّنَامَ أَي قَطَعْتُهُ

رُغِبَ [ru'eb] (rā'nın zammı ve fethiyle) Korkutmak ma'nāsındır; yukālu: رَعِبَهُ رُغْبًا Ve مِّنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا خَوَّفَهُ

رُغِبَ [ru'eb] (rā'nın zammıyla) Korkmak ma'nāsına gelir; yukālu: رَعِبَ الرَّجُلُ رُغْبًا إِذَا فَرِعَ Ve

رُغِبَ [ru'eb] Okun temren girecek yerine denir, رُغِظَ [ru'z] ma'nāsına. Cem'i رِعْبَةٌ [ri'abet] كِرْدَةٌ [kiredet] gibi. Ve

رَغِبَ [ra'eb] (rā'nın fethiyle) Doldurmak ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: رَعِبَ الْحَوْضَ رَغْبًا مِّنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا مَلَأَهُ Ve güvercin bülend āvāz ile nagme ve tatrīb ederek ötmek ma'nāsındır. Gūyā ki o şedīd āvāza ve āhenkle sā'ir güvercinleri korkutur yāhūd mecārī-i savtını o hengāme ile doldurur; yukālu: رَعِبْتُ الْحَمَامَةَ إِذَا رَفَعْتُ هَدْيَلَهَا وَشَدَّتُهُ Ve kesmek ma'nāsındır; yukālu: وَرَعِبَ السَّنَامَ وَغَيْرَهُ إِذَا قَطَعَهُ

رَغِبَ [ra'eb] Sihir ve büyü ve sīmyāya mütē'allik rukye ve efsūna itlāk olunur ki gözü doldurup kalbi مزْعُوبٌ [mer'ūb] eder, vaf-bi'l-masdardır. Ve vafīd ma'nāsındır ki bir emr-i muzırr u kabīh isālini vaf ile tahvīf eylemek hāletinden 'ibārettir. Ve 'Arabların tescī' ve takfiye ile irād eyledikleri kelāma itlāk olunur. Bundan murād selefte kehene-i 'Arabın

ta'birāt-ı kâhiniyyeleri olan garîbü'l-elfâz tumturaklı müsecca' ve mukaffâ kelâmları olacaktır, niteki Sa'îh nâm kâhinin bu resme ba'zı kelâmları *Târîh-i İbn Hallikân* ve sâ'ir kütüb-i siyer ü tevârihte mastûrdur. Ve

رَعْبُ [ra'eb] İşbu ma'ânî-i selâseden masdar olur bâb-ı sâlisten olarak. Ve

رَعْبُ [ra'eb] Bir kimsenin derûnuna 'arız olan korkuyu tesliyet ve tatmîn yâhüd takviyet-i kalble kesr ve izâle eylemek ma'nâsına gelir; yukâlu: رَعْبُهُ إِذَا كَسَرَ رُغْبَهُ

الْمَرْغُوبُ [el-mer'ûb] Bir nesneden korkmuş kimseye denir.

الرَّعِيبُ [er-ra'îb] (أَمِيرٌ [emîr] vezninde) مَرْغُوبٌ [mer'ûb] ma'nâsınadır. Ve şol semiz insân ve hayvâna itlâk olunur ki bedeninden güyâ ki yağ tekâtur eder ola; dolmak ma'nâsından me'hûzdur; yukâlu: هُوَ رَعِيبٌ أَي سَمِينٌ يَفْطُرُ دَسْمًا

التَّرْعِيبُ [et-ter'îb] (تَفْعِيلٌ [tef'îl] vezninde) ve

التَّرْعَابُ [et-ter'âb] (تَذْكَارٌ [tezkâr] vezninde) Korkutmak ma'nâsınadır; yukâlu: رَعْبُهُ وَرَعْبًا إِذَا خَوَّفَهُ Ve güvercin âvâz-ı bülend ile tatrîb ederek ötmek ma'nâsınadır; yukâlu: رَعَبْتُ الْحَمَامَةَ بِمَعْنَى رَعْبْتُ Ve kesmek ma'nâsınadır; yukâlu: رَعَبْتُ إِذَا قَطَعْتُهُ Ve bir kimsenin korkusunu giderip te'mîn ve tatmîn eylemek ma'nâsınadır ki bâbı izâle içindir; yukâlu: رَعَبْتُ أَي أَضْلَحْتُ رُغْبَهُ

الإِرْتِعَابُ [el-irti'âb] Korkmak ma'nâsınadır; yukâlu: رَعَبْتُ فَارْتَعَبْتُ

التَّرْعَابَةُ [et-tir'âbet] (tâ'nın kesriyle) Pek korkak kimseye denir, فَرُوقَةٌ [ferûkat] ma'nâsına.

التَّرْعِيبَةُ [et-tir'îbet] (tâ'nın kesriyle) Kes-

len hörgüç makûlesi nesneden bir pâreye denir. Cem'î زَرْعِيبٌ [tir'îb]dir; ba'zı nüshada تَرَاعِيبٌ [terâ'îb] mersûmdur.

الرُّغْبُوبَةُ [er-ru'bübet] (râ'nın zammıyla) زَرْعِيبَةٌ [tir'îbet] ma'nâsınadır. Ve etine dolu, bâlâ-bülend, endâmlı mahbûbeye denir; 'alâ-kavlin tâze ve hûb-çehre ve sîm-ten ve şîrîn ve nâzenîn olanına yâhüd pâlûze gibi nerm-ten mahbûbeye denir. Ve pek cünbüşlü tayyâşe ve sebük-pâ nâkaye denir. Ve hurmâ çiçeğinin dibine denir.

الرُّغْبُوبُ [er-ru'büb] (bu dahi râ'nın zammıyla) ve

الرَّرْعِيبُ [er-ri'ebîb] (râ'nın kesriyle) رُغْبُوبَةٌ [ru'bübet] ma'nâsınadır ki 'ale'l-ihtilâf vasf-ı mezkûr üzere olan mahbûbeye denir; yukâlu: جَارِيَةٌ رُغْبُوبَةٌ وَرُغْبُوبٌ وَرَعِيبٌ أَي جَارِيَةٌ شَطْبَةٌ تَارَةٌ أَوْ بَيْضَاءُ حَسَنَةٌ رَطْبَةٌ خُلُوةٌ أَوْ نَاعِمَةٌ Ve

رُغْبُوبٌ [ru'büb] Za'îf ve cebân kimseye denir.

الرَّرْعِيبُ [er-râ'eb] ve

الرَّرْعَابُ [er-ra'âb] (شَدَادٌ [şeddâd] vezninde) رَعْبٌ [ra'eb]-ı merkûmdan ism-i fâ'ildir, efsûn-kâra denir ki göz bayıcı ta'bir olunur. Ve va'îd ile halkı tahvîf eden kimseye denir. Ve tescî ve takfiye ile kelâm tekellüm eden kâhine denir. Ve

رَاعِبٌ [Râ'eb] Bir arz-ı mahsûstur ki رَاعِيبَةٌ [râ'ebiyet] dedikleri güvercinler oraya mensûbdur. Şârih der ki zikr olunan رَعْبٌ حَمَامَةٌ ma'nâsından me'hûz olduğu menkûldür. İntehâ.

الْمَرْغَبُ [el-mura'eb] (ism-i fâ'il bünyesiyle) Bu dahi gövdesi lahm u şahm ile memlû olan insân ve hayvâna denir, رَعِيبٌ [ra'îb] gibi. Ve bunlar 'uzva dahi sıfat olurlar.

gelir.

Şārih der ki leyle-i rağā'ib bundandır ki 'atāyā-yı cezīle ve mevāhib-i celīle gece-sidir. Māder-i Nebī 'aleyhi's-selām olan Āmine cenābları peder-i vālā-güher-i nebevī olan 'Abdullāh ile o gece zifāf ve rahim-i mūmāileyhā sadef-i dūrre-i nebālet-ittisāf olmuştur ki evvelīn şeb-i cum'a-i receb-i şerīftir.

الرُّغْبُ [er-ruğb] (rā'nın zammı ve zammeteynle) Kesret-i ekl ve şiddet-i şereh ü hırs ma'nāsınadır ki soğumsuzluk ta'bīr olunur; yukālu: رَغِبَ الرَّجُلُ رُغْبًا مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ وَإِذَا كَانَ كَثِيرًا الْأَكْلِ وَشَدِيدَ النَّهْمِ Ve

رُغْبٌ [ruğub] (zammeteynle) Şol pek ve mefīn yere denir ki toprağının akıp gitmesi matar-ı kesīre mevkūf ola yāhūd vāsī' ve toprağı mülāyim ve sehl ola. Ve şol dereye denir ki büyük ve içerisi vāsī' olmakla çok su istī'āb eyleye. Ve

رُغْبٌ [ruğb] (rā'nın zammıyla) ve

رُغْبٌ [ruğub] (zammeteynle) Ma'nā-yı mezbūrlardan masdar olurlar; yukālu: رَغِبَ رُغْبًا وَرُغْبًا مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ

الرُّغَيْبُ [er-rağīb] (emīr [emīr] vezninde) Ekūl ve harīs kişiyeye denir ki soğumsuz ta'bīr olunur. Ve şol dereye ve sā'ir nesneye denir ki içerisi geniş olup çok su ve çok şey ala; yukālu: وَادٍ رَغَيْبٌ أَيُّ صَحْمٌ كَثِيرٌ وَالْأَخْذِ وَاسِعٌ

الرُّوْغَابُ [er-rağāb] (sehāb [sehāb] vezninde) رَغَيْبٌ [rağīb] ma'nāsınadır; yukālu: أَرْضٌ رَغَابٌ أَيُّ رَغَيْبٌ

الرُّمْرِغِبُ [el-murğib] (muḥsin [muḥsin] vezninde) Zengin ve māl-dār kişiyeye denir; yukālu: رَجُلٌ مُرْمَغِبٌ أَيُّ مُوسِرٌ

الرُّمْرَاغِبُ [el-merāğib] (mīm'in fethiyle)

Ma'āş husūsunda muztarib olan kimselere denir.

الرُّمْرِغَابُ [el-Merğāb] (mīm'in fethiyle) Bir mevzi' adıdır. Ve Merv-i Şāhicān kazāsında bir nehr ismidir. Ve Ḥorāsān'da şehir-i Herāt a'mālinden bir karye adıdır.

الرُّمْرِغَابُ [el-Mirğāb] (mīm'in kesriyle) Mālik b. Ḥimār nām kimsenin kılıcı ismidir.

مَرْغَابَيْنُ [Mergābeyn] (mīm'in fethi ve tesniye bünyesiyle) Başra kazāsında bir mevzi'dir.

الرُّرْغَابِي [er-ruğābā] (ruğāmā [ruğāmā] vezninde) Ciğerde olan ziyādedir ki ciğer-kūşe ta'bīr olunur.

رُغْبَاءُ [Rağbā'] (şahrā' [şahrā'] vezninde) Bir kuyu adıdır.

رُغْبَانُ [Rağbān] (aṭşān [aṭşān] vezninde) Esāmī-ri ricāldendir: 'Abdul'azīm b. Ḥabīb b. Rağbān muhaddisīndendir. İmām Ebū Ḥanīfe 'aleyhi'r-rahmet hazretlerinden rivāyet-i hadīs eylemiştir. Sikadan olmakla metrūku'r-rivāyettir.

مَرْغَابُونُ [Mergābūn] (mīm'in ve ğayn'ın fethiyle) Buḥārā kazāsında bir karyedir.

الرُّرْغَابَانَةُ [er-ruğbānet] (rā'nın zammıyla) Na'leyn tasmasının yerden tarafa gelen 'ukdesine denir ki 'Arab na'leyninde olur.

[ر ق ب]

الرُّرْقَيْبُ [er-Rağīb] (rā'nın fethiyle) Esmā-i hüsnādandır, celle ismuhu. Hāfız ve niğeh-bān ma'nāsınadır. Ve bir nesnenin zuhūr ve vukū'unu gözetici muntazır ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ رَقَيْبٌ لَهُ أَيُّ مُنْتَظِرٌ Ve bekçi, hāris ve pās-bān ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ رَقَيْبُ الْقَوْمِ أَيُّ حَارِسُهُمْ

Rāgib'in *Müfredāt*'ta beyânına göre رَقِيبٌ [rakīb] lafzı رَقَبَةٌ [rakabet]ten me'hûzdur ki boyuna denir. Hâfız ve nigeħ-bān olan kimse şey-i mahfûzun rakabesini hıfz u ri'āyet yāhūd muhāfazası hinde kendi rakabesini ref' eylemek münāsebetiyle iştikākı sūret bulmuştur. İntehā. Ve

رَقِيبٌ [rakīb] Kumar-bāzların emīn ve mu'temedleri olan kimseye denir; 'alā-kavlin ضَرِيبٌ [darīb] ya'nī kumar okları üzere nāzır ve mü'ekkel ta'cyīn olunan emīnlerine denir. Ve kumar oklarından üçüncü oka denir. Ve نَوْءٌ [nev] kevkeblerinden ya'nī yağmura delālet eden kevkeblerden şol kevkebe denir ki mukābilinde olan kevkebe muntazır olur, ya'nī o tulūc' ettikte bu gurūb yāhūd o gurūb ettikte bu tulūc' eder. Meselā İklīl, Süreyyā'nın rakībidir, niteki نَوْءٌ [nev] māddeinde beyān olundu. Ve şol kevkebe denir ki tālīc'de olup gāribe mürākıb ola. Bunun mefhūmu evvelkiden e'ammdır. Menāzil-i kamerden ehadühümā āhere mürākıb olan menzile itlāk olunur ki birisi tulūc' ettikte mukābilinde vāki olan gurūb eder kavli-i evvele göre, meselā işā vaktinde Süreyyā tulūc' ettikte İklīl gurūb eder, 'ale'l-aks dahi böylecedir. Ve kavli-i sāniye göre meselā menzil-i Ğafir, Şerāteyn rakībidir ve Şevle, Heḡ'a rakībidir. Ve

رَقِيبٌ [Raḡīb] Zibriḡān b. Bedr'in feresi ismidir. Ve

رَقِيبٌ [rakīb] 'Amuca-zādeye itlāk olunur. Ve bu, muhāfaza ma'nāsınadır yāhūd mīrāsı için intizār ma'nāsındandır; yukālu: هُوَ رَقِيبُهُ أَي ابْنُ عَمِّهِ Ve bir güne habīs ve mü'ezzī hayyeye denir ki 'āşık rakībi gibi muzır ve mel'ūn olur. Cem'i رَقِيبَاتٌ

[rakībāt] gelir ve رُقُبٌ [ruḡub] gelir zam-meteynle. Ve

رَقِيبٌ [rakīb] Bir kimsenin evlād ve akrabā ve 'aşiretinden kendinden sonra yerinde kalan halefine itlāk olunur. Ve bu رَقِيبٌ [rakīb] kevkeb ma'nāsınadan me'hûzdur; yukālu: هُوَ رَقِيبُهُ أَي خَلْفُهُ

الرَّقِيبَةُ [er-riḡbet] (rā'nın kesriyle) ve

الرَّقِيبَانُ [er-riḡbān] (حِرْمَانٌ [hirmān] vezninde) ve

الرُّقُوبُ [er-ruḡūb] (فُعُودٌ [ḡu'ūd] vezninde) ve

الرَّقَابَةُ [er-raḡābet] (كِرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) ve

الرَّقُوبُ [er-raḡūb] (قَبُولٌ [ḡabūl] vezninde) ve

الرَّقَابَةُ [er-raḡābet] (feteħātla) Gözetmek, intizār ma'nāsınadır; yukālu: رَقَبَهُ رَقَبَةً وَرَقَبَانًا وَرُقُوبًا وَرَقَابَةً وَرُقُوبًا وَرَقَبَهُ مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا انْتَضَرَهُ Ve bir nesneyi hıfz ve hirāset eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَقَبَهُ إِذَا حَرَسَهُ Ve bir kimsenin gerdanına ip yā pāleheng takmak ma'nāsınadır; yukālu: رَقَبَ فُلَانًا إِذَا جَعَلَ الْخَيْلَ فِي رَقَبَتِهِ

التَّرَقُّبُ [et-terāḡḡub] (تَفَاعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Bir kimseyi gözetmek ve muntazır olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَرَقَّبَهُ أَي انْتَضَرَهُ

الْإِرْتِقَابُ [el-irtīḡāb] (إِفْتِعَالٌ [ifti'al] vezninde) تَرَقُّبٌ [terāḡḡub] ma'nāsınadır; yukālu: إِرْتَقَبَهُ أَي انْتَضَرَهُ Ve yüksek yere çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: إِرْتَقَبَ الرَّجُلُ إِذَا أَشْرَفَ وَعَلَا أَي اِرْتَفَعَ عَلَى مَكَانٍ عَالٍ

الْمَرْقَابَةُ [el-merḡābet] ve

الْمَرْقَابُ [el-merḡāb] (mīm'lerin ve kāf'ların fethiyle ism-i mekāndır) Yüksek yere denir ki dīde-bān oraya çıkıp etrafı gözetir.

الْمُرَاقَبَةُ [el-murāḡābet] (مُفَاعَلَةٌ [mufa'ālet]

vezninde) ve

الرِّقَابُ [er-riqāb] (rā'nın kesriyle) Bu dahi bir nesneyi hıfz ve hirāset eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا رَقَابَةً مُرَاقِبَةً وَرِقَابًا إِذَا رَقَابَةً [Ve] مُرَاقِبَةً [murāqabet]-i sūfiyye dahi bu ma'nādandır ki her emrde rızā-yı Bārī tarafını muhāfaza edip kezālik cemī'-i ahvāline dā'imā 'ilm-i ilāhī muhīt olduğunu mülāhaza ile nefsini muhārese eylemekten 'ibārettir. Ve مُرَاقِبَةً [murāqabet] ehl-i 'arūz ıstılāhındandır ki “bahr-i muzārī”in ve “bahr-i muktedab”ın ‘arūzu bir kerre مَفَاعِيلُ [mefā'īlu] ve bir kerre مَفَاعِيلُ [mefā'īlu] olmaktan 'ibārettir.

Şārih der ki zafer-yāb olduğumuz nüshaların mecmū'unda bu resme mersūmdur. Kezālik mü'ellif hattıyla olan nüshada مَفَاعِيلُ [mefā'īlu] cüz'ünde yā' sābittir. Savāb olan yā'nın sukūtuyla مَفَاعِيلُ [mefā'īlu] olmaktır, zīrā yā' ve nūn'dan her biri āhere murākıbdır. Vech-i tesmiye dahi budur ki مَفَاعِيلُ [mefā'īlu] cüz'ünde āhir sebep olan nūn kendiden mukaddem olan āhir sebep ile ki yā'dır, cemī'an sābit olmaz. 'Ale'l-'aks dahi böylece- dir. Gūyā ki ehadühümā āherin sukūtuna murākıbdır. Pes yā' sābit olursa nūn sākit ve nūn sābit olursa, yā' sākit olur. Bu sūrette مَفَاعِيلُ [mefā'īlu] 'unvānı zeyg-i kaleme dūçār olmuştur. Ve mü'ellif hemān “bahr-i muzārī”e misāl irād eyledi. Kaldı ki “bahr-i muktedab”da مُرَاقِبَةً [murāqabet], مَفْعُولَاتُ [mef'ūlātūn] cüz'ünde cārīdir ki vāv'ı fā'ya ve fā'yı vāv'a murākıbdır. Bir def'a مَفْعُولَاتُ [mef'ūlāt] olup مَفَاعِيلُ [mefā'īlu] cüz'üne nakl olunur. Ve bir def'a مَفْعُولَاتُ [mef'ūlātun] olup فَاعِلَاتُ [fā'īlātūn] cüz'üne nakl olunur. İntehā.

الرِّقْبَةُ [er-riqbet] (rā'nın kesriyle) İsmdir. Tahaffüz ma'nāsınadır ki havf u endīşe olunan nesneden gāfil olmayıp tabassur ile ondan sakınıp korunmak hāletine denir. Ve korkuya itlāk olunur. Ve

رِقْبَةٌ [riqbet] Bir mālā ābā' ve ecdād irsiyle mālīk olmayıp kelāle cihetiyle vāris olmağa itlāk olunur, hafiyü'n-neseb olmakla mīrās kendisine teslīm olunmak husūsundan havf u endīşe eylediğine binā'en; yukālu: وَرَثَ فُلَانٌ مَالًا عَنْ رِقْبَةِ أَبِي وَرَثَةٍ ve yukālu: وَرَثَ مَجْدًا عَنْ كَلَالَةِ لَمْ يَرْتَهُ عَنْ أَبِيهِ لَمْ تَكُنْ أَبَاؤُهُ أَمْجَادًا عَنْ رِقْبَةِ إِذَا لَمْ يَرْتَهُ عَنْ كَلَالَةِ derler, “Ona hāricden mālīk ve mutasarrıf olmadı, belki kurb ve istihkākla mutasarrıf oldu” ma'nāsına. Hülāsası kendi istihkākiyla mālīk olmak mevki'inde isti'māl olunur.

الرُّقْبَى [er-ruqbā] (buşrā) [buşrā] vezninde) **إِرْقَابٌ** [irqāb] mād-desinden ismdir. Bir mülkü bir kimseye şol şartla vermektir ki gerek vāhib ve gerek mevhubun-leh hangisi mukaddem vefāt ederse, mülk-i mezbūr vāhibin veresesine rüçū' ve intikāl eyleye; 'alā-kavlin meselā bir menzili bir kimseye şol şartla tefvīz eylemektir ki o kimse müddetü'l-'ömr onda sākin olup ba'de-vefātihi onda dīger filān kimse sākin ola. 'Alā-kile't-takdīreyn mülkiyyet hemān rakabeye ta'alluk edip mülk müstakar olmaz ki vārislere intikāl eyleye; yukālu: هَذِهِ الدَّارُ لَكَ رُقْبَى وَهِيَ أَنْ يُعْطِيَ إِنْسَانًا مَلِكًا فَأَيُّهُمَا مَاتَ رَجَعَ الْمَلِكُ لِرُوثِهِ أَوْ أَنْ يَجْعَلَهُ لِفُلَانٍ يَسْكُنُهُ فَإِنْ مَاتَ فُلَانٌ Şārih der ki işbu mes'ele-i رُقْبَى [ruqbā] kütüb-i fıkhiyyede mes'ele-i mahsūsadır. Ve *Şihāh* 'ibāreti üzere meşrūhtur ki bir kimseye bu vech üzere mülkünü hibe eylemeğe denir ki vāhib ile mevhubun-leh

hangisi mukaddem vefāt ederse mülk-i mezbūr bākī kalan kimsenin ola. Pes her hâlde gūyā ki ehadühümā āherin vefātına müterakkıb olmakla bu ma'nādan me'hūz olur. İntehā.

الِرَقَاب [el-irqāb] (hemzenin kesri ile) Bir kimseye mülkünü zikr olunan رُقْبَى [ruq̄bā] cihetiyle hibe ve tefvīz eylemek ma'nāsıdır; yukālu: أَرْقَبُهُ الرُقْبَى ve yukālu: أَرْقَبُهُ الدَّارَ أَنِّي جَعَلَهَا لَهُ رُقْبَى

الرَّقُوب [er-raqūb] [صَبُور] [şabūr] vezninde) Şol 'avrettir ki zevcinin fevtine muntazır-ıra ola ki yā irsine mazhar yāhūd zevc-i āher ile behre-vār ola; yukālu: إِمْرَأَةٌ رَّقُوبٌ إِذَا كَانَتْ تُرَاقِبُ مَوْتَ بَعْلِهَا Ve şol nākaya denir ki müzāhame vaktinde havuza karīb olmayıp indifāc-ı müzāhameye terakkub eder ola. Bu, haslet-i mahmūdedir. Ve

رَقُوبٌ [raqūb] Evlādı durmayan hatuna denir; 'alā-kavlin veledi fevt olmuş hatuna denir.

Şārihin beyānına göre ma'nā-yı ahİRde رَقُوبٌ [raqūb] recül ve mer'ede müşterektir. Evlādı durmayan kimsenin bir veledi zuhūr eyledikte mu'ammer olmayacağını bi't-tecribe teyakkunu sebebiyle onun dahi vefātına müterakkıb olur. Ve şikk-ı sāniye göre veled-i cedīde yāhūd sevāb-ı uhrevīye muntazır olur.

أُمُّ الرَّقُوبِ [ummu'r-raqūb] Belā ve dāhiyenin künyesidir.

الرَّقَبَةُ [er-raqabet] (fetehtāla) Boyuna denir, عُنُقٌ [unuq] ma'nāsına; 'alā-kavlin boynun ense tarafından köküne denir. Cem'ī رِقَابٌ [riqāb] gelir rā'nın kesriyle ve رَقَبٌ [raqab] gelir fetehtāla ve أَرْقُبُ [erqub] gelir, أَفْلُسٌ [eflus] vezninde ve رَقَابَاتٌ [raqabāt] gelir, حَرَكَاتٌ [harekāt] vezninde. Ve

رَقَبَةٌ [raqabet] Köleye ve cāriyeye itlāk olunur, مَرْكُوبٌ [merkūb]a رَأْسٌ [re's] ve ظَهْرٌ [zahr] itlāk olunduğu gibi; 'adetā esir ve memlūkun boynuna pālehang takıp ve boynundan ahz olunmak mülābesesiyle zātından kināye olunmuştur, tesmiyetü'l-küll bi'smi'l-ba'zi'l-mukaddem kabīlindendir: إِذَا قِيلَ أُعْتِقَ رَقَبَةٌ فَكَأَنَّهُ قَالَ أُعْتِقَ عَبْدًا أَوْ أُمَّةً Ve

رَقَبَةٌ [Raqabet] Esāmīdendir: Raqabe ki Ca'de-i sahabī 'abdidir, tābi'ınddır. Ve Raqabe b. Maşqale tebe'c-i tābi'ınddır. Ve Melīh b. Raqabe muhaddisınddır.

الأَرْقَابُ [el-arqab] [أَقْرَابٌ] [aqrab] vezninde) Arslana denir. Ve kalın boyunlu kimseye denir.

الرَّقَابِي [er-raqābiyy] ve

الرَّقَابَانُ [er-raqābān] (fetehtāla) Bunlar da kalın boyunlu kimseye denir.

الرَّقَابُ [er-raqab] [تَعَبٌ] [ta'ab] vezninde) Ondan ismdir, kalın boyunluluğa denir.

ذُو الرَّقَابِيَّةِ [Zu'r-Ruqaybet] [جُهَيْنَةُ] [cuheyne] vezninde) Elkābdandır: Zu'r-Ruqaybe Mālik el-Ḳuşeyrī şu'arādandır. Ve Zu'r-Ruqaybe b. Mālik b. 'Abdurrahmān b. Ka'b b. Zuheyr muhaddistir.

رَقَابَانُ [Raqābān] (fetehtāla) Bir mevzi'dir.

الأَشْعَرُ الرَّقَابَانُ [el-Eş'aru'r-Raqābān] Bir şā'irdir.

الرَّقَابَةُ [er-raqqābet] [كَذَابَةٌ] [kezzābet] vezninde) وَغَدٌ [vağd] ma'nāsıdır ki bir kavmin hizmet-kānıdır. Bār-hānede kalıp onların emtī'a ve eşyālarını gözetip hıfz ve hirāset eder.

الْمُرَقَّبُ [el-muraqqab] [مُعْظَمٌ] [mu'azzam] vezninde) Şol deriye denir ki mezbūhun başı ve boynu tarafından yüzülmüş ola.

الرُّوْقَةُ [er-ruk̄bet] [جُرْعَةٌ [cur'at] vezninde) Kaplan şikār eylemek için kazılan çukura denir, niteki arslan saydı için kazılan çukura زُبَيْتَةٌ [zubyet] denir.

[ر ك ب]

الرُّكُوبُ [er-rukūb] [فُعُودٌ [ku'ūd] vezninde) ve

الرَّمَكُوبُ [el-merkeb] [مَقْعَدٌ [maḳ'ad] vezninde) Binmek ve süvār olmak ma'nāsınadır; yukālu: رَكِبَ الْفَرَسَ رُكُوبًا وَمَرَكَبًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا عَلَاهُ Ve günāh yāhūd bir nā-sezā fi'l-i işlemek ma'nāsına isti'māl olunur, gūyā ki fi'l-i mezbūre rükūb etmiş olur; yukālu: رَكِبَ الدَّنْبَ إِذَا أَفْتَرَفَهُ

الرِّكْبَةُ [er-rikbet] (rā'nın kesriyle) رُكُوبٌ [rukūb]dan ismdir, binmek hāletine denir ki binme ve biniş ta'bīr olunur.

الإِرْتِكَابُ [el-irtikāb] [إِكْتِسَابٌ [iktisāb] vezninde) Bu dahi binmek ma'nāsınadır; yukālu: إِرْتَكَبَهُ بِمَعْنَى رَكِبَهُ Ve günāh yāhūd nā-sezā fi'l-i işlemek ma'nāsınadır, gūyā ki ona binip yāhūd kendi üzerine bindirmiş olur; yukālu: إِرْتَكَبَ الدَّنْبَ بِمَعْنَى رَكِبَهُ

الرَّاكِبُ [er-rākib] İsm-i fā'ildir, süvār ma'nāsınadır ki piyāde mukābilidir. Bazılar bunu deveye rükūb edene tahsīs eylediler, niteki esb-süvār olana فَارِسٌ [fāris] ve har-süvār olan حَمَارٌ [ḥammār] ıtlāk olunur. Ve رَّاكِبٌ [rākib]in cem'i رُّكَّابٌ [rukkāb] gelir rā'nın zammı ve kāf'ın teşdīdiyle ve رُّكْبَانٌ [rukban] ve رُّكُوبٌ [rukūb] gelir rā'ların zammıyla ve رِكْبَةٌ [rikebet] gelir rā'ın fiylet, فَيْلَةٌ [fiyelet] vezninde. Ve

رَّاكِبٌ [rākib] Hurmā ağacının yukarısında olan şol dala denir ki aşıya sarkmış olup lākin yere yetişmemiş ola.

Şārih der ki bazı ümmehātta رَّاكِبٌ [rākib]

hurmā ağacı dibinden çıkan şol fidan ile müfesserdir ki onun başka kökü olmaya, niteki Şihāh'ta dahi bu gūnedir. İntehā. Ve رَّاكِبٌ [rākib] Dağın tepesine ıtlāk olunur.

الرُّكُوبُ [er-rekūb] [صَبُورٌ [şabūr] vezninde) ve

الرُّكَّابُ [er-rekkāb] [شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Kesīrū'r-rükūb olan kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ رُكُوبٌ وَرَكَّابٌ أَي كَثِيرُ الرُّكُوبِ Ve

رُّكُوبٌ [rekūb] ve

رُّكُوبَةٌ [rekūbet] (hā'yla) Binit devesine denir ki yük vurulmayıp hāssaten binek ittihāz olunan devedir; 'alā-kavlin رُّكُوبٌ [rekūb] hāssaten binit davarına denir ki binilmeğe tahsīs olunmuştur; deve ve sā'ir hayvāndan dābbe-i merkūbe ma'nāsına. Ve

رُّكُوبَةٌ [rukūbet] (hā'yla) Şol dābbeye ıtlāk olunur ki hem rükūb ve hem i'māl olumağa ta'yyīn oluna, ya'nī hem binit ve hem iş davarı ola. Bu dahi gerek deve ve gerek sā'ir davar olsun. Ve

رُّكُوبَةٌ [rekūbet] Kullanılmış ekti nākaya denir, ke-mā se-yuzkeru. Ve

رُّكُوبَةٌ [Rekūbet] Haremeyn beyninde bir نَبِيَّةٌ [neniyet] ya'nī bir belin adıdır. Ve

رُّكَّابٌ [Rekkāb] ki شَدَادٌ [şeddād] veznindedir) 'Alī b. 'Ömer nām muhaddisin ceddi ismidir.

الرُّوْكُبُ [er-rekub] (rā'nın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) İsm-i cem'dir, hāssaten üstür-süvār olan gürüh ve kāfileye denir ki on nefer dahi ziyāde ola; 'alā-kavlin bu, رَّاكِبٌ [rākib]in cem'idir. Ve bazen esb-süvārāna dahi ıtlāk olunur; 'alā-kavlin evvele göre cem'i أَرْكُوبٌ [erkub] gelir, أَفْلُسٌ [eflus] vezninde ve رُّكُوبٌ [rukūb] gelir. Ve

رَكْبٌ [rekb] Masdar olur, bir kimsenin dizine vurmak ma'nāsına; 'alā-kavlin saçından tutup diziyile altına vurmak ma'nāsınadır; yukālu: رَكْبُهُ رَكْبًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا ضَرَبَ رُكْبَتَهُ yukālu: وَأَخَذَ بِشَعْرِهِ فَضَرَبَ جَبْهَتَهُ بِرُكْبَتِهِ Ve 'alā-re'yyin mutlakan diz ile vurmak ma'nāsınadır; yukālu: رَكْبُهُ إِذَا ضَرَبَهُ بِرُكْبَتِهِ Ve

رَكْبٌ [Rekb] Esāmīdendir: Rekb el-Mıṣrī ashābdandır; 'alā-kavlin tābi'ındendir. Ve

رَكْبٌ [Rekb] Eş'ariyyūndan bir kabîle pederinin ismidir.

الرُّكُوبُ [el-urkūb] (hemzenin zammıyla) Zikr olunan رَكْبٌ [rekb]den eksere itlāk olunur ki deve رَاكِبٌ [rākib]leridir.

الرُّوَكْبَةُ [er-rekebet] (feteḥātla) 'Aded ciyetinden رَكْبٌ [rekb]den ekall olan üstürsüvārāne itlāk olunur ki on neferden ekall olur.

الرِّكَابُ [er-rikāb] (rā'nın kesriyle) Binek develerine denir, جَمَّازَةٌ [cemmāzet] gibi. Müfredi رَاكِبَةٌ [rāḥilet]tir; lafzından müfredi yoktur. Cem'i رُكْبٌ [rukub] gelir كُتُبٌ [kutub] vezninde ve رِكَابَاتٌ [rikābāt] gelir rā'nın kesriyle ve رِكَابِيبٌ [rekā'ib] gelir. Ve

رِكَابٌ [rikāb] Üzengiye denir ki at eyerinde olur, niteki pālāna takılan ip ve kayış üzengiye غَرَزٌ [garz] denir. Cem'i رُكْبٌ [rukub] gelir كُتُبٌ [kutub] vezninde. Ve zeytūn yağının vafında رِكَابِيٌّ dedikleri رِكَابٌ [rikāb] develerine tahmīl edip Şām'dan celb olunduğuna mebnīdir. Ve

رِكَابٌ [Rikāb] Esmādandır: Muhaddisīnden İbrāhīm b. Ḥabbāz'ın ceddī ismidir.

رِكَابُ السَّحَابِ [rikābu's-seḥāb] Yele itlāk olunur, güyā ki seḥābın merkūbudur.

الْمَرْكَبُ [el-merkeb] (meḥḥad) [maḥ'ad] vezninde) Merkeb-i berr ü bahre şāmīldir, ya'nī

davara ve gemiye itlāk olunur. Cem'i مَرَائِبٌ [merākib] gelir. Ve bu, ism-i mekāndır.

الْمُرْكَبُ [el-murekkeb] (mu'azzam) [mu'azzam] vezninde) Asl ve menbit ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: فَلَانَ كَرِيمَ الْمُرْكَبِ أَي الْأَصْلِ Ve şol kimseye itlāk olunur ki üzerende gazā edip nısf-ı ganīmet kendisine 'ā'id ve nısfını sāhibine vermek şartıyla at isti'āre eyleye.

التَّرْكِيْبُ [et-terkīb] (tef'īl) [tef'īl] vezninde) Bir kimseye üzerende gazā edip iḡtinām eylediği ganāyimin nısfını kendisine vermek kavliyle at i'āre eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَكْبَةُ الْفَرَسِ إِذَا أَعَارَهُ لِيُعْزَوْ عَلَيْهِ فَيَكُونُ لَهُ بِنِصْفِ الْعَنِيْمَةِ Ve bir şeyi şey-i āhere muktezāsınca yanaştırmak ve zamm ve ilsāk eylemek ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: رَكْبَةُ تَرْكِيْبًا إِذَا وَضَعَ بَعْضُهُ عَلَى بَعْضٍ Ve minhu: رَكْبُ الْفَصِّ فِي الْخَاتَمِ وَالسِّنَانِ Ve minhu: رَكْبُ الْفَصِّ فِي الْقَنَاةِ [Ve] تَرْكِيْبٌ [terkīb]-i nahvī bundan me'hūzdu.

الْإِرْكَابُ [el-irkāb] (hemzenin kesriyle) Tayan binilmeğe salāhiyyeti vakti gelmek ma'nāsınadır; yukālu: أَرْكَبَ الْمُهْرَ أَي حَانَ أَنْ يُرْكَبَ

الرُّوَكْبَانَةُ [er-rekbānet] (rā'nın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) ve

الرُّوَكْبَةُ [er-rekbāt] (kezālik rā'nın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) ve

الرُّوَكْبُوتُ [er-rekebūt] (ḥalebūt) [ḥalebūt] vezninde) Binilmeğe salāhiyyeti olan ya'nī binek nākasına denir; 'alā-kavlin çok binilip ve kullanılmakla ekti ve alışıık olan nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ رُكُوبَةٌ كَمَا ذُكِرَ وَرُكْبَانَةٌ وَرُكْبَانَةٌ وَرُكْبُوتٌ أَي تَرْكَبُ أَوْ مُذَلَّلَةٌ

الرَّوَاكِبَةُ [er-rākibet] ve

الرَّوَاكِبُ [er-rākūb] ve

الرُّكْبَةُ [er-rekābet] (كَذَابَةٌ [kezzābet] vezninde) رَاكِبٌ [rākib] -i mezkūr gibi hurmā ağacının bālāsında olan şol şāha denir ki aşığıya sarkık olup lākin yere dokunmaya. **التَّرْكُوبُ** [et-terekkub] (تَفَاعُلٌ [tefaʿul] vezninde) ve

التَّرَاكُوبُ [et-terākub] (تَفَاعُلٌ [tefaʿul] vezninde) تَرْكُوبٌ [terkīb] den mutāviʿdir, مَرْكُوبٌ [murekkeb] olmak maʿnāsına; yukālu: رَكْبُهُ: تَرْكُوبًا فَتَرْكُوبٌ وَتَرَكَابٌ

الرُّكَيْبُ [er-rekīb] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Şeyʿ-i āhere terkīb yaʿnī vazʿ ve ilsāk olunan şeyʿe denir, yüzüğe vazʿ olunan kaş gibi ve temren geçirilmiş ok gibi. Ve bir kimse ile berāberce davara binen kimseye denir ki hem-rikāb olacaktır. Ve tarlada evlek taʿbīr olunan kıtʿaya denir, مَشَارَةٌ [meşāret] maʿnāsına ki bostānlarda tah-ta taʿbīr olunur; ʿalā-kavlin mezraʿa ve besāfīnde vākīʿ iki دَبْرَةٌ [debret] in yaʿnī iki مَشَارَةٌ [meşāret] in ve iki tahtanın aralığında cereyān eden cedvele denir ki ondan tah-talara su ifrāz ve icrā olunur. Yāhūd iki hurmālığın yā iki bāgın mā-beynine denir. Yāhūd tarlaya denir, مَزْرَعَةٌ [mezraʿat] maʿnāsına. Cemʿi رُكْبٌ [rukub] gelir كُتُبٌ [kutub] vezninde. Esāsʿın beyānına göre iki nehr beyninde olan ada tarzında tepeye denir. Ve

رَكِيبٌ [rekīb] Şol hurmā ağaçlarına denir ki arkin kenārında yāhūd gayrı yerde mīstarvārī sıra sıra dikilmiş ola; yukālu: نَحْلٌ رَكِيبٌ إِذَا كَانَ قَدْ عُرِسَ سَطْرًا عَلَى جَدْوَلٍ أَوْ غَيْرِ جَدْوَلٍ Sāʿir eşcārda dahi istiʿmāl olunur. Kāğidhāne cedveli kenārına ārāste olan kara ağaçlar gibi.

الرُّكْبَانُ [er-rukban] (رَاكِبٌ [rākib] in cemʿidir ki zikr olundu.

رُكْبَانُ الشُّبُلِ [rukbanuʿs-sunbul] Bu maʿnādandır ki buğday sünbülesinin kap-çıktan ibtidā çıkan dānelerine ıtlāk olunur.

رَوَاكِبُ الشَّحْمِ [revākibuʿş-şahm] Deve hör-gücünün ilerisinde birbiri üzere müterākib yol yol ince tarīkalara ıtlāk olunur ki yağından uzun uzun tel şeklinde tarīkalarıdır; niteki gerisinde olana رَوَادِفٌ [revādif] ıtlāk olunur.

الرُّكْبَةُ [er-rukbet] (جُرْعَةٌ [curʿat] vezninde) صَلْيَانٌ [şilliyān] dedikleri ot biçildikten sonra yerde kalan köküne denir. Ve be-dende uyluğun aşığıyla baldırın yukarı-sı kavuştuğu yere denir ki diz taʿbīr olunur; ʿalā-kavlin hayvānın ön ayaklarında وَظِيفٌ [vazīf] ile yaʿnī baldır ile ذِرَاعٌ [zirāʿ] ın yaʿnī kolun kavuştuğu yere denir, niteki kış ayağındaki mavsıla عُرْقُوبٌ [urkūb] derler. Kaldı ki bununla maʿnā-yı evvelin beyninde fark yoktur. Nihāyet evvelki insānla, ikinci sāʿir hayvānla temsīldir, tahsīs değıldir. Yāhūd رُكْبَةٌ [rukbet] insān ve hayvānın mirfak-ı zirāʿına denir. Buna göre eʿamm olur. Cemʿi رُكْبٌ [rukeb] gelir صُرْدٌ [şurad] vezninde. Ve

رُكْبَةٌ [Rukbet] Tāʿifʿte bir vādī ismidir.

ذُو الرُّكْبَةِ [Zuʿr-Rukbet] Bir şāʿir lakabıdır.

بِنْتُ رُكْبَةَ [Bint Rukbet] ki ismi, Raķāşīʿdir (قَطَامٌ [kaṭāmi] vezninde), Kaʿb b. Luveyy b. Gālibʿin vālidesidir.

الرُّكْبُ [er-rukeb] (صُرْدٌ [şurad] vezninde) رُكْبَةٌ [rukbet] in cemʿidir ki zikr olundu. Ve Muḥammed b. Mesʿūd b. Ebī Rukeb el-Ḥuşenī kibār-ı nuhāt-ı Mağribʿdendir. Kezālik oğlu Ebū Zerr Muşʿab dahi kibār-ı nuhāttandır, şārih-i Maķāmāt olan Şerīşī şeyhidir. Ve

رُكْبٌ [Rukeb] Yemen'de bir nâhiyedir.

الْأَرْكَبُ [el-erkeb] [أَقْرَبُ] [akreb] vezninde) Dizleri büyük olan insân ve hayvâna denir; yukâlu: رَجُلٌ أَرْكَبٌ أَي عَظِيمُ الرُّكْبَةِ Ve dizinin biri âherinden büyük olana denir; yukâlu: بَعِيرٌ أَرْكَبٌ أَي إِحْدَى رُكْبَتَيْهِ أَعْظَمُ مِنَ الْآخَرَى

الرُّكْبُ [er-rekeb] (fethateynle) Diz büyük olmak ma'nâsınadır; yukâlu: رَكِبَ الرَّجُلُ رُكْبًا Ve مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا عَظُمَتْ رُكْبَتُهُ

رُكْبٌ [rekeb] Kasık kılma denir; 'alâ-kavlin kasık kılının bittiği yere denir. Yâhūd 'avretin ve erkeğin ferclerine ya'nî ud yerlerine denir. Yâhūd ud yerinin taşra yüzlerine denir. Yâhūd kalçanın iç yüzüne denir ki üzerinde ud yerlerinin etleri vâki' olur. Tesniyesinde رَكْبَانٌ [rekebân] denir; 'alâ-kavlin رَكِبَ [rekeb] nisvâna mahsûstur. Cem'i أَرْكَابٌ [erkâb] gelir, أَعْرَابٌ [a'râb] gibi ve أَرْكَابٌ [erākīb] gelir, أَعْرَابٌ [a'ārīb] gibi. Râgıb'ın *Müfredât*'ta beyânına göre رَكِبَ [rekeb] ferc-i mer'eden kinâyedir ki مَرْكُوبٌ [merküb] ma'nâsından olur, niteki مَطِيَّةٌ [maṭiyyet] ve قَعِيدَةٌ [ka'idet] dahi ondan kinâyedir.

مَرْكُوبٌ [Merküb] Hicâz'da bir mevzi' adıdır.

الرُّكْبَانِيَّةُ [er-Rikābiyyet] Medīne kurbünde bir mevzi'dir.

رُكْبَانٌ [Rekbân] [سَحْبَانٌ] [saḥbân] vezninde) Hicâz'da bir mevzi'dir.

[ر ن ب]

الْأَرْنَبُ [el-erneb] (nūn'la أَنْسَبُ [enseb] vezninde) Tavşana denir. Fāriside hargüş derler. İsm-i cinstir, erkeğine ve dişisine şâmidir; 'alâ-kavlin erkeğine حُرْزٌ [huzez] ve dişisine أَرْنَبٌ [erneb] derler. Ve حُرْزٌ [huzez] iki zā-yı mu'ceme ile ضَرْدٌ [şurad]

veznindedir. Cem'i أَرْأَبٌ [erānib] gelir ve أَرْأَبِي [erānī] gelir, bā'yı yā'ya ibdalle. Şārih der ki Sībeveyhi cem-i sâniyi zarüret-i şif're tahsis eylemiştir: ثُعَالِبٌ [se'alib] ve ثُعَالِي [sa'ālī] gibi. Ve

أَرْنَبٌ [erneb] Bir nev' iri sıçana denir ki kuyruğu kısa olur, ona يَرْنَبُ [yerneb] dahi derler, yā-yı tahtiyye ile. Ve

أَرْنَبٌ [erneb] Nisvân zīnet ve huliyyâtlarından bir nev' zīnet ismidir. Ve bir hatun adıdır.

الرُّمُوبَانِيَّةُ [el-mernebāniyy] (مَرْبَانِيَّةٌ [mertebāniyy] vezninde) Tavşan tüyünün renginde olan kilim ve çuka makûlesine denir; yukâlu: كِسَاءٌ مَرْبَانِيَّةٌ أَي بَلَوْنُ الْأَرْنَبِ

الرُّمُورَبٌ [el-mu'erneb] [مُدَاخِرَجٌ] [mudaḥrec] vezninde) ve

الرُّمُورَبُ [el-merneb] [مَقْعَدٌ] [maḥ'ad] vezninde) Şol kilime denir ki ipine tavşan tüyü mahlüt ola; yukâlu: كِسَاءٌ مُمُورَبٌ وَمُورَبٌ إِذَا كَانَ قَدْ خُلِطَ بَعْرُؤُهُ وَبِرَّ الْأَرْنَبِ

الرُّمُورِبَةُ [el-murnibet] [مُحْسِنَةٌ] [muḥsinet] vezninde) ve

الرُّمُورِبَةُ [el-mu'ernebet] [مُدَاخِرَجَةٌ] [mudaḥrecet] vezninde) ve

الرُّمُورِبَةُ [el-mu'ernibet] (ism-i fâ'il bünyesiyle) Tavşanı çok olan yere denir; yukâlu: أَرْضٌ مُرْبِبَةٌ وَمُورِبَةٌ وَمُورِبَةٌ أَي كَثِيرَةٌ الْأَرْنَبِ

الرُّارِبَةُ [el-ernebet] (hā'yla) Burnun ucuna denir ki burun yumuşağıdır.

الرُّارِبَةُ [el-ureynibet] (musaggar bünyesiyle) Eşek kengerine şebîh bir nev' otluktur.

الرُّارِبَانِيَّةُ [el-ernebāniyy] (عَسْقَلَانِيَّةٌ [aşkalāniyy] vezninde) Şol sūf ve ipek ve şāl makûlesine denir ki rengi karamlık ola, kahve rengi gibi; yukâlu: حُرْزٌ أَرْبَانِيَّةٌ أَي أَدْكُ

رَنْبُوبَةٌ [Renbūbet] (طَنْبُورَةٌ [ṭanbūret] vezninde) yāhūd **أَرْنُوبُوبَةٌ** [Erenbūbet]tir, (hemze ile) Rey şehrinin kazāsında karyedir. İmām Kisā'ī orada tebdil-i kisve-i hayāt eylemiştir. Şārih der ki İmām Muḥammed ile bir günde vefāt edip ikisinin namazını Hārūn Reşīd edā ve o hazīne-i fikhiyye vü 'Arabiyyeleri onda defn ve İvā eylediler, rahimehumullāhu ta'ālā.

ذَاتُ الْأَرَانِبِ [Zātu'l-Erānib] Bir mevzi'dir.

الْمَرْنَبِ [el-merneb] (مَمْعَدٌ [maḥ'ad] vezninde) Bir nev' iri fāreye denir. Şārihin beyānına göre zikr olunan **أَرْنَبِ** [erneb] olacaktır.

[ر ه ب]

الرَّهْبَةُ [er-rehbet] (rā'nın fethi ve hā'nın sükunuyla) ve

الرُّهْبِ [er-ruhḅ] (rā'nın zammıyla) ve

الرَّهْبِ [er-rehb] (صَرَبْتُ [ṣarḅ] vezninde) ve

الرَّهَبِ [er-reheb] (تَعَبْتُ [ta'ab] vezninde) ve

الرُّهْبَانَ [er-ruhḅān] (rā'nın zammıyla) ve

الرَّهْبَانَ [er-rehebān] (fethātla) Korkmak ma'nāsınadır; yukālu: رَهَبَ الرَّجُلُ رَهْبَةً وَرُهْبَانًا وَرُهْبَانًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا خَافَ Mü'ellifin *Başā'ir*'de beyānına göre taharrüz ve ıztırāba makrūn havf eylemeğe mevzū'dur ki yılmak ve çekinmek ta'būr olunur.

الرَّهْبِي [er-rehbā] (rā'nın fethi ve zammı ve elifin kasrı ve meddiyle) ve

الرَّهْبِيَّتِي [er-rehebūtā] (fethateyn ve kasr ile) ve

الرَّهْبِيَّتِ [er-rehebūt] (مَلَكُوتٌ [melekūt] vezninde) Ondan isimlerdir, korkmağa denir ve minhu: "رَهْبِيَّتِ خَيْرٌ مِنْ رَحْمَتِي" أَيُّ لِأَنَّ رَهْبِيَّتِ "رَهْبِيَّتِ خَيْرٌ مِنْ رَحْمَتِي" Ya'nī "Sana dā'imā mahzar-ı

havf u haşyet olmak hāleti mevki-i rahm ü şefkat olmak hāletinden hayrlıdır, zīrā senin zātında māye-i şerr ü fesād merküz olmakla rahm ve müsāmaha olunduğun sürette ibrāz ve icrāsına mecbūr olursun, lākin dā'imā havf ve haşyet üzere olunca ser be-girībān kendi hāline meşgūl olup durursun." Mār-ı sermā-dāideye Mevlā güneş göstermesin.

الْإِرْهَابِ [el-irhāb] hemzenin kesriyle ve

الْإِسْتِرْهَابِ [el-istirhāb] Korkutmak ma'nāsınadır; yukālu: رَهَبَهُ وَاسْتَرَهَبَهُ أَيُّ خَوْفَهُ Ve

إِرْهَابِ [irhāb] رَهَبِ [rehḅ] olan deveye binmek ma'nāsınadır, ke-mā se-yuzkeru; yukālu: رَهَبَ الرَّجُلُ إِذَا رَكِبَ الرَّهْبِ Ve libāsın yeni ki رَهَبِ [reheb] denir, uzun olmak ma'nāsınadır; yukālu: رَهَبَ الرَّجُلُ إِذَا طَالَ كُتْمُهُ Ve deveyi havuza takarrübden şetm ü āzār ederek geri ve tūskürmek ma'nāsınadır; yukālu: رَهَبَ الْبَعِيرِ إِذَا قَدَعَهُ عَنِ الْحَوْضِ

التَّرْهَابِ [et-terehḅ] (تَفَاعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Bir kimseyi va'id ile ya'nī kendisine şerr ü mazarrat İsalini müş'ir kelimātla tahvīf eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَرَهَبَهُ إِذَا تَوَعَّدَهُ Ve Ḥudā-yı müte'āle kemāl üzere kulluk eylemek ma'nāsına istīfām olunur ki havfın lāzımıdır; yukālu: تَرَهَبَ الرَّجُلُ إِذَا تَعَبَّدَ

الْمَرْهُوبِ [el-merhūḅ] Arslana itlāk olunur, merhūḅun-minhu olduğu için. Ve

مَرْهُوبِ [Merhūḅ] Cumeyḅ b. eṭ-Ṭammāḅ nām kimsenin feresi ismidir. Ve bir recül adıdır.

الرَّاهِبِ [er-rāhib] Arslana itlāk olunur, āteşten ve sayhadan ve ba'zı nāçiz nesnelere havf eder olduğu için, niteki horozun sesinden ve taş ve leğen makūlesinin

çangirtısından ve هِرَّةٌ [hirret]ten dahi havf eder; şecā'atle muttasıf olduğu gibi, cebānetle de muttasıftır. Ve

زَاهِبْ [rāhib] Naşārā tā'ifesinin papazlarına itlāk olunur, selefte nāstan inkitā' ve inzivā birle ta'abbüd ve tenessüke sa'y ve mücāhede ve mülāzemet ederler idi. Cem'î رُهْبَانٌ [ruhbān] gelir rā'nın zammıyla ve gāh olur ki رُهْبَانٌ [ruhbān] cem'î olduğu gibi ثُعْبَانٌ [su'bān] kelimesi vefkince müfred olur, fi'l-asl masdar olmak hasebiyle. Bu sürette cem'î رَهَابِيْنٌ [rehābīn] ve رَهَابِيَّةٌ [rehābinet] gelir rā'nın fethiyle ve رُهْبَانُوْنَ [rehbānūn] gelir ki cem'î-i sālimdir.

الرَّهْبَةُ [er-rehbet] ve

الرَّهْبَانِيَّةُ [er-rehbāniyyet] (rā'ların fethiyle) Ondan masdarlardır, rāhib olmak ve rāhiblik ma'nāsına, lākin *Nihāye*'den münfehim olan masdarı رَهْبَنَةٌ [rehbenet] olmaktadır ki رَهْبَةٌ [rehbet]ten me'hūzdur; vezni fa'lenet yāhūd fa'lelettir, nūn'un aslıyyetve ziyādesi takdīri üzere. Ve

رَهْبَانِيَّةٌ [rehbāniyyet] Tagyīr-i neseble رَهْبَنَةٌ [rehbenet]e mensüb olmaktadır ki lisānımızda hāsıl bi'l-masdar olarak rāhiblik ile ta'bīr olunur; ve minhu'l-hadīs: “لَا رَهْبَانِيَّةَ فِي الْإِسْلَامِ” İşbu hadīste menhī olan رَهْبَانِيَّةٌ [rehbāniyyet]ten murād selef ruhbānlarının ahlāklarıyla mütehallık olmaktadır, اِحْتِصَاءٌ [ih̄tişā'] gibi ki kendi mādde-i rüculiyyetini izāle eylemek ve riyāzet için ve nefesine ezā için gerdanına zincir geçirmek ve post giymek ve aslā et kısmını ekl eylememek ve savm-ı visāl eylemek gibi. İmdi millet-i İslāmiyye, millet-i semhā olup teşdīd ve taglīzden pākīze olmakla bu güne hālāt-ı şedīdeden nehy-i şer'î sādır olmuştur. Ve

زَاهِبْ [Rāhib] Bir recül ismidir.

Mütercim der ki *Burhān-ı Kātrī*'de رُهْبَانٌ [ruhbān] lafzı Fārisī olmak üzere mersūmdur, aslı روه بان [rūh-bān] idi روه [rūh] zühd ve salāh ve بان [bān] sāhib ma'nāsına olmakla رُهْبَانٌ [rūh-bān] zāhid ve sālīh demektir. Ba'dehu tahfīfle vāv hazf olunup رُهْبَانٌ [ruhbān] dediler. Zāhiren mü'ellifin ifrādı buna mebnīdir. İntehā.

الرَّهْبُ [er-rehb] (rā'nın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Arık ve mehzūl nākaya denir; 'alā-kavlin yüksek ve bülend erkek deveye denir. Ve yufka temrene denir, نَضْلٌ رَقِيقٌ [naşl raqīk] ma'nāsına. Cem'î رِهَابٌ [rihāb] gelir rā'nın kesriyle.

الرَّهْبُ [er-reheb] (fethateynle) Libās yeline denir, كُمْ [kumm] ma'nāsına, tekülü: شَارِيْحِيْنِ بِعَیْنِي مِمَّا فِي رَهْبِكَ أَيِّ مَا فِي كُفْمِكَ Şārihin beyānına göre bu, Hımyer lügatidir.

الرَّهَابَةُ [er-rehābet] [sehābet] vezninde ve rā'nın zammıyla lügattir, lügaviyyūndan Hırmāzī ikisinde dahi hā'nın şeddesiyle rivāyet eylemiştir) Göğüste batn üzere müşrif bir bir geğrek kemiğine denir ki köpek lisānı şeklinde olmakla لِسَانُ الْكَلْبِ [lisānu'l-keleb] dahi derler. Havf vaktinde yürek oynamakla o dahi muzdarib olur. Cem'î رِهَابٌ [rehāb] gelir سَحَابٌ [sehāb] vezninde ki bu, lügat-ı ulāya göreder.

الْأَرْهَابُ [el-erhāb] (hemzenin fethiyle) Sayyād olmayan kuşlara itlāk olunur.

رَهْبِيٌّ [Rehbā] [sekrā] vezninde) Bir mevzi'dir.

مُرْهَبٌ [Murhib] [muhsin] vezninde) Esāmīdendir.

التَّرْهِيْبُ [et-terhīb] [tefīl] veznin-

de) Nāka fevka't-tāka yürütmekten nāṣī dermānde ve bī-tāb olmakla sāhibi yanına oturup āheste āheste yemleyip tīmār ederek cānı bedenine gelip teneffüs eylemek maʿnāsınadır. Ve bu zikir olunan رَهْبٌ [rehb] māddesinden meʿhūzdur. Ve bābı izāle için olmak dahi muhtemeldir; yukālu: رَهْبَتِ النَّاقَةِ بِالضَّمِّ تَزْهِيئًا فَتَقَعَدُ يُحَايِبُهَا أَيُّ جَهْدَهَا السَّيْرُ فَعَلَفَهَا حَتَّى ثَابَتْ إِلَيْهَا نَفْسُهَا

[ر و ب]

الرَّوْبُ [er-revb] [رُوبٌ] [sev] vezninde) ve **الرُّوْبُ** [er-ru'ūb] [رُوبٌ] [ku'ūd] vezninde) Süt uyuyup yoğurt olmak maʿnāsınadır; yukālu: رَابَ اللَّبْنُ يَرُوبُ رُوبًا وَرُوبًا إِذَا خَشِرَ

رُوبٌ [revb] Yoğurda denir, niteki رَائِبٌ [rā'ib] dahi denir; ʿalā-kavlin رُوبٌ [revb] ve رَائِبٌ [rā'ib] yayıkta yayılıp yağı çıkmış süte denir ki koyusuna yine yoğurt ve sıvısına ayran taʿbīr olunur ki yağsız sāde olur. Ve

رُوبٌ [revb] ve

رُؤْبٌ [ru'ūb] Mütehayyir ve āşüfte olmak maʿnāsına istiʿmāl olunur; yukālu: رَابَ الرَّجُلُ Ve çok yemekten yāhūd uyku basıp uyuklamak gibi ʿarızadan nāṣī vücūd ayran gibi süst ve fātīr olmak maʿnāsınadır; ʿalā-kavlin uykudan beden ve dimāğı mümteli ve galīz ve ser-girān kalkmak maʿnāsınadır ki mahmūr kalkması gibi olur. Yāhūd uyku sarhoşu olmak maʿnāsına istiʿmāl olunur ki ziyādesiyle uyku basıp uyumamakla yāhūd henüz uykuya varmış iken kalkmakla şūrīde-dimāg olmaktan ʿibārettir; yukālu: رَابَ الرَّجُلُ إِذَا فَتَرَتْ نَفْسُهُ مِنْ شَبَعٍ أَوْ نَعَابِسٍ أَوْ قَامَ خَائِرَ الْبَدَنِ وَالنَّفْسِ أَوْ سَكِرَ مِنَ النَّوْمِ Ve pek yorulup fūrū-mānde ve durgun olmak maʿnāsına istiʿmāl olunur; yukālu: رَابَ الرَّجُلُ إِذَا أَعْيَا

söylemek maʿnāsınadır; yukālu: رَابَ فُلَانٌ إِذَا كَذَبَ Ve ʿakl ve zihn şūrīde ve muhtelil olmak maʿnāsınadır; yukālu: رَابَ الرَّجُلُ إِذَا اخْتَلَطَ عَقْلُهُ Ve ʿArablar filān kimseyi boşlayıp “Kendi hāline terk eyle ki helāk pek yaklaştı” diyecek yerde رَابَ دَعَا فَقَدْ رَابَ دَعَا derler, niteki يَفُورُ دَمُهُ dahi bu maʿnāda istiʿmāl olunur.

التَّرْوِيبُ [et-tervīb] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) Sütü yoğurt çalmak maʿnāsınadır; yukālu: رَوَّبَ اللَّبْنَ تَرْوِيبًا إِذَا جَعَلَهُ رَائِبًا فūrū-mānde olmak maʿnāsınadır; yukālu: رَوَّبَتْ مَطِيئَتُهُ إِذَا أَعْيَتْ

الْإِرَابَةُ [el-irābet] [إِنَابَةٌ] [inābet] vezninde) Bu dahi sütü yoğurt çalmak maʿnāsınadır; yukālu: أَرَابَ اللَّبْنَ إِرَابَةً إِذَا جَعَلَهُ رَائِبًا

الْمِرْوَبُ [el-mirveb] [مِنْبَرٌ] [minber] vezninde) Şol tuluma denir ki onda sütü çalkayarak yağını çıkarıp yoğurt ederler ki yayık taʿbīr olunur. Baʿzı mahalde dibekte çalarlar.

الْمُرْوَبُ [el-murevveb] [مُعْظَمٌ] [muʿazzam] vezninde) Şol tuluma denir ki içinde süt uyutulup yoğurt çalınmış ola; yukālu: سَفَاءٌ مِرْوَبٌ أَيُّ رُوبٌ فِيهِ اللَّبْنُ

الرُّوبَةُ [er-revbet] (rā'nın fethi ve zammı ve vāv'ın sükūnuyla) Yoğurt māyesine denir ki baʿzı diyārda damızlık taʿbīr olunur; süte çalmakla uyuyup yoğurt olur; ʿalā-kavlin yoğurt çalınan sütün bakiyyesine denir. Ve buğur devenin kendi sulbünde müctemīʿ olan nutfesine denir. Yāhūd buğur devenin nākaya aştıktan sonra rahiminde vākīʿ olan nutfesine denir, yoğurt māyesine teşbīhen. Ve

رُوبَةٌ [rūbet] Hācet ve zarūriyyet maʿnāsına istiʿmāl olunur. Ve medār-ı maʿāş ve kıvām-ı zindegānī olan nesneye itlāk olu-

nur ki Fārisīde māye dahi bu ma'nāyadır. Ve

رُوبَةُ الْأَمْرِ [rūbetu'l-emr] Bir maddenin cummā'ına ya'nī topuna ve küllīsine itlāk olunur ki bi'l-cümle usūl ü eczāsı müctemī' olarak hey'etinden 'ibārettir. Ve

رُوبَةُ [rūbet] Geceden bir bölüğe ve bir mikdāra denir; meşāhīr-i şu'arādan Rūbe b. el-accāc bu ma'nā cihetinden müsemmadır. Ya'nī geceden bir mikdār geçtikte tevellüd eylemek mülābesesiyle رُوبَةُ [Rūbet] ile tesmiye olunmuştur. Lākin ba'zılar رُوبَةُ [ru'bet] mehmūz olduğuna zāhib oldular, niteki māddesinde güzerān eyledi. Ve

رُوبَةُ [rūbet] Et pāresine de itlāk olunur. Ve şol kısaca denir ki onunla inden cānver tutup taşra çıkarırlar. Ve

رُوبَةُ [rūbet] Fakr u fāka ma'nāsınadır. Ve alıç ağacına denir. Ve üşeniklik ve uyusukluk, kesel ü fütūr ve tüvānī ma'nāsınadır. Ve nebāt ve eşcārı kesīr, toprağı soy ve münbit olan makbūl ve mu'teber yere denir.

الرَّوْبُ [er-rā'ib] Yoğurda denir, niteki zikr olundu. Ve şol kişiye itlāk olunur ki kesret-i eklden yāhūd uyku basmaktan yā çok uyumaktan yā uyku sarhoşluğundan beden ve dimāğı mahmūr-ı sabāhī gibi şişkin ve dolgun ve ser-girān olmakla yoğurt gibi süst ve fātīr ola. رُوبُ [revb] lafzından me'hūzdur.

الْأَرْوَبُ [el-erweb] أَقْرَبُ [akreb] vezninde) ve

الرُّوبَانُ [er-rūbān] (rā'nın zammıyla) رَائِبٌ [rā'ib] ma'nāsınadır.

رُوبُ [Rūb] طُوبُ [tūb] vezninde) Belli

kazāsında bir karyedir.

رُوبِي [Rūbā] (طُوبِي [tūbā] vezninde) Bağdād a'mālinden bir karyedir.

الرَّوَابُ [er-rāb] نَابٌ [nāb] vezninde) Kadr ve mikdār ma'nāsınadır; yukālu: هَذَا رَابٌ كَذَا أَيُّ فَدْرُهُ

[ر ي ب]

الرَّوَيْبُ [er-reyb] عَيْبٌ [ayb] vezninde) Hādise-i rüzgāra denir, صَرْفُ الدَّهْرِ [şarfud-dehr] ma'nāsına. Mü'ellifin *Başā'ir*'de beyānına göre رَيْبٌ [reyb] asl bir nesnede bir hālet tevehhümüyle vāki' olan şekk ve şübhe ma'nāsına mevzū'dur. Ve sarf-ı rüzgāra itlākı kevn ve husūlü cihetinde şekk ve gümān olmayıp belki vakt-i husūlü meşkūk olmak mülābesesiyledir. Ve ümmehāt-ı sā'irenin beyānlarına göre رَيْبٌ [reyb] ve رَيْبَةٌ [rībet] masdarlardır, nefis bir mādde sebebiyle muztarib ve mütehaddiş olmak ma'nāsına mevzū'dur, tekūlu: رَابِي الشَّيْءِ إِذَا حَصَلَ فِيكَ رَيْبَةٌ وَهِيَ قَلْتُ Ba'dehu onunka şekk ve şübhe tesmiye olunmuştur, ıztırāb-ı nefis ve hadşe-i derūna sebep olmak 'alākasıyla. Ve havādis-i dehre itlākı kezālik sebebiyyet 'alākasına mebnīdir. Ve hācet ma'nāsı dahi bu bābdandır. Ve İmām Cuveynī tahkīki üzere şekk mefhūmu tarafeynin tesāvī ve itidālini mutazammındır. Ve رَيْبٌ [reyb] yakīn derecesine bālig olmağa meşrūttur, ke-mā yukālu: سَكُّ مَرِيْبٌ ve lā-yukālu: سَكُّ رَيْبٌ مُسَكِّكَ Pes سَكُّ [šek] mebbe-i رَيْبٌ [reyb] olur, niteki عِلْمٌ [ilm] mebbe-i يَأْكِنُ [yakīn]dir.

Hülāsası رَيْبٌ [reyb] lisānımızda sū-i zann ve mazinne ve töhmet ta'bīr eylediğimiz mefhūmlar olacaktır. Meselā bir kimseyi mey-hāneden hurūc ederken gördükte

‘ayyāş olması zımında hātıra hutūr edip dil-nişin olan mazinne gibi. İntehā. Ve

رَيْبٌ [reyb] Hācet ma‘nāsına isti‘māl olunur, mūcib-i ıztırāb-ı derūn olduğu için. Ve **ظِنَّةٌ** [zīnnet] ve şekk ve şübhe ma‘nāsınadır. Ve tōhmet ma‘nāsınadır ki ta‘yīb ve ta‘yīri mūcib olan hālettir.

Şārih der ki gerçi mü‘ellif **وَالظَّنُّ وَالتُّهْمَةُ** ‘ibaretiyle zāhiren tefkīk eylemekle her biri başkaca ma‘nā olur. Lākin bazı usūlde **الشُّكُّ مَعَ التُّهْمَةِ** ‘unvānında müsebbet olmakla ona göre tōhmete makrūn şekk ve şübhe demek olur ki meselā bir kimse hakkında bir bed ve nā-sezā fi‘l ile zan ve gümān eylemek gibi. İntehā. Ve

رَيْبٌ [reyb] ve

رَيْبَةٌ [rībet] (rā’nın kesriyle) Masdar olur, bir kimseye bir nesne şekk ve şübhe irās eylemek ma‘nāsınadır ki bed gümān eylemek ta‘bīr olunur, tekūlu: **رَابِي الْأَمْرُ** Ve bir kimseyi şekk ve şübheye ve sū-i zanna düşürmek ma‘nāsınadır, tekūlu: **رَبُّهُ أَي أَوْصَلْتُ الرِّيْبَةَ إِلَيْهِ**

الإِرَابَةُ [el-irābet] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir kimseye bir nesne mazinne ve gümān irās eylemek ma‘nāsınadır, tekūlu: **رَابِي الْأَمْرُ إِرَابَةٌ بِمَعْنَى شَكِّكَ** Ve bir kimseyi sū-i zanna ilkā eylemek ma‘nāsınadır, tekūlu: **رَابِي أَي جَعَلْتُ فِيهِ رَيْبَةً** Ve tukālu: **رَابِي أَي طَنَنْتُ ذَلِكَ بِهِ وَجَعَلْتُ فِي الرِّيْبَةِ** “Filān kimse filān hakkında bana şübhe irās eylemekle ben dahi öylece zann edip onu müttehem kıldım.” Ve kīle ma‘nāhu: **رَابِي أَي جَعَلْتُ فِيهِ رَيْبَةً** “Bana şübhe ve gümān irās eylemekle beni onun hakkında bed-gümān eyledi.” Ve bazıları dediler ki eğer kināye ederler ise elif ilhākıyla mezīd olarak isti‘māl ederler ve eğer kināye ey-

lemezler ise **رَابِي أَمْرُهُ رَيْبًا وَرَيْبَةً** ‘unvānında sūlāsī olarak isti‘māl ederler; ‘alā-kavlin ‘adem-i kināyede dahi mezīd olarak isti‘māl olunur, tekūlu: **رَابِي الْأَمْرُ إِرَابَةٌ**

Şārihin beyānına göre kināyeden murād, ‘adem-i teyakkundur ki şübheyi mūris bir emāre ihsāsıyla gümāna düşmektir. Ve ‘adem-i kināyeden murād, yakīnen sū-i zannı mūris tōhmet müşāhede eylemekle vech-i tahkīk üzere onda mazinne belki o tōhmetle muttasıftır demekten ‘ibārettir, niteki *Mişbāh*’ta tekūlu: **رَابِي الشَّيْءِ إِذَا اسْتَيْقَنَتْ مِنْهُ الرِّيْبَةَ فَإِذَا أَسَأَتْ بِهِ الظَّنُّ وَلَمْ تَسْتَيْقِنْ مِنْهُ الرِّيْبَةَ قُلْتَ رَابِي مِنْهُ أَمْرٌ هُوَ فِيهِ** ‘unvānyla mersūmdur. Ve sāhib-i *Nihāye* dahi yukālu: **رَابِي الشَّيْءِ وَأَرَابِي بِمَعْنَى شَكِّكَ** **وَقِيلَ رَابِي فِي كَذَا أَي شَكِّكَ وَأَوْهَمَنِي الرِّيْبَةَ فِيهِ فَإِذَا** ‘ibaretiyle irād eylemekle beyān-ı mezbūra muvāfıktır. Kaldı ki şārih Tayyibī tevcihine göre kināyeden ‘inde’l-Kūfiyyīn zamīr murād olmakla **إِذَا** kelimesi eğer fi‘le zamīr ilhāk ederler ise mezīd olarak ve illā sūlāsī olarak isti‘māl olunur demektir. Buna göre **رَابٍ** **رَابِي أَمْرُهُ** ve **رَابِي أَمْرُهُ** ‘unvānında olmak lāzımdır. İntehā. Ve

إِرَابَةٌ [irābet] Şekk ve şübheli olmak ma‘nāsına gelir ki hemzesi sayrūret için olur; yukālu: **رَابٍ الْأَمْرُ إِذَا صَارَ ذَا رَيْبٍ**

الإِسْتِرَابَةُ [el-istirābet] Bir kimsede sū-i zannı ve tōhmeti mūris hālet görmekle şekk ve şübheye düşmek ma‘nāsınadır; yukālu: **إِسْتِرَابٌ بِهِ إِذَا رَأَى مِنْهُ مَا يَرِيْبُهُ**

الرِّيَابُ [er-reyyāb] [şeddād] [şeddād] vezninde) Şol nesneye itlāk olunur ki zātında şübheli ve tōhmetli olmakla fi‘l ve takar-rübü tahvif eder olduğunu onu işlemekten adam “müttehem olurum” diye ihtirāz

eder ola; yukālu: أَمْرٌ رِيَابٌ أَي مُفْرَعٌ

الْإِزْتِيَابُ [el-irziyāb] [ifti'āl] vezninde) Şekk ve şübhe eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِزْتَابَ مِنْ الشَّيْءِ إِذَا شَكَّ فِيهِ Ve bir kimseyi bir nesne ile müttehem kılmak ma'nāsınadır; yukālu: إِزْتَابَ بِهِ أَي اتَّهَمَهُ بِهِ

الرَّيْبُ [er-Reyb] [ayb] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

بَيْتُ رَيْبٍ [Beytu Reyb] Yemen'de bir hisar adıdır.

FASLU'Z-ZĀYI'L-MU'CEME

(فَضْلُ الزَّايِ الْمُعْجَمَةِ)

[ز أ ب]

الرَّأْبُ [ez-ze'b] (zāy'ın fethi ve hemzenin sükunuyla) Bir ağır nesneyi yüklenip sür'atle iletmek ma'nāsınadır; yukālu: رَأَبٌ الْقَرْبَةَ رَأَبًا مِنْ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا حَمَلَهَا ثُمَّ أَقْبَلَ بِهِ سَرِيعًا Ve suyu şiddetle içmek ma'nāsınadır; yukālu: رَأَبَ الرَّجُلُ إِذَا شَرِبَ شُرْبًا شَدِيدًا Ve darvar sürmek ma'nāsınadır; yukālu: رَأَبَ الْإِبِلَ إِذَا سَاقَهَا

الْإِزْدِيَابُ [el-izdi'āb] [ifti'āl] vezninde ki tā'yı dāl'a kalb olunmuştur) Bu dahi bir ağır nesneyi yüklenip sür'atle alıp gitmek ma'nāsınadır; yukālu: إِزْدَابَ الْقَرْبَةَ إِذَا حَمَلَهَا ثُمَّ أَقْبَلَ بِهَا سَرِيعًا

الرُّوَابُ [ez-zu'āb] [gūrāb] vezninde) Tebeddül ve inkılāb ma'nāsınadır; yukālu: الدَّهْرُ ذُو رُوَابٍ أَي انْقِلَابٍ وَقَدْ زَابَهُ الدَّهْرُ [zu'āb] [Alā-kavlin işbu رُوَابٌ] [zev'āt] kelimesi [sev'āt] veznindedir, musahhaftır. Ve [zev'āt] [zev'et] lafzının cem'idir ki mevt sebebiyle hādis olan hādiseye denir. Ve زَابَهُ الدَّهْرُ kelimesi dahi musahhaftır, savāb olan زَاءٌ [zā'e] olmaktadır ki جاء [cā'e] vezninde ve بِهِ kelimesi bā' ve zamir ile başkaca sılasıdır, niteki “ز،و،أ” māddesinde beyān olundu.

[ز أ ن ب]

الرَّأْنِبُ [ez-ze'ānib] [zerānib] vezninde) قَارُورَةٌ [qāvārīr] ma'nāsınadır ki قَارُورَةٌ [kārūret]in cem'idir, şişeler demektir. Bu kelimenin müfredi mesmū' değildir. Şārih der ki bazılarından müfredi زَنْنَابٌ [zi'nāb] olduğu mesmū'dur.

[ز ب]

الرِّبَابُ [ez-zebab] زَعَبٌ [zegāb] vezninde ve mürādıfidir ki müy-ı māder-zādīdır, gerek sâ'ir hayvānda ve gerek tuyürda olsun ki ibtidā çıkan hurde sarıca tüylerdir. Ve

زَبَبٌ [zebeb] İnsān kısmında kıllar kesir olmağa denir. Ve deve kısmında çehresinin ve çenesinin altının tüyleri firāvān olmağa denir; yukālu: رَبِّ يَزُبُّ زَبًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ Aslı "مَلٌّ-يَمَلُّ" olmakla idgām olunmuştur, "مَلٌّ-يَمَلُّ" gibi. Ve güneş batmağa pek yaklaşmak ma'nāsınadır; yukālu: رَبَّتِ الشَّمْسُ إِذَا دَنَتْ لِغُرُوبِ Ve

زَبٌّ [zebb] Doldurmak ma'nāsınadır; yukālu: رَبَّ الْقِرْبَةَ زَبًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا مَلَأَهَا

الْأَزْبُ [el-ezebb] (fethateynle ve bā'nın teşdidiyle) Kılları güir olan kişiye denir; yukālu: رَبَّ رَجُلٌ أَزْبٌ أَي كَثِيرُ الشَّعْرِ Ve çehresi ve çenesi altı pek tüylü olan deveye denir. Ve ucuzluk ve bolluk yıla itlāk olunur ki yağmurlu olmakla ekinler ve çayırlar ve çemenler firāvān olur; yukālu: عَامٌ أَزْبٌ أَي مُخَصَّبٌ Ve

أَزْبٌ [Ezebb] Esmā-yı şeyātindendir; ve minhu hadīsu 'Abdillāh b. ez-Zubeyr radiyallāhu 'anhumā muhtasaran: "أَنَّهُ وَجَدَ رَجُلًا طَوْلُهُ شِبْرَانِ فَأَخَذَ السُّوطَ فَتَأَهُ فَقَالَ مَنْ أَنْتَ فَقَالَ أَزْبٌ قَالَ وَمَا أَزْبٌ قَالَ رَجُلٌ مِنَ الْحَجَنِ فَقَلَبَ Ve fī hadīsi'l-‘Aḳabe: "هُوَ شَيْطَانٌ إِسْمُهُ أَزْبُ الْعُقْبَةِ" Ya'nī 'Abdullāh b. ez-Zubeyr hazretleri bir gece bādiyede yalnız kalıp zarūrī bir mahalde ārām ve tek ü tenhā hāba varıp uyandıktan sonra rāhilesinin pālānı üzerinde gördü ki kaddi iki karış mikdārında bir kimse durur. Hemān tāziyānesini alıp yanına geldi ve sen kimsin diye su'āl eyledikte "Bana Ezebb derler" diye cevāb

eyledi. Pes 'Abdullāh, "Ezebb kimdir?" diye su'āl eyledikte cinn tā'ifesinden olduğunu ifāde eylemekle 'Abdullāh tāziyānesini çevirip mezbūrun başına vaz' eyledikte hurdeliğinden nāşī altında müstetir ve muhtefī oldu. Ve bey'atu'l-‘Aḳabe hadīsinde أَزْبُ الْعُقْبَةِ [Ezebbu'l-‘aḳabet] bir şeytānın ismi olmak üzere vāridir. Ve Nihāye'de 'Abdullāh'ın tesādūf eylediği şahs-ı merkūm 'azīmü'l-lihye olmak üzere mersūm olmakla zāhiren vech-i tesmiyesi budur ve hadīs-i sānīde أَزْبُ إِسْمُهُ أَزْبُ "هُوَ شَيْطَانٌ إِسْمُهُ أَزْبُ" هُوَ الشَّيْطَانُ إِسْمُهُ أَزْبُ "هُوَ الشَّيْطَانُ إِسْمُهُ أَزْبُ" gibiretiyle mübeyyendir.

الْإِزْبَابُ [el-izbāb] (hemzenin kesriyle) Güneş gurūba pek yaklaşmak ma'nāsınadır; yukālu: أَزَبَّتِ الشَّمْسُ إِزْبَابًا إِذَا دَنَتْ لِغُرُوبِ Ve üzümü ve inciri kuruyup زَبَبٌ [zebīb] eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَزَبَّ الْعَنْبُ وَالتَّيْنُ إِذَا صَبَّرَهُ زَبَبًا

التَّزْبِيبُ [et-tezbīb] [tef'īl] vezninde) [izbāb] ma'nālarındadır. Ve tekellüm ederken ağızı köpüklendirmekle avurdun iki tarafında köpük yığılmak ma'nāsınadır; yukālu: رَبَّبَ الرَّجُلُ وَرَبَّبَ شِدْقَاهُ إِذَا اجْتَمَعَ الرِّيقُ فِي تَكَلَّمَ فَلَانَ حَتَّى زَبَبَ فَمُهُ وَصَامِعَيْهِمَا

الْإِزْدِيبَابُ [el-izdibāb] [ifti'āl] vezninde) Dolmak ma'nāsınadır; yukālu: رَبَّبَ الْقِرْبَةَ فَازْدَبَ إِذَا مَلَأَهَا فَامْتَلَأَتْ

الرِّبَاءُ [ez-zebbā] (zāy'ın fethi ve bā'nın teşdidiyle) أَزْبٌ [ezebb] kelimesinden mü'ennestir. Bu münāsebetle [ist] ve مَقْعَدٌ [maq'ad] itlāk olunur, kesirettü's-şar' olduğu için. Ve şedīd ve münker olan dāhiyeye itlāk olunur; yukālu: دَاهِيَةٌ زَبَاءٌ نehr-i Furāt sāhilinde bir belde adıdır. Ve Tayyi' kabilesinden Uşaydif nām kimsenin feresi ismidir. Ve Tuheyeye kabilesi yurdunda bir su adıdır. Ve

زَبَاءُ [zebbā'] Selefte cezāre-i İbn 'Ömer melikesi olan bir hatun lakabıdır. Mezbūre mülük-i tavā'iften ma'fūdedir. Gīsusu pek tavil ve firāvān olması bā'is-i telkībdir. Melik-i Hīre vü Enbār olan Cezīme el-Abraş mūmāileyhānın pederini katl ve memleketine istilā eyledikten sonra mūmāileyhā cidd ü sa'y-ı bī-kerān ile yine memleketini āverde-i kabza-i teshīr ve bir takrīble Cezīme'yi katl ve tedmīr eylemiştir. Kıssası tevārīh ve emsālede meşrūhadır. قَصِيرٌ أَنْفُهُ. meseli o kıssa eczāsındandır. Ve

زَبَاءُ [Zebbā'] Benū Suleyṭ cemā'atine mahsūs bir su adıdır. Ve Yemāme'de bir çişme adıdır.

زُبُّ [ez-zubb] (zāy'ın zammı ve bā'nın teşdidiyle) Ālet-i tenāsüle denir, ذَكَرٌ [zeker] ma'nāsına; 'alā-kavlin insān zekerine mahsūstur, kılları mülāhasasına mebnīdir, zīrā bedevīlerde halk ve nūre olmaz. Cem'i أَزْبٌ [ezubb] hemzenin fethi ve zā'nın zammıyla ve زُبَابٌ [ezbāb] gelir ve زَبَبَةٌ [zebebet] gelir fethātle. Ve

زُبُّ [zubb] Sakala, 'alā-kavlin sakalın mukaddemine denir. Ve burna denir, أَنْفٌ [enf] ma'nāsına.

الزَّبِيبُ [ez-zebīb] (emīr) [emīr] vezninde) Kuru üzüm ve kuru incire denir. Muhaddisīnden İbrāhīm b. 'Abdullāh el-'Askerī ve 'Abdullāh b. İbrāhīm b. Ca'fer ve Ebū Nu'aym ki Muḥammed b. Şerīk rāvisidir ve 'Alī b. 'Ömer es-Semerḳandī ez-Zebībīyūn زَبِيبٌ [zebīb] bey' ettikleri için ona nisbet olundular. Ve

زَبِيبٌ [zebīb] Suyun köpüğüne denir. Ve yılanın ağzında olan zehre denir.

الزَّبِيبَةُ [ez-zebībet] (hā'yla) Bir nev' yara

ismidir ki insānın ellerinde tahaddüs eder. Ve çok söyleyen miksār kimsenin avurdunda zuhūr eden köpüğe denir.

الزَّبِيبَتَانِ [ez-zebībetān] (tesniye bünyesiyle) Tekellüm ederken avurtların iki tarafında müctemī' olan köpüklere denir. Ve yılanın ve kelbin iki gözleri üzere olan iki siyāh noktalara denir.

التَّزْبُوبُ [et-tezebbub] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Söylerken ağız köpürmek ma'nāsındır; yukālu: تَزَبَّبَ الرَّجُلُ إِذَا تَزَبَّدَ فِي الْكَلَامِ

الزَّبَابُ [ez-zebāb] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Bir nev' iri fāreye denir ki kulakları sağır olur; 'alā-kavlin tüyü kızıl olan yāhūd tüysüz olan fāreye denir. Ve

زَبَابٌ [Zebāb] Esmādandır: Zebāb b. Rumeyle eş-Şā'ir, Eşheb'in birāderidir.

زُبَيْبٌ [Zubeyb] (زُبَيْبٌ [zubeyr] vezninde) İbn Şa'lebe'dir ki ashābdandır. Benu'l-'Anber kabilesindedir. Ve 'Abdullāh b. Zubeyb tābī'ındendir. Yemen'de Cened nām karyedendir.

الزَّبَابُ [ez-zebbāb] (سُدَادٌ [şeddād] vezninde) زَبِيبٌ [zebīb] satan kimseye denir, niteki زَبِيبِيٌّ [zebībiyy] dahi derler. Ve

زَبَابٌ [Zebbāb] Esāmīdendir: Ḥuceyr b. Zebbāb, Benū 'Āmir b. Şa'ş'a nesebi ricālindedir. Ve 'Alī b. İbrāhīm ez-Zebbāb muhaddisīndendir.

الزَّبِيبَةُ [ez-Zebībiyyet] (zāy'ın fethiyle) Bağdād'da bir mahalledir; muhaddisīnden Ebū Bekr 'Abdullāh b. Ṭālib ez-Zebībī oradandır.

الزَّبِيبِيُّ [ez-zebībiyy] (yā-yı nisbetle) Kuru üzüm satana denir. Kezālik kuru incir satana denir. Ve kuru üzüm ve incir hoş-

ābına denir.

زَيْبِي [Zibībā] (zāy'ın ve bā'nın fet-
hiyle [kesriyle]) Esāmīdendir:
Muḥammed b. 'Alī b. Ebī Ṭālib b. Zibībā
muhaddisīndendir.

الزَّبْزَبُ [ez-zebzeb] (عَبَّ [ġabġab] veznin-
de Türkīde porsuk ta'bīr olunan cānvere
denir, Fārisīde şigār derler; bāġlarda üzü-
mün 'adūsudur, vurdukça şişip kabarır. Ve
زَبْزَبُ [zebzeb] Bir güne gemiye denir, çek-
tiri dedikleri uzun gemi olacaktır.

الزَّبْزَبَةُ [ez-zebzebet] (كَبَّ [kebbe] vez-
ninde) Darılmak, gazab ma'nāsınadır;
'alā-kavlin cenkte bozulup kaçmak
ma'nāsınadır; yukālu: زَبْزَبُ الرَّجُلِ إِذَا غَضِبَ
أَوْ انْهَزَمَ فِي الْحَرْبِ

الْمُزَبِّبُ [el-muzebbib] (مُحَدَّثٌ [muḥaddis]
vezninde) ve

الْمُزِيبُ [el-muzibb] (مَكِبٌ [mukibb] vez-
ninde) Mālı çok zengin kimseye denir;
yukālu: رَجُلٌ مُزِيبٌ وَمُزِيبٌ أَيِ الْكَثِيرِ الْمَالِ

زَيْبَةُ [zebībet] (حَبِيبَةٌ [ḥabībet] vezninde)
Esmādandır: 'Abdurrahmān b. Zebībe
ashāb-ı hadīstendir.

الرُّبَاوَانُ [ez-zebbāwān] (zāy'ın fethi ve
bā'nın teşdidiyle) Āl-i 'Abdullāh b. 'Āmir
b. Kureyz'e mahsūs iki bāġçedir.

[ز ج ب]

الرُّجْبَةُ [ez-zucbet] (zāy'ın zammı ve cīm'in
sükūnuyla) Kelime ve sūhan ma'nāsınadır,
tekülü: مَا سَمِعْتُ رُجْبَةً أَيِ كَلِمَةً

[ز ح ب]

الرُّحْبُ [ez-zaḥb] (zāy'ın fethi ve ḥā-yı
mühmelenin sükūnuyla) Bir nesneye pek
yakın varıp çatmak ma'nāsınadır; yukālu:
رَحِبَ إِلَيْهِ رُحْبًا مِنْ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا دَنَا

[ز خ ب]

الرُّحْبَاءُ [ez-zaḥbā] (ḥā-yı mu'ceme ile
صَحْرَاءُ [şaḥrā] vezninde) Yürümek
bābında dayangan ve sulb ve metīn olan
nākaya denir.

[ز خ ز ب]

الرُّحْزُبُ [ez-zuḥzubb] (zā'ların zammı
ve ḥā-yı mu'cemenin sükūnu ve bā'nın
teşdidiyle) Vücūdu galīz ve kavī ve
şedīdü'l-lahm olan insān ve hayvāna
denir.

[ز خ ل ب]

الرُّمُخْلِبُ [el-muzaḥlib] (ism-i fā'il bün-
yesiyle) Dā'imā nāsı hezl ü istihzā eden
kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ مُرْمُخْلِبٌ إِذَا كَانَ
يَهْزَأُ بِالنَّاسِ

[ز د ب]

الرِّدْبُ [ez-zidb] (zāy'ın kesriyle) Hisse ve
nasīb ma'nāsınadır. Cem'i أُرْدَابٌ [ezdāb]
gelir.

[ز ذ ب]

الرُّذَابِيَّةُ [ez-Zezābiyet] (zāl-ı mu'ceme ile
ثَمَانِيَّةٌ [šemāniyet] vezninde) Yemāme'de
bir hānumān adıdır ki ehli hānedānlardır.

[ز ر ب]

الرُّزْبُ [ez-zerb] (ضَرَبٌ [ḍarb] vezninde)
Medhal ve duhūl-gāh ma'nāsınadır. Ve
hāssaten koyun ve keçi ağılına denir.
Zāy'ın kesriyle de lügattir. Cem'i زُرُوبٌ
[zurūb] gelir. Ve

رَزْبٌ [zerb] Avcı gömeltisine denir. Ve
masdar olur, koyun ve keçi kısmına ağıl
yapmak ma'nāsına; yukālu: زَرَبَ لِلْعَتَمِ رُزْبًا
Ve مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا بَنَى الرُّزْبَ لَهَا
زَرَبَ الْمَاءَ رُزْبًا مِنَ الْبَابِ

الرَّابِعَ إِذَا سَأَلَ

الزَّرْبَةُ [ez-zerībet] [غَرِبَتَ] [ġarībet] vezninde) Bu dahi koyun ve keçi ağılına ve avcı gömeltisine denir.

الزَّرْبُ [ez-zirb] (zāy'ın kesriyle) Su yoluna denir.

الزَّرِيَابُ [ez-ziryāb] (yā-yı tahtiyye ile **جَلْبَابُ** [cīlbāb] vezninde) Altına denir, **ذَهَبُ** [zeheb] ma'nāsına; 'alā-kavlin altın suyuna denir ki nesne tezhīb ederler. Ve mutlakan sarı nesneye itlāk olunur. Ve bu, zer-āb-ı Fārisī mu'arrebidir ki altın suyu demek olur; zāy'ı kesr ile ve elifin birini yā'ya kalble ta'rīb eylediler.

الزَّرَابِيُّ [ez-zerābiyy] [شَرَابِي] [şerābiyy] vezninde) **زَرْبِي** [zirbiyy] kelimesinden cem'dir; zāy'ın kesri ve bā-yı meksüre ile. Küçük yastığa denir, koltuk yastığı gibi. **نُمرُقَةٌ** [numruqat] ma'nāsına. Ve döşemeye denir, kālīçe ve zilū ve kilim gibi Yāhūd mutlakan döşenilip ve ittikā olunacak nesneye denir. Ümmehāt-ı sā'irede fāhir ve nefīs kālīçe ve nihālī ile müfesserdir ki Fārisīde şādīrvān denir ve *Beydāvī*'de ﴿الآية وَرَبَابِي وَمُتَمَارِقُ مَضْفُوفَةٌ وَرَبَابِي مَبْتُوتَةٌ﴾ kerīmesinde fāhir ve nefīs bisāt ile müfesserdir. Ve

زَّرَابِي [zerābiyy] Sararmış otlara denir; 'alā-kavlin kızarıp lākin henüz kendide hudret eseri olan otlara denir ki ba'zı nebāt kurumağa yüz tuttukta o güne olur.

الْإِزْرِبَابُ [el-izribāb] [إِحْمِرَاءُ] [iħmirār] vezninde) Ot vech-i mezkūr üzere **زَّرَابِي** [zerābiyy] olmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِزْرَبُ الثَّبَاتُ إِزْرِبَابًا إِذَا اصْفَرَ وَاحْمَرَّ وَفِيهِ خُصْرَةٌ**

الْمِزْرَابُ [el-mizrāb] [مِزْرَابُ] [mirzāb] vezninde ve mürādifidir ki zikr olundu.

عَيْنُ زَرْبَةٍ [Aynu Zerbet] [تَمْرَةٌ] [temret]

vezninde) yāhūd **عَيْتَزْرَبِي** [Aynu Zerbā] (ki **سَكْرَى** [sekrā] veznindedir) Sugūr-ı Şāmiyye'den Maşīşa nām kasaba kurbünde bir derbend adıdır.

ذَاتُ الزَّرَابِ [Zātu'z-Zirāb] (zāy'ın kesriyle) Haremeyn-i muhteremeyn beyninde Peygamber-i zī-şān 'aleyhi's-salātu ve's-selām mesācidinden bir mescid ismidir.

زَرْبَةُ السَّبْعِ [zerībetu's-sebu'] Yırtıcı cānverlerin inlerine denir.

يَوْمُ الزَّرْبِ [yevmu'z-zerīb] Beyne'l-'Arab bir yevm-i ma'rūftur.

زَرْبِي [Zerbā] [سَكْرَى] [sekrā] vezninde) Bir muhaddis ismidir ki rivāyet eylediği ehādīs ekserī münker olmakla ma'mülünbīh deġildir. Mü'ellifin burada **وَزَّرَبِي** **وَزَّرَبِي** **مُحَدَّثٌ لَهُ أَحَادِيثٌ مَنَاطِيْرٌ لَهُ مَنَاطِيْرٌ** sebkindedir.

[ز ر د ب]

الزَّرْدَبَةُ [ez-zerdebet] [دَحْرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) Boġmak ma'nāsınadır; yukālu: **زَّرَدَبٌ فُلَانًا إِذَا خَنَقَهُ**

[ز ر غ ب]

الزَّرْغَبُ [ez-zergāb] (ġayn-ı mu'ceme ile **جَعْفَرُ** [ca'fer] vezninde) **كَيْمُحْتٌ** [kiymuħt] ismidir ki saġrı ta'bīr olunan deriye denir. Ve kiymuħt kelimesi Fārisīdir, 'Arab dahi isti'māl eylediler.

[ز ر ن ب]

الزَّرَنْبُ [ez-zerneb] (nūn'la **جَعْفَرُ** [ca'fer] vezninde) Bir nev' hoş-bū tīb adıdır; 'alā-kavlin hoş-bū bir şecer ismidir. Müfredāt-ı tıbbiyyede bir nebātın varakıdır ki pek hoş-bū olmakla itriyyāt ve müferrihāttan ma'düddür. Fārisīde o nebātā serv-i Türkistānī ve 'Arabīde **رِجْلُ الْجَرَادِ** [riclu'l-

cerād] dahi derler; onun için Türkîde çekirge ayağı ta'bir olunur diye mersümdür. Ve

زُرْنَبٌ [zerneb] Za'ferāna denir. Ve yaban sığırının māyesine denir. Ve 'avret fercine denir; 'alā-kavlin büyüğüne denir, yāhūd taşra yüzüne yāhūd كَيْنَةٌ [keynet]in ense-sinde olan yumruca etçeğize denir. Ve كَيْنَةٌ [keynet] تَمْرَةٌ [temret] vezninde fercin dāhilinde gudde tarzında bir lahmedir.

[ز ع ب]

الزَّعْبُ [ez-za'ḅ] (zāy'ın fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) Doldurmak ma'nāsınadır; yukālu: **زَعَبَ الْإِنَاءَ زُعْبًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا مَلَأَهُ** Ve kesmek ma'nāsınadır; yukālu: **زَعَبَهُ إِذَا قَطَعَهُ** Ve dere ve çay su ile dolmak ma'nāsınadır; yukālu: **زَعَبَ الْوَادِي إِذَا تَمَلَّأَ** Ve dolu kırbayı götürmek ma'nāsınadır; yukālu: **زَعَبَ الْقَرْيَةَ إِذَا اخْتَمَلَهَا مُمْتَلِئَةً** Ve cimā' edip 'avretin fercini nutfe ile leb-riz eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **زَعَبَ الْمَرْأَةَ إِذَا جَامَعَهَا فَمَلَأَهَا مَيْتًا** Ve yük ağır olmakla deve güçle ağır ağır götürüp gitmek; 'alā-kavlin birbirini tedāfu' ederek gitmek ma'nāsınadır ki bu dahi yük ağırlığından neş'et eder, zīrā doğru gidemeyip birbirine dokunup kakıştıranak giderler; yukālu: **زَعَبَ الْبُعَيْرُ بِحِمْلِهِ إِذَا مَرَّ بِهِ مُثْقَلًا أَوْ تَدَافَعَ** Ve bir kimseye bir mikdār māl vermek ma'nāsınadır; yukālu: **زَعَبَ لَهُ مِنَ الْمَالِ زُعْبَةً** وَزُعْبَةً وَزُعْبًا بِالْكَسْرِ كَمَا سَيَذْكَرُ إِذَا دَفَعَ لَهُ قِطْعَةً مِنْهُ

الْإِزْدِعَابُ [el-izdi'āb] [ifti'al] vezninde) Kesmek ma'nāsınadır; yukālu: **إِزْدَعَبَهُ إِذَا قَطَعَهُ** Ve yük ağır olmakla deve güçle ağırlanarak götürüp gitmek yāhūd birbirini tedāfu' ederek gitmek ma'nāsınadır, زَعَبٌ [za'ḅ] gibi; yukālu: **إِزْدَعَبَ الْبُعَيْرُ بِحِمْلِهِ إِذَا مَرَّ بِهِ مُثْقَلًا أَوْ تَدَافَعَ**

الزُّعْبَةُ [ez-za'ḅet] (zāy'ın fethi ve zammı ve

'ayn'ın sükūnuyla) ve

الزَّعْبُ [ez-zi'ḅ] (zāy'ın kesriyle) Bir bölük māla denir. Ve beyne'l-'Arab māl mevāşiden 'ibārettir; yukālu: **زَعَبَ لَهُ مِنَ الْمَالِ زُعْبَةً وَزُعْبًا أَيْ قِطْعَةً مِنْهُ كَمَا مَرَّ**

الزُّعَيْبُ [ez-za'ḅ] [na'ḅ] vezninde ve mürādifidir ki karga ötmek ma'nāsınadır; yukālu: **زَعَبَ الْعُرَابُ زُعَيْبًا إِذَا نَعَبَ**

زَاعِبٌ [Zā'ib] [šāḅib] vezninde) Bir belde yāhūd bir kimse adıdır ki mızrak temrenleri düzer idi. رِمَاحٌ زَاعِبِيَّةٌ. 'alā-kavlin zā'ibiyet] ona mensūbdur; 'alā-kavlin زَاعِبِيَّةٌ [zā'ibiyet] şol kargıya denir ki pek nerm ve sehl olmakla oynattıkta boğumlarının bazı bazı dokunur ola ve bazı bazı olur ki ucu başına dokunur olur. Ve bu, tedāfu' ma'nāsından me'hūzdur. Ve

زَاعِبٌ [zā'ib] Şol kimseye denir ki her tarafı gezip seyr ü seyāhat eylemekle her semti ve her cānibi gereği gibi bildiğinden sā'irlere dahi delālet ve hidāyet eder ola.

الزُّعَيْبُ [ez-za'ḅ] [emīr] vezninde) Karga ötmek ma'nāsınadır ki zikr olundu. Ve

زُعَيْبُ النَّحْلِ [za'ḅu'n-naḅl] Arıların vızırtısına itlāk olunur.

زَعَابَةٌ [Ze'ābet] [sehābet] vezninde) Yemāme'de bir karyedir.

زُعَابٌ [Zu'āb] [gūrāb] vezninde) Medīne'de bir mevzi' adıdır; 'alā-kavlin savāb olan ğayn-ı mu'ceme ile dir.

زُعَيْبٌ [Zu'ayb] [zubeyr] vezninde) Esāmīdendir.

زِعْبٌ [Zi'ḅ] (zāy'ın kesriyle جَلْدٌ [cild] vezninde) Bir kabīle pederidir, Ma'n b. Yezīd b. Zi'ḅ onlardandır. Merkūm Ma'n ve pederi ashābdan oldukları mervīdir.

الزُّعْبُ [et-teza'ub] (تَفْعُلُ [tefa'ul] vezninde) Neşâtlanıp şādān olmak ma'nāsındır; yukālu: تَزَعَّبَ الرَّجُلُ إِذَا نَشِطَ Ve harâretlenip gazaba gelmek ma'nāsındır; yukālu: تَزَعَّبَ الرَّجُلُ إِذَا تَعَيَّظَ Ve ekl ü şürb husûsunda çoğa gitmek ma'nāsındır; yukālu: تَزَعَّبَ فِي أَكْلِهِ وَشُرْبِهِ إِذَا أَكْتَرَّ تَزَعَّبَ الْقَوْمُ الْمَالُ إِذَا اقْتَسَمُوهُ

الزُّعْبُوبُ [ez-zu'büb] (zāy'ın zammıyla) Zātında le'im ve nâkes olan bodura denir. Cem'i şāzz olarak زُعْبُ [zu'b] gelir zāy'ın zammıyla.

الْأَزْعَبُ [el-ez'ab] (أَعَجَبُ [a'ceb] vezninde) زُعْبُوبُ [zu'büb] ma'nāsındır. Ve kalın ve galîz olan şey'e denir.

الزُّعْبُ [ez-Zu'bub] (كُنْفُزُ [kunfuz] vezninde) Esmādandır.

الرُّعْبَةُ [ez-Zu'bet] (جُرْعَةُ [cur'at] vezninde) Bir hımār adıdır.

رُعْبَانُ [Za'bān] (سَحْبَانُ [sahbān] vezninde) Esmādandır: Muḥammed b. Ni'eme b. Maḥmūd b. Za'bān müte'ahhirīnden bir şā'irdir.

زغ ب

الزُّعْبُ [ez-zeḡab] (zāy'ın ve ḡayn-ı mu'cemenin fethiyle) Hurde ve yumuşak kıllara ve tüylere denir, insānın yüzünde ve kulağında olan tüyler gibi. Kezālîk kuşun yelelerinde ve gövdesinde olan hurde ve yumuşak tüylere denir; 'alā-kavlin ma'sūmun ve yavrunun ibtidā zuhūr eden sarı tüyelerine denir ki ma'sūmda müy-i māder-zād ta'bīr olunur. Ve pīr ve ihtiyār adamın kıllarına za'f ve rikkat geldiği hengāmda başında kalan kıllara denir. Ve **زَعَبُ** [zeḡab] Bu ma'nâlardan masdar olur,

ma'sūm veyāhūd yavru yāhūd pīr adam o ḡüne sarı ve hurde tüylenmek ma'nāsına; yukālu: زَعَبَ الصَّبِيُّ زَعْبًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا نَبَتَ وَ زَعَبَ الْفَرْخُ إِذَا صَغُرَ رِيشُهُ Ve

زَعَبُ [zeḡab] Her nesnenin hentüz tāze ve mutarrā ve turfandasına denir; yukālu: أَخَذَهُ بِرَعْبِهِ أَيَّ بِحَدَّثَانِهِ

الزُّعْبِيُّ [et-tezḡīb] (تَفْعِيلُ [tef'il] vezninde) Bu dahi ma'sūm ve kuş yavrusu yeni tüylenmek ma'nāsındır; yukālu: زَعَبَ الصَّبِيُّ وَالْفَرْخُ بِمَعْنَى زَعَبٍ

الْإِزْغِيَابُ [el-izḡībāb] (إِحْمِيرَارُ [ihmīrār] vezninde) Ma'nā-yı mezbūrdan mübālagadır; yukālu: إِزْغَابَ الصَّبِيِّ وَالْفَرْخِ إِزْغِيَابًا

الرُّعَابَةُ [ez-zuḡābet] (ذُوَابَةٌ [zu'ābet] vezninde) ve

الرُّعَابَى [ez-zuḡābā] (جُمَادَى [cumādā] vezninde) زَعَبُ [zeḡab]dan asgar olan tüye denir ki karınca ayağı gibi pek hurde olur. Ve

رُغَابَةٌ [zuḡābet] Pek az nesneye itlāk olunur, tekülü: مَا أَصَبْتُ مِنْهُ رُغَابَةً أَيَّ شَيْئًا يَعْنِي قَدَرُ Ve

رُغَابَةٌ [Zuḡābet] Medīne kurbünde bir mevzi'dir.

الرُّعْبَةُ [ez-zuḡbet] (جُرْعَةُ [cur'at] vezninde) Fāreye şebīh bir hayvān ismidir. Ve Cerīr nām şā'irin hımārı ismidir. Ve bir mevzi' adıdır; bunda zāy'ın fethiyle de cā'izdir. Ve İmām Müslim'in şeyhi 'Īsā b. Ḥammād'ın lakabıdır. Ve muhaddisīnden Aḥmed b. 'Īsā b. Aḥmed b. Ḥalef'in pederinin ceddı ismidir.

الْأَزْعَبُ [el-ezḡab] (أَقْرَبُ [aḡreb] vezninde) Bir nev' incire denir ki kebīr olur. Ve alaca ve ablak ata denir. Ve akılı karalı alaca ipe denir.

الرُّغْبُ [ez-zuġbub] [قُنْفُذٌ [kunfuz] vezninde) Bahil ve nā-merd olan bodura denir.

الرُّغَبُ [ez-zuġab] [صُرْدٌ [şurad] vezninde) Akli karalı alaca ipe denir.

الرُّغْبَاءُ [ez-Zaġbā] [صَحْرَاءُ [şaḥrā] vezninde) Fera^c nevāhisinden Kibeliyye nāhiyesinde bir dağın ismidir. Ve bir kimsenin adıdır.

رُغْبِيَّةُ [Zuġaybet] [جُهَيْنَةُ [cuheyne] vezninde) Mekke ile Başra beyninde Semirāⁿ nām mevzi'in şarkisinde bir su adıdır.

رُغْبٌ [Zuġb] (zāy'ın zammıyla) Esmādandır: 'Abdullāh b. Zuġb ashābdandır.

الْإِزْغَابُ [el-izġāb] (hemzenin kesriyle) Bāġ ve asma çubuklarına su yürümekle hurde hurde yaprakları belirlemek ma'nāsındır ki mādde-i mezbüreden me'hūzdur; yukālu: **أَزْعَبَ الْكُرْمُ إِذَا جَرَى فِيهِ الْمَاءُ وَبَدَأَ يُورِقُ**

[ز غ د ب]

الرُّزْغَدَبُ [ez-zaġdeb] [جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Devenin şiddetli kükremesine denir. Ve çok köpüğe denir, zebed-i kesir ma'nāsına. Ve çerviş yağına denir.

الرُّزْغَادِبُ [ez-zuġādib] [عُلَابِيَةٌ [ulābi] vezninde) Bu dahi çok köpüğe denir. Ve iri çehreli çirkın yüzü bed-manzar ve patlıcan gibi dudakları iri çirkın yüzü kimseye denir.

الرُّزْغَدَبَةُ [ez-zaġdebet] [دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Darılmak ma'nāsındır; yukālu: **رُزْغَدَبَ فُلَانٌ إِذَا غَضِبَ** Ve bir kimseden ilhāh ve ibrāmla nesne dilenmek ma'nāsındır; yukālu: **رُزْغَدَبَ السَّائِلُ إِذَا أَلَحَّ فِي الْمَسْأَلَةِ**

[ز غ ر ب]

الرُّزْغَرِبُ [ez-zaġreb] [جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde)

de) Çok suya denir. Ve çok sidiğe denir, bevl-i kesir ma'nāsına. Ve gāh olur ki su mahalline vasf olur; yukālu: **بَحْرٌ زَرْغَرِبٌ وَزَرْغَرِبِيٌّ كَأَحْمَرِيٍّ لِلتَّائِيدِ وَبَثْرٌ زَرْغَرِبٌ وَزَرْغَرِبَةٌ** Ve kesirü'l-feyz ve'l-ihsān olan kimseye ıtlāk olunur; yukālu: **رَجُلٌ زَرْغَرِبٌ الْمَعْرُوفُ أَي كَثِيرُهُ**

الرُّزْغَرِبَةُ [ez-zaġrebet] [دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Gülmek, **صَحْحَكٌ [ḡahik] ma'nāsındır; yukālu: زَرْغَرِبَ الرَّجُلُ إِذَا صَحَّكَ**

[ز ق ب]

الرُّزْقَبُ [ez-zaġb] (zāy'ın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Bir nesneyi daracık yere sokmak ma'nāsındır; yukālu: **رَقَبَ الْجُرْدَ فِي** Ve sokulmak ma'nāsına lāzım olur; yukālu: **رَقَبَهُ** فَزَقَبَ هُوَ أَي أَدْخَلَهُ فَدَخَلَ

الْإِنْزِقَابُ [el-inziġāb] [إِنْفَعَالٌ [infi'al] vezninde) Bu dahi sokulmak ma'nāsındır; yukālu: **رَقَبَهُ فَانْزَقَبَ**

الرُّزْقَابُ [ez-zeġab] (fethateynle) Daracık yollara denir. Müfredi **رَقَبَةٌ [zeġabet]** tir hā'yla, 'alā-kavlin müfredi ve cem'i müsāvidir. Ve kurb ma'nāsındır, tekülü: **رَمَيْتُهُ مِنْ رَقَبٍ أَي مِنْ قُرْبٍ**

أَزْقَابٌ [Ezġabān] (hemzenin ve kāf'ın fethiyle) Bir mevzi' adıdır.

التَّرْقِيبُ [et-tezġīb] [تَفْعِيلٌ [tef'il] vezninde) Çoban aldancık dedikleri kuş ötmek ma'nāsına hasā'istendir; yukālu: **رَقَبَ الْمَكَاءِ تَرْقِيبًا إِذَا صَوَّتَ**

[ز ق ل ب]

زَقْلَابٌ [Ziġlāb] [سِرْبَالٌ [sirbāl] vezninde) İbn Hākem'e^dir ki Emeviyyeden Velid b. 'Abdumelik b. Mervān'ın hāzil ve mudhiki olan kimsedir.

[ز ك ب]

الزُّبْ [ez-zekb] (zāy'ın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Hatun hīn-i vilādette ma' sūmu bir sıkıntı ile def'aten ilkā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: زَكَبَتِ الْمَرْأَةُ زَكْبًا مِّنَ النَّبِ الْأَوَّلِ إِذَا أَلْقَتْ وَلَدَهَا بِدَفْعَةٍ وَزَحْرَةٍ وَاحِدَةٍ Ve cimāc eylemek ma'nāsınadır; yukālu: Ve doldurmak ma'nāsınadır; yukālu: زَكَبَ الْإِنَاءُ إِذَا مَلَأَهَا

الزُّبْبَةُ [ez-zukbet] [جُرْعَةٌ] [cur'at] vezninde) Menīye denir, nutfе ma'nāsına. Ve yeni doğan veledе denir.

الزُّكْبِيَّةُ [ez-zekībet] [حَقِيبَةٌ] [ḥaḳībet] vezninde) Çuvala şebīh bir zarf ismidir. Ve bu, lūgat-ı Mıṣriyyedir.

الْمَرْكُوبَةُ [el-mezkūbet] (mīm'in fethiyle) Sabīye iken yabandan kaldırılmış 'avrete denir ki murād soysuz ve fūrū-māye demektir; yukālu: إِمْرَأَةٌ مَّرْكُوبَةٌ أَيْ مَلْفُوطَةٌ

الزُّكْبَةُ [ez-zekbet] [تَمْرَةٌ] [temret] vezninde) Hakāret ve kemterliğinden bī-i'tibār olmakla beğenilmeyip tarh ve ilkā olunan şey'e denir; yukālu: هُوَ الْأَمُّ زَكْبَةٌ أَيْ الْأُمُّ شَيْءٌ لَفْظُهُ شَيْءٌ ef'al-i taf'dildir.

الْإِنْزِكَابُ [el-inzikāb] [إِنْفِعَالٌ] [infi'al] vezninde) Bir çukur yere yāhūd zīr-i zemīn makūlesi lağıma ve deliğе bī-muhābā bilā-reviyyet saldırıp girmek ma'nāsınadır; yukālu: أَنْزَكَبَ الرَّجُلُ إِذَا انْتَحَمَ فِي وَهْدَةٍ أَوْ سَرَبٍ

[ز ل ب]

الزُّلْبُ [ez-zeleb] (zāy'ın ve lām'ın fethiyle) Çocuk anasından ayrılmayıp dā'imā yanında olmak ma'nāsınadır; yukālu: زَلَبَ الصَّبِيُّ بَأْمِهِ زَلْبًا مِّنَ النَّبِ الرَّابِعِ إِذَا لَزَمَهَا وَلَمْ يَفَارِقْهَا

الزُّلَابِيَّةُ [ez-zelābiyet] Şārihin takyidi üzere **الزُّلَابِيَّةُ** [alāniyet] vezninde ma'rūf helvādır;

Türkīde tahrīfle zilbiye helvāsı ta'bir olunur; Fārisīde zelībiyā derler.

الزُّلْبَةُ [ez-zulbet] [عُلْبَةٌ] [ulbet] vezninde) 'Arabī oka denir, نَبْلَةٌ [neblet] ma'nāsına.

زُؤْلَابٌ [Zūlāb] [دُؤْلَابٌ] [dūlāb] vezninde) Ḥorāsān'da bir mevzi'dir.

الْإِزْدِلَابُ [el-izdilāb] [إِفْتِعَالٌ] [ifti'al] vezninde) Bir nesneyi kapıp almak ma'nāsınadır; yukālu: إِزْدَلَبْتُ ثَوْبَهُ أَيْ اسْتَلَبْتُهُ

[ز ل ح ب]

الْتَزْلُحْبُ [ez-tezelḥub] (ḥā-yı mühmele ile تَدَخْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Bir adamın ayağı kaymak ma'nāsınadır; yukālu: تَزَلَّحَبَ عَنْهُ إِذَا زَلَّ

الزُّلْحَبُ [ez-zelḥab] [جَعْفَرٌ] [ca'fer] vezninde) Ayağı kayıp düşen kimseye denir.

[ز ل د ب]

الزُّلْدَبَةُ [ez-zeldebet] [دَخْرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) Yutmak ma'nāsınadır; yukālu: زَلَّدَبَ اللَّقْمَةَ إِذَا ابْتَلَعَهَا

[ز ل ع ب]

الْإِزْلُغْبَابُ [el-izli'gāb] [إِقْشِعْرَارٌ] [ikṣi'rār] vezninde) Bulut sıklaşıp katlanmak ve kalın ve kesif olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِزْلَعَبَ السَّحَابُ إِذَا كَثُفَ Ve sel suyu pek çoğalıp tedāfu' ile akıp gitmek ma'nāsınadır; yukālu: إِزْلَعَبَ السَّبِيلُ إِذَا كَثُرَ وَتَدَافَعَ ve yukālu: سَبِيلٌ مُزْلَعَبٌ أَيْ كَثِيرٌ مُتَدَافِعٌ Cevherī bu maddenin lām'ını zā'id vehm eylemekle "ز,ع,ب" māddesi zeylinde irād eyledi. Lākin lām'ı asliyye olmakla mevzi'i zikri bu makāmdır. Şārih der ki Ebū Ḥayyān lām'ın ziyādesini tasrīh eylemiştir.

[ز ل غ ب]

الْإِزْلُغْبَابُ [el-izli'gāb] (ğayn-ı mu'ceme ile izli'gāb] vezninde) Tırāş olduktan

sonra kıl bitmek ma'nāsınadır; yukālu: **إِزْلَعَبَ الشَّعْرُ إِذَا نَبَتَ بَعْدَ الْحَلْقِ** Ve kuş yavrusu tüylenip yeleklenmek ma'nāsınadır; yukālu: **إِزْلَعَبَ الْفَرْخُ إِذَا طَلَعَ رِيشُهُ** Cevherī **إِزْلَعَابَاتٍ** [izli'cāb] gibi bunun da lām'ını zā'id vehm eylemiştir, asliyye olmakla mevzi-i zikri bu mahaldir. Şārih der ki İbn Qattā'c lām'ın zā'id olduğunu tasrīh eylemiştir.

[ز ل ه ب]

الزَّلْهَبُ [ez-zelheb] جَعْفَرُ [ca'fer] vezninde) Hafifü'l-lihye kimseye denir, kezālik hafifü'l-lahm kimseye denir.

[ز ن ب]

الزَّنْبُ [ez-zeneb] (fethateynle) Semirmek ma'nāsınadır; yukālu: **زَنَبَ الرَّجُلُ زَنْبًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا سَمِنَ**

الْأَزْنَبُ [el-ezneb] أَحْمَرُ [ahmer] vezninde) Semiz kimseye denir. **زَيْنَبُ** [Zeyneb] lafzı ki esmā-i nisvāndandır, bu ma'nādan me'hūzdur. En evvel tesmiye olunan hatun semiz olmakla onunla tesmiye olunmuştur; 'alā-kavlin **زُنَابَى** [zunābā]-ı 'akrebden me'hūzdur ki 'akrebin kuyruğunda olan dikenine denir, **زُبَانَى** [zubānā] dahi derler. İki çatal olmakla onunla ledg eder. Ve 'alā-re'yin manzarı latif ve rāyihası hoş bir şecer ismi olan **زَيْنَبُ** [zeyneb] ile müsemmadır. Yāhūd **زَيْنُ أَبٍ** [zeynu eb] kelimesinden menhūttur ki atanın zīneti demektir. Ve

زَيْنَبُ [zeyneb] Korkak ve cebān kişiye denir; yukālu: **هُوَ زَيْنَبُ أَبِي جَبَانٍ** Ve ümmü'l-mü'minīn Ummu Seleme cenāblarının duhterleri ismidir. Fahr-i ālem sallallāhu 'aleyhi ve sellem hazretleri **زُنَابُ** [zunāb] ta'bīriyle çağırırlar idi zāy'ın zammıyla.

الزَّيْنَابَةُ [ez-zīnābet] (zāy'ın kesriyle) Aterina ve tirhoz gibi bir nev' hurde balık ismidir.

أَبُو زَيْنَبَةَ [Ebū Zuneybet] جُهَيْنَةُ [cuheyne] vezninde) 'Arab künyelerindedir.

زَنْبَةُ [Zenbet] تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Bir hatun ismidir.

زُنَيْبُ [Zuneyb] زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Esmādandır: 'Ömer b. Zuneyb tābi'ındendir.

الزَّانِبِيُّ [ez-Ze'nebā] قَهْقَرَى [kahqarā] vezninde) Oyalanarak āhestece yürüyüşe denir; yukālu: **يَمْشِي الزَّانِبِيُّ وَهُوَ مَشْيٌ فِي بَطْنٍ**

[ز ن ج ب]

الزُّنْجُبُ [ez-zuncub] قُنْفُذٌ [kunfuz] vezninde) ve

الزُّنْجِبَانُ [ez-zencubān] (zāy'ın fethi ve cīm'in zammıyla) Kuşağa denir, **مِنْطَقَةٌ** [minṭaqat] ma'nāsına.

الزُّنْجَبَةُ [ez-zencebet] (zāy'ın ve cīm'in fethiyle) عُظَامَةٌ [uzzāmet] ma'nāsınadır ki küçük yastık gibi bir kundaktır, nisvān-ı 'Arab sağrılarına bend ederler büyücek görünmek için, zīrā beyne'l-'Arab sağrılı, kıcı büyük 'avret pek makbūledir.

[ز ن ق ب]

زُنْقُبُ [Zunqub] قُنْفُذٌ [kunfuz] vezninde) 'Abs kabilesi yurdunda bir su adıdır.

[ز و ب]

الزُّوْبُ [ez-zevb] سَوْبٌ [sev] vezninde) Bir nesneden korkmakla bir takrīb ondan sıyrılıp korkarak kaçmak ma'nāsınadır; yukālu: **زَابَ الرَّجُلُ يَزُوبُ زَوْبًا إِذَا انْسَلَّ هَرَبًا** Ve su akmak ma'nāsınadır; yukālu: **زَابَ الْمَاءُ إِذَا جَرَى**

الزَّابُ [ez-Zāb] (نَابٌ [nāb] vezninde) Endelüs ülkesinde bir beldedir yāhūd bir eyālettir. Şu'arādan Muḥammed b. el-Ḥasan et-Temīmī ve muhaddisinden Ca'fer b. 'Abdullāh eṣ-Şabbāh oraya mensūblardır; 'alā-kavlin Ca'fer, 'Irāk'ta olan Zāb'a mensūbdur. Ve

زَابٌ [Zāb] Mavşil türābında bir ırmak adıdır, Zāb Suyu ta'bir olunur. Kezālik İrbil türābında ve Sūrā ile Vāşiṭ beyninde kezālik onun kurbünde birer ırmakların ismidir. Bunların üzerlerinde niçe nāhiyeler vardır ki onlara زَابَانٌ [Zābān] itlāk ederler; 'alā-kavlin زَابِيَانٌ [Zābiyān] olup 'amme زَابَانٌ [Zābān] derler. Muhaddisinden 'Abdulmuḥsin b. Aḥmed el-Bezzāz onların birisindedir. Ve etrāflarından akıp gelen sulara زَوَابِي [zevābī] derler cem' bünyesiyle. Ve

زَابٌ [Zāb] İrān şāhlarından bir şāhın ismidir ki zikr olunan ırmakları o hafır ettirmekle ismiyle tesmiye olundular ve o, Zāb b. Burk b. Menūcehr'dir.

[ز ه ب]

الرُّهْبَةُ [ez-zuhbet] (أُهْبَةٌ [uhbet] vezninde) ve

الزَّهْبُ [ez-zihb] (زَاهٍ'ın kesriyle) Bir mikdār māla denir.

الْإِزْدِهَابُ [el-izdihāb] (إِذْتِهَابٌ [ifti'āl] vezninde) Bir mikdār māl götürüp gitmek ma'nāsınadır; yukālu: إِزْدَهَبَ الرَّجُلُ إِذَا احْتَمَلَ إِذًا قِطْعَةً مِنَ الْمَالِ

[ز ه د ب]

زَهْدٌ [Zehdeb] (جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Esmā-ı ricāldendir.

[ز ه ل ب]

الرَّهْلَبُ [ez-zehleb] (جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Hafifü'l-lihye kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ زَهْلَبٌ أَي حَفِيفٌ اللَّيْحِيَّةِ

[ز ي ب]

الْأَزْيَبُ [el-ezyeb] (يَا-يَا tahtiyeye ile أَحْمَرٌ [aḥmer] vezninde) جَنُوبٌ [Cenüb] ismidir ki Kuṭb-ı Cenübü cihetinden esen yele denir ki bu diyārlarda kıble yeli ta'bir olunur; 'alā-kavlin cenüb ile sabā miyānında esen eğri yele denir ki keşişleme ta'bir ettikleridir. Ve

أَزْيَبٌ [ezyeb] 'Adāvet ve husümet ma'nāsınadır. Ve bu أَفْكَلٌ [efkel] kabīlindedir; yukālu: بَيْنَهُمَا أَزْيَبٌ أَي عَدَاوَةٌ Ve kirpi ta'bir olunan cānvere denir. Ve neşāt ve şatāret ma'nāsınadır. Ve neşāt-mend ve şādān kimseye denir. Ve hurde adımlı bodura denir. Ve le'im ve fūrū-māye ve nākese denir. Ve oğulluğa ve bīgāne iken bir 'aşırete müntesib olan şahsa denir, دَعِي [de'iy] ma'nāsına. Ba'zılar bunu soysuz, piç ve harām-zāde ile beyān eylediler. Ve münker olup 'akl ve tab'ın kabül eylemeyeceği işe denir. Ve

أَزْيَبٌ [ezyeb] Şeytān esmāsındandır. Ve korku ve feza' ma'nāsınadır. Ve āfet ve dāhiyeye denir.

الْإِزْيَبُ [el-izyebb] (hemzenin kesriyle كِرْشَبٌ [kirşebb] vezninde) Büyük ve iri 'avret fercine denir; yukālu: رَكَبْتُ إِزْيَبٌ أَي عَظِيمٌ Ve şedid ma'nāsınadır; yukālu: إِنَّهُ لِإِزْيَبٌ الْبَطْشِ أَي شَدِيدُهُ

الْإِزْيَبَةُ [el-izyebbet] (كِرْشَبَةٌ [kirşebbet] vezninde) Bahile ve hasise olan karıya denir.

التَّرْيَبُ [et-tezyyub] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Gövdenin eti dirnekli sımsıkı olmak

ma'nāsınadır; yukālu: تَزَيَّبَ لَحْمُهُ إِذَا تَكَثَّلَ
وَاجْتَمَعَ
الرَّزِيْبُ [ez-Zeyb] [عَيْبٌ] [ʿayb] vezninde)
Bahr-i Rūm sāhilinde bir karye adıdır,
kasaba-i ʿAkkā kurbündedir.

FASLU'S-SĪNĪ'L-MÜHMELE

(فَضْلُ السِّينِ الْمُهْمَلَةِ)

[س أ ب]

السَّابُّ [seʿb] (sīn'in fethi ve hemze-
nin sükunuyla) Boğmak ve bunaltmak
ma'nāsınadır; ʿalā-kavlin öldürünce kadar
boğmak ma'nāsınadır ki evvelkiden ahasstır;
yukālu: سَابَ فُلَانًا سَابًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا اخْتَنَقَهُ
أَوْ حَتَّى قَتَلَهُ Ve kanmak ma'nāsınadır; yukālu:
سَابَ مِنَ الشَّرَابِ إِذَا رَوِيَ Ve tulumu bolaltmak
ma'nāsınadır; yukālu: سَابَ السِّقَاءُ إِذَا وَسَعَهُ Ve

سَاتُّ [seʿb] Tuluma, ʿalā-kavlin büyüğüne de-
nir yāhūd şol zarfa denir ki meşinden olur, içi-
ne tulum vazʿ ederler, غِلَافٌ [gilāf] gibi. Cemʿi
سُؤُوبٌ [suʿūb] gelir zammeteynle.

السَّابُّ [es-seʿeb] (تَعَبٌ [taʿab] vezninde) Bu
dahi kanmak ma'nāsınadır; yukālu: سَيَّبَ مِنَ
الشَّرَابِ سَابًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا رَوِيَ

الْمِسَابُّ [el-misʿeb] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde)
سَابٌ [seʿb] ile ma'nā-yı ahırde mürādiftir; ʿalā-
kavlin مِسَابٌ [misʿeb] hāssaten bal tulumuna
denir. Ebū Zuʿeyb nām şāʿirin şiʿrinde مِسَابٌ
[misāb] ʿunvānında vārid olmuştur ki كِتَابٌ
[kitāb] veznindedir. Şiʿr-i mezbūrdan murād
muştār-ı ʿasel vāsfında işbu mısırāʿıdır: ”تَأْبَطُ“
”تَأْبَطُ“ Hemze tahfif olunmuştur. Ve

مِسَابٌ [misʿeb] Suyu çok içen kimseye denir;
yukālu: هُوَ مِسَابٌ أَيِ الْكَثِيرِ الشُّرْبِ لِلْمَاءِ

السُّوْبَانُ [es-suʿbān] (سُؤْبَانٌ [suʿbān] vezninde)
Mālm yaʿnī devābb ve mevāşīnin tīmār ve
riʿāyeti bābında takayyüd ve hüsn-i ihtimām
eden kimseye denir; yukālu: إِنَّهُ لَسُّوْبَانٌ مَالٍ أَيِ
إِزَاوُهُ

[س ب ب]

السَّبُّ [es-sebb] (sīn'in fethi ve bā'nın

teşdidiyile) Kesmek ma'nāsınadır; yukālu: سَبَّهُ سَبًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا قَطَعَهُ Ve bir kimsenin mak'adına dürtmek ma'nāsınadır; yukālu: سَبَّ فَلَانًا إِذَا طَعَنَهُ فِي السَّبَّةِ

سَبَّ [sebb] ve

سَبَّيْبِي [sibbībā] (خَلِيفَى [hillifā] vezninde) Sövmek, şetm ma'nāsınadır; yukālu: سَبَّ سَبًّا فَلَانًا سَبًّا وَسَبَّيْبِي إِذَا شَتَّمَهُ yukālu: سَبَّ الْفَرَسَ إِذَا عَقَرَهُ

التَّسْبِيبُ [et-tesbīb] (تَفَعَّلَ [tef'īl] vezninde) Bu dahi sövmek ma'nāsınadır; bināsi teksir içindir; yukālu: سَبَّيْبُهُ تَسْبِيبًا إِذَا شَتَّمَهُ أَيُّ أَكْثَرَ

السَّبَابَةُ [es-sebbābet] (كَذَّابَةٌ [kezzābet] vezninde) Şehādet parmağına itlāk olunur ki gūyā ki lisānen sebbine ve kalben gazabına 'alāmet olur, zīrā sebb ve tehdid vaktinde istirfā' olunur; ona مُسَبِّحَةٌ [musebbihāt] dahi denir.

التَّسَابُّ [et-tesābb] (تَفَاعَلَ [tefā'ul] vezninde) Birbirinden üzülop kesilmek ma'nāsınadır; yukālu: سَابَّ الرَّجُلَانِ إِذَا تَقَاطَعَا Şārih der ki şetm ma'nāsı kat' ma'nāsından me'hūzdur, lākin سُبَّةٌ [subbet]e dürtmek ma'nāsından me'hūz olmak pek mülāyimdir.

السُّبَّةُ [es-subbet] (كُفِّتَ [kubbet] vezninde) Dübüre denir, اِسْتِ [ist] ma'nāsına. Ve bu, mecāzdır, medār-ı sebb olduğu için, niteki سَوءٌ [sev] dahi itlāk olunur. Ve

سُبَّةٌ [subbet] Ār ve nāmūs ma'nāsınadır, ya'nī bā'is-i sebb ü düşnām olmakla müstevcib-i 'ār olan şey'e ve hālete denir. Ve şol kimseye denir ki nās ona çok şetm ve düşnām eder ola; yukālu: رَجُلٌ سُبَّةٌ إِذَا كَانَ يَكْثُرُ النَّاسُ سَبَّهُ

السَّبْبَةُ [es-sibbet] (sīn'in kesriyle) Bu dahi سَبَابَةٌ [sebbābet] gibi şehādet parmağına

itlāk olunur. Ve

سِبْبَةٌ [Sibbet] Muhaddisinden Muhammed b. İsmā'īl el-Ḳureşī ceddinin lakabıdır.

السَّبْبَةُ [es-sebbet] (حَبَّتْ [ħabbet] vezninde) Hayli müddet münkazī olmayıp 'alā-ħālihi sabīt ve ber-karār olan şey'e denir; yukālu: أَصَابَتْنَا سِبْبَةٌ مِنَ الْحَرِّ أَوْ الْبُرْدِ أَوْ الصَّخْرِ وَذَلِكَ أَنْ يَدُومَ أَيَّامًا Ve dehr ve zamāndan bir mikdāra denir; yukālu: مَضَتْ سِبْبَةٌ مِنَ الدَّهْرِ أَيُّ زَمَنٍ مِنْهُ

سَبْبَةٌ [Sebbet] Esāmīdendir: Sebbe b. Şevbān, Ḥaḍramevt nesebinin ricālindedir.

السَّبَابُ [es-sibāb] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Sövmek, sebb ma'nāsınadır. Ve mufā'aleden masdar olur, sövüşmek ma'nāsına.

الْمَسْبُ [el-misebb] (mīm'in kesriyle مَكَّرَ [mikerr] vezninde) Halka şetmi 'ādet eden كَثِيرُ السَّبَابِ [keşīru's-sibāb] kimseye denir.

السَّبْبُ [es-sibb] (sīn'in kesriyle مَسَّبَ [misebb] ma'nāsınadır. *Mişbāh*'ın beyānına göre سَبَّ [sibb] ism-i fā'ildir. Ve

سَبَّ [sibb] İpe denir, حَبْلٌ [ħabl] ma'nāsına. Ve hatunların baş örtüsüne denir, حِمَارٌ [ħimār] gibi. Ve sarığa ve dülbende denir. Ve kazığa denir, وَتَدٌ [vetid] ma'nāsına. Ve ince keten bezinden bir cins parçaya denir, dülbend gibi olur. Cem'ci سُبُوبٌ [subūb] gelir zammeteynle ve سَبَابِيبٌ [sebā'ib] gelir. Ve

سَبَّ [sibb] Bir kimsenin akrānından olup onunla sövüşen kişiye denir, ke-mā se-yuzkeru.

الْمَسْبَةُ [el-mesebbet] (mīm'in ve sīn'in fet-hiyle) ve

السُّبْبَةُ [es-subebet] (sīn'in zammıyla هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) Nāsa dā'imā şetm ve

düşnām eden bed-zebān ve dil-āzār kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ مَسْبُوعٌ وَسَبِيَّةٌ إِذَا كَانَ يَسُبُّ النَّاسَ

السَّبِيَّةُ [es-sebībet] (حَبِيَّةٌ [ḥabībet] vezninde) Bir kimsenin akrānından olup onunla müşāteme eden kişiye denir, tekūlu: هُوَ سَبُّ [sibb] maʿnāsınadır ki bir nevdülbendliktir, ince keten bezinden olur. Ve bir bölük saçā denir. Ve bir mahalde koruluk olan iri meşe ağaçlarına denir. Ve **سَبِيَّةٌ** [Sebībet] Bir mevziʿ adıdır. Ve İfrīk iyye aʿmālinden bir nāhiye adıdır.

السَّبِيْبُ [es-sebīb] (حَبِيْبٌ [ḥabīb] vezninde) Bir kimsenin akrānından olup onunla müşāteme eden kişiye denir, tekūlu: هُوَ سَبُّكَ كَمَا ذُكِرَ وَسَبِيْبِكَ أَي مَنِ يُسَائِكُ

المُسَبَّبَةُ [el-musebbebet] (مُعْظَمَةٌ [muʿazzamet] vezninde) Güzide ve müntehab develere denir; yukālu: إِبِلٌ مُسَبَّبَةٌ أَي خِيَارٌ ʿArablar istiʿcāb ve istihsān mevkiʿinde bī-kasduʿā edip فَاتَلَهَا اللهُ مَا أَجْدَرَهَا demeleriyle güyā ki sebb olunmuş olurlar.

الأُسْبُوبَةُ [el-usbūbet] (hemzenin zammıyla) Şol nesnedir ki onunla sebb ve düşnām olunur, yukālu: مَا بِهِ السَّبُّ يَنْتَهُمُ أُسْبُوبَةٌ يَتَسَابُونَ بِهَا

السَّبَبُ [es-sebeb] (fethateynle) İpe ve urgana denir, حَبْلٌ [ḥabl] maʿnāsına. Ve bir nesneye tavassul eylemeğe vesile ve ālet olan şeyʿe itlāk olunur, tekūlu: جَعَلْتُ فَلَانًا لِي سَبَبًا إِلَى فَلَانٍ أَي وَضَلْتُ وَذَرِيعَةً ü karābete itlāk olunur, meselā izdivāc hāleti ki onun ʿalākasıyla karābet hāsıl olur, niteki neseb vilādetle hāsıl olur. Ve

سَبَبٌ [sebeb] ʿArūziyyūn ıstılāhında mukattaʿāt-ı şīʿirden iki nevdüzeredir: sebeb-i hafif ve sebeb-i sakīldir. Sebeb-i hafif bir müteharrik ile bir sākinden ʿibārettir. Ve sebeb-i sakīl iki harf-i müteharrikten ʿibārettir. Ve

سَبَبٌ [sebeb] Hayāt maʿnāsına istiʿmāl olunur; yukālu: قَطَعَ اللهُ السَّبَبَ أَي الْحَيَاةَ

الأَسْبَابُ [el-esbāb] (أَحْبَابٌ [aḥbāb] vezninde) **سَبَبٌ** [sebeb]in cemʿidir. Ve

أَسْبَابُ السَّمَاءِ [esbābuʿs-semāʿ] Felekin ʿurūc eyleyecek yerlerinden ʿibārettir, مَرَاقِي [merāqī] maʿnāsına; ʿalā-kavlin etrāf ve nevāhīsine itlāk olunur yāhūd ebvābından ʿibārettir; ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿الْعَلِيِّ أَبْلَغُ الْأَسْبَابِ أَسْبَابَ السَّمَوَاتِ﴾ الآية، أَي مَرَاقِيهَا أَوْ نَوَاحِيهَا أَوْ أَبْوَانِهَا

السَّبِيْبُ [es-sebīb] (أَمِيْرٌ [emīr] vezninde) Müşātim maʿnāsınadır ki zikr olundu. Ve at kısmının kuyruğunun ve yelesinin kollarına denir ve altında olan perçeme denir ve saç bölüğüne denir.

ذُو الْأَسْبَابِ [Zuʿl-Esbāb] (أَذْوَاءٌ [Ezväʿ] taʿbīr olunan mülük-i Hımyerʿden Miltāṭ b. ʿAmrʿın lakabıdır.

سَبِيٌّ [Sebbā] (حَتَّى [ḥattā] vezninde) Benü Suleym yurdunda bir su adıdır.

التَّسْبِيبُ [et-tesebsub] (تَزَلُّزٌ [tezelzul] vezninde) Su akmak maʿnāsınadır; yukālu: تَسْبِيبُ الْمَاءِ إِذَا جَرَى

السَّبْسَبَةُ [es-sebsebet] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Suyu akıtmak maʿnāsınadır; yukālu: سَبَسَبَ الْمَاءَ إِذَا أَسَالَهُ Ve bevli salıverip çögdürmek maʿnāsına istiʿmāl olunur; yukālu: سَبَسَبَ بَوْلَهُ إِذَا أَرْسَلَهُ

السَّبْسَبُ [es-sebseb] (غَبْغَبٌ [gabgab] vezninde) Çöl, beyābāna denir, mefāze maʿnāsına; ʿalā-kavlin baʿīdetuʿl-gavr olan düz ovaya denir, deşt-i Kıpçak ve sahrā-yı Heyhāt gibi; yukālu: بَلَدٌ سَبَسَبَ وَسَبَسَبَ كَأَنَّهُمْ جَعَلُوا كُلَّ جُزْءٍ مِنْهُ سَبَسَبًا ثُمَّ جَمَعُوهُ

سَبَاسِيبٌ [sebāsib] (أَيَّامُ السَّعَانِيْنَ [eyyāmuʿs-seʿānīn] maʿnāsınadır ki tāʿife-i Naşārāʿnın

paskalya günlerine denir.

سَبَابُ الْعَرَاقِبِ [sebbābu'l-‘arāqīb] Kılıcın lakabıdır, ‘urkūbları kat‘ eylediği için.

سَبْبُوبَةٌ [Sebbūbet] (sīn’in fethi ve bā-yı müşeddedenin zammı ve āhirde yā-yı muvahhade ile) Esmā ve elkābandır. Muḥammed b. İshāk b. Sebbūbe el-Mucāvır muhaddisindedir; ‘alā-kavlin bu şīn-i mu‘ceme iledir. Ve

سَبْبُوبَةٌ [Sebbūbet] Muhaddisinden ‘Abdurrahmān b. ‘Abdul‘azīz’in lakabıdır.

[س ت ب]

السَّئِبُ [es-setb] (sīn’in fethi ve tā-yı fevkiyenin sükūnuyla) Deve ve sā‘ir dābbe kısmına mahsūs bir nev‘ yürüyüş ismidir ki عَنَقٌ [‘anaq] dedikleri yürüyüşten ziyāde olur. Ve عَنَقٌ [‘anaq] fethateynle adımları seyrek seyrek atarak eşkin yürümektir.

[س ح ب]

السَّحْبُ [es-sahb] (sīn’in fethi ve ḥā-yı mühmelenin sükūnuyla) Bir nesneyi yer yüzünde çekip sürmek ma‘nāsınadır; yukālu: سَحَبَهُ سَحْبًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا جَرَّهُ عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ Ve şiddetle pek pek ta‘ām yemek ve pek pek su içmek ma‘nāsınadır; yukālu: سَحَبَ الرَّجُلُ إِذَا أَكَلَ وَشَرِبَ أَكْلًا وَشُرْبًا شَدِيدًا

الْإِنْسِحَابُ [el-insihāb] (infī‘āl) (infi‘āl) vezninde) Çekilip sürünmek ma‘nāsınadır; yukālu: سَحَبَهُ فَانْسَحَبَ

الْأَشْحُوبُ [el-ushūb] (ušlūb) [ušlūb] vezninde) Şiddetle pek pek yiyip içen kimseye denir.

السَّحَابَةُ [es-sehābet] (sīn’in fethiyle) Buluta denir, havā yüzünde münce olduğu için. Cem‘i سَحَابٌ [sehāb] gelir ve سُحُوبٌ [suḥub] gelir zammeteynle ve سَحَائِبٌ [sehā‘ib] ge-

lir, عَجَائِبٌ [‘acā‘ib] vezninde. Ve ‘Arablar سَحَابَةٌ [sehābet] ile tūl-i müddetten ve müddet-i tavīleden kināye ederler, çekilip gittiği için, meselā: مَا أَفَعَلَهُ سَحَابَةٌ يَوْمِي derler, طُولٌ يَوْمِي ma‘nāsını irāde ederler, ve أَفَعَلْتُ عِنْدَهُ سَحَابَةٌ نَهَارِي derler, “Bütün gündüz yanında ikāmet eyledim” ma‘nāsına. Ve سَحَابٌ [Sehāb] Dīrār b. el-Ḥattāb nām kimsenin kılıcı ismidir.

السَّحْبَانُ [es-sahbān] (selmān) [selmān] vezninde) Şol kimseye denir ki uğradığı nesneyi seylāb gibi bi’l-külliyeye sıırıp gider ola; yukālu: رَجُلٌ سَحْبَانٌ أَيُّ جُرَافٍ يَجْزِفُ مَا مَرَّ بِهِ Ve

سَحْبَانٌ [Sahbān] Vā‘il kabilesinden bir meşhūr fasīh ve belīg ve sūhan-ver ismidir ki fesāhat u belāgati darb-ı meseldir. İşbu: “لَقَدْ عَلِمَ الْحَيُّ الْيَمَانُونَ أَنِّي | إِذَا قُلْتُ أَمَا” beyti cümle-i eş‘arındandır. Cāhiliyyet’i idrāk edip ve şeref-yāb-ı İslām olmuştur.

السَّحْبَانُ [es-suhbān] (su‘bān) [su‘bān] vezninde) Bir aygır atın ismidir.

السَّحْبَةُ [es-suhbet] (cur‘at) [cur‘at] vezninde) Örtüye ve püşideye denir ki bir nesnenin üzerine çekilir. Ve göl çekildikten sonra içinde bākī kalan su bakiyyesine denir.

السَّحَابَةُ [es-suhābet] (sumāmet) [sumāmet] vezninde) سَحْبَةٌ [suhbet] ile ma‘nā-yı ahırde mürādiftir.

[س ح ت ب]

السَّحْتَبُ [es-sahteb] (tā-yı fevkiyye ile جَعْفَرٌ [ca‘fer] vezninde) Cerī ve mukdim olan kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ سَحْتَبٌ أَيُّ جَرِيٍّ مُقَدِّمٌ Ve bir recülün ismidir.

[س خ ب]

السَّحْبُ [es-seḥab] (ḥā-yı mu'ceme ile ta'ab [ta'ab] vezninde) Bāng ve feryād ve şamāta ma'nāsınadır, **شَحَبْتُ** [şaḥab] gibi.

السِّحَابُ [es-sihāb] (kitāb [kitāb] vezninde) Nisvān-ı 'Araba mahsūs bir nev' kılādedir ki **سُكٌّ** [sukk] ta'bīr olunan terkīb-i tible karanfil ve mahlebden düzerler; onda cevāhire müte'allik nesne bulunmaz. Cem'i **سُحُبٌ** [suḥub] gelir, **كُتِبْتُ** [kutub] vezninde.

[س ن د ب]

السِّنْدَابُ [es-sinde'b] (cirdaḥl [cirdaḥl] vezninde) Dayanıklı sulb ve şedīd olan erkek deveye denir; yukālu: **جَمَلٌ سِنْدَابٌ أَيْ ضَلْبٌ شَدِيدٌ**

[س ذ ب]

السَّدَابُ [es-sezāb] (zāl-ı mu'ceme ile serāb [serāb] vezninde) Sedef ta'bīr olunan çiçeğe denir, feycen gibi; 'Ömer b. Muḥammed es-Sezābī ki muhaddistir, ona mensūbdur.

السُّذْبَةُ [es-suzbet] (cū'at [cū'at] vezninde) Bir nev' zarf ismidir.

[س ر ب]

السَّرْبُ [es-serb] (ḍarb [ḍarb] vezninde) Bi'l-cümle māşiye kısmına denir, deve ve koyun ve keçi ve bakar gibi. *Mişbāh*'ın beyānına göre **سَرَبٌ** [serb] fi'l-asl masdardır, mevāšī gündüz çobansız kendi başına otlamak ma'nāsınadır. O hayvāna **سَارِبٌ** [sārib] denir ve **سَرَبٌ** [serb] denir ki tesmiye bi'l-masdar kabīlindedir. Mü'ellifin *Başā'ir*'de beyānına göre **سَرَبٌ** [serb] **سَارِبٌ** [sārib]in cem'idir, **رَكِبٌ** [rekab] **رَاكِبٌ** [rākib]in cem'i olduğu gibi. Ve

سَرَبٌ [serb] Gerçi bi'l-cümle mevāšīye itlāk olunur, lākin deve kısmında müte'areftir. Hattā "إِذْهَبِي فَلَا أُنَدُهُ سَرَبًا" kavli Cāhiliyyet'te talāk kināyelerinden idi, **لَا أَرُدُّ إِلَيْكَ بَلْ أَتْرُكُهَا تَرْعَى وَتَذْهَبُ حَيْثُ شَاءَتْ**, ma'nāsına ki **لَا حَاجَةَ فَيْكَ** ma'nāsından kināyedir. İntehā. Ve

سَرَبٌ [serb] Yola itlāk olunur, tarīk ma'nāsına, mesrūbun-fih olmak hasebiyle. Ve yön ve viche ma'nāsınadır; yukālu: **حَلَّ لُهُ سَرَبُهُ** "Ve göğüse denir, sadr ma'nāsına. Ve meşin ve sahtiyān makūlesi nesne dikmek ma'nāsına masdar olur, tekūlu: **سَرَبْتُ الْقَرْبَةَ سَرَبًا أَيْ حَرَزْتُهَا** Ve gümüş ve kurşun eriten kimsenin ağızına burnuna tütün dolmakla nefesi bunalmak ma'nāsınadır, ke-mā se-yuzkeru.

السَّرِبُ [es-sirb] (sīn'in kesriyle) Sürüye denir, **قَطِيعٌ** [kaṭī'c] ma'nāsına, tekūlu: **مَرَّ بِي سَرِبٌ مِنَ الظَّبْيَاءِ وَالنِّسَاءِ وَالطَّيْرِ وَغَيْرِهَا أَيْ قَطِيعٌ مِنْهَا** Ve yola denir, tarīk ma'nāsına. Ve gönül, **بَالٌ** [bāl] ve **قَلْبٌ** [kaḥb] ma'nāsınadır.

Şārih der ki zāhiren savāb olan **مَالٌ** [māl] olmaktadır, **قَلْبٌ** [kaḥb] lafzı tekrār olur. *Lisānu'l-Arab* ve sār'ir ümmehātta mīm'le **مَالٌ** [māl] 'unvānında mersūmdur. Meğer **بَالٌ** [bāl] ile hātır murād olup **قَلْبٌ** [kaḥb] ile yürek irāde oluna. Ve

سِرْبٌ [sirb] Nefs ve rüh ma'nāsınadır. Ve bir bölük hurmā ağaçlarının topuna ve mecmū'una denir, **جَمَاعَةُ النَّحْلِ** ma'nāsına. Şārih-i nihrīr, ḥā-yı mühmele ile **نَحْلٌ** nüshasını tahti'e eylemiştir.

السَّرَبُ [es-sereb] (fethateynle) Vahşī cānver inine denir. Ve zīr-i zemīnde kazılmış lağım ve izbe makūlesi yere denir. Ve hāne ve bāğçe içlerine su akacak küngen denir. Ve şol cedīd kirba üzere dökülen

suya denir ki kayışı ve sırımı ıslanıp dikiş yerleri müntefih olmakla derslerinden su neşf eylememek için dökerler. Ve akan suya denir. *Esās*'ın beyânına göre kırbanın derzlerinden akan suya mahsüstür; yukālu: سَالَ سَرَبُ الْقُوْبَةِ وَهُوَ الْمَاءُ الَّذِي يَقْطُرُ مِنْ خُرْزِهَا Ve Maḥmūd b. 'Abdullāh b. Aḥmed el-Işbahānī ez-Zāhid el-Vā'iz ve merkūmun kız karındaşı Dav' bint 'Abdullāh ve Mubeşşir b. Sa'd b. Maḥmūd es-Serebiyyūn muhaddislerdir. Ve

سَرَبٌ [sereb] Masdar olur, kırba ve matara makūlesinin derzlerinden su sızıp akmak ma'nāsına; yukālu: سَرَبَتِ الْمَرَادَةُ سَرَبًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا سَالَتْ

السَّرْبَةُ [es-seribet] [فَرِحَةٌ] [ferihat] vezninde) Akan kırbaya ve mataraya denir.

السُّرْبَةُ [es-surbet] [تُرْبَةٌ] [turbet] vezninde) Gidecek yere denir, مَذْهَبٌ [mezheb] ma'nāsına. Ve yola denir, طَرِيقَةٌ [tarīkat] ma'nāsına. Ve yirmiden otuza varınca at sürüsüne denir. Ve bāgda üzüm teveğinin sırasına denir ki bizim diyārlarda baran ta'bir olunur. Ve

سُرْبَةٌ [surbet] Göğüsün ortasından karına varınca biten kıllara denir. Ve bir bölük hurmā ağaçlarına denir. Cem'i سَرَبٌ [surb] gelir hā'sız.

الْمَسْرَبَةُ [el-mesrebet] (mīm'in fethi ve rā'nın fethi ve zammıyla cā'izdir) Bu dahi göğüsün vasatından batna varınca biten kıllara denir.

السَّرْبَةُ [es-serbet] [حَرْبَةٌ] [ḥarbet] vezninde) Kırba ve matara ve sā'ir meşinden ve sahtiyāndan dikilmiş nesnelere dikiş yerlerine ve derzlerine denir, حَرْزَةٌ [ḥarzet] gibi. Ve

سَرْبَةٌ [serbet] Sefer-i karīb ma'nāsınadır.

الْمَسْرَبَةُ [el-mesrebet] [مَسْرَبَةٌ] [meşrebet] vezninde) Otlāğa denir, مَرْعَى [mer'ā] ma'nāsına. Cem'i مَسَارِبٌ [mesārib] gelir.

السَّرَابُ [es-serāb] [سَرَابٌ] [şarāb] vezninde) Şol pusarıktır ki ıssı günlerde nısf-ı nehār vaktinde irak sahrālarda su gibi görünür, Türkide ılgım salgım ta'bir olunur. Çorak yerlere güneşin şa'sa'ası vurmakla iraktan su gibi leme'an eder.

Mütercim der ki سَرَابٌ [serāb] vech-i mezkūr üzere nısf-ı nehār vaktinde su gibi yere mülāsık görünür. Ve آلٌ [āl] taraf-ı nehārda ki gerek sabāh ve gerek ba'de'z-zevāl olsun yerden mürtefi' ve güyā ki beyne'l-arz ve's-semā' leme'an eder şekilde görünen pusarıktır. İntehā. Ve

سَرَابٌ [Serāb] lafzı ma'rife olarak ve

سَرَابٌ [Serābi] [قَطَامٌ] [kaṭāmi] vezninde) Besūs nām 'avretin nākası ismidir. "أَشْأَمٌ" "meseli ondandır bā'nın nasbı ve kesr üzere bināsıyla. İcmāl-i mesel budur ki mezbürenin nāka-i mezküresi bir gün müte'ayyinān-ı A'rabdan Kuleyb nām kimsenin korusuna duhül ve onda i'vā eden bir toygar kuşunun yumurtasını pāymāl eylemekle Kuleyb gayret-i cāhiliyye ile benim zīr-i civārında olan kuşun yumurtasını böylece şikest eylemek bana nāmüstür diye ok ile nākanın memesinden vurup helāk eyledi. Besūs-ı mezbürenin yeğeni Cassās nām kimse dahi vurup Kuleyb'i helāk eylemekle iki tarafın kabīleleri birbiriyle cenge kıyām edip miyānelerinde āteş-i harb ü kītāl kırk sene müddet işti'āl bulmuştur. Binā'enaleyh nāka-i mersüme şe'āmet husūsunda mesel olmuştur.

الْمَسْرُوبُ [el-mesrūb] [مَسْرُوبٌ] [maḍrūb] vezninde) Şol kimsedir ki ma'dende kur-

şun ve gümüş zevb eder olmakla ağızına burnuna tütün dolup nefesi bunalmış ola; yukālu: سُرِبَ الرَّجُلُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ فَهُوَ مَسْرُوبٌ إِذَا دَخَلَ فِي حَيَاتِهِ وَمَنَافِدِهِ دَخَانَ الْفِصَّةِ فَأَخَذَهُ حُضْرٌ **السَّارِبُ** [es-sārib] Yer yüzünde kendi kolayına bir düzeye giden insān ve hayvāna denir, tekūlu: رَأَيْتُهُ سَارِبًا أَيَّ ذَاهِبًا عَلَى وَجْهِهِ فِي سُرُوبِ الْأَرْضِ Şārihin beyānına göre [surūb] dan meḥūzdur.

السُّرُوبُ [es-surūb] قُعُودٌ [ku'ūd] vezninde) Davar otlağa yüz tutup gitmek ma'nāsınadır; yukālu: سَرَبَ الْبَعِيرُ سُرُوبًا مِّنْ سَرَبِ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا تَوَجَّهَ لِلْمَرْعَى سَرَبَ فِي الْأَرْضِ سُرُوبًا إِذَا ذَهَبَ وَمَضَى فِيهَا **الْإِنْسِرَابُ** [el-insirāb] (إِنْفِعَالٌ) [infi'āl] vezninde) ve

التَّسْرُوبُ [et-teserrub] تَفَاعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Cānver zīr-i zemīnde olan ine ve izbeye girmek ma'nāsınadır; yukālu: اِنْسَرَبَ الْوَحْشُ فِي جُحْرِهِ وَتَسْرَبَ إِذَا دَخَلَ

التَّسْرِيبُ [et-tesrīb] تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Davar hergelesini sürü sürü ve bölük bölük yollamak ma'nāsınadır, tekūlu: سَرَبَ عَلَيَّ الْإِبِلَ أَيَّ أَرْسَلَهَا قِطْعَةً قِطْعَةً يَرُفَعُ يَدَهُ فِي الْحَفْرِ يَمَنَةً أَوْ يَسْرَهُ Ve dikiş yerleri şişip sedd olsun diye yeni kırba ya su dökmek ma'nāsınadır; yukālu: سَرَبَ الْقَرْبَةَ إِذَا صَبَّ فِيهَا الْمَاءَ لِتَبْتَلَّ عُيُونُ الْحُرَزِ فَتَسُدَّ

سَرْبَى [Serbā] سَكْرَى [sekrā] vezninde) Cezīre nevāhīsinde bir mevzī'dir.

سُرَابٌ [Sūrāb] (sīn'in zammıyla) Māzenderān a'mālinde bir karyedir.

الْمُنْسَرِبُ [el-munserib] مُنْعَجِدٌ [muncezib]

vezninde) Be-gāyet uzun boylu olan adama denir, gūyā ki yukarı doğru çekilip gitmiştir.

الْأُسْرُبُ [el-usrub] قُنْفُذٌ [kunfuz] vezninde ve teşdīd-i bā'yla أُسْكُفٌّ [uskuff] vezninde lügattir) Kurşuna denir, اَنُّكُ [ānuk] dahi derler.

[س ر ح ب]

السُّرْحُوبُ [es-surḥūb] (ḥā-yı mühmele ile أُسْلُوبٌ [uslūb] vezninde) Uzun ve gerimli olan ata denir; yukālu: فَرَسٌ سُرْحُوبٌ أَيُّ طَوِيلَةٌ Ve sār'ir ümmehātta boyu uzun gerimli ve yere yakın olan at ile müfesserdir. Ve

سُرْحُوبٌ [surḥūb] Uzun boylu adama itlak olunur; yukālu: رَجُلٌ سُرْحُوبٌ أَيُّ طَوِيلٌ

Şārih der ki ma'nā-yı evvelde bā'zılar kısrağa tahsīs eylemekle mü'ellif onlara tābī' olmuştur, lākin sār'irleri ta'mīm eylediler. Ve ma'nā-yı sānide yalnız uzun adama denmeyip belki uzun boylu hasenü'l-cism ve mütenāsibü'l-a'cāz olan adama denir. İntehā. Ve

سُرْحُوبٌ [surḥūb] Çakal dedikleri cānvere denir, اِبْنُ آوَى [ibn āwā] dahi derler. Ve

سُرْحُوبٌ [surḥūb] Bir şeytān ismidir ki gözleri kör olup ve deryāda sakin olur. Ve

سُرْحُوبٌ [Surḥūb] Cārūdiyye tā'ifesinin imāmları olan Ebu'l-Cārūd lakabıdır. İmām Muḥammed el-Bāķir radiyallāhu 'anhu ve 'an-ābā'ihi hazretleri telkīb eylemiştir. Ve tā'ife-i mezbūre gulāt-ı Zeydiyye'dendir. Şeyhayn-ı mükerrremeyn hazretlerinin sebbiyle mütecāhirlerdir. Hālen Yemen'de Şan'a diyārında mevcūdlardır. Ve

سُرْحُوبٌ سُرْحُوبٌ [surḥūb surḥūb] Mükerrren bir kelimedir ki onunla dişi koyunu

sağmak için çağırırlar.

[س ر د ب]

السَّرْدَابُ [es-sirdāb] (sīn'in kesriyle) Yer altında yaz günü ıssı vaktlerde ārām için ittihāz olunan mahzen gibi yere denir ve bu, Fārisīden mu'arrebdir. Şārihin beyānına göre zīr-i zemīn ve izbe ta'bīr olunur, hālen Bağdād şehrinde müte'āreftir. Serdābe-i Fārisīden mu'arrebdir ki sīn'in fethiyledir, su tebrīd eyleyecek yer demektir. Fi'l-asl tebrīd için oraya su küpü vaz' olunur idi. Hālen bu diyārlarda bodrum ve mahzen ta'bīr olunur. Ba'dehu şiddet-i harāret-i sayfta kendiler dahi ārām eylemeleriyle tekellüflü binā olunur olmuştur. Bunda 'alāmet-i ta'rib sīn'in kesridir ki قِرْطَاسٌ [kīrtās] makülesine mülhak olmuştur. Cem'i سَرَادِيبٌ [serādīb] gelir.

[س ر ع ب]

السَّرْعُوبُ [es-sur'ūb] ('ayn-ı mühmele ile سُرْحُوبٌ [surhūb] vezninde) Gelincik ta'bīr olunan cānvere denir, اِبْنُ عُرْسٍ [ibn 'urs] gibi.

[س ر ن د ب]

سَرَنْدِيبٌ [Serendīb] (sīn'in ve rā'nın fethiyle) Hindistān'da bir belde adıdır. Şārih der ki سَرَنْدِيبٌ [Serendīb] Aksā-yı Hindistān'da cezīre-i kesīredir. Hazret-i Ādem 'aleyhi's-selām nāzil olduğu cebel-i Rāhūn ondadır. Zirvesine 'urūc merhale-i imkāndan dūrdur.

[س ر ه ب]

السَّرْهَبَةُ [es-serhebet] (selhebet) [selhebet] vezninde) Uzun boylu, etli, cānlı, tenū-mend hatuna denir; yukālu: اِمْرَاةٌ سَرْهَبَةٌ اَيُّ جَسِيْمَةٌ طَوِيْلَةٌ

السَّرْهَبُ [es-serheb] (ṯelb) [ṯal'eb] vezninde) Şol nādān ve sebük-magza denir ki ekül ve şerüb olup dā'imā boğazıyla uğraşır ve ondan gayrı nesne bilmez ola; yukālu: رَجُلٌ سَرْهَبٌ اَيُّ مَاثِقٌ اَكُوْلٌ شَرْوَبٌ

[س س ب]

السَّيْسَبَانُ [es-seysebān] (sīn'lerin fethiyle) ve

السَّيْسَبَا [es-seysebā] (elifin kasrıyla) Bir nev' şecer adıdır. Ru'be b. 'Accāc şifrinde bunu zarüret için سَيْسَابَا [sebsābā] 'unvānıyla irād eylemiştir. Şecer-i mezbūr müfredāt-ı tibbiyyede bu güne mersümdür ki iki kısım olur, berrī ve bostānī olur. Bi-hasebi'l-emākin iki zirā'adan dört zirā'a kadar olur. Evrākı 'arīz ve ince ve birbiri üzere sıkışmış ve çiçeği sarı ve be-gāyet hoş-manzar ve salkımda olan dāneleri boy tohumu kadar ve sevād ile sufret bey-nindedir. Hoş-manzar olduğu için Mışır bāğçelerinde dikerler. Ba'zılar ona ayıd ağacı ve dānelerine ayıd tohumu dediler.

السَّاسَبُ [es-sāseb] (sīn'in fethiyle) ve

السَّيْسَبُ [es-seyseb] (zeyneb) [zeyneb] vezninde) Bu dahi bir nev' şecerdir ki ondan ok düzerler. Müfredātta bu şecer āzād-ı dıraht ile müfesserdir ki tesbīh ağacının kebīr nev'idir.

[س ط ب]

الْمَسَاطِبُ [el-mesāṭib] (mīm'in fethiyle) مَسْطَبَةٌ [mesṭabat] lafzından cem'dir. Mīm'in fethi ve kesri ve ṯā'nın fethiyle demirci örsüne denir, سِنْدَانٌ [sindān] ma'nāsına. Ve şol suya denir ki müddet-i medīde durmakla mütegayyir olup üzeri yosunlanıp ve toprak ve moloz makülesi basmakla aslā işe yarayıp isti'māle salāhiyyeti kal-

mamış ola, ماءٌ سَدِيمٌ maʿnāsına ki cemʿinde
سُدِّمٌ [sudm] denir sīn'in zammıyla. Ve

مَسْطَبَةٌ [mesṭabat] Hālen مَسْطَبَةٌ [maṣṭaba]
taʿbīr olunan yere denir ki kapı aralıkların-
da ve kapı ve dükkān önlerinde oturmak
için binā ederler, sedd ve seki ve sofa dahi
derler; tahta-pūşa dahi denir.

الْأَسْطَبَةُ [el-ustubbet] طُرْطَبَةٌ [ṭurṭubbet]
vezninde) Keten muşākasına yaʿnī taran-
tısına denir ki tahrīfle istopa taʿbīr olunur.

[س ع ب]

السَّعَابِيبُ [es-seʿābīb] (ʿayn-ı mühmele ile
عَرَابِيبٌ [ġarābīb] vezninde) Bal ve pekmez
ve خَطِيبِي [ḥiṭmiyy] gibi lüzüçetli yelme-
şik nesnelere parmak ile aldıklarında
iplik gibi sünüp uzayan tellere denir ki
kivāmdan iktizā eder; yukālu: اِمْتَدَّتْ سَعَابِيبُ
العَسَلِ وَالْخَطِيبِي وَهِيَ خَيْوُطُهُ
Ve ağzdan akan salyalarda dahi o hālet olmakla onda dahi
istiʿmāl ederler; yukālu: سَالَ فَمُهُ سَعَابِيبُ أَي
مُفْرَدِي سَعْبُوبٌ [suʿbūb] dur, زُنْبُورٌ [zunbūr] vezninde.

التَّسْعُبُ [et-tesaʿub] تَفَعُّلٌ [tefaʿul] veznin-
de) Uzanıp sünmek maʿnāsınadır; yukālu:
تَسَعَّبَ الشَّيْءُ إِذَا تَمَطَّطَ

السَّعْبُ [es-saʿb] (sīn'in fethi ve ʿayn'ın
sükūnuyla) Mutlakan sünüp uzayan şeyʿe
denir, kivāmlı şürbeden ve sārīr lüzüçetli
nesneden olsun.

الْإِنْسِعَابُ [el-insiʿāb] اِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vez-
ninde) Su āhestece akmak maʿnāsınadır;
yukālu: اِنْسَعَبَ الْمَاءُ إِذَا سَالَ

الْمُسْعَبُ [el-musaʿgab] مُعْظَمٌ [muʿazzam]
vezninde) تَسْعِيبٌ [tesʿīb] lafzından ism-i
mefʿuldür, akıtmak maʿnāsınadır. Bu
münāsebetle تَسْوِيعٌ [tesvīġ] maʿnāsında
istiʿmāl olunmuştur ki bir nesneyi bir

kimseye revā görüp tecvīz eylemekten
ʿibārettir; ve minhu yukālu: هُوَ مُسْعَبٌ لَهُ كَذَا
أَيُّ مُسَوِّعٌ Yaʿnī “O nesne ona böylece revā
ve cāʿiz ve güvārādır.”

[س غ ب]

السَّغْبُ [es-saġb] (sīn'in fethi ve ġayn-ı
muʿcemenin sükūnuyla) ve

السَّغَبُ [es-seġab] (fethateynle) ve

السَّغَابَةُ [es-seġābet] (selāmet) [selāmet] vez-
ninde) ve

السُّغُوبُ [es-suġūb] قُغُودٌ [ḡuʿūd] vezninde)
ve

الْمَسْغَبَةُ [el-mesġabat] مَشْرَبَةٌ [meṣrebet]
vezninde) Acıkmak maʿnāsınadır; ʿalā-
kavlin renc ü taʿaba makrūn acıkmaġa
mahsūstur; yukālu: سَغَبَ الرَّجُلُ وَسَغَبَ سَعْبًا
وَسَغَبًا وَسَغَابَةً وَسُغُوبًا وَمَسْغَبَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالْأَوَّلِ
وَإِذَا جَاعَ أَوْ لَا يَكُونُ إِلَّا مَعَ تَعَبٍ

سَعَبٌ [seġab] (fethateynle) Susamak, ʿataġ
maʿnāsınadır, lākin müstaʿmel ve müstaʿfız
deġildir.

السَّاعِبُ [es-sāġib] ve

السَّغْبَانُ [es-saġbān] عَطْشَانٌ [ʿaṭṣān] veznin-
de) ve

السَّغِبُ [es-seġib] كَتِيفٌ [ketif] vezninde) Aç
kimseye denir, cāʿiʿ ve cevʿān maʿnāsına.
Müʿennesinde سَعْبِي [saġbā] denir, سَكْرِي
[sekrā] vezninde. Cemʿi سِعَابٌ [siġāb] gelir
sīn'in kesriyle.

الْإِسْغَابُ [el-isġāb] (hemzenin kesriyle)
Açlıġa dāhil olmak maʿnāsınadır; yukālu:
اسْغَبَ الرَّجُلُ إِذَا دَخَلَ فِي الْمَجَاعَةِ

الْمُسْعَبُ [el-musaġgab] مُسْعَبٌ [musʿab]
vezninde) ve mürādifidir ki مُسَوِّعٌ
[musevvaġ] maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ
مُسْعَبٌ لَهُ كَذَا وَمُسْعَبٌ أَيُّ مُسَوِّعٌ

[tesgīb]den ism-i mef'uldür ki acıktırmak ma'nāsınadır, güyā ki o kimse o nesne için acıktırılmakla ona muvāfik tu'me gibi kendisine revā ve çesbān ve güvārā olmuştur.

[س ق ب]

السَّقْبُ [es-saqb] (sīn'in fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Nākanın yavrusuna denir ki köşek ta'bīr olunur; 'alā-kavlin henüz doğduğu sā'atte itlāk olunur yāhūd erkeğine mahsüstür, dişisine سَقْبَةٌ [saqbet] denmez yāhūd سَقْبَةٌ [saqbet] itlāk olunur. Cem'i أسقبت [esqub] gelir ve سِقَابٌ [siqāb] gelir, كِلَابٌ [kilāb] gibi ve سُقُوبٌ [suqūb] gelir, سُيُوبٌ [suyūb] gibi ve سُقْبَانٌ [suqbān] gelir, عُقْبَانٌ [uqbān] gibi. Ve

سَقْبٌ [saqb] Uzun nesneye denir. Ve kıl çadır ve alaçık ve oba direğine denir. Cem'i سِقْبَانٌ [siqbān] gelir sīn'in kesriyle غِرْبَانٌ [gīrbān] vezninde. Ve

سِقْبَانٌ [Siqbān] Gūṭa-i Dimaşq'ta bir mevzi^c adıdır; muhaddisinden Aḥmed b. 'Ubeyd b. Aḥmed es-Siqbānī oradandır.

الْمُسَقَّبُ [el-misqab] [مِنْبَرٌ] [minber] vezninde) ve

الْمِسْقَابُ [el-miskāb] [مِحْرَابٌ] [mihrāb] vezninde) Zikr olunan veledin anası olan nākaya denir ki o güne veled doğurmak 'ādeti ola; ve bu, kavli-ahire mülāyimdir.

السَّقْبُ [es-seqab] (fethateynle) Yakınlık, kurb ma'nāsınadır; yukālu: بَيْنَهُمَا سَقْبٌ أَيْ Ve yakın olmak ma'nāsına masdar olur; yukālu: سَقَبْتُ دَاوُدَ سَقَبًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا مَنَزَلٌ وَكَرِيبٌ مَأْنَسًا يَلِيهِمَا سَقْبٌ أَيْ قُرْبٌ Ve yakın olmak ma'nāsına gelir; yukālu: مَنَزَلٌ وَكَرِيبٌ مَأْنَسًا يَلِيهِمَا سَقْبٌ أَيْ قُرْبٌ

السَّقُوبُ [es-suqūb] [قُعُودٌ] [qu'ūd] vezninde) Yakın olmak ma'nāsınadır; yukālu: سَقَبْتُ

الِدَّارِ سُقُوبًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا قُرِبَتْ

سُقُوبٌ [suqūb] سَقْبٌ [saqb] lafzından cem' olur ki çadır direğine denir. Ve سُقُوبٌ الْإِبِلِ [suqūbu'l-ibil] ki devenin ayaklarına itlāk olunur, teşbīh cihetiyledir.

الْإِسْقَابُ [el-isqāb] (hemzenin kesriyle) Yakın olmak ma'nāsınadır; yukālu: اسْقَبْتُ الدَّارَ إِذَا قُرِبَتْ Ve yakın eylemek ma'nāsınadır; yukālu: اسْقَبْتُهُ أَيْ قُرِبَتْ

التَّسَاقُبُ [et-tesaqub] [تَقَارُبٌ] [teqārub] vezninde ve mürādifidir ki birbirine yakın olmak ma'nāsınadır; ve minhu yukālu: أَيَّتَاهُمُ مَسَاقِبَةٌ أَيْ مُتَقَارِبَةٌ

الْمُسَقِّبُ [el-musqib] [مُحْسِنٌ] [muḥsin] vezninde) Karīb ma'nāsınadır.

السَّاقِبُ [es-sāqib] Bu dahi karīb ma'nāsınadır ve ba'īd ma'nāsına olmakla azdāddandır; yukālu: مَنَزَلٌ سَاقِبٌ أَيْ قَرِيبٌ وَيُقَالُ سَاقِبٌ أَيْ بَعِيدٌ

السَّقْبَةُ [es-saqbet] [تَمْرَةٌ] [temret] vezninde) Dişi merkeb sıpasına denir.

السَّقَابُ [es-siqāb] [كِتَابٌ] [kitāb] vezninde) Cāhiliyyet töresinden olmak üzere şol pamuk parçasına denir ki zevci fevt olan yāhūd sā'ir bir musībete dūçār olan hatun kendi başının saçlarını tırāş ve çehresini çāk çāk edip kanıyla o pamuğu ālūde eyledikten sonra başına vaz' ve bir tarafını başında olan örtünün bir cānibinden ihrāc eder, tā ki görenler musībet-zede olduğunu bileler.

[س ق ل ب]

السَّقْلَبَةُ [es-saqlebet] [دَخْرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) Yere çalmak, صَرَعٌ [şar'] ma'nāsınadır; yukālu: سَقَلَبْتُ فُلَانًا إِذَا صَرَعَهُ

السَّقْلَبُ [es-Saqleb] [تَغْلَبٌ] [şa'leb] vezninde) Bir recül ismidir. Ve nāstan bir

cins tā'ifedir, Türkî ve 'Arabî gibi nisbetinde سَقْلَبِيّ [Saqlēbī] denir. Cem'î سَقَالِبِيَّة [Seqālibet] gelir. Bunun meşhûru صَقَالِبِيَّة [Şaqālibet]tir ki şād-ı mühmele ile dir ki Rus ile mütâhimlerdir, niteki صَقْلَبْت [Şaqlēb] maddesinde mersümdür.

[س ك ب]

السُّكْبُ [es-sekb] (sīm'in fethi ve kāf'ın sükûnuyla) ve

التُّسْكَابُ [et-teskāb] تَذْكَارٌ [tezkār] vezninde) Suyu dökmek ma'nāsınadır; yukālu: Ve سَكَبَ الْمَاءَ سَكْبًا وَتَسْكَابًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا صَبَّهُ **سَكَبَ** [sekb] Mübālagaten vasf olur; yukālu: ماءً سَكَبَ ke-mā se-yuzkeru. Ve

سَكَبَ [sekb] Uzun adama itlāk olunur. Ve mütetābi'an dā'imī yağan yağmura itlāk olunur. Ve bir nev' sevbe denir, be-gāyet rakik ve nāzük olmakla mā-i meskūba teşbih olunmuştur. Ve āb-ı revān gibi eşkinli soy ata, 'alā-kavlin adımları seyrek olanına denir. Ve hafifü'r-rūh cünbüş ve neşātlı şūh ve şengül adama denir. Ve emr-i lāzım u mahtūm ma'nāsınadır; yukālu: هَذَا أَمْرٌ سَكَبٌ أَيْ لَازِمٌ Ve

سَكَبَ [Sekb] Şol feresin ismidir ki Şāh-ı hıttā-i risālet 'aleyhi's-salātu ve's-selām hazretlerinin en evvel dāhil-i tavile-i temellükleri olmuştur. Yelesi ve kuyruğu siyāh doru olup ve alnında صَبَاحُ الْخَيْرِ [şabāhu'l-ḥayr] ta'bīr olunan gurrresi var idi. Ve muhaccl-i mutlakü'l-yümnā idi ki sol eliyle sol ayağının bukağılıkları sekil idi ve ona سَكَبٌ [Sekeb] dahi derler fethateynle. Ve

سَكَبَ [Sekb] Şebīb b. Mu'āviye nām kimisenin dahi feresi ismidir. Ve

سَكَبَ [sekb] Bakıra denir, nuhās ma'nāsına;

'alā-kavlin kurşuna denir, رِصَاصٌ [raşāş] ma'nāsına; ve fethateynle de lügattir.

السُّكُوبُ [es-sukūb] فُعُودٌ [ku'ūd] vezninde) Su dökülmek ma'nāsınadır; yukālu: سَكَبَ الْمَاءَ سَكْبًا فَسَكَبَ هُوَ سَكُوبًا إِذَا انْصَبَّ

الْإِنْسِكَابُ [el-insikāb] اِنْفِعَالٌ [infī'āl] vezninde) Bu dahi su dökülmek ma'nāsınadır; yukālu: اِنْسِكَابَ الْمَاءِ إِذَا انْصَبَّ

السَّكِيبُ [es-sākib] ve

السُّكُوبُ [es-sekūb] صُبُورٌ [şabūr] vezninde) ve

السَّيْكَبُ [es-seykeb] صَيْفَلٌ [şayqal] vezninde) ve

الْأُسْكُوبُ [el-uskūb] أُسْلُوبٌ [uslūb] vezninde) Dökülen ve dökülücü suya denir ki fā'il sūretinde mutasavverdir yāhūd ismi mef'ul ma'nāsınadır ki dökülmüş demek olur; yukālu: مَاءٌ سَكَبَتْ كَمَا سَيَذْكُرُ وَسَاكِبٌ وَسَكُوبٌ وَسَيْكَبٌ وَأُسْكُوبٌ أَيْ مُنْسَكِبٌ أَوْ مَسْكُوبٌ Ve

أُسْكُوبٌ [uskūb] أُسْلُوبٌ [uslūb] vezninde) Mütetābi'an dökülen dā'imī yağmura denir. Ve papuççuya denir, اِسْكَافٌ [iskāf] gibi, keşş-ger ma'nāsına; 'alā-kavlin demirciye denir, قَيْنٌ [qayn] ma'nāsına. Ve yere doğru uzanıp mümtedd olan şimşeğe denir. Ve iki cānibli saf saf mistar üzere olan hurmā ağaçlarına denir.

السُّكْبُ [es-sekeb] (fethateynle) Bir nev' şecer-i Hicāzī ismidir ve gelincik çiçeğine denir, سَقَائِقُ التُّغْمَانِ [şaqā'iḳu'n-nu'mān] ma'nāsına.

السُّكْبَةُ [es-sekbet] تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Şol takye ve arak-çine denir ki balık ağı gibi değirmi bezden gözenekli dikilmiş ola. Şārih der ki ehl-i Fūrs ona sustaka derler. Lākin sustaka, sustuca mu'arrebidir ki

makremeye ve havluya denir. Ve

سَكْبَةٌ [sekbet] Veled ile berāber çıkan eş ve son ta'bir ettikleri yufka deriye denir ki gāhca yüzünde sarılı zuhūr eder.

السَّكْبَةُ [es-sekebet] (feteḥātla) Başta hāsıl olan kepek gibi nesneye denir ki konak ta'bir olunur, هَبْرِيَّةٌ [hibriyet] dahi derler. Ve Sekebe b. el-Ḥārīṣ ashābdandır.

الْإِسْكَابُ [el-iskāb] إِسْكَافٌ [iskāf] vezninde ve mürādifidir ki papuççuya denir.

الْأُسْكَبَةُ [el-uskubbet] أُسْكَفَةٌ [uskuffet] vezninde ve mürādifidir ki kapının alt eşliğine denir.

الْإِسْكَابَةُ [el-iskābet] (hemzenin kesriyle) Şol ağırşağa denir ki bir kaba yağ makülesi nesne koyacak hunilerin ağızlarına korlar; 'alā-kavlin pul tarzında şol tahta pāresine denir ki tulumun yırtığına ve deliğine geçirip ba'dehu üzerinden kayışla sıyırıp dikerler.

الْأُسْكَوْبَةُ [el-uskūbet] (hemzenin zammıyla) إِسْكَابَةٌ [iskābet] ma'nāsınadır.

سَكَابُ [Sekāb] سَحَابٌ [sehāb] vezninde Ecda' b. Mālik'in feresi adıdır.

سَكَابِ [Sekābi] قَطَامٌ [kaṭāmi] vezninde kesr üzere mebnīdir Temīm yāhūd Benū Kilāb kabilesinden bir kimsenin yāhūd 'Ubeyde b. Rebī'a b. Kaḥṭān'ın kısrağı ismidir.

سَكَّابُ [Sekkāb] كَتَّانٌ [kettān] vezninde Bu dahi bir feres adıdır.

[س ل ب]

السَّلْبُ [es-selb] (sīn'in fethi ve lām'ın sükūnuyla) ve

السَّلْبُ [es-seleb] (fethateynle) Bir nesneyi bir kimseden kapıp almak ve çalıp kap-

mak ma'nāsınadır; yukālu: سَلَبَهُ سَلْبًا وَسَلَبًا مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا اخْتَلَسَهُ

Mü'ellifin Başā'ir'de beyānına göre سَلَبٌ [selb] bir kimseden kahr ve cebr ile bir nesneyi çekip almak ma'nāsına mevzū'dur, elinden bir nesneyi kapıp almak ve harāmīnin yāhūd cenkte maglūb ve maktūlünün libāsını soyup almak gibi. Ve gerçi إِخْتِلَاسٌ [ihṭilās] ile tefsīr ve إِخْتِلَاسٌ [ihṭilās]ı dahi devr tarikiyle سَلَبٌ [selb] ile tebyīn eylemiştir, lākin Mişbāḥ'ta إِخْتِلَاسٌ [ihṭilās] bir kimseden bir nesneyi 'alā-gafletin sür'atle kapıp almak ma'nāsınadır diye meşrūhtur ve سَلَبُهُ ثَوْبٌ 'unvānyla mersūm ve aslı زَيْدٌ ثَوْبٌ سَلَبْتُ olup lākin fi'l mübālagaten Zeyd'e isnād olunmakla ثَوْبٌ [ṣevb] lafzı teḥīr ve temeyyüziyyet üzere mansūb olmuştur. Ve infihām-ı ma'nāya mebnī hazfi cā'izdir diye merkūmdur. Lākin kütüb-i nahviyyede bedel-i iştimāle misāl olmak üzere müsebettir. Ve Muḥkem'de iki mef'üle ta'diye eylemekle 'unvānında mersūmdur. İntehā.

Ve 'Arablar sebtük-pā ve serī'ü'n-nakl ata سَلَبُ الْقَوَائِمِ itlāk ederler ki ism-i fā'il ma'nāsınadır; yukālu: فَرَسٌ سَلَبُ الْقَوَائِمِ أَيَّ خَفِيفَهَا Ve

سَلَبٌ [selb] Tiz ve çabuk yürümeğe itlāk olunur.

الْإِسْتِلَابُ [el-istilāb] إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Bu dahi bir nesneyi bir kimseden kapıp almak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَلَبَهُ أَيَّ اخْتَلَسَهُ

السَّلْبُوتُ [es-selebūt] مَلَكُوتٌ [melekūt] vezninde) ve

السَّلَابَةُ [es-sellābet] كَذَابَةٌ [kezzābet] vezninde ki evzān-ı mübālagadandırılar) Dā'imā nāstan nesne kapıp almağa mu'tād

olan kimseye denir, recül ve imre'eye vasf olur; yukālu: رَجُلٌ وَإِمْرَأَةٌ سَلْبُوتٌ وَسَلْبَةٌ

السَّلْبِيْبُ [es-selīb] (أمير [emīr] vezninde) ‘Akıllı kapılmış āşüfte kimseye denir, hūş-rübüde ma‘nāsına, gerek recül ve gerek mer'e olsun. Cem'i سَلْبِي [selbā] gelir, سَكْرِي [sekrā] vezninde. Ve

سَلِيْبٌ [selīb] Şol hatuna ve sār'ir dışı hayvāna denir ki veledi vefāt eylemiş ola; ‘alā-kavlin henüz hilkatı nā-tamām iken veledini düşürmüş ola, ke-mā se-yuzkeru. Ve dalları ve budakları ve yaprakları gitmiş çıplak ağaca denir.

السَّلِيْبُ [es-sālib] (lām'ın kesriyle) ve

السَّلُوْبُ [es-selūb] (صَبُوْرٌ [şabūr] vezninde) ve

السَّلِيْبُ [es-selīb] (أمير [emīr] vezninde niteki zikr olundu) ve

أَلْفَسَلِيْبُ [el-musellib] (مُحَدِّثٌ [muḥaddis] vezninde) ve

السَّلُبُ [es-sulub] (zammeteynle) Şol hatuna ve sār'ir dışı hayvāna denir ki veledi vefāt eylemiş ola yāhūd eksik düşürmüş ola; yukālu: إِمْرَأَةٌ وَنَاقَةٌ سَالِبٌ وَسَلُوْبٌ وَسَلِيْبٌ Ve **مُسَلِيْبٌ وَسَلْبٌ** إِذَا مَاتَ وَلَدَهَا أَوْ أَلْقَتْهُ لِعَیْرِ تَمَامٍ Ve **سَلْبٌ** [sulub] kelimesinin cem'i سَلَابٌ [selā'ib] gelir, نَجَابٌ [necā'ib] gibi.

أَلْفَسَلِيْبُ [el-muslib] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) سَلِيْبٌ [selīb] ma‘nāsınadır.

الإِسْلَابُ [el-islāb] (hemzenin kesriyle) Hatun ve sār'ir dışı hayvānın veledi vefāt eylemek yāhūd eksik düşürmek ma‘nāsınadır; yukālu: أَسْلَبَتِ الْمَرْأَةُ وَالنَّاقَةُ فَهِيَ مُسَلَبَةٌ Ve ağacın yemişleri kalmayıp ve yaprakları hazān olup dökülmekle çıplak olmak ma‘nāsınadır; yukālu: أَسْلَبَتِ الشَّجَرَةَ

إِذَا ذَهَبَ حَمْلُهَا وَسَقَطَ وَرَقُهَا

السَّلْبُ [es-silb] (sīm'in kesriyle) Çiftçi aletlerinden pek uzun olanına denir; ‘alā-kavlin şol ağaç pāresine denir ki لَوْمَةٌ [lu'emet]in dibine yanaştırıp bir ucunu لَوْمَةٌ [lu'emet]in deliğine idhāl ederler. Ve لَوْمَةٌ [lu'emet] هُمَزَةٌ [humezet] vezninde çiftçi aletlerinin yerli yerlerine vaz' olunmuş olarak dertop mecmū'una denir ki saban demiri dahi dāhildir. Mü'ellifin kelāmında müsāmaha vardır.

السَّلِبُ [es-selib] (كَيْفٌ [ketif] vezninde) Uzun şey'e denir. Ve serī' ve çabuk ve sebük-pā insān ve hayvāna denir.

السَّلْبُ [es-seleb] (fethateynle) Selb olunan nesneye denir, fa'al bi-ma'nā mef'uldür. Birinin arkasından soyulup alınan esvāb ve edevāt gibi. Cem'i أَسْلَابٌ [eslāb] gelir. Kāle'ş-şārih ve minhu'l-hadīs: ”مَنْ قُتِلَ قَتِيْلًا“ Ve فَالُهُ سَلْبَةٌ ”أَيُّ مِنْ ثِيَابٍ وَسِلَاحٍ وَدَابَّةٍ“

سَلْبٌ [seleb] Bir nev' şecer ismidir ki be-gāyet uzun olur. Ve bir nebāt adıdır. Ve

سَلْبُ الدَّبِيْحَةِ [selebu'z-zebīḥat] Zebh olunan hayvānın yüzülen derisine ve pāçasına ve işkenbesine itlāk olunur. Ve

سَلْبُ الْقَصَبَةِ [selebu'l-kaşabet] Kamışın kabuğundan 'ibārettir. Ve

سَلْبٌ [seleb] Mukl ağacından hāsıl olan līfe denir. Ve Yemen'e mahsūs bir şecerin kabuğuna denir ki ondan ip ve urgan ittihāz olunur. Medīne-i münnevver'e de olan سُوْقُ السَّلَابِيْنَ [sūku's-sellābīn] bundandır. Ve

سَلْبٌ [seleb] Masdar olur, سِلَابٌ [silāb] giymek ma‘nāsınadır; yukālu: سَلَبَ الرَّجُلُ سَلْبًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا لَبَسَ السِّلَابَ se-yuzkeru.

الأُسْلُوبُ [el-uslūb] (hemzenin zammıyla) Meslūk olan tarīka denir, gerek hissī olsun ve gerek ma'nevī olsun ki fenn ve tarz ve tavr ta'bir olunur. أُسْلُوبٌ حَكِيمٌ [uslūb ḥakīm] Hakīmāne ya'nī tavr-ı hikmet üzere cevāb vermektir; yukālu: سَلَّكَ أُسْلُوبَهُ أَيَّ سَلَّكَ أُسْلُوبَهُ أَيَّ أَخَذَ فَلَانٌ فِي أُسَالِيْبٍ مِنَ الْقَوْلِ طَرِيقَتَهُ Ve أَيَّ فِي فُنُونٍ مِنْهُ

أُسْلُوبٌ [uslūb] Arslanın gerdanına denir. Ve burun yukarı olmak hāletine denir ki kibr ve nahvetten kināyedir. شُمُوحٌ أَنْفٍ [šumūḥ enf] ma'nāsına, iki tarafa meyl ve iltifāt eylemez olur.

الْإِنْسِلَابُ [el-insilāb] [infī'āl] vezninde) Yürümekte pek sür'at eylemek ma'nāsınadır, şöyle ki kemāl-i cidd ü sür'atinden nāšī derisinden soyulup çıkar haddinde ola; yukālu: إِنْسَلَبَ الرَّجُلُ إِذَا أُسْرِعَ فِي الشَّيْرِ جِدًّا

التَّسَلُّبُ [et-tesellub] [tefa'ul] vezninde) Hatun zevci vefāt eylemek hasebiyle yas tutup terk-i zīnetle mātem libāsı giymek ma'nāsınadır; yukālu: تَسَلَّبَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا أَحَدَتْ عَلَى رُؤُوسِهَا

السُّلْبَةُ [es-sulbet] [cur'at] vezninde) Soykunluk hāletine denir, جُرْدَةٌ [curdet] ma'nāsına; tekūlu: مَا أَحْسَنَ سُلْبَتَهَا أَيَّ جُرْدَتَهَا Ya'nī "O mahbūbenin ne güzel soykunluğu vardır."

مُسَلَّبٌ [Muselleb] [mu'azzam] vezninde) Yemen'de şehri Zebīd'e karīb bir mevzi' adıdır.

السِّلَابُ [es-silāb] [kitāb] vezninde) Siyāh libāsa denir ki mātem libāsı olacaktır. Cem'i سُلْبٌ [sulub] gelir, كُتُبٌ [kutub] gibi.

الْمُسْتَلِيبُ [el-Mustelib] (ism-i fā'il bünye-

siyle) 'Amr b. Kulsūm'un kılıcı adıdır. Ve Ebū Dehbel nām kimsenin kılıcı adıdır.

[س ل أ ب]

المُسْلَيْبُ [el-musle'ibb] (hemze ile مُشْمَعْلٌ [mušma'ill] vezninde) Çok yağmura denir.

[س ل ح ب]

المُسْلِحِبُ [el-musleḥibb] (hā-yı mühmele ile مُشْمَعْلٌ [mušma'ill] vezninde) Doğru ve müstakīm nesneye denir. Ve hatt-ı müstakīm gibi doğru çekilip giden uzun şāh-rāha denir; yukālu: طَرِيقٌ مُسْلِحِبٌ أَيَّ وَاضِحٌ بَيْنَ مُمْتَدِّ

الإِسْلِحْبَابُ [el-isliḥbāb] [ikšī'rār] vezninde) Yol vaf-ı mezkūr üzere olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْلِحَبَ الطَّرِيقُ إِذَا كَانَ بَيْنًا مُمْتَدًّا

[س ل خ ب]

السَّلْحَبُ [es-selḥab] (hā-yı mu'ceme ile جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Sakīl ve galīz ve nādān kimseye denir, bu diyārda Türk hammālları gibi; 'alā-kavlin bu şīn-i mu'ceme iledir.

[س ل ه ب]

السَّلْهَبُ [es-selhebb] [ca'fer] vezninde) Uzun nesneye denir, tavīl ma'nāsına; 'alā-kavlin ricāle mahsūstur ki uzun kişiye denir. Cem'i سَلَاهِبَةٌ [selāhibet] gelir. Ve

سَلْهَبٌ [selhebb] Bir kelb adıdır. Ve iri cüseli gerimli ve kemikleri uzun ata denir.

السَّلْهَبَةُ [es-selhebet] (hā'yla) Bu dahi o güne olan ata denir; yukālu: فَرَسٌ سَلْهَبٌ وَ سَلْهَبَةٌ إِذَا عَظَمَ وَ طَالَ عِظَامُهُ Ve tenū-mend ve cesīme 'avrete denir.

السِّلْهَابَةُ [es-silhābet] ve

السِّلْهَابُ [es-silhāb] (sīn'lerin kesriyle) Cerī'e ve mukdime hatuna denir ki pīş-ger

taʿbīr olunur.

[س ل غ ب]

الإِسْلَغَابُ [el-isliġbāb] (ġayn-ı muʿceme ile **إِقْشِغْرَارٌ** [ikʃiʿrār] vezninde) Kuş yavrusunun tüyleri henüz kararmazdan akdemce diken diken olup bitmek maʿnâsınadır; yukâlu: **إِسْلَعَبَ الطَّائِرُ إِذَا سَوَّكَ رِيشُهُ قَبْلَ أَنْ يَسْوَدَّ**

[س ن ب]

السَّنْبَةُ [es-senbet] (sîn'in fethi ve nûn'un sükûnuyla) Zamândan bir müddete denir; yukâlu: **عَشْنَا بِذَلِكَ سَنَبَةً أَيَّ دَهْرًا وَحُجْبَةً** Yaʿnî "Onunla bir müddet geçinip gittik." Ve tîz-meşreb ve serîʿü'l-infiʿâl ve'l-gazab olmak cihetiyle olan bed-hüylüğe denir. Bu maʿnâda sîn'in kesriyle de câʾizdir.

السَّنْبَتَةُ [es-senbetet] (ziyâde-i tâ'yla) Bu dahi zamândan müddet-i gayr-i mahdüdeye denir.

السَّنْبَاتُ [es-senbāt] (sîn'in fethi ve nûn'un sükûnuyla) Çabuk dargınlık cihetiyle olan bed-hüylüğe denir; sîn'in kesriyle de câʾizdir. Ve kesr ile bi't-tabʿ şîrîr ve kesîrî'l-mazarrat kimseye denir. Ve fethle **إِسْتِ** [ist] ve **مَقْعَدٌ** [maḳʿad] maʿnâsınadır.

السَّنْبَاءُ [es-senbāʿ] (**صَحْرَاءُ** [şaḫrāʿ] vezninde) Bu dahi **إِسْتِ** [ist] ve **مَقْعَدٌ** [maḳʿad] maʿnâsınadır.

السَّنُوبُ [es-senüb] (**جُنُوبٌ** [cenüb] vezninde) ve

السَّنْبُوتُ [es-senebüt] (**جَبْرُوتٌ** [ceberüt] vezninde) Bi't-tabʿ dargın ve serîʿü'l-infiʿâl ve tîz-meşreb kişiye denir; yukâlu: **رَجُلٌ سَنُوبٌ وَسَنْبُوتٌ أَيُّ مُتَغَضِّبٍ يَغْنِي كَثِيرَ الْعَضْبِ سَرِيعُهُ** Ve

سَنُوبٌ [senüb] Yalancı, kezzâb kimseye denir. Ve bir mevziʿ adıdır.

السَّنَابُ [es-senāb] (**سَحَابٌ** [sehāb] vezninde) Şerr-i şedîde denir, fitne ve kītāl gibi; yukâlu: **وَقَعُوا فِي سَنَابٍ أَيِّ شَرٍّ شَدِيدٍ**

السِّنَابُ [es-sināb] (**كِتَابٌ** [kitāb] vezninde) ve

السِّنَابَةُ [es-sinābet] (hā'yla) Arkası ve karnı uzun ve söbü olan insân ve hayvâna denir.

الْمَسْنَبَةُ [el-mesnebet] (**مَشْرَبَةٌ** [meşrebet] vezninde) Şîrret maʿnâsınadır ki şer-kazâlık taʿbīr olunur; yukâlu: **أَلْقَى إِلَيْهِ مَسْنَبَتَهُ أَيُّ شَرِّتَهُ**

السَّنِيبُ [es-senib] (**كَيْفٌ** [ketif] vezninde) Çok seġirten yüġrük ve meydânlı ata denir.

[س ن ت ب]

السَّنْتَبَةُ [es-sentebet] (**حَنْتَمَةٌ** [ḫantemet] vezninde) Muhkem ve metîn olan heybe ve câme-dâna denir, ʿaybe-i muhkeme maʿnâsına.

السُّنْتُبُ [es-suntub] (**فُنْفُذٌ** [ḳunfuz] vezninde) Bed-hüy ve bed-meşreb kimseye denir; yukâlu: **رَجُلٌ سُنْتُبٌ أَيُّ السَّيِّءِ الْخُلُقِ**

[س ن د ب]

السِّنْدَابُ [es-sindeʿb] (**جِرْدَاہْلٌ** [cirdaḫl] vezninde) Dayangan ve sulb ve metîn olan erkek deveye denir, niteki "س،د،ب" mâddesinde dahi zikr olundu. Nûn'u asliyye ve zâʿidedir diyen mezheblere mebnî iki mahalde zikr olunmuştur.

[س ن ط ب]

السَّنْطَبَةُ [es-senṭabet] (tâ-yı mühmele ile **سَنْتَبَةٌ** [sentebet] vezninde) Yakışksız selgi ve muztarib olan uzunluk hâletine denir ki kâmet-i insânî vasfıdır; yukâlu: **بِهِ سَنْطَبَةٌ أَيُّ طُولٌ مُضْطَرِّبٌ**

السِّنْطَابُ [es-sinṭāb] (sîn'in kesriyle) Demirci çekicine denir.

[س ن ع ب]

السُّعْبَةُ [es-sun'ebet] (فُتُّذَةُ [kūnfuzet] vezninde) Gelincik ta'cīb olunan cānvere denir, **إِبْنُ عُرْسٍ** [ibn 'urs] gibi. Ve üst dudağın ortasında ağıza doğru tümüp sarkan mercimek mikdārında etçeğize denir.

[س ن ه ب]

سَنَهَبَ [Senheb] (جَعْفَرُ [ca'fer] vezninde) Bir recül ismidir.

[س و ب]

السُّوْبَةُ [es-sūbet] (sīn'in zammıyla) ve

السُّبَاةُ [es-sub'et] (sīn'in zammı ve bā'nın sükūnuyla) Sefer-i ba'īd ma'nāsınadır; yukālu: **بَدَتْ لَهُ السُّوْبَةُ وَالسُّبَاةُ أَي السَّفَرُ الْبَعِيدُ**

شُوبَانُ [Sūbān] (طُوفَانُ [tūfān] vezninde) Bir dere yāhūd bir dağ yāhūd bir arz ismidir.

[س ه ب]

السَّهْبُ [es-sehb] (نَهَبَ [nehb] vezninde) Ovaya denir, deşt ve beyābān ma'nāsına, **فَلَاةٌ** [felāt] gibi. Ve yavuz ve yügrük ve meydānlı ata denir. Ve

سَهَبَ [sehb] Masdar olur, almak, **أَخَذَ** [ahz] ma'nāsına; yukālu: **سَهَبَ الشَّيْءُ سَهْبًا مِنَ الْبَابِ إِذَا أَخَذَهُ** Ve bir ma'rūf çorak yerin ismidir.

الْمُسْهَبُ [el-musheb] (mīm'in zammı ve hā'nın fethiyle ve hā'nın kesriyle de cā'izdir) Bu dahi yavuz ve yügrük ata denir. Ve

مُسْهَبٌ [mushib] (hā'nın kesri ve fethiyle) Çok sözlü, miksār ve ozan kimseye denir. Ve bunlar **إِسْهَابٌ** [ishāb] dandır; yukālu: **رَجُلٌ مُسْهَبٌ وَسَهَبٌ أَي مُكْتَرٌ** Sārih der ki usūl-i sā'irenin beyānına göre bundan ism-i fā'il hā'nın fethiyledir ki nevādirdendir; hā'nın kesriyle vārid değildir. Lākin mü'ellif iki

şikkı dahi sebt eylemiştir, zāhiren ikisi de vārid olmuştur.

السُّهْبُ [es-suhb] (sīn'in zammıyla) Şol yere denir ki hemvār ve sehl ola. Cem'ī **سُهُوبٌ** [suhūb] gelir. Ve 'inde'l-ba'z **سُهُوبُ الْفَلَاةِ** [suhūbu'l-felāt] ovanın etrāf ve nevāhīsine denir ki onlarda gidecek meslek ve tarīk olmaya.

الْإِسْهَابُ [el-ishāb] (hemzenin kesriyle) Çok söylemek ma'nāsınadır; yukālu: **أَسْهَبَ الرَّجُلُ إِذَا أَكْثَرَ الْكَلَامَ فَهُوَ مُسْهَبٌ وَمُسْهَبٌ** Ve 'inde'l-ba'z **إِسْهَابٌ** [ishāb] aslen bir nesneden istignā-ı kalb ve istifā-yı hazz ile nefsi harīseyi ahz ve imsāk eylememek derecesinde hırs ve tama'da ifrāt eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **أَسْهَبَ فُلَانٌ إِذَا سَرِهَ وَطَمَعَ** **وَعَسَى** **أَسْهَبَ فُلَانٌ إِذَا سَرِهَ وَطَمَعَ** Ve **حَتَّى لَا تَنْتَهِيَ نَفْسُهُ عَنْ شَيْءٍ**

إِسْهَابٌ [ishāb] Yılan sokmak sebebiyle bīhod olmak; 'alā-kavlin 'aşk yā havf ve maraz makūlesi 'arızadan nāşī levn mütegayir olmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَسْهَبَ الرَّجُلُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا ذَهَبَ عَقْلُهُ مِنْ لَدَغِ الْحَيَّةِ أَوْ تَغَيَّرَ لَوْنُهُ مِنْ حُبِّ أَوْ فَرَعِ أَوْ مَرَضٍ** Ve kuyuz kazıp kumsala erişmek; 'alā-kavlin içinde delik açılmakla rüzgār bulmak yāhūd kuyu kazıp su bulmamakla hā'ib olmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَسْهَبَ الْقَوْمُ إِذَا حَفَرُوا بِنُورٍ فَهَجَمُوا عَلَى الدَّابَّةِ أَوْ الرِّيحِ أَوْ حَفَرُوا فَلَمْ يُصِيبُوا خَيْرًا** Ve kendi başına museyyeb salıvermek ma'nāsınadır; yukālu: **أَسْهَبُوا الدَّابَّةَ أَي أَهْمَلُوهَا** Ve kuzu anasını emmek ma'nāsınadır; yukālu: **أَسْهَبَ الشَّاةُ بِالضَّبِّ وَلَدَهَا إِذَا رَعَتْهَا** Ve çok vergi vermek ma'nāsınadır; yukālu: **أَسْهَبَ الرَّجُلُ إِذَا أَكْثَرَ مَنَالَعَطَاءٍ**

السَّهْبَةُ [es-sehbet] (تَمَرَةٌ [temret] vezninde) Dibi pek derin olan kuyuya denir; yukālu: **بِنْتٌ سَهْبَةٌ أَي بَعِيدَةٌ الْعَوْرُ**

الْمُسْهَبَةُ [el-mushebet] (مُكْرَمَةٌ [mukremet])

vezninde) Şol kuyuya denir ki suyu be-
gāyet derinde olup yāhūd toprağı çok
olmakla su ihrācına iktidār olunmaya;
yukālu: بِئُرْ مُسَهَبَةٌ إِذَا غَلَبَتْكَ سَهْبَتُهَا حَتَّى لَا تَقْدِرَ
عَلَى الْمَاءِ

الإِسْتِهَابُ [el-istihāb] [إِفْتِعَالٌ] [ifti'āl] vez-
ninde) Çok 'atiyye vermek ma'nāsınadır;
yukālu: إِسْتَهَبَ الرَّجُلُ إِذَا أَكْثَرَ مِنَ الْعَطَاءِ

السَّهْبَى [es-Sehbā] [سَكْرَى] [sekrā] vezninde)
Bir sahrā adıdır.

السَّهْبَاءُ [es-Sehbā'] [صَحْرَاءُ] [şaḥrā'] veznin-
de) Benū Sa'd kabilesine mahsūs bir kuyu
adıdır. Ve bir ma'rūf merg-zār adıdır.

سِهَابٌ [Sihāb] [كِتَابٌ] [kitāb] veznin-
de) Esmādandır: Rāşid b. Sihāb şā'ir-i
meşhūrdur ve bundan gayrı sīn-i mūhmele
ile Sihāb nām kimse yoktur.

[س ي ب]

السَّيْبُ [es-seyb] [غَيْبٌ] [ġayb] vezninde)
Vergi, 'atā ve bahşış ma'nāsınadır ki ism-
dir; yukālu: فَاضَ سَيْبُهُ عَلَى النَّاسِ أَي عَطَاؤُهُ Ve
gemi sığ yere oturduktā yāhūd kenāra çat-
tıktā def' eyleyecek sırıġa denir ki gönder
ta'bīr olunur, مُرْدِيٌّ [murdiyy] dahi derler.
Ve

سَيْبٌ [seyb] At kısmının kuyruġu kıllarına
denir. Ve

سَيْبٌ [seyb] Masdar olur, akmak ma'nāsına;
yukālu: سَابَ الْمَاءُ يَسِيبُ سَيْبًا إِذَا جَرَى Ve āb-ı
revān gibi çabuk yürümek ma'nāsınadır;
yukālu: سَابَ الرَّجُلُ إِذَا مَشَى مُسْرِعًا

الْإِنْسِيَابُ [el-insiyāb] [إِنْفِعَالٌ] [infi'āl] vez-
ninde) Bu dahi سَيْبٌ [seyb] ma'nāsınadır;
yukālu: إِنْسَابٌ إِذَا مَشَى مُسْرِعًا Ekseri حَيَّةٌ [ḥay-
yet] meşyinde isti'māl ederler.

السُّيُوبُ [es-suyūb] (sīn'in zammıyla)
Definelere denir ki yer altından bulunup

çıkan emvālden 'ibārettir, رِكَازٌ [rikāz] gibi.
Şārih der ki 'atiyye-i ilāhiyye olduġu için
ıtlāk olunmuştur. سَيْبٌ [seyb] müfredidir.
İntehā.

ذَاتُ السَّيْبِ [Zātu's-Seyb] İdam nām arz
رِحَابٌ [riḥāb]ından bir رَحْبَةٌ [raḥabet] ya'nī
bir fezā-ı vāsi'e adıdır.

السَّيْبُ [es-sīb] (sīn'in kesriyle) Su yolu-
na denir. Ve Ḥārezm ülkesinde bir ırmak
adıdır. Ve Başra türābında ve nehr-i Furāt
nihāyetinde birer ırmak adıdır. Üçüncü ır-
mak üzere bir belde vardır, o nehr ismiyle
müsemmādır; Şabbāh b. Hārūn ve Yaḥyā
b. Aḥmed el-Muḳrī ve Muḳtedir-billāh
Ḥalīfe'nin mu'allimi olan Hibetullāh
b. 'Abdullāh ve Muḳtefī Li-emrillāh
Ḥalīfe'nin mu'allimi olan Aḥmed b.
'Abdulvehhāb es-Sībī oradandır. Ba'zılar
Muḳtefī Li-emrillāh Ḥalīfe'nin mü'eddibi
Aḥmed'in pederidir demeleriyle mü'ellif
redd eylemiştir. Ve

سَيْبٌ [sīb] Fāriside elmaya denir تُفَّاحٌ
[tuffāḥ] ma'nāsına. سَيْبِيَّوِيَّةٌ [Sībeveyhi] ke-
limesi bundan me'hūzdur ki İmām-ı nuhāt
olan 'Amr b. 'Osmān eş-Şīrāzī lakabıdır,
رَائِحَةُ التُّفَّاحِ [rā'iḥatu't-tuffāḥ] demektir.

Mü'ellif hā' bābında وَيَّةٌ lafzı asvāttan
kelime-i iġrā olmak üzere beyān eylemek-
le سَيْبِيَّوِيَّةٌ [Sībeveyhi] عَمْرَوِيَّةٌ ['Amreveyhi]
ve نِفْطَوِيَّةٌ [Niftaveyhi] ve حَالَوِيَّةٌ [Ḥāleveyhi]
kelimeleri gibi elfāz-ı mezkūre ile savttan
mürekkebi hükmī olmuş olur ve hattā
orada سَيْبِيَّوِيَّةٌ kelimesiyle de temsil eylemiş-
tir. Kezālik kütüb-i nahviyyede dahi bu
güne mersūmdur. Hattā Cāmī 'aleyhi'r-
rahmet mürekkebat bābında سَيْبِيَّوِيَّةٌ keli-
mesinin سَيْبٌ ile asvāttan olan وَيَّةٌ lafzın-
dan mürekkebi hükmī olduġunu tasrīh

eylemiştir. Pes burada mü'ellifin أَيْ رَائِحَةُ التَّمَّاح ile tefsiri mübhemdir. Mü'elliften başka ba'zı a'lām dahi bu güne tefsir eylemişlerdir. Ve Teftāzānī 'aleyhi'r-rahmet dahi Keşşāf şerhinde سَبِيوِيَه lafz-ı Fārisīdir, سَبِي ile وَيَه kelimesinden mürekkebdir, رَائِحَةُ التَّمَّاح ma'nāsınadır diye sebt eylemiştir. Kaldı ki müfredāt-ı Fārisīde bu resme meşrūhtur ki سَبِيوِيَه kelimesi سَبِي بُوِيَه kelimelerinden muhaffettir, سَبِي [sīb] elmaya denir ve بُوِيَه [büye] dahi rāyiha ma'nāsına olan büy ile hā-i tahsīsadan mürekkeb olmakla سَبِيوِيَه [sī-büye] elma kokulu demek olur. Lakab-ı mezbūru mūmāileyh henüz tıfl-ı şīr-hāre iken vālidesi telkīb eylemiştir, onunla sevip okşar idi.

Ve mü'ellif *Tuḥfetu'l-ebih fi men nusi-be ilā gayri ebih* nām risālesinde İshāk b. Rāheveyhi māddesinde demiştir ki رَاهَوِيَه hā'nın ve vāv'ın fethiyedir ve zamm-ı hā' ve sükūn-ı vāv ve feth-i yā ile de melfūz olur, lākin bu kalīldir. Ve mutlaka وَيَه lafzıyla mahtūm olan isimlerde bu iki vech lügattir, سَبِيوِيَه ve عَمْرُوِيَه gibi. Ve bunda binā' ve i'rāb cā'izdir. Pes buna göre ve sāniye göre sīb-büye-i Fārisīden mürekkeb ve muhaffef olur. el-Hāsıl iki vech dahi sā'igdir ve ekser-i nuhāt bu makūle terkībātın evāhirini kesr üzere mebnī kıldılar. Ve bazıları بَعْلَبَكْ kelimesinin āhiri gibi mu'rab eylediler.

Şārih der ki ba'zılar 'inde سَبِيوِيَه [Sībeveyhi] سَبِي [sī] kelimesiyle ki Fārisīde otuz 'adede denir, بُوِيَه [büye] kelimesinden mürekkebdir ki بُوِيَه [būy] ile hā-i nisbetten mürekkeb olmakla otuz rāyiha-i latīfe sāhibi demek olur ki kesretten kināyedir.

Ve muhaddisīn bā'nın zamm ve med-di ve yā'nın fethi ve hā'nın vakfıyla tekellüm ederler. Pes bu kavlı müfredāt-ı Fārisiyyeye muvāfıktır. İntehā. Ve

سَبِيوِيَه [Sībeveyhi] Fukahā-i Mışriyyeden Muḥammed b. Mūsā lakabıdır.

السَّائِبَةُ [es-sā'ibet] Başı boş, yabana salıverilmiş davara denir, dābbe-i mühmele ma'nāsına ki kendi başına istediği yerde gezip yürür. Ve şol kula denir ki velāsı mevlāsına 'ā'id olmayıp külliyyen ecnebī gibi munkatı' olmak üzere āzāde ola. Buna göre tā-i te'nīs رَقَابَةُ [raqabet] i'tibāriyla yāhūd nakliyye olur. Şārih der ki bunun hakkında nehy-i şer'ī vārid olmuştur. Hazret-i Resūl-i ekrem sallallāhu 'aleyhi ve sellem velāyı luhme-i neseb gibi munkatı' olmayan luhme kılmuştur. Ve

سَائِبَةٌ [sā'ibet] Cāhiliyyet'te şol deveye ıtlāk olunur idi ki veledinin veledine yetiştikte tesyīb ve ihmāl olunup rükūb ve isti'mādlen āzād ederler idi. Kezālik şol nākaya ıtlāk olunur idi ki nezr makūlesi hālet sebebiyle yabana salıverilip bir dahi isti'māl eylemezler idi; 'alā-kavlin şol nākadır ki on batn ya'nī veled doğurup mecmū'u dışı olsa onu kendi başına salıverip rükūb ve tahmilden āzād ederler idi. Ve 'alā-re'yin سَائِبَةٌ [sā'ibet] şol dābbedir ki bir kimse bir irak seferden vatanına sağ ve sālīm gelip yāhūd dābbesi kendisini bir muhātaradan yā muhārebeden halāsa sebep olsa teşekküren salıverilir idi. Ve 'inde'l-ba'z şol nākadır ki arkasının kaburgalarından bir kaburga yāhūd bir mikdār kemik ihrāc edip salıverile, aslā bir sudan ve bir otlaktan memnū' olmayıp ve bir kimse ona binip ve yük tahmīl eylemez-

ler idi, 'indlerinde onu isti'māl harām idi. Şārih der ki A'rābdan birini a'dāsı nehb ü gāret eylemekle binecek dābbesi kalmadı-ğından nāçār bir sā'ibeye binmiş idi. Bir 'Arāb istihcān şivesiyle "Harāma mı biniyorsun!" diye levn eyledikte يَزْكَبُ الْحَرَامَ "مِنْ لَّا حَلَالٌ لَهُ" demekle min-ba'd kelām-ı mezbūr darb-ı mesel olmuştur.

السِّيَابُ [es-seyāb] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) ve

السِّيَابُ [es-seyyāb] (كَتَانٌ [kettān] vezninde) ve

السِّيَابُ [es-suyyāb] (رُمَانٌ [rummān] vezninde) بَلَحٌ [belah] 'alā-kavlin بُسْرٌ [busr] ma'nāsınadır ki hurmānın kemāle resīd olunca kadar beş mertebesi vardır. İbtidā çiçeğine طَلَعٌ [tal'] derler, ba'dehu yeni koruk oldukta حَلَالٌ [ḥalāl] ba'dehu بَلَحٌ [belah] ba'dehu بُسْرٌ [busr] ba'dehu رُطَبٌ [ruṭab] ondan sonra تَمْرٌ [temr] itlāk olunur.

السِّيَابَةُ [es-seyyābet] (سَحَابَةٌ [seḥābet] vezninde) Bādeye denir, حَمْرٌ [ḥamr] ma'nāsına. Ve

سَيَابَةٌ [Seyābet] Tābi'iyeden bir hatun ismidir.

سَيْبَانٌ [Seybān] (sīn'in fethiyle ve kesri kalīlü'l-isti'māldir) İbnu'l-Ġavṣ ismidir bir kabīle pederidir. Muhaddisīnden Ebu'l-'Acma' 'Amr b. 'Abdullāh ve Yaḥyā b. Ebī 'Amr ve Eyyūb b. Suveyd es-Seybānī o kabīledendir. Ve

سَيْبَانٌ [Seybān] (sīn'in fethiyle) Vādi'l-Ḳurā verāsında bir dağın adıdır.

دَيْرُ السَّابَانِ [Deyru's-Sābān] Ḥaleb ile Anṭākiye beyninde bir mevzi'dir.

الْمَسِيْبُ [el-Museyyeb] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) İbn 'Ales'tir ki şu'arādandır.

سَيَابَةٌ [Siyābet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) İbn 'Āşim'dir ki ashābdandır.

الْمَسِيْبُ [el-Museyyib] (مُحَدِّثٌ [muḥaddis] vezninde) Tābi'inden İmām-ı celīl Sa'īd hazretlerinin pederleri ismidir; yā'nın fethiyle de menküldür. Sa'īd-i mūmāileyh Medīne'de olan fukahā-i seb'anın biridir, kibār-ı tābi'ındendir. Fıkh ve hadīs ve zühd ve 'ibādeti cem'e eylemiştir, rahimehullāhu ta'ālā.

FASLU'Ş-ŞİNİ'L-MU'CEME

(فَضْلُ الشَّيْنِ الْمُعْجَمَةِ)

[ش أ ب]

الشُّبُوبُ [eş-şu'büb] (şin'in zammı ve hemzenin sükunıyla) Tulumdan boşanır gibi sür'atle birden yağın sağanaklı yağmura denir; yukâlu: جَاءَ شُوبُوبٌ مِنَ الْمَطْرِ أَي دُفَعَةً Ve mutlakan hiddetli ve şiddetli nesneye denir. Ve def'aten şiddetle zuhür eden şey'e denir. Ve nâzırın nazarına manzûrun hüsn ü cemâlinde ibtidâ zâhir olan esere denir ki طَلَعَةٌ [tal'at] ta'bîr olunur. Ve güneşin şiddet-i harâretine denir. Ve güneşin tarîka ve medârına denir, niteki nücûm-ı sâ'irenin tarîka ve medârlarına حُبُكْ [hubuk] denir.

Şârih der ki *Lisānu'l-ʿArab*'da “غ،ف،ر” maddesinde mersümdür ki ağaç üzere olan pustan akıp ağaçla yer beyninde tel gibi salınan tarîkaya الصَّمْعُ الشُّبُوبُ [şu'bübü's-şamg] itlâk olunur. Pes bu cihetle حَيْطُ الشَّعَاعِ [haytu's-şu'â'] ta'bîr olunan hutût-ı şemsiyyeye dahi itlâk olunur. İntehâ. Ve شُوبُوبٌ [şu'büb] lafzının cem'i شَائِبٌ [şe'âbîb] gelir, أسَالِيبٌ [esâlîb] gibi.

[ش ب ب]

الشَّبَابُ [eş-şebâb] (sehâb) [sehâb] vezninde) ve

الشَّيْبَةُ [eş-şebîbet] [habîbet] vezninde) Masdarlardır, yetişip yiğit olmak, fetâ ma'nâsına; yukâlu: سَبَّ الْعُلَامُ شَبَابًا وَشَيْبَةً مِنْ شَبَّ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا صَارَ فَيْئًا Ve

شَبَابٌ [şebâb] [şabb] kelimesinden cem' olur, gençler, civânân ma'nâsına. Ve شَابٌ [şabb]ın cem'i شُبَّانٌ [şubbân] dahi gelir şin'in zammı ve bâ'nın teşdidiyle. Ve

شَبَابٌ [şebâb] Her şey'in evveline ve tâzeliği hengâmına itlâk olunur, tekûlu: وَجِئْتُكَ فِي شَبَابِ النَّهَارِ أَي فِي أَوَّلِهِ Ve

شَبَابٌ [Şebâb] Huffâzdan Hâlîfe b. el-Hayyât lakabıdır.

الشَّبَابُ [eş-şibâb] [kitâb] vezninde) Âteş tutuşturacak tuturuğa denir. Ve

شَبَابٌ [şibâb] Masdar olur, at iki ellerini yukarı kaldırıp şahlanmak ma'nâsına ki harekât-ı neşâtiyyeden 'ibârettir. Mü'ellif bunu tekrâr eylemiştir.

الشَّيْبُ [eş-şebîb] (şin'in fethi) ve

الشُّبُوبُ [eş-şubüb] [ku'üd] vezninde) **شَبَابٌ** [şibâb] ma'nâsındadır; yukâlu: سَبَّ الْفَرَسُ شَبَابًا وَشَيْبًا وَشُبُوبًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا رَفَعَ يَدَيْهِ Ve bir nesnenin hüsn ve revnak ve letâfetini artırmak ma'nâsına isti'mâl olunur; yukâlu: سَبَّ الْحَمَامُ وَالشَّعْرُ لَوْنُ الْمَرْأَةِ أَي زَادَا Ya'nî “Nikâb ve zülf o mahbûbenin hüsn ve letâfetini efzûn ve cemâlini gereği gibi izhâr eyledi.” İki de siyâh olmakla تَنَكَّيْفٌ بِأَضْدَادِهَا kâşifesi revnak-ı cemâl onlar ile vefka'l-kemâl nümâyân ve müncelî olmuştur.

الشُّبُوبُ [eş-şebüb] [şabür] vezninde) Âteş tutuşturacak tuturuğa denir. Ve bir nesneye hüsn ve revnak ve letâfet veren şey'e denir; yukâlu: هُوَ شُبُوبٌ لَهُ أَي مُحْسِنٌ Ve şol ata denir ki ayakları ellerini savuşur ola, ya'nî ayaklarının adımı ellerinin bastığı yeri savuşur ola ki mehâsindendir; yukâlu: فَرَسٌ شُبُوبٌ إِذَا كَانَ تَجَوَّرَ رِجْلَاهُ يَدَيْهِ Ve genç sığıra ve genç koyuna ve keçiyeye denir; 'alâ-kavlin yaşlı ve müsinn olanlarına denir.

الشُّبُّ [eş-şebb] (şin'in fethi ve bâ'nın teşdidiyle) ve

الشُّبُوبُ [eş-şubüb] (فُعُودٌ [ku'ūd] vezninde) Āteş tutuşturmak ma'nāsınadır; yukālu: شَبَّ النَّارُ شَبًّا وَشُبُوبًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَوْقَدَهَا Ve āteş kendi yanıp tutuşmak ma'nāsına lāzım olur; yukālu: شَبَّتِ النَّارُ عَلَى بِنَاءِ الْمَعْلُومِ Ve tutuşup 'alevlenmiş āteşe مَشْبُوبَةٌ [meşbübet] denir, شَابَّةٌ [şābbet] denmez; yukālu: نَارٌ مَشْبُوبَةٌ وَلَا يُقَالُ: شَابَّةٌ Ve

شَبَّبَ [şebb] Mutlakan bir nesne yükselip bülend olmak ma'nāsınadır; yukālu: شَبَّبَ الشَّيْءُ شَبًّا إِذَا اِرْتَفَعَ Ve

شَبَّبَ [şebb] Hicāre-i zāc ismidir, ya'nī bir nev' taştır ki ondan zāc düzülür. Ve

شَبَّبَ [şebb] Bir devā-yı ma'rūf adıdır.

Şārih der ki ba'zı nüshada دَاءٌ [dā] 'unvānında mersüm olmakla hatādır, kaldı ki mü'ellifin شَبَّبَ [şebb]i hicāre-i zācla tefsiri nā-mülāyimdir, zīrā cem'ī-i müfredātta زَاجٌ [zāc] ma'ādinden ve kesirü'l-asnāf ve شَبَّبَ [şebb]in gayrı üzere merkümdür ve شَبَّبَ [şebb] ile bir ma'denden zuhūr ederler. Ve شَبَّبَ [şebb] ki Türkīde tahrifle şap ta'bīr olunur, sūreti kāmīl olmayan ma'ādīn-i erba'adandır ki onlar zāclar ve tuzlar ve nişādırlar ve şaplardır. Ve o, zāca şebīh ve bir mikdār ekşi olur, ammā zāc ziyāde ekşi olur. Ve o ekser-i ef'âlde zāca karībdır. Ermeniyye ve Gürcistān ve Yemen ve bilād-ı sā'ireden zuhūr eder ve on yedi kısmı 'add olunur. Ammā mevcūd ve mütedāvil olanın biri ebyaz ve şeffāf ve sufrete mā'il, lākin sarı değıldir, ona yemānī derler. Bilād-ı Yemen'de tekātūr edip mūncemid olur bir sudur. Ve bir kısmı yumuşak ve serī'ü'l-inkisār ve kerihü'r-rāyiha olur. Bu kısmı müdāvātta isti'māl olunur. Mü'ellifin دَوَاءٌ

dediği bu olacaktır. Ve

شَبَّبَ [Şebb] Yemen'de bir mevzi' adıdır. Muhaddisinden Muhammed b. Hilāl b. Bilāl ve Aḥmed b. el-Kāsım ve Ḥasan b. Ebī Zerr eş-Şebbiyyūn oraya mensūblardır. Ve

شَبَّبَ [şebb] Kezālik masdar olur, bir nesne tehyi'e ve teysir olunmak ma'nāsına; yukālu: شَبَّبَ لَهُ الشَّيْءُ عَلَى الْمَجْهُولِ أَيُّ أُتِيحَ Ve bir nesne ziyāde ve fazl ile rif'atlenmek ma'nāsınadır; yukālu: شَبَّبَ الشَّيْءُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا زِيدَ وَرَفَعَ

الشُّبَّبُ [eş-şebeb] (fethateynle) ve

الْمِشْبَبُ [el-mişebb] (mīm'in kesriyle) Genç sığıra ve genç koyuna ve keçiye denir; 'alā-kavlin müsinn olanına denir.

الشَّبَّةُ [eş-şebbet] (ḥāṭe [ḥābbet] vezninde) Genç ve tāze kıza ve 'avrete denir; yukālu: إِفْرَاءٌ شَبَّةٌ أَيُّ شَابَّةٌ

بَنُو شَبَابَةَ [Benū Şebābet] (şīn'in fethiyle) Ṭā'if'te bir cemā'attir.

الإشبات [el-işbāb] (hemzenin kesriyle) Bir kimsenin veledi yetişip civān olmak ya'nī yiğit ve civān evlād yetiştirmek ma'nāsınadır; yukālu: أَشَبَّبَ الرَّجُلُ إِذَا شَبَّبَ وَلَدُهُ Ve takdīr ve teysir ve tehyi'e ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: أَشَبَّبَ لَهُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ أَيُّ أُتِيحَ كَمَا يُقَالُ شَبَّبَ لَهُ مِنَ الثَّلَاثِيَّ عَلَى الْمَجْهُولِ أَيْضًا Ümmehāt-ı sā'ireden münfemim olduğu üzere burada sakta-i kalem-i nāsih vardır. Asl nüsha ve أَشَبَّبَ أَيُّ رَفَعَ وَزِيدَ 'ibāresiyle olmaktadır ki yine sīga-i mechül üzeredir, ya'nī إِشْبَابٌ [işbāb] bir nesne ziyādelenip rif'at bulmak ma'nāsına da müsta'meldir. Hattā mü'ellifin كُشِبَّ كُشِبَّ بِالضَّمِّ فِيهَا unvānı sakta-i mezkūreye karīnedir. Ve

hazretlerinden *Cāmi' u'ş-şahih* rivāyet eylemiştir. Ve Ya'lā b. Sa'īd eş-Şebībī muhaddisindedir.

شُبَيْبٌ [şubeyb] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) İbnu'l-Hakem b. Mīnā ismidir ki rivāyet sāhibidir ve ferddir, ya'nī bu ismle ondan gayrı yoktur.

[ش ح ب]

الشُّجُوبُ [eş-şucüb] (عُودٌ [ku'ūd] vezninde) ve

الشُّجِبُ [eş-şecēb] (فِثَاتٌ) Helāk olmak ma'nāsınadır; yukālu: شَجِبَ الرَّجُلُ وَشَجِبَ شُجُوبًا وَشَجِبَا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالرَّابِعِ إِذَا هَلَكَ Ve

شَجِبَ [şecēb] Hüzn ve endüh ve gussaya denir. Ve şol miñnet ve meşakkate denir ki insāna maraz ve kītāl makülesi hālāt-ı şedīdeden 'arız olur.

الشَّاجِبُ [eş-şācib] ve

الشُّجِبُ [eş-şecib] (كَيْفٌ [ketif] vezninde) Helāk olucu, hālik ma'nāsınadır. Ve

شَاجِبٌ [Şācib] 'Areme nām mahalde bir dere adıdır. Ve çok sözlü herze-güy ve yāve-güftār kişiye denir; yukālu: هُوَ شَاجِبٌ هُوَ شَاجِبٌ أَي هَذَا مَكْنَزٌ Ve pek çağırğan kargaya denir.

الشُّجِبُ [eş-şecēb] (şīn'in fethi ve cīm'in sükūnuyla) Hācet ve mühimme ma'nāsınadır. Ve hemm ve gussa ma'nāsınadır. Ve hayme ve hāne direklerinden birine denir. Cem'i şucüb [şucüb] dur. Ve şol kuru tuluma denir ki içine hurde çakıl taşları koyup deveyi korkutmak için çalkayıp ırgalarlar. Ve

شَجِبُ [Şecēb] Bir kabīle pederinin ismidir. Ve

شَجِبُ [şecēb] Uzun nesneye denir, tavīl ma'nāsına. Ve şol kırabaya denir ki nısfın-

dan kat' edip aşığısu su kovası edeler. Ve

شَجِبَ [şecēb] Masdar olur, helāk eylemek ma'nāsına; yukālu: شَجِبَ شَجِبًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا هَلَكَ Ve mahzūn ve gam-nāk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: شَجِبَهُ أَي حَزَنَهُ Ve bir nesne ile meşgūl kılmak ma'nāsınadır; yukālu: شَجِبَهُ أَي شَغَلَهُ Ve bir nesneyi çekmek ma'nāsınadır; yukālu: شَجِبَهُ إِذَا جَذَبَهُ Ve şikārı ok ile vurup bazı mefāsılı ayırmakla harekete bī-mecāl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: شَجِبَ الطَّبِي إِذَا رَمَاهُ بِسَهْمٍ فَأَبَانَ بَعْضَ قَوَائِمِهِ فَلَمْ يَسْتَطِعْ أَنْ يَبْرَحَ

الشُّجِبُ [eş-şucub] (zammeteynle) Se-pāy ta'bīr olunan nesneye denir ki çoban ona kovasını ve çantasını asar; şehirlerde ve cāmi'lerde dahi kullandıkları se-pāya itlāk olunur.

الشُّجَابُ [eş-şicāb] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Cāme-şūyların ve hammām nātūrlarının kafes ta'bīr ettikleri nesnedir ki birkaç ahşabı birbirine çatıp yere nasb ederler ve üzerine esvāb sererler.

الْمِشْجَبُ [el-mişceēb] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) **شَجَابٌ** [şicāb] ma'nāsınadır.

التَّشَاجِبُ [et-teşācub] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Bir nesnenin eczāsı şebeke ve kafes gibi birbirine sokuşup muhtelit ve mütedāhil olmak ma'nāsınadır; yukālu: سَارِيهِ تَشَاجِبُ الشَّيْءِ إِذَا اخْتَلَطَ وَدَخَلَ بَعْضُهُ فِي بَعْضٍ **شَجَابٌ** [şicāb] ve **مِشْجَبٌ** [mişceēb] bundan me'hūzdur.

الشُّجُوبُ [eş-şecüb] (صُبُورٌ [şabūr] vezninde) Şol hatuna denir ki derūnunda bir endişe ve endūhu olmakla kalbi hemişe ona peyvend ve müte'allik ola, bir kimse tarafına olan aşk ve 'alāka-i kalbiyye gibi; yukālu: إِمْرَأَةٌ شُجُوبٌ أَي دَاتَ هَمَّ قَلْبِهَا مُتَعَلِّقٌ بِهِ

الشُّجْبُ [et-teşeccub] (تَعَجُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Gussalanmak ma'nāsındır; yukālu: تَشَجَّبَ أَي تَحَزَّنَ

يَشْجُبُ [Yeşcubu] يَنْضُرُ [yanşuru] vezninde) İbn Ya'rub b. Kaḥṭān'dır.

[ش ح ب]

الشُّحُوبُ [eş-şuḥūb] (ḥā-yı mühmele ile فُعُودٌ [ku'ūd] vezninde) ve

الشُّحُوبَةُ [eş-şuḥūbet] (hā'yla) Hastalık çekmekle arıklamaktan yāhūd açlık yāhūd sefer-i ba'td makūlesi 'arızadan nāşī reng-i rūyu mütegayyir olmak ma'nāsındır; yukālu: شَحَبَ لَوْنُهُ وَشَحَبَ وَشَحَبَ عَلَى الْبِنَاءِ لِلْمَجْهُولِ شُحُوبًا وَشُحُوبَةً مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ وَالْأَوَّلِ وَالْخَامِيسِ إِذَا تَغَيَّرَ مِنْ هُزَالٍ وَجُوعٍ أَوْ سَفَرٍ

الشُّحْبُ [eş-şahb] (ضَرْبٌ [darb] vezninde) Çapa ve bel makūlesi ālet ile yerin yüzünü ve toprağı sıyırmak ma'nāsındır; yukālu: شَحَبَ الْأَرْضَ شَحْبًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا قَشَرَهَا بِمِشْحَاةٍ

[ش خ ب]

الشُّحْبُ [eş-şahb] (şīn'in fethi ve zammı ve ḥā-yı mu'cemenin sükūnuyla) Sağılırken memeden tel gibi süniüp çıkan süte denir. Ve

شَحْبٌ [şahb] (şīn'in fethiyle) Kana denir, دَمٌ [dem] ma'nāsına. Ve masdar olur, memeden süti zikrī ātī شُحْبَةٌ [şuḥbet] vechiyle sağmak ma'nāsındır; yukālu: شَحَبَ اللَّيْنُ شَحْبًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ وَالْأَوَّلِ إِذَا حَلَبَهُ شُحْبَةً

الشُّحْبُ [eş-Şeḥab] (fethateynle) Yemen'de bir hisār adıdır.

الشُّحَابُ [eş-şihāb] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Sağılırken memeden çıkan süte denir.

الشُّحْبَةُ [eş-şuḥbet] (نُحْبَةٌ [nuḥbet] vezninde) Sağılırken kesretinden nāşī birden fışkırıp inen süte denir. Cem'i شِحَابٌ [şihāb] gelir,

كِتَابٌ [kitāb] vezninde. 'Alā-kavlin شُحْبَةٌ [şuḥbet] sağılırken memeden tel gibi süniüp uzanan süte denir ki kaptan memeye kadar rişte gibi mümtedd olur.

الْإِنْشِخَابُ [el-inşihāb] (إِنْفِعَالٌ [infi'āl] vezninde) Süt memeden zikr olunan شُحْبَةٌ [şuḥbet] vechiyle sağılmak ma'nāsına; yukālu: شَحَبَ اللَّيْنُ فَانْشَخَبَ Ve damar açılıp kan fışkırıp akmak ma'nāsındır; yukālu: إِنْشَخَبَ عِرْقُهُ دَمًا أَي انْفَجَرَ

الْأَشْهُوبُ [el-uşhūb] (أُسْلُوبٌ [uslūb] vezninde) Süt sağılırken peydā olan āvāza denir ki fışırtı ta'bīr olunur.

الشُّنْحُوبُ [eş-şunḥūb] ve

الشُّنْحُوبَةُ [eş-şunḥūbet] (şīn'in zammeleleriyle) Dağ başına denir, re'sü'l-cebel ma'nāsına. Cem'i شَنَاحِبٌ [şenāḥib] gelir.

[ش خ د ب]

الشُّخْدُبُ [eş-şuḥdub] (فُتْنَدٌ [kunfuz] vezninde) Haşerāt-ı arzdan bir böcek adıdır.

[ش خ ز ب]

الشُّخْرَبُ [eş-şahzeb] (zā-yı mu'ceme ile جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) ve

الشُّخَازِبُ [eş-şuḥāzib] (عُلَابِيَةٌ [ulābiṭ] vezninde) Galīz ve şedīd nesneye denir.

[ش خ ل ب]

الْمِشْحَلْبَةُ [el-meşhalebət] (mīm'in ve hā' ve lām'ın fethi ve şīn'in sükūnuyla) İnciye şebīh bir boncuk adıdır, deryādan çıkar; yalancı inci dedikleri olacaktır. 'Alā-kavlin nisvān huliyyātından bir nev' zīnettir ki liften ve boncuklardan ittihāz ederler. Ve gāh olur ki üzerinde bulunan kızlara da مِشْحَلْبَةٌ [meşhalebət] itlāk ederler. Ve bu kelime İrākiyyedir, binā-i 'Arabiyeye üzere değıldir.

Şārih der ki ehl-i 'Irāk beyninde bu mütedāviledir, yekūlūne: "يَا مُشْحَلِبَةً، تَزُوجُ حَزْمَلَهُ، بِعَجُوزِ أَرْمَلَهُ" Mütercim der ki kelime-i mezbūre Mutenebbī merhūmun işbu: "بَيَاضُ وَجْهِ يُرِيكَ الشَّمْسَ حَالِكَةً" beytinde vāki' olmakla şārih-i dīvān Vāhidī beyānına göre مُشْحَلِبٌ ve مُشْحَلَبٌ ki maktūbdur lügat-ı Nebatīyyedir, yalancı inci dedikleri boncuğa denir. İntehā.

[ش ذ ب]

الشَّدْبُ [eş-şezeb] (şīm'in ve zāl-ı mu'cemenin fethiyle) Ağaçtan nā-becā bitmekle budayıp kestikleri budaklara denir, asma budantısı gibi; 'alā-kavlin ağacın kabuğuna denir. Ve

شَدْبٌ [şezeb] Su bendine denir, مُسَنَّةٌ [musennāt] gibi. Ve mer'ada kalan otluk bakıyyesine denir. Ve ev esbābına denir, مَتَاعُ الْبَيْتِ [metā'u'l-beyt] ve أَثَاثُ الْبَيْتِ [eşāšu'l-beyt] gibi, her ne olursa olsun. Ve perākende ve müteferrik kuru ağaç pārelerine denir ki odun ve kereste ederler. Cem'i أَشْدَابٌ [eşzāb] gelir.

الشَّدْبُ [eş-şezb] [ḍarb] vezninde) Ağacın kabuğunu soyamak ma'nāsınadır; yukālu: شَدْبُ اللَّحَاءِ شَدْبًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي Ve ağacın nā-becā dallarını budamak ma'nāsınadır; yukālu: شَدْبُ الشَّجَرِ إِذَا شَدْبَ الشَّجَرُ إِذَا فَشَرَهُ Ve ağacın nā-becā dallarını budayıp izāle eylemekle ağaç meydāna çıkıp kendiyi gösterdi." Ve bir nesneyi def' eylemek ma'nāsınadır; yukālu: شَدْبَ عَنْهُ أَي ذَبَّ عَنْهُ Ve kesmek ma'nāsınadır; yukālu: شَدْبَ الشَّيْءِ إِذَا قَطَعَهُ

التَّشْدِيبُ [et-teşzīb] [tefīl] vezninde) Bu dahi ağacın kabuğunu soyamak ma'nāsınadır; yukālu: شَدْبُ اللَّحَاءِ

تَشْدِيبًا إِذَا فَشَرَهُ Ve tard ve teb'îd eylemek ma'nāsınadır; yukālu: شَدْبُهُ إِذَا طَرَدَهُ Ve ağacın zā'id olan dallarını kat' ve islāh eylemek ma'nāsınadır. Ve ok ile oynadıkları kumarın 'amel-i evveline تَشْدِيبٌ [teşzīb] derler, niteki 'amel-i sānīsine تَهْدِيبٌ [tehzīb] derler. Ve bunlar masdar ve ism olarak isti'māl olunurlar. Ve

تَشْدِيبٌ [teşzīb] Mālı birbirinden ayırıp bölük bölük eylemek ma'nāsınadır; yukālu: شَدْبُ الْمَالِ إِذَا فَرَّقَهُ وَمَرَّقَهُ **الْمِشْدَبُ** [el-mişzēb] [minber] vezninde) Orağa ve dehreye denir ki onunla ekin biçilir ve ağacın budakları kesilir.

الْمُشْدَبُ [el-muşezzeb] [mu'azzam] vezninde) İ'tidāl üzere uzun olup hilkat ve endāmı hūb ve latīf olan adama ve ata denir.

الشُّوْذَبُ [eş-şevzeb] [kevkēb] vezninde) O ma'nāyadır; yukālu: رَجُلٌ مُشْدَبٌ وَشُوْذَبٌ أَي طَوِيلٌ حَسَنُ الْخَلْقِ

الشَّاذِبُ [eş-şāzib] Vatanından dūr ve mütenahhī kimseye denir. Ve şol yalnız tek ü tenhā kimseye denir ki min-ba'd hayr ve felāhından nevmīd ve me'yūs ola. Ağacından munkatī' olan şāha teşbīh olunmuştur; yukālu: هُوَ شَاذِبٌ أَي مُفَرَّدٌ مَأْيُوسٌ مِنْ فَلَاحِهِ

أَذْوَاءُ [ezvā'] [Zu's-Şevzeb] **ذُو الشُّوْذَبِ** itlāk olunan mülük-i Hımyer'den birinin lakabıdır.

التَّشْدُبُ [et-teşezzub] [tefa'ul] vezninde) Perākende olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَشْدَبُ الْقَوْمُ إِذَا تَفَرَّقُوا

شَدْبُ الْعُرُوقِ [şezibu'l-urūḳ] [ketif] vezninde) Gövdesinde damarları ağaç dalları gibi zāhir ve āşikāre olan kimseye

denir; yukālu: رَجُلٌ شَدِبَ الْغُرُوقِ أَي ظَاهِرَهَا

[ش ر ب]

الشُّرْبُ [eş-şerb] (şīn'in harekāt-ı selāsı ve rā'nın sükūnuyla) ve

الْمَشْرَبُ [el-meşreb] [مَقْعَدٌ [maq'ad] vezninde) ve

الْتَشْرَابُ [et-teşrāb] [تَذْكَارٌ [tezkār] vezninde) İçmek ma'nāsıdır; yukālu: شَرِبَ الْمَاءَ شَرْبًا بِالتَّثْنِيَةِ وَمَشْرَبًا وَتَشْرَابًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا شَرِبَ [şerb] Şarḫ'ın fethiyle Alā-kavlin şīn'in masdardır; ve zammiyla ve kesriyle ismlerdir, içmeğe denir. Ve

شَرِبَ [şerb] (şīn'in fethiyle) شَارِبٌ [şārib] olan kavme itlāk olunur, ya'nī ism-i cem' olur, رَكِبَ [rekb] ve رَجُلٌ [rahl] gibi yāhūd cem' olur, صَاحِبٌ [şāhib] ve صَحْبٌ [şahb] gibi, niteki شُرُوبٌ [şurūb] dahi شَارِبٌ [şārib] in cem'idir, شُهُودٌ [şuhūd] ve شَاهِدٌ [şāhid] gibi. Ve

شَرِبَ [şerb] Bā' harfiyle müte'addī olur, içirmek ma'nāsına. Ve bu münāsebetle bir kimse hakkında dūrūg-āmīz iftirā eylemek ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: شَرِبَ بِهِ إِذَا كَذَبَ عَلَيْهِ Ve fehm eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: شَرِبَ الْكَلَامَ شَرْبًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا فَهَمَهُ

الشُّرْبُ [eş-şirb] (şīn'in kesriyle) Suya itlāk olunur. Ve sudan 'ā'id olan hisse ve nasībe denir; yukālu: لَهُ شَرِبٌ مِنَ الْمَاءِ أَي حَظٌّ مِنْهُ Ve suya vürūd edecek mevzi'e denir, su başı ve suvat gibi; yukālu: هَذَا شَرِبٌ الْقَوْمِ أَي مَوْرِدُهُمْ Ve su içecek vakte denir.

الْمَشْرَبُ [el-meşreb] [مَقْعَدٌ [maq'ad] vezninde) Masdardır, niteki zikr olundu. Ve suya itlāk olunur.

الشُّرَابُ [eş-şerāb] [كِبَابٌ [kebāb] vezninde) İçilmek şānından olup ve içilmeğe sālīh

olan nesneye denir. Cem'i أَشْرِبَةٌ [eşribet] gelir.

الشَّرِيبُ [eş-şerīb] [أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve **الشَّرُوبُ** [eş-şerūb] [صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Bunlar da içilecek nesneye denir, شَرَابٌ [şarāb] ma'nāsına; alā-kavlin bunlar dūne'l-'azb olan suya denir, içme suyu ve kuyu suları gibi ki bir mikdārca şūr-āb olup hasbe'z-zarūre nūş olunur. Ve

شُرُوبٌ [şerūb] Kesirū'ş-şürb olana denir. Ve erkek taleb eden kızgın dişiyeye itlāk olunur ki kösnek ta'bīr olunur. Ve

شَرِيبٌ [şerīb] Hayvān suvarmak için bir kimse ile bilece kuyudan su çeken kimseye denir; alā-kavlin hayvānı bir kimsenin hayvānıyla berāberce suvarılan kişiye denir. Ve bir kimse ile berāberce nesne şürb eden kimseye denir, hem-şarāb ma'nāsına.

الإِشْرَابُ [el-işrāb] (hemzenin kesriyle) İçirmek ma'nāsınadır, tekülü: أَشْرَبْتُهُ أَنَا إِشْرَابًا Ve suvarmak ma'nāsınadır; yukālu: أَشْرَبْتُهُ إِذَا سَفَاهُ Ve susamak ma'nāsınadır; yukālu: أَشْرَبَ الرَّجُلُ إِذَا عَطَشَ Ve bir kimsenin devesi suya kanmak ma'nāsınadır; yukālu: أَشْرَبَ الرَّجُلُ إِذَا رَوَيْتَ إِيْلَهُ Ve bir kimsenin devesi susamak ma'nāsına olmakla zıdd olur, lākin şibh-i tezād olduğu lede'l-im'ān ma'lūm olur; yukālu: أَشْرَبَ الرَّجُلُ إِذَا عَطَشْتَ إِيْلَهُ Ve bir kimsenin develerinin su içecek vakti gelip çatmak ma'nāsınadır; yukālu: أَشْرَبَ الرَّجُلُ إِذَا حَانَ لِإِيْلِهِ أَنْ تَشْرَبَ bir renge āher rengi gereği gibi içirip işbā'eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَشْرَبَ اللَّوْنَ إِذَا أَشْبَعَهُ Ve bu ma'nādandır ki 'Arablar فُلَانٌ حُبٌّ فُلَانٍ derler, mechūl bünyesiyle, "Filānın derūnuna filānın aşk ve muhabbeti içirilip āmihte ve mümteziç oldu" ma'nāsına. Ve minhu kavluhu ta'ālā:

Ve ﴿وَأَشْرَبُوا فِي قُلُوبِهِمُ الْعِجْلَ﴾ أَي حُبِّ الْعِجْلِ

إِشْرَابٌ [iṣrāb] bir kimse hakkında yalandan iftirā eylemek ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: إِذَا كَذَبَ عَلَيْهِ Ve yekūlūne: أَشْرَبْتَنِي مَا لَمْ أَشْرَبْ أَي ادَّعَيْتَ عَلَيَّ مَا لَمْ أَفْعَلْ Ve **إِشْرَابٌ** [iṣrāb] bir hayvāna āher bir hayvān koṣmak ma'nāsına isti'māl olunur, çift öküzü gibi; yukālu: إِذَا جَعَلَ لِكُلِّ أَشْرَبَ إِلَيْهِ Ve bir kimsenin yāhūd davarının gerdanına ip geçirmek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا جَعَلَ الْجِبَالَ فِي أَعْنَاقِهَا أَشْرَبَ الْخَيْلَ ve yukālu: أَشْرَبَ فَلَانًا الْجِبَلَ بِالْمَفْعُولِينَ إِذَا جَعَلَهُ فِي عُنُقِهِ

الشَّرِيبُ [eṣ-ṣirīb] [sikkīt] vezninde) Şarāba pek harīs ve mūla' olan kimseye denir, ne gūne şarāb olursa olsun, niteki حَمِيرٌ [himmīr] hamr içmeğe düşkün olan bekrīye denir.

الشَّارِبَةُ [eṣ-ṣāribet] Şol kavm ve cemā'ate denir ki ırmak kenārında sākin olalar.

الشُّرْبَةُ [eṣ-ṣerbet] [temret] vezninde) Çekirdekten yetişmiş hurmā ağacına denir.

الشُّرْبَةُ [eṣ-ṣurbet] [cur'at] vezninde) Çehre-i insānīde olan kırmızılığa denir, gūyā ki beşeresine إِشْرَابٌ [iṣrāb] olunmuştur; yukālu: فِي وَجْهِهِ شُرْبَةٌ أَي حُمْرَةٌ Ve

شُرْبَةٌ [Şurbet] bir mevzi' adıdır, şīn'in fetihiyle de mesmū'dur. Ve **شُرْبَةٌ** [şurbet] bir içim suya denir ki kanacak mikdārıdır, **حُسْوَةٌ** [huṣvet] gibi, niteki **عُرْفَةٌ** [gurfet] bir avuç suya denir.

الشُّرْبَةُ [eṣ-ṣurebet] (şīn'in zammıyla هُمْرَةٌ [humezet] vezninde) Kesirü'ş-şürb olana denir.

الشُّوَابُ [eṣ-ṣerrāb] [kettān] vezninde) O ma'nāyadır.

الشُّرْبَةُ [eṣ-ṣerebet] (feteḥātla) Kesret-i şürb ma'nāsınadır; yukālu: إِنَّهُ لَذُو شُرْبَةٍ أَي كَثْرَةٌ Ve شُرْبٌ Ve

شُرْبَةٌ [şerebet] Hurmā ağacının çevresine hafr olunan yāhūd topraktan çevrilen küçük havuza denir ki suyu ağacı sīr-āb edecek kadar olur, bāğçelerde sā'ir ağaçlar dibine dahi ederler. Ve tarlalara ve bāğ ve bostānlara cedvelden yā nehrden su salıverecek gediğe denir, مَسْقَاةٌ [mesqāt] dahi derler. Ba'zı diyārda gever ta'bīr olunur, kāf-ı 'Acemī ve vāv'ın fethiyle, niteki bāğçevānlar tarh ve tahtalara dahi ederler. Ve

شُرْبَةٌ [şerebet] Susuzluk, عَطَشٌ [aṭaṣ] ma'nāsınadır. Ve şiddet-i harāret ma'nāsınadır; yukālu: يَوْمَ ذُو شُرْبَةٍ أَي شَدِيدِ الْحَرِّ

الشُّوَابُ [eṣ-ṣevārib] شَارِب [şārib]in cem'idir. Ve

شَوَابٌ [şevārib] Boğazda olan damarlara itlāk olunur ki hulkūma mülāsık olup bir uçları akciğere muttasıl olur. Ve boğaz içre olan su mecrālarına denir ki مَرِيءٌ [merī'] olacaktır. Ve

شَارِبٌ [şārib] Ricālin üst dudağından ağıza doğru sarkan kıllar ile سَبَلَةٌ [sebelet]in iki tarafından çeneye doğru uzayan kıllara denir; 'alā-kavlin سَبَلَةٌ [sebelet]in mecmū'una شَارِبٌ [şārib] itlāk olunur, Türkīde bıyık ta'bīr olunur, Fārisīde bürüt denir. Ve سَبَلَةٌ [sebelet] mü'ellifin tefsīrine göre muhtelifdir. Zemaḥşerī beyānına göre bıyığın uçlarına denir ki yanağa doğru uzun kıllardan 'ibārettir. Ve ümmehāt-ı sā'irede ağıza sarkan kıllar ile müfesserdır, gūyā ki ağızdan şürb eder hey'etinde olduğu bā'is-i tesmiyedir. Ve Benī Kilāb lügatın-

da tarafeyn i'tibārıyla tesniye olur. Ve

شَارِبٌ [šārib] Hayvānın vücūdunda olan za'f ve zebūnluk hāletine itlāk olunur, gūyā ki o hālet o hayvānın kanını ve kuvvetini şürb ve cezb eder; yukālu: فِي بَعِيرِكَ شَارِبٌ أَيَّ خَوْرٍ وَضَعْفٌ

الشَّارِبَانِ [eş-şāribān] (tesniye bünyesiyle) Kılıç kabzasının aşağısında olan iki taraflı uzun burunlarına itlāk olunur ki demirden ve gümüşten ederler, kının kösteği onlara geçirilir; Türkîde balçak ta'bir olunur.

التَّشْرِبُ [et-teşrubb] [تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Bir nesne bir şey-i āhere sirāyet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَشْرَبُ الصَّبْعُ تَشْرَبُ إِذَا سَرَى فِي الثُّوبِ إِذَا سَرَى Ve sevb ve arz makūlesi nesne boyayı yāhūd suyu kendisine çekip içmek ma'nāsınadır; yukālu: تَشْرَبُ الثُّوبُ الْعَرَقُ إِذَا نَشَفَهُ

الإِسْتِشْرَابُ [el-istişrāb] Bir şey'in boyası yāhūd rengi ziyādesiyle koyu olmak ma'nāsınadır, gūyā ki rengi bi't-tamām içmiş olur; yukālu: إِسْتَشْرَبَ لَوْنُهُ أَيَّ اسْتَدَّ

المَشْرَبَةُ [el-meşrebet] (mīm'in ve rā'nın fethiyle) ve

المَشْرُوبَةُ [el-meşrubet] (rā'nın zammıyla) Şol toprağı mülāyim yere itlāk olunur ki yağmuru ve suyu cezb eder olduğundan onda nebāt eksik olma. Ve

مَشْرَبَةٌ [meşrebet] Yüksek köşke ve şehnişine ve sofa ve eyvāna itlāk olunur, ādetā mahall-i şürb ü işret olduğuna mebnīdir. Ve nehrden su alacak ve hayvān suvaracak yere denir, مَشْرَعَةٌ [meşra'at] ma'nāsına.

المِشْرَبَةُ [el-mişrebet] [مِكْنَسَةٌ [mikneset] vezninde) Su içecek kaba denir.

التَّشْرِيبُ [et-teşrīb] [تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde)

Cedid kırbanın rāyihasını tatyīb için içini çamurlamak ma'nāsınadır ki su içmeğe sālīh eylemekten 'ibārettir; yukālu: الْقِرْبَةُ تَشْرِبُنَا إِذَا طَيَّبَهَا بِالطَّيْنِ وَذَلِكَ إِذَا كَانَتْ جَدِيدَةً

الإِشْرِبَابُ [el-işrībāb] [إِفْشِعْرَاؤٌ [ikşi'rār] vezninde) Bir nesneye boyun uzatıp bakmak, 'alā-kavlin yukarı kalkıp bakmak ma'nāsınadır ki suyu başına kaldırıp için kimsenin sıfatıdır; yukālu: إِشْرَابٌ إِلَيْهِ إِذَا مَدَّ عُنُقَهُ لِيَنْظُرَ أَوْ ازْتَفَعَ طُمَأْنِينَةً [ṭumānīnet] vezninde) Ondan ismdir, bir nesneye boyun uzatıp bakmak hāletine denir.

الشَّرْبَةُ [eş-şerebbet] (fethateynle ve bā'nın teşdidiyle) **جَرَبَةٌ** [cerebbet] vezninde) Şol çayırılık ve otlak merg-zāra denir ki onda aslā eşcāra dā'ir nesne olmaya. Ve işbu **شَرْبَةٌ** [şerebbet] ve **جَرَبَةٌ** [cerebbet]ten mā-ādā bu veznde bir kelime dahi mesmū' değıldir. Ve

شَرْبَةٌ [Şerebbet] Bir mevzi' adıdır. Ve

شَرْبَةٌ [şerebbet] Tarīkat ve reviş ve meslek ma'nāsınadır; yukālu: مَا زَالَ فُلَانٌ عَلَى شَرْبَةٍ وَاحِدَةٍ أَيَّ عَلَى طَرِيقَةٍ وَاحِدَةٍ وَعَلَى نَهْجٍ وَاحِدٍ

الشَّرْبُ [eş-şereb] (fethateynle) Susamak ma'nāsınadır; yukālu: شَرِبَ الرَّجُلُ شَرْبًا مِّنَ الْبَابِ الرَّاحِ إِذَا عَطَشَ Ve bir kimsenin devesi za'f ve zebūn olmak ma'nāsınadır; yukālu: شَرِبَ الرَّجُلُ إِذَا صَغَفَ بَعِيرُهُ Ve bir kimsenin devesi susuz olmak ma'nāsınadır; yukālu: شَرِبَ الرَّجُلُ إِذَا عَطَشَتْ إِبِلُهُ Ve bir kimsenin devesi suya kanmak ma'nāsınadır; yukālu: شَرِبَ الرَّجُلُ إِذَا رَوَيْتَ إِبِلُهُ Bu cihetle azdāddan olur.

شِرْبٌ [Şirb] (şīn'in kesriyle) Bir mevzi' adıdır.

شَرْبٌ [Şerb] (şīn'in fethiyle) Mekke-i mü-

kerreme kurbünde bir mevzi'dir.

شَرِيبُ [Şerīb] (غَرِيبُ [ġarīb] vezninde) Mekte ile Bahreyn beyninde bir belde adıdır. Ve Necd ülkesinde bir dağın ismidir.

شُورِبَانُ [Şürebān] (şīn'in zammı ve rā'nın fethiyle) Semerķand kurbünde Keş nām belde kazāsında bir karyedir.

شَرِيبُ [Şerīb] (كَتِفُ [ketif] vezninde) ve **شُورِيبُ** [Şureyb] (زُبَيْرُ [zubeyr] vezninde) ve **شُرْبُوبُ** [Şurbub] (فُكْفُذُ [kūnfuz] vezninde) ve **شُرْبُوبُ** [Şurbūb] (جُمْهُورُ [cumhūr] vezninde) ve

شُرْبَةُ [Şurbet] (تُورِبَةُ [turbet] vezninde) Bir mevzi' adlarıdır. Ve

شُرْبُوبُ [şurbub] (فُكْفُذُ [kūnfuz] vezninde) Şol nebāta denir ki birbirine sarılmış sık ve gür ola.

دُو الشُّورِيبِ [Zu's-Şuveyrib] (musaggar bünyesiyle) Bir şā'ir lakabıdır.

[ش ر ج ب]

الشَّرِيبُ [eş-şerceb] (cīm'le جَعْفَرُ [ca'fer] vezninde) Uzun adama denir. Ve soy ve kerīm ata denir.

الشُّورِيبَانُ [eş-şercebān] (şīm'in fethi ve cīm'in fethi ve zammıyla) Bir nev' ağaçtır, nebāti ve meyvesi bādincāna şebīh olur ve meyvesiyle deri dibāgat olunur.

[ش ر ح ب]

الشَّرْحَبُ [eş-şerħab] (hā-yı mühmele ile جَعْفَرُ [ca'fer] vezninde) Uzun boylu kimseye denir. Ve

شَرْحَبُ [Şerħab] Esāmīdendir.

[ش ر خ ب]

الشُّرْحُوبُ [eş-şurħūb] (hā-yı mu'ceme ile عُضْفُورُ [uşfūr] vezninde) Omurga ke-

miklerine denir, عَظْمُ الْفَقَارِ [‘azmu'l-feķār] ma'nāsına.

[ش ر ع ب]

الشَّرْعَبُ [eş-şer'ab] (‘ayn-ı mühmele ile جَعْفَرُ [ca'fer] vezninde) Uzun adama denir.

الشَّرْعَبَةُ [eş-şer'abet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Bir nesneyi uzunluğuna dilip kesmek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا شَرَّعَبَ الْأَدِيمَ إِذَا قَطَعَهُ طَوْلًا

الشَّرْعَبِيُّ [eş-şer'abiy] (yā-yı nisbetle) Bürūd-ı Yemāniyye'den bir nev' kumaş adıdır. Ve

شَرْعَبِيُّ [şer'abiy] Ten ve endāmı hūb ve yakışıklı uzun boylu adama denir. Ve tābī'inden 'Ubeyde el-Himşī lakabıdır ki muhaddisīndendir.

الشُّرْعُوبُ [eş-şur'ūb] (زُنْبُورُ [zunbūr] vezninde) Bir nebāt yāhūd bir meyve adıdır.

الشَّرْعَبِيَّةُ [eş-Şer'abiyet] (hā'yla) Bir mevzi'dir.

[ش ز ب]

الشَّازِبُ [eş-şāzib] (zā-yı mu'ceme ile) Sert ve dürtüşt ve haşin olan şey'e denir; yukālu: مَكَانٌ شَازِبٌ أَيَّ حَيْشٍ Ve bedeni kuru ve ince arık olan insān ve hayvāna denir. Cem'i شُرَّتْ [şuzzeb] gelir, رُكَّعٌ [rukka'] vezninde ve شَوَازِبٌ [şevāzib] gelir.

الشُّزْبُ [eş-şezb] (şīn'in fethi ve zā'nın sükūnuyla) ve

الشُّزُوبُ [eş-şuzūb] (فُعُودٌ [ku'ūd] vezninde) شَازِبٌ [şāzib] olmak ma'nāsınadır; yukālu: شَرَّبَ الْمَكَانَ أَوْ الرَّجُلَ وَشَرَّبَ شَرَّبًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالْحَامِسِ إِذَا صَارَ شَازِبًا

الشَّرِيبُ [eş-şezīb] (غَرِيبُ [ġarīb] vezninde) Şol çubuğa denir ki hentüz ıslāh olunmamış ola. Cem'i شُرُوبٌ [şuzūb] gelir. Ve

شَرِيبٌ [ʃezīb] Şol kullanılmış yaya denir ki ne cedīd ve ne ʿatīk ola.

الشَّرِيبَةُ [eş-ʃezbet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) شَرِيبٌ [ʃezīb] maʿnāsınadır. Ve arık ve zebūn olan dişi merkebe denir.

الشَّرِيبَةُ [eş-ʃuzbet] (جُرْعَةٌ [curʿat] vezninde) Fırsat maʿnāsınadır; yukālu: مَضَى شُرَيْبُهُ أَيِ فُرْصَتُهُ

الشُّوْرَبُ [eş-ʃevzeb] (جَوْرَبٌ [cevreb] vezninde) ʿAlāmet ve nişān maʿnāsınadır.

التُّشْرِيبُ [et-teşzīb] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Atı arıklandırmak maʿnāsınadır; yukālu: شَرَبَ الْفَرَسَ تَشْرِيبًا إِذَا ذَبَلَهُ أَيِ صَمَّرَهُ

التُّشَارِزُبُ [et-teşazub] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Hisse-dārlar hisselerine muntazır olmak maʿnāsınadır; ve minhu yukālu: هُمْ مُتَشَارِزُونَ عَلَى الْمَاءِ مَثَلًا أَيِ لِكُلِّ وَاحِدٍ مِنْهُمْ حَظٌّ مِنْهُ يَنْتَظِرُهُ

[ش س ب]

الشَّاسِبُ [eş-şāsib] (sīn'in kesriyle) Bünyesi ince arık olup vücūdu yābis olan insān ve hayvāna denir; ʿalā-kavlin sonradan arık ve zebūn olmuşa denir, مَهْزُولٌ [mehzūl] maʿnāsına. Ve ʿalā-reʿyin شَارِبٌ [şāzīb] lafzında lügattir, lākin kavli evvel ile bunun farkı çendān maʿlūm değildir. Cemʿi شُسْبٌ [şusub] gelir şīn'in zammıyla.

الشُّسْبُ [eş-şesb] (كَسْبٌ [kesb] vezninde) ve **الشُّسُوبُ** [eş-şusūb] (فُعُودٌ [kuʿūd] vezninde) شَّاسِبٌ [şāsib] olmak maʿnāsınadır; yukālu: شَسِبَ الرَّجُلُ وَشَسِبَ شَسْبًا وَشُسُوبًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالْخَامِسِ إِذَا صَارَ شَّاسِبًا

الشُّسَيْبُ [eş-şesīb] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Şol yaya denir ki çok kullanmaktan ağacının kabukları gidip öylece kupkuru değnek heyʿetinde efsürde kalmış ola. Ve şol nākaya denir ki yavrusunu emzirip kendi-

si شَائِلَةٌ [şāʿilet] olduğu hengāmde yavrusu helāk olur ola. Ve شَائِلَةٌ [şāʿilet] vazʿından yedi ay mürür edip süti çekilen nākaya denir.

الشِّشْبُ [eş-şisb] (şīn'in kesriyle) Bu dahi çok kullanılmaktan yepriyip kuru değnek gibi kalan yaya denir.

الشُّسُوبُ [eş-şesūb] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Şol nākadır ki kış içre veledi helāk olup ve kendisi min-baʿd sağılmaz ola.

[ش و ش ب]

الشُّوْشَبُ [eş-şevşeb] (şīn-i muʿceme ile كَوْكَبٌ [kevkeb] vezninde) ʿAkrebe denir. Ve kehleye denir قَمَلٌ [qaml] maʿnāsına, niteki “ش,ب,ب” māddesinde dahi zikr olundu. Müʿellifin burada iʿādesi bünyesi cihetinden olan ihtilāfa mebnīdir.

[ش ص ب]

الشِّصْبُ [eş-şişb] (şīn'in kesri ve şād'ın sükūnuyla) Şiddet ve kaht ve kılet maʿnāsınadır. Cemʿi أَشْصَابٌ [eşşāb] gelir. Ve hazz ve nasīb maʿnāsınadır.

الشُّصَيْبَةُ [eş-şaşībet] (عَجِيْبَةٌ [ʿacībet] vezninde) Bu dahi şiddet ve kaht ve cedb maʿnāsınadır. Ve kuyunun dibine denir.

الشُّصَيْبُ [eş-şaşīb] (غَرِيبٌ [garīb] vezninde) Hazz ve nasīb maʿnāsınadır. Ve garībü'd-diyār kişiye denir.

الشُّصْبُ [eş-şaşb] (غَضْبٌ [ğaşb] vezninde) Zebh olunmuş hayvānı ıssı su ile haşlayıp tüyünü gidermek, سَمَطٌ [samṭ] maʿnāsınadır; yukālu: شَصَبَ الشَّاةَ شُصْبًا مِنْ سَمَطِهَا Ve deriyi yüzüp soy-mak, سَلَحٌ [selḥ] maʿnāsınadır; yukālu: شَصَبَ الشَّاةَ إِذَا سَلَحَهَا [yubs] maʿnāsınadır; bunda fethateynle de cāʿizdir.

الشُّصَابُ [eş-şaşşāb] (فَصَابٌ [kaşşāb] vezninde) ve mürādifidir ki جَزَارٌ [cezzār]dır.

الشُّصُبُ [eş-şuşub] (عُنُقٌ [ʿunuq] vezninde) Derisi yüzülüp soyulmuş koyun gövdesine denir.

الشُّصَابُ [eş-şāşib] (غَاصِبٌ [gāşib] vezninde) Zahmetli meşakkatli dirliğe denir. Ve bu isnād mecāzī yāhūd nisbet üzeredir; yukālu: عَيْشٌ شَاصِبٌ أَيْ شَاقٌّ

الشُّصُوبُ [eş-şuşūb] (فُعُودٌ [kuʿūd] vezninde) Geçinmek husūsu güç olmak maʿnāsınadır; yukālu: شُصِبَ الْعَيْشُ شُصُوبًا Ve nākaya buğurcuk aşır lākin tutmayıp kısır kalmak maʿnāsınadır; yukālu: شُصِبَتِ النَّاقَةُ عَلَى الْفُخْلِ إِذَا صَارَ شَاصِبًا إِذَا كَثُرَ صَرَائِبُهَا وَلَمْ تَلْفَحْ

الإِشْصَابُ [el-işşāb] (hemzenin kesriyle) Vech-i maʿāşī teng ve şedīd eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَشْصَبَ اللَّهُ عَيْشَهُ أَيْ شَدَّدَهُ

الشُّيْصَبَانُ [eş-şeyşabān] (سَيْسَبَانٌ [seysebān] vezninde) Erkek karıncaya denir; ʿalā-kavlin karınca inine denir. Ve

شَيْصَبَانٌ [Şeyşabān] Cinn tāʾifesinden bir kabīle adıdır. Ve şeytān ismidir. Şārih der ki şeytān-ı recīm ismidir.

الشُّصَايِبُ [eş-şesēāʾib] (كَتَائِبٌ [ketāʾib] vezninde) Deve semerinin ağaçlarına denir. Şārihin beyānına göre müfredi mesmūʿ değildir.

[ش ص ل ب]

الشُّصَلَبُ [eş-şaşleb] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Kavī ve şedīd olan insān ve hayvāna denir.

[ش ط ب]

الشُّطْبُ [eş-şatb] (şīn'in fethi ve tā'nın sükūnuyla) Bünye ve terkībi hūb ve

endāmı latīf olan bālā-bülend kimseye denir; yukālu: غُلَامٌ شُطْبٌ أَيْ طَوِيلٌ حَسَنُ الْخَلْقِ Ve tāze yeşil hurmā dalına denir. Ve

شُطْبٌ [şatb] Masdar olur, kesmek maʿnāsına; yukālu: شُطِبَ الشَّيْءُ شُطْبًا مِنَ الْبَابِ إِذَا قَطَعَهُ Ve bir tarafa eğilip meyl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: شُطِبَ إِذَا مَالَ Ve bir nesneden ʿudūl ve inhirāf eylemek maʿnāsınadır; yukālu: شُطِبَ عَنْهُ إِذَا عَدَلَ عَنْهُ Ve baʿīd olmak maʿnāsınadır; yukālu: شُطِبَ الرَّجُلُ إِذَا بَعُدَ

الشُّطْبُ [eş-Şatīb] (كَيْتِفٌ [ketif] vezninde) Bir dağ adıdır.

الشُّطْبَةُ [eş-şatbet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Tāze ve yeşil hurmā dalına denir, zikr olunan شُطْبٌ [şatb] kelimesi جَرِيدٌ [cerīd] iʿtibārıyla ve bu, سَعْفَةٌ [seʿafet] iʿtibārıyladır. Ve شُطْبَةٌ [şatbet] kılıca itlāk olunur.

الشُّطْبَةُ [eş-şitbet] (şīn'in kesriyle) Nihāl, serv-i sehī gibi bülend ve mevzūn-kāmet olan tāze ve nāzūk-beden ve nāzenīn mahbūbeye denir; yukālu: جَارِيَةٌ شُطْبَةٌ أَيْ الْحَسَنَةُ الْعُضَّةُ الطَّوِيلَةُ Ve şol etine dolu kısırağa denir ki kālībdan dökülmüş gibi her yeri uygun ve eti ve endāmı düzgün ola, şöyle ki balık gibi ola. Bunda şīn'in fethiyle de cāʾizdir. Ve

شُطْبَةٌ [şitbet] Zağlı kılıcın yüzünde olan uzun uzun tarıkaya denir ki suyu ve cevheri olacaktır. Cemʿi شُطُوبٌ [şuṭūb] gelir ve شُطْبٌ [şuṭāb] gelir, غُرْفٌ [gurf] vezninde ve شُطْبٌ [şuṭub] gelir, كُتُبٌ [kutub] vezninde. Ve

شُطْبَةٌ [şitbet] Devenin hörgücünden uzunluğuna kesilen kıtʿaya denir.

الشُّطْبَةُ [eş-şuṭbet] (جُرْعَةٌ [curʿat] vezninde) ve

الشُّطْبَةُ [eş-şuṭabet] (هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) Bunlar da kılıcın yüzünde olan uzun uzun tarıkaya denir. Ba'zı kılıcın sırtında ve yüzlerinde zih gibi uzun uzun tarıklar ederler ve zağlı ve cevherli kılıcın yüzlerinde dahi uzun uzun tarıklar olur ki suyu ve cevheri olacaktır. شُطْبَةٌ [şuṭabat] bu iki vechle olan zihlere ve tarıklara denir. Hattā *Kitābu'l-Faṣīḥ* şerhinde الشُّطْبُ السَّيْفِ حُطُوطٌ وَطَرَائِقُ يَلْمَعُ فِي مَتْنِهِ مِنْ شِدَّةِ جَرِيَانِ مَائِهِ وَصَفَاءِ فِرْنِدِهِ mahzā kılıcın sırtında uzun uzun cevher ta'bir ettikleri suyu olmuş olur.

الْمُشْطَبُ [el-muşaṭṭab] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) ve

الْمَشْطُوبُ [el-meşṭūb] Arkasında uzun uzun tarıkası olan cevherli kılıca denir; yukālu: سَيْفٌ مُشْطَبٌ وَمَشْطُوبٌ أَي فِيهِ شُطْبٌ

الشُّطْبِيَّةُ [eş-şeṭībet] (حَبِيبَةٌ [habībet] vezninde) Deve hörgücünden uzunluğuna kesilmiş parçaya denir. Ve gövdesi kuru ve bīlahm olan nākaya denir.

الشُّطْبِيَّةُ [eş-Şaṭībiyyet] Ece' nām cebelde bir su adıdır.

الشُّطْبَائِبُ [eş-şeṭā'ib] (كَتَابٌ [ketā'ib] vezninde) Etrāf ve kabā'ilden müctemī' olmuş muhtelif fırkalara denir. Zāhiren müfredi شُطْبِيَّةٌ [şeṭībet]tir. Ve

شُطْبَائِبُ [şeṭā'ib] Şedā'id ma'nāsınadır.

شَاطِبَةٌ [Şaṭībet] Mağrib-zemīn'de bir belde adıdır; Şaṭībī merhūm oradandır.

شَطِيبٌ [Şeṭīb] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bir dağ adıdır.

الْمُشْطَبَةُ [el-muşaṭṭabet] (مُعْظَمَةٌ [mu'azzamet] vezninde) Şol yere denir ki yüzünü sel suyu azca ve uzun uzadı yarıp gitmiş ola; yukālu: أَرْضٌ مُشْطَبَةٌ إِذَا كَانَتْ قَدْ حَطَّتْ

Ve فِيهَا السَّيْلُ قَلِيلًا

مُشْطَبَةٌ [muşaṭṭabet] Her tarafı nigendeli nakş olmuş münakkaş pālān çuluna denir.

الشُّطْبَاتُ [eş-şiṭāb] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Kendisiyle pālān çultarı nigendelenip nakş olunacak alettir.

شُطْبَاتٌ [Şuṭāb] (عُرَابٌ [gūrāb] vezninde) Benū Yeşkur cemā'atine mahsūs bir hurmālık adıdır.

الشُّطْبَتَانُ [eş-Şaṭbetān] (تَمْرَتَانٌ [temretān] vezninde) Yemāme'de bir dere adıdır.

الْمَشْطُوبُ [el-meşṭūb] Şol ata denir ki ziyādesiyle tavlı olduğundan sırtı ve sağrısı kabarıp kalkmış ola; yukālu: فَرَسٌ مَشْطُوبٌ الْمَتْنُ وَالْكَفْلُ إِذَا انْتَبَرَ مَتْنَاهُ وَكَفَلَهُ سِمْنَا

الْإِنْشِطَابُ [el-inşiṭāb] (إِنْفِعَالٌ [infi'āl] vezninde) Akmak ma'nāsınadır; yukālu: اِنْشَطَبَ الْمَاءُ وَعَظِيرُهُ إِذَا سَالَ

الشُّوَابِطُ [eş-şevāṭib] Şol hatunlara denir ki meşini ölçümedikten sonra uzun uzun tasma gibi diler olalar. Zāhiren nisvān-ı 'Arab san'atlarındandır, öyle diledikten sonra ber-hācet ederler olalar.

[ش ع ب]

الشُّغْبُ [eş-şa'b] (شِنْ'in fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) Biriktirmek ma'nāsınadır; yukālu: شَعَبَ الشَّيْءَ شَغْبًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا جَمَعَهُ Ve dağıtmak ma'nāsınadır; yukālu: شَعَبَهُ إِذَا فَوَّقَهُ

Mü'ellif Başā'ir'de azdāddan olduğunu tasrīh edip burada sükūt eylemiştir. Ve Mişbāh'ta İbn Dureyd her biri bir kavmin lügati olduğuna zāhib olmakla bu sürette beyenlerinde zıddiyet tekābülü olmaz. Ve

شَغْبٌ [şa'b] Bir nesneyi islāh eylemek ma'nāsınadır, sınık ve çatlak zarfları kenād eylemek gibi; yukālu: شَغَبَهُ

أُصْلَحَهُ Ve fāsīd ve tebāh eylemek ma'nāsınadır; yukālu: شُعْبَهُ أَي أفسدَهُ Ve yarmak ma'nāsınadır; yukālu: شُعْبَهُ إِذَا صدَعَهُ Ve dağılmak ve birbirinden ayrılmak ma'nāsınadır; yukālu: شَعَبَ الشَّيْءُ إِذَا تَفَرَّقَ Ve

شُعْبُ [şa'b] Kabīle-i 'azīmeye denir. Ve dağa denir, جَبَلٌ [cebel] ma'nāsına. Ve baş kemiklerinin birbirine kavuşup bitiştiği ene denir, مَوْصِلُ قَبَائِلِ الرَّأْسِ ma'nāsına.

Ma'lūm ola ki قَبَائِلُ [qabā'il] قَبِيلَةٌ [qabīlet] in cem'idir ki baş kemiğine denir. Birbirine muttasıl olmakla cümlesi yekpāre olmuştur ki hey'et-i mecmū'asına kāse-i ser itlāk olunur. Peder-i vāhid sulbünden münşā'ib olan cemā'at-i kesīreye kabīle itlākı ondan me'hūzdur. Ve 'Arab onu hilkat-i insānī üzere tertīb eylemiştir. İbtidā رَأْسٌ [re's] tir. Ve رَأْسٌ [re's], dört kabileden 'ibārettir. Onları cāmi' olana شُعْبٌ [şa'b] itlāk olunur, شُعْبٌ [şa'b]-ı mezbūra teşbihen. Pes شُعْبٌ [şa'b] cümlesinin mebd'e'i ve a'zamı olur ki kabā'il-i re'si muhtevīdir. Ve ondan münşā'ib olana قَبِيلَةٌ [qabīlet] denir ki ondan ensāb-ı şa'b münkasım olur. Ba'dehu عِمَارَةٌ [imāret] tir ki sadr olacaktır. Onda ensāb-ı kabīle münkasım olur. ba'dehu بَطْنٌ [batn] dır ki onda ensāb-ı عِمَارَةٌ [imāret] münkasım olur. Ba'dehu فَحِذٌ [faḥiz] dir, ba'dehu فَصِيلَةٌ [faşilet] tir. Pes mecmū'u altı tabaka olmuştur. Ba'zılar yedinci عَشِيرَةٌ [aşiret] olmak üzere ziyāde eylediler. İntehā. Ve

شُعْبُ [şa'b] Iraklık, bu'd ma'nāsınadır. Ve irak ve ba'īd ma'nāsınadır; yukālu: بَلَدٌ شُعْبٌ Ve Hemdān kabilesinden bir batn adıdır. Ve

شُعْبُ [şa'b] Masdar olur, zāhir ü 'ayān olmak ma'nāsına; yukālu: شَعَبَ الشَّيْءُ إِذَا ظهرَ Ve deve, ağacı yukarisından ayırıp

koparmak ma'nāsınadır; yukālu: شَعَبَ الشَّيْءُ إِذَا أَبْعِزَ إِذَا اهْتَضَمَ الشَّجَرُ مِنْ أَعْلَاهُ Ve bir kimseyi meşgūl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: شَعَبَ إِذَا شَغَلَهُ Ve bir yere elçi göndermek ma'nāsınadır; yukālu: شَعَبَ رَسُولًا Ve gem atı zabt edip kasd ve teveccūh eylediği cihetten alıkomak ma'nāsınadır; yukālu: شَعَبَ اللَّجَامُ الْفَرَسَ إِذَا كَفَّهُ عَنْ جِهَةٍ قَضَدِهِ Ve bir semte sarf ve tahvīl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: شَعَبَهُ إِذَا صرفَهُ Ve bir kimse kendi yārānından mūfārakat edip fırka-i āher ile ārzū ve iltiyām eylemek ma'nāsınadır; yukālu: شَعَبَ إِلَيْهِمْ إِذَا نَزَعَ وَفَارَقَ صَحْبَهُ

الشُّعْبُ [eş-şi'b] (şin'in kesriyle) Dağ yoluna denir; yukālu: أَخَذَ شُعْبَ الْجَبَلِ أَي طَرِيقَ الْجَبَلِ Ve batn-ı arzda olan su yoluna denir; 'alā-kavlin iki dağ aralığında olan açık yere denir ki iki dağın arası olacaktır. Ve deveye mahsūs bir nev' dāğ ve damga ismidir. Ve

شُعْبُ [şi'b] Bir mevzi' adıdır.

الْمَشْعُوبُ [el-meş'ūb] Zikr olunan شُعْبٌ [şi'b] dedikleri damga basılmış deveye denir.

الشُّعْبُ [eş-şa'ab] (تَعَبٌ [ta'ab] vezninde) İki omuzun aralığı meydānlı olmak ma'nāsınadır ki sāhibine yassı yağrınlı ta'bīr olunur. Kezālik hayvānda boynuzların aralığı küşāde ve meydānlı olmak ma'nāsınadır; yukālu: شَعِبَ الرَّجُلُ وَالْعَنَمُ شَعْبًا مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ مَا بَيْنَ مَنكَبَيْهِ أَوْ قَرْنَيْهِ بَعِيدًا

الشُّعَابَانِ [eş-şā'ibān] İki omuza itlāk olunur.

الشُّعْبُ [eş-şu'ab] ضَرْدٌ [şurad] vezninde) شُعْبَةٌ [şu'bet] ten cem'dir, parmaklara denir, أَصَابِعُ [eşābi'c] ma'nāsına. Kezālik شُعْبَةٌ [şu'bet] lafzından cem' olur, ke-mā se-yuzkeru. Ve شَعَبَ الْفَرَسِ [şu'abu'l-feres]

Ve fāsīd yā mūnsadī^c olmuş nesne salāh-pezīr olup mülte^{im} olmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِشْعَبَ الشَّيْءُ أَي انْصَلَحَ**

الإشْعَابُ [el-iş'āb] (hemzenin kesriyle) Ölmek ma'nāsınadır; yukālu: **أشْعَبَ إِذَا مَاتَ الرَّجُلُ** Ve firāk-ı ebedī ile ayrılmak ma'nāsınadır; yukālu: **أشْعَبَ عَنْهُ إِذَا فَارَقَ فِرَاقًا لَا يَرْجِعُ**

التَّشْعِيبُ [et-teş'ib] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bu dahi firkat-ı ebediyye ile müfārakat eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **شَعَبَ عَنْهُ تَشْعِيبًا إِذَا فَارَقَ فِرَاقًا لَا يَرْجِعُ**

المشعبُ [el-meş'ab] (مَذْهَبٌ [mezheb] vezninde) Yola denir, tarīk ma'nāsına.

المشعبُ [el-miş'ab] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Burguya denir, مِشْقَبٌ [mişqab] ma'nāsına ki murād kenādcı burgusu olacaktır.

المشاعبةُ [el-muşā'abet] (مُقَارَبَةٌ [muqārebet] vezninde) Iraklaşmak ma'nāsınadır; yukālu: **شَاعَبَهُ أَي بَاعَدَهُ** Ve ölmek ma'nāsınadır; yukālu: **شَاعَبَتْ نَفْسُهُ إِذَا مَاتَ**

الشَّعْوَبيُّ [eş-Şe'ūbiyy] (şīn'in fethiyle) Yemen'de bir karye adıdır.

الشَّعْوَبيُّ [eş-şu'ūbiyy] (şīn'in zammıyla) Şol kimsedir ki emr-i 'Arabı ihtikār eder ola, ya'nī 'acemi 'Arab üzere tercīh ve tafdīl eyleye, o tā'ifeye **شُعْوَبيَّةٌ [şu'ūbiyyet]** derler.

Şārih der ki bir tā'ife vardır ki 'acemi 'Arab üzere tercīh ederler, zīrā işbu ﴿الآية وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ﴾ nazm-ı kerīminde **شُعُوب** [şu'ūb]dan murād "acem" ve **قَبَائِل** [qabā'il]den murād "Arab" olmakla 'acem, 'Arab üzere takdīm olunmuştur, bu cihetle o tā'ifeye **شُعْوَبيَّةٌ [şu'ūbiyyet]** itlāk olunur. Lākin takaddüm-i zikri takaddüm-i rütebīyi müstelzim değildir, niteki ﴿وَجَعَلَ﴾

الآية **الظُّلُمَاتِ وَالنُّورِ** kerīmesinde zulmet, nūr üzere takdīm olunmuştur. Ve 'acemden murād mā-'ada'l-'Arabdır ve 'acemin hilkatleri 'Arabdan mukaddem olmakla takdīmüne bu dahi nükte olur.

شِغْبَانُ [Şi'bān] (şīn'in kesriyle) Benū Bekr b. Kilāb yurdunda bir su adıdır.

شُعْبُ [Şu'b] (قُفْلٌ [kufl] vezninde) Beyne'l-Ḥaremeyn bir dere adıdır.

ذَاتُ الشَّعْبَيْنِ [Zātu'ş-Şa'beyn] (şīn'in fethiyle) Yemāme kazasında bir karye adıdır.

الشَّعْبَتَانِ [eş-Şu'betān] (şīn'in zammıyla) Bir tepenin ismidir. İki boynuz şeklinde yüksek rüknleri olmakla Şu'betān ile tesmiye olunmuştur. Ve mü'ellif bunu tekrār eylemiştir.

أشْعَبُ [eş'ab] (أَعَجَبٌ [a'ceb] vezninde) Bir ma'rūf tama'c-kār kimsenin ismidir. Ve minhu'l-meselu: "لَا تَكُنْ أَشْعَبَ فَتُشْعَبَ" ve yukālu: "أَطْمَعُ مِنْ أَشْعَبَ" Dāsītānından biri budur ki merkūm tama'ına müvāzin zarīf ve mezzāh olmakla etfāl-i şeh'r dā'imā kendisiyle mülātafe ve mülā'abe ederler idi. Bir gün yine 'ale'l-'āde etfalle uğraşıp lākin bu def'a etfāl kendisine pek istilā eylemeleriyle onları def' için "Filān mahal-lede filān hanede düğün vardır, me'kulāt ve meşrübāt firāvāndır varıp tena'um eyleseniz olmaz mı!" diye etfali firifte ve bu takrīble başından def' eyledikten sonra kendisine de şübhe ve halecān 'arız olmakla arkalarından hāne-i mezbūre vürüd eyledikte yine üftāde-i eyd-i etfāl olmuş-tur. Ve

أشْعَبُ [Eş'ab] Yemāme'de bir karye adıdır. **الشَّعْبِيَّةُ** [eş-Şu'aybet] (جُهَيْئَةٌ [cuheyne] vezninde) Bir dere adıdır.

غَزَالُ شُعْبَانَ [gāzālu şa'bān] Haşerāttan bir böcek adıdır.

شُعْبَيْتٌ [Şu'ayb] [زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Bir peygamber-i zī-şān ismidir ki Hazret-i Mūsā'ya kerīmelerini tezvīc eylediler. Şārihin beyāni üzere ismi Yebrūn b. Dağūn b. 'Akkā idi, شُعْبَيْتٌ [Şu'ayb] itlākı mübārekü'ş-ş'a'b olduğuna mebnīdir. Ve

شُعْبَيْتٌ [Şu'ayb] Bir mevzi'dir. Ve Muḥammed b. Aḥmed b. Şu'ayb ve Ca'fer b. Muḥammed b. İbrāhīm b. Şu'ayb ve Şā'id b. Ebi'l-Faḍl Şu'ayb ve 'Abdul'evvel b. 'Īsā b. Şu'ayb eş-Şu'aybiyyūn muhaddislerdir.

شُعْبَعَتٌ [Şe'ab'ab] [سَفْرَجَلٌ [sefercel] vezninde) Bir mevzi'dir.

شُعْبَى [Şu'abā] (şīn'in zammıyla اُرْبَى [urebā] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

الْمَشْعَبُ [el-meş'ab] (mīm'in fethiyle) Yola denir ki zikr olundu. Ve minhu الْمَشْعَبُ الْحَقِّ أَيْ طَرِيقُهُ الْفَارِقُ بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْبَاطِلِ

الشُّعْبِي [eş-Şa'biyy] Şīn'in fethiyle ki murād tābi'inden imām-ı ma'rūf 'Āmir eş-Şa'bīdir; Hemdān kabīlesi şa'bına ki bir batndır, mensūbdur.

الشُّعْبِي [eş-Şu'biyy] (şīn'in zammıyla) Mu'āviye b. Ḥafş eş-Şu'abī olacaktır; ced-dine mensūbdur.

الشُّعْبِي [eş-Şi'bi] (şīn'in kesriyle) 'Abdullāh b. el-Muzaffer eş-Şi'bi'dir ki Şi'c nām mevzi'e mensūbdur; üçü dahi muhaddislerdir.

[ش ع ص ب]

الشُّعْصَبُ [eş-şa'sab] (şād-ı mühmele ile جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Ziyādesiyle pīrlikten vücūdu kuruyup kadīd olmuş kimseye denir عَاسِي [e'āsī] ma'nāsına.

الشُّعْصَبَةُ [eş-şa'sabet] [دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Vāsf-ı mezkūr üzere olmak ma'nāsınadır; yukālu: شُعْصَبُ الشُّيْخِ إِذَا عَسَا

[ش ع ن ب]

الشُّعْبَتَةُ [eş-şa'nebet] (nūn'la دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Koçun boynuzları ibtidā doğru çıkıp ba'dehu kulakları tarafına doğru başı üzere kıvrılmak ma'nāsınadır. O koça مُشْعَنْبُ الْفَرَسِ derler nūn'un fethi ve kesriyle ki شُعْبَتَةٌ [şa'nebet] ten ism-i mef'ul ve ism-i fā'ildir.

[ش غ ب]

الشُّعْبُ [eş-şağb] (şīn'in fethi ve gayn-ı mu'cemenin sükūnuyla ve fethateynle lügattir; 'alā-kavlin lügat-ı sāniye lahdır) Nās beyninde şerr ü fitne peydā eylemek, تَهْيِجُ الشَّرِّ [tehyīcu'ş-şerr] ma'nāsınadır; yukālu: شَعْبُهُمْ وَشَعْبُهُمْ وَبِهِمْ وَعَلَيْهِمْ شَعْبًا وَشَعْبًا Ve مِنْ الْبَابِ الثَّلَاثِ وَالرَّابِعِ إِذَا هَيَّجَ الشَّرَّ عَلَيْهِمْ

شَغْبٌ [Şağb] Bir mevzi' adıdır.

التُّشْغِيبُ [et-teşgīb] [تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bu dahi şerr ü fitne tahrīk ve peydā eylemek ma'nāsınadır.

الشُّعْبُ [eş-şeğib] [كَيْفٌ [ketif] vezninde) ve

الْمِشْغَبُ [el-mişğab] [مِنْبَرٌ [minber] vezninde) ve

الشُّعْغَابُ [eş-şağgāb] [سَدَادٌ [şeddād] vezninde) ve

الشُّعْبُ [eş-şiğebb] (şīn'in kesriyle هِجْفٌ [hiceff] vezninde) ve

الْمُشَاغِبُ [el-muşāğib] (mīm'in zammı ve gayn'ın kesriyle) ve

ذُو مِشَاغِبٍ [zū meşāğib] (mīm'in fethiyle) Dā'imā ikāz-ı fitne ve tahrīk-i şerr ü fesād eden peyk-i şerr fitne-kāra denir.

الشُّعْبُ [eş-şağb] [مَنْعٌ [men' vezninde) Yol-

dan sapmak ma'nāsınadır; yukālu: شَعَبَ عَنِ الطَّرِيقِ شَعْبًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا مَالَ

الشَّاعِبَةُ [el-muşāğabet] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Şerr edişmek, مُشَارَةٌ [muşārret] ma'nāsınadır ki birbirine isāl-i şerr ü şūr eylemekten 'ibārettir; yukālu: شَاعِبَهُ إِذَا شَارَهُ **شَعْبَةٌ** [Şeğabet] (feteħātla) Esāmīdendir: 'Abdalmelik b. 'Alī b. Şeğabe eş-Şeğabī Başra ahālīsinden bir muhaddistir.

شَعْبُ [Şeğab] (fethateynle) Bir hatun ismidir. Ve bu gayr-i munsarıftır.

شَعْبُ [Şağb] (şīn'in fethi ve ğayn'ın sükūnuyla) Mışır ile Şām beyninde bir menhel ya'nī bir su ismidir; onun etrāfında haşem-nişīn ikāmet ederler; muhaddisinden Zekerıyyā b. 'İsā eş-Şağbī oraya mensūbdur.

[ش غ ر ب]

الشَّعْرَبِيَّةُ [eş-şāğrebiyyet] (şīn'in ve rā'nın fethiyle) Güreşçilik mansūbelerinden ayağın hasmın ayağına dolaştırıp yıkmağa denir ki sarmaya getirmek ta'bīr olunur; yukālu: صَرَعَهُ بِالشَّعْرَبِيَّةِ وَهُوَ اغْتِقَالَ الْمُضَارِعِ رَجُلُهُ بِرَجُلٍ آخَرَ وَصَرَعُهُ إِيَّاهُ

[ش غ ز ب]

الشَّعْرَبِيَّةُ [eş-şāğzebiyyet] (zā-yı mu'ceme ile) شَعْرَبِيَّةُ [şāğrebiyyet] ma'nāsınadır.

الشَّعْرَبِي [eş-şāğzebiyy] (hā'sız) شَعْرَبِيَّةُ [şāğzebiyyet] ma'nāsınadır.

الشَّعْرَبَةُ [eş-şāğzet] (دَخْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Güreşte sarmaya getirip yıkamak ma'nāsınadır; yukālu: شَعْرَبُهُ شَعْرَبَةٌ إِذَا صَرَعَهُ بِاغْتِقَالَ رَجُلِهِ بِرَجُلٍ آخَرَ Ve 'unf ve şid-detle tutmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أَخَذَهُ بِالْعُنُوفِ

الشَّعْرَبِي [eş-şāğzebiyy] (kezālİK yā-yı nis-

betle) Güç ve sa'b nesneye denir. Ve şol ayazmaya ve suvata denir ki yolu dolaşık ola.

الشَّعْرُوبُ [et-teşāğzub] (تَدَخْرُجُ [tedahruc] vezninde) Yel dolaşmak, esmek, dolaşık esmek ma'nāsınadır; yukālu: تَشَعْرُوبَتِ الرِّيحُ إِذَا التَّوَتَ فِي هُبُوبِهَا

[ش غ ن ب]

الشُّعْنُوبُ [eş-şuğnūb] (عُضْمُورٌ [uşfūr] vezninde) Şol ağaç şāhına ve çubuğuna denir ki ter ü tāze ve nāzīk ola. Ve

شُعْنُوبُ [Şuğnūb] Bir recül ismidir.

الشُّعْنُوبُ [eş-Şuğnub] (كُنْفُزٌ [kunfuz] vezninde) شُعْنُوبُ [Şuğnūb] ma'nāsınadır.

شَعْنَبُ [Şāğneb] (جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Esāmīdendir: İbn Şāğneb bir şā'ir-i ma'rūftur.

الْمُشَعْنَبُ [el-muşāğneb] (mīm'in zammı ve şīn'in ve nūn'un fethiyle ve nūn'un kesriyle cā'izdir) مُشَعْنَبٌ [muşā'nab] ma'nāsınadır ki zikr olundu; yukālu: تَيْسٌ مُشَعْنَبٌ أَيْ مُشَعْنَبٌ

[ش ق ب]

الشَّقَبُ [eş-şaqb] (şīn'in fethi ve kesri ve kāf'ın sükūnuyla) İki dağın aralığında olan boş yere denir; 'alā-kavlin dağın ve bayırların ve derelerin sarp yerlerinde olan yarığa ve kovuğa ve çatlağa denir ki mağaradan küçük olur, içinde kuşlar yuva edinirler. Cem'ī شِقَابٌ [şikāb] gelir, كِلَابٌ [kilāb] vezninde ve شُقُوبٌ [şuqūb] gelir şīn'in zammıyla ve شِقْبَةٌ [şikābet] gelir, عِنْبَةٌ [inebet] vezninde. Ekserī öyle yerlerde kara kuş ve doğan makūlesi İvā eder.

الشَّقَبُ [eş-şekāb] (fethateynle; 'alā-kavlin şīn'in kesriyle) Bir nev' şecer ismidir, semeri سِدْرٌ [sidr] ağacı semerine şebīh olur; müfredi شَقْبَةٌ [şekābet]tir. Şārih der ki

şecer-i mezbūr 'Arabistān cibālinde nābit olur, Yemen'de bazı dere ağızlarında gördüm, Yemen ahālisi شَقَبٌ [şikāb] itlāk ederler, şīn'in kesriyle.

الشُّوْقَبُ [eş-şevkab] [جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Uzun boylu kişiye denir. Ve geniş ve yayvan at ve katır ve merkeb tırnağına denir.

الشُّوْقَبَانِ [eş-şevkabāni] (tesniye bünyesiyle) Deve semerinin önünde ve ensesinde olan iki ağaçtır ki ona ip sarılır.

الشُّقْبَانُ [eş-şekābān] (feteħātla) Bir kuş adıdır. Ve bir karye ismidir.

الْأَشْقَابُ [el-Eşkāb] [أَحْبَابٌ [ahbāb] vezninde) Mekke-i mükerreme kurbünde bir mevzi'dir.

[ش ق ح ب]

شَقْحَبٌ [Şakḥab] (hā-yı mühmele ile جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Dimaşq-ı Şām kurbünde bir mevzi' adıdır.

[ش ق ح ط ب]

الشَّقْحَطَبُ [eş-şekaḥtab] [سَفْرَجَلٌ [sefercel] vezninde) Şol koça denir ki boynuzları odun yarması gibi iri ve 'azīm ola; 'alā-kavlin dört boynuzlu olup ve her boynuzu kezalik 'azīm ola. Bu kelime شِقُّ حَطَبٍ [şikku ḥaṭab] kelimelerinden menhüttur. Cem'i شَقَاحِطٌ [şekāḥiṭ] gelir ve شَقَاطِبٌ [şekāṭib] gelir.

[ش ك ب]

الشُّكْبُ [eş-şukb] (şīn'in zammıyla) Ver-giye denir, 'atā' ve bahşış ma'nāsına. Ve cüz' ve 'ivaz ma'nāsınadır.

الشُّكْبَانُ [eş-şukbān] [عُثْمَانٌ [uṣmān] vezninde) Balık ağı tarzında bir zarftır ki liften ve hurmā kabuğundan örüp ve iki taraf-

larına birer kulp ederler, 'aşşāblar devşir-dikleri otları onun içine koyup götürürler.

إِشْكَابٌ [İşkāb] (hemzenin kesriyle) Esmādandır: Aḥmed b. İşkāb muhaddisindedir. Ve bu gayr-i munsarıftır, zāhiren 'ucmedir.

[ش ك ر ب]

إِشْكَرْبٌ [işkerb] [إِشْطَاهِرٌ [iştaḥr] vezninde) Endelüs şarkīsinde bir belde adıdır.

[ش ل ب]

شِلْبٌ [Şilb] (şīn'in kesriyle) Endelüs garbīsinde bir beldedir.

[ش ل ح ب]

الشَّلْحَبُ [eş-şelḥab] (hā-yı mühmele ile جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Galiz ve nādān ve sakil ve nā-tırās kişiye denir, Etrāk-i sevāhil-i Bahr-i Siyāh gibi; yukālu: رَجُلٌ شَلْحَبٌ أَي فَدَمٌ

[ش ل خ ب]

الشَّلْحَبُ [eş-şelḥab] (hā-yı mu'ceme ile) Şelḥab [şelḥab] ma'nāsınadır ve esahh olan budur.

[ش ن ب]

الشَّنْبُ [eş-şeneb] (şīn'in ve nūn'un fethiyle) Dişlerin inci gibi āb-dār ve tāb-dār ve ince ve sāfi ve latif ve hemvārlığına denir; 'alā-kavlin dişlerde olan beyāz beyāz parlak noktalara denir yāhūd dişlerin keskinliğine denir ki bıçkı ağızı gibi görünür; sāhibinin genç olmasından olur ki henüz fersüde olmamıştır, niteki عَرَبٌ [garb] dahi bu ma'nâyadır; yukālu: فِي نَعْرِهِ شَنْبٌ أَي مَاءٌ وَرَقَّةٌ وَبُرْدٌ وَعَدُوْبَةٌ أَوْ نَقْطٌ بِيضٌ فِيهَا أَوْ جَدَّةُ الْأَنْيَابِ وَكَالْعَرَبِ تَرَاهَا كَالْمُنْشَارِ Ve

شَنْبٌ [şeneb] Bu ma'nāda masdar olur; yukālu: شَنِبَ الرَّجُلُ شَنْبًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ

في ثَغْرِهِ شَنْبٌ

أَلْشَانِبُ [eş-şānib] ve

أَلْشَنِيبُ [eş-şenīb] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

أَلْأَشْنَبُ [el-eşneb] (أَحْمَرٌ [ahmer] vezninde)

Dişleri vasf-ı mersüm üzere olan kişiye denir.

أَلْشَنْبَاءُ [eş-şenbā] (حَمْرَاءُ [hamrā] vezninde) ve

أَلْشَمْبَاءُ [eş-şembā] (nūn'u mīm'e ibdalle)

Ve bu İmām Sībeveyhi rivāyetidir, mü'ennesleridir. Ve

شَنْبَاءُ [şenbā] (إِمْلِسِيَّةٌ [imlīsīyyet] dedikleri nāra denir ki aslā çekirdeği olmayıp gūyā ki kısrı içre hemān rengīn āb-ı şīrīn idāf olunmuş olur. Ve

شَنْبٌ [şeneb] (fethateynle) Kezālik masdar olur, havā serin olmak ma'nāsına; yukālu: شَنْبٌ يَوْمَنَا شَنْبًا مِنَ الْبَابِ الْمَرْبُورِ أَي يَزُدُ

أَلْشَنِيبُ [eş-şenīb] (كَيْفٌ [ketif] vezninde) ve

أَلْشَانِبُ [eş-şānib] Serin güne ve serin havāya denir.

أَلْشَنْبَةُ [eş-şunbet] (جُرْعَةٌ [cur'at] vezninde) Ondan ismdir, serinlik hāletine denir.

أَلْمَشَانِبُ [el-meşānib] (مَشَارِبٌ [meşārib] vezninde) Tayyib ve latīf ve şīrīn olan ağızlarla denir, أَفْوَاءٌ طَيِّبَةٌ ma'nāsına, mehābīb ağızları gibi. Müfredi مَشْنَبٌ [meşneb]dir, مَشْرَبٌ [meşreb] gibi.

شَنْبَوِيهِ [Şenbeveyhi] (عَمْرَوِيَّةٌ [amreveyhi] vezninde) Bir muhaddis-i ma'rūf adıdır. Haccāc b. Erţāt'tan rivāyet-i ehādīs eylemiştir. Ve Muḥammed b. Huseyn b. Yūsuf b. Şenbeveyhi el-Işfahānī ve Ebū Ca'fer Muḥammed b. Şenbeveyhi ve 'Alī b. el-Kāsım b. İbrāhīm b. Şenbeveyhi ve Muḥammed b. 'Abdullāh b. Naşr b. Şenbeveyhi ki *Tilke'l-Erba'in* nām

kitābın sāhibidir. Ve Ebū 'Abdurrahmān b. Şunbeveyhi ki bu, şīn'in zammıyladır, muhaddislerdir.

[ش ن خ ب]

أَلْشَنْحُوبُ [eş-şunḥūb] (hā-yı mu'ceme ile زَنْبُورٌ [zunbūr] vezninde) Dağın çak tepesine denir. Ve arkada yağrının iki taraflı yüksek yerlerine denir ki omuz başı ta'bīr olunur. Ve arkanın iki cānibinden gelen omurga kemiklerinin birbirine muttasıl olduğu mevzi'de olan yumru kemiğe denir ki mühre ta'bīr olunur.

أَلْشَنْحُوبَةُ [eş-şunḥūbet] (hā'yla) ve

أَلْشِنْخَابُ [eş-şinḥāb] (şīn'in kesriyle) Bunlar da dağın tepesine denir.

أَلْشَنْحَبُ [eş-şenḥab] (شَرْحَبٌ [şerḥab] vezninde) Uzun kimseye denir.

[ش ن ز ب]

أَلْشَنْزَبُ [eş-şenzeb] (zā-yı mu'ceme ile جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Sulb ve şedīd olan şeyye denir.

شَنْزُوبٌ [Şunzūb] (عُضْفُورٌ [uşfür] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

[ش ن ظ ب]

أَلْشَنْظَبُ [eş-Şunzūb] (zā-yı mu'ceme ile شَنْزَبٌ [şenzeb] vezninde ve فَضْفُذٌ [kunfuz] vezninde lügattir) Bādiyede bir mevzi' adıdır. Ve

شَنْظَبٌ [şenzab] (şīn'in fethiyle) Bünye ve endāmi hūb, yakışıklı uzun boylu adama denir. Ve ba'zı yerde ve bayır doruklarında olan yar ta'bīr ettikleri çukura denir ki içinde su ola.

[ش ن ع ب]

شَنْعَبٌ [Şen'ab] ('ayn-ı mühmele ile جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Bir rectül ismidir.

الشُّعَابُ [eş-şin'āb] (şīm'in kesriyle) Uzun kişiye denir.

[ش ن غ ب]

الشُّعَابُ [eş-şingāb] Ğayn-ı mu'ceme ile şin'āb [şin'āb] vezninde ve mürādifidir. Ve ince uzun ipe ve urgana ve o güne olan ağaç dalına denir.

الشُّعُوبُ [eş-şunğub] (fūnūdu [kūnfuluz] vezninde) ve

الشُّعُوبُ [eş-şunğüb] (zunbūr [zunbūr] vezninde) şinğāb [şinğāb] ma'nāsınadır. Ve 'inde'l-ba'z şunğub [şunğub] ince uzun yapı-lı hayvāna denir ve şunğüb [şunğüb] yerde olan ince uzun damara denir.

[ش ن ق ب]

الشُّنُقُبُ [eş-şunqub] (kāf'la fūnūdu [kūnfuluz] vezninde) ve

الشُّنُقَابُ [eş-şinqāb] (şīm'in kesriyle) şinğāb [şinğāb] vezninde) Bir nev' kuş ismidir.

[ش و ب]

الشُّوْبُ [eş-şevb] (şīm'in fethi ve vāv'ın sükünuyla) Bir nesneyi şey'e-i āhere katıp karıştırmak ma'nāsınadır.

الشُّيَابُ [eş-şiyāb] (kitāb [kitāb] vezninde) şevb [şevb] ma'nāsınadır; yukālu: شَابَ Ve الشَّيْءُ يَشُوبُ شَوْبًا وَشِيَابًا إِذَا خَلَطَهُ

شَوْبُ [şevb] Çorbaya itlāk olunur; tesmiye bi'l-masdadır, pirinç ve sâ'ir nesne muhtelit olduğu için. Ve minhu'l-meselu: "مَا لَهُ" Ve شَوْبٌ وَلَا رَوْبٌ "أَيُّ لَا مَرَقٌ وَلَا لَبَنٌ"

شَوْبُ [şevb] Hamur kıt'asına denir ki yu-mak ta'b'ir olunur. Ve bir nesne içre katılıp karıştırılan şey'e denir. Su ve süt gibi ve bala itlāk olunur, عَسَلٌ [easel] ma'nāsına. Eşribeye mezc olunmak yâhüd şem'le memzûc olmak mülâhazasına mebnîdir;

yukālu: سَقَاهُ الشُّوْبَ بِالرَّوْبِ أَيُّ العَسَلِ بِاللَّبَنِ Ve

شَوْبُ [şevb] Bir nesneyi yâhüd bir kimseyi kendiden vech-i yes'ir ile def' edip savmak ma'nāsınadır; yukālu: شَابَ عَنْهُ إِذَا دَافَعَ وَنَضَحَ عَنْهُ فَلَمْ يَبَالِغْ

الإِشْتِيَابُ [el-iştiyāb] (ifti'al [ifti'al] vezninde) ve

الإِنْشِيَابُ [el-inşiyāb] (infi'al [infi'al] vezninde) Katılıp karışmak ma'nāsınadır; yukālu: إِشْتَابَ الشَّيْءُ وَأَنْشَابَ أَيُّ اخْتَلَطَ

المُشَاوِبُ [el-muşāveb] (mīm'in zammı ve vāv'ın fethiyle) Şişe gılâfına denir ki hasırdan nesc edip içine kârûre ve billûr bardak makûlesi vaz' ederler, müşebbek olduğuna mebnî itlāk olunmuştur. Cem'i meşāvib [meşāvib] gelir mīm'in fethi ve vāv'ın kesriyle.

الشُّوْبَةُ [eş-şevbet] (tevbet [tevbet] vezninde) Mekk ve hadî'a ma'nāsınadır ki gışş ve tahlîti mutazammın hâletten 'ibârettir.

التَّشْوِيبُ [et-teşvîb] (tef'îl [tef'îl] vezninde) Bu dahi bir nesneyi yâ bir kimseyi vech-i yes'ir ile savmak ma'nāsınadır; yukālu: شَوَّبَ عَنْهُ تَشْوِيبًا إِذَا دَافَعَ وَنَضَحَ عَنْهُ فَلَمْ يَبَالِغْ **شَابَةٌ** [Şābet] (tābet [tābet] vezninde) Mekke-i mükerreme'de, 'alā-kavlin Necd bilādında bir dağın adıdır.

شَيْبَانُ [Şeybān] (reyhān [reyhān] vezninde) Arabdan bir kabîle adıdır. Şārihin beyānına göre aslı Şeyvebān [Şeyvebān]dır, fey'alān vezninde ki vāviyyū'l-'ayn'dır; vāv, yā'ya kalb olunduktan sonra tahfifen birisi hazf olunmuştur.

الشُّيْبَاءُ [eş-şeybā'] (hamrā' [hamrā'] vezninde) Mustalahāt-ı Arabdandır; 'arūsun bikri izāle olunduğu geceye vasf ederler, niteki bikri izāle olunmayan geceye

لَيْلَةُ حُرَّةٍ [leyletu ħurret] derler, yekūlūne: بَاتَتْ بَلِيلَةَ شَيْبَاءَ بِالْإِضَافَةِ وَبَلِيلَةَ الشَّيْبَاءِ مَعْرِفَةً بِاللَّامِ Ya'ni arūs üzere zevci zifāf gecesi gālīb olup bekāretini izāle ederse. Ve eğer bekāretini izāle eylemez ise بَاتَتْ بَلِيلَةَ حُرَّةٍ derler. Cevherī bu māddeyi “ش،ي،ب” zeylinde irād eylemiştir ki fi'l-asl شَيْبَاءُ [šeybā] saçı ağarmış kocakarıya denmekle o münābesetle leyle-i merkūmeye itlāk olunduğuna zāhib olmuştur.

Ve mü'ellif aslı vāvī ya'nī شُوبَاءُ [ševbā] olduğuna zāhib olmuştur, gūyā ki o gece zevcin nutfesi 'arūsun nutfesine شَائِبٌ [šā'ib] ve muhtelit olmak münāsebetine mebnīdir. Ve Esās'ta “ش،ي،ب” māddesinde mersūm olmakla gūyā ki o gece şeb-i dāhiye olduğundan nāšī şid-detinden saçları ağarıp 'arūs fi'l-hāl شَيْبَاءُ [šeybā] olmak mülāhazasına mebnīdir. Lākin 'arūsa o geceden eltaf gece olmadığı derkārdir.

Ve mütercim der ki شَيْبَاءُ [šeybā] yā'ī olduğu sürette şehrin āhir gecesine de itlāk olunmakla mecāz bi-mertebeteyn olarak leyle-i mezbūre de itlāk olunmak muhtemeldir ki 'arūsun āhir-i şeb-i bekāretidir. İntehā.

الشَّوَابِبُ [eş-şevā'ib] (şīn'in fethiyle) شَائِبَةٌ [šā'ibet]in cem'idir, çirk ve leke ve kir ve pāsa denir, sevb makūlesi nesneye bulaşıp muhtelit olduğu için; yukālu: أَرَاكَ الشَّوَابِبَ عَنْهُ أَيُّ الْأَقْدَارِ وَالْأَدْنَسِ

[ش ه ب]

الشَّهْبُ [eş-şehb] (fethateynle) ve

الشُّهْبَةُ [eş-şuhbet] جُرْعَةٌ [cur'at] vezninde Cā-be-cā karamtik olan aklığa denir, kır atın levni gibi; ve yukālu: شَهْبٌ وَشَهْبٌ شُهْبَةٌ

وَشَهْبًا مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ وَالرَّابِعِ وَهُوَ بَيَاضٌ يَضْدَعُهُ سَوَادٌ Ya'ni aralığına siyāh tahallül eden aklıktır, levn-i mezbūr gibi; Türkīde ona kır ve kırçıl ta'bīr olunur. Lākin Mişbāh'ta شَهْبٌ [şeheb] masdar ve شُهْبَةٌ [şuhbet] ism olmak üzere mersūmdur.

الأَشْهَبُ [el-eşheb] أَحْمَرٌ [aħmer] vezninde) ve

الشَّاهِبُ [eş-şāhib] Levn-i mezbūrda olan şey'e denir, niteki beyāzına biraz sevād muhtelit olan kır ata أَشْهَبٌ [eşheb] derler. Ve sūt kır ta'bīr olunan ata ki hiç sevādı olmaya, eşheb-i kırtāsī derler. Fārisīde nukre-i hing dedikleridir. Ve demirī kır ata أَزْرَقُ [ezrak] denir, Fārisīde çerme derler. Ve 'anbere dahi vasf edip 'anber-i eşheb derler. Ve

أَشْهَبٌ [eşheb] Soğuk güne itlāk olunur, 'ādetā kar ve dolu yağıp rüy-i zemīn beyāz olmak mülāhazasıyla; yukālu: يَوْمَ أَشْهَبَ أَيُّ بَارِدٍ

أَشْهَبٌ [eşheb] Arslana itlāk olunur. Ve be-gāyet güç ve düşvār olan işe itlāk olunur, 'ām-ı eşhebe teşbīhle. Ve bir recül ismidir. Ve levni beyāza mā'il olan ya'nī bozumtuk olan 'anbere itlāk olunur, lākin bunda vasf olduğu zikr olunmuştur.

الأَشْهَبَانِ [el-eşhebān] (tesniye bünyesiyle) Şol iki kurak seneye itlāk olunur ki aralığına rutūbetli ve hudretli bir sene girmiş ola.

الشَّهْبَاءُ [eş-şehbā] حَمْرَاءُ [ħamrā] vezninde) أَشْهَبٌ [eşheb]in mü'ennesidir. Ve şol kıtlık ve kurak seneye itlāk olunur ki onda matar ve nebāttan eser olmaya, بَيْضَاءُ [beydā] dahi itlāk olunur; nedāreti olmayıp rüy-i zemīn yübūsetinden nāšī beyāz olmasından kināyedir; yukālu: سَنَةٌ شَهْبَاءُ أَيُّ

لَا حُضْرَةَ فِيهَا وَلَا مَطْرَ

شُهْبَاءُ [ʃehbā'] Rengi kırçıl olan dişi keçiyeye denir, niteki levn-i mezbūrda olan dişi koyuna **مَلْحَاءُ** [melhā'] denir. Ve

شُهْبَاءُ [ʃehbā'] Şol asker alayına denir ki zātında 'azīm ve firāvān olup ve cümlesi ser-tā-pā silāha müstagrak ola, siyāh ve beyāz ālāt ve eslihaları nümāyān olmak hasebiyle; yukālu: كَتَيْبَةُ شُهْبَاءُ أَي عَظِيمَةٌ كَثِيرَةٌ السَّلَاحِ Ve

شُهْبَاءُ [ʃehbā'] Kattāl-i Becelī ki ismi Kaş b. Hāriş'tir, kırsağının adıdır.

الشُّهَابُ [eş-şehāb] [سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Şol süte itlāk olunur ki iki sülüsü su ola.

الشُّهَابَةُ [eş-şuhābet] (şīn'in zammıyla) **شُهَابٌ** [ʃehāb] ma'nāsınadır, tekülü: سَفَانِي شُهَابًا وَشُهَابَةٌ أَي اللَّيْنُ الَّذِي تُلْتَأَهُ مَاءٌ

الشُّهَابُ [eş-şihāb] [كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Sāti', dirahşān olan āteş şu'lesine denir. Şārih der ki şeyātīn istirāk-ı ahbār için āsumāna su'ūd ettiklerinde men' için melā'ikenin remy ettikleri şu'leli āteş parçasında gālib olmuştur, halk ona yıldız akma ta'bīr ederler. Kālallāhu ta'ālā: ﴿الآيَةُ فَاتَّبَعَهُ شُهَابٌ ثَاقِبٌ﴾ Ve

شُهَابٌ [ʃihāb] Umūr u mesālihte şu'le-i āteş gibi cerī' ve nāfiz ve kār-güzār ve cüst ve mazī kimseye itlāk olunur. Cem'i **شُهْبٌ** [ʃuhub] gelir, **كِتَابٌ** [kitāb] ve **كُتُبٌ** [kutub] gibi ve **شُهْبَانٌ** [ʃuhbān] gelir şīn'in zammı ve kesriyle ve **عَشُوبٌ** [eşhub] gelir, **أَكْلُبٌ** [eklub] vezninde.

الإِشْهَابُ [el-işhibāb] [إِحْمِرَارٌ [ihmirār] vezninde) **أَشْهَبٌ** [eşheb] olmak ma'nāsınadır ki cā-be-cā karamtık ak olmaktır, niteki zikr olundu; yukālu: إِشْهَبَ الْفَرَسُ إِشْهَابًا إِذَا كَانَ أَشْهَبَ

الشُّهْبُ [eş-şuhub] [كُتُبٌ [kutub] vezninde) **شُهَابٌ** [ʃihāb]ın cem'idir ki zikr olundu. Ve

شُهْبٌ [ʃuhub] [دَرَارِيٌّ [derāriyy] ma'nāsınadır ki ziyādesiyle berrak olan kevkeblerdir, murād seb'a-i seyyāredir. Ve her aydan üç geceye **شُهْبٌ** [ʃuhub] itlāk olunur ki murād leyālī-i bīzdir.

شُهْبٌ [ʃuhb] [فُكْلٌ [kuf] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

الأَشَاهِبُ [el-eşāhib] [أَقْرَابٌ [eķārib] vezninde) Benü'l-Munzir cem'atidir ki Nu'mān b. Munzir nām emīrin akribāsıdır. Çehreleri beyāz ve hūb ve dil-ber olmakla itlāk olunmuştur.

الشُّهْبَانُ [eş-şehbān] (fetehtāla) **ثُمَّامٌ** [sumām] nām şecere şebīh bir şecer adıdır, Müfredatta **يَبْنُوتٌ** [yenbūt] ile müfesserdir ki harnüb-ı nebatīdir.

الشُّوْهَبُ [eş-şevheb] [جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Kirpi ta'bīr olunan cānvere denir, **قُنْفُذٌ** [kunfuz] gibi.

الشُّهْبُ [eş-şehb] [ضَرْبٌ [darb] vezninde) Bir nesneyi ıssı yā soğuk çalmakla rengini tagyīr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **شُهْبَةٌ** الْحَرُّ أَوْ الْبُرْدُ شُهْبَانٌ مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا لَوَّحَهُ وَعَبَّرَ لَوْنَهُ Ve kıtlık ve kurak olan sene nāsm devābb ve mevāşilerini açlıktan kırıp geçirmek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا شَهَبَتِ السَّنَةُ الْقَوْمَ إِذَا جَرَدَتْ أَمْوَالَهُمْ لِشِدَّةِ الْجَدْبِ فِيهَا istisāl ma'nāsınadır; yukālu: جَرَدَتْهُمْ السَّنَةُ أَيِ اسْتَأْصَلَهُمْ Ve

شُهْبٌ [ʃehb] Şol dağa itlāk olunur ki üzerini kar basıp bürümekle kubbe-i sīmīn gibi görüne.

التُّشْهِيْبُ [et-teşhīb] [تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bu dahi bir nesneyi ıssı yāhūd so-

ğuk vurmakla levnini tagyîr eylemek [ma'nâsınadır]; yukâlu: شَهْبَةُ الْحُرِّ أَوْ الْبُرْدُ تَشْهَبِيًّا بِمَعْنَى شَهْبَهُ

الْإِشْهَابُ [el-işhâb] (hemzenin kesriyle) Aygır atın sulbünden kır döl zuhûr eylemek ma'nâsınadır ki hemze sayrûret içindir; yukâlu: أَشْهَبَ الْفَحْلُ إِذَا وُلِدَ لَهُ الشَّهْبُ

[ش ه ح ب]

الشَّهْجَبَةُ [eş-şehcebet] (cîm'le dَخْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Bir mādde karışık ve şūrîde ve müşevveş olmak ma'nâsınadır; yukâlu: بِالْأَمْرِ شَهْجَبَةٌ أَي اخْتِلَاطٌ

التَّشْهَجُوبُ [et-teşehcub] [تَدَخَّرُجُ] [tedahruc] vezninde) Bu dahi bir husûs çaparız ve muhtelit ve mütedâhil olmak ma'nâsınadır ki hall ve tanzîmi düşvâr ola; yukâlu: تَشْهَجَبُ الْأَمْرُ إِذَا دَخَلَ بَعْضُهُ فِي بَعْضٍ

[ش ه ر ب]

الشَّهْرَبَةُ [eş-şehrebet] (rā-yı mühmele ile مَضْطَبَةٌ [maştabet] vezninde) Pek müsinne ve sâl-horde olan kocakarıya denir. Ve hurmâ ağacının dibine çevirdikleri küçük havuza denir.

الشَّهْرَبُ [eş-şehreb] [عَقْرَبُ] [aḳreb] vezninde) Pîr ve sâl-horde kişiye denir.

شَهْرَبَانُ [Şehrebān] (şîm'in fethiyle) Bağdād şarkisinde Hâliš nām kasaba nevâhisinde bir karye adıdır.

[ش ي ب]

الشَّيْبُ [eş-şeyb] [عَيْبُ] [ayb] vezninde) ve **الْمَشِيبُ** [el-meşîb] (mîm'in fethiyle) Saç ve sakal ağarmak ma'nâsınadır ki kocamaktan kinâyedir; yukâlu: شَابَ الرَّجُلُ وَشَابَ رَأْسُهُ يَشِيبُ شَيْبًا وَمَشِيبًا إِذَا ابْيَضَّ شَعْرُهُ

Mü'ellifin الشَّعْرُ الْكَاوِلِي: الشَّعْرُ وَيَبَاضُهُ 'ibâreti ve وَيَبَاضُهُ 'ibâreti

ki 'atf-ı mahsûstur. Ba'zı nüshada harf-i terdîd ile أَوْ بَيَاضُهُ 'unvânında mersûm olmakla ona iltifât olunmaya. Mü'ellifin Başâ'ir'de beyânına göre شَيْبٌ [şeyb] ve مَشِيبٌ [meşîb] vech-i mezkûr üzere masdarlardır, saç ve sakal ağarmak ma'nâsına. Ve Aşma'î eyitti ki شَيْبٌ [şeyb] saç ve sakal ağarmak ma'nâsınadır ve مَشِيبٌ [meşîb] pîrlik ve ihtiyârlık had ve kertesine varmaktan 'ibârettir, ke-mā kâle'ş-şā'ir: "وَالرَّأْسُ قَدْ شَابَهُ الْمَشِيبُ" أَي يَبِضُهُ الْمَشِيبُ Ve işbu شَيْبًا kerîmesinde «وَأَشْتَعَلَ الرَّأْسُ شَيْبًا» الآية lafzı temyîzdir, ve 'inde'l-Aḥfeş mef'ûlün mutlakdır, ve شَابَ الرَّأْسُ شَيْبًا sebkindedir. Ve شَيْبٌ [şeyb] ve مَشِيبٌ [meşîb] gibi masdarı شَيْبَةٌ [şeybet] dahi gelir hâ'yla. İntehâ.

الْأَشْيَبُ [el-eşyeb] [أَحْمَرُ] [aḥmer] vezninde) Saç ve sakalı ağarmış kişiye denir. Bu sıfattan fa'lâ vezni yoktur, ya'nî mü'ennesinde شَيْبَاءُ vârid olmamıştır, fe-lâ-yukâlu: إمْرَأَةٌ شَيْبَاءُ Şārih der ki mü'ennesinde شَمَطَاءُ [şemṭā'] ile iktifâ eylediler. İntehâ. Ve

لَيْلَةُ الشَّبَاءِ [leyletu'ş-şeybâ'] ki 'arûsun dühte olduğu leyle-i zifâftan 'ibârettir, vâviyyü'l-asl olmakla "ش،و،ب" maddesinde îrâd olundu. Ve

لَيْلَةُ الشَّبَاءِ [leyletu'ş-şeybâ'] Her ayın âhir gecesine de itlâk olunur. Gerçi mü'ellif bunu itlâk üzere sebt eylemiştir, lâkin nefy-i fa'lâ üzere bu dahi "ش،و،ب" den me'ḥûz olur ki nûrun zulmete yâhûd şehri-sâbıkın şehri-âtiye ihtilâtı gibi bir cihet-i ihtilâta mebnî olur.

Ve şārih der ki bāb-ı mezbûrdan أَشْيَبٌ [eş-yeb] vürüdü hilâf-ı kıyâs üzeredir, zîrâ bu resme sıfat-ı müşebbehe bāb-ı râbi'den masûg olur ki elvân ve 'uyûba delâlet

eylemeğe meşrüttür. Lâkin شَيْبَةٌ [şeybet]i 'uyüb kabîlinden 'add eylemeleriyle sifâtaında أَشْيَبُ [eşyeb] dediler. İntehâ. Ve

أَشْيَبُ [eşyeb] Soğuk ve bulutlu güne itlâk olunur, ke-mâ se-yuzkeru.

التَّشْيِيبُ [et-teşyîb] (تَفْعِيلٌ [tef'îl] vezninde) Saç ve sakalı ağartmak ma'nâsınadır; yukâlu: شَيْبَ الْخُرُنُ رَأْسَهُ وَرَأْسَهُ تَشْيِيبًا أَيْ بِيضَهُ

الإِشَابَةُ [el-işâbet] (hemzenin kesriyle) أَشَابَ [teşyîb] ma'nâsınadır; yukâlu: رَأْسَهُ وَرَأْسَهُ بِمَعْنَى شَيْبُهُ

أَشْيَبُ [eş-şîb] (şî'n'in kesriyle) ve

أَشْيَيْبُ [eş-şuyyeb] (şî'n'in zammı ve yâ-yı müşeddedenin fethiyle) ve

أَشْيُوبُ [eş-şuyub] (كُتُبٌ [kutub] vezninde) أَشْيُوبُ [eşyeb] lafzından cem'lerdir; yukâlu: رَجُلٌ أَشْيُوبٌ وَقَوْمٌ شَيْبٌ وَشَيْبٌ وَشَيْبٌ

أَشْيَبَانُ [eş-şeybân] (şî'n'in fethi ve yâ'nın sükunuyla) Bulutlu soğuk güne itlâk olunur, أَشْيَبُ [eşyeb] gibi; 'âdetâ kırağı ve kar makûlesi yağıp rûy-i zemîn beyâz olduğuna mebnîdir; yukâlu: يَوْمٌ أَشْيَبٌ وَشَيْبَانُ أَيْ فِيهِ بَرْدٌ وَعَيْمٌ وَضَرَادٌ

شَيْبَانُ [şeybân] (şî'n'in fethi ve kesriyle) ve مِلْحَانٌ [milhân] (mîm'in kesriyle) İki ayın ismidir ki şitânın şiddeti onda olur, murâd kânûn-ı evvel ve kânûn-ı sâni'dir. O aylarda selc ve şebnemden rûy-i zemîn pîr ve ihtiyâr şeklinde girmekle itlâk olunmuştur. Ve

شَيْبَانُ [Şeybân] İki kabîle adıdır. Biri si Şeybân b. Şa'lebe ve diğeri Şeybân b. Zuhl'dür. Şârih der ki İmâm Muḥammed ve İmâm Aḥmed ikinci kabîlenin ricâлиндendir.

أَشْيَابُ [eş-Şeyyâb] (شَدَادٌ [şeddâd] vezninde) Esâmîdendir: 'Abdullâh b. Şeyyâb

ashâbdandır.

أَشْيَبُ [eş-şîb] (şî'n'in kesriyle) Kamçının ucunda örülmüş ve bükülmüş tasmaya denir. Ve

شَيْبُ [Şîb] Bir dağın adıdır. Ve

شَيْبُ [şîb] Deve su içerken dudağından zâhir olan savttan hikâyedir.

شَيْبَةُ [Şîbet] (şî'n'in kesriyle) Endelüs diyârında bir dağın adıdır.

شَيْبِينَ [Şîbîn] (سِينِينَ [sînîn] vezninde) Kâhire-i Mısr kurbünde bir karye adıdır.

شَيْبَةُ [Şeybet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Esmâdandır: Şeybe b. 'Oşmân el-Ḥacebî şol kimsedir ki miftâh-ı bâb-ı Ka'be onun evlâdına teslîm olunmuştur. حَجَبِيٌّ [hacebiyy] (harekâtla) hicâbet-i beyt-i şerîfe mensûbdur. Ve

شَيْبَةُ [Şeybet] Mekke-i mükerreme'de bir dağın ismidir ki Merve üzere havâledir. Ve Ebû Şeybe el-Ḥudrî ashâbdandır.

Şârih der ki Şeybe el-Ḥamd ceddü'n-Nebiy 'aleyhi's-salâtu ve's-selâm olan 'Abdulmuḥtalib lakabıdır. Hîn-i vilâdetinde gîsûlarında câ-be-câ müy-i sepîd olup ve ahlâk-ı hamîde sâhibi olmakla Ḥamd lafzına izâfetle Şeybe el-Ḥamd birle mulakkab oldular. İntehâ.

أَشْيَابُ [eş-Şâ'îb] (شَارِبٌ [şârib] vezninde) Esmâdandır: Ebû Bekr b. eş-Şâ'îb muhaddisîndendir. Mü'ellif der ki onun ashâbından bizler ehâdis-i şerîfe telakkî ve rivâyet eylemişdiriz.

FASLU'Ş-ŞĀDĪ'L-MÜHMELE

(فصل الضَّادِ الْمُهْمَلَةِ)

[ص أ ب]

الصَّابُ [eş-şab] (şād'ın ve hemzenin fetihiyle) Sudan yâ şerbetten pek çok içmekle gereği gibi kanıp tulum gibi dolmak ma'nāsınadır; yukālu: صَبَّ مِنَ الشَّرَابِ صَابًا Ve baş sirkelenmek ma'nāsına; yukālu: صَبَّ رَأْسُهُ إِذَا كَثُرَ ضَوَائِبُهُ

المِضَابُ [el-miṣab] [minber] vezninde) Suyu pek çok için kimseye denir.

الضَّوَابَةُ [eş-şu'ābet] [gürābet] vezninde) Pire ve bit yumurtasına denir ki sirke ta'bīr olunur. Cem'i ضَوَاتٌ [şu'āb] [gürāb] vezninde) ve صَبَّانٌ [şipbān] gelir, غِرْبَانٌ [gīrbān] vezninde.

الإِصَابُ [el-işāb] (hemzenin kesriyle) Baş sirkelenmek ma'nāsınadır; yukālu: أَصَابَ رَأْسُهُ إِذَا كَثُرَ ضَوَائِبُهُ

الضُّوْبَةُ [eş-şu'bet] [cur'at] vezninde) Anbāra denir ki için gılāl korlar.

ضَوَاتٌ [Şu'āb] [gürāb] vezninde) Esāmīdendir: Nubeyh b. Şu'āb tābi'ndendir.

[ص ب ب]

الصَّبُّ [eş-şabb] (şād'ın fethi ve bā'nın teşdidiyle) Sıvık nesneyi dökmek ma'nāsınadır; yukālu: صَبَّ الْمَاءُ وَنَحَوَهُ صَبًّا مِنْ إِذَا أَرَأَاهُ Ve dökmek ma'nāsına lāzim olur; yukālu: صَبَّهُ فَصَبَّ

Şārih der ki müte'addisi bāb-ı evvelden ve lāzımı bāb-ı sānīdendir. Ve Rāgıb tefsīrinde bu resme beyān eylemiştir ki صَبُّ [şabb] ve سَفْكٌ [sefk] ve سَكْبٌ [sekb]

ve سَفَحٌ [sefh] ve سَنَّ [senn] cümlesi dökmek ma'nāsınadır, lākin صَبُّ [şabb] cümlesinden e'ammıdır, gerek su ve gerek sâ'ir nesneyi yukarıdan aşağıya dökmek ve gerek düz yerden akıtmak gibi. İntehā. Ve

صَبَّ [şabb] Engebe yerden aşağıya doğru su gibi inmek ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: صَبَّ الرَّجُلُ فِي الْوَادِي إِذَا انْحَدَرَ Ve mahv ve muzmahil eylemek ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: صَبَّ الشَّيْءُ عَلَى بِنَاءٍ الْمَجْهُولُ إِذَا مَجَّحَ

الْإِنْصَابُ [el-inşibāb] [infī'āl] vezninde) ve

الْإِضْطِبَابُ [el-işibāb] [ifti'āl] vezninde)

التَّصْبُبُ [et-teşabbub] [tefa'ul] vezninde) Dökmek ma'nāsınadır; yukālu: صَبَّهُ فَأَنْصَبَّ وَاضْطَبَّ وَتَصَبَّبَ Gerek mutāvi' ve gerek bi-nefsihi olsun.

الضُّبَّةُ [eş-şubbet] [kūbet] vezninde) ve **الضُّبُّ** [eş-şubb] (hā'sız) Dökülen nesneye denir, ta'am olsun, sâ'ir nesne olsun, مَضْبُوبٌ [maşbūb] ma'nāsına. Ve

ضُبَّةٌ [şubbet] Sofraya denir ki üzerine ta'am korlar yāhūd sofrā makūlesi nesneye denir, tabla ve yassı sepet ve keletir ve tepsi gibi; مَضْبُوبٌ فِيهِ ma'nāsına. Ve at ve deve ve koyun makūlesi hayvān sūrtüsüne itlāk olunur; 'alā-kavlin on re'sten kırk re'se kadar yāhūd hāssaten deve cinsinden yüzden nākıs olan bölüğe itlāk olunur. Ve insāndan bir cemā'ate de itlāk olunur. Ve bir mikdārca māla itlāk olunur. Ve havuz ve ināda bākī kalan su ve sūt makūlesi nesne bakiyyesine denir.

الضَّبَابَةُ [eş-şubābet] (şād'ın zammıyla) Bu dahi kapta kalan su ve sūt makūlesinin ba-

kiyyesine denir ki bir dökümlük ta'bir olunur; yukālu: مَا بَقِيَ فِي الْإِنَاءِ صُبَّةٌ وَصَبَابَةٌ أَيْ بَقِيَّةٌ **التَّصَابُثُ** [et-teşābub] [tefā'ul] vezninde) Kapta kalan bakıyyeyi içmek ma'nāsındır, tekülü: تَصَابَيْتُ الْمَاءَ أَيْ شَرِبْتُ صَبَابَتَهُ

الصَّبَبُ [eş-şabeb] (fethateynle) Nehrin yāhūd yolun engebe yerden aşağıya doğru inmesi hāletine denir. Ve tepeden aşağıya doğru akıp inen kuma ve toprağa denir. Ve iniş ve engebe yere denir, su akıntısı ve bayır yolu gibi. Cem'î **أَصْبَابٌ** [aşbāb] gelir, **أَحْبَابٌ** [ahbāb] vezninde; yukālu: مَشَى فِي صَبَبٍ وَهُوَ مَا انْحَدَرَ مِنَ الْأَرْضِ

الْإِصْبَابُ [el-işbāb] (hemzenin kesriyle) İniş ve engebe yerden aşağıya doğru akıntı gibi inmek ma'nāsındır; yukālu: أَصَبَّ الْقَوْمُ إِذَا أَخَذُوا فِي الصَّبَبِ

الصَّبِيبُ [eş-şabīb] [**حَبِيبٌ**] [habīb] vezninde) [**عُضْفُرٌ**] [uṣfur] isimdir ki tahriḫle uspur ta'bir ettikleri nebāt-ı ma'rūftur. Ve kırağı ta'bir olunan rutübeteye denir ki kış günlerinde husūsan tīr-i māhta yağar. Ve

صَبِيبٌ [şabīb] Kana itlāk olunur, **دَمٌ** [dem] gibi. Ve gövdeden çıkan tere itlāk olunur, **عَرَقٌ** [arāk] ma'nāsına. Ve sedefe şebīh bir şecer adıdır. Ve **سِنَاءٌ** [senā'] isimdir ki ma'rūf nebāt-ı müşildir, **سِنَاءٌ** [senā']-i Mekkī meşhūrdur. Ve susam yaprağının suyuna denir ki sıkıntısıdır. Ve vesmeye şebīh bir nesnedir ki nisvān onunla da ihtidāb ederler. Ve **عَنْدَمٌ** [andem] ya'nī bakam yaprağının sıkıntısına denir ki ma'rūf kırmızı boyadır. Ve bir nev' kırmızı boya isimdir. Ve dökülmüş suya denir, **مَاءٌ مُصْبُوبٌ** [mā' maşbūb] ma'nāsına. Ve hālis ve ceyyīd ve a'lā bala itlāk olunur. Ve kılıcın ucuna ve yalmanına denir; yukālu:

وَصَرَبَهُ بِصَبِيبِ السَّيْفِ أَيْ بَطَرَفِهِ

صَبِيبٌ [Şabīb] Bir mevzi' adıdır; 'alā-kavlin bunda **زُبَيْرٌ** [zubeyr] veznindedir.

الصَّبَابَةُ [eş-şabābet] (şād'ın fethiyle) Şevk ve arzū eylemek; 'alā-kavlin rikkat-i şevk ya'nī rikkat ve harāret vechiyle arzū eylemek yāhūd rikkāt-i hevā ya'nī rikkat ve sūziş ve harāret-i kalble 'aşk ve muhabbet eylemek ma'nāsındır ki ez-dil ü cān 'āşık ve şifte olmaktan 'ibārettir; yukālu: صَبِيبٌ إِلَيْهِ يَا رَجُلٌ صَبَابَةٌ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَهُوَ الشَّقِيُّ أَوْ رَقَّتْهُ أَوْ رَقَّتْهُ الْهَوَى

الصَّبْبُ [eş-şabb] (şād'ın fethi ve bā'nın teşdidiyle) Āşık-ı āşüfte-dil olan kişiye denir. Mü'ennesi **صَبَّةٌ** [şabbet]tir hā'yla.

صَبِيبٌ [Şubeyb] [**زُبَيْرٌ**] [zubeyr] vezninde) Bir feres adıdır.

صَبَابٌ [Şabbāb] (teşdīd ile **حَبَابٌ**] [habbāb] vezninde) Benū Kilāb kabilesine mahsūs bir **جَفْرٌ** [cefr] ya'nī bir arz-ı vāsi'a isimdir.

الصَّبْصَبَةُ [eş-şabşabet] [**زَلْزَلَةٌ**] [zelzelet] vezninde) Perākende eylemek ma'nāsındır; yukālu: صَبْصَبَ الشَّيْءُ إِذَا فَوَّقَهُ ve yukālu: صَبْصَبَ الرَّجُلُ إِذَا فَوَّقَ جَيْشًا أَوْ مَالًا Ve mahv ve muzmahil eylemek ma'nāsındır; yukālu: صَبْصَبُهُ إِذَا مَحَقَّهُ

التَّصْبِصُوبُ [et-teşabşub] [**تَزَلُّزٌ**] [tezelzul] vezninde) Perākende olmak ma'nāsındır; yukālu: تَصْبِصَبُ الْقَوْمُ إِذَا تَفَوَّقُوا Ve mahv ve muzmahil olmak ma'nāsındır; yukālu: صَبْصَبُهُ فَتَصْبِصَبُ أَيْ مَحَقَّهُ فَانْمَحَقَ Ve gecenin ekser-i sā'ati güzerān eylemek ma'nāsındır; yukālu: تَصْبِصَبُ اللَّيْلُ إِذَا ذَهَبَ أَكْثَرُهُ Ve bir husūsta bir adamın bir kimse üzere cür'et ve ikdām ve istilāsı şiddet bulmak ya'nī muttasıl ona cür'et ve istilā kılmak ma'nāsındır; tekülü: تَصْبِصَبُ عَلَيْنَا فَلَانَ أَيْ اشْتَدَّ عَلَيْنَا جُرْأَتُهُ وَخِلَافُهُ

tedd olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَصْبِصَبُ
الْحُرُّ إِذَا اسْتَدَّ

الْصَّبْصَابُ [eş-şabşāb] (طَبْطَابُ [tabṭāb] vez-
ninde) Galīz ve şedīd olan şey'e denir.
Ve bir nesnenin bakiyesine, 'alā-kavlin
bir nesneden dökülen döküntüye denir.
Ve kavī ve mücidd ü mikdām olan deve-
ye denir ki sa'y ve seyrinde aslā fütūr ve
rehāveti olmaya; yukālu: حِمْسٌ صَبْصَابٌ أَيْ
بِضْبَاصٍ Ve حِمْسٌ [hims] hā'nın kesriyle dör-
düncü gün su içen deveye denir.

الْصَّبْصَبُ [eş-şabşab] (غَبْغَبُ [gabgab] vez-
ninde) ve

الْصَّبَاصِبُ [eş-şubāşib] (عَلَابِيطُ [ulābiṭ] vez-
ninde) Bunlar da künde ve galīz ve şedīd
olan şey'e denir, tomruk gibi.

[ص ح ب]

الصَّاهِبَةُ [eş-şahābet] (şād'ın fethi ve kesri)
ve

الصُّهْبَةُ [eş-şuḥbet] (şād'ın zammıyla) Bir
kimse ile hüsn-i ülfet edip yār ve hem-
dem olmak ma'nāsınadır; yukālu: صَحْبُهُ
صَحَابَةٌ وَصُحْبَةٌ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا عَاشَرَهُ وَهُمْ
أَصْحَابٌ وَأَصْحَابٌ وَصُحْبَانٌ بِضَمِّ الصَّادِ وَصِحَابٌ
بِالْكَسْرِ وَصَحَابَةٌ بِالْفَتْحِ وَصَحْبٌ بِالْفَتْحِ
Mü'ellif burada yine ifrāt-ı icāz eylemiştir.
Başā'ir'de beyānına göre أَصْحَابٌ [aşḥāb]
صَحْبٌ [şaḥb]ın cem'idir, فَوْحٌ [ferḥ] ve أَفْرَاحٌ
[efrāḥ] gibi. Ve أَصْحَابٌ [aşāḥib] أَصْحَابٌ
[aşḥāb]ın cem'idir. Ve صُحْبَانٌ [şuḥbān]
صَاحِبٌ [şāḥib]ın cem'idir, شَابٌ [şābb] ve
شُبَّانٌ [şubbān] gibi. Ve صِحَابٌ [şiḥāb] şād'ın
kesriyle yine صَاحِبٌ [şāḥib]ın cem'idir,
صَحَابَةٌ [şaḥābet] şād'ın fethi ve kesriyle fi'l-asl
masdarlardır, أَصْحَابٌ [aşḥāb] ma'nāsına
isti'cām olunmuştur. Ve Nihāye'de صَحَابَةٌ

[şaḥābet] şād'ın fethiyle صَاحِبٌ [şāḥib]ın
cem'idir. Ve bundan gayrı fā'ilin cem'i
fa'ilet olduğu yoktur diye mersümdür. Ve
صَحْبٌ [şaḥb] صَاحِبٌ [şāḥib]ın cem'idir, رَكْبٌ
[rekb] ve رَاكِبٌ [rākib] gibi. İntehā.

الْإِسْتِصْحَابُ [el-istişhāb] Bir kimsenin
kendisine hem-dem ve musāhib olmasın-
ı istemek ma'nāsınadır; yukālu: اسْتِصْحَبْتُهُ
إِسْتِصْحَابَةً أَيْ دَعَاةً إِلَى الصُّحْبَةِ
Ve bir kimseyi yāhūd bir
nesneyi kendisine hem-dem ve karīn edip
ona mülāzemet eylemek ma'nāsınadır;
yukālu: اسْتِصْحَبْتُهُ أَيْ لَأَزَمَهُ

الْمُصْحِبُ [el-muşḥib] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vez-
ninde) Serkeş ve muta'assıb iken zelīl ve
mutī' ve münkād olan insān ve hayvāna
ıtlāk olunur, ke-mā se-yuzkeru. Ve şol
sālik ve reh-reve denir ki doğru yoluna
gidip aslā bir yerde tevakkuf ve ārām ey-
lemeye. Ve yüzü yosun tutmuş suya de-
nir. Ve oğlu neşv ü nemā bulup kendi gibi
adam olan kişiye denir; yukālu: هُوَ مُصْحِبٌ
إِذَا كَانَ بَلَغَ ابْنُهُ فَصَارَ مِثْلَهُ
Ve dā'imā kendi ken-
disiyle mecnūn gibi tekellüm eden kim-
seye denir. Bu ma'nāda hā'nın fethiyle
de cā'izdir; yukālu: رَجُلٌ مُصْحِبٌ وَمُصْحَبٌ أَيْ
مُصْحِبٌ [muşḥib] kelime-
si إِصْحَابٌ [işḥāb]dan ism-i fā'ildir. Her bi-
rinde ma'nā-yı masdarī tesbīk olunur.

الْمُصْحَبُ [el-muşḥab] (مُكْرَمٌ [mukrem] vez-
ninde) Mecnūna denir. Ve şol göne ve
tuluma denir ki üzerinde cā-be-cā tüy ve
kıl ve yün bākī kala; ve minhu yukālu: قَرْبَةٌ
مُصْحَبَةٌ Güyā ki tüy bi'l-külliyeye gideril-
meyip ibkā olunmakla ona صَاحِبٌ [sāḥib]
kılınmıştır.

الْمُصَاحِبُ [el-muşāḥib] Hem-dem ve hem-
sohbet olan kişiye denir. Ve serkeş ve
muta'assıb iken münkād olan insān ve

hayvāna denir; yukālu: رَجُلٌ مُصْحَبٌ وَمُصَاحِبٌ أَي الدَّلِيلُ الْمُتَقَادُّ بَعْدَ ضَعُوبَةٍ

الصَّحْبُ [eş-şahb] (şād'ın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Mezbuḥun derisini yüzmek ma'nāsınadır; yukālu: صَحَبَ الْمَذْبُوحَ صَحْبًا مِنْ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا سَلَخَهُ

الْإِضْحَابُ [el-işhāb] (hemzenin kesriyle) Bir kimseyi bir nesneye sāhib kılmak ma'nāsınadır, tekūlu: أَضْحَبْتُهُ الشَّيْءَ أَي أَضْحَبْتُهُ لُهُ صَاحِبًا Ve hıfz ve nigāh eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَضْحَبَ فَلَانًا إِذَا حَفِظَهُ Ve men'e eylemek ma'nāsınadır ki hemzesi selb için olur; yukālu: أَضْحَبَ أَي مَنَعَهُ Ve yār ve hem-dem sāhibi olmak ma'nāsınadır ki hemzesi sayrūret için olur; yukālu: أَضْحَبَ الرَّجُلُ إِذَا صَارَ ذَا صَاحِبٍ

الْإِضْطِحَابُ [el-işṭihāb] [ifti'āl] vezninde) Hıfz eylemek ma'nāsındır; yukālu: إِضْطَحَبَهُ أَي حَفِظَهُ Ve birbiriyle yār ve hem-dem olmak ma'nāsındır ki müşāreket içindir; yukālu: إِضْطَحَبَ الْقَوْمُ إِذَا صَحَبَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا **صَحْبُ** [Şahb] (şād'ın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Esāmīdendir: Şahb b. Sa'd bir kabīle pederidir ki kabīlesi kendi ismiyle müştēhirdir. Şu'arādan Eş'aş eş-Şahbī o kabīle ricālındır.

بَنُو صُحْبٍ [Benū Şuḥb] (şād'ın zammıyla) İki batndır, biri Bāhile kabīlesinden ve diğeri Kelb kabīlesinden münşafıbdır.

صَحْبَانُ [Şahbān] [selmān] vezninde) Bir recül ismidir.

الأَصْحَابُ [el-aşhab] [aşhar] vezninde ve mürādifidir ki kırmızıya pek mā'il olan aşkara denir ki çil ta'bir olunur; yukālu: فَرَسٌ أَصْحَبُ أَي أَصْحَرُ

التَّصْحُبُ [et-teşahḥub] [tefa'ul] vezninde) Utanmak, istiḥyā ma'nāsınadır,

هُوَ يَتَّصَحَّبُ مِنَّا أَي يَسْتَحْيِي

الصَّاحِبُ [eş-şāhib] Yār ve hem-dem ma'nāsınadır. Ve حَزُونٌ [ḥarūn] nām feres neslinden bir atın ismidir.

الْمُصْحَبِيَّةُ [el-Maşḥabiyet] (mīm'in ve hā'nın fethiyle) Kuşayr kabīlesi yurdunda bir su adıdır.

الْمُصْحَابُ [el-mişhāb] [mihrāb] vezninde) Mutī ve münkād ma'nāsınadır, tekūlu: هُوَ مُصْحَابٌ لَنَا بِمَا نَحِبُ أَي مُتَقَادٌّ

[ص ح ب]

الصَّحْبُ [eş-şahb] (şād'ın ve hā-yı mu'cemenin fethiyle) Pek haykırıp feryād eylemek ma'nāsınadır; yukālu: صَحَبَ الرَّجُلُ صَحْبًا مِنَ الْبَابِ الرَّاعِ إِذَا صَاتَ شَدِيدًا

الصَّحَّابُ [eş-şahḥāb] [şeddād] vezninde) ve

الصَّحْبُ [eş-şahib] [ketif] vezninde) ve

الصَّحُوبُ [eş-şahūb] [şabūr] vezninde) ve

الصَّحْبَانُ [eş-şahbān] [sekrān] vezninde) Pek haykırıp sayha ve feryād eden kimseye denir. Ve صَحْبَانٌ [şahbān] lafzının cem'i صُحْبَانٌ [şuḥbān] gelir şād'ın zammıyla. Bunların mü'ennesi صَحْبَةٌ [şahibet] tir, فَرِحَةٌ [ferihāt] vezninde ve صَحَابَةٌ [şahḥābet] ve صُحْبَةٌ [şuḥubbet]tir, عُثْلَةٌ [utullet] vezninde ve صَحُوبٌ [şahūb]dur, صَبُورٌ [şabūr] vezninde.

الصَّحْبَةُ [eş-şahbet] [temret] vezninde) Şol pınara denir ki yerden kaynayıp çıkar iken çağıl çağıl seslenir ola, çağılğan ta'bir olunur; yukālu: عَيْنٌ صَحْبَةٌ أَي مُصْطَفَقَةٌ مَاءٌ صَحْبٌ الْأَدْيِيُّ كَكَتِفٍ وَعِنْدَ الْحَيْسَانِ وَمُصْطَحِبَةُ الْأَدْيِيِّ أَي لَهُ صَوْتُ عِنْدَ تَلَاطِمِ أَمْوَاجِهِ Ve أَذْيِي [āziyy] hemzenin meddi ve zāl-ı

mu'cemenin kesri ve yā'nın teşdidiyle dal-gaya denir, mevc ve hurūş ma'nāsınadır. Ve

صَحْبِيَّةٌ [şaḥbet] Bir nev' boncuk ismidir ki efsün-kārān ve erbāb-ı nūrencāt muhabbet ve 'adāvet husūslarında isti'māl ederler.

التَّصَاخُبُ [et-teşāḥub] [تَفَاعُلٌ] [tefā'ul] vezninde) Haykırışmak ma'nāsınadır; yukālu: تَصَاخَبُوا أَي تَصَايَحُوا Ve vuruşmak ma'nāsınadır ki ma'nā-yı lāzımıdır; yukālu: تَصَاخَبُوا أَي تَصَارَبُوا

الإِضْطِحَابُ [el-iştiḥāb] [إِفْتِعَالٌ] [ifti'āl] vezninde) Kuşların birden ötüp envā'-ı elhānla çığıltı eylemelerinden 'ibārettir, tekülü: سَمِعْتُ اضْطِحَابَ الطَّيْرِ وَهُوَ اخْتِلَاطُ أَصْوَاتِهَا

صَحْبُ الشَّوَارِبِ [şaḥibu'ş-şevārib] [كَيْفٌ] [ketif] vezninde) Şol eşeğe denir ki anırırken āvāzını boğazında olan damarlarda ve mecralarda terdīd eder ola; yukālu: حِمَارٌ صَحْبُ الشَّوَارِبِ إِذَا كَانَ يَزِدُّ نَهَاقَهُ فِي شَوَارِبِهِ

[ص ر ب]

الصَّرْبُ [eş-şarb] (şād'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla ve fethateynle lügattir) Tulumda çok durmakla pek ekşimiş süte denir, tekülü: سَقَانَا الصَّرْبَ أَي اللَّبْنَ الْحَقِيقَ الْحَامِضَ Ve samg-ı ahmer ismidir ki murād samgu'd-dāmīşā dedikleri acı ve kırmızı zamktır. Ba'zılar mugaylān zamkidır dediler. Burada ve الصَّنِغُ ve nūshalarını şārih tahti'e eylemiştir. Ve

صَرْبٌ [şarb] Hasbe'l-iktizā tezevvüd için ya'nī zād ve tūşe ittihāz eylemek için tulum vaz' olunan süte denir. Ve

صَرْبٌ [şarb] Masdar olur, kesmek ma'nāsına; yukālu: صَرَبَ الشَّيْءَ صَرْبًا مِّنَ الْبَابِ صَرَبَ الشَّيْءَ صَرْبًا مِّنَ الْبَابِ Ve kesb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: صَرَبَ الرَّجُلُ إِذَا كَسَبَ

çok durdurmakla ekşitmek ma'nāsınadır; yukālu: صَرَبَ الرَّجُلُ إِذَا عَمَلَ الصَّرْبَ Ve habs-i bevl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: صَرَبَ الرَّجُلُ إِذَا حَقَنَ الْبَوْلَ Ve ma'şūm semirmek için habs-i hads ettirmek ma'nāsınadır; yukālu: صَرَبَ فُلَانٌ إِذَا عَقَدَ بَطْنَ الصَّبِيِّ لِيَسْمَنَ

Şārih der ki A'rāb 'ādetindedir ki nahif ma'şūmu kuvvetlenip semirmek için çok def-i tabī'ı ettirmeyip kābiz nesne ile ba'zen batnını 'akd ve kabz ederler. İntehā. Ve

صَرْبٌ [şarb] Yerin nebāti صَرْبَةٌ [şarabet] olmak ma'nāsınadır ki ke-mā se-yuzkeru; yukālu: صَرَبَتِ الْأَرْضُ إِذَا صَارَ نَبْتُهُ صَرْبَةً

الصَّرْبُ [eş-şirb] (şād'ın kesriyle) Zu'afā-yı A'rābdan bir mikdārca hakīr obaya denir.

الصَّرْبُ [eş-şurb] (şād'ın zammıyla) صَرِبْتُ [şarīb] lafzının cem'idir ki ekşi süte denir.

الصَّرْبَةُ [eş-şarabet] (feteḥātla) Biçilip yāhūd kuruyup geçtikten sonra nev'an tāzelenip yeniden neşv ü nemā bulan nebāta denir. Ba'zı nūshada: مَا يَنْخَبِرُ مِنَ الْعُشْبِ 'ibāretiyle ki ḥā-yı mu'ceme ve yā-yı tahtiyye iledir, vāki' olmakla galattır, saḥīh olan مَا يَنْخَبِرُ olmaktır, cīm ve bā-yı muvāhhade ile; ve yukālu: صَرَبَتِ الْأَرْضُ ke-mā zükire. Ve

صَرْبَةٌ [şarabet] Bir nev' nesnedir ki kedi başı kadar olup içinde pekmeze şebīh bir lezīz ve şīrīn nesne olmakla şeker kamışı gibi sorup ekl ederler, A'rāb-ı bādiye hulviyyātındandır. Bunu bir güne ağacın zamkıyla beyān ederler ki katı olup içinde olan lezzetli özünü sorup ve ekl ederler.

الإِضْرِبَاتُ [el-işrībāb] [إِعْشِيشَاتٌ] [i'şīşāb] vezninde) Bir nesne mühre tahtası gibi düz ve tayıncak olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِضْرَبْتُ الشَّيْءَ إِضْرِبَاتًا إِذَا أَمْلَأْتَسْ

التَّضْرِبُ [et-tašrīb] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Zikr olunan zamkî ekl eylemek ma'nāsınadır. Ve ekşi süt içmek ma'nāsınadır.

المِضْرَبُ [el-miṣrab] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Şol tulum makûlesi kaba denir ki onda süt ekşitilir.

الصَّرْبَى [eş-şarbā] (سَكْرَى [sekrā] vezninde) سَائِبَةٌ [bahîret]e itlāk olunur ki سَائِبَةٌ [sā'ibet] gibi Cāhiliyyet evzā'ından idi. Ve o şol nāka yāhūd koyundan 'ibārettir ki on batn doğurduktā kulağını şakk edip āzād ve tesyīb ederler idi. Ve helāk olduktā eti nisvān tā'ifesine harām olup hemān ricāl kısmı ekl ederler idi. Mü'ellif "ب،ح،ر" māddeinde bir iki kavli-i muhtelif dahi zikr eylemiştir. O hayvānın sütü hemān mihmāna münhasır olmakla memelerinde müctemī' olup kaldığından صَرْبَى [şarbā] itlāk olunmuştur.

الإِصْرَابُ [el-işrāb] (hemzenin kesriyle) Vermek ma'nāsınadır; yukālu: أَصْرَبَ الرَّجُلُ إِلَيْهِ مَا لَأ إِذَا أَغْطَاهُ

الصَّرَابُ [eş-şirāb] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Şol ekine denir ki güz mevsiminde ekin dirilip kaldırıldıktan sonra zer' oluna.

الصَّرَبُ [eş-şarab] (fethateynle) Birikmek ma'nāsınadır; yukālu: صَرَبَ الشَّيْءُ صَرْبًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اجْتَمَعَ

[ص ر خ ب]

الصَّرْحَبَةُ [eş-şarḥabet] (hā-yı mu'ceme ile دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Hafîfü't-tab' ve sebük-meşreb olmak ma'nāsınadır ki vakār ve temkîn mukābilidir. O meşrebde olan kimseye yelkovan ve şelfe ta'bîr olunur; yukālu: بِهِ صَرْحَبَةٌ أَيْ خِفَّةٌ وَنَزَقٌ

[ص ط ب]

الأُضْطَبَةُ [el-uşubbet] (hemzenin ve tā'nın zammı ve bā'nın teşdîdiyle) Ketēn tarantısına denir ki أُضْطَبَةٌ [uşubbet] dahi derler, Türkîde tahrîfle ustupu ta'bîr olunur.

المِضْطَبَةُ [el-miṣtabet] (mīm'in kesriyle) Sedd ve seki ta'bîr olunan nişîmîne denir; ba'zı büyük kapı aralığında ve kahve-hāne gibi mahallerde olur; mīm'in fethiyle مُضْطَبَةٌ [maṣtabat] ile ma'rûftur.

[ص ع ب]

الصَّعْبُ [eş-şab] (şād'ın fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) Güç ve çetin şey'e denir, عَيْسٌ [asir] ma'nāsına ki kolay ve āsān mukābilidir. Ve bu, sıfat-ı müşebbehedir; yukālu: أَمْرٌ صَعْبٌ أَيْ عَيْسٌ Ve

صَعْبٌ [şa'b] Serkeş ve ebiyyü'n-nefs insān ve hayvāna itlāk olunur; zelül ve rām mukābilidir; yukālu: رَجُلٌ وَفَرَسٌ صَعْبٌ أَيْ أَبِيٌّ Ve arslana itlāk olunur. Ve

صَعْبٌ [Şa'b] Bir recül ismidir. Ve ümerā-yı 'Arabdan Munzir b. Mā'u's-semā' lakabıdır. Ve İbn Cessāme eş-Şahābî lakabıdır. Ve Yemen'de bir mevzi' adıdır.

الصُّعْبُوبُ [eş-şu'būb] (عُضْفُورٌ [uşfūr] vezninde) Bu dahi güç ve düşvār ma'nāsınadır.

الإِشْتِصَاعَاتُ [el-iştis'āb] Güçlenip düşvār olmak ma'nāsınadır; yukālu: اِسْتِصَعَبَ إِذَا صَارَ صَعْبًا وَجَدَهُ صَعْبًا Ve bir nesneyi güç bulup güçsünmek ma'nāsına olmakla lāzım ve müte'addī olur; yukālu: اِسْتِصَعَبَ الشَّيْءُ إِذَا صَارَ صَعْبًا

الصُّعُوبَةُ [eş-şu'ūbet] (şād'ın zammıyla) Bir nesne güç ve düşvār olmak ma'nāsınadır; yukālu: صَعَبَ الْأَمْرُ صُعُوبَةً مِّنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا صَارَ صَعْبًا

الإِضْعَابُ [el-iş'āb] (hemzenin kesriyle) Bir

nesne güç ve düşvār olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَضْعَبَ الْأَمْرُ إِذَا صَارَ ضَعْبًا Ve bir nesneyi müşkil bulmak ma'nāsınadır; yukālu: أَضْعَبَ الشَّيْءَ إِذَا وَجَدَهُ ضَعْبًا Ve bir davarı boşlayıp ihmāl eylemekle serkeş kılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَضْعَبَ الْجَمَلَ إِذَا تَرَكَهُ فَلَمْ يَزَكِّبْهُ فَأَضْعَبَ أَيُّ صَارَ ضَعْبًا

التَّضْعِيبُ [et-taṣṭīb] [tefīl] [tefīl] vezninde) Bir nesneyi güç ve düşvār kılmak ma'nāsınadır; yukālu: ضَعَبَهُ تَضْعِيبًا إِذَا جَعَلَهُ ضَعْبًا

التَّضْعُوبُ [et-teṣā'ub] [tefīl] [tefīl] vezninde) Bir nesneyi güç ve düşvār kılmak ma'nāsınadır; yukālu: تَضْعَبُهُ بِمَعْنَى ضَعَبَهُ

الْمُضْعَبُ [el-muṣ'ab] [mukrem] vezninde) Aygıra ıtlāk olunur, فَخْلٌ [faḥl] ma'nāsına, rüküb ve isti'mālden mühmel olmak hasebiyle.

الْمُضْعَبَانِ [el-Muṣ'abān] (tesniye bünye-siyle) İki Muṣ'ab'dır. Birisi Muṣ'ab b. ez-Zubeyr ile oğlu 'Īsā'dır; 'alā-kavlin birāderi 'Abdullāh b. ez-Zubeyr'dir, taglīb olunmuştur.

الصُّعْبَةُ [eṣ-ṣa'bet] [temret] vezninde) Bint Cebel'dir ki ashābdan Mu'āz b. Cebel hazretlerinin hemşiresidir ki saḥābiyyedir. Ve Ṣa'be bint Sehl kezālik saḥābiyyedir. Ve

صُعْبَةٌ [Ṣa'bet] ve

صُعْبِيَّةٌ [Ṣu'aybet] Başka birer hatun isimleridir.

الصُّعَابُ [eṣ-ṣā'ib] [sāḥib] vezninde) Şol yere denir ki çakıllık ve molozluk olmakla çetin olup lākin zirā'ate kābil ola.

الصُّعْبِيَّةُ [eṣ-Ṣa'biyyet] (ṣād'ın fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) Benī Ḥufāf yurdunda bir su adıdır.

الصُّعَابُ [eṣ-ṣi'āb] [kitāb] vezninde) Yemāme ile Bahreyn arasında bir su adıdır.

يَوْمُ الصُّعَابِ [yevmu'ṣ-ṣi'āb] Beyne'l-'Arab bir yevm-i ma'rūftur ki onda bir vak'a-i 'azīme olmuştur.

[ص ع ر ب]

الصُّعْرُوبُ [eṣ-ṣu'rūb] [uṣfūr] vezninde) Başı küçük olan insān ve hayvāna denir.

[ص ع ن ب]

الصُّعْنَبُ [eṣ-ṣa'neb] [cafer] vezninde) جَعْفَرٌ [cafer] vezninde) صُعْرُوبٌ [ṣu'rūb] ma'nāsınadır.

الصُّعْنَبَةُ [eṣ-ṣa'nebet] [dahrecet] vezninde) Kap içre olan tiridin ortasını dertop yükseltip tepesini müdevver eylemek ma'nāsınadır ki güyā çocuk başı gibi olur; yukālu: ضَعْنَبُ الثَّرِيدَةِ إِذَا جَمَعَ وَسَطَهَا وَقَوَّرَ رَأْسَهَا Ve burtulup münkabız olmak ma'nāsınadır, bahīl kimsenin sā'ilden münkabız olduğu gibi; yukālu: ضَعْنَبُ الرَّجُلِ إِذَا انْقَبَضَ

صُعْنَبِيٌّ [Ṣa'nebā] (elif-i maksüre ile) Yemāme'de bir mevzi' adıdır.

[ص غ ب]

الصُّعَابُ [eṣ-ṣuğāb] (ğayn-ı mu'ceme ile) غُرَابٌ [ğurāb] vezninde) Kehle yumurtasına denir ki sirke ta'bīr olunur.

الْمُضْعَبَةُ [el-maṣğabet] [mesğabet] vezninde ve mürādifidir ki açlık ma'nāsınadır.

[ص ق ب]

الصُّقْبُ [eṣ-ṣaḥb] (ṣād'ın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Etine dolu ve sıkı gövdeli olup uzun olan insāna ve hayvāna ve sā'ir nesneye denir, tavīl ve reyyān olan gusn gibi.

Ve

صَفْبُ النَّاقَةِ [şaḩbu'n-nāḩet] Nākanın yavrusuna denir ki köşek ta'bir olunur. Cem'î **صَفَات** [şikāb] gelir şād'ın kesriyle ve **صُفْبَان** [şuḩbān] gelir şād'ın zammıyla. Ve

صَفْتُ [şaḩb] Hāneye ve çadıra vaz' ve nasb olunan direğe denir; 'alā-kavlin şol direğe denir ki hānenin ve büyük hayme ve sāyebānların vasatına vaz' ve nasb olunup ve sâ'ir direklerden uzun ola. Cem'î **صُفُوت** [şuḩūb] gelir. Ve

صَفْتُ [şaḩb] Masdar olur, yumrukla vurmak ma'nāsına; yukālu: **صَفَبَهُ صَفْبًا مِنَ الْبَابِ إِذَا صَرَبَهُ بِجُمُعِ كَفَّهِ** Ve bir nesneyi yük-seltmek ma'nāsınadır; yukālu: **صَفَبَ الْبِنَاءَ** Ve biriktirmek ma'nāsınadır; yukālu: **صَفَبَ الشَّيْءَ إِذَا جَمَعَهُ** Ve kuş ötmek ma'nāsınadır; yukālu: **صَفَبَ الطَّائِرُ إِذَا صَوَّتَ**

الصَّفْبُ [eş-şaḩab] (fethateynle) Yakın ve karīb ma'nāsınadır; yukālu: **مَكَانٌ صَفْبٌ** Ve masdar olur, yakın olmak ma'nāsına; yukālu: **صَفْبٌ دَارُهُ صَفْبًا مِنَ الْبَابِ** Ve ba'îd olmak ma'nāsına olmakla zıdd olur; yukālu: **صَفِبَ الْمَكَانُ إِذَا بَعُدَ** Fe-mine'l-ma'na'l-evveli el-hadīsu "أَلْجَارُ شُفْعَةٌ مُرَادٌ شُفْعَةٌ أَحْسَى بِصَفْبِهِ" أي بما يليه وَيَقْرُبُ مِنْهُ [şuf'at]tır ki cār-ı mülāsika sâbittir.

الْإِصْفَابُ [el-işḩāb] (hemzenin kesriyle) Karīb kılmak ma'nāsınadır; tekülü: **أَصْفَبْتُهُ** Ve karīb olmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَصْفَبْتُ دَارَهُمْ إِذَا دَنَتْ** pek yakın olup tüleğine geldikte **أَصْفَبَكَ** الصَّيْدُ derler, **دَنَا مِنْكَ وَأَمَكَنَّكَ رَفِيَهُ** ma'nāsına.

الْمُصَافَبَةُ [el-muşāḩabet] ve

الصَّفَابُ [eş-şikāb] (şād'ın kesriyle) Bir kimse ile yüzyüze olmak ma'nāsınadır ki ma'nā-yı lāzımındır; yukālu: **صَافَبَهُمْ مُصَافَبَةً** Ve **وَصَفَابًا إِذَا وَاجَهَهُمْ**

صَفَات [şikāb] **صَفَات** [şikāb] ma'nāsınadır ki zikir olundu.

الصَّيْفَانِي [eş-şayḩabāniyy] (صَيْدَلَانِي) [şaydelāniyy] vezninde) 'Attāra denir; yukālu: **هُوَ صَيْفَانِيٌّ أَبِي عَطَّازٍ** Zāhiren bu cem' manāsından me'hūzdur.

[ص ق ع ب]

الصَّفْعَبُ [eş-şaḩ'ab] (جَعْفَرٌ) [ca'fer] vezninde) Uzun nesneye denir, tavīl ma'nāsına. Ve

صَفْعَبٌ [Şaḩ'ab] Bir recül adıdır. Ve gıcırdayıcı nesneye denir, azı dişi ve kapı gibi.

[ص ق ل ب]

صَفْلَبٌ [Şaḩleb] (جَعْفَرٌ) [ca'fer] vezninde) **صَفْلِيَّةٌ** [Şiḩilliyet] kazāsında bir belde adıdır. Ve Şiḩilliye sād ve kāf ve lām-ı müşeddedenin kesri ve yā-yı tahtiyeye muhaffefe ile, Çiçilya mu'arrebidir ki Akdeniz'de İtalya hizāsında bir büyük adadır; niçe bilādı müştemildir, Malta adası onun arkasında vāki'dir.

الصَّفْلَابُ [eş-şiklāb] (şād'ın kesriyle) Ekül ve pür-hor insān ve hayvāna denir. Ve beyāz çehreli adama denir. Ve kızıl benizli adama dahi denir. Ve saht ve şedīd olan başa denir; yukālu: **رَأْسٌ صَفْلَابٌ أَبِي شَدِيدٍ** Ve şedīdî'l-ekl olan erkek deveye denir.

الصَّفَالِيَّةُ [eş-Şaḩālibet] (şād'ın fethiyle) Bir kavm-i maḩsūs adıdır, diyārları Bulḩar memleketi ile ḩoştanḩiniyye beyninde bilād-ı ḩazer ile hem-sımlardır. Kütüb-i cogrāfiyyede Şaḩālibe, Leh ve Çeh ve Üngürüs bilādıyla mübeyyendir ki hālen Eflaḩ ve Boḩdan dahi o ũlke dāhilindedir. Ve ba'zı kütüb-i cogrāfiyyede Bulḩar tā'ifesi olmak üzere mübeyyen ve Şefalya-yı Yūnānī mu'arrebî olduḒu meşrūhtur.

[ص ل ب]

الضُّلْبُ [eş-şulb] (şād'ın zammı ve lām'ın sükülüyle) ve

الضُّلْبُ [eş-şulleb] (سُكَّرٌ [sukker] vezninde) ve

الضُّلْبُ [eş-şalīb] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Katı ve saht ve şedid olan nesneye denir. Ve

ضُلْبٌ [şulb] (şād'ın zammıyla ve fethiyle de lügattir) Yağrınıdan kuyruk sokumuna gelince kadar arka kemiğine denir ki omurga ta'bir olunur. Cem'i أَضْلُبٌ [aşlub] gelir, أَفْلُسٌ [eflus] gibi ve أَضْلَابٌ [aşlāb] gelir ve صَلْبَةٌ [şilebet] gelir, عِنَبَةٌ [inebet] vezninde; yukālu: قَصَمَ ضُلْبُهُ وَهُوَ عَظْمٌ مِنْ لَدُنْ الكَاهِلِ إِلَى الْعَجَبِ Ve

ضُلْبٌ [şulb] Toprağı taş gibi, be-gāyet katı ve pek ve şedid olan yere denir ki por ta'bir olunur. Cem'i صَلْبَةٌ [şilebet] gelir, عِنَبَةٌ [inebet] vezninde. Ve

ضُلْبٌ [şulb] Haseb ve kuvvet ma'nalarına isti'māl olunur; yukālu: هُوَ كَرِيمُ الضُّلْبِ أَيُّهُ لَهُ ضُلْبٌ أَيُّهُ قُوَّةٌ Ve Remlu 'Ālic kurbünde صَمَّانٌ [Şammān] nām arza bir mevzi' adıdır. Ve şā'irin işbu: "سَفْنَا بِهِ الضُّلْبَيْنِ وَالصَّمَّانَا" ضُلْبَيْنِ [şulbeyn] lafzı yā zatında müfred olup zaruret-i vezn için tesniye bünyesiyle irād olundu, رَامَةٌ lafzında زَامَتَيْنِ dendiği gibi yāhūd murād iki mevzi' olup sıfat-ı salābet her birinde gālib olduğundan her birine ضُلْبٌ [şulb] itlāk olunmuştur.

الصَّلَابَةُ [eş-şalābet] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) Bir nesne pek ve saht ve şedid olmak ma'nāsınadır; yukālu: ضَلْبُ الشَّيْءِ وَصَلْبٌ صَلَابَةٌ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ وَالرَّابِعِ إِذَا كَانَ ضُلْبًا **التَّضْلِيبُ** [et-taşlīb] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde)

صَلَابَةٌ [şalābet] ma'nāsınadır; yukālu: ضَلْبٌ الشَّيْءِ تَضْلِيبًا بِمَعْنَى ضَلْبٍ Ve müte'addi olur, bir nesneyi pek ve katı kılmak ma'nāsına; tekūlu: ضَلْبُهُ أَيُّهُ جَعَلْتُهُ ضُلْبًا Ve asmak ve ber-dār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: ضَلْبٌ إِذَا جَعَلْتَهُ مَضْلُوبًا Şārih der ki bu ma'nā مَضْلُوبٌ [maşlūb]un ضَلْبٌ [şulb]ünü ağaca bend eylemek ma'nāsından yāhūd اسْتَحْرَاجٌ مَضْلُوبٌ مِنَ الْعَظْمِ Ve Naşārā tā'ifesi salīb ittihāz eylemek ma'nāsınadır; yukālu: ضَلْبٌ الرُّهْبَانُ إِذَا اتَّخَذُوا ضَلْبًا Ve

تَضْلِيبٌ [taşlīb] Nisvāna mahsūs bir nev' çar ismidir ki nakş-ı salīb ile menkūş olur. Fi'l-asl masdar olup ba'dehu onda ism olmuştur. Ve

تَضْلِيبٌ [taşlīb] Tāze hurmā kurumak ma'nāsınadır ki ma'nā-yı melzūmudur; yukālu: ضَلْبُ الرُّطْبِ إِذَا تَبَسَّ

الضُّلْبُ [eş-şaleb] (fethateynle) Vech-i mezkūr üzere ضُلْبٌ [şulb] lafzında lügattir ki arkada olan omurga kemiklerine denir, Fāriside pūşt-māze derler. Ve

ضَلْبٌ [şaleb] Çerviş yağına denir, وَدَكَ [vedek] ma'nāsına.

الصَّالِبُ [eş-şalīb] (lām'ın kesriyle) Bu dahi arka kemiğine denir. Ve

صَالِبٌ [şalīb] Titremesi olan humma 'arızasına denir ki sıtma ta'bir olunur; yukālu: أَخَذْتُهُ حُمَّى صَالِبٌ وَهِيَ الَّتِي فِيهَا رَعْدَةٌ Şārih der ki izāfetle ve izāfetsiz ve bire'sihi isti'māl olunur. Ve ümmehāt-ı sā'irede harāret-i zā'idesi olan ile ki Fāriside teb-i germ derler müfesserdir. Mü'ellif نَافِضٌ [nāfiḍ] ile mürādif resm eylemiştir.

Nihāyet-i ta'birlerinden münfehīm olan

صَالِبٌ [šālib]de harāret-i şedīd ve titreme-
si azca olup نَافِضٌ [nāfiḍ]de titreme şedīd
olmaktır. Ve māddelelerin dahi muktezālari
böylece olmaktır. İntehā.

الصُّلْبُ [eş-şalb] (şād'ın fethi ve lām'ın
sükūnuyla) Asmak ve ber-dār eylemek
ma'nāsınadır; yukālu: صَلَبَ اللَّيْضَ صَلْبًا مِّنْ
يَا جَعَلَهُ مَضْلُوبًا Ve mahmūmun
hummāsı şedīd ve dā'imī olmak
ma'nāsınadır; yukālu: صَلَبْتُ عَلَيْهِ حُمَاهُ أَي
دَامَتْ وَاشْتَدَّتْ Ve eti kebāb ve biryān eylemek
ma'nāsınadır; yukālu: صَلَبَ اللَّحْمَ إِذَا شَوَاهُ Ve
kemiklerin yağını çıkarmak ma'nāsınadır;
yukālu: صَلَبَ الْعِظَامَ إِذَا اسْتَخْرَجَ وَذَكَهَا
Ve yak-
mak, ihrāk ma'nāsınadır; yukālu: صَلَبَ
الشَّيْءَ صَلْبًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا أَحْرَقَهُ
Ve ko-
vaya salīb düzmek ma'nāsınadır ki murād
kovanın ağzında olan salībe şebīh iki
ağaçtır; yukālu: صَلَبَ الدَّلْوُ إِذَا جَعَلَ عَلَيْهَا صَلِيْبَيْنِ

الإِضْطْلَابُ [el-iştīlāb] [ifti'āl] veznin-
de) Bu dahi kemikleri tabh ile yağını çı-
karmak ma'nāsınadır; yukālu: إِضْطَلَبَ الْعِظَامَ
أَيِ اسْتَخْرَجَ وَذَكَهَا

الصُّلَيْبُ [eş-şalīb] [emīr] [emīr] vezninde)
Pek ve şedīd şey'e denir ki zikr olundu. Ve

صَلِيبٌ [şalīb] Çerviş yağına denir. Ve
asılmış kimseye denir, مَضْلُوبٌ [maşlūb]
ma'nāsına. Cem'i صَلْبٌ [şulub] gelir, كُتُبٌ
[kutub] vezninde. Fe-mine'l-ma'na'l-
evveli el-hadīsu: ”لَمَّا قَدِمَ مَكَّةَ أَتَاهُ أَصْحَابُ
الصُّلْبِ“ أَيِ الَّذِينَ يَجْمَعُونَ الْعِظَامَ وَيَسْتَحْرِجُونَ وَذَكَهَا
وَيَأْتِدْمُونَ بِهِ Ya'ni “Fahr-i 'ālem sallallāhu
'aleyhi ve sellem hazretleri Mekke'ye
teşriflerinde hāk-i pāy-i hümāyūnlarına
ashāb-ı sulub geldiler.” Murād şol tā'ifedir
ki kemikleri cem' edip su ile kaynattıktan
sonra yağlarını çıkarıp onunla tagaddī
ederler idi. Ve

صَلِيبٌ [şalīb] Sancağa denir, عِلْمٌ [‘alem]
ma'nāsına. Ve Kūtb-ı Şimālī kurbünde
Nesr-i Tā'ir nām 'ukāb süretinin halfinde
vākī' dört kevkebe itlāk olunur. Cevherī,
Nesr-i vākī' halfinde dediği vehmdir. Ve

صَلِيبٌ [şalīb] Naşārā tā'ifesinin haç ta'bīr
ettikleri nesneye denir ki Fārisīde çelīpā
denir. Zu'mlarınca Hazret-i 'Īsā'nın
hey'et-i maslūbesidir. Şārihin beyānına
göre çelīpā mu'arrebidir. Ve deveye
mahsūs bir güne dāg ve damga ismidir.

الصُّلَيْبُ [eş-Şuleyb] [zūbeyr] [zubeyr] veznin-
de) Bir mevzi'dir. Ve Kāzime kurbünde
bir dağın ismidir.

صَلْبٌ [şuleb] [şurad] [şurad] vezninde) Bir
kuş adıdır.

الصُّوْلُبُ [eş-şavleb] [cevher] [cevher] veznin-
de) ve

الصُّوْلَيْبُ [eş-şavlīb] (yā' ziyādesiyle) Şol
tuhm-ı gılāle denir ki tarlaya ekildikten
sonra üzerine nadas olunup toprak devril-
miş ola.

ذُو الصُّلَيْبِ [Zu'ş-Şalīb] [emīr] [emīr] veznin-
de) Tağlib kabilesinden Aḡḡal nām şā'irin
lakabıdır.

الصُّلْبُوبُ [eş-şulbūb] [uşfūr] [uşfūr] vezninde)
Düdüğe ve nāya denir, مِزْمَارٌ
[mizmār] ma'nāsına.

دَيْرُ صَلِيْبَا [Deyru Şalībā] Dimaşq-ı Şām'da
bir mahal adıdır.

دَيْرُ صَلُوبَا [Deyru Şalūbā] Mavşil kazasında
bir karyedir.

الصُّلْبُوبُ [eş-Şalūb] [şabūr] [şabūr] vezninde)
Bir mevzi'dir.

تَصْلُبٌ [Taşlub] [tenşuru] [tenşuru] vezninde)
Necd diyārında bir su adıdır.

الإِضْلَابُ [el-işlāb] (hemzenin kesriyle) Nāka, yavrusunu emzirirken gereği gibi sütünü idrār için girilerek gerdanını yukarı uzatıp kudreti merteye dik durmak maʿnāsınadır; yukālu: **أَضْلَبَتِ النَّاقَةُ إِذَا قَامَتْ وَلَدَهَا جَهْدَهَا وَمَدَّتْ عُقُقَهَا نَحْوَ السَّمَاءِ لِتَدِرَّ لَوْلَدَهَا جَهْدَهَا**
الضُّلْبُ [eş-şulleb] [سُكَّرٌ] [sukker] vezninde) ve

الضُّلْبِيَّةُ [eş-şullebiyyet] ve

الضُّلْبِي [eş-şullebiyy] Bileği taşıma denir. Ve

ضُّلْبِي [şullebiyy] Bileği ile bilenip keskin olan nesneye denir, temren ve sāʿir namlu ve demir gibi.

الْمُضَلِّبُ [el-muşallib] [مُحَدِّثٌ] [muḥaddiṣ] vezninde) Kurumuş hurmāya denir.

[ص ل ق ب]

الضُّلْقَابُ [eş-şilkāb] (şād'ın kesriyle) Şol kimseye denir ki dāʿimā dişlerini birbirine sürer ola; yukālu: **رَجُلٌ ضُّلْقَابٌ إِذَا كَانَ يَسُنُّ بَعْضُ أَشْنَانِهِ بِبَعْضٍ**

[ص ل ه ب]

الضُّلْهَبُ [eş-şalheb] [جَعْفَرٌ] [caʿfer] vezninde) Uzun adama denir. Ve büyük hāneye denir, beyt-i kebīr maʿnāsına. Ve yavuz ve kavī ve şedīd deveye denir.

الضُّلْهَبِي [eş-şalhebā] (elif-i maksüre ile) Bu dahi kavī ve şedīd deveye denir; yāʿ ilhāk içindir, müʿennesinde **ضُّلْهَبَاتٌ** [şalhebāt] denir hāʿyla.

الْمُضَلِّهَبُ [el-muşalheb] [مُدْخَرَجٌ] [mudaxrec] vezninde) Bu dahi uzun ve bālā-bülend kişiye denir.

الإِضْلِهَابُ [el-işlihāb] [إِفْشِعْرَاو] [iḫşiʿrār] vezninde) Bir nesne doğruluğuna uzayıp gitmek maʿnāsınadır; yukālu: **إِضْلِهَبَتِ الْأَشْيَاءُ**

إِذَا امْتَدَّتْ عَلَى جِهَتِهَا

[ص ن ب]

الضُّنَابُ [eş-şināb] (nūn'la **كِتَابٌ** [kitāb] vezninde) Arkası ve karnı uzun olan insān ve hayvāna denir. Ve bir nevʿ katık ismidir ki hardal ile kuru üzümünden ittihāz olunur; bu belde de yine hardal diye maʿrūftur, ramazānda satarlar munbar ile ekl olunur.

الضُّنَابَةُ [eş-şinābet] [كِتَابَةٌ] [kitābet] vezninde) Bu dahi karnı ve arkası uzun olan insān ve hayvāna denir.

الْمُضْنَبُ [el-mişneb] [مِنْبَرٌ] [minber] vezninde) Zikr olunan **ضُنَابٌ** [şināb] dedikleri katığı pek sevip ekline düşkün olan kimseye denir.

الضُّنَابِي [eş-şinābiyy] (yā-yı müşeddede ile) Yelesi ve kuyruğu siyāh olan doru ata denir, **كُمَيْتٌ** [kumeyt] gibi; ʿalā-kavlin al olan ata denir; yukālu: **فَرَسٌ ضُّنَابِيٌّ أَيْ الْكُمَيْتُ أَوْ الْأَشْقَرُ**

ضُنَيْبٌ [Şuneyb] [زُبَيْرٌ] [zubeyr] vezninde) Şeybān el-Hindī nām kimsenin feresi adıdır.

[ص ن خ ب]

الضُّنْحَابُ [eş-şinḥāb] (ḥā-yı muʿceme ile **سِنْجَابٌ** [sincāb] vezninde) İri ve dızman erkek deveye denir.

[ص ن ع ب]

الضُّنْعَبَةُ [eş-şanʿabet] [مَلْعَبَةٌ] [melʿabet] vezninde) Dayanıklı sulb ve kavī olan nākaya denir.

[ص و ب]

الصُّوْبُ [eş-şavb] [أَوْبٌ] [evb] vezninde) Dökülmek, **إِنْصِبَابٌ** [inşibāb] maʿnāsınadır; yukālu: **صَابَ الْمَطَرُ يَصُوبُ صُوبًا إِذَا انْصَبَ** Ve **صَبِيبٌ** [şabīb] maʿnāsınadır ki yağmurlu

buluta ve şiddetle dökülen yağmura denir, tesmiye-bi'l-masdârdır; yukâlu: سَقَاهُمْ Ve doğruluk ve dürüstlük ma'nâsınadır ki hata mukâbilidir, savâb gibi; tekûlu: دَعْنِي وَعَلَيَّ خَطَائِي وَصُؤْبِي Ya'nî "Beni boşla, hatâ ve savâb kendimindir, eseri bana mürettebdir." Ve bir nesneye hakkı üzere doğruluğuna varıp erişmek ma'nâsınadır; yukâlu: صَابَ السَّهْمُ نَحْوَ الرَّمِيَّةِ Ve havâdan yâhüd bir yüksek mahalden aşağıya doğru akıp inmek ma'nâsınadır; yukâlu: إِذَا صَابَ الشَّيْءُ إِذَا جَاءَ مِنْ عَلٍ

صَوَّبَ [Şavb] Bir recül adıdır ki أَبُو قَبِيلَةَ [ebü kabilet]tir. Ve sıvık nesneyi döküp akıtmak, irâka ma'nâsınadır; yukâlu: صَابَ Ve sehâb yağmur inzâl eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: صَابَتِ السَّمَاءُ الْأَرْضَ أَي جَادَتْهَا بِالْمَطْرِ

الْإِنْصِيَابُ [el-insiyâb] [inşibâb] vezninde ve mürâdifidir ki dökülmek ma'nâsınadır; yukâlu: إِنْصَابَ الْمَاءِ إِذَا أَنْصَبَ

الْصَّيُؤْبُ [eş-şayyüb] [tennür] vezninde) **صَيَّبَ** [şayyib] ma'nâsınadır ki yağmurlu beldede ve şiddetle dökülen yağmura denir.

الْصَّوَابُ [eş-şavâb] [sehâb] vezninde) Râst ve dürüst ma'nâsına ismdir ki hata mukâbilidir, niteki حَقٌّ [hâkk], بَاطِلٌ [bâtil] mukâbilidir; yukâlu: أَصَابَ الصَّوَابَ وَهُوَ ضِدُّ الْخَطِإِ

الْإِصَابَةُ [el-işâbet] (hemzenin kesriyle) Bir nesneye gereği gibi doğruluğuna varıp erişmek ma'nâsınadır; yukâlu: أَصَابَ السَّهْمُ الرَّمِيَّةَ إِذَا قَصَدَهَا وَلَمْ يَجُزْ أَصَابَهُ إِذَا إِضْعَادٌ Ve bir nesneyi aşağıya doğru indirmek ma'nâsınadır ki إِضْعَادٌ [iş'âd] mukâbilidir; yukâlu: أَصَابَهُ ضِدُّ أَضْعَدَهُ Ve bir savâb iş işlemek yâ bir savâb

söz söylemek ma'nâsınadır; yukâlu: أَصَابَ بِالصَّوَابِ Ve الرُّجُلُ إِذَا أَتَى بِالصَّوَابِ eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: أَصَابَ الرُّجُلُ إِذَا أَرَادَ الصَّوَابَ Lâkin *Mişbâh*'ta mutlak irâde ile müfesserdir; yukâlu: أَصَابَ الرُّجُلُ الشَّيْءَ Ve minhu kavluhum: أَصَابَ الصَّوَابَ إِذَا أَرَادَهُ فَأَخْطَأَ الْجَوَابَ Zâhiren mecâz olur. Ve bulmak, وَجَدَانٌ [vicdân] ma'nâsınadır; yukâlu: أَصَابَ الشَّيْءَ إِذَا وَجَدَهُ Ve istisâl eylemek ma'nâsınadır ki bir nesneyi bi-tamâmihi ihlâk eylemekten ibârettir; yukâlu: إِذَا أَصَابَهُ إِذَا اجْتَاخَهُ Ve bir kimseyi bir âfet ve musîbetle âzürde eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: أَصَابَ الدَّهْرُ بِنُفُوسِهِمْ وَأَمْوَالِهِمْ أَي فَجَعَهُمْ

التَّصَوُّبُ [et-teşavvub] [tefa'ul] vezninde) Yüksek ve engebe ve yokuş mahalden aşağıya doğru inip gelmek ma'nâsınadır; yukâlu: تَصَوَّبَ الشَّيْءُ إِذَا جَاءَ مِنْ عَلٍ

الْمُصَابَةُ [el-muşâbet] (mîm'in zammıyla) **إِصَابَةٌ** [işâbet] ma'nâsınadır ki bir kimseyi bir musîbet yâ bir derd ile tefcîr eylemekten ibârettir, masdar-ı mîmîdir. Ve **مُصِيبَةٌ** [muşibet] ma'nâsınadır ki **إِصَابَةٌ** [işâbet] eden hâdise-i şedîdedir, mâtem gibi.

الضَّابَّةُ [eş-şâbet] [gâbet] vezninde) Bu dahi **مُصِيبَةٌ** [muşibet] ma'nâsınadır. Ve 'akl u şu'ürda za'f ve noksân olmak hâletine denir ki cünûna karîb olur; yukâlu: فِي عَقْلِهِ Ve ضَابَةٌ أَي صَغَفٌ وَفَتْرَةٌ

صَابَةٌ [şabet] Bir nev' acı şecer adıdır. Cem'-i cinsi **صَابٌ** [şâb]dır hâ'sız. Cevherî bir acı şecerin 'usâresidir dediği vehmdir, müfredât-ı tbbiyye beyânlarına göre **صَابٌ** [sâb] sütleğen envâ'ına şâmindir ve hâssaten ebü-cehl karpuzuna denir, **حَنْظَلٌ** [hançal] gibi ve karga düvleği dedikleriyle de müfesserdir.

ya'nī tüyleri kızıla mā'il olan kumral de-
veye denir. Ve şol vāfir ve firāvān olan
şey'e denir ki aslā noksān bulmaya. Ve
dīvānī olmayan ya'nī taraf-ı mīrīden ci-
het ve vazīfe makūlesi vāridātı olmamak-
la defter-i dīvānda nāmi olmadığından
‘ulufe-hār olmayan kişiyedenir ki نَحْنُ قَسَمْنَا
matbahından ta‘ayyüş eder ola; yukālu:
رَجُلٌ صُهَابِيٌّ أَيْ لَا دِيْوَانَ لَهُ
alınmamış deve sürüsüne denir. Ve

صُهَابِيّ [şuhābiyy] Saht ve şedīd olan şey'e
denir; yukālu: مَوْتُ صُهَابِيٍّ أَيْ شَدِيدٌ كَالْمَوْتِ
الْأَحْمَرِ

صُهَبُ السِّبَالِ [şuhbu's-sibāl] Şād'ın zam-
mı ve hā'nın sükūnuyla ki أَصْهَبٌ [aşheb]
in cem'idir, ve سِبَالٌ [sibāl] سَبَلَةٌ [sebelet]
in cem'idir ki bıyığa denir. Pes صُهَبُ
السِّبَالِ [şuhbu's-sibāl] kumral ve kızıl bı-
yıklı demektir. ‘Arablar bu ta‘bīri a‘dāya
itlāk ederler, her ne denli bıyıkları أَصْهَبٌ
[aşheb] olmaz ise de; yekūlüne: صُهَبٌ
سُودُ الْأَجْبَادِ ke-mā yekūlüne:

Şārih der ki selefte ‘Arab tā'ifesinin
‘adāvetleri ekserī Rūm tā'ifesiyle olup ve
Rūmīlerin صُهُوبَةٌ [şuhūbet]’i gālib olmakla
صُهَبُ السِّبَالِ onlara itlāk olunur iken giderek
mutlakan a‘dāya itlāk olunmuştur.

الصُّهْبَاءُ [eş-şahbā'] (حَمْرَاءُ [hamrā'] vez-
ninde) Bādeye itlāk olunur, حَمْرٌ [hamr]
ma'nāsına; ‘alā-kavlin şırası beyāz üzüm-
den sıkılan bādeye mahsüstür, levninin
صُهُوبَةٌ [şuhūbet]’i bā'is-i tesmiyedir. Fi'l-
asl sifāt olmakla sonradan ‘alem gibi onda
ism olmuştur, elif-lām'sız dahi zikr olu-
nur; yukālu: شَرِبُوا الصُّهْبَاءَ وَصُهْبَاءَ أَيْ الْحَمْرَ أَوْ
شَرِبُوا الْمَغْضُورَةَ مِنْ عَنَبٍ أَيْضًا

صُهْبَاءُ [Şahbā'] Hāyber kurbünde bir mev-
zi' adıdır.

الصُّيْهَبُ [eş-şayheb] (صَيْقَلٌ [şaykal] vez-
ninde) Harāretin şiddetine denir. Şārih
der ki bunu İbn Arābī nakl eyledi. Sā'ir
lügaviyyūn vasf olarak ya'nī harr-ı şedīd
ile tefsīr eylediler. Ve

صَيْهَبٌ [şayheb] Pek ıssı ve hār olan güne
denir; yukālu: يَوْمٌ صَيْهَبٌ أَيْ حَارٌّ
Ve uzun ki-
şiye denir. Ve be-gāyet pek ve salābetli
olan yalçın kayaya denir. Ve şiddet-
li ve salābetli pek yere denir. Ve düz ve
hemvār yere denir. Ve taşlık yere denir.
Ve şol yere denir ki oraya harāret-i şemsin
bir derecede isābet ve te'sīri ola ki çiğ et
vaz' olursa kavrulup biryān ola, öylesi yer
beriyeye olur; yukālu: مَوْضِعٌ صَيْهَبٌ إِذَا كَانَ
تَحْمَى عَلَيْهِ الشَّمْسُ حَتَّى يَنْشَوِيَ اللَّحْمُ عَلَيْهِ

صُهَابٌ [Şuhāb] (غُرَابٌ [gurāb] vezninde)
Bir mevzi'; ‘alā-kavlin bir buğur ismidir
ki جَمَلٌ صُهَابِيٌّ [cemel şuhābiyy] ona nisbet
olunur.

المُصْهَبُ [el-muşahheb] (مُعْظَمٌ
صَفِيفٌ الشَّوَاءِ) [mu'azzam] vezninde)
[şafifu'ş-şivā'] ma'nāsınadır ki pastırma
gibi güneşte ıssı taş üzere pişmiş kebāb
ve biryāna denir. Ve vahş-i muhtelit
ma'nāsınadır. Esās'ta مُصْهَبٌ [muşahheb]
ile müfesser olmakla zāhiren burada tугyān-ı kalem-i nüssāhla
teşvīş ve sakta olmak melhūz-ı gālibdir,
zīrā vahş-i muhtelit ba'īd ve vahşīdir.

الإِضْهَابُ [el-işhāb] (hemzenin kesriyle)
Aygırın yā buğurun أَصْهَبُ اللُّوْنِ [aşhebu'l-
levn] olarak dölü doğmak ma'nāsınadır,
hemzesi sayrūret içindir; yukālu: أَصْهَبٌ
الْفَحْلُ إِذَا وُلِدَ لَهُ الصُّهْبُ

أَصْهَبٌ صَاهِبٌ [aşhib şāhib] İki de fi'l-i
emr bünyesiyle meczūmlardır. ‘Arablar
bununla dişi koyunu sağmağa çağırırlar,

asvāt kabīlindendir.

عَيْنُ الْأَضْهَبِ [ʿAynu'l-Aşheb] Başra ile Bahreyn arasında bir pınar adıdır.

[ص ي ب]

الضِّيَابُ [eş-şuyyāb] [زُنَّارٌ] [zunnār] vezninde) ve

الضِّيَابَةُ [eş-şuyyābet] (hā'yla ve yā'nın tahfipleriyle cā'izdir) Hālis ve samīm ve asl ve güzide ma'nāsınadır, niteki ضَوَابٌ [şuvvāb] dahi bu ma'nāyadır; yukālu: هُوَ مِنْ ضِيَابِ الْقَوْمِ وَضِيَابَتِهِ أَيُّ مِنْ خَالِصِهِمْ وَأَصْلِهِمْ وَخِيَارِهِمْ Ve

ضِيَابَةٌ [şuyyābet] Kavmi beyninde seyyid ve zī-şān ve ʿazīmü'l-kadr olana denir; yukālu: هُوَ ضِيَابَةٌ قَوْمِهِ أَيُّ سَيِّدُهُمْ

الضَّيْبُ [eş-şayb] [عَيْبٌ] [ʿayb] vezninde) صَوْبٌ [şavb] lafzında lügattir ki bir nesneye doğru varıp erişmek ma'nāsınadır; yukālu: ضَابٌ يَصِيبُ ضَيْبًا أَيُّ أَصَابَ

الضَّيْبُوبُ [eş-şayüb] [غَيْرٌ] [ğayūr] vezninde) صَائِبٌ [şā'ib] ma'nāsınadır, niteki vāviyyede zikr olundu; yukālu: سَهْمٌ ضَيْبُوبٌ أَيُّ صَائِبٌ Cem'i ضَيْبٌ [şuyub] gelir, كُتِبَ [kutub] vezninde.

FASLU'D-ḌĀDĪ'L-MU'CEME

(فَضْلُ الضَّادِ الْمُعْجَمَةِ)

[ض أ ب]

الضُّبُّ [eḍ-ḍi'b] (ḍād'ın kesri ve hemzenin sükunuyla) Deryā cānverlerinden bir cānver adıdır; ʿalā-kavlin inci dānesine denir.

الضُّبُونُ [eḍ-ḍubān] [نُغْبَانٌ] [nuḡbān] vezninde) Semiz ve yavuz ve kavī ve şedīd olan erkek deveye denir.

الضِّيَابُ [eḍ-ḍay'eb] [صَيْفَلٌ] [şayḡal] vezninde) Sa'b ve hatar-nāk olan umūra bī-muhābā ve bī-bāk ü pervā girişip ikdām ve iktihām eden kişiye denir. ʿAlā-kavlin bu, ضَيَّازٌ [ḍay'ez] kelimesinden ki zā-yı mu'ceme iledir, musahhaftır. Ve mü'ellif kelime-i mezbüreyi māddesinde irād eylememiştir.

[ض ب ب]

الضُّبُّ [eḍ-ḍabb] (ḍād'ın fethi ve bā'nın teşdidiyle) Haşerattan keler dedikleri cānvere denir. Cem'i أَضْبٌ [eḍubb] gelir, أَكُفٌّ [ekuff] gibi ve ضِبَابٌ [ḍibāb] gelir ḍād'ın kesriyle ve ضُبْبَانٌ [ḍubbān] gelir, شُبْبَانٌ [şubbān] vezninde ve مَضْبَبَةٌ [meḍabbet] gelir fetehātla ve teşdīd-i bā'yla, شَيْخٌ [şeyḡ] ve مَشِيخَةٌ [meşyeḡat] gibi; mü'ennesi ضَبْبَةٌ [ḍabbet]tir hā'yla. Ve

ضَبَّةٌ [ḍabbet] Masdar olur, yapça akmak, seyelān ma'nāsına; ʿalā-kavlin kanın ve ağızdan salyarın ve tükürüğün akmasına mahsüstür; yukālu: ضَبَّ قُمُهُ ضَبًّا مِنَ الْبَابِ النَّائِي إِذَا سَالَ الدَّمُ أَوْ الرِّيقُ مِنْ فِيهِ Ve

صَبُّ [ḍabb] Bir maraz ismidir ki deve kısmının dirseğine ʿarız olur. Ve başka bir verem ismidir ki devenin göğüsünde

tahaddüs eder. Ve yine dıger bir verem adıdır ki devenin tabanında zuhür eder. Ve **صَبَّ** [ḍabb] bu ma'nâlarda masdar olur; yukâlu: **صَبَّ** البَعِيرُ صَبًّا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَارَ أَصَبَّ ke-mâ se-yuzkeru. Ve

صَبَّ [ḍabb] Avuçla memeyi kavrayıp sağmak; 'alâ-kavlin baş parmağı memenin emziğine koyup sâ'ir parmakları ona doğru sıvayıp getirmek vechiyle sağmak yâhüd memenin iki emziklerini birden tutup avuca almak vechiyle sağmak ma'nâsınadır; yukâlu: **صَبَّ** نَاقَتُهُ صَبًّا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا حَلَبَهَا بِالْكَفِّ كُلِّهَا أَوْ أَنْ تَجْعَلَ إِيْنَهَا مَكَّ عَلَى الْخَلْفِ فَتَرُدُّ أَصَابِعَكَ عَلَى الْإِبْهَامِ أَوْ هُوَ جَمْعُ الْخَلْفَيْنِ فِي الْكَفِّ لِلْحَلْبِ Ve tınmayıp süküť eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: **صَبَّ** الرَّجُلُ إِذَا سَكَتَ Ve bir nesne üzere avrılıp mecmû'unu kendisine çevirip almak ma'nâsınadır; yukâlu: **صَبَّ** عَلَى الشَّيْءِ إِذَا اخْتَوَى

صَبَّ [Ḍabb] Bir dağ adıdır ki Mescid-i Ḥayf onun dibinde vâki'dir. Ve bir recül adıdır. Ve

صَبَّ [ḍabb] Gayz ve kîne ve 'adâvet ma'nâsınadır. Bunda ḍâd'ın kesriyle de lügattir. Ve dudağa maḥsûs bir 'illet adıdır ki şişip çatlamakla dâ'imâ ondan kan seyelân eder. Ve bu ma'nâda masdar olur, **صَبَّبْتُ** [ḍubûb] gibi; yukâlu: **صَبَّبْتُ** شَفْتَهُ صَبًّا Ve **وَصَبُّوْا** مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَصَابَهَا الصَّبُّ

صَبَّ [ḍabb] Bir yere yapışmak ma'nâsınadır. Kelere **صَبَّ** [ḍabb] itlâkı bu ma'nâdan me'hûz olduğu ba'zı ümmehâtta mersümdür; yukâlu: **صَبَّ** الشَّيْءُ صَبًّا إِذَا لَصِقَ بِالْأَرْضِ

الصَّبْبَةُ [el-meḍabbet] (mîm'in ve ḍâd'ın ve bā-yı müşeddedenin fethiyle) ve

الصَّبْبَةُ [eḍ-ḍabibet] [feriḥat] vezninde) Keleri çok olan yere denir; yukâlu:

أَرْضٌ مَصْبَبَةٌ وَصَبْبَةٌ أَي كَثِيرَةُ الصَّبِّ **الضَّبَابَةُ** [eḍ-ḍābābet] [kerāmet] Bir yerin keleri çok olmak ma'nâsınadır; yukâlu: **صَبَبَتْ** الْأَرْضُ وَصَبَبَتْ صَبَابَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالْحَامِسِ إِذَا صَارَتْ مَصْبَبَةً

الإِضْبَابُ [el-iḍbāb] (hemzenin kesriyle) **ضَبَابَةٌ** [ḍābābet] ma'nâsınadır; yukâlu: **أَصَبَّتِ** الْأَرْضُ بِمَعْنَى صَبَّتْ Ve tınmayıp süküť eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: **أَصَبَّ** الرَّجُلُ إِذَا سَكَتَ Ve bir şey üzere avrılıp tamāmını kaballayıp almak ma'nâsınadır; yukâlu: **أَصَبَّ** عَلَى الشَّيْءِ إِذَا اخْتَوَى Ve haykırmak ma'nâsınadır; yukâlu: **أَصَبَّ** الرَّجُلُ إِذَا صَاحَ Ve tekellüm eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: **أَصَبَّ** الرَّجُلُ إِذَا تَكَلَّمَ Ve baskına gitmek ma'nâsınadır; yukâlu: **أَصَبَّ** الْقَوْمُ إِذَا اسْتَعَارُوا Ve gizlemek ma'nâsınadır; yukâlu: **أَصَبَّ** الشَّيْءُ إِذَا أَخْفَأَ Ve deve sürüsü perâkendece gelmek ma'nâsınadır; yukâlu: **أَصَبَّ** النَّعْمُ إِذَا أَقْبَلَ وَفِيهِ تَفَرُّقٌ Ve bedende kıllar çok olmak ma'nâsınadır; yukâlu: **أَصَبَّ** الشَّعْرُ إِذَا كَثُرَ Kezâlik yerin nebâti kesir olmak ma'nâsınadır; yukâlu: **أَصَبَّتِ** الْأَرْضُ إِذَا كَثُرَ نَبَاتُهَا Ve bir kimseye müfârat eylememek vechiyle mülâzım olmak ma'nâsınadır; yukâlu: **أَصَبَّ** فَلَانًا إِذَا لَزِمَهُ فَلَمْ يُفَارِقْهُ Ve bir nesneyi elde pek tutup salıvermemek, imsâk ma'nâsınadır; yukâlu: **أَصَبَّ** عَلَى الشَّيْءِ إِذَا أَمْسَكَهُ Ve matlûba zafer-yâb olmağa karib ve müşrif olmak ma'nâsınadır ki hemân zafer-yâb olmak üzere olmaktan ibârettir; yukâlu: **أَصَبَّ** عَلَى الْمَطْلُوبِ إِذَا أُشْرَفَ أَنْ يَظْفَرَ بِهِ Ve gün ve havâ pusluk ve dumanlık olmak ma'nâsınadır; yukâlu: **أَصَبَّ** الْيَوْمُ إِذَا صَارَ ذَا صَبَابٍ

tınmayıp kalbinde izmār edip açmazda komak ma'nāsınadır; bu sūrette zıdd olur zīrā tekellüm ma'nāsına da gelmiştir. Ve bunu mü'ellif tekrār eylemiştir; yukālu: أَصَبَّ عَلَى مَا فِي نَفْسِهِ إِذَا سَكَتَ عَلَيْهِ ve cemā'at bir maslahat zımında cümle-ten hareket ve kıyām edip ona müteveccih olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أَصَبَّ الْقَوْمُ إِذَا نَهَضُوا فِي الْأَمْرِ جَمِيعًا

الْمُضَبِّبُ [el-muḍabbib] [muḥaddis] [muḥaddis] vezninde) حَارِشُ ضَبِّ [ḥāriṣu ḍabb] olan ya'nī keler sayyādına denir ki keler sayd edecek oldukta ibtidā kelerin yuvasına su döker yāhūd taşradan deliğin ağzında ellerini oynatır, içeriden keler onu yılan zann eylemekle vurmak için kuyruğunu taşra çıkardıkta hemān kuyruğundan tutup ihrāc eder.

الْأَصَبُ [el-eḍabb] (fethateynle) Zikr olunan ضَبِّ [ḍabb] nām 'illete uğramış erkek deveye denir; mü'ennesi ضَبَاءُ [ḍabbā']dır; yukālu: جَمَلٌ أَصَبٌ وَنَاقَةٌ ضَبَاءٌ أَي بَيْتَةُ الضَّبِّ

التَّضْبِيبُ [et-taḍbib] [tefīl] vezninde) Bir nesne üzere avrılıp mecmū'unu ihtivā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: Ve ضَبَّبَ عَلَى الشَّيْءِ تَضْبِيبًا إِذَا احْتَوَى عَلَيْهِ Ve çocuğa ضَبِّبَتْ [ḍabbibet] yedirmek ma'nāsınadır; yukālu: Ve ضَبَّبَ الصَّبِيَّ إِذَا أَطْعَمَهُ الضَّبِّبَةَ

الضَّبْبَةُ [eḍ-ḍabbet] [ḥabbet] vezninde) Hurmānın henüz yarılmayıp kapçığında olan yemişine denir. Ve keler derisine denir ki dibāgat olunup içine yağ korlar. Ve şol yassı ve kalın demire denir ki kapının arkasına vaz' olunup onunla kapı sedd olunur; Türkīde kol demiri ta'bīr olunur.

Nüşhalarda يُضَبِّبُ بِهَا unvānında vāki' olup asl nüşhada يُضَبِّبُ بِهَا الْبَابُ olmakla الْبَابُ kelimesi sakta-i kalem-i nüssāh olmuştur. Ve

ضَبْبَةٌ [Ḍabbet] Tihāme'de bir karye adıdır. Ve Aḥbeş b. Ḳala' el-'Anberī nām kimse- nin nākası ismidir. Ve

ضَبْبَةٌ [Ḍabbet] Esāmīdendir: Ḍebbe b. Udd Temīm b. Murre'nin 'amucasıdır.

الضَّبَابُ [eḍ-ḍabāb] [seḥāb] vezninde) Şol rutübetli pusa ve dumana denir ki zemīne kadar havāyı ihāta ve istī'āb eder; ekserī güz mevsiminde sabāh vaktinde tekevvin eder; 'alā-kavlin onun hakīkati duhān gibi ince seḥābdır; yukālu: أَحَاطَ الْأَرْضَ ضَبَابٌ أَي نَدَى كَالْعَيْمِ أَوْ هُوَ سَحَابٌ رَقِيقٌ كَالدُّخَانِ

الضَّبِيبَةُ [eḍ-ḍabbibet] [ḥabbibet] vezninde) Bir nevc çocuk helvāsıdır ki yağla pekmez ve ba'zı reçel makülesiyle tertīb edip bir kaba korlar ve istedikçe çocuğa yedirirler.

الضَّبُوبُ [eḍ-ḍabūb] [şabūr] vezninde) Şol davara denir ki seğırtirken tebev-vül eder ola, sidik atan ta'bīr olunur; at kısmında pek 'aybdır. Ve şol koyuna denir ki memesinin deliği darca ola. Ve

ضُبُوبٌ [Ḍabūb] Cumāne el-Ḥāriṣī nām kimsenin feresi ismidir.

ضُبَيْبٌ [Ḍubeyb] [zubeyr] vezninde) İki feres adıdır: Biri Ḥassān b. Ḥanz ala'nın ve diğeri Ḥaḍramī b. 'Āmir'indir. Ve bir su ve bir dere adıdır.

الضَّبْبِضُ [eḍ-ḍibḍib] (ḍād'ların kesriyle) Semiz insān ve hayvāna denir. Ve fahhāş ve cerī' ve küstāh ve zebān-dırāz kimseye denir.

الضَّبَائِبُ [eḏ-ḏubāḏib] (غَلَابِطُ [ʕulābiṭ] vezninde) Bu dahi fahhāş ve lāübālī, fodul ve küstāh kimseye denir. Ve kavī ve tüvānā ʕalā-kavlin fahhāş ve bed-zebān ve küstāh bodura denir. Ve şedid ve dilir ve şir-merd adama denir; yukālu: رَجُلٌ ضَبَّاصِبٌ أَيُّ قَوِيٍّ أَوْ قَصِيرٌ فَخَاشٌ أَوْ جَلْدٌ شَدِيدٌ

الضَّبِيبُ [eḏ-ḏabīb] (حَبِيبٌ [ḥabīb] vezninde) Kılıcın ağızına denir ki çalım yeridir; yukālu: ضَرَبَهُ بِضَبِيبٍ سَيْفِهِ أَيُّ حَدَّهْ

مَضَبٌ [Meḏabb] (fethateynle) Bir mevziʕ adıdır.

ضَبٌ [Ḍabb] (ḏād'ın fethiyle) ve

ضَبَاتٌ [Ḍabāb] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) ve

ضِبَابٌ [Ḍibāb] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) ve

مُضِبٌّ [Muḏibb] (مُحِبٌّ [muḥibb] vezninde) Esāmī-i nāstandır.

قَلْعَةُ الضَّبَابِ [Kaʕ'atu'ḏ-Ḍibāb] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Kūfe eyaletinde bir kaʕıdır.

[ض ر ب]

الضَّرْبُ [eḏ-ḏarb] (ḏād'ın fethi ve rā'nın sükünuyla) Vurmak maʕnāsınadır; yukālu: ضَرَبَهُ ضَرْبًا مِثْلَ بَابِ الثَّانِي

Mütercim der ki Rāgıb'ın Müfredāt'ta beyânına göre asl **ضَرْبٌ** [ḏarb] bir nesneyi āher bir nesneye ikāʕ eylemek yaʕnī vurmak maʕnāsına mevzūʕdur. Maʕnā-yı merkūmun hāl ve mahal itibārıyla envā'ının ihtilāfı tasavvuruna mebnī beyān ve tefsirleri beyninde dahi tehālūf vākiʕ olmuştur. Meselā bir şey'e el ile ve seyf ve ʕasā makūlesiyle vurmak gibi. Pes maʕānī-i sā'ire bi'l-cümle bu maʕnādan müteferriʕ olur ki her birinin zımnında maʕnā-yı mezbūr münderic ve melhūzdur. Meselā zehāb hāleti elbette darb-ı riclin

lāzımıdır. Ve ikāmet maʕnāsı darbü'n-nefs bi'l-arz mefhūmudur ve kis ʕaleyhi'l-bevākī. Kezālik Esās'tan dahi münfehım olan budur. İntehā. Ve

ضَرْبٌ [ḏarb] Kuş kısmı yabana yem aramağa gitmek maʕnāsınadır; yukālu: ضَرَبْتُ صَوَارِبَ الطَّيْرِ إِذَا ذَهَبْتُ تَبْتَغِي الرِّزْقَ [ḏavārib] denir. Ve bir kimsenin salıvermeyerek elinden tutmak maʕnāsınadır; yukālu: ضَرَبَ عَلَيَّ يَدَهُ أَيُّ أَمْسَكَ Ve

ضَرْبٌ [ḏarb] ve

ضَرْبَانٌ [ḏarebān] (feteḥātla) Ticāret yāhūt cenk ve gazā eylemek için diyārından çıkıp seyr ü sefer eylemek; ʕalā-kavlin sürʕat eylemek, ʕalā-rey'in gitmek maʕnāsınadır; yukālu: ضَرَبَ الرَّجُلُ ضَرْبًا وَضَرْبَانًا إِذَا خَرَجَ تَاجِرًا أَوْ ذَهَبَ أَوْ غَازِيًا أَوْ أَسْرَعَ أَوْ ذَهَبَ Ve ʕArablar “Filān kimse seferden ferāğat edip mukīm oldu” diyecek yerde ضَرَبَ بِنَفْسِهِ الْأَرْضَ derler. Bu sürette azḏāddan olur. Ve

ضَرْبٌ [ḏarb] Nāka kuyruğunu yukarı kaldırıp fercine vurarak yürütyüp gitmek maʕnāsınadır ki ضَرَابٌ [ḏirāb]a tālib olduğu hengāmda eder; yukālu: ضَرَبَتِ النَّاقَةُ إِذَا Baʕzı nüshada ثَوَّبَ أَخْلَاقًا بِأُذُنَائِهَا vākiʕ olmakla [sevbin aḥlāḳun] kabīlinden olur. Ve bir nesneyi şeyʕ-i āhere katmak maʕnāsınadır; yukālu: ضَرَبَ فِي الْمَاءِ إِذَا سَبَحَ Ve suda yüzmek maʕnāsınadır; yukālu: ضَرَبَ فِي الْمَاءِ إِذَا سَبَحَ Ve ʕakreb sokmak maʕnāsınadır; yukālu: ضَرَبَ الْعُقْرُبُ إِذَا لَدَغَ Ve deprenip oynamak maʕnāsınadır; yukālu: ضَرَبَ الشَّيْءُ إِذَا تَحَرَّكَ Ve uzamak maʕnāsınadır; yukālu: ضَرَبَ اللِّئْلُ إِذَا طَالَ Ve bir nesneden yüz döndürmek, ifrāz maʕnāsınadır; yukālu: ضَرَبَ عَنْهُ Ve işāret eylemek maʕnāsınadır; yukālu: ضَرَبَ بِيَدِهِ إِذَا أَشَارَ Ve baʕd eylemek

ma'nāsınadır ki zikr olundu. Ve sınıf ve ney^c ve güne ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ مِنْ صَرِيهِ أَيِ صِنْفِهِ Ve başa itlāk olunur, رَأْسٌ [re's] ma'nāsına, kesret-i taharrük münāsebetiyle. Ve kumar okları üzere mü'ekkel olan kimseye, 'alā-kavlin kumar oklarını darb eden kimseye denir. Ve kumar oklarının üçüncüsüne denir. Ve bir kaba birkaç nākadan birbiri üzere sağılan süte denir. Ve hisse ve nasīb ma'nāsınadır. Ve karnı büyük kişiye denir, بَطِينٌ [baṭīn] ma'nāsına. Şārihin beyānına göre burada بَطْنٌ [baṭīn] nüshaları galattır, gūyā ki batnına bir batn dahi darb ve vasl olunmuş olur. Mütercim der ki كَتِفٌ [ketif] vezninde بَطْنٌ [baṭīn] olmak da muhtemeldir ki doymak bilmez olan vāsi'ü'l-cevf, ekkāl adama denir. 'Alāka-i mezküre münāsebetiyle itlākı ba'īd değildir, belki bu savābdır. Ve kara denir, نَلَجٌ [šelc] ma'nāsına. Ve kırağıya ve tipi ta'bīr olunan rutūbetlere denir ki kış ve bahār eyyāmlarında geceler yağar. Ve حَمَضٌ [hamd] ya'nī deve fākihesi olan şūr otların kemterine, 'alā-kavlin müte-kessir olmuşuna denir ki yerinde kökleri kala.

الْمَضْرَبُ [el-miḍrab] [مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Kesirü'd-darb ma'nāsınadır ki zikr olundu. Ve

مَضْرَبٌ [miḍrab] Vuracak ālete denir. Ve oba ve sāyevān ta'bīr olunan büyük çadıra denir, gūyā ki darb-ı evtāda ālet olmuştur; yukālu: نَصَبَ الْمَضْرَبِ أَيِ الْفُسْطَاطِ الْعَظِيمِ

الْمَوْضْرَابُ [el-miḍrāb] [مِحْرَابٌ [mihrāb] vezninde) Bu dahi vuracak ālete denir, değnek ve kamçı gibi; tāziyāne-i tanbūra مَضْرَابٌ [miḍrāb] itlākı bundandır.

الضَّرَابَةُ [eḍ-ḍarābet] [كَرَامَةٌ [kerāmet] veznin-

de) Vurması güzelce olmak ma'nāsınadır; yukālu: ضَرَبْتُ يَدَهُ ضَرَابَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا جَادَ ضَرَبَهَا

الْإِضْرَابُ [el-iḍrāb] hemzenin kesriyle) Mukīm olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَضْرَبَ أَمَامَ الرَّجُلِ فِي بَيْتِهِ إِذَا أَقَامَ Ve bir kimse üzere kırağı yağmak ma'nāsınadır; yukālu: أَضْرَبَ سَمُومٌ [semūm] Ve dedikleri ıssı yel esmekle suyu yere geçirip yerin yüzünü kurutmak ma'nāsınadır; yukālu: أَضْرَبَ السَّمُومُ الْمَاءَ إِذَا أَنْشَفَهُ الْأَرْضَ Ve ekmek pişmek ma'nāsınadır; yukālu: أَضْرَبَ الْخُبْزُ إِذَا نَضِجَ

الضَّرَابُ [eḍ-ḍirāb] [كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Erkek hayvān dişiye aşmak ma'nāsınadır; yukālu: ضَرَبَ الْفَحْلُ الْأُنثَى ضَرَابًا إِذَا نَكَحَ

ضُرَيْبٌ [Ḍurayb] [زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) İbn Nufeyl ismidir ki “زور” māddesinde mersümdür.

الْمَضْرَبُ [el-maḍrab] [مَقْعَدٌ [maḳ'ad] vezninde) İlikli kemiğe denir. Ve

مَضْرَبٌ [maḍrab] ve

مَضْرَبَةٌ [maḍrabet] (hā'yla) Kılıcın ağızına denir ki çalım yeridir. Rā'ların kesriyle de cā'izdir. ve

مَضْرِبٌ [maḍrib] (rā'nın kesriyle) İsm-i mekāndır, nesne darb olunacak mahalle denir, meselā مَضْرِبُ الْعَسَلِ [maḍribu'l-'asel] bal çalacak kap demektir. Ve bal, elezz-i eşyā olmakla 'Arablar cimā'ı ona teşbīh ederler. Ve عَسَلَةٌ [aselet] ki hā'yıldır, bir mikdār bala denir. Ve عَسَيْلَةٌ [useyilet] ki musaggarıdır, bunlardan tarafeyne mazinne-i iltizāz olmalarıyla zeker ve ferci isti'āre edip ve مَضْرِبٌ [maḍrib]leriyle peder ve māder taraflarını irāde ederler ki soy ve neseb ve karābet olacaktır, ona mebnī “Filān kimse fūrū-māye ve bī-asl

ve mechülü'n-nesebdir” diyecek yerde “ما يُعْرَفُ لَهُ أَصْلٌ مَا يُعْرَفُ لَهُ مَضْرِبٌ عَسَلَةٌ“ derler, مَا يُعْرَفُ لَهُ أَصْلٌ مَا يُعْرَفُ لَهُ مَضْرِبٌ عَسَلَةٌ ve مَا يُعْرَفُ لَهُ أَصْلٌ مَا يُعْرَفُ لَهُ مَضْرِبٌ عَسَلَةٌ ma'nāsına. Burada mütercim-i Sīhāh'ın te'viline nazar oluna.

الإِضْطِرَابُ [el-ıdṭirāb] [ifti'āl] [ifti'āl] (vezninde) Çalkanmak ma'nāsındır, deryânın çalkanması gibi; yukālu: إِضْطَرَبَ الشَّيْءُ إِذَا إِضْطَرَبَ الشَّيْءُ إِذَا تَحَرَّكَ وَمَاجَ Ve selgi ve sölpük olarak uza-yıp gitmek ma'nāsındır; yukālu: إِضْطَرَبَ رَجُلٌ إِذَا طَالَ مَعَ رَخَاوَةٍ Ve bir emrin nizām ve rābitası mün'adim olup muhtel ve müşevveş olmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: إِضْطَرَبَ أَمْرُهُ إِذَا اِخْتَلَّ Ve kazanç tarikine dürtüşmek, اِكْتِسَابُ [iktisāb] ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: إِضْطَرَبَ الرَّجُلُ إِذَا اِكْتَسَبَ Ve bir kimse kendi için bir nesne darb olunmağı istemek ma'nāsındır; yukālu: إِضْطَرَبَ الرَّجُلُ إِذَا سَأَلَ أَنْ يُضْرَبَ لَهُ Ve minhu'l-hadisü ennehu “إِضْطَرَبَ خَاتِمًا مِنْ حَدِيدٍ“ أَي: أَيَّ إِضْطَرَابُ ‘Arablar إِضْطَرَابُ إِذَا اِكْتَسَبَ Ve إِضْطَرَبَ لَهُ وَيُضَاعَ ile ihtilāf-ı kelimeden kināye ederler; yukālu: إِضْطَرَبَ حَبْلُهُمْ أَي اِخْتَلَفَتْ كَلِمَتُهُمْ Ve إِضْطَرَابُ [ıdṭirāb] müşāreket için olur, vuruşmak ma'nāsına; yukālu: إِضْطَرَبَ الْقَوْمُ أَي صَارُوا Ve ‘Arablar عِنَانِ إِضْطَرَابٍ ile cenkten bozulup yalnız başına kaçmaktan kināye ederler; yukālu: جَاءَ فُلَانٌ مُضْطَرَبَ الْعِنَانِ أَي مِنْهُرًا مَنْفَرِدًا

التَّضْرِبُ [et-teḍarrub] [tefa'ul] [tefa'ul] (vezninde) Çalkanmak ma'nāsındır; yukālu: تَضْرَبُ الشَّيْءُ إِذَا تَحَرَّكَ وَمَاجَ

المُضَارَبَةُ [el-muḍārebet] [mufā'alet] [mufā'alet] (vezninde) Vuruşmak ma'nāsındır. Ve bir kimseden ticāret için māl alıp ba'de'l-iktisāb ribhine şerik eylemek ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: صَارَبَ لَهُ إِذَا اتَّجَرَ فِي مَالِهِ

وَهِيَ الْقِرَاضُ Ve قِرَاضٌ [qirād] ve مُقَارَضَةٌ [muḍārebet] [muḍārebet] ma'nāsındır ki مُضَارَبَةُ [muḍārebet] ma'nāsındır ki قِرَاضٌ [qirād] ma'nāsında sūreti meşrūhadır. Ve işbu مُضَارَبَةٌ [muḍārebet] rızık talebi için seyr ü sefer ma'nāsına olan ضَرْبٌ [darb] dan me'hūzdur. Ve مُضَارَبَةٌ [muḍārebet] bāb-ı mugālebede isti'māl olunur; yukālu: ضَرْبُ ضَارِبَةٍ فَضَرْبُهُ أَيِ غَلْبُهُ فِي الضَّرْبِ Burada ضَرْبٌ [darb] kelimesi bāb-ı evveldendir, zīrā ef'āl-i sahiha-i mübālaga bāb-ı evvele mahsūstur.

التَّضَارُبُ [et-teḍārub] [tefā'ul] [tefā'ul] (vezninde) Vuruşmak ma'nāsındır; yukālu: تَضَارَبَ الْقَوْمُ أَي صَارُوا **الضَّرْبِيَّةُ** [eḍ-ḍarībet] [ḥabībet] [ḥabībet] (vezninde) Tabī'at ve nihād ma'nāsındır; yukālu: وَهُوَ كَرِيمُ الضَّرْبِيَّةِ أَيِ الطَّبِيعَةِ Ve ضَرْبُهُ بَضْرِبِيَّةٍ Burada mü'ellifin وَحَدُّ السَّيْفِ أَيِ حَدِّهِ kavli nahviyyūnun وَوَجْهُهُ kavli kabılindedir. Ve bir pāre pamuğa denir, hallāclandığı 'ıtibārıyla. Ve kılıçla darb olunan kişiye denir. Hā' ismiyyete mebnīdir, nāṭiḥat [naṭiḥat] gibi. Ve

ضَرْبِيَّةُ [ḍarībet] Mīkā-ı huccāc-ı 'Irāḳ olan Zātu 'Irḳ nām mahalle karīb bir dere adıdır ki suyu mahall-i mezbūra mündefi' olur. Ve

ضَرْبِيَّةُ [ḍarībet] Harāc ve cizye ve ihtikār-ı arziyye ve gümrük gibi mu'ayyen kesime kesilen vazīfe-i mu'ayyeneye denir; yukālu: ضَرْبٌ عَلَيْهِمُ الضَّرَائِبُ وَهِيَ الَّتِي تُؤْخَذُ فِي الجَزْيَةِ وَنَحْوَهَا Ve galle-i 'abde itlāk olunur ki ne kesb ve iddihār ederse yāhūd neye kesilip müte'ahhid olmuş ise efendisine verecek olduğu meblağ-ı ma'hūddan 'ibārettir, gūyā ki 'uhdesine darb olunmuştur. Cem'i ضَارِبٌ [ḍarā'ib] gelir.

الضرب [eḏ-ḏarab] (fethateynle) Soğuğa dokunmak ve soğuklamak ma'nāsınadır; yukālu: ضَرَبَ النَّبَاتُ ضَرْبًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا ضَرَبَهُ الْبُرْدُ

الاستِضْرَابُ [el-istidrāb] Bal pek beyāz ve kıvamlı olmak ma'nāsınadır; yukālu: اسْتَضْرَبَ الْعَسْلُ إِذَا ابْتِضَّ وَعَلَطَ Ve dişi hayvān erkek istemek ma'nāsınadır; yukālu: اسْتَضْرَبَتِ النَّاقَةُ إِذَا اسْتَهَتِ الْفَحْلَ لِلضَّرَابِ

قُرَابِيَّةٌ [Ḍurābiyet] (ḏād'ın zammıyla) Mışır kazasında Bulbeys hizāsında vāki' Ḥavf nām mahal-de bir kazā ismidir.

ضَارِبُ السَّلْمِ [Ḍāribu's-Selem] (sīn'in ve lām'ın fethiyle) Yemāme'de bir mevzi' adıdır.

Şārih der ki تَضْرِبُ [taḏrīb] sevbi pamuklayıp çatmak, kezālik dikmek ve perde ve nihālī makülesini nakşlamak ve basma basmak ma'nālarına müsta'mel olur. Mü'ellif kasr ve iktifā eylemiştir. Kezālik sikke basmak ma'nāsına da müsta'mel olur.

[ض غ ب]

الضَّاعِبُ [eḏ-ḏāḡib] [rāḡib] vezninde) Şol kimseye denir ki bir yerde gizlenip vuhūş gibi seslenmekle adamı korkutur ola.

الضَّعِيبُ [eḏ-ḏāḡīb] [emīr] vezninde) Tavşan ve kurt sesine denir. Ve atın ve beygirin yürürken zekeri kabından zuhūr eden sese denir; ekserī menzil beygirlerinden olur.

الضَّغَابُ [eḏ-ḏuḡāb] [ḡurāb] vezninde) Bu dahi tavşanın ve kurdun seslerine denir.

الضَّغْبَةُ [eḏ-ḏāḡbet] [temret] vezninde)

de) Tahkīk-i şārih üzere hurde hıyāra denir ki şenhıyār ta'bir olunur. Aslı ضَغْبَةٌ [ḏāḡbeset]tir, mü'ellif iktifā eylemiştir.

الْمُضْغَبَةُ [el-muḏḡabet] (mīm'in zammı ve ḡayn'ın fethiyle) Şenhıyārı çok yere denir; yukālu: أَرْضٌ مُضْغَبَةٌ أَي كَثِيرُ الضَّغَائِبِيسِ

الضَّغْبُ [eḏ-ḏāḡb] (ḏād'ın fethi ve ḡayn'ın sükūnuyla) Şol kişiye denir ki zikr olunan hurde hıyār ekline müştehī, 'alā-kavlin düşkün ve harīs ola. Mü'ennesi ضَغْبَةٌ [ḏāḡbet]tir hā'yala; yukālu: رَجُلٌ ضَغْبٌ أَي ضَغْبَةٌ لِلضَّغَائِبِيسِ أَوْ مَوْلَعٌ يَجْبُهَا وَامْرَأَةٌ ضَغْبَةٌ

ضَغْبَةٌ [ḏāḡbet] Masdar olur, tavşan yāhūd kurt gibi seslenip adamı korkutmak ma'nāsına; yukālu: ضَغَبَ الرَّجُلُ ضَغْبًا مِنَ الْبَابِ Ve cimā' eylemek ma'nāsınadır; yukālu: ضَغَبَ الْمَرْأَةُ إِذَا نَكَّحَهَا

[ض ن ب]

الضَّنْبُ [eḏ-ḏanb] (ḏād'ın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Yere vurmak ma'nāsınadır; yukālu: ضَنَبَ بِهِ الْأَرْضَ ضَنْبًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا ضَرَبَ Ve bir nesneyi avuçla kabz eylemek ma'nāsınadır; yukālu: ضَنَبَ بِالشَّيْءِ إِذَا قَبِضَ

[ض و ب]

الضُّوْبَانُ [eḏ-ḏavbān] (Ḍād'ın fethi ve zammıyla) Mehmūz olan ضُوبَانٌ [ḏu'vān] ma'nāsınadır ki kavī ve tüvānā deveye denir. Müfredi ve cem'i berāberdir. Ve

ضُوبَانٌ [ḏūvān] (ḏād'ın zammıyla) Devenin iki küreğinin ortasına ya'nī yağrınısına denir.

الضُّوْبُ [eḏ-ḏavb] [şavb] vezninde) Gizlenmek, istihfā ma'nāsınadır; yukālu: ضَابَ الرَّجُلُ يَضُوبُ ضُوبًا إِذَا اسْتَحْفَى reng ve hud'a edip firifte ve igfāl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: ضَابَ الرَّجُلُ إِذَا حَتَلَ

عَدُوًّا

[ض ه ب]

الضَّهْبُ [eḏ-ḏahb] (نَهَبٌ [nehb] vezninde) Bir kimsenin rengini ateşle tagyîr eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: ضَهَبَهُ بِالنَّارِ ضَهْبًا Ve مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا غَيَّرَهُ

ضَهَبٌ [ḏahb] Ahlât-ı nâsa denir, evbâş ve ecnâs-ı muhtelifi gibi.

الضُّهُوبُ [eḏ-ḏuhûb] (فُعُودٌ [ḏu'ūd] vezninde) Bir kimse aslâ bir işe yaramaz bî-hayr ve çolpa olmakla 'avretçesine bir yâdigâr olmak ma'nâsınadır; yukâlu: ضَهَبَ الرَّجُلُ ضَهُوبًا إِذَا أَخْلَفَ وَضَعْفَ وَلَمْ يُشَبِّهِ الرَّجَالَ

التَّضْهِيبُ [et-taḏhîb] (تَفْعِيلٌ [tef'îl] vezninde) Eti pastırma gibi kızgın taş üzere kebâb ve biryân eylemek; 'alâ-kavlin gereği gibi nuzc bulmayarak tatarî kebâb eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: ضَهَبَ اللَّحْمَ تَضْهِيبًا إِذَا شَوَاهُ عَلَى حِجَارَةٍ مُخَمَّاةٍ أَوْ شَوَاهُ وَلَمْ يُبَالِغْ فِي نُضْجِهِ Ve yayı doğrultmak için ateşe tutmak ma'nâsınadır; yukâlu: ضَهَبَ الْقَوْسَ إِذَا عَرَضَهَا عَلَى النَّارِ لِلتَّشْفِيفِ

الضَّهْبَاءُ [eḏ-ḏahbā'] (حَمْرَاءُ [ḏamrā'] vezninde) Şol yaya denir ki doğrulmak için ateşe tutulmakla ona ateş te'sîr eylemiş ola.

الضَّيْهَبُ [eḏ-ḏayheb] (صَيْهَبٌ [şayheb] vezninde ve mürâdifidir ki şol ıssı mekâna denir ki harâret-i şems te'sîriyle o mer-tebede kızgın ola ki çiğ et, pastırma gibi puhte ola.

الْمُضَاهَبُ [el-muḏahheb] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Tike tike parçalanmış ete denir; yukâlu: لَحْمٌ مُضَاهَبٌ أَيُّ مُقَطَّعٌ

الضَّهْضَبَةُ [eḏ-ḏahḏabet] (دَحْرَجَةٌ [daḏrecet] vezninde) Ateş biriktirmek ma'nâsınadır; yukâlu: ضَهْضَبَ النَّارَ إِذَا جَمَعَهَا

الْمُضَاهَبَةُ [el-muḏāhebet] (مُكَالِبَةٌ [muḏalebet]

vezninde) مُقَابِلَةٌ [muḏābeḥat] ma'nâsınadır ki birbirinin 'ayb ve kubhunu keşf ü beyân ile bed ve nâ-sezâ mu'ameleden 'ibârettir; yukâlu: ضَاهَبَهُ إِذَا قَابَحَهُ

[ض ي ب]

الضَّيْبُ [eḏ-ḏayb] (عَيْبٌ [ʿayb] vezninde) ضَيْبٌ [ḏi'b] lafzında lügattir ki hemze ile-dir, niteki zikr olundu.

FASLU'T-Ṭ-ṬĀ'İ'L-MÜHMELE (فَضْلُ الطَّاءِ الْمُهْمَلَةِ)

[ط ب ب]

طَبَّ [eṭ-ṭıbb] (ṭā'nın harekāt-ı selâsı ve bâ'nın teşdidiyle) Hekimlik eylemek ma'nâsınadır ki hasbe'l-iktizâ cism ve nefsi hayvâniye 'ilâc ve tîmâr eylemekten 'ibârettir, pes gerek cismânî ve gerek rûhânî olsun ki ed'ıye ve rukye gibi. *Mişbâh*'ta ṭā'nın kesriyle ism olmak üzere mersûmdur ki tabîblik ma'nâsınadır; yukâlu: طَبَّ الرَّجُلُ طِبًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا عَالَجَ الْجِسْمَ وَالنَّفْسَ Bâb-ı evvel kıyâs üzeredir, zîrâ muzâ'af müte'addî bâb-ı evvelde kıyâstır, ve fi'l-meseli: "إِنْ كُنْتُ ذَا طِبِّ" İkisinde de ṭā'nın harekāt-ı selâsiyladır ve sâni emri hâzır, ya'nî "Sen ehl-i tıbb isen ibtidâ gözlerine tîmâr kıl." Madrib-i mesel ma'lumdur. Ve 'Arablar karîbü'l-husûl olan bir nesneden su'âl olundukta: "قَرَّبَ طِبًّا وَقَرَّبَ طِبًّا" derler. Fıkra-i ülâda طِبَّ [ṭıbb] fâ'il ve sâniyede temyîzdır. Menşe-i mesel budur ki bir kimse bir hatun tezevvüc edip leyle-i zifâfta mübâşeret için paçaları aralığın açtıkte hatuna henüz bıkır misin yoksa seyyib misin diye su'âl eylemekle hatun, طِبِّ" diye cevâb eyledi. Giderek elsinde mesel-i sâ'ir oldu. Fıkra-i sâniye نَعَمْ رَجُلًا kabîlindedir. Zemaşşerî burada طِبَّ [ṭıbb] lafını 'ilm ve şu'ur ile tefsîr eylemiştir. Ve

طِبَّ [ṭıbb] Rıfk u sühûlet ve mülâyemet ma'nâsınadır; yukâlu: طِبُّهُ إِذَا رَفَقَهُ Ve cādülük ve sihr ma'nâsınadır; مَطْبُوبٌ [maṭbûb] مَشْحُورٌ [meshûr] demektir ve yukâlu: أَصَابَهُ طِبُّ أَيَّ سِحْرٍ Şârih der ki sihre

طِبَّ [ṭıbb] itlâk olunmak ifâkate tefe'üle mebnîdir, niteki لَدِيغٌ [ledîğ], سَلِيمٌ [selîm] ve mehleke olan beyâbân مَفَازَةٌ [mefâzet] ile tesmiye olunmuştur. Ve

طَبَّ [ṭıbb] ṭā'nın kesriyle) Şehvet ve irâde ve şân ve hâl ve 'âdet ma'nâlarıdır. Ve

طَبَّ [ṭabb] (ṭā'nın fethiyle) Sıfat olur, mutlakan 'amel ü kârında üstâz u hâzık u mâhir olan kişiye denir, طَبِيبٌ [tabîb] gibi, ke-mâ se-yuzkeru. Ve şol idrâk ve iz'anlı deveye itlâk olunur ki ayağını gözeterek nakl edip 'ale'l-'amyâ' basmaz ola. Ve şol buğura denir ki ضِرَابٌ [ḍirâb] husûsunda hazâkati olup çalık olmaya. Ve

طَبَّ [ṭabb] Masdar olur, kırbanın derzlerini su tereşşüh eylememek için طِبَابَةٌ [ṭıbâbet] ile bürüyüp kapamak ma'nâsına; yukâlu: طَبَّ حُرُزَ الْقَرْبَةِ إِذَا غَطَّاهَا بِالطَّبَابَةِ Ve

طَبَّ [ṭabb] Umürda rıfk ve te'ennî edip mesâlihi hüsn-i vech ve lutf ve sühûletle temşît-pezir eylemek ma'nâsınadır; ve minhu'l-meselu: "أَيُّ تَأْتِي الْأُمُورَ" "مَنْ أَحَبَّ طَبًّا" "أَيُّ تَأْتِي الْأُمُورَ" وَتَلَطَّفَ Ya'nî "Umürunun temşîtini sevip isteyen kimse rıfk ve te'ennî ve sühûletle mübâşeret eder."

الطَّبِيبُ [eṭ-ṭabîb] (emîr) [emîr] vezninde) Mutlakan 'amel ü kârında üstâz u hâzık u mâhir olan kimseye denir. Şârih der ki giderek mu'alece-i emrâz eylemekte hâzık olan kimseye itlâk olunmuştur. Cem'i أَطِبَّةٌ [eṭṭıbbet] ve أَطِبَاءٌ [eṭṭıbbâ] gelir; yukâlu: هُوَ طَبٌّ وَطَبِيبٌ أَيُّ مَا هَرَّ حَادِقٌ فِي عَمَلِهِ

الطَّبَابَةُ [eṭ-ṭıbâbet] [kitâbet] vezninde) Yerden uzun uzadı kıt'aya denir. Ve sevbden ve sehâbdan ve deriden uzun şukkaya ve kıt'aya denir. Cem-i cinsi طِبَابٌ [ṭıbâb] dır. Ve şol dil gibi uzun meşin parçasına denir ki kırbanın aşâğısında iki derzin ara-

lığına vaz^e edip üzerinden dikerler, tā ki derzler kapanıp su tereşşüh eylemeye.

الطَّبِيبَةُ [eṭ-ṭibbet] (ṭā'nın kesriyle) ve

الطَّبِيبِيَّةُ [eṭ-ṭabībet] (ḥabībet) vezninde) Bunlar da arzdan uzun uzadı kıt^aya ve sevbden ve sehābdan ve deriden uzun şuk-kaya ve kıt^aya denir. طِبِيَّةٌ [ṭibbet]in cemⁱ طِبْتٌ [ṭibeb] gelir, عَيْبٌ [ʿineb] vezninde.

التَّطْبِيبُ [eṭ-ṭatbīb] (teṭʿil) vezninde) Suyu sızmasın diye meşkin derzleri beynine طِبَابَةٌ [ṭibābet] komak ma'nāsınadır. Ve süt tulumunu bir ağaca asıp yağ çık-mak için çalkayıp yaymak ma'nāsınadır. Ve dībā ve sā'ir cāmenin tevsīf için kol-tukları altına ve yanlarına tūriz ve hişteketābīr olunan parça zamm u idhāl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: طَبَّبَ الدِّيْبَاجَ إِذَا أُذْخِلَ فِيهِ بَيِّنَةً يُوسِّعُهُ بِهَا

الطَّبَابَةُ [eṭ-ṭabābet] (kerāmet) vezninde) Tabīb olmak ma'nāsınadır; tekülü: مَا كُنْتُ طَبِيبًا وَلَقَدْ طَبِيبْتُ بِالْكَسْرِ وَالْفَتْحِ طَبَابَةً

الْمُتَطَبِّبُ [el-muteṭabbib] (mute'allim) vezninde fenn-i tabābete müte'atī olan kimseye denir, ya'nī zātında üstāz olma-makla henüz tahsīl-i fenn-i tabābete sa'y edip dürüşür olan kimseye denir; yukālu: هُوَ مُتَطَبِّبٌ أَيُّ مُتَعَاظِي عِلْمِ الطَّبِّبِ وَالْمُتَطَبِّبُ الَّذِي يُعَانِي الطَّبِّبَ وَلَا يَعْرِفُهُ مَعْرِفَةً حَيِّدَةً ʿibāretiyle mersūm olmakla mefhūm-ı mezkūr ile müttehaddir.

الْإِسْتِطْبَابُ [el-istiṭbāb] Bir kimse derdi için hangi devā sālihtir diye tabībden yā ehl-i tecribeden soruşturup devā-yı nāfi' ihbārını istemek ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ يَسْتِطْبِطُ لَوْجَعِهِ أَيُّ يَسْتَوْصِفُهُ يَعْنِي يَسْتَوْصِفُ مِنْهُ الدَّوَاءَ أَيُّهَا تَصْلُحُ لِدَائِهِ

الطَّبَابَةُ [eṭ-ṭibābet] (kitābet) vezninde) Ānifen zikr olundu. Ve

طِبَابَةٌ [ṭibābet] ve

طِبَابٌ [ṭibāb] Sehābın saçak gibi salınan turesine ve salkımına denir ki ufka doğru uzun uzun salınır.

الطَّبْطَابَةُ [eṭ-ṭabṭābet] (dahrecet) vezninde) Su akarken peydā olan çağılıtya denir. Ve hāssaten telātüm-i seylābdan hāsıl olan çağılıtya denir. Ve

طَبْطَابَةٌ [ṭabṭābet] Masdar olur, seslenmek ma'nāsına; yukālu: طَبْطَبْتُ الشَّيْءَ إِذَا صَوَّتَ

الطَّبْطَابَةُ [eṭ-ṭabṭābet] (ṭā'nın fethiyle) Kep-çe tarzında bir yassı ağaca denir ki onun-la top oynarlar, çevgān ta'bīr olunur. Top ve çevgān oyunu İrān'da ve Bağdād'da ma'rūftur.

الْمُطَابَّةُ [el-muṭābbet] (teşdīd-i bā'yla mu'ālece) vezninde) Müdāvere ya'nī mu'ālece ma'nāsınadır; yukālu: طَابَّهٖ إِذَا دَاوَرَهُ

الطَّبْطَابِيَّةُ [eṭ-ṭabṭabiyyet] (yā-yı müşedde-ile) Turaya ve kırbaca denir ki onun-la kamçı gibi adam dövülür, دِرَّةٌ [dirret] ma'nāsına. Ve طُورَهُ [tura] دِرَّةٌ [dirret] muharrefidir, vurdukça tap tap diye savtıdan nāṣī tesmiye olunmuştur.

طَبَاطِبَا [Ṭabāṭabā] (ḳabāḳabā) vezninde) Şerīf İsmā'īl b. İbrāhīm b. el-Ḥasan b. el-Ḥasan b. ʿAlī el-Murtaḏā kerremellāhu vechehu lakabıdır; lisānı peltek olmakla ḳāf harfini tā' unvānında tekellüm edip ʿalā-kavlin kendilerine bir kabā' ya'nī kaftān verilmekle ḳabāḳabā diyecek yerde طَبَاطِبَا [ṭabāṭabā] demekle onunla telkīb olunmuştur.

Mütercim der ki İbn Ḥallikān tārīhinde "Ṭabāṭabā" İsmā'īl-i merkūmun pederi olan İbrāhīm'in lakabı olmak üzere mersūmdur. Bir gün gulāmına cāme ge-

tir diye emr eyledikte “دُرَاعَةٌ [durrā‘at] mı getireyim” dedikte “يُوكَ قَبَاً [kabāk abā]” diyecek yerde peltek olmanın طَبَاتَبًا [ṭabāṭabā] demekle kelām-ı mezbūr şöhret bulup Şerîf-i müşārîn’ileyhe lakab oldu. İntehā.

الطَّبَاتَبُ [eṭ-ṭabṭāb] (ṭā’nın fethiyle) Bir nev^c kuş ismidir ki behāyim gibi iki büyük kulakları vardır.

[ط ح ب]

طِحَابٌ [Ṭiḥāb] (ḥā-yı mühmele ile كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bir mevzi^c adıdır, onda bir vak^a vāki^c olmuştur.

[ط ح ر ب]

الطَّحْرَبَةُ [eṭ-ṭaḥrebet] (ṭā’nın ve rā’nın fethiyle ve kesreleriyle ve zammeleleriyle lügattir) Sehāb pāresine denir. Ve bez ve cāme parçasına denir; ‘alā-kavlin mādde-i mezbūre cahd ve nefy mevki‘ine mahsüstür, meselā: “مَا عَلَيْهِ طَحْرَبَةٌ” derler, “Eğninde libāstan bir pāre yoktur” ve مَا” “فِي السَّمَاءِ طَحْرَبَةٌ” derler, “Havāda sehābdan bir pāre yoktur” demektir.

الطِّحْرِبُ [eṭ-ṭiḥrib] [zibric] [zibric] vezninde) Hār u hāşāk ve karıntı ve selinti makülesine denir, عُثَاءٌ [‘uṣā] ma‘nāsına.

الطَّحْرَبَةُ [eṭ-ṭaḥrebet] [dahrecet] [dahrecet] vezninde) Doldurmak ma‘nāsınadır; yukālu: طَحْرَبَ الْقَرْيَةَ إِذَا مَلَأَهَا Ve zartalamak ma‘nāsınadır; yukālu: طَحْرَبَ إِذَا قَصَّعَ Ve yellenerek kaçıp gitmek ma‘nāsınadır; yukālu: طَحْرَبَ الرَّجُلُ إِذَا عَدَا فَارًا وَفَسَا

[ط ح ل ب]

الطُّحْلُبُ [eṭ-ṭuḥlub] (ṭā’nın ve lām’ın zammyıla ve lām’ın fethiyle lügattir) ve

الطِّحْلِبُ [eṭ-ṭiḥlib] [zibric] [zibric] vezninde)

Yosun dedikleri yeşillığe denir ki müzmin su yüzünde peydā olur.

الطَّحْلَبَةُ [eṭ-ṭaḥlebet] [dahrecet] [dahrecet] vezninde) Suyun yüzü yosun tutmak ma‘nāsınadır; yukālu: طَحْلَبَ الْمَاءَ إِذَا عَلَاهُ Ve devenin tüyünü kırkmak ma‘nāsınadır; yukālu: طَحْلَبَ الْإِبِلَ إِذَا جَزَّهَا Ve katl eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: طَحْلَبَ يَدًا إِذَا قَتَلَهُ Ve yerin yüzü nebāt ile yeşillenmek ma‘nāsınadır; yukālu: طَحْلَبَتِ الْأَرْضُ إِذَا اخْضُرَّتْ بِالنَّبَاتِ

الْمُطْحَلِبُ [el-muṭaḥlib] (mīm’in zammı ve lām’ın kesri ve fethiyle) Yosun tutmuş suya denir. Ve yosunu çok olan suya denir.

الطَّحْلِبَةُ [eṭ-ṭiḥlibet] Kıla denir, şa‘ar ma‘nāsına; yukālu: مَا عَلَيْهِ طَحْلِبَةٌ أَيَّ شَعْرَةً

[ط خ ر ب]

الطَّخْرَبَةُ [eṭ-ṭaḥrebet] Hā-yı mu‘ceme ile طَحْرَبَةٌ [ṭaḥrebet] vezninde ve mürādifidir ki ānifen zikr olundu. Lākin bu māddeye طَحْرَبِيَّةٌ [ṭaḥrubīyyet] lafzını ziyāde ettiler ṭā’nın ve rā’nın zammeleri ve yā-yı müşeddede ile.

[ط ر ب]

الطَّرَبُ [eṭ-ṭarab] (fethateynle) Ferah ve sürür ma‘nāsınadır. Ve hüzn ve endüh ma‘nāsına olmakla zıdd olur. Ve ‘inde’l-ba‘z طَرَبْتُ [ṭarab] şol tayş ve hiffetten ‘ibārettir ki insāna kemāl-i sürür u ferah-tan yāhūd gam ve endüh ve kederden ‘ārız olur. Şöyle ki derūnu aslā ārām ve karār edemeyip kuş gibi pervāz eder. Pes yalnız ferah ve sürūra tahsīs vehmdir. Ve

طَرَبْتُ [ṭarab] Hareket ma‘nāsınadır; ve şevk ve hāhiş ma‘nāsınadır. Ve طَرَبْتُ [ṭarab] bu ma‘nālardan masdar dahi olur; yukālu:

طَرَبَ الرَّجُلُ طَرَبًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا فَرِحَ وَحَزَنَ صُدَّ
ve yukālu: بِهِ طَرَبٌ أَيْ حَرَكَةٌ وَشَوْقٌ

الْمِطْرَابُ [el-miṭrāb] [میخراَب] [miḫrāb] vezninde) ve

الْمِطْرَابَةُ [miṭrābet] (hā'yla) Kesīrū't-tarab olan kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ مِطْرَابٌ وَمِطْرَابَةٌ
أَيْ طَرُوبٌ يَغْنِي كَثِيرَ الطَّرِبِ

الْإِسْتِطْرَابُ [el-istiṭrāb] Tarab ve sūrūr taleb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: اسْتِطْرَبَ
إِذَا طَلَبَ الطَّرِبَ Ve deveyi nagamāt ile teşvīk ve tahrīk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: اسْتِطْرَبَ الْإِبِلَ إِذَا حَوَّكَهَا بِالْحُدَاءِ

الْإِطْرَابُ [el-iṭrāb] (hemzenin kesriyle) Şevk ve taraba getirmek ma'nāsınadır; yukālu: أَطْرَبُهُ إِطْرَابًا

التَّطْرِبُ [et-taṭrīb] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) اِطْرَابٌ [iṭrāb] ma'nāsınadır. Ve nagme eylemek, tegannī ma'nāsınadır; yukālu: طَرَبْتُ
الْمُطْرِبُ إِذَا تَعَنَّى

التَّطْرُبُ [et-teṭarrub] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) اِطْرَابٌ [iṭrāb] ma'nāsınadır; yukālu: تَطْرَبُهُ بِمَعْنَى أَطْرَبُهُ

الْأَطْرَابُ [el-aṭrāb] (hemzenin fethiyle) Güzide ve müntehab olan hoş-bü çiçeklere denir, نُقَاوَةُ الرُّيَاحِينِ [nuḳāvetü'r-reyāḫīn] ma'nāsına.

الْمَطْرَبُ [el-maṭrab] [مَقْعَدٌ [maḳ'ad] vezninde) ve

الْمَطْرَبَةُ [el-maṭrabat] (hā'yla) Dar yola denir, طَرِيقٌ ضَيِيقٌ [ṭarīḳun ḍayyīḳun] ma'nāsına. Şārihin beyānına göre cem'leri مَطْرَابٌ [meṭārib]dir. Nihāye'de mersümdür ki مَطْرَابٌ [meṭārib] turuk-i kibāra; نَافِذٌ [nāfīz] turuk-i sığāra denir. Ve 'inde'l-ba'z turuk-ı zayyika-i müteferrikadan 'ibārettir; yukālu: طَرَبْتُ عَنِ الطَّرِيقِ أَيْ عَدَلْتُ
عَنهُ Pes mü'ellifin 'ibāresi kāsırdır.

الطَّرِبُ [eṭ-ṭarīb] [كَيْفٌ [ketif] vezninde) Peygamber-i ekrem sallallāhu 'aleyhi ve sellem hazretlerinin esb-i mükerrerleri ismidir.

الْمَطْرَابُ [el-Meṭārib] (mīm'in fethiyle) Yemen'de bir kazā ve eyalet adıdır.

طَيْرُوبٌ [Ṭayrūb] [طَيْفُورٌ] [ṭayfūr] vezninde) Bir recül adıdır.

طَارَابٌ [Ṭārāb] [فَارَابٌ] [fārāb] vezninde) Buḫārā kazāsında bir karye adıdır.

طَرَابِيَةٌ [Ṭarābiyet] [قَرَابِيَةٌ] [ḳarāsiyet] vezninde) Mışır ülkesinde bir kazā adıdır; 'alā-kavlin ضَرَابِيَةٌ [ḍarābiyet]tir ḍād-ı mu'ceme ile.

[ط ر ب]

الطُّرْبَةُ [eṭ-ṭarṭabet] [دَحْرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) Keçi sağan kimse keçiye durdurmak için dudaklarını ıslık gibi seslendirmek ma'nāsınadır; yukālu: طَرَبْتُ الْحَالِبَ بِالْمِعْزِ
إِذَا صَاتَ لَهَا بِشَفَتَيْهِ Ve su karında yā kırba da çalkanmak ma'nāsınadır; yukālu: يُطْرَبُ
فِي الْمَاءِ أَيْ يَضْطَرِبُ كِيسَ الْمَاءِ فِي الْجَوْفِ أَيْ يَضْطَرِبُ كِيسَ الْمَاءِ فِي الْجَوْفِ أَيْ يَضْطَرِبُ

الطُّرْتُبُ [eṭ-ṭurtub] [كُنْفُزٌ] [ḳunfuz] vezninde) ve

الطُّرْتُبُ [eṭ-ṭurtubb] [أُسْكَفٌ] [usḳuff] vezninde) Kova gibi iri ve sölpük olan 'avret memesine denir, نُدْيٌ [ṣedy] kelimesini mü'ennes 'add edenlere göre müfredinde طُرْتُبِي [ṭurtubā] denir elif'in kasrıyla. Ve **طُرْتُبٌ** [ṭurtubb] Ālet-i tenāsüle denir.

الطُّرْتُبَانِيَّةُ [eṭ-ṭurtubāniyyet] (yā-yı müşeddede ile) ve

الطُّرْتُبَةُ [eṭ-ṭurtubet] (takyid-i şārih üzere bā'nın tahfifiyle) Memesi uzun ve sarkık

olan hatuna ve sâ'ir hayvâna denir.

الطَّرُطَيْنِ [eṭ-ṭurṭubbeyn] (bâ'nın teşdîdi ve tesniye bünyesiyle) Bir kelimedir ki **دُهُدْرَيْنِ** [duhdurreyn] kelimesiyle hezl ü istihzâ mevki'inde îrâd olunur, ya'nî bir kimseyi hezl ü istihzâ ettikte **دُهُدْرَيْنِ** وَطَّرُطَيْنِ derler, bâtil ve bî-hayr u menfa'at nesne murâd edip ve tesniye ile te'kîd ederler. Ve **دُهُدْرَيْنِ** râ bâbında meşrûhtur.

[ط ر ع ب]

الطَّرْعَبِ [eṭ-ṭar'ab] [جَفْعَرُ] [ca'fer] vezninde) Bed-nümâ ve muztarib-endâm ve kabîhu't-tûl olan uzun kimseye denir.

[ط س ب]

الْمَطَاسِبِ [el-meṭâsib] (mîm'in fethiyle) Yerinde çok durmakla be-gâyet mütegayyir olup bir vechile isti'mâle salâhiyyeti kalmayan sulara denir, مِائَةٌ سُدْمٌ ma'nâsına. Zâhiren müfredi, **مَطْسَبٌ** [maṭseb]dir.

[ط ع ب]

الطَّعْبِ [eṭ-ṭa'ḅ] (صَعْبٌ) [ṣa'ḅ] vezninde) Hoşluk ve lezzet ve tayyib ma'nâsınadır; yukâlu: مَا بِهِ مِنَ الطَّعْبِ شَيْءٌ أَيُّ مَا بِهِ مِنَ الْمَلْدَةِ وَالطَّيِّبِ

[ط ع ز ب]

الطَّغْرَبَةُ [eṭ-ṭa'zebet] (عَيْنِ-ي مÜHMELE ve zâ-yı mu'ceme ile **دَحْرَجَةٌ** [dahrecet] vezninde) Bir kimseyi maskaralığa alıp hezl ü istihzâ eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: طَغْرَبَةٌ إِذَا هَزَأَ بِهِ وَسَخِرَ

[ط ع س ب]

الطَّغْسَبَةُ [eṭ-ṭa'sebet] (سَيْنِ-ي MÜHMELE ile **دَحْرَجَةٌ** [dahrecet] ezinde) Yolsuz ve hidâyetsiz müte'assifen yelip gitmek ma'nâsınadır, gerek suverî ve gerek ma'nevî olsun; yukâlu: طَغْسَبَ الرَّجُلُ إِذَا عَدَا

فِي تَعَسُفٍ

[ط ع ش ب]

طَغَشَبٌ [Ṭa'ṣeb] (şİN-i mu'ceme ile **جَفْعَرُ** [ca'fer] vezninde) Bir recül adıdır.

[ط غ ب]

طَوْغَابٌ [Ṭügâb] (tâ-yı mazmûme ve gayn-ı mu'ceme ile) Erzenü'r-Rûm eyâletinde bir belde adıdır.

[ط ل ب]

الطَّلْبِ [eṭ-ṭaleb] (fethateynle) İstemek ma'nâsınadır; yukâlu: طَلَبَ مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ طَلَبًا مِنْ الْأَوَّلِ إِذَا حَاوَلَ وَجُودَهُ وَأَخَذَهُ "O nesnenin bulunmasını ve almasını istedi." Ve meyl ve ragbet eylemek ma'nâsınadır; tekûlu: طَلَبَ الرَّجُلُ طَلَبًا مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَبَاعَدَ

الطَّلَابِ [eṭ-ṭâlib] İsm-i fâ'ildir, isteyici, hâhende ma'nâsınadır. **طُلَّبَ** [tul-leb] gelir **رُكَّعٌ** [rukka'c] vezninde ve **طَلَّابٌ** [ṭullâb] gelir **كُتَّابٌ** [kuttâb] vezninde ve **طَلَبَةٌ** [ṭalebet] gelir **كَتَبَةٌ** [ketebet] vezninde ve **طَلَّبَ** [ṭaleb] gelir **عَرَبٌ** [arab] vezninde.

Şârihin beyânına göre vezn-i ahîr ism-i cem'dir, sıfat-ı müşebbehe **طُلُوبٌ** [ṭalûb] dur **صُبُورٌ** [şabûr] vezninde. Cem'i **طُلُبٌ** [ṭulub] gelir **كُتُبٌ** [kutub] vezninde. Ve mübâlaga ism-i fâ'il **طَلَّابٌ** [ṭallâb]dır **شَدَادٌ** [şeddâd] vezninde. Cem'i **طَلَّابُونَ** [ṭallâbûn] dur. Kezâlik sıfat-ı müşebbehe **طَلِّيبٌ** [ṭalîb] gelir **أَمِيرٌ** [emîr] vezninde. Cem'i **طُلَبَاءٌ** [ṭulebâ'] gelir **كُرْمَاءٌ** [kuremâ'] vezninde.

الطُّلُّبِ [eṭ-teṭallub] (تَفْعُلٌ) [tefa'ul] vezninde) ve

الْإِطْلَابِ [el-iṭṭilâb] (hemzenin ve tâ-yı müşeddedenin kesriyle **إِفْتِعَالٌ** [ifti'al] veznin-

de) Bunlar da taleb eylemek ma'nāsındır; yukālu: تَطَلَّبْتُ لākīn تَطَلَّبْتُ وَأَطَلَّبْتُ بِمَعْنَى طَلَبْتُ [teṭallub]un mefhūmu mütekellif olmakla merreten ba'de-uhrā taleb eylemek olur.

التَطَلُّبُ [et-taṭlīb] (teṭīl) [teṭīl] vezninde) Bir nesneyi mühletle istemek ma'nāsındır ki murād arasını açarak taleb eylemektir; yukālu: طَلَبْتُ تَطَلُّبًا إِذَا طَلَبْتُهُ فِي مَهْلَةٍ

الْمُطَالَبَةُ [el-muṭālebet] ve

الطَّلَابُ [eṭ-ṭilāb] (ṭā'nın kesriyle) Bir kimsenin zimmetinde olan hakkı ve alacağı taleb eylemek ma'nāsındır; yukālu: طَلَبْتُ مُطَالَبَةً وَطَلَابًا إِذَا طَلَبْتُهُ بِحَقِّي

أَطَلَبْتُ [eṭ-ṭaleb] (fethateynle) ve

الطَّلِبَةُ [eṭ-ṭilbet] (ṭā'nın kesri ve lām'ın sükūnuyla) Ma'nā-yı mezbūrdan ismdir ki matlūb olan hakka denir; tekūlu: لِي عِنْدَهُ طَلَبٌ وَطَّلِبَةٌ أَي حَقٌّ يُطَلَّبُ

الْإِطْلَابُ [el-iṭlāb] (hemzenin kesriyle) Bir kimsenin matlūbunu verip hācetini revā kılmak ma'nāsındır; yukālu: أَطَلَبْتُ فَلَانًا إِذَا أَعْطَاهُ مَا طَلَبْتُهُ Ve bir kimsenin matlūbunu kable't-taleb vermeyip taleb-kār olmakla muztarr ve muhtāc eylemek ma'nāsına olmakla zıdd olur; yukālu: أَطَلَبْتُهُ أَي أَلْجَأْتُ إِلَى الطَّلَبِ

الْمُطَلِّبُ [el-muṭlīb] (muḥsin) [muḥsin] vezninde) Ba'īd olan mer'āya denir; yukālu: كَلَّأْتُ مُطَلِّبًا Kezālik mer'ādan ba'īd olan suya denir; 'alā-kavlin mer'ā ile mā-beyni iki mīl mesāfe yāhūd bir merhale yāhūd iki merhale olan suya denir; yukālu: مَاءٌ مُطَلِّبٌ أَي بَعِيدٌ عَنِ الْكَلِّ أَوْ بَيْنَهُمَا مِيلَانِ أَوْ يَوْمٌ أَوْ يَوْمَانِ Ve

مُطَلِّبٌ [Muṭlīb] Esāmīdendir: 'Alī b. Muṭlīb el-Berḳī muhaddisīndendir.

أَطَلَبْتُ [eṭ-ṭilb] (ṭā'nın kesriyle) Hāssaten

ṭālib-i nisvān olan kişiye denir; yukālu: هُوَ أَطَلَبْتُ نِسَاءً أَي طَالِبُهُنَّ Cem'i أَطَلَبْتُ [aṭlāb] gelir ve طَلَبْتُ [ṭilebet] gelir عِنَبَةٌ [inebet] vezninde. Ve

طَلِبٌ [ṭilb] (ṭā'nın kesriyle) ve

طَلِبَةٌ [ṭilbet] (hā'yla) Matlūbe ve ma'ṣūka olan hatuna denir; yukālu: هِيَ طَلِبَةٌ وَطَلِبَةٌ إِذَا كَانَ يَهْوَاهَا

الطَّلِبَةُ [eṭ-ṭalibet] (feriḥat) [feriḥat] vezninde) Matlūb olan şey'e denir; yukālu: أَعْطَيْتُهُ طَلِبَتَكَ أَي مَا طَلَبْتُهُ

الطُّلْبَةُ [eṭ-ṭulbet] (cūr'at) [cūr'at] vezninde) Irak sefere denir; yukālu: بَدَتْ لَهُ طَلِبَةٌ أَي سَفَرَةٌ بَعِيدَةٌ

أُمُّ طَلِبَةٍ [umm ṭilbet] (ṭā'nın kesriyle) Tavşancıl kuşunun künyesidir.

الْمُطَلِّبُ [el-Muṭṭalib] (mīm'in zammı ve ṭā-yı müşeddedenin fethiyle) Esāmīdendir: Muṭṭalib b. 'Abdullāh b. Ḥanzab ki Maḥzūm kabilesindedir, tarīk-i 'Irāḳ'ta vāki' بِنْتُ مُطَلِّبٍ [Bīru Muṭṭalib] dedikleri kuyu ona mensūbdur. Ve 'Abdulmuṭṭalib b. Hāşim cedd-i Peygamber-i zī-şān'dır, 'aleyhi's-salātu ve's-selām; ism-i aslısı 'Āmir'dir.

Mütercim der ki vaktā ki Hāşim Ğazze'de vefāt edip oğlu 'Āmir, Medīne'de vālidesi yanında yetīm kalmakla bī-peder olan evlādın hāli ma'lūmdur, 'usret-i ma'ṣet ve resāset ve perişāniyyetle imrār-ı evkāt ederler idi. Karīne-i hāl bir kimse Mekke'de 'Āmir'in 'amucası olan Muṭṭalib'e 'Āmir'in perişānlığını ihbār ve ifāde eyledikte pençe-i 'asabiyyet-i rahim ü karābet 'inān-rübā-yı tāb ü tākat olup hemān Medīne tarafına pūyān oldu. Ba'de'l-vusūl 'Āmir'i ahz ve esbine irdāf eyleyerek Mekke'ye 'avd u kufūl eyle-

di. Hīn-i duhūlde مَا هَذَا الصَّبِيِّ diye su'āl edenlere resāset-i libās-ı 'Āmir'den 'ār ile birāder-zādemdir demeyip هُوَ عَبْدِي diye cevāb eylemekle elsine-i nāsta 'Abdulmuṭṭalib ile şöhret-yāb olmuştur. İntehā.

طَلُوبٌ [Ṭalūb] [صَبُورٌ] [şabūr] vezninde) Semīrā³ kurbünde bir kuyu adıdır.

طَلُوبَةٌ [Ṭalūbet] (hā'yla) Bir dağın ismidir.

مَطْلُوبٌ [Maṭlūb] bir mevzi⁴ adıdır.

طَلَيْبٌ [Ṭuleyb] [زُبَيْرٌ] [zubeyr] vezninde) ve

طَالِبٌ [Ṭālib] ve

طَلَّابٌ [Ṭallāb] [شَدَادٌ] [şeddād] vezninde) ve

طَلْبَةٌ [Ṭalebet] (fetehātla) Esāmī-i nāstandır.

[ط ل ح ب]

الْمُطْلَحِبُّ [el-muṭleḥibb] **مُسلِحِبٌ** [musleḥibb] vezninde ve mürādifidir ki zikr olundu.

[ط ن ب]

الطُّنُبُ [eṭ-ṭunub] (ṭā'nın ve nūn'un zamımıyla) Çadır ipine denir, çadırın serāperdelerini bend ettikleri uzun ipten 'ibārettir; 'alā-kavlin çadırın kazığına geçirip bağladıkları ipten 'ibārettir. Cem'i **عِنَبَةٌ** [iṇebet] gelir. **أَطْنَابٌ** [aṭnāb] ve **طِنَبَةٌ** [ṭinebet] gelir. **عِنَبَةٌ** [iṇebet] vezninde; yukālu: **شَدَّ النَّيْتُ بِالطُّنُبِ** Burada **وَهُوَ حَبْلٌ طَوِيلٌ يُشَدُّ بِهِ سُرَادِقُ النَّيْتِ أَوْ الْوَتْدُ** **أَوْ الْوَتْدُ** kavli سُرَادِقُ üzere ma'tūftur.

Mü'ellif **طُنُبٌ** [ṭunub] kelimesini **عُنُقٌ** [ʿunuḳ] gibi müfred olmak üzere resm eylemiştir. Lākin *Muḳaddimetü'l-Edeb*'de ve *Muhezzeb*'de **طِنَابٌ** [ṭināb] kesr-i ṭā'yla müfred ve **طُنُبٌ** [ṭunub] zammeteynle ve **أَطْنَابٌ** [aṭnāb] cem⁴ olmak üzere mersūmdur. Ve

طُنُبٌ [ṭunub] Şol tasmaya denir ki yayın kirişinin ucuna bend edip ba'dehu yayın kulağına geçirirler, tā ki kiriş kesilmeye. Ve göğüsün üstünde olan sinire denir ki murād boğazın çukurunu iki taraflı ihāta eden sinirlerdir; ikisine **طُنُبَانٌ** [ṭunubān] derler. Boyun bir tarafa çevrildikte parmak gibi zāhir ve mümtedd olur. Ve

طُنُبٌ [Ṭunub] Māviyye ile Zātu'l-ʿUşar nām mahallerin beyninde bir mevzi⁴ adıdır; Başra huccācının menāzilindedir. Ve

طُنُبٌ [ṭunub] Ağacın kökünde olan damara ve rīşeye denir ki her tarafa sürüp gider. Ve bedende olan sinire itlāk olunur; yukālu: **شَدَّ اللهُ الْمَفَاصِلَ بِالْأَطْنَابِ أَيِ الْأَعْصَابِ**

الْإِطْنَابَةُ [el-iṭnābet] (hemzenin kesriyle) Bu dahi küşe-i kemāna bend olunan sinire denir, **طُنُبٌ** [ṭunub] gibi. Ve

إِطْنَابَةٌ [iṭnābet] Sāyebāna denir, **مِظَلَّةٌ** [miḳzallet] ma'nāsına. Ve bir hatun adıdır ki oğlu 'Amr şu'arādandır.

الطُّنْبُ [eṭ-ṭaneb] (fethateynle) Mızrak eğri olmak ma'nāsınadır; yukālu: **طَنَبَ الرُّمْحُ** **طَنَبًا** **مِنَ النَّابِ الرَّابِعِ إِذَا اعْوَجَّ** Ve atın ayakları uzun olarak sölpük olmak ma'nāsınadır. Kezālik atın beli uzun olmak ma'nāsınadır ki cündiler beyninde 'uyūbdandır; yukālu: **طَنَبَ الْفَرَسُ طَنَبًا** **مِنَ النَّابِ الرَّابِعِ** **أَيْضًا** **إِذَا طَالَ ظَهْرُهُ** **الْأَطْنَبُ** [el-aṭneb] [eşheb] vezninde) **أَشْهَبٌ** [eşheb] vezninde) **أَطْنَبٌ** [el-aṭneb] **أَشْهَبٌ** [eşheb] vezninde) Vasf-ı mezkūr üzere olan erkek ata denir.

طَنْبَاءٌ [ṭanbā] [شَهْبَاءٌ] [şehbā] vezninde) Mü'ennesidir.

التُّنْبِيْبُ [et-ṭaṭnīb] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) Çadırı ipleriyle çekip bağlamak ma'nāsınadır ki murād çadırı kurmaktır; yukālu: **طَنَبَ النَّيْتُ تَطْنِيْبًا** **إِذَا مَدَّهُ بِأَطْنَابِهِ** **وَسَدَّهُ** Ve kurt ürümek ma'nāsınadır; yukālu:

طَنَّبَ بِالْمَكَانِ إِذَا أَقَامَ Ve ikāmet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: طَنَّبَ الذَّنْبُ إِذَا عَوَى Ve develer peyderpey katar üzere yürüyüp gitmek ma'nāsınadır; yukālu: طَنَّبَ السِّقَاءَ إِذَا طَبَّيَهُ

الْإِطْنَابُ [el-iṭnāb] (hemzenin kesriyle) Yel şiddetle esip toz ve talaz koparmak ma'nāsınadır; yukālu: أَطْنَبَتِ الرِّيحُ إِذَا اسْتَدَّتْ Ve bir nesneyi belāgat ya'ni mübālaga vechiyle vasf eylemek ma'nāsınadır, gerek medh ve gerek zemm ü kadh olsun tatvīl-i kelām bunun lāzımıdır; yukālu: إِذَا أَتَى بِالْبَلَاغَةِ فِي الوُضْفِ مَدْحًا كَانَ أَوْ دَمًا

الْمَطْنَبُ [el-maṭneḅ] [maḵ'ad] vezninde) Omuza denir, مَنَكِبٌ [menkib] ma'nāsına. Ve omuz başıyla boynun arasına denir, عَاتِقٌ [ʿātiḵ] ma'nāsına.

الْمِطْنَابُ [el-miṭnāb] [miḥrāb] vezninde) Kesir ve ʿazīm ʿaskere itlāk olunur, söyle ki iki tarafının mā-beyni ba'īd ve mümtedd ola; yukālu: جَيْشٌ مِطْنَابٌ أَيْ عَظِيمٌ

الْمُطَانِبُ [el-muṭānib] (mīm'in zammıyla) Çadırı tınāb tınāba mukārin ve mülāsık olan komşuya denir; tekūlu: هُوَ جَارِي مُطَانِبِي أَيْ طُنَّبَ بَيْنَهُ إِلَى طُنَّبِ بَيْتِي

[ط ه ب]

الطَّهَبُ [eṭ-ṭaheb] (fethateynle) Hurde ve küçük ağaçların esmāsındandır.

[ط ه ل ب]

الطَّهْلَبَةُ [eṭ-ṭahlebet] [dahrecet] vezninde) Yer yüzünde gitmek, seyr ü seyāhat ma'nāsınadır; yukālu: طَهَّلَبَ الرَّجُلُ إِذَا ذَهَبَ فِي

الأرض

[ط ه ن ب]

الطَّهْتِيُّ [eṭ-ṭahneḅā] (tā'nın fethi ve elif'in kasrıyla) Yavuz ve şedīd ve tüvānā olan deveye denir; yukālu: بَعِيرٌ طَهْتِيُّ أَيْ شَدِيدٌ

[ط ي ب]

الطَّابُ [eṭ-ṭāb] [nāb] vezninde) ve

الطَّيْبُ [eṭ-ṭīb] (tā'nın kesriyle) ve

الطَّيْبَةُ [eṭ-ṭībet] (hā'yla) ve

الطُّطْيَابُ [eṭ-ṭaṭyāb] [tesyār] vezninde) Bir nesne pākīze ve lezīz ve hoş olmak ma'nāsınadır; yukālu: طَابَ الشَّيْءُ يَطِيبُ طَابًا وَطَيْبًا طَيْبَةً وَطَطْيَابًا إِذَا لَدَّ وَرَكَ

Müellifin *Başā'ir*'de beyānına göre asl طيب [ṭīb] havāssın istilzāz eylediği nesneden ibārettir, eṭime ve eşribe ve sā'ir nesnelere gerek ta'm ve rīh ve gerek pākīzelik ve hoş-manzarlık cihetiyle olsun ve gerek ma'nevī olsun māl-ı helāl gibi. İntehā. Ve tekūlu: طِبْتُ بِهِ نَفْسًا أَيْ طَابَتْ بِهِ نَفْسِي Zīrā temeyyüz ma'nāda fā'ildir. Ve

طَابُ [ṭāb] ve

طَيْبُ [ṭīb] ve

طَيْبَةُ [ṭībet] ve

طَطْيَابُ [teṭyāb] Yer otlu ve çayırli olmak ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: طَابَتْ الأَرْضُ إِذَا أَكَلَتْ Ve mütēaddī olur, bir nesneyi hoş ve pākīze ve gökçek eylemek ma'nāsınadır; yukālu: Ve طَابَهُ أَيْ طَبَّيَهُ

طَابُ [ṭāb] طيب [ṭīb] ma'nāsınadır ki hoş ve pākīze olan nesneye denir; vasf-bi'l-masdadır, حَبِيبٌ [ḥabīs] mukābilidir. Ve

طَابُ [Ṭāb] Bahreyn kazāsında bir karye adıdır. Ve Fārs ülkesinde bir ırmak adıdır.

الطُّيَّابُ [eṭ-ṭuyyāb] [zunnār] vezninde)

Be-gāyet hoş ve pākīze ve gökçek olan şey'e denir; yukālu: شَيْءٌ طَابَ كَمَا دُكِرَ وَطَيَّبَاتٍ أَي طَيَّبَ

الطُّوبَى [eṭ-tūbā] (بُشْرَى [buṣrā] vezninde) طَيَّبَ [ṭīb] ma'nāsınadır, ya'nī masdardır. Aslı طُوبَى [ṭuybā] idi, yā' vāv'a kalb olundu. Ve طُوبَى [ṭūbā] طَيَّبَةٌ [ṭayyibet] lafzından cem' olur ki tā'nın fethi ve yā'nın teşdidyledir ve bu nādirdir. Ve أَطْيَبُ [aṭyeb] kelimesinden mü'ennes olur. Ve iyilik ve güzellik, hüsna ma'nāsınadır. Ve baht ve 'ayş-ı hoş ve hayr ve rāhat ve devlet ma'nāsınadır. Ve hīre ve güzidegī ma'nāsınadır ki muhtārılık ve güzīdelik ma'nāsınadır. Ve

طُوبَى [Ṭūbā] Cennette bir şecerin ismidir; 'alā-kavlin lügat-ı Hindīde طُوبَى [ṭūbā] cennetin ismidir. Ve yukālu: طُوبَى لَكَ وَأَطْوَبَاكَ بِالْإِصْطِفَاءِ u hatādır.

طَيَّبَى [ṭībā] (tā'nın kesri ve elif'in kasrıyla) طُوبَى [ṭūbā] lafzında lügattir ki cennette bir şecer adıdır.

الْإِطَابَةُ [el-iṭābet] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi hoş ve pākīze kılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَطَابَهُ إِطَابَةً بِمَعْنَى طَيَّبَهُ Ve istincā' ma'nāsınadır ki mevzi-i necāseti gasl yā mesh ile tathīr eylemekten 'ibārettir; yukālu: أَطَابَ الرَّجُلُ إِذَا اسْتَنْجَى Ya'nī "Nefsini murdardan pāk eyledi." Ve hoş ve münakkah dil-keş kelām söylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَطَابَ الرَّجُلُ إِذَا أَطَابَ طَيَّبَ بِكَلَامٍ طَيَّبَ Ve mihmāna hoş ve lezīz ve pākīze ta'am çekmek ma'nāsınadır; yukālu: أَطَابَ الرَّجُلُ لِلضَّيْفِ إِذَا قَدَّمَ طَعَامًا طَيَّبًا Ve hoş ve dilir ve pākīze-ter oğlanları olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أَطَابَ فَلَانَ إِذَا وَلَدَ بَيْنَ طَيَّبِينَ

ma'nāsınadır; yukālu: أَطَابَ الرَّجُلُ إِذَا تَزَوَّجَ خَالًا

التَّطْيِيبُ [et-taṭyīb] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bir nesneyi hoş ve tayyib eylemek ma'nāsınadır; yukālu: طَيَّبَهُ تَطْيِيبًا بِمَعْنَى أَطَابَهُ Ve bir nesneyi hoş ve pākīze bulmak ma'nāsınadır; yukālu: طَيَّبَ الشَّيْءَ إِذَا وَجَدَهُ طَيَّبًا **الطَّيِّبُ** [eṭ-ṭīb] (tā'nın kesriyle) Hoş nesneye denir ki onunla tetayyüb ve te'attur olunur, misk ve 'anber ve dühn gibi. Ve helāl şey'e denir; yukālu: هُوَ طَيِّبٌ أَي جَلٌّ Ve mutlakan her nesnenin efdal ve enfesine denir; yukālu: يَطْلُبُ الطَّيِّبَ أَي الْأَفْضَلَ Ve

طَيْبٌ [Ṭīb] Vāsiṭ ile şehri Tuster beyninde bir belde adıdır.

الطَّيْبَةُ [eṭ-ṭībet] (hā'yla) Bu dahi helāl ve mübāh olan şey'e denir. Ve be-gāyet sāf ve berrāk olan bādeye itlāk olunur mey-i nāb ma'nāsına. Ve

طَيْبَةٌ [Ṭībet] Mışır ülkesinde iki karye adıdır. Ve zezem suyunun ismidir. Ve Zerūd yanında bir karye adıdır.

الطَّيْبَةُ [eṭ-ṭīyebet] (عَيْنَةٌ [‘inebet] vezninde) Gadr ve hīlesiz ve nakz-i 'ahdsiz dest-res olunan esīre itlāk olunur; yukālu: سَبِيَّ طَيْبَةً أَي بَلَا عَدْرٍ وَنَقْضِ عَهْدٍ

الْأَطْيَبَانِ [el-aṭyebāni] (tesniye bünyesiyle) Ekl ve cimā'a itlāk olunur; 'alā-kavlin fem ve ferc ve 'inde'l-ba'z şahm ve şebābdan 'ibārettir; ve minhu yukālu: ذَهَبَ الْأَطْيَبَانِ أَي الْأَكْلُ وَالْجَمَاعُ أَوْ الْفَرَجُ أَوْ الشَّحْمُ وَالشَّبَابُ Bu-rada şahmden murād kuvvet-i bedeniyyedir, وَبَقِيَ الْأَخْبَثَانِ أَي الصُّرَاطُ وَالشُّعَالُ

الْمَطَايِبُ [el-meṭāyib] (mīm'in fethiyle) ve **الْأَطَايِبُ** [el-eṭāyib] Güzīde ve muhtār olan nesnelere denir. مَطَايِبٌ [meṭāyib] kelimesinin lafzından müfredi yoktur. Ba'zılar dedi

ki işbu مَطَائِبٍ [meṭāyib] ve أَطَائِبٍ [eṭāyib] kelimeleri 'Arablardan مَطَائِبِ الرُّطْبِ وَأَطَائِبِ الجُزُورِ 'unvānıyla mesmū'dur, ya'nī müfredleri meskūt olup hemān cem' olarak böylece mesmū' olmuştur; yekūlūne: أَطَعَمَنَا مِنْ مَطَائِبِ الرُّطْبِ وَأَطَائِبِ الجُزُورِ Ve 'alā-kavlin مَطَائِبٍ [meṭāyib]in müfredi مَطَيَّبٍ [maṭyeb] yāhūd مَطَابٍ [meṭāb] ve مَطَابَةٌ [meṭābet]tir. Ve أَطَائِبٍ [aṭāyib]in müfredi أَطَيَّبٍ [aṭyeb] dir.

الإِسْتِطَابَةُ [el-istiṭābet] İstincā' ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: إِسْتِطَابَ الرَّجُلُ إِذَا اسْتَشَجَى Ve kasık kollarını tıraş eylemek ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: إِسْتِطَابَ الرَّجُلُ إِذَا حَلَقَ الْعَانَةَ Ve bir nesneyi hoş ve tayyib bulmak ma'nāsıdır; yukālu: إِسْتِطَابَ الشَّيْءِ إِذَا وَجَدَهُ طَيِّبًا Ve tatlı ve hoş-güvār su istemek ma'nāsıdır; yukālu: إِسْتِطَابَ الْقَوْمِ إِذَا سَأَلَهُمْ مَاءً عَذْبًا

الإِيطَابُ [el-ityāb] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi hoş ve pākīze ve tayyib bulmak ma'nāsıdır; yukālu: إِسْتِطَابَ الشَّيْءِ إِذَا وَجَدَهُ طَيِّبًا Ve bu aslı üzere isti'māl olunmuştur.

الطَّابَةُ [eṭ-ṭābet] (غَابَةٌ [gābet] vezninde) Bādeye denir, حَمْرٌ [ḥamr] gibi.

طَيِّبَةٌ [ṭayyibet] (ṭā'nın fethiyle) Medīne-i münevvere esmāsındandır.

طَابَةٌ [ṭābet] ve

طَيِّبَةٌ [ṭayyibet] (سَيِّدَةٌ [seyyidet] vezninde) ve

مُطَيَّبَةٌ [muṭayyebet] (مُكْرَمَةٌ [mukerremet] vezninde) Bunlar da Medīne-i münevvere'nin isimleridir. Nām-ı aslīsi يَثْرِبُ [Yeṣrib] olup me'hazı olan ثَرْبٌ [ṣerb] fesād ma'nāsına olmakla istiḥcān olup elfāz-ı mezkūre ile tesmiye buyrulmuştur.

عِدْقُ بَنِي طَابٍ [ʿīzq b. Ṭāb] ('ayn'ın kesri ve zāl-ı mu'cemenin sükūnuyla) Medīne'de bir hurmālık adıdır.

ابْنُ طَابٍ [ibn ṭāb] Bir nev' hurmāya itlāk olunur ki hālen Medīne hurmāsı ta'bīr eyledikleri hurmādır.

الطَّيَّابُ [eṭ-ṭiyāb] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Başra'da bir hurmālık adıdır.

الطَّيِّبُ [eṭ-ṭayyib] (سَيِّدٌ [seyyid] vezninde) Be-gāyet hoş ve pākīze ve gökçek olan nesneye denir; حَبِيْثٌ [ḥabīs] mukābilidir. Ve helāl olan şey'e itlāk olunur; yukālu: مَا لَ طَيِّبٌ أَيْ حَلَالٌ Ve

طَيِّبٌ [ṭayyib] ve

مُطَيَّبٌ [Muṭayyeb] (مُكْرَمٌ [mukerrem] vezninde) Peygamber-i ekrem sallallāhu 'aleyhi ve sellem hazretlerinin iki ferzend-i ercümendleri isimleridir.

أَبُو طَيِّبَةٍ [Ebū Ṭaybet] (ṭā'nın fethiyle) Peygamber-i 'ālī-ṣān 'aleyhi's-selām hazretlerinin haccāmları olan zātın künyesidir; İsmi Dīnār'dır.

طَابَانٌ [Ṭābān] Ḥābūr kazāsında bir karyedir.

الْأَيْطِبَةُ [el-eyṭibet] (hemzenin fethi ve yā'nın sükūnu ve ṭā'nın zammı ve bā'nın teşdid ve tahfifiyle) Dişi keçinin ve āhūnun teke taleb edip erkeğe kızması hāletine denir ki tekesimek ta'bīr olunur; yukālu: دَنَتْ أَيْطِبَةُ الْعَنْزِ أَيْ اسْتَحْرَامَهَا

الطُّوبُ [eṭ-ṭūb] (ṭā'nın zammıyla) Tuğlaya ve kiremite denir.

الْمُطَيَّبَةُ [el-muṭāyebet] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Latīfe ve mizāh eylemek ma'nāsıdır; yukālu: طَيَّبَتْهُ أَيْ مَارَحَتْهُ

حَلْفُ الْمُطَيَّبِينَ [ḥilfu'l-muṭayyebīn] (ḥā'nın kesriyle) مُطَيَّبٌ [muṭayyeb]lerin 'ahd ve

mīsākı demektir. Peygamber-i enām 'aleyhi's-selām hazretleri yirmi beş yaşında iken ba'zı kabā'il-i 'Arab beynlerinde mün'akid olan 'ahd ü yemīn olacaktır. Süreti budur ki Benū 'Abdumenāf bi'l-ittifāk Benu'd-Dār'ın zabt ve tevliyelerinde olan Ka'be-i mükerreme'nin حِجَابَةٌ [hicābet] ve رِفَادَةٌ [rifādet] ve لِيَوَاءَ [livā'] ve سِقَايَةٌ [sikāyet] mansıplarını almak murād eylediklerinde Benū 'Abduddār imtināc eylemeleriyle min-ba'd her kavm īfā-yı hakk-ı 'asabiyyetle birbirlerine yārī ve mu'avenet eylemek üzere 'ahd ü yemīn eylediler. Benū 'Abdumenāf ecnās-ı tıbi cem' ve tahmīr edip bir büyük çanak içre vaz' ve taraf-dārlarıyla ki beş kabile ehlidir, ellerini ona gams ederek 'akd-i 'ahd ü yemīn eyledikten sonra li-ecli't-te'kīd ellerini dīvār-ı Ka'be'ye mesh eylediler. Binā'en'aleyh مُطَيَّبِينَ [Muṭayyebīn] ile tesmiye olundular. Benū 'Abduddār dahi kendi hulefālarıyla ki altı kabileden 'ibārettir, āher-güne mü'ekked 'akd-i kase m eylediler. Bu sebeble أَخْلَافٌ [Ahlāf] tesmiye olundular. Resūl-i ekrem 'aleyhi's-selām hazretleri Mutayyebīn tarafında bulunmuşlar idi. حِجَابَةٌ [hicābet]ten mūrād Ka'be'nin kapıcılığıdır ve رِفَادَةٌ [rifādet] Ḳureyş ahālisi miyānelerinden bir mikdār māl ifrāz edip onunla zebīb ve buğday ahz ederler idi, tā ki huccāc için hāzır buluna. Ve لِيَوَاءَ [livā'] Ka'be'nin sancağını tertīb eylemektir. Ve سِقَايَةٌ [sikāyet] huccāca su vermektir.

FASLU'Z-ZĀ'İ'L-MU'CEME

(فَضْلُ الظَّاءِ الْمُعْجَمَةِ)

[ظ أ ب]

الظَّابُّ [ez-za'b] دَأْبٌ [de'ab] vezninde) Bāng ve feryād eylemek, زَجَلٌ [zecal] ve ضَوْتُ [şavt] ma'nāsınadır; yukālu: ظَابُّ الرَّجُلِ [şavt] ma'nāsınadır; yukālu: ظَابُّ الرَّجُلِ إِذَا زَجَلَ وَصَاتَ Ve evlenmek, tezevvüc ma'nāsınadır; yukālu: ظَابُّ الرَّجُلِ إِذَا تَزَوَّجَ Ve çağıltı ve gırīv ve celebe ma'nāsınadır; yukālu: مَا هَذَا الظَّابُّ أَي الْجَلْبَةُ Ve zulm ü sitem ve bīdād ma'nāsınadır. Ve teke bağırmaq ma'nāsınadır; yukālu: ظَابُّ النَّيْسِ إِذَا صَاحَ Ve سِلْفٌ [silf] ve hem-dāmād ma'nāsınadır ki zevcenin eniştesidir, bacanak ta'bīr olunur. Cem'i أَظُوبٌ [ez'ub] gelir أَكْلُبٌ [ek-lub] vezninde ve ظُؤُبٌ [zu'ub] gelir عُرُوقٌ [urūk] vezninde.

الْمُظَاءَبَةُ [el-muza'ebet] مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) İki kimse iki hemşire tezevvüc edip birbirine bacanak olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَزَوَّجَا بِالْمُظَاءَبَةِ وَهِيَ أَنْ يَتَزَوَّجَ إِنْسَانٌ امْرَأَةً وَيَتَزَوَّجَ آخَرَ أُخْتَهَا

[ظ ب ظ ب]

الظُّبْطَابُ [ez-zabzāb] طَبْطَابٌ [tabṭāb] vezninde) Renc ve derd ve ta'ab ve mihnet gibi 'arıza-i şedīdeye denir ki mücib-i takallüb ü ıztırāb olur; yukālu: مَا بِهِ ظَبْطَابٌ أَيُّ Ve 'ayb u nakīsa ma'nāsınadır. Ve bir nev' sivilce ismidir ki göz kapağında çıkar, جُدْجُدٌ [cudcud] dahi derler. Ve dilber delikanlı oğlanların çehrelerinde çıkan sivilcelere denir. Ve çağıltı ve şamata ve gırīv ve celebe ma'nāsınadır. Ve bir kimseye şerr ü mazarrat ikā'ıyla tehdīd eden kimsenin mü'essir kelām-ı va'ıdine denir;

tekūlu: سَمِعْتُ ظَبْطَابَهُ وَهُوَ كَلَامُ الْمُوعَدِ بِشَرِّ. Ve
ظَبْطَابٌ [Zabzāb] Mülük-i Yemen'den birinin ismidir.

الظَّبْطَابَةُ [ez-zabzabet] زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Mahmūm olmak ma'nāsınadır; yukālu: ظَبْطَبَ الرَّجُلُ عَلَى الْبِنَاءِ لِلْمَجْهُولِ إِذَا حَمَّ ظَبْطَبَ [et-tezabzūb] تَزَلُّزٌ [tezelzul] vezninde) Bir nesne āhestece sühütlele düşmek ma'nāsınadır; yukālu: كَانَ لَهُ وَقَعٌ يَسِيرٌ كَانَ لَهُ وَقَعٌ يَسِيرٌ

[ظ ر ب]

الظَّرِيبُ [ez-zarib] كَيْفٌ [ketif] vezninde) Yerde sövelip domalan iri taş ve kayaya denir ki ucu yalman gibi sivri ve keskin ola; 'alā-kavlin yüksek ve sivri olmayıp döşekli yastım dağa denir yāhūd küçük dağa denir. Cem'i ظَرَابٌ [zirāb] gelir سَهَامٌ [sihām] gibi.

Şārih der ki bu cem' garīzdir, sükūn-ı rā ile tahfif tevehhümüne mebnīdir. Ve

ظَرِيبٌ [Zarib] Bir recül adıdır. Ve Nebiyy-ekrem sallallāhu 'aleyhi ve sellem hazretlerinin feresleri ismidir. Ve bādiyede Qar'ā ile Vāқиша nām mahaller beyninde bir su birkesi ismidir.

ظَرِيبٌ لُبْنٌ [Zaribu Lubn] (lām'ın zammı ve bā'nın sükūnuyla) Bir mevzi' adıdır.

الظَّرِيبُ [ez-zarubb] عَثَلٌ [ʿutull] vezninde) Galizü'l-cüsse topaç bodura denir; yukālu: رَجُلٌ ظَرِيبٌ أَي قَصِيرٌ غَلِيظٌ

الظَّرِيبَانُ [ez-zaribān] قَطْرَانٌ [kaṭirān] vezninde ki murād zā'nın fethi ve rā'nın kesriyledir) Kedi cüssesinde bed-rāyihalı bir cānverdir; Türkīde göcen ta'bir olunur, be-gāyet zartacı ve zartası ziyādesiyle müntin olur. Bir cāmeye osursa cāme eskiyip gider, henüz rāyiha-i habisesi on-

dan zā'il olmaz. Ekseri kelerin yuvasının ağızına dübürünü vaz' edip içeriye doğru zarta eylemekle bed rāyihāsından keler muztarib olup tahammülden kalmakla nācār taşraya pertāb edip çıktıkta sayd ve ekl eder. Mel'ūnun zartası oltasıdır; ve fi'l-meseli: "أَيُّ تَقَاتَعُوا" فَسَا يَبِيْتُهُمُ الظَّرِيبَانُ" Ya'nī bir müfsid ve mekkār niçe ahbāb miyānelerine ilkā-yı fesād ile birbirinden kesilip cüdā olsalar, mesel-i mezbūru darb ederler. Mütercim der ki o cānvere 'Arablar Muf'ru' t'lāk ederler, zīrā deve sürüsünün aralığına girip cā-be-cā zarta çektikte rāyiha-i kerīhesinden develer perişān olur. İntehā. Cem'i ظَرَابِينُ [zarābīn] gelir ve ظَرَابِيٌّ [zarābiyy] gelir yā-yı müşeddede ile, gūyā ki āti'z-zikr ظَرِيبَاءٌ [zaribbā'] kelimesinden cem'dir. Ve

ظَرِيبِيٌّ [zirbā] (zā'nın kesri ve elifin kasrıyla) ve

ظَرِيبَاءٌ [zirbā'] (zā'nın kesri ve elifin meddiyle) İsm-i cem'lerdir.

الظَّرِيبَاءُ [ez-zaribbā'] (zā'nın fethi ve rā'nın kesri ve bā'nın teşdidıyla) Bu dahi ظَرِبَانٌ [zaribān] gibi cānver-i mersūmun ismidir.

الظَّرِيبُ [et-tazrib] تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Davarın tırnağı be-gāyet pek ve metin olmak ma'nāsınadır; yukālu: ظَرِيبَتِ الْحَوَافِظِ تَطْرِبْنَا عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا صَلَبْتُ وَاشْتَدَّتْ

مُعْظَمَةٌ [el-muazzamet] vezninde) Be-gāyet sulb ve metin olan davar tırnaklarına denir.

الْأظْرَابُ [el-azrāb] أَحْبَابٌ [ahbāb] vezninde) نَوَاجِدٌ [nevāciz] ardında olan dört dişlere denir. Ve نَوَاجِدٌ [nevāciz] 'inde'l-mü'ellif muhteleftir; 'alā-kavlin أَظْرَابٌ [azrāb] dişlerin köklerine denir.

ظَرِيبٌ [Zarib] أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Mevzi'

adıdır.

الظَّرْبُ [ez-ẓarab] (ظَرَبَ [ṭarab] vezninde)

Yapışmak ma'nāsındır; yukālu: يَهْ ظَرَبَ بِهِ

ظَرْبًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا لَصَقَ بِهِ

ظُرْبِيَّةُ [Zuraybet] (جُهَيْنَةُ [cuheyne] vezninde)

Bir mevzi' adıdır.

[ظ ن ب]

الظَّنْبُ [ez-ẓinb] (ظَانَ [ẓān] kesri ve nūn'un

sükūnuyla) Ağacın köküne denir.

الظُّنْبَةُ [ez-ẓunbet] (جُرْعَةُ [cur'at] vezninde)

Şol sinire denir ki ok yeleğinin gez tarafında olan ucuna sarılır.

الظُّنْبُوتُ [ez-ẓunbū] (زُنْبُورٌ [zunbūr] vez-

ninde) Ayakta incik ta'bīr olunan 'uzvun

ön taraftan ya'nī taşra tarafından ucuna

denir yāhūd incik kemiğine denir ki

kuru incik ve kalem ve düdük ta'bīr olunur;

'alā-kavlin kuru inciğin ucuna denir;

yukālu: ضَرَبَ ظُنْبُوتَهُ وَهُوَ حَرْفُ السَّاقِ مِنْ قُدْمٍ أَوْ

عَظْمِهَا أَوْ حَرْفُ عَظْمِهَا Burada قُدْمٌ [kudum]

lafzı zammeteynledir. Ve hakk-ı 'ibāre

hā-i te'nīsele عَظْمُهَا olmaktadır, zīrā سَاقٌ [sāk]

mü'ennestir. Ve

ظُنْبُوتٌ [ẓunbū] Mızrak temreninin ko-

vanında olan mīha ya'nī perçine denir.

Cem'i ظَنَائِبٌ [ẓanābīb] gelir ki incikler de-

mek olur; ve minhu'l-meselu: "فَرَعَ ظَنَائِبٍ"

” Bir kimse bir düşvār māddeye

be-gāyet sa'y u ikdām eyleyerek tezlil ve

teshīl eyledikte darb olunur, zīrā çökme-

yip serkeşlik eden devenin inciğine vur-

makla rām edip çökertirler.

[ظ و ب]

الظَّابُّ [ez-ẓāb] (نَابٌ [nāb] vezninde) Söze

denir, kelām ma'nāsına. Ve mādde-i

mezbūre vāviyyedir. Ve çağılı ve gıriv ve

hengāme ma'nāsındır. Ve teke dişi keçi-

ye varacak vakte bağırarak ma'nāsındır.

Şārih der ki bunun aslı ظَوْبٌ [ẓavb] idi ki

masdardır, mehmūzda lügattir, niteki zikr

olundu.

FASLU'L-ʿAYNĪ'L-MÜHMELE

(فَضْلُ الْعَيْنِ الْمُهْمَلَةِ)

[ع ب ب]

عَبَّ [el-ʿabb] (ʿayn'ın fethi ve bā'nın teşdidıyla) Mutlakan su içmek ma'nāsınadır; ʿalā-kavlin bir solukta içmeyip yudum yudum yutarak içmektir, جَزَعٌ [cerʿ] ma'nāsına. Yāhūd aralıklarını pek açmayıp tiz tiz birbiri ardınca mütetābiʿan içmek yāhūd elsiz ve kapsız suya eğilip dābbe ve hamāme gibi içmek, كَرَعٌ [kerʿ] ma'nāsınadır; yukālu: عَبَّ الْمَاءَ عَبًّا مِّنَ النَّبَاتِ الْأَوَّلِ إِذَا شَرِبَهُ أَوْ جَرَعَهُ أَوْ تَابَعَهُ أَوْ كَرَعَهُ

Şārih der ki ʿinde'l-baʿz عَبَّ [ʿabb] soluk almayarak bir nefeste içmek ma'nāsındır, ve aglebi budur, hattā "الْكِبَادُ مِنَ الْعَبِّ" hadīsinde şūrrāh bununla tefsīr eylemiştir. Yaʿnī "çiğir ağrısı suyu bir nefeste içmekten ʿarız olur." Kezālik مَضَا الْمَاءَ مَضًّا "مَضُوا الْمَاءَ مَضًّا" hadīsinde dahi الْعَبُّ شُرْبُ الْمَاءِ وَلَا تَعْتَبُوا عَبًّا "ibāretiyle müfesserdir. Zāhiren mü'ellifin mü'ellifin ʿibārelerinde soluk almaksızın içmek mefhūmlarında dāhil yāhūd lāzımdır. İntehā. Ve

عَبَّ الشَّمْسِ [ʿabbu'ş-şems] Güneşin pertev ve ziyāsına denir. Bunda bā'nın tahfifiyle de cāʿizdir, زِيرَ عَبُّو [ʿabv] lafzından mankūs olur, دَمٌ [dem] ve يَدٌ [yed] gibi. Ve عَبُّو [ʿabv] ziyā ma'nāsınadır. Ve

عَبَّ [ʿabb] Kova inip suya daldıkta seslenmek ma'nāsınadır; yukālu: عَبَّتِ الدَّلْوُ عَبًّا إِذَا صَوَّتَتْ عِنْدَ عَرَفِ الْمَاءِ

عَبُّ [el-ʿubb] (ʿayn'ın zammıyla) رُدْنٌ [rudn] ma'nāsınadır ki libās yeninin dibine denir ki koltuk tarafına gelen ucudur.

الْعُبَابُ [el-ʿubāb] (عُرَابٌ [gūrāb] veznin-

de) Hurmā yaprağına denir, حُوصَةٌ [hūṣat] ma'nāsına. Ve sel suyunun pek çok ve taşkın yerine, kezālik kesret ve irtifāʿına yāhūd dalgasına denir. Şārih der ki pek ʿazīm ve taşkın ve püskürtücü sel suyuna da denir. Ve *Esās*'ta bu ma'nā masdar olmak üzere de mersümdür; yukālu: عَبَّ الْيَحْوُ عُبَابًا Ve her şey'in evveline denir ki kesret mevkiʿidir; yukālu: عُبَابُهُ أَيْ أَوْلُهُ Ve

عُبَابٌ [ʿUbāb] Mālik b. Nuveyre'nin feresi adıdır. Yāhūd savābı عُنَابٌ [ʿUnāb]dır, nūn'la.

الْعُنْبُبُ [el-ʿunbeb] (جُنْدُبٌ [cundeb] vezninde) Çok suya denir. Mü'ellifin كَثْرَةُ الْمَاءِ الْكَثِيرِ sebkindedir; yukālu: مَاءٌ عُنْبُبٌ أَيْ كَثِيرٌ Ve

عُنْبُبٌ [ʿUnbeb] Bir dere adıdır. Ve bir nevbāt ismidir.

بَنُو الْعُبَابِ [Benū'l-ʿAbbāb] (كَتَّانٌ [kettān] vezninde) ʿArabdan bir cemāʿattir, ehl-i Fürse muhāletat edip atları nehr-i Furāt'tan عَبَقَ [ʿabb] eder olmalarıyla itlāk eylediler.

الْيَعْتُبُ [el-yaʿbūb] (يَعْقُوبُ [yaʿqūb] vezninde) Şol ata denir ki endāmu uzun gerimli ve be-gāyet yüğrük ola; ʿalā-kavlin cinsi pāk ve eşkin olup yürümesinde ve seğirtmesinde āb-ı revān gibi sühūlet ola, rākibini silkip muztarib eylemeye yāhūd seğirtmesi pek meydānlı ola, aslā fütür bulmaya, ılgar atı gibi; yukālu: فَرَسٌ يَعْتُبُ أَيْ طَوِيلٌ سَرِيعٌ أَوْ جَوَادٌ سَهْلٌ فِي عَدْوِهِ أَوْ الْبَعِيدُ الْعَدْوِ فِي الْجَزْيِ Ve

يَعْتُبُ [yaʿbūb] Suyu çok olan cedvele denir. Ve sehāba denir. Ve

يَعْتُبُ [Yaʿbūb] Rebī b. Ziyād'ın ve Nuʿmān b. Munzir'in ve Eclāh b. Kāsiṭ'in feresleri ismidir.

الْعَبِيَّةُ [el-‘abībet] [ḥabībet] [vezninde) bir nev‘ tatlı ta‘ām ve şarāb ismidir; ‘alā-kavlin غُرْفُطُ [‘urfuṭ] nām şecerden ittihāz olunur ‘abībet] [‘urfuṭ] zamkının ‘ırkıdır. Şāriḥ der ki A‘rāb-ı bādiye sevīk dövecek tokmakla onu döverek nuzc buldukta şerbet edip içerler, meyan şerbeti gibi olur. Ve

عَبِيَّةٌ [‘abībet] Çukurca yerde biten رِمْتٌ [rīms] nām otun adıdır.

الْعَبِيَّةُ [el-‘ubbiyyet] (‘ayn’ın zammı ve kesri ve bā-yı müşeddedenin kesri ve yā’nın teşdidiyle) Kibr ve fahr ve nahvet ma‘nāsınadır; yukālu: فِيهِ عُبِيَّةٌ أَي كِبْرٌ وَفَحْرٌ وَنَحْوَةٌ

الْعَبْعَبُ [el-‘ab‘ab] [gābgāb] vezninde) Civānlık hengāmının tāb u tarāvet ve letāfeti hāletine denir. Ve yāl ü bāl sāhibi tenū-mend tāze delikanlıya denir. Ve bol cāmeye denir; yukālu: وَتَوْبٌ عَبْعَبٌ أَي وَاسِعٌ Ve deve tüyünden işlenmiş hās ve yumuşak ve nāzūk kilime denir. Ve bir sanemin ismidir. Ve bir recül adıdır. Ve müşriklerin sanem vaz‘ ettikleri mahalle denir, put-hāne ma‘nāsına. Ve uzun kişiye denir.

الْعَبْعَابُ [el-‘ab‘āb] [ṭabṭāb] vezninde) Bu dahi uzun adama denir. Ve vāsī‘ü'l-halk ve'l-cevf olan kişiye denir ki savt ve kelāmı içerisinden top gibi sudür eder. Ve Tāmmü'l-vücūd ve hasenü'l-hilkat hoş-endām civāna denir; yukālu: شَابٌ عَبْعَابٌ أَي التَّامُّ الْحَسَنُ الْخَلْقُ

الْأَعْبُ [el-‘e‘abb] (fethateynle ve bā’nın şeddesiyle) Fakīr ve bī-nevā kişiye denir. Ve galizü'l-enf olan kimseye denir.

ذُو عُبْبٍ [zū ‘ubeb] [şurad] vezninde) Bir dere ismidir.

الْعُبْبُ [el-‘ubeb] [şurad] vezninde) كَاتِكُجٌ [ḥabbu'l-kākenc] ismidir. كَاتِكُجٌ [kākenc] ‘aşşābların kunbul otu dedikleri nebāttır. Fārisīde ‘arūs-ı der-perde derler. Küttüb-i tıbbiyede kunbul dedikleri bu değildir. Berrīsi ve bostānīsi olur. Nebātı it üzümüne şebīh ve habbı ki semeri olacaktır, kırmızı gılāf içre ve dāneleri fındık kadar ve ba‘de'l-kemāl kırmızı olur. Ve‘alā-kavlin عُبْبٌ [‘ubeb] [inebu’s-şā‘leb] ismidir ki it üzümü dedikleri nebāttır. Ve ‘inde'l-ba‘z عُبْبٌ [‘ubeb] شَجَرُ الرَّاءِ [şeceru'r-rā] ismidir ki māddesinde beyān olundu. Yāhūd أَغْلَاسٌ [ağlās] kısmından bir nev‘ şecer adıdır. Ve أَغْلَاسٌ [ağlās] acı ve ba‘zı semmiyyetli olan eşcārdan ‘ibārettir, عَكْرِيشٌ [‘ikrīš] ve حَلْفَاءٌ [ḥalfā] ve يَبْتُوْتُ [yenbüt] ve لَصْفٌ [leşaf] ve عِشْرُقٌ [‘işriḳ] ve بَرْدِيٌّ [berdiyy] ve اسَلٌ [esel] gibi.

الْعُبْبُ [el-‘ubub] (zammateynle) Yerden fışkırıp feverān eden ve püskürecek cereyān eden sulara denir, مِيَاءٌ مُتَدَفِّقَةٌ ma‘nāsına.

الْعَبْعَبَةُ [el-‘ab‘abet] [zelzelet] vezninde) Münhezim olmak ma‘nāsınadır; yukālu: وَعَبْعَبَ الْجَيْشُ إِذَا انْهَزَمُوا Ve

عَبْعَبَةٌ [‘ab‘abet] İsm olur, kırmızı yün pāresine denir, sūfe-i hamrā ma‘nāsına. Ve

عَبْعَبَةٌ [‘Ab‘abet] دُرْنَى [Durnā] nām kimse-nin vālidesi ismidir ki şā‘ire idi. Ve دُرْنَى [durnā] ظورنا [zurnā] veznindedir.

الْتَعْبِيبُ [et-te‘ab‘ub] [tezelzul] vezninde) Bir nesneyi bi-tamāmihi silip almak yāhūd bi’t-tamām ekl eylemek ma‘nāsınadır; tekūlu: تَعْبَعَبْتُ الشَّيْءَ أَي أَتَيْتُ عَلَيْهِ كَلِّهَ

عُبَابِث [ʿUbāʿib] (عُلَابِثُ [ʿulābiṭ] vezninde) Ḳays b. Şaʿlebe kabilesi yurdunda bir su adıdır.

الْعُبْبَى [el-ʿubbā] (ʿayn'ın zammı ve elifin kasrıyla رُبَّى [rubbā] vezninde) Şol hatuna denir ki çocuğu yaşamaz ola.

الْتَعَبُوب [et-teʿabbub] (تَعْلُ [tefaʿul] vezninde) Bir nesneyi kesret ve ısrār üzere içmek maʿnāsınadır; yukālu: تَعَبَبَتِ النَّبِيذَ إِذَا أَحَجَّ [beyt] ve تَرَكْنَهُ يَتَعَبَّبُ النَّبِيذَ أَي يَجْرَعُهُ فِي شُرْبِهِ بِكَثْرَةٍ [ibāretiyle mersümdür.

الْعَبَاب [el-ʿabāb] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Su içmek maʿnāsınadır; ve minhu kavluhum: ”إِذَا أَصَابَتِ الطَّبَاءُ الْمَاءَ فَلَا عَبَابَ وَإِنْ لَمْ تَرَكْنَهُ يَتَعَبَّبُ النَّبِيذَ أَي يَجْرَعُهُ فِي شُرْبِهِ بِكَثْرَةٍ” Yaʿnī “Āhūlar suyu bulduktā içmezler ve bulmadıkları sūrette teces-sūs eylemezler.” Mesel-i mezbūr giderek ihtisār olunup “لَا عَبَابَ وَلَا أَبَابَ” ʿunvānında sâʿir olmuştur. *Emsāl-i Meydānī*'de bu gūne mersümdür ki āhū ve devekuşu ve sığır kısmı aslā su talebinde olmazlar ve iraktan görseler suya kasd ve vürūd eylemezler, meğer ki pek yakınlarında olur ise varıp içerler. Pes mesel-i mezbūrda isābetten murād suya iraktan isābet eylemek olur. Ve mesel-i merkūm dāhil-i ʿuhde-i zafer olan nesneden istignā ile iʿrāz eylemek mevkiʿinde irād olunur.

[ع ب ر ب]

الْعَبْرُوب [el-ʿabreb] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) ve

الْعَرَبْرُوب [el-ʿarabreb] (سَفْرَجَلٌ [sefercel] vezninde) Sumāka denir ki maʿrūf ekşi dānelerdir; ve yukālu: قَدْرٌ عَرَبْرِيَّةٌ وَعَرَبْرِيَّةٌ أَي قَدْرٌ سَمَاقِيَّةٌ Yaʿnī “Sumāklı taʿām tenceresi.”

[ع ت ب]

الْمُعْتَبَةُ [el-ʿatebet] (feteḥātla) Kapının alt

eşiğine denir, أُسْكِفَةُ الْبَابِ [uskuffetuʿl-bāb] maʿnāsına; ʿalā-kavlin üst eşiğine denir. Ve

عَتَبَةٌ [ʿatebet] Şiddet ve sahtī maʿnāsınadır; yukālu: بِالْأَمْرِ عَتَبَةٌ أَي شِدَّةٌ Ve kerih ve nā-hoş ve müstehcen işe denir. Ve kişinin hatununa itlāk olunur. Pes buna göre alt eşiğine denmek iktizā eder. Ve bu kināyedir, niteki نَعْلٌ [naʿl] ve فَارُورَةٌ [kārūret] ve بَيْتٌ [beyt] ve قَيْدٌ [kayd] ve شَاةٌ [şāt] ile de kināye ederler. Ve minhu hadīsu İbrāhīm li-İsmāʿil ʿaleyhima's-selām: “عَيْزٌ عَتَبَةٌ بَابِكُ”

الْعَتَبُ [el-ʿateb] (تَعَبٌ [taʿab] vezninde) Bu dahi kerih ve nā-matbūʿ işe denir. Ve sebbābe parmakla orta parmağın aralığına; ʿalā-kavlin orta parmakla adsız parmağın aralığına denir. Ve fesād ve tebāhī maʿnāsınadır; yukālu: مَا فِيهِ عَتَبٌ أَي فَسَادٌ Ve tanbūra harekine denir ki tanbūranın yüzünde olan hurde ağaçlardır, telleri tanbūraya ondan çekerler, tanbūra eşiği taʿbīr olunur. Ve toprağı galīz ve saht olan yere denir. Ve عَتَبٌ [ʿateb] عَتَبَةٌ [ʿatebet] lafzından cemʿ-i cinsi olur.

الْعَتْبُ [el-ʿatb] (ʿayn'ın fethi ve tā'nın sükūnuyla) ve

الْعَتْبَانُ [el-ʿatebān] (feteḥātla) ve

الْمُعْتَبُ [el-maʿteb] (مُعْتَدٌ [maḳʿad] vezninde) ve

الْمُعْتَبَةُ [el-maʿtebet] (مُشْرَبَةٌ [meşrebet] vezninde) ve

الْمُعْتَبَةُ [el-maʿtibet] (مَنْزِلَةٌ [menzilet] vezninde) Bir adamın dostu kendisine gücenip infiʿalle darılmak maʿnāsınadır, مَوْجِدَةٌ [mevcidet] gibi; yukālu: عَتَبَ عَلَيْهِ عَثْبًا وَعَتَبَانًا [mevcidet] gibi; yukālu: عَتَبَ عَلَيْهِ عَثْبًا وَعَتَبَانًا إِذَا وَجَدَ وَمَعْتَبًا وَمَعْتَبَةً وَمَعْتَبَةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا وَجَدَ عَلَيْهِ مَوْجِدَةٌ Ve

عُتْبٌ [ʿatb] Bir adama lev̄m ü tevbīh eylemek maʿnāsınadır; yukālu: **عَتَبَهُ عَتْبًا إِذَا لَامَهُ** Ve

عُتْبٌ [ʿatb] ve

عَتْبَانٌ [ʿatebān] ve

تَعْتَابٌ [taʿtāb] Bir adam bir ayağını yukarı çekip yalnız bir ayakla sekerek yürümek maʿnāsınadır; yukālu: **عَتَبَ الرَّجُلُ عَتْبًا وَعَتْبَانًا** Ve **وَتَعْتَابًا إِذَا وَتَبَ بِرِجْلٍ وَرَفَعَ الْأُخْرَى**

عُتْبٌ [ʿatb] Ayakta olan cüzʿice aksaklığa ve yekeliğe denir; yukālu: **فِي رِجْلِهِ** Ve devenin bir ayağı sinirlenmekle üç ayak üzere sekerek yürümek maʿnāsınadır; yukālu: **عَتَبَ الْبَعِيرُ إِذَا مَشَى عَلَى ثَلَاثِ قَوَائِمٍ مِنَ الْعَقْرِ** Ve kapının eşiğine ayak basmak maʿnāsınadır; tekūlu: **مَا عَتَبْتُ بَابَهُ أَيَّ** Yaʿnī “Kapısının eşiğine ayağını basmadım.”

أَلْعِتَابُ [el-ʿitāb] (قِتَالٌ [qitāl] vezninde) ve

أَلْمُعَاتِبَةُ [el-muʿātebet] (مُعَاتِلَةٌ [muḳātelet] vezninde) Bir adama lev̄m ü tevbīh ve āzār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: **عَاتَبَهُ إِذَا لَامَهُ**

أَلْعَيْبِيُّ [el-ʿittibā] (حَلِيفَى [hillifā] vezninde) Bu dahi sülāsiden masdardır; yukālu: **عَتَبَهُ عَتْبًا وَعَتْبَانًا وَعَتْبِي إِذَا لَامَهُ**

أَلْتَعْتَابُ [et-taʿtāb] (تَذْكَارٌ [tezkār] vezninde) Bu dahi masdardır, lev̄m ü tevbīh eylemek ve bir ayakla sekerek gitmek maʿnāsınadır.

أَلْتَعْتَبُ [et-taʿattub] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) ve

أَلْتَعَاتُبُ [et-taʿātub] (تَفَاعُلٌ [tefaʿul] vezninde) ve

أَلْمُعَاتِبَةُ [el-muʿātebet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Miyānede hādis olan küdūret ve infīʿālī müzākere ve muvāsafeye eylemek maʿnāsınadır ki bir mādde zim-

nında yekdiğerden münfaʿil olan aḥbāb ve asdikāʾ beyenlerinde cereyān eder; yukālu: **تَعْتَبًا وَتَعَاتِبًا وَعَاتِبًا إِذَا تَوَاصَفَا الْمُؤَجِدَةَ** Ve nāz ve şīve ve istignā ile iki dost birbiriyle münfaʿilāne söyleşip edā eylemek maʿnāsınadır ki ʿāşık ve maʿşūḳ edālarıdır, daʿvā-yı muhabbet gibi; yukālu: **تَعْتَبُهُ وَتَعَاتِبُهُ** Ve **وَعَاتِبُهُ إِذَا خَاطَبَهُ الْإِذْلَالَ**

تَعْتَبُ [taʿattub] Bir nesne ile maʿyüb olmak maʿnāsına istiʿmāl olunur ki ʿitābın melzūmudur; yukālu: **فُلَانٌ لَا يُتَعْتَبُ بِشَيْءٍ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ أَيَّ لَا يُعَابُ**

أَلْعُتْبُ [el-ʿitb] (ʿayn’ın kesriyle) Çok ʿitāb eden kişiye denir ki sadākatinden ve istikāmetinden nāşī dostuna nush ve şefakat cihetiyle nā-revā olan efʿālinde dāʾimā lev̄m ve ʿitāb eder.

أَلْأَعْتُوبَةُ [el-uʿtūbet] (أُعْجُوبَةٌ [uʿcūbet] vezninde) Mādde-i ʿitāb olan şey’e denir; yukālu: **بَيْنَهُمْ أَعْتُوبَةٌ يَتَعَاتَبُونَ بِهَا**

أَلْعُتْبِيُّ [el-ʿutbā] (قُصْوَى [ḳuṣvā] vezninde) İsmdir, rızā ve hoşnūdī maʿnāsına.

أَلْإِعْتَابُ [el-iʿtāb] (hemzenin kesriyle) Bir kimseye عُتْبَى [ʿutbā] vermek yaʿnī onun şikāyet ve infīʿālīni izāle ile onu kendiden rāzī ve hoşnūd eylemek maʿnāsınadır; yukālu: **أَعْتَبَ فُلَانًا إِذَا أَعْطَاهُ الْعُتْبَى يَعْني رَجَعَ إِلَى مَسْرُوتِهِ** Hemzisi selb için olmakla onun kalbinde olan küdūret ve infīʿālīni izāle eylemekten ʿibāret olur. Zikr olunan عُتْبَى [ʿutbā] lafzı bundan ismdir. Ve

أَلْإِعْتَابُ [iʿtāb] Bir nesneden munsarīf olmak maʿnāsınadır; yukālu: **أَعْتَبَ عَنْهُ أَيَّ انْصَرَفَ**

أَلْإِسْتِعْتَابُ [el-istiʿtāb] Bu dahi bir kimseyi kendiden rāzī ve hoşnūd eylemek maʿnāsınadır; yukālu: **إِسْتَعْتَبَهُ أَيَّ أَعْطَاهُ الْعُتْبَى** Ve münfaʿil olan mütekellim muḥātabdan kendisini irdā ve hoşnūd eylemeği taleb

Şol kimsedir ki kendisine aslā lev̄m ve serzeniş ve ʿitāb ʿamel ü teʿsīr eylemeye; yukālu: رَجُلٌ عَثُوبٌ أَي لَا يَعْمَلُ فِيهِ الْعِتَابُ

الْعَتَبَةُ [el-ʿatībet] [ʿacībet] vezninde) Hayr ve hāsīlātī az olan yere denir; teʿnīsī mevsūf iʿtibārīyladır; yukālu: فَرْيَةُ عَتَبِيَّةٌ أَي فَرْيَةُ بَلَدٍ عَتَبِيَّةٌ ve yukālu: بَلَدٌ عَتَبِيَّةٌ

التَّعْتِيبُ [et-taʿtīb] [tertīb] vezninde) Giyilmiş donun ve şalvarın uçkurluğunu devşirip ön tarafından kıvrıp kavuşturmak maʿnāsınadır ki teşmīr için ederler; yukālu: عَثَبٌ سَرَاوِيلُهُ تَعْتِيبًا وَهُوَ أَنْ تَجْمَعَ الْحُجْرَةَ وَتَطْوِيهَا مِنْ قُدَامِ عَثَبِ الْبَابِ إِذَا اتَّخَذَ لَهُ عَثَبَةً

عَثَابَةٌ [ʿAttābet] [kezzābet] vezninde) Esāmī-i nisvāndandır.

[ع ت ر ب]

الْعَثْرُوبُ [el-ʿutrub] (ʿayn'ın zammı ve tā'nın sükūnuyla) Sumāka denir ki maʿrūf ekşi dānelerdir. Ve işbu عَثْرُوبٌ [ʿutrub] kelimesi عَثْرُوبٌ [ʿanzeb] lafzından ki nūn ve zā-yı muʿceme iledir ve عَبْرُوبٌ [ʿabreb] lafzından katʿan musahhaf değıldir, üçü de bir maʿnāyadır.

[ع ت ل ب]

الْمُعَثَلَبُ [el-muʿatleb] [muʿaşfer] vezninde) Gevşek ve süst nesneye denir; yukālu: حَبْلٌ مُعَثَلَبٌ أَي رِخْوٌ

[ع ث ر ب]

الْعَثْرُوبُ [el-ʿuṣrub] (sā-yı müsellese ile تُعَثَّرُ [kūnfuz] vezninde) Bir nevʿ şecerdir, nār ağacına şebīh ve رِبَاسٌ [rībās]a müşābih kırmızı filizleri olur, kabuğunu soyup tenāvül ederler; müfredi عَثْرُوبَةٌ [ʿuṣrubet]tir hā'yla.

[ع ث ل ب]

عَثَلَبٌ [ʿAşleb] [cafer] vezninde) Bir su adıdır.

الْعَثَلَبَةُ [el-ʿaşlebet] [dahrecet] vezninde) Āteşi çakıp çakmadığı maʿlūm olmayan ağaçtan çakmak edinmek maʿnāsınadır. ʿArablar çakmağı ağaçtan ittihāz ederler, ekserī مُرْحٌ [murh] nām ağaçtan ederler. Birbirine sürmekle āteş çıkarırlar; yukālu: عَثَلَبٌ زَنْدُهُ إِذَا أَخَذَهُ مِنْ شَجَرٍ لَا يَدْرِي أَيُّورِي أَمْ لَا Ve buğdayı küle gömüp pişirmek, ʿalā-kavlin nāgehānī mihmān gelmek yāhūd göçmek üzere olmak gibi bir zarūret-i ʿarīza sebebiyle irice öğütmek maʿnāsınadır; yukālu: عَثَلَبُ الطَّعَامِ إِذَا رَمَدَهُ فِي الرَّمَادِ أَوْ طَحَنَهُ فَجَشَهُ لِضُرُورَةٍ عَرَضَتْ بَحْثَرَةٌ Ve عَثَلَبُ الْمَاءِ إِذَا جَرَعَهُ شَدِيدًا [bahşeret] maʿnāsınadır ki ayırmak ve tefrīk eylemektir; yukālu: عَثَلَبُ الشَّيْءِ إِذَا بَحْثَرَهُ

الْمُعَثَلِبُ [el-muʿaşlib] (ism-i fāʿil bünyesiy-le) süst ve gevşek nesneye denir; yukālu: أَمْرٌ مُعَثَلِبٌ أَي غَيْرٌ مُحْكَمٌ Ve نُؤْيٌ مُعَثَلِبٌ أَي مَهْدُومٌ [nuʿy] nūn'un zammıyla çadır etrāfına kazılan harka denir. Ve

مُعَثَلِبٌ [muʿaşlib] Ziyādesiyle pīr-i fānī olup mütesākītü'l-vücūd olan kişiyeye denir; yukālu: شَيْخٌ مُعَثَلِبٌ إِذَا أُذْبِرَ كَبِيرًا

التَّعَثَلَبُ [et-teʿaşlub] [tedahruc] vezninde) Bir kimse pīrlikten yāhūd hastalıktan mehzūl ve bed-hāl ve bī-mecāl olmak maʿnāsınadır ki hemān üftāde-i hufre-i helāk olmak hāletinde ola; yukālu: تَعَثَلَبَ الرَّجُلُ إِذَا سَاءَتْ حَالُهُ وَهَرِلَ

[ع ج ب]

الْعَجَبُ [el-ʿacb] (ʿayn'ın fethi ve cīm'in sükūnuyla) Kuyruk dibine denir ki kuyruk sokumu taʿbīr olunur.

Şārihin beyānına göre غُضْعُص [ʿuṣʿuṣ] dedikleri hurde kemik olacaktır ki fātiha-i hilkat ve hātime-i fenā vü maʿdūmiyyetidir; دَوَابُّ [devābb] kısmında "كُلُّ ابْنِ آدَمَ يَبْلَى إِلَّا عَسِيبَ" [asīb] derler. İşbu "إِلَّا" aʿdā-yı insānī çürüyüp hāksār olacaktır, illā o kemik ʿalā-hālihi kalır. İntehā. Ve

عَجَبٌ [ʿacb] Her nesnenin kuyruk dibi gibi çak muʿahhar ve müntehāsına itlāk olunur. Ve bir kabîle adıdır.

الْعَجَبُ [el-ʿucb] (ʿayn'ın zammıyla) Ahlāk-ı menhiyyeden zehv ve kibr maʿnāsıdır ki kendiyi görüp ve kendisini beğenmekten ʿibārettir; Fāriside pindār denir; yukālu: بِهِ هُوَ عَجَبُ النِّسَاءِ مُتَلَتِّةٌ أَيُّ يُعْجِبُهُ الْقُعُودُ Ve şol kimseye denir ki nisvān tāʿfesiyle mücāleset ve müʿāneset eylemekten hoşlanıp pek mahzūz ola; ʿalā-kavlin zen-pāre olmakla mutlakan nisvāndan hoşlanıp hazz eder ola. Bu maʿnāda ʿayn'ın harekāt-ı selāsıyla lügattir; yukālu: هُوَ عَجَبُ النِّسَاءِ مُتَلَتِّةٌ أَيُّ يُعْجِبُهُ الْقُعُودُ Ve

عُجْبٌ [ʿucb] Bir nesneyi tanılamak hāletine denir ki ismdir; Fāriside şigift derler. Bir nesneye ülf ve iʿtiyād olmadığından nāşī tabʿa nekre ve garīb görüldüğünden yāhūd fī-zātihi pek hoş ve eltaf ve nādīrī'l-vücūd olduğundan tabʿın böyle şey olur mu diye inkār ve istigrābī hāletinden ʿibārettir.

الْعَجَبُ [el-ʿaceb] (fethateynle) **عُجْبٌ** [ʿucb] gibi bu dahi ismdir, tanılamak hāletine denir. **عُجْبٌ** [ʿucb]ün ve **عَجَبٌ** [ʿaceb]in cemʿi **أَعْجَابٌ** [aʿcāb] gelir, **أَقْفَالٌ** [kufl] ve **أَقْفَالٌ** [aḳ

fāl] ve **سَبَبٌ** [sebeb] ve **أَسْبَابٌ** [esbāb] gibi; yukālu: مَا هَذَا الْعُجْبُ مِنْهُ وَالْعَجَبُ وَهُوَ إِنْكَارٌ مَا يَزِدُّ عَلَيْنِكَ Ve

عَجَبٌ [ʿaceb] (fethateynle) Masdar olur, tanılamak maʿnāsına; tekūlu: **عَجِبْتُ مِنْهُ عَجَبًا** Ve **عَجِبْتُ مِنْهُ عَجَبًا** Ve

عَجَبٌ [ʿaceb] Taʿaccüb olunacak şey'e denir; yukālu: **عَجِبْتُ** ke-mā se-yuzkeru. Ve

عَجَبٌ [ʿaceb] Hak celle ve ʿalā tarafından rızā maʿnāsına mahmūldür, **عَجَبٌ** [ʿaceb]in mefhūmunda hafīyyü's-sebeb olan ve meʿlūf ve maʿlūm olmayan şey'i garībī gördükte istiʿzām ve istigrāb ve istihsān eylemek olmakla Bārī-i zü'l-celāle isnādı gayr-i mümkin olmağın muhabbet gibi gāyetī iʿtibār ile rızāya mahmūl olur. Kāle'ş-şārih ve minhu'l-hadīsu: "عَجِبْتُ رَبُّكُمْ مِنْ شَاتٍ لَيْسَ لَهُ صَبُوءٌ" **عَظْمٌ ذَلِكَ وَكَبَّرَ أَيُّ رَضِي مِنْهُ** Ve baʿzı mahalde **عَجِبْتُ** ile müfesserdür. Ve baʿzı mahalde inkār ile ve baʿzı yerde **عَجِبْتُ** ile teʿvilleriyle müʿevvel olur. Ve

عَجَبٌ [ʿAceb] Esmā-i ricāldendir: Aḥmed b. Saʿīd el-Bekrī şuhire bi-İbn ʿAceb ve Saʿīd b. ʿAceb muhaddislerdir.

مُنِيَّةٌ عَجَبٌ [Munyetu ʿAceb] (زُمْرَةٌ عَرَبٌ) [zumretu ʿArab] vezninde) Mağrib-i Aḳşā'da bir beldedir.

الْعَجِيبُ [el-ʿacīb] (غَرِيبٌ [garīb] vezninde) Pek taʿaccüb olunacak şey'e denir, nādīr ve kem-yāb olduğundan yāhūd fī-zātihi ahsen ve eltaf olduğundan nāşī. Ve cemʿi **عَجَائِبٌ** [ʿacāʾib] gelir; ʿalā-kavlin merkūm **عُجْبٌ** [ʿucb] ile ki ʿayn'ın zammıyla **تَعْجَبُ** [taʿaccüb] maʿnāsına ismdir. **عَجِيبٌ** [ʿacīb] kelimesinin cemʿleri mesmūʿ değildir. Ve baʿzılar ʿinde **عَجِيبٌ** [ʿacīb] mübālagayı mutazammın olmayıp **عَجَبٌ** [ʿaceb] laf-

zıyla ki fethateynledir, mürādifidir, ya'nī mutlaklan ta'accüb olunacak şey'e denir; yukālu: **أَمْرٌ عَجِبْتُ وَعَجِبْتُ** Ve

عُجَابٌ [ʿucāb] (ʿayn'ın zammıyla) Hadd-i ʿacebden bīrūn olan şey'e denir ki mübālaga içindir.

الْعُجَابُ [el-ʿucāb] (ʿayn'ın zammı ve cīm'in tahfiifiyle) ve

الْعُجَابُ [el-ʿuccāb] (cīm'in teşdidiyle) Mübālagadır, ziyādesiyle ta'accüb olunacak şey'e denir; yukālu: **أَمْرٌ عَجِبْتُ وَعَجِبْتُ** **عَجِبْتُ عَاجِبٌ وَعَجِبْتُ** **عُجَابٌ وَعُجَابٌ** ve yukālu: **عَجِبْتُ عَاجِبٌ وَعَجِبْتُ** **عُجَابٌ** **عَلَى الْمُبَالَغَةِ كَقَوْلِهِمْ شِعْرٌ شَاعِرٌ وَظِلٌّ ظَلِيلٌ**

الْعَجِيبَةُ [el-ʿacībet] (ġarībet [ġarībet] vezninde) ve

الْأَعْجُوبَةُ [el-uʿcūbet] [uḍḥūket] [uḍḥūket] vezninde) İsmelerdir, sebep-i ta'accüb olan şey'e denir; yukālu: **مَا بِهِ التَّعَجُّبُ** maʿnāsınadır.

التَّعَجُّبُ [et-taʿaccub] [tefaʿul] [tefaʿul] vezninde) ve

الْإِسْتِعْجَابُ [el-istiʿcāb] Tanlamak ve ʿacebe gelmek maʿnāsınadır; tekülü: **تَعَجَّبْتُ مِنْهُ** **وَاسْتَعَجَبْتُ مِنْهُ بِمَعْنَى عَجِبْتُ** Ve

تَعَجَّبْتُ [taʿaccub] Bir kimseyi hudʿa ile meftūn eylemek maʿnāsınadır; tekülü: **تَعَجَّبْتَنِي فُلَانٌ أَيْ تَصَبَّأَنِي**

التَّعْجِيبُ [et-taʿcīb] [tefʿīl] [tefʿīl] vezninde) Bir kimseyi ʿacebe getirmek maʿnāsınadır; tekülü: **عَجَّبْتُهُ تَعْجِيبًا أَيْ جَعَلْتُهُ مَتَّعِجًا**

التَّعْجِيبُ [et-teʿācīb] (tā'nın fethiyle) **عَجَائِبُ** [ʿacāʾib] maʿnāsınadır. Şārih der ki bu müfredi olmayan cümūʿdandır, **تَعَاشِيبُ** [teʿāşīb] gibi.

الْإِعْجَابُ [el-iʿcāb] (hemzenin kesriyle) Bir kimseyi bir ʿaceb nesne ʿacebe getirip müteʿaccib olmasına bāʾis olmak maʿnāsınadır; yukālu: **عَجَّبَهُ الْأَمْرُ إِذَا حَمَلَهُ عَلَى**

العجب منه Ve bir nesneyi pek beğenmekle ʿacebe gelip ondan mahzūz ve ferah-nāk olmak maʿnāsınadır; yukālu: **أَعْجَبَهُ إِذَا عَجِبَ بِهِ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ مِنْهُ وَسُرٌّ** **عَجِبَ إِذَا عَجِبَ مِنْهُ وَسُرٌّ وَقَوْلُهُمْ مَا أَعْجَبَهُ بِرَأْيِهِ شَادَ** Ya'nī fiʿl-i ta'accüb elbette sülāsiden mebnī olup burada rubāʾiden mebnī olmakla kıyāstan hāricdir, "Filān ne ʿaceb kendi reʿyini beğenip hoşlanmıştı!" demektir.

الْعَجَبَاءُ [el-ʿacbāʾ] (ḥamrāʾ [ḥamrāʾ] vezninde) Şol hatuna denir ki be-gāyet dil-ber ve hūb-manzar olmakla hüsünden nāşī ta'accüb olunur ola. Ve şol ʿavrete de denir ki nihāyet derecede çirkīn ve bed-likā olmakla çirkīnliğinden ta'accüb olunur ola. Bu sürette azdāddan olur. Şārih der ki hüsün ve kubh hāletlerinde ta'accübün müteʿallakları vasf-ı nihāyet ve mübālaga olmakla müttehid olduğundan nāşī zıddiyetleri tām değildir. İntehā. Ve

عَجَبَاءُ [ʿacbāʾ] Şol nākaya denir ki ensesi incerek olup iki yancıkları üzere olan el-macıkları yukarı doğru çıkık ola. Ve kuyruk sokumu galīz olan nākaya denir.

الْأَعْجَبُ [el-aʿceb] [aḳreb] [aḳreb] vezninde) Hilkat-ı mezbūrede olan erkek deveye denir.

التَّعْجَابَةُ [et-tiʿcābet] (tā'nın kesriyle) Sāhib-i **أَعْجَابٍ** [eʿācīb] olan kimseye denir ki şaʿbede-bāz gibi dāʾimā umūr-ı ʿacībe peydā eder ola; yukālu: **رَجُلٌ تَعْجَابَةٌ أَيْ ذُو أَعْجَابٍ**

عَجِيبَةٌ [ʿuceybet] [cuheyne] [cuheyne] vezninde) Bir recül adıdır.

أَعْجَبَ جَاهِلًا [Aʿcebe Cāhilen] (fiʿl-i māzī bünyesiyle) Bir recülün lakabıdır, **تَأْبَطُ** **بَرَقَ نَحْرُهُ** [teʿebbēta şerren] ve **شَرَا** [nahruhu] gibi.

[ع ج ر ق ب]

الْعَجْرَقَبُ [el-acerqab] (kāf'la [sefercel] vezninde) Sū-i zanna mübtelā bedderūn ve habīs kimseye denir; Fārisīde bed-sigāl derler. Cüz'ice nesne ile nāsa ilkā-i töhmet eder; yukālu: هُوَ عَجْرَقَبٌ أَيْ مُرِبٌ خَبِيثٌ

[ع د ب]

الْعَدَابُ [el-adāb] (dāl-ı mühmele ile سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Yufka kumsala denir; 'alā-kavlin kumluğun aşağı tarafından düz yere gelen yufka tarafına denir; müfred ve cem'i berāberdir. Ve

عَدَابٌ [Adāb] Bir mevzi' adıdır.

الْعَدَابَةُ [el-adābet] (sehābet) [sehābet] vezninde) رَحِمٌ [rahim] ma'nāsınadır ki hatunlarda ve hayvānlarda çocuk ve döl yatağıdır. Ve 'avretin fercine denir, رَكَبٌ [rekeb] ma'nāsına.

الْعَدُوبُ [el-adūb] (şabūr) [şabūr] vezninde) Çok kuma denir, reml-i kesir ma'nāsına.

الْعُدْبِيُّ [el-udebiyy] ('ayn'ın zammıyla عُرْنِيٌّ [ureniyy] vezninde) Kerimü'l-ahlāk olan kişiye denir; 'alā-kavlin bī-'ayb u nakīsa olan pāk-gevher adama denir; yukālu: رَجُلٌ عُدْبِيٌّ أَيْ الْكَرِيمُ الْأَخْلَاقِ أَوْ مَنْ لَا عَيْبَ فِيهِ

[ع ذ ب]

الْعَذْبُ [el-azb] ('ayn'ın fethi ve zāl-ı mu'cemenin sükunuyla) Mutlakan tayyib ve hoş-güvār olan ta'ām ve şarāba denir; yukālu: طَعَامٌ وَمَاءٌ عَذْبٌ أَيْ طَيِّبٌ وَمُسْتَسَاعٌ ve yukālu: رَكِيَّةٌ عَذْبٌ Ya'ni fi'l-asl masdar olmakla tezkir ve te'nīsī müsāvīdir. Ve

عَذْبٌ [azb] Masdar olur, ziyādesiyle susuzluktan nāşī terk-i ekl eylemek ma'nāsına; yukālu: عَذَبَ الرَّجُلُ عَذْبًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا تَرَكَ

الْأَكْلَ مِنْ شِدَّةِ الْعَطَشِ وَهُوَ عَاذِبٌ وَعَدُوبٌ وَالْجَمْعُ Ve عَذْبٌ بِضَمَّتَيْنِ

عَذْبٌ [azb] Men'e eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَذَبَهُ عَنْهُ إِذَا مَنَعَهُ Ve bir nesneden imtinā'la geri durup ondan ferāgat eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَذَبَ عَنْهُ إِذَا كَفَّ وَتَرَكَ Ve

عَذْبٌ [azb] Bir nev'e şecer adıdır. Müfredāt-ı sā'irede ثَمْرٌ أَثْلٌ [semeru esl] ile mübeyyendir ki ılıgın ağacının nev'-i kebiri semeridir.

الْإِعْذَابُ [el-i'zāb] (hemzenin kesriyle) Men'e eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَعَذَبَهُ عَنْهُ إِذَا مَنَعَهُ Ve bir nesneden geri durup ferāgat eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا كَفَّ وَتَرَكَ Ve suyun yosununu çıkarıp sâf ve pākīze kılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَعَذَبَ الْمَاءَ إِذَا نَزَعَ طُحْلُبَهُ Bunda hemze selb içindir, عَذْبَةٌ [azebet] yosuna denir, ke-mā se-yuzkeru. Ve bir kimsenin suyu latif ve hoş-güvār olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَعَذَبَ الْقَوْمُ أَيْ عَذَبَ مَاؤُهُمْ

الْعُدُوبَةُ [el-uzūbet] ('ayn'ın zammıyla) Ta'ām ve şarāb tayyib ve hoş-güvār olmak ma'nāsınadır; yukālu: عَذَبَ الطَّعَامَ وَالْمَاءَ عُدُوبَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا صَارَ عَذْبًا

التَّغْذِيبُ [et-ta'zīb] (tef'il) [tef'il] vezninde) Men'e eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَذَبَهُ عَنْهُ تَغْذِيبًا إِذَا مَنَعَهُ Ve işkence ve 'azāb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَذَبَهُ تَغْذِيبًا

الْإِسْتِعْذَابُ [el-isti'zāb] Bir nesneden vāz gelip ferāgat kılmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَعْذَبَ عَنْهُ إِذَا كَفَّ وَتَرَكَ Ve kuyudan tatlı su çekip çıkarmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَعْذَبَ الرَّجُلُ إِذَا اسْتَقَى عَذْبًا

الْعَذْبُ [el-azeb] (fethateynle) Çirk ve hār u hāşāk makülesine denir, قَذَى [kazā] ma'nāsına. Ve mevlūd 'akibinde zuhūr

eden murdār ve nā-pāk şey'e denir, murdār su ve son ve eş dedikleri nesne gibi. Ve

عَذَبٌ [ʿazeb] Bir şecer adıdır. Ve مَالِي [meʿālī'n-nevā'ih] ma'nāsınadır ki ʿArabistān töresi üzere meyyit üzere nevha eden karıların o vakte mahsūs ittihāz ettikleri paçavraya denir. Ve şol ipe ve tasmaya denir ki terazi kollarına bend edip onunla teraziyi çekip kaldırırlar. Ve

عَذَبٌ [ʿazeb] Her şey'in ucuna denir; yukālu: مَا أَرَقَّ عَذَبٌ لِسَانِهِ أَيُّ طَرَفُهُ Ve عَذَبٌ الْبُعِيرِ [ʿazebu'l-baʿīr] devenin alet-i tenāsülünün ucuna denir. Ve at götlüğü gibi deve pālānının ensesine dikilen meşine denir. Ve bunların mecmū'unda müfredi عَذَبَةٌ [ʿazebet]tir hā'yyla. Ve

عَذَبَةٌ [ʿazebet] Yosuna denir, طُحْلُبٌ [tuḥlub] ma'nāsına.

الْمَعَاذِبُ [el-meʿāzib] (mīm'in fethiyle) Bu dahi nevha-kār karıların paçavralarına denir, عَذَبٌ [ʿazeb] gibi ki zikr olundu. Şārih der ki müfredi مَعَذِبَةٌ [maʿzebet]tir; ʿalā-kavlin gayr-i kıyās üzere müfredi عَذَبَةٌ [ʿazebet]tir. İntehā.

الْعَذُوبُ [el-ʿazūb] صَبُورٌ [şabūr] vezninde) ve

الْعَاذِبُ [el-ʿāzib] Tahte's-semā' olan nesnedir ki üstünde āsumāna dek sütre ve hā'il olmaya.

الْعَذْبَةُ [el-ʿazbet] تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Yosuna denir, طُحْلُبٌ [tuḥlub] ma'nāsına. Bir şecer adıdır ki tenāvülü deve kısmını helāk eder. Ve

عَذْبَةٌ [ʿazebet] Bir maraz-ı maʿrūf adıdır. Baʿzı nüshada وَدَوَاءٌ مَعْرُوفٌ ʿunvānında mersūmdur.

الْعَذْبَةُ [el-ʿazibet] فَرِيحَةٌ [ferihāt] vezninde)

Yosuna denir. Ve buğday içinden ayırtlanıp atılan nesneye denir, delice ve karamuk gibi. Ve çirk ve murdāra denir. Ve دِرَّةٌ [dirret]i yaʿnī tura ve kırbaç dedikleri nesneyi ihāta eden şey'e denir ki onlara kaplı olan meşin makülesi olur ki tura kayışı dedikleridir. Nüşhalarda مَا أَحَاطَ مِنَ الدَّرَّةِ ʿibāretiyle vākīʿ olmakla şārih der ki savāb olan بِالْذَّبْرَةِ ʿunvānında olmaktadır, niteki *Lisānu'l-ʿArab*'da dahi böylece-dir. Ve دَبْرَةٌ [debret] تَمْرَةٌ [temret] vezninde tarlada dönüm taʿbīr olunan yere denir. Ve onu ihāta eden nesne onun etrāfına sınır için çevrilen mürtefiʿce topraktan ʿibāret olur.

الْعَذِبُ [el-ʿazib] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Yosunlu suya denir; yukālu: مَاءٌ عَذِبٌ أَيُّ مُطْحَلَبٌ **الْأَعْدَابَانِ** [el-aʿzebāni] tesniye bünyesiyle) Taʿām ile cimā'a ʿalā-kavlin mahbūbun ağızı yarıyla bādeye itlāk olunur.

الْعَذَابُ [el-ʿazāb] سَحَابٌ [sehāb] vezninde) İsmidir, işkence ve nekāl ve ʿukūbet ma'nāsınadır. Cemʿi أَغْزِبَةٌ [aʿzibet] gelir, أَشْرِبَةٌ [eşribet] vezninde; ve yekūlu'l-ʿArabu: أَصَابَهُ عَذَابٌ عَذِيْبٌ كِبْلَعِيْنَ يَعْغِي بِكَسْرِ الْعَذَابِ الْعَيْنِ وَفَتَحَ الذَّالِ أَيُّ لَا يُرْفَعُ عَنْهُ الْعَذَابُ Yaʿnī “Ona ʿazāb-ı müʿebbed isābet eyledi ki o ʿazāb ondan katʿā bertaraf olmaz.” Maʿlūm ola ki بَلَعٌ [bilağ] kelimesi bā'nın kesri ve zammı ve lām'ın fethiyledir, بَلِيْعٌ [beliğ] ma'nāsınadır, bir şey'in nihāyetine vāsıl olan kimseye denir. Baʿdehu cemʿ-i selāmet sīgasıyla cemʿ kılınıp devāhī-i şedīdeye itlāk eylediler, gūyā ki şiddet-i nekāyetinde kasd ve taʿammūd sāhibi olan ʿukalā' menzilesinde itibār eylediler; ve minhu kavlu ʿAʿişe yevme'l-cemeli li-ʿAliyyin: “قَدْ بَلَعَتْ مِنَّا الْبَلِيْعِيْنَ” أَرَادَتْ قَدْ بَلَعَتْ

مَبْلَغٌ Ya'nī “Bizim için her zahmet ve mihnetin nihāyetine bālig olup çekmediğin envā-ı meşakk u mihen kalmadı.” Ve misluhu kavluhum: لَقِيْتُ مِنْهُ الْبَرْحِينَ Burada بِرَحٌ [birah] kelimesi dahi مُبْرِحٌ [mubrih] ma'nāsındadır ki şiddet verici nesnedir, بَلِغِينَ [bileğine] gibi devāhi-i şedidede isti'māl eylediler. Ve bunlarda müfred ve cem' irābları cā'izdir, niteki mü'ellif “ب،ل،ع” māddesinde beyān eylemiştir. Kaldı ki bu kıyās üzere عَذَبٌ [‘izeb] kelimesi dahi مُعَذَّبٌ [mu‘azzib] ma'nāsına olmakla mübālagaten ‘azāb-ı ebedide isti'māl olunmuştur. Ve cem'iyyeti gūyā her lahzā ve her ān bir mu‘azzibden hālī olmadığına mebnī olur.

عَذَابٌ [‘Azzāb] كَتَانٌ [kettān] vezninde) Beddā b. Qays nām kimsenin feresi ismidir.

الْعَذِيبُ [el-‘Uzeyb] ve

الْعَذِيبَةُ [el-‘Uzeybet] (musaggar bünyeleyiyle) İki su adıdır. عَذِيبٌ [‘Uzeyb] Kūfe’ye bir merhale yerde ve عُذِيبَةٌ [‘Uzeybet] Yebu‘ kurbünde vākī’dir.

الْعَذَابَةُ [el-‘azābet] عَذَابَةٌ [‘adābet] vezninde ve mürādifidir ki zikr olundu.

الْعُدَيْبِيُّ [el-‘uzeybiyy] عُدَيْبِيٌّ [‘udebiyy] vezninde ve mürādifidir ki zikr olundu.

عَيْذَابٌ [‘Ayzāb] مَيْدَانٌ [meydān] vezninde) Sa‘īd-i Mısr kazāsında bir beldedir. Şārih der ki Qutb-ı rabbānī Ebu'l-Ḥasan eş-Şāzilī kuddise sirruhu onda medfūndur.

ذَاتُ الْعَذْبَةِ [Zātu'l-‘Azbet] تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Bir mevzi’dir.

الْإِعْتِدَابُ [el-‘i‘tizāb] اِئْتِعَالٌ [ifti‘āl] vezninde) Başta sarığa ense tarafından iki uç salındırmak ma'nāsındadır; yukālu: اِعْتَدَبَ

الرَّجُلُ إِذَا سَبَلَ لِعِمَامَتِهِ عَذْبَتَيْنِ مِنْ خَلْفِهَا الرَّجُلُ إِذَا سَبَلَ لِعِمَامَتِهِ عَذْبَتَيْنِ مِنْ خَلْفِهَا (hārekāt) [hārekāt] vezninde) Yezīd b. Subay‘ nām kimsenin feresi ismidir.

يَوْمُ الْعَذَابَاتِ [yevmu'l-‘azebāt] (fetehtāla) Eyyām-ı ‘Arabdan bir yevm-i ma‘rūftur.

[ع ر ب]

الْعُرْبُ [el-‘Urb] (‘ayn’ın zammı ve rā’nın sükūnuyla) ve

الْعَرَبُ [el-‘Arab] (fethateynle) ‘Acemin hilāfı olan tā’ife-i insānīdır. Burada ‘acemden murād mā-‘adā-yı ‘Arabdır ki Türk ve Fūrs ve Rūm ve Hindī ve sā’ir tavā’iftir. Ve عَرَبٌ [‘Arab] kelimesi mü’ennestir, الْعَرَبُ الْعَرَابِيَّةُ طَائِفَةٌ [tā’ifet] te’viliyle; yukālu: الْعَرَبُ الْعَرَابِيَّةُ طَائِفَةٌ Ve عَرَبٌ [‘Arab] sikkān-ı emsār ya’nī beldelerde sākin olanlarına muhassastır; ‘alā-kavlin beledī ve bedevīye şāmildir. Ve

أَعْرَابٌ [A‘rāb] Ki hemzenin fethiyle cem’ sūretindedir yāhūd fi’l-asl cem’dir, bādiye-nişin olanlarına itlāk olunur ki bedevī ta’bīr olunur. Bunun müfredi yoktur, اَعْرَابٌ [e‘ārīb] üzere cem’lenir.

Mü’ellifin Baṣā’ir’de beyānına göre اَعْرَابٌ [A‘rāb]a nisbette اَعْرَابِيٌّ [A‘rābiyy] denir, زَيْرٌ اَعْرَابٌ [A‘rāb] kelimesinin müfredi yoktur, ya’nī عَرَبٌ [‘Arab] lafzından cem’ değildir, عَرَبٌ [‘Arab] ism-i cinstir, lākin Rāğīb’in beyānına göre اَعْرَابٌ [A‘rāb] fi’l-asl عَرَبٌ [‘Arab]ın cem’i olup ba‘dehu bedevī sınıfına ism olmuştur. Pes nisbeti اَنْصَارِيٌّ [enşāriyy] gibi olur. Ve Mişbāh’ın beyānına göre عَرَبٌ [‘Arab] اَعْرَابٌ [A‘rub] üzere cem’lenir, زَمَنْ [zemen] ve اَزْمَنْ [ezmun] gibi. Ve عُرُبٌ [‘urub] üzere cem’lenir zammeteynle, اَسَدٌ [esed] ve اُسْدٌ [usud]

gibi. İntehā.

الْعَرَبِيَّةُ [el-‘aribet] ve

الْعَرَبَاءُ [el-‘arbā‘] [حَمْرَاءُ] [ḥamrā‘] vezninde ve

الْعَرَبِيَّةُ [el-‘aribet] [فَرِحَةٌ] [feriḥat] vezninde) **عَرَبٌ** [‘arab] lafzından me‘hūzdur, te‘kīd içindir, hulūs ve sarāhat ve hakīkat ma‘nāsını müfidlerdir; yukālu: **عَرَبٌ** عَرَبِيَّةٌ وَوَعَرَبَاءٌ وَعَرَبِيَّةٌ أَيُّ صُرْحَاءٍ جَمْعُ صَرِيحٍ وَهُوَ الْخَالِصُ

الْمُتَعَرَّبِيَّةُ [el-mute‘arribet] [مُتَعَرَّبِيَّةٌ] [mute‘arribet] vezninde ve

الْمُسْتَعَرَّبِيَّةُ [el-musta‘ribet] [مُسْتَعَرَّبِيَّةٌ] [mustevcibet] vezninde) Hālis ve hakīkī olmayıp sonradan ‘Araba dahīl ve muhtelit olmakla ta‘arrüb eden kimselere itlāk olunur; yukālu: **عَرَبٌ** مُتَعَرَّبِيَّةٌ وَمُسْتَعَرَّبِيَّةٌ أَيُّ دُخْلَاءَ جَمْعُ دَخِيلٍ Şāriḥ der ki **عَرَبٌ** **عَرَبَاءُ** [‘Arabun ‘arbā‘u] Ya‘rub b. Qaḥṭān lisānı üzere tekellüm edenlerdir. Ve Ya‘rub lisānı Süryānīyi en evvel ‘Arabīye nakl eden kimsedir. Ve **مُسْتَعَرَّبِيَّةٌ** [musta‘ribet] lisān-ı Hazret-i İsmā‘il üzere tekellüm edenlerdir. Ve **عَرَبٌ** [‘arab] māddeyi beyān ve fesāhat ma‘nāsına mevzū‘dur.

الْعَرَبِيَّةُ [el-‘Arabiyy] [عَرَبِيَّةٌ] [‘acemiyy] ‘Arablığı zāhir ve sābit ve mütēhakkak olan kimseye, kezālīk ‘Arablığı mütēbeyyen olan lisāna denir; yukālu: **رَجُلٌ وَلِسَانٌ** عَرَبِيَّةٌ Şāriḥ der ki **عَرَبِيَّةٌ** [‘arūbet] ve **عَرَبِيَّةٌ** [‘urūbiyyet] ‘ayn’ın zam-meleriyle ef‘ālī olmayan masādırıdır. İntehā. Ve

عَرَبِيَّةٌ [‘arabiyy] Bir nev‘ arpayaya denir ki be-gāyet beyāz olup ve sūnbūlesinin ucu çatal ve dāneleri iri olur, envā‘ının ecved ve efdalidir; ve fi‘l-hadīsī: **لَا تَنْفُسُوا فِيهَا** حَوَاتِيمِكُمْ عَرَبِيَّةً“ أَيُّ لَا تَنْفُسُوا فِيهَا مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ

لَأَنَّهُ كَانَ نَفْسُ خَاتِمِهِ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ كَأَنَّهُ قَالَ نَبِيًّا عَرَبِيًّا يَعْنِي نَفْسَهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ

الْإِعْرَابُ [el-‘irāb] (hemzenin kesriyle) Bir şey’in kühn ü hakīkatini izhār ve ‘ayān eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: **إِذَا** أَعْرَبَ الشَّيْءُ إِذَا أَبَانَهُ وَأَفْضَحَهُ Ve at seğirtirmek ma‘nāsınadır; yukālu: **أَعْرَبَ** فَرَسُهُ أَيُّ أَجْرَاهُ وَأَخْضَرَهُ Ve atın kişneyip haykırmasıyla ‘Arabī atı hecīnden ya‘nī boz attan fark ve temyīz edip bilmek ma‘nāsınadır. **عَرَبِيٌّ** [Arabiyy] iki tarafı soy ve kīçil [keḥīl] olan ata denir, Fārisīde esb-i tāzī derler. Ve **هَجِينٌ** [hecīn] babası ‘Arabī ve anası muhālīf cins olan ata denir ki Türk mānī ve boz at ta‘bīr olunur. Ve ‘Arabī at birkaç nev‘dir ki ‘Arablar **كَيْحِيلٌ** [keḥīl] ta‘bīr ederler, **نَعْدِيٌّ** [Necdiyy] ve **جِلْفَةٌ** [cilfet] ve **مَعْنَكٌ** [ma‘nek] gibi. Her birinin nişānları başka olur ve her birinin hāssaları başkadır; yukālu: **هُوَ** يُعْرَبُ الْفَرَسُ أَيُّ يَعْرِفُهُ مِنَ الْهَجِينِ إِذَا صَهَلَ Ve at kişnemekle soy olduğunu kendi bildirmek ma‘nāsınadır; yukālu: **أَعْرَبَ** الْفَرَسُ عَقْفَهُ إِذَا صَهَلَ وَأَبَانَ عَقْفَهُ وَسَلَامَتَهُ مِنَ الْهَجِينِ Ve

إِعْرَابٌ [i‘rāb] Kelāmda lahn u hatā eylemeyip fesāhat üzere kavā‘id-i nahviyyeye ri‘āyetle söylemek ma‘nāsınadır; kelāmıdan murād ‘Arabīdir; yukālu: **أَعْرَبَ** كَلَامَهُ أَيُّ أَفْضَحَ وَلَمْ يَلْحَنَ فِيهِ Ve bir kimse nin ‘Arab sīmāsında evlādı doğmak ma‘nāsınadır ki murād siyāh-çerde olmaktır; yukālu: **أَعْرَبَ** الرَّجُلُ إِذَا وُلِدَ لَهُ وَلَدٌ عَرَبِيٌّ Ve fuḥş ve nā-sezā söz söylemek ma‘nāsınadır; yukālu: **أَعْرَبَ** الرَّجُلُ إِذَا تَكَلَّمَ بِالْفُحْشِ وَالْفَحْشِ Ve bir kimseyi fuḥş ve nā-sezā söylemekten redd ve men‘ eylemek ma‘nāsına olmakla zıdd olur; yukālu: **أَعْرَبَ** فَلَانًا إِذَا رَدَّهُ عَنِ الْقَبِيحِ وَالْفَحْشِ Ve cimā‘ eyle-

mek, 'alā-kavlin 'avrete cimā'a dā'ir ta'rīz ve kināye eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **أَعْرَبَ الرَّجُلُ الْمُرَاةَ إِذَا جَامَعَهَا أَوْ عَرَضَهَا بِالْجَمَاعِ** Ve bey' ü şirāda عَرَبُونَ [arabūn] ya'nī peşin akçe vermek ma'nāsınadır; yukālu: **أَعْرَبَ** عَرَبٌ [arūb] olan hatun tezevvüc eylemek ma'nāsınadır, kemā se-yuzkeru; yukālu: **أَعْرَبَ الرَّجُلُ إِذَا تَزَوَّجَ الْعُرُوبَ**

الْعَرَابُ [el-'irāb] [kitāb] vezninde) ve **الْأَعْرَابُ** [el-a'rub] [encum] vezninde) ve

الْمُعْرَبَةُ [el-mu'ribet] [muḥsinet] vezninde) 'İrkında hücnet olmayıp hālis 'Arabī ve كَحِيلٌ [keḥīl] olan atlara denir ki mukābiline Türkī ve Türk mānī derler, lisānımızda boz at ta'bīr olunur; yukālu: **حَيْلٌ عَرَابٌ وَأَعْرَابٌ وَمُعْرَبَةٌ أَيْ كَرَائِمٌ سَالِمَةٌ عَنِ الْهَجْجَةِ وَيُقَالُ إِبِلٌ عَرَابٌ**

Şārih der ki kezālik أَعْرَبُ [a'rub] ve مُعْرَبَةٌ [mu'ribet] dahi deve kısmına sıfat olur. Müellif iktifā eylemiştir ve o مُبْحَتِيٌّ [buḥtiyy] mukābilidir ki 'Arabī ve 'Acemīden tevelliüd eden devedir. Ve insān ile atın ve devenin beynlerini fark için insāna عَرَبٌ [arab] ve ata ve deveye عَرَابٌ [irāb] ve أَعْرَابٌ [a'rub] ve مُعْرَبَةٌ [mu'ribet] itlāk eylediler. Pes müfredleri yine عَرَبِيٌّ [arabiyy] olur, عَرَبٌ [arab] mülāhasasıyla.

التَّعْرِيبُ [et-ta'rīb] [tefīl] vezninde) Fāhiş ve nā-sezā söz söylemek ma'nāsınadır; yukālu: **عَرَّبَ الرَّجُلُ تَعْرِيبًا إِذَا تَكَلَّمَ بِالْفُحْشِ وَالْقَبِيحِ عَرَبُونَ** [arabūn] vermek ma'nāsınadır; yukālu: **عَرَّبَ الْمُشْتَرِي إِذَا أَعْطَى الْعُرْبُونَ** Ve kelāmını lahn u hatādan pāk ve tenkīh eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **عَرَّبَ مَنْطِقَهُ إِذَا**

هَدَّبَهُ مِنَ اللَّحْنِ

Hafī olmaya ki mü'ellif ism-i a'cemīyi تعْرِيبٌ [ta'rīb] eylemek māddesinden sükūt eylemiştir. *Muzhir*'de Suyūṭī'nin telhīs-i beyānı budur ki تعْرِيبٌ [ta'rīb] ism-i a'cemīyi 'Arab kendi tarikleri üzere isti'māl eylemekten 'ibārettir. Ve işbu تعْرِيبٌ [ta'rīb] husūsunda lā-siyyemā Kur'ān-ı kerīm'de elfāz-ı مُعْرَبَةٌ [mu'arreb] e vukū'u emrinde 'ulemā' ihtilāf ve tereddüd eylediler. Bir fırka 'adem-i vukū'una zāhib oldular ve işbu ﴿فَوَآنَا عَرَبِيًّا﴾ kelām-ı şerīfiyle istidlāl eylediler ve elfāz-ı 'acemiyye sūretinde olanlar bi'l-cümle tevārüd-i lügāt kabīlindendir dediler. Meselā dībāc-ı galīz ma'nāsına olan اِسْتَبْرَقٌ [istebraḳ] ki 'Arabīdir. Fārisīde istebraḳ derler. Kezālik ehl-i Mekke مِسْحٌ [mişh] ta'bīr olunan kisāya بِلَاسٌ [belās] derler. Ma'a-hāzā Fārisīde palās denir ki ednā ta'bīr ile lafz ve ma'nā müttehid olur. Ve dahi مُصْلِحُ الْقَوْسِ [ḳamencer] lafzı ki مُصْلِحٌ [muşliḥ] ma'nāsına 'Arabīdir, Fārisīde kemān-ger derler. Ve دَسْتُ [dest] ve دَسْتُ [deşt] ve سَحْتُ [suḥt] ve كَيْمُحْتُ [kīmuḥt] lafzları dahi bu kabīlendendir, cümlesi 'Arabīdir, gerçi Fārisīde dahi müsta'emeldir. İmām Rāzī dedi ki Kur'ān'da vākī' olan مِشْكَاتٌ [mişkāṭ] ve سِجِّيلٌ [siccīl] misilli elfāz 'Arabī olmadığı müsellem değildir, belki 'Arabīdir. Nihāyet lügat-ı 'Arab, lügat-ı uhrā ile tevāfuk eylemiştir, صَابُونٌ [şābūn] ve تَنُّورٌ [tennūr] gibi.

Ve bir fırka تعْرِيبٌ [ta'rīb]in vukū'una zāhib oldular. Ebū Ḥayyān, *İrtişāf* nām kitābında dedi ki esmā-i a'cemiyye-i mu'arrebbe üç kısım üzeredir. Kısım-ı evvel

oldur ki ism-i mezkûru 'Arab tagyîr edip kendi kelâmlarına ilhâk ederler. Bu kısımın hükmü aslı ve zevâ'id vezn i'tibârıyla ism-i 'Arabî-yi sahih hükmü gibidir, ذَرَّهُمْ [dirhem] ve بَهْرَجَ [behrec] kelimeleri gibi. Kısım-ı sâni oldur ki ism-i mezkûru 'Arab tagyîr ederler. Lâkin kendi kelâmlarına ilhâk etmemekle kısım-ı evvelde i'tibâr olunan ahvâl bu kısımda mu'teber olmaz, آجُرُّ [ācurr] ve سَيْسَبْرُ [sīsēber] kelimeleri gibi. Kısım-ı sâlis oldur ki ism-i mezkûru 'Arab tagyîr etmeyip kendi kelâmları ebniyesine ilhâk etmezler ise 'Arab ebniyesinden ma'ḍūd olmaz, حُرَّاسَانُ [Ḥorāsān] gibi ki 'Arabda fu'ālān vezni yoktur. Eğer ilhâk ederler ise ma'ḍūd olur, حُرَّمٌ [ḥurrem] gibi ki سُلَّمٌ [sullem] lafzına ve كُرْكُمٌ [kurkum] gibi ki قُمُومٌ [qumqum] lafzına mülhaktır. Ve bir ismin 'acemiyyeti birkaç vechle ma'lûm olur, tafsili *Muzhir*' de meşrûhtur. İntehâ. Ve

تَعْرِيبٌ [ta'rib] Hurmânın zâ'id ve nâ-münâsib şâhlarını budayıp ağacı meydâna çıkarmak ma'nâsınadır; yukâlu: عَرَبَ الرَّجُلُ إِذَا قَطَعَ سَعَفَ النَّخْلَةِ وَأَطْهَرَهَا عَرَبَ الْفَرْسِ مَثَلًا إِذَا بَرَعَ عَلَى أَشَاعِرِهِ ثُمَّ كَوَاهَا Ve baytâr davarın tırnağı etrafında kıl biten yeri neşter ile yarıdıktan sonra üzerini dağlamak ma'nâsınadır; yukâlu: عَرَبَ الْقَوْمِ إِذَا قَبَحَهُ وَرَدَّ عَلَيْهِ Ve bir kimse tarafından söz söylemek ma'nâsınadır ki ona bedel gūyâ onun lisânından yâhüd bi'l-vekâle söylemekten 'ibârettir, elçi ve hatîb-i 'Arab gibi; yukâlu: عَرَبَ عَنِ الْقَوْمِ إِذَا تَكَلَّمَ عَنْهُ

تَعْرِيبٌ [ta'rib] Mütekellimin kavlini takbîh ve inkâr ile redd eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: عَرَبَ قَوْلَهُ إِذَا قَبَحَهُ وَرَدَّ عَلَيْهِ Ve bir kimse tarafından söz söylemek ma'nâsınadır ki ona bedel gūyâ onun lisânından yâhüd bi'l-vekâle söylemekten 'ibârettir, elçi ve hatîb-i 'Arab gibi; yukâlu: عَرَبَ عَنِ الْقَوْمِ إِذَا تَكَلَّمَ عَنْهُ

beyân eder. Ve sâfi ve hâlis ve hoş-güvâr suyu çok içmek ma'nâsınadır; yukâlu: عَرَبَ الرَّجُلُ إِذَا أَكْثَرَ شُرْبَ الْمَاءِ الصَّافِي Ve kavs-ı 'Arabî ittihâz eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: عَرَبَ إِذَا اتَّخَذَ الْقَوْسَ الْعَرَبِيَّةَ

Mütercim der ki قَوْسٌ [kavs] iki kısımdır. Bir 'Arabîyye ve biri Fârisîyyedir. Ve 'Arabîyye de iki kısımdır. Biri Ḥicâziyye ve biri Vâsiṭiyyedir. Ve Fârisîyye de iki kısımdır. Biri kavs-ı yeddir ki el ile kullanılır ve birisi kavs-ı pâydır ki ayakla kullanılır. Aksâm-ı mezkûreden her biri ihtilâf-ı ezmine vü emkine hasebiyle eşkâl-i mütenevvi'aya maksûmdur. İntehâ. Ve

تَعْرِيبٌ [ta'rib] Mi'de fesâdı, sâhibini hasta kılmak ma'nâsınadır. Ve ona ذَرَبَ الْمَعْدَةَ [zeribu'l-ma'ide] dahi derler, niteki zikr olundu; yukâlu: عَرَبَهُ الْعَرَبُ أَي مَرَّضَهُ الذَّرْبُ Ve erkek sığır ki boğa ta'bîr olunur, ineğe sürünmekle ineği şehvete getirmek ma'nâsınadır; yukâlu: عَرَبَ الثَّوْرُ الثَّوْرَ الْبَقْرَةَ إِذَا سَهَاهَا

الْعَرَابَةُ [el-'irâbet] [kitâbet] vezninde) ve

الْعَرَابَةُ [el-'arabet] [sehâbet] vezninde) Fuḥş ve kabîh ve nâ-sezâ söz söylemek ma'nâsınadır. Kâle's-şârih ve minhu hadîsu İbni'z-Zubeyr "لَا تَجْلُ الْعَرَابَةُ لِلْمُحْرَمِ" Ve أَي الْأَفْحَاشِ وَفُجِحَ الْكَلَامُ

عَرَابَةٌ [arâbet] [sehâbet] vezninde) Koyunun memesini vaz' ettikleri keseye denir ki sütlü olduğundan nazar dokunmasının yâhüd kuzu emmesin diye kese edip memesini vaz' ve bend ederler. Cem'î عَرَابَاتٌ [arâbât] gelir. Ve

عَرَابَةٌ [Arâbet] Esâmîdendir: 'Arâbe b. Evs b. Ḳayzî küremâdan bir merd-i ma'rûftur.

الإِشْتِغَابُ [el-isti'arāb] Hālis 'Arabī olmayıp sonradan 'Araba dahīl olmak ma'nāsınadır. Ve minhu yukālu: قَوْمٌ مُسْتَعْرَبَةٌ أَي دَخَلَاءُ Ve fuḥş ve nā-sezā söylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَعْرَبْتُ بَقْرَةً إِذَا اشْتَهَيْتَ الْفَحْلَ Ve inek boğa istemek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَعْرَبْتُ الْبَقْرَةَ إِذَا اشْتَهَيْتَ الْفَحْلَ

الْعَرُوبُ [el-'arūb] ضُبُورٌ [şabūr] vezninde Zevcine pek muhabbet eden hātuna denir. Ve zevcine 'isyān ve hıyānet eden nemek be-harām karıya denir. Ve 'inde'l-ba'z عُرُوبٌ [arūb] zevcine 'aşk ve 'alākası olan yāhūd zevcine muhabbet iddi'āsında olup ve muhabbetini izhār eden 'avrete denir; 'alā-kavlin ziyādesiyle güllücü, dahhāke olanına denir ki me'āyibdendir. Cem'î عُرْبٌ [urub] gelir zammeteynle ve rā'nın sükūnuyla.

الْعَرُوبَةُ [el-'arūbet] (hā'yla) ve

العَرَبَةُ [el-'aribet] فَرِحَةٌ [ferihāt] vezninde Bunlar da عُرُوبٌ [arūb] ma'nāsınadır. Ve عَرَبَةٌ [aribet]in cem'î عَرَبَاتٌ [aribāt] gelir; yukālu: إِمْرَأَةٌ عَرُوبٌ وَعَرُوبَةٌ وَعَرَبَةٌ أَي مُتَحَبِّبَةٌ إِلَى زَوْجِهَا وَكَذَلِكَ عَاصِيَةٌ لَهُ أَوْ هِيَ الْعَاشِقَةُ لَهُ أَوْ الْمُتَحَبِّبَةُ لِلَّهِ الْمُظْهِرَةُ لَهُ ذَلِكَ أَوْ الضَّحَاكَةُ fe'ül vezninin bi-ma'nā fā'il olunca tezkīr ve te'nīsī müsāvī olduğuna mebnīdir. Ve

عَرُوبَةٌ [arūbet] Harf-i ta'rīfsiz, cum'a gününün ism-i kadimidir.

Şārih der ki selefte hafta günlerinden her birinin birer ismi var idi. işbu kıt'ada cümlesi mündericidir:

أَوْفَلُ أَنْ أَعِيشَ وَأَنْ يُؤْمِي
بِأَوْلٍ أَوْ بِأَهْوَنٍ أَوْ خَبَارٍ
أَوْ الثَّالِي دُبَارٍ فَإِنْ أَفْئَسَ
فَمُؤْنِسٍ أَوْ عَرُوبَةٍ أَوْ شِبَارٍ

Ehad gününden bed' olunmuştur ki ismi evveldir. Cum'a gününü ibtidā cum'a

ile tesmiye eden ehl-i Medīne olduğuy mervīdir. İntehā.

إِبْنُ أَبِي الْعَرُوبَةِ [İbn Ebi'l-'Arūbet] Harf-i ta'rīfle bir ma'rūf kimsedir; harf-i ta'rīfsiz isti'māli lahdır yāhūd nādirdir. Ve

عَرَبَةٌ [aribet] فَرِحَةٌ [ferihāt] vezninde) Suyu pek çok olan kuyuya denir.

الْعَرَبُ [el-'arb] ('ayn'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla ve fethateynle cā'izdir) Cünbüş ve şevk ve neşāt ma'nāsınadır; yukālu: بِهِ عَرُوبٌ أَي نَشَاطٌ

عَرَبٌ [arb] (rā'nın sükūnuyla) Yemek, ekl ma'nāsınadır; yukālu: عَرَبَ الطَّعَامَ عَرُوبًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَكَلَهُ

الْعَرَبُ [el-'irb] ('ayn'ın kesriyle) بُهْمِي [buhmā] ya'nī kedi otu ve ebe pisiği dedikleri otun kurusuna denir.

الْعَرَبُ [el-'arab] (fethateynle) Mī'de fāsīd olmak ma'nāsınadır; yukālu: عَرَبَتِ الْمَعِدَةُ عَرَبًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا فَسَدَتْ

عَرَبٌ [arab] Sāfi olan mā-i kesīre denir ki ismidir. Ve bunda rā'nın kesriyle cā'izdir. Ve

عَرَبٌ [Arab] Nevāhī-i Medīne'den bir nāhiye adıdır. Ve

عَرَبٌ [arab] Yara onulduktan sonra eser ü nişānı bedende kalmak ma'nāsınadır; yukālu: عَرِبَ الْجُرْحُ عَرَبًا مِّنَ الْبَابِ الْمَرْبُورِ إِذَا بَقِيَ أَثَرُهُ بَعْدَ الْبُرْءِ Mü'ellif bunu tekrār eylemiştir. Ve neşātlanıp cünbüşe gelmek ma'nāsınadır; yukālu: عَرِبَ الرَّجُلُ إِذَا نَشَطَ Ve yara irinlenip şişmek ma'nāsınadır; yukālu: عَرِبَ الْجُرْحُ إِذَا تَوَرَّمٌ وَتَقَبَّحَ Ve bir kimşenin mī'desi fāsīd olmak ma'nāsınadır. Ve bu tekrār değıldir, sābıkta mī'deye isnād olunmuştur. yukālu: عَرِبَ الرَّجُلُ إِذَا فَسَدَتْ مَعِدَتُهُ

kın olmak ma'nāsındır; yukālu: عَرَبَ الْتَهُرُ إِذَا غَمَرَ Ve kuyunun suyu kesir olmak ma'nāsındır; yukālu: عَرَبَتِ الْبَيْتُ إِذَا كَثُرَ مَائُهَا الْعُرْبُ [el-'urbub] [ḳunfuz] vezninde) Sāfī olan çok suya denir.

الْعَرَابُ [el-'arrāb] [šeddād] vezninde) Koyunun ve keçinin memelerini koyacak torba yapan kişiye denir.

الْعَارِبُ [el-'ārib] ve

الْعَارِيَةُ [el-'āribet] Suyu pek çok olup taşkın olan ırmağa denir.

الْعَرَبَةُ [el-'arabet] (feteḫātlā) Şol ırmağa denir ki cereyānı tünd ve şedid ola, nehr-i Zāb gibi. Ve

عَرَبَةٌ [ʿarabet] Nefs ve zāt ma'nāsındır; tekūlu: وَطَابَتْ بِهِ عَرَبِيَّ أَيِ نَفْسِي Ve

عَرَبَةٌ [ʿArabet] Medīne-i münevvere kur-bünde bir nāhiye adıdır. Şārihin beyānına göre bu tekrardır. Ve

عَرَبَةٌ [ʿArabet] Aslٌ بَاحَةُ الْعَرَبِ [Bāḫatu'l-'Arab] ismidir ki بَاحَةٌ [bāḫat] dār-ı Ebi'l-fesāhat Hazret-i İsmā'īl 'aleyhi's-selāmdır; Ḳureyş kabilesi onda ikāmet etmeleriyle tā'ife-i ʿArab ona nisbet olundular.

Müellifin muktezā-yı siyāk-ı kelāmı عَرَبَةٌ [ʿArabet]ten murād sāḫa-i Mekke-i mükerrerme'dir ki arz-ı harām-ı lāzımu'l-ihtirāmdır, lākin şārihin 'Ubāb'dan nakline göre عَرَبَةٌ [ʿArabet] arz-ı Tihāme'nin ismidir ki ibtidā Hazret-i İsmā'īl 'aleyhi's-selām nāzil olup ve evlādı orada neş'et eylediler; ba'dehu Curhum ve ʿAmālīk dahi sākin oldular. Mütekessir olduklarında arz-ı merkūmeye güncide olmayıp sâ'irleri etrāfa münteşir ve hemān kabīle-i Ḳureyş orada mütemekkin oldular. Hülāsası budur ki çün halīle-i Hazret-i

İbrāhīm ya'ni Sāre cenāblarının gayretine mebnī bā-emr-i ilāhī Hazret-i İbrāhīm, Hācer ile ferzend-i sa'ādet-perverleri olan Hazret-i İsmā'īl'i alıp arz-ı Mekke'ye getirdi. Arz-ı Mekke o hengāmda bi'l-cümle mīşe-zār olup ve mevzi-i beyt-i şerif bir kızıl tepe idi. İsmā'īl ile Hācer'i oraya inzāl edip onlara ağaçtan bir sāyebān tertīb eyledikten sonra ʿavdet buyurdular. Ba'dehu Cibril-i emīn nāzil olup cenāhını darb eyledikte çeşme-i zemzem nübū' eyledi. Bir müddet māder ve ferzend onda ikāmet edip nāgāḫ Curhum kabilesinden oraya bir tā'ife mürür ve bi'l-istizān arz-ı merkūmede mütemekkin oldular. Hazret-i İsmā'īl onlardan tezevvüc edip lisānları ʿArabī olmakla onların lisānlarıncā tekellüm eylediler. Ve Hazret-i İbrāhīm'in lisānı ʿİbrānī idi, min-ba'd evlād-ı İsmā'īl, ʿArabī oldular. Ve vech-i mezkūr üzere Curhum ve Ḳaḫḫān mukaddemā عَرَبَةٌ [ʿArabet] ʿalā-kavlin عَرَبَاتُ [ʿArabāt] nām mahalde sākin olmalarıyla ona nisbetle ʿArabī itlāk olundular. Ve ʿinde'l-ba'z sebeb-i tesmiye elsine-i sâ'ireye nisbetle izāḫ ve beyān ve fesāhati müştehil olmasıdır. Ve ber-mücib-i hadīs-i şerif beş nefer peygamber-i zī-şān cins-i ʿArabdan neş'et eylediler. Hazret-i Muḫammed ve İsmā'īl ve Şu'ayb ve Şālīḫ ve Hüd ʿaleyhimü's-salātu ve 's-selām'dır. İntehā. Ve şā'ir işbu "وَعَرَبَةٌ أَرْضٌ مَا يُجَلُّ حَرَامَهَا | | مِنْ أَشْجَارِ الْجَلُّ" beytinde zarüret-i vezn için عَرَبَةٌ [ʿArabet] lafzının rā'sını iskān eylemiştir. Ya'ni "Arz-ı عَرَبَةٌ [ʿArabet] bir zemīn-i güzīndir ki hürmetini bir kimse tahlil eyleyemez, meğer o asil ve necib ve nebil ve fatin ve edib olan zāt-ı şerif tahlil eder ki murād Hazret-i

Peygamber-i 'ālī-güherdir, 'aleyhi's-salātu ve's-selām." Zīrā feth-i Mekke günü bā-emr-i ilāhī nehārdan bir sâ'at mikdârı tahlîl eylemekle Kureyş ile muhārebe olunup ba'dehu hürmet-i sâbıkası ilā-yevmi'l-kıyām ibkâ olundu. Pes عَرَبَةٌ [Arabet]ten murād Harem-i muhterem olur.

العَرَبَاتُ [el-'Arabāt] (حَرَكَاتٌ [ḥarakāt] vezninde) Mışır yolunda bir dağda vâki' bir tarik adıdır. Ve Bağdād kurbünde nehr-i Dicle'de sâbit niçe sefînelere denir. Müfredi عَرَبَةٌ [arebet]tir; murād bir güne sefîne olacaktır.

العَرِيبُ [el-'arīb] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve **المُعَرِيبُ** [el-mu'arīb] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Kes ve ehad ma'nāsından kināye olur, zuhūr ma'nāsı mülāyemetiyle. Ve bu makām-ı nefye mahsüstür; yukālu: مَا بِالذَّارِ عَرِيبٌ وَمُعَرِيبٌ أَيُّ أَحَدٌ

العُورَانُ [el-'urbān] (عُثْمَانٌ [uṣmān] vezninde) ve

العُورُونُ [el-'urbūn] (عُرْجُونٌ [urcūn] vezninde) ve

العَرَبُونُ [el-'arabūn] (جَبْرُوتٌ [ceberūt] vezninde) Şol akçeye denir ki onunla bey' ü şirā mün'akid olur. Murād peşin verilen bir mikdār akçedir ki 'āme pey ta'bīr eder, meselā yüz kuruşa bir nesne pazar eyledikte 'akd-i mu'āmele için müşterinin verdiği on kuruş gibi. Ve mevādd-ı mezkūrenin 'ayn'larını hemzeye ibdālle أُرْبَانٌ [urbān] ve أُرْبُونٌ [urbūn] ve أُرْبُونٌ [urebūn] dahi derler.

Mü'ellif bu mādeleri “ع،ر،ن” zeylinde dahi irād eylemiştir. Şārih der ki yine beyān ma'nāsına olan اِعْرَابٌ [i'rāb] dan me'hūzdur, zīrā bey'in vudūhuna bā'istir. Ve أُرْبُونٌ [urbūn] 'ukde ma'nāsına olan اُرْبَةٌ

[urbet]ten me'hūzdur. Pes nūn'ları zā'id olur. İntehā.

عَرَبَانُ [Arabān] (feteḥātla) Ḥābūr kazāsında bir beldedir. Mütercim der ki عَرَبَانُ [Arabān] 'Ayntāb ile Behsini miyānında bir kazādır. Hālen 'Arabān Ovası ta'bīr olunur. Mü'ellifin Ḥābūr'da dediği münhariftir. İntehā.

يَعْرُبُ [Ya'rubu] (يَنْضُرُ [yanşuru] vezninde) İbn Kāḥṭān'dır ki mecmū'-ı kabā'il-i Yemen'in pederidir. Lügat-ı 'Arabiyyeyi ibtidā tekellüm eden mezkūr Ya'rub olduğu menkūldür. Şārih der ki عَرَبٌ [Arab] tesmiyesi bunun isminden me'hūz olduğu dahi mervīdir.

عُرَابٌ [Urāb] (عُرَابٌ [gurāb] vezninde) Esāmīdendir: Beşīr b. Cābir b. 'Urāb ashābdandır. Ve 'Urābī b. Mu'āviye b. 'Urābī etbā'-ı tābi'ındendir.

عَرَابِيٌّ [Arābī] ('ayn'ın fethiyle) Muhaddisinden Muḥammed b. el-Ḥuseyn b. el-Mubārek lakabıdır.

عَرِيبٌ [Arīb] (عَرِيبٌ [garīb] vezninde) Bir recül ve bir feres adıdır.

عَرَابٌ [arāb] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) حَزْمٌ [ḥazem] nām şecerin semeri ismidir. Ve حَزْمٌ [ḥazem] hā' ve zā-yı mu'cemeteyn ile 'Arabistān'da دَوْمٌ [devm] ağacına şebīh bir şecerdir ki kabuğundan organ ve ip bükülür.

العُورُونُ [el-'arabūn] ('ayn'ın ve rā'nın fethiyle) Gā'it ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: أَلْقَى عَرَبُونَهُ أَيُّ ذَا بَطْنِهِ يَعْغِي أَحَدَتْ

التَّعْرُوبُ [et-ta'arrub] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) A'rāb gibi bādiye-niş'in olmak ma'nāsıdır; yukālu: تَعْرَبَ الرَّجُلُ إِذَا أَقَامَ بِالْبَادِيَةِ

عَرُوبَاءُ [‘arūbā] [celūlā] [celūlā] vezninde) Sem-āi sābi‘anın ismidir.

إِبْنُ الْعَرَبِيِّ [İbnu'l-‘Arabī] Elif ve lām’la zikr olunursa murād Kādī Ebū Bekr el-Mālikī el-Endelusī’dir ki mü‘ellefāt-ı kesire sāhibidir. Ve elif-lām’sız zikr olunursa, murād ‘arif-i muhakkık Muhyiddīn Muḥammed b. ‘Abdullāh el-Ḥātīmī eṭ-Ṭā’ī’dir ki Şeyh-i Ekber hazretleridir, rahimehumallāhu ta‘ālā.

Şārih der ki mü‘ellif neseblerinde inhirāf eylemiştir, zīrā Kādī Ebū Bekr’in ismi Muḥammed ve pederi ‘Abdullāh’tur ve Hazret-i Şeyh’in pederi ‘Alī’dir. Vākī‘ā Mollā Cāmī *Nefeḥāt*’ta dahi Muhyiddīn Muḥammed b. ‘Alī eṭ-Ṭā’ī ‘unvānında sebt eylemiştir. Ve Kuṭb-ı Mekki’den menkūldür ki “Dest-i hatt-ı mü‘ellifle muharrer olan *Futūḥāt* nüshasının āhirinde muhallā bi’l-lām olarak meşhūdum olmuştur.”

[ع ر ت ب]

الْعَرَبِيَّةُ [el-‘artabet] [‘artemet] vezninde) Burna denir, أَنْفٌ [enf] gibi; ‘alā-kavlin nurubun yumuşak yerine yāhūd burnun altında üst dudakın ortasında olan dā’ireye denir yāhūd burun direğinin ucuna denir.

[ع ر ز ب]

الْعَرَزْبُ [el-‘arzeb] (zā-yı mu‘ceme ile جَعْفَرٌ [ca‘fer] vezninde ve إِزْدَبٌ [irdebb] vezninde lügattir) Sulb ve şedīd ve galīz olan şey’e denir. Ve

عَرَزْبٌ [‘Arzeb] جَعْفَرٌ [ca‘fer] vezninde) Esāmīdendir: Ḍaḥḥāk b. ‘Arzeb tābi‘ındendir.

[ع ر ط ب]

الْعَرُطَبَةُ [el-‘arṭabet] [maşṭabet] vezninde) ‘Ūd ismidir ki lavta ta‘bīr olunan sāza denir. Fārisīde berbat ve Türkī-i kadīmde kopuz ta‘bīr olunur; ‘alā-kavlin عَرُطَبَةٌ [‘arṭabet] tanbūra denir yāhūd tabl, ‘alā-re’yin Ḥabeş ahālīsine mahsūs tablin ismidir. Ve ‘ayn’ın ve tā’nın zammeleriy-le cā’izdir.

[ع ر ق ب]

الْعُرْقُوبُ [el-‘urqūb] (kāf’la زُنْبُورٌ [zunbūr] vezninde) Şol kalın sinire denir ki insānın ökçesinden yukarı ya‘nī baldırından ökçeleri üzere çekilip muttasıl olur ve çarpā davarın عُرْقُوبٌ [‘urqūb]u art ayaklarının arkalarında olur ki ön ayaklarında olan diz kapakları menzilesindedir. Türkīde mutlak sinir ve eğrice ta‘bīr olunur; yukālu: قَطَعَ عُرْقُوبَهُ وَهُوَ عَصَبٌ غَلِيظٌ فَوْقَ عَقَبِ الْإِنْسَانِ وَمِنْ يَدَيْهَا الدَّابَّةُ فِي رِجْلِهَا بِمَنْزِلَةِ الرُّكْبَةِ فِي يَدَيْهَا Ve

عُرْقُوبُ الْقَطَا [‘urqūbu’l-kaṭā] Bağırtlak kuşunun bacağıdır ki be-gāyet kısa olur, hattā pek kısa nesne hakkında مِنْ أَقْصَرِ مِنْ عُرْقُوبِ الْقَطَا” darb-ı meseldir. Ve

عُرْقُوبٌ [‘urqūb] Derenin burgaç yerine itlāk olunur. Ve dar olan dağ yoluna denir ki eğri büğrü olur. Ve hīle ve hud‘a ma‘nāsınadır. Ve bir şey’in delīl ve hucetini bilmeğe itlāk olunur, gūyā ki sinirinden kavramış olur; yukālu: أَخَذَ عُرْقُوبَهُ أَيُّ عَرَفَ Ve bir feres adıdır. Ve ‘Amālika kavminden bir kimse adıdır ki ‘Urqūb b. Şaḥr yāhūd ibn Ma‘bed b. Esed’dir, ‘asrında kizb ve dürüglā müte‘āref ve hulf-i va‘d ile mesel idi, “مَوَاعِيدُ عُرْقُوبِيَّةٌ” meşhūrdur. Menkūldür ki bir gün bir kimse ki kendi birāderi olacaktır, gelip kendiden bir mikdār hurmā taleb eyledikte ‘Urqūb “Baş

üstüne, işbu hurmā ağaçlarım çiçeklendikte vereyim” diye va'd eyledi. Hurmā çiçeklendikte koruk olmasına ta'lik edip ve koruk oldukta kızarmasına ve kızardıkta rutab olmasına ve rutab oldukta kemāle resīde olup temr olmasına ihāle eyledi. Vaktā ki temr oldukta bir gece mahfice kesip der-enbār eyledi ve birāderine bir dāne vermedi. Bu gūne kizb ve hulfleri sebebiyle elsine-i enāmda darb-ı mesel olmuştur, niteki kıssa-i merkūmeyi Cubeyhā' el-Eşca'ī nām şā'ir işbu beyte işrāb eylemiştir: ”وَعَدْتُ وَكَانَ الْخُلْفُ مِنْكَ سَجِيَّةً | | مَوَاعِيدُ | |” [Yetrebu] يَثْرُبُ Burada عُزْفُوبُ أَخَاهُ يَثْرِبُ “tā-yı fevkiyye ile يَعْلَمُ [ya'lemu] vezninde Yemāme kurbünde bir mevzi'dir. Ve mine'l-emsāli: “سُرُّ مَا أَجَاءَكَ إِلَى مُخَّةِ عُزْفُوبٍ” Ya'nī “Şerr-i 'azīm o hālettir ki seni ökçe sinirinin iliğine muztarr ve muhtāc eyleye. Zarūret-i şedīde sebebiyle bir le'im ve nākesten nesne talebe muztarr oldukta darb olunur, zīrā ökçe sinirinde ilik olmaz.

العَرَاقِيبُ [el-'arāqīb] عُزْفُوبُ [ur'kūb]un cem'idir. Ve

عَرَاقِيبُ [arāqīb] Dağın burunlarına ya'nī burun gibi bir cānibe doğru çıkan sivri uçlarına denir; 'alā-kavlin dağların sırtlarında olan daracık yollara itlāk olunur ki her birine عُزْفُوبُ [ur'kūb] denir. Ve

عَرَاقِيبُ الْأُمُورِ [arāqīb'u'l-umūr] Mesālih ve umūrun müşkil ve 'azīm ve sarp olanına itlāk olunur; yukālu: أَعْيْنُهُ عَرَاقِيبُ الْأُمُورِ أَيَّ Ve عَصَاوِيدُهَا

عَرَاقِيبُ [Arāqīb] Hīmā Dariyye kurbünde bir karye adıdır.

طَيْرُ الْعَرَاقِيبِ [tayru'l-'arāqīb] شِقْرَاقٌ [şikrāq] isimdir ki mü'ellife göre boyun buran kuşu ve sā'ire göre arı kuşudur;

‘Arablar onunla teşe’tim ederler: ”أَشْأَمُ مِنْ طَيْرِ الْعَرَاقِيبِ” darb-ı meseldir.

التَّعْرُوقُ [et-ta'ar'kūb] [تَدْحُرُجٌ] [tedahruc] vezninde) Dağın sırtında olan dar yola sülūk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَعْرُوقُ الرَّجُلِ إِذَا سَلَكَ الْعَرَاقِيبِ Ve ‘udūl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَعْرُوقُ عَنِ الْأَمْرِ إِذَا عَدَلَ عَنْهُ

العَرْقَبَةُ [el-'ar'qabet] [دَحْرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) Davarın sinirini kesmek ma'nāsınadır ki sinirlemek ta'bīr olunur; yukālu: عَرْقَبُ الدَّابَّةِ إِذَا قَطَعَ عُرْفُوبَهَا Ve yatan davar kalkmak için sinirlerinden tutup kaldırmak ma'nāsına olmakla zıdd olur; yukālu: عَرْقَبُ الدَّابَّةِ إِذَا رَفَعَ بَعْرُفُوبِيَّهَ لِيَقُومَ Ve ihtiyāl ma'nāsınadır; yukālu: عَرْقَبُ الرَّجُلِ إِذَا اِحْتَالَ

[ع ز ب]

العَزَبُ [el-'azeb] ('ayn'ın ve zā-yı mu'cemenin fethiyle) Ehli ya'nī zevcesi olmayan kişiye denir ki ergen ta'bīr olunur, sultānlıktır. Cem'ī اَعْرَابٌ [a'zāb] gelir; mü'ennesinde عَزَبَةٌ [azebet] denir hā'yla ve عَزَبٌ [azeb] dahi denir, müzekkeri gibi.

الْمِعْرَابَةُ [el-mi'zābet] (mīm'in kesriyle) ve **العَزِيبُ** [el-'azīb] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) Bunlar da ergen kimseye denir: وَلَا تَقُلْ وَشَارِهُهُ شَارِهُهُ أَوْ هُوَ قَلِيلٌ mübālaga-i ism-i fā'ildir, tezkīr ve te'nisi müsāvīdir, yani müzekker ve mü'ennesine tā'nın duhülü ve 'ademi berāberdir. Burada tecrīd kabīlinden fā'il olarak isti'māl olundu. Ve عَزِيبٌ [azīb] dahi ism-i fā'ildir. Mişbāh'ın beyānına göre ism-i fā'ili عَزِيبٌ [azīb]dir. Ve mü'ellif اَعْرَابٌ [a'zeb] itlākından gerçi nehy eyledi, lākin bu Ebū Hātım kavlidir, sā'iri tecvīz eylediler.

الْعَزْبَةُ [el-‘uzbet] [جُرْعَةٌ [cur‘at] vezninde) ve

الْعَزُوبَةُ [el-‘uzūbet] (zammeteynle) İsmlerdir, ergenlik hâletine denir. Ve

عَزُوبَةٌ [‘uzūbet] Masdar olur, ergen olmak ma‘nâsına; yukâlu: عَزَبَ الرَّجُلُ عَزُوبَةً مِنَ الْبَابِ إِذَا كَانَ عَزْبًا

التَّعْزُوبُ [et-te‘azzub] (تَفْعُلٌ [tefa‘ul] vezninde) Ergen durmak ma‘nâsındadır; yukâlu: تَعَزَّبَ الرَّجُلُ إِذَا تَرَكَ النَّيْكَاحَ

الْعَزُوبُ [el-‘uzūb] (عُرُوبٌ [gürüb] vezninde) Gâ‘ib ve nâ-bedîd olmak ma‘nâsındadır; yukâlu: عَزَبَ الشَّيْءُ عَزُوبًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا غَابَ ﴿عَالِمُ الْغَيْبِ﴾ لَا يَعْزُبُ عَنْهُ ﴿الْآيَةُ﴾ أَي لَا يَغِيبُ

عَزُوبٌ [‘uzūb] Gitmek ma‘nâsındadır; yukâlu: عَزَبَ الرَّجُلُ إِذَا ذَهَبَ ve ‘Arablar “Filân hatunun zevci gâ‘ib oldu” diyecek yerde عَزَبَ طَهْرُ الْمَرْأَةِ derler. Ve “Filân yerde şenlik olmayıp hâlî ve tenhâ kaldı” diyecek yerde عَزَبَتِ الْأَرْضُ derler, gerek miyâh ve nebâtâtla o yer âbâdân ve gerek kafr ve bî-umrân olsun.

الْمِعْزَابَةُ [el-mi‘zābet] (مِطْوَاعَةٌ [miṭvā‘at] vezninde) Ergen kişiye denir ki zikr olundu. Ve ergenliği müddet-i medîde uzayıp mümtedd olan kimseye denir; yukâlu: هُوَ مِعْزَابَةٌ إِذَا كَانَ قَدْ طَالَتْ عُرُوبَتُهُ mer‘âda obadan ba‘îd olan kimseye denir, ona مِعْزَابٌ [mi‘zāb] dahi derler hâ‘sız.

الْعَزِيبُ [el-‘azīb] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Ergen kişiye denir ki zikr olundu. Ve şol kimseye denir ki ehlerinden ve mālından ba‘îd ola. Ve şol develere ve koyunlara itlāk olunur ki mer‘âda sâhibinden ba‘îd olalar. Ve akşam obaya ‘avdet eylemeyip mer‘âda kalan develere dahi itlāk olunur;

yukâlu: إِبِلٌ عَزِيبٌ وَشَاءَ عَزِيبٌ أَي تَعَزَّبَ عَنْ أَهْلِهَا ve yukâlu: إِبِلٌ عَزِيبٌ أَي لَا تَزُوحُ عَلَيَّ ve yukâlu: عَزِيبٌ Ve عَزِيبٌ [‘azīb] [‘azīb] lafzından cem‘ olur, niteki غَزِيٌّ [gāziyy] kelimesi غَازِي [gāzī] lafzından cem‘dir.

الْإِعْزَابُ [el-i‘zāb] (hemzenin kesriyle) Irak olmak ma‘nâsındadır; yukâlu: إِعْزَبَ الرَّجُلُ إِذَا عَزَبَ الرَّجُلُ عَزُوبَةً مِنَ الْبَابِ إِذَا غَابَ Ve irak eylemek ma‘nâsındadır; yukâlu: عَزَبَ الرَّجُلُ إِذَا غَابَ عَزُوبَةً أَي أَبْعَدَهُ mer‘âda yurtlarından irak olarak gecelerde dahi mer‘âda kalmak ma‘nâsındadır; yukâlu: عَزَبَ الْقَوْمُ إِذَا عَزَبَتْ إِبِلُهُمْ فِي الْمَرْعَى لَا تَزُوحُ

الْمِعْزَبَةُ [el-mi‘zebet] (مِعْرَفَةٌ [miğrefet] vezninde) Cāriyeye itlāk olunur, أَمَةٌ [emet] ma‘nâsına, gūyā ki sâhibini tezevvüden ‘avk ve men‘ eder. Ve bir kişinin zevcesine itlāk olunur.

الْعَازِبَةُ [el-‘āzibet] Bu dahi zevceye itlāk olunur, nisvân-ı sâ‘ireden men‘ eylediği için. Mütercim der ki ‘an-karīb vefâtı mülâhazasıyla tefe‘ül kabîlinden olsa pek evceh idi, لَدِيعٌ [ledīg]e سَلِيمٌ [selīm] itlākı gibi. Ve deveye itlāk olunur; ve minhu‘l-meselu: “إِنَّمَا اشْتَرَيْتُ الْعَنْمَ حِذَارَ الْعَازِبَةِ” Aslı budur ki bir kimsenin biraz develeri var idi, firār eder diye endîşe eylemekle satıp yerlerine koyunlar aldı. Bir gün koyunlar firār edip nâ-bedîd olmalarıyla سُبْحَانَ الله اشْتَرَيْتُ الْعَنْمَ حِذَارَ الْعَازِبَةِ Ya‘nî “Ben firār eylemek şânından olan develerin firârı havfından nâşî onları satıp yerlerine ganimet iştirâ eyledim idi, şimdi bunlar firār eylediler” demekle darb-ı mesel olmuştur. Me‘ûnet cihetiyle ehven-i umûru ihtiyâr etmiş iken onda mülâhaza eylemediği meşakkate dūçar olan kimse hakkında darb olunur.

الْمُعَزَّبَةُ [el-mu'azzibet] [مُحَدِّثَةٌ [muḥaddiṣet] vezninde) Bu dahi kişinin zevcesine itlāk olunur. Mütercim der ki تَعَزَّبَتْ [ta'zīb]den me'hūzdur ki bināsı selb içindir, تَقْشِيرٌ [taḫṣīr] gibi ergenliği giderici demektir. مُعَدَّبَةٌ [mu'azzibet] itlāk olursa dahi mülāyimdir.

الْعَازِبُ [el-'āzib] Obadan ba'īd olan mer'āya denir. Ve

عَازِبٌ [Āzib] Bir dağın adıdır.

الْمُعَزَّبُ [el-mu'azzeb] [مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Obadan ib'ād olunan davara denir.

الْعَزُوبَةُ [el-'azūbet] [عَرُوبَةٌ [arūbet] vezninde) Mer'āya pek ba'īd olan yere denir; yukālu: أَرْضٌ عَزُوبَةٌ أَيْ بَعِيدَةٌ عَنِ الْكَلَالِ

هِرَاوَةُ الْأَعْرَابِ [hirāvetu'l-a'zāb] [هِمَامَةُ الْأَحْبَابِ [ḥimāyetu'l-aḥbāb] vezninde ki ergenler değneği demektir. Ba'dehu Reyṣān b. Ḥuvayṣ nām kimsenin feresine 'alem eylediler. Vaktinde be-gāyet yūğrük ve ser-āmed bir feres idi. Sāhibi ergenlere vakf eylemişti, tā ki üzerinde gazā edip iğtinām etmeleriyle tahsīl-i yesār edip tezevvüc edeler. Bu cihetle ergenin birisi nā'il-i merām oldukta bir gayrısı alıp isti'māl eder idi. Binā'en'aleyh be-gāyet 'azīz olmakla ziyādesiyle 'azīz olan nesne hakkında "أَعْرُ مِنْ هِرَاوَةِ الْأَعْرَابِ" darb-ı mesel olmuştur.

[ع ز ل ب]

الْعَزْبَةُ [el-'azlebet] [دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Cimā' eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَزَلَبَ الْمَرْأَةَ إِذَا نَكَحَهَا

[ع س ب]

الْعَسْبُ [el-'asb] [كَسْبٌ [kesb] vezninde) Erkek hayvān dişiye aşmak, ضَرَابٌ [ḍirāb] ma'nāsınadır; 'alā-kavlin erkek hayvānın

nutfesine denir yāhūd nesline denir ki döl ta'bīr olunur; yukālu: أَعْيَا الْفَحْلُ مِنَ الْعَسْبِ ve yukālu: عَسَبَ أَيَّ الضَّرَابِ أَوْ هُوَ مَاؤُهُ أَوْ نَسْلُهُ Ve yukālu: أَعْيَا الْفَحْلُ الْتَأَقَّةَ عَسْبًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا ضَرَبَهَا Ve yukālu: عَسَبَ فَحْلَهُ إِذَا أَكْرَاهُ

الْعَسِيبُ [el-'asīb] [حَسِيبٌ [ḥasīb] vezninde) Dābbe kısmının kuyruk sokumunun kemiğine denir, عَسِيبَةٌ [asibet] dahi denir hā'yla; insānda عَجَبٌ [acb] derler; 'alā-kavlin عَسِيبٌ [asīb] kuyruğun kıl biten yerine denir ki ince ucudur. Ve ayağın ve kuş yeleşinin uzunluğuna olan zāhirlerine ya'nī taşra yüzlerine denir. Ve şol hurmā şāhına denir ki doğru ve ince ve bi'l-cümle yaprakları sıyrılıp koparılmış ola. Ve yine şol şāhına denir ki üzerinde yaprak bitmemiş ola; yaprak biten şāhına سَعَفٌ [sa'af] derler. Ve

عَسِيبٌ [asīb] Dağda olan yarığa ve çatlağa denir, şikāf-ı kūh ma'nāsına. Ve bir dağın ismidir.

الْعَسْبَةُ [el-'asbet] [تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Bu dahi dağda olan çatlağa denir.

الْيَغْسُوبُ [el-ya'sūb] [يَغْسُوبٌ [ya'ḡūb] vezninde) Arıların beyine denir ki cümlesinden büyük olup ve ona tābi' olurlar, أَمِيرٌ [emīru'n-naḥl] ma'nāsına; yukālu: هَذَا الطَّائِرُ يَغْسُوبُ النَّحْلَ أَيَّ أَمِيرُهَا وَذَكَرَهَا Burada kemāliyyet ve ta'ayyün ve ta'azzumdan kināyedir. Ma'lūm ola ki işbu nahl kısmı cāy-ı i'tibār olan āyāt-ı ilāhiyyedir. يَغْسُوبٌ [ya'sūb] ki Türkīde arı beyi ta'bīr

olunur, şahsı cümleden ekber olur, emīr-i insān gibi o tā'ifeye vaz' ve siyāset eder. Ez-cümle 'avdetleri vaktte bāb-ı medhalde durup kāzūrātla mülevves gelenleri der-sā'at katl eder ve içeride herkesi bir 'amel-i mahsūsa ta'yīn eder ve içeride helāk olanları taşraya nakl ve ilkā ettirir. Kezālik kapıda durup tezāhümle duhūl ve hurūclarını men' edip gūyā ki alaya tertīb eder. Ve iki emīr bir kovanda müctemī' olmazlar, elbette ehadühümā āheri katl eder. Ve 'asker dahi iki emīre inkıyād eylemezler. Ve

يَعْسُوبٌ [ya'asüb] Zikr olunan عَسْبٌ [asb] māddesinden me'hūzdur ki ضِرَابٌ [ḍirāb] ma'nāsınadır. Ve bir kavm ve cemā'atin re'īs-i kebīrine يَعْسُوبٌ [ya'asüb] itlāk olunur; yukālu: هُوَ يَعْسُوبُ الْقَوْمِ أَي الرَّئِيسُ الْكَبِيرُ. Ve keklik kuşundan bir nev'in ismidir. Ve bir nev' kuş adıdır ki çekirgeden küçük yāhūd büyük olur. Şārihin beyānına göre ferāşe-i muhdarradır ki kelebek nev'inden gövdesi ve kanatları yeşil olanıdır. Ve

يَعْسُوبٌ [ya'asüb] At kısmının çehresinde olan gurreye denir ki صَبَاحُ الْخَيْرِ [ṣabāhu'l-ḥayr] ta'bīr olunur. Ve atın مَرْكَضٌ [merkaḍ] ında olan dā'ireye denir. Ve مَرْكَضٌ [merkaḍ] atın iki tarafından üzengi ile tepip tahrik eyleyecek yerleridir ve dā'ire dediği tüyden dā'ire şeklinde nişāndır ki ba'zı atlarda olur, erbābī 'indinde edilledendir. Ba'zı mütercimīn burada مَرْكَضٌ [merkaḍ] ı cevelān-gāh ile tefsīr eylemekle dā'ire-i ma'nāda cevelān eylememiştir. Ve

يَعْسُوبٌ [Ya'asüb] Peygamber-i zī-şān 'aleyhi's-salāt fī külli'l-ān hazretlerinin bir feres-i enfesleri ismidir. Ve Zubeyr b. el-'Avvām hazretlerinin ve bir āher kim-

senin dahi feresleri adıdır. Ve bir dağın ismidir.

الْعَسُوبُ [el-'asüb] [صَبُورٌ] [ṣabūr] vezninde) Kavmin re'īs ve 'azīmü'ş-şānına denir, يَعْسُوبٌ [ya'asüb] gibi.

الْإِسْتِعْسَابُ [el-isti'sāb] Bir nesneden iğrenmek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَعْسَبَ مِنْهُ إِذَا كَرِهَهُ

الْإِعْسَابُ [el-i'sāb] (hemzenin kesriyle) Kurt kısmı ling ile kaçıp gitmek ma'nāsınadır; yukālu: أَعْسَبَ الذَّنْبُ إِذَا عَدَا

الْعَسِيبُ [el-'asib] [كَتِيفٌ] [ketif] vezninde) Yuyup taramak müddeti uzamış olan başa denir; yukālu: رَأْسٌ عَسِيبٌ أَيُّ بَعِيدُ الْعَهْدِ بِالتَّوَجِيلِ

عِسَابٌ [Ēsāb] [كِتَابٌ] [kitāb] vezninde) Mekte kurbünde bir mevzi' adıdır.

[ع س ر ب]

الْعَسْرَبُ [el-'asreb] [جَعْفَرٌ] [cafer] vezninde) Arslana denir.

[ع س ق ب]

الْعَشْقَبَةُ [el-'aşqabet] [كَافٌ] [kāf] vezninde) Ağlamak hengāmında göz kuruyup donmak ma'nāsınadır ki kat'ā yaş çıkmaz olur; yukālu: عَشَقَبَتْ عَيْنُهُ إِذَا جَمَدَتْ فِي وَقْتِ الْبُكَاءِ

الْعِسْقِيبَةُ [el-'isqibet] ('ayn'ın ve kāf'ın kesriyle) Şol başkaca küçük üzüm salkımına denir ki büyük salkımın dibine muttasıl olur, çingil ta'bīr olunur. Cem'i عِسْقِيبٌ [isqib] gelir hā'sızdır ki cem-i cinsidir ve عَسَاقِيبٌ [asāqib] gelir ki cem-i hakīkīdir.

[ع س ك ب]

الْعِسْكِيبَةُ [el-'iskibet] ('ayn'ın ve kāf'ın kesriyle) عِسْقِيبَةُ [isqibet] vezninde ve mürādifidir ki küçük üzüm çingilidir ve onda hemān on dāne olur.

[ع ش ب]

العُشْبُ [el-ʿuṣb] (ʿayn'ın zammı ve şīn-i mu'cemenin sükūnuyla) Tāze ota ve çayıra denir; yukālu: بِالْأَرْضِ عُشْبٌ كَثِيرٌ أَيْ الْكَلَأُ الرَّطْبُ

العَاشِبَةُ [el-ʿāṣibet] ve

العِشْبَةُ [el-ʿaṣibet] فَرِحَةٌ [ferihāt] vezninde) ve

العِشْبِيَّةُ [el-ʿaṣibet] عَجَبِيَّةٌ [ʿacībet] vezninde) Tāze otu ve çayırı çok olan yere denir; yukālu: أَرْضٌ عَاشِبَةٌ وَعِشْبَةٌ وَعِشْبِيَّةٌ أَيْ بَيْنَةَ الْعِشَابَةِ أَرْضٌ كَثِيرَةٌ Gerçi *Şihāh*'tan münfehım olan bunun fi'l-i sülāsiden masūg olmayıp belki mezīdden yaʿnī ifʿāl bābından masūg olmaktadır, lākin mü'ellifin الْعِشَابَةِ ʿibaretinden bāb-ı hāmisten masūg olduğu müstefāddır, niteki küttüb-i sarfiyye emsilesinde dahi bu resmedir. Ve kāle fi'l-*Miṣbāh*: عَشِبَ الْمَوْضِعُ مِنْ بَابِ تَعَبٍ نَبَتَ عُشْبُهُ وَأَعَشَبَ بِالْأَلِفِ كَذَلِكَ فَهُوَ عَاشِبٌ عَلَى تَدَاخُلِ اللَّعْنَتَيْنِ وَعَشِبَتِ الْأَرْضُ وَأَعَشَبْتُ فِيهِ عِشْبِيَّةً وَمُعِشْبَةً

المِعْشَابُ [el-miʿṣāb] مِحْرَابٌ [mihrāb] vezninde) Sīga-i mübālagadır, tāze otu ve çayırı pek çok olan münbit yere denir; yukālu: أَرْضٌ مِعْشَابٌ وَأَرْضُونَ مِعْشَابِيٌّ

التَّعَاشِيبُ [et-teʿāṣīb] (tā-yı fevkiyyenin fethiyle) Müteferrik ve perākende tāze ot ve çayır kıtʿalarına denir; yukālu: أَرْضٌ شَاطِئِهَا تَعَاشِيبٌ أَيْ الْقِطْعُ الْمُتَفَرِّقَةُ مِنَ الْعُشْبِ beyānına göre bunun müfredi yoktur.

الإِعْشَابُ [el-iʿṣāb] (hemzenin kesriyle) Yer tāze ot ve çayır bitirmek maʿnāsındır; yukālu: Ve çayır bulmak maʿnāsındır; yukālu: أَعَشَبْتُ الْأَرْضَ إِذَا أَنْبَتِ الْعُشْبُ Ve hayvān çayırı çok otlamakla semirip tavlınmak maʿnāsındır; yukālu: Ve bir

kimseye yaşlı nāka vermek maʿnāsındır; yukālu: أَغَشَبَهُ أَيْ أَغَطَاهُ نَاقَةً مُسِنَّةً

التَّغْشِيبُ [et-taʿṣīb] تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Yer tāze ot ve çayır bitirmek maʿnāsındır, bināsı teksīr içindir; yukālu: عَشَبَتِ الْأَرْضُ تَغْشِيبًا إِذَا أَنْبَتِ الْعُشْبُ

الإِعْشِيبَاتُ [el-iʿṣīṣāb] إِعْشَابٌ [iʿṣāb] maʿnāsındır; yukālu: إِعْشَوْسَبَتِ الْأَرْضُ Şārih der ki vezn-i mezbūr mübāлага ebniyesinden ve lāzım olmakla yerin çayırı pek çok olmak maʿnāsındır; mü'ellif müsāmaha eylemiştir. Ve

إِعْشِيبَاتٌ [iʿṣīṣāb] Çok çayırılık bulmak maʿnāsındır; yukālu: إِعْشَوْسَبَ الْقَوْمُ إِذَا أَصَابُوا عُشْبًا

التَّعْشُوبُ [et-teʿaṣṣub] تَفْعُلٌ [tefaʿul] vezninde) Davar çayırı çok otlamakla semirip tavlınmak maʿnāsındır; yukālu: تَعْشَبَتِ الْإِبِلُ إِذَا رَعَتِ الْعُشْبَ وَسَوِمَتْ

العِشْبَةُ [el-ʿaṣebet] (fethātla) Yaşlı koca nākaya denir. Ve kasīrū'l-kāme kişiye denir. Ve bodur ve bī-endām ve nā-zībā ʿavrete denir. Ve pīrlikten beli bükülmüş pek koca ve ihtiyār adama denir. Ve yaşlı dişi koyuna ve ineğe denir.

العِشْبِيُّ [el-ʿaṣīb] (emīr) [emīr] vezninde) Bu dahi bodur kişiye denir.

العُشْبُ [el-ʿaṣeb] (fethateynle) Kurumak, yübüset maʿnāsındır; yukālu: عَشِبَ الْخَيْزُرُ Ve عَشَبًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا بَيَسَ

عَشِبَ [ʿaṣeb] Büyümüş ve kemālini bulmuş adamlara denir; yukālu: عِيَالٌ عَشَبَتْ أَيْ لَيْسَ فِيهِمْ صَغِيرٌ

[ع ش ج ب]

العُشْجَبُ [el-ʿaṣceb] جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Sölpük ve çolpa ve loş kişiye denir.

[ع ش ر ب]

الْعَشْرَبُ [el-‘aşreb] جَعْفَرٌ [ca‘fer] vezninde) ve

الْعَشْرَبُ [el-‘aşerreb] هَمَلَعٌ [hemella‘] vezninde) Şehâmetli, cerî ve nâfiz ve kaviyyü'l-kalb olan kimseye denir ki aslâ bir nesneden bâk ve pervâ eylemeyip dilhâh üzere kelâmını infâz ve merâmını icrâ eder ola. Ve arslana denir. Ve be-gâyet yüğrük ve şedîdü'l-cery ata denir.

الْعُشَارِبُ [el-‘uşārib] عُطَارِدٌ [‘uṭārid] vezninde) Bu dahi arslana denir.

[ع ش ز ب]

الْعَشْرَبُ [el-‘aşzeb] (zâ-yı mu‘ceme ile جَعْفَرٌ [ca‘fer] vezninde) ve

الْعَشْرَبُ [el-‘aşezzeb] هَمَلَعٌ [hemella‘] vezninde) Tünd ve şedîd arslana denir, şîr-i gurrende ma‘nâsına.

[ع ص ب]

الْعَصَبُ [el-‘aşab] (fethateynle) Gövdede olan sinirlere denir ki mefâsılın أَطْنَابٌ [aṭnâb]ı menzilesindedirler; müfredi عَصَبَةٌ [‘aşabet]tir; yukâlu: هُوَ قَوِيٌّ الْعَصَبِ أَيُّ أَطْنَابٍ Ve şecer-i leblâb [leblâb] isimdir ki sarmaşık ta‘bîr olunan nebâttir. Ve kavmin eşrâf ve hıyârına عَصَبٌ [‘aşab] itlâk olunur; yukâlu: هُمْ عَصَبُ الْقَوْمِ أَيُّ خِيَارِهِمْ Ve

عَصَبٌ [‘aşab] Masdar olur, gövdenin siniri çok olmak ma‘nâsına; yukâlu: عَصِبَ اللَّحْمُ عَصَبُهُ Ve عَصَبًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَثُرَ عَصَبُهُ

الْعَصَبُ [el-‘aşb] (‘ayn’ın fethi ve zammı ve sâd’ın sükûnuyla) Bu dahi sarmaşık ağacına denir.

عَصَبٌ [‘aşb] (‘ayn’ın fethiyle) Bir nesneyi dürtüp bükme, طَيٌّ [tayy] ve لَيٌّ [leyy] ma‘nâsınadır; yukâlu: عَصَبَ الشَّيْءَ عَصَبًا إِذَا

طَوَاهُ وَلَوَاهُ Ve sarıp bağlamak ma‘nâsınadır; yukâlu: عَصَبَهُ أَيُّ شَدُّهُ Ve ağacın şahlarını yaprak silmek için bir araya toplamak ma‘nâsınadır; yukâlu: مَا عَصَبَ الشَّجَرَةَ إِذَا ضَمَّ مَا تَفَرَّقَ مِنْ أَعْصَانِهَا إِلَيْهَا وَحَبَطَهَا Ve tekenin ve koçun hâyelerini bend eylemek ma‘nâsınadır, tâ ki yumurtaları çıkarmaksızın o ‘amel ile sâkıt ola; yukâlu: عَصَبَ حُضَيْتِي التَّيْسِ وَالْكَنْبِيسِ Ve إِذَا شَدَّهُمَا حَتَّى تَسْقَطَا مِنْ غَيْرِ نَزْعٍ

عَصَبٌ [‘aşab] Yemen kumaşlarından bir türlü kumaşın adıdır. Ve şol kızıl buluta denir ki kurak yıllarda ufk-ı garbîde nümâyân olur. Ve

عَصَبٌ [‘aşb] Kemâl üzere sütü idrâr için nâkanın butlarını çekip bağlamak ma‘nâsınadır. Ve ağızda dişler gubârdan yâ havf ve ‘ataş makûlesi ‘arızadan nâşî vesah-nâk olmak ma‘nâsınadır. Ve iplik eğirmek, غَزَلٌ [ğazl] ma‘nâsınadır. Ve bir nesneyi avuçla tutup almak, قَبَضٌ [qabḍ] ma‘nâsınadır. Ve ağızda tükürük kurumak ma‘nâsınadır. Ve bir nesneye mülâzım ve müdâvim olmak ma‘nâsınadır. Ve bir nesnenin çevresini tavâf ve deverân eylemek ma‘nâsınadır; yukâlu: عَصَبَتِ الْإِبِلُ بِالْمَاءِ إِذَا دَارَتْ وَطَافَتْ حَوْلَهُ

عَصَبٌ [‘aşb] Ehl-i ‘arûz ıstılâhında bahri-vâfirin ‘arûzunda vâki‘ mutefâ‘ilun cüz’ünün lām’ını iskân eylemekten ‘ibârettir ki mefâ‘ilun veznine nakl olunur. Kabz ma‘nâsından me‘hûzdur ki hareke-i lām’ı ahz ü kabz olunur. Ve mādde-i mezbûrenin mecmû‘u bâb-ı sânîden masûgdur. Ve

عَصَبٌ [‘aşb] Birikmek ma‘nâsınadır; yukâlu: عَصَبَ الْقَوْمُ بِهِ وَعَصَبَ عَصَبًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اجْتَمَعُوا

الْعِصَابَةُ [el-‘işâbet] (‘ayn’ın kesriyle) Şol

kızıl buluta denir ki kurak yıllarda ufk-ı garbîde nümāyān olur. ve başa ve cebhe-ye bağladıkları sargıya denir, çenber ve dil-dāde ve kaş bastı ve baş bağı gibi. Ve hāssaten sarığa denir, عِمَامَةٌ [imāmet] gibi; yukālu: شَدَّ رَأْسَهُ بِعِصَابَةٍ وَهِيَ مَا عَصِبَ بِهِ وَكَذَا الْعِمَامَةُ Ve

عِصَابَةٌ [iṣābet] Nāstan ve at ve kuş makûlesinden on neferden kırka varınca cemā'ate denir, عُصْبَةٌ [uṣbet] dahi denir; yukālu: عِصَابَةٌ مِنَ الرِّجَالِ وَالْخَيْلِ وَالطَّيْرِ أَيُّ مَا بَيَّنَّ الْعَشْرَةَ إِلَى الْأَرْبَعِينَ

الْعُصُوبُ [el-uṣūb] قُعُودٌ [ku'ūd] vezninde) Ağızda dişler toz makûlesi 'arızadankîrilenmek ma'nāsınadır; yukālu: عَصَبَتِ الْأَسْنَانُ عَضْبًا وَعُصُوبًا إِذَا اسْتَسَحَّتْ مِنْ غُبَارٍ وَنَحْوِهِ كَشِدَّةٍ عَطِشٍ أَوْ خَوْفٍ

الْعِصَابُ [el-iṣāb] كِتَابٌ [kitābet] vezninde) Bu dahi bir nesneyi kabz eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَصَبَ عَلَى عِصَابَةٍ [iṣābet] Ve الشَّيْءُ عَضْبًا وَعِصَابًا إِذَا قَبِضَ ma'nāsınadır ki başa sarıp bağlayacak nesneye denir.

الْمَعْصُوبُ [el-ma'ṣūb] Ziyādesiyle aç olan kişiye itlāk olunur; açlıktan batnını sarıp bağlamak mülāhazasına mebnīdir. Ve latif ve nāzük ve fāhir kılca denir.

التَّعَصُّبُ [et-ta'aṣṣub] تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Başa عِصَابَةٌ [iṣābet] bağlanmak ma'nāsınadır; yukālu: تَعَصَّبَ الرَّجُلُ عِصَابَةً إِذَا شَدَّ الْعِصَابَةَ ma'nāsınadır ki kavm ve akribāsına yāhūd bir mazlūm ve sitem-dīdeye yār ve yāverlik kaydında olmaktan 'ibārettir; yukālu: تَعَصَّبَ الرَّجُلُ إِذَا أَتَى بِالْعَصَبِيَّةِ Ve bir şey'e kanā'at ve iktifā edip ona rāzī ve hoşnūd olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَعَصَّبَ بِالشَّيْءِ إِذَا تَقَنَّعَ بِهِ وَرَضِيَ بِهِ

الْإِغْتِصَابُ [el-i'tiṣāb] إِفْتِعَالٌ [ifti'al] vezninde) Bu dahi bir nesneye kanā'at edip ona rāzī olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِغْتَصَبَ بِالشَّيْءِ إِذَا تَقَنَّعَ بِهِ 'usbe 'usbe olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِغْتَصَبَ الْقَوْمُ إِذَا صَارُوا عُصْبَةً Ve nākanın idrār-ı leben için butlarını çekip bağlamak ma'nāsınadır; yukālu: إِغْتَصَبَ النَّاقَةَ إِذَا شَدَّ فَخَذَيْهَا لِتَدِرَّ

التَّغْصِيبُ [et-ta'ṣīb] تَفْعِيلٌ [tef'il] vezninde) Acıktırmak ma'nāsınadır; yukālu: عَصَبَهُ تَغْصِيبًا إِذَا جَوَّعَهُ Ve helāk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَصَبَهُ أَيُّ أَهْلَكَ Ve bir kimseyi seyyid ve ser-gerde kılmak ma'nāsınadır; yukālu: عَصَبُوهُ أَيُّ سَوَّدُوهُ يَغْنِي Arablar bir kimseyi seyyid ve re'īs eyledikte onun başına mahsūs 'arızadankîrilenmek ma'nāsınadır; yukālu: عِصَابَةٌ سَارِدُكُلِّهَا مَحْضُومٌ Ve عِصَابَةٌ سَارِدُكُلِّهَا مَحْضُومٌ Arablar bir kimseyi seyyid ve re'īs eyledikte onun başına mahsūs 'arızadankîrilenmek ma'nāsınadır; yukālu: عِصَابَةٌ سَارِدُكُلِّهَا مَحْضُومٌ Ve عِصَابَةٌ سَارِدُكُلِّهَا مَحْضُومٌ

العصبۃ [el-aṣabet] (feteḥātla) Şol kimse-lerdir ki 'an-keleletin ya'nī vālid ve veledi olmayan meyyite vāris olalar, akribādan oldukları hasebiyle. Ve fenn-i ferā'izde 'aṣabet] şol kimseye itlāk olunur ki Kitābullāh'ta siḥām-ı mefrūzası olmayıp ashāb-ı ferā'iz hisselerini aldıktan sonra bākī kalanı o ahz eder ola; yukālu: هُمْ عَصَبَتُهُ وَهِيَ كُلُّ مَنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ فَرِيضَةٌ مُسَمَّاءَ إِنْ بَقِيَ شَيْءٌ بَعْدَ الْفَرِيضِ أَخَذَ

Şārih der ki Muğrib'in beyānına göre asl 'aṣabet] lügatte bir kişinin pederi tarafından olan akribāsına denir, ba'dehu şer' zikr olunan kimsede isti'māl eyledi. Ve bākī kalan hissenin mecmū'unu ihrāz eylediği için cem' sīgasıyla itlāk olunmuştur. Ve 'aṣabet] iki nev'dir, 'asabe-i

nesebiyye ve ʿasabe-i sebebiyyedir. Ve عَصَبَةٌ [ʿaṣabet]in masdarı عُصْبُونَةٌ [ʿuṣūbet] tir, gūyā ki müfredi عَاصِبٌ [ʿāṣib]dir. İntehā. Ve

عَصَبَةٌ [ʿaṣabet] Bir kimsenin nusret ve takvîyetinde olan akribāsına denir; yukālu: هُمْ عَصَبَتُهُ أَي الَّذِينَ يَتَعَصَّبُونَ لَهُ

الْعَصْبَةُ [el-ʿuṣbet] (قُرْعَةٌ [curʿat] vezninde) Bu dahi ondan kırka varınca insān ve at ve kuş tāʿifesine denir. Ve şol şey'e denir ki قَتَادَةٌ [qatādet]le yaʿnī gün ağacına sarılır ve çok zahmetle ondan ayrılıp koparılır. Bundan murād şecer-i قَتَادَةٌ [qatādet] envāʿından nūvāris dedikleri nevʿi üzerinde yün gibi tüyler olur ve o şecerin zamkı sinirlerde olan cirāhāta be-gāyet nāfiʿ olmakla etibbāʾ ona شَجَرَةُ الْعَصَبِ [şeceretu'l-ʿaṣab] dahi derler.

الْعَضُوبُ [el-ʿaṣūb] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Şol nākaya denir ki butlarını çekip bağlamadıkça sütünü idrār eylemez ola. Ve

عَضُوبٌ [ʿaṣūb] Oturak yerlerinin ve uyluklarının etleri azca olan ʿavrete denir; yukālu: إمْرَأَةٌ عَضُوبٌ أَي رَسْحَاءٌ وَزَلَاءٌ Müʿellife göre رَسْحَاءٌ [reshāʾ] oturak yerlerinin ve uyluklarının eti azca olan ve زَلَاءٌ [zellāʾ] yalnız kıyınaklarının eti azca olan ʿavrete denir ve sāʿirlere göre ikisi bir maʿnāyadır. Onun için mecmūʿ-ı nüshada harf-i terdid ile أَوْ زَلَاءٌ ʿunvānında mersūmdur.

الْإِعْصِيصَابُ [el-iʿṣāṣāb] (إِعْصِيصَابٌ [iʿṣīṣāb] vezninde) Deve yürümekte çabalayıp cidd-i belid eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِعْصُوصَبَتِ الْإِبِلُ إِذَا جَدَّتْ فِي السَّيْرِ Ve birirmek maʿnāsınadır; yukālu: إِعْصُوصَبَتِ الْإِبِلُ إِذَا اجْتَمَعَتْ Ve şerr ü fitne kızışıp müştedd olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِعْصُوصَبَتِ السَّرُّ إِذَا اشْتَدَّ

الْإِعْصَابُ [el-iʿṣāb] (hemzenin kesriyle) Bu dahi deve yürümekte çabalamak maʿnāsınadır; yukālu: إِعْصَبَتِ الْإِبِلُ إِذَا جَدَّتْ فِي السَّيْرِ

الْعَعْصَبُ [el-ʿaṣabṣab] (سَفَرْجَلٌ [sefercel] vezninde) Ziyādesiyle ıssı güne yāhūd şiddetli güne denir; yukālu: يَوْمٌ عَعْصَبُ أَي شَدِيدُ الْحَرِّ أَوْ شَدِيدٌ

الْعَعْصِيبُ [el-ʿaṣīb] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) عَعْصِيبٌ [ʿaṣabṣab] maʿnāsınadır. Ve

عَاصِيبٌ [ʿaṣīb] Mumbar dolmasına denir ki ʿArablar ciğeri rīze rīze edip bağırsaklara doldurup biryān ederler, hālā şehirlerde kıyma ve piriçle tertīb olunur. Ve ciğer sucuğuna dahi denir ki ʿArabların yaptığı bu olacaktır. Cemʿi أَعْصَبَةٌ [aʿṣibet] gelir ve عُصْبٌ [ʿuṣub] gelir zammeteynle.

الْمُعْصَبُ [el-muʿaṣṣib] (مُحَدِّثٌ [muḥaddiṣ] vezninde) Bir kavmin seyyid ve zī-şānına itlāk olunur. Ve şol kişiye denir ki ziyādesiyle açlığından nāṣi belini hurka ile ve sargılar ile sarıp bağlamış ola. Ve fakīr ve bī-nevā kişiye denir.

الْإِنْعِصَابُ [el-inʿiṣāb] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) Bir nesne ziyādesiyle saht ve şedid olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْعَصَبَ الشَّيْءُ إِذَا اشْتَدَّ

عُضْبَيْتٌ [ʿUṣayb] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Bilād-ı Muzeyne'de bir mevzi'dir.

الْعَصَّابُ [el-ʿAṣṣāb] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Elkābdandır: Ḥasan b. ʿAbdullāh el-ʿAṣṣāb muḥaddisīndendir.

[ع ص ل ب]

الْعُضْلُبُ [el-ʿuṣlub] (ʿayn'ın ve lām'ın zammi ve fethateynle) ve

الْعُضْلُبِيُّ [el-ʿuṣlubiy] (yā-yı nisbetle ki mübālagayı mutazammındır) ve

الْعُضْلُوبُ [el-ʿuṣlūb] (أُسْلُوبٌ [uṣlūb] vezninde) Bünye ve terkibi kavī ve şedid ve ʿazīm olan insān ve hayvāna denir. Ve

عُضِلْتُ [ʿuṣlub] (فُنْتُذُ [ḩunfuḩ] vezninde) Uzun olup endām ve üslubu muztarib ve yakışksız ve nā-zībā olan kimseye denir.

الْعُضْلِبَةُ [el-ʿaṣlebet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Bedenin sinirleri muhkem ve kavī olmak, şiddet-i ʿaṣab [ʿaṣab] maʿnāsınadır. Şārih der ki bu kelime ʿaṣb kelimelerinden menhütedir.

[ع ض ب]

الْعَضْبُ [el-ʿaḩb] (ʿayn'ın fethi ve ḩād-ı muʿcemenin sükūnuyla) Kesmek, قَطَعَ [ḩaḩ] maʿnāsınadır; yukālu: عَضِبَهُ عَضْبًا مِنْ [ḩaḩ] Ve bir kimseye sövmek maʿnāsına istiʿmāl olunur; yukālu: عَضِبَهُ Ve bir kimsenin mesāvīsini käle getirip dillemek maʿnāsınadır; yukālu: عَضِبَهُ Ve vurmak maʿnāsına istiʿmāl olunur; yukālu: عَضِبَهُ إِذَا تَنَاوَلَهُ بِلِسَانِهِ Ve bir nesne ile dürtüp sançmak maʿnāsına istiʿmāl olunur; yukālu: عَضِبَهُ بِالرُّمْحِ إِذَا طَعَنَهُ Ve dönme, rücuʿ maʿnāsına istiʿmāl olunur, katʿ-ı ʿazīmet mülāhazasıyla; yukālu: عَضِبَهُ عَنهُ إِذَا رَجَعَ Ve kötürüm ve mukʿad eylemek maʿnāsınadır, katʿ-ı hareket mülāyemetiyle; yukālu: عَضِبَهُ الْمَرَضُ Ve nākayı ve koyunu عَضِبَاءُ [ʿaḩbā] kılmak maʿnāsınadır; yukālu: عَضِبَ النَّاقَةُ Ve إِذَا جَعَلَهُمَا عَضْبَاءَ

عَضِبْتُ [ʿaḩb] Kılıca itlāk olunur, vasf-bi'l-masdardır. Ve hadīdü'l-keḩām olan kimseye itlāk olunur. Ve sebük-ser civāna itlāk olunur. Ve şol buzağıya denir ki henüz boynuzları zuhūr eyleye.

الْأَعْضَابُ [el-iʿḩāb] (hemzenin kesriyle)

Nākayı yāhūd koyunu عَضِبَاءُ [ʿaḩbā] kılmak maʿnāsınadır; yukālu: عَضِبَ النَّاقَةُ وَالشَّاةُ إِذَا جَعَلَهُمَا عَضْبَاءَ

الْعُضُوبُ [el-ʿuḩūb] (فُعُودٌ [ḩuʿūd] vezninde) ve

الْعُضُوبَةُ [el-ʿuḩūbet] (hā'yla) Bir kimse hadīdü'l-keḩām olmak maʿnāsınadır; yukālu: عَضِبَ الرَّجُلُ عُضُوبًا وَعُضُوبَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا صَارَ عَضْبًا

الْعَضْبَاءُ [el-ʿaḩbā] (ḩَمْرَاءُ [ḩamrā] vezninde) Kulağı yarık nākaya itlāk olunur; yukālu: نَاقَةٌ عَضْبَاءٌ أَيْ الْمَشْفُوقَةُ الْأُذُنِ Ve at kısından rubʿdan ziyādesi maktūʿ olan kulağa denir. Ve

عَضْبَاءُ [ʿAḩbā] Resūl-i ekrem sallallāhu ʿaleyhi ve sellem hazretlerinin nāka-i enīkaları ismidir. Gerçi kulağı meşḩük değıl idi, belki necibe ve kerīme olup kılıç gibi keskin olduğundan itlāk olunmuştur. Ve şol dişi koyuna denir ki karnı dāhili yaʿnī boynuzunun içinde olan مُشَاشٌ [muşāş] dedikleri kırıtdak gibi yumuşak kemiğı meksūr ola ki kesr ona bālig olmuş olur. Pes hemān hārici meksūr olana عَضْبَاءُ [ʿaḩbā] itlāk olunmaz. Müzekkerinde شَاةٌ عَضْبَاءٌ وَكَبِشٌ أَعَضِبُ [aʿḩeb] denir; yukālu: عَضِبَ بَيْنَ الْعَضْبِ [ʿaḩab] Bunların masdarı عَضِبَ [ʿaḩab]dır, fethateynle; yukālu: عَضِبَ الْكَبِشُ Ve عَضِبًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَارَ أَعَضِبَ

أَعَضِبُ [aʿḩeb] Nāsır ve meded-kārı olmayan bīkes kimseye itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ أَعَضِبُ أَيْ لَا نَاصِرَ لَهُ Ve elleri kısa olan insān ve hayvāna itlāk olunur. Ve birāderi vefāt eden ʿalā-kavlin birāderi ve katʿā akribāsı olmayan mütevahhid kişiye itlāk olunur. Ve أَعَضِبُ [aʿḩeb] fenn-i ʿarūzda عَضِبَ [ʿaḩb] zihāfı cārī olan cüzʿe denir. Ve **عَضِبْتُ** [ʿaḩb] Bahr-i vāfirin ʿarūzu olan

mutefā'ilun cüz'ü ba'de'l-harm muftē'ilun veznine redd olunmak ya'nī mutefā'ilun cüz'inün ibtidā-yı vetid mecmū'u olan mīm iskāt olunduktan sonra fā'ilātün kalmakla muftē'ilun veznine red ve nakl olunmaktan ibārettir. Bir boynuzu münkesir olan koyuna teşbīh olunmuştur.

Mü'ellif عَضِبَ [aḍb] vāfirin 'arūzuna tahsīs eylemiştir. lākin sadrın ibtidāsında dahi cārī olur, niteki Ḥazreciyyede işbu "إِنْ نَزَلَ الشِّتَاءُ بِدَارِ قَوْمٍ | | تَجَنَّبَ جَارَ بَيْتِهِمُ الشِّتَاءُ" beytiyle istiṣhād olunmuştur. Ve mahall-i istiṣhād, mısra'-ı evvelin ibtidāsıdır ki muftē'ilun veznidir. Ve şārih مَخْرُومًا kelimesini بِالْحَاءِ وَالرَّايِ الْمُعْجَمَتَيْنِ ile takyīd eylemekle tashīf eylemiştir, zīrā خَزْمٌ [ḥazm] zā-yı mu'ceme ile şatr-ı evvelin sadrında beş harfe kadar ziyāde eylemeğe denir ki taktīrde mu'teber olmaz, meselā bahr-i tavīlden "وَإِذَا أَنْتَ جَارَيْتَ افِرَاءَ الشُّوءِ فِغْلَهُ" mısra'ında olduğu gibi belki mā-nahnu fihide حَزْمٌ [ḥarm]dır, rā-yı mühmele ile. İntehā.

الْمَعْضُوبُ [el-ma'ḍūb] (مَعْضُوبٌ [maḡḍūb] vezninde) Za'if ve zebūn ve nā-tüvān kimseye itlāk olunur. Ve kötürüm ve muk'ad olan kimseye denir.

الْمُعَاضِبَةُ [el-mu'āḍabet] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Murādde ve mümāna'at ma'nāsınadır; tekūlu: هُوَ يُعَاضِبُنِي أَي يُرَادُنِي

[ع ط ب]

الْعُطْبُ [el-ʿuṭb] ('ayn'ın zammı ve ṭā'nın sükūnuyla ve zammeteynle lügattir) Pamuğa denir, فُطْنٌ [ḫuṭn] ma'nāsına.

الْعَطْبُ [el-ʿaṭb] (ضَرَبٌ [ḍarb] vezninde) ve **الْعُطُوبُ** [el-ʿuṭūb] (فُعُودٌ [ḫu'ūd] vezninde) Pamuk yumuşak olmak ma'nāsınadır;

yukālu: عَطَبَ الْقُطُنُ عَطْبًا وَعُطُوبًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا لَانَ

الْعَطَبُ [el-ʿaṭab] (fethateynle) Helāk olmak ma'nāsınadır; yukālu: عَطَبَ الرَّجُلُ عَطْبًا Ve 'āciz ve dermānde olmak ma'nāsınadır; yukālu: عَطَبَ الْبَعِيرُ عَطْبًا Ve ziyādesiyle hışm ve gazaba gelmek ma'nāsınadır; yukālu: عَطَبَ عَلَيْهِ إِذَا غَضِبَ أَشَدَّ الْغَضَبِ

الْإِعْطَابُ [el-i'ṭāb] (hemzenin kesriyle) Helāk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَعْطَبَهُ إِعْطَابًا إِذَا أَهْلَكَهُ

الْعُطْبَةُ [el-ʿuṭbet] (جُرْعَةٌ [cur'at] vezninde) Şol paçavraya denir ki onunla āteş ahz olunur; murād bir āher yerde āteş yakmak murād eyledikte içine āteş koru koyup üfleyerek götürdükleri paçavradır.

الْإِعْطَابُ [el-i'ṭāb] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Zikr olunan paçavra ile āteş alıp götürmek ma'nāsınadır; yukālu: إِعْطَبَ الرَّجُلُ إِذَا أَخَذَ النَّارَ بِالْعُطْبَةِ

الْعَوْطَبُ [el-ʿavṭeb] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Ulu belāya denir, dāhiye ma'nāsına. Ve deryānın engin yerine denir. Ve iki dalga aralığında olan sākin ve mutma'in limanlık meydāna denir. Ve bādiye eşcārından bir şecer adıdır.

الْمُعْطِبُ [el-mu'ṭib] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Zīk-ı ma'āşa mübtelā fakīr ve bīnevāya denir, مُقْتَرٌ [muḫtir] ma'nāsına; yukālu: مُقْتَرٌ رَجُلٌ مُعْطِبٌ أَي مُقْتَرٌ [muḫtir]i rāyihası sutūc ve heyecān eden nesne ile beyān eylemiştir, mādennin ma'nā-yı evvele mülāyemeti akrebdir.

التَّعْطِيبُ [eṭ-ṭa'ṭīb] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Rāyihası tayyib olmak için şarāba hoş-bū nesne katmak ma'nāsınadır; yukālu: عَطَبَ الشَّرَابَ تَعْطِيبًا إِذَا عَالَجَهُ لِتَطِيبِ رِيحِهِ

masının salkım bitecek yeri 'ukdelenmek ma'nāsınadır ki çubuk göz vermek ta'bīr olunur; yukālu: عَطَبَ الْكَرْمِ إِذَا بَدَتْ زَمَعَاتُهُ

[ع ظ ب]

الْعَطَبُ [el-ʿazb] (ʿayn'ın fethi ve zā-yı mu'cemenin sükūnuyla) Kuş kuyruğunun dibini sür'atle oynatmak ma'nāsınadır; yukālu: عَطَبَ الطَّائِرُ عَطَبًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا حَرَكَ زِمَكَهُ بِسُرْعَةٍ Ve

عَطَبَ [ʿazb] ve

عُظُوبٌ [ʿuzūb] (قُعُودٌ [ku'ūd] vezninde) Bir nesneye sabr ve sebātla müdāvemem edip pāyidār olmak ma'nāsınadır; yukālu: عَطَبَ عَلَيْهِ وَعَطَبًا وَعُظُوبًا إِذَا لَزِمَهُ وَصَبَرَ عَلَيْهِ إِنَّهُ لَحَسَنُ الْعُظُوبِ عَلَى الْمُصِيبَةِ أَيَّ إِنَّهُ حَسَنُ التَّصْبِيرِ Ve جَمِيلُ الْعَزَاءِ

عَطَبَ [ʿazb] Devābb ve mevāṣī üzere kā'im ve mukayyed olup ri'āyet ve tīmārları husūsunda dā'imā ihtimām eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَطَبَ فُلَانٌ عَلَى مَالِهِ إِذَا إِنَّهُ حَسَنُ التَّصْبِيرِ Ve gövdenin derisinin rutūbeti çekilip kupkuru olmak ma'nāsınadır; yukālu: عَطَبَ جِلْدُهُ إِذَا بَيَسَ Ve el kesret-i ʿamelden gılzatlanıp nasır bağlamak ma'nāsınadır; yukālu: عَطَبَتْ يَدُهُ إِذَا غَلَطَتْ عَلَى الْعَمَلِ

الْعَطَبُ [el-ʿazab] (fethateynle) Bu dahi bir nesneye sabr ve sebātla mülāzım olmak ma'nāsınadır; yukālu: عَطَبَ عَلَيْهِ عَطَبًا Ve semirmek ma'nāsınadır; yukālu: عَطَبَ الرَّجُلُ عَطَبًا إِذَا سَمِنَ

الْعَطَبُ [el-ʿazib] (كَيْفٌ [ketif] vezninde) ve

الْعَاظِبُ [el-ʿāzib] Otsuz ve susuz kır yerlere nāzil olan kimseye denir ki haşem-nişin tā'ifesinden olacaktır.

التَّعْطِيبُ [et-ta'zīb] (تَفْعِيلٌ [tef'il] vezninde) Te'hīr ve tesvīf edip ferdāya salmak

ma'nāsınadır; yukālu: عَطَبَهُ عَنْ بُغْيَتِهِ إِذَا سَوَّفَهُ عَنْهَا

الْعَظِيبُ [el-ʿizyebb] (إِرْدَبٌ [irdebb] vezninde) ʿAzīmü'l-hilkat ve dızman insān ve hayvāna denir; yukālu: رَجُلٌ عَظِيبٌ الْخَلْقِ أَيُّ عَظِيمُهُ me'hūzdu. Ve

عَظِيبُ الْخَلْقِ [ʿizyebbu'l-hulq] (hā'nın zam-mıyla) Bed-hüy demektir; yukālu: رَجُلٌ عَظِيبٌ الْخَلْقِ أَيُّ سَيِّئُهُ

الْعُنْظُبُ [el-ʿunzūb] (قُنْفُذٌ [kunfuz] vezninde) ve

الْعُنْظَبُ [el-ʿunzāb] (جُنْدَبٌ [cundeb] vezninde) ve

الْعُنْظَابُ [el-ʿinzāb] (قِنْطَارٌ [kinṭār] vezninde) ve

الْعُنْظَابُ [el-ʿunzāb] (قُسْطَاسٌ [kustās] vezninde) ve

الْعُنْظُوبُ [el-ʿunzūb] (زُنْبُورٌ [zunbūr] vezninde) İri çekirgeye, ʿalā-kavlin erkek sarı çekirgeye denir. Bazı nüshada أَضْعُرٌ ʿunvānında mersūm olmakla küçük çekirge demek olur.

الْعُنْظُبَانُ [el-ʿunzūbān] (عُنْفُوَانٌ [unfuvān] vezninde) ve

الْعُنْظَابَةُ [el-ʿunzābet] (ʿayn'ın zammıyla) ve **الْعُنْظُبَاءُ** [el-ʿunzūbā] (ʿayn'ın ve zā'nın zammı ve medd ile) عُنْظُبٌ [ʿunzūb] ma'nāsınadır.

عُنْظِبَةٌ [ʿUnzūbet] (قُنْفُذَةٌ [kunfuzet] vezninde) Bir mevzi'dir.

[ع ظ ر ب]

الْعِظْرِبُ [el-ʿizrib] (زِبْرِيحٌ [zibric] vezninde) Engerek yılanının küçüğüne denir.

[ع ق ب]

الْعَقَبُ [el-ʿaqb] (ʿayn'ın fethi ve kāf'ın

sükūnuyla) At bir def'a seğırttikten sonra bir dahi seğırtmek ma'nāsınadır; yukālu li'l-feresi'l-cevādi: هُوَ دُوْ عَمُوٍ وَعَقَبٍ فَعَمُوهُ أَوَّلُ جَزِيَةٍ وَعَقَبُهُ ثَانِيَةٌ Ve

عَقَبَ [aʕb] Veled ve veled-i veled itlāk olunur. Rāğıb'ın beyānına göre asl عَقَبَ [aʕib] ki كَتَفَ [ketif] vezninde ayağın ökçesine denir, ma'ānī-i sâ'ire ondan mutasarrıftır. Cem'i اَعْقَابُ [aʕāb] gelir. Ve veled ve veled-i veled itlākı bi'l-isti'āredir. Pederine halef olduğu için lākin kıza itlāk olunmaz ve eğer onun zürriyeti var ise onlara itlāk olunur. İntehā. Ve

عَقَبَ [aʕb] Masdar olur, yaya عَقَبَ [aʕab] ya'nī sinir sarmak ma'nāsına, ke-mā se-yuzkeru; yukālu: عَقَبَ الْعَوْسُ عَقَبًا مِنَ الْبَابِ Ve ökçeye vurmak ma'nāsınadır; yukālu: عَقَبَهُ إِذَا صَرَبَ عَقَبَهُ Ve bir kimseye halef olmak ma'nāsınadır, gerek kā'im-makām ve gerek ba'de'l-vefāt veled olsun; yukālu: عَقَبَهُ عَقَبًا مَكَانَ أَبِيهِ أَيِ خَلَفَ Ve şerr ü 'adāvet cihetiyle bir kimsenin arkasına düşüp keyfiyet-i hālını tefakkud eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَقَبَهُ إِذَا بَغَاهُ بِشَرٍّ

الْعَقَبُ [el-aʕib] (كَتَفَ [ketif] vezninde) Bu dahi kişinin veledine ve veled-i veledine itlāk olunur; yukālu: بَقِيَ لَهُ عَقَبٌ وَعَقَبٌ أَيِ الْوَلَدِ وَكَذَا وَكَذَا الْوَلَدِ Ve ayağın ökçesine denir, Fāriside pāşne derler; yukālu: صَرَبَ عَقَبَ شَارِيهِنِ بِعَقَبِهِ أَيِ مُؤَخَّرَ قَدَمِهِ [aʕib] lafzı mü'ennestir, sükūn-ı kāf ile tahfifi dahi cā'izdir. Cem'i اَعْقَابُ [aʕāb] gelir. Ve

عَقَبَ [Aʕib] bir mevzi' adıdır.

الْعَقَبُ [el-aʕb] (ʿayn'ın zammı ve zammeteynle) Son ve encām ve ʿākıbet ma'nāsınadır; ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿

هُوَ خَيْرٌ ثَوَابًا وَخَيْرٌ عُقْبًا﴾ أَيِ عَاقِبَةٌ

الْعَقَبُ [el-aʕab] (fethateynle) Şol ak sinire denir ki ondan kiriş işlenir.

الْعَاقِبَةُ [el-ākıbet] Veled itlāk olunur. Ve her şey'in sonuna denir, āhir ve encām ma'nāsına; yukālu: عَاقِبَةُ الشَّيْءِ أَيِ آخِرُهُ

الْعَاقِبُ [el-ākıb] (سَاقِبُ [sāqıb] vezninde) Bir kavmin seyyid ve ser-kārlarına halef olan kişiye denir ki umūr u mesālih ikinci derecede ona rāci' olur. Meselā şeyhü'l-beled ve re'īsü'l-a'yān olanın ikincisidir ki rütbesi ondan dündür ve seyyid bulunmadığı hinde temşiyet-i maslahat ona mürāca'at eder, kethüdā ve nā'ib gibi; ve minhu hadīsu Naşārā Necrān: جَاءَ السَّيِّدُ وَالْعَاقِبُ هُمَا مِنْ رُؤَسَائِهِمْ وَالْعَاقِبُ يَتْلُو السَّيِّدَ Ve

عَاقِبَ [aʕib] Eslāfına hayr ve fazilet cihetiyle halef olan adama denir ki onun gediğini boş komaz.

الْعَقُوبُ [el-aʕüb] (صَبُورُ [şabūr] vezninde) Bu dahi eslāfına hayrū'l-halef olan kimseye denir.

الْإِعْقَابُ [el-iʕāb] (hemzenin kesriyle) Bir kimse yerine halef olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَعَقَبَهُ إِعْقَابًا إِذَا خَلَفَهُ Ve davara binmekte nöbetleşmek ma'nāsınadır; yukālu: Mü'ellifin siyāk-ı ta'bīrinden vech-i mezkūr üzere gerçi hasā'isten olmak münfehım olup lākin عُقْبَةٌ [uʕbet] mutlākan nöbet ma'nāsına olduğundan 'ale'l-itlāk münāvebe ma'nāsına olmak mülāyimdir, zīrā bir nesnede ehadühümā āheri mu'ākıb olur. Ve

إِعْقَابَ [iʕāb] Bir kimseye ʿivaz ve cezā vermek ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: أَعَقَبَهُ أَيِ جَارَاهُ Ve bir kişi vefāt edip evlādını terk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَعَقَبَ

وَالرَّجُلُ إِذَا مَاتَ وَخَلَّفَ عَقِبًا أَيَّ وَوَلَدًا Ve 'āriyet çömlek alan kimse içinde bir mikdār ta'ām bakiyyesiyle sāhibine redd eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا مُسْتَعِيرُ الْقَدْرِ إِذَا رَدَّهَا وَفِيهَا الْعُقْبَةُ

الْعُقْبَةُ [el-'uqbet] [جُرْعَةٌ] [cur'at] vezninde) Nöbet ma'nāsınadır; tekülü: نَمَتْ عُقْبَتُكَ Ve bedel ma'nāsınadır; tekülü: أَيُّ نَوْبَتِكَ Ve gece ile gündüzün her birine itlāk olunur, yekdiğeri müte'ākib olduğu için. Ve

عُقْبَةُ الطَّائِرِ [uqbetu't-tā'ir] Pervāz eden kuşun havāya irtifā'ıyla inhitātı beyninde olan mesāfeye itlāk olunur, lākin Rāğıb olan mesāfeye itlāk olunur, lākin Rāğıb 'ibāretiyle sebt eylemekle ber-muktezā-yı mādde su'ūduna mu'ākib olan inhidārından 'ibāret olur. Ve

عُقْبَةُ [uqbet] Şol çorba makūlesi ta'ām bakiyyesine denir ki 'āriyet çömlek alan kimse sāhibine onu çömlek içre berāberce red ve teslīm eder. Ve

عُقْبَةُ الْجَمَالِ [uqbetu'l-cemāl] Hüsn ü cemālin eser ve hey'etinden 'ibārettir. Bu ma'nāda 'ayn'ın kesriyle de cā'izdir; yukālu: مَا أَحْسَنَ عُقْبَةَ جَمَالِهِ أَيُّ أَثَرُهُ وَهَيْئَتُهُ

الْعُقْبَةُ [el-'aḳabet] (fethātla) Dağda ve bayırda olan sarp yokuşa denir; **عُقْبَةٌ** [uqūbet]ten me'hūzdur. Cem'i عِقَابٌ [iḳāb] gelir 'ayn'ın kesriyle; yukālu: صَعِدْنَا عُقْبَةً أَيُّ مَرَقَى صَعْبًا مِنَ الْجِبَالِ

يَعْقُوبُ [Ya'qūb] (yā'nın fethiyle) Enbiyā-yı 'izāmdan Ebū Yūsuf eş-Şiddīk hazretleridir ki ism-i şerīfleri İsrā'īl'dir. Birāderleri olan 'Īşū ile tev'em olup 'Īşū'nun 'akibi-ne yapışmış olduğu hālde tevellüd eylemekle **يَعْقُوبُ** [Ya'qūb] itlāk olunmuştur. Mü'ellif *Başā'ir*'de a'cemī olup ve ucme ve ma'rife illetleriyle gayr-i munsarīf ol-

duğu tercih ve burada sebt eylediği kavli, İmām Leys'e 'azv eylemiştir.

Mütercim der ki *Muzhir*'de bu resme meşrūhtur ki ba'zı elfāz-ı 'Arabīyye ve elfāz-ı 'acemīyye min haysū'l-mādde mütevāfik vāki' olsalar ehadühümā āherden me'hūzdur demek hatādır, belki her lisānın ba'zı elfāzı yine o lisānın elfāzı cinsinden me'hūz ve müştak olur; yukālu: بُلْ أَلَمَةُ لَا تَلِدُ إِلَّا بَشْرًا وَالنَّاقَةُ لَا تُنْجِي إِلَّا بَعِيرًا Bu cihetle **يَعْقُوبُ** 'acemī olmakla 'Arabī olan **يَعْقُوبُ** lafzından me'hūzdur ve **يَعْقُوبُ** [ya'qūb] dahi 'acemī olmakla Türkīde erkek keklik dedikleri kuş ma'nāsına olan **يَعْقُوبُ** [ya'qūb]dan me'hūzdur diye zu'ım edenleri 'ulemā-ı lügat tekzīb eylediler. Hattā Ebū Bekr Muḥammed b. es-Serī, *Risāle-i İştīkāk*'ta dedi ki bir lafz-ı a'cemī-i mu'arreb lafz-ı 'Arabīden müştak ve me'hūzdur diye iddi'ā eylemek bi-'aynihi kuş balıktan tevellüd eyledi diye iddi'ā eylemeğe mümāsildir. İntehā. Ve

يَعْقُوبُ [ya'qūb] Erkek keklik kuşuna denir. Bunda munsarīftır, zīrā 'Arabī-i gayr-i mugayyerdir. Ve Yaḥyā b. Sa'īd ve 'Abdurrahmān b. Muḥammed b. 'Alī ve Muḥammed b. 'Abdurrahmān b. Muḥammed b. Ya'qūb ve Muḥammed b. İsmā'īl b. Sa'īd el-Ya'qūbiyyūn ki muhaddislerdir, cedd-i a'lāları olan Ya'qūb'a mensūblardır.

الْمَعَاقِبُ [el-mu'ākībet] (mīm'in zammı ve ḳāf'ın kesriyle) Şol develerdir ki bir gün şūr ve bir gün tatlı ot otlar ola; yukālu: **إِبِلٌ مُعَاقِبَةٌ إِذَا كَانَتْ تَرَعَى مَرَّةً فِي حَمْضٍ وَمَرَّةً فِي خُلَّةٍ**

الْعَوَاقِبُ [el-'avāqīb] ('ayn'ın fethiyle) Şol develerdir ki suyu içip yatağına geldikten sonra yine suya 'avdet eyleyeler; yukālu:

إِبِلٍ عَوَاقِبٍ إِذَا كَانَتْ تَشْرَبُ الْمَاءَ ثُمَّ تَعُودُ إِلَى الْمَغْطِنِ
ثُمَّ إِلَى الْمَاءِ

الْمُعَاقِبَةُ [el-mu‘ākabet] [mufā‘alet] [mufā‘alet] vezninde) Bir kimsenin ‘akibince ya’nī ökçesini basarak gelmek ma’nāsınadır; yukālu: عَاقِبَهُ إِذَا جَاءَ بِعَقِبِهِ

التَّغْيِيبُ [et-ta‘kīb] [tef‘īl] vezninde) **التَّغْيِيبُ** [mu‘ākabet] ma’nāsınadır; yukālu: عَرَفَجَ [‘arfec] nām şecerin yemişi sararmak ma’nāsınadır. Ve şecerin yemişi sararmak ma’nāsınadır. Ve عَرَفَجَ [[‘arfec]] sütleğen nev’inden sādec-i berrī ve Türkīde beşparmak ta‘bīr olunan nebāttır; yukālu: عَقَّبَ الْعَرَفَجُ إِذَا اضْفَرَّتْ إِذَا تَمَرَّتْ Ve bir kimse düşman üzere sefer edip o sene zarfında tekrār sefer eylemek ma’nāsınadır; yukālu: عَقَّبَ الرَّجُلُ إِذَا عَزَى Ve mecd talebinde beri öte tereddüd eylemek ma’nāsınadır; yukālu: عَقَّبَ فُلَانٌ إِذَا تَرَدَّدَ فِي طَلْبِ الْمَجْدِ

Şārih der ki yedimizde olan nüshalarda gerçi ‘ibāretiyle mersümdür, lākin savāb olan طَلْبِ الْأَمْرِ مُجِدًّا ‘unvāniyla olmaktır ki bir husūsun talebinde cidd ü ihtimām eyleyerek tereddüd eylemek demektir, niteki ümmehāt-ı sā’irede; يُقَالُ عَقَّبَ فِي الْأَمْرِ إِذَا تَرَدَّدَ فِي طَلْبِهِ مُجِدًّا ‘ibāretiyle müsebbettir. İntehā. Ve

تَغْيِيبُ [ta‘kīb] Namāzdan sonra du‘ā için oturup kalmak ma’nāsınadır ki itlākāt-ı şer‘iyyedendir; ve minhu’l-hadīsu: “مَنْ عَقَّبَ فِي صَلَاةٍ فَهَوِيَ فِي الصَّلَاةِ” Ve terāvīh namāzından sonra nāfile kılmak ma’nāsınadır; yukālu: عَقَّبَ التَّرَاوِيحَ إِذَا صَلَّى Kāle fi’n-Nihāye ve minhu hadīsu Enes: أَنَّهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ ”سُئِلَ عَنِ التَّغْيِيبِ فِي رَمَضَانَ أَيَّ صَلَاةِ النَّافِلَةِ بَعْدَ التَّرَاوِيحِ فَأَمَرَهُمْ أَنْ يُصَلُّوا فِي الْبُيُوتِ” Ve bir yerde meks ve ārām eylemek ma’nāsına isti‘māl olunur; yukālu:

عَقَّبَ فُلَانٌ فِي الصَّلَاةِ إِذَا صَلَّى فَمَكَثَ فِي مَوْضِعِهِ
وَلَمْ يَتَنَطَّرْ صَلَاةً أُخْرَى Ve bir semte iltifāt eylemek ma’nāsınadır; ve minhu kavluhu ta‘ālā: ﴿وَلَىٰ مُدْبِرًا وَلَمْ يُعَقِّبْ﴾ الْآيَةَ، قِيلَ وَلَمْ يَلْتَفَتْ

الْمُعَقِّبَاتُ [el-mu‘aqqībāt] مُحَمَّدَاتٌ [muḥaddiṣāt] vezninde ki işbu مُعَقِّبَاتٌ لَهُ مُعَقِّبَاتٌ kerīmesinde مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ الْآيَةَ vākī’dir, murād melā’ike-i leyl ü nehārdır ki birbirini mu‘ākiblerdir. Ve şol مُعَقِّبَاتٌ [mu‘aqqībāt] ki “الدُّعَاءُ مُعَقِّبَاتٌ لَا يَخِيبُ قَائِلُهُنَّ” hadīsinde vākī’dir, murād tesbīhāttır ki birbirini mu‘ākiblerdir. Ve bunlar hakāyık-ı şer‘iyyedendir. Nihāye’de otuz üç tesbīhe ve otuz üç tahmīde ve otuz üç tekbīre ile müfesserdır ki ba‘de’s-salāt kırā‘at olunur, merreten ba‘de-uhrā ‘avdet ettikleri için yāhūd ‘akib-i salāta kırā‘at olundukları için itlāk olunmuştur. Ve

مُعَقِّبَاتُ [mu‘aqqībāt] Şol nākalara denir ki birbirinin ‘akibinde havuz üzere dururlar, ileriden biri su içip döndükte onun yerine birisi dāhil olur.

الْعُقْبَى [el-‘uqbā] [ḥusnā] vezninde) Bir iş zımnında terettüb eden cezā ve pādāşa denir ki ismdir, emr-i mezbūru mu‘ākib olduğu için; yukālu: لَهُ الْعُقْبَى أَيُّ جَزَاءِ الْأَمْرِ

التَّعَقُّبُ [et-ta‘aqqub] [tefa‘ul] vezninde) Bir kimseyi irtikāb eylediği cürm ve cünha için mu‘āhaze eylemek ma’nāsınadır; yukālu: تَعَقَّبَهُ إِذَا أَحَدَهُ بِذَنْبٍ كَانَ تَعَقَّبَهُ عَنِ الْخَبَرِ إِذَا شَكَّ فِيهِ وَعَادَ لِلسُّؤَالِ عَنْهُ Ve bir haberde şekk ve şübhe eylemekle tekrār geri dönüp sormak ma’nāsınadır; yukālu: تَعَقَّبَ عَنِ الْخَبَرِ إِذَا شَكَّ فِيهِ وَعَادَ لِلسُّؤَالِ عَنْهُ Ve bir kimsenin ‘arlanıp hacil ve methüm olacağı husūsunu yāhūd hatā ve zellesini ardından cüst ü cü eylemek ma’nāsınadır; yukālu: تَعَقَّبَهُ إِذَا طَلَبَ عَوْرَتَهُ أَوْ عَثْرَتَهُ

الإِعْتِقَابُ [el-i'tikāb] [إِفْتِعَالٌ] [ifti'āl] vezninde) Tācir metā'ını ba'de in'ikādi'l-bey' müşteriye teslīm eylemeyip pahasını tamāmen kabz için te'hīr edip kendi yanında alıkomak ma'nāsınadır; yukālu: **إِعْتَقَبَ السِّلْعَةَ إِذَا حَبَسَهَا عَنِ الْمُشْتَرِي حَتَّى يَقْبِضَ** Şārih der ki bu hālde metā' zāyī' olsa ta'addisine binā'en dāmin olur.

الْعُقَابُ [el-ʿuqāb] (عُرَابٌ [gūrāb] vezninde) Tavşancıl kuşuna denir, kara kuş nev'ındendir. Ve bir nev'ine yılanlı ta'bīr olunur ki yılanları kapıp helāk ve ekl eder. Cem'i **أَعْتَبُ** [a'qub] gelir **أَكْلُبُ** [eklub] vezninde ve **عِقْبَانٌ** [i'qibān] gelir, **عِلْمَانٌ** [gilmān] vezninde.

Mütercim der ki **عُقَابٌ** [ʿuqāb] seyyid-i cevārih-i tuyūrdur ve **نَسْرٌ** [nesr] ki kara kuş dedikleri alıcı kuştur, 'arīf ve nakībleridir. Fārisīde tavşancıla ālūh denir ve **نَسْرٌ** [nesr] dediğine kerkes denir, Türkīde kara kuş derler, alıcı kuştur. Doğan ve şāhīn makūlesi cevārihe hücūm edip alır ve lisānımızda gerçi akbaba dediklerine kerkes itlākı meşhūrdur, lākin sahīh değıldir. Cemī'-i saydıyye ve sārīr kütüb-i lügatten münfehīm olduğu üzere akbabaya Fārisīde kerkes-i sepīd ve 'Arabīde **مَضْرَجِيٌّ** [maḍraḥiyy] denir. Gerçi mü'ellif **مَضْرَجِيٌّ** [maḍraḥiyy]i **صَفْرٌ** [şakr] ile tefsīr eylemiştir, lākin vech-i mezkūr üzere ekserīnin kavli zikr eylediğimiz üzeredir. Ve **عُقَابٌ** [ʿuqāb] mü'ennes-i semā'ıdır vezn-i sānī cem'-i kesretidir ve cem'ü'l-cem'i **عَقَابِيْنٌ** [a'qābīn] gelir, bir şikārı aldıktan sonra şikār-ı āheri te'ākub eylemesi bā'is-i tesmiyedir. İntehā. Ve

عُقَابٌ [ʿuqāb] Ba'zı kuyu içre olan şol tümsek sivri taşa denir ki dokunan ko-

vayı hark eder. Ve ba'zı dağın sırtında ve böğründe merdiven şeklinde sövelip duran yalçın kayaya denir. Ve şol bādem şeklinde mūhreye denir ki davarın ayaklarının birinde zuhūr eder. Ve küpe halkasının deliklerinde olan küçük ipliğe denir. Ve havuza su akacak su yoluna denir. Ve kuyu kenārında vāki' şol taşa denir ki ona basıp su çekerler. Ve

عُقَابٌ [ʿUqāb] Bir niçe feres ismidir. Ve sultānū'l-enbiyā' 'aleyhi efdalu't-tehāyā hazretlerinin sancakları adıdır; iri ve büyük olduđu için tesmiye olundu. Ve yüksek tepeye ve bayıra denir. Ve mutlakan yüksek olup pek tūlānī olmayan yere denir. Ve bir dişi kelbin ve bir 'avretin ismidir.

أَبُو عُقَابٍ [Ebū 'Uqāb] Tābī'ındendir.

إِبْنُ عُقَابٍ [İbnu 'Uqāb] ki ismi Ca'fer b. 'Abdullāh'tır, şā'ir-i meşhūrdur; **عُقَابٌ** [ʿUqāb] vālidesi ismidir.

عُقَيْبٌ [ʿUqayb] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Ashābdandır.

الْعُقَيْبُ [el-ʿuqḳayb] (كَافٌ'ın teşdīdiyle **قُبَيْبٌ** [qubbeyt] vezninde) Bir kuş adıdır. Ve bir mevzi' ismidir.

الْمَعْقَبُ [el-mi'qāb] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Hatunların baş örtüsüne denir. Ve küpeye denir. Ve davar sürmekte hāzık ve māhir olan sürücüye denir. Ve şol kimseye denir ki imāmdan sonra ya'nī pādişāh-ı vakt inkizāsından sonra hilāfete mütereşşih ve āmāde ola, vāris-i saltanat ve veliyy-i 'ahd gibi; yukālu: **هُوَ مِعْقَبٌ لِلْإِمَامِ وَهُوَ الَّذِي تَرَسَّحَ لِلْخِلَافَةِ بَعْدَ الْإِمَامِ**

الْمُعَقَّبُ [el-mu'aqḳab] (مُعَظَّمٌ [mu'azzam] vezninde) [Şol kişiye denir ki] meygedeye kendiden büyük şānlı kimse

gelmekle kendisi ihtirâzından yâhüd hicâbından nâşî duramayıp çıkıp gide; yukâlu: حَرَجَ مُعَقَّبًا وَهُوَ مَنْ يَخْرُجُ مِنْ خَانَةِ الْحَمَارِ إِذَا دَخَلَهَا مَنْ هُوَ أَكْثَرُ مِنْهُ

الْمُعَقَّابُ [el-mi'qāb] [mihrāb] vezninde) Şol odaya ve eve denir ki 'Arablar ona kuru üzüm makûlesi vaz' ederler, kilerleri mesâbede olur.

الْإِسْتِعْقَابُ [el-isti'qāb] ta'aqḫub [ta'aqḫub] ma'nâsınadır ki bir kimsenin utanıp 'arlanacak yerini yâhüd hatâ ve cünhasını ardından cüst ü cü eylemekten 'ibârettir; yukâlu: إِسْتَعْقَبَهُ إِذَا طَلَبَ عَوْرَتَهُ أَوْ عَوْرَتَهُ

كَفْرُ تِعْقَابٍ [Kefru Ti'qāb] [ḥafru tī'qāb] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

يَعْقُوبَا [Ya'qūbā] (yā-yı tahtiyyenin fetihiyle) Bağdād'a on fersah mesâfede bir büyük karye adıdır. Şârih der ki savâb olan bā-yı muvahhede ile **بَعْقُوبَا** [Ba'qūbā] olmakdır.

وَفِيَّةُ الْحُسَابِ [Seniyyetu'l-Uqāb] [vefiyyetu'l-ḥusāb] vezninde) Dimaşq-ı Şâm türâbında bir sarp bilâdın adıdır.

نَيْقُ الْعُقَابِ [Ni'qu'l-Uqāb] (nūn'un kesriyle) Cuḥfe'de bir mevzi'dir.

تِعْقَابٍ [Ti'qāb] (tā'nın kesriyle) Bir recül adıdır.

الْعُقْبَةُ [el-aqḫbet] [temret] vezninde ve 'ayn'ın kesriyle cā'izdir) Hatunların hevdec ve mihaffe örtülerinden bir nev' alaca ve münakkaş örtü ismidir.

الْعُقْبَانَةُ [el-aqānbat] ('ayn'ın ve kāf'ın fetihiyle) ve

الْعَبْنَقَاتُ [el-abenqāt] ('ayn'ın ve bā-yı muvahhadenin fethiyle) ve

الْبَعْنَقَاتُ [el-ba'anqāt] (bā'nın ve 'ayn'ın fetihiyle) **عُقَابٌ** [uqāb] ya'nî tavşancıl kuşu-

nalafzından mutasarıf sıfatlardır, keskin pençeli demektir; yukâlu: عُقَابٌ عَقْبَانَةٌ وَعَبْنَقَاتٌ وَبَعْنَقَاتٌ أَيُّ ذَاتٍ مَخَالِبٍ حِدَادٍ

الْمُعَقَّبُ [el-mu'qāb] [muḥsin] vezninde) Şol yıldıza denir ki bir âher yıldız 'akibinden tulû' eyleye.

عُقَابٌ [Aqḫāb] [kettān] vezninde) Esâmîdendir: 'Abdûlmelik b. 'Aqḫāb muhaddisîndendir.

الْمُعَاقَبَةُ الْعَرُوضِيَّةُ [el-mu'aqābet'l-'arūdiyyet] Mütercim der ki mu'ākabe-i 'arūziyye mühimmeden olmakla mü'ellife istidrāk olunmuştur. Ma'lûm ola ki **مُعَاقَبَةٌ** [mu'aqābet] fenn-i 'arūzda bir cüz'de yâhüd iki cüz'de müctemî' olan iki sebebin ikisi de hazfden sâlim yâhüd birisi vücûben sâlim olmaktan 'ibârettir, meselâ **مَفَاعِيلُنْ** [mefā'ilun] cüz'ünde vâki' عِي [ī] ve لُنْ [lun] "sebeb"lerinin ikisi de hazften sâlim olup **مَفَاعِيلُنْ** [mefā'ilun] denir yâhüd yā' harfî hazf olunup nūn bākî yâhüd nūn hazf olunup yā' bākî kalır. Ev-vele göre **مَفَاعِيلُنْ** [mefā'ilun], sâniye göre **مَفَاعِيلُ** [mefā'ilu] olur. Cüz'eynde olduğu meselâ bahr-i remelde **فَاعِلَاتُنْ** [fā'ilātün] cüz'ünün nūn'u cüz'-i sâni'de olan **فَاعِلَاتُنْ** [fā'ilātün] elifine mu'ākib olur. Ve işbu **مُعَاقَبَةٌ** [mu'aqābet] dokuz bahrde cārî olur. İntehā.

[ع ق ر ب]

الْعُقْرُبُ [el-aqḫreb] [ca'fer] vezninde) Hevâmmdan ma'rûf müzî cānver adıdır. Fâriside kejdüm denir; Türkîsi olmayan esmâdandır. Ve bir Etrâkten "kuyruğu örü" diye mesmû'umuz oldu, "örü" demek kalkık ve yukarı demektir. Ve **عُقْرُبٌ** [aqḫreb] lafzı müzekker ve mü'ennes olur; şârih der ki te'nîsi gâlibdir. Ve

عَقْرَبٌ [ʿaḳreb] ‘Arabların papuçunda bir kayışa denir ki عَقْرَبٌ [ʿaḳreb] heyetinde olur. Ve şol devāle denir ki bir tarafında toka olup kendisiyle atın kuskununu eyere bend ederler; Türkîde dahi ‘akreb derler. Ve

عَقْرَبٌ [ʿaḳreb] Felekte on iki burcdan bir burcun ismidir. Kevākibleri عَقْرَبٌ [ʿaḳreb] şeklinde olmakla onunla tesmiye olunmuştur. Menāzil-i kamerden شَوْلَةٌ [şevlet] ve قَلْبٌ [qalb] ve زُبَانَى [zubānā]yı müşte-mildir. Ve

عَقْرَبٌ [ʿAḳreb] ‘Utbe b. Raḥḍa el-Ġifārî nām kimsenin feresi ismidir.

عَقْرَابَاءُ [ʿAḳrabāʾ] (medd ile) Yemāme’de bir arzın ismidir. Ve

عَقْرَابَاءُ [ʿaḳrabāʾ] Dişi عَقْرَبٌ [ʿaḳreb]e denir ki عَقْرَبٌ [ʿaḳreb]in müennesi olur ve bu gayr-i munsarıftır. Müellifin burada كَالْعَقْرَبَةِ kavli عَقْرَابَاءُ lafzının te’nīsine temsildir, ‘adem-i insirāfına temsîl değildir. Pes müennesinde عَقْرَبَةٌ [ʿaḳrebet] dahi denilmekle musaggarında kıyās üzere عَقْرِبَةٌ [ʿuḳayribet] denir, niteki Şihāb, *Durre* şerhinde bu dakıkayı telmîh eylemiştir.

العَقْرَبَةُ [el-ʿaḳrebet] (hā’yla) Kezālik عَقْرَبٌ [ʿaḳreb]in müennesidir.

العَقْرُبَانُ [el-ʿuḳrubān] عُقْرُونَ [ʿunfuḳvān] vezninde ve bā’nın teşdidiyle cā’izdir) دَحَالُ الْأُدُنِ [daḥālu’l-uzun] ismidir ki kulağa kaçan ta’bîr ettikleri böcek olacaktır, uzunca sarımtak ve ayakları çok bir müzi böcektir. Ve

عَقْرُبَانٌ [ʿuḳrubān] عَقْرَبٌ [ʿaḳreb]e, ‘alā-kavlin erkeğine denir. *Mişbāh*’ın beyānına göre عَقْرَبٌ [ʿaḳreb] zeker ve ünsāya itlāk olunur; te’kîd-i tezkîr murād olursa عَقْرُبَانٌ

[ʿuḳrubān] denir. Ezherî dedi ki عَقْرَبٌ [ʿaḳreb] zeker ve ünsāya itlāk olunur ve onda te’nīs gālibdir; ve erkeğine عَقْرُبَانٌ [ʿuḳrubān] ve ba’zen müennesinde عَقْرَبَةٌ [ʿaḳrebet] denir.

المُعَقْرِبَةُ [el-muʿaḳribet] (ism-i fā’il bünyesiyle) ve

المُعَقْرَةُ [el-maʿḳaret] (مَشْحَرَةٌ [meşḥaret] vezninde) ‘Akrebi çok olan yere denir; yukālu: أَرْضٌ مُعَقْرِبَةٌ وَمُعَقْرَةٌ أَي كَثِيرَةُ الْعَقْرَبِ [Ve] مُعَقْرَةٌ [maʿḳaret] lafzında عَقْرَبٌ [ʿaḳreb] kelimesi güyā ki sülāsīye redd olunup ondan ism-i mekân sīgası binā olunmuştur.

المُعَقْرَبُ [el-muʿaḳreb] (ism-i mef’ul bünyesiyle) Eğilmiş, ḥamîde demektir, teşbîh üzere; yukālu: صُدِعَ مُعَقْرَبٌ أَي مُعْوَجٌ مَعْطُوفٌ Ve gövdesi sıkı ve dirnekli, şedîdül-bünye olan insān ve hayvāna denir. Ve şevket ve şehāmet ve menā’at sāhibi adama denir ki zîr-i himāyesinde olanları dā’imā himayet ve mazlûm ve bîkesāna meded ve nusret eyleye; yukālu: رَجُلٌ مُعَقْرَبٌ أَي نَصُورٌ مَبِيعٌ

العَقْرُبَانَةُ [el-ʿuḳrubānet] (‘ayn’ın ve rā’nın zammıyla) Nusret ve şehāmet ve menā’at ma’nāsınadır; yukālu: هُوَ ذُو عَقْرُبَانَةٍ أَي نَصُورٌ مَبِيعٌ

العَقَارِبُ [el-ʿaḳārib] عَقْرَبٌ [ʿaḳreb]in cem’idir. Ve نَمَائِمٌ [nemā’im] ma’nāsına isti’māl olunur, mücib-i renc ü āzār olduğu için. Ve نَمَائِمٌ [nemā’im] نَمِيمَةٌ [nemîmet] in cem’idir ki koğ ta’bîr olunur; نَمَامٌ [nemmām] koğucu ve sühan-çîn demektir; ve minhu’l-meselu: “إِنَّهُ لَتَدِبُّ عَقَارِبُهُ” Ya’nî “Koğuculukla nāsın ırz u nāmūsunu hetk ve şikest eder.” Ve

عَقَارِبُ [ʿaḳārib] Şedā’id ve mihen ma’nāsına isti’māl olunur. Ve

عَقَارِبُ الشِّتَاءِ [aḳāribu'ş-şitā'] Kış eyyâmının şiddet-i bürüdetinden 'ibârettir.

الْعَقْرَبَةُ [el-akrebet] (hâ ile) Pek ehl-i hizmet ve 'âkile ve pîşkâr olan cāriyeye itlâk olunur; yukâlu: أُمَّةٌ عَقْرَبَةٌ أَيْ خَدُومٌ عَاقِلَةٌ Ve kerpeten şeklinde şol demire denir ki at eyerine geçirirler, Türkîde 'akreb ta'bir olunur.

ع ك ب

الْعَكْبُ [el-akeb] (fethateynle) Dudak ve çene kemiği kalın ve yumru olmak ma'nâsınadır; yukâlu: عَكَبَ الرَّجُلُ عَكْبًا مِّنْ أُمَّةٍ عَقْرَبَةٍ إِذَا غَلَطَ شَفْتَهُ وَلَحِيَاهُ Ve ayak parmakları seyrek ölmeyip birbirine bitişik gibi pek yakın olmak ma'nâsınadır; yukâlu: عَكَبَ الرَّجُلُ إِذَا تَدَانَتْ أَصَابِعُ رَجُلِهِ

الْعَكْبَاءُ [el-akbā'] [ḥamrā'] vezninde) Yumru gövdeli taslak ve bî-endām 'avrete denir; yukâlu: إِمْرَأَةٌ عَكْبَاءٌ أَيْ الْجَافِيَةُ الْخَلْقِي

الْعُكُوبُ [el-uküb] [gürüb] vezninde) Müzdahim olmak ma'nâsınadır; yukâlu: يُكُوبُ أَي لِيُجِبَ لِيُكُوبَ أَي أُرْدِحَامَ Ve durmak, vukûf ma'nâsınadır; yukâlu: عَكَبَ الرَّجُلُ عَكْبًا مِّنْ أُمَّةٍ عَقْرَبَةٍ إِذَا وَقَفَ Ve tencere kaynamak ma'nâsınadır; yukâlu: عَكَبَتِ الْقَدْرُ إِذَا غَلَّتْ Ve عَاكِبٌ [akib] lafzından cem' olur ki vâkıf ve müzdahim ma'nâsınadır.

الْعُكُوبُ [el-aküb] [şabūr] vezninde) Toza denir, عُبَارٌ [gubār] ma'nâsına.

الْعَكْبُ [el-akb] ('ayn'ın fethi ve kâf'ın sükunuyla) Bu dahi toza denir. Ve cüst ve neşât-mend ve hafîfü'r-rüh kimseye denir. Ve şerr ü şūr ve mazarrat cihetinde olan şiddete denir.

الْعُكَابُ [el-ukāb] [gūrāb] vezninde) Bu dahi toza denir, عُبَارٌ [gubār] ma'nâsına. Ve tütüne denir, دُحَانٌ [duḥān] ma'nâsına.

الْعَاكُوبُ [el-aküb] [hālüb] vezninde) ve

الْعُكُوبُ [el-akküb] [tennūr] vezninde) Bunlar da toza ve gubāra denir.

الْعَاكِبُ [el-akib] Cem'-i kesir ma'nâsınadır ki izdihāmı müştemeldir.

الْعِكْبُ [el-ikebb] [hiceff] vezninde) Yumru gövdeli topaç bodura denir. Ve ins ve cinn tā'ifesinden mārîd ve bāgî ve müte'annid şahsa denir. Ve şol kimseye denir ki vālidesinin zevci ola, gerek pederi tatlık eylesin ve gerek vefātından sonra varsın. Ve

عِكْبٌ [ikebb] Ümerā-yı 'Arabdan Nu'mān b. Munzir'in zindān-bāni ismidir.

التَّعْكِبُ [et-te'kīb] [tef'īl] vezninde) Tütmek ma'nâsınadır; yukâlu: عَكَبَتِ النَّارُ تَعْكِبًا إِذَا دَخِنَتْ

التَّعْكُوبُ [et-te'akkub] [tefa'ul] vezninde) Bir kimseye tütün gibi gam ve gussa istilā eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: تَعَكَّبَتْهُ إِذَا رَكِبَتْهُ

الْإِعْتِكَابُ [el-i'tikāb] [ifti'al] vezninde) Toz tozutmak ma'nâsınadır; yukâlu: إِعْتَكَبَ الرَّجُلُ إِذَا أَنْزَلَ الْعُبَارَ Ve toz kendisi tozmak ma'nâsına olmakla müte'addî ve lāzım olur; yukâlu: إِعْتَكَبَ الْعُبَارُ إِذَا نَارٌ

عُكَابَةٌ [ukābet] [ducānet] vezninde) İbn Şa'b'dır ki Benū Bekr kabilesinden bir cemā'atin pederidir.

ع ل ب

الْعَلْبُ [el-alb] [kalb] vezninde) Bir nesne bir yerde eser ü nişān eylemek ma'nâsınadır, hayvānın vücūdunda şerit ve kolan ve pāldüm makülesinin yer eylemesi gibi. Ve kertmek ve çizmek ma'nâsınadır; yukâlu: عَلَبَ الشَّيْءُ عَلَبًا مِّنَ الْبَابِ

عَلْبُهُ إِذَا جَزَّهُ Ve yukālu: إِذَا أَثَّرَ فِيهِ
عَلْبٌ [ʿalb] Galiz ve haşin yere denir. Bu
maʿnâda ʿayn'ın kesriyle de cāʾizdir. Ve

عَلْبٌ [ʿalb] Kılıç ve bıçak makûlesinin
kabzasına devenin boynu sinirini sarmak
maʿnâsınadır; yukālu: إِذَا نَحَوَهُ إِذَا
حَزَمَ مَقْبِضَهُ بِعَلْبَاءِ الْبَعِيرِ Ve

عَلْبٌ [ʿalb] Pek ve sulb nesneye denir, taş
gibi.

التَّغْلِيْبُ [et-taʿlīb] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde)
Bu dahi bir yerde eser ü nişān eylemek
maʿnâsınadır. Ve çizmek ve kertmek
maʿnâsınadır. Ve kılıç ve bıçak kab-
zasına devenin boynu sinirini sarmak
maʿnâsınadır.

الْعَلْبُ [el-ʿalib] (كَيْفٌ [ketif] vezninde)
Pek nesneye denir, şey²-i sulb maʿnâsına.
Ve sığın nevʿinden وَعَلٌ [vaʿil] dedikleri
hayvânın iri ve yumru olanına denir. Sı-
ğın birkaç güne olur, وَعَلٌ [vaʿil] dedikleri
Türkîde çopur taʿbîr olunur, cüssesi ge-
yikten ekber ve tüyü şitâda siyâha mâʿil
ve sayfta kızıl olur ve kuyruğu olmaz. Ve

عَلِبٌ [ʿalib] İri kelere denir. Bunda ʿayn'ın
zammıyla da lügattir.

الْعَلْبُ [el-ʿilb] (ʿayn'ın kesriyle) Şol kim-
seye denir ki ziyâdesiyle nâkes ve bî-
hayr olmakla ondan katʿâ bir nesne tamaʿ
ve ümîd olmaya; yukālu: رَجُلٌ عَلِبْتُ إِذَا كَانَ
لَا يُطْمَعُ فِيهَا عِنْدَهُ Ve şol bî-hayr u menfaʿat
galiz yere denir ki dâʾimü'd-dehr yağmur
yağsa onda aslâ nebât eseri olmaya; bu
maʿnâda ʿayn'ın fethiyle de cāʾizdir. Ve
سِدْرٌ [sidr] ağacı bittiği yere denir. Ve سِدْرٌ
[sidr] sîn'in kesriyle ʿArabistân kirazı de-
dikleri şecerdir. Cemʿi غُلُوبٌ [ʿulüb] gelir.

الْعَلْبُ [el-ʿaleb] (fethateynle) Bir nesne

pek ve sulb olmak maʿnâsınadır; yukālu:
عَلِبَ الشَّيْءُ وَعَلِبَ غَلْبًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالْأَوَّلِ إِذَا
صَلَبَ Ve şedîd ve sert ve dürişt olmak
maʿnâsınadır; yukālu: إِذَا جَسَأَ وَاشْتَدَّ
Ve et çok durmakla rutûbeti çekilip kadîd
olduktan sonra kokmak maʿnâsınadır;
yukālu: عَلِبَ اللَّحْمُ إِذَا تَغَيَّرَتْ رَائِحَتُهُ بَعْدَ اشْتِدَادِهِ
Ve

عَلِبٌ [ʿaleb] (fethateynle) Bir maraz ismi-
dir ki devenin boynu sinirinin iki tarafın-
da hâdis olur. Ve kılıcın ağzı rahnelenip
gediklenmek maʿnâsınadır; yukālu: عَلِبَ
السَّيْفُ غَلْبًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَلَّمَّ حُدَّهُ

الْإِسْتِغْلَابُ [el-istiʿlāb] Et çok durmak-
la pekişip rāyihası müteğayyir olmak
maʿnâsınadır; yukālu: إِسْتَعَلَبَ اللَّحْمُ إِذَا تَغَيَّرَتْ
رَائِحَتُهُ بَعْدَ اشْتِدَادِهِ Ve mevāşî otlağı istiglāz
eylemekle beğenmeyip otlamaktan
istinkâf eylemek maʿnâsınadır; yukālu:
إِسْتَعَلَبَتِ الْمَأْشِيَةُ الْبُقْلَ إِذَا أَحْمَتَهُ وَاسْتَعْلَظَتْهُ

الْعَلَابِيَّ [el-ʿalābiyy] (ʿayn'ın fethi ve yâ'nın
teşdidıyla) Kalaya denir, رَصَاصٌ [raşāş]
gibi. Ve عَلْبَاءُ [ʿilbā] lafzından cemʿ olur.
Ve

عَلْبَاءُ [ʿilbā] (ʿayn'ın kesri ve elifin med-
diyle) Devenin boynunda olan sinire de-
nir. Müʿellif عَلْبَاءُ [ʿilbā] kelimesini gâh
baʿre izâfetle tahsîs ve gâh ale'l-ıtlāk zikr
eylemekle teşvîş eylemiştir. Ümmehât-ı
sâʾirede mutlakan insân ve hayvânın bo-
yunlarında olan sarı sinir ile müfesserderi
ki iki dâne olur.

Şârih der ki رَصَاصٌ [raşāş] maʿnâsına olan
عَلَابِيَّ [ʿalābiyy] sîga-i cemʿ üzere vârid
olan müfredâtın olmasını yâhüd müfre-
di mesmûʿ olmayan cumûʿdan olmasını
iktizâ eder. Ve عَلْبَاءُ [ʿilbā] cemʿi olan
عَلَابِيَّ [ʿalābiyy] lafzının yâ-yı sâniyesi müfredi-

nin āhirinde olan hemze-i memdūdeden mübeddedir. Tesniyesinde **عَلْبَاءَانِ** [ʿilbāʾāni] ve **عَلْبَاوَانِ** [ʿilbāvāni] dahi denir. İntehā. Ve

عَلْبَاءُ [ʿĪlbāʾ] Bir recül adıdır.

الْعَلْبِيَّةُ [el-ʿalbiyyet] (سَلْقِيَّةٌ [selḳiyyet] vezninde) Boyun sinirini delmek, ʿalā-kavlin kesmek maʿnāsınadır; yukālu: **عَلِيٌّ عَبْدُهُ** Ve pīrlikten boyununun sinirleri meydāna çıkıp āşikār olmak maʿnāsınadır; yukālu: **إِذَا الرَّجُلُ إِذَا** **عَلِيٌّ الرَّجُلُ إِذَا** **ظَهَرَتْ عَلَائِيَّةٌ كَبِيرًا**

الْعَلْبَةُ [el-ʿulbet] (جُرْعَةٌ [curʿat] vezninde) Uzun hurmā ağacına denir. Ve süt sağacak büyük çanağa denir ki deve derisinden yāhūd tahtadan olur; Türkīde külek taʿbīr olunur; kutuya dahi **عَلْبَةٌ** [ʿulbet] itlāk olunur. Cemʿi **عِلَابٌ** [ʿilāb] gelir ʿayn'ın kesriyle ve **عَلْبٌ** [ʿuleb] gelir, **صُرْدٌ** [ṣurad] vezninde. Ve

عَلْبَةٌ [ʿUlbet] Esāmī-i ricāldendir: ʿUlbe b. Zeyd ve Muḥammed b. ʿUlbe ashābdandır.

الْعَلْبَةُ [el-ʿilbet] (ʿayn'ın kesriyle) İri ağaç bedenlerinde olan şol ʿukdeye denir ki omça ve kütük taʿbīr olunur. Ondandır **مِقْطَرَةٌ** [miḳṭarat] yaʿnī tomruk ittihāz olunur ki mahbūs ayağına geçirilir.

الإِغْلِبَاءُ [el-ʿilnbāʾ] (إِسْلِقَاءٌ [islinḳāʾ] vezninde) Şerr ve kıtāle yapıp hāzırlanmak maʿnāsınadır; yukālu: **إِغْلِبْتَنِي الدِّيكُ أَوْ الكَلْبُ** **إِغْلِبْنَا إِذَا تَهَيَّأَ لِلشَّرِّ وَالْقِتَالِ** Ve bir kimse üzere şişip kabarıp gerden-dırāzlık eylemek maʿnāsınadır ki horozlanmak taʿbīr olunur, niteki bir kimse ile muhāsame ve münāzaʿaya mübāşeret hengāmında derler; yukālu: **إِغْلِبْتَنِي الرَّجُلُ إِذَا أَشْرَفَ وَأَشْحَصَ نَفْسَهُ** **إِغْلِبْتَنِي الدِّيكُ كَمَا يَفْعَلُ عِنْدَ الحُضُومَةِ وَمِنْهُ إِغْلِبْتَنِي الدِّيكُ** Vākīʿan horoz cege mübāderet eyledikte tüylerini

kabartıp boynunu uzattığı gibi.

عَلَيْتٌ [ʿUlyeb] (ʿayn'ın zammı ve lām'ın sükünü ve yā-yı tahtiyenin fethiyle) ve

عَلِيْبٌ [ʿĪlyeb] (ʿayn'ın kesriyle **حَدِيْمٌ** [hiziyem] vezninde) Yemen tarīkinde bir dere adıdır. Kelām-ı ʿArabda fuʿyel vezninde ki fā'nın zammı ve yā'nın fethiyledir, bundan gayrı kelām yoktur.

الْعَلْبُوبُ [el-ʿUlubub] (bā-yı muvahhade ile **فُتْمُذٌ** [ḳunfuḳ] vezninde) Bir mevziʿ adıdır.

الْعَلْبُوبَةُ [el-ʿulbūbet] (جُرُومَةٌ [curṣūmet] vezninde) Bir kavmin ve cemāʿatin güzīde ve hıyār ve zī-şānlarına denir; yukālu: **هَؤُلَاءِ عَلْبُوبَةُ الْقَوْمِ أَي خِيَارُهُمْ**

الْمَعْلُوبُ [el-maʿlūb] (مَعْلُومٌ [maʿlūm] vezninde) Hāriş b. Zālim'in kılıcı ismidir. Ve

مَعْلُوبٌ [maʿlūb] İşlek yola denir; yukālu: **طَرِيقٌ مَعْلُوبٌ أَي لِأَجْبٍ**

الْعِلَابُ [el-ʿilāb] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bir nevʿ dāğ ve damgadır ki devenin boynunun uzunluğuna basılır, **عَلْبَاءُ** [ʿilbāʾ] dedikleri sinir üzere olur.

الْمُعْلَبَةُ [el-muʿallebet] (مُعْظَمَةٌ [muʿazzamet] vezninde) ve

الْمُعْلِبَةُ [el-muʿlibet] (مُحْسِنَةٌ [muḥsinet] vezninde) Şol nākaya denir ki gerdanına **عِلَابٌ** [ʿilāb] dedikleri zikr olunan damga basılmış ola; yukālu: **نَاقَةٌ مُعْلَبَةٌ وَمُعْلِبَةٌ إِذَا كَانَتْ** **وُسِمَتْ بِالْعِلَابِ**

عَلْبِيَّةٌ [ʿĪlbiyyet] (هِبْرِيَّةٌ [hibriyyet] vezninde) De-ş nām mahalde bir küçük suyun adıdır.

عَلْبُ الْكُرْمَةِ [ʿĪlbu'l-Kurmet] (شِبْهُ الْعُرْفَةِ [şibhu'l-ğurfet] vezninde) Yemāme vilāyetinin Başra tarafından nihāyet-i had ve sınırı olan yerin ismidir.

[ع ل ه ب]

الْعَلْهَبُ [el-^ʿalheb] [جَفَنَرٌ] [ca^ʿfer] vezninde) Boynuzları uzun tekeye ve yaban öküzüne denir. Ve uzun kişiye denir. Mü'ennesi **عَلْهَبَةٌ** [alhebet]tir hā'yla.

[ع ن ب]

الْعِنْبُ [el-^ʿineb] (ʿayn'ın kesri ve nūn'un fethiyle) Yaş üzümüne denir, Fāriside engür derler; müfredi **عِنْبَةٌ** [inebet]tir hā'yla.

Cevherī, *Şihāh*'ta demiştir ki "Müfredatta binā-yı mezbūr nādirdir, zīrā binā-yı merkūm gāliben cem^ʿ sīgasıdır, قِرْدٌ [kird] ve قِرْدَةٌ [kiredet] ve فَيْلٌ [fīl] ve فَيْلَةٌ [fiyelet] gibi, lākin nedret ve killet vechiyle müfred için dahi gelir, عِنْبَةٌ [inebet] ve تَوَلَّةٌ [tivelet] ve حَبْرَةٌ [hiberet] ve طَيْبَةٌ [tiyebet] ve حَبْرَةٌ [hiyeret] gibi. Bunlardan mā-^ʿadā bu sīga üzere geldiği ma'lūmum değildir." Vech-i mezkūr üzere Cevherī'nin zikr olunan sīgalardan mā-^ʿadā'yı nefy eylemesi kusurundan ve lūgat-ı ʿAraba killet-i ittılā'ından nāşīdır, yoksa binā-i mezbūrdan işbu ātiyetü'z-zikr kelimāt dahi vārid olmuştur ki bunlardır: الزِّمْحَةُ [ez-zimeḥat] zāy u ḥā-yı mu'cemeteyn ile ve الْمِنْنَةُ [el-minenet] nūneyn'le ve النُّومَةُ [eş-sivemet] šā-yı müsellese ile ve الْحِدَاةُ [el-ḥide'et] ḥā-yı mühmele ile ve الظَّمْحَةُ [ež-zimeḥat] zā-yı mu'ceme ile ve الذَّبْحَةُ [ež-zibeḥat] zāl-ı mu'ceme ve ḥā-yı mühmele ile ve الطَّيْرَةُ [eṭ-tiyeret] ṭā-yı mühmele ile ve الْهِنْنَةُ [el-hinenet] nūneyn'le ve gayru zālike.

Şārih der ki Cevherī'nin selb-i ʿilmi kendi şartına muvāfık olarak elfāz-ı saḥīhaya müte'alliktir, yoksa mü'ellifin zikr eylediği kelimelerin ekserini māddelelerinde kendisi dahi irād eylemiştir. İntehā. Ve

عِنْبٌ [^ʿineb] Şarāba itlāk olunur, خَمْرٌ [ḥamr] ma^ʿnāsına, mā-ye'ūlu-ileyhi itibārıyla; yukālu: سَقَاهُ عِنْبًا أَيْ خَمْرًا Ve

عِنْبٌ [ʿĪneb] Selefte bir sütlü genç nākanın ismidir ki ondan nāşī Kureyş ile Benī ʿĀmir miyānında bir vak^{ʿa} olmuştur.

يَوْمَ الْعِنْبِ [Yevmu'l-^ʿineb] Beyne'l-^ʿArab meşhūrdur.

حِصْنُ عِنْبٍ [Hişnu ʿĪneb] Fileşṭīn kazasında bir kal^{ʿa}dır.

الْعِنْبَاءُ [el-^ʿinebā'] (ʿayn'ın kesri ve nūn'un fethiyle) Bu dahi yaş üzümüne denir; **عِنْبٌ** [^ʿineb] kelimesinde lūgattir.

التَّغْيِيبُ [et-ta^ʿnīb] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) Asma ve tevek üzüm vermek ma^ʿnāsınadır; yukālu: عَنَّبَ الْكُزْمُ تَغْيِيبًا إِذَا صَارَ ذَا عِنْبٍ

الْعِنْبَةُ [el-^ʿinebet] (hā'yla) **عِنْبٌ** [^ʿineb]in müfredidir ki zikr olundu. Ve bir nev^ʿ sivilce ismidir ki beden-i insānda çıkar, gözde ve etrāfında çıkar, üzüm dānesi şeklinde olur. Ve

عِنْبَةٌ [ʿĪnebet] A'lām-ı eşhāstandır.

عِنْبَةُ الْأَكْبَرِ [ʿĪnebetu'l-Ekberu] ʿIrāk'ta eşrāftan bir kabīle ceddidir.

بَيْتُ أَبِي عِنْبَةَ [Bīru Ebī ʿĪnebet] Medīne'de bir kuyu ismidir.

الْعُنَابُ [el-^ʿunnāb] [رُمَّانٌ] [rummān] vezninde) Bu ismle ma^ʿrūf meyvedir. Ve أَرَاكٌ [erāk] ya'nī misvāk ağacının yemişine denir ki بَطْمٌ [batm] kadar ve kemāliyle olukta siyāh ve bir mikdār halāvetli olur, edviyedendir.

الْعُنَابُ [el-^ʿunāb] [عُرَابٌ] [gūrāb] vezninde) Burnu büyük olan kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ عُنَابٌ أَيْ كَبِيرُ الْأَنْفِ Ve Mekke yolunda bir dağın ve bir derenin ismidir. Ve

عُنَاب [ʿunāb] عُنْل [ʿafel] yaʿnī baʿzı hatunların fercinde debelik gibi hādīs olan şişe denir; ʿalā-kavlin بَطْرُ [baẓr] yaʿnī fercin vasatında olan lahm-ı zāʿide denir ki dılak taʿbīr olunur. Ve

عُنَاب [ʿUnāb] Mālīk b. Nuveyre'nin feresi adıdır. Ve

عُنَاب [ʿunāb] Küçük kara dağa denir. Ve uzun değirmi dağa denmekle azdāddan olur.

الْأَعْنَب [el-aʿneb] أَفْرَبْ [aḫreb] vezninde) Burnu büyük kimseye denir.

عُنْبَب [ʿUnbeb] جُنْدَبْ [cundeb] vezninde) Yemen'de bir mevziʿ yāhūd bir dere adıdır. Ve

عُنْبَبُ السَّيْلِ [ʿunbebu's-seyl] İzāfetle sel suyunun önüne ve mukaddemine denir.

الْعَنْبَانُ [el-ʿanebān] (fetehtāla) Cüst ve neşit ve çālāk āhüya denir. Ve deprenişi sakıl olan āhüya denmekle zıdd olur. Ve ʿalā-kavlin yaşlı koca āhüya denir.

Şārih der ki عَنْبَانُ [ʿanebān] kelimesi sıfattır ve mukarrerdır ki vezn-i mezbūr üzere sıfāt binā olmaz, ancak vezn-i merkūm masdara mahsüstür. Pes lafz-ı mezbūr şevāzdan olur. Mütercim der ki mübālagaten vasf-bi'l-masdar olmak muhtemeldir. İntehā.

الْعُنَابَةُ [el-ʿUnābet] ثُمَامَةُ [ṣumāmet] vezninde) Mekke ile Medīne beyninde bir mevziʿdir. Ve bir su adıdır.

الْمُعَنْبُ [el-muʿanneb] مَعْظَمٌ [muʿazzam] vezninde) Kalın ve galīz olan şey'e denir; yukālu: شَيْءٌ مُعَنْبٌ أَبِي غَلِيظٍ Ve uzun kişiye denir.

الْعُنَابُ [el-ʿannāb] شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Üzüm satan kimseye denir. Ve

عُنَاب [ʿAnnāb] Hureys en-Nebhānī nām

kimsenin pederi ismidir. Cevherī'nin ʿAnnāb b. Ebī Hārişe taʿbīri galattır, zīrā o tā-yı fevkiyye ile ʿAttāb'dır. Şārih der ki Cevherī onda erbāb-ı lügatten çok zevāta muvāfakat eylemiştir.

[ع ن د ب]

الْمُعَنْدِيبُ [el-muʿandīb] (ism-i fāʿil bünye-siyle) Be-gāyet dargın ve hışm-nāk adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُعَنْدِيبٌ أَبِي غَضْبَانُ

[ع ن د ل ب]

الْعَنْدَلِيبُ [el-ʿandelīb] زَنْجَبِيلٌ [zencebīl] vezninde) Bülbül kuşuna denir ki hezār dahi derler, gūnāgūn nagamāt ve elhān sāhibidir. Cem'i عَنَادِلُ [ʿanādil] gelir, rubāʿīye redd olunduktan sonra cem' binā kılınmıştır. Ve “hezār” lafzı Fārisīdir, hezār-destān olduğundan itlāk olunmuştur.

[ع ن ز ب]

الْعَنْزُبُ [el-ʿunzub] (zā-yı muʿceme ile فُتْدٌ [ḫunfuz] vezninde) سُمَّاقٌ [summāk] dedikleri ekşi dāneye denir. Ve bu zikr olunan, عَبْرَبُ [ʿabreb] ve عُتْرُبُ [ʿutrüb] musahhafı değıldir, lügat-ı mahsūsadır.

[ع ن ك ب]

الْعَنْكَبُوتُ [el-ʿankebūt] عَنْزُوتٌ [ʿanzerūt] vezninde) Örumceğe denir ki maʿrūf böcektir, gāliben müʿennes istiʿmāl olunur.

Şārih der ki müʿellife göre vezni faʿlelüttür, fenʿalūt değıldir. Ve garībdir ki örümceğin sekiz ayağı ve altı gözü olur. Eflātūn'dan menküldür ki sinek kısmı pek harīs olur ve örümcek pek kāniʿ olur, bi-hikmetihi taʿālā pek harīs olan mahlūk, pek kāniʿe, bilā-külfetin rızk mesūk olmuştur.

الْعَنْكَبَاتُ [el-ʿakenbāt] (ʿayn'ın ve kāf'ın fet-

hiyle) ve

الْعُنْكَبَاةُ [el-ʿankebāt] (ʿayn'ın fethi ve nūn'un sükūnuyla) ve

الْعُنْكَبُوهُ [el-ʿankebūh] (hā'yyla) ve

الْعُنْكَبَاءُ [el-ʿankebāʾ] (ʿayn'ın fethi ve nūn'un sükūnu ve elifin meddiyle) **عُنْكَبُوتٌ** [ʿankebūt]un müʿennesidir ve müzekkerinde **عَنْكَبٌ** [ʿankeb] ve müʿennesinde **عَنْكَبَةٌ** [ʿankebet] dahi denir. Cem'i **عُنْكَبُوتَاتٌ** [ʿankebūtāt] ve **عَنْكَابٌ** [ʿanākib] gelir.

الْعِكَابُ [el-ʿikāb] (ʿayn'ın kesriyle) ve

الْعُكُوبُ [el-ʿukub] (zammeteynle) ve

الْأَعْكَبُ [el-aʿkub] (**أَكْلَبٌ** [eklub] vezninde) Ondan isim-i cem'lerdir.

[ع ه ب]

الْعَيْهَبُ [el-ʿayheb] (**حَيْدَرٌ** [ḥayder] vezninde) Kātilden intikām talebine kudreti olmayan ʿāciz ve zaʿîf kimseye denir; yukālu: **رَجُلٌ** **عَيْهَبٌ** Ve sakîl ve nāsāz ve nā-tırāş kimseye denir; yukālu: **هُوَ** **عَيْهَبٌ** Ve yünü çok olan kilime denir.

الْعَيْهَبِيُّ [el-ʿihibbā] (**جِرِّشَى** [cirişşā] vezninde ve elifin meddiyle cāʾızdır) Yiğitlik ve civānlık hāletinin evvel hengāmına denir; yukālu: **فَعَلَهُ فِي عَيْهَبِي شَبَابَهُ وَعَيْهَبَائِهِ أَيُّ أَوْلَاهُ** Ve mülk ve saltanat zamānına denir; yukālu: **إِمْتَدَّ عَيْهَبِي مُلْكِهِ أَيُّ زَمَنُهُ**

الْعَوْهَبَةُ [el-ʿavhebet] (**دَخْرَجَةٌ** [dahrecet] vezninde) Tadrîl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: **عَوْهَبَهُ عَوْهَبَةً إِذَا صَلَّى**

الْعَيْهَابُ [el-ʿihāb] (ʿayn'ın kesriyle) Nāsı dāʾimā tadrîl eden kimseye denir.

الْعَهْبُ [el-ʿahb] (**عَيْبٌ** [ʿayb] vezninde) Bilmemek, cehālet maʿnāsınadır; yukālu: **عَهَبَ الشَّيْءُ عَهْبًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا جَهَلَهُ**

[ع ي ب]

الْعَيْبُ [el-ʿayb] (**غَيْبٌ** [ğayb] vezninde) ve

الْعَابُ [el-ʿāb] Nakīsa ve **وَضْمَةٌ** [vaşmet] maʿnāsınadır ki maʿlumdur.

الْمَعَابُ [el-maʿāb] ve

الْمَعَابَةُ [el-maʿābet] ve

الْمَعْيَبُ [el-maʿīb] (mīm'lerin fethiyle) **غَيْبٌ** [ʿayb] maʿnāsınadır. Müʿellifin tertibi üzere zikr olunan elfāz-ı hamse isimlerdir; yukālu: **بِهِ عَيْبٌ وَعَابٌ وَمَعَابٌ وَمَعَابَةٌ وَمَعْيَبٌ أَيُّ** **وَضْمَةٌ** Ve

عَيْبٌ [ʿayb] Kelimesi masdar olur ve fiʿle müteʿaddî olur, bir nesneyi ʿayblamak ve ʿayblı kılmak maʿnāsına; yukālu: **عَابَهُ أَيُّ** **عَابٌ** **وَغَابٌ** Ve lāzım olur, ʿayblı olmak maʿnāsına; yukālu: **عَابَ الْمُتَاعُ إِذَا صَارَ دَا عَيْبٍ**

الْمَعْيَبُ [el-maʿīb] (mīm'in fethiyle) İsmidir, niteki zikr olundu. Ve isim-i mefʿûl olur, **مَكِيلٌ** [mekîl] gibi ʿayblı demek olur.

الْمَعْيُوبُ [el-maʿyūb] (aslı üzere) Bu dahi ʿayblı demektir.

Müʿellif **تَغْيِيبٌ** [taʿyīb] maddesinden sükût eylemiştir ki tefʿıldendir; bir nesneyi ʿayba nisbet eylemek maʿnāsınadır ki ʿayblamak taʿbîr olunur.

الْعَيْبَةُ [el-ʿuyebet] (ʿayn'ın zammıyla **هُمَزَةٌ** [humezet] vezninde) ve

الْعَيْيَابُ [el-ʿayyāb] (**شَدَادٌ** [şeddād] vezninde) ve

الْعَيْيَابَةُ [el-ʿayyābet] (**عَلَامَةٌ** [allāmet] vezninde) Dāʾimā nāsı ʿayblayıp yaʿnî herkese bir ʿayb ʿazv u isnād eden kimseye denir; yukālu: **رَجُلٌ عَيْبَةٌ وَعَيْيَابٌ وَعَيْيَابَةٌ أَيُّ كَثِيرٌ** **الْعَيْبِ لِلنَّاسِ**

الْعَيْبَةُ [el-ʿaybet] (**تَمْرَةٌ** [temret] vezninde) Şol küçük zenbîle denir ki meşinden ve

gönden ederler. Ve cāme-dāna denir ki içine esvāb vaz' ederler, Türkide heybe ta'bir olunur; zāhiren ondan muharref-tir. Ve عَيْبَةُ الرَّجُلِ [‘aybetu’r-recul] kişinin mahall-i esrārı olan hem-rāza itlāk olunur ve minhu'l-hadīsu: “الْأَنْصَارُ كَرِشِي وَعَيْبَتِي” Ya‘nī “Ensār benim hāssa-i cemā‘atim ve mahall-i esrārımdır.” عَيْبَةُ [‘aybet]in cem‘i عَيْبٌ [‘iyeb] gelir, عَيْبٌ [‘ineb] vezninde ve عِيَابٌ [‘iyāb] gelir, عِيَابٌ [‘iyāb] vezninde ve عِيَابٌ [‘iyebāt] gelir ‘ayn’ın kesri ve yā’ın fethiyle. Ve

عِيَابٌ [‘iyāb] Sudūr ve kulūba itlāk olunur. Pes müfredi olan عَيْبَةُ [‘aybet] sadr ve derūna itlāk olunur, zamā‘ir-i hafiyeye ve esrār-ı habiyyeyi muhtevī olduğu için ve bu kināyattandır. Ve

عِيَابٌ [‘iyāb] Müfred olarak hallāc tokmağına denir, مِندَفٌ [mindef] ma‘nāsına.

الْعَائِبُ [el-‘ā‘ib] [‘ayb]dan ism-i fā‘ildir) Pek koyu ve galīz olan süte denir; ve yukālu: عَابَ السِّقَاءُ عَيْبًا إِذَا خُتِرَ مَا فِيهِ مِنَ اللَّبَنِ

أُعْيِبُ [U‘yeb] [cundeb] vezninde) Yemen’de bir mevzi‘ adıdır, vezni fu‘yeldir yāhūd uf‘aldır. Şārih der ki mü‘ellif “ع، ل، ب” māddeinde عُلْيَبٌ [‘ul-yeb] kelimesinden gayrı vezni mezburda bir kelime yoktur diye nefy eylemişti, pes işbu أُعْيِبُ [u‘yeb] kelimesi dahi fu‘yel olsa tenākuz olup ve hemze bābında zikr eylemek lāzım idi.

FASLU'L-ĠAYNĪ'L-MU‘CEME

(فَضْلُ الْعَيْنِ الْمُعْجَمَةِ)

[غ ب ب]

الْغَيْبُ [el-ġibb] (ġayn’ın kesri ve bā’nın teşdidiyle) Bir nesnenin ‘ākıbet ve encāmına denir; yukālu: غَيْبُ الْأَمْرِ أَيُّ عَاقِبَتُهُ Ve

غَيْبٌ [ġibb] Masdar olur, deve gün aşırı suya gelmek ma‘nāsına; yukālu: غَبَّتِ الْإِبِلُ غَبًّا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا وَرَدَتْ يَوْمًا وَظَمَّتْ يَوْمًا Ve haftada bir kerre ahbāb ziyāretine gelmek ma‘nāsınadır.

Şārih der ki bu ma‘nā hakāyık-ı şer‘iyyedendir, lākin gün aşırı ziyāret ma‘nāsına müsta‘meldir; ve bihi fussire'l-hadīsu: “زُرْ غَيْبًا تَزِدُّ حُبًّا” Mü‘ellif burada zeyg eylemiştir. lākin *Nihāye*’de kavli mü‘ellif kavli-Ĥasan Başrī olduğu müsebbettir; yukālu: غَبَّ الرَّجُلُ إِذَا جَاءَ زَائِرًا بَعْدَ أَيَّامٍ وَقَالَ الْحَسَنُ فِي كُلِّ أُسْبُوعٍ مِزْبُورًا مَعْجَمًا لَٰكِنْ تَعْصِيًّا لِّمَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ

غَيْبٌ [ġibb] Gün aşırı sıtma tutmak ma‘nāsınadır; hummā-yı **غَيْبٌ** [ġibb] bundandır; yukālu: غَبَّتْ عَلَيْهِ الْحُمَّى غَيْبًا إِذَا أَخَذَتْهُ يَوْمًا وَتَرَكَتْهُ يَوْمًا

الْمَعْبَةُ [el-meġabbet] (mīm’in ve ġayn’ın fethiyle) Bu dahi bir nesnenin ‘ākıbet ve encāmına denir; yukālu: إِنَّ لِهَذَا الْأَمْرِ لَمَعْبَةً طَيْبَةً أَيُّ عَاقِبَةٍ

الْعَبُّ [el-ġabb] (ġayn’ın fethiyle) ve

الْعُبُوبُ [el-ġubūb] [ku‘ūd] vezninde) Bu dahi davar suyu gün aşırı içmek ma‘nāsınadır; yukālu: غَبَّتِ الْمَاشِيَةُ غَبًّا وَغُبُوبًا مِنْ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا شَرِبَتْ يَوْمًا وَتَرَكَتْ يَوْمًا Ve ahbāb ziyāretine gün aşırı gelmek ma‘nāsınadır;

yukālu: عَبَّ الرَّائِي عَنْ الْقَوْمِ إِذَا جَاءَهُمْ يَوْمًا وَتَرَكَ يَوْمًا Ve et çok durmakla bozulup kokmak ma'nāsınadır; yukālu: عَبَّ اللَّحْمُ إِذَا أَتَتْ Ve bir yerde geceleme ma'nāsınadır; yukālu: عَبَّ فَلَانٌ عِنْدَنَا إِذَا بَاتَ Ve minhu'l-meselu: "رَوَيْدُ الشَّعْرِ يَعْبُ" Ya'nī "Nazm eylediğin eş'arda temehhül ve te'ennī ile birden 'acele edip aşikāre eyleme, tā ki üzerinden zamān mürür edip sen dahi gereği gibi tehzīb ve tenkīh eyleyesin." Bir mādde isti'māl-i te'ennī ve terk-i 'acele eylemek ma'rizinde darb olunur.

الإغْبَابُ [el-iğbāb] (hemzenin kesriyle) Sıtma gün aşırı tutmak ma'nāsınadır; yukālu: عَبَّتْهُ الْحُمَى وَأَعْبَتْ عَلَيْهِ إِذَا أَخَذَتْهُ يَوْمًا وَتَرَكَتْهُ يَوْمًا ziyārete gün aşırı gelmek ma'nāsınadır; yukālu: عَبَّ الرَّائِي الْقَوْمَ إِذَا جَاءَهُمْ يَوْمًا وَتَرَكَ يَوْمًا Bu ma'nādandır ki "Filān adamın bize 'atiyye ve ihsānı bir gün gelip bir gün gelmez değildir, belki her gün gelir" diyecek yerde فَلَانٌ لَا يُعِينُنَا عَطَاؤُهُ derler. Ve

إِغْبَابٌ [iğbāb] Et durmakla bozulup kokmak ma'nāsınadır; yukālu: عَبَّ اللَّحْمُ إِذَا أَتَتْ Ve bir yerde geceleme ma'nāsınadır; yukālu: عَبَّ عِنْدَنَا فَلَانٌ إِذَا أَبَاتَ

الغَابَةُ [el-gābbet] (teşdīd-i bā'yla) ve

الغَوَابُ [el-gāvāb] Ğayn'ın fethiyle ki cem'idir, gün aşırı su içen davarlara denir; yukālu: إِبِلٌ غَابَةٌ وَغَوَابٌ إِذَا شَرِبَتْ يَوْمًا وَتَرَكَتْ يَوْمًا

الغُبُّ [el-gubb] (ğayn'ın zammıyla) Deniz şol taşkın dalgasına ve talazına denir ki karadan vāfirce irak yere dek medd eyleye. Ve dere içi gibi derin ve çukur yere denir. Cem'i أَغْبَابٌ [ağbāb] gelir ve غُبُوبٌ [ğübūb] gelir zammıla.

التغْبِيبُ [et-tagbīb] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Mübālagayı terk eylemek ya'nī bir husūsta mübālagaya ve ifrāt eylemeyip hemān ol-

dukça tutmak ma'nāsınadır; yukālu: عَبَّتْ فِي الْحَاجَةِ إِذَا لَمْ يُبَالِغْ فِيهَا Ve kurt koyunun boğazından kavrayıp kapmak ma'nāsınadır; yukālu: عَبَّتِ الدَّبُّبُ إِذَا أَخَذَ بِحَلْقِ الشَّاةِ Ve def'eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَبَّتْ عَنِ الْقَوْمِ إِذَا دَفَعَ عَنْهُمْ **المُعِيبُ** [el-muğibb] (مَكِبٌّ [mukibb] vezninde) Arslana denir.

الغَبْغَبُ [el-gābgāb] (كَبَكَبٌ [kebkēb] vezninde) Cāhiliyyet'te bir sanem adıdır. Ve alt çenenin altında olan sarkık ete denir ki semiz kimselerde sakak ta'bir olunur. Ve Minā'da bir küçük dağın adıdır.

الغَبَبُ [el-gābeb] (فَثَاثَيْنٌ [fethateyn] vezninde) Cīrān el-^cAvd nām şā'irin künyesidir.

أَبُو غَبَابٍ [Ebū Ğābāb] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Cīrān el-^cAvd nām şā'irin künyesidir.

غُبَابٌ [Ğubāb] (غُرَابٌ [ğurāb] vezninde) Şa'lebe b. el-Hāriş lakabıdır.

غُبَيْبٌ [Ğubeyb] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Medīne'de bir mevzi' adıdır. Ve Yemāme'de bir nāhiye ismidir.

الغُبَّةُ [el-gubbet] (كُبَّةٌ [kubbet] vezninde) Kifāyet eyleyecek dirliğe denir, bulga-i 'ayş ma'nāsına. Ve elif ve lām'sız غُبَّةٌ [gubbet] Benū Yeşkur kabilesine mahsūs bir tavşancıl kuşunun yavrusu ismidir.

الغَبِيبَةُ [el-gābībet] (حَبِيبَةٌ [habībet] vezninde) Şol süte denir ki sabāhtan sağlayıp ba'dehu akşam dahi üzerine süt sağılıp yayıkta yayılmış ola.

المُعِيبَةُ [el-muğabbebet] (مُعْظَمَةٌ [mu'azzamet] vezninde) Şol koyuna denir ki bir gün sağılıp bir gün terk oluna.

الأغْبَابُ [el-ağbāb] (أَحْبَابٌ [eḥbāb] vezninde) Ba'īd olan sulara denir; yukālu: مِيَاهُ

أَغَابَتْ أَيُّ بَعِيدَةً

التَّعَبَةُ [et-teğibbet] (tā'nın fethi ve gayn'ın kesriyle) Yalan şehâdetine denir, şehâdet-i zür ma'nâsına. Kāle'ş-şārih ve fi'n-*Nihāye*: “لَا يُقْبَلُ شَهَادَةٌ ذِي تَعَبَةٍ” فِي حَدِيثِ الرَّهْرِيِّ وَهِيَ تَفْعَلَةٌ مِنْ عَبَّتِ الذَّنْبُ فِي الْعَنَمِ أَوْ مِنْ عَبَّتِ مُبَالَغَةً فِي الْعَنَمِ إِذَا فَسَدَ فِي عِبِّ الشَّيْءِ إِذَا فَسَدَ Pes **تَعَبَةُ** [tagibbet] tef'îl bābından masdar olur, yalan yere şehâdet eylemek ma'nâsına, ba'dehu ism olarak dahi isti'mâl olundu.

[غ د ب]

الْغُدْبَةُ [el-güdbet] [جُرْعَةٌ] [cur'at] vezninde) Şol katı etçeğize denir ki insânın lehâziminde ya'nî kulak altında çenenin nihâyet bulduğu yerde olan sivri kemikte olur.

الْغُدْبُ [el-güdubb] [عُتْلٌ] [utull] vezninde) Şol tenû-mend kimseye denir ki yumru ve kalın gövdeli ve balık etleri çok ola.

غَدْبَاءُ [Gadbā'] [صَحْرَاءُ] [şahrā'] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

الْغَنْدَبَةُ [el-gandebet] (gayn'ın fethiyle) “غ،ن،د،ب” māddesinde mersümdür.

[غ ر ب]

الْغَرْبُ [el-ğarb] [حَرْبٌ] [ħarb] vezninde) **مَغْرِبٌ** [mağrib] ma'nâsınadır ki güneş battığı cihettir; **شَرْقٌ** [şarq] mukâbilidir. Asl **شَرْقٌ** [şarq] şemsin ismi olmakla zikrül-hāl ve irâdetü'l-mahal 'alakâsıyla ism-i mekân tesmiye olunmuştur, mukâbili dahi ona mebnîdir. Fi'l-asl masdarlardır; yukâlu: هُوَ مِنْ أَهْلِ الْعَرَبِ أَيُّ الْمَغْرِبِ ve yukâlu: هِيَ غَرْبِيَّةٌ أَيُّ مَغْرِبِيَّةٌ Ve

غَرْبٌ [ğarb] Gitmek, zehâb ma'nâsınadır; yukâlu: غَرَبَ الْقَوْمُ غَرْبًا إِذَا ذَهَبُوا Ve alarga olmak ma'nâsınadır; yukâlu: إِذَا غَرَبَ فُلَانٌ عَنَّا إِذَا تَنَحَّى Ve her şey'in evveline itlâk olunur;

ma'nâ-yı âtîden me'ħüzdur ki 'âdetâ hid-detli olur; yukâlu: غَرَبَ الشَّبَابُ أَيُّ أَوَّلُهُ وَحَدُّهُ Ve bir nesnenin keskin yâ sivri tarafına denir, kılıcın ağızı ve temrenin yalmanı gibi; masdar bi-ma'nâ fâ'ildir, **صَرِيْبَةٌ** [daribet]te **غَارِبٌ** [ğārib] olduğu için itlâk olunmuştur. Ve keskinlik, hiddet ma'nâsınadır; yukâlu: فِي لِسَانِهِ كَفٌّ مِنْ غَرْبِكَ أَيُّ مِنْ حَدِّتِكَ Ve

غَرْبٌ [ğarb] Tarab ve neşât ma'nâsınadır; yukâlu: بِهِ غَرْبٌ أَيُّ نَشَاطٌ Ve pek irak yere dūr u dirâz gitmek yâ bir husûsta pek uzamak ma'nâsınadır, temādî gibi; yukâlu: غَرْبٌ فِي سَفَرِهِ غَرْبًا إِذَا تَمَادَى رَاوِيَةً [rāviyet] ma'nâsına. Ve büyük kova-ya denir. Ve gözde olan şol damara denir ki bazı 'illet ve 'arıza sebebiyle dâ'imâ sulanıp yaş akar olur, nasır gibi; o göze şırılğanlı ta'bîr olunur. Ve

غَرْبٌ [ğarb] Göz yaşına denir. Ve göz yaşsı akacak yere denir, mecrâ-yı dem' ma'nâsına; 'alâ-kavlin yaşın gözden kaynayıp dökülmesine denir. Ve kaynayıp taşan şarâba ve göz yaşına denir. Ve bir nev' sivilce ismidir ki insânın gözündeki hâdis olur. Ve bir verem ismidir ki gözün pınarında zuhur eder.

Ma'fûm ola ki kütüb-i tıbbiyede **غَرْبٌ** [ğarb] lafzı yalnız bir 'illet ile mübeyyendir ki ekseriyâ gözün pınarında tahaddüs eder bir çıbandır, onda mādde müctemî' oldukta yâ hâricden deşilip akar yâhüd dâhilden deşilip burundan akar ve akıp bir şey kalmadıka yine avdet eder. Ve gâhca bu 'illet büyüyüp ve uzanır, hattâ perde-i çeşmi hark eder. Bu 'illetin gözde hâli mak'adda nasırın hâli gibidir. 'Arablar buna **فَرْغٌ** [ferğ] ve **مَلَأْنٌ** [mel'ân] itlâk eder-

ler, dā'imā dolup boşaldığı için. İntehā. Ve **عَرَبٌ** [ğarb] Ağızda tükürük çoğalmak ma'nāsınadır. Ve tükürük rutübet ve beline denir. Ve ağızda tükürük eğlenecek yere denir. Ve Hicāz'da bir iri ve dikenli şecerin ismidir, ondan katrān ittihāz ederler. Ba'zılar أَهْلُ الْعُرْبِ ظَاهِرِينَ "لَا يَزَالُ أَهْلُ الْعُرْبِ ظَاهِرِينَ عَلَى الْحَقِّ" hadīsinde **عَرَبٌ** [ğarb]den murād şecer-i mezbūrdur ki ehl-i Hicāz demektir dediler.

Şārih der ki ba'zılar 'indeinde murād ehl-i Şām'dır ki ğarb-ı Hicāz'da vākī'dir. Ve 'inde'l-ba'z ehl-i hiddet ü şevket demektir ki murād erbāb-ı cihād u gazādır ve 'alā-kavlin ehl-i delv demektir ki murād 'Arab tā'ifesidir. İntehā. Ve

عَرَبٌ [ğarb] Müşterek olan kuyudan ve suvattan hisseye 'ā'id olan saky gününe denir. Ve yüğrük ve soluklu seğirten ata denir. Ve gözün kuyruğuna denir. Ve gözün pınarına da denir. Ve ayrılık, نَوَى [nevā] ma'nāsınadır. Ve iraklık, bu'd ma'nāsınadır. Ve şol oka denir ki atanı ma'lūm olmaya. Bunda fethateynle de cā'izdir; yukālu: أَصَابَهُ سَهْمٌ عَرَبٍ بِالْإِصَافَةِ وَسَهْمٌ عَرَبٌ عَلَى النَّعْتِ أَيُّ لَا يَذْرَى رَامِيهِ

الْعُرَابُ [el-ğurāb] (ğayn'ın zammıyla) Her şey'in keskin yerine denir, kılıcın ağızı gibi. Mü'ellif bunu tekrār eylemiştir. Ve

عُرَابٌ [ğurāb] Karga kuşuna denir. Cem'î **أَغْرُبٌ** [ağrub] gelir ve **أَغْرِبَةٌ** [ağribet] gelir hā'yla ve **غُرْبَانٌ** [ğurbān] gelir ğayn'ın kesriyle ve **عُورُبٌ** [ğurb] gelir ğayn'ın zammıyla ve cem'ü'l-cem'î **غُرَابِيْنٌ** [ğarābīn] gelir. Ve

عُرَابٌ [ğurāb] Ğaniyy kabilesine mahsūs bir feresin ismidir. Ve **عُرَابُ الْفَأْسِ** [ğurābu'l-fe's] baltanın ağızına denir. Ve

gökten yağın doluya ve kara denir. Ve muhaddisinden Aḥmed b. Muḥammed el-İşfahānī lakabıdır. Ve bir dağın ismidir. Ve Dimāşq'ta bir mevzi^c ve Medīne türābında bir yüksek dağın adıdır. Ve başın ense kemiğinin her tarafına **عُرَابٌ** [ğurāb] denir. Ve

عُرَابُ الْبَرِيرِ [ğurābu'l-berīr] Misvāk ağacı yemişinin salkımına denir. Ve

عُرَابُ الْإِبِلِ [ğurābu'l-ibil] Ki tesniye bün-yesiyle **عُرَابَانِ** [ğurābāni] denir, devenin iki uca kemiklerinin aşağı uçlarıdır ki uyluğun yukarı cānibine doğru gelmişlerdir, keskin olduğu için itlāk olunmuştur. Yāhūd فَرَاشَةٌ [ferāšet] dedikleri yufka kemiğin aşağı tarafında olan iki yufkaca kemikten 'ibārettir ki iki uyluğun kavuştuğu yerde olur ki iki taraflı sivrice kemiklerden 'ibārettir.

رَجُلُ الْعُرَابِ [riclu'l-ğurāb] Bir nev^c sargıdır ki devenin memesini sararlar ki yavrusu emmeğe kādır olamaz. Bu ma'nādandır ki 'Arablar bir kimseye ma'aş yā sā'ir bir mādde zımnında pek şiddet ve müzāyaka ve mihnet 'arız olsa **رَجُلُ الْعُرَابِ** derler. Ve

رَجُلُ الْعُرَابِ [riclu'l-ğurāb] Bir cins nebāt adıdır ki lisān-ı Berberīde **أَطْرِيَالٌ** [aṭrīlāl] derler, sākı ve kı'tası ve kökü dere otuna şebīh olur, Türkīde kuzgun ayağı ve hilāl otu ta'bīr olunur, lākin bunun çiçeği beyāz olup ve maydanoz tohumuna şebīh tohumları tutar. Baras 'illetine mübtelā olanlar bu tohumdan külle-yevmin bir dirhem sahk ve 'asel ile halt eyledikten sonra tenāvül edip ve şemsin karşısında oturup baras olan mevzi'leri āfitāba keşf edeler. Ve ba'zen ona rub^c dirhem ākırkarhā dahi

izāfe ederler ve o hâlde su içmeyip terleyeler, hemân o gün nihâyeti üçüncü güne dek baras olan mevzi^cler kabarıp sarı sular def^c eyledikten sonra bi'l-küllüyye mündefi^c olur.

الْغُرْبَةُ [el-ğarbet] (ğayn'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Iraklık ve ayrılık, bu^d ve nevâ ma'nāsınadır.

الْغُرْبُ [el-ğurb] ve

الْغُرْبَةُ [el-ğurbet] (ğayn'ların zammıyyla) Vatandan dūr olmak ma'nāsınadır; yukālu: **عَرَبَ الرَّجُلُ غُرْبًا وَغُرْبَةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا نَزَحَ عَنْ وَطَنِهِ**

الْإِغْتِرَابُ [el-iğtirāb] [ifti^cāl] vezninde) Vatandan çekilip dūr olmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِغْتَرَبَ الرَّجُلُ إِذَا نَزَحَ عَنِ الْوَطَنِ** Ve akribādan gayrıyı tezevvüc eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **إِغْتَرَبَ الرَّجُلُ إِذَا تَزَوَّجَ فِي غَيْرِ الْأَقَارِبِ**

التَّغَرُّبُ [et-teğarrub] [tefa^cul] vezninde) Bir nesneden cüdā olup ba^d olmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَغَرَّبَ عَنْهُ إِذَا بَعَدَ** Ve vatandan çekilip dūr olmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَغَرَّبَ الرَّجُلُ إِذَا نَزَحَ عَنِ الْوَطَنِ** Ve magrib tarafından gelmek ma'nāsınadır; yukālu: **تَغَرَّبَ الرَّجُلُ إِذَا آتَى مِنْ قِبَلِ الْمَغْرِبِ**

الْغَرَبُ [el-ğareb] (fethateynle) Bir şecer adıdır, Türkîde akça kavak dedikleridir ki Fārisîde sepîd-dār derler. Ve şarāba denir, **حَمْرٌ** [hamr] ma'nāsına. Ve gümüşe denir, **فِضَّةٌ** [fiçdat] ma'nāsına ve ^calā-kavlin gümüşten masnū^c cām ve piyāleye denir. Ve kāse ve kadehe denir. Ve

غَرَبٌ [ğareb] Koyun kısmına mahsūs bir maraz adıdır ki yüzünün ve gözünün tüyleri ve kılları dökülür, deve kısmında **سَعَفٌ** [se^caf] gibidir. Ve altına denir. Ve kovadan havuz ile kuyu aralığına tekātür eden

suya denir. Ve kokmuş suyun ve çamurun rāyihasına denir. Ve ba^{zı} atın gözünde olan gökçüllük hāletine denir. Ve şol oka denir ki kim attığı ma^clūm olmaya; yukālu: **أَصَابَهُ سَهْمٌ غَرَبٌ بِالْإِضَافَةِ وَسَهْمٌ غَرَبٌ نَعْتًا** Ve **أَيُّ سَهْمٍ لَا يُدْرَى رَامِيهِ**

غَرَبٌ [ğarab] Kararmak, **إِسْوِدَادٌ** [isvidād] ma'nāsınadır; yukālu: **غَرِبَ الشَّيْءُ غَرَبًا مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اسْوَدَّ**

الْغُرَابِيُّ [el-ğurābiyy] (ğayn'ın zammı ve yā'nın teşdidiyle) Bir nev^c hurmā ismidir. Ve Yemen'de bir kal^ca adıdır. Ve Mışır yolunda bir mevzi^c ismidir.

الْغَرَابُ [el-ğarrāb] [şeddād] vezninde) Elkābdandır. Muḥāmed b. Mūsā el-ğarrāb, Ebū ^cAlī el-ğassānī şeyhidir.

أَغْرِبَةُ الطَّرَبِ [ağribetu'l-^cArab] [eşribetu't-^ctarab] vezninde) ^cArabın sūdānına denir ki zengī ve karalar ta^bir olunur, levnde **غُرَابٌ** [ğurāb]a teşbīh olunmuştur. Ve

أَغْرِبَةٌ [Ağribet] Cāhiliyyet'te birkaç kimseye itlāk olunur idi ki bunlardır: Antere b. Şeddād, Ḥufāf b. Nudbe, Ebū ^cUmeyr b. el-Ḥubāb, Suleyk b. es-Suleke, Hişām b. ^cUğbe b. Ebī Mu^cayt nām kimselerdir. Lākin işbu Hişām muhadramındendir ki İslām zamānını idrāk eylemiştir. Ve **أَغْرِبَةٌ** [ağribet], ehl-i İslām'dan ^cAbdullāh b. Ḥāzım ve ^cUmeyr b. Ebī ^cUmeyr ve Hemmām b. Muṭarrif ve Munteşir b. Vehb ve Maṭar b. Evfā ve Te^cebbeṭa Şerren lakabıyla mülakkab olan Şābit b. Cābir ve Şenferā ve Ḥāciz nām kimselerdir. Ḥāciz'in kat^cā ābā^c ve kabā^cil ve emkineye nisbeti yoktur, sā^cirleri kimi ābā^c ve kabā^cile ve kimi emkineye mensūblardır.

الْإِغْرَابُ [el-iğrāb] (hemzenin kesriyle)

Magrib semtine gelmek ma'nāsınadır; yukālu: **أَغْرَبَ الْقَوْمُ إِذَا أَتَوْا الْعُرْبَ** Ve bir garīb ve nādir nesne peydā eylemek ma'nāsınadır, gerek kelām ve gerek eşyā-ı sā'ire olsun; yukālu: **أَغْرَبَ الرَّجُلُ إِذَا أَتَى بِشَيْءٍ** **عَرِيبٍ** Ve doldurmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَغْرَبَ الْحَوْضَ إِذَا مَلَأَهُ** Ve sāz u sāmān ve nizām-ı hāl sāhibi olmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَغْرَبَ فَلَانٌ إِذَا كَثُرَ مَالُهُ وَحَسُنَ حَالُهُ** Ve at çok seğırtmek ya'nī soluklu olmakla dūr u dirāz seğırtmek ma'nāsınadır; yukālu: **أَغْرَبَ الْفَرَسَ إِذَا كَثُرَ جَزْيُهُ** atı çatlayıp helāk olunca kadar ilgar eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **أَغْرَبَ فَرَسَهُ** **عَرِيبًا** Ve pek çok gülmek ma'nāsınadır; yukālu: **أَغْرَبَ الرَّجُلُ إِذَا بَالَعَ فِي** **الصَّحْحِكِ** Ve diyār-ı ba'ideye sefer eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **أَغْرَبَ فَلَانٌ إِذَا أَمْعَنَ** **فِي الْبِلَادِ** Ve hemān koltuk ve kasık yerleri ağarmak ma'nāsınadır, zāhiren kılları ağarmaktan 'ibārettir sā'ir a'zānın kılları siyāh olarak; yukālu: **أَغْرَبَ الرَّجُلُ إِذَا ابْيَضَّتْ** **أُفَاعُهُ** Ve hasta ve mecrūhun derd ve veca'ı müştedd olmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَغْرَبَ الْمَرِيضَ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا اشْتَدَّ وَجَعُهُ** Ve bir kimseye kabīh ve nā-sezā iş işlenmek ma'nāsınadır; yukālu: **أَغْرَبَ عَلَيْهِ عَلَى الْمَجْهُولِ** **أَيْضًا** **إِذَا صُنِعَ بِهِ صَنِيعٌ قَبِيحٌ** guresi çehresine yayılmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَغْرَبَ الْفَرَسَ عَلَى الْمَجْهُولِ أَيْضًا إِذَا فَسَّتْ** **عُرْتُهُ**

التَّغْرِيْبُ [et-tağrīb] [tefīl] vezninde) Diyār-ı ba'ideye seyr ü sefer kılmak ma'nāsınadır; yukālu: **عَرَبَ الرَّجُلُ تَغْرِيْبًا إِذَا** **عَرَبَتِ الْكِلَابُ إِذَا أَمْعَنَتْ** **فِي الْبِلَادِ** **فِي طَلَبِ الصَّيْدِ** Ve gā'ib ve nā-bedfid olmak ma'nāsınadır; yukālu: **عَرَبَ الْوَحْشَ إِذَا غَابَ** **عَرَبَتِ الْوَحْشُ إِذَا أَتَتْ بَيْنِينَ**

Ve siyāh çehreli oğlanlar doğurmak ma'nāsına olmak azdāddan olur; yukālu: **عَرَبَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا أَتَتْ بِبَيْنِينَ سُوْدٍ** Şārih der ki asl **تَغْرِيْبٌ** [tağrīb] iki nev'i birden tevli'd eylemek ma'nāsınadır, yoksa her nev'i 'ale'l-infirād tevli'd eylemek ma'nāsına degildir. Bu cihetle ma'nā-yı vāhid olmakla zıddiyete mahal kalmadığı derkārdir, lākin ma'nā-yı evvelde bināsı izāle için oldukta makāle kalmaz. İntehā. Ve

تَغْرِيْبٌ [tağrīb] Gökten yağın karı ve kırığı biriktirip ekl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **عَرَبَ الرَّجُلُ إِذَا جَمَعَ الثَّلْجَ وَالصَّقِيعَ فَأَكَلَهُ** **الْمَغْرِبَانُ** [el-mağribāni] (mīm'in fethi ve rā'nın kesriyle ki tesniyedir) Güneş gurūb eylediği cihettir ki murād magrib-i sayfī ve magrib-i şitevī olacaktır.

الْمَغْرِبُ [el-mağrib] [maşriḳ] vezninde) İsm-i mekāndır, güneş gurūb eyleyecek cihettir ki batı ta'bir olunur. Ve ism-i zamān olur ki güneş gurūb edecek vakte denir.

الْمُغْرِيْبَانُ [el-muğayribān] (mīm'in zammı ve rā'nın kesriyle) Bu dahi güneş gurūb edecek vakte denir. Cem'inde **مُغْرِيْبَانَاتٌ** [muğayribānāt] denir; yukālu: **لَقِيْتَهُ مَغْرِبًا** **الشَّمْسِ وَمُغْرِيْبَانَهَا وَمُغْرِيْبَانَاتِهَا أَيَّ عِنْدَ غُرُوبِهَا** Müellifin *Başā'ir*'de beyānına göre **مَغْرِبٌ** [mağrib] ve **مَشْرِقٌ** [maşriḳ] müfred olarak zikr olunursa murād şark ve garb cihetleridir. Ve eğer tesniye bünyesiyle irād olunursa murād şitevī ve sayfī maşriḳ ve magribdir ki maşriḳ-i şitevī ve maşriḳ-i sayfī beynlerinde yüz seksen maşriḳ vardır. Magrib dahi bu minvāl üzeredir. Ve eğer cem' bünyesiyle zikr olunursa her günün maşriḳ ve magribi murād olur. Ve

مُعْرِبَانٌ [muğayribān] kelimesi mükebbe-
rinin gayrından musaggardır, zirā ism-i
zamān olan مَعْرِبٌ [mağrib] lafzının musag-
garıdır, gūyā ki مَعْرِبَانِ [mağribāni] lafzın-
dan tasgīr kılınmıştır. Cem'inde مَعْرِبَانَاتٌ
[muğayribānāt] denir ve دَقَائِقُ [deḳā'ik] ve
تَوَانِي [ševānī] ve ثَوَالِثُ [ševālīs] i'tibārıyla.
Ve Ḥarīrī yirmi yedinci makāmde elif ve
nūn ilhākını şevāzdan 'add eylemiştir.

الْغَرْبِيُّ [el-ğarbiyy] (yā-yı nisbetle) Şol şe-
cere denir ki güneş ufūl eylediği zamānda
ona şu'ā' ve harāreti isābet eyleye. Ve bir
nev' hurmā ismidir. Ve bir cins kırmızı
boyaya denir. Ve şol şarāba denir ki
āteşe göstermeksizin tāze hurmādan tertīb
ederler.

الْغُرُوبُ [el-ğurūb] (فُعُودٌ [ḳu'ūd] vezninde)
Gā'ib ve nā-bedīd olmak ma'nāsınadır;
yukālu: غَرَبَ النَّجْمُ غُرُوبًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا غَابَ
Ve ba'īd olmak ma'nāsınadır; yukālu: غَرَبَ
الرُّجُلُ إِذَا بَعُدَ

غُرْبٌ [Ğurreb] (سُكَّرٌ [sukker] vezninde)
Şām türābında bir dağın ismidir. Ve

غُرْبَةٌ [Ğurrebet] (hā iledir) O dağın yanında
vāki' bir su adıdır; tahfīf-i rā ile de cā'izdir.

الْإِسْتِغْرَابُ [el-istiğrāb] Şiddet ve mübālaga
vechiyle gülmek ma'nāsınadır; yukālu:
إِسْتِغْرَبَ الرَّجُلُ وَاسْتِغْرَبَ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا بَالَعَ
فِي الصَّحْحِ

الْعَنْقَاءُ الْمَغْرِبُ [el-'anḳā'u'l-muğrib] (مُحْسِنٌ
[muḥsin] vezninde) Ma'lūmü'l-ism ve
mechülü'l-icim bir kuşun ismidir. Ve
عَنْقَاءُ مَغْرِبٌ [ʿanḳā'u muğrib] ve
عَنْقَاءُ مَغْرِبَةٌ [ʿanḳā'u muğribet] dahi cā'izdir sıfat ola-
rak ve مَغْرِبٌ مَغْرِبٌ [ʿanḳā'u muğribin] dahi
cā'izdir izāfetle. Ve 'inde'l-ba'z o bir kuş-
tur ki tayerānda iğrāb ve ib'ād eder ki pek
dür u dırāz tayerān eder. Yāhūd kelime-i

mezbūre bir ma'nāya dāll olmayan elfāz
kabīlindedir, ta'bīrāt-ı vāhiye gibi.

Şārih der ki İbn Kelbī rivāyeti üzere
tā'ir-i mezbūr Peygamber-i ehl-i Ress
olan Ḥanzala b. Şafvān el-Ḥimyerī 'alā
nebiyyinā ve 'aleyhi's-selām zamānında
peydā olmuştur. Gerdanı be-gāyet uzun
ve renk ve hilkati hūb ve 'azīm bir kuş
idi. Demḡ nām dağda īvā edip cā-be-cā
etrāfa tayerān ve tesādūf eylediği tuyūr ve
vuhūsu sayd eder idi. Bir gün 'ale'l-'āde
yine pervāz edip lākin aslā bir şikāra dest-
res olmamakla harāret-i cū' u şerehinden
bir tıfl-ı sagīri ihtitāf eylemekle ashābı
gelip peygamber-i müşārün'ileyh hazret-
lerine iştikā ettiklerinde bed-du'ā etmekle
āfet-i semāvīye dūçār olup helāk ve nesli
munkatī' olup vücūdu nā-mevcūd olmuş-
tur. Gā'ib ve nā-bedīd hakkında بِهٍ طَارَتْ
"طَارَتْ بِهِ الْعَنْقَاءُ" darb-ı mesel olmuştur.

Mütercim der ki *Rebī'u'l-Ebrār*'da zikr
olunduğu üzere murg-ı mezbūr Hazret-i
Mūsā zamānında peydā olup kendisi dişi
idi, ba'dehu Hazret-i Hak celle ve 'alā
ona bir erkek dahi halk edip çift olmakla
tenāsül peydā ve gittikçe mütekersir olup
Hazret-i Mūsā vefātından sonra Necd ve
Ḥicāz'a intikāl ve sıbyāna ta'arruz ey-
lemeğe iştigāl eylemekle peygamber-i
vakt olan Ḥālid b. Sinān el-'Absī hazret-
lerinin nişāne-i neşābe-i du'āları olmağın
āşiyāne-i 'ademe pervāz eylemiştir. Ger-
danı dırāz olduğundan عَنْقَاءُ [ʿanḳā] denip
tayerānda iğrāb yāhūd şikārı nā-bedīd ey-
lediğinden مَغْرِبٌ [muğrib] ile tavsīf olun-
muştur. Ve 'inde'l-ba'z hakāyıkı olmayan
elfāz kabīlindedir, gūl-ı beyābānī ve
vefā-i nisvān ve mūrū'et-i ebnā-i zamān
gibi. Ve o kuşa Fāriside sī-murg ve sī-reng

Ve غَمَضَ وَخَفِيَ

الْمُعَرَّبُونَ [muğarribūn] (مُحَدِّثُونَ) [muğarrib] [muḥaddiṣūn] vezninde) مُعَرَّبٌ [muğarrib] kelimesinin cem'idir: "إِنَّ فِيكُمْ مُعَرَّبِينَ" hadīs-i şerīfinde vāki^c مُعَرَّبِينَ [muğarribīn] lafzından Hāce-i a'zam Nebiyy-i ekrem sallallāhu aleyhi ve sellem hazretlerinin ashāb-ı kirām su'āl eylediklerinde "الَّذِينَ" "تَشْرِكُ فِيهِمُ الْجِنَّ" "ibāretiyle beyān buyurdular. Vech-i tesmiye onlara ırk-ı garīb dāhil olduğudur yāhūd ba'īd nesebden geldiklerine mebnīdir. Şārih der ki müşāreket-i cinnīden murād onlara zinā ile emr ve tesvīl ve iğrā etmeleriyle evlādları nāhalef olduklarıdır.

[غ س ل ب]

الْغَسَلَبَةُ [el-ğaslebet] (sīn-i mühmele ile دَخْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Bir kimsenin elinden bir nesneyi gasb eder gibi çekip almak ma'nāsınadır; gerek cidden ve gerek hezlen olsun; yukālu: غَسَلَبَ الشَّيْءَ مِنْهُ إِذَا: انْتَزَعَهُ مِنْهُ كَالْمُعْتَصِبِ لَهُ

[غ س ن ب]

الْغَسْنَبَةُ [el-ğasnebet] (nūn'la دَخْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Suyu savurup tozutmak ma'nāsınadır; yukālu: غَسَنَبَ الْمَاءَ غَسْنَبَةً إِذَا تَوَّرَهُ

[غ ش ب]

الْغَشْبُ [el-ğaşm] غَشِمَ [ğaşm] vezninde ve mürādifidir ki zulm ü sitem ve bīdād ma'nāsınadır. Ve bir mevzi^c adıdır.

الْغَشْبِي [el-Ğaşbiyy] Esmā-i ricāldendir, gūyā ki غَشِبَ [ğaşb]e mensūbdur.

[غ ش ر ب]

الْغَشْرَبُ [el-ğaşarreb] [amelles] vezninde) Arslana denir.

الْعُشَارِبُ [el-ğuşarib] [ulābiṭ] vezninde) İşlek, cerī ve māzī ve mikdām kişiye denir.

[غ ص ب]

الْغَضْبُ [el-ğaşb] (ğayn'ın fethi ve şād-ı mühmelenin sükūnuyla) Bir nesneyi bir kimseden min-gayri hakkın zor ve zulm ile almak ma'nāsınadır; yukālu: غَضِبَ الشَّيْءَ غَضْبًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَخَذَهُ ظُلْمًا Ve bir kimse üzere bir nesne zımnında kahr u galebe eylemek ma'nāsınadır ki o kimseye makhūren ve mecbūren o nesneyi işletmekten ibārettir; yukālu: غَضِبَ فَلَأْنَا عَلَى: Ve derinin tüylerini ve kıllarını dibāgate vaz^c etmeksizin ve kirece vurup nem-nāk yere defn etmeksizin zor ile yolup ditmek ma'nāsınadır; yukālu: غَضِبَ الْجِلْدُ إِذَا أَرَالَ عَنْهُ شَعْرُهُ وَوَبَّرَهُ نَتْفًا وَقَشْرًا بِلَا عَطْنِ [Ve] [iğmāl] [iğmāl] فِي دَبَاغٍ وَلَا إِعْمَالَ فِي نَدَى ğayn-ı mu'ceme iledir.

[غ ص ل ب]

الْغُضْلُبُ [el-ğuşlub] [kuṭlub] vezninde) Selgi ve muztarib-endām olan uzun kimseye denir.

[غ ض ب]

الْغَضَبُ [el-ğadab] (ğayn'ın fethi ve dād-ı mu'cemenin sükūnuyla) Öküze denir. Ve arslana denir. Ve pek kırmızı nesneye denir, شَدِيدُ الْحُمْرَةِ [şedīdu'l-ḥumret] ma'nāsına yāhūd pek koyu kırmızı nesneye denir. Ve ziyādesiyle pek yalçın kayaya denir. Ve

غَضَبٌ [ğadab] Sıfat olur, غَضْبَانٌ [ğadbān] ma'nāsına, ke-mā se-yuzkeru.

الْغَضُوبُ [el-ğadūb] [şabūr] vezninde) Bu dahi öküze ve arslana itlāk olunur. Ve dargın ve hışm-nāk olan kimseye denir;

müzekker ve mü'ennese vasf olur; yukālu: رَجُلٌ غَضُوبٌ وَامْرَأَةٌ غَضُوبٌ Ve pek muzır ve habīs olan yılana denir. Ve çirkīn yüzölçümü, bed-çehre nākaya itlāk olunur. Kezālik vasf-ı mezkūr üzere olan 'avrete denir.

الْغَضْبَةُ [el-ğadbet] تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Bu dahi sulb ve saht olan yalçın kayaya denir. Ve yaşlı geyik ve dağ keçisinin derisine denir. Ve 'Arabların deve derisinden düzdükleri kalkana denir. Ve bazı gözün üst kapağında olan hilkī yumruca etçeğize denir ki kapakları şiş heyetinde görünür. Ve balık derisine ve başın derisine denir. Ve öküzün boynuzları aralığında olan deriye denir.

الْغَضَبُ [el-ğadab] (fethateynle) ve

الْمَغْضَبَاتُ [el-mağdabat] (mīm'in ve dād'ın fethiyle) Darılmak ve hışma gelmek ma'nāsınadır; yukālu: غَضِبَ عَلَيْهِ وَعَضِبَ لَهُ أَيُّ غَضِبَ عَلَى غَيْرِهِ مِنْ أَجْلِهِ غَضَبًا وَمَعَضَبَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ حَيًّا وَيُقَالُ غَضِبَ بِهِ إِذَا كَانَ مَيِّتًا Mü'ellif gerçi كَسَمِعَ 'unvāniyla temsil eylemiştir. lākin Başā'ir'de ve ümmehāt-ı sâ'irede فَخْ vezninde masūg olmakla onlara iktidā olundu. Ve

غَضِبْتُ [ğadib] كَيْفٌ [ketif] vezninde) ve

الْغَضُوبُ [el-ğadūb] صَبُورٌ [şabūr] vezninde) ve

الْغَضْبُ [el-ğadḅ] شَكْسٌ [şeks] vezninde) ve

الْغَضْبُ [el-ğudubb] عُتْلٌ [ʿutull] vezninde) ve

الْغَضْبَةُ [el-ğudubbet] عُتْلَةٌ [ʿutullet] vezninde) ve

الْغَضْبَةُ [el-ğadubbet] (ğayn'ın fethi ve dād'ın zammıyla) ve

الْغَضْبَةُ [el-ğadabbat] (fetehtle ve işbu dört ahīrede dahi bā-yı muvahhadenin

teşdidıyla) ve

الْغَضْبَانُ [el-ğadḅān] سَكْرَانٌ [sekrān] vezninde) Bi't-tab' dargın, hışm-nāk adama denir. Ve zikr olunan sīgaların mü'ennesinde غَضْبِي [ğadḅā] denir, سَكْرِي [sekrā] vezninde ve غَضُوبٌ [ğadūb] denir, müzekkeri gibi ve غَضْبَانَةٌ [ğadḅānet] denir hā'yla killet üzere. Ve cem'lerinde غِضَابٌ [ğidāb] denir, ğayn'ın kesriyle ve غَضَابِي [ğadābā] denir, نَدَامَى [nedāmā] vezninde ve bunda ğayn'ın zammıyla da cā'izdir; şārihin beyāni üzere belki ğayn'ın zammı ekserdir. Ve

غَضْبَانٌ [Ğadḅān] سَكْرَانٌ [sekrān] vezninde Şām'da bir dağın adıdır. Ve

عَضْبِي [Ĝadḅā] سَكْرِي [sekrā] vezninde Ğayberī b. el-Ḥuşayn nām kimsenin feresi ismidir.

Cevherī *Şihāh*'ta غَضْبِي [ğadḅā] سَكْرِي [sekrā] vezninde deve sürüsünden yüz 'adedin ismidir ve 'alemiyyetle ma'rife olmakla harf-i ta'rif ve tenvīn dāhil olmaz diye sebt eylemişti. Bu güne tahriri vehm-i mahzdır, zirā zikr eylediği غَضْبِي [ğadḅā] şecer-i ğadā [ğadā] menbitine itlāk olunan غَضْبِي [ğadḅā] lafzından ki yā-yı tahtiyye iledir, musahhaftır. Şārih der ki takrīr-i mezbūr Cevherī'nin kelām-ı hodü değildir, belki a'lāmdan Şāgānī ve İbn Sīde ve Zeccācī kavlleridir. İntehā. Ve

غِضَابٌ [ğidāb] (ğayn'ın kesri ve zammıyla lügattir) Göze düşen şey'e denir, toz ve hār ve hāşāk makülesi ki gözü āzürde eder. Ve

غِضَابٌ [ğidāb] Göze mahsūs bir 'illet adıdır ki gözün derisinde hādīs olur; 'alā-kavlin gözde çıkan çiçek 'arızasına denir; ve minhu yukālu: غَضِبْتُ عَلَيْهِ كَسَمِعْتُ وَعَضِبْتُ Ve كَغَيْبِي مَجْهُولًا وَالثَّانِي الْأَكْثَرُ

غَضَابٌ [Gidāb] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Hicāz'da bir mevzi' adıdır.

الْمَغْضَبَةُ [el-mağḍabet] (مَجْلَبَةٌ [meclebet] vezninde) Bu dahi hışm ve gazab ma'nāsınadır ki masdar-ı mīmī olur. Şārih der ki مَغْضَبَةٌ [mağḍabet] kelimesi bā'is-i gazab olacak nesneye de itlāk olunur, مَبْحَلَةٌ [mebhālet] ve مَجْبَنَةٌ [mecbenet] gibi ki بُحْلٌ [buḥl] ve جُبْنٌ [cubn]e bā'is olacak nesnelere de 'ibārettir.

الإِغْضَابُ [el-iğḍāb] (hemzenin kesriyle) Bir kimseyi gazaba getirmek ma'nāsınadır.

التَّغْضُوبُ [et-teğadḍub] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Gazab peydā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَعْضَبُهُ غَيْرُهُ فَتَغْضَبُ

الْمُغَاذَبَةُ [el-muğāḍabet] (مُقَارَبَةٌ [muḳārebet] vezninde) MURĀĠEMET [murāḡemet] ma'nāsınadır ki birbirine ragm eylemekten 'ibārettir ki avāmm-ı Türkîde gürlük eylemek ta'bîr olunur; yekdigeri إِغْضَابٌ [iğḍāb] edecek mu'ameleden 'ibārettir; tekülü: Ve غَاضَبْتُهُ أَي رَاغَمْتُهُ

مُغَاذَبَةٌ [muğāḍabet] Birbirine hışm ve gazab eylemek ma'nāsınadır; tekülü: غَاضَبْتُ فُلَانًا أَي أَعْضَبْتُهُ وَأَغْضَبْتَنِي

الْأَغْضَابُ [el-ağḍab] (أَقْرَبٌ [aḳreb] vezninde) Ālet-i tenāsül ile uyluğun mā-beyni olan 'uzva denir.

الْغُضَابِيُّ [el-ğudābiyy] (غُرَابِيٌّ [ğurābiyy] vezninde) Şol kimseye denir ki ülfet ve mu'āşeretinde hem hilāf ve münākeretinde keder ve elem ola, gūyā ki göze düşen hār u hāşāk makülesine mensübdür. Hafî olmaya ki mü'ellif *Başā'ir*'de غَضَبٌ [ğadāb] ile غَيْظٌ [ğayz]ı bu vechile fark eylemiştir ki غَضَبٌ [ğadāb] intikām irādesine mebnī dem-i kalbin severān eylemesinden

'ibārettir ve غَيْظٌ [ğayz] 'alā-kavlin غَضٌ [ğadāb]ın eşeddine ve 'alā-re'yin sevret ve hiddetine itlāk olunur ki severān dem-i kalbden neş'et eden harāretten 'ibārettir.

[غ ض ر ب]

الْغَضْرَبُ [el-ğadḍrab] (جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) ve

الْغُضَارِبُ [el-ğudārib] (غُضَارِبٌ [ğuşārib] vezninde) Otlı, sulu merg-zār ve çemen-zār yere denir; yukālu: مَكَانٌ غُضْرَبٌ وَغُضَارِبٌ أَي كَثِيرُ التَّبْتِ وَالْمَاءِ

[غ ط ر ب]

الْغَطْرَبُ [el-ğatḍrab] (ğayn'ın fethi ve kesri ve tā-yı mühmelenin sükūnuyla) E'imme-i lügatten Kurā' rivāyeti üzere engerek yılanına denir, أَفْعَى [ef'ā] gibi ve benim 'indimde işbu غَطْرَبٌ [ğatḍrab] lafzı عَظْرَبٌ [aḳrab] dan ki 'ayn-ı mühmele ve zā-yı mu'ceme iledir, musahhaftır, niteki zikr olundu. Şārih der ki 'indiyyet ile lügat sābit olmaz, 'ale'l-husūs ki 'alām-ı mevsūkadan olan Kurā' rivāyetine e'imme-i lügatin birinden nakl ve beyānla müsādededen lāzımdır.

[غ ل ب]

الْغَلْبُ [el-ğalb] (ğayn'ın fethi ve lām'ın sükūnuyla) ve

الْغَلَبُ [el-ğaleb] (fethateynle) ve

الْغَلْبَةُ [el-ğalebet] (fetehtāla) ve

الْمَغْلَبَةُ [el-mağlebet] ve

الْمَغْلَبُ [el-mağleḅ] (mīm'lerin ve lām'ların fethiyle) ve

الْغُلْبِيُّ [el-ğulubbā] (كُفْرَى [kufurrā] vezninde) ve

الْغَلْبِيُّ [el-ğilibbā] (زِمِكَّى [zimikkā] vezninde) ve

الْغُلْبَةُ [el-el-ğulubbet] (zammeteynle ve bā'nın teşdidiyle) ve

الْغَلْبَةُ [el-ğalubbet] (ğayn'ın fethi ve lām'ın zammı ve bā'nın teşdidiyle) ve

الْغَلَابِيَّةُ [el-ğalābiyyet] [زَلَابِيَّةٌ] [zelābiyyet] vezninde) Masdarlardır, bir kimse üzerine yeğin olmak ma'nāsınadır ki zor ve kuvvetle ve táb ve kudretle onu makhūr eylemekten 'ibārettir; yukālu: وَعَلَبَ عَلَيْهِ مِنَ الْبَابِ غَلَبَهُ وَغَلَبَ عَلَيْهِ مِنَ الْبَابِ إِذَا فَهَرَهُ Ve bundan ism **غَلَبٌ** [ğaleb] ve **غَلْبَةٌ** [ğalebet] kelimeleridir, niteki masdar dahi olurlar, yeğinlik hāletine denir.

الْمُغَلَّبُ [el-muğalleg] [مُعْظَمٌ] [mu'azzam] vezninde) Kerrāt ve merrātla maglūb olan ya'nī maglūb olmak 'ādeti gibi bir ma'nā olan kişiye denir. Ve şol kimseye denir ki mücādili olan karn ve hentāları üzere galebesiyle hükm olunmuş ola. Bu cihetle azdāddan olur; yukālu: رَجُلٌ مُغَلَّبٌ أَيْ مَغْلُوبٌ Ve yukālu: شَاعِرٌ مُغَلَّبٌ أَيْ مَحْكُومٌ لَهُ بِالْغَلْبَةِ مِرَاوًا Ve yukālu: عَلَى قِرْزِهِ

مُغَلَّبٌ [Muğalleg] 'İcl kabilesinden bir şā'irin lakabıdır.

الْغَلَبُ [el-ğaleb] (fethateynle) Bir kimse yoğun boyunlu olmak ma'nāsınadır; yukālu: غَلِبَ الرَّجُلُ غَلْبًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا غَلَطَ عُنُقُهُ

الْغَلْبَاءُ [el-ğalbā'] [صَحْرَاءٌ] [şahrā'] vezninde) Eşcārī güir ve sıkı koruluk olan bāğçeye itlāk olunur; yukālu: حَدِيقَةٌ غَلْبَاءٌ أَيْ مُتَكَاثِفَةٌ Ve pek bülend ve 'azīm olan tepe ve bayır makūlesine itlāk olunur güyā ki bülend ve 'azīm olup etrāfına müşrif ve müsta'fī olmakla gālibiyyet sıfatıyla muttasıf olmuş olur; meselā yukālu: هَضْبَةٌ غَلْبَاءٌ أَيْ مُشْرِفَةٌ Ve yukālu: عَظِيمَةٌ Ve 'izzet ve menā'at sāhibi kabīleye itlāk olunur. Ve

غَلْبَاءٌ [ğalbā'] Hāssaten bir cemā'at pederidir ki hāliyen Tağlib denmekle ma'rūftur, tā'nın fethi ve lām'ın kesriyle Tağlib b. Vā'il b. Kāsīt olacaktır. Nisbetinde تَغْلِيْبِيٌّ [Tağlebiyy] denir, yā-yı nisbetle, kesre-teynin tetābü'ünden istihāşa mebnī lām'ı meftūh kılınmıştır. Ve غَلْبَاءٌ [ğalbā'] itlākı kabilesine nazar iledir.

Şārih der ki kabīle-i mezbūre halkı müşrik olmakla Fārūk-ı a'zam radiyallāhu 'anhu hazretleri mersūmlar üzere darb-ı cizye eylemek murād eyledikte cizye nāmıyla nesne vermekten 'ār eylemeleriyle zekāt ismiyle madrūbun dıfını edā eylemek bābında niyāz ve o vechle musālaha-perdāz olunmuştur. İntehā.

Ve 'Arabların mü'ennes 'ibāretiyle Tağlib bint Vā'il kavlleri, kabīle olmak tevīl ve itibārına mebnīdir, niteki Temīm bint Murr dedikleri dahi kabīle ma'nāsına manzūrdur.

الْمُغْلُولِيَّةُ [el-muğlevlibet] (ism-i fā'il 'unvāniyla) Bu dahi koruluk bāğçeye itlāk olunur; yukālu: حَدِيقَةٌ مُغْلُولِيَّةٌ أَيْ مُتَكَاثِفَةٌ

التَّغْلُبُ [et-teğallub] [تَفْعُلٌ] [tefa'ul] vezninde) Yeğinlik vechiyle tasallut ve istilā eylemek ma'nāsınadır ki istilā vech-i hakk üzere olmaya; yukālu: تَعَلَّبَ عَلَى بَلَدٍ كَذَا أَيْ اسْتَوْلَى عَلَيْهِ فَهَرًا

الأَغْلَبُ [el-ağleb] [أَعْرَبٌ] [ağreb] vezninde) Arslana itlāk olunur. Ve

أَغْلَبٌ [Ağleb] Ezd ve Kelb ve 'İcl kabīlelerinden üç nefer şā'ir-i meşhūr lakablarıdır.

يَغْلِبُ [Yağlibu] [يَضْرِبُ] [yağribu] vezninde) Esāmīdendir: Yağlib b. Kuleyb muhadremīdendir.

غَلْبُونُ [Galbūn] [حَمْدُونُ] [ḥamdūn] vezninde) ve

غَالِبٌ [Ġālib] ve

غَلَابٌ [Ġalāb] [سَحَابٌ] [seḥāb] vezninde)

غَلَّابٌ [Ġallāb] [كَتَّانٌ] [kettān] vezninde) ve

غُلَيْبٌ [Ġuleyb] [زُبَيْرٌ] [zubeyr] vezninde) Esāmī-i ricāldendir.

غَلَابٌ [Ġalābi] [قَطَامٌ] [kaṭāmi] vezninde) Bir hatun adıdır.

غَالِبٌ [Ġālib] [سَالِبٌ] [sālib] vezninde) Mışır'dan ötecede bir mevzi^c adıdır.

الْمُغْلِنْبِي [el-muġlenbī] [مُسْلَنْقِي] [muslenkī] vezninde) Ki **إِغْلِنْبَاءٌ** [iġlinbā] kelimesinden ism-i fā'ildir, dā'imā sana şer-gīr olup gālib ve 'ālī ve müstevlī olan kişiye denir.

[غ ن ب]

الْغُنْبُ [el-ġunb] (nūn'la **صُرْدٌ** [şurad] vezninde) Tāze ve dil-ber nev-civānların avurtları ortasında olan dā'ireciklere denir ki şu'arā' çāh-ı zenah-dān ta'bīr ederler, aşıfte gönüller hufresidir. Müfredi **غُنْبَةٌ** [ġunbet]tir, ġayn'ın zammı ve nūn'un sükūnuyla. "Yār çāh-ı zekanum 'ayn-ı vefādūr dir ise // Sakın ey 'aşıık bīçāre inanma çenedür"

الْغَنْبُ [el-ġanb] (ġayn'ın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Ganīmet-i kesīreye denir; yukālu: **نَالَ غَنْبًا أَيْ غَنِيمَةً كَثِيرَةً**

[غ ن د ب]

الْغُنْدُوبُ [el-ġundūb] [أُسْلُوبٌ] [uslūb] vezninde) ve

الْغُنْدُوبَةُ [el-ġundubet] (ġayn'ın ve dāl'ın zammıyla) Hulkūmun etrāfında olan pekçe balık etçeġizine denir.

الْغُنْدُوبَانِ [el-ġundubetāni] (tesniye bünyesiyle) Boğazda dilin dibinde vākī^c iki

tarafılı 'ukdeye ya'nī yumruca etçeġizlere denir; 'alā-kavlin küçük dili ihāta eden iki etçeġize **يَاهُودِ نَكَفَتَيْنِ** [nekefeteyn]de ya'nī yüzün iki tarafında sakal nihāyet bulduġu yerden kulaġa varınca kemiklerin üzerinde olan bez gibi iki yumruca etçeġize denir. Ve **غُنْدُوبَةٌ** [ġundubet]in cem'i **غُنَادِبٌ** [ġanādib] gelir.

[غ ه ب]

الْغَيْهَبُ [el-ġayheb] (yā-yı tahtıyye ile **صَيْقَلٌ** [şayqal] vezninde) Karanlık, zulmet ma'nāsınadır. Ve pek siyāh ata denir. Ve be-gāyet muzlim ve karanu olan geceye itlāk olunur; yukālu: **فَرَسٌ غَيْهَبٌ وَلَيْلٌ غَيْهَبٌ** **إِذَا اسْتَدَّ سَوَادُهُمَا** Ve her nesneden bī-haber ve gāfil kimseye, 'alā-kavlin sakīl ve nā-tırāş ve perveriş ve idrāk ve iz'āndan bī-behreye yāhūd künd-zihn ve belīd ve nādān ve bī-vāye-i eser-i irfān olan şahsa itlāk olunur; yukālu: **وَجَدْتُ فَلَانًا غَيْهَبًا أَيْ غَافِلًا** **أَوْ نُقْبِيًا وَحَمًّا بَلِيدًا** Ve pek yünlü kesīrū's-sūf olan keçeye ve kilime itlāk olunur.

الْغَيْهَبَانُ [el-ġayhebān] (elif ve nūn'la) Bu dahi zulmet ma'nāsınadır. Ve bu tesniye deġildir. Ve

غَيْهَبَانٌ [ġayhebān] Karına denir, **بَطْنٌ** [batn] ma'nāsına.

الْإِغْتِهَابُ [el-iġtihāb] [إِغْتِهَابٌ] [ifti'āl] vezninde) Karanlıkta gezip yürümek yā bir yere gitmek ma'nāsınadır; yukālu: **إِغْتَهَبَ الرَّجُلُ** **إِذَا سَارَ فِي الْغَيْهَبِ**

الْغَيْهَبَةُ [el-ġayhebet] (hā'yyla) Hīn-i muhārebede 'askerin na'ra ve hurūş ve gırīv ve feryādlarına denir.

الْغَيْهَبِيُّ [el-ġihibbā] [زِمِكِّي] [zimikkā] vezninde ve elifin meddiyle; **غَيْهَبَاءُ** [ġihibbā] dahi lügattir) Yiġitlik ve civānlık evveline

ıtlāk olunur, 'unfuvān-ı şebāb ma'nāsına, ahvāl-i 'ālemden gāfil ve bī-haber olduğu için; tekülü: رَأَيْتُهُ فِي غَهْبِي الشَّبَابِ وَغَهْبَائِهِ أَيَّ أَوْلِيهِ
الْغَهْبُ [el-gaheb] [تَعَبٌ [ta'ab] vezninde) Gaflet ve nisyān ma'nāsınadır; yukālu: غَهَبَ عَنْهُ غَهْبًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا غَفَلَ عَنْهُ وَنَسِيَهُ yukālu: أَصَابَ صَنِيدًا غَهْبًا أَيَّ أَصَابَهُ غَفْلَةً بِلَا تَعَمُّدٍ

[غ ي ب]

الْغَيْبُ [el-ğayb] [رَيْبٌ [reyb] vezninde) Şekk ve gümān ma'nāsına ismdir ki bir husūsta iki taraf şübhede müsāvī olmaktadır 'ibārettir. Cem'i غِيَابٌ [ğiyāb] gelir ve غُيُوبٌ [ğuyūb] gelir; tekülü: أَخَذَنِي مِنْهُ غَيْبٌ أَيَّ شَكٌّ Ve

غَيْبٌ [ğayb] Belirsiz, gā'ib ve nā-bedīd olan şey'e denir; yukālu: سَمِعْتُ صَوْتًا مِنْ وَرَاءِ الْغَيْبِ وَهُوَ كُلُّ مَا غَابَ عَنْكَ gūyā masdar bi-ma'nā fā'ildir yāhūd aslı غَيْبٌ [ğayyib]dir, fey'il vezninde, ba'dehu tahfif olunmuştur, مَيْتٌ [meyt] ve قَيْلٌ [kayl] kelimelerinde olduğu gibi. Ve

غَيْبٌ [ğayb] Yüksek tepeler ve bayırlar aralığında olan oturaklı düzce yere ıtlāk olunur. Ve

غَيْبٌ [ğayb] Masdar olur, belirsiz, gā'ib ve nā-bedīd olmak ma'nāsına.

الْغَيْبَةُ [el-ğaybet] (ğayn'ın fethiyle) ve

الْغِيَابُ [el-ğiyāb] [كِتَابٌ [kitāb] vezninde) ve

الْغُيُوبَةُ [el-ğaybūbet] [شَيْعُوَّةٌ [şey'ū'at] vezninde) ve

الْغُيُوبُ [el-ğuyūb] ve

الْغُيُوبَةُ [el-ğuyūbet] (ğayn'ların zammıyla) ve

الْمَغَابُ [el-meğāb] ve

الْمَغِيبُ [el-meğīb] (mīm'lerin fethiyle) Bunlar da masdarlardır, gā'ib ve nā-bedīd

olmak ma'nāsına; yukālu: غَابَ الشَّيْءُ يَغِيبُ إِذَا بَطُنَ

الْغِيَابَةُ [el-ğiyābet] (ğayn'ın kesriyle) ve

الْغُيُوبَةُ [el-ğuyūbet] (ğayn'ın zammıyla) ve

الْغِيَابُ [el-ğayāb] [سَحَابٌ [sehāb] vezninde) ve

الْغِيَابُ [el-ğiyāb] [كِتَابٌ [kitāb] vezninde) ve

الْغَيْبَةُ [el-ğībet] (ğayn'ın kesriyle) Bir nesne āher bir nesne içre gā'ib olmak ma'nāsınadır, fercde zekerin gā'ib olması gibi; yukālu: غَابَ الشَّيْءُ فِي الشَّيْءِ غِيَابَةً وَغُيُوبَةً Ve وَعِيَابًا وَغِيَابًا وَغَيْبَةً إِذَا بَطُنَ فِيهِ

غَيْبَةٌ [ğaybet] (ğayn'ın fethiyle) Bir kimseyi ensesinden istimā'e eyledikte magmūm ve münfa'il olacağı mesāvī ile zikr eylemek vechi üzere ta'yīb ve ta'yīr eylemek ma'nāsınadır. Eğer söylediği söz vākī'e ise غَيْبَةٌ [ğaybet] olur ve illā بُهْتَانٌ [buhtān] olur; yukālu: غَابَهُ غَيْبَةً إِذَا غَابَهُ وَذَكَرَهُ بِمَا فِيهِ مِنَ السُّوءِ

الْغَيْبَةُ [el-ğībet] (ğayn'ın kesriyle) Zikr olunan ma'nādan fi'lettir, ya'nī binā-i nev'edir, hasene ve kabīhadan e'ammdır. Lākin *Miṣbāh*'ta غَيْبَةٌ [ğībet] kesr ile isim olmak üzere mersūmdur ve ānifen beyān olunduğu üzere kubhiyyāt ve mesāvīye mahsūstur ki 'an-gaybin zikr bi's-sū' olacaktır.

الْغُيُوبُ [el-ğuyyeb] [سُكَّرٌ [sukker] vezninde) ve

الْغُيُوبُ [el-ğuyyāb] [رُمَانٌ [rummān] vezninde) ve

الْغَيْبُ [el-ğayeb] (fethateynle) Cem'i-i ism-i fā'illerdir, غَائِبُونَ [gā'ibūn] ma'nāsına ki غَائِبٌ [gā'ib]in cem'idir; yukālu: قَوْمٌ غَيْبٌ وَغُيَابٌ وَغَيْبٌ أَيَّ غَائِبُونَ

Şārih der ki sīga-i ahīre ism-i cem'dir, yā' müteharrik olup mā-kabli meftūh iken eli-

fe kalb olunmadığı “asl”a delâlet eylemesi içindir. صَيَدٌ [şayed] kelimesine teşbîh olunmuştur ki masdardır, بَعِيرٌ أَصِيدٌ [ba'ir aşyed]den me'hûzdur. Ve masdarda kalb olunmadığı “asl”a delâlet eylemek içindir ve gerçi غَيْبٌ [ğayeb] cem' ve صَيَدٌ [şayed] masdardır, lâkin cā'izdir ki غَيْبٌ [ğayeb] ile de masdar niyyet oluna. Lâkin *Nihāye*'de غَيْبٌ [ğayeb] cem'-i غَائِبٌ [gā'ib] olmak üzere mersūmdur, خَادِمٌ [hādem] ve خَادِمٌ [hādim] gibi. Ve أَصِيدٌ [aşyed] şol deveye denir ki bir illet sebebiyle başını bir tarafa tahrike muktedir olmaya. İntehā.

الْغَابَةُ [el-gābet] (طَابَةٌ [tābet] vezninde) Çukur ve obruk ve ısık yere denir, وَهْدَةٌ [vehdet] ma'nāsına mahall-i غَيْبٌ [ğayb] olduğu için. Ve cemā'at-i insāniye itlāk olunur. Ve bunların aslları غَيْبَةٌ [ğayebet] ile mukadderdir fethātla. Ve uzun mızrağa, alā-kavlin kargısı hayzurān gibi latif ve nāzük olmakla rüzgār dokundukça meyelan ve ıztırāb üzere olanına itlāk olunur. *Esās*'ın beyānına göre غَابَةٌ [gābet] rimāh-ı kesireye itlāk olunur ki şecere-i mülteffeye teşbîh olunmuştur; tekülü: أَتَوْنَا فِي غَابَةٍ أَيْ فِي رِمَاحٍ كَثِيرَةٍ كَالشَّجَرَةِ الْمُلْتَفَّةِ Ve

غَابَةٌ [gābet] Bük ta'bîr olunan sıkı ormana itlāk olunur, ekseri arslan yatağı olur. ‘Arablar yavuz arslanı غَابَةٌ [gābet]e muzaf edip لَيْثٌ غَابِيٌّ derler, onda neş'et eden arslanlar çöl arslanlarından tünd ve şedid olduğu için; yukālu: كَأَنَّهُ لَيْثٌ غَابِيٌّ وَلَيْوُثٌ غَابٌ أَيْ أَجْمَةٌ Ve

غَابَةٌ [Gābet] Hicāz'da bir mevzi' adıdır.

الْغَيَابَةُ [el-ğayābet] (سَحَابَةٌ [sehābet] vezninde) Mutlakan bir şey'i setr ve nihān eden şey'e denir; yukālu: غَيَابَةُ الشَّيْءِ أَيْ مَا سَتَرَكَ مِنْهُ Onun için kuyunun dibine غَيَابَةٌ [ğayābet]

itlāk olunur; ve minhu kavluhu ta'alā: ﴿وَأَلْقَاهُ فِي غَيَابَتِ الْجُبِّ﴾ أَيْ فَعْرَهُ

غَيَابُ الشَّجَرِ [ğayābu's-şecer] (سَحَابُ السَّحْرِ [sehābu's-seher] vezninde ve yā'nın teşdidiyle cā'izdir) Ağacın kökünden yer altında nüfuz eden damarlara itlāk olunur.

الْإِغْتِيَابُ [el-iğtiyāb] (إِفْتِعَالٌ [ifti'al] vezninde) Bir kimsenin ensesinden mesāvī ve kubhiyyātına dā'ir fasl eylemek ma'nāsınadır ki gıybet eylemek ta'bîr olunur; yukālu: إِغْتَابَهُ إِغْتِيَابًا بِمَعْنَى غَابَهُ

الْمُغْتِيبُ [el-muğīb] (مُجِيبٌ [mucīb] vezninde) ve

الْمُغْتِيبَةُ [el-muğībet] (hā'yla) ve

الْمُغْتِيبُ [el-muğyib] (مُحْسِنٌ [muhsin] vezninde) Kocası gā'ib ve nā-bedīd olmuş hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ مُغْتِيبٌ وَمُغْتِيبَةٌ وَمُغْتِيبٌ أَيْ غَابَ زَوْجُهَا

التَّغْيِيبُ [et-teğayyub] (تَفَاعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Bir kimse kendi a'māl-i fi'liyle gā'ib ve nā-bedīd olmak ma'nāsınadır; tekülü: فَلَانَ تَغْيَيْبَ عَيْبِي إِذَا غَابَ وَلَا يَجُوزُ تَغْيَيْبِي إِلَّا فِي ضُرُورَةٍ شَعْرٍ

الْغَائِبُ [el-gā'ib] (حَاضِرٌ [hādir] vezninde) Belirsiz, nihān ve nā-bedīd olan nesnede isimdir, كَاهِلٌ [kāhil] kelimesi gibi ki yağrınının ismidir; yukālu: وَجَدَ غَائِبَهُ أَيْ مَا غَابَ عَنْهُ Şārih der ki fi'l-asl ism-i fā'il olup ba'dehu mutlak gā'ib olan nesnede ism olmuştur.

FASLU'L-FĀḌ

(فَضْلُ الْفَاءِ)

[ف ب ب]

فُبُّ [Fubb] (fā'nın zammıyla **حُبُّ** [ḥubb] vezninde) Kūfe'de bir mevzi^c adıdır. Ve bu Yāqūt-ı Nessābe'den menkūldür; 'alā-kavlin Hemdān kabilesinden bir batn ismidir, muhaddisinden Sa'dān el-Fubbī ona mensūbdur; 'alā-kavlin merkūmun ismi Sa'īd'dir. Ve 'inde'l-ba'z savāb olan **كُفُّ** [kubb] olmaktadır.

[ف ر ب]

التَّفْرِيبُ [et-tefrīb] (**تَفْعِيلٌ** [tef'īl] vezninde) 'Avret ba'zı edviye ile fercini tazyik eylemek ma'nāsınadır, şāb ve kuru üzüm çekirdeği nesnelere ile tazyik ederler; yukālu: **فَرَبَتِ الْمَرْأَةُ تَفْرِيبًا إِذَا ضَيَّقَتْ فَرْحَهَا بِالْأَدْوِيَةِ**
فَرَابُ [Ferāb] (**سَحَابٌ** [sehāb] vezninde) Semerķand kurbünde bir karyedir.

فُرَابُ [Furrāb] (**زُنَّارٌ** [zunnār] vezninde) İşfahān kazasında bir karyedir.

فِيرْيَابُ [Firyāb] (**جِرْيَالٌ** [ciryāl] vezninde) Belḥ muzāfātından bir karyedir; 'alā-kavlin **فِيرْيَابُ** [Fīriyāb]dır, **كِيمِيَاءُ** [kīmīyā] vezninde **فَارِيَابُ** [Fāriyāb]dır, **فَاصِعَاءُ** [kāṣi'ā] vezninde.

فَارَابُ [Fārāb] (**سَابَاتٌ** [sābāt] vezninde) Türkistān sınırında nehr-i Seyḥūn verāsında bir nāhiye adıdır yāhūd Otrar ülkesinin kā'idesi olan bir beldedir. Ve **أُتْرَارٌ** hemzenin zammıyla Türkistān'da bir eyālettir. Haritada ve *Cihānnümā*'da Otrar, Türkistān'da Taşkend cānibinde bir belde ve Fārāb, Türk ülkesinde bir memleket olmak üzere mersūmdur.

[ف ر ف ب]

الْفَرَايِبُ [el-ferāfib] (fā'yla **كَوَاكِبُ** [kevākib] vezninde) Bir nev^c şecerdir ki ondan deve semerleri düzülür.

[ف ر ق ب]

الْفُرْقُبُ [el-Furqub] (sānide **كَافٌ** [kaf] ile **كُنْفُزٌ** [kunfuz] vezninde) Bir mevzi^c adıdır; siyāb-ı Furqubiyye oraya mensūbdur, ketenden nesc olunur. *Nihāye*'de siyāb-ı Mıṣriyye ile mersūmdur. Ve meşhūr mukrī ve nahvī Zuheyr-i Furqubī-yi Hemdānī oraya mensūbdur yāhūd bu **فُرْقُوبِيٌّ** [Kurqubī]dir, **كَافٌ** [kaf] ile.

[ف ر ن ب]

الْفِرْمِبُ [el-firmib] (**زَبْرَجٌ** [zibric] vezninde) Fāreye denir; 'alā-kavlin 'Arab tavşanıyla çift olan fāreden mütevellid yavrusuna denir.

FASLU'L-ḲĀF

(فَصْلُ الْقَافِ)

[ق ا ب]

الْقَابُ [el-qa'b] (kāf'ın fethi ve hemzenin sükūnuyla) Ta'ām ekl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: قَابَ الطَّعَامِ قَابًا مِنَ الْبَابِ إِذَا أَكَلَهُ Ve su içmek ma'nāsınadır; 'alā-kavlin kapta olan suyun mecmū'unu içmek ma'nāsınadır; yukālu: قَابَ الْمَاءِ إِذَا شَرِبَهُ أَوْ شَرِبَ كُلَّ مَا فِي الْإِنَاءِ Ve

قَابُ [qa'b] Meşrūbu çok içmekle içerisi tulum gibi kabarmak ma'nāsınadır, ke-mā se-yuzkeru.

الْقَابُ [el-qa'eb] (fethateynle) Bu dahi içmek ma'nāsınadır; yukālu: قَيْبَ الْمَاءِ قَابًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا شَرِبَهُ Ve suyu ve sâ'ir meşrūbu pek çok içmekle tulum gibi kabarmak ma'nāsınadır, قَابُ [qa'b]-i mezkūr gibi; yukālu: قَيْبَ مِنَ الشَّرَابِ قَابًا كَمَا دُكِرَ وَقَابًا مِنَ الْبَابِ الْمَرْبُورِ إِذَا تَمَلَّأَ

الْمِقَابُ [el-miqa'b] [minber] vezninde) ve

الْقَوُوبُ [el-qa'ūb] [şabūr] vezninde) Kesirü'ş-şarāb olan kişiye denir; yukālu: هُوَ مِقَابٌ وَقَوُوبٌ أَي كَثِيرُ الشَّرْبِ

الْقَوَابُ [el-qa'aweb] [ca'fer] vezninde) ve

الْقَوَائِي [el-qa'awibiyy] (yā-yı müşeddede ile ki nefsine mensūbdur) Çok su alan vāsi' kaba denir; yukālu: إِنَاءٌ قَوَابٌ وَقَوَائِيٌّ أَي كَثِيرٌ الْأَخِذُ لِلْمَاءِ

[ق ب ب]

الْقُبُوبُ [el-qbūb] (kāf'ın ve bā'nın zamımıyla) Cenk yā münāza'a hengāmında 'asker haykırışıp gıriv ve feryād eylemek

ma'nāsınadır; yukālu: قَبَّ الْقَوْمُ قُبُوبًا مِنَ الْبَابِ إِذَا صَحَبُوا فِي الْخُصُومَةِ Ve et çok durmakla āb u tābi çekilip solmak ma'nāsınadır; yukālu: قَبَّ اللَّحْمَ قُبُوبًا إِذَا ذَهَبَ طَرَاؤُهُ وَذَوِيَ

الْقَبُّ [el-qabb] (kāf'ın fethi ve bā'nın teşdidiyle) ve

الْقَبِيبُ [el-qabīb] [ḥabīb] vezninde) Azı dişlerini birbirine sürtüp gıcırdatmak ma'nāsınadır; yukālu: قَبَّ الْأَسَدُ وَالْفَحْلُ قَبًّا Ve azı dişleri birbirine sütilmekle gıcırdatmak ma'nāsınadır; yukālu: قَبَّتْ نَابُهُ إِذَا صَوَّتَتْ وَفَعَّقَتْ Ve

قَبُّ [qabb] Nebāt solup kurumak ma'nāsınadır; yukālu: قَبَّ الثَّبْتُ قَبًّا مِنَ الْبَابِ Ve الثَّانِي وَالْأَوَّلُ إِذَا بَيَسَ

قَبُّ [qabb] ve

قَبَبُ [qabeb] (fethateynle) Bel ve karın ince ve arık olmak ma'nāsınadır; yukālu: قَبَّ خَصْرُهُ وَبَطْنُهُ قَبًّا وَقَبَبَ قَبًّا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا قَبَبَ Ve قَبَبُ [qabeb] bundan ism olur, ince ve arık bellilik hāletine denir. Ve

قَبُّ [qabb] Kesmek ma'nāsınadır; yukālu: قَبَّ قَبًّا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا قَطَعَهُ

قَبُّ [qabb] Aygır ve haşarı olan insāna ve deveye denir, فَحْلٌ [faḥl] ma'nāsına. Ve cāmenin yakasına dikilen parçaya denir ki eğindirlik ta'bir olunur. Ve makaranın ve çarhın oku geçirilen deliğe denir ki ok iki taraflı o deliklerde cereyān ve deverān eder; 'alā-kavlin makara tekerleğinin ortasında olan kertige denir ki ipin mecrāsıdır ve 'alā-re'yin tekerlek dişlerinin üstünde olan ağaca denir. Ve

قَبُّ [qabb] Bir kavmin re'īs ve ser-kārına itlāk olunur ki medār-ı umūrları olur. Ve pādişāha ve halīfeye itlāk olunur. Ve be-

dende iki omaca kemiklerinin 'alā-kavlin kıynağın mā-beynine itlāk olunur. Ve

قَبُّ اللَّحْمِ [qabbu'l-lucum] Büyük ve sarp olan لِحَامٌ [licām]a denir ki her ne kadar başı sert at olsa zabt eder ola.

الْإِقْتِبَابُ [el-iq̄tibāb] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Bu dahi kesmek ma'nāsınadır, قَبٌّ [qabb] gibi; yukālu: **إِقْتَبَهُ إِقْتِبَابًا إِذَا قَطَعَهُ**

الْقَبُّ [el-q̄ibb] (kāf'ın kesriyle) Bedende şol yumruca kemiğe denir ki arka cānibinden iki kıynağın ara yerinde olur, adam oturduktaki onun üzerine oturur ve bu kuyruk sokumu kemiği olacaktır, niteki *Esās*'ta **عَجَبِكَ بِالْأَرْضِ أَيَّ عَجَبِكَ** 'ibāretiyle mersūmdur. Ve

قَبٌّ [q̄ibb] Bir kavmin şey-i kebīrine itlāk olunur ki medār-ı umūrları ola; yukālu: **هُوَ قَبُّ الْقَوْمِ أَيَّ شَيْخُهُمْ**

الْقُبَّاءُ [el-q̄ubb] (kāf'ın zammıyla) قَبَاءٌ [qabbā] kelimesinin cem'idir ki beli ince olan hatuna denir; yukālu: **إِمْرَأَةٌ قَبَاءٌ وَنِسْوَةٌ قُبٌّ** أَيَّ الدَّقِيقَةِ الْخَضِرِ

الْقُبْبَةُ [el-q̄ubbet] (kāf'ın zammı ve bā'nın şeddesiyle) Tepesi müdevver bināya denir ki künbed ta'bīr olunur; yukālu: **ضَرَبَ قُبْبَةً** وَهِيَ بِنَاءٌ وَبَيْتٌ مُدَوَّرٌ

Şārih der ki işbu قُبْبَةٌ [q̄ubbet] kelimesi قُبُّ الظَّهْرِ [q̄ubbu'l-ḥaṣr] yāhūd قُبُّ الظَّهْرِ [q̄ubbu'z-zahr] ve قُبُّ الْبَكْرَةِ [q̄abbu'l-bekeret] māddelelerinden yāhūd mu'tel olan "ق،ب،و" māddesindedir, vāv, bā'ya mübeddeldir. Fi'l-asl büyütl-ı 'Arabdan sagīr ve müstedīr haymeye denip ba'dehu 'ale'l-ıtlāk isti'māl olundu. Ve

قُبْبَةٌ [Q̄ubbet] Kūfe'de bir mevzi' adıdır. Ebū Cafer el-Q̄ubbī ve 'Imrān b. Suleym el-Q̄ubbī ki muhaddislerdir, oraya

mensūblardır.

قُبْبَةُ جَالِينُوسَ [Q̄ubbetu Cālīnūs] Mışır'da bir mevzi'dir, hālen قُبْبَةُ الْغُورِي [Q̄ubbetu'l-Gūrī] denmekle müte'areftir.

قُبْبَةُ الرَّحْمَةِ [Q̄ubbetu'r-Raḥmet] İskenderiye'de bir mevzi'dir.

قُبْبَةُ الْحِمَارِ [Q̄ubbetu'l-Ḥimār] Dāru'l-hilāfe'de ya'nī Bağdād'da bir mevzi'dir. Halīfe oraya bir hımār-ı latīf üzere rākiben su'ūd eder olmakla öylece muzāf ve müsem mā olmuştur.

قُبْبَةُ الْفِرْكِ [Q̄ubbetu'l-Firk] Bağdād karyelerinden Kelvāzā nām karyede bir mevzi'dir. Ve muhaddisinden Eyyūb b. Yaḥyā el-Q̄abbī kāf'ın fethiyledir ki قَبٌّ [q̄abb]a mensūbdur, sağrısında قَبٌّ [q̄abb] dedikleri zikr olunan kemik pek büyük olmakla onunla mensūb olmuştur.

الْقَابِئَةُ [el-q̄ābbet] (bā'nın teşdidiyle) Gök gürültüsüne denir, رَعْدٌ [ra'd] ma'nāsına. Ve yağmur katresine denir.

الْقَبْقَابَةُ [el-q̄abq̄ābet] (z̄lzele) [zelzelet] vezninde) Deve ve arslan kükreyip haykırmak ma'nāsınadır; yukālu: **قَبْقَبَ الْأَسَدُ وَالْفَحْلُ قَبْقَابَةً** إِذَا هَدَرَ وَصَوَّتَ Ve ahmak ve bī-magz olmak ma'nāsınadır; yukālu: **قَبْقَبَ الرَّجُلُ إِذَا حَمَى** Ve

قَبْقَابَةٌ [q̄abq̄ābat] Masdar ve ism olur, azı dişleri birbirine sürüldükte zāhir olan gırcırtıya denir ki hikāye olur, قَبْقَابٌ [q̄abq̄āb] gibi.

الْقَبْقَابُ [el-q̄abq̄āb] (سَرْسَارٌ [sersār] vezninde) Yalancıya denir, كَذَّابٌ [kezzāb] ma'nāsına. Ve ziyādesiyle kükreyip haykırıcı erkek deveye denir. Ve nisvān fercine denir; 'alā-kavlin bol ve sulu olan ferce denir ki zeker idhāl olundukça "kab kab" diye seslenir ola; yukālu: **فَرَّجَ قَبْقَابٌ أَيَّ وَاسِعٌ كَثِيرُ الْمَاءِ**

إِذَا أَوْلَجَ الرَّجُلُ فِيهِ ذَكَرَهُ قَبَّابٌ أَيْ صَوَّتَ Ve

قَبَابٌ [kabqab] Ağaçtan ve tahtadan olan ayakkabıya denir ki hâlen nalın ta'bîr olunandır, نَعْلَيْنِ [na'leyn] muharrefidir, 'Arabistân'da قَبَابٌ [kabqab] ve bizim diyârlarda tahrîfle خَبَابٌ [ħabħāb] ta'bîr ederler. Ve

قَبَابٌ [kabqab] Esvāba saykal ve perdâht verecek mühreye denir. Ve çok sözlü ozan ve pür-gū kimseye denir. Ve yāve-gū ve herze-sūhan kimseye denir, مَهْدَاؤُ [mihzār] ma'nāsına. Ve azı dişlerini birbirine sürmekten hâsil olan gıcırıtıya denir. Ve bu ma'nâdan masdar olur; tekûlu: قَبَّابُ الْفُحْلِ قَبَّابٌ أَيْ صَوَّتَ إِذَا صَوَّتَ أَتْيَابُهُ سَمِعْتُ قَبَّابَةَ Ve tekûlu: سَمِعْتُ قَبَّابَةَ الْفُحْلِ وَقَبَابَةَ

الْقَبَابِ [el-ķubāķib] [عَلَابِطٌ] [ulābiṭ] vezninde) Bu dahi çok sözlü, مِكَسَّارٌ [mikšār] kimseye denir. Ve sene-i ātiye 'akibinde gelecek seneye denir, عَامٌ مُقْبِلٌ ma'nāsına, zīrā قَابِلٌ عَامٌ sene-i ātiyeye ve عَامٌ مُقْبِلٌ ondan sonra gelecek seneye denir. Meselâ işbu sene ki iki yüz yirmi üçüncü senedir, عَامٌ قَابِلٌ dördüncü ve عَامٌ مُقْبِلٌ beşinci sene olur ki قُبَابِ [ķubāķib] dahi denir. Kezâlik sene-i mezbüreye قَابٌ [ķābb] ve مُقْبِيبٌ [muķabķib] dahi derler, ism-i fā'il bünyesiyle meselâ; tekûlu: إِنَّكَ لَنْ تُفْلِحَ الْعَامَ وَلَا قَابِلٌ وَلَا قَابٌ وَلَا قُبَابِ وَلَا مُقْبِيبٌ كُلٌّ مِنْهَا اسْمٌ لِسَنَةِ بَعْدَ سَنَةِ يَغْيِي آتِيَةَ Şārih der ki İbn Berrī rivāyeti üzere قُبَابِ [ķubāķib] mü'ellifin dediği gibi sene-i sālisedir, lākin مُقْبِيبٌ sene-i rābi'adır. Ve

قُبَابِ [ķubāķib] Taslak ve nā-trāş ve galîz ve cāfi kimseye denir. Ve

قُبَابِ [ķubāķib] Bahr-i Hind sâhilinde şeh-i Kirmân kurbünde Şağr nām belde türābında bir mevzi' ve bir nehrin ismidir. Ve Cezîre-i İbn 'Ömer'de Benū Tağlib

kabîlesine mahsûs bir suyun adıdır.

الْقَبَابِ [el-ķabķab] [عَبَّابٌ] [ğabğab] vezninde Karîna denir, بَطْنٌ [batn] ma'nāsına; yukâlu: وَقَى قَبَّابَهُ مَنَالِحَرَامٌ أَيْ بَطْنُهُ

الْقَبِيبِ [el-ķibķib] (ķāf'ların kesriyle) Deniz sedeflerinden bir nev' sedef adıdır, halezûn ve delnîs gibi.

الْقُبَابِ [el-ķubāb] (ķāf'ın zammıyla) أُطْمٌ [uṭum] ma'nāsınadır ki kule dediğimiz hısnıdır, selefte Medîne'de meskenlerinin sathına adam boyu kadar şaranpolar ve bārûlar çevirip ve cā-be-cā mazgal ve metrisler ederler idi. Hâlen Mekke'de Şerîf hazretlerinin hâneleri dahi öylece meşhûdumuz olmuştur. Ve

قُبَابِ [ķubāb] Be-gāyet keskin ve kâti' olan hançer ve kılıç ve gaddāre makûlesine denir. Ve iri ve büyük buruna denir, أَنْفٌ ضَخْمٌ وَعَظِيمٌ ma'nāsına.

قِبَابِ [ķibāb] [كِتَابٌ] [kitāb] vezninde) Semerkand türābında bir mevzi'dir. Ve Neysābūr şehrinde bir mahalledir. Ve Necd ülkesinde Başra huccācının yolunda bir mevzi' ve Mısır'ın taraf-ı esfelinde bir karye adıdır. Ve Bağdād nevāhîsinden Ba'ķubā kurbünde bir karye adıdır. Ve bir nev' balık ismidir. Ve

قِبَابِ [ķibāb] [قُبْبَةٌ] [ķubbet]in cem'idir, künbedler ma'nāsına. Ve büyü-t-ı 'Arabdan ki haşem-nişîn olacaklardır, müdevver olan alaçıklara ve har-gāhlara denir.

الْقَبِيبِ [el-ķibeb] (ķāf'ın kesriyle) Kezâlik قُبْبَةٌ [ķubbet]in cem'idir.

الْقَبَابِ [el-ķabbāb] [كَتَّانٌ] [kettān] vezninde) Arslana itlāk olunur. Ve

الْقَبَابِ [el-ķabbāb] İrān'da Āzerbaycān ülkesinde bir mevzi' adıdır.

الْمُقَابِقِبُ [el-muqabqib] (ism-i fā'il bünyesiyle) Arslana itlāk olunur.

الْمَقْبُوبَةُ [el-maḳbūbet] (مَحْبُوبَةٌ [maḥbūbet] vezninde) ve

الْمُقَابَبَةُ [el-muqabbebet] (مُعْظَمَةٌ [mu'azzamet] vezninde) Nahif ve nāzük olan göbeğe itlāk olunur; yukālu: سُرَّةٌ مَقْبُوبَةٌ Burada مُقَابَبَةٌ nüshası galattır. وَمُقَابَبَةٌ أَي ضَامِرَةٌ

التَّقْيِبُ [et-taḳbīb] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Yaş nesnenin tarāveti çekilip kurumak ma'nāsınadır; yukālu: قَيَّبْتُ الرُّطْبَةَ تَقْيِيبًا إِذَا جَفَّتْ Ve kubbe yapmak ma'nāsınadır; yukālu: قَيَّبَ الرَّجُلُ إِذَا عَمَلَ قَيْبَةً

الْمُقَابَبُ [el-muqabbab] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Tepesi kubbeli olan eve ve odaya denir; yukālu: بَيْتٌ مُقَابَبٌ إِذَا عَمِلَ فَوْقَهُ قَيْبَةٌ

ذُو الْقَبَّةِ [Zu'l-Ḳabbet] Ḥanzala b. Şa'lebe el-İclī lakabıdır; Zī Ḳār sahrasında kubbe nasb eylediği için telkīb olundu.

التَّقَابُبُ [et-teḳabbub] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Kubbeye girmek ma'nāsınadır; yukālu: تَقَابَبَ الرَّجُلُ إِذَا دَخَلَ الْقَبَّةَ

قَبَّةُ الْإِسْلَامِ [Ḳabbetu'l-İslām] Başra şehrine itlāk olunur.

حِمَارُ قَبَّانٍ [ḥimāru ḳabbān] ve

عَيْرُ قَبَّانٍ [ayru ḳabbān] (كَتَّانٌ [kettān] vezninde) Bir böcek adıdır, Fārisīde hareki zemīn ve Türkīde yer eßeceği ve devecik ve evliyā devesi ta'bīr ettikleri böcektir ki çekirge gibi uzun uzun ayakları olur ve ona eşek kurdu dahi derler. Ve قَبَّانٌ [ḳabbān] lafzı قَبٌّ [ḳabb] kelimesinden fa'lān veznindedir. Şāriḥ der ki gayr-i munsarıftır. 'İnde'l-Arab ma'rife olduğu için ve eğer fa'āl vezninde olaydı, munsarıf olur idi; ve tekūlu: رَأَيْتُ قَطِيعًا مِنْ حُمْرِ قَبَّانٍ

الْقُبَيْيُونَ [el-ḳubbiyyūn] (Kāf'ın zammı ve

bā-yı müşeddedenin kesriyle) Ki işbu خَيْرٌ "hadīsinde vākī'dir, murād şol kimselerdir ki serd-i savm edip ya'nī mutasılan ve müteväliyen sā'im olmalarıyla belleri ve karınları ince ve arık olmuş olalar. Zikr olunan قَبٌّ [ḳabeb] lafzından me'ḥūzdur.

قُبَيْنٌ [Ḳubbīn] (kāf'ın zammı ve bā'nın teşdidiyle قُبَيْنٌ [ḳummīn] vezninde) 'Irāk'ta bir mevzi'in ve bir nehrin adıdır.

الْقَبَّةُ [el-ḳibbet] (kāf'ın kesri ve bā'nın teşdidi ve tahfīfiyle) حِفْطٌ [ḥifṣ] ma'nāsınadır ki işkenbede kırkbayır ve şirdān dedikleri nesnedir, Fārisīde hezār-tū denir.

قُبَيْبَاتٌ [Ḳubeybāt] (musaggar bünyesiyle) Ḳādisiyye'de Muğise nām kuyu kurbünde bir kuyu adıdır. Ve Benū Tağlib kabilesine mahsūs bir su adıdır. Ve Dimaşḳ zāhirinde bir mevzi'dir. Ve Bağdād içre bir mahalle ve Benū Temīm kabilesine mahsūs bir su ve Ḥicāz'da bir mevzi'e adıdır.

قَبٌّ [ḳabb] (kāf'ın fethiyle) Darībeye vurulan kılıç darbının āvāzından hikāyedir, lisānımızda çat gibi.

الْقَابِيبُ [el-ḳabīb] (حَبِيبٌ [ḥabīb] vezninde) Yaşı kurusuna katılmış yoğurt keşine denir.

ق ت ب

الْقَيْبُ [el-ḳitb] (kāf'ın kesri ve tā-yı fevkiyenin sükūnuyla) ve

الْقَيْبَةُ [el-ḳitbet] (hā'yla) Bağırssağa denir, مَعَى [mi'ā] ma'nāsına. Zāhiren tā' vahdet içindir. Ve

قَيْبٌ [ḳitb] (hā'sız) Su çeken devenin cem'î-i ālāt u edevātına denir. Ve bedende batnın değirmi dā'iresine denir. Ve

hāssaten devenin semerine denir ve bunda ekserī müstaʿmel olan fethateynle قَتَبٌ [qateb]dir; ʿalā-kavlin قِتَبٌ [qitb] kesr ile devenin hörgücü mikdârında olan küçük semere denir. Cemʿleri أَقْتَابٌ [aqtāb] gelir.

الْقَتَبُ [el-ḳatb] (ḳāf'ın fethi ve tā'nın sükūnuyla) Kızartılmış ve kavrulmuş mumbar ve sucuk yedirmek ma'nāsınadır; yukālu: قَتَبَهُ قَتَبًا إِذَا أَطْعَمَهُ الْأَقْتَابَ الْمَشْوِيَّةَ

الْإِقْتَابُ [el-iḳtāb] (hemzenin kesriyle) Deveye semer vurmak ma'nāsınadır; yukālu: أَقْتَبَ الْبَعِيرَ إِذَا شَدَّ الْقَتَبَ عَلَيْهِ Ve bir kimseye yemīn-i mugallaza vermek ma'nāsına istiʿmāl olunur, gūyā ki arkasına küçük ve daracık semer vurmakla taziyik eder; tekūlu: أَرْفُقْ وَلَا تُقْتَبْ عَلَيْهِ فِي الْيَمِينِ أَيَّ لَا تُعْلَظْ ve yukālu: أَقْتَبْ زَيْدًا يَمِينًا أَيَّ غَلَطَهَا عَلَيْهِ

الْقَتُوبَةُ [el-ḳatūbet] (rekūbet) [rekūbet] vezninde) Arkalarına semer vurulmuş develere denir, faʿūlet bi-maʿnā mefʿūlettir, رَكُوبَةٌ [rekūbet] ve حَلُوبَةٌ [ḥalūbet] gibi ve āhirinde olan tā' mübālaga için deġildir; müfredi قَتُوبٌ [ḳatūb]dur. Kāle fi'n-Nihāye لَا صَدَقَةَ فِي الْإِبِلِ الْقَتُوبَةِ أَيَّ الْإِبِلِ الَّتِي تُوَضَعُ الْأَقْتَابُ عَلَى ظَهْرِهَا أَرَادَ لَيْسَ فِي الْإِبِلِ الْعَوَامِلِ صَدَقَةٌ [ḳatūbet] semere gelip yük çekmeġe salāhiyyet peydā eden develer olur ki ticāret için olmayıp sāhibinin iktizā eden yüklerini çeker olalar.

ذُو قَتَابٍ [Zū Ḳatāb] (ḳāf'ın fethi ve kesriyle) Mülük-i Ḥimyer'den Ḥaḳl b. Melik lakabıdır ki اذْوَاءٌ [ezvāʾ] taʿbīr olunan mülükdandır.

الْقَتِيبُ [el-ḳatib] [ketif] [ketif] vezninde) Hulku dar olup serīʿü'l-gazab ve defʿiyyü'l-infiʿāl olan teng-meşreb adama denir.

الْقُتَيْبَةُ [el-ḳuteybet] (ḳāf'ın zammıyla) قُتَيْبَةٌ [ḳitbet]in musaggarıdır ki baġırsaġa denir,

niteki zikr olundu. Ve

قُتَيْبَةُ [Ḳuteybet] Esāmī-i ricāl-i ʿArabdandır, nisbetinde قُتَيْبِي [Ḳutebī] denir, جُهَيْبِي [Cuheynī] gibi ki جُهَيْنَةُ [Cuheynet]e mensūbdur.

قِتْبَانُ [Ḳitbān] (ḳāf'ın kesriyle) Yemen bilādından ʿAden kazasında bir mevzi'dir.

[ق ت ب]

الْمَقَايِبُ [el-meḳāsiḅ] (šā-yı müsellese ile مَرَاتِبُ [merātib] vezninde) Bahşışlere denir, عَطَايَا [ʿatāyā] ma'nāsına; yukālu: هُوَ مَقْتَبٌ كَثِيرُ الْمَقَايِبِ أَيَّ الْعَطَايَا Şārihin beyānına göre müfredi yoktur; ʿalā-kavlin müfredi مَقْتَبٌ [maḳṣib]dir, مَجْلِسٌ [meclis] vezninde.

[ق ح ب]

الْقَاḤْبُ [el-ḳaḥb] (ḳāf'ın fethi ve ḥā-yı mühmelenin sükūnuyla) Pek yaşlı, müsinn ve sāl-horde olan kişiye denir; müʿennesi فَحْبَةٌ [ḳaḥbet]tir hā'yla ki ʿacūz ve pīre-zen ma'nāsına, ke-mā se-yuzkeru. Ve

فَحْبٌ [ḳaḥb] Öksürüklü insāna ve sār hayvāna denir, شَكْسٌ [şeks] gibi sıfat yāhūd vasf bi'l-masdardır; yukālu: رَجُلٌ وَفَرَسٌ فَحْبٌ إِذَا أَخَذَهُ السُّعَالُ Ve

فَحْبٌ [ḳaḥb] ve

فُحَابٌ [ḳuḥāb] (ḳāf'ın zammıyla) Masdarlardır, öksürmek ma'nāsınadır; yukālu: فَحَبَ الرَّجُلُ فَحْبًا وَفُحَابًا إِذَا سَعَلَ Şārihin beyānına göre öksürmek ʿilletine uğramak ma'nāsınadır, niteki فُحَابٌ [ḳuḥāb] ʿunvānı onu müfiddir.

الْقَاḤْبَةُ [el-ḳaḥbet] [neḳbet] [neḳbet] vezninde) Kocakarıya denir ki zikr olundu. Ve bir ʿillet sebebiyle iḳerisi fāsīd ve tebāh olmuş ʿavrete denir. Ve öksürtüġe denir; yukālu: بِهِ فَحْبَةٌ أَيَّ سَعَالٌ Ve fācire ve zinā-kār rūsbiye denir, zen-dostu gördükte vāsīta-i visāl ol-

mak için öksürüp yāhūd tenahnuh ile remz ve işâret eylediğine mebnîdir; ‘alā-kavlin bu ma‘nâda lügat-ı müvellededir; yukâlu: *Esās*’ın beyânına göre ehl-i Yemen itlākâtındandır; ve fâsidedü’l-cevf ma‘nâsından ahzı dahi mümkündür.

التَّخْفِيبُ [et-taḥḳīb] (تَفْعِيلٌ [tef‘īl] vezninde) Çok öksürmek ma‘nâsındadır; yukâlu: *فَحَبَّ تَخْفِيبًا بِمَعْنَى فَحَبَّ*

الْفَاحِجُ [el-ḳāhib] سُعَالٌ [su‘āl] kelimesini te’kîd için îrād olunur; yukâlu: *سُعَالٌ فَاحِجٌ أَي شَدِيدٌ*

[ق ح ط ب]

الْقَحْطَبَةُ [el-ḳaḥṭabet] (تَا-yı mühmele ile *دَحْرَجَةٌ* [dahrecet] vezninde) Yere çalmak ma‘nâsındadır; yukâlu: *فَقَحْطَبُهُ إِذَا صَرَغَهُ* Ve bir kimse üzere kılıç çekip havâle olmak ma‘nâsındadır; yukâlu: *فَقَحْطَبُهُ بِالسَّيْفِ إِذَا عَلَاهُ* Ve

قَحْطَبَةٌ [Ḳaḥṭabet] Esāmîdendir: Ḥasan b. Ḳaḥṭabe el-Ḥullebî muhaddisîndendir. Ve *حَلْبٌ* [Ḥulleb] سُكَّرٌ [sukker] veznindedir.

[ق ر ب]

الْقُرْبُ [el-ḳurb] (ḳāf’ın zammı ve rā’ın sükûnuyla) ve

الْقُرْبَانُ [el-ḳurbān] (ḳāf’ın zammıyla) ve

الْقُرْبَانُ [el-ḳurbān] (ḳāf’ın kesriyle) Yakın olmak ma‘nâsındadır; yukâlu: *قُرْبٌ مِنْهُ كَكُرْمٍ وَيُقَالُ قُرْبُهُ كَسَمِيعِهِ قُرْبًا وَقُرْبَانًا وَقُرْبَانًا مِنَ النَّبَابِ الْخَامِسِ وَالرَّابِعِ إِذَا دَنَا*

Şārih ba‘zı ehl-i tahkîkten nakl eder ki قُرْبٌ fi‘li bāb-ı rābî‘den her hâlde fā‘ilin sıfatıdır, bi-gayri sılatin müte‘addî olur; yukâlu: *قُرْبُهُ* Ve minhu kavluhu ta‘ālā: *قُرْبًا* Ve *تَقْرَبُوا الرِّبَا* الآية onunla mesāfe vasf olunur. Bu sûrette *إِلَى* [ilā] ma‘nâsına olan *مِنْ* [min] harfiyle

ta‘addî eylemez. Ve mesāfe muttasıf olmadıḡı sûrette *مِنْ* kelimesiyle ve *إِلَى* kelimesiyle sıalanır; yukâlu *قُرْبٌ مِنْهُ وَإِلَيْهِ* Ve bu maddeden e‘al-i tafdîl ibtidā‘en *إِلَى* kelimesiyle isti‘mālî muttariddir, tā ki evvel vehlede sıla için olan *مِنْ* kelimesi tafdîliyyeye iltibāsı tevehhüm olunmaya. Ve *﴿إِغْدُلُوا هُوَ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَى﴾* kerîmesinde lām-ı ihtisās sıla-i mezkûreden mugnî olmuştu. Ve “ق،ر،ب” maddesi zamān ve mekân ve nisbet ve hatve ve ri‘āyet ve kudrette isti‘māl olunur. İntehā.

الْقَرِيبُ [el-ḳarīb] Yakın olan şey>e denir; yukâlu: *قُرْبٌ الشَّيْءُ فَهُوَ قَرِيبٌ* Ve bunun müfredi ve cem‘i müsāvîdir; yukâlu: *هُوَ قَرِيبٌ وَهُمْ قَرِيبٌ*

Müellifin *Başā’ir*’de beyânına göre vasf olmayıp belki *بَعِيدٌ* [ba‘id]’in zıddı olan قَرِيبٌ [ḳarīb]’de tezkîr ve te’nîs ve müfred ve cem‘ berâberdir, *زَيْرٌ* [zefîr] ve *نَهِيْقٌ* [nehîk] gibi masâdir vezninde olmakla onlara haml ve i‘tibār olunur, ke-kavlihi ta‘āla: *﴿إِنَّ رَحْمَتَ اللَّهِ قَرِيبٌ مِنَ الْمُحْسِنِينَ﴾* Ve İmām Ferrā rivāyeti üzere eḡer قَرِيبٌ [ḳarīb] mesāfe ma‘nâsında olur ise hasbe’l-iktizā müzekkeren ve müennesen isti‘māl olunur; yukâlu: *مَكَانٌ قَرِيبٌ وَمَسَافَةٌ قَرِيبَةٌ* Ve eḡer rahim ve neseb ma‘nâsında olur ise bilâ-ihtilāfin te’nîsle isti‘māl olunur; tekûlu: *هَذَا هَذِهِ الْمَرْأَةُ قَرِيبَتِي أَي ذَاتُ قَرَابَتِي* Ve tekûlu: *هَذَا الرَّجُلُ قَرِيبَتِي* İntehā. Ve

قَرِيبٌ [ḳarīb] İnsānın rahim ve neseb cihetiyle olan yakınına denir ki hısımlar ta‘bîr olunur, Fārisîde hîş denir.

الْمَقْرَبَةُ [el-maḳrebet] (mîm’in fethi ve rā’ın harekât-ı selâsıyla) ve

الْقُرْبَةُ [el-ḳurbet] (ḳāf’ın zammıyla) ve

الْقُرْبَةُ [el-ḳurubet] (zameteynle) ve

[şākilet]ten yaʿnī böğürden مَرَاقٌ [merāk] ku batn]na yaʿnī karnın yumuşak yerine kadar olan ʿuzva denir. Cemʿi أَقْرَابٌ [akrāb] gelir.

الْقَرَبُ [el-ḳarab] (fethateynle) Bir kimse- nin böğrü yāhūd böğürden karın yumuşağına kadar ʿuzvu ağrımak maʿnāsınadır, ihtilāf-ı mezkūr üzere; yukālu: قَرَبَ الرَّجُلُ Ve قَرَبًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اشْتَكَى قُرْبُهُ

قَرَبٌ [ḳarab] Erken suya erişmek için gece vaktinde gitmek maʿnāsınadır, قِرَابَةٌ [ḳirābet] gibi, ke-mā se-yuzkeru. Ve suyu yakın olan kuyuya denir. Ve gece vaktinde su araştırmağa denir; ʿalā-kavlin su ile tālib beyninde bir gecelik mesāfe kalmağa yaʿnī suya varmağa arada bir gece kalmağa denir yāhūd su ile arada iki gecelik mesāfe kalmağa denir. Bu kavle göre su arandığı günün evveline قَرَبٌ [ḳarab] ve ikinci gününe طَلَّقَ [ṭalak] denir, fethateynle.

Şārih der ki Aşmaʿīʿden menküldür ki bir Aʿrābiden مَا الْقَرَبُ diye suʿāl eylediğimde, “Sabāh vakti suya varmak için gece yürüyüp gitmektir” dedi. Ve مَا الطَّلُقُ diye suʿāl ettiğimde “Gün aşırı suya varmak için gitmektir” diye cevāb eyledi. İntehā. Ve

قَرَبٌ [ḳarab] قِرَابٌ [ḳirāb] gibi bir şeyin mikdārına karīb olan şey>e denir.

الْقِرَابَةُ [el-ḳirābet] [kitābet] vezninde) Bu dahi قَرَبٌ [ḳarab] gibi sabāh vakti suya vāsıl olmak için gece gitmek maʿnāsınadır; yukālu: قَرَبَتِ الْإِبِلُ قَرَبًا وَقِرَابَةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا سَارَتْ لَيْلًا لِيُورِدَ الْعَدِ قَرَبٌ [ḳarab] lafzını mübālagaten deveye de vasf edip قَرَبَ إِبِلٌ قَرَبٌ derler.

الْقُرْبَانُ [el-ḳurbān] (ḳāfʿin zammıyla) Şol nesneye denir ki onunla bārgāh-ı akdes-i kibriyāya takarrüb-i maʿnevī hāsıl olur.

Mütercim der ki قُرْبَانٌ [ḳurbān] kelimesi fiʿl-asl masdardır, niteki zikr olundu, baʿdehu mā-yutekarrebu bihi ilallāhi olan nesnede ism olmuştur, حُلْوَانٌ [ḥulvān] kelimesi gibi itā olunan nesnede ism olmuştur. Pes قُرْبَانٌ [ḳurbān] vesīle-i takarrüb olan nesnede ism olmakla zebihaya ve sāʿir aʿmāle şāmilidir. Ve fiʿl-asl masdar olduğundan tesniye ve cemʿlenmez. Baʿdehu نَسِيكَةٌ [nesiket]te yaʿnī zebihā-i maʿrūfede müteʿāref olmuştur. Kāle fiʿn-Nihāye صِنْفَةٌ قُرْبَانٌ هَذِهِ الْأُمَّةُ فِي التَّوَرَاةِ قُرْبَانُهُمْ دِمَاؤُهُمْ Burada قُرْبَانٌ [ḳurbān] masdardır, Hak taʿālāya takarrübleri gazā ve cihādda irāka-i dimāʿ vec- hiyle olur demektir: وَأَمَّا مَا فِي حَدِيثِ ”الْصَّلَاةُ“ قُرْبَانٌ كُلُّ تَقِيٍّ فَهُوَ الْإِسْمُ أَيُّ إِنَّ الْأَنْبِيَاءَ مِنَ النَّاسِ يَتَقَرَّبُونَ بِهَا إِلَى اللَّهِ تَعَالَى Ve

قُرْبَانٌ [ḳurbān] Pādişāhın celīs-i hāsına yaʿnī hidemāt-ı pesendide ile pādişāha mukarreb olan hem-dem ve hem-nişine itlāk olunur. Yāhūd pādişāhın makbūl ve mukarrebi olduğundan nāşī pādişāha takarrübe vesīle ittihāz olduğu mülāhazasıyladır. Kezālik fiʿl-asl masdar olduğu için müfred ve cemʿi berāberdir. Mülāhaza-i evvele göre vasf olur ve bu maʿnāda ḳāfʿin fethiyle cāʿizdir ki vasf olur, bu sürette cemʿi قُرَابِينَ [ḳarābīn] gelir. Ve

قُرَابِينَ [ḳarābīn] Necd türābında bir vādī ismidir.

التَّقْرِيبُ [et-taḳrīb] [tefīl] vezninde) Zikr olunan قُرْبٌ [ḳurub] lafzından- dır ki boş böğüre denir. قَرَبٌ [ḳarab]-i mezkūr gibi, bir kimsenin böğrü ağrımak maʿnāsınadır; yukālu: قَرَبَ الرَّجُلُ تَقْرِيبًا إِذَا اشْتَكَى قُرْبُهُ Ve

تَقْرِيبٌ [taḳrīb] At kısmının bir güne yelme-

sine denir; 'alā-kavlin iki ellerini birden kaldırıp birden yere komak vechiyle olan yelmesine denir ki dürtülme ta'bir olunur. Ve bu, ism mecrāsında isti'māl olunur; yukālu: يَعْذُو الْفَرْسُ التَّقْرِبَ وَهُوَ صَرْبٌ مِنَ الْعَدُوِّ أَوْ أَنْ يَرْفَعَ يَدَيْهِ مَعًا وَيَضَعُهُمَا مَعًا

تَقْرِبُتْ [taq'rīb] 'Arablar esenleştikleri vakte 'ibāretiyle terhib eylemek ma'nāsına isti'māl olunur; tekūlu: دَخَلْتُ عَلَيْهِ فَأَهْلَ وَرَحَبَ وَحَيًّا وَقَرَّبَ

قُرْبُتْ [Kurb] (قُفْلٌ [qūfl] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

الْإِقْرَابُ [el-iqrāb] (hemzenin kesriyle) Deveyi erken suya erişmek için gece sürüp yürütmek ma'nāsınadır; tekūlu: أَقْرَبْتُ الْإِبِلَ أَقْرَبْتُ بِهَ لَيْلًا لِيُرِدَ الْغَدَّ Ve hāmilin doğurması karīb olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَقْرَبْتُ الْحَامِلَ إِذَا أَقْرَبَ وَلَاذَاهَا أَقْرَبَ الْمُهْرُ وَالْفَصِيلُ إِذَا: أَقْرَبَ الْإِنَاءَ إِذَا قَرَّبَهُ

التَّقَرُّبُ [et-teqarrub] (تَفَاعُلٌ [tefa'ul] vezninde) ve

التَّقَرُّبُ [et-tikirrāb] Kesreteyn ve teşdīd-i rā ile تَفَاعُلٌ [tifi'al] vezninde ki masdar-ı sānīdir, bir kimseye bir vesīle ile kurb taleb ve o kayda dürtüşmek ma'nāsınadır; yukālu: تَقَرَّبَ بِهَ تَقَرُّبًا وَتَقَرُّبًا إِذَا طَلَبَ الْقُرْبَةَ بِهَ Ve bir kimse böğür ta'bir olunan 'uzv-ı mezkūruna ellerini komak ma'nāsınadır; yukālu: تَقَرَّبَ الرَّجُلُ إِذَا وَضَعَ يَدَيْهِ عَلَى قُرْبِهِ 'Arablar bir kimseyi ta'cīl eylemeğe hass ve igrā eyledikte تَقَرَّبَ تَقَرُّبٌ derler, emr-i hāzır bünyesiyle, إِعْجَلُ وَأَسْرِعُ ma'nāsına. Şārihin beyānına göre sīga-i mezbūre mutasarrıf değıldir, emr bünyesine mahsūstur.

الْإِقْتِرَابُ [el-iqitirāb] (إِفْتِعَالٌ [ifti'al] vezninde) Yaklaşmak, تَقَارُبٌ [teqārub] ma'nāsınadır. Vāhid için ve iştirāk için olur; yukālu: إِقْتَرَبَ الشَّيْءُ إِذَا تَقَارَبَ

التَّقَارُبُ [et-teqārub] (تَفَاعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Birbirine yakın gelmek ma'nāsınadır; yukālu: تَقَارَبًا صِدْقًا تَبَاعَدًا Ve bir nesne killet ve izmihlāle yüz tutmak ma'nāsına isti'māl olunur ki kemāli yaklaşımdan 'ibārettir; yukālu: تَقَارَبَتْ إِبِلُهُ إِذَا قَلَّتْ وَأَذْبَرَتْ Ve ekinin yetişip kemāle resīde olması zamānı gelip çatmak ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: تَقَارَبَ الرَّزْغُ إِذَا دَنَا إِدْرَاكُهُ bu ma'nālara mebnīdir:

وهو «إِذَا تَقَارَبَ الزَّمَانُ لَمْ تَكُذْ رُؤْيَا الْمُؤْمِنِ تَكْذِبُ» فَالْمُرَادُ آخِرَ الزَّمَانِ وَاقْتِرَابَ السَّاعَةِ لِأَنَّ الشَّيْءَ إِذَا قَلَّ تَقَاعَصَتْ أَطْرَافُهُ أَوْ الْمُرَادُ إِسْتِوَاءَ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ أَيْ اغْتِدَالَهُ وَيَزْعُمُ الْعَابِدُونَ أَنَّ أَصْدَقَ الْأَزْمَانِ لَوْفُوعِ الْعِبَارَةِ الْفِتْنَانِ الْأَنْوَارِ وَوَفَتْ إِدْرَاكَ النَّمَارِ وَحِينَئِذٍ يَنْشَوِي اللَّيْلُ وَالنَّهَارُ أَوْ الْمُرَادُ زَمَنُ خُرُوجِ الْمُهَدِّيِّ حِينَ تَكُونُ السَّنَةُ كَالشَّهْرِ وَالشَّهْرُ كَالْجُمُعَةِ وَالْجُمُعَةُ كَالْيَوْمِ يُسْتَقْصَرُ لِاسْتِغْنَاؤِهِ.

Hülāsa zıkr olunan hadīs-i şerīfteki zamān mütekārib oldukta mü'minin rüyāları lā-mahāle sahīh ve sādık olur demektir. Mü'ellif تَقَارُبٌ [teqārub] ma'nāsında üç vech beyān eylemiştir.

Evvelā tekārub-ı zamāndan murād zamān-ı dünyevīnin inkırāza başlayıp kıyāmetin kıyāmı takarrüb eylediği vaktir ki o eyyāmda mü'minlerin rüyāları sādık olup müşāhedeleri tahallūf eylemez olur. Ve bu, killet ve idbār ma'nāsına müsta'mel olan تَقَارُبٌ [teqārub]den me'hūzdur ki bir nesne killet ve tefānīye yüz tuttukta levāhık ve etrafı dahi elbette kilette müteveccih olur. Pes zamān-ı dünyevī inkırāz ve inkızāya başladıkta etrafı ya'nī levāhık ve mukteziyāt ve mensūbatı dahi tekāsür ve tefānīye yüz tutmakla ez-ān-cümle

edmiga-i ehl-i imānda ʿalāka-i dünyevî ve hevā vü heves makûlesi küdürât-ı beşeriyye dahi münkazî olmağa başlamak mülâbesesi mirʿât-ı mütehayyileleri musaffâ olmakla ʿâlem-i misâlde müşâhede eyledikleri suver-i gaybiyye ʿâlem-i şehâdetde olan sûretlerin ʿaynları olmağın bu vechile rü'yâları sâdık ve râst olacağı derkârdır.

Sânîyâ tekârub-ı zamândan murâd leyl ve nehârın istivâsı ya'nî neyyir-i a'zâmın Hâmel ve Mîzân burclarında deverânı hengâmlarıdır ki o vaktlerde havâlar mu'cedil olmakla mizâc-ı insânî dahi kesb-i itidâl eylemekle dimâglar dahi âsüde ve mu'cedil olduğundan müşâhede olunan rü'yâlar edgâs-ı ahlâm olmayıp bi-a'yânihâ râst ve dürüst olacağı bî-mirâdır. Hattâ rü'yâ mu'abbirleri şükûfeler açılıp meyveler yetiştiği vaktlerde ki istivâ-ı leyl ü nehâr hengâmıdır, müşâhede olunan rü'yâlar sâdık olmakla ta'bîre aslah ve evfak olduğuna müttetiklerdir.

Sâlisâ tekârub-ı zamândan murâd evâhir-i zamân-ı dünyevîde Mehdî hazretlerinin hurûc ve ʿudûl ve dâd ile ʿâlemi âsüde ve nukûş-ı cevri ü bîdâdî sahîfe-i cihândan züdüde eylediği hengâmıdır ki tabâyi'-i insânî kemâl-i istitâbe vü istilzâzından nâşî kat'â istitâle eylemeyip belki eyyâm-ı sürür u ʿâfiyet

Ne ʿaceb tîz geçer zevk u sürür eyyâmı

İrmeden nisf-ı nehârı irişür akşamı

lâyihâsınca vicdâna kasîr gelmekle istiksâr eylediği eyyâmıdır. O vaktlerde dahi kıyâmetin pek takarrübü belki nümunesinin nümâyişi olmakla mü'minlerin dimâglarından muhabbet-i

dünyeviyye bi'l-küllîyye zâ'il ve cānib-i itlāka mā'il olmağın safha-i mütehayyileleri sâf ve sâde ve a'yân-ı suver-i misâliyyeye kâbil ve âmâde olacağı hüveydâdır. O eyyâmı zamânın kemâl-i tîb ü safâsından nâşî sene şehir ve şehir hafta ve hafta bir gün gibi gelir. Hattâ *Nihāye*'de: **يَقَارِبُ الزَّمَانُ** وَمِنْهُ حَدِيثُ الْمَهْدِيِّ **”يَقَارِبُ الزَّمَانُ حَتَّى تَكُونَ السَّنَةُ كَالشَّهْرِ“** **أَرَادَ يَطِيبُ الزَّمَانُ حَتَّى لَا يُسْتَطَالَ وَأَيَّامُ الشُّرُورِ وَالْعَافِيَةِ فَصِيرَةٌ** ʿibâretiyle tebyîn-i murâd eylemiştir. *Ve Meşâriḫ-i Şerîf*te bir vech dahi muharrerdir ki murâd mü'minin kühületine takarrüb eylediği zamândır ki sahîfe-i mütehayyilesinde nukûş-ı zunûn-ı fâside ve tevezzu'-ı shevât ve teşa'ub-ı efkâr ve tahayyülât-ı kâside kalmamakla suver-i gaybiyye müşâhedesini bâbında mirʿât-ı nefsi be-gâyet musaffâ ve safha-i dil ü dimâğı ziyâdesiyle pākîze ve mücellâ olduğu eyyâmıdır.

Mütercim der ki hîlâl-i tahrîrde hâtıra bu nükte dahi hutûr eylemiştir ki bir müddet kemâle resîde olacağı vaktlerdeki o müddetin muhâlifî olacaktır, bir belîyye ve müsîbet ve tebeddülât ve tagayyürât makûlesi hâdise ve nâ'ibe zuhûr eyleyeceklerdir. O esnâlarda mukaddime olmak üzere zuhûr eyleyecek vak'aya dâ'ir rü'yâlar mütekekkir ve ekserî vâkı'a mutâbık olduğu mücerrebât ve meşhûdattan olmakla hadîs-i mezkûre bu dahi ma'nâ ve nükte olmak mülâhazadan ba'd değıldir. İntehâ.

المُقَارِبُ [el-muḳârib] (mîm'in zammı ve rā'nın kesriyle) İyi ve kemter beyninde mütevassıt-ı'l-hâl olan nesneye itlāk olunur ki orta hâllî ta'bîr olunur; yukâlu: **شَيْءٌ مُقَارِبٌ أَي بَيْنَ الْعَجِيدِ وَالرَّذِيِّ أَوْ يُقَالُ ذَيْنٌ مُقَارِبٌ بِكَسْرِ**

بِفَتْحِهَا ve mezheb husūsunda vasatü'l-hāl diyecek yerde مُقَارِبٌ [muḳārib] derler, kesr ile ve metāc ve sā'ir eşyāda مُقَارَبٌ [muḳāreb] derler, feth ile. Muhaddisīnin ta'dīl ve tercīh bābında الْحَدِيثُ مُقَارِبٌ فَلَانٌ dedikleri bu ma'nādandır, rā'nın kesri ve fethiyle zabt ederler, lākin kavlı-sānīye göre meksūr olmak lāzımdır. Ve bu, ātiyü'z-zikr مُقَارَبَةٌ [muḳārebet] ma'nāsından me'hūzdur.

الْمُقْرِبُ [el-muḳrib] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Doğurması karīb olan hāmile denir. Zikr olunan إِقْرَابٌ [iḳrāb]dan me'hūzdur, vasf-ı mahsūstur; yukālu: أَقْرَبَتِ الْحَامِلُ فَهِيَ أَقْرَبُ Cem'i مُقَارِبٌ [meḳārib] gelir.

الْقُرَابُ [el-ḳarāb] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Yakınlık, قُرْبٌ [ḳurb] ma'nāsına ismdir; tekūlu: اِفْعَلْ ذَلِكَ بِقُرَابٍ أَيْ بِقُرْبٍ

الْقُرَابُ [el-ḳurāb] (غُرَابٌ [ḡurāb] vezninde) ve

الْقُرَابَةُ [el-ḳurābet] (hā'yla) Zikr olunan قِرَابٌ [ḳirāb] gibi bir şey'in endāzesine ve mikdārına karīb olan nesneye denir; yukālu: هَذَا قِرَابُهُ بِالْكَسْرِ وَقِرَابَتُهُ أَيْ قَارَبَ هَذَا فَذَرَهُ Ve

قُرَابٌ [ḳurāb] (غُرَابٌ [ḡurāb] vezninde) Yemen'de bir dağın adıdır. Ve

قُرَابَةٌ [ḳarābet] (hā'yla) قَرِيبٌ [ḳarīb] ma'nāsındadır; tekūlu: مَا هُوَ بِشَيْهَكَ وَلَا بِقُرَابَةٍ Ma'nā-yı mezkūrdan farkı ihfādır. Ve

قُرَابٌ [ḳurāb] ve **قُرَابَةُ الْمُؤْمِنِ** [ḳurābetu'l-mu'min] Ferāsetlerinden 'ibārettir. Mü'ellif bununla işbu: "إِتَّقُوا قُرَابَ الْمُؤْمِنِ" "قُرَابَةُ الْمُؤْمِنِ فَإِنَّهُ يَنْظُرُ بِنُورِ اللَّهِ" وَرَوَى hadīsine işāret eylemiştir ki murād mü'minin ferāsetidir ki 'ilm ve tahkīke karīb zann-ı

musīblerinden 'ibārettir.

الْقُرْبَانُ [el-ḳarbān] (سَكْرَانٌ [sekrān] vezninde) Dolmağa karīb olan kaba denir; mü'ennesinde قَرْبَى [ḳarbā] denir, سَكْرَى [sekrā] vezninde; yukālu: إِنَاءٌ قَرْبَانٌ وَصَحْفَةٌ إِذَا قَارَبَهَا بِالْإِمْتِلَاءِ قَرْبَةٌ إِذَا قَرْبَتْهُ وَفِيهِ قَرْبَةٌ وَقَرْبَانُهُ كَمَا ذَكَرَ لِلْإِمْتِلَاءِ

الْمُقْرَبَةُ [el-muḳrebet] (مُكْرَمَةٌ [mukremet] vezninde) Şol soy ve kerīm kısrağa denir ki kemāl-i 'izzetinden nāşī sāhibi aslā yanından ayırmayıp dā'īmā takrīb ve ri'āyet ve tekrīm eder ola; müzekkerinde مُقْرَبٌ [muḳreb] مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde. 'Alā-kavlin müzekkere itlāk olunmayıp hemān mü'ennese mahsūstur ki soy ve kahīl olduğu için fūrū-māye olan erkek aşmasın diye sāhibi aslā yanından ayırmadığı kısrağa itlāk olunur. Ve

مُقْرَبَةُ الْإِبِلِ [muḳrebetu'l-ibil] Şol deve dir ki rükūb için kolanları çekilip āmāde kılınmış ola; ve minhu hadīsu 'Ömer: مَا هَذِهِ" *Nihāye*'de rā'nın kesri ve fethiyle mervī olduğu mersūmdur.

الْمُتَقَارِبُ [el-muteḳārib] (ism-i fā'il būn-yesiyile) İnde'l-'arūziyyīn bahr-i mahsūs ismidir ki vezni "fe'ülun"dür, sekiz kerre. Ve "fe'ülun fe'ülun fe'al"dür iki kerre. Vetidleri sebeblerine karīb olduğu için مُتَقَارِبٌ [muteḳārib] ile tesmiye olunmuştur. Ma'lūm ola ki bahr-i mezbūr dā'ire-i müt-tefiktendir ve on beşinci bahrdır. İki 'arūzu müştemildir: biri sahiha ve biri meczüvve-i mahzūfedir. Ve 'arüz olanın dört darbu vardır; darb-ı evvel sahihtir ve darb-ı sānī maksūrdur ve darb-ı sālis mahzūf ve rābi' ebterdir. Ve 'arüz-ı sāniyenin iki darbu vardır; darb-ı evveli kendisine mümāsildir ki meczüvv-i mahzūftur, fe'al kalır ve darb-ı

sānī ebterdir. Ve bahr-i mezkūrda zihāf ve zihāf mecrāsına cārī olan ‘illet dōrttür: قَبْضٌ [kabd] ve تَلْمٌ [selm] ve serm تَزْمٌ [serm] ve حَذْفٌ [ħazf]tir.

الْمُقَارَبَةُ [el-muqārebet] (مُقَارَبَةٌ [mufā‘alet] vezninde) Bir şey’i şey-i āhere karīb eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: قَارَبَ الْفَرْسُ إِذَا دَانَاهُ Ve

مُقَارَبَةٌ [muqārebet] ve

قِرَابٌ [qirāb] ki masdar-ı sānīdir, cimāf için hatunun ayaklarını yukarı kaldırmak ma‘nāsınadır; yukālu: قَارَبَ الرَّجُلُ الْمَرْأَةَ مُقَارَبَةً وَقِرَابًا إِذَا رَفَعَ رِجْلَيْهَا لِلْجَمَاعِ Ve birbiriyle mizāca muvāfık mu‘cib ve dil-güşā ve āmīzeş ve mu‘āşereti mūcib kelām söyleşmek ma‘nāsına isti‘māl olunur ki mukārebet ve iltiyāzım müstelzimdir; yukālu: قَارَبَهُ إِذَا نَاعَاهُ Ve

مُقَارَبَةٌ [muqārebet] Bir husūsta ifrāt ve tefrīt eylemeyi ‘adālet ve iktisāda kasd ve sülūk eylemek ma‘nāsına isti‘māl olunur; yukālu: قَارَبَ فِي الْأَمْرِ إِذَا تَرَكَ الْغُلُوَّ وَقَصَدَ: السَّدَادُ Ve minhu fi’n-Nihāye: “سَدُّوْا وَقَارِبُوا” أَيِ اقْتَصِدُوا فِي الْأُمُورِ كُلِّهَا وَاتْرَكُوا الْغُلُوَّ فِيهَا وَالتَّقْصِيرِ Pes fir-i-i mezbūr hakk ve hikmete karīb olmak mülāhazasıyla isti‘māl olunmuştur.

الْقَرِيْبَةُ [el-qirbet] (kāf’ın kesriyle) Süt tulumuna denir. Ve ba‘zen su tulumuna da ıtlāk olunur. ‘Alā-kavlin yalnız bir taraftan dikilmiş olan tulumuna denir. Cem‘i قَرِيْبَاتٌ [qirbāt] gelir kāf’ın kesri ve rā’nın sükūnuyla ve قَرِيْبَاتٌ [qiribāt] gelir kesre-tenle ki kesre itbā‘ olunmuştur ve قَرِيْبَاتٌ [qirabāt] gelir kāf’ın kesri ve rā’nın fet-hiyle ve قَرِيْبٌ [qirab] gelir عَرَبٌ [‘ineb] vezninde. Kezālik her ism ki فِعْلَةٌ [fi‘let] vezninde ola فِكْرَةٌ [fikrat] ve سِدْرَةٌ [sidret] gibi cem‘leri sığa-i merkūme üzere muttaride-

dir. Muhaddisinden Ḥakem b. Sinān ve Aḥmed b. Dāvūd ve Ebū Bekr b. Ebī ‘Avn ve ‘Abdullāh b. Eyyūb el-Ḳirebiyyūn قَرِيْبَةٌ [qirbet] san‘atına mensūblardır.

أَبُو قَرِيْبَةَ [Ebū qirbet] ‘Ubeydullāh b. Ezher nām kimsenin feresi ismidir. Ve İbn Ebī Ḳirba Aḥmed b. ‘Alī b. el-Ḥuseyn el-‘İclī kūnyesidir.

الْقَارِبُ [el-qārib] (غَارِبٌ [gārib] vezninde) Sefīne-i sagīreye denir. Şārih der ki büyük gemiler arkasında yedek gibi çekilen sandala denir. Ve

قَارِبٌ [qārib] Gece vaktinde sahrāda su taleb edip araştıran adama denir. Zikr olunan قَرِبٌ [qarab]dan ism-i fā‘ildir.

الْقَرِيْبُ [el-qārib] (أَمِيْرٌ [emīr] vezninde ve ba‘zı ümmehātta سَكِيْتٌ [sikkīt] vezninde mazbūttur) Tuzlanıp salamura olmuş balığa denir ki henüz tāb u tarāveti bākī ola. Ve

قَرِيْبٌ [qarīb] Esāmīdendir: Ḳarīb b. Zafer, Kūfe halkının Fārūḳ-ı a‘zam radiyallāhu ‘anhu tarafına gönderdikleri elçi ismidir. Ve

قَرِيْبٌ [qarīb] عَبْدِيٌّ [‘abdiyy] ya‘nī ‘Abdukkays kabilesine mensūbdur, muhaddisīndendir.

قُرَيْبٌ [Ḳureyb] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Aşma‘ī-yi ma‘rūfun pederi lakabıdır. Ve Ḥavāric tā‘ifesinin re‘īsleri ismidir. Ve Ḳureyb b. Ya‘qūb el-Kātib, İmām Muberrred’in rāvisidir.

قَرِيْبَةٌ [qarībet] (حَبِيْبَةٌ [ḥābībet] vezninde) Esāmī-i nisvāndandır: Ḳarībe bint Zeyd ve Ḳarībe bint el-Ḥārīs ashābdandır. Ve Ḳarībe bint ‘Abdullāh b. Vehb ve diğeri قَرِيْبَةٌ [qarībet] bir kabileye bir mahalle nis-

beti yoktur, tābi'iyededir.

قُرْبِيَّةٌ [ḳureybet] [جُرَيْبِيَّةٌ [cuheyneṭ] vezninde) Bu dahi esāmī-i nisādandır. Ḳureyb bint el-Hāriṣ ve Ḳureybe bint Ebī Ḳuhāfe ve Ḳureybe bint Ebī Umeyye bunda ḳāf'ın fethiyle de zebānezdedir üçü dahi saḫābiyyedir. İmām Zehebī, Mīzān nām kitābında zamm-ı ḳāf'la قُرَيْبٌ [ḳureyb] ve قُرَيْبِيَّةٌ [ḳureybet] isminde bir kimseye zafer-yāb olmadım demekle kavline iltifāt münāsib deĝildir. Zīrā vech-i mezkūr üzere aṣḫās-ı 'adīde gūzerān eylemiştir.

الْقُرَابِي [el-ḳurābā] [فُرَادِي [furādā] vezninde) Birbirine mütē'ākiben tekārüb üzere vürüd eden kimselere denir. Ve bu hilāf-ı kıyās üzere قَرِيبٌ [ḳarīb]in cem'idir, gūyā ki سَكْرَانٌ [sekrān] vezninde قَرَبَانٌ [ḳarbān] lafzından cem' olmuştur; yukālu: جَاؤُوا قُرَابِي أَي مَتَقَارِبِينَ

الْقَوْرَبُ [el-ḳavreb] [جَوْرَبٌ [cevreb] vezninde) Şol çok suya denir ki kesretinden nāşī ne geçit vere ve ne önünde bir nesne hā'il ve pāyidār olmaĝa tākat getire.

ذَاتُ قُرْبٍ [Zātu Ḳurb] (ḳāf'ın zammıyla) Bir mevzi' isimdir ki beyne'l-'Arab onda bir vak'a olmuştur.

الْمَقْرَبُ [el-maḳreb] ve

الْمَقْرَبَةُ [el-maḳrebet] (mīm'lerin ve rā'ların fethiyle) Şol muhtasar tarīka denir ki menzil-i maksūda şāh-rāhtan mukaddem īsāl eder ola, uğrun yol ta'bīr olunur; yukālu: أَخَذُوا الْمَقْرَبَ وَالْمَقْرَبَةَ مِنَ الطَّرِيقِ أَي الْمُخْتَصِرَ مِنْهُ

قُرْبَى [Ḳurbā] [بُشْرَى [buşrā] vezninde) Yemen muzāfātından Tebāle şehrine karīb bir su adıdır. Ve

قُرْبَى [Ḳurbā] Kurrā-ı Ḳur'ān zümresinden

ba'zın ya'ni bir kimsenin lakabıdır.

قَوَات [Ḳarrāb] [شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Ebū 'Alī Muḫammed b. Muḫammed el-Herevī el-Muḳrī lakabıdır. Ve muhaddisinden bir cemā'atin lakablarıdır.

[ق ر ت ب]

قُرْتُبٌ [Ḳurtub] (tā-yı fevkiyye ile قُنْتُذُ [ḳunfuḏ] vezninde) Yemen'de şehir-i Zebīd a'mālinden bir karye adıdır.

الْمَقْرَتَبُ [el-muḳarteb] (ism-i mef'ul bün-yesiyle) Seyyü'l-gıdā olan kimseye denir ki yiyip içtiĝi dā'imā galīz ve nā-güvār makülesi olur.

[ق ر ش ب]

الْقَرَشَبُ [el-ḳirşebb] (şīn-i mu'ceme ile إِرْدَبٌ [irdebb] vezninde) Müsinn ve sāl-horde kimseye denir ki vücūdu kaĝşayıp mütēhalhil olmuş ola. Ve fakr ve fākası kemāle olan bed-hāl ve perīşān ve pejmürde-kıyāfet kimseye denir. Ve ekül ve inhan kimseye denir. Ve gövdesi iri ve dızman olarak uzun adama denir. Ve arslana denir. Ve bed-hūy ve bed-meşreb kimseye denir. Ve karnı geniş kimseye denir ki kesret-i ekli mūcibdir, رَغِيبُ الْبَطْنِ [raĝību'l-baṭn] ma'nāsına. Cem'i قَرَاشِبٌ [ḳarāşib] gelir.

[ق ر ص ب]

الْقَرْصَبَةُ [el-ḳarşabet] (şād-ı mühmele ile دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Kesmek ma'nāsınadır; yukālu: قَرَصَبَهُ إِذَا قَطَعَهُ

[ق ر ض ب]

الْقَرْدَابَةُ [el-ḳarḏabet] Dād-ı mu'ceme ile قَرْصَبَةٌ [ḳarşabet] vezninde ve mürādıfidir; yukālu: قَرَصَبَهُ إِذَا قَطَعَهُ Şāriḥ der ki muktezā-yı i'cām üzere قَرْدَابَتِ [ḳarḏabat]ın

mefhūmunda şiddet mu'teberdir. Ve

فَرْصَبَةٌ [qarḩabet] Biriktirmek ma'nāsınadır; yukālu: فَرْصَبَ اللَّحْمَ فِي الزُّبْمَةِ إِذَا جَمَعَهَا Ve dağıtmak ma'nāsına olmakla azdāddan olur; yukālu: فَرْصَبَ الشَّيْءَ إِذَا فَرَّقَهُ Ve bir şey'in mecmū'unu ekl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: فَرْصَبَ اللَّحْمَ إِذَا أَكَلَ جَمِيعَهُ Ve yelemek ma'nāsınadır; yukālu: فَرْصَبَ فُلَانٌ إِذَا عَدَا Ve kart kart kuru nesne ekl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: فَرْصَبَ الرَّجُلُ إِذَا أَكَلَ شَيْئًا يَابَسًا

أَلْفَرْصَابٌ [el-ḩirdāb] (ḩāf'ın kesriyle) Dā'imā kuru nesne ekl eden kimseye denir. Ve arslana denir Ve uğruya denir, liṣṣ [lişş] ma'nāsına. Ve pek keskin kılıca denir. Ve Mālik b. Nuveyre'nin kılıcı adıdır. Ve nāçiz nesneye denir; tekūlu: مَا رَزَأْتُهُ يَا بَنِيَّ فَرْصَابًا أَيْ شَيْئًا ziyān-dīde eylemedim." Ve

فَرْصَابٌ [ḩirdāb] Fakīr ve gedāya denir. Ve şol ekkāl kimseye denir ki kapta olan ta'āmın cümlesini ekl edip aslā bakiyye terk eylemeye; فَرْصَابَةٌ [ḩirdābet] dahi denir; yukālu: رَجُلٌ فَرْصَابٌ وَفَرْصَابَةٌ أَيْ لَا يَدَعُ شَيْئًا إِلَّا أَكَلَهُ

أَلْفَرْصُوبٌ [el-ḩurḩūb] (ḩāf'ın zammıyla) Bu dahi ziyādesiyle keskin ve kesici kılıca denir. Ve uğruya denir. Ve şol ekūl ve pūr-hor kimseye denir ki kapta olan ta'āmı bi'l-cümle hora geçirip bakiyye nāmına bir nesne terk eylemeye. Ve fakīr ve bī-nevāya denir.

أَلْفَرْأِصِبَةٌ [el-ḩarāḩibet] (ḩarāmiḩat) [ḩarāmiḩat] vezninde) فَرْأِصُوبٌ [ḩurḩūb]un cem'idir. luṣuṣ [luşuş] ve fukarā' ma'nālarıdır.

أَلْمُقَرْصِبٌ [el-muḩardib] (ism-i fā'il bünye-siyle) Bu dahi kapta nesne terk eylemez olan ekūl ve inhana denir.

فَرْأِصِبَةٌ [ḩurābiḩat] (ḩarāmiḩat) vezninde) Bir mevzi' adıdır.

أَلْفَرْصُوبٌ [el-ḩirdāb] (dirhem) vezninde) Galle kalburlandıktan sonra kalbur dibinde kalan atılacak kemter nesneye denir.

[ق ر ط ب]

أَلْفَرْطَبَةٌ [el-ḩarḩabet] (tā-yı mühmele ile dāḩrecet) vezninde) Bir kimseyi yere çalmak, 'alā-kavlin kafāsı üzere yık-mak ma'nāsınadır; yukālu: فَرْطَبُهُ إِذَا صَرَغَهُ Ve zebh olunan hayvānın kemiklerini kesip paralamak ma'nāsınadır; yukālu: فَرْطَبَ الْجُرُورَ إِذَا قَطَعَ عِظَامَهُ Ve pek seğırtip gitmek ma'nāsınadır; yukālu: فَرْطَبَ الرَّجُلُ إِذَا عَدَا شَدِيدًا Ve korkup yā ürküp kaçmak ma'nāsınadır; yukālu: فَرْطَبَ الرَّجُلُ إِذَا هَرَبَ Ve darılmak ma'nāsınadır; yukālu: فَرْطَبَ عَلَيْهِ إِذَا غَضِبَ

أَلْفَرْطُبَا [el-ḩurḩubā] (ḩāf'ın ve tā'nın zammı ve bā'nın taḩfifi ve elifin kasrıyla) Kılıca denir, ma'nā-yı mezkūrdan me'hūzdur ve hāssaten ḩalid b. el-Velīd radıyallāhu 'anhu ve İbnu's-Şāmit b. Cuşem nām kim-senin kılıçları ismidir.

أَلْفَرْطُيبَا [el-ḩurḩibbā] (ḩāf'ın ve tā'nın kesri ve bā'nın teşdīdiyle ve elifin kasrıyla) Beyne'l-'Arab bir nev' oyun adıdır. Ve güreşçi mansūbelerinden bir mansūbe ismidir ki onunla hasmını kafāsı üzere zemīne nakş eder.

أَلْفَرْأِطِبٌ [el-ḩurāḩib] (ḩarāmiḩat) vezninde) Be-gāyet kesici kılıç ve hançer makūlesine denir.

فَرْطَبَةٌ [ḩurḩubet] (ḩunfuzeḩat) vezninde) Mağrib ülkesinde bir şehir-i 'azim ismidir. Mukaddemā Endelūs memleketinin taht-gāhı idi, hāliyen o ülke İspanya kefe-

tesmiye olunmuş olur. Ve

قَشِبٌ [kışb] Demir ve ayna makûlesinin yüzlerinde olan pāsa denir, صَدًّا [şade] ma'nāsına. Ve bī-hayr ve bī-menfa'at olan tebeh-kār kimseye denir. Ve ağuya denir, semm ma'nāsına; ve bunda fethateynle de lügattir.

الْقَشِيبُ [el-kaşīb] [emīr] vezninde) Pāsı açılıp cilā verilmiş kılıca denir. Ve pāsılı kılıca denmekle azdāddan olur; yukālu: سَيْفٌ قَشِيبٌ أَيْ مَجْلُودٌ وَصَدِيءٌ ضِدُّ Ve

قَشِيبٌ [Kaşīb] Yemen'de bir köşkün adıdır. Ve yeni nesneye denir. Ve eski ve yeprişmiş nesneye denmekle azdāddan olur; yukālu: ثَوْبٌ قَشِيبٌ أَيْ جَدِيدٌ وَخَلَقٌ ضِدُّ Ve ak şey'e denir. Ve pāk ve nazīf nesneye denir; yukālu: ثَوْبٌ قَشِيبٌ أَيْ نَظِيفٌ Cem'i قَشُبٌ [kuşub] gelir zammeteynle.

الْقَشَابَةُ [el-kaşābet] [kerāmet] vezninde) Zikr olunan ma'nälardan masdardır; yukālu: قَشِبُ الشَّيْءِ قَشَابَةٌ مِنَ الْبَابِ الْحَامِسِ

الْقَشْبَةُ [el-kişbet] (kāf'ın kesriyle) Hasīs ve denī ve nākes şahsa denir. Ve maymun yavrusuna denir.

قَشَابٌ [Kuşāb] [ğurāb] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

الْقَشْبَانِيَّةُ [el-kuşbāniyyet] عُثْمَانِيَّةٌ [uṣmāniyyet] vezninde ki işbu مَرَّ النَّبِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَعَلَيْهِ قَشْبَانِيَّتَانِ“ hadīsinde vārid olmuştur, murād eski perde demektir. قَشْبَانِيَّةٌ [kuşbāniyyetān] zikr olunan قَشْبَانِيَّةٌ [kuşbāniyyet]in tesniyesidir. Bazı zā'imin burada قَشْبَانٌ [kuşbān] kelimesi قَشِيبٌ [kaşīb] lafzının cem'idir ve قَشْبَانِيَّةٌ [kuşbāniyyet] ona mensūbdur kavli mültefet ve mu'avvelün-aleyh değıldir. Nihāye'de bu vech üzere mersūmdur

ki قَشِيبٌ [kaşīb] kelimesi azdāddan ya'nī cedīd ve 'atīk ma'nālarına olmakla burada iki ma'nā dahi melhūzdur ve gūyā ki قَشْبَانٌ [kuşbān] قَشِيبٌ [kaşīb] kelimesinden cem'dir hilāf-ı kıyās üzere, zīrā cem'e nisbet olunmuştur. Ve Zemaḥşerī 'indinde nisbet-i mezbūre marzī değıldir, belki bu binā-i müstatreftir, اُنْبَعَانِيٌّ [enbecāniyy] kelimesi gibi.

الْقَاشِبُ [el-kāşib] [kāşif] vezninde) Terziye denir, حَيَّاطٌ [ḥayyāt] gibi. Ve za'ifü'n-nefs olan ya'nī celādet ve şehāmetten āri kimseye denir.

الْمُقَشَّبُ [el-muqaşşeb] [mu'azzam] vezninde) Hālīs ve pākīze olmayan habes ve nesebe itlāk olunur; خَلَطٌ [ḥalt] ma'nāsından me'hūzdur; yukālu. حَسَبٌ وَمِنَ الْمَجَازِ كَالِةِ فِي 'L-ESĀSِ رَجُلٌ مُقَشَّبٌ النَّسَبِ أَيْ مَعْيُوبٌ

[ق ش ل ب]

الْقُشْلُبُ [el-kuşlub] [kunfuz] vezninde) ve

الْقِشْلِبُ [el-kişlib] [zibric] vezninde) Bir nev' nebāt adıdır.

[ق ص ب]

الْقَصْبُ [el-kaşab] (fethateynle) Sākında boğumları olan her nebāta itlāk olunur ki kamış ta'bir olunur. Müfredi قَصْبَةٌ [kaşabet]tir hā'yla ve قَصْبَاةٌ [kaşbāt] tır, şād'ın sükūnu ve elif ilhākıyla. Ve cemā'atine ve menbitine قَصْبَاءٌ [kaşbā] denir, kamışlık, neyistān ma'nāsına.

Şārih der ki Sībeveyhi 'indinde قَصْبَاءٌ [kaşbā] ism-i cinstir, müfred ve cem'e itlāk olunur, حَلْفَاءٌ [ḥalfā] ve طَرْفَاءٌ [ṭarfā] gibi. Mütercim der ki قَلَمٌ [qalem] dahi قَصْبٌ [kaşab] nev'ındendir, yerinde nābit

oldukça; ba'de'l-kalm ya'nî kesildikten sonra قَلَمٌ [kalem] itlāk olunur. Ve

قَصَبٌ [kaşab] Parmak kemiklerine itlāk olunur; müfredi قَصَبَةٌ [kaşabet]tir. *Esās*'ta der ki her parmakta üç dāne قَصَبَةٌ [kaşabet] vardır, lākin baş parmakta iki dāne olur; yukālu: *إِمْرَأَةٌ تَأْمَهُ الْقَصَبِ وَهِيَ عِظَامُ الْيَدَيْنِ وَالرَّجْلَيْنِ* Lisānımızda dahi o kemiklere قَلَمٌ [kalem] ta'bīr olunur. Ve

قَصَبٌ [kaşab] Boğazlarda olan mecār-i enfāsa ve şu'belere itlāk olunur, her birine قَصَبَةٌ [kaşabet] denir.

Ma'lūm ola ki boğazın fezāsında iki mecrā vardır ki biri havā girip nefes alacak mecrādır, buna حَنْجَرَةٌ [hanceret] ve قَصَبَةُ الرِّئَةِ [kaşabet] ve ri'eye izāfetle قَصَبَةُ الرِّئَةِ [kaşabetu'r-ri'e] dahi derler, Türkīde boğurtlak ve hırtlak ta'bīr olunur ve bu rakabenin önünde vaz' olunmuştur, hissen zāhirdir, Fārisīde nāy-i gelū derler. Ve birisi tenāvül olunan nesne mi'deye vāsıl olacak mecrādır, buna مَرِيءٌ [merī] derler, Türkīde kızıl öyken ta'bīr olunur, قَصَبَةٌ [kaşabet]in ardında vaz' olunup bir ucu fem-i mi'deye muttasıldır. Ve قَصَبَةٌ [kaşabet]in bir ucu akciğere muttasıl olur ve onda olan damarlara soluk damarı ta'bīr olunur ki onlara عُرُوقُ الرِّئَةِ [urūku'r-ri'e] itlāk ederler. İntehā. Ve

قَصَبٌ [kaşab] Cevherden müstatīl olan ya'nî altından veyāhūd gümüştan içi boş imāme zıvanası tarzında masnū' olan lüle ve boru makülesine denir. Ve ince ve nerm ve latīf keten bezine denir ki selefte Mışır'a mahsūs olmakla kaşab-ı Mışır itlāk olunur. Türkīde nisvān ona üskülü bezi ta'bīr ederler. Bunun müfredinde قَصَبِيٌّ [kaşabiyy] denir, عَرَبٌ [arab] ve عَرَبِيٌّ

[arabiyy] gibi. Ve

قَصَبٌ [kaşab] Yākütla murassa' ve müzeyyen olan āb-dār inci ve āb-dār zebercede denir ki murād vech-i mezkūr üzere olan dizileridir; ve minhu'l-hadīsu: "أَنَّ جَنْبِرِيلَ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ لِلنَّبِيِّ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ بَشَّرَ خَدِيجَةَ بِبَيْتٍ فِي الْجَنَّةِ مِنْ قَصَبٍ"

Şārih der ki Kirmānī demiştir ki قَصَبٌ [kaşab] ve قَصَبَةٌ [kaşabet] cevheriyyūn istilāhında bir dizi a'lā inciye itlāk olunur, beyt-i mezbūr a'lā inci dizisinden tarh ve binā olunmuştur. Ve *Nihāye*'de hadīs-i mezkūrda قَصَبٌ [kaşab]dan murād köşk tarzında vāsī' ve mücevvef inci dānesidir ki tamām bir oda olacaktır. zāhiren resmi tülānī olur. İntehā. Ve

قَصَبٌ [kaşab] Çeşmelerden münşa'ib olan su mecrālarına itlāk olunur.

الْإِقْصَابُ [el-iqşab] (hemzenin kesriyle) Bir mahal kamışlık olmak ma'nāsınadır; yukālu: *أَقْصَبَ الْمَكَانُ إِذَا صَارَ دَا قَصَبٍ* Ve çoban, devenin ra'yı husūsunda tekāsül ve isā'et eylediğinen ya'nî gereği gibi işbā' eylemediğinden nāşī devenin su içmeye istinkāfına bā'is olmak ma'nāsınadır; yukālu: *أَقْصَبَ الرَّاعِي إِذَا عَافَتْ إِبِلُهُ الْمَاءَ* Ve minhu'l-meselu: "رَعَى فَأَقْصَبَ" Bu mesel çobanın idāresizliğinden ve ra'y husūsunda ihmāl ve tekāsülünden nāşīdir, zīrā ra'yında ihtimām edip işbā' eylemedikçe suya meyl ve ragbet eylemezler. Mütercim der ki Meydānī'de bu 'ibāretle mersūmdur ki: "رَعَى فَأَقْصَبَ" يُقَالُ قَصَبَ إِذَا الْبَعِيرُ يَنْصَبُ إِذَا افْتَنَعَ مِنَ الشَّرْبِ وَأَقْصَبَ الرَّاعِي إِذَا فَعَلَتْ إِبِلُهُ ذَلِكَ أَيَّ أَسَاءَ رَغِيهَا فَأَفْتَنَعَتْ مِنَ الشَّرْبِ" Ve mesel-i mezbūr müte'ahhid olduğu mādde ke-mā huve hakkuhu takayyüd ve ihtimām eylemeyip tebāh ve ifsād eden

kimse hakkında darb olunur.

أَلْقَصَبَةُ [el-kaşibet] [فَرِحَةٌ] [ferihāt] vezninde) ve

أَلْمَقْصَبَةُ [el-maḳşabat] [مَضْطَبَةٌ] [maşṭabat] vezninde) Kamışlığa denir; yukālu: أَرْضُ قَصَبَةٍ وَمَقْصَبَةٌ أَي كَثِيرَةُ الْقَصَبِ

أَلْقَصْبُ [el-kaşb] [غَضْبٌ] [gāşb] vezninde) Kesmek ma'nāsınadır; yukālu: قَصَبُهُ قَصْبًا كَيُضْبُ كَوَيْلُ الْقَصْبِ إِذَا قَطَعَهُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا قَطَعَهُ ma'nādan me'hūzdur. Ve

قَصَبْتُ [kaşb] Kassāb zebh eylediği hayvānın kasabını bend bend ayırıp paralamak ma'nāsınadır; yukālu: قَصَبْتُ الْقَصَابَ الشَّاةُ إِذَا فَصَلَ قَصَبَهَا

قَصَبْتُ [kaşb] ve

قَصُوبٌ [kaşūb] Deve su içmekten imtinā'la başını yukarı kaldırmak ma'nāsınadır; yukālu: قَصَبَ الْبَعِيرُ قَصْبًا وَقُصُوبًا إِذَا اِمْتَنَعَ مِنْ شُرْبِ الْمَاءِ فَرَفَعَ رَأْسَهُ عَنْهُ Ve bir kimseyi suya henüz kanmaksızın su içmekten men' eylemek ma'nāsınadır; yukālu: قَصَبَ فُلَانًا إِذَا مَنَعَهُ مِنَ الشُّرْبِ قَبْلَ أَنْ يَرَوِيَ Ve bir kimseyi 'ayblamak ma'nāsınadır; yukālu: قَصَبَهُ إِذَا عَابَهُ Ve bir kimseye sövmek ma'nāsınadır; yukālu: قَصَبَهُ إِذَا سَتَمَهُ

أَلْإِقْتِصَابُ [el-iḳtişāb] [إِفْتِعَالٌ] [ifti'al] vezninde) Kesmek ma'nāsınadır; yukālu: إِقْتَصَبَهُ إِقْتِصَابًا إِذَا قَطَعَهُ

أَلْقَصِيبُ [el-kaşīb] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) ve

أَلْقَاصِبُ [el-kāşib] [كَاسِبٌ] [kāşib] vezninde) Su içmekten imtinā' eden deveye denir, müzekker ve mü'ennese vasf olur; yukālu: بَعِيرٌ وَنَاقَةٌ قَصِيبٌ وَقَاصِبٌ أَي مُمْتَنِعٌ مِنْ شُرْبِ الْمَاءِ

أَلتَّقْصِيبُ [et-taḳşīb] [تَفْعِيلٌ] [tef'il] vezninde) Sövmek ma'nāsınadır; yukālu: قَصَبَهُ تَقْصِيبًا إِذَا سَتَمَهُ Ve başın saçını bölük bölük, burma burma eylemek ma'nāsınadır ki her bölü-

ğü uzun kamış tarzında olur; yukālu: قَصَبَتْ الْمَرْأَةُ شَعْرَهَا إِذَا جَعَلَتْهُ قَصَابَةً Esās'ın beyānına göre bölük bölük örüp salıvermek ma'nāsınadır. Ve

تَقْصِيبٌ [taḳşīb] Saçı kıvrıcık eylemek ma'nāsınadır; yukālu: قَصَبَ شَعْرَهُ أَي جَعَدَهُ 'Arablar saçlarını kamış ile kıvrıcık ederler. Ve elleri boyuna geçirip bağlamak ma'nāsınadır; yukālu: قَصَبَ يَدَيْهِ إِذَا شَدَّهُ إِلَى الْعُنُقِ

أَلْقُصْبُ [el-kuşb] (ḳāf'ın zammı ve şād'ın sükūnuyla) Arkaya denir, ظَهْرٌ [zahr] ma'nāsına. Ve bağırsağa denir, مَعَى [mi'a] ma'nāsına. Cem'i أَقْصَابٌ [aḳşāb] gelir.

أَلْقَصَابُ [el-kaşşāb] [شَدَادٌ] [şeddād] vezninde) Düdük ve nāy ve kaval çalan kişiye denir, زَمَّارٌ [zemmār] gibi. Ve hayvān boğazlayıcıya denir, جَزَّارٌ [cezzār] ma'nāsına ki lisānımızda dahi kassāb ta'bīr olunur; zikr olunan قَصْبٌ [kaşb]dan me'hūzdur.

أَلْقَاصِبٌ [el-kāşib] Kassāb ma'nālarıdır. Ve ziyādesiyle tarrākālī gök gürtültüsüne itlāk olunur.

أَلْقَصَبَةُ [el-kaşabet] (feteḫātla) قَصْبٌ [kaşb] kelimesinin müfredidir, niteki zikr olundu. Ve

قَصَبَةٌ [kaşabet] Yeni kazılmış kuyuya denir. Ve köşke denir, قَصْرٌ [kaşr] ma'nāsına; 'alā-kavlin kasrın cevfine ya'nī içerisine denir. Ve şehre denir, مَدِينَةٌ [medīnet] ma'nāsına ki bir vilāyetin şehri olacaktır; 'alā-kavlin şehir-i 'azīme ya'nī bir ülkesini yāhūd bir vilāyetin cümleden a'zam olan şehrine denir, Şām eyāletinde Dimaşḳ ve Mışır ülkesinde Ḳāhire gibi ki kā'idetü'l-mülk ve taht-gāh ta'bīr olunur. Ve

قَصَبَةٌ [kaşabet] Karyeye denir, hālen bey-nimizde müte'āref olduğu üzere. Şehr-i

sagīre itlākı zāhiren karye ma'nāsından me'hūzdur. *Esās*'ın beyānına göre medīne ma'nāsına cev̄f-i kasr ma'nāsından olduđu me'hūzdur; vasat-ı vilāyette vukū'u mülāhasasına mebnīdir. Ve

قَصَبَةٌ [Kaşabet] 'Irāk'ta mahsūs bir karye adıdır. Ve

قَصَبَةٌ [kaşabet] Burulmuş saç bölüğüne itlāk olunur. Ve ilikli kemiğe itlāk olunur.

الْقَصَابَةُ [el-kuşşābet] (رُمَانَةٌ [rummānet] vezninde) ve

الْقَصَبِيَّةُ [el-kaşibet] (حَبِيْبَةٌ [ḥabībet] vezninde) ve

التَّقْصِيْبَةُ [et-taқşibet] ve

الْقَصَبَةُ [et-taқşibet] (تَفْلِيْتٌ [teflit] vezninde ki isimlerdir, bunlar da burulmuş saç bölüğüne denir. Ve

قَصَابَةٌ [kuşşābet] Kamış ve kargı boğumuna denir, **أُنْبُوبَةٌ** [unbūbet] ma'nāsına. Ve nāya ve düdüğe ve kavala denir, **مِزْمَارٌ** [mizmār] ma'nāsına. Ve halkı dā'imā fasl ve kadh ve gıybet eden bed-zebān kimseye denir. Ve

قَصِيْبَةٌ [kaşibet] Boğuma denir, **أُنْبُوبَةٌ** [unbūbet] ma'nāsına.

الْقِصَابُ [el-kişāb] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Şol su bendine denir ki bāğçe duvarının yāhūd bāğçeye müşrif olan bayırın ve tepenin diplerine yapılır, sel suyunu bir tarafa savmak için. Zirā öylece savulmadığı sürette su orada birikip havāl-i bāğçeyi tebāh ve berbād eder Ve

قِصَابٌ [kişāb] دِيَارٌ [diyār] ma'nāsınadır ki bilād demektir. Müfredi **قَصَبَةٌ** [kaşabet]tir, niteki zıkr olundu.

ذُو قِصَابٍ [Zū Kişāb] Mālik b. Nuveyre'nin feresi adıdır.

الْقَصَبَاتُ [el-Kaşabāt] (حَرَكَاتٌ [ḥarekāt] vezninde) Mağrib-zemīn'de bir belde adıdır. Ve Yemāme'de bir karyedir.

الْقَصِيْبَةُ [el-Kuşaybet] (جُهَيْنَةٌ [cuheyne] vezninde) Yemāme türābında Teym ve 'Adiyy ve Şevr Benī 'Abdimenāt kabīlelerine mahsūs bir mevzi' adıdır. Ve Yenbu' ile Ḥayber meyānında bir mevzi'dir. Ve Bahreyn kazāsında bir mevzi'dir.

الْمُقَصِّبُ [el-muқaşşib] (مُحَدِّثٌ [muḥaddis] vezninde) Koşu ve yarış meydānında **قَصْبُ السَّبِقِ** [kaşabu's-sebk] ahz ve ihrāz eden kimseye denir. 'Arab hayyāleri koşu meydānının nihāyetinde bazı eşyā-i fāhire ile müzeyyen bir kargı nasb edip ba'dehu koşu ashābı birden yek-'inān atlarını koşturup cümleyi sebk eden cündi o kargıyı yerinden kal' ve üzerinde olan ödülü bilā-nizā' ahz ve ihrāz eder. İşte **قَصْبُ السَّبِقِ** bundan 'ibārettir. Ba'dehu bir husūsta sā'ire tefevvuk ve takaddüm eden ehl-i fazl ve sāhib-i meziyyette isti'māl olundu; yukālu: **هُوَ مَقْصَبٌ أَيْ الَّذِي يُحَرِّزُ قَصْبَ** **السَّبَاقِ** Ve

مُقَصِّبٌ [muқaşşib] Yüzünde koyu köpüğü olan süte denir.

الْقَصُوبُ [el-kaşüb] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Yünü kırılmış koyuna denir.

قَصَبٌ قَصَبٌ [kaşab kaşab] fethateynle) Dişi koyunu sağmak için çağırarak asvāttandır ki **قَصَبٌ قَصَبٌ** [kaşab kaşab] diye çağırırlar. Mü'ellifin **وَتُدْعَى النَّعْجَةُ** kavli cümle-i müste'nifedir.

[ق ص ل ب]

الْقُضْلُبُ [el-kuşlub] (قُنْفُذٌ [kunfu] vezninde) Kavī ve sulb ve şedid olan şey'e denir.

vezninde) Zikr olunan قَضَبٌ [qāḍb] nām şecerin ve yoncanın menbit ve mevzi'lerine denir.

الْقَضَابَةُ [el-qaḍābet] (teşdīd ile عِلَامَةٌ [allāmet] vezninde) Umūr u mesālihi seyf-i kātī gibi kesip biçen retk ve fetk sâhibi dānâ ve kâr-güzār adama itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ قَضَابَةٌ أَيْ قَطَّاعٌ لِلْأُمُورِ

الْقَضِيبُ [el-qaḍīb] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Çubuğa denir ki ağacın ince dalıdır, şāh-ı bārīk ma'nāsına. Ve henüz baş öğrenmemiş tor ve 'acemī nākaya itlāk olunur, niteki zikr olundu. Ve ālet-i tenāsüle itlāk olunur ki gusn-ı bedendir. Cem'i قُضْبَانٌ [kuḍbān] gelir qāf'ın zammıyla ve قُضْبَانٌ [kiḍbān] gelir qāf'ın kesriyle. Ve

قَضِيبٌ [qaḍīb] İnce ve latīf ve nāziik kılıca itlāk olunur ki yüzü pek yassı olmaya; kamçı ta'bir ettikleri kılıç olacaktır. Ve bi-tamāmihi bir قَضِيبٌ [qaḍīb]den ya'nī bir daldan düzülmüş yaya denir ki enli olmaz; 'alā-kavlin yarılmamış bir şāhtan masnūc olanına denir ki yayın hüsnīyyātındandır. Ve ziyādesiyle keskin kılıca denir, tīg-i berrān ma'nāsına. Ve

قَضِيبٌ [Qaḍīb] Yemen'de, 'alā-kavlin Tihāme'de bir vādī adıdır. Ve Ḍabbe kabīlesinden bir recül ismidir ki beyne'l-'Arab sâ'ir olan "أَضْبُرُ مِنْ قَضِيبٍ" meselinin menşe'idir, züll ve mihnete be-gāyet sâbir ve mütehammil kimse idi. Ve

قَضِيبٌ [Qaḍīb] Bahreyn şehrinde bir temmār ya'nī bir hurmācı ismidir ki "أَلْهَفُ مِنْ قَضِيبٍ" meselinin menşe'idir. Aslı budur ki mezbūr vech-i mezkūr üzere Bahreyn'de hurmā-fürüş olup dā'imā mahsūs bir hurmā tācirinden hurmā alıp ve kendisi sâ'ire beyc eder idi. Bir gün yine

'ale'l-'āde gelip tācir-i merkūmdan hurmā taleb eyledikte o dahi 'indinde müctemīc olan fenā ve kemter hurmādan bir kavsara ihrāc ve 'alā pahasıyla beyc ve itā eylemekle Qaḍīb dahi kavsarayı ahz ve geldiği semte 'avd ve 'azīmet eyledi. Meğer tācir o kavsara içre bir kese altın hıfz eylemişti. Qaḍīb gittikten sonra tezekkür eylemekle Qaḍīb'e idrāk ve keseyi istihlās eylemez ise kendi nefsinı katl eylemek için eline bir hançer alıp hemān şitābān Qaḍīb'in 'akibinden pūyān oldu. Hılāl-i rāhta Qaḍīb'e yetişip lutf ile "Bu def'a cenābına verdiğim hatā ile fenā kemter hurmā imiş, kavsarayı bana i'āde kıl ki 'ale'l-'āde yine 'alā hurmā vereyim" diyerek kavsarayı istirdād ve Qaḍīb'in manzarasında kīse-i ma'hūdu ibrāz ve ihrāz eylemekle Qaḍīb kadiyyeye vākıf ve hançer istishābının sebebine bi'l-istifsār muttalīc oldukta kesenin te'ssüf ve telehhüfüyle hemān dest-i tāciriden hançeri ahz ve kendi ciğer-gāhına ta'n ile ذَهَبَ ذَهَبَ diyerek semt-i bekāya zāhib olmuştur.

الْقَاضِيبُ [el-qaḍīb] Bu dahi keskin kılıca denir.

الْقَضَابُ [el-qaḍāb] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) ve

الْقَضَابَةُ [el-qaḍābet] (hā'yā) ve

الْمِقْضَابُ [el-miḳḍab] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Bunlar da ziyādesiyle kesici keskin kılıca denir. Ve

مِقْضَابٌ [miḳḍab] Dehre ta'bir olunan ālete, kezālik ekincilerin orak ta'bir ettikleri ālete denir.

الْقَضْبَةُ [el-qaḍbet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) قَضِيبٌ [qaḍīb] ma'nāsınadır ki zikr olunan yaydır; 'alā-kavlin نَبْعٌ [neb'c] ya'nī kayın

ağacından kesilmiş okluğa denir ki ondan ok düzülür. Cem'î قَضَابَاتُ [kaḏabāt] gelir feteḥātla. Ve davar ekl eylemek için taze biçilen çayıra ve yoncaya denir. Cem'î قَضَبُ [kaḏb] gelir hā'sız.

الْمِقْدَابُ [el-miḳḏāb] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Zikr olunan yoncayı çok inbāt eden yere denir; yukālu: أَرْضٌ مِقْدَابٌ إِذَا كَانَتْ تُنْبِتُ yukālu: أَرْضٌ مِقْدَابٌ إِذَا كَانَتْ تُنْبِتُ Ve القَضَبَةُ كَثِيرًا

مِقْدَابٌ [miḳḏāb] Orağa denir, مِنْجَلٌ [min-cel] gibi.

الْإِقْدَابُ [el-iḳḏāb] (hemzenin kesriyle) Yer yoncalık olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَقْضَبَتِ الْأَرْضُ إِذَا صَارَتْ ذَا قَضَبَةٍ **الْقَضْبَةُ** [el-ḳiḏbet] (ḳāf'ın kesriyle) Bir bölük deveye ve bir sürü keçiye ve koyuna denir. Ve cüst ve hafif ve latif olan adama ve nākaya itlāk olunur.

[ق ط ب]

الْقَطْبُ [el-ḳaṭb] (ḏarb [ḏarb] vezninde) ve **الْقَطُوبُ** [el-ḳuṭūb] (ḳuṭū [ḳuṭū] vezninde) Çin-i cebin göstermek ma'nāsınadır ki kaşlarını çatıp gözlerinin aralığını buruşturup yüzünü gözünü eğmekten ibarettir; yukālu: قَطَبَ الرَّجُلُ قَطْبًا وَقَطُوبًا مِنْ قَطَبِ قَطْبٍ إِذَا رَوَى مَا بَيْنَ عَيْنَيْهِ وَكَلَحَ Ve kesmek ma'nāsınadır; yukālu: قَطَبَ الشَّيْءَ إِذَا قَطَعَهُ Ve biriktirmek ma'nāsınadır; yukālu: قَطَبَ الشَّيْءَ إِذَا جَمَعَهُ Ve şerbet ve şarāba su katmak ma'nāsınadır; yukālu: قَطَبَ الشَّرَابَ إِذَا مَزَجَهُ بِغَيْبِ الْمَاءِ Ve bir kimseyi darılmak ma'nāsınadır; yukālu: قَطَبَ فَلَانًا إِذَا أَعْضَبَهُ Ve doldurmak ma'nāsınadır; yukālu: قَطَبَ الْإِنَاءَ إِذَا مَلَأَهُ Ve çuvalın kulplarını birbirine geçirdikten sonra iki tarafını büküp kavuşturmak ma'nāsınadır; yukālu: قَطَبَ الْجُودِيَّ إِذَا أَدْخَلَ عُرْوَتَيْهِ فِي الْأُخْرَى ثُمَّ تَمَّى وَجَمَعَ بَيْنَهُمَا

birirmek ma'nāsınadır; yukālu: قَطَبَ الْقَوْمَ إِذَا اجْتَمَعُوا

الْقَاتِبُ [el-ḳāṭib] ve

الْقَطُوبُ [el-ḳaṭūb] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Dā'imā çin-i cebin üzere olup yüzünü gözünü eğip burturucu kişiye denir. Ve

قَاتِبٌ [ḳāṭib] ve

قَطُوبٌ [ḳaṭūb] Arslana itlāk olunur.

التَّقْطِيبُ [et-taḳṭīb] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bu dahi yüzünü gözünü eğip çin-i cebin ve bed-çehre göstermek ma'nāsınadır; sülāsiden eblagdır; yukālu: قَطَبَ الرَّجُلُ Bu dahi yüzünü gözünü eğip çin-i cebin ve bed-çehre göstermek ma'nāsınadır; yukālu: قَطَبَ الشَّرَابَ إِذَا مَزَجَهُ

الْإِقْطَابُ [el-iḳṭāb] (hemzenin kesriyle) Bu dahi şarāba su katmak ma'nāsınadır; yukālu: أَقْطَبَ الشَّرَابَ إِذَا مَزَجَهُ Ve birirmek ma'nāsınadır; yukālu: أَقْطَبَ الْقَوْمَ إِذَا اجْتَمَعُوا

الْقَطِيبُ [el-ḳaṭīb] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

الْمَقْطُوبُ [el-maḳṭūb] Su ile memzuc olan şarāba denir. Ve

قَطِيبٌ [ḳaṭīb] Şurad b. Ḥamza el-Yerbūcī nām kimsenin feresi ismidir.

الْقَطْبُ [el-ḳaṭb] (ḳāf'ın harekāt-ı selāsı ve tā'nın sükunıyla) ve

الْقَطُوبُ [el-ḳuṭūb] (عُنُقٌ [unūḳ] vezninde) ve

الْقَطْبَةُ [el-ḳuṭbet] (زُمْرَةٌ [zumret] vezninde) Değirmenin deliğine soktukları uzun demire denir ki değirmen onun üzerine deverān eder, kapı zıvanası gibi, Fāriside miḥ-i āsiyā ve Türkide değirmen iği ta'bir olunur, değirmenin alt taşında olur; yukālu: دَارَتْ الرَّحَى عَلَى قَطْبِهَا وَقَطْبِهَا وَقَطْبَيْهَا وَهِيَ حديدَةٌ تَدُورُ عَلَيْهَا

قَطْبٌ [ḳuṭb] (ḳāf'ın zammıyla) Felekte bir küçük yıldız itlāk olunur ki kible onun

üzerine binā kılınır, ya'nī mihrāb ona nazar ile vaz^c ve kıble onunla idrāk olunur. Murād **Qıṭb-ı Şimālī** olacaktır ki Cedy ile Ferqadān meyānındadır; Türkīde Demirkazık ta'bir olunur. Mukābili **Qıṭb-ı Cenūbī** olacaktır. Mü'ellif iktifā eylemiştir. Kürre-i felekin mihverinin ki kutr ta'bir olunan hattan 'ibārettir, iki cānibi olan nokta-i necmiyyedir ki kürre onların üzerine deverān eder ve 'arazlar onlar ile idrāk olunur. Cevāmi'de mihrāb vaz^cında ve deryālarda pusula ibresiyle **Qıṭb-ı Şimālī**'ye itibār ederler; şimāl tarafında olanlar onu tamām arkaya aldıkta cenūb-ı hakīkiye müteveccih olur. Ve bazıları 'indinde kutb, nokta-i mevhumedir. Her akşam **Qıṭb-ı Şimālī**'ye nazar eylemek ledg-ı 'akrebden emīn olmakta mücerrebdir. Ve

قُطِبَ [qıṭb] Bir kavmin medār-ı umūru olan seyyid ve ser-kārına itlāk olunur; yukālu: هُوَ قُطِبَ قَوْمَهُ أَي سَيِّدَهُمْ Ve mutlakan bir nesnenin medār-ı kıvāmı olan şey'e itlāk olunur; pādīşāh, kutb-ı 'asker olduğu gibi; yukālu: هُوَ قُطِبَ ذَلِكَ الْأَمْرُ أَي مَلَكَهُ وَمَدَارُهُ Ve sālīklerin umūr-ı suveriyye vü ma'neviyyeleri kendisine müfevvez olan mürşid gibi. Cem'ī **أَقْطَابٌ** [aqtāb] gelir ve **قُطُوبٌ** [qıṭūb] gelir ve **قُطْبَةٌ** [qıṭbet] gelir, **قِبْلَةٌ** [qiblet] vezninde. Ve

قُطِبَ [Qıṭb] Medīne-i münevvere'de 'Aḳīk nām vādīde bir mevzi^c adıdır; 'alā-kavlin **ذُو الْقُطْبَةِ** [Zu'l-Qıṭbe] ile müsemmādır.

الْقُطْبَةُ [el-qıṭbet] (kāf'ın zammıyla) Değirmen mīline denir, niteki zıkr olundu. Ve nişāna atılan ok temrenine denir, نَضَلَ الْهَدْفَ [naşlu'l-hedef] ma'nāsına. Lākin *Esās*'ın beyānına göre سَهْمُ الْبَصَالِ [sehmü'n-nidāl]

olacaktır. Ve

قُطْبَةٌ [qıṭbet] Bir nev^c nebāt adıdır. Cem'ī **قُطِبَ** [qıṭab] gelir, **زُفْرٌ** [zuffer] vezninde. Ve

قُطْبَةٌ [Qıṭbet] Esāmīdendir: Herim b. Qıṭbe el-Fezārī ashābdandır. Bir mādde zımnında 'Āmir b. eṭ-Ṭufeyl ile 'Alḳame b. 'Ulāşe ona tehāküm eylediler.

الْقُطَابَةُ [el-qıṭābet] (sumāmet) [sumāmet] vezninde) Kesilen et parçasına denir. Ve

قُطَابَةٌ [Qıṭābet] Mışır diyārında bir karye adıdır.

الْقِطَابُ [el-qiṭāb] (kitāb) [kitāb] vezninde) Bā'is-i terkīb olan ya'nī bir şey'e katılan nesneye denir, **مِزَاجٌ** [mizāc] ma'nāsına. Ve cāme yakasının kavuştuğu yere denir, **مَجْمَعُ الْجَيْبِ** [mecma'u'l-ceyb] ma'nāsına.

Şārih der ki 'inde'l-ba'z yakanın esfeline denir; bu dahi kavuştuğu yer olacaktır. Ve bu mecāzdır, zıkr olunan mizāc ma'nāsından me'hūzdu, niteki *Esās*'ta mersūmdur. Ve 'Ubāb'da **قِطَابُ الْجَيْبِ** [qıṭābu'l-ceyb] **مِقْوَرٌ** [miqver] ile ki yakının oyuntu yeriyle müfesserdir ki boyuna geçen oyumdur. Ve **قَطِيبَةٌ** [qatībet] yakının oyuntusu olan pāre ile mübeyyendir. İntehā.

قُطَيْبٌ [Qıṭayb] (zubeyr) [zubeyr] vezninde) Sābık b. Şured nām kimsenin feresi adıdır.

الْقُطَيْبِيَّةُ [el-Qıṭabiyyet] (kāf'ın zammı ve tā'nın fethiyle **عُرَيْبِيَّةٌ** [ureniyyet] vezninde) Benū Zinbā^c cemā'atine mahsūs bir suyun adıdır. 'Abīd el-Abraş nām şā'irin işbu: "أَفْقَرُ مِنْ أَهْلِهِ مَلْحُوبٌ | | فَالْقُطَيْبِيَّاتُ فَالذُّنُوبُ" beytinde vāki^c **قُطَيْبِيَّاتٌ** [Qıṭabiyyāt] kelimesi etrāfında kāf'ın sular itibārıyla sīga-i cem^c üzere irād olunmuştur; 'alā-kavlin **قُطَيْبِيَّاتٌ** [Qıṭabiyyāt] bir cebel adıdır. Yine

cem'iyyeti etrāf ve levāhıkı itibārılıdır. **الْقَطْبَانُ** [el-ḳuṭbān] (عُثْمَانُ [uṣmān] vezninde) Bir nebāt adıdır.

الْقِطْبِي [el-ḳiṭṭibā] (زِمِكِّي [zimikkā] vezninde) Bu dahi bir nebāt'tır ki ondan metin ve müstahkem ip ve urgan düzülür, نَارَجِيل [nārecil] ağacı lifinden düzülen ipten ve halattan kavī olur.

الْقَطْبُ [el-ḳaṭab] (fethateynle) Bir kimse mekil ve mevzūnāta dā'ir bir nesne iştirā eyledikte ibtidā-yı emrde bir mikdārını keyl ile yāhūd vezn ile alıp bakiyyesini keyl ve vezn eylemeksizin makbūda kıyās ve itibār ile ber-vech-i tahmīn götürü almak ma'nāsınadır ki bundan nehy-i şer'i vārid olmuştur; yukālu: أَخَذَهُ قَطْبًا وَهُوَ أَنْ يَأْخُذَ الشَّيْءَ ثُمَّ يَأْخُذَ مَا بَقِيَ عَلَى حَسَبِ ذَلِكَ جُزْأًا بِغَيْرِ وَزْنٍ يُعْتَبَرُ فِيهِ بِالْأَوَّلِ

قَاطِبَةٌ [ḳāṭibet] Nasb ile ki meselā الْقَوْمُ قَاطِبَةٌ kavlinde vākī'dir, جَمِيعًا ma'nāsınadır. Ve bu hemān hāl olarak isti'māl olunur. Cem' ma'nāsına olan قَطْبُ [ḳaṭb] kelimesinden me'hūz'dur. Hafī olmaya ki Ḥarīrī, *Durre*'de bu vech üzere beyān eylemiştir ki قَاطِبَةٌ kelimesi hemīşe münekker ve hāliyyet üzere mansūb ve zū'l-hāl dā'imā 'ukalādān olur. Ve şerhinde Şihāb demiştir ki ba'zı esmā' vardır ki dā'imā hāliyyet üzere mansūb olarak isti'māl olunur, كَافَّةً ve قَاطِبَةٌ kelimeleri gibi. Bu cihetten şārih-i *Lubāb*, Zemaḥşerī'nin *Mufaṣṣal* hutbesinde الأَبْوَابِ مُحِيطًا بِكَافَّةِ الأَبْوَابِ kavlini istiḥcān eylemiştir. Kaldı ki Sa'duddīn *Maḳāşid* şerhinde bu resme tahkīk eylemiştir ki bülegā-yı 'Arab كَافَّةً kelimesi izāfetle de isti'māl eylediler. Ve قَطْبُ قَاطِبَةٌ kelimesi قَطْبُ [ḳaṭb] lafzından ism-i fā'ildir, جَامِعٌ [cāmi'] ma'nāsına. Āhirinde hā', mübālaga için-

dir, رَاوِيَةٌ [rāviyet] ve عِلَامَةٌ [allāmet] gibi; 'alā-kavlin te'nīsıyyedir, ifrād itibārıyla جَمَاعَةٌ [cemā'aten] gibi. Ve 'inde'l-ba'z قَاطِبَةٌ [ḳāṭibeten] masdardır, عَاقِبَةٌ [āfiyet] ve عَاقِبَةٌ [āḳibet] gibi. İsm-i fā'il kavline göre جَاءَ الْقَوْمُ قَاطِبَةٌ kavli, "Kavm cümle-i efrādını cāmi' olarak ya'nī mecmū'u birden geldiler" demek olur ve masdar olduğuna göre bi-ma'nā mef'ul olup مَجْمُوعٌ [mecmū'] ma'nāsına olur.

الْقَطْبِيَّةُ [el-ḳaṭibet] (حَبِيبَةٌ [ḥāḳibet] vezninde) Cemā'at ve gürūh ma'nāsınadır; yukālu: جَاؤُوا بِقَطْبِيَّتِهِمْ أَيَّ بِجَمَاعَتِهِمْ Ve

قَطْبِيَّةٌ [ḳaṭibet] Karışık keçi ve koyun sütüne denir; 'alā-kavlin karışık nāka ve koyun sütüne denir.

[ق ط ر ب]

الْقَطْرُبُ [el-ḳuṭrub] (قُنْفُذٌ [ḳunfuḏ] vezninde) Uğruya denir, لِيْضٌ [liṣṣ] ma'nāsına. Ve fāreye denir. Ve tüyü dökülmüş kurda denir ذُنْبٌ أَمْعَطُ [ziḳbun em'aṭu] ma'nāsına. Ve gül-ı beyābāninin ki koncoloz ta'bīr olunur erkeğine denir. Ve cāhil ve nādān kimseye denir. Ve korkak, cebān kimseye denir. Ve sefih ve sebük-ser kimseye denir. Ve şar' صَرْعٌ [şar'] marazına uğramış kimseye denir. Ve

قَطْرُبٌ [ḳuṭrub] İstulāh-ı etibbāda mālīḥūlyā illetinden bir nev' 'arızanın ismidir. Ma'lūm ola ki mālīḥūlyā lafz-ı Yūnānī ve bu ismle ma'rūf bir maraz adıdır. Sevdādan neş'et eder. Üç kısım olur. Birinin mādresi cem'i-i bedene şāmidir ve biri dimāgda olur ve biri mirākiyālarda olur, 'alāmeti seherdir ve yaramaz vākı'alar görmektir ve ednā sebebden mahzūn olmak ve tiz darılmak ve korkmayacak nesneden korkmaktır. Şārihin vāsfına göre قَطْرُبٌ [ḳuṭrub]

kısm-ı evveldir ki ma'azallāhi ta'alā kara sevdā olacaktır. Ve

قَطْرُبْ [qutrub] Küçük köpeğe denir, mastı ve zağar ve fino gibi. Ve küçük ve hurde cinnilere denir, صِعَاژُ الْجِنِّ [šiğāri'l-cinn] ma'nāsına. Ve

قَطْرُبْ [qutrub] Hafif ve sebük-meşreb kimseye denir ki şelfe ve yelkovan ta'bīr olunur; bir dakika bir mahalde ārām eylemeyi dā'imā beri öte hareket üzere olur. Ve

قَطْرُبْ [qutrub] Bir kuş adıdır. Ve bir böcek adıdır ki bütün gündüz beri öte gezip aslā bir yerde ārām ve karār eylemez. *Nihāye*'de قَطْرُبْ لَيْلٌ قَطْرُبْ جِبْفَةٌ لَيْلٌ قَطْرُبْ "لَا أَعْرِفَنَّ أَحَدَكُمْ جِبْفَةً لَيْلٌ قَطْرُبْ" *Nihāye*'de قَطْرُبْ [qutrub] bir böcektir ki bütün gündüz gezip yürür, tamāmī-i nehārında havāyic-i dünyeviyyesine pūyān olup gece oldukça bī-tāblıktan sabāha kadar cīfe gibi yatan kimse ona teşbih olunmuştur. Ve

قَطْرُبْ [Qutrub] Sībeveyhi hazretlerinin tilmīzī olan Muḥammed b. el-Mustenīr en-Naḥvī lakabıdır. Her gün çin seherden bāb-ı Sībeveyhi'ye mülāzım olmakla Sībeveyhi ne vakt ki kapısını küşād eylese pīş-gāhında mevcūd bulmağın kendisine قَطْرُبْ قَطْرُبْ مَا أَنْتَ إِلَّا قَطْرُبْ لَيْلٌ ile mülakkab ve meşhūr olmuştur.

الْقَطْرَبَةُ [el-kaṭrabet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) 'Acele ve sür'at eylemek ma'nāsınadır; yukālu: قَطْرُبْ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ Ve yere çalmak ma'nāsınadır; yukālu: قَطْرَبُهُ إِذَا صَرَعه

التَّقَطْرُبُ [et-taḳatrub] (تَدْحْرُجُ [tedahruc] vezninde) Beri öte başını salıp oynatmak ma'nāsınadır; yukālu: تَقَطْرُبُ الرَّجُلُ إِذَا حَرَكَ رَأْسَهُ Ve قَطْرُبْ [qutrub] dedikleri böcek gibi aslā bir dakika ārām eylemeyi mü-

teharrik bi'z-zarūre olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَقَطْرُبُ الرَّجُلُ إِذَا تَشَبَّهَ بِالْقَطْرُبِ

ق ع ب

الْقَعْبُ [el-qa'ab] (kāf'ın fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) Ağaçtan düzölmüş iri ve kalın ve karınlı çanağa ve kavataya denir; 'alā-kavlin çekece ve ortaca olanına yāhūd bir adam kandırarak mikdār su alan çanağa denir. Cem'i أَقْعُبُ [aq'ub] gelir, أَفْلُسُ [ef-lus] gibi ve قِعَابُ [qi'āb] gelir, كِتَابُ [kitāb] vezninde ve قِعَابَةٌ [qi'abet] [gelir] عِنْبَةٌ [inebet] vezninde ki cem'-i kesretleridir. Ve

قَعْبُ الْكَلَامِ [qa'bu'l-keḷām] Lakırdının gavv ve ka'rına ve künhüne itlāk olunur; yukālu: هَذَا كَلَامٌ لَهُ قَعْبٌ أَيْ عَوْرٌ وَقَعْرٌ

التَّقْعِيبُ [et-taḳ'ib] (tef'īl) vezninde) Davarın tırnağı çanak hey'etinde değirmi ve içerisi çukurca olmak ma'nāsınadır ki قَعْبُ [qa'ab] lafzından mutasarrıftır; yukālu: قَعْبٌ خَافِرٌ الْفَرَسِ إِذَا كَانَ مُقْبَبًا كَالْقَعْبِ Ve müteşeddik ve mütekellim geçinen kimse kelāmı verişle çanak gibi ağızını açarak aksā-yı halkından tekellüm eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: قَعْبٌ فِي خَافِرٍ مُقْعَبٌ أَيْ مَدْوَرٌ الْكَلَامِ إِذَا قَعَرَ كَالْقَعْبِ وَفُلَانٌ مُقْعَبٌ أَيْ مُقْعَرٌ لِلْمُشَدِّقِ الَّذِي يَتَكَلَّمُ بِأَفْصَى حَلْقِهِ وَيَفْتَحُ فَاهُ كَالْقَعْبِ

الْمُقْعَبَةُ [el-muḳa'abet] ('ayn'ın şeddesiyle) قَعْبُ [qa'ab] (mu'azzamet) vezninde) gibi değirmi ve içerisi çukurca olan göbeğe vasf olur; yukālu: سُرَّةٌ مُقْعَبَةٌ إِذَا كَانَتْ كَالْقَعْبِ

الْفَاعِبُ [el-ka'ib] Pek uluyup haykırıcı olan kurda denir, ذُنْبٌ صَيَّاحٌ [zi'ibun şayyāḥun] ma'nāsına.

الْقَعْبَةُ [el-qa'abet] (kaḥbet) vezninde) Kutuya şebīh bir zarftır ki nisvān isti'māl ederler; 'alā-kavlin bir nevc kapaklı kutu-

dur ki 'Arablar içine sevîk korlar.

فَعْبَةُ الْعِلْمِ [Ka'betu'l-'ilm] (جَعْبَةُ الْحِلْمِ) [ca'betu'l-ħilm] vezninde) Bādiye-i Şām'da Busayta nām mevzî'in kıble cānibinde bir arzın adıdır.

الْفَعْبَةُ [el-ku'bet] (شُعْبَةُ) [šu'bet] vezninde) Dağlarda ve kayalarda olan hudāyī oyma çukura denir ki onda su irkilir. Ba'zı diyārlarda kak ta'bīr olunur.

الْفَعْبُوتُ [el-ka'fīb] (قَرِيبٌ) [karīb] vezninde) 'Aded-i kesīre denir, ne olur ise olsun.

الْفَعْبَانَةُ [el-ka'anbāt] (عَقْبَانَةٌ) [a'kanbāt] vezninde ve mürādifidir ki māddesinde zikr olundu; yukālu: عَقَابٌ فَعْبَانَةٌ أَيْ عَقْبَانَةٌ

[ق ع ث ب]

الْفَعْبُوتُ [el-ka'seb] (جَعْفَرٌ) [sā-yı müsellese ile جَعْفَرٌ] [ca'fer] vezninde) Çok şey'e denir, kesīr ma'nāsına.

الْفَعْبَانُ [el-ka'sebān] (زَعْفَرَانٌ) [za'ferān] vezninde) فَعْبُوتٌ [ka'seb] ma'nāsınadır.

الْفَعْبَانُ [el-ku'subān] (كَافٍ) [kāf'ın ve s̄ā'nın zammıyla) Osurgan böceğine şebih bir böcek adıdır; otluk aralığında olur, yine o nev'dendir.

[ق ع س ب]

الْفَعْبَسَةُ [el-ka'sebet] (سَيْنٌ) [sīn-i mühmele ile دَحْرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) Bir korku sebebiyle yelip gitmek ma'nāsınadır; yukālu: فَعَسَبَ الرَّجُلُ إِذَا عَدَا سَرِيحًا يَفْرَعُ

الْفَعْبَابُ [el-ku'āsib] (عُلَابِيٌّ) [ulābi] vezninde) Uzun şey'e denir, tavīl ma'nāsına.

[ق ع ض ب]

الْفَعْبَابُ [el-ka'ḍab] (دَادٌ) [dād-ı mu'ceme ile جَعْفَرٌ] [ca'fer] vezninde) Cüssesi iri ve yumru olup cerī ve tünd ve şedīd olan insān ve hayvāna denir. Ve

فَعْبَابٌ [Ka'ḍab] Selefte bir recül ismidir ki mızrak yalmanları yapar idi.

الْفَعْبَابَةُ [el-ka'ḍabet] (فَحْطَبَةٌ) [kaḥṭabet] vezninde) Kahr ve şiddetle istisāl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: فَعْبَابُهُ إِذَا اسْتَأْصَلَهُ بِشِدَّةٍ

الْفَعْبَابِيُّ [el-ka'ḍabiyy] (أَحْمَرِيٌّ) [ahmeriyy] vezninde) Yavuz ve şedīd olan deveye denir ki nefesine mensūbdur; yukālu: قَرَبٌ قَرَبٌ فَعْبَابِيٌّ أَيْ شَدِيدٌ Ve قَرَبٌ [karab] fethateynle خِمْسٌ [ħims] gibi mesāfe-i ṭmā [zama] ı belki o mesāfeyi tayy eylemeğe denir. 'Alā-vechī'l-isti'āre develerine itlāk olunmuştur.

[ق ع ط ب]

الْفَعْبَابَةُ [el-ka'ṭabet] (دَحْرَجَةٌ) [dahrecet] vezninde) Kesmek ma'nāsınadır; yukālu: فَعْبَابُهُ إِذَا قَطَعَهُ

الْفَعْبَابِيُّ [el-ka'ṭabiyy] (كَا'Ḍَابِيٌّ) [ka'ḍabiyy] vezninde ve mürādifidir; yukālu: قَرَبٌ قَعْبَابِيٌّ أَيْ شَدِيدٌ

[ق ع ق ب]

الْفَعْبَابَةُ [el-ka'qabet] (كَافٍ) [kāf'la دَحْرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) Yaralamak ma'nāsınadır; yukālu: فَعْبَابُهُ إِذَا جَرَحَهُ

[ق ع ن ب]

الْفَعْبَابُ [el-ka'neb] (نُونٌ) [nūn'la جَعْفَرٌ] [ca'fer] vezninde) Sulb ve şedīd olan şey'e denir. Ve arslana itlāk olunur. Ve erkek tilkiye denir. Ve

فَعْبَابٌ [Ka'neb] İmām Mālik, *Muvattā'* sı rüvātından Muḥammed b. Mesleme'nin cedit ismidir.

الْفَعْبَابُ [el-ku'ānib] (عُلَابِيٌّ) [ulābi] vezninde) فَعْبَابٌ [ka'neb] ile iki evvelki ma'nālarda mürādifdir.

الْفَعْبَابَةُ [el-ka'nebet] (فَحْطَبَةٌ) [kaḥṭabet] vez-

ninde) Ba'zı burunda olan eğrilik hâletine denir. Ve bodur, kūtāh-kadd hatuna denir; yukālu: مَرَأَةٌ قَعْنَبَةٌ أَيْ قَصِيرَةٌ

الْقَعْنَبُ [el-ku'nub] قُنْدُ [ku'nub] vezninde) Eğri olan buruna denir; yukālu: أَنْفٌ قَعْنَبٌ أَيْ مُعَوِّجٌ وَفِيهِ قَعْنَبَةٌ أَيْ اغْوِجَاجٌ

الْقَعْنَبَةُ [el-ka'anbāt] عَقْنَبَةٌ [a'akanbāt] vezninde ve mürādifidir ki zikr olundu; yukālu: قَعْنَبٌ مُؤَلِّفٌ بُنُوهُنَّ بِأَنْفِ قَعْنَبَةٍ أَيْ عَقْنَبَةٍ [ka'b] māddeyi zeylinde dahi sebt eylemekle zâhiren nün'unun ziyâdesine zâhib olan kavle dahi ri'âyet ve işâret için burada dahi resm eylemiştir.

[ق ق ب]

الْقَيْقَبُ [el-kayqab] حَيْدَرٌ [hayder] vezninde) Atın eyerine denir, سَرْجٌ [serc] ma'nâsına. Ve bir nev' ağaç kerestesine denir ki ondan kaltak ittihaz olunur. Şârihin beyânına göre Fârisîde âzād-ı dıraht dedikleri şey cerdir ki çitlenbik ağacıdır. Kezâlik tesbîh ağacının kebîr nev'idir. İkisinin de kerestesi be-gâyet sulb ve metîn olur. Ve

قَيْقَبٌ [kayqab] Eyerin iki kaşlarına dola-dıkları kayışa ve sıırma denir. Ve at geminde olan şol demire denir ki gem damağı ta'bîr olunan çatal demir ki atın ağızına girer, onun ortasında olur.

الْقَيْقُبَانُ [el-kayqubān] حَيْرَانٌ [hayzurān] vezninde) قَيْقَبٌ [kayqab] ile iki evvelki ma'nâlarda mürādiftir.

الْقَيْقَابُ [el-kayqāb] رَيْحَانٌ [reyhān] vezninde) Beze saykal vuracak mühreye denir; hâlen kâğıd mühresine de denir.

[ق ل ب]

الْقَلْبُ [el-ḳalb] (ḳāf'ın fethi ve lām'ın sükunıyla) Bir nesneyi geriye döndürmek ve çevirmek ma'nâsındadır; yukālu:

قَلَبَ الشَّيْءَ قَلْبًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا حَوَّلَهُ عَنْ وَجْهِهِ Ve bir kimsenin yüreğine vurmak yâhüd dokunmak ma'nâsındadır, gerek hakîkî olsun ve gerek ma'nevî olsun ki gönüle dokunmak ta'bîr olunur; yukālu: قَلَبْتُ فُلَانًا Ve bir nesneyi tersine çevirmek ve içerisini taşra döndürmek ma'nâsındadır; yukālu: قَلَبْتُ Burada lām, عَلَى [alā] ma'nâsındadır.

Başā'ir'den müstefād olduğu üzere قَلَبْتُ [ḳalb] bir nesneyi halkî yâ tab'î yâ ca'lî cihetinden çevirip döndürmek, 'aks ve tahvîl ma'nâsındadır. Ve bunun beş sūreti vardır: zîri bālāya ve zahır batna döndürmek ki tersine çevirmek ta'bîr olunur. Ve şimālî yemîne yâhüd yemîni şimâle ve yüzü arkaya döndürmekten 'ibârettir. Ve ḳalb-i istilâhî "damad" ve "رَبِّكَ فَكَبِّرْ" ve "دَامَ" "سِرٌّ فَلَا كِبَابِكَ الْفَرَسُ" ve "غَلَا الْعِمَادُ" kelâmı gibi ki ḳalb-i müstevîdir. Ve 'Arablar قَلَبَ اللهُ "قَلَبْتُ" derler, تَوَقَّاهُ ma'nâsına ki mecâzdır, niteki أَقْلَبُهُ dahi derler, mebd' ve me'âd olması mülâhazasıyladır. Ve

قَلَبْتُ [ḳalb] Ağacından hurmâ beynisi çıkarmak ma'nâsındadır; yukālu: قَلَبْتُ الْحُلَّةَ Ve hurmâ koruğu kızarmak ma'nâsındadır; yukālu: قَلَبْتُ الْبُسْرَةَ إِذَا أَحْمَرَتْ Ve

قَلَبْتُ [ḳalb] Yüreğe denir, فُؤَادٌ [fu'ād] ma'nâsına, Fârisîde dil denir; 'alā-kavlin isti'mâlde فُؤَادٌ [fu'ād]dan ahasstur ki lisânımızda ona gönül ta'bîr olunur. Mütercim der ki Nihāye'de işbu: "أَتَاكُمْ أَهْلُ الْيَمِينِ" hadîsinde demiştir ki ma'rûf olan قَلْبٌ [ḳalb] ve فُؤَادٌ [fu'ād] birdir ki takallüb itibârıyla قَلَبْتُ [ḳalb] ve tefe'ud ve tevakkud itibârıyla فُؤَادٌ [fu'ād] itlāk

olunmuştur. Ve ʿinde'l-baʿz فُوَادٌ [fuʿād] yüreğin vasatına denir ve ʿalā-kavlin yüreğin perdesine denir ve قَلْبٌ [qalb] habbe ve süveydāsından ʿibārettir. Ve ehl-i tahkik ʿindinde قَلْبٌ [qalb] yürek taʿbīr olunan lahm-ı cismānī-i sanavberīye taʿalluk eden latīfe-i rabbāniyyeden ʿibārettir ki cemīʿ-ı kuvvetin mebdē'idir, niteki دِمَاعٌ [dimāġ] cemīʿ-ı havāssın mebdē'idir. Hukemā ʿindinde bu hakikat-i insāniyyedir ki nefs-i nātika ve rūh-ı bātine taʿbīr ederler. Ve yürek nefs-i nātikanın taht-ı saltanatıdır. Ve işbu ʿİNَّ فِي ابْنِ آدَمَ مُضَعَةٌ إِذَا صَلَّحَتْ صَلَّحَ الْجَسَدُ كُلُّهُ“ hadīsinde قَلْبٌ [qalb]den murād latīfe-i mezkūredir ki menbaʿ-ı feyz ü hayattır.

Ve baʿzı muhakkikīn dediler ki قَلْبٌ [qalb] yedi tabakayı müstemildir: 1. صَدْرٌ [şadr]dır ki mahall-i İslām ve mahall-i vesvāstır. 2. قَلْبٌ [qalb]dir ki mahall-i imāndır. 3. شِعَافٌ [şigāf]tur ki mahall-i mahabbetü'l-halktır. 4. فُوَادٌ [fuʿād]dır ki mahall-i rüyetü'l-Hak'tır. 5. حَجَّةٌ الْقَلْبِ [habbetü'l-qalb]dır ki mahall-i mahabbetü'l-Hak'tır. 6. سُوَيْدَاءٌ [süveydā]dır ki mahall-i ulūm-ı dīniyyedir. 7. مُهَجَّةٌ الْقَلْبِ [muhcetu'l-qalb]dir ki mahall-i tecellī-i sıfāt-ı ilāhiyyedir. Ve قَلْبٌ [qalb] ıtlākı takallübden yāhūd lübb ve hālis maʿnāsından me'hūzdur. Ve irādetü'l-mahal istibārıyla قَلْبٌ [qalb]den ʿakl ve fehm ve şecāʿat makūlesi irāde olunur. Kaldı ki lisānımızda yürek dediğimiz cānib-i eyserde muʿallak olan mudga-i maʿhūdedir. Lākin bir gönlümüz dahi vardır ki sükūn ve hareket ve meyl ve istikrāh makūlesi hāletin medārıdır. Müʿellifin kavlı-i sānisi buna mülāyim oluyor ki فُوَادٌ [fuʿād] yüreğe ve قَلْبٌ [qalb] gönüle denir ki her kuvvetin mebdē'i olacaktır. İntehā.

Ve

قَلْبٌ [qalb] ʿAkl ve hūş maʿnāsına da istīmāl olunur. Ve her şey'in lübbüne ve mahz ve hālisine denir; yukālu: هُوَ قَلْبُهُ أَيُّ مَخْضُهُ وَخَالِصُهُ Ve

قَلْبٌ [qalb] Benī Suleym cemāʿatine mahsūs sengistānda bir su adıdır. Ve

قَلْبٌ [qalb] Hurmā beynisi taʿbīr olunan şey'e denir, ke-mā se-yuzkeru. Ve soyu pāk ve hālis olan kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ قَلْبٌ أَيُّ مَخْضُ النَّسَبِ

قَلْبٌ [qalb] gibi bu dahi bir nesneyi geri çevirmek maʿnāsınadır; yukālu: أَقْلَبُهُ إِذَا حَوْلَهُ ʿArablar ʿالله فُلَانًا إِلَيْهِ derler, أَقْلَبُ maʿnāsına, niteki ānifen sülāsīde zikr olundu. Ve bir nesnenin taşra yüzü kurumak maʿnāsına istīmāl olunur; yukālu: أَقْلَبُ الْعَبَبُ إِذَا بَيَسَ ظَاهِرُهُ Ve bir şey'in dönüp çevrilmesi vakti yaklaşmak maʿnāsınadır; yukālu: أَقْلَبُ الْخُبْرُ إِذَا حَانَ لَهُ أَنْ يُقْلَبَ Ve bu kabīlindendir. Ve bir kimsenin devesine قَلَابٌ [qalāb] marazı uğramak maʿnāsınadır; yukālu: إِذَا أَصَابَ إِلَيْهِمُ الْقَلَابُ

قَلْبٌ [qalb] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bu dahi bir nesneyi cihetinden geri döndürmek maʿnāsınadır; yukālu: قَلْبُهُ تَقْلِيْبًا إِذَا حَوْلَهُ عَنْ وَجْهِهِ Ve bir şey'in tersini çevirmek maʿnāsınadır; yukālu: قَلْبُهُ إِذَا حَوْلَهُ ظَهْرًا لِبَطْنٍ Burada حَوْلَ ظَهْرُهُ kelimesi bedeldir, حَوْلَ ظَهْرُهُ عَلَى بَطْنِهِ sebkindedir.

أَقْلَبُ [el-qulb] (kāf'ın zammıyla) Bileziğe denir, سَوَاوٌ [sivār] maʿnāsına. Esās'ın beyānına göre beyāzlıkta kalb-i nahleye teşbīhe mebnīdir. Ve

قَلْبٌ [qalb] Ak yılanı ıtlāk olunur, hayye-i beyzā maʿnāsına ki bu dahi teşbīh-i

mezbüre mebnīdir. Ve

قَلْبٌ [qalb] (kāf'ın harekāt-ı selâsiyla) Hurmā beynisi ta'bīr olunan nesneye denir, شَحْمَةُ النَّحْلِ [şaḥmetu'n-naḥl] ma'nāsına. Ve bu hurmā ağacının tepesinde olur, ak ve lezīz olur, Fārisīde ona pīh-i hurmā ve kütüb-i tibbiyyede جُمَارُ النَّحْلِ [cummāru'n-naḥl] derler. Ve 'inde'l-ba'z قَلْبُ النَّحْلِ [qalbu'n-naḥl] hurmā ağacının ecved ve ebyaz ve eltaf olan yaprağına denir. Cem'î أَقْلَابٌ [aqlāb] gelir ve قُلُوبٌ [qulūb] gelir ve قَلْبَةٌ [qalbet] gelir, عِنْبَةٌ [inebet] vezninde. Ve

قَلْبٌ [qalb] (kāf'ın zammıyla= قَلْبٌ [qalb] gibi asl ve nesebi pāk ve hālis olan kişiye denir, pāk-nejād ma'nāsına; yukālu: رَجُلٌ قَلْبٌ وَقَلْبٌ أَيْ مَخْضُ النَّسَبِ

أَلْقَابَةٌ [el-qalbet] (عَلْبَةٌ [ulbet] vezninde) Kırmızılık, حُمْرَةٌ [ḥumret] ma'nāsınadır; yukālu: فِي لُونِهِ قَلْبَةٌ أَيْ حُمْرَةٌ Ve soyu pāk ve hālis olan hatuna denir ki zikr olunan قَلْبٌ [qalb] lafzının mü'ennesidir; yukālu: هِيَ قَلْبَةٌ أَيْ خَالِصَةُ النَّسَبِ

أَلْقَالِبٌ [el-qalīb] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Mutlakan kuyuya denir; 'alā-kavlin eski ve kadīm olanına denir ki bi'r-i 'ādiyye ta'bīr olunur ve sahrälarda olup rabb ve hāfiri ma'lūm olmaz, güyā ki 'Ād kavmin-den kalmıştır. Ve قَالِبٌ [qalīb] lafzı müzekker ve mü'ennes olur. Cem'î أَقْلَابَةٌ [aqlābet] gelir, أَرْغِفَةٌ [ergifet] gibi ve قَلْبٌ [qalub] gelir zammeteynle ve قَلْبٌ [qalb] gelir lām'ın sükūnuyla. Şārih der ki *Esās*'ın beyānına göre قَالِبٌ [qalīb] taşla içerisi örülmezden mukaddem kuyuya itlāk olunur, türābı قَلْبٌ [qalb] olduğuna mebnīdir.

أَلْقَالِبٌ [el-qalīb] (lām'ın kesriyle) Kızarmış hurmā koruğuna denir, zikr olunan

humret ma'nāsındandır. Ve

قَالِبٌ [qalīb] Kuyumcuların cevher-i zā'ib ifrāğ eyledikleri مِثَالٌ [mişāl] tarzında zarfa denir. Ve bunda lām'ın fethiyle isti'māl ekserdir ki mā-yuklebu-bihi demek olur. Türkīde dahi kālīb ta'bīr olunur. Ba'dehu papuççu ve sâ'ir güne kālīb'larda dahi şāyi' olmuştur. Şihāb'ın tahrīrine göre kaleb-i Fārisī mu'arrebidir. vākı'ā *Burhān*'da dahi öylece mersūmdur, lākin maddenin muktezāsı üzere mu'arreb itlākına hācet olmadığı kalb-i selīm erbābına pūşīde değildir.

قَالِبُ اللَّوْنِ [qalibu'l-levn] (طَالِبُ الْعُونِ [ṭālibu'l-avn] vezninde) Şol yavruya denir ki anası levnine mugāyir ola, güyā ki levnini kalb eylemiştir; yukālu: شَاةٌ قَالِبٌ لَوْنٍ إِذَا كَانَتْ عَلَى غَيْرِ لَوْنِ أُمِّهَا

أَلْقَالِبٌ [el-qalīb] (lām'ın teşdidiyle سَكِّيتٌ [sikkīt] vezninde) ve

أَلْقَالِبٌ [el-qalīb] (تَنُّورٌ [tennūr] vezninde) ve

أَلْقَالِبٌ [el-qalīb] (سِنَّوْرٌ [sinnevr] vezninde) ve

أَلْقَالِبٌ [el-qalīb] (قَبُولٌ [qabūl] vezninde) ve

أَلْقَالِبٌ [el-qalīb] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Kurda itlāk olunur, çobanları ve koyunları fırıl fırıl döndürdüğü için.

أَلْقَالِبَةٌ [el-qalibet] (عَلْبَةٌ [galebet] vezninde) Ta'ab ve mihnet ve maraza itlāk olunur, firāşında ve mekānında āsūde olmayıp derd ve meşakkatle takallūbe bā'is olduğu için; yukālu: مَا يَه قَلْبَةٌ أَيْ دَاءٌ وَتَعَبٌ Şārihin beyānına göre bunun isti'mālī nefy makāmına mahsūstur.

أَلْتَقَلْبٌ [et-teqallub] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] veznin-

de) Beri öte dönuştürmek ma'nāsındır. Bu münāsebetle umūr u mesālîhinde merām ve dil-hāh üzere tasarruf eylemek ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: تَقَلَّبَ فِي الْأُمُورِ إِذَا تَصَرَّفَ فِيهَا كَيْفَ شَاءَ

الْقَلْبُ [el-ḳulleb] (ḳāf'ın zammı ve lām-ı müşeddedenin fethiyle) Kesirü't-takallüb olan kişiye denir, ba'dehu zihn ve kiyāset ve rüşd ve fetānet yāhūd kesret-i tecribe sebebiyle umūrun her tarafına taklīb-i fikr ederek idrāk ve ittulāc sāhibi, 'ākıbet-endiş ve kār-āzmüde ve mütebasır ve kār-güzār adama itlāk olunmuştur, niteki bu veznde حَوْلُ [ḥuvvel] dahi bu ma'nāda müsta'meldir. Ve ekserī قُلْبُ [ḳulleb] kelimesi ona te'kīd-güne irād olunur ve nefslerine dahi nisbet olunur; yukālu: رَجُلٌ حَوْلٌ قُلْبٌ وَحَوْلِي قَلْبِي وَحَوْلِي قُلْبٌ أَيُّ مُحْتَالَ بِصِيرٍ زَاتِهَا بِتَقْلِيْبِ الْأُمُورِ olmakla i'māl-i fikr ve taklīb-i zihn eyleyerek yāhūd ez-kadīm umūr u mesālîhte kesret-i takallüb ile her emrin 'örfüne vākıf ve cihet-i sühületini 'arīf dāhiye olmakla umūru mülk edinmiş gibi olup her ne kadar emr düşvār ise bir takrīb damarını bulup sühületle onu intāc eylemeğe muktedir adam olacaktır.

الْمَقْلَبُ [el-miḳleḅ] (mīn) [minber] vezninde) Ekincilerin çapa demirine denir ki onunla zirā'at olunacak tarlanın toprağını taşra döndürüp devirirler. Ve kulağı devrik olan insān ve hayvāna denir, مَقْلُوبَةٌ الْأُذُنِ [maḳlūbetu'l-uzun] ma'nāsına.

الْقَلْبُ [el-ḳaleb] (fethateynle) Dudak taşra dönüp devrik olmak ma'nāsındır; yukālu: قَلِبَ الرَّجُلُ قَلْبًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَتْ شَفْتُهُ مُتَقَلِّبَةً وَ يुकَالُ: قَلِبَتِ الشَّفَةُ قَلْبًا إِذَا كَانَتْ مُتَقَلِّبَةً

الْأَقْلَبُ [el-aḳleḅ] (aḥmer) [aḥmer] vezninde)

Dudağı devrik olan adama denir.

الْقَلْبَاءُ [el-ḳalbā] (ḥamrā) [ḥamrā] vezninde) Devrik dudağa denir; yukālu: رَجُلٌ أَقْلَبٌ وَ شَفَةُ قَلْبَاءٍ

الْقَلُوبُ [el-ḳalūḅ] (ṣabūr) [ṣabūr] vezninde) Kesirü't-takallüb olan kimseye denir, gerek zāhirī ve gerek ma'nevī olsun ki كَثِيرٌ التَّلْوِنِ [keṣīru't-televvun] demek olur.

قُلْبُ [Ḳulub] (zammeteynle) Benī 'Āmir kabilesi yurdunda bir niçe suyun adıdır.

قُلَيْبُ [Ḳuleyb] (zūbeyr) [zubeyr] vezninde) Necd ülkesinde Rebī'a kabilesine mahsūs bir su adıdır. Ve Benī 'Āmir diyārında bir dağın adıdır. Bunda أَمِيرٌ [emīr] vezninde dahi zebān-zeddır. Ve Temīm kabilesinden bir batnın adıdır. Ve

قُلَيْبُ [ḳuleyb] Bir nev' boncuk adıdır ki onunla teshīr-i kulūḅ için efsūn ederler.

ذُو الْقَلْبَيْنِ [Zu'l-Ḳalbeyn] Fihr kabilesinden Cemīl b. Ma'mer nām kimsenin lakabıdır. Be-gāyet kuvvet-i hāfıza sāhibi olduğundan Ḳureyş ona ذُو الْقَلْبَيْنِ [Zu'l-Ḳalbeyn] ile telkīb eylediler. İşbu ﴿مَا جَعَلَ اللَّهُ لِرَجُلٍ﴾ الآية kerīmesi onun hakkında nāzil olmuştur. Mervīdir ki mezbūr be-gāyet zīrek ve kuvvet-i hāfızaya mālīk olmakla "Benim iki kalbim vardır, her biriyle ta'akkul ederim ve her biri hāṣā Hazret-i Muḥammed'in kalb ve 'aklından efdal ve eslemdir" diye lāf ve güzāf eder idi. Vaktā ki Bedr gazāsında münhezim olan müşrikūn ile berāber mersūm dahi münhezim olmakla papuçunun bir teki elinde ve bir teki ayağında firār eder iken Ebū Sufyān tesādūf edip "Bu ne hāldir?" diye su'āl eyledikte, 'askerlerinin inhizāmını ihbār edip tekrār "Yā böylece pābüşun biri elinde ve birisi ayağında olmak ne

olsun?” diye istifsār eyledikte ‘acıbdır ki “Hâlen ikisi de ayağımdadır, elime aldığı mı hiç idrāk edemiyorum!” demekle kalb-i vâhidinde dahi halel olduğu nümâyân olmuştur.

أَبُو قَلَابَةَ [Ebū Kılābet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Tābi'inden ‘Abdullāh b. Zeyd el-Cermī lakabıdır.

الْمُنْقَلَبُ [el-munḳaleb] (mīm'in zammı ve lām'ın fethiyle) Masdar-ı mīmīdir, **إِنْقِلَابٌ** [inḳilāb] bābindan ki dönmek ma'nāsınadır. Ve ism-i mekân olur ki dönmeye yere denir; yukālu: **إِنْقَلَبَ فُلَانٌ سُوءَ كُلِّ أَحَدٍ يَصِيرُ إِلَى مُنْقَلَبِهِ** ve yukālu: **مُنْقَلَبٌ** **الْقَلَابُ** [el-Ḳulāb] (غُرَابٌ [gūrāb] vezninde) Esed kabilesi diyârında bir dağın adıdır. Ve

قَلَابٌ [ḳulāb] Yüreğe ‘arız olan maraza ya'nî yürek ağrısına denir. Ve deve kısmına mahsûs bir illet adıdır ki yüreğinde zuhūr ve gününde ihlāk eder.

الْمَقْلُوبُ [el-maḳlūb] Zikr olunan قَلَابٌ [ḳulāb] marazına uğramış kimseye, kezâlik deveye denir; yukālu: **قَلِبَ الرَّجُلُ** **وَالْبَعِيرُ عَلَى الْمَجْهُولِ فَهُوَ مَقْلُوبٌ**

قَلْبَيْنُ [Ḳulbeyn] (ḳāf'ın zammı ve bā'nın fethi ve kesriyle) Dimaşk türâbında bir karye adıdır.

[ق ل ط ب]

الْقَلْطَبَانُ [el-ḳalṭabān] قَرْطَبَانٌ [ḳarṭabān] vezninde ve mürâdifidir ki tafsîl olundu.

[ق ل ه ب]

الْقَلْهَبُ [el-ḳalheb] (جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Şol kimseye denir ki gemi arslanı gibi iri ve dizman ve elinden hayr ve şerr gelmez ‘aciz ve nādān ve girān-cān ola.

الْقَلْهَبَةُ [el-ḳalhebet] (سَلْهَبَةٌ [selhebet] vezninde) Ak buluta denir, sehābe-i beyzā' ma'nāsına.

الْقَلْهَبَانُ [el-ḳalhebān] (قَلْطَبَانٌ [ḳalṭabān] vezninde) Pek uzun adama denir.

[ق ن ب]

الْقَنْبُ [el-ḳunb] (ḳāf'ın zammı ve nūn'un sükūnuyla) Mutlakan dābbe zekerinin kabı olan deriye denir ki çekip onda setr eder; ‘alā-kavlin at ve katır ve eşek makûlesi bütün tırnaklı olanlara mahsûstur. Ve

قَنْبٌ [ḳunb] Nisā tâ'ifesinin fercleri ortasında olan lahm-ı zā'ide denir ki dılak ta'bîr olunur Ve geminin büyük olan yelkenine denir, قَابِيَةٌ [ḳābiyet] gibi, شِرَاعٌ عَظِيمٌ [şirāc' azîm] ma'nāsına.

الْقَنْبِيبُ [el-ḳanīb] (قَرِيبٌ [ḳarīb] vezninde) Buluta denir, سَحَابٌ [seḥāb] ma'nāsına. Ve cemā'at-i insāniyyeye denir. Ba'zı nüshada جَمَاعَاتٌ [cemā'āt] yerine جَمَاعَةٌ [cemā'at] mersûm olmakla savāb olan dahi budur.

الْقَنْبُ [el-ḳinneb] (دِنْمٌ [dinnem] vezninde) ve

الْقَنْبُ [el-ḳunneb] (حُرْمٌ [ḥurrem] vezninde) Ketenden bir nev' isimdir; Türkîde kendir ve kenevir dedikleridir ki kabuğundan ip ve urgan bükülür. Hâlen kinnab ta'bîr eylediğimiz ince sicim onunla müsemmâdır.

الْقَنْبَابَةُ [el-ḳunnābet] (رُمَّانَةٌ [rummānet] vezninde) Hüşe ve sünbüle müctemî' olacak ekin yapraklarına denir ki içlerinde sünbüle tekevvin eylediği yapraklar olacaktır, عَصِيفَةٌ [‘aşifet] dahi böyledir.

التَّقْنِيبُ [et-taḳnīb] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Ekin kısmı içinde sünbüle tekevvin ve ictimā' edecek yaprak vermek ma'nāsınadır; yukālu: **قَنْبُ الرَّوْعِ تَقْنِيبًا إِذَا**

أَغْصَفَ Ve sūvārī tā'ifesi مُقْنَبٌ [miḳneb] olmak ma'nāsınadır, ke-mā se-yuzkeru; yukālu: قَنَّبَ الْحَيْلُ إِذَا صَارُوا مُقْنَبًا

الْمُقْنَبُ [el-miḳneb] [minber] vezninde) Arslanın pençesine denir. Ve avcı çantasına denir ki içine şikār korlar. Ve otuzdan kırka varınca olan sūvārī gürühuna denir; 'alā-kavlin üç yüz kadar olanına denir. Kāle fi'n-*Nihāye*: وَفِي حَدِيثِ عُمَرَ وَاهْتِمَامِهِ لِلْخِلَافَةِ "فَذَكَرَ لَهُ سَعْدٌ فَقَالَ ذَلِكَ إِنَّمَا يَكُونُ فِي مُقْنَبٍ فِي مَقَانِيكُمْ" الْمُقْنَبُ جَمَاعَةُ الْحَيْلِ وَالْفُرْسَانِ وَقِيلَ هِيَ دُونَ الْمِائَةِ يُرِيدُ أَنَّهُ صَاحِبُ حَزْبٍ وَجِيُوشِ وَلَيْسَ بِصَاحِبِ هَذَا الْأَمْرِ

الْقِنَابُ [el-ḳināb] [kitāb] vezninde) ve **الْقُنْبُ** [el-ḳunb] [ḳufl] vezninde) ve

الْمِقْنَابُ [el-miḳnāb] [miḳrāb] vezninde) Bunlar da arslanın pençesine denir.

الْإِقْنَابُ [el-iḳnāb] (hemzenin kesriyle) Sūvāriler cem' olup zikr olunan مُقْنَبٌ [miḳneb] kadar olmak ma'nāsınadır; yukālu: Ve bir kimseden sakınıp gizlenmek ma'nāsınadır; yukālu: أَقْنَبَ الرَّجُلُ إِذَا اسْتَحْفَى مِنْ غَرِيمٍ أَوْ ذِي سُلْطَانٍ

التَّقْنَبُ [et-teḳannub] [tefa'ul] vezninde) **إِقْنَابٌ** [iḳnāb] ile ma'nā-yı evvelde mürādiftir; yukālu: تَقَنَّبَ الْحَيْلُ بِمَعْنَى أَقْنَبَ

الْقُنَابَةُ [el-ḳunābet] [sumāmet] vezninde) Medīne-i münevvere'de bir kule adıdır. Ve nūn'un teşdidiyle de zebān-zeddird.

الْقَنْبُ [el-ḳanb] (ḳāf'ın fethi ve nūn'un sükunuyla) Girmek ma'nāsınadır; yukālu: قَنْبَ فِيهِ قَنْبًا مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا دَخَلَ Ve asmadan üzüme zarar verecek şey'i kesmek ma'nāsınadır; yukālu: قَنْبَ الْعَنْبِ إِذَا قَطَعَ عَنْهُ Ve ağacın çiçeği kapçığından

yarıp çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: قَنْبَ الزُّهُرُ إِذَا خَرَجَ عَنْ أَكْمَامِهِ

الْقُنُوبُ [el-ḳunūb] [ḡurūb] vezninde) Güneş batmak ma'nāsınadır; yukālu: قَنَّبَتِ الشَّمْسُ قُنُوبًا إِذَا غَابَتْ

الْقَانِبُ [el-ḳānib] Pek ürüyüp uluyucu olan kurda denir, ذُنُوبٌ عَوَاءٌ ma'nāsına. Ve cüst ü çālāk peyk ve sārīye denir ki piyāde ulak olacaktır.

الْقِنْيَابُ [el-ḳinyāb] (ḳāf'ın kesriyle) Bu dahi peyk-i çālāka denir.

الْقِنَابُ [el-ḳināb] [kitāb] vezninde) Yayın kirişine denir; yukālu: سَدَّ قِنَابَ الْقَوْسِ Ve أَيُّ وَتَرَهَا

قِنَابُ الزَّرْعِ [ḳinābu'z-zer'] Ekin ibtidā hūse vermeğe başladıkta tepesinde tekevvin ve ictimā eden deḡirmi yapraklara denir; ḳāf'ın zammıyla da lügattır. Mü'ellif bunu قُنَابَةٌ [ḳunnābet] zeylinde zikr eyleseydi muntazam ve mülte'im olur idi.

الْمَقَانِبُ [el-meḳānib] (mīm'in fethiyle) Sürüden koyun ve keçi şikārına dadanıp öğrenmiş kurtlara denir, ذِنَابٌ صَارِيَةٌ ma'nāsına. Şārihin beyānına göre müfredi yoktur yāhūd gayr-i kıyās üzere قَانِبٌ [ḳānib]in cem'idir.

الْقُنُوبُ [el-ḳunūb] (ḳāf'ın zammıyla) Nebāt yā ağaç çiçeklerinin kapçıklarına denir, بَرَاعِمُ النَّبَاتِ [berā'imū'n-nebāt] ma'nāsına. Mü'ellifin زَهْرِهِ وَأَكِمَّةٌ kavli 'atf-ı tefsīr'idir, بَرَاعِمِ [berā'im]in ma'nası muhtelefün-fih olmak hasebiyle. Ve bunun müfredi zāhiren قُنْبٌ [ḳunb]dür.

قَنْبَةٌ [ḳanbet] [ḥamzet] vezninde) Hımş kazasında ve Endelüs ülkesinde birer karye adlarıdır.

قُنْبَةٌ [ḳunubet] (zammeteyle) Yemen'de

bir karyedir.

[ق ن ع ب]

الْقَنْعَبُ [el-kin'ab] سِبْطَرُ [sibatr] vezninde) Anbār gibi vāsi'ü'l-cevf olan soğumsuz ekkāl adama denir; yukālu: رَجُلٌ قَنْعَبٌ أَيْ رَغِيبٌ نَهْمٌ

[ق و ب]

الْقَوْبُ [el-ḳavb] صَوْبٌ [ṣavb] vezninde) Yeri kazmak ma'nāsınadır. Şārihin beyānına göre değirmice kazmağa mahsüstür; yukālu: قَابُ الْأَرْضِ يَثُوبُ قَوْبًا Ve kuş yavru çıkarmak için yumurtasını yarmak ma'nāsınadır; yukālu: قَابُ الطَّائِرِ بَيِضُهُ إِذَا فَلَقَهَا Ve korkup kaçmak ma'nāsınadır; yukālu: قَابُ الرَّجُلِ إِذَا هَرَبَ Ve yakın olmak ma'nāsına olmakla azdāddan olur; yukālu: قَابٌ إِلَيْهِ إِذَا قُرْبُهُ Mü'ellif gerçi bunu azdāddan add eyledi, lākin fi'l-hakāka beyenlerinde şibh-i tezād vardır.

الْتَّقْوِبُ [et-taḳvīb] تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bu dahi yeri kazmak ma'nāsınadır, çok kazmak yāhūd pek kazmak ma'nāsınadır; yukālu: قَوْبُ الْأَرْضِ تَقْوِيًا بِمَعْنَى قَابِهَا Ve bir nesneyi yerinden çekip koparmak ma'nāsınadır; yukālu: قَوْبُ الشَّيْءِ إِذَا قَلَعَهُ Ve yere bir nesne ile eser ve nişān eylemek ma'nāsınadır, çukur ve ocak kazmak gibi; tekūlu: قَوْبْتُ الْأَرْضِ أَيْ أَثْرْتُ فِيهَا ve yukālu: قَوْبُ النَّارِ لَوْ أَنَّ الْأَرْضَ إِذَا أَثْرُوا فِيهَا

الْقَوْبُ [el-ḳūb] (ḳāf'ın zammıyla) Kuşun yumurtadan çıkan yavrusuna denir, فَرْخٌ [ferḫ] gibi. Cem'î اقْوَابٌ [aḳvāb] gelir.

الْقَائِبَةُ [el-ḳā'ibet] نَائِبَةٌ [nā'ibet] vezninde) ve

الْقَابَةُ [el-ḳābet] Bunlar da kuşun yumurtadan çıkan yavrusuna denir. Ve قَابَةٌ [ḳābet] lafzı قَائِبَةٌ [ḳā'ibet]ten muhaffeftir, حَاجَةٌ

[hācet] kelimesi gibi. Ve قَائِبَةٌ [ḳā'ibet] ve قَابَةٌ [ḳābet] yumurtaya itlāk olunur. Ve bu قَائِبَةٌ رَاضِيَةٌ kabilinden yāhūd قَوْبُ ذَاتُ ya'nī قَابَةٌ olduğu itibārıyla olur. Ve minhu'l-meşelu: "تَخَلَّصْتُ قَائِبَةً مِنْ قَوْبٍ" أَوْ قَابَةً مِنْ قَوْبٍ Mesel-i mezbūr, sāhibinden ya'nī hem-dem ve refikinden munfasıl ve munkatı' olan kimse hakkında darb olunur. Zāhiren sıkletli olan hem-deminden infisāl olmak mülāyimdir. Ve Meydānī'de قَوْبٌ unvāniyla mersūmdur.

الْمُتَقَوِّبُ [el-muteḳavvib] مُتَقَوِّمٌ [muteḳavvim] vezninde) Kabuğundan soyulup çıkmış nesneye denir ki kavlamış ta'bīr olunur; yukālu: شَيْءٌ مُتَقَوِّبٌ أَيْ مُتَقَشِّشٌ Ve kavlamış yılanı denir. Ve şol insān ve hayvāna itlāk olunur ki uyuz 'illetine uğramış olmakla derisi kavlayıp bi'l-cümle kılları ve tüyleri dökülmüş ola; yukālu: رَجُلٌ وَبَعِيرٌ مُتَقَوِّبٌ أَيْ تَقَلَّعَ عَنْ جِلْدِهِ الْجَرَبَ وَأَنْحَلَقَ شَعْرَهُ

الْقَوْبَةُ [el-ḳūbet] (ḳāf'ın zammı ve meddiyye) ve

الْقَوْبَةُ [el-ḳūbet] (ḳāf'ın zammı ve bā'nın fethiyle) ve

الْقَوْبَاءُ [el-ḳūbā'] (ḳāf'ın zammı ve elifin meddiyle) ve

الْقَوْبَاءُ [el-ḳūbebā'] (ḳāf'ın zammı ve vāv'ın fethiyle) Deriyi kavlatan uyuz 'illetine denir. Mü'ellifin burada الْقَوْبَةُ وَهِيَ الْقَوْبَةُ kavlindeki zamīr-i mü'ennes haberi itibārıyladır.

الْتَّقَوُّبُ [et-teḳavvub] تَفْعِيلٌ [tefa'ul] vezninde) Bir nesne yerinden kopmak ma'nāsınadır; yukālu: قَوْبُهُ تَقْوِيًا فَتَقَوِّبُ أَيْ قَلَعَهُ فَتَقَلَّعَ Ve kuşun yumurtası yavru çıkarırken yarılmak ma'nāsınadır, niteki اِنْقِيَابٌ [inḳiyāb] dahi bu ma'nāyadır; yukālu: تَقَوِّبَتِ الْبَيْضَةُ إِذَا اِنْقَابَتْ وَذَلِكَ إِذَا اِنْقَلَقَتْ عَنْ فَرْحِهَا **الْقَوْبَاءُ** [el-ḳūbā'] (ḳāf'ın zammı ve vāv'ın

meddiyle) ve

أَلْقُوبَاءُ [el-ḳuwebā'] (vāv'ın fethiyle) Uyuz illetine itlāk olundukları gibi temre-gi illetine dahi itlāk olunurlar. Mādde-i mezkūreden me'hūzdur; yukālu: فِي جِلْدِهِ قُوبَاءٌ وَقُوبَاءٌ وَهُوَ الَّذِي يَظْهَرُ فِي الْجَسَدِ وَيَخْرُجُ عَلَيْهِ Fārisīde bu illete berīven derler, hafır ve takşır ma'nāsından me'hūzdur. Ve kelām-ı 'Arabda mazmūmetü'l-fā' ve sākinetü'l-'ayn olan fu'lā' vezninde bundan ve حُشَاءُ [ḥuṣṣā'] kelimesinden gayrı vārid olmamıştır. Şārih, Cevheri'den مُزَّاءُ [muzzā'] kelimesini dahi nakl eylemiştir.

أَلْقُوبِي [el-ḳūbiyy] (ḳāf'ın zammı ve yā'nın teşdidiyle) Kuş pilici yemeğe düşkün olan kimseye denir; yukālu: هُوَ قُوبِيٌّ أَيُّ مُوَلِّعٌ بِأَكْلِ الْفَرَاحِ

أُمُّ قُوبٍ [ummu ḳūb] (ḳāf'ın zammıyla) Afet ve dāhiyenin künyesidir.

أَلْقُوبٌ [el-ḳuweb] (ṣurād [şurad] vezninde) Yumurta kabuklarına denir. قُوبَةٌ [ḳuwebet] müfredidir.

أَلْقُوبَةٌ [el-ḳuwebet] (ḳāf'ın zammıyla) هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) Dā'imā meskeninde mukīm ve sābit olup bir yere çıkmaz olan kişiye denir.

أَلْقَابٌ [el-ḳāb] (nāb [nāb] vezninde) Yayın kabzasıyla çile mahalli olan iki köşenin aralığına denir. Her yayda iki قَابٌ [ḳāb] olur. Ve

قَابٌ [ḳāb] Mikdār ma'nāsınadır.

أَلْقَيْبٌ [el-ḳīb] (ḳāf'ın kesriyle) Bu dahi mikdār ma'nāsınadır; yukālu: بَيْنَهُمَا قَابٌ Kālallāhu ta'ālā: قُوبِسٌ وَقَيْبٌ قُوبِسٌ أَيُّ قَدَرٌ قُوبِسٌ ﴿فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَى﴾ أَيُّ مَقْدَارَهُمَا Ve bazı müfessirīn فَلَبَّ [ḳālb]e haml ile قَائِي قُوبِسٌ ile tefsīr eylediler ki tarafeynden i'tibār olun-

muştur; kemāl-i kurbīyyet-i ma'nevīden 'ibārettir. Ve قَيْبٌ [ḳīb] lafzının aslı vāvīdir.

أَلِإِقْتِيَابٌ [el-iḳtiyāb] (ifti'āl [ifti'āl] vezninde) İhtiyār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِقْتَابُهُ أَيُّ اخْتَارَهُ

[ق ه ب]

أَلْقَهْبٌ [el-ḳahb] (ḳāf'ın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Karamtık olan akçıl şey'e denir ki akçıl boz ve kül rengi ve şekerî olacaktır; yukālu: شَيْءٌ قَهْبٌ أَيُّ أَيْبِضٌ عَلْتُهُ كُدْرَةٌ Ve **قَهْبٌ** [ḳahb] Ulu dağa denir. Ve yaşlı erkek deveye denir.

أَلْقُهْبَةٌ [el-ḳuhbet] (ḥumret [ḥumret] vezninde) Elvāndan şekerî boz renge denir.

أَلْقَهَبٌ [el-ḳaheb] (fethateynle) Boz ve şeker renkli olmak ma'nāsınadır; yukālu: قَهَبِ الشَّيْءُ قَهَبًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ قَهَبًا أَيُّ أَيْبِضٌ عَلْتُهُ كُدْرَةٌ

أَلْقَهْبَةٌ [el-ḳahbet] (ḳāf'ın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Zıkr olunan قَهْبٌ [ḳahb] kelimesinden mü'ennestir.

أَلْأَقْهَبَانِي [el-aḳhebanī] (tesniye bünyesiyle) Fīl ile cāmūsa itlāk olunur; cebel-i 'azīm ma'nāsından me'hūzdur.

أَلْقُهَابٌ [el-ḳuhāb] (ḡurāb [ḡurāb] vezninde) ve

أَلْقُهَابِي [el-ḳuhābiyy] Nefsine nisbetle ak olan şey'e denir, أَيْبِضٌ [ebyaḍ] ma'nāsına.

أَلْقُهَبِي [el-ḳahbiyy] (ḳāf'ın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Erkek keklik kuşuna denir, يَعْقُوبٌ [ya'ḳūb] ma'nāsına, boz renkli olduğu için.

أَلْقُهَيْبَةٌ [el-ḳuhaybet] (cuheyne [cuheyne] vezninde) Bir nev' kuş adıdır. Şārih der ki Tihāme diyārında olur, yine keklik nev'indendir.

الْقَهْوَبَةُ [el-kahevbet] ve

الْقَهْوَبَةُ [el-kahevbāt] (kāf'ların ve hā'ların fethalarıyla) Bir nev' ok temrenine denir ki üç çatal olur; 'alā-kavlin kısa nişān okuna denir. Ve kelām-ı 'Arabda bundan gayrı fa'avlā vezninde vārid olmamıştır, lākin *Teshīl*'de عَدَوَلَى [adevlā] kelimesi fa'avlā vezninde olmak üzere mersūm olduğundan başka mü'ellif dahi "ع،د،ل" māddesinde sebt eylemiştir.

الْإِقْهَابُ [el-ikhāb] (hemzenin kesriyle) Ta'āmdan doymakla iştihā eylemeyi çekilmek ma'nāsınadır; yukālu: عَنْ الطَّعَامِ إِذَا أَمْسَكَ عَنْهُ وَلَمْ يَشْتَهُ

[ق ه ز ب]

الْقَهْزَبُ [el-qahezbe] (zā-yı mu'ceme ile جَعْفَرُ [ca'fer] vezninde) Yerden yapma kısa tekeye denir, تَيْسٌ قَصِيرٌ [teys qaşır] ma'nāsına.

[ق ه ق ب]

الْقَهْقَابُ [el-qaḥqāb] (kāf'la جَعْفَرُ [ca'fer] vezninde) ve

الْقَهْقَابُ [el-qaḥqābb] (bā'nın teşdidiyle فَهَقْرٌ [ḥaḥqarr] vezninde) İri cüsseli olup yaşlı olan insān ve hayvāna denir. Ve

الْقَهْقَابُ [qaḥqāb] جَعْفَرُ [ca'fer] vezninde) Uzun boylu olup ekül ve vāsi'ti'l-cev olana adama denir. Ve bādincāna denir ki sebzevāttandır.

[ق ه ن ب]

الْقَهْنَبُ [el-qaḥenneb] (nūn-ı müşedde-de شَمَرْدَلٌ [şemerdel] vezninde) Omuzları göğüsüne düşmüş uzun ve muztaribü'l-kıyāfe kimseye denir; 'alā-kavlin hemān pek uzun olan kimseye denir.

الْقَهْنَبَانُ [el-qaḥnebān] زَعْفَرَانٌ [za'ferān] vezninde) Bu dahi قَهْنَبٌ [qaḥenneb]

رَجُلٌ قَهْنَبٌ وَقَهْنَبَانٌ أَيْ طَوِيلٌ أَوْ أَجْنَأٌ أَوْ الطَّوِيلُ

الْمَقْهَنْبُ [el-muḥahnib] (ism-i fā'il bünye-siyle) Dā'imā su üzere duran şey'e denir, gerek insān olsun ki dā'imā suyu bekleyip oturur ve gerek sā'ir nesne olsun; yukālu: هُوَ مَقْهَنْبٌ أَيْ دَائِمٌ عَلَى الْمَاءِ

FASLU'L-KĀF

(فَضْلُ الْكَافِ)

[ك أ ب]

الْكَأَبُ [el-ke'ab] (kāf'ın fethi ve hemzenin sükunuyla) ve

الْكَأَبَةُ [el-ke'abet] (ضَرْبَةٌ [darbet] vezninde) ve

الْكَأَبَةُ [el-ke'ābet] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) Hüzn ve endüh sebebiyle gam-gīn ve şikeste-dil ve mütegayyirü'l-beşere ve muztaribü'l-hāl olmak ma'nāsınadır ki tasalı olmak ta'bīr olunur; yukālu: كَتَبَ الرَّجُلُ كِتَابًا وَكَأَبَةً وَكَأَبَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَارَ سَيِّءَ الْحَالِ مَعْمُومًا مُنْكَسِرًا مِنْ حُزْنٍ

الْإِكْتَابُ [el-ikti'āb] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Bir hüzn ve endüh sebebiyle tasalanmak ma'nāsınadır; yukālu: إِكْتَابَ الرَّجُلُ بِمَعْنَى كَتَبَ

الْكَتِيبُ [el-ke'ib] (كَتَيْفٌ [ketif] vezninde) ve

الْكَتِيبُ [el-ke'īb] (غَرِيبٌ [garīb] vezninde) ve

الْمُكْتَتِبُ [el-mukte'ib] (مُضْطَرِّبٌ [muḍṭarib] vezninde) Vech-i mezkūr üzere tasalı olan kişiye denir. Ve

مُكْتَتِبٌ [mukte'ib] Karamtık nesneye denir ki tasalı kimsenin çehresi gibi olur; yukālu: رَمَادٌ مُكْتَتِبٌ أَيْ صَارَتْ أَيْ السَّوَادِ إِلَى السَّوَادِ

الْإِكْتَابُ [el-ik'āb] (hemzenin kesriyle) Mahzūn ve tasalı olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَكْتَابَ الرَّجُلُ إِذَا حَزَنَ Ve bir hatar ve mehlekeye uğramak ma'nāsınadır; yukālu: أَكْتَابَ الرَّجُلُ إِذَا وَقَعَ فِي هَلَكَةٍ Ve bir sebeble bir adamı tasalı gam-gīn ve elemnāk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَكْتَابَ

فُلَانًا أَيْ أَحْزَنَهُ

الْكَأْبَاءُ [el-ke'bā'] (صَحْرَاءٌ [ṣaḥrā'] vezninde)

Tasaya denir, hüzn ve endüh ma'nāsına; yukālu: فِي وَجْهِهِ أَثَرُ الْكَأْبَاءِ أَيْ الْحُزْنِ

الْكُؤْبَةُ [el-ku'ebet] Kāf'ın zammıyla [tu'ebet] vezninde ve mürādifidir ki hizy ve 'ār ve hacālete sebep olan şey'e denir; yukālu: مَا بِهِ كُؤْبَةٌ أَيْ تُوْبَةٌ

[ك ب ب]

الْكَبُّ [el-kebb] (kāf'ın fethi ve bā'nın teşdidıyla) Bir kimseyi yüzü üzere yere yıkıp kapamak ma'nāsınadır; yukālu: كَبَّهُ كَبًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا قَلَبَهُ وَصَرَعَهُ يَعْني عَلَى وَجْهِهِ Ve bir nesne ağır ve sakīl olmak ma'nāsınadır; yukālu: كَبَّ الشَّيْءُ إِذَا ثَقُلَ Ve dedikleri şeceri tuturuk edip yakmak ma'nāsınadır, ke-mā se-yuzkeru; yukālu: كَبَّ الرَّجُلُ إِذَا أَوْقَدَ الْكُجْبَ Ve eğrilmiş ipliği ve ipi yumak yumak eylemek ma'nāsınadır; yukālu: كَبَّ الْعَزَلَ إِذَا جَعَلَهُ كُيْبًا

الْإِكْبَابُ [el-ikbāb] (hemzenin kesriyle) Bu dahi yüz üzere yıkıp kapamak ma'nāsınadır; yukālu: أَكَبْتُ فُلَانًا إِذَا قَلَبْتُهُ وَصَرَعْتُهُ Ve yüz üzere yıkılıp düşmek ma'nāsına olmakla müte'addi ve lāzım olur; yukālu: كَبَّهُ فَأَكَبْتُ Lākin bu, mü'ellifin *Başā'ir*'de beyānına münāfidir, zīrā *Başā'ir*'de **إِكْبَابٌ** [ikbāb] fi'lini hemān lāzıma hasr edip وَأَكَبْتُ عَلَى وَجْهِهِ أَيْ سَقَطَ وَهَذَا مِنَ التَّوَادِرِ أَنْ يُقَالَ أَفَعَلْتُ أَنَا وَعَمَلٌ غَيْرُهُ 'ibāretıyla irād eyledikten sonra işbu: "أَكْبُوا رَوَاحِلَهُمْ عَلَى الطَّرِيقِ" hadīsinde vāki' أَكْبُوا fi'lini hazf ve isāl bābından kılıp جَعَلُوها مُكَبَّةً عَلَى قَطْعِ الطَّرِيقِ أَيْ لِأَزْمَةٍ لَهُ غَيْرِ عَادِلَةٍ عَنْهُ unvāniyla te'vīl ve beyān eylemiştir. Ümmehāt-ı sā'irede dahi ta'diyesine ta'arruz olunmayıp hemān lāzımiyyetine imzā olunmuştur. Ve

إِكْبَابٌ [ikbāb] Bir işe aslā münfekk olmak vech üzere nasb-ı nefis ile müdāvemet ederek dürtüşmek ma'nāsına isti'māl olu-

nur ki üzerine düşmek ve mükibb olmak ta'bîr olunur; yukālu: **كَبَّ عَلَيْهِ إِذَا أَقْبَلَ وَلَزِمَ** Ve bir nesne üzere kapanır gibi yüzü koyun eğilip avrılmak ma'nāsına isti'māl olunur, anaların veled üzere ve sühtelerin mütālā'a için kitāb üzere kapanıp avrıldıkları gibi; yukālu: **كَبَّ لَهُ إِذَا تَجَانَّ** Bazı nüshada hā-yı mühmele ve yā'yla **تَحَانَى** 'unvānında mersüm olmakla şārih onu tasvib eylememiştir.

الْكَبْكَبَةُ [el-kebkebet] [debdebet] (vezninde) Bu dahi yüz üzere çevirip yıkmak ma'nāsınadır; yukālu: **كَبَّكَهُ بِمَعْنَى كَبَّهُ** Ve bir nesneyi dere ve kuyu gibi bir derin çukura bırakıp atmak ma'nāsınadır; yukālu: **كَبَّكَهُ** **كَبَّكَهُ** [kebkebet] kelimesi **كَبَّ** [kebb] lafzından mükerrer olmakla derin çukura bırakıldıkta gūyā ki merreten ba'de-uhrā münkebb olur. Ve

كَبَّكَهُ [kebkebet] Birbirine munzam ve müzdahim gürüh ve cemā'ate denir ki tor-top yumak gibi olur.

الْإِنْكِبَابُ [el-inkibāb] [infi'al] (vezninde) Yüz üzere kapanıp düşmek ma'nāsınadır; yukālu: **كَبَّهُ فَإِنْكَبَتْ** Ve bir işe nasb-ı nefis ile hemişe dürüşmek ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: **إِنْكَبَتْ عَلَيْهِ إِذَا أَقْبَلَ عَلَيْهِ** وَلَزِمَهُ

الْكُبُّ [el-kubb] (kāf'ın zammı ve bā'nın teşdidıyla) Deve fākihesinden **حَمَضٌ** [hamd] nev'inden bir şecer adıdır, begāyet çabuk yanıp tutuşur. Müfredi **كُبَّةٌ** [kubbet]tir.

الْكَبَّةُ [el-kebket] (kāf'ın fethi ve zammıyla) Cenkte yāhūd seğırtmekte ve at koşmakta 'askerin bir uğurdan koşup yürüyüş etmeleri hāletine denir; yukālu: **لَهُمْ كَبَّةٌ أَي دَفْعَةٌ فِي** **الْقِتَالِ وَالْحَرْبِ** Kezālik düşman üzere birden

hamle ve hücum eylemeleri hāletine denir. Ve zihām ve kesret ma'nāsınadır; tekūlu: **لَقِيْتَهُ فِي الْكَبَّةِ أَي الزَّحَامِ** Ve süvāriler atları birden koparıp yek-'inān sürmek hāletine denir ki bundan murād yarış meydānında **مِقْوَسٌ** [miqves] üzere atları ihzār eyledikten sonra bir uğurdan koparıp koşmak olacaktır. Ve **مِقْوَسٌ** [miqves] koşu atlarının önüne çekilen iptir ki kable'l-iftlāt tesviye ve ta'biye için çekerler. Hülāsa bu ma'nāların mecmū'unda mecāzıdır. Ve cenkte iki 'askerin birbirine çatıp çarpırılmaları ve tokuşmaları hāletine denir. Burada cīm ile **بَيْنَ الْجَبَلَيْنِ** nüshaları galattır, savāb olan hā-yı mu'ceme ve yā-yı tah-tiyye ile dir. **كَانَتْ لَهُمْ كَبَّةٌ فِي كَالَةِ** **الْحَرْبِ أَي صُدْمَةٌ وَكَبَّةٌ النَّارِ صُدْمَتُهَا** **كَبَّةُ الشَّتَاءِ** Ve **جَاءَتْ كَبَّةٌ** **بِشِدَّتِهِ** Ve bir kimseyi yā bir nesneyi bir 'amīk çukur içre atmağa denir ve bu ma'nāda masdar olur.

الْكُبَّةُ [el-kubbet] (kāf'ın zammıyla) Gürüh ve cemā'ate denir. Ve

كُبَّةٌ [Kubbet] Qays b. Gavş nām kimsenin feresi ismidir. Ve eğrilmiş iplik ve ip yumağına denir. Cem'i **كُوبٌ** [kubeb] gelir, **صُرْدٌ** [şurad] (vezninde) Ve 'azīm olan deve sürüsüne denir. Ve ağır ve sakil nesneye denir.

الْكَبْكَبَةُ [el-kebkebet] [zölle] [zelzelet] (vezninde) Bir şeyi bir derin çukura atmak ma'nāsınadır, nitelik zikr olundu. Ve bunda kāf'ların zammıyla da lügattir, zāhiren zammıla ismidir. Ve

الْكَبْكَبَةُ [el-kibkibet] (kāf'ların kesriyle) ve **الْكَبْكَبُ** [el-kebkebet] [gābgāb] (vezninde) Bunlar da o ma'nāyadır ki isimlerdir.

الْكُبَابُ [el-kubāb] (غُرَابٌ [gūrāb] vezninde) Çok develere ve çok koyunlara ve keçilere denir. Ve toprak kümesine denir. Ve özlü yapışkan çamura denir. Ve yerin altında olan nem-nāk toprağa denir, نُرَى [serā] ma'nāsına. Ve

كُبَابٌ [Kubāb] Bir dağın ve bir suyun adıdır. Ve rutübetinden nāšī birbirine yapışıp toplanmış kumluğa denir.

الْكَبَابُ [el-kebāb] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Şerhalanmış ya'nī uzun uzun dilinmiş ete denir. Esās'ta kızartmak ve tabh etmek için âteş koru üzere kebb ve ilkā olunan et ile müfesserdir ve mevzi-i māddeye dahi bu evfaktır; yukālu: كَبَبُوا اللَّحْمَ تَكْبِيًّا وَهُوَ كَبَبٌ مِنَ الْكَبَابِ وَهُوَ اللَّحْمُ يَكْبُ عَلَى الْجَمْرِ أَي يُلْقَى عَلَيْهِ Pes mü'ellifin tefsiri mā-ye'ülü i'tibārıyla olur. Ve hālen bizim tabh olunmuş ma'hūd kebāba “kebāb” itlākımız dahi iki tefsire göre de mecāz olur. Şārih der ki ba'zı usülde اللَّحْمُ الْمَشْرُوحُ الْمَشْوِيُّ mersüm olmakla itlākımız hakikat olur.

التَّكْبِيبُ [et-tekbīb] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Eti kebāb yapmak ma'nāsıdır; yukālu: كَبَبَ اللَّحْمَ إِذَا عَمِلَ الْكُبَابُ

الْمِكْبَبُ [el-mikebb] (مِيمٌ 'in kesriyle مِسْنٌ [misenn] veznine) ve

الْمِكْبَابُ [el-mikbāb] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Yere çok nazar eden ya'nī sükūt ve tekellümü hinde başını eğip yere bakar olan kimseye denir ki ba'zı adamın huy ve 'ādeti öyle olur, ona “yere bakan” ta'bīr olunur. Ekseri bed-derūn, mekkār ve 'ayyār kimsenin sıfatıdır; yukālu: رَجُلٌ مُكِبٌّ وَمِكْبَابٌ أَي الْكَثِيرُ النَّظَرِ إِلَى الْأَرْضِ

الْمُكَبِّبَةُ [el-mukebbebet] (مُعْظَمَةٌ [mu'azzamet] vezninde) Bir nev' buğday ismidir ki boz benizli olup ve sünbüleri

galiz ve sıkı ve top olur.

الْكُبْكُوبُ [el-kubkub] (kāf'ların zammıyla) Gövdesi dirnekli, yumru cüsseli topaç adama denir.

الْكُبَاكِيبُ [el-kubākib] (عُلَابِيَةٌ [ulābiṭ] vezninde) O ma'nāyadır. Ve كُبْكُوبٌ [kubkub] kelimesinin ve كُبَاكِيبٌ [kebākib] kelimesinin cem'leri كَبَاكِيبٌ [kebākib] gelir kāf'ın fethiyle. Şārih der ki vāhide sıfat olan her fu'alil vezninin cem'i fā'nın fethiyle olmak muttaridedendir; جَوَالِقٌ [cuvāliḳ] ve جَوَالِقٌ [cevāliḳ] gibi. Ve

كُبَاكِيبٌ [Kubākib] Bir dağın adıdır.

التَّكْبُوبُ [et-tekebub] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Bir 'illet 'arızasıyla yüz üzere kapanıp düşmek ma'nāsıdır; yukālu: تَكَبَّيْتُ الْإِبِلَ إِذَا صَرَعْتُ مِنْ ذَاءِ

الْكَبْكَبَاتُ [el-kebkāb] (جَبْجَابٌ [cebcāb] vezninde) Bir nev' iri ve a'lā hurmā ismidir.

الْكَبْكَابَةُ [el-kebkābet] (hā'yā) Etine dolu semiz hatuna denir.

الْكَبْكَبُ [el-kebkab] (kāf'ların kesri ve fethiyle) 'Araba mahsūs bir nev' oyun adıdır. Ve Hicāz'da Şafrā' nām mahalde bir mevzi' ismidir.

كَبْكَبٌ [Kebkeb] (غَبْغَبٌ [gabgab] vezninde) 'Arafatta bir dağdır ki vukūfta imāmin arkasına kalır.

الْكَبَابَةُ [el-kebābet] (سَحَابَةٌ [seḥābet] vezninde) Bir devā-yı Şīnī adıdır, ya'nī Çin diyārından gelir bir dārū ismidir. Lisānımızda dahi kebābe ile ve kebābiyye ile müte'āreftir, kuyruklu biber dahi derler. Ve 'Arabīde حَبُّ الْعَرُوسِ [habbu'l-'arūs] dahi denir.

الْكُبْكُوبُ [el-kubkūb] ve

الْكُبْكُوبَةُ [el-kubkūbet] ve

الْكُتْبَةُ [el-kubkubet] (kāf'ların zammıyla) Birbirine sıkışıp dertop olan gürüh ve cemā'ate denir, ne olursa olsun.

قَيْسُ كُبَّة [Kays Kubbet] (kāf'ın zammıyla) Becile kabilesinden münşā'ib bir kabîle adıdır.

[ك ت ب]

الْكَتْبُ [el-ketb] (kāf'ın fethi ve tā'nın sükülüyle) ve

الْكِتَابُ [el-kitāb] (kāf'ın kesriyle) Yazmak ma'nāsınadır; yukālu: كَتَبَهُ كُتْبًا وَكِتَابًا مِنَ الْبَابِ كَتَبَ الْأَوَّلُ إِذَا خَطَّهُ Ve

كَتَبَ [ketb] Kırbā makülesini iki sıırım ile dikmek ma'nāsınadır; yukālu: كَتَبَ السَّقَاءَ كُتْبًا إِذَا خَرَزَهُ بِسَيْرَيْنِ

Rāğib'dan müstefād olan budur ki asl **كَتَبَ** [ketb] ve **كِتَابَ** [kitāb] iki meşin ve sahtiyān makülesini iki sıırım ile birbirine çatmak ma'nāsına mevzūc olup ba'dehu 'örfte yazı ile hurūfu birbirine zamm ve cem' eylemek ma'nāsına isti'māl olundu. Kezālik elfāz ve kelimātı nazm ve ilsāk eylemekte isti'māl olundu. Ve isbāt ve takdīr ve icāb ve farz bi'l-kitābet makāmlarında dahi isti'māl olunmuştur, niteki āyāt-ı Qur'āniyyede vārid olmuştur. Zīrā bir nesneye ibtidā irāde ba'dehu kavlı ve ba'dehu kitābet ta'alluk eylemekle irāde mebd'e ve kitābet müntehā olur. Ba'dehu mebd'e olan murādın tevkīdi kasd olundukta ondan müntehā olan kitābet ile ta'bīr olunur, ke-mā fi't-Tenzil: ﴿كَتَبَ اللَّهُ لِأَعْلَبِ بْنِ أَنَا وَرُسُلِي﴾ الآية Pes ma'anī-i mezbūre mā-ye'ülü ileyhi itibārıyla olur. Ve

كِتَابُ [kitāb] lafzı ki masdardır, onunla gāh mektūb olan gāhca mektūbün-fih olan ya'nī sahīfe-i mektūbe irāde olunur.

Ve müellifin *Başā'ir*'de beyānı Rāğib'ın beyānına muvāfıktır. Ve burada yazmak ma'nāsı gerçı hakikat-ı lügaviyye olmak üzere müsebbet gibidir, lākin müellif gāh ibtidā'en hakikatı ve gāh mecāzı zikr eylemek 'ādetidir, teşvīş-i ezhān etmek tabī'atıdır. Bu sürette yazmak ma'nāsı hakikat olmak lāzım gelmez. İbn Kemāl 'aleyhi'r-rahmet de'b-i müellife im'ān eylememek hasebiyle sāhib-i *Qāmūs* yazmak ma'nāsını hakikat-i lügaviyye olmak üzere sebt eylemiştir diye Şeyhzāde'ye itirāz eylemiştir. el-Hāsıl **كِتَابُ** [kitāb] kelimesi masdardır, onunla mektūb tesmiyesi mübālaga içindir, **ضَرَبَ الْأَمِيرِ** [darbu'l-emir] **مَضْرُوبُ الْأَمِيرِ** [mađrūbu'l-emir] ma'nāsınadır. Yāhūd ma'nā-yı mezbūrda **كِتَابُ** [kitāb] ismdir, **لِبَاسٍ** [libās] **مَلْبُوسٌ** [melbūs]un ismi olduğu gibi. Ve **كِتَابُ** [kitāb] bi'l-fi'l mektūb olmak lāzım değildir, 'alāka-i evveliyye ile kable'n-nazm kelāma da itlāk olunur. İntehā. Ve

كَتَبَ [ketb] Dişi at ve deve makülesi hayvānın fercini erkek aşmasını diye bağlayıp mührlemek yāhūd küpe tarzında demir yā bakır halka ile kilidlemek ma'nāsınadır. 'Arablar **كَحِيلٍ** [kehil] olan kırsağı nā-cinsinden muhāfaza için ferclerini kilidledikleri meşhūdumuz olmuştur; yukālu: كَتَبَ النَّاقَةَ كُتْبًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا خَتَمَ فَرَجَهَا أَوْ خَرَزَ بِحَلْقَةٍ مِنْ حَدِيدٍ وَنَحْوِهِ Pek makbūl kırsağı altın kilid ile kilidledikleri menküldür. Ve

كَتَبَ [ketb] Veledi helāk olmuş nākayı **بُوَّ** [bev] dedikleri süret-i masnū'aya yakıtıkta **بُوَّ** [bev]i koklamakla süt vermektin imtinā' eylememek için burnunun deliklerini bir nesne ile halkalayıp bağlamak ma'nāsınadır. Ve **بُوَّ** [bev] yavrusu helāk

olan nākaya yavrusu şeklinde düzdükleri süret-i masnū'adır, niteki māddesinde mufassaldır; yukālu: كَتَبَ النَّاقَةَ إِذَا طَارَهَا فَحَزَمَ بُرَادَا بِرُؤْيُهَا بِشَيْءٍ لَيْلًا تَشْمُ الْمُبْرُورِ نُشْهَاسِ الْغَالِاتِ الْمَكْرُوتِ، ihtirāz oluna.

اَلْكِتَابُ [el-kitāb] [ḥiṭāb] [ḥiṭāb] vezninde) Masdardır, niteki zikr olundu. Ve

كِتَابٌ [kitāb] Mā-yuktebu fih ya'nī kendisine yazı yazılacak şey'e denir, kāğıd ve deri ve levh gibi. Ve yazı yazacak devāta ve hokkaya itlāk olunur ki ālet-i kitābettir. Ve hāssaten Hazret-i Mūsā'ya nāzil olan Tevrāt kitābına itlāk olunur. Ve yazı yazılmış sahīfeye itlāk olunur ki mektūb ta'bir olunur, Fārisīde nāme denir. Ve

كِتَابٌ [kitāb] Farz ve icāb ve kader ya'nī takdīr ve hükm ve kazā' ma'nalarına isti'māl olunur, niteki zikr olundu. Qur'ān-ı kerīm'de on bir ma'nāya vürüdü ba'zı müfessir'inden menküldür. Kālallāhu ta'ālā: ﴿لَوْلَا﴾ ve ﴿كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ﴾ أَي فُرِضَ وَهَذَا كِتَابٌ لِلَّهِ أَي قُدْرُهُ وَسَأَلَنِي بَعْضُ الْمُعَارِبَةِ وَنَحْنُ فِي الطَّوَائِفِ عَنِ الْقَدْرِ فَقُلْتُ هُوَ فِي السَّمَاءِ مَكْتُوبٌ وَفِي الْأَرْضِ مَكْسُوبٌ

اَلتَّكْتِيبُ [et-tektīb] [teftīl] [teftīl] vezninde) Bu dahi yazı yazmak ma'nāsınadır, lākin teksīri mutazammındır; yukālu: كَتَبَهُ Ve bir kimseye yazı ta'līm eylemek ma'nāsınadır; yukālu: كَتَبَ فُلَانًا إِذَا عَلَّمَهُ الْكِتَابَةَ كَتَبَ الْكُتَيْبَةَ إِذَا هَيَّأَهَا

اَلْاِسْتِكْتَابُ [el-iktitāb] [ifti'āl] [ifti'āl] vezninde) Bu dahi yazı yazmak ma'nāsınadır; yukālu: كَتَبَ بِطَنُهُ إِذَا أَمْسَكَ يَعْغِي خَصْرَهُ Ve bir adamın içerisi kabz olmak ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: كَتَبَ بِطَنُهُ إِذَا أَمْسَكَ يَعْغِي خَصْرَهُ

[iktitāb] [istimlā'] [istimlā'] ma'nāsınadır ki bir kimseye yazı yazdırmak ma'nāsınadır, ya'nī kendi kırā'at yāhūd takrīr edip āherin imlā eylemesini taleb-kār olmak ma'nāsınadır ki [istiktāb] [istiktāb] ile mürādiftir; yukālu: ﴿وَقَالُوا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ﴾ Mütercim der ki Beydāvi işbu kerimesini tefsir eylemiştir. Buna göre [iktitāb] [iktitāb] yazı yazınmak yāhūd kendi için āher kimse yazı yazmasını taleb eylemek ma'nāsına olur. Evvele göre vākī'an muktezā-yı bābıdır ki kitābet tekellüfünü der-uhde eylemiş olmaktadır. Pes mü'ellifin ḥaṭḥ kavli māddeye itimād ile iktifā' kabīlinden olur ki ḥaṭḥ sebkinde olur. Ve sāniye göre ihticām ve iktisād bābindan olur ki hāccām ve fassādın kendisini hacāmat ve fassād eylemesini taleb-kār olmak ma'nālarıdır. Ve mü'ellif dahi 'an-karīb [kitbet] [kitbet] lafzının tefsirinde كِتَابًا كِتَابًا kavliyle [iktitāb] [iktitāb] bir kimse kendi nefsi için bir yazı yazınmak ma'nāsına olduğunu iş'ār eylemiştir ki [intisāḥ] [intisāḥ] ma'nāsına olur. Ve

اَلْاِسْتِكْتَابُ [iktitāb] [ketb] [ketb] gibi kırba makūlesini iki sırim ile kavuşturunup dikmek ma'nāsınadır; yukālu: كَتَبَ السَّقَاءَ بِمَعْنَى كَتَبَهُ إِكْتَتَبَ فَلَانٌ إِذَا كَتَبَ نَفْسَهُ DeFTER-i sultāniye mukayyed olmağa şāyān hizmet ve 'amel izhār eylemekle gūyā ki ismini kendi yediyle kayd eylemiş olur. Ve bir adamın içerisi kabz olmak ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: كَتَبَ بِطَنُهُ إِذَا أَمْسَكَ يَعْغِي خَصْرَهُ

اَلْاِسْتِكْتَابُ [el-istiktāb] [istif'āl] [istif'āl] vez-

ninde) Bir kimse kendi için bir kâtibin yazı yazmasını talep eylemek ma'nâsınadır ki murād ona yazı yazdırmaktır; yukālu: **اِسْتَمَلَاهُ** Gerçi imlā ve istimlā 'örfte tarīka-i ma'fūde ile yazmak ve yazdırma ma'nâsınadır, lākin burada hakikatleri murāddır, niteki karīben zikr olunur.

الْكُتْبَةُ [el-kutbet] **عُمْدَةٌ** [umdet] vezninde) Şol sırma ve tirşeye denir ki onunla tulum ve kırba makūlesi nesne dikilir. Ve kısrağın ve nākanın nā-cins erkek aşmamak için ferclerini bend eyleyecek kilide denir. Ve tulum ve kırba makūlesinde olan dikiş derzine denir.

الْكُتْبَةُ [el-kitbet] (kāf'ın kesriyle) Nüşası alınacak kitāb ve mektūbu yazınmak hāletine denir ki ismdir.

الْكَاتِبُ [el-kātib] **كِتَابَةٌ** [kitābet]ten ism-i fā'ildir ki yazıcıya denir, Fāriside debīr denir. Ve

كَاتِبٌ [kātib] 'Ālim ve dānā olan zāta itlāk olunur, selefte kâtib olan 'ilm ve ma'rifetle muttasıf olduklarına mebnīdir. Kāle fi'n-*Nihāye*: "فَدَى كِتَابُهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ إِلَى أَهْلِ الْيَمَنِ" **بَعَثَ إِلَيْكُمْ كَاتِبًا مِنْ أَصْحَابِي** "أَرَادَ عَلَامًا سُمِّيَ بِهِ لِأَنَّ الْعَالِبَ عَلَى مَنْ كَانَ يَعْرِفُ الْكِتَابَةَ أَنَّ عِنْدَهُ الْعِلْمَ وَالْمَعْرِفَةَ وَكَانَ عِنْدَهُمْ عَزِيرًا" Vākı'an kâtib olan adam elbette ehl-i 'ilm olmak lāzımdır, niteki Fāriside debīr denir ki aslı dū-vīr idi, iki kuvvetli demektir ki biri kuvvet-i 'ilm ve biri kuvvet-i kitābet olacaktır.

الْإِكْتَابُ [el-iktāb] (hemzenin kesriyle) Yazı ve ta'līm eylemek ma'nâsınadır; yukālu: **اِكْتَبَ صَبِيًّا** إِذَا عَلَّمَهُ الْكِتَابَةَ Ve bir kimseye kendi için bir yazı yazdırmak ma'nâsınadır; tekūlu: **اِكْتَبَنِي هَذِهِ الْقَصِيدَةَ** أَيَّ أَفْلَهَا عَلَيَّ [imlā] gerçi yazmak ma'nâsınadır ki aslı **اِكْتَبَ** [imlāl] idi, ba'dehu 'örf-i kudemāda

bir üstād yazılacak māddeyi kendi takrīr edip şākirdi tahrīr eylemekte isti'māl olunmuştur, niteki *Mebśūt* ve ba'zı kütüb-i mütekaddime bu vech üzere te'lif olunmuştur. Ve o mü'ellefe dahi **اِمْلَأْ** [imlā] itlāk ederler idi, *Emālī-i İbn Hācib* gibi, **اِمْلَأْ** [imlā] kelimesinin cem'idir. Misāl-i mezbūrda lügavī ve 'örfisi irāde olunmak mahaldir. Ve

اِكْتَابٌ [iktāb] Kırbanın ve tulumun ağızını bağlamak ma'nâsınadır; yukālu: **اِكْتَبَ الْقَرْبَةَ** إِذَا شَدَّ رَأْسَهَا

الْكُتَّابُ [el-kuttāb] **رُمَّانٌ** [rummān] vezninde) **كَاتِبٌ** [kātib] kelimesinden cem'dir; yukālu: **هُمُ كُتَّابٌ أَيَّ كَاتِبُونَ**

الْمَكْتَبُ [el-mektab] **مَقْعَدٌ** [maq'ad] vezninde) İsm-i mekândır, kitābet ta'līm olunan mahalle denir. Hāliyen mekteb-i sıbyān 'ilm ve kitābet ta'līm-gāhlarıdır ki Fāriside debīristān denir. Yalnız 'ilm ta'līm-gāhına medrese itlāk olunur, pes sıbyān mektebi tevessü' üzeredir. Ve **مَكْتَبٌ** [mektab] itlākı mevzi-i kitābet yāhūd mecma' olmak i'tibāriyladır. Ve Cevherī'nin **كُتَّابٌ** [kuttāb] ve **مَكْتَبٌ** [mektab] bir ma'nâyadır, ya'nī **مَكْتَبٌ** [mektab]e **كُتَّابٌ** [kuttāb] dahi denir, cem'i **كُتَّابِيَّةٌ** [ketātīb] gelir kavli galattır. Mütercim der ki Cevherī kavli mezbūru *Leyş* ve *sā'ir* ba'zı e'immeden telakkī eylediğini şārih tasrih eylemiştir. *Vākı'ā Esās*'ta dahi **الْمَكْتَبُ فِي الْمَكْتَبِ وَالْمَكْتَابِ وَالْمَكْتَابِيَّةِ وَقِيلَ وَالْكَتَّابُ وَذَهَبَ الصَّبِيَّانُ إِلَى الْمَكْتَابِ وَالْمَكْتَابِيَّةِ لِأَنَّ الْمَكَانَ** 'ibāretiyle mersūm olduğundan başka Şihāb 'aleyhi'r-rahmet **كُتَّابٌ** [kuttāb]ın **مَكْتَبٌ** [mektab] ma'nâsına vürūdunu *Gureru'l-Hasā'iş* nām kitābdan *Ebu'l-'Aynā* nām şā'irin işbu kıt'asıyla istişhād eylemiştir:

وَمَحَى رُسُومَ الظُّرُفِ وَالْأَدَابِ
وَأَتَى بِكُتَابٍ لَوْ أَنْبَسَطْتَ بَدْيَ
فِيهِمْ زِدْهُمْ إِلَى الْكُتَابِ

Evvelki كُتَابٌ [kuttāb]dan murād كَاتِبُونَ [kātibūn] ve sāniden murād مَكْتَبٌ [mekteb] demektir. el-Hāsıl مَكْتَبٌ [mekteb]e كُتَابٌ [kuttāb] itlākı vārid olup lākin zāhiren hāliyyet ve mahalliyyet ʿalākasıyla mecāzdır. Müellifin nefyi hakikate mahmūldür. Ve

كُتَابٌ [kuttāb] Etfālin taʿlīm oku taʿbīr ettikleri temrensiz ve başı topak küçük oka itlāk olunur, dokunduğu nişāna teʿsīr eylemeyip hemān yazı gibi çizdiği için.

المُكْتَوَّبُ [el-muktevtab] (مُسْتَوْعَبٌ) [mustevʿib] vezninde) Tulum gibi şişkin ve dolgun şey'e denir. اِكْتِتَابٌ [iktitāb]dan ism-i fāʿildir; yukālu: شَيْءٌ مُكْتَوَّبٌ أَيْ مُتَّفَعٌ مُتَمَلِّئٌ

الْكَتِيبَةُ [el-keṭībet] (غَرِيبَةٌ) [garībet] vezninde) ʿAskere ve alaya itlāk olunur, cemʿiyyetleri hasebiyle; ʿalā-kavlin ʿasker-i ʿazīmden alarga olarak bir semte çekilmiş top alaya denir yāhūd düşman üzere çapul eden bir bölük süvārī ʿaskere denir ki yüzden bin nefere kadar ola; yukālu: جَاءَتْ كَتِيبَةٌ أَيْ الْجَيْشُ أَوْ الْجَمَاعَةُ الْمُسْتَحِيرَةُ مِنَ الْخَيْلِ أَوْ جَمَاعَةُ الْخَيْلِ إِذَا غَارَتْ مِنَ الْمَاءَةِ إِلَى الْأَلْفِ

التَّكْتُبُ [et-tektub] (تَفَعُّلٌ) [tefaʿul] vezninde) Her taraftan gelip birikmek maʿnāsınadır; yukālu: تَكْتَبُ الْقَوْمُ إِذَا تَجَمَّعُوا

بَنُو كَتَبٍ [Benū Ketb] (kāf'ın fethi ve tā'nın sükūnuyla) ʿArabdan bir batndır.

المُكْتَبُ [el-muketteb] (مُعْظَمٌ) [muʿazzam] vezninde) Şol üzüm salkımına denir ki üzümünün baʿzısı ekl olunmuş ola. تَكْتِيبٌ [tektīb]den ism-i mefʿuldur ki bināsı izāle için olmakla cemʿiyyeti mezāl olduğu-

na mebnī itlāk olunmuştur; yukālu: عُنُقُودٌ مُكْتَبٌ إِذَا كَانَ قَدْ أَكَلَ بَعْضُ مَا فِيهِ

المُكَاتِبَةُ [mufāʿalet] [mufāʿalet] vezninde) Yazı yazışmak ve mektūblaşmak maʿnāsınadır; yukālu: كَاتِبًا أَيْ تَكَاتَبًا Ve

مُكَاتِبَةٌ [mukātebet] Kul cinsi kendisini kitābete kestirmek maʿnāsınadır. Yaʿnī kendi nefsi üzere efendisine pahasını yazdırmak tā ki ne zamān edā eder ise āzād ola. Pes yazmak iki taraftan hāsıldır ki efendisi şart-ı mezbūr vücudunda vefā ve kul dahi pahasını kazanıp edā eylemek üzere yazımlarından ʿibārettir; yukālu: كَاتِبَةٌ عَبْدُهُ مُكَاتِبَةٌ وَهِيَ أَنْ يَكَاتِبَهُ عَلَى نَفْسِهِ بِمَنْمِهِ فَإِذَا أَدَاهُ عَتَقَ Şārih der ki kula ism-i fāʿil ve ism-i mefʿul ʿunvāni dahi sahīh olur, lākin ibtidā kitābet efendiden zuhūr eylemekle ism-i fāʿil ʿunvāni onda evfaktır. Ve كِتَابٌ [kitāb] dahi bu maʿnāyadır ki mufāʿaleden masdar-ı sānīdir. Ve maʿnā-yı mezbūrda mütedāvil olan كِتَابَةٌ [kitābet] sülāsiden masdardır.

[ك ت ب]

الْكَتْبُ [el-keṣb] (kāf'ın fethi ve sā-yı müsellenin sükūnuyla) Biriktirmek maʿnāsınadır; yukālu: كَتَبَ الشَّيْءُ كُتْبًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا جَمَعَهُ Ve birikmek maʿnāsına olmakla müteʿaddī ve lāzım olur; yukālu: كَتَبَ الْمَاءُ إِذَا صَبَّهُ Ve su makülesini dökmek maʿnāsınadır; yukālu: كَتَبَ فِيهِ إِذَا دَخَلَ Ve

كُتْبٌ [keṣb] Tayyi kabilesine mahsūs bir dere adıdır. Ve

كُتْبٌ [keṣb] Saydın كَاتِبَةٌ [kāṣībet]i rāmīnin tüleğine gelmek maʿnāsınadır ki كَاتِبَةٌ [kāṣībet]ten meḥūz olur; tekūlu: كَتَبْتُكَ الصَّيْدُ Şārihin beyānına göre

كُتِبَ [keṣb] kurb ma'nāsınadır, **كَتَبَ** [keṣeb] gibi ki fethateynledir. Kaldı ki savāb olan bu mādde if'āl bābindan olmaktadır. Cemī'-i ümmehatta if'ālden olarak mersümdür. Hattā *Esās*'ta مِنْ أَمْكَنْكَ مِنْ أَكْتَبِكَ الصَّيْدُ فَارْمِهِ أَيُّ أَمْكَنْكَ مِنْ فِقَارِهِ وَكَاتِبِهِ كَمَا يُقَالُ أَفْقَرَكَ أَيُّ أَمْكَنْكَ مِنْ فِقَارِهِ müsebbettir. Ve bir nesneyi baş aşağı çevirmek ma'nāsınadır; yukālu: **كَتَبَ كِنَانَهُ أَيُّ** **نَكَبَهَا** Ve bir kimse üzere hamle ve hücum eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **كَتَبَ عَلَيْهِ إِذَا** **حَمَلَ وَكَرَّ عَلَيْهِ** Ve hayvānın sütü çekilip azalmak ma'nāsınadır; yukālu: **كَتَبَ لَبَنُ الشَّاةِ إِذَا** **قَلَّ**

الْكَتَبُ [el-keṣeb] (fethateynle) Yakınlık ma'nāsınadır; yukālu: **رَمَاهُ مِنْ كَتَبٍ أَيُّ مِنْ قُرْبٍ** Ve

كَتَبَ [Keṣeb] Tayyî kabilesi diyārında bir mevzi^c adıdır.

الْكَتِيبُ [el-keṣīb] (emīr) [emīr] vezninde) Kum yığınının olan tepeye denir; cem' ma'nāsındandır. Cem'î **اَلْكَتِيبَةُ** [ekṣibet] gelir ki cem'-i killetidir ve **كُتِبَ** [kuṣub] gelir zammeteynle ve **كُتِبَانٌ** [kuṣbān] gelir kāf'ın zammıyla. Ve

كَيْتِبَ [Keṣīb] Yemen denizi sāhilinde bir mevzi^c ve Bahreyn kazāsında iki karye adıdır.

الْكَتْبَةُ [el-kuṣbet] (zumret) [zumret] vezninde) Azca suya ve azca süte denir; 'alā-kavlin kap dibinde kalan bir yudumlu mikdārcasına denir yāhūd kāse dolusuna denir. Ve

كُتْبَةُ [Kuṣbet] Bir mevzi^c adıdır. Ve bir küme ve bir yığın şey'e denir, gılāl ve hurmā ve toprak ve sā'ir nesne olsun. Ve mutlak azca azca müctemî^c olmuş nesneye denir. Ve dağlar aralığında olan çukurca oturaklı yere denir ki alan ta'bir olunur.

الْإِكْتَابُ [el-ikṣāb] (hemzenin kesriyle) Bir kimseye **كُتِبَ** [kuṣbet] ya'nî zikr olunan su yāhūd süt içirmek ma'nāsınadır; yukālu: **وَكَتِبَهُ إِذَا سَقَاهُ كُتْبَهُ** Ve karīb olmak ma'nāsınadır; yukālu: **وَكَتِبَ لَهُ وَأَكْتَبَ مِنْهُ** **أَيُّ دَنَا مِنْهُ وَيُقَالُ أَكْتَبَكَ الصَّيْدُ فَارْمِهِ كَمَا ذَكَرَ**

الْكَتَابُ [el-kuṣāb] (ğurāb) [ğurāb] vezninde) Çok nesneye denir. Ve

كُتَابُ [Kuṣāb] Necd ülkesinde bir mevzi^c adıdır.

الْكَتْسَابُ [el-kussāb] (rummān) [rummān] vezninde) Yeleğe ve temreni olmayan oka denir, niteki tā-yı fevkiyye ile **كُتَابُ** [kuttāb] dahi denir. Ve bunda **سَدَادٌ** [ṣeddād] vezninde dahi lügattir.

الْكَاسِبَةُ [el-kāṣibet] (rātibet) [rātibet] vezninde) Atın omuzu başına denir, eyer kaşının dibine gelir; rākibin binerken eli oraya basılır. Cem'î **اَلْكَتَابُ** [ekṣāb] gelir.

الْكَاسِبُ [el-kāṣib] (sā'nın kesriyle) Bir mevzi^c yāhūd bir cebel adıdır.

الْكَسْبَاءُ [el-keṣbā'] (kāf'ın fethiyle) Toprağa denir.

التَّكْسِيبُ [et-teksīb] (tef'āl) [tef'āl] vezninde) Bir nesne azalmak ma'nāsınadır; yukālu: **كَتَبَ الشَّيْءُ تَكْسِيبًا إِذَا قَلَّ**

الْكِتَابُ [el-kiṣāb] (kitāb) [kitāb] vezninde) Ok gibi atılacak nesneye denir; yukālu: **مَا رَمَاهُ بِكِتَابٍ أَيُّ شَيْءٍ سَهْمٍ وَغَيْرِهِ** makāmına muhtastır, niteki Suyūṭī *Muzhir*'de tasrīh ve sehm-i sagīr ile tefsīr eylemiştir. Mü'ellif ta'mīm üzere tefsīr etmiştir.

الْمُكَاسِبَةُ [el-mukāṣebet] (mufā'alet) [mufā'alet] vezninde) Bir kimseye pek karīb olmak ma'nāsınadır; tekülü: **كَاتِبُهُمْ أَيُّ دَنَوْتُ مِنْهُمْ**

[ك ت ع ب]

الْكُتْعَبُ [el-keṣʿab] [جَعْفَرُ [caʿfer] vezninde) Ferici iri ve yumru olan hatuna denir ve bu ferce dahi vasf olur; yukālu: **إِمْرَأَةٌ كُتْعَبَتْ أَيَّ ضَحْمَةَ الرُّكْبِ** ve yukālu: **رَكِبْتُ كُتْعَبْتُ أَيَّ ضَحْمَةً**

[ك ت ن ب]

الْكُنْتَبُ [el-keṣneb] [نُونٌ لَا [caʿfer] vezninde) Taş gibi sulb ve şedîd olan şey'e denir. Nūn'un takdîmiyle **كُنْتُبْتُ** [kenseb] dahi lügattir.

[ك ح ب]

الْكَحْبُ [el-kaḥb] [كَافٌ فِي فَتْحِهِ وَهَاءٌ فِي هَمْزِهِ] mühmelenin sükūnuyla) Koruğa denir, **حِضْرَمٌ** [hiṣrim] maʿnāsına. Müfredi, **كَحْبَةٌ** [kaḥbet] tir hā'yla. Ve

كَحِبْتُ [kaḥb] Dübür ve mak'ada denir. Ve masdar olur, bir adamın mak'adına vurmak maʿnāsına; yukālu: **كَحَبْتُ كَحْبًا مِنَ الْبَابِ** **الثَّالِثُ إِذَا ضَرَبَ ذُبُرَهُ**

الْتَكْحِيبُ [et-tekhīb] [تَفْعِيلٌ [tefīl] vezninde) Asma koruklanmak ʿalā-kavlin dānesi yaʿnī koruğu çok olmak maʿnāsınadır; yukālu: **كَحَبْتُ الْكُرْمَ تَكْحِيْبًا إِذَا ظَهَرَ كَحْبُهُ أَوْ كَثُرَ حَبُّهُ**

الْكَاحِبَةُ [el-kāhibet] Çok nesnelere denir. Te'nisi mevsūf itibārıyladır; yukālu: **دَرَاهِمٌ نَارٌ كَاحِبَةٌ إِذَا ارْتَفَعَتْ لَهَا** **كَثِيرَةٌ** Ve yüksek ʿalevli ateşe denir; yukālu: **نَارٌ كَاحِبَةٌ إِذَا ارْتَفَعَتْ لَهَا**

كَوْحِبْتُ [Kevḥab] [جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

[ك ح ك ب]

كَحْبَكْتُ [Kaḥkeb] [كَافٌ لَا [caʿfer] vezninde) Bir mevzi'dir.

[ك ح ل ب]

كَحْلَبْتُ [Kaḥleb] [جَعْفَرُ [caʿfer] vezninde) Esāmī-i nāstandır.

[ك د ب]

الْكَدْبُ [el-keddb] [كَافٌ فِي فَتْحِهِ وَدَالٌ فِي مِثْلِهِ] mühmelenin sükūnuyla) ve

الْكَدِيبُ [el-kedib] [كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

الْكَدَبُ [el-kedeb] [فَتْحَاتَيْنِ] ve **الْكُدْبُ** [el-kudb] [كَافٌ فِي زَمَمِهِ وَدَالٌ فِي سُكُونِهِ] ve bunlarda zāl-ı mu'ceme ile de lügattir) Genç ve taze civānların tırnaklarında yaʿnī tırnakları diplerinde olan beyāza denir; müfredleri hā'yladır.

الْكُدَيْبَاءُ [el-kudeybāʿ] (bünye-i tasgīr ile) **كَدِيبٌ** [kedib] maʿnāsınadır: **وَقَرَأَ ابْنُ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا «وَجَاؤُ عَلَى قَمِيصِهِ بِدَمٍ كَذِبٍ»** **الْآيَةُ، بِالذَّالِ الْمُهْمَلَةِ أَيَّ ضَارِبٍ إِلَى الْبَيَاضِ كَأَنَّهُ دَمٌ** Yaʿnī **«Hazret-i Yūsuf'un gömleğini ihvānları üzerinde beyāz çalar kan eseriyle götürdüler, güyā ki kan gömleğe dokunmakla āsar ve aʿrāzı gömlek üstünde nakş gibi görünür idi.»** **كَدِيبٌ** [kedib] lafzı bunda zikr olunan **«kedib-i zufr»** dan meʿhūzdur.

الْمَكْدُوبَةُ [el-mekdūbet] [مَحْدُوبَةٌ [maḥbūbet] vezninde) Şol dil-ber hatuna denir ki bedeni sīm-i sāfī gibi hālis beyāz ola; yukālu: **إِمْرَأَةٌ مَكْدُوبَةٌ أَيَّ النَّقِيَّةِ الْبَيَاضِ**

[ك ذ ب]

الْكَذِبُ [el-kezib] [زَالٌ فِي مُو'EME İLE كِتِفٌ [ketif] vezninde) ve

الْكَذِيبُ [el-kizb] [كَافٌ فِي كَسْرِیْ] ve

الْكَذْبَةُ [el-kezbet] [كَافٌ فِي فَتْحِهِ وَآهِرِدَةً] hā'yla) ve

الْكَذِيبَةُ [el-kizbet] [كَافٌ فِي كَسْرِیْ] ve

الْكَذَابُ [el-kizāb] [كِتَابٌ [kitāb] vezninde) ve

الْكَذِّابُ [el-kizzāb] [جِنَانٌ [cinnān] vezninde) Yalan söylemek maʿnāsınadır; yukālu:

كَذَبَ الرَّجُلُ كَذِبًا وَكَذِبًا وَكَذِبَةً وَكَذِبَةً وَكَذَابًا وَكَذَابًا مِنْ كَذِبٍ كَذَبَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَخْبَرَ بِخِلَافِ مَا هُوَ كَذَبَ الرَّجُلُ عَلَى بِنَاءِ الْمُجْهُولِ إِذَا أَخْبَرَ بِالْكَذِبِ Ya'ni yalan söz ile aldanıldıktadır.

Miṣbāh'ta der ki kizb husūsunda 'amd ve hatā müsāvīdir, zīrā ehl-i sünnet 'indinde sıdk ile kizb beyninde vāsita yoktur. Nihāyet günāh 'amd ile söylenen kizbe ta'alluk eder. Ve mü'ellif, Baṣā'ir'de tef'ilden masdar olarak كَذَابٌ [kizzāb] ki kāf'ın kesri ve zāl'ın şeddesiyledir ve أَكْذُوبَةٌ [ukzūbet] ki hemzenin zammıyladır ve كَاذِبَةٌ [kāzibet] ve مَكْذُوبٌ [mekzūb] ve مَكْذُوبَةٌ [mekzūbet] ve مَكْذَبَةٌ [mekzebet] ve كُذْبَانٌ [kuzbān] ki عُفْرَانٌ [ġufrān] veznindedir ve كُذْبِي [kuzbā] lafzını ki بُشْرَى [buṣrā] veznindedir, ziyāde kılıştır.

Ve 'Arablar nāka buğur aştıktan sonra gebelik 'alāmeti olmak üzere kuyruğunu kaldırıp gezdikten sonra gebe çıkmadığı hinde كَذَبَتِ النَّاقَةُ derler ve bundan ism tasarruf ederler, ke-mā se-yecīu. Ve işbu كَذَبٌ [kizb] mādresi iki mef'üle de ta'diye eder; yukālu: كَذَبَهُ الْحَدِيثُ Ve

كَذَبٌ kelimesi ki fi'l-i māzīdir, ba'zen وَجَبَ ma'nāsına isti'māl olunur; ve min-hu hadīsu "Ömer radiyallāhu 'anhu: كَذَبٌ عَلَيْكُمْ الْحَجُّ الْعُمْرَةُ كَذَبَ عَلَيْكُمْ الْجِهَادُ Ve ثَلَاثَةُ أَسْفَارٍ كَذَبَتْ عَلَيْكُمْ" قِيلَ إِنَّ مَعْنَاهُ وَجَبَ عَلَيْكُمْ 'inde'l-ba'z bundan murād ba's ve iğrā ve terġibdir. 'Arabların كَذَبَتْهُ نَفْسُهُ kavlinden me'hūzdur ki bir kimsenin nefsi kendisine āmāl-i 'amīka ve metālib-i ba'deleri tahyil ve temniye ile dūr u dīrāz emel ve ümniyye ile hülyalara ilkā eyledikte 'Arablar كَذَبَتْهُ نَفْسُهُ derler. Pes bu makāmda dünyevī ve uhrevī āmāl ve ücūr ümniyyesini mütehayyilenizde tasvīr ve tahkik

ile zikr olunan esfār-ı selāse sizleri i'mālī cihetlerine teşvīk ve terġib ve teşīt eylesin demek olur; رَضِيَ ve رَجِمَ kelimeleri gibi ihbār bi-ma'nā inṣā olur. Ve kaldı ki hadīs-i merkūmda vākī' الْحَجُّ kelimesi merfū' olmakla vech-i mezkūr üzere te'vīl olundu. Ve ba'zı muhaddisīn mansūben kırā'at eylediler. Buna göre عَلَيْكُمْ lafzı ism-i fi'l i'tibār olunur ki mülāzemet ve müdāvemem kılāsız demek olur. Ve كَذَبٌ [kezebe] kelimesinde حَجٌّ lafzına rācī' zamīr gā'ib i'tibār olunur ki hacc-ı zāhir müfesser olduğundan nāṣī mahzūf olmuş olur. Ve الْحَجُّ عَلَيْكُمْ fikrası cümle-i uhrā i'tibār olunmakla كَذَبَ الْحَجُّ أَيْ وَجَبَ الْحَجُّ كَذَبَ الْحَجُّ أَيْ لَأْرَمُوهُ sebkinde olur. Yāhūd ma'nā "Hacc eğer size lisān-ı hālle ben sizin mesbūk olan zünübunuzu hādīm ve o husūsa kāfī deġilim der ise kizb eylemiş olur" demek ola. Bu sürette كَذَبَ kendi ma'nāsında müsta'mel olur; 'umre ve cihād fıkraları dahi buna kıyās olunur.

Mütercim der ki ma'nā-yı evvele işbu: "أَكْذِبِ النَّفْسَ إِذَا حَدَّثْتَهَا" meseli muvāfıktır, ya'ni nefesine sen emel ve merāmına zafer-yāb olamazsın diye tahdīs eylemeğe fütūr ü kelāl gelmekle sa'yine māni' olur. Belki maksūda fevz ve neyl ve bülūgu tervīc ederek tahdīs ve tahyil ve tehyic eyle ki sa'y u ikdāma medār-ı teşīt olur ki himmet dedikleri bu olacaktır, mesel-i mezbūr cesāret ve ikdāma hass ve iğrā mahallinde darb olunur. Ve Beṣṣār'dan su'āl eylediler ki "Eṣ'ār-ı 'Arabdan pek ma'nī-dār olan hangi şī'rdir?" Cevābında "Lebīd'in işbu: "وَأَكْذِبِ النَّفْسَ إِذَا حَدَّثْتَهَا | | إِنَّ صِدْقَ النَّفْسِ يُزْرِي" وَأَكْذِبِ النَّفْسَ إِذَا حَدَّثْتَهَا" beyti vicdānımda pek eş'ardır" dedi. Vākī'ā cümle-i umūr u āmālın husūlüne esās ve medārdır. Ve bunun mukābilinde

‘Arablar صدَّقَتْهُ نَفْسُهُ derler, ya’nī “Bir nesnenin talebinde nefsi mihnet ve ‘aciz tahyil eylemekle tebātī ve tekāsül etti” demektir. Binā’ena’aleyh nefesine كَذُوبٌ [kezūb] itlāk ederler. Ve Zemaḥşerī’nin Fā’ik’te ve İbn Esīr’in Nihāye’de hülāsa-i beyānları üzere mü’ellifin tahkiki gibi كَذَبَ الْحَجُّ kelimesi كَذَبَ fi’linin fā’ili olmak üzere izmār olunmuştur. Sānī delālet eylediği için وَعَلَيْكُمْ ism-i fi’lidir, وَجَبَ الْحَجُّ ve وَجَبَ الْحَجُّ عَلَيْكُمْ takdīrindedir. Ve ‘inde’l-ba’z murād yine hass ve igrādır, ya’nī “Hacc sizin taraftan kendisine kemāl-i meyl ü ragbet ü ihtimām zann eylemişti, lākin zannı kāzib oldu” demektir. Ve Aḥfeş dedi ki الْحَجُّ lafzı süreten merfū’ ve bi’l-ma’nā mansūbdur, zirā murād hacc ile emrdir, niteki أَفْنَكَنَّكَ الصَّيْدُ derler ki murād اِزْمِهِ demektir.

Ve bundan mā-‘adā ehādīs-i şerīfe-i ‘adīdede كَذَبَ الْحَجُّ kelimesi عَلَيْكُمْ ma’nāsına vārid olmuştur. Kezālik kelām-ı ‘Arabda kesirdir ve mesel mecrāsına cārī olmuştur. Ve ‘Alī el-Ḳārī, Şeyḥ Nüreddīn el-‘Useylī nām fāzıl-ı mevsūktan rivāyet eder ki şecere-i neseb-i nebevī nüshasında “كَذَبَ النَّسَابُونَ” hadīsi şerhinde meşrūhtur ki كَذَبَ [kezib] sıdk ma’nāsına dahi vārid olur, شَمَلٌ [şeml] kelimesi gibi ki cem’ ve tefrīk ma’nāsına azdāddandır. Pes ehādīs-i merkūme bu ma’nādan tasarruf olunmak ehven ve akrebdir. Ve kaldı ki كَذَبَ [kezib]in vüçüb ma’nāsında isti’mālī tevessü’atı müştemildir, zirā merteb-i sāniyede kizb nefis ve zamīrde tahyil-i ümniyye ma’nāsına olup ve ‘adetā tahakkuk ve lüzüm ona lāzım olmakla vüçüb ve lüzüm ma’nāsında isti’māl olunmuştur. Ve fi’linde isti’āre-i tebe’iyye ile tasvīr olunur. Ve Şihāb’ın beyānına göre كَذَبَ

لِيَكْذِبَكَ عَلَيْكُمْ الْحَجُّ kavli لِيَكْذِبَكَ sebkinde olmakla لِيَسْتَبْطِكَ وَيَتَعَنَّكَ عَلَى إِثْبَانِ الْحَجِّ demek olur ki mecāz bi-nev‘ayn olur. Ve bunda iki vech cā’izdir. Biri كَذَبَ fi’lini harf-i isti’lā ile müte‘addī olan bir fi’l ile tazmīn eylemektir, وَجَبَ ve لَزِمَ fi’lleri gibi ve birisi iki kelāmı mutazammın olmaktadır, gūyā ki كَذَبَ أَيُّ وَجَبَ الْحَجُّ لِيُرْغَبَنَّكَ الْحَجُّ هُوَ وَاجِبٌ عَلَيْكَ demek olur. Ve Müfredāt-ı Rāgīb’da وَجَبَ عَلَيْكُمْ ‘ibāretiyle müfesser olup ve bunun hakikati “Haccın vakti geçtiğinden ve sizin batā’et üzere hareketinizden nāşī fā’it hükmünde oldu” demektir ki كَذَبَ عَلَيْكُمْ الْحَجُّ كَادَ يَكْذِبُ أَيُّ يَفُوتُ الْحَجُّ sebkinde olup yine mecāz bi-mertebeteyn olur. Ve Ebū ‘Alī el-Fārisī dedi ki كَذَبَ kavlden bir nev‘ olmakla قَوْلٌ māddesinde cārī olan ittisā’ ki gayr-i nutk ma’nāsında olan isti’malden ‘ibārettir, كَذَبَ māddesinde dahi cā’izdir. Ez-cümle قَوْلٌ [kavl] darb ve galebe ma’nalarında müsta‘mel olduğu gibi كَذَبَ dahi selb ve intifā’ makūlesi ma’nalarda müsta‘mel olur. Ve Zemaḥşerī Fā’ik’te ziyāde bast ve ignā eylemiştir, lākin hülāsası vech-i meşrūhtur.

الْكَاذِبُ [el-kāzib] ve

الْكَذَّابُ [el-kezzāb] [شَدَادٌ] [şeddād] vezninde) ve

التَّكْذَابُ [et-tikizzāb] (tā’ın ve kāf’ın kesri ve teşdīd-i zāl’le تَفْعَالٌ [tifi‘āl] vezninde ki fi’l-asl تَفَعَّلُ [tefa‘ul]den masdardır, mübālagaten vasf murād olunmuştur, zirā تَفْعَالٌ [tifi‘āl] vasf olarak yoktur, belki masdar ve ism olarak vāriddir) ve

الْكَذُوبُ [el-kezüb] [صَبُورٌ] [şabūr] vezninde) ve

الْكَذُوبَةُ [el-kezübet] (hā’yla) ve

الْكَذْبَانُ [el-kezbān] [سَكْرَانٌ] [sekrān] vezninde)

de) ve

الْكَيْذِبَانُ [el-keyzēbān] (فَيْعَلَانُ [fey^ʿalān] vezninde) ve

الْكَيْذِبَانُ [el-keyzūbān] (zāl'ın zammıyla) ve

الْكُذْبُذُبُ [el-kuzūbzūb] (kāf'ın ve zāl'lerin zammıyla) ve

الْكُذْبُذُبُ [el-kuzūbzūb] (zāl-ı ūlā'nın teşdidıyla ki فُعْلُلُ [fu^ʿul^{ul}] veznindedir, 'ayn'ın mā-kabline cinsi ziyāde kılınmıştır, mübālaga için ve evvelkinde iki ziyāde ve bunda cevheri üzere üç ziyāde vardır) ve

الْكُذْبَةُ [el-kuzebet] (kāf'ın zammıyla هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) ve

الْمَكْذِبَانُ [el-mekzēbān] (mīm'in ve zāl'ın fethiyle ki مَفْعَلَانُ [mef^ʿalān] veznindedir) ve

الْمَكْذِبَانَةُ [el-mekzēbānet] (hā'yla) ve

الْكُذْبُذُبَانُ [el-kuzūbzūbān] (kāf'ın ve zāl'ın zammıyla ki فُعْلُلَانُ [fu^ʿul^{ul}ān] veznindedir, dört zā'idi vardır) Bunlar mecmū'u sıfattır, yalancıya denir dūrūgī ta'bir olunur; tefāvütleri sīgalarına göredir.

الْأَكْذُوبَةُ [el-ukzūbet] (hemzenin zammıyla) ve

الْكُذْبَى [el-kuzbā] (بُشْرَى [buşrā] vezninde) ve

الْمَكْذُوبُ [el-mekzūb] (مَيْسُورٌ [meysūr] vezninde) ve

الْمَكْذُوبَةُ [el-mekzūbet] (āhirde hā'yla) ve

الْمَكْزَبَةُ [el-mekzēbet] (مَشْرَبَةٌ [meşrebet] vezninde) ve

الْكَاذِبَةُ [el-kāzibet] ve

الْكُذْبَانُ [el-kuzbān] (غُفْرَانُ [ğufrān] vezninde) ve

الْكُذَابُ [el-kuzāb] (غُرَابٌ [ğurāb] vezninde) İsmlerdir, yalan söze denir. Lākin mü'ellif *Başā'ir*'de bunları dahi masdar olmak üzere sebt eylemiştir, niteki zikr olundu.

الْإِكْذَابُ [el-ikzāb] (hemzenin kesriyle) Bir kimseyi yalancı bulmak ma'nāsınadır ki hemzesi vicdān içindir; yukālu: أَكْذَبْتُ فُلَانًا Ve bir kimseyi yalan söz söyletme ma'nāsınadır; yukālu. أَكْذَبْتُهُ إِذَا حَمَلَهُ عَلَيَّ Ve bir kimsenin yalanını meydāna çıkarmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أَكْذَبْتُهُ Ve bir kimse çağrıldıkta kendisini nā'im sūretine koyup sākīt olmak ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: أَكْذَبْتُ الرَّجُلَ إِذَا صَبَحَ بِهِ وَهُوَ سَاكِتٌ يُرَى أَنَّهُ نَائِمٌ

الْكُذُوبُ [el-kezūb] ve

الْكُذُوبَةُ [el-kezūbet] (hā'yla) Nefs-i insāniye itlāk olunur ki zikr olundu.

الْكُذَابَانُ [el-Kezzābāni] (tesniye bünye-siyle) İki yalancı demektir ki birisi Benū Hānife kabilesinden Müseylime ve biri Benū 'Abs kabilesinden Esved nām kezzāblardır, zamān-ı sa'adet evāhirinde nübüvvet iddī'ā eylemişlerdir.

الْمُكْذِبُ [el-mukezzib] (مُحَدِّثٌ [muḥaddiṣ] vezninde) ve

الْكَاذِبُ [el-kāzib] Şol nākaya itlāk olunur ki erkek aşır bir vakt kuyruğunu kaldırarak kendisini gebe sūretinde gösterdikten sonra gebe zuhūr eylemeye. Gūyā ki bunlar ona sıfat-ı hāssa olmuşlardır; yukālu: نَاقَةٌ مُكْذِبَةٌ وَكَاذِبٌ وَهِيَ الَّتِي يَضْرِبُهَا الْفَحْلُ فَتَشُولُ ثُمَّ تَرْجِعُ حَائِلًا وَقَدْ كَذَبَتْ تَكْذِيبًا وَكَذَبْتُ كَذِبًا

التَّكْذِيبُ [et-tekzīb] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Çok yalan söylemek ma'nāsınadır; yukālu: كَذَبْتُ تَكْذِيبًا بِمَعْنَى كَذَبْتُ Ve nāka erkek çekildikten sonra bir müddet kuyruğunu kaldırıp kendisini gebe sūretinde gös-

terdikten sonra boş çıkmak ma'nāsında isti'māl olunur; yukālu: كَذَبَتِ النَّاقَةُ وَكَذَّبَتْ كَمَا ذَكَرَ Ve 'Arablar filān üzere kat'ā havf u endiŕe eylemeyerek hamle ve hücum eyledi diyecek yerde حَمَلَ عَلَيْهِ فَمَا كَذَّبَ derler ki lisānımızda "gerçekten hamle eyledi" ta'bīr olunur, gūyā ki hamlesini kāzib eylemedi demek olur, niteki صِدْقٌ [şidq] dahi bu mevki'de müsta'mel olur. Ve aslā tevakkuf ve tereddüd eylemeyip filān işi işledi diyecek yerde مَا كَذَّبَ أَنْ فَعَلَ كَذَا derler. Ve

تَكْذِيبٌ [tekzīb] ve

كِذَابٌ [kizzāb] Bir işi inanmayıp inkār eylemek ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: شَارِيحٌ دَرُكِي تَكْذِيبًا وَكِذَابًا إِذَا أَنْكَرَهُ تَفْتِيلِ بَابِ الْبَيْنَانِ بِنَاسِ الْغَاثِ تَفْتِيلٌ وَغَاثٌ فِئَالٌ جَلِيحٌ كِذَابٌ [kizzāb] gibi ve gāh tefilet gelir, تَوَصِيَّةٌ [tavşiyet] gibi ve gāh mufa'al gelir, مُمَزَّقٌ [mumezzak] gibi. Ve

تَكْذِيبٌ [tekzīb] Bir kimseyi kelāmı yalandır diye yalancılıkla vasf eylemek ve kāzib çıkarmak ma'nāsındadır; yukālu: كَذَّبَ 'Arablar bir kimse murād ve mübāŕeret eylediği 'amele ikdām eylemeyip ondan ferāgatle geri dursa فَمَا كَذَّبَ عَنْ أَمْرٍ قَدْ أَرَادَهُ أَحْجَمٌ ma'nāsına. Ve bir kimseye tasallut ve istilā kaydında olan bir hādiseyi yāhūd bir āher kimseyi ondan redd ve men' eylese كَذَّبَ عَنْ فَلَانٍ derler, رَدَّ عَنْهُ ma'nāsına, gūyā ki o musallit olacak tasallutu da'vāsında tekzīb eylemiştir. Ve āhū gibi bir vahŕi cānver nefretle kaçıp giderken gelir var mı diye ensesine bakıp durduktaki كَذَّبَ الْوَحْشِيُّ derler. Ve Esās'ta كَذَّبَ الْوَحْشِيُّ ثُمَّ جَرَى الْوَحْشِيُّ 'ibāretiyle mersūmdur, gūyā ki bir düzeye seğırtmesinin iddi'āsını tekzīb eyledi

yāhūd kendisi seğırtmek iddi'āsında kızib eylemiş olur.

الْمَكْذُوبَةُ [el-mekzūbet] (مَجْذُوبَةٌ [meczūbet] vezninde) Za'if ve zebūn olan hatuna itlāk olunur.

الْكِذَابُ [el-kezzāb] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Pek yalancıya denir, niteki zikr olundu. Ve

كِذَابٌ [Kezzāb] Birkaç kabileden bir niçe ŕā'irin lakabıdır: Kezzāb-ı Benī Kelb, Cenāb b. Munķiz'dir. Ve Kezzāb-ı Benī Ŧābiḥa, Kelb nām ŕā'irdir. Garībdir ki ismi Kelb ve mahlası Kezzāb'dır. Ve Kezzāb-ı Beni'l-Hirmāz 'Abdullāh b. el-A'ver'dir.

كَيْذِبَانٌ [Keyzūbān] (زَالٌ'ın zammıyla) Benū Muḥarib cemā'atinden 'Adiyy b. Naŕr nām ŕā'irin lakabıdır.

التَّكْذُوبُ [et-tekezzub] (تَفَاعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Tekellüfle ya'nī kasden hilāf sözler peydā ederek yalan söylemek ma'nāsındadır; yukālu: تَكْذَبَ الرَّجُلُ إِذَا تَكَلَّفَ Ve bir kimseyi yalancı olmak üzere zu'm eylemek ya'nī yalancı sanmak ma'nāsındadır; yukālu: تَكْذَبَ فَلَانًا إِذَا زَعَمَ أَنَّهُ كَاذِبٌ

الْمُكَاذِبَةُ [el-mukāzebet] (مُفَاعَلَةٌ [mufa'let] vezninde) ve

الْكِذَابُ [el-kizāb] (قِتَالٌ [ķitāl] vezninde) Bir kimseye yalan söz söylemek ve birbirine yalan söylemek ma'nālarındadır; tekūlu: كَاذِبَةٌ مُكَاذِبَةٌ وَكِذَابًا

[ك ر ب]

الْكُزُبُ [el-kerb] (كَافٌ'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Gam ve tasaya denir ki 'arız olduğu nefsi insāniyyeyi ŕiddeti sebebiyle dem-beste eder. Cem'i كُزُوبٌ [kurūb] gelir. Ve bu fi'l-asl masdardır, isāre-i

arz ma'nāsından me'hūzdur; yukālu: أَخَذَهُ
الْكُزْبُ وَهُوَ الْحُزْنُ يَأْخُذُ بِالْقَسْرِ Ve

كزب [kerb] Masdar olur, bir kimseyi gam ve tasa şiddeti sebebiyle dem-beste eylemek ma'nāsına; yukālu: كَرَبَهُ الْعَمُّ كَرَبًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَخَذَ نَفْسَهُ Ve

كزب [kerb] Bükme ma'nāsınadır; yukālu: كَرَبَ الْحَبْلَ إِذَا فَتَلَهُ Ve bukağıya ayağa pek sıkıştırmak ma'nāsınadır; yukālu: كَرَبَ الْقَيْدَ Ve zirā'at için tarlayı sürüp nadas eylemek ma'nāsınadır; yukālu: كَرَبَ الْأَرْضَ إِذَا أَثَارَهَا لِلزَّرْعِ Bunun masdarı كِرَابٌ [kirāb] dahi gelir, ke-mā se-yuzkeru. Ve

كزب [kerb] Kovaya كَرَبٌ [kereb] dedikleri ipi bağlamak ma'nāsınadır; yukālu: كَرَبَ الدَّلْوُ إِذَا جَعَلَ بِهَا الْكَرْبَ Ve bir kimsenin kovasından كَرَبٌ [kereb] dedikleri ip kesilmek ma'nāsınadır; yukālu: كَرَبَ الرَّجُلُ كَرَبًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا انْقَطَعَ كَرَبٌ ذَلْوُهُ Ve hurmā ağacından كَرَبٌ [kereb] dedikleri budak omçası ahz eylemek ma'nāsınadır; yukālu: كَرَبَ الرَّجُلُ كَرَبًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَخَذَ الْكَرْبَ مِّنَ التَّحْلِ Ve كَرِبٌ [kerīb] olan tarlaya ekin ekmek ma'nāsınadır; yukālu: كَرَبَ الزَّرْعُ إِذَا زَرَعَ فِي الْكَرْبِ Ve

كزب [kerb] Bir nesnenin mikdārına mümāsıl veyāhūd mukārib olan şey'e itlāk olunur; yukālu: هَذِهِ إِيْلٌ مِّائَةٌ أَوْ كَرْبُهَا أَيُّ نَحْوَهَا Ya'nī "Şu develer yüz mihārdır" yāhūd "yüz kadar ve yüze akrebirdir."

الْكُزْبَةُ [el-kurbet] [غُرْبَةٌ] [gurbet] vezninde) Bu dahi kalbe te'sir eden tasa ve endūha denir ki ismdir, كُزْبٌ [kerb] gibi.

الْإِكْتِرَابُ [el-iktirāb] [إِفْتِعَالٌ] [ifti'āl] vezninde) Gam-gīn ve endūh-nāk olmak ma'nāsınadır; yukālu: كَرَبَهُ الْعَمُّ فَانْكُرِبَ

الْمَكْرُوبُ [el-mekrüb] ve

الْكَرِيبُ [el-kerīb] [emīr] vezninde) Tasalı, gam-gīn ve mahzūn kişiye denir. Ve

كرب [kerīb] Hamur açtıkları oklavaya denir, شُوبَقٌ [şūbaq] dahi denir. Ve gars u zirā'at için sürülüp ıslāh olmuş tarlaya denir. Ve kamışın ve kargının boğumuna denir.

الْكَرَابُ [el-kirāb] [كِتَابٌ] [kitāb] vezninde) Bu dahi كُزْبٌ [kerb] gibi masdardır, zirā'at için tarlayı sürüp nadas eylemek ma'nāsınadır; yukālu: كَرَبَ الْأَرْضَ كَرَبًا وَكِرَابًا إِذَا أَثَارَهَا لِلزَّرْعِ ve minhu'l-meselu: "الْكَرَابُ عَلَى الْبَقْرِ" Mü'ellif bunu "ك،ل،ب" māddesinde zikr eylemiştir, zīrā ekserī "الْكِرَابُ عَلَى الْبَقْرِ" 'unvāniyla mütedāvildir. Ve

كِرَابٌ [kirāb] Derelerde olan su akıntısına denir. Bunun müfredi كَرْبَةٌ [kerbet]tir, جَمْرَةٌ [cemret] vezninde.

الْكَرْبُ [el-kereb] (fethateynle) Hurmā ağacının kalın şāhları kesildikten sonra omuz başı gibi yerinde kalan omça gediklerine denir; müfredi كَرْبَةٌ [kerbet]tir hā'yla. Ve

كرب [kereb] Şol ipe denir ki iki üç kat edip kuyularda kova ağaçlarının ortalarına bend ederler ki bir ucu dahi büyük ipe bağlı olur, tā ki suya vāsıl olan bu ip olup büyük, suya dokunmamakla çürümekten mahfūz ola. Şehrlerde onun yerine zincir bend ederler.

الْإِكْرَابُ [el-ikrāb] (hemzenin kesriyle) كُزْبٌ [kerb] gibi kovaya zikr olunan كَرَبٌ [kereb] dediklerini geçirmek ma'nāsınadır; yukālu: كَرَبَ الدَّلْوُ بِمَعْنَى كَرِبِهَا Ve bir kabı gereği gibi doldurmak ma'nāsına isti'māl olunur, gūyā ki tazyikle magmūm ve dem-beste eylemektir; yukālu: أَكْرَبَ السِّقَاءَ إِذَا مَلَأَهُ

Ve yürümekte ve bir işi tutmakta şitâb ve sür'at eylemek ma'nāsına isti'mâl olunur; yukâlu: أَكْرَبَ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ

التَّكْرِبُ [et-tekrīb] [tefīl] [tefīl] vezninde) Bu dahi kovaya كَرَبَ [kereb] geçirmek ma'nāsınadır; yukâlu: كَرَبَ الدَّلُو تَكْرِبًا yukâlu: كُرَابَةٌ [kurābet] ekl eylemek ma'nāsınadır; yukâlu: كَرَبَ الرَّجُلُ إِذَا أَكَلَ الكُرَابَةَ Ve ekmeği ekme açarken oklavayı takırdatmak ma'nāsınadır; yukâlu: كَرَبَ الحَبَابُ إِذَا طَقَطَقَ الكَرِيبَ

المُكْرَبُ [el-mukreb] [mukrem] vezninde) Sinirleri dolgun ve kunt olan mefāsıl-ı a'zādan birine itlāk olunur. Ve mutlakan kurumu ve bünyesi kunt ve kavī ve şedīd olan ip ve urgan ve binā ve mefāsıl-ı a'zā ve at ve sār hayvān makūlesine itlāk olunur.

الْكُرَابَةُ [el-kurābet] (kāf'ın zammı ve fethiyle) Hurmā devşirildikten sonra dalların diplerinde kalan başağa denir ki başakçılar devşirirler. Cem'î أُكْرِبَةٌ [ekribet] gelir, أَفْعَلَةٌ [ef'ilet] vezninde, güyā ki zā'id olan elifi matrūh i'tibār eylediler, zīrā fu'āl vezni ef'ilet üzere cem'lenmez.

Şārih der ki 'Alī el-Ḳārī beyānına göre kāf'ın fethiyle de lügat olmakla cem'iyet-i merkūme o sīgaya mebnīdir. Ve أُغْرَابٌ [ğurāb] kelimesinin cem'î أُغْرِبَةٌ [ağribet] gelmekle fu'āl dahi ef'ilet vezni üzere cem'lendiği sahih olur. İntehā. 'Alī el-Maḳdisī beyānına göre burada fu'āl nüshaları galattır, savāb olan fu'ālet olmaktadır, مُمَامَةٌ [sumāmet] gibi.

التَّكْرُبُ [et-tekerub] [tefa'ul] vezninde) Hurmā ağacından كُرَابَةٌ [kurābet] devşirmek ma'nāsınadır; yukâlu: تَكْرَبَ الكُرَابَةُ إِذَا التَّقَطَّهَا

الْكُرُوبُ [el-kurūb] [fū'ud] [ḳurūd] vezninde) Bir nesne pek yakın olmak ma'nāsınadır ki bundan gelip çatmak ile ta'bīr olunur; yukâlu: كَرَبَ الأَمْرُ كُرُوبًا مِنَ البَابِ الأَوَّلِ إِذَا دَنَا Ve bir kimse bir işi hemān işlemek üzere olmak ma'nāsınadır ki ma'nā-yı mezbūrdan me'hūzdur; yukâlu: كَرَبَ الرَّجُلُ أَنْ يَفْعَلَ كَذَا أَيُّ كَادَ أَنْ يَفْعَلَ كَذَا Ve bu, ef'āl-i mukārebe cümlesindedir. Ve

كُرُوبٌ [kūrūb] [kurābet] ekl eylemek ma'nāsınadır; yukâlu: كَرَبَ الرَّجُلُ إِذَا أَكَلَ الكُرَابَةَ Ve güneş batmak üzere olmak ma'nāsınadır ki ma'nā-yı evvelden me'hūzdur; yukâlu: كَرَبَتِ الشَّمْسُ إِذَا دَنَتْ كَرَبَتْ حَيَاةَ النَّارِ إِذَا قَرَبَتْ ve yukâlu: كَرَبَتْ حَيَاةَ النَّارِ إِذَا قَرَبَتْ ve yukâlu: كَرَبَتْ حَيَاةَ النَّارِ إِذَا قَرَبَتْ Ve davara ağır yük yükletmek ma'nāsına isti'mâl olunur ki gam ve tasa ma'nāsından me'hūzdur; yukâlu: كَرَبَ النَّاقَةَ إِذَا أَوْقَرَهَا Ve ekmeği ekme açarken oklavayı takırdatmak ma'nāsınadır; yukâlu: كَرَبَ الحَبَابُ إِذَا طَقَطَقَ الكَرِيبَ

الْكُرُوبِيُّونَ [el-kerūbiyyūn] (kāf'ın fethi ve rā'nın tahfiifiyle صَبُورِيُّونَ [şabūriyyūn] vezninde) كُرُوبِيٌّ [kerūbiyy] kelimesinin cem'idir ki كُرُوبٌ [kurūb] mensüb demektir, قُرُوبٌ ma'nāsına olan كَرَبٌ den sıfattır, mübālagaten nefesine nisbet olunmuştur. Melā'ike-i kirāmın eşrāf ve sādātlarına itlāk olunur ve minhu: "وَمِنَ المَلَائِكَةِ الكُرُوبِيُّونَ" وَهُمْ سَادَةُ المَلَائِكَةِ

Şārih der ki murād mukarreb-i dergāh-ı ilāhī olan melā'ikedir, Cebrā'īl ve Mīkā'īl ve İsrā'īl 'aleyhimü's-selām gibi. Ve ba'zılar hamele-i 'arş olan melā'ikeye akreb olanlardır dediler. Ve ba'zılar şiddet ve kuvvet ma'nāsına olan كَرَبٌ [kerb] den me'hūz olmakla melā'ike-i 'azāb ile beyān eylediler. Ve ba'zılar hüzn ve

endüh ma'nāsına olan كَرْبٌ [kerb]den ahz edip Hazret-i Hudā'dan şiddet-i havf u haşyetleri olan melā'ike ile tefsir eylediler. Lākin ekserī فُرْبٌ [qurb] ma'nāsından ahz eylemişlerdir. Ve bunda üç mübāлага vardır. Evvelā كَرْبٌ [kerebe] mādresi فَرْبٌ [karube] mādresinden eblagdır. Sāniyā fa'ül bünyesinde. Sālīsā mübālagaten nefslerine nisbet olunmuştur. İntehā.

الْمَكَارِبُ [el-mukārebet] مُكَارِبَةٌ [muḳārebet] vezninde ve mürādıfidir; yukālu: كَارِبَةٌ أَيْ فَارِبَةٌ

الْمُكَرَّبَاتُ [el-mukerrebāt] مُعْظَمَاتٌ [mu'azzamāt] vezninde) Şol develere itlāk olunur ki ziyādesiyle bārid olan vaktlerde haymelerin kapıları önüne getirip çöker-tirler, tā ki içeriden çıkan tütünler ile ısı- nıp rāhat olalar.

الْكَرَّابُ [el-kerrāb] شَدَادٌ [şeddād] veznin- de) Bir kimse demektir, أَحَدٌ [eḥad] ve دَيَّارٌ [deyyār] ma'nāsına müsta'emeldir, فَرْدٌ [ferd] kelimesi gibi; makām-ı nefy-i 'amma mahsüstur; yukālu: مَا بِالْدَارِ كَرَّابٌ أَيْ أَحَدٌ

أَبُو كَرِبِ الْيَمَانِي [Ebū Kerib el-Yemānī] (كَتِيفٌ [ketif] vezninde) Tebābi'a'dan ya'nī mülük-i Yemen'den bir melikin künyesi- dir, ismi Es'ad b. Mālik el-Ḥimyērī'dir.

الْكَرْبَةُ [el-kerebet] (feteḥātla) Hayme dire- ğinin tepesini geçirdikleri düğmeye denir ki Türkīde ağırşak ta'bīr olunur.

كُرْبَةٌ [Kurbet] زُمْرَةٌ [zumret] vez- ninde) Selefte kādī-i Belḡ olan Maḥmūd b. Suleymān'ın lakabıdır ki muhaddisīndendir.

كُرَيْبٌ [kureyb] زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Tābi'inden bir zātın ve muhaddisīnden bir cemā'atin ismleridir.

أَبُو كُرَيْبٍ [Ebū Kureyb] (يُنْبِئُ [zubeyr] vezninde) Muḥammed b. el-'Alā' b. Ku- reyb künyesidir ki İmām Buḡārī şeyhidir.

ذُو كُرَيْبٍ [Zū Kureyb] bir mevzi'dir.

مَعْدِي كَرْبٌ [Ma'dī Kereb] (fethateynle) Recül-i ma'rūftur. Ve başka bir adamın ismidir. Ve bunda üç lügat vardır. 1. Bā'nın ref'idir, gayr-i munsarîf olarak. 2. İzāfetledir, munsarîf olarak. 3. İzāfetledir, gayr-i munsarîf olarak.

Şāriḥ der ki sûret-i sālisede كَرْبٌ [kereb] mü'ennes ve ma'rife itibār olunur ve her hâlde yā-yı معدِي [Ma'dī] sākinedir. Ve nisbetinde cüz'-i evvele nisbetle مَعْدِيٌّ [Ma'diyy] denir, kezālik tasgīrinde مُعْدِيٌّ [Mu'aydiyy] denir ve bunlar muttaridedendir.

الْكَرْبِيَّةُ [el-kerībet] غَرِيبَةٌ [ġarībet] vez- ninde) Dāhiye-i şedīdeye itlāk olunur; yukālu: رَمَاهُ اللَّهُ بِالْكَرْبِيَّةِ أَيْ الدَّاهِيَةِ الشَّدِيدَةِ

كُرْبٌ [Kureb] زُفْرٌ [zufer] vezninde) Esāmīdendir: 'Amr b. 'Oşmān b. Kureb ma'rūf mütekellim-i Mekkī'dir, 'ilm-i kelāmda sāhib-i tesāniftir.

[ك ر ت ب]

التَّكَرُّبُ [et-tekertub] تَدَخُّجٌ [tedaḡruc] vezninde) Dönmek ma'nāsınadır; yukālu: تَكَرَّبَ عَلَيْنَا أَيْ تَقَلَّبَ

[ك ر ش ب]

الْكَرْشَبُ [el-kirşebb] قَرَشَبٌ [qirşebb] vez- ninde ve mürādıfidir ki zıkr olundu.

[ك ر ك ب]

الْكَرْكُوبُ [el-kurkub] (kāf'ın zammıyla) كُرْكُومٌ [kurkum] vezninde) Bir hoş-bū nebāt adıdır.

[ك ر ن ب]

الْكُرْنُوبُ [el-kurnub] (nūn'la كُرْنُوبٌ [kurnufuz] vezninde) ve

الْكِرْنَبُ [el-kerneb] (semend سَمَنْدٌ [semend] vezninde) سِلْكٌ [silḳ] isimdir; 'alā-kavlin pek lezzetli nev'ine denir; 'alā-kavlin فُتَيْبٌ [ḳunnebīt] ya'nī tahrīfle قُرْنَيْبٌ [ḳaranbīt] ta'bīr olunan sebzenin tazesine denir; bostānī ve berrī olur. Berrī nev'i merāretli olur, kurutulmuş kökünün meshükundan iki dirhemini şarābla mezc ve isti'māl, ef'ā ledgına tiryāk-i mücerrebdir. Ma'lūm ola ki cemī'-i müfredatta سِلْكٌ [silḳ] sīn'in kesriyle Türkīde pazı dedikleri sebze ile müfesserdir ve كِرْنَبٌ [kerneb] lahana ile mübeyyendir ki Fārisīde kelem derler. Bostānī ve berrī ve bahrī nev'i olur ki merāretinden bahrī itlāk eylemişlerdir ve berrī kısmına Türkīde alabaş ta'bīr olunur. Şārih dahi mü'ellifin bu resme beyānını tahti'e eylemiştir.

الْكِرْنَيْبُ [el-kernīb] (kāf'ın fethi ve kesriyle) Süt ile yoğrulmuş hurmāya denir ki et'imedendir, مَجِيعٌ [mecīc] dahi derler.

الْكِرْنَبَةُ [el-kernebet] (dahrecet دَاخِرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Mihmāna كِرْنَيْبٌ [kernīb] yedirmek ma'nāsınadır; yukālu: كِرْنَبٌ فُلَانٌ إِذَا أَطْعَمَهُ لِلضَّيْفِ Ve süt ile hurmā ekl eylemek ma'nāsınadır, gerek içine hurmā mezc eylesin ve gerek sādece ekl eylesin; yukālu: كِرْنَبُ الرَّجُلِ إِذَا أَكَلَ التَّمْرَ مَعَ اللَّبَنِ

[ك ز ب]

الْكُزْبُ [el-kuzb] Kāf'ın zammı ve zā-yı mu'cemenin sükūnuyla كُزْبٌ [kusb] vezninde ve mürādifidir ki şurlığan posasına denir. Ve bir metin ve salābetli şecerin adıdır.

الْكَزْبُ [el-kezeb] (fethateynle) Ayakta taraklık ta'bīr olunan kemiğin küçük ve büzülmüş gibi tortop olmasına denir ki me'ayib-i hilkattendir.

الْمَكْزُوبَةُ [el-mekzūbet] (maḥbūbet مَحْبُوبَةٌ [maḥbūbet] vezninde) Elvāndan خِلَاسِيَّةٌ [ḥilāsiyyet] ya'nī beşeresi beyāzla siyāh mā-beyninde olan hatuna denir ki ba'zı 'Arab cāriyesi levnidir; Haremeyn nisvānında dahi bu levn olur. İstilāhımızda habeşī ta'bīr olunur. Esmerden siyāhça olur, 'Arab cāriyelerinde levn-i matbū'dur. Ve ebeveynin biri beyāz ve birisi siyāh olup onlardan mütevellid olan veledin dahi levni öylecedir. O veledde dahi خِلَاسِيٌّ [ḥilāsiyy] denir.

الْكَوْزُبُ [el-kevzeb] (cevher جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Be-gāyet teng-meşreb olan bahil ve nākese denir; yukālu: رَجُلٌ كَوْزُبٌ أَيُّ بَخِيلٍ صَبِيحُ الْخُلُقِ

[ك س ب]

الْكُسْبُ [el-kesb] (kāf'ın fethi ve sīn'in sükūnuyla) ve

الْكِسْبُ [el-kisb] (kāf'ın kesriyle) Kazanca dürtüşmek ma'nāsınadır ki murād sa'y ve 'amel ile kazanç eylemektir, kitābetle akçe kazanmak gibi; yukālu: كَسَبَ الرَّزْقُ إِكْتِسَابَ نَيْتِكِي كَسْبًا وَكَسْبًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا طَلَبَهُ [iktisāb] dahi bu ma'nāyadır. 'Alā-kavlin كُسْبٌ [kesb] 'amel ve zahmetsiz kazanmak ve içtihad ile kazanmaktır; yukālu: كَسَبَ إِكْتَسَبَ إِذَا تَصَرَّفَ الرَّجُلُ الْمَالَ إِذَا أَصَابَهُ وَاجْتَهَدَ

Mü'ellifin *Başā'ir*'de beyānından müstefād olduğu üzere كَسْبٌ [kesb] cem' eylemek ma'nāsına mevzū' olup ba'dehu

sa'y ve 'amel ile rızık talep eylemekte şāyi' olmuştur. Ve lafz-ı كَسَبَ [kesb]in mefhümü e'ammdır, ya'nī kendi nefsi için ve sārīr için kazanç eylemekte isti'māl olunur. Lākin اِكْتِسَابَ [iktisāb] hemān kendi nefsi için çalışıp istifāde eylemeğe mahsūstur. Ve ba'zılar كَسَبَ [kesb] lafzını hayra ve اِكْتِسَابَ [iktisāb]ı şerre tahsīs eylediler. Kālālāhu ta'ālā: ﴿لَهَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا اكْتَسَبَتْ﴾ Zirā اِكْتِسَابَ [iktisāb]da tasarruf ve icthād melhūzdur. Ve şerr nefsin müştēhāsı ve ona be-gāyet meyl ve incizābı olmakla tahsiline gereği gibi çalışıp sa'y u ihtimām eder, her ne kadar sa'b ve düşvār ise de; lākin hayrda bu hālet yoktur. İntehā. Ve

كَسَبَ [kesb] Cem' eylemek ma'nāsınadır ki ma'nā-yı aslīsidir; yukālu: كَسَبَ الْمَالُ كَسَبَ [kesb] iki mef'üle ta'diye eder, bir āher adama māl kazandırmak ma'nāsınadır ki kendi sa'y ve himmetiyle o adam kazanmış olur; yukālu: كَسَبَ فَعَلْتُهُ فَعَلْتُهُ إِذَا كَسَبَهُ إِيَّاهُ فَكَسَبَهُ هُوَ Ve bu كَسَبَ [kesb] iki mef'üle ta'diye eder, bir āher adama māl kazandırmak ma'nāsınadır ki kendi sa'y ve himmetiyle o adam kazanmış olur; yukālu: كَسَبَ فَعَلْتُهُ فَعَلْتُهُ إِذَا كَسَبَهُ إِيَّاهُ فَكَسَبَهُ هُوَ Ve bu كَسَبَ [kesb] iki mef'üle ta'diye eder, bir āher adama māl kazandırmak ma'nāsınadır ki kendi sa'y ve himmetiyle o adam kazanmış olur; yukālu: كَسَبَ فَعَلْتُهُ فَعَلْتُهُ إِذَا كَسَبَهُ إِيَّاهُ فَكَسَبَهُ هُوَ

التَّكْسُبُ [et-tekessub] [تَفَاعُلٌ] [tefa'ul] vezninde) Kūlfetle kazanç eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَكَسَّبَ الرَّجُلُ إِذَا طَلَبَ الرِّزْقَ يَغْنِي تَكَلَّفَ فِيهِ

اَلْاِكْتِسَابُ [el-iktisāb] [اِفْتِعَالٌ] [ifti'al] vezninde) كَسَبَ [kesb] ma'nāsınadır, niteki ānifen beyān olundu.

اَلْاِكْسَابُ [el-iksāb] (hemzenin kesriyle) Kendi sa'y ve himmetiyle yā irā'etiyle bir āher adama kazanç ettirmek ma'nāsınadır; yukālu: اَكْسَبَهُ إِيَّاهُ فَكَسَبَهُ هُوَ

اَلْمَكْسَبُ [el-mekseb] [مَشْرَبٌ] [meşreb] vezninde) ve

اَلْمَكْسِبُ [el-meksib] [مَجْلِسٌ] [meclis] vezninde) ve

اَلْمَكْسِبَةُ [el-meksibet] [مَغْفِرَةٌ] [mağfired] vezninde) ve

اَلْكِسْبَةُ [el-kisbet] [كِسْوَةٌ] [kisvet] vezninde) Bunlar da masdarlardır, كَسَبَ [kesb] ma'nāsına; yukālu: فَلَانَ طَيَّبَ الْمَكْسَبِ وَالْمَكْسِبِ وَالْمَكْسِبَةَ وَالْكَسْبَةَ أَيَّ طَيَّبَ الْكُسْبِ Şārih der ki cem' bünyesiyle مَكَاسِبٌ [mekāsib] geldiği envā' itibārıyladır. Ve bunlar ism mevki'inde isti'mālī şāyi' olmuştur ki kazanca itlāk olunur. Pes طَيَّبَ الْمَكْسِبِ “filānın kazancı pāktır” demek olur. İsm-i mekān dahi olur.

اَلْكُسُوبُ [el-kesüb] [صَبُورٌ] [şabūr] vezninde) ve

اَلْكَسَابُ [el-kessāb] [شَدَادٌ] [şeddād] vezninde) Mübālagalardır, dā'imā kesb ü kār üzere olan kişiye denir.

اَلْكُسُوبُ [el-kessüb] [تَنُورٌ] [tennūr] vezninde) Bir nebāt adıdır. Ve

كُسُوبٌ [kessüb] Şey' ve nesne ma'nāsına isti'māl olunur ve makām-ı nefye mahsūstur; yukālu: مَا لَهُ كُسُوبٌ أَيَّ شَيْءٍ

كَسَابٌ [kesābi] (kesr üzere mebnī olarak قَطَامٌ [kaṭāmi] vezninde) Kurda itlāk olunur, ذَنْبٌ [zı'b] ma'nāsına.

كَسْبَةٌ [kesbet] [حَمْزَةٌ] [hamzet] vezninde) Kancık köpek esmāsındandır. Ve şehir-i Nesef kazāsında bir karye adıdır.

كُسَيْبٌ [kuseyb] [زُبَيْرٌ] [zubeyr] vezninde) Erkek köpek esmāsındandır. Ve esmā-iricāldendir.

اِبْنُ الْكُسَيْبِ [ibnu'l-kuseyb] Harām-zādeye ya'nī veled-i zināya itlāk olunur.

اَلْكُسْبُ [el-kusb] (kāf'ın zammı ve sīn'in sükūnuyla) Yağ sıkıntısına denir ki yağın geri kalan posasıdır, ekserī şırlığan posasında müsta'meldir.

كَيْسَب [Keyseb] (حَيْدَرٌ [hayder] vezninde) Esāmī-i ricāldendir. Ve Īrān'da Rey şehriyle Huvār nām karyesi beyninde bir kar-ye adıdır.

الْأَكْسَب [el-Ekseb] (أَقْرَبٌ [aḳreb] vezninde) Esāmīdendir: Keyseb b. Menī' el-Ekseb bir şā'irdir.

الْكَوَسِب [el-kevāsib] (كَوَابِبٌ [kevā kib] vezninde) İnsānda ālāt-ı kesb olan a'zāya ıtlāk olunur, جَوَارِحٌ [cevāriḥ] ma'nāsına.

أَبُو كَاسِبٍ [ebū kāsib] Kurdun künyesidir.

كَاسِبٌ [Kāsib] ve

كَيْسَبَةٌ [Keysebet] (kāf'ın fethiyle) Esāmīdendir.

[ك س ح ب]

الْكَشَابَةُ [el-keshābet] (ḥā-yı mühmele ile دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Bir kimseden havf ve ihtirāz eylemekle sinip gizlene-rek yürümek ma'nāsınadır; yukālu: يَمْشِي الْكَشَابَةُ أَي مَشَى الْخَائِفِ الْمُخْفِي نَفْسَهُ

[ك ش ب]

الْكَشْبُ [el-keşf] (şīn-i mu'ceme ile صَرَبٌ [darb] vezninde) Et makülesi sertçe nesneyi şiddetle kavrayıp seslendirerek ekl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: كَشَبَ اللَّحْمَ وَنَحَوَهُ كَشْبًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَكَلَهُ بِشِدَّةٍ Ve

كَشْبٌ [Keşb] Bir mevzi' yāhūd bir cebel ismidir.

الْتَكْشِيبُ [et-tekşīb] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) كَشَبٌ [keşb] ma'nāsınadır; yukālu: اللَّحْمَ وَنَحَوَهُ بِمَعْنَى كَشْبِهِ

كَشَبَى [Keşebā] (جَمَزَى [cemezā] vezninde) Bādiyede bir dağın ismidir.

كَشْبٌ [Keşb] (كَتَبٌ [ketb] vezninde) Bir dağ adıdır.

كَشِيبٌ [Keşīb] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Başka

bir dağın adıdır.

[ك ظ ب]

الْكُظُوبُ [el-kuzūb] (zā-yı mu'ceme ile وَجُودٌ [vucūd] vezninde) Semizlikten tulum gibi dolup kabarmak ma'nāsınadır; yukālu: كَظَبَ الرَّجُلُ كُظُوبًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا امْتَلَأَ سَمًّا

[ك ع ب]

الْكَعْبُ [el-ka'eb] (kāf'ın fethi ve 'ayn'ın sükunuyla) A'zā kemiklerinin her mafsalına ya'nī en ve oynak yerine denir ki yumru olur, Fārisīde peyvend-gāh denir; yukālu: هُوَ مُوهِنُ الْكَعْبِ وَهُوَ كُلُّ مَفْصَلٍ لِلْعِظَامِ هُوَ مُوهِنُ الْكَعْبِ وَهُوَ كُلُّ مَفْصَلٍ لِلْعِظَامِ وَفَوْقَ الْقَدَمِ Ya'nī ayak tabanının arkasında olan yumruca kemiğe denir ki incik mafsalıyla parmakların mā-beyninde olan taraklık kemiğinin ortası olacak yumru kemiktir; yukālu: ضَرَبَ كَعْبَهُ وَهُوَ الْعِظْمُ النَّاشِئُ فَوْقَ الْقَدَمِ Şāriḥ der ki bu Şī'a kavlidir, e'imme-i lügat 'inde münkerdir. Ve

كَعْبٌ [ka'eb] Ayağın iki tarafında olan iki yumru kemiğin her birine denir ki topuk ta'bir olunur. Her ayakta iki dāne olur. Cem'i أَكْعُبٌ [ek'ub] gelir, أَفْلُسٌ [eflus] gibi ve كُعُوبٌ [ku'ūb] gelir ve كِعَابٌ [ki'āb] gelir kāf'ın kesriyle; yukālu: غَسَلَ رِجْلَهُ إِلَى الْكَعْبَيْنِ وَهُمَا الْعِظْمَانِ النَّاشِرَانِ مِنْ جَانِبَيْهَا Ve

كَعْبٌ [ka'eb] Aşık ta'bir olunan kemiğe denir ki sıbyān onunla mülā'abe ederler. Kezālik nerd oyununda ki tavla ta'bir olunan oyun ondan bir nev'dir, zar dedikleri mühreye denir. Ve bunlara كَعْبَةٌ [ka'bet] dahi denir hā'yla. İki dāne olmakla كَعْبَتَيْنِ derler. Ve كَعْبٌ [ka'eb] zikr olunan كَعْبَةٌ [ka'bet]in cem'-i cinsidir. Ve bunun cem'-i كِعَابٌ [ki'āb] gelir ve كِعَابَاتٌ [ke'ābat] geler, حَرَكَاتٌ [ḥarekāt] vezninde ve bu كَعْبَةٌ [ka'bet]in cem'idir, mü'ellif tahlit eyle-

miştir. Ve bazı nüshada zammeteynle **كُغَبٌ** [ku'ub] ve **كِعَابٌ** [ki'āb] 'unvânında mersüm olmakla şârih bu nüshayı tasvîb ve zammeteynle **كُغَبٌ** [ku'ub] ve fetehtâla **كِعَابَاتٌ** [ke'abāt] **كُغَبَةٌ** [ka'bet]in ve **كِعَابٌ** [ki'āb] **كُغَبٌ** [ka'b]in cem'i olmak üzere tertîb eylemiştir. Ve

كُغَبٌ [ka'b] Kargının ve kamışın unbübeteyni mā-beynine denir. Garā'ibdendir ki mü'ellif **أُنْبُوبَةٌ** [unbübet]i **كُغَبٌ** [ka'b] ile tefsîr edip burada **كُغَبٌ** [ka'b] i mā-beyne'l-unbübeteyn ile beyân eylemiştir. Cemî-i ümmehâtın beyânına göre **أُنْبُوبَةٌ** [unbübet] boğuma denir. Ve

كُغَبٌ [ka'b] İki boğum aralığında olan yumru 'ukdeye denir ki boğum başı ta'bîr olunur. Kezâlik sâhib-i *Mişbâh* dahi teşvîş eylemiştir. Ve

كُغَبٌ [ka'b] Bir topak yağa itlâk olunur; yukâlu: **عِنْدَهُ كُغَبٌ مِنَ السَّمْنِ أَيْ كُتْلَةٌ** Ve bir cur'a mikdârı süte itlâk olunur. Gerçi mü'ellif **مِنَ اللَّبَنِ** ta'bîr edip lâkin bermuktezâ-yı mādde koyu yoğurt olmaktadır, niteki *Esās*'ta **إِذَا كَانَ جَامِدًا** 'ibâreti onu müşîrdir. Ve

كُغَبٌ [ka'b] Ehl-i hisâb istilâhından bir hisâb adıdır. Ma'lûm ola ki **جَذْرٌ** [cezr] ve **كُغَبٌ** [ka'b] mustalahât-ı ehl-i hisâbdandır. **جَذْرٌ** [cezr] şol 'adede denir ki kendi nefsi-ne darbdan 'aded-i âher hâsıl ola. Meselâ üçü kendi nefsi-ne darb eyledikte dokuz hâsıl olur, zîrâ üç kerre üç dokuz eder. Pes o üç 'adede **جَذْرٌ** [cezr] ve dokuza **مَجْدُورٌ** [meczûr] derler. Ve **كُغَبٌ** [ka'b] **مَجْدُورٌ** [meczûr]u bir def'a dahi **جَذْرٌ** [cezr]e darb eylemektir. Misâlimizde hâsıl olan dokuza bir kerre dahi üçe darb eylediğimizde yirmi yedi hâsıl olur. O üçe **كُغَبٌ** [ka'b] ve

yirmi yediye **مُكَّعَبٌ** [muka'ab] denir. Ve ehl-i misâha o üç 'adede **ضَلْعٌ** [dil'ç] ve dokuza **مُرْتَبَعٌ** [murabba'ç] derler ve ehl-i cebr ü mukâbele üçe **شَيْءٌ** [şey'] ve dokuza **مَالٌ** [mâl] derler. Ve

كُغَبٌ [ka'b] Mecd ü şeref ve şân ma'nâsına isti'mâl olunur; yukâlu: **أَعْلَى اللَّهِ كُغَبُهُ أَيْ مَجْدُهُ وَشَرَفُهُ** Ve bu **كُغَبٌ قَنَاةٌ** [ka'bu kanât]tan me'hûzdur, ke-mâ yukâlu: **رَفَعَ اللَّهُ أَغْلَامَ مَجْدِهِ** **كُغَبٌ سَاقٍ** [ka'bu sâk]tan me'hûzdur, zîrâ insân kâ'im olduğu hinde **كُغَبٌ** [ka'b]ı elbette 'âlî olup ve câlis oldukta mestûr ve münzevî olur. Ve

كُغَبٌ [ka'b] Masdar olur, kabı doldurmak ma'nâsına ki mādde-i mezkûreden me'hûzdur; yukâlu: **كُغَبَ الْإِنَاءِ كُغَبًا مِنَ الْبَابِ** **عِنْدَ مَلَأَةٍ** **التَّالِثِ إِذَا مَلَأَتْهُ** Ve taze kızın memesi tümüp yumrulanmak ma'nâsınadır ki ağırşaklanmak ta'bîr olunur. O kıza nâr-pistân itlâk olunur; yukâlu: **كُغَبَ التُّدِيِّ إِذَا نَهَدَ**

الْكُغَبُ [el-ku'b] (kâf'ın zammıyla) Meme-ye itlâk olunur, **نُدِّي** [şedy] ma'nâsına.

التَّكْغِيبُ [et-tek'ib] (**تَفْعِيلٌ** [tef'îl] vezninde) Bir nesneyi çâr-küşe kılmak ma'nâsınadır, **كُغَبٌ** [ka'b] māddesinden me'hûzdur, iki ayakta dört dâne olmak hasebiyle; tekûlu: **كُغَبَتْهُ تَكْغِيبًا أَيْ رَبَعَتْهُ** Ve kızın memesi ağırşaklanmak ma'nâsınadır; yukâlu: **كُغَبَ تُدْيَهَا إِذَا نَهَدَ**

الْكُغَبَةُ [el-ka'bet] [**حَفْزَةٌ** [hamzet] vezninde) Beytu'l-ħarâm ismidir ki kıble-i ehl-i İslâm'dır, zâdehullâhu teşrîfen.

Şârih der ki murabba'u'ş-şekl olduğu için yâhüd mecd ve rif'at ve şerefine mebnîdir yâhüd sâha-i Mekke-i mükerreme'de en evvel mebnî olmakla tepe gibi etrâfından 'âlî olduğu mülâhazasıyladır. Ve

كُغَبَةٌ [ka'bet] Çardağa itlâk olunur, **عُرْفَةٌ**

[ġurfet] ma'nāsına, ekserī çār-küşe olur. Ve her murabba'u'ş-şekl binā olunmuş hāneye itlāk olunur.

الْكَعْبَةُ [el-ku'bet] (kāf'ın zammı ve 'ayn'ın sükūnuyla) Kızın bekāretine denir; yukālu: فَضَّتْ كُعْبُهَا أَيَّ عَذْرُوتَهَا ve bu ismdir.

الْكَعُوبُ [el-ku'ūb] (قُعُودٌ [ku'ūd] vezninde) ve

الْكَعَابُ [el-ki'āb] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) ve **الْكَعُوبَةُ** [el-ku'ūbet] (kāf'ın zammıyla) كَعَبٌ [ka'b] gibi kızın memesi ağırşaklanmak ma'nāsınadır; yukālu: كَعَبُ التُّدِي كُعُوبًا وَكُعْبًا وَكِعَابًا وَكُعُوبَةٌ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلُ إِذَا نَهَدَ

الْكَعَابُ [el-ke'āb] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) ve

الْمُكَعَّبُ [el-muka'ib] (مُحَدِّثٌ [muḥaddis] vezninde) ve

الْكَعَابُ [el-kā'ib] Memesi ağırşaklanmış kıza denir. Ve **مُكَعَّبٌ** [muka'ib] ve **مُكَعَّبٌ** [muka'ab] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde ve **مُتَكَعَّبٌ** [muteka'ib] ve **كَعَابٌ** [kā'ib] memeye dahi vasf olur; yukālu: جَارِيَةٌ كَعَابٌ وَمُكَعَّبٌ ve yukālu: تُدِي مُكَعَّبٌ ve yukālu: وَمُكَعَّبٌ وَمُتَكَعَّبٌ وَكَعَابٌ أَيَّ نَاهِدٌ

مُكَعَّبٌ [muka'ab] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Nakş u nigāri olan alaca kumaşa ve bez ve mendil makülesine denir. Şārihin beyānına göre murabba'u'n-nakş yāhūd **كِعَابٌ** [ki'āb] nakşıyla menkūş olanına itlāk olunur. Ve

مُكَعَّبٌ [muka'ab] Ziyādesiyle muhkem dūrülüp bükülmüş sevbe itlāk olunur ki tortop ola.

الْإِكْعَابُ [el-ik'āb] (hemzenin kesriyle) Sür'atle yürümek ma'nāsınadır; yukālu: **أَكْعَبَ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ بَعْنِي فِي مَشْيِهِ** Mütercim der ki *Şerḥ-i Mufaşşal*'da mersümdür ki **إِكْعَابٌ**

[ik'āb] adımları sık sık atarak sür'atle yürümek ma'nāsınadır. Ve ba'zılar yalnız **مَشَى عَلَى بَاسْرَاعٍ** 'ibāretiyle ve ba'zılar **مَشَى عَلَى بَطْوٍ** 'ibāretiyle tefsir eylediler ki ikisi dahi ma'nā-yı ebterdir. Farīkaynın vehmi **أَسْرَعَ** 'unvānından neş'et eylemiştir. Hülāsası adımları sık sık atarak tiz tiz yürümek olacaktır ki takrīb-i **كَعَبٌ** [ka'b]in lāzımıdır.

الْكَعُكْبَةُ [el-ku'kubbet] (طُوطُبَةٌ [tuṭubbet] vezninde) **نُونَةٌ** [nūnet] ma'nāsınadır ki saçı dört bölük ördükten sonra birbirinin içine geçirip yassıca çār-küşe olarak enseden salıverilir. O gūne saç **نُونَةٌ** [nūnet] ve **كُعُكْبَةٌ** [ku'kubbet] dahi denir. Mü'ellif nūn māddesinde bundan sākit olmuştur. Ve

كُعُكْبَةٌ [ku'kubbet] ve

كُعُكْبِيَّةٌ [ku'kubbiyyet] (yā-yı müşeddede ziyādesiyle) Bir nev' tarağa denir.

الْكَعْبَانِ [el-Ka'bāni] (tesniye bünyesiyle) İki Ka'b demektir ki biri Ka'b b. Kilāb ve biri Ka'b b. Rebī'a'dır.

الْكَعْبَاتِ [el-Ke'abāt] (حَرَكَاتٌ [ḥarekāt] vezninde) 'Alā-kavlin:

ذُو الْكَعْبَاتِ [Zu'l-Ke'abāt] Rebī'a kabilesine mahsūs bir hāne idi ki Cāhiliyyet'te onu tavāf ederler idi.

ذُو الْكَعْبِ [Zu'l-Ka'b] Nu'aym b. Suveyd eş-Şeybānī lakabıdır.

كَعْبُ الْحَبْرِ [Ka'bu'l-Ḥibr] (ḥā'nın fethi ve kesriyle) Tābi'iy-i ma'rūftur ki Ka'bu'l-Aḥbār demekle şehirdir. Mü'ellif "ح,ب,ر" māddesinde **كَعْبُ الْأَحْبَارِ** [Ka'bu'l-Aḥbār] demekten men' eylemiştir.

[ك ع ث ب]

الْكَعْفُ [el-ka'ṣeb] (şā-yı müsellese ile **جَعْفَرٌ** [ca'fer] vezninde) İri ve yumru ferce de-

nir; كَعْبٌ [ka'ḅ] māddesinden me'hūzdur. Ve yumru fercli hatuna denir.

الْكَعْبُ [et-teka'sub] (تَدْحُرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Bir nesne tortop, değirmice yuvalak olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَكْعَبُتِ الْعَرَاةُ إِذَا تَجَمَّعَتْ وَاسْتَدَارَتْ سِغْرٍ غَوْزِي دَدِكَلَرِي شُكُفَدِير.

[ك ع د ب]

الْكَعْدَبُ [el-ka'deb] (جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) ve

الْكَعْدَبَةُ [el-ka'debet] (hā'yla) Denī ve nākes ve fūrū-māye kişiye denir, فَسْلٌ [fesl] gibi.

الْكَعْدَبَةُ [el-ku'dubet] (فُنْفُذَةٌ [ḵunfuzet] vezninde) Suyun yüzünde olan kabarcığa denir, حَبَابٌ [ḥabāb] gibi. Nüşhalarda unvāniyla mersūmdur. Lākin *Nihāye*'de müfred sīgasıyla نَفَّاحَةُ الْمَاءِ أَوْ بَيْتٌ نَفَّاحَةُ الْمَاءِ الْعُنْكُوثُ 'ibāretiyle müfesserdir. Pes cem'i cinsi hā'sız olur.

[ك ع س ب]

الْكَعْسَبَةُ [el-ka'sebet] (سِنٌ [sīn] le دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Kaçıp gitmek, alā-kavlin sür'atle yürümek yāhūd āhestece yelmek yāhūd sarhoş yürüyüşü gibi bolcalayarak yürümek ma'nāsınadır; yukālu: كَعَسَبَ الرَّجُلُ كَعْسَبَةً إِذَا عَدَا وَهَرَبَ أَوْ مَشَى سَرِيْعًا أَوْ عَدَا بَطِيْئًا أَوْ مَشَى مَشِيَةَ السَّكْرَانِ

كَعَسَبٌ [Ka'seb] (جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Bir recül adıdır.

[ك ع ن ب]

الْكَعَنْبُ [el-ka'neb] (نُونٌ [nūn] la جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Kasīrū'l-kāme bodur kimseye denir; nūn'u zā'idedir. Ve arslana denir. Ve

كَعَنْبٌ [ka'neb] Başında كَعَانِبٌ [ke'ānib] olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ كَعَنْبٌ أَيْ ذُو كَعَانِبٍ

الْكَعَانِبُ [el-ku'ānib] (عَلَابِطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) Bu dahi arslana denir.

الْكَعَانِبُ [el-ke'ānib] (kāf'in fethiyle) Ba'zı başın beşeresinde olan cā-be-cā bez gibi düğülmüş ʿukdelere denir ki ustura düzce yürüyemez olur.

الْمُكْعَنْبُ [el-muke'neb] (ism-i mef'ul unvāniyla) Şol boynuzda denir ki halka gibi kıvrılmış ola; yukālu: تَيْسٌ مُكْعَنْبُ الْقَرْنِ أَيْ مُلْتَوِي الْقَرْنِ كَأَنَّهُ حَلَقَةٌ

[ك ك ب]

الْكَوْكَبُ [el-kevkeb] (جَوْهَرٌ [cevhər] vezninde) ve

الْكَوْكَبَةُ [el-kevkebet] (hā'yla) Yıldızda denir, نَجْمٌ [necm] gibi. Şārih der ki بَيَاضٌ [beyād] ve بَيَاضَةٌ [beyāḍat] ve عَجُوزٌ [ʿacūz] ve عَجُوزَةٌ [ʿacūzet] gibi, كَوْكَبٌ [kevkeb] ve كَوْكَبَةٌ [kevkebet] dahi derler; ve fi'l-meseli: "ذَهَبُوا تَحْتَ كُلِّ كَوْكَبٍ" أَيْ تَفَرَّقُوا "Her biri bir tarafa perākende ve tārümār olup gittiler." Ve

كَوْكَبٌ [kevkeb] Ba'zı göze ʿarız olan ak noktaya denir. Envāı vardır, ak düşmek ve ak su ve perde emsāli ıstılāhāt-ı kehhāliyyesi vardır. Ve

كَوْكَبٌ [kevkeb] Uzun olan nebāta denir. Ve bir kavmin seyyid ve ser-dārına ıtlāk olunur; yukālu: هُوَ كَوْكَبُ الْقَوْمِ أَيْ سَيِّدُهُمْ Kezālik fāris ve cündī ve hayyāline ıtlāk olunur. Ve şiddet-i harārete denir. Ve kılıca ve suya ve zindāna denir. Ve demir ensere denir, مِسْمَارٌ [mismār] ma'nāsına; Kevākibī Çelebi ona mensūbdur. Ve şol hittaya ya'nī ifrāz ve ta'yīn olunmuş arza denir ki levni müfriz olduğu arzın levnine muhālif ola. Ve

كَوْكَبٌ [kevkeb] طَلَّقُوا [ṭalḵ] dedikleri dārūya

denir, Türkīde evren pulu ta'bir olunur. Müfredāтта ta'yīn için كَوْكَبُ الْأَرْضِ [kevkebu'l-'ard] ta'bir ederler. Ve

كَوْكَبُ [kevkeb] Silāh-pūş adama itlāk olunur. Ve dağa denir, جَبَلٌ [cebel] ma'nāsına. Bazı nüshada hā-yı mu'ceme ile حَيْلٌ [hayl] 'unvānında mersūm olmakla süvārī, sipāh gürūhu demek olur, ikisi de mülāyimdir. Ve

كَوْكَبُ [kevkeb] Vakt-i bülūgu mütekarrib olan oğlana denir, gulām-ı mürāhik ma'nāsına. Ve فُطْرٌ [fuṭr] ya'nī mantar aksāmından delice mantar dedikleri nebāta denir ki ak olur, kattāldir. Ve

كَوْكَبُ الشَّيْءِ [kevkebu's-şey'] Bir nesnenin kesir ve mu'azzam ve müctemī olanına denir. Ve

كَوْكَبُ الرَّوْضَةِ [kevkebu'r-ravda] Bāğçenin ve merg-zārın şüküfesine itlāk olunur; tekülü: مَا أَزْهَرَ كَوْكَبَ الرَّوْضَةِ أَي نُوْرَهَا Ve

كَوْكَبُ الْحَدِيدِ [kevkebu'l-ḥadīd] Mücellā pülādın ve demirin parıldayıp yaldırmasına itlāk olunur; tekülü: مَا أَعْجَبَنِي كَوْكَبُ هَذَا Ve

كَوْكَبُ الْبَيْرِ [kevkebu'l-bīr] Göz, kuyunun su neb' eden menba'ına ve çeşmesine itlāk olunur; yukālu: غَارَ كَوْكَبِ الْبَيْرِ أَي عَيْنَهَا Ve

كَوْكَبُ [Kevkeb] Ṭaberiyye üzere müşrif bir kal'a adıdır. Ve bir hatunun ismidir. Ve gece otluklar üzere düşen kırağı kat-relerine denir.

الْكَوْكَبَةُ [el-kevkebet] (hā'yla) Yıldıza denir, niteki zıkr olundu. Ve

كَوْكَبَةُ [kevkebet] Cemā'at-i insāniye denir ki alay ta'bir olunur; yukālu: جَاءَ فِي كَوْكَبَةِ عَظِيمَةٍ أَي جَمَاعَةٍ Ve

كَوْكَبَةُ [kevkebet] Masdar olur, mücellā ve

musaykal pülād ve demir makūlesi parıldamak ma'nāsına; yukālu: كَوْكَبُ الْحَدِيدِ إِذَا بَرَقَ وَتَوَقَّدَ

كَوْكَبَانُ [Kevkebān] Yemen'de bir hisār adıdır. Selefte onda bir kasr-ı pādişāhī var idi ki derūnu yākūtlā murassa' ve müzeyyen olmakla kevkeb gibi leme'an eder idi. Kasr-ı mezbūr Şan'a kurbünde idi ve hārici zer ve sīm ve sā'ir ecnās-ı cevāhir ile pür-zīb ü zīver idi.

كُؤَابِ [Kuvākib] (عَلَابِطٌ [ulābiṭ] vezninde) Bir dağ adıdır ki ondan değirmen taşı kat ve celb ederler.

الْكَوْكَبِيَّةُ [el-Kevkebiyyet] (yā-yı müşedde-de ile) Bir karye ismidir ki voyvodası ehl-i karyeye be-gāyet cev̄ ve zulm eylemekle onlar da ona bed-du'ā eylemeleriyle 'ale'l-fevr te'sir edip helāk olmuştur. Beyne'l-'Arab "دَعُوا دَعْوَةَ كَوْكَبِيَّةٍ" meseli ondan kalmıştır. Şārihin beyānına göre karye-i mezbūre arz-ı Ḥicāz'dadır ki ahālisi Āl-i Zubeyr idi.

كُؤَابِي [Kevkebā] (elifin kasrıyla خَوْزَلِي [havzelā] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

كُؤَيْكِبُ [Kuveykib] (musaggar bünye-siyle) Medīne ile Tebūk beyninde bir mescid-i nebevī ismidir, 'aleyhi's-salātu ve's-selāmu.

الْكَوْابِبُ [el-kevākib] كَوْكَبُ [kevkeb] lafz-ının cem'idir. Bu ma'nādandır ki 'Arabların cem'idir. Bu ma'nāsını irāde ederler, gūyā ki fart-ı mihnet ü şiddetten nāş havā yüzü pek karanlık olmakla kūsūf günü gibi kevākibler nümāyān olmuştur.

[ك ل ب]

الْكَلْبُ [el-kelb] (kāf'ın fethi ve lām'ın sükünuyla) Her yırtıcı cānvere denir ki

insān ve hayvānı dalayıp ısırıp ve paralayıcı olur, köpek ve arslan ve kaplan ve kurt gibi, سَبْعٌ عَشْرٌ ma'nāsınadır. Ba' dehu köpek ta'bīr olunan cānverde gālib olmuştur, şöyle ki lede'l-ıtlāk sā'ire muhtemel olmamakla hakikat-ü lügaviyye menziline olmuştur. Cem'î أَكْلَبٌ [eklub] gelir, أَفْلَسٌ [eflus] gibi ve كِلَابٌ [kilāb] gelir. Evvelin cem'ü'l-cem'î أَكَالِبٌ [ekālib] ve sāninin كِلَابَاتٌ [kilābāt] gelir. Mü'ellif *Başā'ir*'de كَلِيبٌ [kelīb] lafzını dahi ziyāde kılmıştır, عَبْدٌ [abd] ve عَبِيدٌ [‘abīd] gibi. Ve

كَلْبٌ [kelb] Arslana denir, lākin ta'mīmde dahīl olmakla tahsīsi zāhiren ona dahi ıtlākı köpek gibi gālib ve mütedāvil olduğuna mebnīdir, zīrā bādiyede köpek kısımdan ekser olur. Ve

كَلْبٌ [kelb] Derede suyun ibtidā'en ya'nī henüz artmağa başladığı vakte evveline denir. Ba'zılar bunu masdar olarak takyīd eylemiştir. Ve

كَلْبٌ [kelb] Değirmen çarhında zıvana dedikleri demirin tepesinde olan küçük demire denir. Ve mütehalhil olan duvara vurdukları dayağa denir ki pāyendān ve destek ta'bīr olunur. Ve

كَلْبٌ [kelb] Bir nev' balık adıdır ki köpek balığı dedikleridir, كَلْبُ الْمَاءِ [kelbu'l-mā'] başkadır ki o kunduz olacaktır. Ve

كَلْبٌ [Kelb] Bir kevkēb adıdır. Ve bu kevkēb değildir, belki niçe kevākibden muntazam olmuş bir kelb sūretidir. Seratān burcunun cenūbīsinde Şüca' ile Cebbār arasında ve sefīne-i nūhun kış kamarasının üst tarafında vāki' olmuştur. Başında ve elleri önünde ve batnında ve kalçası üzere birer kevkēb-i berrāk vardır. 'Arablar batnında olan pek berrāk kevkēbe

كَلْبٌ [Kelb] ıtlāk eylemeleriyle mü'ellifin murādı o kevkēb olacaktır. Ve

كَلْبٌ [kelb] Hām gönden kesilmiş kayışa denir, قِدٌّ [qidd] ma'nāsına. Ve yüksek tepenin ve höyüğün başlarının ucuna denir. Ve kılıç kabzasında olan demir mīha denir ki perāzvānenin üzerinde olur, 'alāka ona geçirilir. Ve

كَلْبٌ [kelb] Şol kırmızı sırıma ve tirşeye denir ki birbirine dikilecek sahtiyānın ve gönün aralığına vaz' edip iki taraflı üzerinden dikiş çekerler. Ve

كَلْبٌ [Kelb] Rey ile Kūmis beyinde bir mevzi' adıdır. Ve Yemāme türābında bir dağın ismidir. Ve

كَلْبُ الْفَرَسِ [kelbu'l-feres] Atın arkasında yelisinden kuyruğuna kadar çekilmiş olan hılkī hatta denir ki levnine muhālif olur, meselā doru attā siyāh olur. Ve

كَلْبٌ [kelb] Davar semerinin ensesinde olan eğri çengele denir ki karşılıklı iki dāne olur, ona torba ve matara makūlesi nesne geçirip asarlar. Ve kılıcın kabzasına sardıkları kayışa denir. Ve mutlakan kendisiyle sarılıp ve bağlanıp metīn ve muhkem olacak şey'e denir. Ve

كَلْبٌ [Kelb] Bir kabīle adıdır. Ve

كَلْبٌ [kelb] Masdar olur, كَلُّوبٌ [kellūb] ile ya'nī mihmāz ile rākib altında olan hayvāna vurup dürtmek ma'nāsına; yukālu: كَلَبَ الرَّاجِبُ الْفَرَسَ كَلْبًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا: صَرَبَهُ بِالْكَلُّوبِ Ve bir kimse tenhā bādiyede kalmakla yakın yerlerde şenlik var ise elbette köpekleri kendinin savtını işittiklerinde onlar da ürümekle bu cihetten şenlik olduğunu istidlāl için köpek gibi ürümek ma'nāsınadır; yukālu: كَلَبَ الرَّجُلُ كَلْبًا مِنَ الْبَابِ إِذَا نَبَحَ لِتَسْمَعَهُ الْكِلَابُ فَتَبَحَّحَ فَيَسْتَدَلُّ بِهَا عَلَيْهِ

وَذَلِكَ إِذَا صَارَ فِي قَفْرِ

Mütercim der ki letâ'iften olmak üzere Cāhiẓ nakl eder ki bir gün bir vīrāne 'arsada bir mekteb hocasını gördüm ki bi-'aynihi köpek gibi ürüyüp duruyor. Sebebinden su'âl eylediğimde, "Bu 'arsanın hizâsında olan hâne sâhibinin bir küçük oğlu vardır, benim şâkirdimdir, lâkin mektebe çokluk hayrı yoktur, dâ'imâ köpekler ile uğraşıp mülâ'abe eder. Ben dahi mektebe gelmediği gün buraya gelip bu resme ürürüm. O dahi beni köpek zannıyla dolu dizgin kapıyı açıp taşraya uğramakla ben dahi yakasını devşirip mektebe götürürüm." Pes vaz'-ı mezbûr yalnız bâdiyede kalana mahsûs değil imiş. İntehâ.

الْكَلَابُ [el-kelāb] [sehāb] [sehāb] vezninde) Bu dahi كَلْبٌ [kelb] gibi semerin ensesinde olan eğri demire denir.

الْكَلْبُ [el-keleb] (fethateynle) Susamak, عَطَشٌ [a'taş] ma'nâsınadır; yukālu: كَلِبَ Ve pezevenlik eylemek, kıyâdet ma'nâsınadır; مَكْلَبَةٌ [meklebet] dahi bu ma'nâyadır; yukālu: Ve كَلِبَ فَلَانَ كَلْبًا وَمَكْلَبَةً إِذَا قَادَ وَمِنْهُ الْكَلْبَتَانُ

كَلْبٌ [keleb] Makaranın ipi tekerlekle ok geçen ağacın aralığına düşüp ilişmek ma'nâsınadır ki tekerlek dönmekten kalır; yukālu: Ve كَلِبَ الْحَبْلُ إِذَا وَقَعَ بَيْنَ الْقَعْوِ وَالْبَكْرَةِ

كَلْبٌ [keleb] Bir nesneye pek hırs ve tama' eylemek ma'nâsınadır. Ve bir nesne şiddet bulmak ma'nâsınadır. Ve bilâ-şeb' ekl-i kesir ma'nâsınadır. Ve كَلِبَ الشِّتَاءِ [kelebu'ş-şitâ] kışın hiddet ve şiddeti hengâmına ıtlâk olunur, أَنْفُ الشِّتَاءِ [enfu'ş-şitâ] gibi. Ve kuduz köpek ısırmış kimse köpek gibi feryâd eylemek ma'nâsınadır. Ve köpek kudurup kuduz olmak ma'nâsınadır. İnsân

etini yemekten 'arız olur; yukālu: كَلِبَ الْكَلْبُ كَلْبًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا جُرَّ وَهُوَ يَغْتَرِي مَنْ أَكَلَ لَحْمَ الْإِنْسَانِ Ve bir kimseyi kuduz köpek dalamakla köpek gibi kudurmak ma'nâsınadır; yukālu: كَلِبَ الرَّجُلُ كَلْبًا إِذَا أَصَابَهُ الْكَلْبُ مِنْ عَضِّ الْكَلْبِ الْكَلْبِ

Şārih der ki 'Arabların ittifāk-kerdesidir ki kuduz dalamış kimseye pâdişâhın bir iki katre kanını su ile mezc ve iskâ eyleseler 'illet-i mezbûreye be-gâyet şifâdır. Kezâlik o kimseyi kırkinci gece tâ besabâh aslâ uyutmayalar, bi-izn-i Hudâ 'illet-i mezbûre hâdis olmaz. Ve eğer o gece uyur ise elbette o 'illete mübtelâ olur. Kezâlik o kelbi iki pâre edip o adamı aralığından geçirmek dahi nâfi'dir. Ve o köpek aslâ bir yerde karâr eylemez. Bir mürtefi' mahalde durup kalbur ile üzerine kül eleseler hemân helâk olur. İntehâ. Ve

كَلْبٌ [keleb] Darılmak ma'nâsınadır; yukālu: كَلِبَ الرَّجُلُ إِذَا عَضِبَ Ve sefih olmak ya'nî sebük-ser ve hafif ve bî-temkîn olmak ma'nâsınadır; yukālu: كَلِبَ الْعَلَامُ إِذَا سَفِهَ Ve ağaç suya hoşça kanıp tâb u tarâveti hakkı üzere gelmemekle yaprakları huşunetli ve sert olmağın dokunan adamın esvâbına ilişir olmak ma'nâsınadır ki hep bunlar mecâzdır; yukālu: كَلِبَ الشَّجَرِ إِذَا لَمْ يَجِدْ رِيَهُ فَحَشِنَ وَرَفَهُ فَعَلِقَ مَنْ مَرَّ بِهِ Ve kış müştedd olmak ma'nâsına isti'mâl olunur; yukālu: Ve كَلِبَ الشِّتَاءِ إِذَا اشْتَدَّ Ve köpek adam etine dadanıp öğrenmekle adamcıl olmak ma'nâsınadır; yukālu: كَلِبَ الْكَلْبُ إِذَا صَرِيَ وَتَعَوَّدَ أَكْلَ النَّاسِ

الْمَكْلَبَةُ [el-meklebet] [mertebet] vezninde) كَلْبٌ [keleb] gibi pezevenklik eylemek ma'nâsınadır.

الْكَلْبَانُ [el-kelebān] (tâ-yı fevkiyyenin

takdīmiyle **كَلْبَانٌ** [kaltabān] vezninde) Pezevenge denir, kavvād ma'nāsına. **كَلْبٌ** [keleb] ve **مَكْلَبَةٌ** [meklebet]ten me'hūzdu ki pezevenlik ma'nāsınadır. Sāhib-i *Miṣbāh*, **قَرَطْبَانٌ** [qarṭabān]ın aslı **كَلْتَبَانٌ** [keltebān] olmak üzere tasrīh eylemiştir. Lākin mü'ellif **قَرَطْبَانٌ** [qarṭabān]ı deyyūs ve bī-nāmūs ile ve **كَلْتَبَانٌ** [keltebān]ı pezevenk ile tefsīr eylemiştir. Her biri başka yādiğārdır, **زِيرَانٌ** [zīrān] boynuzludur ki kurumsaktır ve pezevenk varıp gelen ve ara düzendir. Ve *Burhān* sahibi **قَرَطْبَانٌ** [qarṭabān] ve **كَلْتَبَانٌ** [keltebān]dan mu'arreb olduğuna zāhib olmuştur. Ve bunun vezni fa'telāndır.

الْكَلْبُ [el-kelib] (**كَيْفٌ** [ketif] vezninde) Kuduz köpege denir. *Esās*'ın beyānına göre kuduz dalmış kimseye dahi **كَلْبٌ** [kelib] denir. Cem'lerinde **كَلْبِي** [kelbā] denir, **كَلْبٌ كَلْبٌ** [atṣā] vezninde; yukālu: **كَلْبٌ كَلْبٌ** وَكَلَابٌ كَلْبِي وَرَجُلٌ كَلْبٌ وَقَوْمٌ كَلْبِي وَمِنْهُ "فِي دِمَاءِ الْمَلُوكِ شِفَاءٌ لِلْكَالْبِي"

الْإِكْلَابُ [el-iklāb] Bir kimsenin davarı kudurmak ma'nāsınadır ki kuduz köpek dalamasıyla olur ve mahsūs 'illetten nāṣī olur. Mandanın kudurduğu meṣhūdumuz olmuştur; yukālu: **أَكَلَبَ الْقَوْمَ إِذَا كَلِبَتْ إِلَيْهِمْ**

الْكُلْبَةُ [el-kulbet] (**عُلْبَةٌ** [ulbet] vezninde) Katılık, şiddet ma'nāsınadır; tekūlu: **نَحْنُ** فِي زَيْكِ-ي مَا'ĀṢ VE **كَلْبَةُ الشَّيْءِ أَي فِي شِدَّتِهِ** kaht u galā ma'nālarıdır. Ve

كُلْبَةٌ [kulbet] Mey-gedeye denir; tekūlu: **رَأَيْتُهُ فِي كَلْبَتِهِ أَي حَانُوتِ الْحَمَارِ** Ve köpeğin ve kedinin burunlarının iki tarafında bıyık tarzında olan uzun kıllara denir, kaplanda dahi olur. Ve

كُلْبَةٌ [Kulbet] Diyār-ı Bekr türābında bir mevzi' adıdır. Ve soğuşun şiddetine denir.

Ve sıırım ta'bir olunan ince uzun kayışa, 'alā-kavlin bir tutam līfe denir ki onunla kırba makūlesi dikilir.

الْكَلْبِيُّ [el-kelbet] (kāf'ın fethiyle) Meşe ağacı nev'inden bir dikenli ağacın adıdır, ona **كَلْبِيَّةٌ** [kelibet] dahi derler, **فَرِحَةٌ** [ferihat] vezninde. Ve şāhlardan 'ārī olan dikenliğe denir ki çalı olunur. Ve 'Umān nām belde kazāsında bir mevzi' adıdır.

الْكَلْبِيَانُ [el-kelbetān] (kāf'ın fethiyle) Demirci kısacına denir ki onunla kızgın demiri kıştırıp kullanırlar; dülgerlerin dahi olur.

الْكَلْبُوبُ [el-kellūb] (**تَنْوُرٌ** [tennūr] vezninde) ve

الْكُلَّابُ [el-kullāb] (**رُمَّانٌ** [rummān] vezninde) **مِهْمَازٌ** [mihmāz]a denir ki tahrīfle mahmız dedikleri sivri demirdir, bindikleri dābbeyi dürtmek için çizmelerin ökçelerine üstüvār ederler. At cānbāzlarının mihmāzları olmakla bīçāre hayvānı yıldırım gibi yürütürler.

الْمُكَلِّبُ [el-mukellib] (**مُحَدِّثٌ** [muḥaddiṣ] vezninde) Şikār için tazı ve zağar makūlesini ta'līm eden kişiye denir.

الْمُكَلَّبُ [el-mukelleb] (**مُعْظَمٌ** [mu'azzam] vezninde) Bukağı ile yāhūd sār bağla bend olunmuş kimseye denir; yukālu: **أَسِيرٌ مَكْلَبٌ أَي مُقَيَّدٌ**

الْكَلِيبُ [el-kelīb] (**أَمِيرٌ** [emīr] vezninde) ve

الْكَالِبُ [el-kālib] (**سَالِبٌ** [sālib] vezninde) Köpek gürühuna denir, **جَمَاعَةُ الْكِلَابِ** [cemā'atu'l-kilāb] ma'nāsına. Buna göre ikisi de ism-i cem' olacaktır. Lākin mü'ellif *Başā'ir*'de **كَلِيبٌ** [kelīb] lafzını cem' olmak üzere sebt eylemiştir. Ve ism-i fā'il vezninde ism-i cem' garībdir. Nihāyet Suyūṭi

Muzhir'de حَاشِشٌ [hāšīn] lafzını resm eylemiştir, lākin ümmehāt-ı sâ'irede zafer-yâb olunmamıştır.

الْمُكَالِبَةُ [el-mukālebet] مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Köpekler birbiriyle hırıl-daşıp kavraşmak ma'nāsınadır. Ba'dehu insān birbirini husūmet ve nizā'la sıkıştırarak kavga edip birbirine şer-gir olmakta isti'māl olundu; yukālu: كَالِبُهُ مُكَالِبَةٌ إِذَا سَارَهُ وَصَاقَهُ Ve bu vāhiden ve fe-sā'iden için gel-ir. Ve

مُكَالِبَةٌ [mukālebet] Deve ağacın dikenlerini otlamak ma'nāsınadır; yukālu: كَالَبْتُ الْإِبِلُ إِذَا رَعَتْ كَلَابِيبَ الشَّجَرِ

التَّكَالُبُ [et-tekālub] تَفَاعُلٌ [tefā'ul] veznin-de) Birbirinin üzerine köpek gibi sıçrayıp atılmak ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: تَكَالَبْنَا أَيُّ تَوَائِبًا

بَنُو كَلْبٍ [Benū Kelb] ve

بَنُو أَكْلَبٍ [Benū Eklob] ve

بَنُو كَلْبَتٍ [Benū Kelbet] ve

بَنُو كِلَابٍ [Benū Kilāb] birer kabiledir.

كُفُّ الْكَلْبِ [keffu'l-kelb] Bir nev' uşbe-i münteşire ismidir. Bu nebāt bedeskān dedikleridir ki Türkîde köpek ayası ta'bîr olunur.

أُمُّ كَلْبٍ [ummu kelb] Bir dikenli küçük-çe ağacın adıdır. Bu şecer bir zirā' kadar olur ve Mışır'da kesirdir, beyne'l-etibbā' bu isle ma'rūftur. Ve Mışıriler ona يَتَوَعُّ [yetū'c] derler.

الْكَلْبَاتُ [el-Kelebāt] حَرَكَاتٌ [harekāt] vez-ninde) Yemāme'de bir niçe ma'rūf bayır-ların ismidir.

كُلَابٌ [Kulāb] غُرَابٌ [gūrāb] vezninde) Bir mevzi' ve bir suyun adıdır. O mevzi'de beyne'l-'Arab bir vak'a olmakla يَوْمَ الْكِلَابِ

[yevmu'l-kilāb] beynlerinde ma'rūftur.

الْكَلَابُ [el-kelāb] سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Bir kimseyi kuduz köpek dalamakla de-lirip bî-hüş olmak ma'nāsınadır; yukālu: كَلِبَ الرَّجُلُ كَلَابًا عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا ذَهَبَ عَقْلُهُ مِنْ الْكَلْبِ

لِسَانُ الْكَلْبِ [lisānu'l-kelb] Tubba'ı-ı Yemānî'nin kılıcı adıdır. Üç zirā' tülünde ve levni tāze sebze gibi yemyeşil idi. Ve Tubba'ı'dan murād Ebū Kerib olacaktır. Ve ondan başka bir niçe kılıç adıdır. Ve bir nebāt adıdır. Bu nebāt hālen Frenk etibbālarının sinavloza [cnoglosse] de-dikleridir. Varakı sinirli yaprağına şebîh ve ondan atvel ve bir mikdār muka'ar ve gāyette melâsetli ve etrafı keskin olur.

ذُو الْكَلْبِ [Zu'l-Kelb] 'Amr b. el-'Aclān nām kimsenin lakabıdır.

نَهْرُ الْكَلْبِ [Nehru'l-Kelb] Sevāhil-i Şām'da Beyrüt ile Şaydā beyninde bir ırmak adıdır.

كَلْبُ الْجَزْبَةِ [Kelbu'l-Cerebbet] (cīm'in ve rā'nın ve bā-yı müşeddedenin fethiyle) Bir mevzi'dir.

كَلَابٌ [kellāb] كَتَّانٌ [kettān] vezninde) Esāmîdendir: Kellāb el-'Uqaylî ve Ebu'l-Heydām Kellāb b. Ḥamza şā'irlerdir.

الْكَالِبُ [el-kālib] ve

الْكَلَابُ [el-kellāb] شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Sāhibü'l-kilāb demektir. Bu münāsebetle zağarcı başıya itlāk olunur.

دَيْرُ الْكَلْبِ [Deyru'l-Kelb] Maşşil nāhiyesinde bir mevzi'dir.

جُبُّ الْكَلْبِ [cubbu'l-kelb] "ج،ب،ب" māddesinde zikr olundu.

كُلَابٌ [Kullāb] رُمَّانٌ [rummān] veznin-de) Esāmîdendir: 'Abdullāh b. Kullāb

mütekellim-i ma'rūftur.

الْكِلَابُ [el-kilāb] (kāf'ın kesriyle) كَلَبٌ [kelb]in cem'idir ki zikr olundu. Ve minhu'l-meselu: وَيُرْوَى "الْكِلَابُ عَلَى الْبَقَرِ" وَيُرْوَى "الْكِرَابُ عَلَى الْبَقَرِ" Pes كِلَابٌ [kilāb] rivāyetine göre "Kelbleri bakar-ı vahşī üzere kışkırtıp salıver" demektir. Mesel-i mezbūr herkesi kendi hālī ve vaz' ve san'atıyla terk ve tahliye eyle diyecek yerde irād olunur ki "San'atından ve ülfetinden olmadığı işi teklīf eyleme, herkese bildiği kārı teklīf ve tefvīz kıl demek olur, meselā ehl-i kalemi cenk ve kıtāle göndermek gibi. Kaldı ki الْكِلَابُ [el-kilāb] الْكِرَابُ [el-kirāb] kelimesi ibtidā'iyet üzere merfūc olur ki الْكِرَابُ أَوْ الْكِرَابُ مَفْوُضَةٌ عَلَى الْبَقَرِ. Ve mukadder أُرْسِلَ kelimesiyle mansūb olmasında dahi cā'izdir. Meydānī'nin beyānına göre الْكِرَابُ عَلَى الْبَقَرِ rivāyetine göre كِرَابٌ [kirāb] tarlayı nadas etmeğe denmekle بَقَرَ [baqar]dan murād çift öküzü olur. Herkesi kendi san'atıyla terk eyle ma'rızinde darb olunur. Ve الْكِلَابُ [el-kilāb] rivāyetine göre بَقَرَ [baqar]dan murād yaban öküzü olup kavm-i mezbūru birbirine igrā ve tahrīş ve teslīt eyle makāmında irād olunur.

أُمُّ كَلْبَةٍ [ummu kelbet] Hummā illetinin künyesidir, أُمُّ مَلْدَمٍ [ummu mildem] gibi.

الْإِسْتِكْلَابُ [el-istiklāb] Zikr olunan كَلَبٌ [kelb] lafzı gibi bir adam bādiyede tenhā kalmakla köpek gibi ürümek ma'nāsınadır, tā ki obalar karīb ise köpekleri iştīp ürümekle şenliğe istidlāl eyleye; yukālu: **إِسْتَكَلَبَ الرَّجُلُ بِمَعْنَى كَلَبَ كَمَا دُكِرَ**

الْكِلَابِيُّ [el-kelābī] كَلُوبٌ [kellūb] kelimesinin cem'idir ki mihmāza denir. Ve teşbīh tarikiyle doğanın ve şāhīnin pençelerine itlāk olunur; yukālu: **أَنْشَبَ الْبَايِرِيُّ إِلَيْهِ كِلَابِيَهُ أَيُّ**

مَخَالِيَهُ Ve

كَلَالِيَةُ الشَّجَرِ [kelālību's-şecer] Meşe ve mugaylān ağaçlarının dikenlerine itlāk olunur.

[ك ل ت ب]

الْكَلْتَبُ [el-kelteb] (tā-yı fevkiyye ile جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) ve

الْكَلْتُبُ [el-kultub] فَتْنَةٌ [kūnfuz] vezninde) Tervīc maslahatı zımnında müdāhene eder olan yalpak kimseye denir. Nüşhalarda الْمُدَاهَنَةُ 'unvānıyla ki masdardır, mersūm olmakla galattır, savāb olan الْمُدَاهِنُ 'unvānında olmaktadır, niteki ümmehāt-ı sā'irede أَيُّ يَدَاهُنُ 'ibāretiyle müsebbet olmakla masdarı كَلْتَبَةٌ [keltebet] olur.

الْكَلْتَبَانُ [el-keltebān] قَلْتَبَانٌ [qaltabān] vezninde) Pezevenge denir, kavvād ma'nāsına. Mü'ellif bunu "ك،ل،ب" māddesinde dahi zikr eylemişti ki كَلَبٌ [keleb] ve مَكْلَبَةٌ [meklebet]ten me'hūz idi. Ve burada i'ādesi كَلْتَبَةٌ [keltebet]ten me'hūz olduğuna zāhib olan kavle mebn'dir.

[ك ل ث ب]

الْكَلْتَبُ [el-kelşeb] (şā-yı müsellese ile جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) ve

الْكَلَّاشِبُ [el-kelāšib] غَلَابِطٌ [ulābiṭ] vezninde) Bahīl ve cimri ve mütekabbidü'l-yed olan nākese denir.

[ك ل ح ب]

الْكَلْحَبَةُ [el-kelḥabet] (ḥā-yı mühmele ile دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Müşte'ıl ve 'alev-gīr olan āteşin gürtütüsüne denir; tekūlu: **وَسَمِعْتُ كَلْحَبَةَ النَّارِ أَيُّ صَوْتِهَا وَلَهْيِهَا** Ve

كَلْحَبَةٌ [Kelḥabet] Bir şā'irin ismidir. Ve Hubeyre b. 'Abdullāh b. 'Abdumenāf b.

‘Ureyñ el-‘Arenī lakabıdır ve diğere Hu-beyre b. el-Kelḥabe, ‘Arāde nām feresin fārisidir. Ve

كَلْحَبَةٌ [kelḥabet] Masdar olur, kılıçla çal-mak ma‘nāsına; yukālu: كَلْحَبَهُ بِالسَّيْفِ إِذَا ضَرَبَهُ بِهِ

[ك ن ب]

الْكُنُوبُ [el-kunūb] (nūn’la [ku‘ūd] vezninde) Bir nesne dürtüş ve galiz olmak ma‘nāsınadır; yukālu: كَنَبَ الشَّيْءُ كُنُوبًا مَنِ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا غَلَطَ OLMAKLA SĀ’İRDEN müstagnī ve bī-niyāz olmak ma‘nāsınadır; yukālu: كَنَبَ الرَّجُلُ إِذَا اسْتَعْنَى يَغْنِي بَعْدَ فَقْرٍ

الْإِكْنَابُ [el-iknāb] (hemzenin kesriyle) Bu dahi dürtüş ve galiz olmak ma‘nāsınadır; yukālu: كَنَبَ الشَّيْءُ إِذَا غَلَطَ Ve el kesret-i ‘amelden nasırlanmak ma‘nāsına isti‘māl olunur; yukālu: كَنَبْتُ يَدَهُ إِذَا غَلَطْتُ مِنَ الْعَمَلِ Ve bir kimsenin içerisi kabz olmak ma‘nāsına isti‘māl olunur; yukālu: كَنَبَ عَلَيْهِ بَطْنُهُ إِذَا اشْتَدَّ Bunda Bunda ile isti‘mālī kabzın sıklığı mün-kabız üzere müstevlī olduğuna mebnīdir. Ve dil tutulmak ma‘nāsına isti‘māl olunur; yukālu: كَنَبَ لِسَانَهُ إِذَا اخْتَبَسَ

الْكَنْبُ [el-keneb] (fethateynle) Kesret-i isti‘mālden insānın ayağı ve eli kezālik deve ve at ve katır makūlesi devābbın ayağı gılatlanıp nasır bağlamak ma‘nāsınadır; ‘alā-kavlin insānın eline mahsūstur, çiftçi eli gibi; yukālu: كَنَبْتُ يَدَهُ كَنْبًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا غَلَطْتُ مِنَ الْعَمَلِ

الْمُكْنِبُ [el-muknib] (muḥsin) [muḥsin] vezninde) ve

الْمِكْنَبُ [el-mikneb] (minber) [minber] vezninde) İhtilāf-ı mezkūr üzere nasırlanmış ‘uzva denir; yukālu: حَافِرٌ مُكْنِبٌ وَمَكْنَبٌ أَيْ

غَلِيظٌ

الْكَنْبُ [el-kenb] (ḍarb) [ḍarb] vezninde) Bir nesneyi bir zarf içre alıkmak ma‘nāsınadır; yukālu: كَنَبَ الشَّيْءُ فِي جَرَابِهِ كَنْبًا مَنِ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا كَنَزَهُ فِيهِ وَحَبَسَهُ

الْكَنْبُ [el-kānib] (cānib) [cānib] vezninde) Kesret-i eklden tulum gibi mümtelī olan insān ve hayvāna denir.

الْكَنْبُ [el-kenib] (ketif) [ketif] vezninde) Bir nebāt adıdır. Bu nebāt kenevir ve kendir dedikleridir ki ondan ip ve sicim bükülür.

الْكَنْبُ [el-kenīb] (emīr) [emīr] vezninde) Kurumuş ağaca, ‘alā-kavlin dikenleri kırılıp ufanmış olan meşe ağacına denir.

كُنَيْبُ [Kuneyb] (zubeyr) [zubeyr] vezninde) Bir mevzi‘ adıdır.

كُنُبُ [Kunub] (cunub) [cunub] vezninde) Māverāünnehr’de bir belde ki Uşrev-sene ile mülakkabdır, hālen lakabıyla müstehirdir.

الْمُكَنْبُ [el-mukne‘ibb] (mukfehirr) [mukfehirr] vezninde) Cüssesi galiz ve şedid olan to-paç bodur kimseye denir.

الْكِنَابُ [el-kināb] (kitāb) [kitāb] vezninde) Hurmā salkımına denir.

[ك ن ت ب]

الْكُنْتُبُ [el-kuntub] (tā-yı fevkiyye ile [kunfuz] vezninde) ve

الْكُنَاتِبُ [el-kunātib] (‘ulābiṭ) [‘ulābiṭ] vezninde) Kasrū’l-kāme bodur kimseye denir.

[ك ن ث ب]

الْكَنْسَبُ [el-kenseb] (sā-yı müsellese ile [ca‘fer] vezninde) ve

الْكُنْسُبُ [el-kunsub] (kunfuz) [kunfuz] vezninde) ve

الْكُنَاسِبُ [el-kunāsib] (‘ulābiṭ) [‘ulābiṭ] vezninde)

de) Mutlakan katı ve sulb ve şedîd olan şey'e denir.

الْكُنُتَابُ [el-kinšāb] (kāf'ın kesriyle) Dā'imā aşağı doğru akıp dökülür olan kumluğa denir ki ba'zı uçurum yerlerde olur.

[ك ن ح ب]

الْكَنْحَابُ [el-kenḥāb] (ḥā-yı mühmele ile جَعْفَرُ [ca'fer] vezninde) Bir nebāt adıdır, lākin bu sābit ya'nī ehl-i lügat 'indeinde müttefakun-'aleyh değıldir.

[ك ن خ ب]

الْكَنْحَابَةُ [el-kenḥābet] (ḥā-yı mu'ceme ile) Galat ve hatādan nāšī kelāmın 'Arab saçı gibi şūrīde ve muhtelit olmasına denir; tekūlu: مَا هَذِهِ الْكَنْحَابَةُ تُرِيدُ الْكَلَامَ الْمُخْتَلِطَ مِنَ الْخَطِّ

[ك و ب]

الْكُؤُبُ [el-kūb] (kāf'ın zammıyla) Kulpu olmayan küzeye ya'nī destīye denir; 'alā-kavlin hortumu ya'nī ibrik gibi emziği olmayan destīye denir, Türkīde dahi küp denir. Cem'i أَكُؤَابُ [ekvāb] gelir; yukālu: لَا يَزَالُ مَعَهُ كُؤُبُ الْخَمْرِ وَهُوَ كُؤُزٌ لَا غُؤُؤَةَ لَهُ أَوْ لَا خُرُؤُؤَمَ لَهُ

الْكُؤُبُ [el-kevb] (صُؤُبُ [šavb] vezninde) Küple su içmek ma'nāsınadır; yukālu: كَابَ الرَّجُلُ كُؤُبًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا شَرِبَ بِالْكُؤُبِ

الْإِكْتِيَابُ [el-iktiyāb] (إِفْتِعَالُ [ifti'āl] vezninde) كُؤُبُ [kevb] ma'nāsınadır; nihāyet bunda tekellūf olmakla küpü zor ile başına kaldırıp içmek olur; yukālu: إِكْتَابَ بِمَعْنَى كَابَ

الْكُؤُبُ [el-keveb] (fethateynle) Bir adamın başı büyük olup boynu ince olmağa denir.

الْكُؤُبَةُ [el-kevbet] (نُؤُبَةُ [nevbet] vezninde) Fevt olan şey'e te'essüf ve tahassür eylemeğe denir; tekūlu: مَا هَذِهِ الْكُؤُبَةُ أَيِ الْحَسْرَةُ

عَلَى مَا فَاتَ

الْكُؤُبَةُ [el-kūbet] (kāf'ın zammıyla) Nerd oyununa denir ki hālen tavla dediğimiz ondan bir nev'dir; 'alā-kavlin şatranc oyununa denir. Ve

كُؤُبَةُ [kūbet] Küçük davula denir, tabl-ı sagīr ma'nāsına ki deblek ta'bīr olunur. Mahalle bekçilerinin ve çingenelerin çaldıkları olacaktır ki beli ince olur. Ve

كُؤُبَةُ [kūbet] فِهْرُ [fihr] ma'nāsınadır ki deste-seng olacaktır, onunla somaki üzere nesne ezerler. Ve lavta ve Türkī-i kadīimde kopuz ta'bīr olunan sāza da كُؤُبَةُ [kūbet] denir, بَرِبَطُ [barbat] gibi.

الْتَكْوِيبُ [et-tekvīb] (تَفْعِيلُ [tef'īl] vezninde) Bir nesneyi deste-seng ile dövüp hurd etmek yāhūd ezmek ma'nāsınadır; yukālu: كُؤُبَ الشَّيْءِ إِذَا دَفَعَهُ بِالْكُؤُبَةِ أَيِ الْفِهْرِ

كَابَةُ [Kābet] (غَابَةُ [gābet] vezninde) Temīm kabilesi bilādında bir mevzi' yāhūd bir su adıdır.

كُؤُبَانُ [Kūbān] (kāf'ın zammıyla) Şehr-i Merv kazāsında bir karyedir.

كُؤُبَانَانُ [Kūbānān] İsfahān kazāsında bir karyedir.

كُؤُبِنَانُ [Kūbinān] Bir belde-i ma'rūfedir.

[ك ه ب]

الْكُهْبُ [el-kehb] (kāf'ın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Koca su sığırına denir.

الْكُهْبَةُ [el-kuhbet] Kāf'ın zammıyla [kuhbet] vezninde ve mürādifidir ki elvāndan boz ta'bīr olunan levne denir; 'alā-kavlin كُهْبَةٌ [kuhbet] دُهْمَةٌ [duhmet]e ya'nī yağızlığa yāhūd karamtık boza denir ki mā'īye karīb gökçül olacaktır. Ve 'alā-re'yin levn-i mezbūr deve kısmına mahsüstür ki gökçül boz devenin levnidir.

الْكُهُوبُ [el-kuhūb] [فُعُودٌ] [ku'ūd] vezninde)
ve

الْكُهَبُ [el-keheb] [تَعَبٌ] [ta'ab] vezninde) Bir nesne yāhūd hāssaten deve levn-i mezbūr üzere olmak ma'nāsınadır; yukālu: كُهَبٌ وَكُهَبٌ كُهُوبًا وَكُهَبًا مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ وَالرَّابِعِ وَهُوَ أَكُهَبٌ وَكَاهَبٌ

[ك ه د ب]

الْكُهَدَبُ [el-kehdeb] [جَعْفَرٌ] [ca'fer] vezninde) Sakīl ve türk ve nā-tırāş kimseye denir.

[ك ه د ب]

الْكُهْكَبُ [el-kehkeb] [جَعْفَرٌ] [ca'fer] vezninde) Sebzevāttan bādincāna denir.

FASLU'L-LĀM

(فَضْلُ اللَّامِ)

[ل ب ب]

الْإِلْبَابُ [el-ilbāb] (hemzenin kesriyle) Bir yerde eğlenip mukīm olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَلَبْتُ بِالْمَكَانِ الْإِلْبَابًا إِذَا أَقَامَ Mü'ellif *Başā'ir*'de sülāsīyi takdīm eylemiştir. Ve

الْإِبَابُ [ilbāb] Davarın göğüsüne لَبَبٌ [lebeb] ya'nī sīne-bend geçirmek ma'nāsınadır; tekūlu: أَلَبْتُ الدَّابَّةَ أَيَّ جَعَلْتُ لَهَا لَبِيًا Ve bir kimseye yā bir nesneye sonradan bir şey 'ārız olmak ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: أَلَبْتُ لَهُ الشَّيْءَ إِذَا عَرَضَ

اللُّبُ [el-lebb] (lām'ın fethi ve bā'nın teşdidiyle) Bu dahi bir yerde eğlenip mukīm olmak ma'nāsınadır; yukālu: لَبْتُ بِالْمَكَانِ لُبًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَقَامَ Ve minhu kavluhum: لَبَبْتُكَ [lebbeyke] 'aded irādesiyle tesniye kılınıp kāf-ı hitāba muzāf kılınmıştır. Ve bunun ma'nāsında akvāl-i erba'a vardır:

Evvel zikr olunan ikāmet ma'nāsına olmakla أَلَبْتُكَ عَلَى طَاعَتِكَ الْإِلْبَابَ بَعْدَ الْإِلْبَابِ وَإِجَابَةً أَنَا مُقِيمٌ عَلَى طَاعَتِكَ الْإِلْبَابَ بَعْدَ الْإِلْبَابِ sebkindedir ki "Ben senin emr ü fermānına itā'at ve icābet merkezinde merreten ba'de-uhrā sābit ve pāyidārım" demektir, niteki رَحْمَةً بَعْدَ رَحْمَتِكَ kelimesi بَعْدَ رَحْمَةٍ demektir.

Sānī لَبْتُ kelimesi müvācehet ma'nāsına da gelmekle o ma'nādan müsennā olur; ke-mā yukālu: دَارِي تَلَبُّ دَارَهُ أَيُّ تَوَاجُهَهَا Buna göre إِبْتِهَاجِي وَقَضْدِي لَكَ مَرَّةً بَعْدَ أُخْرَى sebkinde olur ki "Benim kasd ve teveccühüm her bār senin tarafınadır" demek olur.

Sālis لَبْتُ kelimesi muhabbet ma'nāsına da gelmekle o ma'nādan me'hūz olur, ni-

teki İمرأة لُبَّةٌ derler, مُحِبَّةٌ لِزَوْجِهَا ma'nāsına. Pes لُبَيْكَ “Benim dā'imā muhabbet ve incizābım sanadır, gayra değıildir” demek olur.

Rābīc hālis ma'nāsına olan لُبُّ [lubb] ve لُبَاتٌ [lubāb]dan me'hūzdur; ke-mā yukālu: لُبُّ الشَّيْءِ وَلُبَابُهُ أَيُّ خَالِصُهُ Buna göre “İhlāsım ya'nī sıdk-ı 'ubūdiyyetim hemışe sanadır” demek olur. Ve bunun aslı لُبُّ لُبَيْنٍ لَكَ idi, fi'li hazf ve nūn-ı tesniye iskāt olunduktan sonra kāf'a muzāf kılındı. Ve mezheb-i muhtār budur.

Ve تَلْبِيَةٌ [telbiyet] kelime-i merkūmeden ahz olunduktan sonra ondan fi'li tasarruf olunmuştur, تَهْلِيلٌ [tehlīl] ve تَسْبِيحٌ [tesbīh] ve تَشْهَدٌ [teşehhud] gibi. *Nihāye*'de ve minhu hadīsu ‘Alkāma: يَا أَبَا سَلِيمٍ قَالَ لِلأَسْوَدِ يَا أَبَا سَلِيمٍ يَدَاكَ عَمْرٍو قَالَ لُبَيْكَ قَالَ لُبَيْ يَدَيْكَ“ سَلِمْتُ يَدَاكَ عَمْرٍو قَالَ لُبَيْكَ قَالَ لُبَيْ يَدَيْكَ“ وَصَحْحَتَا lāzımı olur ve bu لُبُّ يَدَاكَ لُبَيْنٍ sebkinindedir; لُبَيْكُ lafzına izdivāc için يَدَاكَ لُبَيْكُ denilmiştir. Ve Zemağşerī لُبَيْ يَدَيْكَ kelāmını أُطِيعُكَ وَأَتَصَرَّفُ بِإِرَادَتِكَ وَأَكُونُ كَالشَّيْءِ الَّذِي تُصَرِّفُهُ بِيَدَيْكَ وَصَحْحَتَا ibāretiyle tefsīr eylemiştir. Ve sāhib-i *Mişbāh* izāfetle لُبَيْ زَيْدٍ vürūdunu nakl eylemekle bu dahi يَدَيْكَ kelimesine muzāf olmuş olmakla izdivāc tekel-lüfüne hācet kalmaz. Ve Zemağşerī'nin tefsīrinde dahi izāfet süreti münfehimdir, “İki ellerine de her bār itā'at ve icābetim vardır, yemīn ve yesārınla tasarruf eyle” demektir ki kemāl-i inkıyād izhār eylemektir. İntehā. Ve

لُبُّ [lebb] Kelimesi mübālagaten vasf olur, bir mahalde yāhūd bir husūsta aslā münfekke olmayıp hemışe mukīm ve mülāzım olan kişiye itlāk olunur; yukālu: هُوَ لُبٌّ عَلَيَّ هُوَ أَيُّ لَارِمٌ مُقِيمٌ لَا يَنفَارِقُهُ

لُبُّ [lebb] Dābbeye sīne-bend geçir-mek ma'nāsınadır; tekūlu: لُبَيْتُ الدَّابَّةِ لُبًّا أَيُّ جَعَلْتُ لَهَا لُبًّا فَهِيَ مَلْبُوتٌ Ve bir kimsenin لُبَّةٌ [lebbet]ine ya'nī gerdanı dibine vurmak ma'nāsınadır; yukālu: لُبُّ إِذَا صَرَبَ لُبْتَهُ Ve müvācehe ve muhabbet ma'nalarına gelir, niteki mü'ellif zimnen beyān eyle-di, lākin bu ma'nalar mecāzdır, ikāmet ma'nāsından müteferri'dir.

اللُّبُّ [el-lubb] (lām'ın zammıyla) Ağuya denir, سَمٌّ [semm] ma'nāsına. Ve her şey'in mahz ve hālisine denir; yukālu: هُوَ لُبُّهُ أَيُّ خَالِصُهُ Ve içli nesnenin içine ve özüne denir, meselā لُبُّ التَّحْلِ [lubbu'n-naħl] hurmā beynisidir ve لُبُّ الْجَوْزِ [lubbu'l-cevz] ve لُبُّ اللَّوْزِ [lubbu'l-levz] cevzin ve bādemın içleridir. Ve

لُبُّ [lubb] عَقْلٌ [‘aql] ve hūşa itlāk olunur. Cem'ī أَلْبَابٌ [elbāb] gelir ve أَلْبٌ [elubb] gelir hemzenin fethi ve lām'ın zammıyla. Mü'ellifin *Başā'ir*'de beyānına göre لُبُّ [lubb] şevāyibden sāfi ve hālis olan ‘akla itlāk olunur. Buna göre iki ma'nadan menhūt olur; لُبُّ [lubb] ‘alā-kavlin عَقْلٌ [‘aql]-ı zekīye itlāk olunmakla beynlerinde ‘umūm ve husūs-ı mutlak olur, zīrā her لُبُّ [lubb] عَقْلٌ [‘aql] olur ve her عَقْلٌ [‘aql] لُبُّ [lubb] olmaz. Kezālik لُبُّ [lubb] lafzının cem'ī أَلْبٌ [elubb] gelir fekk-i idgāmle.

اللُّبَابَةُ [el-lebābet] كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) Bir kimse sāhib-i لُبُّ [lubb] ya'nī ‘ākil ve huşyār olmak ma'nāsınadır; tekūlu: لُبَيْتُ يَا رَجُلٌ تَلْبٌ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَيُقَالُ لُبَيْتُ يَا رَجُلٌ بِصَمِّ الْعَيْنِ تَلْبٌ بِفَتْحِ الْعَيْنِ لُبَابَةٌ أَيُّ صَرَبْتُ لُبِيًّا Ve işbu māddeden gayrı kelām-ı ‘Arabda māzī mazmūmu'l-‘ayn ve muzāri‘ meftūhü'l-‘ayn olarak vārid olmamıştır. Şārihin beyānına göre دَمَامَةٌ [demāmet] ve شَرٌّ

[şerr] sīgaları dahi bu resme vārid olmuş-tur; yukālu: دُمُّ يَدْمُمُ وَشَرُّ يَشْرُ بِالْفَلَكِ وَالْإِدْغَامِ
Lākin bu sīgalār “رَكْنٌ-يُرَكْنُ” māddeşi gibi tedāhülü'l-lügateyn bābindan olmak aglebdir, niteki Şāfiye'de müsebbettir. Ve İbn Esīr ve sāhib-i Mişbāh sīga-i mezbūreyi bāb-ı hāmisten olmak üzere takyid ve bāb-ı mezbūrda muzā'aftern olarak bundan gayrı vārid olmamıştır diye tasrīh eylemişlerdir. Kāle fi'l-Mişbāh: وَفِي لُغَةِ مَنْ بَابُ قُوبٍ وَلَا تَطْبِيرُ لَهُ فِي الْمُضَاعَفِ
fi'n-Nihāye: يُقَالُ لَبٌ يَلْبُ مِثْلَ غَضٍّ يَعْضُ أَيُّ صَارَ لَيْبًا هَذِهِ لُغَةُ الْحَجَّازِ وَأَهْلُ نَجْدٍ يَقُولُونَ لَبٌ يَلْبُ بَوْرُنٌ فَرٌّ يَفْرُ وَيُقَالُ لَيْبُ الرَّجُلِ بِالْكَسْرِ يَلْبُ بِالْفَتْحِ أَيُّ صَارَ ذَا لَبٍ وَحَكِي لَيْبٌ بِالضَّمِّ وَهُوَ نَادِرٌ لَا تَطْبِيرُ لَهُ فِي الْمُضَاعَفِ

الَلْبَبُ [el-lebeb] (fethateynle) Devenin boynunun dibine denir ki göğüsüne bitişik yeridir; oradan zebh olunur, مَنْحَرٌ [menhar] ma'nāsına. Ve atlarda oraya sīne-bend geçirilir. Ve

لَبَبٌ [lebeb] İnsānda gerdāniyye ta'bīr olunan kılāde ta'lik olunduktā duran yeridir ki boğazın çukuru ve iki tarafı olacaktır. Ve yufkaca kumluğa denir ki zemīne yakın olur. Ve davarın sīne-bend ve gömüldürük ta'bīr olunan göğüslüğüne denir ki pālān ve eyer geri gitmesin diye göğüsüne geçirirler. Cem'i أَلْبَابٌ [elbāb] gelir. Ve

لَبَبٌ [Lebeb] Bir mevzi' adıdır.

الَلْبَبَةُ [el-lebbet] حَبَّةٌ [habet] vezninde) لَبَبٌ [lebeb] ile ma'nā-yı evvelde mürādifdir. Ve

لَبَّةٌ [lebbet] Latife ve zarife hatuna denir. Lākin mü'ellif ānifen zevcine muhabbeti olan hatun ile bi'l-münāsebet beyān eylemişti. Zāhiren ma'nā-yı lāzımıdır, zevcine muhabbet ve hūsn-i mu'aşeret letāfet-i

halkī vü hulkīye lazım gelir.

الْمُلْبَبُ [el-mulbeb] مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) ve

الْمَلْبَبُ [el-mulebb] (bā'nın idgāmıyla) إِبَابٌ [ilbāb]dan ism-i mef'üllerdir. Ve

الْمَلْبُوبَةُ [el-melbūbet] لَبٌ [lebb] kelimesinden ism-i mef'üldür, göğüsüne sīne-bend geçirilmiş dābbeye denir.

الَلْبَلَابُ [el-leblāb] (lām'ın fethiyle) Sarmaşık otuna denir, kebīr nev'ine قُسُوسٌ [kusūs] ve sagīrine hemil derler.

الَلْبَلَبَةُ [el-leblebet] زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Veledi esirgeyip rikkat ve mihrübānlık eylemek ma'nāsınadır ve bu hayvāna dahi şāmildir; yukālu: لَبَلَبَتِ الْمَوَاةُ بَوْلِدَهَا إِذَا رَفَّ عَلَيْهِ
Kāle fi'l-Esās: إِذَا لَحَسَتْهُ وَوَلَدَتْهُ الشَّاةُ بَوْلِدَهَا إِذَا لَحَسَتْهُ وَوَلَدَتْهُ الشَّاةُ بَوْلِدَهَا إِذَا رَفَّ عَلَيْهِ وَالطَّفَنَةُ بِشَفْتَيْهَا وَتَعَطَّفَتْ عَلَيْهِ

لَبَلَبَةٌ [leblebet] Dağılmak ma'nāsınadır; yukālu: لَبَلَبُوا إِذَا تَفَرَّقُوا

لَبَلَبَةٌ [leblebet] Tekenin dişi keçiye aşarken zuhūr eden savtından hikāyedir. Ve koyun kuzusunu vaz' eyledikten sonra mihr ve ta'attufundan nāşī yalamak ma'nāsınadır; niteki ānifen beyān olundu. Zāhiren bu misāldir.

الَلْبَبِيَّةُ [el-lebībet] حَبِيْبَةٌ [habībet] vezninde) بَقِيْرَةٌ [baķīret] tarzında bir libāstır. بَقِيْرَةٌ [baķīret] yeni ve yakası olmayan 'Arab gömleğidir. Bu dahi öyle bir sevb olmakla hemān göğüslerine geçirilir.

الَلْبَابُ [el-lebāb] سَحَابٌ [seħāb] vezninde) Bir miktārca çayıra denir.

لُبَابٌ [Lubāb] غُرَابٌ [gurāb] vezninde) Benū Cezīme diyārında bir cebel adıdır.

التَّلْبِيبُ [et-telbīb] تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bir kimse ile muhāsame hālinde iki taraftan cāmesini eliyle kavrayıp biriktirdikten

sonra kendi tarafına çekmek ma'nāsındır; yukālu: كَلْبُهُ تَلْبِيبًا إِذَا جَمَعَ ثِيَابَهُ عِنْدَ نَحْرِهِ فِي الْحُضُومَةِ Ve ekin dānesi özlenip iç bağlamak ma'nāsındır; yukālu: لَبَّبَ الْحَبُّ إِذَا صَارَ لَهُ لُبٌّ Ve bir nesne husūsunda tereddüd eylemek ma'nāsındır; yukālu: لَبَّبَ فِي الشَّيْءِ إِذَا تَرَدَّدَ فِيهِ Ve

تَلْبِيبُ [telbīb] Yelek ve içlik ve nīm-ten ve 'Acem gömleği ta'bīr olunan göğüslük sevbin ismidir, niteki تَمْتِئِنُ [temtīn] haymenin ipinin ismidir.

التَّلْبِيبُ [et-telebbub] تَفَعَّلَ [tefa'ul] vezninde) Sığıp çemrenmek ma'nāsındır; yukālu: تَلَبَّبَ الرَّجُلُ إِذَا تَشَمَّرَ

الْلَبْلَبُ [el-lebleb] سَبَسَبَ [sebseb] vezninde) ve

الْلُبْلُبُ [el-lublub] بُلْبُلٌ [bulbul] vezninde) Dā'imā ehl ve müte'allakātına ve hem-sāyelerine birr ve ihsān eden hayırlı adama denir.

الأَلْبُوبُ [el-ulbūb] أُسْلُوبٌ [uslūb] vezninde) نَبِقٌ [nebiq] dedikleri yemişin çekirdeği dānesine denir. Ve نَبِقٌ [nebiq] 'Arabistān kirazı dedikleridir ki سِدْرٌ [sidr] ağacının yemişidir.

بَنَاتُ أَلْبِيبٍ [benātu elbub] بَنَاتٌ [benāt] bā-yı muvahhadenin fethiyledir ve أَلْبِيبٌ [elbub] أَكْلُبٌ [eklub] veznindedir; İmām Muberrred bā'nın fethiyle أَكْرَمٌ [ekrem] vezninde rivāyet eylemiştir) Yürekte bir niçe damarlara itlāk olunur ki şefkat ve mihr ve rikkatin menba'larıdır, esirgemek ve yürek acımak onlardan neş'et eder, لُبٌّ لُبٌّ [lubbu'l-cevz] ma'nāsına olan لُبٌّ [lubb] kelimesinin cem'idir. Lisānımızda dahi "İçim komuyor ki ona şöyle edeyim" ta'bīri vardır ve beyne'l-'Arab بَنَاتُ أَلْبِيبٍ "تَأْتِي ذَاكَ بَنَاتُ أَلْبِيبِ" mesel-i sā'irdir. Ve bunun aslı budur

ki bir kimsenin bir 'acūz vālidesi var idi. Zevcesi onun def'i bābında ilhāh eylemekle götürüp sahrāda bir mu'attal kuyuya ilkā eyledi. Der-'akab birkaç kimse o kuyu semtinden güzer eder iken 'acūz-ı mezbūrenin nālesi sāmī'a-güzārları olmakla ihrāc ve ser-güzeştinden istintāc ettiklerinde o dahi kendi oğlu ilkā eylediğini ihbār eyledi. O adamlar "Çün oğlun hakkına ri'āyet eylemeyip seni bu mehlekeye ilkā eyledi, sen dahi kendisine beddu'rā eyle" dediklerinde "لَا تُطَاوِعْنِي بَنَاتُ أَلْبِيبِ" dedi. Ya'nī "Yüreğimde olan rikkat ve şefkat damarları bana uymuyor, māni' oluyor" diye cevāb eyledi.

الْلَبَالِبُ [el-lebālib] سَبَسَبَ [sebāsib] vezninde) Koyun ve keçi sürüsünün birden meleşiş çağırışmalarına denir.

الْلَبِيبُ [el-lebīb] أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Zikr olunan لُبٌّ [lebb] kelimesi gibi bir husūsa hemīşe mücidd ü mülāzım olup ondan aslā fātir ve fāriğ olmayan kişiye denir. İkāmet ma'nāsından me'hūzdur; yukālu. Ve رَجُلٌ لُبٌّ وَلَيْبِبُ أَيُّ لَارِمٍ لِلْأَمْرِ لَا يَفْتَرُ عَنْهُ

لَبِيبٌ [lebīb] 'Ākil ve hüş-mend olan kişiye denir ki 'akl ma'nāsından fa'ıldir; yukālu: أَلْبِيبٌ أَلْبِيبٌ أَيُّ عَاقِلٌ Cem'ī [ellibbā] gelir, أَهْبَابٌ [ahībā] vezninde.

الْمَلْبُوبُ [el-melbūb] 'Akl ve rüşd ve idrākile mevsūf olan kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ مَلْبُوبٌ أَيُّ مَوْصُوفٌ بِالْعَقْلِ

لَبَابٍ لَبَابٍ [lebābi lebābi] (مُكْرَرَةً قَطَامٌ [kaṭāmi] vezninde) لَا بَأْسَ makāmında irād olunur; tekūlu: لَبَابٍ لَبَابٍ أَيُّ لَا بَأْسَ Şārih der ki bu lūgat-ı Hīmyeriyedir, 'inde'l-ba'z لَبَابٍ [lebābi] kele-i kalīl ma'nāsına olmakla ondan me'hūzdur.

دَيْرُ لَبِي [Deyru lebbā] (lām'ın harekāt-ı

selāsi ve elifin kasrıyla) Mavşil'da bir mevzi'dir.

الَلْوَلْبُ [el-levleb] [جَوْهَر] [cevher] vezninde) Havuza su gelen oluğun geri ağzında dā'irelenip emziklenen suya denir. Gelen suyun çok olmakla oluğa sığmayıp mikdār-ı sâ'iri girecek deliğin ağzından şiddetle geri tepip anafor eylemekle tülānice değirmilenip gūyā ki kalın ibrik emziği şeklinde olur. Lisānımızda karıntı ta'bir olunur: يُقَالُ لِلْمَاءِ الْكَثِيرِ الَّذِي يَحْمِلُ مِنْهُ الْفُتْحُ مَا يَسْعُهُ فَيَضِيقُ ضُبُورُهُ عَنْهُ مِنْ كَثْرَتِهِ فَيَسْتَدِيرُ الْمَاءُ عِنْدَ لَوْلْبِ مُؤَلِّفِ الْفَيْفِ فَمِهِ وَيَصِيرُ كَأَنَّهُ بُلْبُلٌ آتِيَةٌ: "لَوْلْبُ" kavli, makūl-i kavldir. Şārihin beyānına göre bu lügat-ı İrākiyyedir.

[ل ت ب]

الَلْتَبُ [el-letb] (lām'ın fethi ve tā-yı fevkiyenin sükūnuyla) ve

الَلْتُوبُ [el-lutūb] [فُؤُودٌ] [ku'ūd] vezninde) Bir şey'e infikāk eylememek vech üzere mülāzım ve müdāvim olmak ma'nāsınadır; yukālu: لَتَبَ عَلَيْهِ لُتْبًا وَلُتُوبًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا لَازَمَ Ve bir nesneye yapışmak ma'nāsınadır; yukālu: لَتَبَ بِهِ أَتَى لَصَقَ Ve sâbit ve pâyidār olmak ma'nāsınadır; yukālu: لَتَبَ فِيهِ إِذَا تَبَّتْ Ve dürtmek ve sançmak ma'nāsınadır; yukālu: لَتَبَ فِي مَنْحَرِ الثَّاقَةِ إِذَا طَعَنَ Ve bir nesneyi çekip pek bağlamak ma'nāsınadır; yukālu: لَتَبَ عَلَيْهِ ثِيَابَهُ إِذَا شَدَّهَا Ve libās giymek ma'nāsınadır; yukālu: لَتَبَ ثُوبَهُ إِذَا لَبَسَهُ Ve atın arkasını çullamak ma'nāsınadır ki ma'nā-yı mezkūrdan me'hūzdur; yukālu: لَتَبَ عَلَى الْفَرَسِ جَلَّهُ إِذَا شَدَّهُ gibidir.

الَلْإِلْتَابُ [el-iltitāb] [إِفْتِعَالٌ] [ifti'āl] vezninde) Bu dahi esvāb giyinmek ma'nāsınadır; yukālu: لَتَبْتُ الثُّوبَ إِذَا لَبَسْتُهُ Şārih der ki الْإِلْتَابُ [iltitāb] libāsı bir dahi çıkarmamak niyye-

tiyle giyinmektir.

الَلْتَلْبُ [et-teltūb] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) Atın arkasına çul örtüp bağlamak ma'nāsınadır; yukālu: لَتَبَ عَلَى الْفَرَسِ جَلَّهُ أَيُّ شَدَّهُ عَلَيْهِ

الَلْإِلْتَابُ [el-iltāb] (hemzenin kesriyle) Bir hususu bir kimse üzere vācib ve lāzım kılmak ma'nāsınadır; yukālu: لَتَبَ الْأَمْرَ عَلَيْهِ الْإِلْتَابُ إِذَا أُوجِبَهُ عَلَيْهِ

الَلْمِلْتَبُ [el-milteb] [مِنْبَرٌ] [minber] vezninde) Fitne hengāmalarında dā'imā fitne ve ihtilāl ve ihtilāttan kaçıp kendi hānesinde mukīm ve münzevī olan kimseye denir.

الَلْمَلَاتِبُ [el-melātib] [مَرَاتِبٌ] [merātib] vezninde) Eski cübbelere denir, جِبَابٌ خُلُقَانٌ [cibābun ḥulqān] ma'nāsına.

بَنُو لُتْبٍ [Benū Lutb] (lām'ın zammıyla) Bir kabiledir, ashābdan 'Abdullāh b. el-Lutbiyye onlardandır.

[ل ج ب]

الَلَلَجْبُ [el-leceb] (lām'ın ve cīm'in fet-hiyle) Nās çığıltı ve gıriv ve şamāta eylemek ma'nāsınadır; yukālu: لَجِبُوا لَجْبًا مِنْ لَجِبِ الرَّاعِ إِذَا صَاحُوا Ve denizin mevcleri muztarib olmakla gürültü peydā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: لَجِبَ الْبَحْرُ إِذَا هَاجَ وَاضْطَرَبَ

الَلَلَجِبُ [el-lecib] [كَيْفٌ] [ketif] vezninde) Gürültülü 'askere denir; yukālu: جَيْشٌ لَجِبٌ أَيُّ ذُو لَجِبٍ

الَلَلَجْبَةُ [el-lecbet] (lām'ın harekāt-ı selāsi ve cīm'in sükūnuyla) ve

الَلَلَجْبَةُ [el-lecebet] (feteḥātla) ve

الَلَلَجِبَةُ [el-lecibet] [فَرِحَةٌ] [feriḥat] vezninde) ve

الَلَلَجِبَةُ [el-licebet] [عَيْبَةٌ] [inebet] vezninde)

Sütü çekilip azalmış koyuna denir. Ve sütü çok olan koyuna denmekle zıdd olur; 'alā-kavlin bu keçi kısmına mahsüstür, koyuna itlāk olunmaz. Cem'î لِحَابٍ [licāb] gelir lām'ın kesriyle ve لِحَبَاتٍ [lecebāt] gelir fetehâtla.

اللُّجُوبَةُ [el-lucūbet] (lām'ın zammiyla) Koyunun sütü çekilip azalmak, kezâlik sütü kesir olmak ma'nâlarıdır; yukālu: لُجِبَتْ الشَّاةُ لُجُوبَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا قَلَّ لَبْنُهَا أَوْ غَزِرَ

التَّلْحِيبُ [et-telcīb] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) لُجِبَتْ [lucūbet] ma'nâsınadır; yukālu: الشَّاةُ تَلْحِيبًا بِمَعْنَى لُجِبَتْ

الْمِلْحَابُ [el-milcāb] [مِحْرَابٌ] [mihrāb] vezninde) Şol oka denir ki yeleklenmiş olup lâkin henüz temren geçirilmemiş ola.

[ل ح ب]

الْلَحْبُ [el-laḥb] (lām'ın fethi ve hā-yı mühmelenin sükūnuyla) Ulu ve açık yola denir, şāh-rāh ma'nâsına.

الْلَاهِبُ [el-lāḥib] ve

الْمُلْحَبُ [el-mulaḥḥab] [مُعْظَمٌ] [mu'azzam] vezninde) Bunlar da o ma'nâyadır, لَاحِبٌ [lāḥib] bi-ma'nā مَلْحُوبٌ [melḥūb]dur; yukālu: Ve طَرِيقٌ لَحْبٌ وَلَااحِبٌ وَمُلْحَبٌ أَيُّ وَاضِحٌ

لَحَبٌ [laḥb] Masdar olur, şāh-rāhta gitmek ma'nâsına; yukālu: لَحَبَ الرَّجُلُ لَحَبًا مِنَ الْبَابِ لَحَبٌ Ve كَالثَّالِثِ إِذَا وَطِئَ اللَّاحِبَ وَسَلَكَهُ يَعْنِي مَرَّ فِيهِ لَحَبُهُ Ve bir şey'e te'sir edip onda eser eylemek ma'nâsınadır; yukālu: لَحَبَ اللَّحْمُ إِذَا لَحَبَ الشَّيْءَ إِذَا أَثَّرَ فِيهِ فَطَعَهُ طَوَلًا Ve dābbenin sırtı yağır olup sağaldıktan sonra yāhūd eyer ve pālān basmakla tüyü yolunup yeprinmekten nāşī yeri çukurca el ayası gibi düz ve hem-vār

kalmak ma'nâsınadır; yukālu: لَحَبَ مَتْنٌ لَحَبَ مَتْنٌ إِذَا امْتَلَأَ فِي خُدُورِ Ve kemikten et soy-mak ma'nâsınadır; yukālu: لَحَبَ اللَّحْمَ عَنِ الْعِظْمِ إِذَا قَشَرَهُ Ve yolu açık ve vāzih kılmak ma'nâsınadır; yukālu: لَحَبَ الطَّرِيقَ إِذَا بَيَّنَّهُ Ve cimāc eylemek ma'nâsınadır; yukālu: لَحَبَ الْمَرْأَةَ إِذَا جَامَعَهَا Ve bir kimse bir yere sapmayarak doğruluğuna yürü-yüp gitmek, 'alā-kavlin sür'atle yürüyüp gitmek ma'nâsınadır; yukālu: لَحَبَ الرَّجُلُ إِذَا مَرَّ مُسْتَقِيمًا أَوْ أَسْرَعَ فِي مَشْيِهِ

الْإِلْتِحَابُ [el-iltihāb] [إِفْتِعَالٌ] [ifti'āl] vezninde) Bu dahi şāh-rāhta gitmek ma'nâsınadır; yukālu: إلتَحَبَ اللَّحْبُ بِمَعْنَى لَحَبَ

التَّلْحِيبُ [et-telḥīb] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) Bu dahi kılıçla vurmak ma'nâsınadır; yukālu: Ve لَحَبَهُ بِالسَّيْفِ تَلْحِيبًا إِذَا ضَرَبَهُ بِهِ لَحَبَ الشَّيْءِ إِذَا أَثَّرَ فِيهِ

الْلُحُوبُ [el-luḥūb] [فُعُودَةٌ] [qu'ūd] vezninde) Yol açık ve vāzih olmak ma'nâsınadır; yukālu: لَحَبَ الطَّرِيقُ لُحُوبًا إِذَا وَضَحَ

الْلَحَبُ [el-leḥab] (fethateynle) Pırlıktan vüicūd nahif ve zebūn olmak ma'nâsınadır; yukālu: لَحَبَ الرَّجُلُ لَحَبًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَتَحَلَّهُ الْكَبِيرُ

الْمِلْحَابُ [el-milḥab] [مِنْبَرٌ] [minber] vezninde) Dili zefir olup dā'imā herkese sebb ve düşnām eder olan kimseye denir ki bezī'ü'l-lisān ta'bīr olunur; yukālu: رَجُلٌ Ve bir nesne kesecek ve soyacak ālete denir, sātūr ve bıçak ve dehre ve orak gibi.

الْلَحِيبُ [el-laḥīb] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) Arkasının eti azca olan çelimsiz nākaya denir. Vaf-ı hāstr.

مَلْحُوبٌ [Melḥūb] (mīm'in fethiyle) Bir mevzi'dir.

[ل خ ب]

الْلَحْبُ [el-laḥb] (lām'in fethi ve hā-yı mu'cemenin sükunıyla) Cimā'e eylemek ma'nāsınadır; yukālu: لَحَبَ الْمَرْأَةَ لَحْبًا مِّنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ وَالْأَوَّلِ إِذَا نَكَحَهَا بِغَيْرِ جَامِعِهَا Ve yüze şamar vurmak ma'nāsınadır; yukālu: لَحَبَ فُلَانًا إِذَا لَطَمَهُ

الْلَحْبُ [el-leḥab] (fethateynle) مُقْلٌ [muql] ağacına denir ki bilād-ı 'Arabda ve Yemen'de olur ve ona hurmā-yı hindī dahi derler. Ve مُقْلٌ [muql] onun zamkıdır, Türkīde gören derler .

لَحَبَةٌ [Leḥabet] [عَقَبَةٌ] [aḳabet] vezninde) Yemen'de 'Aden-i Ebyen hāricinde bir karye adıdır.

الْمُلْحَبُ [el-mulaḥḥab] [مُعْظَمٌ] [mu'azzam] vezninde) Dā'imā muhāsame hengāmında adamcasına şamarlanır olan kimseye denir; yukālu: هُوَ مُلْحَبٌ أَي مُلْطَمٌ فِي الْحُضُومَاتِ

الْمُلَاْحَبَةُ [el-mulāḥabet] [مُفَاعَلَةٌ] [mufā'alet] vezninde) Şamarlaşmak ma'nāsınadır; yukālu: لَاحَبَهُ مُلَاْحَبَةً إِذَا لَاطَمَهُ

[ل ذ ب]

الْلُذُوبُ [el-luzūb] (zāl-ı mu'ceme ile فُعُودٌ [ḳu'ūd] vezninde) Bir yerde mukīm olmak ma'nāsınadır; yukālu: لَذَبَ بِالْمَكَانِ لُذُوبًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَقَامَ

الْمُلَاذَبَةُ [el-mulāzebet] [مُفَاعَلَةٌ] [mufā'alet] vezninde) لُذُوبٌ [luzūb] ma'nāsınadır; yukālu: لَادَذَبَ بِالْمَكَانِ بِمَعْنَى لَذَبَ

[ل ز ب]

الْلُزُوبُ [el-luzūb] (zā-yı mu'ceme ile فُعُودٌ [ḳu'ūd] vezninde) Sıvaşıp yapışmak ma'nāsınadır; yukālu: لَزَبَ بِهِ لُزُوبًا مِّنَ الْبَابِ

بِهِ الْأَوَّلِ إِذَا لَصَقَ بِهِ Ve sābit ve pāyidār olmak ma'nāsınadır; yukālu: لَزَبَ الشَّيْءُ إِذَا ثَبَتَ Ve kaht u galā olmak ma'nāsınadır; yukālu: لَزَبَتِ السَّنَةُ إِذَا جَدَبَتْ

الْلَازِبُ [el-lāzib] İsm-i fā'ildir, yapışıcı ve yapışkan nesneye denir. Ve sābit ve pāyidār olan şey'e denir; ve minhu kavluhum: صَارَ الْأَمْرُ صَرْبَةً لِأَزَبٍ أَي لِأَزْمًا ثَابِتًا هَذَا الْأَمْرُ صَرْبَةٌ لِأَزَبٍ أَي لِأَزْمٍ شَدِيدٍ قَالَ أَبُو بَكْرٍ مَعْنَى قَوْلِهِمْ "مَا هَذَا" Kāle'ş-şārih: "أَي مَا هَذَا بِلَازِمٍ وَلَا وَاجِبٍ وَهُوَ مِثْلُ بَصْرِيَّةٍ لِأَزَبٍ" أَي مَا هَذَا بِلَازِمٍ وَلَا وَاجِبٍ وَهُوَ مِثْلُ

الْلِزْبُ [el-lizb] (lām'in kesriyle) Dar yola denir.

الْلِزْبُ [el-lezib] [كَيْفٌ] [ketif] vezninde) Az nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ لَزِبَ أَي قَلِيلٌ Cem'i لِزَابٌ [lizāb] gelir.

الْلِزْبَةُ [el-lezbet] [تَمْرَةٌ] [temret] vezninde) Katılık, şiddet ma'nāsınadır; yukālu: كَاتِلِكٌ أَصَابَتْهُمْ لِزْبَةٌ أَي شِدَّةٌ Cem'i لِزْبٌ [lizeb] gelir, [عِنَبٌ] [ineb] vezninde ve لِزْبَاتٌ [lezbāt] gelir lām'in fethi ve zā'nın sükunıyla.

الْلِزْبُ [el-lezb] [ضَرْبٌ] [darb] vezninde) ve **الْلُزُوبُ** [el-luzūb] [فُعُودٌ] [ḳu'ūd] vezninde) Bir nesnenin eczāsı kafes gibi birbirine so-kuşup girişmek ma'nāsınadır; yukālu: لَزَبَ الشَّيْءُ لُزْبًا وَلُزُوبًا مِّنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا دَخَلَ بَعْضُهُ فِي بَعْضٍ Ve çamur özlenmekle sıvaşmak ve yapışkan olmak ma'nāsınadır; yukālu: لَزَبَ الطِّينُ إِذَا لِرَقَ وَصَلَبَ

لِزْبٌ [lezib] Yılan ve 'akreb makūlesi mūzī cānver sokmak ma'nāsınadır; yukālu: لِرِزْبَتِهِ الْعَقْرَبُ لُزْبًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا لَسَبَتْهُ أَي لَدَعَتْهُ

الْلِزْبُ [el-lezeb] (fethateynle) Bu dahi çamur özlenmekle yapışkan olmak ma'nāsınadır; yukālu: لَزَبَ الطِّينُ لُزْبًا مِّنَ الْبَابِ Ve **الرَّابِعِ** إِذَا لِرَقَ وَصَلَبَ

لِزْبٌ [lezeb] [عَزَبٌ] [azeb] lafzına itbā' ve

müzāvece olur; yukālu: رَجُلٌ عَزَبَ لَزَبٌ Ve عَزَبَ [ʿazeb] ergen adama denir.

الْمِلْزَابُ [el-milzāb] (مِحْرَابٌ [mihrāb] vezninde) Gāyetü'l-gāye bahīl ve cimri ve nākes şahsa denir; yukālu: رَجُلٌ مِلْزَابٌ أَيْ بَخِيلٌ جَدًّا

[ل س ب]

الْلَسْبُ [el-lesb] (كَسَبٌ [kesb] vezninde) Yılan ve ʿakreb makülesi mūzī cānver sokmak maʿnāsınadır; yukālu: لَسِبَتْهُ الْحَيَّةُ لَسِبَتْهُ الْحَيَّةُ وَغَيْرُهَا لَسِبًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ وَالثَّانِي إِذَا لَدَعْتَهُ Bāb-ı sālīsten vürüdü لَسَعٌ [lesʿ] ve لَدَغٌ [ledğ] māddeleleri iʿtibārına mebnīdir. Ve kamçı ile vurmak maʿnāsınadır; yukālu: لَسِبَ فُلَانًا إِذَا صَرَبَهُ بِالسُّوْطِ

الْلَسْبُ [el-leseb] (fethateynle) Sıvaşıp yapışmak maʿnāsınadır; yukālu: لَسِبَ بِهِ لَسِبًا مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا لَصِقَ بِهِ Ve bal ve pekmez makülesi nesneyi yalamak maʿnāsınadır; yukālu: لَسِبَ الْعَسَلُ وَنَحْوَهُ إِذَا لَعِقَهُ

الْلَسُوبُ [el-lesüb] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) ve

الْلَسُوبُ [el-lessüb] (تَنُورٌ [tennūr] vezninde) Şeyʿ maʿnāsına istiʿmāl olunur. Maʿnā-yı ahīrden meʿhūz ve nefy makāmına mahsüstür; yukālu: مَا تَرَكَ لَسُوبًا وَلَسُوبًا أَيْ شَيْئًا

[ل ش ب]

الْلُؤْشَبُ [el-levşeb] (şīn-i muʿceme ile جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Kurda denir; yukālu: دُؤْبٌ [ziʿb] gibi.

[ل ص ب]

الْلَصْبُ [el-leşab] (fethateynle) Kemāl-i zaʿf u hüzálden nāşī gövdenin derisi ete yapışmak maʿnāsınadır, lākin kemiğe yapışmaktır; yukālu: لَصِبَ الْجِلْدُ بِاللَّحْمِ لَصِبًا لُصُوقٌ مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا لَرِقَ هُزَالًا

[luşük] maʿnāsına mevzūʿdur. Ve

لَصِبٌ [leşab] Pāstan yā darlıktan nāşī kı- liç kın içre ilişip tutulmak maʿnāsınadır; yukālu: لَصِبَ الشَّيْفُ فِي الْعَمْدِ إِذَا نَشِبَ Ye yüzük parmağa dar gelmekle parmakla kilīdenip kalmak maʿnāsınadır; yukālu: لَصِبَ الْأَخَاتِمُ فِي الْإِصْبَعِ ضِدُّ قَلِقٌ

الْلِصْبُ [el-lişb] (lām'ın kesriyle) İki dağ aralığında olan derbend yola denir ki لِهْبٌ [lihb] dedikleri yoldan dar ve شَعْبٌ [şīʿb] dedikleri yoldan geniş olur; ʿalā-kavlin derenin dar ve sıkı olan yerine denir. Cemʿi لِصَابٌ [lişāb] gelir lām'ın kesriyle ve لُصُوبٌ [luşüb] gelir.

الْلِصْبُ [el-laşib] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) سُلْتُ [sult] envāʿından bir nevʿin ismidir. Ve سُلْتُ [sult] peygāber arpasına denir ki Fārisīde cevvi-bürehne denir. Ve

لِصِبٌ [laşib] Çetin huylu çepreşik meşrebli bahīl ve nākesse denir.

الْلَوَاصِبُ [el-levāşib] (نَوَاصِبٌ [nevāşib] vezninde) İçerisi dar olup dibi be-gāyet derin olan kuyulara denir. Müfredi لَاصِبَةٌ [lāşibet]tir.

الْمِلْصَابُ [el-milşāb] (مِحْرَابٌ [mihrāb] vezninde) Şol kılıca denir ki ekserī kına ilişip çıkmaz ola; yukālu: سَيْفٌ مِلْصَابٌ إِذَا كَانَ يَنْشَبُ فِي الْعَمْدِ كَثِيرًا

الْمُلْتَشِيبُ [el-multeşib] (ism-i fāʿil bünye-siyle) Daracık yola denir; yukālu: مُلْتَشِيبٌ أَيْ صَيِّقٌ

[ل ع ب]

الْلَعْبُ [el-laʿb] (lām'ın fethi ve ʿayn'ın sükūnuyla) ve

الْلَعْبُ [el-liʿb] (lām'ın kesriyle) ve

الْلَعْبُ [el-laʿib] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

التَّلْعَابُ [et-tel'āb] (تَذَكَرَ [tezkār] vezninde) Oynamak, bāzīden ma'nāsınadır ki maksad-ı sahīhe dāll olmayan iş işlemekten 'ibārettir; جَدُّ [cidd]in mukābilidir; yukālu: لَعِبَ الرَّجُلُ لَعْبًا وَلِعْبًا وَلَعْبًا وَتَلْعَابًا مِنَ الْبَابِ هَزْلٌ [hezl]i جَدُّ [cidd]i الرَّاغِبِ ضِدُّ جَدُّ [hezl]e mukābil tefsīr eylemekle burada لَعِبٌ [la'b]i ona mukābil kılması mülāyim olmaz. Nihāyet هَزْلٌ [hezl] لَعِبٌ [la'b]den bir kısım olmakla burada tefsiri tefsīr-bi'l-e'amm olur.

التَّلْعِيبُ [et-tel'īb] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) ve **التَّلْعُوبُ** [et-tela'ub] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) ve

التَّلَاعُوبُ [et-telā'ub] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Bunlar da oynamak ma'nāsınadır; yukālu: لَعِبَ الرَّجُلُ وَتَلْعَبُ وَتَلَاعَبُ بِمَعْنَى لَعِبَ

اللَّعِبُ [el-la'ib] كَيْفٌ [ketif] vezninde ki vasfır. Ve

اللَّعِيبُ [el-li'ib] (kesreteynle) ve

الأَلْعَابَانُ [el-ul'ubān] (عُنْفَوَانٌ [unfuvān] vezninde) ve

الْلَعْبَةُ [el-lu'abet] (lām'ın zammıyla هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) ve

التَّلْعَابُ [et-til'āb] (tā'nın kesriyle) ve

التَّلْعَابَةُ [et-til'ābet] (hā'yla) Bu ikide lām'ın fethiyle de lügattir. Ve

التَّلْعَابُ [et-til'āb] (kesreteynle ve 'ayn'ın teşdidiyle) ve

التَّلْعَابَةُ [et-tili'ābet] (hā'yla) ve

التَّلْعِيبَةُ [et-til'ībet] (tā'nın kesriyle) Kesrî'l-la'ib olan kişiye denir, gerek oyun oynamak ve gerek latife ve mizāh eylemek olsun.

الأَلْعُوبَةُ [el-ul'ūbet] (أَضْحُوكَةٌ [udhūket] vezninde) Oyuna denir ki ismdir; yukālu: بَيْنَهُمْ

الأَلْعُوبَةُ أَي لَعِبَ

الْمَلْعَبُ [el-mel'ab] (مَكْتَبٌ [mekteb] vezninde) İsm-i mekândır, oyun oynayacak yere denir.

الْمَلَاعِبَةُ [el-mulā'abet] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Bir kimse ile oyun oynaşmak ma'nāsınadır; yukālu: لَاعَبَ الْمَرْأَةُ إِذَا لَعِبَ مَعَهَا

الْإِلْعَابُ [el-il'āb] (hemzenin kesriyle) Oyun oynatmak, 'alā-kavlin bir kimseye oyuncak getirmek ma'nāsınadır; yukālu: أَلْعَبَ الْجَارِيَةُ إِذَا جَعَلَهَا تَلْعَبُ أَوْ جَاءَ بِمَا تَلْعَبُ بِهِ

اللُّغُوبُ [el-la'ūb] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Şīve ve 'işve ve dilāli hūb ve dil-keş olan mahbūbeye itlāk olunur; yukālu: جَارِيَةٌ لَعُوبٌ أَي حَسَنَةُ الدَّلِّ Ve

لَعُوبٌ [Le'ūb] Bilā-harf-i ta'rīf esmā-i nisvāndandır.

الْمَلْعَبَةُ [el-mil'abet] (مَلْعَقَةٌ [mil'aqat] vezninde) Etfālin oyun libāsıdır ki yensiz olur, oynadıkları vakte onu giyerler.

الْلَعْبَةُ [el-lu'bet] (زُمرَةٌ [zumret] vezninde) Kāğıda ve duvara resm ve nakş olunan mücessem sürete itlāk olunur, تِمثَالٌ [timşāl] gibi. Ve oyuncağa denir ki kendisiyle oyun oynarlar, nerd ve şatranc gibi. Ve şol ahmak ve sebük-magza denir ki dā'imā sakalına gülüp kendisini hezl ve temeshur ederler. Ve oyun nöbetine denir ki harīfine geçen nöbet olacaktır. Ve oyuncak gibi dā'imā oynatılan kimseye denir ve bu tekrār gibidir; yukālu: رَجُلٌ لُعْبَةٌ أَي يُلْعَبُ بِهِ

الْمَلَاعِيبُ [el-melā'ib] (مَرَائِبٌ [merā'ib] vezninde) مَلْعَبٌ [mel'ab]ın cem'idir ki oyun oynatacak yerlere denir. Bu ma'nādandır ki 'Arablar medāric ü medāhil-i rüzgāra مَلَاعِيبُ الرِّيحِ [melā'ibu'r-rīh] itlāk ederler ki

girip cevelān eyleyeceği mahallerdir.

مُلَاعِبٌ ظِلِّهِ [mulā'ibu zillihī] (mīm'in zam-mıyla) Gölgesiyle oynayıcı demektir. Bir nev' kuşta 'alem olmuştur ki ekseri karada gölgesiyle ve su üzerinde 'aksiyle beri öte kapıp vurmak şivesinde mülā'abe eder, bādiye kuşlarından ve ona خَاطِفٌ ظِلِّهِ [ḫāṭifu zillihī] dahi derler.

مُلَاعِبُ الْأَسِنَّةِ [mulā'ibu'l-esinnet] Yalmanlar ile oynayıcı demektir. 'Arabdan üç kimsenin lakabıdır: Biri 'Āmir b. Mālik ve biri 'Abdullāh b. el-Ḥuşayn el-Ḥārīṣī ve biri Evs b. Mālik el-Cermī'dir.

الْلُعَابُ [el-La'āb] [كَذَابٌ [kezzāb] vezninde) Bir feres-i ma'rūf adıdır.

الْلُعَابُ [el-lu'āb] [عُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Ağızdan akan salyara denir.

لُعَابُ النَّحْلِ [lu'ābu'n-naḥl] Arının balına itlāk olunur, etibbānın لُعَابٌ [lu'āb] ta'bīr ettikleri bundandır ki balı yāhūd şekeri müferrihātın biriyle tabh edip kıvām geldikte süzerler, meselā vişne lu'ābı denir.

لُعَابُ الشَّمْسِ [lu'ābu's-şems] Harāret-i hāciredede örümcek ağı gibi semādan aşacağı doğru hurde hurde akçıl nesnelere itlāk olunur ki oynar şeklinde mer'ī olurlar. Ve ona مُحَمَّدُ الشَّيْطَانِ [muḥāṭu's-şeyṭān] dahi derler. Çocuklar şeytān örümceği ta'bīr ederler.

الْلُعْبُ [el-la'eb] [ضَرْبٌ [ḍarb] vezninde) Ağızdan salyar akmak ma'nāsınadır; yukālu: لَعِبَ الصَّبِيُّ وَلَعِبَ لُعْبًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ وَالرَّابِعِ إِذَا سَالَ لُعْبَاهُ

الْإِلْعَابُ [el-il'āb] (hemzenin kesriyle) لَعِبٌ [la'eb] ma'nāsınadır; yukālu: لَعِبَ الصَّبِيُّ بِمَعْنَى لَعَبٍ

الْلُعْبَاءُ [el-La'ebā] [صَحْرَاءُ [ṣaḥrā'] vez-

ninde) Benī 'Uveyl kabilesi حَزْمٌ [ḥazm] inde bir sengistān mevzi' adıdır. Ve حَزْمٌ [ḥazm] ḥā'nın fethi ve zā-yı mu'cemenin sükūnuyla toprağı katı yere denir. Ve

لُعْبَاءُ [La'ebā] Baḥreyn nāhiyesinde bir ma'rūf şūre-zārın ismidir ki Kilāb-ı La'bāniyye oraya mensūblardır. Ve لُعْبَانِيَّةٌ [La'bāniyyet] nūn'ladır, gayr-i kıyās üzere. Ve

لُعْبَاءُ [La'ebā] Yemen'de bir arzın ismidir.

الْإِسْتِلْعَابُ [el-istil'āb] Hurmā ağacından hurmālar kesildikten sonra ba'zı koruk bitmek ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: اسْتَلْعَبَتِ النَّحْلَةُ إِذَا نَبَتَ فِيهَا شَيْءٌ مِنَ الْبُسْرِ بَعْدَ الصَّرَامِ

الْمَلْعُوبُ [el-mel'ūb] [مَغْيُوبٌ [ma'γyūb] vezninde) Salyarlı ağıza denir ki dā'imā salyarı akar; yukālu: تَغْرُ مَلْعُوبٌ أَيُّ ذُو لُعَابٍ

الْلُعْبَةُ الْبُرْبُرِيَّةُ [el-lu'betu'l-berberiyet] سُورِنَجَانٌ [sūrincān]a şebīh devāyī bir nebāttır. Tenāvülü simen irās eder. Mısır'da ona تِرْيَاقٌ [tiryāq] ve Türkide öksüz oğlan çiğdemi derler.

[ل غ ب]

الْلُعْبُ [el-laġb] (lām'ın fethi ve ġayn-ı mu'cemenin sükūnuyla) ve

الْلُعُوبُ [el-laġūb] [قَبُولٌ [qabūl] vezninde) ve

الْلُعُوبُ [el-luġūb] [قُعُودٌ [qu'ūd] vezninde) Ziyādesiyle yorulup dermānde ve bī-tāb olmak ma'nāsınadır ki tākatı tāk olmak ta'bīr olunur; yukālu: لَعِبَ الرَّجُلُ وَلَعِبَ وَلَعِبَ لُعْبًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ وَالرَّابِعِ وَالْحَامِسِ إِذَا لَعِبًا وَلَعُوبًا وَلَعُوبًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ وَالرَّابِعِ أَشَدُّ الْإِعْيَاءِ Bunun bāb-ı hāmisten vürüdü e'imme-i lügatten Ebū Cafer Aḥmed b. Yūsuf el-Fihri el-Leblī rivāyetidir; Endelüs kurrālarından Leble nām karyeye mensūbdur. Ve

لَغَبٌ [lağb] (صَرَبٌ [ḍarb] vezninde) Ön dişlerin aralığında olan ete denir. Ve fāsīd ve tebāh olmuş ok yeleşine denir ki ok yeleşinin içeride kalan tarafları olacaktır ki uzunca ve gayr-i makbūldür. Ona بَطْنَانٌ [buṭnān] dahi derler, niteki taşrada kalan tarafına ظَهْرَانٌ [ẓuhrān] derler. Ve

لَغَبٌ [lağb] Fāsīd ve kabīh ve bātul kelāma itlāk olunur. Ve zaʿīfū'r-re'y ve süst-tedbīr olan ahmak ve sebük-magz kimseye itlāk olunur. Ve hoşça yonulup iyice düzlenmekle istiʿmāle salāhiyyeti olmayan fāsīd oka itlāk olunur. Ve

لَغَبٌ [lağb] Masdar olur, bir şey'e fesād ilkāsiyla tebāh eylemek maʿnāsına; yukālu: لَغَبٌ عَلَى الْقَوْمِ لَغْبًا مِّنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا أَفْسَدَ Ve bir kimseye bir fāsīd kelām veyāhūd fāsīd haber söylemek maʿnāsındadır; yukālu: لَغَبٌ Ve köpek ağızını kaba kacağa sokup yalamak maʿnāsındadır; yukālu: لَغَبٌ الْكَلْبُ الْإِنَاءَ إِذَا وَلَغَ

الْإِلْغَابُ [el-ilgāb] (hemzenin kesriyle) Bir kimseyi yāhūd dābbeyi yorup dermānde kılmak maʿnāsındadır; yukālu: الْغَبُّ السَّيْرُ إِذَا أَتَعَبَهُ Ve oka fāsīd yelek geçirmek maʿnāsındadır ki menzile varmayıp berilerde kalır olur; yukālu: الْغَبُّ السَّهْمُ إِذَا جَعَلَ رِيشَهُ لُغَابًا Ve bir kimseye zahmet verip rencide ve āzürde eylemek maʿnāsına istiʿmāl olunur; yukālu: الْغَبُّ فَلَانًا إِذَا أَنْصَبَهُ

التَّلْغُبُ [et-telağğub] (تَفْعُلٌ [tefaʿul] vezninde) ve

التَّلْغِيبُ [et-telgīb] (تَفْعِيلٌ [tefʿil] vezninde) Bunlar da yorup bī-tāb u tākat eylemek maʿnāsındadır; yukālu: تَلْغَبُهُ السَّيْرُ وَلَغَبَهُ إِذَا أَعْيَاهُ Ve أَشَدُّ الْإِعْيَاءِ

تَلْغَبُ [telağğub] Bir kimseyi yā bir hayvānı uzun uzadı kovup götürmek maʿnāsındadır;

yukālu: تَلْغَبُهُ إِذَا طَرَدَهُ طَوْلَ الطَّرْدِ

اللَّغِيبُ [el-lağīb] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Fāsīd ok yeleşine denir, لَغَبٌ [lağb] gibi.

اللَّغُوبُ [el-lağūb] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Bu dahi zaʿīfū'r-re'y ahmak kimseye denir.

Şārih der ki Ebū ʿAmr b. el-ʿAlā dedi ki bir Aʿrābīyi işittim der idi ki فَلَانٌ لَّغُوبٌ جَاءَهُ كِتَابٌ Ben ona كِتَابٌ [kitāb] müzekkerdir, niçin fiʿli mürennes irād eyledin diye suʿāl eylediğimde كِتَابٌ [kitāb] صَحِيفَةٌ [ṣahīfet] değil midir dedi. Ve لَّغُوبٌ [lağūb] un maʿnāsından suʿāl ettiğimde ahmak demektir diye cevāb eyledi. İntehā.

اللُّغَابُ [el-luğāb] (غُرَابٌ [ğurāb] vezninde) Bu dahi hoşça yonulmamış nā-hemvār oka denir.

اللُّغَابَةُ [el-luğābet] ve

اللُّغُوبَةُ [el-luğūbet] (lām'ların zamlarıyla) Humk ve belāhet ve zaʿf-ı ʿakl maʿnāsına isimlerdir.

رِيشٌ بِلَغَبٍ [rişe bi-lağb] Bünye-i mechūl ile mürekkeb olarak لَغَبٌ [lağb] dedikleri fāsīd yelek yelekledi maʿnāsındadır, baʿdehu bir kimseye telkīb eylediler, تَأَبَّطُ شَرًّا [Teʿbβeta şerren] gibi. Şārihin beyānına göre تَأَبَّطُ شَرًّا dedikleri kimsenin birāderidir. Kumeyt nām şāʿir şiʿrinde ğayn'ı tahrīk edip تَعَبٌ [taʿab] vezninde irād eylemiştir. Harf-i halk olmakla sükūn ve fethi cāʿizdir, نَهْرٌ [nehr] ve نَهْرٌ [neher] gibi. Ve Cevherī رِيشٌ لَغَبٍ ʿunvānında yaʿnī muzāf olarak resp eylemekle vehm eylemiştir.

اللَّغَبُ [el-leğab] (fethateynle) لَغَبٌ [lağb] lafzında lügattir ki fāsīd yeleşe denir. Bu maʿnādandır ki ʿArablar “filānın ensesin-

den yetiştii” diyecek yerde بَلَعَبِ رَقَبَتِهِ denirler, أَذْرَكَةُ ma'nāsına, gūyā ki boynunun yeleşinden tutmuş olur.

[ل ق ب]

اللَّقَبُ [el-laḳab] (lām'ın ve kāf'ın fet-hiyle) Bir adamın ism-i aslīsinden gay- rı müsem mā olduğu ismdir, نَبَزٌ [nebz] ma'nāsına. Cem'î اللَّقَابُ [elḳāb] gelir. لَقَبٌ [laḳab]da cānib-i ma'nā mer'ī olup ve a'lāmda mer'ī olmaz. Ve لَقَبٌ [laḳab] üç gūne olur, lakab-ı teşrīf, lakab-ı ta'rīf ve lakab-ı teshīftir. Mahlas-ı şu'arā nev'-i sānīdendir ve menhī olan nev'-i sālīstir.

التَّلْقِيبُ [et-telḳīb] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bir kimseye لَقَبٌ [laḳab] vaz'e eylemek ma'nāsınadır.

التَّلَقُّبُ [et-telaḳḳub] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] veznin- de) Lakablanmak ma'nāsınadır; yukālu: لَقَبُهُ تَلَقُّبًا فَتَلَقَّبَ

[ل ك ب]

الْمَلَكَبَةُ [el-melkebet] (مَلْعَبَةٌ [mel'abet] vez- ninde) Gövdesi sıkı ve tıknaz olan nākaya denir.

[ل و ب]

اللُّوْبُ [el-levb] (لُؤِبٌ [sev̄b] vezninde) ve **اللُّوْبُ** [el-lūb] (lām'ın zammıyla) ve **اللُّوْبُ** [el-lu'ūb] (فُعُودٌ [ḳu'ūd] vezninde) ve

اللُّوَابُ [el-luvāb] (غُرَابٌ [ḡurāb] veznin- de) Susuzluk, عَطَشٌ [aṭaş] ma'nāsınadır; 'alā-kavlin susamış insān ve hayvānın su etrāfını dönüp dolaşması hāletine denir, hālbuki suya vusūle muktedir olmaya. Ve bunlar da isimlerdir.

اللُّوَابُ [el-luvāb] (غُرَابٌ [ḡurāb] vezninde) ve

اللُّوْبَانُ [el-levebān] (fetehtāla) Masdarlar- dır, susamak yāhūd susuz insān yāhūd hayvān su etrāfını dönüp dolaşmak ma'nāsınadır; yukālu: لَابَ الرَّجُلِ أَوْ الْبَعِيرِ يَلُوبُ لُؤَابًا وَلُؤَابًا إِذَا عَطَشَ أَوْ حَامَ حَوْلَ الْمَاءِ وَهُوَ لَا الْإِبِلَ تَلُوبُ حَوْلَ الْمَاءِ أَيِ Kāle fi'l-*Esās* تَحُومٌ عَطَشًا

اللُّوْبَةُ [el-lūbet] (lām'ın zammıyla) Şol cemā'ate denir ki dā'imā bir kavm-i āher ile konup göçüp lākin umūrlarında onlar ile müzākere ve müşāvere eylemez olalar. Ve

لُوبَةٌ [lūbet] حَرَّةٌ [ḥarret] ma'nāsınadır ki kara taşlık, yüksekçe yere denir. Cem'î لُوبٌ [lūb] gelir ki cem'-i cinsidir.

اللَّابَةُ [el-lābet] (غَابَةٌ [ḡābet] vezninde) Bu dahi لُوبَةٌ [lūbet] gibi kara taşlık te- peye denir. Cem'-i cinsi لَابٌ [lāb] gelir; ve minhu'l-hadīsu: "حَرَمَ النَّبِيُّ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ" İki taraflı iki 'azīm kara taşlık beyninde olmakla o havze-i mübārekeyi Harem-i Mekke gibi tahrīm buyurdular. Haremeyn itlākı bu cihettendir. Ve

لَابَةٌ [lābet] Bir araya birikmiş bi'l-cümle siyāh tüylü deve kümesine itlāk olunur. Ve

لَابَةٌ [Lābet] Bir mevzi' adıdır.

اللُّوْبَاءُ [el-lūbā'] (lām'ın zammıyla) لُؤْبِيَاءُ [lūbiyā'] ismidir ki böğrülce dedikle gal- ledir, Fārisi ile müfesserdir.

الْمَلَابُ [el-melāb] (mīm'in fethiyle) Bir nev' tīb, 'alā-kavlin za'ferān ismidir.

التَّلْوِيبُ [et-telwīb] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bir şey'e zikr olunan مَلَابٌ [melāb] katmak yāhūd مَلَابٌ [melāb] sürmek ma'nāsınadır; yukālu: لُؤْبُهُ تَلْوِيبًا إِذَا خَلَطَهُ بِالْمَلَابِ أَوْ لَطَحَهُ بِهِ

أَلْمَلُوبُ [el-mulevveb] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Bükülmüş ve burulmuş demire denir. Bununla cenk libāsından zırh mevsûf olur.

أَللَّابُ [el-Lāb] Nübe memleketinde bir belde adıdır. Ve kudemādan bir kimse ismidir ki usturlāb ta'bir olunan ma'rûf âlet-i irtifā'nın muhterî'idir. Ve irtifā' hisābı usûlünden birkaç satr yazı yazıp irtifā'a müte'allik hisābı onun üzerine binā kıl-makla nefsinde izāfetle أُسْطُرْلَابُ [ušturlāb] dediler.

أَسْطُرٌ [eštur] أَفْلُسٌ [eflus] vezninde, سَطْرٌ [satr]ın cem'idir. Ba'dehu terkīb-i mezcî ile mürekkebe olup izāfeti nez' olunmakla mu'arraf-bi'l-lām olarak الْأَسْطُرْلَابُ dediler; أُسْطُرْلَابٌ dahi cā'izdir, sîn'in tā' üzere takaddümü için. Ya'nî muttaride-dir ki her sîn harfi ki hurûf-ı itbāktan tā-yı mühmele üzere mukaddem vākî' ola, şād-ı mühmeleye tebdîli cā'izdir, gerek tā'ya muttasıl ve gerek munfasıl olsun, سِرَاطٌ [sirāt] ve صِرَاطٌ [şirāt] gibi. Gerçi mü'ellif işbu أُسْطُرْلَابُ kelimesini bu resme 'Arabî olmak üzere kayd ve beyān eyledi. Ve ona göre hemzenin zammı lahn yāhūd tā'nın zammesine tebe'iyet içindir, lākin cemî'-i kütüb-i hikemiyye ve esātîr-i kudemāda أُسْطُرْلَابُ lafzı Yūnānî olmak üzere mersūmdur. أُسْطُرٌ [uštur] kelimesi hemzenin zammıyla mîzāna ve لَابُ [lāb] güneşe denmekle güneş terazisi demektir. Ve İdrîs Nebî 'aleyhi's-selāmın Lāb nām veled-i emcedleri ihtirā' eylediği dahi menküldür. Bundan başka şārih, Nihāyetu'l-edeb mü'ellifinden nakl eder ki medār-ı ma'rifet-i evkāt olan cemî'-i ālāt gerek hisābiyye ve gerek mā'iyye

ve gerek remliyye olsun lafzları 'Arabî değildir, tedāvül ve tekellümüyle 'Arab kelāmına halt ve tevli'd olunmuştur.

Ve mütercim-i hakîr hakāyık u dekāyık-ı Yunaniyyeye 'ale'l-kemāl vākıf olan bir zāt-ı 'āriften bir vakte işbu أُسْطُرْلَابُ [ušturlāb] ile اِسْأَغُوجِي [İsāgūcî] lafzlarından istikşāf eylediğimde delā'il-i muknî'asıyla bu güne beyān eylemişidi ki أُسْطُرٌ [eštur] kelimesi hemzenin fethiyle Yūnānîde yıldız denir ve لَابُ [lāb] kelimesi almak ma'nāsına masdar olmakla ma'nā-yı terkîbi "yıldız almak" ki murād yıldızın evzā' ve ahkāmını almaktır. Bu 'alāka ile âlet-i ma'hūde-i irtifā'iyede 'alem olmuştur. Ve اِسْأَغُوجِي sizlerin İsāgūcî şerhlerinde üç kelimedden mürekkebe yāhūd penç-berg olan gül ismidir diye günāgün vāhî ma'nālarınız galat-ı sarîhtir. Belki اِسْأَغُوجِي lafz-ı müfreddir, مَبَادِيٌّ [mebādî] müfredi olan مَبْدَأٌ [mebde'] ma'nāsınadır ki makāsıd mukābilidir. Külliyyāt-ı hams, mebādî-i mantık olmakla her birine yāhūd mecmū' i'tibārıyla cümlesine felāsife-i Yūnānî اِسْأَغُوجِي [İsāgūcî] itlāk eylediler. Ba'dehu 'ulemā-i İslām ahz ve kitāblarına derc eylediler, niteki cogrāfiyye ve müsikî ve aritmatiki makūlesini dahi ahz ve derc eylediler, niteki İhvanu's-Şafā' nām kitābda mersūmlardır diye cevāb eylemiştir. İntehā.

كَفْرْلَابُ [Keferlāb] (fethateynle) Şām diyārında bir beldedir, Hişām-ı Emevî binā kılmıştır.

أَلْلُوبُ [el-lüb] (lām'ın zammıyla) Şol et pāresine denir ki tencere içre beri öte dönüp durur ola. Ve

لُوبُ [lüb] Bal arısına denir. Ve sudan ba'd

olan susuz hayvānlara denir. Müfredi, لُوبَةٌ [lūbet]tir.

اللَّوَابِثُ [el-levā'ib] (نَوَائِبُ [nevā'ib] vezninde) Bu dahi sudan dūr olan susuz hayvānlara denir; yukālu: **إِبِلٌ لُوبٌ وَنَحْلٌ لُوبٌ** وَأَلْوَابِثٌ أَي عَطَّاشٌ بَعِيدَةٌ عَنِ الْمَاءِ

اللَّوَابِثُ [el-luvāb] لُعَابٌ [lu'āb] vezninde ve mürādifidir ki ağız salyarına denir.

اللُّوبِيُّ [el-lūbiyy] (lām'ın zammıyla) Kara taşlık ma'nāsına olan لُوبَةٌ [lūbet] e mensūbdur ki siyāh nesneyi te'kīd için irād olunur; yukālu **أَسْوَدٌ لُّوبِيٌّ**

الْإِلَابَةُ [el-ilābet] (hemzenin kesriyle) Bir kimsenin davarı susuz olmak ma'nāsınadır; yukālu: **الْأَبُ الرَّجُلُ إِذَا عَطَشَتْ إِبْلُهُ**

[ل و ل ب]

الْمُلَوَّبُ [el-mulevleb] (mīm'in zammıyla) مُفْعَلٌ [mufev'al] vezninde) Sürme miline denir, مِرْوَدٌ [mirved] ma'nāsına.

اللُّوْبُ [el-levleb] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) "ن،ب،ب" māddesinde zikr olundu.

[ل ه ب]

اللَّهْبُ [el-lehb] (ضَرْبٌ [darb] vezninde) ve

اللَّهَبُ [el-leheb] (تَعَبٌ [ta'ab] vezninde) ve

اللَّهَيْبُ [el-lehīb] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

اللُّهَابُ [el-luhāb] (غُرَابٌ [gurāb] vezninde) ve

اللَّهْبَانُ [el-lehebān] (fete'hātla) Āteş tütünden kurtulup alevlenmek ma'nāsınadır; 'alā-kavlin **لَهَبٌ** [leheb] ateşin çıkan sivri alevine denir, لِسَانُ النَّارِ [lisānu'n-nār] ma'nāsına ki Fārisīde zebāne derler. Ve حُرُّ النَّارِ [lehib] ateşin ıssılığına denir, حُرُّ النَّارِ [harru'n-nār] ma'nāsına. Pes evvele göre mecmū'u masdar olur ki bāb-ı rābi'dendir;

لَهَبٌ النَّارُ إِذَا اشْتَعَلَتْ خَالِصَةً مِنَ الدُّخَانِ Ve sāniye göre bu iki ism olur, sā'irleri masdar olur. Ve

لَهَبٌ [leheb] (fethateynle) Pek susamak ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: **لَهَبٌ لَهَبًا** Ve مِنَ الْبَابِ الْمُرْتُورِ إِذَا عَطَشَ

لَهَبٌ [leheb] Havāya ağıp çıkan gubāra denir.

الْإِلْهَابُ [el-ilhāb] (hemzenin kesriyle) Āteşi alevlendirmek ma'nāsınadır; yukālu: **الْهَبُ** أَهْلَعْلَمَ النَّارُ إِذَا أَشْعَلَهَا Ve at havāya tozularak ve toz kopararak cidd ü şiddetle seğırtmek ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: **الْهَبُ** الْفَرْسُ إِذَا اجْتَهَدَ فِي عَدْوِهِ حَتَّى أَثَارَ الْعُبَارَ Ve peyderpey şimşek çakmak ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: **الْهَبُ** الْبُرْقُ إِذَا تَتَابَعَ

الْإِلْتِهَابُ [el-iltihāb] (إِفْتِعَالٌ [ifti'al] vezninde) Āteş alevlenmek ma'nāsınadır; yukālu: **الْهَبُ** النَّارُ فَالْتَهَبَتْ أَي اشْتَعَلَتْ

التَّلْهِيبُ [et-telhib] (تَفْعِيلٌ [tef'il] vezninde) Āteşi alevlendirmek ma'nāsınadır.

التَّلْهَبُ [et-telehhub] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Āteş alevlenmek ma'nāsınadır; yukālu: **لَهَبٌ** النَّارُ فَالْتَلَهَبَتْ أَي اشْتَعَلَتْ **الْإِلْتِهَابُ** [iltihāb] **إِلْهَابٌ** [ilhāb]ın ve **تَلْهَبٌ** [telehhub] **تَلْهِيبٌ** [telhib]in mutāvi'i olur.

الْلَهْبَانُ [el-lehebān] (fete'hātla) Āteş hālis alevlenmek ma'nāsınadır, niteki zikr olundu. Ve harāret-i havā pek şedid olmak ma'nāsına isti'māl olunur. Ve mübālagaten pek ıssı güne itlāk olunur, مِزْمَةٌ [zumret] ma'nāsına. Ve susamak ma'nāsına isti'māl olunur.

اللُّهَابُ [el-luhāb] (غُرَابٌ [gurāb] vezninde) ve

اللُّهْبَةُ [el-luhbet] (زُمْرَةٌ [zumret] vezninde) Bunlar da susuzluk ma'nāsınadır ki bu iki

isimlerdir; mü'ellif müsāmaha eylemiştir; yukālu: لَهَبِ الرَّجُلِ لَهْبَانًا إِذَا عَطَشَ وَبِهِ لَهَابٌ وَلَهْبَةٌ: لَهْبٌ أَيْ عَطَشٌ Ve

لَهْبَةٌ [luhbet] Be-gāyet hālis ve sāfī ve pākīze aklığa itlāk olunur ki nūr gibi leme'an eder ola.

الْلَهْبَانُ [el-lehbān] [عَطَشَانُ] [aṭṣān] vezninde) Be-gāyet susuz insān ve hayvāna denir ki yanıp yakılır ola. Mü'ennesinde **الْلَهْبَى** [lehbā] denir, [عَطَشَى] [aṭṣā] vezninde ve cem'leri لِهَابٌ [lihāb] gelir, [عِطَاشٌ] [iṭāṣ] vezninde.

الْلَهْبَةُ [el-Lehebet] (fetehtla) Bir kabīle adıdır.

الْلَهْبُ [el-lihb] (lām'ın kesriyle) İki dağın aralığında olan boş fūrceye denir; 'alā-kavlin dağlarda olan çatlağa denir, şikāf-ı kūh ma'nāsına. Yāhūd dağ aralığında olan küçük ve daracık dağ yoluna denir, şic'bi sagīr ma'nāsına. Yāhūd dağın şol yüzüne denir ki duvar tarzında yalçın ve sarp ve yüksek olmakla oradan yukarı çıkmak mümkün olmaya. Cem'i **الْلَهَابُ** [elhāb] gelir ve **لُهوبٌ** [luhūb] gelir lām'ın zammıyla ve **لِهَابٌ** [lihāb] gelir lām'ın kesriyle ve **لِهَابَةٌ** [lihābet] gelir hā'yla. Ve

لِهَبٌ [Lihb] Yemen'de Ezd kabilesinden münşafib bir kabīle adıdır.

أَبُو لَهَبٍ [Ebū Leheb] (fethateynle ve hā'nın sūkūnuyla da cā'izdir) A'cām-ı Hazret-i Muştafavī'den 'Abdul'uzzā b. 'Abdulmuṭṭalib'in künyesidir. Be-gāyet hüsn ü cemālinden nāşī yāhūd me'al ü masīri nār-ı cahīm olacağını iş'ar için tekniye kılınmıştır.

الْلِهَابُ [el-Lihāb] (lām'ın kesri yāhūd zammıyla) Bir mevzi' adıdır.

الْأَلْهُوبُ [el-ulhūb] [أُسْلُوبٌ] [uslūb] vezninde) Yeri tozutup ve toz kopararak cidd ü şiddetle atın seğirtmesi hāletine denir ki ismdir; 'alā-kavlin seğirtmesinin ibtidāsına ya'nī ibtidā yerinden kopup 'alev gibi sür'at ve şiddetle çıkması hāletine denir; yukālu: فَرَسٌ لَهُ الْهُوبُ وَهُوَ اجْتِهَادُ الْفَرَسِ فِي عَدْوِهِ حَتَّى يَشِيرَ الْعُبَارُ أَوْ ابْتِدَاءُ عَدْوِهِ **الْلِهَابَةُ** [el-Lihābet] [كِتَابَةٌ] [kitābet] vezninde) Bādiyede Şevācin nāhiyesinde bir vādī ismidir.

الْلَهْبَاءُ [el-Lehbā'] [صَحْرَاءٌ] [ṣaḥrā'] vezninde) Huzeyl kabilesi yurdunda bir mevzi' adıdır.

الْلَهْيَبُ [el-Lehīb] [غَرِيبٌ] [ğarīb] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

الْمِلْهَبُ [el-milheb] [مِنْبَرٌ] [minber] vezninde) Bedī'ü'l-hüsn ve rāyī'ü'l-cemāl ve āteşin-ruhsār olan mahbūba itlāk olunur; yukālu: غَلَامٌ مِلْهَبٌ أَيْ الرَّائِعُ الْجَمَالِ

الْمُلْهَبُ [el-mulehheb] [مُعْظَمٌ] [mu'azzam] vezninde) Şol al ve penbe boyalı cāmeye denir ki boyaya hoşça doymamış ola, güyā ki boyasını atmış gibi ola; yukālu: ثَوْبٌ مُلْهَبٌ إِذَا كَانَ لَمْ تُشْبِعْ حُمْرُهُ

[ل ه ذ ب]

الْلَهْذَبُ [el-lehzeb] (zāl-ı mu'ceme ile جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Lāzım ve sābit olan şey'e denir; yukālu: أَلْزَمَهُ لَهْذَبًا وَاحِدًا أَيْ لِرِزَااَ وَلِزَامًا

[ل ي ب]

الْلِيَّابُ [el-leyāb] (yā-yı tahtiyye ile سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Ağız dolusundan az olan ta'āma denir; 'alā-kavlin bir yalamtık ve bir çiyenemtik mikdārına denir; tekūlu: مَا وَجَدْتُ لِيَّابًا أَيْ أَقْلٌ مِنْ مِلِّءِ الْقَمِّ أَوْ قَدْرٌ لُغَقَةٍ مِنْهُ يُلَاكُ

FASLU'L-MĪM

(فَضْلُ الْمِيمِ)

[م ر ب]

مَأْرِبُ [Me'rib] [مَنْزِلٌ] [menzil] vezninde) Yemen'de Ezd kabilesi bilâdıdır ki seylü'l-'arım onları o diyârdan iz'âc eyledi.

[م ل ب]

الْمَلَابُ [el-melâb] [سَحَابٌ] [sehâb] vezninde) Bir nev' ıtr yâhüd za'ferâna denir, niteki “ل،و،ب” mâddesinde zıkr olundu. Ve burada tekrarı mīm'in asâleti kavline mebnîdir.

[م ي ب]

الْمَيْبَةُ [el-meybet] (mīm'in fethi ve yâ'nın sükûnuyla) Edviyeden bir nesnedir ve bu mu'arrebdir. Ma'lûm ola ki lafz-ı mezbûr Fârisîdir, مي [mey] ile به [bih] kelimesinden mürekkebdir ki ayva şarâbı demektir. Ba'dehu ta'rîb olunmakla bâ'yı meftûh kılındı. Bu sûrette hâ' mefûz olmakla hâ' mâddesinde sebt olunmak mülâyimdir. Ve şerbet ve sıfat-ı 'ameli ve menâfi'i kütüb-i tıbbiyede meşrûhtur.

FASLU'N-NŪN

(فَضْلُ التُّونِ)

[ن ب ب]

النَّبُّ [en-nebb] (nūn'un fethi ve bā'nın teşdidıyla) ve

النَّبِيبُ [en-nebīb] [emīr] vezninde) ve

النَّبَابُ [en-nubāb] [gurāb] vezninde)

Teke kısmı keçi üzere tekelenip aşarken bağırarak ma'nāsındır; yukālu: نَبَّ النَّبِيبُ نَبَاً

Gerçi nüshalarda النَّبِيبُ lafzı matrūhtur, lākin şārihin ve cemī'-i ümmehātın ve şūrūh-ı kütüb-i ehādīsın beyānı üzere tekeye

mahsüstür. Kāle fī'n-Nihāye fī hadīsi'l-hudūdi: ”يَعْمُدُ أَحَدُهُمْ إِذَا غَرَا النَّاسُ فَيَنْبُ كَنَبِيبٍ”

Ve çebiş النَّبِيبُ صَوْتُ النَّبِيبِ عِنْدَ السَّفَادِ”

ta'bīr olunan bir yaşındaki keçi yavrusu büyüyüp irilenmek ma'nāsındır; yukālu:

نَبَّ عُمُودُ فَلَانٍ إِذَا تَكَبَّرَ وَتَعَاظَمَ

النَّبْبَةُ [en-nebbet] [zelzelet] vezninde)

Bu dahi teke dışıya aşarken bağırarak ma'nāsındır; yukālu: نَبَّبَ النَّبِيبُ نَبْبَةً بِمَعْنَى

نَبَّ Ve bir işi gereği gibi revnaklı ve hūb ve zībā ederek uzatmak ma'nāsındır;

yukālu: نَبَّبَ الرَّجُلُ إِذَا طَوَّلَ عَمَلَهُ فِي تَحْسِينِ Ve cimāc hengāmında hırs ve telāşından sarhoş gibi sersemāne vazc ile saçma sapan herze ve hezeyān söylemek ma'nāsına

isti'māl olunur; yukālu: نَبَّبَ الرَّجُلُ إِذَا هَدَى عِنْدَ الْجَمَاعِ

النَّبْبُوتُ [el-unbūb] [uslūb] vezninde)

Kargının ve kamışın boğumuna denir. Müellif كَعَبٌ [ka'b] ile ما يَبِينُ الْأَنْبُوتِينَ ile ve burada أَنْبُوتُ [unbūb]u كَعَبٌ [ka'b] ile tefsīri muztaribdir. Cemī'-i ümmehātta

أَنْبُوتُ [unbūb] boğum ile ve كَعَبٌ [ka'b] bo-

ğum başı ile müfesserdir. Ve أَنْبُوتُ الْجَبَلِ [unbūbu'l-cebel] dağlarda olan ince yola itlāk olunur ki çığır ve çoban yolu ta'bīr olunur. Ve

أَنْبُوتٌ [unbūb] Mistarvārī bir sıra üzere nābit eşcār dizisine itlāk olunur; yukālu: أَنْبُوتٌ مِنْ النَّحْلِ أَي سَطَّرَ مِنْهَا Ve etrāfına müşrif yüksek yere itlāk olunur. Ve yola itlāk olunur, tarīk ma'nāsına.

الْأَنْبُوتَةُ [el-unbūbet] (hā'yla) Bu dahi boğuma denir; zāhiren vāhididir.

الْأَنْبُوبُ [el-unbub] [kunfuz] vezninde)

أَنْبُوتٌ [unbūb] ma'nāsındır, أَنْبُوتٌ [unbūb] lafzından maksūr olmak gerekir. Ve أَنْبُوتٌ [unbūb]un cem'i أَنْبِيبٌ [enābīb] gelir. Bu

ma'nādandır ki akciğere muttasıl olan soluk damarlarına أَنْبِيبُ الرِّئَةِ [enābību'r-ri'et] itlāk ederler.

النَّبَّةُ [en-nebbet] [debbet] vezninde) Rāyihā-i kerīheye denir. Garībdir ki bā'nın takdīmiyle نَبَّةٌ [bennet] rāyihā-i latīfeye denir; yukālu: نَبَّةٌ أَي رَائِحَةٌ كَرِيهَةٌ

ve yukālu: نَبَّةٌ أَي رَائِحَةٌ لَطِيفَةٌ

التَّنْبُوبُ [et-tenebbub] [tefa'ul] vezninde) Su kendiliğinden azca akıp gitmek ma'nāsındır ki أَنْبُوتٌ [unbūb]dan me'hūzduz; yukālu: تَنَبَّبَ الْمَاءُ إِذَا تَسَيَّلَ

التَّنْبِيبُ [et-tenbīb] [tef'īl] vezninde) Nebātın sapları boğumlanmak ma'nāsındır ki kamışlı nebātta olur; yukālu: نَبَّبَ النَّبَاتُ إِذَا صَارَتْ لَهُ أَنْبِيبٌ

أَنْبَابَةٌ [Enbābet] (hemzenin fethiyle) İrān'da Rey nāhiyesinde bir karyedir. Ve Mışır ülkesinde bir karyedir.

[ن ت ب]

التُّتُوبُ [en-nutūb] (tā-yı fevkiyye ile فُتُودٌ [ku'ūd] vezninde) Bir nesne tümüp do-

malmak ve kabarıp kalkmak ma'nāsındır, yer elması ve kız memesi gibi; yukālu: نَسَبَ الشَّيْءُ نُتُوبًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا نَهَدَ وَتَنَأَ

[ن ج ب]

النَّجِيبُ [en-necīb] (cīm'le **أَمِيرٌ** [emīr] vezninde) Soyu pāk, hasīb ve kerīm ve asīl olan insān ve hayvāna denir. Cem'ī **أَنْجَابٌ** [encāb] gelir, **أَشْرَافٌ** [eşrāf] gibi ve **نُجَبَاءٌ** [nucebā'] gelir, **كُرَمَاءٌ** [kuremā'] gibi ve **نُجُبٌ** [nucub] gelir, **نُذِيرٌ** [nezīr] ve **نُذُرٌ** [nuzur] gibi; ve yukālu: نَاقَةٌ نَجِيبٌ وَنَجِيبَةٌ Bunun cem'ī **نَجَائِبٌ** [necā'ib] gelir. Ve

نَجِيبٌ [Necīb] Esāmīdendir: Necīb b. Meymūn ve Ebū'n-Necīb ez-Zāhid es-Suhreverdī muhaddislerdir.

النَّجْبَةُ [en-nucebet] (hemzenin zammıyla **هُمَزَةٌ** [humezet] vezninde) Bu dahi **نَجِيبٌ** [necīb] ma'nāsındır.

النَّجَابَةُ [en-necābet] (**كَرَامَةٌ** [kerāmet] vezninde) **نَجِيبٌ** [necīb] ve **عَرِيقٌ** [arīk] olmak ma'nāsındır; yukālu: نَجِبَ الْوَلَدُ نَجَابَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا صَارَ نَجِيًّا

الْإِنْجَابُ [el-incāb] (hemzenin kesriyle) Bu dahi **نَجَابَةٌ** [necābet] ma'nāsındır; yukālu: أَنْجَبَ بِمَعْنَى نَجِبَ Ve necīb ve kerīm evlād sāhibi olmak ma'nāsındır; yukālu: أَنْجَبَ الرَّجُلُ إِذَا وَلَدَ وَلَدًا جَبَانًا Ve korkak evlād sāhibi olmak ma'nāsına olmakla azdāddan olur; yukālu: شَارِهُنَّ أَنْجَبَ الرَّجُلُ إِذَا وَلَدَ وَلَدًا جَبَانًا Şārih der ki mütezād olduğu müselleme değildir, zīrā ahyānen necīb, cebān ve cebān, necīb olur, necābet şecā'ati müstelzim değildir.

الْمُنْجِبُ [el-muncīb] (**مُحْسِنٌ** [muḥsin] vezninde) Necīb evlād sāhibi kişiye denir.

الْمُنْجِبَةُ [el-muncibet] (**مُحْسِنَةٌ** [muḥsinet] vezninde) ve

الْمِنْجَابُ [el-mincāb] (**مِحْرَابٌ** [miḥrāb] vez-

ninde) Necīb veled doğurmak 'ādeti olan hatuna denir; yukālu: رَجُلٌ مُنْجِبٌ وَامْرَأَةٌ مُنْجِبَةٌ Burada **نَجِيبٌ** [veledun necībun], güzīde demektir. Ve

مِنْجَابٌ [mincāb] Süst ve za'if adama denir. Ve yeleksiz ve temrensiz oka denir ki gez oku ta'cīr olunur. Ve āteş tahrik olunacak demire denir, maşa ve kürek dedikleridir.

الْمُنْتَجِبُ [el-munteceb] (**مُنْتَحَبٌ** [munteḥab] vezninde ve mürādifidir ki güzīde ve muhtār olan şey'e denir, **إِنْتِجَابٌ** [inticāb] **إِنْتِجَابٌ** [intihāb] ma'nāsındır; yukālu: شَيْءٌ مُنْتَجَبٌ أَيْ مُخْتَارٌ

الْمَنْجُوبُ [el-mencüb] (**مَنْدُوبٌ** [mendüb] vezninde) İçerisi vāsi'e olan kaba kacağa denir. Ve **نَجَبٌ** [neceb] ile dibāgatlanmış deriye denir, ke-mā se-yuzkeru.

النَّجَبُ [en-neceb] (fethateynle) Ağacın soyulmuş kabuğuna denir; 'alā-kavlin köklerinin yer altına sürmüş damarları kabuğuna denir yāhūd salābetli olan damarlarının kabuğuna denir. Ve

نَجَبٌ [Neceb] Muḥārib diyārında Māvān nām mevzi'e verāsında iki vādī adıdır.

النَّجْبُ [en-necb] (nūn'un fethi ve cīm'in sükūnuyla) Ağacın soyulmuş kabuğunu yāhūd kökleri damarlarının kabuğunu almak ma'nāsındır, ihtilāf-ı mezkūr üzere; yukālu: نَجَبَ الشَّجَرُ نَجْبًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أُخِذَ قَشْرُهُ Ve

نَجَبٌ [necb] Sehī ve civān-merd ve kerīm olan adama denir. Ve

نَجَبٌ [Necb] Benī Kelb diyārında bir mevzi'e adıdır.

التَّنْجِيبُ [et-tencīb] (**تَفْعِيلٌ** [tef'īl] vezninde) ve

الْإِنْتِجَابُ [el-inticāb] (**إِفْتِعَالٌ** [ifti'āl] vez-

ninde) نَحْبٌ [necb] ile ma'nā-yı evvelde mürādiflerdir; yukālu: نَحْبُ الشَّجَرِ وَنَجْبُهُ وَأَنْتَجِبُهُ إِذَا أَخَذَ قَشْرَهُ

الْمَنْجُوبُ [el-mencūb] [mendūb] [mendūb] vezninde) ve

الْمِنْجَبُ [el-minceb] [minber] [minber] vezninde) ve

النَّجْبِيُّ [en-necebiyy] [arabiyy] [arabiyy] vezninde) Zikr olunan نَجْبٌ [neceb] ile ya'nī ağaç kabuğuyla 'alā-kavlin طَلْحٌ [ṭalḥ] dedikleri ağacın özdekleri kabuğuyla dibāgat olunmuş deriye denir. Ve طَلْحٌ [ṭalḥ] mevz ağacına ve mugaylān ağacına denir; yukālu: سِفَاءٌ مَنْجُوبٌ وَمِنْجَبٌ وَنَجْبِيٌّ أَيْ سِفَاءُ مَنْجُوبٍ أَوْ يَقْشُورُ سَوْقِ الطَّلْحِ [Ve]

نَجَائِبُ الْقُرْآنِ [necā'ibu'l-Ḳur'ān] Furḳān-ı mübīnde olan sūrelerden ve āyetlerden birbirine nisbetle mahz ve efdal olan sūreye ve āyete itlāk olunur, sūre-i En'ām ve İhlāş ve Bakara ve Fātiha ve Āyete'l-kürsī gibi. Tevhīd ve sıfāt-ı 'aliyye gibi celā'ili muhtevī olmakla sâ'ire nisbetle fazl ve sevabı ezyed olur. Ve bu keyfiyyet, sâ'irin mefdūliyyetle noksânını mücib değildir.

نَوَاجِبُ الْقُرْآنِ [nevācibu'l-Ḳur'ān] Lübābü'l-Ḳur'ān'dır ki nazm ve elfāzdan mütemahhid olan ma'nā ve mantūk ve medlūl-i sırfıtan 'ibārettir ki "لِكُلِّ آيَةٍ مِنْهَا ظَهْرٌ وَبَطْنٌ" hadīsının mantūku olan batnı olacaktır, güyā ki neceb ve kışrdan ki murād elfāzdır, mu'arrādır. 'Alā-kavlin نَوَاجِبُ [nevācib], عِتَاقٌ [itāḳ] ya'nī Mekke-i mükerreme'de nāzil olan sūre ve āyattan 'ibārettir, ke-mā kāle fi'n-Nihāye ve min-hu hadīsu İbn Mes'ūd: "إِنَّهُنَّ أَيْ أَلْ حَامِيمٍ مِنْ الْعِتَاقِ الْأُولَى وَإِنَّهُنَّ مِنْ تِلَادِي" أَرَادَ بِالْعِتَاقِ السُّورَ الَّتِي أَنْزَلْتُ أَوَّلًا بِمَكَّةَ وَإِنَّهَا مِنْ أَوَّلِ مَا تَعَلَّمَ مِنَ الْقُرْآنِ

وَقَالَ فِيهِ وَفِي حَدِيثِ ابْنِ مَسْعُودٍ "الْأَنْعَامُ مِنْ نَجَائِبِ الْقُرْآنِ" أَيْ مِنْ أَفَاضِلِ سُورِهِ وَالنَّجَائِبُ جَمْعُ نَجِيبَةٍ تَأْتِيهِ النَّجِيبُ وَأَمَّا التَّوَاجِبُ فَعِتَاقُهُ مِنْ قَوْلِهِمْ نَجِيبُهُ أَيْ قَشْرَتُ نَجْبِهِ وَهُوَ لِحَاؤُهُ وَقَشْرُهُ وَتَرَكْتُ لِبَابِهِ وَخَالِصُهُ Pes نَجَائِبُ [necā'ib] yā kemāl-i fesāhat ü i'cāz cihetiyle olur; ﴿يَا أَرْضُ ائْبَعِي مَاءَكَ﴾ āyeti gibi veyāhūd cem'iyet-i ahkām ile yāhūd bi'n-nisbe halāvet ve talāvet yāhūd hāssa cihetiyle olur.

النُّجْبَةُ [en-Nucbet] [nuḥbet] [nuḥbet] vezninde) Benū Selūl cemā'atine mahsūs bir su adıdır.

ذُو نَجْبٍ [Zū Neceb] (fethayteynle) Muḥārib kabīlesine mahsūs bir dere-dir ki onda 'Arabların bir yevm ya'nī bir vak'aları olmuştur.

[ن ح ب]

النَّحْبُ [en-naḥb] (nūn'un fethi ve ḥā-yı mühmelenin sükūnuyla) ve

النَّحِيبُ [en-neḥīb] [emīr] [emīr] vezninde) Feryād u zārī ile bükā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَحَبَ الرَّجُلِ نَحْبًا إِذَا بَكَى أَشَدَّ الْبُكَاءِ Lākin Mişbāh'ta نَحِيبٌ [neḥīb] isim olmak üzere mersūmdur ki şiddetle ya'nī zārī ve feryād ile olan bükāya denir. Ve Esās'ta bu ma'nā mecāz olmak üzere müsebbettir, nezr ve vüceb ma'nāsından müteferri'dir. Ve

نَحْبٌ [naḥb] Bahs olunan mādde zımnında vaz' ve ta'yīn kılınan girān-bahā ödüle denir. Hatar-ı 'azīm ma'nāsına ismdir. Ve bir mādde zımnında bahs edip ödül komak ma'nāsınadır; yukālu: نَحَبٌ بِهِ نَحْبًا مِنَ الْبَابِ Esās'ta mufā'ale bābindan olmak üzere mersūmdur. Ve

نَحْبٌ [naḥb] Himmət ve 'azm ma'nāsınadır. Ve burhān ve huccet ma'nāsınadır. Ve

hācet ve mühimmeye denir. Ve öksürüğe denir, سُعَالٌ [su'āl] ma'nāsına ve bu ma'nāda masdar olur; yukālu: نَحَبُ الْبُعَيْرِ نَحَبًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَخَذَهُ السُّعَالُ Ve

نَحَبٌ [naḥb] Ölümüne denir, مَوْتُ [mevt] ma'nāsına. Ve müddet-i mahdūdenin gāyetine denir, أَجَلٌ [ecel] ma'nāsına ki murād gāyet-i müddet-i hayattır. Ve

نَحَبٌ [naḥb] Nefs-i nātıkaya ve nefs-i hayvāniye denir. Ve nezr ma'nāsınadır ki kişinin kendi nefesine vācib kıldığı nesneden 'ibārettir; yukālu: هُوَ نَحَبٌ عَلَيْهِ أَي نَذَرٌ Ve bu ma'nāda masdar olur: نَحَبٌ فَلَانٌ نَحَبًا مِّنْ Ve

نَحَبٌ [naḥb] Sür'atle yürümek, 'alā-kavlin āheste ve hafif yürümek ma'nāsınadır. Ve uzamak, tül ma'nāsınadır. Ve müddet ve vakt ve hengām ma'nālarıdır. Ve katılık, şiddet ma'nāsınadır. Ve kumar ma'nāsınadır ki la'ib-i ma'rūftur. Ve uyumak, نَوْمٌ [nevm] ma'nāsınadır. Ve semirmek, بِسْمَنٍ [simen] ma'nāsınadır. Ve 'azimū'l-cüsse dızman deveye denir. Mü'ellif Başā'ir'de نَحَبٌ [naḥb] lafzının işbu ebyāt-ı selāsede ma'nālarını derc ve nazm eylemiştir:

طُولٌ وَنَوْمٌ وَبُرْهَانٌ مُرَاهَنَةٌ
وَحَاجَةٌ مُدَّةٌ وَالشَّبِيرُ وَالخَطُّ
نَذَرٌ أَشَدُّ بِكَاءٍ شِدَّةٌ أَجْرٌ
وَالنَّفْسُ وَالْمَوْتُ وَأَذْكَرُ فِعْلٌ مِّنْ قَمَرُوا
وَالْوَقْتُ ثُمَّ سُعَالٌ هِفَّةٌ سَمٌّ
صَحْمُ الْجَمَالِ مَعَانِي النَّحْبِ فَاخْتَبِرُوا

الْإِنْتِحَابُ [el-intihāb] [ifti'āl] vezninde) Bu dahi şiddetle ya'nī zārılıkla ağlamak ma'nāsınadır; yukālu: إِنَّتَحَبَ الرَّجُلُ بِمَعْنَى نَحَبٍ Ve şiddetle teneffüs eylemek ma'nāsınadır ki şiddet-i bükādan yāhūd zik-i nefesten hādis olur; yukālu:

الرَّجُلُ إِذَا تَنَفَّسَ شَدِيدًا

التَّنْحِيبُ [et-tenhīb] [tef'īl] vezninde) Bir işte cidd ü cehd eylemek, 'alā-kavlin suya yetişmek için gece sabaha kadar durmayıp gitmek ma'nāsınadır; yukālu: نَحَبُ الْقَوْمِ تَنْحِيْبًا إِذَا جَدُّوا فِي عَمَلِهِمْ أَوْ سَارُوا حَتَّى قَرُبُوا مِنَ الْمَاءِ [Ve] قَرُبُوا kelimesi mazmūmü'l-'ayndır, māddesinde beyān olundu. Ve

تَنْحِيبٌ [tenhīb] Seyr ü sefer bir kimseyi be-gāyet bī-tāb u tūvān eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَحَبُ السَّفَرِ فَلَانًا إِذَا أَجْهَدَهُ

الْمُنْحِيبُ [el-munaḥhib] [muḥaddis] vezninde) Sür'atli yürüyüşe denir ki ma'nā-yı mezbürdan mübālagaten mecāzdır; yukālu: سَيَرُ مَنْحِبٌ أَي سَرِيعٌ

النُّحْبَةُ [en-nuḥbet] [nuḥbet] vezninde) Kur'a ma'nāsınadır ki bir nizā'ı fasl için isti'māl ederler, ma'rūftur.

الْمُنَاخِبَةُ [el-munāḥabet] [mufā'alet] vezninde) Bir kimse hasmını fasl-ı mādde-i müdde'ā için hākime götürmek, muhākeme ve mürāfa'a ma'nāsınadır; yukālu: نَاخِبَةٌ إِذَا حَاكَمَهُ Ve müfāharet ma'nāsınadır ki bir kimse ile fahr ile ya'nī kerem ve cūd ve fazl ve hüner ve fezā'il-i neseb gibi meziyyet ta'dāıyla münāza'a ve mücādele eylemekten 'ibārettir; yukālu: نَاخِبَةٌ إِذَا فَآخَرَهُ Ve ödül ile bahs eylemek ve miyāneye ödül komak ma'nāsınadır; yukālu: نَاخِبَةٌ إِذَا رَاهَتْهُ

التَّنَاخُبُ [et-tenāḥub] [tefā'ul] vezninde) İki 'asker cenk için bir vakt-i ma'ḥūd ta'yīniyle va'adleşmek ma'nāsınadır; yukālu: تَنَاخَبُوا إِذَا تَوَاعَدُوا لِلْقِتَالِ إِلَى وَقْتٍ مَا Ve bu cenge mahsūs değıldir, gāhca gayrı husūs için dahi isti'māl olunur.

[ن خ ب]

النُّحْبَةُ [en-nuḥbet] (nūn'un zammı ve ḥā-yı mu'cemenin sükūnuyla) ve

النُّحْبَةُ [en-nuḥabet] (nūn'un zammıyla **هُمَزَةٌ** [humezet] vezninde) Üründülenmiş, güzide ve muhtâr olan şey'e denir; yukâlu: هُوَ نُحْبَةُ الشَّيْءِ وَنُحْبَتُهُ أَيُّ مُخْتَارَهُ

الْإِنْخَابُ [el-intiḥāb] [ifti'āl] vezninde) Üründülemek ma'nāsınadır; yukâlu: **إِنْخَابَهُ أَيُّ اخْتَارَهُ**

النُّحْبُ [en-naḥb] (nūn'un fethi ve ḥā'nın sükūnuyla) Cimā' eylemek, 'alā-kavlin cimā' envā'ından bir türlü cimā' eylemek ma'nāsınadır; yukâlu: نَحَبَ الْمَرْأَةَ نَحْبًا مِّنَ الْبَابِ Ve **التَّالِثِ وَالْأَوَّلِ إِذَا نَكَحَهَا أَيُّ جَامِعَهَا** أَوْ هُوَ نَوْعٌ مِنْهُ

نَحَبٌ [naḥb] Isırmak ma'nāsınadır; yukâlu: **نَحَبَتِ الثَّمَلَةَ نَحْبًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا عَصَّتْ** Ve bir nesneyi çekip taşra çıkarmak ma'nāsınadır; yukâlu: **نَحَبَ الشَّيْءَ إِذَا نَزَعَهُ**

Esās'ın beyânına göre **نَحْبٌ** [naḥb] maddesi bu ma'nāya mevzū' ve ma'ānī-i sâ'ire bundan müteferri'dir, meselâ **نُحْبَةٌ** [nuḥbet] ki güzide ve muhtâr olan şey'e denir, gūyā ki emsālī beyninde intizā' olunmuştur. Ve **نَحْبٌ** [naḥb] ve **مَنْحُوبٌ** [menḥūb] ki korkak adama denir, gūyā ki zehresi nez' olunmakla bī-zehre kalmıştır. Sā'irlerinde dahi birer münāsebet melhūzdur. İntehā. Ve

نَحْبٌ [naḥb] Dübüre ve mak'ada denir, **إِسْتِ** [ist] ma'nāsına. Ve **شَرْبَةٌ عَظِيمَةٌ** [şerbetun 'azīmet] ma'nāsınadır ki yārān-ı bezm-i işretin birbiri yāhūd ma'sūku aşkına nūş eylediği doludan 'ibārettir, Fārisīde dostgānī denir; yukâlu: **سَفَاهَ النَّحْبُ أَيُّ الشَّرْبَةِ الْعَظِيمَةِ وَهِيَ بِالْفَارِسِيَّةِ دُوسْتَكَانِي**

الْمَنْحَابَةُ [el-menḥabet] [mertebet] vezninde) Bu dahi dübüre denir, **إِسْتِ** [ist]

ma'nāsına.

النُّحْبُ [en-naḥib] [ketif] vezninde) ve

النُّحْبُ [en-naḥb] [şa'ab] vezninde) ve

النُّحْبَةُ [en-naḥbet] (hā'yla) ve

النُّحْبَةُ [en-nuḥbet] [zumret] vezninde) ve

النُّحْبُ [en-niḥabb] [hiceff] vezninde) ve

الْمُنْتَحَبُ [el-munteḥab] (mīm'in zammı ve ḥā'nın fethiyle) ve

الْمَنْحُوبُ [el-menḥūb] [mendūb] vezninde) ve

النُّحْبُ [en-naḥibb] (nūn'un fethi ve ḥā'nın kesri ve bā'nın teşdidiyle) ve

الْيَنْحُوبُ [el-yenḥūb] [ya'qūb] vezninde) ve

النُّحَيْبُ [en-naḥīb] [emīr] vezninde) ve

التَّنْحَابُ [et-tenḥāb] [tezkār] vezninde) Yüreksiz, korkak kişiye denir, cebān ma'nāsına. Ve **نَحَيْبٌ** [naḥīb] lafzının cem'i **نُحْبٌ** [nuḥub] gelir zammeteynle.

نَحْبٌ [Naḥib] [ketif] vezninde) Ṭā'if'te bir dere adıdır.

الْمَنْحُوبُ [el-menḥūb] (mīm'in fethiyle) Vücūdunda lahm u şahm eseri kalmamış zebūn ve mehzūl insān ve hayvāna denir.

الْمِنْحَابُ [el-minḥāb] [miḥrāb] vezninde) Şol za'if ve nahife denir ki kendidenden aslā hayr ya'nī 'amel ve isti'māl melhūz olmaya.

الْإِسْتِنْحَابُ [el-istinḥāb] Hatun kızıp cimā' taleb eylemek ma'nāsınadır; yukâlu: **إِسْتِنْحَبَتِ الْمَرْأَةَ إِذَا طَلَبَتْ أَنْ تُجَامَعَ**

الْإِنْخَابُ [el-inḥāb] (hemzenin kesriyle) Korkak veled sāhibi olmak ma'nāsınadır; yukâlu: **وَأَنْحَبَ الرَّجُلُ إِذَا جَاءَ بِوَلَدٍ جَبَانَ** Ve yürek-

li bahadır veled sāhibi olmak ma'nāsına olmakla azdāddan olur; yukālu: إِذَا نَحَبَ إِذَا بَرِسِي بِرِيسِي مُنْحُوبٌ [menḥūb]dan ve birine نَحْبَةٌ [nuḥbet]ten me'hūzdur.

[ن خ ر ب]

النَّحْرُوبُ [en-nuḥrūb] (nūn'un zammıyla) Taşlarda ve kayalarda olan çatlağa ve yarığa denir, şikāf ma'nāsına. Ve her nesnede olan deliğe denir. Cem'i نَحَارِيبُ [neḥārīb] gelir. Ve

نَحَارِيبُ [neḥārīb] Bal gömecinde olan deliklere denir ki şeş-hāne olur, onda arılar bal yaparlar.

النَّحْرَبَةُ [en-naḥrebet] (dahrecet) [dahrecet] vezninde) Ağaç kurdu ağacı delmek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا نَحْرَبَ الْقَاحِخَ الشَّجَرَةَ إِذَا نَحْرَبَهَا

النَّمْنَحْرِبَةُ [el-munḥaribet] ve

النَّمْنَحْرِبَةُ [el-munḥarabet] (ism-i fā'il ve ism-i mef'ul bünyeleriyle) Şol ağaca denir ki çürümekle delik delik olmuş ola; yukālu: شَجَرَةٌ مُمْنَحْرِبَةٌ وَمُمْنَحْرِبَةٌ إِذَا بَلَيْتَ وَصَارَتْ فِيهَا نَحَارِيبٌ

[ن خ ش ب]

نَحْشَبُ [Naḥşeb] (şīn-i mu'ceme ile جَعْفَرٌ [cafer] vezninde) Bir belde adıdır. Nisbetinde نَحْشَبِيٌّ [Naḥşebiyy] denir ve نَسْفِيٌّ [Nesefiyy] denir, tagyir-i neseb üzere ki murād mu'arabi demektir. Bu belde Māverāünnehr'de vākī'dir. İbn Muḥni'dedikleri hakīm māh-ı müzevvi orada bir çāhtan irā'et eylemiştir.

[ن د ب]

النَّدْبَةُ [en-nedebet] (feteḥātla) Bedende deri üzere kalan yaranın ve çıban makülesinin eser ü nişānına denir ki yara yeri ta'bīr

olunur. Cem'-i cinsi نَدَبٌ [nedeb] gelir hā'sız ve cem'-i kesreti أُنْدَابٌ [endāb] ve نُدُوبٌ [nudūb] gelir.

النَّدَبُ [en-nedeb] (fethateynle) Onulmuş yaranın ve çıbanın yeri katılanıp pekişmek ma'nāsınadır; yukālu: نَدِبَ الْجُرْحُ نَدْبًا Ve مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَلَبْتُ نَدْبَةً

نَدَبٌ [nedeb] (fethateynle) ve

نُدُوبٌ [nudūb] ve

نُدُوبَةٌ [nudūbet] (nūn'un zammeleriyle) Mecrūh olan 'uzvda yaranın ve çıbanın ba'de'l-bür' eseri ve yeri kalmak ma'nāsınadır; yukālu: نَدِبَ الظُّهُرُ نَدْبًا وَنُدُوبَةً Ve وَنُدُوبًا مِنَ الْبَابِ الْمَزْمُورِ إِذَا صَارَتْ فِيهِ النَّدْبَةُ

نَدَبٌ [nedeb] رِشْقٌ [rişk] ma'nāsınadır ki tīr-endāzlar bir semte üslub-ı vāhid üzere tīr bārān eylemek hāletinden 'ibārettir; tekūlu: رَمَيْنَا نَدْبًا أَي رِشْقًا Ve

نَدَبٌ [nedeb] Ödüle denir ki kumar gibi ve bahs gibi mādelerde meydāna vaz' ve ta'yin eyledikleri nesneden 'ibārettir; حَطَرٌ [ḥaṭar] dahi denir; yukālu: بَيْنَهُمْ نَدَبٌ أَي حَطَرٌ Ve

نَدَبٌ [Nedeb] bir kabīle adıdır. Muhaddisinden Bişr b. Cerir ve Muḥammed b. 'Abdurrahmān en-Nedebī o kabiledendir. Ve

نَدَبٌ [nedeb] Bahsle ok atışmak ma'nāsınadır; يَقُولُ أَهْلُ الْبَصَالِ: نَدَبْنَا يَوْمَ كَذَا أَي نَيْتُوهُمْ نَدْبًا أَي حَطَرٌ [ḥaṭar] dahi denir; yukālu: بَيْنَهُمْ نَدَبٌ أَي حَطَرٌ māddesi olmak aglebdir.

الْإِنْدَابُ [el-indāb] (hemzenin kesriyle) Bu dahi yaranın yeri onulduktan sonra mührelenip pekişmek ma'nāsınadır; yukālu: أُنْدَبَ الْجُرْحُ إِذَا صَلَبْتُ نَدْبَةً bedenine te'sir eylemek ma'nāsınadır;

yukālu: **أَنْدَبَهُ** الكَلِمَ أَي الْجُرْحُ إِذَا أَثَّرَ فِيهِ Ve bir kimse bir ümniyye yāhūd ibrāz-ı şecā'at zımında nefsinı hatar ve mehlekeye ilkā eylemek ma'nāsınadır ki cānıyla oynamak ta'bir olunur, gūyā ki nefsinı meydāna نَدَبْتُ [nedeb] ya'nī ödül vaz' etmiş olur; yukālu: **أَنْدَبَ نَفْسَهُ وَأَنْدَبَ بِنَفْسِهِ إِذَا خَاطَرَ بِهَا**

النَّدِيبُ [en-nedīb] (emīr) [emīr] vezninde) Kendide yara onulduktan sonra eseri ve yeri kalmış 'uzva denir; yukālu: **ظَهَرَ نَدِيبٌ إِذَا صَارَتْ فِيهِ نُدُوبٌ**

النَّدْبُ [en-nedb] (darb) [darb] vezninde) Bir kimseyi bir husūs için hass ve igrā ederek çağırarak ma'nāsınadır; yukālu: **نَدَبْتُ فُلَانًا إِلَى الْأَمْرِ نَدْبًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا دَعَاهُ وَحَثَّهُ** Ve bir kimseyi bir māddeye tevcih ile ona mübāşir kılmak ma'nāsınadır; yukālu: **نَدَبَهُ إِلَى الْأَمْرِ إِذَا وَجَّهَهُ** Ve meyyit üzere mehāsın ü mehāmidini zikr ü ta'dād ederek bükā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **نَدَبَ الْمَيِّتَ إِذَا بَكَاهُ وَعَدَّدَ مَحَاسِنَهُ**

النَّدْبَةُ [en-nudbet] (gurfet) [gurfet] vezninde) Ma'nā-yı ahirden ismidir, meyyit üzere o güne ağlamağa denir. Ve

نَدَبْتُ [nedb] Her husūsta cüst ve çire ve zarif ve necib ve kār-güzār adama denir. Cem'i **نُدُوبٌ** [nubūb] gelir, **ضُرُوبٌ** [durūb] gibi ve **نُدْبَاءٌ** [nudebā] gelir ki **ظَرِيفٌ** [zarīf] veznine mahmūldür; yukālu: **رَجُلٌ نَدَبْتُ أَي حَقِيفٌ فِي الْحَاجَةِ ظَرِيفٌ نَجِيبٌ**

النَّدَابَةُ [en-nedābet] (nūn'un fethiyle) Bir kimse **نَدَبْتُ** [nedb] olmak ya'nī cüst ve çire ve zarif olmak ma'nāsınadır; yukālu: **نَدَبْتُ الرَّجُلَ نَدَابَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا صَارَ نَدْبًا**

الْمُنْدُوبُ [el-mendūb] (maḥbūb) [maḥbūb] vezninde) Müstehab demektir ki ahkām-ı fıkhiyyeden hük-m-i ma'rūftur, hakāyık-ı şer'iyyedendir; yukālu: **عَمَلٌ مُنْدُوبٌ أَي**

مُسْتَحَبٌ Ve bu hass ve igrā ile da'vet eylemek ma'nāsındandır. *Miṣbāh*'ın beyānına göre asl mendübün-ileyhtir ki işleme-sine hass ve igrā ile da'vet olunan emrden 'ibārettir. Ba'dehu ma'nā münfehim olmak hasebiyle sıla hazf olup mendüb kalmıştır. Ve

مُنْدُوبٌ [Mendūb] Ebū Ṭalḥa Zeyd b. Sehl Ensārī'nin feresi ismidir, Server-i Ekrem sallallāhu 'aleyhi ve sellem hazretleri ona sūvār olup ve hakkında "إِنَّ وَجْدَانَهُ لَبِحْرًا" buyurdular. **إِنَّ** kelimesi **مَا** [mā]-i nāfiye ve **لَامٌ** **إِلَّا** ma'nāsına olmakla **مَا وَجْدَانَهُ إِلَّا بَحْرًا** sebkindedir. Ve

مُنْدُوبٌ [Mendūb] Kezālik Muslim b. Rebr'a el-Bāhilī feresinin adıdır. Ve bir mevzi' adıdır.

نَدْبَةٌ [Nedbet] (ḥamze) [ḥamze] vezninde) Esām-i nisvāndandır. Ezvāc-ı mutahharadan Meymūne bint el-Ḥāriṣ'in cāriyeleri ismidir ki saḥābiyyedir. Ve muhaddisinden Ḥasan b. Nedbe'nin vālidesi ismidir, pederi Ḥabīb'dir. Ve

نَدْبَةٌ [nedbet] At ve katır ve deve makūlesi dābbelerden hālet-i vāhide ya'nī sīret-i vāhide üzere sābit olmayan dābbeye denir ki gāh mülāyim ve gāh serkeş olup ve gāh güzel eşip ve gāh kāhillik eden hayvān olacaktır.

النَّدْبَةُ [en-nudbet] (gurbet) [gurbet] vezninde) Nedb-i meyyit ma'nāsından ismidir ki zikr olundu. Ve

نُدْبَةٌ [nudbet] Fasīh ve belīg kimeseye ve fasīh ve belīg kelāma denir; yukālu: **عَرَبِيٌّ نُدْبَةٌ أَي فَصِيحٌ** Ve

نُدْبَةٌ [Nudbet] Ashābdan Ḥufāf nām zātın vālidesi ismidir ve nūn'un fethiyle

denir. Mü'ennesi نَيْرَبَةٌ [neyrebet]tir hā'yla; yukālu: رَجُلٌ نَيْرَبٌ وَذُو نَيْرَبٍ أَيُّ شَرِيْرٍ وَيُقَالُ إِمْرَأَةٌ نَيْرَبَةٌ

الْمَنْرَبَةُ [el-menrebet] [مَشْرَبَةٌ] [meşrebet] vezninde) Bu dahi şerr ve nemīme ma'nāsına ismdir, نَيْرَبٌ [neyreb] gibi; yukālu: أَفْسَدَ فُلَانٌ بَيْنَنَا بِالنَّيْرَبِ وَالْمَنْرَبَةِ أَيُّ بِالشَّرِّ وَالنَّمِيمَةِ

النَّيْرَبِيُّ [en-neyrebā] (nūn'un fethi ve elif'in kasrıyla) Āfet ve dāhiyeye denir.

[ن ز ب]

النَّزْبُ [en-nezb] (nūn'un fethi ve zā-yı mu'cemenin sükūnuyla) ve

النَّزِيبُ [en-nezīb] [نَجِيبٌ] [necīb] vezninde) ve

النَّزَابُ [en-nuzāb] [غُرَابٌ] [gūrāb] vezninde) Āhū ve geyik kısmı seslenip melemek ma'nāsınadır; 'alā-kavlin erkeğine mahsüstür; yukālu: نَزَبَ الطَّبِيُّ نَزْبًا وَنَزَابًا وَنَزَابًا مِنْ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا صَوَّتَ أَوْ خَاصَّ بِالذُّكُورِ

النَّيْزَبُ [en-neyzeb] [حَيْدَرٌ] [hayder] vezninde) Erkek geyiğe ve erkek öküze denir ki boğa ta'bīr olunur.

النَّزَبُ [en-nezeb] (fethateynle) Lakab ma'nāsınadır ki ism-i aslīsinden ziyāde olan ismdir.

التَّنَازُبُ [et-tenāzub] [تَفَاعُلٌ] [tefā'ul] vezninde) Birbirine lakab vaz'e eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَنَازَبُوا أَيُّ تَنَازَبُوا

[ن س ب]

النَّسَبُ [en-neseb] (fethateynle) ve

النَّسْبَةُ [en-nisbet] (nūn'un kesri ve zammıyla) Hısımlığa denir, karābet ma'nāsınadır; 'alā-kavlin peder tarafından olan karābete mahsüstür; yukālu. نَسَبَ فِي بَنِي فُلَانٍ وَنَسْبَةُ أَيُّ قَرَابَةٌ أَوْ فِي الْآبَاءِ خَاصَّةً

Mü'ellifin Başā'ir'de beyānına göre نَسَبٌ

[neseb] ve نِسْبَةٌ [nisbet] ebeveyn cihetlerinden olan iştirāk ve ittisāle denir. O dahi iki nev'edir. Biri نَسَبٌ بِالطُّوْلِ [neseb bi't-tūl]dur ki ābā' ve ebnā' beynlerinde olan iştirāk ve ittisāldır. Ve biri نَسَبٌ بِالْعَرْضِ [neseb bi'l-ʿarad]dır ki ihve ve beni'l-ihve ve beni'l-a'mām beynlerinde olan karābet gibi. Ve gāh olur ki نِسْبَةٌ [nisbet] ba'zı tecānüle birbirine mütecānis olan mikdārında dahi isti'māl olunur, نَسِيبٌ [nesīb]-i şî'r bu ma'nādandır ki kasīdede 'aşk ve hevāsını yād ederek mahbūbeye gūyā ki intisāb eylemekten 'ibārettir. Ve *Mişbāh*'ın beyānına göre asl نَسَبٌ [neseb] ve نِسْبَةٌ [nisbet] bir kabīleye yāhūd bir beldeye itizā ve izāfe ma'nāsına mevzū' olup ba'dehu vuslat-ı karābette isti'māl olundu. Ve eğer nisbette 'āmm ve hāssın ikisi de mezkūr ise 'āmm, hāss üzere takdīm olunur; yukālu: نَسَبْتُ زَيْرًا هَاسِمِيّ Zīrā hāss takdīm olursa 'āmm hemān te'kīdi müfīd olur, lākin 'āmmın takdīmi te'sīs olur. Kezālik kabīle, belde üzere takdīm olunmak ensebdir, zīrā onun nisbeti zātiyyedir; yukālu: نَسَبْتُ زَيْرًا هَاسِمِيّ مَكِّيّ Ve نَسَبٌ [neseb]in cem'ī أَنَسَابٌ [ensāb]dır سَبَبٌ [sebeb] ve أَسْبَابٌ [esbāb] gibi ve nūn'un kesriyle نِسْبَةٌ [nisbet]in cem'ī نَسَبٌ [niseb] dir عِنَبٌ [ineb] vezninde. Ve nūn'un zammiyla نُسْبَةٌ [nusbet]in cem'ī نُسَبٌ [nuseb] dir, غُرْفَةٌ [gurfet] ve غُرْفٌ [guref] gibi. Ve مَنَاسِبَةٌ [munāsebet] mādresi dahi bundandır ki مُقَارَبَةٌ [muqārebet] ma'nāsınadır. İntehā. Ve

نَسَبٌ [neseb] ve

نِسْبَةٌ [nisbet] Masdar olur, bir kimse bir āhere kendi soyunu ve nesebini zikr ve beyān eylemek ma'nāsına; yukālu: نَسَبَهُ نَسَبًا Ve bir نِسْبَةٌ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا ذَكَرَ نَسَبَهُ

kimse āherin kendiye intisāb eylemesini istemek ma'nanasındır; yukālu: نَسَبَهُ أَي سَأَلَهُ أَنْ يَنْتَسِبَ بِأَنْ قَالَ لَهُ إِنَّتَسِبَ لَنَا Ve

نَسَبٌ [neseb] ve

نَسِيبٌ [nesīb] [neḥīb] vezninde) ve **مَنْسَبَةٌ** [mensebet] [meṣrebet] vezninde) Şā'ir kasidesinde mahbūbesini ve ona olan aşk ve hevāsını zikr ile tagazzül eylemek ma'nanasındır; yukālu: نَسَبَ الشَّاعِرُ Üdebā-yı 'Arabın zen-dosta نَسِيبِي [nesībiyy] itlākı bundandır.

الْإِسْتِنْسَابُ [el-istinsāb] Bir kimse müntesib olduğu nesebini zikr ve beyān eylemek ma'nanasındır; yukālu: إِسْتَنْسَبَ الرَّجُلُ إِذَا ذَكَرَ نَسَبَهُ Mü'ellifin ānifen sülāsīyi su'āl-i intisāb ile bu māddeyi zikr-i neseb ile tefsīri tab'a mülāyimce değildir, zīrā muktezā-yı mādde bu mādde su'āl ile ve sülāsī zikr-i neseb ile müfesser olmaktadır.

النَّسِيبُ [en-nesīb] [emīr] vezninde) Masdardır, niteki zikr olundu. Ve

نَسِيبٌ [nesīb] Bir nesneye münāsib ve çeşbān olan şey'e denir; yukālu: هُوَ نَسِيبٌ لَهُ أَي مُنَاسِبٌ Ve soy ve neseb sāhibi adama denir; yukālu: هُوَ نَسِيبٌ أَي ذُو نَسَبٍ

الْمَنْسُوبُ [el-mensūb] Bu dahi sāhib-i neseb kimseye denir. Ve نَسِيبٌ [nesīb]i müştemil olan şi'r'e denir; yukālu: شَعْرٌ مَنْسُوبٌ أَي فِيهِ نَسِيبٌ

النَّسَابُ [en-nessāb] [şeddād] vezninde) ve

النَّسَابَةُ [en-nessābet] (hā'y)la 'İlm-i ensāba be-gāyet āşinā ve dānā olan kişiye denir; yukālu: هُوَ نَسَابٌ وَنَسَابَةٌ أَي عَالِمٌ بِالنَّسَابِ Ve نَسَابَةٌ [nessābet]in hā'yı mübālaga içindir, 'allāmet] gibi, güyā ki onunla dāhiye

yāhūd gāyet ve nihāyet murād olunur.

الْأَنْسَبُ [el-enseb] [akreb] vezninde) Nesīb ve tagazzülü be-gāyet rakīk ve nāzük ve eltaf ve rengin olan şi'r ve kasīdeye denir; yukālu: هَذَا الشَّعْرُ أَنْسَبُ أَي أَرْقُ نَسِيبًا Bunda ef'al-i tafdīl kāsırdır.

النَّاسِبُ [en-nāsib] نَسِيبٌ [nesīb] kelimesini te'kīd için īrād olunur; yukālu: نَسِيبٌ نَاسِبٌ كَشِعْرٍ شَاعِرٍ عَلَى وَجْهِ الْمُبَالَغَةِ أَي أَرْقُ وَالْأَلْفُ

الْإِنْسَابُ [el-insāb] (hemzenin kesriyle) Yel pek şedīd esmekle taşı toprağı tozutup havāya savurmak ma'nanasındır; yukālu: أَنْسَبَتِ الرِّيحُ إِذَا اشْتَدَّتْ وَاسْتَأْفَتِ التُّرَابَ وَالْحَصَى

النَّيْسَبُ [en-neyseb] [ḥayder] vezninde) Açık ve doğru yola denir, cādde ve şāh-rāh ma'nasına; 'alā-kavlin bulunan yol eserine ve 'alāmetine denir. Ve yoldan peyderpey gelen karınca katarına denir. Ve karınca yoluna denir. Ve

نَيْسَبٌ [neyseb] Bir recül adıdır.

نَسِيبَةٌ [Nesībet] [ḥabībet] vezninde) Esāmī-i nisvāndandır: Nesībe bint Ka'b ve Nesībe bint Simāk sahābiyyelerdir.

نُسَيْبَةٌ [Nuseybet] (musaggar bünyesiyle) Bu dahi esāmī-i nisvāndandır: Nuseybe bint Niyār ve Nuseybe bint Umm 'Atīyye ve Nuseybe bint Şeddād sahābiyyelerdir. Ve Ḳays b. Nuseybe ashābdandır. Ve 'Āşım b. Nuseyb, Şu'be'nin şeyhidir.

النَّيْسَبَانُ [en-neysebān] (nūn'un ve sīn'in fethiyle) Bu dahi açık ve doğru cāddeye denir.

أَنْسَبٌ [Enseb] [aḥmed] vezninde) Yemen'de bir hısn ismidir.

التَّنَسُّبُ [et-tenessub] [tefa'ul] vezninde) Bir kimse senin soyundanım diye iddi'ā eylemek ma'nanasındır; yukālu: تَنَسَّبَ

edip mübāşir ve meşgûl olmak ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: نَشَبَ فِي الشَّيْءِ إِذَا نَشَمَ "أَلْقَرِيبُ مَنْ تَقَرَّبَ لَا مَنْ تَنَسَّبَ" Ve minhu'l-meselu:

أَلْمُنَاسِبَةُ [el-munāsebet] مُشَاكَلَةٌ [muşākelet] vezninde ve mürādifidir ki bir nesne āhere yā iki nesne birbirine şebīh ve mesīl olmak ma'nāsınadır ki karābet ma'nāsından me'hūzdur; yukālu: نَاسِبَةٌ إِذَا شَاكَلَهُ وَمَانَلَهُ

النَّيْسَبَةُ [en-neysebet] دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Bir kimse iki adam arasında beri öte ya'nī gāh birine ve gāh diğerine tereddüd ile gidip gelmek ma'nāsınadır, gerek koğuculuk ile ve gerek pezevenklik ile ve gerek maslahat-güzārılıkla olsun; yukālu: نَيْسَبٌ بَيْنَهُمَا نَيْسَبَةٌ إِذَا أَقْبَلَ وَأَذْبَرَ بِالنَّمِيمَةِ وَغَيْرِهَا

[ن ش ب]

النَّشَبُ [en-neşeb] (nūn'un ve şīn-i mu'cemenin fethiyle) ve

النُّشُوبُ [en-nuşūb] فُعُودٌ [fu'ūd] vezninde) ve

النُّشْبَةُ [en-nuşbet] غُرْبَةٌ [ğurbet] vezninde) Bir nesneye ilişip tutulup kalmak ma'nāsınadır; yukālu: نَشِبَ الْعَظْمُ فِي حَلْقِهِ نَشَبًا Ve وَنُشُوبًا وَنُشْبَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا لَمْ يَنْفُذْ

نَشَبٌ [neşeb] نَشْبَةٌ [neşebet] ma'nāsınadır, ke-mā se-yuzkeru.

الْإِنْشَابُ [el-inşāb] (hemzenin kesriyle) Bir şey'i bir nesneye iliştirip tutturmak ma'nāsınadır; yukālu: أَنْشَبَ الشَّيْءَ فِيهِ إِذَا أَنْشَبَ الرِّيحُ بِمَعْنَى أَنْسَبَتْ Ve اِنْشَابٌ [inşāb] ma'nāsınadır ki zikr olundu; yukālu: أَنْشَبَتْ الصَّائِدُ إِذَا أَعْلَقَ الصَّيْدَ بِجَنَابَتِهِ

التَّنْشِيبُ [et-tenşīb] تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) اِنْشَابٌ [inşāb] ile ma'nā-yı evvelde mürādifdir; yekūlu: نَشَبَهُ فِيهِ بِمَعْنَى أَنْشَبَهُ Ve şerr ü fesādı mutazammın bir işe müdāhale

edip mübāşir ve meşgûl olmak ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: نَشَبَ فِي الشَّيْءِ إِذَا نَشَمَ (زُمْرَةٌ) [zumret] vezninde) Masdardır, niteki zikr olundu. Ve

نُشْبَةٌ [nuşbet] Şol ilişken kimseye denir ki bir işte yāhūd bir kimseye ilişikte pıtrak dikenini gibi ondan değme hālle münhal ve münfekk olmaz ola ve minhu'l-meselu: "كُنْتُ نُشْبَةً فَصِرْتُ عُقْبَةً" Ya'nī "Mukaddemā ben نُشْبَةٌ [nuşbet] idim ki bir kimseye asılıp ilişikte elbette benden şerr ü mazar-rat müşāhede eder idi, lākin şimdi ben o haslet ve keyfiyyetten 'āciz ve fūrū-mānde kaldım." Meydānī'nin beyānına göre نُشْبَةٌ [nuşbet] kelimesi هُمَزَةٌ [humezet] vezninde نُشْبَةٌ [nuşebet] olup lākin عُقْبَةٌ [uq̄bet] kelimesine izdivāc için tahfif olunmuştur. Ve عُقْبَةٌ [uq̄bet] دَا عُقْبَةٍ [da' uq̄beti] takdīrindedir. Kaldı ki نُشْبَةٌ [nuşbet] kelimesi fi'l-asl masdar olmakla mübālagaten itlāk olunması dahi muhtemeldir. Ve mesel-i mezbūr 'izz ve menā'atten sonra zelīl ve bīçāre olan kimse hakkında darb olunur. Ve

نُشْبَةٌ [nuşbet] Sibā'dan kurdun ismidir. Ve Ḳays kabilesinden bir şu'benin pederi ismidir. Nisbetinde نُشِبِي [Nuşebī] denir, سُلْمِي [sulemī] vezninde. Muhaddisinden 'Alī b. el-Muzaffer ed-Dimaşķī en-Nuşebī onlardandır.

النَّاشِبَةُ [en-nāşibet] Bir nesneye ilişici şey'e denir. Bu münāsebetle النَّاشِبَةُ [nāşibetu'l-maḥāl] makaraya denir ki murād tekerleği olacaktır.

النُّشَابُ [en-nuşşāb] رُمَانٌ [rummān] vezninde) 'Arabların kullandıkları oka denir, نَبْلٌ [nebl] ma'nāsına. Müfredi نُشَابَةٌ [nuşşābet] tir hā'yıla. Mü'ellif şöhretine mebnī vezniyle takyīd eylememiştir; yukālu: تَرَامُوا

بِالنُّشَابِ أَي النَّبْلِ

النُّشَابُ [en-neşşāb] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) نُشَابٌ [nuşşāb] ittihāz eden kimseye denir ki نُشَابٌ [nuşşāb] düzen adam olacaktır. Kezālik نُشَابٌ [nuşşāb] kullanan kimseye denir.

النُّشَابَةُ [en-neşşābet] (هَآ'يْلَا) نُشَابٌ [nuşşāb] kullanan cemā'ate denir; yukālu: قَوْمٌ نُّشَابَةٌ

أَي يَزْمُونَ بِالنُّشَابِ

النَّاشِبُ [en-nāşib] نُشَابٌ [nuşşāb] sâhibine denir.

النَّشَبُ [en-neşeb] (fethateynle) ve

النَّشْبَةُ [en-neşebet] (هَآ'يْلَا) ve

الْمَنْشَبَةُ [el-menşebet] (مَرْتَبَةٌ [mertebet] vezninde) Nâtık ve sâmitten bir kimsenin asıl ve kadim olan mālına denir. Nâtıktan murād agnām ve en'ām ve sâmitten murād sîm ve zer makûlesidir. Ve minhu'l-meselu: "لَكُمْ نَسَبٌ وَمَا لَكُمْ نَشَبٌ مَا أَنْتُمْ إِلَّا: "Ve حَسَبٌ"

نَشَبٌ [neşeb] Bâdiye eşcârından bir nev' şecer ismidir ki 'Arablar ondan yay ittihāz ederler. Ve

نَشَبٌ [Neşeb] Muhaddisinden 'Alī b. 'Osmān Dimiyāfi'nin ceddî lakabıdır.

الْمِنْشَبُ [el-minşeb] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Kemter hurmā koruğuna denir ki boğaza durur. Cem'i مَنْاشِبٌ [menāşib] gelir.

الْمَنْشَبُ [el-menşeb] (مَطْلَبٌ [maṭlab] vezninde) İsm-i mekândır, şol yere denir ki ona ilişip yâhūd kısılan bir vechile halâs olmaya. Ve bu emr-i kerîhe mahsûstur; yukālu: نَشِبَ فُلَانٌ مَنْشَبٌ سَوْءٌ إِذَا وَقَعَ فِيمَا لَا مَخْلَصَ عَنْهُ

الْمُنَشَّبُ [el-muneşşeb] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Şol alaca kumaşa ve perdeye denir ki onda نُشَابٌ [nuşşāb] dedikleri ok

süretleri menkûş ola; yukālu: بُرْدٌ مَنْشَبٌ أَي مَوْشِيٌّ عَلَى صُورَةِ النَّشَابِ

الْإِنْشَابُ [el-intişāb] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Bir nesne kendiliğinden bir şey'e ilişip tutulmak ma'nâsınadır; yukālu: إِنتَشَبَ فِيهِ إِذَا اغْتَلَقَ Ve odun biriktirmek ma'nâsınadır; yukālu: إِنتَشَبَ الْحَطَبُ إِذَا جَمَعَهُ Ve oradan buradan gılāl cem' edip ondan māl ittihāz eylemek ma'nâsınadır; yukālu: إِنتَشَبَ فُلَانٌ الطَّعَامَ إِذَا لَمَّهُ وَاتَّخَذَ مِنْهُ نَشَبًا

التَّنَاشُبُ [et-tenāşub] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Nās müctemî' olmak ve birbirine munzam ve müterākim olup sıkışmakla şebeke tarzında birbirine ilişip kısılmak ma'nâsınadır; yukālu: تَنَاشَبَ الْقَوْمُ إِذَا تَضَامُوا وَتَعَلَّقَ بَعْضُهُمْ بِبَعْضٍ

النُّشُوبُ [en-nuşūb] (لُزُومٌ [luzūm] vezninde) ve mürādifidir; yukālu: نَشِبَهُ الْأَمْرُ نُشُوبًا مِّنْ مَا تَشِبُّهُ أَفْعَلُ كَذَا 'Arablar إِذَا لَزِمَهُ derler, مَا زَلْتُ ma'nâsına. Bunun hakikati ma'nâ-yı evveldendir ki "Bir şey'e ilişip tutulmayarak işledim" demektir. Kāle'ş-şārih: وَفِي الْبُحَارِيِّ: "ثُمَّ لَمْ يَنْشَبْ أَنْ مَاتَ" أَي لَمْ يَلْبَثْ وَهَذَا اللَّفْظُ عِنْدَ الْعَرَبِ عِبَارَةٌ عَنِ السَّرْعَةِ وَأَصْلُ النُّشُوبِ التَّعَلُّقُ يَعْنِي لَمْ يَتَعَلَّقْ بِشَيْءٍ

[ن ص ب]

النَّضَبُ [en-naşab] (fethateynle) Renc ü ta'abdan nāşî 'āciz, fūrū-mānde olmak ma'nâsınadır; yukālu: نَصَبَ الرَّجُلُ نَضَبًا مِّنْ عَمَلٍ إِذَا أَعْيَا Ve bir işe renc ü zahmet çekerek çabalayıp cidd ü cehd eylemek ma'nâsınadır; yukālu: نَصَبَ فُلَانٌ فِي الْأَمْرِ إِذَا جَدَّ وَاجْتَهَدَ

الْإِنْصَابُ [el-inşāb] (hemzenin kesriyle) Bir kimseyi renc ü ta'ab irâsıyla dermānde kılmak ma'nâsınadır; yukālu: أَنْصَبَهُ إِنْصَابًا إِذَا أُتِيبَهُ وَأَعْيَاهُ Ve bir kimseyi bir maraz u 'illet rencür ve derd-nāk eylemek ma'nâsınadır;

ma'nāsınadır. Ve 'arūziyyūn istilâhında نَضْبُ [naşb] kâfiye-i şî'rîn fesâddan sâlim ve binâsı tām olmaktan şîbârettir. Ve nahviyyūn istilâhında نَضْبُ [naşb] mu'rebe mahsûs bir i'râbdır ki mebnî olan kelime-nin fethası menzilindedir, رَفْعُ [ref'] ve جُرُّ [cerr] mukâbilidir; lisân-ı etfâl-ı mektebde iki üstün ta'bîr olunur, 'ulüvv ü rif'at ma'nâsından me'hûzdur.

نَضْبُ الْعَرَبِ [naşbu'l-'Arab] Zikr olunan nagmedir ki حُدَاءُ [hudâ'] dediklerinden erakk olur, usûl-i hicâzda bir mü'essir nagmedir. نَضْبُ [naşb] bunda masdar olduğu gibi ism dahi olur. Ve

نَضْبُ [naşb] Şerr ü fitne peydâ eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: نَضَبَ الشَّرَّ إِذَا أَظْهَرَهُ

الْمُنْصَبَةُ [el-menşabet] مَرْتَبَةٌ [mertebet] vezninde) Renc ü zahmet ü meşakkat ma'nâsınadır; yukâlu: عَيْشٌ نَاصِبٌ كَمَا مَرَّ وَذُو مُنْصَبَةٍ أَيِّ فِيهِ كَدٌّ وَجَهْدٌ

النُّضْبُ [en-nuşb] (nûn'un zammı ve şâd'ın sükûnuyla) ve

النُّضْبُ [en-nuşub] (zammeteynle) Derd ve 'illete ve belâ' ve âfete denir; yukâlu: أَصَابَهُ نَضْبٌ وَنُضْبٌ أَيُّ دَاءٌ وَبِلَاءٌ

نُضْبٌ [nuşub] (zammeteynle) Yollarda nişân için dikilen mîllere denir. Ve putperestlerin ma'bud ittihâz eyledikleri nesnelere denir ki taştan ve ağaçtan tırâş edip yere nasb ve ona perestiş ederler. Ve bunda şâd'ın sükûnuyla da lügattir, يُسْرٌ [yusr] ve يُسْرٌ [yusr] gibi. Ve

نُضْبٌ [nuşb] (şâd'ın sükûnuyla) Göz önünde dikilip duran şey'e denir; tekûlu: هَذَا نَضْبٌ عَيْنِي أَيُّ الْقَائِمِ فِي نَظَرِي

النُّصْبُ [en-naşib] كَتِفٌ [ketif] vezninde) Rencür ve hasta ve derd-mend kimseye denir; yukâlu: هُوَ نَصَبٌ أَيُّ مَرِيضٌ وَجَّعَ

التَّنْصِيبُ [et-tenşîb] تَفْعِيلٌ [tef'îl] vezninde) Bu dahi bir nesneyi yukarı kaldırmak ma'nâsınadır.

الْإِنْتِصَابُ [el-intişâb] إِفْتِعَالٌ [ifti'âl] vezninde) Bir nesne yükseğe kaldırmak ve dikilip durmak ma'nâsınadır; yukâlu: نَصَبَهُ تَنْصِيبًا فَانْتَصَبَ

التَّنْصُوبُ [et-tenaşşub] تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) **الْإِنْتِصَابُ** [intişâb] ma'nâsınadır. Ve toz havâyâ ağıp yükselmek ma'nâsınadır ki direk gibi evc-i havâyâ dikilmek sûretinde olur; yukâlu: تَنْصَبُ الْعُبَارُ إِذَا اذْتَفَعُ

النَّصِيبَةُ [en-naşîbet] حَبِيبَةٌ [habîbet] vezninde) Yollarda nişân için dikilen mîle denir.

الْأَنْصَابُ [el-enşâb] أَحْبَابٌ [ahbâb] vezninde ki işbu الآية ﴿وَالْأَنْصَابُ﴾ kerîmesinde vâki'dir, murâd şol taştan masnû' putlardır ki zamân-ı Câhiliyyet'te Ka'be-i mükerrerme'nin etrâfına nasb olup onlara menâsik-i hacc gibi telbiye ve onlar için zebh-i karâbîn ederler idi. Bunun müfredi, نَضْبٌ [nuşub]dur, عُنُقٌ [unuq] ve أَغْنَاقٌ [a'nâq] gibi. Ve o putları ehl-i Câhiliyyet o kurbânların kanıyla rengîn ederler idi. Ve

أَنْصَابٌ [enşâb] Harem-i şerîf hudûdunda olan mîllere ve nişânlara itlâk olunur.

النُّضْبَةُ [en-nuşbet] عُرْفَةٌ [gurfet] vezninde) Dikilmiş direğe denir, سَارِيَةٌ [sâriyet] ma'nâsına.

النَّصَائِبُ [en-neşâ'ib] نَجَائِبٌ [necâ'ib] vezninde) Şol taşlara denir ki havuzun

olan bir belde-i ma'rūfe ismidir. Nisbetinde **نَصِيْبِي** [Naṣībīyy] denir ve **نَصِيْبِي** [Naṣībīyy] denir, nūn'un iskātıyla.

Şārih der ki bu kelimedede iki mezheb vardır. Biri budur ki ism-i vāhid kılıp esmā-i müfrede-i gayr-i munsarıfa i'rābı gibi i'rāb verirler; yekülüne **هَذِهِ نَصِيْبِي** وَرَأَيْتُ نَصِيْبِي وَفَلَسْطِيْنَ وَمَرَزْتُ بِنَصِيْبِي وَكَذَلِكَ الْقَوْلُ فِي بَيْرِيْنَ وَفَلَسْطِيْنَ وَقِشْرِيْنَ Ve mezheb-i sānī budur ki onu cem' mecrāsına icrā ederler; fe-yekülüne: **هَذِهِ نَصِيْبُونُ** وَرَأَيْتُ نَصِيْبِي وَمَرَزْتُ بِنَصِيْبِي Ve nisbetinde misāl-i evvel mezheb-i evvele ve misāl-i sānī mezheb-i sānīye nāzırdır, zīrā kā'idedir ki nisbette tesniye ve cem' 'alāmetleri iskāt olunur. İntehā.

الْمُنْصَبُ [el-munaṣṣab] [mu'azzam] [mu'azzam] vezninde) Kıvrıkcık nesneye denir; yukālu: **نَعْرُ** مُنْصَبٌ أَيْ مُجَعَّدٌ Ve düz ve hemvār olan muntazam dişlere itlāk olunur; yukālu: **نَعْرُ** مُنْصَبٌ أَيْ مُسْتَوِيٌّ البَيْتَةُ Güyā ki el ile düz ve berāber nasb olunmuştur.

ذَاتُ النُّصْبِ [Zātu'n-Nuṣb] (nūn'un zammiyle) Medīne kurbünde bir mevzi' adıdır.

[ن ض ب]

النُّصْبُ [en-naḍb] (nūn'un fethi ve dād-ı mu'cemenin sükūnuyla) Su akmak ma'nāsınadır; yukālu: **نَضَبَ الْمَاءُ نَضْبًا مِنَ الْبَابِ** الْأَوَّلِ إِذَا سَالَ وَجَزَى

النُّصُوبُ [en-nuḍūb] [ku'ūd] [ku'ūd] vezninde) Su yere geçip batmak ma'nāsınadır; yukālu: **نَضَبَ الْمَاءُ نَضُوبًا إِذَا غَارَ** نَضَبَ نَضَبًا Ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: **نَضَبَ** نَضَبًا إِذَا مَاتَ Ve dābbenin yağı ve cıdavy pekişip müştedd olmak ma'nāsına isti'māl olunur ki rutübeti gitmekle pekişir; yukālu: **نَضَبَتِ الدَّبْرَةُ إِذَا اشْتَدَّتْ** Ve ba'īd olmak ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: **نَضَبَتِ** الْمَعَاذَةُ إِذَا بَعُدَتْ

mak ma'nāsına isti'māl olunur; 'alā-kavlin nākanın gözüne mahsūstur; yukālu: **نَضَبَتْ** عَيْنُهُ إِذَا غَارَتْ أَوْ حَاصُّ بَعَيْنِ النَّاقَةِ

التَّنْضِيْبُ [et-tenḍīb] [tef'īl] [tef'īl] vezninde) Bu dahi su yere sinişip batmak ma'nāsınadır; yukālu: **نَضَبَ الْمَاءُ إِذَا غَارَ** Ve davarın sütü çekilip azalmakla sağdıktan geç hāsıl olmak ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: **نَضَبَتِ النَّاقَةُ إِذَا قَلَّ لَبْنُهَا وَبَطَوُ دِرْتُهَا**

الْإِنْضَابُ [el-inḍāb] (hemzenin kesriyle) Yayın āvāzı çıkıp tıngırdamak için sehlce kirişini çekip salıvermek ma'nāsınadır, [inbāḍ] [inbāḍ] gibi; yukālu: **أَنْضَبَ الْقَوْسُ إِذَا** جَذَبَ وَتَرَهَا لِتُصَوِّتَ كَأَنْبَضَهَا

Şārih der ki **أَنْضَبَ** [enḍabe] [enḍabe] [enḍabe] lafzında lügattir. Gerçi bazıları maklūbiyyetine zāhib oldular, lākin eğer maklūb olsa kendi sīgasından masdarı vürüd eylemez idi. Pes savāb olan lügat-ı müstakilledir. İntehā.

التَّنْضُبُ [et-tenḍub] [tenṣuru] [tenṣuru] vezninde) Bir nev' şecer-i Hicāzī ismidir, dikenleri **عَوْسَجٌ** [avsec] [avsec] [avsec] in ya'nī sincan dikeni ve mūsā ağacı dedikleri şecerin dikenine şebīh olur. Ve

تَنْضُبُ [Tenḍub] Mekke-i mükerrreme kurbünde bir karye adıdır. Bu **تَنْضُبُ** [Tenḍub] kelimesi 'alemiyyet ve vezn-i fi'l ile gayr-i munsarıftır, lākin mü'ellifin harf-i ta'rīf idhālī bazı mahalde Cevheri'yi tevhim ederken kendisini ikā'e eylemiştir.

[ن ط ب]

النِّطَابُ [en-niṭāb] [ḥiṭāb] [ḥiṭāb] vezninde) Başa denir, **رَأْسٌ** [re's] [re's] ma'nāsına; yukālu: **ضَرَبَ نِطَابَهُ أَيْ رَأْسَهُ** Ve boyun damarına denir, **جَبَلُ الْعُنُقِ** [ḥablu'l-enuk] [ḥablu'l-enuk] ma'nāsına.

الْمِنْطَبُ [el-minṭab] [minber] [minber] vezninde)

de) ve

الْمُنْتَطَبَةُ [el-mintābet] (hā'yyla) ve

النَّاطِبُ [en-nāṭib] (tā'nın kesriyle) Süzgiye denir, مِشْفَاةٌ [mişfāt] ma'nāsına.

الْمَنْطَبَةُ [el-mentābet] مَضْطَبَةٌ [maşṭabet] vezninde) Oğuz ve ahmak kişiye denir.

النَّطْبُ [en-naṭb] [ḍarb] vezninde) Parmakla bir kimsenin kulağına vurmak ma'nāsınadır; yukālu: نَطَبَهُ نَطْبًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا ضَرَبَ أَذُنَهُ بِإِصْبَعِهِ

النَّوَاتِبُ [en-nevāṭib] (nūn'un fethiyle) Süzgiye olan deliklere denir ki onlardan nesne süzülür. İsm olmakla مُفْرَدِي نَاطِبٌ [nāṭib]dir.

الْمُنَاطَبَةُ [el-munāṭabet] مُمْاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Nāsı birbirine kışkırtıp miyānelerinde şerr ü fitne ve fesād peydā eylemek ma'nāsınadır; tekülü: نَاطِبُهُمْ أَي هَارَسْتُهُمْ

[ن ع ب]

النَّعْبُ [en-na'eb] (nūn'un fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) ve

النَّعِيبُ [en-na'ib] نَحِيبٌ [nehīb] vezninde) ve

النَّعَابُ [en-nu'āb] غُرَابٌ [ğurāb] vezninde) ve

التَّنْعَابُ [et-ten'āb] تَذْكَارٌ [tezkār] vezninde) Karga ve kuzgun ve tāvus ve horoz makülesi kuş ötmek ma'nāsınadır; 'alā-kavlin boynunu uzatıp başını oynatarak ötmek ma'nāsınadır; yukālu: نَعَبَ الْغُرَابُ إِذَا وَغِيْرُهُ نَعْبًا وَنَعِيْبًا وَنَعَابًا وَتَنْعَابًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا صَوَّتَ أَوْ مَدَّ عُنُقَهُ وَحَرَكَ رَأْسَهُ فِي صِيَاغِهِ وَكَذَا الْمُؤَدُّنُ Şārihin beyānına göre asl mādde kargaya mahsūstur, sā'irinde müste'ardır. Ve

نَعِبٌ [na'eb] Deve kısmı sür'atle eşip yü-

rümek, 'alā-kavlin bir gūne yürümek ma'nāsınadır ki murād başını oynatarak şevk ve sür'atle eşip yürümesidir; yukālu: نَعَبَ الْبَعِيْرُ نَعْبًا إِذَا أَسْرَعَ فِي السَّيْرِ أَوْ هُوَ ضَرَبَ مِنْ سَيْرِهِ نَعْبٌ يَغْنِي حَرَكَ رَأْسَهُ فِي السَّيْرِ بِالسُّرْعَةِ Ve

نَعَبٌ [na'eb] Be-gāyet sür'atle mürür eden yele itlāk olunur; yukālu: رِيْحٌ نَعَبٌ أَي سَرِيْعَةٌ Burada fi'l-asl masdar olmakla tezkir ve te'nisi müsāvidir.

الْمِنْعَبُ [el-min'ab] مِئْبَرٌ [minber] vezninde) Şol yüğruk ve eşkin ve hūb yürüyüşlü ata denir ki karga gibi boynunu sündürüp uzatarak eşip ve koşup gider ola. Ve şol ata denir ki yürürken başıyla hamle ve satvet eder ola; yukālu: فَرَسٌ مَنْعَبٌ أَي يَسْطُو بِرَأْسِهِ Ve çağırğan, şaltak, ahmak ve bī-magz kimseye denir. Ve çabuk nākaya denir, ke-mā se-yuzkeru.

النَّاعِبَةُ [en-nā'ibet] كَاعِبَةٌ [kā'ibet] vezninde) ve

النَّعُوبُ [en-na'ūb] صَبُوْرٌ [şabūr] vezninde) ve

النَّعَابَةُ [en-na'ābet] كَذَابَةٌ [kezzābet] vezninde) ve

الْمِنْعَبُ [el-min'ab] مِئْبَرٌ [minber] vezninde) Çabuk ve çālāk olan nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ نَاعِبَةٌ وَنَعُوبٌ وَنَعَابَةٌ وَمِنْعَبٌ أَي سَرِيْعَةٌ Cem'i نَعِبٌ [nu'eb] gelir zammeteynle. Mü'ellif beyān-ı cem'de ibhām eylemiştir, zīrā نَعِبٌ [nu'eb] نَعُوبٌ [na'ūb]un cem'idir, نَاعِبَةٌ [nā'ibet] ve صَبُوْرٌ [şabūr] gibi. Ve نَاعِبَةٌ [nā'ibet]in cem'i نَوَاعِبٌ [nevā'ib]dir ve نَعِبٌ [nu'eb]dir, رُكْعٌ [rukka'] vezninde.

بَنُو نَاعِبٍ [Benū Nā'ib] Bir kabīle adıdır.

بَنُو نَاعِبَةٍ [Benū Nā'ibet] O kabīleden bir batndır.

نَاعِبٌ [Nā'ib] كَاعِبٌ [ka'eb] vezninde) Bir

mevzî'dir.

ذُو نَعْبٍ [Zū Na'ḅ] (كَعْبٌ [ka'ḅ] vezninde) أَذْوَاءُ [ezvā'] ta'bîr olunan mülük-i Hîmyer'den birinin lakabıdır ki Elhān b. Mālik şu'besindendir.

[ن غ ب]

النَّعْبُ [en-nağb] (nūn'un fethi ve ğayn-ı mu'cemenin sükūnuyla) Yutmak ma'nāsınadır; yukālu: نَعَبَ الرَّيْقُ نَعْبًا مِنَ الْبَابِ Ve kuş su içmek ma'nāsınadır; yukālu: نَعَبَ الطَّائِرُ إِذَا حَسَا Ve bu hasā'istendir, ya'nî kuşa mahsūstur, az olup tîz münkazî olduğu için. Ve kuşun içmesinde شَرِبَ māddeşi isti'māl olunmaz, zîrā شَرِبَ kesîr olarak mass ile içmeğe mahsūstur. Ve

نَعَبٌ [nağb] İnsān kuş gibi yudum yudum yutarak içmek ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: نَعَبَ الرَّجُلُ فِي الشَّرْبِ إِذَا جَرَعَ

النَّعْبَةُ [en-nağbet] (nūn'un fethi ve zammı ve ğayn'ın sükūnuyla) Bir içim suya denir, جُرْعَةٌ [cur'at] ma'nāsına; 'alā-kavlin nūn'un fethiyle binā-i merredir ve zammıyla ismidir, niteki جُرْعَةٌ [cur'at] dahi bu resmedir. Ve

نَعْبَةٌ [nağbet] (nūn'un fethiyle) Açlığa denir. Ve kavm ve kabîlenin zād u zahîresi kalmayıp boş anbār gibi bî-tüşe vü kût oldukları hâlete denir; yukālu: بِالْحَيِّ نَعْبَةٌ أَيُّ إِفْقَارٍ

النَّعْبَةُ [en-nuğbet] [cur'at] vezninde) Yaramaz ve nā-sezā işe denir, fa'le-i kabîha ma'nāsına.

[ن ق ب]

النَّقَبُ [en-naqḅ] (nūn'un fethi ve kâf'ın sükūnuyla) Deliğe denir, نَقَّبَ [saqḅ] ma'nāsına ki Fāriside sūrāh denir ve bu

ismidir. Ve masdar olur, delik delmek ma'nāsına, niteki mü'ellif *Başā'ir*'de tasrîh eylemiştir; yukālu: نَقَّبَ الْحَائِطُ نَقْبًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا حَرَفَهُ

Mütercim der ki ümmehāttan istinbāt olduğu üzere نَقَّبَ [saqḅ] sâ-yı müsellese ile nāfîz ve sagîr olan delik delmektir, مَنَّقَبٌ [mişqab] ile deldikleri delik gibi. Ve نَقَّبَ [naqḅ] nūn'la 'amîk ve nāfîz ve 'azîm olarak delik delmektir, duvarlarda ve dağlarda deldikleri delik ve lağım gibi. Ve حَرَفٌ [ḥarḅ] bir nesneyi min-gayri tefekkürin ve lā-tedebbürin fesād ve tebāh eylemek üzere delip yırtmağa denir, niteki Rāğîb dahi النَّقْبُ فِي الْحَائِطِ وَغَيْرِهِ كَالنَّقَبِ فِي الْحَشَبِ 'ibāretiyle beyān eylemiştir. İntehā. Ve

نَقَبٌ [naqḅ] Bir nev' قَرْحَةٌ [karḥat] ismidir ki insānın cenbinde zuhūr eder. Bu yara cevfe doğru oyulup delinir. Türkîde kabarcık ve yanı kara dedikleri olacaktır ki arkada zuhur ederse şîr-pençe itlāk ederler. Ve

نَقَبٌ [naqḅ] Uyuz 'illetine itlāk olunur, nakb-ı cild eylediği için. Nūn'un zammıyla da lügattir. 'Alā-kavlin bölük bölük zuhur eden uyuzluğa itlāk olunur, aralıklarına nisbetle delik delik olmak hasebiyle. Ve

نَقَبٌ [naqḅ] At kısmı ellerini ve ayaklarını açıp döşeyerek ve gerimleyerek seğirtmeyip belki her alıştırı toplayıp pertāv eyleyerek seğirtmesine itlāk olunur. Onun üstünde durmak hayli müşkildir, gūyā ki وَثْبَةٌ [veşbet]leri aralıkların nakb eder; yukālu: Ve الْفَرَسُ يَنْقُبُ أَيُّ يَجْمَعُ قَوَائِمَهُ فِي حَضْرِهِ

نَقَبٌ [naqḅ] Dağda olan yola denir. Cem'î أَنْقَابٌ [enqāb] gelir ve نِقَابٌ [niqāb] gelir nūn'un kesriyle. Mü'ellif فِي الْجَبَلِ الطَّرِيقُ 'ibāretiyle tefsîr eylemekle dağ yolu ol-

mak münfehim olur, lākin *Nihāye*'de *الطَّرِيقُ بَيْنَ الْحَبَائِنِ* 'unvānyla müfesser olmakla iki dağ aralığında olan dar derbend yolu demek olur ki bu dahi mecāzdır. Ve

نَقَبٌ [naq̄b] Gezip yürümek ma'nāsınadır; yukālu: *نَقَبَتْ فِي الْأَرْضِ إِذَا ذَهَبَتْ* Fi'l-asl *نَقَبَتْ* [naq̄b] dedikleri dağ yoluna gitmek ma'nāsına olup ba'dehu tevessü'an 'umūmda isti'māl olunur. Ve

نَقَبٌ [naq̄b] Haber teftiş eylemek ma'nāsına isti'māl olunur, gūyā ki nakb-ı ahbār eylemiş olur; 'alā-kavlin ihbār-ı haber eylemek ma'nāsınadır; yukālu: *نَقَبَ عَنِ الْأَخْبَارِ* *نَقَبَتْ* *عَنْ الْأَخْبَارِ* *إِذَا بَحَثَ عَنْهَا أَوْ أَخْبَرَ بِهَا* Ve yırtık çizmeye ve yeprimiş deve tabanına yama vurmak ma'nāsınadır; yukālu: *نَقَبَ الْحُفَّ إِذَا رَقَعَهُ* Ve bir kimseye nekbet ve idbār isābet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: *نَقَبَتِ النَّكْبَةَ فَلَانًا إِذَا أَصَابَتْهُ*

النَّقَبُ [en-nuq̄ab] [صُرِدٌ] [şurad] vezninde) Bu dahi uyuz 'illetine, 'alā-kavlin bedende bölük bölük olan uyuzluğa denir.

الْمَنْقَبُ [el-menq̄ab] [مَقْعَدٌ] [maq'ad] vezninde) ve

الْمَنْقَبَةُ [el-menq̄abet] (hā'yyla) ve

النَّقَبُ [en-nuq̄b] (nūn'un zammıyla) Bunlar da dağ yoluna denir. Ve

مَنْقَبٌ [menq̄ab] Göbeğe denir, سُرَّةٌ [surret] ma'nāsına; 'alā-kavlin göbeğin ön tarafına denir. Ve dürişt ve haşin olan sarp yola denir.

نَقَبٌ [Naq̄b] (nūn'un fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Yemāme'de bir karye adıdır.

الْمِنْقَبُ [el-minq̄ab] [مِنْبَرٌ] [minber] vezninde) Şol demir neştere denir ki baytār onunla davarın bi-hasebi'l-iktizā' göbeğini delip cevfinden olan sarı suyu ihrāc ederler.

النَّقْبَةُ [en-nuq̄bet] [نُحْبَةٌ] [nuḥbet] vezninde) Renk ve levn ma'nāsınadır. Ve pāsa denir ki kılıç ve ayna makūlesinin yüzüne çökmüş ola. Ve fistan ta'bir olunan ayak donuna denir ki hemān uçkurluğu olur, ağı ve çapuşu olmaz. Eğer ağı ve paçası olursa سَرَوِيلٌ [serāvil] olur. Ve

نُقْبَةٌ [nuq̄bet] Uyuz 'illetine denir, نُقْبٌ [nuq̄b] lafzının müfredidir. Ve

نُقْبَةٌ [nuq̄bet] Yüze denir, وَجْهٌ [vech] ma'nāsına.

النَّقْبَةُ [en-niḳbet] (nūn'un kesriyle) Hatunların nikāb tutunmaları hey'etine denir ki binā-i nev'dir; yukālu: *إِنَّهَا لِحَسَنُ النُّقْبَةِ أَيْ هَيْئَتِهِ* *أَنْتِقَابِهَا*

النَّقِيبَةُ [en-naḳībet] [حَبِيبَةٌ] [ḥabībet] vezninde) Nefs-i nātıkaya denir; yukālu: *هُوَ مَيْمُونٌ* *النَّقِيبَةُ* *أَيْ النَّفْسِ* Ve 'akl ve hūş ma'nāsınadır.

Şārih der ki gerçi nüshalarda *وَالْعَقْلُ* 'unvānyla mersūmdur, lākin galattır, savāb olan *وَيُؤْمِنُ الْفَعْلُ* olmaktır ki bir kimşenin kār u 'ameli meymenetli olmak demektir, her ne matlūba mübāşeret ve her ne 'amele mübāderet eder ise mücib-i neyl ü zafer olmaktan 'ibārettir, ke-mā kāle fi'n-*Nihāye*: *مَيْمُونُ النَّقِيبَةِ أَيْ مُنْجِحُ الْفِعَالِ مُظْفَرٌ* *وَالْمَطَالِبُ* Ve

نَقِيبَةٌ [naḳībet] Danışığa denir, meşveret ma'nāsına. Ve nefāz-ı re'y ya'nī re'y-i nāfīz ve tedbīr-i müntic ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: *مَا لَهُمْ مِنْ نَقِيبَةٍ أَيْ نَفَادٌ رَأْيٍ* Ve

نَقِيبَةٌ [naḳībet] Tabīrat ve halikat ma'nāsınadır; yukālu: *هُوَ كَرِيمُ النَّقِيبَةِ أَيْ الطَّبِيعَةِ* Ve memesi büyük olan nākaya denir ki sütü çok idrār eder.

النَّقِيبُ [en-naḳīb] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) Dūdūge ve nāya ve kavala denir, مِرْمَارٌ

[mizmār] ma'nāsına. Ve terazi dilciğine denir, لِسَانُ الْمِيزَانِ [lisānu'l-mīzān] ma'nāsına. Ve boğazı delinmiş köpeğe denir ki murād bādiye-nişin tā'ifesinden bazı nākes ve edānī köpeklerinin boğazlarını nakb ederler ki āvāzı pek çıkmakla hāneye mihmān celbine dā'ī olmayalar. İşte o köpeğe نَقِيبٌ [naqīb] derler. Ve

نَقِيبٌ [naqīb] Bir cemā'atin şahid ve nazırı ve ahvāllerinin damīn ve kefilī ve ʿarifi olan kimseye denir ki dā'imā umūr u ahvāllerine nezāret ve keyfiyyetlerini bahs ve tenkīr edip iktizā eden mesālihlerinin rū'yet ve tesviye ve temşitinde takayyüd ve ihtimām eder ola. Bu re'isten başkadır. Hattā kārbānın nakībi olur ki leyl ü nehār kāfilenin umūr u mesālihlerinde ve harekāt ve sekenātlarında nezāret ve tertīb ve tesviye ve noksanlarını tekmīl makūlesi mühimmātlarında sa'fı ve dikkat eder ve bu kārbān başıdan başka olur. Ve hālen nakībü'l-eşrāf efendi bundandır; yukālu: هُوَ نَقِيبُهُمْ أَيْ شَاهِدُهُمْ وَصِمِيئُهُمْ وَعَرِيفُهُمْ

النَّقَابَةُ [en-niḳābet] (nūn'un kesriyle) Bir kimse bir cemā'ate nakīblik eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَقَّبَ عَلَى الْقَوْمِ نَقَابَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا فَعَلَ ذَلِكَ يَغْنِي الشُّهُودَ وَالضَّمَانَ وَالْعَرَافَةَ

النَّقَابَةُ [en-naḳābet] كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) Bir kimse mukaddem nakīb değıl iken sonradan nakīb olmak ma'nāsınadır; yukālu: نَقَّبَ فَلَانٌ وَنَقَّبَ نَقَابَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ نَقَّبَ الْقَوْمَ نَقَابَةً إِذَا لَمْ يَكُنْ نَقِيبًا فَصَارَ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا فَعَلَ ذَلِكَ يَغْنِي الشُّهُودَ وَالضَّمَانَ وَالْعَرَافَةَ

النَّقَابُ [en-niḳāb] كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Ziyādesiyle ʿālim ve dānā ve her fūnūn ve eşyāya āşinā olan kişiye itlāk olunur,

cemī-i eşyāyı nakb ve bahsle idrāk eylediğı için; yukālu: رَجُلٌ نَقَابٌ أَيْ عَلَامَةٌ Ve hatunların yüz örtülerine denir. Sāhib-i Nihāye beyānına göre onda iki göz yeri olmakla yüzünün mecmū'unu ihāta edip o iki delikten gözleri açık kalıp hārice nazar ederler. Vākī'ā bilād-ı ʿArabda meşhūdumuz olmuştur. Onunla yüzleri ve çeneleri mestūr olup fakat o iki delikten gözlük gibi gözleri lemeʿān eder. Ve

نَقَابٌ [niḳāb] Dürüst ve galiz olan sert yola denir. Ve Medīne kurbünde bir mevzi' adıdır. Ve

نَقَابٌ [niḳāb] Karına denir, بَطْنٌ [batn] ma'nāsına ve minhu'l-meselu: "هُمَا فَوْحَانِ" "Ya'nī "Bir karnda neş'et etmiş iki yavrulardır." İki adam birbirine pek şebīh ve mānend oldukta darb olunur. Ve

نَقَابٌ [niḳāb] İki kimse rū-be-rū buluşmak, ʿalā-kavlin min-gayri mī'ādin ya'nī habersiz nāgehānī buluşmak ma'nāsınadır ki ismdir; tekūlu: أَيْ لَقِيتُهُ نَقَابًا أَيْ مُوَاجَهَةً أَوْ مِنْ وَرَدْتُ الْمَاءَ نَقَابًا أَيْ هَجَمْتُ وَغَيْرِ مِيعَادٍ Ya'nī "Cüst ü cū etmeksizin hemān bagteten suyun üzerine çıkageldim." Ve ma'nā-yı evvelde نَقَابٌ [niḳāb] mufā'aletten masdar olur; tekūlu: نَقَابَةٌ نَقَابًا أَيْ لَقِيتُهُ مُوَاجَهَةً أَوْ مِنْ غَيْرِ مِيعَادٍ

الْإِنْقَابُ [el-inḳāb] (hemzenin kesriyle) Yer yüzünde seyr ü sefer eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَنْقَبَ الرَّجُلُ فِي إِذَا سَارَ ʿunvānında mersūmdur. Ve devenin ayağı aşınmak ma'nāsınadır; yukālu: أَنْقَبَ الْبَعِيرُ إِذَا رَقَّتْ أَخْفَافُهُ Ve bir kimse ʿuzamādan birine perdecı ve kapıcı olmak, ʿalā-kavlin bir cemā'ate nakīb olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَنْقَبَ الرَّجُلُ إِذَا صَارَ حَاجِبًا أَوْ نَقِيبًا Ve

bir kimsenin devesinin tabanları aşınmış olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَتَقَبَ الرَّجُلُ إِذَا: نَقَبَ بَعِيرُهُ

التَّقْيِيبُ [et-tenqīb] (tefīl) [tefīl] vezninde) نَقَبَ [naqb] ve انْقَابَ [inqāb] gibi bu dahi her yeri dolaşip gezmek ma'nāsınadır; yukālu: نَقَبَ فِي الْأَرْضِ إِذَا ذَهَبَ Ve bu mecāz olduğu نَقَبَ [naqb] maddesinde ānifen zıkr olundu. Yāhūd ma'nā-yı lāzımıyla ki gāyetidir, müfesserdir.

النَّقَابُ [en-naqāb] (fethateynle) Çizme ve sâ'ir ayakkabı delinmek ve yırtılmak ma'nāsınadır; yukālu: نَقَبَ الْحُفُّ أَي الْمَلْبُوسُ إِذَا تَحَرَّقَ Ve devenin tabanı taşırkamak yāhūd aşınmak ma'nāsınadır; yukālu: نَقَبَ الْبَعِيرُ إِذَا حَنِي أَوْ رَقَّتْ أَحْفَافُهُ

الْمَنْقَبَةُ [el-menqabet] (mīm'in ve kāf'in fethiyle) Mefharet ma'nāsınadır ki bā'is-i iftihār olacak fazl ve hüner ve meziyyet makūlesine denir, mevki-i bahs olacak mahābir ve me'āsir-i mefāhirden 'ibārettir ki مَثَلَةٌ [meşlebet]nin zıddıdır; yukālu: هُوَ دُو مَنقَبَةٍ أَي مَفْحَرَةٌ

مَنْقَبَةٌ [menqabet] İki hāne aralığında olan daracık sokağa denir ki dehlīz gibi olur. Ve hāne ve bostān makūlesinin çevresinde olan duvara denir.

الْأَنْقَابُ [el-enqāb] (hemzenin fethiyle) Kulaklara denir, أَذَانٌ [āzān] ma'nāsına. Bunun müfredi mesmūc değildir.

النَّاقِبُ [en-nāqib] ve

النَّاقِبَةُ [en-nāqibet] (kāf'ların kesriyle) Bir 'illettir ki insān yanı üzere uzun uzadı yatmaktan nāşī yanlarında hādis olur. Murād müddet-i medīde esīr-i firāş olan hastanın yanları berelenip delinmek 'ārızasıdır.

نُقَيْبٌ [Nuqayb] [zubeyr] vezninde)

Tebūk ile Ma'ān beyninde bir mevzi'dir.

نَقْبَانَةٌ [Naqabānet] (fethātla) Ece' nām cebel yanında bir su adıdır.

الْمَنَاقِيبُ [el-Menāqib] (mīm'in fethiyle) Bir dağ adıdır ki onda niçe sarp belenler ve Yemāme'ye ve Yemen'e ve sâ'ir semtlere yollar vardır. Ve

مَنَاقِيبُ [Menāqib] Tā'if'ten Mekke'ye müsül bir yol adıdır.

[ن ك ب]

النَّكْبُ [en-nekb] [darb] vezninde) ve **النَّكَبُ** [en-nekeb] [ta'ab] vezninde) ve **النُّكُوبُ** [en-nukūb] [ku'ūd] vezninde) Yoldan sapmak ma'nāsınadır; yukālu: نَكَبَ عَنِ الطَّرِيقِ وَنَكَبَ نَكْبًا وَنَكَّبًا وَنُكُوبًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Ve

نَكْبٌ [nekb] [darb] vezninde) Bir nesneyi elden atıp yere bırakmak ma'nāsınadır; yukālu: نَكَبَ بِهِ نَكْبًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Mü'ellif bunu tekrār eylemiştir. Ve bir kabı baş aşağı çevirip içinde olan nesneyi boşaltmak ma'nāsınadır; yukālu: نَكَبَ الْإِنَاءَ إِذَا هَرَأَقَ مَا فِيهِ ve yukālu: نَكَبَ الْكِنَانَةَ إِذَا نَثَرَ مَا فِيهَا Ya'nī "Ok gibi kurburunu ser-nigūn edip içinde olan okları perīşān eyledi." Ve ayağı taş yaralamak, 'alā-kavlin taş dokunmakla taşırkamak ma'nāsınadır; yukālu: نَكَبَتِ الْحِجَارَةُ رِجْلَهُ إِذَا لَثَمَتْهَا أَوْ أَصَابَهَا

نَكْبٌ [nekb] Musībete denir, نَكْبَةٌ [nekbet] gibi. Ve

نَكْبٌ [nekb] ve

نُكْبٌ [nukb] (nūn'un zammıyla) Zamān bir kimseyi fart-ı mihnet ü meşakkate uğratmak yāhūd bir musībete dūcār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَكَبَهُ الدَّهْرُ نَكْبًا وَنُكْبًا إِذَا: بَلَغَ مِنْهُ أَوْ أَصَابَهُ بِنَكْبَةٍ

النَّكْبُ [en-nekeb] [تَعَبٌ [taʿab] vezninde) Bir tarafa doğru meyl edip eğilmeğe şebih olan hâlete denir ki vazʿ-ı hilkîsinden sapıklık hâletidir, Türkîde verip ve kaçıklık taʿbîr olunur; yukâlu: فِيهِ نَكْبٌ أَيْ شِبْهُ مَيْلٍ Ve devenin ayağına ʿarız olan aksaklığa denir ki topuk çalmaktan yâhüd taşırkamaktan bir tarafa yeğdirerek yürür. ʿAlâ-kavlin نَكْبٌ [nekeb] bir ʿillet adıdır ki devenin omuzunda zuhûr edip o sebeble deve aksayarak bir tarafa münharif yürür. İnde'l-baʿz نَكْبٌ [nekeb] hemân devenin ketifine yaʿnî küreğine mahsûstur.

التَّنْكِيبُ [et-tenkîb] [تَفْعِيلٌ [tefʿîl] vezninde) Bu dahi yoldan sapmak maʿnâsınadır; yukâlu: نَكْبٌ عَنِ الطَّرِيقِ إِذَا عَدَلَ Ve bir kimseyi saptırıp alarga eylemek maʿnâsına olmakla müteʿaddî ve lâzım olur; yukâlu: إِذَا نَكَّبَهُ إِذَا Ve işbu تَنكِيبٌ [tenkîb] mâddesi vech-i mezkûr üzere mefʿûl-i vâhide taʿdiye eder ve mefʿûleyne dahi taʿdiye eder ve bāʿ harfiyle sılalanır; yukâlu: نَكَّبَهُ الطَّرِيقَ وَنَكَّبَ بِهِ عَنْهُ إِذَا عَدَلَ أَيَّ عَدَلَهُ عَنْهُ كَمَا قَالَ فِي الْأَسَاسِ نَكَّبَ عَنْهُ وَنَكَّبَهُ وَنَكَّبَتْهُ عَنْهُ وَنَكَّبَتْهُ إِيَّاهُ

التَّنَكُّبُ [et-tenekkeb] [تَفْعُلٌ [tefaʿul] vezninde) Bu dahi yoldan sapmak maʿnâsınadır; yukâlu: نَكَّبَ عَنِ الطَّرِيقِ إِذَا عَدَلَ عَنْهُ Ve bir nesneyi omuza almak maʿnâsınadır; yukâlu: تَنَكَّبَ قَوْسَهُ إِذَا أَلْقَاهُ عَلَى مَنْكَبِهِ

الْيَنْكُوبُ [el-yenkûb] [يَعْمُورُ [yaʿfûr] vezninde) Doğru olmayıp her tarafa sapık olan yola denir; yukâlu: طَرِيقٌ يَنْكُوبٌ أَيُّ عَلَى غَيْرٍ قَضِدٍ

النَّكْبَاءُ [en-nekbāʾ] [حَمْرَاءٌ [ḥamrāʾ] vezninde) Eğri yel demektir ki murād şol yeldir ki mehebb-i aslîden sapıp usûlden olan iki yelin aralığında olan kerteden hûbûb eyleye; ʿalâ-kavlin نَكْبَاءٌ [nekbāʾ] sabā ile şimāl

beyninden hûbûb eden eden yele denir.

Ve baʿzılar ʿindeinde نُكْبٌ [nukub]-i riyâh yaʿnî eğri olan yeller dörttür. Biri أَزْبَبٌ [ezyeb]dir ki صَبَا [şabā] ile جُنُوبٌ [cenûb] nekbāʾsıdır, yaʿnî onların beyninde olan kerteden hûbûb eder. Sānî صَابِيَةٌ [şābiyet] tir ki نُكَيْبَاءٌ [nukeybāʾ] dahi denir, musaggar bünyesiyle ki tekbîri mutazammındır. Ve bu sabā ile şimāl beyninde hûbûb eder. Sālis جَرَبِيَاءٌ [cirbiyāʾ]dır ki şimāl ile دَبُورٌ [debûr] meyânında hûbûb eder ve bu أَزْبَبٌ [ezyeb] mukâbilidir. Rābiʿ هَيْفٌ [heyf]tir ki cenûb ve debûr arasında hûbûb eder ve bu نُكَيْبَاءٌ [nukeybāʾ] mukâbilidir.

Maʿlûm ola ki usûl-i riyâh ʿinde'l-ʿArab dörttür. Evvelen جُنُوبٌ [cenûb]dur, Kûṭb-ı Süheyl cānibinden hûbûb eder, bu diyârda ona kible yeli taʿbîr olunur. Sāniyen مَشْرِقٌ [maşriḳ]tır ki matlaʿ aslıdır, gün doğusu taʿbîr olunur. Sālisen شَمَالٌ [şemāl]dir, Kûṭb-ı Cāh cānibinden hûbûb eder, yıldız taʿbîr olunur. Rābiʿan مَغْرِبٌ [mağrib]dir ki magrib-i aslıdır, batı taʿbîr olunur. Bunların her birinin aralıklarında birer kerte vardır ki نَكْبَاءٌ [nekbāʾ] olacaktır. Ve her birinin vech-i mezkûr üzere ismi vardır. Biri أَزْبَبٌ [ezyeb]dir ki Türkîde keşişleme derler. Sānî صَابِيَةٌ [şābiyet]tir ki poyraz taʿbîr olunur. Sālis جَرَبِيَاءٌ [cirbiyāʾ]dır ki kara yel denir. Rābiʿ هَيْفٌ [heyf]tir ki lodos taʿbîr olunur.

Ve صَبَا [şabā] istivā-i leyl ü nehâr hengâmında maşriḳ-ı hakîkî tarafından hûbûb eder. Evkât-ı sâʿirede maşriḳin şimāl cānibinden olan kertelerinden Şüreyyâ matlaʿından Benātu Naş matlaʿına kadardır. Bu sûrette poyraz, sabādan bir kısım olur. Ve Latinî ve Romanîler mutlakan

mehebb-i riyāh dā'iresini on altı i'tibār ederler ve Cermaniler otuz iki taksīm ederler. Ve ehl-i İslām seffānları on iki i'tibār ederler, tafsīli kütüb-i coğrafıyyede mebsüttur. İntehā.

الْمُنْكِبُ [el-menkib] (مَسْجِدٌ [mescid] vezninde) Bedende kürek dedikleri kemiğin ucuyla kol başının kavuştuğu uzva denir ki omuz ta'bīr olunur. Fārisīde düş derler. Ve işbu مُنْكِبٌ [menkib] lafzı müzekkerdir. Ve

مُنْكِبٌ [menkib] Her nesnenin alargaca bir semtine denir, yolun bir tarafı gibi. Omuza مُنْكِبٌ [menkib] itlākı bu ma'nādandır. Ve

مُنْكِبٌ [menkib] Bir cemā'atin 'arīfine itlāk olunur ki umūr u mesālihlerini müte'ahhid olan kimsedir; ikinci re'īs olacaktır. 'Alā-kavlin مُنْكِبٌ [menkib] bir cemā'atin zahīr ve mu'āvini olan kimseye itlāk olunur ki mu'temed ve müstened olmakta omuz mesābesinde olur, niteki رَأْسٌ [re's] رَيْسٌ [re'īs] ve يَدٌ [yed] نَاصِرٌ [nāšir] için müste'ār olur. Müfredāt-ı Rāğib'da رَأْسُ الْغُرَفَاءِ ile müfesserdir; yukālu: هُوَ مُنْكِبُهُمْ أَي عَرِيفُهُمْ أَوْ عَوْنُهُمْ

النُّكُوبُ [en-nukūb] (قُعُودٌ [qu'ūd] vezninde) Yel asl mehebbinden 'udūlla eğri esmek ma'nāsınadır; yukālu: نَكَبَتِ الرِّيحُ نُكُوبًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا مَالَتْ عَنِ مَهَبِهَا Ve

نُكُوبٌ [nukūb] نِكَابَةٌ [nikābet] ma'nāsınadır.

النِّكَابَةُ [en-nikābet] (نِقَابَةٌ [niqābet] vezninde) Bir cemā'atin ve zümrenin 'arīfi olmak, 'alā-kavlin yāver ve zahīri ve mu'temed ve müstenedi olmak ma'nāsınadır; yukālu: نَكِبَ فُلَانٌ عَلَى قَوْمِهِ نِكَابَةً وَنُكُوبًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ مُنْكِبًا لَهُمْ أَي عَرِيفًا أَوْ عَوْنًا

الْمَنَاكِبُ [el-menākib] (مَنَاصِبٌ [menāšib] vezninde) مُنْكِبٌ [menkib] lafzının cem'idir.

Ve

مَنَاكِبُ [menākib] Cem' bünyesiyle kuşun kanadında قَوَادِمٌ [qavādim] itlāk olunan yeleklerden sonra olan yeleklerle itlāk olunur. Ve bunun müfredi yoktur. Hafī olmaya ki kuşun kanatlarında yirmi yelek olur. Her dördünün birer ismi vardır. Ön tarafında olan dört yelege قَوَادِمٌ [qavādim] derler, ba'dehu مَنَاكِبُ [menākib] ve أَبَاهِرٌ [ebāhir] ve ذُنَابِيٌّ [zunābā] dır.

الْمُنْكُوبُ [el-menkūb] ve

النَّكِبُ [en-nekib] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Ayağı taştan yaralanmış yāhūd taşırkamış olan insān ve hayvāna denir. Fi'leri zikr olunmuştur.

النُّكْبَةُ [en-nukbet] (جُرْعَةٌ [cur'at] vezninde) Yığılmış buğday harmanına denir, ضَبْرَةٌ [şubret] gibi taş yığımına da itlāk olunur.

النَّكْبَةُ [en-nekbet] (نَزْلَةٌ [nezlet] vezninde) Musībet ma'nāsınadır ki hādise-i şedīde ve nā'ibe-i mü'essireden 'ibārettir, نَكْبَاءُ رِيحٍ [nekbā'u rih]ten me'hūzdur; نَكْبٌ [nekb] dahi denir, mübālagaten cem'i نُكُوبٌ [nukūb] gelir. Başā'ir'de نَكْبَاتٌ [nekebāt] ile mersūmdur, harekātla; yukālu: أَصَابَهُ نَكْبٌ وَنَكْبَةٌ أَي مُصِيبَةٌ

الْأَنْكَبُ [el-enkeb] (أَحْمَرٌ [ahmer] vezninde) Üzerinde yayı olmayan kişiye denir, bī-kemān ma'nāsına ki murād silāhsız kimse olacaktır; yukālu: رَجُلٌ أَنْكَبٌ أَي لَا قَوْسَ مَعَهُ

الْإِنْتِكَابُ [el-intikāb] (إِفْتِعَالٌ [ifti'al] vezninde) Bir kimse kuburunu yāhūd yayını omuzuna alıp götürmek ma'nāsınadır; yukālu: إِئْتَكَبَ كِنَانَتَهُ أَوْ قَوْسَهُ إِذَا أَلْفَاءَ عَلَى مَنْكِبِهِ

الْمُنْتَكِبُ [el-Muntekib] (ism-i fā'il bünyesiyle) İki şā'ir lakabıdır. Biri Huzā'ī ve

digeri Sulemî'dir.

النَّكِبُ [en-nekīb] At ve katır ve eşek tırnağının dâ'iresine denir.

[ن و ب]

النُّوبُ [en-nevb] (nūn'un fethi ve vāv'ın sükūnuyla) ve

النُّوبَةُ [en-nevbet] (hā'yyla) Bir kimseye bir emr-i müşkil nāzil ve hādīs olmak ma'nāsınadır, belā ve musībet gibi; yukālu: نَابُهُ الْأَمْرُ يَنْوُبُ نُوْبًا وَنُوْبَةٌ إِذَا نَزَلَ عَلَيْهِ Ve

نُوبٌ [nevb] kelimesi نَائِبٌ [nā'ib] lafzından cem' olur ki kā'im-makām ma'nāsınadır. Ve

نُوبٌ [nevb] Bir adamın bulunduğu yerden bir gün bir gecelik mesāfe yere denir. Ve zor ve kuvvet ma'nāsınadır. Ve yakınlık, فُرْبٌ [qurb] ma'nāsınadır. Ve

نُوبٌ [nevb] ve

مَنَابٌ [menāb] (mīm'in fethiyle) Bir kimseye nā'ib ya'nī kā'im-makām olmak ma'nāsınadır; yukālu: نَابَ عَنْهُ نُوْبًا وَمَنَابًا إِذَا قَامَ مَقَامَهُ Ve

نُوبٌ [nevb] Merreten ba'de-uhrā rüçū'e eylemek ma'nāsınadır. حَدِيثَةٌ [hādīšet] ma'nāsına olan نَائِبَةٌ [nā'ibet] bundandır, zīrā bi'd-defe'āt rüçū'e eylemek şānındandır; yukālu: نَابَ إِلَيْهِ نُوْبًا إِذَا رَجَعَ مَرَّةً بَعْدَ أُخْرَى وَمِنْهُ يُقَالُ نَابَ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى بِمَعْنَى تَابَ Ve Hak ta'ālā dergāhına rüçū'e ve teveccüh ile tā'at ve 'ibādeti düürüşmek ma'nāsına isti'māl olunur ki ma'nā-yı lāzımıdır; yukālu: نَابَ الرَّجُلُ إِذَا لَزِمَ الطَّاعَةَ

النُّوبَةُ [en-nevbet] (hā'yyla) Masdardır, niteki zikr olundu. Ve

نُوبَةٌ [nevbet] Fırsat ma'nāsınadır. Ve devlet ma'nāsınadır. Ve insān gürūhuna denir; yukālu: جَاءَتْ نُوبَةٌ مِنَ النَّاسِ أَيَّ جَمَاعَةٍ Ve

نُوبٌ [nuveb] lafzından ki ضَرَدٌ [şurad] vez-nindedir, müfred olur ki مُنَاوِبَةٌ [munāvebet] ten ismidir. Lisānımızda dahi nevbet ta'bir olunur; "Değirmene gelen nevbetini bekler"; tekūlu: جَاءَتْ نُوبَتُكَ وَنِيَابَتُكَ

النُّوبُ [en-Nūb] (nūn'un zammıyla) Zengī tā'ifesinden bir fırka ismidir. نُوبِيٌّ [Nūbiyy] müfredidir, رُومٌ [Rūm] ve رُومِيٌّ [Rūmiyy] gibi. Ve

نُوبٌ [nūb] Bal arısına itlāk olunur, mekānına ric'at eder olduğu için. Müfredi نَائِبٌ [nā'ib]dir. Ve

نُوبٌ [Nūb] Yemen'de şehir-i Şan'a kazāsında bir karye adıdır.

النِّيَابَةُ [en-niyābet] كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde **نُوبَةٌ** [nevbet] ma'nāsınadır; tekūlu: جَاءَتْ نِيَابَةٌ مِشْبَاهٌ ta' Niyābet [niyābet] kā'im-makām olmakla da müfesserdir, lākin mü'ellif sükūt eylemiştir.

النُّوبَةُ [en-Nūbet] (nūn'un zammıyla) Şa'īd-i Mısr'ın cenūb tarafında vākī' bir ülkenin adıdır, karalar vilāyeti ta'bir olunur; halkı zengīlerdir, Bilāl-i Hābeşī oradandır. Ve

نُوبَةٌ [Nūbet] Bir sahābiyye ismidir. Ve 'Abdullāh b. Aḥmed en-Nūbī ve Hībetullāh b. Muḥammed b. Nūbā en-Nūbī muhaddislerdir.

الْمَنَابُ [el-menāb] (mīm'in fethiyle) Masdardır, niteki zikr olundu. Ve

مَنَابٌ [menāb] Suya vürūd edecek yola itlāk olunur, merci' olduğu için.

الْإِنَابَةُ [el-inābet] إِقَامَةٌ [ikāmet] vezninde Bir kimseyi āher kimseye kā'im-makām eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: أَتَيْتُهُ عَنْهُ فِي كَذَا أَيَّ أَقَمْتُهُ فِيهِ مَقَامَهُ Ve merreten ba'de-uhrā rüçū'e eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَابَ

إِلَيْهِ رَجَعَ مَرَّةً بَعْدَ أُخْرَى Ve terk-i me'āsī ile dergāh-ı ilāhīye bi'l-ihlās rüçü' ve teveccüh eylemek ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: أَنَابَ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى إِذَا تَابَ

الْمُنَاوَبَةُ [el-munāvebet] مُعَاوَبَةٌ [mu'ākābet] vezninde ve mürādıfidir ki merküb olan dābbenin ensesine binmekte nöbetleşmek ma'nāsınadır; yukālu: نَاوَبَهُ أَيَّ عَاقِبَهُ يَغْنِي صَارَ نَاوَبَةٌ أَيَّ عَاقِبَهُ هَذَا عَقِبَهُ وَذَلِكَ عَقِبَهُ Şārih gerçi böyle bast eylemiştir, lākin takyīde hācet yoktur, zīrā عُقْبَةٌ [uq̄bet] نَوْبَةٌ [nevbet] ma'nāsına olmakla مُعَاوَبَةٌ [mu'ākābet] ve مُنَاوَبَةٌ [munāvebet] mutlakan bir işte nöbetleşmek ma'nāsına sahihtir.

الْمُنِيبُ [el-munīb] مُجِيبٌ [mucīb] vezninde) إِنَابَةٌ [inābet]ten ism-i fā'ildir. Ve

مُنِيبٌ [munīb] Güzel yağışlı, çok ve nāfi' yağmura itlāk olunur, مَطَرٌ جَوْدٌ [maṭarun cevdu] ma'nāsına. Zāhiren merreten ba'de-uhrā rüçü'u mütefe'ül olmak 'alākasıyladır; yukālu: مَطَرٌ مُنِيبٌ أَيُّ جَوْدٌ Ve be-gāyet latīf ve hoşter ve feyz ve tarāvet ve āb u tābī firāvān olan bahār mevsimine itlāk olunur; yukālu: رَبِيعٌ مُنِيبٌ أَيُّ حَسَنٌ Ve

مُنِيبٌ [Munīb] Bir recül adıdır. Ve Ḍabbe kabilesine mahsūs bir suyun adıdır.

التَّنَاوُبُ [et-tenāvub] تَنَافُلٌ [tefā'ul] vezninde) 'Arablar حَصَاةٌ قَسْمٌ [ḥaşātu qasm] ile suyu nöbetle bölüşmek ma'nāsınadır ki fi'l-asl mutlakan nöbetleşmek ma'nāsınadır; yukālu: تَنَافَلُوا عَلَى الْمَاءِ إِذَا تَنَافَسُوهُ عَلَى حَصَاةٍ Ve مَقْلَةٌ [maq̄let] Ve حَصَاةٌ الْقَسْمِ [ḥaşātu'l-qasm] ki beriyede su az olduğu vakte beynderinde suyu taksīm eylemeğe mecbūr olmalarıyla o taşları bir kāse içre vaz' edip onları örtüp kaplayacak mikdārı üzerlerine su dökerler ve herkese o kadarca taksīm ederler.

بَيْتٌ نُوْبِيٌّ [Beyt Nūbā] [ṭūbā] vezninde) Filestīn eyāletinde bir belde adıdır.

النَّائِبُ [en-nā'ib] نَوْبٌ [nevb] ve نِيَابَةٌ [niyābet]ten ism-i fā'ildir. Ve

نَائِبٌ [nā'ib] Kesir olan māl u menāla denir, 'avd ve rüçü'u mültemis olduğuna mebnī; yukālu: خَيْرٌ نَائِبٌ أَيُّ كَثِيرٌ

الْإِنْتِيَابُ [el-intiyāb] [ifti'āl] vezninde) Bir kimseye yāhūd bir yere merreten ba'de-uhrā gelmek ma'nāsınadır; yukālu: إِنْتَابَهُمْ إِنْتِيَابًا إِذَا أَتَاهُمْ مَرَّةً بَعْدَ أُخْرَى

مُنْتَابٌ [Muntāb] (mīm'in zammıyla) Esāmīdendir.

[ن ه ب]

النَّهْبُ [en-nehb] (nūn'un fethi ve hā'nın sükūnuyla) Gāret ve tālān cihetiyle alınan ganīmet mālına denir, masdar ile müsemmadır. Cem'ī نَهَابٌ [nihāb] gelir nūn'un kesriyle; yukālu: أَخَذُوا النَّهْبَ أَيُّ أَلْغَنِيْمَةَ Ve

نَهَبٌ [nehb] Masdar olur, mālī gāret ve tālān edip ganīmet almak ma'nāsına; yukālu: نَهَبَ النَّهْبَ وَنَهَبَ نَهَبًا مِنَ النَّبِيبِ التَّالِثِ Ve وَالرَّابِعِ وَالْأَوَّلِ إِذَا أَخَذَهُ

نَهَبٌ [nehb] Bir güne at oynatıp seğırtmeğe denir, fursān-ı 'Arab beyninde ma'rūftur. Zāhiren gārete hüçüm eder gibi keskin üzengiyle çıkıp seğırttirmek olacaktır. Ve tarāc ve tālān ettikleri mālā denir; gerçi ganīmet dahi bu ma'nāyadır, lākin ganīmeti ta'mīm eylemeğe muhtācdır ki tekrārdan tafassī oluna. Ve

نَهَبٌ [nehb] Bir kimseyi sū-i zikr ile lisāna alıp dillemek ma'nāsına isti'māl olunur ki nāmūsunu tarāc etmiş olur; yukālu: نَهَبُوهُ Ve أَيُّ تَنَافَلُوهُ بِلِسَانِهِمْ ḡī sinirinden kavrayıp kapmak ma'nāsına

isti'māl olunur; yukālu: نَهَبَ الْكَلْبُ إِذَا أَخَذَ إِذَا أَخَذَ الْإِنْسَانَ بِغُرْفٍ قُوبِ الْإِنْسَانِ

الْإِنْتِهَابُ [el-intihāb] [ifti'āl] [ifti'āl] vezninde) Bu dahi gāret ve tārācla māl-ı ganîmet almak ma'nāsınadır ki kapışmak ta'bîr olunur; yukālu: نَهَبَ التَّهَبُ إِذَا أَخَذَهُ Ve 'Arablar at kısmı seğırtmekte nihāyet-i meydān ve mesāfeye bir dizginde müstevlî olsa; **إِنْتَهَبَ** **إِنْتَهَبَ** derler, الْقَرَسُ الشُّوْطُ ma'nāsına, gūyā ki seğırtmenin mecmū'unu yāhūd gāyet-i mecālî kendisi iğtinām eylemiştir.

النُّهْبَةُ [en-nuhbet] [nuḥbet] vezninde) ve

النُّهْبَى [en-nuhbā] [ḥublā] vezninde) ve

النُّهْبَى [en-nuheybā] (tasgîr bünyesiyle) ve **النُّهْبَى** [en-nuheyebā] (yā-yı müşeddede ile) İsmelerdir, nehb ve yağmaya denir. Kezālik nehb ve yağma olunan mālā denir, ānifen نَهَبَ [nehb] kelimesi tesmiye bi'l-masdar olduğu zikr olunmuştur.

نَهْبَانٍ [Nehbān] (tesniye bünyesiyle) Tihāme'de iki dağdır.

التَّنَاهُبُ [et-tenāhub] [tefā'ul] vezninde) Mālî gāret ve tālān edip kapışmak ma'nāsınadır. Ve develer cidd ü sür'atle eşip yürümekle çok yer aldıklarında تَنَاهَبَتْ أَخَذَتْ مِنْهَا بِقَوَائِمِهَا كَثِيرًا derler, الْإِبِلُ الْأَرْضَ ma'nāsına.

الْمُنَاهِبَةُ [el-munāhebet] [mufā'let] vezninde) Bu dahi kapışmak ma'nāsınadır. Bundandır ki 'Arablar bir at hem-pāsı olan atla yarışıp tefāvütsüz berāberce seğırtse نَاهَبَ الْقَرَسُ الْقَرَسُ derler, بَارَاهُ فِي حُضْرِهِ ma'nāsına, birisi maglūb olmamakla gūyā ki yekdīgeri nehb eylemiştir. Ve

مُنَاهِبَةُ [munāhebet] نَهَبَ [nehb] gibi, bir kim-

seyi makāle getirip dillemek ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: نَاهَبُوهُ أَي تَنَازَلُوهُ بِكَلَامٍ

مُنْهَبٌ [Munhib] [munzîr] vezninde) Bir kabîle pederinin adıdır. Ve Zeydu'l-Ḥayl b. Munhib 'alā-kavlin İbn Muhelhil en-Nehbānī sahābî şā'irdir.

مِنْهَبٌ [Minheb] [minber] vezninde) 'Uveyye b. Selmā nām kimsenin feresi isimdir. Ve

مِنْهَبٌ [minheb] Be-gāyet yüğrük ata itlāk olunur; yukālu: قَرَسٌ مِنْهَبٌ أَي فَائِقٌ فِي الْعَدُوِّ

نَهَيْبٌ [Nehīb] [emīr] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

مَنَاهَبٌ [Menāhib] (mīm'in fethiyle) حَرُونَ [ḥarūn] nām feresin neslinden Benī Şa'lebe'ye mahsūs bir feres adıdır.

الْمُنْتَهَبُ [el-Munteheb] [munteḥab] vezninde) Vādi'l-Ḳurā kurbünde bir beldedir.

الْمَنْهُوبُ [el-menhūb] Mu'accelen matlūb olan şey'e itlāk olunur ki edā ve itā olunmaz ise nehb edecektir; yukālu: هُوَ مَنْهُوبٌ أَي مَطْلُوبٌ مُعْجَلًا Ve bu mecāz-ı evlā kabîlindedir.

[ن ي ب]

النَّابُ [en-nāb] [bāb] vezninde) Ağızda رِبَاعِيَّةٌ [rebā'iyet]in enselerinde olan dört dişe denir ki azı dişi ve köpek dişi ta'bîr olunur. Ve رِبَاعِيَّةٌ [rebā'iyet] ön dişlerin verāsında olan dört diş olacaktır. Ve نَابٌ [nāb] lafzı mü'ennestir. Cem'i أَنْيَبٌ [en-yub] gelir, أَفْلَسٌ [eflus] vezninde ve أَنْيَابٌ [enyāb] gelir, أَقْوَالٌ [akvāl] vezninde ve نُيُوبٌ [nuyūb] gelir, عُيُوبٌ [uyūb] vezninde Ve cem'ü'l-cem'i أَنْيَابٌ [enāyīb] gelir, أَعَاجِبٌ [e'acīb] vezninde.

Lākin *Miṣbah*'ta der ki نَابٌ [nāb]-ı insān

müzekkerdir, mā-dām bu ismle zikr olundukça. Pes bu, lafzına nazar edip ve mü'ellif سِنَّ [sinn] ma'nāsını i'tibār eylemiş olur. Ve İbn Sīnā'dan nakl eder ki bir hayvānda نَاب [nāb] ile فَرُونُ [karn] müctemī' olmaz. İntehā. Ve

نَاب [nāb] Yaşlı, koca nākaya denir. Bunun cem'i أَنْيَابٌ [enyāb] gelir ve نُيُوبٌ [nuyūb] gelir ve نَيْبٌ [nīb] gelir nūn'un kesriyle. Ve

نَاب [Nāb] Esāmīdendir: Nāb b. Hunejf ki ashābdan 'İtbān b. Mālik'in vālidesi olan Leylā hatunun pederidir. Ve

نَاب [nāb] Bir kavm ve cemā'atin ulusuna ve a'yān ve mihterine itlāk olunur; yukālu: هَذَا نَابُ الْقَوْمِ أَي سَيِّدُهُمْ

نَهْرُ نَابٍ [Nehru Nāb] Bağdād'da Evānā nām nāhiye kurbünde bir ırmaktır.

النَّيُّوبُ [en-neyyūb] (تَنْوُرٌ [tennūr] vezninde) Bu dahi yaşlı nākaya denir.

الْأَنْيَبُ [el-enyeb] (أَحْمَرٌ [aḥmer] vezninde) Azı dişi yoğun ve galiz olan hayvāna denir; yukālu: كَلَبٌ أَنْيَبٌ أَي غَلِيظُ النَّابِ

النَّيْبُ [en-neyb] (عَيْبٌ [ayb] vezninde) Bir kimsenin azı dişine vurmak yā dokunmak ma'nāsınadır; tekūlu: نَيْبُهُ نَيْبًا أَي أَصَبْتُ نَابَهُ

التَّنْيِيبُ [et-tenyīb] (تَنْعِيلٌ [ten'īl] vezninde) Bir nesnenin huşūnet ve mülāyemetini idrāk için azı dişiyle ısırp yoklamak ma'nāsınadır; yukālu: نَيْبُ السَّهْمِ إِذَا عَجِمَ عُودُهُ وَأَثَرٌ فِيهِ بِنَابِهِ Ve nāka kocamak ma'nāsınadır; yukālu: نَيْبَتِ النَّاقَةُ إِذَا هَرَمَتْ Ve nebāt köklemek ma'nāsına isti'māl olunur ki azı dişleri gibi kök salmaktan 'ibārettir; yukālu: نَيْبُ النَّبْتِ إِذَا خَرَجَتْ أَرْوَمَتُهُ

التَّنْيِيبُ [et-teneyyub] (تَنْعُلٌ [tenfa'ul] vezninde) Bu dahi nebāt köklenip oyumlanmak ma'nāsınadır; yukālu: تَنْيَبَتِ النَّبْتُ بِمَعْنَى نَيْبٍ

ذُو الْأَنْيَابِ [Zu'l-Enyāb] Ḳays b. Ma'dīkereb ve Suheyl b. 'Amr b. 'Abduş-şems hazerātının lakablarıdır, radiyallāhu 'anhumā.

[و ت ب]

الْوَتْبُ [el-vetb] (vāv'ın fethi ve tā-yı fevkiyyenin sükūnuyla) Bir yerde münfekk olmamak vech üzere sābit ve pāyidār olmak ma'nāsınadır; yukālu: وَتَبَ بِالْمَكَانِ وَتَبًا وَمِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا تَبَّتْ بِهِ فَلَمْ يَزَلْ

[و ث ب]

الْوَتْبُ [el-vesb] (vāv'ın fethi ve šā-yı müselleseinin sükūnuyla) ve

الْوَتْبَانُ [el-vesebān] (fetehātla) ve

الْوُتُوبُ [el-vuṣūb] (فُعُودُ [ku'ūd] vezninde) ve

الْوُتَابُ [el-viṣāb] (كِتَابُ [kitāb] vezninde) ve

الْوُتَيْبُ [el-vesīb] (نَحِيبُ [nehīb] vezninde) Sıçramak ve atlamak, pertāv ma'nāsınadır; yukālu: وَتَبَ الرَّجُلُ وَتَبًا وَوَتْبَانًا وَوُتُوبًا وَوَتَابًا وَوُتَيْبًا: Ve

وَتْبٌ [vesb] ve

وُتُوبٌ [vuṣūb] Hımyer kabilesi lügatinde oturmak, فُعُودُ [ku'ūd] ma'nāsınadır; yukālu: وَتَبَ إِذَا قَعَدَ

Mütercim der ki ricāl-i 'Arabdan bir kimse mülük-i Hımyer'den birine sefâretle vüfūd edip ittifākī o hengāmda melik-i mezbūr bir cebel-i šāhik zirvesinde vākī' bir bülend yalçın kaya üzere havās ve nüdemāsıyla ārām üzere olmakla merkūmu mekān-ı mezbūrda huzūruna ihzār ve lügatleri üzere تَبٌ diye ku'ūduna emr ve işâret eyledikte, merkūm lügat-ı Hımyerî'ye vākıf olmamakla طَفْرَةٌ [tafret] ma'nāsına haml edip: "لَتَجِدُنِي أَيُّهَا الْمَلِكُ" "لَيْسَ عِنْدَنَا عَرَبِيَّةٌ كَعَرَبِيَّتِهِمْ" deyip hemān o ser be-felek kayadan aşāğıya sıçramakla hurd haşhāş olmuştur. Melik bu hāli müşāhede eyledikte huzzārdan istifāsār edip onlar da sebebini beyān eylemekle:

“Bizim lügatimiz onların lügatine muvāfık olmamakla minba'd bizim pāyitahtımız olan Zafār nām beldeye gelenler Hımyer lisānı üzere te-kellüm eylesinler” dedi. Zıkr olunan تَبٌ [sib] kelimesi šā'nın kesriyle وَتُوبٌ [vuṣūb] dan fi'l-i emrdir. İntehā.

الْوُتَابُ [el-viṣāb] (كِتَابُ [kitāb] vezninde) Taht ve serīr ma'nāsınadır. Ve döşeğe denir, فِرَاشٌ [firāṣ] ma'nāsına; 'alā-kavlin مَفَاعِدُ [meḳā'id] ma'nāsınadır ki nişimen-gāhlardır. Bu sürette وَتَابٌ [viṣāb] kelimesi cem' olur.

الْمُؤْتَبَانُ [el-mevṣebān] (مَرْتَبَانُ [mertebān] vezninde) Şol pādīşāha ve emīre denir ki yerinde oturup gazā ve cenk ve cihāda gitmez ola; yukālu: لَهُمْ مُؤْتَبَانٌ أَيُّ مَلِكٍ يَتَعَدُّ وَلَمْ يَغْرُ

الْمَيْبَتُ [el-mīseb] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Düz ve yumuşak yere denir, أَرْضٌ سَهْلَةٌ [arḍun sehletun] ma'nāsına. Ve sıçragan adama denir, رَجُلٌ قَافِرٌ [reculun kāfizun] ma'nāsına; ekserī atlara vasf olur. Ve dā'imā oturmağa mülāzemet eden kişiye denir. Ve tepe gibi yüksekçe yere denir. Ve

مَيْبَتٌ [Mīseb] Hicāz'da 'Ubāde kabilesine mahsūs bir su adıdır. Ve Necd ülkesinde 'Uḳayl kabilesine mahsūs bir su adıdır. Ve Medīne-i münevvere'de Server-i asfiyā' 'aleyhi's-salātu ve's-selām hazretleri sadakātından bir māl adıdır. Şārihin beyānına göre Medīne'de Muḫayriḳ nām yehūdī şeref-yāb-ı İslām olduktan sonra taraf-ı Hazret-i Muṣtafavi'ye yedi kıt'a bostān vasiyyet eylemişti ki bunlardır: 1. أَعْرَافٌ [A'raf] 2. صَافِيَةٌ [Şāfiyet] 3. زَلَالٌ [Zelāl] 4. بُرْقَاتٌ [Burḳat] 5. مَيْبَتٌ [Mīseb] 6. حَسَنَى [Hasnā] 7. مَسْرَبَةٌ أُمُّ إِبْرَاهِيمَ [Meşrebetu]

Ummi İbrāhīm]dir. Ba' de'z-zabt vakf buyurdular. Ve

مِيثَب [Mīseb] Mekke-i mükerreme'de Gādīru Ḥumm yanında bir mevzī' adıdır. Ve

مِيثَب [mīseb] Küçük nehre denir, جَدُول [cedvel] ma'nāsına.

مَوْثَب [Mevsib] [مَجْلِس] [meclis] vezninde ve مَفْعَدٌ [maḥ'ad] vezninde) Bir mevzī' adıdır.

الْتَوْثِب [et-tevsīb] [تَفْعِيل] [tef'īl] vezninde) Bir kimseyi minder yāhūd yastık üzere oturtmak ma'nāsınadır; yukālu: وَثَبَهُ تَوْثِيْبًا إِذَا وَثَبَهُ عَلَيْهِ عَلَى وَسَادَةٍ وَثَبَهُ وَسَادَةٌ إِذَا طَرَحَهَا لَهُ وَيَعْنِي لِيَقْعَدَ عَلَيْهِا

الْمَوَاصِبَة [el-muvāsebet] [مُفَاعَلَة] [mufā'alet] vezninde) Kedi gibi birbirinin üzerine atılıp sıçramak ma'nāsınadır, nizā' ve kavga hengāmında olur; yukālu: وَاصِبَةً إِذَا سَاوَرَهُ

الْتَوَثُّب [et-teveṣṣub] [تَفْعُل] [tefa'ul] vezninde) Bir kimsenin mālına bi-gayr-i hakkin istilā eylemek ma'nāsına isti'māl olunur; tekūlu: تَوَثَّبَ فُلَانٌ فِي صَيْعَتِي أَيِ اسْتَوْلَى عَلَيْهَا ظُلْمًا:

الْتَبُّبَة [es-subet] [سَا'نِمْ زَامْمِيْلَا] [ṣā'nim zammıyla] [ḥumet] vezninde) Gürüh ve cemā'at ma'nāsınadır; yukālu: تَبُّبَةً مِنَ النَّاسِ أَيِ جَمَاعَةً. Garībdir ki Şāfiye'de تَبُّبَة [subet] kelimesinin aslı تَبُّبِيَّة [subyet] olmak üzere müsebbettir ki "ث,ب,ي" māddesindedir, cem' ma'nāsınadır. Mü'ellif dahi mu'tell bābında mādde-i mezkūrede resm eylemişken işbu "و,ث,ب" māddesinde dahi sebt eylemiştir; fe'l-yunzar. Asl cem' ma'nāsına تَبُّبِيَّة [tesbiyet] mevzū' olmakla تَبُّبَة [subet] ondan iştikāk-ı kebīr cihetiyle me'hūz olur ve bunun aslı تَبُّبِي idi. Ve Cevherī bunu تَوَثُّب

māddesinde dahi resm ve mecma'-ı mā' olan vasat-ı havz ma'nāsından me'hūz olduğunu işrāb ve aslı تَوَثُّب olup āhirindeki hā' vāv-ı mahzūfeden 'ivaz olduğunu tasrīh eylemiştir.

الْوَثْبِي [el-veṣebā] [جَمَزِي] [cemezā] vezninde) Pek sıçrayıcı ve pertāv edici hayvāna denir; yukālu: فَرَسٌ وَنَاقَةٌ وَثْبِيٌّ أَيِ وَثَابَةٌ

[وَجِب]

الْوَجُوب [el-vucūb] [قُعُودٌ] [ḩu'ūd] vezninde) ve

الْوَجْبَة [el-cibet] [عِدَّة] [cīdet] vezninde ki aslı وَجِبْتُ [vecb]dir, وَعَدْتُ [va'd] ve عِدَّة [cīdet] gibi, lāzım olmak ma'nāsınadır ki murād sübūt ve temekkün vechiyle lāzım olmaksızın 'ibārettir; yukālu: وَجِبَ الشَّيْءُ وَجُوبًا وَجِبَةً. Mü'ellifin Başā'ir'de beyānı üzere وَجُوبٌ [vucūb] māddesi sukūt ve vukū' ma'nāsına mevzū'dur.

الْوَجْبَة [el-vecbet] (vāv'ın fethi ve cīm'in sükūnuyla) Düşmek ma'nāsınadır; yukālu: وَجِبَ الشَّيْءُ يَجِبُ وَجْبَةً إِذَا سَقَطَ

وَجْبَة [vecbet] İsm olur, gürültü ile yıkılıp düşmeğe, 'alā-kavlin yıkılıp düşen şey'in gürültüsüne ve āvāzına denir, münhedim olan binā gürültüsü gibi; tekūlu: سَمِعْتُ لِلْحَائِطِ وَجْبَةً أَيِ سَقَطَتْ مَعَ الْهَيْدَةِ أَوْ صَوْتُ السَّاقِطِ

وَجْبَة [vecbet] Leyl ve nehārda hemān bir öğün ta'ām ekl eylemeğe denir; 'alā-kavlin yirmi dört sā'atte bir vakti mahsūs öğün edip ertesi vakt-i mezbūrda ekl-i ta'ām eylemeğe denir, meselā her gün kuşluk vaktine tahsīs edip kuşluktan kuşluğa öğün eylemek gibi; yukālu: هُوَ يَأْكُلُ الْوَجْبَةَ أَيِ الْأَكْلَةَ فِي الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةَ مَرَّةً أَوْ أَكَلَتْ فِي الْيَوْمِ إِلَى مِثْلِهَا مِنَ الْعَدَدِ

الْوَجْب [el-vecb] [صَرْبٌ] [ḩarb] vezninde) ve

الْوَجُوب [el-vucūb] [قُعُودٌ] [ḩu'ūd] vezninde)

de) Güneş gurüb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: وَجِبَتِ الشَّمْسُ وَجِبًا وَوَجُوبًا إِذَا غَابَتْ Ve göz çukurlanıp içeri batmak ma'nāsınadır; yukālu: وَجِبَتِ الْعَيْنُ إِذَا غَارَتْ yā bir kimseyi bir nesneden redd eylemek ma'nāsınadır; yukālu: وَجِبَهُ عَنْهُ إِذَا رَدَّهُ Ve her gün bir öğün ta'ām eylemek ma'nāsınadır; yukālu: وَجِبَ فُلَانٌ إِذَا أَكَلَ أَكْلَةً وَاحِدَةً فِي النَّهَارِ ölmek ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: وَجِبَ فُلَانٌ إِذَا مَاتَ ve

وَجِبْتُ [vecb] Şol nākaya denir ki memesinde ağız mün'akid olup nüzül ve idrār eylemeye. Ve teke derisinden yapılmış büyük tuluma denir. Cem'i وَجَابَتْ [vicāb] gelir vāv'ın kesriyle. Ve

وَجِبْتُ [vecb] Ahmak ve sebük-magz kimseye denir. Ve korkak, cebān kişiye denir. Ve ok yarışmakta miyāneye vaz' ve ta'yīn olunan ödüle denir.

الْإِجَابَاتُ [el-īcāb] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi vācib ve lāzım kılmak ma'nāsınadır; yukālu: وَأَوْجِبُهُ أَيَّ الْأَزْمَةِ yukālu: وَأَوْجِبَ لَكَ الْبَيْعَ أَيَّ الْأَزْمَةِ لَكَ Burada nüshaların mecmū'u مُوَاجِبَةٌ وَوَجَابًا 'ibāretiyle mersūm olup şārihler dahi tasaddī eylememiştir. Ba'dehu *Lisānu'l-'Arab* ve sār'ir me'hazlara mūrāca'at olunduğunda cümlesinde وَأَوْجِبُهُ مُوَاجِبَةٌ وَوَجَابًا 'ibāretiyle mesbūt olmakla *Ḳāmūs* nüshalarında sakta vākī' olduğu mütebeyyen oldu. Pes mufā'let vezninde مُوَاجِبَةٌ [muvācebet] ve وَجَابَتْ [vicāb] dahi إِجَابَتْ [īcāb] ma'nāsına olur. Ve

إِجَابَاتُ [īcāb] Bir kimse cennete yāhūd cehenneme müstehak olacak 'amel işlemek ma'nāsınadır; yukālu: وَأَوْجِبَ الرَّجُلُ إِذَا أَتَى بِالْمَوْجِبَةِ مِنَ الْحَسَنَاتِ أَوْ السَّيِّئَاتِ لَهُ الْجَنَّةَ أَوْ النَّارَ Ve bir kimsenin havf u endiše gibi hālet

ilkāsıyla yüreğini oynatmak ma'nāsınadır; yukālu: أَوْجِبَ اللَّهُ قَلْبَهُ أَيَّ أَخْفَقَهُ Ve her gün bir öğün ta'ām eylemek ma'nāsınadır; yukālu: وَأَوْجِبَ الرَّجُلُ إِذَا أَكَلَ أَكْلَةً وَاحِدَةً فِي النَّهَارِ

التَّوَجُّيبُ [et-tevcīb] [tef'īl] [tefcīl] vezninde) Bu dahi lāzım ve vācib kılmak ma'nāsınadır; yukālu: وَجِبَهُ عَلَيْهِ تَوْجِيْبًا إِذَا أَلْزَمَهُ Ve günde bir öğün ta'ām eylemek ma'nāsınadır; yukālu: وَجِبَ الرَّجُلُ إِذَا أَكَلَ أَكْلَةً وَاحِدَةً فِي النَّهَارِ yāhūd atını günde bir öğün ta'ām ve 'alef ekline alıştırmak ma'nāsınadır; yukālu: وَجِبَ عِبَالَهُ وَفَرَسَهُ إِذَا عَوَّدَهُمْ أَكْلَةً وَاحِدَةً فِي النَّهَارِ Ve koyun ve nāka makülesini yirmi dört sā'atte bir kerre sağmak ma'nāsınadır; yukālu: وَجِبَ النَّاقَةَ إِذَا لَمْ يَخْلُهَا فِي الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ yukālu: وَجِبَ الرَّجُلُ إِذَا أَعْيَتْهُ وَاحِدَةً Ve yorulup dermānde kalmak ma'nāsınadır; yukālu: وَجِبَتْ الْإِبِلُ إِذَا أَعْيَتْهُ Ve nākanın memesinde ağız mün'akid olmak ma'nāsınadır ki idrār ve nüzül eylemez olur; yukālu: وَجِبَ اللَّبَاءُ فِي ضَرْعِ النَّاقَةِ إِذَا انْعَمَدَ

الْإِسْتِحْبَابُ [el-istīcāb] İstihkāk ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَوْجِبُهُ أَيَّ اسْتَحَقَّهُ

الْوَجِيبَةُ [el-vecībet] [vazīfet] [vazīfet] vezninde ve mūrādıfidir; yukālu: هِيَ وَجِيبَتُهُ أَيَّ هِيَ وَجِيبَتُهُ Ve bir kimsenin bi'l-iştirā' müstehak olduğu şey'i müştērāya itlāk olunur. Meselā bir kimse yüz keyl mikdārı buğday iştirā edip ceste ceste cümle-i müştērāsını kabz ile tamāmen ahz ve istifā eyledikte قَدِ اسْتَوْفَيْتَ وَجِيبَتَكَ derler.

الْمَوْجِبَةُ [el-mūcibet] (mīm'in zammı ve cīm'in kesriyle) A'māl-i seyyi'eden ve a'māl-i haseneden şol kebīre ve 'azīmeye itlāk olunur ki cehenneme yāhūd cennete duhūlü mūcib ve müstelzim ola; yukālu: هَذِهِ مَوْجِبَةٌ وَهِيَ الْكَبِيرَةُ مِنَ الذُّنُوبِ وَمِنَ الْحَسَنَاتِ الَّتِي تَوْجِبُ النَّارَ أَوْ الْجَنَّةَ

الْوَجْبُ [el-vecb] (صَرَبْتُ [ḍarb] vezninde) ve

الْوَجِيبُ [el-vecīb] (نَحَيْبْتُ [neḥīb] vezninde) ve

الْوَجْبَانُ [el-vecebān] (hārekātla) Yürek oynamak ma'nāsınadır; yukālu: وَجَبَ الْقَلْبُ وَوَجِبْنَا وَإِذَا خَفَقَ وَجِبًا وَوَجِبْنَا وَوَجِبْنَا إِذَا خَفَقَ

الْمَوْجِبُ [el-muvecbib] (مُحَدِّثٌ [muḥaddiṣ] vezninde) Bu dahi memesinde ağız mün'akid olmakla idrār eylemeyen nākaya denir.

الْوَجَابُ [el-veccāb] (تَشَدَّدُ-i cīm'le شَدَادٌ [šeddād] vezninde) ve

الْوَجَابَةُ [el-veccābet] (kezālik teşdīd-i cīm'le عَلَامَةٌ [‘allāmet] vezninde) Korkak ve cebān kişiye denir.

الْوَجُوبَةُ [el-vucūbet] (vāv'ın zammıyla) Korkak olmak ma'nāsınadır; yukālu: وَجِبَ الرَّجُلُ وَجُوبَةٌ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ وَجَابًا أَيْ جَبَانًا

مُوجِبٌ [Mūcib] (مُوسِرٌ [mūsir] vezninde) Kud's-i şerīf ile Belkēa miyānında bir belde adıdır. Ve şehir-i muharremü'l-harāmın ism-i kadimidir.

الْوَجَابُ [el-vicāb] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Su irkilip eğlenecek yerlere denir, مَنَاقِعُ الْمَاءِ [menāqī'u'l-mā] ma'nāsına. Mü'ellif müfredinden sükūt eylemiştir.

[و ح ب]

الْوُهَابُ [el-vuḥāb] (هَابٌ-yı mühmele ile غُرَابٌ [gūrāb] vezninde) Deve kısmına mahsūs bir illet adıdır ki mühliktir.

[و د ب]

الْوَدْبُ [el-vedeb] (vāv'ın ve dāl'ın fethiyle) Sū-i hāl ma'nāsınadır ki bir kimsenin hāli muztarib ve perīşān olmaktan ibārettir; yukālu: هُوَ عَلَى وَدْبٍ أَيْ سُوءِ الْحَالِ

[و ذ ب]

الْوَذَابُ [el-vizāb] (زَابٌ-ı mu'ceme ile جِرَابٌ [cirāb] vezninde) Şol işkenbelere ve bağırsaklara denir ki A'rāb tā'ifesi içlerine sūt vaz' edip ba'de vaktin pāre pāre doğrayıp ekl ederler. Ve işbu وَذَابٌ [vizāb] kelimesinin müfredi mesmū' değildir. Ve

وَذَابٌ [vizāb] Azık çantasının kulplarına denir.

[و ر ب]

الْوَرَبُ [el-verb] (صَرَبْتُ [ḍarb] vezninde) Vahşī cānver inine denir. Ve bedende iki eyegü kemiklerinin aralığına denir. Ve 'uzv ve endām ma'nāsınadır. Ve فَتْرٌ [fitr] ma'nāsınadır ki baş parmakla سَبَابَةٌ [sebbābet] parmak açıldıkta hāvī olduğu mikdārdır ki سُرَّةٌ [surret] ta'bīr olunur. Ve dübüre denir, اِسْتِ [ist] ma'nāsına. Ve fāre ve 'akreb yuvalarının ağızına denir. Cem'ci اُورَابٌ [evrāb] gelir.

الْوَرَبَةُ [el-verbet] (حَرْبَةٌ [ḥarbet] vezninde) Bu dahi göte denir, اِسْتِ [ist] gibi.

الْوَرِبُ [el-virb] (vāv'ın kesriyle) اِرْبٌ [irb] kelimesinde lügattir ki 'uzv ve endāma denir.

الْوَرِبُ [el-verib] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Fāsīd ve tebāh olmuş nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ وَرِبٌ أَيْ فَاسِدٌ Ve gevşek ve salık buluta denir ki feyz ve matarı me'mül olmaya; yukālu: سَحَابٌ وَرِبٌ أَيْ مُسْتَرْخٍ لَا يُمَطَّرُ Ve fāsīd damara denir.

التَّوْرِبُ [et-tevrīb] (تَفَعَّلٌ [tef'īl] vezninde) Muğlak olmayan ma'ārīz ve kināyātla bir nesneden tevriye ve ihām eylemek ma'nāsınadır; yukālu: وَرَبَّ عَنِ الشَّيْءِ إِذَا وَرَى وَرَبَّ عَنِ الْمُبَاحَاتِ الْمُبَاحَاتِ عَنَّهُ بِالْمُعَارَضَاتِ الْمُبَاحَاتِ Burada مَبَاحَاتٌ kelimesi keşf ve izhār ma'nāsına olan بَوْحٌ

[bevḥ]tendir. Bu mādde ve sâ'iri fesād ma'nāsındandır.

أَلْوَرَبُ [el-vereb] (fethateynle) Bir nesne fāsīd ve tebāh olmak ma'nāsınadır; yukālu: وَرَبَ الشَّيْءِ وَرَبًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا فَسَدَ Hālen lisānımızda bir tarafa doğru kaçık ve mā'il olan şey'e vereb ta'bīrimiz işbu fesād ma'nāsındandır.

أَلْمَوَارِبَةُ [el-muvārebet] [مُفَاعَلَةٌ] [mufā'alet] vezninde) Bir kimseye reng ve hile ve dūbāra eylemek ma'nāsınadır; yukālu: وَرَبَّتِ الْأَرْضُ وَسَبَّتِ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا كَثُرَ عَشْبُهَا Ve bu müşāreket için olur.

[وزب]

أَلْوُزُوبُ [el-vuzūb] (zā-yı mu'ceme ile) Akmak ma'nāsınadır; yukālu: وَزَبَ الْمَاءُ وَزُوبًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا سَالَ

أَلْمِزَابُ [el-mīzāb] [مِحْرَابٌ] [miḥrāb] vezninde) **وُزُوبٌ** [vuzūb] lafzından ism-i ālettir, oluğa denir, nāv-dān ma'nāsına. Ba'zılar 'indinde bu Fārisīden mu'arrebdir, ya'nī mīm'den sonra hemze ile ta'rīb olunmuştur. Fārisīde "mīz āb", الماء iltercemesidir ki "suyu tebevül eyle" demektir, zīrā mīz kelimesi işemek ma'nāsına olan mīzīden lafzından emr-i hāzırdır. Ba'dehu mezc edip mīz-āb dediler. Bu cihetten cem'inde مَازِبٌ [me'āzīb] dediler, hemze ile.

Şārih der ki cem'inde مَيَازِبٌ [meyāzīb] dahi vāridir. Kaldı ki **وُزُوبٌ** [vuzūb] cereyān ma'nāsına olduktan sonra birkaç kat tekellüfe ne hācettir. Mü'ellif bunu "أزب،" māddesinde dahi zikr eyledi.

أَلْوَزَابُ [el-vezzāb] (teşdīd-i zā ile كَتَّانٌ [kettān] vezninde) Uz uğruya denir, لَصٌّ [lişşun ḥāzīḳun] ma'nāsına ki su gibi akar; yukālu: لَصٌّ وَزَابٌ أَيَّ حَادِقٌ

أَلْإِزَابُ [el-īzāb] [إِجَابٌ] [īcāb] vezninde) Gezip yürüme ma'nāsınadır ki **وُزُوبٌ** [vuzūb]dan me'hūzdur; yukālu: الْأَرْضُ إِذَا ذَهَبَ فِيهَا

[وسب]

أَلْوِشْبُ [el-visb] (vāv'ın kesri ve sīn'in sükūnuyla) Ota denir, giyāh ve nebāt ma'nāsına.

أَلْوِصْبُ [el-vesb] [وَعْدٌ] [va'd] vezninde) Yerin nebātı çok olmak ma'nāsınadır; yukālu: وَسَبَّتِ الْأَرْضُ وَسَبًّا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا كَثُرَ عَشْبُهَا Ve

وَسْبٌ [vesb] Şol tahtalara denir ki kuyunun aşāğısının toprağı gevşek ve dökülgen olmakla dibine çatılır, tā ki toprağı zabt edip dökülmesine mānī' ola. Buna Mışır halkı خَرِيزَةٌ [ḥarīzet] derler, bizim diyarlarda hareze derler. Nihāyet o diyarlarda taştan ederler. Ve bu, göz kuyularda olmaz. Ve **وَسْبٌ** [vesb] lafzının cem'i **وُسُوبٌ** [vusūb] gelir.

أَلْوِصَبُ [el-veseb] (fethateynle) Bir nesne kīrlenmek ma'nāsınadır; yukālu: وَسَبَّ الثَّوْبُ وَسَبًّا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا وَسِخَ

أَلْإِسَابُ [el-īsāb] (hemzenin kesriyle) Yer otlu olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَوْسَبَتِ الْأَرْضُ بِمَعْنَى وَسَبَّتِ

أَلْمُوسِبُ [el-mūsib] [مُوسِرٌ] [mūsir] vezninde) Yünü çok olan koça itlāk olunur; yukālu: كَبِشَ مُوسِبٌ أَيَّ كَثِيرُ الصُّوفِ

أَلْمِيسَابُ [el-mīsāb] [مِيزَابٌ] [mīzāb] vezninde) İki sūlsü mikdārı رُطْبٌ [ruṭab] olmuş hurmā koruğuna denir, مُجَزَّعُ الرُّطْبِ [mucezza'u'r-ruṭab] ma'nāsına.

وَسْبِي [vesbā] [سَكْرِي] [sekrā] vezninde) Benū Suleym kabilesine mahsūs bir su adıdır.

[و ش ب]

الْوَشْبُ [el-veṣb] (vāv'ın fethi ve ṣīn-i mu'cemenin sükūnuyla) Kabuğu kalın olan meyveye denir. Ve bu 'Arabların ثَمْرَةٌ غَلِيظٌ اللَّحَاءُ وَشِبَّةٌ kavllerinden me'hūzdur ki غَلِيظٌ اللَّحَاءُ [ğalīzu'l-liḥā'] ma'nāsınadır.

الْأَوْشَابُ [el-evṣāb] (hemzenin fethiyle) Ecnās-ı muhtelifeden müctemī' fūrū-māye levend makūlesi nāsa denir, أَوْبَاشٌ [evbāš] ve أَخْلَاطٌ [ahlāt] ma'nāsına. Ve وَشِبٌ [viṣb] müfredidir vāv'ın kesriyle; yukālu: هُمْ الْأَوْشَابُ بِلِ الْأَوْشَابِ أَيْ الْأَوْبَاشِ وَالْأَخْلَاطِ

[و ص ب]

الْوَصْبُ [el-vaṣab] (vāv'ın ve ṣād'ın fet-hiyle) Derd ve maraza denir. Cem'ci أَوْصَابٌ [evṣāb] gelir; yukālu: بِهِ وَصَبْتُ أَي مَرَضٌ

وَصَبٌ [veṣab] Masdar olur, hasta ve derd-nāk olmak ma'nāsına; yukālu: وَصَبَ الرَّجُلُ وَصَبًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا مَرَضَ

التَّوَصَّيْبُ [et-teṣṣīb] [tef'īl] vezninde) ve

التَّوَصَّيْبُ [et-teṣṣub] [tefa'ul] vezninde) Bunlar da hastalanıp rencūr ve derd-nāk olmak ma'nāsınadır; yukālu: وَصَبَ الرَّجُلُ وَتَوَصَّيْبٌ بِمَعْنَى وَصَبَ

الْإِيصَابُ [el-iṣāb] [icāb] vezninde) أَوْصَبٌ [veṣab] ma'nāsınadır; yukālu: أَوْصَبْتُ وَصَبْتُ بِمَعْنَى وَصَبَ أَوْصَبَهُ اللهُ تَعَالَى أَي: أَمْرَضَهُ Ve bir nesne üzere müdāvemet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَوْصَبَ الْقَوْمَ عَلَى وَصَبَ إِذَا تَابَرَوْهُ Ve bir kimsenin 'illetli ve marazlı evlādı olmak ma'nāsınadır; yukālu: وَصَبَ الرَّجُلُ إِذَا وُلِدَ لَهُ أَوْلَادٌ وَصَابِي Şahm ve bedenine ya'nī kuvvetine 'avārız sebebiyle halel gelmeyip 'alā-hālihi sābit ve ber-karār olmak ma'nāsınadır;

yukālu: أَوْصَبَتِ النَّاقَةُ الشَّحْمَ إِذَا تَبَتَّ شَحْمُهَا Ger-çi nüshalarda bu resme mersūmdur, lākin ümmehāt-ı sā'irede ve Esās'ta وَصَبَ شَحْمٌ وَنَبَتٌ النَّاقَةُ وَلَبِنُهَا أَي دَامَ وَأَوْصَبَتِ النَّاقَةُ وَوَأَصَبَتْ فِيهَا مُوصَبَةٌ 'unvānında merkūm olmakla müdāvemet ma'nāsından me'hūz olmuş olur. Nüşhalarda müte'addī 'unvāniyla olduğundan muztarib olmak gālibdir. Ve

إِيصَابٌ [iṣāb] Mutlakan bir nesne dā'im ve pāyidār olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَوْصَبَ الشَّيْءُ إِذَا دَامَ وَتَبَتَّ

الْوَصِيبُ [el-vaṣīb] [ketif] vezninde) Hasta ve marīz olan kişiye denir. Cem'ci وَصَابِي [veṣābā] gelir, وَجَعٌ [veci'] ve وَجَاعِي [vecā'i] gibi ve وَصَابٌ [viṣāb] gelir, وَجَاعٌ [vicā'] gibi.

الْوُصُوبُ [el-vuṣūb] [vucūb] vezninde) Dā'im ve sābit olmak ma'nāsınadır; yukālu: وَصَبَ الشَّيْءُ وَوُصُوبًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا دَامَ وَتَبَتَّ Ve bir işin üzerine olup ona güzelce takayyüd ve ihtimām eylemek ma'nāsınadır; yukālu: وَصَبَ عَلَى الْأَمْرِ إِذَا وَاطَبَ وَأَحْسَنَ الْقِيَامَ عَلَيْهِ

الْوَأِصِبَةُ [el-vāṣibet] [vācibet] vezninde) Be-gāyet ba'd olan mefāzeye ıtlāk olunur ki gitmekle münteḥī olmaya. Devām ma'nāsından me'hūzdur; yukālu: مَفَازَةٌ وَأَصِبَتْ أَي بَعِيدَةٌ جَدًّا

الْوُصْبُ [el-vaṣb] [naṣb] vezninde) Serçe parmak yanındaki adsız parmaktan sebbābeye gelince aralığa denir, orta parmak ve aralıkları dāhildir.

الْمُوصَبُ [el-muṣaṣab] [mu'azzam] vezninde) Kesirü'l-ecvā' olan insān ve hayvāna denir.

[و ط ب]

الْوَطْبُ [el-vaṭb] (vāv'ın fethi ve ṭā'nın

sükünüyla) Süt tulumuna denir ki iki yaşında ve ondan ziyādece olan koyunun derisinden yaptıklarıdır, niteki kuzu derisinden olana ŞKŪʿE [şekvet] denir. وَطَبٌ [vaṭb] lafzının cemʿi أُوْطِبُ [evṭub] gelir ve وَطَابٌ [viṭāb] gelir vāv'ın kesriyle ve أُوْطَابٌ [evṭāb] gelir. Ve cemʿü'l-cemʿi أَوَاتِبُ [evāṭib] gelir. Ve

وَطَبٌ [vaṭb] Künde ve dürtüş-endām ve nā-turāş kimseye itlāk olunur. Ve iri memeye itlāk olunur ki tulum gibi olur.

أَلْوْطَبَاءُ [el-vaṭbāʿ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʿ] vezninde) İri memeli hatuna denir ki tulum memeli taʿbīr olunur; yukālu: إِمْرَأَةٌ وَطَبَاءٌ أَيْ الْعَظِيمَةُ التَّدْيِي

أَلْوِطَابُ [el-viṭāb] (vāv'ın kesriyle) وَطَبٌ [vaṭb]ın cemʿidir, niteki zikr olundu. Ve ʿArablar bir kimse vefāt eyledikte yāhūd katl olundukta وَطَابُهُ وَطَابُهُ وَطَابُهُ derler, “tulumları boşaldı” maʿnāsına ki “aʿzāsından mādde-i rūh olan demleri hurūc eyledi” yāhūd “ervāh-ı aʿzāsı çekilip gitti” demektir.

[و ظ ب]

أَلْوُظُوبُ [el-vuzūb] (zā-yı muʿceme ile قُغُودٌ [ḡuʿūd] vezninde) Münfekk olmak üzere hemişe bir işin üzerinde olmak yāhūd bir işi taʿahhüd ve iltizām eylemekle dāʾimā ona mülāzemet ve müdāvemem eylemek maʿnāsınadır, bir kimsenin hizmetine mülāzemet ve müdāvemem gibi; yukālu: وَظَبٌ عَلَى الْأَمْرِ وَظُوبًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا دَامَ أَوْ دَاوَمَهُ وَلَزِمَهُ

أَلْمَوَاطِبَةُ [el-muvāzabet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) وَظُوبٌ [vuzūb] maʿnāsınadır; yukālu: وَاطَبَ عَلَيْهِ بِمَعْنَى وَطَبَ

أَلْمَوْظُوبَةُ [el-mevzūbet] (مَوْهُوبَةٌ [mevhūbet]

vezninde) Şol yere denir ki bi'd-defeʿat raʿy olunmakla onda aslā çayır eseri kalmamış ola; yukālu: أَرْضٌ مَوْظُوبَةٌ أَيْ تُدْوَلَّتْ بِالرَّغِي فَلَمْ يَبْقَ فِيهَا كَلًّا Ve bu maʿnā-yı merkümeden yāhūd ātiyeden me'hūzdur.

أَلْمَوْظُوبُ [el-mevzūb] Şol kimseye itlāk olunur ki peyderpey nevāʿib-i zamān sademātiyla cümle-i mālī helāk olmuş ola; yukālu: رَجُلٌ مَوْظُوبٌ إِذَا كَانَ قَدْ تَدَاوَلَتِ التَّوَابِثُ مَالَهُ

مَوْظَبٌ [Mevzab] (مُعَعَّدٌ [maḡʿad] vezninde) Mekke-i mükerreme kurbünde bir mevziʿdir. Ve işbu مَوْظَبٌ [mevzab] kelimesi مَوْزَقٌ [mevraq] lafzı gibi şāzdır, zīrā kıyās olan مَوْعِدٌ [mevʿid] gibi olmaktadır.

أَلْوْظَبَةُ [el-vaṭbat] (جَمْرَةٌ [cemret] vezninde) Bütün tırnaklı olan hayvānın fercine denir.

أَلْمِيطَبُ [el-mīzab] (مِيزَرٌ [mīzer] vezninde) Bir tarafı bıçak gibi keskin olan yumru ve müdevver çakmak taşına denir, ظُرُرٌ [zurer] maʿnāsına.

أَلْوِطْبُ [el-vaṭb] (ضَرْبٌ [ḍarb] vezninde) Ayakla çiğnemek, وَطَبٌ [vaṭb] maʿnāsınadır; yukālu: وَظَبُهُ وَظَبًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا وَطَبَهُ

[و ع ب]

أَلْوَعْبُ [el-vaʿb] (وَغَدٌ [vaʿd] vezninde) Bir şey'in mecmūʿunu avuçlayıp almak maʿnāsınadır; yukālu: وَعَبَ الشَّيْءَ وَعَبًا مِنْ وَعَبَ الشَّيْءَ إِذَا أَخَذَهُ أَجْمَعِ Ve

وَعْبٌ [vaʿb] Tarīk-i vāsiʿa denir ki tesmiye bi'l-masdardır, ehl-i sebīli ihāta eylediği mülāhazasıyladır.

أَلْإِيعَابُ [el-īʿāb] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir şey'in mecmūʿunu avuçlayıp almak maʿnāsınadır; yukālu: أَوْعَبَهُ بِمَعْنَى وَعَبَهُ Ve biriktirmek maʿnāsına istiʿmāl

olunur; yukālu: أَوْعَبَ الشَّيْءُ إِذَا جَمَعَهُ Ve bir nesneyi bi-tamāmihi kesmek ve koparmak ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: أَوْعَبَ الْجَذْعُ أَي اسْتَأْصَلَهُ Ya'ni "Burnunu bi't-tamām kat' eyledi." Ve bunda diyet lāzım gelir. Ve bir nesne içre bir nesneyi bi-tamāmihi idhāl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَوْعَبَ الشَّيْءُ فِي الشَّيْءِ إِذَا أَدْخَلَهُ فِيهِ كُلَّهُ

الموعب [el-mū'ib] [mūsir] [mūsir] vezninde) إِيْعَابٌ [ī'āb]dan ism-i fā'ildir ve minhu yukālu: جَاؤُوا مُوعِبِينَ أَي إِذَا جَمَعُوا مَا اسْتَطَاعُوا مِنْ جَمْعٍ Ve minhu'l-hadīsu: "أَوْعَبَ الْأَنْصَارُ مَعَ عَلِيٍّ إِلَى صَفِينٍ" أَي لَمْ يَسْخَلَفْ مِنْهُمْ أَحَدٌ عَنْهُ

الإشتيعاب [el-istī'āb] Bu dahi bir şey'in cümlesini avuçlayıp almak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَوْعَبَهُ بِمَعْنَى وَعَبَهُ وَعَبَ ta'bir olunur.

الوعاب [el-vi'āb] [viṭāb] [viṭāb] vezninde) Arzdan mevādi-i vāsi'aya itlāk olunur. Müfredi وَعَبٌ [va'ab]dır, كَعَبٌ [ka'ab] gibi.

الوعيب [el-ve'ib] [emīr] [emīr] vezninde) Vāsi' nesneye denir ki içine vaz' olunan şey'i وَعَبٌ [va'ab] eder ola; yukālu: بَيْتٌ وَعَيْبٌ Ve 'Arablar at 'uhde-i kudretinde olan seğırtmek māyesinin mecmū'unu istīfā ederek geldi diyecek yerde جَاءَ الْفَرَسُ بِرُكُضٍ وَعَيْبٍ derler.

الأوعب [el-ev'ab] [aqrab] [aqrab] vezninde) Ef'al-i tafdīldir, bir şey'in mecmū'unu istīfā eden şey'e vasf olur ve minhu yukālu: هَذَا أَوْعَبٌ لِكَذَا أَي أُخْرَى لِاسْتِيْفَائِهِ وَفِي الْحَدِيثِ "نَوْمَةٌ بَعْدَ الْجَمَاعِ" أَوْعَبٌ لِلْمَاءِ أَي أُخْرَى أَنْ يُخْرَجَ كُلُّ مَا بَقِيَ مِنْهُ فِي الذِّكْرِ وَيَسْتَفْصِيهِ

[و غ ب]

الوغب [el-vagb] (vāv'ın fethi ve gayn-ı

mu'cemenin sükūnuyla) Gırāreye denir ki harar ta'bir olunan zarf-ı ma'hūddur. Ve ev esbābının hırt ve mırt ve ufak tefek makülesine denir. Ve ahmak ve bī-magz kimseye denir. Ve za'ifü'l-beden kimseye denir. Ve fūrū-māye ve le'im ve rezil şahsa denir. Ve iri ve dızman erkek deveye denmekle zıdd olur; zıddiyyeti za'if mukābelesine mebnīdir, lākin hakīkatte şibh-i tezād vardır. Cem'ī أَوْعَابٌ [evgāb] gelir ve وَعَابٌ [viḡāb] gelir, وَطَابٌ [viṭāb] gibi. Mü'ennesi وَغَبَةٌ [vagbet]tir hā'yla.

الوغبنة [el-veḡabet] (fetehtāla) Bu dahi ahmak ve sāde-dil kişiye denir.

الوغبنة [el-vuḡübet] (vāv'ın zammı-yla) Deve iri ve 'azīmü'l-heykel olmak ma'nāsınadır; yukālu: وَعَبَ الْجَمَلُ وَغُوبَةً مِنْ أَلْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا ضَحُمَ

[و ق ب]

الوقب [el-vaqb] (vāv'ın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Ba'zı kayalarda olan hilkī oyma çukura denir ki onda yağmur suyu irkilir; 'alā-kavlin ba'zı yalçın kayalarda bir kāmēt yāhūd iki kāmēt mikdārı olan kuyu tarzında hilkī oyma çukura denir ki مَضْنَعَةٌ [maşna'at] gibi onda su cem' olur. Ve

وقب [vaqb] Bedende olan çukurlara denir, gözün ve omuz başının çukurları gibi. Ve

وقب الفرس [vaqbu'l-feres] At kısmının gözleri üstünde olan çukurlardır ki yaşlı olan attā pek çukurlanır. Ve

وقب المحالة [vaqbu'l-mahālet] Çarhın ve makaranın iğ ve ok geçirecek deliklerine denir. Ve

وقب [vaqb] ve

وقوب [vuqub] Masdar olur, bir nesne gā'ib

ve nā-bedīd olmak ma'nāsına; yukālu: وَقَبَ Ve الشَّيْءُ وَقَبًا وَوُقُوبًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا غَاب

وَقَبَ [vaq̣b] Ahmak ve ebleh kişiye denir; yukālu: هُوَ وَقَبٌ أَي أَحْمَقُ Ve fūrū-māye ve nezl ve denī kimseye denir; yukālu: هُوَ وَقَبٌ أَي نَذُلٌ ذِيءٌ Ve kezālik masdar olur, bir çukura girmek ma'nāsına; yukālu: وَقَبَ الرَّجُلُ Ve beriye doğru teveccüh ve ikbāl edip gelmek ma'nāsınadır; yukālu: وَقَبَ الرَّجُلُ إِذَا أُقْبِلَ وَجَاءَ Ve karanlık basmak ma'nāsınadır; yukālu: وَقَبَ الظَّلَامُ Ve عَلَى النَّاسِ إِذَا دَخَلَ

وَقَبَ [vaq̣b] ve

وُقُوبٌ [vuq̣ūb] Güneş batmak ma'nāsınadır; yukālu: وَقَبَتِ الشَّمْسُ وَقُبًا وَوُقُوبًا إِذَا غَابَتْ Ve ay küsūfa girmek ma'nāsınadır ki ay tutulmaktır; yukālu: وَقَبَ الْقَمَرُ إِذَا دَخَلَ فِي الْكُسُوفِ ﴿وَمَنْ شَرَّ غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ﴾، الآية أَوْ مَعْنَاهُ مَنْ شَرَّ أَيْرٍ إِذَا قَامَ، حِكَاةُ الْعَزَالِيِّ غَاسِقٌ [gāsīq]tan murād kamerdir ve وَقُوبٌ [vuq̣ūb]ju küsūfa dāhil olmaktır ve ma'nā-yı sāniye göre غَاسِقٌ [gāsīq]tan murād zekerdır ve وَقُوبٌ [vuq̣ūb]dan murād kıyām ve intişārıdır ki duhūl-i ferce bā'istir. Mütercim der ki kamere غَاسِقٌ [gāsīq] itlākı küsūfuyla 'ālemi muzlim eylemesine mebnīdir ve zekere غَاسِقٌ [gāsīq] itlākı seyelān ma'nāsına olan عَسَقَانٌ [gaseqān]dan meḥūzduz, kıvāmına gelmiş ālet ne gūne ferce seyelān eylediği tezekkür oluna. Ve müfessirīn ma'ānī-i sā'ire dahi irād eylemişlerdir.

الْوَقْبَةُ [el-vaq̣bet] تَمْرَةٌ [temret] vezninde) وَقَبَ [vaq̣b] kelimesinin müfredidir ki zikr olunan çukura ve deliğe denir. Ve bazı hānelerde olan büyük bacaya denir ki ondan içeriye güneş pertevi girmeyip gölge-

lik ola ve bu şimāl tarafına doğru yāhūd aşāğı katlarda olan baca olur. Ve

وَقْبَةُ الثَّرِيدِ [vaq̣betu's-serīd] ve

وَقْبَةُ الدُّهْنِ [vaq̣betu'd-duhn] Tirit ve yağ vaz' olunan kapta yağ irkilmek için ortasına ettikleri çukurdan 'ibārettir.

الْإِقْبَابُ [el-iq̣āb] [īcāb] vezninde) Acıkmak ma'nāsınadır; yukālu: أُوقِبَ الرَّجُلُ إِذَا جَاعَ Ve bir nesneyi وَقَبَةً [vaq̣bet]le idhāl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أُوقِبَ الشَّيْءُ إِذَا أَدْخَلَهُ فِي الْوَقْبَةِ

الْمِيقَابُ [el-mīqāb] [mīzer] vezninde) Katır boncuğuna denir, وَدَعَةٌ [vede'at] ma'nāsına.

الْوُقْبِيُّ [el-vuq̣biyy] [kurdiyy] vezninde) Ahmaklar ile dā'imā sohbet ve üns ü ülfete düşkün olan kimseye denir; yukālu: هُوَ وَقْبِيٌّ أَي مُوَلِّعٌ بِضُحْبَةِ الْأَوْقَابِ أَيِ الْحَمَمِيِّ

الْمِيقَابُ [el-mīqāb] [mihrāb] vezninde) Suyu çok içer olan kimseye denir. Ve ahmak ve bī-magz hatuna, 'alā-kavlin dā'imā ahmak veledler doğurur olan hatuna denir. Ve vāsi'ü'l-ferc olan hatuna denir.

سَيْرُ الْمِيقَابِ [seyru'l-mīqāb] Gündüzü geceye katarak yürümeğe denir; yukālu: سَاوُوا سَيْرَ الْمِيقَابِ أَيِ وَاصِلُوا بَيْنَ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ

بَنُو الْمِيقَابِ [Benu'l-Mīqāb] Miyān-ı 'Arabda sebb ve düşnām ta'bīrātındandır ki vālidesine nisbettir. Zikr olunan مِيقَاب [mīqāb] ma'nāsındandır ki postal oğlu demek olur.

الْقَبَةُ [el-q̣ibet] [idet] vezninde) Koyun kısmının büyük olan peynir māyesine denir. Pek küçük kuzunun peynir māyesine **إِنْفَحَةٌ** [infəḥat] denir, büyüdükte şīrdān ve kırkbayır derler.

الْوَقَيْبُ [el-vaqīb] [neḥīb] [vezinde] At kısmı yürürken hāyesi kabından zuhür eden āvāza denir. Şārihin beyānına göre bu ma'nāda masdar dahi olur.

الأَوْقَابُ [el-evqāb] (hemzenin fethiyle) Ebleh ve ahmak kimselere denir ki وَقَبٌ [vaqb] lafzından cem'dir. Ve

أَوْقَابُ [evqāb] فُمَاشُ الْبَيْتِ [ḡumāšu'l-beyt] ma'nāsınadır ki hırt ve mırt makülesi ev esbābıdır, tekne ve çömlek ve el değirmeni gibi.

الْوَقْبَاءُ [el-Vaqbā'] صَحْرَاءُ [ṣaḡrā'] vezinde ve kasr ile cā'izdir) Bir mevzi' adıdır.

الْوَقْبَى [el-Vaqabā] جَمَزَى [cemezā] vezinde) Benū Māzin kabilesine mahsūs bir su adıdır.

الأَوْقَابُ [el-evqāb] Duhül ma'nāsından ef'aldir, fūrüc-ı nisāya adamcasına duhül eden ālet-i tenāsüle itlāk olunur ki gereği gibi kuvvet ve kıvāmından nāşī olur; yukālu: دَكَرَ أَوْقَبَ أَيُّ وَلَاجٍ فِي الْهَنَاتِ

[و ك ب]

الْوُكُوبُ [el-vukūb] فُعُودٌ [ḡu'ūd] vezinde) ve

الْوُكْبَانُ [el-vekebān] (fethatla) Āheste āheste yürümek ma'nāsınadır; yukālu: وَكَبَ الرَّجُلُ وَكُوبًا وَوَكْبَانًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا مَشَى Ve minhu: Ke-mā se-yuzkeru. Ve hemīşe bir işin üzerine olmak ma'nāsınadır; yukālu: وَكَبَ عَلَى الْأَمْرِ إِذَا وَاظَبَ

الْمُؤَكِّبُ [el-mevkīb] مَسْجِدٌ [mescid] vezinde) Bir bölük gürüh-ı insāniye denir, gerek süvārī ve gerek piyāde olsun; 'alā-kavlin develere binmiş gürühuna denir ki develeri ve kendileri müzeyyen ve ārāste olalar, Türkide alay ta'bīr olunur; 'ādetā āheste ve sükünuyla seyrleri bā'is-i tesmi-

yedir. Hālen alay-ı pādişāhiye مُؤَكِّبٌ [mevkīb] itlākı bundandır; yukālu: مَرَّ فِي مُؤَكِّبٍ أَيُّ جَمَاعَةً رُكْبَانًا أَوْ مَشَاءً أَوْ هُوَ رُكَّابُ الْإِبِلِ لِلزَّيْنَةِ

الْإِيكَابُ [el-īkāb] [īcāb] vezinde) مُؤَكِّبٌ [mevkīb]e koşulup onlar ile bilece gitmek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أَوْكَبَ فَلَانٌ إِذَا لَزِمَ الْمُؤَكِّبَ Ve kuş kalkıp uçmağa yapınmak ma'nāsınadır; 'alā-kavlin konmağa yüz tuttukta iki kanatlarını birbirine çarpmak ma'nāsınadır; yukālu: أَوْكَبَ الطَّائِرُ إِذَا تَهَيَّأَ لِلطَّيْرَانِ أَوْ صَرَبَ بِجَنَاحَيْهِ وَهُوَ وَاقِعٌ أَيُّ كَبَّ أَوْكَبَ فَلَانًا إِذَا أَعْضَبَهُ

الْمُؤَاكَبَةُ [el-muvākebet] [mufā'alet] vezinde) مُؤَكِّبٌ [mevkīb] ile berāberce gitmek, 'alā-kavlin مُؤَكِّبٌ [mevkīb]e mübāderet eylemek ya'nī onlara koşulmağa şitāb eylemek yāhūd مُؤَكِّبٌ [mevkīb] ile berāber binmek ma'nāsınadır; yukālu: وَكَبَ الرَّجُلُ الْمُؤَكِّبَ إِذَا سَايَرَهُمْ أَوْ بَادَرَهُمْ أَوْ رَكِبَ مَعَهُمْ Ve dā'imā bir işin üzerine olmak ma'nāsınadır; yukālu: وَكَبَ عَلَى الْأَمْرِ إِذَا وَاظَبَ

الْوُكْبُ [el-vekb] رَكْبٌ [rekb] vezinde) Ayak üzere dikilip durmak ma'nāsınadır; yukālu: وَكَبَ الرَّجُلُ وَكْبًا إِذَا قَامَ وَانْتَصَبَ

الْوُكْبُ [el-vekeb] (fethateynle) Kīrlenmek ma'nāsınadır; yukālu: وَكَبَ الثَّوْبُ وَكْبًا مِنْ هُرْمَا كَمَا إِذَا وَسَخَ Ve hurmā kemāle resīde olmakla kararmak ma'nāsınadır; yukālu: وَكَبَ الثَّمْرُ إِذَا اسْوَدَّ لَوْنُهُ حِينَ نَضَجَ

التَّوَكِّيبُ [et-tevkīb] [tef'īl] vezinde) Bu dahi hurmā nuzc bulduğu vakte siyāhlanmak ma'nāsınadır; yukālu: وَكَبَ وَكَبَ بِمَعْنَى وَكَبَ Ve nākanın memesi bağlarını birbirine karīb sıkça bend eylemek ma'nāsınadır; yukālu: وَكَبَ النَّاقَةَ إِذَا قَارَبَ فِي الصَّرَارِ

الْمُوكَّبُ [el-muvekkib] (teşdîd-i kâf'la **مُحَدَّث** [muḥaddis] vezninde) Şol hurmāya denir ki kemāle resîde olmakla levni siyāhlanmış ola.

الْوَكَّابُ [el-vekkāb] (teşdîd-i kâf'la **كَتَّانٌ** [kettān] vezninde) Benim gibi kesîrî'l-hüzn olan kişiye denir; yukālu: **رَجُلٌ وَكَّابٌ** Ve **أَيُّ الْكَثِيرِ الْحُزْنِ**

وَكَّابٌ [Vekkāb] Huzeyl kabîlesinden bir şā'irdir.

الْوَاكِبَةُ [el-vākibet] Zikr olunan **وَكَّبٌ** [vekb]den ism-i fā'ildir, **فَائِمَةٌ** [kā'imet] ma'nāsına. Te'nîsi mevsûf itibâriyladır yâhüd mübâlagaya mahmûldür ki dā'imā dikilip durucu nesneden 'ibârettir.

الْمُوَاكِبَةُ [el-muvākibet] (ism-i fā'il bünye-siyle) **مُوكِبٌ** [mevkib] ile berâber yürür olan nākaya denir ki aslā geri kalmaz ola; 'alā-kavlin boynunu uzatıp yere döşenip gerimleyerek yürür olan nākaya denir ki deve kısmının şevk ve neşâtle çapkın yürümesidir; yukālu: **نَاقَةٌ مُوَاكِبَةٌ إِذَا كَانَتْ تُسَايِرُ الْمُوكَّبَ أَوْ مُغْنِقٌ فِي سَيْرِهَا**

[و ل ب]

الْوُلُوبُ [el-vulüb] (فُعُودٌ) [ku'ūd] vezninde) Girmek ma'nāsınadır; yukālu: **وَلَبَّ فِيهِ** Ve **السُّرْعَاتِ** **وَلُوبًا** **مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا دَخَلَ فِيهِ** eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **إِذَا وَسَّرَعُ** Ve bir nesneye yetişip vāsıl olmak ma'nāsınadır. Ve bu bi-nefsihi ve **إِلَى** ile müte'addī olur, "و،ص،ل" māddesi gibi; yukālu: **وَلَبَّ الشَّيْءَ وَإِلَيْهِ إِذَا وَصَلَهُ كَأَنَّ مَا كَانَ**

الْوَالِيَةُ [el-vālibet] (غَالِبَةٌ) [gālībet] vezninde) Ekin filizlerine denir ki evvel nābit olanların köklerinden tevellüd eder, **فِرَاحُ** **الرِّزْعِ** [firāḥu'z-zer'] ma'nāsına. Usûl-i ümmehātına duhülleri bā'is-i tesmiyedir.

Ve **وَالِيَةُ الْقَوْمِ وَالْبَيْتِ الْبَقَرِ وَالْغَنَمِ** bunların dölleri ve nesl ve evlādlarıdır. Ve

وَالِيَةُ [Vālibet] Bir mevzi' adıdır.

أَوْلَبٌ [Evleb] [aḥmed] vezninde) Endelüs diyârında bir beldedir.

[و ن ب]

وَانِبَةٌ [Vānibet] [cānībet] vezninde) Endelüs ülkesinde bir belde adıdır.

التَّوْنِبُ [et-tevnīb] [tef'īl] vezninde) Levn ü tevbiḥ eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **وَتَبُّهُ تَوْنِيًّا إِذَا وَبَّحَهُ**

الْوَنْبُ [el-Veneb] (fethateynle) Murād kabîlesinden bir batn ismidir; tābi'in ve muḥaddisinden Şābit b. Ṭarīf el-Venebī ona mensûbdur.

[و ه ب]

الْوَهْبُ [el-vehb] [nehb] vezninde) ve

الْوَهَبُ [el-veheb] [ta'ab] vezninde) ve

الْهَبَةُ [el-hibet] [idat] vezninde) Ba-ğışlamak ma'nāsınadır; yukālu: **وَهَبَ الشَّيْءَ لَهُ كَوَدَعَهُ وَهَبًا وَوَهَبًا وَهَبَةً إِذَا أَعْطَاهُ بِلَا عَوْضٍ وَلَا مِثْلٍ** Müellif **تَقْلٌ وَهَبَكَ أَوْ حَكَاهُ أَبُو عَمْرٍو عَنْ أَغْرَابِي** **إِبْتِدَاءً كَوَدَعَهُ** misâliyle "و،ه،ب" māddesi dahi bāb-ı sālîsten olduğunu iş'âr eylemiştir. Sāhib-i *Mişbāḥ*'ın beyânına göre "و،د،ع" māddesi fi'l-asl bāb-ı sâniiden olmakla muzāri'inde vāv beyne yā'in ve kesretin vāki' olmakla vāv sākıt olmuştur. Ba'dehu harf-i halk için 'aynū'l-fi'li meftūh kılınmıştır. Pes "و،ه،ب" māddesi dahi o gūnedir. Sāniyen "و،ه،ب" māddesi mef'ul-i evvele lām vāsitasıyla müte'addī olmakla sılasız mef'uleyne ta'diye ile demekten men' eylemiştir. Ve ba'zılar, Ebū 'Amr b. el-'Alā' bir A'rābīden **إِنْطَلَقَ** **مَعِيَ أَهْبِكَ نَيْلًا**

nakl eylemiştir.

Şārih der ki kavlı-i evvel Sıbeveyhi mezhebidir. Ve *Miṣbāḥ*'ta جَعَلَ kelimesine tazmīnle ta'diye eylediği mersūmdur, ke-mā yukālu: وَهَبَنِي اللَّهُ فِدَاءَكَ أَيُّ جَعَلَنِي لَكِنْ لَمْ يُسَمَّعْ فِي كَلَامٍ فَصِيح وَاهِبُهُ فَوْهَبُهُ يَهَبُهُ كَيْدَعُهُ أَيُّ يَفْتَحُ الْهَاءَ وَيَهَبُهُ كَيْرُثُهُ أَيُّ بَكَسِرِ الْهَاءِ إِذَا غَلَبَهُ فِي الْهَبَةِ Bunda 'ayn'ın fethi vech-i mezkūr üzere harf-i halk olan hā'ya mebnīdir ve kesri aslına mebnīdir ve mu'tel olmakla bāb-ı evvele menkūl değıldir. Ve 'Arablar وَهَبَنِي اللَّهُ فِدَاءَكَ derler, وَهَبَنِي اللَّهُ فِدَاءَكَ ma'nāsınadır ki muzammındır, niteki zikr olundu. Şārih der ki bu tazmīn olmakla hemān māzī sīgasıyla isti'māl olunur.

الْوَاهِبُ [el-vāhib] (ism-i fā'ildir) Bağışlayıcı bahşende ma'nāsına.

الْوَهَابُ [el-vehhāb] (teşdīd-i hā'yla كَتَّانٌ [kettān] vezninde) ve

الْوَهُوبُ [el-vehūb] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) ve

الْوَهَابَةُ [el-vehhābet] (teşdīd ile ve hā-yı mübālaga ile) Ondan mübālagalardır, kesirü'l-hibe ma'nāsınadır.

الْمَوْهَبُ [el-mevhib] (مَجْلِسٌ [meclis] vezninde) ve

الْمَوْهَبَةُ [el-mevhibet] (hā'yla) İsmeldir, bahşīşe denir; yukālu: هُوَ كَثِيرُ الْمَوْهَبِ وَالْمَوْهَبَةُ أَيُّ الْعَطَاءِ

الْإِيْتِهَابُ [el-ittihāb] (hemzenin ve tā-yı müşdeddenin kesriyle) Hibeyi kabül eylemek ma'nāsınadır; yukālu: وَهَبَهُ لَهُ فَاتَّهَبَهُ أَيُّ بUNUN ASLI اِئْتَهَبَ idi, vāv tā'ya kalb ve idgām olundu, اِئْتَرَنَ ve اِتَّعَدَ gibi, zirā fā'ü'l-fi'illeri vāv'dır.

التَّوَاهِبُ [et-tevāhub] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Birbirine nesne bağışlamak ma'nāsınadır; yukālu: تَوَاهَبُوا إِذَا وَهَبَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ

الْمَوْهَبَةُ [el-mevhebet] (مَرْتَبَةٌ [mertebet] vezninde) Bahş olunan nesneye denir, عَطِيَّةٌ [aṭiyyet] ma'nāsına; yukālu: هَذِهِ مَوْهَبَتُهُ أَيُّ عَطِيَّتُهُ Ve şol yağmurlu şehābeye denir ki dolgun olmakla hemān üzerinde vākī' olduğu yere ifāza-i matar eyleye. Ve

مَوْهَبَةٌ [Mevhebet] Yemen'de şehir-i Şan'ā nāhiyesinde bir hisār adıdır. Ve bir recül adıdır. Ve küçükçe su gölüne denir ki gölcük ta'bīr olunur. Ve bunda hā'nın kesriyle de lügattir.

هَبٌ [heb] (hā'nın fethi ve bā'nın sükūn üzere bināsıyla) Mādde-i merkūmeden fi'l-i emrdir, bağışla ve hibe eyle ma'nāsına. Ve bu ma'nāda mutasarrıf değıldir, hemān fi'l-i emr olarak isti'māl olunur; tekūlu: هَبْنِي فَعَلْتُ كَذَا أَيُّ أَحْسَبُ ve أُعَدُّ ma'nāsına isti'māl olunur. Ve bu ma'nāda mutasarrıf değıldir, hemān fi'l-i emr olarak isti'māl olunur; tekūlu: هَبْنِي فَعَلْتُ كَذَا أَيُّ هَبْنِي فَعَلْتُ كَذَا أَيُّ اِحْسَنِي وَاعْدُدْنِي Ya'nī "Beni hisāb eyle ki şöyle ettim." Lisānımızda "Beni filān işi işledi say" ta'bīr olunur. Mütercim der ki kütüb-i nahviyyede bu maddenin hülāsası budur ki هَبٌ kelimesi ef'al-i kulūba ilhāk ve onda hakikat-ı 'örfiyye olmuştur, أَحْسَبُ ve أُعَدُّ ma'nāsına. Ve bunun nakli mecāz bi-mertebeteyn cihetiyledir ve mutasarrıf değıldir ve gāliben iki mef'üle ta'diye eder. Ve bunda savāb olan zamīr-i mutasıl ilhāk olunmaktır; tekūlu: هَبْنِي فَعَلْتُ وَهَبَهُ فَعَلَ هَبْنِي وَهَبُونِي Ya'nī hemān işbu vüçūh-ı selāse ile müsta'meldir. Ve ba'zılar هَبْتُ أَيُّ اِبَارَتِي telhīn eylediler, lākīn nuhāta

muhāliftir, zīrā bu ef'āl-i kulūbdan olup ve ef'āl-i merkūmeden إِنَّ ve أَن mef'uleyn makāmına kā'im oldukları 'inde'n-nahviyyin ittifāk-kerdedir ve 'aleyhi mā-verede: "هَبْ أَنْ أَبَانَا كَانَ حِمَارًا" ve Esās'ta هَبْهُ عَنْوَانِيYA mersūm ve إَجْعَلْهُ kelimesiyle müfesserdir ki zikr olunan وَهَبْنِي اللهُ فِدَاءَكَ أَيُّ جَعَلْنِي me'hūzdur ki vech-i mesrūd üzere mecāz bi-mertebeteyn olur; ve kāle fihi: سَمِعْتُ خَادِمًا لِي مِنَ الْيَمَامَةِ يَقُولُ وَقَدْ وَكَّفَ السَّقْفُ يَا سَيِّدِي هَلْ أَهَبَ عَلَيْهِ الثَّرَابَ بِمَعْنَى هَلْ أَجْعَلُهُ عَلَيْهِ وَيُقَالُ لِلْحَيْلِ وَهَبِي Ve bu "ه،ي،ب" māddeinde mersūm ve meşrūhtur.

الإيهاب [el-iḥāb] [īcāb] [vezninde] Bir işin levāzımını tehyi'e ve tertīb edip hāzır u āmāde kılmak ma'nāsınadır ki mecāzdır; yukālu: وَهَبْ لَكَ إِهْبَابًا إِذَا أَعَدَّهُ Ve bir nesnenin tarīk-i ahzı sūhūlet bulup kābil olmak ma'nāsına olmakla müte'addī ve lāzım olur; yukālu: وَهَبْ لَكَ الشَّيْءُ أَيُّ أَوْهَبَ لَكَ الشَّيْءُ أَيُّ أَمْكَنَكَ أَنْ تَأْخُذَهُ Ve bir kimse için bir nesne dā'imī olmak ma'nāsınadır; yukālu: وَهَبْ لَكَ الشَّيْءُ أَيُّ إِذَا دَامَ

وهب [Vehb] [nehb] [vezninde]

وهيب [Vuhayb] [zubeyr] [vezninde]

وهبان [Vehbān] [saḥbān] ve عُثْمَانُ [uṣmān] [veznlerinde]

واهب [Vāhib] [ṣāhib] [vezninde]

موهب [Mevheb] [maḥ'ad] [vezninde] Esāmī-i ricāldendir.

وهبين [Vehbīn] [yaḥḩīm] [vezninde] Bir mevzi'dir.

وهبان بن ببيعة [Vehbān b. Baḩiyyet] [saḥbān] [vezninde] Muhaddisīndendir.

وهبان بن القلوص [Vuhbān b. el-ḩalūṣ] [uṣmān] [vezninde] Şu'arādandır.

وهب بن مئببه [Vehb b. Munebbih] [nehb] [vezninde] Tābi'iyi-yi meşhūrdur; hā'nın fethiyle de cā'izdir.

واهب [Vāhib] Benū Suleym diyārında bir dağ adıdır.

[وي ب]

ويب [veyb] [veyl] [vezninde] ve mūrādıfidir ki yazık ve hayf ve vāy ma'nāsınadır, lākin rikkat ve merhamet mahallinde olmayıp levm ve şemātet ve bed-du'ā mevki'ine mahsūstur, hayf ve veylden kurtulmasın ve belāsını bulsun demek olur, niteki وَيْح [veyḩ] ve وَيْس [veys] kelimleri bunun muhālifidir ki ona yazık oldu, vāh vāh ma'nāsınadır; tekūlu: وَيَيْكَ بِمَنْحِ الْمَوْحَدَةِ وَيَيْبُكَ بِرَفْعِهَا وَيَيْبُ لَزَيْدٍ بِرَفْعِهَا أَيُّضًا وَيَيْبًا لَهُ بِالتَّضْبِ وَيَيْبُ لَهُ بِالْجَزْرِ وَيَيْبُهُ بِالْكَسْرِ وَالْإِضَافَةِ إِلَى الضَّمِيرِ وَيَيْبُ غَيْرُهُ بِالْكَسْرِ وَالْإِضَافَةِ إِلَى الظَّاهِرِ وَيَيْبُ زَيْدٌ بِالْكَسْرِ وَالْفَتْحِ وَيَيْبُ فُلَانٌ بِكَسْرِ الْبَاءِ وَرَفْعِ فُلَانٍ Ve işbu vech-i ahīr İbn A'rābī'den menkūldür. Bunların mecmū'u اللهُ أَلْزَمَهُ ma'nāsınadır ki "Hak ta'ālā onu dā'imā mu'azzeb ve āh vāh içre kılsın" demektir. Ve bunların i'rābları *Muḩni'l-Leḩb* şūrūhunda mebsūttur. Ve وَيَيْب [veyb] ta'acciüb makāmında isti'māl olunur, niteki وَيْح [veyḩ] kelimesi dahi böylecedir; yukālu: وَيَيْبًا لِهَذَا أَيُّ عَجَبًا

الوَيْبَةُ [el-veybet] [aybet] [vezninde] Ekyālden yirmi iki yāhūd yirmi dōrt مُد [mudd] mikdāra denir. Ve مُد [mudd] mīm'in zammıyla "م،ك،ك" māddeinde meşrūhtur.

FASLU'L-HĀ'**(فَضْلُ الْهَاءِ)****[ه ب ب]**

أَلْهَبٌ [el-hebb] (hā'nın fethi [ve] bā'nın şeddesiyle) ve

أَلْهُبُوبٌ [el-hubūb] (فُعُودٌ [ku'ūd] vezninde) ve

أَلْهَبِيبٌ [el-hebīb] (نَحِيبٌ [nehīb] vezninde) Yel esmek ma'nāsınadır; yukālu: هَبَّتِ الرِّيحُ هَبًّا وَهُبُوبًا وَهَبِيًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا تَارَتْ وَهَاجَتْ Ve uykudan uyanmak ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: هَبَّ مِنَ النَّوْمِ إِذَا انْتَبَهَ Ve şevk ve neşāt ve sür'atle eşip gitmek ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: هَبَّ السَّائِرُ مِنَ الْإِنْسَانِ وَالذَّوَابِ إِذَا تَشَطَّ وَأَسْرَعَ

أَلْهِبَابٌ [el-hibāb] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bu dahi neşāt ve sür'atle yürümek ma'nāsınadır; yukālu: هَبَّ السَّائِرُ هَبًّا وَهِبَابًا إِذَا هَبَّ [hebb] ve هُبُوبٌ [hubūb] ve هِبَابٌ [hibāb] gelmek ma'nāsına isti'māl olunur; tekūlu: مِنْ أَيْنَ هَبَّيْتُ هِبَابًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Ve gā'ib ve nābūd olmak ma'nāsına isti'māl olunur; tekūlu: أَيْنَ هَبَّيْتُ Ve ba'zı nüshada عَنْ هَبَّيْتُ 'unvāniyla ya'ni kelimesiyle mersūmdur. Ve hā-yı mühmele ile Sa'd kabilesi lügatıdır ki onlar 'ayn'ı hā'ya tebdil ederler. Meselā عَنْ bedeli حَنْ ve مَعْ bedeli مَحْ ve نَعَمْ derler, hurūf-ı halktan olmakla tebdil ederler, niteki Huzeyl kabilesi hā'yı 'ayn'a tebdil edip meselā عَتَّى lafzında عَتَّى telaffuz ederler. Ve *Esās*'ta مِنْ أَيْنَ هَبَّيْتُ يَا فُلَانُ أَيْنَ مِنْ أَيْنَ جِئْتُ Ve *Esās*'ta مِنْ أَيْنَ هَبَّيْتُ يَا فُلَانُ حِينَمَا نُنْمُ قَدِيمَ أَيْنَ سَافِرٌ olarak ve misāl-i sānide حِينَمَا ba'de'l-hā'yā-yı tahtiyye ile mersūm olmakla burada

dahi حِينَمَا 'ibāretiyle olup tagyīr-i nāsihle عَنَّا olmak da muhtemeldir, lākin tefsirinde عَنْ 'unvāni ondan ābī olmakla vech-i mezkūr üzere Sa'd lügatine mahmūl olmak evcehtir, zīrā ba'zı mahallerde dahi mü'ellifin bu gūne telvīnātī vākī' olmuştur. Ve bir nesneye şürū' ve ibtidā eylemek ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: هَبَّ فُلَانٌ يَفْعَلُ كَذَا أَيْنَ طَفَقَ Ve tekeyi keçiye yükürmek için çağırarak ma'nāsınadır; tekūlu: هَبَّيْتُ بِالتَّيْسِ أَيْنَ Ve Cevherī'nin هَبَّيْتُ 'unvānında ya'ni bi-nefsihi müte'addī olmak üzere sebt ve irād eylemesi hatādır. Ve

هَبٌّ [hebb] ve

هُبُوبٌ [hubūb] Kılıç vururken titremek ma'nāsınadır; yukālu: هَبَّ السَّيْفُ إِذَا اهْتَزَّ Ve bir kimse müddet-i medīde gā'ib ve nābūd olmak ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: هَبَّ الرَّجُلُ إِذَا غَابَ دَهْرًا هَبَّ فِي الْحَزْبِ إِذَا انْهَزَمَ

أَلْهِبَةُ [el-hibbet] (hā'nın kesriyle) Hāl ü şān ma'nāsınadır; yukālu: إِنَّهُ لَحَسَنُ الْهِبَةِ أَيْنَ الْحَالِ Ve bez ve mendil pāresine denir. Cem'i هِبَةٌ [hibeb] gelir, عِنَبٌ [ineb] vezninde. Ve kılıcın darībeye işleyip nāfiz ve kār-ger olması hāletine denir; yukālu: سَيْفٌ ذُو هِبَةٍ Ve nüfūz ve sihr hengāmından bāki kalan bir sā'at-i zamāniye denir. Ve zamāndan bir müddet-i gayr-i mahdūdeye denir; tekūlu: عَشْنَا هِبَةً مِنَ الدَّهْرِ أَيْنَ حِقْبَةً Ve işbu iki ma'nā-yı ahīrde hā'nın fethiyle de cā'izdir.

أَلْهَبٌ [el-hebb] (hā'nın fethiyle) ve

أَلْهِبَةُ [el-hebbet] (hā'yı) ve

أَلْهِبَةُ [el-hibbet] (hā'nın kesriyle ve mecmū'unda teşdīd ile) Kesmek ma'nāsınadır; yukālu: هَبَّ السَّيْفُ هَبًّا وَهَبَةً وَهِبَةً

إِذَا قَطَعَهُ Ve

هَبَّة [hebbet] (hā'nın fethiyle) Bir kerre demektir; tekülü: رَأَيْتُهُ هَبَّةً أَيْ مَرَّةً وَاحِدَةً

الْهَيْبُ [el-hebīb] (نَحِيبٌ [nehīb] vezninde) ve

الْهَبَابُ [el-hibāb] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) ve

الْهَيْبَةُ [el-hibbet] (hā'nın kesriyle ve bā'nın teşdidiyle) Teke dışı keçiyeye yükürürken şevkinden heyecana gelip bağırarak ma'nāsınadır; yukālu: هَبَّ التَّيْسُ هَبِيًّا وَهَبَابًا وَهَبَةً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا نَبَّ لِلْسِّفَادِ

الْإِهْتِبَابُ [el-ihitāb] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Bu dahi teke sifād hengāmında şevkinden bağırarak ma'nāsınadır; yukālu: إِهْتَبَّ وَهَبَّ التَّيْسُ بِمَعْنَى هَبَّ

الْهَبْبَةُ [el-hebhebet] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) **إِهْتِبَابٌ** [ihitāb] ile ma'nā-yı evvelde mürādiftir; yukālu: هَبَّ التَّيْسُ بِمَعْنَى

هَبَّ Ve sür'atle yürüme ma'nāsınadır; yukālu: هَبَّ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ

serāb leme'ān eylemek ma'nāsınadır; yukālu: هَبَّ السَّرَابُ إِذَا تَرَفَّرَقَ

Ve zecr ü men'e eylemek ma'nāsınadır; yukālu: هَبَّ زَجْرُهُ

Ve uykudan uyanmak ma'nāsınadır; yukālu: هَبَّ مِنَ التَّوْمِ إِذَا انْتَبَهَ

Ve boğazlamak ma'nāsınadır; yukālu: هَبَّ الْكَبِشُ إِذَا دَبَحَهُ

الْهَنْبِيُّ [el-hebhebiyy] (yā-yı müşedde ile) Deve sürmekte hoş-nevā ve hūbnagme olan sürücüye ve 'akkāma denir; yukālu: هُوَ هَنْبِيٌّ أَيْ حَسَنُ الْخِدَاءِ

Ve güzel hizmetli cüst ve pişkār hizmet-kāra denir. 'Acabā öyle hizmet-kār var mıdır? Yukālu: خَادِمٌ هَنْبِيٌّ أَيْ الْحَسَنُ الْخِدْمَةِ

Ve çabuk ve çālāk insān ve hayvāna denir. Ve hāssaten cüst ve sebük-pā erkek deveye denir. Mü'ennesi **هَنْبِيَّة** [hebhebiyyet]tir

hā'yla; yukālu: جَمَلٌ هَنْبِيٌّ أَيْ خَفِيفٌ سَرِيعٌ وَنَاقَةٌ

هَبْبِيَّةٌ A'YI S'RICE'Ve

هَنْبِيٌّ [hebhebiyy] Koyun ve keçi çobanına denir; 'alā-kavlin sürünün koçuna denir.

الْهَبْبُ [el-hebheb] (غَبْغَبٌ [gabgab] vezninde) Bu dahi serī ve çālāk insān ve hayvāna denir, pes **هَنْبِيٌّ** [hebhebiyy] nefesine nisbet olmuş olur. Ve

هَبْبٌ [hebheb] Cüst ve çabuk kurda denir, zi'b-i hafif ma'nāsına.

الْهَبْهَابُ [el-hebhāb] (جَبْجَابٌ [cebcāb] vezninde) Bu dahi cüst ve çabuk insān ve hayvāna denir. Ve çağırğan sayyāh kimseye denir. Ve serāba denir ki ıssı vaktlerde çöllerde su gibi leme'ān eden pusarıktır. Ve 'Arab sıbyānına mahsūs bir oyun adıdır.

الْهَبَابُ [el-hebāb] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) **هَبَاءٌ** [hebā'] ma'nāsınadır ki güneşin şu'cā'ından heyecān eden hurde hurde tozdur, halk ona zerre ta'bīr ederler, oda içre pencereye doğru çekilip gider; yukālu: صَارَ هَبَابًا أَيْ هَبَاءً

التَّهْبُزُّ [et-tehebbub] (تَزَلْزُلٌ [tezelzul] vezninde) Irgalanmak ma'nāsınadır; yukālu: تَهْبَهَبُ الشَّيْءُ إِذَا تَزَعَزَعَ

التَّهْبُوبُ [et-tehebbub] (تَفَاعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Esvāb eskikip yeprimek ma'nāsınadır; yukālu: تَهَبَّبَ الثُّوبُ إِذَا بَلِيَ

الْهَبَائِبُ [el-hebā'ib] (hā'nın fethiyle) ve

الْأَهْبَابُ [el-ehbāb] (أَحْبَابٌ [ahbāb] vezninde) ve

الْهَيْبُ [el-hibeb] (عَنْبٌ [ineb] vezninde) Eskikip pārelenmiş sevbe denir; yukālu: ثَوْبٌ هَبَائِبٌ وَأَهْبَابٌ وَهَيْبٌ أَيْ مُتَقَطِّعٌ

جَمَلٌ هَنْبِيٌّ أَيْ خَفِيفٌ سَرِيعٌ وَنَاقَةٌ

هَنْبِيٌّ [Hubeyb] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Esāmīdendir: Hubeyb b. Ma'kil

ashābındandır. İskenderiyye tarihinde vaki^c Vādī-i Hubeyb ona muzāftır.

الْمِهْبَابُ [el-mihbāb] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Şol tekeye denir ki sıfād vaktinde hırs ve şevkinden dā'imā bağırır ola; yukālu: تَبَسَّ مِهْبَابٌ أَي كَثِيرُ السَّبَبِ لِلتَّسْفَادِ

الْهَبِيبُ [el-hebīb] (حَبِيبٌ [ḥabīb] vezninde) ve

الْهَبُوبُ [el-hebūb] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) ve

الْهَبُوبَةُ [el-hebūbet] (hā'yla) Şol yele denir ki estikte toz ve toprak savurur ola.

التَّهْبِيبُ [et-tehbīb] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Esvābı pek yırtmak ma'nāsınadır; yukālu: هَبَّتِ الثُّوبُ تَهْبِيئًا إِذَا خَرَقَتْهُ

[ه ح ب]

الْهَجْبُ [el-hecb] (hā'nın fethi ve cīm'in sükūnuyla) Davar sürmek ma'nāsınadır; yukālu: هَجَبَتِ الدَّابَّةُ هَجَبًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا سَافَهَا Ve sür'atle yürümek ma'nāsınadır; yukālu: هَجَبَتِ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ هَجَبَةً إِذَا ضَرَبَهُ بِالْعَصَا

[ه د ب]

الْهُدْبُ [el-hudb] (hā'nın zammı ve dāl'ın sükūnuyla ve zammeteynle) Gözün kirpiğine denir, Fāriside müjgān derler; yukālu: هُوَ طَوِيلُ الْهُدْبِ وَالْهُدْبُ أَي شَعْرٌ أَشْفَارِ الْعَيْنَيْنِ sev ve mak^cad makülesinin kenārlarında olan saçağa ve püsküle denir. Müfredi hā ile هُدْبَةٌ [hudbet]tir. Mü'ellif هُدْبٌ [hudb]i ile ve هُدْبٌ [hudb]i هَمْلٌ [ḥaml] ile ve تَفْسِيرِ eylemiştir, lākin usūl-i sā'irede saçak ile ve püskül ile müfesserdir; yukālu: طَالَ هُدْبُ الثُّوبِ أَي خَمَلُهُ

الْأَهْدَبُ [el-ehdeb] (أَخَذْتُ [aḥdeb] vezninde) Gözünün kirpiği çok kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ أَهْدَبٌ أَي كَثِيرُ الْهُدْبِ Ve uzun

kirpikli kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ أَهْدَبٌ أَي طَوِيلُ الْهُدْبِ

الْهَدَبُ [el-hedeb] (fethateynle) Gözün kirpikleri uzun olmak ma'nāsınadır; yukālu: هَدَبَتِ الْعَيْنُ هَدَبًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا طَالَ هُدْبُهَا Ve **هَدَبْتُ** [hedeb] (أَرَطَى [ertā] makülesi ağacın dallarına denir. Ve **أَرَطَى** [ertā] 'inde'l-ba'z ak kavak ağacı ve 'alā-kavlin غَضًا [gādā] dedikleri şecerin acı nev'idir. Şārih der ki هَدَبْتُ [hedeb] yaprağı olmayan şecerin dallarına mahsüstür. Ve

هَدَبْتُ [hedeb] Her dem tāze olan şecer yaprağına denir, serv ve çam ve ılgın yaprağı gibi. Müfredi هَدْبَةٌ [hedbet]tir hā'yla. Ve

هَدَبَاتُ النَّبَاتِ [hedebu'n-nebāt] Yaprakları olmayıp lākin yaprak makāmına kā'im olan çöplerine ve dallarına denir; 'alā-kavlin 'arīz olmayan yaprağına denir, serv ve söğüt ve ılgın yaprağı gibi. Müfredi هَدْبَةٌ [hedbet]tir hā'yla. Cem'i أَهْدَابٌ [ehdāb]dır ve هِدَابٌ [hidāb]dır, كِتَابٌ [kitāb] vezninde, فَدَحٌ [kadh] ve قِدَاحٌ [kidāḥ] gibi. Ve

هَدَبْتُ [hedeb] Masdar olur, ağacın dalları uzayıp saçak gibi yere sarkmak ma'nāsınadır; yukālu: هَدَبَتِ الشَّجَرُ هَدَبًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا طَالَتْ أَعْصَانُهَا وَتَدَلَّتْ

الْهَيْدَبُ [el-heydeb] (صَيْفَلٌ [şaykal] vezninde) Zemīne doğru saçak saçak sarkık olan yağmurlu buluta denir; 'alā-kavlin saçak saçak olan eteklerine denir ki yağarken o hey'ette görünür. Ve هُدْبٌ [hudb] gibi esvābın saçağına ve püskülüne denir. Ve sölpük ve sarkık olan 'avret fercine denir. Ve zincirlenip akan göz yaşına itlāk olunur ki hutüt ve huyüt şeklinde nüzül ve cereyān eder. Ve

هَيْدَبْتُ [Heydeb] 'Abdu 'Amr b. Rāşid'in feresi ismidir. Ve 'amel-mānde, künd ve

sakıl kişiye itlāk olunur ki min-ba'ḍ işten güçten kalmış, bir işe yaramaz olmuş kimsedir; yukālu: فَلَانَ صَارَ هَيْدَبًا أَي عَيًّا نَفِيلًا

الْهُدْبُ [el-hudubb] (teşdīd-i bā ile عُثْلُ [ʿutull] vezninde) Bu dahi ʿāciz ve mānde ve sakıl kimseye denir.

رُمَّانُ الْهُدَابِ [el-huddāb] (teşdīd-i dāl'la رُمَّانُ [rummān] vezninde) هُدْبٌ [hudubb] ma'nāsınadır. Ve yaprağı olmayan nebāt dallarına yāhūd ʿarīz olmayan yapraklara denir, هَدَبٌ [hedeb] gibi. Kāle fi'l-*Esās* فَطَعَ أَغْصَانَهَا هُدَابَةً Müfredi هَدَبَ الشَّجَرَ وَهُدَابَهَا أَي أَغْصَانَهَا [huddābet]tir hā ile.

الْهُدْبُ [el-heddb] (ضَرْبٌ [ḍarb] vezninde) Kesmek ma'nāsınadır; yukālu: هَدَبَ الشَّيْءَ هَدْبًا Ve hayvānın sütünü sağmak ma'nāsınadır; yukālu: هَدَبَ الشَّجَرَ إِذَا اجْتَنَبَهَا Ve ağaçtan meyve dermek ma'nāsınadır; yukālu: هَدَبَ الثَّمَرَةَ إِذَا اجْتَنَبَهَا

الْإِهْدَابُ [el-ihdāb] (hemzenin kesriyle) Bu dahi ağacın dalları uzayıp saçak gibi yere sarkık olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَهْدَبَتِ الشَّجَرَةَ إِذَا طَالَتْ أَغْصَانُهَا وَتَدَلَّتْ

الْهُدْبَاءُ [el-hedbā] (حَمْرَاءُ [ḥamrā] vezninde) Şāhları yere sarkık olan ağaca denir; yukālu: شَجَرٌ أَهْدَبَ أَي مُتَدَلِّي الْأَغْصَانِ وَشَجَرَةٌ هَدْبَاءُ

الْهُدِيبُ [el-hedib] (كِتِفٌ [ketif] vezninde) Arslana itlāk olunur.

الْهَيْدَبِيُّ [el-heydebā] (سَيْسَبِيٌّ [seysebā] vezninde) At yürüyüşünden bir cins yürüyüş ismidir ki onda cidd ü cehd ve gūşiş olur. Çabalayarak başını iki tarafa tahrik ederek yürüyüşü olacaktır ki iki tarafa salınıp sarkarak yürür.

إِبْنُ الْهَيْدَبِيِّ [İbnu'l-Heydebā] Bir şā'ir-i meşhūrdur.

الْهَيْدَبِيُّ [el-heydebiyy] (حَيْدَرِيٌّ [ḥayderiyy] vezninde) Çok sözlü, miksār ve pür-gū kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ هَيْدَبِيٌّ الْكَلَامِ أَي كَثِيرُهُ

الْهُدَيْبِيَّةُ [el-Hudebiyyet] (عُرْنِيَّةٌ [ʿureniyyet] vezninde) A'māl-i Medīne'den Sevāriķ iyye karyesi kurbünde bir su adıdır.

هُدْبَةٌ [hudebet] (hā'nın zammıyla هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) Bir kuş adıdır. *Burhān*'da ve *Tuḥfe*'de ḥar-ı ḥudā ile ya'nī tanrı deveciği ve yer eşeceği dedikleri böcek ile müfesserdir.

هُدْبَةٌ [Hudbet] (جُرْعَةٌ [cur'at] vezninde) Esāmīdendir. Hudbe b. Ḥālid el-Ḳaysī ki كَتَّانٌ [kettān] vezninde Heddāb ile ma'rūftur, muhaddisīndendir. Ve Hudbe b. el-Ḥaşrem şu'arādandır.

[هذب]

الْهُدْبُ [el-hezb] (جَذْبٌ [cezb] vezninde) Ağaç ve sâ'ir nesnenin zevā'idini kat' ve izāle ile islāh edip pākīze ve hālis ve münakkah eylemek ma'nāsınadır ki revnak ve letāfet ve hūsn-i kıyāfete ifrāğ olunur. Fārisīde bu ma'nā pīrāsten lafziyla ta'bīr olunur; yukālu: هَدَبَ الشَّجَرَ وَغَيْرَهُ هَدْبًا Ve هَدَبَ الشَّجَرَ إِذَا قَطَعَهُ وَنَقَّاهُ وَأَخْلَصَهُ وَأَصْلَحَهُ Ve hurmā ağacından lifleri izāle ile pākīze ve revnak-dār eylemek ma'nāsınadır ki bu hāss olur; yukālu: هَدَبَ النَّخْلَةَ إِذَا نَقَّى عَنْهَا Ve هَدَبَ اللَّيْفَ Ve الشَّيْءَ إِذَا سَالَ

هُدْبٌ [hezb] ve

هُدَابَةٌ [hezābet] (سَحَابَةٌ [seḥābet] vezninde) Yürümekte ve sâ'ir işte sür'at eylemek ma'nāsınadır; yukālu: هَدَبَ الرَّجُلُ وَغَيْرُهُ هَدْبًا Ve هَدَابَةٌ إِذَا أَسْرَعَ güft-gū ve çığıltı çoğalmak ma'nāsınadır; yukālu: هَدَبَ الْقَوْمَ إِذَا أَكْثَرَ لَعَطُهُمْ

التَّهْذِيبُ [et-tehzīb] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) هَذَّبْتُ [hez̄b] ile ma'nā-yı evvelde mürādifdir, lākin bu kesreti mutazam-mındır; yukālu: هَذَّبْتُ الشَّيْءَ تَهْذِيبًا بِمَعْنَى هَذَبَهُ Ve bir işte sür'at eylemek ma'nāsınadır; yukālu: هَذَّبَ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ

الْإِهْذَابُ [el-ihzāb] (hemzenin kesriyle) Bu dahi sür'at eylemek ma'nāsınadır; yukālu: هَذَّبَ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ Ve sehāb yağmuru sür'atle yağdırmak ma'nāsınadır; yukālu: أَهْذَبَتِ السَّحَابَةُ مَاءَهَا إِذَا أَسَالَتْهُ بِسُرْعَةٍ

الْمُهَازَبَةُ [el-muhāzebet] [mufā'alet] [mufā'alet] vezninde) Bu dahi sür'at eylemek ma'nāsınadır; yukālu: هَذَّبَ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ

الْمَهَازِيبُ [el-mehāzīb] [meḥārīb] [meḥārīb] vezninde) Çabuk ve çālāk olan develere denir. مِهْذَابٌ [mihzāb] müfredidir; yukālu: إِبِلٌ مِهْذِيبٌ أَيْ سِرَاعٌ

الْهَذَبُ [el-hezeb] (fethateynle) Bir nesnenin sāfī ve hālis ve nāb olmasına denir; yukālu: مَا فِي مَوَدَّتِهِ هَذَبٌ أَيْ صَفَاءٌ وَخُلُوصٌ

الْهَيْزَبِيُّ [el-heyzebā] [heydebā] vezninde ve mürādifidir ki zikir olundu.

الْمُهَازَبَةُ [el-muhezzeb] [mu'azzam] vezninde) تَهْذِيبٌ [tehzīb] denism-i mef'uldür ki zevā'id-i izāle olunmakla pākīze ve münakkah olmuş nesneye denir. Bu münāsebetle hulk ve tabī'ati mesālib ve me'āyibden pākīze ve gerd-i küdüretten sāfī ve münakkah olan adama itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ مُهْذَبٌ أَيْ مُطَهَّرٌ الْأَخْلَاقِ

[ه ذ ر ب]

الْهَزْبَةُ [el-hezrebet] [dahrecet] vezninde) Çabuk çabuk çok söz söylemek ma'nāsınadır; yukālu: هَذَّرَبَ الرَّجُلُ الْكَلَامَ إِذَا أَكْثَرَ فِي سُرْعَةٍ

الْهَذِيرِبِيُّ [el-huzeyribā] (musaggar bünyesi ve kasrıyla) De'b ve 'ādet ma'nāsınadır; yukālu: هَذِهِ هَذِيرِبَاءُ أَيْ عَادَتُهُ

الْهَذْرِبَانُ [el-huzrubān] [unfuvān] vezninde) Şol kişiye denir ki tekellümde ve hizmette cüst ü çālāk ola.

[ه ذ ل ب]

الْهَذْلَبَةُ [el-hezlebet] [dahrecet] vezninde) Serī ve hafif ve çālāk olmak ma'nāsınadır; yukālu: بِهِ هَذْلَبَةٌ أَيْ خِفَّةٌ وَسُرْعَةٌ

[ه ر ب]

الْهَرَبُ [el-herēb] (fethateynle) ve

الْمَهْرَبُ [el-mehreb] [maṭlab] vezninde) ve

الْهَرَبَانُ [el-herēbān] (fethātla) Kaçmak ma'nāsınadır. Şārihin beyānına göre ürküp yāhūd korkup kaçmaktır, firār lāzım olsun ve gerek olmasın; yukālu: هَرَبَ الرَّجُلُ هَرَبًا وَهَرَبَانًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا فَزَّهَرَبَ كَازِغِ الْبَابِ نِصْفِي يَرِي مَعْرَبًا نَا-بَدِيدٌ أَلَا هَرَبَ مِنْ الْوَيْدِ نِصْفُهُ

هَرَبٌ [hereb] Pek kocayıp pīr-i fānī olmak ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: هَرَبَ الرَّجُلُ هَرَبًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا هَرِمَ

التَّهْرِيبُ [et-tehrīb] [tef'īl] vezninde) Kaçırmaq ma'nāsınadır; tekūlu: هَرَيْتُهُ أَنَا تَهْرِيبًا أَيْ أَفْرَزْتُهُ

الْإِهْرَابُ [el-ihrāb] (hemzenin kesriyle) Bir işte haddi tecāvüz eylemek derecesinde mübālaga ve im'ān eylemek ma'nāsınadır; yukālu: هَرَبَ الرَّجُلُ إِذَا جَدَّ فِي الدَّهَابِ مَدْعُورًا Ve yel toprak savurmak ma'nāsınadır; yukālu: أَهْرَبَتِ الرِّيحُ إِذَا سَفَتِ الثَّرَابَ Ve bir kimseyi firāra muztarr ve

nāḡār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَهْرَبَ
فَلَانًا إِذَا اضْطَرَّهُ إِلَى الْهَرَبِ

الْهَارِبُ [el-hārib] (ism-i fāʿildir) Firār edici demektir. Bu münāsebetle sudan gelen davara itlāk olunur, ʿādetā obaya yāhūd merʿāya doğru sürʿat eylediklerine mebnī; niteki suya varana قَارِبٌ [kārib] itlāk olunur; ve minhu yekūlūne: مَا لَهُ هَارِبٌ وَلَا ” Filānın suya varıp gelen hayvānı yoktur ki!” Bir nesneye mālīk deġildir demektir. Ve kāle baʿzuhum maʿnāhu: وَلَا لَيْسَ أَحَدٌ يَهْرُبُ مِنْهُ وَلَا ” Kendiden havf edip tebāʿud eden ve nefʿini meʿmülle tarafına mütেকarrīb olan kimsesi yoktur ki!” Elin-den hayr u şerr gelmez, katʿā adamlıktan ʿalākası yoktur demektir. Ve bu nefy makāmına mahsūs olan taʿbīrattandır.

الْهَرَبُ [el-hurb] (hāʿnın zammıyla) İşkenbeyi ve baġırsakları ve böġrekleri ihāta eden yufka yaġa denir ki çözü taʿbīr olunur, ثَوْبُ الْبَطْنِ [serbuʿl-baṭn] maʿnāsına.

الْمِهْرَبُ [el-mihreb] (mīber) [minber] vezninde) Ekinciler ālātından şol ağaca denir ki çift sürdükleri vakte beri öte tahrīk ederler. Bunu baʿzılar üvendire ile beyān eylediler.

الْهَارِبِيَّةُ [el-Hāribiyyet] (yā-yı müşedde ile) Benī Hāribe b. Zubyān kabilesine mahsus bir küçük suyun adıdır.

الْهَرَابُ [el-Herrāb] (şeddād) [şeddād] vezninde) ve

الْمُهْرِبُ [el-Muhrib] (muḡsin) [muḡsin] vezninde) Esāmī-i ricāldendir.

[ه ر ج ب]

الْهَرَجَابُ [el-hircāb] (hāʿnın kesriyle هِرْجَالٌ [hircāl] vezninde) ve

الْهَرَجَبُ [el-hircebb] (firşebb) [firşebb] vezninde) Uzun olan insān ve hayvāna ve sāʿir nesneye denir. Ve

هَرَجَابُ [Hircāb] bir mevziʿ adıdır.

[ه ر د ب]

الْهَرْدَبَةُ [el-herdebet] (dahrecet) [dahrecet] vezninde) Ağır ağır yelmek, ʿadv-i sakīl maʿnāsınadır; yukālu: هَرَدَبَ الرَّجُلُ إِذَا عَدَا تَقِيلاً ” قَرَشَبَةُ [el-hirdebbet] (teşdid-i bāʿyla [firşebbet] vezninde) Kocakarıya denir, ʿacüz maʿnāsına. Ve yüresiz, korkak ve cebān kimseye denir ki derūnu cevher-i şecāʿatten hālī olmakla vücūdu üfürülmüş boş tulum gibi bir kıyāfet ola.

[ه ر ش ب]

الْهَرَشَبَةُ [el-hirşebbet] (teşdid-i bāʿyla [firşebbet] vezninde) Pek yaşlı kocakarıya denir.

[ه ز ب]

الْهَوَزَبُ [el-hevzeb] (zā-yı muʿceme ile جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Kavī ve tüvānā olup yürüyüşü tünd ve şedīd olan deveye denir. Ve kerkes taʿbīr olunan kuşa denir.

الْهَيْزَبُ [el-heyzeb] (ḡayder) [ḡayder] vezninde) Hiddetli şeyʿe denir ve minhu: لَيْتَ هَيْزَبٌ أَيَّ حَدِيدٍ

الْهَازِبِيُّ [el-hāzibā] (zāʿnın kesri ve elifin kasrı ve meddiyle) Bir nevʿ balık adıdır.

[ه ز ر ب]

الْهَزْرَبَةُ [el-hezrebet] (dahrecet) [dahrecet] vezninde) Hiffet ve sürʿat maʿnāsınadır; yukālu: بِهِ هَزْرَبَةٌ أَيَّ حِفَّةً وَسُرْعَةً

[ه س ب]

الْهَسْبُ [el-hesb] [ḡasb] [ḡasb] vezninde ve mürādifidir ki yetişmek, kifāyet

ma'nāsınadır; tekülü: هَضْبَكَ بِمَعْنَى حَسْبِكَ Şārihin beyānına göre hā' hā'dan mübeddedir.

[ه د ص ب]

الْهَضْبُ [el-ḥaṣb] (عَضِبَ [gāṣb] vezninde) Kaçmak ma'nāsınadır; yukālu: هَضَبَ الرَّجُلُ هَضْبًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا فَرَّ

[ه د ض ب]

الْهَضْبُ [el-ḥaḍb] (dād-ı mu'ceme ile ضَرَبَ [darb] vezninde) Bulut yağmur yağdırmak ma'nāsınadır; yukālu: هَضَبَتِ السَّمَاءُ هَضْبًا مِنْ إِذَا كُنْدَ وَكَاهِلَ، گِوَدَن دَابْبَهْ گِیْبِ اَغِیْر اَغِیْر یُیْرُومَکْ ma'nāsınadır; yukālu: هَضَبَ الرَّجُلُ إِذَا مَشَى مَشًى الْبَلِيدِ Ve söze girişip dalmak ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: هَضَبَ فِي الْحَدِيثِ إِذَا أَفَاضَ

الْإِهْتِصَابُ [el-ihtidāb] (ifti'āl) [ifti'āl] vezninde) ve

الْإِهْتِصَابُ [el-iḥḍāb] (ikrām) [ikrām] vezninde) Bunlar da söze girişip lakırdıya dalmak ma'nāsınadır; yukālu: إِهْتَضَبَ فِي الْحَدِيثِ وَأَهْضَبَ إِذَا أَفَاضَ

الْهَضْبَةُ [el-ḥaḍbet] (ḥamzet) [ḥamzet] vezninde) Yer yüzüne münbasit olan yalımı alçak yastım dağa ve bayıra denir; 'alā-kavlin yekpāre bir kayadan halk olmuş yalçın dağa denir yāhūd sivri tepeli ve sarp olup etrāfından münferid olan dağa denir. Ve bu hemān kırmızı topraklı olan dağlar aralığında olmağa mahsūstur. Ve

هَضْبَةٌ [ḥaḍbet] Yağmura denir. Cem'î هَضْبٌ [ḥiḍāb] gelir، عَنَبٌ [ʿineb] vezninde، هَضَابٌ [ḥiḍāb] gelir، بَدْرٌ [bedret] ve بَدْرٌ [bider] gibi ve هَضَابٌ [ḥiḍāb] gelir، كِتَابٌ [kitāb] vezninde ve cem'ü'l-cem'î أَهَاضِيبٌ [ehāḍīb] gelir.

الْهَضْبُ [el-ḥiḍabb] (ḥicf) [ḥicf] vezninde) Pek terleşen olan ata denir, kesirü'l-

'arak ma'nāsına. Ve sulb ve şedīd olan ata denir.

الْهَضِيبُ [el-ḥeḍīb] (emīr) [emīr] vezninde) Sütü azca olan koyunlara ve keçilere denir; yukālu: عَنَمَ هَضِيبٌ أَيْ قَلِيلَةُ اللَّبَنِ

الْإِسْتِهْضَابُ [el-istiḥḍāb] Dağ هَضْبَةٌ [ḥaḍbet] olmak ma'nāsınadır; yukālu: اسْتِهْضَبَ الْجَبَلَ عَلَوْتُ هَضْبَةً وَهَضَابًا Kāle fi'l-Esās إِذَا صَارَ هَضْبَةً وَاسْتِهْضَبَ صَارَ هَضْبًا قَالَ رُوْبُهُ تَمَنَعْتُ أَرْكَانُهُ وَاسْتِهْضَبَا أَصَابَتْهُمُ أَهْضُوبَةٌ مِنَ الْمَطْرِ أَيْ دُفَعَةٌ

[ه ق ب]

الْهَقْبُ [el-ḥaḳb] (hā'nın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Bolluk، سَعَةٌ [se'at] ma'nāsınadır.

الْهَقَبُ [el-ḥiḳabb] (ḥicf) [ḥicf] vezninde) Vāsi'ü'l-halk olan insān ve hayvāna denir ki nār gibi lokmayı yağ gibi iltikām eder. Ve devekuşu ve sā'ir hayvāndan 'azimü'l-cūsse ve tavīl olana denir.

الْهَقَبَقَبُ [el-ḥaḳabḳab] (sefercel) [sefercel] vezninde) Sulb ve şedīd olan insān ve hayvāna denir.

هَقَبٌ [ḥiḳab] (ʿineb) [ʿineb] vezninde) Bir kelimedir ki onunla at kısmı durmak yā yürütmek için zecr ve āzār olunur.

[ه ك ب]

الْهَكْبُ [el-ḥekb] (hā'nın fethi ve kāf'ın sükūnu ve fethiyle) istihzā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: هَكَبَهُ هَكْبًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا اسْتَهْرَأَهُ

[ه ل ب]

الْهُلْبُ [el-ḥulb] (hā'nın zammıyla) Mutlakan kıla denir، شَعْرٌ [şa'r] ma'nāsına; 'alā-kavlin kalın kıla yāhūd at makūlesi

dābbenin kuyrukları kılına yāhūd hınzīrin kılına denir ki onunla harrāzlar baʿzı nesne dikerler, Türkīde fırçı taʿbīr olunur.

الْهَلَبُ [el-heleb] (تَعَبٌ [taʿab] vezninde) Bir kimsenin gövdesi pek kıllı olmak maʿnāsınadır; yukālu: هَلَبَ الرَّجُلُ هَلْبًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَثُرَ شَعْرُهُ

الْأَهْلَبُ [el-ehleb] (أَحْمَرٌ [ahmer] vezninde) Gövdesi pek kıllı olan kişiye denir. Mütʿennesinde هَلْبَاءُ [helbāʿ] denir. Ve çok yağmurlu yıla denir; yukālu: عَامٌ أَهْلَبُ أَيُّ كَثِيرِ الْمَطَرِ Ve at ve beygir makülesinin kesilmiş kuyruğuna denir, zeneb-i munkatıʿ maʿnāsına. Ve gövdesinde aslā kıl olmayan tüysüze denir ki maʿnā-yı ātīden meʿhūzdur. Ve zikr olunduğu üzere pek kıllı olana da denmekle zıdd olur ve bu kuyruğa da vasf olur.

الْهَلْبُ [el-helb] (جَلَبٌ [celb] vezninde) Gövdeden kılları yolmak maʿnāsınadır; yukālu: هَلَبَهُ هَلْبًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا نَتَفَ هَلْبُهُ Ve sehāb kırağı ve tipi makülesi rutübetle halkı ıslatmak, ʿalā-kavlin peyderpey yağmur yağdırmak maʿnāsınadır; yukālu: هَلَبَتِ السَّمَاءُ الْقَوْمَ إِذَا بَلَّتْهُمْ بِالنَّدَى أَوْ مَطَرَتْهُمْ مَطَرًا Ve at arasını kesmeyip peyderpey seğırtmek maʿnāsınadır; yukālu: هَلَبَ الْفَرَسُ إِذَا تَابَعَ الْجَزْيَ Ve bir kimseyi makāle getirip hicv ve şetm eylemek maʿnāsına istīʿmāl olunur ki maʿnā-yı evvelden meʿhūzdur; yukālu: هَلَبْتُهُمْ بِلِسَانِهِ إِذَا هَجَاهُمْ وَشَتَمْتَهُمْ

التَّهْلِبُ [et-tehlīb] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bu dahi bedenden kıl yolmak maʿnāsınadır; yukālu: هَلَبَهُ أَيُّ نَتَفَ هَلْبُهُ Ve bir kimseyi hicv ve zemm ve şetm eylemek maʿnāsınadır; yukālu: هَلَبْتُهُمْ إِذَا هَجَاهُمْ وَشَتَمْتَهُمْ Meşhūr şuʿarādan Ebu'l-Mehālibe Muhelleb b. Ebī Şufra bu maʿnādan nāşī

Muhelleb ile mülakkab olmuştur, zīrā şuʿarā-yı ʿasrı kendisini hicv eylemişlerdir yāhūd mentūfuʿş-şāʿar olması bāʿis-i telkībdir.

التَّهْلُبُ [et-tehellub] (تَفْعُلٌ [tefaʿul] vezninde) ve

الْإِنْهَالِبُ [el-inhilāb] (إِنْفِعَالٌ [infīʿāl] vezninde) Bedenden kılları yolunmak maʿnāsınadır; yukālu: هَلَبَهُ تَهْلِيًا فَتَهْلَبُ وَانْهَلَبَ

الْإِهْلَابُ [el-ihlāb] (hemzenin kesriyle) At mütetābīʿan seğırtmek maʿnāsınadır; yukālu: أَهْلَبَ الْفَرَسَ إِذَا تَابَعَ الْجَزْيَ

الْهَلُوبُ [el-helüb] (ضُبُورٌ [şabūr] vezninde) Zevcine muhibbe ve mütekarribe olan hatuna denir. Ve zevcinden tecennüb ve tebāʿud üzere olan nāşizeye denmekle zıdd olur; yukālu: إِمْرَأَةٌ هَلُوبٌ أَيُّ مُتَقَرَّبَةٌ مِّنْ رَّوْجِهَا وَرُوحِهَا وَيُقَالُ إِمْرَأَةٌ هَلُوبٌ أَيُّ مُتَحَبِّبَةٌ مِّنْ رَّوْجِهَا Kāle fiʿn-Nihāye kāle ʿÖmer radiyallāhu ʿanhu: “رَجِمَ اللهُ الْهَلُوبَ وَلَعَنَ اللهُ الْهَلُوبَ” Fıkra-i ūlāda **هَلُوبٌ** [helüb] bīgāneden mütebāʿid olup zevcine takarrüb ve muhabbet üzere olan hatundur ve sāniyede āşinā-dār olmakla āşināsına meveddet ve ūlfet üzere olup zevcinden tebāʿud üzere olan meʿūnedir. Ve bu hicv ve zemm maʿnāsına olan هَلَبٌ [helb]den meʿhūzdur ki her biri taraf-ı āherden zemm ve kadha salāhiyyetli olur.

أَهْلُوبٌ [Uhlüb] (أُسْلُوبٌ [uslūb] vezninde) Duhr b. ʿAmr yāhūd Rebīʿa b. ʿAmrʼın ferresi ismidir. Ve

أَهْلُوبٌ [uhlüb] Fen ve sınıf ve güne maʿnāsınadır. Cemʿi أَهَالِيبٌ [ehālīb] gelir ki fūnūn ve asnāf demektir.

الْهَلَّابُ [el-hellāb] (تَشْدِيدُ-ي لَامٍ لَّا [şeddād] vezninde) Yağmurlu soğuk rüzgāra denir ki fırtına taʿbīr olunur, defī olana bora taʿbīr olunur; هَلَّابَةٌ [hellābet]

dahi denir hā'yla; tekūlu: أَخَذْنَا الْهَلَّابَ أَخذْنَا الْهَلَّابُ Ve çok yağmurlu yıla denir; yukālu: عَامٌ هَلَّابٌ أَيْ كَثِيرٌ الْمَطَرُ **الْهَلْبَةُ** [el-hulbet] (جُرْعَةٌ [cur'at] vezninde) ve

الْهَلْبَةُ [el-hulubbet] (teşdīd-i bā'yla عُثْلَةٌ [ʿutullet] vezninde) Şiddet-i şitā ma'nāsındır; tekūlu: أَيْتَهُ فِي هَلْبَةِ الشِّتَاءِ وَهَلْبَتِهِ أَيْ فِي شِدَّتِهِ

الْهَلَّابُ [el-hellāb] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) ve

الْمُهَلِّبُ [el-muhellib] (مُحَدِّثٌ [muḥaddiṣ] vezninde) ve

الْهَلَيْبُ [el-huleyb] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Şühūr-ı Rūmiyyeden kânūn-ı sâni'de ma'hūd günlerdir ki be-gāyet bārid olur. Yāhūd هَلْبَةٌ [hulbet]-i şitāda ya'nī kışın pek şiddeti hengāmında ma'dūd günlerdir. Evvele göre rīh-i bārideden me'hūz olur ve murād kânūn-ı sâni'nin yirmi dört, yirmi beş, yirmi altı günleridir. Sāni'ye göre kânūn-ı evvelin yirmi sekiz, yirmi dokuz ve otuzuncu günleridir.

هَالِبُ الشَّعْرِ [hālibu's-şar'] Tüy ve kıl yolucu demektir. Bu münāsebetle kış günlerinden bir güne itlāk olunmuştur, niteki مُدْخِرُ الْبَعْرِ [mudḥricu'l-ba'ar] dahi ondan bir yevm-i ma'hūd lakabıdır. Deve kığını gülle gibi dondurup yuvarıldığı bā'is-i telkībidir.

الْهَلْبَاءُ [el-helbā'] (حَمْرَاءٌ [ḥamrā'] vezninde) أَهْلَبٌ [ehleb] kelimesinden mü'ennestir, gövdesi kıllı hatuna denir. Ve dübüre itlāk olunur, إِسْتٌ [ist] ma'nāsına. Ve Mekke ile Yemāme beyninde bir mevzi' adıdır ki onda 'Arabların bir vak'ası olmuştur. Ve

هَلْبَاءُ [helbā'] هَلْبَةٌ [hulbet] kelimesine te'kīd olur ki āfet-i 'uzmā demek olur; yukālu:

هَلْبَةٌ هَلْبَاءٌ أَيْ دَاهِيَةٌ دَهْيَاءٌ

الْهَلَّابَةُ [el-hulābet] (ثُمَّامَةٌ [ṣumāmet] vezninde) Tevellüd eden veled 'akibinde eş ve son ta'bir ettikleri derinin yaykıntısına denir, غَسَالَةُ السَّلَى [gūsāletu's-selā] ma'nāsına. Lākin şārihin beyānına göre onunla berāber zuhūr eden çirk-āb olacaktır.

الْهَالِبِيَّةُ [el-hālibet] (غَالِبِيَّةٌ [gālibet] vezninde) Be-gāyet yağmurlu geceye denir; yukālu: لَيْلَةٌ هَالِبِيَّةٌ أَيْ مَطِيرَةٌ

الْهَلِيبُ [el-Helib] (كَيْتِفٌ [ketif] vezninde) Ashābdan Ebū Ḳabīşa Yezīd b. Ḳunāfe eṭ-Ṭā'ī lakabıdır. Gerçi muhaddisün hā'nın zammıyla takyīd ederler, lākin savāb olan كَيْتِفٌ [ketif] vezninde olmaktır. Mümāileyh mukaddemen أَفْرَعٌ [akra'] olmakla başında kıl eseri olmayıp ba'dehu sāhibü'l-mu'cizāt 'aleyhi efdalu's-salāt hazretleri yed-i mü'eyyedleriyle mesh buyurmalarıyla kılları nābit olduğundan هَلِيبٌ [Helib] ile mülakkab olmuştur.

[ه ل ح ب]

الْهَلِّجَابُ [el-hilcāb] (هِرْجَابٌ [hircāb] vezninde) Büyük kazana denir, kīdr-ı 'azīme ma'nāsına.

[ه ن ب]

الْهَنْبَاءُ [el-hunnebā'] (نُونٌ müşeddede ile جُلَّنَاءٌ [cullenār] vezninde) بَلْهَاءٌ [belhā'] ve وَرْهَاءٌ [verhā'] ma'nāsındır ki belāhet ve hamākati olan bön ve oğuz hatuna denir. Cevherī tahfīfle takyīdinde ve istişhād eylediği şi'rde vehm eylemiştir. Murād Nābiga'nın "مَجْنُونَةٌ هَنْبَاءٌ بِنْتُ مَجْنُونٍ" mīsrā'ıdır. Ve

هَنْبَاءُ [hunnebā'] Ahmak ve nādān kişiye denir.

الْهَنْبِيُّ [el-hunnebā] kasr ile memdüde de

lügattir.

الْمِهْنَبُ [el-mihneb] (مِهْنَبٌ [minber] vezninde) Hebenneka gibi fā'ikü'l-humk olan kişiye denir; yukālu: هُوَ مِهْنَبٌ أَي فَائِقُ الْحُمُقِ

الْهَنْبَاءُ [el-henebā] (fethateynle ve medd ile) ve

الْهَنْبَى [el-henebā] (kasr ile) Oğuz ve hamkā 'avrete denir. Bu iki lügat İbn Dureyd rivâyetidir; yukālu: إِمْرَأَةٌ هَنْبَاءٌ وَهَنْبَى أَي حَمَقَاءُ

هَنْبٌ [Hinb] (hā'nın kesriyle) Bir recül adıdır. Ve bir muhannes ismidir ki Resül-i ekrem sallallāhu 'aleyhi ve sellem hazretleri onu Medīne'den nefy ve iclā buyurdular. Ve

هَنْبٌ [Hinb] Cendel b. Vāliḳ nām muhad-disin ceddî ismidir.

[ه ن ت ب]

الْهَنْبَةُ [el-hentebet] (tā-yı fevkiyye ile **دَحْرَجَةٌ** [dahrecet] vezninde) Bir işte gevşek deprenip süstlük ve kāhillik eylemek ma'nāsınadır; yukālu: هَنْبْتُ فِي أَمْرِهِ إِذَا اسْتَوْخَى وَتَوَانَى

[ه ن د ب]

الْهَنْدَبُ [el-hindeb] ve

الْهَنْدَبَا [el-hindebā] (hā'ların kesri ve dāl'ların fethi ve ba'zen dāl meksūr olur ve elifin kasrıyla ve meddiyle) Sebze-i ma'rūf ismidir. Müfredi **هَنْدَبَةٌ** [hindebāt]tır hā'yla. Bu nebātın tab'atı mu'tedildir. Ve tenāvülü mi'cdeye ve ciğere ve طِحَالٌ [tiḥāl] a nāfi' ve kökünü ضِمَادٌ [dimād] 'akreb soktuğuna bāhirü'l-menāfi'dir. Ve nebāt-ı mezbūrun tābihi gāsiline nisbet hatā cihetinden ekserdir, ya'nī onun matbūhu menkū'una nisbet hatā cihetinden ekser ve keyfiyyet ve kemmiyyet ve te'ātī ve

isti'mālinde hey'etini idrāk eylemeyenlere zararı nef'inden evferdir. Mü'ellif bununla işbu hadīse işâret eylemiştir: Kāle fi'l-**Aḥkāmī'n-Nebeviyyefi's-Şinā'ati't-Tibbiyye** ve fi'l-hadīsi: "كُلُوا الْهَنْدَبَاءَ وَلَا تَنْفُصُوهُ فَإِنَّهُ لَيْسَ يَوْمٌ مِنَ الْأَيَّامِ إِلَّا وَقَطَّرَاتٌ مِنَ الْجَنَّةِ يَقْطُرُونَ عَلَيْهِ" وَكَذَا رَوَى جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ سَمِعْتُ النَّبِيَّ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ يَقُولُ "مَا مِنْ وَرْقَةٍ مِنْ وَرَقِ الْهَنْدَبَاءِ إِلَّا" وَغَلِيهَا قَطْرَةٌ مِنَ الْجَنَّةِ" Pes işbu hadīslerden ve mü'ellifin kelāmından müstanbet oldu ki hindebāyı gasl ve nafd eylediklerinde mūda' olan hāssa zā'il olur; tabh olunursa eseri bile bākī olmaz. Bu cihetle gāsili tābihinden ezyed muhtī olur. Hattā İbn Sīnā dedi ki su ile hindebāyı gasl yāhūd nafd eyledikte kuvvet-i nāfi'asının küllü yāhūd ekseri müfārakat eder. Ve kaldı ki ba'zı ümmehātta **هَنْدَبَاءٌ** [hindebā] mād-desini **هَدَبٌ** [hedb] zeylinde resm eylediler, mü'ellif burada zikr eyledi. Zāhiren nūn'unun ziyāde ve asāleti muhtelefün-fih olduğuna mebnīdir. Ve ba'zılar, Rūmī yāhūd Süryānī olmasına zāhib oldular. Ve bu nebāta Fāriside kāsni ve Türkide acı marul ve güneyik derler.

هَنْدَابَةٌ [Hindābet] (hā'nın kesriyle) Bir hatun adıdır ki şu'arādan Ebū Hindābe el-Kindī vālidesidir ve şā'ir-i merkūmun ismi Ziyād'dır.

[ه ن ق ب]

الْهَنْقَابُ [el-henqab] (kāf'la جَعْفَرُ [ca'fer] vezninde) Bodur kimseye denir.

[ه و ب]

الْهَوْبُ [el-hevb] (صَوْبٌ [şavb] vezninde) Iraklık, بُعْدٌ [bu'd] ma'nāsınadır. Bu ma'nādandır ki 'Arablar "Filān kimseyi kanda olduğü bilinmez bir yerde bırakıp

geldim” diyecek yerde دَابِرِ هَوْبٍ فِي تَرَكُّهُ der-ler. Ve bunda hā'nın zammiyla da zebānzeddîr; ‘alā-kavlin bunda savāb olan tā-yı fevkiyye ile olmakla Cevherī bā-yı muvahhade ile sebt eylemesi vehmdir. هَوْتُ [hevt] arz-ı münhafıdaya denir. Şārih der ki قِيلَ kelāmiyla Cevherī'yi tevhīm eylemek mülāyimce değıldir. Ve

هَوْبُ [hevb] Çok sözlü ahmak ve yāve-gü kişiye denir. Ve

هَوْتُ [hevb] Āteşin ‘alevine denir, zebāne-i āteş ma'nāsına. Şārih der ki āteşin dahi ismidir.

الْأَهْوَبُ [el-Ehveb] [اَقْرَبُ] [aqrēb] vezninde) Yemen sâhilinde bir mevzi' adıdır.

الْهُوْبُ [el-Huveyb] [كُمَيْتٌ] [kumeyt] vezninde) Yemen'de şehir-i Zebīd kazāsında bir mevzi'dir.

[ه ي ب]

الْهَيْبَةُ [el-heybet] [غَيْبَةٌ] [gaybet] vezninde) ve

الْمَهَابَةُ [el-mehābet] [مَخَافَةٌ] [meḫāfet] vezninde) Bir nesneden yā bir kimseden sakınıp korkmak ma'nāsınadır, ‘azāmet ve celālinden yāhūd fī-zātihi korkunç ve heybetli olduğundan nāşī olur ve bunlar isimlerdir.

الْهَيْبُ [el-heyb] [عَيْبٌ] [‘ayb] vezninde) ve

الْمَهَابَةُ [el-mehābet] [مَخَافَةٌ] [meḫāfet] vezninde) Masdarlardır; yukālu: هَابَهُ يَهَابُهُ هَيْبًا وَمَهَابَةً مِثْلَ خَافَهُ يَخَافُهُ يَغْنِي مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا خَافَهُ وَاتَّقَاهُ

الْإِهْتِيَابُ [el-ihtiyāb] [إِفْتِعَالٌ] [ifti‘āl] vezninde) [heyb] ma'nāsınadır; yukālu: إِهْتَابَهُ بِمَعْنَى هَابَهُ

الْهَائِبُ [el-hā'ib] ve

الْهَيْوُبُ [el-heyüb] [صَبُورٌ] [şabūr] vezninde) ve

الْهَيْيَابُ [el-heyiyāb] [شَدَادٌ] [şeddād] vezninde) ve

الْهَيْيِبُ [el-heyiyib] [سَيِّدٌ] [seyyid] vezninde) ve

الْهَيْبَانُ [el-heybān] [سَلْمَانٌ] [selmān] vezninde) ve

الْهَيْيْبَانُ [el-heyiyibān] (yā-yı müşeddedenin kesri ve fethiyle) ve

الْهَيْيَابَةُ [el-heyiyābet] [عَلَامَةٌ] [allāmet] vezninde) Şol kişiye denir ki cebān ve za'fū'n-nefs olmakla dā'imā nāstan havf ve hazer eder ola.

الْمَهُوبُ [el-mehüb] [مَقُولٌ] [maḫūl] vezninde) ve

الْمَهْيِبُ [el-mehīb] [مَكِيلٌ] [mekīl] vezninde) ve

الْهَيْوُبُ [el-heyüb] [كَزَالِيكٌ] [kezālik] vezninde) ve

الْهَيْبَانُ [el-heybān] [كَزَالِيكٌ] [kezālik] vezninde) Şol heybetli ve ‘azametli adama denir ki nās kendiden havf ve hazer eder ola; yukālu: رَجُلٌ هَائِبٌ وَهَيْوُبٌ وَهَيْيَابٌ وَهَيْيِبٌ وَرَجُلٌ مَهُوبٌ وَمَهْيِبٌ وَهَيْبَانٌ وَهَيْيْبَانٌ وَأَيُّ يَخَافُ النَّاسَ رَجُلٌ مَهُوبٌ وَمَهْيِبٌ وَهَيْبَانٌ وَأَيُّ يَخَافُهُ النَّاسُ

الْتَهْيِيبُ [et-teheyjub] [تَفَاعُلٌ] [tefa‘ul] vezninde) Heybet izhāriyla bir kimseyi korkutmak ve sakındırmak ma'nāsınadır; tekülü: تَهْيِيبُهُ أَيُّ خَمْتُهُ Ve heybet alıp korkmak ma'nāsınadır; tekülü: تَهْيِيبُهُ أَيُّ خَمْتُهُ

الْهَيْيْبَانُ [el-heyiyebān] (yā-yı müşeddede ile) Nāstan havf ve hazer üzere olan kişiye denir ki zikr olundu. Ve fī-zātihi korkak cebān ve her nesneden havf ve vehm eden kimseye denir. Ve keçi tekesine denir, تَيْسٌ [teys] gibi. Ve cüst ve hafif ve çalāk olan

insān ve hayvāna denir. Ve çobana denir. Ve toprağa denir. Ve devenin ağızında müctemîc olan köpüğe denir. Ve

هَيَّيَانُ [Heyyebān] Ashābdan Eslemiyyu'l-kabīle bir zāt ismidir. Yā'nın tahfiyiyle de zebān-zeddîr. Ve **هَيَّيْفَانُ** [Heyyefān] 'unvānında tekellüm ederler.

الْمَهْيِبُ [el-mehīb] (مَكِيلٌ [mekīl] vezninde) ve

الْمَهْهُوبُ [el-mehūb] (مَقُولٌ [maqūl] vezninde) Arslana itlāk olunur.

الْمُتَهَيِّبُ [el-muteheyrib] (مُتَسَيِّبٌ [muteseyyib] vezninde) Bu dahi arslana itlāk olunur.

الْهَابُ [el-hāb] (غَابٌ [gāb] vezninde) Yılana denir, **حَيَّةٌ** [hayyet] ma'nāsına. Ve

هَابٌ [hāb] Bir kelimedir ki deveci deveyi hop hop diyerek sürüp götürür iken bir tarafa saptıkta sapmaktan zecr için irād ederler.

الْإِهَابَةُ [el-ihābet] (hemzenin kesriyle) Deveyi yoldan sapmaktan men' için **هَابٌ** [hāb] demek ma'nāsınadır; yukālu: **هَابٌ** [hāb] Ve at kısmını çağırarak, 'alā-kavlin durmaktan yā yürümekten zecr ü men' için **هَابٌ** [hāb] diye **هَبٌ** [heb] diye āzār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **أَهَابَ بِالْحَيْلِ إِذَا دَعَا أَوْ رَجَرَهَا بِهَابٍ أَوْ بِهَبٍ**

هَبِي [hebī] (فِي'ـيِ emr-i mü'ennes bünyesiyle) Bir kelimedir ki at ve beygir gürühünü saptıkları semtten yola getirip doğru ve 'acele gitmeleri zımnında zecr ve āzār için irād olunur; yukālu: **هَبِي يَعْني يَا حَيْلُ أَيُّ أَقْبَلِي وَأَقْدَمِي** At bir dāne kısarak olur ise de sālīhadır.

الْمَهَابُ [el-mehāb] (مَنَابٌ [menāb] vezninde) ve

الْمَهْهُوبُ [el-mehūb] (مَقُولٌ [maqūl] vezninde) Kor-kunç ve dehşetli mahalle denir; yukālu: **مَكَانٌ مَهَابٌ وَمَهْهُوبٌ أَيُّ مَخُوفٌ يَهَابُ فِيهِ مَهَابٌ [mehāb] ve مَهْهُوبٌ [mehūb] kelimeleri gūyā ki هُوبُ الرَّجُلُ kavli üzere ki mechūldür, binā kılınmışlardır, yā'ları vāv'a nakl olunduktan sonra.**

التَّهْيِيبُ [et-tehyīb] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bir nesneyi bir kimseye mehābetli göstermek ve mehābetli bildirmek ma'nāsınadır; tekūlu: **هَيَّيْتُهُ إِلَيْهِ أَيُّ جَعَلْتُهُ مَهْيِبًا عِنْدَهُ**

FASLU'L-YĀ'Ī'T-TAHTIYYE**(فَضْلُ الْيَاءِ)****[ي ب ب]**

الْيَبَابُ [el-yebāb] حَرَابٌ [ḥarāb] vezninde ve mürādifidir ki vīrāne ma'nāsınadır; yukālu: أَرْضٌ يَبَابٌ أَيْ حَرَابٌ

[ي ش ب]

الْيَيْشِبُ [el-yeşb] (yā'nın fethi ve şīn-i mu'cemenin sükūnuyla) Hacer-i ma'rūf ismidir, yeşm-i Fārisīden mu'arrebdir. Türkīde dahi yeşim derler, bazı bıçak kabzası yaparlar. Şārih der ki a'flāsī hatāyī kısmıdır ki āteşte yanmaz, bir adamın üzerinde bulunsa sā'ika isābet eylemez.

[ي ط ب]

يَاطِبُ [Yāṭib] [يَاسِرٌ] [yāsir] vezninde) Ece'nām dağda bir niçe su adıdır.

مَا أَيَطْبُهُ [mā eyṭabuhu] Fi'l-i ta'accüb olarak müsta'meldir, مَا أَطْيَبُهُ [mā aṭyebuhu] ma'nāsına. Şārihin beyānına göre maktūb olmakla mutasarrıf değildir.

الْأَيَطِبَةُ [el-eyṭibet] [مَوْهَبَةٌ] [mevhibet] vezninde bā'nın şeddesiyle de lügattir) Koyun kısmının erkeğe pek kızıp kösnümesi hāletine denir; yukālu: أَقْبَلَتِ الشَّاةُ تُهَدَى فِي أَيَطْبَيْهَا أَيْ شِدَّةَ اسْتِحْرَامِهَا "ط،ي،ب" māddesinde dahi resm eylemişti.

[ي ل ب]

الْيَلْبُ [el-yeleb] (fethateynle) Kalkanlara denir, تِرْسَةٌ [tireset] ma'nāsınadır. Müfredi **يَلْبَةٌ** [yelebet]tir hā'yyla; 'alā-kavlin deriden olan zırhlara ve giyimlere denir yāhūd birkaç deriden dikilmiş baş giyimine denir ki cenkte migfer gibi hāssaten başa giyerler. Ve

يَلْبُ [yeleb] Fūlāda denir ki pūlād demir olacaktır. Ve hālis dımaşkī demire denir. Ve şol kalkanlara denir ki keçelerden düzüp haşvine kum ve 'asel ta'biye ederler, A'rāb kalkanlarındandır. Ve mutlakan 'azīm olan şey'e denir. Ve posta denir, جِلْدٌ [cild] gibi.

[ي و ب]

يُؤَبُّبُ [Yevbeb] (bā'eyn-i muvahhadeteynle مَهْدَدٌ [mehded] ve جُنْدَبٌ [cundeb] veznlerinde) Hazret-i Şu'ayb peygamberin 'alā nebiyyinā ve 'aleyhi's-selām pederleri ismidir.

يُؤُبُ [Yūb] (yā'nın zammıyla) Muḥammed b. 'Abdullāh b. 'Īyāḍ nām muhaddisin ceddi ismidir.

نَجْرَتِ الْبَاءِ بِعَوْنِ ذِي الْأَلَاءِ

BĀBU'T-TĀ'Ī'L-FEVKĪYYE

(بَابُ التَّاءِ الْمَوْقِفِيَّةِ)

ت

FASLU'L-ELİF

(فَصْلُ الْأَلِفِ)

[أ ب ت]

الْأَبْتُ [el-ebt] [نَبْتُ [nebt] vezninde) ve
الْأُبُوتُ [el-ubüt] [فُعُودٌ [ku'ūd] vezninde)
Gün be-gāyet ıssı olmak ma'nāsınadır;
yukālu: **أَبْتُ الْيَوْمِ وَأَبْتُ أَيْتًا وَأُبُوتًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ**:
وَالْأَوَّلُ وَالثَّانِي إِذَا اشْتَدَّ حَرُّهُ
yāhūd gayrı nesneyi pek çok içmekle tu-
lum gibi şişip kabarmak ma'nāsınadır;
yukālu: **أَبْتُ الرَّجُلِ مِنَ الشَّرَابِ إِذَا انْتَفَخَ** Ve
أَبْتُ [ebt] Vasf olur, ke-mā se-yuzkeru.
الْأَبِيتُ [el-ābit] [نَابِيتُ [nābit] vezninde) ve
الْأَبِيتُ [el-ebit] [كَتِيفٌ [ketif] vezninde) ve
الْأَبِيتُ [el-ebt] [سَبِيتُ [sebt] vezninde ki fi'l-
asl masdardır, pek ıssı ve germiyyetli güne
denir; yukālu: **يَوْمٌ أَبْتُ وَأَبْتُ وَأَبْتُ أَيُّ شَدِيدِ الْحَرِّ**:
وَالْأَبِيتُ وَالْأَبِيتُ وَالْأَبِيتُ أَيُّ شَدِيدِ الْحَرِّ
ve yukālu: **لَيْلَةٌ أَبِيتُ وَأَبِيتُ وَأَبِيتُ أَيُّ شَدِيدِ الْحَرِّ**
الْمَأْبُوتُ [el-me'büt] [مَحْرُورٌ [mahrūr] vez-
ninde ve mürādifidir ki ıssı dokunmuş ve
harārete uğramış kişiye denir; yukālu: **رَجُلٌ**
مَأْبُوتٌ أَيُّ مَحْرُورٌ يَغْنِي أَصَابَهُ الْحَرُّ
الْأُبْتَةُ [el-ubtet] [جُرْعَةٌ [cur'at] vezninde)
Şiddet-i gazaba itlāk olunur; yukālu: **أَخَذْتُهُ**
أُبْتَةً الْعُضْبِ أَيُّ شِدَّتُهُ وَسُورَتُهُ
التَّأَبُّتُ [et-te'ebbut] [تَفَعُّلٌ [tefa'ul] veznin-
de) Āteş yalınlanıp pek kızgın ve germ-
nāk olmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَأَبَّتِ الْجَمْرُ**
إِذَا اخْتَدَمَ

[أ ت ت]

الْأَثُّ [el-ett] (hemzenin fethi ve tā-yı
fevkiyyenin teşdidiyle) Hasma delil ve
burhān ve beyyine ve şahid ile gālib ol-
mak ma'nāsınadır; yukālu: **أَثُّ مَنْ الْبَابِ**
وَالْأَوَّلُ إِذَا غَلَبَهُ بِالْحُجَّةِ

yarmak ma'nāsınadır; yukālu: أَتْ رَأْسُهُ إِذَا شَدَّخَهُ

[أ ر ت]

الأرتة [el-urtet] [جُرْعَةٌ [cur'at] vezninde) حِرْبَاءُ [hīrbā'] ya'nī kaya kelerinin başında olan tüylere denir.

الأرتان [el-Uretān] (hemzenin zammı ve rā'nın fethiyle) Bir mevzi' adıdır.

[أ س ت]

الإست [el-ist] (hemzenin kesri ve sīn'in sükūnuyla) Temel ve asl ve esās ma'nāsınadır. Bu münāsebetle إِسْتُ الدَّهْرِ [istu'd-dehr] zamān-ı kadīme itlāk olunur, niteki الدَّهْرِ أُسُّ [ussu'd-dehr] dahi bu ma'nāda isti'māl olunur; yukālu: مَا زَالَ فَلَانٌ مَجْتُونًا عَلَى إِسْتِ الدَّهْرِ وَأَسُّ الدَّهْرِ أَيُّ عَلَى قَدَمِهِ وَوَجْهَهُ يَعْني لَمْ يَزَلْ يُعْرِفُ بِالْمَجْتُونِ فَعَلْتُ ذَلِكَ عَلَى Ya'nī "Öteden beri mecnündür." Ve tekūlu: عَلَى إِسْتِ الدَّهْرِ أَيُّ عَلَى وَجْهِ الدَّهْرِ onu ben ederim ve ederek geldim."

Şārih der ki mü'ellif bu bābda Cevherī'ye tābi' olup إِسْتُ [ist] kelimesinin aslı أُسُّ [uss] olmakla sīn'in birisi tā'ya maktüb olduğuna zāhib olmuştur, lākin bu galattır. Savāb olan bunun aslı سَتَّةً [seteh] olmaktadır ki hā' hafz olunup evveline hemze 'ivaz olmuştur, zīrā hemzesi mevsüle olmakla zā'idedir, niteki mü'ellif "س،ت،ه" māddeyi zeylinde dahi bunları sebt eylemiştir. İntehā. Ve

إِسْتِ الكَلْبَةِ [istu'l-kebet] Kerīheye ve dāhiyeye itlāk olunur; tekūlu: لَقَيْتُ مِنْهُ إِسْتًا وَقَعَ فِي إِسْتِ الكَلْبَةِ ve yukālu: لَقَيْتُ مِنْهُ إِسْتًا وَقَعَ فِي إِسْتِ الكَلْبَةِ Ve أَيُّ فِي دَاهِيَةِ

إِسْتِ المَثْنِ [istu'l-metn] Kırā ve sahrāya itlāk olunur.

Ve dübüir ve mak'ad ma'nāsına olan

إِسْتُ [ist] kelimesi "س،ت،ه" māddeinde mersümdür. Ve Esās'ta bunların mecmū'u "س،ت،ه" māddeinde ve إِسْتُ [ist] kelimesinden mecāz ve müteferri' olmak üzere müsebbettir.

أُسْيُوت [Usyūt] (hemzenin zammı ve yā-yı tahtıyye ile) Hādramevt kurbünde bir dağ adıdır.

الأستبي [el-ustiyy] (تُرْكِيٌّ [turkiyy] vezninde) Bezin ve kumaşın arışına denir, سَدَى [sedā] ma'nāsına. Ve bunun vezni uf'ül olmakla mu'tell bābı makām-ı zikridir. Burada resmi vehmdir. Şārihin beyānına göre vāhim ma'lūm değildir.

أَسْتَوَاء [Estevā'] [دَسْتَوَاءٌ [destevā'] vezninde) Neysābūr a'mālinden bir kazā adıdır; muhaddisinden 'Ömer b. 'Ukbe el-Estevā'ī oraya mensūbdur.

[أ ش ت]

أَشْتَةٌ [Eštet] (hemzenin fethi ve şīn-i mu'cemenin sükūnuyla) Ehl-i İşfahān'dan bir cemā'at-i muhaddisīn lakablarıdır.

[أ ص ت]

الأصْت [el-ašt] (hemzenin fethi ve šād'ın sükūnuyla) Bir cins nebāttan hālī olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَصَّتِ الأَرْضُ أَصْتًا مِّنْ البَابِ الثَّانِي إِذَا لَمْ يَكُنْ فِيهَا بَقْلٌ وَلَا كَلَأٌ

[أ ف ت]

الأفت [el-eft] (hemzenin fethi ve fā'nın sükūnuyla) Şol nākaya denir ki her bābda sabr ve tahammülü ve bekā' vü devāmı sā'irlere ezyed ve evfer ola. Ve şol cüst ve çālāk deveye denir ki eşip yürümekte sā'irlere gālib ola. Ve cinsi pāk soy ve kerīm olan deveye denir. Ve bunda hemzenin kesriyle de lügattir. Ve

أفت [eft] Dāhiye ve āfete denir. Ve ‘aceb ya‘nī ‘acīb ma‘nāsına ismidir. Garıbdır ki Fārisīde hemzenin meddiyle “āfet” dāhiye ve “eftid” مَسْجِدٌ [mescid] vezninde ‘aceb ve ‘acīb ma‘nāsınadır. Ve

أفت [Eft] Huzeyl kabilesinden bir cemā‘at ismidir. Ve masdar olur, sarf ve tahvīl eylemek ma‘nāsına; yukālu: أَفْتُ فُلَانًا عَنْ كَذَا أَفْتُا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا صَرَفَهُ عَنْهُ

الْإِفْتُ [el-ift] (hemzenin kesriyle) İfk ve iftirā‘ ma‘nāsına ismidir; yukālu: مَا أَبِينُ إِفْتَهُ أَيِ إِفْكِهِ

[أ ق ت]

الْأَقْتُ [el-aqt] (hemzenin fethiyle) ve

التَّأْقِيتُ [et-te‘qīt] (تَعْقِيلٌ [tef‘īl] vezninde) Vakt ve tevkīt ma‘nālarıdır ki bir nesne için vakt ve zamān ta‘yīn eylemekten ‘ibārettir; yukālu: أَقْتُهُ أَقْتُا وَأَقْتُهُ تَأْقِيتًا بِمَعْنَى ﴿وَإِذَا الرُّسُلُ أَقْتَتْ﴾ قَرَأَ Ve kavluhu ta‘ālā: أَهْلُ الْبَصْرَةِ وَقَتَّتْ بِتَشْدِيدِ الْقَافِ وَقَرَأَ أَبُو جَعْفَرٍ بِالْوَاوِ وَتَخْفِيفِ الْقَافِ وَقَرَأَ الْبَاقُونَ بِالْأَلِفِ وَتَشْدِيدِ الْقَافِ

[أ ل ت]

الْأَلْتُ [el-elt] (hemzenin fethi ve lām’ın sükūnuyla) Eksiltmek ma‘nāsınadır; yukālu: أَلْتُهُ حَقَّهُ أَلْتًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا نَقَصَهُ Ve bir kimseyi işinden yāhūd yolundan sarf edip alıkomak ma‘nāsınadır; yukālu: أَلْتُهُ إِذَا حَبَسَهُ وَصَرَفَهُ يَغْنِي عَنْ وَجْهِهِ Ve bir kimseye and vermek, ‘alā-kavlin onun yemīn eylemesini taleb etmek yāhūd müdde‘āsına ondan şehādet etmesini istemek ma‘nāsınadır; yukālu: أَلْتُ فُلَانًا إِذَا حَلَفَهُ أَوْ طَلَبَ مِنْهُ حَلْفًا أَوْ أَلْتُهُ إِذَا شَهِدَتْهُ يَقُومُ لَهُ بِهَا Ve أَلْتُ [elt] bühtān eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: أَلْتُهُ إِذَا بَهْتَهُ

الإِيلَاتُ [el-īlāt] (إِيجَابٌ [īcāb] vezninde) Bu dahi eksiltmek ma‘nāsınadır; yukālu: أَلْتُهُ حَقَّهُ إِيلَاتًا إِذَا نَقَصَهُ كَمَا يُقَالُ أَلْتُهُ إِيلَاتًا وَهُوَ مِنَ اللَّائِتِ

Ke-mā se-yuzkeru.

الْأُلْتَةُ [el-ultet] (جُرْعَةٌ [cur‘at] vezninde) Az vergiye denir, ‘atiyye-i kalīle ma‘nāsına. Ve yemīn-i gamūs ma‘nāsınadır ki sāhibini bahr-i günāha daldıran yemīne denir, murād ‘ilmi lāhık olarak yalan yere olan yemīndir.

الْأُلْتَى [Ultā] (حُبْلَى [ħublā] vezninde) Tiflis kurbünde bir kal‘a adıdır.

الْأَلِيْتُ [Ellīt] (hemzenin fethi ve lām-ı müşdeddenin kesriyle) Bir mevzi‘ adıdır. Ve bunun دَرِيءٌ [derrī‘] kelimesinden gayrı nazīri yoktur ki kevkeb sıfatıdır. Ve Ebū Zeyd سَكِينَةٌ [sekkīnet] kelimesini dahi rivāyet eylemiştir ki tumānīnet ve vakār ma‘nāsınadır; fe-kālū: مِشْبَاهٌ عَلَيْهِ سَكِينَةٌ ta bunu nevādirde şāzz olarak hikāyet eylemiştir.

[أ م ت]

الْأَمْتُ [el-emt] (hemzenin fethi ve mīm’in sükūnuyla) حَزْرٌ [ħazr] ve takdīr ma‘nāsınadır ki bir nesneyi i‘māle şürū‘ eylemezden mukaddem tahmīn ve endāze eylemekten ‘ibārettir, ölçünmek ve kesimlemek ve oranlamak ta‘bīr olunur; yukālu: Ve أَمْتُ الشَّيْءِ أَمْتًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا قَدَّرَهُ وَحَزَّرَهُ أَمْتُهُ إِذَا كَسَدَ عَيْلَهُ Ve kasd eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: أَمْتُهُ إِذَا قَصَدَهُ Ve

أمت [emt] Mürtefi‘ mahalle denir, cāy-ı bülend ma‘nāsına. Ve küçük tepelere ve höyüklerle denir, تَلَالٌ صَعَاٌ ma‘nāsına. Ve ba‘zı yerde olan inişlik ve yokuşluk ve alçaklık ve yüksekliğe denir ki büğrü ve nā-hemvār olur; yukālu: بِالْمَكَانِ أَمْتُ أَيِ انْخِفَاصٍ وَارْتِفَاعٍ Ve mutlakan bir nesnenin zāt ve halīkasında olan ihtilāfa denir ki ba‘zı yeri ba‘zına muhālif olmaktan ‘ibārettir, ba‘zı yeri yüksek ve ba‘zı yeri alçak yāhūd tül

ve kasr makûlesi ihtilâf gibi. Cem'i إِمَاتٍ [imât] gelir hemzenin kesriyle ve أَمُوتُ [umût] gelir hemzenin zammıyla. Ve

أَمْت [emt] Za'f ve vehn ma'nâsındır; tekûlu: سِرْنَا سَيْرًا لَا أَمْتٌ فِيهِ أَيُّ لَا ضَعْفٌ وَلَا وَهْنٌ Ve tarîka-i hasene ma'nâsındır. Ve

أَمْت [emt] Bir nesnenin sûretinde olan eğrilik ve kaçıklık makûlesi 'ayb ve nakîsaya denir, gerek ağızda ve gerek sevb ve hacer makûlesi nesnelerde olsun; yukâlu: بِهٍ أَمْتٌ Ve أَيُّ عَوْجٌ

أَمْت [emt] Bir yerin bazı mahallinin top-rağı kalın ve bazı yerinin yufka ve ince olması hâletine denir. Ve

أَمْت [emt] Şekk ve şübhe ma'nâsına isti'mâl olunur; yukâlu: الْحَفَرُ حُرْمَةٌ لَا أَمْتٌ Mü'ellif misâl-i mezbûr ile işbu: "إِنَّ اللَّهَ حَرَّمَ الْحَفَرَ فَلَا أَمْتٌ فِيهَا" hadîsine telmîh eylemiştir. Ve bu, ma'nâ-yı evvel fer'idir.

التَّامِيْتُ [et-te'mît] (تَفْعِيلٌ [tef'îl] vezninde) Bu dahi bir nesneyi kable'l-'amel ölçümleyip takdîr eylemek ma'nâsındır; yukâlu: أَمْتُهُ تَأْمِيْنَا إِذَا قَدَّرَهُ

الْمَأْمُوتُ [el-me'mût] (مَوْفُوتٌ [mev'kût] vezninde) Muvakkat ma'nâsındır ki nihâyet-i vakti ta'yîn olunmuş nesnedir, مُقَدَّرٌ [muqadder] ma'nâsından me'hûzdur; yukâlu: أَجَلٌ مَأْمُوتٌ أَيُّ مَوْفُوتٌ

الْمَوْمُتُ [el-mu'emmet] (teşdîd-i mîm'le مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Dolu nesneye itlâk olunur, kap dolu olmakla hâric ve dâhilinde أَمْتٌ [emt] ve عَوْجٌ [ivec] hâleti kalmaz. Pes tef'îl izâle içindir; yukâlu: سِقَاءٌ مَوْمُتٌ أَيُّ مَمْلُوءٌ Ve

مَوْمُتٌ [mu'emmet] Şerr ve fitne ve 'inâd makûlesi ahvâlle müttehem olan kimse-

ye itlâk olunur, 'ayb ve 'ivec ma'nâsından me'hûzdur; yukâlu: هُوَ مَوْمُتٌ أَيُّ مَثَّهَمٌ بِالشَّرِّ وَنَحْوِهِ

[أ ن ت]

الْأَيْتُ [el-enît] (hemzenin fethiyle) İncelemek, enîn ma'nâsındır; yukâlu: أَنْتَ أَنْتَ فُلَانًا إِذَا حَسَدَهُ Ve hased eylemek ma'nâsındır; yukâlu: أَنْتَ الشَّيْءَ أَنْتَ إِذَا قَدَّرَهُ

أَيْتٌ [enît] Sıfat olur, mahsûd ma'nâsına.

الْمَأْنُوتُ [el-me'nût] Bu dahi mahsûd ma'nâsındır; yukâlu: رَجُلٌ مَأْنُوتٌ وَأَيْتٌ أَيُّ مَحْسُودٌ

FASLU'L-BĀ'Ī'L-MUVAHHADE

(فَضْلُ الْبَاءِ الْمُوحَّدَةِ)

[ب ت ت]

الْبَتْ [el-bett] (bā'nın fethi ve tā'nın teşdidıyla) Şol taylasāna ya'nī büyük ridā gibi boyun ve arka şālına denir ki حَزٌّ [hazz] dedikleri tiftikten ve gayrıdan mensūc ola. Ve حَزٌّ [hazz] Mişbāh'ın ve sār'ir usulün beyānına göre fi'l-asl bir cānverin ya'nī deniz koyununun ismidir, ba'dehu onun yününden ya'nī tiftiğinden masnūc şāla ve sūfa itlāk olunmuştur. Ve arışı ve argacı ipek olan kumaşa da حَزٌّ [hazz] itlāk olunur. Ve ba'zılar حَزٌّ [hazz]ı hilālī ile beyān eylediler ki arışı ipek ve argacı iplik yā pamuk ola; yukālu: جَاءَ وَعَلَيْهِ بَتْ أَي طَيْلَسَانُ Ve مِنْ حَزٍّ وَنَحْوِهِ

بَتْ [Bett] İki feres ismidir. Ve 'Irāk'ta Zāzān kurbünde bir karye adıdır; Aḥmed b. 'Alī el-Kātib el-Bettī ve 'Osmān el-Faḫīh el-Başrī el-Bettī oradandır. Ve

بَتْ [Bett] Bağdād kazāsında Ba'kūbā ile Ebū Herz nām karye meyānında bir karye adıdır. Ve

بَتْ [bett] Masdar olur, kesmek ma'nāsınadır; yukālu: بَتْ الشَّيْءَ بَتًّا مِنَ الْبَابِ إِذَا قَطَعَهُ Ve kesilmek, inkitāc ma'nāsınadır. Bu ma'nā şārihin beyānına göre garibdir; ve yukālu: السَّكْرَانُ لَا يَبْتُ بِضَمٍّ الْبَاءِ وَلَا يَبْتُ بِكَسْرِهَا وَلَا يَبْتُ مِنَ الْإِفْعَالِ أَي صَارَ بَحِيثٌ لَا يَقْطَعُ أَمْراً Ve

بَتْ [bett] Değirmeni sol tarafa çevirmek ma'nāsınadır, niteki شَزَّرَ [şezr] sağ tarafa çevirmeğe denir; yukālu: طَحَنَ بَتًّا أَي ابْتَدَأَ فِي الْإِدَارَةِ بِالْيَسَارِ

الْبَيْتِيُّ [el-bettiyy] (yā-yı müşeddede ile)

الْبِتَاتُ [el-bettāt] (tā-yı müşeddede ile بَتْ [šeddād] vezninde) Zikr olunan بَتْ [bett] dedikleri şāl satan kişiye denir; muhaddisinden 'Osmān el-Bettī hırfet-i mezbūreye mensūbdur. Ve

بَيْتِي [bettiyy] Sūf ve tiftik makūlesinden masnūc mendile ve pīşgīre itlāk olunur, gūyā ki şāl-ı mezbūr nev'inden ma'dūddur ve minhu'l-hadīsu: "فَاتِي بِثَلَاثَةِ أَقْرَصَةٍ عَلَى بَيْتِي" أَي مُنْدِيلٌ مِنْ صُوفٍ وَنَحْوِهِ أَوْ الصَّوَابُ بُتِّي بِالضَّمِّ وَالتَّوْنُ أَي طَبَقٌ أَوْ نَبِيٍّ بِتَقْدِيمِ التَّوْنِ أَي مَائِدَةٌ مِنْ حُوصٍ

بِتَّة [Bettet] (bā'nın fethiyle) Mağrib'de Belensiyye nām belde a'mālinden bir karyedir; üdebādan Ebū Ca'fer el-Bettī oradandır. Ve

بِتَّة [bettet] Masdar olur, ke-mā se-yuzkeru.

الْإِبْتَاتُ [el-ibtāt] (hemzenin kesriyle) Kesmek ma'nāsınadır; yukālu: أَبَتَّ الشَّيْءَ إِذَا قَطَعَهُ

الْإِنْبِتَاتُ [el-inbitāt] (infi'āl) [infi'āl] vezninde) Kesilmek ma'nāsınadır; yukālu: بِتَّةٌ Ve pīrlikten nāşī kişinin mādde-i rüculiyyeti olan nutfe mun-katı olsa, إِنْبِتَّ الرَّجُلُ derler, مَاءٌ ظَهَرَ

الْبَيْتَةُ [el-bettet] (bā'nın fethi ve tā'nın şeddesiyle) ve

الْبِتَاتُ [el-betāt] (nebāt) [nebāt] vezninde) Bunlar da kat ma'nāsına masdarlardır; fā'il bi-ma'nā mef'ül olurlar. Mevsūfu te>kīd için irād olunur; yukālu: طَلَّقَهَا بِتَّةً وَبِتَاتًا Burada بِتَاتٌ [betāt] masdardır ve بِتَّةٌ [bettet] yalnız zikr olundukta masdar ve vasf-bi'l-masdar ve vasf olmak muhtemeldir, kat ve inkitāc ma'nālarından. Pes طَلَّقَتْ بِتَّةً [talqat bettet] فَاطِمَةَ [kātī'at] ve مَفْطُوعَةٌ [maḫtū'at] sebkinde olur.

الْبَيْتَةُ [el-bettete] (hemzenin kat'ıyla mu'arref ve mücerred olarak) Kat'ıyyü'l-mefād olup tereddüd ve ric'at ihtimâli olmayan māddeyi te'kîd için irād olunur; tekûlu: لَا أَفْعَلُهُ الْبَيْتَةَ وَبَيْتَهُ لِكُلِّ أَمْرٍ لَا رَجْعَةَ فِيهِ Ya'nî "Üzkes onu ben etmem." İşbu بَيْتٌ kelimesi vech-i mezkûr üzere masdardır. Ve kat' ma'nāsına bu makāmlarda mef'ûl-i mutlak olmakla vücûben mahzûf olan fi'l ile mansûbdur, فِيهِ لَا رَجْعَةَ فِيهِ demektir. Ve bu harf-i ta'rîf ile ve mücerred olarak isti'mâl olunur. Ve Sîbeveyhi nakli üzere harf-i ta'rîf lâzım olmakla hemzesi maktû'adır ve mu'arrefen isti'mâli ekserdir.

الْبَيْتَاتُ [el-betât] (سَحَابٌ [sehâb] vezninde) Masdardır, niteki zikr olundu. Ve

بَيْتَاتٌ [betât] Zād ve tüşeye denir. Ve جَهَازٌ [cehâz] ma'nāsınadır ki mühimmât ve levâzımdır. Ve ev esbâbına denir, مَتَاعُ الْبَيْتِ [metâ'u'l-beyt] ma'nāsına. Cem'i أَبَيْتَةٌ [ebittet] gelir أَعْرَظَةٌ [e'izzet] vezninde. Ve

بَيْتَاتٌ [betât] Bir işin üzerinde mübâşir olup onun tanzîmine takayyüd ve ihtimâm eylemek ma'nāsına isti'mâl olunur; yukâlu: هُوَ عَلَى بَيْتَاتٍ أَمْرٍ أَيْ مُشْرِفٌ عَلَيْهِ

الْبَائُ [el-bâtt] (teşdîd-i tā'yla) Arık ve mehzûl ma'nāsınadır. Ve ahmak ve sebük-magz kişiye denir. Ve sarhoşa denir.

الْبَيْتُوتُ [el-butût] (فُعُودٌ [ku'ūd] vezninde) Arık ve mehzûl olmak ma'nāsınadır; yukâlu: بَتَّ الرَّجُلُ بَيْتُوتًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا صَارَ مَهْزُولًا

الْبَيْتِيَّتُ [et-tebtît] (تَفْعِيلٌ [tef'îl] vezninde) Bir kimseyi azıklandırmak ma'nāsınadır; yukâlu: بَيْتُوهُ تَبَيْتِنَا إِذَا رَوَدُوهُ

الْبَيْتُتُ [et-tebettut] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] veznin-

de) Azık tutmak ma'nāsınadır; yukâlu: تَبَيْتَ الرَّجُلُ إِذَا تَرَوَّدَ Ve temettu' eylemek ya'nî metâ'ı beyt edinmek ma'nāsınadır ki بَيْتَاتٌ [betât]-ı merkûmdan me'hûzdur; yukâlu: تَبَيْتَ الرَّجُلُ إِذَا تَمَتَّعَ

بَيْتِي [Bettā] (حَتَّى [hattā] vezninde) Nehrevān a'mālinden Hāvlāyā nām karye verāsında bir karye adıdır.

بَيْتَانٌ [Bettān] (teşdîd-i tā'yla كَتَّانٌ [kettān] vezninde) Hārrān nevāhīsinden bir nāhiye adıdır.

الْبَيْتِي [el-Butetiyy] (bā'nın zammıyla عُرْنِي [ureniyy] vezninde) Ebu'l-Ḥasan 'Alī b. 'Abdullāh b. Şāzān b. el-Butetī'dir ki mukri'yi meşhûrdur. Bir günde tilāvet-i şerīfeyi ifhām eyleyerek dört kerre hatm-i şerīf edip lâkin dördüncüde sümünü bakî kalmıştır.

[ب ح ت]

الْبَيْحُتُ [el-baht] (bā'nın fethi ve hā-yı müh-melenin sükūnuyla) Mutlakan mahz ve hālis ve sırf ma'nāsınadır ki öz ta'bir olunur, Fārisīde bī-gıṣṣ denir; yukâlu: شَرَابٌ عَرَبِيٌّ بَيْحٌ ve yukâlu: بَيْحٌ عَرَبِيٌّ خَالِصٌ Mū'ennesi بَيْحَةٌ [bahtet]tir hā'yla; yukâlu: عَرَبِيَّةٌ بَيْحَةٌ أَيْ خَالِصَةٌ Ve 'inde'l-ba'z bunun tesniye ve cem' ve tasgiri yoktur.

الْبَيْحُوتَةُ [el-buḥūtet] (bā'nın zammıyla) Bir nesne hālis ve bī-gıṣṣ olmak ma'nāsınadır; yukâlu: بَحَّتِ الشَّيْءُ بَيْحُوتَةً مِّنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا صَارَ بَيْحًا

الْمُبَاهَاةُ [el-mubāhatet] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Bir kimseye muhabbet ve meveddeti hālis kılmak ma'nāsınadır ki hulūs üzere sevmekten 'ibārettir; yukâlu: بَاخَتْهُ الْوُدُّ إِذَا خَالَصَهُ Ve bir kimseye bir emr-i mestūru keşf ve izhār eylemek

ma'nāsınadır; yukālu: **بَاَحَتَ فُلَانًا إِذَا كَاشَفَهُ** Ve dābbeye bir nevc olmak üzere hālis ot yedirilmek ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: **بَاَحَتَ دَابَّتَهُ بِالضَّرْبِ إِذَا أَطْعَمَهَا إِيَّاهُ بَحْتًا أَيْ خَالِصًا** Ve **بَاَحَتَ دَابَّتَهُ بِالضَّرْبِ إِذَا أَطْعَمَهَا إِيَّاهُ بَحْتًا أَيْ خَالِصًا** Ve ضَرِبٌ [ḍarīḥ] شِبْرِيٌّ [šibriḳ] dedikleri dikenin kurusuna denir.

بَحْتُ [Baht] (bā'nın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Esāmīdendir: Muḥammed b. ʿAlī b. ʿAlī b. Baht muhaddisīndendir.

[ب ح ر ت]

الْبَحْرِيتُ [el-biḥrīt] (kibrīt) vezninde) Şol hālis ve gışş ve şā'ibeden mücerred ve pākīze şey'e denir ki onu bir nesne setr eylemeye, ya'nī hulūsu ʿayān ola; yukālu: **كَذَبَ بِحْرِيتٍ أَيْ خَالِصًا لَا يَشُوْبُهُ شَيْءٌ مِنْ آثَارِ الصَّدَقِ**

[ب خ ت]

الْبَحْتُ [el-baht] (bā'nın fethi ve hā-yı mu'cemenin sükūnuyla) **جَدُّ** [cedd] ve **حَظٌّ** [hazẓ] ma'nāsınadır ki ikbālden ve muvāfik-ı tālī'den ʿibārettir. Ve bu Fārisīden mu'arrebdir, ya'nī fi'l-asl Fārisī olup ʿArab dahi tekellüm eylemişlerdir; yukālu: **لَهُ بَحْتُ قَوِيٌّ أَيْ جَدُّ** Ve

بَحْتُ [baht] Masdar olur, vurmak ma'nāsına; yukālu: **بَحْتَهُ بَحْتًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا صَرَبَهُ**

الْبَحْتُ [el-buht] (bā'nın zammıyla) ve

الْبُحْتِيَّةُ [el-buḥtiyyet] (yā-yı müşeddede ile) Ḥorāsānī dedikleri develere denir ki ʿArabīle ʿAcemīden, ya'nī iki hörgüçlü deve ile ʿArabī beyninde mütevellid olan develerdir; boyunları uzun olur, bu diyārlarda ona besirek ta'bīr ederler; yukālu: **بَعِيرٌ بِحْتٍ وَإِبِلٌ بِحْتِيَّةٍ** Bunun cem'ı **بَحَاتِيٌّ** [baḥātiyy] gelir, teşdīd-i yā'yla ve **بَحَاتِيٌّ** [baḥātā] gelir, صَحَارَى [šaḥārā] vezninde ve **بَحَاتٍ** [baḥātīn] gelir hazf-i yā ile.

Şārih der ki **بَحْتُ** [buht] cem'-i cinsidir, müfredi **بُحْتِيٌّ** [buḥtiyy]dir, **رُومٌ** [rūm] ve **رُومِيٌّ** [rūmiyy] gibi. Ve cem'ler müfredi-nindir. Ve işbu **بُحْتِيٌّ** [Buḥtiyy] **بُحْتُ نُصَّرٌ** [Buhtu Nuşşar]a mensūbdur ki selefte bir şāh-ı meşhūrdur. Kuds'te yetmiş bin yehūdī katl eylemiştir. Zikr olunan deve onun tasarruf-kerdesidir. İntehā. Ve

بُحْتُ [Buht] Esāmīdendir: ʿAṭā b. Buht tābī'ındendir ve ʿAbdulvahhāb b. Buht ve Seleme b. Buht muhaddislerdir.

الْبَحَاتُ [el-baḥhāt] (teşdīd-i hā'yla **شَدَادٌ** [şeddād] vezninde) Zikr olunan **بُحْتِيٌّ** [buḥtiyy] deve iktinā ve iktisāb eden kişiye denir.

الْبَحِيثُ [el-baḥiṯ] (emīr) vezninde) ve

الْمَبْحُوتُ [el-mebḥūt] Baht ve ikbālden vasfdır, tālī'i yāver olan mukbil ve devletmend adama denir; yukālu: **رَجُلٌ بِحِيثٌ وَمَجْدُودٌ** Şārih der ki gerçi mü'ellif "baht" kelimesinin mu'arreb olmasına zāhib olmuştur, lākin İbn Dureyd, ʿArabiyetine kā'ildir ve vasf-ı mezkūr dahi onu mü'eyyiddir.

بُحْتُ نُصَّرٌ [Buhtu Nuşşar] (bā'nın zammı ve **نُصَّرٌ** [nuşşar] **سُكَّرٌ** [sukker] vezninde) Bir şāh-ı ma'rūf ismidir, niteki "ن,ص,ر" māddeinde mersūmdur.

بُحَيْتٌ [Buḥayt] (zūbeyr) vezninde) Bir cemā'atin ismleridir ki a'lāmdandır: Ve Muḥammed b. ʿAbdullāh b. Ḥalef b. Buḥayt el-Buḥaytī muhaddisīndendir, fenn-i hadīste cüz'-i mü'ellefti sāhibidir. Ve Buhtī b. ʿAmr el-Kūfī ki **كُرْدِيٌّ** [kurdiyy] veznindedir, ʿubbād-ı ʿibāddandır.

[ب ر ت]

الْبُرْتُ [el-burt] (bā'nın zammıyla) طَبْرَزْدُ

[taberzed] dedikleri ma'rūf nebāt şekerinin ismidir ki tabh-ı sālīste 'uşru kadar taze sūt izāfe olunup mün'akid olunca kaynatılan şekerdir ve etibbā' be-gāyet pek ve katı olan kand-ı mükerrere itlāk ederler ki nebāt şekeri olacaktır. Ve "taberzed" kelimesi teberzed-i Fārisīden mu'arrebdir, sükker-i mezbūrun kemāl-i salābetinden kināye olunmuştur. Ve

بُرْتُ [burt] Baltaya denir, فَأَسْ [fe'as] gibi, bunda bā'nın fethiyle de lügattir. Ve

بُرْتُ [Burt] Üstād kılavuza denir, delīl-i māhir ma'nāsına. Ve bunda bā'nın harekāt-ı selāsıyla lügattir.

الْمِبْرُتُ [el-mibret] [مِئْبَرُ] [minber] vezninde) Bu dahi taberzed şekerine denir.

الْبُرْتُ [el-bert] [صَرْبُ] [darb] vezninde) Kesmek ma'nāsınadır; yukālu: بَرَّتِ الشَّيْءَ بَرْتًا مَنَ Ve mütehayyir olmak ma'nāsınadır; yukālu: بَرَّتِ الرَّجُلُ بَرْتًا مَنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا نَحَى إِذَا نَحَى

الْبُرْتِيُّ [el-berentā] [حَبْنَطِي] [habentā] vezninde) Bed-hūy ve bed-meşreb kişiye denir.

الْمُبْرَنْتِي [el-mubrentī] [مُسْلَنْتِي] [muslenkī] vezninde) Muhīl ve mekkār olan bodur kişiye denir. Ve şol gazūb-meşreb kişiye denir ki dā'imā çehresi hışm-nāk ve müte'abbis olup kimsenin yüzüne nazar eylemez ola; yukālu: رَجُلٌ مُبْرَنْتِيٌّ أَيْ غَضْبَانٌ لَا يَنْظُرُ إِلَى أَحَدٍ Ve bir husūs için hāzır ve āmāde olmuş kişiye denir; yukālu: هُوَ بِرْتِ الرَّجُلِ بَرْتًا مَنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا نَحَى Şārihin beyānına göre **إِبْرَنْتَاءُ** [ibrintā] kelimesinden ism-i fā'ildir, if'nāl bābı mülhakātındandır.

بَيْرُوتُ [Beyrūt] [حَيْدُودُ] [haydūd] vezninde) Şām ülkesinde bir şehr-i ma'rūf adıdır.

الْبُرَيْتُ [el-birrīt] (rā'nın şeddesiyle **سِكِّيتُ** [sikkīt] vezninde) **حَيْرِيَّتُ** [hīrrīt] ma'nāsınadır ki uz ve üstād kılavuza denir, rehber-i hāzık ma'nāsına. Ve düz ve hemvār beyābāna denir. Şārihin beyānına göre aslı **بُرِيَّةُ** [berriyyet]tir. Ve

بُرَيْتُ [Birrīt] Başra'da iki mevzi' adıdır.

الْبُرَيْتُ [el-Berrīt] (bā'nın fethi ve rā'nın teşdidiyle) Bir feres ismidir, 'alā-kavlin bu **زُبَيْرُ** [zubeyr] veznindedir.

الْبُرْتَةُ [el-burtet] (bā'nın zammıyla) Bir işte uzluk, mahāret ve hazākat ma'nāsına ism ve masdar olur; yukālu: بَرَّتِ الرَّجُلُ بُرْتَةً مَنَ بِهِ بُرْتَةٌ فِي الْأَمْرِ إِذَا حَدَقَ الرَّابِعِ إِذَا حَدَقَ أَيَّ حَدَاقَةً

الْإِبْرَاتُ [el-ibrāt] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir işte hāzık olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَبْرَتِ الرَّجُلُ إِذَا حَدَقَ فِي صِنَاعَتِهِ

بُرْتُ [Birt] bā'nın kesriyle) Esāmīdendir, 'Abdullāh b. Birt muhaddisīndendir.

الْبُرْتِيَّانُ [el-Birtiyyān] (yā-yı nisbetle **بُرْتِيٌّ** [birtiyy] kelimesinden tesniyedir) Vāsīṭ ile Bağdād meyānında Birt nām karveye mensūb demektir. Murād, Kāḍī Ebu'l-'Abbās Aḥmed b. Muḥammed ve Aḥmed b. el-Ḳāsım el-Birtiyyāni'dir ki muhaddislerdir.

[ب ر ه ت]

بِرْهُوتُ [Berehūt] [جَمَلُونُ] [cemelūn] vezninde) Yemen'de Ḥaḍramevt türābında bir vādī yāhūd bir kuyunun adıdır. Mütercim der ki *Nihāye*'de "سُرُّ بئرٍ فِي الْأَرْضِ بِرْهُوتُ" hadīsinin şerhinde bu vechile mersūmdur ki **بِرْهُوتُ** [berehūt] bā'nın ve rā'nın fethiyle Ḥaḍramevt diyārında bir bir-i 'amīkadır ki ka'ırına nüzūl mümkin değıldir. Ve bunda bā'nın zammıyla da lügattir. Lügat-ı

evvele göre bā' zā'ide olur ki arz-ı münhafida yāhūd menba'ı mā' ma'nāsına olan rehiv olur ve sānīye göre bā' asliyye olur.

[ب س ت]

بَسْتُ [Best] (bā'nın fethi ve sīn'in sükūnuyla) İrbil nām belde türābında bir vādī ismidir. Ve

بَسْتُ [best] Masdar olur, mutlakan yürüme, سَيْرٌ [seyr] ma'nāsına. 'Alā-kavlin davara mahsūs عَنَقٌ [ʿanaq] dedikleri eşkin yürüyüşten ziyādece olan yürüyüşe denir. Yāhūd seğırtmekte sārīleri sebk eylemeğe denir; yukālu: بَسَّتِ الْبَعِيرُ بَسْتًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا سَارَ أَوْ هُوَ فَرَّقَ الْعَنْقَ أَوْ السَّبْقَ فِي الْعَدْوِ

بُسْتُ [Bust] (bā'nın zammıyla) Sīstān a'mālinden bir belde addır. A'lāmdan Ebū Hātīm Muḥammed b. Hıbbān ve İshāk b. İbrāhīm el-Kāḍī ve Ḥamd b. Muḥammed el-Ḥaṭṭābī ve Ebu'l-Feth 'Alī b. Muḥammed ve Yaḥyā b. el-Ḥasan ve'l-Ḥalīlān ibnā Aḥmed el-Kāḍī ve'l-Faḫīh el-Bustiyyūn oraya mensūblardır.

الْبُسْتَانُ [el-bustān] (bā'nın zammıyla) Bāğçeye denir, حَدِيقَةٌ [ḥadıqat] ma'nāsına. بُسْتَانٌ [bustān] kelimesi būyistān mu'arrebidir, kokuluk ma'nāsına.

[ب ش ت]

بُسْتُ [Bušt] (bā'nın zammı ve şīn-i mu'cemenin sükūnuyla) Ḥorāsān ülkesinde bir beldedir. Muhaddīsinden sāhibü'l-Musned İshāk b. İbrāhīm el-Ḥāfız ve Ḥasan b. 'Alī el-'Alā ve Muḥammed b. Mu'emmil ve Aḥmed b. Muḥammed el-Luğavī el-Ḥārzencī el-Buštīyyūn oraya mensūblardır.

بَشِيتٌ [Bešit] (emīr [emīr] vezninde) Filestīn kazāsında bir karyedir.

بِشْتَانُ [Bištān] (bā'nın kesriyle) Şehr-i Nesef kazāsında bir karyedir.

[ب ع ت]

الْمَبْعُوثُ [el-meb'ūt] مَبْعُوثٌ [meb'ūs] vezninde ve onda lügattir ki بَعَثَ [ba'ʿt]ten ism-i mef'uldür, gönderilmiş, firistāde ma'nāsına. Pes بَعَثَ [ba'ʿt] بَعَثَ [ba'ʿs] ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ مَبْعُوثٌ أَي مَبْعُوثٌ

[ب غ ت]

الْبَغْتُ [el-bağt] ve

الْبَغْتَةُ [el-bağtet] (bā'ların fethi ve ğayn-ı mu'cemenin sükūnuyla) ve

الْبَغْتَةُ [el-bağatet] (feteḥātla) Ansızın, fucā'eten ve nāgehānī ma'nāsına ismlerdir. Şārihin beyānına göre bunlar fi'l-asl masdarlardır, ism mevki'inde isti'māl olundular; yukālu: جَاءَهُ بَعْتًا وَبَعْتَةً وَبَعْتَةً أَي فُجَاءَهُ. Ve

بَعْتُ [bağt] Masdar olur, ansızın 'ale'l-gafle gelmek ve nāgehānī erişmek ma'nāsına; yukālu: بَعْتَهُ بَعْتًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا فَجَّهَتْهُ

الْمُبَاغَاتَةُ [el-mubāğatet] [mufā'alet] vezninde) Bir kimseye ansızın sataşmak ma'nāsınadır ve müşāreket için olur; yukālu: بَاعَتْهُ إِذَا فَجَّاهُ

الْبَاغُوتُ [el-bāğūt] طَاغُوتٌ [tāğūt] vezninde) Naşārā tā'ifesinin bayramına denir ki paskalya ta'bīr olunur, murād büyük paskalyaları olacaktır. Şārihin beyānına göre Süryānīdir. Ve

بَاغُوتٌ [Bāğūt] Ḥire kazāsında bir mevzi adıdır.

[ب ق ت]

الْبَقْتُ [el-baqt] (bā'nın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Karıştırmak ma'nāsınadır; yukālu: بَقَّتْ الْأَقْطُ بَقْتًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا خَلَطَتْهُ

قَطَعْتُهُ

[ب ل خ ت]

الْبِلْحَتَةُ [el-biliḥtet] (bā'nın ve lām'ın kesriyle) Bir nevc nebāt adıdır ki zemīne münbasit olup yaprakları yerden yüksek olmaz, 'usāresiyle yāhūd matbūhuyla gargara eylemek boğazdan sülügü ihrāc ve iskāt eder. Bu nebāta Türkīde siğil otu derler, dalları ince ve kırmızı olur.

[ب ن ت]

بُنْتُ [Bunt] (bā'nın zammı ve nūn'un sükūnuyla) Mağrib'de Belensiye şehri kurbünde bir karye adıdır.

التَّبْنِيتُ [et-tebnīt] [تَفْعِيلُ] [tef'īl] vezninde) Bir kimseden bir māddeyi tekrār be-tekrār sorup istihbār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **بَنَنْتُ عَنْهُ تَبْنِيتًا إِذَا اسْتَحْبَرْتُ وَأَكْثَرَ السُّؤَالَ عَنْهُ** Ve hasmı tebkīt eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **بَنَنْتُ عَنْهُ تَبْنِيتًا إِذَا حَدَّثَهُ بِكُلِّ مَا فِي نَفْسِهِ**

[ب و ت]

الْبُوتُ [el-būt] [تُوت] [tūt] vezninde) Bir nevc şecerdir ki alıç ağacına şebih olur. Bu şecer müfredatta kundus-i Taberī ismiyle mersūmdur. Ba'zı diyārda Türkçe izkil ta'bīr ederler.

بُوتَةٌ [Bütet] (hā'yla) Belde-i Merv kazāsında bir karyedir, nisbetinde **بُوتَقِي** [būtaqiyy] derler kâf'la; muhaddisinden Eslem b. Aḥmed el-Būtaḳī oraya mensūbdur.

[ب ه ت]

الْبَهْتُ [el-beht] (bā'nın fethi ve hā'nın sükūnuyla) ve

الْبَهْتُ [el-behet] (fethateynle) ve

الْبُهْتَانُ [el-buhtān] (bā'nın zammıyla) Bir kimseye işlemediği işi yā söylemediği sözü isnād ile ifk ve iftirā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **بَهْتُهُ بَهْتًا وَبُهْتًا وَبُهْتَانًا مَنْ إِذَا قَالَ عَلَيْهِ مَا لَمْ يَفْعَلْ** Usūl-i sâ'irede **بُهْتَانٌ** [buhtān] isim olmak üzere mersūmdur. Ve bu mādde medhūş ve mütehayyir olmak ma'nāsından me'hūzdur ki o makūle iftirā sadmesinden hayrān ve medhūş olur. Ve Cevherī'nin **بُهْتَانٌ** [buhtān]dan me'hūz olan **بَهْتٌ** [behete] māddesi عَلَى kelimesiyle mevsüle olmamakla **بَهْتٌ عَلَيْهِ** denmediğinden nāşī şā'irin işbu **“سَبِي الْحَمَامَةِ فَانْهَيْتِي عَلَيْهَا”** mısra'ında vāki' **فَانْهَيْتِي عَلَيْهَا** kelāmını ile tefsiri tashīf ve tahrīftir, zīrā savāb olan ile tefsiri tashīf ve tahrīftir, zīrā savāb olan **فَانْهَيْتِي عَلَيْهَا** olmaktadır, nūn'la ki **نَهَيْتٌ** [nehīt] ten fi'l-i emrdir, haykırmak ma'nāsına. Şārih der ki Cevherī'ye bunda İbn Berrī ve Şāgānī sâbıklardır. Ve

بَهْتُ [beht] (bā'nın fethiyle) Bir haceri ma'rūf adıdır. Ona **حَجَرُ الصَّخْلِكِ** ve **حَجَرُ الْبُهْتِ** dahi derler. Fārisīde bāhet ve Türkīde adam güldüren taşı derler. Ona nazar eden bī-ihdiyār hande-nāk olur. Ve

بَهْتُ [beht] Masdar olur, bir kimseyi ansızın 'ale'l-gafle tutmak ma'nāsına; yukālu: **بَهْتُهُ بَهْتًا إِذَا أَخَذَهُ بَعَثَةً** Ve kavlı ve fi'lden kesilip put gibi öylece medhūş ve deng ve mütehayyir kalmak ma'nāsınadır; yukālu: **بَهْتُ الرَّجُلِ وَبَهْتٌ وَبُهْتٌ مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالْأَوَّلِ بَهْتٌ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا: وَالْحَامِسِ وَتَحْوِيلِ** Şārihin beyānına göre mechūl sīgasıyla efsahtır.

الْمَبْهُوتُ [el-mebhūt] [مَسْكُوتٌ] [meskūt] vezninde) Mütehayyir ve munkatīc ve medhūş olan kişiye denir. Bunda ism-i fā'il būnyesiyle **بَاهْتٌ** ve **بَيَّهْتُ** denmek cā'iz değil-

dir. Şārih der ki binā-i mechūl zikr olunduğu üzere efsah ve eşher olmakla ondan مَبْهُوتٌ [mebhūt] mutasarrıf olmuştur, lākın ma'fūmdan dahi tasrīfi vākī' olmakla kıyās üzere بَاهِتٌ [bāhit] ve بَهِيْتُ [behīt] mutasarrıf olur.

الْبَيْتَةُ [el-behītet] (bā'nın fethiyle) Şol bātıl ve lagv ve beyhūdeye denir ki butlāni insāna mūcib-i hayret ola; yukālu: **أَتَى بِالْبَيْتَةِ**: **أَتَى بِالْبَاطِلِ الَّذِي يُشْحِيهِ مِنْ بَطْلَانِهِ** Ve yalan söze denir, كَذَبٌ [keẓib] ma'nāsına ki murād lā'an-asl bir kimseye isnād ve iftirā olunan müftereyātтан 'ibārettir; hā' nakliyyedir.

الْبُهْتُ [el-buht] (bā'nın zammıyla) **بَهِيَّتٌ** [behītet] ma'nāsınadır; yukālu: **جَاءَ بِالْبَهِيَّتَةِ**: **جَاءَ بِالْبُهْتِ أَيْ الْكَذِبِ**

الْبُهُوتُ [el-behūt] (şabūr) [şabūr] vezninde) Mübāhit ma'nāsınadır ki sāmi'ci ifk ve iftirā ile mebhūt ve hayrān eden kimseye denir. Cem'ci **بُهْتُ** [buhut] gelir zammeteynle ve **بُهُوتٌ** [buhūt] gelir.

بَهْتَةٌ [Behtet] (طَلْحَةٌ) [talḥat] vezninde) Esāmīdendir: 'Ömer b. Hūmeyd b. Beh-te muhaddisīndendir. Ve hā'nın fethiyle zebān-zeddır.

[ب ي ت]

الْبَيْتُ [el-beyt] (زَيْتٌ) [zeyt] vezninde) Eve denir, hāne ma'nāsına, gerek kıldan ya'nī çadır ve alaçık ve huğ olsun ve gerek taştan ve kerpiçten yapılmış olsun. Cem'ci **أَبْيَاتٌ** [ebyāt] ve **بُيُوتٌ** [buyūt] gelir. Ve cem'u'l-cem'ci **أَبَايَاتٌ** [ebāyāt] gelir, **أَقْوَالٌ** [aḳvāl] ve **أَقَاوِيلٌ** [eḳāvīl] gibi ve **بُيُوتَاتٌ** [buyūtāt] gelir ve **أَبْيَاتَاتٌ** [ebyātāt] gelir. Musaggarında **بُيَيْتٌ** [buyeyt] denir ve **بِيَيْتٌ** [biyeyt] denir (bā'nın kesriyle) yā'ya mūcāveret için **بُؤَيْتٌ** [buveyt] demek cā'iz değıldir, vāv ile.

Ma'fūm ola ki **بَيْتٌ** [beyt] taştan ve kerpiçten ise lisānımızda ona ev ve oda ta'bir olunur; kıl çadır ise kara ev ta'bir olunur ve matbahlı ve kuyulu yāhūt büyü-tü 'adīdeyi müştēmil ise 'Arabīde **دَارٌ** [dār] ve **مَنْزِلٌ** [menzil] ve lisānımızda konak ta'bir olunur. Ve eğer hoş-nişīn ise oba ta'bir olunur. Ve fi'l-asl **بَيْتٌ** [beyt] insānın geceye mahsūs me'vāsına mevzū'dur. Ba'dehu tevessü' olunup gece itibārı sākıt olmuştur. Ve cem'ci olan **بُيُوتٌ** [buyūt] mesākinde ve **أَبْيَاتٌ** [ebyāt] manzūme beytlerinde 'örf olmuştur. Ve

بَيْتٌ [beyt] Şeref ve şān ma'nāsına isti'māl olunur. Fārisīde hānumān ve dūdmān ile ta'bir olunur; yukālu: **بَيْتٌ بَنِي تَمِيمٍ فِي بَنِي** **هُوَ مِنْ أَهْلِ الْبَيْوَاتِ** **أَيَّ شَرَفُهَا** Ve

بَيْتٌ [beyt] Şerīf ve zī-şān adama itlāk olunur; yukālu: **فُلَانٌ بَيْتٌ قَوْمِهِ أَيْ شَرِيفُهُمْ** Ve

بَيْتٌ [beyt] Masdar olur, evlenmek ma'nāsına; yukālu: **بَاتَ الرَّجُلُ بَيْتًا إِذَا تَزَوَّجَ** Ve

بَيْتٌ [beyt] Köşke itlāk olunur, **قَصْرٌ** [ḳaşr] ma'nāsına. Ve bir kimsenin ehl ve 'ayāline itlāk olunur, bā'is-i sūkūneti olduğu için. Ve Ka'be-i mūkerreme'ye itlāk olunur ki **بَيْتُ الْحَرَامِ** [beytu'l-ḥarām]dır. Ve kabr ve mezāra itlāk olunur. Ve hānenin kilim ve keçe ve mak'ad ve döşek makūlesi döşemelerine itlāk olunur; yukālu: **تَزَوَّجَهَا عَلَى** **بَيْتِ أَبِي فُرَيْشٍ** Ve iki mısra'dan mūrekkeb manzūmeye itlāk olunur, gūyā ki sakf ve 'imād ve sā'ir edevātтан cem' ve binā kılınmış **بَيْتٌ** [beyt]le teşbīh olunmuştur yāhūd çadıra teşbīh olunmuştur, niteki eczāsına **أَسْبَابٌ** [esbāb] ve **أَوْتَادٌ** [evtād] itlākı bunu mü'eyyiddir. Ve minhu yukālu: **إِنَّ الشَّاعِرَ**

يَرْضَى بِهِمْ بَيْتَهُ لَا يَأْخُلُ بِبَيْتِهِ“

أَلْبَيْتُ [el-beyyüt] (teşdîd-i yâ ile خُرُوبُ [ħarrûb] vezninde) Soğuk suya itlāk olunur, ‘âdetâ üzerinden gece geçmiş su bârid olduğu mülâhazasıyla ki haşem-nişîne mahsüstür; tekûlu: سَقَانِي بَيْتًا أَيْ مَاءً بَارِدًا Ve geceden kalmış ekmeğe ve sâ'ir ta'âma denir ki bayat ta'bîr olunur. Ve şol işe denir ki sâhibi kemâl-i ihtimâmından nâşî gecelerde dahi onun üzerine ola; yukâlu: أَمْرٌ بَيْتُ أَيْ بَيْتٌ لَهُ صَاحِبُهُ مُهْتَمًّا

أَلْبَايْتُ [el-bā'it] (فَايْتُ [fā'it] vezninde) Bu dahi geceden kalmış ta'âm ve şarāba denir; Fārisîde yahnî denir; yukâlu: حُبْرٌ بَايْتُ أَي عَابَتْ

أَلْبَيْتُ [el-beyt] (bā'nın fethiyle) ve

أَلْبِيَّاتُ [el-buyāt] (ثُبَاتُ [şubāt] vezninde) ve

أَلْمَبَيْتُ [el-mebît] (مَقِيلٌ [mekîl] vezninde) ve

أَلْبَيْتُوتَةُ [el-beytütet] (شَيْخُوحَةٌ [şeyhūḥat] vezninde) Gece vakti bir iş görmek ve geceyi bir iş ile geçirmek ma'nâsıdır; yukâlu: بَاتَ يَفْعَلُ كَذَا يَبِيْتُ وَيَبَاتُ وَيَبِيَّتًا وَيَبَاتًا وَمَبِيَّتًا وَيَبِيْتُوتَةَ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالرَّابِعِ أَي يَفْعَلُهُ لَيْلًا وَالنُّومُ Ya'nî gece uyumak, bunun vaz' ma'nâsında dâhil değildir, zîrâ bi'l-mübâşere olan fi'le mahsüstür. Pes بَاتَ وَمَنْ أَدْرَكَهُ اللَّيْلُ demek cā'iz değildir. فَقَدْ بَاتَ

Mişbâḥ'ın beyânına göre بَاتَ māddesi iki ma'nâda müsta'meldir. Eşheri medlülü olan fi'lin leyle ihtisâsıdır, niteki ظَلَّ kelimesi nehâra mahsüstür. Pes بَاتَ يَفْعَلُ كَذَا [bāte yef'alu kezā] فَعَلَهُ بِاللَّيْلِ [zalle yef'alu kezā] ma'nâsıdır; ve بَاتَ بِالنَّهَارِ [bāte yef'alu kezā] ظَلَّ يَفْعَلُ كَذَا ma'nâsıdır. Ve بَيْتُوتَةُ [beytütet] ancak seher-i leyl ile olan kadr ve haysiyyete muhtastır. Ve ‘aleyhi kavluhu ta'âlâ: ﴿

وَالَّذِينَ يَبْتِئُونَ لِزَيْبِهِمْ سُجْدًا وَقِيَامًا﴾ Ve Ezherî, İmâm Ferrâ'dan nakl eder ki بَاتَ الرَّجُلُ kav- li سَهْرَ اللَّيْلِ كُلَّهُ فِي طَاعَةٍ أَوْ مَعْصِيَةٍ ma'nâsındadır. Ve بَاتَ kelimesini نَامَ lafzıyla tefsîr edenler muhtâlerdir, zîrâ ‘Arablar التُّجُومَ derler, nâ'im olan kimsenin mürākabe-i nücüm eylemesi mümkün değildir. Hülâsası medlülü olan fi'le nevm dâhil değildir. Ve ma'nâ-yı sâni صَارَ ma'nâsına isti'mâl olunur, meselâ: بَاتَ بِمَوْضِعٍ كَذَا derler, ma'nâsına, gerek leylde ve gerek nehârda olsun. Fukahânın لَيْلَةً لَيْلَةً kavvleri bu ma'nâyâ mebnîdir ki صَارَ عِنْدَهَا demektir, gerek nevm bulunsun ve gerek bulunmasın. İntehâ. Ve tekûlu: بَاتَ الْقَوْمُ بِئِذَا صَارَتْ وَبِهِمْ وَعِنْدَهُمْ أَي صِرَتْ Pes bu, ma'nâ-yı sâni-i mezkûrdandır.

أَلْبَيْتَةُ [el-bîtet] (bā'nın kesriyle) Binâ-i nev' ve hâlettir ki ondan geceleyiş ile ta'bîr olunur; yukâlu: أَبَاتَهُ اللهُ أَحْسَنَ بَيْتَةٍ أَي إِبَاتَةٍ Bunda tenvîn, tenvîr içindir. Ve

بَيْتَةُ [bîtet] ve

بَيْتٌ [bît] (hâ'sız) Sedd-i ramak edecek kût ve gıdâya denir ki murâd akşam tu'mesidir ki gece onunla güzerân eder, te'kîd için leyle muzâf kılınır; yukâlu: مَا لَهُ بَيْتٌ لَيْلَةً وَبَيْتَةٌ Ve tevessü' üzere mutlakan kût ve gıdâya dahi itlāk olunur.

الإِبَاتَةُ [el-ibâtet] (hemzenin kesriyle) Geceletmek ve geceyi geçirtmek ma'nâsındadır; yukâlu: أَبَاتَهُ اللهُ أَحْسَنَ بَيْتَةٍ أَي إِبَاتَةٍ Bu misâlde bed'iyyeden san'at-ı ihtibāk olmak dahi muhtemeldir ki أَبَاتَهُ اللهُ إِبَاتَةً حَسَنَةً derler; sebkindedir; ihbâriyye ve du'â'yye olur, “أَبَيْتُ اللهُ نَبَاتًا حَسَنًا” nazm-ı şerîfi gibi.

أَلْتَبْيُتُ [et-tebyüt] (تَفْعِيلٌ [tef'îl] vezninde) Bir husûsu gece vakti tedbîr ve i'mâl ey-

lemek ma'nāsınadır; yukālu: بَيَّتَ الْأَمْرَ تَبْيِئًا إِذَا دَبَّرَهُ لَيْلًا Ve hurmā ağacının zā'id ve nā-be-cā olan şāhlarını izāle ile hüsn-i kıyāfet vermek ma'nāsına isti'māl olunur. Ve bu, ma'nā-yı ātīden me'hūzdur ki düşmanı şeb-hūnla uhubbe ve eşyālarını selb eylemekten 'ibārettir; yukālu: بَيَّتَ النَّخْلَ إِذَا شَدَّ بِهَا Ve gece a'dāyı şeb-hūn edip basmak ma'nāsınadır; yukālu: بَيَّتَ الْعَدُوَّ إِذَا أَوْقَعَ بِهِمْ لَيْلًا

الْإِسْبَاتَةُ [el-istibātet] Kūt-ı leyl taleb eylemek ve kūt edinmek ma'nālarıdır, bu münāsebetle fakr ve ihtiyāc ma'nāsında isti'māl olunmuştur, zīrā agniyā kūt-ı leyl kaydından müstagnī olur.

الْمُسْتَبِيتُ [el-mustebīt] (مُسْتَبِيتٌ [musterīb]) vezninde) Ondan ism-i fā'ildir, fakīr ve gedāya itlāk olunur; yukālu: فَلَانَ مُسْتَبِيتٌ أَيُّ فَلَانَ لَا يَسْتَبِيتُ لَيْلَةً أَيُّ مَا لَهُ بَيْتٌ لَيْلَةً

الْمُسْتَبِيتَةُ [el-mutebeyyitet] مُسْتَبِيتَةٌ [muteseyyidet] vezninde ki تَبْيِئْتُ [tebeyyut] kelimesinden ism-i fā'ildir, beyt ve zevce nā'ile olan hatuna denir ki murād, evli barklı kocaya nā'ile olan hatundur; yukālu: إِمْرَأَةٌ مُسْتَبِيتَةٌ أَيُّ حَاجَتَهُ إِذَا حَبَسَهُ عَنْهَا Ve bunda بَيْتٌ [beyt] zevc ma'nāsına olup ve بَعْلٌ [ba'l] kelimesi 'atf-ı tefsīr olmak dahi muhtemeldir.

التَّبْيِئْتُ [et-tebeyyut] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Bir kimseyi işinden alıkomak ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: تَبْيِئْتُهُ عَنْ حَاجَتِهِ إِذَا حَبَسَهُ عَنْهَا

الْبَيُّوتَةُ [el-beyyūtet] (تَشْدِيدُ الْيَاءِ) تَنْوَرَةٌ [tennūret] vezninde) Sukūt ihtimālī olmayan sābit ve muhkem dişe itlāk olunur; yukālu: سِنَّ بَيُّوتَةٍ أَيُّ لَا تَسْقُطُ يَعْنِي لِثَبَاتِهَا وَقُوَّتِهَا Güyā ki yerinde akşamlayıp kalmıştır.

بَيَاتٌ [Beyāt] (سَحَابٌ [seḥāb] veznin-

de) Vāsiṭ kurbünde bir sancak adıdır; a'lāmdan Ḥasan b. Ebi'l-'Aşā'ir el-Beyātī oraya mensūbdur.

FASLU'T-TĀ'Ī'L-FEVKİYYE

(فَضْلُ النَّاءِ الْمُوقِفِيَّةِ)

[ت ب ت]

تُبَّتْ [Tubbet] (teşdīd-i bā'yla سَكَّرُ [sukker] vezninde) Maşrıktā niçe bilādı müştēmil bir memleket adıdır. Misk-i ezfer oraya nisbet olunur. Cogrāfiyye beyānı üzere bir vāsi^c ve latīf vilāyettir. Bunda āhū-yı misk olur. Gerçi gazāl gibidir, lākin başı hūnzīr başına şebīh ve ağızında fıl gibi iki dişleri olur ve taşra çıkar. Bunları sürü ile beslerler. Her sene göbeklerinde bir verem peydā olup nuzc buldukta be-gāyet gicişmekle ba^czı taşlara sürünerek göbeği düşer. Bunlar sünbül-i Hindī otlamakla miski gāyet fā'ik olur.

التَّبُوتُ [et-tebbūt] (bā'nın şeddesiyle تَنُورُ [tennūr] vezninde) تَابُوتُ [tābūt] lafzında lügattir.

[ت ح ت]

تَحْتُ [taḥt] (tā'nın fethi ve ḥā-yı mühmele-nin sükūnuyla) Cihāt-ı sitt aksāmındandır, alt demektir ki فَوْقُ [fevḳ] ma'nāsı olan üst mukābilidir; Fārisīde zīr denir. Ve bu zarf olur, ya^cnī zarf-ı mübhem olur ki ma'nāsı ancak izāfetle mütebeyyen olur; yukālu: هَذَا تَحْتُ هَذَا Ve ism olur, bu sūrette zamm üzere mebnī olur; fe-yukālu: مِنْ تَحْتُ

التُّحُوتُ [et-tuḥūt] (tā'nın zammıyla) İsm olan تَحْتُ [taḥt]-ı mezkūrun cem'idir, erzāl ve sefile-i nāsa itlāk olunur, e'ālī vü eşrāf mukābilidir; ve minhu'l-hadīsu: "لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى تَهْلِكَ الْوُجُوعُ وَتَظْهَرَ التُّحُوتُ" وَهُمْ الَّذِينَ كَانُوا تَحْتُ أَفْدَامِ النَّاسِ لَا يَعْلَمُ بِهِمْ لِحَقَارَتِهِمْ

[ت خ ت]

التُّحْتُ [et-taḥt] [baḥt] vezninde) Şol zarfa denir ki onda esvāb vaz^c ve hıfz olunur, cāme-dān ta'bīr olunur.

[ت ر ت]

التُّوتَةُ [et-turtet] (tā'nın zammıyla) Lisānda olan şol kabīh ve fāhiş pepeyilik hāletine denir ki ifrāt üzere olmakla harfleri pek çok terdīd ederek güçle edā edebilir ola; yukālu: بِلِسَانِهِ تُوْتَةٌ أَيْ رَدَّةٌ فَيَبْحَثُ فِيهِ مِنَ الْعَيْبِ

[ت م ت]

التَّمْتُ [et-temt] [semṭ] vezninde) Bir nev^c nebāttır ki yemişi me'kūldür. Burada لَأُؤْكَلُ nüşhaları galattır.

[ت ن ت]

تَنَّتِي [tennī] (tā'nın fethi ve nūn-ı müşēdedenin kesriyle) Fi'l-i emr-i mü'ennestir, "bezi güzel nesc eyle" ma'nāsınadır ki "iyice doku" demektir; yukālu: تَنَّتِي أَيْ جَوْدِي نَسْجِكِ Ve bu, bünye-i mezkūre üzere mesmū^cdur. Mütercim der ki zāhiren bu tente-i Fārisīden me'hūzdur. Tente, Fārisīde örtümcek ağına denir; tenīden, dokumak, nesc ma'nāsınadır.

[ت و ت]

التُّوتُ [et-tūt] (tā'nın zammıyla) فِرْصَادٌ [firşād] ismidir ki Türkīde dahi tut ile ma'rūf meyvedir.

Şārih der ki فِرْصَادٌ [firşād] Arabī ve تُوْتُ [tūt] Arabī-i saḥīh değıldir, lākin *Edebu'l-kātib* şerhinde meşrūhdur ki تُوْتُ [tūt] kelimesi lafz-ı a'cemī-i mu'arrebdir, aslı تُوْتُ [tūs]tur, āhirde s̄ā-yı müsellese ile, kezālik تُوُذُ [tūz]dur, zāl-ı mu'ceme ile ve ba^czen aslı üzere eş'ārda vārid olmuştur. Ve *Burhān*'da s̄ā-yı müsellese ile mu'arreb

olmak üzere mersümdür.

Mü'ellif sâ-yı müsellese ile de resm eylemiştir ve فِرْصَادٌ [firşād]ı tereddüd üzere tefsîr eylemiştir. Ve *Mişbâh*'ın beyânına göre ehl-i Başra, şecerine فِرْصَادٌ [firşād] ve yemişine ثُوتٌ [tüt] itlâk ederler. Ve ba'zen sâ-yı müsellese ile de tefevvüh ederler. Ve ba'zılar فِرْصَادٌ [firşād]ı kırmızı tut ile beyân ederler ki ثُوتٌ [tüt] e'amm olur. Ve *Muḫaddimetü'l-Edeb*'de kara tut ile müfesserdir. Ve'l-hâsıl ثُوتٌ [tüt] ki tā-yı fevkiyye ile ve ثُوتٌ [tūs] ki sâ-yı müsellese ile, Fârisiden yâhüd Süryâniden mu'arrebdir, e'ammıdır ve فِرْصَادٌ [firşād] ahasstır ki siyâh nev'ine derler.

التوتياء [et-tütüyâ] (لُوتِيَاءٌ [lūbiyâ] vezninde) Hacer-i ma'rûf ismidir ki sahk edip göze çekerler. Şârihin beyânına göre Fârisiden mu'arrebdir.

توتيت [Tuveyt] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Esâmîdendir. Ḥavlâ bint Tuveyt b. Ḥabîb sahbâbiyyedir.

التوتيات [et-Tuveytât] (musaggar bünye-siyle) Benü Tuveyt kabilesi eşhâsına itlâk olunur.

[ت ي ت]

تيت [teyt] (مَيْتٌ [meyt] vezninde) ve

تيتت [Teyyit] (teşdîd ile مَيْتٌ [meyyit] vezninde) Medîne kurbünde bir dağın adıdır. Ve üdebâdan Muḫammed b. eş-Şâhib Şerefuddîn b. et-Tütü tā'nın kesriyledir, kezâlik Teyyitü ki fethiledir, muhaddisinden Manşûr b. Ebî Ca'fer el-Kuşmîhenî lakabıdır. Mü'ellif bunların nisbet ve ma'nâsı beyânından sâkit olmuştur.

FASLU'Ş-ŞĀ'Ī'L-MÜSELLESE

(فَضْلُ النَّاءِ الْمَثَلَّةِ)

[ث ب ت]

الثبات [eş-sebât] (نَبَاتٌ [nebât] vezninde) ve **الثبوت** [eş-şubût] (قُعُودٌ [ku'ūd] vezninde) Pâyidâr ve ber-karâr olup durmak ma'nâsınadır; yukâlu: ثَبَّتَ الشَّيْءُ ثَبَاتًا وَثُبُوتًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا دَامَ وَاسْتَقَرَّ

الثابت [eş-sâbit] ve

الثبيت [eş-sebît] (أَمِيرٌ [emîr] vezninde) ve

الثبت [eş-sebt] (شَكْسٌ [şeks] vezninde) Sıfatlardır, sâbit ve pâyidâr olan şey'e denir. Ve

ثابت [Sâbit] Esâmî-i ricâldendir. Ve fukahâdan Aḫmed b. Abdullâh b. Aḫmed eş-Şâbitî, pederinin ceddî olan Şâbit'e mensûbdur.

الإثبات [el-işbât] (hemzenin kesriyle) Sâbit ve pâyidâr eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: إِذَا جَعَلَهُ ثَابِتًا Ve bir nesneye künh ve hakîkati üzere muttalî' olup bilmek ma'nâsına isti'mâl olunur; yukâlu: أَثَبَّتَ الشَّيْءَ إِذَا عَرَفَهُ حَقَّ الْمَعْرِفَةِ

harekete bî-mecâl eylemek vechiyle darb eylemek yâhüd cerh eylemek ma'nâsına isti'mâl olunur; yukâlu: ضَرَبَهُ حَتَّى أَثَبَّتَهُ أَيَّ لَا حَرَكَ بِهِ وَلَا بَرَّاحَ لِيُثْبِتُكَ أَوْ يَفْتُلُوكَ أَيَّ لِيَجْرَحُوكَ جِرَاحَةً لَا تَقُومُ مَعَهَا أَوْ لِيَحْبِسُوكَ لِيُثْبِتُوكَ بِالْوَتَاقِ كَاله fi'l-Beydâvî: أَوْ الْحَبْسِ أَوْ الْإِنْحَانِ بِالْجُرْحِ وَقُرَى لِيُثْبِتُوكَ بِالتَّشْدِيدِ

الثبيت [et-teşbît] (تَفْعِيلٌ [tef'îl] vezninde) Bu dahi bir şey'i yerinde sâbit ve ber-karâr kılmak ma'nâsınadır; yukâlu: ثَبَّتَ الشَّيْءَ بِمَعْنَى أَثَبَّتَهُ

الثبيت [eş-sebît] (أَمِيرٌ [emîr] vezninde) Sâbit

ve pāyidāra denir, niteki zikr olundu. Ve dilir ve bahādır şehsuvāra itlāk olunur, FARIS [fāris] ve ŞUCĀ [şucā] ma'nāsına, cenkte firār eylemeyip pāyidār olduğu için. Sā'ir ümmehātta yalnız ŞUCĀ [şucā] ile müfesser ve FARIS [fāris]e sıfat vāki^c olmuştur. Ve

نَيْبٌ [şebīt] 'Akl ve rişd ve tedbiri sābit ve muhkem olan adama itlāk olunur ki ef'al ve akvālinde zellāt ve sakatāt eseri olmaya; yukālu: رَجُلٌ نَيْبٌ أَيْ النَّابِثُ الْعَقْلُ Ve seğırtmek husūsunda uz ve hāzik olan ata itlāk olunur ki hazākati sebebiyle tōkezi-meyip sürçmez olur; yukālu: فَرَسٌ نَيْبٌ أَيْ فَرَسٌ تَقِفٌ فِي عَدْوِهِ Ve

نَيْبٌ [Şebīt] Esāmī-i ricāldendir.

النَّبِثُ [es-sebt] [şeks] vezninde) Sābit ma'nāsınadır ki zikr olundu. Ve نَيْبٌ [şebīt] gibi dilir ve bahādır şehsuvāra itlāk olunur. Ve seğırtmekte hāzik olan ata itlāk olunur.

النَّبَاتَةُ [es-sebātet] [kerāmet] vezninde) ve

النَّبُوتَةُ [es-şubūtet] [hüşümet] vezninde) Cenkte 'adūdan rū-gerdān olmayıp mahall-i ma'rekede sābit ve üstivār olmak vechiyle dilir ve bahādır olmak ma'nāsınadır; yukālu: نَبَتْ الرَّجُلُ نَبَاتَةً وَنُبُوتَةً مِنْ النَّابِطِ الْحَامِسِ إِذَا صَارَ نَبِيًّا شَجَاعًا

النَّبَاتُ [es-sibāt] [kitāb] vezninde) Hatunların peçe bağlarına denir, شِبَامٌ [şibāmu'l-burqu^c] ma'nāsına. Ve dābbelerin pālānları sarılıp bend eyeleyecek kayışa ve sırıma denir.

الْمُنْبِثُ [el-muşbet] [mukrem] vezninde) Zikr olunan bağlar ile bağlanmış pālāna denir. Ve hastalıktan harekete bī-mecāl olan 'alīle denir; tekūlu: رَأَيْتُهُ مُنْبِثًا أَيْ

لَا حَرَكَةَ بِهِ مِنَ الْمَرَضِ

الْمُنْبِثُ [el-muşbit] [muhsin] vezninde) Firāşından harekete kudreti olmayan ağır hastaya denir. Evvelki bundan eşeddir; yukālu: مَرِيضٌ مُنْبِثٌ إِذَا ثَقُلَ فَلَمْ يَبْرَحِ الْفِرَاشَ

النَّبَاتُ [es-subāt] (sā'nın zammıyla) Şol 'ilete denir ki mübtelā olduğu marīzi hareketten 'āciz eyleye; yukālu: دَاءٌ نُبَاتٌ أَيْ مُعْجِزٌ عَنِ الْحَرَكَةِ

الْمُنَابِتَةُ [el-muşābetet] [mufā'alet] vezninde) **إِنْبَاتٌ** [işbāt] gibi bir nesneyi ke-mā huve hakkuhu idrāk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: ثَابِتَ الشَّيْءِ إِذَا عَرَفَهُ حَقُّ الْمَعْرِفَةِ

إِنْبِثٌ [İsbīt] [izmīl] vezninde) Benī Yerbū^c diyārında bir yerin yāhūd bir suyun adıdır. 'Alā-kavlin Benī'l-Muḥīll b. Ca'fer cema'ati diyārındadır.

أَبُو نَيْبٍ [Ebū Şubeyt] [zubeyr] vezninde ki Yezīd b. Mushir künyesidir. Ebū Şubeyt el-Ḥimārī ve Şubeyt b. Keşīr ve Hānī b. Şubeyt ve 'Uḫbe b. Ebī Şubeyt muhaddislerdir.

النَّبَاتُ [el-eşbāt] (hemzenin fethiyle) نَبَاةٌ [şikāt] ma'nāsınadır ki mevsūkun-bih ve mu'temedün-'aleyh olan kimselerdir. Bunun müfredi نَبَتْ [şebet]tir fethateynle. Asl نَبَتْ [şebet] فِي الْحَرْبِ ma'nāsına ismdir. Ba'dehu delīl ve huccete itlāk olunmuştur. Ba'dehu mecāz bi-mertebeteyn 'alākasıyla sika ve mu'temedün-'aleyh adama itlāk olunmuştur; yukālu: هُوَ نَبَتْ أَيْ ثِقَةٌ وَالْأَعْلَامُ فَلَانَ حُجَّةً إِذَا كَانَ نَبَاتٌ أَيْ ثِقَاتٌ Ve 'örf-i muhaddisinde نَبَتْ [şebet] sened ve silsileleri kayd ve isbāt olunmuş silsile-nāmeye itlāk olunur.

Hālen mütercim-i fakīrin iki koldan mazhar olduğum hātimetü'l-muhaddisīn

‘Abdullāh b. Sālīm el-Başrī el-Mekkī Şebetī’dir ki fī zamāninā sened-i a‘lā ona münhasırdır. İmām Firebrī tarikindedir. Bu fakīr ile İmām Buḥārī beyninde on iki şeyh-i güzīn vardır, rahimehumullāhu ta‘alā, ve'l-hamdu lillāhi hamden kesirā.

الإِسْتِثْبَاتُ [el-istişbāt] Umūrda ‘acele eylemeyip te‘ennī eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: **إِسْتِثْبَاتٌ فِي أَمْرِهِ إِذَا تَأَنَّى فِيهِ**

شُبَيْتَةُ [Şubeytet] **جُهَيْنَةُ** [cuheyne] vezninde) Esmā-i nisvāndandır: Şubeyte bint Dāḥḥāk saḥābiyyedir, ‘alā-kavlin bu Nubeyte’dir nūn’la ve Şubeyte bint Ya‘ār saḥābiyyedir ve Şubeyte bint Ḥanzala el-Eslemiyye tābi‘iyyedir.

[ث ت ت]

الثَّوْتُ [eş-sett] (şā’nın fethi ve tā’nın teşdidıyla) Cimā‘ ederken yestehleyen kişiye denir, **عَذِيْوُطٌ** [‘izyevt] dahi derler ve bu sıfattır; yukālu: **رَجُلٌ ثَتُّ أَيُّ عَذِيْوُطٌ** Ve kayalarda olan yarığa ve çatlağa dahi denir.

[ث ر ن ت]

المُثْرَنْتِي [el-muşrentī] (ism-i fā‘il bünyesiyle **مُغْرَنْدِي** [muğrendī] vezninde) Rutübetli laḥīm ve şaḥīm gövdeye denir; yukālu: **بَدَنٌ مُثْرَنْتٌ أَيُّ مُخْصَبٌ**

الإِثْرَنْتَاءُ [el-ısrıntā] (**إِثْرَنْدَاءٌ** [ısrindā] vezninde) Bir kimsenin göğüsü etli olmak ma‘nāsınadır; semiz döşlü ta‘bīr olunur; yukālu: **إِثْرَنْتِي الرَّجُلُ إِذَا كَثُرَ لَحْمُ صَدْرِهِ** Zikr olunan **مُثْرَنْتِي** [muşrentī] kelimesi bundan ism-i fā‘ildir. Mü‘ellif nazm-ı tabī‘i üzere resm eylememiştir.

[ث م ت]

الثَّمُوتُ [eş-semüt] (**قَبُولٌ** [kabūl] vezninde) Bu dahi **عَذِيْوُطٌ** [‘izyevt] ma‘nāsınadır ki cimā‘ ederken hadesleyen kişiye denir.

[ث ن ت]

الثَّنْثُ [eş-şenet] (şā’nın ve nūn’un fethiyle) Et ta‘affün edip kokmak ma‘nāsınadır; yukālu: **ثَبَّتَ اللَّحْمُ ثَنَّتًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَثْنَّ** Ve dudak ve diş etleri sölpüklenip dā‘imā kanar olmak ma‘nāsınadır; yukālu: **ثَبَّتَتِ الشَّمْفَةُ وَاللِّبْنَةُ إِذَا اسْتَوْرَحَتْ وَدَمِيَتْ**

الثَّنِيْتَةُ [eş-şenitet] (**فَرِيْحَةٌ** [ferihat] vezninde) Dā‘imā kanar olan diş etine denir.

الثَّنْتَايَةُ [eş-şintāyet] (şā’nın kesriyle) Bed-zebān ve bed-gūy ve bed-hūy kişiye denir; yukālu: **رَجُلٌ ثَنْتَايَةٌ أَيُّ فَحَاشٍ سَيِّءُ الْخُلُقِ**

[ث و ت]

ثَاتٌ [Şāt] (**كَاتٌ** [kāt] vezninde) Yemen mihlāflarından ya‘nī nāhiyelerinden ki murād eyālet olacaktır, bir mihlāf adıdır, Türkīde ondan il ile ta‘bīr olunur; akyāl-i Yemen’den Zū Şāt el-Ḥimyerī oraya mensübdür. Ve

ثَاتٌ [Şāt] Esāmīdendir: fuhūl-i fuzalādan Ebū Ḥuzeyme İbrāhīm b. Yezīd eş-Şātī, ecdādından Şāt b. Ru‘ayn nām kimseye mensübdür.

[ث ه ت]

الثَّهْتُ [eş-şehet] (fethateynle) ve

الثُّهَاتُ [eş-şuhāt] (şā’nın zammıyla) Bir kimseyi āvāz ile çağırarak ma‘nāsınadır; yukālu: **ثَهَّتْ فَلَانًا ثَهَّتًا وَثُهَاتًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا دَعَاهُ وَصَوْتُهُ**

الثَّاهُثُ [eş-şāhit] (**ثَابِتٌ** [sābit] vezninde) Boğaz deliğine, ‘alā-kavlin göğüsün üstüne denir, yāhūd şol yufka deriye denir ki yürek onun içinde hareket eder, yüreğin kabı ve örtüsüdür, Fārisīde ona pūş-i-i dil denir.

FASLU'L-CĪM

(فَضْلُ الْجِيمِ)

[ج ب ت]

الْجِبْتُ [el-cibt] (cīm'in kesri ve bā'nın sükūnuyla) Puta denir, صَنَمٌ [šanem] ma'nāsına. Ve kâhine denir ki kehâneti olan kimsedir, mugayyebâtan haber vermek kaydında olur. Eslâfta istirâkk-ı sem' ile şeyâtîn, kâhinlere havâdis-i âtiyeden ihbâr eylemeleriyle onlar dahi nâsa haber verirler idi. Ve

جِبْتُ [cibt] Sâhir ve cādūya denir. Ve sihre denir ki sihr-i sâhirdir. Ve bî-hayr u menfa'at olan hasîs ve kemter şey'e denir. Asl bu ma'nâ-yı mevzū'udur. Ve mutlakan ma'būd-bi'l-hakk olan Hudā-yı müte'âl'den gayrı ma'būd ittihaz olunan şey'e denir. Ve bu, ma'nâ-yı evvelden e'ammıdır, zîrâ 'avret fercine dahi perestiş eden eşhâs dahi vardır.

Şârih der ki işbu جِبْتُ [cibt] kelimesi 'Arabî değildir, lâkin 'Arab isti'mâl eylemişlerdir, zîrâ harf-i zevlakî olmayarak bir kelimedede cīm ve tā' cem' olmuştur. Bazılar aslı جِبْسٌ [cibs] olduğuna zâhib oldular.

[ج ت ت]

الْجَبْتُ [el-cett] (cīm'in fethi ve tā'nın teşdidiyle) Tekenin semizliğini ve arıklığını bilmek için bedenini el ile yoklaştırmak ma'nāsınadır; yukālu: جَبْتُ الْكَبِشَ جَبًّا مِنْ جَبِّ الْأَوَّلِ إِذَا جَسَّهُ لِيَعْرِفَ سِمْنَهُ مِنْ هُزَالِهِ

[ج ر ت]

جُرْتُ [Curt] (cīm'in zammıyla) Yemen'de Şan'ā kazâsında bir karye adıdır; muhaddisinden Yezîd b. Muslim el-Curtî

oradandır. Ve İsmâ'il b. İbrâhîm b. el-Cirt ki cīm'in kesriyledir, bu dahi muhaddistir.

[ج ر ف ت]

جِيرْفَتْ [cîreft] (cīm'in kesri ve rā'nın fet-hiyle) İrân'da Kirmân a'mâlinden bir kasabadır, Fārûk-ı a'zam radiyallâhu 'anhu hilâfeti vaktinde feth olunmuştur.

[ج ف ت]

الْإِجْتِفَاتُ [el-ictifât] (إِئْتِفَاتٌ [iltifat] vezninde) Bir nesneyi tamâmiyla süpürüp götürmek ma'nāsınadır; yukālu: اجْتَفَيْتِ الْمَالَ إِجْتِفَاتًا إِذَا اجْتَرَفَهُ أَجْمَعُ

[ج ل ت]

الْجَلْتُ [el-celt] (جَلْتُ [celb] vezninde) Vurmak ma'nāsınadır; yukālu: جَلْتُهُ جَلْتًا مِنَ الْبَابِ إِذَا ضَرَبْتُهُ

الْإِجْتِلَاتُ [el-ictilât] (إِئْتِئَالَ [ifti'al] vezninde) O ma'nâyadır; yukālu: اجْتَلْتُهُ بِمَعْنَى جَلْتُهُ Ve bir nesneyi bi't-tamâm içmek yâhüd yemek ma'nāsınadır ki sömürmek ta'bir olunur; yukālu: اجْتَلْتُهُ إِذَا شَرِبْتُهُ أَوْ أَكَلْتُهُ أَجْمَعُ

الْمَجْلُوتُ الْأَلِيَّةُ [el-meclūtu'l-elyet] Şol koyuna denir ki kuyruğu azca çevik ola, حَفِيفُ الْأَلِيَّةِ [hafifu'l-elyet] ma'nāsına. Şârih der ki bu, جَلْتُ [celt] kelimesinden ismi-mef'uldür. Ve

جَلْتُ [celt] Koyunun kuyruğu azca ve söbüce olmakla uyduğuna doğru münhadir olmak ma'nāsınadır; yukālu: جَلْتَتْ أَلِيَّتُهُ إِذَا كَانَتْ خَفِيفَةً Ve kıynakları çelimsiz adama dahi vasf olur.

الْجَلِيْتُ [el-celît] جَلِيدٌ [celid] vezninde ve mürâdifidir ki kırağıya denir, şebnem ma'nāsına.

جَالُوتُ [Cālūt] طَالُوتُ [tālūt] vezninde) İsm-i a'cemîdir, 'ucme ve ta'rîf sebebiyle

gayr-i munsarıftır. Ma'lûm ola ki جَالُوتُ [Cālūt] 'Amālika'dan bir cebbār pādişāh idi, Mışır ile Filestīn beyninde sâkin ve Benî İsrâ'îl üzere müstevlî idi. Peygamber-i vakt bulunan Yūşā' yâ İşmūyil vāsıtasıyla emr-i rabbānī vārid olup debbāgān yā sakkāyān-ı 'askerden onun yerine 'alīm ve cesīm ve bālā-bülend طَالُوتُ [tālūt] nām bir gedā, pādişāh olup 'asker-i kalīl ile cebbār-ı merkūm ile cenk ve kıtāl ve Hazret-i Dāvūd b. İşā o hengāmda rā'ī-i nā-bālig olup peygamber-i vakt vahy ile müşārün'ileyh hazretlerinin cebbār-ı mersūmu katl edeceğine 'ārif olmakla müşārün'ileyh hazretlerini celb eyleyip esnā-ı rāhta üç dāne hacir: "Yā Dāvūd, sen bizimle o cebbārı katl eyleyeceksin" diye tekellüm eylemeleriyle o hacirleri istishāb ve fi'l-hakīka onlar ile mersūmun hāne-i hayātını harāb eyledi. Ba'dehu hasbe'l-va'd Talūt, müşārün'ileyh hazretlerini dāmād eylemiştir. Tafsīli sūre-i Bakara tefsīrinde meşrūhtur.

جَلَّتَا [Culeltā] (cīm'in zammı ve lām-ı ūlā'nın fethi ve zammıyla) Nehrevān kazāsında bir karyedir.

[ج و ت]

جَوْتُ جَوْتُ [cevtu cevtu] (cīm'lerin fethi ve vāv'ların sükūnuyla ve tā'ların mebnī olarak harekāt-ı selāsıyla) Deve kısmını su içmeğe çağırarak asvāttandır. 'Alā-kavlin deveyi durmaktan yā gitmekten zecr ve āzāra mahsūstur.

الْجَوَاتُ [el-cuvāt] [gūrāb] vezninde) Ondan isimdir.

الْمُجَاوَتَةُ [el-mucāvetet] [mufā'alet] vezninde) ve

الْمُجَايِبَةُ [el-mucāyetet] (yā ile) Deve kısmını جَوْتُ جَوْتُ diyerek suya çağırarak yāhūd zecr ve āzār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: جَاوَتَ الْإِبِلَ وَجَايِبَهَا إِذَا دَعَاهَا لِلْمَاءِ بِجَوْتُ: جَوْتُ أَوْ زَجَرَهَا مُجَايِبَةٌ [mucāyebet] yā ile vāv'ı mu'ākabdır, صِيَاعٌ [şiyā'c] ve صَوَاعٌ [şuvā'] gibi.

جَوْتِي [Cūtā] (طُوبَى [tūbā] vezninde) Esāmīdendir: İshāk b. İbrāhīm b. Cūtā muhaddisīndendir.

[ج ي ت]

جَيْتُ [Cīt] (cīm'in kesriyle) Nābulus a'mālinden bir hısn ismidir.

FASLU'L-ĤĀ'Ī'L-MÜHMELE

(فَضْلُ الْحَاءِ الْمُهْمَلَةِ)

[ح ب ت]

حَبْتَةٌ [Ḥabtet] (ḥā'nın fethi ve bā'nın sükünüyla) Esmā-i nisvāndandır. Ḥabte bint el-Ḥubāb Ensār-ı kirāmın silsile-i neseblerinden bir hatundur. Ve Ḥabte bint Mālik saḥābiyyedir. İmām-ı A'zam telāmizesinden İmām Ebū Yūsuf el-Ḳāḍī onun neslindedir.

حِبْتُونُ [ḥibtūn] (ḥā'nın kesriyle) Mavşil türābında bir dağın adıdır.

[ح ب ر ت]

الْحَبْرِيتُ [el-ḥibrīt] (biḥrīt) [biḥrīt] vezninde) Şevā'ibden pākīze ve 'ārī olan şey'e denir, biḥrīt [biḥrīt] dahi bu ma'nāyadır; yukālu: كَذَبَ حَبْرِيتُ أَيُّ بِحْرِيتُ

[ح ت ت]

الْحَتْ [el-ḥatt] (ḥā'nın fethi ve tā'nın teşdidiyle) Sevb makülesi nesneden leke misilli bulaşığı ovuştururup gidermek ma'nāsınadır; yukālu: حَتَّ الْمَنْبِيَّ عَنِ الثُّوبِ حَتًّا مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا فَرَكَهُ وَقَشَّرَهُ yaprağı ve kabuğu sıyırmak ma'nāsınadır; yukālu: حَتَّ الشَّجَرَ إِذَا قَشَّرَهُ Ve ağaçtan yaprak dökülüp düşmek ma'nāsınadır; yukālu: حَتَّ الْوَرَقَ إِذَا سَقَطَ مِنَ الْغُضَنِ aşağıya indirip düşürmek ma'nāsınadır; yukālu: حَتَّ الشَّيْءَ إِذَا حَطَّهُ

حُتُّ [ḥatt] Vasf olur, yüğrük ve soy ata itlāk olunur, güyā ki seğirtmeyi حُتُّ [ḥatt] edip tayerān eder. Kezālik cüst ve çabuk deveye itlāk olunur. Ve erkek devekuşuna itlāk olunur. Ve mutlakan soy ve kerīm ve atik olan ata ve deveye itlāk olunur, güyā

ki şevā'ib-i nā-marziyyeyi kendilerinden izāle eyledikleri mülāhazasına mebnīdir. Ve ölmüş çekirgeye itlāk olunur. Cem'î اَحْتَاتُ [aḥtāt] gelir. Ve

حُتُّ [ḥatt] Birbirine yapışık olmayan dāne dāne hurmāya itlāk olunur. Ve

حُتُّ [Ḥatt] Ashābdan Ebū Ducāne'nin ve Keşir b. eş-Şalt nām kimsenin kılıçları isimidir. Ve

حُتُّ [ḥatt] Şey'-i nāçiz ma'nāsına isti'māl olunur, güyā ki kazıntı makülesi melhūzdu; tekülü: مَا فِي يَدِي حُتُّ أَيُّ شَيْءٍ

الْإِنْجَاتُ [el-inḥitāt] [infi'āl] [infi'āl] vezninde) Leke makülesi sevbden ovuşturulmakla ve yaprak ve kabuk ağaçtan sıyrılmakla ve zā'il olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَتَّهُ حَتًّا فَانْحَتَّ إِنْجَاتًا

التَّحَاتُ [et-taḥātt] [tedādd] vezninde) Ki fi'l-asl tefā'uldür, inḥitāt [inḥitāt] ma'nāsınadır.

التَّحْتُحُتُ [et-taḥathut] [tezelzul] vezninde) Bu dahi o ma'nāyadır. Ve تَحَاتُّ [taḥātt] ve تَحْتُحُتُ [taḥathut] ağaçtan yaprak dökülmek ma'nāsınadır; yukālu: إِنْجَتَّتِ الْوَرَقُ وَتَحَاتَّتْ وَتَحْتُحَتَّتْ أَيُّ سَقَطَتْ

الْحُتُّ [el-ḥutt] (ḥā'nın zammıyla) İslanmış kavuta denir; yukālu: سَوِيْقُ حُتُّ أَيُّ مَلْتُوْتُ

حُتُّ [Ḥutt] Kinde kabilesinden münşā'ib bir kabilecik adıdır, nisbetinde حُتِّيَّ [Ḥuttiyy] denir. Ve bu حُتُّ [Ḥutt] o kabilenin pederi ve vālidesi ismi değildir, belki bir beled ismi olmakla onunla tesmiye olunmuştur. Ve

حُتُّ [Ḥutt] Ḳabeliyye'den bir dağın adıdır. Ve قَبَلِيَّةُ [Ḳabaliyyet] fethateynle resātik-ı Medīne'den Ḳable nām rustāka

mensübdür.

حَتّ [ḥatti] (hā'nın fethi ve tā-yı müşeddedenin kesriyle) Kuş ürkütmeğe mahsûs avşattandır, kiş gibi.

حَتَّى [ḥattā] (şettā [şettā] vezninde) Bir harf-tir ki gāyet ma'nāsına delālet eder. Ve ta'lil için olur. Ve lā gibi istisnā ma'nāsına olur. Ve medhülünü cerr ve ref ve nasb eder. Binā'enaleyh evzā'ı muhtelif olmakla İmām Ferrā' aleyhi'r-rahmet "Ben libās-ı hayāttan arī oluyorum, henüz derūnumda ḥattā kelimesinin evzā'-ı muhtelifesinden bir şübhe ve işkāl bākīdir. Ya'nī vefāt edince kadar onun hadşesinden halās olamadım. Āhirete o şübhe ile gide-rim" dediği mervīdir. Ve

حَتَّى [Ḥattā] 'Umān nām belde türābında bir dağın adıdır.

حَتَاوَةٌ [Ḥattāvet] (hā'nın fethi ve tā'nın teşdidıyla) 'Askalān kazāsında bir karyedir.

الْحَتُّوتُ [el-ḥatūt] (şabūr [şabūr] vezninde) Hurmāsı henüz koruk iken döker olan ağaca denir.

الْمِخْتَاتُ [el-miḥtāt] (miftāḥ [miftāḥ] vezninde) Bu dahı o ma'nāyadır. Mü'ellifin tefsiri ma'nā-yı lāzımıdır; yukālu: نَحْلَةٌ حَتُّوتٌ وَمِخْتَاتٌ أَي مِثْلًا

الْحَتَاتُ [el-ḥatāt] (sehāb [sehāb] vezninde) Gırīv ve feryād ve hengāmeye denir; yukālu: مَا هَذَا الْحَتَاتُ أَي الْجَلْبَةُ

حُتَاتٌ [Ḥutāt] (gūrāb [gūrāb] vezninde) Başra eyāletinde bir katī'a ya'nī mālīkāne ismidir ki selefte bir kimseye maktū' olmuştur. Ve

حُتَاتٌ [Ḥutāt]: Esmādandır. Ḥutāt b. 'Amr ve Ḥutāt b. Yezīd el-Mucaşī'ī

ashābandırlar. 'Alā-kavlin evvelki bā'eyn-i muvahhadeynle حُبَاب [Ḥubāb]dır. Ve Cevherī vehminden nāşī sānīyi حُتَات [Ḥutāt] b. Zeyd 'unvānında resm eylemiştir. Ve Ḥutāt b. Yaḥyā muhaddisındendir.

رِمْدَةٌ حَتَّانٌ [rimdetu ḥattāne] "ر،م،د" māddesinde mersümdür.

الْحَثْحَثَةُ [el-ḥaḥḥatet] (zelzelet [zelzelet] vezninde) Tiz tiz yürümek ma'nāsınadır ve minhu'l-meselu: "سُرُّ السَّيْرِ الْحَثْحَثَةُ" أَي السَّرْعَةُ

الْحَثْحَاتُ [el-ḥaḥhāt] [ḥaḥhās] vezninde ve mürādıfidir ki cüst ve çālāk ma'nāsınadır.

الْإِخْتَاتُ [el-iḥtāt] (hemzenin kesriyle) Ağaç kurumak ma'nāsınadır ki yaprağı dökülmek lāzımıdır; yukālu: إِذَا أَحْتَّ الْأَرْضَى Ve اَرْتَى misāldir.

[ح ذ ر ف ت]

الْحَذْرَفُوتُ [el-ḥazrefūt] (zāl-ı mu'ceme ve fā'yla عَنَكَبُوتُ [ankebūt] vezninde) Nesne ma'nāsınadır; yukālu: مَا يَمْلِكُ حَذْرَفُوتًا أَي شَيْئًا Ve bu, makām-ı nefye mahsüstür.

[ح ر ت]

الْحَرُوتُ [el-ḥart] (ḍarb [ḍarb] vezninde) Bir nesneyi el ile pek ovuşturmak ma'nāsınadır; yukālu: حَرَّتَ الشَّيْءَ حَرُوتًا مِنَّ البَابِ الْأَوَّلِ إِذَا دَلَّكَ شَدِيدًا Ve bir nesneyi ağırşak gibi değirmiliğine kesmek ma'nāsınadır; yukālu: حَرَّتَهُ إِذَا قَطَعَهُ مُشْتَدِيرًا

حَرُوتٌ [ḥart] Dābbe kısmı arpa ve 'alef ekl eder iken zuhūr eden savtından hikāyet olur ki hart hart yemek ta'bir olunur. Ve

حَرُوتٌ [ḥart] Bir kimse bed-hüy ve bed-meşreb olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَرَّتَ الرَّجُلُ حَرُوتًا مِنَّ البَابِ الرَّابِعِ إِذَا سَاءَ خُلُقُهُ

الْمَحْرُوتُ [el-maḥrūt] (meskūt [meskūt]

vezninde) Baldırgan ve حَلِيْتٌ [hilit] ağacı dedikleri nebātın köküne denir, asl-ı اَنْجَدَانٌ [encuzān] ma'nāsına.

اَلْحُرْتَةُ [el-ḥurtet] (hā'nın zammıyla) Har-dal burna tutulup istiṣmām olundukta dimāga te'siriyle tizliğini duymak hāletine denir.

اَلْحُرْتَةُ [el-ḥuretet] (hā'nın zammıyla) هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) Ekül ve pür-hor olan insān ve hayvāna denir; yukālu: رَجُلٌ حُرْتَةٌ أَيُّ أَكْوَلٍ

اَلْحَرَاتُ [el-ḥarāt] (ḥā'nın zammıyla) سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Āteş 'alevinin güürültüsüne denir.

حُورِيْتُ [Ḥavrīt] تَكَرَّرْتُ [tekrīt] vezninde) Bir mevzi' adıdır. Ve bunun kelām-ı 'Arabda nazīri yoktur. Şāriḥ der ki Ebū Ḥayyān'dan ضَوَيْتٌ [ṣavlit] kelimesi menkūldür.

[ح ف ت]

اَلْحَفْتُ [el-ḥaft] (hā'nın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Bir kimsenin boynunu kırıp ufatmak vechiyle helāk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَفْتُهُ حَفْتًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Ve bir nesneyi dövüp ufatmak ma'nāsınadır, biber ve karanfil gibi; yukālu: حَفَتِ الشَّيْءُ إِذَا دَقَّهُ

اَلْحَفِيْتُ [el-ḥafit] كَتِفٌ [ketif] vezninde) حَفِيْتُ [ḥafis] lafzında lügattir ki şirdāna ve kırkbayıra denir.

اَلْحَفَيْتَا [el-ḥafeyte] (hā'nın fethiyle) Heme-ze bābında zikr olundu. Mü'ellif bunu gerçi oraya ihāle eylemiştir, lākin bāb-ı mezkūrda zikr eylememekle zāhiren nisyan eylemiştir. Kaldı ki usūl-i sā'irede şişman olan bodur kimse ile mübeyyendir. Ve Aşma'ī beyānına göre bu mehmūz-ı maksūrdur.

[ح ل ت]

اَلْحَلِيْتُ [el-ḥalit] (ḥā'nın fethi) Kırağı ta'bir olunan rutübeteye denir, جَلِيدٌ [celid] ve صَقِيْعٌ [şakīc] gibi. Ve doluya denir, بَرْدٌ [bered] ma'nāsına.

اَلْحَلِيْتُ [el-ḥillit] (teşdīd-i lām'la سَكِيْتُ [sikkīt] vezninde) اَنْجَدَانٌ [encuzān] ya'nī baldırgan ve حَلِيْتٌ [hilit] ağacı dedikleri nebātın zamkına denir ki edviyededir. Ve

حَلِيْتُ [Ḥillit] Necd ülkesinde bir mevzi' adıdır. Yāhūd bu, قُبَيْطٌ [qubbeyt] veznindedir, kāf'ın zammı ve bā-yı müşeddedenin fethiyle.

اَلْحَلِيْتِيْتُ [el-ḥilitit] (kibrīt [kibrīt] vezninde) حَلِيْتُ [ḥillit] gibi bu dahi zamk-ı mezkūre denir, beyne'l-etibā' bu ismle ma'rūftur.

اَلْحَلْتُ [el-ḥalt] (ḥā'nın zammıyla) ضَرَبْتُ [ḍarb] vezninde) Tırāş eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَلْتُ رَأْسَهُ حَلْتًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا حَلَقَهُ Ve ishāl ile çımkırmak ma'nāsınadır; yukālu: حَلْتُ رِمَاهُ Ve borç ödemek ma'nāsınadır; yukālu: حَلْتُ دَيْنَهُ إِذَا قَضَاهُ Ve posttan yün yolmak ma'nāsınadır; yukālu: حَلْتُ الصُّوفَ إِذَا مَرَقَهُ Ve bir kimseye bir nesne vermek ma'nāsınadır; yukālu: حَلْتُ فُلَانًا إِذَا أَعْطَاهُ Ve bir kimseyi değnekle yā āher nesne ile vurup dövmek ma'nāsınadır; yukālu: حَلَّتْهُ كَذَا سَوْطًا إِذَا جَلَدَهُ Ve dā'imā ata binip arkasından inmemek vechiyle mülāzım olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَلَّتْ ظَهْرَ الْخَيْلِ إِذَا لَزِمَهُ

حَلَيْتُ [Ḥuleyt] زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Cu-heyne kabilesi bilādında bir mevzi' adıdır.

اَلْمِخْلَاتُ [el-mihlāt] (miḥrāb [miḥrāb] vezninde) Şol deveye denir ki dā'imā yükünü geri bırakır ola; yukālu: جَمَلٌ مِخْلَاتٌ إِذَا كَانَ يُؤَخِّرُ حِمْلَهُ

الْحَلَاةُ [el-ḥulātet] (ḥā'nın zammıyla) Yün yoluntusuna denir, نُتَافَةُ الصُّوفِ [nutāfetu's-şūf] ma'nāsına. Ve hayvânın doğurması eyyâmında rahiminin taşra kazf ettiği nesneye denir ki mukaddime-i vilâdetidir.

[ح م ت]

الْحَمْتُ [el-ḥamt] (ḥā'nın fethi ve mīm'in sükülüyle) Pek ıssı güne denir; yukālu: لَيْلَةٌ حَمْتَةٌ أَيْ شَدِيدَةُ الْحَرِّ ve yukālu: أَيْ شَدِيدَةُ الْحَرِّ Ve

حَمْتُ [ḥamt] Pek lezîz hurmāya denir, kemā se-yuzkeru. Ve

حَمْتُ [ḥamt] Bir kimseyi bir kimse üzere musallat kılmak ma'nāsına isti'māl olunur, şiddet-i ma'nāsı 'alākasıyla; tekülü: حَمَّتَكَ اللهُ عَلَيْهِ حَمْتًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي أَيْ صَبَّكَ عَلَيْهِ

الْحُمُوتَةُ [el-ḥumūtet] (ḥā'nın zammıyla) Gün veyā gece pek ıssı ve yanık olmak ma'nāsınadır; tekülü: حَمْتُ يَوْمًا حُمُوتَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا اشْتَدَّ حَرُّهُ

الْحَمِيْتُ [el-ḥamīt] (emīr) [emīr] vezninde) Mutlakan metīn ve muhkem olan şey'e denir. Ve şol yağ tulumuna denir ki tilā ile islāh olunmuş olmakla metīn ve muhkem olmuş ola. Ve küçük tulumu yāhūd tüyü ve kılı giderilmiş sāde küçük tulumu denir. Ve

حَمِيْتُ [ḥamīt] Pek tatlı hurmāya denir.

التَّحْمُوتُ [et-taḥmūt] (tā'nın fethiyle) Bu dahi tilā ile metānet bulmuş yağ tulumuna denir. Ve pek tatlı hurmāya denir.

الْحَامِيتُ [el-ḥāmīt] Bu dahi pek tatlı hurmāya denir; yukālu: تَمَرٌ حَمْتٌ وَحَامِيْتُ وَتَحْمُوتٌ أَيْ شَدِيدُ الْحَلَاوَةِ

الْحَمْتُ [el-ḥamet] (fethateynle) Cevz ve fıstık makülesi büzüülüp ta'mı tebāh olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَمَتِ الْجَوْزُ وَعَظِيْرُهُ حَمْتًا

مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَغَيَّرَ وَفَسَدَ

التَّحْمُتُ [et-taḥmmut] (təf'ul) [tefa'ul] vezninde) Bir şey'in rengi hālis olmak ma'nāsınadır ki şiddet ma'nāsından me'hūzdu; yukālu: تَحَمَّتْ لَوْنُهُ إِذَا صَارَ خَالِصًا

[ح ن ب ر ت]

الْحَنْبَرِيْتُ [el-ḥanberīt] (şenbelīd) [şenbelīd] vezninde) Hālis ve bī-gıış ma'nāsınadır; yukālu: كَذَبَ وَمَاءَ حَنْبَرِيْتُ أَيْ خَالِصٌ bu çibirīt [ḥibrīt] kelimesinden me'hūzdu ki nūn'u zā'idedir. Ziyāde-i lafz münāsebetiyle pek hālis demek olur, ve minhu yukālu: ضَاوٍ حَنْبَرِيْتُ أَيْ ضَعِيفٌ [Ve] ضَاوِي [dāvī] arık ve mehzül ma'nāsına olmakla güyā ki hālis mehzūldur, kuvvet ve tākat eseri yoktur demek olur.

[ح ن ت]

الْحَانُوتُ [el-ḥānūt] (nūn'la cālūt) [cālūt] vezninde) Mey-hāneye denir, دُكَّانُ الْحَمَّارِ ma'nāsına. Ve bu mü'ennestir, müzekker dahi olur. Ve hammāra dahi denir, ya'nī bāde satana ki mey-hāneci ta'bīr olunur. Ve bunun mevzi'-i zikri bu mahaldir. Nisbetinde حَانِيٌّ [ḥāniyy] denir ve حَانَوِيٌّ [ḥāneviyy] denir, nūn'un fethiyle. Mü'ellif bununla nūn bābında resm edenlere ta'rīz eylemiştir.

Mişbāh'ta mersūmdur ki حَانُوتٌ [ḥānūt] kelimesinin vezninde ihtilāf olunmuştur. Bazılar 'inde fe'alüttur, مَلَكُوتٌ [melekūt] gibi, vāv'ı elife kalb olundu. Ve'inde'l-ba'z aslı حَانُوهُ [ḥānūh]tur, fa'lūh vezninde ki 'ayn'ın sükūnu ve lām'ın zammıyla عَرْكُوهُ [arkūh] ve تَرْكُوهُ [terkūh] kelimeleri gibi isti'mālî kesīr olduğundan vāv'ı iskān ve hā'yı tā'ya ibdāl olundu, تَابُوتٌ [tābūt] gibi ki aslı تَابُوهُ [tābūh]tur. Ve

Fārābī 'indeinde حَانُوتٌ [hānūt] fā'uldür ve aslı hā'dır, mā-kablinin sükünuna binā'en tā'ya kalb olunmuştur. Cem'î حَوَائِثُ [hāvānūt]tir. Ve حَانُوتٌ [hānūt] mü'ennestir, بَيْتٌ [beyt] ve دُكَّانٌ [dukkān] te'viliyle müzekker olur. Ve bunda حَانَةٌ [hānet] dahi lügattir, nisbetinde حَانِيٌّ [hāniyy] denir, kıyās üzere ve حَانَوِيٌّ [hāneviyy] denir ve حَانَوِيَّتِي [hānūtiyy] denir ki حَانُوتٌ [hānūt] nisbetidir. Ve Muṭarrizī beyānına göre "ح,ي,ن" māddesinden me'hūzudur ki helāk ma'nāsınadır, zīrā خَمْرٌ [ḥamr] a'rāz ve emvālin mühlikidir, ona binā'en خَمْرٌ [ḥamr]a حَانِيَّةٌ [hāniyet] derler.

[ح و ت]

الْحُوْتُ [el-ḥūt] (ḥā'nın zammıyla) Balıḡa denir, سَمَكٌ [semek] ma'nāsına. Cem'î أَحْوَاتٌ [ahvāt] gelir ve حَوْتَةٌ [ḥivetet] gelir عِنْبَةٌ [inebet] vezninde ve حَيْتَانٌ [ḥītān] gelir. Ve

حُوتٌ [ḥūt] Burūc-i felekiyyeden bir burc adıdır ki onda kevākibden حُوتٌ [ḥūt] süreti bā'is-i tesmiyedir. Ve

حُوتٌ [Ḥūt] Esāmīdendir: Ḥūt b. el-Ḥāriṣ el-Aşḡar, Kinde kabilesinden bir batn pederidir. Ve Ḥūt b. Sebu' b. Şa'b ricāl-i 'Arabdandır. Ve Ebū Bekr 'Oşmān b. Muḥammed el-Ma'āfirī ki İbnu'l-Ḥūt ile müte'ārefitir, muhaddisīndendir.

الْحَوْتَاءُ [el-ḥavtā'] (ḥamrā') vezninde) Yumru ve iri böğürlü hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ حَوْتَاءٌ أَي الضَّخْمَةُ الْخَاصِرَةُ

الْحَاوِثُ [el-ḥā'it] (fā'it) vezninde) Dā'imā nāsa levḡ ve tevbih ve ta'yir ve ta'yib eden kişiye denir.

الْمُحَاوَةِ [el-muḥāvetet] (mufā'alet) vezninde) Bir kimseyi kahr ve 'unf ve

tezlil eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَاوَتُهُ إِذَا رَاغَمَهُ

Şāriḡ der ki gerçı nüshalarda رَاغَمَهُ 'unvānında mersūmdur lākin galattır; saḡih olan رَاوَعُهُ 'ibāretiyle olmaktadır ki مُرَاوَعَةٌ [murāvaġat]tandır. Ve مُرَاوَعَةٌ [murāvaġat] tilki gibi bir kimseye mekr ve reng ve destān eylemek ma'nāsınadır ki beri öte oyun edip kurnazlık eylemekten 'ibārettir, tilkilik eylemek ta'bīr olunur. Vākı'a yedimizde usüllerde dahi رَاوَعُهُ 'unvānındadır, hattā Esās'ta وَمِنَ الْمَجَازِ حَاوَتِي فَلَانٌ عَنْ كَذَا إِذَا خَادَعَكَ عَنْهُ وَرَاوَعَكَ وَيُقَالُ ظَلَّ فَلَانٌ يُحَاوِتِي بِخُدْعَةٍ أَي يُدَاوِرُنِي فِعْلُ الْحُوتِ فِي الْمَاءِ 'ibāretiyle mersūmdur. Ve

مُحَاوَتَةٌ [muḥāvetet] Müdāfa'a ma'nāsınadır; yukālu: حَاوَتُهُ أَي دَافَعَهُ Ve müşāvere ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا شَاوَرَهُ Ve müşāvere vechiyle yāhūd bey' ve nikāh makülesi mu'āmelāt zımnında muvā'ade ile mükāleme eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا كَالَمَهُ بِمُشَاوَرَةٍ أَوْ بِمُؤَاعَدَةٍ فِي الْبَيْعِ وَنَحْوِهِ

الْحَوْتُ [el-ḥavt] (şavt) vezninde) ve **الْحَوَاتَانُ** [el-ḥavetān] (deverān) vezninde) Kuş ve sār cānver, su ve sayd makülesi nesnenin etrāfını dönüp doluşmak ma'nāsınadır; yukālu: حَاتَ الطَّائِرُ وَالْوَحْشُ حَوْلَهُ يَحُوتُ حَوْتًا وَحَوَاتَانًا إِذَا حَامَ

FASLU'L-HĀ'Ī'L-MU'CEME**(فَضْلُ الْحَاءِ الْمُعْجَمَةِ)****[خ ب ت]**

الْحَبِيثُ [el-ḥabt] [نَبَيْتٌ] [nebt] vezninde) Butün-ı arzdan dā'iresi vāsi^c yere denir ki etrāfı dağ ve bayır makülesi yükseklik olup kendisi düz ve oturaklı ve geniş ola. Cem'ⁱ اَحْبَاتٌ [aḥbāt] gelir ve cem'-i kesreti خُبُوتٌ [ḫubūt] gelir. Ve

خَبَيْتٌ [Ḥabt] Diyār-ı Şām'da bir mevzi^c ve Yemen'de şehir-i Zebīd a'mālinden bir karye ve Kelb kabilesine mahsūs bir su adıdır.

الْإِحْبَاتُ [el-iḥbāt] [إِثْبَاتٌ] [iṣbāt] vezninde) Suverī ve ma'nevī tezelli^c ve tevāzu^c eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِحْبَتَ الرَّجُلُ إِذَا أَخْبَتَ الرَّجُلُ إِذَا مَضَى مِثْلَ الْفَتْحِ وَتَوَاضَعَ Ba'dehu tezellül ve meskenet ve tevāzu^c ma'nāsında isti'māl olundu. Kālallāhu ta'ālā: ﴿وَأَخْبَتُوا﴾ ”وَمِنَ الْمُجَازِ: Kāle fi'l-Esās: إِلَى رَبِّهِمْ﴾ الآية أَخْبَتُوا إِلَى رَبِّهِمْ أَيَطْمَأَنَّنُوا إِلَيْهِ وَهُوَ يُضَلِّي بِخُضُوعٍ وَإِخْبَاتٍ وَخُضُوعٍ وَإِنْصَاتٍ“

الْحَبِيثُ [el-ḥabit] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) Hakīr ve kemter nesneye itlāk olunur; yukālu: خَبَيْتُ شَيْءٌ خَبَيْتُ أَي حَقِيرٌ Ve خَبَيْتُ [ḫabit] خَبَيْتُ [ḫabīs] lafzında lügattir.

خَبْتُ الْجَمِيشِ [Ḥabtu'l-cemīš] (ḥā'nın fethi ve izāfetle) ve

خَبْتُ الْجَمِيشِ [Ḥabtu el-cemīšu] (vasfiyyetle) Haremeyn-i şerīfeyn beyninde bir sahrā adıdır.

[خ ت ت]

الْحَتْ [el-ḥatt] (ḥā'nın fethi ve tā'nın teşdidiyle) Mızrak makülesini bir kimseye peyderpey dürtüp sançmak ma'nāsınadır; yukālu: حَتَّ السِّنَانُ إِلَيْهِ حَتًّا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا طَعَنَهُ Ve مُدَارَكًا

حَتْ [Ḥatt] Bir mevzi^c adıdır. Ve Esāmīdendir: İbn Ḥatt ki Yaḥyā b. Mūsā'dır, İmām Buḥārī şeyhidir.

الْحَتَّتُ [el-ḥatet] (fethateynle) Ahyānen bedene 'arız olan gevşeklik ve kırıklık ve fütür hāletine denir; tekülu: أَخَذَنِي الْحَتَّتُ أَيِ الْفُتُورُ فِي الْبَدَنِ

الْحَتِّيتُ [el-ḥatīt] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) Hasīs ve kemter ve kem-kadr olan şey'e denir. Ve eksik nesneye denir; yukālu: شَهْرٌ حَتِّيتٌ أَيِ نَاقِضٌ

الْإِحْتَاتُ [el-iḥtāt] (hemzenin kesriyle) Utanmak ma'nāsınadır; yukālu: أَحَتَّ مِنْهُ إِذَا اسْتَحْيَا Ve bir kimsenin hisse ve nasībini lāyıkından kemter vermek ma'nāsınadır; yukālu: أَحَتَّ فُلَانًا إِذَا أَحْسَ خَطُّهُ

حُتَّى [Ḥuttā] (ḥā'nın zammıyla [rubbā] vezninde) Bābu'l-Ebvāb a'mālinden bir belde adıdır.

[خ ج س ت]

حُجَسْتَةُ [Ḥucestet] (ḥā'nın zammı ve cīm'in fethi ve sīm'in sükūnuyla) İşfahān halkından bir niçe hatun ismidir ki her biri rāviye-i ehādīstir. Ve işbu حُجَسْتَةُ [ḫucestet] kelimesi A'cemiyye ya'nī Fārisiyyedir, kutlu ve mes'ūd ve mübārek ma'nāsınadır.

[خ ر ت]

الْحَرْتُ [el-ḥart] (ḥā'nın fethi ve zammı ve rā'nın sükūnuyla) Kulağın ve sā'ir nesnenin deliğine denir, iğne ve balta delikleri

gibi. Ve

خَزَتْ [ħart] Göğüsün yanında bir küçük eyegü kemiğinin ismidir ki göğüsün iki tarafında birkaç dâne olur, öksüzce eyegü ta'bir olunur. Ve خَزَتْ [ħart] lafzının cem'i خُرُوتٌ [ħurūt] ve أَخْرَاتٌ [aħrāt] gelir. Ve

خَزَتْ [ħart] Masdar olur, delmek ma'nāsına; yukālu: خَزَتْ الْأُذُنُ خَزْتًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا تَقَبَّهَا

الْمَخْرُوتُ [el-maħrūt] Burnu yāhūd dudağı yarık insān ve hayvāna denir; yukālu: هُوَ مَخْرُوتٌ أَي الْمَمْسُوقُ الْأَنْفِ أَوْ الشَّفَةِ مَخْرُوتٌ أَي الْمَسْفُوقُ الْأَنْفِ أَوْ الشَّفَةِ

الْخَزِيثُ [el-ħirīt] (teşdīd-i rā ile سَكِيثٌ [sikkīt] vezninde) Kılavuzlukta hāzık ve māhir olan kimseye ıtlāk olunur, iğne yurdusu gibi gizli ve daracık yolları bilip işlediği münāsebetine mebnīdir.

الْخَرَائِنُ [el-ħarātān] (ħā'nın fethiyle) Esed burcunda iki kevkebe ıtlāk olunur ki menāzil-i kamerden Zubretu'l-Esed nām menzilde vāki'lerdir. Esed süretinin omuzları menzilesindedirler, güyā ki esedin cevfine iki delik vaz'ındalardır.

الْمَخْرُتُ [el-maħrat] [maħrad] vezninde) Doğru yola ıtlāk olunur, tarīk-i müstakīm ma'nāsına, güyā ki menfez-i müstakīmi olmakla sālīke aslā münsedd olmaz, hemān doğru lağm gibi mürür eder; tekūlu: أَخَذْنَا مَخْرَتًا أَي طَرِيقًا مُسْتَقِيمًا

الْأَخْرَاتُ [el-aħrāt] (hemzenin fethiyle) Kolanların uçlarında olan halkalara denir. Ve bu, zikr olunan خَزَتْ [ħart]ın cem'idir. Mü'ellif müsāmaha eylemiştir.

الْخُرْتُ [el-ħurt] (ħā'nın zammıyla) ve

الْخُرْتُ [el-ħuret] [şurad] vezninde) أَخْرَاتٌ [aħrāt] ma'nāsınadır. Ve bunların müfredi خُرْتَةٌ [ħurtet]tir جُرْعَةٌ [cur'at] vez-

ninde. Ve خُرْتُ [ħurt] cem'-i cinsidir.

خِرْتٌ بَرْتُ [ħirte-birt] (ħā'nın ve bā'nın kesri ve rā'ların sükūnu ve tā-yı ulā'nın fethiyle) Bir belde adıdır. Fi'l-asl ismeyn olup ba'de't-terkīb ism-i vāhid kılınmıştır. Bu belde Diyār-ı Bekr eyaletinden hālen Ħarput ıtlāk ettikleri beldedir ki ona Ħişnu Ziyād dahi derler.

الْخُرْتُ [el-ħurt] (ħā'nın zammıyla) Cüst ve çalāk olan kurda ve köpeğe denir; yukālu: ذُنْبٌ خُرْتُ أَي سَرِيعٌ وَكَذَا الْكَلْبُ

خُرْتَةٌ [ħartet] (ħā'nın fethiyle Humām nām kimsenin feresi ismidir.

[خ س ت]

خَسَتْ [ħast] [dast] vezninde) Fārs eyaletinde bir belde adıdır.

[خ ف ت]

الْخُفُوتُ [el-ħufūt] [ku'ūd] vezninde) Sākin ve epsem olmak ma'nāsınadır; yukālu: خَفَتْ صَوْتُهُ خُفُوتًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا سَكَتَ Ve sükūt eylemek ma'nāsınadır; yukālu: خَفَتْ الرَّجُلُ إِذَا سَكَتَ

الْخُفَاتُ [el-ħufāt] (ħā'nın zammıyla) An-sızın ölmek ma'nāsınadır ki söylerken yā hareket ederken nāgehānī sākī ve sākīn olur; yukālu: خَفَتْ الرَّجُلُ خُفَاتًا إِذَا مَاتَ فَجَاءَهُ

الْخُفْتُ [el-ħaft] [darb] vezninde) Sözü gizli ve āheste söylemek ma'nāsınadır ki جَهْرٌ [cehr] mukābilidir; yukālu: خَفَتْ بِكَلَامِهِ خُفْتًا إِذَا أَسْرَهُ Ve خَفَتْ بِصَوْتِهِ إِذَا لَمْ يَرَفَعَهُ

خَفْتُ [ħaft] خَبْتُ [ħabt] ma'nāsınadır ki zikr olundu.

الْمُخَافَتَةُ [el-muħāfetet] [mufā'let] vezninde) ve

التَخَافُتُ [et-teħāfut] [tefā'ul] veznin-

de) Bunlar da gizli ve yapça söylemek ve yapça seslenmek ma'nāsınadır; yukālu: خَافَتْ بِكَلَامِهِ وَبِقِرَائَتِهِ وَبِصَوْتِهِ وَتَخَافَتْ بِمَعْنَى خَفَتْ سَدَابُ [el-ḥuft] (ḥā'nın zammıyla) سَدَابُ [sezāb] isimdir ki sedef ta'bīr olunan nebāttır.

الْحَافِتُ [el-ḥāfit] (fā'nın kesriyle) Yağmursuz buluta itlāk olunur. Ve boysuz ekine itlāk olunur; yukālu: زَرَعَ خَافِتٌ إِذَا لَمْ يَطُلْ

الْحَفُوتُ [el-ḥafūt] [ṣabūr] [ṣabūr] vezninde) Arık ve mehzüle hatuna denir, 'alā-kavlin şol hatuna denir ki yalnızca oldukça istihsān olunup nisvān içre olursa nazar-ı kabūl eylemeye, murād zarūret güzeli olacaktır; yukālu: اِمْرَأَةٌ خَفُوتٌ أَيِ الَّتِي تُسْتَحْسَنُ وَحَدَّهَا لَا يَبِينُ النِّسَاءِ

الْإِحْفَاتُ [el-iḥfāt] (hemzenin kesriyle) Nāka gebe kaldığı günde doğurmak ma'nāsınadır ki senesi bir gün tefāvüt eylememiş olur; yukālu: أَحْفَتَتِ النَّاقَةُ إِذَا تَبَجَّتْ لِيَوْمٍ مُلْفَحَهَا

حُفْتَيَانَ [Ḥufteyān] (ḥā'nın zammıyla) İrbil eyāletinde iki kal'ea adıdır.

خ ل ت

الْحَلِيَّتُ [el-Ḥillit] (lām'ın şeddesiyle) سِكِّيتُ [sikkīt] vezninde) Huccāc-ı Mısr tarīkinde kasaba-i Teymā' kazasında Eblaḳ Ferd ismiyle müştehir bir hısn adıdır.

خ م ت

الْحَمِيَّتُ [el-ḥamīt] [semīn] vezninde) ve mürādifidir ki semize denir.

خ ن ت

الْحِنُّوتُ [el-ḥinnevt] (teşdīd-i nūn'la) سِنُّورُ [sinnevṛ] vezninde) Şol celādetli bahādırā denir ki 'adūsundan intikām almadıkça hāb-ı rāhat ve ārām ve istirāhat nefsiden

meslūb ola; yukālu: هُوَ حِنُّوتٌ أَيِ جَلَدٌ مُنْكَمِشٌ Ve لَا يَنَامُ عَلَى وَتِرِ

حِنُّوتُ [ḥinnevt] Ebleh ve 'āciz ve çolpa ki-şiye enir. Ve bir bahrī cānver adıdır. Ve Tevbe b. Muḍarris nām şā'irin lakabıdır.

خ و ت

الْحَوْتُ [el-ḥavt] [fəvt] vezninde) ve **الْحَوَاتَانُ** [el-ḥavetān] [deverān] vezninde) Şikārī kuş havādan şikār üzere süzülüp inmek ma'nāsınadır; yukālu: خَاتَ الْبَازِي يَحُوتُ خَوْتًا وَخَوَاتَانًا إِذَا انْقَضَ عَلَى الصَّيْدِ Ve bir şey'e noksān eriştirmek ma'nāsınadır; yukālu: خَاتَ الرَّجُلُ مَالَهُ إِذَا تَنَقَّضَ Ve 'ahd ve peymānı bozmak ma'nāsınadır; yukālu: خَاتَ الرَّجُلُ الرَّجُلَ إِذَا نَقَّضَ عَهْدَهُ Ve half-i va'd eylemek ma'nāsınadır; yukālu: خَاتَ الرَّجُلُ إِذَا أَخْلَفَ وَعْدَهُ Ve zahīreyi noksān tutmak ma'nāsınadır; yukālu: خَاتَ فُلَانٌ إِذَا نَقَّضَ مِيرَتَهُ Ve kocayıp pīr olmak ma'nāsınadır; yukālu: خَاتَ الرَّجُلُ إِذَا أَسَنَّ Ve tard eylemek ma'nāsınadır; yukālu: خَاتَهُ إِذَا طَرَدَهُ Ve kapmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا خَاتَتْهُ الْعُقَابُ إِذَا اخْتَطَفَتْهُ

الْإِحْتِيَاتُ [el-iḥtiyāt] [ifti'āl] vezninde) Bu dahi şikārī kuş şikār üzere süzülüp inmek ma'nāsınadır; yukālu: إِحْتَاتَ الْبَازِي إِذَا انْقَضَ عَلَى الصَّيْدِ Ve mekr ve hud'ea ile bir nesneyi uğurlamak ma'nāsınadır; yukālu: إِحْتَاتَ الذُّبُّ الشَّاةَ إِذَا خَتَلَهَا فَسَرَفَهَا Ve bir kimse-den bir takrīble bir söz yā bir haber kapıp almak ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: إِحْتَاتَ مِنْهُ الْحَدِيثُ إِذَا أَخَذَ مِنْهُ فَتَخَطَّفَهُ

الْإِنْحِيَاتُ [el-inḥiyāt] [infi'āl] vezninde) İḥtiyāt ile ma'nā-yı evvelde mürādifitir; yukālu: إِنْحَاتَ الْبَازِي بِمَعْنَى اخْتَاتَ **التَّحْوُتُ** [et-teḥavvut] [tefa'ul] vezninde) Bir nesneye tedrīcī noksān eriş-

tirmek ma'nāsınadır; yukālu: تَحَوَّتْ مَالَهُ إِذَا تَنَقَّصَهُ Ve kapmak ma'nāsınadır; yukālu: تَحَوَّتْ مَالَهُ إِذَا اخْتَطَفَهُ Ve bir kimseden münfa'il yāhūd şermende olmakla ülfetini terk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَحَوَّتْ عَنْهُ إِذَا انْكَسَرَ وَتَرَكَ

الْحَايِتَةُ [el-ḥā'itet] (فَائِتَةٌ [fā'itet] vezninde) Tavşancıl kuşuna itlāk olunur, şikār üzere süzülüp indiği vakte.

الْحَوَاتُ [el-ḥavāt] (فَوَاتُ [fevāt] vezninde) Tavşancıl kuşunun kanatları āvāzına denir. Ve mutlakan savt ve āvāze, 'alā-kavlin ra'cd ve sel suyu gürültülerine denir.

الْحَوَاتُ [el-ḥavvāt] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Cerī ve dilir olan kişiye itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ حَوَاتٌ أَيُّ جَرِيٍّ Ve şol kişiye denir ki sā'at başına ekl-i ta'am edip lākin çok ekl eylemez ola; yukālu: رَجُلٌ حَوَاتٌ إِذَا كَانَ يَأْكُلُ كُلَّ سَاعَةٍ وَلَا يَكْتَبُرُ

حَوَاتُ [Ḥavvāt] Esmā-i ricāldandır: Ḥavvāt b. Cubeyr ashābdandır ve Ḥavvāt b. Şāliḥ müşārün'ileyhin ferzend-zādesidir ve Ḥavvāt, muhaddisinden 'Amr b. Rifā'a'nın cedit ismidir.

الْمُحَاوَتَةُ [el-muḥāvetet] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Uğurlayın bakmak ma'nāsınadır ki düzdāde nigāh ta'bīr olunur, onun nazarından manzūrun haberi olmaz; tekūlu: حَاوَتَ طَرْفَهُ دُونِي أَيُّ سَارَقَهُ

[خ ي ت]

الْحَيْثُ [el-ḥayt] (ḥā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) ve

الْحَيُّوْتُ [el-ḥuyūt] (فُعُودٌ [ḥu'ūd] vezninde) Seslenmek ve ses vermek ma'nāsınadır; yukālu: حَاتَ الرَّجُلُ يَحِيثُ حَيْثًا وَحَيْوَتًا إِذَا صَوَّتَ Ve

حَيْثُ [ḥayt] حَوْتُ [ḥavt] lafzında lügat-

tir ki bir nesneye noksān eriştirmek ma'nāsınadır; yukālu: حَاتَ مَالَهُ يَحِيثُهُ بِمَعْنَى يَحْوِيهِ

خَيْثُ [Ḥīt] (ḥā'nın kesriyle) Belḥ kazāsında bir karye adıdır.

FASLU'D-DĀLĪ'L-MÜHMELE (فَضْلُ الدَّالِ الْمُهْمَلَةِ)

[درست]

دُرُوشْ [Durust] (zammeteynle) Esmā-iricāldendir: Durust b. Ribāt el-Fuḫaymī şu'arādandır ve Durust b. Ziyād ve ferzendi Yahyā ve ferzend-zādesi Zekerıyyā ve Durust b. Ḥamza ve Durust b. Ḥakīm ve Durust b. Sehl ve Durust b. Naşr ez-Zāhid ve İbrāhīm b. Ca'fer b. Durust ve Ca'fer b. Durusteveyhi muhaddislerdir. İşbu دُرُوشْ [durust] kelimesi lafz-ı Fārisīdir, sağ ve saḥīh ma'nāsınadır.

[دست]

الدُّشْتُ [ed-dest] (dāl'ın fethi ve sīn'in sükūnuyla) Deşt ma'nāsınadır ki ovaya denir. Ve bu, دُشْتُ [deşt] mu'arrebidir. Ve **دَشْتُ** [dest] bir donluk sevbe ve bir kat libāsa denir. Ve

دَشْتُ الْوَرَقِ [destu'l-varaḳ] Bir deste kâğıda denir. Ve

دَشْتُ [dest] Meclisin sadrına denir. Ve bu ma'nalarda دَشْتُ [dest] kelimesi Fārisīden mu'arrebdir. Ya'nī fi'l-asl Fārisī olup Arab dahi ahz ve tasarruf eylediler. Cem'inde دُسُوتُ [dusūt] dediler. İşbu دَشْتُ [dest] lafzının Fārisīde on beş ma'nası vardır, niteki *Burhān-ı Kātr* tercememizde meşrūhtur ve *Maḳāmāt-ı Harīr*'de misalleri mastürdür.

دَشْتَوَا [Destuvā] (dāl'ın fethi ve tā-yı fevkiyyenin zammı ve elifin kasrıyla) Şehr-i Ahvāz kasabasında bir karye adıdır; nisbetinde دَشْتَوَانِيّ [Destuvāniyy] derler nūn'la ve دَشْتَوَانِيّ [destuvāniyy] denir hemze ile.

دُوشْتُ [Düst] Dāl'ın zammıyla ki bu dahi

lafz-ı Fārisīdir, elkābdandır, a'lam ve efādıldan Ḳāsim b. Naşr b. el-Ābid'in lakabı ve Abdülkerīm b. Oşmān b. Muḫammed b. Yūsuf el-Āllāf'ın ceddinin cedi ve bunun ashābının lakabıdır.

دُوشْتَوِيّ [Düsteveyhi] (tā'nın ve vāv'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Esmādandır: Ebū Zur'a Muḫammed b. Muḫammed b. Düsteveyhi muhaddisındendir.

[دشت]

الدُّشْتُ [ed-deşt] (dāl'ın fethi ve şīn-i mu'cemenin sükūnuyla) Düz ovaya denir, zikr olunan دَشْتُ [dest] bundan mu'arrebdir. Bunların hāli ta'rīb māddesinde beyān olundu. Ve

دَشْتُ [Deşt] İrbil ile Tebrīz beyinde bir belde adıdır. Ve İşfahān kazasında bir karyedir.

دَشْتُ الْأَرْزَنِ [Deštu'l-Erzen] Şīrāz'da bir mevzi'dir.

[دع]

الدَّعْتُ [ed-da't] (ضَرَبْتُ [darb] vezninde) 'Unf ve şiddetle öte kakmak ma'nāsınadır; yukālu: دَعْتَهُ دَعْتًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا دَفَعَهُ غَنِيْمًا

[دغ]

الدَّغْتُ [ed-dağt] (dāl'ın fethi ve ḡayn-ı mu'cemenin sükūnuyla) Öldürünce kadar boğazını sıkıp boğmak ma'nāsınadır; yukālu: دَعْتَهُ دَعْتًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا حَقَّقَهُ حَتَّى قَتَلَهُ

FASLU'Z-ZĀLĪ'L-MU'CEME

(فَضْلُ الذَّالِ الْمُعْجَمَةِ)

[ذ أ ت]

الذُّأْتُ [ez-ze't] (zāl'ın fethi ve hemzenin sükunıyla) Pek şiddetle boğmak ma'nāsınadır; yukālu: ذَأْتُهُ ذَأْتًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا حَنَقَهُ أَشَدَّ الْحَنَقِ

[ذ ع ت]

الذُّعْتُ [ez-za't] 'Ayn-ı mühmele ile ذَأْتُ [ze't] vezninde ve mürādifidir; yukālu: ذُعْتُهُ ذُعْتًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ بِمَعْنَى ذَأْتُهُ Ve toprağa bilemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا ذُعْتُهُ فِي التُّرَابِ Ve şiddetle def'e eylemek ma'nāsınadır; yukālu: ذُعْتُهُ إِذَا دَفَعَهُ عَنِّيًّا

[ذ م ت]

الذُّمْتُ [ez-zemt] [semt] vezninde) Bir kimsenin mizacı ve vücudu sıhhati hâlimden mütegayyir olup arıklanmak ma'nāsınadır; yukālu: ذُمْتُ الرَّجُلُ ذُمَّتًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا تَغَيَّرَ وَهَرَلُ

[ذ ي ت]

ذَيْتٌ وَذَيْتٌ [zeyte ve zeyte] (zāl'ın fethi ve yā'nın sükunu ve İbnu'l-Kaṭṭāc rivāyeti üzere tā'nın harekāt-ı selâsıyla) ve

ذَيْتَةٌ وَذَيْتَةٌ [zeyyete ve zeyyete] (zāl'ın fethi ve yā'nın teşdidiyle) ve

ذَيَّا وَذَيَّا [zeyyā ve zeyyā] (kasr ile) كَيْتٌ وَكَيْتٌ [keyte ve keyte] ma'nāsınadır ki mübhem kıssa ve haberden kināyedir, şöyle şöyle demektir. Meselā “Şöyle şöyle dediler” diyecek yerde وَذَيْتٌ وَذَيْتٌ وَذَيْتٌ وَذَيْتٌ قَالُوا كَيْتٌ وَكَيْتٌ وَكَيْتٌ [keyte] mü'ellifin beyânına göre bunların aslları hâ'dır ki ذَيْتٌ ve ذَيْتٌ idi. Şārihin beyânına göre ذَيْتٌ [zeyte] kelimesinin aslı ذَيْتٌ idi vāv

hazf olunup harfeyn üzere kaldıkta yāy'a şedde verildi, ism olduğu için, ba'dehu şeddeden tā' ivaz kılındı. Ve eğer tā'yı izāle ile yine hā' ityān olunursa yāhūd elif irād olunursa şedde i'ade olunup ذَيْتَةٌ وَذَيْتَةٌ denir.

ذَاتٌ [Zāt] Esmādandır: 'Abdurrahmān b. Aḥmed b. 'İlk b. Zāt fakīh ve muhaddistir.

FASLU'R-RĀ'Ī'L-MÜHMELE

(فَصْلُ الرَّاءِ الْمُهْمَلَةِ)

[ر ب ت]

الرَّوَيْثُ [er-rebet] (fethateynle) Bir nesne kapanıp bağlanmak, istiglak ma'nāsınadır; yukālu: رَبَيْتَ الشَّيْءَ رَبْتًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اسْتَعْلَقَ

الرَّوَيْثُ [er-rebt] [nebt] vezninde) Beslemek, terbiyet ma'nāsınadır; yukālu: رَبَيْتَ الصَّبِيَّ رَبْتًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا رَبَّاهُ

الرَّوَيْثُ [et-terbīt] [tef'īl] vezninde) Bu dahi beslemek ma'nāsınadır; yukālu: Ve çocuk uyumak için yanlarına āheste āheste vurmak ma'nāsınadır ki tapılmak ta'bīr olunur; yukālu: رَبَيْتَ الصَّبِيَّ إِذَا صَرَبَ بِيَدِهِ عَلَى جَنْبِهِ قَلِيلًا لِيَنَامَ

[ر ت ث]

الرَّوَيْثُ [er-rett] (rā'nın fethi ve tā'nın teşdidıyla) Sıfattır, bir kavmin re'īs ve sergerdesine denir. Cem'i رُتَاتٌ [ruttān] gelir, rā'nın zammı ve tā'nın teşdidıyla ve رُتُوتٌ [rutūt] gelir rā'nın zammıyla. Ve

رُتُوتٌ [rutūt] خَنَازِيرُ [hanāzīr]e denir ki خِنْزِيرٌ [hinzīr]ın cem'idir. Bunun da رُتٌ [rett] müfredidir. Esās'ın beyānına göre رُتٌ [rett] şedid ve cerī olan erkek hınzīra denir. Cem'i رُتُوتٌ [rutūt] gelir; yekūlūne: كَانَهُمُ الرُّتُوتُ وَهِيَ ذُكُورَةُ الْخَنَازِيرِ وَفُحُولُهَا الَّتِي فِيهَا Ba'dehu re'īs ve mihter-i kavm ma'nāsında isti'māl olunmuştur; yukālu: هُوَ رُتٌ مِنَ الرُّتُوتِ أَي مِنْ عَلِيَّتِهِمْ وَسَادَتِهِمْ

الرُّوَيْثَةُ [er-ruttet] (rā'nın zammı ve tā'nın teşdidıyla) Lisānda olan عُجْمَةٌ [ucmet] ve حُكْلَةٌ [huklet] hāletine denir ki lisānda tutkunluk olmakla talakat ve fesāhatle tekellüm edemeyip edā-yı merāmda 'usret

çeker; yukālu: فِي لِسَانِهِ رُتَّةٌ أَي عُجْمَةٌ وَحُكْلَةٌ

الرَّوَيْثُ [er-retet] (fethateynle) Bir kimsenin lisānında رُتَّةٌ [ruttet] olmak ma'nāsınadır; yukālu: رَتَّ الرَّجُلُ رَتَّتًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَتْ فِي لِسَانِهِ رُتَّةٌ Bunun vasfında أَرَّتُ [erett] ve mü'ennesinde رُتٌّ [rettā] ve cem'inde رُتٌّ [rutt] denir rā'nın zammıyla, أَحْمَرٌ [ahmer] ve حَمْرَاءٌ [hamrā] ve حُمُرٌ [humr] gibi.

الْإِرْتَاتُ [el-irtāt] (hemzenin kesriyle) Hak ta'ālā bir adamı أَرَّتُ [erett] kılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَرَّتَهُ اللهُ إِذْنَاتًا فَوَتَّ هُوَ

الرُّوَيْثَةُ [er-retretet] [zelzelet] vezninde) Tā' harfinde pepeyi olmakla tit tit diyerek tekellüm eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رُتَّتَ الرَّجُلُ إِذَا تَغَنَّعَ فِي الثَّاءِ

الرُّوَيْثَةُ [er-ruttā] (rā'nın zammı ve tā'nın teşdidıyla) رُبِّي [rubbā] vezninde) Pepeyi hatuna denir, لُتْغَاءٌ [leṣṣā] ma'nāsına.

الرَّارُثُ [el-erett] (fethateynle) Vasfıdır, niteki zikr olundu. Ve

أَرَّتُ [Erett] Esmādandır: Ḥabbāb b. el-Erett ashāb-ı Bedr'dendir. Ve İyās b. el-Erett küremā ve şu'arādandır.

[ر س ت]

رُوسْتَةٌ [Rustet] (rā'nın zammı ve sīn'in sükünüyle) Huffāzdan 'Abdurrahmān b. 'Ömer b. Ebi'l-Ḥasan ez-Zuhrī el-İşbehānī lakabıdır. İşbu رُوسْتَةٌ [rustet] kelimesi Fārisidir, ma'ānī-i kesiresi vardır, niteki *Terçeme-i Burhān*'da meşrūhtur.

[ر ف ت]

الرَّوْفُثُ [er-reft] (fā'yla ضَرَبَ [darb] vezninde) Bir nesneyi rīze rīze edip ufatmak ma'nāsınadır; yukālu: رَفَّتَ الشَّيْءُ رَفْتًا مِنَ الْبَابِ Ve bu ma'nāda lāzım olur, kırılıp rīze rīze olmak ma'nāsına; yukālu:

رَفَّتِ الْعِظْمُ إِذَا انْكَسَرَ وَأَنْدَقَ Ve kesilmek ma'nāsınadır; yukālu: رَفَّتِ الْحَبْلُ إِذَا انْقَطَعَ

الرِّفَاتُ [el-irfītāt] [ifti'āl] [vezninde) رَفَّتِ [reft] ma'nālarındadır; yukālu: إِرْفَتُ الْعِظْمُ إِذَا انْكَسَرَ وَأَنْدَقَ انْقَطَعَ

الرُّفَاتُ [er-rufāt] [gurāb] [vezninde) Çürüyüp rīze rīze ufanmış nesneye denir; عِظْمٌ رُفَاتٌ [ḥuṭām] ma'nāsına; yukālu: أَيُّ حُطَامٍ

الرُّفْتُ [er-rufet] [şurad] [vezninde) Samana itlāk olunur, تِبْنٌ [tibn] gibi. Ve her nesneyi rīze rīze hurd haşhāş eden şey'e denir; yukālu: رُفْتُ طَحْنٌ Evvelde bi-ma'nā mef'ul ve sānide bi-ma'nā fā'ildir.

[ر و ت]

الرَّوَاتُ [er-rāt] [kāt] [vezninde) Yemen lügatinde samana denir, تِبْنٌ [tibn] ma'nāsına. Cem'î رُوَاتٌ [ruvvāt] gelir rā'nın zammı ve vāv'ın şeddesiyle.

FASLU'Z-ZĀYĪ'L-MU'CEME

(فَضْلُ الزَّيِّ الْمُعْجَمَةِ)

[ز أ ت]

الرَّزْتُ [ez-zeṭ] (zā'nın fethi ve hemzenin sükūnuyla) Bir kimsenin derūnunu gayz ve gazabla doldurmak ma'nāsına hasā'istendir; yukālu: رَزَّهُ عَيْظًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا مَلَأَهُ بِهِ

[ز ت ت]

الرَّزْتُ [ez-zett] (zā'nın fethi ve tā'nın teşdidıyla) Bezemek, tezyīn ma'nāsınadır; yukālu: رَزَّتِ الْمَاشِطَةُ الْعُرُوسَ زَرًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا زَيَّنَتْهَا

الرَّتْزِيتُ [et-teztūt] [tef'īl] [vezninde) زَتْ [zett] ma'nāsınadır.

الرَّتْزِيتُ [et-tezettut] [tefa'ul] [vezninde) Bezenmek ma'nāsınadır; yukālu: تَزَيَّنَّا فَتَزَيَّنَتْ أَيُّ تَزَيَّنَتْ

[ز ر ت]

الرَّرْزُتُ [ez-zert] [ḍarb] [vezninde) Boğmak ma'nāsınadır; yukālu: زَرَّتَهُ زَرًّا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا حَنَقَهُ Ve bunun bāb-ı sālīsten olması zāhīren şevāzdandır yāhūd زَعْتُ [za't] müşākelesine mebnīdir.

[ز ع ت]

الرَّرْزَعْتُ [ez-za'ṭ] (zā'nın fethi ve 'ayn-ı mühmelenin sükūnuyla) Bu dahi boğmak ma'nāsınadır; yukālu: زَعَّتَهُ زَعًّا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا حَنَقَهُ

[ز ف ت]

الرَّرْفُتُ [ez-zeft] (zā'nın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Doldurmak ma'nāsınadır; yukālu: رَفَّتِ الْإِنَاءُ رَفًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا مَلَأَهُ Ve bir kimseye gayz eylemek ma'nāsınadır;

yukālu: زَفَتِ فُلَانًا إِذَا غَاظَهُ Ve kovmak ma'nāsınadır; yukālu: زَفْتَهُ إِذَا طَرَدَهُ Ve dābbe sürmek, sevk ma'nāsınadır. Ve def^c ve men^c ma'nālarıdır. Ve bir kimseye mihnet ve şiddet yetiştirmek, irhāk ma'nāsınadır. Ve renc ve zahmet verip yormak, it'āb ma'nāsınadır. Ve doldurmak ma'nāsından me'hūzdur ki زَفَتِ الْحَدِيثَ فِي أَذُنِهِ derler, أَفْرَعُهُ ma'nāsına.

الزَّفْتُ [ez-zift] (zā'nın kesriyle) فَازَ [kār] ismidir ki Türkîde dahi zift ile müte'ārefdir. Mü'ellif gerçi فَازَ [kār] قَبِيْرَ [kīr] ile ve قَبِيْرَ [kīr] i ihtilāf üzere tefsīr eylemiştir, lākin müfredatta فَازَ [kār] ve قَبِيْرَ [kīr] kara sakız ile müfesserdır ki aslı 'Irāk diyārında ıssı suların kaynayıp çıkar; mü'nakid olduktaki zift gibi bir nesne olur. Ve zift, çam ağaçlarından hāsıl olur. İki nev'dir, biri ratb ve biri yābisdir. Yābis olan dahi yā matbūhtur, yā bi-nefsihi mūncemid olur. Eşcārdan bi-nefsihi seyelān edene zift derler; tabh ve sīnā'atle olan katrān derler. Ve

زِفْتُ [zift] Bir devā' ya'nī bir dārū ismidir ki edviyedendir ve bu kara sakız dedikleri nesne olacaktır ki merhemlere de idhāl olunur, zift-i bahrī dahi derler. Ve sā'ir havāssı dahi vardır. Bahre nisbeti yerden neft yağı gibi kaynayıp çıktığı münāsebetine mebnīdir.

الْمُزَفَّتُ [el-muzeffet] (teşdīd-i fā'yla مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Ziftlenmiş nesneye denir; yukālu: جَرَّةٌ مُزَفَّتَةٌ أَيُّ مَطْلَبِيَّةٌ بِالزَّفْتِ

الْإِزْدِفَاتُ [el-izdifāt] (إِفْتِعَالٌ [ifti'al] vezninde) Bir nesneyi bi-tamāmihi ahz ve kabz eylemek ma'nāsınadır ki mecmū'unu zift gibi istī'āb eylemekten 'ibārettir; yukālu: إِزْدَفَتِ الْمَالَ إِذَا اسْتَوْعَبَهُ

[ز ك ت]

الزُّكْتُ [ez-zekt] (zā'nın fethi ve kāf'ın sūkūnuyla) Doldurmak, 'alā-kavlin hāsaten kırba doldurmak ma'nāsınadır; yukālu: زَكَّتِ الْقَرْبَةَ زَكَّتًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا مَلَأَهَا Ve bu ma'nādandır ki زَكَّتُهُ الْحَدِيثَ dersin أَوْعَيْتُهُ إِثَاءَ ma'nāsına. Ve

زَكْتُ [Zekt] Bir mevzī' adıdır.

التُّزْكِيْتُ [et-tezkīt] (تَفْعِيلٌ [tef'il] vezninde) زَكَّتِ [zekt] ma'nāsınadır; yukālu: زَكَّتِ الْقَرْبَةَ تَزْكِيَةً إِذَا مَلَأَهَا

الْإِزْكَاتُ [el-izkāt] (hemzenin kesriyle) O ma'nāyadır; yukālu: أَزْكَتَهَا بِمَعْنَى زَكَّتَهَا Ve doğurmak ma'nāsınadır; yukālu: أَزْكَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا وَلَدَتْ

الْمَزْكُوتُ [el-mezkūt] (مَسْكُوتٌ [meskūt] vezninde) Mehmūm ve tāsa-nāk adama denir. Ve karnında yumurtası olan çekirgeye denir. Ve şiddetli soğuşa uğrayıp üşümüş olan kimseye denir.

[ز م ت]

الزَّمَامَةُ [ez-zemāmet] (كِرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) Temkīnli, sāhib-i vakār olmak ma'nāsınadır; yukālu: زَمَّتِ الرَّجُلُ زَمَامَةً مِّنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا وَفَّرَ

الزَّمِيْتُ [ez-zemīt] (أَمِيْرٌ [emīr] vezninde) Vakūr ve sāhib-i temkīn adama denir.

الزَّمِيْتُ [ez-zimmīt] (سَيِّكِيْتُ [sikkīt] vezninde ki mūbālagadır) Be-gāyet vakūr ve lengerli ehl-i temkīn adama denir; yukālu: رَجُلٌ زَمِيْتُ كَأَمِيْرٍ أَيُّ وَفُورٌ كَيْسِيَّتِ أَيُّ أَوْفَرٍ مِنْهُ

الزُّمْتُ [ez-zummet] (teşdīd-i mīm'le زُمَّجٌ [zummecc] vezninde) Bir kuş ismidir ki gūnāgūn renkler ile mūtelevvīn görünür. Şārihin beyānına göre tüyleri siyāh ve ayakları ve minkārı kızıl bir kuştur, güneş

FASLU'S-SĪNĪ'L-MÜHMELE**(فَضْلُ السِّينِ الْمُهْمَلَةِ)****[س أ ت]**

السَّاتُ [es-seʔt] (sīn'in fethi ve hemzenin sükūnuyla) Boğmak ma'nāsınadır; yukālu: سَأَتُهُ سَأَاتًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا حَنَقَهُ

السَّاتَانِ [es-seʔetān] (شَفَتَانِ [şefetān] vezninde) Boğaz deliğinin iki cānibine denir ki حَنَقٌ [hank] eden kimsenin oralara iki parmakları gelir; سَأْتُ [seʔet] müfredidir fethateynle.

[س ب ت]

السَّبْتُ [es-sebt] (نَبْتُ [nebt] vezninde) Sükūn ve rāhat eylemek ma'nāsınadır; yukālu: سَبَّتَ الرَّجُلُ سَبْتًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي سَبَّتَ الرَّجُلُ سَبْتًا إِذَا اسْتَرَاحَ وَسَكَرَ Ve kesmek ma'nāsınadır; yukālu: سَبَّتَ الشَّيْءُ إِذَا قَطَعَهُ Ve

سَبَّتَ [sebt] Dehr ve zamāna denir, kemā se-yuzkeru. Ve baş tırāş eylemek ma'nāsınadır; yukālu: سَبَّتَ رَأْسَهُ إِذَا حَلَقَهُ Ve başta bürülüp top olan saçtan bir mikdārını salıvermek ma'nāsınadır; yukālu: سَبَّتَ شَعْرَهُ إِذَا أَرْسَلَهُ عَنِ الْعَقْصِ Ve

سَبَّتَ [sebt] Deveye mahsūs bir güne yürüyüş ismidir ki murād seyr-i serī'dir. Ve

سَبَّتَ [sebt] Mütehayyir olmak ma'nāsınadır; yukālu: سَبَّتَ الرَّجُلُ إِذَا حَارَ Ve

سَبَّتَ [sebt] Yüğrük soy ata denir, vasf bi'l-masdardır, kat-ı mesāfe eylediği için; yukālu: فَرَسٌ سَبَّتَ أَيُّ جَوَادٍ Ve hiddetli, haşarı, serkeş ve küstāh ve cerī oğlana denir; yukālu: غَلَامٌ سَبَّتَ أَيُّ عَارِمٍ جَرِيءٌ Ve boyun vurmak ma'nāsınadır; yukālu: سَبَّتَ عُنُقَهُ إِذَا ضَرَبَهُ Ve

سَبَّتَ [sebt] Hafta günlerinden bir gün

adıdır ki Fāriside şenbe ve lisānımızda cum'a ertesi ta'bir olunur. Cem-i killeli tūm [esbut] gelir, fēls [fels] ve ef-lus [ef-lus] gibi, cem-i kesreti sūbūt [subūt] gelir. Mü'ellifin Başā'ir'de beyānına göre kat ma'nāsından me'ħūzdur, zīrā Hak celle ve 'alā arz ve semāvātın halkına ehad günü ibtidā edip altı gün müddette itmām ve yevm-i mezbūrda halk ve icād 'amelini kat eylemekle sebt [sebt] ile müsem mā olmuştur. Ve burada yevmden murād mikdār-ı yevmdir ve tedrici halkı delil ihtiyār ve itibār-ı nuzzārdır ve 'ibāda te'ennī lutfunu ta'lime mebnīdir. Ve

سَبَّتَ [sebt] Uykucu kimseye denir; yukālu: وَرَجُلٌ سَبَّتَ أَيُّ كَثِيرِ النَّوْمِ Ve be-gāyet zīrek ve dāhiye olan kişiye denir. Ve

سَبَّتَ [sebt] Yehūd tā'ifesi sebt gününe müte'allik ma'ışet ve iktisābdan munkat' olmak makūlesi umūra kıyām ve mūrā'āt eylemek ma'nāsınadır; yukālu: سَبَّتَ الْيَهُودُ إِذَا قَامُوا بِأَمْرِهِ

السُّبَاتُ [es-subāt] (غُرَابٌ [ğurāb] vezninde) Bu dahi pek zīrek ve dāhiye ve 'ayyār olan kişiye denir. Ve uykuya itlāk olunur, 'alā-kavlin ğaşıyet [ğaşyet] gibi hafice uykuya denir, yāhūd uykunun ibtidāsına denir ki henüz dimāga istilā eyleye, kalbe sirāyet edince kadar. Pes kalbi dahi bastıkta sūbāt [subāt] itlāk olunmaz.

Şārih der ki bazı nüshada أَوْخَفِيفَةً 'unvānında mersüm olmakla hāfif uyku demek olur ki ımızganma olacaktır. Ve tūm [nevm]e sūbāt [subāt] itlākı mecāzdır, mūcib-i rāhat olduğuna mebnīdir. Ve kavluhu ta'alā: أَيُّ قَطْعًا عَنِ الْإِحْسَاسِ وَالْحَرَكَةِ إِسْتِرَاحَةً لِلْقَوَى الْحَيَوَانِيَّةِ وَإِرَاحَةً لِكَلَالِهَا أَوْ مَوْتًا لِأَنَّهُ أَحَدُ التَّوْفِيقِينَ وَمِنْهُ الْمَسْبُوثُ لِلْمَيِّتِ

Ve beyne'l-etubbā سُبَاتٌ [subāt] ta'bir olan 'arıza bu ma'nadan me'hūzdu, uyku-
dan gözünü açıp başını kaldıramaz olur.
Ve

سُبَاتٌ [subāt] Dehr ve zamāna itlāk olunur;
yukālu: مَضَى عَلَيْهِ سَبْتُ وَسُبَاتٌ أَي دَهْرٌ Ve سُبَاتٌ
[subāt] bilā-harf-i ta'rif İbrāhīm b. Dubey's
nām muhaddisin lakabıdır.

إِنْنَا سُبَاتٍ [ibnā subāt] Leyl ve nehāra itlāk
olunur, dehr ma'nāsından me'hūzdu.

Şārih der ki إِنْنَا سُبَاتٍ [ibnā subāt] fi'l-asl iki
birāder olup biri şemsin mahall-i tulū'una
ıtlāf için maşrik tarafına ve diğeri magrib
cānibine 'azīmet edip min-ba'd birbirine
mülākātları müyesser olmamakla ba'de'l-
iftirāk ictimā'ları vukū' bulmayanlar hak-
kında "إِنْنَا سُبَاتٍ" [ibnā subāt] darb-ı mesel
olmuştur. Bu münāsebetle leyl ve nehāra
ıtlāk ederler.

السَّبْتُ [es-sibt] (sīn'in kesriyle) Sığır de-
rilerine denir, جُلُودُ البَقَرِ [culūdu'l-bakar]
ma'nāsına ki murād dibāgat olunmuş de-
rilerdir, cem'iyeti envā'i i'tibārıyladır,
'alā-kavlin mutlakan dibāgat olunmuş de-
riye denir, bakarin ve sā'irin olsun yāhūd
قَرَطٌ [karaz] ile ya'nī palamut ile dibāgat
olunmuş deriye mahsūstur, Türkīde gön
ta'bir ettikleridir. Şārihin beyānına göre
dibāgatle tüylerin halk ve izāle olunduğuna
mebnīdir; نِعَالٌ سَبْتِيَّةٌ [ni'ālun sebtıyyetun]
buna mensūbdur. Ve o نَعْلٌ [nāl]e dahi سَبْتُ
[sibt] itlāk olunur ittisā'la.

السَّبْتُ [es-sibt] (sīn'in zammıyla) Hātem
çiçeğine şebih bir nebāt adıdır, sīn'in fet-
hiyle de zebān-zeddır.

الْمُسْبِتُ [el-musbit] [muḥsin] vez-
ninde) إِسْبَاتٌ [isbāt]tan ism-i fā'ildir, aslā
hareket eylemeyen ya'nī harekete bī-

mecāl olan kişiye denir, şiddet-i cirāhat
ve maraz makūlesi 'arızadan nāşī; yukālu:
الرَّجُلُ إِذَا دَخَلَ فِي السَّبْتِ أَصْبَحَ مُسْبِتًا أَي لَا يَتَحَرَّكُ
olunur; ke-mā yukālu: أَشْبِتُ

السَّبْتَةُ [es-sebtet] (sīn'in fethiyle) ve
السَّبْتُ [es-senbet] ve

السَّبْتَةُ [es-senbetet] Bunlar da سَبْتُ [sebt]
gibi zamāndan bir müddete itlāk olunur;
tekūlu: أَقَمْتُ عِنْدَهُ سَبْتًا وَسَبْتًا وَسَبْتًا أَي بُرْهَةً

كَفَرُ سَبْتٍ [Kefru Sebt] Şām diyārında bir
mevzi' adıdır.

الْمَسْبُوتُ [el-mesbūt] Meyyite itlāk olunur,
maktū'u'l-hayāt olduğu için.

الْمُنْسَبِتُ [el-munsebit] (ism-i fā'il bünye-
siyle) Şol tāze hurmāya itlāk olunur ki
her yeri nuzc bulup olmuş ola ki korukluk
hāleti munkatī' olur; yukālu: رُطِبَ مُنْسَبِتٌ إِذَا
عَمَّهُ الإِرْطَابُ

السَّبْتِيُّ [es-sebentā] [ḥabentā] vez-
ninde) Cerī ve dilīr olan insān ve hayvāna
denir; yā'yı ilhāk içindir, zīrā إِسْبِنَاتَةٌ
[isbintāt] dahi derler. Ve

سَبْتِي [sebentā] Kaplana itlāk olunur
cerā'etine binā'en. Cem'i سَبَانِيَّتٌ [sebānīt]
gelir nūn'un kesriyle.

السَّبْتَةُ [es-sebtet] (sīn'in fethiyle) Keçiye
denir, مِعْزَى [mi'zā] ma'nāsına.

السَّبْتَانُ [es-sibtān] (sīn'in kesriyle) Ahmak
ve bī-magz kişiye denir.

الْإِنْسِبَاتُ [el-insibāt] [infi'āl] vez-
ninde) Bir nesne sünüp uzanmak
ma'nāsındadır; yukālu: إِسْبَتَ الشَّيْءُ إِذَا امْتَدَّ
ve yukālu: فِي وَجْهِهِ اِنْسِبَاتٌ أَي طُولٌ وَامْتِدَادٌ
Ya'nī "Yüzünde söbülük vardır."

السَّبْتَاءُ [es-sebtā] [ḥamrā] veznin-
de) Şol koyuna ve keçi makūlesine denir

ki kulakları uzun olarak yāhūd kısa olarak yaygın ola; o güne kulak attı olursa göğüç ta'bīr olunur ki dikine durmaz olur; yukālu: شَاةٌ سَبْتَاءُ أَيُّ مُتَشِيرَةٌ الْأُذُنُ فِي طَوْلٍ أَوْ قَصْرِ Ve

سَبْتَاءُ [sebtā'] Ovaya denir, صَحْرَاءُ [ṣaḥrā'] ma'nāsına.

سَبْتَةٌ [Sebtet] [بَلْدَةٌ] [beldet] vezninde) Mağrib'de bir belde adıdır, Endelüs mukābilinde düşer, Akdeniz'den Baħr-ı Muḥīṭ'e çıkacak boğaz onun kurbünde olmakla Sebte Boğazı ta'bīr olunur, ondan selefte a'lām-ı vefire zuhūr eylemiştir.

السَّبِيْتُ [es-sibitt] [فِلِزٌّ] [filizz] vezninde) شِبْتٌ [šibt] ma'nāsındadır ki ikisi de شَوِذٌ [šiviz] mu'arrebidir. Ve شَوِذٌ [šiviz] kesreteynle Fārisīde, Türkīde dere otu dedikleri nebāt ismidir.

[س ب خ ت]

سُبْحُوتٌ [Subbuḥt] (sīn'in ve bā-yı müşdededenin zammıyla) Ebū 'Ubeyde'nin lakabıdır. Mütercim der ki Ebū 'Ubeyde ki Ma'mer b. el-Muşennā el-Baṣṭī en-Naḥvī'dir 'ulūm-ı 'Arabīyye ve fūnūn-ı edebīyyenin nāfiz ve basīri ve vākıf ve habīri idi, yüzden mütecaviz te'lifātı husūsan *Kitābu'l-mecāz* nām eser-i fezā'il-āyātı vardır. Ve سُبْحُوتٌ [subbuḥt] supūht-i Fārisī mu'arrebidir ki supūhtenden māzīdir. Supūhten, dürtmek ve sançmak ma'nāsındadır. Merhūm be-gāyet dil-āzār olmakla lisānından sagīr ve kebīr halās bulmayıp herkesin hakkında ta'n ve tanzı mukarrer idi. 'Āmme-i nās, lisānından havf ederler idi. Bir adama harf-endāz oldukça huzzār birbirine Ebū 'Ubeyde nīz supūht, ya'nī yine soktu ve dürttü demektir, hattā Aşma'ī dahi merkūmun lisānından ihtirāz

eder idi. Ve سُبْحُوتٌ [subbuḥt] zemūht-ı Fārisī mu'arrebī olmak dahi mümkündür ki 'ukde ma'nāsındadır. Merkūmun vezn-i tab'ı eṣ'ārda vāyesi kem-pāye olmakla bir beyti inşāda kādir olamayıp ve tilāvet-i *Ḳur'an*'da lahn ve in'ikādı var idi. İmdi işbu Ebū 'Ubeyde vech-i mezkūr üzere hā'yıladır ve yine fenn-i lūgat ve edebīyyede yektā Ḳāsım b. Sellām ki lūgatte *Ġarību'l-muşannef* mü'ellifidir hā'sız Ebū 'Ubeyd'dir, rahimehumāllāhu ta'ālā.

[س ب ر ت]

السُّبْرُوتُ [es-subrūt] [زُنْبُورٌ] [zunbūr] vezninde) Aslā nebāt eseri olmayan kır yere denir; اَرْضٌ قَفْرٌ ma'nāsına; yukālu: اَرْضٌ قَفْرٌ لَا نَبَاتَ فِيهِ Ve kavluhum: اَرْضٌ سُبْرُوتٌ أَيُّ قَفْرٌ مِنْ بَابِ ثَوْبٍ أَخْلَاقٌ Güyā ki o yerden her cüz' itibār olunmuştur. Ve pek az ve kemter nesneye denir ki bir işe yarayıp ve bir yer tutmaz olur; yukālu: مَالٌ سُبْرُوتٌ أَيُّ مَالٌ قَلِيلٌ تَافَةٌ Ve fakīr ve gedāya denir; yukālu: رَجُلٌ سُبْرُوتٌ أَيُّ فَقِيرٌ Cem'i سَبَارِيْتُ [sebārīt] gelir, ve سُبَارَى [subārā] gelir, ve bu nevādiridir.

السَّبْرِيْتُ [es-sibrīt] [كِبْرِيْتُ] [kibrīt] vezninde) ve

السَّبْرَاتُ [es-sibrāt] [نَبْرَاسٌ] [nibrās] vezninde) ve

السُّبْرُوتُ [es-subrut] [كُنْفُزٌ] [kunfuz] vezninde) Bunlar da fakīr ve gedāya denir. Bunların da cem'leri سَبَارِيْتُ [sebārīt] gelir.

السَّبْرَتَةُ [es-sebretet] [دَحْرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) Kāni' ve hursend olmak ma'nāsındadır; yukālu: سَبْرَتُ الرَّجُلِ إِذَا قَبِعَ

المُسَبْرُوتُ [el-musebret] [مُدْحَرَجٌ] [mudahrec] vezninde) Yüzünde ve gövdesinde kılı ve tüyü olmayan kişiye denir, ak ağalar gibi;

رَجُلٌ مُسْبِرَةٌ أَيْ لَا شَعْرَ عَلَيْهِ yukālu:

الشُّبْرِيَّةُ [es-senberīt] (شُبْرِيَّةٌ [şenbelīd] vezninde) Bed-hüy adama denir.

سَبْرَةٌ [Sebret] (جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Tārābulus-ı Mağrib'de bir çarşı adıdır.

[س ت ت]

السِّتُّ [es-sitt] (sīn'in kesri ve tā'nın teşdidiyle) A'dād cümlesinden altı 'ade-de denir, Fārisīde şeş mürādifidir. Bunun aslı سِدْسٌ [sids] idi, sīn tā'ya ibdāl olunduktan sonra dāl, tā'ya idgām olundu. Sāhib-i Mişbāh'ın beyānına göre سِتٌّ [sitt] kelimesinin musaggarında سُدَيْسٌ [sudeys] ve سُدَيْسَةٌ [sudeyset] ve cem'inde أَسْدَاسٌ [esdās] denir.

Ve İbnu's-Sikkīt nakli üzere عِنْدِي سِتَّةٌ denir, kezālik عِنْدِي سِتَّةٌ رِجَالٍ وَنِسَاءٌ denir, kezālik عِنْدِي سِتَّةٌ رِجَالٍ وَنِسَاءٌ denir, kezālik عِنْدِي سِتَّةٌ رِجَالٍ وَنِسَاءٌ denir ki نِسْوَةٌ kelimesi رِجَالٍ üzere ma'tūfiyyetle mecrürdür, "Benim yanımda üç recül ve üç hatun vardır" demektir ki نِسَاءٌ مِنَ الرِّجَالِ وَثَلَاثٌ مِنَ النِّسَاءِ denir, kezālik عِنْدِي سِتَّةٌ رِجَالٍ وَنِسَاءٌ denir ki نِسْوَةٌ [nisvet] سِتَّةٌ [sittet] üzere ma'tūfiyyetle merfū'dur. عِنْدِي سِتَّةٌ مِنَ الرِّجَالِ وَنِسْوَةٌ سَوَى هَذِهِ denir, kezālik عِنْدِي سِتَّةٌ مِنَ الرِّجَالِ وَنِسْوَةٌ سَوَى هَذِهِ denir ki نِسْوَةٌ sebkindedir ki "Benim yanımda altı nefer ricāl ve birkaç hatun vardır" demektir. Kezālik her 'adedlerde ki ondan iki cem' ifrād olunmak kābil ola. Hāl bu minvāl üzeredir. Ve ضَمْنَا سِتَّةً مِنْ سُؤَالٍ denir hā'yla, eğer ma'dūd irāde olunur ise, zīrā müzekkerdir. Ve هَا سِتًّا denir hā'sız, eğer 'aded irāde olunursa. Ve bu mādleden fā'il sīgası murād olundukta ki altıncı demek olur, سِدْسٌ [sids] lafz-ı aslısı i'tibārıyla سَادِسٌ [sādis] ve سِتَّةٌ [sittet] kelimesine nazar ile سَاتٌّ [sātt] denir ki aslı سَاتِتٌ [sātit] olup idgām olunmuştur. Ve harf-i mükerrer āhir kelimedede vākī' oldukta evve-

lin delāletine i'timād yā'ya kalb olunmak muttaridesine mebnī سَادِسٌ [sādis]te سَادِي [sādī] dahi denir, تَسَنَّ [tesennun] ve تَسَرَّرُ [teserrur] kelimelerinde تَسَنِّي [tesennī] ve تَسَرَّرِي [teserrī] dendiği gibi. Ve kā'idedir ki esmā-i a'dād mādelerinde müzekker ve mü'ennes cem' olup eğer müzekker sābık ise ism-i 'aded müzekker kılınır ki hā ile irād olunur; yukālu: عِنْدِي سِتَّةٌ رِجَالٍ وَنِسَاءٌ Ve eğer mü'ennes sābık ise mü'ennes kılınır; yukālu: قَامَ زَيْدٌ نَيْتَكِي سِتُّ نِسَاءٍ وَرِجَالٍ Niteki سِتُّ نَيْتَكِي وَرِجَالٍ Ve هِنْدٌ قَامَتْ هِنْدٌ وَزَيْدٌ Ve هِنْدٌ derler, sābık i'tibār olup lafz onun üzerine mebnī olur, intehā.

السُّتُّ [es-sett] (sīn'in fethiyle) Bed ve nā-sezā kelāma denir. Ve 'ayb ve nakīsaya denir. Garībdir ki دَالٌ سِدٌّ [sedd] dahi bu ma'nāya olmakla tā' dāl'dan mübeddele olmak muhtemeldir.

سَيْتِي [sittī] (sīn'in kesriyle) Bir kelimedir ki kul ve cāriye kısmı onunla kadınlarına nidā ve hitāb ederler; يَا سَيْتِي جِهَاتِي te'vīlindedir ki temellük-i külliden kināyedir, yāhūd bu lahdır. Savāb olan سَيْدَتِي denmektedir. Pes سَيْدَتِي lafzından muhaffef olur, "benim efendim" demek olur. Ve Sittī bint Ebī 'Osmān eş-Şābūnī muhaddisedir.

سُتَيْتَةٌ [Suteydet] (جُهَيْنَةٌ [cuheyne] vezninde) Bir niçe hatun ismleridir ki cümlesi muhaddisedir. Ve Aḥmed b. Muḥammed b. Selāme es-Suteyṭī muhaddisedir.

حَضْنُ ابْنِ سَيْتِنَ [Hişnu'bni Sittīn] Malaṭya mukābilinde bir hısn adıdır. Zāhiren şim-di harābedir yāhūd ism-i dīger ile müştēhirdir, zīrā orada حَضْنُ بَطْرِيْقِي [Hişnu Bitrīk] ve حَضْنُ مَنْصُورٍ [Hişnu Mansūr] vardır lākin حَضْنُ ابْنِ سَيْتِنَ [Hişnu'bni Sittīn] ile müte'āref nesne yoktur.

سِيَّتِك [sittiyek] Sīn'in ve tā-yı müşedde-
denin kesriyle ki Fārisī üzere mutasarıfır-
tır ki سِيَّتِي [sittī] musaggarı olacaktır, zīrā
Fārisīde kāf edāt-ı tasgīrdir; taʿrībinde yā
meftūh kılınmıştır. Bint Maʿmer onunla
tesmiye olunmuştur ki muhaddisedir. Ve
Aḥmed b. Muḥammed b. Sette ki sīn'in
fethiyledir, muhaddisīndendir.

[س ج س ت]

سِيْسْتَان [Sicistān] (sīn'in ve cīm'in kes-
riyle ve sīn'in fethiyle zebān-zeddir)
Maşrık diyārında bir eyālet adıdır. İrān'ın
şarkisinde bir eyālet-i cesīmedir ki hālen
سِيْسْتَان [Sīstān] taʿbīr olunur ve سِيْسْتَان
[Sicistān] muʿarrebidir.

[س ح ت]

السُّحْت [es-suḥt] (sīn'in zammı ve ḥā'nın
sükūnuyla ve zammeteynle lügattir)
Harām manāsınadır ki kesbi ve ekli
mahzūr olan nesneden ʿibārettir, ʿalā-
kavlin سُّحْت [suḥt] şol kesb-i habīse denir
ki sāhibine ʿār ve nakīseyi müstelzim ola.
Cemʿi أَشْحَات [eshāt] gelir; yukālu: هُوَ يَأْكُلُ
السُّحْتِ أَي الْحَرَامِ أَوْ مَا خَبِثَ مِنَ الْمَكَابِسِ فَلَزِمَ عَنْهُ
الْعَارُ

Müellifin Başā'ir'de beyānına göre asl
سُّحْت [suḥt] bir nesnenin istisāl üzere so-
yulmuş kabuğuna denir, baʿdehu sāhibine
ʿār ve nakīsayı müstelzim olan harām ve
mahzūrede istiʿmāl olunmuştur, gūyā ki
sāhibinin dīnini ve mürūʿetini ihlāk ve
istisāl edip yāhūd bereketi izāle eyledi-
ğine mebnīdir. Ve kesb-i habīs-i mezbūr
semen-i kelb ve hamr ve hınzīr makūlesi
mekāsibdir.

الإِسْحَات [el-ishāt] [iskāt] veznin-
de) Harām kesb eylemek maʿnāsınadır;

yukālu: أَسْحَتَ الرَّجُلُ إِذَا اكْتَسَبَ السُّحْتِ
Ve bir şeyi istisāl eylemek yaʿnī bi-
tamāmihı gidermek yā kökünden kopar-
mak maʿnāsınadır; yukālu: إِذَا
أَسْحَتَ الشَّيْءُ إِذَا اسْتَأْصَلَهُ Ve bir kimsenin kazancı harām
yāhūd habīs olmak maʿnāsınadır; yukālu:
“و” أَسْحَتَتْ تِجَارَتُهُ أَي خَبِثَتْ وَحُرِّمَتْ
“أو” maʿnāsınadır.

السُّحْت [es-saḥt] [ḍarb] vezninde)
إِسْحَات [ishāt] ile iki maʿnā-yı evvelde
mürādiftir; yukālu: سَحَتَ الرَّجُلُ سَحْتًا مِنَ الْبَابِ
سَحَتَ الشَّيْءُ إِذَا اكْتَسَبَ السُّحْتِ ve yukālu: سَحَتَ الشَّيْءُ
إِذَا اسْتَأْصَلَهُ

سَحْت [saḥt] Kabuk ve deri makūlesini so-
yup gidermek maʿnāsınadır; yukālu: سَحَتَ
Ve الشُّخْمَ عَنِ اللَّحْمِ إِذَا قَشَرَهُ

سَحْت [saḥt] Hālis ve bī-gıış maʿnāsına
istiʿmāl olunur, gūyā ki şevāʿibi istisāl
olunmuştur; ve minhu yukālu: بَزِدَ سَحْتٌ أَي
Ve هَدَرَ Ve heder ve telef maʿnāsına istiʿmāl
olunur; yukālu: مَا لَهُ وَدَمُهُ سَحْتٌ أَي لَا شَيْءَ عَلَى
مَنْ أَعْدَمَهُمَا بَلْ يُهْدِرَانِ وَهُوَ مِنَ الْإِهْلَاكِ وَالْإِسْتِصَالِ
Ve

سَحْت [saḥt] Yeprimiş eski sevbe itlāk olu-
nur; yukālu: تَوَبَّ سَحْتٌ أَي خَلَقَ

الْمَسْحُوت [el-meshūt] İzhāb ve istisāl olun-
muş nesneye denir; yukālu: مَالٌ مَسْحُوتٌ أَي
مُذْهَبٌ Bu maʿnādandır ki her ne kadar ekl
eylese aslā şebaʿ gelmeyen kişiye مَسْحُوت
الْجَوْفِ [meshūtu'l-cevf] itlāk olunur. Ve
ekserī tohme ve imtilāya mübtelā olan
kişiye de itlāk olunmakla zıdd olur, zīrā
hazm eylememekten neşʿet eder, lākin
fī'l-hakīka beynlerinde şibh-i tezād var-
dır. Ve

مَسْحُوتُ الْجَوْفِ [meshūtu'l-cevf] Mīʿde ve
batnı vāsīʿ olan kişiye itlāk olunur.

الْمُشْحَتُ [el-mušhat] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) Bu dahi istisāl vechiyle izāle ve izhāb olunmuş nesneye denir, مَشْحُوتٌ [mešhūt] gibi.

السُّحُتُ [es-suḥut] (zammeteynle) ve

السَّحِيتُ [es-saḥīt] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bunlar da مُشْحَتٌ [mušhat] ma'nāsındır; yukālu: مَالٌ مَشْحُوتٌ وَمُشْحَتٌ وَسَحِيتٌ أَيُّ مَذْهَبٌ

الْأَشْحَتُ [el-ešhat] (أَحْمَرٌ [aḥmer] vezninde) Şol seneye denir ki onda aslā ot ve otluk eseri zuhūr eylemeye, أَجْدَبٌ [ecdeb] gibi; yukālu: عَامٌ أَشْحَتٌ أَيُّ لَأَرْغِي فِيهِ

السَّحْتَاءُ [es-saḥtā] (جَدْبَاءٌ [cedbā] vezninde) ve mürādifidir ki otluktan hālī yere denir; yukālu: أَرْضٌ سَحْتَاءٌ أَيُّ لَأَرْغِي فِيهَا

السُّحْتُوتُ [es-suḥtūt] (sīn'in zammıyla) Yağı azca olan sevīk ya'nī kavuta denir. Ve pek eski sevbe denir. Ve yumuşak top-raklı çöl sahrāya denir.

السِّحْتِيتُ [es-siḥtīt] (كَبِيرَةٌ [kibirīt] vezninde) Bu dahi yağı azca olan kavuta denir.

السَّحْتِييُّ [es-saḥtiyy] (sīn'in fethiyle) Eski sevbe denir ki mübālagaten nefsine mensūbdur.

سُحَيْتٌ [Suḥayt] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Taraf-ı eşref-i hazret-i risālet-penāhīye Ru'ayn kabilesinden vārid olan elçilerden Muberrih b. Şihāb er-Ru'aynī nām kimse-nin cedit ismidir.

[س ح ل ت]

السُّحْلُوتُ [es-suḥlūt] (زُنْبُورٌ [zunbūr] vezninde) Bī-bāk ve lāubāliyāne-tavr olan 'avrete denir, مَرْأَةٌ مَاجِنَةٌ ma'nāsına. Zikr olunan سُحْتُ [suḥt] lafzından me'hūzdur.

[س خ ت]

السَّحْتُ [es-saḥt] (sīn'in fethi ve ḥā-yı mu'cemenin sükünuyla) Katı ve şedīd ma'nāsındır. Şārih der ki bu lafz Fārisīdir, 'Arab dahi isti'māl eylemiştir.

السَّحِيتُ [es-saḥīt] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bu dahi katı ve şedīd olan şey'e denir. Mü'ellif müsāmaha üzere beyān eylemiştir; yukālu: شَيْءٌ سَحْتُ وَسَحِيتٌ أَيُّ شَدِيدٌ

السُّحْتُ [es-suḥt] (sīn'in zammıyla) At ve katır gibi zātü'l-havāfir olan hayvānın 'akib-i tevellüdde yavrularının karınlarından ibtidā çıkan murdār şey'e denir, niteki kuzunun karnından çıkana رَدَجٌ [redec] ve ma'sūmdan çıkana عَقِيٌّ [iḳy] denir.

السِّحْتِيتُ [es-siḥtīt] Sīn'in kesriyle سَحِيتٌ [siḥtīt] vezninde ve mürādifidir ki zikr olundu. Ve şedīdü'l-irtifāc olan gubāra denir. Ve beyāz ve hās una denir. Ve mutlak-kan pek katı ve şedīd olan şey'e denir.

الْمَشْحُوتُ [el-mešhūt] Somaki gibi düz ve emles olan şey'e denir.

السَّحْتِيَّانُ [es-siḥtiyān] (sīn'in kesri ve fet-hiyle) Dibāgat olunmuş keçi derisine denir. Ve bu Fārisīden mu'arrebdir, Türkīde dahi sahtiyān denir; A'lām-ı seleften Eyyüb es-Siḥtiyānī ona mensūbdur ki sahtiyān-fürüş idi.

سَحْتَانٌ [Saḥtān] (سَلْمَانٌ [selmān] vezninde) ve

سُحَيْتٌ [Suḥayt] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) İki muhaddis ismidir.

[س ر ت]

سُورْتٌ [Surt] (sīn'in zammıyla) Mağrib'de bir belde adıdır.

سُورْتَةٌ [Surtet] (جُرْعَةٌ [cur'at] vezninde) En-

deliis ülkesinin cevfinde ya'nī vasatında bir beldedir; Qāsım b. Ebī Şucā' el-Surtī el-Muhaddis oraya mensūbdur.

[س ف ت]

السَّفْتُ [es-seft] (sīn'in fethi ve fā'nın sükūnuyla) Bir nesneyi çok içip lākin kanmayıp susuzluğu gitmez olmak ma'nāsınadır; yukālu: سَفَتَ الرَّجُلُ سَفْتًا مِّنْ سَفَتِ الرَّجُلِ إِذَا أَكْثَرَ مِنَ الشَّرَابِ وَلَمْ يَزُوَ **السَّفْتُ** [es-sift] زِفْتُ [zift] vezninde ve mūrādifidir.

السَّفْتُ [es-sefit] كَيْفٌ [ketif] vezninde) Bereketsiz ta'āma denir; yukālu: طَعَامٌ سَفِتَ أَيُّ لَّا بَرَكَةَ فِيهِ

[س ق ت]

السَّفْتُ [es-saqt] (sīn'in fethi ve qāf'ın sükūnuyla) ve

السَّفْتُ [es-saqt] (fethateynle) Bir nesne bereketsiz olmak ma'nāsınadır; yukālu: سَفَتَ الشَّيْءُ سَفْتًا وَسَقْتًا مِّنْ أَلْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا لَمْ تَكُنْ فِيهِ بَرَكَةٌ

السَّفْتُ [es-saqt] كَيْفٌ [ketif] vezninde) Bereketsiz şey'e denir.

[س ك ت]

السَّفْتُ [es-sekt] (sīn'in fethi ve kāf'ın sükūnuyla) ve

السَّفْتُ [es-sukūt] قُعُودٌ [qu'ūd] vezninde) ve

السَّفْتُ [es-sukāt] سُؤَالٌ [su'āl] vezninde) Hāmūş olmak ma'nāsınadır ki terk-i kelām eylemekten ibarettir, Türkīde susmak ta'bīr olunur; yukālu: سَكَتَ الرَّجُلُ سَكْتًا Ve سُكُوتًا وَسَكَاتًا مِّنْ أَلْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا صَمَّتْ

سَكْتٌ [sekt] Kesīrū's-sükūt olan kişiye denir, itlāk-bi'l-masdardır. Ve mutrib nagamāt eder iken iki nagmenin miyānını

soluk almaksızın fasl eylemeğe denir; mücevidlerin سَكْتَةٌ [sektet] ta'bīrleri bundan me'hūzdur. Ve

سَكْتٌ [sekt] ve

سُكُوتٌ [sukūt] Ölmek ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: سَكَتَ الرَّجُلُ إِذَا مَاتَ

السَّاكُوتَةُ [es-sākūtet] سُكُوتٌ [sukūt] ma'nāsınadır. Mü'ellif سُكَاتٌ [sukāt] üzere 'atf eylemekle bu dahi masdar olmak iktizā eder, lākin ism olmak aglebdır. Ve

سَاكُوتَةٌ [sākūtet] Kesīrū's-sükūt olan kişiye denir.

السِّكِّيتُ [es-siktīt] حَلِيَّتٌ [hilit] vezninde) ve

السِّكِّيتُ [es-sikkīt] سِكِّينٌ [sikkīn] vezninde) ve

السُّكَيْتُ [es-sukeyt] (musaggar bünyesiyle) Ki tekbīr içindir. Ve

السُّكَيْتُ [es-sukkeyt] (kāf'ın teşdidıyla) قُبْبَايُصٌ [qubbayṣ] vezninde) ve

السَّاكُوتُ [es-sākūt] ve

السَّاكُوتَةُ [es-sākūtet] (ke-mā-zukire) Cümlesi kesīrū's-sükūt olan kişiye denir.

السُّكَاتُ [es-sukāt] (sīn'in zammıyla) Masdardır, niteki zikr olundu. Ve

سُكَاتٌ [sukāt] ve

سُكَاتَةٌ [sukātet] (hā'yyla) Mücib-i sükūt olan şey'e denir; yukālu: رَمَاهُ بِسُكَاتٍ وَسُكَاتَةٍ أَيُّ بِمَا يُسَكِّتُهُ Ve bir kimse bir maslahatı bitirmek üzere olmak ma'nāsına isti'māl olunur ki sükūt ve sükūnu müstelzimdir; yukālu: هُوَ عَلَى سُكَاتِ الْأَمْرِ أَيُّ مُشْرِفٌ عَلَى قَضَائِهِ Ve

سُكَاتٌ [sukāt] Şol yılana itlāk olunur ki sokmadıkça yılan olduğu bilinmez ola, ya'nī pek āheste ve gizlenerek gelip sokar ola.

الْإِسْكَاتُ [el-iskāt] (hemzenin kesriyle) Mutekellimin sözü kalmayıp munkatı^c olmakla hāmūş olmak ma'nāsınadır; yukālu: **Kāle** 'ş-şārih yukālu: **تَكَلَّمْتُ فَلَانَ ثُمَّ سَكَتَ فَإِذَا أَفْجَمٌ قِيلَ** أَسْكَتَهُ إِذَا جَعَلَهُ سَاكِتًا وَ أَسْكَتِ

السَّكْتَةُ [es-sektet] (sīn'in fethiyle) Bir maraz adıdır. Bu bir marazdır ki butūn-ı dimāğda ve mecrā-yı ervāhta rūhun nüfuzunu māni^c südde-i kāmile sebebiyle a'zā hiss ve hareketten mu'attal olur.

السَّكْتَةُ [es-suktet] [cur'at] vezninde) Şol şey'e denir ki onunla çocuk ve sā'ir kimseler avunup iskāt olunur; yukālu: **مَا لَهُ** سَكْتَةٌ لِعِيَالِهِ أَيُّ مَا يُسْكِتُهُمْ بِهِ

سُكْتَةٌ [suktet] Kapta kalan bakiyyeye denir.

السُّكَيْتُ [es-sukeyt] [kumeyt] vezninde ve kāf'ın şeddesiyle lügattir) Yarış atlarından en sonra gelen ata denir ki onuncusu olur; sāhibi iftihārdan sākit olduğu mülāhazasıyladır.

الْأَسْكَاتُ [el-eskāt] (hemzenin fethiyle) Ecnās-ı muhtelifeden müctemi^c nāsa denir ki dirinti ta'bīr olunur, **أَوْبَاشُ** [evbāş] ma'nāsına. Ve bekāyā^c ma'nāsınadır ki her şey'in bakiyyeleridir. Ve fasl-ı sayf evāhirinde gelen eyyām-ı mu'tedileye denir ki harīfe mücāvīr olan eyyāmdır. Şārihin beyānına göre **أَسْكَاتٌ** [eskāt] lafzının ma'nā-yı evvelde müfredi yoktur, sā'irlerde müfredi **سَكْتَةٌ** [sektet]tir ve bunlar bakiyye ma'nāsındandır.

السَّكِيْتُ [es-sekit] [ketif] vezninde) Şol kimseye denir ki "Söylemez söylemez ammā dürr-i meknūn söyler" nātıkasınca az söyleyip ve söyledikte güzel ve mazbūt ve ma'nī-dār söyler ola. Istilāhımızda "az söyler, öz söyler" ta'bīr olunur; yukālu:

رَجُلٌ سَكَتَ أَيُّ قَلِيلُ الْكَلَامِ فَإِذَا تَكَلَّمَ أَحْسَنَ **الْمُسَكَّتُ** [el-musekkt] [mu'azzam] vezninde) Kumar oklarından en sonraya kalan oka denir ki behre ve nasībden iskāt olunmuştur.

[س ل ت]

السَّلَتْ [es-selt] (sīn'in fethi ve lām'ın sükünuyla) Gövdeden bağırsağı sıyırıp çıkarmak ma'nāsınadır; yukālu: **سَلَتْ** الْبُعَى سَلْتًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا أُخْرِجَهُ بِيَدِهِ Şārihin beyānına göre bu mādde bir nesneyi āherden sıyırıp yā soyup çıkarmak ma'nāsına mevzū'dur, pes bağırsağı el ile sıkıp içindekini sıyırıp çıkarmak ma'nāsına da olur. Buna göre **أَخْرَجَهُ** kavli te>vilinde olur. Ve

سَلَتْ [selt] Burun kesmek ma'nāsınadır; yukālu: **سَلَتْ** الشَّيْءَ إِذَا جَدَعَهُ ve **سَلَتْ** الْأَنْفَ إِذَا جَدَعَهُ Ve tırāş eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **سَلَتْ** الشَّعْرَ إِذَا جَدَعَهُ ve **سَلَتْ** الْأَنْفَ إِذَا جَدَعَهُ Ve mutlakan kesmek ma'nāsınadır; yukālu: **سَلَتْ** الشَّيْءَ إِذَا قَطَعَهُ Ve hedy devesinin kan çıkınca kadar derisini bıçak ile soymak ma'nāsınadır ki 'alāmet için ederler; yukālu: **سَلَتْ** دَمَ الْبَدَنَةِ إِذَا قَشَرَهُ حَتَّى أَظْهَرَ دَمَهَا Ba'zı nüshada **دَمَ النَّدْبَةِ** vāki^c olmakla bedende olan cirāhat eseri demek olur. Ve

سَلَتْ [selt] Parmakla kaptan ta'ām bulaşğını silip sıyırarak ma'nāsınadır; yukālu: **سَلَتْ** الْقِضْعَةَ إِذَا مَسَحَهَا بِإِصْبَعِهِ Ve kınalı hatun ellerinden kına bakiyyesini sıyırıp atmak ma'nāsınadır; yukālu: **سَلَّتِ** الْمَرْأَةُ الْخِضَابَ عَنِ يَدَيْهَا الْعُضْمَ Ve bir kimseye vurmak ma'nāsınadır ki derisini sıyırmayı müstelzimdir; yukālu: **سَلَتْ** فَلَانًا إِذَا ضَرَبَتْهُ Ve ishāl üzere çımkırmak ma'nāsınadır; yukālu: **سَلَتْ** بِسَلْجِهِ إِذَا رَمَى

الْإِسْتِلَاتُ [el-istilāt] [ifti'āl] vezninde) Bu dahi kaptan ta'ām bakiyyesini parmakla silip sıyırarak ma'nāsınadır; yukālu: **إِسْتَلَّتِ الْقُضْعَةَ إِذَا مَسَحَهَا بِأَصْبَعِهِ**
السُّلَاتَةُ [es-sulātet] [sumāmet] vezninde) Kāsenin etrāfından parmakla sıyırıp cem' ettikleri ta'ām bakiyyesine ve buluşığına denir.

الْإِنْسِلَاتُ [el-insilāt] [infi'āl] vezninde) Bir kimse ansızın bir adamın elinden yā bir gürūh içinden sıyırılıp kurtulmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِنْسَلَّتْ عَنَّا إِذَا انْسَلَّ مِنْ**
غَيْرِ أَنْ يُعْلَمَ بِهِ

الْمَسْلُوتُ [el-meslūt] [meskūt] vezninde) Şol kemiğe denir ki üzerinde olan et sıyırılıp alınmış ola.

السُّلْتُ [es-sult] (sīn'in zammıyla) Arpaya denir, 'alā-kavlin bir nev' arpa ismidir yāhūd ta'mında ekşilik olan arpaya denir. Bu arpa, Rūmīde teragis ve Fārisīde cevberehne ve Türkīde peygamber arpası dedikleridir. Harmandan çıktıkta bi-'aynihi buğday gibi kapsız çıkar. Evvel nazarda görenler buğday zann ederler. Arpa ile buğday beyninde mütevassıt olur.

السُّلْتَاءُ [es-seltā] [hamrā] vezninde) Şol hatuna denir ki asla **حِضَابٌ** [hiḍāb] ve **حِنَاءٌ** [hinā] isti'māl eylemez ola; yukālu: **إِمْرَأَةٌ سُلْتَاءٌ أَيْ لَا تَحْتَضِبُ**

السُّلْتَةُ [es-seltet] [feltet] vezninde ve mürādifidir ki zikr olunan **سَلْتُ** [selt] ve **إِنْسِلَاتٌ** [insilāt]tan ismdir, sıyırılıp kurtulmak hāletine denir. Bu ma'nāya mebnīdir ki 'Arablar "Filān beni geçip geriye bıraktı gitti" diyecek yerde "ذَهَبَ مِنِّي فَلْتَةٌ وَسَلْتَةٌ" derler, **ذَهَبَ مِنِّي فَلْتَةٌ وَسَلْتَةٌ** ma'nāsına. Ve bu bilmezliğe yā gaflet sebebiyle yā ihmālden nāşī iş elimden çıktı gitti makāmında dahi

darb olunur.

الْأَسْلَتْ [el-eslet] [ahmer] vezninde) Burnu bütün kat' olunmuş kişiye denir; yukālu: **هُوَ أَسْلَتْ إِذَا كَانَ قَدْ أَوْعَبَ جَدْعُ أَنْفِهِ** Ve **أَسْلَتْ** [Eslet] Ebū Qays nām şā'irin pederi lakabıdır.

[س ل ح ت]

السُّلْحُوتُ [es-sulhūt] [zunbūr] vezninde) **سُحْلُوتٌ** [suḥlūt] ma'nāsınadır ki bī-bāk ve mācine olan 'avrete denir.

[س ل ك ت]

السُّلْكُوتُ [el-sulkūt] [zunbūr] vezninde) Bir kuş adıdır. Mü'ellif bunu "س،ل،ك" māddesinde **جَبْرُوتٌ** [ceberūt] vezniyle sebt eylemiştir.

[س م ت]

السُّمْتُ [es-semt] (sīn'in fethi ve mīm'in sükūnuyla) Yola denir, tarīk ma'nāsına; yukālu: **الزَّمْ هَذَا السُّمْتُ أَيِ الطَّرِيقِ** Ve ehl-i hayr olan zātın emr-i dīnde olan hey'etine ve hüsn-i sīretine itlāk olunur; ve minhu hadīsu 'Ömer: **"فَيَنْظُرُونَ إِلَى سَمْتِهِ وَهَدْيِهِ"** Ve hads ve zan ve tahmīnle bir yolu tutup gitmek ma'nāsınadır; yukālu: **سَمَتْ فَلَانٌ سَمْتًا مِنْ**
الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا سَارَ عَلَى الطَّرِيقِ بِالظَّنِّ

سَمْتُ [semt] Kezālik masdar olur, akvāl ve e'ālde ve mezheb ve sīrette güzel sülük eylemek ma'nāsına; yukālu: **سَمَتْ الرَّجُلُ سَمْتًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا نَحَا حُسْنَ التَّحْوِ** Ve bir nesneye kasd ve āhenk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **سَمَتْ الشَّيْءُ وَسَمَتْ نَحْوَهُ إِذَا قَصَدَهُ** Ve bir kimseye bir kelāmın yāhūd bir tedbīr ve rey'in vech ve tarīkini tehyi'e ve teshīl eylemek ma'nāsınadır ki onu tezgāhlamak ta'bīr olunur; yukālu: **سَمَتْ لَهُمْ سَمْتًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا هَيَأَ لَهُمْ وَجْهَ الْكَلَامِ**

والرأي Ve muhaddisinden Yūnus b. Ḥalid es-Semtī ki سَمْتُ [Semt]e mensūbdur, hey'eti ve emr-i dīnde hüsn-i sīreti bā'is-i nisbetidir.

التَّسْمِيْتُ [et-tesmīt] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) Bir nesne üzere Hazret-i Hak celle ve 'alānın ism-i şerīfini yād eylemek ma'nāsınadır; yukālu: سَمَّتْ عَلَى الطَّعَامِ إِذَا ذَكَرَ اسم الله تعالى عَلَيْهِ İsm-i şerīfi onun üzerine zıkr ile bereketlenip güyā ki aslā naks tāri olmayıp hey'et-i ūlāsına ircā' için du'ā eylemek olur. Ve

تَسْمِيْتُ [tesmīt] Aksıran adama يَزْحَمُكَ الله diye du'ā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: سَمَّتْ لِلْعَاطِسِ إِذَا دَعَا لَهُ فَقَالَ يَزْحَمُكَ الله [Ve] [عَاطِسٌ] [atset] sebebiyle hey'etinden münza'ic olmakla güyā ki جَعَلَكَ اللهُ عَلَى سَمْتٍ حَسَنٍ sebkinde olur. Ve bunda şīn-i mu'ceme ile de lügattir, belki ekserdir. Mütercim der ki Ādem-i şafiiyy 'alā-nebiyyinā ve 'aleyhi's-selāmu'l-vefiyy hazretlerinin dimāğlarına rūhun vüsülünde 'atse-rīz olmakla الْخَمْدُ اللهُ diye hamd eyledi. Hamdine mücāzāt ve mukābele için melā'ike 'alā-kavlin Hazret-i Mevlā "يَزْحَمُكَ اللهُ يَا أَدَمُ" buyurmakla ile'l-ān sūnnet olmuştur. Ve o 'atse li-hikmetin sudūr edip o hīnde mesdūd ve mün'akid olan en ve oynak yerleri açılıp rūh lisāna bālig olmakla hamd-ı ilāhī kılmıştır. Ve يَزْحَمُكَ اللهُ 'unvāniyla mukābele şāyeste-i rahmet idüğünü ve kendilerden zelle sudūr edeceğine telmih olduğu kütüb-i tefāsīrde mastürdür. Ve

تَسْمِيْتُ [tesmīt] Tarīk-i müstakīme mülāzemet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: سَمَّتْ فَلَانَ إِذَا لَزِمَ السَّمْتُ أَي الطَّرِيقَ الْمُسْتَقِيمَ

مُسَمَّتُ النَّعْلُ [musemmetu'n-na'l] Ayakka-

bının belinden aşağı ucuna varınca yere itlāk olunur, yola ibtidā o müteveccih olduğuna mebnidir.

[س م ن ت]

سَمَنْتُ [Sement] [سَمَنْدٌ] [semend] vezninde) Şa'īd a'mālinden bir karye adıdır.

[س م ر ت]

الْشُمْرُوتُ [es-sumrūt] [زُنْبُورٌ] [zunbūr] vezninde) Uzun şey'e denir.

[س ن ت]

الْإِسْنَاتُ [el-isnāt] [إِسْنَادٌ] [isnād] vezninde) Kıtılığa mübtelā olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَسْنَتَ الْقَوْمِ إِذَا أَجْدَبُوا

Şārih der ki bu, سَنَةٌ [senet] lafzından me'hūzdur ki kıtığa itlāk olunur, aslı vāv olmakla tā'ya kalb olunmuştur; أَسْنَتَ الْقَوْمِ ile أَسْنَى الْقَوْمِ kelāmını fark için ve أَسْنَى الْقَوْمِ demek, "Kavm bir yerde bir sene mukim oldu" ma'nāsınadır. Ferrā'dan menküldür ki سَنَةٌ [senet] lafzının āhirinde olan hā, sālisede vāki' olmakla asliyye zannıyla tā'ya kalb eylediler; ve minhu yukālu: أَصَابَتْهُمْ السَّنْتُ بِالنَّاءِ

Lākin mü'ellif aslı hā'ī ve vāvī olduğuna da zāhib olmuştur, niteki mādelerinde sebt eylemiştir. Ve Mişbāh'ın beyānı dahi o günedir ki سَنَةٌ [senet] kelimesi mahzūfetü'l-lām'dır. Bir lügate göre aslı سَنَهَاتٌ [senhet]tir ki hā'iyiyedir. Cem'ī سَنَهَاتٌ [senehāt]tır, سَجَدَاتٌ [secedāt] [سَجْدَةٌ] [secdet] gibi. Ve lügat-ı uhrāya göre vāviyyedir, aslı سَنَوَةٌ [senvet]tir. Cem'ī سَنَوَاتٌ [senevāt]tır ve cem'-i müzekker-i sālīm gibi سِنُونٌ [sinūn] üzere cem'lenir.

السَّنِيْتُ [es-senit] [كَيْفٌ] [ketif] vezninde) Bir kimseye hayr ve menfa'ati olmayan kişiye denir. Cem'ī سَنِيْتُونَ [senitūn] gelir, yukālu:

رَجُلٌ سِنَتْ أَيُّ قَلِيلِ الْخَيْرِ Burada killet 'ademden kināyedir.

السِّنَّةُ [es-senitet] [ferihāt] [ferihāt] vezninde ve

الْمُسْنِتَةُ [el-musnitet] [muḥsinet] [muḥsinet] vezninde) Nebāt inbāt eylemez olan hayr ve menfa'atsiz yere denir; yukālu: أَرْضٌ سِنَتْ عَامٌ سِنَتْ وَمُسْنِتَةٌ أَيُّ لَمْ تُبْنَتْ أَيُّ جَذَبَتْ

الْمَسَانِتَةُ [el-musanenit] [mufā'let] [mufā'let] vezninde) Yerde otluk araştırıp gezmek ma'nāsındadır; yukālu: سَانَتْهُوا الْأَرْضَ إِذَا تَبَّعُوا نَبَاتَهَا

السَّنُوتُ [es-sennüt] [tennūr] [tennūr] vezninde ve

السِّنُونُوتُ [es-sinnevt] [sinnevr] [sinnevr] vezninde) Kere yağına denir. Ve peynire denir, ve peynire denir, ve peynire denir, ve peynire denir. Ve bala denir. Ve bir nev' hurmā ismidir. Ve tabhla kıvām verilmiş koyu şīraya denir, reçel şīrası gibi. Ve dere otuna denir, sebitt [sibitt] gibi. Ve rāziyānic [rāziyānic] ismidir ki rezene ta'bir olunan tohumdur. Ve kēmūn [kemmūn] ismidir ki kimyon dedikleri tohumdur.

التَّسْنِيتُ [et-tesnīt] [tef'īl] [tef'īl] vezninde) Ta'ām tabh olunan tencereye kimyon komak ve ta'āmi kimyonlu kılmak ma'nāsındadır; yukālu: سَنَّتَ الْقِدْرَ إِذَا جَعَلَ السَّنُونُوتَ فِيهَا

الْمَسْنُوتُ [el-mesnüt] [meskūt] [meskūt] vezninde) Şol kişiye denir ki seninle hemdem ve musāhib iken aslsız ve sebebsiz yere sana darılıp infī'āl eder ola ki bedhūyluktan neş'et eder; yukālu: رَجُلٌ مَسْنُوتٌ وَهُوَ مَنْ يَصَاحِبُكَ فَيَعْضَبُ مِنْ غَيْرِ سَبَبٍ

FASLU'Ş-ŞĪNĪ'L-MU'CEME

(فَضْلُ الشَّيْنِ الْمُعْجَمَةِ)

[ش أ ت]

الشَّيْتُ [eş-şe'tb] [emīr] [emīr] vezninde) Çok tökeziyip sürçen ata denir ki kollarında metānet olmamaktan neş'et eder; yukālu: فَرَسٌ شَيْتٌ أَيُّ عَثُورٌ Ve şol ata denir ki kış ayaklarını ön ayaklarından geriye basar ola ki me'āyibdendir; yukālu: فَرَسٌ شَيْتٌ إِذَا كَانَ يَقْضِرُ خَافِرًا رَجُلِيَهُ عَنْ خَافِرِي يَدَيْهِ

[ش ب ت]

الشَّيْبُ [eş-şibitt] [timīr] [timīr] vezninde) Dere otuna denir ki ma'rūftur.

[ش ب ر ت]

شُبْرُوتُ [Şubrut] [kūnfuz] [kūnfuz] vezninde) Endelüs'te bir kal'adır.

[ش ت ت]

الشُّتُ [eş-şett] [şīn'in fethi ve tā'nın teşdidıyla) ve

الشُّتَاتُ [eş-şetāt] ve

الشُّتِيتُ [eş-şetīt] [şīn'lerin fethiyle) Dağıtmak ve tārümār eylemek ma'nāsındadır; yukālu: شَتَّ الشَّيْءَ شَتًّا وَشَتَاتًا وَشَتِيَّتًا مِنَ الْبَابِ إِذَا فَوَّقَهُ Ve dağılmak ma'nāsına lāzım olur; yukālu: شَتَّ الشَّمْلُ إِذَا تَفَرَّقَ

الْإِنشِيتَاتُ [el-inşitāt] [infi'āl] [infi'āl] vezninde) ve

التَّشْتُتُ [et-teşettut] [tefa'ul] [tefa'ul] vezninde) ve

الْإِنشِيتَاتَةُ [el-istişātet] Bunlar da dağılmak ma'nāsındadır; yukālu: إِنشَتَّ الشَّيْءُ وَتَشْتَّتَ وَاسْتَشْتَّتَ إِذَا افْتَرَقَ

التَّشْتِيتُ [et-teşītīt] [tef'īl] [tef'īl] vezninde) ve

شَمِتَ الرَّجُلُ شِمَاتًا وَشِمَاتَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا فَرَحَ
شَمِتَ [šemātet] شِمَاتَةً [šēmāte] Usūl-i sâ'irede بِبَلِيَّةِ الْعَدُوِّ
olarak mersümdür.

الإِشِمَاتُ [el-išmāt] (hemzenin kesriyle) Bir kimseyi düşmanın gam ve musîbeti sebebiyle mesrūr kılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَشِمَّتَهُ اللَّهُ بِهِ أَيَّ جَعَلَهُ فَرِحًا بِبَلِيَّةِ عَدُوِّهِ

الْأَشِمَاتِي [eş-šemātā] [صَحَارَى] [šahārā] vezninde) ve

الْشِمَاتُ [eş-šimāt] (šin'in kesriyle) Nevmi'd ve tehî-dest kimselere denir, gerek ganîmetten ve gerek âmāl-i sâ'ireden olsun; yukālu: رَجَعُوا شِمَاتِي وَشِمَاتًا أَيَّ خَائِبِينَ Ve bunların müfredleri mesmûc değildir.

الْأَشْوَامِتُ [eş-şevāmit] (šin'in fethiyle) Dābbenin ayaklarına denir, قَوَائِمُ [kavā'im] ma'nāsına. Şārihin beyânına göre müfredi شَامِتَةٌ [šāmitet]tir.

التَّشْمِيتُ [et-tešmīt] [tesmīt] vezninde ve mürādifidir ki aksıran adama يَزْحَمُكَ اللهُ diye du'ā eylemektir; yukālu: شَمِتْتُ اللهُ الْعَاطِسَ إِذَا دَعَا لَهُ فَقَالَ يَزْحَمُكَ اللهُ "س،م،ت" māddeinde beyān olundu. Şārihin beyânına göre bināsı izāle içindir, أَبْعَدَكَ اللهُ قَوَائِمُ [kavā'im] māddeinden me'hūzdur ki sebāt 'alā-tā'atillāh ile du'āya sâ'ir ve rāci'dir yāhūd cem' ma'nāsından me'hūzdur. Ve

تَشْمِيتُ [tešmīt] Cem' eylemek ma'nāsınadır; yukālu: شَمِتْتُ بَيْنَهُمَا أَيَّ جَمَعُهُ يَاهُودُ تَحْيِيْبُ [tahyīb] ma'nāsındandır ki kezālik bābı izāle içindir ve hā'ib ve nevmi'd kılmak ma'nāsınadır; yukālu: شَمِتْتُ إِذَا خَيَّبْتُهُ

الْإِشْتِمَاتُ [el-ištimāt] [إِفْتِعَالٌ] [ifti'āl] vezninde) Henüz semirmeğe başlamak ma'nāsınadır; yukālu: إِشْتَمَّتْ بَعِيرُهُ إِذَا بَدَى

سَمْنُهُ

التَّشْمُتُ [et-tešemmut] [تَفْعُلٌ] [tefa'ul] vezninde) Ganîmetten tehî-dest 'avdet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَسَمَّتُوا إِذَا رَجَعُوا خَائِبِينَ مِنَ الْغَنِيمَةِ

الْمُشَمَّتُ [el-muşemmet] [مُعْظَمٌ] [mu'azzam] vezninde) Dā'imā elsine-i enāmda zikr-bi'l-hayr ile yād ve mazhār-ı du'ā vü senā' ve tahiyet-i 'ibād olan pādişāha ve emīr ve vālī makülesine itlāk olunur; bināsı selb içindir; yukālu: مَلِكٌ مُشَمَّتٌ أَيَّ مُحَيًّا مِنْ حَيَّاهُ إِذَا دَعَا لَهُ بِالتَّحِيَّةِ

[ش ن ك ت]

شِنْكَاتُ [Şinkāt] (šin'in kesriyle) Bir belde ismi olmak gerektir; muhaddisinden Aḥmed b. 'Abdulḥāliḳ b. eş-Şinkātī ve Kāmil b. 'Abdulcelīl eş-Şinkātī oradandır. *Burhān-ı Kātrī*'da bu nūn'la شِنْكَانُ [şinkān] olarak mersümdür.

[ش ي ت]

الْأَشْيَتَانُ [eş-şeytān] [شَيْطَانٌ] [şeytān] vezninde) Çekirgeden ve sâ'ir o maküle cānverden cemā'at-i kalīleye denir.

FASLU'Ş-ŞĀDĪ'L-MÜHMELE (فَضْلُ الصَّادِ الْمُهْمَلَةِ)

[ص ت ت]

الصَّطُّ [eş-şatt] (şād'ın fethi ve tā'nın teşdidıyla) Bir kimseyi 'unf ve kahr ile öte kakmak 'alā-kavlin el ile vurmak ma'nāsınadır; yukālu: صَٹَّ صَٹًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Ve pek haykırmak ma'nāsınadır; yukālu: صَٹَّ الرَّجُلُ إِذَا صَرَ

صَٹَّ [şatt] Gürüh ve cemā'at ma'nāsınadır; tekülü: رَأَيْتُ صَٹًّا مِنَ النَّاسِ أَيْ جَمَاعَةً Ve bir kimseyi bir dāhiyeye uğratmak yāhūd āzürde ve mükedder olacak bir kelāmla yāhūd ifk ve iftirā ile rencide eylemek ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: صَٹَّ بِدَاهِيَةٍ أَوْ بِكَلَامٍ إِذَا رَمَاهُ بِهِ

الصَّيِّتُ [eş-şatīt] (şād'ın fethiyle) Sese denir, صَوْتُ [şavt] ma'nāsına. Ve çağılıtya ve gırıv ve feryāda denir, جَلْبَةٌ [celebet] ma'nāsına. Ve gürüh ve cemā'ate denir, صَٹَّ [şatt] gibi. Cevherī'nin bu ma'āmda ve fi'l-hadisi "فَامُوا صَيِّتِينَ" أَيْ جَمَاعَتَيْنِ "ibāretiyle zikri hatādır, savāb olan وَفِي أَثَرِ ابْنِ عَبَّاسٍ 'unvānıyla olmaktadır.

Şārih der ki mü'ellif gerçi أَثَرُ [eşer] ile حَدِيثٌ [hadīs] beynini fark eylemiştir lākin İmām Nevevī ve sā'ir bazı ashāb-ı usūl terādüfüne zāhib olmuşlardır, niteki sāhib-i Nihāye dahi ابْنِ عَبَّاسٍ 'unvānında sebt eylemiştir. Ve hadīs-i merkūmun tamāmı "إِنَّ بَنِي إِسْرَائِيلَ لَمَّا أَمَرُوا أَنْ يَقْتُلَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا فَامُوا صَيِّتِينَ" أَيْ جَمَاعَتَيْنِ Ve صَيِّتِينَ 'ibāretiyle mervīdir, niteki zikr olundu.

الْمُصَاةُ [el-muşāttet] [muḍāddet] [muḍāddet] vezninde) ve

الصَّاتَاتُ [eş-şitāt] (şād'ın kesriyle) Muhāsame ve münāza'a eylemek ma'nāsınadır; yukālu: صَاتَهُ مُصَاةً وَصَاتَاتًا إِذَا نَارَعَهُ

الْمُصْتِيْتُ [el-miştīt] [miskīn] [miskīn] vezninde) Umūr ve mesālihte işlek ve cüst ve çire adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُصْتِيْتُ أَيْ مَاضٍ

الصَّيْتُ [eş-şitt] (şād'ın kesriyle) Zıdd ma'nāsınadır ki bir nesnenin muhālifidir, kıyām ve ku'ūd gibi. Ve fırka ve cemā'ate denir.

الصُّتَّةُ [eş-şuttet] (şād'ın zammıyla) Bu dahi zıdd ve muhālif ma'nāsınadır.

الصُّيِّيَّةُ [eş-şutiyyet] (şād'ın zammı ve yā-yı müşedde ile) Yorgana denir, 'alā-kavlin bir nev' sevb-i Yemenī ismidir.

الصَّيِّتِيُّ [eş-şintīt] [şindīd] [şindīd] vezninde) Cem' olmuş 'asker alayına denir, كَتَيْبَةٌ [ketībet] ma'nāsına. Ve bir kavmin kadr ve şān ve menzilet sāhibi olan seyyid ve mihterine denir ki صَيِّدٌ [şindīd] lafzında lügattir.

التَّصَاتُ [et-teşatt] (fi'l-asl تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Birbiriyle harb ve kıtāl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَصَاتَ الْقَوْمُ إِذَا تَحَارَبُوا

الصُّنْتُوتُ [eş-şuntūt] [zunbūr] [zunbūr] vezninde) Yalnız ve yektā olan adama denir ki kavm ve kabile ve akribāsı olmaya.

الصَّتُّ [eş-şatat] (fethateynle) صَدَدٌ [şaded] lafzında lügattir ki hizā ve mukābil ve berāber ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ بِصَّتِّهِ أَيْ بِصَدِّهِ

[ص ح ت]

التَّصْحُوتُ [et-teşahḥūt] (hā-yı mühmele ile تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Utanmak ma'nāsınadır; yukālu: تَصَحَّتْ مِنْهُ إِذَا اسْتَحْيَا

[ص خ ت]

الإصْحِيَاتُ [el-iṣḥītāt] (hā-yı mu'ceme ile **إِطْمِينَانٌ** [iṭmīnān] vezninde) Yaranın şişi inip sâkin olmak ma'nâsıdır; yukâlu: **إِصْحَاتُ الْجُرْحِ إِذَا سَكَنَ إِذَا بَرَأَ إِذَا بَرَأَ**

[ص ع ت]

الصَّعْتُ [eş-şat] (şād'ın fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) Orta boylu adama denir, **مَرْبُوعٌ الْقَامَةُ** ma'nâsına.

صَعْتُ الرُّبَّةِ [şa'tu'r-rubet] (râ'nın zamımı ve bâ'nın tahfifiyle) Göğüsün içeri ki murâd vasatıdır. Yâhūd iki yanlarıyla karnının kavuşacak yeri latif ve mütenâsib olan kimseye denir, **لَطِيفُ الْجُفْرَةِ** ma'nâsına. Hâsıl-ı ma'nâ göğüsünün aynası mertabânî-i kamer gibi hoş-nümâ yâhūd her yanı uygun, endâmı latif ve dil-ârâdır demektir; yukâlu: **هُوَ صَعْتُ الرُّبَّةِ أَيُّ وَرْبٌ** Burada رُبَّة kelimesinin aslı **وَرْبٌ** idi ki **مَا بَيْنَ الصَّلْعَيْنِ** ma'nâsındadır; **جُفْرَةٌ** kelimesine müşâkeleten râ' mazmûm oldu, ba'dehu **جُفْرَةٌ** ma'nâsında isti'mâl olundu. Ve terkib-i mezkûrda vâki' **صَعْتُ** [şa't] kelimesi ma'nâ-yı mezkûrdan me'hûzdur ki letâfet ve itidâli müstelzimdir.

[ص ف ت]

الصَّفِيَّتُ [eş-şiftüt] (fâ'yla **حَلْتِيَّتُ** [hiltüt] vezninde) ve

الصَّفَاتُ [eş-şiftât] (şād'ın kesri ve fâ'nın sükūnuyla) ve

الصَّفِيتُ [eş-şifitt] (filizz) [filizz] vezninde) ve

الصَّفِيتَانُ [eş-şifittān] (ṭrimmah) [ṭrimmah] vezninde) ve

الصَّفِيتَانُ [eş-şifittān] (fâ'nın teşdidiyle

[şilliyān] vezninde) Dızman ve cesim ve şedid olan kişiye denir, 'alâ-kavlin etine dolu, sıkı ve tıknaz yâhūd vücûdu kavî olup lâkin endâmı yakışsız künde-beden kimseye denir, ve 'alâ-re'yin **فِلِزُّ** [filizz] vezninde kuvvet ve şecâ'ati sebebiyle her-kese gâlib olan adama denir.

الصَّفْتَةُ [eş-şaftet] (sektet) [sektet] vezninde) Galebe ve firûzî ma'nâsındadır.

التَّصَفُّتُ [et-teşaffut] (tefa'ul) [tefa'ul] vezninde) Kuvvet ve celâdet izhârıyla bahâdırılmak ma'nâsındadır; yukâlu: **تَصَفَّتِ الرَّجُلُ إِذَا تَقَوَّى وَتَجَلَّدَ**

التَّصَفُّتُ [et-teşaftut] (tedahruc) [tedahruc] vezninde) **تَصَفَّتُ** [teşaffut] ma'nâsındadır; yukâlu: **تَصَفَّتِ الرَّجُلُ بِمَعْنَى تَصَفَّتْ**

[ص ل ت]

الصَّلْتُ [eş-şalt] (şād'ın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Vücûd-ı insânîde şol alına denir ki gurre gibi açık ve rüşen ve tâbdâr ola; yukâlu: **جَبِينٌ صَلْتُ أَيُّ وَاضِحٌ بَرَأَقٌ** 'Alâ-kavlin düz ve bâriz ve kûşâde olanına denir ki yumru mukâbilidir, sıfât-ı medâyihtendir. Ve

صَلْتُ [şalt] Mücellâ ve musaykal ve âbdâr olan işlek zağlı kılıca denir. Ve var-sak ve yatağan makûlesi büyük bıçağa denir; bunda şād'ın zammıyla da lügat-tir; yukâlu: **ضَرْبُهُ بِالصَّلْتِ أَيُّ السِّكِّينِ الْكَبِيرَةِ** Ve umûr ve mesâlihte ikdâmlı çire ve kâr-güzâr adama itlâk olunur. Ve

صَلْتُ [Şalt] Bir recül adıdır. Ve masdar olur, at oynatmak ma'nâsına; yukâlu: **صَلَّتْ الْفَرَسَ صَلَّتْنَا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا رَكَضَهُ**

الصُّلُوتَةُ [eş-şulütet] (şād'ın zammıyla) Bir kimse açık ve rüşen cebheli olmak ma'nâsındadır; yukâlu: **صَلَّتِ الرَّجُلُ صُلُوتَةً مِنْ**

البَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ صَلَّتِ الْجَبِينِ

الْمُنْصَلِتِ [el-munşalit] (ism-i fâ'il bünye-siyle) ve

الْإِصْلِيَّتِ [el-işlît] (إِزْمِيلٌ [izmîl] vezninde) Bunlar da zağlı, işlek ve āb-dār kılıca denir. Ve مُنْصَلِتٌ [munşalit] umūr ve mesālihte kılıç gibi işlek, çire ve nāfiz adama denir. Burada إِصْلِيَّتٌ [işlît] if'îl vezninde sıfattır.

الْأَصْلِيَّتِي [el-eşletiyî] (الْمَعْيِي [elma'iyî] vezninde) ve

الْإِصْلَاتِ [el-işlât] (hemzenin kesriyle إِشْكَافٌ [işkâf] vezninde) Ki sıfattır. Ve

الْمِصْلَاتِ [el-mişlât] (مِحْرَابٌ [mihrâb] vezninde) ve

الْمِصْلَتِ [el-mişlet] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Bunlar da umūr ve mesālihte işlek ve nāfiz ve kār-güzār adama denir.

الْصَلْتِ [eş-şilt] (şād'ın kesriyle) Uğruya denir, لِصٌّ [lişş] ma'nāsına.

الْصَلْتَانِ [eş-şaletān] (feteħātla) Neşātlı ve istekli ve yürekli hadīdü'l-fu'ād ata denir. Ve bu فَعْلَانٌ [fa'alān] vezninde sıfattır. Ve

صَلْتَانٌ [Şalatān] Üç nefer şā'ir adıdır. Biri 'Abdīdir ki 'Abdulqays kabilesinden ve biri Dabbe kabilesinden ve biri Fehm b. Mālik kabilesindedir.

الْإِنْصِلَاتِ [el-inşilât] (إِنْفِعَالٌ [infi'al] vezninde) Yürümekte yā seğirtmekte sâ'ire sebke ve takaddüm eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **إِنْصَلَّتْ فِي سَيْرِهِ أَوْ عَدُوَّهُ إِذَا مَضَى وَسَبَقَ الْعَيْرَ**

[ص م ت]

الْصَمْتِ [eş-şamt] (şād'ın fethi ve mīm'in sükūnuyla) ve

الْصُمُوتِ [eş-şumūt] (قُعُودٌ [ku'ūd] vezninde)

ve

الْصُمَاتِ [eş-şumāt] (عُرَابٌ [gürāb] vezninde) Hāmūş olmak, سُكُوتٌ [sukūt] ma'nāsınadır; yukālu: **صَمَتَ الْمُتَكَلِّمَ صَمْتًا وَصُمُوتًا وَصُمَاتًا مِّنْ لَّأِ صَمَتَ يَوْمًا** Ve 'Arablar **يَوْمًا** إِذَا سَكَتَ derler nasbla ve **يَوْمًا** إِلَى اللَّيْلِ derler cer ile, **لَا يَصْمَتُ** **لَا يَصْمَتُ يَوْمًا** derler cer ile, **لَا يَصْمَتُ** **لَا يَصْمَتُ يَوْمًا** ma'nāsına. Ya'ni "Tamāmen bir gün geceye kadar sükūt yoktur."

Şārih der ki nasb hāline göre **يَوْمًا** **لَا يَصْمَتُ** إِلَى اللَّيْلِ sebkindedir ve cer hālinde işkāl yoktur ve ref' hālinde **يَوْمًا** **لَا يَصْمَتُ** demek olur ki zikrū'l-mahall irāde-i hāl olur; ve minhu hadīsu 'Alī raḍiyallāhu 'anhu ennehu 'aleyhi's-selām kāle: **لَا رَضَاعَ بَعْدَ فَصَالٍ وَلَا يَثْمَ بَعْدَ حَلْمٍ وَلَا صَمَتَ يَوْمًا إِلَى اللَّيْلِ**

الْإِصْمَاتِ [el-işmāt] (hemzenin kesriyle) Bu dahi sükūt eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **أَصْمَتَ الرَّجُلُ إِذَا سَكَتَ** Ve sükūt ettirmek ma'nāsına müte'addī olur; yukālu: **أَصْمَتَهُ أَيَّ أَصْمَتَهُ** Ve bir nesnenin içini mücevvef eylemeyip **مُصْمَتٌ** [muşmet] kılmak ma'nāsınadır ki Türkīde som kılmak ta'bīr olunur gerek evvel-i emrden eylesin top yuvarlağı gibi ve gerek sonradan sımsıkı doldurup som eylesin; tekülü: **أَصْمَتُهُ أَنَا أَيَّ** **أَصْمَتُهُ** Ve tarla iki sene müteväliyen zirā'at olunmamakla pekişip por gibi katı ve galīz olmak ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: **أَصْمَتَتِ الْأَرْضُ إِذَا أَحَالَتْ آجَرَ حَوْلَيْنِ**

التَّصْمِيَّتِ [et-taşmīt] (تَفْعِيلٌ [tef'îl] vezninde) Bu dahi sükūt eylemek ve sükūt ettirmek ma'nālarına lāzım ve müte'addī olur; yukālu: **صَمَّتَ الرَّجُلُ إِذَا سَكَتَ** **أَيَّ أَصْمَتَهُ**

الْصُمَاتِ [eş-şumāt] (عُرَابٌ [gürāb] vezninde) Masdardır, niteki zikr olundu. Ve

صُمَاتٌ [şumāt] Bā'is-i **صَمَتٌ** [şamt] ve

رَمَاهُ [sukūt] olan şey'e denir; yukālu: سَكُوتٌ Ve tīz tīz susamak, sūr'at-i 'ataş ma'nāsınadır; yukālu: يَأْخُذُهُ الصَّمَامُثُ أَي سُرْعَةَ الْعَطَشِ

الصَّمَامِثُ [eş-şāmit] İsm-i fā'ildir, سَاكِثٌ [sākit] ma'nāsınadır. Ve pek koyu süte ve yoğurda itlāk olunur. Ve yirmi mihār deveye itlāk olunur. Ve māl cinsinden altına ve gümüşe itlāk olunur ki sedāsızca olan māl olacaktır, niteki hayvāndan mālā نَاطِقٌ [nāṭiq] itlāk olunur; murād bī-rūh ve zī-rūh olan mällardır; yukālu: مَا لَهُ صَامِثٌ وَلَا نَاطِقٌ أَي حَيَوَانٌ وَلَا غَيْرُهُ مِنَ الْمَالِ

الصَّمُوتُ [eş-şamūt] صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Ağır zırha denir, دَرَجٌ ثَقِيلٌ ma'nāsına ki lābis oldukları hinde kağıştısı olmaz. Ve darībeye gömülüp giden işlek kılıca itlāk olunur, سَيْفٌ رَسُوتٌ ma'nāsına. Ve şol mumlu bal gömecine itlāk olunur ki mecmu' delikleri bal ile dolu olup aslā boş deliği olmaya. Ve

صَمُوتٌ [Şamūt] Ashābdan 'Abbās b. Mirdās'ın 'alā-kavlin Ḥufāf b. Nudbe'nin feresi ismidir. Ve 'Arablar kılıç ve bıçak kemikten dönmeyip kemikten öte işledikte صَمُوتٌ derler vasfıyyetle ki savtı zuhūr eylememekle صَمُوتٌ [şamūt] olur. Ve 'Arablar kızın baldırı ve topuğu etli ve dolu olduğundan halhāl gereği gibi yerleşip pekişmek sebebiyle yürüdükte çağıştısı olmasa, جَارِيَةٌ صَمُوتٌ الْخَلْحَالَيْنِ derler; yukālu: جَارِيَةٌ صَمُوتٌ الْخَلْحَالَيْنِ أَي غَلِيظَةُ السَّاقَيْنِ لَا يُسْمَعُ لَهُمَا حِسٌّ

إِصْمِثُ [işmit] [irbil] vezninde) Bir kelimedir ki 'Arablar ıssız tenhā beyābāna vasf ederler; yekülüne: تَرَكَتُهُ بَيْلِدَةٌ إِصْمِثٌ ve yekülüne: وَبِضْحَرَاءِ إِصْمِثٌ وَبِوَحْشِ إِصْمِثٌ تَرَكَتُهُ بَيْلِدَةٌ إِصْمِثَةٌ بِالْهَاءِ بَقِطْعِ الْهَمْزَةِ وَوَضَلَهَا مَكْسُورَةٌ

غَيْرِ مُصْرَفٍ فِي الْكُلِّ أَي تَرَكَتُهُ بِالْفَلَاةِ أَوْ بِحَيْثُ لَا يُدْرَى أَيْنُ هُوَ Ya'nī "Onu tenhā beyābānda yāhūd kanda olduğu bilinmez yerde terk edip geldik."

Şārihin beyānına göre 'adem-i insirāfı 'alemiyyet ve vezn-i fi'l yāhūd te'nīs sebeblerine mebnīdir. Ve o maküle mahal mühiş olmakla herkes refikine إِصْمِثٌ إِصْمِثٌ diye savt ve tekellümden men' eylemesi bā'is-i itlaktır. Ve kaldı ki hemzenin kat'ı if'alden me'hūz olduğuna mebnīdir, lākin صَمْتٌ [şamt] maddesi bāb-ı evvelden mutasarrıf olmakla emr-i hāzır hemzenin zammıyla olmak muttaridedir. Meğer ki tahfifile yāhūd maktū'u'l-hemzeye ıttirāda mebnī ola; ve tā-i te'nīs mevsūfunun zāhirine nazaran ism mecrāsına cārī olduğuna mebnīdir.

الْمُصْمِثُ [el-muşmet] [mukrem] vezninde) İçi boş ve mücevvef olmayan şey'e denir, kürre ve top güllesi gibi ki som ta'bir olunur; yukālu: شَيْءٌ مُصْمِثٌ أَي لَا جَوْفَ Ve şol kapıya ve kilidlenmiş kilide denir ki ne tarikle bend olduğu mübhem ve nā-ma'lūm ola; yukālu: بَابٌ وَقَفْلٌ مُصْمِثٌ أَي أَلْفٌ مُصْمِثٌ Ve 'Arablar مُصْمِثٌ derler, مُتَمَمٌ [mutemm] ma'nāsına, niteki أَلْفٌ dedikleri gibi. Ve bunda tef'īl bābından olarak مُصْمِثٌ dahi derler. Ve yek-renk olan şey'e dahi مُصْمِثٌ [muşmet] itlāk ederler; yukālu: تَوْبٌ مُصْمِثٌ إِذَا كَانَ لَا يُخَالِطُ لَوْنَهُ لَوْنٌ

الْحُرُوفُ الْمُصْمِثَةُ [el-ḥurūf'l-muşmetet] "مُرٌ بِتَقْلٍ" kelimesinde vākī' altı harften mā-'adā harflere itlāk olunur. Burada nüshalarda مَا عَدَا lafzı sākittir ki tугyān-ı وَالْحُرُوفُ الْمُصْمِثَةُ "مُرٌ بِتَقْلٍ." مَا عَدَا ile mersümdür, savāb olan مَا عَدَا

“مُرُّ بِنْفَلٍ” olmaktadır ki mīm ve rā ve bā ve nūn ve fā ve lām'dan mā-adā harftir demektir. Pes bunlardan mā-adāya حُرُوفٌ مُضْمَتَةٌ [hurūf muşmetet] itlāk olunur. Ve işbu altı harfe حُرُوفٌ ذَلَاقَةٌ [hurūf zelākat] itlāk olunur, niteki ŞāfiyeşerhiÇārperdi tafsīl üzere ta'rīf ve temyīz ve vech-i tesmiyelerini beyān eylemiştir.

الضَّمَّتَةُ [eş-şumtet] (şād'ın zammı ve kesriyle lügattir) Şol şey'e denir ki onunla sıbyān kısmı avutulup iskāt oluna, ta'am ve sâ'ir oyuncak gibi.

الْمُضْمِثُ [el-Muşmit] (مُحْسِنٌ [muhsin] vezninde) Şeybān en-Nehdī nām kimsenin kılıcı adıdır.

الضَّمِّيثُ [eş-şimmīt] Mīm'in şeddesiyle سَكِّيثٌ [sikkīt] vezninde ve mürādifidir ki kesirü's-süküt olan kimseye denir.

الضَّمَّاتُ [eş-şamāt] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Şey ma'nāsına isti'māl olunur. Fi'l-asl bā'is-i süküt olacak nesne ma'nāsına olup ba'dehu mutlakan nesnede isti'māl olundu; tekülü: مَا ذُقْتُ صَمَاتًا أَيَّ شَيْئًا

[ص م ع ت]

الضَّمْعِيُّوتُ [eş-şam'ayūt] (ayn-ı mühmeleden sonra yā-yı tahtıyye ile عُنْكَبُوتٌ [ankebūt] vezninde) Başı sert olan ata denir ki bir vechile zabtı kâbil olma-ya. Bunun vezni fa'leyüttur. Zâhiren “ص،م،ع” maddesindedir ki kendi hevāsına tâbi' olan hod-ser ve hod-re'y olmak ma'nāsınadır.

[ص ن ت]

الضَّنُّوتُ [eş-şannūt] (nūn'un şeddesiyle سَفُّودٌ [seffūd] vezninde) Küçük sepete denir ki içine hurmā makülesi korlar, alā-kavlin kārürenin gılāfına ve kapağına de-

nir. Cem'i صَنَائِثُ [şanātīt] gelir.

الْإِشْنَاتُ [el-işnāt] (hemzenin kesriyle) Metin ve muhkem kılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَصْنَتَ الشَّيْءَ إِذَا أَتْرَضَهُ وَأَحْكَمَهُ

الضَّنِّيثُ [eş-şintīt] (صَنْدِيدٌ [şindīd] vezninde) Zī-şān ve metin ve müte'ayyin olan mihter-i kavme denir. Mü'ellif bunu “ص،ت،ت” maddesinde dahi zikr eylemiştir, nūn'un ziyādesinde ihtilāf olduğuna mebnī. Ve

صَنْثِيَّتُ [şintīt] Alaya denir, كَتِيبَةٌ [ketībet] ma'nāsına.

الضَّنْبُوتُ [eş-şunbūt] (şād'ın zammıyla) فَرْذٌ [ferd] ve حَرِيدٌ [harīd] olan kişiye denir. Bu dahi “ص،ت،ت” maddesinde beyān olundu.

[ص و ت]

الضُّوْتُ [eş-şavt] (şād'ın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Seslenmek ma'nāsınadır; yukālu: صَاتَ الرَّجُلُ يَضُوتُ وَصَاتَ يَضَاتُ كَحَافٍ Ve

ضَوْتُ [şavt] İsm olur ki sese denir, bāng ve āvāz ma'nāsına. Ve zikr-i cemīl ve nām-ı nīgū ma'nāsına isti'māl olunur, ke-mā se-yuzkeru.

الْإِصَابَةُ [el-işābet] (إِصَابَةٌ [işābet] vezninde) ve

التَّضْوِيتُ [et-taşvīt] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bunlar da seslenmek ma'nāsınadır; yukālu: أَصَاتَ الرَّجُلُ وَضَوْتُ بِمَعْنَى صَاتَ

الصَّيِّتُ [eş-şayyit] (yā'nın şeddesiyle سَيِّدٌ [seyyid] vezninde) Pek sesli bülend-āvāz şahsa denir; yukālu: رَجُلٌ صَيِّتٌ أَيَّ شَدِيدٌ الضُّوْتُ

الضَّاتُّ [eş-şāt] (مَالٌ [māl] vezninde) صَيِّتٌ [şayyit] ma'nāsınadır; yukālu: رَجُلٌ صَاتَ وَجَمَارٌ صَاتَ أَيَّ صَيِّتٌ Şārihin beyānına göre

bunun aslı صَائِتٌ [šā'it] olup 'ayn'ı sākıt olmuştur yāhūd aslı صَوْتُ [šavt] olup vāv'ı elif'e kalb olunmuştur, ذُو صَوْتٍ [zū šavt] demektir, ذُو مَالٍ ve ذُو رَجُلٍ نَالٌ gibi ki مَالٍ ذُو ve نَوَالٍ ذُو takdīrindedir. Ve صَيِّتٌ kelimesinin aslı صَوِيْتُ idi, vāv, yā'ya kalb ve idgām olunmuştur. Ve

صَاتٌ [šāt] صَوْتُ [šavt] gibi zikr-i cemīl ma'nāsına isti'māl olunur.

الصَّيْتُ [eş-šīt] (šād'ın kesriyle) Bu dahi صَوْتُ [šavt] ve صَاتٌ [šāt] kelimeleri gibi beyne'n-nās zikr-i cemīl ve nīk-nām ma'nāsına isti'māl olunur. Bunun aslı صَوْتُ idi ki šād'ın kesriyle vāv yā'ya kalb olunmuştur ذَكْرٌ جَمِيلٌ ile صَوْتُ مَسْمُوعٌ fark için gūyā ki fi'l vezninde binā-yı mahsūsa vaz' olunmuştur. Ve صَيِّتَةٌ [šītet] dahi bu ma'nâyadır hā'yı; yukālu: لَهُ صَوْتُ Ve فِي النَّاسِ وَصَاتٌ وَصِيْتُ وَصِيَّتُهُ أَيُّ ذَكْرٌ حَسَنٌ

صَيْتٌ [šīt] Demirci çekicine denir, مِطْرَقَةٌ [miṭraqat] ma'nāsına. Ve kuyumcuya denir, صَانِعٌ [šā'iğ] ma'nāsına. Ve kılıç ve bıçak makūlesine cilā verip zağlayan kimseye denir.

المِصْوَاتُ [el-miṣvāt] (مِحْرَابٌ [mihrāb] vezninde) Pek haykırıcı, musavvit ma'nāsınadır. Ve ehad ve ferd ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: مَا بِالْأَدَارِ مِصْوَاتٌ أَيُّ أَخَذَ

الْإِنْصِيَاثُ [el-inṣiyāt] [infi'al] vezninde) Nidā eden kimseye icābet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: دُعَى فُلَانٌ فَأَنْصَاتُ أَيُّ Ve gizlenerek ve siperlenerek gitmek ma'nāsınadır; yukālu: أَنْصَاتُ الرَّجُلُ Ve beli bükülmüş kimsenin kāmēti doğrulmak ma'nāsınadır; yukālu: أَنْصَاتُ الْمُتَّحِي إِذَا اسْتَوَى قَامَتُهُ

Mütercim der ki kütüb-i emsâlde **أَعْمَرُ**

من نَضِرٍ“ meselinin menşe'i olan Naşr yüz doksan sene mu'ammer olup bi'l-cümle erkān ve kuvāları halel-yāb ve müyları sefid ve dişleri rīzān olduktan sonra te-ceddūd bulup yeniden tāze civānlık derecesine 'avdetle bi'l-cümle dişleri bitip ve müyları siyāh ve kuvvet-i vücūd ve tāb u tarāvetle yeni baştan şābb-ı yāfi' olmakla yine müddet-i medīde ber-vech-i kāmranī hīrāmende-i gülşen-sarāy-ı zindegānī olmuştur. Merkūmun bu hālını şu'aradan biri işbu manzūme ile iş'ar eylemiştir:

وَنَضِرُ بِنَ دُهْمَانَ الْهَيْبَةِ عَاشَهَا
وَتَشِيَعِينَ خَوْلًا نَمَ فَوَمَ فَأَنْصَاتَانَا
وَعَادَ سَوَادُ الرَّأْسِ بَعْدَ بِنَايَصِهِ
وَرَا جَعَهُ شَرِخُ الشَّبَابِ الَّذِي فَاتَا
فَعَاشَ بِخَيْرٍ فِي نَعِيمٍ وَغَبَطَ
وَلَكِنَّهُ مِنْ بَعْدِ ذَا كَلَّمَ مَانَا

Burada هَيْبَةٌ kelimesi ki tasgīr bünyesiyledir, yüz 'adede itlāk olunur. Ve أَنْصِيَاثٌ "meşhūr ve nām-dār olmak" ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: بِهَ أَنْصَاتُ بِهِ الرَّمَانُ إِذَا صَارَ مَشْهُورًا

FASLU'D-ḌĀDĪ'L-MU'CEME

(فَضْلُ الضَّادِ الْمُعْجَمَةِ)

[ض غ ت]

الضُّعْثُ [eḍ-ḍaḡt] (ḍād'ın fethi ve ḡayn-ı mu'cemenin sükūnuyla) Bir nesneyi اُنْيَابٌ [enyāb] ve نَوَاجِدٌ [nevāciz] ile ya'nī azı dişleri ile ve ortalarında olan dört dişler ile ağızda çevirerek çiğnemek ma'nāsınadır; yukālu: صَعْتُهُ صَعْتًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا لَأَكُهُ بِالْأَنْيَابِ وَالنَّوَاجِدِ

[ض و ت]

صَوْتُ [Ḍavt] [صَوْتُ] [ṣavt] vezninde) Bir mevzi'c adıdır.

[ض ه ت]

الضُّهْتُ [eḍ-ḍaht] (ḍād'ın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Bir nesneyi şiddetle basıp çiğnemek ma'nāsınadır; yukālu: صَهْتُهُ صَهْتًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا وَطِئَهُ وَطْئًا شَدِيدًا

FASLU'T-ṬĀ'İ'L-MÜHMELE

(فَضْلُ الطَّاءِ الْمُهْمَلَةِ)

[ط س ت]

الطُّنْتُ [eṭ-ṭast] (ṭā'nın fethi ve sīn'in sükūnuyla) Leğen ta'bīr olunan kaba denir ki içinde el ve nesne yıkanır. Bunun aslı طُسٌّ [ṭass] olmakla sīn-i sāniye ṭā'ya kalb olunmuştur. Şārih der ki cem'c ve tasgīrinde طَسَّاسٌ [ṭisās] ve طُسَيْسٌ [ṭuseys] denir ve bu Ṭayyib kabīlesi lügatidir, lākin müfredāt-ı sā'irede teşt-i Fārisī mu'arrebî olmak üzere mersümdür.

[ط ل ت]

طَالُوثٌ [ṭālūt] [جَالُوثٌ] [cālūt] vezninde) Bir melik-i a'cemī ismidir, 'alem-i 'İbrīdir, niteki جَالُوثٌ [cālūt] māddeinde beyān olundu.

FASLU'Z-ZĀ'Ī'L-MU'CEME

(فَضْلُ الظَّائِثِ الْمُعْجَمَةِ)

[ظ أ ت]

الظَّائِثُ [eʒ-zɑːt] (zā'nın fethi ve hemzenin sükūnuyla) Boğmak ma'nasınadır; yukālu: ظَائِثَةٌ ظَائِثًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا حَنَقَهُ

FASLU'L-'AYNĪ'L-MÜHMELE

(فَضْلُ الْعَيْنِ الْمُهْمَلَةِ)

[ع ب ت]

الْعَبِثُ [el-'abt] [سَبِثُ [sebt] vezninde) Bir nesneyi burmak ma'nasınadır; yukālu: عَبَيْتَ يَدَهُ عَبْثًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا لَوَاهَا

[ع ت ت]

الْعَثُ [el-'att] ('ayn'ın fethi ve tā'nın teşdidiyle) Mütekellim muhātaba hitāb eylediği kelāmı tekrār be-tekrār irād eylemek ma'nasınadır; yukālu: عَثَّهُ عَثًّا مِنَ الْبَابِ عَثَّهُ بَعْدَ مَرَّةٍ الْأَوَّلِ إِذَا رَدَّدَ عَلَيْهِ الْكَلَامَ مَرَّةً بَعْدَ مَرَّةٍ Ve ilhāh ve ibrām eylemek ma'nasınadır; yukālu: عَثَّهُ بِالْمَسْأَلَةِ إِذَا أَلْحَ عَلَيْهِ عَثَّهُ بِالْكَلامِ إِذَا وَبَّخَهُ

الْمُعَاتَّةُ [el-mu'āttet] [مُضَادَّةُ [muḍāddet] vezninde) ve

الْعِثَاتُ [el-'itāt] [عِنَادُ [e'inād] vezninde) Bir kimse ile muhāsame eylemek ma'nasınadır; yukālu: عَاتَهُ مُعَاتَةً وَعِثَاتًا إِذَا خَاصَمَهُ

الْعُنْعُثُ [el-'ut'ut] [بُلْبُلُ [bulbul] vezninde) ve

الْعُنْعُثُ [el-'at'at] [رَبْرَبُ [rabrab] vezninde) Oğlağa denir, جَدِّي [cedy] gibi. Ve kavī ve şedīd olan insān ve hayvāna denir. Ve tāmümü'l-hilkat, tavīlü'l-kāmet adama denir, 'alā-kavlin muztaribü'l-hilkat, yakı-sıksız, tavīlü'l-kadd adama denir.

الْعَثْتُ [el-'atet] (fethateynle) Gılzat ve huşūnetle söz söylemeğe denir; yukālu: مَا هَذَا الْعَثْتُ أَيُّ الْغِلْظِ فِي الْكَلَامِ

عَثَّ عَثَّ [at 'at] ('ayn'ların fethiyle) Oğlak çağırarak savttan hikāyedir.

الْعَمْتَةُ [el-ʿatʿatet] [زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Delirmek, جُنُونٌ [cunūn] ma'nāsınadır: Ve عَثَّ عَثَّ diyerek oğlağı çağırarak ma'nāsınadır; yukālu: شَعَعَتِ الرَّاعِي إِذَا دَعَا الْجَدْيَ بِعَثَّ عَثَّ

الْتَعَثُّتُ [et-teʿattut] [تَفَعَّلَ [tefaʿul] vezninde) Kelāmı talakat ve selâsetle edâ edemeyip hurûf ve kelimâtını terdîd ve tekrâr eyleyerek tekellüm eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَعَثَّتْ فِي كَلَامِهِ إِذَا لَمْ يَسْتَمِرَّ فِيهِ بَلْ أَكْثَرَ التَّرَدُّدَ

عَثَّى [ʿattā] [حَتَّى [ḥattā] vezninde) ve onda lügattir. Şārihin beyânına göre Huzeyl ve Şakîf ve Sa'd lügatidir.

[ع ر ت]

الْعَزْتُ [el-ʿart] [ضَرَبْتُ [darb] vezninde) vezninde) Mızrak sulb ve saht olmak, ʿalā-kavlin titreyip muztarib olmak ma'nāsınadır; yukālu: عَزَّتِ الرُّمْحُ عَزْتًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا صَلَبَ أَوْ اضْطَرَبَ عَزَّتِ الْبُرْقُ عَزَّتِ أُنْفَهُ إِذَا لَمَعَ وَبَرَقَ عَزَّتِ أُنْفَهُ إِذَا دَلَكَهُ

الْعَوَّاتُ [el-ʿarrāt] [شَدَّادٌ [šeddād] vezninde) Pek titreyici şedidü'l-ıztırâb nesneye denir; yukālu: بَرَقَ عَوَّاتٌ وَرَفَحَ عَوَّاتٌ أَيَّ شَدِيدٍ الْإِضْطِرَابِ

[ع ف ت]

الْعَفْتُ [el-ʿaft] [ʿayn'ın fethi ve fā'nın sükunuyla) Bir nesneyi burup kırmak, ʿalā-kavlin eczāsını dağlayıp saçılmayarak kırmak ma'nāsınadır; yukālu: عَفَّتِ الشَّيْءُ عَفْتًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا لَوَاهُ وَكَسَرَهُ أَوْ كَسَرُوا بِلَا اِرْتِضَافٍ Ve ʿacemī kimse tekellüfle ʿArabī kelimât etmek yāhūd lüknetinden nāşī kelāmı tām ve vāfī edâ edemeyip şikes-te hurd murd tekellüm eylemek ma'nāsına

istiʿmāl olunur; yukālu: عَفَّتْ فِي كَلَامِهِ إِذَا تَكَلَّفَ فِي عَرَبِيَّتِهِ أَوْ كَسَرَهُ لُكْنَةً

الْأَعْفَتُ [el-aʿfet] [أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Bön ve ahmak kişiye denir. Ve solak adama denir, أَغْسَرُ [aʿser] ma'nāsına.

الْعِفْتَانُ [el-ʿiftān] [صِفْتَانٌ [şifittān] vezninde ve mürādifidir ki māddeinde zikr olundu ve mübālagaten nefsine nisbetle عِفْتَانِي [ʿiftāniyy] dahi derler.

الْعَفِيتَةُ [el-ʿafitet] [عَصِيدَةٌ [ʿaşidet] vezninde ve mürādifidir ki bulamaç aşına denir.

[ع ل ف ت]

الْعَلْفُوتُ [el-ʿilfevt] [جَزْدَحْلٌ [cirdahl] vezninde) ve

الْعُلْفُوتُ [el-ʿulfüt] [زُبُورٌ [zunbūr] vezninde) ve

الْعَلْفَتَانِي [el-ʿalfetāniyy] [أَنْدَرَانِي [enderāniyy] vezninde) Şol cesimü'l-cüsse ahmak ve bī-magz kimseye denir ki kuvve-i müfekkiresi olmamakla lisānına savāb ve hatā ve ratb ve yābis her ne gelir ise savurur ola; yukālu: رَجُلٌ عِلْفُوتٌ وَعُلْفُوتٌ وَعَلْفُوتٌ وَعَلْفَتَانِي أَيُّ جَسِيمٍ أَحْمَقٌ يَرْمِي بِالْكَلَامِ عَلَى عَوَاهِينِهِ

[ع م ت]

الْعَمْتُ [el-ʿamt] [سَمْتُ [semt] vezninde) Yünü elde eğirmek için halka gibi değirmice dürmek ma'nāsınadır; yukālu: عَمَّتِ الصُّوفَ عَمْتًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا لَفَّهُ مُسْتَدِيرًا لِيَجْعَلَ فِي الْيَدِ فَيَغْوَلُ Ve bir kimseyi hācetinden keff ve menʿ eylemek, ʿalā-kavlin aslā kayırmayarak kör vuruşu gibi neresi gelirse gelsin değnekle vurup çalmak ma'nāsınadır; yukālu: عَمَّتْ فَلَانًا إِذَا فَهَرَهُ يَعْنِي عَنْ مَرَامِهِ أَوْ صَرَبَهُ بِالْعَصَا غَيْرَ مُبَالِ

الْتَعْمِثُ [et-taʿmīṭ] [تَفَعَّلَ [tefaʿil] vezninde) [ʿamt] ile ma'nā-yı evvelde

mürādiftir; yukālu: عَمَّتِ الصُّوفُ بِمَعْنَى عَمَّتَهُ
الْعَمِيَّةُ [el-ʿamītet] (ʿayn'ın fethiyle) Eğ-
 rilmek için elde değirmi dürülmüş yün
 destesine denir, niteki kıldan olursa سَلِيلَةٌ
 [selīlet] ve penbenden olursa سَبِيحَةٌ [sebīḥat]
 denir. Cem'i اُعْمِيَّتْ [aʿmitet] gelir ve عُمْتُ
 [ʿumut] gelir zammeteynle ve cem'i cinsi
 عَمِيَّتْ [ʿamīt] gelir hā'sız.

الْعَمِيَّتْ [el-ʿimmīt] (سَكِيَّتْ [sikkīt] veznin-
 de) Zarīf ve hāzık olan gözcüye denir;
 yukālu: رَجُلٌ عَمِيَّتْ أَي رَقِيبٌ ظَرِيفٌ Ve sar-
 hoşa denir. Ve zaʿfūr-reʿy olan cāhil
 ve nādāna denir. Ve aʿmā gibi bir cihete
 sülûke reh-yāb olmayan kimseye denir,
 gerek hissî ve gerek maʿnevî olsun, yaʿnî
 nereye ve ne semte gideceğini bilmez olan
 adama denir ki hayrette olur; yukālu: رَجُلٌ
 عَمِيَّتْ أَي لَا يَهْتَدِي إِلَى جِهَةٍ

ع ن ت

الْعَنْتُ [el-ʿanet] (fethateynle) Bir nes-
 ne fāsīd ve tebāh olmak maʿnāsınadır;
 yukālu: Ve عَنِتَ الشَّيْءُ عَنْتًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا فَسَدَ
عَنْتُ [ʿanet] İsm ve günāh maʿnāsına
 ismdir; yukālu: Ve فِيهِ عَنْتٌ أَيَاثُمُ Ve helāk
 maʿnāsınadır; yukālu: وَقَعَ فِي الْعَنْتِ أَيِ الْهَلَاكِ
 Ve insāna bir zahmet ve meşakkat uğra-
 mak maʿnāsınadır; yukālu: عَنِتْ فُلَانٌ عَنْتًا إِذَا
 Ve bir kimse bir şiddet ve dَحَلَ عَلَيْهِ الْمَشَقَّةُ
 yukālu: عَنِتَ الرُّجُلُ إِذَا لَفِيَ الشَّدَّةُ
 maʿnāsınadır; ve minhu kavluhu taʿālā:
 Ve ﴿لَمَنْ خَشِيَ الْعَنْتَ مِنْكُمْ﴾ أَيِ الْفُجُورِ وَالرِّزَا
 maʿnāsınadır; yukālu: عَنِتَ الْعَظْمُ إِذَا وَهَى
 Ve günāh kazanmak maʿnāsınadır;
 yukālu: عَنِتَ الرُّجُلُ إِذَا اكْتَسَبَ مَأْتَمًا
 Ve kırık ke-
 mik sarılıp onulduktan sonra tekrār bir se-
 beble kırılmak maʿnāsınadır; yukālu: عَنِتْ

الْعَظْمُ إِذَا انْهَاضَ بَعْدَ الْجَبْرِ

الْإِعْنَاتُ [el-iʿnāt] (hemzenin kesriyle) Bir
 kimseyi bir mihnet ve meşakkate uğrat-
 mak maʿnāsınadır; yukālu: إِذًا وَقَعَهُ
 Ve sarılıp onulmuş ke-
 miği tekrār şikest eylemek maʿnāsınadır;
 yukālu: أَعْنَتَ الْعَظْمُ الْمُجْبُورَ إِذَا أَصَابَهُ وَهَاضَهُ

التَّعْيِثُ [et-taʿnīt] (تَفْعِيلٌ [tefīl] veznin-
 de) Bir kimseye kasr ve teşdīd ile edāsı
 ve ʿuhdesinden hurūcu be-gāyet düşvār
 olan bir mādde tahmīl ve ilzām eylemek
 maʿnāsınadır; yukālu: عَنَّتْ فُلَانًا إِذَا شَدَّدَ عَلَيْهِ
 وَأَلْزَمَهُ بِمَا يَضْعُبُ عَلَيْهِ أَدَاؤُهُ

الْعَنْثُوثُ [el-ʿuntūt] (ʿayn'ın zammıyla)
 [ḥaliyy] dedikleri, yaʿnî eşek kengeri ve
 buğdaycık otu dedikleri otun kurumuşuna
 denir ki merʿādandır. Ve düz sahrāda vākīʿ
 yalnız ince uzun dağa denir. Ve her şey'in
 evveline ve ibtidāsına denir. Ve üzerine
 suʿūdu be-gāyet meşakkatli ve düşvār olan
 sarp tepeye ve bayıra denir.

الْعَنْوُثُ [el-ʿanūt] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde)
 Bu dahi suʿūdu zahmetli olan sarp tepeye
 ve bayıra denir; yukālu: أَكَمَّةٌ عَنْوُثٌ وَعَنْوُثٌ
 أَيِ شَاقَّةُ الْمُضْعَدِ

الْعَنْتَةُ [el-ʿantetet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet]
 vezninde) Bir nesneden iʿrāz eylemek
 maʿnāsınadır; yukālu: عَنَّتْ عَنْهُ إِذَا أَعْرَضَ
 Ve çemiş taʿbīr olunan bir yaşında oğlağın boy-
 nuzu boylanıp yükselmek maʿnāsınadır;
 yukālu: عَنَّتْ قَرْنُ الْعُتُودِ إِذَا اِرْتَفَعَ

الْعَانِثُ [el-ʿānīt] [ʿānis] vezninde ve
 mürādifidir ki kocaya varmayıp evde ka-
 lan karı kıza denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ عَانِثٌ أَيِ
 عَانِيسٌ

الْمُتَعَنَّثُ [el-muteʿannit] (مُتَعَنَّثٌ [muteʿannid]
 vezninde) Bir kimsenin hatāsını tutmak
 kaydında olan kişiye denir. تَعَنَّثٌ [teʿannut]

bir kimsenin hatâ ve zellesini tutmak kaydında olmak ma'nâsınadır; yukâlu: جاءه مُتَعَبًا أَي طَالِبًا زَلَّتْهُ

الْعَيْثُ [el-'anit] (كِيفَ [ketif] vezninde) ve

الْمُعَيْثُ [el-mu'nit] (مُحْسِنٌ [muhsin] vezninde) ve

الْمُعَنَّثُ [el-mu'annet] (مُعَظَّمٌ [mu'azzam] vezninde) Sarılıp onulduktan sonra tekrâr şikest olan kemiğe denir.

[ع ه ت]

الْمُتَعَهِّثُ [el-mute'ahhit] (مُتَعَهِّدٌ [mute'ahhid] vezninde) 'Ateh ve humk ve belâhet sâhibi kimseye denir.

Şârih der ki gūyâ ki مُتَعَهِّتٌ [mute'attih] maktûbudur; yukâlu: رَجُلٌ مُتَعَهِّتٌ أَي دُو نَيْفَةٍ Burada نَيْفَةٌ [nîkat] humk ma'nâsınadır; tezyîn-i libâs ma'nâsına deĝildir.

FASLU'L-'AYNİ'L-MU'CEME

(فَضْلُ الْعَيْنِ الْمُعْجَمَةِ)

[غ ت ت]

الْغَتُّ [el-ğatt] (ğayn'ın fethi ve tâ'nın teşdididiyle) Bir kimseye bir mâdde ile zahmet verip rencide kılmak ma'nâsınadır; yukâlu: غَتَّهُ بِالْأَمْرِ غَتًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا كَدَّهُ Ve bir kimseyi suya daldırmak ma'nâsınadır; yukâlu: غَتَّهُ فِي الْمَاءِ إِذَا عَطَّهُ Ve elini yâhūd yenini ağıza tutmak makûlesi hâlâtla gülme-yi ihfâ eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: غَتَّ عَتًّا Ve söz ile bir kimseyi ifhâm ve iskât eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: غَتَّ بِالْكَلامِ إِذَا بَكَتُهُ Ve kabı ağızdan ayırmayarak suyu peyderpey yudum yudum içmek ma'nâsınadır; yukâlu: غَتَّ الْمَاءَ إِذَا شَرِبَ Ve bir kimseyi magmûm ve gussa-nâk eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: غَتَّهُ إِذَا عَمَّهُ وَأَكْرَبَهُ Ve bir adamı bunaltıp boĝmak ma'nâsınadır; yukâlu: غَتَّهُ إِذَا خَنَقَهُ Ve dâbbeyi beri öte bî-fâsıla seĝirtmekle yorup dermânde eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: غَتَّ الدَّابَّةَ شَوْطًا أَوْ شَوْطَيْنِ إِذَا أَنْعَبَهَا فِي رَكْضِهَا Ve ba'zı şey'i ba'zı şey'e tâbi' ve tâlî kılmak ma'nâsınadır; yukâlu: غَتَّ الشَّيْءَ الشَّيْءَ إِذَا اتَّبَعَ بَعْضُهُ بَعْضًا

[غ ل ت]

الْغَلْتُ [el-ğalt] (ğayn'ın fethi ve lām'ın sükûnuyla) 'Akd olunan pazarlığı bozmak, إِفَالَةٌ [ikâlet] ma'nâsınadır; yukâlu: غَلَّتِ الْبَيْعَ أَوْ الْبَيْعَاءَ غَلَّتًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَقَالَهُ

الْغَالْتُ [el-ğalet] (fethateynle) Yanlış hisâb eylemek, غَلَطٌ [ğalaṭ] ma'nâsınadır, 'alâ-kavlin غَلَّتْ [ğalet] hisâbda ve غَلَطَ [ğalaṭ] sözde olan yanlışlığa mahsûstur; yukâlu: غَلَبْتُ فِي الْحِسَابِ غَلَّتًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَغَلَطْتُ فِي الْقَوْلِ

Şārih der ki evceh olan غَطَّ [galaṭ] ṭā'yla e'ammdır, ve tā'yla عَلَّتْ [galet] hisāba mahsūstur.

الإِغْلَتَاءُ [el-iğlintā] [isrindā] [isrindā] vezninde) Bir kimseye şetm ve darb ve kahr ile havāle ve şer-gīr ve müstevlī olmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِغْلَتَيْ فُلَانٌ عَلَيْهِ إِذَا عَلَاهُ** بِالشُّمِّ وَالضَّرْبِ وَالْقَهْرِ

الغَلْتَةُ [el-ğaltat] [feltet] [feltet] vezninde) Gececin evveline denir.

الغُلْتَةُ [el-ğultet] [cur'at] [cur'at] vezninde) غَلَّتْ [galet] lafzından ismdir, yanlışlık ma'nāsınadır; yukālu: **بِهِ غُلْتَةُ أَيَّ غَلَّتْ**

الإِغْتِلَاتُ [el-iğtilāt] [ifti'āl] [ifti'āl] vezninde) ve

التَّغْلُتُ [et-teğallut] [tefa'ul] [tefa'ul] vezninde) Bir kimseyi gafletle tutmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِغْتَلْتَهُ وَتَغْلَتَهُ إِذَا أَخَذَهُ عَلَى غِرَّةٍ**

[غ م ت]

الغَمْتُ [el-ğamt] [semt] [semt] vezninde) Ta'ām sakīl olup yüreği basmakla mi'deyi bulandırıp sāhibini sarhoş gibi şūrīde-dimāg eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **غَمَّتُهُ الطَّعَامُ غَمَّتًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا ثَقُلَ عَلَى قَلْبِهِ فَصَيَّرَهُ كَالسُّكْرَانِ** Ve suya daldırmak ma'nāsınadır; yukālu: **Ve bir nesneyi örtüp bürümek ma'nāsınadır; yukālu: غَمَّتَ الشَّيْءُ إِذَا غَطَّاهُ** Ve su içerken teneffüs için başını yukarı tutmak ma'nāsınadır; yukālu: **غَمَّتَ نَفْسًا إِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ عِنْدَ الشُّرْبِ** Ve bu mecāzdır, gūyā ki soluğunu su ile تَغَطَّتْ [tağt'et] eder.

الغَمَّتُ [el-ğamet] [fethateynle] Sakīl ta'ām yüreği basmakla sāhibi sarhoş gibi bulanmak ma'nāsınadır; yukālu: **غَمَّتَ الرَّجُلُ غَمَّتًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا ثَقُلَ الطَّعَامُ عَلَى قَلْبِهِ فَصَارَ كَالسُّكْرَانِ**

FASLU'L-FĀ'

(فَضْلُ الْفَاءِ)

[ف أ ت]

الإِيفِيَاتُ [el-ifti'āt] [ifti'āl] [ifti'āl] vezninde) Bir kimseye 'indī aslısız bātıl söz isnād eylemek ma'nāsınadır ki yalan atmak ta'bīr olunur; tekülü: **إِفْتَأْتُ عَلَى الْبَاطِلِ أَيَاخْتَلَعُهُ** Ve hod-re'y olmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِفْتَأْتُ الرَّجُلَ بِرَأْيِهِ إِذَا اسْتَبَدَّ** Ve fec'eten vefāt eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **أَفْتَيْتُ الرَّجُلَ عَلَى بِنَاءِ الْمَفْعُولِ إِذَا مَاتَ فَجَاءَهُ**

Şārih der ki bu maddenin hemzesi Ezherī nakli üzere sahihtir, ya'nī mehmūzdur. Ve İbn Şumeyl nakli üzere nā-ma'fūmdur, ya'nī mehmūz mudur yāhūd “**ف،و،ت**” māddesinden midir mu'ayyen değildir. Ve Ebū Zeyd rivāyeti üzere gerçi mehmūziyyet üzere mesmū'dur, lākin gayr-i mehmūz isti'māl vākī'dir, niteki **حَالَاتُ السُّوَيْقِ** derler, “Ben sevīka hulv kattım” mahallinde. Kezālik **رَبَأْتُ الْمَمِيَّتِ** derler, ve bu dahi muhtemeldir ki aslı **فَوْتُ** [fevt]ten olmayıp mehmūz ola. Ve Cāmi'u'l-luğa'da **فَأْتُ** [fā't] ibāretiyle mehmūzen mersūmdur.

[ف ت ت]

الفَتْ [el-fett] (fā'nın fethi ve tā'nın teşdidiyle) Bir nesneyi parmaklar ile rīze rīze hurd murd eylemek ma'nāsınadır, tirit ekmeği gibi; yukālu: **فَتَّ الشَّيْءَ فَتًّا مِنَ الْبَابِ إِذَا دَقَّهُ وَكَسَرَهُ بِالْأَصَابِعِ** Ve

فَتَّ [fett] İsm olur, kayalarda olan çatlağa denir. Cem'ī futūt [futūt] gelir. Kezālik masdar olur, bir şey'in kuvvetini izāle ile za'tif kılmak ma'nāsınadır; yukālu: **فَتَّ فِي سَاعِدِهِ أَيَّ أَضَعَفَهُ** Ve bu mecāzdır, gūyā ki

a'vânını kesr eylemiştir.

الْفَتِيتُ [el-fetît] ve

الْفَتُوتُ [el-fetüt] (râ'ların fethiyle) Parmaklar ile rîze rîze doğranmış ve ufanmış nesneye denir; yukâlu: خُبِرَ فِتِيَّتٌ وَفُتُوتٌ أَيُّ مَفُتُوتٌ

الْفَتَاتُ [el-futât] (ğurâb) [ğurâb] vezninde) Bir şey'in ufantısına denir; yukâlu: فُتَاتٌ الْخُبْرِ أَيُّ مَا تَفَتَّتْ

الْفَتَّةُ [el-fettet] (fâ'nın fethi ve zammıyla) Fıskı tuturuğuna denir ki ufaldıktan sonra içine kav koyup tuturuk ederler. Ve bir mikdârca hurmâ kümesine denir, kütle-i temr ma'nâsına.

الْفَتْفُتُ [et-tefettut] (tefa'ul) [tefa'ul] vezninde) Rîze rîze olmak ma'nâsınadır.

الْفَتْفَتَةُ [el-fetfetet] (zelzele) [zelzelet] vezninde) Deve suyu kanmak mertebesinden az içmek ma'nâsınadır; yukâlu: فَتْفَتَ الْبَعِيرُ إِذَا شَرِبَ دُونَ الرِّبِيِّ

الْفَتَفَاتُ [el-fetâfât] (fâ'nın fethiyle) İki üç kimse beyninde olan fısıltıya denir ki sâ'ir ehl-i meclis ne istimâc ve ne fehm edeler; yukâlu: بَيْنَهُمْ فَتَافَاتٌ أَيُّ سِرَازٍ لَا تُسْمَعُ وَلَا تُفْهَمُ Lisânımızda fit fit ne söyleşirler ta'biri bundan me'hûz olmak gerektir ki فَتَافَاتٌ [fetâfât]in müfredidir.

الْفَتْ [el-fett] (fâ'nın harekât-ı selâsıyla) Dağınık ve perâkende ma'nâsınadır; yukâlu: أَهْلُ بَيْتٍ فَتٍ مُثَلَّثَةُ الْفَاءِ أَيُّ مُتَشَبِّهُونَ

[ف خ ت]

الْفَحْتُ [el-faht] (fâ'nın fethi ve hâ-yı mu'cemenin sükunıyla) Ay aydınına denir, صَوُّ الْقَمَرِ ma'nâsına; tekûlu: جَلَسْنَا فِي مَاءٍ فُرَاتٍ أَيُّ عَذْبٍ جَدًّا Mü'ellif فُرَاتٍ [furât] ile عَذْبٌ [azb] bey-nini mübâлага vechiyle fark eyledi, zîrâ beyânına göre عَذْبٌ [azb] içimi hoş, tatlı

فَحْتُ [faht] Kapana ve faka denir, فَحٌّ [faħħ]

gibi. Ve evlerin tavanlarında olan değirmi değirmi deliklere denir ki 'Arab evlerine mahsüstür, murâd damlarında olan bacalardır ki onlardan içeriye şu'le nüfûz eder, hamâm kubbelerinin bacaları gibi. Ve

فَحْتُ [faht] Masdar olur, kesmek ma'nâsına; yukâlu: فَحَتَّ الشَّيْءُ فَحْتًا مِنَ الْبَابِ فَحْتًا إِذَا قَطَعَهُ فَحَتَّ الْإِنَاءَ إِذَا كَشَفَهُ Ve bir kimsenin başına kılıçla çalmak ma'nâsınadır; yukâlu: إِذَا رَأَسَهُ بِالسَّيْفِ إِذَا صَرَبَهُ فَحَتَّ الْفَاحِجَةَ إِذَا صَوَّتَتْ

الْفَاحِجَةُ [el-fâhîtet] Üveyik kuşuna denir. Şârihin beyânına göre mehtâb levninde olduğu bâ'is-i tesmiyedir. Ve

فَاحِجَةُ [Fâhîtet] Esmâ-i nisvândandır: Fâhîte bint Ebî Tâlib ki hâher-i hazret-i Murtağâ'dır ve Fâhîte bint el-Velîd sahâbiyyelerdir.

الْتَفَحُّتُ [et-tefaħħut] (tefa'ul) [tefa'ul] vezninde) Üveyik kuşunun yürüyüşü gibi yürütmek ma'nâsınadır; yukâlu: تَفَحَّتِ الرَّجُلُ إِذَا مَشَى مَشْيَ الْفَاحِجَةِ 'ucb ve pindâr ile hod-binlik eylemek ma'nâsına isti'mâl olunur; yukâlu: تَفَحَّتْ فُلَانٌ إِذَا تَعَجَّبَ

الْإِنْفِخَاتُ [el-infihât] (infi'al) [infi'al] vezninde) Tavan delinmek ma'nâsınadır; yukâlu: إِنفَخَتِ السَّقْفُ إِذَا انْتَفَبَ

[ف ر ت]

الْفُرَاتُ [el-furât] (fâ'nın zammıyla) Beğâyet tatlı ve hoş-güvâr suya denir; yukâlu: مَاءٌ فُرَاتٍ أَيُّ عَذْبٍ جَدًّا

Mü'ellif فُرَاتٍ [furât] ile عَذْبٌ [azb] bey-nini mübâлага vechiyle fark eyledi, zîrâ beyânına göre عَذْبٌ [azb] içimi hoş, tatlı

ve sinici su olup ve فُرَاتٌ [furāt] be-gāyet 'azb olan su olacaktır. Ve zeyl-i mādde ve فُرَاتٌ أَيْ عَذْبٌ 'ibāretiyle فُرَاتٌ [furāt] lafzının cem'i فُرَاتَانُ [firtān] olduğunu tasrīh eylemiştir ki fā'nin kesriyledir, غُرَابٌ [gūrāb] ve غِرْبَانٌ [gīrbān] gibi. Kezālik misāl-i mezbūrda فُرَاتٌ [furāt] lafzı vāhid ve cem'e mekūl olduğunu iş'ār eylemiştir, lākin cem'i-i tefāsirde فُرَاتٌ أَيْ عَذْبٌ 'ibāretiyle mersūm olmakla lā-mahāle mefhūmunda kesr ve izāle fi'li mu'teber olmak mukarrerdir. Ona binā'en tettebbu' olunup bi'l-āhere Keṣṣāf hāṣiyesi Ṭayyibī işbu بالفُرَاتِ سَمِيَّ بِالْفُرَاتِ لَأَنَّهُ يَزْفُتُ الْعَطَشَ أَيْ يَكْسُرُهُ عَلَى الْقَلْبِ يَعْنِي يَكْنِي فِي اعْتِبَارِ مَعْنَى الْكَسْرِ اشْتِقَاقَ الْفُرَاتِ مِنْهُ بِالِاشْتِقَاقِ 'ibāretiyle sebt eylediğine zafer-yāb olundu. Ya'nī فُرَاتٌ [furāt] lafzı maktūb olan رِفْتُ [rift] māddesinden me'hūzdur demektir, ve فُرَاتٌ [furāt] vaf-tır, شُجَاعٌ [şucā'] gibi, Mişbāh'ın beyānına göre nādiren فُرَاتَانُ [firtān] üzere cem'lenir, غُرَابٌ [gūrāb] lafzına haml ile ve mürādifi olan عَذْبٌ 'azb lafzına mahmūl olmakla müfred ve cem'e makūl olur; yukālu: مَاءٌ فُرَاتٌ وَمِائَةٌ فُرَاتٌ

Ve mü'ellifin siyāk resminden فُرُوتَةٌ 'azb-ı mufrit ma'nāsına olup فُرَاتٌ [furāt] ondan müştak olması münfehīm olur. Ve

فُرَاتٌ [Furāt] Kūfe Nehri'nin ismidir. Murād nehr-i meşhūrdur ki Ḳalīkalā cibālınden Şuġnī deresinden hāsıl olup ba'dehu Tercān ve Erzincān semtlerinden mürūr ve nehr-i Murād ile cem' olup Malatya tarafından Rūmkale ve Bīru'l-Furāt altından Hīt ve Ḥadīs'den Kerbelā'ya revān ve onda Dicle ile müctemī' olup Başra şarkisinden Kūfe kurbünde Baħr-i Hurmuz'e munsabb olur. Mü'ellif

mūsāmaha eylemiştir. Tesniye bünyesiyle فُرَاتَانُ [Furātān] فُرَاتٌ [Furāt] ile دُجَيْلٌ [Duceyl] nehridir. Ve

فُرَاتٌ [furāt] Denize itlāk olunur, بَحْرٌ [baħr] gibi. Ve

فُرَاتٌ [Furāt] A'lām-ı ricāldendir.

الْفُرُوتَةُ [el-furūtet] (fā'nın zammıyla) Su tatlı ve hoş-güvār olmak ma'nāsındadır; yukālu: فَزَتْ الْمَاءُ فُرُوتَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا عَذَبَ

الْفَرْتُ [el-feret] (fethateynle) Bir kimse pek hūş-mend ve sāhib-i rüṣd ve reviyet iken 'akl ve idrāki sonradan muhtell ve za'if olmak ma'nāsındadır; yukālu: فَزَتْ الرَّجُلُ فُرَاتًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا ضَعَفَ عَقْلُهُ بَعْدَ مُسْكَاةٍ

الْفَرْتُ [el-fert] (ṣarḇ) [ḍarḇ] vezninde) Zinā eylemek ma'nāsındadır; yukālu: فَزَتْ الرَّجُلُ فُرَاتًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا فَجَرَ

الْفَرْتَنِي [el-fertenā] (fā'nın fethi ve elifin kasrıyla) Zinā-kār 'avrete denir; mādde-i merkūmeden me'hūzdur. Şārih der ki mü'ellif nūn'nun ziyādesine zāhib olmuştur. Ve Sībeyvehi 'indinde rubā'idir, lākin ma'rūf olan فَرْتَنِي [Fertenā] bir muganniye 'avret ismidir.

الْفَرْتُ [el-firt] (fā'nın kesriyle) Sere ta'bīr olunan mikdāra denir ki karıştan küçüktür, فِترٌ [fītr] ma'nāsına.

[ف س ت]

الْفُسْتَاتُ [el-fustāt] [fustāt] vezninde ve mürādifidir ki büyük kara çadıra denir, ba'dehu pādīşāhların büyük sāyevān ve oba ta'bīr olunan çadırlarına dahi itlāk olunmuştur. Fāriside hargāh denir ve ikisinde dahi fā'ların kesriyle lügattir.

[ف ل ت]

الْفَلْتَةُ [el-feltet] (fā'nın fethi ve lām'ın

إِذَا تَبَاعَدَ مَا بَيْنَهُمَا [tefāvete] Ve işbu تَفَاوُتُ [tefāvut] māddesinin masdarı olan تَفَاوُتُ [tefāvut] lafzında vāv'ın harekât-ı selâsıyla lügattir. Kilâbiyyûn vāv'ı meftûh ederler, ve 'Anberî meksûr ederler. Ve bu kıyâstan hâricdir ve bāb-ı mezbûre münhasırdır. Güyâ ki vāv üzere zammeyi istiskâl eylemeleriyle meftûh ederler ve تَوَالِي [tevālî] ve تَوَانِي [tevānî] gibi ba'zı masâdır-ı mu'telleye kıyâsla meksûr ederler.

الْفَوَيْتُ [el-fuveyt] زُبَيْرُ [zubeyr] vezninde) Hod-re'y ve müstebidd bi'l-fi'ol olan kimseye itlâk olunur; tasgîri ta'zîme mebnîdir, müzekker ve mü'ennese itlâk olunur; yukâlu: رَجُلٌ فُوَيْتٌ وَامْرَأَةٌ فُوَيْتٌ أَبِي مُنْفَرِدٌ بِرَأْيِهِ وَلَا يُشَاوِرُ

التَّفَوُّتُ [et-tefevvut] تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Bir nesneden ba'zı mehâsin fevt olmakla 'ayb ve nakîsalı olmak ma'nâsınadır ve minhu kavluhu ta'âlâ: ﴿مَا تَرَى فِي خَلْقِي الرَّحْمَنُ مِنْ تَفَاوُتٍ﴾ أَيِ اخْتِلَافٍ وَاضْطِرَابٍ وَقِرَآءَةِ حَفْزَةِ وَالْكَسَائِيَّ مِنْ تَفَوُّتٍ قَالَ السُّدِّيُّ أَبِي مِنْ غَيْبٍ يَقُولُ يَا نَبِيَّ مَا عَبَدَآ الْتَائِظُ لَوْ كَانَ كَذَا لَكَانَ أَحْسَنَ olan halk-ı ilâhîde vaz'-ı engüşt-i itirâz edecek şu nedir yeri yoktur. Ve kâle'l-Ferrâ التَّفَاوُتُ وَالتَّفَوُّتُ هُمَا بِمَعْنَى وَاجِدٍ كَالْتَعَاهُدِ وَإِنْ كِلَا مِنْ وَالتَّعَهُدُ وَهُوَ الْإِخْتِلَافُ وَعَدَمُ التَّنَاسُبِ فَإِنَّ كِلَا مِنْ وَ التَّفَوُّتُ وَالتَّفَوُّتُ فَاتٌ عَنْهُ بَعْضٌ مَا فِي الْآخِرِ

تَفَوُّتٌ [tefevvut] اِفْتِيَاثٌ [iftiyât] gibi bir kimsenin mâlî makûlesi nesnelerde emr ve izni olmaksızın hod-be-hod tasarruf ve i'mâl eylemek ma'nâsınadır ki kendiliğinden ona sâbık olmaktır; yukâlu: تَفَوُّتٌ عَلَيْهِ فِي مَا لَيْهِ إِذَا فَاتَهُ بِهِ Bu dahi galebe ma'nâsını mutazammın olmakla عَلَى ile sılalanmıştır.

FASLU'L-KĀF

(فَضْلُ الْقَافِ)

[ق ت ت]

الْقَافُ [el-ğatt] (ğâf'ın fethi ve tâ'nın teşdidıyla) Koğuculuk eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: فَلَانٌ يَفُتُّ الْأَحَادِيثَ فَتًّا Ve مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ أَيِ يَبْنِيهَا

قَتَّ [ğatt] İsm olur, yonca dedikleri nebâta denir, إِسْفِسْتُ [isfist] gibi, 'alâ-kavlin kuruşuna denir فَضْفِضْتُ [fişfiş] gibi. Ve

قَتَّ [ğatt] Yalan söylemek ma'nâsınadır; yukâlu: قَوْلٌ مَقْتُوتٌ أَيِ مَكْذُوبٌ Ve bir kimsenin 'amel ve irâdesini fehmi ve derk eylemek için nihânîce ensesine düşüp der-pey olmak ma'nâsınadır; yukâlu: فَتَّ إِلَى فَلَانٍ إِذَا هَيَّامٌ [huyâm] 'illetine uğramış devenin istidlâl için bevlîni koklamak ma'nâsınadır; yukâlu: فَتَّ هَيَّامٌ Ve الرَّاعِي إِذَا شَمَّ بَوَّلَ الْبَعِيرَ الْمَهْيُومَ لِيَسْتَدِلَّ [huyâm] susalık ta'bîr ettikleri 'illettir. Ve

قَتَّ [ğatt] Bir nesneyi tülânî kesmek ma'nâsınadır; yukâlu: فَتَّ الشَّيْءَ إِذَا قَدَّهُ Ve azaltmak, taklîl ma'nâsınadır; yukâlu: فَتَّ الشَّيْءَ إِذَا قَلَّلَهُ Ve hâzır ve âmâde kılmak ma'nâsınadır; yukâlu: فَتَّهَ إِذَا هَيَّأَهُ Ve azca azca biriktirmek ma'nâsınadır; yukâlu: فَتَّ الشَّيْءَ إِذَا جَمَعَهُ قَلِيلًا قَلِيلًا Ve bir kimsenin izine düşüp izlemek ma'nâsınadır; yukâlu: فَتَّ أَثَرَهُ إِذَا قَصَّه

التَّقْيِيتُ [et-taqtît] تَفْعِيلٌ [tef'îl] vezninde) Bu dahi koğuculuk eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: فَتَّتَ الْحَدِيثَ إِذَا نَمَّهَ Ve tîb makûlesi müteferrik eczâyı cem' ve tabhla ma'cûn ve mürekkeb eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: فَتَّتَ الْأَفَاوِيَةَ إِذَا جَمَعَهَا وَطَبَّحَهَا

الْمَقْتَقَتَةُ [el-ğatğatet] زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde

ki mükerrerdır, beri öte söz iletip getirmekle koğuculuk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: قَتَمَتِ الرَّجُلُ إِذَا نَمَّ

الْقَتَبِيُّ [el-kittitā] [ḥiṣṣiṣā] vezninde) Bu dahi masdardır, koğuculuk eylemek ma'nāsınadır; ve mübālagaten vasf olur, قَتَاتٌ [qattāt] ma'nāsına, ke-mā se-yuzkeru.

الْقَتَاتُ [el-qattāt] [ṣeddād] vezninde) ve

الْقَتُوتُ [el-ḳatūt] [ṣabūr] vezninde) Bunlar da koğucu ve suhen-çin olan müfside denir, قَتَيْتِي [kittitā] gibi, 'alā-kavlin üçü dahi şol kimseye denir ki görünmez ve bilinmez yerden dā'imā nāsın sözlerini dinler ola, gerek koğuculuk eylesin gerek eylemesin; Türkide ona dinici ta'bīr ederler, ahlāk-ı seyyi'edendir; yukālu: رَجُلٌ قَتَاتٌ وَقَتُوتٌ وَقَتَيْتِي أَي نَمَامٌ أَوْ يَسْمَعُ أَحَادِيثَ النَّاسِ مِنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ سِوَاءَ نَمَائِهَا أَوْ لَمْ يَسْمَعْهَا Bura da mü'ellifin يَسْمَعُ kavli sīn'in ve mīm'in şeddeleriyledir.

الْمُقَاتَّتُ [el-muqattet] [muvaḳḳat] vezninde) Şol zeytūn yağına denir ki içine hoş-bū reyāhīn mezc ve tabh olunmuş ola, 'alā-kavlin sā'ir edhān-ı tayyibe mezc olunmuş ola; ve minhu'l-hadīsu ennehu "إِدْهَنْ بَرِيَّتٍ غَيْرِ مُقَاتَّتٍ وَهُوَ مُحَرَّمٌ" أَي بَحْتٌ لَا يُخَالِطُهُ رِيَاحِينَ أَوْ أَدْهَانَ طَيِّبَةً قَتَّةٌ [ḳattet] [ḍabbet] vezninde) Tābi'ından İbn Ḳatte demekle ma'rūf Suleymān b. Ḥabīb el-Muḥāribī vālidesinin ismidir.

الْإِقْتَاتُ [el-iḳtītāt] [ifti'al] vezninde) Bir şey'i bi-tamāmihi istisāl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِقْتَتَّ الشَّيْءُ إِذَا اسْتَأْصَلَهُ

قَتَاتٌ [Ḳutāt] [gūrāb] vezninde) Yemen'de bir mevzi' adıdır.

ق ر ت

الْقُرُوتُ [el-ḳurūt] [ḳu'ūd] vezninde) Seyelān eden kan birbiri üzere cem' olup kurumak, 'alā-kavlin darb eserinden bedende derinin altında göğeri kalmak ma'nāsınadır ki kan oturmak ta'bīr olunur; yukālu: قَرَتِ الدَّمُ وَقَرَّتْ قُرُوتًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالرَّابِعِ إِذَا يَبَسَ بَعْضُهُ عَلَى بَعْضٍ أَوْ اخْضَرَ تَحْتَ الْجِلْدِ مِنَ الصَّرْبِ

الْقَرَاتُ [el-ḳarat] (fethateynle) Bir kimşenin çehresi hüzn ve keder yāhūd gayz ve gazab sebebiyle mütegayyir olmak ma'nāsınadır; yukālu: قَرَّتِ الرَّجُلُ قَرَاتًا مِنَ الْبَابِ Ve الرَّابِعِ إِذَا تَغَيَّرَ وَجْهُهُ مِنْ حُزْنٍ أَوْ غَيْظٍ

قَرَاتٌ [ḳarat] İsm olur, buza denir, جمَدٌ [cedmed] ma'nāsına.

الْقَارِثُ [el-ḳārit] (rā'nın kesriyle) Miskın be-gāyet ehaff ve a'lāsına denir, magşūş olan misk sakīl olur. Ve

قَارِثٌ [ḳārit] Her görüp bulduğı nesneyi ahz eder olan kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ يَأْخُذُ بِأَخْذِ قَارِثٍ أَي يَأْخُذُ كُلَّ شَيْءٍ وَجَدَهُ يَأْخُذُ 'unvāniyla mersūmdur.

الْمُقْتَرِثُ [el-muḳterit] [iḳtirāt]tan ism-i fā'ildir, قَارِثٌ [ḳārit] ile ma'nā-yı sānide mürādifdir.

قَرَاتِيَا [Ḳarateyyā] (fethātla ve yā-yı müşeddede ile) Filesīn sancağında bir beldedir.

قَرَاتَانُ [Ḳaretān] (fethātla) Bir mevzi' dir.

قَارُوتُ [Ḳārūt] [hārūt] vezninde) Bir hısn adıdır.

الْقَرِيثُ [el-ḳārit] [ḳarīs] vezninde ve mürādifidir ki berd-ī şedide denir.

قُرَاتٌ [Ḳurāt] [gūrāb] vezninde) Tihāme ile Şām beyninde bir vādī ismidir.

[ق ر ب ت]

الْقَرْبُوتُ [el-ḳarbūt] قَرْبُوسُ [ḳarbūs] vezninde ve mürādifidir ki eyerin ön kaşına denir, قَرْبُوتُ السَّرْجِ أَي قَرْبُوسُهُ

[ق ل ت]

الْقَلْتُ [el-ḳalt] (ḳāf'ın fethi ve lām'ın sükunuyla) Dağlarda hilkī oyma çukura denir ki onda su irkilir. Ve kalilü'l-lahm olan kimseye denir ki ince kesim ve çelimsiz ta'bīr olunur.

الْقَلِثُ [el-ḳalit] كَتِيفٌ [ketif] vezninde) Bu dahi kalilü'l-lahm olan hilkī arık adama denir.

الْقَلَتْ [el-ḳalet] تَعَبٌ [ta'ab] vezninde) Helāk olmak ma'nāsınadır; yukālu: قَلَيْتَ الرَّجُلُ قَلْتًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا هَلَكَ

الْمَقْلَتَةُ [el-maḳletet] مَهْلَكَةٌ [mehleket] vezninde ve mürādifidir ki mahall-i hatar u helāktir; yukālu: وَقَعَ فِي الْمَقْلَتَةِ أَي الْمَهْلَكَةِ

الْمِقْلَاتُ [el-miḳlāt] مِحْرَابٌ [mihrāb] vezninde) Hemen bir yavru doğurup bir dahi munkatı' olan nākaya denir. Ve evlādı durmaz hatuna denir; yukālu: إِذَا إِمْرَأَةٌ مِقْلَاتٌ إِذَا كَانَتْ لَا يَعْيشُ لَهَا وَلَدٌ

الْإِقْلَاتُ [el-iḳlāt] (hemzenin kesriyle) Nāka ve hatun, مِقْلَاتٌ [miḳlāt] olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَقْلَتِ النَّاقَةُ وَالْمَوْأَةُ إِذَا صَارَتْ مِقْلَاتًا

إِقْلَاتٌ [iḳlāt] Helāk eylemek, 'alā-kavlin 'urza-i helāk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَقْلَتَهُ إِذَا أَهْلَكَهُ أَوْ عَرَضَهُ لِلْهَلَاكِ

الْقَلْتَةُ [el-ḳaltet] فَلْتَةٌ [feltet] vezninde) Sütü halāvetli olmayan hayvāna denir ki illeten nāşī olur; yukālu: شَاءَ قَلْتَةٌ أَي لَيْسَتْ بِحَلْوَةٍ اللَّبْنِ

الْقَلْتَيْنِ [el-ḳalteyn] بَحْرَيْنِ [bahreyn] vez-

ninde) Yemāme'de bir karye adıdır.

دَارَةُ الْقَلْتَيْنِ [Dāretu'l-Ḳalteyn] Bir mevzi'dir.

فَلْتَةٌ [Ḳultet] جُرْعَةٌ [cur'at] vezninde) Mışır'da bir karyedir.

[ق ل ع ت]

الْإِقْلِعَاتُ [el-iḳli'āt] إِسْبِطْرَارٌ [isbiṭrār] vezninde) Saç pek kıvrıcıklanmak ma'nāsınadır; yukālu: إِفْلَعَتِ الشَّعْرُ أَي أَفْلَعَدَ

[ق ل ه ت]

قَلْهَتْ [Ḳalhet] جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) ve **قَلْهَاتٌ** [Ḳalhāt] صَفْلَابٌ [şaḳlāb] vezninde) İki mevzi'lerdir. Hādramevt diyārının yukarı tarafında bir belde olacaktır ki قَلْهَتْ [Ḳalhet] ve قَلْهَاتٌ [Ḳalhāt] dahi derler.

[ق ن ت]

الْقُنُوتُ [el-ḳunūt] قُعُودٌ [ḳu'ūd] vezninde) Tā'at ve 'ibādet eylemek ma'nāsınadır; ve bihi fussire kavluhu ta'ālā: ﴿وَقُومُوا لِلَّهِ قَانِتِينَ﴾ Ve sükūt eylemek ma'nāsınadır. Ve du'ā eylemek ma'nāsınadır. Ve kıyām fi's-salāt ma'nāsınadır. Ve namāzda kelām-ı dünyevīden imsāk eylemek ma'nāsınadır. Ve bunların cümlesi bāb-ı evvelden masūgdur. Şārihin beyānına göre bunlar itlākāt-ı şer'iyeden asl ma'nāsı lüzüm-ı tā'attir ve imsāk 'ani'l-kelām dahi namāza mahsüstür; إِذْ جَاءَ فِي النَّهَائَةِ فِي حَدِيثٍ زَيْدُ بْنُ أَرْقَمَ بِنَّا نَتَكَلَّمُ فِي الصَّلَاةِ حَتَّى نَزَلَتْ ﴿وَقُومُوا لِلَّهِ قَانِتِينَ﴾ فَأَمْسَكْنَا عَنِ الْكَلَامِ

Mütercim der ki salāt-ı vitre **قُنُوتٌ** [ḳunūt] itlākı sā'ir namāzdan ziyāde du'āyı müştemil olduğu için yāhūd tül-ı kıyāmı yāhūd **”إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَلَكَ نُصَلِّي وَنَسْجُدُ“** kelimelerini hāvī olduğu için ve o kelimeleleri mutazammın olduğu için o du'āya da

قُنُوت [kunūt] itlāk eylediler. Bir rivāyette **سُورَةُ الْحَقِّدِ** ve **سُورَةُ الْحَلْعِ** ismleriyle iki sūre-i Qur'āniyyedir, İmām Suyūfī Durr-i menşūr'da ba'de'l-mu'avvizeteyn onları tefsir eylemiştir.

الْإِقْنَاتُ [el-iḳnāt] (hemzenin kesriyle) Beddu'ā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَقْنَتُ الْمُصَلِّي إِذَا أَطَالَ إِذَا دَعَا عَلَى عَدُوِّهِ Lākin sā'ir mahalde mutlakān du'ā ile müfesserdir. Ve ba'zı nüshada ve ba'zı ümmehātta bu mādde mā-ba'dlarıyla sülāsī 'unvānında mersūmdur ve **Başā'ir**'de mezīd ile müsebbettir. Ve **إِقْنَاتُ** [iḳnāt] namāzda kıyāmı uzatmak ma'nāsınadır; yukālu: أَقْنَتُ الْمُصَلِّي إِذَا أَطَالَ أَقْنَتُ الرُّجُلِ إِذَا أَطَالَ العَزَاةُ Ve hacc-ı şerīfe müdāvemet kılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَقْنَتُ الرُّجُلِ إِذَا أَطَالَ العَزَاةُ Ve çok çok gazā ve cihād eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَقْنَتُ فُلَانٌ إِذَا أَطَالَ العَزَاةُ Ve dergāh-ı ilāhīye tezelliül ve tevāzu' eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَقْنَتُ الرُّجُلِ إِذَا تَوَاضَعَ لِلَّهِ تَعَالَى

الْقَنَانَةُ [el-ḳanānet] **كِرَامَةٌ** [kerāmet] vezninde) Kalīlū't-ta'ām olmak ma'nāsınadır ki ekül olmayıp kem-hvār olmaktan 'ibārettir; yukālu: قُنَّتِ الرُّجُلُ قَنَانَةً مِنَ الْبَابِ الحَامِسِ إِذَا كَانَ قَلِيلَ الطَّعْمِ أَيْ الْأَكْلِ

الْقَنِيثُ [el-ḳanīth] **أَمِيرٌ** [emīr] vezninde) Kalīletü'l-ekl olan hatuna denir; yukālu: كَانَتْ امْرَأَةٌ قَنِيثٌ أَيْ قَلِيلَةَ الطَّعْمِ Ricāle dahi itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ قَنِيثٌ أَيْ بَيْنَ الْقَنَانَةِ

قَنِيثٌ [ḳanīth] Şol kırbaya denir ki sık ve mefīn dikişli olmakla suyu gereği gibi tutup bir katresini akıtmaya; yukālu: سَقَاءٌ بِسَاءٍ مُسِيلٌ Burada **مُسِيلٌ** [musīl] nüshaları galattır, zīrā **عَنِ الْكَلَامِ** ma'nāsından me'hūzudur ve **مَسِيكٌ** [missīk] **سِيكِيٌّ** [sikkīn] veznindedir.

ق ن ع ت

الْقِنْعَاتُ [el-ḳin'āt] (ḳāf'ın kesriyle) Yüzü kılı kişiye denir, Hüveydī Kürdü gibi; yukālu: رَجُلٌ قِنْعَاتٌ أَيْ كَثِيرٌ شَعْرُ الوُجْهِ

ق و ت

الْقُوتُ [el-ḳūt] (ḳāf'ın zammıyla) ve

الْقَيْثُ [el-ḳīt] (ḳāf'ın kesriyle) ve

الْقَيْتَةُ [el-ḳītet] ve

الْقَائِثُ [el-ḳā'it] ve

الْقَوَاتُ [el-ḳavāt] (**سَحَابٌ** [sehāb] vezninde) Bedeni tutacak mikdārı ya'nī bedeni insānı onunla sedd-i ramak eyleyecek gıdā ve tūşeye denir. قُوتٌ [ḳūt]un cem'ci **أَقْوَاتٌ** [aḳvāt] gelir ve **قَائِثٌ** [ḳā'it] fi'l-asl ism-i fā'ildir.

الْقَوْتُ [el-ḳavt] (ḳāf'ın fethiyle) ve

الْقُوثُ [el-ḳūt] (ḳāf'ın zammıyla) ve

الْقِيَاةُ [el-ḳiyātet] (ḳāf'ın kesriyle) Bir kimseyi kütlandırmak ma'nāsınadır; yukālu: قِيَاةٌ Ve قَانَهُمْ يَقُوتُهُمْ قُوتًا وَقُوتًا وَقِيَاةً إِذَا غَالَهُمْ [ḳiyātet]in aslı قَوَاةٌ [ḳivātet]tir, kezālik قِيَّتْ [ḳīt] ve قِيَّتَهُ [ḳītet] dahi vāvilerdir.

الْإِقْتِيَاثُ [el-iḳtiyāt] (**إِفْتِعَالٌ** [ifti'āl] vezninde) Küt ve gıdālanmak ma'nāsınadır; yukālu: قَاتَ عِبَالُهُ فَاقْتَاثُوا

الْقَائِثُ [el-ḳā'it] Küt ve gıdāya denir ki zikr olundu. Ve

قَائِثٌ [ḳā'it] Arslana itlāk olunur. Ve kifāyet mikdārı dirliğe itlāk olunur; yukālu: هُوَ فِي قَائِثٍ مِنَ الْعَيْشِ أَيْ فِي كِفَايَةِ

الْمُقَيْثُ [el-Muḳīth] (**مُبِينٌ** [mubīn] vezninde) Esmā-i hüsnādandır, hāfız ve nigh-bān ma'nāsınadır. Ve muktedir ma'nāsınadır ki her şey'e kādirdir, herkese küt ve gıdā i'tāsına kudreti olduğu gibi. Mü'ellifin **Başā'ir**'de beyānına göre **إِقَاتَةٌ** [iḳātet]ten

me'hūzdu ki ma'nā-yı lāzımı olan hāfız ve şāhid demektir ki herkes küt ve gıdāsı üzerine lāzım olan kesleri elbette muhāfaza ve ikāta ile vücūdlarını himāyet eyler ve dā'imā üzerlerinde kā'im olur. Kezālik iktidār ma'nāsı dahi ma'nā-yı lüzūmudur; ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿وَكَانَ اللهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ مُّقْتَدِرًا شَيْءٌ مُّقْتَدِرًا﴾ أي حَافِظًا وَشَاهِدًا وَقِيلَ مُّقْتَدِرًا فُوتُ [el-kītet] (kāf'ın kesriyle) [kūt] ma'nāsınadır ki zikr olundu. Bu ma'nādandır ki 'Arablar إِفْتَتَ لِنَارِكَ قَيْتَةً derler, أطعمها الحطب ma'nāsına.

الإِسْتِقَاتَةُ [el-istiḳātet] Küt ve gıdā istemek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَقَاتَهُ أَي سَأَلَهُ الْقُوتَ

الإِيقَاتَةُ [el-iḳātet] (hemzenin kesriyle) Bir kimseye küt ve gıdā vermek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَقَاتَهُ فَأَقَاتَهُ Ve bir nesneye güç yetmek ma'nāsına isti'māl olunur, niteki zikr olundu; yukālu: أَقَاتَ عَلَى الشَّيْءِ إِذَا أَطَاقَهُ

FASLU'L-KĀF (فَضْلُ الْكَافِ)

[ك ب ت]

الْكَبِيثُ [el-kebt] [sebt] [sebt] vezninde) Bir kimseyi yere çalmak ma'nāsınadır; yukālu: كَبَيْتَهُ كَيْتًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا صَرَغَهُ Ve bir kimseyi hacil ve rüsvā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أَخْرَاهُ Ve bir nesneden sarf ve men'e eylemek ma'nāsınadır; yukālu: كَبَيْتَهُ إِذَا صَرَغَهُ Ve kesr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: كَبَيْتَهُ إِذَا كَسَرَهُ Ve düşmanı gayz ve kīnle redd eylemek ma'nāsınadır; yukālu: كَبَتَ الْعَدُوَّ إِذَا رَدَّهُ بِغَيْظِهِ كَبَيْتَهُ إِذَا أَدَلَّهُ

الْمُكْتَبِتُ [el-muktebit] [iktibāt]tan isim-i fā'ildir, pür-gam ve endūh olan kişiye denir; yukālu: هُوَ مُكْتَبِتٌ أَي مُمْتَلِيٌّ عَمَّا

[ك ب ر ت]

الْكِبْرِيْتُ [el-kibrīt] (kāf'ın kesriyle) [fi'lil] vezninde) Cins ahcārdan haceri ma'rūf ismidir ki āteş gibi yanar ve yakar. Ve yākūt-ı ahmere ve altına da itlāk olunur. Ve bazıları 'indinde kibrīt, cevāhir-i arziyeden bir nev'e cevherdir ki ma'deni bilād-ı şarkıyyede Tubbet ülkesinin verāsında vādī-i Neml dedikleri mahal dedir.

Ma'lūm ola ki kibrīt dediği Fāriside ve Türkīde kükürd ta'bīr ettikleridir ki dört kısım olur, beyāz ve sarı ve kırmızı ve siyāh olur. Efdali kırmızı nev'idir ki kibrīt-i ahmer dedikleridir, cevāhir-i arziyyededir. Vādī-i Beml'de olur. Onda keçi kadar karıncalar olur, sibāc gibi insāna hücūm edip pāre pāre ederler. Geceler birkaç fersah mesāfeden leme'ān eder. Ve el-ān mevcūd olan kükürdün iyisi sarı olandır ki çubuk

kükürdü ta'bir olunur, beyne'l-etibbā' أصابعي [eşābi'ī] derler. Ve akçıl olana bez kükürdü derler ve ba'zı emkinede 'uyün-ı hārre olduğu hâlde cereyân eder, tabh ile kibrit olur. Bu kısmı siyâha mâ'il olur. Ve ılıca ve bana ta'bir olunan ıssı çeşmelerin menba'ında kükürd damarı olmakla su ıssı neb' eder. Ve kîmyâgerân iksîr-i zehebe kibrit-i ahmer itlâk ederler. Ve kibrite asl-ı hârr itlâk ederler, niteki zîbaka asl-ı bârid derler. Ve ba'zı arzın türâbında kibrit olmakla gâh-be-gâh duhân ve şu'le gibi âsarı zuhûr eder. Hattâ İtalya civârında Akdeniz'de Sicilya arzında vâki' bir cebelden ekseriyyâ kesif duhân zuhûr ve ba'zen kemâl-i şiddet ü hiddetle bir taraftan çatlayıp içinden şu'le-feşân âteş sudür edip etrâf ve eknâfını hâksâr eder.

الْكَبْرَةُ [el-kebretet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Devenin gövdesine kükürd sürmek ma'nâsınadır ki ba'zı eczâ ile halt edip sürerler; yukâlu: كَبَّرَتْ بَعِيرَهُ كَبْرَةً إِذَا طَلَاةً بِالْكَبْرِيبِ

[ك ت ت]

الْكَيْتُ [el-ketît] (شَيْتٌ [šetît] vezninde) Tencere kaynarken zuhûr eden savtına denir ki kit kit diye zuhûr eder. Kezâlik kaynayan hamr ve nebîzin savtına denir. Ve genç devenin ibtidâ böğürmesinde zâhir olan savtına denir. Ve hışm-nâk adamın şiddet-i gayz u kînesi hengâmında genç deve böğürmesine şebîh, sadrında cevelân eden gümültüye denir; tekûlu: سَمِعْتُ مِنْهُ كَيْتًا أَيْ صَوْتًا فِي صَدْرِهِ كَصَوْتِ الْبَكْرِ مِنْ شِدَّةِ الْغَيْظِ Ve

كَيْتٌ [ketît] Bahîl ve nâkese denir. Ve masdar olur, âhestece te'enîyle yürümeğe, 'alâ-kavlin adımları sık sık atarak tîz tîz yürümeğe ma'nâsına; yukâlu: كَتَّ الرَّجُلُ كَيْتًا

مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا مَشَى رُوَيْدًا أَوْ قَارَبَ حَطْوَهُ فِي سُرْعَةٍ Ve

كَتَّ [kett] (kâf'ın fethi ve tâ'nın teşdidıyla) ve

كَيْتٌ [ketît] Deve yapça böğürmek ma'nâsınadır; yukâlu: كَتَّ الْبَعِيرُ كَتًّا وَكَيْتًا Ve bir kimseyi magmûm ve tasa-nâk eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: كَتَّ فُلَانًا إِذَا سَاءَ Ve bir kimseyi tezlîl ve hâksâr eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: كَتَّ فُلَانًا إِذَا أَرْغَمَهُ Ve tencere kaynamak ma'nâsınadır; yukâlu: كَتَّتِ الْقِدْرُ إِذَا غَلَّتْ Ve bir kimsenin kulağına bir söz fısıldamak ma'nâsınadır; yukâlu: كَتَّ الْكَلَامَ فِي أُذُنِهِ كَتًّا وَكَيْتًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا قَرَّهَ وَسَارَهُ Ve

كَتَّ [kett] Gövdesinde eti azca olan çelimsiz adama denir; ere ve 'avrete itlâk olunur; yukâlu: كَتَّ وَامْرَأَةً كَتَّ أَيْ قَلِيلُ اللَّحْمِ Ve

كَتَّ [kett] Saymak ma'nâsına masdar olur; ve minhu'l-meselu: "لَا تَكْتُهُ أَوْ تَكْتُ التُّجُومَ" جاء في جيش ما أَيْ لَا تَعُدَّهُ وَلَا تُحْصِيهِ بَكْتُ أَيْ لَا يُحْصَى

الْكَيْتَةُ [el-ketketet] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Bu dahi yapça yapça yâhüd adımları sık sık atarak tîz tîz yürümeğe ma'nâsınadır; yukâlu: كَتَّتِ الرَّجُلُ إِذَا مَشَى رُوَيْدًا أَوْ قَارَبَ الْحَطْوُ: فِي سُرْعَةٍ Ve âhestece gülmek ma'nâsınadır ki kakhahadan dūn ola, kit kit gülmek ta'bir olunur; yukâlu: كَتَّتِ الرَّجُلُ إِذَا ضَحِكَ دُونًا يَغْنِي مِنَ الْقَهْقَهَةِ

الْتِكْتُكُتُ [et-teketkut] (تَزَلُّزٌ [tezelzul] vezninde) **كَتَّتِ** [ketketet] ile ma'nâ-yı evvelde mürâdifdir.

الْإِكْتَاتُ [el-iktât] (hemzenin kesriyle) ve

الْإِكْتَاتُ [el-iktât] (إِفْتِعَالٌ [ifti'âl] vezninde)

Bunlar da kulağa fısıldamak ma'nāsınadır; yukālu: أَكَّتْ الْكَلَامَ فِي أُذُنِهِ إِكْتَاتًا وَآكَّتَهُ إِكْتَاتًا إِذَا إِكْتَاتًا إِذَا فَؤُهُ وَسَارَهُ Ve

إِكْتَاتَات [iktitāt] İşitmek ma'nāsınadır; yukālu: إِكْتَتَّ الْحَدِيثَ إِذَا اسْتَمَعَهُ

أَلْكُتَّةُ [el-kuttet] (kāf'ın zammıyla) Mâlin kemter ve rüzāline denir, gerek sāmî ve gerek nātık olsun. Ve

كُتَّةُ [kuttet] Bir kemter keçinin 'alemidir. Bu cihetle mutlakan kemter ve sütsüz keçi kısmına 'alem olarak ıtlāk olunur.

أَلْكُتَّةُ [el-kettet] (kāf'ın fethiyle) Yerde olan azca yeşilliğe denir ki murād bir mikdārca otluk olacaktır.

كُتْكُتْ [kutkut] (hüdhüd) [hudhud] vezninde) ve

كُتْكُتِي [kutkutā] (kāf'ların zammı ve tā-yı sāniyenin fethi ve işbā'la) İki de gayr-i munsarıf olarak sıbyān-ı 'Araba mahsūs bir nev' lu'be ya'nî oyun adıdır. 'Adem-i insirāfa 'illet 'alemiyyet ve لُغْبَةٌ [lu'bet] te>viliyle te>nîstir. Burada mü'ellifin غَيْرِ مُجْرَاتَيْنِ ta'c'bīri غَيْرِ مُنْصَرَفَيْنِ demektir ki i'rāb-ı selāse mücrā değildir.

أَلْكُتْكُتْ [el-ketket] (kāf'ların fethiyle) Toy kuşunun ötmesinden hikāyedir.

أَلْكُتْكَاتْ [el-ketkāt] (kāf'ların fethiyle) Çok sözlü ozan kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ كُتْكَاتٌ أَي كَثِيرُ الْكَلَامِ

أَلْكُتِّيَّةُ [el-ketītet] [aşīdet] vezninde ve mürādifidir ki bulamaç aşına denir.

[ك ح ت]

أَلْأَكْحَتْ [el-ekhat] (hā-yı mühele ile أَحْمَدُ [ahmed] vezninde) Kısa boylu bodur kişiye denir.

[ك ر ت]

أَلْكَرِيثُ [el-kerīṭ] [emīr] vezninde) Bir sene-i tāmme denir; yukālu: سَنَةٌ كَرِيثٌ Şārih der ki işbu كَرِيثٌ [kerīṭ] kelimesi mutlakan tām olan zātu'l-'uddeye vasf olur ki tām ve kāmîl ma'nāsınadır; yukālu: سَنَةٌ كَرِيثٌ وَحَوْلٌ كَرِيثٌ وَشَهْرٌ كَرِيثٌ أَي نَامٌ

تَكَرِيثُ [Tekrīt] (tā'nın fethiyle) Bir belde adıdır. Bu belde Bağdād ile Mavşil bey-nindedir. Bāniyesi olan Tekrīt bint Vā'il ile müsemmādır. Ve o Bekr b. Vā'il'in ki Diyār-ı Bekr ona muzāftır, hāheridir. Ve bunun tā'yı zā'ide olmakla vezni تَفْعِيلٌ [tef'īl]dir.

[ك س ت]

أَلْكُتْسُ [el-kust] (kāf'ın zammıyla) فَسْطٌ [kust] lafzında lügattir ki kuş-ı hindî dedikleri dārū olacaktır.

[ك ع ت]

أَلْكَعْتُ [el-ka'et] (kāf'ın fethi ve 'ayn'ın sükünuyla) Kasīrū'l-kāme kişiye denir. Mü'ennesinde كَعْتَةٌ [ka'tet] denir hā'yla.

أَلْكَعَيْتُ [el-ku'ayt] [zubeyr] vezninde) Bülbül kuşuna denir ki cem'i كِعْتَانٌ [ki'tān] gelir, kāf'ın kesriyle; tekūlu: مَا أَطْيَبَ صَوْتٌ Ve bu كُمَيْتٌ [kumeyt] gibi, bünye-i tasgīr üzere mevzū'dur.

أَلْإِكْحَاتُ [el-ik'āt] (hemzenin kesriyle) Şitāb ve sür'atle gitmek ma'nāsınadır; yukālu: أَكْعَتَ الرَّجُلُ إِذَا انْطَلَقَ مُسْرِعًا Ve oturmak ma'nāsına olmakla zıdd olur; yukālu: أَكْعَتَ الرَّجُلُ إِذَا قَعَدَ Ve pür-gazab olarak süvār olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أَكْعَتَ فَلَانٌ إِذَا رَكِبَ مُتَّقِحًا مِنَ الْغَضَبِ

أَبُو مُكْعَبِ [Ebū Muk'eb] [muḥsīn] vezninde) Bir şā'ir künyesidir.

الْكُفَّةُ [el-ku'fet] [جزعةً [cur'at] vezninde) Kārüre kapağına denir.

[ك ف ت]

الْكُفْتُ [el-keft] (kāf'ın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Bir kimseyi sālīk olduğu cihetten cihet-i uhrāya çevirip döndürmek ma'nāsınadır; gerek zāhirī ve gerek ma'nevī olsun; yukālu: **كَفَتَهُ كَفْتًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي** كَفَتَهُ كَفْتًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي **وَإِذَا صَرَفَهُ عَن وَجْهِهِ** Ve bir nesnenin eczāsını devşirip birbirine zamm ve ilhāk eylemek, kezālik bir adam bir nesneyi kendisine zamm ve ilhāk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **كَفَتَ الشَّيْءَ إِلَيْهِ إِذَا صَمَّهُ وَقَبَضَهُ** Kāle fi'l-*Esās*: **كَفَتَ الْمَتَاعَ إِذَا جَمَعَهُ وَصَمَّ بَعْضَهُ إِلَى بَعْضٍ** **وَكَفَتَ الْفَرَّاشَ وَمِنَهُ الْحَدِيثُ "إِكْفَتُوا صَبِيحَانَكُمْ بِاللَّيْلِ** **وَعِ إِذَا صَمُّوهُمْ إِلَيْكُمْ** Ve **فَإِنَّ لِلشَّيْطَانِ حَطْفَةً وَانْتِشَارًا** أي صَمُّوهُمْ إِلَيْكُمْ **كَفْتُ** [keft] ve **كِفَاتٌ** [kifāt] (kāf'ın kesriyle) ve

كَفَيْتُ [kefit] (kāf'ın fethiyle) ve

كَفَتَانٌ [kefetān] (fetehtāla) Kuş kısmı kanatlarını devşirip ve kısıp sür'atle uçmak, kezālik insān ve sā'ir hayvān kürkü devşiriniş sür'atle seğırtmek ma'nāsınadır ki ma'nā-yı mezkūrdan me'hūzdur **صَمَّ** [dam] ve **قَبِضٌ** [kabd] bulunduğu için; yukālu: **كَفَتَ الطَّائِرُ وَعَيْرُهُ كَفْتًا وَكِفَاتًا وَكَفَيْتًا وَكَفَتَانًا** **وَإِذَا أَسْرَعَ فِي الطَّيْرَانِ وَالْعَدُوِّ وَتَقَبَّضَ فِيهِ** Ve

كَفْتُ [keft] ve

كَفَيْتُ [kefit] [emīr] [vezninde) Bünyesi hurde devşirimli, cüst ve çālāk insān ve hayvāna denir; yukālu: **رَجُلٌ وَفَرَسٌ كَفْتُ** **وَكَفَيْتُ أَي سَرِيعٌ خَفِيفٌ ذَقِيقٌ** Ve

كَفْتُ [keft] Küçük tencereye denir. Bunda kāf'ın kesriyle de lügattir. Ve bir nesnenin içerisi taşrasına dönmek ma'nāsınadır ki tersine dönmek ta'bir olunur; yukālu: **أَضْلَحَهُ بِالْكُفْتِ وَهُوَ تَقَلَّبُ الشَّيْءَ ظَهْرًا لِبَطْنٍ** Ve

كَفْتُ [keft] Ölmek, mevt ma'nāsına isti'māl olunur, kabre zamm olunmak mülāhazasıyla; yukālu: **وَقَعَ فِي النَّاسِ كَفْتُ أَي** **مَاتَ** Ve **كَفَّتَ اللهُ فَلَانًا إِذَا مَاتَ** Ve

كَفْتُ [keft] Katıksız ekmeğe itlāk olunur; yukālu: **أَكَلَ خُبْرًا كَفْتًا أَي بَلَا أَدْمٍ** Dā'imā ma'şete zamm olunması bā'is-i itlākıdır.

الْإِنْكِفَاتُ [el-inkifāt] [infī'al] vezninde) Bulunduğu cihetten cihet-i uhrāya munsarīf olmak ma'nāsınadır; yukālu: **كَفَتَهُ فَانْكَفَتَ أَي صَرَفَهُ عَن وَجْهِهِ فَانْصَرَفَ** Ve kendiliğinden munsarīf olmak ma'nāsınadır ki mutāvi' olmaz; yukālu: **إِنْكَفَتَ الرَّجُلُ إِذَا** **انْصَرَفَ عَن وَجْهِهِ** Ve devşirilmek, inkıbāz ma'nāsınadır; yukālu: **إِنْكَفَتَ الشَّيْءُ إِذَا انْقَبَضَ** Ve at kısmı yemi ve suyu taklīl ile endāmı ve karnı çekilip zāmir olmak ma'nāsınadır ki yaranmak ta'bir olunur; yukālu: **إِنْكَفَتَ** **إِذَا صَمَّرَ** Ve endām ve a'zā devşirimli ve dirneklilik olmak ma'nāsınadır; a'zāsı o güne mülezzezü'l-halk olana **مُنْكَفَتٌ** [munkefit] derler; yukālu: **رَجُلٌ مُنْكَفَتٌ أَي مُجْتَمِعٌ الْخَلْقِ**

التَّكْفِيفُ [et-tekfīt] [tef'īl] vezninde) Bu dahi bir nesnenin eczāsını devşirip birbirine yāhūd kendisine yanaştırmak ma'nāsınadır; yukālu: **كَفَتَ الشَّيْءَ إِذَا صَمَّهُ وَقَبَضَهُ**

الْكَفَاتُ [el-kifāt] (kāf'ın kesriyle) Masdar-ıdır, niteki zikr olundu. Ve

كِفَاتٌ [kifāt] Şol mevzi'e denir ki onda nesne cem' ve birbirine zamm olunur ola; ve minhu yukālu: **لَنَا الْأَرْضُ كِفَاتٌ لَنَا** **﴿الْمَنْ نَجَعَلُ الْأَرْضَ كِفَاتًا أَحْيَاءَ وَأَمْوَاتًا﴾ أَي** **ذَاتَ كَفْتٍ أَي صَمَّ وَجَمَعَ يَضُهُمُ أَحْيَاءَ عَلَى ظُهُورِهَا كِفَاتًا أَي كَافَّةً** Kāle'l-Beydāvī: **وَإِنْكَفَتَ فِي بَطْنِهَا إِسْمٌ لِمَا يَكْفُتُ أَي يَضُمُّ وَيَجْمَعُ أَوْ مُصَدَّرٌ نَعَتْ بِهِ أَوْ جَمْعٌ كَافٍ كَصَائِمٍ وَصَيَامٍ أَوْ جَمْعٌ كَفْتٍ وَهُوَ الْوَعَاءُ**

يَجْمَعُ النَّاسُ أَحْبَاءَهُمْ وَأَمْوَانَهُمْ وَقِيلَ تَضُمُّ الْأَخْيَاءَ الَّتِي هِيَ الْإِنْسَانُ وَالْحَيَوَانَاتُ وَالنبَاتُ وَالْأَمْوَاتُ الَّتِي هِيَ الْجَمَادَاتُ مِنَ الْأَرْضِ وَالْمَاءِ وَغَيْرِ ذَلِكَ Mü-tercim der ki Beydāvi ta'bīrāt-ı merkūme ile Keşşāf'a vārid olan münakaşadan tefasī eylemiştir, zīrā أَكْفَاتُ [ekfāt] ism-i mevzi^c olduğu sūrette 'amel edemez, zīrā esmā-i emkine vü ezmine vü ālāt her ne kadar müştak ve ef'āl üzere cārī iseler de 'āmil olmazlar. Ve

كِفَاتُ [kifāt] ve

مُكَافَئَةٌ [mukāfetet] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Ansızın ölmek ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: مَاتَ كِفَاتًا وَمُكَافَئَةً أَي فَعَاءَةً Ve

مُكَافَئَةٌ [mukāfetet] Bir kimseye seğırtmekte yā at koşmakta müsābaka eylemek ma'nāsınadır; yukālu: كَافَتَهُ إِذَا سَابَقَهُ

الْإِكْتِفَاتُ [el-iktifāt] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Bir nesneyi bi-tamāmihi devşirip ahz eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِكْتَفَتَ الْمَالَ إِذَا اسْتَوْعَبَهُ أَجْمَعُ

الْكَفَاتُ [el-keffāt] (كَتَّانٌ [kettān] vezninde) Arslana itlāk olunur.

الْكَفَيْتُ [el-kefīt] (kāf'ın fethiyle) Masdar-ıdır, niteki zikr olundu. Ve

كَفَيْتُ [Kefīt] Ḥayyān b. Qatāde es-Sedūsī feresinin ismidir. Ve

كَفَيْتُ [kefīt] Şol dağarcığa ve çanta makūlesine denir ki katā deliği ve yırtığı olmamakla içine konan şey'i zāyi^c eylemez ola ve bilā-fāsıla birbirine damīme ve mecmū^c olan medār-ı ma'āş olacaktır; ve minhu'l-hadīsu: "حُبِّبَ إِلَيَّ النِّسَاءَ وَالطَّيِّبَ" وَرَزَقْتُ الْكَفَيْتَ "أَيَّ مَا أَكْفَيْتُ بِهِ مَعِيشَتِي يَغْنِيهِ أَضْمُهَا وَأَضْلِحُهَا

الْكَفْتُ [el-kift] (kāf'ın kesriyle) Bu dahi

içine konan nesneyi zāyi^c eylemeyen dağarcık makūlesine denir.

الْكَافِتُ [el-Kāfit] (fā'nın kesriyle) Bir mağaranın ismidir ki selefte me'vā-yı lusūs idi, nehb ettikleri emti'a ve eşyāyı orada cem^c ve zamm ederler idi.

الْكَفْتُ [el-kufet] (ضُرْدٌ [şurad] vezninde) ve

الْكَفْتَةُ [el-kufetet] (kāf'ın zammıyla هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) Şol ata denir ki dört ayağını bir yere getirip top gibi cem^c-i endāmıyla peyderpey birden sıçrayıp atılır olmakla üzerinde istikrār ve dizgin ile zabt mümkin olmaya; yukālu: فَرَسٌ كَفَّتَ وَكَفْتَةٌ إِذَا كَانَ يَثْبُتُ جَمِيعًا فَلَا يُسْتَمَكُّ مِنْهُ لِاجْتِمَاعِ وَثْبِهِ

الْمُكْفِتُ [el-mukfit] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Şol kimsedir ki iki zırh giyip aralığında bir cāme dahi giymiş ola.

كَفْتَةٌ [Keftet] (هَفْتَةٌ [heftet] vezninde) Makbere-i Medīne ola بَقِيعُ الْعُرُقَادِ [Baqī'u'l-garqad] nām mahallin ismidir, nāsı kabz eylediği için yāhūd türābı şüre olmakla medfūnu serī'an ekl ve ifnā eylediği için itlāk olundu.

[ك ل ت]

الْكَلْتُ [el-kelt] (kāf'ın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Biriktirmek ma'nāsınadır; yukālu: كَلَّتَ الشَّيْءُ كَلْتًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا جَمَعَهُ

Ve dökme ma'nāsınadır; yukālu: كَلْتُهُ فِي

الْإِنَاءِ إِذَا صَبَّهُ Ve at oynatmak ma'nāsınadır; yukālu: كَلَّتَ الْفَرَسُ إِذَا رَكَضَهُ

Ve atmak ma'nāsınadır; yukālu: كَلَّتَ الشَّيْءُ إِذَا رَمَاهُ

الْكَلَّتُ [el-kullet] (سُكْرٌ [sukker] vezninde)

فُلَّتُ [fullet] kelimesine itbā^c olur; bunlar

da ضُرْدٌ [şurad] vezninde dahi lügattir, niteki فُلَّتُ [fullet] māddesinde zikr olundu; yukālu: فَرَسٌ فُلَّتَ كَلَّتَ أَي سَرِيعٌ

الْكَلْتَةُ [el-kuletet] (kāf'ın zammıyla

هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) كُفَّتَتْ [kufetet] ma'nāsınadır ki cem'î-i endāmiyla bir-den sıçrayan ata denir. Mü'ellif bunu da فُلَّتَتْ [fuletet] kelimesine itbā'-güne resp eylemiştir, lākin فُلَّتَتْ [fuletet] māddeinde bu ma'nāya tasaddī eylememiştir. Nihāyet terkībden teferru' olunur. Ve bu itbā' de-ğildir; yukālu: فَرَسٌ فُلَّتَتْ كُلَّتَتْ أَي كُفَّتَتْ

الْإِكْتِلَاتُ [el-iktılāt] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] veznin-
de) İçmek ma'nāsınadır; yukālu: اِكْتَلْتَ الْمَاءَ
إِذَا شَرِبْتَ

الْكَلِيَّتُ [el-keilit] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve
الْكَلِيَّتُ [el-killīt] (لَامٌ 'ın şeddesiyle سَكِينٌ
[sikkīn] vezninde) Şol iri ve uzun taş a
denir ki onunla sırtlanın ini sedd olunur.
Sayyād'ın ağızını onunla sedd eyledik-
ten sonra mevzi-i dīgerden hafr edip ahz
eder.

الْكَؤْتَةُ [el-kultet] (جُرْعَةٌ [cur'at] vezninde)
Buğday makülesi gılāl harmanından bir
hisseye denir ki birinin nasībine 'ā'id olur.
Ve her nesneden bir mikdār ve bir yığın
ve bir küme şey'e denir, lisānımızda dahi
müsta'meldir, meselā bir külte odun ve bir
külte otluk ta'bīr olunur; yukālu: كُؤْتَةٌ مِنْ
الطَّعَامِ أَي تَبَدُّةٌ

الْإِنْكِالَاتُ [el-inkilāt] (إِنْفِعَالٌ [infi'āl] veznin-
de) Dökülmek ma'nāsınadır; yukālu: اِنْكَلْتَ
إِذَا انْقَبَضَ الشَّيْءُ إِذَا انْقَبَضَ

[ك م ت]

الْكَؤْمَيْتُ [el-kumeyt] (زُبَيْرٌ [zubeyr] veznin-
de) Şol kırmızı ata denir ki kırmızılığın a
ki karamtık ta'bīr olunur, karışmış ola.
Lisānımızda ona hurmāyī doru ta'bīr olu-

nur ki rengi karamtık kırmızı olur; esvāb
makülesinde ona güvez ve ondan koyu
olursa mor ta'bīr olunur. Ve o atın yeli-
si ve kuyruğu siyāh olur verd ile ve aşkar
ile. Farkı budur ki reng-i mezkūr olursa
ki hurmāyī doru olacaktır, كُؤْمَيْتُ [kumeyt]
denir, ondan açık olursa وَرْدٌ [verd] denir
ki Fārisīde gül-gün ve Türkīde açık doru
ta'bīr olunur. Ve yelisi ve kuyruğu kırmı-
zı olursa aşkar denir ki Türkīde al ta'bīr
olunur. Mü'ellif مِنَ الْخَيْلِ 'unvāniyla tasrīh
eylemediği, şöhretine mebnīdir. Ve bunun
bünye-i tasgīr üzere vaz'ı sürh ve siyāh
beyninde mütevassıt ve her birine karīb
olduğu içindir. Ve bunun müzekker ve
mü'ennesi berāberdir; fe-yukālu: مُهْرَةٌ كُؤْمَيْتٌ
بِلَا هَاءٍ Ve

كُؤْمَيْتُ [kumeyt] Levninde sevād ve humret
olan ya'nī karamtık kırmızı olan bādeye
ıtlāk olunur, Hüre üzümünden olan bāde
gibi; yukālu: سَقَاهُ الْكُؤْمَيْتَ وَهُوَ عَلَى فَرَسٍ كُؤْمَيْتٍ
أَي الْحَمْرُ الَّتِي فِيهَا سَوَادٌ وَحُمْرَةٌ عَلَى الْفَرَسِ الَّذِي
خَالَطَ حُمْرَتَهُ فُؤَةٌ Ve Kumeyt b. Ma'rūf ve
Kumeyt b. Şa'lebe ve Kumeyt b. Zeyd
şu'arādandır. Ve

كُؤْمَيْتُ [Kumeyt] 'Arabda bir niçe feresin
ismidir.

الْكَؤْمَتَةُ [el-kumtet] (جُرْعَةٌ [cur'at] vezninde)
Zikr olunan كُؤْمَيْتُ [kumeyt] rengine denir
ki hurmāyī doruluktur; esvābda güvezī
ta'bīr olunur.

الْكَؤْمْتُ [el-kemt] ve

الْكَؤْمَتَةُ [el-kemetet] (كَرَامَةٌ [kerāmet] veznin-
de) At كُؤْمَيْتُ [kumeyt] olmak ma'nāsınadır;

yukālu: كَمْتُ الْفَرَسَ كَمْتًا وَكَمْتَةً وَكَمَاتَةً مِنَ الْبَابِ
وَإِذَا كَانَ كُؤْمَيْتًا Ve

كَمْتُ [kemt] Derūnda gayz ve kīne gizle-

mek ma'nāsınadır; yukālu: كَمَتَ الْعَيْظُ كَمْتًا مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَكَّتَهُ

التَّكْمِيتُ [et-tekmīt] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Hamr ve deri ve sevb ve at makülesini sıbg ve san'atla كُمَيْتٌ [kumeyt] kılmak ma'nāsınadır; yukālu: كَمَّتِ الْخُمُرُ وَالْفَرَسُ وَغَيْرُهُ عَلَى بِنَاءِ الْمَفْعُولِ أَيْ صِيْرَتْ بِالصَّبْغَةِ كُمَيْتًا

الْكَمِيْتَةُ [el-kemītet] (حَبِيْبَةٌ [ħabībet] vezninde) Bir şey'in asl ve esasına denir; yukālu: أَحَذَّ الشَّيْءُ بِكَمِيْتَتِهِ أَيْ بِأَصْلِهِ

الْكَمَاتِي [el-kemātiyy] (زَّرَابِيٌّ [zerābiyy] vezninde) Zikr olunan hurmāyī doru atlara denir; yukālu: وَهَيْلٌ كَمَاتِيٌّ أَيْ كُمْتُ Ve bu, كَمَاتَةٌ [kemātet]le mensūbdur. Ve

كُمْتُ [kumt] (kāf'ın zammıyla) Gūyā ki كُمْتُ [ekmet] lafzından cem'edir, أَحْمَرٌ [aħmer] ve أَشْقَرٌ [aşqar] kelimelerine mahmūddür.

الْإِكْمَاتُ [el-ikmāt] (hemzenin kesriyle) ve **الْإِكْمَاتَاتُ** [el-ikmātāt] (إِحْمِرَارٌ [iħmirār] vezninde) ve

الْإِكْمِيَاتُ [el-ikmīāt] (إِحْمِرَارٌ [iħmirār] vezninde) At kısmı hurmāyī doru olmak ma'nāsınadır; bünye-i ahīrlerde şiddet mu'teberdir; yukālu: أَكَمَّتِ الْفَرَسُ إِكْمَاتًا وَأَكَمَّتْ إِكْمِيَاتًا إِذَا صَارَ كُمَيْتًا

[ك ن ت]

الْكَنْتُ [el-kent] (kāf'ın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Kaviyyü'l-hilkat ve metīnü'l-bünye olmak ma'nāsınadır; yukālu: كَنَّتِ الرَّجُلُ فِي خَلْقِهِ كَنْتًا مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا قَوِيَ

الْكَنْتِي [el-kuntiyy] (كُورِيٌّ [kursiyy] vezninde) Kavī ve şedīd olan insān ve hayvāna denir. Ve kebīr ya'nī yaşlı adama denir.

الْكَنْتِي [el-kuntuniyy] (nūn ziyādesiyle) كُنْتِي [kuntiyy] ma'nāsınadır; yukālu: رَجُلٌ كُنْتِيٌّ Mü'ellif bunları "ك،و،ن"

māddesinde dahi resm eylemişken zāhiri i'tibārıyla burada dahi sebt eyledi. Ve bunlar "ك،و،ن" māddesinden me'hūzlardır, niteki *Nihāye-i İbn Esīr*'de bu resme mastūrdur ki: وَ فِي الْحَدِيثِ "أَنَّهُ دَخَلَ الْمَسْجِدَ وَعَامَّةُ أَهْلِهِ الْكُنْتِيُونَ" أَيْ الشُّبُوحُ الَّذِينَ يَقُولُونَ كُنَّا كَذَا وَكَانَ كَذَا وَكُنْتُ كَذَا فَكَأَنَّهُ مُسْتَوْبٌ إِلَى كُنْتُ Ya'nī bu ta'bīr gūyā ki كُنْتُ māddesine mensūbdur. Arab ondan tasarruf eylediler. Yaşlı pīr adamlar "Ey cānım, bir vakte ben şöyle olmuştum, şimdi böyle oldum" demeleriyle kavli-i mezbūre nisbetle pīr adama كُنْتِيٌّ [kuntiyy] ve mübālagaten nūn ziyādesiyle كُنْتِيٌّ [kuntuniyy] itlāk eylediler. Ve bunların nisbetleri hitābla كُنْتُ [kunte] māddesine de olmak cā'izdir ki "Babalık, sen evvel şöyle idin, şimdi böylece..." Meselā "Harīf ve ma'tūh gibi bir ma'nā oldun" kavline mensūb olur.

الْإِكْتِنَاتُ [el-iktināt] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Huzūc ve rızā göstermek ma'nāsınadır; yukālu: إِكْتَنَّتْ إِلَيْهِ إِذَا خَضَعَ إِلَيْهِ وَرَضِيَ مِنْهُ

الْكَنِيْتُ [el-kenīt] (أَمِيْرٌ [emīr] vezninde) Şol meşke denir ki dikişleri sık ve metīn olmakla şuyu imsāk eder ola; yukālu: سَفَاءٌ قَنِيتٌ [qanīt] dahi bu ma'nāyadır.

الْكَنْعَتُ [el-kenet] (fethateynle) Süt tulumu çok isti'māl olunup cā-be-cā gasl ve tanzīf olunmamakla vesah-nāk ve müte'affin olmak ma'nāsınadır; yukālu: كَبَتِ السِّفَاءُ كَنْتًا مِنْ كَبَتِ السِّفَاءُ كَنْتًا إِذَا حَسُنَ Şārih işbu كَحَسُنَ kelimesini hā-ı mühmele ile takyīd eylemiştir, lākin muktezā-yı mādde ħā-yı mu'ceme ile olmak aglebdir.

[ك ن ع ت]

الْكَنْعَاتُ [el-ken'at] (جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Bir nev' balık adıdır, ve bu iskorpit dedik-

leri dikenli balık olacaktır; كَعَدَّ [ken'ad] dahi derler.

[ك و ت]

الْكُوتِي [el-kūtiyy] [رُومِيّ] [rūmiyy] vezninde) Bodur kişiye denir. Ve

كُوتِي [Kūtiyy] 'Adiyy b. er-Ra'la' nām şā'irin lakabıdır.

[ك ي ت]

التَّكْيِيتُ [et-tekyi't] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) Çuval ve yastık makülesinin içini doldurmak ma'nāsınadır; yukālu: كَيْتَ الوَعَاءِ كَيْتَ الوَعَاءِ Ve yol esbāb ve mühimmatını kolaylayıp āra'ste eylemek ma'nāsınadır; yukālu: كَيْتَ الْجَهَّازِ إِذَا يَسَّرَهُ

الأَكْيَاسُ [el-ekyāt] [أَكْيَاسٌ] [ekyās] vezninde ve mürādifidir ki be-gāyet rüşd ve fetānet sāhibi kimselere denir. Şārih der ki tā'sīn'den maktübedir. Ve كَيْسٌ [ekyās] [keyyis] lafzının cem'ıdır.

كَيْتٌ وَكَيْتٌ [keyte ve keyte] [ذَيْتٌ وَذَيْتٌ] vezninde ve āhirlerinin kesr üzere binālarıyla lügattir. كَذَا وَكَذَا ma'nāsınadır ki kıssa-i mübhemedden kināyedir. Lisānımızda “şöylece ve şöylece” ile ta'bīr olunur. Bunların tā'yı hā'dan maktübedir. Mütercim der ki ذَيْتٌ وَذَيْتٌ dahi bu ma'rizedir. Ve bunlar cümleden kināye olup cümle ise fī-zātiha müstehakk-ı irāb olmamakla mebnī oldular. Kaldı ki Ḥarīrī merhūmun Durre'de beyānı üzere كَيْتٌ وَكَيْتٌ kelimesi ef'ālden ve ذَيْتٌ وَذَيْتٌ akvālden kināyedir. Pes فَعَلَ فُلَانٌ ذَيْتٌ وَذَيْتٌ ve قَالَ فُلَانٌ كَيْتٌ وَكَيْتٌ demek cā'iz değildir, lākin mü'ellif tefsīrine göre e'amm olur. Ve Şihāb dahi ŝerhinde bu kavli te'yīd eylemiştir.

FASLU'L-LĀM

(فَضْلُ اللَّامِ)

[ل ب ت]

الْلَبْتُ [el-lebt] vezninde) Burmak ma'nāsınadır; yukālu: لَبَتَ يَدَهُ لَبْتًا مِّنَ الْبَابِ إِذَا لَوَاهَا Ve hāssaten bir kimsenin göğüsüne ve karnına ve yanlarına değnekle vurup çalmak ma'nāsınadır; yukālu: لَبَتَ فُلَانًا إِذَا ضَرَبَ صَدْرَهُ وَبَطْنَهُ وَأَفْرَاقَهُ بِالْعَصَا

[ل ت ت]

الْلَتُّ [el-lett] (lām'ın fethi ve tā'nın teŝdīdiyle) Bir nesneyi dövmek ma'nāsınadır; çerçinin bez ve ispençiyarın eczā dövmeleri gibi, yukālu: لَتَّ الشَّيْءَ لَتًّا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا دَفَعَهُ Ve bir nesneyi muhkem çekip bağlamak ma'nāsınadır; yukālu: لَتَّهُ إِذَا شَدَّهُ وَأَوْثَقَهُ Ve bir şeyi rīze rīze ufatmak ma'nāsınadır; yukālu: لَتَّهُ إِذَا فَتَّهُ Ve bir şeyi ezmek ma'nāsınadır; yukālu: لَتَّ الشَّيْءَ إِذَا سَجَّحَهُ Ve kavudu su ile yāhūd yağla ıslatıp bulamak ma'nāsınadır; yukālu: لَتَّ السَّوِيْقَ إِذَا جَدَّحَهُ Ve bir kimse bir adama intisāb edip ona karīn ve mülāzım olmak ma'nāsınadır; yukālu: لَتَّ فُلَانٌ بِفُلَانٍ عَلَى بِنَاءِ الْمَفْعُولِ إِذَا لُرَّ بِهِ وَقُرِنَ مَعَهُ ahīrden me'hūzdur.

الْلَتَاتُ [el-lutāt] (lām'ın zammıyla) Ağaç kabuğunun ufantısına denir. Ve kendisiyle bir nesne لَتَّ [lett] olunacak şey'e denir, çerçi tokmağı ve havan eli gibi ve sārīr ma'ānīsine göre.

الْلَاتُّ [el-Lāttu] (tā'nın teŝdīdiyle) Bir sanem adıdır. İbn 'Abbās ve 'İkrime ve Mucāhid ve İbnu'l-Mu'temir gibi bir cemā'at vech-i mezkūr üzere teŝdīd ile کِرَاةً اylediler. كَاللَّاهُ تَعَالَى: ﴿أَفَرَأَيْتُمْ﴾

لَتْ [lāt] لَاتُ وَالْعَزَىُّ، الآية [lett]-i sevikten ism-i fā'ildir. Cāhiliyette bir kişi var idi ki dā'imā mevsim-i hacda o putun yanında yağla seviki keşkek edip huccāca it'ām eder idi. Ba'dehu onun ismiyle o putu tesmiye eylediler.

Mütercim der ki asl o put recül-i merkūmun süretidir ki mahall-i mezbūrda اللّٰتُ [lett]-i sevik edip it'ām eder idi. [Lāt] Şakīf kabilesinin ve الْعَزَىُّ [Uzzā], Ğatafān kabilesinin putları idi. Ba'dehu kesret-i isti'māle tā'yı tahfif olundu. Ve ba'zı müfessirîn 'indinde “ل،و،ى” māddesinden فَعَلَّةٌ [fa'let]tir, vāv'ı elife kalb olunmuştur, ona tavāf ettikleri bā'is-i tesmiyedir. Ve 'inde'l-ba'z aslı لَاهٌ [lāh] idi hā'yla ki ilāh ve ma'būd ma'nāsınadır, hā'yı hafz olunduktan sonra ilāh-ı hakīkī 'azze şānuhu hazretlerinden kusūruna binā'en 'alāmet-i te'nīs olan tā' ilhāk edip zu'cmlerince vesile-i kurb-ı ilāhī olacak sanem-i mezbūra itlāk eylediler. Yāhūd tā' hā'dan mübeddedir، كَيْتٌ [keyte] kelimesinin tā'yı gibi. Ve ba'zı a'elām kavli-ahīri tercīh eylediler. Pes lafza-i celālenin iştikākına zāhib olanlara göre aslı لَاهٌ [lāh] olmak ercahtır، zīrā 'Arablar sanemlerine لَاهٌ [lāh] itlāk eylediler ki ma'būd demektir، ihticāb yāhūd irtifā' ma'nāsından olur. Ve mü'ellif bunu “ل،و،ه” ve “ل،ي،ه” māddelelerinde dahi resm eylemişti.

الثلثة [el-letletet] زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde Yemīn-i gamūs ma'nāsınadır ki sāhibini bahr-i günāha daldıran yemīn-i kāzibedir. Mü'ellif bunu ism süretinde sebt eylemiştir، lākin muktezāsı masdar olmaktadır.

[ل ح ت]

الْلَحْتُ [el-laht] (lām'ın fethi ve hā-yı müh-

melenin sükūnuyla) Değnekle vurmak ma'nāsınadır; yukālu: لَحْتُهُ بِالْعَصَا لَحْتًا مِنْ أَلْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا صَرَبْتَهُ بِهَا Ve ağacın kabuğunu soymak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا لَحْتِ الْعَصَا إِذَا قَشَرَهَا Ve

لَحْتُ [laht] Hālis ve gayr-i magşūş ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: بَرَدٌ بَحْتُ لَحْتُ أَي صَادِقٌ Ve bu itbā' değıldir.

[ل خ ت]

الْلَحْتُ [el-laht] (lām'ın fethi ve hā-yı mu'cemenin sükūnuyla) İri cüsseli tenūmend kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ لَحْتُ أَي عَظِيمُ الْجِسْمِ Ve iki sebili bir olmuş hatuna denir، مَرَأَةٌ مُفْضَاةٌ ma'nāsına. Ve

لَحْتُ [laht] سَحْتُ [saht] kelimesine itbā' olur ki pek şedīd demek olur; yukālu: حُرٌّ سَحْتُ لَحْتُ أَي شَدِيدٌ

[ل ز ت]

لُزْتُ [Luzt] (lām'ın zammı ve zā-yı mu'cemenin sükūnuyla) Endelūs'te bir mevzi' yāhūd bir kabile adıdır.

[ل ص ت]

الْلُصْتُ [el-lašt] (lām'ın harekāt-ı selāsi ve şād'm sükūnuyla) Hırsıza denir، لُصٌّ [lişş] ma'nāsına. Cem'ci لُصُوتٌ [luşūt] gelir، لُصُوسٌ [luşūş] gibi.

Şārih der ki bu Ta'yīp lūgatidir، niteki طَسُّ [taş] طَسْتُ [tašt] derler.

[ل ف ت]

الْفَتْ [el-left] (lām'ın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Bir nesneyi burup çevirmek ma'nāsınadır; yukālu: لَفَتَ الشَّيْءُ لَفْتًا مِنْ أَلْبَابِ إِذَا لَوَاهُ Ve bir kimseyi tasmīm eylediği re'y ve tedbīrinden sarf ve tahvīl eylemek ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: لَفَتَ فُلَانًا إِذَا صَرَفَهُ عَنْ رَأْيِهِ

ma'nāsınadır; yukālu: لَفَتَ اللَّحَاءَ عَنِ الشَّجَرِ إِذَا قَشَرَهُ Ve oka uygun ve mütelâ'im olmaya-rak hemân olduğuna göre yelek geçirmek ma'nāsına isti'mâl olunur; yukālu: لَفَتَ الرَّيْشَ عَلَى السَّهْمِ إِذَا وَصَعَهُ غَيْرَ مَثَلًا لِمِ بَلْ كَيْفَ مَا اتَّفَقَ Ve çoban, mevâşîye hangisi olur ise olsun mübâlât etmeyerek kör vuruşu gibi vurup çalmak ma'nāsına isti'mâl olunur; yukālu: هُوَ أَيُّ الرَّاعِي يَلْفُتُ الْمَاشِيَةَ أَيُّ يَضْرِبُهَا لِأَيُّ يَبَالِي أَيُّهَا أَصَابَ

الْإِلْتِفَاتُ [el-iltifāt] [ifti'āl] vezninde ve

التَّلَفُّتُ [et-teleffut] [tefa'ul] vezninde) Bir nesneye doğru boyun çevirip yüz döndürmekle teveccüh eylemek ma'nāsınadır; yukālu: اِلْتَفَتَ إِلَيْهِ وَتَلَفَّتْ إِذَا صَرَفَ وَجْهَهُ إِلَيْهِ Leyy ve sarf ma'nāsına olan لَفَتَ [left] kelimesinden me'hûzdur.

الْلَفْتُ [el-lift] (lām'ın kesriyle) Şalgam dedikleri sebzeye denir. Ve bir nesnenin bir şikkına ve bir yanına denir; ve minhu kavluhum: يَا نِي فَلَانَ لَفْتُهُ مَعَكَ أَيُّ شَقْمُهُ وَصَعُوهُ "Filânın dâ'imâ bir yanı senden yanadır ki hemîşe meyl ve ikbâli senin tarafadır" demektir. Ve sığıra denir, بَقَرَةٌ [baqarat] ma'nāsına. Ve şaşkın hamkâ' avrete denir. Ve dişî arslanın fercine denir. Ve

لِفْتُ [Lift] Haremeyn beyninde Kudeyd nâm mevzi'de vâki' dağda kâ'in bir sarp yokuşlu belen adıdır. Ve bunda lām'ın fet-hiyle de zebân-zeddîr.

الْأَلْفَتُ [el-elfet] [ahmer] vezninde) Boynuzları birbirine burulmuş olan tekeye denir; yukālu: تَيْسٌ أَلْفَتٌ أَيُّ مَلَتْهُ أَحَدٌ قَوْلِيهِ Ve solak adama denir, أَعْسَرُ [a'ser] gibi. Ve bön ve ahmak kimseye denir.

الْلَفَاتُ [el-lefāt] [sehāb] vezninde) Bu dahi ahmak kişiyeye denir.

الْلَفُوتُ [el-lefüt] [şabür] vezninde) Şol hatuna denir ki bir kimsenin taht-ı nikâhında olup zevc-i evvelden yanında veledi ola. Hemîşe teveccühü veledi-mezbûra olmakla لَفُوتٌ [lefüt] itlâk olunmuştur; yukālu: إِمْرَأَةٌ لَفُوتٌ أَيُّ لَهَا زَوْجٌ وَوَلَدٌ Ve çepreşik huylu bed-zindegânî kimseye denir. Ve sağılıırken rām olmayıp çaparızlık eden nākaya denir ki sağan kimseyi ısırır ve eliyle ayağıyla tepmeler.

Ve şol havâ-dâr karıya denir ki mecliste nazarı bir yerde sâbit olmayıp oraya buraya imâle ve sarf eder, tâ ki seni igfâl eylemekle âher kimseye bir takrîb gamz ve işâretle terkîm vere; yukālu: هِيَ لَفُوتٌ أَيُّ لَهَا تَثْبُتُ عَيْنُهَا فِي مَوْضِعٍ وَاحِدٍ إِنَّمَا هَمُّهَا أَنْ تَعْفَلَ عَنْهَا فَتَعْمِرَ غَيْرَكَ

الْلَفْتَاءُ [el-leftā'] [havlā'] vezninde ve mürâdifidir ki gözü şaşî hatuna denir. Ve göze de vasf olur. Ve boynuzları birbirine buruk ve dolaşık olan dişî keçiyeye denir.

الْلَفَيْتَةُ [el-lefîtet] (lām'ın fethiyle) Kıvamlı koyu bulamaç aşına denir, 'alâ-kavlin حَيْسٍ [hays] dedikleri hurmâ ve keşk ve simn ile tertîb olunan umaç aşına şebîh çorbaya denir; tekülü: أَطْعَمَنِي اللَّفَيْتَةَ أَيُّ الْعَصِيدَةَ الْمُعَظَّمَةَ أَوْ هِيَ مَرَقَةٌ تُشْبِهُ الْحَيْسَ

الْلَفْتَةُ [el-lufetet] (lām'ın zammıyla) [humezet] vezninde) Şol çobana denir ki dâ'imâ mevâşîye mübâlât eylemeyerek vurup çalar ola.

[ل و ت]

الْلُوتُ [el-levt] [şavt] vezninde) Bir kimse kendiden su'âl olunan şey'in gayrını haber vermek ya'nî sâ'ilin matlûbu olan cevâbı terk edip gayrı siyâk üzere cevâb vermek ma'nāsınadır, gerek üslûb-ı hakîm ve gerek sâ'ir güne olsun; yukālu:

لَاتَ الرَّجُلُ يَلُوتُ لَوْتًا إِذَا أَحْبَرَ بِغَيْرِ مَا يُسْأَلُ عَنْهُ Ve bir haberi ketm eylemek ma'nāsınadır; yukālu: لَاتَ الْحَبْرَ إِذَا كَتَمَهُ

لَوَاتَةٌ [Levātet] (sehābet) [sehābet] vezninde) Endelüs'te bir mevzi ve Berberistān'da bir kabile adıdır.

[ل ي ت]

لَيْتَ [leyte] (lām'ın fethi ve yā'nın sükūnu ve āhirinin feth üzere bināsiyla) Kelime-i temennīdir, ya'nī bir nesneyi ummak ma'nāsına harftir. Fārisīde kāşkī ve Türkīde n'olaydı ve şöyle olaydı demek mef'hūmunda müsta'meldir. Ve hurūf-ı müşebbehe bi'l-fīl cümlesindedir. İsmi-ni nasb ve haberini ref eder. Ekserī mümteni ve muhāl olan mevāddın temennīsine ta'alluk eder. Mümkün olan mahalde isti'mālī kalīldir. Ve gāhī وَجَدْتُ kelimesi menziline tenzīl olunur, ya'nī iki mef'üle ta'diye eylediği gibi bu dahi ism ve haberini nasb eder; yukālu: لَيْتَ زَيْدًا شَاخِصًا Ve لَيْتَ لَعَلِّي ve لَيْتَ دَاهِلٍ gibi bi'z-zāt yā-yı mütekellime dāhil olup لَيْتِي denir, ve nūn-ı vikāye ile لَيْتِي denir, لَيْتِي gibi.

الَلَيْتُ [el-līt] (lām'ın kesriyle) Boynun bir yüzüne denir, صَفْحَةُ الْعُنُقِ ma'nāsına; yukālu: لَقَتَ لَيْتَهُ أَيَّ صَفْحَةَ عُنُقِهِ

الَلَيْتُ [el-leyt] [beyt] vezninde) ve

الَلَوْتُ [el-levt] [şavt] vezninde) Bir kimseyi teveccüh eylediği cihetten men ve sarf eylemek ma'nāsınadır; yukālu: لَأْتَهُ يَلِيئُهُ لَيْتًا وَيَلُوتُهُ لَوْتًا إِذَا حَبَسَهُ عَنْ وَجْهِهِ وَصَرَفَهُ

الْإِلَاةُ [el-ilāet] [ikāmet] vezninde) لَيْتَ [leyt] ma'nāsınadır; yukālu: عَنِ الْإِلَاةِ Ve eksiltmek ma'nāsınadır; yukālu: مَا أَلَاةٌ شَيْئًا أَيَّ مَا نَقَصَهُ Niteki hemze ile أَلَتْ [elt]ten me'hüz [īlāt] dahi bu

ma'nāyadır; yukālu: أَلَاةٌ وَآلَتُهُ أَيَّ نَقَصَهُ

لَاتَ [lāte] (tā'nın fethiyle) Niteki işbu نَافِيَةٌ kerīmesinde vākī'dir. لَا نَافِيَةٌ, تَأْتِي زَائِدَةً, تُؤْتِي [summete) kelimesinde olduğu gibi. Yāhūd لَيْسَ [leyse] kelimesine teşbīh olunmakla onda ism-i fā'il izmār olunmuştur. Ve işbu لَاتَ [lāte] kelimesi hemān حَيْنَ [hīne] lafzına makrūnen isti'māl olunur. Ve gāhī murād ve menvī olarak hazf olunur, niteki Māzin b. Mālik'in işbu لَاتَ وَآلَتُهُ وَآلِي لَكَ "حَتَّى وَآلَتَ وَآلَتَ هُنْتُ وَآلِي لَكَ" kavlinde vākī olmuştur.

Mütercim der ki kelām-ı mezbūr emsāldendir, مَقْرُوعٌ [Maqrūc] 'Abduşems nām bir adamın lakabıdır, Hīcemāne nām mahbūbenin ma'şūku idi. Emsāl-i Meydānī'de mezkūr olan iki vechin ahsar-ı budur ki mezbūre Hīcemāne Maqrūc-ı merkūmun 'aşıkası idi. Bir gün Maqrūc kabīle-i Hīcemāne üzere hücum ve şebhūn eylemek murād eylemekle Hīcemāne bir takrīble vākife olmakla pederi olan 'Anber'e haber verdikte ricāl-i kabileden Māzin b. Mālik bi-tarīki'l-hezl kelām-ı mezbūru tefevvüh eyledi. Ya'nī Hīcemāne gerçi Maqrūc'a müştāke olup dīdārı şevkiyle gelmesini tahayyül ve teccīm eder, lākin ey Hīcemāne sen Maqrūc'a zafer-yāb-ı visāl olmak mümkün değildir. حَتَّى kelimesi حَيْنَ [hanīn] lafzından mazī-i mü'ennestir, arzū ve iştīyāk ma'nāsınadır. Zamīr, Hīcemāne'ye rācī'dir. Ve هُنْتُ [henet] [henīn] lafzından mazīdir, أَيْنَ [enīn] ve نَالَةٌ [nālet] ma'nāsınadır. Bu mesel kable evānihi matlūbe arzū-mend olan kimse hakkında irād olunur.

Müellifin Başā'ir'de Muğni'l-Lebīb hülāsası olarak beyānı üzere bunun

hakikatinde ve amelinde ihtilâf olunmuştur. Ba'zılar لَات [lāte] kelimesi fi'l-i māzīdir dediler, نَقَص [naqāṣa] ma'nāsına; ba'dehu nefy için isti'māl olunmuştur, قَل [qalle] kelimesi gibi. Ve 'inde'l-ba'z aslı لَيْسَ [leyise] idi, عَلِمَ [alime] vezninde, yā' elif'e kalb olunup ve sīn tā'ya ibdāl olunmuştur; نَات [nāt] ve نَاس [nās] gibi. Ve 'inde'l-ba'z لَا nāfiyedir, ve tā' te'nīs-i lafz için ziyāde kılınmıştır, ثُمَّ [ṣumme] ve رُبُّ [rubbe] kelimelerinde ziyāde kılındığı gibi. Yāhūd ma'nā-yı nefyi te'kīd için ziyāde kılınmıştır. Yāhūd سَاعَةٌ [sā'at] yā' مدَّة [muddet] māddesine tenbīh için ziyāde kılındı ki لَيْسَتْ السَّاعَةُ أَوْ الْمُدَّةُ جِئِنَّ مَنَاصٍ sebkinde olur. Ve bunda tahrīki iltikā-i sākineyn mahzūruna mebnīdir. Ve 'alā-kavlin لَا kezālik nāfiyedir ve tā' جِئِنَّ [hīne] kelimesinin evveline ziyāde kılınmıştır, niteki Muṣhaf-ı 'Osmānī'de öylece meṣhūd olmuştur. Ve 'ameli husūsunda dahi üç mezheb vardır. Evvel, aslā 'āmil değildir. Eğer kendisini merfū' vely ederse o merfū' mahzūfu'l-haber mübtedā olur ve جِئِنَّ مَنَاصٍ كَائِنٌ لَهُمْ لَأَ takdīrinde olur. Ve bu ref'le kırā'at olduğuna göredir. Ve nasbla olduğuna göre fi'l-i mahzūfun mef'ülü olmakla ve جِئِنَّ مَنَاصٍ لَهُمْ لَأَ takdīrinde olur. Mezheb-i sānī, إِنَّ kelimesi gibi 'amel eder, ya'nī ismi nasb ve haberi ref' eder. Sālis, لَيْسَ gibi 'amel eder ve onda ism-i fā'il olarak haber takdīr olunmakla جِئِنَّ مَنَاصٍ لَهُمْ لَأَ te'vīlinde olur ve ma'mūlünü ba'zılar جِئِنَّ lafzına tahsīs eylediler. Ve ba'zılar mutlakan ism-i zamāna tansīs eylediler. Ve bunun tafsīli *Muḡni'l-Leḫb* şürühunda mebsūtür.

FASLU'L-MĪM**(فَضْلُ الْمِيمِ)****[م أ ت]**

مُؤْتَةٌ [Mu'tet] (mīm'in zammıyla ve hemzenin sükūnuyla) Meṣārik-i Şām'da bir mevzi' adıdır. Onda Ca'fer b. Ebī Tālib radiyallāhu 'anhu şerbet-i şehādet nūş eylediler. Kayşer-i Rūm olan Hiraql 'askeriy-le ashāb-ı kirām beyninde bir melhame-i kübrā vāki' olmuştur. 'Asker-i İslām beş bin ve leşker-i küffār iki yüz bin idi. Zeyd b. Hāriṣe ve 'Abdullāh b. Revāḥa ve Ca'fer şehīd olduktan sonra sancağı Hālid b. el-Velīd alıp nā'ire-i kıtāli tehyīc ve bāzār-ı dād u sitādı tervīc eylediler. Bi-'avnihi ta'alā eşedd-i fedāhatle küffārı şikest ve tārümār ve katı vāfirini tu'eme-i şīr-i şemşīr-i tebār eylediler. Ve Mu'te'de a'lā kılıç yapılır, سُيُوفٌ مُؤْتِيَّةٌ [suyūf Mu'tiyyet] ma'rūftur.

[م ت ت]

الْمَتْ [el-mett] (mīm'in fethi ve tā'nın teşdidiyle) Bir nesneyi çekip yāhūd sündürüp uzatmak ma'nāsınadır, مَدَّ [medd] lafzında lügattir; yukālu: مَتَّ الْحَبْلُ مَتًّا مِنْ مَتَّ الْبَابِ الْأَوَّلِ بِمَعْنَى مَدَّهُ مَدًّا Ve ipi kuyu çarhına ve makāraya sarmayıp kovayı hemān onunla çekmek ma'nāsınadır; yukālu: مَتَّ الْحَبْلُ إِذَا نَزَعَهُ عَلَى غَيْرِ بَكَرَةٍ Ve bir kimseye karābetle tevessül eylemek ma'nāsınadır; yukālu: Ve فُلَانٌ يَمُتُ إِلَيْكَ أَي يَتَوَسَّلُ إِلَيْكَ بِقَرَابَةٍ **مَتَّ** [Mett] Vāfir muhaddisīn ismleridir.

الْمُتْمَتَةُ [el-metmetet] (zēlzele) [zelzelet] vezninde) Bu dahi bir kimseye hürmet ve karābetle tevessül eylemek ma'nāsınadır; yukālu: مَتَّمَتِ الرَّجُلُ إِلَيْهِ مُتْمَتَةً إِذَا تَوَسَّلَ إِلَيْهِ بِقَرَابَةٍ

Bu ma'nāda مَتَّ [mett] ve مُمْتَمَةٌ [metmetet] mecāzlardır, gūyā ki mütevessil olan kimse nefsinin ona medd ve nez'e eder.

أَلْمَأْتَةُ [el-māttet] (teşdîd ile ondan ismdir) Bir kimseye karâbet ve mahremiyet cihetiyle olan hürmet ve vesileye denir; yukâlu: بَيْنَهُمَا مَأْتَةٌ أَيُّ حُرْمَةً وَوَسِيلَةً

مَتَّى [Mettā] (حَتَّى [hattā] vezninde, 'alā-kavlin fekk-i idgāmla مَتَّى [Metetā]) Yūnus peygamber 'alā-nebiyyinā ve 'aleyhi's-selām hazretlerinin pederleri ismidir. Şārih der ki cumhūr-ı muhaddisîn 'inde Mettā, Hazret-i Yūnus'un vālideleri ismidir. Ve

مَتَّى [Mettā] Muhaddisinden Muḥammed b. Yaḥyā el-Medenī ceddinin ismidir. Ve

مَتَّى [mettā] Muhaffef olan مَتَّى [metā] kelimesinde lügattir ki ism-i istifhām ve ism-i şart olur.

أَلْمَمَاتُ [el-metāt] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Bir kimseye medār-ı takarrüb olacak şey'e denir, hürmet ve karâbet gibi; yukâlu: مَا لَهُ مَمَاتٌ إِلَيْهِ أَيُّ مَا يَمُتُّ بِهِ إِلَيْهِ

أَلْتَمَّتِي [et-temettī] (تَمَطَّى [temattī] vezninde ve mürādifidir ki gerinmek ma'nāsınadır; yukâlu: تَمَّتِي فِي الرَّجُلِ إِذَا تَمَطَّى Ve kesmek için ipi zor ve kuvvetle gerilerek çekmek ma'nāsınadır; yukâlu: تَمَّتِي فِي الرَّجُلِ إِذَا اعْتَمَدَ Ve bunun aslı تَمَّتُ [temettut] idi, tā-i sālise yā'ya münkalib oldu. Ve تَمَّتُ [temettut] isti'mālî mesmū' olmamıştır. Mü'ellif bunu mu'tel bābında dahi zikr eylemiştir.

[م ح ت]

أَلْمَحْتُ [el-maḥt] (mīm'in fethi ve hā-yı mühmelenin sükūnuyla) Saht ve şedîd olan nesneye denir; yukâlu: شَيْءٌ مَحْتُ أَيُّ

يَوْمٌ شَدِيدٌ Ve pek ıssı güne denir; yukâlu: عَرَبِيٌّ مَحْتُ أَيُّ خَالِصٌ Ve 'akıl ve hūş-mend 'alā-kavlin zekā ve fitnat sāhibi zirek adama denir. Cem'i مُحُوتٌ [muḥūt] gelir ve مُحَاتَةٌ [muḥatā] gelir. Gūyā ki مَحِيَّتٌ [maḥīt] lafzından cem'dir. Ve

مَحْتُ [maḥt] Mahz ve hālis ma'nāsınadır; yukâlu: عَرَبِيٌّ مَحْتُ أَيُّ خَالِصٌ

أَلْمَحَاتَةُ [el-maḥātet] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) Gün pek ıssı olmak ma'nāsınadır; yukâlu: مَحْتُ الْيَوْمُ مَحَاتَةٌ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ مَحْتًا

أَلْإِمْحَاتُ [el-imḥāt] (hemzenin kesriyle) Bir adamı pür-gazab eylemek ma'nāsınadır ki şiddet ma'nāsından me'hūzdur; tekülü: بَاعِزٌ نُوْشَادَا سُلَاسِي لَأَمْحَتَكَ أَيُّلَأْمَأَلَأَنَّكَ غَضَبًا مَحْتُ الْيَوْمُ مَحَاتَةٌ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ مَحْتًا

[م ر ت]

أَلْمَرْتُ [el-mert] (mīm'in fethi ve rā'nın sükūnuyla) Ot eseri olmayan çöl ve kır beyābāna denir. 'Alā-kavlin şol çepel ve merc ve nem-nāk arza denir ki altında olan toprağı aslā kurumayıp ve kat'ā otluk eseri nābit olmaya. Cem'i أَمْرَاتٌ [emrāt] gelir ve cem-i kesreti مَرُوتٌ [murūt] gelir. Ve

مَرْتُ [mert] Kaşıkılsız olan kimseye itlāk olunur; yukâlu: مَرْتُ أَيُّ لَأَشْعُرُ بِحَاجِهِ Ve

مَرْتُ [mert] Bir nesneyi akçe tahtası gibi düz ve emles eylemek ma'nāsınadır; yukâlu: مَرْتُ الشَّيْءِ مَرْتًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا مَلَسَهُ Ve develeri bir tarafa alarga eylemek ma'nāsınadır; yukâlu: مَرْتُ الْإِبِلِ إِذَا نَحَاهَا

أَلْمَرُوتُ [el-merūt] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) مَرْتُ [mert] ile ma'nā-yı evvelde mürādiftir; yukâlu: مَكَانٌ وَأَرْضٌ مَرْتُ وَمَرُوتٌ

أَلْمَمْرُوتَةُ [el-memrūtet] Bu dahi o

ma'nāyadır; yukālu: أَرْضٌ مُمُرُوتَةٌ أَي مَرُوتٌ
الْمُرُوتَةُ [el-murütet] (mīm'in zammıyla)
 Ma'nā-yı mezbürdan ismidir.

الْمُرُوتُ [el-Merrüt] (سَفُودٌ [seffūd] vezninde) Benū Ḥammān b. 'Abdul'uzzā yurdunda bir vādī ismidir. Ve Bāhile yāhūd Kelb kabīlesine mahsūs bir belde adıdır.

مَرَتْ [Meret] (جَبَلٌ [cebel] vezninde) Azərbaycan ülkesinde bir karyedir.

مَارُوتُ [Mārūt] (هَارُوتُ [hārūt] vezninde) İsm-i a'cemīdir, 'alā-kavlin zikr olunan مُرُوتَةٌ [murütet] lafzından me'hüz 'Arabīdir.

Müellif bunu ve هَارُوتُ [Hārūt]u beyāndan sükūt eylemiştir. Bunlar Kūrān-ı kerīm'den mesmū'lardır, ke-mā kālallāhu ta'ālā: ﴿وَمَا أَنْزَلْنَا عَلَى الْمَلَائِكَةِ بِبَابِ هَارُوتَ﴾ الآية **مَارُوتُ** Bunlar fi'l-asl iki feriştelerdir ki 'ibāda fitne-i rabbāniyye vākī' oldular. 'Alā-kavlin iki sālīh kimselerdir ki melekiiyet hasletlerine mebnī melek ile ta'bīr olundular. Ve 'alā-kavlin iki şeytān adıdır ve bunlar gūyā ki ferişte olup sūret-i beşere temessül ve berāy-ı imtihān kendilerde şehvet-i insānī tab' ve terkīb olundukta Zuhre nām bir hatuna ta'alluk edip ona ta'līm-i sihr ve o dahi kendileri me'āsī ve işrāke igrā ve ikā' eyledikten sonra Zuhre ta'allüm eylediği sihr ve efsūn sebebiyle āsumāna su'ūd edip ve hālā Zuhre ta'bīr olunan kevkeb o hatun olmak üzere menkūl olan kelām, Yehūd tā'ifesinden mahkīdir. Ve bu rumūz evā'ilden olmak melhūzdur. Ya'nī 'akl ve rūh iki ferişteye ve nefis Zuhre'ye teşbīh olunup ve 'akl ve rūhun nefis-i emmāreye maglūb ve dā'ıye olduğu şehevāta mā'il ve meşgūf oldukları hasebiyle muktezā-yı zātlarından hurūcları ricālin nisvāna ta'alluk ve

ta'aşşukları hāletine ve o sebeble zātlarına müteretteb ve mütevakka' olan kemāle 'adem-i bülūgla derece-i asliyyelerinden intihātları zindānda habs-i vücūd hāletine teşbīh olunmuştur. Gūyā ki bir kişi her ne kadar hayr ve tā'ati kesir olup ve ahlāk-ı melekiiyye ile muttasıf ise de nefis-i emmāreye itā'at ve inkıyād eyledikte semā-i sa'ādetten ḥaḍīd-i behīmete nüzūl edip bu cihetle zülāl-i ünsü mütekeddir ve nār-ı şevk u muhabbeti humūde mütehavvil ve beynehu ve beyne'l-mahbūbī'l-hakīkī hucub-i zulumāt-ı hecr ve inkitā' hā'il olup ve bahr-i şehevāta gūta-hār olan mer'e-i nākısa hakkında nūr-ı tevfi'k-i ilāhī pertev-rīz olmakla habl-i 'ināyet-i ilāhiyyeye temessük ve itisām eyledikte ḥaḍīd-i 'ālem-i tab'attan evc-i semā-i safā-i rūhāniyyete terakkī ve menāzil-i seniyyeye ve makāmāt-ı melekiiyyeye irtifā' şerefine mazhar olacağına işāret eylemişler ola, niteki Şeyh İbn Sīnā, *İşārāt*'ta sebt eylediği işbu: "سَلَامَانَ مِنِّي غُدُوَّةً وَعَشِيَّةً || عَلَى" beytinde Salāmān ve Absāl ile mazmūn-ı mezkūrda remz olduğuna işāret eylemiştir. İntehā.

الْمَزْمَرِيَّتُ [el-mermerīt] (سَلْسَبِيلٌ [selsebīl] vezninde) Āfet ve dāhiye ma'nāsınadır; yukālu: أَصَابَهُ مَزْمَرِيَّتٌ أَي دَاهِيَةٌ

[م ص ت]

الْمَضْتُ [el-mašt] (mīm'in fethi ve šād'ın sükūnuyla) Cimā' eylemek ma'nāsınadır; yukālu: مَضَّتْ الْجَارِيَةُ مَضًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا نَكَحَهَا Ve nākānın yā kısırağın fercine el sokup rahiminden meniyi çekip çıkarmak ma'nāsınadır, soy nākaya ve kısırağa nācins aştıkta sāhibi öylece eder; yukālu: مَضَّتْ النَّاقَةُ إِذَا قَبِضَ عَلَى رَحْمِهَا فَأَدْخَلَ يَدَهُ فَاسْتَحْرَجَ

ماءه

[م ع ت]

الْمَعْتُ [el-ma'ṭ] (mīm'in fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) Ovmak ma'nāsınadır; yukālu: مَعْتَهُ مَعْتًا مَعْتًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا ذَكَرَهُ

[م ق ت]

الْمَقْتُ [el-maḳṭ] (mīm'in fethi ve kāf'ın sükūnuyla) ve

الْمَقَاتَةُ [el-maḳātet] (mīm'in fethiyle) Bir kimseden bir emr-i kabīh görmekle ona bugz eylemek ma'nāsınadır; yukālu: مَقَّتَهُ مَقَّتًا وَمَقَاتَةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَبْغَضَهُ

نِكَاحِ الْمَقْتِ [niḳāḥu'l-maḳṭ] Ki Cāhiliyye nikāhındandır, bir kişi pederinin hatununu nikāh eylemekten 'ibārettir ve o kişiye, 'alā-kavlin ondan hāsıl olana مَقْتِي [maḳṭiyy] denir, yā-yı nisbetle. Kālallāhu ta'ālā: ﴿وَلَا تَنْكِحُوا مَا نَكَحَ آبَاؤُكُمْ مِنَ النِّسَاءِ إِلَّا مَا مَقَّتِي﴾ [maḳṭiyy] denir, yā-yı nisbetle. Kālallāhu ta'ālā: ﴿قَدْ سَلَفَ إِنَّهُ كَانَ فَاحِشَةً وَمَقْتًا وَسَاءَ سَبِيلًا﴾ Bugz ma'nāsından me'hūzdur. Ve 'Arablar ta'acciüb bünyesiyle فُلَانٌ مَا أَقَمْتَهُ عِنْدِي derler, o kimsenin memkūt ve mebgūz olduğunu ihbār makāmında ki "Filān benim yanımda 'aceb mebgūzdur" demek olur ve مَا أَقَمْتِي مَا لَه derler, "Filān kimse bana 'aceb mākīt ve mūbgız oldu" demek makāmında.

الْتَمَقِثُ [et-temḳiṭ] (tef'īl) [tef'īl] vezninde) Bu dahi bir kimseye bugz eylemek ma'nāsınadır; yukālu: مَقَّتْ فُلَانًا إِذَا أَبْغَضَهُ

الْمَقِثُ [el-maḳiṭ] (emīr) [emīr] vezninde) ve **الْمَمْقُوثُ** [el-memḳūṭ] (mef'ūl) [mef'ūl] vezninde) Mebgūz kimseye denir; yukālu: فَهُوَ مَقِثٌ وَمَمْقُوثٌ أَي مَبْغُوضٌ

[م ك ت]

الْمَكْتُ [el-mekt] (mīm'in fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Mukīm olmak ma'nāsınadır;

مَكَتَ بِالْمَكَانِ مَكْتًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَقَامَ yukālu: **الْإِسْتِمَكَاتُ** [el-istimkāṭ] Bedende çıkan sivilce ve çiban makülesi irinlenmek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَمَكَتَتِ الْبُثْرَةُ إِذَا افْتَلَأَتْ فَيَحَا

[م ل ت]

الْمَلْتُ [el-melt] (mīm'in fethi ve lām'ın sükūnuyla) Bir şey'i ırgalayıp beri öte depretmek ma'nāsınadır; yukālu: مَلَّتِ الشَّيْءَ مَلْنَا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا زَعَزَعَهُ وَحَرَكَهُ **الْأَمَالِيتُ** [el-emālīt] [esālīb] [esālīb] vezninde) Cüst ve çalāk develere denir. Şārihin beyānı üzere müfredi mesmū'e değildir.

الْمِلِّيْتُ [el-millīt] (sikkīt) [sikkīt] vezninde) مَرْحُ [merḥ] nām şecerin yaprağına denir, سِنْفُ الْمَرْحِ [sinfu'l-merḥ] ma'nāsına. Ve سِنْفُ [sinf] sīn'in kesriyle hāssaten şecer-i merkūmun yaprağına denir.

[م و ت]

الْمَوْتُ [el-mevt] (mīm'in fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Ölmek ma'nāsınadır; yukālu: مَاتَ الرَّجُلُ يَمُوتُ وَيَمُوتُ وَيَمُوتُ مَوْتًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Mü'ellifin *Başā'ir*'de beyānına göre lügat-ı sālise Yūnus'tan menküldür. Ve *Miṣbāḥ*'ın beyānına göre bu bāb-ı mahsūs olmayıp belki tedāhül-i lügateyn kabīlindendir; tekūlu: مِثُّ بَكْسَرٍ الْمِيمِ أَمَوْتُ وَمِثْلُهُ مِنَ الْمَعْتَلِ دِمْتُ تَدُومُ وَزَادَ ابْنُ الْقَطَّاعِ كِدْتُ تَكُودُ وَتَكَادُ وَجِدْتُ تَجُودُ وَتَجَادُ

مَوْتُ [mevt] İsm olur ki ölüme denir, Fārisīde merg denir. İsm-i cinstir, vāhidi tā'yladır. Ve

مَوْتُ [mevt] Sākin ve epsem olmak ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: مَاتَتْ مَاتَ الرَّجُلُ إِذَا سَكَتَ Ve uyumak ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: مَاتَ الرَّجُلُ إِذَا نَامَ Ve esvāb makülesi nesne yepriyip çürtümek

ma'nāsına isti'māl olur; yukālu: مَاتَ النَّوْبُ إِذَا بَلِي

Mü'ellifin Başā'ir'de beyānına göre hayāt envāc-ı 'adīde ile mütenevvi' olduğu gibi مَوْتُ [mevt] dahi mütenevvi'dir. Evvelā, مَوْتُ [mevt] insān ve hayvān ve nebāttan kuvve-i nāmīyenin zevāline itlāk olunur. Sānī, kuvve-i hassāsenin zevāline itlāk olunur. Sālis, kuvve-i 'ākilenin zevāline itlāk olunur ki ceḥālet olacaktır; ve iyyāhu kasada bi-kavlihi 'azze ve celle: ﴿إِنَّكَ لَا تُسْمِعُ الْمَوْتَى﴾ Rābi', hayātı tekdīr eden hüzn ve endūha itlāk olunur. Hāmis, uykuya itlāk olunur. Ve sükūn ma'nāsına isti'māl olunur. Ve çürüme ma'nāsına isti'māl olunur.

الْمَيِّتُ [el-meyyit] (سَيِّدٌ [seyyid] vezninde) ve

الْمَيْتُ [el-meyt] (yā'nın sükūnuyla) Ölmüş kişiye denir ki ölü ta'bīr olunur, Fārisīde murde denir. 'Alā-kavlin مَيِّتٌ [meyt] (tahfīfle) bi'l-fi'l ölmüş kişiye denir. Ve

مَيِّتٌ [meyyit] (teşdīd ile) ve

مَائِتٌ [mā'it] Henüz ölmeyip lākin ölmek sadedinde olan kişiye denir ki ölümcul ta'bīr olunur. Cem'i أَمْوَاتٌ [emvāt] ve مَوْتَى [mevtā] gelir جَزْحَى [cerḥā] gibi ve مَيِّتُونَ [meyyitūn] ve مَيِّتُونَ [meytūn] gelir, teşdīd ve tahfīfle. Mü'enneslerinde مَيِّتَةٌ [meyyitet] ve مَيِّتَةٌ [meytet] denir, teşdīd ve tahfīfle, kezālik مَيِّتٌ [meyt] denir hā'sız. İşbu مَيِّتٌ [meyt] kelimesinin aslı مَيِّوْتُ [meyvit] idi, fey'il vezninde, vāv yā'ya kalb ve idgām olundu, ba'dehu tahfīfle مَيِّتٌ [meyt] dahi dediler; tahfīfi yā tahfīf yāhūd fark-ı mezkūr içindir. Ve *Miṣbāh*'ın beyānına göre أَمْوَاتٌ [emvāt] مَيِّتٌ [meyt]in cem'idir ki muhaffeftir, بَيْتٌ [beyt] ve أَيْبَاتٌ [ebyāt]

gibi ve مَوْتَى [mevtā] مَرْضَى [merḍā] ve جَزْحَى [cerḥā] bünyesine mahmūldür, "men ya'ḳ il" cem'idir, ve مَيِّتُونَ [meyyitūn] zükūr-ı 'ukalāya mahsūstur ve مَيِّتَاتٌ [meyyitāt] teşdīd ile inās-ı 'ukalā' içindir, ve tahfīfle hayvān-ı sā'ire içindir.

الْمَيِّتَةُ [el-meytet] (mīm'in fethi ve yā'nın sükūnuyla) Hayvāndan şol mürdeye denir ki ona zekāt ya'nī zebh lāhik olmamış ola ki zebh onun mutahhiri olmakla mürde-i murdār ta'bīr olunur, meselā hatfe enfihi ölmüş koyun gibi ve bu itlākāt-ı şer'iyedendir. Ve bunun aslı مَيِّتَةٌ [meyyitet] teşdīd ile; hā' ismiyyedir.

الْمَيِّتَةُ [el-mītet] Mīm'in kesriyle binā-inev'dir ki hālet ve hey'ete dāldir. Lisānımızda ondan oluş ile ta'bīr olunur; yukālu: مَاتَ مَيِّتَةً حَسَنَةً

مَا أَمْوَاتُهُ [mā emvetehu] Fi'l-i ta'accüb'dür, مَا أَمْوَاتُهُ قَلْبُهُ te'vilindedir ki "Ne 'aceb mürdedildir" demek olur, zirā ma'nāsında ziyāde ve tefādüle kābiliyyet olmayan fi'lden fi'l-i ta'accüb tasarruf olunmaz; yukālu: مَا أَمْوَاتُهُ أَيُّ مَا أَمْوَاتُ قَلْبُهُ

الْمَوَاتُ [el-muvāt] (غُرَابٌ [gūrāb] vezninde) İsmdir, ölüme denir, مَوْتُ [mevt] ma'nāsına. Şārih der ki 'ilel sīgasından olmakla 'umūm-ı mevte isti'māl olunur.

الْمَوَاتُ [el-mevāt] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Cānsız nesneye denir, bī-rūh ma'nāsına, جَمَادٌ [cemād] gibi. Ve bunun aslı masdar'dır. Ve

مَوَاتٌ [mevāt] Şol arza denir ki onun māliki olmaya, ya'nī bir kimsenin zirā'at ve hirāset gibi taht-ı temellükünde olmayıp harābe ola; ve minhu'l-hadīsu: "مَنْ أَمْوَاتُ الْأَرْضِ الَّتِي لَمْ تُزْرَعْ وَلَمْ تُعْمَرْ وَلَا جَرَى عَلَيْهَا Kāle fi'n-Nihāye: "مَنْ أَمْوَاتُ الْأَرْضِ الَّتِي لَمْ تُزْرَعْ وَلَمْ تُعْمَرْ وَلَا جَرَى عَلَيْهَا"

مَلِكٌ أَحَدٌ

الْمَوْتَانُ [el-meveṭān] (fetehāṭla) حَيَوَانٌ [ḥayevān]ın muhālifidir ki cānsız demektir; ve minhu'l-meselu: "إِشْتَرِ الْمَوْتَانَ وَلَا تَشْتَرِ" الْحَيَوَانُ "أَيِ اشْتَرِ الْأَرْضَيْنِ وَالذُّورَ وَلَا تَشْتَرِ الرُّقِيقَ وَالذُّوَابَ" Pes murād 'akārāt olacaktır. Ve 'inde'l-ba'z مَوْتَانٌ [meveṭān] şol arza denir ki henüz hirāset ve zirā'at makülesiyle ihyā ve i'mār olunmamış ola, مَوَاتٌ [mevāt] gibi; ve minhu'l-hadīsu: "مَوْتَانُ الْأَرْضِ لِلَّهِ وَلِرَسُولِهِ" Ya'ni "Arz-ı mezküre beytül-māla 'ā'idedir." Ve bu, مَوَاتٌ [mevāt] gibi tesmiye bi'l-masdardır. Mütercim der ki işbu مَوْتَانٌ [meveṭān] kelimesinde i'lālin fukdāni nakīzi olan حَيَوَانٌ [ḥayevān] kelimesine mahmül olduğuna mebnīdir. Ve حَيَوَانٌ [ḥayevān] ıztırāba dāll olmakla i'lāl olunmamıştır.

الْمَوْتَانُ [el-mūtān] (mīm'in zammıyla بُطْلَانٌ [buṭlān] vezninde) Mevāşī kısmına vāki' olan mevt-i 'ämme denir ki kırğın ta'bīr olunur; mīm'in fethiyle de lügattir; yukālu: وَقَعَ فِي الْمَوَاتِي مَوْتَانٌ Lākin Nihāye'de 'ale'l-ıtlāk beyān olunmuştur, mecāz olmak muhtemeldir.

الْإِمَاتَةُ [el-imāṭet] (iḳāmet) [iḳāmet] vezninde) İnsānın yā hayvānın veledi ölmek ma'nāsınadır; yukālu: أَمَاتَتِ الْمَرْأَةُ وَالنَّاقَةُ Ve bir kimsenin devābb ve mevāşīleri helāk olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَمَاتَ الْقَوْمَ إِذَا وَقَعَ الْمَوْتُ فِي إِبْلِهِمْ وَكَذَا فِي غَنَمِهِمْ Ve öldürmek ma'nāsınadır; yukālu: أَمَاتَ الشَّيْءَ إِذَا مَوْتُهُ Ve bir nesnenin kaynatıp pişirmesi hususunda mübālaga ve im'ān eylemek ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: أَمَاتَ اللَّحْمَ إِذَا بَالَغَ فِي نَضْجِهِ وَإِغْلَائِهِ

الْمُتَمَاوِثُ [el-mutemāvit] (مُتَمَاوِثٌ) [mutefāvit] vezninde) تَمَاوُثٌ [temāvut]ten

ism-i fā'ildir ki tefā'ul bābındandır, kendi nefsini ölümcül göstermek ma'nāsınadır. Bu münāsebetle mürāyī sūfiye itlāk olunmuştur. Zāhiren kesret-i 'ibādet ü riyāzetten emāre-i mevt olan kemāl-i za'f ve nehāfet izhār eylediği, kezālik kavlen ve fi'len dünyādan geçmiş süreti irā'et eylediği mülāhazasına mebnīdir; ve minhu hadīsu Ebī Seleme: "لَمْ يَكُنْ أَصْحَابٌ مُحَمِّدٍ مُتَحَوِّقِينَ وَلَا مُتَمَاوِثِينَ" فَالْمَتَمَاوِثُ النَّاسُكَ الْمُرَائِي

الْمَوْتَانُ [el-meveṭān] (sekrān) [sekrān] vezninde) Zikri āti مَوْتَةٌ [mütet]ten vasfır, baygın kişiye ve mecnūn kişiye denir. Bu münāsebetle be-gāyet gabī ve künd-zihn ve belīd kişiye مَوْتَانُ الْمَوَاتِ itlāk olunur. Mü'ennesinde مَوْتَانَةٌ [meveṭānet] denir hā'yla; yukālu: رَجُلٌ مَوْتَانُ الْمَوَاتِ أَي بَلِيدٌ وَامْرَأَةٌ مَوْتَانَةٌ الْمَوَاتِ

الْمَوْتَةُ [el-mütet] (mīm'in zammıyla) Baygınluğa denir, غَشِيٌّ [gāşy] ma'nāsına ki sar'ı marazī gibi ba'zı 'ārızadan neş'et eder; asl Türkīde oğunmak ta'bīr olunur; yukālu: أَخَذَهُ الْمَوْتَةُ أَي الْغَشِيُّ Ve deliliğe denir, جُنُونٌ [cunūn] ma'nāsına. Ve

مَوْتَةٌ [Mütet] Arz-ı Şām'da bir mevzi' adıdır, niteki مَاتٌ [māte] faslında zikr olundu. Ba'zılar bilā-hemz rivāyet eylediğine mebnī mü'ellif burada tekrār eylemiştir.

ذُو الْمَوْتَةِ [Zu'l-Mütet] (mīm'in zammıyla) Benī Esed'e mahsūs bir feres ismidir.

الْمُسْتَمِثُ [el-mustemīt] (mustefīd) [mustefīd] vezninde) Şol bahādıra itlāk olunur ki cenk ve kıtāl hengāmında mevtten kat'ā mübālāt eylemeye, güyā ki mevte tālib ve müte'arriz ola; yukālu: هُوَ مُسْتَمِثٌ أَي شَجَاعٌ طَالِبٌ لِلْمَوْتِ Ve bir husūs için kemāl-i tehālükünden nāşī talebinde gereği gibi düşünüp nasb-ı nefis ve ifrāğ-ı havsala-i

sa'ıy u ikdām eyleyen kişiye denir ki gūyā ona zafer-yāb olmadığı sürette hayāttan bī-nasīb olur; yukālu: مُسْتَمِيَّتٌ لِأَمْرِ أَيِّ مُسْتَرْسِلٌ لَهُ

مُسْتَمِيَّت [mustemīt] Yumurta kabuğunun içinde olan ince zara itlāk olunur. Ve bu, istirhā' ma'nāsından me'ḥūzdur ki: اِسْتَمَاتَ اِسْتَمَاتَ derler, اِسْتَرْخَى ma'nāsına.

اَلْمَمَاوَةِ [el-mumāvetet] [مُفَاعَلَةٌ] [mufā'alet] vezninde) Cenkte düşmana karşı sabr ve sebāt ile mukāvemēt eylemek ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: مَاوَتْ قِرْنُهُ إِذَا صَابَرَهُ وَثَابَتَهُ

اَلِاِسْتِمَاتِ [el-istimāt] Şārih der ki gerçi nüshalarda bu 'unvānda mersūmdur, lākin savāb olan اِسْتِمَاتَةٌ [istimātet] olmaktır hā-ı ta'vīzle. Ölüm istemek ma'nāsınadır; bu münāsebetle bir nesnenin talebi zımnında bī-pervā her semte ve her tarīka sülūk eylemek ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: اِسْتَمَاتَ الرَّجُلُ إِذَا ذَهَبَ فِي طَلَبِ الشَّيْءِ كُلِّ مَذْهَبٍ Ve mehzül olduktan sonra yine semirmek ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: اِسْتَمَاتَ الرَّجُلُ إِذَا سَمِيَ بَعْدَ هُرْأَلِ Bu dahi istirhā' ma'nāsından me'ḥūzdur, زِيرَا اِسْتَرْخَتْ سَهْلَتْ وَحَسُنَتْ بَعْدَ الضَّبِيقِ وَالشَّدَّةِ اِسْتَمَاتَ derler, ma'nāsına.

Mü'ellif 'ādet-i gālibesine muhālif اَلْمُضَدَّرُ اَلِاِسْتِمَاتِ 'ibāretiyle resm eylemekle elbette bir nükteye mebnī olmak münfehîmdir. Gerçi kıyās olan, şārihīn beyānı üzere اِسْتِمَاتَةٌ [istimātet] olmaktır, lākin mü'ellifin ber-vech-i mezkūr irādı elbette bir dakīkayı mutazammın olmakla zāhiren bu hilāf-ı kıyās üzere bilā-ta'vīz vārid olmak gerektir. Ve elbette taleb-i mevt hilāf-ı tab' belki hilāf-ı şer' olmakla lafzının vaz'a muhālefeti tab'a muvāfakat

nüktesine de işāret olmak ba'īd değildir.

FASLU'N-NŪN

(فَضْلُ التَّوْنِ)

[ن أ ت]

التَّائِثُ [en-ne't] (nūn'un fethi ve hemzenin sükūnuyla) ve

التَّيْبُ [en-ne'īt] [nehīb] vezninde) Nahīt ma'nāsınadır ki sıkıntı ile inlemek ma'nāsınadır, 'alā-kavlin enīnden āvāzlıca inlemeğe mahsūstur. Ve bu, has-ta iniltisi değıldir, belki arslan ve kaplan makūlesinin yattıkları hālde sadrlarından hırılı gibi seslice zuhūr eden inilti olacaktır, kedi kısmında dahi olur, gümültüye karībdir, pek derd-nāk adamda dahi zuhūr eder; yukālu: نَأَتْ يَنْبُتُ نَأْتًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي عَلَى غَيْرِ الْقِيَاسِ وَيَنَأْتُ نَأْتًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ وَتَيْبًا بِمَعْنَى نَهَتْ وَهُوَ أَجْهَرُ مِنَ الْأَيْنِ Ve

نَأَتْ [ne't] Hased eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَأَتْ فُلَانًا إِذَا حَسَدَهُ

التَّائِثُ [en-ne'āt] [šeddād] vezninde) Arslana itlāk olunur.

[ن ب ت]

التَّيْبُ [en-nebt] [sebt] vezninde) Nebāt ma'nāsınadır ki ism-i cinstir, yerde biten her nesneye denir, ba'dehu sākı olmayanda, belki hayvānāt me'kūlü olanda 'orf olmuştur ki ot ta'bīr olunur; Fārisīde giyāh denir. Ve

نَيْبُ [nebt] ve

نَبَاتُ [nebāt] Masdar olurlar, yer otlu olmak ma'nāsına; yukālu: نَبَتَتِ الْأَرْضُ نَبَاتًا وَنَبَاتًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Ve ot bitmek ma'nāsınadır; yukālu: نَبَتَ الْبُقْلُ

الْإِنْبَاتُ [el-inbāt] (hemzenin kesriyle) Bu dahi yer otlu olmak ma'nāsınadır ve ot

bitmek ma'nāsına lāzım olur; yukālu: bitirmek وَأَنْبَتَ الْأَرْضُ إِنْبَاتًا وَأَنْبَتَ الْبُقْلُ ma'nāsınadır; yukālu: أَنْبَتَهُ اللهُ فَهُوَ مُمْبُوتٌ Bu-rada مُمْبُوتٌ [menbūt] hilāf-ı kıyās üzeredir, أَنْبَتَهُ اللهُ فَهُوَ مُمْبُوتٌ gibi. Mütercim der ki işbu: ﴿وَاللهُ أَنْبَتَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ نَبَاتًا﴾, الآية ba'zılar masdar-ı sülāsī masdar-ı mezīd mevzi'ine vaz' olundu dediler tedricī neşv ü nemā bulduklarına mebnī yāhūd kudret-i ilāhiye nisbet hemān nebāt gibi bir ma'nā olduklarına işāret için. Ve ba'zılar نَبَاتًا laf-zı hāldir dediler ve ehl-i beyān 'inde san'at-ı ihtibāki mutazammındır ki أَنْبَتَكُمْ نَبَاتًا sebkindedir. Ve tāze oğlanın kasığı kılı bitmek ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: أَنْبَتَ الْعُلَامُ إِذَا نَبَتَتْ عَائِنُهُ

الْمَنْبِتُ [el-menbit] [meclis] İsm-i mekāndır. Ve bu şāzdır, zīrā bāb-ı evvel-den olmakla kıyās مُنْعَدٌ [maḥ'ad] vezninde olmaktadır.

التَّيْبُوتُ [en-nubūt] [ḫu'ūd] vezninde) Tāze kızın memesi yumrulanıp ağır-şaklanmak ma'nāsınadır; yukālu: نَبَتَتْ تُدِيُّ الْجَارِيَةَ نُبُوتًا إِذَا نَهَدَتْ

الْمَنْبُوتُ [el-menbūt] Mezīd olan إِنْبَاتٌ [inbāt] sīgasından gayr-i kıyās üzere ism-i mef'ūldür, bitmiş ve bitirilmiş nesneye denir. Bunda kıyās olan, مُنْبِتٌ [munbet] olmaktadır, مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde; yukālu: أَنْبَتَهُ اللهُ فَهُوَ مُمْبُوتٌ

التَّيْبُوتُ [et-tenbīt] [tef'īl] vezninde) Beslemek ve perverde eylemek ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: نَبَتَ الصَّبِيِّ إِذَا رَبَّاهُ Ve şecer yāhūd nebāt dikmek ma'nāsınadır; yukālu: نَبَتَ الشَّجَرُ وَالْحَبُّ إِذَا عَرَسَهُ [tenbīt] ism olur, yerde biten mutlakan kü-çük ve büyük şecere denir; tā'nın kesriyle de cā'izdir.

النَّابِثُ [en-nābit] Bitmek şānından olan ot ve sebze ve şecer makûlesine denir. Ve

نَابِثٌ [Nābit] Esmādandır: Nābit b. Zeyd ve Aḥmed b. Nābit el-Endelūsî ve ʿAlī b. Nābit el-Vāʿiz muhaddislerdir.

حَبِيبٌ النَّبِثِ [en-nebīt] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) حَبِيبٌ [ḥabīt] kelimesine itbāʿan zikr olunur ki pek hakīr ve denī ve kemter demek olur; yukālu: شَيْءٌ حَبِيبٌ نَبِثٌ أَيْ حَبِيبٌ Ve

نَبِثٌ [Nebīt] Yemen'de bir cemāʿat pederinin lakabıdır, ismi ʿAmr b. Mālik idi.

النَّابِثَةُ [en-nābitet] Bir kabîle ve düdmānda tāze zuhūr eden evlād-ı sīgāra itlāk olunur; yukālu: لَهْمٌ نَابِثَةٌ أَيْ نَشَأَ لَهُمْ نَشْءٌ صَغَارٌ

النَّوَابِثُ [en-nevābit] (نَوَابِثٌ [nevābit] vezninde) Henüz umūr ve ahvālden gāfil dehre basar ve tecribesi sebk eylememiş nā-puhte tāze civānlara itlāk olunur; yukālu: هُمْ نَوَابِثٌ أَيْ الْأَعْمَارُ مِنَ الْأَحْدَاثِ Şārih der ki حَشْوِيَّةٌ [Ḥaşviyyet] tārifesine نَابِثَةٌ [Nābitet] ve نَوَابِثٌ [Nevābit] itlākı İslām'da mezheblerinin hudūsuna mebnīdir.

النَّبِثُوتُ [el-yenbūt] (يَغْفُورٌ [yaʿfūr] vezninde) حَشْحَاشٌ [ḥaşḥāş] ağacına denir. Ve başka bir büyük şecer, ʿalā-kavlin şecer-i خَرْوُبٌ [ḥarrūb] isimdir ki keçi boynuzu ağacıdır. Müfredatta yabanī nevʿiyle beyān olunmuştur.

النَّبَاثُ [en-nebāʿit] (نَبِثَةٌ [nebītet] in cemʿidir, أَعْصَادُ فَلَجَانٍ maʿnāsındadır ki tarla ve bostān kenārlarında ve içlerinde cārī olan küçük harkların taşmasın diye iki yanlarına ettikleri paziya denir ki Fāriside merz taʿbīr olunur, tarla ve bostān sınırları gibi olur, güyā ki bu dahi bi'l-heyʿe nebāt kısmın-

dandır. Burada ğayn-ı muʿceme ve şād ve nūn'la أَعْصَادُ فَلَجَانٍ nüshaları galattır, saḥīh olan أَعْصَادٌ olmaktadır ki عَضُدٌ [ʿaḍud] un cemʿidir. Kāle fi'l-Esās: أَعْصَادُ الدَّبْرَةِ وَهِيَ جُدُورُهَا الَّتِي تُمَسِّكُ الْمَاءَ Ve ümmehāt-ı sāʿirede dahi أَعْصَادٌ unvānında mersūmdur. Ve فَلَجَانٌ [fulcān] fā'nın zammıyla sevākī-i zerʿa denir ki سَاكِيَةٌ [sākiyyet] in cemʿidir, niteki *Tekmile*'de musarrahan mastürdür.

نَابِثٌ [Nābit] Başra'da bir mevzi'dir; muhaddisinden ʿAlī b. ʿAbdulʿazīz el-Muʿeddib el-Başrī en-Nābitī oradandır.

ذَاتُ النَّابِثِ [Zātu'n-Nābit] ʿArafāt'ta bir mevzi'dir.

نُبَاتَى [Nubātā] (سُكَارَى [sukārā] vezninde) Başra'da bir mevzi'dir.

نَبَاتٌ [Nebāt] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) ve **نَبَاتَةٌ** [Nebābet] (سَحَابَةٌ [sehābet] vezninde) ve

نُبَاتَةٌ [Nubātet] (nūn'un zammıyla) ve **نُبَيْتٌ** [Nubeyt] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) ve **نَبْتٌ** [Nebt] (سَبْتٌ [sebt] vezninde) ve

نُبَيْتَةٌ [Nubeytet] (جُهَيْنَةٌ [cuheyne] vezninde) Esāmīdendir: Nubeyte bint eḍ-Ḍaḥḥāk saḥābiyyedir, ʿalā-kavlin bu, s̄ā-yı müsellese iledir, niteki “ث،ب،ت” maddesinde zikr olundu. Ve muhaddisinden Muḥammed b. Saʿd b. Nebāt en-Nebātī ceddine mensūbdur. Kezālik muhaddisinden Aḥmed b. Muḥammed en-Nebātī nebātāt ve ḥaşāyiş havāssını bildiğinden mensūb olmuştur. Ve şuʿarādan Ḥuseyn b. ʿAbdurrahmān en-Nubātī ki nūn'un zammıyladır, Ebū Naşr ʿAbdulʿazīz b. ʿÖmer b. Nubāte'den telemmüz eylemekle ona nisbet olunmuştur. Ve ʿAbdurrahīm b. Muḥammed b. İsmāʿīl b. Nubāte ki Ḥaṭīb

ile ma'rūftur, bunun nūn'unun feth ve zammı bābında ihtilāf olunmuştur ve zammı ekser ve esbettir. Ve 'Abadān b. Nubeyt el-Mervezī ki زُبَيْرٌ [zubeyr] veznindedir, muhaddisındendir.

[ن ت ت]

النَّيْتِثُ [en-netīt] [ketīt] vezninde ve mürādifidir ki tencere kit kit kaynamak ma'nāsınadır; نَفَيْتٌ [nefīt] dahi bu ma'nayadır; yukālu: نَتَّتِ الْقِدْرُ نَيْتًا أَيْ كَثَّتْ Gerçi mü'ellif "ن،ف،ت" maddesinde نَفَيْتٌ [nefīt]ten sükūt eylemiştir, lākin şārih kayd eylemiştir.

النَّتْ [en-nett] (nūn'un fethi ve tā'nın teşdidiyle) ve

النَّيْتِثُ [en-nefīt] [kefīt] vezninde İfrāt-ı gazabdan nāṣī burun delikleri şişip kabarıp puflamak ma'nāsınadır; yukālu: نَتْ مُنْجَرُهُ غَضَبًا إِذَا نَفَخَ

النَّتْنَتَةُ [en-netnetet] [zelzelet] vezninde) Bir kimse 'an-asl nazif ve pākīzemeşreb iken sonradan kirlilik ve murdārlık peydā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَتْنَتَ الرَّجُلُ إِذَا تَقَدَّرَ بَعْدَ نَظَافَةٍ

التَّنْتِثِثُ [et-tentīt] [tef'īl] vezninde) Bir kelām ve haberi beyān ve tefsir eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَتْنَتَ الْحَبْرَ إِذَا فَسَّرَهُ

النَّتُّةُ [en-nuttet] (nūn'un zammı ve tā'nın teşdidiyle) Ba'zı kayalarda olan hudāyī oyma deliği denir ki yağmur suyu irkilir.

[ن ت ت]

النَّتْثُ [en-nešet] (nūn'un ve sâ-yı müselleseinin fethiyle) نَتْتٌ [sent] lafzından maklūbdur; yukālu: نَيْتَ اللَّحْمِ نَتْثًا مِنَ الْبَابِ نَيْتَ الرِّبَاعِ وَهُوَ قَلْبٌ نَيْتٌ إِذَا تَغَيَّرَ كَمَا تَقَدَّمَ

[ن ح ت]

النَّحْتُ [en-naht] (nūn'un fethi ve hā-yı mühmelenin sükūnuyla) Ağaç yonmak ma'nāsınadır; yukālu: نَحَتَ الْعُودَ وَنَحَتَهُ نَحْتًا Mütercim der ki kelām-ı 'Arabda kelime-i menhūte olur ki işbu نَحْتٌ [naht] maddesindedir. Ve ba'zen hılāl-i terācimde bu fakir dahi ta'yin eylemiştir, istilāhlarında نَحْتٌ iki kelimededen bir kelime tasvīr eylemekten 'ibārettir, dülgerin iki ağacı naht edip bir ağaç tertib eylediği gibi. Meselā عَبْدُ الشَّمْسِ [Abduşşems] kabilesine nisbette عَبْدُ الدَّارِ [Abduddār] a nisbette اِمْرُؤُ الْقَيْسِ [Abderiyy] ve مَرْقَسِي [Merķasiyy] ve تَيْمُ اللهِ [Teymullāh]a nisbette تَيْمَلِي [Teymeliyy] dedikleri gibi. Kezālik صَهْلٌ [şahel] ve صَهْلِي [şahel] kavli, صَهْلٌ [şahel] ve صَهْلِي [şahel] kelimelerinden ve شَقُّ حَطَبٍ [şikku haṭab] lafzlarından menhūttur. Ve حَوْقَلَةٌ [havḫalet] ve بَسْمَلَةٌ [besmelet] ve حَمْدَلَةٌ [hamdelet] ve سَبْحَلَةٌ [sebḫalet] ve حَيْعَلَةٌ [hay'alet] ve جَعْفَلَةٌ [ca'felet] ki فَدَاكُ kelimelerinden menhūttur, bu bābdandır. Suyūti, *Muzhīr*'de tafsil eylemiştir. Ve

نَحْتٌ [naht] Taş yonmakta dahi isti'māl olunur, ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿وَتَنْحُتُونَ مِنَ الْجِبَالِ يَبُوتًا﴾ وَقَرَأَ الْحَسَنُ وَتَنْحَاثُونَ يَعْنِي بِإِشْبَاعِ وَقَرَأَ الْفَتْحَةَ وَهُوَ بِمَعْنَى تَنْحُتُونَ الْحَسَنُ وَتَنْحَاثُونَ بِفَتْحِ الْحَاءِ وَزَادَ تَنْحَاثُونَ بِإِشْبَاعِ الْفَتْحَةَ Ve seyr ü sefer insān ve hayvāni zebūn ve mehzūl eylemek ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: نَحَتَ الشَّمْرُ الْبَعِيرَ إِذَا أَنْصَاهُ Ve yere çalmak ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: نَحَتَ فَلَانًا إِذَا صَرَغَهُ Ve cimā' eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَحَتَ الْجَارِيَةَ إِذَا نَكَحَهَا

Ve

نَحْت [naħt] Mahz ve hālis ma'nāsınadır; yukālu: بَرَدٌ نَحْتٌ أَيْ خَالِصٌ Ve

نَحْت [naħt] Tabī'at ve sirişť ma'nāsınadır ki tesmiye bi'l-masdardır.

النَّحَات [en-nuħāt] (غُرَابٌ [gūrāb] vezninde) ve

النَّحِيْتَةُ [en-naħītet] (nūn'un fethiyle) Bunlar da tabī'at ma'nāsınadır, gūyā ki insān onun üzerine tirāşide olmuştur; yukālu: هُوَ كَرِيمٌ النَّحْتِ وَالنَّحَاتِ وَالنَّحِيْتَةُ أَي الطَّيْبَةِ Ve

نَحِيْتَةُ [naħītet] نَبِيْتٌ [ne'īt] ma'nāsınadır ki gümlütye şebīh iniltiye denir.

النَّحِيْت [en-naħīt] (nūn'un fethiyle) Bu dahi نَبِيْتٌ [ne'īt] ma'nāsınadır; tekūlu: سَمِعْتُ نَحِيْتَةَ وَنَحِيْتًا أَيْ نَبِيْتًا Ve

نَحِيْت [naħīt] Tarağa itlāk olunur, مُشْطٌ [muşť] ma'nāsına. Ve kenārları aşınmış gitmiş dābbe tırnağına itlāk olunur; yukālu: حَافِرٌ نَحِيْتٌ أَيْ ذَاهِبٌ خُرُوفُهُ Ve bir cemā'ate sonradan dahīl olan kimseye itlāk olunur; yukālu: هُوَ نَحِيْتٌ الْقَوْمِ أَيْ الدَّخِيلُ فِيهِ Ve seyr ü seferden zebūn ve nā-tüvān olmuş deveye itlāk olunur; yukālu: بَعِيْرٌ نَحِيْتٌ أَيْ مُنْضَى

النَّحَاةُ [en-nuħātet] (nūn'un zammıyla) Ağaç yongasına ve talaşına denir, بُرَايَةٌ [burāyet] ve tirāşe ma'nāsına.

الْمِنْحَات [el-minħat] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Ağaç yonacak ālete denir ki rende ta'bīr olunur ve taş yonacak ālete dahi itlāk olunur.

النَّحَايْت [en-Naħā'it] Cem' bünyesiyle bir mevzi' adıdır.

نَحِيْت [Nuħayt] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Esmādandır: Velīd b. Nuħayt, Cebele b. Zaħr nām kimsenin kätilidir.

[ن خ ت]

النَّحْتُ [en-naħť] (nūn'un fethi ve ħā-yı mu'cemenin sükūnuyla) نَقْرٌ [naqr] ma'nāsınadır ki bir nesneyi oymak ve kuş minkāriyla dāne devşirmekten 'ibārettir; yukālu: نَحَتَ الشَّيْءَ نَحْتًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا نَقَرَهُ ve yukālu: نَحَتَ الطَّائِرُ الْحَبَّ إِذَا نَقَرَهُ Ve **نَتَخ** [netħ] ma'nāsınadır ki yırtıcı kuş minkāriyla et ditmekten 'ibārettir; yukālu: نَحَتَ الشَّيْءَ نَحْتًا وَنَحَتَ الطَّائِرُ بِمَعْنَى نَقَرَهُ وَنَتَخَ hurmā almak ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: نَحَتَ مِنَ الْوَعَاءِ إِذَا أَخَذَ مِنْهُ تَمْرَةً أَوْ تَمْرَتَيْنِ Ve bir kimsenin söylediği sözü gereği gibi araştırıp ötesine vāsıl olmak ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: نَحَتَ الْقَوْلَ لِأَحَدٍ إِذَا اسْتَفْصَاهُ

[ن ص ت]

النَّضْبُ [en-naşť] (nūn'un fethi ve şād'ın sükūnuyla) Hāmüş olmak ma'nāsınadır ki murād mütekellim bir kelām-ı aharı istimā' için sükūt eylemektir; yukālu: نَضَتِ الْمُتَكَلِّمُ نَضًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا سَكَتَ **النَّضْتَةُ** [en-nuşťat] (جُرْعَةٌ [cur'at] vezninde) İsmdir, sükūt hāletine denir ki susma ta'bīr olunur.

الْإِنْصَات [el-inşāt] (hemzenin kesriyle) Bu dahi hāmüş olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَنْصَتَ الرَّجُلُ بِمَعْنَى نَصَتَ Ve hāmüş olup söyleyen adamın sözüne kulak tutmak ma'nāsınadır ki hāss olur; yukālu: أَنْصَتَهُ وَأَنْصَتَ لَهُ أَي سَكَتَ لَهُ وَاسْتَمَعَ لِحَدِيثِهِ Ve mütekellimi iskāt eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَنْصَتَهُ إِذَا أَسَكَتَهُ Ve çalgı makūlesi lehve meyl eylemek ma'nāsına isti'māl olunur ki sebeb-i sükūttur; yukālu: أَنْصَتَ اللَّهُوَ إِذَا مَالَ إِلَيْهِ

الْإِنْصَاتُ [el-intişāt] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde)

de) Bu dahi sâkit olmak ma'nâsınadır; yukâlu: **إِنْتَصَتْ بِمَعْنَى نَصَتْ**

الْإِسْتِنَاصَاتُ [el-istinşât] Mütakellimin sükûtonu istemek ma'nâsınadır; yukâlu: **إِسْتَنْصَتْهُ إِذَا طَلَبَ أَنْ يُنْصِتَ**

[ن ع ت]

النَّعْتُ [en-na'f] (nûn'un fethi ve 'ayn'ın sükûnuyla) Bir şey'i vasf eylemek, ya'nî muttasıf olduğu sıfatını irâd ile nişân vermek ma'nâsınadır; yukâlu: **نَعْتُهُ نَعْتًا مِنَ الْبَابِ إِذَا وَصَفَهُ** Müellif mürâdîf olarak gerçi resm eylemiştir, lâkin İbn Eşîr **نَعْتُ** [na'f] ı vasf-ı hasene tahsîs eylemiştir, ke-mâ kâle: **النَّعْتُ وَصْفُ الشَّيْءِ بِمَا فِيهِ مِنْ حُسْنٍ وَلَا يُقَالُ فِي الْقَبِيحِ إِلَّا أَنْ يَتَكَلَّفَ مُتَكَلِّفٌ فَيَقُولُ نَعْتُ سَوْءٍ** Meğer ki İbn Eşîr'in kavli 'örf-i isti'mâle mahmûl ola. Ve

نَعْتُ [na'f] Pek soy olup ziyadesiyle yüğrük ve akrânını sâbık ata itlâk olunur. Ve bu tesmiye bi'l-masdar'dır; yukâlu: **فَرَسٌ نَعْتُ أَي عَتِيقٌ سَبَاقٌ**

الْإِنْتِعَاطُ [el-inti'ât] [ifti'âl] vezninde) Bu dahi vasf eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: **إِنْتَعَتَهُ إِذَا وَصَفَهُ**

الْمُنْتَعِثُ [el-munte'it] (ism-i fâ'il bünyesiyle) ve

النَّعْتَةُ [en-na'fet] (nûn'un fethi ve 'ayn'ın sükûnuyla) ve

النَّعِيتُ [en-na'it] ve

النَّعِيَّةُ [en-na'itet] (nûn'ların fethiyle) Bunlar da soy ve sebbâk ata itlâk olunur ki el-sinede men'ût ve memdûh olur.

النَّعَاتَةُ [en-na'âtet] [kerâmet] vezninde) At be-gâyet cins ve yüğrük olmak ma'nâsınadır; yukâlu: **نَعْتُ الْفَرَسِ نَعَاتَةٌ** Ve bu ma'nâda dördüncü bâbda tasarrufu mütakellifin

tekellüfüne mahmûldür, zîrâ bâb-ı hâmis ef'âl-i garîziyyeye mahsûs olup ve hâlet-i mezbûre hilkî ve tabîrî olur.

الْإِسْتِنْعَاثُ [el-istin'ât] Bir kimseden bir şey'in vasfını istemek ma'nâsınadır; yukâlu: **إِسْتَنْعَتَهُ الشَّيْءُ إِذَا اسْتَوْصَفَهُ لَهُ**

الْإِنْعَاثُ [el-in'ât] (hemzenin kesriyle) Bir kimse na'f ve medhi mûcib hüsn ü cemâle muttasıf olmak ma'nâsınadır; hemze sayrûret içindir; yukâlu: **أَنْعَتَ الْعَلَامَ إِذَا حُسِّنَ وَجْهَهُ حَتَّى يُنْعَتَ**

النَّعِيثُ [en-Na'it] [emîr] vezninde) İki şâ'ir lakabıdır. Ve Benî Sâme b. Lu'eyy cemâ'atinden bir recülün lakabıdır.

النَّعْتَةُ [en-nu'fet] [cur'at] vezninde) Hüsn ü cemâl cihetiyle be-gâyet refi'ü'l-kadr olan dil-bere itlâk olunur ki herkesin memdûhu olur; tekûlu: **عَبْدُكَ أَوْ أُمَّتُكَ نَعْتَةٌ أَي غَايَةٌ فِي الرِّفْعَةِ يَعْنِي بِالْحُسْنِ وَالْجَمَالِ**

نَاعِثُونَ [Nā'itūn] Yâhūd

نَاعِثِينَ [Nā'itīn] Cem' bünyeleriyle bir mevzi' adıdır.

[ن غ ت]

النَّغْتُ [en-nağt] (nûn'un fethi ve ğayn-ı mu'cemenin sükûnuyla) Bedenden kıl çekmek ma'nâsınadır; yukâlu: **نَعَتَ الشَّعْرَ نَعْتًا** مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا جَذَبَهُ

[ن ف ت]

النَّفْتُ [en-neft] (nûn'un fethi ve fâ'nın sükûnuyla) ve

النَّفْتَانُ [en-nefetân] (fetehtâla) Darılmak yâhūd dargınlıktan şişip kabarmak ma'nâsınadır ki ma'nâ-yı âtiden me'hûzdur; yukâlu: **نَفَتَ الرَّجُلُ نَفْتًا وَنَفْتَانًا** مِنْ نَفَعَتْ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا غَضِبَ أَوْ نَفَعَتْ غَضَبًا Ümmehât-ı sâ'irede **نَفَيْتَ** [nefit] kelimesi dahi

mersūmdur, niteki mü'ellif karīben نَفَيْتٌ [nefīt] māddeinde dahi işāret eylemiştir. Ve

نَفْتٌ [neft] ve

نَفَتَانٌ [nefetān] ve

نَفَيْتٌ [nefīt] Tencere şiddetle kaynamak yāhūd çorba tencerenin etrāfına yapışmak ma'nāsınadır ki çok kaynamaktan olur; yukālu: نَفَتَتِ الْفَيْدُرُ إِذَا غَلَّتْ أَوْ لَزَقَ الْمَرْقُ بِجَوَانِيهَا Ve

نَفْتٌ [neft] Un ve nişasta makūlesine su konmakla kabarıp kalkmak ma'nāsınadır; yukālu: نَفَتَ الدَّقِيقُ وَنَحْوُهُ إِذَا ضَبَّ عَلَيْهِ الْمَاءُ فَتَفْتَحُ نَفْتَةً [en-nefīte] [‘aşīdet] vezninde) Bir nev' ta'āmdır ki سَخِينَةٌ [sehīnet] ya'ni omaç ta'bīr olunan ta'āmdan koyu olur.

[ن ق ت]

النَّفْتُ [en-naft] (nūn'un fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Kemikten ilik çıkarmak ma'nāsınadır; yukālu: نَفَتَ الْمُخَّ مِنْ الْعَظْمِ نَفْتًا مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا اسْتَحْرَجَهُ مِنْهُ

[ن ك ت]

النَّكْتُ [en-nekt] (nūn'un fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Çubuk ile yere vurup onda eser eylemek ma'nāsınadır ki murād endīşe ve tefekkür hengāmında elde olan çöp ve çubuk yāhūd parmakla bilā-kasd yere dürtüp onda eser ve nişān eylemektir; yukālu: نَكَتَ الْأَرْضُ بِقَضِيبٍ أَوْ بِإِصْبَعٍ نَكْتًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا ضَرَبَهَا بِهِ فَأَثَرٌ فِيهَا مَرَّ الْفَرَسُ يَنْكُتُ أَيُّ يَثْبُو عَنِ الْأَرْضِ فِي عَدْوِهِ Ve bir kimseyi kafası üzere yere çalmak ma'nāsınadır; yukālu: نَكَتَ فَلَانًا إِذَا أَلْقَاهُ عَلَى رَأْسِهِ

النَّكِيتُ [en-nākit] (سَاكِيتٌ [sākit] veznin-

de) Ba'zı devenin dirseğinde olan inhirāf hāletine denir ki yürürken o münharif olan dirsek kemiği göğüsü mühresinin yanlarına çalınıp dokunmakla orayı cā-be-cā yaralayıp berelendirir, niteki göğüsünde olan mührenin eğriliği hāletine نَاحِزٌ [nāhiz] denir ki dirseğine dokunur olmakla dirseğine yara eder. Mü'ellif ve Cevherī bunu müsāmaha üzere beyān eylemişlerdir. Asl bunlar vech-i mezkūr üzere o inhirāf hāletine denir. Kāle fi'l-*Esās*: وَبِالْبَعِيرِ نَاكِتٌ حَازٌ يَنْكُتُ بِمَرْفَعِهِ حَدَّ كِرْكِرَتِهِ

نُقْطَةٌ [nuqṭat] vezninde ve mürādifidir. Cem'i نِكَاتٌ [nikāt] gelir nūn'un kesriyle, بُرْمَةٌ [burmet] ve بَرَامٌ [birām] gibi. İşbu نُكْتَةٌ [nuktet] ve نُقْطَةٌ [nuqṭat] bir nesnede levnine muhālif vākī' olan hurde benekten ve nişāndan 'ibārettir, خَالٌ [ḫāl] gibi. Ve zımn-ı 'ibārede olan nükte-i 'ilmiyye bunda me'hūzdur ki mantūktan zā'id latīfe ve ma'nādır. Ve

نُكْتَةٌ [nuktet] Ba'zı ayna ve kılıç makūlesinin yüzünde olan kīr ve pāsa şebīh eser ve nişāna denir ki cā-be-cā nokta şeklinde olur; yukālu: فِي الْمِرْآةِ نُكْتَةٌ كَثِيرَةٌ وَهِيَ شِبْهُ الْوَسْخِ فِيهَا

النَّكَاتُ [en-nekkāt] سُدَادٌ [şeddād] vezninde) Dā'imā a'rāz-ı nāsa zebān-dırāzlıkla ta'n eden kimseye ıtlāk olunur; yukālu: هُوَ نَكَاتٌ أَيُّ طَعَانٌ فِي أَعْرَاضِ النَّاسِ

الْإِنْتِكَاتُ [el-intikāt] [ifti'āl] vezninde) Bir kimse kafası üzere yere düşmek ma'nāsınadır; yukālu: نَكَتَهُ فَانْتَكَتَ أَيُّ أَلْقَاهُ عَلَى رَأْسِهِ فَسَقَطَ

الْمُنَكِّتَةُ [muḥaddišet] vezninde) Şol hurmā koruğuna denir ki cā-be-cā düşüp olmağa başlaya, alacalanmış ta'bīr olunur; yukālu: رُطْبَةٌ مُنَكِّتَةٌ إِذَا بَدَأَ

Mü'ellif بِسْرُ [busr] ile temsîl ey-
leseydi, tekellüften âzâde olur idi.

[ن م ت]

الْتَمْتُ [en-nemt] [سَمْتُ [semt] vezninde)
Bir nebât adıdır ki me'kûl yemişi olur.

[ن و ت]

الْتَوَاتِي [en-nevâtiyy] [دَوَاتِي [devâtiyy] vez-
ninde) Gemici tâyifelerine denir, مَلَّاحُونَ
[mellâḥūn] ma'nāsına; müfredi نُوتِي
[nūtiyy]dir, لُوطِي [lūtiyy] vezninde. Ve مَلَّاحٌ
[mellâḥ] inşā'allāhu ta'ālā maddesinde
ilmāh olunur. Ve نُوتِي [nūtiyy] ma'nā-yı
ātīden me'hūzdur.

الْتَأْتُ [en-nāt] Tahfifle نَاسٌ [nās] vez-
ninde ve mürādıfidir. Şārihin beyânına
göre tā' sîn'den maklūbdur. *Muzhir*'de
mersūmdur ki Yemen lügatinde sîn'i tā'ya
tebdil ederler, نَاسٌ [nās] lafzında نَاتٌ [nāt]
derler.

الْتَوْتُ [en-nevt] [فَوْتُ [fevt] vezninde)
Kemāl-i zaftan nāsi iki tarafa bocalaya-
rak temāyül ile yürümek ma'nāsınadır;
yukālu: نَاتَ الرَّجُلُ نَوْتًا إِذَا تَمَآيَلَ مِنْ ضَعْفٍ
Gemi نَاتِ الرَّجُلِ نَوْتًا إِذَا تَمَآيَلَ مِنْ ضَعْفٍ
[mellâḥ]ına نُوتِي [nūtiyy] itlākı bun-
dan me'hūzdur, zīrā gemiyi dümenle yā
yelken aktarmakla bir taraftan bir tarafa
imāle eder.

[ن ه ت]

الْتَهَيْتُ [en-nehīt] (nūn'un fethiyle) ve

الْتَهَاتُ [en-nuhāt] (nūn'un zammıyla) زَيْبٌ
[ze'īr] ve زَحِيرٌ [zahīr] ma'nāsınadır ki arslan
ve kaplan makülesi gümürdenmekten
'ibârettir. Ve bu hışm ve kīne hâletinde
ba'zı adamdan dahi zuhūr eder; yukālu:
نَهَتْ نَهَيْتًا وَنُهَاتًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا زَارَ وَزَحَرَ
der ki نَهَيْتُ [nehīt], زَيْبٌ [ze'īr]den dūn olur.

الْتَهَاتُ [en-nehāt] [شَدَادٌ [şeddād] vez-
ninde) Şiddetle anırır olan eşeğe denir;
yukālu: حِمَارٌ نَهَاتٌ أَي نَهَاقٌ Ve pek gümür-
dünücü insāna ve hayvāna denir; yukālu:
زَحَارٌ زَحَارٌ رَجُلٌ وَأَسَدٌ نَهَاتٌ أَي زَحَارٌ
şiddetle teneffüs edene dahi itlākı muhte-
meldir. Ve

نَهَاتٌ [nehāt] Arslana itlāk olunur. Ve
Lāḥik en-Neccār nām kimsenin feresi
ismidir.

الْمُنْهَتْ [el-munhit] [مُحْسِنٌ [muḥsin] vez-
ninde) ve

الْمِنْهَتْ [el-minhet] [مِنْبَرٌ [minber] vezninde)
Bunlar da arslana itlāk olunur.

الْتَاهَتْ [en-nāhit] [نَاحِي [nāḥik] vezninde)
Boğaza itlāk olunur, حَلَقٌ [ḥalq] ma'nāsına.

[ن ي ت]

الْتَيْتُ [en-neyt] [بَيْتٌ [beyt] vezninde) نُوتٌ
[nevt] ma'nāsınadır ki za'f ve nehâfetten
temāyül eylemektir; vāvī ve yā'īdir;
نَاتَ يَنْوْتُ وَيَنْبَيْتُ نَوْتًا وَنَبَيْتًا إِذَا تَمَآيَلَ مِنْ
نَاتَ يَنْوْتُ وَيَنْبَيْتُ نَوْتًا وَنَبَيْتًا إِذَا تَمَآيَلَ مِنْ
ضَعْفٍ Ve 'Alī b. 'Abdul'azīz en-Nā'itī el-
Başrī el-Mu'eddib muhaddisīndendir.
Mü'ellif bunu "ن،ب،ت" maddesinde نَابِي
[nābitiyy] 'unvānında resm eylemiştir,
lākin orada ba'zı nüshada İshāk b. İbrāhīm
en-Nābitī vākī' olmakla bu sürette nüsha-i
mezküre savāb olur. Ve şārihin beyânına
göre نَابِي [Nāyit] yā-yı tahtıyye ile
Başra'da bir mevzi'dir.

FASLU'L-VĀV**(فَضْلُ الْوَاوِ)****[و ب ت]**

الْوَيْتُ [el-vebt] (vāv'ın fethi ve bā-yı muvahadenin sükūnuyla) Bir yerde durup ikāmet eylemek ma'nāsındır; yukālu: **وَيْتٌ** بِالْمَكَانِ وَبَيْتًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَقَامَ

[و ت ت]

الْوَيْتُ [el-vett] (vāv'ın fethi ve zammı ve tā-yı fevkiyyenin teşdidiyle) ve

الْوَيْتَةُ [el-vuttet] (vāv'ın zammıyla) **وَرَشَانٌ** [vereşān] ötmesine denir ki isimlerdir. **سَاقٌ حُرٌّ** [sāku ḥurr] ya'nī erkek kumruya denir. Ve sār'den tahkikimize göre yabanī güvercinden büyücek ve mutavvak bir güzel kuştur ki ba'zı meşe makülesi yerlerde īvā ederler. Ona ala fāhite ve bizim diyarlarda kuskuvuk ve bu semtlerde kukuk ta'bīr ederler ki ötmesinden hikāyedir. Ve 'Arablar savtından **سَاقٌ حُرٌّ** [sāku ḥurr] ile hikāye ederler.

الْوَيْتَاوُتُ [el-vetāvit] **وَسَاوِسٌ** [vesāvis] vezninde ve mürādıdır ki **وَسْوَسَةٌ** [vesveset] in cem'idir; yukālu: **أَخَذَتْهُ الْوَيْتَاوُتُ أَيِ الْوَسَاوِسِ** Şārihin beyānına göre tā' sīn'den bedel olan lügate mebnīdir.

[و ق ت]

الْوَيْتُ [el-vaqt] (vāv'ın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Zamāndan bir mikdār-ı mefrūza denir. Fārisīde hengām ve Türkīde çağ denir. Ve bu ekserī zamān-ı mazīde isti'māl olunur; yukālu: **مَضَى وَقْتُهُ** وَهُوَ مَقْدَارٌ مِنَ الدَّهْرِ

Müellif, Başā'ir'de: **نَهَايَةُ الزَّمَانِ الْمَفْرُوضِ**

ibāretiyle tefsīr eylemiştir ki bir 'amel-i mahsūs için farz ve takdīr olunan zamānın gāyetinden 'ibāret olur. Onun için dā'imā o 'amele muzāf ve mukayyed olarak isti'māl olunur, **وَقْتُ الْعَجْرِ** ve **وَقْتُ الْعَصْرِ** gibi. Ve

وَقْتُ [vaqt] Masdar olur, bir nesne için zamān-ı mahsūs ta'yīn ve tahdīd eylemek ma'nāsına; tekūlu: **وَقْتُ كَذَا كَوَجَدْتُ إِذَا جَعَلْتُ** **وَقْتُ لَهُ** Ve minhu kavluhu ta'ālā: **إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَوْقُوتًا** أَي مَفْرُوضًا **يَا'NĪ MAHDÜDÜ'L-EVKĀT** farz oldu ki fī şey'in mine'l-ahvāl vaktinden ihrācī cā'iz değıldir.

الْمَيْقَاتُ [el-mīkāt] (mīm'in kesriyle) Bu dahi **وَقْتُ** [vaqt] ma'nāsındır ki murād 'amel-i mahsūs için ta'yīn olunan vaktır. **Kāle er-Rāğib: وَالْوَعْدُ الَّذِي جُعِلَ لَهُ وَقْتُ قَدْ يُقَالُ لِلْمَكَانِ الَّذِي يُجْعَلُ وَقْتُهَا لِلشَّيْءِ** Pes mekān-ı mevkūta itlākı ittisā'a mebnī olur. Ve **مَيْقَاتٌ** [mīkāt]ın aslı **مَوْقَاتٌ** [mivkāt] idi. Ve

مَيْقَاتٌ [mīkāt] İsm-i zamān olur, vakt-i mev'id ma'nāsına. Ve mikdāriyyet 'alākasıyla ism-i mekān olarak isti'māl olunur, **مَيْقَاتُ الْحَجِّ** bu ma'nādandır ki huccācın ihrām kuşandıkları mahalden 'ibārettir. Ehl-i Medīne, **Zu'l-Huleyfe**'den ve ehl-i 'Irāq, **Zātu 'Irq** ve ehl-i Şām, **Cuḥfe** ve ehl-i Necd, **Qarn** ve ehl-i Yemen, **Yelemlem nām mevzī**'den ve **bahrīler Rābiğ**'den ihrām-bend olurlar.

التَّوْقِيتُ [et-tevkīt] (tef'īl) [tef'īl] vezninde) Bu dahi bir nesne için vakt tahdīd ve ta'yīn eylemek ma'nāsındır; yukālu: **وَقْتُهُ كَذَا تَوْقِيتًا** **وَإِذَا قَدَّرَ لَهُ حِينًا** **الرُّسُلُ وَقَّتَتْ** **وَقُرُئِ أَقْتَتْ** **وَالْعَرَبُ تُعَاقِبُ بَيْنَ الْهَمْزَةِ وَالْوَاوِ كَقَوْلِهِمْ وَكَدَّتْ وَأَكْدَتْ وَقَرَأَ أَبُو جَعْفَرٍ بِالْوَاوِ**

وَتَحْفِيفِ الْقَافِ وَفِي رَوَايَةٍ عَنْهُ وَوَقَّتَتْ عَلَى زَنَةِ فُوعَلَتْ مِنْ الْمُوَاقَّةِ قَالَ الْبَيْضَاوِيُّ فِي تَفْسِيرِهِ أَيُّ عَيْنٍ لَهَا وَفَتْهَا الَّذِي يَحْضُرُونَ فِيهِ لِلشَّهَادَةِ عَلَى الْأُمَمِ بِحُضُولِهِ فَإِنَّهُ لَا يَتَعَيَّنُ لَهُمْ قَبْلَهُ أَوْ بُلْغَتْ مِيقَاتُهَا الَّذِي كَانَتْ تُنْتَظَرُ Burada تَوَقَّيْتُ [tevqīt] iki güne tefsīr olunmuştur: Şıkk-ı evvele göre tahdīd ve ta'yīn-i vakt ile ve şıkk-ı sāniye göre bir şey'i vakt-i maḥdūduna müntehī kılmak ile müfesserdir. Evvele göre zevāt üzere bi-dūni'l-izmār vākī olmaz ve sāniye göre vākī olur. Vech-i evvelde جَعَلَ الشَّيْءَ سَانِيَةً بِحُضُولِهِ şā'ibesi olmakla sānīden ercahtır.

الْمَوْكُوتُ [el-mevkūt] ve

الْمَوْكُوتُ [el-muvaḳḳat] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) İsm-i mef'üllerdir, maḥdūd ve mu'ayyen olmuş vakt demektir; yukālu: وَوَقَّتْ مَوْكُوتٌ وَمَوْكُوتٌ أَيُّ مَحْدُودٌ Ve maḥdūdü'l-vakt olan şey'e vasf olur, niteki ānifen كِتَابٌ مَوْكُوتٌ [kitāb mevḳūt]ta zikr olundu. Kādī'askerlerin tevcīh-i muvakkatleri bu bābdandır.

الْمَوْكُوتُ [el-mevḳit] (مَجْلِسٌ [meclis] vezninde) وَوَقَّتْ [vaḳt] mādidesinden mef'ildir, ya'nī masdar-ı mīmī ve ism-i zamān ve ism-i mekāndır.

Ma'lūm ola ki *Miṣbāh*'tan mülahasan mersūmdur ki fi'l-i sülāsī-yi sālīm eğer bāb-ı sānīden ise masdar-ı mīmī مَفْعَلٌ [mef'al] vezninde gelir ki 'ayn'ın fet-hiyledir ve ism-i zamān ve ism-i mekān 'ayn'ın kesriyle gelir ve مَرْجِعٌ [merci'] ve مَعْدِرَةٌ [ma'ziret] makūlesi şāzdr. Ve eğer muzā'af olursa masdarında feth ve kesr cā'izdir, مَفْرٌ [meferr] kelimesi gibi; ism-i zamān ve ism-i mekān kıyās üzere meksūr olur. Ve eğer mu'tellü'l-fā' bi'l-vāv ise masdar ve ism-i zamān ve ism-i mekān 'ayn'ın kesriyle olur, مَوْعِدٌ [mev'id]

gibi. Mā-naḥnu fihi bu bābdandır. Ve eğer mu'tellü'l-'ayn bi'l-yā' ise sālīm gibi masdar meftūh ve ismler meksūr olur ve ba'zen ehadühümā āher mevzi'inde müsta'mel olur. Ve eğer mu'tellü'l-lām bi'l-yā' ise masdar ve ismler meftūh olur. Buna muḥālif olanlar şāzdr. Ve eğer bāb-ı evvelde ve sālīsten olursa gerek saḥīh ve gerek gayr-i saḥīh olsun masdar ve ismler 'ayn'ın fet-hiyledir, nahvu: فَعَدَّ مَفْعَدًا وَهَذَا مَفْعَدُهُ وَقَلَعَ مَفْلَعًا وَهَذَا مَفْلَعُهُ وَقَامَ مَقَامًا وَهَذَا مَقَامُهُ Ve bundan ma-'adāsı şāzdr. Ve eğer bāb-ı rābi' ve sādīs sālīmü'l-fā' olursa masdar ve ismler 'ayn'ın fet-hiyledir. Ve eğer mu'tellü'l-fā' bi'l-vāv olup müstakbelinde sākīt olursa, mutlakan 'ayn'ın kesriyledir. Ve eğer müstakbelinde sābit olursa, يَوْجَلُ [yevcelu] gibi, 'inde'l-ba'z masdar meftūh ve ismler meksūr ve 'inde'l-ba'z mutlakan meksūr olur. Ve eğer bāb-ı hāmīsten ise mutlakan meftūh olur.

[و ك ت]

الْوَكْتُةُ [el-vektet] (سَكْتَةٌ [sektet] vezninde) Bir nesne üzerinde olan levnine muḥālif beneğe ve noktaya denir; yukālu: فِي عَيْنِهِ وَكْتُةٌ أَيُّ نُقْطَةٌ

الْوَكْتُةُ [el-vuktet] (جُرْعَةٌ [cur'at] vezninde) Çakmakta kesret-i isti'malle peydā olan gediğe ve rahneye denir, gerek taş ve gerek ağaç olsun ki 'Arablar çakmağı مَرْحٌ [merḥ] ağacından ittihāz ederler. Şāriḥ البعير kelimesiyle takyīd eylemekle ona göre زَنْدٌ [zend] bilekçe ma'nāsına olmağın devenin bir sebeble bilekçesinde hādīs olan rahne demek olur, فُرْطَةُ الزُّنْدِ [furḍatu'z-zend] ma'nāsınadır.

الْوَكْتُةُ [el-vekt] (وَغَدٌ [va'ḍ] vezninde) Pek azca nesneye denir, شَيْءٌ يَسِيرٌ ma'nāsına.

Ve masdar olur, bir nesnede eser eylemek, te'sir ma'nāsına; yukālu: وَكَتَ الشَّيْءَ وَكَتَا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَثَّرَ فِيهِ Ve doldurmak ma'nāsınadır; yukālu: وَكَتَ الْقَدَحَ إِذَا مَلَأَهُ Ve adımı hurde hurde ve sık sık atarak yürümek ma'nāsınadır; yukālu: وَكَتَ الرَّجُلُ إِذَا قَرَمَطَ فِي الْمَشْيِ

التوكيث [et-tevkīt] [tefīl] [tefīl] vezninde) Bu dahi doldurmak ma'nāsınadır; yukālu: وَكَتَ الْقِرْبَةَ تَوْكِيئًا إِذَا مَلَأَهَا Ve hurmā koruğu olmağa başlamakla cā-be-cā benleşip alacalanmak ma'nāsınadır; yukālu: وَكَتَتِ الْبُسْرَةَ إِذَا بَدَتْ فِيهَا نَقْطُ الْإِرْطَابِ

الوكيث [el-vekīt] (vāv'ın fethiyle) Gam-mazlığa denir, سَعَايَةٌ [si'āyet] ve وِشَايَةٌ [vişāyet] ma'nāsına.

الواكث [el-vākit] نَاكِتٌ [nākit] vezninde ve mürādifidir ki zikir olundu.

الموكتة [el-muvekkitet] [muḥaddišet] vezninde) ve

الموكت [el-muvekkit] (hā'sız) تَوْكِيَّتٌ [tevkīt]-i mezkürdan ism-i fā'ildir, benlenmiş hurmā koruğuna vasf olurlar; yukālu: Tezkīri vasf-ı hāss iddi'āsına mahmūldür.

الموكتوث [el-mevkūt] Şiddet-i gamm u tasadan nāşī beşeresi mütegayyir olmuş kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ مَوْكُوتٌ أَيُّ كَمَدًا هَمًّا

[ولت]

الولت [el-velt] (vāv'ın fethi ve lām'ın sükünüyle) Bir nesneyi eksiltmek ma'nāsınadır; yukālu: وَلَتَهُ حَقُّهُ وَلَنَا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا نَقَصَهُ

الإيلات [el-īlāt] [īlāc] vezninde) وَلَتٌ [velt] ma'nāsınadır; yukālu: إِيْلَاتًا إِذَا نَقَصَهُ

[ومت]

المؤموت [el-mevmūt] [mevķūt] vezninde) Endāzelenmiş, ma'rūf ve mukadder ma'nāsınadır; yukālu: شَيْءٌ مَوْمُوتٌ أَيُّ مَعْرُوفٌ مُعَدَّرٌ

[وهت]

الوهت [el-veht] (vāv'ın fethi ve hā'nın sükünüyle) Bir dar yere kısırmak ve sıkıştırmak ma'nāsınadır; yukālu: وَهَتَهُ يَهْتُهُ وَهَتًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا ضَعَطَهُ

الوهتة [el-vehtet] [vehdet] vezninde) İniş aşağı engebe yere denir, هَبْطَةٌ [hebṭat] ma'nāsına.

الإيهات [el-ihāt] [īlāt] vezninde) Et, ta'affün edip kokmak ma'nāsınadır; yukālu: أَوْهَتَ اللَّحْمُ إِذَا أَتَنَ

FASLU'L-HĀ'

(فَضْلُ الْهَاءِ)

[ه ب ت]

الْهَيْبَةُ [el-hebīt] (nebīt] vezninde) Şol korkak kişiye denir ki bir nesneden korkusundan 'aklı gitmiş ola.

الْمَهْبُوتُ [el-mehbūt] [hebīt] ma'nāsınadır; yukālu: هَبْتُ الرَّجُلَ عَلَى بِنَاءِ الْمَفْعُولِ فَهُوَ هَبَيْتُ وَمَهْبُوتُ أَي الْجَبَانُ الدَّاهِبُ الْعَقْلُ

الْهَبْتُ [el-hebt] [sebt] vezninde) Vurmak ma'nāsınadır; yukālu: هَبْتُهُ هَبْتًا Ve aşağı indirmek ma'nāsınadır; yukālu: هَبْتُهُ إِذَا هَبَطَهُ Ve bir kimseyi kadr ve menziletinden sâkit ve münhatt eylemek ma'nāsına isti'mâl olunur; yukālu: هَبْتُ فَلَانًا إِذَا طَاطَأَهُ وَحَطَّهُ يَغْنِي مِنْ "لَمَّا مَاتَ عُثْمَانُ 'Ömer: بَنُ مَطْعُونٍ عَلَى فِرَاشِهِ هَبْتُهُ الْمَوْتُ عِنْدِي مَنَزَلَةٌ حَيْثُ لَمْ يَمُتْ شَهِيدًا" أَي حَطَّ مِنْ قَدْرِهِ فِي قَلْبِي

الْهَبْتَةُ [el-hebtet] [sebtet] vezninde) Zaf ma'nāsınadır; yukālu: فِي عَقْلِهِ هَبْتَةٌ أَيِ صَغَفَ

[ه ت ت]

الْهَتْ [el-hett] (hā'nın fethi ve tā'nın teşdidiyle) Sözü talakat ve intizām üzere müteselsil söylemek ma'nāsınadır, mastara dizilmiş kelimât gibi; yukālu: هَتْ الْكَلَامَ Ve esvâbı yırtıp pärelemek ma'nāsınadır; yukālu: هَتْ الثُّوبُ Ve bir adamın 'ırz ve nāmūsuna ta'arruzla kavlen yâ fi'len hâlel vermek ma'nāsına isti'mâl olunur; yukālu: هَتْ الْبَيَّابِ الْأَعْرَاضِ Burada Burada عَرَضَهُ إِذَا مَرَّقَهُ [eş-siyāb] üzere ma'tuftur. Ve dökme ma'nāsınadır; yukālu: هَتْ الْمَاءَ إِذَا صَبَّهُ Ve bir adamın kadr ve rütbesine göre ihtirâm ey-

lemeyip ikrām ve izzâda dünca mu'amele eylemek ma'nāsınadır; yukālu: هَتْ فَلَانًا Ve hatun bilâ-fâsıla peyderpey iplik eğirmek ma'nāsınadır; yukālu: هَتْتِ الْمَرْأَةُ إِذَا تَابَعَ الْعَزْلُ Ve ağacın yapraklarını sıyırmak ma'nāsınadır; yukālu: هَتْ وَرَقَ الشَّجَرِ بِمَعْنَى حَتَّهُ هَتْ الشَّيْءَ إِذَا كَسَّرَهُ وَفَتَّهُ

الْهَثْهَثَةُ [el-hethet] [zelzele] vezninde) Bu dahi bir nesneyi kırıp ufatmak ma'nāsınadır; yukālu: هَثْهَثَ الشَّيْءَ إِذَا كَسَّرَهُ Ve sözü tiz tiz söylemek ma'nāsınadır; yukālu: هَثْهَثَ فِي كَلَامِهِ إِذَا أَسْرَعَ Ve deveye su içerken ikdâmi husüsünde [het het] diye zecr ve âzâr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: هَثْهَثَ الْبُعَيْرَ إِذَا زَجَرَهُ عِنْدَ الشَّرْبِ يَهْتُ هَتْ

الْمِهْتُ [el-mihett] (mîm'in kesri ve hâ'nın fethiyle) ve **الْهَتَّاتُ** [el-hettât] [şeddād] vezninde) Çok sözlü hafifü't-tab' kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ مِهْتُ وَهَتَّاتٌ أَيِ خَفِيفٌ كَثِيرُ الْكَلَامِ

هَتْ هَتْ [het het] [fed fed] vezninde) Deve kısmını su içmeğe sevk için irād olunan savttan hikâyedir, niteki hımâra سَأَ [se se] derler. Kāle's-şārih ve minhu'l-meselu: "إِذَا وَقَفَ الْبُعَيْرُ عَلَى الرِّذْهَةِ فَلَا تَقُلْ لَهُ هَتْ" "رَدْمَةٌ [redhet] rā'nın fethiyle havuz makülesine denir, mesel-i mezbûr bir adamda eser-i rüşd ve fetānet meşhûdun oldukta ona nasihat husüsünde pek ilhâh ve ibrām eyleme diyecek yerde darb olunur.

[ه ر ت]

الْهَرْتُ [el-hert] (hā'nın fethi ve rā'nın sükünuyla) Dürtmek ve sançmak ma'nāsınadır; yukālu: هَرَّتْ فَلَانًا بِالرُّمْحِ هَرَّتًا Bir adamın 'ırzına dokunmak ma'nāsı bundan yâhüd تَمْزِيقُ

[temzīk] ma'nāsından me'hūzdur, niteki usul-i sâ'irede mastürdür. Ve

هَزَتْ [hert] Eti müherrâ olunca kadar tabh eylemek ma'nāsınadır; yukālu: هَزَتْ اللُّحْمَ إِذَا بَالَعَ فِي طَبْخِهِ حَتَّى تَهْرَأَ التُّوبَ إِذَا مَرَّقَهُ

الْهَرِيتُ [el-herīt] [emīr] [emīr] vezninde) Bol ve vâsi' nesneye denir. Sâ'ir ümmehâtta 'unvānıyla mersüm olmakla avurtları bol ve büyük kimse demek olur. Zāhiren nüshalardan sākıttır. Hattā *Nihāye*'de ve fi hadīsi Recā' b. Ḥayve: "لَا تُحَدِّثْنَا عَنْ مُتَهَارَتِ" أَي مَشْدَقٍ وَهُوَ سَعْتُهُ 'ibāretiyle müsebbettir. Ve

هَرِيتُ [herīt] İki sebīli bir olmuş hatuna denir; yukālu: هَرِيتُ أَي مَفْضَاةٌ Ve arslana denir. Ve kat'ā ketm-i esrār eylemeyen kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ هَرِيتٌ إِذَا كَانَ لَا رَجُلٌ كَيْفَ سِرًّا Ve şol kimseye denir ki bed-zebān olup dā'imā kabīh ve nā-sezā söyler ola; yukālu: هَرِيتٌ رَجُلٌ Şārih bu iki ma'nāyı müttehīd i'tibār eylemiştir, lākin azher olan her biri müstakildir.

الْهَرَتْ [el-heret] (fethateynle) Bir nesne vâsi' ve sâ'ir usüle göre bir kimse büyük avurtlu olmak ma'nāsınadır; yukālu: هَرَتْ هَرَاتًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَارَ هَرِيتًا

الْهَرِيتُ [el-herit] [ketif] [ketif] vezninde) ve **الْهَرُوتُ** [el-herūt] [şabūr] [şabūr] vezninde) ve

الْهَرَاتُ [el-herrāt] [şeddād] [şeddād] vezninde) Bunlar da arslana denir, vâsi'tü'ş-şidk olduğu için.

[ه ر م ت]

الْهَرَامِيتُ [el-herāmīt] (hā'nın fethiyle) رَكَيَا

[rekāyā] ma'nāsınadır ki duvarsız vâsi' ve dibi yakın kuyulara denir. رَكَيَا [rekāyā] رَكَيَا [rekiyyet]in cem'idir. Ve bu zikr olunan هَزَتْ [hert] kelimesinden me'hūz olmak melhūzdur.

Mütercim der ki *Kitāb-ı Muzhir*'de müfredi mesmū' olmayan cumū' [جُمُوعٌ] faslında bu vech üzere mersümdür ki هَرَامِيتٌ [Herāmīt] Dahnā nāhiyesinde bir niçe ābār-ı müctemi'aya itlāk olunur ki Loḡmān b. 'Ād mahfūrları olmak üzere meşhūrdur. Ve Aşma'ī, Ḍarriyye'nin yesārında olduklarını tasrih eylemiştir. Pes mü'ellifin tefsiri muhālif olur.

[ه ف ت]

الْهَفْتُ [el-heft] (hā'nın fethi ve fā'nın sükūnuyla) ve

الْهَفَاتُ [el-hufāt] (hā'nın zammıyla) Bir nesne hiffetinden nāşī dağılıp uçmak ma'nāsınadır, kuş tüyleri gibi; yukālu: هَفَّتِ الشَّيْءُ هَفَّتًا وَهَفَاتًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا تَطَايَرَ لِجَفَّتِهِ Ve endīşe ve tefekkürsüz, lisāna ne gelirse kesret üzere söz söylemek ma'nāsına isti'māl olunur, deḡirmen çakçakası gibi yāhūd kule bāḡçesinden boşanmış ayı gibi; yukālu: هَفَّتِ الرَّجُلُ إِذَا تَكَلَّمَ كَثِيرًا بِلَا رَوِيَّةٍ Ve rīze rīze ve hurde hurde olup aşağıya doğru dökülüp düşmek ma'nāsınadır, daḡdan taşlar pārelenip düştüğü gibi; yukālu: هَفَّتِ الشَّيْءُ إِذَا انْخَفَضَ وَانْتَضَعَ وَدَقَّ

هَفْتُ [heft] İsm olur, etrāfına nisbet düz ve oturaklı arza denir. Ve sūr'atle inip dökülen saḡanaklı yağmura itlāk olunur. Ve humk-ı vāfir ma'nāsınadır; yukālu: فِيهِ هَفْتُ أَي حُمُقٌ وَافِرٌ

الْمَهْفُوتُ [el-mehfūt] [mebhūt] [mebhūt] vezninde) Mūtehayyir adama denir.

التَّهَافُتُ [et-tehāfut] [تَفَافُتٌ [tefā'ul] vezninde) Bir nesne üzere bi'l-ihyār peyderpey düşüşmek ma'nāsınadır; yukālu: تَهَافَتْ عَلَيَّ شَٰرِيهِنِ بِعَٰنِي إِذَا تَسَافَطَ وَتَتَابَعَ عَكْسِيَّيَا شَرِّ هُسُوسُنَا مُسْتَاْمَلِدِر، پِوَرَوَانِنِ چَرَاغَا تَهَافُتُ غِوِي.

الْهَفَاتُ [el-hefāt] [سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Ahmak ve bī-magz adama denir.

[ه ل ت]

الْهَلْتُ [el-helt] (hā'nın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Bir nesnenin kabuğunu gidermek ma'nāsınadır; yukālu: هَلَّتِ الشَّيْءُ هَلَّتًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا قَسَرَهُ

الْإِنْهِلَاتُ [el-inhilāt] [إِنْهِلَاتٌ [insilāt] vezninde) ve mürādifidir ki zikr olundu; yukālu: إِنْهَلْتُ يَغْدُو بِمَعْنَى إِنْسَلَتْ

الْهَلْتَا [el-heltā] [سَكْرَى [sekrā] vezninde) Bir nebāt adıdır.

الْهَلَاتَةُ [el-hulātet] [ثُمَّامَةٌ [sumāmet] vezninde) Henüz doğmuş kuzunun eş ve son ta'bīr ettikleri derinin siyāh ve murdār yaykıntısına denir.

الْهَلْتَاتُ [el-heltāt] (hā'nın fethiyle) Yurttan yurda konup göçer olan tā'ife-i insāniye denir ki göçer evli ta'bīr olunur. Türkmenler ulus ta'bīr ederler; yukālu: مَرَّتْ عَلَيْنَا هَلْتَاتٌ وَهِيَ جَمَاعَةٌ يَّقِيمُونَ وَيَطْعَنُونَ

[ه ل ق ت]

الْهَلَاكْتُ [el-hillaqt] (kāf'la ve lām'ın şeddesiyle جَرَدَخْلٌ [cirdaxl] vezninde) Pek açlığa denir; yukālu: جَوَّعَ هَلَقْتُ أَيَّ شَدِيدًا

[ه م ت]

الْهَمْتُ [el-hemt] [سَمْتُ [semt] vezninde) Tirit yağ içre örtülüp gā'ib olmak ma'nāsınadır; yukālu: هَمَّتِ الثَّرِيدُ هَمَّتًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا تَوَارَى فِي الدَّسَمِ

الْإِهْمَاتُ [el-ihmāt] (hemzenin kesriyle) Gülmeyi yāhūd sözü ihfā eylemek ma'nāsınadır ki pek yapça ve gizlice gülmekten yā söylemekten ibārettir; yukālu: أَهَمَّتِ الْكَلَامَ وَالضَّحِكَ إِذَا أَخْفَاهُ

[ه ن ب ت]

الْهَنْبَتَةُ [el-henbetet] (hā'nın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Bir işte sölpüklemek ve gevşeklik eylemek ma'nāsınadır; yukālu: هَنْبَتُ الرَّجُلِ فِي أَمْرِهِ إِذَا اسْتَرَخَى فِيهِ وَتَوَانَى

[ه و ت]

الْهُوتَةُ [el-hūtet] (hā'nın zammı ve fethiyle) Alçak ve çukur yere denir, dere içi gibi. Cem'-i cinsi هُوتٌ [hūt]tur hā'sız.

الْتَهْوِيْتُ [et-tehvīt] [تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bir kimseye savt-ı bülend ile çağırarak ma'nāsınadır ki durmasını yā gelmesini irādeye mebnī olur; yukālu: هَوَّتْ بِهِ تَهْوِيًّا إِذَا صَاحَ بِهِ

[ه ي ت]

الْتَهْيِيْتُ [et-tehyīt] (yā-yı tahtiyeye ile تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bir kimseye savt-ı a'lā ile yanıma gel diye çağırarak ma'nāsınadır; yukālu: هَيْتُ بِهِ تَهْيِيًّا إِذَا صَاحَ بِهِ وَدَعَاهُ Ve bu mādde-i ātiyeden me'hūzdur.

هَيْتُ لَكَ [heyte leke] (hā'nın fethi ve āhirinin harekāt-ı selāsiyla ve lūgat-ı kalīlede hā' meksūr olur, ism-i fi'l-i emrdir, هَلُمَّ [helumme] ma'nāsınadır ki “berigel” demektir. Gerçi هَلُمَّ [helumme] kelimesi lāzım ve müte'addī olur, lākin burada lāzım irāde olunur.

Mü'ellifin *Başā'ir*'de beyānına göre bunda müfred ve tesniye ve cem' berāberdir. Ve 'aded kendinden sonra zikr olunmakla lām, tebyīn içindir, هَيْتُ لَكَ māddesinde olduğu

gibi; tekūlu: “هَيْتُ لَكَ وَهَيْتُ لَكُمْ وَلَكُمْ”
 Ve bunun ism-i fi'l olmasında ve muta-
 sarrıf olmasında ve āhirinin harekātında
 ihtilāfāt-ı ‘adīde vardır. Beydāvī sūre-i
 Yūsuf’ta bast eylemiştir. Ve *Muzhir*’de
 mersūmdur ki هَيْتُ لَكَ Kıbtıyye’de
 yā Süryāniyye veyā İbrāniyyede تَعَالَى
 ma’nāsınadır, aslı هَيْتَلِج idi.

هَيْثُ [hīt] (hā’nın kesriyle) ‘Irāk’ta bir bel-
 de adıdır.

هَاتِ [hāti] (tā’nın kesriyle) İsm-i fi’l-i
 emrdir, اَعْطِنِي [a’ṭinī] ma’nāsına ki “bana
 ver” ve “bana getir” demektir; yukālu:
 هَاتِ يَا رَجُلُ وَهَاتِيَا وَهَاتُوا أَوْ هَاتِيْنَ مِثْلَ عَاطِيْنَ
 der ki İmām Ḥalīl dedi ki işbu هَاتِ [hāti]
 kelimesi “آتَى - يُؤْتِي - إِيَاءَ” mād-desinden
 emrdir, hemze-i sāniye elife kalb olunup
 ve hā’ hemzeye mu’ākıb olmuştur. هَاتِ يَا
 ve هَاتِ يَا رَجُلُ gibi ve ‘Arabların مَا هَاتِيكَ
 kavleri bunu mü’eyyiddir.

الْهَيْثُ [el-hīt] (hā’nın kesriyle) Be-gāyet
 derin yere denir, هَيْثُ غَيًّا gibi arz-ı gāmiza
 ma’nāsına. Ve هَيْثُ [Hīt] bir muḥannes
 ya’nī müzekker-i semā’ī ismidir ki
 Nebiyy-i ekrem ‘aleyhi’s-selām hazretleri
 onu Medīne’den nefy ve iclā buyurdular.
 ‘Alā-kavlin bu, nūn ve bā-yı muvahhede
 ile هَيْثُ [hinb]dir, niteki mād-desinde beyān
 olundu.

FASLU'L-YĀ'Ī'T-TAHTİYYE

(فَضْلُ الْيَاءِ)

[ي ر ت]

يَزْتُ [Yert] (yā’nın fethi ve rā’nın
 sükūnuyla) ‘Avf b. ‘İsā el-Fergānī el-Fak
 ih eş-Şāfi’ī ceddinin ismidir.

[ي ق ت]

الْيَأْفُوتُ [el-yāḳūt] Aksām-ı cevāhirden
 cevher-i ma’rūf ismidir ve bu, Fārisiden
 mu’arrebdir. Asnāf-ı kesiresi vardır, أَحْمُرُ
 أَكْمُرُ kısmı cümleden ecved ve a’lādır.
 Şürbü vesvese ve hafakān ve za’f-ı kalbe
 nāfi’ ve ta’līki cümūd-ı deme māni’dir.

[ي ه ت]

الْإِيهَاتُ [el-ihāt] (hemzenin kesriyle) Et
 kokmak ma’nāsınadır; yukālu: أَبْهَتَ اللَّحْمُ
 إِذَا أَنْتَنَ
 هَذَا آخِرُ حَرْفِ الْيَاءِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ تَعَالَى فِي الْآخِرَةِ وَالْأُولَى
 وَصَلَّى اللهُ عَلَى رَسُولِهِ مُحَمَّدٍ وَآلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ

BĀBU'Ş-ŞĀ' (بَابُ الشَّاءِ)

FASLU'L-ELİF (فَصْلُ الْأَلِفِ)

[أ ب ث]

الْأَبْتُ [el-ebṣ] (hemzenin fethi ve bā'nın sükūnuyla) Bir kimseyi sultān ve vālī huzūrunda fasl ve si'āyet-güne kāle getirmek ma'nāsınadır; yukālu: أَبْتُهُ وَأَبْتُ عَلَيْهِ أَبْتًا مِنْ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا سَبَعَهُ عِنْدَ السُّلْطَانِ

الْأَبِثُّ [el-ebis] [كَتِفٌ] [ketif] vezninde) [eşir] ma'nāsınadır ki şiddet-i ferah ve fart-ı neşāt kendisine müstevlī olmakla mest ve ser-be-hevā olan kişiye denir, mest-i mey-i ikbāl olanlar gibi; yukālu: رَجُلٌ أَبِثُّ أَيُّ أَشْبُرٍ

الْأَبِثُّ [el-ebes] (fethateynle) Deve sütü içmekle yürek şişip ve gönül sarhoş gibi bulanmak ma'nāsınadır, o sütün mu'tād olmayana keyfiyyeti böylecedir; yukālu: أَبِثَّ الرَّجُلُ أَبْتًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا شَرِبَ لَبَنَ الْإِبِلِ حَتَّى انْتَفَخَ وَأَخَذَ فِيهِ كَالسُّكَّرِ

الْأَبَائِي [el-ebāsā] [سَكَارَى] [sekārā] vezninde) Şol develere denir ki karınları tok olmakla çöküp oturmuş olalar; yukālu: إِبِلٌ أَبَائِي أَيُّ بُرُوكٌ شَبَاعٌ

Şārih der ki müfredi أَبِثُّ [ebis] ve أَبِثَّةٌ [ebīset]tir.

الْمُؤْتَبِثَةُ [el-mu'tebīset] [مُؤْتَفِكَةٌ] [mu'tefiket] vezninde) Şol tuluma denir ki süt ile dolup 'alā-hālihi şişkin ve dolgun kalmış ola.

[أ ث ث]

الْأَثَائَةُ [el-eşāset] ve

الْأَثَاسُ [el-eşās] (hemzelerin fethiyle) ve

الْأَثُوثُ [el-uşūs] [قُعُودٌ] [ku'ūd] vezninde) Ot gür ve sık olmakla birbirine sarmaşık olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَثُّ الثَّبَاتِ أَثَائَةٌ

وَأَتَانًا وَأُتُونًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي وَالرَّابِعِ إِذَا كَثُرَ وَالتَّفُّ Ve ‘avretin sağrısı ki kıç ta‘bîr olunur, büyük olmak ma‘nâsındadır; yukâlu: أَتَيْتِ الْمَرْأَةَ إِذَا عَظَمْتَ عَجِيزَتُهَا

التَّائِبُ [et-te’sîs] (تَفْعِيلٌ [tef’îl] vezninde) Bir yeri yâhüd döşek makûlesi nesneyi çığneyerek düzeltmek ma‘nâsındadır; yukâlu: أَتَيْتِ الْفَرَاشَ وَغَيْرَهُ تَائِبًا إِذَا وَطَأَهُ وَوَتَرَهُ

الْأْتُ [el-ess] (hemzenin fethi ve sâ’nin teşdidıyla) ve

الْأَيْبُ [el-esîs] (أَمِيرٌ [emîr] vezninde) ‘Azîm ve firāvân olan nebâta ve sâ’ir nesneye denir; yukâlu: نَبَيْتُ أَتَّ وَأَيْبُتُ أَيُّ كَثِيرٌ عَظِيمٌ Cem‘i إِاتٌ [işâs] gelir, كِرَامٌ [kirâm] vezninde ve إِاتِيَةٌ [esâ’îs] gelir; mü‘ennesi أَيَيْبَةٌ [esîset] tir hâ’yla. Ve cem‘-i mü‘ennesi cem‘-i müzekker gibidir; yukâlu: إِمْرَأَةٌ أَيَيْبَةٌ أَيُّ عَظِيمَةٌ Ve الْعَجِيزَةُ

أَتَائِبُ [esâ’îs] Tenû-mend, ‘alâ-kavlin uzun boylu, dolgun ve tāmmetü’l-a’zâ olan hatunlara denir ki müfredi أَيَيْبَةٌ [esîset]tir.

الْأَتَائِبُ [el-esâs] (سَحَابٌ [sehâb] vezninde) Hâne metâ’ına denir ki mutlakan hânenin levâzım ve mühimmâtı olan esbâbdan ‘ibârettir, ferş ve evânî ve sâ’ir levâzımı gibi. Ve bunun müfredi yoktur. ‘Alâ-kavlin أَاتٌ [esâs] götürü mâla ıtlāk olunur, ganem ve ibil ve ‘abîd ve metâ’-ı beyt gibi; müfredi أَاتَةٌ [esâset]tir hâ’yla; yukâlu: نَقَلَ الْأَتَائِبُ أَيُّ مَتَاعِ الْبَيْتِ وَلَا وَاجِدَ لَهُ أَوْ الْأَمَالَ أَجْمَعِ وَالْوَاجِدَةُ أَاتَةٌ

الْأَتَائِي [el-esâsiyy] (أَتَائِيٌّ [esâfiyy] vezninde) ve mürâdifidir ki saç ayağına denir, se-pâ ta‘bîr olunur. Şârihin beyânına göre sâ’, fâ’dan mübeddedir. Ve

أَتَائِي [Esâsiyy] Benî Hâbiṭât kabilesine mahsûs bir feres adıdır.

أُتَائَةٌ [Uşâset] (hemzenin zammı ve fethiy- le) Bir recîl adıdır. Ve ashâbdan Mişṭah nâm zâtın pederi ismidir.

[أ ر ث]

الْإِرْثُ [el-irs] (hemzenin kesriyle) ميراث [mîrâs] ma‘nâsındadır ki vârisin şer‘an aldığı tereke ve muhalledâttan ‘ibârettir; hemze vâv’dan bedeldir; yukâlu: حَازَ الْإِرْثُ أَيُّ الْمِيرَاثِ أَيُّ الْمُتَقَلِّ عَنِ الْمَيِّتِ

Şârih der ki bunların aslları vâvidir, **وَرَاثَةٌ** [verâset]ten me’hûzdur ki gayrdan bir adama min-gayri ‘akdin mâl intikâlinen ‘ibârettir, ba‘dehu meyyitten intikâl eylemekte tahsîs olundu. Ve o müntekal olan mâla **إِرْثٌ** [irs] ve **مِيرَاثٌ** [mîrâs] ve **تُرَاثٌ** [turâs] ıtlāk eylediler. **تُرَاثٌ** [turâs]ın dahi aslı **وَرَاثٌ** [vurâs] idi, ve **مِيرَاثٌ** [mîrâs]ın aslı **مُورَاثٌ** [mivurâs] idi. Mâl-ı müntekali âlet menziline tenzîl eylediler, güyâ ki meyyitten vârise âlet-i nakl it‘tibâr eylediler. Ve

إِرْثٌ [irs] Asl ve mebnâ-‘aleyh ma‘nâsındadır; yukâlu: هُوَ مِنْ إِرْثٍ مِنْ إِرْثٍ صَدَقَ أَيُّ فِي أَصْلٍ صَدَقَ Ve müte‘ahhirînin mütekaddimînden vâris ve ahz ve zabt ve hıfzla ‘âmil oldukları emri kadîme ya’nî hâlât-i kavliyye vü fi‘liyye vü şer‘iyye vü ‘örfiyyeye ıtlāk olunur; ve minhu’l-hadîsu: “إِنِّكُمْ عَلَى إِرْثٍ مِنْ إِرْثٍ أَبِيكُمْ” Ve **إِبْرَاهِيمَ** “يُرِيدُ بِهِ مِيرَاثَهُمْ مِلَّتَهُ

إِرْثٌ [irs] Āteş küllüne ıtlāk olunur, رَمَادٌ [remād] ma‘nâsına. Ve bir şey’in bakiyyesine ıtlāk olunur.

التَّارِثُ [et-te’rîs] (تَفْعِيلٌ [tef’îl] vezninde) Bir cemâ‘at beynine fitne ölçerüp fesâd ve şuriş ilkâ eylemek ma‘nâsına isti‘mâl olunur ki ma‘nâ-yı âtiden me’hûzdur; yukâlu: أَرَّتْ بَيْنَ الْقَوْمِ إِذَا أَعْرَى وَأَفْسَدَ

ma'nāsınadır; yukālu: أَرَّتِ النَّارُ إِذَا أَوْقَدَهَا

الْأَرْتُ [el-ers] (حَرْتُ [hars] vezninde) Bu dahi âteş yakmak ma'nāsınadır; yukālu: أَرَّتِ النَّارُ أَرْتًا مِنَ النَّبَأِ الْأَوَّلِ إِذَا أَوْقَدَهَا

التَّأَرْتُ [et-te'errus] (تَفَعَّلُ [tefa'ul] vezninde) Âteş yanmak ma'nāsınadır; yukālu: تَأَرَّتِ النَّارُ إِذَا اتَّقَدَتْ

الْأَرْتُ [el-urs] (hemzenin zammıyla) Bir nev' dikenli ot ismidir. Ve bu deve dikenini nev'indendir ve deveye be-gāyet yarayıp lākin sonunda uyuz eder.

الْأَرْتُ [el-ures] (ضَرَدٌ [şurad] vezninde) İki zemīn meyānında olan sınıra ve fāsıla nişānlarına denir, أَرْتُ [uref] ma'nāsına. Ve bu, أَرُتَةٌ [urset]in cem'idir, niteki أَرُفٌ [uref] أُرْفَةٌ [urfet]in cem'idir.

الْأَرُتَةُ [el-urset] (جُرْعَةٌ [cur'at] vezninde) Kızıl tepeye denir, أَكْمَةٌ حَمْرَاءُ [ekemetun ḥamrā'] ma'nāsına. Ve şol fışkıya denir ki ocağın külü yanında ihzār ederler, tā ki vakt-i hācette tuturuk edip onunla âteş yakarlar. Ve أُرْتُ [urs] gibi iki arz aralığında olan merz ve sınıra denir. Mü'ellif أُرْتُ [urs] kelimesi bunun cem'i olduğunu beyāndan müştāgil olmuştur, niteki ānifen zikr olundu. Ve toprağı yumuşak ve düz mekāna denir. Ve koyun renklerinden رُقْطَةٌ [ruqtat] gibi akılı karalı alaca renge denir.

الْأَرْتُ [el-āres] (هَاجَرٌ [hācer] vezninde) Akılı karalı alaca erkeğe koyuna denir; أَرْتَاءُ [erşā'] mü'ennesidir, رَقْطَاءُ [raqtā'] vezninde.

الْإِرَاتُ [el-irās] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Âteşe denir. Ve âteş yakmak için ihzār olunan kav makūlesi tuturuğa denir.

[أ ن ث]

الْإِبْنَاتُ [el-inās] (hemzenin kesriyle) Dişi

doğurmak ma'nāsınadır; yukālu: أَنْتَبِ الْمَرْأَةُ إِبْنَاتًا إِذَا وَلَدَتْ أَنْثَى

الْمُؤْنِتُ [el-mu'nis] (مُحَدِّثٌ [muḥdis] vezninde) Dişi doğuran hatuna ve sâ'ir hayvāna denir.

الْمِثْنَاتُ [el-mi'nās] (مِخْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Her bār dişi doğurmak 'ādeti olan hatuna ve sâ'ir hayvāna denir. Şāriḥ der ki müzekkerine de مِثْنَاتٌ [mi'nās] denir, zīrā mi'āl bünyesinde müzekker ve mü'ennes müsāvīdir. Ve

مِثْنَاتٌ [mi'nās] مُحَنَّتٌ [muḥannes] kimseye itlāk olunur ki müzekker-i semā'ī ta'bīr olunur. Ve yumuşak topraklı arza itlāk olunur ki münbit ola, ke-mā se-yuzkeru. Ve

مِثْنَاتٌ [mi'nās] ve مِثْنَاتَةٌ [mi'nāset] (hā'yla) Kesmez ve künd kılıca itlāk olunur; yukālu: سَيْفٌ مِثْنَاتٌ وَمِثْنَاتَةٌ أَيُّ كِهَامٍ

الْأَيْبَةُ [el-enīs] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Dişi demire denir ki mülāyim olur; erkeğine ki pülād ve dīmaşki ta'bīr olunur, ذَكَرٌ [zeker] itlāk olunur.

الْمُؤْنِتُ [el-mu'ennes] (مُحَنَّتٌ [muḥannes] vezninde) Dişiye denir ki Hak ta'ālā onu dişi halk eylemiştir. Ve

مُؤْنِتٌ [mu'ennes] مُحَنَّتٌ [muḥannes] kimseye itlāk olunur ki müzekker-i semā'ī ta'bīr olunur; tekūlu: تَذَكَّرَ فِي أَمْرِ هَذَا الْمُدَكَّرِ الْمُؤْنِتِ أَيُّ الْمُحَنَّتِ

الْأَنْثِيَانُ [el-unşeyān] (أُنْثَى [unşā] kelimesinden tesniyedir; beden-i insāniden hāyelere ve kulaklara itlāk olunur. Ve Becīle ve Kuḍā'a kabīlelerine itlāk olunur.

الْأَيْبَةُ [el-enīset] (حَبِيبَةٌ [ḥabīset] vezninde) مِثْنَاتٌ [mi'nās] gibi toprağı yumuşak ve münbit yere itlāk olunur; yukālu: أَرْضٌ أَيْبَةٌ

وَمِثْنَاتٌ أَيْ سَهْلَةٌ مِثْبَاتٌ

الْتَأْنِيْثُ [et-te>nīs] (تَفْعِيْلٌ [tef'īl] vezninde) ve **الْتَأْنِيْثُ** [et-te>ennus] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Mü'ennes gibi sühület ve mülāyemetle mu'amele kılmak ma'nāsıdır; tekülü: Cemī-i hayvānın mü'enneslerinde za'f ve sühület olmak 'alākasıyla sehl ve za'if olan nesnelere ona teşbīh olunmuştur.

الْتَأْنِيْثُ [el-unṣā] (hemzenin zammıyla فُعْلَى [fu'ḷā] vezninde) Dişkiye denir, erkek mukābilidir. Ve bu حُبْلَى [ḥublā] gibi mahsūsadır. Ve 'Arablar bir hatunu kemalle vasf eyleseler, اِمْرَاَةٌ اُنْتَى [imre>etun unṣā] derler ki kāmile demektir, niteki رَجُلٌ ذَكَرٌ [reculun zekerun] derler ki kāmil demektir.

الْإِنَائِثُ [el-ināṣ] (hemzenin kesriyle اُنْتَى [unṣā] lafzının cem'idir, niteki اِنَائِثَى [enāṣā] dahi cem'idir, hemzenin fethiyle ki nevādiridir. Ve

إِنَائِثُ [inās] Cemādāta itlāk olunur, مَوَاتٌ [mevāt] ma'nāsına, şecer ve hacir gibi.

Mütercim der ki mü'ellif bu ma'nā ile işbu: ﴿إِنْ يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ إِلَّا إِنَائِثًا﴾ الآية işaret eylemiştir. Bunda bāzı müfessirīn hükm-i lafzı i'tibār eylediler, zīrā ma'būd ittihāz eyledikleri sanemlerin isimleri mü'ennes idi, لَاتٌ [Lāt] ve عَزَّى [Uzzā] ve مَنَاتٌ [Menāt] gibi. Ve bāzılar hükm-i ma'nāyı i'tibār eylediler ki ercah olan budur, zīrā sanemleri cemādāt olup ve cemādāt münfa'ıl olmalarıyla mü'ennes hükmünde olurlar. Bunun mülahasanen bastı budur ki mutlakan mevcūdāt kısmı birbirine izāfetle üç darb üzeredir: Evvel fā'ıl-i gayr-i münfa'ıldır ki hemān Bārī ta'ālā hazretleridir. Sānī münfa'ıl-i gayr-i

fā'ıldır ki cemādāttan 'ibārettir. Sālis min vechin münfa'ıl ve min vechin fā'ıldır, melā'ike ve ins ve cin gibi, zīrā bunlar Hak ta'ālāya nisbetle münfa'ıl ve kendilerinin masnū'āt ve ma'mulātlarına nisbetle fā'illerdir. Pes zikr olunan ma'būdları cümle-i cemādāttan münfa'ıl ve gayr-i fā'ıl olmalarıyla Hak celle ve 'alā onlara إِنَائِثٌ [inās] tesmiyesiyle tebkīt ve kemāl-i cehl ve gafletlerine tenbīh eyledi. Bu sürette cemādāta إِنَائِثٌ [inās] itlākı hakīkī olmayıp itlākāt-ı şer'iyeye mukārib bir ma'nā olur. Ve felekte olan hurde kevākibe itlāk olunur, niteki kebīrlere ذُكُورٌ [zükūr] itlāk olunur.

FASLU'L-BĀ'Ī'L-MUVAHHADE (فَضْلُ الْبَاءِ الْمُوحَّدَةِ)

[ب ب ث]

الْبَيْتُ [el-bess] (bā'nın fethi ve sâ'nın teşdidıyla) Bir nesneyi yayıp dağıtmak ma'nâsınadır; yukâlu: **بَثَّتِ الرِّيحُ الثَّرَابَ بَيْتًا مِّنَ** Ve bir haberi fâş ve şâyi' eylemek ma'nâsına isti'mâl olunur; yukâlu: **بَثَّ الْحَبْرُ إِذَا نَسَرَهُ وَفَرَّقَهُ** Ve derûnda olan râzı bir kimseye izhâr eylemek ma'nâsına isti'mâl olunur; tekûlu: **بَثَّتَكَ السِّرُّ أَيَّ أَطَهَرْتُهُ لَكَ** Ve

بَيْتٌ [bess] Mensûr ve müteferrik olan hurmâlara itlâk olunur, murâd çuval yâhüd sepet içre hoşça ve sıkça kenz olunmakla birbirine yapışık olmayıp dağınık olan hurmâlardır. Ve **كَنْزٌ** [kenz] hurmayı bir kaba doldurup üzerine bir mikdâr su reşş eyledikten sonra gereği gibi basıp sıkılmağa denir. Bu güne olan hurmâ güveden me'mûn ve lezzeti üzere bākī olur; yukâlu: **تَمَرٌ بَيْتٌ أَيُّ مَتَفَرَّقٌ مَثْوَرٌ يَغْنِي لِمَنْ يُجَدُّ كَنْزُهُ** Ve Aşma'î bunu kapta olmayıp taşrada perâkende duran hurmâlar ile tefsîr eylemiştir; masdar bi-ma'nâ mef'uldür. Ve

بَيْتٌ [bess] Toz ve toprak makûlesini tozutup savurmak ma'nâsınadır; yukâlu: **بَيْتٌ** Ve **الْعُبَارُ إِذَا هَيَّجَهُ**

بَيْتٌ [bess] Hâl ve şân ma'nâsına isti'mâl olunur, 'âdetâ izhâr olduğuna mebnîdir; yukâlu: **هُوَ حَسَنُ الْبَيْتِ أَيُّ الْحَالِ** Ve şiddet üzere olan hüzn ve endüha itlâk olunur ki sâhibi sabr ve tahammül edemeyip teşekkîye nâçâr ola; ve minhu kavluhu ta'âlâ: ﴿إِنَّمَا أَشْكُو بَثِّي وَخُزْنِي إِلَى اللَّهِ﴾ Burada me'âl itibârıyla bi-ma'nâ mef'uldür yâhüd

şiddetinden 'akl ve sabr ve ârâmı tefrîk eylemek mülâhazasıyla bi-ma'nâ fâ'il olur.

الْإِنْبِثَاسُ [el-inbişās] [infî'âl] vezninde) Mutâvî'dir, yayılıp dağılmak ma'nâsına; yukâlu: **بَثَّ الشَّيْءُ فَأَنْبَثَ**

الْإِنْبِثَاسُ [el-ibşās] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir nesneyi yayıp dağıtmak ve bir haberi fâş ve şâyi' eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: **بَثَّ وَأَبَثَّهُ بِمَعْنَى** Ve rāz-ı mektümü bir kimseye izhâr eylemek ma'nâsınadır; tekûlu: **أَبَثَّتَكَ السِّرُّ أَيُّ أَطَهَرْتُهُ لَكَ**

الْتَّبِيثُ [et-tebşīs] [tef'îl] vezninde) Bu dahi **إِنْبِثَاسٌ** [ibşās] ma'nâsınadır, lâkin mübâlagayı mutazammındır; yukâlu: **بَثَّتُ** **الْحَبْرُ تَبِيثًا إِذَا بَثَّ**

الْبَيْبِئَةُ [el-beşbeset] [z'el'el] vezninde) Bir haberi her tarafa fâş ve şâyi' kılmak ma'nâsınadır; yukâlu: **بَثَّتَ الْحَبْرُ إِذَا نَسَرَهُ وَفَرَّقَهُ** Ve gubâr makûlesini tozutup savurmak ma'nâsınadır; yukâlu: **بَثَّتَ الْعُبَارُ إِذَا هَيَّجَهُ**

الْمُنْبِثُ [el-munbess] [inbişās]tan ism-i mef'uldür, dağılmış nesneye denir, bu münâsebetle bayılmış kişiye itlâk olunur, bu münâsebetle bayılmış kişiye itlâk olunur, ma'nâsına, 'aklı dağılmak mülâhazasıyla; tekûlu: **صَرَبَتْهُ فَوْقَ مَبْنِيٍّ أَيُّ** **مَغْشِيًّا عَلَيْهِ** Yâhüd bayılıp zemîne yayıldığı mülâhazasına mebnîdir.

الْإِسْتِبْثَاسُ [el-istibşās] Bir kimse âherden bir haberin yâhüd bir sır-ı nihânın kendisine izhâr eylemesini istemek ma'nâsınadır; yukâlu: **إِسْتَبَّتَ الْحَبْرُ إِثَاءً إِذَا طَلَبَ إِلَيْهِ أَنْ يَبَثَّهُ إِثَاءً**

[ب ح ث]

الْبَحْثُ [el-baḥṣ] (bā'nın fethi ve ḥā-yı mühmelenin sükunuyla) Bir nesnenin gavr ve hakikatine itilâ' için sorup araştırmak ma'nâsınadır; yukâlu: **بَحَّتْ عَنْهُ بَحْثًا مِّنَ** **بَحَّتْ عَنْهُ** [baḥṣ] toprak **الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا فَتَّشَ عَنْهُ**

içinden bir nesneyi araştırmak ma'nasına mevzū'dur. Ve

بَحْتُ [bahş] Ma'cene itlāk olunur ki onda filizzāt taleb olunur, bi-ma'nā mef'uldür. Ve iri yılana itlāk olunur, toprağı bahs eylediğı için.

الْإِسْتِبْحَاطُ [el-istibhās] ve

الْإِبْتِحَاطُ [el-ibtihās] (إِفْتِعَالٌ [ifti'al] vezninde) ve

التَّبْحُثُ [et-tebahḥuş] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Bir nesneyi gereğı gibi teftiş eylemek ma'nasınadır; yukālu: **إِسْتَبْحَثَ عَنْهُ** وَاتَّبَحَثَ وَتَبَحَثَ بِمَعْنَى بَحَثَ عَنْهُ Ve

إِبْتِحَاطُ [ibtihās] **بَحْشَةٌ** [bahşet] dedikleri la'ib-i ātīyi oynamak ma'nasınadır; yukālu: **إِبْتَحَثَ الصَّبِيُّ إِذَا لَعِبَ بِالْبَحْشَةِ**

مَبَاحِثُ الْبَقْرِ [mebahişu'l-bakar] Yaban sığırı araştıracak mahaller demektir ki insān ve 'imāret kısmından hālī yāhūd nā-ma'lūm olan beyābān olacaktır; ve minhu'l-meselu: **”تَرَكْتُهُ بِمَبَاحِثِ الْبَقْرِ“** أَي بِمَكَانٍ **فَقَرٌّ أَوْ مَجْهُولٌ يَغْنِي بِحَيْثُ لَا يَدْرِي أَيُّنَ هُوَ**
الْبَحْشَةُ [el-bahşet] (نَبْذَةٌ [nebzet] vezninde) ve

الْبُحْشِيُّ [el-buḥḥaysā] (bā'nın zammı ve ḥā'nın teşdidiyle **سُمِّيَهُ** [summeyhā] vezninde) Etfāla mahsūs bir lai'b adıdır ki **بُحْشَةٌ** [buḥāşet] ile ya'nī toprakla oynarlar. Toprağı küme küme edip birinin içine bir nesne saklarlar. Diğer mazinne ile bulmağa sa'y ederler. Türkide toprağı gömme oyunu ta'bir olunur.

الْبُحْشَةُ [el-buḥāşet] (bā'nın zammıyla) Toprağı itlāk olunur, onda gizli araştırıldığı hasebiyle.

الْبُحُوثُ [el-baḥūş] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Suver-i Qur'āniyyeden Süre-i Tevbe'nin

ism-i āheridir.

Mütercim der ki süre-i mezbürenin on beş ismi vardır; Süre-i Berā'e ve Tevbe ve Muḫaşḫişa ve Muba'şire ve Baḥūş gibi. Ve **بُحُوثٌ** [baḥūş] itlākı münāfikīn ahvālinden bahs ve isāreyi müştemil olduğuna mebnīdir. *Nihāye*'de bā-i mazmūme ile **بُحُوثٌ** [buḥūş] 'unvānında **بَحْتُ** [bahş] in cem'i olarak mersūmdur. Ve *Fā'ik*'ten bā-i meftūha ile nakl eylemiştir. Ve

بُحُوثٌ [baḥūş] Şol deveye itlāk olunur ki yürürken elleriyle toprağı gerisine savurup atar ola.

الْبَاهِشَاءُ [el-bāḥişā] (نَافِئَاءٌ [nāfikā] vezninde) Köstebek ve 'Arab tavşanı dedikleri cānverin deliğı ağızında olan toprak yığımına şebīh toprak kümesine denir. O cānver yuvasına **نَافِئَاءٌ** [nāfikā] ve **فَاصِعَاءٌ** [kāşī'a] derler, lākin bu o yuva olmayıp ona şebīh olana denir.

بَحَاتٌ [Baḥḥās] (كَتَانٌ [kettān] vezninde) Bir recül ismidir ki Baḥḥās b. Şa'lebe b. Ḥuzeyme el-Enşārī olacaktır. Ve 'Alī b. Muḫammed el-Baḥḥāsī rāvi-i İbn Ḥibbān olan Zevzenī merhūmdan İbn Ḥibbān'ın mü'ellefi *Kitābu't-teḫāsīm ve'l-envā'* rivāyet eylemiştir. Ve İbn Ḥibbān bā-yı mūhmele iledir.

[ب ر ث]

الْبُرُوثُ [el-berş] (bā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Yumuşak topraklı yere denir, **أَرْضٌ سَهْلَةٌ** ma'nasına, 'alā-kavlin yumuşak kumdan olan dağı ve 'inde'l-ba'z ziyādesiyle yumuşak ve düz ve güzel olan arza denir ki be-gāyet münbit ve soy ola. Cem'i **بِرَاثٌ** [birās] gelir bā'nın kesriyle ve **أَبْرَاثٌ** [ebrās] gelir ve **بُرُوثٌ** [burūş] gelir ve **بِرَارِثٌ** [berāriş] gelir, 'alā-kavlin vezn-i ahir

بَعَثَ [ba'ṣ] 'Askere itlāk olunur, tesmiye bi'l-masdardır, مَبْعُوثٌ [meb'ūs] olmak mülāhazasına mebnidir; 'ayn'ın fethiyle de cā'izdir, harf-i halk olduğu için, نَهْرٌ [nehr] ve نَهْرٌ [neher] gibi. Cem'î بَعُوثٌ [bu'ūs] gelir. Ehl-i siyer بَعَثَ [ba'ṣ] ile سَرِيَّةٌ [seriyyet] beynini fark ederler. Onların 'indinde Hazret-i Resül-i ekrem 'aleyhi's-selām bulunduğu cihāda غَزْوَةٌ [gāzvet] ve cihād için üçten mā-dūn olarak irsāl buyurdıkları 'askere بَعَثَ [ba'ṣ] ve üçten ziyādeye سَرِيَّةٌ [seriyyet] itlāk olunur. Ve

بَعَثَ [ba'ṣ] Kubūrdan mevtāyı diriltip kaldırmak ma'nāsına isti'māl olunur; ve minhu: يَبْعَثُ اللهُ الْمَوْتَى أَيْ يَنْشُرُهُ

الْإِبْتِعَاثُ [el-ibtī'ās] [ifti'āl] vezninde) Bu dahi göndermek ma'nāsınadır; yukālu: إِبْتَعَثَهُ بِمَعْنَى بَعَثَهُ

الْإِنْبِعَاثُ [el-inbi'ās] [infi'āl] vezninde) Gönderilmek ma'nāsınadır; yukālu: بَعَثَهُ فَأَنْبِعَتْ

الْبَعِثُ [el-ba'is] [ketif] vezninde) Geceler uyumayıp teheccüd üzere olan kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ بَعِثَ أَيْ مُتَهَجِّدٌ سَهْرَانُ

الْبَعِثُ [el-ba'as] (fethateynle) Uyanık olmak ma'nāsınadır; yukālu: بَعِثَ الرَّجُلُ بَعَثًا مَنِ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَرَقَ

الْتَبْعِثُ [et-teba'us] [tefa'ul] vezninde) **إِنْبِعَاثٌ** [inbi'ās] ma'nāsınadır. Bu ma'nādandır ki şu'arā-yı 'Arab تَبِعَتْ مِنِّي الشَّعْرُ derler, "Benden āb-ı revān gibi şi'r münba'is oldu" diyecek yerde.

الْبَعِثُ [el-Be'is] [emīr] vezninde) 'Amr b. Ma'dikereb'in feresi ismidir. Ve Ba'is b. Hureys ve Ba'is b. Rizām ve Ba'is b. Bişr şā'irlerdir.

الْمُنْبَعِثُ [el-Munba'is] İsm-i fā'il bünyesiy-

le ashābandandır. Asl ismi Muḏtaci' olmakla Resül-i ekrem 'aleyhi's-selām hazretleri tagyir buyurmuşlardır.

بُعَاثٌ [Bu'ās] [gūrāb] vezninde ve bā'nın harekāt-ı selāsiyla menküldür) Medīne kurbünde bir mevzi' adıdır. Ve onda bir melhame vākī' olmuştur, يَوْمَ الْبُعَاثِ [yevmu'l-bu'ās] ma'rūftur.

الْبَاغُوثُ [el-bā'ūs] [bāgūt] vezninde) Naşārā tā'ifesine mahsūs istiskā' ya'nī inkītā'-ı matar senelerinden اِسْتِمْتَارٌ [istimtār] eyledikleri hālete denir. Ve bu ism-i Süryānīdir.

[ب غ ث]

الْبُغَاثُ [el-buğās] (bā'nın harekāt-ı selāsi ve ğayn-ı mu'ceme ile) Bir nev' kuş ismidir ki toz renginde olur, ya'nī boz olur. Cem'î بُغَاثٌ [biğsān] gelir bā'nın kesriyle غَزْلَانٌ [gizlān] vezninde. Bu kuşu murdārhor ile beyān ederler ki Türkīde lori kuşu ta'bir olunur. Sayyād değildir, batī'üt-tayerāndır. Ve بُغَاثٌ [buğās] mutlakan kuşların şerir olanlarına denir, شِرَارُ الطَّيْرِ ma'nāsınadır ki kuşların le'im ve alçak ve savt ve sayd makülesi hayr ve menfa'atten 'ārī, belki şerr ve zarar sāhibi olan kısmındandır; karga ve kartal ve çaylak ve delice doğan kuşları gibi ki hırsızlık şirretiyle geçinirler. Pes bu ma'nāda cem' olur; müfredi بُغَاثَةٌ [begāset]tir, نَعَامٌ [na'am] ve نَعَامَةٌ [na'amet] gibi; ve fi'l-meseli: "الْبُغَاثُ بِأَرْضِنَا" Ya'nī "Şikāra muktedir olmayan ednā kuşlar bize mücāveret sebebiyle celādet peydā edip nesr ve kerkes dedikleri sayyād kuş gibi savlet ve satvetle muttasif 'aziz olurlar."

Zemaḥşerī بُغَاثٌ [buğās]ı cem' olarak ufak kuşlar ile tefsir edip mesel-i mezbūru

mü'ennes olarak نَسْتَسِيرُ 'unvânında irād eylemiştir. Kaldı ki mü'ellife göre tezkîr ve te'nîs 'unvânlarıyla mülâyimdir. Evvele göre tezkîr iktizâ eder ve sâniye göre te'nîs iktizâ eder. Ve نَسْرُ [nesr]den murād Fâriside kerkes ve Türkide kara kuş dedikleri sayyâd kuştur; akbaba dedikleri zikir olunan murdâr-hor nev'indendir.

Şârih der ki ba'zılar mesel-i mezbûru "Biz bir alay 'aceze ve nâ-tüvân gürühuyuz ki zu'afâ' dahi bize izhâr-ı kuvvetle hakâret ve ihânet ederler" demek ma'rizinde beyân eylediler, lâkin savâb olan vech-i evveldir. Ve

بُعَاثُ [Bugâs] Bir mevzi' adıdır.

أَلْبَعَاثُ [el-bağsâ] [ħamrâ] [ħamrâ] vezninde) Benek benek akli karalı dişi koyuna denir; müzekkerinde أَبْعَاثُ [ebğas] denir. Ve ecnâs-ı muhtelifeden müctemî' olan ahlât-ı nâsa itlâk olunur.

أَلْبَعَاثُ [el-beğas] (fethateynle) Koyun benek benek alaca olmak ma'nâsınadır; yukâlu: بَعَثَ أَلْبَعَاثُ بَعَاثًا مِنَ الْبَابِ الرَّاحِ إِذَا صَارَ أَبْعَاثُ وَبَعَثَتِ التَّعْجَةَ إِذَا صَارَتْ بَعَاثًا

أَلْبَعَاثُ [el-buğsat] [cur'at] vezninde) ondan ismdir. Ümmehât-ı sâ'irede بَعَثُ [beğas] fethateynle bir nesne boz renkli olmak ma'nâsına ve بُعْثَةٌ [buğsat] ondan ism ya'nî bozluk ma'nâsına olmak üzere mersûm olmakla mü'ellifin 'ibâresinde kusûr olmak gâlibdir.

أَلْبَعَاثُ [el-ebğas] [aħmer] vezninde) Arslana itlâk olunur, levnine binâ'en. Ve

أَبْعَاثُ [Ebğas] Bir mevzi' adıdır. Ve bir kuş ismidir, kara bataklık dedikleri su kuşu olacaktır.

أَلْبَعَاثُ [el-beğîs] [emîr] vezninde)

Arpa ile karışık buğdaya denir. Mü'ellifin طَعَامٌ وَطَعَامٌ kavli zâ'ididir, zîrâ طَعَامٌ [ta'am], 'orf-i 'Arabda buğdaya itlâk olunur, şârih dahi tashîh eylemiştir.

أَلْبَعَاثُ [el-buğaysâ] (tasgîr bünyesiyle) Devenin terki yerine denir ki heybe ve hurc atılan yeridir.

[ب ق ث]

أَلْبَقْثُ [el-baqs] [mekş] vezninde) Bir nesneyi karış muruş eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: بَقَّتْ أَمْرَهُ وَطَعَامَهُ وَكَلَامَهُ بَقْتًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا خَلَطَهُ

[ب ل ث]

أَلْبَلِيثُ [el-belîs] [emîr] vezninde) Mer'âda iki yıllık kararmış çayıra denir ki ondan devâbb ve mevâşî müntefî' olmazlar, دَرِينٌ [derîn] gibi ki o dahi حَمْضٌ [ħamd] ve sâ'ir otluğun kurumuşuna denir ki ondan dahi intifâ olunmaz. Şârih der ki ثَلِيْبٌ [selîb] dahi bu ma'nâya olmakla maklûb olmak gâlibdir. Ve

بَلِيْثُ [belîs] [demîs] lafzına itbâ' olur ki nerm ve mülâyim demektir; yukâlu: سَيِّءٌ دَمِيْثٌ بَلِيْثٌ

بَلْتُ [bels] [baħş] vezninde) Simâk b. Maħzeme nâm kimsenin ceddî ismidir. Ve Simâk 'inde'l-ba'z ashâbdandır.

[ب ل ع ث]

أَلْبَلْعَةُ [el-bel'aset] ('ayn'la, بَلْكَمَةٌ [belkefet] vezninde) Beden-i insânî galîz ve şişman olarak salkı ve sölpük olmak hâletine denir; yukâlu: بِهِ بَلْعَةٌ أَيْ رَخَاوَةٌ فِي غَلْظِ جِسْمٍ وَسَمَنٍ Ve

بَلْعَةُ [bel'aset] Şişman olup sölpük ve salkı olan hatuna denir. Şârih der ki müzekkerinde بَلْعَةٌ [bel'as] denir.

[ب ل ك ث]

بَلْكُوتْ [Bulkūs] [زُبُورْ] [zunbūr] vezninde)
Bir recül adıdır.

بَلَاكِيْشْ [Belākīš] Cem^c bünyesiyle bir mevzi^c adıdır.

أَلْبَلَكَةُ [el-belkešet] [بَلْعَنَةٌ] [bel'aset] vezninde) Pek iri, siyāh ve yekpāre kayaya denir.

[ب ن ث]

أَلْبَيْنِيْشْ [el-beynīš] [فَيْعِيْلْ] [fey'īl] vezninde)
Bir nev^c semek-i bahrī adıdır.

[ب و ث]

أَلْبُوْثْ [el-bevš] [لُوْثْ] [levš] vezninde)
Bahs ve teftīš ma'nāsınadır; yukālu: **بَاثْ**
عَنْهُ **بُؤْثٌ** بُوْثًا إِذَا بَحَثَ Ve perākende eylemek
ma'nāsınadır; yukālu: **بَاثْ** مَتَاعُهُ إِذَا بَدَّدَهُ Ve

بُوْثْ [bevš] **حُوْثْ** [havš] lafzına redif olarak
isti'māl olunur, perākende ve tārümār de-
mek olur; ve minhu'l-meselu: **حَاثِ** **تَرْكُهُمْ**
”**حُوْثْ** **بُوْثْ**“ **مَفْثُوْحَتَيْنِ** ve **بَاثْ**“ **مَكْسُوْرَتَيْنِ**
”**حُوْثًا** **بُوْثًا**“ **بِالْتَّنْوِينِ** **أَيُّ مُمْفَرِقَيْنِ**“

Bunun tafsilî budur ki **بُوْثْ** kelimesi **حُوْثْ**
lafzına ki zarf-ı mekân olan **حَيْثُ** keli-
mesinde dahi lügattir, redifen isti'māl
olunur, gāyāta teşbihen ahirleri zamm
üzere mebnī olur. Ve gāhca istiskālen
li'z-zamme feth üzere münevven ve bilā-
tenvīn isti'māl olunur ve gāhī tahfif için
meksūr olur ve gāhca vāv'ları elife kalb
olunur, niteki **بَيِّضْ** **حَيِّضْ** kelimeleri dahi bu
minvāl üzeredir. Ve niteki yā-yı tahtıyye
ile **بَيْثُ** kelimesi **حَيْثُ** kelimesine redif olur
ki aslı vāv'dır. Ve bunlar tefrik ve tebdil
ma'nāsına fi'l-asl masdar olup ba'dehu
gāyāt gibi ism ve zarf olarak isti'māl olun-
muştur ki perākende ve tārümār demektir.
Kütüb-i nahviyyede bu maküle terākīb
bāb-ı mahsüstür. Ez-cümle **وَقَعُوا فِي حَيْضٍ**

”**جَارِي** ve **لَقِيْتُهُ كَفَّةً كَفَّةً**“ و **صَحْرَةَ بَحْرَةَ**“ ve **بَيِّضْ**
”**أَتَيْكَ يَوْمَ يَوْمٍ**“ و **صَبَاحَ مَسَاءٍ**“ ve **بَيْتَ بَيْتٍ**
”**تَرَكَهُمُ حُوْثٌ**“ **تَفَرَّقُوا شَعْرَ بَعْرٍ**“ و **شَدَّرَ مَدْرٌ**
”**حُوْثٌ** terkibleridir ki cüz²-i ev-
vel sānīden cüz² menziline olup ve sānī
harf-i 'atfı mutazammın olduğu için mebnī
oldular. Ve bunlar mevki'lerine göre hāl
ile ve zarf ile mü'evvelerdir.

أَلْإِبَانَةُ [el-ibāšet] [إِقَامَةٌ] [iḳāmet] vez-
ninde) Bu dahi bahs ve teftīš eylemek
ma'nāsınadır; yukālu: **أَبَاثٌ** عَنْهُ إِذَا بَحَثَ

أَلْإِبْتِيَاثُ [el-ibtiyās] [إِفْتِعَالٌ] [ifti'āl] veznin-
de) **إِبَانَةٌ** [ibāšet] ma'nāsınadır; yukālu: **إِبْنَاثٌ**
بِمَعْنَى أَبَاثٍ

أَلْإِسْتِبَاثَةُ [el-istibāšet] Bir nesneyi istihrāc
eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **إِسْتِبَاثَ الشَّيْءِ**
إِذَا اسْتَحْرَجَهُ

[ب ه ث]

أَلْبُهْشَةُ [el-buhšet] [جُرْعَةٌ] [cur'at] vezninde)
Yaban sığırmına denir. Ve

بُهْشَةُ [Buhšet] Benū Suleym kabilesinden
bir recül adıdır. Kezālik Benū Ḍubay'a'dan
bir recül adıdır.

أَلْبَهْثُ [el-behš] [بَاْحٌ] [bahš] vezninde)
Bir kimseyi bişr ve beşāšetle ya'nī gü-
ler yüz ile ve şevk ve neşātla karşılamak
ma'nāsınadır; yukālu: **بَهَثَ** إِلَيْهِ **بُهْثًا** مِنَ **أَلْبَابِ**
التَّالِثِ إِذَا تَلَقَّاهُ **بِالبِشْرِ** وَحُسْنِ **اللقاءِ**

أَلْتَبَاهُثُ [et-tebāhuš] [تَفَاعُلٌ] [tefā'ul] veznin-
de) **بُهْثٌ** [behš] ma'nāsınadır; yukālu: **تَبَاهَثَ**
إِلَيْهِ بِمَعْنَى **بَهَثَ**

[ب ه ك ث]

أَلْبَهْكَةُ [el-behkešet] [دَحْرَجَةٌ] [dahrecet]
vezninde) İşi cüst ve çabuk tutmak
ma'nāsınadır; yukālu: **بَهَكْتُ** فِي **الْعَمَلِ** إِذَا **أَسْرَعُ**

[ب ي ث]

بَيْتٌ [beys] **حَيْثُ** [ḥaysu] lafzına redif olur, niteki ānifen zikr olundu; yukālu: **تَرَكَهُمُ حَيْثُ** Mü'ellifin **بَيْتٌ** أي فَرَفَهُمُ 'ibāretiyle tefsiri müsāmahaya mahmūldür.

FASLU'T-TĀ'Ī'İ-FEVKĪYYE

(فَضْلُ التَّاءِ الْمُفَوِّقِيَّةِ)

[ت ف ث]

الثَّغْتُ [et-tefes] (tā'nın ve fā'nın fethiyle) Mü'ellif **فِي الْمَنَاسِكِ الشَّعْتُ وَمَا كَانَ مِنْ نَحْوِ قَصِّ** 'ibāretiyle tefsir eylemekle müsāmahaya makrūn itlākāt-ı şer'iyeden olduğunu imā eylemiştir. Murādı huccācın ihrāmdan hurūclarında kable'l-ihrām ve ba'de'l-ihrām mahzūr ve mübāh olan saç ve bedene yağ sürünmek ve tırnak ve bıyık kesmek ve ustura tutunmak makūlesi a'māle mübāşeret eylemektir.

Pes **إِزَالَةَ الشَّعْتِ** kavli **الشَّعْتُ** takdīrinde olur, **زِيرًا شَعْتُ** [şa'as] (fethateynle) saç ve sakal müddet-i medīde yağlanmayıp ve taranmadığından birbirine yapışıp keçelenmek ve toz toprakla ālūde ve vesah-nāk ve pejmürde olmak ma'nāsınadır. Kaldı ki işbu: **﴿ثُمَّ لِيُقْضُوا تَفْتُهُمْ﴾** الآية **تَفْتُ** [tefes]i **وَسَخٌ** [vesah] ile tefsir eylediler, niteki A'rābīnin biri āhere **مَا أَتَفْتُكَ وَأَذْرُكَ** demiştir. Buna göre muzāf takdīr olunur ki **لِيُقْضُوا إِزَالَةَ تَفْتِهِمْ** sebkinde olur. Ve bazıları **تَفْتُ** [tefes]i izāle-i vesah ile tefsir eylemekle takdīre hācet olmaz. Ve **تَفْتُ الرَّجُلِ إِذَا تَرَكَ الْإِدْهَانَ** 'ibāretiyle tefsir eylemiştir. Gerçi Ebū'Ubeyde iştibāh eylemiştir, lākin vech-i mezkūr üzere A'rābīnin kelāmı vukū'una huccettir. Pes āyet-i merkūmede mansūs olan **فَضَاءٌ** ve **تَفْتُ** ef'āl-i aşere-i mūhallelātī ityāndan 'ibārettir. Ve **فَضَاءٌ** unvānı be-gāyet mülāyimdir. Ve her hālde masdar ve bāb-ı rābi'dendir. Ve sāhib-i *Nihāye* bu 'ibāre ile beyān eyle-

miştir: **التَّفْتُ** مَا يَفْعَلُهُ الْمُحْرِمُ بِالْحَجِّ إِذَا حَلَّ كَفَصَّ الشَّارِبِ وَالْأَظْفَارِ وَنَتَفَ الْإِنْبِطَ وَقِيلَ هُوَ إِذْهَابُ الشَّعَثِ **تَفْتٌ** ثُمَّ **بeydāvī**'de وَالدَّرَنَ مُطْلَقًا وَالرَّجُلُ تَفْتٌ لِيُرِيَلُوا وَسَخَّهْمُ بَقَصِ الشَّارِبِ وَالْأَظْفَارِ وَنَتَفَ الْإِنْبِطَ وَالْإِسْتِحْدَادَ عِنْدَ الْإِحْلَالِ **ibāretiyle** mersüm olmakla Sa'dî Çelebî demiştir ki 'ulemā-i lügat işbu **تَفْتٌ** maddesinde ihtilāf eylediler. Ba'zılar nefis-i vesah ma'nāsınadır dedi. Ve ba'zılar izāle-i vesah ile tefsir eyledi. Pes evvele göre muzāf takdīr olunur ki لِيَقْضُوا **تَفْتٌ** te>vilinde olur. Ve فَضَاءٌ ile ta'biri izālesine madrüb ve mu'ayyen olan zamān geçmiş olmakla ba'de zālīk izāle-i kazā-i mā-fāte olmuş olur. Ve Ebu's-Su'ūd لِيُؤَدُّوا **تَفْتٌ** إِزَالَةً وَسَخَّهْمُ أَوْ لِيَحْكُمُوهَا بِقَصِ الشَّارِبِ وَغَيْرِ ذَلِكَ **ibāretiyle** tefsir eylemekle vech-i evveli tercih edip lākin kazāyı edā' ma'nāsına haml eyledi ve şikk-ı sānide dahi kezālīk te>vil eyledi.

Pes mü'ellifin وَمَا كَانَ الشَّعَثُ kavli vech-i mezkūr üzere **إِزَالَةُ الشَّعَثِ** takdīrinde olup وَمَا كَانَ kavli **إِزَالَةُ** üzere ma'tūf olur. Suyūfī, *Muzhir*'de dedi ki ba'zı elfāz-ı Arabiyye vardır ki sadr-ı İslām'da hādīs olup ehl-i Cāhiliyyet onu bilmezler idi. Ez-āncümle **تَفْتٌ** [tefeş] lafzı ki Ebū 'Ubeyde'nin rivāyeti üzere aslā bir şi'rde vākī' olmadı ki onunla ma'nā-yı mezküre istidlāl oluna; belki ehl-i lügat onu tefsir-i Qur'an'dan idrāk eylediler.

التَّفْتُ [et-tefis] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Başı toz toprakla ālūde olup ve muşt ve iddihānı terk sebebiyle saçı keçelenmiş kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ تَفْتٌ أَي شَعَثٌ مُعَبَّرٌ

[ت ل ث]

التَّلِيثُ [et-telis] (tā'nın fethiyle) Çorak yerde biten hurmā ağacına denir.

[ت و ث]

التُّوثُ [et-tūs] (tā'nın zammıyla) فِرْصَادٌ [firşād] isimdir ki dut ta'bīr olunan meyvedir. Ve İbn Fāris rivāyeti üzere tā-yı fevkiyye ile تُوْتٌ [tūt] lafzında lügattir. Ve

تُوْتٌ [Tūs] Merve kazāsında bir karye adıdır; üdebādan Baħr b. 'Abdullāh b. Baħr et-Tūsī oradandır. Ve Tūs, İsferey'in ve Fūşenc kazālarında birer karye adlarıdır.

التُّوثَةُ [et-Tūset] (hā'yıla) تُوْتٌ [tūs] lafzının müfredidir. Ve Bağdād'da bir mahalle adıdır. Muhaddisinden Muħammed b. Aħmed b. Qaydās ve Mes'ūd b. 'Alī ve Muħammed b. Aħmed b. 'Alī ez-Zāhid et-Tūsīyyūn oraya mensūblardır.

كَفْرُ تُوْتَا [Kefru Tūsā] Cezire'de bir mevzi'dir.

FASLU'Ş-ŞĀ'İ'L-MÜSELLESE (فَضْلُ الثَّاءِ الْمُثَلَّثَةِ)

[ث ل ث]

الثُّلُثُ [eş-sulṣ] (ṣā'nın zammı ve lām'ın sükunuyla ve zammeteynle) Üç cüz'den bir cüz'e denir ki üçte bir ta'bîr olunur; tesniyesinde ثُلُثَانٍ [sulṣān] ve cem'inde أَثْلَاثٌ [eşlās] denir.

الثَّلِيثُ [eş-şelīs] (emīr [emīr] vezninde) Bu dahi ثُلُثٌ [sulṣ] ma'nāsınadır.

الثِّلْثُ [eş-sils] (ṣā'nın kesriyle) Ağacı ve ekini üç günde bir kerre suvarmağa denir ki buna mahsüstür; yukālu: سَقَى نَحْلَهُ أَوْ زَرَعَهُ Ve الثِّلْثُ أَي بَعْدَ الثَّنِيَا بَعْغِي مَرَّةً فِي ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ

ثُلُثٌ [sils] Nākanın üçüncü yavrusuna denir. Pes Cevherī'nin **الثَّلْثُ** [eş-sels] (mekṣ [mekṣ] vezninde) Bir kimsenin mālının üçte birini almak ma'nāsınadır; tekūlu: ثَلُثْتُ الْقَوْمَ ثُلُثًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ Ve bir gürühün üçüncüsü olmak yāhūd kendi nefsiyle üç nefere yāhūd otuz nefere tekmīl eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: ثَلُثْتُهُمْ ثُلُثًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِيّ أَي كُنْتُ ثَالِثُهُمْ أَوْ كَمَلْتُهُمْ ثَلَاثَةً أَوْ ثَلَاثِينَ بِنَفْسِي Şārih der ki ma'nā-yı ahīr كَانُوا تِسْعَةً وَعِشْرِينَ 'unvāniyla a'dādlarını tasrīhe muhtācdır.

ثَلَاثٌ [sulāse] (ṣā-yı evvelin zammıyla) ve **مَثَلَتْ** [meşleş] (mīm'in fethiyle) ثَلَاثَةٌ ثَلَاثَةٌ kelimelerinden ma'düllerdir.

Mütercim der ki Sībeveyhi'ye göre 'adl ve vasfiyyetle ve sā'ire göre bi-i'tibāri's-sīga 'adlin tekerrürü sebebiyle gayr-i munsarıflardır, üçer üçer demektir; iki ثَلَاثَةٌ lafzından bedel ثَلَاثٌ [sulāsu] kezālik مَثَلَتْ dediler. Meselā iki libāsı bozup bir kalınca nīmten yaptılar. Kaldı ki işbu: فَانْكَحُوا مَا طَابَ لَكُمْ مِنَ الْبَسَاءِ مَثْنَى وَثَلَاثَ وَرُبَاعًا، الآية kerīmesinde hitāb cümleye vārid olmakla tevzī'i iktizā eylediğinden "Her biriniz nisvān-ı mutayyebeden iki yāhūd üç

yāhūd dört neferini tezevvüc eylemekte murahas ve muhayyerlersiz" demektir, niteki اِقْتَسِمُوا هَذِهِ الدَّرَاهِمَ ثِنْتَيْنِ ثِنْتَيْنِ وَثَلَاثَةً kav-linden münfehīm olan her biri iki yāhūd üç dirhem almaktır, ve vāv bedeli أَوْ kelimesi irād olursa, نَاكِحُونَ [nākihūn]dan her biri a'dād-ı mezkūrenin birine iktisār eylemek münfehīm olur. Maksūd ise meşiyetlerine ta'likle bilā-tecāvüz dört nefere kadar tevzīci terhīstir. Ve kaldı ki 'İşām'ın beyānına göre ثَلَاثٌ [sulāse] vezninde ma'düliyyet hemān a'dāda belki a'dāddan ba'zı kelimāta münhasırdır, lākin Şihāb tahsīs-i mezkūru redd ile فُرَادٌ kelimesinin dahi فُرَادٌ وَفُرَادٌ ma'dülü olduğunu tansīs eylemiştir, lākin فُرَادٌ [furād] kelimesi dahi a'dād kabīlinden olduğu pūşīde değildir. İntehā.

الثُّلُثُ [eş-sels] (mekṣ [mekṣ] vezninde) Bir kimsenin mālının üçte birini almak ma'nāsınadır; tekūlu: ثَلُثْتُ الْقَوْمَ ثُلُثًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ Ve bir gürühün üçüncüsü olmak yāhūd kendi nefsiyle üç nefere yāhūd otuz nefere tekmīl eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: ثَلُثْتُهُمْ ثُلُثًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِيّ أَي كُنْتُ ثَالِثُهُمْ أَوْ كَمَلْتُهُمْ ثَلَاثَةً أَوْ ثَلَاثِينَ بِنَفْسِي Şārih der ki ma'nā-yı ahīr كَانُوا تِسْعَةً وَعِشْرِينَ 'unvāniyla a'dādlarını tasrīhe muhtācdır.

الثَّالِثُ [eş-sālīs] Üçüncü demektir. Ve 'Arabların ثَالِثَةٌ ثَالِثَةٌ الْأَتَافِيّ kavllerinden ثَالِثَةٌ den murād dağın kenārından boynuz gibi tümüp çıkmış taş olacaktır ki yanına iki irice taş çatıp ocak etmekle o üçüncüsü olup üzerlerine tencere vaz' ederler. Ve o taşlara اُتْفِيّ [uṣfiyyet] denir. Cemi اُتْفِيّ [eṣāfiyy] gelir, ba'dehu ثَالِثَةٌ الْأَتَافِيّ dāhiye-i 'azīmede isti'māl olunmuştur; yukālu: رَمَاهُ اللهُ بِثَالِثَةٍ

FASLU'L-CĪM

(فَضْلُ الْجِيمِ)

[ج أ ث]

الْجَأْتُ [el-ce'eş] (cīm'in ve hemzenin fet-hiyle) Bir kimse yerinden kalkarken sık-letle deprenmek ma'nāsınadır, pīr adamın ve hammālin kıyāmı gibi. 'Alā-kavlin arkasında ağır yük olmakla ağırlaşmak ve ağır deprenmek ma'nāsınadır; yukālu: جِيَتْ الرَّجُلُ جَأْتًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا ثَقُلَ عِنْدَ الْغِيَامِ أَوْ عِنْدَ حَمْلِ شَيْءٍ ثَقِيلٍ

الْإِجَائَةُ [el-icāset] [ikāmet] veznin-de) Bir kimseyi yā bir dābbeyi ağır yük ağırlaştırmak ma'nāsınadır ki yük basmak ta'bīr olunur; yukālu: أَجَائَتُهُ الْجَمْلُ إِجَائَةً إِذَا ثَقُلَهُ

الْجَأْتُ [el-ce's] [mekṣ] vezninde) Dābbenin yükü ağır olmakla sıkletle ba-sık yürüyüp gitmek ma'nāsınadır; yukālu: جَأَتْ الْبَعِيرُ جَأْتًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا مَرَّ مُثْقَلًا Ve bir kimse ahbār ve havādis nakl ve beyān ey-lemek ma'nāsınadır; yukālu: جَأَتْ الرَّجُلُ إِذَا نَقَلَ الْأَخْبَارَ

الْجُؤُوثُ [el-cu'ūs] [ku'ūd] vezninde) Bir nesneden havf eylemek ma'nāsınadır; yukālu: جِيَتْ الرَّجُلُ عَلَى بِنَاءِ الْمَفْعُولِ جُؤُوثًا إِذَا فَرَعَ

الْجَبَّاثُ [el-ce'ās] [şeddād] veznin-de) Bed-hüy ve bed-mizāc kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ جَبَّاثٌ أَي سَيِّءُ الْخُلُقِ

الْإِنْجَاثُ [el-incī'ās] [infi'āl] veznin-de) Ağaç devrilip yıkılmak ma'nāsınadır; yukālu: إِنْجَاثُ الشَّجَرِ إِذَا انْصَرَعَ

جُؤَاثُ [Cu'set] [cur'at] vezninde) Bir kabīle adıdır.

جُؤَاثِي [Cu'āsā] [kusālā] vezninde) Medīnetu'l-Ḥaṭṭ ismidir ki Hecer memle-ketinde Ḥaṭṭ eyāletinin kasabasıdır, 'alā-

kavlin Baḥreyn a'mālinden bir hısn adıdır.

[ج ث ث]

الْجَثُّ [el-cess] (cīm'in fethi ve sā'nın teşdidıyla) Kesmek ma'nāsınadır, 'alā-kavlin ağacı kökünden çekip kopar-mak ma'nāsınadır; yukālu: جَثَّ الشَّجَرُ جَثًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا قَطَعَهُ أَوْ انْتَزَعَهُ وَافْتَلَعَهُ مِنْ أَضْلِهِ Ve bir nesneden belinleyip korkmak ma'nāsınadır; yukālu: جَثَّ الرَّجُلُ إِذَا فَرَعَ Ve vurmak ma'nāsınadır; yukālu: جَثَّ فَلَانًا إِذَا ضَرَبَهُ Ve arı pek vızırdamak ma'nāsınadır; yukālu: جَثَّتِ النُّحْلُ إِذَا رَفَعَتْ دَوِيَّهَا

الْجُثُّ [el-cuṣṣ] (cīm'in zammıyla) Yüksek-çe yere denir ki küçük tepe gibi ola, öbek ta'bīr olunur. Ve خِرْشَاءُ الْعَسَلِ [ḥirṣā'u'l-‘asel] ma'nāsınadır ki bal üzerinde bulaşıp kalan arı yavruları ve kanatları makülesi tathīri lāzım olan çirkten 'ibārettir. Ve çe-kirge ölüsüne denir, مَيْتُ الْجِرَادِ [meyyitu'l-cerād] ma'nāsına. Ve meyve gılaşına denir ki kapçık ta'bīr olunur. Ve bal mūmuna, 'alā-kavlin arıların yavruları ve kanatları makülesinden bala karışmış çirke denir ki ānifen zikr olundu. Yāhūd orada خِرْشَاءُ [ḥirṣā']dan murād mürevvak bal üzere süt yüzü gibi çöken ince zār demek ola.

الْجَيْثُ [el-ceṣīṣ] [emīr] vezninde) Hurmā fidanından ahz ve gars olunmuş fidana denir, çekirdekten yetişene itlāk olunmaz.

الْمَجْتَاثُ [el-miceṣset] (mīm'in kesri ve cīm'in fethiyle) ve

الْمَجْتَاثُ [el-micṣās] [miftāḥ] vezninde) Şol ālete denir ki onunla zikr olu-nan جَيْثٌ [ceṣīṣ] kat' ve kal' ola. Usūl-i sā'irede mutlakan dehre ta'bīr olunan āletle mübeyyendir.

الْجِنَّةُ [el-cuṣṣet] (cīm'in zammiyla) İnsanın şahs ve kālıbına denir; küçük tepe ma'nāsına olan جُنَّةٌ [cuṣṣ] lafzından me'hūzdur; yukālu: جُنَّةُ الْإِنْسَانِ أَيْ Miṣbāh'ta جُنَّةٌ [cuṣṣet] Yatan yāhūd oturan insanın kālıbıyla müfesserdir, kā'imen olur ise طَلَّلَ [talel] denir. Ve شَخْصٌ [şaḥṣ] bunlardan e'amm olarak mersümdür. Ve Müfredāt-ı Rāğıb'da شَخْصُهُ النَّاتِيءُ 'unvāniyla müfesserdir ki adamın domalıç karaltısı demektir, küçük tepe ma'nāsından me'hūzdur, lākin فَطَعَ [kaṭa'] ma'nāsından me'hūz olmak da muhtemeldir ki adamın kesimi olan karaltısı demek olur.

الْجِحْتُ [el-ciṣṣ] (cīm'in kesriyle) Belā ve mihnet ma'nāsınadır.

التَّجَنُّجُ [et-teceṣcuṣ] (تَزَلُّزٌ [tezelzul] vezninde) Saç gür ve firāvān olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَجَنُّجَتِ الشَّعْرُ إِذَا كَثُرَ Ve kuş silkinmek ma'nāsınadır; yukālu: تَجَنُّجَتِ الطَّائِرُ إِذَا انْتَفَضَ

الْجَفَجَاتُ [el-ceṣcās] (cīm'in fethiyle) Bir nebāt adıdır. Ba'zı müfredātta yaban fesleğeni ile mübeyyendir. Ve

جَفَجَاتُ [ceṣcās] Gür ve firāvān olan saça denir.

الْجُنَاجِثُ [el-cuṣāciṣ] (عُلَابِيَةٌ [ulābiṭ] vezninde) Bu dahi gür ve firāvān saça denir.

الْجَفَجَةُ [el-ceṣceṣet] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Peyderpey şimşek çakmak ma'nāsınadır; yukālu: جَفَجَتِ الْبُرُقُ إِذَا سَلَسَلَتْ

بَحْرُ الْمَجْتَبِ [bahru'l-mucteṣṣ] (ism-i mef'ul bünyesiyle) Buhūr-i şī'riyyeden on dördüncü bahrdır ki mustef'ilün fā'ilātün fā'ilātün veznindedir. Bahr-i hafiften maktūc olduğu için tesmiye olunmuştur.

[ج د ث]

الْجَدَثُ [el-cedeṣ] (حَدَثٌ [ḥadeṣ] vezninde) Kabr ve mezāra denir ki Fāriside gūr ve Türkide sin ta'bīr olunur. Cem'i أَجْدَثٌ [ecduṣ] gelir, أَفْلَسٌ [eflus] vezninde ve أَجْدَاثٌ [ecdās] gelir.

الْجَدَنَةُ [el-cedeṣet] (feteḥātla) At ve katır ve eşek ve deve makülesinin yürürken ayakları patırtısına denir. Ve ağızda eti çiğner iken zuhūr eden savta denir.

الْإِجْتِدَاثُ [el-ictidās] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Bir mahalde kabr ittihāz eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِجْتَدَتِ الرَّجُلُ إِذَا اتَّخَذَ جَدَثًا

[ج ر ث]

الْجِرِّيْتُ [el-cirriṣ] (سِكِّيْتُ [sikkīt] vezninde) Bir nev' balık adıdır. Bu balığın hakikatinde ihtilāfāt-ı kesire vāki'dir. Ba'zılar mār-ı māhī ile beyān ettiler ki yılan balığı olacaktır. Ve ba'zılar yuvlak bir balıktır dediler. Ve ba'zılar yayın balığı ile ve ba'zılar sazan balığı ile tefsir eylediler.

الْجُرِّيُّ [el-cureṣiyy] (فُرْشِيٌّ [kureṣiyy] vezninde) Bir güne üzüm adıdır.

الْجِرِّيَّةُ [el-cirri'et] (cīm'in ve sâ'nın kesriyle) Boğazın boğurtlağına denir ki Fāriside nāy-i gulū derler, حَنْجَرَةٌ [ḥance-ret] ma'nāsına.

التَّجْرِيُّ [et-tecersā] (تَسَلَّقَى [teselkā] vezninde) ki ilhāk içindir, bir kimsenin boğazının boğurtlağı bir 'arıza sebebiyle kabarıp kalkmak ma'nāsınadır; yukālu: تَجْرِيُّ الرَّجُلِ تَجْرِيًّا إِذَا تَنَأَتْ جِرِّيَّتُهُ أَيْ حَنْجَرَتُهُ

[ج ر ب ث]

جُرْبُوتُ [Curbuṣ] (قُنْفُذٌ [kunfuṣ] vezninde)

Bir mevzi' adıdır.

[ج ن ث]

الْجِنْثُ [el-cins] [جِنْسٌ [cins] vezninde) Asl ve bünyād ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ كَرِيمٌ الْجِنْثُ أَي الْأَضْلُ

الْجُنْثِي [el-cunsiyy] [جُنْثِيٌّ [junsiyy] vezninde) Kılıca denir, سَيْفٌ [seyf] ma'nāsına. Ve zırh ve cevşen yapan adama denir, زَرَّادٌ [zerrād] ma'nāsına. Ve a'lā ve ecved demire denir; bunda cīm'in kesriyle de cā'izdir.

الْتَجْنُثُ [et-tecennuṣ] [تَجْنُثٌ [tefa'ul] vezninde) Bir kimse asl ve nesebinin gayrı nesebe nisbetini iddi'ā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَجَنَّتَ الرَّجُلُ إِذَا ادَّعَى إِلَى غَيْرِ أَضْلِهِ Ve veledinin gayrını özleyip ona rikkatle mihribānlık eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَجَنَّتَ عَلَيْهِ إِذَا رَمَهُ وَأَحَبَّهُ Ve gizlenmek için sevb makūlesine bürünüp sarılmak ma'nāsınadır; yukālu: تَجَنَّتَ الرَّجُلُ إِذَا تَلَقَّفَ Ve kuş kanatlarını sererek göğüsünü yere verip yatmak ma'nāsınadır; yukālu: تَجَنَّتَ الطَّائِرُ إِذَا بَسَطَ جَنَاحَيْهِ وَجَنَّمَ

[ج ن ب ث]

الْجُنْبَةُ [el-cunbeṣet] (cīm'in zammı ve nūn'un sükūnu ve bā-yı muvahhadenin fethiyle) Bir kelimedir ki onunla yaramaz ve nāşize 'avret sıfatlanır, 'alā-kavlin siyāh 'avrete yāhūd pek iri tenū-mend 'avrete denir, دُبُّ الْبَحْرِ gibi.

[ج و ث]

الْجَوْتُ [el-ceveṣ] (fethateynle) Batnın göğüse doğru üst tarafı iri ve 'azīm olmak ma'nāsınadır ki gebe 'avret batnı gibi görünür. 'Alā-kavlin batnın kasığa doğru aşağısı salık ve sölpük olmak ma'nāsınadır ki şişman hāletidir.

الْأَجْوْتُ [el-ecveṣ] [أَجْمَرٌ [aḥmer] vezninde) Sıfat-ı mezkūre üzere olan kişiye denir.

الْجَوْنَاءُ [el-cevṣā] [حَمْرَاءٌ [hamrā] vezninde) mü'ennesidir. Ve

جَوْنَاءُ [cevṣā] İşkenbe başında şirdān ve kırkbayır dedikleri nesneye denir, قَبَّةٌ [qibet] ma'nāsına.

الْجَوْتُ [el-cevṣ] [رَوْتُ [revṣ] vezninde) Bu dahi kırkbayıra denir.

جَوَائِي [Cu'āṣā] [كُسَالَى [kusālā] vezninde) ki Baḥreyn'de bir hisār adıdır; mehmūz olmakla "ج،أ،ث" māddesinde zikr olundu. Cevherī vehmine mebnī burada sebt eylemiştir.

Şārih der ki Cevherī, İbn Eṣīr gibi bazı a'lāma iktifā eylemiştir.

جَوَيْتُ [Cuveys] [زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Bağdād kazāsında bir karye adıdır.

جَوَيْتُ [Cevvīs] (cīm'in fethi ve vāv'ın teşdidıyla) Başra a'mālinden bir belde adıdır; fukahādan Naşr b. Bişr el-Kādī el-Cevvīşī oradandır.

جَوْتَةٌ [Cūset] (cīm'in zammıyla) Bir mevzi' yā bir kabīle adıdır.

[ج ه ث]

الْجَهْتُ [el-ceḥṣ] [مَكْتُ [mekṣ] vezninde) Bir kimse havf yā gazab yā şevk ve tarab makūlesi 'arıza sebebiyle terk-i vakār edip hiffet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: جَهَّتَ الرَّجُلُ جَهْتًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا اسْتَحَفَّهُ الْفَرْعُ أَوْ الْعُضْبُ أَوْ الطَّرْبُ

FASLU'L-ĤĀ'İ'L-MÜHMELE (فَضْلُ الْحَاِ الْمُهْمَلَةِ)

[ح ب ث]

الْحَيْثُ [el-ħabiṣ] (كَتَيْفٌ [ketif] vezninde) Bir nevc yılan ismidir ki kuyruksuz olur.

[ح ت ث]

التَّحْيِثُ [et-taħtīs] (tā-yı fevkiyye ile تَحْدِيثٌ [taħdīs] vezninde) Vücūd bir ʿarıza sebebiyle şikeste ve fātir ve zaʿif olmak maʿnāsınadır; yukālu: حَثَّ بَدَنُهُ وَفِيهِ تَحْيِثٌ أَيْ تَكَسَّرَ وَصَغَفَ

[ح ح ث]

الْحَثُّ [el-ħaṣṣ] (ħā'nın fethi ve sâ'nın teşdidıyla) Bir kimseyi bir işe tergîb ve teşvîk edip kındırmak maʿnāsınadır; yukālu: حَثَّهُ عَلَى الْأَمْرِ حَثًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا حَضَّهُ

الْإِسْتِحْثَاتُ [el-istiħṣās] ve

الْإِحْثَاتُ [el-iħṣās] (hemzenin kesriyle) ve

التَّحْيِثُ [et-taħtīs] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bunlar da kındırmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَحَثَّهُ وَأَحَثَّهُ وَحَثَّهُ بِمَعْنَى حَثَّهُ

الْحَشْحَشَةُ [el-ħaṣḥaṣet] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Bu dahi kındırmak maʿnāsınadır ki murād tekrār be-tekrār kındırmaktır; yukālu: حَثَّ عَلَيْهِ إِذَا حَضَّهُ Ve bir nesneyi beri öte depretmek maʿnāsınadır; yukālu: حَثَّحَتِ الْمَيْلَ فِي الْعَيْنِ إِذَا حَرَكَهُ Ve bulutta şimşek cā-be-cā oynayıp yaldırmak maʿnāsınadır; yukālu: حَثَّحَتِ الْبُرْقُ إِذَا اضْطَرَبَ فِي السَّحَابِ

الْإِحْتِثَاتُ [el-iħtiṣās] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Bu dahi kındırmak maʿnāsınadır. Ve kındırılmak maʿnāsına olmakla müteʿaddī ve lâzım olur; yukālu: إِحْتَثَّهُ عَلَى الْأَمْرِ فَاحْتَثَّتْ

الْحُشْحُوشُ [el-ħuṣḥūṣ] (ħā'nın zammıyla)

la) Çok nesneye denir. Ve çabuk ve serî maʿnāsınadır. Ve vahşî yāhūd çirkîn keçiye denir. Ve kındırmak, حَضُّ [ħaḍḍ] maʿnāsınadır. Ve ʿasker alayına denir, كَتَيْبَةٌ [ketībet] gibi.

الْحَيْثِيُّ [el-ħissīsā] (خَلِيفَى [ħillifā] vezninde) Masdardır, pek kındırmak maʿnāsınadır; yukālu: حَثَّهُ حَثًّا وَحَيْثِيٌّ

الْحَثُوثُ [el-ħaṣūṣ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) ve

الْحَيْثِيُّ [el-ħaṣīs] Cüst ve çabuk maʿnāsınadır, gūyā ki bir şeye kındırılmakla ona saʿy ve sürʿat eder.

الْحَشْحَاتُ [el-ħaṣḥās] (ħā'nın fethiyle) Bu dahi serî ve çabuk maʿnāsınadır; yukālu: رَجُلٌ حَثُوثٌ وَحَيْثٌ وَحَشْحَاتٌ أَيْ سَرِيعٌ

التَّحَاتُ [et-teħāṣ] تَحَابٌّ [teħābb] vezninde ki fi'l-asl tefāʿuldür, bir işe birbirini teşvîk ve tergîb edip kandırışmak maʿnāsınadır; yukālu: تَحَاتُّوا عَلَيْهِ أَيْ تَحَاصُّوا

الْحَشَّاتُ [el-ħaṣās] (ħā'nın fethi ve kesriyle) Fi'l-asl sürʿat maʿnāsınadır, niteki **حَثُوثٌ** [ħaṣūṣ] ve **حَيْثٌ** [ħaṣīs] ondan meḥhūzdur. Bu münāsebetle pineki taʿbīr olunan nevm-i kalīle ki serîʿü'z-zehāb olur, itlāk eylediler; ve minhu yukālu: مَا اِكْتَحَلَ فَلَانَ حَثًّا وَحَثًّا أَيْ مَا نَامَ Ke-mā yukālu: مَا اِكْتَحَلَ غَمَاصًا Ve ʿinde'l-baʿz **حَثَّ** [ħaṣās] bir fiʿle vesīle-i hass u tergîb olan şeye denir. Baʿdehu uykuya sâ'ik ve bā'is olan şey-i münevvimde istiʿmāl eylediler. Binā'enʿaleyh darb-ı mesel olarak "مَا اِكْتَحَلَ عَيْنِي حَثًّا" derler, yaʿnī "Uykuya vesīle ve sâ'ik olarak münevvim nesneye gözüm nâ'il olmadı ki uyumadım" demekten kināyedir.

الْحُثُّ [el-ħuṣṣ] (ħā'nın zammıyla) Saman ufantısına denir. Ve yaldırayıcı kuma ve

toprağa denir, 'alā-kavlin dürişt ve yābis kumluğa denir. Ve katıksız ekmeğe denir. Ve ıslanmamış kuruca kavuta denir.

الْأَحْتُ [el-Eḥaṣṣ] (fethateynle) Bādiyede bir mevzi'dir.

[ح د ث]

الْحُدُوثُ [el-ḥudūs] [فُعُودٌ] [ku'ūd] vezninde) ve

الْحَدَائَةُ [el-ḥadāset] (ḥā'nın fethiyle) Bir nesne mukaddem yok iken sonradan peydā olmak ma'nāsınadır ki قَدَمٌ [kīdem] in nakīzidir; yukālu: حَدَّتِ الشَّيْءُ حُدُوثًا Ve işbu حَدَّتِ fi'li eğer قَدَمٌ fi'line ki dāl'in zammiyledir, mukārinen zikr olunursa, itbā'an dāl'ı mazmūm olur ki müşākele bābındandır; tekūlu: أَخَذَنِي مَا قَدَمْتُ وَحَدَّتْ Ve münferiden zikr olundukta asl harekesine ya'nī fethaya redd olunmak vācibdir. Mütercim der ki Ḥarīrī *Durre*'de bu vech üzere beyān eyledikten sonra demiştir ki beyne'l-'Arab izdivāca ri'āyet için ba'zı mebānī-i elfāzı tagyir edip ve 'inde'l-infirād yine usüllerine redd eylemek isti'mālātandır. Ve bunlar semā'a mevkūftur ki 'inde'l-ba'z be-şart hakikat olmuş olur. Ez-cümle غَدَاةٌ [gādāt] kelimesi dahi bu bābdandır ki cem'i غَدَوَاتٌ [gādevāt]tır, عَشَايَا [aşāyā] lafzına mukārin olursa, وَعَشَايَا derler. Gerçi Şihāb'ın bunda makālesi vardır, lākin inşā'allāhu ta'ālā mahallinde bast olunur. Kezālik هَمَّانِي وَمَرَّانِي kavleri gibi ki lede'l-infirād أَمْرَانِي derler, niteki zikr olundu. Kezālik فَعَلْتُ بِهِ مَا سَاءَهُ وَنَاءَهُ gibi.

الْحَدَثَانُ [el-ḥidsān] (ḥā'nın kesriyle) Bir nesnenin evvel ve ibtidāsına ya'nī henüz tazelīgi hāletine ve hengāmına denir; yukālu: كَانَ ذَلِكَ فِي حَدَثَانِ أَمْرِهِ أَي فِي أَوَّلِهِ وَآبِتَائِهِ

Ve

حَدَثَانُ الدَّهْرِ [ḥidsānu'd-dehr] Zamānın nev-be-nev-peydā olan nevā'ib ve nevāziline itlāk olunur.

الْحَدَائَةُ [el-ḥadāset] (ḥā'nın fethiyle) Masdardır, niteki zikr olundu. Ve حَدَثَانٌ [ḥidsān] gibi bir şey'in evvel ve ibtidāsına itlāk olunur; tesmiye bi'l-masdardır.

الْحَوَادِثُ [el-ḥavādis] حَادِثَةٌ [ḥadişet]in cem'idir ki nev-be-nev peydā olan vakāyī' ve nevā'ib-i dehr-i bükalemūna itlāk olunur.

الْأَحْدَاسُ [el-aḥdās] (hemzenin fethiyle) حَدَّتْ [ḥades]in cem'idir ki ki fethateynledir, ma'nāsınadır, bu münāsebetle dehrin nev-be-nev tekevvün eden nuveb ve vakāyī'ine itlāk olunmuştur; yukālu: نَزَلَتْ بِهِ حَوَادِثُ الدَّهْرِ وَأَحْدَائُهُ أَي نُوبُهُ Ve **أَحْدَاسٌ** [aḥdās] Evā'il-i senede yağan yağmurlara itlāk olunur.

حَدِثُ السِّنِّ [ḥadişu's-sinn] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

حَدِيثُ السِّنِّ [ḥadişu's-sinn] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) Tāze nev-civāna itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ حَدِثُ السِّنِّ وَحَدِيثُ السِّنِّ أَي بَيْنُ الْحَدَائَةِ وَالْحُدُوثَةِ فَيَبِي

Şārih der ki Liḥyānī ve İbn Durusteveyhi kavli üzere كَتِفٌ [ketif] vezninde) حَدِثٌ [ḥadiş] [سِنٌّ] [sinn] ile ve حَدِيثٌ [ḥadiş] bilā-sinn isti'māl olunmak kavli-i 'āmmīdir, ya'nī رَجُلٌ حَدِثُ السِّنِّ وَحَدِيثُ السِّنِّ demek cā'iz değildir. Ve

حَدِيثٌ [ḥadiş] Yeni şey'e denir; yukālu: تَوُبْتُ حَدِيثٌ أَي جَدِيدٌ Ve haber ve peyām ma'nāsınadır; ya'nī insāna yakaza ve menāmda sem' yāhūd vahy cihetinden bālig olan her kelāma itlāk olunur; bun-

dan Türkîde lakırdı ile ta'bir olunur. Gayr-i kıyās üzere cem'î أَحَادِيثُ [eḥādīs] gelir, gūyā ki أُحْدُوثَةٌ [uḥdūset]in cem'î olup ba'deḥu حَدِيثٌ [ḥadīs]ten cem' olunmuştur, niteki فَطِيعٌ [ḩatī'c] ve أَقَاتِيعُ [eḩātī'c] dahi böyledir ve cem'î حَدَثَانٌ [ḩidḩān] dahi gelir ḩā'nın kesri ve zammıyla.

الْحَدِيثِيُّ [el-ḩiddīsā] (خَلِيفَتِي [ḩillīfā] vezninde) Bu dahi haber ve dāstān ma'nāsınadır; masdar bi-ma'nā mef'uldür.

الْحَدُوثُ [el-ḩadūḩ] (صَبُورٌ [ḩabūr] vezninde) ve

الْحَدُثُ [el-ḩaduḩ] (نُدْسٌ [nedus] vezninde) ve

الْحَدِيثُ [el-ḩadīs] (كَيْتِفٌ [ketif] vezninde) ve

الْحَدِيثُ [el-ḩids] (بِشْرٌ [biḩr] vezninde) ve

الْحَدِيثُ [el-ḩiddīs] (سِكِّيتٌ [sikkīt] vezninde) mübālagalardır, kesrī'l-ḩadīs olan kişiye denir.

الْحَدِيثُ [el-ḩades] (fethateynle) Bir nesne yeni peydā olmak ḩāletine denir. Ve yeni peydā olan şey'e denir. Fukahānın nākız-ı tahāret olan ḩālete حَدِيثٌ [ḩades] itlākı bundan me'ḩūzdur. Cem'î أَحْدَاثٌ [aḩdāḩ] gelir, niteki zıkr olundu. Ve

حَدَثٌ [ḩadeḩ] Rūm ülkesinde bir belde adıdır.

الْإِحْدَاثُ [el-iḩdāḩ] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi yeniden peydā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَحَدَثْتُ السَّيْفَ إِذَا أُبْدَاهُ Ve demirin pāsını silip cilā ve saykal vermek ma'nāsınadır; yukālu: أَحَدَثْتُ السَّيْفَ إِذَا جَلَّاهُ Ve zinā eylemek ma'nāsınadır ki bunlar mecāzdır; yukālu: أَحَدَثْتُ الرَّجُلَ إِذَا زَنَى

الْمُحَادَثَةُ [el-muḩādeḩet] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'aleḩ] vezninde) Birbiriyle söz yā dāstān söyleşmek ma'nāsınadır ki lakırdı eylemek ta'bir

olunur; yukālu: حَدَثُوا أَيَّ تَحَادَثُوا Ve kılıca cilā vermek ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: حَدَثْتُ سَيْفَهُ إِذَا جَلَّاهُ

الْمُحَدَّثُ [el-muḩaddeḩ] (مُحَمَّدٌ [muḩammed] vezninde) صَادِقُ الْحَدِيثِ [ḩādiḩu'l-ḩadīs] olan kişiye itlāk olunur ki hemişe zann ve tahmīn ve ferāseti muḩīb olur; ve minḩu'l-ḩadīs: "فَدَّ كَانَ فِي الْأُمَمِ مُحَدَّثُونَ فَإِنْ يَكُنْ فِي أُمَّتِي أَحَدٌ فَعُمُرُ بَنِي الْخَطَّابِ" قَالَ فِي الْبَهَائِيَةِ أَيُّ الْمَلْهُمُونَ كَأَنَّهُمْ خَدُّوا بِشَيْءٍ فَقَالُوا "kendisine haber verilmiş demektir, niteki ehl-i İslām meyānında olan meczūbların ḩakkında vārid olan işbu: "ذُرُوا الْعَارِفِينَ" ḩadīsinde buyrulmuştur ki "Benim ümmetimin meczūbları ki ekserī sūret-i dīvānede 'ākıl-ı 'ārif-billāḩ olup ba'zı melā'ike me'mūren kendilere vākī'āt-ı umūr u ahvālden haber vermeleriyle onlar dahi vetīre-i mezkūre üzere ba'zen ahvāl-i gaybiyyeden haber verirler, onların umūrunu Mevlā'ya tefvīzle ḩālleri üzere terk eylesesiz" demektir. Zāhiren muḩālīf olan ba'zı atvārlarından keff-i lisān olunmak lāzımdır. Ve ba'zı ḩāric kimselerden dahi ittifākī umūra rāst ve muvāfık olarak bī-iḩtiyār kelimāt sudūr eder ki intāk-ı ḩak ta'bir olunur. Pes mütekallidīn ve müteḩebbīḩīn vech-i muḩarrer üzere ittifākī çend kelimāt-ı mütetābakasına firiftte olmakla kerāmete ḩaml edip ḩem'î bī-fürūguna pervāne olmak revīḩ-i 'ākilāneden dūrdur.

الْمُحَدَّثُ [el-Muḩdeḩ] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) Bādiyede iki su ve Vāsīḩ ve Baḩdād kazālarında iki karye adıdır.

الْمُحَدَثَةُ [el-Muḩdeḩet] (ḩā'yla) Bir mevzi'dir.

الْأُحْدُوثَةُ [el-uḩdūset] (أُصْحُوكةٌ [uḩḩuket]

vezninde) Beyne'n-nās havādis olan haber-i 'acībe vü kelām ve dāstān-ı garībe denir. Cemi أَحَادِيثُ [eḥādīs] gelir, ve minhu kavluhu ta'ālā: أُنِي ﴿فَجَعَلْنَاهُمْ أَحَادِيثَ﴾ أَخْبَارًا يَتَحَدَّثُونَ بِهَا

الْحَدِيثُ [el-ḥids] (hā'nın kesriyle) Hemīşe kıssa ve dāstān makūlesi kelām söyleyen kimseye denir, selātīnin musāhib ve kıssahvānına حَدِيثُ الْمُلُوكِ [ḥidsu'l-mulūk] itlākı bundandır; yukālu: حَدِيثُ الْمَلِكِ أُنِي صَاحِبٌ حَدِيثِهِ

الْحَادِثُ [el-Ḥādīs] ve

الْحَدِيثَةُ [el-Ḥādīset] (hā'nın fethiyle) ve

أَخَذْتُ [Aḥḏus] [عجبل] [ecbul] vezninde) Birer mevzi' adıdır.

الْحَدَثَانُ [el-Ḥadeşān] (feteḥātla) Ashābdan Evs nām zātın pederi ismidir.

[ح ر ث]

الْحَرْثُ [el-ḥars] (hā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Kesb ü kār edip māl cem' eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَرْثُ الرَّجُلِ حَرْثًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا كَسَبَ وَجَمَعَ الْمَالَ Ve bir kişi dört hatun almak ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: حَرْثُ الرَّجُلِ إِذَا جَمَعَ حَرْثَ امْرَأَتِهِ إِذَا بَالَعَ فِي جَمَاعِهَا Ve

حَرْثُ [ḥars] İsm olur, şol şāh-rāḥa itlāk olunur ki memerr-i devābb olmakla tırnaklarıyla dövülüp küfte olmuş ola. Ve eşek kısmının zekerlerinin dibine ve köküne denir. Ve

حَرْثُ [ḥars] Kezālik masdar olur, çok binmekle ve üstüne çok varmakla dābbeyi zebūnlatıp mehzūl eylemek ma'nāsına ki mecāzıdır; yukālu: حَرْثُ الْبُعَيْرِ إِذَا سَارَ عَلَى ظَهْرِهَا حَتَّى أَهْرَلَهَا

ma'nāsınadır; yukālu: حَرْثُ الرَّجُلِ إِذَا زَرَعَ Şāriḥ der ki حَرْثُ [ḥars] tohum ekmek ve tarla sürmek ma'nālarına olmakla زَرْعُ [zer]den e'ammdır. Ve bu, ma'nā-yı mevzū'udur. Ve

حَرْثُ [ḥars] Āteş ölçmek ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: حَرْثُ النَّارِ إِذَا حَوَّكَهَا Ve haber ve zāyi' makūlesini teftiş eylemek ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: حَرْثُ الْخَبِيرِ إِذَا فَتَّشَهُ Ve bir nesneyi anlayıp bilmeğe çabalamak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: حَرْثُ الشَّيْءِ إِذَا تَفَقَّهَ فِيهِ Ve

حَرَاثُ [ḥarās] Tehyie eylemek ma'nāsınadır; ke-mā se-yuzkeru; yukālu: حَرْثُ الرَّجُلِ إِذَا هَيَّأَ الْحَرَاثَ

الْحُرْثَةُ [el-ḥurset] [جُرْعَةٌ] [cur'at] vezninde) ve

الْحَرَاثُ [el-ḥarās] [سَحَابٌ] [sehāb] vezninde) Yayın iki başlarında kiriş geçirecek kertiğe denir. Ve

حُرْثَةٌ [ḥurset] Zekerin başında olan kertiğe de itlāk olunur.

بَنُو حَارِثَةَ [Benū Ḥārişet] Bir kabiledir, حَارِثِيُّونَ [Ḥārişiyūn] ile ma'rūfe cemā'at-i kesire onlardandır.

ذُو حَرْثُ [Zū Ḥures] [زُفْرٌ] [zufer] vezninde) Mülük-i Ḥimyer'den ki اذْوَاءُ [ezvā'] ta'bīr olunur, İbn Ḥucr yāhūd İbnu'l-Ḥāriş er-Ru'aynī lakabıdır ki Cāhiliyye'dendir. Mü'ellif bunu tekrār eylemiştir.

حَرْثُ [Ḥureys] [زُبَيْرٌ] [zubeyr] vezninde) Bir recül adıdır.

الْحَارِثُ [el-ḥāriş] Arslana itlāk olunur, أَبُو الْحَارِثِ dahi derler. Ve

حَارِثُ [Ḥāriş] Ḥavrān türābında bir dağın kulesinin ismidir.

الْحَارِثَانِ [el-Ḥārişān] Ḥāriş b. Zālim b.

Cezîme ile Hāriş b. 'Avf b. Ebī Hāriş'e ye itlāk olunur. Kezālik Bāhile kabilesinden Hāriş b. Kūteybe ile Hāriş b. Sehm nām kimselere itlāk olunur.

حَارِثَةٌ [Hārişet] ve

حَوَيْرَاتًا [Huveyrişā] (tasgīr bünyesi ve elifle) ve

حَرَاتٍ [Harrās] [كَتَّانٌ [kettān] vezninde) ve **الْمُحَرَّوْثُ** [el-Muħarres] [مُعْظَمٌ [mu'azzem] vezninde) Esāmīdendir.

الْحِرَاسُ [el-ħirās] [كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Tamām yonulmamış olan oka denir ki bir mikdārca elden geçip tasarlanmış lākin tekmīl olmamış olur. Ve ok temreninin dibine denir. Cemi **أَحْرِثَةٌ** [aħrişet] gelir.

الْحَرَايِشُ [el-ħarā'is] [حَرِيْثَةٌ [ħarişet] in cem'idir; mekāsib ma'nāsına ki mevkī-i kesb ü kārdir; yukālu: **خَرَجُوا إِلَى حَرَايِشِهِمْ أَيَّ** Ve zebūn ve mehzūl olmuş develere itlāk olunur.

حُرْثٌ [Hūres] [صُرْدٌ [şurad] vezninde) Bir arzın ismidir.

الْحَارِثَةُ [el-Hārişet] Ġarbī-i Bağdād'da bir mevzi-i ma'rūftur; Kāđi'l-kuđāt Sa'duddīn Mes'ūd el-Hārişī ki İbnu'l-Hāriş b. Mālik b. 'Abdān'dır, oradandır.

بَلْحَارِثُ [Belħariş] (bā'nın fethiyile) Benū'l-Hāriş b. Ka'eb cemā'atidir ki şevāzz-ı tahfiftendir. Kezālik her kabīlede ki lām-ı ta'rif izhār oluna, bu resme tahfif ederler, **بَلْعَنْبَرٍ** [Bel'anber] ve **بَلْهَجِيمٍ** [Belhecīm] gibi. Mütercim der ki bu **مُنْحُوْتُ** [menħūt] kabīlindedir, niteki "ن,ح,ت" māddeinde beyān olundu. Ebu'l-Huveyriş ki Ebu'l-Huveyrişe dahi derler, muhaddisinden 'Abdurrahmān b. Mu'aviye'nin künyesidir.

الْمُحَرَّرُ [el-miħres] [مِنْبَرٌ [minber] vezninde) ve

الْمُحَرَّرَاتُ [el-miħrās] [مُحَرَّرَاتٌ [miħrāb] vezninde) Āteş ölçerecek köşeğiye denir.

[ح ر ب ث]

الْحُرْبُوثُ [el-ħurbuş] (bā-yı muvahhade ile **فُكْفُذٌ** [kūnfuz] vezninde) Bir nebāt adıdır.

[ح ر ك ث]

الْحَرْكَةُ [el-ħarkeşet] [دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) İrgalamak ma'nāsınadır; yukālu: **حَرَكْتُ الشَّيْءَ إِذَا زَعَزَعَهُ**

[ح ف ث]

الْحَفِيفُ [el-ħafis] [كَتِفٌ [ketif] vezninde) قِبَةٌ [ķibet] ma'nāsınadır ki kırkbayır ve şirdān dedikleri şey'e denir, işkenbenin başında olur. Cem'i **أَحْفَافٌ** [aħfās] gelir. Ve bir nev' yılana denir ki bi-'aynihi dağarcık şeklinde olur, babaköş ta'bīr olunur.

الْحَفِيفَةُ [el-ħafişet] [فَرِحَةٌ [feriħat] vezninde) ve

الْحِفِيفُ [el-ħifis] (hā'nın kesriyle) Bunlar da kırkbayır dedikleri şey'e denir.

الْحُفَّافُ [el-ħuffās] [رُمَّانٌ [rummān] vezninde) Bir nev' yilandır ki **حَفَّتْ** [ħafis] dedikleri mezkūr yilandan iri olur.

الْحَفَافِيَّةُ [el-ħafāşiyet] [كَرَاهِيَّةٌ [kerāhiyet] vezninde) İri ve dahāmetli olan şey'e denir.

[ح ل ت ث]

الْحَلْتِيْتُ [el-ħiltis] [حَلْتِيْتُ [ħiltit] vezninde) ve mürādifidir ki zikr olundu.

[ح ن ث]

الْحِنْثُ [el-ħins] (hā'nın kesriyle) Günāha denir, **إِنْثٌ** [işm] ma'nāsına; ma'nā-yı mevzū'u budur; yukālu: **وَقَعَ فِي الْحِنْثِ أَيَّ** Ve hulf-i yemīn ma'nāsınadır ki bir

kimse eylediği yemīnin ‘uhdesinden hurūc eylemeyip onda giriftār kalmaktan ‘ibārettir; yukālu: حَيْثُ فِي يَمِينِهِ حَيْثًا مِنَ الْبَابِ Bunun hilāfına بَرٌّ [birr] itlāk olunur ve o kimselere حَائِثٌ [hāniṣ] ve بَارٌّ [bārr] denir. Ve bātıldan hakka kezālik haktan bātıla meyl eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: حَيْثُ الرَّجُلُ إِذَا مَالَ مِنْ بَاطِلٍ إِلَى حَقٍّ وَعَكْسُهُ

الإِحْنَانُ [el-iḥnās] (hemzenin kesriyle) Bir kimseyi yemīninde حَائِثٌ [hāniṣ] kılmak ma‘nāsınadır; tekūlu: أَحْنَيْتُهُ إِحْنَانًا فَحَيْثُ

الْمَحَانِثُ [el-meḥāniṣ] (mīm’in fethiyle) Günāh ve ma‘siyet mevkilerine denir, مَحْنَةٌ [maḥneṣ] müfredidir, ‘alā-kavlin müfredi gayr-i mesmū‘dur.

التَّحْنُتُ [et-teḥannuṣ] [تَفَعُّلٌ] [tefa‘ul] vezninde) Hak ta‘ālāya kulluğa dürişmek yāhūd asnāmdan ‘uzlet etmek ma‘nāsınadır; ve minhu ennehu sallallāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem: “يَأْتِي بَعَارٍ جِزَاءً فَيَتَحَنَّتُ فِيهِ” أَيُّ يَتَعَبَّدُ اللِّيَالِي ذَوَاتِ الْعَدَدِ أَوْ مَعْنَاهُ يَغْتَرِلُ الْأَصْنَامَ

Şārih der ki muhaddisīnin الْعَدَدِ ذَوَاتِ اللِّيَالِي kaydı hemān beyān-ı vāki‘ için olmakla kayd-ı ittifākīdir, eczā-ı tefsīrden deġildir. Pes bu الْحَقِّ إِلَى الْبَاطِلِ مِنْ مَيْلٍ عَنِ الْبَاطِلِ إِلَى الْحَقِّ ma‘nāsından me’hūz yāhūd ma‘nā-yı ātīden me’hūzdur. Mütercim der ki تَعَبَّدُ [te‘abbud] ve إِعْتَرَلَ [i‘tizālu aṣnām] ma‘nāları ma‘nā-yı ātīden me’hūzdur ki ma‘nā-yı lāzımıdır, zīrā selb-i günāha ‘ubūdiyyet ve i‘tizāl-ı asnām lāzım gelir. Kaldı ki mü‘ellifin اللِّيَالِي ذَوَاتِ الْعَدَدِ kavli hakikat-i ta‘riften hāricdir. *Şāḥiḥ-i Buḥārī* de تَحَنَّتُ كَانَ عَلَيْهِ السَّلَامُ كَأَنَّ يَتَحَنَّتُ “أَنَّهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ كَأَنَّ يَتَحَنَّتُ” وَهُوَ التَّعَبُّدُ اللِّيَالِي ذَوَاتِ الْعَدَدِ “ibāretiyle mersūm olmakla kayd-ı mezkūru eczā-yı tefsīrden vehm eylemiştir. O ise تَحَنَّتُ [teḥannuṣ] kelimesinin zarfıdır. Ve لِيَالِي [leyālī]den

merām أَيَّامٍ [eyyām] ve لِيَالِي [leyālī]dir ki taglīb olunmuştur, لَيْلٌ [lejl] halvete enseb olduğu için, nitekim Ṭayyibī ve sāir şūrrāh bu resme beyān eylediler. Ve

تَحَنَّتُ [teḥannuṣ] تَأْتَمُّ [te‘eṣsum] ma‘nāsınadır ki bināsi selb içindir, günāhtan perhīz eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: تَحَنَّتُ مِنْ كَذَا إِذَا تَأْتَمُّ مِنْهُ

[ح ن ب ث]

حَنِيبٌ [Ḥanbeṣ] [جَعْفَرٌ] [ca‘fer] vezninde) Bir recül ismidir.

[ح و ث]

الْحَوْتُ [el-ḥavṣ] [رَوْثٌ] [revṣ] vezninde) عِرْقُ الحَوْتَاءِ [‘irqu’l-ḥavṣā] ismidir. Ve

حَوْتَاءُ [ḥavṣā] [صَحْرَاءُ] [ṣaḥrā] vezninde) Ciġere ve etrāfında olan yürek ve öyken ve öd makülesi a‘zāya denmekle حَوْتُ [ḥavṣ] onlarda olan damarlara itlāk olunur. Ve

حَوْتَاءُ [ḥavṣā] Semiz hatuna denir. Ve

حَوْتُ [ḥavṣ] Mütefferik ve tārümār ma‘nāsına isti‘māl olunur. Ve بَوْتُ [bevṣ] kelimesi ona redif olur, niteki māddeinde beyān olundu. Ve minhu’l-meselu: تَرَكَهُمْ حَوْتُ بَوْتُ “وَحَيْثُ بَيْتٌ بِفَتْحِ الْحَاءِ وَالنَّاءِ وَحَيْثُ بَيْتٌ بِكَسْرِ الْحَاءِ لِلْيَاءِ وَحَاتٌ بَاطٌ بِقَلْبِ الْوَاوِ أَلْفًا وَبِكَسْرِ النَّاءِ وَحَوْتًُا بَوْتًُا” بِالتَّنْوِينِ أَيُّ فَوْقَهُمْ وَبَدَدَهُمْ Mü‘ellifin tefsīri müsāmahaya mebnīdir, savāb olan مُتَّفَرِّقِينَ olmaktır. Ve حَوْتُ [ḥavṣu] zamm üzere binā ile حَيْثُ [ḥayṣu] kelimesinde lūgat-ı Ṭā’iyyedir.

الإِحْشَاءُ [el-iḥṣā] (hemzenin kesriyle) ve **الِإِسْتِحَاةُ** [el-istiḥāset] Yerden topraġı daġıtıp içinde olan şeyi aramak ma‘nāsınadır; yukālu: أَحَاتِ الْأَرْضَ وَاسْتِحَاتَهَا إِذَا أَنْزَلَهَا وَطَلَبَ مَا فِيهَا Ve bir nesneyi tahrīk edip daġıtmak

ma'nāsınadır; yukālu: أَحَاتَ الشَّيْءَ إِذَا حَرَكَهُ وَفَوَّقَهُ
الْحَوْتَةُ [el-Ḥūset] (hā'nın zammıyla) Bir recül adıdır.

[ح ي ث]

حَيْثُ [ḥayṣu] (hā'nın fethi ve āhirinin zamm üzere bināsıyla) Bir kelimedir ki mekāna delālet eder, ya'nī zarf-ı mekāndır, حِينَ [ḥīne] kelimesi zarf-ı zamān olduğu gibi ve āhirinde harekāt-ı selāse ile lügattir. Kelime-i mezbūre ism-i mebnīdir, tahrīki iltikā-i sākineyne mebnīdir. Ba'zılar gāyāta teşbīhle zamm üzere binā kıldılar ve ba'zılar istiskālen li'z-zamme me'a'l-yā'i feth üzere ve ba'zılar hiffet için kesr üzere binā eylediler. Şārih der ki حَزْتُ [ḥavṣu] dahi حَيْثُ [ḥayṣu] lafzında lüगत olmakla yedi lüगत müştemeldir.

FASLU'L-ḤĀ'İ'L-MU'CEME (فَصْلُ الْحَاءِ الْمُعْجَمَةِ)

[خ ب ث]

الْحَيْثُ [el-ḥabīs] [emīr] vezninde) Pelīd ve murdār ve nā-hoş nesneye denir ki طَيِّبٌ [ṭayyib] mukābilidir, gerek maḥsūs ve gerek ma'kūl olsun; yukālu: شَيْءٌ حَيْثٌ Ve alçak ve dūbāracı, haddā' ve mekkār kimseye itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ حَيْثٌ Ve ālūde ve nā-temīz yārānla ūlfet eden kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ حَيْثٌ أَي يَتَّخِذُ أَصْحَابًا حَيْثَاءَ

الْحُبْتُ [el-ḥubṣ] (hā'nın zammıyla) ve

الْحَبَائَةُ [el-ḥabāset] [ḥadāset] vezninde) ve

الْحَبَائِيَّةُ [el-ḥabāšiyet] [kerāhiyet] vezninde) Bir nesne حَيْثٌ [ḥabīs] olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَبْتُ الشَّيْءِ حُبًّا وَحَبَائَةً Ve حَبْتُ حَبًّا

حُبْتُ [ḥubṣ] (hā'nın zammıyla) Bir kimse fūrū-māye ve dūbāracı ve şeytān ve mekkār olmak ma'nāsınadır; yukālu: الرَّجُلُ حُبْتُ مِنَ الْبَابِ الْمَرْبُورِ إِذَا كَانَ رَدِيئًا حَبًّا

الْحَابِثُ [el-ḥābiṣ] [ḥabīs] ve muhīl ve bed-kār kişiye denir.

Mütercim der ki Sa'dī Çelebi Sūre-i Hūd'da ضَائِقٌ [dā'iq] māddesinde dedi ki Keşşāf'ın beyānı üzere bu makūlede sübūt ma'nāsı murād olursa sıfat vezninde olup ve eğer hudūs ve 'urüz ma'nāsı murād olursa fā'il vezninde irād olunur, صَيِّقٌ [ṣayyiq] ve ضَائِقٌ [dā'iq] ve سَيِّدٌ [seyyid] ve سَائِدٌ [sā'id] gibi. Ve Ebū Ḥayyān dedi ki bu hüküm elfāz-ı mezkūreye muhtass değıldir, belki 'umūm üzeredir, mutlakān sülāsīden sübūt ve istikrār için binā'en fā'il savg olu-

oldular, murād şeyātīn tā'ifesinin zükūr ve ināsıdır; حُبْتُ [hubs] حَبِيْتُ [habīṣ]in ve حَبَائِثُ [habā'is] حَبِيَّةُ [habīṣet]in cem'leridir. Şārih der ki حُبْتُ [hubs] lafzı tahfif için bā'nın sükūnuyla da mervīdir. Ve bazıları ma'nā-yı masdarī murād ile fücūr ve zinā makūlesi habāsetten isti'āze buyurulduğuna zāhib olmuştur. Buna göre حَبَائِثُ [habā'is]ten murād sā'ir ef'āl-i mezmūme ve hisāl-i rediyye olur.

الشَّجَرَةُ الْحَبِيَّةُ [eş-şeceretü'l-habīṣet] ki İşbu: «وَمَثَلُ كَلِمَةٍ حَبِيَّةٍ كَشَجَرَةٍ حَبِيَّةٍ»، الآية: kerīmesinde vāki'dir, murād حَنْظَلُ [hanzal]dır, ya'nī ebūcehil karpuzu dedikleri acı nebāttır, yāhūd كُشُوثُ [kuşūṣ]tur ki bağ sarmaşığı dedikleridir ki kökü ve yaprağı ve gölgesi ve yemişi olmaz, bī-hayr u menfa'at bir nebāttır. Pes bunlara شَجَرَةُ [şeceret] itlākı müşākele içindir. Ve شَجَرَةُ [şeceret tayyibet]ten murād hurmā ağacıdır.

الْمَحْبَةُ [el-mahbeṣet] (mīm'in ve bā'nın fethiyle) Mefsedet ma'nāsınadır ki hubs ve fesāda bā'is ve dā'ī olan nesnedir; yukālu: الكُفْرُ مَحْبَةٌ

[خ ب ع ث]

الإِخْبِثَاتُ [el-iḫbiṣās] [iḫṣi'rār] [iḫṣi'rār] (vezninde) Arslan yürüyüşü gibi reftār-ı dilirāne ile yürütmek ma'nāsınadır; yukālu: إِخْبِثَتْ فِي مَشْيِهِ إِخْبِثَاتًا إِذَا مَشَى مَشْيَةَ الْأَسَدِ

[خ ب ف ث]

الْحَبْنَفَةُ [el-habenfeṣet] (hā'nın ve bā'nın ve fā'nın fethiyle) “Kūn”un ismidir, إِسْتِ [ist] ve دُبُرٌ [dubur] ma'nāsına.

[خ ث ث]

الْحُثُّ [el-huṣṣ] (hā'nın zammı ve sā'nın teṣdidıyla) Şol hār ve hāşāke ve selintiye

denir ki sel suyu götürtüp su yere batıp çekildikten sonra yerinde kalmış ola. Ve pek eski kuru yosuna denir.

الْحُضَّةُ [el-huṣṣet] (ğuşṣat) [ğuşṣat] vezninde) Yumuşak deve kığına denir, بَعْرَةٌ لَيْتَةٌ [ba'retun leyyinet] ma'nāsına. Ve şol çamura denir ki deve kığıyla yāhūd sığır tezeğiyle yoğrulmuş ola ki onunla nākanın memeleri emziklerini tılā ederler, tā ki keseye konup sarıldıkta sargı āzürde eylemeye. Ve ağaç kırıntısından bir avuç ve bir deste kırıntıya denir ki āteş tuturuğu ederler. Bunda hā'nın fethiyle de cā'izdir.

التَّحْثِثُ [et-taḫṣiṣ] [tef'īl] vezninde) Biriktirmek ma'nāsınadır; yukālu: حَثَّتْ الشَّيْءَ تَحْثِثًا إِذَا جَمَعَهُ رَمَّمَهُ إِذَا رَمَّهُ

الإِخْتِثَاتُ [el-iḫtiṣās] [ifti'āl] vezninde) Ev esbābına denir, أَنَاثُ الْبَيْتِ [eşāṣu'l-beyt] ma'nāsına, 'alā-kavlin metā'-ı beytin ve ganā'imin işe yaramaz olan kemterlerine denir.

[خ ر ث]

الْحِرْزَاءُ [el-ḫirṣā] (hā'nın kesriyle) Bir nev' karıncadır ki renginde kızılılık olur; sāfi kızıl karınca değildir, belki kızıl çalar bir nev' karıncadır.

الْحَرْزَاءُ [el-ḫarṣā] (hā'nın fethiyle) Şol hatuna denir ki iki böğürleri iri olup gövdesinin etleri salkı ve sölpük ola.

[خ ن ث]

الْحَنِثُ [el-ḫaniṣ] [ketif] vezninde) Şol kimseye denir ki zātında vücūdu mülāyim ve salkı ve sölpük olmakla yürürken kırılıp bükülür ola; yukālu: هُوَ حَنِثٌ وَهُوَ مَنْ فِيهِ مَا أَنْخِثَاتٌ أَيُّ تَكَسَّرَ وَتَشَّرَّ

فيه ‘unvāniyla mersūm olmakla mutlakan vasf-ı mezkūr üzere olan nesne demek olur.

أَلْحَنَتْ [el-ḥaneş] (fethateynle) Bir kimse **حَنَتْ** [ḥaniş] olmak ma‘nāsınadır; yukālu: **حَنَتْ الرَّجُلُ حَنْتًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَارَ حَنْتًا**

أَلْتَحَنْتُ [et-taḥannuş] (تَفَعَّلَ [tefa‘ul] vezninde) Bu dahi salkı ve mülāyim gövdeli olmakla kırılıp bükülür olmak ma‘nāsınadır; yukālu: **تَحَنَّتْ بِمَعْنَى حَنَتْ** Ve bir nesne eğilip iki büküm olmak ma‘nāsınadır; yukālu: **حَنَتْهُ فَتَحَنَّتْ** ke-mā se-yuzkeru.

الْإِنْحِنَاتُ [el-inḥinās] (إِنْفَعَالَ [infi‘āl] vezninde) **تَحَنَّتْ** [taḥannuş] ile ma‘nā-yı evvelde mürādiftir; yukālu: **إِنْحَنَّتِ الرَّجُلُ بِمَعْنَى تَحَنَّتْ**

أَلْحِنْتُ [el-ḥins] (ḥā'nın kesriyle) Cemā‘at-i müteferrikaya denir; tekūlu: **رَأَيْتُ حِنْتًا** Ve azı dişlerine mücāvir olan avurdun yukarılı aşağılı iç yüzüne denir ki büküm yeridir.

أَلْتَحْنَيْتُ [et-taḥniş] (تَفَعَّلَ [tefi‘il] vezninde) Bir nesneyi eğip iki büküm eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: **حَنَّتِ الشَّيْءَ تَحْنِيئًا فَتَحَنَّتْ** إِذَا عَطَفَهُ فَتَعَطَّفَ

أَلْمُحَنَّتُ [el-muḥanneş] (مُوَنَّتٌ [mu‘enneş] vezninde) Ma‘rūftur ki zen-haslet olan nāmerd yādigāra denir ki ıstılāh-ı zurafāda müzekker-i semā‘ī ta‘bīr olunur, zikr olunan **تَحْنَيْتُ** [taḥniş]ten me‘hūzdur. Bunda ism-i fā‘il ‘unvāniyla lügattir, nefsinin **تَحْنَيْتُ** [taḥniş] eylediği için ve ism-i mef‘ul ‘unvāniyla cā‘izdir, puşt kahbe lütüle belini bükürdüğü için. Diyār-ı Mağrib ıstılāhında onlara **مُظَهَّرٌ** [muzahhir] derler, zā-yı mu‘ceme ile ve asl Türk lisānında kekez ta‘bīr ederler, fethateynle.

أَلْحَنَاتُ [el-ḥunāset] (ḥā'nın zammıyla) ve

أَلْحَنِيتُهُ [el-ḥuneyset] (bünye-i tasgīr ile) Bunlar da **مُحَنَّتْ** [muḥanneş] şahsa denir.

أَلْحَنْتُ [el-ḥanş] (ḥā'nın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Bir kimseye suhriyye edip hezl ve istihzā eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: **حَنَّتُهُ حَنْتًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا هَزَى بِهِ** Ve tulumun ağızını taşra kıvrıp ondan ağızıyla su içmek ma‘nāsınadır; yukālu: **حَنَتْ السِّقَاءَ إِذَا كَسَرَهُ إِلَى خَارِجِ فَسَرَبَ مِنْهُ**

الْإِحْتِنَانُ [el-iḥtinās] (إِفْتِعَالَ [ifti‘āl] vezninde) **حَنْتُ** [ḥanş] ile ma‘nā-yı sānīde mürādiftir; yukālu: **إِحْتِنَّتِ السِّقَاءَ بِمَعْنَى حَنَّتُهُ**

أَلْحُنْسَى [el-ḥunşā] (حُبْلَى [ḥublā] vezninde) Şol kimseye denir ki kendide ālet-i zükūret ve hem ālet-i unūset ikisi ma‘an mevcūd ola. Bunda hüküm gālibindir, bevlin cereyānı ve birinin iştihā ve kıvāmı ve hulm gibi. Ve eğer tarafeyn berāber ise ona ḥunşā-yı müşkil derler. Kütüb-i fıkhiyyede ahkām-ı mahsūsası meşrūhtur. Cem‘i **حَنْتَايَ** [ḥanāsā] gelir, **حَبَالِي** [ḥabālā] gibi ve **حِنَاتٌ** [ḥinās] gelir, **إِنَاتٌ** [inās] gibi. Ve

حُنْسَى [Ḥunşā] ‘Amr b. ‘Udes nām kimsenin feresi ismidir.

Mütercim der ki **حُنْسَى** [Ḥunşā] olarak bir feres meşhūdumuz olmuştur. Kezālik mürāhik bir civān ve kocakarı meşhūd ve manzūrumuz olmuştur.

أَلْأَخْنَاتُ [el-aḥnās] (hemzenin fethiyle) ve **أَلْحِنَاتُ** [el-ḥinās] (ḥā'nın kesriyle) **حَنْتُ** [ḥaneş]in cem‘idir ki fethateynledir, kıvrım ma‘nāsına ismidir; ve minhu: **أَخْنَاتُ** “إِطَوِ الثُّوبَ إِطْوِ الثُّوبِ وَخِنَاتُهُ” أَي مَطَاوِيهِ yukālu: **إِطَوِ الثُّوبَ عَلَى أَخْنَاتِهِ وَخِنَاتِهِ أَي عَلَى مَطَاوِيهِ** Ya‘nī “Sevbi bükümlerine kıvrır.” Ve

أَخْنَاتُ الدَّلْوِ [aḥnāşu‘d-delv] ve

خِنَاتُ الدَّلْوِ [ħināsu'd-delv] Kovanın ağzlarında olan ağaç aralarından su dökülecek yerlerine itlāk olunur; yukālu: أَفْرَغَ الْمَاءَ مِنْ أُنْحَاتِ الدَّلْوِ وَمِنْ خِنَاتِهِ أَيُّ مِنْ فُرُوعِهِ Mü'e'llif lafzı i'tibārıyla دَلْوٌ [delv]e tezkīr zamīri ircā'eylemiştir, ve lügat-ı kalīlede müzekker olur.

ذُو خِنَائِي [Zū Ĥanāsā] (ħā'nın fethi ve elifin kasrıyla) Bir mevzi'dir.

خُنْتُ [Ĥuṅṣ] (ħā'nın zammı ve nūn'un sükūnuyla) Bir hatun adıdır. Ve bu, 'alemiyyet ve te'nisle gayr-i munsarıftır.

الْمِخْنَاتُ [el-miħnās] [mi'nās] vezninde) Şīve ve edā ve nāz ile kırılıp bükülcü puşt-meşreb nigāra denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ مِخْنَاتٌ أَيُّ مُتَكَبِّرَةٌ

خِنَاتِي [ħanāsi] [kaṭāmi] vezninde) Ma'dūldur, dā'imā vāsf-ı mezbūr üzere olan nigāra denir. Ve bu, nidāya mahsūstur.

خُنْتُ [ħuṅṣ] [zufer] vezninde) Bu dahi ma'dūldur, o edāda olan müzekkere nidā olunur. Ve bunlar nakā'is-i ta'birāttandır; yukālu: لِلْمَرْأَةِ يَا خِنَاتِ وَلِلْمَذْكَرِ يَا خُنْتُ

[خ ن ب ث]

الْحُنْبُثُ [el-ħunbuṣ] [ħunfuṣ] vezninde) Pek habīs ve bed-kār olan kimseye denir. **خُبْتُ** [ħuḅṣ] lafzına nūn ziyāde kılınmıştır.

الْخِنَابِثُ [el-ħunābiṣ] [ulābiṭ] vezninde) Hā'in ve mezmūm olan kimseye denir. Bu **خُنْتُ** [ħuṅṣ] lafzındandır; yukālu: إِمْرَأَةٌ خِنَابِثٌ أَيُّ مَذْمُومٌ خَائِنٌ

[خ ن ط ث]

الْحَنْطَةُ [el-ħanṭaṣet] [daħrecet] vezninde) Salınarak reftār ile yürütmek ma'nāsınadır; yukālu: حَنْطَتِ الرَّجُلُ إِذَا مَشَى

مُتَبَحِّرًا

[خ ن ف ث]

الْحُنْفُزَةُ [el-ħunfuṣet] [ħunfuṣet] vezninde) Bir küçük böcek adıdır.

[خ و ث]

الْحَوْتُ [el-ħaves] (fethateynle) Bir kimsenin karnı sölpük ve salkı olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَوْتُ بَطْنُهُ حَوْتُ مِنَ الْبَابِ إِذَا اسْتَرْخَى Ve karnı ve mi'de ta'am ve şarābdan dolmak ma'nāsınadır; yukālu: حَوْتُ بَطْنُهُ إِذَا امْتَلَأَ يَغْنِي مِنَ الطَّعَامِ وَالشَّرَابِ Ve ülfet ve ünsiyyet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَوْتُ بِهِ أَيُّ أَلْفَهُ وَأَيْسَ بِهِ أَحَوْتُ [aħves] olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَوْتُ الرَّجُلِ إِذَا صَارَ أَحَوْتُ

الْأَحْوُثُ [el-aħves] [aħmer] vezninde) Karnı salkı ve sölpük olan kişiye denir.

الْحَوْنَاءُ [el-ħavṣā] [ħamrā] vezninde) mü'ennesidir. Ve

حَوْنَاءُ [ħavṣā] Bedeni nerm ve nāzük olan tāze kıza denir; yukālu: جَارِيَةٌ حَوْنَاءٌ أَيُّ حَدِيثَةٌ نَاعِمَةٌ

خَوَيْثُ [Ĥuveys] [zubeyr] vezninde) Diyār-ı Bekr a'mālinden bir beldedir.

[خ ي ث]

التَّخْيِثُ [et-taħyīs] [tef'īl] vezninde) Karnı büyük ve salkı olmak ma'nāsınadır. *Lisānu'l-'Arab*'da bu tefa'ul vezninde mersūmdur.

FASLU'D-DĀLĪ'L-MÜHMELE

(فَضْلُ الدَّالِ الْمُهْمَلَةِ)

[د ا ث]

الدَّأْتُ [ed-deʿs] (dāl'ın fethi ve hemzenin sükunuyla) Nesne yemek, ekl ma'nāsınadır; yukālu: دَأْتُ الطَّعَامِ دَأْتًا إِذَا أَكَلَهُ Mü'ellifin itlākına göre bāb-ı evvelden olmaktadır. Ve muktezā-yı hemze bāb-ı sālistendir. Ve ağırlaşmak ma'nāsınadır; yukālu: دَأْتُ الشَّيْءِ إِذَا ثَقُلَ Ve kirlenmek ma'nāsınadır; yukālu: دَأْتُ الثُّوبِ إِذَا دَنَسَ Ve kirlenmek ma'nāsına müte'addī olur; yukālu: دَأْتُ ثَوْبَةٍ إِذَا دَنَسَهُ

الدِّئِثُ [ed-diʿs] (dāl'ın kesriyle) Kalbde cāygir olmuş şol hıkd ve kineye denir ki değme hâlde zā'il ve münhal olmaya; yukālu: فِي قَلْبِهِ لَهُ دِئِثٌ أَيُّ حَقْدٌ لَا يَنْحَلُّ

الدَّأْنَاءُ [ed-deʿsā] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʿ] vezninde ve hemzenin fethiyle cā'izdir) Cāriyeye denir, أَمَةٌ [emet] ma'nāsına. Fāriside kenizek ve Türk-i kadimde kırnak derler. Cem'i دَأْنَاءُ [deʿās] gelir, muhaffefeten dāl'ın fethiyle. Mütercim der ki *Muzhir*'de دَأْنَاءُ [deʿsā] ism olmak üzere mersümdür ve hemzenin tahrîki harf-i halk olduğuna mebnîdir; ve تَأْدَاءُ [se'dāʿ] dahi cāriyeye denmekle maklûb zann olunur, lākin değildir. Ve 'Arablar ahmak ve nādān kimseye دَأْنَاءُ [ibn deʿsā] itlāk ederler.

الدَّأِثُ [ed-deʿāʿis] (حَبَابِثُ [ḥabāʿis] vezninde) أَضْوَالُ [uṣūl] ma'nāsınadır ki أَضْلٌ [aṣl]ın cem'idir; zāhiren müfredi müşkildir.

الْأَدَاثُ [el-ed'eṣ] (أَحْمَدُ [aḥmed] vezninde) Bir kumluk adıdır.

الدِّئِثَانُ [ed-diʿsān] (dāl'ın kesriyle) جَائِثُومٌ [cāṣūm] ma'nāsınadır ki yerinden ayrıl-

mayan tenbel adama denir; yukālu: دِئِثَانٌ أَيُّ جَائِثُومٌ

الدُّوَيْيُ [ed-duʿsiyy] (كُرْدِييُ [kurdiyy] vezninde) Deyyūs ma'nāsınadır ki kurumsaktır.

[د ب ث]

دُبَيْيُ [Dubeyṣā] (tasgīr bünyesi ve elifin kasrıyla) Vāsiṭ kazāsında bir karyedir.

[د ث ث]

الدَّدْثُ [ed-deṣṣ] (dāl'ın fethi ve sā'nın teşdidıyla) Ufak katreli za'if yağmura denir ki çisinti ta'bir olunur. Ve

دَثْ [deṣṣ] Masdar olur, sayyād sayda karīb oldukta esvāba siperlenip ensesinden ok yāhūd kurşun atmak ma'nāsına; yukālu: دَثُّ الصَّيَّادِ بِهِ دَثًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا رَمَى بِهِ مُتَقَارِبًا مِنْ وَرَاءِ النَّيَابِ Ve şedīd ve mülim darbe ile darb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: دَثٌّ فَلَانًا إِذَا ضَرَبَهُ فَالْمَهُ

دَثْ [deṣṣ] Yana denir, جَنْبٌ [cenb] ma'nāsına. Ve öte kakmak ma'nāsınadır; yukālu: دَثُّهُ إِذَا دَفَعَهُ Ve 'an-ʿilm olmayıp zann ve tahmīnle söylenen habere denir; yukālu: هَذَا دَثٌّ مِنْ خَبَرٍ أَيُّ رَجْمٍ مِنْهُ İnsānī veca'-ı batn hāletinde olduğu gibi kıvrılıp burulmak ma'nāsınadır; yukālu: دَثُّ الرَّجُلِ عَلَى بِنَاءِ الْمَفْعُولِ دَثًّا وَهُوَ التَّوَاءُ فِي الْجَسَدِ Şārih der ki cenb-i insānide olan iltivāya mahsüstür. Vākı'an *Nihāye*'de dahi öyledir. Ve ondan me'hūz olarak دَثَائِيَّةٌ kelimesini lisānda olan burukluk hāletiyile tefsir eylemiştir.

الدِّئِثَانُ [ed-diʿsās] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Dess gibi bu dahi za'if yağmura denir; tekūlu: مَطْرُونًا دَثًّا وَدِئِثَانًا أَيُّ مَطْرًا ضَعِيفًا

الدُّنَاتُ [ed-duṣṣās] (رُمَانٌ [rumān] vezninde) Sapan taşıyla kuş vurup sayd eden sayyādlarla denir; دَأْتُ [dāṣṣ] müfredidir.

الدُّنَّةُ [ed-duşset] (dāl'ın zammıyla) Azca zükām 'arızasına denir; yukālu: أَخَذَتْهُ الدُّنَّةُ أَي الرُّكَامُ القَلِيلُ

[د ح ث]

الدَّحْثُ [ed-daḥuṣ] (ḥā-yı mühmele ile نَدَسْ [nedus] vezninde) Bir kelām ve haberi rābitalı hüsn-i nesak ve intizām üzere tekellüm eden adama denir; yukālu: رَجُلٌ دَحَثُ أَي الجَيْدُ السِّيَاقِ لِلْحَدِيثِ

[د ر ع ث]

الدَّرْعَةُ [ed-der'as] (ca'fer) [ca'fer] vezninde) Pek yaşlı olmakla harekette sakıl ve girān olan insān ve hayvāna denir.

[د ع ث]

الدَّعْثُ [ed-da'as] (ba's) [ba's] vezninde) Vücūda illet ve maraz yenice 'arız olmak ma'nāsınadır; yukālu: دَعَثَ الرَّجُلُ دَعْثًا عَلَى بِنَاءٍ أَوَّلَ الْمَرَضِ Mü'ellif الْمَفْعُولِ إِذَا ابْتَدَأَ بِهِ الْمَرَضُ 'unvāniyla tefsir eylemekle müsāmaha eylemiştir. Ve o, sudāc ve irti'aş ve fütür ve ikşi'rār makülesi mukaddimât-ı maraz peydā olmaktan 'ibārettir. Mü'ellif burada ism ve karīben masdar olmak üzere resm eylemekle teşviş eylemiştir. Ve

دَعَثَ [da'as] Ayakla yāhūd el ile yerin yüzüne toprak atmak ma'nāsınadır; yukālu: دَعَثَ الرَّجُلُ دَعْثًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا دَقَّقَ التُّرَابَ عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ بِالْقَدَمِ أَوْ بِالْيَدِ

الدَّعْثُ [ed-di's] (dāl'ın kesriyle) Bir yerde yā bir kapta kalan su bakıyyesine denir. Ve kalbde muzmer olan kīn ve hıkd ve 'adāvet ma'nāsınadır. Cem'i أَدَعَا [ed'ās] gelir ve دِعَا [di'ās] gelir, dāl'ın kesriyle.

الإِدْعَاةُ [el-id'ās] (hemzenin kesriyle) Yürümekte ifrāt ve mübāлага eylemek ma'nāsınadır ki pek uzun uzadı gitmekten

'ibārettir; yukālu: أَدَعَتْ فَلَانٌ إِذَا أَمَعَرَ فِي السَّبِيلِ Şārih der ki savāb olan فِي الشَّيْءِ 'unvānında olmaktadır ki mutlak olur. Ve

إِدْعَاةٌ [id'ās] İbkā eylemek ma'nāsınadır; tekülü: مَا أَدَعْتُ عَنْهُ شَيْئًا أَي مَا أَبْقَيْتُ Ve bir nesne uğurlamak ma'nāsınadır; yukālu: أَدَعْتُهُ إِذَا سَرَفَهُ

التَّدْعُتُ [et-teda'us] (tefa'ul) [tefa'ul] vezninde) Bir kimse derūnunda āhere kīn ve 'adāvet bağlamak ma'nāsınadır; yukālu: تَدَعَّتْ صُدُورُهُمْ إِذَا أَحْنَتْ

بَنُو دَعْنَةَ [Benū Da'set] (dāl'ın fethiyle) 'Arabda bir batndır.

[د ع ب ث]

الدُّعْبُوتُ [ed-du'būs] (zūbūr) [zūbūr] vezninde) Hīz ve me'būn şahsa denir; zurefā-yı Mağrib مُطَهَّر [muzahhir] ta'bīr ederler ki مُطَهَّر [muṭahhir]in leke menzilesinde olan hū dُعْبُوتٌ أَي مَأْبُوتٌ Garībdir ki übnet illetine ibtidā Fir'avn mübtelā olmuştur, irgām-ı enf ve tezlil için çehre-i ru'ūneti hāksār olmuştur.

[د ل ث]

الدِّلَاةُ [ed-dilās] (kitāb) [kitāb] vezninde) Cüst ve çālāk insān ve hayvāna denir; müzekker ve mü'ennese itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ وَدَعِيرٌ دِلَاةٌ أَي سَرِيعٌ وَامْرَأَةٌ وَنَاقَةٌ دِلَاةٌ أَي سَرِيعَةٌ Cem'i دُلْتُ [dulṣ]tür, dāl'ın zammı ve lām'ın sükūnuyla.

الْإِنْدِلَاةُ [el-indilās] (inf'āl) [inf'āl] vezninde) Bir kimse üzere kemāl-i hışm u gazabla şetm ve düşnām ederek havāle olup hücūm ve istilā eylemek ma'nāsınadır ki uyup ulaşmak ta'bīr olunur; tekülü: إِنْدَلَسَ Bu terkīb def' ve indifāc ma'nāsına mevzū olmakla ma'ānī-i sā'ire ondan mütefferi'dir. Mü'ellif bu

māddeyi kāsıran sebt eylemiştir. Ve burada **إِنْجِرَاقٌ** [inḥirāk] dahi mecāzdır, asl yırtılmak ma'nāsınadır, kemāl-i gazabdan çāk çāk olmak derecesine varmak ma'nāsına müsta'meldir.

الدَّلِيثُ [ed-delīs] (dāl'ın fethiyle) Adımları sık sık atarak yürümek ma'nāsınadır; yukālu: **ذَلِكَ الرَّجُلُ دَلِيثًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا قَارَبَ حَظْوَهُ**

الإِدْلَاسُ [el-iddilās] (hemzenin ve dāl-ı müşeddedenin kesriyle **إِفْتِعَالٌ** [ifti'āl] vezninde) Bir nesneyi örtüp bürümek, **تَعْطِئَةٌ** [tağṭi'et] ma'nāsınadır; yukālu: **إِدْلَسْتُ جَسَدَهُ إِذَا غَطَّاهُ**

التَّدَلُّسُ [et-tedelluṣ] (**تَفَعُّلٌ** [tefa'ul] vezninde) Bir hatar-nāk işe min-gayri reviyetin saldırmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَدَلَّكَ إِلَيْهِ إِذَا تَفَحَّمَ**

الدَّلْشَاءُ [ed-delṣā] (**حَمْرَاءٌ** [ḥamrā] vezninde) Şol nākaya denir ki za'fından nāşī gerdânını sündürüp uzatır olar; yukālu: **نَاقَةٌ دَلْشَاءٌ إِذَا كَانَتْ تَمُدُّ هَادِيَهَا مِنْ صَعْفِهَا**

الدُّلْشَةُ [ed-dulšet] (**زُمْرَةٌ** [zumret] vezninde) Sürüye denir, **ثُلَّةٌ** [sullet] ma'nāsına.

الْمَدَالِثُ [el-medālīṣ] (mīm'in fethiyle) Ceng-gāhlara denir, mevāzi'-i kītāl ma'nāsına; zāhiren müfredi **مَدْلِثٌ** [medliṣ] tir.

[د ل ب ث]

الدَّلْبُوثُ [ed-delebūs] (fethateynle **قَرُبُوسٌ** [qarabūs] vezninde) Bir nebāt adıdır. Bu nebāt süsen-i berrī nev'inden 'Arabīde **سَيْفُ الْعُرَابِ** [seyfu'l-ğurāb] ve Türkīde kuzgun kılıcı dedikleridir.

[د ل ع ث]

الدِّلْعَثُ [ed-dil'eas] (dāl'ın kesriyle **جِرْدَقٌ** [cirdaḳ] vezninde) ve

الدِّلْعَاثُ [el-dil'eās] (**قِسْبَارٌ** [qisbār] vezninde) ve

الدِّلْعَثُ [ed-dila'eṣ] (**سِبْبَاطٌ** [sibbatr] vezninde) Şol erkek deveye denir ki zātında kaviyyü'l-bünye ve tüvānā ve tenū-mend olup ve kesret-i isti'mälle zelül ve rām olmuş ola.

الدِّلْعَوْتُ [ed-dil'eavs] (**جِرْدَاہْلٌ** [cirdaḥl] vezninde) ve

الدِّلْعَنَى [el-dela'eṣā] (**سَبْتَانِيٌّ** [sebantā] vezninde) Pek iri ve zahmü'l-heykel deveye denir.

[د ل م ث]

الدُّلْمِثُ [el-dulemiṣ] (**عُلَابِيطٌ** [ulābiṭ] vezninde) ve

الدُّلَامِثُ [ed-dulāmiṣ] (**عُلَابِيطٌ** [ulābiṭ] vezninde) Cüst ve serī olan insān ve hayvāna denir.

[د ل ه ث]

الدِّلْهَثُ [ed-delheṣ] (**جَعْفَرٌ** [ca'fer] vezninde) ve

الدُّلَاهِثُ [ed-dulāhiṣ] (**عُلَابِيطٌ** [ulābiṭ] vezninde) ve

الدِّلْهَاتُ [ed-dilhās] (**جَلْبَابٌ** [cilbāb] vezninde) Arslana denir.

الدِّلْهَشَةُ [ed-delhešet] (**دَحْرَجَةٌ** [dahrecet] vezninde) Sür'atle sâ'ire sebk ve takaddüm eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **ذَلَّهَتْ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ وَتَقَدَّمَ**

[د م ث]

الدِّمَثُ [ed-demeṣ] (fethateynle) Bir nesne nerm ve sehl ve mülāyim olmak ma'nāsınadır; yukālu: **دَمِثَ الْمَكَانُ وَعَيْزُهُ دَمَثًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا سَهَّلَ وَلَاَنَّ**

الدِّمَائَةُ [ed-demāset] (**حَدَائَةٌ** [ḥadāset] vez-

ninde) Bir kimse mülāyim-meşreb olmak ma'nāsınadır ki mecāzdır, fark için tefrīk-i masdar eylediler; yukālu: دَمَتِ الرَّجُلُ دَمَاتَةً إِذَا سَهَّلَ خُلُقَهُ

الأذموت [el-udmūs] (hemzenin zammıyla) Ocakta ekmek gömecek yere denir ki sade ıssı kül olmakla yumuşak olur.

التَّدْمِثُ [et-tedmīs] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Yumuşatmak ma'nāsınadır; yukālu: دَمَّتْ إِذَا لَمَّصَ إِذَا لَمَّصَ وَبِحَبَرٍ وَكَيْسًا زِكْرَ عَيْلَمَكِ مَآنَاسِنَادِرٍ; tekūlu: دَمَّتْ لِي الْحَدِيثِ أَي اذْكُرْهُ لِي

Müellif hemān ذَكَرَ الْحَدِيثِ ile iktifā eylemiştir, lākin *Esās*'ta mecāz olarak تَقُولُ وَتَقُولُ لِي ذَلِكَ الْحَدِيثِ حَتَّى أَطْعَنَ فِي خَوْصِهِ أَي اذْكُرْ لِي أَوْلَهُ حَتَّى أَعْرِفَ وَجْهَهُ فَأَعْلَمَ كَيْفَ أَخَذَ فِيهِ 'ibāretiyle mersūm olmakla gūyā ki o haber ve kelāmın mütekellim-i evvelini feth ve iş'ār eylemekle telyān ve fehm-i muhātaba teshīl ve takrīb eylemiş olur ki temhīd-i mefhūmuna mukāribdir.

[د ه ك ث]

الدَّهْكَتُ [ed-dehkeş] (جَفَعَتُ [ca'fer] vezninde) Kasīrū'l-kāme bodur kimseye denir.

[د و ث]

الدَّوْتَةُ [ed-devšet] (رَوْتَةٌ [revšet] vezninde) 'Asker bozulmak, hezīmet ma'nāsınadır; yukālu: وَقَعَ عَلَيْهِمُ الدَّوْتَةُ أَي الْهَزِيمَةُ

[د ه ث]

الدَّهْتُ [ed-dehş] (مَكَّتْ [mekş] vezninde) Öte kakmak ma'nāsınadır; yukālu: دَهَّتْهُ دَهْتًا مِّنَ النَّبِ الثَّلَاثِ إِذَا دَفَعَهُ

دهنته [Dehşet] (dāl'ın fethiyle) Bir recül ismidir.

[د ه ل ث]

الدِّهْلَاتُ [ed-dihlās] (دِلْهَاتُ [dilhās] vezninde

ve mürādıfidir.

[د ه م ث]

الدُّهُمُوتُ [ed-duhmūs] (dāl'ın zammıyla) Kerīm olan kişiye denir; yukālu: هُوَ دُهُمُوتٌ أَي كَرِيمٌ

[د ي ث]

التَّدْيِثُ [et-tedyīs] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Zelül ve rām ve münkād eylemek ma'nāsınadır; yukālu: دَيَّثَهُ تَدْيِثًا إِذَا ذَلَّ

التَّدْيِثُ [et-tedeyyūs] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Pezevenklik eylemek, kıyādet ma'nāsınadır. Şārihin beyānına göre 'ayāline pezevenklik eylemeğe mahsūstur ki katmer pezevenk olur. Ve pezevenk, pīşāveng-i Fārisī muharrefidir; yukālu: يَتَدَيَّثُ فُلَانٌ إِذَا فَعَلَ الْقِيَادَةَ

الدَّيُّوتُ [ed-deyyūs] (dāl'ın fethi ve yā'nın teşdidiyle) Ma'lūmdur ki bī-gayret ü nāmūs, kaltaban ve kurumsağa denir; yukālu: رَجُلٌ دَيُّوتٌ أَي لَا غَيْرَةَ لَهُ Mādde-i mezbūreden me'hūzdur. *Nihāye*'de: "يَخْرُمُ الْجَنَّةُ عَلَى الدَّيُّوتِ" hadisinde 'inde'l-ba'z Süryānī ve mu'arreb olmak üzere mersūmdur.

الدَّيَّانِي [ed-deyēsāniyy] (fetehtla) كَابُوسٌ [kābūs] ma'nāsınadır ki uykuda insāna 'arız olan ağırlıktır, ağır basma ta'bīr olunur.

الدَّيْتُ [ed-Dīs] (dāl'ın kesriyle) Bir recül adıdır.

الأَدْيَانُ [el-Edyēsān] (tesniye bünyesiyle) Bir vādī ismidir.

الأَدْيُونُ [el-Edyēsūn] (أَحْبُسُونُ [ahbeşūn] vezninde) Bir mevzi'dir.

FASLU'R-RĀ'Ī'L-MÜHMELE

(فَضْلُ الرَّاءِ الْمُهْمَلَةِ)

[ر ب ث]

الرَّبِثُ [er-rebs] [مَكْتُ] [mekṣ] vezninde) Bir kimseyi işinden alıkomak ma'nāsınadır; yukālu: رَبَيْتُهُ عَنْ حَاجَتِهِ رَبْتًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا حَبَسَهُ: عَنَّا

التَّرْبِثُ [et-terbīs] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) رَبَيْتُ [rebs] ma'nāsınadır.

الرَّبِيسُ [er-rebīs] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) ve **الْمَرْبُوثُ** [el-merbūs] İşinden alıkonmuş kişiye denir.

الإِرْبِيسَاتُ [el-irbīsās] [إِفْعِيلَالٌ] [if'īlāl] vezninde) Bir kimse işinden alıkonup kalmak ma'nāsınadır; yukālu: إِرْبَاتُ الرَّجُلِ إِرْبِيسَاتًا إِذَا احْتَبَسَ Ve bir kavmin maslahatları za'f sebebiyle sūret-yāb olması batī' olduğundan herkes bırakıp mahallerine dağılmak ma'nāsınadır; yukālu: إِرْبَاتٌ أَمْرُهُمْ إِذَا ضَعُفَ Esās'ta bu, mecāz olmak üzere mersümdür.

الرَّبِيسَةُ [er-rebīset] [كَبِيسَةٌ] [kebīset] vezninde) ve

الرَّبِيسِي [er-ribbīsā] [حِطْبِي] [hiṭṭibā] vezninde) ki fi'l-asl masdardır, bir kimseyi maslahatından habs ve tevkīfe sebep olan şey'e denir. Şārih der ki رَبِيسَةٌ [rebīset] in cem'ci رَبَائِثُ [rebā'is] gelir; ve minhu'l-hadīsu: "إِذَا كَانَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ بَعَثَ إِبْلِيسُ جُنُودَهُ فِي النَّاسِ فَأَخَذُوا عَلَيْهِمْ بِالرَّبَائِثِ" أَي ذَكَرُوهُمْ الْحَوَائِجَ الَّتِي تُرَبِّثُهُمْ

التَّرْبِثُ [et-terebbuṣ] [تَفْعُلٌ] [tefa'ul] vezninde) Oyalanıp kalmak ma'nāsınadır; yukālu: تَرَبَّثْتُ فَلَانٌ إِذَا تَمَكَّثْتُ

الإِرْتِبَاتُ [el-irtibās] [إِفْعَالٌ] [ifti'al] vezninde) ve

الإِرْبِيسَاتُ [el-irbīsās] [إِحْمِرَارٌ] [ihmirār] vezninde) Dağılmak ma'nāsınadır; yukālu: إِرْبَيْتُ الْقَوْمَ إِرْبِيسَاتًا وَارْبَيْتُ إِرْبِيسَاتًا إِذَا تَفَرَّقُوا

رُبْتُ [Rubes] [زُفْرٌ] [zufer] vezninde) İbn Kāsīt'tir ki Kūḍā'a kabilesi silsilesindedir.

[ر ث ث]

الرَّوْثُ [er-reṣṣ] (rā'nın fethi ve sā'nın teşdidıyla) Eskimiş ve çürümüş nesneye denir. Ve ev esbābından işe yaramaz eski püskü nesneye denir. Cem'ci رَثْتُ [riṣeṣ] gelir, عِنْتُ [ineb] vezninde ve رَثَاتٌ [riṣās] gelir, سِهَامٌ [sihām] vezninde. Bu cem'ler müellifin tensiki üzere resm olunmuştur, lākin şārih zikri ātī رَثَّةٌ [riṣset] ten cem' olmak üzere kayd eylemiştir: قُرْبَةٌ [kīrbet] ve قَرَبٌ [kīreb] ve رِهْمَةٌ [rihmet] ve رِهَامٌ [rihām] gibi.

الرَّارِثُ [el-ereṣṣ] (hemzenin ve rā'nın fethiyle) ve

الرَّوَيْثُ [er-reṣīs] [حَبِيسٌ] [habīs] vezninde) Bunlar da eskimiş, çürümüş nesneye denir; yukālu: جَبَلٌ رَثٌّ وَأَرْتُ وَرَيْثٌ أَي بَالِ

الرَّوَيْتَةُ [er-risset] (rā'nın kesriyle) Bu dahi işe yaramaz eski püskü ev esbābına denir. Ve bir işe salāhiyyetleri olmayan ahmak ve za'if ve çolpa kimselere itlāk olunur ki ıstīlāhımızda nüfūs-ı zā'ide ta'bir olunur.

الرَّوَاثَةُ [er-reṣāsset] [حَدَائَةٌ] [hadāset] vezninde) ve

الرُّوَيْتَةُ [er-ruṣūset] [سُفُولَةٌ] [sufūlet] vezninde) Eskiyip yeprimekle işe yaramaz olmak ma'nāsınadır; yukālu: رَثُّ الشَّيْءِ رَوَاثَةٌ ve yukālu: رَجُلٌ رَثٌّ فِي هَيْئَتِهِ رَوَاثَةٌ أَي بَادَهَا خَلَقُهَا فِي بَدَاةٍ Ya'nī üstü başı köhne, pejmürdekıyāfet demektir.

الْإِرْسَاسُ [el-irṣās] (hemzenin kesriyle) Bu dahi eskiyip yeprimekle bed-hāl olmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَرَسْتُ الشَّيْءُ بِمَعْنَى رَسْتُ** Ve bu ma'nāda müte'addī olur; yukālu: **أَرَسْتُ غَيْرَهُ إِذَا جَعَلَهُ رَسًّا**

الْإِرْتِسَاسُ [el-irtisās] [ifti'āl] [ifti'āl] vezninde) Yaralı kimse ma'rekeden henüz cānı var iken cāy-ı emāna kaldırılmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَرَسْتُ فَلَانَ عَلَى بِنَاءٍ الْمَجْهُولِ إِذَا حَمَلَ مِنَ الْمَعْرَكَةِ رَيْثًا أَيْ جَرِيحًا وَبِهِ رَيْثٌ** Esās'ta **رَيْثٌ** [rişset] ma'nāsından me'hūz olmak üzere mersūmdur ki işe yaramaz zu'afā-i nās ma'nāsınadır. Ve **مُرْتَسٌّ** [mur-tess] için hük-m-i hayāt olmakla ahkām-ı lāzimesi kütüb-i fihkiyyede meşrūhtur; ve yukālu: **إِرْسَاسٌ فَلَانًا عَلَى بِنَاءِ الْفَاعِلِ** Ve bir kimse davarını arıklığından nāş boğazlamak ma'nāsınadır; yukālu: **إِرْسَاسٌ فَلَانًا نَاقَةً لَهُ إِذَا نَحَرَهَا مِنَ الْهَزَالِ**

الْمُرِيسُ [el-muriss] (mīm'in zammı ve rā'nın kesriyle) Çadırının yāhūd sā'ir maslahat için kullandığı ipi çürük olan kimseye denir. Ve bu ma'nevīde dahi isti'māl olunur ki lisānımızda 'ahd ve kavli süst olan kimseye ipi çürük ta'bir olunur; yukālu: **هُوَ مُرِيسٌ وَهُوَ مَنْ رَسَّتْ حَبْلُهُ**

[ر ع ث]

الرَّعِشَةُ [er-ra'ṣet] (rā'nın fethi ve 'ayn'ın sükūnu ve fethiyle cā'izdir) Küpeye denir ki kulağa geçirilir, **قُرْطٌ** [kurt] ma'nāsına. Cem'i **رِعَاسٌ** [ri'ās] gelir rā'nın kesriyle. Ve horozun minkārı altından sarkan kırmızı ibiğe itlāk olunur; **عُشُونُ الدِّيَكِ** ma'nāsına. Ve hurmānın çiçeği kapçığından düzdükleri maşrabaya denir ki **تَلْتَلَةٌ** [teltelet] dahi derler.

الرَّرْعُوثُ [et-tera'us] [tefa'ul] [tefa'ul] vezninde) Kulağa küpe takılmak ma'nāsınadır;

yukālu: **تَرَعَّثَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا تَقَرَّطَتْ**

الْإِرْتِعَاسُ [el-irti'as] [ifti'āl] [ifti'āl] vezninde) **تَرَعَّثْتُ** [tera'us] ma'nāsınadır; yukālu: **إِرْتِعَعَّتِ الْمَرْأَةُ بِمَعْنَى تَرَعَّثْتُ**

الرَّرْعُوثُ [er-ra'as] (fethateynle ve 'ayn'ın sükūnuyla cā'izdir) Bazı keçinin **زَنَمَةٌ** [zenemet]leri ya'nī kulaklarının altlarında salınan derilerin uçları beyāz olmak ma'nāsınadır ki küpe tarzında olur ki murād hudāyī küpeli olmak olur. Mü'ellifin tefsīri müsāmaha üzeredir; yukālu: **رَعِثَتِ الْعَنْزُ وَرَعِثَتْ رَعْنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ** **وَالثَّالِثِ وَهُوَ أَيضًا أَطْرَافِ رَنَمَتِي الْعَنْزِ** Ve

رَعَتْ [ra'as] İsm olur, zīnet için mihaf-fe etrāfına āvīze eyledikleri rengin yün pāresine denir.

الرَّرْعُوثَةُ [er-ru'ṣet] [cur'at] [cur'at] vezninde) Bu dahi zıkr olunan mihaf-fe āvīzesine denir.

الرَّرَاغُوثَةُ [er-rā'ūset] [rā'ūnet] [rā'ūnet] vezninde) Kuyuların ağızında olan büyük taşa denir ki su çekenler onun üzerinde dururlar.

الرَّرَاغُوثَةُ [el-ur'ūset] (hemzenin zammıyla) **رَاغُوثَةٌ** [rā'ūset] ma'nāsınadır.

الرَّرَاغُوثَاءُ [er-ra'ṣā'] [ḥamrā'] [ḥamrā'] vezninde) Bir nev' üzüme denir ki uzun çekirdekli olur. Ve şol koyuna denir ki kulaklarının altlarında deriden hudāyī küpeleri ola; yukālu: **شَاةٌ رَاغُوثَاءُ إِذَا كَانَتْ لَهَا نَحْتٌ أَذْنَيْهَا رَنَمَتَانِ**

الرَّرَاغُوثُ [er-ra'as] [mekṣ] [mekṣ] vezninde) Bir kimseyi yılan cüz'ice sokmak ma'nāsınadır; yukālu: **رَعِثَتْهُ الْحَيَّةُ رَعْنًا مِنَ الْبَابِ** **الْثَّالِثِ إِذَا قَوْمَتْهُ وَنَالَتْ مِنْهُ قَلِيلًا**

[ر غ ث]

الرَّرَاغُوثُ [er-rağūs] (ğayn-ı mu'ceme ile) **صَبُورٌ** [şabūr] vezninde) Her emzikli olan

hayvāna denir, مُرْضِعَةٌ [murđi'at] ma'nāsına. **الْمُرْعِثُ** [el-murğis] [muħsin] [muħsin] vezninde) رَعُوْتُ [rağūs] ma'nāsınadır; yukālu: Şārihin beyānına göre رَعُوْتُ [rağūs] bi-ma'nā mef'ul ki مَرْعُوْتُهُ [mergūset] demektir yāhūd bi-ma'nā muf'ildir ki مُرْضِعٌ [murđi'] demektir, أَلِيمٌ [elīm] مُؤْلِمٌ [mu'lim] ma'nāsına olduğu gibi.

الْإِرْغَاسُ [el-irğās] (hemzenin kesriyle) Hatun yā hayvān murzi'a olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَرْعَيْتُ أَي صَارَتْ مُرْضِعَةً Ve emzirmek ma'nāsınadır; yukālu: وَلَدَهَا أَي أَرْضَعْتُهُ Ve bir kimsenin rugasāsına mızrak sançmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا طَعَنَ فِي رُغَائِهِ

الرَّغِثُ [er-rağs] [meks] [meks] vezninde) Veled anasını emmek ma'nāsınadır; yukālu: رَغِثَ الْوَلَدُ أُمَّهُ رَغِثًا مِّنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا رَضَعَهَا Ve bir kimsenin رُغَائِهِ [ruğāšā]ı ağrımak ma'nāsınadır; yukālu: رُغِثَ فُلَانٌ عَلَى بِنَاءِ Ve sārillere kesret-i itā sebebiyle māl tükenmek ma'nāsınadır; yukālu: رُغِثَ فُلَانٌ عَلَى بِنَاءِ الْمُجْهُولِ إِذَا كَثُرَ عَلَيْهِ Ve bir kimseye peyderpey mızrak sançmak ma'nāsınadır; yukālu: رَغَيْتُهُ إِذَا طَعَنَهُ مَرَّةً بَعْدَ مَرَّةٍ

الْإِرْتِغَاسُ [el-irtiğās] [ifti'al] [ifti'al] vezninde) Süt emmek, إِرْتِغَاسٌ [irtiğāš] ma'nāsına; yukālu: إِرْتِغَيْتُ أُمَّهُ إِذَا رَضَعَهَا

الرُّغَائَةُ [er-ruğāšā] (rā'nın zammı ve gayn'ın fethiyle) عُشْرَاءُ [uşerā] vezninde) Memede olan süt damarına denir ki ondan süt idrār eder, 'alā-kavlin memenin altında olan sinire denir.

الرُّوْغَاسُ [er-ruğās] [gurāb] [gurāb] vezninde) Şol yere denir ki toprağı pek yumuşak olmakla suyu çekip içer olduğundan pek

çok yağmura muhtacdır ki üzerinden su akıp gider ola; yukālu: لَا تَسِيلُ إِلَّا مِنْ مَطَرٍ كَثِيرٍ **الْمُرْعِثُ** [el-murağğās] [mu'azzam] [mu'azzam] vezninde) Parmakta hātem geçirecek yere denir.

[ر ف ث]

الرَّفَثُ [er-refeş] (rā'nın ve fā'nın fethiyle) ve

الرُّفُوثُ [er-rufūs] [fu'ūd] [fu'ūd] vezninde) Cimā'e eylemek ma'nāsınadır. Ve fuş kelām söylemek ma'nāsınadır. Ve hatunlara cimā'a müte'allik söz söylemek, 'alā-kavlin yüzlerine karşı fuşsiyyāta müte'allik söz söylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَفَتْ إِلَى امْرَأَتِهِ وَرَفَتْ وَرَفَتْ رَفْنَا وَرُفُوثًا مِّنَ رَفْتِ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالرَّابِعِ وَالْخَامِسِ إِذَا جَامَعَهَا وَرَفَتْ وَرَفَتْ إِذَا تَكَلَّمَ بِالْمُحْسِنِ

Şārih der ki bazıları 'indinde رَفَتْ [refeş] fercle olursa جِمَاعٌ [cimā'c] ve lisānla olursa مُوَاعِدَةٌ [muvā'adet] ve göz ile olursa غَمَزٌ ma'nāsına müsta'emeldir. *Müfredāt-ı Rāğıb*'da bu vechile meşrūhtur ki رَفَتْ [refeş] cimā'c ve devā't-i cimā'c makülesi bī-edebāne ta'bīrattan zikri müstakbah olan ta'bīri mutazammın kelāmdan 'ibārettir. Ve cimā'dan kināye olur. Ve إِفْضَاءٌ [ifđā] ma'nāsına mutazammın olduğu için إِلَى harfiyle de ta'diye eder; yukālu: رَفَتْ إِلَى امْرَأَةٍ وَرَفَتْ إِلَى امْرَأَةٍ ke-mā yukālu: رَفَتْ أَي صَارَ دَا رَفِثٍ Ve bāb-ı hāmisten lāzım olur. Ve رَفَتْ [refeş] ve إِرْفَاسٌ [irfās] mütelāzimeyn kabīlinden olmakla ehadühümā āher mevzi'inde isti'māl olunur.

الْإِرْفَاسُ [el-irfās] (hemzenin kesriyle) رَفَتْ [refeş] ma'nāsınadır; yukālu: رَفَتْ الرَّجُلُ بِمَعْنَى رَفَتْ

[ر م ث]

الرِّمْتُ [er-rimṣ] (rā' nın kesriyle) Şol otluğa denir ki deve kısmına mahsüstür. Ve

رِمْتُ [rimṣ] Şecer-i gazāya şebîh bir nev' şecer adıdır, Türkîde acı ılıgın dedikleri şecerdir. Ve köhne libâslı, pejmürde-kıyâfet kişiye denir; yukâlu: رَجُلٌ رِمْتُ أَيُّ خَلَقِ النَّيَابِ Ve belî gevşek ve za'îf olan kişiye denir ki murād cimā'da belî gevşek olandır; yukâlu: رَجُلٌ رِمْتُ أَيُّ ضَعِيفِ الْمُثْنِ

الرِّمْتُ [er-remṣ] (مَكْتُ [mekṣ] vezninde) Bir nesneyi el ile sığayıp ıslâh eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: رَمَتِ الشَّيْءَ رَمْتًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَضْلَحَهُ وَمَسَّحَهُ بِيَدِهِ

الرِّمْتُ [er-remes] (fethateynle) Sal ta'bîr olunan şey'e denir ki ağaçları birbirine muhkem çatıp ırmaklarda üzerine rükûbla 'ubûr ederler, niteki tulumlardan olan kelek ta'bîr olunur; yukâlu: عَبَّرَ الْمَاءَ بِالرِّمْتِ وَهُوَ: هَالَةً حَسَبَ حَسَبِ بَعْضِهِ إِلَى بَعْضٍ وَيُرَكَّبُ فِي الْبَحْرِ büyük gemiler arkasında ba'zı kereste tahmîl ile çekip getirdikleri sala dahi itlâk olunur. Ve

رِمْتُ [remes] Masdar olur, deve zikr olunan رِمْتُ [rimṣ] dedikleri nebât ekl eylemekle ishâlle derd-nâk olmak ma'nâsınadır; yukâlu: رَمَسَتْ الْإِبِلَ رَمْتًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَكَلَتْ عُنُقَ الرِّمْتِ فَاشْتَكَّتْ عَنْهُ

رِمْتُ [remes] Hayvânın memesinde kalan süt bakiyyesine denir. Ve fazîlet ve meziyyet ma'nâsınadır; yukâlu: لِمَلَانٍ عَلَى فُلَانٍ Ve yağ ve yoğurt çalacak yayık tulumunu asmak için bağladıkları bağa denir. Ve

رِمْتُ [remes] Kezâlik masdar olur, karışık olmak ma'nâsına; yukâlu: رَمَتِ أَمْرُهُمْ رَمْتًا مِّنَ الْبَابِ الْمَرْبُورِ إِذَا اخْتَلَطَ

الرِّمْتَةُ [er-remişet] [ferihât] vezninde) ve

الرِّمْتَى [er-remṣā] [sekrā] vezninde) ve

الرِّمْتَانِي [er-remāṣā] [sekārā] vezninde) Şol develere denir ki şûr ot otlamakla hasta olmuş olalar.

الرِّمْتِي [et-termīs] [tef'îl] vezninde) Sütü sağıp memede bir mikdâr bakiyye alıkomak ma'nâsınadır; yukâlu: رَمَتِ الْحَالِبُ فِي الضَّرْعِ تَرْمِيًّا إِذَا أَبْقَى فِيهَا شَيْئًا üzere zā'id olmak ma'nâsınadır; yukâlu: رَمَتَ عَلَى الْخَمْسِينَ أَيُّ زَادَ

Şārih der ki bu güne mahallerde ekserî حَمْسِينَ [hamsîn]i isti'mâl ettikleri vasat-ı ömr olduğuna mebnîdir.

الرِّمَاتُ [el-ermās] (hemzenin fethiyle) Çürük ipe denir; yukâlu: حَبْلٌ أَرَمَاتٌ أَيُّ أَرَمَاتٌ عِزَّاسِ الْبَابِ الْعِزَّاسِ ile cem' bünyesiyle irād olunmuştur, ثَوْبٌ أَخْلَاقٌ gibi.

الرِّمْمَتَةُ [el-mermeset] (mîm'lerin fethiyle) رِمْتُ [rimṣ] nâm nebât-ı mezkûrun menbîti olan yere denir; yukâlu: أَرْضٌ مَّرْمَتَةٌ أَيُّ تَنْبَتُ الرِّمْتِ

الرِّمْمَاتُ [el-irmās] (hemzenin kesriyle) Bu dahi sütü sağıp memede bakiyye alıkomak ma'nâsınadır; yukâlu: أَرَمَتِ الْحَالِبُ فِي الضَّرْعِ إِذَا أَبْقَى فِيهَا شَيْئًا أَرَمَتْ فُلَانٌ فِي مَالِهِ أَيُّ أَبْقَى Ve zā'id ve fâzil olmak ma'nâsınadır; yukâlu: أَرَمَتْ عَلَيْهِ فِي الْمُنْطِقِ إِذَا أَرَبَى عَلَيْهِ: أَرَمَتْ يُمُوشَاتِمًا Ma'nâsınadır; yukâlu: الشَّيْءُ إِذَا لَيْتَهُ

الرِّمْمَاتِ [el-istirmās] Bu dahi bakiyye alıkomak ma'nâsınadır; yukâlu: مَالِهِ إِذَا أَبْقَى

الرِّمْمُوتَةُ [el-mermüset] (mîm'in fethiyle)

Şol kuyuya denir ki onda ağaçtan sal tarzında bir duracak yer ola; yukālu: بِئْرُ مَرْمُوثَةٍ إِذَا كَانَ لَهَا مَقَامٌ مِنْ حَسَبِ الرَّمَائَةِ [er-remmāset] (rā'nın fethi ve mīm'in teşdidiyle) Yaban öküzünün ineğine denir.

الرَّمُوثَانَةُ [el-mermūšā'] (mīm'in fethiyle) Karışıklık ma'nāsına ismdir; yukālu: هُمْ فِي مَرْمُوثَاءَ أَي فِي اخْتِلَاطٍ

رِمْمَةٌ [Rimset] (rā'nın kesriyle) Bir recül adıdır.

الرَّمَيْتَةُ [er-Rumeyset] (Musaggar bünyesiy-le) Bir mevzi' ve bir recül isimleridir.

[ر و ث]

الرَّوْثَةُ [er-revset] (rā'nın fethi ve vāv'ın sükunuyla) رَوْثٌ [revs] kelimesinin ve أَرْوَاتٌ [ervāš] kelimesinin müfredidir ki fişkıya ve tezeğe denir. Ve

رَوْتَةٌ [revset] Buğday kalburlandıktan sonra geri kalan hurde saplarına denir ki murād çürüntü ve çalkıntı olacaktır. Ve insānın burnu ucuna denir, طَرْفُ الْأَرْبَبَةِ ma'nāsına.

الرَّوْثُ [er-revs] [لَوْثٌ] [levs] vezninde) Dābbe terslemek ma'nāsınadır; yukālu: رَاثَ الْفَرَسِ يَرْوُثُ رَوْثًا إِذَا جَعَسَ *Pes Akşa'l-Ereb Mukaddimesi'*nde رَوْثٌ [revs] o hayvānāt necsidir ki işkenbede ve bağırsakta ola. Taşra çıktıkta رَوْثٌ [revs] demezler diye hasā'isten 'addi ma'cdūd değildir, zīrā ondan fi'l dahi tasarruf olunmuştur. Hattā *Mişbah'*ta وَالْحَارِجُ رَوْثٌ تَسْمِيَةً بِالْمُضَدِّرِ *unvānında* musarrahtır.

الرَّمَاثُ [el-merās] (mīm'in fethiyle مَبَالٍ [mebāl] vezninde) Dābbe kısmının dübürtüne denir ki tersleyecek mevzi'dir, خَوْرَانٌ [havrān] ma'nāsına. Mü'ellifin ferese tahsisi nā-mülāyimidir. Ve aslı üzere

مَرْوُثٌ [merveš] dahi denir, مَفْعَدٌ [maḥ'ad] vezninde.

رَوَيْتَةُ [Ruveyset] [جُهَيْنَةُ] [cuheyne] vezninde) Beyne'l-Haremeyn bir mevzi'dir.

[ر ي ث]

الرَّوَيْتُ [er-reys] [لَيْتٌ] [leys] vezninde) Eğlenip gecikmek ma'nāsınadır; yukālu: رَاثَ وَ الرَّجُلُ يَرِيثُ رَيْثًا إِذَا أَبْطَأَ Ve

رَيْتٌ [reys] Mikdār ma'nāsınadır; yukālu: مَا قَعَدَ عِنْدِي إِلَّا رَيْثَمَا قَالَ كَذَا أَي قَدَّرَ مَا قَالَ ما ba'zen [mā] yāhūd أَنْ [en]-i masdariyye mukadder olarak isti'māl olunur; tekūlu: مَا Ve يَسْتَمِعُ لِمَوْعِظَتِي إِلَّا رَيْثَ أَتَكَلَّمُ أَي قَدَّرَ تَكَلُّمِي Ve Reyš b. Gaṭafān isimdir ki bir cemā'at pederidir.

الرَّتْرِيْتُ [et-tereyyus] [تَفْعُلٌ] [tefa'ul] vezninde) Bu dahi oyalanıp gecikmek ve ayak sürümek ma'nāsınadır; yukālu: تَرَيْتُ فُلَانٌ إِذَا أَبْطَأَ

الرَّارِئَةُ [el-irāset] [إِقَامَةٌ] [ikāmet] vezninde) Geciktirmek ma'nāsınadır; tekūlu: مَا أَرَاكَ أَي مَا أَبْطَأَ بِكَ

الرَّتْرِيثُ [et-teryis] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) Yumuşak ma'nāsınadır; yukālu: رَيْتٌ Ve yorulup dermānde olmak ma'nāsınadır; yukālu: رَيْتَ الرَّجُلِ أَوْ الْفَرَسِ إِذَا أَعْيَا

الرَّوَيْتُ [er-reyyis] (teşdīd-i yā ile كَيْسٌ [key-yis] vezninde) Bat'ü'l-hareket olan insān ve hayvāna denir; yukālu: رَجُلٌ وَفَرَسٌ رَيْتٌ أَي بَطِيءٌ

مُرَيْثُ الْعَيْنَيْنِ [mureyyešu'l-ayneyn] [مُعْظَمٌ] [mu'azzam] vezninde ki تَرَيْثٌ [teryis] ten ism-i mef'uldür, bat'ü'n-nazar olan kişiye denir, za'f-ı basardan yāhūd gayrı 'arızadan nāšī.

الرَّاسْتِرَائَةُ [el-istirāset] Bir emrde vāki' olan

hāli geç 'add eylemek ma'nāsınadır ki geciksinmek ta'bīr olunur; yukālu: إِسْتَرَاثَ الْحَبِيرَ أَيِ اسْتَبَطَاهُ

FASLU'Z-ZĀYI'L-MU'CEME

(فَضْلُ الزَّايِ الْمُعْجَمَةِ)

[زغث]

الرُّغَيْبِيُّ [ez-Zuğaysiyy] (ğayn-ı mu'ceme ile دُبَيْبِيُّ [dubeysiyy] vezninde) Muhaddisinden 'Amr b. 'Osmān b. el-Ĥimşī ez-Zuğaysī nisbetidir; 'Aṭiyye b. Baḳiyye'den rivāyet-i hadīṣ eylemiştir. Ebu'l-Ferec el-Bağdādī rā-i mūhmele ile zabt eylemekle galat eylemiştir. Şārihin beyānına göre زُغَيْثُ [Zuğays] زُبَيْرُ [zubeyr vezninde) bir batn ismidir.

FASLU'S-ŞĪNŪ'L- MU'CEME

(فَصْلُ الشَّيْنِ الْمُعْجَمَةِ)

[ش ب ث]

الشَّبَبُ [et-teşebbus] (تَفَعَّلَ [tefa^{ca}ul] vezninde) Bir nesneye pençe ile yapışmak ma'nāsınadır; yukālu: تَشَبَّتَ بِهِ إِذَا تَعَلَّقَ Zāhiren bu mādde kırkayak nām böcek ismi olan zikri ātī شَبَّتَ [şebes] lafzından me'hūzdur. Ve *Nihāye*'de sülāsī 'unvānında dahi mersūmdur.

الشَّبِثُ [eş-şebis] (كَتَفَ [ketif] vezninde) Ya-pışkan tabī'atlı ilişken kişiye denir.

الشَّبَبَةُ [eş-şubeset] (şīn'in zammıyla هَمَزَةٌ [humezet] vezninde) قِرْنٌ [ķirn] ve hemtāsına dā'imā mülāzım olup aslā münfekk olmayan kimseye denir. Zāhiren bundan murād cenkte hasmına sarılıp değ-me hālle ayırtlaşmaz olan kimse olacaktır; yukālu: رَجُلٌ شَبَبَةُ أَي مَلَأَمَ لِقَرْنِهِ لَا يُفَارِقُهُ

الشَّبِيبُ [eş-şibis] (şīn'in kesriyle) Dere otu dedikleri nebāta denir.

الشَّبَبُ [eş-şebes] (fethateynle) Örümceğe denir, عَنَكَبُوتٌ [ankebūt] gibi. Ve kırkayak ve çıyan ta'bīr olunan ayakları çok böceğe denir. Cem'ī شَبَبَانٌ [şibşān] gelir, şīn'in kesriyle. Ve

شَبَبْتُ [Şebes] Bilā-harf-i ta'rīf esmādandır: Şebes b. Sa'd ashābdandır. Ve Şebes b. Rib'ī tābī'ındendir. Şebes b. Maşşūr ve Şebes ile mülakkab olan Muḥammed b. 'Abdurrahmān muhaddislerdir.

شُبَيْبٌ [Şubeyıs] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Haleb türābında bir küçük dağ adıdır. 'Ömer b. Hilāl b. Bitāh eş-Şubeyısī muhaddistir. Ve

شُبَيْبٌ [Şubeyıs] Bir su adıdır. Ve Şubeyıs b.

el-Hakem b. Mīnā ki muhaddisīndendir, ferddir, ya'ni ondan gayrı شُبَيْبٌ [Şubeyıs] ile müsemmā yoktur.

دَارَةُ شُبَيْبٍ [Dāretu Şubeyıs] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Benu'l-Ađbaţ cemā'atine mahsūs bir mevzī'ı adıdır.

الشَّبُوثُ [eş-şebbūs] (تَنَوَّرَ [tennūr] vezninde) ve

الشُّبَاتُ [eş-şubbās] (رُمَّانٌ [rummān] vezninde) كَلُوبٌ [kellüb] ma'nāsınadır ki demircilerin kızgın demir tuttukları maşaya ve kısaca denir. Cem'ī شَبَابِيثٌ [şebābīs] gelir.

شُبَيْبَةُ [Şubeyset] (جُهَيْنَةُ [cuheyne] vezninde) Bir karye adıdır.

شُبَاتٌ [Şubās] (عُرَابٌ [ğurāb] vezninde) Esmādandır: Şubās b. Hudeyc ashābdandır, leyle-i 'Akabe'de tevellüd eylemiştir.

[ش ث ث]

الشُّتُّ [eş-şess] (şīn'in fethi ve sā'nın teşdidiyle) Hoş-bū bir nebāt adıdır ki onunla deri dibāgat olunur. Ve

سُتٌّ [şess] Bal yapan bal arısına denir. Mü'ellif وَالْحُلُّ الْعَسَالُ 'unvānıyla resm eylemekle vech-i mezkūr üzere bal yapan arı demek olur, *Hayātu'l-Hayevān*'da zikr olunduğu üzere bal arısının kimisi bal yapar ve kimi mūm yapar ve kimi su taşıyıp bal üzere reşş eder ve kimisi büyüt binā eder ve kimi oğul çıkarır. Bu sürette سُتٌّ [şess] mahsūs bal yapan kısmına denir ve mecāzen sā'ire de itlāk olunur. Ve dağ tepelerinde cā-be-cā ayrılıp küngüre-i bārū şeklinde kalan sivriye denir. Cem'ī شِثَاتٌ [şişās] gelir, şīn'in kesriyle. Ve

سُتٌّ [şess] Yaban cevzine denir ki şeceri kısa ve varakı söğüt varacağına şebīh olur

ve varakıyla dibāgat ve kuzbāniyla istiyāk olunur.

[ش ح ث]

شَحِيحًا [şehīṣā] (hā-yı mühmele ile نَعِيمًا [na'imā] vezninde) Kelime-i Süryāniyyedir, onunla anahtarsız kilīdler ve kapalı yerler feth olunur, ya'nī bir kilīde شَحِيحًا [şehīṣā] diyerek yapışıldıkta açılır. Mü'ellif bunu zāhiren teksīr-i sevād için tahrīr eylemiştir.

الشَّحَاذُ [eş-şahhās] (şeddād [şeddād] vezninde) Gerçi شَحَاذُ [şahhāz] ma'nāsına isti'māl ederler, lākin elhān-ı 'avāmdandır. Ve شَحَاذُ [şahhāz] mübrim sā'ile denir.

[ش ر ث]

الشَّرْتُ [eş-şers] (şīn'in fethi ve rā'nın sükünuyla) ve

الشَّرْتَةُ [eş-şerset] (hā'yla) Eski ayakkabıya denir, papuç ve yemeni ve kalura gibi; شَرْتَةٌ [şerīset] müfredidir.

الشَّرْتُ [eş-şeres] (fethateynle) Soğuk te'sīriyle elin sırtı kabarıp çatlamak ma'nāsınadır; yukālu: شَرْتُتُ يَدُهُ شَرْتًا مِّنْ إِذَا غَلَطَ ظَهْرُهَا مِّنْ بَرَدٍ فَتَشَقَّقُ Ve ok iyice yonulmamakla eğri büğrü kalmak ma'nāsınadır; yukālu: شَرْتُ السَّهْمِ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا لَمْ يُسَوَّ

الْإِنْشِرَاطُ [el-inşirās] (infi'āl [infi'āl] vezninde) Bu dahi soğuktan elin arkası kabarıp çatlamak ma'nāsınadır; yukālu: إِنْشَرَّتْ يَدُهُ بِمَعْنَى شَرَّتْ

التَّشْرِيطُ [et-teşriṣ] (tefi'il [tefi'il] vezninde) Bu dahi ok iyice yonulmamakla eğri büğrü kalmak ma'nāsınadır; yukālu: شَرْتُ السَّهْمِ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا لَمْ يُسَوَّ فِي بَرَدِهِ

الشَّرْتُ [eş-şeris] (ketif [ketif] vezninde) Ge-reği gibi bilenip gamze-i dil-ber gibi ser-

tīz olmuş zağlı kılıca denir; yukālu: سَيِّفٌ شَرْتُ أَيُّ مُحَدَّدٌ

[ش ر ب ث]

الشَّرْبَةُ [eş-şerenbes] (bā-yı muvahhade ile غَضَنَفَرٌ [ğadanfer] vezninde) Elleri ve ayakları kalın olan kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ شَرْبَتْ أَيُّ الْعَلِيظُ الْكُفَّيْنِ وَالرَّجُلَيْنِ Ve arslana denir. Ve esmādandır.

الشَّرَابِثُ [eş-şurābis] (ulābiṭ [ulābiṭ] vezninde), شَرْبَتْ [şerenbes] ma'nāsınadır.

شُرْبُتٌ [Şurbuṣ] (uşfur [uşfur] vezninde) Yemāme ile Başra beyninde bir vādī ismidir.

[ش ر ف ث]

الشَّرْفَةُ [eş-şerfes] (fā'yla جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Bir küçük şecer ismidir ki sütti olur.

[ش ع ث]

الشَّعْتُ [eş-şa'as] (fethateynle) Bir nesne ve bir mādde dağınık perākende ve bī-nizām olmak ma'nāsınadır. Bunu masdar ve ism olarak resm eylemişlerdir; yukālu: شَعْتُ لَمْ اللهُ أَفْرُهُ شَعْتًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا انْتَشَرَ Ve شَعْتُكُمْ أَيُّ جَمَعَ أَمْرَكُمْ الْمُتَشْتَرِ

شَعْتُ [şa'as] [eş'as] lafzından masdar olur, saç müddet-i medīde yağlanıp taranmamak sebebiyle toz ve toprakla ālūde olup keçelenmek ma'nāsına; yukālu: شَعْتُ الشَّعْرُ شَعْتًا مِّنَ الْبَابِ الْمَرْبُورِ إِذَا اغْبَرَّ وَتَغَيَّرَ وَتَلَبَّدَ لِقَلَّةِ تَعَهُدِهِ بِالذَّهْنِ وَالْإِسْتِحْدَادِ

الْأَشْعْتُ [el-eş'as] (ahmer [ahmer] vezninde) Şol kimseye denir ki saçı müddet-i medīde yağlanıp taranmamakla toz ve toprakla ālūde olup keçelenmiş ola; yukālu: رَجُلٌ شَعْتُ أَيُّ الْمُغْبِرُّ الرَّأْسِ Ve

أَشْعْتُ [eş'as] Kazığa itlāk olunur, وَتَدُّ [ve-

tid] ma'nāsına, başı dağınık olmak hasebiyle. Ve kedi otu dedikleri nebātın kurusuna itlāk olunur, dağınık olduğu için. Ve

أَشَعْتُ [Eş'as] Esāmīdendir; Eş'as b. Kays b. Ma'dikereb ve Eş'as b. 'Abdumelik gibi. أشاعة [Eşā'iset] ve أشاع [Eşā'is] itlāk olunan cemā'at, أشعت [Eş'as]a mensūblardır.

التَّشَعْتُ [et-teşa'us] (تَعَلُّ [tefa'ul] vezninde) Perākende olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَشَعَّتِ الْقَوْمُ إِذَا تَفَرَّقُوا Ve ahz eylemek ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: تَشَعَّتْ مَالَهُ إِذَا أَخَذَهُ Ve ta'āmı azca yemek ma'nāsınadır; yukālu: تَشَعَّتْ مِنَ الطَّعَامِ إِذَا أَكَلَ مِنْهُ فَلَيلًا ve tanzif makülesiyle ta'ahhüd olunmadığından tozlanıp keçelenmek ma'nāsınadır; yukālu: تَشَعَّتْ شَعْرُهُ إِذَا تَلَبَّدَ

شُعْتُ [Şu's] (şin'in zammıyla) Bir mevzi adıdır.

الشُّعْبِيَّةُ [eş-Şu'aysiyyet] (bünye-i tasgîr ile) Bir su adıdır.

الشُّعْثَانُ [eş-şa'sān] (عَطْشَانُ [a'tşān] vezninde) أشعت [eş'as] ma'nāsınadır ki başı tozlu ve pejmürde olan kişiye denir; yukālu: هُوَ شُعْثَانُ الرَّأْسِ أَيِ أَشَعْتُهُ

التَّشْعِيْتُ [et-teş'i's] (تَفْعِيلُ [tef'il] vezninde) Bir kimseden def-i şerr ve izāle-i müzī eylemek ma'nāsınadır; yukālu: شَعَّتْ مِنْهُ شُعْثَانُ الرَّأْسِ إِذَا نَضَحَ عَنْهُ وَذَبَّ Esās'ta bu, mecāz olmak üzere mersümdür; tekülü: مِنْ شَعْتُ مَنْ فُلَانٍ شَيْئًا إِذَا تَشَسَّتْ مِنْهُ

شُعَيْتُ [Şu'ays] (زُبَيْرُ [zubeyr] vezninde) esmādandır; Şu'ays b. Muhriz ve Şu'ays b. 'Abdullāh b. er-Rubeyş ve Şu'ays b. Muṭayyir ve İbrāhīm b. Şu'ays muhaddisindedir. Ve Şu'ays b. Ebi'l-Eş'as ki yine muhaddisindedir, bazıları bā-yı muvahhade ile rivāyet eylediler. Ve

Muhammed b. 'Abdullāh ve 'Abdurrahmān b. Hammād eş-Şu'aysiyyān muhaddislerdir, Bel'anber kabilesinden Şu'ays nām batna mensūblardır.

أَبُو الشُّعْثَاءِ [Ebu'ş-Şa'sā] Bir cemā'at künyesidir.

المُشَعَّتُ [el-muşa'as] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) 'Arūziyyūn istilāhında şol 'arūza itlāk olunur ki vetidinin iki müteharrekinin biri sākıt ola, güyā ki vetidinden mahallinin gayrısında olan hareket iskāt olunmakla cüz-i müteşa'as olmağın müşعت [muşa'as] ile tesmiye olundu. İşbu teşعيت [teş'i's] bahr-i hafif ile bahr-i müctess 'arüzunda cārī olur. Meselā فَاعِلَاتُنْ [fā'ilātün] cüz'ünün vetidi ki عَلَا [ilā]dır, ehad-ı müteharrikeyni ki meselā 'ayn'dır, sākıt olup فَالَاتُنْ [fālātun] yāhūd lām sākıt olup فَاعَاتُنْ [fā'ātun] kalmakla مَفْعُولُنْ [me'fūlun] cüz'üne nakl olunmuştur.

شُعْتَةٌ [Şu'set] (جُرْعَةٌ [cur'at] vezninde) İbn Zuheyr'dir ki Cāhiliyye'dendir.

[ش ف ث]

شَفَائِي [Şefāsā] (حَبَالِي [ḥabālā] vezninde) 'İrāk'ta bir karyedir; Muvaffaḥuddīn Ḥuseyn b. Naşr ed-Ḍarīr en-Naḥvī ki tesānif-i garibe sāhibidir, oradandır.

[ش ك ث]

الشُّكُوْنِي [eş-şekū'sā] (şin'in fethi ve elifin kasrı ve meddiyle) كَشُوْنَاءُ [keşū'sā] lafzında lügatlerdir ki bāğ sarmaşığı ta'bīr olunan nebāta denir.

[ش ل ث]

شَلَائِي [Şelāsā] (حَبَالِي [ḥabālā] vezninde) Başra kazāsında bir karyedir.

الشُّلْطَانُ [eş-şulşān] سُلْطَانٌ [sulṭān] vezninde

ve mürādıfidir; yukālu: هُوَ شُنْبَانٌ أَيْ سُلْطَانٌ

[ش ن ب ث]

الشُّنْبُثُ [eş-şenbes] [جَعْفَرٌ [cafer] vezninde) Arslana denir.

الشُّنْبَاتُ [eş-şunābiş] [عُلَابِثٌ [ulābiṭ] vezninde) Galiz ve yoğun olan şey'e denir. Ve arslana denir.

الشُّنْبَيْثَةُ [eş-şenbeşet] [دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) İlişmek ma'nāsınadır; yukālu: شُنْبَيْثٌ Şārihin beyānına göre "ش،ب،ث" maddesindedir.

[ش ن ك ب ث]

الشُّنْكَبَاثُ [eş-Şenkebās] (şīn'in ve kāf'ın fethiyle) Bir recül yāhūd bir mevzi' adıdır; muhaddisinden Aḥmed b. er-Rebī' b. Nāfī' eş-Şenkebāsi ve Aḥmed b. Muḥammed eş-Şenkebāsi ona mensūbdur.

[ش ن ث]

الشُّنْثُ [eş-şenes] (fethateynle) İri ve galiz olmak, شُنْثٌ [şeşen] ma'nāsınadır. Şārihin beyānına göre maktūbdur.

[ش و ث]

الشُّوَيْثِيُّ [eş-şuveysā] (tasgīr bünyesi ve kasr ile) Bir nev' hurmā adıdır.

FASLU'Ş-ŞĀDİ'L-MÜHMELE

(فَضْلُ الصَّادِ الْمُهْمَلَةِ)

[ص ب ث]

الصَّبِثُ [eş-şabs] [مَكْتُ [mekṣ] vezninde)

Yırtık gömlek makülesini yamayıp ıslāh eylemek ma'nāsınadır; yukālu: صَبِثَ الْقَمِيصَ

صَبِثًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا رَفَعَهُ وَرَفَأَهُ

FASLU'D-ĎĀDĪ'L-MU'CEME

(فَصْلُ الضَّادِ الْمُعْجَمَةِ)

[ض ب ث]

الضَّبِثُ [eḏ-ḏabṣ] [مَكْتُ] [mekṣ] vezninde) Bir nesneyi pençe ile kavrayıp tutmak ve avuçlamak ma'nāsınadır; yukālu: **ضَبَّتْ** بِالشَّيْءِ ضَبَّتًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا قَبِضَ عَلَيْهِ بِكَفِّهِ Ve vurmak ma'nāsınadır; yukālu: **ضَبَّتْ** فَلَانًا إِذَا ضَرَبَتْهُ

الإِضْطِبَاتُ [el-iḏṭībās] [إِفْتِعَالٌ] [ifti'āl] vezninde ki tā' ṭā'ya kalb olunmuştur) Bu dahi bir nesneyi pençe ile kavrayıp tutmak ve avuçlamak ma'nāsınadır; yukālu: **إِضْطَبَّتْ** بِهِ بِمَعْنَى ضَبَّتْ

الضَّبُوثُ [eḏ-ḏabūs] [صَبُورٌ] [ṣabūr] vezninde) Semizliği bilinmek için üstüne vaz'-ı yed olup gövdesi beri öte yoklanan nākaya denir; yukālu: **نَاقَةٌ ضَبُوثٌ إِذَا كَانَتْ يُشَاكُ فِي** Ve **سَمَنَهَا فِضْبَتْ** أَي يُجَسُّ بِأَيْدِ

ضَبُوثٌ [ḏabūs] Arslana denir.

الْمَضَابِثُ [el-meḏābiṣ] (mīm'in fethiy- le) Arslanın pençelerine denir, **مَخَالِبٌ** [meḥālib] ma'nāsına. Müfredi **مِضْبَتْ** [miḏbeṣ]tir, **مِخْلَبٌ** [miḥleb] gibi; yukālu: **لَطَمَهُ الْأَسَدُ بِمَضَابِثِهِ** أَي بِمَخَالِبِهِ

الضَّبِثَةُ [eḏ-ḏabset] [قَبْضَةٌ] [qabḏat] vezninde) Deveye mahsūs bir gūne damga ismidir ki halka şeklinde olup ilerisinden ve gerisinden çizgiler olmakla pençe tarzında olur.

الْمَضْبُوثُ [el-maḏbūs] Zikr olunan damga ile damgalanmış erkek deveye denir.

الْأَضْبَاتُ [el-aḏbās] (hemzenin fethiy- le **قَبْضَاتٌ** [qabḏāt] ma'nāsınadır ki **قَبْضَةٌ** [qabḏat]ın cem'idir, avuç ma'nāsına; müfredi **ضَبَّتْ** [ḏabset]tir, **قَبْضَةٌ** [qabḏat] vezninde; yukālu: **أَخَذُوهُ بِالْأَضْبَاتِ** أَي الْقَبْضَاتِ

الضَّبَاتُ [eḏ-ḏubās] [غُرَابٌ] [ḡurāb] vezninde) Arslanın pençelerine denir, **بِرَائِثُ الْأَسَدِ** ma'nāsına. Ve

ضَبَاتٌ [ḏubās] Zeyd ve Muncī ve 'Aṭiyye nām kimselerin ki birāderlerdir, pederleri ismidir, Cāhiliyye'dendir. Ve

ضَبَاتٌ [ḏubās] Arslana denir.

الضَّبَائِيَّةُ [eḏ-ḏubāsiyyet] (ḏād'ın zammı ve yā'nın teşdidiyle) Şol pazıya denir ki iri ve kulacı vāsi' ve şedīd ola.

الضَّبِثُ [eḏ-ḏabiṣ] [كَيْفٌ] [ketif] vezninde) ve **الْمِضْبِثُ** [el-miḏbeṣ] [مِئْبَرٌ] [minber] vezninde) ve

الْمُضْطَبِثُ [el-muḏṭabiṣ] [مُضْطَرِبٌ] [muḏṭarib] vezninde) Arslana denir.

[ض غ ث]

الضُّعُوثُ [eḏ-ḏaḡṣ] (ḏād'ın fethi ve ḡayn-ı mu'cemenin sükūnuyla) Birbirine katıp karıştırmak ma'nāsınadır; yukālu: **ضَعَّتْ** Ve **الْحَدِيثُ ضَعُوثٌ** مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا خَلَطَهُ Ve **عَرَكَةُ** [verik] seslenmek ma'nāsınadır; yukālu: **ضَعَّتْ** الْوَرِكُ إِذَا صَوَّتَ Gerçi cem'-i nüshalarda **الْوَرِكُ** 'unvānyıladır ki kāf ile mersümdür ki pöç kemiğine denir, onun seslenmesi bir türlü mülāyim değildir. Gālibā **الْوَرُلُ** 'unvānyıla ki lām'ladır, keler ta'bīr olunan cānvere şebīh bozumca dedikleri cānver olup aklām-ı nüssāh tagyīr eylemişlerdir, zīrā keler gibi o cānver dahi ötüp seslenir. Ve sev b makūlesi nesneyi ihtimāmsızca yaykamak ma'nāsınadır; yukālu: **ضَعَّتْ** التَّوْبُ إِذَا **عَسَلَهُ** وَلَمْ يَنْقِهِ

الضُّعُوثُ [eḏ-ḏaḡūs] **ضَبُوثٌ** [ḏabūs] vezninde ve mürādifidir ki zikr olundu; yukālu:

نَاقَةٌ ضَعُوتٌ أَيْ ضَبُوتٌ

الضَعْتُ [eḍ-ḍiğs] (ḍād'ın kesriyle) Bir demet otluğa denir ki yaşı kurusu karışık ola. Cem'î **أَضَعَاتٌ** [aḍğās] gelir. **أَضَعَاتٌ أَحْلَامٌ** [aḍğāsu ahlām] dedikleri rü'yā bundan me'hūzdur ki karışık olduğundan ta'bir ve te'vile sıhhat ve salāhiyyeti olmayan rü'yādan 'ibārettir.

الْإِضْطِعَاتُ [el-iḍṭiğās] (ifti'āl) [ifti'āl] vezninde tā' ṭā'ya münkalibdir) Tutam tutam ve demet demet otluk derip devşirmek ma'nāsınadır; yukālu: **إِضْطَعَتْ الرَّجُلُ الضُّعْتُ إِذَا اخْتَطَبَهُ**

التُّضْعِيثُ [et-taḍğīs] (tef'īl) [tef'īl] vezninde) **تَمْتِينٌ** [temtīn] gibi isimdir, hemān yerin yüzünü ve otlukları nem-nāk edecek mikdār yağmura denir; yukālu: **أَصَابَ الْأَرْضَ تَضْعِيثٌ مِنْ الْمَطَرِ وَهُوَ مَا بَلَ الْأَرْضَ وَالتَّبَاتِ مِنَ الْمَطَرِ**

الضَّاعِثُ [eḍ-ḍāğis] Cevherī rivāyeti üzere bir nesne bürünüp vuhūş gibi seslenmekle sıbyānı korkutur olan adama denir. Cevherī bunda galat eylemiştir, savāb olan bā-yı muvahhade ile **ضَابِتٌ** [ḍābiṣ]tir, niteki bā' bābında zikr olundu. Şārih der ki Ezherī ve İbn Fāris ṣā-yı müsellese ile resm eylediler.

FASLU'T-ṬĀ'İ'L-MÜHMELE

(فَضْلُ الطَّاءِ الْمُهْمَلَةِ)

[ط ث ث]

الطُّثُ [eṭ-ṭass] (ṭā'nın fethi ve sā'nın teşdidiyle) Sıbyāna mahsūs bir la'ib ismidir ki beynlerinde **مُطِئَةٌ** [muṭiṣset] dedikleri bir değirmice tahta pāresiyle oynarlar, murād fırıldak dedikleri olacaktır ve **مُطِئَةٌ** [muṭiṣset] mīm'in zammı ve ṭā'nın kesriyledir.

[ط ح ث]

الطُّحْثُ [eṭ-ṭahṣ] (baḥṣ) [baḥṣ] vezninde) Bir nesneyi el ile öte kakmak ma'nāsınadır; yukālu: **طَحَّثَهُ طَحْثًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا دَفَعَهُ بِالْيَدِ**

[ط خ م ر ث]

طَحْمُورُثُ [Ṭahmūreṣ] (ṭā'nın fethi ve ḥā-yı mu'cemenin sükūnu ve rā-i meftūhe ile) Selefte 'uzamā-yı mülük-i Furs'ten bir pādişāh adıdır. Yedi yüz sene serir-ārāy-ı saltanat olmuştur. Kütüb-i tevārihte hā'yla **طَهْمُورُثُ** [Ṭahmūreṣ] 'unvānında mersūm ve sālīs-i selātīn-i Pişdādiyān ve İbn Nevcihān b. Hūşeng b. Siyāmek b. Keyūmerṣ olmak üzere merkūmdur. Firdevsī, *Şehnāme*'de Dīvbend vasfıyla tavsif eylemiştir.

[ط ر ث]

الطُّرُوثُ [eṭ-ṭursūs] (zūbūr) [zunbūr] vezninde) Zekerin başına denir, **كَمَرَةٌ** [kemeret] ma'nāsına. Ve bir nebāt adıdır ki me'küldür. Türkīde kolğan dikenini ve beyne'l-etıbbā **رُبُّ الْأَرْضِ** [rubbu'l-arḍ] ve **رُبُّ الرِّيحِ** [rubbu'r-riyāh] dedikleri nebāttir; kırmızısı lezīz ve me'kül ve beyāzı acı olur. Bunun bir nev'i vardır ki hindīdir,

bül-i Hindî ve Hind ayvası ta'bir olunur.

التَطْرُوثُ [et-teṭarṣuṣ] [تَدَخْرُجُ] [tedaḥruc] vezninde) devşirmek ma'nâsınadır; yukâlu: تَطْرُوثُ الرَّجُلِ إِذَا اجْتَنَى الطَّرُوثُ

الطَّرُوثُ [eṭ-ṭarṣ] [حَرَّتْ] [ḥars] vezninde) Mutlakan ter ü taze olan nebâta denir.

الطَّرِوثُ [eṭ-ṭirs] (tā'nın kesriyle) Ferc-i nisvânda dılak ta'bir olunan lahm-ı zā'idin ucuna denir, طَرَفُ الْبَطْرِ [ṭarafu'l-bazr] ma'nâsına. Burada النُّشَاسُ nüshası galattır.

طُرَيْثِيثُ [Ṭuraysîṣ] (Tasgîr bünyesiyle) Neysâbü'r kazâsında bir karyedir.

[ط ر خ ث]

الطَّرْحَانَةُ [eṭ-ṭarḥaṣet] (ḥā-yı mu'ceme ile دَخْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Densizlik, hif-fet ve نَزَقٌ [nezak] ma'nâsınadır; yukâlu: بِهٍ طَّرْحَانَةٌ أَي حِفْمَةٌ وَنَزَقٌ

[ط ر م ث]

الطَّرْمُوثُ [eṭ-ṭurmūṣ] [زُنْبُورٌ] [zunbūr] vezninde) Süst ve za'if ve nâ-tüvân kimseye denir. Ve ıssı külde pişmiş ekmeğe ve poğaçaya denir. Āteş koru ve kızgın taş üzere pişmiş ekmek ve çakıl pidesi bu nev'endir.

[ط ل ث]

الطَّلُوثُ [eṭ-ṭulūṣ] [قُعُودٌ] [ku'ūd] vezninde) Akmak ma'nâsınadır; yukâlu: طَلَّتْ الْمَاءُ طُلُوثًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا سَالَ

التَطْلِيثُ [et-taṭlīs] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) Zā'id ve efvūn olmak ma'nâsınadır; yukâlu: طَلَّتْ عَلَى كَذَا تَطْلِيثًا إِذَا زَادَ

الطَّلْئَةُ [eṭ-ṭulset] [جُرْعَةٌ] [cur'at] vezninde) 'Akl ve bedeni za'if olan cāhil ve nādāna denir ki suverî ve ma'nevî mu'attal olur; yukâlu: هُوَ طَلْئَةٌ أَي جَاهِلٌ ضَعِيفُ الْعَقْلِ وَالْبَدَنِ

[ط ل ح ث]

الطَّلْحَشَةُ [eṭ-ṭalḥaṣet] (ḥā-yı mühmele ile دَخْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Bir kimseyi hoşlanmadığı emr-i kerîhe bulaştırmak ma'nâsınadır; yukâlu: طَلَحَتْ فَلَانًا إِذَا لَطَحَهُ بِأَمْرٍ يَكْرَهُهُ

[ط ل خ ث]

الطَّلْحَشَةُ [eṭ-ṭalḥaṣet] Ḥā-yı mu'ceme ile طَلْحَشَةٌ [ṭalḥaṣet] vezninde ve mürâdifidir, 'alâ-kavlin bu mutlakan bir nesneye bulaştırmak ma'nâsınadır; yukâlu: طَلْحَشَتْ بِهِ أَي لَطَحَتْ بِهِ

[ط م ث]

الطَّمْثُ [eṭ-ṭams] [مَكْتٌ] [mekṣ] vezninde) Kızın bekâretini izâle eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: طَمَّثَهَا طَمْثًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا افْتَضَّهَا

Şārih der ki ba'zılar تَدْمِيَةٌ [tedmiyet] ile olan cimā'a tahsîs eylediler. Ve 'aleyhi kavluhu ta'ālā: ﴿لَمْ يَطْمِئْتُهُنَّ إِنْسٌ قَبْلَهُمْ وَلَا جَانٌّ﴾ أَي لَمْ يَذْمُهُنَّ بِالْجَمَاعِ وَعَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ لَمْ يَطْمِثِ الْإِنْسِيَّةَ وَهِيَ الْإِنْسِيَّةُ وَلَا الْجَيْتَةَ جَيْتِي

طَمَّثَ [ṭams] Hatun hayz görmek ma'nâsınadır; yukâlu: طَمَّثَتِ الْمَرْأَةَ وَطَمَّثَتْ Ve değ-mek ma'nâsınadır ki mecâzdır; yukâlu: مَا طَمَّثَ هَذَا الْمَرْزُوعَ قَبْلَهَا أَحَدٌ أَي مَا مَسَّهُ وَبِهِ فُسِرَ قَوْلُهُ Ve تَعَالَى ﴿لَمْ يَطْمِئْتُهُنَّ﴾، الآية

طَمَّثَ [ṭams] Kîre denir, دَنَسَ [denes] ma'nâsına; yukâlu: مَا يَفْلَانُ طَمَّثَ رَيْبَةً أَي دَنَسَهَا Ve bir nesne fâsid ve tebâh olmak, fesâd ma'nâsınadır; yukâlu: مَا فِيهِ طَمَّثٌ أَي فَسَادٌ

الطَّامِثُ [eṭ-ṭāmiṣ] Namâzsız hatuna denir; yukâlu: إِمْرَأَةٌ طَامِثٌ أَي حَائِضٌ

Mütercim der ki levha-i zamîre kayd edecek nefâ'isten Şāfiye şerhi Çârperdi'de

mersūmdur ki ism-i mensüb kabīlinden iki kısım ism vardır: Bir kısmı şol zevāttır ki bir şey'e mülābesesi kesir ola yāhūd o şey'onun san'at ve ma'āşī olmakla ona müdāvīm ola, bu makūle zevāt fa'āl üzere binā kılınır teşdīd-i 'ayn'la, zīrā teşdīd teksīri mutazammındır. Meselā 'āmil-i بَتَات [betūt] ve bāyi'-i بَتُوت [betūt]a بَتَات [bettāt] denir. Ve عَوَاج [‘āc] sāhibine عَوَاج [‘avvāc] ve deveciye جَمَالُ [cemmāl] denir. Ve bir kısmı bir şey'e mülābis olur, lākin sıfat teksir üzere olmaz. Bu makūle fā'il üzere savg olunur. Meselā تَامِرٌ [tāmīr] gibi ki دُو تَمْرٍ [zū temr] ma'nāsınadır ki hurmā sāhibi demektir, zīrā hurmāciya تَمَارٌ [temmār] denir ve دَارِعٌ [dāri'] gibi ki دُو دِرْعٍ [zū dir'] ya'nī zīrh sāhibi demektir. Ve bunlara ism-i fā'il-i nesebī derler, fi'l üzere cārī değıllerdir. Hemān دُو الشَّيْءِ ma'nāsına mebnilerdir, "درع-تمر-يتمر" ve "درع-يديرع" sīgaları vārid olmamıştır. Onun için bu makūle ism-i fā'iller mü'ennes olmazlar, meselā نَاقَةٌ شَائِلٌ ve جَمَلٌ شَائِلٌ derler, niteki ذَاتُ فُرُوسٍ ﴿بَقْرَةٌ لَا فَارِضٌ﴾ kerīmesinde ma'nāsına olmakla فَارِضَةٌ vārid olmadı. Ve دَاحِيٌّ دَاحِيٌّ dahi bu kabīldendir. Ve İmām Ḥalīl dedi ki ﴿عَيْشِيَّةٌ رَاضِيَّةٌ﴾ dahi bu kabīldendir ki ذَاتُ رِضَا demektir. Onun için مَرُوضِيَّةٌ ile mü'evveldir. Ve āhirindeki hā' mübālagaya mahmūl olur, عَلَامَةٌ [‘alāmet] ve رَاوِيَّةٌ [rāviyet] gibi. Ve bunda mecāza mahmūl olmakta cā'izdir mübālagaya nüktesine mebnī ve طَالِقٌ [tālīk] ve حَائِضٌ [hā'id] ve طَامِثٌ [tāmīš] dahi bu kabīldendir, ذَاتُ طَالِقٍ وَحَائِضٍ وَطَامِثٍ ma'nālarındadır ki bu fi'ller bir zamānda hudūs ve 'urūzlarına ta'arruz etmeksizin onlara hāsıl ve sābittir demektir. Ve eğer ef'āl-i mezkūre üzere icrā irāde olunursa, tā' ityānıyla عَدَاً طَالِقَةً

تَحِيضٌ ve تَطَلَّقُ عَدَاً ki حَائِضَةٌ الْآنَ dersin.

Ve Sībeveyhi dedi ki bu makūleler شَيْءٌ [şey'] yāhūd اِنْسَانٌ [insān] lafzının sıfatlarıdır, زِيْرَةٌ اِمْرَاَةٌ [imre'et], شَيْءٌ [şey'] yāhūd اِمْرَاَةٌ طَالِقٌ [insān]dan 'ibāret olmakla اِنْسَانٌ طَالِقٌ kavli شَيْءٌ أَوْ اِنْسَانٌ طَالِقٌ kuvvesindedir ve ma'ānī üzere haml cādde-i meslūkedir. Ve Kūfiyyūn 'indinde bu makūleden ṭā'nın sukūtu mü'ennese muhtass olduğuna mebnīdir ki nisvāna mahsūs sıfattır, lākin Kūfiyyūnun bu kelāmının tardī اِمْرَاَةٌ رَجُلٌ عَائِشٌ وَاِمْرَاَةٌ عَائِشٌ ve 'aksi حَامِلَةٌ وَمُرْضِعَةٌ kavliyle ibtāl olunmuştur. İntehā.

الطَّمْثَانُ [eṭ-Ṭameşān] (feteḥātla) Esmādandır. Vāşile b. eṭ-Ṭameşān, İyād kabīlesinin nesebi ricālindedir.

[ط ه ث]

الطُّهْنَةُ [eṭ-tuḥset] [cur'at] vezninde) 'Aklı süst ve za'if olan kimseye denir, her ne kadar cesīm ve tenū-mend ise de.

FASLU'L-ʿAYNĪ'L-MÜHMELE (فَضْلُ الْعَيْنِ الْمُهْمَلَةِ)

[ع ب ث]

الْعَبَثُ [el-ʿabēs] (fethateynle) Laʿib ve lehv eylemek maʿnāsınadır ki bī-fāʿide ʿamel-den ʿibārettir; yukālu: عَبَثَ الرَّجُلُ عَبَثًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا لَعِبَ

Şārih der ki asl حَلَطٌ [ħalt] maʿnāsına mevzūʿdur. Baʿdehu umūr ve aʿmāle laʿib ve lehv karıştırmak maʿnāsında istiʿmāl olundu ve ism olarak istiʿmāl olunur ki zımnında celb-i nefʿ yāhūd defʿ-i zarar makūlesi fāʿide olmayan ʿamele itlāk olunur.

الْعَبْثُ [el-ʿabs] (مَكْتُ) [mekṣ] vezninde) Katıp karıştırmak maʿnāsınadır; yukālu: عَبَثَ الشَّيْءَ بِالشَّيْءِ عَبَثًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا خَلَطَهُ بِهِ Ve عَبَثَ الرَّجُلُ إِذَا كَتَبَ عَيْبَةً [ʿabīset] ittihāz eylemek maʿnāsınadır, ke-mā se-yuzkeru; yukālu: اتَّخَذَ الْعَيْبَةَ

الْعَبِيثَةُ [el-ʿabīset] (هَرِيَسَةٌ) [herīset] vezninde) Tarhana taʿbīr olunan taʿāma denir ki keş dedikleri yoğurt kurusuyla yağ ve buğdaydan olur, ʿalā-kavlin arpa ve buğday ve keşi birbirine katıp içine çekirge vazʿ ve tabhla tertīb eyledikleri bir nevʿ taʿām ismidir. Ve

عَيْبَةُ النَّاسِ [ʿabīsetu'n-nās] Ecnās-ı muhtelifeden müctemīʿ evbāş ve ahlāt-ı nāsa itlāk olunur ve nesebinde karışıklık olan kimseye denir; yukālu: هُوَ عَيْبَةٌ أَيُّ مُؤْتَشِبٍ يَغْنِي فِي نَسَبِهِ خَلَطٌ

الْعَبِيثُ [el-ʿibbīs] (سِكِّينٌ) [sikkīn] vezninde) mübālagadır, ekser-i evkātını beyhūde laʿib ve lehve sarfla ʿabese iştigāl eden kimseye denir.

الْعَبِيثُ [el-ʿabīs] (لَطِيفٌ) [latīf] vezninde) Bir nevʿ reyhān ismidir.

[ع و ب ث]

الْعَوْبُثُ [el-ʿAvbes] (جَوْهَرٌ) [cevher] vezninde) Bādiyede bir derbend adıdır.

عَوْبَثَانٌ [ʿAvbeşān] (ʿayn'ın fethiyle) İbn Zāhir b. Murād'dır ki Beddā b. ʿĀmir nām kimsenin ceddidir.

[ع ث ث]

الْعُتَّةُ [el-ʿusset] (ʿayn'ın zammı ve sā'nın teşdidiyle) Güve taʿbīr olunan böceğe denir ki yün ve kürk makūlesine üşüp tebāh ve berbād eder. Cemʿ-i cinsi عُتٌّ [ʿuṣṣ]tür. Ve

عُتَّةٌ [ʿuṣset] Kocakarıya itlāk olunur, ve dili zefīr bed-zebān ʿavrete itlāk olunur, maʿnāsına. Şārih بَدِينَةٌ nüshasını istihsān eylememiştir; yukālu: إِمْرَأَةٌ عُتَّةٌ Ve بَوْنٌ وَهَامِكَا ʿavrete de itlāk olunur.

الْعَثُّ [el-ʿass] (ʿayn'ın fethi ve sā'nın teşdidiyle) Yün makūlesine güve üşmek maʿnāsınadır; yukālu: عَثَّتِ الْعُتَّةُ الصُّوفَ عَثًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا لَحَسْتُهُ Ve عَثَّهُ إِذَا أَلَحَّ عَلَيْهِ Ve yılan sokmak maʿnāsınadır; yukālu: عَضَّتْهُ عَضَّتُهُ

الْعَثَاتُ [el-ʿişās] (ʿayn'ın kesriyle) ve

الْمُعَاثَةُ [el-muʿāset] (مُضَادَّةٌ) [muḏāddet] vezninde ki مَفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] masdarlarıdır) Beste ve şarkı ve mevāl makūlesi sürūd ve tegannīde terennüm eylemek maʿnāsınadır ki murād ırlamak olacaktır; yukālu: عَاثٌ فِي غِنَائِهِ مُعَاثَةٌ وَعَثَاتًا إِذَا تَرْتَمَ

عَثَاتٌ [ʿişās] Bir nevʿ engerek yılanlarına denir ki kurak senelerde birbirini ekl eder-

ler. Şārihin beyānına göre müfredi عَثُّ [ʿiṣṣ]tir, ‘ayn’ın kesriyle.

التَّغِيثُ [et-taʿṣīs] (تَغَيْلٌ [tefīl] vezninde) Bu dahi tegannīde terāne ve terennüm eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَثَّتْ فِي غَنَائِهِ تَغَيْثًا إِذَا تَرَّيْتُمْ

الْعَثَّةُ [el-ʿaṣʿaṣ] (غَبَّابٌ [gabgab] vezninde) Fesād ve tebāhī maʿnāsınadır; yukālu: مَا فِيهِ عَثَّةٌ أَيْ فَسَادٌ Ve

عَثَّةٌ [ʿAṣʿaṣ] Medīne’de bir dağın adıdır. Ve bir hvānende ismidir. Ve pöç ve uca taʿbīr olunan ‘uzvun yumuşak yerine denir. Ve yumuşak yere denir. Ve şol kum yığınının sırtına denir ki onda nebāt eseri olmaya.

الْعَنْعَنَةُ [el-ʿaṣʿaṣet] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Irgalamak maʿnāsınadır; yukālu: عَثَّعَتِ الشَّيْءَ عَثَّعَةً إِذَا حَزَّكَ عَثَّعَتْ بِالْمَكَانِ إِذَا أَقَامَ Ve meyl ve rükün eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَثَّعَتْ إِلَيْهِ إِذَا رَكَزَ

الْعَنَاعِثُ [el-ʿaṣāʿiṣ] (‘ayn’ın fethiyle) Mi-hen ve şedā’id maʿnāsınadır; yukālu: هَذَا زَمَانُ الْعَنَاعِثِ أَيْ الشَّدَائِدِ

الْعَنَاءُ [el-ʿaṣṣāʿ] (غَرَاءٌ [garrā] vezninde) Yılana denir, حَيَّةٌ [ḥayyet] maʿnāsına.

التَّعَاثُثُ [et-teʿāṣuṣ] (تَعَالُلٌ [teʿālul] vezninde) ve mürādifidir ki muvādaʿaten ‘illet izhār eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: تَعَاثَّثَهُ أَيْ تَعَالَلْتُهُ

الْإِغْيَاثُ [el-iʿtiṣās] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bir kimseyi hayr ve menfaʿate nā’il olmaktan alıkomak maʿnāsınadır; yukālu: إِغْيَاثُهُ عِرْقٌ سَوْءٌ أَيْ تَعَقَّلَهُ أَنْ يَبْلَغَ الْخَيْرِ

الْعُغَيْثَةُ [el-ʿuṣayṣet] (Musaggar bünyesiyle) **عُثُّ** [ʿuṣṣ] kelimesinden ki zikr olunan güve taʿbīr ettikleri böceğe denir; musag-

gardır, güveceğiz demektir; ve minhu’l-meselu: “عُغَيْثَةٌ تَقْرُمُ جِلْدًا أَمْلَسًا” Yaʿnī “Küçük güve emles deriyi ancak ekl-i yesīr ile ekl edebilir ki tamām teʿsīr edemez” demektir. Bu mesel bir işi işlemek bābında her çend cehd ve ikdām ve bezl-i ihtimām edip lākin bir vechile ‘uhdesinden gelmeğe iktidārı olmayan kimse hakkında darb olunur.

[ع ث ل ث]

عَثِيثٌ [ʿiṣiṣ] (‘ayn’ın kesriyle) Şām sevāhilinde bir hısn adıdır ki Ḥiṣnu Aḥmer denmekle müteʿārefdir.

[ع د ث]

الْعَدْتُ [el-ʿadṣ] (مَكْتُ [mekṣ] vezninde) Bir kimsenin huyu sehl ve mülāyim olmak maʿnāsınadır ki yavaşlık ve güzel huyluluk taʿbīr olunur; yukālu: بِهِ عَدْتُ أَيْ سُهُولَةٌ الْخُلُقِ

عُدْتَانُ [ʿUdṣān] (عُشْمَانُ [ʿuṣmān] vezninde) Bir recül adıdır.

[ع ر ث]

الْعَرْتُ [el-ʿarṣ] (حَرْتُ [ḥarṣ] vezninde) Bir nesneyi yerinden çekmek maʿnāsınadır; yukālu: عَرَّتِ الشَّيْءَ عَرْتًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا نَزَعَهُ Ve el ile ovmak maʿnāsınadır; yukālu: عَرَّتُهُ إِذَا دَلَّكَهُ

[ع ر ط ن ث]

الْعَرْطِينِيَا [el-ʿarṭeniṣā] (دَرْدَبِيْسَا [derdebīsā] vezninde) Buhūr-ı meryem nebātının köküne denir ki Türkīde domuz ağırşağı diye taʿbīr olunur.

[ع ف ث]

الْأَعْفُثُ [el-aʿfeṣ] (أَعْفَتُ [aʿfet] vezninde) Çok açılan yaʿnī oturup kalktıkça ‘avret yeri çok münkeşif olan devşiriksiz kişiye

denir; yukālu: رَجُلٌ أَغْفَتُ أَي كَثِيرُ التَّكْشُفِ

[ع ك ث]

الْمَعْنَكُثُ [el-ʿAnkeṣ] (ʿayn'ın ve kāf'ın fet-hiyle) Bir nebāt ve bir recül isimleridir.

الْمَعْنَكُثُ [el-ʿaks] (مَكْثٌ [mekṣ] vezninde) Fi'l-asl ictimāc ve iltiyām ma'nāsınadır; lākin asl bināsı elsine-i ʿArabda terk ve imāte olunmakla hemīn mezīd olarak müsta'femeldir.

التَّعْنَكُثُ [et-taʿankuṣ] (تَدَخْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Her taraftan gelip birikmek ma'nāsınadır; yukālu: تَعْنَكْتَ الْقَوْمَ إِذَا اجْتَمَعُوا

الْعَكَيْثُ [el-ʿakīs] (حَبِيثٌ [ḥabiṣ] vezninde) Fīl dedikleri hayvānın sidiğine denir, bevlü'l-fīl ma'nāsına.

[ع ل ث]

الْعَلْثُ [el-ʿals] (ʿayn'ın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Katıp karıştırmak ma'nāsınadır; yukālu: عَلَثَ الشَّيْءَ بِالشَّيْءِ Ve biriktirmek ma'nāsınadır; yukālu: عَلَثَ الشَّيْءَ إِذَا جَمَعَهُ Ve erṭā [erṭā] dedikleri meşe ağacıyla deri dibāgat eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَلَثَ السِّفَاءَ إِذَا دَبَعَهُ بِالْأَرْطَى Ve çakmaktan āteş çıkmayıp kör ve fersiz olmak ma'nāsınadır; yukālu: عَلَثَ الرَّئْدُ إِذَا لَمْ يُوْرَ

عَلَثَ [ʿAls] Dicle'nin şarkīsinde bir karye adıdır ki ʿAleviyyūna mevkūfedir.

الْعَلْثُ [el-ʿales] (fethateynle) Şiddet ve temādī üzere cenk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَلَثَ الْقَوْمَ عَلَثًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَقَاتَلُوا بِالسِّدَّةِ وَالرُّوْمِ

الْعَلَيْثُ [el-ʿalīs] (emīr [emīr] vezninde) Karışık arpa ve buğday unundan yapılmış ekmeğe denir; tekūlu: أَكَلْنَا عَلَيْثًا أَي خُبْرًا مِنْ شَعِيرٍ وَحِنْطَةٍ

الْغَلَاثَةُ [el-ʿulāšet] (ʿayn'ın zammıyla) Keşk ile sāfī yağı birbirine halt eylemekle tertib olunan taʿāma denir. Ve mutlakan her iki nesne ki birbirine karışmış ola, غَلَاثَةٌ [ʿulāšet] denir. Ve

غَلَاثَةٌ [ʿUlāšet] Beni'l-Ahvaş cemāʿatinden bir recül adıdır. Ve şuradan buradan nesne cemʿ eder olan kimseye de غَلَاثَةٌ [ʿulāšet] derler; yukālu: هُوَ غَلَاثَةٌ أَي يَجْمَعُ مِنْ هَهُنَا وَهَهُنَا

الْغُلَّةُ [el-ʿulset] (جُرْعَةٌ [curʿat] vezninde) İnsānın kifāyet-i maʿāşı olan şey'e denir, غُلْقَةٌ [ʿulqat] ma'nāsına. Burada غُلْقَةٌ [ʿulqat] ilişik ma'nāsına da olmak mümkündür, zīrā تَعَلَّثُ [teʿalluṣ], تَعَلَّقُ [teʿalluḳ] ma'nāsına da gelir; yukālu: لَهُ غُلْقَةٌ أَي غُلْقَةٌ

الْعَلِثُ [el-ʿaliṣ] (كَيْفٌ [ketif] vezninde) Şol kimsedir ki pederinin gayrıya müntesib ola, ya'nī nesebinde karışıklık ola. Ve bir nesnenin taleb-kārına mülāzım olup yanından ayrılmayan kimseye denir. Mü'ellif ʿibāretiyle resm eylemekle şārih der ki cemīʿ-i ümmehāтта ملازِمٌ der ki cemīʿ-i ümmehāтта مُطَالِبٌ فِي قِتَالٍ وَغَيْرِهِ unvānında mersūmdur.

الْمُعْتَلِثُ [el-muʿteliṣ] (ism-i fā'il bünyesiyle) Bu dahi pederinin gayrısına müntesib, ya'nī nesebinde karışıklık olan kişiye denir; yukālu: هُوَ عَلِثٌ وَمُعْتَلِثٌ أَي مُتْسُوْبٌ إِلَى غَيْرِ أَبِيهِ

الإِغْتِلَاثُ [el-iʿtilās] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Āteşi çıkıp çıkmadığı nā-ma'lūm olan ağaçtan çakmak edinmek ma'nāsınadır, zīrā ʿArablar çakmağı ağaçtan ittihāz ederler, مَرْحٌ [merḥ] ve عَفَارٌ [ʿafār] gibi; yukālu: إِعْتَلْتُ زُنْدًا إِذَا أَخَذَهُ مِنْ شَجَرٍ لَا يَدْرِي أَي يُوْرِي أَمْ لَا Ve menkūha husūsunda hayrlısimı taharrī ve intihāb eylemeyip küf'ü yāhūd ne gūne olur ise olsun lā-ubāliyyāne tezevvüc eylemek ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu:

Kāle fi'l-Esās: **إِغْتَلَّتِ الرَّجُلُ إِذَا لَمْ يَتَحَيَّرْ مِنْ كَيْدِهِ**
يُقَالُ فُلَانٌ غَيْرُ مُغْتَلَّتِ الزِّنَادِ إِذَا كَانَ مُتَحَيِّرَ الْمُنْكَحِ

التَعَلُّثُ [et-ta'alluṣ] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Bir kimseye keyd ve mekr ile bir cünha 'azv ve tahmīl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَعَلَّتْ فُلَانٌ لِفُلَانٍ الذُّنُوبَ إِذَا تَمَحَّلَهَا Ve bir nesneye ilişip ta'alluk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: Ve bir nesneyi metīn ve muhkem kılmayıp baştan savma yapmak ma'nāsınadır; yukālu: تَعَلَّتْ السَّهْمُ إِذَا لَمْ يُحْكَمْ صُنْعَتُهُ

الأَغْلَاثُ [el-a'lās] (hemzenin fethiyle) عَلَتْ [ʿils] lafzından cem'dir 'ayn'ın kesriyle o zād ve tūşeye denir ki şey'-i mahsūstan ihtiyār ve tertīb olunmayıp eřyā-i muhtelifeden müteretteb ola. Ve أَغْلَاثُ الشَّجَرِ řol ağaç pārelerine denir ki onlar ile çakmak edinip āteř çıkarırlar, tāzesi kurusu karışık ola.

ع ن ث

الأَعْنُوثَةُ [el-ʿaṅṣuṭet] ('ayn'ın fethi ve zammı ve nūn'un sūkūnuyla) حَلِيٌّ [ħaliyy] dedikleri nebātın ki buğdaycık otu dedikleridir, hāssaten çürümüş kurusuna denir ki ra'ye salāhiyyeti olmaz. Cem'ci عَنَاثِيٌّ [ʿanāṣiyy] gelir, تَرَاقِيٌّ [terākiyy] vezninde)

الأَعْنَةُ [el-ʿaṅset] ('ayn'ın harekāt-ı selāsiyla) **عَنْثُوةٌ** [ʿaṅṣuṭet] ma'nāsınadır.

بَاعَيْنَاثِي [Bā'aynāṣā] (bā-yı muvahhade ve āhirde elifin kasrıyla) Bağdād kazāsında bir karye adıdır.

[عوث]

التَّغْوِثُ [et-ta'vīs] (تَفَعُّلٌ [tef'īl] vezninde) Bir adamı bir işten alıkomak ma'nāsınadır; yukālu: عَوَّثَهُ عَنِ الْأَمْرِ تَغْوِثًا إِذَا تَبَطَّه عَنْهُ Ve şürū'e eyleyeceği māddeden sarf ve tahvīl eylemekle ne güne hareket eyleyeceğinde mü-

tehayyir eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَوَّثَهُ عَنِ الْأَمْرِ إِذَا صَرَفَهُ حَتَّى تَحَيَّرَ

تَغْوِثٌ [ta'vīs] ile ma'nā-yı āhirde mürādifdir; yukālu: عَانَهُ عَوَّثًا بِمَعْنَى عَوَّثَهُ

الْمَعَاثُ [el-ma'ās] (mīm'in fethiyle) Mezhēb ve meslek ma'nāsınadır; yukālu: أَخَذَ مَعَاثًا مُسْتَقِيمًا أَي مَذْهَبًا وَمَسَلَكًا مُسْتَقِيمًا Ve vüs'at ve müsāmaha ma'nāsınadır; tekūlu: إِنَّ لِي عَنْ هَذَا الْأَمْرِ لَمَعَاثًا أَي مَذْوَحَةً

التَّعْوُثُ [et-te'avvuṣ] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Mütehayyir olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَعَوَّثَ الرَّجُلُ إِذَا تَحَيَّرَ

ع ي ث

الْعَيْثُ [el-ʿays] (لَيْثٌ [leys] vezninde) Bir nesneyi fesāda verip tebāh eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَاثَ الشَّيْءَ يَعْيِثُ عَيْثًا إِذَا أَفْسَدَهُ

الْعَيْثَةُ [el-ʿayset] ('ayn'ın fethiyle) Toprağı yumuşak yere denir. Ve

عَيْثَةٌ [ʿAyset] Şureyf'te 'alā-kavlin Cezīre'de bir karye adıdır. Ve Şureyf, bilād-ı 'Arabda be-gāyet yüksek bir dağdır.

الْعَائِثُ [el-ʿā'iṣ] ve

الْعَيْوُثُ [el-ʿayūs] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) ve

الْعَيَّاثُ [el-ʿayyās] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Arslana denir.

التَّغْيِثُ [et-ta'yīs] (تَفَعُّلٌ [tef'īl] vezninde) Bir işe şürū'e eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَيَّثَ فُلَانٌ كَذَا أَي طَفَّقَ Ve karanlıkta yāhūd görölmeden el yordamıyla bir nesne araştırmak ma'nāsınadır; yukālu: عَيَّثَ فُلَانٌ إِذَا طَلَبَ شَيْئًا بِالْيَدِ مِنْ غَيْرِ أَنْ يُبْصِرَهُ Ve bir nesne muhtelit ve müştebih olmak ma'nāsınadır; yukālu: عَيَّثَتْ طَيْرُهُ إِذَا اخْتَطَلَتْ

عَلَيْهِ

التَّعَيْثُ [et-ta'ayyus] (تَعَثَّ [tefa^{cu}l] vezninde) Suyu kanmak kertesinden aşağı içmek ma'nâsınadır; yukâlu: تَعَيْثَتِ الْإِبِلُ إِذَا شَرِبَتْ دُونَ الرِّيِّ

عَيْثِي [‘aysā] (‘ayn’ın fethi ve elifin kasrıyla) عَجَبًا [‘aceben] ma'nâsınadır ki ta‘accüb kelimesidir; yukâlu: عَيْثِي لَهُ أَيَّ عَجَبًا لَهُ

FASLU'L-GĀYNI'L-MU'CEME

(فَضْلُ الْعَيْنِ الْمُعْجَمَةِ)

[غ ب ث]

الْغَبْثُ [el-ğabs] (مَكْتُ [meks] vezninde) Keşki yağla ıslatmak ma'nâsınadır; yukâlu: غَبَثَ الْأَقِطَ بِالسَّمَنِ غَبْثًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا لَتَّهُ

الْغَبِيثَةُ [el-ğabīset] (ğayn’ın fethiyle) Ondan ismdir. Yağla ıslanmış keşke denir. Ve غَبِيثَةٌ [ğabīset] عَبِيثَةٌ [‘abīset] ile cümle-i ma‘ânide mürâdifdir ki zikr olundu.

الْأَغْبَثُ [el-ağbeş] (أَبْعَثُ [ebğaş] vezninde ve mürâdifidir ki zikr olundu.

الْإِغْبِثَاتُ [el-iğbişās] (إِحْمِرَارٌ [iħmirār] vezninde) Toz gibi boz renkli olmak ma'nâsınadır; yukâlu: إِغْبِثْتُ الشَّيْءُ إِغْبِثَاتًا إِذَا كَانَ أَعْبَثَ

[غ ث ث]

الْغَثُ [el-ğass] (ğayn’ın fethi ve šā’nın teşdidiyle) Sıfattır, arık, lāgar ve mehzül ma'nâsınadır; غَبَثُ [ğabs] ve سَمِينٌ [semīn] mütekâbillerdir; yukâlu: ضَانٌّ غَثٌّ أَيُّ مَهْزُولٌ

الْعَثَاةُ [el-ğaşāset] (ğayn’ın fethiyle) ve

الْعُثُوَّةُ [el-ğusūset] (ğayn’ın zammıyla) Arık ve hīre ve zebūn olmak ma'nâsınadır; yukâlu: غَثَّتِ الشَّاةُ يَغِثُ وَيَعِثُ عَثَاةً وَعُثُوَّةً مِنَ فَلَانُ ‘Arablar Ve الْبَابِ الثَّانِي وَالرَّابِعِ إِذَا هُرِلَتْ مَا يَدَعُ أَحَدًا إِلَّا سَأَلَهُ derler, مَا يَغِثُ عَلَيْهِ أَحَدٌ ma'nâsına, ya‘nī “Her gördüğü adamdan cerr ve su‘âl eylemeğe mecbûldur, gūyā ki itikādında mehzülü’l-māl ya‘nī servet ve yesārdan ‘arī fakīr ve bī-nevā kimse yoktur, mecmū‘-ı nās hayvān-ı semīn gibi لَا يَغِثُ zī-kuvvet ve zī-ginādır.” Kezālik لَا يَقُولُ فِي شَيْءٍ إِنَّهُ رَدِيٌّ فَيَثْرُكُهُ derler, عَلَيْهِ شَيْءٌ ma'nâsına, ya‘nī “Filān kimsenin ‘indinde

eşyā-ı dünyeviyyeden bir şey³ aslā kemter ve bī-kıymet deġildir. Cümlesi nefis ve fāhir olmakla her ne olursa olsun onu terk eylemeyip bir takrīble ahz ve der-himyān eylemeġe sa'y eyler." Mesel-i mezbūrlar be-gāyet mürteķib ve mütenezzil ve siflehūy tülengī kimseler haklarında irād olunur. Ve

غَنَائَةٌ [gāşāšet] ve

غُشَائَةٌ [gūşāšet] Kelām, fāsīd ve nā-hoş olmak ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: غَتَّ الْحَدِيثُ إِذَا فَسَدَ Ve yaranın çirki akmak ma'nāsınadır; yukālu: غَتَّ الْجُرْحُ إِذَا سَالَ غَشِيئُهُ

الْغَشِيْتُ [el-gāşīš] [emīr] (vezninde) Bu dahi arık ve mehzūl ma'nāsınadır; غَتَّ [gāşš] gibi. Ve

غَشِيْتُ [gāşīš] Yarada olan sarı su ve irin ve çürük et makūlesi çirke denir.

الْإِغْشَاءُ [el-iġşās] (hemzenin kesri ile) **غُشَائَةٌ** [gūşāšet] ma'nālarındadır; yukālu: أَعَتَّ اللَّحْمُ وَأَعَتَّ الْحَدِيثُ وَأَعَتَّ الْجُرْحُ بِمَعْنَى غَتَّ

الْإِسْتِغْشَاءُ [el-istiġşās] Yaranın içinde olan çirki çıkarmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَعَتَّ الْجُرْحُ إِذَا أُخْرِجَ الْغَشِيْتُ مِنْهُ

الْغَشِيئَةُ [el-gāşīšet] [ħabīšet] (vezninde) 'Akl ve şu'ürda olan fesād ve halele denir, gasīs-i curhtan me'ħūzdur; tekūlu: لَيْسَتْهُ عَلَى غَشِيئَةٍ وَنَفْسٍ حَبِيئَةٍ أَيَّ عَلَى فَسَادٍ عَقَلٍ Ve

غَشِيئَةٌ [gāşīšet] Şol hurmā ağacına itlāk olunur ki meyve-dār olup lākin lezzet ve halāveti olmaya; yukālu: نَخْلَةٌ غَشِيئَةٌ إِذَا كَانَتْ تَرْطَبُ وَلَا خَلَاوَةَ لَهَا Ve bī-hayr u menfa'at olan ahmak ve nādān kimseye denir ki aslā bir işe yaramaya.

الْغُشَّةُ [el-gūşšet] [gūşšet] (vezninde) Kifāyet eyleyecek dirliġe denir, bülga-i 'ayş ma'nāsına.

الْغَشْغَاشَةُ [el-gāşgāşat] [zelzelet] (vezninde) Ālāt ve eslihasız cenk eylemek ma'nāsınadır ki za'fıçe el dövüşü olacaktır; yukālu: غَشَعَتِ الْقَوْمُ إِذَا تَقَاتَلُوا بِأَسْلَاحٍ Ve bir yerde mukīm olmak ma'nāsınadır; yukālu: غَشَعَتْ بِالْمَكَانِ إِذَا أَقَامَ فِيهِ

الْإِغْتِيَاثُ [el-iġtişās] [ifti'al] (vezninde) Davar bir mikdārca çayırını almak ma'nāsınadır; yukālu: إِغْتَتَّ الْحَيْلُ إِذَا أَصَابَتْ مِنَ الرَّبِيعِ أَيُّ نَالَتْ مِنْهُ شَيْئًا قَلِيلًا

التَّغْيِثُ [et-taġşīs] [tefīl] (vezninde) Deve tedricle tavlanmaġa başlamak ma'nāsınadır. Bunun bābı izāle içindir, تَجَلِيدٌ [taġşīr] ve تَقْشِيرٌ [taqşīr] gibi; tekūlu: غَتَّ بَعِيرِي ثُمَّ غَتَّتْ أَيُّ سَمِنَ قَلِيلًا قَلِيلًا بِعَيْي أَزَالَ غُنَائَتَهُ بِبَعْضِ السَّمَنِ

الْغَيْثُ [el-gāşīs] [ketif] (vezninde) ve **الْغُشَاغِثُ** [el-gūşāġiş] [ulābiṭ] (vezninde) Arslana denir.

ذُو غُشْتٍ [Zū-Gūşeš] [şurad] (vezninde) Ganiyy kabīlesi yurdunda bir su yāhūd Đariyye nām karye korusunda bir daġın adıdır.

[غ ر ث]

الْغَرَثُ [el-ġaras] (fethateynle) Acıkmak ma'nāsınadır; yukālu: غَرَتِ الرَّجُلُ غَرْتًا مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا جَاعَ

الْغَرَّانُ [el-ġarsān] [aṭşān] (vezninde) Aç olan kişiyeye denir. Cem'i **غَرَّتِي** [ġarsā] gelir, **عَطَشِي** [aṭşā] (vezninde) ve **غَرَّائِي** [ġarasā] gelir, **صَحَارِي** [şahārā] (vezninde) ve **غَرَّاتِي** [ġirās] gelir, **عِطَاشِي** [iṭāş] (vezninde) ve **مُ'ENNESİNDE** **غَرَّتِي** [ġarsā] denir. Ceminde **غَرَّاتِي** [ġirās] denir, **عِطَاشِي** [iṭāş] (vezninde). Pes cem-i müzekker ile müfred mü'ennes ve cem-i müzekker ile cem-i mü'ennes müsāvidir. Ve 'Arablar

إِمْرَأَةٌ غَزَى الْوِشَاحَ derler, O hatun ki beli ince olmakla vişâhını doldurmaya. Ve وَشَاحٍ [vişâh] hatunlara mahsûs hamâ'il tarzında müzeyyen kılâdedir; yukâlu: هِيَ غَزَى الْوِشَاحَ أَي دَقِيقَةَ الْخَضِرِ

التَّغْرِيثُ [et-tağrīs] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Acıktırmak ve aç komak ma'nâsınadır; yukâlu: غَزَيْتُهُ تَغْرِيثًا إِذَا جَوَّعَهُ

غَوْرَتٌ [Ġavres] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) İbnu'l-Hâris'tir ki bir gazvede Nebiyy-i bi's-seyf 'aleyhi's-salâtu ve's-selâm hazretlerinin 'ale'l-gafle kılıçlarını sıyırıp cellâd-vâr taraf-ı nebevîye kasd ve hücum eylediği anda Hazret-i Bārî 'azze şānuhu mezbûrun ketifeyni beyninde şîrpençe nev'inden زُلْحَةٌ [zullehat] dedikleri cirâhati ihdâs eylemekle mütezil olup zemîne ser-niğün olmuştur. Vak'a-i mezbûrenin mülâhhası budur ki gazve-i Zātu'r-rukā'da Fahr-i 'âlem sallallâhu 'aleyhi ve sellem hazretleri bir şecer sâyesine nüzûl ve seyfîni şâh-ı şecere ta'lîk edip tenhâca râhat-güzîn iken mezbûr Ġavres bir takrîble ser-vakt-i 'âlîlerine rehyâb olup hemân ağaçtan tîgi ahz ve وَمَنْ يَمْنَعُكَ مِئِيْ diye havâle eyledikte Hazret-i Resûlullâh dahi اللَّهُ diyicek fi'l-hâl Cibrîl-i Emîn mezbûrun ketifeyni beynine darb eylemekle şîrpençe hudûs ve yüzü üzere zemîne mefrûş oldu. Hazret-i Risâlet-penâh o tîg-i ciger-gâhı alıp وَمَنْ يَمْنَعُكَ مِئِيْ diye havâle buyurdakta tazallûm ve istirhâm eylemekle tahliye-i sebîl buyurdular. Tercememiz olan siyer-i mu'teberde ismi دَعْتُوْرُ [Da'sûr] ve lakabı غَوْرَتٌ [Ġavres] olmak üzere mersûm olup ba'de-zemân şeref-yâb-ı İslâm olduğu merkûmdur.

[غ ل ث]

الْغَلْتُ [el-ğals] عَلْتُ [als] vezninde ve ma'nâlarında mürâdifidir ki zikr olundu.

الْغَلْتُ [el-ğales] (fethateynle) Bu dahi عَلْتُ [ales] gibi şiddet üzere mütemâdî harb ve kıtâl eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: عَلْتُ الْقَوْمَ غَلًّا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ بِمَعْنَى عَلْتُ Ve çakmaktan âteş çıkmayıp kör ve fersiz olmak ma'nâsınadır; yukâlu: عَلَيْتُ الرَّئِدَ إِذَا لَمْ يُورِ

الْغَلْيُ [el-ğalsā] (سَكْرَى [sekrā] vezninde) Bâdiye eşcârından bir acı ağaç ismidir, semeri sibâ'ı mühliktir.

الْغَلِيْتُ [el-ğalīs] (حَبِيْتُ [habīs] vezninde) O şey'e denir ki zehr ile karıştırıp tu'fme ederler ve onunla nesr ve ukâb sayd ederler, karga büken ile sâ'ir kuş sayd ettikleri gibi. Ve

غَلِيْتُ [ğalīs] Arpa ile karışık buğdaya denir.

الْمَغْلُوتُ [el-mağlūs] Bu dahi arpa ile karışık buğdaya denir. Şârihin beyânına göre arpa unuyla karışık buğday ekmeğine denir, niteki mühmele ile عَلِيْتُ [alīs] dahi bu ma'nâyadır. Ve hurmâ ile yâhüd hurmâ koruğuyla dibâgatlanmış deriye denir; yukâlu: سَفَاءٌ مَغْلُوتٌ أَي مَذْبُوعٌ بِالتَّمْرِ أَوْ البُسْرِ

الإِغْلِيْتُ [el-iğlinsā] (إِغْرِنْدَاءٌ [iğrindā] vezninde) Bir kimseye darb ve şetm ederek şer-gîr olup üzerine havâle ve müstevlî olmak ma'nâsınadır; yukâlu: إِغْلَيْتُهُ عَلَيْهِمْ إِذَا عَلَّيْتُهُ عَلَيْهِمْ وَالتَّشْمِ عَلَيْهِمُ بِالضَّرْبِ وَالتَّشْمِ

الْغَلْتُ [el-ğalīs] (كَيْفٌ [ketif] vezninde) Şedîdü'l-kıtâl olan bahâdıra denir. Ve mecnûna denir. Ve neş'e-dâr ta'âmdan yâ şarâbdan mest gibi keyiflenip neş'e-mend olmuş kimseye denir; yukâlu: جَاءَ وَهُوَ غَلِيْتُ Ve o kişiye denir

ki uyku basmakla uyuklayarak iki tarafa temāyül ve tekessür üzere ola.

الإِغْتِلَاثُ [el-iğtilās] [i'tilās] vezninde ve mürādifidir ki zikr olundu; yukālu: **إِغْتَلْتُ زُنْدًا بِمَعْنَى إِغْتَلْتُهُ** Ve çakmaktan āteş çıkmayıp fersiz olmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِغْتَلْتُ الرَّنْدَ إِذَا لَمْ يَورِ**

الْمُعَالِثُ [el-muğālīs] (ism-i fā'il bünyesiyle) Bu dahi şedidü'l-kıtāl olan muhārib dil-āvere denir.

[غ ن ث]

الْعَنْثُ [el-gānes] (fethateynle) Suyu içip soluk almak ma'nāsınadır ki zāhiren suyu soluklanarak içmek olacaktır ki **عَبَّ** [ʿabb] mukābilidir; yukālu: **عَنْتَ الرَّجُلَ عَنَّا** Ve bir nesne sebebiyle gönül dönüp mi'de bulanmak ma'nāsınadır; yukālu: **عَبَّتْ نَفْسُهُ إِذَا خَبِثَتْ** وَلَقَسَتْ

التَّعْنُثُ [et-teğannus] [tefa'ul] vezninde) Bir şey'e mülāzemet ve müdāvemeyi eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **تَعْنَتْ إِلَيْهِ** إِذَا لَزِمَهُ Ve sıklet vermek ma'nāsınadır; yukālu: **تَعْنَتُهُ الشَّيْءُ إِذَا ثَقُلَ عَلَيْهِ**

الْعُنَاثُ [el-gunnās] [rummān] vezninde) İşret ve münādemet hususunda ādāb ve atvārı hūb ve müstahsen olan yārāna denir ki cem'dir. Zāhiren müfredi **عَانِثٌ** [gānis]tir; yukālu: **هُمُ الْعُنَاثُ أَيِ الْحَسَنُوا الْأَدَابِ** فِي الْمُنَادِمَةِ

عَنْثٌ [gāns] (ğayn'ın fethi ve nūn'un sükūnuyla) İbn Efyān b. el-Ḳaḥm'dir ki Mālik kabilesindedir.

[غ و ث]

التَّغْوِثُ [et-tağvīs] [tef'īl] vezninde) **وَ غَوَّاهُ** [Vā gāvāhu] diye feryād ederek meded-hvāh olmak ma'nāsınadır ki **إِسْتِغَاةٌ**

[istiğāset]ten e'ammdır; yukālu: **غَوَّتَ الرَّجُلُ تَغْوِيًّا إِذَا قَالَ وَ غَوَّاهُ**

الْغَوْتُ [el-gāvīs] (ğayn'ın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) ve

الْغَوَّاسُ [el-guvās] (ğayn'ın zammıyla ve fethi şāzdr) Ondan isimlerdir, feryād ederek meded istemeğe denir. Ve meded ve nusrete dahi itlāk olunur; yukālu: **أَجَابُوا غَوْتَهُ** هَلْ عِنْدَكَ غَوْتُ وَ غَوَّاهُ بِالضَّمِّ وَالْفَتْحِ وَ غَوَّاتٌ

Şārih der ki fethin şüzüzuna bā'is asvātın ve asvāta delālet eden kelimātın mecmū'u zammıla ve kesr ile olur, **بَكَاءٌ** [bukā'] ve **نُبَاهٌ** [nubāh] ve **صُرَاخٌ** [şurāh] ve **نِدَاءٌ** [nidā] gibi.

الْإِسْتِغَاةُ [el-istiğāset] Bir kimseden meded ve nusret istemek ma'nāsınadır.

الْإِغَاةُ [el-iğāset] (hemzenin kesriyle) ve **الْمِعْوَةُ** [el-megūset] [me'ūnet] vezninde) Feryāda yetişip meded eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: **إِسْتِغَاةً فَأَعْتَنَهُ** **إِغَاةً** Mü'ellif **مِعْوَةٌ** [megūset] lafzını masdar-ı sānī sūretinde resm eyledi, lākin **مِعْوَةٌ** [me'ūnet] gibi ism-i masdardır, masdar mevzi'inde isti'māl eylediler.

Şārih der ki istiğāse bi'l-fil ve bā vāsıtasıyla ta'diye eder; ve yukālu: **مَا أَعْنَتُ بِهِ الْمُضْطَّرُّ مِنْ طَعَامٍ أَوْ نَجْدَةٍ أَيِ مِنْ قُوَّةٍ**

الْغِيَاثُ [el-giyās] (ğayn'ın kesriyle) İsm'dir, feryāda yetişmek, meded ve nusret ma'nāsına. Mā-kablinin kesresine mebnī vāv ya'ya münkalib olmuştur.

الْمِعَاوِثُ [el-megāviş] (mīm'in fethiyle) Sulara itlāk olunur, **مِيَاةٌ** [miyāh] ma'nāsına. Bunun müfredi **مِعْوَةٌ** [migveş]tir, **مِنْبَرٌ** [minber] vezninde ki vesīle-i **غِيَاثٌ** [giyās] demektir.

الْغَوِيثُ [el-ğavīs] (ğayn'ın fethiyle) Pek seğırtmeğe denir; yukālu: إِنَّكَ لَدُوْ غَوِيْثٍ أَيْ شِدَّةَ عَدُوِّ

غِيَاثٌ [Ġiyās] (ğayn'ın kesriyle) ve

مُغِيْثٌ [Muğīs] مُجِيْبٌ [mucīb] vezninde) Esmā-i ricāldendir.

الْمُغِيْثَةُ [el-Muğīset] (مُغِيْبَةٌ [muġīnet] vezninde) İki mevzî' ismidir.

الْمُغِيْبِيَّةُ [el-Muğīšiyet] (yā-yı nisbetle) Bağdād'da bir medrese ismidir.

يَعُوْثٌ [Yağūs] (يَعُوْقٌ [ya'ūk] vezninde) Mezħic kabilesine mahsūs bir sanem ismidir.

[غ ي ث]

الْغَيْثُ [el-ğays] (ğayn'ın fethi ve yā'nın sükunuyla) Yağmura denir, 'alā-kavlin şol yağmura denir ki misāha-i arzı bir berīd ya'nī on iki mīl mesāfeye şāmil ola; yukālu: نَزَلَ الْغَيْثُ أَي الْمَطَرُ أَوْ الَّذِي يَكُونُ عَرَضُهُ بَرِيْدًا Ve

غَيْثٌ [ğays] Yağmur ile nābit olan çayırı ve çemene itlāk olunur sebebiyyet 'alākasıyla; yukālu: وَقَعَتِ الْمَاشِيَةُ عَلَى الْغَيْثِ وَهُوَ الْكَلْبُ يَنْبُتُ بِمَاءِ السَّمَاءِ Ve

غَيْثٌ [ğays] Masdar olur, yağmur yağdır-mak ma'nāsına; yukālu: غَاثَ اللهُ الْبِلَادَ يَغِيْثُ Ve yere yağmur nāzil olmak ma'nāsınadır; yukālu: غَاثَ الْغَيْثُ غَاثَ الْأَرْضِ ve yukālu: غِيْبَتِ الْأَرْضُ تُغَاثُ عَلَى بِنَاءِ الْمُفْعُولِ فَهِيَ أَي الْأَرْضُ مَغِيْبَةٌ وَمَغِيْبَةٌ Ve ağacın çiçekleri açmağa başlamak ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: غَاثَ الثُّورُ إِذَا أَضَاءَ Ve

غَيْثٌ [Ġays] Esmā-i ricāldendir: Ġays b. Murayṭa, Benī 'Abs ve Ġays b. 'Āmir, Temīm kabilelerindedir.

الْمَغِيْبَةُ [el-mağīset] (mīm'in fethiyle) ve **الْمَغْيُوسَةُ** [el-mağyūset] (aslı üzere) Yağmur yağmış yere denir. Ve

مَغِيْبَةٌ [Mağīset] (mīm'in fethi ve zammıyla) Kādisiyye'de bir kuyu adıdır. Ve Īrān'da Beyhağ nāhiyesinde bir karye adıdır.

الْغَيْثُ [el-ğayyis] (صَيَّبٌ [şayyib] vezninde) Sīga-i mübālagadır, şiddetle yağan matar-ı kesīre denir. Ve 'Arablar فَرَسٌ دُوْ فَرَسٌ دُوْ غَيْثٍ derler, gittikçe seğırtmesini artırır olan soluklu yüğrük at demektir; yukālu: بَرُّ ذَاتٌ Ve فَرَسٌ دُوْ غَيْثٍ إِذَا كَانَ يَزْدَادُ جَزِيًّا بَعْدَ جَزِيٍّ derler, ذَاتٌ مَّا'nāsına ki menba'ı yāhūd mecrāsı olmakla aslā noksān bulmayıp alındıkça medd eder olan kuyu demektir. Ve Ġayyis b. 'Amr b. el-Ġavs'dir ki Ṭayyi' kabilesindedir.

مُغِيْثُ مَاوَانَ [Muğīṣu Māvān] (mīm'in zammıyla) Başka bir kuyu adıdır. Ve

مُغِيْثٌ [Muğīs] Hazret-i 'Ā'işe mu'takası olan Berīre'nin zevci ismidir ki ashābandır.

التَّغِيْثُ [et-teğayyūs] (تَفَاعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Semirmek ma'nāsınadır; yukālu: تَغِيْثُ الْبَعِيْرُ إِذَا سَمِنَ

FASLU'L-FĀ'**(فَضْلُ الْفَاءِ)****[ف ث ث]**

أَفْتُ [el-fess] (fā'nın fethi ve sâ'nın teşdidıyla) Bir nebât adıdır ki kıtlık vaktinde onun dânelerinden ekmek yaparlar. Ve

فْتُ [fess] **شَحْمُ حَنْظَلٍ** [şahmu hançal] ismidir ki ebucehil karpuzunun içinde olan etidir, **شَحْرُ حَنْظَلٍ** nüshaları galattır. Ve

فْتُ [fess] Masdar olur, dağıtmak ma'nâsına; yukâlu: **فَتَّ الْجُلَّةَ فِتًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ** Ve **إِذَا نَتَرَهَا يَغْنِي مَا فِيهَا مِنَ الثَّمْرِ** Ve

فْتُ [fess] Dağıtmak nesneye denir; yukâlu: **تَمَرٌ فَتٌّ أَيْ مُتَفَرَّقٌ**

الْإِنْفِثَاتُ [el-infisās] [infi'āl] vezninde) Kırılmak ma'nâsındadır; yukâlu: **إِنْفَتَّ الْعُودُ إِذَا انْتَكَسَرَ**

الْمَفِثَّةُ [el-mefesset] (mīm'in ve fā'nın fethiyle) Çokluk, kesret ma'nâsındadır. Ve nemâ ve bereket ma'nâsına isti'mâl olunur; yukâlu: **نَزَلَ طَعَامٌ كَثِيرٌ مَفِثَّةٌ أَيْ كَثِيرٌ نَزَلَ [nezel] fethateynledir.**

الْإِفْتِثَاتُ [el-iftisās] [ifti'āl] vezninde) Makhûr olmak ma'nâsındadır; yukâlu: **مَا أَفْتِثُوا عَلَى بِنَاءِ الْمَفْعُولِ أَيْ مَا فَهَرُوا**

[ف ح ث]

أَفْحْتُ [el-fahş] [bahş] vezninde) Bir nesneyi gereği gibi teftiş eylemek ma'nâsındadır; yukâlu: **فَحَّتْ عَنْهُ فَحْتًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا فَحَصَ**

الْإِفْتِحَاتُ [el-iftihās] [iftihās] vezninde ve mürâdifidir ki bir nesneyi sorup araştırmak ma'nâsındadır; yukâlu: **إِفْتَحَتْ مَا عِنْدَهُ أَيَا فَتَحَصَ**

أَفْحْتُ [el-fehiş] [ketif] vezninde) **حَفْتُ** [hafis] ma'nâsındadır ki işkenbe üzerinde kırkbayır ve şirdân dedikleri nesnedir.

[ف ر ث]

أَفْرُتُ [el-fers] [hars] vezninde) Henüz işkenbe içre olan davar tersine denir. Cem'i **فُرُوتٌ** [furüş] gelir. Ve

فَرْتُ [fers] Küçük **رَكْوَةٌ** [rekvet]e denir ki gönden ve sahtiyândan olan maşrabadır. Ve **فَرْتُ** [fers] masdar olur, gebe hatun aş yermek hâletinde gönlü bulanmak ma'nâsına yukâlu: **فَرَّتِ الْحُبْلَى فُرْتًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا عَثَّتْ** Ve dağıtmak ve saçmak ma'nâsındadır; yukâlu: **فَرَّتِ الْجُلَّةَ فُرْتًا مِنَ الْبَابِ** Ve diri insân ve hayvânın bağına vurup bağına dağıtmak ma'nâsındadır; yukâlu: **فَرَّتْ كَبِدَهُ فُرْتًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا صَرَبَهَا وَهُوَ حَيٌّ**

الْإِنْفِرَاتُ [el-infirās] [infi'āl] vezninde) Bu dahi gebe hatunun gönlü bulanmak ma'nâsındadır; yukâlu: **إِنْفَرَّتِ الْحُبْلَى إِذَا**

فَرَّتْ [fers] kelimesine mutâvîc olur ki bağına vurulmakla bağı päre päre olup dağılmak ma'nâsına; yukâlu: **فَرَّتْ كَبِدَهُ فَانْفَرَّتْ**

الْتَفَرُّتُ [et-teferrus] [tefa'ul] vezninde) Bu dahi gebe hatunun gönlü bulanmak ma'nâsındadır; yukâlu: **تَفَرَّتِ الْحُبْلَى إِذَا عَثَّتْ نَفْسُهَا**

الْتَفْرِيتُ [et-tefiris] [tef'il] vezninde) Bu dahi zī-rūhun bağına vurmakla bağına päre päre edip dağıtmak ma'nâsındadır; yukâlu: **فَرَّتْ كَبِدَهُ تَفْرِيتًا بِمَعْنَى فَرَّتْهَا**

الْفَرَاةُ [el-furāset] (fā'nın zammıyla) Pärelenen çiğerin rîzelerine denir.

الْإِفْرَاتُ [el-ifrās] (hemzenin kesriyle) Ciğeri päreleyip rîzelerini taşra ilkâ eylemek

ma'nāsınadır; yukālu: أَفْرَثَ الْكَيْدَ إِذَا شَقَّهَا وَأَلْفَى الْفُرَاثَةَ *Şihāh*'ta أَفْرَثَ الْكَرْشَ 'ibāretiyle mersūmdur ki işkenbeyi yarıp içindeki fadalātu dökmek ma'nāsına olur. Ve

إِفْرَاثٌ [ifrās] Bir kimseyi dā'imā nāsı ta'n ve teşnī'eylemek 'ādeti olan eşhāsa 'urza-i melāmet eylemek ma'nāsına isti'māl olunur ki فُرْثٌ [fers] menziline kılmak olur; yukālu: أَفْرَثَ فُلَانٌ أَضْحَابَهُ إِذَا عَرَّضَهُمْ لِلْأَيْمَةِ النَّاسِ

الْفَرِثُ [el-feres] (fethateynle) Doymak ma'nāsınadır; yukālu: فَرِثَ الرَّجُلُ فَرِثًا مِنَ الْبَابِ Ve dağılmak ma'nāsınadır; yukālu: فَرِثَ الْقَوْمُ إِذَا تَفَرَّقُوا

الْفَرِثُ [el-feris] (ketif) Şol yere denir ki ne dağ ve ne düz ola; yukālu: مَكَانٌ فَرِثٌ أَيْ لَا جَبَلٌ وَلَا سَهْلٌ

FASLU'L-ĶĀF

(فَضْلُ الْقَافِ)

[ق ب ث]

الْقَبْثُ [el-ḳabṣ] (mekṣ) vezninde) Bir şey'i avuçlamak ve pençe ile almak ma'nāsınadır; yukālu: قَبَثَ بِالشَّيْءِ قَبْثًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا قَبَضَ

قَبَاتٌ [ḳabās] (sehāb) vezninde) İbn Reẓin el-Laḥmī'dir ki muhaddisindendir. Ve Ḳabās b. Eşyem ashābdandır. Mü'ellif terakkī-i vech üzere sahābeyi te'hīr eylemiştir.

[ق ب ع ث]

الْقَبَعِيُّ [el-ḳaba'sā] (şemerdā) vezninde) Tabanı iri ve büyük olan adama denir. Kezālik tabanları ve bakanakları iri olan erkek deveye denir. Mü'ennesinde قَبَعَاءُ [ḳaba'sāt] denir hā'yla. Ve

قَبَعَاءُ [ḳaba'sāt] عَمَلٌ [afel] ma'nāsınadır ki ba'zı hatunun fercinde olan yumru şiştir; hılkī olur, zekerin nüfuzuna mānī'dir ve ba'zında kemik olur ki ona قَرْنٌ [ḳarn] derler; Türkīde o hatuna aslık ta'bīr olunur.

[ق ث ث]

الْقَثُ [el-ḳaṣṣ] (ḳāf'ın fethi ve sā'nın teşdidiyle) Çekip getirmek ma'nāsınadır; yukālu: قَثَ الشَّيْءَ قَثًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا جَرَّهُ Ve davar sürmek ma'nāsınadır; yukālu: قَثَ إِذَا سَاقَهَا Ve bir nesneyi çekip dibinden koparmak ma'nāsınadır; yukālu: قَثَ الشَّجَرَ إِذَا قَلَعَهُ

قَثٌ [ḳaṣṣ] Bir nebāt adıdır.

الْإِفْتِنَاثُ [el-iktişās] (ifti'al) vezninde) Bu dahi bir nesneyi çekip koparmak ma'nāsınadır; yukālu: إِفْتَنَّهُ أَيْ أَقْتَلَعَهُ

الْمَقْتَةُ [el-maḳaṣset] (mīm'in ve kāf'ın fet-hiyle) Çokluk, kesret ma'nāsınadır; fā ile مَقْتَةٌ [mefesset] de lügattir. Ve

مَقْتَةٌ [maḳaṣset] Bir yassı ve değirmi tahtadır ki sıbyān onunla beyinlerinde müte'āref bir oyun oynarlar, taşra Türkīsinde çıkışığı ta'bīr ederler.

الْقُنَاتُ [el-ḳuṣās] (غُرَابٌ [gūrāb] vezninde) Metā' ma'nāsınadır.

الْقُنَاتُ [el-ḳaṣās] (كَتَّانٌ [kettān] vezninde) Koğucuya itlāk olunur ki cerr ve nakl-i kelām eder; yukālu: رَجُلٌ قُنَاتٌ أَيُّ نَعَامٌ

قِنَاتٌ [Ḳiṣās] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Zehben b. Ḳirdīm nām saḥābīnin cedd-i ismidir; muḥaddisūn ḳāf'ın fethiyle ta'bīr ederler.

الْقَيْسَى [el-ḳissīsā] (حِصْبِيصَى [ḥiṣṣiṣā] vezninde) Masdardır, cem'-i māl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ يَقْتُ الْمَالَ قَيْسَى أَيُّ يَجْمَعُهُ

الْقَيْسِيَّةُ [el-ḳaṣīset] ve

الْقَيْسَانَةُ [el-ḳaṣāset] (ḳāf'ların fethiyle) Gürüh ve cemā'at ma'nāsınadır; yukālu: إِنَّقَلَّ الْقَوْمُ بِقَيْسِيَّتِهِمْ وَقَيْسَانَتِهِمْ أَيُّ بِجَمَاعَتِهِمْ

[ق ق ق ق]

الْمَقْتَقَةُ [el-ḳaṣḳaṣet] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Ölçeği tām kullanıp mekīli hakkı üzere ölçmek ma'nāsınadır; yukālu: فَتَقَّتْ إِذَا وَفَاهُ Ve yerden kazığı çıkarmak için ırgalamak ma'nāsınadır; yukālu: فَتَقَّتْ الْوَتِدَ إِذَا حَرَكَهُ لِيَنْزِعَهُ

[ق ح ث]

الْقَحْتُ [el-ḳaḥṣ] (بَحْتُ [baḥṣ] vezninde) Bir nesneyi bi't-tamām süpürüp almak ma'nāsınadır; tekūlu: فَحَحْتُ الشَّيْءَ فَحْحًا مِنْ الْبَابِ الثَّلَاثِ أَيُّ أَخَذْتُهُ عَنْ آخِرِهِ

[ق ر ث]

الْقَرْتُ [el-ḳarṣ] (حَرْثٌ [ḥarṣ] vezninde) Küçük رِكْوَةٌ [rekvet]e denir ki gönden ve sahtiyāndan yaptıkları matara gibi su kabıdır, taşra Türkīsinde kalaz ta'bīr olunur. Ve

قَرْتُ [ḳarṣ] Masdar olur, bir kimseyi pek gam-gīn ve gussa-nāk eylemek ma'nāsına; yukālu: قَرْتُهُ الْأَمْرُ قَرْتًا مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا كَرْتُهُ

الْقَرْتُ [el-ḳaras] (fethateynle) El emeğiyle kesb ü kār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: قَرْتُ الرَّجُلَ قَرْتًا مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَدَّ وَكَسَبَ

الْقَرِيْتُ [el-ḳirīṣ] ḳāf'ın kesriyle [cirrīṣ] vezninde ve mürādifidir ki bir nev' balıktır, niteki zikr olundu.

الْقَرَاثَا [el-ḳarāsā] (ḳāf'ın fethi ve elifin kasrıyla) ve

الْقَرِيثَا [el-ḳarīṣā] (نَعِيمًا [na'imā] vezninde) Bir nev' hurmā ağacının ismidir ki hurmāsi tāze koruk iken be-gāyet atyeb olur.

[ق ر ع ث]

قَرَعْتُ [ḳar'as] (جَعَفَرٌ [ca'fer] vezninde) Bir recül adıdır. Fi'l-asl تَقَرَعْتُ [taḳar'us] mād-desinden me'hūzdu ki birikmek, tecemmü' ma'nāsınadır; yukālu: تَقَرَعْتُ الْقَوْمَ إِذَا تَجَمَّعُوا

[ق ع ث]

الْإِقْعَاثُ [el-iḳ'ās] (hemzenin kesriyle) Beyhūde isrāf-ı māl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَقْعَثَ فِي مَالِهِ إِذَا أَسْرَفَ Ve çok bahşış vermek ma'nāsınadır; yukālu: أَقْعَثَ لَهُ الْعَطِيَّةَ إِذَا أَجْرَلَهَا

الْقَعْنَةُ [el-ḳa'ṣet] (ḳāf'ın fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) Az vergi vermek ma'nāsına olmakla azdāddan olur; yukālu: قَعَتْ لَهُ قَعْنَةٌ

Kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ قِنَعَاتٌ إِذَا كَانَ كَثِيرَ الشَّعْرِ فِي وَجْهِهِ وَجَسَدِهِ
Lākin zıddiyye-
ti vāzih değıldir, zīrā biri sülāsī ve biri
mezıddir.

التَّقْيِثُ [et-taḳ'ıṣ] [et-taḳ'ıṣ] (تَقْيِثٌ [tef'ıṭ] vezninde)
Bir nesneyi bi-tamāmihi istisāl eylemek
ma'nāsınadır; yukālu: قَعْنُهُ تَقْيِثًا إِذَا اسْتَأْصَلَهُ

الْإِنْفِعَاتُ [el-inḳi'ās] [infi'āl] (إِنْفِعَالٌ [infi'āl] veznin-
de) Ondan mutāvi'dir; yukālu: قَعْنُهُ فَأَنْفَعَتْ

الْقَعِيثُ [el-ḳa'ıṣ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde)
Azca ve kolayca olan şey'e denir; ma'nā-
yı mezbūrdan me'hūzdur; yukālu: شَيْءٌ
فَقَعِيثٌ أَي هَيْئَتٌ يَسِيرٌ
Ve pek çok sel suyuna ve
pek çok yağmura denir.

الْإِفْتِعَاتُ [el-iḳti'ās] [ifti'āl] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] veznin-
de) Kazılan kuyudan çok toprak çıkarmak
ma'nāsınadır; yukālu: إِفْتَعَتْ الْحَافِرُ إِذَا اسْتَحْرَجَ
تُرَابًا كَثِيرًا مِنَ الْبُئْرِ

الْقُعَاتُ [el-ḳu'ās] (غُرَابٌ [ḡurāb] vezninde)
Bir marazdır ki koyun ve keçi kısmının
burunlarında tahaddüs eder.

[ق ل ع ث]

التَّقْلُعُ [et-teḳal'us] [tedaḥruc] (تَدْحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde)
Suluca balçıktan ayağını çekip
koparır tarzında yürümek ma'nāsınadır;
yukālu: تَقْلَعَتْ فِي مَشْيِهِ إِذَا مَرَّ كَأَنَّهُ يَتَقْلَعُ مِنْ وَحْلِ

[ق م ع ث]

الْقُمْعُوثُ [el-ḳum'ūs] (زُنْبُورٌ [zunbūr] vez-
ninde) Deyyūs ve kaltabana denir.

[ق ن ط ث]

الْقَنْطَةُ [el-ḳanṭaṣet] [dahrecet] vez-
ninde) Havf ve feza' ile seğırtip gitmek
ma'nāsınadır; yukālu: قَنْطَتِ الرَّجُلُ إِذَا عَدَا بِفَرْعٍ

[ق ن ع ث]

الْقِنَعَاتُ [el-ḳin'ās] [ḳinṭār] vezninde)
Yüzünde ve sār a'zāsında kılı çok olan

kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ قِنَعَاتٌ إِذَا كَانَ كَثِيرَ الشَّعْرِ فِي وَجْهِهِ وَجَسَدِهِ

[ق ي ث]

التَّقْيِثُ [et-teḳayyus] [tefa'ul] veznin-
de) Cem'e eylemek ma'nālarıdır.

FASLU'L-KĀF

(فَصْلُ الْكَافِ)

[ك ب ث]

الْكَبَاثُ [el-kebās] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) أَرَاكُ [erāk] ağacının ki misvāk ağacıdır, yemişinin olmasına denir.

الْكَبْتُ [el-kebeş] (fethateynle) Et bozulup kokmak ma'nāsınadır; yukālu: كَبِتَ اللَّحْمُ كَبْتًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَغَيَّرَ وَأَزْوَحَ

الْكَبْتُ [el-kebs] (مَكْتُ [mekṣ] vezninde) Etin üzerini kapayıp örtmekle kokutmak ma'nāsınadır; tekūlu: كَبَيْتُ اللَّحْمَ كَبْتًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ أَيْ عَمَّمْتُهُ فَتَغَيَّرَ وَأَنْتَرُ

الْكَبَيْتُ [el-kebīs] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

الْمَكْبُوسُ [el-mekbūs] Kokmuş ete denir; yukālu: لَحْمٌ كَبِيْتُ وَمَكْبُوتٌ أَيْ مُتَغَيَّرٌ مُنْتَرٌ

الْكَنْبُشُ [el-kunbuş] (فُنْفُذٌ [ḡunfuḡ] vezninde) Sulb ve şedīd olan şey'e denir. Ve begāyet bahīl ve nākese denir.

الْكَنْبُوسُ [el-kunbūs] (زُنْبُورٌ [zunbūr] vezninde) ve

الْكَنَابِشُ [el-kunābiş] (عُلَابِيطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) Bunlar da ziyādesiyle bahīl ve cimri şahsa denir; yukālu: رَجُلٌ كُنْبِشٌ وَكُنْبُوتٌ وَكُنَابِشٌ أَيْ مُنْقَبِضٌ بِخَيْلٍ

التَّكْبِيْتُ [et-tekbīs] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Gemiyi yere eğip içinde olan eşyâyı başka gemiye nakl eylemek ma'nāsınadır. Ve bu küçük gemilerde olur; yukālu: كَبِتَ الشَّفِينَةَ إِذَا جَنَحَهَا إِلَى الْأَرْضِ لِیُحَوَّلَ مَا فِيهَا إِلَى أُخْرَى

[ك ب ع ث]

الْكَبْعَانَةُ [el-kebe'sāt] (قَبَعَانَةٌ [ḡaba'sāt] vezninde) ve mürādifidir ki ferc-i zenānda olan şiştir.

[ك ث ث]

الْكُثُ [el-keşş] (kāf'ın fethi ve şā'nın teşdidiyle) Sık ve gür ve kalın olan şey'e denir; yukālu: شَيْءٌ كَثٌّ أَيْ كَثِيفٌ

الْكَيْثُ [el-keşīs] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) كَثٌّ [keşş] ma'nāsınadır, bundandır ki gür ve sık sakallı kimseye ki tahta sakal ta'bīr olunur, كَيْثُ اللَّحْيَةِ ve كَثُّ اللَّحْيَةِ ıtlāk olunur; ve yukālu: لِحْيَةٌ كَثَّةٌ وَكَثَاءٌ أَيْ كَثِيفَةٌ

الْكُضُّ [el-kuşş] (kāf'ın zammıyla) cem'idir; yukālu: قَوْمٌ كُتُّ اللَّحْيَةِ

الْكُكْشُ [el-keşkes] (kāf'ların fethiyle) ve

الْكَيْكِشُ [el-kişkiş] (زَبْرِجٌ [zibric] vezninde) Hurde taşlar ile karışık toprağa denir ki moloz ta'bīr olunur.

الْكُكْشَى [el-kuşkuşā] (kāf'ların zammı ve fethi ve elifin kasrıyla) Sıbyān-ı 'Araba mahsūs bir la'ib adıdır ki toprakla oynarlar.

الْكَاثُ [el-kāşş] (teşdīd-i şā'yla) Hasād olan sünbüle dānelerinin sıçrantılarından nābit olan ekine denir.

الْكُكَاثُ [el-keşāşā] (kāf'ın fethi ve elifin meddiyle) Toprağı çok yere denir.

الْكُثُ [el-keşş] (kāf'ın fethi ve şā'nın teşdidiyle) Masdar olur, birden dertop hadeslemek ma'nāsına; yukālu: كَثَّ الرَّجُلُ بِسَلْحِهِ كَثًّا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا رَمَى بِهِ

الْكُكَاثَةُ [el-keşāšet] (كُكَاثَةٌ [keşāfet] vezninde) ve

الْكُكُوشَةُ [el-kuşūšet] (kāf'ın zammıyla) ve

الْكُكْشُ [el-keşes] (kāf'ın fethiyle) Sakalın dipleri gür ve sıkı olarak kılları kısa ve kıvırcık olmak ma'nāsınadır; yukālu: كَثَّتْ اللَّحْيَةُ كُكَاثَةً وَكُكُوشَةً وَكُكَاثٌ مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَثُرَتْ رَجُلٌ أَصُولُهَا وَكُكْشٌ وَقَصُرَتْ وَجَعَدَتْ

اللَّحِيَةِ كَثَّ ke-mā zukire. Cem'î كِبَاتٌ [kiṣās] gelir kāf'ın kesriyle.

الإِكْشَاتُ [el-ikṣās] (hemzenin kesriyle) ve **الْكُكْشَةُ** [el-keṣkešet] [زلزلة] [zelzelet] vezninde) Bir kimse vech-i mezkūr üzere top sakallı olmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَكَّتْ** الرَّجُلُ وَكُكَّتْ إِذَا صَارَ كَثَّ اللَّحِيَةِ

[ك ح ث]

الْكَحْثُ [el-kaḥṣ] [بَحْثٌ] [baḥṣ] vezninde) Bir nesneyi iki pençeyi doldurup dopdolu vermek ma'nāsınadır; yukālu: **كَحَّتْ لَهُ مِنْ** الْمَالِ كَحْثًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا عَرَفَ لَهُ بِيَدَيْهِ مِنْهُ

[ك ر ث]

الْكُرَّاتُ [el-kurrās] [رُمَّانٌ] [rummān] vezninde) ve **كَتَّانٌ** [kettān] vezninde) Pırasa ta'bir olunan sebzeye denir, Fāriside gendenā denir.

Şārih der ki mā'ide-i 'İseviyye'de ve mā'ide-i Hıdıriyye'de cümle sebzeler bulunup lākin pırasa yok idi.

الْكِرَّاتُ [el-kerās] [سَحَابٌ] [seḥāb] vezninde) Bir nevc̄ ulu ağaç ismidir, Tārif cibālinde meşhūdum olmuştur. Bu ağaç, yırtıcılar ağacı dedikleridir, uzun ve yumuşak dalları olur, kırılrsa sütün akar. Hicāz'da kesirdir, sütünü ta'āma izāfe eyleseler cüzāma nāfi'dir. Ve

كِرَّاتٌ [Kerās] Bir dağın adıdır.

الْكِرَّاتُ [el-kerṣ] [حَرْثٌ] [ḥars] vezninde) Bir kimseyi gam ve gussa basmak ma'nāsınadır; yukālu: **كِرَّتُهُ الْعُغْمُ كِرَّاتًا مِنَ الْبَابِ** الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا اشْتَدَّ عَلَيْهِ

الْإِكْرَاسُ [el-ikrās] (hemzenin kesriyle) **كِرَّاتٌ** [kerṣ] ma'nāsınadır; yukālu: **أَكْرَّتُهُ الْعُغْمُ بِمَعْنَى** كِرَّتُهُ

الْكِرِّيْتُ [el-kerīs] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) Şol

kimsedir ki bir māddeden hazer ve endişe ile 'azm ve mübāşeretinden kaçınılıp ric'at eylemiş ola; yukālu: **إِنَّهُ لَكِرِّيْتُ الْأَمْرِ إِذَا كَعَّ** وَنَكَصَ Ve

كِرِّيْتُ [kerīs] **كَارِثٌ** [kāriṣ] ma'nāsınadır ki muztarib edici, şedīd demektir; yukālu: **أَمْرٌ كِرِّيْتُ** Zāhiren bu māddeden bāb-ı rābi' dahi vārid olup lākin mü'ellif iktifā eylemiş ola, zīrā **كِرِّيْتُ** [kerīs] ki sıfattır, bāb-ı rābi' muktezādir ve muktezā-yı mādde dahi te'essür lüzūmudur. Ve ba'zen bu makūleye mütevehhem sīga takdīr edip ondan binā ederler.

الْإِنْكِرَاسُ [el-inkirās] [إِنْفِعَالٌ] [infī'āl] vezninde) Kesilmek ma'nāsınadır; yukālu: **إِنْكِرَتْ** الْخَبْلُ إِذَا انْقَطَعَ

الْإِكْتِرَاسُ [el-iktirās] **كَرَتْ** [kerṣ] lafzından ifti'āldir, gam-gīn olmak ma'nāsınadır; bu münāsebetle bir emr-i 'azımden mübālāt eylemek ve bāk ve pervā çekmek ma'nāsına isti'māl olunmuştur; tekūlu: **مَا أَكْتَرْتُ لَهُ أَيُّ مَا أَبَالِي بِهِ** Kāle **فِي حَدِيثِ قَيْسٍ** "لَمْ يُحَلِّنَا سُدَى مِنْ بَعْدِ عَيْسَى وَاکْتَرْتُ" يُقَالُ مَا أَكْتَرْتُ لَهُ أَيُّ مَا أَبَالِي وَلَا يُسْتَعْمَلُ إِلَّا فِي النَّفْيِ وَقَدْ جَاءَ هَهُنَا فِي الْإِثْبَاتِ وَهُوَ شَادُّ **الْكِرِّيَّاءُ** [el-kerīyā'] (kāf'ın fethiyle) Bir nevc̄ atyeb ve a'lā hurmā koruğu ismidir.

[ك ش ث]

الْكُشُوثُ [el-keṣūṣ] (kāf'ın fethi ve zammıyla) ve

الْكُشُوثَى [el-keṣūṣā] (kāf'ın fethi ve elifin kasrıyla ve meddiyle cā'izdir) ve

الْأُكْشُوثُ [el-ukṣūṣ] (hemzenin zammıyla) Ve işbu lügat-ı ahire half ya'nī rediyye ve sākıtır; bağ sarmaşığı ta'bir olunan nebāta denir ki ağacın dallarına sarmaşır, yerde kökü ve yaprağı ve yemişi ve gölge-

si olmaz, bī-hayr u menfa'at kimseyi ona teşbīh ederler. Kāle'ş-şārih ve minhu: هُوَ الْكُشُوشُ فَلَا أَضَلَّ وَلَا وَرَقٌ | وَلَا نَسِيمٌ وَلَا ظَلٌّ وَلَا تَمْرٌ

[ك ل ث]

الْإِنْجِلَاتُ [el-inkilās] [infī'āl] [vezninde) İleri geçmek ma'nāsınadır; yukālu: **إِنْكَلْتَ الرَّجُلُ إِذَا تَقَدَّمَ**

الْمِكْلَةُ [el-mikleş] [minber] [vezninde) Umür ve mesālihte işlek nāfiz ve kār-güzār adama denir; yukālu: **رَجُلٌ مِكْلَتْ أَيُّ مَاضٍ فِي الْأُمُورِ**

[ك ل ب ث]

الْكَلْبَةُ [el-kelbes] (bā-yı muvahhade ile **جَعْفَرٌ** [caffer] [vezninde) ve

الْكُلْبُ [el-kulbus] [kūnfuz] [vezninde) ve

الْكُلْبَةُ [el-kulebis] [ulābiṭ] [vezninde) ve

الْكُلَابَةُ [el-kulābis] [ulābiṭ] [vezninde) Be-gāyet bahīl ve mümsik ve münkabız şahsa denir.

[ك ن ث]

الْكُنْتَةُ [el-kunset] (kāf'ın zammıyla) Şol **نَوْرَدَجَةٌ** [neverdecet]e ya'nī mersin ve söğüt ağaçlarının tāze çubuklarından dā'ire olmuş nesneye denir ki üzerine hoş-bü çiçekler dizdikten sonra tomar gibi dürüp kafes tarzında ederler, tāze kızlar bahār eyyāmında o güne ārāyiş edip safā ederler. Ve **نَوْرَدَجَةٌ** [neverdece] kelimesi, neverde-i Fārisī mu'arrebidir ki neverdīden lafzından ism-i mef'uldür, dürülmüş ve bükülmüş nesneye denir, ba'dehu vech-i mezkūr üzere kafes ve sepet tarzında envā'ı şüküfeden müretteb o nesneye

itlāk olundu.

[ك ن ب ث]

الْكُنْبُ [el-kunbus] [kūnfuz] [vezninde) ve

الْكُنَابَةُ [el-kunābis] [ulābiṭ] [vezninde) ve

الْكُنْبُ [el-kunbūs] [zunbūr] [vezninde) Taş gibi pek ve katı şey'e denir. Ve ziyādesiyle bahīl ve nākes denir.

الْكَنْبَةُ [el-kenbeşet] [dahrecet] [vezninde) ve

الْتَكْنُ [et-tekenbus] [tedahruc] [vezninde) Be-gāyet bahīl ve nākes olmak ma'nāsınadır; yukālu: **كَنْبُ الرَّجُلِ وَتَكْنِبْتُ إِذَا صَارَ كُنْبًا أَيُّ بَحِيلًا مُنْقَبِضًا**

[ك ن د ث]

الْكُنْدُ [el-kundus] [kūnfuz] [vezninde) ve

الْكُنَادَةُ [el-kunādīs] [ulābiṭ] [vezninde) Sulb ve şedīd nesneye denir.

[ك ن ف ث]

الْكُنْفُ [el-kunfus] (fā'yla **كُنْفُ** [kūnfuz] [vezninde) ve

الْكُنَافَةُ [el-kunāfis] [ulābiṭ] [vezninde) Kasīrū'l-kāme bodur kişiye denir.

[ك و ث]

الْكَوْثُ [el-kevş] [levş] [vezninde) Papuça denir ki ayağa giyilir, **قَفْشٌ** [kaşş] ma'nāsına. Ve **قَفْشٌ** [kaşş], keşş mu'arrebidir.

الْتَكْوِ [et-tekvīs] [tefīl] [vezninde) Ekin yenice dört beş dāne yapraklanmak ma'nāsınadır; yukālu: **كَوَّتَ الرَّزْغُ إِذَا صَارَ لَهُ أَرْبَعٌ وَرَقَاتٍ أَوْ خَمْسٌ** Ve kazā-yı hācet eden kimse necāsetini tavşan başları kadar

yani toprak toprak çıkarmak ma'nāsındır; yukālu: كَوَّتَ الرَّجُلُ بِغَائِطِهِ إِذَا أَخْرَجَهُ كَرْوُوسِ الْأَرَابِ Bu ma'nanın münāsebet-i me'hāzı ma'lūm olmadı, zīrā mādde de tavşan yoktur ki hattā başını dahi ihrāc eyleye.

كُوئِي [Kūsā] (طُوْبِي [tūbā] vezninde) 'Irāk'ta bir karye adıdır. Şārihin beyānı üzere Bābil kazāsında olup ve mevlid-i Hazret-i İbrāhīm 'alā-nebiyyinā ve 'aleyhi't-teslīm olmak üzere mervīdir. Ve

كُوئِي [Kūsā] Mekke'de bir mahalledir ki Benū 'Abduddār'a mahsūstur.

الْكَوئَةُ [el-kevset] (رَوَّئَةُ [revset] vezninde) Ucu zluğa denir, خَضِبٌ [hışb] ma'nāsına.

الْكَاشُ [el-kāş] (tahfif-i şā'yla) كَاشٌ [kāşş] ma'nāsındır ki müşeddededir, "ك،ث،ث" mādde sinde beyān olundu.

FASLU'L-LĀM

(فَضْلُ اللَّامِ)

[ل ب ث]

الْلَبْتُ [el-lebs] (lām'ın fethi ve zammı ve bā'nın sükūnuyla) ve

الْلَبْتُ [el-lebeş] (fethateynle) ve

الْلَبَاتُ [el-libās] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) ve

الْلَبَاتُ [el-lubās] ve

الْلَبَائَةُ [el-lubāset] (lām'ların zammıyla) ve

الْلَبِيَّةُ [el-lebīset] (lām'ın fethiyle) Bir yerde eğlenip durmak ma'nāsındır; yukālu: لَبِثَ الرَّجُلُ مِنَ اللَّبَابِ الرَّابِعَ إِذَا مَكَتَ Ve bunun masdarı bā'nın sükūnuyla gelmek kıyāsa muhāliftir, zīrā bāb-ı rābī'in masdarı lāzım olduğu sūrette hareke ile gelmek kıyāstır, تَعَبٌ [ta'ab] gibi.

الْلَابِثُ [el-lābiş] ve

الْلَبْتُ [el-lebiş] (كِتِفٌ [ketif] vezninde) İsm-i fā'ildir, مَاكِثٌ [mākış] ma'nāsına.

Şārih der ki لَبِثٌ [lebiş] yolda yā gayrı mahallerde ekseri tevakkuf eder olan kişiye denir.

الْلَبَاتُ [el-ilbās] (hemzenin kesriyle) ve

الْتَلْبِيْتُ [et-telbīş] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bir kimseyi مَكَتٌ [mekş] ettirmeye ma'nāsındır; yukālu: أَلْبَيْتُهُ وَلَبَيْتُهُ إِذَا أَمَكَّتَهُ

الْلُبْتُ [el-lubset] (جُرْعَةٌ [cur'at] vezninde) İsmdir, eğlenip durmak hāletine denir; yukālu: طَالَ لُبَيْتُهُ أَي تَوَقَّفَهُ

الْتَلْبِثُ [et-telebbuş] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Bu dahi eğlenip durmak ma'nāsındır; yukālu: تَلَبَّثَ بِالْمَكَانِ إِذَا تَوَقَّفَ

الْإِسْتِبَاتُ [el-istilbās] Geç 'add eylemek ma'nāsındır ki geciksinmek ta'bīr olunur; yukālu: إِسْتَبْتُهُ أَي اسْتَبَطَاهُ

نَبِيْتُ [el-lebīs] (emīr [emīr] vezninde) نَبِيْتُ [nebīs] gibi, حَيِّتْ [ḥabīs] lafzına itbā' olur; yukālu: رَجُلٌ حَيِّتْ لَيْتَ نَبِيْتُ

الْلَبَّاتُ [el-lebās] (sehāb [sehāb] vezninde) Kurup çekmesi ağır ve geç olan yaya denir; yukālu: قَوْسٌ لَبَّاتٌ أَيْ بَطِيئَةٌ

الْلَبِيئَةُ [el-lebīšet] (lām'ın fethiyle) Masdar-
dır, niteki zikr olundu. Ve sıfat olur, şol cemā'ate itlāk olunur ki kabā'il-i mütefer-
rikadan müctemī' ola; yukālu: جَاءَتْ لَبِيئَةٌ مِنْ
النَّاسِ أَيْ جَمَاعَةٌ مِنْ قَبَائِلِ شَيْ

[ل ث ث]

الْلَثُّ [el-less] (lām'ın fethi ve sā'nın teşdidiyle) İlḥāh ve ibrām eylemek ma'nāsınadır; yukālu: لَثٌّ عَلَيْهِ لَثًّا مِنَ الْبَابِ Ve bir yerde mukīm olmak ma'nāsınadır; yukālu: لَثٌّ بِالْمَكَانِ إِذَا أَقَامَ Ve muttasıl yağmur yağmak ma'nāsınadır; yukālu: لَثٌّ الْمَطَرُ إِذَا دَامَ أَيَّامًا

لَثٌّ [less] Çiğ ve şebnem ta'bīr olunan rutübeteye denir. Ve masdar olur, nebāta çiğ düşmek ma'nāsına; yukālu: لَثٌّ الشَّجَرِ إِذَا أَصَابَهُ النَّدى

الْلَثَّاتُ [el-ilṣās] (hemzenin kesriyle) Bu dahi ilḥāh eylemek ma'nāsınadır; yukālu: لَثٌّ عَلَيْهِ إِذَا أَلْحَ "لَا تُلْثُوا" minhu'l-hadīsu: "بَدَارٍ مَعْجَزَةٍ" أَي لَا تُقِيمُوا بِدَارٍ يُعْجِزُكُمْ فِيهَا الرِّزْقُ وَالكُسْبُ Ve

إِلْثَاتٌ [ilṣās] Bir müddet muttasıl yağmur yağmak ma'nāsınadır; yukālu: أَلْثَّ الْمَطَرُ إِذَا دَامَ أَيَّامًا

الْلَثْلَثَةُ [el-leṣlešet] (zēlzele [zelzelet] vezninde) İlṣās [ilṣās] ma'nālarındır. Ve za'f ve zebūn olmak ma'nāsınadır; yukālu: لَثْلَثَ الرَّجُلُ إِذَا ضَعُفَ لَثْلَثَ فُلَانًا إِذَا

حَبَسَهُ Ve bir husūsta tereddüd eylemek ma'nāsınadır; yukālu: لَثْلَثَ فِي الْأَمْرِ إِذَا تَرَدَّدَ Ve kelāmı ibāne ve izhār eylemeyip dilini çiğneyerek mübhem söylemek ma'nāsınadır ki 'avāmm-ı Türkīde ıdır yamır söylemek ta'bīr olunur; yukālu: لَثْلَثْتُهُ فِي التُّرَابِ إِذَا لَمْ يُبَيِّنْهُ Ve davar sürmek ma'nāsınadır; yukālu: لَثْلَثْتُ فِي التُّرَابِ إِذَا مَرَعُهُ Şārih لَثْلَثْتُ الْبَعِيرَ أَي كَدَدْتُهُ يَعْنِي سَفَّتُهُ tekūlu: لَثْلَثْتُ نُشْهَالَارَ تَاحْتِیْهَ عَیْلهْمِشْتِیْر. Ve bir mikdārca dinlendirip ārām ve rāhāt vermek ma'nāsınadır; tekūlu: لَثْلَثُوا بِنَا عَلَی صِیغَةٍ الْآمِرُ أَي رَوَّحُوا قَلِيلًا

الْتَلْثُلْتُ [et-teleslū] (tezēzul [tezēzul] vezninde) Bir husūsta tereddüd eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَلْثَلْتُ فِي الْأَمْرِ إِذَا تَرَدَّدَ Ve toprağa bulanıp ağnamak ma'nāsınadır; yukālu: تَلْثَلْتُ فِي التُّرَابِ إِذَا تَمَرَّغَ

الْلَثْلَاسُ [el-leṣlās] ve

الْلَثْلَاسَةُ [el-leṣlāset] (lām'ların fethiyle) Şol üşengen batī'ü't-tab' tenbel kimseye denir ki bir iş teklīf eyledikte işte kalktım ve vardım diyerek sūret-i icābet gösterip yine kehāletle gerilenip te'ehhūr eder ola. İstilāhımızda ona cān törpüsü ve eşek eye-gülü ta'bīr olunur; yukālu: رَجُلٌ لَثْلَاسٌ وَلَثْلَاسَةٌ أَي بَطِيءٌ كَلَّمَا ظَنَنْتَ أَنَّهُ أَجَابَكَ إِلَى حَاجَتِكَ تَفَاعَسَ

[ل ط ث]

الْلَطْتُ [el-laṭṣ] (mekṣ [mekṣ] vezninde) Elin arzıyla ya'nī arkurusuyla yāhūd bir yassı ağaçla vurmak ma'nāsınadır; yukālu: لَطَّنْتُهُ لَطَّنًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا ضَرَبْتَهُ بَعِزْضِ الْكَيْفِ أَوْ بَعُودِ Ve yüze sille vurmak ma'nāsınadır; yukālu: لَطَّنْتُهُ إِذَا صَكَّهَ Ve biriktirmek ma'nāsınadır; yukālu: لَطَّنْتُ الشَّيْءَ إِذَا جَمَعْتُهُ Ve bir kimseye taş atmak ma'nāsınadır; yukālu: لَطَّنْتُهُ بِحَجَرٍ إِذَا رَمَاهُ بِهِ

ma sarplanıp güçlenmek ma'nāsınadır; yukālu: لَطَّتْ الْأُمْرُ فُلَانًا إِذَا صُعِبَ عَلَيْهِ Ve bir nesne fāsīd ve tebāh olmak ma'nāsınadır; yukālu: لَطَّتْ الشَّيْءُ إِذَا فَسَدَ

الْمَلَاطِطُ [el-melāṭiṣ] [mesāciḍ] [mesāciḍ] vezninde) Şol mevzā'e denir ki onlarda nās birbirine hamle ve darb eder olalar; ملططٌ [melṭaṣ] müfredidir.

الْمُلَاطِطُ [el-mulāṭiṣ] (mīm'in zammıyla) Dā'imā nesne biriktirici kişiye denir, جامعٌ [cāmi'] ma'nāsına.

التَّلَاطُطُ [et-telāṭuṣ] تَلَاطُمٌ [telāṭum] vezninde ve mürādifidir ki mevc-i deryā çarpışmak ma'nāsınadır; yukālu: تَلَاطَّتْ الْمَوْجُ إِذَا تَلَاطَمَ Ve nās elleriyle birbirine vuruşmak ma'nāsınadır; yukālu: تَلَاطَّتْ الْقَوْمُ إِذَا تَضَارَبُوا بِأَيْدِيهِمْ

مِلطَطٌ [Milṭaṣ] [minber] vezninde) Bir reciil adıdır.

[ل ع ث]

الْأَلْعَثُ [el-el'as] (hemzenin ve 'ayn'ın fethiyle) Deprenmesi geç ve sakıl olan kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ أَلْعَثُ أَي تَقِيلُ بَطِيءٌ

الْلَعَثُ [el-la'as] (fethateynle) Bir kimse أَلْعَثُ [el'as] olmak ma'nāsınadır; yukālu: لَعَثَ الرَّجُلُ لَعَثًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَارَ أَلْعَثُ

[ل غ ث]

الْلَغِيثُ [el-lağīṣ] غَلِيثٌ [ğālīṣ] vezninde ve iki ma'nāsında dahi mürādiftir.

[ل ف ث]

الْأَلْفَثُ [el-elfeṣ] (fā'yla أَلْعَثُ [el'as] vezninde) Şaşkın ve ahmak adama denir.

الْإِسْتِلْفَاسُ [el-istilfās] Bir mektüb ve mestür nesneyi istihrāc eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَلْفَيْتَ مَا عِنْدَهُ إِذَا اسْتَنْبَطَ Ve bir nesneyi gereği gibi sorup araştırmak ma'nāsınadır;

yukālu: إِسْتَلْفَيْتَ الْخَبَرَ إِذَا اسْتَنْصَاهُ Ve bir nesneyi ketm eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَلْفَيْتَ الْخَبَرَ إِذَا كَتَمْتَهُ Ve iş bitirmek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَلْفَيْتَ حَاجَتَهُ إِذَا قَضَاهَا Ve otlığın çayırlarını bi'l-cümle otarıp hālī komak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَلْفَيْتَ الرَّعْيَ إِذَا لَمْ يَدْعُ مِنْهُ شَيْئًا

[ل ق ث]

الْلَقْثُ [el-laḳṣ] (kāf'la مَكَّسٌ [mekṣ] vezninde) Karıştırmak ma'nāsınadır; yukālu: لَقَّثَ الشَّيْءَ لَقْثًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا خَلَطَهُ Ve sür'atle bir nesnenin mecmū'unu ahz eylemek ma'nāsınadır; yukālu: لَقَّثَ الشَّيْءَ لَقْثًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَخَذَهُ بِسُرْعَةٍ وَاسْتِيعَابٍ

التَّلْقِثُ [et-telḳiṣ] تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bu dahi karıştırmak ma'nāsınadır; yukālu: لَقَّثَهُ تَلْقِيثًا إِذَا خَلَطَهُ

[ل ك ث]

الْلُكْتُ [el-leḳṣ] مَكَّثٌ [mekṣ] vezninde) Vurmak ma'nāsınadır; yukālu: لَكَّثَهُ لَكْثًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا ضَرَبَهُ Ve bir kimseye yāhūd bir dābbeye tahammül ve tākatinden ziyāde mudāyaka vermekle zahmete giriftār eylemek ma'nāsınadır; tekülü: لَكَّثَهُ أَي جَهَدْتَهُ وَحَمَلْتُ عَلَيْهِ

الْلُكَّاسُ [el-lukās] غُرَابٌ [ğurāb] vezninde) Deve kısmına mahsūs bir maraz adıdır ki ağzında sivilce gibi çıbanlar ve yaralar peydā olur. Ve

لُكَّاسٌ [lukās] Kireç māddesi olan bir ak taşa denir, zīrā üç kısım olur: biri beyāz ve gayr-i berrāk ve biri kırmızı ve birisi berrāk ve kat kat olur ki إِسْفِيدَاجِ الْجُصَّاصِينَ ta'bir ederler, لُكَّاسٌ [lukās] bu olacaktır.

الْلُكَّةُ [el-lekeṣ] (fethateynle) Deve لُكَّاتٌ [lukās] marazına uğramak ma'nāsınadır; yukālu: لَكَّثَ الْبَعِيرُ لَكْثًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَصَابَهُ

اللُّكَاثُ Ve bir şey'e kîr ve çirk yapışmak ma'nâsınadır; yukâlu: لَكِثَ بِهِ الْوَسَخُ إِذَا لَصِقَ بِهِ به **اللكائبي** [el-lukâšiy] (lām'ın zammıyla) Be-gāyet ak olan şey'e denir; لُكَاثٌ [lukās]-ı mezbûre mensûbdur.

اللكآت [el-lukkās] [رُمَّانٌ] [rummān] vezninde) Kireç yapan kimseye denir, صُنَاعُ الْجِصِّ [šunnā'u'l-cişş] ma'nâsına.

اللكئنة [el-lekişet] [فَرِحَةٌ] [ferihāt] vezninde) Semiz ve tavlı nākaya denir; yukâlu: نَاقَةٌ لَكِئَةٌ أَيْ سَمِينَةٌ

[ل و ث]

اللُّوْثُ [el-levs] [رَوْثٌ] [revs] vezninde) Zor ve kuvvet ma'nâsınadır; yukâlu: نَاقَةٌ ذَتْ لَوْثٌ Ve لَوْثٌ [levs] masdar olur, başa sarık sarmak ma'nâsına; yukâlu: لَأَتْ الْعِمَامَةَ Ve عَلَى رَأْسِهِ لَوْثًا إِذَا عَصَبَهَا

لَوْثٌ [levs] Şerr ve şür ma'nâsınadır; yukâlu: لَوَّذُ وَفَعَلَ اللَّوْثُ أَيْ الشُّرُّ Ve sığınmak, لَوَّذَ [levz] ma'nâsınadır; yukâlu: لَأَتْ بِي لَوْثًا Ve yaralara denir, جِرَاحَاتٌ [cirāhāt] ma'nâsına; müfredi لَوْثَةٌ [levšet]tir hā'yla. Ve hıkd ve kîne ile olan mutālabāta denir; yukâlu: بَيْنَهُمْ لَوْثٌ أَيْ مُطَالَبَاتٌ بِالْأَحْقَادِ Ve شِبْهُ الدَّلَالَةِ ma'nâsınadır ki murād beyyine-i za'ife-i gayr-i kāmiledir, niteki *Nihāye*'de hadîs-i Kāsāme'de: إِذَا كَانَ "لَوْثٌ [levs]ten murād beyyine-i za'ife-i gayr-i tāmme olmak üzere meşrūhtur. Meselā maktül kable'l-fevt beni filān darb ve cerh eyledi diye ikrārına şāhid-i vāhidin şehādet eylemesi gibi yāhūd bir kimse ile maktül beyninde vākî' husūmet-i sābite olduğuna iki şāhidin şehādet eylemeleri gibi ki bunlar beyyine-i gayr-i kāmiledir. Ve bunlar تَلْطِخُ [taltih] ma'nâsınadır. Ve

لَوْثٌ [levs] Lokmayı çerviş yağına bulayıp banmak ma'nâsınadır; yukâlu: لَأَتْ لَوَّثَ لَوْثًا إِذَا مَرَّعَهَا فِي الْإِهَالَةِ Ve bir kimse hānesine mülāzım olup dā'imā oturmak ma'nâsınadır; yukâlu: لَأَتْ دَارَهُ إِذَا لَزِمَهُ Ve bir nesneyi ağızda beri öte çevirerek çiğ-nemek ma'nâsınadır; yukâlu: لَأَتْ الشَّيْءَ إِذَا لَأَتْهُ فِي فَمِهِ Ve bir husūsta ağırca oyalanarak deprenmek ma'nâsınadır; yukâlu: لَأَتْ فِي الْأَمْرِ إِذَا أَبْطَأَ Ve karıştırmak ma'nâsınadır; yukâlu: لَأَتْ تَوْبَهُ بِالطَّيْنِ إِذَا لَطَخَهُ بِهِ Ve bir nesneyi tarāvetlenmek için suya ıslatmak ma'nâsınadır; yukâlu: لَأَتْ الشَّيْءَ إِذَا مَرَّسَهُ

اللُّوْثَةُ [el-lūšet] (lām'ın zammıyla) Gevşeklik, istirhā' ma'nâsınadır. Ve gecikmek, but' ma'nâsınadır. Ve humk ve belāhet ma'nâsınadır. Ve hamākatten nāşī bir işte izhār-ı gayretle sür'at eylemek, هَيْجٌ [heyc] ma'nâsınadır. Ve mess-i cünün ma'nâsınadır ki kara sevda gibi şürīde-dimāg olmak hāletinden 'ibārettir; yukâlu: بِهِ لَوْثَةٌ أَيْ مَسٌّ جُنُونٍ Ve bedende lahm ve şahm kesir olmakla semizlik hāletine denir. Ve za'if ve zebūn olmağa denir. Ve şol paçavraya denir ki sıbyān onları bir yere biriktirip onunla oyun oynarlar.

الْإِلْتِيَاثُ [el-iltiyās] [إِفْتِعَالٌ] [ifti'āl] vezninde) İhtilāt ve iltibās ma'nâsınadır; yukâlu: الْإِتْنَاتُ Ve bir nesneye sarılıp bürünmek ma'nâsınadır; yukâlu: الْإِتْنَاتُ derler, بَرْدَانِهِ إِذَا التَّفَّ بِهِ Ve Kalemın ucuna bir kıl sarıldı ma'nâsına. Ve

الْإِلْتِيَاثُ [iltiyās] İşte oyalanıp ağır ağır deprenmek ma'nâsınadır; yukâlu: الْإِتْنَاتُ Ve semirip kuvvetlenmek

ma'nāsınadır; yukālu: اِلْتَاثَ الْبَعِيرِ إِذَا سَمِنَ وَتَقَوَّى Ve alıkomak ma'nāsınadır; yukālu: اِلْتَاثُهُ عَنْ كَذَا إِذَا حَبَسَهُ عَنْهُ

اَلْتَلْوِيْثُ [et-telvīs] (tef'īl) [tef'īl] vezninde) Bu dahi alıkomak ma'nāsınadır; yukālu: اِلْتَلْوِيْثُهُ وَتَقَوَّى Ve bulaştırmak ve ālūde kılmak ma'nāsınadır; yukālu: اِلْتَلْوِيْثُهُ وَتَقَوَّى Ve katıp karıştırmak ma'nāsınadır; yukālu: اِلْتَلْوِيْثُهُ وَتَقَوَّى Ve bir nesneyi tarāvetlenmek için suya ıslatmak ma'nāsınadır; yukālu: اِلْتَلْوِيْثُهُ وَتَقَوَّى

اَلْمَلَاثُ [el-melās] (mīm'in fethiyle) Bir kavmin seyyid ve ser-gerdesine denir. İlticā ma'nāsından mef'aldir, umūr u mesālih-i 'āmmede merci' ve melāz olduğu için. Cem'ī melāuṯ [melāviṯ] gelir ve melāviṯet [melāviṯet] gelir hā'yla ve melāuṯ [melāviṯ] gelir. Şārih der ki vezn-i ahīr işbā'-ı kesre olmak gālibdir.

اَلْمِلْوُثُ [el-milveṯ] (minber) [minber] vezninde) ملاث [melās] ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ مَلَاثٌ وَمِلْوُثٌ أَيْ شَرِيْفٌ يَلَاثُ بِهِ الْأُمُورُ

اَللُّوَاءَةُ [el-luvāset] (lām'ın zammıyla) Cemā'at-i insāniye denir. Ve hamur tah-taya yapışmamak için altına ektikleri una denir ki urva ta'bir olunur. Ve her şey'e bulaşır olan nesneye denir ki bulaşık ta'bir olunur; ve minhu yukālu: اِلْتَلْوِيْثُهُ وَتَقَوَّى وَتَلَطَّحُ بِكُلِّ نَاسٍ

اَللُّوِيْثَةُ [el-leviṯet] (lām'ın fethiyle) Bu dahi bir bölük nāsa denir. Ve kabā'il-i muhtelifeden müctemī' cemā'ate denir, lebīṯet [lebīṯet] gibi.

اَللُّوَاثُ [el-luvās] (ğurāb) [ğurāb] vezninde) Bu dahi hamur altına saçılan una denir, luvāset [luvāset] gibi.

اَللُّوَاثُ [el-ilvās] (hemzenin kesriyle) Yer,

kurumuş nebāt içre tāze nebāt bitirmek ma'nāsınadır; yukālu: اَللُّوَاثُ اَلْأَرْضُ اَلْوَاثَا إِذَا اِنْتَبَتِ الرُّطْبُ فِي الْبَابِيسِ

اَلْأَلُوْثُ [el-elūs] (hemzenin fethiyle) Süst ve sölpük ve salkı olan kimseye denir; yukālu: اَلْأَلُوْثُ اَلْوَاثَا اَلْوَاثَا اَلْوَاثَا اَلْوَاثَا Ve güçlü kuvvetli zūr-mēnd kimseye denmekle zıdd olur; yukālu: اَلْأَلُوْثُ اَلْوَاثَا اَلْوَاثَا اَلْوَاثَا Ve bat'ü'l-hareket olan kimseye denir. Ve lisānı tekellümde ağır olan kimseye denir ki kelāmı tutkun tutkun tekellüm eder; yukālu: اَلْأَلُوْثُ اَلْوَاثَا اَلْوَاثَا اَلْوَاثَا اَلْوَاثَا ve yukālu: اَلْأَلُوْثُ اَلْوَاثَا اَلْوَاثَا اَلْوَاثَا aṭf lissān vārid olmakla ikisi bir ma'nā olur, lākin nüsha-i ulā evlādır.

اَللِّيْثُ [el-līs] (lām'm kesriyle) Bir nebāt adıdır. Vāv yā'ya kalb olunmuştur.

اَللِّيْثَةُ [el-leyyisēt] (keyyisēt) [keyyisēt] vezninde) Kırgıl sakala denir; yukālu: اَللِّيْثَةُ aṭf lissān vārid olmakla ikisi bir ma'nā olur, lākin nüsha-i ulā evlādır.

اَللَّلَايِيْ [el-lāsiyy] (māklüb olarak) ve

اَللَّلَايِيْ [el-leyyis] (seyyid) [seyyid] vezninde) Birbirine sarmaşmış otluğa denir, yukālu: اَللَّلَايِيْ aṭf lissān vārid olmakla ikisi bir ma'nā olur, lākin nüsha-i ulā evlādır.

اَللَّلَايِيْ [lā'is] Arslana denir.

اَللَّلَايِيْ [el-ilāset] (ikāmet) [ikāmet] vezninde) Bir kimsenin yanına bir emānet komak ma'nāsınadır; tekūlu: اَللَّلَايِيْ اَللَّلَايِيْ اَللَّلَايِيْ اَللَّلَايِيْ اَللَّلَايِيْ اَللَّلَايِيْ اَللَّلَايِيْ اَللَّلَايِيْ aṭf lissān vārid olmakla ikisi bir ma'nā olur, lākin nüsha-i ulā evlādır.

اَلْمَلِيْثُ [el-muleyyeṯ] (mu'azzam) [mu'azzam] vezninde) Şişmanlıktan bat'ü'l-hareket olan kimseye denir; yukālu: اَلْمَلِيْثُ اَلْمَلِيْثُ اَلْمَلِيْثُ اَلْمَلِيْثُ aṭf lissān vārid olmakla ikisi bir ma'nā olur, lākin nüsha-i ulā evlādır.

اَللُّوَاثُ [el-levsā] (lām'ın fethiyle) Şol dā'imī yağmura itlāk olunur ki nebātları

birbirinin üzerine yatırıp sarmaştırır ola; yukālu: دِيمَةٌ لَوْتَاءُ إِذَا كَانَتْ تَلَوْتُ التَّبَاتِ أَي تَلَفْتُ بَعْضُهُ عَلَى بَعْضٍ

[ل ه ث]

اللَّهُثَانُ [el-lehṣān] عَطَشَانُ [ʿaṭṣān] vezninde ve mürādifidir ki susuz demektir.

اللَّهُثَانُ [el-leheṣān] (feteḥātla) ve

اللَّهُثُ el-leheṣ] (fethateynle) ve

اللَّهُثَاتُ [el-lehās] (سَمَاعٌ [semāʿ] vezninde)

Susamak maʿnāsınadır; yukālu: لَهْتَ الرَّجُلُ لَهْتَانًا وَلَهْتًا وَلَهْتَانًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا عَطَشَ فَهُوَ لَهْتَانٌ أَي عَطَشَانٌ

اللَّهُثَاتُ [el-luhās] (عُرَابٌ [gūrāb] vezninde)

Susuzluk harāretine denir; tekūlu: نَقَاطٌ [niqāt] ve بِرَامٌ [birām] gibi ki نُقْطَةٌ [nuqṭat] ve بُرْمَةٌ [burmet]in cemʿleridir. Bu dahi لُهُثَةٌ [luḥṣet]in cemʿidir نُقْطَةٌ [nuqṭat] vezninde, ke-mā se-yuzkeru.

اللَّهُثُ [el-lehṣ] (مَكْتُ [mekṣ] vezninde) ve

اللَّهُثَاتُ [el-luhās] (lām'ın zammıyla) Pek

susuzluktan yāhūd taʿab ve mihnetten yāhūd yorgunluktan dili taşra çıkarıp kehil kehil solumak maʿnāsınadır ki kilāb kısmında kesirü'l-vukūʿdur; yukālu: لَهْتَ الرَّجُلُ أَوْ الْكَلْبُ لَهْتًا وَلَهْتَانًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا أُخْرِجَ لِسَانُهُ عَطَشًا أَوْ تَعَبًا أَوْ إِغْيَاءً

الْإِلْتِهَاتُ [el-iltihās] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde)

Bu dahi لَهْتُ [lehṣ] maʿnāsınadır.

اللَّهُثَةُ [el-luhṣet] (جُرْعَةٌ [curʿat] vezninde)

Taʿab ve mihnet maʿnāsına ismdir. Ve susuzluğa denir; yukālu: بِهِ لُهُثَةٌ أَي عَطَشٌ

hurmā yaprağında olan kızıl noktaya denir, niteki zikr olundu.

اللُّهَائِي [el-luhāṣiy] (عُرَابِيٌّ [gūrābiyy] vezninde) Yüzünde çok kırmızı خَالٌ [ḥāl]leri olan kimseye denir.

اللُّهَاتُ [el-luhās] (teṣdīd-i hā'yla عُمَالٌ [ʿummāl] vezninde) Hurmā yaprağından kavsara sepeti yapan sepetçiye denir.

[ل ي ث]

الْلَيْثُ [el-leys] (lām'ın fethi ve yā'nın

sükūnuyla) Arslana denir. Ve bir nevʿ örümceğe denir ki hurde olur, sıçrayıp sinek sayd eder. Ve be-gāyet fasīh ve mütekellim ve belig adama itlāk olunur ki darb-ı lisāna mālīk olup muḥāvere ve mücādelede bī-hemtā ola; yukālu: هُوَ لَيْثٌ أَي لَيْسٌ بَلِيغٌ Ve

لَيْثٌ [Lays] Bir kabīle pederinin ismidir ki İbn Bekr b. ʿAbdumenāt olacaktır. Ve لَيْثٌ harf-i rā' bābında mezkūrdur.

الْلَايِثُ [el-lā'is] (لَايِسٌ [lābis] vezninde) Bu dahi arslana denir.

الْلَيْثُ [el-Līṣ] (lām'ın kesriyle) Sirreyn ile Mekke meyānında bir mevzīʿdir; onda bir vakʿa olmakla لَيْثٌ [Yevmu'l-Līṣ] maʿrūftur. Ve

لَيْثٌ [līs] أَلَيْثٌ [elyeṣ] kelimesinden cemʿ olur. Ve

أَلَيْثٌ [elyeṣ] (أَبْيَضٌ [ebyaḍ] vezninde) Dilir ve bahādıra denir, asl لَيْثٌ [līs] māddeci zor ve kuvvet maʿnāsına mevzūʿdur.

التَّلَيْثُ [et-teleyyus] (تَفْعُلٌ [tefaʿul] vezninde)

Bir kimse arslan havāsında yaʿnī arslan gibi ṣeḥāmetli ve asabiyyetli olmak maʿnāsınadır ki arslan gönüllü olmak taʿbīr olunur; yukālu: تَلَيْثَ الرَّجُلِ إِذَا صَارَ لَيْثِيَّ الْهَوَى

التَّلْيِثُ [et-telyīs] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) تَلَيْثٌ [teleyyus] ma'nāsındır; yukālu: الرَّجُلُ وَلَيْثٌ عَلَى بِنَاءِ الْمَفْعُولِ بِمَعْنَى تَلَيْثٌ

الْمَلِيثُ [el-milyes] (مُنْبَرٌ [minber] vezninde) Yavuz ve şedīd ve zūr-mend kimseye denir.

الْمُلَيْثُ [el-muleyyes] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Semiz olup rām ve müzellel olan hayvāna denir.

الْمُلَيْثُ [el-muleyyīs] (عُضَيْفِيرٌ [uṣayfīr] vezninde) Tenū-mend olup tüyleri pek çok olan deveye denir.

الْلَيْثَةُ [el-leyset] (lām'ın fethiyle) Kavī ve şedīd olan develere denir; yukālu: إِبِلٌ لَيْثَةٌ أَي شَدِيدَةٌ قَوِيَّةٌ

FASLU'L-MĪM

(فَضْلُ الْمِيمِ)

[م ت ث]

مُتَوِّسٌ [Mettūs] (mīm'in fethi ve tā-yı fevkiyye-i müşeddedenin zammıyla سَفُودٌ [seffūd] vezninde) Vāsiṭ ile Ahvāz bey-ninde bir kal'a adıdır.

[م ث ث]

الْمَثُّ [el-mess] (mīm'in fethi ve sā-yı müselleseleştirenin teşdidiyle) Tulumdan yağ sız-mak ma'nāsındır; yukālu: مَثَّ النَّحْيُ مَثًّا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا رَشَحَ مَا فِيهِ Ve mendil ve mak-reme makülesine el silmek ma'nāsındır; yukālu: مَثَّ يَدَهُ إِذَا مَسَحَهَا بِمِنْدِيلٍ وَنَحْوِهِ Ve bı-yığa yağlı nesne bulaştırmak ma'nāsındır ki ta'ām ekl ederken olur; yukālu: مَثَّ الشَّارِبُ إِذَا أَطْعَمَهُ دَسْمًا Mü'ellif tefsirde işrāb-ı nezāket eylemiştir, شَارِبٌ [şārib]den murād bıyıktır ve yaranın çirkinini gidermek ma'nāsındır; yukālu: مَثَّ الْجُرْحَ إِذَا نَفَى عَنْهُ غَيْثَتَهُ

الْمَثْمَثَةُ [el-meşmešet] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Bu dahi tulumdan yağ sız-mak ma'nāsındır; yukālu: مَثْمَثَ النَّحْيُ إِذَا رَشَحَ Ve fitili gereği gibi yağa bula-mak ma'nāsındır; yukālu: مَثْمَثَ الْفَتِيلَةَ إِذَا أَشْبَعَهَا بِالذَّهْنِ Ve karıştırmak ma'nāsındır; yukālu: مَثْمَثَ أَمْرَهُمْ إِذَا خَلَطَهُ Ve bir nesne-yi ırgalamak ma'nāsındır; yukālu: مَثْمَثَ الشَّيْءَ إِذَا تَغَعَّعَهُ وَحَرَكَهُ Ve suya daldırmak ma'nāsındır; yukālu: مَثْمَثَهُ إِذَا غَطَّاهُ فِي الْمَاءِ Ve bir mikdārca dinlendirmek ma'nāsındır; yukālu: مَثْمَثُوا بِنَا عَلَى صِيغَةٍ [leşleşet] gibi; tekülü: الْأَمْرُ أَي لَثْمَثُوا

الْمِثْمَاسُ [el-mişmās] (mīm'in kesriyle) مِثْمَاسٌ [meşmeşe] fi'lerinden bu dahi masdar-

dır, ma'na-yı mezkûrlarda müşterektir. Ve mīm'in fethiyle o ma'nâlardan ismdir.

[م ر ث]

الْمَرْتُ [el-mers] [حَزْتُ] [ħars] vezninde) Bir nesneyi yumuşayıp yāhūd tarāvetlenmek için suya ıslatmak ma'nāsınadır; yukālu: مَرَّتِ التَّمْرُ مَرْتًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا مَرَسَهُ Ve çocuk parmağını ağzında geveleyip çiğnemek ma'nāsınadır; yukālu: مَرَّتِ الصَّبِيَّ إِضْبَعُهُ إِذَا مَرَّتْ لَاحِقَهَا Ve vurmak ma'nāsınadır; yukālu: مَرَّتِ الرَّجُلُ الرَّجُلَ إِذَا ضَرَبَهُ Ve bir nesneyi ağızda sorup emmek ma'nāsınadır; yukālu: مَرَّتِ الصَّبِيَّ الْوَدَعُ مَرْتًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا مَضَهُ [Ve] [veda] göz boncuğuna denir. Ve yumuşatmak ma'nāsınadır; yukālu: مَرَّتِ الدَّوَاءُ فِي الْمَاءِ إِذَا أَنْقَعَهُ Ve edviye makülesini suya ıslatmak ma'nāsınadır; yukālu: مَرَّتِ السَّحْلَةُ إِذَا نَالَهَا بِسَهْكِ فَلَمْ تَزَأْمَهَا أُمَّهَا لِذَلِكَ Asl ma'nâ kuzuya zefir buluşturmaktır, anasının nefreti tetimmedir.

التَّمْرِتِ [et-temrīs] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) **مَرَّتِ** [mers] ile ma'na-yı ahîrde mürâdiftir; yukālu: مَرَّتِ السَّحْلَةُ تَمْرِتًا بِمَعْنَى مَرَّتْهَا Ve

تَمْرِتِ [temrīs] Bir nesneyi rîze rîze eylemek ma'nāsınadır; yukālu: مَرَّتِ الرَّيْدُ إِذَا فَتَّتَهُ Şārih gayn-ı mu'ceme ile التَّمْرِتِ nüshasını istihsân eylememiştir.

الْمَمْرُتُ [el-mimres] [مِنْبَرٌ] [minber] vezninde) Husümet bâbında sabūr ve mütesebbit ve metīn olan kimseye denir. Ve halīm ve müte'ennī adama denir. وَالْحَلِيمِ kelimesinde vāv sâkıt olan nüsha galattır.

الْمَرْتِ [el-meris] [كَتَبْتُ] [ketif] vezninde) **مَمْرُتٌ** [mimres] ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ

مَمْرُتٌ وَمَمْرُتٌ أَيْ الصَّبُورُ عَلَى الْخِصَامِ مَمْرُتٌ وَمَمْرُتٌ أَيْ الْحَلِيمِ

الْمَرْتُ [el-meres] (fethateynle) Bir kimse mimres olmak ma'nāsınadır; yukālu: مَرَّتِ الرَّجُلُ مَرْتًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَارَ مَمْرْتًا

الْمَمْرُتَةُ [el-mumerreset] (مُعْظَمَةٌ) [mu'azzamet] vezninde) Çisinti gibi za'if yağmur isâbet eylemiş yere itlāk olunur; yukālu: أَرْضٌ مَمْرُتَةٌ إِذَا كَانَتْ أَصَابَهَا مَطَرٌ ضَعِيفٌ

[م غ ث]

الْمَعْتُ [el-mağs] (mīm'in fethi ve gayn-ı mu'cemenin sükūnuyla) **مَرَّتِ** [mers] ma'nāsınadır ki bir nesneyi tazellemek için suya komak ma'nāsınadır; yukālu: مَعَّتِ التَّمْرُ مَعْتًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا مَرَّتُهُ Ve yapça vurmak ma'nāsınadır; yukālu: مَعَّتُهُ إِذَا ضَرَبَهُ Ve bir kimsenin ırz ve nāmūsunu dilleyip hetk eylemek ma'nāsına isti'mâl olunur; yukālu: مَعَّتْ فُلَانًا إِذَا هَتَكَ عِرْضَهُ وَمَضَعَهُ Ve

مَعَّتْ [mağs] Şer ve kītāl ma'nāsınadır; yukālu: مَعَّتْ بَيْنَهُمْ مَعَّتْ أَيْ شَرٌّ وَقِتَالٌ Bunun cem'i **مِعَاثٌ** [miğās] gelir (mīm'in kesriyle) Ve

مَعَّتْ [mağs] Suya gark eylemek ma'nāsınadır; yukālu: مَعَّتَهُ فِي الْمَاءِ إِذَا غَرَقَهُ Ve **عَبَّتْ** [‘abes] ma'nāsınadır ki zıkr olundu; yukālu: مَعَّتَهُ إِذَا عَبَّتَهُ أَيْ خَلَطَهُ

الْمَعِثُ [el-megīs] [كَتَبْتُ] [ketif] vezninde) Güreş tutmakta pehlevān olan kimseye denir; yukālu: فُلَانٌ مَعِثٌ أَيْ مُصَارَعٌ شَدِيدٌ

الْمَمْعُوثُ [el-memgūs] Mahmūm kimseye denir; yukālu: هُوَ مَمْعُوثٌ أَيْ مَحْمُومٌ Ve şiddetli yağmur isâbetiyle yere yatmış otluğa denir. Pes **مَعِثٌ** [mağs] hummā tutmak ve şiddetli yağmur otluğu yere yaslamak ma'nāsına olur.

الْمَمْعِثُ [el-megīs] (mīm'in fethiyle) مَمْعُوثٌ

[م و ث]

الْمَوْتُ [el-meṽs] (لَوْتُ [levs] vezninde) ve **الْمَوْتَانُ** [el-meṽsān] (feteḥātla) Bir nesneye āher nesne katmak ma'nāsınadır; yukālu: مَاثَ الشَّيْءِ بِالشَّيْءِ يَمُوتُ مَوْتًا وَمَوْتَانًا yukālu: مَاثَ الشَّيْءِ إِذَا دَافَهُ فِي الْمَاءِ إِذَا خَلَطَهُ بِهِ **الْإِنْمِيَاثُ** [el-inmiyās] (إِنْفِعَالٌ [infi'al] vezninde) Ma'nā-yı mezbürdan mutāvi'dir; yukālu: مَائُهُ فَأَنْمَاثَ إِنْمِيَاثًا

[م ي ث]

الْمَيْثُ [el-meys] (لَيْثٌ [leys] vezninde) مَوْتُ [meṽs] ma'nāsınadır ki ānifen zikr olundu; yukālu: مَاثَ الشَّيْءِ يَمِيثُ مَيْثًا بِمَعْنَى مَاثَ يَمُوتُ **الْتَمِيثُ** [et-temyīs] (تَفْعِيلٌ [tefi'il] vezninde) مَيْثٌ [meys] ma'nāsınadır; yukālu: مَيِّثُهُ تَمِيثًا بِمَعْنَى مَائُهُ **الْإِمْتِيَاثُ** [el-imtiyās] (إِفْتِعَالٌ [ifti'al] vezninde) مَيْثٌ [meys] ma'nāsınadır. Ve mülāyim refāh ve ma'īṣete nā'il olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِفْتَاثَ الرَّجُلِ إِذَا أَصَابَ لَيْنَ الْمَعَايِشِ Ve keşki su ile ezip içmek ma'nāsınadır; yukālu: إِفْتَاثَ الْأَقْطَ إِذَا مَرَسَهُ فِي الْمَاءِ وَشَرِبَهُ **الْمَيْثَاءُ** [el-meysā] (mīm'in fethiyle) Düz ve mülāyim yere denir. Cem'i مَيْثٌ [mīs] gelir mīm'in kesriyle, هَيْفٌ [hīf] ve هَيْفَاءٌ [heyfā] gibi. Ve

مَيْثَاءُ [Meysā] Şām diyārında bir mevzi' adıdır.

ذُو الْمَيْثِ [Zu'l-Mīs] (mīm'in kesriyle) Medīne türābında 'Aķīk nām mahalde bir mevzi' adıdır.

الْمَيْيْتُ [el-meyyis] (كَيْسٌ [keyyis] vezninde) Yumuşak nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ مَيْيْتُ أَي لَيِّنٌ

الْتَمِيثُ [et-temeyyus] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Yer yağmur sebebiyle yumuşamak ma'nāsınadır; yukālu: تَمَيَّيْتُ الْأَرْضَ إِذَا مُطِرْتُ فَلَانْتُ

الْمُسْتَمِيثُ [el-mustemīs] (مُسْتَمِيلٌ [mustemil] vezninde) Yumurthanın kabuğu içre olan ince zara denir, غَرِقِيٌّ [ğirki'] ma'nāsına; tā-yı fevkiyye ile مُسْتَمِيثٌ [mustemit] dahi bu ma'nāyadır.

FASLU'N-NŪN

(فَضْلُ التَّوْنِ)

[ن أ ث]

النَّائِثُ [en-neʾs] (nūn'un fethi ve hemze'nin sükunuyla) Irak olmak ma'nāsınadır; yukālu: نَأَتْ عَنْهُ نَائِثًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا بَعَدَ Ve نَأَتْ [neʾs] ve مَنَأَتْ [menʾeʾs] ki مَفْعَدٌ [maʾeʾad] vezninde masdar-ı mīmīdir, sa'y eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَأَتْ الرَّجُلُ نَائِثًا وَمَنَأَتْ إِذَا سَعَى

الْمُنَائِثُ [el-munʾeʾs] (mukrem [mukrem] vezninde) İb'ād olunmuş nesneye denir, مُبْعَدٌ [mubʾad] ma'nāsına. Pes İنَائِثٌ [inʾās] masdarı olur, اِكْرَامٌ [ikrām] vezninde.

[ن ب ث]

النَّبْثُ [en-nebs] nebs [nebs] vezninde ve mürādifidir ki yeri el ile kazıp nesne çıkarmak ma'nāsınadır; yukālu: نَبَتْ الْأَرْضُ نَبْثًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا نَبَسَ Ve daralmak ma'nāsınadır; yukālu: نَبَتْ الرَّجُلُ إِذَا غَضِبَ

الْإِنْبِثَاطُ [el-intibās] (ifti'āl [ifti'āl] vezninde) nebs [nebs] ile ma'nā-yı evvelde mürādifdir; yukālu: اِنْتَبَتْ الْأَرْضُ بِمَعْنَى نَبْثِهَا Ve el sunup bir nesneyi almak ma'nāsınadır; yukālu: اِنْتَبَتْ الشَّيْءَ إِذَا تَنَاوَلَهُ Ve un ve kavut ve nişasta makülesi nesne suya konmakla çoğalıp artmak ma'nāsınadır; yukālu: اِنْتَبَتْ السَّوِيْقُ إِذَا وَنَحُوهُ إِذَا رَمَى فِي الْمَاءِ Ve yer üzere otururken esvābını sığanıp yukarı çalmak ve çemrenmek ma'nāsınadır; yukālu: اِنْتَبَتْ الرَّجُلُ إِذَا قَلَصَ حَالَةَ قُعُودِهِ

النَّبْثُ [en-nebes] (fethateynle) Eser ve nişāna denir. Cem'i اِنْبِثَاتٌ [enbās] gelir, سَبَبٌ [sebeb] ve اَسْبَابٌ [esbāb] gibi.

النَّبِيسَةُ [en-nebīset] (habīset [habīset] vezninde) Kazılan kuyudan ve ırmaktan çıkan topra-

ğa denir.

النَّبِيسُ [en-nebīs] (habīs [habīs] lafzına te'kīden itbā' olur; yukālu: حَبِيسٌ نَبِيسٌ أَي شَرِيْرٌ

الْأَنْبُوسَةُ [el-unbūset] (uḍḥuket [uḍḥuket] vezninde) Sıbyān beyninde bir la'ib adıdır. Bir çukura bir nesne defn ederler, çıkaran sā'irine gālib olur.

[ن ث ث]

النَّثُّ [en-ness] (nūn'un fethi ve sā'nın teşdidiyle) Bir kelām ve haberi fāş ve şāyi' kılmak ma'nāsınadır; yukālu: نَثَّ الْحَبِيْرُ نَثًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا أَفْشَاهُ Ve yarayı yağlamak ma'nāsınadır; yukālu: نَثَّ الْجُرْحَ إِذَا دَهَنَهُ

نَثٌّ [ness] Nem ve rutūbet sebebiyle gevşeklenip salkılanmış duvara denir ki vasf olur ve غَثٌّ [gass] kelimesine itbā' ve müzāvece olur; yukālu: كَلَامٌ غَثٌّ نَثٌّ

النِّثَاسُ [en-niṣās] (kitāb [kitāb] vezninde) Yarayı yağlayacak yağa denir; yukālu: نَثَّ الْجُرْحَ بِالنِّثَاسِ أَي الدُّهْنِ

النَّثْنَةُ [en-neṣnešet] (zelzelet [zelzelet] vezninde) Çok terler olmak ma'nāsınadır; yukālu: نَثْنَتْ الرَّجُلُ إِذَا عَرَقَ كَثِيْرًا Ve makremeye el silmek ma'nāsınadır; yukālu: نَثْنَتْ الْبَيْدَ إِذَا مَسَحَهَا 'unvānında mersūmdur. Ve tulum sızmak ma'nāsınadır; yukālu: نَثْنَتْ الرَّقُّ إِذَا رَسَخَ

النَّبِيسُ [en-neṣīs] (nūn'un fethiyle) Bu dahi masdardır, tulum sızmak ma'nāsınadır; yukālu: نَثَّ الرَّقُّ نَبِيسًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا رَسَخَ

النُّثَّاسُ [en-nuṣṣās] (tuccār [tuccār] vezninde) Nāsı dā'imā fasl ve gıybet edip mesālib ve mesāvīlerini neşr ve ifşā eden kimselere denir; نَأَتْ [nāss] müfredidir; yukālu: هُمْ نَثَّاتٌ أَي مُعْتَابُونَ

الْمِنَّةُ [el-mineṣset] (mīm'in kesri ve

nūn'un fethiyle) Yara yağladıkları yün pāresine denir.

النَّبِيَّةُ [en-neṣīset] [sefīnet] [sefīnet] vezninde) Tulumdan ve kırbadan sızan sızıntıya denir.

[ن ج ث]

النَّجْسُ [en-necṣ] [cīm'le] [baḥṣ] [baḥṣ] vezninde ve mürādifidir; yukālu: نَجَسَ عَنِ الْأَمْرِ نَجَسًا Ve bir kimseye gayret vererek feryād ile meded-hvāh olmak ma'nāsınadır; yukālu: نَجَسْتُ فَلَانَ الْقَوْمِ إِذَا اسْتَعْوَاهُمْ وَاسْتَعَاتَ بِهِمْ

النَّجْتُ [et-tenecṣ] [tefa'ul] [tefa'ul] vezninde) Bu dahi bir nesnenin hālinden sorup araştırmak ma'nāsınadır; yukālu: نَجَّتْ عَنْهُ إِذَا تَبَحَّثَ

النَّجَاتُ [en-neccās] [şeddād] [şeddād] vezninde) ve

النَّجِثُ [en-neciṣ] [ketif] [ketif] vezninde) Dā'imā ahbār ve havādis cüstücū eden kimseye denir.

الْإِسْتِنَجَاتُ [el-istincās] [istihṛāc] [istihṛāc] ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَنْجَسَ الشَّيْءُ إِذَا اسْتَحْرَجَهُ Ve bir şey'e tasaddī ve ikbāl edip onun kaydında olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَنْجَسَ الشَّيْءُ إِذَا تَصَدَّى لَهُ

الْإِنْتِجَاتُ [el-inticās] [ifti'āl] [ifti'āl] vezninde) Bu dahi istihṛāc ma'nāsınadır; yukālu: إِنتَجَسَ الشَّيْءُ إِذَا اسْتَحْرَجَهُ Ve semizlik zuhūruyla beden kabarıp şişmek ma'nāsınadır; yukālu: إِنتَجَسَ الْمَعْرُ إِذَا انْتَفَخَ وَظَهَرَ سَمْنُهُ

النَّبِيَّةُ [en-neciṣet] [nebīset] [nebīset] vezninde ve mürādifidir ki kuyu ve hark ve nehr makūlesinden ihrāc olunan toprağa denir. Ve fāş ve şāyi' olan kabīh ve nā-sezā habere itlāk olunur. Ve bir kimsenin vüs' ve

makderetinden izhār ve ifrāg olunan tāb u tākate itlāk olunur; ve minhu yukālu: بُعِثَ نَجِيئَتُهُ عَلَى بِنَاءِ الْمَمْعُولِ أَي بُلِعَ مَجْهُودُهُ

النَّجِيثُ [en-neciṣ] [emīr] [emīr] vezninde) Batī'ü'l-hareket olan insān ve hayvāna denir. Ve bir nev' sebze ismidir, bunu selīḥat [selīḥat] ile tefsīr eylemişlerdir. Ve ketm ve ihfā olunan rāza denir. Ve hedef ma'nāsınadır ki nişān nasb olunacak toprak kümesinden ibārettir, tūr-endāzlar beyninde sepet ta'bīr olunur; yukālu: رَمَوْا فِي النَّجِيثِ أَي الْهَدَفِ وَهُوَ تُرَابٌ يُجْمَعُ

النُّجْتُ [en-nucṣ] [nūn'un zammı ve cīm'in sükūnu ve zammıyla] [Zırha] [Zırha] denir, دِرْعٌ [dir'c] ma'nāsına. Ve yüreğin perdesine denir ki yüreği muhīt olan yufka zar olacaktır; غِلَافُ الْقَلْبِ [gilāfu'l-ḳalb] ma'nāsına. Ve bir kimsenin kendi beyt ve menziline denir. Cem'i أَنْجَاتٌ [encās] gelir.

التَّنَاجُتُ [et-tenācuṣ] [tefa'ul] [tefa'ul] vezninde) Birbirinin esrārını fāş ve şāyi' kılmak ma'nāsınadır; yukālu: تَنَاجَتُوا أَي تَبَاثُوا

[ن ع ث]

النَّعْتُ [en-na'ṣ] [ba'ṣ] [ba'ṣ] vezninde) El ile almak ma'nāsınadır; yukālu: نَعَتَ الشَّيْءَ نَعْتًا مَنِ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا أَخَذَهُ

الْإِنْتِعَاتُ [el-inti'ās] [ifti'āl] [ifti'āl] vezninde) نَعْتُ [na'ṣ] ma'nāsınadır; yukālu: إِنْتَعَنَهُ بِمَعْنَى نَعْتَهُ

الْإِنْعَاثُ [el-in'ās] [hemzenin kesriyle] [İsrāf] [İsrāf] eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَنْعَثَ فِي مَالِهِ إِذَا أَسْرَفَ Ve bir yere gitmek için yol esbābını techīz ve tertībe başlamak ma'nāsınadır; yukālu: أَنْعَثَ الرَّجُلُ إِذَا أَخَذَ فِي الْجِهَازِ لِلْمَسِيرِ Ve bir husūsta cidd ve cehd eylemek ma'nāsınadır; yukālu: هُمُ فِي إِنْعَاثٍ أَي دَابُّوا فِي أَمْرِهِمْ بَعْنِي جَدُّوا وَاجْتَهَدُوا

[ن غ ث]

التَّنْعُثُ [en-nağs] (nūn'un fethi ve ğayn-ı mu'cemenin sükūnuyla) Dā'imī ve şedīd olan şerre denir; yukālu: أَصَابَهُ النَّعْثُ أَي الشَّرُّ الدَّائِمُ الشَّدِيدُ

[ن ف ث]

التَّنْفُثُ [en-nefs] (nūn'un fethi ve fā'nın sükūnuyla) تَنَفَّلُ [tefl] ma'nāsından ekall olarak üfürmek ma'nāsınadır. Bundan üflelemek ile ta'bīr olunur, rukye-hvānların üflemesi gibi ki tükürüksüz olur. Ve تَنَفَّلُ [tefl] azca tükürükle tūf tūf diye üfürmektir ki tūflemek ta'bīr olunur; yukālu: نَفَثَ الرَّاقِي نَفْثًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي وَهُوَ كَالْتَفْخِ وَأَقْلُ مِنَ التَّفْلِ Ve

نَفَثَ الشَّيْطَانُ [nəfsu'ş-şeytān] Eş'ār ve gazeliyyāta itlāk olunur.

Şārih der ki eş'ār, ekāzib kısmından olmakla şeytāna muzāftır, lākin münācāt ve nu'ūt-ı şerīfe, ed'īye cümlesinden ma'dūddur; tekūlu: أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ نَفْثِ الشَّيْطَانِ وَهُوَ الشَّعْرُ Ve "النَّفَّاثَاتُ فِي الْعُقَدِ" sāhirelere itlāk olunur, ipi düğümleyip ona efsūnla üfledikleri için.

Mü'ellifin سَوَاحِرُ ile tefsīri نَفُوسُ [nufūs] yāhūd نِسَاءً [nisā] i'tibārına mebnīdir, zīrā cādūluk nisvān kārıdır; ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿وَمِنْ سِرِّ النَّفَّاثَاتِ فِي الْعُقَدِ﴾

النَّفَّاثَةُ [en-nufāset] (nūn'un zammıyla) Masdūrun ya'nī zīk-nefes olan kimsenin ağızından soluyarak ihrāc eylediği üfürüğe denir ki onunlaistirāhat eder: "لَا بُدَّ" "وَمِنْ سِرِّ النَّفَّاثَاتِ فِي الْعُقَدِ" meseli bu ma'nādandır, derd-nāk olan kimse bess-i şekvā eylemek ma'rızinde darb olunur. Ve

نَفَاثَةٌ [Nufāset] 'Arabdan bir cemā'atin pederleri ismidir. Ve misvākın ağızda kalıp

üfürülen pārelerine denir ki üfürüntü ta'bīr olunur.

التَّنْفِثُ [en-nefis] (ħabīṯ [ħabīs] vezninde) Yaradan fişkırıp çıkan kana itlāk olunur; yukālu: دَمٌ نَفِثٌ إِذَا كَانَ نَفْثُهُ الْجُرْحُ

أَنَافِثُ [Enāfis] (hemzenin fethiyle) Yemen'de bir mevzī' adıdır.

[ن ق ث]

التَّنْقُثُ [en-naqs] (nūn'un fethi ve qāf'ın sükūnuyla) Bir işte sür'at eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَقَثَ الرَّجُلُ فِي الْأَمْرِ أَوْ فِي السَّيْرِ نَقْثًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَسْرَعَ Ve bir kimsesi söz ile rencīde eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَقَثَ فَلَانًا بِالْكَلامِ أَي آذَاهُ بِهِ Ve pek halt-ı kelām eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَقَثَ إِذَا خَلَطَهُ كَخَلَطِ الطَّعَامِ نَقَثَ الْعَظْمَ Ve medfūn olan şey'i istihrāc için toprağı kazmak ma'nāsınadır. Ve bu hakīkī ve ma'nevī olur ki bir mādde-i mestūreyi hārice çıkarıp bilmek için eşleyip iç yüzünü araştırmaktan 'ibārettir; yukālu: نَقَثَ الشَّيْءَ إِذَا حَفَرَ عَنْهُ

التَّنْقِثُ [et-tenqīs] (tef'īl [tef'īl] vezninde) ve

الْإِنْتِقَاطُ [el-intikās] (ifti'āl [ifti'āl] vezninde) Bunlar da sür'at eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَقَثَ الرَّجُلُ تَنْقِثًا وَانْتَقَطَ انْتِقَاطًا إِذَا أَسْرَعَ

إِنْتِقَاطُ [intikās] Kemikten ilik çıkarmak ma'nāsınadır; yukālu: إِنْتَقَطَ الْعَظْمُ إِذَا اسْتَحْرَجَ مِنْهُ Ve medfūnu istihrāc için toprağı kazmak ma'nāsınadır; gerek hakīkī ve gerek ma'nevī olsun, niteki ānifen zikr olundu; yukālu: إِنْتَقَطَ الشَّيْءُ إِذَا حَفَرَ عَنْهُ

نَقَاطُ [neqāsi] (kaṭāmi [kaṭāmi] vezninde) Dış sırtlan esmāsındandır.

التَّنَقُّثُ [et-tenakḫūs] (tefa'ul [tefa'ul] vezninde)

de) Bir kimseden kendi tarafına meyl ve mihr ve muhabbet istemek ma'nāsınadır; yukālu: تَنَقَّتِ الرَّجُلُ الْمَرْأَةَ إِذَا اسْتَمَالَهَا وَاسْتَعَطَفَهَا Mütercim der ki tefa'ul bābı istif'āl gibi taleb için dahi gelir, niteki Şāfiye evā'ilinde musarrahtır, zīrā bir nesnenin talebi elbette suverī ve ma'nevī tekellüfū mutazammındır.

[ن ك ث]

التَّكْتُ [en-niks] (nūn'un kesriyle) Tekrār eğirip ip eylemek için eski kilimleri ve palāsların bozulup çözülen bozuntusuna ve çözüntüsüne denir, niteki *Mişbāh*'ın ve sā'ir ümmehātın beyānlarına göre de نَكْتُ [niks] o bozulup çözülen kili-min ve palāsın ismidir ki bozuntu ta'bīr olunur. Pes mü'ellifin tefsīri 'ale'l-āde müsāmahaya mahmūldür, niteki dībāce şerhinde işāret olundu. Pes mü'ellifin أَنْ الْأَخْلَاقُ الْمُتَّقَوِّصَةُ كَافِيَةٌ تَنْقُصُ أَخْلَاقُ الْأَكْسِيَّةِ seb-kindedir. Bunun cem'i أَنْكَاتُ [enkās] gelir, niteki karīben ve حَبْلُ أَنْكَاتٍ 'ibāresiyle mü'ellif dahi resm eylemiştir. Ve

نِكْتُ [Niks] Beşir nām şā'irin pederi ismidir.

التَّكْتُ [en-neks] [مَكْتُ [meks] vezninde) Bir nesneyi bozmak ve üzme ma'nāsınadır, ipin katlarını çözüp bozmak ve tesbīhi üzme gibi; yukālu: نَكَتِ الْعَهْدَ وَالْحَبْلَ نَكْتًا مَنَ Ve misvākın başı dağılmak ma'nāsınadır; yukālu: نَكَتِ السَّوَاكُ إِذَا تَشَعَّتْ رَأْسُهُ

الْإِنْتِكَاتُ [el-intikās] [إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Üzülmek ve bozulmak ma'nāsınadır; yukālu: نَكَتِ الْحَبْلُ فَانْتَكَتَ أَيِ انْتَقَصَ Ve bir iş-ten ferāgatle bir āher işe munsarīf olmak ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: إِنْتَكَتَ فَلَانَ مَنَ حَاجَةً إِلَىٰ أُخْرَىٰ إِذَا انْصَرَفَ

النَّكِيَّةُ [en-neki'set] [حَبِيَّةٌ [ħabīset] vezninde) Nefs-i nātıkaya itlāk olunur; yukālu: هُوَ شَدِيدُ النَّكِيَّةِ أَيِ النَّفْسِ Ve va'd ve kelām ve 'ahd makūlesinde olan hulf ve hilāf hāletine itlāk olunur; yukālu: قَالَ قَوْلًا لَا خُلْفَ Ve tākat ve makdūrun nihāyetine itlāk olunur; yukālu: صَرَفَ فِيهِ نَكِيَّةٌ Asl نَكِيَّةٌ [neki'set] üzü-lüp bozulan nesneye denmekle ma'anī-i mezbūre bundan me'hūzdur. Ve

نَكِيَّةٌ [neki'set] Şol hutta-i sa'beve ya'nī emr-i 'azīme ve müşkile itlāk olunur ki mu'āhed olan cemā'at o bābda 'ahd ve peymānlarını neks ve nakz edeler olalar; yukālu: وَقَعُوا فِي النَّكِيَّةِ أَيِ فِي الْخَطَةِ الصَّغْبَةِ الَّتِي تَنَاقَتُوا فِيهَا الْعُهُودَ Ve

نَكِيَّةٌ [neki'set] Tabī'at ve seciyyeye itlāk olunur. Ve zor ve kuvvet ma'nāsına isti'māl olunur.

الْأَنْكَاتُ [el-enkās] (hemzenin fethiy- le) Zikr olunan نَكْتُ [niks] lafzından ki nūn'un kesriyledir, cem'dir, üzülmüş ve çözümlü bozulmuş nesneye denir; ve min-hu yukālu: حَبْلُ أَنْكَاتٍ أَيِ مَنْكُوتٍ Ve bu ثُبُوتٌ ve أَخْلَاقٌ kabīlindedir.

النُّكَاتُ [en-nukās] [غُرَابٌ [gūrāb] vezninde) Bir gūne sivilcelerdir ki deve kısmının ağızlarında zuhūr eder.

النُّكَائَةُ [en-nukāset] [سُمَامَةٌ [sumāmet] vezninde) Misvākın ağızda kalan pārelerine denir. Ve ipin çözümlü bozulmuş katına ve teline denir.

الْمُنْتَكِيَةُ [el-munteki's] (ism-i fā'il bün- yesiyle) Semiz iken arıklanmış insān ve hayvāna itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ وَبَعِيرٌ مُنْتَكِيَةٌ أَيِ مَهْزُولٌ بَعْدَ سَمَنِ

التَّنَاكُتُ [et-tenākus] [تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vez-

ninde) Beynlerinde olan 'ahd ve peymānı
üzüşmek ma'nāsınadır; yukālu: تَنَاقَضُوا
عُهُودَهُمْ إِذَا تَنَاقَضُوا

FASLU'L-VĀV

(فَضْلُ الْوَاوِ)

[و ر ث]

أَلْوَرِثُ [el-vir̄s] (vāv'ın kesriyle) ve

أَلْوَرَاثَةُ [el-virāset] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde)
ve

الْإِرْثُ [el-ir̄s] (hemzenin kesriyle ki aslı
وَرِثٌ [vir̄s] idi) ve

الرِّثَّةُ [er-riṣet] (عِدَّةٌ [ʿidet] vezninde) Vefāt
eden kimsenin māl-ı metrūkuna vāris
olup almak ma'nāsınadır; yukālu: وَرِثَ أَبَاهُ
يَرِثُهُ كَيْعُدُهُ وَرِثًا وَوَرَاثَةً وَإِرْثًا وَرِثَةً مِنَ الْبَابِ السَّادِسِ
Aslı وَرَاثَةٌ [virāset] bir kimseden āher kim-
seye 'akd ve 'akd mecrāsına cārī olan
mu'amelesiz māl ve kinye intikāline
mevzū' olup ba'dehu meyyitten intikāl
eylemekte isti'māl gālib olunmuştur. Ve o
tereke-i mevrūseye مِيرَاثٌ [mīrās] denir ki
aslı مِيرَاثٌ [mivrās] idi, وَارِثٌ [vāriṣ]in وَرَاثَةٌ
[virāset]ine gūyā ki ālettir ve إِرْثٌ [ir̄s] de-
nir hemzenin kesriyle, masdar olduğu gibi
ve تُرَاثٌ [turās] denir tā'nın zammıyla; aslı
وُرَاثٌ [vurās] idi.

الْإِيرَاثُ [el-irās] (hemzenin kesriyle) Mey-
yit, bir kimseye mālını terkle vāris kıl-
mak ma'nāsınadır; yukālu: أَوْرَثَهُ أَبُوهُ أَبِي جَعَلَهُ
مِنْ وَرَثَتِهِ Mü'ellifin tefsīrine göre hemze
sayrūret için olur; ümmehāt-ı sā'irenin
beyānlarına göre müte'addī olur; yukālu:
أَوْرَثَهُ أَبُوهُ مَالًا إِذَا جَعَلَهُ لَهُ مِيرَاثًا

التَّوْرِيثُ [et-tevrīs] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde)
وَرِثَةٌ أَبُوهُ [irās] ma'nāsınadır; yukālu: وَرِثَتْهُ
تَوْرِيثًا بِمَعْنَى أَوْرَثَتْهُ

تَوْرِيثٌ [tevrīs] Āteşi 'alevlenmek için öl-
çermek ma'nāsınadır, تَأْرِيثٌ [te'rīs] gibi;
yukālu: وَرِثَ النَّارَ إِذَا حَرَّكَهَا لِتَشْتَعِلَ

taʿāma denir; yukālu: أَطْعَمَنَا الْوُكَاثَ وَالْوُكَاثَ
 أَيَّ مَا يُسْتَعْجَلُ بِهِ مِنَ الْعَدَاءِ
الْإِسْتِكَاثُ [el-istīkās] Taʿām-ı mezkūrdan
 ekl eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: إِسْتَوَكَّنَّا
 أَيَّ أَكَلْنَا مِنَ الْوُكَاثِ

[ولث]

الْوَلْثُ [el-vels] (vāv'ın fethi ve lām'ın
 sükūnuyla) Çisinti gibi azca yağmura de-
 nir. Ve muhkem ve mü'ekked olmayan
 ʿahd ve peymāna denir; yukālu: بَيْنَهُمْ
 وَوَلْتٌ مِنْ عَهْدٍ أَيَّ شَيْءٍ مِنْهُ لَيْسَ بِأَكِيدٍ
 Ve teknede ka-
 lan hamur bakiyyesine denir. Ve kırba ve
 çanak makūlesinde kalan su bakiyyesine
 denir. Kezālik kapta kalan nebīz fazlasına
 denir. Ve süst ve zaʿīf vaʿde denir. Ve bu
 maʿnāda masdar olur; tekūlu: وَلْتٌ لَهُ
 وَوَلْتًا أَيَّ Ve göz ağrısının gözde kalan
 eser ve nişānesine denir. Ve تَوَجِيهٌ [tevcīh]
 maʿnāsınadır ki mālik memlūkuna أَنْتَ
 حُرٌّ demek yaʿnī mevtine muʿallakan
 āzād eylemekten ʿibārettir, تَدْبِيرٌ [tedbīr]
 gibi. Ve bu ʿitk zaʿīf olmakla وَوَلْتٌ [vels]
 itlāk olunmuştur. Lākin mü'ellif تَوَجِيهٌ
 [tevcīh] māddesinde maʿnā-yı mezbūrdan
 sākit olmuştur.

الْوَالِثُ [el-vāliš] [vāriş] [vāriş] vezninde)
 Muttasıl ve dāʾimī olan şerre itlāk olunur,
 bakiyye maʿnāsından meʾhūzdur; yukālu:
 وَوَالِثٌ أَيَّ دَائِمٌ Ve deyn-i sakīle itlāk olu-
 nur; yukālu: دَيْنٌ وَوَالِثٌ أَيَّ مُتَقَبَّلٌ

[وهث]

الْوَهْثُ [el-vehs] [vaʿd] [vaʿd] vezninde) Bir
 işe cidd ve isrār ile tevaggul eylemek
 maʿnāsınadır; yukālu: وَهَثَ فِي الشَّيْءِ وَهْثًا
 Ve bir nesneyi
 ayakla muhkem çığnemek maʿnāsınadır;
 yukālu: وَهَثَ الشَّيْءَ إِذَا وَطِئَهُ شَدِيدًا

التَّوَهُُّتُ [et-tevehhus] [tefaʿul] [tefaʿul] veznin-
 de) Bir işte dūr-ādūr hareketle mübālaga
 ve imʿān eylemek maʿnāsınadır; yukālu:
 تَوَهَّتَ فِي الْأَمْرِ إِذَا أَمَعَنَ

FASLU'L-HĀ'**(فَصْلُ الْهَاءِ)****[ه ن ب ث]**

الْهَيْئَةُ [el-henbešet] (hā'nın ve bā-yı muvahhadenin fethiyle) Emr-i şedid ve mādde-i sa'be ma'nāsınadır. Usül-i sâ'irede bir iş gücelip şiddet bulmak ile müfesserdir ki masdardır. Ve kelām muhtelit olmağa denir.

[ه ب ر ث]

هَبْرَائَانُ [Hebrāsān] (hā'nın fethiyle) Īrān'da Dihistān kazāsında bir karyedir.

[ه ث ث]

الْهَيْئَةُ [el-heşheset] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Karış muruş olmak ma'nāsınadır; yukālu: هُنْهَتْ الشَّيْءُ إِذَا اخْتَلَطَ Ve zulm ve sitem eylemek ma'nāsınadır; yukālu: هُنْهَتْ وَبِالْوَالِي إِذَا ظَلَمَ Ve bir nesneyi sür'atle irsāl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: هُنْهَتْ السَّحَابَةُ إِذَا أُرْسِلَتْهُ بِسُرْعَةٍ Ve bir şey'i ayakla pek basıp çiğnemek ma'nāsınadır; yukālu: هُنْهَتْ إِذَا وَطِئَهُ شَدِيدًا

الْهَيْئَةُ [el-heshās] (حَشْحَاشٌ [haşhās] vezninde) Çabuk ve çālāk insān ve hayvāna denir; yukālu: رَجُلٌ وَقَرَبَتْ هُنْهَاتُ أَبِي سَرِيْعٍ Ve karışık nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ هُنْهَاتُ أَبِي مُخْتَلِطٌ Ve toprağı çok olan fezā ve mekāna denir; yukālu: بَلَدٌ هُنْهَاتُ إِذَا كَانَ كَثِيْرَ التُّرَابِ Ve yalancı dūrūgī kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ هُنْهَاتُ أَبِي كَذَّابٌ

الْهَيْئَةُ [el-hessās] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Bu dahi yalancıya denir.

الْهَيْئَةُ [el-hess] (hā'nın fethi ve sâ'nın teşdidiyle) Yalan söylemek ma'nāsınadır; yukālu: هَتَّ الرَّجُلُ هَتًّا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا كَذَّبَ

[ه ر ث]

الْهَيْئَةُ [el-hirs] (hā'nın kesriyle) Eski cāmeye denir, نُوْتُ حَلَقٍ ma'nāsına.

هُزْتُ [Hurş] (hā'nın zammiyla) Vāsīt kazāsında bir karye adıdır.

[ه ل ث]

الْهَيْئَةُ [el-helşā] (سَكْرَى [sekrā] vezninde) ve

الْهَيْئَةُ [el-helşā'] (صَحْرَاءٌ [şahrā'] vezninde) ve

الْهَيْئَةُ [el-helşā'et] (hā'yla; ve bu iki ahırde hā'nın kesriyle de cā'izdir) ve

الْهَيْئَةُ [el-hulset] (زُمْرَةٌ [zumret] vezninde) Şol müctemī' gürüh-ı insāniye denir ki bir mādde zımnında gıriv ve feryād ve āvāzeleri perde-bīrūn ola.

الْهَيْئَةُ [el-hulās] (غُرَابٌ [gürāb] vezninde) Bazı vakte insāna 'arız olan süstlük ve gevşeklik ve kırıklık hāletine denir.

الْهَيْئَةُ [el-helşā'et] (hā'nın fethi ve kesri ve şā-yı meftūha ile) هَلَاثٌ [hulās] ma'nāsınadır; tekūlu: أَحَذَّنِي هَلَاثٌ وَهَلْنَاةٌ أَيِ اسْتَرْحَاءٌ يَغْتَرِي الْإِنْسَانَ

هَلْنِي [Helşā] (سَكْرَى [sekrā] vezninde) Başra'da bir mevzi'dir. Mü'ellif *Şihāh*'ta mersūm olan هَلْبُوْتُ [hilbevş] kelimesini ki firdevs [firdevs] veznindedir, terk eylemiştir, çolpa ve ahmak ve mağşūş kimseye denir.

[ه و ث]

الْهَيْئَةُ [el-hevset] (رَوْثَةٌ [revset] vezninde) Susuzluğa denir, عَطْشَةٌ [a'tşet] ma'nāsınadır.

[ه ي ث]

الْهَيْئَةُ [el-heys] (مَيْلٌ [meyl] vezninde) ve

الْهَيْثَانُ [el-heyeşān] (fetehtla) Bir kimseye cüz'ice nesne vermek ma'nāsınadır; yukālu: هَاتَ لَهُ يَهَيْثُ هَيْثًا وَهَيْثَانًا إِذَا أَعْطَاهُ شَيْئًا يَسِيرًا Ve deprenmek ma'nāsınadır; yukālu: هَاتَ هَاتَ Ve hācet ve iktizā kadar mālā dest-res olmak ma'nāsınadır; yukālu: هَاتَ هَاتَ مِنْ الْمَالِ إِذَا أَصَابَ مِنْهُ حَاجَتُهُ Ve verilecek nesneyi vezn ve keyl ve takdīr eylemeyip toprak atar gibi 'ancüzāfin vermek ma'nāsınadır; yukālu: هَاتَ هَاتَ إِذَا حَتَا فِي الْإِعْطَاءِ

التَّهْيِثُ [et-teheyys] [تَفْعُلُ] [tefa'ul] vezninde) Mutlakan vermek ma'nāsınadır; yukālu: تَهَيْثُ لَهُ شَيْئًا إِذَا أَعْطَاهُ

الْإِسْتِهَاءَةُ [el-istihāset] Çoksunmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَهَاتَ مَا أَعْطَاهُ إِذَا اسْتَكْرَهُ Ve bir nesneyi fesāda vermek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَهَاتَ الْمَالِ إِذَا أَفْسَدَهُ

الْهَيْئَةُ [el-heyset] [هَيْئَةٌ] [hey'et] vezninde) Cemā'at-i insāniye denir.

الْمُهَيَّيَةُ [el-muhāyeset] [مُفَاعَلَةٌ] [mufā'alet] vezninde) Kesret husūsunda bir kimse ile mücādele eylemek ma'nāsınadır ki birbirine meselā kesret-i māl ve kesret-i etbā' husūsunda münāza'a eylemekten 'ibārettir, gerek kālī ve gerek hālī olsun; yukālu: هَايَيْتُهُ إِذَا كَاتَرَهُ

الْمُهَيَّيْتُ [el-muhāyis] (ism-i fā'il bünye-siyle) Dā'imā bir nesneden çok ahz eder olan kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ مُهَيَّيْتُ أَبِي كَثِيرُ الْأَخْذِ

FASLU'L-YĀ'Ī'T-TAHTIYYE

(فَضْلُ الْيَاءِ)

[ي ف ث]

يَافُثُ [Yāfis] (fā'yla صَاحِبٌ [şāhib] vezninde) İbn Nūh 'aleyhi's-selāmdır ki Türk tā'ifesinin ve Ye'cūc ve Me'cūc kavmlerinin pederleridir; onun neslinden münşā'ib olmuşlardır.

أَيَافُثُ [Eyāfis] [أَثَارِبٌ] [eşārib] vezninde) Yemen'de bir mevzi' adıdır.

BĀBU'L-CĪM

(بَابُ الْجِيمِ)

ج

Ma'lûm ola ki gâh olur ki cîm-i müfrefede, yâ-yı müşeddede vü muhaffefeden bedel olur, meselâ فُقَيْمِيٌّ [fuqaymiyy] ve حَجَّتِي [ḥaccetī] kelimelerinde فُقَيْمِيٌّ [fuqaymic] ve حَجَّتِي [ḥaccetic] derler. Mütercim der ki lûgat-ı mezbûre, Ḥanzala kabîlesi lûgatidir ki yâ'yı cîm'e ibdâl ederler; meselâ تَمِيمِيٌّ [temīmiyy] yerinde تَمِيمِيٌّ [temīmicc] derler, niteki Ebū 'Amr'dan menkûldür ki Ḥanzala'dan bir adama “Sen ne kabiledensin?” diye su'âl eyledim. “مِنْ فُقَيْمِيٍّ” dedi ki فُقَيْمِيٌّ olacaktır. “Onların hangisindensin?” dedim, مِنْ “مَرْجٍ” dedi ki مَرْجٍ olacaktır. Niteki işbu: “يَا رَبِّ إِن كُنْتُ قَبِلْتُ حَجَّتِي | | فَلَا يَزَالُ شَاحِجٌ خَالِي عُوَيْفٌ وَأَبُو: بَيْتِيكَ بَيْحٌ” عَلِيٍّ | | الْمُطْعَمَانِ اللَّحْمِ بِالْعَشِجِ | | وَبِالْعَدَاةِ كَسْرَ حَجَّتِي [ḥaccetī] ve بَيْحٌ [bic] بِي [bī] ve أَبُو بِالْعَشِجِ [Ebū 'Alī] أَبُو عَلِيٍّ [Ebū 'Alic] عَلِيٍّ [bi'l-'ašic] بِالْعَشِجِيِّ [bi'l-'ašiyy] ve بَرْنِيٍّ [bernicc] بَرْنِيٍّ [berniyy] makāmındadır. Ve بَرْنِيٍّ [berniyy] bir nevc' hurmā ismidir. Kezālik Ḳudā'a kabîlesi 'ayn'la yâ' cem' olsa yâ'yı cîm'e ibdâl ederler; meselâ هَذَا الرَّاعِي حَرْجٌ مَعِي عَجْعَجَةٌ [ac'acet]-i Ḳudā'iyye beyne'l-'Arab mütedāvildir, niteki عُنْعَنَةٌ [an'anet]-i Ḳays ve Temīm ki evvelde vākī' olan hemzeyi 'ayn'a ibdâl edip أَنْكَ [enneke] ve أَسْلَمَ [esleme] yerlerinde عَنَّكَ [anneke] ve عَسَلَمَ [asleme] derler. Kezālik كَشْكَشَةٌ [keşkeşet]-i Rebī'a ve Muḍar ki kâf-ı hitâb-ı mü'ennesten sonra رَأَيْتَكَشْ [ra'aytakaş] ve مَرَرْتُ بِكَشْ derler.

FASLU'L-HEMZE

(فَضْلُ الْهَمْزَةِ)

[أ ب ج]

الْأَيْجُ [el-ebec] أَبَدٌ [ebed] vezninde ve mürādifidir ki dehr ve dā'im ma'nālarıdır; tekūlu: لَا أَفْعَلُهُ أَبَجًا أَي أَبَدًا

[أ ح ج]

الْأَيْجُ [el-ecīc] (hemzenin fethi ve cīm'in kesriyle) Āteş 'alevlenmek ma'nāsınadır; yukālu: أَجَبَتِ النَّارُ أَجِيحًا مَنِ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا تَلَهَّبَتْ yukālu: **التَّأْجِيحُ** [et-te'eccuc] [et-te'eccuc] [et-te'eccuc] vezninde) Āteş kendi tutuşup 'alevlenmek ma'nāsınadır; yukālu: تَأْجَجَتِ النَّارُ إِذَا تَلَهَّبَتْ Ve

تَأْجِيحٌ [te'ecīc] **تَأْجِيحٌ** [te'ecīc] kelimesine mutāvi' olur, ke-mā se-yuzkeru.

التَّأْجِيحُ [tefīl] vezninde) Āteşi 'alevlendirmek ma'nāsınadır; tekūlu: أَجَجْتُ النَّارَ تَأْجِيحًا فَتَأْجَجَتْ أَي التَّهَبَّتْهَا فَتَلَهَّبَتْ

الْإَيْجَاعُ [el-i'ticāc] [ifti'āl] vezninde) **تَأْجِيحٌ** [te'ccuc] gibi bu dahi mutāvi'dir. Ve **تَأْجِيحٌ** [te'eccuc] ve

إَيْجَاعٌ [i'ticāc] Gündüz be-gāyet ıssı olmak ma'nāsına isti'māl olunur.

التَّأْجُجُ [et-te'ācc] [teḥābb] vezninde ki **تَأْجُجٌ** [te'ccuc] [te'ccuc] ma'nāsınadır; yukālu: تَأْجَجَ الثَّهَارُ وَاتَّجَّ وَتَأَجَّ إِذَا اشْتَدَّ حَرُّهُ

الْأَيْجُ [el-ecc] (hemzenin fethi ve cīm'in teşdidıyla) Devekuşu kanatları gürlüyor hışlayarak seğırtmek ma'nāsınadır ki mecāzdır, gūyā ki āteş 'alevi gibi gürlüyor seğırtip gitmesi bā'is-i teşbīhtir; yukālu: أَجَّ الظَّلِيمُ أَجًا مَنِ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا عَجَّ وَلَهُ حَفِيفٌ Ve düşman üzere āteş 'alevi

gibi hamle ve hücüm eylemek ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: أَجَجَ الرَّجُلُ بِفَيْكٍ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا حَمَلَ عَلَى الْعَدُوِّ Şārih der ki tad'ifle de vāridir. Ve gayr-i kıyās üzere bāb-ı sālīsten vürūd etmiştir.

الْأَيْجَةُ [el-eccet] (hemzenin fethiyle) Karışıklık, ihtilāt ma'nāsınadır ki murād ihtilāt-ı nāstır ki gürlütüyü mūcib olur; yukālu: وَقَعَ الْقَوْمُ فِي أَجَّةٍ أَي فِي اخْتِلَاطٍ ve tekūlu: سَمِعْتُ أَجَّةَ الْقَوْمِ أَي حَفِيفَ اخْتِلَاطِهِمْ Ve

أَجَّةٌ [eccet] Ziyādesiyle ıssılık hāletine denir, şiddet-i harr ma'nāsına.

الْأُجَاعُ [el-ucāc] (hemzenin zammıyla) Ta'mında acılıkla tuzluluk olan suya denir, deniz suyu gibi; şūr-āb ve telh-āb ma'nāsına, lisāni yaktığı için itlāk olunmuştur; yukālu: مَاءٌ أُجَاجٌ أَي مِلْحٌ مُرٌّ

الْأُجُوحُ [el-ucūc] [ku'ūd] vezninde) Su, **أُجَاجٌ** [ucāc] olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَجَّ الْمَاءُ أُجُوجًا مَنِ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا صَارَ أُجَاجًا

الْإَيْجَاعُ [el-īcāc] [īcāb] vezninde) Suyu **أُجَاجٌ** [ucāc] eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: أَجَجْتُ الْمَاءَ إِجَاجًا أَي جَعَلْتُهُ أُجَاجًا

يَأْجِيحُ [Ye'cecu] [yesme'u] vezninde ve **يَنْضُرُ** [yensuru] ve **يَضْرِبُ** [yaḍribu] vezninde) Mekke-i mūkerreme'ye sekiz mīl mesāfede bir mevzi' adır.

الْيَأْجُوحُ [el-ye'cūc] [yef'ūl] vezninde) Āteş 'alevi gibi yāhūd devekuşu gibi beri öte yelip yopurur olan kimseye denir; yukālu: هُوَ يَأْجُوحٌ أَي يَبِيحٌ هَكَذَا وَهَكَذَا Zikr olunan **أَجَّ** [ecc] kelimesinden me'hūzdur. Ve **يَأْجُوحٌ** [Ye'cūc] ve **مَأْجُوحٌ** [Me'cūc] ki Yāfiş b. Nūh 'aleyhi's-selām evlādından iki kabiledir, ya'nī iki kabilenin pederleri isimleridir, zikr olunan **أَجَّ** [ecc] kelimesin-

den meḥūzdu. يَأْجُوحُ [Ye'cūc] yef'ūldür, niteki zıkr olundu ve مَأْجُوحُ [Me'cūc] mef'ūldür, kesret-i hareket ü ıztırābları bā'is-i tesmiyedir. Bunlar vech-i mezkūr üzere mehmūzdu, ve mehmūz itibār eylemeyip elifle telaffuz edenler, elifleri zā'id itibār edip يَجِجُ [ye'cūc] [yecec] ve مَجِجُ [me'cūc] [mecec] kelimelerinden muştak fā'ül olduğuna zāhib oldular; ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿إِنَّ يَأْجُوحَ وَمَأْجُوحَ مُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ﴾، الآية Ve Ruḥbe b. el-accāc, yā'yı hemzeye ve hemzeyi elife ibdālla أَجُوحُ [ācūc] ve مَاجُوحُ [mācūc] 'unvāniyla kırā'at eyledi. Ve Ebū Mu'āz elif-i sāniyeyi mīm'e ibdālla يَمَجُوحُ [yemcūc] kırā'at eylemiştir ki الماء مَجُجٌ lafzından meḥūz olur. Mü'ellif bunda dahi iktisār eylemiştir. Kaldı ki mehmūz itibār eylemeyenler “ي،ج،ح” ve “م،ج،ح” māddesinden meḥūzdu kavlinde meḥaz olan “ي،ج،ح” māddesinin ma'nası ma'lūm olmamıştır. Ve مَجِجُ kelimesi ki zāhiren müsāmahadır, asl olmak ki suyu ağızdan taşra püskürmek ma'nāsına olmakla kavm-i mezkūrün teferruk ve intişārlarına mebnī itlāk olunmuş olur. Ve Beyḍāvī merhūmun beyānına göre يَأْجُوحُ [ye'cūc] ve مَأْجُوحُ [me'cūc] ism-i a'cemilerdir, gayr-i munsarif olduklarına mebnī. Ve 'alā-kavlin Arabilerdir, vech-i mezkūr üzere أَجُ الظِّلْمِ māddesinden yef'ül ve mef'ūldür; men'-i sarfları her biri kabīle ismi olmakla ta'rīf ve te'nīs sebeblerine mebnīdir. Ve Rāgīb'ın beyānına göre يَأْجُوحُ [ye'cūc] أَجِجُ يَاهُودِ أَجُ الظِّلْمِ yāhūd أَجِجُ māddesinden ve مَأْجُوحُ [me'cūc] مَوْجُ [mevc] māddesinden meḥūzdu, kesret-i ıztırābları hasebiyle nār-ı mudtarimeye ve miyāh-ı mütemeviceye teşbīh olunmuş-

lardır. Lākin مَوْجُ [mevc]den olduğu sürette vezni nā-mülāyimdir. Ve'l-hāsıl bunlarda vech-i mezkūr üzere ihtilāf eylediler. Lākin a'leb olan bilā-hemz ism-i a'cemī olmaktadır, طَالُوتُ [Tālūt] ve دَاوُدُ [Dāvūd] ve هَارُوتُ [Hārūt] gibi. Ba'dehu Arablar hemze ile telaffuz eylediler.

الأَجُوحُ [el-ecūc] (صَبُورُ [şabūr] vezninde) Mudī ve tābān şey'e itlāk olunur, أَجِجُ نَارٍ [ecīcu nār]dan meḥūzdu; yukālu: جَوْهَرٌ أَجُوحٌ أَيُّ مُضِيٍّ نَبِيرٌ

[أذج]

الأَذْجُ [el-ecz] (hemzenin fethi ve zāl-ı mu'cemenin sükūnuyla) Meşrūbu pek çok içmek ma'nāsınadır; yukālu: أَذْجُ الرَّجُلِ أَذْجًا Burada مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَكْثَرَ مِنْ شُوبِ الشَّرَابِ Burada شَرَابٍ [şarāb]dan murād mutlak meşrūbdur.

أَبْدَجُ [Ebzec] (أَحْمَدُ [ahmed] vezninde) Hūzistān'da bir beldedir. Mü'ellif yā-yı tahtiyye ile “ي،ذ،ج” māddesinde أَيْدَجُ [Eyzec] Ahvāz nāhiyelerinden bir belde- dir diye zıkr eylemekle zāhiren burada sehve mahmūdūr.

[أرج]

الأَرَجُ [el-erēc] (حَرَجُ [ḥarec] vezninde) ve الأَرَبِجُ [el-erīc] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve الأَرَبِجَةُ [el-erīcet] (hā'yla) Rāyiha-i tayyibe-beye denir, tekūlu: أَرَجُ اللَّطِيمَةِ وَأَرَبِجَهَا Ve وَأَرَبِجَتُهَا أَيُّ رَائِحَتِهَا الطَّيِّبَةُ

أَرَجُ [erēc] ve

أَرَبِجُ [erīc] Masdar olur, rāyiha-i tayyibe pek kokmak ma'nāsına; yukālu: أَرَجُ الطَّيِّبِ أَرَجًا وَأَرَبِجًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا فَاحَ الْمَكَانُ إِذَا فَاحَتْ مِنْهُ رَائِحَةُ طَيِّبَةٍ

التَّارِيحُ [et-te'rīc] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Keskin rāyihalı tībin rāyihasını etrāfa neşr

edip kokutmak ma'nāsınadır. Ba'dehu igrā ve tahrīş ile nāsı birbirine düşürmek ma'nāsında isti'māl olundu; yukālu: أَرَجَ بَيْنَهُمْ إِذَا أَعْرَاهُ وَحَرَّشَهُ Ve

تَارِيح [te'ric] İsm olur, 'inde'l-küttāb hisāb-ı dīvāna müte'allik bir nesnedir; zikri āti أَوَارِجَةٌ [evāricet] ten me'hūz ve mu-tasarrıftır ki أَوَارِجَةٌ [evāricet] ji tertīb eylemekten 'ibārettir.

الأَرَجُ [el-erc] (هَرْجٌ [herc] vezninde) Bu dahi igrā ve tahrīş ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَرَجَ بَيْنَهُمْ أَرْجًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ بِمَعْنَى أَرْجٍ تَارِيحًا

الأَرَجَانُ [el-erecān] (fete'hātla) Halkı birbirine düşürüp igrā ve ifsād eden kimse beri öte yelip yopurmak ma'nāsınadır; yukālu: أَرَجَ الْمُعْرِي أَرْجَانًا إِذَا سَعَى

أَرَجَانُ [Errecān] (هَيْبَانُ [heyebān] vezninde) Fārs ülkesinde bir belde adıdır.

الأَرَجُ [el-errāc] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Yalancı, kezzāb kimseye ıtlāk olunur. Dā'imā nāsı birbirine düşürür olan müfsid ve muğrī şahsa denir; yukālu: هُوَ أَرَجٌ أَيْ هُوَ أَرَجٌ بَيْنَ النَّاسِ أَيْ مُعْرِ بَيْنَهُمْ كَذَّابٌ ve yukālu: أَرَجٌ مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Arslana denir.

أَلْمُورِجُ [el-Mu'errec] (مُحَدِّثٌ [muħaddiş] vezninde) Ebū Feyd 'Amr b. el-Ĥārīş es-Sedūsī lakabıdır, Bekr ve Tağlib kabīleleri beynine ilkā-yı fesād ile te'ric-i harb ü kītāl eylediği bā'is-i telkībidir.

Şārih der ki merkūm nuhāt-ı Başriyyīndendir.

الأَوَارِجَةُ [el-evāricet] (hemzenin fethi ve rā'nın kesriyle) Selātīn dīvānlarına müte'allik müfredāt defterine denir. Ve bu, Fārisī evāre mu'arrebidir ki nākil

ma'nāsınadır, zīrā encīzah ta'bīr olunan perākende ve müteferrik defterden ki nās üzere sābit olan hisāb onda sebt ve kayd olunur, merkūm أَوَارِجَةٌ [evāricet] ta'bīr olunan defter-i mazbūta nakl olunur, ba'dehu cerīde-i ih'rācāta nakl olunur. Ve ber-muktezā-yı hisāb-ı dīvānī أَوَارِجَةٌ [evāricet] müte'addid olur. Mütercim der ki *Burhān*'da evār lafzı dīvāna müte'allik defter-i hisāb ile ve "evāre" hā'yla dīvānā müte'allik perākende müfredāt defteriyle beyān olunmuştur. أَوَارِجٌ [evāric] "evāre" mu'arrebidir, hālen Devlet-i 'Aliyye'de rüz-nāme dedikleri olacaktır. Ve encīzah hemzenin ve zāl-ı mu'cemenin fethiyle encīde mu'arrebidir ki fi'l-asl müteferrik ve munkatı' ma'nāsınadır, ba'dehu perākende müfredāt defterine ıtlāk olunmuştur. Ve zikr olunan تَارِيحٌ [tāric] tāric mu'arrebidir ki ebvābı müştemil müsveddeye denir. Hülāsa hālā Devlet-i 'Aliyye'de defter-dār tarafından zimmet defteri ve 'askerī ve 'ulūfe-hvār ve eshām ve vezā'if ve mevkūfāt ve sā'ir defterler encīzah olacaktır. Ve rüz-nāme ve baş muhāsebe makūlesinin defterleri أَوَارِجَةٌ [evāricet] olacaktır. Ve

تَارِيحٌ [tāric] Her fırkanın esāmī ve vezā'ifi mukayyed müsvedde defteri olacaktır; tafsīlini ehl-i kalem bilir.

[أَرَج]

الأَرَجُ [el-ezec] (hemzenin ve zā-yı mu'cemenin fethiyle) Bir güne binā ve 'imāret ismidir. Cem'i أَرَجٌ [āzuc] gelir, hemzenin meddiyle ef'ul vezninde ve أَرَجٌ [āzāc] gelir ef'al vezninde ve إِزْجَةٌ [izecet] gelir fiyelet vezninde. Usūl-i sā'irede أَرَجٌ [ezc] tūlānī yapılmış binā ile müfesserdir,

hān gibi ki Fārisīde ona āheng derler ve mādde-i ātiye bunu müş'irdir.

بَابُ الْأَزْجِ [Bābu'l-Ezec] fethateynle) Bağdād'da bir mahalledir.

التَّأْزِجِ [et-te'zīc] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) Tūlānī binā ve 'imāret yapmak ma'nāsınadır; yukālu: أَزَّجَهُ تَأْزِجًا إِذَا بَنَاهُ وَطَوَّلَهُ

الأزوح [el-uzūc] [فُعُودٌ] [ku'ūd] vezninde) Sūr'at eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَزَّجَ الرَّجُلُ وَأَزَّجَ أَزْوَاجًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالرَّوَابِعِ إِذَا سُرِعَ Ve isti'ānet eden kimseye i'ānet husūsunda betā'et edip ağırca deprenmek ma'nāsınadır; tekūlu: أَزَّجَ عَنِّي أَي تَنَاقَلَ حِينَ اسْتَعْتَنَهُ

الأزج [el-ezic] [كَيْتِفٌ] [ketif] vezninde) Mest-i sürür olan kimseye denir ki şād-merg derecesinde ferah-nāk olandır; tугyāna mü'eddidir; yukālu: رَجُلٌ أَزَّجٌ أَي أَشْرٌّ Pes masdarı أَزَّجٌ [ezec] olur fethateynle ki bāb-ı rābi'dendir.

[أ س ج]

الأُسُجِ [el-usuc] (hemzenin ve sīn'in zammiyle) Cüst ve çabuk nākalara denir. Bunun aslı وُسُجٌ [vusuc]dur, vāv hemzeye ibdāl olunmuştur; müfredi وُسُوجٌ [vesūc]dur, صبُورٌ [şabūr] vezninde.

[أ ش ج]

الأُشْجِ [el-uşşec] (şīn-i mu'ceme-i müş'eddedenin fethiyle) زُمَّجٌ [zummecc] vezninde) Kündüre, yani ak günlüğe şebīh bir dārū ismidir, Türkīde çadır uşağı dedikleri zamk olacaktır; üşe-i Fārisī mu'arrebidir.

[أ م ج]

الأَمْجِ [el-emec] (fethateynle) Issı olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَمْجَ الْيَوْمَ أَمْجًا مِنَ الْبَابِ Ve susamak ma'nāsınadır;

yukālu: أَمْجَ الْبَعِيرُ إِذَا عَطَشَ Ve

أَمْجِ [emec] İsm olur, pek ıssı ve germiyetli nesneye denir; yukālu: صَيَّفَ أَمْجٌ أَي صَدِيدُ الْحَرِّ Ve bu, tesmiye bi'l-masdardır. Ve

أَمْجِ [Emec] Bir mevzi' adıdır.

الأَمْجِ [el-emc] (hemzenin fethi ve mīm'in sükülüyle) Pek yürütmek ma'nāsınadır; yukālu: أَمْجَ الرَّجُلُ إِذَا سَارَ شَدِيدًا

[أ و ج]

الأَوْجِ [el-evc] (hemzenin fethi ve vāv'ın sükülüyle) Yüceye ve yükseke denir, هُبُوطٌ [hubūṭ] mukābilidir. Mütercim der ki أَوْجٌ [evc] kelimesi evk-i Fārisī mu'arrebdir, müneccimīn ıstılāhındandır, kevākibin zemīne nihāyet-i bu'cü olan dereceden 'ibārettir ki felek-i cüz'āsinin sath-ı muhaddebi felek-i hāmīle mümās olan nokta olacaktır; mukābiline حَضِيضٌ [ḥaḍīḍ] derler. Ve *Mefātiḥ-i 'Ulūm*'da evk lafzı Hindīdir, bu'c-i eb'ad ma'nāsınadır, ba'dehu müneccimler ta'rīb eylediler, niteki Yūnānīde efenciyyūn denir ve bu'c-i akreb ma'nāsına olan حَضِيضٌ [ḥaḍīḍ]e efenciyyūn derler.

[أ ي ج]

إِيجِ [Īc] (hemzenin kesriyle) Fārs diyārında bir beldedir.

FASLU'L-BĀ'Ī'L-MUVAHHADE**(فَضْلُ الْبَاءِ الْمُوحَّدَةِ)****[ب أ ج]**

الْبَأْجُ [el-be'c] (bā'nın fethi ve hemzenin sükülünüyle) Bir kimseyi yāhūd bir nesneyi cihetinden sarf ve tahvīl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **بَأَجُهُ** بِأَجًا مِنَ الْبَابِ Ve haykırmak ma'nāsınadır; yukālu: **بَأَجُ** التَّالِثِ إِذَا صَرَفَهُ Ve **بَأَجُ** الرَّجُلِ إِذَا صَاحَ Ve

بَأَجُ [be'c] Türlü ve levn ve güne ma'nāsınadır. Cem'i **بَأَجَاتُ** [be'cāt] gelir; tekülu: **إِجْعَلِ الْبَأَجَاتِ بِأَجًا وَاحِدًا أَيْ لَوْنَا وَصَرَبْنَا** وَاحِدًا

Şārih der ki bu ma'nāda **بَأَجُ** [be'c] bāhā lafzından mu'arrebdir ki Fārisīdir, elvān-ı et'ime ma'nāsınadır, ba'dehu mutlakan türlü ve sınıf ve güne ma'nāsında isti'māl olundu. İntehā. Ve ba'zen işbu **بَأَجُ** [be'c] kelimesi mehmūz olmaz, ya'nī ba'zılar aslını **بُؤَجُ** [bevc] itibārıyla vāv'ı elife ibdāl ederler. Ve

بَأَجُ [be'c] 'Adil ve berāber ma'nāsına gelir; yukālu: **كَاَلَهُمْ فِي أَمْرِ بَأَجٍ أَيْ سَوَاءٍ** yukālu: **وَالنَّاسُ بِأَجٍ وَاحِدٍ أَيْ شَيْءٍ وَاحِدٍ** Ve fī hadīsi 'Ömer radiyallāhu 'anhu: **لَأَجْعَلَنَّ النَّاسَ بِأَجًا** وَاحِدًا“ أَيْ طَرِيفَةً وَاحِدَةً وَقِيَّاسًا وَاحِدًا

[ب ب ج]

بَابَا [Bābāc] (bā-yı muvahhade ile hāmān [hāmān] vezninde) Muḥammed b. el-Ḥasan nām muhaddisin ceddi ismidir.

[ب ث ج]

الْإِبْتِجَاعُ [el-ibṣīcāc] (ṣā-yı müsellese ve cīm'le **إِشْرِبَاتُ** [iṣṣrībāb] vezninde) Vücūda yāhūd kalbe kesel ve fütūr 'arız olmak-

la ağırlaşıp gevşeklenmek ma'nāsınadır; tekülu: **إِبْتِجَاعُ** إِبْتِجَاعًا أَيْ اسْتَرْخِثَ وَتَثَاقَلَتْ

[ب ح ج]

الْبَيْجُ [el-becc] (bā'nın fethi ve cīm'in teşdidiyle) Yarmak ma'nāsınadır; yukālu: **بَيْجُ** الْفَرْحَةَ بَيْجًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا شَقَّهَا Ve mızrakla dürtmek ma'nāsınadır ki murād nāfiz olmayarak dürtmektir; yukālu: **بَيْجُ** 'Arablar otluk, davarı böğürleri mütevessī' olup çatlamak derecesinde tavlandırsa **بَيْجُ** الْكَلَأِ الْمَاشِيَةِ derler, şakk ma'nāsından me'hūzdur ki tevessū'ü dahi mutazammındır. *Esās*'ta: **وَمِنْ** الْمَجَازِ: **قَوْلُهُمْ** لِلْمَاشِيَةِ قَدْ بَجَّهَا الْكَلَأُ إِذَا فَتَقَ خَوَاصِرَهَا سَمًا 'ibāretiyle mersūmdur.

الْمُبْتَجَعَةُ [el-mubteccet] [muḥteccet] vezninde) **إِبْتِجَاعُ** [ibṣīcāc] dan ism-i mef'ül yāhūd ism-i fā'ildir, çok çayır otlamakla böğürleri yarılmak derecesinde vüs'atlenmiş māšiyeye denir; yukālu: **إِنْتَبَجَتِ** الْمَاشِيَةُ وَهِيَ مُبْتَجَعَةٌ

الْأَبَيْجُ [el-ebecc] [elecc] vezninde) Gözünün şakkı vāsi' olan kişiye denir; yukālu: **رَجُلٌ** أَبَيْجٌ الْعَيْنِ إِذَا اتَّسَعَ شَقُّهَا

الْبَجْعَةُ [el-beccet] (bā'nın fethiyle) Bir güne sivilcedir ki gözde 'arız olur. Ve

بَجْعَةٌ [beccet] Bir putun adıdır ki müşrikler perestiş ederler idi. Ve

بَجْعَةٌ [beccet] **دَمُ** الْفَصِيدِ [demu'l-faṣīd] ismidir ki Cāhiliyyet'te devenin damarından fasd ve kanımı bağırsaklar içre hıfz edip kıtlık hengāmında pişirip tegaddi ve mihmānlara it'am ederler idi. Zikr olunan **سَقُّ** [şakḳ] ma'nāsından me'hūzdur; ve minhu'l-hadīsu: **”أَخْرَجُوا** صَدَقَاتِكُمْ قَدْ أَرَاكَكُمْ **”** Burada **جَنْهَةٌ** [cebhet] ten murād **مَذَلَّةٌ** [mezellet]tir ve **سَجَّةٌ**

[seccec] bir sanem adıdır.

بُجَانَةٌ [Buccānet] [رُمَّانَةٌ] [rummānet] vezninde) Endelüs ülkesinde bir beldedir; İmām Nese'î ashâbından Mes'ūd b. 'Alî el-Buccānî oradandır.

الْبُجُ [el-bucc] (bā'nın zammıyla) Kuş palazına denir, فَرْحُ الطَّائِرِ [ferḥu't-tā'ir] ma'nāsına. Ve Zuheyr b. Cenāb nām kimşenin kılıcı ismidir.

بُجَّ [Becc] (bā'nın fethiyle) Bir recül ismidir.

الْبُجْبَاعُ [el-beccāc] ve

الْبُجْبَاعَةُ [el-beccācet] (bā'ların fethiyle) Şol mülahham kimseye denir ki semizliğinden yürürken etleri titreyip muztarib ola. Ve

بُجْبَاعُ [becbāc] İri ve büyük yığına ve harmana denir; yukālu: رَمْلٌ بُجْبَاعٌ أَيْ مُجْتَمِعٌ yukālu: Ve ضَحْمٌ

بُجْبَاعَةٌ [becbācet] Alçak ve yanşak ve boş boğaz adam molozuna denir; yukālu: رَجُلٌ بُجْبَاعَةٌ أَيْ رَدِيٌّ مَهْدَارٌ

الْبُجْبَعَةُ [el-beccet] [زَلْزَلَةٌ] [zelzelet] vezninde) Bıç bıç diye çocuğu okşayıp avutmak ma'nāsınadır. Mü'ellif bunu شَيْءٌ يُفْعَلُ عِنْدَ مُنَاغَاةِ الصَّبِيِّ 'ibāretiyle beyān eylemekle müsāmaha ve iktisār eylemiştir. Zemaşşerî, *Muḳaddimetü'l-Edeb*'de بَجِجٌ 'ibāretiyle resm eylemekle masdar olduğu musarrahtır.

الْبُجُجُ [el-bucuc] (zammeteynle) Yarılıp çatlamış yağ tulumlarına denir, زَقَاقٌ مُشَقَّقَةٌ ma'nāsına. Zāhiren müfredi أُبُجُّ [ebecu]dir.

الْمُبَاجَّةُ [el-mubāccet] [مُفَاعَلَةٌ] [mufā'alet] vezninde) Kırn ve hemtāsiyla meydāna çikip mızrakla uğraşıp savaşmak ma'nāsınadır; طَعْنٌ رُمْحٌ ma'nāsından

me'hūzdur, tekūlu: أَيُّ فَبَجَجْتُهُ فَبَجَجْتُهُ بَارَزْتُهُ فَعَلَيْتُهُ Pes mübālagadandır.

التَّبَجُّجُ [et-tebecbuc] [تَزَلُّزٌ] [tezelzul] vezninde) Bir kimse şişman olmakla gövdesinin eti salkı ve sölpük olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَبَجَّجَ لَحْمُهُ إِذَا كَثُرَ وَاسْتَزَحَى

الْبُجَابِيُّ [el-bucābic] [عُلَابِيٌّ] [ulābiṭ] vezninde) Şişman kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ بُجَابِيٌّ أَيْ بَادِنٌ مُتَنَفِّخٌ

بُجْبُجُ [Bucbuc] [هُدْهُدٌ] [hudhud] vezninde) Esāmīdendir: Bucbuc b. Hīdāş ki Mağribīdir, muhaddisīndendir.

[ب ح ز ج]

الْبُحْزَجُ [el-baḥzec] (ḥā-yı mühmele ve zā-yı mu'ceme ile جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Buzağıya denir. Şārih der ki yaban öküzünün buzağısı olacaktır, دِشِسِيْنَةُ [baḥzecet] denir. Ve

بُحْزَجُ [baḥzec] Karnı büyük bodur kişiye denir. Ve genç deveye denir.

الْمُبْحَزَجُ [el-mubaḥzec] [مُدْحَرَجٌ] [mudaḥrec] vezninde) Şol kaynamış suya denir ki nihāyet derecede ıssı ola.

[ب خ د ج]

الْبُحْدَجَةُ [el-baḥdecet] (ḥā-yı mu'ceme ile دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Apışı açarak yürümek ma'nāsınadır; yukālu: يُبْحَدُّ فِي الْمَشِيِّ أَيْ يَنْفَتَحُ وَيُفْرَجُ

الْبُحْدَجُ [el-baḥdec] [جَعْفَرٌ] [ca'fer] vezninde) Şişman insān ve hayvāna denir; yukālu: Ve بَكَرٌ بَحْدَجٌ أَيْ سَمِينٌ مُتَنَفِّخٌ

بُحْدَجُ [Baḥdec] Bir recül adıdır.

[ب د ج]

الْأُبْدُوحُ [el-ubdūc] [أُسْلُوبٌ] [uslūb] vezninde) Eyer kaltağının iki taraflı teğelti keçesine denir; ubdūd-ı Fārisī mu'arrebidir.

[ب ذ ج]

الْبُدْجُ [el-bezç] (bā'nın ve zāl-ı mu'cemenin fethiyle) Bir yaşında kuzuya denir ki toklu ta'bīr olunur, عَثُوْدٌ مَغْزٍ gibidir ki bir yıllık oğlaktır, çebiş ta'bīr olunur. Cem'i بُدْجَانٌ [bizcān] gelir bā'nın kesriyle.

[ب ذ ر ج]

الْبَادُزُوحُ [el-bāzerūc] (zāl-ı mu'cemenin fethiyle) Bakla-i ma'rūfe ismidir ki tere-i Ḥorāsānī dedikleri nebattır, fesleğen envā'ındandır; takviyet-i kalb hususunda bī-'adil ve tabi'ati kâbiz, lâkin fazalâta müsâdif olursa, müşildir. Ve bu, bādruk mu'arrebidir.

[ب ر ج]

الْبُرْجُ [el-burc] (bā'nın zammıyla) Rükün ma'nâsınadır ki bir nesnenin kavī ve muhkem olan cānibidir; yukālu: لَهُ بُرْجٌ قَوِيٌّ أَيُّ لَهُ رُكْنٌ Ve hısn ma'nâsınadır ki tabya ve kule ve şans ve palanka ve hisār makülesi tahassun edecek mahallerden 'ibârettir; yukālu: إِنِّ التَّادُ إِلَى بُرْجٍ أَيُّ حِصْنٍ Ve burūc-i felekiyyenin müfredidir ki her birine بُرْجُ [burc] ta'bīr olunur.

Mü'ellif *Başā'ir*'de فَضْرٌ [kaşr] ile ya'nī köşk ile tefsir edip ve ma'ānī-i ātiye ondan me'hūz olmak üzere resm eylemiştir: Ez-cümle بُرْجُ [bereg] ki fethateynle, gözün beyāzı sevādını ihāta eylemekle sevād burc gibi kalmak ve müttesi'e olmak ma'nâsı ki burc-ı felekī gibi olmak gibi, ke-mā se-yuzkeru. Kaldı ki burūc-ı felekiyye, felek-i sâminde itibār olunan on iki mevākī-i mahsūsa-i kevākibden 'ibârettir, onda müctemi'e olan kevākibin hey'et-i ictimā'iyyelerinden müteşekkil oldukları sürete muzāf olmuşlardır: burc-ı Ḥamel,

burc-ı Şevr ü Cevzā gibi. Ve

بُرْجُ [Burc] Esāmīdendir: Burc b. Mushir eṭ-Ṭā'ī şu'arādandır. Ve

بُرْجُ [Burc] İsfahān kazāsında bir kar-ye adıdır; 'Osmān b. Aḥmed eṣ-Şā'ir ve kibār-ı muhaddisinden Ebū Nu'aym'in ashābından Gānim b. Muḥammed oradandır. Ve şedīdü'l-berd bir beldenin dahi ismidir. Ve Dimaşk-ı Şām kazāsında bir mevzi'dir; muhaddisinden 'Abdullāh b. Seleme oradandır. Ve nevāhī-i Ḥaleb'de bir kal'a yāhūd bir kazā ismidir. Mütercim der ki civār-ı Ḥaleb'de maskat-ı re'simiz olan 'Ayntāb kazāsında vāki'dir, بُرْجُ الرِّصَاصِ [Burcu'r-Raşās] denmekle ma'rūftur, hālen eser-i kal'ası mevcūddur; nāhiye başı bir karye olmuştur. Ve

بُرْجُ [Burc] Şām ülkesinde Bāniyās ile Marḳabe beyninde bir mevzi'e adıdır. Ebu'l-Burc Ḳāsim b. Ḥanbel ez-Zubyānī lakabıdır ki şā'ir-i İslāmīdir.

الْبُرْجُ [el-berec] Gözün beyāzı sevādını bi't-tamām dā'ire-vār muhdik ve muhīt olmak ma'nâsınadır. Şöyle ki bir cānibe imāle-i çeşm eylese sevādından aslā bir nesne gā'ib olmaya, gūyā ki sevādı burc gibi müsevver, kezālik beyāzı müttesi'e olur; yukālu: بَرَجَتْ عَيْنُهُ بَرَجًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ بَيَاضَهَا مُحَدِّقًا بِسَوَادِهَا كُلِّهِ Ve

بُرْجُ [bereg] İsm olur, hüsn ü cemāl sāhibi meh-likā mahbūba denir. Ve āfitāb gibi zāhīr ve rüşen ve ma'lūm nesneye denir. Cem'i أَبْرَاجُ [ebrāc] gelir, سَبَبٌ [sebeb] ve أَسْبَابٌ [esbāb] gibi. Ve

بُرْجُ [bereg] Kezālik masdar olur, bir kim- senin vüs'at-i ma'ışet sebebiyle teref- fūh ve ta'ayyüşü vāsī'e ve firāvān olmak ma'nâsınadır; yukālu: بَرَجَ الرَّجُلُ بَرَجًا مِنَ الْبَابِ

الرَّابِعِ إِذَا اتَّسَعَ أَمْرُهُ فِي الْأَكْلِ وَالشُّرْبِ وَغَيْرِهِمَا
بُرْجَانٌ [burcān] (عُثْمَانُ) [ʿuṣmān] vezninde) Rūm tā'ifesinden bir cinsin ismidir. Muṭarrizī *Muğrib*'de nāstan bir tā'ifedir ki bilādları Koşantiniyye'ye karīb ve bilād-ı Şaḳālibe onlara mukāribdir diye beyān eylemiştir. Ve *Harīde*'de arz-ı Burcān arz-ı ʿazīmedir, ahālisi bir kavm-i tāgiye ve kāsiyedir ve diyārları şimāl cānibine dāhiledir diye mersūmdur. Kaldı ki bunlardan ve sā'ir kütüb-i cogrāfiyyeden münfehīm olduğu üzere **بُرْجَانٌ** [Burcān] **بُغْدَانٌ** [Boğdan] muʿarrebidir ki Ṭuna nehri-
 nin verāsında arz ve tā'ife-i maʿrūfedir. Gerçi **بُوجَاق** [bucāḳ] muʿarrebî olmak da kâbilidir, lākin vech-i mezkūr üzere **بُغْدَانٌ** [Boğdan] muʿarrebî olması aglebdir. Ve bir maʿrūf uğrunun adıdır.

حِسَابُ الْبُرْجَانِ [hisābu'l-burcān] (kezālik bā'nın zammıyla) Ehl-i hisāb beyninde bir ʿadedin **جُدَاءٌ** [cudāʾ] ve **جَذْرٌ** [ceẓr] ini istihsāldan ʿibārettir. **جُدَاءٌ** [cudāʾ] dāl-ı mūhmele ile **غُرَابٌ** [gūrāb] vezninde, nef-sine darb olunan ʿadedin meblagına denir ki **مَجْدُورٌ** [mecẓūr] dahi derler. Ve **جَذْرٌ** [ceẓr] nef-sine darb olunan ʿadedin aslıdır, meselā on ʿaded kendi nef-sine darb olundukta meblagı yüz olur. İşte **جَذْرٌ** [ceẓr] on ve **جُدَاءٌ** [cudāʾ] yüz olacaktır. Pes yüzün cezri suʾāl olundukta on ile ve onun **جُدَاءٌ** [cudāʾ] istihsāl olundukta yüz ile cevāb verilir; **حِسَابُ الْبُرْجَانِ** [hisābu'l-burcān] bundan ʿibārettir.

إِبْنُ بُرْجَانٍ [İbn Berrecān] [heysebān] vezninde) Sūfiyyeden bir müfessirdir.

الْإِبْرَاقُ [el-ibrāc] (hemzenin kesriyle) Burc yapmak maʿnāsınadır, yukālu: إِبْرَاقَ الرَّجُلِ إِذَا بَنَى بُرْجَانًا

التَّبْرِيقُ [et-tebrīc] [tefīl] vezninde) **إِبْرَاقٌ** [ibrāc] maʿnāsınadır; yukālu: بَرَّجَ تَبْرِيقًا بِمَعْنَى أَبْرَحَ

الْبَارِحُ [el-bāric] [ḫāric] vezninde) Üstād gemi kullanan gemiciye denir; yukālu: هُوَ بَارِحٌ أَي مَلَّاحٌ فَارَةٌ

الْبَارِحَةُ [el-bāricet] (hā'yla) Büyük cenk gemisine denir ki üstü açık olur ki murād anbārsız ve küpeştesiz olandır. Evā'il gemileri husūsan ʿArab gemileri bu diyār gemilerine muvāfık olmaz. Ve be-gāyet şerīr ve şer-kazā kimseye denir; hā' mübālağa içindir; yukālu: رَجُلٌ بَارِحَةٌ أَي شَرِيرٌ

التَّبْرِوُجُ [et-teberruc] [tefaʿul] vezninde) Hatun kendisini tezyīn eyledikten sonra taşra çıkıp endām ve ārāyişini ricāla izhār eylemek maʿnāsınadır; yukālu:

تَبَرَّجَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا أَطَهَرَتْ زِينَتَهَا وَمَحَاسِنَهَا لِلرِّجَالِ Mü'ellifin vech-i mesrūd üzere **Başā'ir**'de beyānına göre işbu **تَبْرِوُجٌ** [teberruc] bün-yesi **بُرْجٌ** [burc]-i mezkūrdan mutasarrıftır, suver-i kevākib ile burūc-ı felekiyye ārāste olmakla hüsn ve zīnetine itibāren suver-i burūciyyeyi nakş ve tasvīr ile gūnāgūn kumaş nesc ve ondan libās ittihāz eylediler; ve minhu kavluhum: "نُوبٌ مُبْرِجٌ"

Ve bu maʿnāya mebnī **بُرْجٌ** [teberruc] lafzı tasrīf olunup hüsn ve zīnette burc-ı felekīye mütēşebbih olmak maʿnāsında istiʿmāl olundu; ve minhu kavluhum: تَبَرَّجَتِ الْمَرْأَةُ أَي تَسَبَّهَتْ بِالْبُرْجِ فِي إِظْهَارِ الْمَحَاسِنِ وَقِيلَ طَهَّرَتْ مِنْ بُرْجِهَا أَي قَضَرَهَا Pes maʿnā-yı sāniye göre bināsı selb için olur; ve minhu kavluhu taʿālā: وَلَا تَبَرَّجْنَ ﴿وَلَا تَبْحَثْنَ﴾ Beydāvī: تَبْرِجُ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَى ﴿، الآية

الإِبْرِيقُ [el-ibrīc] [ibrīḳ] vezninde) Yağ çıkarmak için süit çalkayacak kaba

denir ki yayık ta'bir olunur.

بُرْجَةٌ [Burcet] [جُرْعَةٌ] [cur'at] vezninde) Sinān b. Ebī Hāriṣe'nin feresi ismidir. Ve Mağrib'de bir belde adıdır; 'Alī b. Muhammed el-Cuzāmī el-Mukri' el-Burcī oradandır.

[ب ر ذ ج]

الْبُرْذَجُ [el-berzec] (bā'nın ve zāl-ı mu'cemenin fethiyle) Berde-i Fārisī mu'arrebidir ki harbden esr ve istirkāk olunan kul ve karavaş cinsine denir. Ve Şīrāz kazāsında bir karye adıdır.

[ب ر د ج]

بُرْدِجٌ [Birdīc] [بَلْقِيسٌ] [bilqīs] vezninde) Azerbaycān ülkesinde bir beldedir.

[ب ر ز ج]

الْبُرْزُجُ [el-burzec] (zā-yı mu'ceme ile فُرْطَقٌ [kırtaq] vezninde) Türkīde pürüz ta'bir olunan nesneye denir ki katife ve kumaş makülesinde olur, زُبَيْرٌ [zi'bir] ma'nāsına. Ve bu purze-i Fārisī mu'arrebidir.

[ب ر ن ج]

الْبَارَنْجُ [el-bārenc] (rā'nın fethi ve nūn'un sükünuyla) نَارَجِيلٌ [nārecīl] ismidir ki hindistān cevzidir.

الْبِيرَنْجُ [el-birenc] [هَرَاقُلٌ] [hiraql] vezninde) Bir devā-yı ma'rūf adıdır. Bu devā birenc-i Kābulī ve bireng-i Kābulī ile ma'rūf devāyī dānedir ki düz ve müdevver ve siyāh ve bir mikdār acı ve fülfulden hurde ve dāhili beyāz olur. Şārihin beyānına göre bārenc ve birenc-i 'Acemīden mu'arreblerdir.

[ب ر ن م ج]

الْبِرْنَامِجُ [el-bernāmec] (bā'nın fethiyle) Hisāb mecmū'ası olan deftere denir, ber-

nāme-i Fārisī mu'arrebidir. Mütercim der ki *Meşāriḳ-i Şerīf* te مَتَاعُ الشُّجَارِ فِيهِ يُرْسَمُ فِيهِ مَتَاعُ الشُّجَارِ وَبِأَمْرِ مَتَاعُ الشُّجَارِ وَبِأَمْرِ مَتَاعُ الشُّجَارِ 'ibāretiyle müfesser olmakla gümrükçü tarafından bāzīrgān emti'ası kayd olunan müfredāt defteri demek olur ki fiy'atıyla mukayyed olur, tā ki bey'ini ve gümrüğüne ona göre tanzīm ederler. Ve *Burhān*'da ber-nāme, ser-nāme ile müfesserdir, ki mektūbun 'unvān ve elkābindan 'ibārettir.

[ب ز ج]

الْبَزْجُ [el-bezc] (bā'nın fethi ve zā-yı mu'cemenin sükünuyla) Övünmek, müfāharet ma'nāsınadır; yukālu: بَزَجَ الرَّجُلُ Ve bir kimseyi bir kimse üzere kışkırtmak ma'nāsınadır; yukālu: بَزَجَ عَلَيَّ فَلَأْنَا إِذَا حَرَشُهُ

الْمُبَارَاجَةُ [el-mubāzecat] [مُفَاعَلَةٌ] [mufā'alet] vezninde) Bu dahi müfāharet ma'nāsınadır; yukālu: بَارَجَ الرَّجُلُ إِذَا فَاحَرَ

الْتِبَارُجُ [et-tebāzuc] [تَفَاعُلٌ] [tefā'ul] vezninde) Birbiriyile fahr ve mübāhāt edişmek ma'nāsınadır; yukālu: تَبَارَجَ الرَّجُلَانِ إِذَا تَفَاخَرَا

الْتَبْرِجُ [et-tebzīc] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) Bir nesneyi tezyīn ve tahsīn eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَبْرِجًا إِذَا زَيَّنَهُ وَحَسَّنَهُ

الْبَزِجُ [el-bezīc] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) Dā'imā ihsān mukābilinde hüsn-i mükāfāt eden adama denir; yukālu: رَجُلٌ بَزِجٌ أَيُّ مَكَافِيٍّ عَلَى الْإِحْسَانِ

بَزَجٌ [Bezec] (fethateynle) Esāmīdendir: Mubārek b. Zeyd b. Bezec muhaddisīndendir.

بَوَازِجٌ [Bevāzīc] (bā'nın fethiyle) Tekrīt nām belde kurbünde bir belde adıdır. Ashāb-ı kirāmdan Cerīr b. 'Abdullāh el-

Becelī radiyallāhu ‘anhu yediyle feth olunmuştur; fukahādan Maṣṣūr b. el-Ḥasan el-Becelī el-Ḥarīrī ve Muḥammed b. ‘Abdukerīm el-Bevāzīciyyān oradandır.

[ب ز ر ج]

بُزُرُجُ [buzurc] (bā'nın ve zā-yı mu'cemenin zammıyla ve bā'nın fethiyle cā'izdir) A'lām-ı eşhāstandır. Buzurg-i Fārisī mu'arrebidir ki ulu ve ‘azīm demektir. Zāhiren bā'nın fethi ‘alāmet-i ta'rībdendir; niteki Bezurcmihr, Nūşirevān'ın vezīri olan hakīmin ismidir. Ve ‘Abdurrahmān b. Buzurc huffāz-ı garā'ibdendir.

[ب س ف ج]

بَسْفَايِعُ [besfāyec] (bā'nın fethiyle) Bu ismle ma'rūf devāyī bir kök ismidir. Dāhilinde fıstıka şebīh yeşil bir nesne olur. Ta'ımında ‘ufusat ve halāvet vardır. Mālīhūlyā ve cüzām marazlarına nāfi'dir. Pes-pāye mu'arrebidir. ‘Ukdeleri saçaklı olmak hasebiyle pes-pāye itlāk olunmuştur.

[ب س ف ر د ن ج]

بَسْفَارْدَانِجُ [besfāredānec] (bā'nın ve nūn'un fethiyle) مُغَاتُ [muğās] nām nebātın yemişine denir, besfārdāne mu'arrebidir. Ve مُغَاتُ [muğās] mahallinde zikr olundu.

[ب س ن ج]

بُوسَنْجُ [Būsenc] (bā'nın zammı ve sīn-i mühmelenin fethiyle) Pūşeng-i Fārisi mu'arrebidir ki İrān'da şehir-i Herāt eyāletinde bir belde adıdır; Muḥammed b. İbrāhīm el-İmām ve İsfendiyār b. el-Muvaffaḥ ve Ebu'l-Ḥasan ed-Dāvūdī oradandır. Ve

بُوسَنْجُ [Būsenc] Şehir-i Tirmiz kazasında bir karye adıdır; muhaddisinden Ebū

Hāmid Aḥmed b. Muḥammed b. el-Ḥuseyn oradandır.

[ب ط ن ج]

بَطْنَعُ [Baṭnec] (ṭā' mühmele ile [ca'fer] vezninde) Aḥmed b. Muḥammed el-muḥaddis el-Mütekellim el-Eş'arī ced-dinin ismidir.

[ب ظ م ج]

الْبِظْمَاجُ [el-biẓmāc] (bā'nın kesriyle ve zā-yı mu'cemenin sükūnuyla) Şol sevbe denir ki iki ucu katife gibi saçaklı yāhūd ortası katife tarzında havlı ve iki tarafı iki türlü argaçtan mensūc ola.

[ب ع ج]

الْبَعْجُ [el-ba'c] (bā'nın fethi ve ‘ayn'ın sükūnuyla) Yarmak ma'nāsınadır; yukālu: بَعْجُ الشَّيْءِ بَعْجًا مِّنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا سَقَهُ Ve ‘aşk ve muhabbet, ‘aşıkı be-gāyet aşıfte-hāl edip kemāl üzere mahzūn ve endūh-nāk eylemek ma'nāsına isti'māl olunur, şöyle ki çākçāk olmak derecesine iblāg eyleye; yukālu: بَعْجَةُ الْحُبِّ إِذَا أَوْقَعَهُ فِي الْحُزْنِ وَأَبْلَغَ إِلَيْهِ: Ve ‘Arablar “Filān kimse sana ifrāt üzere pend ve nasihat kıldı” diyecek yerde بَعْجٌ بَطْنُهُ لَكَ derler, بِالْعِ فِي نُضْحِكَ ma'nāsına.

التَّبْعِجُ [et-teb'ic] (te'fīl [te'fīl] vezninde) Bu dahi yarmak ma'nāsınadır ki kesreti mutazammındır; yukālu: بَعْجُهُ تَبْعِجًا إِذَا سَقَهُ

الْمَبْعُوجُ [el-meb'uc] ve

الْبَعْجُ [el-be'ic] (emīr [emīr] vezninde) Yarılmış nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ مَبْعُوجٌ Ve وَبَعْجٌ أَي مَشْفُوقٌ

بَعْجُ [be'ic] Şol hatuna denir ki derūnunda her ne var ise zevcine keşf ve izhār eder ola, gūyā ki kendi karnını yarıp içinde olanı zevcine nesr eder olur; yukālu: اِمْرَأَةٌ بَعْجُ

إِذَا كَانَتْ بَعَجَتْ بَطْنَهَا لِزَوْجِهَا وَتَرَّتْ

الْبَيْعُ [el-be'ic] (كَيْفٌ [ketif] vezninde) Şol za'if ve nā-tivān kimseye itlāk olunur ki nā-tivānlığından karnı yarık kimse gibi yürür ola; yukālu: رَجُلٌ بَعَجَ كَأَنَّهُ مَبْعُوجُ الْبَطْنِ مِنْ ضَعْفٍ مَشِيهِ

الْإِنْبِعَاجُ [el-inbi'āc] (إِنْفِعَالٌ [infī'āl] vezninde) Yarılmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِنْبِعَجَ** إِنْشَقَّ Ve sehāb peyderpey bora inzālīyle eczāları ayrılıp münferic olsa, **إِنْبِعَاجُ** derler, **إِنْبِعَاجُ** السَّحَابِ ma'nāsına.

التَّبْعُوحُ [et-teba'uc] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) **إِنْبِعَاجُ** [inbi'āc] ile ma'nā-yı hakīkī vü mecāzīde mürādiftir.

الْبِاعِجَةُ [el-bā'icet] Derenin açılıp küşāde ve müttesi' olan yerine denir.

بَاعِجَةُ الْقِرْدَانِ [Bā'icetu'l-Ḳirdān] (ḳāf'ın kesriyle) Bādiyede bir mevzi-i ma'rūf adıdır.

بَعِجَةٌ [Ba'cet] (حَفْزَةٌ [ḥamzet] vezninde) Esmādandır: Ba'ce b. Zeyd ashābandandır. Ve Ba'ce b. 'Abdullāh tābi'ındendir. Ve Ba'ce b. Ḳays, Manşūr-ı 'Abbāsī tarafından Benū Kelb'in cibāyet-i sadakātı husūsuna me'mūren vālī olmuştu.

بَنُو بَعِجَةَ [Benū Bu'cet] (bā'nın zammıyla) Bir kabīle-i ma'rūfedir.

[ب غ ن ح]

التَّبَعِجُوحُ [et-tebağnuc] (nūn'la تَدَخُّرٌ [tedaḥruc] vezninde) تَعَنَّجٌ [teğannuc] kelimesinin mefhūmundan eşedd ve eblagdır, mahbūb ve ma'sūḳ ifrāt üzere nāz ve şīve ve edā ve işve eylemek ma'nāsına olur; yukālu: تَبَعَنَّجَتِ الْمَرْأَةُ وَهُوَ أَشَدُّ مِنَ التَّعَنَّجِ

[ب ل ح]

الْبُلُوحُ [el-bulūc] [vulūc] vezninde)

de) Sabāh yeri ağarıp rūşen olmak ma'nāsınadır; yukālu: بَلَّحَ الضُّبْحُ بُلُوجًا مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَضَاءَ وَأَشْرَقَ

الْإِنْبِلَاجُ [el-inbilāc] (إِنْفِعَالٌ [infī'āl] vezninde) ve

التَّبَلُّجُ [et-tebelluc] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Bunlar da بُلُوحٌ [bulūc] ma'nāsınadır; yukālu: **إِنْبَلَجَ** الضُّبْحُ وَتَبَلَّجَ بِمَعْنَى بَلَّحَ

الْإِبْلَاجُ [el-iblāc] (hemzenin kesriyle) [bulūc] ma'nāsınadır; yukālu: **أَبْلَجَ** الضُّبْحُ Ve bir mübhem nesneyi açıp izāh eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا **أَبْلَجَهُ** أَوْضَحَهُ وَفَرَّجَهُ أَي كَشَفَهُ

الْأَبْلَجُ [el-eblec] (أَعْرَجٌ [a'rec] vezninde) Pek vāzıh ve bedīdār olan şey'e denir; ve minhu yukālu: **حَقٌّ** أَبْلَجٌ أَي مُتَّضِعٌ Ve

أَبْلَجٌ [eblec] Açık kaşlı kişiye denir, niteki çatık kaşlıya أَقْرَنُ [aḳren] derler; yukālu: رَجُلٌ أَبْلَجٌ أَي بَيْنُ الْبَلَجِ بَيْنَ حَاجَتَيْهِ

الْإِبْلِجَاجُ [el-iblicāc] (إِشْمِيزَاؤٌ [işmizāz] vezninde) Bir nesne ziyādesiyle vāzıh ve rūşen olmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِبْلَاجٌ** الشَّيْءُ **إِبْلِجَاجًا** إِذَا اتَّضَعَ

الْبُلْبُجَةُ [el-bulcet] (bā'nın zammı ve fethiy- le) Aydınlığa denir, ضَوْءٌ [ḍav'] ma'nāsına. Ve açık kaşlılığa denir ki قَرَنٌ [ḳaren] mukābilidir; yukālu: **بِهِ** بُلْبُجَةٌ أَي نَقَاوَةٌ مَا بَيْنَ الْحَاجَتَيْنِ

الْبَلِّجُ [el-belec] (fethateynle) Açık kaşlı olmak ma'nāsınadır; yukālu: **بَلَّجَ** الرَّجُلُ Ve şādān olmak ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: **بَلَّجَ** الرَّجُلُ إِذَا فَرَّحَ

الْبَلْعُ [el-belc] (ضَرْبٌ [ḍarb] vezninde) Açmak ma'nāsınadır; yukālu: **بَلَّحَ** الْبَابَ بَلْجًا مِنْ بَلَّحَ

بَلَّحَ [Belc] Bir putun ismidir. Ve bir recül

adıdır. Ve

بَلْع [belc] Güleç yüzlü beşâşetli, küşâde-rüy adama ıtlāk olunur; tesmiye bi'l-masdardır; yukālu: رَجُلٌ بَلْعٌ أَي طَلَّقَ الْوَجْهَ

أُبْلُوحُ الشُّكْرِ [ublūc] (أُسْلُوبٌ [uslūb] vezninde) ve

بِلْيَحُ السَّفِينَةِ [billīc] (سِكِّينٌ [sikkīn] vezninde) İkişi dahi mu'arreblerdir. Mü'ellif 'ādeti üzere sükütundan başka şārihler dahi sükūt eylemişlerdir. Kaldı ki **أُبْلُوحٌ** [ublūc] tabh-ı sālīste mübāлага olunan şekere denir ki kand-i mükerrer ta'bīr olunur, hālen nebāt şekeri dedikleridir; mu'arabi hemzenin zammıyladır. Ve

بِلْيَحُ [billīc] Bīle-i Fārisī mu'arrebidir ki gemicilerin gönder ve mürdī ağacı dedikleri uzun sırığa denir, onunla gemiyi ve kayığı sığ yerlerden ve kıyılardan def ederler ve ba'zısının ucu kürek gibi yassı olur. *Lehce* sāhibi bunu dümenci ile beyān eylemiştir, fe'nzur.

بَلْعَانٌ [Belcān] (سَحْبَانٌ [saḥbān] vezninde) Başra'da bir mevzī adıdır. Ve Merv kazāsında bir karye adıdır.

بَلَّاحٌ [Bellāc] (كَتَّانٌ [kettān] vezninde) Bir recül ismidir.

أَلْبُلُوحُ [el-buluc] (zammeteynle) Şol kimse-lere denir ki vücūdlarında قَسَمَاتٌ [kašemāt] yerlerinde kıl eseri olmaya. Ve قَسَمَاتٌ [kašemāt] قِسْمٌ [kism] lafzından cem'dir. Mü'ellif māddesinde ihtilāf üzere tefsīr eylemiştir, lākin yüz ma'nāsına olmayı takdīm eylemiştir; **أَبْلَجٌ** [eblec] müfredidir.

[ب ا ب و ن ج]

أَلْبَابُونُجُ [el-bābūnec] (فَالْوَدُجُ [fālūzec] vezninde) Bābūne-i Fārisī mu'arrebidir ki papatya ta'bīr olunan şükūfedir;

kesīrū'l-menfa'adır.

[ب ن ج]

أَلْبِنْجُ [el-binc] (bā'nın kesriyle) Her şey'in asl ve bünyādına denir; yukālu: رَجَعَ إِلَى بِنْجِهِ أَي أَضْلِهِ

بَنْجُ [Benc] (كَنْجٌ [kenc] vezninde) Semerkand kazāsında bir karye adıdır. Ve bir nebāt-ı ma'rūf ismidir ki müsbit ve muhaddirdir. Ve bu, haşīş-i harāfişin ya'nī 'Arabīde كَنْبٌ [kanneb] ve Türkīde ke-nevir dedikleri nebātın ki o dahi müs-kir ve muhaddirdir, gayrıdır. Nebāt-ı mezbūr Türkīde ban ve tohumuna ban tohumu dedikleri nebāt olacaktı; 'akl ve idrāki ifsād edip sersem ve şūrīde-dimāg eder, benglik dedikleri hāletin muhdisi-dir. Esrār ve gonca ve gubār ve haşīş ve varaku'l-hayāl ve tılā-yı Qalenderiyye ve müdāme-i Ḥaydariyye gibi esāmīleri vardır. Evrām-ı hārreden 'arız evcā'i mü-sekkin ve sübūr ve evcā'-ı üzüne nāfi'dir. Ve bu üç nev' olur: ahbesi siyāh, ba'dehu kırmızı olanıdır, eslemi beyāz nev'idir. *Qānūnū'l-edeb* sāhibinin beyānına göre beş yüz elli tārīhlerinde 'Arabda Şeyh Ḥaydar nām kimse iş'at eyledi diye Maḳ rīzī beyān eder. *İşābe'*de Beyzerṭan nām Hindī, zamān-ı Kisrā'da o diyārda icād eyledi, sonra bilād-ı İslām'a gelip bu se-bebden Yemen taraflarında şöhet buldu demiştir.

أَلْتَبْنِجُ [et-tebnīc] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bir kimseye **بَنْجٌ** [benc]-i mezkūru yedir-mek ma'nāsınadır; yukālu: بَنْجٌ فَلَانًا إِذَا أَطْعَمَهُ Ve keklik kuşu kendi yuvasında ö-tmek ma'nāsınadır; yukālu: بَنْجَتِ الْقَبْجَةَ إِذَا صَاحَتْ مِنْ جُحْرِهَا

أَلْإِبْنَانُ [el-ibnāc] (hemzenin kesriyle) Bir

kimse bir asl-ı kerīme intisāb iddi'ā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **أَبْنَحَ الرَّجُلُ إِذَا** ادَّعَى إِلَى أَصْلِ كَرِيمٍ

الْبَيْحُ [el-benc] [ضَرَبْتُ] [ḍarb] vezninde) Asla rüicü'e eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **بَيْحَ الرَّجُلُ بَيْحًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا رَجَعَ إِلَى أَصْلِهِ**

[ب ن ف س ح]

الْبِنْفَسَعُ [el-benefsec] Benefşe-i Fārisī mu'arrebidir; tāzesini istişmām mahrürü'l-mizāc olanlara nāfi' ve şemmine müdāvemmet hvāb-ı hūb irāsında müfīd ve mürebāsı ذات الجنب [zātu'l-cenb] ve ذات الرئة [zātu'r-ri'et] ve سعال [su'āl] ve صداع [şudā'a] be-gāyet enfa'dır. *Mişbāh*'ın beyānına göre vezni fa'alleldir ki lām mükerrerdır.

[ب ه ح]

الْبَهْجَةُ [el-behcet] [لَهَجَةٌ] [lehcet] vezninde) Güzelliğe denir, hüsn ü bahā ma'nāsına ismidir; yukālu: **هُوَ ذُو بَهْجَةٍ أَي حُسْنٍ**

الْبَهَّاجَةُ [el-behācet] [كَرَامَةٌ] [kerāmet] vezninde) Güzel ve hūb-likā olmak ma'nāsınadır; yukālu: **بَهَّجَ الْعُلَامُ بَهَّاجَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا حَسَنَ**

الْبَهِّيْحُ [el-behīc] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) Pek güzel ve dil-ber olan mahbūba denir. Ve hemişe mesrūr ve şādān olan kişiye denir ki bāb-ı ātīden me'hūzdur.

الْبَهِيْحُ [el-behic] [كَيْفٌ] [ketif] vezninde) Bu dahi dā'imā şen ve şādān kişiye denir.

الْمِبْهَاجُ [el-mibhāc] (mīm'in kesriyle) Mübālagadır, ziyādesiyle hūb ve hüsn-dār olan hatuna denir. Ve semiz deve hörgücüne itlāk olunur, hüsn ve letāfeti müstelzim olduğu için; tekūlu: **رَأَيْتُ نَاقَةً لَهَا سَنَامٌ مِبْهَاجٌ أَي** رَأَيْتُ نَاقَةً لَهَا سَنَامٌ مِبْهَاجٌ أَي سَمِينٌ Burada سَمِينَةٌ nüshaları galattır.

الْبَهْحُ [el-behc] [نَهْحٌ] [nehc] vezninde) Bir kimseyi şād ve mesrūr eylemek

ma'nāsınadır ki sürür ilkāsıyla çehresine hüsn ve güşāyiş irāsından 'ibārettir; yukālu: **بَهَّجَهُ بَهْجًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا أَفْرَحَهُ وَسَرَّهُ**

الْإِبْهَاجُ [el-ibhāc] (hemzenin kesriyle) Bu dahi şād ve ferah-nāk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **وَبَهَّجَهُ بِمَعْنَى بَهَّجَهُ** Ve yerin otu nadāretlenip hoş-manzar olmak ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: **أَبَهَّجَتِ الْأَرْضُ إِذَا بَهَّجَ نَبَاتُهَا**

الْبَهْجُ [el-behec] (fethateynle) Şād ve mesrūr olmak ma'nāsınadır; yukālu: **بَهَّجَ الرَّجُلُ بَهْجًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا فَرِحَ فَهُوَ بَهِيْحٌ وَبَهَّجَ**

الْإِبْتِهَاجُ [el-ibtihāc] [إِفْتِعَالٌ] [ifti'āl] vezninde) Bu dahi şād ve ferah-nāk olmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِبْتَهَجَ بِهِ إِذَا سَرَّ بِهِ**

التَّبَاهُجُ [et-tebāhuc] [تَفَاعُلٌ] [tefā'ul] vezninde) Bāgçenin çiçekleri firāvān olmak ma'nāsınadır ki hüsn ve nadāret ve letāfeti müstelzimdir; yukālu: **تَبَاهَجَ الرَّوْضُ إِذَا كَثُرَ نَوْرُهُ**

التَّبْهِيْحُ [et-tebhīc] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) Bir nesneyi güzel eylemek ve güzellendirmek ma'nāsınadır; yukālu: **بَهَّجَ اللَّهُ وَجْهَهُ أَي حَسَنَهُ**

الْمُبَاهَجَةُ [el-mubāhecet] [مُفَاعَلَةٌ] [mufā'alet] vezninde) Bir kimseye hüsn ü cemāl husūsunda müfāharet eylemek ma'nāsınadır ki güzellik satmak ta'bīr olunur; yukālu: **بَاهَجَهُ مُبَاهَجَةً إِذَا بَارَاهُ وَبَاهَاهُ**

الْإِسْتِبْهَاجُ [el-istibhāc] Bir müferrih nesne sebebiyle şād ve mesrūr olup yüzü gözü gülmek ma'nāsınadır; yukālu: **إِسْتَبْهَجَ بِهِ إِذَا اسْتَبْشَرَ**

[ب ه ر ح]

الْبَهْرَجُ [el-behrec] [جَعْفَرٌ] [ca'fer] vezninde) Mutlakan işe yaramaz kötü ve bātıl ve kemter şey'e denir; yukālu: **شَيْءٌ بَهْرَجٌ** ذَرْهَمٌ بَهْرَجٌ وَمُبْهَرَجٌ أَي بَاطِلٌ رَدِيٌّ

رَدِيءُ الْفِضَّةِ زَيْفٌ

Şārih der ki bu ne-behre-i Fārisī muʿarrebî olmak üzere menkûldür. Ve *Muğrib*'de mersûmdur ki بَهْرَجُ [behrec] ne-behre-i Fārisī muʿarrebîdir ki edât-ı nefy olan nûn'u iskât ve hâ'yı cîm'e ibdâlle taʿrîb eylediler. Fi'l-asl behresiz demektir, baʿdehu gümüşü alçak ve kemter olan, ʿalâ-kavlin gümüşü gışşına gâlib olan dirhemde istiʿmâl eylediler. Ve İbn Aʿrâbî'den sikke-i mübtaleye dendîği menkûldür. Baʿdehu mutlakan redî ve kemter ve mebzûl ve heder ve bâtil nesnelerde dahi müsteʿâr oldu. Ve baʿzen nûn'u iskât eylemeyip نَبَهْرَجُ [nebehrec] dahi telaffuz ederler. Ve *Nihāye*'de baʿzılardan menkûl olarak fi'l-asl nebehle-i Hindiyeye olup ki redî ve kemter maʿnâsınadır, baʿdehu Fārisîye nakl ile nebehre olup baʿdehu taʿrîble بَهْرَجُ [behrec] olmuştur. Ümmehât-ı sâ'irede hemân dirhem kaydı olarak mersûm olup lâkin müʿellif الأباطل والرديء ʿibāretiyle ʿale'l-ıtlāk tefsîr eylemiştir. Pes unvânî شَيْءٌ بَهْرَجٌ وَدَرَهَمٌ بَهْرَجٌ sahîhtir. Ve *Şurretü'l-Fetāvā*'da bu resme mersûmdur ki زَيْفٌ [zeyf] şol akçedir ki kemliğinden onu beytî'l-mâl redd eyleye. Ve نَبَهْرَجَةٌ [nebehrecet] tüccârın redd eylediği akçedir ve سِتْوَقَةٌ [sittevkât] gışşı gâlib olan akçedir. İntehâ. Ve

بَهْرَجٌ [behrec] ʿAmmeye mübâh ve bî-dirîg olan şey'e denir; ve minhu kavlu Aʿrâbiyyin ve kad nazara ilâ Diclete fe-kâle: إِنَّهَا لَبَهْرَجٌ لِكُلِّ أَحَدٍ أَيْ الْمُبَاخِ

الْبَهْرَجَةُ [el-behrecet] [dahrecet] vezninde) Bir kimseyi cādde-i kāsıdadan kec tarîke sapıtmak maʿnâsına istiʿmâl olunur ki butlâna ikâʿ eylemiş olur; yukâlu: بَهْرَجُ

بِهِمُ الدَّلِيلُ إِذَا عَدَلَ بِهِمْ عَنِ الْجَادَّةِ الْقَاصِدَةَ إِلَى غَيْرِهَا بَهْرَجَ الشَّيْءُ عَلَى بِنَاءِ الْمَفْعُولِ إِذَا أَخَذَ بِهِ عَلَى غَيْرِ الطَّرِيقِ Maʿnâsına istiʿmâl olunur; ve minhu kavlu Ebî Miħcen li'bn Ebî Vakķāş: بَهْرَجْتَنِي أَيُّ مِبْرَجْتَنِي هَدَرْتَنِي بِإِسْقَاطِ الْحَدِّ عَنِّي وَفِي حَدِيثِ أَبِي مَحْجَنٍ لَمَّا شَرِبَ "وَفِي حَدِيثِ أَبِي مَحْجَنٍ لَمَّا شَرِبَ" الْحَمْرَ قَالَ لِابْنِ أَبِي وَقَاصٍ أَمَا إِذَا بَهْرَجْتَنِي فَلَا أَشْرُبُهَا " ʿibāretiyle mastûrdur.

الْمُبَهْرَجُ [el-mubehrec] [mudahrec] vezninde) Şol hāmî ve sâhibsiz mühmel suya ve çeşmeye ıtlāk olunur ki ondan bir kimse menʿ olunmaya; yukâlu: مَاءٌ مِبْرَجٌ أَيُّ مَهْمَلٌ لِلْوَادَةِ لَا يُمْنَعُ عَنْهُ دَمٌ مِبْرَجٌ أَيُّ مُهَدَّرٌ

[ب ه ر م ج]

الْبَهْرَامِعُ [el-behrāmec] (bā'nın ve mîm'in fethiyle) Bir nevʿ nebât ismidir ki iki nevʿ olur: kırmızı ve yeşil ve iki nevʿi de hoş-büdur. Bu nebât hilâf-ı Belhî olacaktır ki Türkîde leylak taʿbîr olunur; beyâz ve kırmızı ve mor nevʿi olur. Behrāme-i Fārisî muʿarrebîdir.

[ب و ج]

الْبَوْجُ [el-bevc] [mevc] vezninde) ve الْمَوْجَانُ [el-bevecân] [mevecân] vezninde) Yorulup fîrû-mānde olmak maʿnâsınadır; yukâlu: بَاحٌ الْبَعِيرُ يَبْجُ بَوْجًا Ve şimşek açılıp çakmak maʿnâsınadır; yukâlu: بَاحٌ الْبَوْقُ إِذَا تَكَشَّفَ Ve haykırmak maʿnâsınadır; yukâlu: بَاحٌ الرَّجُلُ إِذَا صَاحَ

التَّبْوُجُ [et-tebevuc] [tefaʿul] vezninde) ve

التَّبْوِجُ [et-tebvîc] [tefîl] vezninde) ve

الْإِنْبِيَاحُ [el-inbiyāc] [infîʿal] vezninde)

de) Bunlar da şimşek açılıp yaldıramak ma'nāsındadır; yukālu: تَبَّوَجَ الْبُرْقُ وَتَبَّوَجَ وَتَبَّاجٌ بِمَعْنَى بَاجٍ

الْبَائِجَةُ [el-bā'icet] [رَائِجَةٌ] [rā'icet] vezninde) Āfet ve dāhiyeye itlāk olunur. Cem'i بَوَائِجُ [bevā'ic] gelir; ve minhu yukālu: إِنْبَاجَتْ عَلَيْهِمْ بَوَائِجُ أَيِ انْفَتَحَتْ دَوَاهِ Ya'nī "Sā'ika gibi üzerlerine dāhiyeler çatlayıp indi."

الْبَائِجُ [el-bā'ic] [خَارِجٌ] [hāric] vezninde) Uylukta bir damarın ismidir, نَسَأَ [nese] dedikleri damardan münşai'ib olur.

بَاجَةٌ [Bācet] [حَاجَةٌ] [hācet] vezninde) İfrīk iyye ülkesinde bir belde adıdır; fakih ve muhaddis 'Abdullāh b. Muḥammed el-Bācī ve İmām-ı musannif Ebu'l-Velīd Suleymān b. Ḥalef el-Bācī oradandır. Ve

بَاجَةٌ [Bācet] Endelüs ülkesinde bir belde adıdır. Ve muhaddisinden İsmā'īl eş-Şīrāzī pederinin ismidir ki İbn Bāce demekle ma'rūftur.

FASLU'T-TĀ'İ'L-FEVKİYYE

(فَضْلُ التَّاءِ الْمُفَوِّقِيَّةِ)

[ت ر ج]

التَّرْجُ [et-terc] (tā'nın fethi ve rā'nın sükünüyla) Bir nesne ile tesettür edip gizlenmek ve saklanmak ma'nāsındadır; yukālu: تَرَجَ الرَّجُلُ تَرْجًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا اسْتَتَرَ Ve

تَرْجٌ [terc] Bir, arslanı çok, yerin ismidir; ve minhu'l-meselu: "أَجْرًا مِنَ الْمَاشِي بِتَرْجٍ"

التَّرْجُ [et-terec] (fethateynle) Bir kimseye bir nesne müşkil ve müştebih olmakla işkāl ve iştibāhta kalmak ma'nāsındadır; yukālu: تَرَجَ الرَّجُلُ تَرْجًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَشْكَلَ عَلَيْهِ شَيْءٌ مِنْ عِلْمٍ وَعَيْبِهِ

الْأُتْرُجُ [el-utruc] ve

الْأُتْرُجَةُ [el-utrucet] (hemzenin ve rā'nın zammı ve cīm'in teşdidıyla) ve

التُّرُنْجَةُ [et-turuncet] ve

التُّرُنْجُ [et-turunc] (tā'nın ve rā'nın zammı ve nūn'un sükünüyla) Ma'lūmdur ki Türkīde ağaç kavunu ta'bīr olunan meyveye denir; ta'mı hāmiz ve şehvet-i nisvāni müsekkin ve levni cālī ve balgamdan hādīs olan kelefi müzīl ve kışırımı siyāb içre vaz', güve dalamasını māni'dir. Türkīde turunc ve portakal dediğimize Fārisīde nāreng ve 'Arabīde nāreng derler.

Şārih der ki تُرُنْجٌ [turunc] lafzının kelām-ı 'Arabda nazīrī غُرُنْدٌ [gurund] kelimesidir. Ve Leys bunun aslı أُتْرُجٌ [utruc] olduğunu rivāyet eylemiştir. Ve ağaç kavununun hāssa-i lāzımesindendir ki bulunduğu hāneye cinn tā'ifesi girmez, hattā kurumuş kabuğu dahi māni'-i duhūldür. Onun için tā'un eyyāmında hāneye istishāb ederler.

شَدِيدَةٌ [et-terīcet] (tā'nın fethiyle) [şedīdet] ma'nāsınadır; yukālu: رِيحٌ تَرِيحَةٌ أَي شَدِيدَةٌ

التَّرِيحُ [et-terīc] (emīr) [emīr] vezninde) Sınırleri şedīd ve metīn olan kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ تَرِيحٌ أَي شَدِيدٌ الْأَعْصَابِ

[ت ل ح]

التَّلْجُ [et-tulec] (şurad) [şurad] vezninde) Tavşancıl kuşunun yavrusuna denir; aslı وُلْجٌ [vulec] idi.

الْإِتْلَاجُ [el-itlāc] (hemzenin kesriyle) İdhāl ma'nāsınadır; yukālu: أَتْلَجَهُ فِيهِ إِذَا أَدْخَلَهُ فِيهِ

Bunun aslı إِيْلَاجٌ [īlāc] idi.

[ت ن ح]

التَّنْجِي [et-tunciyy] (tā'nın zammı ve nūn'un sükūnuyla) Bir nevc kuş adıdır.

[ت و ج]

تَوَّجٌ [tevvec] (baḳḳam) [baḳḳam] vezninde) Bir arslanı çok yerin adıdır. Ve Fārs ülkesinde bir belde adıdır.

التَّاحُ [et-tāc] [iklīl] [iklīl] ma'nāsınadır ki selātīn-i sālifenin başlarına giydikleri mücevher kisveye denir. Cem'i تِيحَانٌ [tīcān] gelir tā'nın kesriyle.

Şārih der ki müellif [iklīl]i تَاحٌ [tāc] ile tefsīr eyledikten sonra وَشِبْهُ عَصَابَةٍ يُزَيَّنُ بِالْبَجَوَاهِرِ [ibāretiyle de tezyīl edip burada hemān [iklīl] ile beyān eylemiştir. Kaldı ki usūl-i sā'ireden münfehīm olduğu üzere وَشِبْهُ عَصَابَةٍ kavlı 'atf-ı tefsīrdir. Ve تَاحٌ [tāc] lafzı fi'l-asl Fārisīdir ve 'Aceme mahsūs baş kisvetidir, ya'nī mülūk-i 'Acemin zer ve zīver ile müzeyyen başlarına giydikleri kisvedir ki selefte her iklimin pādīşāhları birer gūne tertīb ederler idi. Ba'dehu lafz-ı mezbūru 'Arab dahi ahz ve

'imāmeli baş kisvetinde isti'māl eylediler, zīrā mu'ammem baş kisveti 'Arabların ümerā' ve mülūklarına mahsūs idi. Ve hāliyen selātīn-i 'Osmāniyye hazerātının ser-i sa'd-efserlerinde sorguçlu murassa' kalansüve tāc-ı pādīşāhīdir. Ve Fārisīde mutlakan tāca efser denir; ve minhu'l-hadīsu: "الْعَمَائِمُ تِيحَانُ الْعَرَبِ" Zīrā ekserī bādiye-nişīn olmakla mekşūfū'r-re's olurlar. Ve

تَاجٌ [Tāc] Hulefā-yı 'Abbāsiyyeden Mu'tadīd-billāh Halīfe'nin sarāyı ismidir.

التَّتْوِيحُ [et-tetvīc] [tefīl] [tefīl] vezninde) Bir kimseye tāc giydirmek ma'nāsınadır.

التَّتَوُّجُ [et-tetevvuc] [tefa'ul] [tefa'ul] vezninde) Tāc giymek ma'nāsınadır; yukālu: تَوَّجَهُ فَتَوَّجَ أَي أَلْبَسَهُ التَّاجَ فَلَبَسَ

التَّوَجُّجُ [et-tevc] [mevc] [mevc] vezninde) Parmak ve ayak makūlesi nesne bir yumuşak yere gömülüp batmak ma'nāsınadır; tekūlu: تَاجَتْ إِضْبَعِي فِيهِ أَي تَاحَتْ

تَاجَةٌ [Tācet] (hā'yla) Bir hatun ismidir ki bir vak'a-i garībesi vardır, "ش،ف،ر" māddesinde mezkūrudur.

التَّاجِيَّةُ [et-Tāciyyet] Bağdād şehrinde bir mezāristāndır; Tācu'l-mülk Ebu'l-Ganā'im binā-kerdesi olan medreseye mensūbdur. Ve Kūfe'de bir nehrin ismidir.

ذُو التَّاجِ [Zu't-Tāc] Rū'esā-yı 'Arabdan altı nefer kimse lakabıdır ki Ebū Uḫayḫa Sa'īd b. el-Āş ve Ma'bed b. Āmir ve Ḥarişe b. Āmr ve Laḳīḫ b. Mālik ve Hevze b. Ālī ve Mālik b. Ḥalīd nām kimselerdir.

التَّائِيحُ [et-tā'ic] Neseb üzere ism-i fā'ildir, sāhib-i tāc demektir; تَائِيحٌ [tāmir] ve لَائِيحٌ [lābin] gibi; yukālu: إِمَامٌ تَائِيحٌ أَي ذُو تَاجٍ

الْمَتَاوِجُ [el-metāvic] (mīm'in fethiyle) مَتَوِّجٌ

[metvec]in cem'idir ki ism-i mekândır, başta sarık sarılacak yere denir, zīrā 'Arablar 'imāmeye tâc itlâk ederler, niteki Cendel nām Rā'î-i şā'irin işbu: "وَهُنَّ يَغْمِيْنَ مِنْ | بِقَرْدٍ مُخْرُطِ الْمَتَاوِجِ" "deve evsâfında inşâd eylemiştir, vâki'dir, ya'ni "O develer ağızlarını köpüklerini başlarına atmakla başlarında sarılmış sarık hey'etinde ederler."

FASLU'S-Ş-Ş-Â'Î'L-MÜSELLESE

(فَضْلُ النَّاءِ الْمَثَلَّةِ)

[ث أ ج]

التَّوَاخُجُ [eş-su'âc] [نُبَاجٌ] [nubâc] vezninde) Koyun kısmının âvâzına denir.

التَّأَخُّجُ [eş-se'c] (şâ'nın fethi ve hemzenin sükûnuyla) Koyun melemek ma'nâsınadır; yukâlu: تَأَخَّجَتِ الْعَنْمُ تَأَخُّجًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا صَاحَتْ تَأَخُّجًا: التَّأَخُّجَةُ [eş-sâ'icet] Meleyici koyunlara denir. Müfredi تَائِجٌ [sâ'ic]dir. Cem'i تَوَائِجٌ [şevâ'ic] ve تَائِجَاتٌ [sâ'icât] gelir.

تَأَخُّجٌ [Şe'c] (şâ'nın fethi ve hemzenin sükûnuyla) Bahreyn kazâsında bir karye adıdır.

[ث ب ج]

التَّشْبِجُ [eş-şebec] (şâ'nın ve bâ-yı muvahhadenin fethiyle) A'zâ-yı bedeniyyeden yağrını ile sırtın aralığına denir ki arkasının ortası olacaktır; yukâlu: ضَرْبُهُ فَكَسَّرَ تَشْبِجَهُ أَيُّ Ve her nesnenin vasat ve mu'zamına denir, deryânın engin yeri gibi. Ve bağırtlak kuşunun göğüsüne denir. Ve

تَشْبِجٌ [şebec] Masdar olur, kelâmı siyâk ve sibâkına bakmayarak nesak-ı vâhid üzere söylemeyip telvîn ve tefennün ve ıztrâb üzere perîşân söylemek ma'nâsınadır; yukâlu: تَشْبِجُ الْكَلَامِ تَشْبِجًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا لَمْ يَكُنْ يَتَّوَعَّلُ بِهِ عَلَى وَجْهِهِ Ve yazıyı beyyin ve vâzih yazmayıp şürîde ve müşevveş yazmakla fehm ve istihrâcdan mühmel eylemek ma'nâsınadır, musanniflerin müsveddeleri gibi; yukâlu: تَشْبِجُ الْخَطِّ إِذَا عَمَّاهُ وَتَرَكَ بَيَانَهُ Ve

تَشْبِجٌ [şebec] Bir kuş adıdır ki bütün gece nâle eder gibi feryâd eyler. Ve mülük-i

Yemen'den birinin ismidir ki mülük-i mu'āsırından biri kendi üzerine sefer eylemekle nā-merdliğinden nāšī fakat kendisi ve ehl ve 'ayāline istīmānla sulhe tālib olup sārīr zīr-destānī hāric ez-sulh komakla hasmı dahi kavlı-i mezbūr üzere kendisine ve ehl ve 'ayāline kasd eylemeyip kalem-rev-i hükümetinde vāki' bi'l-cümle nāsī nehb ve gāret eylemiştir. Beyne'l- Arab "عَارِضٌ فِي قَوْمِهِ تَبِجًا" meseli sārīr olmuştur. Kendi kavminden zarar-ı a'cdāyı def eylemeyen bī-hamiyyet hakkında darb olunur.

تَبِجٌ [et-tešbīc] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) **تَبِجٌ** [šebec] ile iki ma'nā-yı evvelde mürādifdir; yukālu: تَبِجُ الْكَلَامِ وَالْحَطُّ تَبِجًا بِمَعْنَى تَبِجٍ Ve

تَبِجٌ [tešbīc] Çoban ve deveci makülesi kimse sopasını arkuru sırtına ve ellerini onun arzına vaz ile dayanmak ma'nāsınadır ki yorgunluk hāletinde öylece ederler; yukālu: تَبِجُ الرَّاعِي بِالْعَصَا إِذَا جَعَلَهَا عَلَى ظَهْرِهِ وَجَعَلَ يَدَيْهِ مِنْ وَرَائِهَا

تَبِجٌ [et-tešebbuc] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) **تَبِجٌ** [tešbīc] ile ma'nā-yı ahırde mürādifdir; yukālu: تَبِجُ بِالْعَصَا بِمَعْنَى تَبِجٍ

التَّبِجَةُ [eš-šebecet] (feteħāla) Güzīde ile kemter beyninde olan māla denir; hā nakliyyedir; ve minhu kitābuhu 'aleyhi's-selām li-Vā'il b. Hucr: "أَنْطُوا التَّبِجَةَ" أَيِ الْمُتَوَسِّطَةَ بَيْنَ الْخِيَارِ وَالرُّؤْدَالِ

الأْتَبِجُ [el-ešbec] (أَحْمَرٌ [aħmer] vezninde) Yassı yağrınlı 'alā-kavlin yağrınısı çıkık tarzında yumru ve domalç olan kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ أَتَبِجٌ أَيِ عَرِيضُ التَّبِجِ أَوْ نَائِتُهُ

الأْتَبِجُ [el-ušeybic] (أُحْيِمِرٌ [uħaymir] vezninde) ki hadīs-i šerīfte vārid olmuştur; **أْتَبِجٌ** [ešbec] kelimesinin musaggarıdır. Kāle fi'n-Nihāye: وَفِي حَدِيثِ اللَّعَانِ حِينَ لَاعَنَ هَلَالُ بْنُ أَمِيَّةَ امْرَأَتَهُ قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ "إِنْ جَاءَتْ بِهِ أَتَبِجٌ حَمَشٌ

حَمَلٌ [ħaml] به zamiri [Ve] السَّاقَتَيْنِ فَهُوَ لِرُؤُوسِهَا" e rāci'dir.

التَّبِجُ [eš-šebc] (ضَرْبٌ [darb] vezninde) Ayaklarının uçları üzere çömelip oturmak ma'nāsınadır; yukālu: تَبِجُ الرَّجُلُ تَبِجًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَفْعَى عَلَى أَطْرَافِ قَدَمَيْهِ

الإِثْبِجَا [el-išbīcāc] (إِطْمِينَانٌ [iṭmīnān] vezninde) Dopdolu olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِثْبَاجُ السَّقَاءِ إِثْبِجَا إِذَا امْتَلَأَ Ve bir kimsenin vücūdu iri olarak salkı ve sölpük olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِثْبَاجُ الرَّجُلِ إِذَا ضَخَمَ وَاسْتَوَحَى

المُتَبِّجَةُ [el-mušebbecet] (مُعْظَمَةٌ [mu'azzamet] vezninde) Baykuşa yāhūd kartal kuşuna denir.

تَبَّاجٌ [Šebbāc] (كَتَّانٌ [kettān] vezninde) Bir mevzi' ismidir.

[ث ج ح]

التَّبِجُ [eš-secc] (سَا'nın fethi ve cīm'in tešdidıyla) ve

التَّبِجُ [eš-sucūc] (سَا'nın zammıyla) Su şoruldayarak akmak ma'nāsınadır; yukālu: تَبِجُ الْمَاءُ تَبْجًا وَتَبِجُجًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا سَالَ Ve تَبِجٌ [secc] müte'addī olur; yukālu: تَبِجُ الْمَاءِ إِذَا سَالَ *Mišbāh*'ta lāzımı bāb-ı sānīden ve müte'addīsi bāb-ı evvelden olarak mersūm ve şoruldayarak dökme ile müfesserdir. Ve

تَبِجٌ [secc] Hāssaten 'Arafāt'ta kurbān kanı akmak ma'nāsınadır; ve minhu'l-hadīs: "أَفْضَلُ الْحَجِّ الْعَجُّ وَالتَّبِجُ" أَيِ سَيْلَانٌ دَمِ الْهَدْيِ Şārih der ki mü'ellif burada سَيْلَانٌ ile tefsīr edip lākin asveb olan إِسَالَةٌ ma'nāsına müte'addī olmaktadır, zīrā عَجٌّ [acc] telbiyede ref'-i savt eylemek olmakla, تَبِجٌ [secc] kurbān kanı akıtmak ma'nāsına muntazam olur.

الْإِنْتِجَاجُ [el-insicāc] [inficāl] vezninde) ve

الْتَجْجُجُ [et-teşecşuc] [tezulzül] vezninde) Bunlar da su şoruldayarak akmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِنْتَجَّ الْمَاءُ وَتَجْجَجَ بِمَعْنَى تَجَّ**

الْتَجَّةُ [eş-seccet] (şā'nın fethiyle) Şol bāğçeye ve merg-zāra denir ki içinde su havuzları ve su bendleri ve sār güne suyu bend edecek yerleri ola ki onlardan zemīne su dökülür ola. Cem'ci تَجَّاتٌ [şeccāt] gelir.

الْمِجْجُ [el-mişecc] (mīm'in kesriyle misell] vezninde) Mütekellim ve sühandān hatībe itlāk olunur ki su gibi selisü'l-kavl ola; yukālu: **حَطِيبٌ مِجْجٌ أَيْ مَفْوَةٌ**

الْتَجْجِجُ [eş-seccic] [emīr] vezninde) Sel suyuana denir.

الْتَجْجِجَةُ [eş-seccicet] [acībet] vezninde) Henüz süt içre olan kere yağına denir ki ele ve tuluma yapışır ola.

الْمُتَجْجِجُ [el-muşeccec] [mu'azzam] vezninde) Tulumda olan şol süte denir ki harāretten yā bürüdetten yağı tuluma yapışmakla müctemi' olmamış ola; yukālu: **وَطَبٌ مُتَجْجِجٌ أَيْ لَمْ يَجْتَمِعْ زُبْدُهُ يَعْغِي لَرْقُ اللَّيْنِ فِيهِ مِنْ حَرَارَةِ أَوْ بُرُودَةٍ وَلَمْ يَجْتَمِعْ زُبْدُهُ**

[ث ح ج]

الْتَجْجُجُ [eş-saħc] (şā'nın fethi ve hā-yı müh-melenin sükūnuyla) Bir nesneyi şiddetle çekip getirmek ma'nāsınadır; yukālu: **تَحَجَّ الشَّيْءُ تَحْجًا مِنْ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا جَرَّهُ جَرًّا شَدِيدًا**

[ث خ ب ج]

الْمُتَجْجِجُ [el-muşaħbec] (hā-yı mu'ceme ile mudħrec] vezninde) Gövdesinin eti salkı ve sölpük olan insān ve hayvāna denir, şöyle ki yürürken hareket ve ıztırāb

eder ola; yukālu: **رَجُلٌ مُتَجْجِجٌ أَيْ رَهْلٌ اللَّحْمِ**

[ث ر ب ج]

الْإِفْرِنْبَاجُ [el-işrinbāc] [ifrinbāc] vezninde ve mürādifidir ki kuzu biryān olur iken derisinin uçları kurumağa başlamak ma'nāsınadır; yukālu: **إِذَا تُرْتَبِجَ جِلْدُ الْحَمَلِ إِذَا سُويَ فَيَسَّ أَعَالِيَهُ**

[ث ع ج]

الْتَجْجُ [eş-sa'ac] (fethateynle) Sefer üzere olan gurūh-ı insāniye denir. Pes bu ismi cem' olur; tekūlu: **رَأَيْتُ تَعْجًا أَيْ جَمَاعَةً فِي السَّفَرِ**

[ث ف ج]

الْتَفْجُ [eş-şefc] (şā'nın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Seme ve ahmak olmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَفَّجَ الرَّجُلُ تَفْجًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا حَمَقَ**

الْتَفْجَاةُ [eş-sefācet] [sehābet] vezninde) Seme kimseye denir ki idrākten bī-behre ola; yukālu: **رَجُلٌ تَفْجَاةٌ مَفْجَاةٌ أَيْ أَحَمَقُ الْأَخْمَقُ** Ve **مَفْجَاةٌ** [mefācet] kelimesi te'kīddir.

[ث ل ج]

الْتَلْجُ [eş-selc] (şā'nın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Kara denir ki Fāriside berf derler. Ve

الْتَلْجُ [selc] Masdar olur, kar yağdırmak ma'nāsına; tekūlu: **تَلَجْنَا السَّمَاءَ تَلْجًا مِنْ تَلَجْنَا** Ve ıslatmak ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: **تَلَجَّ الشَّيْءُ إِذَا نَفَعَهُ وَبَلَّهَ**

الْتَلْجُ [Selc] Esāmīdendir: Rebī b. Selc şu'arādandır. Ve Muhammed b. 'Abdullāh b. Ebi's-Selc, İmām Buħārī meşāyihındandır. Ve Muhammed b. Şucā' eş-Selcī fakīh ve mübtedī'dir.

بَنُو تَلْجٍ [Benū Selc] bir kabīledir.

FASLU'L-CĪM

(فَضْلُ الْجِيمِ)

[ج أ ح]

الْجَائِجُ [el-ceʿc] (cīm'in fethi ve hemzenin sükūnuyla) Bir nesneden korkmakla giderken irkilip durmak ma'nāsınadır; yukālu: جَائِجُ الرَّجُلِ جَائِجًا مِّنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا وَقَفَ جُنُبًا

[ج ب ح]

الْجَبِجُ [el-cebc] (cīm'in fethi ve bā'nın sükūnuyla) Baʿde'z-zaʿf semīrip tenūmend olmak ma'nāsınadır; yukālu: جَبِجُ الرَّجُلِ وَغَيْرُهُ جَبِجًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا عَظُمَ جِسْمُهُ بَعْدَ ضَعْفِ

[ج ح ح]

جُجُ [Cucc] (cīm'in zammıyla [lucc] vezninde) Muhaddisinden Mañşūr b. Nāfi' el-Buḥārī lakabıdır.

[ج ر ح]

الْجَرَجُ [el-cerec] [ħarec] vezninde) Yüzük ve bilezik makülesi nesne mahal-line bol gelmekle beri öte dönüp oynamak ma'nāsınadır; yukālu: جَرَجَ الْخَاتَمُ فِي إِصْبَعِهِ جَرَجًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا جَالَ وَقَلِقَ لِسَعْتِهِ

جَرَجُ [cerec] Galīz ve sengin yerlere denir. Ve yolun cāddelerine denir; müfredi جَرَجَةٌ [cerecet]tir. Ve

جَرَجُ [cerec] Kezālik masdar olur, zikir olunan yerde yāhūd cāddede yürümek ma'nāsına; yukālu: جَرَجَ الرَّجُلُ جَرَجًا إِذَا مَشَى فِي الْجَرَجِ

الْجُرْجَةُ [el-curcet] [cūʿat] vezninde) Hurca şebih bir zarfın adıdır; cem'-i cinsi جُرْجُ [curc]dir bilā-hā'in. Gerçi şārih mu-sahhaf olduğunu telmih eylemiştir, lākin

جُرْجَةٌ [curcet] gurze-i Fārisī mu'arrebidir ki küçük dağarcığı ve torbaya denir, جُرْجِيٌّ [Cureyc] ki bünye-i tasgīr ile bir recül ismidir, ondan me'hūzdur.

بَنُو جُرْجَةَ [Benū Curcet] Bir cemā'at-i Mekkiyye'dir. Ve Yaḥyā b. Curce muhaddistir.

جُرْجُ [Curc] (hā'sız) Fārs ülkesinde bir beldedir. Ve

جُرْجُ [Curc] Fukahā-i Endelüs'ten Muḥammed b. Sa'īd'in ceddı ismidir.

جُرْجَانُ [Curcān] [عُثْمَانُ] [eṣmān] vezninde) Īrān'da bir belde adıdır.

الْجُرْجَانِيَّةُ [el-Curcāniyyet] Ḥārezm eyāletinin dārü'l-mülkü olan şehrin ismidir, Gürkānec mu'arrebidir.

جَرَجَةٌ [Cerecet] (feteḥātla) Yermük vak'asında Rüm leşkerinin ser-askeri ismidir ki şeref-yāb-ı İslām olmuştur.

جَرِيحٌ [Cerīc] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) Esāmīdendir: Şebeş b. Ḳays b. Cerīc el-Fezārī sā'ir Ḥuṭay'e'nin memdūhudur.

التَّجْرِيحُ [et-tecrīc] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) Ayak kaydirmek ve tayındirmek ma'nāsınadır; yukālu: جَرَّجَهُ تَجْرِيحًا إِذَا رَلَقَهُ

[ج ز م ا ز ح]

جَزْمَانُجُ [cezmāzec] (cīm'in fethiyle) Ilgın ağacının yemişine denir, gezmāzeg mu'arrebidir, ثَمْرَةُ الْأَنْثَلِ [semertü'l-esl] ma'nāsınadır; matbūhu ile mazmaza diş etlerini takviyet ve diş ağrısını teskīnde bī-ʿadīldir.

[ج س م ي ز ح]

جِسْمَيْزِجُ [cesmeyzec] (cīm'in fethi ve sīn-i mühmelenin sükūnuyla) Devā-yı ma'rūf adıdır ki veca'-ı ʿayna nāfi'dir.

olan kığa denir ki 'illetden nāşī olur, hattā ba'zen mahrecinden çıkmamakla helāk olur. Ve

حَجَّجْ [ḥabec] Deve kısmının böğürlerine mahsūs bir nev' dāğın ismidir. Ve bir şecer-i Ḥicāzī adıdır.

الْحَجَّجُ [el-Ḥubuc] (zammeteynle) Medīne'de bir mevzi'dir.

حَبَّاجٌ [ḥabāc] [سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Şecer-i 'eneb [‘ineb] ismidir ki māddeinde beyān olundu.

[ح ب ر ج]

الْحُبْرُجُ [el-ḥubruc] [كُنْفُزٌ [kunfuz] vezninde) Bir nev' su kuşunun ismidir. Cem'i حَبَّارِجٌ [ḥabāric] gelir, ve حَبَّارِجٌ [ḥabāric] gelir.

الْحُبَّارِجُ [el-ḥubāric] [عُلَابِئٌ [ulābi] vezninde) Toy kuşunun erkeğine denir.

[ح ح ج]

الْحَجَّجُ [el-ḥacc] (ḥā'nın fethi ve cīm'in teşdidiyle) Kasd ve āhenk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَجَّجَهُ حَجًّا مِنَ الْبَابِ Ve bir nesneden ferāgat eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: حَجَّجْتُ عَنْهُ Ve bir yerden gelmek ma'nāsınadır; yukālu: حَجَّجْتُ فَلَانَ إِذَا قَدِمَ Ve mīl ile yarayı yoklamak ma'nāsınadır; yukālu: حَجَّجْتُ الْجُرُوحَ إِذَا سَبَرَهُ بِالْمُحْجَجِ Ve burhānla gālib olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَجَّجْتُ فَلَانًا إِذَا غَلَبَهُ بِالْحُجَّجَةِ Ve bir kimseye yā bir mahalle çok tereddüd edip varıp gelmek ma'nāsınadır; yukālu: حَجَّجْتُ بَنُو فَلَانٍ Ve mebnā-yı İslām olan erkān-ı hamseden bir rüknün mādde-i olan nūsük-i mefrūzu edā için hāssaten Mekke-i mükerrime'ye kasd ve teveccüh eylemek ma'nāsınadır ki kasd ma'nāsından me'hūzdur yāhūd tereddüd

ma'nāsından me'hūzdur; yukālu: حَجَّجْتُ الْبَيْتَ إِذَا قَصَدَهُ إِقَامَةً لِلشُّكِّ

الْحَاجُّ [el-ḥacc] (teşdīd ile) ve

الْحَاجِّجُ [el-ḥaccic] (fekk-i idgāmla) Ka'be-i mu'azzama'yı mevsim-i mahsūsada ma'a'n-ı niyyet ziyāret ve tavāf ve nūsük-i haccı edā eden kişiye denir ve'l-ḥamdu lillāhi 'alā-zālike. Cem'i حُجَّاجٌ [ḥuccāc] gelir, زَائِرٌ [zā'ir] ve زُوَّارٌ [zuvvār] gibi ve حَاجِّجٌ [ḥaccic] gelir, غَازِيٌّ [gāzī] ve غَازِيٌّ [gaziyy] gibi ve حُجٌّ [ḥucc] gelir ḥā'nın zammıyla, بَازِلٌ [bāzil] ve بَزْلٌ [buzl] gibi. Mü'ennesinde حَاجَّةٌ [ḥaccet] denir ḥā'yla. Cem'i حَوَاجٌّ [ḥavācc] gelir; yukālu: إِمْرَأَةٌ حَاجَّةٌ وَنِسْوَةٌ حَوَاجٌّ

Şārih der ki o hatunlar ki edā-i hacc eylemişler, onlara حَوَاجٌّ بَيْتِ اللَّهِ derler, izāfetle. Ve eğer edā-i hacc sadedinde olup henüz edā-i hacc eylemediler ise حَوَاجٌّ بَيْتِ اللَّهِ derler, izāfetsiz lafz-ı حَوَاجٌّ [ḥavācc] gayr-i munсарıf olmakla. Zāhiren eğerçi münevven değildir, lākin tenvīn melhūzdur, ma'nā-yı mezbūru ifāde için, niteki izāfetle زَيْدٌ ضَارِبٌ تَرْكِبَتِمْ وَ عَمْرُوٌ ve tenvīnle: تَرْكِبَتِمْ وَ عَمْرُوٌ dahi farkları bu gūnedir. Mütercim der ki مَا الْفَرْقُ بَيْنَ قَوْلِهِ أَنَا سَارِقٌ ثَوْبِ فُلَانٍ أَنَا سَارِقٌ ثَوْبِ فُلَانٍ بِالْإِضَافَةِ وَقَوْلِهِ أَنَا سَارِقٌ ثَوْبِ فُلَانٍ diye su'āl eyledikte izāfet sūretinde māzī ma'nāsına olmakla mukir-i sirkat olduğundan cezā' lāzımdır, bilā-izāfette müs-takbel ma'nāsına olmakla sirkat sadedinde olduğundan nesne lāzım değildir diye cevāb vermişlerdir. Ve yā'yla حَاجِيٌّ [ḥacī] kelimesi dahi sahīhtir; aslı حَاجِجٌ [ḥaccic] olup cīm, yā'ya mübeddel olmuştur, harf-i muzā'afı yā'ya ibdāl beyne'l-'Arab cümle-i isti'māldendir, تَطَّيَّنٌ [teẓannene] ve تَطَّيَّنِي [teẓannā] ve دَسَّسَ [dessese] ve دَسًّا

[dessā] ve تَلَعَّعَ [tela^{ca}a] ve تَلَعَّا [tela^{ca}ā] gibi. Ve *Durre*'de Ḥarīrī'nin قَدِمَ سَائِرُ الْحَاجِّ [hācc] burada حَجَّاجٌ [ḥuccāc] ma'nāsına ism-i cem'dir, onun için سَائِرٌ [sā'ir] lafzının izāfeti saḥīh oldu, kezālīk حَاجٌّ [ḥācc] müfred dahi olur, حَاضِرٌ [ḥādir] ve سَامِرٌ [sāmīr] gibi diye resm eylemekle حَاجٌّ [ḥācc] lafzı müfred gibi ism-i cem' dahi olur imiş. İntehā.

الْحِجُّ [el-ḥicc] (ḥā'nın kesriyle) حَجٌّ [ḥacc] ma'nāsından ismdir.

الْحِجَّةُ [el-ḥiccet] (ḥā'nın kesriyle) Binā-i merredir, bir kerre hacc eylemek ma'nāsınadır. Ve bu, kıyāsa muhālifdir, zīrā kıyās olan fethle olmaktadır. Ve

حِجَّةٌ [ḥiccet] Seneye itlāk olunur, hulūl 'alākasına mebnī; yukālu: مَضَتْ ثَلَاثُ حِجَجٍ [ḥicec] gelir ḥā'nın kesriyle. ذُو الْحِجَّةِ [zu'l-ḥiccet] ki şehir-i ma'rūftur, gūyā mecmū'-ı şūhūr-i senenin tamāmı olmakla müsemmadır. Ve

حِجَّةٌ [ḥiccet] Kulağın yumuşağına denir; ḥā'nın fethiyle de cā'izdir; yukālu: ضَرَبَ حِجَّتَهُ أَيَّ شَحْمَةً أُذُنِهِ

الْحِجَّةُ [el-ḥaccet] (ḥā'nın fethiyle) Bir nevboncuk yāhūd inciye denir ki nisvān küpe edip kulaklarına āvīze ederler.

الْحِجَّةُ [el-ḥuccet] (ḥā'nın zammıyla) Delīl ve burhāna denir, maksad-ı müstakīmi mübeyyin olduğu için, gerek 'aklī ve naklī ve gerek iknāfī olsun, huccet-i kādī bu ma'nādandır; yukālu: غَلَبَ عَلَيْهِ بِالْحِجَّةِ أَيَّ الْبُرْهَانِ

المِخْجَاجُ [el-miḥcāc] (mīm'in kesriyle) Delā'il ve berāhīn serdiyle 'ilm-i cedelde māhīr olan kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ مِخْجَاجٌ أَيَّ جِدْلٍ

مِخْجَاجٌ [miḥcāc] Cerrāhın yara yoklayacak demir mīline denir.

الإِخْجَاجُ [el-iḥcāc] (hemzenin kesriyle) Bir kimseyi hacc için bedel göndermek ma'nāsınadır; tekūlu: أَحْجَجْتُ فَلَانًا أَيَّ بَعَثْتُهُ لِيُحِجَّ

وَحِجَّةُ اللَّهِ [ve ḥaccetillāh] (vāv-ı kase ve ḥā-yı meftūhe ve āhīrinin cerrīyle) 'Arabların yemīnlerindedir; yekūlune: وَحِجَّةٌ Burada حِجَّةٌ [ḥaccet] masdardır, sebkindedir. وَالَّذِي فَرَضَ الْحَجَّ

الْحُجَّاجَةُ [el-ḥacḥacet] زَلْزَلَةٌ [zelzet] vezninde) Bir yerde mukīm olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَجَّجَ بِالْمَكَانِ إِذَا أَقَامَ بِهِ Ve teveccüh eylediği merāmdan ric'at eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَمَلُوا عَلَى الْقَوْمِ Ve söylemek murād eylediği kelāmı lisāna almış iken 'ale'l-fevr bir mülāhaza zımnında dilini çığneyerek ferāgat ve imsāk eylemek ma'nāsınadır ki مُجَمِّعَةٌ [mucemcemet] mefhūmundandır; yukālu: حَجَّجَ الرَّجُلُ إِذَا أَرَادَ أَنْ يَقُولَ مَا فِي نَفْسِهِ ثُمَّ كَفَّ وَأَمْسَكَ عَنْهُ

الْحَجَّوَجُ [el-ḥacevvec] (ḥā'nın ve cīm'in ve vāv-ı müşeddedenin fethiyle) حَزَوٌّ [hazever] vezninde) Şol yola denir ki bir düzeye rāst ve hemvār olmayıp gāh eğri ve gāh doğru gide; yukālu: طَرِيقٌ حَجَّوَجٌ أَيَّ يَسْتَقِيمُ مَرَّةً وَيَعْوِجُ أُخْرَى

الْحُجُّجُ [el-ḥucuc] (zammeteynle) Çok te-reddüd olunup çığnenmekten nāşī çukurlanmış yollara denir; yukālu: طُرُقٌ حُجُّجٌ Ve mīl ile yoklanmış yaralara denir; yukālu: جَرَّاحٌ حُجُّجٌ أَيَّ مَسْبُورَةٌ Şārihin beyānına göre حَجِّجٌ [ḥacīc] müfredleridir.

الْحَجَّاجُ [el-ḥacāc] (ḥā'nın fethi ve kesriyle) Cānib ma'nāsınadır. Ve çehrede kaş kemiğine denir ki kaş onun üzerinde nābit

olur. Ve

حَاجِبُ الشَّمْسِ [ḥacācu'ş-şems] حَجَّاجُ الشَّمْسِ [ḥacibu'ş-şems] gibi güneş tulū^c ederken en evvel zuhūr eden kenār menziline cüz²-i mer'āsine itlāk olunur; yukālu: بَدَا حَجَّاجُ الشَّمْسِ أَي حَاجِبُهَا

أَلْحَجَّاجُ [el-ḥaçḥac] [غَبَّابٌ] [gābgāb] vezninde) Denī ve nākes ve bī-hayr u menfa'at kimseye denir.

أَلْأَحْحُ [el-eḥacc] [أَزْعُ] [ezecc] vezninde) Pek ve saht ma'nāsınadır; yukālu: رَأْسٌ أَحْحٌ Ve salābet ve metānetinden nāşī aslā terlemez olan ata denir; yukālu: فَرَسٌ أَحْحٌ أَي أَحْقُ

حَجَّاجٌ [Ḥaccāc] [شَدَادٌ] [şeddād] vezninde) Bir recül adıdır. Ve Beyhaḥ nāhiyesinde bir karye ismidir.

يَحْحُ [Yaḥuccu] (muzārī^c bünyesiyle) Fukahā-i Ḳayrevān'den Ebū 'İmrān Mūsā b. Ebī Ḥacc el-Fāsī lakabıdır.

أَلْتَحَّاجُ [et-teḥacc] [تَحَابٌ] [teḥabb] vezninde) Husūmet ve nizā^c edişmek ma'nāsınadır ki her biri ibrāz-ı huccet ederek mücādeleden 'ibārettir; yukālu: تَحَّاجًا إِذَا تَخَاصَمَا

[ح د ج]

أَلْحَدْحُ [el-ḥadec] (fethateynle) Ebūcehil karpuzuna denir, حَنْظَلٌ [ḥanzal] gibi. Ve kavunun küçük tāze düvleğine denir ki kelek dahi derler. Ve tāzece olan قُطْبٌ [ḳuṭb] ve ba'zı nüshaya göre عُطْبٌ [uṭb] nām nebātın dikenlerine denir. قُطْبٌ [ḳuṭb] pamuk ağacına denir ve عُطْبٌ [uṭb] çoban tarağı dedikleri nebattır ki ikisi de dikenli olur ve bunda ḥā'nın zammıyla da cā'izdir.

أَلْحِدْحُ [el-ḥidc] (ḥā'nın kesriyle) Yüke denir, حِمْلٌ [ḥiml] ma'nāsına ki Fārisīde bār denir; yukālu: شَدَّ عَلَى الْبُعَيْرِ الْحِدْحَ أَي الْحِمْلَ

Ve mihaffe tarzında nisvāna mahsūs bir merküb adıdır. Cem'i حُدُوجٌ [ḥudüc] gelir ve أَحْدَاجٌ [aḥdāc] gelir.

أَلْحِدَّاجَةُ [el-ḥidācet] (ḥā'nın kesriyle) Bu dahi zikr olunan merküba denir. Bu, zāhiren شِبْرِيَّةٌ [şiburiyye] dedikleri olacaktır ki tarīk-i Ḥicāz'da nisvān ve cevārī süvār olurlar. Ba'zılar عَمَّارِيٌّ [ammārī] ile beyān eylemekle مِحْفَةٌ [mihaffe] olur. Ve hālen Rüm'da koçu dediklerine de itlāk olunur. Ve

حِدَّاجَةٌ [ḥidācet] Merküb-ı merkūmun edevāt-ı lāzimesine denir, kolan ve sārīr gibi.

أَلْحَدْحُ [el-ḥadec] [ضَرْبٌ] [ḍarb] vezninde) Deveye حَدْحٌ [ḥidc]-i mezbūru yükletmek ma'nāsınadır; yukālu: حَدْحَ الْبُعَيْرِ حَدْحًا Ve vurmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا ضَرَبَهُ Ve bir kimseye vurmak için ok atmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا رَمَاهُ حَدْحَهُ بِالسَّهْمِ إِذَا رَمَاهُ بِه Ve bir kimseye töhmet-i gayr-i vākī'a isnād eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَدْحَهُ بِالسَّهْمَةِ إِذَا حَمَلَهَا عَلَيْهِ وَرَمَاهُ بِهَا Ve tagrīr ilzām eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَدْحَهُ بِبَيْعِ سَوْءٍ وَبِمَتَاعِ سَوْءٍ إِذَا أَلْزَمَهُ بَيْعًا فِيهِ حَدْحَهُ Esās'ın beyānına göre حَنْظَلٌ [ḥanzal] ma'nāsında asldır, ma'ānī-i sārīre ondan müteferri'dir. Meselā حَدْحٌ [ḥidc] ve حِدَّاجَةٌ [ḥidācet] ki merküb-ı mezkūrdur, deveye nisbet acı olmakla itlāk olunmuştur. Ve

حَدْحٌ [ḥadec] (ḥā'nın fethiyle) Bir kimseye حَنْظَلٌ [ḥanzal] atmaktır, ba'dehu hakīki ve ma'nevī nesne atmakta isti'māl olunmuştur. Kezālik vurmak ve gabn eylemek, merāretleri 'alākasıyla ahz olunmuşlardır.

أَلْإِحْدَاجُ [el-iḥdāc] (hemzenin kesriyle) Bu dahi deveye حَدْحٌ [ḥidc] yükletmek

ma'nāsınadır; yukālu: أَحَدَجَ الْبُعَيْرَ إِذَا شَدَّ عَلَيْهِ
الْحَدَجُ

الْحَدَجَةُ [el-ḥadecet] (feteḥātla) Kuş adıdır, bağirtlak kuşuna şebih olur.

أَبُو حُدَيْجٍ [ebū ḥudeyc] زُبَيْرٍ [zubeyr] vezninde) Leylek kuşunun künyesidir. Ve

حُدَيْجٍ [Ḥudeyc] Esmādandır: Ebū Şubās Ḥudeyc b. Selāme ashābdandır.

التَّحْدِيدِجِ [et-taḥdīc] تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Hiddetle kıya kıya bakmak ma'nāsınadır; yukālu: حَدَجُهُ بِبَصَرِهِ أَيَّ حَدَقَهُ

مَخْدُوجٍ [Maḥdūc] ve

حَدَّاجٍ [Ḥaddāc] كَتَّانٌ [kettān] vezninde) Esāmī-i ricāldendir.

ح د ر ج

الْحَدْرَجَةُ [el-ḥadrecet] دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Bir nesneyi muhkem bükme ma'nāsınadır; yukālu: حَدَّرَجَ الْحَبْلَ إِذَا فَتَلَهُ وَأَحْكَمَهُ

الْمُحَدَّرَجِ [el-muḥadrec] مُدَحَّرَجٌ [mudahrec] vezninde) Yüzü düpdüz ve emles nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ مُحَدَّرَجٌ أَيَّ أَمْلَسُ Ve kamçıya denir.

الْحَدْرَجَانِ [el-ḥidricān] (ḥā'nın kesriyle) Kasīrū'l-kāme bodur kimseye denir. Ve bir recül adıdır.

الْحَدْرَجِ [el-ḥadrec] جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Kes ve kimse ma'nāsınadır; yukālu: مَا بِالْدَّارِ مِنْ حَدْرَجٍ أَيَّ أَحَدٍ

[ح ر ج]

الْحَرْجِ [el-ḥarec] (fethateynle) Ağaçları sık ve firāvān olan dar yere denir ki ok işlemez orman gibi sıklığından çobanlar varmak mümkün olmaya; yukālu: دَخَلُوا فِي الْحَرْجِ أَيَّ الْمَكَانِ الضَّيِّقِ الْكَثِيرِ الشَّجَرِ

حَرْجٍ [ḥarec] Günāha itlak olunur, darlı-

ğı müstelzim olmak mülāhazasıyladır; yukālu: وَقَعَ فِي الْحَرْجِ أَيَّ الْإِثْمِ Şāriḥ der ki güneh-kāra حَارِجٌ [ḥāric] denir neseb üzere, zīrā fi'li yoktur. Pes حَرْجٌ [ḥarec] [işm] ma'nāsında ism olur, lākin *Miṣbāḥ*'ta حَرْجٌ 'ibāretiyle vürūdunu tasriḥ eylemiştir. Ve

حَرْجٍ [ḥarec] Beli ince nākaya denir. Ve yerden yapma gerimli nākaya denir. Ve ölmüş cesedi kaldırdıkları tahtaya denir ki birbirine bağlayıp tābūt gibi meyyiti üzerine yükletip götürürler, teskere ta'bīr eyledikleri olacaktır; ba'zı diyār-ı Türkiyyede ona salaca ta'bīr ederler; yukālu: نَقَلَهُ بِالْحَرْجِ وَهُوَ خَشَبٌ يُحْمَلُ فِيهِ الْمَوْتَى

حَرْجٍ [ḥarec] حَرْجَةٌ [ḥarecet] lafzından cem' olur ki çatılkı ağaç koruluğuna denir. Ve

حَرْجَةٍ [ḥarecet] Deve sürüstüne denir. Ve harāmlik, hurmet ma'nāsınadır; yukālu: حَرْجَةٌ أَيَّ حُرْمَةٍ

حَرْجٍ [ḥarec] Masdar olur, harām olmak ma'nāsına ki fi'li dayyik olur; yukālu: حَرَجَتِ الصَّلَاةُ عَلَى الْحَائِضِ حَرْجًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ أَيَّ حُرْمَتٍ

حَرْجٍ [ḥarec] Şol nākaya denir ki tavlı ve semiz bulunmak için kendisine binilmeyip ve erkek deve çekilmeye. Ve

حَرْجٍ [ḥarec] Göz kamaşıp hīrelenmek ma'nāsınadır ki menāfiz-i basar teng olur; yukālu: حَرَجَتِ الْعَيْنُ إِذَا حَارَتْ Ve her taraftan toz ve talaz sıkışıp girişmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: حَرَجَ الْعُبَارُ إِذَا انْضَمَّ

الْحَرْجِ [el-ḥaric] كَيْفٌ [ketif] vezninde) Bu dahi sık ağaçlığa denir ki darlığından çoban vāsıl olmak mümkün olmaya. Ve şol dilir ve bahādıra denir ki harb ve kıtālden aslā münfekk ve mehzūm olmaya, gūyā ki cenkten nükül kendisine müzāyaka verir

ola; yukālu: هُوَ حَرْجٌ أَي لَا يَكَادُ يَبْرُحُ مِنَ الْقِتَالِ
الْحَرْجُ [el-ḥirc] (ḥā'nın kesriyle) Bu dahi
 günāha denir, إِيْمٌ [işm] ma'nāsına. Ve şol
 iplere denir ki şebeke tarzında edip onun-
 la yırtıcı cānverleri sayd ederler. Ve ku-
 rumak için ip üzere serilmiş sevbe denir.
 Cem'i حِرَاجٌ [ḥirāc] gelir, حِبَالٌ [hibāl] vez-
 ninde) Ve

حَرْجٌ [ḥirc] Katır boncuğuna denir, وَدَعَةٌ
 [vede'at] gibi. Ve sayyādın tazıya şikārdan
 ta'yin eylediği hisse-i tu'meye denir. Şārih
 der ki kelbin sayd eylediği şikārdan ken-
 disine de hisse ver ki kanıksın diyecek
 yerde أَخْرَجَ كَلْبَكَ فَإِنَّهُ أَدْعَى لِلصَّبِيدِ derler.

الْحَرْجُ [el-Ḥurc] (ḥā'nın zammıyla) Bir
 mevzi' adıdır.

الْحَرْجَانِ [el-Ḥircān] (ḥā'nın kesri ve tes-
 niye bünyesiyle) İki kimsedir ki biri Benī
 'Amr b. el-Ḥāriş kabilesindedir ve diğeri
 gayr-i mezkūrdur.

الْمُخْرَجُ [el-muḥarrec] [mu'azzam] [mu'azzam]
 vezninde) Şol kelbe denir ki boynunda ka-
 tır boncuğu dizilmiş hālitası ola; yukālu:
 كَلَبٌ مَخْرَجٌ أَي مُقَلَّدٌ بِالْحَرْجِ

الْإِخْرَاجُ [el-iḥrāc] (hemzenin kesriyle)
 Harām eylemek ma'nāsınadır; tekūlu:
 وَأَخْرَجْتُ الصَّلَاةَ عَلَى الْخَائِضِ أَيِ حَرَمْتُهَا
 Ve bir kimseyi günāha komak ma'nāsınadır;
 tekūlu: وَأَخْرَجْتُ فَلَانًا أَيِ آتَمْتُهُ Ve bir kimse-
 yi bir nesneye muzdar ve nāḥār eyle-
 mek ma'nāsınadır; tekūlu: أَخْرَجْتُهُ إِلَيْهِ أَيِ
 أَخْرَجْتُهُ Cümlesi müzāyaka ma'nāsından
 me'hūzdur.

الْمِخْرَاجُ [el-miḥrāc] (mīm'in kesriyle) Pek
 soğuk geceye itlāk olunur ki sıkı ve dar
 yerlere sokulmağa bā'is olur; yukālu: لَيْلَةٌ
 مِخْرَاجٌ أَيِ شَدِيدَةُ الْقُرِّ

حَارِجٌ [Hāric] Yemen'de bir mevzi'dir.

حِرَاجُ الظُّلَمَاءِ [ḥirācu'z-zalmā'] (ḥā'nın
 kesriyle) Ziyādesiyle kesif ve müterākim
 olan zulmete itlāk olunur. حِرَاجٌ [ḥirāc] zikr
 olunan حَرْجٌ [ḥarec]in cem'idir ki sık ağaç-
 lığa denir; yukālu: طَرُقُوا فِي حِرَاجِ الظُّلَمَاءِ أَيِ
 مَا كَثَفَ مِنْهَا

الْحَرْجُوجُ [el-ḥurcūc] (ḥā'nın zammıyla)
 Semiz olup yerden yapma gerimli nākaya
 denir, 'alā-kavlin yavuz ve şedīd olanı-
 na yāhūd ince belli yaranmış āteş yürek-
 li işlek nākaya denir. Ve bārid ve şedīd
 rüzgāra denir.

التَّحْرِيجُ [et-taḥrīc] [tefīl] [tefīl] vezninde)
 Sıkıştırmak ve müzāyakaya giriftār eyle-
 mek ma'nāsınadır; yukālu: حَرَجُهُ تَحْرِيجًا إِذَا
 صَيَّقَهُ

حَرْبِجٌ [Ḥarīc] [emīr] [emīr] vezninde) Semu-
 re b. Cundeb b. Hilāl'in ceddı ismidir.

الْحُرْجَةُ [el-ḥurcet] [cur'at] [cur'at] vezninde)
 Küçük kovaya itlāk olunur.

Şārih der ki mü'ellif تَجَنَّبُ [tecennub]
 ma'nāsına dāll olan tefa'ul bābından
تَحْرِجٌ [taḥarruc] māddesini ihmāl eyledi
 ki meşhūrdur, günāhtan perhīz edip sak-
 kınmak ma'nāsınadır; yukālu: تَحْرَجُ زَيْدٌ إِذَا
 تَجَنَّبَ الْحَرْجَ أَيِ الْإِيْمَ

[ح ر ب ج]

الْحُرْبُجُ [el-ḥurbuc] (bā-yı muvahhade ile)
 عُصْفُرٌ [uṣfur] vezninde) ve

الْحَرْبَاجُ [el-ḥirbāc] [dirbās] [dirbās] veznin-
 de) Mutlakan iri ve dızman şey'e denir.

[ح ر ز ج]

الْحَرَازِجُ [el-Ḥarāzic] (ḥā'nın fethi ve zā-
 yı mu'cemenin kesriyle) Cuzām kabilesi
 yurdunda bir niçe suya itlāk olunur.

[ح ش ر ج]

الْحَشْرَجُ [el-ḥašrec] (şīn-i mu'ceme ile جَعْفَرُ [ca'fer] vezninde) Çakıllı yerde olan eşmelere denir. Ve şol bardağa denir ki Mekke bardağı gibi yufka ve nāzūk ve latif ve nazif olmakla suyunu süzer ola; tekūlu: سَفَانِي بِالْحَشْرَجِ أَي بِالْكَوْزِ الرَّقِيقِ الْحَارِيّ Ve ba'zı dağlarda olan hılkī oyma çukura denir ki yağmur suyu irkilip turna gözü gibi duru ve sāfī olur. Ve

حَشْرَجٌ [Ḥašrec] A'lām-ı nāstandır. Ve كَذَانُ الْأَرْضِ [kezzānu'l-arḍ] ma'nāsınadır ki küfeki ta'bīr olunan gevşek taşlara denir; müfredi حَشْرَجَةٌ [ḥašrecet] tir hā'yla. Ve

حَشْرَجَةٌ [ḥašrecet] [dahrecet] gibi masdar olur, muhtazar hasta mevt hālinde gargara-i nefes eylemek ma'nāsına; yukālu: حَشْرَجَ الْمَرِيضُ إِذَا غَزَعَرُ عِنْدَ الْمَوْتِ وَرَدَدَ النَّفْسَ Ve merkeb āvāzını boğazında terdīd eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَشْرَجَ Müellif bunları müsāmahaten ism sūretinde resm eylemiştir, lākin masdarlardır.

[ح ض ر ج]

الْحَضِجُ [el-ḥiḍc] (hā'nın kesri ve dād-ı mu'cemenin sūkūnuyla) Deve suvardıkları havuz içre bākī kalan suya denir; hā'nın fethiyle de lügattir. Ve nāhiye ma'nāsınadır; yukālu: فِي حَضِجٍ مِنْهُ أَي نَاحِيَةٍ

الْحَضِجُ [el-ḥaḍc] [ḍarb] vezninde) Ateş yakmak ma'nāsınadır; yukālu: حَضَجَ النَّارَ حَضَجًا مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَوْقَدَهَا حَضَجَهُ إِذَا صَرَبَهُ Ve gark eylemek ma'nāsınadır; yukālu: Ve yelmek ma'nāsınadır; yukālu: حَضَجَ الشَّيْءَ فِي الْمَاءِ إِذَا غَرَقَهُ Ve karına çatlayıp yırtılacak nesne sokmak

ma'nāsınadır; yukālu: مَا كَادَ يَنْشُقُّ مِنْهُ

الْمِحْضَجُ [el-miḥḍac] [minber] vezninde) Ateş ölçerecek kösegiye denir. Ve dā'imā yoldan sapıp 'udül eder olan kimseye ve hayvāna denir ki yolca gitmez olur; yukālu: هُوَ مِحْضَجٌ أَي حَايِدٌ عَنِ الطَّرِيقِ

الْإِنْحِضَاجُ [el-inḥiḍāc] [infi'āl] vezninde) Nihāyet-i gazabdan pür-āteş olmak ma'nāsınadır ki çatlayıp yırtılmağa müşrif olur; yukālu: إِنْحَضَجَ الرَّجُلُ إِذَا التَّهَبَّ غَضَبًا Ve yer yüzüne yayılıp münbasit olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِنْحَضَجَ أَي انْبَسَطَ

الْحِضَاجُ [el-ḥiḍāc] [kitāb] vezninde) Şol tuluma denir ki bir nesneye dayanmış ola.

الْحُضَاجُ [el-ḥuḍāc] [gūrāb] vezninde) Şol kimseye denir ki beli arkasına doğru eğilip ve karnı taşra çıkık ola; yukālu: رَجُلٌ حُضَاجٌ أَي الْمُتَقَوِّسُ الظَّهْرُ الْخَارِجُ الْبَطْنِ

التَّحْضِيجُ [et-taḥḍīc] [tefīl] vezninde) Kelāmda تَضَجِعُ [taḍci'] gibidir, ya'nī bir sözü tamāmıyla edā eylemeyip bir tarafa yatımlı ve meyilli olarak eksik ve kāsır söylemek ma'nāsınadır; yukālu: وَهُوَ شَبِيهُ التَّضَجِيعِ Ve bu, zikr olunan حِضْجٌ [ḥiḍc] ma'nāsındandır ki nāhiyeye denir.

[ح ف ج]

الْحَفْنَجِيُّ [el-ḥafencā] [alendā] vezninde) Gevşek ve çolpa kimseye denir ki aslā bir işe yaramaz ola; yukālu: رَجُلٌ حَفْنَجِيٌّ أَي رِخْوٌ لَا غَنَاءَ عِنْدَهُ يَعْغِي لَا نَفْعَ فِيهِ

[ح ف ض ر ج]

الْحِفْضِجُ [el-ḥifḍic] [zibric] vezninde) Ve

الْحِفْضَاجُ [el-ḥifḍāc] [dirbās] vezninde)

de) ve

الْحَفَاضِحُ [el-ḥufaḍiç] (عُلَابِيَّةٌ [‘ulābiṭ] vezninde) Şişman olup karnı salkı olan kimseye denir.

الْحِفْنِضَاجُ [el-ḥifindāç] (ḥā'nın ve fā'nın kesriyle) حِفْنِضَاجٌ [ḥifndiç] ma'nāsınadır.

الْحَفْضَجَةُ [el-ḥafḍacet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Semirmek ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ مَعْصُوبٌ مَا حَفْضَجَ عَلَى الْبِنَاءِ لِلْمَجْهُولِ أَيُّ مَا سَمِينُ

[ح ف ل ج]

الْحَفَّالِجُ [el-ḥafalleç] (عَمَلَسٌ [‘amelles] vezninde) ve

الْحَفَّالِجُ [el-ḥufālic] (عُلَابِيَّةٌ [‘ulābiṭ] vezninde) Apışığı ayrık kimseye denir ki ayaklarını birbirine yakın olup paçası ayrık olur, أَفْحَجٌ [efḥac] ma'nāsınadır.

الْحَفْلِجُ [el-ḥiflīç] (قِنْدِيلٌ [kindīl] vezninde) Bodur kimseye denir.

الْحَفَّالِجُ [el-ḥafālic] (ḥā'nın fethi ve lām'ın kesriyle) Hurde develere denir; حَفَّلَجٌ [ḥafelleç] müfredidir, عَمَلَسٌ [‘amelles] vezninde.

الْحَفْلِجُ [el-ḥafleç] (جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Vücudunu beri öte tahrik edip salarak yürür olan kimseye denir; yukālu: هُوَ حَفَّلَجٌ إِذَا كَانَ يُحْرِكُ جَسَدَهُ إِذَا مَشَى

[ح ف ن ج]

الْحَفْفَنِجُ [el-ḥafenneç] (نُونٌ [nūn] la [‘amelles] vezninde) Bodur kişiye denir.

[ح ل ج]

الْحَلِجُ [el-ḥalc] (ḥā'nın fethi ve lām'ın sükülüyle) Pamuğun çiğit ta'bir olunan dānesini çıkarmak ma'nāsınadır; yukālu: حَلَجَ الْقُطْنَ حَلَجًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا خَلَصَ Gerçi ma'nāsı zāhir olduğundan

mü'ellif tefsirinden süküt eyledi, lākin *Miṣbāḥ*'tan münfehım husūsan Zemaḥşerī *Muḥaddimetü'l-Edeb*'de حَلَجٌ [ḥalc] felḥamīden-i penbe 'ibāretiyle ki pamuğun çekirdeğini çıkarmak ma'nāsınadır beyān eylemekle o güne terceme olundu. Ve pamuk atmağa نَدَفٌ [nedf] denir. Bizim حَلَّاجٌ [ḥallāç] dediğimiz نَدَّافٌ [neddāf] olacaktır. Ve bazen ehadühümā āher makāmında isti'māl olunur. Ve bütün gece yāhūd bütün gündüz durmayıp gitmek ma'nāsına isti'māl olunur, güyā ki zamān-ı mezbūru hallāçlamış olur; yukālu: حَلَجَ الْقَوْمُ لِيَلْتَهُمْ إِذَا سَاوَرَهَا Ve horoz kanatlarını gerip yayarak tavuğuna basmak kasdıyla üzerine yürümek ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: حَلَجَ الدِّيَكِ إِذَا نَشَرَ جَنَاحِيهِ وَمَشَى إِلَى أَنْثَاءِ اللَّسْفَادِ Ve ekmeği pişirirken oklava ile bir tarafa çevirmek ma'nāsına isti'māl olunur, güyā ki مِخْلَاجٌ [miḥlāç] ile pamuğu çevirir; yukālu: حَلَجَ الْخُبْرَةَ إِذَا دَوَّرَهَا بِالْمِخْلَاجِ Ve vurmak ma'nāsına isti'māl olunur, takyid ve ıtlāk 'alākasıyla; yukālu: حَلَجَهُ بِالْعَصَا إِذَا صَرَبَهُ بِهَا Ve zartalamak ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: حَلَجَ الرَّجُلُ إِذَا حَبَّقَ Ve azca azca ya'nī kesik kesik yürüyüp gitmek ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: حَلَجَ الرَّجُلُ إِذَا مَشَى قَلِيلًا قَلِيلًا

الْحَلَّاجُ [el-ḥallāç] Pamuk hallāçlayan ya'nī çekirdeğini çıkaran üstāda denir. Bu diyarlarda hallāç dediğimiz نَدَّافٌ [neddāf] olacaktır ki pamuk atan kimsedir. 'Arabistān semtlerinde حَلَّاجٌ [ḥallāç] başka ve نَدَّافٌ [neddāf] başkadır, ve ehadühümā āher mevki'inde dahi zebān-zeddır.

الْحَلِجِ [el-ḥalīç] ve

الْمَحْلُوجُ [el-maḥlūç] Hallāçlanmış pamuğa denir.

الْحَلَجَةُ [el-ḥalceṭ] (ḥā'nın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Mesîre ve mesâfe ma'nāsına isti'mâl olunur; tekûlü: **بَيْنَنَا وَبَيْنَهُمْ حَلَجَةٌ بَعِيدَةٌ أَي مَسِيرَةٌ**

المِخْلَاحُ [el-mihlâc] [mi'râc] vezninde) Ayağı çabuk eşkin eşeğe itlâk olunur, tîz tîz yürümekle gūyâ ki pamuk hallâclar. Ve yufka açacak oklavaya itlâk olunur, teşbîh tarîkiyle. Ve Ḥarmele b. Ma'kil nām kimsenin feresi ismidir. Ve pamuk hallâclayacak nesneye denir ki murâd pamuktan dâne çıkaracak âlettir. Anadolu'da ve bizim diyârlarda çırçır ta'bîr olunur. Bir tarza çarhtır, dâneli pamuğu onun ağızına verip çevirirler, dâneleri beri tarafa dökülüp öte tarafa hâlis pamuğu dökülür, işte **مِخْلَاحُ** [mihlâc] o çarh olacaktır.

المِخْلَعُ [el-mihlec] [minber] vezninde) Bu dahi eşkin eşeğe itlâk olunur. Ve üzerinde pamuk hallâclayacak nesneye denir, tahta ve taş ve hasır gibi. Ve makara ve çarh iğine denir.

المِخْلَجَةُ [el-mihlecet] (hâ'yla) Bu dahi üzerinde pamuk hallâclanacak şey'e denir, üzerinde **مَا يُخْلَجُ عَلَيْهِ** ma'nāsına.

الْحِلَاحَةُ [el-ḥilâcet] (ḥā'nın kesriyle) Hallâclık hîrfetine denir.

الْحَلِيجَةُ [el-ḥalīcet] [ḥadīcet] vezninde) İçinde hurmâ islatılmış süte denir ki ekl ederler, 'alâ-kavlin yayıkta çalkanmış ayran üzere olan yağa denir yâhūd yağ tulumunun sıkıntısına denir. Ve kına sıkıntısına denir, **غُصَارَةُ الْحِنَاءِ** [uṣārātu'l-ḥinnâ] ma'nāsına. Ve üzerine süt sağılmış kere yağına denir.

الْحَلُوحُ [el-ḥalūc] [ṣubūr] vezninde) Leme'an eden sehâba denir ki şems isâbetiyle iltimâc eder.

التَّحْلُجُ [et-teḥalluc] [tefa'ul] vezninde) Havâda sehâb-ı bârika leme'an ederek oynayıp hareket eylemek ma'nāsınadır; yukâlu: **وَيَتَحَلَّجُنَّ فِي صَدْرِكَ طَعَامٌ لَا يَتَحَلَّجُنَّ فِي صَدْرِكَ أَي لَا يَدْخُلُنَّ قَلْبَكَ مِنْهُ شَيْءٌ فَإِنَّهُ ضَارَعَتْ فِيهِ النَّصْرَانِيَّةُ أَي لَا يَدْخُلُنَّ قَلْبَكَ مِنْهُ شَيْءٌ فَإِنَّهُ نَطِيفٌ**

تَحْلُجُ [teḥalluc] Halecân ve dagdaga-i kalb ma'nāsına isti'mâl olunur; ve minhu kavlu 'Adiy b. Ḥâtim: **لَا يَتَحَلَّجُنَّ فِي صَدْرِكَ طَعَامٌ لَا يَتَحَلَّجُنَّ فِيهِ النَّصْرَانِيَّةُ أَي لَا يَدْخُلُنَّ قَلْبَكَ مِنْهُ شَيْءٌ فَإِنَّهُ ضَارَعَتْ فِيهِ النَّصْرَانِيَّةُ أَي لَا يَدْخُلُنَّ قَلْبَكَ مِنْهُ شَيْءٌ فَإِنَّهُ نَطِيفٌ**

Şârih der ki *Nihāye*'de: **وَفِي حَدِيثِ عَدِيٍّ قَالَ لَهُ النَّبِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ 'إِبْرَاهِيمُ مَسْرُومٌ لَمْ يَدْخُلْ قَلْبَكَ مِنْهُ شَيْءٌ فَإِنَّهُ ضَارَعَتْ فِيهِ النَّصْرَانِيَّةُ أَي لَا يَدْخُلُنَّ قَلْبَكَ مِنْهُ شَيْءٌ فَإِنَّهُ نَطِيفٌ**

المُخْلَجُ [el-muḥlec] [mukrem] vezninde) Tîz elden hâzır ve derpiş olan şey'e denir, gūyâ ki dânesi çekilmiş pamuk menzilinde olur; yukâlu: **نَقْدٌ مُخْلَجٌ أَي وَحِيٌّ خَاضِرٌ**

الْحُلُجُ [el-ḥuluc] (zammeteynle) Ekül ve pür-hür kimselere denir. Zâhiren müfredi **حَلُوجٌ** [ḥalūc]dur; sehâb-ı bârikaya yâhūd pamuktan dâne çekenlere teşbîh olunmuştur; yukâlu: **قَوْمٌ حَلُجٌ أَي كَثِيرُوا الْأَكْلَ**

الِإِخْتِلَاحُ [el-iḥtilâc] [ifti'al] vezninde) Bir kimsenin zimmetinde olan hakkını tahlis ve ahz eylemek ma'nāsınadır ki **حَلُجٌ** [ḥalc]-i kutndan me'hūzdu; yukâlu: **إِخْتَلَجَ فَلَانَ حَقَّهُ إِذَا أَخَذَهُ**

[ح م ج]

التَّخْمِيحُ [et-tahmīc] [tefīl] vezninde) Bir nesneye şiddet ve dikkatle dike dike bakmak ma'nāsınadır; yukâlu: **حَمَّجَ الرَّجُلُ عَيْنَهُ إِذَا نَظَرَ إِلَيْهِ بِشِدَّةٍ** Ve göz çukurlanıp içeriye batık olmak ma'nāsınadır; yukâlu: **حَمَّجَتْ إِذَا غَارَتْ**

çehre mütegayyir olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَمَّحَ وَجْهَهُ إِذَا تَغَيَّرَ مِنَ الْعُصْبِ

Şārih der ki bazıları bu ma'ānī-i selāseyi ma'nā-yı vāhid 'add eylemekle تَحْمِيحٌ [taħmīc] gazabdan nāṣī çehre mütegayyir ve göz içeriye gā'ir olarak şiddetle dike dike bakmak ma'nāsına olur. Mü'ellifin harf-i terdīd ile إِمَامَةُ النَّظَرِ أَوْ إِمَامَةُ الْبَصَرِ kavli-i sānīyi te'yīd eder. Pes kavli-i evvele göre 'adedi üzere teşvīṣ ve tahlīt olur. İntehā.

Ve 'inde'l-ba'z تَحْمِيحٌ [taħmīc] bir nesneden yāhūd bir kimseden havf ve feza' sebebiyle yāhūd bir adama tenbīh ve tehdīd sebebiyle gözlerinin siyāhını aktarıp çevirerek ve gözlerini belirtip ayırarak hayli zamān dike dike ve kıya kıya dikkatle bakmak ma'nāsınadır; yukālu: مَا زَالَ يُحَمِّحُ فَلَانَ أَيُّ يَدِيمِ النَّظَرِ مَعَ فَتْحِ الْعَيْنَيْنِ وَإِدَارَةِ الْحَدَقَةِ فَرَعًا أَوْ وَعِيدًا Ve

تَحْمِيحٌ [taħmīc] Sonradan arıklayıp mehzūl olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَمَّحَ الرَّجُلُ إِذَا هُرِلَ

أَلْحَمُوحٌ [el-ħamūc] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Geyik ve sığın makūlesi hayvānın küçük yavrusuna denir. Şārihin beyānına göre ceyranın ve āhūnun ve sığın yavrularına mahsūstur, vech-i mezkūr üzere nazar eder oldukları hasebiyle.

[ح م ل ج]

أَلْحَمْلَجَةُ [el-ħamleccet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) İpi muhkem bükme ma'nāsınadır; yukālu: حَمَّلَجَ الْحَبْلَ إِذَا قَتَلَهُ شَدِيدًا

أَلْحَمْلَاجُ [el-ħimlāc] (hā'nın kesriyle) Kuyumcu körüğüne denir, مِنتَافِحُ الصَّائِغِ [minfāhu'ş-ṣā'iğ] ma'nāsına. Esās'ın beyānına göre حَلَجُ الْقَطْنِ [ħalcu'l-kuṭn]

māddesinden mezīdedir, ke-mā yukālu: وَكَأَنَّمَا تَنْفُخُ فِي الْجَمْلَاجِ وَهُوَ الْمُنْفَاحُ كَأَنَّهُ يَحْلُجُ النَّارَ

[ح ن ج]

أَلْحَنْجُ [el-ħanc] (hā'nın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Bir nesneyi bir tarafa eğmek ma'nāsınadır; yukālu: حَنَجَ الشَّيْءَ حَنْجًا مِّنْ أَمَالِهِ إِذَا أَمَالَهُ وَحَنَجَ الْحَبْلَ إِذَا قَتَلَهُ شَدِيدًا Ve bir kimseye bir hācet ve mühimme 'arız ve hādis olmak ma'nāsınadır; yukālu: وَحَنَجْتُهُ حَاجَةً أَيُّ عَرَضْتُ لَهُ Ve bu, ma'nā-yı evvelden me'hūz olmak gālibdir.

أَلْإِحْتَاَجُ [el-iħnāc] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir şeyi bir cānibe eğmek ma'nāsınadır; yukālu: وَأَحْنَجُهُ إِذَا أَمَالَهُ Ve bir tarafa eğilmek ma'nāsına lāzım olur; yukālu. وَأَحْنَجَ الشَّيْءَ إِذَا مَالَ Ve sükūn bulmak ma'nāsınadır; yukālu. وَأَحْنَجَ الشَّيْءَ إِذَا سَكَنَ أَحْنَجَ الْخَبْرَ: إِذَا أَخْفَاهُ Ve sūr'at eylemek ma'nāsınadır; yukālu: وَأَحْنَجَ الرَّجُلَ إِذَا أَسْرَعَ Ve hīn-i tekel-lümde kelāmı muhannesler edāsı gibi bür-rüp kıvrırmak ma'nāsınadır; yukālu: كَلَامُهُ إِذَا أَلَوَاهُ كَمَا يَلْوِيهِ الْمُحْنَتُ

أَلْحَنْجُ [el-ħinc] (hā'nın kesriyle) Asl ve esās ve bünyād ma'nāsınadır; yukālu: عَادَ إِلَى حَنْجِهِ أَيُّ أَضْلِهِ

أَلْحَنْجَانُ [el-ħannāc] (kettān [kettān] vezninde) Muhannes kimseye denir ki müzekker-i semā'ī ta'bir olunur, puştunu puşt-ı kahbe imāle eder olduğu için itlāk olunmuştur.

أَلْإِحْتِنَاَجُ [el-iħtināc] (ifti'āl [ifti'āl] vezninde) Bu dahi bir tarafa meyl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِحْتَنَجَ الشَّيْءَ إِذَا مَالَ

أَلْمِحْنَجَةُ [el-miħnecet] (mikneset [mikneset] vezninde) Edevāttan bir nesnenin ismidir. Zāhiren bir şeyi bir tarafa eğecek ālet

olacaktır, bāgçevānların keke dedikleri aletleri gibi.

[ح ن ب ج]

الْحَنْبِجُ [el-ḥinbic] (زَنْبِجُ [zibric] vezninde) Bite denir ki pirenin birāderidir, فُئْلٌ [kaml] gibi.

الْحُنْبُجُ [el-ḥunbuc] (فُنْفُذُ [kunfuz] vezninde) ve

الْحُنَابِجُ [el-ḥunābic] (عُلَابِطُ [‘ulābiṭ] vezninde) Yumru ve vücūdu dolgun kunt insān ve hayvāna denir, sār’ir eşyāya da vasf olur; yukālu: رَجُلٌ وَحِمَارٌ وَشَيْءٌ حُنْبِجٌ وَحُنَابِجٌ أَيُّ صَحْمٌ مُمْتَلِئٌ

الْحَنَابِجُ [el-ḥanābic] (ḥā’nın fethiyle) Hurde karıncalara denir, صَغَارُ النَّمْلِ [şigārū’n-neml] ma’nāsına. Müfredi mersūm olmamakla zāhiren حُنْبِجٌ [ḥunbuc]dür, فُنْفُذُ [kunfuz] vezninde yāhūd müfredi nā-mesmū’dur.

الْحُنَيْبِجُ [el-ḥuneybic] (musaggar bünyesiyle) Ğaniyy kabilesi yurdunda bir su adıdır.

[ح ن د ج]

حُنْدُجٌ [ḥunduc] (فُنْفُذُ [kunfuz] vezninde) Bir recül adıdır. Ve

حُنْدُجٌ [ḥunduc] Şol pākīze ve münbit kumsala denir ki türāb-ı tayyib gibi elvān nebāt inbāt eder ola.

الْحَنَادِجُ [el-ḥanādīc] (سَرَابِيلُ [serābil] vezninde) Tülānī olan kum yığınları-na, ‘alā-kavlin kısa kısa olan kumluklara denir. Müfredi حُنْدُجٌ [ḥunduc] ve حُنْدُوجَةٌ [ḥundūcet]tir ḥā’ların zammıyla.

الْحَنَادِجُ [el-ḥanādīc] (ḥā’nın fethiyle) ‘Azīmü’l-cüsse olan develere denir.

[ح ن ض ج]

الْحِنْضِجُ [el-ḥinḍic] (ḍād-ı mu’ceme ile زَنْبِجُ [zibric] vezninde) Şol gevşek ve süst-tabī’at çolpa ve mühmel kişiye denir ki aslā bir işe yaramayıp ve elinden hayr ve menfa’at gelmez ola; yukālu: رَجُلٌ حِنْضِجٌ أَيُّ رِخْوٌ لَا خَيْرَ عِنْدَهُ

[ح و ج]

الْحَوَجُ [el-ḥavc] (ḥā’nın fethi ve vāv’ın sükūnuyla) Selāmet ma’nāsınadır ki āfāt-ı zāhiriyye vü bātiniyyeden sālīm olmaktan ‘ibārettir; yekūlūne: حَوْجًا لَكَ أَيُّ شَارِihİN beyānına göre bu, lügat-ı Yemāniyyedir. Ve

حَوَجٌ [ḥavc] Muhtāc olmak ma’nāsınadır; yukālu: حَاجٌ إِلَيْهِ يَحْوَجُ حَوْجًا بِمَعْنَى اِحْتِاجٍ der ki ba’zılar مَا أَحْوَجُهُ kelimesini ki fi’l-i ta’accübdür, şüzūza haml eylediler, güyā ki sülāsīden insiyāğı olmamakla ve ba’zılar كِ اِحْتِاجٍ بَعْدَ حَذْفِ الزَّوَائِدِ māddesinden savg te-kellūfünü irtikāb eylediler; sülāsīden ise vech-i mezkūr üzere masūg olduğu vāki olmakla merkūmların kelāmları istikrā-i nākīstan nāşi olduğu zāhirdir.

الْإِحْتِجَابُ [el-iḥtiyāc] (اِفْتِعَالٌ [ifti’āl] vezninde) Muhtāc olmak ma’nāsınadır; yukālu: اِحْتِاجٌ إِلَيْهِ اِحْتِجَابًا أَيُّ صَارَ مُحْتِاجًا لَهُ Ve bir nesneye şevk ve ragbetle meyl ve muhabbet eylemek ma’nāsına isti’cāl olunur; yukālu: اِحْتِاجٌ إِلَيْهِ أَيُّ اِنْعَاجٍ

الْإِحْوَاجُ [el-iḥvāc] Hemzenin kesriyle ki aslı üzeredir, bu dahi muhtāc olmak ma’nāsınadır; yukālu: حَوْجٌ إِلَيْهِ بِمَعْنَى اِحْتِاجٍ Ve muhtāc eylemek ma’nāsına müte’addi olur; tekūlu: أَحْوَجُهُ أَنَا أَيُّ جَعَلْتُهُ مُحْتِاجًا

الْحَوْجُ [el-ḥūc] (ḥā’nın zammıyla) Fakr ve fāka ma’nāsınadır.

الْحَاجَةُ [el-hācet] (cīm'in fethiyle) Ma'lumdur ki kişinin muhtāc olduğu şey'e denir, Fāriside bāyeste ve Türkide gerekli ta'bīr olunur; cem'ci cinsi حَاجٌ [hāc] gelir hā'sız ve cem'ci sīgāt حَاجَاتٌ [hācāt] ve حَوْجٌ [hivec] gelir hā'nın kesri ve vāv'ın fethiyle ve حَوَائِجٌ [havā'ic] gelir, gayr-i kıyās üzere yāhūd bu lügat-ı müvellededir yāhūd takdīr-i müfred üzere, ya'nī gūyā ki حَائِجَةٌ [hā'icet]ten cem'ci eylediler. Şārih müldde kavlini tahti'e eylemiştir, zīrā işbu: "إِنَّ لِلَّهِ عِبَادًا خَلَقَهُمْ لِحَوَائِجِ" "İn lile hadisinde vārid olmuştur. Ve İmām Ḥalīl, kitabında "رَاحٌ" faslında: "يُقَالُ: رَاحٌ عَلَى التَّخْفِيفِ مِنْ "رَاحٍ" فَطَرِحَ الْهَمْزَةَ كَمَا خَفَّفُوا الْحَاجَةَ مِنَ "الْحَائِجَةِ" أَلَا تَرَاهُمْ جَمَعُوهَا عَلَى حَوَائِجِ" "ibaretiyle sıhhatini isbāt eylemiştir. Mütercim der ki Ḥarīrī, *Durre*'de حَاجَةٌ [hācet] lafzının cem'inde حَوَائِجٌ [havā'ic] dediklerini tevḥīm eyleyip Şihāb şerhinde ezyed-i itāle ile demiştir ki حَاجَةٌ [hācet] lafzının 'inde'l-Ḥalīl aslı حَائِجَةٌ [hā'icet] olmakla cem'inde حَوَائِجٌ [havā'ic] denir, ve حَائِجَةٌ [hā'icet] 'unvānı 'Arabdan mesmū'dur, lākin isti'mālī nādiridir. Ve İbn Cinnī mesmū'iyetini inkār ile حَائِجَةٌ [hā'icet]i takdiren müfred 'tibār eyledi. Ve bazıları حَوَائِجٌ [havā'ic] حَوَائِجٌ [havā'ic] lafzının ki حَاجَةٌ [hācet] ma'nāsınadır, cem'ci olmasına zāhib oldu. Buna göre kıyās cem'ci حَوَائِجِي [havā'ic] olup lākin kalb olunmakla ya'nī yā' takdīm olunup حَوَائِجٌ [havā'ic] olur. el-Hāsıl akvāl-i selāse-i mezkūre üzere حَوَائِجٌ [havā'ic] saḥīh ve fusahā kelāmında vārid olmuştur; ve minhu'l-hadīsu: "أَطْلُبُوا الْحَوَائِجِ" "عِنْدَ حِسَانِ الْوُجُوهِ"

الْحَوَائِجَاءُ [el-ḥavcā'] (ṣaḥrā') vezninde) Bu dahi hācet ve lāzıme ma'nāsınadır; ve minhu tekūlu: مَا لِي فِيهِ حَوَائِجٌ وَلَا لَوْجَاءُ

مَا لِي فِيهِ حَوَائِجٌ وَلَا لَوْجَاءُ بِصِغَةِ التَّصْغِيرِ Burada لَوْجَاءُ [levcā'] kelimesi de hācet ma'nāsına müsta'meldir, niteki māddeinde mübeyyendir. Ve 'Arablar مَا لَمْ يَكُنْ فِي صَدْرِي حَوَائِجٌ وَلَا لَوْجَاءُ derler, مَا لَمْ يَكُنْ فِي صَدْرِي حَوَائِجٌ وَلَا لَوْجَاءُ ma'nāsını murād ederler, zīrā derūna 'arız olan rībe ve gümān muhtācū'l-izāle olmakla mübālagatan ona itlāk eylediler; ve yekūlūne: كَلَّمْتُهُ فَمَا رَدَّ حَوَائِجًا وَلَا لَوْجَاءً أَيْ كَلِمَةً كَلَّمْتُهُ فَمَا رَدَّ كَلِمَةً قَبِيحَةً وَلَا حَسَنَةً عَلَى بَيْضَاءَ وَلَا سَوْدَاءَ Mü'ellifin burada tefsiri leff ü neşr-i müşevveştir.

الْحَاجِ [el-hāc] (sāc) vezninde) Bir nev' dikenlik adıdır, Türkide deve dikeni dedikleridir ki üzerine kudret helvāsı yağ; müfredi حَاجَةٌ [hācet]tir hā'yla.

التَّحْوِجُ [et-teḥavvuc] (tefa'ul) vezninde) Muhtāc olduğu hācet ve mühimme talebinde olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَوَجَ الرَّجُلُ إِذَا طَلَبَ الْحَاجَةَ ve yukālu: فَلَإِنْ حَوَجَ أَي يَطْلُبُ مَا يَحْتَاجُهُ

التَّحْوِيجُ [et-taḥvīc] (tefīl) vezninde) Sālik sülūk eylediği tarīkten sarf ve tahvīl ile saptırmak ma'nāsınadır; yukālu: حَوَجَ بِهٍ عَنِ الطَّرِيقِ إِذَا عَوَّجَهُ ma'nāsına mevzū' olmakla ma'anī-i mezkūre bi'l-cümle ona mübtenīdir. Pes işbu تَحْوِيجٌ [taḥvīc] tarīk-i āhere muhtāc kılmak ma'nāsını mutazammındır yāhūd bināsı izāle için olmakla muhtāc-ı sülūk olduğu tarīkten hācetini selb eylemek olur; ve tekūlu: حَوَجْتُ لَهُ أَي لِفُلَانٍ أَي تَرَكْتُ طَرِيقِي فِي هَوَاءِ

الْحَوَائِجَاءُ [el-ḥuveycā'] (musaggar būnyesiyle) حَوَائِجَاءُ [ḥavcā'] kelimesinden tasgīrdir, niteki zikr olundu. Ve

حَوَائِجَاءُ [ḥuveycā'] Cāddeye muhālif burgaç yola itlāk olunur ki hīn-i iktizāda ona

sülük olunur; tekülü: خُذْ حَوْجَاءَ مِنَ الْأَرْضِ أَيُّ طَرِيقًا مُخَالِفًا مُلْتَوِيًا

ذُو الْحَاجَتَيْنِ [Zu'l-Hāceteyn] Muḥammed b. İbrāhīm b. Munķiz nām kimsenin lakabıdır ki evvel-i hulefā-i ʿAbbāsiyye olan ʿAbdullāh es-Seffāh cenābına ibtidā o beyʿat eylemiştir. Her gün iki hācetini revā eylemek bābında ʿahd eylemeleriyle merkūm onunla mülakkab olmuştur.

[ح ي ح]

الْحَيْجِ [el-ḥayc] (hā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) حَوْجٌ [ḥavc] lafzında lügattir ki vāvī ve yāī olur; yukālu: حَاجَ الرَّجُلُ يَحِجُّ بِمَعْنَى حَاجَ يَحُوجُ

الْحَاحِ [el-ḥāc] (sāc [sāc] vezninde) Deve dikenine denir, niteki ānifen zikr olundu. Ve bu yā'iyedir.

Şārih der ki pes vāviyyede zikri mütedāfī' olmuş olur.

الْإِحْيَاخِ [el-iḥyāc] (hemzenin kesriyle ki asl üzeredir) ve

الْإِحْجَاةُ [el-iḥācet] (ikāmet [ikāmet] vezninde) Yer, zikr olunan dikenlik inbāt eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَحْيَجَتِ الْأَرْضُ وَأَحَاجَتْ إِذَا أَتَيْتِ الْحَاحَ

الْحَيْيَعِ [el-ḥuyeyc] (zūbeyr [zubeyr] vezninde) Zikr olunan حَاجٌ [ḥāc] kelimesinden musaggardır.

FASLU'L-ḤĀ'İ'L-MU'CEME

(فَضْلُ الْحَاءِ الْمُعْجَمَةِ)

[خ ب ج]

الْحَيْجِ [el-ḥabc] (hā'nın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Vurmak ma'nāsınadır; yukālu: Ve zartalamak ma'nāsınadır; yukālu: خَبَجَ الرَّجُلُ إِذَا حَبَجَ Ve cimāc eylemek ma'nāsınadır; yukālu: خَبَجَهَا إِذَا جَامَعَهَا

الْحَبَّاجَاءِ [el-ḥabācā'] (hā'nın fethi ve elifin meddiyle) Kesirü'd-dirāb olan ya'nī pek kuvvetli ve māyeli olmakla dişiyeye çok aşar olan aygıra ve erkek deveye denir. Ve ahmak ve sebük-magz kişiye denir.

الْحَيْجِ [el-ḥabic] (ketif [ketif] vezninde) Bu dahi ahmak adama denir.

الْحُنْبُجَةِ [el-ḥunbucet] (kūnfuzet [kūnfuzet] vezninde) Küpe denir, dū [denn] ma'nāsına. Ve bu, mu'arredir, ya'nī humçe-i Fārisīden yāhūd hunb lafzının musaggarı olan hunbekten mu'arredir. Pes küçük küpe itlāk olunmak muktezā-yı mādededir.

[خ ب ر ن ج]

الْحَبْرُجِ [el-ḥabernec] (bā-yı muvahhade ve rā-i mühmele ve nūn'la sefercel [sefercel] vezninde) Nerm ve nāzūk bedene denir, جِسْمٌ نَاعِمٌ [cism nā'im] ma'nāsına; yukālu: Burada بِبَائِنٍ nüshaları galattır, savāb olan vech-i mezkūr üzere-dir, niteki ʿUbāb ve Muḥkem'de öylece mukayyedir.

الْحَبْرُجَةِ [el-ḥabernecet] (hā'yla) Gıdā güzel olmak, ya'nī me'kūl ve meşrūbu dā'imā hoş ve nefis olmak ma'nāsınadır.

[خ ب ع ج]

الْحَبَّاعَةُ [el-ḥab'acet] (ḥā'nın fethi ve bā'nın sükūnuyla **دَحْرَجَةٌ** [dahrecet] vezninde) Sülük eylediği tarikte şekk ve iştibāh eden adamın yürüyüşü gibi adımları sık sık atarak āhestece gider gitmez yürümek ma'nāsınadır; yukālu: **ذَهَبَ فُلَانٌ يُحْبَعُ أَيُّ يَمْشِي مَشْيَةً مُتَقَارِبَةً كَمَشْيَةِ الْمُرِيبِ**

[خ ح ج]

الْحَجُّوجُ [el-ḥacūc] (**صَبُورٌ** [ṣabūr] vezninde) Ziyādesiyle serd ve şedid esen rüzgāra denir ki uğradığı nesneyi şakk veyā def^c eder ola, 'alā-kavlin doğru bir düzeye esmeyip burulu burulu dolaşık eser ola; yukālu: **تَهَبُ الْحَجُّوجُ أَيُّ الرِّيحُ الشَّدِيدَةُ الْمَرِّ أَوِ الْمُلْتَوِيَّةُ فِي هُبُوبِهَا**

الْحَجَّوَجَاءُ [el-ḥacevcāt] (ḥā'nın ve cīm'in fethiyle) Bu dahi **حَجُّوجٌ** [ḥacūc] ma'nāsınadır.

الْحَجُّجُ [el-ḥacc] (**حَجٌّ** [ḥacc] vezninde) Öte kakmak, def^c ma'nāsınadır; yukālu: **حَجَّجَ الشَّيْءَ حَجًّا إِذَا دَفَعَهُ** Ve yarmak ma'nāsınadır; yukālu: **حَجَّجَ الْحَطَبَ إِذَا شَقَّهُ** Ve burulmak ma'nāsınadır; yukālu: **حَجَّجَ سَاعِدُهُ إِذَا التَوَى** Ve cimā^c eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **حَجَّجَهَا إِذَا جَامَعَهَا** Ve ishālle çımkırmak ma'nāsınadır; yukālu: **حَجَّجَ إِذَا رَمَى بِسَلْحِهِ** Ve toprak savurmak ma'nāsınadır; yukālu: **حَجَّجَ بِرِجْلِهَا إِذَا نَسَفَ بِهَا التُّرَابَ**

الْحَجَّجِيَّةُ [el-ḥaḥacet] (**زَلْزَلَةٌ** [zelzelet] vezninde) Gam ve havf makūlesi 'āriza sebebiyle bozulup melūl ve münkabız olmak ma'nāsınadır; yukālu: **حَجَّجَجَ الرَّجُلُ إِذَا انْتَبَضَ** Ve gizlenmek ma'nāsınadır; yukālu: **حَجَّجَجَ فُلَانٌ إِذَا اسْتَخْفَى** Ve zikr olunan rih-i **حَجُّوجٌ** [ḥacūc] esmek ma'nāsınadır; yukālu: **حَجَّجَجَ أَيُّ تَحَجَّجَجَ أَيُّ تَهَبُ حَجُّوجًا**

çökertmek ma'nāsınadır; yukālu: **حَجَّجَجُوا إِذَا أَنَاخُوهَا سَرِيعًا** Ve derūnda muzmer olan kavlı ve endişeyi ketm eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **حَجَّجَجَ الرَّجُلُ إِذَا لَمْ يُبَدِّ مَا فِي نَفْسِهِ** Ve cimā^c eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **حَجَّجَجَ الْمَرْأَةَ إِذَا جَامَعَهَا**

الْحَجَّاجَةُ [el-ḥaccācet] (ḥā'nın fethi ve cīm'in teşdidiyle) ve

الْحَجَّاجَةُ [el-ḥaḥācet] (**سُرَّارَةٌ** [sersāret] vezninde) Ahmak, lā-ya^ckil kişiye denir ki söylediğini ve āherin sözünü idrāk eylemez ola; yukālu: **رَجُلٌ حَمَّاجَةٌ وَحَجَّاجَةٌ: أَحْمَقُ لَا يَغْقَلُ**

الْحَجَّوَجِيُّ [el-ḥacevcā] (ḥā'nın ve cīm'in fethiyle) Ayakları pek uzun olan kimseye denir ki yukarısı kısa olmakla taslak ve nā-zībā olur; yukālu: **رَجُلٌ حَجَّوَجِيُّ أَيُّ الطَّوِيلِ الرَّجُلَيْنِ يَغْنِي الْمَفْرُطُ فِي الطُّولِ**

[خ د ج]

الْحِدَاجُ [el-ḥidāc] (**كِتَابٌ** [kitāb] vezninde) Nāka günü tamām olmazdan mukaddem köşegini düşürmek ma'nāsınadır; yukālu: **حَدَجَتِ النَّاقَةُ حِدَاجًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا أَلْقَتْ وَكَلَدَهَا قَبْلَ تَمَامِ الْأَيَّامِ**

Şārih der ki işbu **حِدَاجٌ** [ḥidāc] māddeşi hāsāyisten değildir, belki her zāt-ı zılf ve hāfirde 'āmm olmakla mü'ellif **إِلْقَاءِ الدَّابَّةِ** 'unvānyla zikr eylemek evlā idi, niteki *Muḥkem*'de öylece mersūmdur. **حِدَاجٌ** [ḥidāc] ki sülāsīdir, vech-i mezkūr üzere kable tamāmi müddeti'l-haml ilkā-i velede mahsūstur gerek tāmū'l-hilkat ve gerek nākisü'l-halikat olsun. O nākaya **حَادِجٌ** [ḥādīc] ve o velede **حَدِيجٌ** [ḥadīc] denir. Ve **إِحْدَاجٌ** [iḥdāc] ki mezīddir, nākisü'l-hilkat veled ityānına mahsūstur, gerek tamāmi'l-müddet ve gerek nākisü'l-müddet olsun, niteki mü'ellif dahi tasrīh eylemiştir. O

nākaya مُخْدَجٌ [muḥdic] ve o veledе مُخْدَجٌ [muḥdec] denir ve mu'tāde olan nākaya مُخْدَاجٌ [miḥdāc] denir. Her hālde خِدَاجٌ [ḥidāc] ve إِخْدَاجٌ [iḥdāc] noksāna dāll olmakla bi'l-isti'āre mutlakan noksānda isti'māl olunurlar. İntehā. Ve

خِدَاجٌ [ḥidāc] Noksan ma'nāsına isti'māl olunur; ve minhu: صَلَاتُهُ خِدَاجٌ أَي نَقْصَانٌ Mü'ellif misāl-i mezbūr ile işbu: "كُلُّ صَلَاةٍ فَهِيَ خِدَاجٌ" كُلُّ صَلَاةٍ لَمْ يُقْرَأْ فِيهَا ve لَيْسَ فِيهَا قِرَاءَةٌ فَهِيَ خِدَاجٌ "كُلُّ صَلَاةٍ لَمْ يُقْرَأْ فِيهَا ve لَيْسَ فِيهَا قِرَاءَةٌ فَهِيَ خِدَاجٌ" hadīslerine işāret eylemiştir. خِدَاجٌ [ḥidāc] lafzı vech-i mezkūr üzere masdar olmakla hazf-i muzāf ile ذَاتٌ خِدَاجٍ te>vīlinde olup yāhūd mübālagaten masdar ile vasf olmuştur.

الْحَادِجُ [el-ḥādic] (حَارِجٌ [ḥāric] vezninde) Şol nākaya denir ki müddet-i hamli tamām olmazdan mukaddem köşeğini ilkā eylemiş ola. Ve bu, evsāf-ı muhtassadanır yāhūd fā'il-i nesebīdir.

الْحَدِيجُ [el-ḥādīc] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Müddet-i hamli tamām olmazdan mukaddem zuhūr eden deve köşeğine denir.

الإِخْدَاجُ [el-iḥdāc] (hemzenin kesriyle) Nāka nākisü'l-hilkat köşek ilkā eylemek ma'nāsınadır, her ne kadar müddet-i hamli tamām ise de; yukālu: أَخْدَجَتِ النَّاقَةُ إِذَا جَاءَتْ بِوَلَدٍ نَاقِصٍ وَإِنْ كَانَتْ أَيَّامَهُ تَامَةً Gerçi إِخْدَاجٌ [iḥdāc] lafzından vech-i mesrūd üzere bu ma'nā hakīkī ve ma'nā-yı ātī mecāzī olup lākin teşvīş-i ezhān için mecāzīyi takdīm eylemiştir, niteki ıztırāb 'ādetleridir. Ve 'Arablar işbu "Mevsim-i sayfın yağmuru kalil ve nākıs oldu" diyecek yerde أَخْدَجَتِ الصَّيْفَةُ derler ki ma'nā-yı mezbūrdan müste'ārdır. Bu misāli Ebū 'Ubeyde: أَخْدَجَتِ الشُّتُوَةُ 'unvānıyla zikr eylemiştir. Ve Esās'ta صَيْعَةٌ أَخْدَجَتِ الصَّيْبَةَ ibāretiyle mersūmdur.

[ḍay'at] çiftliğe denir.

الْمُخْدِجُ [el-muḥdic] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Nākisü'l-hilkat köşek doğuran nākaya denir, gerek müddet-i hamli tamām ve gerek noksan olsun.

الْمُخْدَجُ [el-muḥdec] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) Nākisü'l-hilkat doğan deve köşeğine denir, gerek günü tām ve gerek nākıs olsun. Ve

مُخْدَجٌ [muḥdec] نَاقِصٌ [nākiş] ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: رَجُلٌ مُخْدَجٌ أَي نَاقِصٌ Ve

مُخْدَجٌ [Muḥdec] Esāmīdendir: Muḥdec b. el-Ḥāris, Kināne kabilesinden bir batn pederinin ismidir. Muhaddisinden Refī' el-Muḥdecī onlardandır.

[خ د ل ج]

الْحَدَلَجَةُ [el-ḥadellec] (ḥā'nın ve dāl'ın ve lām-ı müşeddedenin fethiyle) Kolları ve baldırları kabak dolması gibi dolgun olan hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ حَدَلَجَةٌ أَي مُمْتَلِئَةٌ الذَّرَاعَيْنِ وَالسَّاقَيْنِ

[خ ر ج]

الْحُرُوجُ [el-ḥurūc] (دُخُولٌ [duḥūl] vezninde) ve

الْمُخْرَجُ [el-maḥrec] Mīm'in ve rā'nın fethiyle ki masdar-ı mīmīdir, bir mekāndan taşra çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: خَرَجَ مِنْ مَوْضِعِهِ خُرُوجًا وَمَخْرَجًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا بَرَزَ مِنْهُ Ve مَخْرَجٌ [maḥrec] kelimesi ism-i mekān olur; yukālu: خَرَجَ مَخْرَجًا لَطِيفًا

Müellifin Baṣā'ir'de beyānına göre خُرُوجٌ [ḥurūc] ki بُرُوزٌ [burūz] ma'nāsınadır, gerek hāric olan makarrından ve gerek hālinden olsun, ve makarrı dahi gerek dār ve belde ve gerek sevb olsun ve hāli dahi gerek fi-nefsihi ve gerek fi-esbābihi'l-hārice hāli

olsun. Ve إخراج [iḥrāc] ki taşra çıkarmak ma'nāsındır, ekseri cevāhir ve a'fyānda müsta'meldir, ke-kavlihi ta'ālā: ﴿إِنكُمْ﴾ مُخْرَجُونَ Ve tekvīn mevki'inde isti'māl olunur ki sıfat-ı fi'liyyedir, ke-kavlihi ta'ālā: ﴿فَأَخْرَجْنَا بِهِ أَزْوَاجًا مِنْ نَبَاتٍ شَتَّى﴾ Ve تَخْرِيجٌ [taḥrīc] ki tū'cīl [tef'īl]'dir, ekseri 'ulūm ve sına'atta müsta'meldir. Ve خَرَجٌ [ḥarc] ve خَرَجٌ [ḥarāc] ki ثَلَجٌ [selc] ve سَحَابٌ [sehāb] veznindedir, galle-i arzdan ve istiglāl olunan 'abd ve gulām gallesinden hāric ve hāsıl olan nesneye denir ki خَارِجٌ [ḥāric] ismiyle tesmiye olunmuştur, ba'dehu arz-ı harāciyye üzere darb olunan darībede ya'nī resm-i zemīnde gālib olmuştur. Bu münāsebetle ehl-i zimmet rū'ūsuna vaz' olunan cizyeye dahi itlāk olunmuştur; fe-yukālu: أَدَى خَرَجَ أَرْضِهِ وَأَدَى أَهْلَ الدِّمَّةِ خَرَجَ رَأْسِهِ

خُرُوجٌ [ḥurūc] Yevm-i kıyāmetin ismidir ki murād يَوْمُ الْخُرُوجِ [yevmu'l-ḥurūc] olacaktır, ke-mā kāle'l-Beydāvi fi tefsiri kavlihi ta'ālā: ﴿ذَلِكَ يَوْمُ الْخُرُوجِ﴾ أَيُّ مِنَ الْقُبُورِ وَهُوَ مِنْ أَسْمَاءِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَقَدْ يُقَالُ لِلْعَبِيدِ

خُرُوجٌ [ḥurūc] Şi'rde ya'nī 'arūziyyūn ıstīlāhında sıladan sonra melfūz olan elif harfine itlāk olunur, meselā: "عَفَّتِ الدِّيَارُ" محلّها فمقامها "zīrā revī harflerinden onunla hurūc olunur. Ve 'inde'l-Aḥfeş خُرُوجٌ [ḥurūc] hurūf-ı līnedir ki vāv ve yā' ve eliftir.

الْمُخْرَجُ [el-muḥrec] (mīm'in zammı ve rā'nın fethiyle) Gāh olur ki if'āl bābından masdar-ı mīmī olur, çıkarmak ma'nāsına; yukālu: أَخْرَجَهُ إِخْرَاجًا وَمُخْرَجًا ve gāhī ism-i mef'ūl olur ve gāhca ism-i mekān olur, zīrā fi'l-i sīlāsiden mütecāviz olsa ism-i

mekānında mīm mazmūm olmak muttari-dedir, ke-mā yukālu: هَذَا مُدْخَرَجُنَا

الْخُرُوجُ [el-ḥarc] (ḥā'nın fethi ve rā'nın sūkūnuyla) ve

الْخَرَجُ [el-ḥarāc] (sehāb [sehāb] vezninde ve ḥā'ların zammıyla cā'izdir) إِنَاوَةٌ [itāvet] ma'nāsındır ki emvāl-i nāstan cibāyet olunan meblagdır. خَرَجٌ [ḥarāc] kelimesinin cem'i أَخْرَاجٌ [aḥrāc] gelir, ve أَخَارِيجٌ [eḥārīc] ve أَخْرَجَةٌ [aḥricet] gelir, ve أَزْمَانٌ [ezmān] ve أَزْمِنَةٌ [ezminet] gibi; zāhiren أَخَارِيجٌ [aḥārīc] cem'ü'l-cem'dir.

'Acībdır ki mü'ellif خَرَجٌ [ḥarāc] إِنَاوَةٌ [itāvet] ile ki tefsir bi'l-ahfādır, ve إِنَاوَةٌ [itāvet] خَرَجٌ [ḥarāc] ile ki devri muta-zammındır ve جَزِيَّةٌ [cizyet] harāc-ı arzla ve resm-i rū'ūs-i ehl-i zimmetle tefsir edip vech-i iknā' üzere tebyīn eylememiştir. Esās'ta أَدَى إِنَاوَةَ أَرْضِهِ وَضَرَبَتْ عَلَيْهِمُ الْإِنَاوَةَ أَيُّ الْجَبَايَةِ [itāvet] "أتى-يأتي" mādidesinden münşā'ib إِنَاءٌ [itā] kelimesinden ki rey' ve fazl ve feyz ma'nāsındır, me'hūz olmakla fi'l-asl rey' ve fazl-ı māl ma'nāsına olup ba'dehu hasbe'l-mersūm taraf-ı sultāna edā olunan harāc ve cizyede isti'māl olunmuştur. Ve خَرَجٌ [ḥarc] ve خَرَجٌ [ḥarāc] vech-i mezkūr üzere bir ma'nāyadır, نَوَالٌ [nevāl] ve نَوَالٌ [nevāl] gibi. Ve 'inde'l-ba'z خَرَجٌ [ḥarc] خَرَجٌ [ḥarāc]dan ahasstır ki خَرَجٌ [ḥarc] resm-i re'se mahsūstur ve خَرَجٌ [ḥarāc] resm-i re's ve resm-i arzdan e'ammdır. Ve 'inde'l-ba'z 'ale'l-aksdir yāhūd vazīfe cihetiyle taraf-ı sultāndan arz üzere darb olunan beher sene cānib-i mīriye me'hūz olan resm-i mersūme kezālik ehl-i zimmet rū'ūsuna vaz' olunan cizyeye itlāk olundu; fe-yukālu: أَدَى خَرَجَ أَرْضِهِ وَأَدَى أَهْلَ الدِّمَّةِ خَرَجَ

رُؤُوسِهِمْ Ve Tātārḥāniyye'de meşrūh oldu-
ğu üzere arāzī uç kısımdır, arz-ı memleket
ve arz-ı 'öşriyye ve arz-ı harāciyyedir.
Kısm-ı evvel mülk-i pādīşāhtır. Sānī
mülk-i müslimīndir. Sālis mülk-i ehl-i
zimmettir. Ahireynde bey' ve hibe ve
vakf ve vasiyyet ve irs makūlesi tasarrufāt
bi'l-cümle cā'izdir. Kısm-ı evvelde cā'iz
değildir. Ve arāzī-i 'öşriyye arz-ı 'Arab-
dır, kezālik ehl ve sükkānı tav'an Müslim
olan yāhūd 'anveten feth olunup beyne'l-
guzāt taksīm olunan arzıdır. Ve arāzī-i
harāciyye Başra'dan mā-'adā sevād-ı
'Irāk'tır. Kezālik Mekke'den mā-'adā
feth olunup ehl ve sükkānı onda takrīr
olunan yāhūd ahālisiyle imāmin 'akd-i
musālaha eylediği arzıdır. Ve خُرَاجُ [ḥarāc]
iki nev'dir. Biri harāc-ı muḳāsemedir ki
nisf ve hums ve süds gibi ba'zı hāricdir
ki arzın tākat ve tahammülüne göredir.
Ve biri harāc-ı vazīfedir ki vācib olan
arz-ı mezkūreden intifā'-ı temekkününe
ta'allukladır, 'uhde-i zimmet olandır,
niteki Hazret-i 'Ömer radiyallāhu 'anhu
su bālig olan bir dönüm tarlaya hinta ve
şar'ırdan bir sā' ve bir dirhem vaz' eylemiş-
tir. Ve جِزْيَةٌ [cizyet] lafzı 'inde'l-ba'z Fārisī
olan gizyet mu'arrebidir ve 'inde'l-ekser
'Arabīdir, طَائِفَةٌ [ṭā'ifet] ma'nāsına olan جِزْيَةٌ
[cuz'] yāhūd فَضَاءُ [ḳaḏā] ve كِفَايَةٌ [kifāyet]
ma'nalarına olan جِزَاءُ [cezā] māddesinden
me'hūzdur, ḥarāc-ı arza ve ehl-i zimmet
rū'ūsuna darb olunan kesime itlāk olun-
muştur. Lākin خُرَاجُ [ḥarāc] darībe-i arza
ve جِزْيَةٌ [cizyet] darībe-i rū'ūsta müte'āref
olmuştur. İntehā.

Ve kavluhu sallallāhu 'aleyhi ve selleme:
"الْخُرَاجُ بِالضَّمَانِ" أَي غَلَّةُ الْعَبْدِ لِلْمُشْتَرِي بِسَبَبِ أَنَّهُ
يَأْتِي فِي ضَمَانِهِ Ya'nī "Abd-i müşterānın 'ameliy-

le hāsıl olan galle ve menfa'at müşterinin
olur." Tasvīr-i mesele budur ki bir kim-
se āherden bir 'abd iştirā edip bir müddet
onu istiglāl ya'nī 'imālle bir mikdār gal-
le ve menfa'at istihsāl eyledikten sonra
'abd-i mezbūrun şer'an reddi mūcib bir
'ayb-ı kadīmīne ki onu bāyī' setr ve ihfā
edip yāhūd ona muttalī' değil idi, müşterī
o 'ayba vākıf oldukta, 'abd-i mezbūru
tamām-ı semeniyle bāyī'ine redd ve rücu'
ya'nī geri verip verdiği akçeyi tamāmen
istirdād eder ve 'abd-i mezbūrun vech-i
mezkūr üzere 'ameliyle istihsāl olunan
galle bi'l-cümle müşterinin olur. Bāyī' onu
talebe kādir olmaz, zīrā 'abd müşterī ye-
dinde olduğu müddette telef ve helāk olsa,
damānında olmakla kendi mālından olmuş
olup bāyī' üzere bir nesne terettüb eylemez
idi. Ve hadīs-i merkūm: "الْعُرْمُ بِالْغَنَمِ"
gibi cevāmī'ü'l-kelim aksāmındandır,
بِالضَّمَانِ kavlinde bā' sebebiyyedir, mukad-
der مُسْتَحَقُّ kelimesine müte'allik olmakla
بِالضَّمَانِ التَّحْرَاجُ مُسْتَحَقُّ takdīrindedir. Yāhūd
bā' mukābele içindir ve muzāf mahzūftur,
بِقَاءِ الْخُرَاجِ فِي مُقَابَلَةِ الضَّمَانِ
مَنَافِعُ الْمَبِيعِ بَعْدَ الْقَبْضِ تَبْقَى لِلْمُشْتَرِي فِي مُقَابَلَةِ
الضَّمَانِ اللَّازِمِ عَلَيْهِ بِتَلَوِّفِ الْمَبِيعِ
sebkindedir. Ve bunda 'abd temsīl tarīkiyledir; emet ve
sā'ir a'yān-ı emlakta cārīdir. Ve fukahā-i
'izām hükmi mezbūr üzere fūrūf-ı kesire
binā eylemişlerdir. Hülāsa gerek harāc ve
gerek arāzī-i mezkūre ve cizye ve sā'ir
mezkūrātın mahalli kütüb-i fikihiyye olup
tafsīl ve ahkāmı onda meşrūh olmakla bu-
rada istitrāden bu kadarca icmāl olunmuş-
tur, men rāme fe'l-yurāci' semmete.

خُرَاجُ [el-ḥarac] (سَرْجُ [serc] vezninde) خُرَاجُ
[ḥarāc] ma'nāsındadır ki zikr olundu. Ve
خُرُجُ [ḥarac] Henüz zuhūr ve neşret eylediği

hinde sehāba itlāk olunur. Ve keseden çıkan masrafa itlāk olunur ki دَخَلَ [daħl] ve إِيرَادٌ [īrād] mukābilidir. Lisānımızda dahi harc itlāk olunur; yukālu: لَهُ خَرَجٌ كَثِيرٌ أَيُّ. Ve خِلَافِ الدَّخْلِ

خَرَجَ [Ḥarc] Yemāme'de bir mevzī' adıdır. **الْخُرْجُ** [el-ḥurc] (ḥā'nın zammıyla) Ma'rūf kaptır ki Fārisīde hurcīn ve Türkīde dahi hurc ile müte'āreftir; heybeden büyük olur. Cem'ī خِرْجَةٌ [ḥirecet] gelir ḥā'nın kesri ve rā'nın fethiyle, جُحْرٌ [cuħr] ve جِحْرَةٌ [ciħaret] gibi. Ve

خُرْجٌ [Ḥurc] Diyār-ı Temīm'de bir vādī ismidir.

الْخُرْجُ [el-ḥarec] (fethateynle) Bir nesne aklı karalı alaca olmak ma'nāsınadır; ekserī hayvānda müsta'meldir, gūyā ki aralıktan levn-i vāhid hāric olur. Mü'ellif bunu isim sūretinde resm edip lākin masdar olmak gālibdir.

الْأَخْرَجُ [el-aḥrec] [aḥmer] vezninde) Aklı karalı alaca olan hayvāna denir; müennesinde خُرْجَاءُ [ḥarcā'] denir; yukālu: كَبِشَ أَوْ ظَلِيمٌ أَخْرَجَ أَيُّ بِهِ بَيَاضٌ وَسَوَادٌ ve yukālu: نَعَامَةٌ خُرْجَاءُ Lisānımızda dahi o tonda olan ata ahrec ta'bīri şāyi'dir. Ve

أَخْرَجَ [aḥrec] Çoban aldankıcı ta'bīr olunan kuşa denir, مُكَّاءٌ [mukkā'] gibi.

الْإِخْرَجَاعُ [el-iḥricāc] [iḥmirār] vezninde) ve

الْإِخْرِيَجَاعُ [el-iḥrīcāc] [iḥmirār] vezninde) Hayvān aklı karalı alaca olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِخْرَجَ الظَّيْمِ وَإِخْرَجَ إِذَا كَانَ أَخْرَجَ

الْمُخْرَجَةُ [el-muḥarrecet] (مُنْقَشَةٌ) [munakkašet] vezninde) Şol arza itlāk olunur ki cā-be-cā ba'zı yerlerinde nebāt

olup ve ba'zı yerleri açık ola, gūyā ki aralıklarından kıt'a kıt'a ihrāc olunmuş ola; yukālu: أَرْضٌ مُخْرَجَةٌ إِذَا صَارَ نَبْتُهَا فِي مَكَانٍ دُونَ مَكَانٍ

التَّخْرِيجُ [et-taḥrīc] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bir nesneyi taşra çıkarmak ma'nāsınadır, ba'dehu mecāzen ba'zı ef'āl ve ahvāle isti'māl olunmuştur, ez-cümle ānifen zikr olunan ma'nāda isti'māl olunmuştur. Kezālik bir nesne zarfında hem ucuzluk ve bolluk ve hem kıtlık olmakta isti'māl olunur, gūyā ki aralıktan hāleteynin biri tahrīc olunur; yukālu: غَامٌ فِيهِ تَخْرِيجٌ أَيُّ خِضْبٌ وَجَدْبٌ ve yukālu: غَامٌ مُخْرَجٌ Ve mevāşī mer'ānın bir mikdārını ekl ve bir mikdārını terk ve ibkā eylemek ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: خَرَجَتِ الرَّاعِيَةُ الْمَرْعَى إِذَا أَكَلَتْ بَعْضًا مِنْهُ وَتَرَكَتْ بَعْضًا Ve üstād kendi şākirdini hirfetinde destūr verip başka çıkarmak kezālik hoca efendi, tālibine ba'de-tekmīli'n-nūsha izn ve icāzet verip kendi gibi hoca eylemek ma'nāsına isti'māl olunur. Bunlar her biri 'ilm ve san'atında üstād-ı kāmil olduktan sonra olur; yukālu: فِي الْأَدَبِ خُرْجُهُ إِذَا دَرَبَهُ وَعَلَّمَهُ فَجَعَلَهُ خَرِيْبًا Ve gulām-ı mekteb yazboz ta'bīr olunan meşk ve ders levhinin ba'zı yerini yazıp ve ba'zı yerini terk eylemek ma'nāsına isti'māl olunur. Etfāl-i mekteb husūsan 'Arabīstān'da birer levha ittihāz edip derslerini ve meşklarını ona yazıp ba'de't-ta'allūm onu silip ders-i ātilerini ketb ederler. Nev-āmūzlara hocaları terkīm ederler; yukālu: خَرَجَ الْغُلَامُ Esās'ta der ki bir kitābın fusūl ve ebvābı kayd olunmayıp yerleri açık kalsa, o kitāba مُخْرَجٌ [muḥarrec] itlāk olunur. Pes تَخْرِيجٌ [taḥrīc] bu ma'nāya da isti'māl olunur. Ve

تَخْرِيجٌ [taḥrīc] 'Amel ve san'atı yek-renk

ve yek-üslüb eylemeyip birbirine muhālif gūnāgūn işlemek ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: حَرَجَ الْعَمَلُ إِذَا جَعَلَهُ ضَرْوً وَأَلْوَانًا: يَغْنِي بِخَالِفٍ بَعْضُهُ بَعْضًا

الْحَرِيجُ [el-ḥarīc] (قَتِيلٌ [qatīl] vezninde) Etfāl-i 'Arab beynlerinde bir la'ib adıdır. Onda ehadühümā āhere قَطَامٌ [qatāmī] vezninde حَرَجَ حَرَجَ derler. Vech-i tesmiye dahi budur; birisi elinde bir nesne ahz edip āhere ihrāciyla emr eder.

الْحُرَاجُ [el-ḥurāc] (غَرَابٌ [gūrāb] vezninde) Mutlakan bedende çıkan kurhalara ve çibanlara denir, ya'nī verem-i hārrın māddeşi mütehallel olmayıp irin bağlasa ona حُرَاجٌ [ḥurāc] itlāk olunur. Ve ba'zı ta'likātta mü'ellifin burada الْحُرَاجُ الْفُرُوحُ 'ibāretine müfredi cem' ile tefsir eylemekle *Şihāh*'in bu makāmda 'ibāresi ondan evlādır diye harf-endāzlık eylemiştir. *Miṣbāh*'ta musarraḥ olduğu üzere حُرَاجٌ [ḥurāc] cem' ve müfredi حُرَاجَةٌ [ḥurācet] olmakla cem'i cem' ile tefsir olmuş olur.

الْحُرَجَةُ [el-ḥurecet] (هَمَزَةٌ [hamezet] vezninde) Makarrında ārām eylemeyip kapıcılar kethüdāsı gibi ekserī girip çıkar olan kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ حُرَجَةٌ أَي كَثِيرُ الْحُرُوجِ وَالْوُلُوجِ وَلَجَةٌ [vulecet] kelimesi dahi munzam ve mülhaktır ve muktezā-yı mādde dahi öylece olmaktadır.

الْحَارِجِيُّ [el-ḥāriciyy] Şol kimseye denir ki asl ve zātında şeref ve siyādet yok iken ya'nī fūrū-māye iken bi-nefsihi şān ve siyādet peydā eylemiş ola. Bi-zātihi ahvāl-i akrānından hurūcu bā'is-i tesmiye-dir. Ve vasf-ı mezkūr gāh olur ki mediha olur eğer kendiden a'lā kimsenin rütbe-

sine hurūc eylemiş ise ve zemīme olur menzile-i ednāya hurūc eylemiş ise.

بَنُو الْحَارِجِيَّةِ [Benu'l-Ḥāriciyyet] 'Arabdan bir batn-ı ma'rūftur; nisbetinde حَارِجِي [Ḥāriciyy] denir.

أُمُّ حَارِجَةَ [Umm Ḥāricet] Cāhiliyye'de Becīle kabilesinden bir hatun idi ki "أَسْرَعُ" meselinin menşe'i idi, katı vāfir kabīle ondan tevellüd eylemiştir; nikāhı be-gāyet esra' idi, hemān bir kimse gelip kendisine edāt-ı nikāh-ı Cāhilī olan حَطْبٌ [ḥitb] dese kendisi dahi نِكَاحٌ [nikḥ] deyip ona teslīm olur idi. İktinā eylediği Ḥārice, mezbūrenin sadrı oğludur, lākin kimin eser-i nutfesi olduğu ma'lūm değildir. 'Alā-kavlin pederi Bekr b. Yeşkur b. 'Advān b. 'Amr b. Qays 'Aylān'dır.

الْحُرُوجُ [el-ḥarūc] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Şol ata itlāk olunur ki boynu uzun olmakla dā'imā boynunu kuvvetle gerip uzatarak dizgine sürmekle dizgini fersüde ve muzmahil eder olu. Bu takrīble dā'imā dizgin-den hurūcu bā'is-i tesmiyedir. Ve

خُرُوجٌ [ḥarūc] Dā'imā sā'ir develerden başkaca alarga mahalde çöküp yatar olan nākaya itlāk olunur. Cem'i حُرُوجٌ [ḥuruc] gelir (zammeteynle) ve bu fa'ül bi-ma'nā fā'il olmakla tezkīri ve te'nīsī müsāvīdir.

الْحَوَارِجُ [el-ḥavāric] حَارِجَةٌ [ḥāricet]in cem'idir ki çıkıcı ve çıkmak şānından olan nesnedir; te'nīsī mevsūf itibārıylaadır. Bu ma'nādandır ki 'Arablar bir tāze civānın zātında merkūz olan māye-i necābeti ve vāye-i rūş ü reviyeti zuhūr edip 'ākılāne rey ve tedbire ve retk u fetk-ı umūra şürū' ve ibtidār eyledikte حَرَجَتْ ظَهَرَتْ نَجَابَتُهُ وَتَوَجَّهَ لِإِبْرَامِ الْأُمُورِ حَوَارِجُهُ derler, ma'nāsına ve cem'iyeti hasā'il ve ef'al

ve āsar i'tibārıyladır. Ve 'Arablar, kısırak at ve cāriye ve kancık eşek makülesi mālā malı Xَوَارِجُ الْمَالِ [ḥavāricu'l-māl] itlāk ederler, bey' ve isti'māl eylememeleriyle, güyā ki mülk ve mällarından hāric 'add ve i'tibār ederler. Ve

خَوَارِجُ [Ḥavāric] Ehl-i ehvā' ve bid'atten kavm-i ma'rūftur ki nāstan ya'nī cemā'at-i müslimīnden hurūc eylediler. Mezheb cihetinde kendilerine mahsūs makāle-i hezeyān-āmizleri vardır. Ma'lūm ola ki üzerine cemā'at ittifāk ettikleri imām-ı hakkın üzerine hurūc eden kimseye خَارِجِيّ [ḥāriciyy] derler, gerek o hurūc sahābe vaktinde ve gerek tābi'ın zamānında ve gerek her vakte olsun. Ve o tā'ifeye خَارِجَةٌ [ḥāricet] ve tavā'ifine خَوَارِجُ [ḥavāric] itlāk olunur. Ve onlar yedi fırkadır: Fırka-i ūlā مُحَكَّمَةٌ [Muḥakkimet]tir ki vakt-i tahkīimde İmām 'Alī kerremallāhu vec-hehu üzere hurūc eylediler. Ve fırka-i sāniye بَيْهَسِيَّةٌ [Beyhesiyyet]tir ki Beyhes b. el-Heysām ve tevābi'idir. Ḥaccāc onun dest ve pālarını kat' ve katl eylemiştir, bu husūsta 'adli vākī' olmuştur. Fırka-i sālise أَزَارِقَةٌ [Ezāriqat]tır. Ve bunlar Nāfi' b. el-Ezraḡ nām şahsın etbā'idır. Fırka-i rābi'a نَجْدَاتٌ [Necedāt]tır ki Necedet b. 'Amir el-Ḥānefi tevābi'idir. Ve bunların ba'zına عَازِرِيَّةٌ [Āziriyet] itlāk ederler ki fūrū'un cehāletinde nāsı ma'zūr 'add ederler. Fırka-i hāmise أَصْفَرِيَّةٌ [Aşferiyet]tir ki Ziyād b. el-Aşfer etbā'idır. Fırka-i sādise اِبَاضِيَّةٌ [İbādiyyet]tir ki 'Abdullāh b. İbāḍ etbā'idır. Fırka-i sābi'a عَجَارِدَةٌ [Acāridet]tir ki 'Abdulkerīm b. 'Acared tevābi'idir. Ve bunlardan her biri niçe fırkaya münşā'ib olmuşturlardır. Tafsilī *Milel* ve *Nihāl* nām kitābda meşrūhtur.

الإِخْرَاجُ [el-iḥrāc] (hemzenin kesriyle) Taş-
ra çıkarmak ma'nāsınadır; yukālu: أَخْرَجَهُ
أَيُّ أُبْرَزَهُ

Ma'lūm ola ki *Durretu'l-Gavvās*'ta meşrūh olduđu üzere harf-i ta'diye olan bā' ile hemzenin farkı husūsunda nahviyyūn ihtilāf eylediler. Ekseri ittihāda zāhib oldular, meselā أَخْرَجْتُ زَيْدًا ve خَرَجْتُ زَيْدًا kavlleri mutlakan "Zeyd'i yerinden taşra çıkardım" ma'nāsınadır, gerek mütekellim berāber çıksın, gerek çıkmasın dediler. Lākin İmām Muberrred farkına zāhib olmakla أَخْرَجْتُ زَيْدًا kavlini حَمَلْتُهُ عَلَى خَرَجْتُهُ ile tefsir eyledi ki "Ben Zeyd'i taşra çıkardım" demektir. Def' yā tard yāhūd sā'ir 'amel ile olur, mütekellimin bi'l-ma'iyyet hurūcu medlül ve mefhūmdan hāricdir. Ammā بِه خَرَجْتُ dedikte "Benim hurūcuma mukārin ve mülābis çıkardım" ma'nāsınadır ki "Ben berāberce olarak çıkarıp ilettim" demektir. Lākin kavli evvel asahhtır, zīrā الآية ﴿ذَهَبَ اللَّهُ بِنُورِهِمْ﴾ kerīmesinde ma'nā sahih olmaz. Ve Şihāb ba'zılardan hemzenin e'ammiyetini nakl eylemiştir. Ve minhu'l-meselu: "كُلُّ مَنْ ذَهَبَ بِشَيْءٍ فَقَدْ أَذْهَبَهُ وَلَيْسَ كُلُّ مَنْ أَذْهَبَ شَيْئًا فَقَدْ ذَهَبَ بِهِ" Ve Zemaḡşerī ve Beyḍāvī bā' ile ta'diyenin hemzeden eblag olduđuna zāhiblerdir, istishāb ve istimsāk ma'nāsını mutazammın olduđu için, niteki āyet-i merkūmenin tefsirinde tasrih eylemişlerdir. İntehā. Ve

إِخْرَاجُ [iḥrāc] Harāc vermek ma'nāsınadır; yukālu: أَخْرَجَ فُلَانٌ إِذَا أَدَّى خَرَاجَهُ Ve akılı karalı alaca devekuşu sayd eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَخْرَجَ الرَّجُلُ إِذَا اضْطَاطَدَ مِنَ النَّعَامِ Ve levni siyāha müşrib beyāz olan hatun tezevvüc eylemek ma'nāsınadır,

evebeynin biri beyāz ve biri siyāh olduktaki o güne olur. Ve ba'zen siyāh, 'Arablar da dahi vāki' olur ki bir sınıf-ı mahsüstür, 'Arabide ona خِلَاسِيَّةٌ [hīlāsiyyet] denir, güyā ki beyāzdan bir māye ihtilās eylemiştir. Istilāhımızda ona Ḥabeşī ta'bīr olunur, be-gāyet makbūldür; yukālu: خَلَّجَ فُلَانٌ إِذَا تَزَوَّجَ بِخِلَاسِيَّةٍ Ve bir kimse bir mikdārı ucuzluk ve bir mikdārı kıtlık olan seneye uğramak ma'nāsınadır; yukālu: أَخْرَجَ فُلَانٌ إِذَا مَرَّ بِهِ عَامٌ ذُو تَخْرِيحٍ Ve mevāşī otlağın bir mikdārını ekl ve bir mikdārını terk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَخْرَجَتِ الرَّاعِيَةُ إِذَا أَكَلَتْ بَعْضَ الْمَرْعِ وَتَرَكَتْ بَعْضَهُ

الإِستِحْرَاجُ [el-istiḥrāc] ve

الإِخْتِرَاجُ [el-iḥtirāc] [ifti'āl] vezninde) İçeriden bir nesneyi kendiye doğru çıkarmak ma'nāsınadır; mahsūs ve ma'kūlda zebān-zeddir, kuyudan su ve toprak ve kitābdan ma'anī çıkarmak gibi; yukālu: اسْتَحْرَجَهُ وَإِخْتَرَجَهُ إِذَا اسْتَنْبَطَهُ Sīn'i taleb için dahi olur.

التَّخْرِجُ [et-teḥarruc] [tefa'ul] vezninde) Şākirdi üstād başka çıkarmak ma'nāsına olan تَخْرِجُ [taḥri'c]-i mezkūrdan mutāvi'dir ki fenn ve hirfetinde tahsīl-i kemāl eylemekle üstādi izn ve destūr vermeğın başka çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: خَرَجَهُ فِي الْأَدَبِ فَتَخْرَجُ

الخَرِيجُ [el-ḥirri'c] [i'innīn] vezninde) Vech-i mezkūr üzere başka çıkmış şākirde denir. Ve bu, bi-ma'nā mef'ūldür, niteki عَشِيقٌ [i'şşīk] kelimesi dahi 'aşık ve ma'sūka itlāk olunur; yukālu: هُوَ خَرِيجٌ Mübālaga ile ta'bīri vafında kemāle mebnīdir. Ve fenn-i isnād-ı hadīste mütedāvil olan خَرِيجٌ [ḥirri'c] dahi

bi-ma'nā mef'ūldür.

الْمُخْتَرِجَةُ [el-muḥtericet] [ifti'āl]den ism-i fā'il bünyesiyle) Şol nākaya itlāk olunur ki erkek deve hilkatinde zuhūr eylemiş ola; yukālu: نَاقَةٌ مُخْتَرِجَةٌ إِذَا خَرَجَتْ عَلَى خَلْقَةِ الْجَمَلِ Ve minhu'l-hadīsu: "إِنَّ نَاقَةَ صَالِحٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ كَانَتْ مُخْتَرِجَةً"

الأَخْرَجَانِ [el-Aḥrecān] (tesniye bünyesiyle) Benū 'Āmir diyārında iki cebeli ma'rūftur.

أَخْرَجَةٌ [Aḥrecet] (hemzenin ve rā'nın fetihiyle) Bir ma'rūf kuyu ismidir ki bir dağın dibinde mahfūrdur.

خَرَاجٌ [Ḥarāci] [ḩāḩami] vezninde) Cu reybe b. el-Eşyem nām kimsenin feres-i mü'ennesi ismidir.

الْمَخَارِجَةُ [el-muḥārecet] [mufā'alet] vezninde) مُسَاهِمَةٌ بِالْأَصَابِعِ [musāhemet bi'l-eşābi'] ma'nāsınadır ki parmak hisābıyla bir nesneyi bölüşmektir, meselā beynlerinde ma'hūd olan nesneden birisi parmak hisābıyla bir mikdārını kendiye ihrāc edip dīgeri dahi o hisāb üzere ifrāz eylemektir, مُنَاهِدَةٌ [munāhedet] dahi bu ma'nāyadır. Mütercim der ki evā'ilde 'Arabda husūsan 'ale'd-devām tā'ife-i A'rābda kitābet olma-makla hisāb ve kısmet makūlesi nesneleri beynlerinde ma'hūd olan parmak hisābıyla muhāsebe ederler. Ve hisāb-ı merkūm birkaç güne olur, esābi'-i yūmnāyi āhād ve yūsrāyi 'aşerāt i'tibār ve vaz'-ı ma'hūd üzere darb-ı muhāzāt tarīkiyle darb edip ondan 'aded-i matlūb istiḥrāc ederler. Ve bir tarīkī kütüb-i nahviyyede zikr ettikleri devāl-i erba'ın bir kısmı olan 'ukūd cihetidir ki esātize-i kesīreye bu hakīr su'āl edip beyānından sūkūt eylemişlerdir. Ba'de-zamānin mahsūs risālesine

zafer-yāb olunmuştur. Mücmeli budur ki yed-i yümnā esābī'inden hınsır ve bınsır ve vustā 'akd-i āhāda mahsüstur; sebbābe ve ibhāmı 'akd-i 'aşerāta ve yed-i yüsrā esābī'inden sebbābe ve ibhām 'akd-i mi'āta ve hınsır ve bınsır ve vustā 'akd-i ulūfa mahsüstur. Pes 'aded-i vāhid irādesinde yed-i yümnānın cemī'ci esābī'ini bast edip yalnızca hınsırı avucu içre zamm eder, ya'nī yumar. Ve isneyn irādesinde bınsır dahi yumup ve sālīs irādesinde vustāyı dahi yumar ki bu üçün zammı üç 'adede işāret olur. Ve rābī'ci irādesinde bınsır ve vustāyı mazmūmen terk edip hemān hınsır rı ref' eder. Ve hāmiste vustāyı zamm ve hınsır ve bınsır rı ref' eder. Ve sādīste fakat bınsır rı zamm ve hınsır ve vustāyı ref' eder. Ve sābī'ci de bınsır ve vustā merfū' olup hınsır rı 'akd-i esfelini ya'nī aşāğı mafsālını zamm ve ucunu avucu içre medd eder, vāhid ile farkı bu cihettedir. Ve sāmīnde bınsır rı dahi vech-i mezkūr üzere eder. Ve tāsi'ci de vustāyı dahi öylece eder. Ve evvel-i 'aşerāt olan onda sebbābenin tırnağı ucunu ibhāmın ucunun iç tarafına iliştirip halka şeklinde gösterir ve yirmide ibhāmın ucunu sebbābe ile vustā aralığına kıstırıp lahm-ı zā'id-i ferc hey'etinde gösterir. Ve otuzda sebbābenin ucunun iç tarafını ibhāmın ucunun iç tarafına zamm edip yerden iğne alır gibi olur. Ve kırkta ibhāmı sebbābe üzere bir mikdārca aşırır, şöyle ki sebbābenin ucu ibhāmın yesārı tarafından köküne doğru gelir. Ve ellide ibhāmı bātın-ı sebbābeye doğru medd eder. Ve altmışta ibhām ve sebbābeyi medd edip 'akd-i evvellerinin bātınlarını birbirine zamm eder, şöyle ki tīr-endāz ok attığı vakte oku tuttuğu şekilde olur. Ve

yetmişte ibhāmın tırnağı ucunu vasat-ı sebbābenin bātınından orta mafsala sıkça zamm edip sebbābenin ucunu üzerine aşırır tutar. Ve seksende ibhāmı sebbābe üzere gereği gibi aşırır, şöyle ki ibhāmın ucunun iç tarafı sebbābenin taşra tarafından çak dibine doğru gelmekle sebbābe yumulmuş kalır. Kırktan farkı bu cihettedir. Ve doksanda sebbābenin ucunu dibine doğru gereği gibi büküp zamm eder. Ve bunlara āhād dahi zamm olunur. Meselā otuz üç 'aded irādesinde otuzda zikr olunan vech üzere yerden iğne alır gibi bātın taraf-ı ibhāmı bātın taraf-ı sebbābeye gevşekçe zamm eyledikten sonra üç işāreti olan hınsır ve bınsır ve vustāyı avucu içre kabz eder. Āhād-ı sā'ire dahi bu kıyās üzeredir. Ve 'akd-i mi'āt, esābī'ci yüsrānın sebbābe ve ibhāmına mahsüstur. Yümnāda on 'aded şimālde yüz olur ki sebbābenin tırnağı ucunu ibhāmın ucunun iç tarafına iliştirip halka şeklinde irā'et eder. Kezālik yümnāda yirmi, yüsrāda iki yüz olur. Dokuz yüze kadar o kıyās üzeredir. Ve 'akd-i ulūf, yüsrānın hınsır ve bınsır ve vustāsına mahsüstur ki yümnāda āhād mahallidir. Pes yümnāda bir 'aded, yüsrāda bin olup ve yümnāda iki yüsrāda iki bin olur. Hākezā dokuz bine kadar ve ondan ziyāde olur ise 'aşerāt ve mi'āt 'ukūdundan isti'āre ve istidmām olunur. İşte nahviyyūnun عُقُودٌ [u'kūd] itlāk ettikleri bu olacaktır, fa'hfazhā ve kun mine's-şākīrīne ve'du li-men beyyenehā 'ale'l-vechi'l-mubīn.

التَّخَارُجُ [et-tehāruc] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Çıkışmak ma'nāsındadır ki murād şürekānın ba'zı hāne ve ba'zı arz üzere kezālik veresenin kimi nukūd ve kimi 'urūd üzere sulh ve kabz ile çıkışmaktır.

Küttüb-i fihhiyyede husūsan *Hidāye*'de fasl-ı mahsūs ile ahkām-ı kesīresi meşrūhtur; yukālu: **إِفْتَسَمُوا بِالتَّخَارِجِ وَهُوَ أَنْ يَأْخُذَ بَعْضُ الشَّرَكَاءِ الدَّارَ وَبَعْضُهُمُ الْأَرْضَ**

الْحَرَاجِ [el-ḥarrāc] (شَدَادٌ [šeddād] vezninde) خُرُوجٌ [ḥurūc]dan mübālagā-i fā'ildir. 'Arablar ona **وَلَاجٌ** [vellāc] kelimesini ki **وَلُوجٌ** [vulūc]dan mübālagadır, damm edip mutasarریف-ı umūr u ahvāl ve kesīrū'z-zarf ve'l-ihitiyāl olan kimseye itlāk ederler, hayā ve mübālāt eylemeyip her mahalle duhūlün tarīkini bulmakla duhūl ve hurūc ile umūrunu tanzīm eylediği için; yukālu: **رَجُلٌ خَرَجَ وَلَاجٌ أَي كَثِيرٌ الظَّرْفِ وَالْإِحْتِيَالِ**

الْحَارُوجِ [el-Ḥārūc] (سَارُوجٌ [sārūc] vezninde) Bir ma'rūf hurmālīk adıdır.

خَرْجَةٌ [Ḥarecet] (feteḥātla) Bir su adıdır.

خُرْجَةٌ [Ḥurcet] (جُرْعَةٌ [cur'at] vezninde) Esāmīdendir: 'Ömer b. Aḥmed b. Ḥurce muhaddisīndendir.

الْحَرْجَاءِ [el-Ḥarcā'] (صَحْرَاءٌ [šahrā'] vezninde) Mekke ile Başra beyninde bir menzil adıdır ki ak ve kara taşlıktır, bā'is-i tesmiye budur.

خَرْجَانٌ [Ḥarcān] (ḥā'nın fethi ve zammıyla) İşfahān'da bir mahalle adıdır.

[خ ر ج]

خَارِزَنْجِ [Ḥārzenç] (rā'nın sükūnuyla) Neysābūr eyāletinde bir beldedir; İmām Ḥalīl te'lif-kerdesi olan *Kitābu'l-Ayn* tekmlilesinin sāhibi Aḥmed b. Muḥammed el-Buṣṭī el-Ḥārzençī oradandır.

[خ ر ف ج]

الْحَرْفُجِ [el-ḥurfuc] ve

الْحُرَافِجِ [el-ḥurāfic] (ḥā'ların zammıyla) ve

الْحَرْفَاجِ [el-ḥirfāc] ve

الْحَرْفِجِ [el-ḥirfic] (ḥā'ların kesriyle) رَعْدُ العَيْشِ [reḡadu'l-ays] ma'nāsınadır ki vūs'at ve refāh üzere olan hoş dirlige denir. Ve

خَرْفِجِ [ḥirfic] Ter ü taze ve nerm ve nāzīk olan şey'e denir; yukālu: **نَبْتُ أَوْ جِسْمٌ خَرْفِجٌ أَي غَضٌّ نَاعِمٌ**

الْمُخَرْفِجِ [el-muḥarfec] (مُدْخَرْجٌ [mudḥarec] vezninde) Bol nesneye denir; yukālu: **وَعَاءٌ أَوْ عَيْشٌ مُخَرْفِجٌ أَي وَاسِعٌ**

الْحُرْفِجِ [el-ḥurefic] (عُلْبِطٌ [ulebiṭ] vezninde) Semiz insān ve hayvāna denir; yukālu: **خَرْوَفٌ خَرْفِجٌ أَي سَمِيمٌ**

الْحَرْفِجَةِ [el-ḥarfecet] (دَخْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Bir nesneyi kesret üzere almak ma'nāsınadır; yukālu: **خَرْفَجَ الشَّيْءِ إِذَا أَخَذَهُ أَخْذًا كَثِيرًا**

[خ ز ج]

الْحَزْرَجِ [el-Ḥazec] (ḥā'nın ve zā-yı mu'cemenin fethiyle) Zeyd b. 'Āmir nām kimsenin lakabıdır. Mezbūr ashābdan Dihye b. Ḥalīfe'nin silsile-i nesebi ricālindendir. Asl **خَزَجٌ** [ḥazec] 'azīmü'l-cüsse olmak ma'nāsınadır. Merkūmun cüssesi pek 'azīm olmakla onunla telkīb eylediler.

الْمِخْرَاجِ [el-miḥzāc] (مِخْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Şol nākaya denir ki semirip tavlандıkta derisi güyā ki verem-nāk olmuş gibi ola.

[خ ز ج]

الْحَزْرَجِ [el-ḥazrec] (جَعْفَرٌ [caffer] vezninde) Bir nev' yelin, 'alā-kavlin cenūb yelinin ismidir ki lodos aksāmından bu diyārlarda kible yeli ta'bir ettikleridir. Ve

خَزْرَجِ [ḥazrec] Arslana denir. Ve Ensār-ı kirāmdan bir kabīlenin ismidir, niteki Evs dahi onlardan bir kabiledir. İki

birāderlerdir. Vālideleri Qayle nām hatundan Hārişe b. Sa'lebe'nin oğullarıdır, vālidelerine nisbetle İbnā Qayle diye şöhret-yāftelerdir.

الْحَزْرَجَةُ [el-ḥazrecet] [dahrecet] [daxrecet] vezninde) Aksamak ma'nāsınadır; yukālu: حَزْرَجَتِ الشَّاءُ إِذَا حَمَعَتْ

[خ ز ل ج]

التَّحْزُجُ [et-teḥazluc] (lām'la تَدْحُجُ [tedaḥruc] vezninde) Sür'atle yürümek ma'nāsınadır; yukālu: تَحْزُجُ فِي مَشِيهِ إِذَا أُسْرِعَ

[خ س ج]

الْحَسِجُ [el-ḥasīc] (sīn-i mühmele ile أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Yün ipinden dokunmuş alaçığa yāhūd 'abāya ve kilime denir ki kavī ve muhkem olur.

[خ س ف ج]

الْحَيْسَفُوجُ [el-ḥaysefūc] (sīn ve fā ile حَيْرُبُونُ [ḥayzebūn] vezninde) حَبُّ الْقُطْنِ [ḥabbu'l-kuṭn] ya'nī pamuk çekirdeğine denir ki çiğit ta'bīr olunur. Ve çürük ağaç kerestesine denir, 'alā-kavlin şecer-i عُشْرٌ [uşer] kerestesine mahsüstür. Ve عُشْرٌ [uşer] vezninde Hiçāz ve Yemen'de nābit bir şecerdir ki sükkertü'l-'uşer ondan hāsıl olur.

الْحَيْسَفُوجَةُ [el-ḥaysefūcet] (hā'yla) Gemi dümenine denir, sükkān-ı sefīne ma'nāsına; yukālu: قَعَدَ الْمَلَأُ عِنْدَ الْحَيْسَفُوجَةِ أَي سَكَّانِ السَّفِينَةِ

[خ ض ج]

التَّحْضُجُ [et-teḥaḍḍuc] (ḍād-ı mu'ceme ile تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Aksamak ma'nāsınadır; yukālu: تَحْضَجَتِ الشَّاءُ إِذَا عَرَجَتْ وَخَمَعَتْ

الْإِنْخِضَاعُ [el-inḫiḍāc] (infi'āl) [infi'āl] vez-

ninde) Bir nesne bir tarafa doğru çarık gibi eğilip meyl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: انْخَضَعَ حُفَةً إِذَا زَاغَ

الْإِنْخِضَاعُ [el-iḫḍāc] (hemzenin kesriyle) Bozmak ma'nāsınadır; yukālu: اخْضَبُوا الْأَمْرَ إِذَا نَقَضُوهُ

[خ ض ر ج]

الْخَضْرِيُّ [el-ḫiḍrīc] [kindīl] [kindīl] vezninde) Kavun bostānına denir, مَبْطَاحَةٌ [mebṭaḥat] ma'nāsına. Ba'zı nüshada [mebṭaḥat] ma'nāsına. Ba'zı nüshada 'unvānında mersüm olmakla o dahi sahihtir, zīrā بَطِيحٌ [bitṭīḥ] ve طَبِيحٌ [ṭibbīḥ] ikisi de bir ma'nāyadır.

[خ ف ج]

الْحَفِجُ [el-ḥafec] (ḥā'nın ve fā'nın fethiy- le) Deve kısmına mahsūs bir marazdır. Şārihin beyānına göre kalkarken ayakları lerze-nāk olur ki za'fdan nāşīdir. Ve حَفِجٌ [ḥafec] bu ma'nāda masdar olur; yukālu: حَفِجَ الْبَعِيرُ حَفَجًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَصَابَهُ الْحَفِجُ Ve حَفِجٌ [ḥafec] Bir nev' akçıl nebāt ismidir ki rebī' mevsiminde nābit olur; müfredi, حَفِجَةٌ [ḥāfecet]tir. Müfredatta yaban hardalı ile mübeyyendir. Ve

حَفِجٌ [ḥafec] Cimā' eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَفِجَ الْمَرْأَةَ إِذَا جَامَعَهَا Ve yorgunluk-tan incikler ağrımak ma'nāsınadır; yukālu: حَفِجَ فُلَانٌ إِذَا اشْتَكَى سَفَافَهُ تَعَبًا

حَفَاجَةٌ [Ḥafācet] (ḥā'nın fethiy- le) Benī 'Āmir kabīlesinden bir batn adıdır.

الْحَفِيفُ [el-ḥafīc] [emīr] [emīr] vezninde) Şol suya denir ki ne tatlı ve ne acı ola, kuyu suları gibi مَاءٌ شَرِيبٌ [mā'un şirīibun] ma'nāsına. Ve za'f ve zebūn adama denir.

التَّحْفِيفُ [et-teḥaffuc] [tefa'ul] [tefa'ul] vezninde) Bir tarafa doğru eğilmek ma'nāsınadır; yukālu: تَحْفَفَ الشَّيْءُ إِذَا مَالَ

الْحُنْفُجُ [el-ḥunfuc] (فُنْفُدٌ [kūnfuz] vezninde) ve

الْحُنَافِجُ [el-ḥunāfic] (عُلَابِيطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) Vücūdu ziyādesiyle etli tenū-mend adama denir; yukālu: رَجُلٌ حُنْفُجٌ وَحُنَافِجٌ أَي كَثِيرُ اللَّحْمِ

الْحَفَنْجِيُّ [el-ḥafencā] (حَبَنْطِيٌّ [ḥabentā] vezninde) Şol kimseye denir ki süst ve sölpük ve çolpa olmakla aslā hayr ve şerre yaramaz ola.

[خ ف ر ج]

الْحَفْرَجَةُ [el-ḥafrecet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Gıdā hūb ve nefīs olmak ma'nāsınadır.

الْحَفَرَنَجُ [el-ḥafernac] (سَفَرَجَلٌ [sefercel] vezninde) Nerm ve nāzūk şey'e denir; yukālu: غُضُنٌ حَفَرَنَجٌ أَي نَاعِمٌ

[خ ل ج]

الْحَالِجُ [el-ḥalc] (ḥā'nın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Bir nesneyi kendiye doğru çekmek ma'nāsınadır; yukālu: حَلَجٌ Ve gözü-nü yā kaşını oynatarak işāret eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَلَجُهُ بِعَيْنَيْهِ أَوْ حَاجِبِهِ إِذَا جَذَبَهُ Ve bir nesneyi yerinden çekip koparmak ma'nāsınadır; yukālu: حَلَجٌ إِذَا غَمَزَهُ Ve şol ma'nāsında hakikat olup gamz ve sār ma'anī birer mülāyemetle ondan müteferri'dir. Ve

حَلَجٌ [ḥalc] Tahrik eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَلَجَ الشَّيْءَ إِذَا حَرَكَهُ Ve bir nesne ile meşgūl kılmak ma'nāsınadır ki meşgaleye cezb eylemekten ibārettir; yukālu: حَلَجْتُه إِذَا شَغَلْتُهُ Ve dürtmek ve sançmak ma'nāsınadır; yukālu: حَلَجْتُهُ بِالرُّمْحِ إِذَا طَعَنْتُهُ

Ve cimā'e eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَلَجَهَا إِذَا جَامَعَهَا Bu iki ma'nā, lāzım-ı cezb olmak münāsebetiyledir. Ve veledini yāhūd nākasının köşeğini süttten kesmek ma'nāsınadır; yukālu: حَلَجَ فَلَانٌ إِذَا فَطَمَ وَلَدَهُ أَوْ حَلَجَتِ الْمَرْأَةُ وَلَدَهَا فَطَمَتْهُ كَمَا يُقَالُ وَلَدَ نَاقَتِهِ جَذَبَتْهُ 'ibāretiyle mersūm olmakla kezālik mecāziyyetini müş'irdir.

الْحُلُوجُ [el-ḥulūc] (فُعُودٌ [ku'ūd] vezninde) Göz ve sār a'zā seğirmek ma'nāsınadır; yukālu: حَلَجْتُ عَيْنَهُ حُلُوجًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا طَارَتْ

الْإِخْتِلَاجُ [el-iḥtilāc] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Bu dahi a'zā seğirmek ma'nāsınadır; yukālu: إِخْتَلَجْتُ عَيْنَهُ بِمَعْنَى حَلَجْتُ

الْحَالِجُ [el-ḥalec] (fethateynle) Bir kimsenin vücūdu kemikleri çok işlemekten yāhūd uzun uzadı yürümele yorulmaktan nāşī ağrıyıp sızlamak ma'nāsınadır; yukālu: حَلَجَ الرَّجُلُ حَلَجًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اشْتَكَى عِظَامَهُ مِنْ عَمَلٍ أَوْ مِنْ طَوْلٍ مَشِيٍّ وَتَعَبٍ Ve bir nesne fāsīd ve tebāh olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَلَجَ الشَّيْءُ إِذَا فَسَدَ

الْحَلُوجُ [el-ḥalūc] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Şol nākaya denir ki köşeği kendisinden fatm yāhūd zebh ve helāk sebebiyle nez olunmakla süttü çekilmiş ola; yukālu: نَاقَةٌ حَلُوجٌ أَي أُحْتَلِجَ عَنْهَا وَلَدَهَا فَقَلَّ لَبَنُهَا Ve şol nākaya denir ki be-gāyet cüst ve revende olmakla yürürken güyā ki yürümele cezb ve nez eder ola; yukālu: نَاقَةٌ حَلُوجٌ إِذَا كَانَتْ Ma'nā-yı evvelde bi-ma'nā mef'ul ve sār ma'nā fā'ildir. Ve

حَلُوجٌ [ḥalūc] Perākende 'alā-kavlin suyu çok buluta denir; yukālu: سَحَابٌ حَلُوجٌ أَي مُتَفَرِّقٌ أَوْ كَثِيرُ الْمَاءِ

الْحَلِيجُ [el-ḥalic] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Ir-

mağā denir, nehr ma'nāsına; uzun uzadı çekilip gittiği için itlāk olunmuştur. Ve nehr şeklinde deryādan çekilip ayrılmış kıt'aya denir ki körfez ta'bir olunur, halīc-i İzmir ve halīc-i İstanbul gibi; yukālu: عَبْرَ الْخَلِيَج وَهُوَ النَّهْرُ وَكَذَا سُرْمٌ مِنَ الْبَحْرِ Ve

خَلِيَج [ḥalīc] Ağaçtan olan çanağa denir, murād büyük çanaktır ki mā-i kesīr cezb eder. Ve ipe denir, حَبْلٌ [ḥabl] ma'nāsına, cezb şānından olmak hasebiyle. Ve

خَلِيَج [ḥalīc] عَدْوَلِيٌّ [ʿadevliyy] ta'bir olunan gemiden küçükçe bir nev' gemiye denir. Ve عَدْوَلِيٌّ [ʿadevliyy] (fethateynle), Bahreyn'de عَدْوَلٌ [ʿAdevl] nām karyeye mensüb bir güne küçük gemiye itlāk ederler. Ve خَلِيَج [ḥalīc]in cem'ī خُلُج [ḥuluc] gelir ḥā'nın zammıyla. Ve

خَلِيَج [Ḥalīc] Mekke'de bir dağın adıdır.

الْأَخْلِيَج [el-aḥlec] [أَعْرَجٌ] [a'rec] vezninde) Bu dahi ipe itlāk olunur.

التَّخْلُج [et-teḥalluc] [تَفَأُلٌ] [tefa'ul] vezninde) Gāh sağa ve gāh sola eğilerek ve bocalayarak zahmetle yürümek ma'nāsınadır, güyā ki bir sakīl nesneyi cezb ve nez' eder gibi; yukālu: تَخْلَجُ الْمَمْلُوجُ فِي مِشِيَّتِهِ أَي تَفَكِّكُ وَتَمَائِلٌ يَغْنِي كَأَنَّمَا يَجْتَذِبُ شَيْئًا مَرَّةً يُمَنَّةً وَمَرَّةً يُسْرَةً Ve beri öte hareket ve ıztırāb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَخْلَجُ الشَّيْءُ إِذَا اضْطَرَبَ وَتَحْرَكَ

الإِخْلِيَج [el-iḥlīc] (hemzenin kesriyle) Cüst ve çabuk soy ata itlāk olunur. Ve

إِخْلِيَج [iḥlīc] Bir nebāt adıdır. Murād rāvendek nebātıdır ki muhaddirdir, مُخْلِيَج [muḥallic] dahi derler.

الْخُلُج [el-Ḥuluc] (zammateynle) ʿArabdan bir kavmdir ki ʿAdvān b. Ḳays-ı ʿAylān gürühundan idiler. Emürü'l-mü'minīn

Fārūḳ-ı a'zam radiyallāhu ʿanhu onları Ḥariṣ b. Mālik b. en-Naḍr b. Kināne'ye ilhāk eyledi. ʿAdvān'dan müntezi' oldukları için خُلُج [Ḥuluc] ile tesmiye olundular. Ve

خُلُج [ḥuluc] Bedenleri ra'ṣe-dār olan kimselere denir; خَلِيَج [ḥalīc] müfredidir. Ve asl ve nesebleri meşḳūk ve müştēbih olan gürüh ve cemā'ate denir, nesebleri hususunda münāza'a olduğu için.

التَّخَالُج [et-teḥāluc] [تَفَأُلٌ] [tefa'ul] vezninde) Çekiştirmek ma'nāsınadır. Bu münāsebetle bir mādde zımnında şekk ve şübheye düşmek ma'nāsında isti'māl olunur ki ʿacabā bu böyle midir yoksa şöyle midir diye kalbi beri öte çekiştirmekten ʿibārettir; tekülü: أَيُّ صُدْرِي شَيْءٍ أَيُّ تَخَالَجَ فِي صُدْرِي شَيْءٍ أَيُّ Şāriḥ der ki "Bir kimseyi gumüm ve hümüm her taraftan isti'āb etti" diyecek yerde تَخَالَجْتُهُ الْهُمُومُ derler, güyā ki gamın biri bir tarafa ve biri bir tarafa çeker.

الْمُخْتَلِج [el-muḥtelic] İsm-i mef'ūl bünye-siyle, kalilü'l-lahm olan veche vasf olur, güyā ki eti müntezi'dir; yukālu: وَجْهٌ مُخْتَلِجٌ أَي قَلِيلُ اللَّحْمِ

الْخَلِج [el-ḥilicc] [فِلِزٌّ] [filizz] vezninde) Ba'īd mahalle itlāk olunur.

خُلُج [Ḥullec] [دُمَّلٌ] [dummel] vezninde) Bir recül ismidir. Ve ʿAbdalmelik b. Ḥullec etbā'ı tābi'ındendir.

خَلِيَج [Ḥalīc] [كَتِفٌ] [ketif] vezninde) İki lügate göre de zebān-zeddir ki diğeri ḥā-yı meksüre ile olur, bir şā'ir lakabıdır.

الْخُلُج [el-Ḥulc] (ḥā'nın zammıyla) Ḳays b. Ḥāriṣ nām kimsenin lakabıdır.

الْخِلَاج [el-ḥilāc] [كِتَابٌ] [kitāb] vezninde) Bir güne kalemlı kumaş adıdır.

الْمُخَالَجَةُ [el-muḥālecet] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Hâtırı bir nesnenin fikr ve endîşesi beri öte çekiştirmek ma'nâsınadır; tekülü: خَالَجَ قَلْبِي أَمْرٌ أَي نَارَعَنِي مِنْهُ فَكَّرْتُ

أَبُو الْخَلِيجِ [Ebu'l-Ḥalīc] (emīr) [emīr] vezninde) Tābī'inden 'Ā'iz b. Şureyh el-Ḥadramī künyesidir. Ve Ḥalīc el-'Uḳaylī, Hārūn-ı Reşīd fusahālarındandır.

الْخَلَنْجُ [el-ḫalenc] (سَمْنَدٌ [semend] vezninde) Bir şecer adıdır. Ve bu mu'arrebdir. Cem'î خَلَانِجٍ [ḫalānic] gelir. Bu şecer, bir nev' çam ağacıdır ki ondan çanak ve kavata makülesi düzülür. Ilgın ağacına şebîh olur, demircilerin ekseri kömürü ondan olur. Ve bu haleng-i Fārisī mu'arrebidir.

الْمَخْلُوجَةُ [el-maḫlūcet] (mīm'in fethiyle) Sağa ve sola mızrakla dürtmek ma'nâsınadır. Ve bu, ismidir. Ve rāst ve muşib olan re'yy ve fikr ve tedbire dahi مَخْلُوجَةٌ [maḫlūcet] denir; yukālu: جَاءَ بِمَخْلُوجَةٍ أَي رَأَى مُصِيبٍ yāhūd mübāлага içindir. Ve bu mecāzdır, güyā ki ārā' ve efkār cümlesinden sıhhat ve ahkām ve isābeti sebebiyle halc ve nez' olunmuş, re'yy ve fikr-i sâ'ibdir demektir yāhūd maslahatın sağına ve soluna darb-ı endîşe ile süret-pezir eyledikleri münāsebetine mebnīdir.

[خ م ج]

الْحَمِجُ [el-ḫamec] (fethateynle) Marazdan yāhūd ta'bdan nāşī süst ve fātir olmak ma'nâsınadır ki fersiz olmak ta'bīr olunur; yukālu: حَمِجَ الرَّجُلُ حَمَجًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ Ve et kokmak ma'nâsınadır; yukālu: حَمِجَ اللَّحْمُ إِذَا أَتَتْهُ hurmā bozulmak ma'nâsınadır; yukālu: حَمِجَ التَّمْرُ إِذَا فَسَدَ

bi fāsīd ve tebāh olmakta isti'māl olunur; yukālu: حَمِجَ دِينَهُ أَوْ خَلْفَهُ إِذَا فَسَدَ Ve bir kimseyi sū'bi'z-zikr ile zemm ve kadh eylemek ma'nâsınadır; yukālu: حَمِجَ فَلَانًا إِذَا أَسَاءَ ذِكْرَهُ Ve

حَمِجٌ [Ḥamac] Bir recülün ismidir.

حُمَايْعَانُ [Ḥumāycān] (ḫā'nın zammıyla) Fāriste Kārezīn kazāsında bir karye ve Şīrāz kurbünde bir mevzi' adıdır.

الْحَمِجَةُ [el-ḫamicet] (فَرِحَةٌ [ferihāt] vezninde) Şol nākaya denir ki bir 'illetten nāşī kat'ā su içmez ola; yukālu: نَاقَةٌ حَمِجَةٌ أَي مَا تَذُوقُ الْمَاءَ لِعَلَّةِ

الْمُحَمَّمِجُ [el-muḥammec] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Fāsīd ve tebāh olmuş nesneye denir; yukālu: رَجُلٌ مُحَمَّمِجٌ الْأَخْلَاقِ أَي فَاسِدٌ مَا

[خ ن ج]

حُنَاجٌ [Ḥunāc] (nūn'la غُرَابٌ [gūrāb] vezninde) Bir kabîle adıdır.

حُنُجٌ [Ḥunc] (قُفْلٌ [ḳufl] vezninde) Fārs ülkesinde bir beldedir.

[خ ن ز ج]

الْحَنْزَرَجَةُ [el-ḫanzecet] (zā-yı mu'ceme ile دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Kibr ve dimāg eylemek, tekebbür ma'nâsınadır; yukālu: حَنْزَرَجَ عَلَيْنَا إِذَا تَكَبَّرَ

حَنْزَرَجٌ [Ḥanzec] (جَفَعَرٌ [ca'fer] vezninde) Bir mevzi'dir, ona حَيْزَرَجٌ [Ḥayzec] dahi derler yā-yı tahtıyye ile.

[خ و ج]

خُوجَانُ [Ḥūcān] (ḫā'nın zammıyla) Neysābūr nevāhīsinden Estuvā nām nāhiyenin kasabası ismidir; Neysābūr'da Şeyhü'l-Ḥanefiyye olan Ebū 'Amr el-'Ferrānī ve Şā'id b. Muḥammed el-Estuvā' el-Ḥūcāniyyān oradandır.

FASLU'D-DĀLĪ'L-MÜHMELE

(فَضْلُ الدَّالِ الْمُهْمَلَةِ)

[د ب ج]

الدَّبِجُ [ed-debc] (dāl'ın fethi ve bā'nın sükülüyle) Nakş ve tezyîn eylemek ma'nâsındadır; yukâlu: دَبَّجَهُ دَبَّجًا مِّنَ البَابِ إِذَا نَقَّشَهُ الْأَوَّلِ إِذَا نَقَّشَهُ

الدَّبِيَّاجُ [ed-dībāc] (dīnār) [dīnār] vezninde) Kumaş-ı ma'rûf ismidir. Ve bu dībā-yı Fārisī mu'arrebidir ki Türkîde dahi dībā ta'bīr olunur, arış ve argacı ipek olur. Ve mu'arrebâtta asl-ı Fārisīsi dīvbāf olup ba'dehu ihtisār ile dībā ba'dehu ta'rīble dībāc olmak üzere mersümdür. Ve 'Arablar ba'de'l-ahz aslını bā-yı müşeddede ile dībāc [dībāc] tahayyül edip ba'dehu kizzāb [kizzāb] vezninde olan masdara 'adem-i iltibās için gūyā ki bā-yı ūlāyı yā'ya kalb eylediler, niteki dīnār [dīnār] kelimesinde dahi bu resme beyān ederler.

Ve *Miṣbāh*'ın beyānına göre dībāc [dībāc] vech-i mezkūr üzere mu'arreb olup ba'dehu kesret-i isti'mālle 'Arab tasarruf edip ondan sīga ittihāz ve nakş ve tezyîn ma'nāsına isti'māl eylediler. Meselā bāb-ı sānīden olarak dībāc [dībāc] dediler, "Yağmur yeri saky edip ezhār-ı muhtelif e inbāt ya'nī gūnā gūn şükūfeler ile yeri pürnakş u nigār eyledi" ma'nāsına. Ve vezninde ihtilāf olunmuştur. 'İnde'l-ba'z vezni fī'aldır ki yā' zā'idedir. Ve 'alā-kavlin aslı dībāc [dībāc]dır, taz'ifle; bā-yı muvahhadenin biri yā'ya ibdāl olunmuştur. Evvele göre cem'î dībāc [deyābīc]dir yā-yı tahtiyeye ile. Sānīye göre dībāc [debābīc]dir bā-yı muvahhade ile. Kezālik *Esās*'ın beyānına göre dībāc [dībāc] māddesinden mutasarrıf

olan mevādd mecāzdır, meselā; yekūlune: دَبَّجَ الْمَطَرُ الْأَرْضَ يَبْدُجُ بِالضَّمِّ وَدَبَّجَهَا تَبْدِجًا إِذَا زَيَّنَهَا بِالرِّيَاضِ İntehā. Ve dībāc [dībāc] lafzının cem'î dībāc [deyābīc] gelir yā-yı tahtiyeye ile ve dībāc [debābīc] gelir bā-yı muvahhade ile. Zikr olunan ihtilāfa mebnīdir. Ve

دِبْيَاجُ [dībāc] Genç ve taze nākaya itlāk olunur, tüyleri yumuşak ve endāmı latif olmakla kumaş-ı mezküre teşbīh olunmuştur.

الْمُدَّبِجُ [el-mudebbec] (mu'azzam) [mu'azzam] vezninde) Dībāclanmış ya'nī dībāc la tezyîn olunmuş nesneye denir; yukâlu: طَيَّلَسَانٌ مُدَّبِجٌ أَيُّ مُزَيَّنٌ بِالدَّبِيَّاجِ Ve başı ve hilkat ve bünyesi çirkīn ve kabīh olan insān ve hayvāna denir; yukâlu: رَجُلٌ وَبَعِيرٌ مُدَّبِجٌ أَيُّ زَاهِرِينَ البُنَى وَالْخُلُقَةِ Zāhiren bunun bināsı izāle içindir yāhūd zıddıyla müsem mādır. Ve

مُدَّبِجٌ [mudebbec] Baykuş envā'ından bir nev'e itlāk olunur ki başı büyük olur, Türkîde yapalak dedikleridir. Ve bir nev'e su kuşuna denir ki yelekleri müntefih ve başı çirkīn olur.

الدَّبِجِجُ [ed-dībīc] (sikkīn) [sikkīn] vezninde) Ehad, ferd ma'nāsındadır. Ve bu, dībāc [dībāc] lafzından me'hūzdur, zīrā efrād-ı insānī, bilād ve diyārın medār-ı zīnetleridir. Ve bu makām, nefye mahsūstur; yukâlu: مَا فِي الدَّارِ دَبِجِجٌ أَيُّ أَحَدٌ

Şārih der ki mü'ellif dībāc [dībāc] lafzından sükūt eylemiştir. *Esās*'ın ve şürrāh-ı *Maḳāmāt*'ın beyānlarına göre dībāc [dībāc] gibi hūb ve dīl-keş olan ruhsāra itlāk olunur. İkisine dībāc [dībāc] denir. Ba'dehu kitāb ve kasīdenin ruhsār mevkī'inde olan mahallerine dībāc [dībāc] itlāk olunmuştur; sanāyī'e-i bedāyī'e ile muhabber

ve müzeyyen oldukları için. Ve itlāk ve takyīd ‘alākasıyla mutlakan ruhsārda dahi isti‘māl ederler; yukālu: فَلَانَ يَصُونُ دِينًا جَيِّتَهُ لِهَذَا الْكِتَابِ دِينًا جَهَّ حَسَنَةً وَهُمَا خَدَاهُ إِذَا كَانَتْ مُحْتَبَرَةً

[د ج ح]

الدَّجِيحُ [ed-decīc] (dāl’ın fethiyle) Yapça yapça yürümek ma‘nāsınadır; yukālu: دَجَّ دَجِيحًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا دَبَّ فِي السَّيْرِ Šārih der ki İbn Sikkīt rivāyeti üzere دَجِيحٌ [decīc] cemā‘ate mahsūstur, vāhidde isti‘māl olunmaz; fe-yukālu: مَرَّ الْقَوْمُ يَدَجُّونَ إِذَا دَجَّجَا Intehā. Ve

دَجِيحٌ [decīc] Bir kimse bāzırgānlık eylemek ma‘nāsınadır ki seyr ü seferi müstelzimdir; yukālu: دَجَّ فَلَانَ إِذَا تَجَرَ Ve perdeyi salıvermek ma‘nāsınadır; yukālu: دَجَّ الرَّجُلُ إِذَا أَرْخَى السِّتْرَ

الدَّحُّ [ed-decc] [ḥacc] vezninde) Hānenin sathı yağmurdan akmak ma‘nāsınadır; yukālu: دَحَّ الْبَيْتُ دَجًّا إِذَا وَكَّفَ

الدَّجُجُ [ed-ducuc] (zammeteynle) Ziyādesiyle karanlık, şiddet-i zulmet ma‘nāsınadır ki ismdir. Ve

دُجُّجٌ [ducuc] Taşı ve toprağı siyāh olan dağlara denir. Buna göre دَجُوجٌ [decūc] lafzından cem‘ olur.

الدَّجَّةُ [ed-ducct] (dāl’ın zammı ve cīm’in teşdīdiyle) Bu dahi be-gāyet karanlık, şiddet-i zulmet ma‘nāsınadır.

الدَّجْدُجُ [ed-ducduc] [hudhud] vezninde) ve

الدَّجَاجِي [ed-ducāciyy] (dāl’ın zammıyla) Be-gāyet siyāh olan şey’e denir, te’kīd-i sevād için irād olunur; yukālu: أَسْوَدُ دُجْدُجٌ وَدَجَاجِيٌّ أَيُّ خَالِكٌ

الدَّيْجُوجُ [ed-deycūc] (dāl’ın fethiyle) ve

الدَّجْدَاجَةُ [ed-decdācet] ve

الدَّجُوجِي [ed-decūciyy] (dāl’ın fethi ve yā-yı nisbetle) Karanlık ve muzlim ma‘nāsınadır; yukālu: لَيْلَةٌ دَجُوجٌ وَدَجْدَاجَةٌ لَيْلَةٌ دَجُوجِيٌّ أَيُّ مُظْلَمَةٌ بَحْرٌ دَجْدَاجٌ عَلَى التَّشْبِيهِ أَيُّ مُظْلَمٌ

الدَّجُوجَاةُ [ed-decevcāt] (dāl’ın ve cīm’in fethiyle) Yerden yapma gerimli nākaya itlāk olunur, إِزْحَاءٌ سِتْرٌ [irḥā’u sitr] ma‘nāsına olan دَجِيحٌ [decīc]den me’hūzdur; yukālu: نَاقَةٌ دَجُوجَاةٌ أَيُّ مُنْبَسِطَةٌ عَلَى الْأَرْضِ

الْمُدَجِّجُ [el-mudeccic] [muḥaddis] vezninde) ve

الْمُدَجِّعُ [el-mudeccec] [mu‘azzam] vezninde) Silāhla ārāste olan kişiye itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ مُدَجِّجٌ وَمُدَجِّعٌ أَيُّ شَاكٌ فِي ”وَفِي حَدِيثٍ وَهَبَ كَالَةَ السِّلَاحِ ”حَرَجٌ جَالُوتٌ مُدَجِّجًا فِي السِّلَاحِ“ أَيُّ عَلَيْهِ سِلَاحٌ تَامٌ سُبْحِي بِهِ لِأَنَّهُ يَدِجُ أَيُّ يَمْشِي رُوْبِدًا لِتَقْلِهِ وَقِيلَ لِأَنَّهُ يَتَغَطَّى بِهِ مِنْ دَجَّجَتِ السَّمَاءُ إِذَا تَغَيَّمَتْ

مُدَجِّجٌ [mudeccic] ve

مُدَجِّعٌ [mudeccec] Kirpi ta‘bīr olunan cānvere itlāk olunur.

التَّدَجُّجُ [et-tedeccuc] [tefa‘ul] vezninde) Silāhlanmak ma‘nāsınadır; yukālu: تَدَجَّجَ فِي شِكْمِهِ إِذَا دَخَلَ فِي سِلَاحِهِ

التَّدَجْدُجُ [et-tedeccuduc] [tezelzul] vezninde) Karanulanmak ma‘nāsınadır; yukālu: تَدَجْدَجَ اللَّيْلُ إِذَا أَظْلَمَ

الدَّجْدَاجَةُ [ed-decdecet] [zelzelet] vezninde) Bu dahi karanulanmak ma‘nāsınadır; yukālu: دَجْدَجَ اللَّيْلُ إِذَا أَظْلَمَ Ve دَجَّ دَجَّجٌ [dec dec] diye decāce çağırarak ma‘nāsınadır; yukālu: دَجْدَجَ الرَّجُلُ إِذَا صَاحَ بِالدَّجَاجَةِ بِدَجَّجٍ

الدَّجَاجَةُ [ed-decācet] (dāl’ın fethiyle ve müselles olur, ya‘nī dāl’ın harekāt-ı

selâsıyla da lügattir) Ma'rûf hâneğî kuşa denir; erkeğine ve dişisine itlâk olunur. Türkîde erkeğine horoz ve dişisine tavuk ta'bîr olunur. Pes tâ'yı vahdet içindir. Türkîde erkeğine horoz ve dişisine tavuk ta'bîr olunur. Pes tâ'yı vahdet içindir. Şârihin beyânına göre cem'i ducuc [ducuc] gelir, عَنَاقٌ [ʿanāk] ve عُنُقٌ [ʿunuk] gibi ve كِتَابٌ [kitāb] ve كُتُبٌ [kutub] gibi. Ve ba'zen دَجَاجِيعٌ [decā'ic] dahi gelir. Ve bu mādde, āheste yürümeğe ma'nāsından me'hūzdur. Ve

دَجَاجَةٌ [decācet] Bir yumak ipliğe itlâk olunur. Ve kişinin 'ayāline itlâk olunur ki rızık ve nafakaları vazīfe-i lāzimesi olan eşhāstan 'ibārettir; yukālu: لِفُلَانٍ دَجَاجَةٌ أَيُّ عِيَالٍ Ve

دَجَاجَةٌ [Decācet] Bir kimsenin ismidir.

ذُو الدَّجَاجِ [Zu'd-Decāc] Beni'l-Hāriş cemā'atından bir şā'irin lakabıdır. Ve Ebu'l-Ganā'im İbnu'd-Decācî ve Sa'dullāh b. Naşr ve oğulları Muḥammed ve Ḥasan ve hafidi 'Abdulḥakḳ b. el-Ḥasan ve 'Abduddā'im b. 'Abdulmuḥsin ed-Decāciyyūn muhaddisîndendir.

الدَّجَجَانُ [ed-dececān] رَمَضَانُ [ramaḍān] vezninde) Mevāşiden şol sūt emer yavruya denir ki anasının ensesinde yapça yapça yürüyüp gider ola; mü'ennesi دَجَجَانَةٌ [dececānet]tir hā'yla.

الدَّحَّجُ [ed-dācc] حَاجٌ [ḥācc] vezninde) Aslı دَاجِجٌ [dācic] idi, دَجِجٌ [decic] lafzından ism-i fā'ildir ki āheste yürümeğe ma'nāsınadır, ba'dehu mutlakan yürümeğe iste'māl olunmakla دَاحٌ [dācc] seyr ve sa'y eden kimseye itlâk olunur. Ba'dehu 'Arablar bunu حَاجٌ [ḥācc] kelimesi gibi cem' ma'nāsında iste'māle mekkārūn

ya'nî kirācılara ve huccāc ve tüccārın hadem ve a'vānına ve seyr ü sefer üzere olan tüccāra itlâk eylediler; ve minhu'l-hadîsu; ya'nî hadîsu İbn 'Ömer: أَنَّهُ رَأَى قَوْمًا فِي الْحَجِّ لَهُمْ هَيْئَةٌ أَنْكَرَهَا فَقَالَ هَؤُلَاءِ الدَّاحُّ الدَّاحُّ الْمَكَازُونُ Kāle'l-mü'ellif: "الدَّاحُّ الْمَكَازُونُ وَالْأَعْوَانُ وَالنَّجَارُ" أَتْبَاعُ الْحَاجِّ كَالْحَدَمِ وَالْأَجْرَاءِ وَالْجَمَالِينَ لِأَنَّهُمْ يَدْجُونَ عَلَى الْأَرْضِ أَيُّ يَدْبُونُ وَيَسْعُونَ فِي السَّفَرِ وَأَمَّا مَا قَالَ لَهُ رَجُلٌ "يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا تَرَكْتُ مِنْ حَاجَةٍ وَلَا دَاجَةٍ إِلَّا أَتَيْتُ" فَمَعْنَاهُ مَا تَرَكْتُ شَيْئًا دَعَيْتُ إِلَيْهِ نَفْسِي مِنَ الْمَعَاصِي إِلَّا وَقَدْ رَكِبْتُهُ وَدَاجَةٌ إِتْبَاعٌ لِحَاجَةٍ وَجَاءَ فِي رِوَايَةٍ بِالتَّشْدِيدِ قَالَ الْحَطَّابِيُّ الْحَاجَّةُ الْقَاصِدُونَ الْبَيْتِ وَالدَّاجَةُ الرَّاجِعُونَ وَالْمَشْهُورُ بِالتَّخْفِيفِ

دَجُوجِي [Decūcā] هَيُولَى [heyülā] vezninde) 'Arabistān'da bir mevzi' adıdır.

التَّدَجِجُ [et-tedcic] تَفْعِيلٌ [tef'il] vezninde) Gök yüzü kablayı bulutlanmak ma'nāsınadır ki zulmeti müstelzimdir; yukālu: دَجَّجَتِ السَّمَاءُ تَدَجِجًا إِذَا غَيِمَتْ

دَجُوجٌ [Decūc] صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Kays kabilesi yurdunda bir dağ adıdır.

الدَّيْدَجَانُ [ed-deydecān] (dāl'ların fethiyle) Yük devesine denir, حَمُولَةٌ [ḥamūlet] ma'nāsına.

[د ح ج]

الدَّحِجُ [ed-daḥc] (dāl'in fethi ve ḥā-yı mühmelenin sükūnuyla) Bir nesneyi yer üzere çekip sürümeğe ma'nāsınadır; yukālu: دَحَجَ Ve cimāc eylemek ma'nāsınadır; yukālu: دَحَجَ الْجَارِيَةَ إِذَا جَامَعَهَا

[د ح ر ج]

الدَّخْرَجَةُ [ed-deḥrecet] (dāl'in fethiyle) ve **الدَّخْرَاجُ** [ed-diḥrāc] (dāl'in kesriyle) Yularlamak ma'nāsınadır.

التَّدَخْرُجُ [et-tedaḥruc] (tā'nın fethiyle) Yu-

varlanmak ma'nāsınadır; yukālu: دَرْجُ الشَّيْءِ دَحْرَجَةً وَدَحْرَجًا فَتَدَحْرَجُ أَي تَتَابَعُ فِي حُدُورِ **الْمُدْحَرَجِ** [el-mudaḥrec] (ism-i mef'ul būn-yesiyle) Yuvalak nesneye denir ki yuvarlanmak şānındandır, top yuvalağı gibi; yukālu: شَيْءٌ مُدْحَرَجٌ أَي مُدَوَّرٌ

الدَّخْرُوجَةُ [ed-duḥrūcet] (dāl'ın zammıyla) Osurgan böceğinin fındık tarzında yuvarlayıp götürdüğü yuvalağa denir.

[درج]

الدُّرُوجُ [ed-durūc] (dāl'ın zammıyla) ve **الدَّرَجَانُ** [ed-derecān] (feteḥātla) Yürütmek ma'nāsınadır; yukālu: دَرَجَ الرَّجُلُ دُرُوجًا وَدَرَجَانًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا مَشَى

Şāriḥ der ki *Esās*'ın ve *Rāğıb*'ın beyānına göre bu mādde dereceye, ya'nī nerdübān pāyesine su'ūd eder gibi āheste āheste yürümeğe mevzū'dur; onun için sıbyān ve şüyühun yürümesine tahsīs eylediler ki emekleyerek yürümekten ibārettir. Vākı'a *Miṣbāḥ*'ta dahi bu resme mersūmdur. İntehā. Ve

دُرُوجٌ [durūc] ve

دَرَجَانٌ [derecān] Bir kavm ve cemā'at münkarız olmak ya'nī geçip tükenmek ma'nāsınadır; yukālu: دَرَجَ الْقَوْمُ إِذَا انْقَرَضُوا Ve bir kimse geride aslā nesl ve zürriyyeti kalmayarak vefāt eylemek ma'nāsınadır. Ve 'inde'l-ba'z bir kimse meslūkü olan yoluna kat'ā tevakkuf ve 'udül eylemeyecek doğru savuşup gitmek ma'nāsınadır; yukālu: دَرَجَ فُلَانٌ إِذَا لَمْ يُخَلِّفْ نَسْلًا أَوْ مَضَى Şāriḥ der ki ümmehāt-ı sâ'irede bunların her biri ma'nā-yı mahsūs olarak mersūmdur. Pes burada أَوْ kelimesinde hemze tугyān-ı kaleme mahmül olur. Ve gebe nāka senesi güzerān edip henüz

vaz'-ı haml eylemeyip imsāk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: دَرَجَتِ النَّاقَةُ إِذَا جَارَتْ Ve tūmār ve sevḥ makülesi nesneyi dürmek ma'nāsınadır; yukālu: دَرَجَ الْكِتَابَ إِذَا طَوَاهُ Lākin usül-i sâ'irede bu ma'nā **دَرْج** [derc] 'unvāniyla mersūmdur ki dāl'ın fethi ve rā'nın sükūnuyladır. Hattā o dürülen şey'e dahi **دَرْج** [derc] itlāk eylediler ki tesmiye bi'l-masdadır.

الْإِنْدِرَاجُ [el-indirāc] [infī'āl] vezninde) Bu dahi inkirāz ma'nāsınadır ki bir kavm ve kabīle bi'l-cümle geçip aslā aḥkāb ve ahlāfları kalmamaktan ibārettir, hulefā-i 'Abbāsiyye gibi; yukālu: **إِنْدَرَجَ الْقَوْمُ أَي انْقَرَضُوا**

الدَّرَجُ [ed-derc] (dāl'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Bu dahi bir kimse doğru yoluna geçip gitmek ma'nāsınadır; yukālu: دَرَجَ الرَّجُلُ دَرَجًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا مَضَى لِسَبِيلِهِ Ve yüksek derece ve mertebelere su'ūd eylemek ma'nāsınadır; gerek hissī olsun nerdübān pāyeleri gibi ve gerek ma'nevī olsun merātib-i 'aliyye gibi; yukālu: دَرَجَ فُلَانٌ إِذَا صَعِدَ فِي الْمَرَاتِبِ Ve dīn ve mezhebden yāhūd kelāmdan tarīk-i vāziḥa mülāzemet eylemek ma'nāsına istī'māl olunur; yukālu: دَرَجَ فُلَانٌ إِذَا لَزِمَ الْمُحَجَّةَ مِنَ الدِّينِ أَوْ الْكَلَامِ Ve dā'imā dürrāc eti yemek ma'nāsınadır; yukālu: دَرَجَ الرَّجُلُ إِذَا دَامَ عَلَى أَكْلِ الدَّرَاجِ Ve yel bir nesne üzere şiddetle esip uğramak ma'nāsınadır; şöyle ki o nesneyi havāya kaldırmayıp önünde vech-i arz üzere geçip gider kıla; yukālu: دَرَجَتِ الرِّيحُ بِالْحَصَى Ve دَرَجًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا جَرَتْ عَلَيْهِ جَرِيًّا شَدِيدًا

دَرْج [derc] Hattātların ve sâ'ir kâtiblerin yazı yazdıkları tomara denir dürüldüğü için ve bunda fethateynle cā'izdir. Rāğıb'ın beyānına göre **دَرْج** [derc] kitāb

ve sevb makûlesini dürmek ma'nâsınadır; düürülmüş nesneye itlāk olunur, niteki طَيِّ [tayy] dahi böylecedir, ismle masdar bey-nini fark için ba'zen tahrik ederler. Pes hâliyen hattâtların دَرْجُ [derc] ta'bir eyledikleri, muhâfaza için âher kâğıd içre vaz' ve tayy olunduğuna mebnîdir.

الإِذْرَاجُ [el-idrâc] (hemzenin kesriyle) Bu dahi gebe nâka senesini geçirip henüz doğurmayıp imsâk eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: **أَدْرَجْتَ النَّاقَةَ إِذَا جَارَتْ السَّنَّةُ وَلَمْ تُنْتَجِ** Ve kâğıd ve sevb makûlesi nesneyi dürmek ma'nâsınadır; yukâlu: **أَدْرَجَ الطُّومَارَ إِذَا طَوَاهُ**

Şârihin beyânına göre دَرْجُ [derc] ve إِذْرَاجُ [idrâc] dürmek ma'nâsında mecâzdır, zîrâ bir nesneyi dürmek derece derece olur. İntehâ. Ve

إِذْرَاجُ [idrâc] Kuyudan kova ile suyu âheste âheste te'ennî ile çekmek ma'nâsına isti'mâl olunur; yukâlu: **أَدْرَجَ الدَّلُو إِذَا مَتَّحَ** **بِهَا فِي رَفْقٍ** Ve nâkanın memesi uçlarını sarıp bağlamak ma'nâsına isti'mâl olunur; yukâlu: **أَدْرَجَ بِالنَّاقَةِ إِذَا صَرَ أَخْلَافَهَا**

التَّدْرِيجُ [et-tedric] [tef'îl] vezninde) Bu dahi dürmek ma'nâsınadır; yukâlu: **دَرَجَ الْكِتَابَ تَدْرِيجًا إِذَا طَوَاهُ** ve bir kimseyi begâyet sıkıştırmakla bî-tâb u tüvân eylemek ma'nâsınadır, gūyâ ki derece derece nihâyet-i tâkat ve gâyet-i mihnete iblâg eylemektir; tekûlu: **دَرَجْنِي الطَّعَامُ أَوْ الْأَمْرُ أَيُّ** **ضَفْتُ بِهِ دَرْعًا** Ve bir şey'i yâ bir adamı bir nesneye derece derece te'ennî ile vardiirmek ma'nâsınadır; yukâlu: **دَرَجَهُ إِلَيَّ كَذَا أَيُّ** **أَذْنَاهُ مِنْهُ**

الدَّرَاجُ [ed-derrâc] [kettân] vezninde) Koğucuya itlāk olunur, nemmâm ma'nâsına, meclis be-meclis gezip nakl-i makâl eylediği için. Ve kirpi ta'bir olunan

cânvere itlāk olunur. Ve

دَرَّاجُ [Derrâc] Bir mevzi' adıdır.

الدَّرَّاجُ [ed-durrâc] [rummân] vezninde) Türkîde tahrifle turaç ta'bir olunan kuş ismidir. Cüssede keklîge karîb ve hoşmanzar ve eti nâzûk bir kuştur ve bu sülün dedikleri değildir, sülüne müşâbihtir. Fârisîde durrâca turâc ve sülüne tezerv ve 'Arablar mu'arreb olarak تَدْرُجُ [tedruc] derler. Ve دُرَّاجُ [durrâc]da دُرَّاجَةٌ [durrâcet] dahi lügattir hâ'yla, حَمَامٌ [hamâm] ve حَمَامَةٌ [hamâmet] gibi, erkeğine ve dişisine itlāk olunur.

الدَّرُّوجُ [ed-derüc] [şabür] vezninde) Be-gâyet sür'atle esip güzerân eden yeledenir; yukâlu: **رَيْحٌ دَرُّوجٌ أَيُّ سَرِيعَةٌ الْمَرَّ**

الْمَدْرَجُ [el-medrec] [maḥrec] (vezninde ism-i mekândır) Meslek ve tarîka ma'nâsınadır.

الدَّرُّجُ [ed-durc] [burc] vezninde) Nisvânın hurdevât vaz' eyledikleri kutuya denir, حِفْشُ النَّسَاءِ [hiḥşu'n-nisâ'] ma'nâsına. Müfredi دُرَّجَةٌ [durcet]tir hâ'yla. Cem'i دَرَجَةٌ [direcet]tir, عِنْبَةٌ [inebet] vezninde) ve إِذْرَاجُ [edrâc] gelir, أَتْرَاسٌ [etrâs] vezninde.

الدَّرَّجُ [ed-derec] (fethateynle) Yola denir, tarîk ma'nâsına. Cem'i أَذْرَاجُ [edrâc] gelir, سَبَبٌ [sebeb] ve أَسْبَابٌ [esbâb] gibi. Bu ma'nâdandır ki 'Arablar "Filân geldiği yoldan yine dönüp gitti" diyecek yerde رَجَعَ أَذْرَاجَهُ derler. Bunda ba'zılar hemzenin kesriyle rivâyet ettiler. Fethaya göre vech-i mezkûr üzere دَرَّجُ [derec] in cem'idir, mübâлага yâhüd her cüz'ü bir tarîk itibârına mebnî cem' olmuştur ve kesreye göre hazf-i muzâf itibâr olunup 'unvânıyla mü'vevel olur. Lâkin fetha efsahtır; yukâlu: رَجَعَ

Kezālik أَذْرَاجُهُ وَيَكْسُرُ أَيُّ فِي الطَّرِيقِ الَّذِي جَاءَ مِنْهُ ‘Arablar دَهَبَ دُمُهُ أَذْرَاجَ الرِّيَاحِ derler, “Demi heder ve telef olup gitti” diyecek yerde.

الدَّوَارِجُ [ed-devāric] [خَوَارِجُ] [hāvāric] vezninde) Davarın kavā’imine ya’nī ayaklarına itlāk olunur; müfredi دَارِجَةٌ [dāricet]tir.

الدُّرَجَةُ [ed-durcet] (dāl’ın zammıyla) Şol paçavradan dertop dürlümüş kundağa denir ki onu nākanın fercine ve dübürüne idhāl ederler, bir müddet gözü ve burnu bağlı olarak o hāl üzere terk ederler, tā ki nākayı vilādet burusu gibi buru tutmakla o hinde gözünün ve burnunun bendlerini çözüp ve o paçavrayı ihrāc ettikten sonra bir āher nākanın yavrusunun gövdesine gereği gibi sürüp o nākaya işmām ederler ondan kendi veledinin rāyihasını hiss ile kendi veledi kıyās edip ona yakılır. Bu ‘ameli nākanın yavrusu zāyi’ olup bir āher yavruya kendisini yakmak murād eyledikte ederler, tā ki bu cihetle süttünü çekmeyip ke-mā fi’l-evvel idrār üzere olur. Ağzına bağladıkları bağa غِمَامَةٌ [gimāmet] ve burnuna bağladıklarına صَفَاغٌ [şikā’] derler. Ve ‘inde’l-ba’z دُرَجَةٌ [durcet] şol paçavradır ki nākanın dāhil-i fercinde derd ve veca’ zuhūr eyledikte içine edviye-i münāsibe vaz’ edip nākanın fercine idhāl ederler. Cem’i دُرَجٌ [durec] gelir, ضَرْدٌ [şurad] vezninde; ve mā cā’e fi’l-hadisi: “كُنَّ يَبْعَثُنَّ بِالذُّرَجَةِ سَبُّهُوَ الْخِرْقُ تَحْتَشِي بِهَا الْحَائِضُ مَحْشُوءَةً بِالذُّرَجَةِ سَبُّهُوَ الْخِرْقُ تَحْتَشِي بِهَا الْحَائِضُ مَحْشُوءَةً” Ya’nī hā’izin pamuk ile mahşuvve olarak tutundukları خِرْقَةٌ [hirkat], zikr olunan durce-i nākaya teşbīh eylediler. Ve lafz-ı mezbūr عِنَبَةٌ [inebet] vezninde دِرَجَةٌ [direcet] ‘unvānıyla da mervīdir ki ma’nāsī ānifen zikr olundu; ya’nī nisvānın hurdevāt kutuları olacak-

tır. Ve Kādī Ebu’l-Velid el-Bācī fetehtāla zabt eylemiştir, lākin vehm zann olunur.

الدَّرَاجَةُ [ed-derrācet] [جَبَانَةٌ] [cebbānet] vezninde) Çocuk arabasına denir ki yenice yürümeğe başladıkta onunla ta’lim ederler.

Şārih der ki gerçi nüshalarda الْحَالُ ‘unvānıyla mersümdür, lākin *Muḥkem*’de الْعَجَلَةُ ‘ibaretiyle merkümdür. Mütercim der ki şārih gālibā çocuk arabasına حَالٌ [hāl] itlāk olunduğundan zühül eylemiştir. Ve

دُرَاجَةٌ [derrācet] [دَبَابَةٌ] [debbābet]e denir ki selefte hisār cenginde onun altına gizlenip yapça yapça sürerek hisār dibine varırlar idi, niteki māddesinde beyān olundu.

الدُّرَجَةُ [ed-durcet] (dāl’ın zammıyla) ve

الدَّرَجَةُ [ed-derecet] (fetehtāla) ve

الدُّرَجَةُ [ed-durecet] (dāl’ın zammıyla) هُمَزَةٌ [humezet] vezninde, bunda cīm’in teşdidiyle cā’izdir) ve

الأُدْرَجَةُ [el-udrucet] [أُسْكُفَةٌ] [uskufet] vezninde) Nerdübāna denir, مِرْقَاتٌ [mirkāt] ma’nāsına.

Şārih der ki tesmiyetü’l-kulli bi’smi’l-ba’z kabīlindendir.

الدُّرَجُ [ed-durrec] [سُكَّرٌ] [sukker] vezninde) Zahmetli, meşakkatli umūr-ı ‘azīmeye itlāk olunur; derece derece nihāyet-i ceħd ü tākata bülüg mülāhazasına mebnīdir; yukālu: رَكِبَ الدُّرَجُ أَيُّ الْأُمُورِ الْعَظِيمَةِ الشَّاقَّةِ Mü’ellif bunu سُكَّرٌ [sukker] vezniyle takyīd eyledi, lākin رُكَّعٌ [rukka’] ile takyīd eylese enseb idi, zīrā bu دَارِجٌ [dāric]in cem’idir.

الدَّرِيحُ [ed-dirrīc] [سِكِّينٌ] [sikkīn] vezninde) Tanbūra şebīh bir nev’ sāzın ismidir, ‘Arablara mahsūstur.

الإِسْتِدْرَاجُ [el-istidrāc] [إِسْتِفْعَالٌ] [istif'āl] vezninde) Bir kimseyi reng ve hud'ca ile firifite eylemek ma'nāsınadır ki o kimseyi tertib eylediği mekr ve dāma derc yāhūd takrīb eylemekten 'ibārettir; yukālu: **إِسْتَدْرَجَ** فَلَانًا إِذَا خَدَعَهُ Asl **إِسْتِدْرَاجٌ** [istidrāc] bir kimseyi āheste āheste bir dereceden derece-i uhrāya is'ād kezālik bir şey'e şey'en feşey'en takrīb eylemek ma'nāsınadır. Pes burada reng ve mekr ile tahyil ve tesvil eylediği rütbe-i hasār u helāka is'ād yāhūd kalbini āheste āheste ihtilāsla varta-i mürettebeye takrībden 'ibāret olur. *Esās*'ta ba'zılardan helākini murād eylemek ma'nāsına menküldür ki mevt ve helāk ma'nāsına olan **دَرْجٌ** [derc]den me'hüz olur. Ve

إِسْتِدْرَاجٌ [istidrāc] Bir kimseyi bir nesneye nerdübān pāyeleri gibi derece derece takrīb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **إِسْتَدْرَجَهُ** إِلَى كَذَا إِذَا أَذْنَاهُ مِنْهُ Ve bir kimseyi muztarib ve bī-karār eylemekle serāsime olarak cā-be-cā geşt ü güzāra muztarr kılmak ma'nāsınadır ki meşy ma'nāsından me'hüzdür; yukālu: **إِسْتَدْرَجَهُ** إِذَا أَفْلَقَهُ حَتَّى تَرَكَهُ Ve yeni doğurmuş hayvān yavrusunu ensesine düşürüp āheste āheste yürütmek ma'nāsınadır; yukālu: **إِسْتَدْرَجَتْ** Ve **التَّاقَةُ** إِذَا اسْتَبْعَتْ وَلَدَهَا بَعْدَ مَا أَلْتَتْهُ مِنْ بَطْنِهَا **إِسْتِدْرَاجُ** اللَّهِ تَعَالَى الْعَبْدَ، إِنَّهُ كَلَّمَا جَدَّدَ خَطِيئَةَ جَدِّ لَهُ نِعْمَةً وَأَنْسَأَهُ الْإِسْتِغْفَارَ أَوْ أَنْ يَأْخُذَهُ قَلِيلًا قَلِيلًا وَلَا يُبَاعِثَهُ Ya'ni işbu: ﴿سَسْتَدْرِجُهُمْ مِنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ﴾ kerimesinde vākīc istidrāc-ı ilāhī, bir bende cürm ve hatī'esini tecdīd eyledikçe Hazret-i Hak celle ve 'alā ona idāme-i sıhhat ve ikbāl ve devlet makūlesi ni'met ve ihsānını tecdīd edip şükr ve tevbe ve istigfārını unutturmakla ma'āzallāhi ta'alā gazab ve 'azābına derece derece takrīb

eylemekten 'ibārettir. Āhiretten kat'ı nazır, dünyāda dahi eseri müşāhede olunur. Ve 'inde'l-ba'z o bendeyi kalilen kalilen tedric ile ahz ve ihlāk edip bagteten ahz eylememekle imhāl eylemekten 'ibārettir, derece derece nerdübāna is'ād eylemek gibi. Mü'ellif *Başā'ir*'de **وَاسْتَدْرَجَ** اللَّهُ الْمَرْءَ جُرْهُ قَلِيلًا قَلِيلًا إِلَى الْعَذَابِ 'ibāretiyle de beyān eylemiştir, me'āl birdir. Ve Rāgıb ba'zılardan **سَطَّوْهُمْ طَيِّ** الْكِتَابِ 'ibāretiyle müfesser olduğunu nakl eylemiştir ki igfallerinden 'ibāret olur. Ve

إِسْتِدْرَاجٌ [istidrāc] Yel bir kimseye yā bir nesneye şiddetle arkasından dokunmakla önüne katıp yiterek bi-nefsihi yürütür gibi sürütüp yürütmek ma'nāsınadır; yukālu: **إِسْتَدْرَجَتْهُ** الرِّيحُ إِذَا جَعَلَتْهُ كَأَنَّهُ يَدْرُجُ بِنَفْسِهِ يَعْنِي عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ مِنْ غَيْرِ أَنْ تَرْفَعَهُ إِلَى الْهَوَاءِ **دُرْجَةٌ** [durecet] (dāl'ın zammıyla) [hu-mezet] vezninde) Bir kuş adıdır.

حَوْمَانَةُ الدَّرَاجِ [Ḥavmānetu'd-Durrāc] (hā'nın fethi ve **دُرَاجٌ** [durrāc] **رُمَّانٌ** [rummān] veznindedir, ba'zen **كَتَّانٌ** [kettān] vezninde zebān-zeddir) Tarīk-i Başra'da bir mevzi' adıdır.

مُدْرَجٌ [Muderrec] (mu'azzam) [mu'azzam] vezninde) Zātu 'Irq ile 'Arafāt beyninde bir mevzi'dir.

أَبُو دُرَاجٍ [Ebū Durrāc] **رُمَّانٌ** [rummān] vezninde) 'Alī b. Muḥammed nām muhaddis-i meşhūrün künyesidir.

الدَّرَجُ [ed-durrec] (dāl'ın zammıyla) Şol umūr-ı 'azīme-i müşkileye denir ki teşebbüs edenleri 'āciz ve fūrū-mānde eyleye. Mü'ellif bunu tekrār eylemiştir.

الدَّرَجُ [ed-derec] (cebəl) [cebəl] vezninde) Şol elçiye ıtlāk olunur ki sulh ve salāh için iki adam yāhūd iki fırka beynine mütevas-

sıt ola; yukālu: جَاءَ فُلَانٌ دَرَجًا أَي سَفِيرًا بَيْنَ اثْنَيْنِ لِلصُّلْحِ

الدَّرَجَاتُ [ed-derecāt] (fetehtla) Pāye ve mertebelerden tabakāta itlāk olunur ki nerdübān kademeleri gibi baʿzı baʿzından bülend olur. Müʿellifin *Başāʾir*'de beyānına göre دَرَجَاتُ [derecāt] [de-recet]in cemʿidir fetehtla, nerdübān pāyesine denir, baʿdehu menzile-i refiʿa ve mer-tebe-i ʿāliyyede istiʿmāl olunmuştur, niteki felekte derecāt-ı nücüm dahi ona teşbīh olunmuştur. Ehl-i heyʿet medār-ı nücümü üç yüz altmış kısma taksīm ve her birine دَرَجَةٌ [derecet] itlāk eylediler ve onları dahi on iki burca tevzīʿ eylediler ki her burc otuzar derece ve her derece altmışar dakika ve her dakika altmışar sâniye ve her sâniye altmışar sâliseden ʿibârettir. Hākezā ile'l-ʿāşireti. Mütercim der ki derecāt-ı mezkûrenin felek-i aʿzamda ki lisân-ı şerʿde عَرْشُ [arş] itlāk olunur, muʿteberdir, niteki ehl-i tahkik işbu رَفِيعٌ «رَفِيعُ الْعَرْشِ» kerîmesinde ona işâret olduğunu tasrîh eylediler, zîrā رَفِيعٌ [refiʿ] hisâbda üç yüz altmıştır.

الدَّارِحُ [ed-dāric] [hāric] [hāric] vezninde) Şol toza toprağa itlāk olunur ki şedîd rüzgâr, âsâr ve rûsüm hâne üzere savurup tamâm bürüyüp ihâta eyledikten sonra berâberce önüne katıp yürüte; yukālu: تَرَابٌ دَارِحٌ إِذَا صَارَ تُغَيِّبُهُ الرِّيحُ رُسُومَ الدِّيَارِ وَتُثْبِرُهُ وَتُدْرَجُ بِهِ

[در ب ح]

الدَّرَبَجَةُ [ed-derbecet] [dahrecet] vezninde) Serkeşlikten ve çetinlikten sonra yavaşluyup rıfk ve mülâyim olmak maʿnâsınadır; yukālu: دَرَبَجَ الرَّجُلُ أَوْ الْفَرَسُ إِذَا لَانَ بَعْدَ صُعُوبَةٍ دَرَبَجَتِ النَّاقَةُ إِذَا:

وَلَدَهَا Ve butʿ ve sürʿatsiz sükûnet üzere yürüyüp gitmek maʿnâsınadır; yukālu: دَرَبَجَتِ النَّاقَةُ إِذَا دَبَّتْ دَبِّيًّا

الدَّرَابِيعُ [ed-durābic] [ulābiç] vezninde) Kibr ve edā ile salını salını yürüten kişiye denir; yukālu: هُوَ دُرَابِيعٌ أَي مُخْتَالٌ مُتَبَحِّخٌ فِي مَشْيِهِ

[در د ج]

الدَّرَدَجَةُ [ed-derdecet] [dahrecet] vezninde) Nāka kendi yavrusuna yakılmak maʿnâsınadır; yukālu: دَرَدَجَتِ النَّاقَةُ إِذَا رَمَتْ وَلَدَهَا Ve iki kimse muhabbet cihetinde birbirine muvâfakat eylemek maʿnâsınadır ki yekdigeri sıdk ve safvetle sevmekten ʿibârettir; yukālu: فَإِذَا تَوَافَقَا فِي مَوَدَّتِهِمَا يُقَالُ قَدْ دَرَدَجَا

[در م ج]

الدَّرْمَجَةُ [ed-dermecet] (mīmʿle) [derbecet] vezninde ve mürâdifidir ki zikr olundu; yukālu: دَرْمَجَتِ النَّاقَةُ بِمَعْنَى دَرَبَجَتِ

الدَّرَامِجُ [ed-durāmic] [durābic] vezninde ve mürâdifidir ki zikr olundu.

الإِدْرِمَاجُ [el-idrimmāc] (hemzenin kesri ve mīmʿin şeddesiyle) Bir yere icâzetsiz küstâhâne girmek maʿnâsınadır ki hilâf-ı edebdir; yukālu: إِدْرَمَجَ عَلَيْهِمْ إِذَا دَمَرَ بَعْضُهُمْ إِذْنِ Ve إِدْرَمَجَ kelimesinin aslı إِدْرَمَجَ idi ki [durūc] mād-desindedir ve bir nesne içre etrâftan gizlenip pinhân olarak sokulmak maʿnâsınadır; yukālu: إِدْرَمَجَ فِيهِ إِذَا دَخَلَ مُسْتَبْرًا فِيهِ

[در س ن ج]

الدَّرْوَسَنُجُ [ed-dervāsenc] (dālʿin ve sînʿin fethiyle) Dervāze-gāh-ı Fārisî muʿarrebidir ki at eyerinin ön kaşından boynuna varınca yere denir ki iki taraflı eyerin tefesinin fazla etegidir.

[د ر ن ج]

الدَّرَائِجُ [ed-durānic] (nūn'la) **دُرَائِجُ** [durābic] vezninde ve mürādıfidir ki zikr olundu.

[د ز ج]

الدَّيْزِجُ [ed-deyzec] (dāl'ın ve za-yı mu'cemenin fethiyle) At envā'ındandır. Ve bu dīze-i Fārisī mu'arrebidir ki dāl'ın kesriyledir, ta'rib olundukta dāl'ı meftūh kıldılar. Mü'ellif hayl-i mezkūr ne renkle muttasıf olduğunu beyān eylemedi, lākin bāb-ı mīm'de **أَدْغَمُ** [edgām] şol attır ki yüzü ve dudakları siyāha mā'il olup ve o siyāhlık sār cesedinde olan siyāhlıktan eşedd ola; sār cesedinde olan siyāhlık kurşunı siyāh olur ve ona Fārisīde dīze derler diye beyān eylemiştir. Kezālik lügāt-ı Fārisīde dīze mutlakan renk ve levn ve hāssaten yağız ta'bir olunan levnle ve karamtık boz ile müfesserdir ki o dahi yağız olacaktır. Mü'ellifin vech-i mezkūr üzere beyānına göre yağız olacaktır. Ve bu ata mahsūs değildir, ba'zı zı'b ve hımārda dahi olur. Ve Fārisīde şebdiz dedikleri pek siyāh olanıdır ki ona kara yağız ta'bir olunur. Nihāyet mü'ellifin beyānına göre sār a'zāsı karamtık gökçül boz olup çehresi koyu olan yağız olur. Ve sāhib-i Mecma' mutlakan siyāh renk olan hayvānla tefsir etmiştir ki yine yağız olacaktır.

[د س ج]

الْمُدْسِجُ [el-mudsic] (muḥsin) vezninde) ve

الْمُدْسِجُ [el-mudessic] (muḥaddis) vezninde) Bir nev' küçük böcek ismidir ki örümcek gibi nesc eder.

الْإِنْدِسَاجُ [el-indisāc] (inficāl) vezninde) Yüz üzere kapanıp düşmek

ma'nāsınadır; yukālu: **إِنْدَسَجَ الرَّجُلُ إِذَا انْكَبَّ عَلَى وَجْهِهِ**

الْمُدْسِجُ [el-muddesic] (mīm'in zammı ve dāl'in teşdidiyle) **مُنْتَسِجٌ** [muntestic] kelimesi gibidir, ya'nı o ma'nāyadır. Ba'zı nüshada **كَالْمُدْسِجِ** unvāniyla mersümdür. Lafz-ı mezkūr **إِنْدِسَاجٌ** [iddisāc]dan ism-i fā'ildir. Aslı **إِنْدَسَجَ** idi, tā-i ifticāl dāl'e kalb ve idgām olunmuştur. Ve bu, **مُنْتَسِجٌ** [muntestic] ma'nāsınadır ki **إِنْتِسَاجٌ** [intisāc]dan ism-i fā'ildir, nesc olmuş bez ve kumaş makülesine denir; zikr olunan böceğe bu ma'nādan itlāk olunmuştur.

الدَّسْتِجَةُ [ed-destecet] (dāl'in fethiyle) Deste-i Fārisī mu'arrebidir, **حُزْمَةٌ** [huzmet] ma'nāsınadır ki bir bağ ve bir kabza ve bir demet nesneden ibārettir. Cem'i **دَسَاتِجٌ** [desātic] gelir. Mütercim der ki Fārisīde deste, bir nesnenin sapına da denmekle ondan dahi mu'arreb olur.

الدَّسْتِجُ [ed-destic] (dāl'in fethiyle) Destī mu'arrebidir ki elde deverān eden ve el ile isti'māl olunan kapa denir. Su ve pekmez makülesi vaz' ettikleri küçük küpcüğe destī itlākı buna mebnīdir. Fārisīde hāssaten ona sebūy derler.

الدَّسْتِينِجُ [ed-destīnec] (dāl'in ve nūn'un fethiyle) Destīne mu'arrebidir ki yārak ma'nāsınadır ki yāre mu'arrebidir. Yassı bileziğe ve kol bağına denir ki nisvān-ı Arab bilekçelerine geçirirler.

[د ع ج]

الدَّعْجُ [ed-da'ac] (dāl'in ve 'ayn'ın fethiyle) ve

الدَّعْجَةُ [ed-du'cet] (dāl'in zammı ve 'ayn'ın sükūnuyla) Göz vāsi' olarak siyāhı şedid ve vāfir olmak ma'nāsınadır,

mehāsin-i 'uyūndandır, āhū gözü gibi. Ümmehāt-ı sâ'irede دَعَجَّ [da'ac] masdar ve دُعِجَةٌ [du'cet] ism olmak üzere mersümdür; yukālu: دَعَجَتِ الْعَيْنُ دَعَجًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَارَ شَدِيدَ السَّوَادِ مَعَ سَعَتِهَا

Şārih der ki ba'zı usülde دَعَجَّ [da'ac] ve دُعِجَةٌ [du'cet] göziün beyāzı ve sevādı kemāl üzere olmakla mübeyyendir, hattâ Esās'ta bu vechile mersümdür. Lâkin Muḫ addimetü'l-Edeb'de دَعَجَّ [da'ac] siyâh-çeşm şuden 'ibāretiyle müfesser وَهُوَ أَدْعَجُّ 'ibāretiyle müfesser وَعَيْنٌ دُعِجَاءُ ile müzeyyel olmakla 'ayn'a ve sāhibine vasf olur.

الأدعج [el-ed'ac] [أَحْمَرُ] [aḥmer] vezninde) Beşeresi pek siyâh olan kişiye denir, أَشْوَدُ [esved] ma'nāsına. Zemaḫşeri'nin ve Mişbāh'ın beyānına göre أَدْعَجُ [ed'ac] دَعَجَّ [da'ac]-ı mezkürdan vasf olmakla pek siyâh-çeşm olan kişiye denir; mü'ennesinde دُعِجَاءُ [da'cā] denir ve 'ayn'a dahi vasf olur; yukālu: اِمْرَأَةٌ دُعِجَاءٌ وَعَيْنٌ دُعِجَاءٌ Ve pek siyâh olan şey'e mecāzen أَدْعَجُ [ed'ac] itlāk ederler; yukālu: لَيْلٌ أَدْعَجُ [esved] ile tefsiri mecāz olur. Ve Nihāye'de ”فِي صِفَتِهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ ”فِي هَادِسِيْنَدِ هَادِسِيْنَدِ دَعَجَّ“ اَنْ سَوَادٌ عَيْنِيْهِ كَانَ شَدِيْدًا وَقِيْلَ اَلْدَّعَجُ شَدَّةُ سَوَادِ الْعَيْنِ فِي شَدَّةِ بِيَاضِهَا 'ibāretiyle mübeyyen olmakla kavli evvele göre mutlakan şiddet-i sevād ma'nāsına olmağın mü'ellifin أَشْوَدُ [esved] ile tefsiri hakikat olur. Lâkin yine Nihāye'de ”اَيْتَهُمْ رَجُلٌ“ اَدْعَجُ“ وَقَدْ حَمَلَ اَلْحَطَابِيُّ هَذَا اَلْحَدِيْثَ عَلٰى سَوَادِ اَلْجِلْدِ جَمِيْعِهِ وَقَالَ اِنَّمَا تَأْوَلْنَا عَلٰى سَوَادِ اَلْجِلْدِ لِاَنَّهُ 'ibāretiyle فَذُوِي فِي خَبَرٍ اٰخَرَ اَيْتَهُمْ رَجُلٌ اَسْوَدُ vārid olmakla أَشْوَدُ [esved] ile tefsir tevīl olmağın mecāz olur.

الدّعجاء [ed-da'cā] (dāl'ın fethi ve 'ayn'ın

sükūnuyla) Cünūn ma'nāsınadır. Şārihin beyānına göre fa'lā' vezninde masdardır, niteki ba'zılar نَعْمَاءُ [na'mā] kelimesinin masdariyyetine zāhib oldular. 'An-karīb مَدْعُوْجٌ [med'uc] mecnūn ma'nāsına olmak bunu mü'eyyiddir. Ve

دُعِجَاءُ [da'cā] Vasef olur, leyle-i مَحَاقٍ [maḥāq]ın evvel gecesine itlāk olunur ki ayın yirmi sekizinci gecesidir, şiddet-i sevāda başladığı gecedir, دَهْمَاءُ [dehmā] dahi derler; yirmi dokuzuncuya سِرَارٌ [sirār] āhir-i leylā فَالْتَّةُ [feltet] derler.

دُعِیج [Du'ayc] [زُبَيْرٌ] [zubeyr] vezninde) Bir recülün 'alemidir.

المدعوج [el-med'uc] [مَفْلُوْجٌ] [mefluc] vezninde) Mecnūna denir ki nūr-ı 'aklı zā'il olmuştur; yukālu: رَجُلٌ مَدْعُوْجٌ اَيُّ مَجْنُوْنٌ

[د ع س ح]

الدّعسجة [ed-da'secet] [دَحْرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) Sür'at eylemek ma'nāsınadır; yukālu: دَعَسَجَ الرَّجُلُ إِذَا اَسْرَعَ

[د ع ل ح]

الدّعلجة [ed-da'lecet] [دَحْرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) Beri öte gidip gelmek, tereddüd ve āmed-şud ma'nāsına; yukālu: دَعْلَجَ اِلَيْهِ Kāle fi'n-Nihāye وَفِي حَدِيْثٍ فِثْنَةُ اَزْدٍ ”اِنْ فَلَانًا وَفَلَانًا يُدْعَلِجَانِ بِاللَّيْلِ اِلٰى دَارِكٍ“ اَيُّ يَحْتَلِفَانِ يَعْنِي يَتَرَدَّدَانِ بِالذَّهَابِ وَالْمَجِيْءِ Pes olta vurmağa da itlāk olunur. Ve

دَعْلَجَةٌ [da'lecet] Karanu olmak ma'nāsınadır; yukālu: دَعْلَجَ اللَّيْلُ إِذَا اَطْلَمَ Ve bir nesneyi çok almak ma'nāsınadır; yukālu: دَعْلَجَ الشَّيْءَ إِذَا اَخَذَهُ كَثِيْرًا Ve yuvarlamak ma'nāsınadır; yukālu: دَعْلَجَهُ اَيُّ دَحْرَجُهُ Ve etrāftan su cem'e eylemek ma'nāsınadır; yukālu: دَعْلَجَ فِي حَوْضِهِ إِذَا جَبَى فِيهِ

الدّعلاج [ed-da'lec] [جَعْفَرٌ] [ca'fer] veznin-

de) İçi dolu çuvala denir. Ve elvān siyāba denir ki rengārenk sevb ve kumaştan 'ibārettir. Ve beyhūde ve bī-kār serseri geşt ü güzār eden kimseye denir. Ve kesirü'l-ekl insān ve hayvāna denir. Ve birbirine söykenip takviyet vermekle gür ve firāvān kuvvetli otluğa ve çayıra denir. Ve hūb-çehre ve hoş-likā, nerm ve nāzük-beden tāze civāna denir. Ve karanuluğa denir. Ve kurda denir, ذئب [zī'b] gibi. Ve hūmāra denir. Ve ensesinden sürüldükte mutīr olmayan önegü ve serkeş nākaya denir. Ve

دَغَلِجْ [Da'lec] 'Āmir b. eṭ-Ṭufeyl ve 'Amr b. Şureyh'in feresleri ismidir. Ve

دَغَلِجْ [da'lec] Bir yoldan yāhūd bir yerden gelip giden insān ve hayvānın izine denir. Ve

دَغَلِجْ [Da'lec] Bir cemā'atin ismidir.

[د غ ب ج]

الدَّغْبِجَةُ [ed-dağbecet] (ğayn-ı mu'ceme ve bā-yı muvahhade ile dāğrecet) [dahrecet] vezninde) Develeri her gün suya götürmek ma'nāsınadır; yukālu: دَغَبِجَ الْمَالَ إِذَا أَوْرَدَهَا كُلَّ يَوْمٍ Te'nīs-i zamīr İbīl [ibil] i'tibārıyla, zīrā 'inde'l-'A'rāb مال [māl] deve kısmından 'ibārettir. Ve dā'imā nefsin nāz ve na'īm ve ekl ü şūrb-i nefiseyle perverde eylemek ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: هُمْ يَدَغْبِجُونَ أَنْفُسَهُمْ أَي هُمْ فِي النَّعِيمِ وَالْأَكْلِ يَغْنِي كُلَّ يَوْمٍ

الدَّمْدَغِجْ [el-mudağbec] [muzağfer] [muzāğfer] vezninde) Bedeni şişman insān ve hayvāna denir.

دَغْبِجْ [Dağbec] [ca'fer] [ca'fer] vezninde) Merrān kurbünde bir mevzi'dir.

[د غ ن ج]

الدَّغْنَجَةُ [ed-dağnecet] (nūn'la dāğrecet) [dahrecet] vezninde) Hāssaten 'avret kısmı ifrāt üzere semizlikten vücūdu iri ve 'azīm olup hareket ve kıyām husūsunda ağırlaşmak ma'nāsınadır; yukālu: دَغْنَجَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا عَظُمَتْ وَأَثْقَلَتْ Ve adımları sık sık ve hurde hurde atarak yürümek ma'nāsınadır; yukālu: دَغْنَجَ الرَّجُلُ إِذَا مَشَى مُتْقَابِرَةً Ve develer bir uğurdan suya hücum eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا دَغْنَجَتِ الْإِبِلُ إِذَا كَرَتْ عَلَى الْمَاءِ Ve beri öte gelip gitmek ma'nāsınadır; yukālu: دَغْنَجَ الرَّجُلُ إِذَا أَقْبَلَ وَأَذْبَرَ

[د ل ج]

الدَّلِجْ [ed-delec] (fethateynle) Ve

الدَّلِجَةُ [ed-dulcet] (dāl'ın zammı ve fethiyle) Gecenin evvelinde kalkıp yola gitmek hāletine denir ki isimlerdir.

الإِدْلَاجْ [el-idlāc] (hemzenin kesriyle) Gecenin evvelinde kalkıp yola gitmek ma'nāsınadır; yukālu: أَدْلَجَ الْقَوْمُ إِدْلَاجًا إِذَا سَارُوا مِنْ أَوَّلِ اللَّيْلِ

الإِدْدِلَاجْ [el-iddilāc] (hemzenin ve dāl-ı müşdedenin kesriyle) Gecenin āhir vaktinde kalkıp yola gitmek ma'nāsınadır. Ve bu, ifti'āl bābındandır, إِدْكَارٌ [iddikār] gibi; yukālu. إِدْلَجَ الْقَوْمُ إِذَا سَارُوا مِنْ آخِرِ اللَّيْلِ

Esās'ta fethateynle دَلِجْ [delec] ve dāl'ın fethiyle دَلِجَةٌ [delcet] akşamdan kalkıp bütün gece gitmek ve دُلِجَةٌ [dulcet] dāl'ın zammıyla, gecenin āhirinde gitmek ma'nalarına ism olmak üzere; ve evvelden fi'l, ifi'āl bābından; yukālu: أَدْلَجَ إِذْ لَجُوا بِالتَّشْدِيدِ إِذَا سَارُوا فِي اللَّيْلَةِ كُلِّهَا فَتُنْفَذَ آخِرَ اللَّيْلِ [kunfuz]a أَبُو مُدْلِجٍ [ebū mudlic] itlākı bü-

tün gece gezip yürüdüğüne mebnîdir. Ve *Miṣbāh*'ta dahi bu vech üzere mübeyyendir. Ve *Nihāye*'de *عَلَيْكُمْ بِالذَّلِجَةِ فَإِنَّ الْأَرْضَ* "هِيَ سَيْرُ اللَّيْلِ يُقَالُ أَدْلَجَ هَدِيسِ تَطْوَى بِاللَّيْلِ بِالتَّخْفِيفِ إِذَا سَارَ مِنْ أَوَّلِ اللَّيْلِ وَادْلَجَ بِالتَّشْدِيدِ إِذَا سَارَ مِنْ آخِرِهِ وَالْإِسْمُ مِنْهُمَا الذَّلِجَةُ وَالذَّلِجَةُ بِالصَّمِّ وَالْفَتْحِ وَمِنْهُمْ مَنْ يَجْعَلُ الْإِدْلَاجَ بِالتَّشْدِيدِ لِلَّيْلِ كَلِّهِ وَكَأَنَّهُ الْمُرَادُ فِي هَذَا الْحَدِيثِ لِأَنَّ عَقِبَهُ بِقَوْلِهِ فَإِنَّ الْأَرْضَ تُطْوَى وَأَنْشَدُوا لِعَلِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ "إِضْبِرْ عَلَى السَّيْرِ وَالْإِدْلَاجِ فِي السَّحْرِ" وَفِي الرَّوَّاحِ عَلَى الْحَاجَاتِ وَالبَّكَرِ" ibâretiyle mastūr olmakla muhtelefün-fih olduğunu iş'âr eylemiştir. Vākırā Şihāb dahi bunda ehl-i lügatin ihtilāfını tasrīh eylemiştir. Hattā İbn Durusteveyhi *دَلِجَةٌ* [delcet] ve *ذُلِجَةٌ* [dulcet] ki fethla ve zammıdır, mutlakane gece gitmek ma'nāsındır, gerek evvel ve vasat ve gerek āhir olsun diye tansīs ve bu bābda İmām Şa'leb'i taglīt eylediğini beyān eylemiştir. Pes mü'ellifin beyānı kāsır olur. İntehā.

الدَّلِجُ [ed-dālic] [*خَارِجٌ* [hāric] vezninde) Şol kimsedir ki kuyu başından kovayı alıp dökmek için havuza götürür ola. Ve develerin sağılan sütlerini ötede büyük kaplara nakl eden kimseye denir.

الدُّلُوجُ [ed-dulūc] [*وُلُوجٌ* [vulūc] vezninde) İşbu iki ma'nādan masdardır, kuyu başından kovayı alıp dökmek için havuza götürmek ve sağılan sütleri alargada büyücek kaplara nakl eylemek ma'nālarıdır; yukālu: *دَلَجَ الرَّجُلُ دُلُوجًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَحَدٌ دَلَّوْا وَمَشَى بِهَا مِنْ رَأْسِ الْبُئْرِ إِلَى الْحَوْضِ لِيَنْفِرَ عَنْهَا فِيهِ* ve yukālu: *دَلَجَ إِذَا نَقَلَ اللَّبَنَ إِذَا حَلَبَتِ الْإِبِلَ إِلَى الْجِفَانِ*

الْمَدْلِجُ [el-medlec] ve

الْمَدْلِجَةُ [el-medlecet] (mīm'lerin ve dāl'ların fethiyle) İsm-i mekānlardır, kuyu

ile su dökcek havuz mā-beynine denir.

الْمُدْلِجُ [el-mudlic] ve

أَبُو مُدْلِجٍ [ebū mudlic] (ki *مُحْسِنٌ* [muḥsin] veznindedirler) Kirpiye itlāk olunur, bü-tün gece gezip yürüdüğü için.

بَنُو مُدْلِجٍ [Benū Mudlic] Kināne'den bir kabīledir.

الْمِدْلِجَةُ [el-midlecet] [*مَكْنَسَةٌ* [mikneset] vezninde) Şol büyük 'ulbeye, ya'ni külek ta'bīr olunan kaba denir ki sağılan süt ona nakl olunur. Lākin bunun bināsı ālet olmakla ma'nā-yı mezkūr kıyāsa muhālif olur.

الْمَدْلِجَةُ [el-medlecet] [*مَرْتَبَةٌ* [mertebet] vezninde) *دُلُوجٌ* [dulūc]dan ism-i mekāndır, niteki zikr olundu. Ve

مَدْلِجَةٌ [medlecet] Vaḫṣī cānver inine itlāk olunur, *كِنَاسُ الْوَحْشِيِّ* [kināsu'l-vaḫṣiyy] ma'nāsına, āhū yatağı gibi.

الدُّوْلِجُ [ed-devlec] [*جَوْهَرٌ* [cevher] vezninde) Bu dahi vuhūş inine denir. Ve zīr-i zemīn ta'bīr olunan izbeye ve lağım gibi yere denir.

الدَّلِجَانُ [ed-delecān] [*رَمَضَانٌ* [ramaḍān] vezninde) Çok çekirgelere itlāk olunur.

مُدْلِجٌ [Muddelic] (mīm'in zammı ve dāl-ı müşeddedenin fethiyle *مُطَّلِبٌ* [muṭṭalib] vezninde) İbnu'l-Miḫdām ismidir ki muhaddisîndendir.

دُلَيْجٌ [Duleyc] [*زُبَيْرٌ* [zubeyr] vezninde) ve

دِلَاجٌ [Dellāc] [*كَتَانٌ* [kettān] vezninde) Esmā-i ricāldendir.

[دمج]

الدُّمُوحُ [ed-dumūc] [*دُحُولٌ* [duḥūl] vezninde) Bir nesne şey'-i āhere girip onda muhkem yerleşmek ma'nāsındır; yukālu:

دَمَجَ الشَّيْءُ دُمُوجًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا دَخَلَ فِي الشَّيْءِ دَمَجَ الْوَحْشِ فِي الْكِنَاسِ: ve yukālu: Ve adımları sık sık atarak sür'atle seğirtip gitmek ma'nāsınadır; yukālu: دَمَجَتِ شَārihin الْأَزْنَبُ فَأَسْرَعَ تَقَارُبُ قَوَائِمِهَا فِي الْأَرْضِ beyānına göre أَزْنَبُ [erneb] misāldir, ba'ır ve sā'ir hayvānatta dahi müsta'meldir ve fi'l'in te'nisi أَزْنَبُ [erneb]in mü'ennese tahassüsü kavline mebnīdir.

الْإِنْدِمَاجُ [el-indimāc] [infī'āl] vezninde) ve

الْإِدْمَاجُ [el-iddimāc] (hemzenin ve dāl-ı müşeddedenin kesriyle İFTİCĀL [ifti'āl] vezninde) ve

الْإِدْرِمَاجُ [el-idrimmāc] (hemzenin ve rā'nın kesri ve mīm'in teşdidiyle ki fi'l-asl İDRİNMAJ idi, İHRİNĀM [ihricām] vezninde; nūn, mīm'e kalb ve idgām olunmuştur) Bunlar da bir nesne içre girip onda gereği gibi yerleşmek ma'nāsınadır; yukālu: İNDَمَجَ الشَّيْءُ وَادْمَجَ وَادْرَمَجَ إِذَا دَخَلَ فِي الشَّيْءِ وَاسْتَحْكَمَ فِيهِ

الدَّمَجُ [ed-demc] (dāl'ın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Örülmüş saça denir, صَفِيرَةٌ [dafīret] ma'nāsına. Şārih der ki mādde-i mezbūre intivā ve setr ma'nāsına mevzū' olmakla ma'ānī-i sā'ire ondan müteferri'dir.

الدِّمَجُ [ed-dimc] (dāl'ın kesriyle) Sıkı dosta denir; yukālu: هُوَ دِمَجٌ فَلَانَ أَيَّ حِدْنُهُ Ve misl ve nazir ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ دِمَجُهُ أَيَّ نَظِيرُهُ

الْمُنْدِمِجُ [el-mundemic] (ism-i fā'il bünyesiyle) Müdevver nesneye denir; yukālu: نَصَلُ مُنْدِمِجٍ أَيَّ مَدَوَّرَ

التَّدَامِجُ [et-tedāmic] [tefā'ul] vezninde) Bir husūsta yardımlaşmak ma'nāsınadır; yukālu: تَدَامَجُوا عَلَيْهِ إِذَا تَعَاوَنُوا

الدَّمَاجُ [ed-dāmic] [hāric] vezninde) Karanu, muzlim ma'nāsınadır; yukālu: لَيْلٌ دَامِجٌ أَيَّ مُظْلِمٌ

الْمِدْمَاجَةُ [el-midmācet] (mīm'in kesriyle) Başa sarılan sarığa itlāk olunur, عِمَامَةٌ [imāmet] ma'nāsına. Esās'ta bunların mecmū'u mecāz olmak üzere mersūmdur, intivā' ma'nāsındandır.

الدُّمْمَيْجَةُ [ed-dummeycet] (dāl'ın zammı ve mīm-i müşeddedenin fethiyle) Uykucu ve hānesine mülāzım tenbel kişiye denir; taglīz için taz'if olunmuştur; yukālu: هُوَ دُمْمَيْجَةٌ لَا خَيْرَ فِيهِ أَيَّ نَوَامٍ لِأَزْمٍ لِمَنْزِلِهِ

الدُّمَاجُ [ed-dumāc] [gūrāb] vezninde) ve

الدِّمَاجُ [ed-dimāc] [kitāb] vezninde) Sırren vāki' olan, 'alā-kavlin kavī ve muhkem olan sulh ve musālahaya vasf olur; yukālu: صُلِحَ دُمَاجٌ وَدِمَاجٌ أَيَّ خَفِيٍّ أَوْ مُحْكَمٍ Bu dahi mecāzdır.

الْإِدْمَاجُ [el-idmāc] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi bir sevb içre dürtip sarmak ma'nāsınadır; yukālu: أَدْمَجَهُ إِذَا لَفَّهُ فِي ثَوْبٍ Ba'zı şürrāhın دَمَجَ [demc] ve إِدْمَاجَ [idmāc] itlāk ettikleri tarika ki metnden çizgiyi ref' eyleseler yek-suhan kelām-ı murassaf olur, bu ma'nādan me'hūzudur, Nuḥbe-i İbn Hacer gibi.

الْمُدْمِجُ [el-mudmec] [mukrem] vezninde) Kumar okuna itlāk olunur. Ve مُدْمِجٌ [mudemlec] ma'nāsınadır ki 'ankarīb meşrūhtur.

دُمَاجٌ [Dumāc] [gūrāb] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

[د م ل ج]

الدَّمْلِجُ [ed-dumlec] [cundeb] vezninde, iki lügatine göre de ya'nī dāl'ın ve

lām'ın zammı ve dāl'ın zammı ve lām'ın fethiyle) ve

الدُّمْلُوحُ [ed-dumlūc] (زُنبُورُ [zunbūr] vezninde) Bāzū-bende ve kolçağa denir, مِغْضَدٌ [mi'ḍad] ma'nāsına.

الدِّمْلَجَةُ [ed-demlecet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) ve

الدِّمْلَاحُ [ed-dimlāc] (دِحْرَاحٌ [dihrāc] vezninde) Sāni' yedinde işlediği işi düzeltip her tarafını vech-i lāyıkı üzere rāst ve hemvār eylemek ma'nāsınadır, kuyumcunun yaptığı bileziği tesviyesi gibi; yukālu: دَمْلَجٌ الشَّيْءَ دَمْلَجَةً وَدِمْلَاجًا إِذَا سَوَى صَنْعَتَهُ

الدِّمَالِيحُ [ed-demālīc] (dāl'ın fethiyle) Salābetli pek yerlere denir; دُمْلُوحٌ [dumlūc] müfredidir.

الْمُدْمَلِجُ [el-mudemlec] (مُدْحَرَجٌ [mudahrec] vezninde) Be-gāyet düz ve emles olarak birbiri içre dertop dürülmüş kürre şeklinde yuvarlak nesneye denir, مُدْرَجٌ أَمْلَسٌ ma'nāsına. Düz yuvarlak taşa ve güllere ve topa مُدْمَلِجٌ [mudemlec] itlākı buna mebnīdir. *Şihāh* müterciminin sıyrıncak düz yol ile tefsiri الْمُدْرَجُ [el-mudrec] kelimesinin mīm'ini meftūh vehm eylediğine mebnīdir; mīm ise mazmūm olmakla مَطْوِيٌّ [maṭviyy] ma'nāsınadır.

الدِّمْلَجُ [ed-dumlec] (عُضْفَرٌ [uṣfur] vezninde) Mu'āz b. 'Amr b. el-Cemūh Ensārī'nin feresi ismidir.

[د ن ج]

الدِّنَاحُ [ed-dināc] (dāl'ın kesri ve nūn'un tahfīfiyle) Bir işi yāhūd bir husūsu kunt ve muhkem ve üstivār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: دَنَحَ الْأَمْرَ دِنَاحًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَحْكَمَهُ

الدُّنُوحُ [ed-dunuc] (zammeteynle) 'Ukalā' ma'nāsınadır ki 'ākil ve hūşyār cemā'ate

denir. Kelime-i mezkūre dānāc-ı ātīden mutasarraf olmak muhtemeldir; yukālu:

هُم دُنُوحٌ أَي عَقْلَاءُ

الدَّانَاجُ [ed-dānāc] Dānā-yı Fārisī mu'arrebidir ki bilici, 'ālim ma'nāsınadır. Ve muhaddisinden 'Abdullāh b. Feyrūz el-Başrī lakabıdır.

الدَّانِيحُ [ed-dānic] (دَارِجٌ [dāric] vezninde ve mūrādifidir ki zikr olundu; yukālu: تُرَابٌ دَانِيحٌ أَي دَارِجٌ

[د ه ج]

أَذْهَجٌ [edhec] (أَحْمَدُ [aḥmed] vezninde) نَعِجَةٌ [na'cet]in ya'nī dişi koyun kısmının ismidir ki onunla tesmiye ederler ve sağmak için çağırıldıklarında أَذْهَجَ أَذْهَجَ diye çağırırlar.

[د ه ب ر ج]

الدَّهْبَرِجُ [ed-dehberrec] (dāl'ın ve bā-yı muvahhadenin ve rā-yı müşeddedenin fethiyle) Deh-pere-i Fārisī mu'arrebidir ki عَشْرُ رِيَشَاتٍ ya'nī on yelek demektir. Fārisīde deh, on 'aded ve per ve pere pā-yı Fārisiyye-i meftūha ile yeleğe denir. Bu lafz, Ebū Nuvās'ın صَفْرٌ [şakr] vasfında söylediği işbu: "بَيْنَ حَوَافِيهِ إِلَى الدَّهْبَرِجِ | | يَنْهَسُ" "سَيَرِ الْمَقْوَدِ الْمُحْمَلِجِ" beytinde vāki'dir.

[د ه ر ج]

الدَّهْرَجَةُ [ed-dehrecet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Sür'atle yürüyüp gitmek, seyr-i serī' ma'nāsınadır; yukālu: دَهْرَجَ الرَّجُلُ إِذَا سَارَ سَرِيحًا

[د ه م ج]

الدَّهْمَجَةُ [ed-dehmcet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Bir düzeye yürümeyip karışık yürümek, 'alā-kavlin adımları sık sık atarak tīz tīz yürümek ma'nāsınadır; yukālu:

دَهْمَجُ البَعِيرُ إِذَا مَشَى مُخْتَلِطًا أَوْ قَارَبَ خَطْوَهُ وَأَسْرَعَ
 Ve yaşlı sāl-horde kimse bukağıyla yürür
 gibi yapça yapça ve ağır ağır yürümek
 ma'nāsınadır; yukālu: دَهْمَجُ الشَّيْخِ إِذَا مَشَى كَأَنَّهُ
 Ve bir kimse bir haber üzere kendi
 'indinden biraz söz zamm ve ziyāde eyle-
 mek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا زَادَ
 فِيهِ يَعْني مِنْ عِنْدِهِ

الدَّهْمَجُ [ed-dehmed] [ca'fer] [ca'fer] veznin-
 de) Vüs'atli ve sühületli olan şey'e denir,
 وَاسِعٌ سَهْلٌ ma'nāsına. Ve mutlakan kurumu
 ve yapısı 'azīm olan nesneye denir.

الدُّهَامِجُ [ed-duhāmic] [ulābiṭ] [ulābiṭ] vez-
 ninde) Bu dahi 'azīmü'l-hilkat olan şey'e
 denir. Ve iki hörgüçlü deveye denir. Ve
 adımlarını hurde hurde atarak sür'atle yü-
 rüyen insān ve hayvāna denir.

[د ه ن ح]

الدُّهَانِجُ [ed-duhānic] (nūn'la) [duhāmic]
 [duhāmic] vezninde ve mürādifidir ki zikr
 olundu.

الدَّهْنَجَةُ [ed-dehned] [dehmed] [dehmed]
 [dehmed] vezninde ve cümle ma'nalarında
 mürādiftir.

الدَّهْنَجُ [ed-dehned] [ca'fer] [ca'fer] veznin-
 de ve fetehtla lügattir) Zümrüd gibi bir
 nev' cevherin ismidir. İşbu [deh-
 ned] dehne-i Fārisī mu'arrebdir, Türkīde
 dehne-i Firengī denmekle müte'ārefdir,
 bakır ve gümüş ma'ādinlerinde ve sārīr
 ma'ādinde ebhireden tekevvün eder bir
 hacerdir, altın ma'ādininde zebercedin te-
 kevvünü gibi ve envāı vardır.

[د و ج]

الدَّوَجُ [ed-devc] [mevc] [mevc] vezninde) Bir
 kimseye hizmet eylemek ma'nāsınadır;
 yukālu: دَاجَ الرَّجُلُ دَوْجًا إِذَا حَدَمَ

الدَّاجَةُ [ed-dācet] [hācet] [hācet] vezninde)
 'Askerin tābī'lerine denir, حُدَامٌ [huddām]
 ve مَكَّارٌ [mekkār] ve جَمَّالٌ [cemmāl] gibi;
 te'nīsi cemā'at i'tibāriyladır. Mü'ellif bunu
 "د،ج،ح" māddeinde dahi irād eylemiştir
 ki دَجِيجٌ [decic] ma'nāsındandır. Burada
 "د،و،ج" māddeinden fi'l-asl دَائِجَةٌ [dā'icet]
 olup ba'de'l-kalb i'lāl olunmuştur. Ve دِيجٌ
 [dīc]-i ātīden me'hūz yā'ī olmak ihtimāl-i
 gālibdir. Ve

دَاجَةٌ [dācet] Hācet-i sagīre ma'nāsınadır;
 ya'nī muktezā olan şey'in yesīr ve sagīrine
 denir ki pek lüzümü olmayıp nā'iz
 makūlesi olacaktır, 'alā-kavlin دَاجَةٌ [dācet]
 [hācet] lafzına itbā' ve müzāvece
 olarak irād olunur. Mü'ellif bununla işbu
 hadīse işāret eylemiştir. Kāle fi'n-Nihāye
 وَفِي حَدِيثٍ أَنَّهُ "قَالَ لَهُ رَجُلٌ مَا تَرَكْتُ مِنْ حَاجَةٍ وَلَا
 "د،ج،ح" māddeinde
 beyān olundu.

الدُّوَجُ [ed-duvvāc] [rummān] [rummān] veznin-
 de) ve

الدُّوَجُ [ed-duvvāc] [gūrāb] [gūrāb] vezninde)
 Üstlük ta'bīr olunan libāsa denir ki cüm-
 le esvāb üzere giyilir. Sāmī'nin beyānına
 göre ferāce gibi cümle libās üzere giyilip
 cemī'-i eczā-ı bedeni setr eden libāstır;
 yukālu: ثَوْبٌ دُوَاجٌ أَي سَابِعٌ غَطَّى جَسَدَهُ كُلَّهُ
 Ve Zemaḥşerī Muḥaddimete'l-edeb'de
 cāme'-i zeberin ile tefsīr eylemiştir ki üst-
 lük olacaktır. Hālen biniş ta'bīr eylediği-
 niz libās dahi ondandır. Şārihin beyānına
 göre Fārisīden mu'arrebdir. Ve'l-hāsıl
 دُوَاجٌ [duvvāc], ferāceye ve sārīr üst libāsa
 şāmildir.

[د ي ج]

الدَّيْجُ [ed-deyc] (dāl'in fethi ve yā-yı tah-
 tiyyenin sükūnuyla) ve

الدَّيْبَانُ [ed-deyecān] (feteḥātla) Azca azca yürümeğe ma'nāsınadır; yukālu: دَاخَ الرَّجُلُ يَدِيحُ دَيْبَانًا إِذَا مَشَى قَلِيلًا Ve

دَيْبَانٌ [deyecān] Sagir ve hurde develere denir ki büyüklerin enselerinde giderler. Ve çekirge gürühuna itlak olunur. Ve bunlar, رَمَضَانُ [ramaḏān] gibi ism olmuşlardır.

FASLU'Z-ZĀLĪ'L-MU'CEME

(فَضْلُ الدَّالِ الْمُعْجَمَةِ)

[ذ أ ج]

الدَّأَجُ [ez-ze'c] (zāl'ın fethi ve hemzenin sükünüyle) Suyu şiddetle bir solukta çekip içmek ma'nāsınadır, 'alā-kavlin azca azca içmek ma'nāsına olmakla zıdd olur; yukālu: دَأَجَ الْمَاءَ وَدَيَّحَ دَأَجًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ وَالرَّابِعِ: ضِدُّ مُؤَلِّفِينَ إِذَا جَرَعَهُ شَدِيدًا أَوْ شَرِبَهُ قَلِيلًا قَلِيلًا، ضِدُّ بunu azdāddan 'addi gayr-i mülāyimdir, zīrā ihtilāf-ı mezbūr kavleyne göredir. Asl zıd فُرْءٌ [kur'] kelimesi gibidir ki حَيْضٌ [ḥayḏ] ve طُهْرٌ [ṭuhr] ma'nāsınadır. Ve

دَأَجٌ [ze'c] Boğazlamak ma'nāsınadır; yukālu: دَأَجَ الْعُضْمُورَ إِذَا دَيَّحَ Ve yırtmak ma'nāsınadır; yukālu: دَأَجَ السِّقَاءَ إِذَا خَرَفَهُ Ve kızarmak ma'nāsınadır; yukālu: دَأَجَ الْوَرْدُ إِذَا أَحْمَرَ

الدَّؤُوجُ [ez-ze'ūc] (ṣibūr) [ṣabūr] vezninde) Pek kırmızı nesneye denir, قَانِيٌّ [kāni'] gibi أَحْمَرٌ [aḥmer] kelimesine ekseri te'kīd olur; yukālu: أَحْمَرُ دُؤُوجٌ أَيُّ قَانِيٌّ

الْإِنْدَاءُجُ [el-inzi'āc] [infi'āl] vezninde) Yırtılmak ma'nāsınadır; yukālu: إِندَأَجَتِ الْقَرْبَةُ إِذَا تَحَرَّقَتْ

[ذ ح ج]

الدَّحُّجُ [ez-zecc] (ḥacc) [ḥacc] vezninde) İçmek ma'nāsınadır; yukālu: دَحَّجَ الْمَاءَ إِذَا شَرِبَهُ Ve seferden ve diyār-ı gurbetten vatana gelmek ma'nāsınadır; yukālu: دَحَّجَ فُلَانٌ إِذَا قَدِمَ مِنْ سَفَرٍ

الدَّحَّجُ [ez-zācc] [ḥacc] vezninde) Ondan ism-i fā'ildir, seferden gelen kişidir.

[ذ ح ج]

الذَّخِجُ [ez-zaḥc] (zāl'ın fethi ve ḥā-yı mühmelenin sükünüyle) Kabuklu şey'in kabu-

ğunu çıkarmak ma'nāsınadır; سَحَجٌ [saḥc] gibi; yukālu: إِذَا دَحَجَهُ دَحَجًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا قَسَرَهُ Ve şedid yel bir adamı durduğu yerden āher yere sürüktürüp götürmek ma'nāsınadır; yukālu: دَحَجَتِ الرِّيحُ فُلَانًا إِذَا جَرَّتُهُ مِنْ مَوْضِعٍ إِلَى آخَرَ

مَذْحِجٌ [Mezḥic] [مَجْلِسٌ] [meclis] vezninde) Fi'l-asl Yemen'de bir tepe ismi olup Mālik ve Ṭayyib nām birāderleri vālideleri onun yanında doğurmakla şu'beleri olan kabîle مَذْحِجٌ [Mezḥic] ismiyle tesmiye olundu. Cevherî bunu işbu cīm bābının mīm faslında sebt eylemiştir; her ne kadar mīm'in asāletini İmām Sibeveyhi cenābına ihāle eylediyse de galat eylemiştir.

الْإِذْحَاحُ [el-izḥāc] (hemzenin kesriyle) Meks ve ikāmet eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: أَذْحَحْتُ بِالْمَكَانِ أَيَّ أَقَمْتُ ve yukālu: أَذْحَجَتِ الْمَرْؤَةُ عَلَى وَلَدِهَا إِذَا أَقَامَتْ عَلَيْهِ بَعْدَ مَوْتِ بَعْلِهَا فَقِيلَ مِنْهُ مَذْحِجٌ إِسْمٌ قَبِيلَةٌ

[ذ ع ج]

الدَّعْجُ [ez-za'c] (zāl'ın fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) Şiddetle öte kakmak ma'nāsınadır; yukālu: دَعَجَهُ دَعَجًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا دَفَعَهُ شَدِيدًا دَعَجَ جَارِيَتَهُ إِذَا جَامَعَهَا

[ذ ل ج]

الدَّلْجُ [ez-zelc] (zāl'ın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Suyu yudum yudum içmek ma'nāsınadır; yukālu: دَلَجَ الْمَاءَ دَلَجًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا جَزَعَهُ الْأَوَّلُ إِذَا جَزَعَهُ

[ذ و ج]

الدَّوْجُ [ez-zevc] [مَوْجٌ] [mevc] vezninde) İçmek ma'nāsınadır; yukālu: دَاجَ الْمَاءَ يَذُوجُ دَوْجًا إِذَا شَرِبَهُ

[ذ ي ج]

الدَّيْجُ [ez-zeyc] (zāl'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Bu dahi içmek ma'nāsınadır. Pes vāvī ve yā'ī olur; yukālu: دَاجَ الْمَاءَ يَذِيجُ دَيْجًا إِذَا شَرِبَهُ

الدَّيَّاجُ [ez-ziyāc] [عِلَاجٌ] [ilāc] vezninde) Bāde meclisinde hem-dem olmak, münādemet ma'nāsınadır. Ve bu, mufā'let bābından masdardır; yukālu: دَأَيْجُهُ دِيَّاجًا إِذَا نَادَمَهُ

FASLU'R-RĀ'Ī'L-MÜHMELE (فَصْلُ الرَّاءِ الْمُهْمَلَةِ)

[ر ب ج]

الرَّبِيعُ [er-rebc] (rā'nın fethi ve bā-yı muvahhadenin sükūnuyla) ve

الرَّوْبِعُ [er-revbec] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Küçük ve hafif olan dirheme, ya'nī akçeye denir.

Şārih der ki ehl-i Başra beyninde mütedāvildir. Ve lafz-ı mezbūr Fārisiden dahīldir, bu cihetten mü'ellif **صَغِيرٌ خَفِيفٌ** 'unvānında, ya'nī münkeren irād eylese enseb idi, tā ki tenvīn, tenvī'e haml ile bir nev' akçe ismi olduğu zāhir olur idi.

الرَّبَاعَةُ [er-rebācet] (rā'nın fethiyle) Künd-zihn ve belīd ve nādān olmak ma'nāsınadır. Ve bu, masdardır, lākin mü'ellif fi'line tasaddī eylememiştir. Zāhiren **بَلَادَةٌ** [belādet] mādidesine itibār ile bāb-ı hāmisten yāhūd bāb-ı rābi' den masūgdur.

الرَّابِعُ [er-rābic] (خَارِجٌ [hāric] vezninde) Gereği gibi tāb u tarāvetini bulup özlenmiş nebāta denir; yukālu: **رَابِعٌ أَيُّ صَلِيَانٌ رَابِعٌ أَيُّ مُمْتَلِيٌّ رِيَانٌ**

الرِّبَاعُ [el-irbāc] (hemzenin kesriyle) Kasīrū'l-kāmet bodur evlād peydā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **أَرْبَعُ الرَّجُلِ إِذَا جَاءَ** Mü'ellifin **بَيْنَ بَيْنَيْنِ قِصَارٍ** mahmūldür.

الرَّرْبِيعُ [et-terebbic] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Hatun zevcinden sonra ere varmayıp evlādı üzere kıyām ve onların derd ve me'ūnetlerine sabr ve ihtimām eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **تَرَبَّعَتِ الْمَرْأَةُ عَلَى وَلَدِهَا إِذَا أَشْبَلَتْ**

الرَّبَاعِيَّةُ [er-rebāciyet] (tahfīfle كَرَاهِيَّةٌ [kerāhiyet] vezninde) Humk ve belāheti olan hatuna denir. Ve bu, **رَبَاعِيَّةٌ** [rebā'iyet] ve **شَنَاعِيَّةٌ** [šenāhiyet] gibi ismdir.

الرَّبَاعِيٌّ [er-rebāciyy] (rā'nın fethi ve bā'nın tahfīfiyle) Şol vücūdu iri ve yakışksız ve galīz kimseye denir ki menzili karye ile bādiye beyninde ola. Bazı nüshada **الرَّصْحُ** 'unvānında mersūm olmakla nüshā-i sāniyeye göre mutlakan iri ve galīz ve dızman kişiye, kezālik kaba ve galīz ve nā-tırāş olup beyne'l-karye ve'l-bādiye ikāmet-güzīn olan kişiye denir. Ve'l-hāsıl mü'ellif **الرَّبَاعِيُّ الرَّصْحُ الْجَافِي وَفِي بَعْضِ النَّسَخِ وَالْجَافِي الَّذِي الرَّبَاعِيُّ الرَّصْحُ وَالْجَافِي بَيْنَ الْقَرْيَةِ وَالْبَادِيَةِ** 'ibāretiyle resm eylemekle o güne terceme olundu. Lākin bu 'ibārede çendān zā'ika olmamakla bi'z-zarūret husūsan **Şihāh**'ta **فِغْلِهِ مِنْ فِغْلِهِ** 'ibāretiyle mersūm olmakla kavli fi'line gālib olan lāfçı kimse olmuş olur. Hülāsa bu makām müşevveş ve bī-nizāmdır. Ve lafz-ı mezbūr zāhiren rebāce-i mezkūre'ye mensūbdur. Pes mü'ellife göre ne şehri ve ne bedevī olmakla iki tarafın töresinden olmamağın bir ma'cūn-ı sakīl ve bī-rābīta ve vahīm şahs olur.

الرِّبْعَانُ [el-irbicān] (hemzenin kesriyle) Bir nev' nebāt adıdır.

[ر ت ج]

الرَّرْبِيعُ [er-retc] (rā'nın fethi ve tā-yı fevkiyenin sükūnuyla) Kapıyı bağlamak ma'nāsınadır ki sürgü ve mandal ve kilīd makūlesiyle kapayıp bend eylemekten 'ibārettir; yukālu: **رَبَّعَ الْبَابَ رَتْبًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَغْلَقَهُ**

الرِّبْتَاخُ [el-irtāc] (hemzenin kesriyle) Bu dahi **رَبَّعٌ** [retc] ma'nāsınadır; yukālu: **أَرْبَعٌ**

رَتَجَهُ **رَتَجَهُ** Ve tekellüm eden kimseye söz bağlanmak ma'nāsınadır ki hasır olmak ta'bīr olunur. Ve bu, mecāzdir; yukālu: **أَزْتَجَ عَلَى الْمُتَكَلِّمِ بِصَمِّ الْهَمْزَةِ يُعْنِي عَلَى بِنَاءِ الْمُجْهُولِ إِذَا اسْتَعْلَقَ عَلَيْهِ الْكَلَامَ فَلَمْ يَقْدِرْ عَلَى إِتْمَامِهِ** Gerçi mü'ellif hemzenin zammını takyīd eylemeyip hemān zabtıyla iktifā eylemiştir, lākin *Miṣbāh*'ta ve sâ'ir ümmehātta **وَهُوَ مَبْنِيٌّ لِلْمَفْعُولِ مُحَفَّفٌ** olmalarıyla meşrūh olmakla vech-i mezkūr üzere tasrīh olunmuştur. Ve erkeğe çekilmiş nāka, rahimini erkeğin menisi üzere 'akd ve bend eylese **أَزْتَجَتِ النَّاقَةُ** derler, **أَغْلَقَتْ رَحِمَهَا عَلَى الْمَاءِ** ma'nāsına, zīrā menī tuttuktaki rahimin ağızını münsedd olmakla gūyā ki nāka kendisi kapamış olur. Kezālik **أَزْتَجَتِ الدَّجَاجَةُ** derler, **إِمْتَالًا بِطُنْهَا يَبْتَضًا** Ya'nī "Tavuğun karnı yumurta ile doldu" ma'nāsına ki yumurtalar ile dolmakla gūyā ki yumurta mahallini sedd etmiş olur. Ve deryā cūş u hurūş eylemekle suyu taşıp her yeri bürütyüp setr ve ihāta eylemek ma'nāsına isti'māl olunur, gūyā ki varacak ve çıkacak yerleri bütün sedd ve iglāk eder; yukālu: **أَزْتَجَ الْبَحْرُ إِذَا** Ve beliyeye-i kaht u galā her mahalle 'āmm ve şāmil olmak ma'nāsına isti'māl olunur, gūyā ki mahrec ve mahlas yerleri bi'l-cümle sedd eylemiştir; yukālu: **أَزْتَجَتِ السَّنَةُ إِذَا أَطْبَقَتْ بِالْجَدْبِ** Ve kar ve yağmur makūlesi muttasıl yağıp her yere muhīt ve şāmil olmak ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: **أَزْتَجَ الثَّلْجُ إِذَا دَامَ وَأَطْبَقَ** Ve hısb ve rehā her yere 'āmm ve şāmil olmak ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: **أَزْتَجَ الْخُضْبُ إِذَا عَمَّ الْأَرْضَ** Ve dişi hayvān gebe olmak ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: **أَزْتَجَتِ الْأَتَانُ إِذَا حَمَلَتْ** Ve bu, iglāk-ı rahim misālīyle hemān müttehiddir.

الرَّتَجَانُ [er-retēcān] (fethātla) Çocuk yü-

rümeğe başlamak ma'nāsınadır; yukālu: **رَتَجَ الصَّبِيُّ رَتَجَانًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا دَرَجَ**

الرَّتَجُ [er-retēc] (fethateynle) Bu dahi mütekellim söz söylerken hasır olmak ma'nāsınadır; yukālu: **رَتَجَ الْمُتَكَلِّمُ رَتَجًا مِنْ** **الرَّتَجِ** Ve **الرَّتَجِ** [retēc] Büyük kapıya denir, bāb-ı 'azīm ma'nāsına; **رَتَاجٌ** [retāc] dahi denir.

الرَّتَاجُ [el-irtitāc] [ifti'āl] vezninde) ve **الرَّتَاجُ** [el-istirtāc] [istif'āl] vezninde) Bunlar da söz söylerken hasır olmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَزْتَجَعَ عَلَى الْمُتَكَلِّمِ** **وَأَسْتَزْتَجُ عَلَيْهِ كِلَاهُمَا عَلَى بِنَاءِ الْمَفْعُولِ إِذَا اسْتَعْلَقَ عَلَيْهِ الْكَلَامَ**

الرَّتَاجُ [er-ritāc] [kitāb] vezninde) Büyük kapıya denir, bāb-ı 'azīm ma'nāsına. Ve şol kapalı büyük kapıya denir ki oyma küçük kapısı ola ki ondan işlene; yavrulu kapı ve kuzulu kapı ta'bīr olunur. Ve **رَتَاجٌ** [Ritāc] Mekke-i mükerrreme'nin ismidir. Lākin *Nihāye*'de **جَعَلَ** "مِنْهُ الْحَدِيثُ" **جَعَلَ** مَالَهُ فِي رَتَاجِ الْكُعْبَةِ "أَيُّ لَهَا فَكُنِيَ عَنْهَا بِالْبَابِ لِأَنَّ مَالَهُ فِي رَتَاجِ الْكُعْبَةِ" مِنْهُ يُدْخَلُ إِلَيْهَا **رَتَاجٌ** 'ibāretiyle mersüm olmakla izāfet-i beyāniyye üzere Ritāc'la Ka'be kināye olunmuştur. Ve bu 'unvān kemāl-i ta'zīmi müş'irdir, niteki dergāh-ı pādīşāh ve 'atebe-i 'aliyye ve südde-i seniyye 'unvānları ta'zīm için irād olunur. Kezālik *Esās*'ta **جَعَلَ** مَالَهُ فِي رَتَاجِ الْكُعْبَةِ إِذَا جَعَلَهُ هَدْيًا إِلَى الْكُعْبَةِ قَالَ الشَّاعِرُ: "إِذَا أَحْلَفُونِي فِي عَلِيَّةٍ أُجْنِحَتْ | | يَمِينِي إِلَى سَطْرِ الرَّتَاجِ الْمُضَبِّبِ" أَي حَلَفْتُ بِالْكَعْبَةِ جَعَلَ فَلَانَ مَالَهُ فِي رَتَاجِ الْكُعْبَةِ أَي نَذَرَهُ هَدْيًا لَيْسَ الْمُرَادُ نَفْسَ الْبَابِ 'unvānıyla mersüm olmakla Mekke'ye de **رَتَاجٌ** [Ritāc] itlākı medhal-i Ka'be olmak 'alākasıyla mecāz olmak aglebdir. Ve **رَتَاجٌ** [ritāc] Kunt ve sımsıkı muhkem ve

tıknaz olan şey'e itlāk olunur; ve minhu yukālu: نَاقَةٌ رَتَّاجُ الصَّلَاةِ أَيٌ وَثِيقَةٌ وَثِيحَةٌ Ya'nī "Yancık etleri sımsıkı tıknaz ve muhkemdir."

الْمَرَاتِيحُ [el-merātic] (mīm'in fethiyle) Daracık yollara itlāk olunur; مَرْتَجٌّ [mertec] müfredidir, مِنْهَجٌ [menhec] vezninde.

الرَّتَائِيحُ [er-retā'ic] (rā'nın fethiyle) Kayalara denir, ضُحُورٌ [şuhūr] ma'nāsına; müfredi رِتَاجَةٌ [ritācet]tir rā'nın kesriyle. Şārih der ki bunda hā'sız رِتَاجٌ [ritāc] nüshası galattır, zīrā fi'āl, fe'ā'il üzere cem'lenmez.

الْمُرْتَجَّةُ [el-murtecet] مُكْرَمَةٌ [mukremet] vezninde ki اِزْتِاجٌ [irtāc]dan ismi mef'uldür, kesiri'n-nebāt olan arza vasf olur; yukālu: أَرْضٌ مُرْتَجَّةٌ أَيٌ كَثِيرُ الثَّنَاتِ

الرُّوَيْتِيحُ [er-Ruveytic] (musaggar bünyesiyle) Bir mevzi' adıdır.

الرِّتْحُ [er-ritc] (rā'nın kesriyle) Harām ve memnū' olan şey'e itlāk olunur ki gayrın tasarrufuna vech ve sebīl mesdūd ola, niteki غَلِقٌ [gilk] dahi bu ma'nāya müsta'meldir. Ve helāle طَلِقٌ [tilk] itlāk olunur; yukālu: مَالٌ رِثْحٌ وَغَلِقٌ وَهُوَ خِلَافٌ طَلِقٌ Ve ötesi çıkmaz dıpsız sokağa vasf olur; yukālu: سِكَّةٌ رِثْحٌ أَيٌ لَا مَنَعَدَ لَهَا

[ر ج ح]

الرَّوْحُ [er-recc] (rā'nın fethi ve cīm'in teşdidiyle) Bir nesneyi beri öte tahrik edip sarsmak ma'nāsınadır ki müte'addidir. Ve lāzım olur, sarsılmak, taharrük ve ihtizāz ma'nāsına; yukālu: رَجَّ الشَّيْءَ رَجًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ: Ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿إِذَا رَجَّتِ الْأَرْضُ رَجًّا﴾ أَيٌ حَرَكَتْ حَرَكََةً شَدِيدَةً Ve alikomak ma'nāsınadır; yukālu: هَانِيَةٌ رَجَّةٌ عَنِ الْأَمْرِ إِذَا حَبَسَهُ عَنْهُ

mak ma'nāsınadır; yukālu: رَجَّ الْبَابُ إِذَا بَنَاهُ [er-recrecet] [zelzelet] vezninde) Şiddetle beri öte oynayıp hareket ve ıztırāb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: لَٰكِنَ عَسَّاسٌ إِذَا اضْطَرَبَ

رَجْرَجَةٌ [recrecet] Yorulup fūrū-mānde olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا رَجَّ الرَّجُلُ إِذَا أَعْيَا

الْإِرْتِجَاعُ [el-irticāc] (ifticāl) vezninde) ve

التَّرْجُوحُ [et-terecruc] [tezelzul] vezninde) Bunlar da beri öte şiddetle hareket ve ıztırāb eylemek ve çalkanmak ma'nāsınadır; yukālu: اِزْتِجَّ الْبَحْرُ اِزْتِجَاجًا إِذَا اضْطَرَبَ وَهَاجَتْ أَمْوَاجُهُ وَفِي الْحَدِيثِ "مَنْ رَكِبَ الْبَحْرَ إِذَا نَهَى" ve fi'n-Nihāyeli "أَيٌ اضْطَرَبَتْ أَمْوَاجُهُ وَفِي اِزْتِجَّ فَقَدْ بَرَأَتْ مِنْهُ الدَّمَةُ" Ya'nī "Deryā telātum üzere iken gemiye ve kayığa binip 'azīmet eden kimse kendi demini heder eylemiş olur." Pes nefsin helāka ilkā eylemekle da'vāsımı kendi mülāhaza eylesin.

الرِّجْرِجَةُ [er-ricricet] (rā'ların kesriyle) Havuz dibinde kalan su bakiyyesine denir. Ümmehāt-ı sā'irede çalkanarak mütekeddir olan su bakiyyesiyle müfesserdir ve muktezā-yı mādde dahi böylece olmaktadır. Ve

رَجْرِجَةٌ [ricricet] Ceng-gāhta olan cemā'at-i kesīreye ya'nī çok 'askere itlāk olunur, deryā gibi çalkandıkları hasebiyle. Sā'ir ümmehātta bu رَجْرِجَةٌ [ricrācet] 'unvānında müsebbettir. Ve

رَجْرِجَةٌ [ricricet] Tükürüğe itlāk olunur, buzāk ma'nāsına. Ve 'akl ve idraktan bī-behre olan kimseye itlāk olunur, beyhüde hareket ve ıztırābına mebnī; yukālu: هُوَ

رُجْرَجَةٌ أَيْ لَا عَقْلَ لَهُ

رُجُوحٌ [rucruc] (فُلْفُلٌ [fulful] vezninde) Bir nebāt adıdır.

الرُّجَاعُ [er-recāc] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Arık ve mehzūl ve zebūn koyunlara ve keçilere ıtlāk olunur, za'flarından beri öte salınıp yıkıldıkları için. Müfredi رُجَاةٌ [recācet]tir hā'yla. Ve

رَجَاعٌ [recāc] Kezālik za'f ve nā-tüvān olan insānlara ve develere denir; yukālu: نَعَجَةٌ نَاسٌ رَجَاعٌ وَإِبِلٌ رَجَاعٌ أَيْ ضُعْفَاءُ رَجَاةٌ أَيْ مَهْزُولَةٌ

Şārih der ki mü'ellif وَالْمَوَاشِي yerine وَالْإِبِلُ yerine dese enseb idi.

الرُّجَاءُ [er-reccā'] (rā'nın fethi ve cīm'in teşdidıyla) Semizlikten hörgücü büyük olup tiril tiril titreyen nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ رَجَاءٌ أَيْ عَظِيمَةُ السَّنَامِ وَمُرْتَجَةٌ Gerçi ba'zı nüshada te'nīs 'unvānıyla وَمُرْتَجَتْهَا vākī'dir, o dahi sahihtir ki muzāfün-ileyhten iktisāb-ı te'nīs eylemiş olur.

الرُّجْرَاعُ [er-recrāc] (rā'nın fethiyle) Bir devā' ismidir.

رَجْرَاةٌ [Recrācet] (hā'yla) Bahreyn kazāsında bir karye adıdır.

رُجْعَانٌ [Errecān] (hemzenin ve rā-yı müşeddedenin fethiyle, 'alā-kavlin رُجَانٌ [Reccān] ki rā'nın fethi ve cīm'in şeddesiyledir) Bir belde adıdır ki Fārs ülkesindedir. Ve

رَجْعَانٌ [Reccān] (كَتَّانٌ [kettān] vezninde) Necd türābında bir vādī adıdır.

الرُّجَاعُ [el-ircāc] (hemzenin kesriyle) Kısağın doğurması zamāni pek yaklaşıp yancıkları titreyip ıztırāba başlamak ma'nāsındır; yukālu: أَرَجَّتِ الْفَرَسُ إِزْجَاجًا إِذَا أَضْلَهُ مُرْجٌ أَضْلُهُ مُرْجِعٌ Ve sınıf-ı hās cümlesinden olmakla bilā-hā' vārid

olmuştur.

[ر د ج]

الرُّدَجَانُ [er-redecān] (fetehtāla) دَرَجَانٌ [derecān] ma'nāsındır ki mü'ellife göre mutlakan yürüme ve sā'ire göre pīr ve ihtiyār yāhūd sabī yürüyüşü gibi āhestece emekleyerek yürüme ma'nāsındır; yukālu: رَدَجٌ رَدَجَانًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ بِمَعْنَى دَرَجٍ دَرَجَانًا

الرُّدَجُ [er-redec] (fethateynle) Şol murdār nesneye denir ki 'akib-i vilādette henüz bir nesne ekl eylemezden mukaddem kuzunun yāhūt at kulununun karnından ya'nī dübüründen çıkar; murād fazlası olacaktır, niteki çocuktan ibtidā çıkan fazlaya عَفِيٌّ [‘iḳy] derler.

الرُّرْدَجُ [el-erendec] (hemzenin ve rā' ve dāl'ın fethiyle ve hemzenin kesriyle zebān-zeddir) Siyāha ve mora boyanmış göne denir, ma'nāsına ki ondan ba'zı nesne ittihāz olunur. Ve bu rende-i Fārisī mu'arrebidir, Türkīde dahi rende ve ba'zı diyārda karkın ta'bir ettikleridir. Lākin o, sağrının kenāri ve kötüsüdür.

الرُّرْدَاجُ [el-erdāc] Hemzenin fethiyle ki Ru'be nām şā'irin işbu: "كَأَنَّمَا سُؤِلَ فِي "كَأَنَّمَا سُؤِلَ فِي مِيسْرَافِ الْأُرْدَاجِ" "أُرْدَجٌ [erendec] demektir. Mütercim der ki burada أُرْدَاجٌ [erdāc] [erendec] ma'nāsına gelir demek değildir, belki şā'ir vezn ve kāfiye için أُرْدَجٌ [erendec] lafzından أُرْدَاجٌ [erdāc] lafzına 'udül eyledi, pes murādı أُرْدَجٌ [erendec] demektir, zīrā 'Arabın cümle-i isti'mālātından biri dahi budur ki ba'zen ikāmet-i vezni şif'r ve tesviye-i kāfiye için esmā' ve ef'ālin 'aded-i hurūflarını bast ya'nī ziyāde ve kabz ya'nī naks ederler ve ba'zen binā-yı āhere 'udül ederler. Meselā işbu: "وَلَيْلَةٌ"

حَامِدَةً حُمُودًا || طَخِيَاءَ تُغْشِي الْجَدَى وَالْفُرْقُودَا“
beytinde فَرَقَدُ [ferqād] kelimesinden غُضْمُورٌ
[uṣfūr] vezninde فُرْقُودٌ [furqūd] kelimesi-
ne vāv ziyādesiyle ve fā'yı zamm ile ‘udül
ettikleri gibi. Ve mā-naḥnu fihi dahi bu
kabildendir. Ve naks ettikleri işbu: “غَرْثَى”
“غَرْثَى الْوَشَاحِينَ مِيسْرًا”ında vākī
خَلْجَلٌ gibi ki خَلْجَالٌ [ħalħāl]den muhtasar-
dır. Lisān-ı ‘Arabda bu maküle isti‘mālat
pek çoktur, evvel-i emrden ‘orf-i şāyi‘e
istinād olunmamak vācibedendir.

الْيَرْدَنْجُ [el-yerendec] (yā-yı tahtiyenin
fethiyle) Şol kara boyaya denir ki onun-
la huff makülesi nesne boyanır yāhūd zāc
ta‘bīr olunan kara boyanın ismidir. Bu
dahi mu‘arrebdir.

الرَّوْدَجَانُ [er-reydecān] (rā'nın ve dāl'ın
fethiyle) Bāzīrgān yüklerini götüren yük
develerine denir.

[ر ع ج]

الرَّوْعِي [er-ra‘c] (rā'nın fethi ve ‘ayn'ın
sükūnuyla) Bir kimsenin māl ve menāli
firāvān olmak ma‘nāsınadır; yukālu:
رَعِي مَالَهُ رَعِيًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَثُرَ
Ve bir adamı muztarib ve bī-karār eylemek
ma‘nāsınadır; yukālu: رَعِيًا فَلَانًا رَعِيًا مِّنَ الْبَابِ
رَعِيًا Ve şimşek peyderpey çakmak
ma‘nāsınadır; yukālu: رَعِيًا الْبُرْقُ إِذَا تَنَابَعَتْ لِمَعَانُهُ
Ve Hak ta‘ālā bir adamı sāhib-i servet ü
yesār kılmak ma‘nāsınadır; yukālu: رَعِيًا اللهُ
سُبْحَانَهُ فَلَانًا أَيَّ جَعَلَهُ مُوسِرًا

الْإِرْعَاعُ [el-ir‘āc] (hemzenin kesriyle) Bu
dahi bir kimseyi muztarib ve bī-karār eyle-
mek ma‘nāsınadır; yukālu: أَرْعَعَهُ إِذَا أَفْلَقَهُ
Ve refāh ve yesār sāhibi olmak ma‘nāsınadır;
yukālu: رَعِيَهُ اللهُ تَعَالَى فَأَرْعَعِ أَيَّ صَارَ مُوسِرًا

الْإِرْتِيعَاعُ [el-irti‘āc] [ifti‘āl] vezninde)

Titremek ma‘nāsınadır; yukālu: إِرْتَعَجَ الرَّجُلُ
إِذَا ارْتَعَدَ Ve mālī çoğalmak ma‘nāsınadır;
إِرْتَعَجَ الْوَادِي إِذَا كَثُرَ Ve dere su ile dolmak
ma‘nāsınadır; yukālu: إِرْتَعَجَ الْوَادِي إِذَا امْتَلَأَ

[ر ف ج]

الرَّفُوجُ [er-refūc] (fā'yla صَبُورٌ [ṣabūr] vez-
ninde) Hurmā ağacının budakları kesil-
dikten sonra adam omuzu şeklinde yerin-
de kalan omça budak dibine denir ve bu,
Ezd kabilesi lügatidir.

[ر م ج]

الرَّمَجُ [er-remc] (rā'nın fethi ve
mīm'in sükūnuyla) Kuş necsini atmak
ma‘nāsınadır ki sağnamak ve çımkır-
mak ta‘bīr olunur, şikārī kuşların hālidir;
yukālu: رَمَجَ الطَّائِرُ رَمَجًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَلْقَى
ذَرْقَهُ

الرَّوَامِجُ [er-rāmic] [ħāric] vezninde)
Şol kuşa denir ki sayyādlar onu dām içre
vaz‘ edip onunla şikārī kuş sayd ederler,
مِلْوَاهُ [milvāh] dahi derler, Türkide mostra
ve pırlak ta‘bīr olunur.

التَّرْمِيجُ [et-termīc] [tef‘īl] vezninde)
Yazıyı yazdıktan sonra bir nesne ile ifsad
eylemek ma‘nāsınadır, henüz mürekkebi
yaş iken toprak ve parmak sürmek gibi;
yukālu: رَمَجَ مَا كَتَبَ تَرْمِيجًا إِذَا أَفْسَدَهُ

الرَّوْمَاجُ [er-remāc] [sehāb] vezninde)
Mızrağın boğumlarına denir.

[ر ن ج]

الرَّوَانِجُ [er-rānic] (nūn'un kesriyle ve kalilen
meftūh olur) Bir nev‘ emles hurmā is-
midir, تَعْضُوضٌ [ta‘ḍūḍ] dedikleri hurmā
gibi; müfredi رَانِجَةٌ [rānicet]tir hā'yla. Ve
hindistān cevzine denir.

رَنْجَانُ [Rencān] [sahbān] veznin-

de) Mağrib'de bir belde adıdır; a'lāmdan Muḥammed b. İsmā'īl b. 'Abdumelik er-Rencānī oradandır.

[ر و ج]

الرَّوَاخُ [er-revāc] (rā'nın fethiyle) Akçe ve metāc makūlesi miyān-ı halkta rāyic olup yürümek ma'nāsınadır ki geçmek ta'bīr olunur ki kesād mukābilidir; yukālu: رَاخَ Ve rüzgār bir cihette ber-karār olmayıp karışık esmekle ne semtten esip geldiği nā-ma'lūm olmak ma'nāsınadır; yukālu: رَاجَتِ الرِّيحُ إِذَا اخْتَلَطَتْ فَلَا تُدْرَى مِنْ أَيْنَ تَجِيءُ

التَّرْوِيحُ [et-tervīc] [tef'īl] [tef'īl] vezninde) Bir nesneye revāc vermek ma'nāsınadır; tekūlu: رَوَّجْتُهُ تَرْوِيحًا أَيْ نَفَّخْتُهُ

الرَّوَاخُ [er-revvāc] [kettān] vezninde) Şol insān ve hayvāna denir ki susuzluktan nāşī havuzun etrāfını gezinip dolaşır ola.

[ر ه ج]

الرَّهَجُ [er-rehc] (rā'nın fethi ve hā'nın sükūnuyla ve hā'nın fethiyle cā'izdir, zīrā harf-i halktır) Toza denir, غُبَارٌ [ğubār] ma'nāsına. Ve susuz buluta denir, سَحَابٌ ma'nāsına; müfredi رَهَجَةٌ [rehcet]tir hā'yla. Ve şūr ve şagab ve şerr ve fitneye itlāk olunur.

الرَّهِجِجُ [er-rihcīc] (rā'nın kesriyle) Za'īfū'l-bünye insān ve hayvāna itlāk olunur. Ve nerm ve nāzūk-beden adama itlāk olunur.

الرُّهْجُوحُ [er-ruhūc] (rā'nın zammıyla) رُهْجِجٌ [rihcīc] ma'nāsınadır; yukālu: رَجُلٌ رُهْجِجٌ وَرُهْجُوحٌ أَيْ ضَعِيفٌ وَكَذَا نَاعِمٌ

الْإِرْهَاجُ [el-irhāc] (hemzenin kesriyle) Toz koparmak ma'nāsınadır; yukālu: أَرْهَجَ Ve bir kimse hānesini

çok buhūrlamak ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: أَرْهَجَ الرَّجُلُ إِذَا أَكْثَرَ بَخُورَ بَيْتِهِ Ba'zı nüshada sülāsī olarak إِذَا كَثُرَ 'unvānında mersūmdur. Ve bulut çok yağmur dökme ma'nāsınadır; yukālu: أَرْهَجَتِ السَّمَاءُ إِذَا هَمَّتْ بِالْمَطَرِ İşbu هَمَّتْ kelimesini şārih tahfīfle takyīd eylemekle "هَمَى-يُهْمِي" māddesinden olur ve teşdīd ile de cā'izdir ki هَمٌّ [hemm] halb-i leben ma'nāsına olmakla ondan müste'ār olur; ve yukālu: نَوَّءَ Ve مُرْهَجٌ كَمُخْسِنٍ مِنَ الْإِرْهَاجِ أَيْ كَثِيرِ الْمَطَرِ [nev'] māddesinde şerh olunmuştur.

الرَّهْوَجَةُ [er-rehvecet] [rehveket] vezninde) Bir nev'e yürümek ma'nāsınadır ki murād dābbenin yorga yürümesidir. Mütercim der ki Zemaḥşerī *Muḥaddimetü'l-Edeb*'de "Rehvece'l-feresu: Reh-vār reft esb", ya'nī "At yorga yürüdü" 'unvānıyla sebt edip ve İbn Dureyd, *Cemhere*'de رَهْوَجٌ [rehvec] kelimesini هِمْلَاجٌ [himlāc] ile tefsīr ve reh-vār-ı Fārisī mu'arrebidir diye tahrīr eylemekle reh-vār, Fārisīde yorga yürüyüşlü dābbeye denir ki Türkīde tahrīfle rahvān dahi derler. Pes رَهْوَجَةٌ [rehvecet] ondan mutasarrıf olur.

[ر ه م ج]

الرَّهْمَجُ [er-rehmerc] [ca'fer] vezninde) Mutlakan vāsīc nesneye denir.

[ر ه ن ا م ج]

الرَّاهِنَامَجُ [er-rāhnāmec] Rāh-nāme-i Fārisī mu'arrebidir ki كِتَابُ الطَّرِيقِ demektir. Murād, bahrīlerin pusula ve kartı ta'bīr ettikleridir ki onunla tarīk-i deryā ve limanlar bilinir; tekūlu: عَلَيْكَ بِالرَّاهِنَامَجِ وَهُوَ الْكِتَابُ يَسْلُكُ بِهِ الرُّبَابِيَّةَ الْبَحْرَ وَيَهْتَدُونَ بِهِ فِي مَعْرِقَةِ الْمَرَايِسِيِّ وَغَيْرِهَا

FASLU'Z-ZĀYI'L-MU'CEME

(فَصْلُ الزَّايِ الْمُعْجَمَةِ)

[ز أ ج]

الرَّزَجُ [ez-zeʿc] (zā'nın fethi ve hemzenin sükunuyla) Miyāne-i nāsı ifsād ile birbirine kışkırtmak ma'nāsınadır; yukālu: رَزَجَ بَيْنَهُمْ رَأْبًا مِنَ الثَّابِ الثَّلَاثِ إِذَا حَرَّسَ

[ز ب ج]

الرَّزْبِجُ [ez-zeʿbec] جَفَفَرٌ [ca'fer] vezninde) Cümle ve mecmū' ma'nāsınadır, niteki زَامِجٌ [ze'mec] dahi bu ma'nāyadır; yukālu: أَخَذَ الشَّيْءَ بِرَأْبِجِهِ وَرَأْمِجِهِ أَيَّ أَخَذَهُ كُلَّهُ

[ز ب ر ج]

الرَّزْبِجُ [ez-zibric] (zā'nın ve bā'nın kesriyle) Zīnet ve ārāyişe denir, gerek nakş ve veşy ile ve gerek cevāhir makūlesiyle olsun. Ve

زَبْرِجٌ [zibric] Altına denir, ذَهَبٌ [zeheb] ma'nāsına. Ve şol yufka sehāba denir ki onda humret ola.

الرَّمْزَبْرِجُ [el-muzebrec] مُدْخَرَجٌ [mudaxrec] vezninde) Pek zīnetli demektir; زَبْرِجَةٌ [zibricet]ten ism-i mef'uldür; yukālu: مَرْبُجٌ أَيُّ مَرْبُجٌ

[ز ب ر د ج]

الرَّزْبُودِجُ [ez-zeberdec] (zā'nın ve bā'nın fethiyle) زَبْرُودِجٌ [zeberced] dedikleri cevhere denir. Şārihin beyānına göre maktūbdur.

[ز ب ن ج]

زَبْنِجٌ [zebenec] (zā'nın ve bā'nın ve nūn-ı müşeddedenin fethiyle) سَفَنَجٌ [se-fennec] vezninde) Şu'arādan İbrāhīm b. Herme'nin rāvīsī. Mü'ellifin رَاوِيَّةٌ kavlinde hā' mübāлага içindir.

[ز ج ح]

الرُّجُجُ [ez-zucc] (zā'nın zammı ve cīm'in teşdidiyle) Dirsek ucuna denir ki kol büküldükte dirseğin ucundan domalan kemiğin başıdır. Esās'ın beyānına göre ma'nā-yı sānīden me'hūzdur. Ve

رُجٌّ [zucc] Mızrağın aşığı tarafında olan demir harbeye denir ki yere rezk olunur. Cem'i زِجَّاجٌ [zicāc] gelir zā'nın kesriyle, جُلٌّ [cull] ve جِلَالٌ [cilāl] gibi ve زِجَّةٌ [zicecet] gelir, فَيْلَةٌ [fiyelet] vezninde. Ve

رُجٌّ [Zucc] Bir mevzi' adıdır. Ve **رُجٌّ** [zecc] kelimesinden cem' olur, ke-mā se-yuzkeru. Ve

رُجٌّ [zucc] Ok temrenine denir; bunun cem'i kezālik زِجَّةٌ [zicecet] ve زِجَّاجٌ [zicāc] gelir.

الرُّجُّجُ [ez-zecc] (zā'nın fethiyle) Bir kimseye mızrağın aşığı demiri ile dürtmek ma'nāsınadır; yukālu: رَجَّ فُلَانًا إِذَا طَعَنَهُ بِالرُّجِّ Ve atmak ma'nāsınadır; yukālu: رَجَّ بِالشَّيْءِ إِذَا رَمَاهُ Ve devekuşu yelip seğırtmek ma'nāsınadır; yukālu: رَجَّ الظَّلِيمَ إِذَا عَدَا

الرِّزْجَاجُ [el-izcāc] (hemzenin kesriyle) Mızrağın aşığı ucuna demir harbe geçirmek ma'nāsınadır; tekūlu: أَرْجَجْتُ الرُّمَحَ أَيُّ جَعَلْتُ لَهُ رُجًّا

الرُّرْجَاجُ [ez-zucāc] غُرَابٌ [gūrāb] vezninde ve harekāt-ı selāsla lügattir) Sırçaya denir, Fārisīde āb-gīne denir.

الرُّرْجَاجُ [ez-zeccāc] شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Sırça işleyen kimseye denir ki şişeci ta'bīr olunur.

الرُّرْجَاجِي [ez-zucāciyy] (tahfifle ve yā-yı nisbetle) Sırça satan kimseye denir. Sāhibü'l-Erba'ın Ebu'l-Kāsım b. Ebī Harş ve Yūsuf b. 'Abdullāh el-Lugavī el-

Muṣannif el-Muḥaddis ve ʿAbdurrahmān b. Aḥmed eṭ-Ṭaberī ve Ebū ʿAlī Ḥasan b. Muḥammed b. el-ʿAbbās ve Faḍl b. Aḥmed b. Muḥammed ez-Zucāciyyūn muḥaddislerdir. Ve Ebu'l-Kāsım ʿAbdurrahmān b. İshāk en-Nahvī ez-Zeccāci ki *Cumel* nām kitābın mü'ellifidir, zā'nın fethi ve cīm'in teşdidiyledir; şeyhi ve üstādı olan Ebū İshāk İbrāhīm ez-Zeccāc'a mensūbdur ki nahviyyūndan imām-ı meşhūrdur.

الْمِزْجُ [el-mizecc] (mīm'in kesri ve zā'nın fethiyle) Kısa göndere denir ki mızrak hey'etinde olur.

الزَّجِجُ [ez-zecce] (fethateynle) İnsanın kaşı ince ve uzun olmak ma'nāsınadır; yukālu: رَجَّ حَاجِبُهُ زَجَجًا مِنَ النَّبَابِ الرَّابِعِ إِذَا دَقَّ فِي طُولِ

الْأَزْجُ [el-ezecc] (fethateynle) Ondan vafıtır, ince olarak uzun kaşlı kişiye denir ki kalem kaşlı ta'bīr olunur, eczā-yı hüsnendendir; mü'ennesinde زَجَاءُ [zeccā] denir; yukālu: رَجُلٌ أَرْجٌ وَامْرَأَةٌ زَجَاءٌ أَي دَقِيقُ الْحَاجِبَيْنِ Ve فِي طُولِ

أَرْجُ [ezecc] Seyrek adımlı, ʿalā-kavlin gözleri üzere beyāz yeleşği olan deveküşuna denir. Cem'i زُجُّ [zucc] gelir zā'nın zammıyla.

التَّرْجِجُ [et-tezcic] [tef'ıl] vezninde) Kaşları cımbız ile düzeltip ince uzun yapmak ma'nāsınadır ki nisvānın ve yoluk puştların kārıdır; yukālu: إِذَا زَجَّجَ الْحَاجِبَ إِذَا دَقَّقَهُ وَطَوَّلَهُ Tatvili inceldikte uzun görünmek cihetiyledir.

الزُّجُجُ [ez-zucuc] (zammateynle) İşlemeğē alışmış zelül ve zebūn eşeklere itlāk olunur, حَمِيرٌ مُقْتَلَةٌ ma'nāsına. Ve temrenlenmiş harbelere ve hışt ve mızrak makülelerine denir; zāhiren أَرْجُ [ezecc] müfredidir.

رُجُّ لَأَوَّةٍ [Zuccu lāvet] (zā'nın zammıyla)

Şammān nām mahalde bir mevzi' adıdır.

رِجَاجُ الْفَخْلِ [zicācu'l-fahl] Erkek devenin azı dişlerine itlāk olunur; رِجَاجُ [zicāc] رِمَاحُ [rimāḥ]a teşbīh olunmuştur. Şārih der ki *Muḥkem*'de mutlakan أَنْيَابُ [enyāb] ile müfesser olmakla hasīsa-i fahl değildir.

أَجْمَادُ الزَّجَاجِ [Ecmādu'z-Zicāc] (hemzenin fethi ve zā'nın kesriyle) Kezālik Şammān'da bir mevzi' adıdır.

الْإِزْدِجَاجُ [el-izdicāc] [ifti'āl] vezninde) Kaşların uçları gözlerin kuyruklarına kadar gelip çatmak ma'nāsınadır; yukālu: إِزْدَجَّ الْحَاجِبُ إِزْدِجَاجًا إِذَا تَمَّ إِلَى ذُنَابِي الْعَيْنِ

الْمَزْجُوجُ [el-mezcūc] (mīm'in fethiyle) Deriden olan şol kovaya denir ki pek büyük olmakla döndürmesi mümkün olmanın iki dudaklarını birbirine kavuşturup ba'dehu dikerler.

[ز ر ج]

الزَّرْجُ [zerc] [derc] vezninde) Mızrağın aşığı harbesiyle dürtmek ma'nāsınadır; yukālu: وَرَزَجَهُ زَرْجًا مِنَ النَّبَابِ الْأَوَّلِ بِمَعْنَى رَجَّةُ Ve

زَرْجُ [zerc] Ba'zı lügatte çok atların gürtülüsüne ve celebe ve asvātına denir.

الزَّرْجُونُ [ez-zerecūn] (zā'nın ve rā'nın fethiyle قَرَبُوسُ [qarabūs] vezninde) Üzüm asmasına, ʿalā-kavlin çubuklarına denir. Ve bādeye denir, حَمْرٌ [ḥamr] gibi. Ve ba'zı kayalarda vākī' hüdayī oyma çukurlarda birikmiş duru ve sāfī yağmur suyuna denir. Cevheri bu lügati vehmine mebnī nūn bābında zikr eylemiştir, veznini fa'alül zann eylemiştir, belki vezni fa'alündür, niteki rācizin işbu: | | هَلْ تَعْرِفُ الدَّارَ لِأَمِّ الْحَزْرَجِ | | "مُرَّرَجٌ بِمَنْهَا فَظَلْتُ الْيَوْمَ كَالْمُرَّرَجِ" beytinde مُرَّرَجٌ [mu-zerrec] [tezcic]den ism-i mef'uldür, نَشْوَانٌ [neşvān] ya'nī sarhoş ma'nāsınadır;

kendiden fi'l tasarruf olunmakla nūn'u sākıt olmuştur. Pes nūn'u zā'ide olmakla makāmı işbu cīm bābıdır.

Şārih der ki زَرْجُونُ [zerecūn] zer-gūn-ı Fārisī mu'arabi olmakla bu elfāz-ı 'Acemīyi tasarruftur. Ve zer-gūn, Fārisīde altın renkli demektir ki sarı demektir.

[ز ر ن ج]

زَرْجِج [zerec] [semend] [semend] vezninde) İrān'da Sicistān eyāletinin kasabası ismidir.

زَرْجُوح [Zernūc] (zā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Türkistān'da Özcend nām şehrin verāsında bir belde adıdır, زَرْجُوقُ [Zernūk] dahi derler.

[ز ع ج]

الزُّعْجِج [ez-za'c] (zā'nın fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) Bir kimseyi muztarib ve bī-karār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: زَعَجَهُ Ve bir nesneyi yerinden koparmak ma'nāsınadır; yukālu: زَعَجَهُ إِذَا قَلَعَهُ إِذَا أَقْلَعَهُ Ve tard eylemek ma'nāsınadır; yukālu: زَعَجَهُ إِذَا طَرَدَهُ Ve haykırmak ma'nāsınadır; yukālu: زَعَجَ الرَّجُلُ إِذَا صَاحَ

الإِزْعَاجِ [el-iz'āc] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir nesneyi yerinden koparmak ma'nāsınadır.

الإِزْعَاجِ [el-inzi'āc] [infi'āl] [infi'āl] vezninde) Ondan mutāvi'dir; yukālu: زَعَجَهُ فَأَنْزَعَجَ أزاله عن موضعه Mişbāh'ta قَلَعَهُ عَنْ مَكَانِهِ فَأَنْزَعَجَ قَلَعَهُ عَنْ مَكَانِهِ فَأَنْزَعَجَ زَعَجَهُ فَشَحَّصَ زَعَجَهُ فَشَحَّصَ Zēzāzān'ın 'ibāretiyle müfesser olup ba'zılar mutāvi'i gelmeyip belki mutāvi'i'de denildiğine zāhib olduklarını ve Hālīl ve Fārābī lafzından mutāvi'i geldiğine kā'il olduklarını nakl eylemiştir. Pes ona göre الإِزْعَاجِ [iz'āc] bir nesneyi yerinden

ayırarak ma'nāsına olur.

الزُّعْجِج [ez-ze'ac] (fethateynle) Kalak ve ıztırāb ma'nāsınadır ki bī-karār olmaktan 'ibārettir; yukālu: زَعَجَ الرَّجُلُ زَعَجًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا قَلَعَهُ الزُّعْجِجِج [el-miz'āc] (mīm'in kesriyle) Şol hatundur ki bir yerde ārām ve karār eylemez ola.

[ز ع ب ج]

الزُّعْبِجِج [ez-za'bec] (bā-yı muvahhade ile جَعْفَرُ [ca'fer] vezninde) ve

الزُّعْبِجِج [ez-zi'bic] (zibric [zibric] vezninde) Ak buluta, 'alā-kavlin yufka ve hafif buluta denir. Ve mutlakan hūb ve dil-keş olan şey'e denir. Ve

زِعْبِجِج [zi'bic] Zeytūn ismidir.

[ز ع ل ج]

الزُّغْلَجَةِ [ez-za'lecet] [dahrecet] [dahrecet] vezninde) bed-hūyluk, sū'u'l-huluk ma'nāsınadır.

[ز غ ب ج]

الزُّغْبِجِج [ez-za'bec] (ğayn-ı mu'ceme ve bā-yı muvahhade ile جَعْفَرُ [ca'fer] vezninde) عَثْمُ [utm] ya'nī zeytūn-ı cebelī yemişine denir ki نَبَقُ [nebiq] ya'nī 'Arabistān kirazı dedikleri meyvenin hurdeleri şeklinde olur. İbtidā yeşil ba'dehu beyāz ba'dehu siyāh olur ve ta'mı tarçın acısı gibi acımtarak tatlı olur ve ondan murabbā ittihaz olunur.

[ز غ ل ج]

الزُّغْلَجَةِ [ez-za'lecet] [za'lecet] vezninde ve mürādifidir, ānifen zikr olundu, lākin mūhmelesi asvebdir.

[ز ل ج]

الزَّلَجُ [ez-zelec] (zā'nın ve lām'ın fethiyle ve lām'ın sükūnuyla cā'izdir) Ayak kayıp tayınmak ma'nāsınadır, زَلَجٌ [zelak] gibi; yukālu: زَلَجَ قَدَمُهُ زَلَجًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ بِمَعْنَى زَلَجَ

الزَّلَجُ [ez-zelc] (zā'nın fethi ve lām'ın sükūnuyla) ve

الزَّلَجُ [ez-zelīc] (zā'nın fethiyle) Yere ayağını pek basmayıp keklik kayar tarzında hiffet ve sür'atle yürüyüp gitmek ma'nāsınadır; yukālu: مَرَّ فُلَانٌ زَلَجًا زَلَجًا وَزَلِيجًا yukālu: Ve مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا خَفَّ عَلَى الْأَرْضِ

زَلَجٌ [zelc] [mizlāc] ile kapıyı kapayıp bağlamak ma'nāsınadır; yukālu: زَلَجَ الْبَابُ زَلَجًا إِذَا أَغْلَقَهُ بِالْمِزْلَاجِ

الزَّلَجُ [ez-zālic] [hāric] [vezninde] Şiddet ve mihnetlerden kurtulmuş adama itlāk olunur, gūyā ki kayıp halās olur. Ve suyu şiddetle içer olan kimseye itlāk olunur. Ve be-gāyet emles ve hemvār olmakla hemān yaydan kayıp çıkar olan oka denir; yukālu: سَهَمَ زَالِجٌ إِذَا كَانَ يَتَزَلَجُ عَنِ النَّوَسِ

الزَّلُوجُ [ez-zelūc] [şabūr] [vezninde] Bu dahi zikr olunan oka itlāk olunur, lākin Esās'ta وَسَهَمَ زَالِجٌ أَي يَزْلُجُ عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ ثُمَّ يَمْضِي 'ibāretiyle müsebbet olmakla yer yüzünde kayarak gidip nişāna varmayıp savuşup geçeri olan ok olacaktır. Şārih dahi زَالِجٌ عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ وَلَمْ يَقْصِدْ إِلَى الرِّمِيَّةِ 'ibāretiyle beyān eylemiştir.

الزَّلْزُلُجُ [et-tezelluc] [tefa'ul] [vezninde] Yer tayıncak olmakla ayak kaymak ma'nāsınadır; yukālu: تَزَلَّجَ قَدَمُهُ بِمَعْنَى زَلَجَ Ve meşrūbu şiddet ve mübālaga üzere içmek ma'nāsına isti'māl olunur, gūyā ki mecmū'u hancereden tezlīc eder; yukālu: تَزَلَّجَ النَّبِيْدُ إِذَا أَلَحَّ فِي شُرْبِهِ

الْمُزَّلَجُ [el-muzellec] [mu'azzam] [vezninde] Az nesneye itlāk olunur, gūyā ki elden kayıp gider; yukālu: شَيْءٌ وَعَطَاءٌ مُزَّلَجٌ أَي قَلِيلٌ Ve şol kimseye itlāk olunur ki bir kavm ve cemā'ate sonradan mülhak ve mülsak olup fi'l-asl o zümreden olmaya. Ve halk ve hulk cihetinde kāmīl olmayıp nākıs olan kişiye itlāk olunur. Ve her şey'in alçak ve dūn olanına itlāk olunur. Ve bahīl ve nākese itlāk olunur, gūyā ki zümre-i insāndan تَزَلِجٌ [tezlīc] olunmuştur. Ve sāf ve hālis olmayan dostluğa ve muhabbete itlāk olunur; yukālu: حُبٌّ مُزَّلَجٌ أَي غَيْرُ خَالِصٍ

الْمِزْلَاجُ [el-mizlāc] [miftāh] [vezninde] ve

الزَّلَاجُ [ez-zilāc] [kitāb] [vezninde] مِغْلَاقٌ [miğlāk] ma'nāsınadır ki kilīde denir, lākin مِزْلَاجٌ [mizlāc] el ile açılıp anahtara muhtāc olmayan ve مِغْلَاقٌ [miğlāk] ancak anahtar ile açılır olan kilīde mahsūstur. Esās'ta ilgāz tarīkiyle: يُقَالُ الْمِزْلَاجُ يُغْلَقُ بِهِ وَلَا يُغْلَقُ الْبَابُ وَلَا 'ibāretiyle kavli-i mezbūru telmīh eylemiştir, fe'fhem. Ve

مِزْلَاجٌ [mizlāc] Sağrısı etsiz ve arık olan hatuna itlāk olunur; yukālu: إِمْرَأَةٌ مِزْلَاجٌ أَي رَسْحَاءٌ

الزَّلُوجُ [ez-zelūc] [şabūr] [vezninde] Yaydan çabuk kayıp gider olan oka denir, niteki zikr olundu. Ve çabuk ve çālāk insān ve hayvāna itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ وَفَرَسٌ زُلُوجٌ أَي سَرِيعٌ

زُلُوجٌ [Zelūc] 'Abdullāh b. Caḥş el-Kinānī nām kimsenin feresi yāhūd nākası ismidir. Ve be-gāyet emles olmakla elden çabuk kayıp giden oka itlāk olunur; yukālu: قَدَحٌ زُلُوجٌ أَي سَرِيعٌ الْإِنْزَاقِ مِنَ الْيَدِ tekrār eylemiştir. Ve

زَلُوحٌ [zelūc] Dür u dirāz yokuşa itlāk olunur; yukālu: عَقَبَةُ زَلُوحٍ أَيْ بَعِيدَةٌ طَوِيلَةٌ

الْإِزْلَاجُ [el-izlāc] (hemzenin kesriyle) Bu dahi kapıyı مِزْلَاجٌ [mizlāc] ile bend eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَزْلَجَ الْبَابَ إِذَا أَغْلَقَهُ بِالْمِزْلَاجِ

التَّزْلِيجُ [et-tezliċ] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bir kimse ağızından bir söz çıkarıp beyne'n-nās fāş ve şāyi'e eylemek ma'nāsınadır, gūyā ki ağızından miyāne-i nāsa kaydırmıştır; yukālu: زَلَجَ كَلَامَهُ تَزْلِيجًا إِذَا أَخْرَجَهُ وَسَيَّرَهُ Ve hemān kifāyet mikdārı şey' ile geçinmek husūsunu savuşturmak ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: فَلَانَ يَزْلِجُ عَيْشَهُ أَيْ يَدَافِعُهُ بِالْبَلِغَةِ

الزَّلَجِي [el-zelecā] (جَمَزَى [cemezā] vezninde) ve

الزَّلِيجَةُ [ez-zelīcet] (وَلِيجَةٌ [velīcet] vezninde) Cüst ve çabuk nākaya itlāk olunur; yukālu: نَاقَةٌ زَلِجِيٌّ وَزَلِيجَةٌ أَيْ سَرِيعَةٌ

الزَّلَجَانُ [ez-zelecān] (fetehtla) Sebki ve takaddüm eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: زَلَجَهُ زَلَجَانًا إِذَا تَقَدَّمَ

الزُّلُجُ [ez-zuluc] (zammeteynle) Sıyrıncak olan yalçın kayalara itlāk olunur, ma'nāsına. Zāhiren زَلِيجٌ [zelīc] müfredidir.

مُزْلِجٌ [Muzlic] (مُكْبِلٌ [muḵbil] vezninde) 'Abdullāh b. Maṭar nām şā'irin mahlasıdır. Manzūmesi olan işbu بِهَا "نُلَاقِي بِهَا إِذَا أَكْرَهْتُ فِيهَا الْأَيْسَةَ تَزْلِجُ" يَوْمَ الصَّبَاحِ عَدُونًا || إِذَا أَكْرَهْتُ فِيهَا الْأَيْسَةَ تَزْلِجُ" beyti telakkubuna bā'is olmuştur. Vākī'ā ba'zı şu'arā' manzūmesi sebebiyle mülakkab olmak 'ādāt-ı 'Arabdandır, niteki *Kitāb-ı Muzhir*'de onun için fasl-ı mahsūs mersūmdur.

[ز م ج]

الرَّمَجُ [ez-zemc] (zā'nın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Doldurmak ma'nāsınadır; yukālu: رَمَجَ الْقِرْبَةَ رَمَجًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا مَلَأَهَا Ve nās beynini ifsād edip birbirine düşürmek ma'nāsınadır; yukālu: رَمَجَ بَيْنَ الْقَوْمِ إِذَا حَرَّشَ Ve bir yere destürsüz küstāhāne girmek ma'nāsınadır; yukālu: رَمَجَ عَلَيْهِمْ إِذَا دَخَلَ بِلَا إِذْنٍ

الرَّمَجُ [ez-zemec] (fethateynle) Darılmak ma'nāsınadır; yukālu: رَمِجَ الرَّجُلُ رَمَجًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا غَضِبَ

الرَّمَجُ [ez-zemic] (كَيْفٌ [ketif] vezninde) ve **الْمُزْمِجُ** [el-muzme'icc] (إِزْمِجَاجٌ [izmīcāc] dan ism-i fā'il olarak dargın ve hışm-nāk adama denir; yukālu: رَجُلٌ رَمِجٌ وَمُزْمِجٌ أَيْ غَضُوبٌ

الرِّمَجِيُّ [ez-zimiccā] (zā'nın ve mīm'in kesriyle) **زِمَكِيٌّ** [zimikkā] vezninde) Kuşun kuyruğu dibine denir, aslı zenebū't-tā'ir ma'nāsına, niteki **زِمَكِيٌّ** [zimikkā] dahi bu ma'nāyadır.

الرُّمَجُ [zummecc] (دُمَّلٌ [dummel] vezninde) Bir nev'e yırtıcı kuş ismidir, Fārisīde ona du-birāderān derler, zīrā birisi şikārdan 'āciz olunca öbür çifti yetişip ona i'ānet eder. Cevherī vehmine mebnī Fārisīde deh-birāderān denir diye resm eylemiştir. Du-birāderān, iki birāder ve deh-birāderān on birāderler demektir. Bu kuşa Türkīde ötleği ve seksek kuşu ta'bīr olunur. Levni sarıya mā'il ve savtı köpek eniği savtına şebīhtir; küçük kuzuları ve çocukları kapıp götürür, onun için bizim diyarlarda ona uşak kapan ta'bīr olunur. Ekserī gece gelip yataktan çocukları ihtitāf eder.

Şārih der ki bir cins kuş dahi vardır ki رَمَجٌ

المَاءِ [zummeu'l-mā] derler, Mısır'da ona نورس derler, güvercin cüssesinde ve beyāz olur, karabatak gibi suya dalıp balık sayd eder.

الزَّمَجُ [ez-ze'mec] Zā'nın fethi ve hemzenin sükūnuyla زَبُجٌ [ze'bec] vezninde ve mürādifidir ki cümle ve mecmū' ma'nāsınadır; yukālu: أَخَذَهُ بِرَأْمِجِهِ أَيَّ بِرَأْبِجِهِ أَيَّ كَلْبِهِ أَيَّ كَلْبِهِ

الزَّمِجَةُ [ez-zimicet] (zā'nın ve mīm'in kesriyle) Erkek devekuşunun minkārına denir.

[ز م هج]

الْمُزْمِجُ [el-muzmehicc] (hā'yla مُقَشَعِرٌ [muqşa'ir] vezninde) Hoş-manzar ve tāb u tarāvetli çok çayıra denir; yukālu: كَلَّا مُزْمِجٌ أَيَّ أَنِيقٌ نَاضِرٌ كَثِيرٌ

[ز ن ح]

الزَّنَجُ [ez-zenc] (zā'nın fethi ve nūn'un sükūnuyla ve zā'nın kesriyle zebān-zeddir) ve

الْمَزْنَجَةُ [el-Meznecet] (mīm'in ve nūn'un fethiyle) ve

الزُّنُوحُ [ez-Zunūc] (zā'nın zammıyla) Karalardan bir tā'ifedir; زَنْجِيٌّ [zenciyy] müfredidir. Fārisīde zengī ve ülkelerine Zengibār denir, bu cihetle mu'arreb olması aglebdir. Ve ülkeleri mā-verā-yı Şa'īd'de hatt-ı istivā tahtındadır.

الزَّنَجُ [ez-zenec] (fethateynle) Pek susamak, 'alā-kavlin ziyādesiyle susuzluk çekmekle bağırsakları münkabız olup merām üzere ta'ām ve şarābdan kalmak ma'nāsınadır; yukālu: زَنِجَ الرَّجُلُ زَنْجًا مِنَ النَّبَابِ الرَّابِعِ إِذَا عَطَشَ شَدِيدًا أَوْ هُوَ أَنْ تُقْبِضَ أَمْعَاؤُهُ وَمَصَارِيئُهُ مِنَ الْعَطَشِ وَلَا يَسْتَطِيعُ إِكْتَارَ الطَّعْمِ وَالشَّرْبِ

الْمُزَنَّعُ [el-muzennec] (mu'azzam)

vezninde) Az nesneye denir; yukālu: مُزَنَّعٌ أَيَّ قَلِيلٌ **زُنُجٌ** [Zunc] (zā'nın zammıyla) Neysābūr'da bir karye adıdır.

زَنْجَانٌ [Zencān] (سَحْبَانٌ [saḥbān] vezninde) Āzerbaycān ülkesinde bir belde adıdır; muhaddisīnden Muḥammed b. Aḥmed b. Şākir ve Şeyhü'l-Ḥarem İmām Sa'īd b. 'Alī ve Ebu'l-Kāsim Yūsuf b. el-Ḥasan ve Ebu'l-Kāsim Yūsuf b. 'Alī ez-Zencāniyyūn oradandır.

الزِّنَاجُ [ez-zināc] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) 'İvaz ve mükāfat eylemek ma'nāsınadır; yukālu: زَانِجُهُ زَانِجًا إِذَا كَافَاهُ

زُنَيْجٌ [Zuneyc] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Muhaddisīnden Ebū Gassān Muḥammed b. 'Amr'ın lakabıdır.

[ز ن ف ل ح]

الزَّنْفِيلَجَةُ [ez-zinfīlecet] (zā'nın kesri ve lām'ın fethiyle) ve

الزَّنْفَالَجَةُ [ez-zinfālecet] (yā'yı elife kalble) ve

الزَّنْفَلِجَةُ [ez-zenfelīcet] (قَسْطَبِيلَةٌ [kaştābilet] vezninde) كِنْفٌ [kinf] dedikleri zarfa şebīh bir zarf adıdır. Ve كِنْفٌ [kinf] kāf'ın kesriyle içine hurdevāt vaz' olunan torba ve dağarcık makūlesi zarftır. Ve lafz-ı mezbūr zeyn-bīle-i Fārisī mu'arrebidir. Müfredāt-ı Fārisīde zeyn-bīle ki tahfīfle zenbīle dahi derler, mihaffe tarzında ağaçtan düzölmüş bir çift zarf ile müfesserdır ki içine meyve ve sebzevāt makūlesi koyup davara yükletirler. Ve bir nev'i vardır ki hasırdan ve kıldan nesc eder, onu bāğçevānlar kullanırlar. Bu cihetle hālen üzümcülerin ve bāğçevānların dābbe üzere nesne taşıdıkları çifte sepetlere de

ve **زَوْجَانٍ مِنْ خِفَافٍ** ‘unvānıyla tekellüm eylediklerini kezālik bir çift kuşun birine **زَوْجٌ** [zevc] demeyip belki erkeğine ferd ve dışısına ferdet dediklerini maʿriz-i ihticāda nakl eylemiştir. Ve Sicistānī demiştir ki vāhīde **زَوْجٌ** [zevc] itlākı cinsinden bir āherin vücūduyla meşrūttur, meselā **هُوَ** derler ki “Bu onun eşidir” ve **هُمَا زَوْجَانٍ** derler ki “Bu iki birbirine eştir ve çifttir” demektir, niteki müʿellifin de murādı budur. Ve **زَوْجٌ** [zevc] er ve ʿavretten her birine itlāk olunur ve bu lügat-ı ʿāliyedir, niteki **قُرْʿAN-ı** kerīm’de **زَوْجَةٌ** [zevcet] ‘unvānı vārid olmamıştır. Ve Ebū Ḥātim rivāyeti üzere **زَوْجَةٌ** [zevcet] ehl-i Necd ve **زَوْجٌ** [zevc] ehl-i Hicāz lügatidir. İbn Sikkīt nakli üzere ʿale’l-ʿakıdır. Ve fukahānın hā ile istiʿmālī izāh için ve havf-ı iltibās içindir. Ve **تَزْوِجٌ** [tezvīc] ki tefʿıldir, bi-nefsihi mefʿüleyne müteʿaddī olur. Kezālik **تَزْوِجٌ** [tezevvuc] ki tefaʿuldür, iki mefʿüle taʿdiye eder; tekülü: **زَوَّجْتُ فُلَانًا إِمْرَأَةً وَبِامْرَأَةٍ** Ve **bā** ile taʿdiyesi Ezdu Şenūʿe lügatidir. Ve fukahānın **مِنْهُ** **زَوَّجْتُهَا** kavlleri gibi **مِنْ** kelimesiyle müteʿaddīdir, müvecceh değildir. Bu tafsilden müʿellifin icmālī şerh ve bast olunmuştur. İntehā.

Ve iki eşin her birine itlāk olunduğu gibi ikisine birden **زَوْجٌ** [zevc] itlāk olunur, niteki **زَوْجَانٍ** dahi denir; yukālu: **هُمَا زَوْجَانٍ** ve yukālu: **هُمَا زَوْجٌ** Şārih der ki bu ‘Arabların **هُمَا سَيِّانٍ وَهُمَا سَوَاءٌ** dedikleri gibidir. İntehā. Ve

زَوْجٌ [zevc] **فَرْدٌ** [ferd] mukābiline denir ki çift taʿbīr olunur, **شَفْعٌ** [şefʿ] gibi; yukālu: **زَوْجٌ أَوْ فَرْدٌ أَيْ شَفْعٌ أَوْ وَتَرٌ** Yaʿnī “Çift midir tek midir?” Ve

زَوْجٌ [zevc] Mihaffe örtüsüne denir ki yün

ipinden nesc ederler. Çift olması yāhūd iki renk ipten işlendiği hasebiyledir. Ve dībā misilli nesnelere levnine itlāk olunur. **خَلَقَ اللهُ النَّبَاتَ أَرْوَاجًا أَيْ أَصْنَافًا** Kāle fi’l-*Esās* **وَالْوَأْنَاءُ وَخَلَقَ فِيهَا مِنْ كُلِّ زَوْجٍ أَيْ مِنْ كُلِّ لَوْنٍ** **التَّزْوِجُ** [et-tezvīc] [tefʿīl] [tefʿīl] vezninde) Çiftlendirmek ve birbirine eş kılmak maʿnāsına olmakla bir hatunu bir kimseye nikāhla çift eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; tekülü: **زَوَّجْتُهِ إِمْرَأَةً** ve yukālu: **زَوَّجْتُهُ بِالْمَرْأَةِ أَيْ أَنْكَحْتُهُ إِمْرَأَةً** Ve kavluhu taʿālā **﴿وَزَوَّجْنَاهُمْ بِحُورٍ عِينٍ﴾** Aynī **قَرْنَا بِهِنَّ** ātī üzere **تَزْوِجٌ** [tezvīc] ve **تَزْوِجٌ** [tezevvuc] lügat-ı ʿāliyede mefʿüleyne bi-nefsihi müteʿaddī iken āyet-i merkūmede **bā** vāsıtasıyla taʿdiye eylemesi **تَزْوِجٌ** [tezvīc], karn ve ilsāk maʿnāsını mutazammın olduğuna mebnī olmakla **﴿زَوَّجْنَاهُمْ﴾** **﴿وَالصَّفْنَاهُمْ﴾** sebkindedir. Beydāvī **bā**’yı sebebiyete dahi haml ihtimālını işʿār eylemiştir. Ve Rāğıb’ın beyānına göre **حُورًا** **زَوَّجْنَاهُمْ** ‘unvānında vārid olmadığı, cennette vākiʿ **تَزْوِجٌ** [tezvīc]-i hūr hālā beynimizde müteʿaref olan münākaha vetiresinde olmadığı nüktesine mebnīdir.

التَّزْوِجُ [et-tezevvuc] [tefaʿul] [tefaʿul] vezninde) Çiftlenmek ve eş olmak maʿnāsına olmakla bir hatunu nikāhla almak maʿnāsında müstaʿmeldir; tekülü: **تَزَوَّجْتُ** **إِمْرَأَةً** gerek **تَزْوِجٌ** [tezvīc] ve gerek **تَزْوِجٌ** [tezevvuc] sīğaları vech-i mezkūr bi-nefsihi ve mefʿül-i sāniye **bā** ile müteʿaddī olurlar. ‘Alā-kavlin **bā** ile taʿdiyeleri lügat-ı kalīledir, vech-i mersūm üzere Ezdu Şenūʿe lügatidir. Müʿellifin **وَبِهَا** kavli **تَزَوَّجْتُ** ve **زَوَّجْتُ** misallerinin ikisine de nāzırdır. Ve zamīr-i müʿennes **إِمْرَأَةً** [imreʿet]e rāciʿ olmakla **بِالْبَاءِ** demektir. Ve

تَزْوُجٌ [tezevvc] Bir nesneye girişip karışmak ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: تَزْوُجُهُ التَّوْمُ أَي خَالَطَهُ

الْمَزْوِاجُ [el-mizvāc] (mīm'in kesriyle) Kesiretü't-tezevviç olan hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ مَزْوِاجٌ أَي كَثِيرَةُ التَّزْوِجِ Ve zevcleri çok hatuna itlāk olunur ki مُمٌ خَارِجَةٌ dedikleri 'avret gibi üç günde bir boşanıp gayrısına varan mel'üne olacaktır. Ve muhtemeldir ki birbirinden habersiz çok ere de varmış ola. Hindistān'da bir 'avret ondan ziyāde ere varıp nöbetleştikleri mahkēdir; yukālu: إِمْرَأَةٌ مَزْوِاجٌ أَي كَثِيرَةُ الزَّوْجَةِ أَي الْأَزْوَاجِ Pes زَوْجَةٌ [zivecet] عِنَبَةٌ [inebet] vezninde, أَزْوَاجٌ [ezvāc] gibi, زَوْجٌ [zevc]in cem'i olur, lākin nevādirdendir.

الْأَزْوَاجُ [el-ezvāc] (hemzenin fethiyle) زَوْجٌ [zevc]in cem'i'dir, niteki zikr olundu. Ve قُرْنَاءٌ [kurenā] ma'nāsına isti'māl olunur ki قَرِينٌ [qarīn]in cem'i'dir; ve minhu kavluhu ta'ālā: «أَحْشُرُوا الَّذِينَ ظَلَمُوا وَأَزْوَاجَهُمْ» أَي قُرْنَاءَهُمْ

الزَّاجُ [ez-zāc] Ma'rūf tozdur ki kara boya ta'bīr olunur, envāı vardır. Ve bu, zāg-ı Fārisī mu'arrebidir. Ve

زَاجٌ [Zāc] Muhaddisinden Aḥmed b. Mansūr el-Ḥanzālī lakabıdır.

الزَّيْجُ [ez-zīc] (zā'nın kesri ve meddiyle) Binā ipine denir ki çirpi ipi ta'bīr olunur, mi'mārların gönye ta'bīr ettikleri ālete müte'allik iptir ki ucunda şākülü olur, fenn-i hendese hükmünce rāst ve gec meyānını onunla vezn ve idrāk ederler. Ve bu, zīg-i Fārisī mu'arrebidir. Mütercim der ki zīg lafzı Fārisīde iki ma'nāyadır; biri binā ve mi'mār tahtasına ve sahifesine denir ki onda resm-i sūret-i binā tarh olunur ve biri binā ipine denir ki çirpi ipi ta'bīr olunur. Ve zīc kelimesi cīm-i Fārisiyle

altı ma'nāya gelir. Biri şol ipliklere denir ki üstād nakş-kārlar nakşları onunla tarh ederler. Pes ehl-i nücūmun istihrāc ettikleri kitāb-ı 'ilm-i seyr-i kevākib ki زَيْجٌ [zīc] ta'bīr olunur, ma'ānī-i selāse-i mezkūrenin her birinden ahz olunmak mümkündür. Ve ba'zılar dediler ki زَيْجٌ [zīc] zih mu'arrebidir ki وَتَرٌ [veter] ma'nāsındır, 'ilm-i mezbūr tevfi'r ve takvīsī müştemil olmakla bundan dahi ahz olunmak muhtemeldir.

الزَّوْجُ [ez-zevc] (مَوْجٌ [mevc] vezninde) Ma'nāsı mufassalen beyān olundu. Ve

زَوْجٌ [zevc] Masdar olur, miyāne-i nāsı ifsād edip birbirine kıskırtmak ma'nāsına; yukālu: زَاجٌ بَيْنَهُمْ يَزُوجًا إِذَا حَرَّشَ

الْمَزَاوِجَةُ [el-muzāvecet] [mufā'alet] vezninde) İzdivāc ma'nāsındır ki birbirine eş olmak ve çift olmak ma'nāsındır; yukālu: زَاوِجًا مَزَاوِجَةً أَي اِرْتِدَاجًا Ve اِرْتِدَاجٌ kelimesi ifti'aldır, aslı اِرْتِزَاجٌ [izzevece] idi.

[ز ه ز ج]

الزَّهْزَجُ [ez-zehzec] (zā-yı mu'ceme ile جَغْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Cinn tā'ifesinin seslerinden ve civıltılarından hikāyedir. Cem'i زَهَازِجٌ [zehāzic] gelir; tekülü: زَهَازِجُ الْجِنِّ أَي جَلِبْتُهَا وَجَلِبْتُهَا Müellifin عَزَيْفُهُمْ وَجَلِبْتُهَا ünvānıyla irādī tā'ife itibārına mebnīdir.

[ز ه ل ج]

التَّزْهَلِجُ [et-tezehluc] (تَدَاخُجٌ [tedāhuc] vezninde) Mızrağın boğumları ve sâ'ir yerleri doğru ve uygun olmak ma'nāsındır; yukālu: تَزْهَلِجَ الرُّمْحُ إِذَا اطَّرَدَ

الرَّهْلَجَةُ [ez-zehlecet] (دَاخِرَةٌ [dahrecet] vezninde) Müdārā eylemek ma'nāsındır; tekülü: لَمْ أَزَلْ أَرْهَلِجُهُ حَتَّى لَانَ أَي أَدَارِيهِ

FASLU'S-SĪNĪ'L-MÜHMELE**(فَضْلُ السِّينِ الْمُهْمَلَةِ)**

[س ب ح]

السَّبِجَةُ [es-subcct] [جُرْعَةٌ] [cur'at] vezninde)
ve

السَّبِجَةُ [es-sebīcet] [وَلِجَةٌ] [velīcet] vezninde) Siyāh 'abāya ve siyāh kilime denir. Ve yensiz ve yakasız olan 'Arab gömleğine denir, بَقِيرَةٌ [baqīret] ma'nāsına. Şārih der ki ba'zı ümmehätta **سَبِجَةٌ** [sebīcet] ve **سَبِجٌ** [sebīc] şebī mu'arrebī olmak üzere mersümdür ki Fārisīde gecelik sevbe denir. Ve

سُبِجَةُ الْقَمِيصِ [subcetu'l-ḳamīṣ] Gömleğin tīrızlerine ve koltukları altına vurulan parçalara denir ki hıştek ta'bīr olunur.

التَّسْبِجُ [et-tesebbuc] [تَفْعُلٌ] [tefa'ul] vezninde) Siyāh 'abā giymek ma'nāsınadır; yukālu: تَسْبِجُ الرَّجُلُ إِذَا لَبَسَ السَّبِجَةَ

السَّبِجُ [es-sebīc] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) Bu dahi yakasız ve yensiz 'Arab gömleğine denir.

المُسَبِّجُ [el-musebbec] [مُعْظَمٌ] [mu'azzam] vezninde) Enli kilime denir; yukālu: كَسَاءٌ مُسَبِّجٌ أَيْ عَرِيضٌ

[س ب ر ح]

السَّبْرِجَةُ [es-sebrecet] [دَخْرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) Bir işi pūşīde ve mestūr eylemek, ya'nī halktan saklamak ma'nāsınadır; yukālu: سَبْرَجَ عَلَى الْأَمْرِ إِذَا عَمَاهُ

سَابِرُوجٌ [Sāberūc] (bā'nın fethi ve rā'nın teşdidıyla) Bağdād'da bir mevzi' adıdır.

[س ب ن ح]

السَّبْبِنُجُونَةُ [es-sebencūnet] (sīn'in fethi ve bā'nın sūkūnuyla) Tilki derisinden

ma'mül bir güne ferve, ya'nī kürk ismidir. Ve bu, āsmān-gün mu'arrebidir ki gök renkli demektir. Pes gök yāhūd mā'ī olur, o renkte tilki kürkü nā-ma'rūf olmakla lafz-ı mezbūr şeb-güne mu'arrebī olsa pek mülāyim olur ki gece renkli demek olur ki murād siyāhtır, zīrā semmūr gibi siyāh tilki mevcüddür. Husūsan Mekke oğlağı derisinden yaptıkları kürk ma'lümdür. Eğer tilki derisiyle mukayyed olmasa sincāb ve teyin muhtemel idi. Bundan başka āsmān-gün lafzından ta'rīb-i mezkūr mahz tekellüftür.

[س ت ح]

الإِسْتَاخُ [el-istāc] ve

الإِسْتِخُ [el-istīc] (hemzelerin kesriyle) Māsūre ta'bīr olunan delik kamaşa denir ki çulhalar ona dokunacak ipliği sarup mekiğe idhāl ederler. Mütercim der ki **إِسْتِخٌ** [istīc] sitīje-i Fārisī mu'arrebidir ve **إِسْتَاخٌ** [istāc] ondan müşba'fıdır.

أَسْتَجَةٌ [Estece] (hemzenin fethiyle) Mağrib'de bir belde adıdır.

[س ج ح]

السَّجُّ [es-secc] [حَجٌّ] [ḥacc] vezninde) Fazla-i tabī'ī sıvık olmak ma'nāsınadır ki murād līnet üzere hadeslemektir; yukālu: سَجَّ الرَّجُلُ وَغَيْرُهُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا رَقَّ غَائِطُهُ Ve duvar sıvamak ma'nāsınadır; yukālu: سَجَّ الْحَائِطُ إِذَا طَيَّنَهُ

المِسَجَّةُ [el-miseccet] (mīm'in kesriyle) İsm-i ālettir, duvar sıvayacak tahta malaya denir.

السَّجَّةُ [es-seccet] (sīn'in fethiyle) Bir sanem adıdır, niteki **بَجَّةٌ** [beccet] dahi dahi bir gayrı sanem adıdır. Ve

سَجَّةٌ [seccet] ve

سَحَاج [secāc] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Şol süte denir, su çok konmakla pek yufka ve duru ola.

السُّجُجُ [es-sucuc] (zammeteynle) Üstü balçıkla sıvanmış sutüha denir ki kârgîr hânelerde olur, طَابَاتٌ مُمَدَّرَةٌ ma'nâsınadır. Ve nüfûs-ı tayyibe ma'nâsınadır; zâhiren müfredi **أَسْجُجُ** [essec]dir.

السَّجْسَجُ [es-secsec] (غَبْغَبٌ [gâbgâb] vezninde) Ne ıssı ve ne soğuk olan güne denir ki mu'tedil olur; yukâlu: يَوْمٌ سَجْسَجٌ أَيْ يَوْمٌ سَحَّجٌ لَآ حَرٌّ وَلَا قَرٌّ Ve ne pek ve ne mülâyim olan yere denir; yukâlu: أَرْضٌ سَجْسَجٌ أَيْ لَيْسَتْ أَرْضٌ سَحَّجٌ وَلَا سَهْلَةٌ وَلَا بَصُلَةٌ وَلَا سَهْلَةٌ Ve tulûc-ı fecr ile tulûc-ı şems mâ-beynine denir; ve minhu hadîsu İbn 'Abbâs fî sıfati'l-cenneti: "وهواؤها السَّجْسَجُ" وغلط الجوهري في قوله "الجنة سجسج"

Şârih der ki hadîs-i âherde: "نَهَارُ الْجَنَّةِ" "أَيْ مُغْتَدِلٌ لَا حَرٌّ وَلَا قَرٌّ أَوْ لَا ظِلْمَةَ فِيهِ وَلَا شَمْسَ أَوْ نُورَهُ كَالنُّورِ الَّذِي يَبِينُ طُلُوعَ الْفَجْرِ وَالشَّمْسِ" 'ibâretleriyle tefsîr eylemekle Cevherî'nin istişhâdı hazf-i muzâfa mahmûl olmak muhtemeldir.

[س ح ج]

السَّحْجُ [es-sahc] (sîn'in fethi ve hâ-yı mühmelenin sükûnuyla) Bir nesnenin derisini yâhûd kabuğunu sıyırıp soymak ma'nâsınadır; yukâlu: سَحَجَهُ سَحْجًا مِنَ الْبَابِ أَصَابَهُ شَيْءٌ فَسَحَجَ وَجْهَهُ إِذَا قَشَرَهُ Ya'nî "Ona bir nesne dokunmakla yüzünün derisini sıyırıp soydu." Ve

سَحَّجُ [sahc] Başın saçını âhestece taramak ma'nâsınadır; yukâlu: سَحَّجَ فُرْوَةَ رَأْسِهِ إِذَا سَرَّحَهُ لَيْتًا Ve tîz tîz yürümek ma'nâsınadır; yukâlu: مَرَّ يَسْحَجُ أَيْ يُسْرِعُ Ve dâbbeye mahsûs bir nev' seğırtmek ma'nâsınadır ki

pek seğırtmekten dün olur ki ling seğırtmesi olacaktır; yukâlu: سَحَّجَ الْفَرَسَ إِذَا جَرَى دُونَ الشَّدِيدِ

الْإِنْسِحَاجُ [el-insihâc] (إِنْفِعَالٌ [infî'âl] vezninde) **سَحَّجُ** [sahc] kelimesinden ki deri ve kabuk sıyırıp soymak ma'nâsınadır, mutâvi' olur; yukâlu: سَحَّجَ جِلْدَهُ فَانْسَحَجَ

التَّشْحِجُ [et-teshîc] (تَفْعِيلٌ [tefîl] vezninde) Teksîr içindir, çok soymak yâ pek soymak ma'nâsınadır.

التَّسْحِجُ [et-tesahhuc] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Ondan mutâvi'dir; yukâlu: سَحَّجَ قَشْرَهُ فَتَسْحَجُ

الْمُسْحَجُ [el-musahhac] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Isırılıp yâ tırmalanmakla gövdesinin derisi yüzülmüş insân ve hayvâna denir, ekserî humâr kısmı birbirini kapıp ısırarak onlara vasf ederler; yukâlu: جِمَارٌ مُسْحَجٌ أَيْ مُعَضَّضٌ مُكَدَّحٌ

السَّحَّاجُ [es-sahhâc] (شَدَادٌ [şeddâd] vezninde) Şol deveye denir ki dâ'imâ tabanlarını yere sürüp tırmalamakla toprağını sıyırır ola; yukâlu: بَعِيرٌ سَحَّاجٌ إِذَا كَانَ يَسْحَجُ الْأَرْضَ بِخُفِّهِ

الْمِشْحَجُ [el-mishac] ve

الْمِشْحَاجُ [el-mishâc] (mîm'lerin kesriyle) Zikr olunan **سَحَّجُ** [sahc] dedikleri seğırtmekle seğırtir olan hayvâna denir; yukâlu: Ve جِمَارٌ مِشْحَجٌ وَمِشْحَاجٌ أَيْ يَجْرِي دُونَ الشَّدِيدِ

مِشْحَجُ [mishac] Dülgerlerin ağaç yondukları keser ve teber makûlesi âlete denir. Ve

مِشْحَاجُ [mishâc] Her kelâmda and içip yemîn eder olan yemînci 'avrete denir ki birbiri ardınca yemîni isrâ' eder. Yemînin kesreti kelâmın kizbine şahid-i musaddaktır; yukâlu: إِمْرَأَةٌ مِشْحَاجٌ أَيْ حَلُوفٌ تَسْحَجُ الْأَيْمَانَ أَيْ تُسْرِعُهَا

سَيَحْوَجْ [Seyhūc] (سَيَحْوُونُ [seyhūn] vezninde) Bir mevzi'dir.

السَّحْوَجْ [es-sahūc] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) **مِشْحَاجْ** [miṣḥāc] gibi bu dahi yemīnci karıya denir.

[س خ ج]

السَّحَاوَجْ [es-sehāvic] (سِينُ'ın fethi ve hā-yı mu'cemenin tahfifiyle) Şol hālī arza denir ki ne yol bulacak a'lām ve nişānları ve ne içecek suyu ola ki çöl ta'bīr olunan beyābān olacaktır. Ve bu, cem'c süretinde müfreddir.

[س د ج]

السَّدَجْ [es-sedc] (سِينُ'ın fethi ve dāl'in sükūnuyla) Bir kimseye bir nesne zımında bed gümān eylemek ma'nāsınadır; yukālu: سَدَجُهُ بِالشَّيْءِ سَدَجًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا ظَنَّهُ بِهِ

السَّدَاخْ [es-seddāc] (شَدَادٌ [ṣeddād] vezninde) Yalancıya denir, كَذَابٌ [kezzāb] ma'nāsına.

التَّسَدُّجْ [et-tesedduc] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Kasden yalan peydā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَسَدَّجَ فُلَانٌ أَي تَكَذَّبَ وَتَخَلَّقَ

الْإِنْسِدَاخْ [el-insidāc] (إِنْفِعَالٌ [infi'āl] vezninde) Yüz üzere kapanıp düşmek ma'nāsınadır; yukālu: إِنْسَدَجَ الرَّجُلُ إِذَا انْكَبَّ عَلَى وَجْهِهِ

[س ذ ج]

السَّذَاجْ [es-sāzec] (زَالُ-ı mu'ceme ile) Sāde mu'arrebidir ki bī-nakş olan şey'e denir.

Şārih der ki bundan elfāz-ı 'Arabiyye ahz eylemişlerdir. Ez-cümle سَدَاجَةٌ [sedācet] lafzını sühūlet ve hüsn-i hulk ma'nāsına isti'māl ederler, hasenü'l-hulk olan

adam nukūş-ı rediyyeden sāde-dil olmak mülābesesiyle. Ve kesret-i isti'mālden zāl'ını ihmāl eylediler.

[س ر ن ج]

سُرُونَجْ [Surunc] (عُرُونْدٌ [urund] vezninde) Ekrāddan bir kabīle adıdır. Muhaddisīnden Ebū Maṣṣūr Muḥammed b. Aḥmed b. Mehdī es-Suruncī ve pederleri o kabīledendir.

[س ر ج]

السِّرَاجْ [es-sirāc] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Ma'rūftur ki fitili yanar çerāga denir, kandil ve ona mülhak mūm ve çıra gibi. Şārihin beyānına göre cem'i سُرُجٌ [suruc] dūr zammeteynle; yukālu: أَطْفَأَ السِّرَاجَ أَي طَفَأَ المِضْبَاحَ Ve güneşe itlāk olunur ki sirāc-ı nehārdır; yukālu: طَلَعَ السِّرَاجَ أَي الشَّمْسُ Şārihin beyānına göre bu mādde ziyā' ma'nāsına mevzū'dur. Ve

سِرَاجْ [Sirāc] A'lām-ı nāstandır.

السَّرَجْ [es-serc] (سِينُ'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Saç örmek ma'nāsınadır; yukālu: سَرَجَتِ الْمَرْأَةُ شَعْرَهَا سَرَجًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا صَفَرَتْ Ve yalan söylemek ma'nāsınadır. Esās'tan bu ma'nā mecāz olmak münfehim olur; yukālu: سَرَجَ الرَّجُلُ إِذَا كَذَّبَ

سَرْجْ [serc] At eyerine denir, zeyn-i esb ma'nāsına. Mü'ellif سَرْجْ [serc] lafzını zikr edip tefsīrinden sükūtu, ma'rūf olduğuna mebnī yāhūd nüshalardan sākıt olmuştur; yukālu: سَدَّ عَلَى الْفَرَسِ سَرْجَهُ أَي رَحَلَهُ

التَّشْرِيجْ [et-tesrīc] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bu dahi saç örmek ma'nāsınadır; yukālu: سَرَجَتِ الْمَرْأَةُ شَعْرَهَا إِذَا صَفَرَتْ hūb ve gökçek eylemek ma'nāsına isti'māl olunur ki sirāc gibi tāb-dār eylemekten 'ibārettir; yukālu: سَرْجَهُ تَشْرِيجًا إِذَا بَهَّجَهُ وَحَسَّنَهُ

السَّرِجُ [es-serec] (fethateynle) Bir adamın çehresi güzel ve tāb-dār olmak ma'nāsınadır; yukālu: سَرَجُ الرَّجُلِ سَرَجًا مِّنْ وَجْهِهِ إِذَا حَسُنَ وَرَافِعًا إِذَا كَذَبَ Ve kizb söylemek ma'nāsınadır; yukālu: سَرَجُ الرَّجُلِ إِذَا كَذَبَ

الإِسْرَاحُ [el-isrāc] (hemzenin kesriyle) Dābbeyi eyerlemek ma'nāsınadır; tekūlu: أَسْرَجْتُهَا أَيِ الدَّابَّةِ إِسْرَاحًا إِذَا شُدَّدَتْ عَلَيْهِ السَّرَجُ

السَّرَّاحُ [es-serrāc] (şeddād) [şeddād] vezninde) Eyer yapan kimseye denir ki lisānımızda dahi sarrāc ta'bīr olunur. Ve yalancıya itlāk olunur, كَذَّابٌ [kezzāb] ma'nāsına.

السَّرَّاجَةُ [es-sirācet] (sīn'in kesriyle) Sarrāclık hırfetine denir.

سُرَيْجٌ [Sureyc] (زُبَيْرٌ) [zubeyr] vezninde) Bir ma'rūf haddād ismidir ki kılıç yapar idi, سُيُوفٌ سُرَيْجِيَّةٌ [suyūfun Sureyciyyetun] ona mensūbdur. Şārih der ki niteki: ”وَفَاحِمًا“ mısra'ını bu güne tasarruf ederler. Ve Ebū Sa'īd Muḥammed b. el-Kāsim b. Sureyc ve Ebu'l-Abbās Aḥmed b. Ömer b. Sureyc ki 'ālim ve fakīh-i 'Irāk idi ve Heysem b. Ḥalid es-Sureyciyyūn 'ulemādandır.

سَرَجٌ [serc] (sīn'in fethi ve rā'nın sükūnuyla) Ma'naları zikr olundu. Ve

سَرَجٌ [Serc] Esmā-i ricāldendir: Serc b. İbrāhīm el-Ḥalīl 'alā-nebiyyinā ve 'aleyhi salāvātu'l-Celīl'dir, vālidesi Kaṭūrā bint Yaḫṭun'dür. Sāre cenābları vefātından sonra tezevvüc eylediler. Ve Yūsuf b. Serc ve Şālih b. Serc ve Muḥammed b. Sinān b. Serc muhaddislerdir. Ve

سَرَجٌ [Serc] Bir mevzi' adıdır.

السُّرُجُجُ [es-surcec] (sīn'in zammi ve cīm'in fethiyle) تُرْتَبٌ [turteb] vezninde) Dā'im ve cāvidān ma'nāsınadır.

السُّرُجُجُ [es-surcūc] (sīn'in zammıyla) Ahmak ve bī-magz kişiye denir.

السُّرُجِيَّةُ [es-sircīcet] (sīn'in kesriyle) ve **السُّرُجُجُوتَةُ** [es-surcūcet] (sīn'in zammıyla) Sırışt ve tabī'at ma'nāsınadır; yukālu: أَلْكُرْمُ مِّنْ سُرُجِيَّتِهِ وَسُرُجُوتِهِ أَيِ مِّنْ خُلْفِهِ وَطَبِيعَتِهِ

سُرُجَةٌ [Surcet] (جُرْعَةٌ) [cur'at] vezninde) Sumeysāt nām kal'a kurbünde bir mevzi'dir. Ve Ḥaleb kazāsında bir karyedir. Ve Naşībīn ile Duneysir nām belde beyninde bir hısn adıdır.

سُرُوجٌ [Serūc] (صُبُورٌ) [şabūr] vezninde) Ḥarrān kurbünde bir beldedir.

[س ر د ج]

السَّرْدَجَةُ [es-serdecet] (دَحْرَجَةٌ) [dahrecet] vezninde) Bir nesneyi terk ve ihmāl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا سَرَدَجَهُ سَرْدَجَةً إِذَا أَهْمَلَهُ

[س ر ن ج]

السَّرْنِجُ [es-serenc] (سَمَنْدٌ) [semend] vezninde) San'at envā'ından bir nev'-i masnū'a ismidir, فَسَيْفِسَاءٌ [fuseyfisā] gibi. Ve فَسَيْفِسَاءٌ [fuseyfisā] münakkaş tepe camlarına denir. Şārihin beyānına göre se-reng mu'arrebidir ki üç türlü demektir, lākin ne olduğu ma'lūmumuz olmadı. Ve

سَرْنِجٌ [serenc] Bir devā-yı ma'rūf adıdır ki ba'zen سَيْلَقُونٌ [seyleḫūn] dahi itlāk ederler. Türkīde sülügen dedikleri kırmızı boyadır ki yanmış kalaydan ve kurşundan ma'mūl olur, cirāhate nāfi'dir. Mütercim der ki Fārisīde ona sirinc derler birinc vezninde. Ve zil ta'bīr olunan çalgıya da derler.

[س ر ه ج]

السُّرُوحَةُ [es-serhecet] (دَحْرَجَةٌ) [dahrecet] vezninde) İbā' ve imtinā'e eylemek

ma'nāsınadır; yukālu: سَرْهَجَ عَنْهُ إِذَا أَبَى وَامْتَنَعَ
Ve ip makülesi nesneyi muhkem bükmek
ma'nāsınadır; yukālu: سَرْهَجَ الْحَبْلَ إِذَا قَتَلَهُ
شَدِيدًا

المُسْرَهَجُ [el-muserhec] (مُدْحَرْجُ [mudahrec]
vezninde) Be-gāyet muhkem bükülmüş
ipe denir; yukālu: حَبْلٌ مُسْرَهَجٌ أَي مَفْتُولٌ قِتْلًا
شَدِيدًا

[س ف ت ح]

السُّفْتَجَةُ [es-suftecet] (sīn'in zammıyla
قُوطَقَةٌ [qurtaqat] vezninde) Bir adamın
kendi beldesinde mālî olmakla belde-i
mezbürede kendisine edā ve itā eylemek
kavliyle bir kimse o adama diyār-ı āherde
māl vermeğe denir. Bundan garazı emn-i
tariktir. Bu 'amel bizim ıstılahımızda po-
liçe ta'bir eylediğimiz olacaktır ki sūf-
tecet [suftecet] o poliçedir. Ve bu, sefte-i Fārisī
mu'arrebidir. Kaldı ki mü'ellif müsāmaha
ile kāsır ta'rif eylemiştir. Ümmehāt-ı
sā'irede bir tācir yāhūd belde-i uhrāya gi-
den kimse hatar-ı tarikten yāhūd 'usret-i
muhāfazadan nāşī belde-i mezbürede mālî
yāhūd şerīk ve sadīki olan bir kimseye
belde-i mezkürede kendisi yā şerīki yā
sadīki edā eylemek kavliyle akçe yā gayrı
māl vermekle müfesserdir. Aslı Fārisīde
sefte diyār-ı uhrāya gönderilen nesneye
denir, hediye olsun bidā'a olsun, ba'dehu
'amel-i mezbürde ve bu vech üzere verilen
mālda isti'māl eylediler. Kütüb-i fıkhıyye-
de niçe ahkāmı meşrūhtur, hālen āyende
ve revende beyninde meşrūhtur.

السُّفْتَجَةُ [es-seftcet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vez-
ninde) Mādde-i mezbüreden mutasarıfır-
tır, akçeyi poliçe eylemek ma'nāsınadır;
yukālu: سَفْتَجٌ فَلَانًا إِذَا عَامَلَهُ بِالسُّفْتَجَةِ وَهِيَ أَنْ يُعْطَى
مَالًا لِأَحَدٍ وَلِلْأَحَدِ مَالٌ فِي بَلَدِ الْمُعْطَى فَيُرْوَقُهُ إِيَّاهُ ثَمَنَهُ

فَيَسْتَفِيدُ أَمِنْ الطَّرِيقِ

[س ف ح]

السَّفْعُ [es-sefc] (sīn'in fethi ve fā'nın
sükūnuyla) Yel pek esmeğe denir; yukālu:
مَا أَشَدَّ سَفْعَ هَذِهِ الرِّيحِ أَي شِدَّةَ هُبُوبِهَا

[س ف د ج]

الإِسْفِدَاجُ [el-isfidāc] (hemzenin kesriyle)
İspīdāb-ı Fārisī mu'arrebidir. Türkīde
tahrīfle üstübec ve ba'zı diyārda ağılık de-
dikleri nesnedir ki yanmış kalay ve kur-
şunun remādından hāsıl olur. Kurşundan
ma'mül olanın ihrākında mübālaga olun-
sa sülügen hāsıl olur. Ve dārū-yı mezbür
mülattaf ya'nī harāret-i mu'tedilesiyle
māddeyi mürakkık ve cellā'dır, ya'nī
mādde ile sath-ı 'uzvun mā-beynine girip
yapışmış ve kurumuş rutübetleri müzildir.

[س ف ل ح]

السَّفْلَجُ [es-sefellec] [amelles] vez-
ninde) Uzun şey'e denir.

[س ف ن ح]

السَّفَنْجُ [es-sefennnc] (nūn'la amel-
les] vezninde) Cüst ve çabuk olan erkek
devekuşuna denir. Ve bir kuş ismidir ki
keklik gibi pek kayıp gider. Burada 'ibāre:
طَائِرٌ كَثِيرٌ الْإِسْتِنَانِ unvānıyla mersüm olmakla
bu resme terceme olundu. Ve Hayātu'l-
Hayevān'da كَثِيرُ الْأَسْنَانِ 'ibāretiyle merküm
olmakla dişleri çok bir kuş demek olur.

السَّفَنْجَةُ [es-sefencet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet]
vezninde) Bir şey'in pahasını der-sā'at
vermek ki tırnağı dibinde vermek ta'bir
olunur; yukālu: سَفَنْجٌ لَهُ سَفَنْجَةٌ إِذَا عَجَلَ نَقْدَهُ

الإِسْفَنْجُ [el-isfenc] (hemzenin kesriyle ve
fā'nın fethiyle) Bir nev' şecerin 'urükudur
ki müte'affin kurūh ve cirāhate nāfi'dir.

İşbu اِسْفَنُج [isfenc] cemr-i müfredätta sünger ile müfesserdir ki ma'rüftur. Hakıkatte ihtilâf olunmuştur. Ba'zılar denizde bir hayvandır, helâk oldukta emvâc-ı deryâ sâhile atar ve ba'zılar deryâ köpüğüdür ve kimi bir nebâtür deryâda nâbittir dediler. Ve müfredât-ı tibbiyyede tavsîfi mü'ellifin tavsîfine mutâbiktir. Ve ekser-i usülde hemzenin ve fâ'nın kesriyle mukayyedir.

[س ك ب ح]

السِّكْبَاجُ [es-sikbâc] (sîn'in kesriyle) Sikbâyı Fârisî mu'arrebidir ki sirkeli aş demektir. Eti sirke ile tabh eylemek vechile tertib ederler, Türkîde ekşi aş dedikleridir.

السِّكْبِينِجُ [es-sikbîneç] (sîn'in kesriyle) Bir devâ-yı ma'rûf adıdır. Bu sikbîne-i Fârisî mu'arrebidir, at kasnısı ta'bir olunan zamktır ki edviyedir.

[س ل ح]

السَّلِجُ [es-selc] (sîn'in fethi ve lâm'ın sükûnuyla) ve

السَّلْجَانُ [es-selecân] (fetehtle) Yutmak ma'nâsınadır; yukâlu: سَلَجَ اللَّقْمَةَ سَلْجًا وَيَسَلْجَانًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا بَلَعَهَا

Şârih der ki bir kimse deyn edinip taleb olundukça mutill ve imtinâ eyledikte Arablar الأكلُ سَلْجَانٌ وَالْقَضَاءُ لَيَانٌ Ve

سَلَجٌ [selc] ve

سَلْجَانٌ [selecân] Deve kısmı سَلْجٌ [sullec] dedikleri nebât ekl eylemekle ishâle uğramak ma'nâsınadır; yukâlu: سَلَجَتِ الْإِبِلُ سَلْجًا وَيَسَلْجَانًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالْأَوَّلِ إِذَا اسْتَطَلَّقَتْ عَنْ أَكْلِ السَّلْجِ Ve meme emmek ma'nâsınadır; yukâlu: سَلَجَ الْفَصِيلُ النَّاقَةَ سَلْجًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا رَضَعَهَا Ve

سَلَجٌ [selc] Vergiye denir, atâ ma'nâsına,

سَجَلٌ [secl] gibi.

السَّلِجَانُ [es-sillicân] (sîn'in ve lâm-ı müşdededenin kesriyle صِلْيَانٌ [şilliyân] vezninde) Boğaza denir.

السَّلْجَانُ [es-sullucân] (sîn'in ve lâm-ı müşdededenin zammıyla قُمْحَانٌ [kummuḥân] vezninde) Ve

السَّلْجُ [es-sullec] (sîn'in zammıyla قُبْرٌ [kubber] vezninde) Bir ottur ki otlayan deveyi ishâle uğratur.

التَّسَلُّجُ [et-teselluc] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Ve

الْإِسْتِلَاجُ [el-istilâc] (إِفْتِعَالٌ [ifti'âl] vezninde) Meşrûbu ifrât ve mübâлага üzere içmek ma'nâsınadır ki güyâ ki boğazını lebrîz eyler; yukâlu: تَسَلَّجَ الشَّرَابَ وَاسْتَلَّجَهُ إِذَا أَحَّ فِي شَرْبِهِ كَأَنَّهُ مَلَأَ بِهِ سَلْجَانَهُ Ve

تَسَلُّجٌ [teselluc] Bir nesneyi işihâ ile yutmak ma'nâsınadır; yukâlu: الطَّعَامُ طَيِّبٌ فَيَسَلَّجُهُ أَي يَتَبَلَّغُهُ

السَّلَالِجُ [es-selâlîc] (sîn'in fethiyle) Pek uzun çınar ağaçlarına denir; zâhiren müfredi سَلْجٌ [sullec]dir, سَلْمٌ [sulle] ve سَلَالِيمٌ [selâlîm] gibi.

السَّلِجِجَةُ [es-selîcet] [velîcet] vezninde) سَاجَةٌ [sâcet] ma'nâsınadır ki Türkîde bini ta'bir ettikleridir, kapılarda ve dolap kanatlarında olur.

السَّلِجْنُ [es-sillecn] (sîn'in kesri ve lâm-ı müşdededenin [fethi] ve cîm'in sükûnuyla سِنْحَفٌ [sinnaḥf] vezninde) كَعْكٌ [ka'k] ismidir ki Türkîde kâk dedikleridir, ma'rüftur.

السَّلْجُ [es-sulec] (ضُرْدٌ [şurad] vezninde) Bir nev' asdâf-ı bahriyyedir ki içlerinde me'kül bir şey olur. Türkîde istiridyede dikleridir. Müfredi سُلْجَةٌ [sulecet]tir.

السَّلِجِيُّ [es-selîc] (أَمِيرٌ [emîr] vezninde) ve

السَّلْجُجُ [es-seleclec] (سَفْرَجَلٌ [sefercel] vezninde) ve

السَّلْجُجُ [es-suleclīc] (قُدْعَمِلٌ [kuzacmil] vezninde) Pek hoş ve sehlü'l-mesâg olmakla hemân çiğnemeksizin yutulur olan ta'âma denir; yukâlu: **طَعَامٌ سَلِيحٌ وَسَلْجُجٌ** وَسَلْجُجٌ أَيْ طَيِّبٌ يُتَسَلَّجُ أَيْ يُتَبَلَّغُ يَغْنِي بِلَا عَشْرِ

[س ل ع ج]

سَلْعُوحٌ [Sele'üc] (قَرْبُوسٌ [karabūs] vezninde) Bir belde adıdır.

[س ل م ج]

السَّلْمُجُ [es-selmec] (جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Uzun ve ince olan ok temrenine denir. Cem'i سَلَامِيحٌ [selāmic] gelir.

[س ل ه ج]

السَّلْهَجُ [es-selhec] (Bu dahi جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Uzun şey'e denir.

[س م ج]

السَّمَاجَةُ [es-semācet] (sīn'in fethiyle) Çirkīn ve kabīh olmak ma'nāsınadır; yukâlu: **سَمَّحَ الشَّيْءُ سَمَاجَةً مِنْ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا قَبِحَ**

السَّمْعُ [es-semc] (دَاهِمٌ [dahm] vezninde) ve

السَّمِيحُ [es-semic] (حَاشِنٌ [haşin] vezninde) ve

السَّمِيحُ [es-semīc] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Çirkīn ve bed-manzar olan şey'e denir. Cem'leri سَمَاحٌ [simāc] gelir, ضَحَامٌ [diḥām] ve كِرَامٌ [kirām] gibi. Ve

سَمْعٌ [semc] (دَاهِمٌ [dahm] vezninde) ve

سَمِيحٌ [semīc] Pek dūsümetli bī-meze ve habīsü't-ta'm olan süte denir.

التَّسْمِيحُ [et-tesmīc] (تَفْعِيلٌ [tefīl] vezninde) Bir nesneyi çirkīn kılmak ma'nāsınadır;

yukâlu: **سَمَّجَهُ تَسْمِيحًا إِذَا جَعَلَهُ سَمَّجًا**

[س م ن ج]

سَمِينَجَانٌ [Simincān] (kesreteynle) Taḥāristān ülkesinde bir belde adıdır.

[س م ح ج]

السَّمْحَجُ [es-semḥac] (hā-yı mühmele ile جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Beli uzun olan kısrağa ve dişi eşeğe denir. Ve keşirü'ş-şahm ve galīzü'l-lahm olan kısrağa denir. Ve bu mādde bunların dişilerine hāstır. Ve

سَمْحَجٌ [semḥac] Uzun yaya denir.

السِّمْحَاجُ [es-simḥāc] (sīn'in kesriyle) Bu dahi belleri uzun olan kısrağa ve dişi eşeğe denir.

السَّمْحُوحُ [es-sumḥūc] (sīn'in zammıyla) Kīn-dār olan uzun adama denir, طَوِيلٌ بَغِيضٌ ma'nāsına.

السَّمْحَجَةُ [es-semḥacet] (دَخْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Mutlakan uzunluğa denir, ne olursa olsun; yukâlu: **بِهِ سَمْحَجَةٌ أَيْ طَوُلٌ**

[س م ر ج]

السَّمَرَجُ [es-semerrec] (سَفَنَجٌ [sefennec] vezninde) ve

السَّمَرَجَةُ [es-semerrecet] (hā'yla) Üç kerrede cizye ve harācı istihrāc eylemek, ya'nī üç kıst ile yā üç def'a mübāşeretle mecmū'-ı resm ü harācı isti'fā eylemeğe denir, 'alākavlin cibāyet-i cizye vü harāc olunan günün ismidir. Mütercim der ki سَمْرَجٌ [semerrec] kelimesi Fārisīden mu'arrebdir, zāhiren se-mer mu'arrebidir ki se, üç ve mer, hisāb ve şümār ma'nāsınadır. 'Arablar ahz ve ta'rīb edip ma'nā-yı mezbūrda isti'māl eylediler. Ve ba'zı usülde ثَلَاثٌ üç nev'le mübeyyendir ki a'lā ve evsat ve ednādır. Lākin bu cizyeye mahsüstür,

harāc-ı arz makûlesinde mütemeşşî olmaz, meğer ki onu da üç kısım edeler. Ve ba'zı ümmehâtta سَمْرَجُ [semerrec] sarây-ı gizyet ile ya'nî cizye-dâr konağıyla müfesserdir ki gūyā ki 'adetā üç tabaka olup bālāsı cizye-dâr mahalli ve evsatı huddām ve esfeli mahbes olmak itibarıyla.

السَّمْرَجَةُ [es-semrecet] [دَحْرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) Vermek ma'nāsınadır; tekûlu: سَمْرَجٌ لَهُ أَيُّ أُعْطِيَ Şārihin beyânına göre mādde-i merkûmeden mutasarrıf olmakla harāc vermeğe mahsûstur.

[س م ع ح]

السَّمْعَجُ [es-sem'ac] vezninde) Düsümetli hoş-meze olan süte denir.

[س م ل ح]

السَّمْلَجُ [es-semellec] [عَمَلَسٌ] [amelles] vezninde) Hafîf ve çabuk insân ve hayvāna denir. Ve hoş-meze süte denir. Ve bir nev' ota denir ki davar mer'āsındandır. Ve latîf ve nāzük oka denir. Ve uzun olup müdevver olan şey'e denir, مُسَمْلَجٌ [musemlec] gibi, ke-mā se-yuzkeru.

السَّمَالِجُ [es-sumālic] [عَلَابِطٌ] [ulābiṭ] vezninde) Bu dahi hoş-ta'm olan süte denir; tekûlu: سَقَانَا السَّمْلَجِ وَالسَّمَالِجِ أَيُّ اللَّبَنِ الْخَلْوِ

السَّمَالِجُ [es-simillāc] [سِنْمَارٌ] [sinimmār] vezninde) Naşārā paskalyalarından bir paskalyanın ismidir.

السَّمْلَجَةُ [es-semlecet] [دَحْرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) Meşrûbu azca azca sühûletle içmek ma'nāsınadır; tekûlu: سَمْلَجَتُهُ فِي حَلْقِي أَيُّ جَرَعْتُهُ جَزْعًا سَهْلًا

السَّمْسَلَجُ [el-musemlec] [مُدَحْرَجٌ] [mudahrec] vezninde) Bu dahi uzun olup müdevver olan şey'e denir, سَمْلَجٌ [semellec] gibi; yukālu: رَجُلٌ سَمْلَجٌ الذَّكْرِ وَمُسَمْلَجُهُ أَيُّ مَدْوَرُهُ

طَوِيلُهُ

[س م ه ج]

السَّمْهَجَةُ [es-semhecet] [دَحْرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) Söze yalan katmak ma'nāsınadır; yukālu: سَمْهَجٌ كَلَامُهُ إِذَا كَذَّبَ فِيهِ Ve bir nesneyi rāyic kılmak ma'nāsınadır; yukālu: سَمْهَجٌ الدَّرَاهِمِ إِذَا رَوَّجَهَا Ve göndermek ma'nāsınadır; yukālu: سَمْهَجٌ الشَّيْءِ إِذَا أَسْلَهُ Ve sür'at eylemek ma'nāsınadır; yukālu: سَمْهَجٌ الرَّجُلِ إِذَا أَسْرَعَ Ve ipi muhkem bükmek ma'nāsınadır; yukālu: سَمْهَجٌ الْحَيْلِ إِذَا فَتَلَهُ شَدِيدًا Ve mübālaga ve şiddetle yemîn eylemek ma'nāsınadır; yukālu: سَمْهَجٌ الرَّجُلِ إِذَا شَدَّدَ فِي الْحَلْفِ Bunda müte'addî olmak da muhtemeldir.

السَّمْهَجُ [es-semhec] [جَفْفَرٌ] [ca'fer] vezninde) ve

السَّمْهَجِيحُ [es-semhecic] [زَنْجَبِيلٌ] [zencebīl] vezninde) Su katılmış, 'alā-kavlin düsümetli hoş-meze süte denir; yukālu: لَبَنٌ سَمْهَجٌ وَسَمْهَجِيحٌ أَيُّ خُلِطَ بِالْمَاءِ أَوْ دَسِمَ خُلْوٌ

السَّمْهَمَجُ [el-musehmec] [مُدَحْرَجٌ] [mudahrec] vezninde) Mu'tedilü'l-a'zā' olan ata denir.

سَمَاهِيحٌ [Semāhic] (sîn'in fethiyle) 'Umān ile Baḥreyn beyninde bir mevzi'dir, işbā'la سَمَاهِيحٌ [Semāhic] dahi derler yāhūd سَمَاهِيحٌ [Semāhic] ona karîb başka bir mevzi'dir.

السَّمَاهِيحُ [es-sumāhic] [عَلَابِطٌ] [ulābiṭ] vezninde) Şol süte denir ki ne pek tatlı ve ne ta'mı mütegayyir olmuş ola ki miyāne olmakla içmeğe gelir ola; yukālu: لَبَنٌ سَمَاهِيحٌ Lākin mü'ellif 'umāhic [umāhic]i لَبَنٌ خَائِرٌ [lebenun ḥāširun] ile tefsir eylemiştir. Pes burada لَبَنٌ [leben] den murād yoğurt olur.

السَّمْهَاحُ [es-simhāc] (sîn'in kesriyle) Yalana denir, كَذِبٌ [kezip] ma'nāsına.

[س ن ج]

السُّنُجُ [es-sunuc] (sīn'in ve nūn'un zammiyla) عُنَابٌ [ʿunnāb] isimdir ki maʿrūf meyvedir.

السِّنَاجُ [es-sināc] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Mūmdan ve çerāgdan duvara ve sār nesneye sıvanmış tütün eserine denir ki is taʿbīr olunur, Fārisīde düde denir; yukālu: لَا بُدَّ لِلسِّرَاجِ مِنَ السِّنَاجِ وَهُوَ أَثَرُ دُخَانِ السِّرَاجِ فِي السَّرَاجِ Ve çerāga denir, سِرَاجٌ [sīrāc] gibi. Bu maʿnā İbn Sīde'den menküldür.

السُّنُجُ [es-senc] (sīn'in fethi ve nūn'un sükünuyla) Bir nesneyi levnine muğayir olan āher renge sıvamak yā bulaştırmakla ona ālūde eylemek maʿnāsınadır; yukālu: سَنَجَهُ سَنَجًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا لَطَحَهُ بِلَوْنٍ غَيْرِ لَوْنِهِ

السِّنِيجُ [es-senīc] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bu dahi çerāga denir.

سِنَجٌ [Sinc] (sīn'in kesriyle) Merv eyāletinde bir kasabadır; muhaddisinden Suleymān b. Saʿīd ve Hāfız Ebū ʿAlī el-Ḥuseyn b. Muḥammed ve Hāfız Muḥammed b. Ebī Bekr ve Muḥammed b. ʿÖmer es-Sinciyyūn oradandır.

سُنُجٌ [Sunc] (sīn'in zammıyla) Īrān'da Bāmyān kazasında bir karyedir.

سِنَجَانٌ [Sincān] (عِمْرَانٌ [ʿimrān] vezninde) Ḥorāsān ülkesinde bir kasabadır.

سَنَجَةُ الْمِيزَانِ [sencetu'l-mīzān] (sīn'in fethiyle) Çeki taşına denir ki terazi kefesine mikdār-ı mevzūnātı bilmek için vazʿ olunur. Gerçi ona سَنَّجَةٌ [şancet] dahi denir, lākin sīn lügati ondan efsahtır. Maʿlūm ola ki ona Fārisīde dahi sence derler, tartmak maʿnāsına olan senciden kelimesinden meḥūzduz, yāhūd senge muʿarrebidir. Pes vech-i mezkūr üzere terazinin kefesi-

ne vazʿ olunan dirhem ve okka ve batmān makülesinin mecmūʿuna itlāk olunur. Ve

سَنَجَةُ الزُّورِقِ [sencetu'z-zevraq] Kayıkta olan deng taşına itlāk olunur. Ve

سَنَجَةٌ [Sencet] Kabīle-i Muḍar diyārında bir nehrin isimdir.

سِنِجَةٌ [Sincet] (sīn'in kesriyle) Muhaddisinden Ḥafş b. ʿÖmer er-Raḳḳī lakabıdır.

السُّنَجَةُ [es-suncet] (sīn'in zammıyla) Ak ve karadan mürekkeb alacalığa denir, رُقْطَةٌ (ruḳḳat) maʿnāsına. Cemʿi سُنُجٌ [sunec] gelir, حُجْرَةٌ [ḥucret] ve حُجْرٌ [ḥucer] gibi.

الْمُسَنَّجُ [el-musenec] (مُعَظَّمٌ [muʿazzam] vezninde) Çubuklu ve kalemlı kumaşa denir; yukālu: بُزْدٌ مُسَنَّجٌ أَيُّ مُحَطَّطٌ

[س ن ب ذ ج]

السُّنْبَازِجُ [es-sunbāzec] (sīn'in zammı ve zāl-ı muʿcemenin fethiyle) Bir hacerdir ki onunla kılıcın pāsı açılır ve ustura çarklanır ve dişlere cilā verilir. İşbu سُنْبَازِجٌ [sunbāzec] sunbāde-i Fārisī muʿarrebidir. Türkīde tahrīfle zunpara dedikleridir ki maʿdeni Çin cezīrelerindedir.

[س و ح]

السَّاجُ [es-sāc] (عَاجٌ [ʿāc] vezninde) Bir şecer adıdır. *Miṣbāh*'ın beyānına göre سَاجٌ [sāc] bir şecer-i ʿazīmdir ki menbiti Hīndistān'dır, bilād-ı āhere ondan meclüb olur. Müfredi سَاجَةٌ [sācet] ve cemʿi سَاجَاتٌ [sācāt]tır. Ve Zemahşerī nakline göre سَاجٌ [sāc] bir siyāh şecer-i sengīndir ki Hīndistān'dan meclüb olur. Cemʿi سِيجَانٌ [sīcān]dır, نَارٌ [nār] ve نِيرَانٌ [nīrān] gibi. Ve baʿzılar abanosa şebīh bir siyāh ağaçtır, lākin siyahlığı abanos derecesinde değildir dediler. Ve yine *Miṣbāh* أَبِينُوسٌ [ābinūs]

u şecer-i ma'rūftur, Hind'den celb olunur ve bu mu'arrebdir, 'Arabīde سَاسَم [se'sem] denir جَعْفَرُ [ca'fer] vezninde diye nakl eylemiştir. Ve müfredāt-ı tbbiyeden *Tuḥfe* sāhibi tamām fark edip demiştir ki اِبْنُوس [ābinūs] abanis-i Yūnāniden mu'arrebdir, عُنَابُ [unnāb] ağacına şebīh bir şecerdir, semeri üzüme şebīh ve sarı ve halāvetli ve yaprağı صَنْوَبَر [şanevber] yaprağına müşābih ve her dem tāze olur. Hindī nev'inde beyāz çizgiler olur ve Ḥabeşī nev'i siyāh ve katı ve düz olur ve bu mu'teberdir. Ve

سَاح [sāc] Hindistān'da olur, çınar ağacına şebīh kırmızı ve siyāha mā'il ve katı ve kesirü'l-varak rāyihası hoş bir ağaçtır. Ehl-i Hind سَاكُوتَةٌ [sākūtet] derler. Bu diyārda zāc ağacı diye meşhūr olan ağaç zann olunur, semeri فُوقَل [fevfel] kadar ve müstatīl olur. Ve ba'zı müfredātta Hind çınarı ve ba'zılar Hind ardıcı derler diye mübeyyendir. Hülāsası abanostan başka bir şecerdir. Ve

سَاح [sāc] Yeşil 'alā-kavlin siyāh taylasāna denir. Ve طَيْلَسَانُ [ṭaylesān] başa ve omuza atılan ridāya denir ki hālā bizlerde şal bürünülmekle طَيْلَسَانُ [ṭaylesān] ona dahi ıtlāk olunur. 'Arablar omuzlarından bellelerine kadar büründükleri sevbe رِدَاءُ [ridā] ve başlarıyla omuzlarına büründüklerine طَيْلَسَانُ [ṭaylesān] derler.

السَّوَجُ [es-sevc] [مَوْجُ [mevc] vezninde) ve

السَّوَجُ [es-suvāc] (sīn'in zammıyla) ve

السَّوَجَانُ [es-sevecān] (feteḥātla) Te'ennī ile āheste āheste yürümek ma'nāsınadır; yukālu: سَاحِ الرَّجُلِ يَسُوجُ سَوْجًا وَسَوْجَانًا وَسَوْجَانًا. Ve

السَّوَجَانُ [sevecān] Beri öte ayak oltası çal-

mak ma'nāsınadır; yukālu: سَاحِ سَوْجَانًا إِذَا دَهَبَ وَجَاءَ

السَّوَجُ [Sūc] [حَوْزُ [hūr] vezninde) ve

السَّوَجُ [Suvāc] [غُرَابُ [gūrāb] vezninde) İki mevzi'dir.

السَّوَجُ [Ebū Suvāc] [غُرَابُ [gūrāb] vezninde) Dabbe kabilesinden Benū 'Abdmenāt b. Bekr'in birāderidir ki بَدْوَةٌ [Bezvet] nām feres-i meşhūrun fārisi idi.

السَّوَجُ [el-musevvec] [مُعْظَمُ [mu'azzam] vezninde) Değirmi nesc olunan kilime denir; yukālu: كِسَاءٌ مَسْوُوجٌ أَيِ اتَّخَذَ مَدْرَرًا

[س ه ج]

السَّهَجُ [es-sehc] [نَهَجُ [nehc] vezninde) Tīb ezmek ma'nāsınadır; yukālu: سَهَجَ الطَّيْبُ سَهَجًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا سَحَقَهُ Ve yel şiddetle esmek ma'nāsınadır; yukālu: سَهَجَتِ الرِّيحُ إِذَا اشْتَدَّتْ Ve yel şedīd esmekle yerin yüzünü sıyırıp soymak ma'nāsınadır; yukālu: سَهَجَتِ الرِّيحُ الْأَرْضَ إِذَا فَسَّرَتْهَا Ve bütün gece yola gitmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: سَهَجَ الْقَوْمُ لَيْلَتَهُمْ إِذَا سَارَوْهَا

السَّهَيْجُ [es-seyhēc] [صَيْقَلُ [şayqal] vezninde) ve

السَّهَيْهُوجُ [es-seyhūc] [طَيْهُوجُ [ṭayhūc] vezninde) ve

السَّهْهُوجُ [es-sehūc] [صَبُورُ [şabūr] vezninde) ve

السَّهْهُوجُ [es-sehvec] [جَهْوَرُ [cehver] vezninde) Şedīd esen yele denir.

السَّهْهَجُ [el-meshec] [مَحْرَجُ [maḥrec] vezninde) Yel uğrağı olan yere denir; yukālu: مَكَانٌ مَسْهَجٌ أَيِ مَمَرُ الرِّيحِ

السَّهْهَجُ [el-mishec] [مِنْبَرُ [minber] vezninde) Şol fodul kimseye denir ki her hak ve bātil husūsunda kat'ā lisānı durmayıp

söyler ola. Ve belīg ve fasīh ve suhen-dān kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ مِسْهَجٌ إِذَا كَانَ هُوَ مِسْهَجٌ أَيُّ هُوَ يَنْطِقُ فِي كُلِّ حَقٍّ وَبِاطِلٍ مِضْفَعٌ

الأساهيج [el-esāhīc] [esālīb] [esālīb] vezninde) Envā-ı muhtelifē yürüyüşe denir; yukālu: يَمْشِي أسَاهِيجٌ أَيُّ ضَرْبًا مُخْتَلِفَةً

[س ي ح]

سَيِّج [Seyic] [ketif] [ketif] vezninde) Ceziretu'l-ʿArab'da Şihr eyaletinde bir belde adıdır.

السِّيَّاح [es-siyāc] [kitāb] [kitāb] vezninde) Bāgçe duvarı gibi dā'iren-mā-dār olan duvara denir. Ve mutlakan her nesnenin çevresi kendisiyle ihāta kılınan şey'e denir, hurmālık ve bāg ve bāgçe etrāfına taştan yāhūd dikenli çalıdan çekilen duvar gibi. Bizim diyarlarda سِيَّاح [siyāc] bāg ve bostānlara çalıdan çekilen duvarda müteʿāreftir. Kezālik duvarın tepesine çekilen çalı duvara da itlāk ederler, köpek makülesi gezip yürümesin diye çekerler.

التَسْيِيج [et-tesyīc] [tefīl] [tefīl] vezninde) Bostān ve bāga dā'iren-mā-dār سِيَّاح [siyāc] çekmek ma'nāsınadır; yukālu: حَائِطٌ سَيِّجٌ الْحَائِطُ تَسْيِيجًا إِذَا سَوَّرَهُ بِالسِّيَّاحِ سَوَّحَ عَلَى Esās'ta النُّخْلُ وَالكَزْمُ vāvī ve yā'ī olduğuna işāret olunmuştur.

سَيِّجَانٌ [Sīcān] (sīn'in kesriyle) İbn Fedevkes'dir ki Benū Cuşem'den bir kimse dir. Ve Vehb b. Munebbih b. Kāmil b. Seyc sīn'in fethi yāhūd kesriyledir yāhūt fethateynledir, Humām'ın birāderidir, ikisi de Yemen ülkesinde şeyhü'ş-şüyüh idiler.

FASLU'Ş-ŞİNİ'L-MU'CEME

(فَضْلُ الشَّيْنِ الْمُعْجَمَةِ)

[ش أ ج]

الشَّجُّ [eş-şec] (şīn'in fethi ve hemzenin sükünüyla) Mahzūn ve gam-nāk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: شَاجَهُ الْأَمْرُ شَاجًا مِّنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا أَخْرَجَهُ

[ش ب ج]

الشَّيْبُ [eş-şebec] (fethateynle) Bināsı yüksek kapıya denir, saray kapısı gibi, ʿalā-kavlin mutlakan kapılara denir, أَبْوَابٌ [ebvāb] ma'nāsına. Müfredi, شَيْبَةٌ [şebecet]tir hā'yla.

الإِشْبَاح [el-işbāc] (hemzenin kesriyle) Geri redd eylemek ma'nāsınadır, açık kapıyı geri çevirmek gibi yukālu: إِذَا أَشْبَحَهُ الشَّيْءُ إِذَا رَدَّهُ بِغَيْرِ إِلَى مَكَانِهِ

[ش ح ج]

الشَّجُّ [eş-şecc] [hacc] [hacc] vezninde) Baş yarmak ma'nāsınadır; yukālu: شَجَّ رَأْسَهُ Ve gemi giderken denizi yarmak ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: شَجَّتِ السَّفِينَةُ الْبَحْرَ إِذَا شَقَّتَهُ Burada tezkīr ile نُشْهَالَهُ galattır. Ve kat-ı mesāfe ile yol almak ma'nāsına isti'māl olunur, gūyā ki yarıp öte geçmiştir; yukālu: شَجَّ الْمَفَارَةَ إِذَا قَطَعَهَا Ve şarāba su katmak ma'nāsına isti'māl olunur; gūyā ki mezze şarābı şakk eylemiştir; yukālu: شَجَّ الشَّرَابَ إِذَا مَزَجَهُ بِالْمَاءِ

الشَّجَّةُ [eş-şecce] (şīn'in fethiyle) Baş yarığına denir.

الأَشْجُّ [el-eşecc] (hemzenin ve şīn'in fethiyle) Cebhesi yarılmış kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ أَشْجٌّ أَيُّ بَيَّنُّ الشَّجْحَ فِي جَبِينِهِ أَنْزَرَ

olan beyāzlıktır ki hurde kevākib-i sehābiyyenin ictimā'ından peydā olur. Ve **شَرَح** [şerac] 'Avretin fercine denir. Ve yarılmış yayda olan yarığa denir. Ve davarın hāyelerinin birisi āherinden büyük olmak ma'nāsınadır.

الشَّرْح [eş-şerc] (şīn'in fethi ve rā'nın sükūnuyla) Bölük ve fırka ma'nāsınadır; yukālu: أَضْبَحُوا فِي هَذَا الْأَمْرِ شَرْحِينَ أَي فَوْقَتَيْنِ Ve kara taşlıktan düz yere cārī olan su akıntısına denir. Cem'i **شَرَاخ** [şirāc] gelir şīn'in kesriyle ve **شُرُوح** [şurūc] gelir. Ve

شَرَح [şerc] İki kimse ortak olmak, شِرْكَةٌ [şirket] ma'nāsınadır; yukālu: شَرَحَهُ فِي الْأَمْرِ Ve bir nesneye şey-i āher katmak ma'nāsınadır; yukālu: شَرَحَ الشَّرَابَ بِالْمَاءِ إِذَا مَزَجَهُ Ve biriktirmek ma'nāsınadır; yukālu: شَرَحَ الشَّيْءَ إِذَا جَمَعَهُ Ve yalan söylemek ma'nāsınadır; yukālu: شَرَحَ الرَّجُلُ إِذَا كَذَبَ Ve cāme-dān ve torba ve kese makūlesinin kulplarını birbirine geçirip bend eylemek ma'nāsınadır; yukālu: شَرَحَ الخَرِيطةَ إِذَا دَاخَلَ بَيْنَ أَشْرَاجِهَا وَشَدَّهَا

شَرَح [şerc] Misl ve mānend ma'nāsınadır; yukālu: هَذَا شَرَحٌ هَذَا أَي مِثْلُهُ Ve gūne ve nev ma'nāsınadır; yukālu: هُمَا شَرَحٌ وَاحِدٌ أَي Ve kerpici birbirinin yanına dizmek ma'nāsınadır; yukālu: شَرَحَ اللَّبْنَ إِذَا نَضَّدَ بَعْضَهُ Ve إِلَى بَعْضٍ

شَرَح [Şerc] Yemen'de bir vādī adıdır. Ve Benū 'Abs kabīlesine maḥsūs bir su adıdır.

الإِشْرَاح [el-işrāc] (hemzenin kesriyle) Bu dahi kese ve torba makūlesinin kulplarını birbirine geçirip bağlamak ma'nāsınadır; tekūlu: أَشْرَحْتُ الخَرِيطةَ أَي دَاخَلْتُ بَيْنَ أَشْرَاجِهَا وَشَدَّدْتُهَا

التَّشْرِيحُ [et-teşric] [tef'īl] vezninde) **إِشْرَاح** [işrāc] ma'nāsınadır; yukālu: شَرَحَ

الخَرِيطةَ أَي أَشْرَحَهَا Ma'nāsınadır; yukālu: شَرَحَ الثُّوبَ إِذَا خَاطَهُ خِيَاطَةً مُتَّبَاعَةً

الشَّرِيحُ [eş-şerīc] [emīr] vezninde) Misl ve nazīr ma'nāsınadır, gūyā ki iki yarılmış nesnenin bir pāresidir; yukālu: هُوَ شَرِيحُهُ أَي مِثْلُهُ

شِرَاح [Şirāc] [kitāb] vezninde) Esmādandır: Sa'd b. Şirāc muhaddis-i mukri'dir ve ferdir, ya'nī bu ismde bundan gayrı vārid olmamıştır.

شَرَاة [Şerācet] [sehābet] vezninde) Bu dahi esmādandır: Zeyd b. Şerāce, 'Avf el-A'rābī nām muhaddisin şeyhidir.

شَرْحُ العَجُوزِ [Şercu'l-'Acūz] [berdu'l-'acūz] vezninde) Kurb-ı Medīne'de bir mevzi adıdır. Ve Zuzur b. Şuhayb eş-Şercī muhaddistir, mevzi-i mezkūra mensūbdur.

الشَّرِيحةُ [eş-şerīcet] [velīcet] vezninde) Hurmā dallarından nesc olunur bir zarftır ki kavun ve sā'ir sebzevāt taşırılar. Ve

شَرِيحة [şerīcet] Şerīciden ittihāz olunan yaya denir. Ve

شَرِيح [şerīc] Uzunluğuna yarılmış ağacın bir yarmasına denir; iki pāresine شَرِيحَانِ [şerīcān] denir. Ve

شَرِيحة [şerīcet] Güvercin kafesine denir ki kamıştan düzerler. Buralarda tavuk ve sā'ir kuş kafeslerine de itlāk olunur. Ve oka sarılmış şol sinir sarkısına denir ki okun yeleşti ona yapıştırılır.

الشَّرِيحِي [eş-şerīciyy] [şerīcet]e mensūb demektir, 'Alī b. Muḥammed eş-Şerīcī muhaddistir.

الشَّرْحَةُ [eş-Şercet] [ḥamzet] vezninde)

de) Sāhil-i Yemen'de bir beldedir. Ve şol çukura denir ki eşme tarzında kazıp içine deriler yayıldıktan sonra su koyup ondan develeri suvarırlar. Bu 'ameli kumsal yāhūd toprağı yumuşak yerlerde ederler.

الْإِنْشِرَاجُ [el-inşirāc] [infi'āl] [infi'āl] vezninde) İki yarılmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِنْشَرَجَ الشَّيْءُ إِذَا انْتَشَقَّ يَغْنِي نَضْفَيْنِ**

الشَّرِيجَانِ [eş-şerīcān] (şīn'in fethi ve tesniye bünyesiyle) Birbirine muhālif olan iki renge denir; yukālu: **شَرِيجَانِ أَي لَوْنَانِ مُخْتَلِفَانِ** Ve kumaş argaçlarının birbirine muhālif olan iki çubuklarına denir; yukālu: **لِهَذِهِ الْبُرْدَةِ شَرِيجَانِ أَي نِيرُهَا خَطَّانِ**

الْمُشَارَجَةُ [el-muşārecet] İki nesne birbirine benzemek ma'nāsınadır; yukālu: **شَارَجَهُ شَارَجَا أَي شَابَهَا** ve yukālu: **شَارَجَا أَي شَابَهَا** ve minhu yukālu: **فَتَيَاتٌ مُشَارَجَاتٌ أَي مُتَسَاوِيَاتٌ فِي السِّنِّ**

التَّشْرِجُ [et-teşerruc] [tefa'ul] [tefa'ul] vezninde) Bir nesne şey-i āhere girişip katılmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَشْرَجَ اللَّحْمُ بِالسُّحْمِ إِذَا تَدَاخَلَ**

الْأَشْرَجُ [el-eşrec] [aḥmed] [aḥmed] vezninde) Hāyesinin biri dīgerinden büyük olan hayvāna denir; yukālu: **ذَابَتْ أَشْرَجٌ أَي بَيَّنَتْ الشَّرَجَ** أَي إِخْدَى خُصِيَّتَيْهِ أَعْظَمَ مِنَ الْآخَرَى

[ش ط ر ج]

الشِّطْرَنْجُ [eş-şitranc] (şīn'in kesriyle) Ma'rūf oyundur; şīn'in fethi cā'iz değildir ve sīn-i mühmele ile de lügattir. Ve bu, **شَطَارَةٌ** [şeṭāret]ten yāhūd **تَشْطِيرٍ** [taşṭīr] den me'hūzdur, 'alā-kavlin mu'arrebdir.

*Burhān-ı Kāṭi'*da mersüm olduğu üzere şetrenge mu'arrebidir ki fi'l-asl yebrūhu's-sanem ismi olup nebāt-ı mezbūr iki şekli müştemil olmakla bu münāsebetle la'ib-i mezbūra itlāk eylediler. Ve onu Hakīm

Dāhir-i Hindī, 'alā-kavlin oğlu Şīşa ihtirāc eylemiştir. Bu cihetle a'cemiyedir ve asahhı budur, mu'arrebinde şīn'in kesriyle **جَزْدَحَلٌ** [cirdaḥl] bābına ilhāk içindir.

الشَّيْطَرَجُ [eş-şīṭarac] (şīn'in kesriyle) Bir dārū-yı ma'rūf ismidir. Ve bu çiterg-i Hindī mu'arrebidir. Dārū-yı mezbūr Türkīde sirkele derler bir nebātın köküdür, veca'-ı mefāsıla ve baras ve behak 'arızalarına nāfi'dir.

[ش ف ر ج]

الشُّفَارِجُ [eş-şufāric] [ulābiṭ] [ulābiṭ] vezninde) Şol küçük tepsiye ve tabaka denir ki üzerine nukl ve nevāle okunmuş sahnlar ve hurde tabaklar dizilip meclise gele ki murād nukl ve nevāle makūlesi koyacak küçük tepsi ve tabak olacaktır. Ve bu, pīşyārec mu'arrebidir. Mütercim der ki müfredāt-ı sā'irede **شُفَارِجٌ** [şufāric] gāziler helvāsı dedikleri helvā ile de müfesserdir.

[ش ف ن ج]

الشَّافَانِجُ [eş-şāfānec] (nūn'un fethiyle) Şābānek mu'arrebidir ki burnūf ile müte'āref olan nebāt adıdır. Bu nebāt **بَنْفُسُجِ الْكِلَابِ** ve beyne'l-etibbā' şābānek ile müte'ārefdir.

[ش ل ج]

شَلَجٌ [şelc] [şelc] [şelc] vezninde) Türkistān'da bir karye adıdır; muhaddisinden Yūsuf b. Yaḥyā eş-Şelcī oradandır.

[ش م ج]

الشَّمْحُ [eş-şemc] [demc] [demc] vezninde) Karıştırmak ma'nāsınadır; yukālu: **شَمَحَ الشَّيْءُ شَمَحًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا خَلَطَهُ** Ve **شَمَحَهُ إِذَا اسْتَعْجَلَهُ** Ve

dikişi seyrek seyrek dikmek ma'nāsınadır; yukālu: شَمَجَ الثُّوبَ إِذَا خَاطَهُ خِيَاطَةً مُتَبَاعِدَةً

الشَّمَاخُ [eş-şemāc] [seḥāb] vezninde) Nesne ma'nāsınadır; tekūlu: مَا دُفْتُ مَا شَمَجَا أَيَّ شَيْئًا

Şārih der ki شَمَاخُ [şemāc] fi'l-asl üzümün ba'de'l-ekl atıkları kemterine denir idi, ba'dehu mutlakan nācīz nesnede isti'māl eylediler. Pes mü'ellifin mutlak şey' ma'nāsına sebtī kāsırdır. Ve *Muzhir*'in beyānına göre makām-ı nefye mahsüstür.

الشَّمَجِي [eş-şemecā] (fethateynle ve elifin kasrıyla بَشَكِي [beşekā] vezninde) Cüst ve çālāk nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ شَمَجِي أَيَّ سَرِيعةً

بَنُو شَمَجِي [Benū Şemecā] İbn Cerm, Kudā'a'dan bir cemā'attir. Cevherī vehmine mebnī بنُو شَمَجٍ 'unvānıyla resm eylemiştir. Ve Benū Şemḥ b. Fezāre ḥā-yı mu'ceme ve mīm-i sākine iledir, kezālik Cevherī galat eylemekle Zubyān'dan bir cemā'attir diye resm eylemiştir.

[ش م ر ج]

الشَّمَرَجَةُ [eş-şemercet] [dahrecet] vezninde) Dikişi ihtimāmla dikmeyip seyrek ve gevşek hurcu dikmek ma'nāsınadır; yukālu: شَمَرَجَ الثُّوبَ إِذَا بَاعَدَ بَيْنَ الْعُرْزِ وَأَسَاءَ خِيَاطَتَهُ Ve tıfl-ı sagīre dāyesi güzel perveriş ve ke-mā yenbagī ri'āyet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: شَمَرَجَتِ الْحَاصِنَةَ الصَّبِيَّ إِذَا أَحْسَنَ حِصَانَتَهُ Ve halt-ı kelām eylemek ma'nāsınadır; yukālu: شَمَرَجَ كَلَامَهُ إِذَا خَلَطَهُ

المُشَمَّرَجُ [el-muşemrec] Hüsn-i hidānet ma'nāsına olan شَمَرَجَةٌ [şemrecet]ten ism-i mef'uldür. Bununla ashābdan Muşemrec b. Ḥālid es-Sa'dī mülakkab olmuştur.

الشَّمْرُجُ [eş-şumruc] [kūnfuz] vezninde)

de) ve

الشَّمْرُوجُ [eş-şumrūc] [zūbūr] vezninde) İnce ve yufka dokunmuş sevbe ve cüll ve palāsa denir.

الشَّمْرَاجُ [eş-şimrāc] (şīn'in kesriyle شِمْرَاجُ [şimrāḥ] vezninde) Sıdk ile muhallat olan yalana denir; yukālu: كَذَبَ شِمْرَاجُ أَيَّ مُخَلَّطٌ بِالصِّدْقِ

الشَّمَارِيحُ [eş-şemārīc] (şīn'in fethiyle) Bātıl ve beyhūde ve sākıt olan nesnelere denir, أَبَاطِيلُ [ebāṭīl] ma'nāsına; شِمْرَاجُ [şimrāc] müfredidir.

[ش ن ح]

الشَّنَجُ [eş-şenec] (fethateynle) Erkek deveye denir, جَمَلٌ [cemel] ma'nāsına. Ve

شَنَجٌ [şenec] Masdar olur, deri buruşmak ma'nāsına; yukālu: شَنِجَ جِلْدُهُ شَنَجًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَقَبَّضَ

الْإِنْشِنَاعُ [el-inşināc] [infi'āl] vezninde) ve

الشَّنَجِيُّ [et-teşennuc] [tefa'ul] vezninde) Bunlar da deri buruş yarış olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِنْشَجَ جِلْدُهُ وَتَشَجَّ إِذَا تَقَبَّضَ

الشَّنَجِيحُ [et-teşnīc] [tefa'īl] vezninde) Buruşturmak ma'nāsınadır; tekūlu: شَنَّجْتُهُ تَشْنِيحًا أَيَّ قَبَضْتُهُ

الشَّنِجُ [eş-şenic] [ketif] vezninde) Derisi buruşuk insān ve hayvāna denir; deriye de vasf olur; yukālu: فَرَسٌ شَنِجٌ الشَّنِجُ أَيُّ مُتَقَبَّضُهُ Ya'nī butlarının derisi buruşuk olan at ki medīhadandır, zīrā butları buruşuk olunca butları etlerinde yumru yumru yerler olmakla şalvār heyetinde olur, onun ayakları süst olmayıp metīn olur.

المُشَنَّجُ [el-Muşennec] [mu'azzam] vezninde) Bir recülün 'alemidir.

شِنْج [Şinc] (şīn'in kesriyle) Muhaddisinden Ḥallād b. 'Aṭā'nın ceddidir. Ve Ebū Bekr b. 'Abdullāh b. Muḥammed eṣ-Şincī Bağdād'da Ribāṭu'ş-Şūnīziyye şeyhidir ve muhaddistir.

[ش ه د ن ج]

الشَّهْدَانِج [eş-şehdānic] Şīn'in fethiyle ki **شَاهِدَانِج** [šāhdānic] dahi derler, **قَتَبْتُ** [qin-neb] tohumudur ki Türkīde kendir ve ke-nevir tohumu ta'bīr olunur; şeh-dāne vü şāh-dāne-i Fārisī mu'arrebidir. Nebātına beng ve esrār ve haşış ve varakına gonca ta'bīr ederler. Dört günde bir tutan sıtmaya ve **بَهَقُ** [behak] ve **بَرَصُ** [baras] illetlerine nāfi' ve mi'dede mütekevvin **حَبُّ الْقَرْعِ** [ḥabbu'l-ḳar] dedikleri hurde kurtçağız-ların ihlāk ve izālesine eklen ve hāricden batn üzere vaz'an müfiddir.

[ش ه ت ر ج]

شَاهَتَرَج [šāhterec] Şāh-tere-i Fārisī mu'arrebidir ki Türkīde şāh-tere dedikleri nebattır; ondan hab düzerler. Yaprığı ve tohumu eklen **جَرَبُ** [cereb] ve **حِكَّةٌ** [ḥikket] e nāfi' ve matbūhunu şūrb hummeyāt-ı 'atıka vü müzmineyi dāfi'dir.

[ش ذ ن ج]

شَادَنْج [šāzenc] (zāl-ı mu'cemenin fethiyle ma'rūftur) İşbu **شَادَنْج** [šāzenc] şādine mu'arrebidir ki Türkīde kan taşı dedikleri hacerdir. İktihālī kurūh-ı 'ayna nāfi'dir.

[ش ي ج]

شَيْج [Şic] (şīn'in kesriyle **مَيْلٌ** [mīl] vezninde) Bir muhaddis ismidir ki Tāvūs cenāblarından rivāyet-i hadīs eylemiştir.

FASLU'Ş-ŞĀDĪ'L-MÜHMELE

(فَضْلُ الصَّادِ الْمُهْمَلَةِ)

[ص ب ج]

الصُّوْبِجُ [eş-şavbec] (şād'ın fethi ve zam-mıyla) Oklavaya denir. Ve bu mu'arrebdir, ya'nī çüçe-i Fārisī mu'arrebidir.

[ص ج ح]

الصُّجُجُ [eş-şacc] (şād'ın fethi ve cīm'in teşdidıyla) Demiri āher demire vurmak-la çat diye seslendirmek ma'nāsınadır; yukālu: **صَجَّ الرَّجُلُ صَجًّا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا صَرَبَ** **حَدِيدًا عَلَى حَدِيدٍ فَصُوَّتَا**

الصُّجُجُ [eş-şucuc] (zammetyenle) Birbirine vurulan demirlerden zuhūr eden savta denir ki çatırtı ta'bīr olunur.

[ص ر ج]

الصَّارُوجُ [eş-şārūc] Ahlātıyla mümtezic olarak nüreye denir ki hırzıma ta'bīr olunur, izāle-i şa'r eder; kireç ve zirnīhle halt ederler. Asl **صَارُوجٌ** [şārūc] alçıya denir ki cāmcılar ve sār'irleri isti'māl ederler, kils dahi denir. Burada nüreye de itlāk olunmuştur, sārū mu'arrebidir. Ve mü'ellif **كَلَسَ** [kils] lafzını **صَارُوجٌ** [şārūc]la tefsir eylemekle **صَارُوجٌ** [şārūc] alçıya ve horasāniye itlāk olduğunu iş'ār eylemiştir, niteki **تَضْرِيحٌ** [taşric] mādresi dahi bunu müş'irdir ve ona cibsīn dahi derler. Ve su yolcuların lök ta'bīr ettiklerine de itlāk olunur.

التَّضْرِيحُ [et-taşric] (**تَفْعِيلٌ** [tef'īl] vezninde) Bir yere alçı sürmek ma'nāsınadır ki al-çılama ta'bīr olunur; yukālu: **صَرَّحَ الْحَوْضُ تَضْرِيحًا إِذَا طَلَّاهُ بِهِ الصَّارُوجُ**

[ص ر م ن ج]

صَرْمَنْجَانُ [Şarmencān] (şād'ın fethiy-

le) Cermengān mu'arrebidir ki Tirmid nevhīsinden bir nāhiye adıdır.

[ص ع ن ج]

الْمُصْغَنُجُ [el-muṣaʿnec] (ism-i mef'ul bün-yesiyle) Dikilip duran nesneye denir ki müdevver ve sıyrıncak ve her yeri düz ve musaykal ola, cāmi' ustuvānesi ve mīl gibi; yukālu: مَا هَذَا الْمُصْغَنُجُ بِهَذَا الْمَكَانِ وَهُوَ الْمُنْصُوبُ الْمُدْمَلُكُ

[ص ل ج]

الْصُّوْلَجَانُ [eş-şavlecān] (şād'ın ve lām'ın fethiyle) Çevgāna denir, مِحْجَرٌ [miḥcen] ma'nāsına; cirīd-bāzlar ve çavuşlar kullanırlar. Ve bāgçevān keğesine de itlāk olunur ki ucu eğri ağaçtır, onunla dalları çekerler. Ve bu, çevgān-ı Fārisī mu'arrebidir, Türkīde ona karağı ta'bīr olunur. Cem'ī **صَوَالِجَةٌ** [şavālicet] gelir.

الْصَّلْجُ [eş-şalc] (ثَلْجٌ [selc] vezninde) Gümüş eritmek ma'nāsınadır; yukālu: صَلَّجَ Ve ovmak ma'nāsınadır; yukālu: صَلَّجَ الذَّكْرَ إِذَا ذَكَرَهُ Ve vurmak ma'nāsınadır; yukālu: صَلَّجَهُ بِالْعِضَا إِذَا ضَرَبَهُ بِهَا

الْصَّلْجُ [eş-şalec] (fethateynle) Sağırlık, صَمَمٌ [şamem] ma'nāsınadır.

الْأَصْلَجُ [el-aşlec] (أَحْمَرٌ [aḥmer] vezninde) Katı ve sıyrıncak olan şey'e denir, mücellā taş gibi. Ve sağıra denir, أَصَمٌ [eşamm] ma'nāsına. Ve bu, ḥā-yı mu'ceme ile صَلَّحٌ [aşlah] musahhafı değildir. Pes صَلَّحٌ [şalec] masdar olur.

التَّصَالُجُ [et-teşāluc] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Muvāda'aten sağırlık yapmak ma'nāsınadır; yukālu: تَصَالَجَ فُلَانٌ إِذَا تَصَامَمَ

الْصُّوْلَجُ [eş-şavlec] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) ve

الْصُّوْلَجَةُ [eş-şavlecet] (hā'yıla) Gümüşe denir. Ve mutlakan hālis ve sāfi ve bī-gıışş olan şey'e denir.

الْصُّلُجُ [eş-şuluc] (zammeteynle) Tāmmü'l-'ıyār sahih ve hālis akçelere denir.

الْصُّلْجَةُ [eş-sullecet] (şād'ın zammı ve lām-ı müşeddedenin fethiyle) زُلْجَةٌ [zulleḥat] vezninde) İpek kurduna denir ki böcek dahi derler, فِيلَجَةٌ [filecet] ma'nāsına. Ve فِيلَجَةٌ [filecet] pile mu'arrebidir.

الْصَّلِيجَةُ [eş-şalīcet] (وَلِيعَةٌ [velīcet] vezninde) Potada tasfiye olunmuş hālis gümüş sebikesine denir.

صَلِيجًا [Şalīcā] (زَلِيحًا [Zelīḥā] vezninde) Bir recülün 'alemidir.

[ص ل ه ج]

الْصَّلْهَجُ [eş-şalhec] (جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) İri kayaya denir. Ve yavuz ve şedīd nākaya denir.

[ص م ج]

الْصَّمَجَةُ [eş-şamecet] (fetehtāla) Kandile denir. Cem'ī صَمَجٌ [şamec]dir hā'sız. Ve bu mu'arrebdir, şārihin beyānına göre Rūmiyyeden mu'arrebdir.

صَوْمَجٌ [Şavmec] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) yāhūd

صَوْمَجَانُ [Şavmecān] bir mevzi' adıdır. Yāhūd bu ḥā-yı mühmele iledir.

[ص م ل ج]

الْصَّمْلَجُ [eş-şamellec] (عَمَلَسٌ [amelles] vezninde) Saht ve şedīd olan şey'e denir.

[ص ن ج]

الْصَّنْجُ [eş-şanc] (şād'ın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Türkīde zil ta'bīr ettikleridir ki pirinçten düzerler, küçük tabak tarzın-

da iki alettir; vüzerā mihterleri nevbet esnāsında birbirine çalıp seslendirirler. Kezālik صَنْجُ [şanc] Fārisīde ve Türkīde çeng dedikleri sāza denir ki telli olur, hālā ‘Acem diyārında müte‘āreftir. Evvele göre senc ve sānīye göre çeng mu‘arrebidir. Çalan üstād sāzendeye صَنَّاجَةٌ [şannācet] derler. Ve ‘Arablar صَنْجُ [şanc] ile nāstan kināye ederler, āvāzı münāsebetiyle; ve minhu tekūlu: مَا أَدْرِي أَيُّ صَنْجٍ هُوَ أَيُّ أَيُّ النَّاسِ شِيرَى شِيرَى (zammeteynle) الصَّنْجُ [şīzā] dedikleri ağaçtan masnū‘ çanaklara ve kavatalara denir. Ve شِيرَى [şīzā] ‘alā-kavlin abanos ağaçlarıdır.

الأَصْنُوجَةُ [el-uşnūcet] [udhūket] vezninde) Yoğurulur iken çekilen hamur teline denir ki kettān helvāsının teli gibi sünüp uzanır.

الصَّنَّاجَةُ [eş-şannācet] (şād’ın fethi ve nūn’un teşdīdiyle) Evvelinden āhirine kadar mehtāb olan geceye itlāk olunur. Burada صَنَّاجَةٌ [şannācet] sāhib-i zil demek ma‘nāsından müste‘ārdır. Bedr olmuş kameri zile teşbīh eylediler; yukālu: لَيْلَةٌ قَمَرَاءُ Ve صَنَّاجَةٌ أَيُّ مُضِيئَةٍ

صَنَّاجَةٌ [şannācet] Vech-i mezkūr üzere zil çalan mihtere yāhūd çeng çalan üstād sāzendeye denir. A‘şā b. Kays nām şā‘irin cevdet-i şī‘ri ve rikkat-i tabī‘ati sebebiyle صَنَّاجَتُ’l-‘Arab [şannācet] itlāk eylemişler. Muzhir’in beyānına göre dā‘imā kendi eş‘arıyla tegannī eder olduğu bā‘is-i telkībdır.

إِبْنُ الصَّنَّاجِ [İbnu’ş-Şannāc] Muhaddisīnden Yūsuf b. ‘Abdu‘āzīm’dir.

الصَّنْجُوحُ [eş-şunūc] [ku‘ūd] vezninde) Bir nesneyi asl ve menşe‘ine redd ve ircā‘ eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: صَنَّجَ فَلَانَ

النَّاسَ صُنُوجًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا رَدَّ كَلًّا مِنْهُمْ إِلَى أَضْلِهِ Ve değnekle vurmak ma‘nāsınadır; yukālu: صَنَّجَ بِالْعَصَا إِذَا صَرَبَهُ بِهَا

التَّضْيِيجُ [et-taşnīc] [tefīl] vezninde) Yere çalmak ma‘nāsınadır; yukālu: بِهِ صَنَّجَ يَهْ تَضْيِيجًا إِذَا صَرَغَهُ

صَنَّجَةٌ [Şancet] [kencet] vezninde) Diyār-ı Mışr ile Diyār-ı Bekr beyninde bir nehrin adıdır. Ve صَنَّجَةُ الْمِيمِزَانَ [şancetu’l-mīzān] ki çeki taşına denir, mu‘arrebdir, niteki سَنَّجَةٌ [sencet] dahi denir, māddeinde beyān olundu.

[ص ن ه ج]

الصَّنْهَاجُ [eş-şinhāc] ve

الصَّنْهَاجَةُ [eş-şinhācet] (şād’ların kesriyle) Şol kula denir ki kullukta ‘arīk ola, ya‘nī ābā’ ve ümmehātı kul cinsi ola; yukālu: عَبْدٌ صَنْهَاجٌ وَصَنْهَاجَةٌ أَيُّ عَرِيْقٍ فِي الْعُبُودِيَّةِ Ve صَنْهَاجَةٌ [Şinhācet] Mağrib’de bir tā‘ifedir ki Şinhāce el-Ĥimyerī evlādından münşā‘iblerdir.

[ص و ج]

الصُّوْجَانُ [eş-şavcān] (şād’ın fethi ve vāv’ın sükūnuyla) Arkada omurga kemikleri mu-rattab olmayıp tahta gibi yābis olan insān ve hayvāna denir; ve minhu yukālu: نَحْلَةٌ صَوْجَانَةٌ أَيُّ يَابِسَةٌ كَرَّةُ السَّعْفِ Ve صَوْجَانٌ Nās ma‘nāsına isti‘māl olunur; yukālu: أَيُّ صَوْجَانٍ هُوَ أَيُّ أَيُّ النَّاسِ

[ص ه ج]

الصَّيْهَجُ [eş-şayhec] [şalhac] vezninde ve mürādifidir ki zikr olundu.

الصَّنْجُوحُ [eş-şayhūc] [tayfūr] vezninde) Düz ve sıyrıncak olan şey’e denir, gerek yassı ve gerek müdevver olsun; ve

minhu yukālu: بَيْتٌ ضَيْهَوْجٌ أَي مُمَلَّسٌ

[ص ه ب ج]

الضَّهَابُجْ [eş-şuhābic] (şād'ın zammiyla) Kılırları ve tüyleri kumral olan insān ve hayvāna denir; yukālu: وَبَرٌّ ضَهَابُجٌّ أَي ضَهَابِيٌّ

[ص ه ر ج]

الصَّهْرِيحُ [eş-şihriç] (qindīl [qindīl] vezninde) ve

الضَّهَارِيحُ [eş-şuhāric] (ulābiṭ [ulābiṭ] vezninde) Türkide şād'ın fethiyle sahrīc ve nūn'la sahrīnc dedikleri zīr-i zemīnde olan su hazīnesine denir.

المُصْهَرِجُ [el-muşahrec] (ism-i mef'ul bünyesiyle) Horāsānī kireçle sıvanmış صَهْرِيحٌ [şihriç]e denir.

صَهْرَجَةٌ [Şahrecet] (şād'ın fethiyle) Qāhire-i Mışr'ın şimāl tarafında iki karye isimleridir.

[ص ي ج]

الصَّيَّاجَةُ [eş-şayyācet] [şannācet] vezninde ve mürādifidir ki mehtāb geceye denir; yukālu: لَيْلَةٌ صَيَّاجَةٌ أَي مُضِيئَةٌ

FASLU'D-Ḍ-ḌĀDĪ'L-MU'CEME

(فَضْلُ الضَّادِ الْمُعْجَمَةِ)

[ض ب ج]

الضُّنْبُجُ [eḍ-ḍabc] (ḍād'ın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Bir adam kendi kendisini yorgunluktan yāhūd darbe sebebiyle hemān yere çalmak ma'nāsına; yukālu: ضَنْبُجٌ فَلَانٌ ضَبَّجًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَلْقَى نَفْسَهُ عَلَى الْأَرْضِ مِنْ كَلَالٍ أَوْ صَرْبٍ

[ض ح ج]

الإِضْجَاعُ [el-iḍcāc] (hemzenin kesriyle) Gırīv ve feryād eylemek ma'nāsındır, gerek vāhid ve gerek kesīr olsun; yukālu: أَضَجَّ الْقَوْمُ إِذَا صَاحُوا وَجَلَّبُوا فَإِذَا جَزَعُوا وَغَلَّبُوا فَضَجُّوا ke-mā se-yuzkeru.

الضُّجِجُ [eḍ-ḍacīc] (ḍād'ın fethiyle) Maglūb olmakla sabr ve tahammül edemeyip feryād eylemek ma'nāsındır; yukālu: ضَجَّ الْقَوْمُ ضَجِجًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا جَزَعُوا وَغَلَّبُوا أَضَحَّ فَلَانٌ وَضَحَّ فَلَانٌ فَضَجُّوا ve yukālu: أَضَحَّ فَلَانٌ وَضَحَّ فَلَانٌ فَضَجُّوا

الضُّجَّاجُ [eḍ-ḍacāc] (seḥāb [seḥāb] vezninde) Bir adamı bir işe cebr ve zor eylemek, قَسْرٌ [kasr] ma'nāsındır. Ve

ضَجَّاجٌ [ḍacāc] Fīl kemiğine denir, عَاجٌ [āc] gibi. Ve bir nev' boncuk adıdır.

مُضَّاعَةٌ [eḍ-ḍicāc] (ḍād'ın kesriyle) [mufā'alet]ten masdardır) Birbiriyle kavga ve şerr ü şūr edişmek ma'nāsındır, niteki مُضَّاعَةٌ [muḍāccet] dahi ki mufā'ale veznindedir, bu ma'nāyadır; yukālu: ضَّاعَةٌ Ve مُضَّاعَةٌ وَضَجَّاجًا إِذَا شَاغَبَهُ وَشَارَهُ

ضِجَّاجٌ [ḍicāc] Bir zamk-ı me'kūl adıdır. Ve mutlakan şol şecere denir ki zehr-nāk olmakla onunla kuş ve yırtıcı cānver tesmīm olunur.

[ض ر ب ح]

الضَّرْبِيُّ [eḏ-ḏarbeciyy] [ca'feriyy] (جَعْفَرِيٌّ) [ca'feriyy] vezninde) Züyüf akçeye denir; yukālu: دِرْهَمٌ Mü'ellif bunu yā-ı tahtıyyede "ج،ي،ى" zeylinde dahi zikr ve Cevherī'ye ta'rīz eylemiştir, lākin nisbetine ve ta'rībine ta'arruz eylememiştir.

[ض ل ح]

الضُّوْلِيُّ [eḏ-ḏavlec] [cevhər] [cevhər] vezninde) Gümüşe denir, lākin savāb olan şād-ı mühmele ile olmaktadır.

[ض م ح]

الضَّمْحُ [eḏ-ḏamc] (ḏād'ın fethi ve mīm'in sükünüyle) Tekātür edecek derecede bedene tīb sürmek ma'nāsınadır; yukālu: ضَمَّحَ جَسَدَهُ ضَمَّحًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا لَطَخَهُ بِالطَّيِّبِ حَتَّى كَانَتْهُ يَقْطُرُ Ve

ضَمَّحٌ [ḏamc] Bir nev' küçük böcek ismidir ki be-gāyet bed-rāyiha olup ve zehr-nāk olmakla arı gibi adamı sokar; müfredi ضَمَّجَةٌ [ḏamcet]tir.

الضَّمْعُ [eḏ-ḏamec] (fethateynle) Me'bün ve hīz kimse tersine şehvetlenip rūsḫi gibi ālete kızmak ma'nāsınadır; yukālu: ضَمَّعَ Ve الْمَأْبُوتُ ضَمَّعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا هَمَّحَ

ضَمَّعٌ [ḏamec] Bir āfettir ki insāna isābet eder. Ve yere yasılıp yapışmak ma'nāsınadır; yukālu: ضَمَّعَ بِالْأَرْضِ ضَمَّعًا إِذَا لَصِقَ بِهَا

الِإِضْمَاعُ [el-iḏmāc] (hemzenin kesriyle) Bu dahi yere yapışmak ma'nāsınadır; yukālu: اِضْمَعُ بِالْأَرْضِ بِمَعْنَى ضَمَّعَ

[ض ع ح]

الضَّمْعِيُّ [eḏ-ḏam'ac] [ca'fer] [ca'fer] vezninde) Yumru bedenli, bünye ve a'zāsı tamām hatuna denir. Kezālik o şekl üzere olan deveye denir.

Şārih der ki bunu Cevherī mü'ennese tahsīs eylemiştir, vākı'ā *Muzhir*'de sıfāt-ı nisvāndan olmak üzere müsebbettir.

[ض و ح]

الضُّوْجُ [eḏ-ḏavc] [mevc] [mevc] vezninde) Derenin burgaç yerine denir. Cem'i اَضْوَاجٌ [aḏvāc] gelir. Ve

ضَوَّجٌ [ḏavc] Masdar olur, bir tarafa meyl edip sapmak ma'nāsına; yukālu: ضَوَّجَ الشَّيْءُ Ve bolalmak ma'nāsınadır; yukālu: ضَوَّجَ الْوَادِي إِذَا اتَّسَعَ

التَّضْوُوجُ [et-teḏavvuc] [tefa'ul] [tefa'ul] vezninde) Derenin burgaçları kesir olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَضَوَّجَ الْوَادِي إِذَا كَثُرَ اَضْوَاجُهُ

الْإِنْضِيَاغُ [el-inḏiyāc] [infi'āl] [infi'āl] vezninde) Bu dahi bollalamak ma'nāsınadır; yukālu: اِنْضَاغَ الْوَادِي إِذَا اتَّسَعَ

الضُّوْجَانُ [eḏ-ḏavcān] ve

الضُّوْجَانَةُ [eḏ-ḏavcānet] (ḏād'ların fethiy- le) ضَوَّجَانٌ [ṣavcān] ve ضَوَّجَانَةٌ [ṣavcānet] ma'nāsınadır ki şād-ı mühmelede zikr olundu.

[ض ه ح]

الِإِضْهَاعُ [el-iḏhāc] (hemzenin kesriyle) Gebe hayvān yavrusunu düşürmek ma'nāsınadır; yukālu: اِضْهَعَتِ النَّاقَةُ إِذَا أَلْقَتْ وَلَدَهَا

[ض ي ح]

الضُّيُوجُ [eḏ-ḏuyūc] [ḏuyūc] [ḏuyūc] vezninde) ve

الضُّيُوجَانُ [eḏ-ḏayecān] [heyecān] [heyecān] vezninde) Bir tarafa meyl ve 'udül eylemek ma'nāsınadır. Pes bu mādde vāvi ve yāi olur; yukālu: ضَوَّجَ يَضِيحُ ضَيُّوجًا وَضَيُّوجَانًا إِذَا مَالَ

Bahr-i Mağrib sāhilinde bir belde adıdır.

[ط ه ج]

الطَّيْهُوجُ [eṭ-ṭayhūc] طَيْفُورٌ [ṭayfūr] vezninde) Arabīde سِلْكَانٌ [silkān] dedikleri kuşun erkeğine denir. Ve bu tihū muʿarrebidir ki Türkīde çil kuşu dedikleridir. Müʿellif سِلْكَانِيٌّ [silkāniyy] māddeinde başka tefsīr eylemiştir, lākin cemīʿ-i müfredāta طَيْهُوجٌ [ṭayhūc] çil kuşuyla mübeyyendir.

FASLU'Z-ZĀ'İ'L-MUʿCEME

(فَضْلُ الطَّاءِ الْمُعْجَمَةِ)

[ظ ح ج]

الظَّحُّ [eḏ-ḏacc] حَاحٌ [ḥacc] vezninde) İstigāse ve istimdād eden kimsenin feryādı gibi cenkte feryād eylemek maʿnāsınadır; yukālu: ظَحَّ الرَّجُلُ ظَجًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا صَاحَ Ve eğer cengin gayrıda feryād ederse ضَحَّ الرَّجُلُ derler ḏād-ı muʿceme ile, niteki zikr olundu.

ile ve كَسَكَسَتْ [keskeset] mühmele ile ve عُنَعَتْ [ʿanʿanet] ve فَحَفَحَتْ [faḥfaḥat] ve وَكَمَ [vekm] ve وَهَمَ [vehm] ve عَجَّجَتْ [ʿacʿacet] ve سُنُسُنَتْ [sintintāʾ] ve وَتَمَ [vetm] ve سُنُسُنَتْ [ʃeŋŋenet] ve لَحَلَحَانِيَّةٌ [laḥlaḥāniyyet] ve طُطْمَانِيَّةٌ [tuṭtuṭmāniyyet] gibi. Ve كَشَكَشَتْ [keŋkeŋet] Rebī'a ve Muḍar kabilesindedir ki kāf-ı hitāb-ı mü'ennesten sonra ūin-i mu'ceme zikr ederler; meselā: إِيكِيشْ ve بِيكِيشْ derler.

* Ve كَسَكَسَتْ [keskeset] Kabileteyn-i mezkūreteyn kāf-ı hitāb-ı müzekkerden sonra sīn-i mühmele ile إِيكِيشْ ve بِيكِيشْ derler.

* Ve عُنَعَتْ [ʿanʿanet] Ḳays ve Temīm kabilelerindedir ki evvelde vākiʿ olan hemzeyi ʿayn'a tebdīl ederler: أَنَكْ lafzında عَنَّكَ ve عَسَلَمَ kelimesinde عَنَّكَ derler.

* Ve فَحَفَحَتْ [faḥfaḥat] Huzeyl kabilesindedir ki ḥā-yı mühmeleyi ʿayn ederler; حَتَّى kelimesinde عَتَّى derler.

* Ve وَكَمَ [vekm] ve وَهَمَ [vehm] ikisi de Benū Kelb lügatindedir, kāf'tan evvel yā-i tahtiyye yāhūd kesre olsa kāf'ı meksūr ederler ve ḥā'dan evvel yā' yāhūd kesre olsa ḥā'yı meksūr ederler.

* Ve عَجَّجَتْ [ʿacʿacet] Ḳuḍā'a kabilesindedir ki yā-yı müşeddeleyi cīm'e tebdīl ederler; تَمِيحٌ lafzında تَمِيحٌ derler. Ba'zılar ʿayn harfine mukāreneten tahsīs ederler; meselā: مَعِي رَاعِي yerinde مَعِي رَاعِي derler.

* Ve اِسْتِنَطَاءٌ [istintāʾ] Sa'd b. Bekr ve Huzeyl ve Ezd ve Ḳays ve Enšār, ʿayn-ı sākinе tā harfine mukārin olursa nūn'a tebdīl ederler; اَعْطَى kelimesinde اَنْطَى derler.

* Ve وَتَمَ [vetm] Yemen lügatinde sīn'i tā'ya tebdīl ederler; نَاتٌ lafzında نَاتٌ derler.

* Ve سُنُسُنَتْ [ʃeŋŋenet] Kezālik Yemen'de kāf mutlak ūin'e tebdīl ederler; لِيِيكَ lafzında لِيِيشْ derler.

* Ve لَحَلَحَانِيَّةٌ [laḥlaḥāniyyet] Elifleri tahfif ederler; meselā: مَا شَاءَ اللهُ yerinde مَشَا اللهُ derler.

* Ve طُطْمَانِيَّةٌ [tuṭtuṭmāniyyet] Ḥimyer kabilesindedir ki harf-i taʿrif yerinde mīm telaffuz ederler; طَابَ هَوَاءٌ yerinde طَابَمَ هَوَاءٌ derler.

Ve bunları mevki'lerinde mü'ellif dahi zikr eylemiştir.

الْإِعْجَاجُ [el-i'cāc] (hemzenin kesriyle) Bu dahi kavmin ekserī fenn ve üslūbları binip inmek ve yel müştedd olmakla tozu savurmak ma'nālarıdır.

الْمُعِجُ [el-mu'ic] (mīm'in zammı ve ʿayn'ın kesriyle) ve

الْعَجَّاجُ [el-accāc] (şeddād) [şeddād] vezninde Talazlı güne vasf olur ki onda yel müştedd olup tozu toprağı havāya savura; yukālu: يَوْمٌ مُعِجٌ وَعَجَّاجٌ أَي فِيهِ إِعْجَاجٌ

عَجَّاجٌ [accāc] Her sāhib-i savt olanın bülend āvāz ile seslenir olanına denir; yukālu: رَجُلٌ وَنَهْرٌ وَقَوْسٌ وَفَحْلٌ عَجَّاجٌ أَي صَيَّاحٌ

عَجَّاجٌ [Accāc] Elkābdandır. ʿAccāc b. Ru'be ūā'ir-i meşhūrdur, kendisiyle pe-derine taglīben عَجَّاجَانٌ [Accācān] itlak olunur.

الْمَعَاجِيحُ [el-me'ācīc] (mīm'in fethiyle) Şedīd esen yellere denir; yukālu: رِيَّاحٌ شَدِيدَةٌ مَعَاجِيحٌ أَي شَدِيدَةٌ Şārihin beyānına göre müfredi مَعِجٌ [mi'ac]dır mīm'in kesri ve ʿayn'ın fethiyle.

الْعَجْبَةُ [el-uccet] (ʿayn'ın zammıyla) Kay-gana ta'bīr olunan ta'āma denir ki yumur-

ta ile tertib olunur, Fārisīde hāygīne denir. Ve bu müvelledir, ‘Arabiyy-i sahīh deġildir.

الْعَجَاجُ [el-‘acāc] [seḥāb] [seḥāb] vezninde) Bön ve ahmak kimseye denir. Ve toza denir, غُبَارٌ [gubār] ma’nāsına; müfredi عَجَاجَةٌ [‘acācet]tir. ‘Arablar “Filān kabīle üzere şeb-hūn eyledi” diyecek yerde لَفَّ عَجَاجَتَهُ derler. Kezālik “Bulunduğu ‘amel ve maslahatından ferāgat etti” diyecek yerde لَبَّدَ عَجَاجَتَهُ derler. Ve

عَجَاجٌ [‘acāc] Tüttüne denir, دُخَانٌ [duḥān] ma’nāsına. Ve levend ve hazele ve fūrū-māye eşhāsa denir; yukālu: هُوَ مِنَ الْعَجَاجِ أَيُّ هُوَ مِنَ الْعَجَاجِ أَيُّ رَعَاعِ النَّاسِ Ve

عَجَاجَةٌ [‘acācet] (hā’yyla) Çok ve ‘azīm deve sürüsüne denir; te’nīsi cemā’at i’tibārıyla; yukālu: إِبِلٌ عَجَاجَةٌ أَيُّ كَثِيرَةٌ عَظِيمَةٌ

الْعَجَاجُ [el-‘acāc] (‘ayn’ın fethiyle) Bu dahi büleñd āvāzlı nesneye denir, عَجَاجٌ [‘accāc] gibi. Ve soy ve necīb olan yaşlıca ata denir.

الْعَاجُ [el-‘ācc] [ḥācc] [ḥācc] vezninde) Yollar ile dolu yola itlāk olunur, ref‘-i savtı yāhūd kesret-i gubārī mūcib olmak mülāhazasıyla; yukālu: طَرِيقٌ عَاجٌ أَيُّ مُمْتَلِئٌ

التَّعْجِجُ [et-ta‘cīc] [tef‘īl] [tef‘īl] vezninde) Bir yeri duhānla doldurmak ma’nāsınadır.

التَّعْجِجُ [et-te‘accūc] [tefa‘ul] [tefa‘ul] vezninde) Ondan mutāvi‘dir; yukālu: عَجَّجَ الْبَيْتَ مِنْ الدُّخَانِ إِذَا مَلَأَهُ فَتَعْجِجُ أَيُّ تَمَلَأَ مِنْهُ

[ع د ر ج]

الْعَدْرُجُ [‘aderrec] [‘amelles] [‘amelles] vezninde) Cüst ve serī‘ insān ve hayvāna denir. Ve

عَدْرَجٌ [‘Aderrec] Bir recül ismidir. Ve kes

ve kimse ma’nāsınadır; yukālu: مَا بِالْدَّارِ مِنْ عَدْرَجٍ أَيُّ أَحَدٍ

[ع ذ ج]

الْعَذَجُ [el-‘azc] (‘ayn’ın fethi ve zāl-ı mu‘cemenin sükūnuyla) İçmek ma’nāsınadır; yukālu: عَذَجَ الْمَاءَ عَذَجًا مِنَ الْبَابِ عَذَجٌ عَازِجٌ مُبَالَعَةٌ كَقَوْلِهِمْ إِذَا شَرِبْتَهُ جَهْدًا جَاهِدًا

الْمِعْدَجُ [el-mi‘zec] [minber] [minber] vezninde) Şol kimsedir ki zātında gayret ve hamiy-yeti olup lākin bed-hūy ve bed-mizāc ola. Ve dā’imā nāsa lev̄m ve tevbīh eder olan kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ مِعْدَجٌ أَيُّ غَيُورٌ سَيِّءُ الْخُلُقِ وَكَذَا كَثِيرُ اللَّوْمِ

[ع ذ ل ج]

الْعَذْلَجَةُ [el-‘azlecet] [dahrecet] [dahrecet] vezninde) Doldurmak ma’nāsınadır; yukālu: عَذْلَجَ الْمَاءَ إِذَا مَلَأَهُ Ve çocuğu güzel gıdā ile beslemek ma’nāsınadır; yukālu: إِذَا أَحْسَنَ غَدَائَهُ

الْعُذْلُجُ [el-‘uzlūc] (‘ayn’ın zammıyla) Güzel gıdā ile perverde ve lede denir; yukālu: وَلَدٌ عُذْلُجٌ أَيُّ حَسَنُ الْغَدَاءِ

الْمُعْدَلَجُ [el-mu‘azlec] [mudahrec] [mudahrec] vezninde) Etine dolu ter ü tāze olup şekl ve endāmı hūb dil-keş olan civāna denir. Mü’ennesinde مُعْدَلَجَةٌ [mu‘azlecet] denir; yukālu: شَابٌ مُعْدَلَجٌ أَيُّ مُمْتَلِئٌ نَاعِمٌ حَسَنُ الْخُلُقِ وَجَارِيَةٌ مُعْدَلَجَةٌ

الْعِذْلَاجُ [el-‘izlāc] (‘ayn’ın kesriyle) Hoş ve nerm ve nāzīk dirliġe denir; yukālu: عَيْشٌ عِذْلَاجٌ أَيُّ نَاعِمٌ

[ع ر ج]

الْعُرُوجُ [el-‘urūc] [ku‘ūd] [ku‘ūd] vezninde) ve **الْمَعْرُجُ** [el-ma‘rec] Mīm’in ve rā’nın fet-hiyle ki masdar-ı mīmīdir, yukarı çıkmak

ma'nāsınadır; yukālu: عَرَجَ الرَّجُلُ عُرُوجًا Ve bir kim-
senin yā bir hayvānın ayağına bir nes-
ne isābet eylemekle aksayarak yürütmek
ma'nāsınadır; yukālu: عَرَجَ الرَّجُلُ إِذَا أَصَابَهُ
عَرَجٌ شَيْءٌ فِي رِجْلِهِ فَحَمَعٌ Ve eğer aksaklığı hilkī
olur ise عَرَجٌ فَلَانٌ derler, فَرِحَ bābindan.
Masdarı عَرَجَ [arec] olur fethateynle, 'alā-
kavlin bunda müselles olur, ya'nī evvel ve
rābi' ve hāmīs bābindan irād olunur.

الأعرج [el-a'rec] [أحمر] [aḥmer] veznin-
de) Zātī topal ve aksak olan kişiye denir.
Mü'ennesi عَرَجَاءُ [arcā']dır. Cem'i عُرُجٌ
[urc] gelir 'ayn'ın zammıyla ve عُرُجَانٌ
[urcān] gelir 'ayn'ın zammıyla; yukālu:
رَجُلٌ أَعْرَجُ أَيُّ بَيْنَ الْعَرَجِ مِنْ عُرُجٍ وَعُرُجَانٍ
Ve رَجُلٌ أَعْرَجُ أَيُّ بَيْنَ الْعَرَجِ مِنْ عُرُجٍ وَعُرُجَانٍ
عَرَجٌ [a'rec] Kargaya itlāk olunur.

الإعراج [el-i'rāc] (hemzenin kesriyle) Ak-
sak etmek ma'nāsınadır; yukālu: أَعْرَجَهُ اللهُ
عُرُجٌ تَعَالَى أَيُّ جَعَلَهُ أَعْرَجٌ
[urc] develer hāsıl olmak ma'nāsınadır ki
sāhib-i عُرُجٌ [urc] olmaktadır; yukālu: أَعْرَجٌ
فَلَانٌ إِذَا حَصَلَ لَهُ إِبِلٌ عُرُجٌ
Şārih der ki gerçi عُرُجٌ [urc] kelimesi
cem'i-i nūsahta 'ayn'ın zammı ve إِبِلٌ [ibil]
kelimesinden mu'ahhar olarak mazbūttur
ki أَعْرَجٌ [a'rec]in cem'idir, lākin savāb
olan الإِبِلِ مِنْ الْعُرُجِ مِنْ الإِبِلِ
'ayn'ın fethiyle ki sūri ve kat'ıa
ma'nāsınadır, ke-mā se-yuzkeru. Ve

إِعْرَاجٌ [i'rāc] Güneş battığı vakte dāhil ol-
mak ma'nāsınadır; yukālu: أَعْرَجَ الرَّجُلُ إِذَا
دَخَلَ فِي وَقْتِ غَيْبِ الشَّمْسِ Ve bir adama bir
sūri deve vermek ma'nāsınadır; yukālu:
أَعْرَجَ فَلَانًا إِذَا أَعْطَاهُ عُرُجًا مِنَ الإِبِلِ

الأعرجان [el-'arecān] (fethātla) Aksak ada-
mın yürümesine denir; zāhiren masdardır.

العريج [el-'arīc] [أمير] [emīr] vezninde)

Muhkem ve üstivār olmayan şey>e itlāk
olunur; yukālu: أَمْرٌ عَرِيحٌ إِذَا لَمْ يَبْرَمْ

التعريج [et-ta'arīc] [تفعل] [tef'īl] vezninde)
Bir nesneyi bir cānibe doğru mā'il kıl-
mak ma'nāsınadır, aksaklık ma'nāsından
me'hūzdur; yukālu: عَرَجَ الْبِنَاءُ تَعْرِجًا إِذَا مَيَّلَهُ
Ve mukīm olmak ma'nāsınadır; yukālu:
عَرَجَ عَلَى الْمَنْزِلِ إِذَا أَقَامَ عَلَيْهِ
ve عَرَجَ عَلَى الشَّيْءِ إِذَا أَقَامَ عَلَيْهِ
derler, matiyyesini onda habs ve tevkīf
edip kendi ikāmet eylese. Ve gün battığı
vakte girmek ma'nāsınadır; yukālu: عَرَجَ
الرَّجُلُ إِذَا دَخَلَ فِي وَقْتِ غَيْبِ الشَّمْسِ

التعرج [et-ta'arruc] [تفعل] [tefa'ul] veznin-
de) Bu dahi mukīm olmak ma'nāsınadır;
yukālu: تَعَرَّجَ عَلَى الشَّيْءِ إِذَا أَقَامَ عَلَيْهِ وَحَبَسَ الْمَطِيئَةَ
عَلَى الْمَنْزِلِ

الإنعراج [el-in'irāc] [إنفعال] [infi'al] vez-
ninde) Bir tarafa meyl edip eğilmek
ma'nāsınadır; yukālu: إِنْعَرَجَ الشَّيْءُ إِذَا انْعَطَفَ

المنعرج [el-mun'arec] (ism-i mef'ūl bünye-
siyle) Büğrü ve burgaç yere itlāk olunur;
yukālu: هَذَا مُنْعَرَجٌ الْوَادِي أَيُّ مُنْعَطَفُهُ يَمَنَّةٌ وَيَسْرَةٌ

المعراج [el-mi'rāc] [محراب] [miḥrāc] veznin-
de) ve

المعرج [el-mi'rec] [منبر] [minber] vezninde)
ve

المعرج [el-ma'rec] [مقعد] [maḥ'ad] vez-
ninde) Nerdübāna denir, سُلَّمٌ [sulle]m]
ma'nāsına. Ve çıkacak yere denir, مَضْعَدٌ
[maḥ'ad] ma'nāsına. Şārihin beyānına
göre bunların cem'leri مَعَارِيحٌ [me'āriḥ]
ve مَعَارِجٌ [me'āriḥ] gelir. Ve مَعْرَاجٌ [mi'rāc]
ve مِعْرَاجٌ [mi'rec]in ki mīm'in kesriyledir,
ism-i mekān olmaları mecāzdır.

العرج [el-'arec] (fethateynle) Hilkī aksak
ve topal olmak ma'nāsınadır, niteki zikr
olundu. Ve güneş batmak, 'alā-kavlin

magrib semtine doğru meyl eylemek ma'nāsınadır ki dolunmak ta'bīr olunur; yukālu: عَرَجَتِ الشَّمْسُ عَرَجًا مِّنَ النَّبَابِ الرَّابِعِ إِذَا غَابَتْ أَوْ انْعَرَجَتْ نَحْوَ الْمَغْرِبِ

الْعُرْجُ [el-ʿaric] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Şol deveye denir ki doğru bevl eylemez ola; yukālu: بَعِيرٌ عَرِجٌ أَيْ لَا يَبُولُ مُسْتَقِيمًا Devenin istikāmeti bevlı ensesine doğru olmaktadır. Letā'iftendir ki deveye niçin asl doğru-suna bevl eylemez diye su'āl ettiklerinde hangi endāmımız doğrudur diye cevāb vermiştir.

الْعُرْجُ [el-ʿArc] (ʿayn'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Yemen'de bir belde adıdır. Ve Huzeyl kabilesi diyārında bir mevzi' adıdır. Ve tarīk-i Mekke'de bir menzil adıdır; ʿAbdullāh b. ʿAmr b. ʿOsmān b. ʿAffān el-ʿArci eş-Şāʿir oradandır. Mü'ellif bu māddeyi بِالْفَتْحِ وَبِالْكَسْرِ ʿunvāniyla resp eylemekle ʿādeti üzere evvelin fethi ve sāninin sükūnuyla takyīd olundu, zīrā dībācede beyān olunduğu üzere بِالْفَتْحِ dedikte murād resp-i mezbūrdur ve بِالْكَسْرِ dedikte evvelin kesri ve sāninin sükūnuyladır ve بِالضَّمِّ dedikte evvelin zammı ve sāninin sükūnuyladır ve بِالْتَّخْرِيقِ dedikte fethateynle yāhūd fethātıdır; baʿzı hāmişte bī-vech i'tirāz nā-becādır. Ve

عُرْجٌ [ʿarc] Deve sürüsüne denir ki seksen kadar, ʿalā-kavlin seksenden doksana kadar yāhūd yüz elli ve ondan yukarıca yāhūd beş yüz bine kadar ola. Ve bu ma'nāda ʿayn'ın kesriyle lügattir. Cemʿi أَغْرَاجٌ [aʿrāc] gelir ve عُرُوجٌ [ʿurūc] gelir.

الْعُرْجَاءُ [el-ʿureycā] (musaggar bünyesiyle ve medd ile) Pek ıssı olan nisf-ı nehār vaktine denir, هَاجِرَةٌ [hāciret] ma'nāsına. Ve deve kısmı suya bir gün nisf-ı nehārda

ve bir gün sabāh vaktinde gelmeke denir. Ve adam günde bir öğün taʿām eylemeğe denir; yukālu: هُوَ يَأْكُلُ الْعُرْجَاءَ أَي كُلَّ يَوْمٍ مَرَّةً Ve

عُرْجَاءُ [ʿUreycā] Bir mevzi' adıdır.

الْمُعْرَجُ [el-muʿarrac] (مُعْظَمٌ [muʿazzam] vezninde) Şol sevbe ve kumaşa denir ki çubuklu olup lākin çubukları yılan eye-güsü gibi birbirine burulmuş ve dolanmış ola; yukālu: ثَوْبٌ مُعْرَجٌ أَيْ مُحَطَّطٌ فِي التَّوَاءِ

عُرْجٌ [ʿurc] ve

عُرَاجٌ [ʿurāc] (ʿayn'ların zammıyla) Maʿrife ve gayr-i munsarīf olarak ضَبَاعٌ [ḍibāʿ] yaʿnī sırtlan ve yeledi kurt ta'bīr olunan cānverin gürühuna denir, قَبِيلَةٌ [kabīlet] menzilesine tenzīl eylemişlerdir, yaʿnī قَبِيلَةٌ [kabīlet] menzilesine tenzīl eylemeleriyle maʿrife ve teʿnīs ʿilletlerinden gayr-i munsarīf oldular. Aksak sūretinde reftārları bāʿis-i itlāktır.

الْعُرْجَاءُ [el-ʿarcā] (حَمْرَاءٌ [ḥamrā] vezninde) Bu dahi ضَبُعٌ [ḍabuʿ] isimdir. Şürrāhın beyānı üzere zikr olunan عُرْجٌ [ʿurc] ve عُرَاجٌ [ʿurāc] ism-i cins gibi olmakla vāhid ve cemʿine itlāk olunur. Ve gāhī tā-yı vahdetle vāhidine itlāk olunur. Ve عُرْجَاءُ [ʿarcā] kelimesi ki fi'l-asl müʿennestir, müzekker ve müʿennese itlāk olunur; müzekkerinde عُرْجٌ [aʿrec] denmez. Ve burada müʿennes, müzekker üzere taglīb olunmuştur. Ḥarīrī, *Durre*'de bu vech üzere beyān eylemiştir ki usūl-i muttaridedendir ki dāʾimā müzekker asāletine bināʿen müʿennes üzere taglīb olunur, illā iki mādde ber-ʿakstir: Biri تَارِيحٌ [tārīḥ] māddesinde ki leyālī eyyām üzere mugallibedir, esbak olduğuna mebnī ve biri ضَبُعٌ عُرْجَاءُ [ḍabuʿun ʿarcāu] māddesidir, zīrā ضَبُعٌ [ḍabuʿ]

mü'ennesine mahsūs olan isimdir, müzekkerine **ضِبْعَانٌ** [ḍib'ān] denir **ḍād**'ın kesriyle, niteki mü'ellif dahi bu kavli terciḥ eylemiştir. Gerçi Şihāb şerhinde bunu ba'zı lügate tahsīs eylemiştir, lākin ekser-i usūlde kavli-i mezbūr ercahtır. Pes **عَرَجَاءُ** [ʿarcāʾ] müzekker ve mü'ennese itlāk olunur. Ve sebep-i tesmiye semiz olup mefāsılları gevşek olduğundan nāşī refṭārlarında aksak heyetinde temāyül olduğuna mebnīdir. Ve fi'l-asl vasf olup gāhī ism olarak yalnız **عَرَجَاءُ** [ʿarcāʾ] dahi itlāk olunur, galebe-i isti'māl sebebiyle.

ذُو الْعَرَجَاءِ [Zu'l-ʿArcāʾ] Muzejne kabilesi arzında bir tepenin adıdır.

عُرَاجَةٌ [ʿUrācēt] [ṣumāmet] vezninde) Bir recülün ismidir.

عَرِيجَةٌ [ʿArīcēt] [ḥanīfet] vezninde) Nehāvend hudūdunda Nuseyr kal'asının sāhibi olan Nuseyr b. Deysem nām kimsenin ceddī ismidir.

بَنُو الْأَعْرَاجِ [Benu'l-A'rāc] Bir ma'rūf cemā'attir.

الْعُرْجُ [el-ʿUrc] (ʿayn'ın zammıyla) Muhaddisīnden cemā'at-i kesīre ismidir.

الْأَعْرِيحُ [el-u'ayric] (musaggar bünyesiyle) Bir nev' yılanı denir ki kulakları sağır olup ve ona asla efsün te'sīr eylemez ve **أَفْعَى** [e'f'ā] gibi insān üzere sıçrayıp atılır be-gāyet habīs bir yılandır. Ve lafz-ı mezbūr İmām Leys kavli üzere mü'ennes kılınmaz. Cem'ī **أَعْرِيحَاتٌ** [u'ayricāt] gelir.

الْعَارِجُ [el-ʿāric] [ḥāric] vezninde) Gā'ib ve nā-bedīd ma'nāsınadır.

الْعَرَنْجِيحُ [el-ʿArencec] (ʿayn'ın ve rā'nın fethiyle) Yemen pādīşāhı Ḥimyer b. Sebe' ismidir. Pes Ḥimyer lakabı olur.

الْإِغْرَنْجَاجُ [el-i'rincāc] [i'f'nlāl] vezninde) Bir işte çalışıp cidd ve ikdām eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **إِغْرَنْجَجَ فِي الْأَمْرِ** إِذَا جَدَّ فِيهِ

[ع ر ب ج]

الْعُرْبُجُ el-ʿurbuc] (bā-yı muvahhade ile **كُنْفُزٌ** [k'nfuz] vezninde) İri köpeğe denir, çoban köpeği gibi, **كَلْبٌ صَحْمٌ** ma'nāsına. Şāriḥ der ki *Teḥzīb*'de şikārī kelble müfesserdir ki tazı ta'bīr ettikleridir.

[ع ر ط ج]

عُرْطُوجٌ [ʿUrṭūc] [zūbūr] vezninde) Bir pādīşāh adıdır.

[ع ر ف ج]

الْعَرْفَجُ [el-ʿarfec] [ca'fer] vezninde) Bir şecer adıdır ki düz yerlerde biter; müfredi **عَرْفَجَةٌ** [ʿarfecet]tir hā'yla. Müfredātta **عَرْفَجٌ** [ʿarfec] sādec-i berrī ile müfesserdir ki beşparmak dedikleri nebāttir, sütleğen aksamındandır. Ve Şeyḥ Dāvūd **فَتَادٌ** [kātād] ile ya'ni gürgen ağacıyla beyān eylemiştir. Lehīb-i āteşi ziyādesiyle kırmızı olur, bu sebeble onunla bir recül tesmiye olunmuştur.

الْعَرَفِجُ [el-ʿarāfic] (ʿayn'ın fethiyle) Şol kumsallara denir ki bir tarikle mürür edecek yolları olmaya; müfredi **عَرْفَجَةٌ** [ʿarfecet]tir.

لَيْ الْعَرْفَجَةِ [leyyu'l-ʿarfecet] (lām'ın fethi ve yā'nın teşdīdiyle) ʿArab miyānında bir güne cimā'a itlāk olunur ki beynlerinde ma'rūftur. Asl ma'na yolsuz kumluk burgacı demektir; fe-tedebber ve tedebber.

عَرَفَجَاءُ [ʿArfecāʾ] (ʿayn'ın fethiyle) Benū ʿUmeyl cemā'ati yurdunda bir mevzi' yāhūd bir su adıdır.

[ع ز ج]

الْعَزَجُ [el-ʿazc] (مَزَجٌ [mezc] vezninde) Öte kakmak ma'nāsınadır; yukālu: عَزَجَ فُلَانٌ Ve cimāʿ eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَزَجَ الْجَارِيَةَ إِذَا: عَزَجًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا دَفَعَهُ Ve bel ile tarlayı söküp aktarmak ma'nāsınadır; yukālu: عَزَجَ الْأَرْضَ بِالْمُسْحَاةِ إِذَا: قَلَبَهَا قَلْبَهَا

[ع س ج]

الْعَسَجُ [el-ʿasc] (نَسَجٌ [nesc] vezninde) Boyunu ileri doğru sündürüp uzatarak yürütmek ma'nāsınadır; yukālu: عَسَجَ الرَّجُلُ عَسَجًا: مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا مَدَّ عُنُقَهُ فِي مَشْيِهِ

الْمِعْسَاخُ [el-mi-ʿsāc] (مِخْرَابٌ [miħrāb] vezninde) Boyunu sündürüp uzatarak yürüten insan ve hayvāna denir; yukālu: بَعِيرٌ مِعْسَاخٌ أَيْ يَمُدُّ عُنُقَهُ فِي السَّيْرِ

الْعَوَسَجَةُ [el-ʿAvsecet] (ʿayn'ın fethiy- le) Yemen'de bir mevzi'dir. Ve bilād-ı Bāhile'de bir gümüş ma'denin ismidir. Ve bir dikenlik adıdır. Cem'i عَوَسَجٌ [ʿavsec] gelir ki cem-i cinsidir. Türkide sincan dikenini ve ba'zı yerde müsā ağacı dedikleri dikenli şecer olacaktır.

الْعَسَجُ [el-ʿasec] fethateynle) Deve kısımlarını zikr olunan عَوَسَجَةٌ [ʿavsecet] dedikleri dikenlik otlamakla hasta olmak ma'nāsınadır; yukālu: عَسَجَتِ الْمَالُ أَي الْإِبِلُ: عَسَجًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا مَرَضَتْ مِنْ رَغِيَةِ الْعَوَسَجَةِ

عَوَسَجٌ [ʿAvsec] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Tufeyl b. Şu'ays'ın feresi ismidir.

الْعَوَاسِجُ [el-ʿAvāsic] cem' bünyesiyle bir kabîle-i ma'rüfedir.

الْإِعْسِجَاخُ [el-i-ʿsicāc] (إِحْمِرَارٌ [iħmirār] vezninde) Bir kimse pek pîr ve sāl-horde olmakla beli bükülmek ma'nāsınadır; yukālu: إِعْسَجَ الشَّيْخُ إِعْسِجَاخًا إِذَا مَضَى وَتَعَوَّجَ كِبِيرًا

[ع س ل ج]

الْعُسْلُجُ [el-ʿusluc] (فُنْفُذٌ [kūnfuz] vezninde) ve

الْعُسْلُوحُ [el-ʿuslūc] (ʿayn'ın zammıyla) Ağaç ve asma dallarından henüz yeşermiş taze ve yumuşak ve yeşil çubuğa denir; ve minhu yukālu: جَارِيَةٌ عُسْلُوحَةٌ النَّبَاتُ أَي نَاعِمَةٌ: قَوَامٌ عُسْلُجٌ أَيْ قَدْ نَاعِمٌ

الْعُسْلُجَةُ [el-ʿaslecet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Ağaç taze ve yeşil dallar ve filizler sürmek ma'nāsınadır; yukālu: عَسَلَجَتِ الشَّجَرَةُ إِذَا أَخْرَجَتِ الْعُسْلُوحَ

الْعَسَلُجُ [el-ʿasellec] (عَمَلَسٌ [ʿamelles] vezninde) Hoş ve nefis ta'āma denir, 'alā-kavlin rakik olanına denir ki koyu ve galiz olmayandır. Ve

عَسَلُجٌ [ʿAsellec] Bahreyn kazasında bir karye adıdır.

[ع س ن ج]

الْعَسَنُجُ [el-ʿasenec] (نُونٌ [nūn] vezninde) Erkek devekuşuna denir, ظَلِيمٌ [zālīm] gibi.

[ع ش ن ج]

الْعَشَنُجُ [el-ʿaşenec] (şīn-i mu'ceme ile عَمَلَسٌ [ʿamelles] vezninde) İncikleri eğri olan kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ عَشَنُجٌ أَيْ: الْمُنْقَبِضُ الْوُجْهِ السَّيِّئِ الْمُنْظَرِ

[ع ص ج]

الْأَعْصَجُ [el-a-ʿşac] (şād ile) أَصْلَعٌ [aşlaʿ] vezninde ve mürādifidir ki başının önü taz kel olan kişiye denir.

[ع ص ل ج]

الْعَصَلَجُ [el-ʿaşallec] (عَمَلَسٌ [ʿamelles] vezninde) İncikleri eğri olan kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ عَصَلَجٌ أَيْ الْمَعْوُجُ السَّاقِ

[ع ض ث ح]

الْعَضَائِحُ [el-ʿuḏāṣic] (ḏād-ı muʿceme ve şā-yı müsellese ile عُلَابِطُ [ʿulābiṭ] vezninde) ve

[ع ض ف ح]

الْعَضَائِفُ [el-ʿuḏāfic] (fā'yla) Sulb ve şedid olan insān ve hayvāna denir. Ve iri ve semiz insān ve hayvāna denir.

[ع ض م ح]

الْعَضْمَجَةُ [el-ʿaḏmecet] (ʿayn'ın ve mīm'in fethiyle) Dişi tilkiye denir, نُغْلَبَةٌ [şa'lebet] gibi.

[ع ف ح]

الْعَفْجُ [el-ʿafc] (ʿayn'ın fethi ve kesriyle) ve

الْعَفْجُ [el-ʿafec] (fethateynle) ve

الْعَفْجُ [el-ʿafic] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) İnsān ve hayvānın cevflerinde şol nesneye denir ki keymūs hāletinden sonra fazla-i taʿām miʿdeden ona intikāl eder göden bağırsağı dedikleri geniş bağırsak olacaktır. Cemʿi أَغْفَاجٌ [aʿfāc] gelir.

الْأَعْفَجُ [el-ʿafec] عَفِجٌ [ʿafic]i büyük olana denir.

الْعَفْجُ [el-ʿafc] (ʿayn'ın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Vurmak ma'nāsınadır; yukālu: عَفَجَهُ عَفْجًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا ضَرَبَهُ Ve cimāʿ eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَفَجَ الْجَارِيَةَ إِذَا جَامَعَهَا

الْمِعْفَجُ [el-miʿfec] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Kelām ve ʿamelini zabt ve hıfz eylemez olan ahmak adama denir.

الْمِعْفَاجُ [el-miʿfāc] (مِشْبَاهٌ [mişbāḥ] vezninde) ve

الْمِعْفَجَةُ [el-miʿfecet] (مِكْنَسَةٌ [mikneset] vezninde) Değneğe denir, عَصَا [ʿaṣā]

maʿnāsınadır.

الْعَفِجَةُ [el-ʿaficet] (فَرِحَةٌ [ferihat] vezninde) Şol maslak tarzında küçük havuza denir ki büyük havuzların yanlarında ittihāz olunur, havuzların suları çekildikte ondan şürb ve ahz olunur.

الْعَفَنْجِجُ [el-ʿafencec] (ʿayn'ın ve fā'nın fethiyle) Gövdesi iri ve kendisi ahmak ve nādān olan kimseye denir. Ve cüst ve çabuk nākaya denir.

التَّعْفُجُ [et-teʿaffuc] (تَفْجُلٌ [tefaʿul] vezninde) Yengeç gibi eğri eğri yürümek ma'nāsınadır; yukālu: تَعْفَجُ فِي مَشْيِهِ إِذَا تَعَوَّجَ

الْإِعْفِنَجَا [el-iʿfincāc] (إِعْفِنَالٌ [if'inlāl] vezninde) Sürʿat eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِعْفِنَجِجَ الْبَعِيرُ إِذَا أَسْرَعَ

[ع ف ش ح]

الْعَفْشَجُ [el-ʿafşec] (şīn-i muʿceme ile جَفَفَرٌ [caʿfer] vezninde) Gövdesi iri, uzun boylu kimseye denir.

[ع ف ض ح]

الْعَفْضَجُ [el-ʿafḏac] (ḏād-ı muʿceme ile جَفَفَرٌ [caʿfer] vezninde) ve

الْعَفْضَا [el-ʿifḏāc] (ʿayn'ın kesriyle هِلْقَامٌ [hilqām] vezninde) ve

الْغَفَاضِجُ [el-ʿufādic] (عُلَابِطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) Gövdesi semiz ve gemi arslanı gibi iri olup lākin sölpük ve gevşek olan kimseye denir. Ve

عَفْضَجٌ [ʿafḏac] Sulb ve şedid olan şeyye denir.

الْعَفْضَجَةُ [el-ʿafḏacet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Cüsseli ve semiz olmak ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ مَعْضُوبٌ مَا عَفْضَجَ عَلَى الْمَجْهُولِ أَيِ مَا سَمِينٌ

[ع ل ج]

الْعَلَجُ [el-‘ilc] (‘ayn’ın kesriyle) Eşeğe denir, عَيْرٌ [‘ayr] ma‘nāsına. Mü‘ellif, عَيْرٌ [‘ayr] i حِمَارٌ [hīmār] ile tefsīr ve hīmār-ı vahşde mügalleb olmak üzere beyān eylemiştir. Ve

عِلَجٌ [‘ilc] Kavī ve semīn olan yaban eşeğine denir. Sā‘ir usūlün muktezāsı ve vaz‘-ı maddenin mücibi الْقَوِيُّ السَّمِينُ lafzı ve الْعَيْرُ ve حِمَارٌ الْوَحْشُ kelimelerinin her birine vasf olmaktır. Bu sûrette عِلَجٌ [‘ilc] kavī ve semīn olan eşeğe ve öylece olan yaban eşeğine denmiş olur. Ve

عِلَجٌ [‘ilc] Kenārı kalın ve galīz olan kirde ekmeğine denir. Ve küffār-ı ‘acemden ki mā‘adā’l-‘Arabdır, kāfir kişiye denir, pes ‘Arabdan olur ise itlāk olunmaz; yukālu: Ba‘zı usūlün beyānı üzere aslā bir dīn ile mütedeyyin olmayana itlāk olunur. Ve ba‘zı ‘Arab mutlakān kāfire عِلَجٌ [‘ilc] itlāk ederler. Ve *Muğrib*’de ve *Miṣbāh*’ta الضَّحْمُ مِنْ كُفَّارِ الْعَجَمِ ‘unvāniyla mersūmdur. Cem‘i غُلُوجٌ [‘ulūc] gelir ve أَعْلَاجٌ [a‘lāc] ve مَعْلُوجَاءٌ [ma‘lūcā] ve عِلَجَةٌ [‘ilecet] gelir عِنَبَةٌ [‘inebet] vezninde. Ve

عِلَجٌ [‘ilc] Kıyem-i māl ya‘nī devābb ve mevāṣiye hūsn-i takayyūd ve tīmār ve perverişlerinde dā‘imā ihtimām üzere olan kimseye denir; yukālu: هُوَ عِلَجٌ مَالٍ أَيْ إِزَاؤُهُ

الْعِلَاجُ [el-‘ilāc] (‘ayn’ın kesriyle) ve **الْمُعَالَجَةُ** [el-mu‘ālecet] [mufā‘alet] vezninde) Bir husūsa çalışıp dürtüşmek ma‘nāsınadır; yukālu: عَالَجُهُ عِلَاجًا هُوَ عَالَجٌ مَرِيضٌ إِذَا دَاوَاهُ Ve hastaya tīmār eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: عَالَجٌ الْمَرِيضُ إِذَا دَاوَاهُ Ve ma‘nā-yı evvelde bāb-ı muğālebede irād olunur; yukālu: هُوَ عَالَجٌ فَعَلَجَهُ عِلَاجًا أَيْ عَالَجُهُ

فِي الْمُعَالَجَةِ أَيْ الْمُرَاوَلَةِ **الْإِسْتِعْلَاجُ** [el-isti‘lāc] A‘zā’ yāhūd bedeninin derisi galīz olmak ma‘nāsınadır; yukālu: **إِسْتَعْلَجَ جِلْدُهُ إِذَا غَلَطَ**

الْعَلِجُ [el-‘alic] [ketif] vezninde) ve **الْعُلَجُ** [el-‘ulec] [şurad] vezninde) ve **الْعُلَجُ** [el-‘ulc] [huld] ve رُكْعٌ [rukka‘] vezninde) Şol kār-güzār şedīd ve cesūr kimseye denir ki umūr ve mesālihe gālib ve mu‘teriz olanları birer vechile dāfi‘ olur ola; yukālu: رَجُلٌ عِلَجٌ وَعُلَجٌ وَعُلَجٌ أَيْ شَدِيدٌ صَرِيحٌ مُعَالِجٌ لِلْأُمُورِ

الْعَلَجُ [el-‘alec] (fethateynle) Hurmā ağaçlarının diplerinde çıkan fidanlarına denir.

الْعَلَجَانُ [el-‘ulcān] (‘ayn’ın zammıyla) Meşe ağacının cemā‘atine denir.

الْعَلَجَانُ [el-‘alecān] (fethātla) Hāssaten nākanın muztarib olmasına denir. Ve

عَلَجَانٌ [‘Alecān] Bir mevzi‘ adıdır ki onda bir ‘azīm kumluk vardır; رَمْلٌ عَالِجٌ [Reml ‘Ālic] meşhūrdur.

الْعَلَجِنُ [el-‘alcen] [dayfen] vezninde ki nūn’u zā‘idedir) Eti sımsıkı tıknaz olan nākaya denir. Ve lāübāliyāne olan ‘avrete denir, هِيَ عَلَجِنٌ مَرَاةٌ مَاجِنَةٌ ma‘nāsına; yukālu: هِيَ عَلَجِنٌ مِثْرَعٌ أَيْ مَاجِنَةٌ Mütercim der ki bi’l-münāsebe ba‘zı mahallerde dahi zikr olunmuştur ki isti‘mālāt-ı ‘Arabdan بَسَطٌ [bast] ve قَبْضٌ [qabḍ] ta‘bīr olunan bir tarīka dahi vardır. قَبْضٌ [bast] ziyāde ve قَبْضٌ [qabḍ] noksān eylemekten ‘ibārettir. Meselā bir ma‘nāda mübālaga kasdına mebnī kelimenin āhirine mīm yāhūd nūn harflerini ziyāde ederler: شَدَقَمٌ [şedqam] ve زَرَقَمٌ [zerqam] ve رَعَشُنٌ [ra‘şen] ve عَلَجِنٌ [‘alcen] gibi. Pes burada عَلَجِنٌ [‘alcen] be-gāyet bāk ve mübālātsiz perde-birūn ‘avret demek olur,

fe'lyuhfaz.

بَنُو الْعَلَجِجِ [Benu'l-'Uleyc] (زُبَيْرِ [zubeyr] vezninde) ve

بَنُو الْعِلَاجِ [Benu'l-'Īlāc] ('ayn'ın kesriyle) İki batn ismidir.

الْإِغْتِلَاجُ [el-i'tilāc] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Nās birbiriyle tutuşup yekdigeri nakş-ı zemīn ederek cenk ve kītāl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: اِغْتَلَجَ الْقَوْمُ إِذَا اتَّخَذُوا صِرَاعًا وَقِتَالًا Ve yerin nebātı boylanıp uzamak ma'nāsınadır; yukālu: اِغْتَلَجَتِ الْأَرْضُ إِذَا طَالَ نَبَاتُهُ Ve deryānın mevcleri birbirine çarpışmak ma'nāsınadır; yukālu: اِغْتَلَجَتِ الْأَمْوَاجُ إِذَا التَّطَمَّتْ

الْعَلَجَانَةُ [el-'alecānet] (fetehtāla) Şol toprağa denir ki rüzgār bir ağacın dibine sürüp yıgılmış ola. Ve bir mevzi' adıdır.

الْعَلُوجُ [el-'alūc] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Dürüşecek ve çalışacak nesneye denir. Bu münasebetle ta'āmdan ağızda beri öte çiğneyip döndürecek mikdāra itlāk olunur; ve minhu yukālu: هُوَ عُلُوجٌ صَدَقَ أَيُّ الْوَلُوكِ صَدَقَ مَا تَعَلَّجْتُ بِعُلُوجِ أَيُّ مَا تَأَلَّكْتُ بِالْوَلُوكِ Burada fa'ül bi-ma'nā mef'uldür.

[ع ل ه ح]

الْعَلَهَجَةُ [el-'alhecet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Deriyi çiğneyip yutmak için āteşe tutup yumuşatmak ma'nāsınadır. A'rāblar şiddet-i kaht hengāmında ona muztarr olurlar; yukālu: عَلَهَجَ الْجِلْدُ إِذَا لَيْتَهُ بِالنَّارِ لِيَمْضَعَ وَيَبْلَعُ

الْعَلْهَجُ [el-'alhec] (جَفَعَرٌ [ca'fer] vezninde) Bir şecer adıdır.

الْمُعْلَهَجُ [el-mu'alhec] (مُرْعَفَرٌ [muza'fer] vezninde) Le'īm olan ahmak kimseye denir. Ve هَجِجٌ [hecīn] ma'nāsınadır ki iki muhtelif cinsten mütevellid olandır.

İnsānda hucnet, pederi şerīf ve vālidesi vazī'a ya'nī cāriye ola. Ve atta, babası 'Arabī ve anası boz at ola. Cevherī galat edip mādde-i mezbūrede hā'nın ziyādesiyle hükm eylemiştir. Şārih der ki 'inde e'immeti's-sarf hā' zā'idedir.

[ع م ج]

الْعَمَجُ [el-'amc] (دَمَجٌ [demc] vezninde) Tīz tīz yürümeğe ma'nāsınadır; yukālu: عَمَجَ الرَّجُلُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَسْرَعَ فِي السَّيْرِ Ve suda yüzmek ma'nāsınadır; yukālu: عَمَجَ فُلَانٌ إِذَا سَبَحَ فِي الْمَاءِ Ve yolda sağa ve sola burularak yürümeğe ma'nāsınadır, yılan yürüyüşü gibi; yukālu: عَمَجَ الرَّجُلُ إِذَا التَّوَى فِي الطَّرِيقِ يَمَنَةً وَيَسْرَةً

التَّعْمُجُ [et-ta'ammuc] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Bu dahi yolda sağa ve sola burularak eğri büğrü çalık yürüyüp gitmek ma'nāsınadır; yukālu: تَعْمَجَ بِمَعْنَى عَمَجَ فِي السَّيْرِ

الْعَمَجُ [el-'amec] (جَبَلٌ [cebel] vezninde) ve **الْعُمُجُ** [el-'ummec] (سُكَّرٌ [sukker] vezninde) Yılana denir, حَيَّةٌ [hayyet] ma'nāsına, yürüyüşü bā'is-i tesmiyedir.

الْعَوْمُجُ [el-'avmec] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Bu dahi yılana denir.

الْعَمُوحُ [el-'amūc] vezninde) Şol şey'e denir ki doğru gitmeyip eğri büğrü burularak dolaşık gider ola; yukālu: سَهْمٌ عَمُوحٌ أَيُّ يَتَلَوَى فِي دَهَابِهِ

[ع م ض ح]

الْعَمَضُجُ [el-'amḍac] (دَادِ-ı mu'ceme ile جَفَعَرٌ [ca'fer] vezninde) ve

الْعَمَاضِجُ [el-'umādic] (عُلَابِطٌ [ulābiṭ] vezninde) Saht ve şedīd ata ve deveye denir.

الْعُنْبُجُ [el-‘ancec] (‘ayn’ın ve cīm’in fet-hiyle) Mutlakan ‘azīm olan şey’e denir.

Şārih der ki bunda savāb olan **عُنْبُجٌ** [‘anec-nec] olmaktadır **عَضْفَرٌ** [gaḍanfer] vezninde.

الْعُنْبُجُ [el-‘uncuc] (‘ayn’ın ve cīm’in zam-mıyla) Fesleğen ta‘bīr olunan reyhāna denir, **صَيْمِرَانٌ** [ḍaymerān] gibi.

الْمِعْنَجُ [el-mi‘nec] [مِنْبَرٌ] [minber] vezninde) Dā’imā umūr ve mesālihe müte‘arrız olup girişen adama denir. Lākin muktezā-yı mādde arkurudan halkın umūr ve mesālihine sokulur olan fodulca kimse olmaktadır; yukālu: **هُوَ مِعْنَجٌ أَيُّ مُتَعَرِّضٌ لِلْأُمُورِ**

عُنْجٌ [‘Anc] (‘ayn’ın fethi ve nūn’un sūkūnu ve fethiyle) Kibār-ı etbā‘-ı tābī‘inden Muḥammed b. ‘Abdurrahmān nām zātın ceddı ismidir.

الْعَنْجَةُ [el-‘anecet] (feteḥātla) Mihaffe ka-pısının yanında olan söve demirine denir ki iki dāne olur.

[ع ن ب ج]

الْعُنْبُجُ [el-‘unbuc] [كُنْفُزٌ] [kunfuz] vezninde) Sakīl ve sölpük ve çolpa olan ahmak kişi-yer denir.

الْعُنْبُوحُ [el-‘unbūc] (‘ayn’ın zammıyla) **عُنْبُوحٌ** [‘unbuc] ma‘nāsınadır. Mü‘ellif **كَالْعُنْبُوحِ فِيهِمَا** ibāretiyle resm eyleyip lākin ma‘neyeyn güzerān eylememiştir. Cemī‘-i nūshalarda **الْأَحْمَقُ الرَّخْوُ الثَّقِيلُ** ‘unvānında mersūmdur. Meğer ki asl nüsha **الْأَحْمَقُ الرَّخْوُ وَالثَّقِيلُ** olup vāv sākıt olmuş ola, bu sūrette **عُنْبُوحٌ** [‘unbuc] ve **عُنْبُوحٌ** [‘unbūc] ahmaka yāhūd sölpük olan ahmaka ve sakīl adama denmiş olur.

الْعُنَابِجُ [el-‘unābic] [عُلَابِيطٌ] [‘ulābiṭ] vezninde) Endāmı taslak ve galīz ve nā-tırāş kimseye denir; yukālu: **رَجُلٌ عُنَابِجٌ أَيُّ جَافٌ**

[ع ن ث ج]

الْعُنْبُجُ [el-‘ansec] (şā-yı müsellese ile **جَفَفَرٌ** [ca‘fer] vezninde) ve

الْعُنَابِجُ [el-‘unāsic] [عُلَابِيطٌ] [‘ulābiṭ] vezninde) Semiz ve tenū-mend olan yetişmiş civāna denir ki genç irisi ta‘bīr olunur.

[ع ن ف ج]

الْعَنْفَعِجُ [el-‘anfeciḥ] [زَنْجَبِيلٌ] [zencebīl] vezninde) Apıışı açık olan nākaya, ‘alā-kavlin yavuz ve hiddetli ve serkeş ve münker olanına yāhūd yaşlı olup gövdesi iri ve yumru olanına denir.

[ع ن ه ج]

الْعُنَاهِجُ [el-‘unāhic] [عُلَابِيطٌ] [‘ulābiṭ] vezninde) Uzun olan şey’e denir.

[ع و ج]

الْعَوَجُ [el-‘avec] (fethateynle) Eğri olmak ve eğrilmek ma‘nāsınadır; yukālu: **الشَّيْءُ عَوَجًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ ضِدُّ اسْتِقَامٍ**

الْعَوَجُ [el-‘ivec] [عِنَبٌ] [‘ineb] vezninde) On-dan ismidir, eğriliğe denir, ‘alā-kavlin her nesne ki duvar ve ağaç gibi muntasıb ve eğri ola, onda **عَوَجٌ** [‘avec] denir fethateynle ve muntasıb olmayan nesne ki meselā arz gibidir ve dīn ve mezheb makūlesinde **عَوَجٌ** [‘ivec] denir **عِنَبٌ** [‘ineb] vezninde.

Mü‘ellifin *Başā’ir*’de beyānına göre **عَوَجٌ** [‘avec] fethateynle basar ile idrāk olunanda müsta‘meldir, **حَسَبٌ مُّتَّصِبٌ** gibi. Ve **عَوَجٌ** [‘ivec] [عِنَبٌ] [‘ineb] vezninde fikr ve basiretle idrāk olunana mahsūstur, dīn ve ma‘āş ve re’y ve tedbīr gibi. Ve *Mişbāh*’ın nakline göre **عَوَجٌ** [‘avec] fethateynle ecsādda olan hilāf-ı i‘tidālde müsta‘meldir ve **عَوَجٌ** [‘ivec] ma‘āniye mahsūstur. Ve Beyḍāvī tefsirine göre **عَوَجٌ** [‘ivec] **عِنَبٌ** [‘ineb]

[ʿineb] vezninde muntasıb olmayan maʿānī ve aʿyānda ve عَوْجٌ [ʿavec] muntasıb olan aʿyānda müstaʿmeldir, حَائِطٌ [hāʾit] ve رُمْحٌ [rumḥ] gibi; ve bu, müʿellifin burada olan kavlı-i sānīsine muvāfıktır.

الإِغْوَجَا [el-iʿvicāc] [iḥmirār] vezninde) Bir nesne fī-zātihi pek eğri olmak maʿnāsınadır; yukālu: **إِغْوَجَّ الشَّيْءُ إِغْوَجَا** إِذَا انْحَنَى **إِذَا انْحَنَى** Bu tefsīr *Miṣbāḥ*'dan meʿhūzdur. Onda bu ʿibāretle mersūmdur: yukālu: **إِغْوَجَّ الشَّيْءُ إِغْوَجَا** إِذَا انْحَنَى مِنْ ذَاتِهِ فَهُوَ مُعَوَّجٌ بِتَشْدِيدِ الْوَاوِ وَتَعَوَّجَ هُوَ وَأَمَّا الَّذِي انْحَنَى بِذَاتِهِ فَيُقَالُ إِغْوَجَّ إِغْوَجَا Pes **تَعَوَّجَ** [teʿavvuc] kendiliğinden eğrilmek maʿnāsına olup **تَعَوَّجَ** [taʿvīc]den dahi mutāviʿ olur.

التَّغْوِيحُ [et-taʿvīc] [tefīl] vezninde) Doğru nesneyi eğmek ve eğiltmek maʿnāsınadır; tekūlu: **عَوَّجْتُهُ تَغْوِيحًا فَهُوَ مُعَوَّجٌ** Ve **فَتَعَوَّجَ هُوَ**

تَغْوِيحُ [taʿvīc] Çekmece ve sāʾir zarf makūlesine عَاجٌ [ʿāc] oturtmak maʿnāsınadır ki عَاجٌ [ʿāc]-ı ātīden meʿhūzdur; yukālu: **عَوَّجَ فُلَانٌ الشَّيْءَ إِذَا رَكَّبَ الْعَاجَ فِيهِ**

التَّعَوُّجُ [et-teʿavvuc] [tefaʿul] vezninde) Müʿellifin temsili üzere **تَعَوَّجَ** [taʿvīc]den mutāviʿdir; tekūlu: **عَوَّجْتُهُ فَتَعَوَّجَ**

الأَعْوَجُ [el-aʿvec] [aḥmer] vezninde) Eğri olan şey'e denir; müʿennesinde **عَوَّجَاءُ** [ʿavcāʾ] denir. Ve

أَعْوَجُ [aʿvec] Bed-hūy ve kec-meşreb olan kişiye itlāk olunur; yukālu: **رَجُلٌ أَعْوَجُ أَيُّ** سَيِّءِ الْخَلْقِ Ve

أَعْوَجُ [Aʿvec] Benī Hilāl cemāʿatinde bir aygır atın ismidir. Mukaddem Kinde kabīlesinde olup onlardan Benū Suleym ahz baʿdehu Benū Hilāl'e intikāl eylemişti; **أَعْوَجِيَّاتٌ** [aʿveciyyāt] dedikleri atlar

onun neslindedir. Ve

أَعْوَجُ [Aʿvec] Ğaniyy b. Aʿşur nām kimse-nin atı ismidir.

الْعَوَّجَاءُ [el-ʿavcāʾ] **أَعْوَجُ** [aʿvec]in müʿennesidir, zebūn ve arık nākaya itlāk olunur ki sefer ve taʿab sebebiyle hamīde olmuştur. Müʿellif **مِنَ الْإِبِلِ** ʿunvānında resm eylemekle ona göre **صَامِرٌ** [dāmīr] ve **نَحِيفٌ** [nahīf] olan deve cemāʿatine vasf olur. Lākin *Esās*'ta **الْعَوَّجَاءُ** ʿibāretiyle mersūm olmakla ona iktidā olundu; ikisi de savābdır. Ve

عَوَّجَاءُ [ʿavcāʾ] Bir yastım dağın adıdır ki Ṭayyiʾ kabīlesine mahsūs olan iki dağın hizāsındadır. Ve ʿĀmir b. Cuveyn eṭ-Ṭāʾī feresinin ismidir. Ve bir niçe mevzī'lerin ismidir. Ve

عَوَّجَاءُ [ʿavcāʾ] Yaya itlāk olunur, **فَوَسَّ** [kavs] maʿnāsına.

أَلْعَوَّجُ [el-ʿavc] [mevc] vezninde) ve **الْمَعَاجُ** [el-maʿāc] [meʿād] vezninde) İkāmet eylemek ve ikāmet ettirmek maʿnāsına lāzım ve müteʿaddī olur; yukālu: **عَاجَ بِالْمَكَانِ عَوَّجًا إِذَا أَقَامَ بِهِ وَعَاجَ غَيْرَهُ** **بِالْمَكَانِ إِذَا أَقَامَهُ بِهِ** Ve geri dönmek maʿnāsınadır; yukālu: **عَاجَ عَمَّا عَزَمَ إِذَا** رَجَعَ Ve devenin başını yular ile bir semte çevirmek maʿnāsınadır; yukālu: **عَاجَ** **لَاكِنَ الرَّابِطُ الْبُعَيْرَ إِذَا عَطَفَ رَأْسَ الْبُعَيْرِ بِالرَّمَامِ** Lākin ümmehāt-ı sāʾirede mutlakan ʿatf ve imāle ile müfesserdir.

عَاجِ [ʿāci] (kesr üzere mebnī olarak) Nākaya mahsūs zecr ve āzār elfāzındandır.

الْعَاجُ [el-ʿac] **زَبْلٌ** [zebl] ismidir ki Türkīde bağa taʿbīr olunur, tarak ve kutu makūlesi ittihāz ederler. Hind kablumbağasının ar-

kasıdır. Ve

عَاج [‘āc] Şol nākaya denir ki yanları mülâyim olmakla yürümesi sehl ve dönmesi ve kullanması latîf ola. Ve

عَاج [‘āc] Fîl kemiğine denir ki bu diyârlarda fîl dişi ta‘bîr ettikleridir. Tebhîri zer‘ ve şe-cere kurt takarrüb ve istîlâsını dâfi‘ ve her gün bir haftaya kadar iki dirhemini su ve bal ile içip hafta tamâmında cimâ‘ olursa ‘ākîr hâtunun hamli bâbında nâfi‘dir.

أَلْعَوَاجُ [el-‘avvāc] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) ‘Ac sâhibine ve ‘ac bâyi‘ine denir.

عَاجِ ذُو [Zū-‘Āc] Bir vādî adıdır.

عُوجُ بَنِي عُوقِي [‘Ūc b. ‘Ūq] (‘ayn’ların zam-mıyla) Selefte bir recül adıdır ki Ādem ‘aleyhi’s-selām hazretlerinin menzilin-de ya‘nî nüzûl eylediği mahalde tevel-lüd edip Mūsā ‘aleyhi’s-selām zamânına kadar mu‘ammer olmuştu. Tül-i kâmeti ve ‘izam-ı hilkati bâbında ba‘zı kassās makûlesi müverrihler şenā‘at-i müfrita serd eylemişlerdir. Mütercim der ki redd ve kabûlüne hâşiş-ger olanlar İbn Haldûn *Muḳaddime*’sine mürāca‘at eylesinler.

أَلْعَوِيحُ [el-‘Avīc] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ‘Urve b. el-Verd’in feresi isimdir.

أَلْعَوَجَانُ [el-‘Avecān] (fetehâtla) Bir nehr ismidir.

جَبَلُ عُوجِ [Cebelā ‘Ūc] (‘ayn’ın zammıyla) Yemen’de iki dağdır.

دَارَةُ عُوقِيحِ [Dāretu ‘Uveyc] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Beyne’l-‘Arab bir hānumān-ı ma‘rûftur.

[ع ه ح]

أَلْعَوْهِيحُ [el-‘avhec] (جَعْفَرٌ [ca‘fer] vezninde) Boynu uzun olan hayvāna denir, gerek devekuşu ve gerek deve ve āhū olsun. Ve

genç nākaya denir. Ve ayakları pek uzun olan devekuşuna denir. Ve şol geyiğe denir ki iki böğürlerinde siyāh hatları ola. Ve yılana denir. Ve Mehre kabîlesine mahsûs bir erkek deve ya‘nî buğur isimdir.

أَلْعَوَاهِيحُ [el-‘Avāhic] (خَوَارِجٌ [ḫavāric] vez-ninde) ‘Arabdan bir kavm adıdır.

[ع ي ح]

أَلْعَيْنِيحُ [el-‘ayc] (‘ayn’ın fethi ve yā’nın sükûnuyla) Kayırmak ma‘nâsınadır; tekûlu: مَا أَعِيحُ بِهِ عَيْنًا أَيِّ مَا أَعْبَأُ Ve rāzî ve hoşnûd olmak ma‘nâsınadır; tekûlu: مَا عَعِجْتُ بِهِ Ve kanmak ma‘nâsınadır; tekûlu: مَا عَعِجْتُ بِالْمَاءِ أَيِّ لَمْ أَرَوْهُ Ve müntefi‘ olmak ma‘nâsınadır; tekûlu: مَا عَعِجْتُ بِالذَّوَاءِ أَيِّ لَمْ أُنْتَفِعْ

Şārih der ki ba‘zılar bu māddeyi makām-ı nefye tahsîs eylediler, lâkin isbâtta dahi vürüdü meşhûd olmuştur.

FASLU'L-ĠAYNĪ'L-MU'CEME

(فَضْلُ الْغَيْنِ الْمُعْجَمَةِ)

[غ ب ج]

الْغَبِجُ [el-ğabc] (ğayn'ın fethi ve bā'nın sükünüyla) Suyu birden içmeyip nefesbe-nefes içmek ma'nāsınadır; yukālu: غَبِجُ الْمَاءِ غَبِجًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا جَزَعَهُ

الْغُبِجَةُ [el-ğubcet] Gayn'ın zammıyla [cur'at] vezninde ve mürādifidir ki bir yudum suya denir.

[غ س ل ج]

الْغَسَلِجُ [el-ğaslec] (sīn'le جَعْفَرُ [ca'fer] vezninde) Benc-i esved ismidir ki ban tohumu dedikleri dānenin siyāh nev'idir. Ve iki emr ve husūs beynine mütevasıt olan emr ve husūsa denir. Ve tatsız bī-meze ta'ām ve şarāba denir.

الْغَسَلِجُ [el-ğasellec] [amelles] vezninde) Bu dahi bī-meze ve tatsız ta'ām ve şarāba denir; tekūlu: أَطْعَمْنَا غَسَلِجًا وَغَسَلِجًا أَيُّ مَا لَا طَعْمَ لَهُ مِنَ الطَّعَامِ وَالشَّرَابِ

[غ ص ل ج]

الْغَضَلِجَةُ [el-ğaşlecet] [dahrecet] vezninde) Eti tuzlamayıp ve tabhını gereği gibi hoşça eylemeyerek tatarī pişirmeğe denir; yukālu: غَضَلِجَ اللَّحْمِ إِذَا لَمْ يُمْلِحْهُ وَلَمْ يُضْحِجْهُ وَلَمْ يُطَيِّبْهُ

[غ ل ج]

الْغَالِجُ [el-ğalc] (ğayn'ın fethi ve lām'ın sükünüyla) At ihtilāt ve ihtilāfsız bir düzeye su gibi seğirtmek ma'nāsınadır; yukālu: غَلَجَ الْفَرَسُ غَلَجًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا جَرَى بِلَا اِخْتِلَاطٍ

الْمِغْلِجُ [el-miğlec] [minber] vezninde) Su gibi hemvār seğirtir olan ata denir. Ve nerede dişî eşek görse hemān üzeri-

ne hücüm eder olan haşarı eşeğe denir; yukālu: عَيْرٌ مِغْلِجٌ أَيُّ شَلَالٌ لِغَائِيَتِهِ

التَّغْلِجُ [et-tağalluc] [tefa^{cu}ul] vezninde) Bagy ve zulm eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَغْلِجُ فُلَانٌ عَلَى فُلَانٍ إِذَا بَعَى عَلَيْهِ وَظَلَمَ Ve dābbe suyu içtikten sonra yalanmak ma'nāsınadır; yukālu: تَغْلِجُ الْحِمَارُ إِذَا شَرِبَ وَتَلَمَّظَ بِلِسَانِهِ

الْأُغْلُوحُ [el-uğlūc] [uslūb] vezninde) Ter ü taze olan nihāle denir.

الْغُلُجُ [el-ğuluc] (zammeteynle) Dil-ber ve hūb-manzar civānlara denir, şebāb-ı hasen ma'nāsınadır. Zāhiren lafz-ı mezbūr cem'edir, müfredi أَغْلُجُ [ağlec]dir. Mü'ellifin شَابُ الشَّبَابِ kavli şābb [şābb]ın cem'i olur, yāhūd غُلُجُ [ğuluc] ve شَبَابُ [şebāb] müfreddir, yiğitlik ve civānlık demektir.

[غ م ج]

الْغَمِجُ [el-ğamec] [demc] vezninde) ve **الْغَمِجُ** [el-ğamec] [ferah] vezninde) Suyu yudum yudum içmek ma'nāsınadır; yukālu: غَمِجَ الْمَاءِ غَمِجًا وَغَمِجَ غَمِجًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالرَّابِعِ إِذَا جَزَعَهُ

الْغَمِجَةُ [el-ğamcet] (ğayn'ın fethi ve zammı ve mīm'in sükünüyla) Bir yudum suya denir, جُرْعَةٌ [cur'at] ma'nāsına.

الْغَمِجُ [el-ğamic] [ketif] vezninde) Şol deve köşegine denir ki anasının paçaları aralığına girip meme emer ola. Ve tatlı olmayan suya denir.

الْمُغَمِّجُ [el-muğammec] [mu'azzam] vezninde) Bu dahi tatlı olmayan sudur; yukālu: مَاءٌ غَمِجٌ وَمُغَمِّجٌ أَيُّ لَيْسَ بِعَذْبٍ

[غ م ل ج]

الْعَمَلِجُ [el-ğamlec] [ca'fer] vezninde) ve

الْغَمَلُجُ [el-ğamellec] (عَمَلْسُ [ʿamelles] vezninde) ve

الْغَمَلِجُ [el-ğimlīc] (قِنْدِيلُ [qindīl] vezninde) ve

الْغُمْلُجُ [el-ğumlūc] (زُنْبُورُ [zunbūr] vezninde) ve

الْغَمَلَاخُ [el-ğimlāc] (سِرْدَابُ [sirdāb] vezninde) ve

الْغَمَالِجُ [el-ğumālīc] (عُلَابِطُ [ʿulābiṭ] vezninde) Yelken tabīʿatli kimseye denir ki hālet-i vāhide üzere ber-karār olmaz, gāh ʿilm kırāʿatine dürtüſüp kārīʿ ve gāh ſātır ve gāh sehī ve gāh bahil ve gāhca ſecīʿ ve gāhce cebān olur ola. Müʿennesinde غَمَلِجُ [ğamlec] denir kezālik جَعْفَرُ [caʿfer] vezninde ve غَمَلُجُ [ğamellec] denir عَمَلْسُ [ʿamelles] vezninde ve غَمَلِجَةُ [ğimlīcet] denir ğayn'ın kesriyle ve غُمْلُجَةُ [ğumlūcet] denir ğayn'ın zammıyla.

[غ م ه ح]

الْغَمَاهِجُ [el-ğumāhic] (عُلَابِطُ [ʿulābiṭ] vezninde) Vücūdu dahāmetli semiz kimseye denir.

[غ ن ح]

الْغُنْجُ [el-ğunc] (ğayn'ın zammı ve nūn'un sükūnuyla) ve

الْغُنُجُ [el-ğunuc] (zammeteynle) ve

الْغُنَّاجُ [el-ğunāc] (عُرَابُ [ğurāb] vezninde) Nāz ve ſīveye denir, شِكْلُ [şikl] ve دِلَالُ [dilāl] gibi; yukālu: بِهَا غُنْجٌ وَعُنْجٌ وَعُنَّاجٌ أَي شِكْلُ

الْغَنْجُ [el-ğanc] (ğayn'ın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Nāz ve ſīve eylemek maʿnāsınadır; yukālu: غَبِجَتِ الْجَارِيَةُ عُنْجًا مَنِ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا دَلَّتْ

الْتَعْنُجُ [et-tağannuc] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] veznin-

de) Nāzlanmak ve ſīve-kārılık eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَعَنَّجَتِ الْجَارِيَةُ إِذَا تَدَلَّتْ **الْمِغْنَانُ** [el-miğnāc] (مِخْرَابُ [miħrāb] vezninde) ve

الْغَنِجَةُ [el-ğanicet] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) Nāzende ve ſīve-kār mahbūbeyeye denir.

الْغَنْجُ [el-ğanec] (fethateynle) Huzeyl kabilesi lügatinde pīr ve sāl-horde kiſiye denir, ſeyh maʿnāsına; mūhmele de lügattir.

الْغُنْجُ [el-ğunc] (ğayn'ın zammıyla) ve

الْغِنَّاجُ [el-ğināc] (كِتَابُ [kitāb] vezninde) دُحَانُ النَّوُورِ [duħānu'n-neʿūr] maʿnāsınadır ki çivit ve iç yağı isine denir. Kollarına naʿl ve döğün edenler onunla tütsü ederler siyāh olmak için.

[غ ن د ج]

غَنْدَجَانُ [Gandecān] (ğayn'ın ve dāl'ın fethiyle) Fārs eyāletinde bir susuz çölde vākīʿ bir beldedir.

[غ و ح]

الْغَوُجُ [el-ğavc] (مَوْجٌ [mevc] vezninde) Bir nesne eğilip iki kat olmak maʿnāsınadır; yukālu: غَاجَ الْعُضْنُ غَوْجًا إِذَا تَنَّثَى وَتَعَطَّفَ ve minhu yukālu: فَرَسٌ غَوْجٌ اللَّبَانُ أَي وَاسِعٌ جِلْدٌ Göğüsünün derisi vāsiʿ oldukta deri her tarafa eğilip bükülür ve bu sıfatta olan at sehlü'l-ʿatf olmakla her cānibine döndürmesi āsān olur.

الْتَعْوُجُ [et-tağavvuc] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) غَوْجٌ [ğavc] maʿnāsınadır; yukālu: الْعُضْنُ بِمَعْنَى عَاجَ

FASLU'L-FĀ'

(فَضْلُ الْفَاءِ)

[ف ت ن ح]

الْفُتْنُجُ [el-fütenc] (fā'nın zammıyla) Püteneg-i Fārisī mu'arrebidir ki Türkîde yarpuz dedikleri nebâttır. Mü'ellif a'lāma harf-i ta'rīf idhāli zımında Cevherī'ye ta'rīz eder iken mahāll-i 'adidede kendileri dahi bulunmuştur.

[ف ث ح]

الْفَافِجُ [el-fāšic] (sā-yı müsellese ile خَارِجُ [hāric] vezninde) Gebe nākaya denir. Ve gebe kalmayan semiz nākaya denmekle azdāddan olur. Lākin سَمْنُ [simen] sıfatıyla tekābül-i tāmm olmadığı nā-setürdir. Ve

فَافِجُ [fāšic] Hörgücü büyük semiz nākaya denir.

الْفَفْجُ [el-fešc] (fā'nın fethi ve sā'nın sükunıyla) Eksiltmek ma'nāsınadır; yukālu: فَفَّجَ الشَّيْءُ فَفَّجًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا نَقَصَهُ Ve ıssı suya soğuk su alıştırmakla kızgınlığını kesr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: Ve ağır- lanmak ma'nāsınadır, himl-i sakīl yāhūd sā'ir 'arıza sebebiyle; yukālu: فَفَّجَ الرَّجُلُ إِذَا أَثْقَلَ أَثْقَلَ

التَّفْشِجُ [et-tefšic] (tef'īl [tef'īl] vezninde) Bu dahi ağırılanmak ma'nāsınadır; yukālu: فَفَّجَ الرَّجُلُ تَفْشِجًا إِذَا أَثْقَلَ Gerçi إِثْقَالُ [iškāl] himl-i sakīl tahmīl eylemek ma'nāsına da olup lākin šārihin vaz'-ı mādde münāsebeti iş'arına mebnī o güne terceme olunmuştur.

الْإِفْتِجُ [el-ifšac] (hemzenin kesriyle) Terk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَفْتَجَهُ إِذَا تَرَكَهُ Ve pek yorulmakla har har solumak ma'nāsınadır; yukālu: أَفْتَجَ الرَّجُلُ إِذَا أَغْبَا وَأَنْبَهَرَ

ve yukālu: أَفْتِجَ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ

[ف ح ج]

الْفَجُّ [el-fecc] (fā'nın fethi ve cīm'in şed-desiyle) İki dağın aralığında olan vāsi'e yola denir. Mü'ellif *Başā'ir*'de dedi ki فَجٌّ [fecc] iki dağ aralığında olan açık yere denir, ba'dehu tarīk-i vāsi'e de isti'māl olundu. Cem'i فَجَّاجٌ [ficāc] gelir fā'nın kesriyle. Ve

فَجُّ [fecc] Masdar olur, yayın kirişini bağrından irak ve meydānlı kılmak ma'nāsına; tekūlu: فَجَّجْتُ الْقَوْسَ فَجًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ أَي رَفَعْتُ وَتَرَّهَا عَنْ كِبِدِهَا فَجَّجْتُ مَا بَيْنَ رَجُلَيْ أَي فَتَحْتُ فَتَحْتُ

الْفَجَّاجُ [el-fucāc] (gūrab [gūrāb] vezninde) Bu dahi iki dağ miyānında olan vāsi'e yola denir; tekūlu: أَخَذْنَا فَجًّا وَفَجَّاجًا أَي طَرِيقًا وَاسِعًا بَيْنَ الْجَبَلَيْنِ

الْإِفْجَاعُ [el-ifcāc] (hemzenin kesriyle) فَجَّاجٌ [fucāc] dedikleri tarīk-i mezküre gitmek ma'nāsınadır; yukālu: أَفَجَّ الرَّجُلُ إِذَا سَلَكَ الْفَجَّاجَ Ve apışı ayırmak ma'nāsınadır; tekūlu: وَ أَفْجَجْتُ مَا بَيْنَ رَجُلَيْ أَي فَتَحْتُ Ve sür'at eylemek, ya'nī çabuk yürümek ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: أَفَجَّ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ يَعْنِي فِي مَشْيِهِ أَفْجَجَتِ النُّعَامَةُ إِذَا رَمَتْ بِصُورِهَا Ve çiftçi tarlayı saban ile pek söküp yarmak ma'nāsınadır; yukālu: أَفَجَّ الْأَرْضَ بِالْفَدَّانِ إِذَا شَقَّهَا شَقًّا مُنْكَرًا

الْفِجُّ [el-ficc] (fā'nın kesriyle) ve

الْفَمَّاجَةُ [el-fecācet] (fā'nın fethiyle) Hām meyveye denir. Ve

فِجُّ [ficc] Karpuzaya denir, bittih-i Şāmī ma'nāsına.

الْفَجَّاءُ [el-feccā'] Fā'nın fethi ve cīm'in teşdidıyla ki أَفَجُّ [efecc] kelimesinden

mü'ennestir. Ve

الْمُنْفَعَةُ [el-munfaccet] [munbesset] [munbesset] (vezninde) Kirişi bağrından açık ve meydānlı olan yaya vasf olur; yukālu: قَوْسٌ فَجَاءَ وَمُنْفَعَةٌ إِذَا بَانَ وَتَرَاهَا عَنْ كِبِدِهَا

الْمُفَاجِعُ [el-mufācc] (mīm'in zammıyla) Aslı مُفَاجِيعٌ [mufācic]dir, apışını ayırarak yürüyən kimseye denir; yukālu: هُوَ يَمْشِي مُفَاجِئًا أَي مَبَاعِدًا مَا بَيْنَ رِجْلَيْهِ

الْتَفَاجِعُ [el-tefācc] (teşdid-i cīm'le تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Apışını ayırarak yürümek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا تَفَاجَعَ الرَّجُلُ إِذَا مَسَى مُفَرِّجًا بَيْنَ رِجْلَيْهِ Bināsi vāhid içindir. İbn Esīr'in beyānına göre mübālagayı mutazammındır.

الْفَعَجُ [el-fecec] (fethateynle) Apışı ayrık olmak ma'nāsınadır. Muktezā-yı temsil bāb-ı rābi'dendir. Ve فَعَجٌ [fecec] sıfatı zikri āti hā-yı mühmele ile فَحَجٌّ [faḥac] sıfatından akbahtır ki bu, pek apşak olmaktadır.

الْأَفْعُجُ [el-efecc] [aledd] [eledd] vezninde) Apışı ayrık kişiye denir ki apşak ta'bīr olunur; mü'ennesi فَجَاءَ [feccā]dır; yukālu: رَجُلٌ أَفْعُجٌ أَي بَيْنَ الْفَعَجِ

الْفَعْفَعُ [el-fecfec] [fedfed] [fedfed] vezninde) ve

الْفُجْفُجُ [el-fucfuc] [hudhud] [hudhud] vezninde) ve

الْفَعْفَاعُ [el-fecfāc] [ḥalḥāl] [ḥalḥāl] vezninde) Çok sözlü, lāf-zen, boş boğaz kimseye denir ki 'uhdesinde olmayan şey' ile beyhüde lāf ve tefāhür eder.

الْفُجُجُ [el-fucuc] (zammeteynle) Sakīl ve girān-cān kimselere denir.

الْإِفْجِيعُ [el-ifcīc] (hemzenin kesriyle) Dereye, 'alā-kavlin vāsi' olanına denir. Ve daracık derin dereye denmekle azdāddan

olur.

Şārih der ki 'āmm-i 'Arab her dereye إِفْجِيعٌ [ifcīc] derler. Ve ba'zı lügatte vāsi' olanına ve Yemen lügatinde dayyik ve 'amīk olanına denmekle zıddiyyeti gayr-i müsellemdir.

الْفُجَّةُ [el-fuccet] (fā'nın zammıyla) İki nesnenin aralığında olan açıklığa denir, فُرْجَةٌ [furcet] ma'nāsına.

الْمُفِجُّ [el-muficc] (mīm'in zammıyla ve fā'nın kesriyle) إِفْجَاعٌ [ifcāc]dan ism-i fā'ildir, şol dābbe tırnağına itlāk olunur ki müdevver ve içerişi boş ola ki medīhadır; yukālu: حَافِرٌ مُفِجٌّ أَي مُقَبَّبٌ

[ف ح ج]

الْفَاحُجُ [el-faḥc] (fā'nın fethi ve hā-yı mühmelenin sükūnuyla) Kibr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: فَحَجَّ الرَّجُلُ فَحَجًّا مَنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا تَكَبَّرَ Ve ayakların uçları birbirine yakın olup ökçeleri irak olarak yürümek ma'nāsınadır; yukālu: فَحَجَّ فِي مَشِيَّتِهِ إِذَا تَدَانَى صُدُورُ قَدَمَيْهِ وَتَبَاعَدَ عَقِبَاهُ

الْتَفْجِيعُ [et-tefḥīc] [tefīl] [tefīl] vezninde) Bu dahi vech-i mezkūr üzere yürümek ma'nāsınadır.

الْفَاحُجُ [el-faḥac] (fethateynle) Bir kimse ayaklarının uçları karīb ve ökçeleri ba'īd olmak vechiyle apşak olmak ma'nāsınadır ki bāb-ı rābi'dendir.

الْأَفْحُجُ [el-efḥac] [a'rec] [a'rec] vezninde) Vāsf-ı mezkūr üzere apşak olan kişiye denir; mü'ennesi فَحَجَاءُ [faḥcā]dır; yukālu: رَجُلٌ أَفْحُجٌ أَي بَيْنَ الْفَحَجِّ وَهُوَ تَدَانِي صُدُورِ قَدَمَيْهِ وَتَبَاعُدُ عَقِبَاهُ

الْتَفْجِيعُ [et-tefahḥuc] [tefa'ul] [tefa'ul] vezninde) Apışı ayırmak ma'nāsınadır; yukālu: تَفْجِيعٌ [tefācīc] Şārih der ki تَفْجِيعٌ إِذَا فَرَجَ بَيْنَ رِجْلَيْهِ

[tefḥic] dahi bu ma'nāyadır.

الإِفْحَاحُ [el-ifḥāc] (hemzenin kesriyle) Kasd eylediği nesneden geri durmak ve gerilenmek ma'nāsınadır; yukālu: **أَفْحَجَ** إِذَا أَحْجَمَ Ve bir nesneden rüçū ve irāz eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **أَفْحَجَ عَنْهُ** إِذَا انْتَفَى Ve sağmal hayvāni sağarken elleriyle paçalarını gerip apışını ayırmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَفْحَجَ الْحَالِبُ حَلْوَيْتَهُ** إِذَا فَرَّجَ مَا بَيْنَ رِجْلَيْهَا

[ف خ ج]

الْفَحْجُ [el-faḥc] (fā'nın fethi ve hā-yı mu'cemenin sükūnuyla) Kibr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **فَحَجَّ الرَّجُلُ فَحْجًا** مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا تَكَبَّرَ

الْفَحْجُ [el-faḥac] (fethateynle) Zıkr olunan **فَحَجَّ** [faḥac] gibi bu dahi bir kimse apşak olmak ma'nāsınadır, lākin bu ondan esve ve akbahtır ki pek apşak olmaktan 'ibārettir; yukālu: **فَحَجَّ الرَّجُلُ فَحْجًا** مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ بِمَعْنَى فَحَجَّ لَكِنَّهُ أَسْوَأُ مِنَ الْفَحْجِ

[ف د ج]

الْفَوْدَجُ [el-fevdec] **هَوْدَجٌ** [hevdec] vezninde ve mürādifidir ki mihaffeye denir. Ve 'arūsa ya'nī gelinlere mahsūs bir nev merkeb adıdır. Ve bu, **هَوْدَجٌ** [hevdec] şeklinde olup mahsūs gelinleri bindirip mahalli zifāfa iletirler ki koçu olacaktır. Ve **فَوْدَجُ** **الْأَرْفَاعُ** [erfāğ]ıdır, **النَّاقَةُ** [fevdecu'n-nāqat], ya'nī nakanın kasık yerleridir ki paçaları dipleridir, satan ta'bīr olunur; yukālu: **نَاقَةٌ فَوْدَجٌ** **مُفْرَدَةٌ** [fevdecet]tir.

الْفَوْدَجَاتُ [el-Fevdecāt] (cem' bünyesiyle) Bir mevzi' adıdır.

[ف ذ ج]

الْفَوْدَنْجُ [el-fūzenc] (fā'nın zammı ve zāl-i

mu'cemenin fethiyle) Bir nebāt adıdır. Ve bu mu'arrebdir. İşbu **فُوْدَنْجٌ** [fūzenc] pūdne-i Fārisī mu'arrebidir ki yarpuz dedikleridir, **فُوْتَنْجٌ** [fūtenc] dahi derler. Mü'ellif gerçi mugāyeret süretinde irād eyledi, lākin müfredatların beyānına göre ikisi birdir ve aksāmı vardır.

[ف ر ج]

الْفَرْجُ [el-ferc] (fā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Bir kimsenin gam ve gussasını keşf ve izāle eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **فَرَجَ اللهُ الْعَمَّ فَرْجًا** مِنَ الْبَابِ الثَّانِي أَيْ كَشَفَهُ Bu mādde **فَتَحَّ** [feth] ve **تَفَرَّقَ** [teftrk] ma'nāsına mevzū' olmakla ma'nā-yı mezbūr mecāz olur. Ve

فَرْجٌ [ferc] İnsānın 'avret yerine itlāk olunur. Mü'ellifin *Başā'ir*'de beyānına göre **فَرْجٌ** [ferc] paçanın aralığına denip ba'dehu **قُبُلٌ** [qubul] ve **دُبُرٌ** [dubur]e itlāk olunmuştur, mā-beyne'r-ricleyn oldukları için. Hattā kesret-i isti'mālle ma'nā-yı mevzū' mesābesinde olmuştur. Ve *Miṣbāh*'ın beyānına göre infirāc ve infitāhları bā'is-i tesmiyedir ve giderek hatunun **قُبُلٌ** [qubul] ünde aaleb olmuştur, yarık münāsebeti ona pek mülāyimdir. Ve

فَرْجٌ [ferc] Derbend ta'bīr olunan gediğe ve her havf ve hatar mahalline itlāk olunur ve bu, ma'nā müste'ārdır; yukālu: **فَلَانٌ يَسُدُّ بِهِ الْفَرْجَ** أَيْ يُحْمَى بِهِ الثَّغْرُ Ve atın paçaları aralığına denir. Şārihin beyānına göre ata tahsīsın vechi ma'lūm değildir. *Kāle fi'l-Esās*: **مَلَأَ فُرُوجَ دَابَّتِهِ إِذَا أَحْضَرَهَا وَهِيَ مَا بَيْنَ قَوَائِمِهِ** Ve

فَرْجٌ [Ferc] Mavşil eyāletinde bir kazā adıdır. Ve Uḏāḥ nām mahal yanında bir tarikin ismidir.

الْفَرْجَانِ [el-Fercān] (tesniye bünyesiyle)

Ḥorasān ülkesiyle Sicistān ülkesi yāhūd Ḥorasān'la Sind ülkesidir, selefte ikisi de serhadd-i İslāmī oldukları için itlāk olunmuştur.

التَّفْرِيحُ [et-tefrīc] [تَفْرِيحٌ [tef'īl] vezninde) Bu dahi gam ve gussayı keşf ve izāle eylemek ma'nāsınadır; yukālu: فَرَّجَ اللهُ عَمِّيَ Ve bir kimse pek pīr-i fānī olmak ma'nāsına isti'māl olunur. Bu ma'nā gedik ma'nāsına olan فَوْجٌ [ferc]den me'hūzdur, zīrā vüçüdü ve hayātı harel-yāb olur; yukālu: فَرَّجَ الرَّجُلُ إِذَا هَرِمَ

الفُرْجُ [el-furc] (fā'nın zammı ve rā'nın sükūnuyla) ve

الفُرُجُ [el-furuc] (zammeteynle) Aslā sır saklamaz olan kimseye denir; fā'nın kesriyle de lügattir; yukālu: لَا تُفْجِسْ سِرَّكَ إِلَيْهِ فَإِنَّهُ فَوْجٌ أَيْ لَا يَكْتُمُ سِرًّا Ve kirişle bağrının aralığı küşāde ve meydānlı olan yaya denir. Ve hemān bir kat sevb içre olan hatuna itlāk olunur. Ve

فُورَجٌ [Furc] [فُورَجٌ [ḥurc] vezninde) Fārs ülkesinde bir belde adıdır; muhaddisinden Ḥasan b. 'Alī el-Furcī oradandır.

الفَارِجُ [el-fāric] [فَارِجٌ [ḥāric] vezninde) ve

الفَرِيجُ [el-ferīc] [فَرِيجٌ [emīr] vezninde) Bunlar da kabzadan kirişi meydānlı olan yaya denir. Ve

فَارِجٌ [fāric] Şol nākaya denir ki vilādetten yeni münferic ve mütehallis olmakla erkek deveye bugz ve nefret eyleye. Ve

فَرِيجٌ [ferīc] Pek zāhir ve āşikār olan şey'e itlāk olunur, bāriz ma'nāsına. Şārihin beyānına göre الْبَارِدُ nüshaları ki dāl'ladır, galattır, vākī'ā maddenin mülāyemeti yoktur. Ve

فَرِيجٌ [ferīc] Şol nākaya itlāk olunur ki

ibtidā-ı hamli olan veledi yenice vaz' eylemiş ola.

الفُرْجَةُ [el-furcet] (fā'nın harekāt-ı selāsıyla) Gam ve gussadan tefassī ya'nī halāslığa denir. *Miṣbāh*'ın beyānına göre فُرْجَةٌ [furcet] fā'nın zammıyla aralıkta olan açık mevzi'e denir, gerek iki ve gerek ziyāde nesnelerin aralıkları gibi. Ve فُرْجَةُ الْحَائِطِ [furcetu'l-ḥā'iṭ] ki duvarın bināsına 'arız olan harel ve gediktir, kezālik fā'nın zammıyladır. Ve

فُورَجَةٌ [fercet] (fā'nın fethiyle) Masdardır, medā'īye mahsūstur ki şiddetten kurtulmak ma'nāsınadır. Ve bunda zamm ile de lügattir. Ve Ezherī'den fā'nın kesriyle فُرْجَةٌ [fircet] dahi menküldür. Pes mü'ellifin harekāt-ı selāsıyla kavli müttefak olur. Hülāsa fā'nın zammıyla hem ism ve hem masdar olur, كُدْرَةٌ [kudret] gibi. Ve fethi ve kesriyle masdarlardır, رَحْمَةٌ [rahmet] ve نِشْدَةٌ [nişdet] gibi.

Bu münāsebetle İbn Ḥallikān tārīhinde menkūl olan kaziyye resm olundu: Ebū 'Amr b. el-'Alā'dan mahkīdir ki bir zamānda Ḥaccāc-ı Zālim'den Yemen diyārına firār ve onda on sene mikdārı karār eyledim. Bir gün bir sahrāya çıkıp geşt ü güzār ederken gördüm, bir 'Arab bir āher 'Araba mülākī olup terhīb ve te'hilden sonra müjde kim Ḥaccāc fevt olup 'ālem şerr ve şürundan halās oldu diye işbu beyti inşād eyledi: | | رَبِّمَا تَجْرَعُ التُّفُوسُ مِنَ الْأَمْرِ "فُرْجَةٌ [fercet] لَهُ فُرْجَةٌ كَحَلِّ الْعُقَالِ" [Beyitte] feth-i fā ile kırā'at eyledi. Ebū 'Amr eydür ki bu kelāmı istimā'e eylediğimde hangisinden mesrūr olacağımı bilemedim, Ḥaccāc'ın fevti haberinden mi yoksa فُرْجَةٌ [fercet]in feth-i fā ile olduğunu gūş eyledi-

ğimden mi, zīrā ben فَرَجَةٌ [fercet]i zamm-ı fā ile telaffuz eder idim ve galat olmak hâtırına gelir idi. Pes feth-i fā ile gūş eylediğimde müşkilim hall olup şifā-yı sadr hâsıl oldu. Lâkin kavlı-i mü'ellif ve Ezherî mûcibince galat olmadığı müte'ayyindir. İntehā. Ve فُرُجَةُ الْحَائِطِ [furcetu'l-hā'iṭ] ki duvarda ve duvar makûlesinden olan rahne ve halelden 'ibârettir, fā'nın zammıyladır ki ismdir. Cem'î فُرُجٌ [furec] gelir, ظَلَمٌ [zulem] ve ظَلَمَةٌ [zulmet] gibi.

الأَفْرَجُ [el-efrec] (أَفْرَجٌ [a'frec] vezninde) Şol kimseye denir ki kıynakları pek büyük olmakla birbirine kavuşmaz ola. Bu sıfat ekserî Ḥabeşe'de olur. Ve

أَفْرَجٌ [efrec] Ekserî 'avret yeri münkeşif olur olan devşirimsiz perişānca adama denir. Bu ma'nādan ism فَرَجٌ [ferec]dir fethateynle; yukālu: رَجُلٌ أَفْرَجٌ أَيُّ بِهِ فَرَجٌ أَيُّ الَّذِي لَا يَزَالُ يَتَكَشَّفُ فَرَجُهُ Ve

أَفْرَجُ الشَّنَايَا [efrecu's-senāyā] Ön dişleri seyrek demektir; yukālu: رَجُلٌ أَفْرَجُ الشَّنَايَا أَيُّ أَفْلَحَهَا

الْمُفْرِجُ [el-mufric] (مُفْرِجٌ [muḥsin] vezninde) Piliçli tavuğa denir; yukālu: دَجَاجَةٌ مُفْرِجٌ أَيُّ ذَاتُ فَرَارِيحٍ Şol kimseye denir ki pek üstād tîr-endāz iken sonra hünerine vehn ve tagayyür 'arız olup tîr-endāzlığına halel gelmiş ola.

بنو مُفْرِجٍ [Benū Mufric] Bir kabiledir.

الْمُفْرِجُ [el-mufrec] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) Şol maktüle denir ki karyelerden ya'nî şenlikten ba'îd olan hālî sahrāda bulunmakla kâtili nā-ma'lûm ola. Kezâlik şol kimseye denir ki İslām'a gelip ve bir kimse ile müvālât eylemeyip ya'nî mevla'l-müvālât ittihāz eylememiş ola; ve minhu'l-hadīsu: "الْعَقْلُ عَلَى الْمُسْلِمِينَ عَامَّةً"

وَلَا يَتْرُكُ فِي الْإِسْلَامِ مُفْرِجٌ“ أَيُّ إِذَا جَنَى كَانَ عَلَى نِيَّتِ الْمَالِ لِأَنَّهُ لَا عَاقِلَةَ لَهُ *Nihāye*'nin beyānına göre hadīs-i merkūmda vāki' مُفْرِجٌ cīm'le ve ḥā-yı mühmele ile de mervīdir. Aşma'ī ḥā-yı mühmele ile olmasına zāhibdir, niteki hā' bābında mü'ellif dahi zikr eder. Ve Ebū 'Ubeyde iki rivāyeti dahi tashīh eylemiştir. el-Hāsıl şenlikten ba'îd sahrāda bulunan maktülün ki kâtili ma'lûm değildir, demi heder ve bātıl olmayıp beytü'l-mālden lāzım gelir. Kezâlik İslām'a gelip ve müvālât ittihāz eylemeyen adamın 'akilesi olmamakla cināyet eyledikte cināyeti beytü'l-māl üzere lāzım gelir.

الْمُفْرِجُ [el-muferrec] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Tarağa itlāk olunur, مُشْطٌ [muşṭ] ma'nāsına. Ve dirseğiyle koltuğu aralığı küşāde ve meydānlı olan kimseye denir.

الْفَرُوجُ [el-ferüc] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Şol yaya denir ki iki köşesinde olan eğri yerleri yaya kısılı daracık olmayıp aralığı açık ve meydānlı ola.

الْفَرُوجُ [el-ferrüc] (تَنُورٌ [tennūr] vezninde) Küçük çocuk gömleğine denir. Ve ensesinden yırtmacı olan kaftana denir ki üste giyilir. Bu hālen ferāce dediğimizdir ki Fārisīde ferecī derler. Evvā'ilde yırtmacı ensesinde olur idi, sonra şimdiki hey'et-i ma'hūdeye girmiştir. Kāle's-Şihābُ الْفَرُوجُ هُوَ الْفَرَجِيُّ بِالتَّوَكُّيَّةِ وَقَدْ لَبَسَهُ النَّبِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ كَمَا فِي إِنَّهُ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ Ve kāle fi'n-*Nihāye*: هُوَ الْقَبَاءُ الَّذِي وَالسَّلَامُ "صَلَّى وَعَلَيْهِ فَرُوجٌ مِنْ حَرِيرٍ" هُوَ فِيهِ سَقٌّ مِنْ خَلْفِهِ Ve

فَرُوجٌ [ferrüc] Tavuk pilicine denir. Bu ma'nāda سُبُوحٌ [subbūḥ] vezninde dahi lügattir; yumurtadan infirācı bā'is-i tesmiyedir.

التَّفَارِيحُ [et-tefāric] (تَفَارِيحٌ [tefāric] vez-

ninde) تَفْرِجَةٌ [tifricet]in cem'idir tā'nın ve rā'nın kesriyle, kaftanın yırtmacına ve tırabzan parmaklarının aralıklarına denir. Ve

تَفَارِيحُ الْأَصَابِعِ [tefāricu'l-eşābiç] Parmakların aralıklarına denir.

التَّفْرِجَةُ [et-tifricet] (tā'nın ve rā'nın kesriyle) تَفَارِيحُ [tefāric]in müfredidir, niteki zikir olundu. Ve

تَفْرِجَةٌ [tifricet] ve

تَفْرِجَةٌ [tifricet] (tā'ların kesriyle) ve

التَّفْرِجَاءُ [en-nifricā] (nūn-ı meksüre ile) Korkak ve za'ifü'l-kalb kimseye itlak olunur ki hemān cenkten alargaya münferic olur; yukālu: رَجُلٌ تَفْرِجَةٌ وَتَفْرِجَةٌ وَنَفْرِجَاءُ أَيُّ جَبَانٌ ضَعِيفٌ

الْإِفْرَاجُ [el-ifrāç] (hemzenin kesriyle) Bir nesneden alarga olup yanından bir semte açılıp ayrılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَفْرَجَ النَّاسُ عَنِ الطَّرِيقِ وَالْقَتِيلِ إِذَا انْكَسَفُوا Hadīs-i merkūmda vākiç مُفْرَجٌ [mufrec] bu ma'nādan me'hūzdur. Ve

إِفْرَاجٌ [ifrāç] Bir mekāmı terk eylemek ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: أَفْرَجُوا عَنِ الْمَكَانِ إِذَا تَرَكُوهُ

فَرَاوَجَانُ [Ferāvecān] (fā'nın fethiyle) Merv kazāsında bir karye adıdır.

الْفَرْجُ [el-Ferec] (fethateynle) Muḥammed b. Yaçqūb el-Ferecī nām zāhid-i meşhūrun ceddı ismidir, ceddine mensūbdur.

[ف ر ب ج]

الْإِفْرِنْبَاجُ [el-ifrinbāç] (إِخْرِنْبَاجٌ [iḫrinçām] vezninde) Biryān olan kuzunun derisinin kenārları kurumağa başlamak ma'nāsınadır; yukālu: إِفْرِنْبَاجٌ جِلْدُ الْحَمَلِ إِذَا شَوِيَ فَيَسَّ أَعَالِيَهُ

[ف ر ت ج]

الْفِرْتَاخُ [el-firtāç] (tā-yı fevkiyye ile قِرْطَاسٌ [qirṭās] vezninde) Deve kısmına mahsūs bir damga adıdır. Ve Tayyi' kabilesine mahsūs bir mevziç adıdır.

[ف ر ح ج]

الْفَرْحَجَةُ [el-ferḥacet] (hā-yı mühmele ile دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Apışını ayırarak yürümek ma'nāsınadır; yukālu: فَرْحَجَ

فِي مَشْيِهِ إِذَا تَفَحَّجَ

الْفَرْحَجِيُّ [el-ferḥacā] (fā'nın fethi ve kasr ile) فَرْشَحَةٌ [ferşehat] hāletine şebīh yürümeğe denir. Ve فَرْشَحَةٌ [ferşehat] nāka sağılırken apışını ayırmağa denir; yukālu:

يَمْشِي الْفَرْحَجِيُّ وَهِيَ شَبَهُ الْفَرْشَحَةِ

[ف ر ن ج]

الْإِفْرَنْجَةُ [el-ifrencet] (hemzenin kesriyle) Efreng mu'arrebidir ki hālen Frenk ta'bīr olunan tā'ifedir. Murād Fransız kavmi olacaktır, ḥazelehumullāhu ta'ālā. Bunda kıyās olan, rā' meksūr olmaktır, إِسْفِنْتُ [isfinṭ] vezninin mahrecine ihrāç için. Gerçi onun da fā'sının fethi lügattir, lākin kesri a'lādır.

[ف س ح]

الْفَاسِجُ [el-fāsiç] فَاشِجٌ [fāsiç] vezninde ve mürādifidir ki zikir olundu. Ve şol nākaya denir ki buğuru ta'cīl eylemekle çekilme vaktinden mukaddem ona aşmış ola. Ve cüst ve çabuk genç nākaya denir.

التَّفْسِيجُ [et-tefsiç] تَفْشِجٌ [tefşic] vezninde ki şīn-i mu'ceme iledir ve mürādifidir ki zikir olunur.

الْإِفْسَاجُ [el-ifsāç] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi boşlayıp terk ve ferāgat eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: أَفْسَجَ عَيْيَ أَيُّ تَرَكَبِي

وَحَلَى عَيْنِي

[ف ش ج]

أَفْشَجُ [el-feşç] (fā'nın fethi ve şīn-i mu'cemenin sükūnuyla) Davar tebevül eylemek için paçalarını gerip ayırmak ma'nāsınadır; yukālu: فَشَجَ الْحَمَارُ فَشَجًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا فَوَّجَ بَيْنَ رَجُلَيْهِ لِيَبُولَ

أَتَفْشِجُ [et-tefşic] [tef'īl] vezninde) ve

أَتَفْشِجُ [et-tefeşşuc] [tefa'ul] vezninde) O ma'nāyadır. Ve

تَفْشِجُ [tefşic] Aşışımı ayırarak yürümek ma'nāsınadır; yukālu: فَشَجَ فِي مَشْيِهِ إِذَا تَفَحَّجَ

أَلْفَشْفَارِجُ [el-feşfāric] (fā'nın fethi ve kesriyle) Bir nev' ta'ām adıdır. Ve bu فَعْفَالِكُ [fa'fālik] veznindedir. Mütercim der ki zāhiren bu pīş-pāre mu'arrebidir ki pişmānī helvā ta'bīr olunan helvādır.

[ف ض ج]

أَتَفْضِجُ [et-tefağduc] (dād-ı mu'ceme ile تَفْعُلُ [tefa'ul] vezninde) Seyelān eylemek vechiyle kılların dipleri terleyip nem-nāk olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَفَضَّجَ مِيسَالِ الرَّجُلِ عَرَقًا إِذَا عَرَقَتْ أَصُولَ شَعْرِهِ وَلَمْ يَسِلْ mezbūr عَرَقًا kelimesi temyizdir. Ve pek semirmekten yağı yarılıp çatlamak ma'nāsınadır; yukālu: تَفَضَّجَ جَسَدُهُ بِالشَّحْمِ إِذَا أَخَذَ مَأْخَذَهُ فَانْتَشَقَّتْ عُرُوقُ Ya'nī “Şol derecede semirip tavlandı ki gövdesinde gereği gibi basacak yerlerini basıp sıkıştırmakla mudgalar aralarında yağların medāhilinde olan etlerin damarları yarılıp çatladı.” Lisānımızda semizlikten yağı yarılmak ta'bīr olunur. Ve hayvānın gövdesinin eti eksilip mehzūl olmak ma'nāsınadır; yukālu: [Ve] تَفَضَّجَ بَدَنُ النَّاقَةِ إِذَا تَحَدَّدَ لَحْمُهَا

تَحَدَّدُ [taḥaddud]-i lahm, gövdenin eti eksilip mehzūl olmak ma'nāsınadır ki o sürette çukur çukur olur, niteki Mü'ellif “خ،د،د” māddeinde beyān eylemiştir, yoksa pek semizlikten oluklanmak ma'nāsına değildir. Gerçi maddenin ona dahi müsā'adesi vardır. Ve

تَفَضَّجُ [tefağduc] Bollalamak ma'nāsınadır; yukālu: تَفَضَّجَ الشَّيْءُ إِذَا تَوَسَّعَ

أَلْإِنْفِضَاجُ [el-infiḏāc] [infi'āl] vezninde) Bu dahi kılların dipleri terleyip nem-nāk olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَفَضَّجَ عَرَقًا بِمَعْنَى تَفَضَّجَ وَانْفِضَاجَ الْفَرْجَةِ إِذَا تَبَيَّنَ Ve zulmet yāhūd sis ve bulut bertaraf olmakla ufk-ı āsumān ayān olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَفَضَّجَ الْفَرْجَةَ إِذَا تَبَيَّنَ Ve göbek çatlayıp açılmak ma'nāsınadır; yukālu: تَفَضَّجَ الْفَرْجَةَ إِذَا انْفَتَحَتْ Ve kova ve kırba makülesinin içinde olan suyun mecmū'u akmak ma'nāsınadır; yukālu: تَفَضَّجَ الدَّلْوُ إِذَا سَالَ مَا فِيهَا Ve bir iş gevşeyip vahn ve za'f bulmak ma'nāsınadır; yukālu: تَفَضَّجَ الْأَمْرَ إِذَا اسْتَرْخَى Ve za'f ve ifrāt üzere semirmek ma'nāsınadır; yukālu: تَفَضَّجَ الْبَدَنَ إِذَا سَمِنَ جَدًّا

أَلْفَضِجُ [el-feḏic] [emīr] vezninde) Tere itlāk olunur, عَرَقُ [araḳ] ma'nāsına.

أَلْمِضْجُ [el-miḏāc] [miḥrāb] vezninde) عَمِضَاجُ [ifḏāc] ma'nāsınadır ki vücūdu iri ve semiz olup süst ve sölpük olan kimsedir.

[ف ل ج]

أَلْفَلَجُ [el-felc] (fā'nın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Fevz ve zafer ma'nāsınadır; yukālu: فَلَجَ الرَّجُلُ عَلَى خَضَمِهِ فَلَجًا مِّنَ الْبَابِ

Kāle'ş-şārih ve الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا ظَفَرَ عَلَيْهِ وَفَارَزَ fi'l-meseli: "مَنْ يَأْتِ الْحَكْمَ وَحْدَهُ يَفْلُجُ" Ya'nī "Hākim huzūruna hasmsız tenhāca varan adam fevz bulur", zīrā onu tekzīb eder yoktur. Fī-zamānīnā 'arz-ı rüşvet eylediğine mebnīdir. Ve

فَلَجْ [felc] Bölmek ma'nāsınadır; yukālu: فَالَجَ الشَّيْءَ يَبْنَهُمْ إِذَا قَسَمَهُ Ve bir nesneyi nisfindan yarıp iki pāre kılmak ma'nāsınadır; yukālu: فَالَجَ الشَّيْءَ إِذَا شَقَّهُ بَضْمَيْنِ Ve çiftçi zirā'at için tarlayı söküp sürmek ma'nāsınadır; yukālu: فَالَجَ الْأَكَاذُ الْأَرْضَ إِذَا شَقَّهَا لِلزَّرَاعَةِ Ve cizye ve harāc farz ve takdīr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: فَالَجَ الْجَزِيَةَ وَالْفَلَجُ kavli فِي الْجَزِيَةِ إِذَا فَرَضَهَا Mü'ellifin فِي الْجَزِيَةِ takdīrindedir. Ve Nihāye'nin beyānına göre فَالَجْ [felc] dedikleri zikri ātī mikyālden me'hūzudur. Ve bu ma'nā işbu: "إِنَّ عَمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ بَعَثَ حُذَيْفَةَ وَعُثْمَانَ بْنَ حُنَيْنٍ إِلَى السَّوَادِ فَفَلَجَا الْجَزِيَةَ عَلَى أَهْلِهَا" Ehl-i sevād harāclarını gilālden edā eder olmalarıyla mikyāl-ı mezbūrdan farz ve takdīr ma'nāsı ahz olunmuştur. Ve فَالَجْ [Felc] Başra ile Đariyye beyninde bir mevzi' adıdır.

الْإِفْلَاحُ [el-iflāc] (hemzenin kesriyle) Bu dahi fevz ve zafer bulmak ma'nāsınadır; yukālu: أَفْلَحَ الرَّجُلُ عَلَى خَصْمِهِ إِذَا ظَفَرَ وَفَارَزَ Ve zafer-yāb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَفْلَحَهُ اللَّهُ عَلَى أَيِّ أَظْفَرَهُ Ve hasm üzere irād eylediği delīl ve bürhānı metīn ve rāst ve rūşen kılmak ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: أَفْلَحَ بُرْهَانُهُ إِذَا قَوْمَهُ وَأَظْفَرَهُ

الْفُلْجُ [el-fulc] ve

الْفُلْجَةُ [el-fulcet] (fā'ların zammıyla) فَالَجْ [felc] ve إِفْلَاحُ [iflāc]ın ma'nā-yı evvelerinden ismdir, fevz ve zafer ma'nāsınadır; yukālu: لِمَنْ الْفُلْجُ وَالْفُلْجَةُ أَيُّ الطَّفَرِ وَالْفُورُ

التَّفْلِيحُ [et-teflīc] (tefīl) [tefīl] vezninde) Bu dahi bölmek ma'nāsınadır; yukālu: فَالَجَ الشَّيْءَ تَفْلِيحًا إِذَا قَسَمَهُ

الْفَلَجُ [el-filc] (fā'nın kesriyle) Bir ma'rūf ölçek addır. Nihāye ve Muğrib'de bu vec-hile mersūmdur ki فَالَجْ [fālec] lām'ın fet-hiyle bir nev' ölçek adıdır. Süryānī olan fālfā mu'arrebidir, فَالَجْ [filc] dedikleri ölçekten kebīrdir; كُرٌّ مُعَدَّلٌ [kurr mu'addel]in iki humusudur. Ve Tehzīb'de فَالَجْ [fālec] كُرٌّ كَبِيرٌ [kurr kebīr]in nısfı ve فَالَجْ [filc] Süryānīde fālfā dedikleri ölçektir diye mübeyyendir. Ve

فَلَجْ [filc] Nısf ma'nāsınadır ki iki bölünen şey'in yarısıdır; fā'nın fethiyle de cā'izdir; ve yukālu: هُمَا فَلَجَانِ أَيُّ نَضْمَانِ

الْفَلْعُ [el-felec] (fethateynle) İki ayakların aralıkları açık ve gergi olmak ma'nāsınadır ki apşak olmaktan şibārettir. Ve dişler seyrek olmak ma'nāsınadır. Ümmehāt-ı sā'ireden bunlar bāb-ı rābī'den masūg ve 'uzveyn-i merkūmeyne ve sāhiblerine vasf olarak mersūmdur. Meselā yukālu: فَالَجَ الرَّجُلُ وَفَلَجَ نَعْرُهُ

فَلْعُ [felec] Nehr-i sağıre itlāk olunur. Cevherī lām'ın sükūnuyla takyīd eylemekle galat eylemiştir.

أَفْلَحُ الْأَسْنَانُ [eflecu'l-esnān] Seyrek dişli kişiye denir, فَالَجْ [felec]-i mersūmdan sıfattır. Bunda elbette اسْنَانٌ [esnān] lafzının zikri lāzımdır, def-i iltibās için; yukālu: رَجُلٌ أَفْلَحُ الْأَسْنَانَ أَيُّ مُتَبَاعِدٍ مَا بَيْنَهَا

أَفْلَعُ [eflec] Kollarının aralığı küşāde ve meydānlı olan kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ مَا بَيْنَ الثُّدَيْنِ أَفْلَعُ أَيُّ الْبَعِيدِ مَا بَيْنَ يَدَيْهِ Cevherī 'unvānında ya'nī memelerinin aralığı açık olanla tefsīr eylemekle galat eylemiştir.

فَالِج [el-fālic] (خَارِجٌ [hāric] vezninde) Şol iki hörgüçlü ‘azîmü’l-cüsse erkek deveye denir [ki] Sind ülkesinden mahsûs dırâb için etrâf-ı memâlike celb olunur; Türkîde buğur ta‘bîr olunur. Ve

فَالِج [fālic] Nasîbli gālîb ve fâ‘iz olan oka ıtlāk olunur. *Nihāye*’de ve fî hadîsi Sa‘d: “فَأَخَذْتُ سَهْمِي الْفَالِجَ” أَي الْقَامِرِ الْعَالِبِ وَيَجُوزُ أَنْ يَبَارِعِيهِ بِكُونِ الشَّهْمِ الَّذِي سَبَقَ بِهِ فِي التَّصَالِ mersûm olmakla kumar okundan ve nişân okundan e‘amm olur. Ve

فَالِج [fālic] Ma‘âzallâhi ta‘âlâ bir maraz adıdır ki a‘zâ gevşeyip bedeninin bir yanı tutmaz olur. Hılt-ı balgameynin insibâbı sebebiyle mesâlik-i rûhun kapanmasından olur. Nısf-ı a‘zâyı şakk eylediği için ıtlāk olunmuştur; yukâlu: أَصَابَهُ الْفَالِجُ وَهُوَ اسْتِرْحَاءٌ لِأَحَدِ شَقِيئِ الْبَدَنِ لِانْتِصَابِ جِلْبِطٍ بَلْعَمِي تَنْسُدُ مِنْهُ مَسَالِكُ الرُّوحِ Ve

فَالِج [Fālic] Esmâ-i ricâldendir: Fālic b. Hālāve, ‘Arabdan bir kimsedir ki: “أَنَا مِنْهُ” meselinin menşei’dir. Aslı budur ki beyne’l-‘Arab yūmü’r-raqam] ile müte‘āref olan yevm-i melhamede Uneys nām ser-gerde esîrlerini katlederken mezbûr Fālic’e sen dahi Uneys’e mu‘āvenet eylemez misin dediklerinde أَنَا مُتَعَاوِنٌ بِكَ مِثْلَ مَنْ دَعَاكَ بِرِيءٍ مِنْهُ “أَنَا مِنْهُ فَالِجٌ بِنُ خَلَاوَةٍ” demek mesel kalmıştır.

الْمَفْلُوحُ [el-meflūc] Zikr olunan فَالِج [fālic] marazına mübtelâ kişiye denir; yukâlu: فُلِحَ الرَّجُلُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ فَهُوَ مَفْلُوحٌ

الْفَلُّوجَةُ [el-Fellūcet] [seffūdet] vezninde) Sevād-ı ‘Irāk’ta vākî‘ karyeye denir. Cem‘i فَلَالِجٌ [felālīc]dir, فَلَالِجُ السَّوَادِ أَي فُرَاهَا Ve

فَلُّوجَةٌ [fellūcet] Zîrâ‘at için nats olmuş tar-

laya ıtlāk olunur. Ve ‘Irāk’ta bir mevzi‘ adıdır.

الْفَلِجَةُ [el-felīcet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Çadırın şukkalarından bir şukkaya denir.

الْفَلُّوجُ [el-fellūc] (تَنُورٌ [tennūr] vezninde) Yazıcıya ıtlāk olunur, كَاتِبٌ [kātib] ma‘nāsına; yukâlu: هُوَ فُلُّوجٌ أَي كَاتِبٌ Mütercim der ki bu mādde elbette فَلِج [felc] māddesinden me‘hūzdur, zāhiren taksîm ma‘nāsından olmak gerektir. Hele fevz ve zafer ma‘nāsı, kâtibe göre ba‘iddir, zîrâ kâtib ile ihtiyâc hem-adeddir. Ve bir mevzi‘ adıdır.

الْمُفَلِّعُ [el-mufellec] (مُعْظَمٌ [mu‘azzam] vezninde) Râst ve müstakîm olmayan nesneye ıtlāk olunur, gūyâ ki saptığı yerden iki bölünmüştür; yukâlu: أَمْرٌ مُفَلِّعٌ أَي عَيْزٌ مُسْتَقِيمٌ Ve

مُفَلِّحُ الثَّنَائِيَا [mufellecu’s-şenâyâ] Ön dişleri seyrek olan kimseye denir; yukâlu: رَجُلٌ مُفَلِّحُ الثَّنَائِيَا أَي مُنْفَرِجُهَا

إِفْلِجٌ [İflīc] [izmīl] vezninde) Bir mevzi‘dir.

فَلَجَةٌ [Felcet] (حَفْزَةٌ [hamzet] vezninde) Mekke ile Başra beyninde bir mevzi‘dir.

التَّفْلُجُ [et-tefelluc] (تَفْعُلٌ [tefa‘ul] vezninde) Yarılıp çatlamak ma‘nāsınadır; yukâlu: تَفَلَّجَتْ قَدَمُهُ إِذَا تَشَقَّقَتْ

[ف ن ح]

الْفُنُجُ [el-funuc] (fā’nın ve nūn’un zamımıyla) فُجُجٌ [fucuc] ma‘nāsınadır ki sakîl ve bî-meze kimselere denir.

فَنَجٌ [Fennec] (بَقْمٌ [baqqam] vezninde) Tabî‘înden bir zâtıdır ki ondan Şeyhü’l-Yemen Vehb b. Munebbih rivāyet-i hadîs eylemiştir. Ve başka bir muhaddis ismidir.

فَنَجٌ [fenec] (جَبَلٌ [cebel] vezninde) Fenek

mu'arrebidir ki Fārisīdir, Türkīde karsak ta'bīr olunan cānvere denir ki derisinden a'lā kürk olur.

[ف ن ز ج]

الْفَنْزَجُ [el-fenzec] (fā'nın ve zā-yı mu'cemenin fethiyle) 'Aceme mahsūs bir güne raks ismidir ki el ele alıp raks ederler. Peñçe mu'arrebidir, Türkīde sıra rakası ta'bīr ettikleridir. Mütercim der ki فَنْزَجُ [fenzec] kezālik peñçe mu'arrebidir ki ehl-i Fürsün müsteraka dedikleri eyyām-ı hamsedir. Ve onlar āhnuved, ušteved, isfend, hešt, heštvištir; ehl-i takvīm beyninde müsta'emeldir.

[ف و ج]

الْفَوْجُ [el-fevc] [مَوْجُ] [mevc] vezninde) Gürüh ve cemā'at ma'nāsınadır: Cem'î فَوْجُ [fuvūc] gelir, fā'nın zammiyla ve أَفْوَجُ [efvāc] gelir ve cem'ü'l-cem'î أَفَوِجُ [efāvīc] ve أَفَوِجُ [efāvīc] gelir; yukālu: قَدْ أَقْبَلَ فَوْجٌ مِنَ النَّاسِ أَي جَمَاعَةٌ Ve

فَوْجٌ [fevc] Masdar olur, rā'iha-i tayyibe yayılıp kokmak ma'nāsına, فَوْجٌ [favḥ] ma'nāsında lügattir; yukālu: فَاجَ الْمَسْكُ يَفْجُو: فَاجٌ إِذَا فَاحَ أَي انْتَشَرَتْ رَائِحَتُهُ يَاهُودٍ سَرِينٌ أَوْ يَاهُودٍ سَرِينٌ إِذَا بَرَدَ فَاجَ النَّهَارِ إِذَا بَرَدَ

الْإِفَاجَةُ [el-ifācet] [إِفَادَةٌ] [ifādet] vezninde) Sür'atle yürümek ma'nāsınadır; yukālu: أَفَاجَ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ Ve seğırtmek ma'nāsınadır; yukālu: أَفَاجَ الْقَرْسُ إِذَا عَدَا Ve develeri bölük bölük ve gürüh gürüh suya salıvermek ma'nāsınadır; yukālu: أَفَاجَ الرَّجُلُ إِذَا أَرْسَلَ الْإِبِلَ عَلَى الْحَوْضِ قِطْعَةً قِطْعَةً

الْفَائِجَةُ [el-fā'icet] İki yüksek yerin yāhūd iki tepenin aralığında olan geniş yere denir. Ve cemā'at ma'nāsınadır.

الْفَيْجُ [el-feyc] (fā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Peyk-i Fārisī mu'arrebidir ki bir mahalden mahall-i āhere tahrīrāt götüren piyādedir; ıstīlāhımızda sā'ī ta'bīr olunur. Ve cemā'at-i insāniye denir. Ve esmā' vü elkāb-ı ricāldendir; Aḥmed b. Ḥasan el-Feyc ve Hibetullāh el-Feyc ve Ebū Reşīd el-Feyc ve Aḥmed b. Muḥammed el-İsbahānī ibnu'l-Feyc muhaddislerdir. Ve cemā'at ma'nāsında فَيْجٌ [feyc] kelimesinin aslı فَيْجٌ [feyyic] idi كَيْسٌ [keyyis] vezninde, ba'dehu tahfif olundu, هَيْيٌ [hey-yin] ve هَيْيٌ [heyn] kelimeleri gibi. Cem'î فُيُوجٌ [fuyūc] gelir. 'Alā-kavlin فُيُوجٌ [fuyūc] zindān beqçilerine denir ki dā'imā zindāna girip çıkıp hirāset ederler. Pes cem' sīgası onlara muhassas olmuştur. Bunlar dahi peyk makülesi serhenglerdir. Hālā rikāb-ı sultānīde olan peykler sür'atle emr ü kelām-ı sultānīyi icrā için mürettebdir.

Mü'ellifin aslını beyānı, vāvī olduğuna telmīhe mebnīdir ki aslı فَوِجٌ [fevīc] idi, كَرِيمٌ [kerīm] vezninde; vāv üzere kesrenin sıklıktan nāşī kesre hazf olup kelimedeki vāv ve yā' müctemī' olmak kā'ide-i meşhūresine mebnī vāv, yā'ya kalb ve idgām olunmuştur, niteki جَيْدٌ [ceyyid] ve سَيْدٌ [seyyid] kelimeleri dahi böyledir. Ve ma'lūm ola ki Suyūḫī 'aleyhi'r-rahmetin *İtkān*'da ve *Muzhir*'de beyān eylediği üzere ba'zı mu'arrebāt vardır ki 'Arab onu temellük ve onda iştikāk ve tasrīfle tasarruf ederler. Meselā لِحَامٌ [licām] kelimesi ki لِكَامٌ [ligām] mu'arrebidir. Cem'inde كُتِبَ [kutub] dediler, كِتَابٌ [kitāb] ve كُتِبَ [kutub] gibi. Ve ondan فِئٌ ve سِغَا تاسarruf edip تَلَجَمٌ تَلَجُمًا ve أَلَجَمَةُ إِلْجَامًا dedi-ler. Kezālik دِيْوَانٌ [dīvān] lafzının دَوَاوِينٌ [devāvīn] üzere cem'lendirip ve ondan

fi'l ahz edip دُونَ تَدْوِينًا dediler. Hattā دِينَارٌ [dīnār] gibi دِيْوَانٌ [divān] lafzını isti'mâlde temekkünle gūyā ki mu'arreb değildir, belki 'Arabīdir diye iddi'āya mebnī aslı دِيْوَانٌ [divvān] olup vāveynin biri yā'ya ibdāl olundu diye iddi'ā'ī hükm eylediler. Pes zikr olunan peyk mu'arربی فَيْحٌ [feyc] dahi bu kabilden olur, gūyā ki sür'at ma'nāsından me'hūzdur, binā'en'aleyh cem'inde فَيُوحٌ [fuyūc] dediler.

التَّفْوِيحُ [et-tefvīc] (تَفْعِيلٌ [tefvīl] vezninde) Tebrīd ma'nāsınadır, berd-i nehār ma'nāsına olan فَوْحٌ [fevc]den me'hūzdur; tekülü: لَسْتُ بِرَائِحٍ حَتَّى أَفْوِحَ أَي أَبْرِدَ عَنْ نَفْسِي Ya'nī "Gündüz serinlenip nefsim bir mikdār müsterīh olmadıkça ben gidici değilim."

الِاسْتِفَاحَةُ [el-istifācet] اِسْتِحْفَافٌ [istiḥfāf] ve اِسْتِسْرَاعٌ [istisrāc] ma'nāsınadır; yukālu: اِسْتُفِيحُ فُلَانٌ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ أَي اِسْتَحْفَفَ

[ف ه ج]

الْفَيْهَجُ [el-feyhec] صَيْقَلٌ [şayqal] vezninde) Bādeye denir, خمر [ḥamr] ma'nāsına. Ve bāde ölçtükleri peymāneye denir. Ve süzgüye denir, مِشْفَاةٌ [mişfāt] ma'nāsına.

[ف ه ر ج]

فَهْرَجٌ [Fehrec] جَعْفَرٌ [cafer] vezninde) Fehre mu'arrebidir ki İştāhr eyāletinde çöl tarafında vākī' bir kaza ismidir.

[ف ي ج]

الْفَيْحُ [el-feyc] (fā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Çukur olup yatımlı ve oturaklı düz yere denir.

FASLU'L-ḲĀF

(فَضْلُ الْقَافِ)

[ق ب ج]

الْقَابُ [el-ḳabc] (ḳāf'ın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Keklik kuşuna denir, حَجَلٌ [ḥacel] gibi. Müfredi قَبِجَةٌ [ḳabcet]tir ki erkeğine ve dışisine itlāk olunur. Şārihin beyānına göre kebk-i Fārisī mu'arrebidir.

[ق ج ق ج]

الْقَاقِجَةُ [el-ḳaḳcacet] زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) 'Araba mahsūs bir la'ib adıdır ki ona عَظْمٌ وَضَاحٌ [azmu vaḍḍāḥ] dahi derler.

[ق ر ب ج]

الْقُرْبَعُ [el-ḳurbec] قُرْطَقٌ [ḳurtaḳ] vezninde) Dükkāna denir, حَانُوتٌ [ḥānūt] ma'nāsına, niteki كُرْبَعٌ [ḳurbec] dahi bu ma'nāyadır. Şārihin beyānına göre bunlar külbe-i Fārisī mu'arrebidir.

[ق ر ع ج]

الْمُقْرَعُ [el-muḳar'ac] مُسْرَهْدٌ [muserhed] vezninde) Uzun şey'e denir.

[ق ط ج]

الْقَطَّاحُ [el-ḳaṭāc] سَحَابٌ [sehāb] vezninde) ve

الْقَطَّاحُ [el-ḳiṭāc] كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Gemi halatına ve palamarına denir, قَلْسٌ [ḳalsu's-sefīnet] ma'nāsına.

الْقَطْحُ [el-ḳaṭc] مَزْجٌ [mezc] vezninde) Gemi halatını muhkem bükmek ma'nāsınadır; yāhūd halat ile kuyudan su çekmek ma'nāsınadır; yukālu: قَطَّحَ الرَّجُلُ قَطْحًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَحْكَمَ قَتَلَ الْقَطَّاحُ أَوْ اسْتَمَى مِنَ الْبِئْرِ بِالْقَطَّاحِ

[ق ل ج]

الْقَوْلِيُّ [el-kūlenc] (ḳāf'ın fethi ve zamımı ve lām'ın fethiyle ve ba'zen meksūr olur yāhūd dā'imā meksūrdur) Em'ā'ya müte'allik bir marazdır ki mūlim ve mūci' ve hurūc-ı rīhe ve def'-i tabī'ye māni'dir. Lisānımızda dahi kulunc ta'bīr olunur. *Muzhir*'in beyānına göre bu mu'arrebdir, ya'nī kūlenc mu'arrebdir, zīrā elfāz-ı 'Arabiyede ḳāf ve cīm müctemī' olmaz. Ve ba'zı müfredāt-ı tibbiyyede zikr olunduğu üzere maraz-ı mezbūr kolon dedikleri ikinci bağırsağa 'arız olur, tabī'ati muhtebis eylemekle riyāh ve fazalātın hurūcu müte'assir olur.

[ق ن ج]

قَنْنَج [Ḳinnevc] [سِنَوْر] [sinnevr] vezninde) Hindistān'da bir beldedir, Sultān Maḥmūd-ı Ğaznevī feth eylemiştir.

[ق ن ف ج]

الْقَنْفِيح [el-ḳinfiç] (ḳāf'ın ve fā'nın kesriyle) Semiz ve döşekli dişi eşeğe denir.

[ق و ج]

قَاج [Ḳāc] Esmādandır: Aḥmed b. Ḳāc muhaddistir.

FASLU'L-KĀF

(فَضْلُ الْكَافِ)

[ك أ ج]

الْكَاجُ [el-ke'c] (kāf'ın fethi ve hemzenin sükūnuyla) Bir kimsenin hamākatinin müzdād olmak ma'nāsınadır; yukālu: كَاجُ الرَّجُلِ كَاجًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا زِدَادَ حُمُقُهُ

الْكَتَابُ [el-ki'āc] [كِتَاب] [kitāb] vezninde) Be-gāyet bönlük ve ahmak ve nādānlık ma'nāsınadır; yukālu: بِهِ كِتَابٌ أَيُّ حِمَاقَةٍ وَفَدَامَةٌ

[ك ث ج]

الْكَعْجُ [el-ke'c] (kāf'ın fethi ve s̄ā-yı müsellenenin sükūnuyla) Ta'āmdan kifāyet mikdārı yemek, 'alā-kavlin etrāftan celb-i zehā'ir edip çoğaltmak ma'nāsınadır; yukālu: كَتَجَّ مِنَ الطَّعَامِ كَتَجًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَكَلَ مِنْهُ مَا يَكْفِيهِ أَوْ انْتَارَ مِنْهُ فَأَكْتَرَهُ Mü'ellifin tefsīr-i mezkūru istihdāma mahmūldür, zīrā kavli evvelde vāki' ta'āmdan murād ta'ām-ı me'kūldür ve sāniden ki zamīr ile meknīdir, murād buğday makūlesi zahīredir, zīrā 'Arablar o makūle galleye طَعَام [ṭa'ām] itlāk ederler, deveye مَال [māl] itlāk ettikleri gibi.

[ك ج ح]

الْكَجَّةُ [el-kucet] [لُجَّة] [lucet] vezninde) Etfāla mahsūs bir la'ibdir ki paçavrayı top edip oynarlar. Hālā bu diyārlarda kayıştan yaparlar.

الْكَعْجُ [el-kecc] [لِج] [lecc] vezninde) Top oynamak ma'nāsınadır; yukālu: كَجَّ الصَّبِيُّ كَجًا إِذَا لَعِبَ بِالْكَجَّةِ

الْكَجْكَجَةُ [el-kekeccet] [زَلْزَلَةٌ] [zelzelet] vezninde) Bu dahi bir gūne la'ibdir ki İSTُ الْكَلْبَةُ [istu'l-kelbet] dahi derler. Ba'zı

müfredâtta كُجَّة [kucce] bu güne mübey-yendir ki bir mendil makûlesini büküp oturanların arkalarından dolandırır, ona siviştir ve götüne koydum oyunu ta'bîr ederler.

كُج [Kucc] (kâf'ın zammıyla) Esmâdandır: Kûteybe b. Kucc, Buḥārâlı bir muhad-distir. Ve Yûsuf b. Aḥmed b. Kecc el-Ḳâdî ki kâf'ın fethiyledir, e'imme-i Şâfi'iyededir.

[ك د ج]

الْكَدَج [el-kedc] (kâf'ın fethi ve dâl'in sükûnuyla) Meşrûbu ifrâta gitmeyip kifâyet mikdârı içmek ma'nâsınadır; yukâlu: كَدَجَ الرَّجُلُ كَدَجًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا شَرِبَ إِذَا شَرِبَ مِنَ الشَّرَابِ كِفَايَةً

[ك ذ ج]

الْكَذَج [el-kezc] (kâf'ın vezâl-ı mu'cemenin fethiyle) Gede-i Fârisî mu'arrebidir ki hâne ve me'vâ ma'nâsınadır; Fârisîde mey-gede ve mey-hâne demektir.

[ك ز ج]

الْكَرَج [el-Kerec] (fethateynle) Cüd ve şecâ'atle meşhûr Ebû Dulef el-İclî nâm emîrin binâ-kerdesi bir beldedir ki Hemedân ile İsfahân beynindedir. Ve Dînever kazâsında bir karye adıdır. Ve

كَرَج [kerec] Masdar olur, ekmek makûlesi nesne küflenmek ve çiçeklenmek ma'nâsına; yukâlu: كَرَجَ الْحَبْرُ كَرَجًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا فَسَدَ وَعَلْتُهُ حُضْرَةٌ

الْكَوَج [el-kurrec] (kâf'ın zammıyla) [kub-ber] vezninde) Kere-i Fârisî mu'arrebidir ki atın tayına denir, مُهْرٌ [muhr] ma'nâsına.

الْكَوَجِي [el-kurreciyy] (yâ-yı nisbetle) Muhannes ve me'bûn şahsa itlâk olunur;

insân taylaklarıyla uğraştığına mebnî itlâk olunmuştur; yukâlu: هِيَ كُرْجِي أَبِي مُحَنْتٌ

الْكَوَارِجَةُ [el-kerâricet] (kâf'ın fethiyle) ve الْكُرَيْرِجُ [el-kureyric] (فُرْعَمِلٌ [kuzamîl] vezninde) Bir nev' yeşil ve kısaca balık adıdır. Ba'zıların beyânına göre uskumru balığıdır.

الْإِكْتِرَاعُ [el-iktirâc] (إِفْتِعَالٌ [ifti'âl] vezninde) ve

التَّكْرِيعُ [et-tekrîc] (تَفْعِيلٌ [tef'îl] vezninde) ve

التَّكْرُجُ [et-tekerruc] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Bunlar da bir nesne küflenip çiçeklenmek ma'nâsınadır; yukâlu: إِكْتَرَجَ الْحَبْرُ وَكَرَجَ مُتَعَرِّجٌ إِذَا فَسَدَ وَعَلْتُهُ حُضْرَةٌ Fârisîde zikr olunan küfe kere denmekle كَرَج [kerec] ondan mu'arreb olup ba'de mu'tasarrıf olmak ba'd değildir.

[ك ر ب ج]

الْكَرْبَعُ [el-kurbec] (فُرْطَقٌ [kurtak] vezninde) كُرْبَع [kurbec] gibi bu dahi çarşı dükkânına denir, حَانُوتٌ [hânüt] ma'nâsına, 'alâ-kavlin bakkâl dükkânında olan satılık metâ' ve eşyasına denir. Mütercim der ki Fârisîde dükkâna kurbe [kurb] denmekle كُرْبَع [kurbec] ve فُرْبَع [kurbec] ondan mu'arrebdir.

[ك س ج]

الْكَوَسَجُ [el-kevsec] (kâf'ın fethi ve zammiyle) Ma'lûmdur ki Fârisîde ve Türkîde köse ta'bîr olunur, sakalı az kimsedir ve bu mu'arrebdir. Ve

كُوسَج [kevsec] Bir türlü balığın ismidir ki bıçkı tarzında hortumu olur. Bu balık okyânûsta olur, 'azîmü'l-hilkat ve ziyân-kâr ve sâ'il bir balıktır ve bu ismle ma'rûftur. Ve

كُوسَجْ [kevsec] Dişleri eksik olan kimseye denir, ya'nî māder-zād yirmi sekiz dişli olan kimseye denir.

Şārih der ki كُوسَجْ [kevsec]lerin dişleri nākıs olur. Ve ağır yürüyüştü ayağı künd ve batī olan beygire denir.

الْكُوسَجَةُ [el-kevsecet] [دَحْرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) Bir kimse köse olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا صَارَ كُوسَجًا الرَّجُلُ إِذَا صَارَ كُوسَجًا

[ك س ب ج]

الْكُوسْبُحُ [el-kusbuç] [بُرْقُعُ] [burçu] vezninde) Kusub-i Fārisī mu'arrebidir ki susam posasına denir. Türkīde küspe ta'bīr olunur.

[ك س ت ج]

الْكُوسْتِيحُ [el-kustīç] (kāf'ın zammıyla) Kustī mu'arrebidir. Şol kalın ipe denir ki zimmī tā'ifesi üst esvābının üzerinden kuşanırlar ve bu, zünnār dedikleri ipin gayrıdır. Lākin mü'ellifin zimmīye tahsīsinin vecihi ma'lūm olmadı, zīrā mutlakan Naşārā tā'ifesi kuşanırlar. Sāhib-i *Durer*'in beyānına göre كُوسْتِيحُ [kustīç] parmak gıllatında ipten olur ve zünnār, ibrişimden olur. Ve ba'zılar bunu Mecūs tā'ifesine tahsīs eylediler.

الْكُوسْتُوحُ [el-kustūç] [بُرْقُعُ] [burçu] vezninde) Kuste-i Fārisī mu'arrebidir ki demet mikdārı līfe denir.

[ك ش ع ث ج]

الْكُوشَعُ [el-keşa'sec] (şīn-i mu'ceme ve sâ-yı müsellese ile) ve

[ك ش ع ط ج]

الْكُوشَعَطَجُ [el-keşa'taç] [سَفَرَجَلُ] [sefercel] veznlerinde) İki de müvellededir,

‘Arabī-i sahīh değillerdir. Garībdir ki mü'ellif ma'nālarından sākit olmuştur. Bunu ba'zı müfredatta ‘Arab tā'ifesi beyninde mütevelled olan Rūmī kimse ile beyān eylemişlerdir. Ve ba'zı nüshalarda fā'yla ve tā-yı fevkiyye ile mersūm olmakla onlara göre keşefet mu'arrebî olmak muhtemeldir ki Yehūd havrasına denir.

[ك ل ج]

الْكَلَجُ [el-kelec] (fethateynle) Zātında kerīm olup ve bahādır ve şecī olan adama denir ki vafeyni cāmī'dir. Lisānımızda keleş ta'bīri bundan muharref zann olunur; yukālu: هُوَ كَلَجٌ أَيْ كَرِيمٌ شَجَاعٌ Ve

كَلَجٌ [Kelec] Dabbe kabīlesinden bir civānmerd ve kerīm adam adıdır.

الْكُلُوحُ [el-kuluc] (zameteynle) Yavuz ve şedīd olan adamlara denir.

الْكَيْلَجَةُ [el-keyleçet] (kāf'ın ve lām'ın fethiyle) Bir nev' ölçek adıdır ki hubūbāt ölçülür. Cem'î كَيْلَجَةٌ [keyālicet] ve كَيْلَجٌ [keyālic] gelir. *Muğrib*'in beyānına göre altı yüz dirhem veznini müstev'ib olan ölçektir. Bunu ba'zı usūlde كَيْلَةٌ [keylet] ta'bīr olunan küçük ölçek ile tefsīr eylemişlerdir. Ve

كَيْلَجَةٌ [Keyleçet] Muḥammed b. Şāliḥ nām muhaddisin lakabıdır.

[ك م ج]

الْكَمَجُ [el-kemec] (fethateynle) Uyluğun sağrıya doğru varan ucuna denir.

[ك ن د ج]

الْكَنْدُوحُ [el-kendūç] (kāf'ın fethiyle) Kendū mu'arrebidir ki mahzen şeklinde yaptıkları nihān-hānedir ki içinde metā'

ve eşyā³ hıfz ederler. Asl kendü Fārisīde nesne saklamak için yaptıkları duvarlı büyük sandık şeklinde tahtadan ve çamurdan olan zarfa denir ki Türkīde sarpun ve pe-tek ve kovan ta'bir olunur; mancanaya ve fiçiya da itlāk olunur. Ve zarf-ı mezkūre taşralarda zahā'ir makūlesi vaz⁶ ederler. Ve arı kovanına kendü itlākı teşbīh tarikiyledir. Ve kemer ve duvar binā eden bennā'ların elsinelerinde zebān-zed olan kendece ta'birleri müvellededir, lafz-ı mezbūru çatı ma'nāsına isti'māl ederler ve ona kandese dahi derler.

[ك ن ح]

الْكَاكِنِجُ [el-kākenec] (kāf'ın fethiyle) Ḥorasān şehri olan Herāt nām belde cibālinde nābit bir şecerin zamkıdır. Cemī'-i zamkların eltafidır. Ta'ımında halāvet ve tab'ında kāfūrī bürüdet vardır. Müleyyin ve kurūh-ı mesāneye ve evrām-ı hārreye nāfī'dir. Mü'ellif "ع،ب،ب" māddeinde işbu kākenecin şecer yāhūd nebāt olduğunu imā eylemişti. Bundan başka cemī'-i müfredatta it üzümü nev'inden kınbıl otu dedikleri nebātla müfesser ve müsta'amel olan dānelerinin kırmızı kışırır diye muharrerdir. Bostānī ve cebelī nev'ci olur, Ṭā'if ve sā'ir mahallerde dahi nābittir.

[ك ن ف ح]

الْكُنَافِجُ [el-kunāfic] (ulābiṭ) [عَلَابِطُ] vezninde) Çok şey'e denir ne olursa olsun. Ve etine dolu semiz insān ve hayvāna denir. Ve dāneleri gür ve sık hūşeye sünbüleye ve denir.

FASLU'L-LĀM

(فَضْلُ اللَّامِ)

[ل ب ح]

الْلَبِجُ [el-lebc] (lām'ın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Yere çalmak ma'nāsınadır; yukālu: **لَبِجَ بِهِ الْأَرْضَ لَبِجًا مِنَ النَّبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا** **لَبِجَ بِهِ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ أَيَّ ضَرَعٌ** ve yukālu: **لَبِجَهُ بِالْعَصَا إِذَا ضَرَبَهُ بِهَا**

الْلَبِجُ [el-lebic] [emīr] vezninde) Yere vurulmuş, **مَلْبُوجٌ** [melbūc] ma'nāsınadır. Bu ma'nādandır ki 'Arablar **بَزُكٌ لَبِجٌ** derler, obanın bi'l-cümle develeri obanın çevresinde yere vurulmuş gibi çöküp otursalar. **بَزُكٌ** [berk] **بَارِكٌ** [berk]in cem'idir; yukālu: **بَزُكٌ لَبِجٌ أَيَّ بَارِكَةٌ حَوْلَ الْبُيُوتِ**

الْلُبِجَةُ [el-lubcet] [cū'at] vezninde) ve

الْلُبِجَةُ [el-lubucet] (zammeteynle) ve

الْلُبِجَةُ [el-lebecet] (fetehtla) Demir den düzölmüş birkaç çengelli bir güne büyük oltadır ki bi-'aynihi pençe şeklinde olur. Aralıklarını ayırıp ortasına et koyup san'atla onu kiriş ile bend ederler. Kurt sayyādları onu kurdun memerrine vaz⁶ ederler. Kurt gelip ete saldığı gibi o çengeller çenesine ve boynuna sancılıp kışaç gibi sıkıp ve kiriş dahi boynuna sarılıp der-sā'at kurdu zebūn edip yere çalar. Cem'ci **لَبِجٌ** [lebec] gelir fethateynle ve **لُبِجٌ** [lubec] gelir **ضُرْدٌ** [şurad] vezninde.

الْلَبَاحُ [el-libāc] [kitāb] vezninde) Za'ifü'l-'akl ahmak ve nādāna denir.

[ل ج ج]

الَّلَجَاجُ [el-lecāc] ve

الَّلَجَاجَةُ [el-lecācet] (lām'ların fethiyle) Husūmet ma'nāsınadır. Murād, husūmette 'inād eylemektir, zīrā mü'ellifin *Başā'ir*' de beyānına göre mezcūr ve memnūc olduğu husūsta temādī ve 'inād ma'nāsına mevzū'dur. Türkīde bundan önegülük ile tabīr olunur; yukālu: لَجَجْتُ يَا فُلَانُ تَلَجُّ لَجَاجًا ve yukālu: لَجَجْتُ تَلَجُّ مِنْ: لَجَجْتُ لَجَاجَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ Ve الْبَابِ الثَّانِي أَي تَمَادَيْتَ وَعَبَدْتَ فِي الْخُصُومَةِ

لَجَاجَةٌ [lecācet] Açlığın şiddetinden yürek oynamaya denir; yukālu: فِي فُؤَادِهِ لَجَاجَةٌ أَي فِي حَقْفَانٍ مِنَ الْجُوعِ

الَّلَجُوجُ [el-lecūc] [şabūr] [vezinde] ve

الَّلَجُوجَةُ [el-lecūcet] (hā'yla ki mübāлага içindir) ve

الَّلَجُجَةُ [el-lucecet] (lām'ın zammıyla) **هُمَزَةٌ** [humezet] [vezinde] Pek 'anūd ve muhāsım kimseye denir ki önegü ta'bir olunur.

الَّلَجْلَجَةُ [el-leccet] [زَلْزَلَةٌ] [zelzelet] [vezinde] ve

الَّتَلَجْلَجُجُ [et-telecluc] [تَزَلُّزٌ] [tezelzul] [vezinde] Kelāmi selāset ve talākatle edā eylemeyip ağızında lokma çiğner gibi terdīd ederek sarmaşık söylemek ma'nāsınadır, müttehem adamın dilini çiğnererek töhmetini söylediği gibi; yukālu: لَجَجَ فِي الْكَلَامِ وَتَلَجَجَ إِذَا تَرَدَّدَ فِيهِ

Şārih der ki **تَلَجَجَ** [telecluc] kelāma da sıfat olur, söz ağızda yāhūd içeride tereddüd eylemek ma'nāsına; ve minhu hadīsu 'Alī radiyallāhu 'anhu: "الْكَلِمَةُ مِنَ الْحِكْمَةِ يَكُونُ فِي: صَدْرَ الْمُنَافِقِ فَتَلَجْلَجُ حَتَّى تَخْرُجَ إِلَى صَاحِبِهَا" أَي تَتَحَرَّكُ فِي صَدْرِهِ وَتَقْلُقُ حَتَّى يَسْمَعَهَا الْمُؤْمِنُ فَيَأْخُذُهَا

Ve وَيَعِيهَا

تَلَجَّلَجُ [telecluc] Bir adamın yāhūd kendinin magsüb olan hānesini elinden almak ma'nāsınadır; yukālu: تَلَجَّلَجَ دَارُهُ مِنْهُ إِذَا أَخَذَهَا

الَّلُجُّ [el-lucc] (lām'ın zammıyla) Cemā'at-i kesīreye itlāk olunur.

Şārih der ki bu mādde تَرُدُّ الشَّيْءَ بَعْضُهُ عَلَى تَرُدُّ الشَّيْءِ ve تَزِيدُ الشَّيْءَ بَعْضُهُ ma'nāsına mevzūc olmakla ma'anī-i sā'ire ondan müteferri'dir. Meselā husūmet ve 'inād man'ası, ferāgat eylemeyip onda sebāt üzere tereddüd eylemeyi mutazammındır. Ve cemā'at-i kesīre elbette beri öte tereddüd ederler. Pes bunda لُجٌّ [lucc] ism-i cem' olur. Ve mu'zam-ı mā', tereddüd-i emvācına mebnīdir. İntehā. Ve

لُجٌّ [lucc] Bahrin ve nehrin mu'zamına, ya'nī engin yerine denir; ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿فِي بَحْرِ لُجِّيٍّ﴾ وَيُكْسَرُ إِتْبَاعًا لِلْجِيمِ Ve تَخْفِيفًا

لُجٌّ [lucc] Kılıca itlāk olunur, āb u tābının temevvüciine mebnī. Ve derenin bir tarafına denir. Ve dağın huşūnetli sarp yerine denir. Ve 'Amr b. 'Aş'ın kılıcı ismidir. Ve

لُجٌّ [lucc] Pek siyāh olan devenin vasfında mübālagaten irād olunur, gūyā ki mu'zam-ı bahr gibi temevvüc üzeredir; yukālu: جَمَلٌ أَذْهَمُ لُجٌّ مُبَالَعَةٌ

الَّلُجَّةُ [el-luccet] (hā'yla) Bu dahi cemā'at-i kesīreye ve bahrin ve nehrin engin yerine itlāk olunur. Ve aynaya ve gümüşe itlāk olunur.

الَّلُجَّةُ [el-leccet] (lām'ın fethiyle) Nās'ın gurīv ve feryād ve çağıltılarına denir; yukālu: مَا هَذِهِ اللَّجَّةُ أَي الْأَصْوَاتُ وَالْجَلْبَةُ

الَّتَلَجْلَجُجُ [et-telcīc] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] [vezinde] Suyun engin yerine dalmak ma'nāsınadır;

yukālu: لَجَّحَ الرَّجُلُ إِذَا حَاصَ اللَّجَّةَ

الْيَلْتَجُوخُ [el-yelencūc] ve

الْيَلْتَجِجُ [el-yelencec] (yā'nın ve lām'ın fethiyle) ve

الْأَلْتَجِجُ [el-elencec] ve

الْأَلْتَجُوخُ [el-elencūc] (hemzenin ve lām'ın fethiyle) ve

الْيَلْتَجُوخُ [el-yelencūc] (yā'nın fethi ve lām'ın sükunuyla) ve

الْيَلْتَجُوخِي [el-yelencūciyy] (yā-yı nisbetle) ve

الْأَلْتَجِجِ [el-elencīc] ve

الْيَلْتَجِجِ [el-yelencīc] ve

الْيَلْتَجِجِ [el-yencīc] (lām'sız) ve

الْيَلْتَجُوخُ [el-yencūc] Mecmū'u 'ūd ağacına denir ki tebhīr olunur; buhūru süst ve za'if olan mi'deyi mukavvīdir.

الْإِلْتِجَاعُ [el-ilticāc] [ifti'āl] [ifti'āl] vezninde) Asvāt ve sār nesne karışık ve şūrīde olmak, ihtilāt ma'nāsınadır; yukālu: اِلْتَجَتِ الْأَصْوَاتُ أَيِ اخْتَلَطَتْ

الْمُلْتَجَّةُ [el-multecet] [muhtecet] vezninde) Siyāhı şedīd ve koyu olan göze itlāk olunur; yukālu: عَيْنٌ مُلْتَجَّةٌ أَيِ الشَّدِيدَةُ Ve çayırı ve çemeni pek koyu olmakla şedīdü'l-hudret olan yere itlāk olunur.

الْإِلْتِجَاعُ [el-ilticāc] (hemzenin kesriyle) Gırīv ve feryād eylemek ma'nāsınadır; yukālu: اَلْحَجَّتِ الْإِبِلُ إِذَا صَوَّتَتْ وَرَعَتْ

الْإِسْتِلْجَاعُ [el-istilcāc] Bir kimsenin zū'l-yed olduğu nesneyi husūmetle iddī'ā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: اِسْتَلَجَ مَتَاعَ فُلَانٍ إِذَا اِدْعَاهُ Ve yemīninde sıdk ve savābını zu'm ile keffāret eylemeyip 'inād ve isrār eylemek ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: اِسْتَلَجَ بِيَمِينِهِ إِذَا لَجَّ فِيهَا وَلَمْ يَكْفُرْهَا زَاعِمًا أَنَّهُ صَادِقٌ

”إِذَا اسْتَلَجَ“ Kāle fi'n-Nihāye ve fi'l-hadīsi: اَحْدُكُمْ بِيَمِينِهِ فَإِنَّهُ آثِمٌ لَهُ عِنْدَ اللَّهِ مِنَ الْكُفَّارَةِ“ هُوَ اسْتَفْعَلَ مِنَ اللَّحَاجِ وَمَعْنَاهُ أَنْ يَخْلِفَ عَلَى شَيْءٍ وَيَرَى أَنْ غَيْرَهُ خَيْرٌ مِنْهُ فَيَقِيمُ عَلَى يَمِينِهِ وَلَا يَحْنُثُ وَلَا يَكْفُرُ فَذَاكَ آثِمٌ لَهُ وَقِيلَ هُوَ أَنْ يَرَى أَنَّهُ صَادِقٌ فِيهَا مُصِيبٌ فَيَلْجُ فِيهَا وَلَا يَكْفُرُهَا Mü'ellif ma'nā-yı sārīye zāhib olmuştur. Ma'lūm ola ki yemīn olunan nesneden hayrlı ve efdal olana keffāretle intikāl olunmak lāzımdır, zīrā işbu: ”مَنْ حَلَفَ عَلَى يَمِينٍ فَرَأَى غَيْرَهَا خَيْرًا مِنْهُ فَلْيَأْتِ الَّذِي هُوَ خَيْرٌ عَلَى يَمِينٍ“ hadīsiyle o bābda emr sādır olmuştur.

التَّلْجُجُ [et-teleccuc] [tefa'ul] vezninde) اِسْتَلْجَاجُ [istilcāc] ile ma'nā-yı evvelde mūrādır; yukālu: تَلَجَّجَ مَتَاعَ فُلَانٍ إِذَا اِدْعَاهُ

[ل ح ج]

الْلَّحِجُّ [el-laḥac] (lām'ın ve ḥā-yı mühmelin fethiyle) Kılıç kına ilişip yapışmak ma'nāsınadır; yukālu: لَجَّحَ السَّيْفُ لَحِجًا مِنْ Ve اَلْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَشَبَّ فِي الْعَمْدِ

لَحِجُّ [laḥac] Gözden akan çirk ve çapağa denir, غَمَصَ [gamaş] ma'nāsına.

الْلَّحِجُّ [el-laḥic] [ketif] vezninde) Daracık şey'e itlāk olunur; yukālu: مَكَانٌ لَحِجٌّ أَيِ ضَيْقٌ

الْمَلَاْحِجُّ [el-melāḥic] (mīm'in fethiyle) **مَلْحَجٌّ** [melḥac]in cem'idir, مَضَايِقُ [meḍāyik] ma'nāsınadır ki dar yerler demektir.

الْمَلْحَجُّ [el-melḥac] [maḥşad] vezninde) ve

الْمُلْتَحِجُّ [el-multeḥac] [multece] vezninde) Sıgıncak ve penāh getirecek yere denir, مَلَجًا [melce] ma'nāsına.

الْلَّحِجُّ [el-leḥc] (lām'ın fethi ve ḥā'nın sükunuyla) Vurmak ma'nāsınadır; yukālu: Ve göz de-ğirmek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا لَجَّ بِعَيْنِهِ إِذَا

بِهَا Ve sığınmak ma'nāsınadır; yukālu:
لَحَجَّ إِلَيْهِ إِذَا لَجًّا Ve

لَحَجْ [Laḥc] Sāhil-i Yemen'de 'Aden-i Ebyen kurbünde bir beldedir. Bānisi olan Laḥc b. Vā'il b. Kaṭan ismiyle müsemnâdır.

الإِلْحَاجْ [el-ilhāc] (hemzenin kesriyle) İlticâ ettirmek ma'nāsınadır; yukālu:
أَلْحَجَّهُ إِلَيْهِ أَيُّ أَلْجَاءُ

الإِلْتِحَاجْ [el-iltihāc] [ifti'al] vezninde) الإِلْحَاجْ [ilhāc] ma'nāsınadır; yukālu:
إِلْتَحَجَّهُ إِلَيْهِ أَيُّ أَلْجَاءُ

اللُّحْجْ [el-luḥc] (lām'ın zammıyla) Hānenin bir köşesine denir; yukālu: فَعَدَّ فِي
لَحَجِّ أَيُّ زَاوِيَةِ النَّيْتِ Ve gözün dâire olan çukuruna denir ki hāne-i çeşm ta'bîr olunur, وَفَبَّةً [kiffetu'l-ayn] ma'nāsına, ona [vaḥbet] dahi denir, Türkîde gözün oyumu ta'bîr ederler. Bu ma'nâda lām'ın fethiyle de cā'izdir. Ve dağ diplerinde ve bazı derelerde olan şol delik tarzında çukura denir ki ağızı dar olup gerisi vâsî' olur. Cem'i أَلْحَاجْ [elḥāc] gelir.

اللُّحُوجَةُ [el-laḥvecet] [dahrecet] vezninde) Bir kimse mā-fi'z-zamîri olan kelām ve haberi tahlît ve teşvîş ederek sûret-i uhrâda izhâr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: لَحُوجَ عَلَيْهِ الْحَبْرَ إِذَا خَلَطَهُ فَأَطْهَرَ غَيْرَ مَا فِي نَفْسِهِ

التَّلْحِجْ [et-telḥic] [tef'il] vezninde) لَحُوجَةُ [laḥvecet] ma'nāsınadır; yukālu:
لَحَجَّ عَلَيْهِ الْحَبْرَ بِمَعْنَى لَحُوجَ

اللُّحْيَاءُ [el-luḥaycā] (tasgîr bünyesiyle) İstisnâ ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: يَبِيعُ أَوْ يَمِينُ مَا فِيهَا لِحْيَاءُ أَيُّ مَشْوِيَّةٌ Ya'nî kat'iyü'l-mefâddır. Yemînde istisnâ İN demekten 'ibârettir. Ve bu telhîc-i mezkûr ma'nāsından me'hûz ve makâm-ı

nefye mahsûstur.

[ل خ ج]

اللُّحْجْ [el-laḥac] (lām'ın ve hā-yı mu'cemenin fethiyle) Göz pek çok çirk ve çapak bağlamak ma'nāsınadır, şöyle ki istikzâr oluna; yukālu: لَحَجْتُ عَيْنُهُ لَحَجًّا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَهُوَ أَشْوَأُ الْعَمَصِ ve minhu yukālu: عَيْنٌ لَحَجَّةٌ 'alā-kavlin bunda savâb olan ḥā'eyn-i mu'cemeteyn ile olmaktadır.

[ل ذ ج]

اللُّذْجْ [el-lezc] (lām'ın fethi ve zāl-ı mu'cemenin sükûnuyla) Suyu azca azca yudum yudum içmek ma'nāsınadır; yukālu: لَذَجَ الْمَاءَ لَذْجًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا جَرَعَهُ Ve bir kimseden ibrâm ve ilhâhla nesne istemek ma'nāsınadır; yukālu: لَذَجَ فُلَانًا إِذَا أَلَّحَّ عَلَيْهِ فِي الْمَسْأَلَةِ

[ل ز ج]

اللُّزْجْ [el-lezec] (fethateynle) ve اللُّزُوجْ [el-luzüc] [ku'ud] vezninde) Bir nesne hām helvâ gibi yelmeşik olmakla sünüp uzanmak ma'nāsınadır; yukālu: لَزَجَ الشَّيْءُ لَزْجًا وَلَزُوجًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا لَزَجَ وَتَمَطَّطَ وَتَمَدَّدَ Ve yelmeşik nesne tutkal gibi bir şey'e sıvanıp yapışmak ma'nāsınadır; yukālu: أَكَلْتُ عَسَلًا لَزَجَ بِهِ إِذَا غَرِي بِهِ فَلَزَجَ بِأَضْبَعِي أَيُّ عَلَقَ

التَّلْزُجْ [et-telezzuc] [tefa'ul] vezninde) Bir nesne sıvaşık ve yapışak olup yelmeşiklenmek ma'nāsınadır; yukālu: تَلَزَجَ الثِّبَاتُ إِذَا تَلَجَّنَ Niteki hâtem çiçeği makûlesinde müşâhede olur. Ve başın saçını hoşça gereği gibi gasl eylememek sebebiyle bi'l-külliyeye kîrden pāk olmayıp cā-be-cā kîrli kalmak ma'nāsınadır; yukālu: تَلَزَجَ الرَّأْسُ إِذَا غَدَا غَيْرَ نَقِيٍّ عَنِ الْوَسْخِ وَذَلِكَ إِذَا غَسَلَهُ وَلَمْ يَنْتَقِ وَسَخَهُ Ve bu ma'nâ mecâzîdir.

اللزجة [el-lezċet] (lām'ın fethi ve zā'nın sükūnuyla) ve

اللزجة [el-lezicet] [فِرْحَة] [ferihāt] vezninde) ve

اللزجة [el-lezīcet] [سَفِينَة] [sefīnet] vezninde) Tutkal gibi yapışak kimseye denir ki yapıştığından değme hülle münfekk olmaz; yukālu: رَجُلٌ لَزِجَةٌ وَلَزِجَةٌ أَيْ مُلَارِخٌ لَا يَبْرُحُ

[ع ج]

اللعج [el-la'c] (lām'ın fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) Bir nesne hātırda halecān edip oynamak ma'nāsınadır; yukālu: لَعَجَ الشَّيْءُ لَعَجَ فِي الصُّدْرِ لَعَجًا مِّنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا خَلَجَ يَ آteşe tutarken yakmak ma'nāsınadır ki bu yakmaktan Türkîde göyündürmek ile ta'bir olunur, niteki ateşe tutulan havlu ve kâğıd makûlesinde dahi vākī' olur; yukālu: لَعَجَ الْجِلْدَ إِذَا أَحْرَقَهُ Ve darb ile madrūbun bedenini acıtmak ma'nāsınadır; yukālu: لَعَجَ ضَرْبٌ لَاعَجَ أَي مَوْلِمٌ

اللماعة [el-mulā'acet] [مُفَاعَلَة] [mufā'alet] vezninde) Bir kimse hakkında bir mādde pek müştedd olmak ma'nāsınadır, şöyle ki derūnunu āzürde ve elem-nāk eyleye; yukālu: لَاعَعَهُ الْأَمْرُ إِذَا اشْتَدَّ عَلَيْهِ

اللماع [el-ilti'āc] [إِفْتِعَالٌ] [ifti'āl] vezninde) Bir hādise yāhūd bir gam ve gussa sebebiyle yanıp yakılıp derd-nāk olmak ma'nāsınadır; yukālu: اِلْتَمَعَ الرَّجُلُ إِذَا اِزْتَمَصَ مِنْ هَيْمٍ

اللماع [el-il'āc] (hemzenin kesriyle) Āteş ile odunu tutuşturmak ma'nāsınadır; yukālu: أَلْعَجَ النَّارَ فِي الْحَطَبِ إِذَا أَوْقَدَهَا

اللماعة [el-mutela'icet] [مُتَوَهِّجَةٌ] [mutevehhicet] vezninde) Şol şehevānī 'avrete

denir ki ālāt derdiyle ferici fırın gibi kızgın olup 'alevi dimāgına çıkar ola, ancak ateşinin teskīni kīr tulumbasıyla mümkün ola; yukālu: اِمْرَأَةٌ مُتَلَعِّجَةٌ أَيْ شَهْوَانِيَّةٌ مُتَوَهِّجَةٌ حَارَّةٌ اَلْفَرْجِ

[ل ف ج]

اللماع [el-ilfāc] (hemzenin kesriyle) Müflis ve bī-māye olmak ma'nāsınadır; yukālu: اَلْمَلْفَجُ الرَّجُلُ اِلْمَافَا إِذَا أَفْلَسَ

اللمفع [el-mulfec] (mīm'in zammı ve fā'nın fethiyle) Ondan ism-i fā'ildir, müflis olan kişiye denir. Ve bu, kıyāsa muhāliftir; yukālu: اَلْمَلْفَجُ الرَّجُلُ فَهُوَ مُلْفَعٌ

Şārih der ki مُشَهَبٌ [musheb] ve مُحْضَنٌ [muḥşan] ve مُهْتَرٌ [muhter] ve مُسْهَمٌ [mus-hem] kelimeleri dahi bu gūne kıyāsa muhāliftir. Ve

اللماع [ilfāc] Bir adamı bīgāne ve nā-ehle muztarr ve mültecī kılmak ma'nāsınadır; yukālu: اَلْفَجَهُ إِلَيْهِ وَهُوَ غَيْرُ أَهْلِهِ أَيْ أَلْجَأَهُ وَأَخَوْجَهُ

اللمفع [el-lefc] (lām'ın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Züill ve hakāret ma'nāsınadır; yukālu: بِهِ لَفَجَ أَي ذُلٌّ

المستلمفع [el-mustelfec] (ism-i mef'ül bün-yesiyle) مُلْفَعٌ [mulfec] ma'nāsınadır ki müflis ve bād-be-destdir; sīn taleb için değildir. Bu dahi ism-i fā'ildir, مُلْفَعٌ [mulfec] gibi. Ve bunlardan ism-i mef'ül dahi fā'nın fethiyle vāridir. Ve şiddet-i havftan nāşī yüreği yerinden oynamış kimseye denir. Ve kemāl-i zaf u hüzdādan yere yapışkalmış kimseye denir ki murād yerinden kımıldamağa mecālī olmayan adamdır; yukālu: رَجُلٌ مُسْتَلْمَفَجٌ أَي لَأَصِقُ بِالْأَرْضِ هُزَالًا

[م ج]

اللمع [el-lemc] (lām'ın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Ağzın etrāfiyla ekl eylemek

ma'nāsınadır ki murād yenecek nesne azca olmakla ağızı doldurmayı ön dişleriyle yâhüd ağzın bir tarafıyla yemektir. Hattâ Ebū Zeyd bunu humār kısmına tahsîs eylemiştir ki çayır kısa olmakla ön dişlerinin uçlarıyla koparıp ekl eylemesidir; yukālu: لَمَجَ الشَّيْءَ لَمَجًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا: أي قَبِيحٌ جَدًّا Burada أَطْرَافٌ [eṭrāf] lafzının cem'iyeti eczāsı i'tibārına mebnīdir, niteki شَابَتْ مَفَارِقُ رَأْسِهِ terkibi dahi böylecedir. Ve

لَمَجْ [lemc] Cimāc eylemek ma'nāsınadır; yukālu: لَمَجَ الْمَرْأَةَ إِذَا جَامَعَهَا

أَلْمَلَامِجْ [el-melāmic] (mīm'in fethiyle) مَلَاغِمٌ [melāgim] ma'nāsınadır ki ağız içre dil yetiştigi etrafına denir. Mü'ellifin وَمَا قَوْلُ الْفِمْ kavli 'atf-ı tefsīrdir.

أَلْمَلْمَاحْ [el-lemāc] (sehāb) [sehāb] vezninde) Pek azca ve nāçiz yiyeceğe denir, çignemti ta'bīr olunur ذَوَاقٌ [zevāk] gibi; tekūlu: مَا ذُقْتُ شَمَاجًا وَلَا لَمَاجًا أَي شَيْئًا حَقِيرًا

أَلْلُمَجَّةُ [el-lumcet] [cur'at] vezninde) Sofralık ve kahvaltı ta'bīr olunan azca yiyecektir ki erke onunla ta'allül olunur; tekūlu: أَطْعَمْنَا لُمَجَّةً وَهِيَ مَا يَتَعَلَّلُ بِهِ قَبْلَ الْغَدَاءِ

أَلْتَلْمُجْ [et-telemmuc] [tefa'ul] vezninde) Cüz'ice kahvaltı ekl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَلْمَجَ الرَّجُلُ إِذَا أَكَلَ اللَّمَجَّةَ

أَلْلَمِجْ [el-lemīc] [emīr] vezninde) Kesirü'l-ekl olan kimseye ve kesirü'l-cimāc olan kimseye denir.

أَلْلَامِجْ [el-lāmic] [lemīc] ma'nāsınadır.

أَلْلَمَجْ [el-lemc] [demc] vezninde) ve

أَلْلَمِجْ [el-lemic] [ketif] vezninde) ve

أَلْلَمِجْ [el-lemīc] [emīr] vezninde) سَمَجٌ [semc] māddesine itbā'an zikr olunur;

yukālu: شَيْءٌ سَمَجٌ لَمَجٌ وَسَمِجٌ لَمِجٌ وَسَمِجٌ لَمِجٌ أَي قَبِيحٌ جَدًّا

أَلْمَلْمَجْ [el-mulemmec] [mu'azzam] vezninde) Metīn ve düz ve hemvār olan mızrağa denir; yukālu: رُمِحٌ مَلْمَجٌ أَي مُمَرٌّ مُمَلَّسٌ

[ل م ه ج]

أَلْلَمَهَجْ [el-lemhec] [semhec] vezninde) Pek yağlı ve özlü hoş-meze süte denir; yukālu: لَبَنٌ سَمَهَجٌ لَمَهَجٌ أَي دَسَمٌ حُلْوٌ Ve bu itbāc değildir.

[ل ه ج]

أَلْلَهَجْ [el-lehec] (fethateynle) Bir nesneye pek harīs ve arzū-mend olmakla dā'imī ona düşkün olmak ma'nāsınadır; yukālu: لَهَجَ بِالشَّيْءِ لَهَجًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أُغْرِيَ بِهِ فَتَابَرَ عَلَيْهِ Bu mādde de hass ve tergible ya'nī kindırılmakla harīs olmak lāzım değildir, zīrā لَهَجٌ بِالشَّيْءِ لَهَجًا بِه أَغْرِيَ بِهِ binā-i mechül üzeredir, binefsihi düşkün, harīs olmak ma'nāsınadır, niteki mādde sinde mübeyyendir.

أَلْإِلْهَاجْ [el-ilhāc] (hemzenin kesriyle) Bir kimsenin develerinin köşekleri analarını emmeğe pek düşkün olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَلْهَجَ زَيْدٌ إِذَا لَهَجَتْ فِصَالُهُ بِرِضَاعِ أُمَّهَاتِهَا O esnāda nākanın memelerini bend ederler.

أَلْلَهَجَّةُ [el-lehcet] [ḥamzet] vezninde ve hā'nın fethiyle lügattir) Dile denir, lisān ma'nāsına; yukālu: فَلَانَ فَصِيحُ اللَّهَجَةِ وَصَادِقُ اللَّهَجَةِ أَي اللِّسَانِ

Şārih der ki ba'zılar لَهَجَةٌ [lehcet]i cāygāh-ı sühan ile ya'nī söz söylerken lisānın isti'māl olunan yeri ile tefsīr eylediler ki murād lisāndan mehāric-i hurūf olan yerlerdir. Ve ba'zılar söz söylediği hâlde lisāna tahsīs eylediler.

أَلْإِلْهَيْجَاجْ [el-ilhīcāc] [ihmīrār] vez-

ninde) Bir nesne pek karış muruş olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِهْجَاجٌ الشَّيْءُ إِهْجَاجًا إِذَا اِخْتَلَطَ بِغَيْبِهِ بَعْضُهُ بِبَعْضٍ Ve bu, 'uyübdandır. Ve 'Arablar إِهْجَاجَتْ عَنْهُ derler, بِهَا التُّعَاسُ اِخْتَلَطَ بِهَا النَّعَاسُ ma'nāsına, ya'nī gözüne uyku eseri girişip gözü uyku ile muhtelit olsa. Kezālik إِهْجَاجٌ اللَّبَنُ derler, yoğurt çalınan süt koyulanıp eczāsı birbirine karışıp uyulmak derecesine vardıkta, lākin henüz iyice koyulanıp yoğurt kertesine varmamış ola.

اللَّهُجَّةُ [el-lehvecet] [dahrecet] [dahrecet] vezninde) Bir işi muhkem eylemeyip süst ve gevşek yapmak Ve bir maslahatı gevşek tutmak ma'nāsınadır; yukālu: لَهْوَجَ الْأَمْرِ إِذَا لَمْ يَبْرَمْهُ Burada Vançulu merhūm ibrām eylemek ma'nāsıyla beyān eylemekle vehn ve lehvecesi zāhirdir. Ve biryān etini gereği gibi nuzc buldurmayıp çiğce pişirmek, 'alā-kavlin tabhında müsāmaha yā gaflet eylemekle nerm ve nāziik etmeyip katı ve bī-meze pişirmek ma'nāsınadır; yukālu: لَهْوَجَ السَّوَاءِ إِذَا لَمْ يُنْضِجْهُ أَوْ لَمْ يُنْعِمِ طَبْخَهُ اللَّهُجَّةُ [el-luhcet] [cur'at] vezninde) لُمَجَّةُ [lumcet] ma'nāsınadır ki sofralık ve kahvaltıya denir, tekūlu: أَكَلْنَا لُهَجَةً أَي لُمَجَّةً

التَّلْهِيحُ [el-telhīc] [tef'īl] vezninde) Bir kimseye kahvaltı yedirmek ma'nāsınadır; yukālu: لَهَجَ الضُّيُوفِ إِذَا أَطْعَمَهُمْ لَهَجَةً Ba'zı nüshada إِتَاهُ أَطْعَمَهُمْ vākī' olmakla tezkīri طَعَامٌ [ta'am] yāhūd مأْكُولٌ [me'kūl] i'tibārıyla olur.

المُلْهَجُ [el-mulehhec] [mu'azzam] vezninde) Şol kimseye denir ki pek uyukucu olmakla kār u 'amelden 'āciz ve mu'attal olur ola; yukālu: رَجُلٌ مُلْهَجٌ أَي يَنَامُ وَيَعْجِزُ عَنِ الْعَمَلِ

[ل و ج]

التَّلْوِيحُ [et-telviḥ] [tef'īl] vezninde)

Yoldan saptırmak ma'nāsınadır; tekūlu: لَوَّحَ بِنَا عَنِ الطَّرِيقِ تَلْوِيحًا أَي عَوَّجَ [el-levcā] [ṣaḥrā] vezninde) ve

اللُّوَيْجَاءُ [el-luweycā] (tasgīr bünyesiyle) "ح، و، ج" māddesinde zikr olundular. Ve bunlar لَوَّحَ [levc] kelimesinden me'hūzlardır ki ağızda bir şeyi beri öte çevirip döndürmek ma'nāsınadır; ba'dehu zikr olunan ma'ānīde isti'fām olundular; tekūlu: لُجَّتُ الشَّيْءِ أَلْوَجُهُ لَوَّجًا إِذَا أَدْرَأْتَهُ فِي فَيْكٍ

FASLU'L-MĪM

(فَضْلُ الْمِيمِ)

[م أ ح]

الْمَائِحُ [el-me'c] (mīm'in fethi ve hemzenin sükünüyle) Ahmak ve muztarib olan kişiye denir ki hamākatinden bir rāddede müstakar olmayıp dā'imā ıztırāb üzere ola; yukālu: هُوَ مَائِحٌ أَيِ أَحْمَقُ وَمُضْطَرَّبٌ Ve kıtāl ve ıztırāb ma'nāsınadır; yukālu: رَأَيْتُ الْقَوْمَ فِي مَائِحٍ أَيِ فِي قِتَالٍ وَاضْطِرَابٍ ābe suya denir.

الْمُؤُوجَةُ [el-mu'ūcet] [kudūret] [kudūret] vezninde) Su acı ve şūr olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا مَوَّجَ الْمَاءُ مُؤُوجَةً مِنَ الْبَابِ الْخَاصِ إِذَا شَكَّسَ Ve bu şakks [şeks] sığasındandır.

مَائِحُجٌ [Me'cec] [fa'el] [fa'el] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

[م ت ح]

الْمَثُوجُ [el-metūc] (tā-yı fevkiyye ile ṣubūr [şabūr] vezninde) Uzun uzadı irak 'akabe-ye denir; tekülü: سِرْنَا عَقَبَةً مَثُوجًا أَيِ بَعِيدَةً Bunda ḥā-yı mühmele ile de lügattir.

مَيْجَةٌ [Mittīcet] (mīm'in kesriyle sikkīnet [sikkīnet] vezninde) İfrikiyye ülkesinde bir beldedir.

[م ث ح]

الْمُئِجُ [el-mešc] (mīm'in fethi ve sā-yı müsellesenin sükünüyle) Karıştırmak ma'nāsınadır; yukālu: مَتَّحَ الشَّيْءُ مَائِحًا مِنَ الْبَابِ إِذَا خَلَطَهُ Ve yedirmek ma'nāsınadır; yukālu: مَتَّحَ فُلَانًا إِذَا أَطْعَمَهُ mecmūc suyunu çekmek ma'nāsınadır; yukālu: مَتَّحَ الْبُئْرَ إِذَا نَزَحَهَا أَيِ مَاءَهَا Ve bir kimseye civān-merdlik edip 'atiyye bahş ey-

lemek ma'nāsınadır; yukālu: مَتَّحَ بِالْعَطِيَّةِ إِذَا سَمَحَ بِهَا

[م ج ح]

الْمَعَجُ [el-mecc] (mīm'in fethi ve cīm'in sükünüyle) Ağızdan su ve şerbet makülesini taşra püskürüp atmak ma'nāsınadır ki püskürmek ta'bīr olunur; yukālu: مَجَّ الشَّرَابُ مِنْ فِيهِ مَجًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا مَجَّ [mecc] مَجَّ شَارِيهِنْ بَيَانِنَا GÖRE İŞBU مَجَّ مَادDESİ AĞIZDAN SIVIK NESNE ATMAĞA MAHSÜSTUR, NİTEKİ SIVIK OLMAYANI ATMAĞA HEDA KLAEM ÜDEBĀNIN İSTİ'AREYE MEBNİDİR. KĀLE fi'n-Nihāye ve minhu'l-hadīsu: "أَنَّهُ أَخَذَ حَسَوَةً مِنْ مَاءٍ فَمَجَّهَا فِي بَيْتٍ فَفَاضَتْ بِالْمَاءِ الرَّوَاءِ" Ve

مَجٌّ [mecc] Gılāl cinsinden māş ta'bīr olunan galle ismidir. Şārihin beyānına göre مَجٌّ [mecc] māş mu'arrebidir. Ve مَاش [māş] lafzını 'Arab dahi ahz ve telaffuz ederler.

الْإِنْمِجَاعُ [el-inmicāc] [infi'āl] [infi'āl] vezninde) Sıvık nesne serpilip sıçramak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا تَرَشَّشَتْ

الْمَائِحُ [el-mācc] [ḥācc] [ḥācc] vezninde) Şol pīr ve sāl-hordeye denir ki pīrlikten nāşī dā'imā ağızından salyarı seyelān eder ola; yukālu: شَبَّحَ مَائِحٌ أَيِ يَسِيلُ لِعَابُهُ كَبْرًا وَهَرَمًا Ve koca nākaya denir, dā'imā halkından su seyelān eylediği için.

الْمُجَاعُ [el-mucāc] [ğurāb] [ğurāb] vezninde) Ağızdan defc ve ilkā olunan tükürüğe ve salyara denir. Ve bala itlāk olunur ve ba'zen ona muzāfün-ileyhi tasrīhle مُجَاعُ النُّحْلِ [mucācu'n-naḥl] itlāk ederler. Ve

مُجَاعُ الْمَزْنِ [mucācu'l-muzn] Yağmura itlāk olunur.

الْمَجَاعُ [el-mecāc] [سَحَابٌ] [sehāb] vezninde) Hurmā salkımının çöpüne denir, عُرْجُونُ [‘urcūn] ma’nāsına.

الْمَجْمَعَةُ [el-mecmecet] [زُلْزَلَةٌ] [zelzelet] vezninde) Söyleyeceği sözü hoşça beyān edemeyip ağızından muttasıl tükrük atar gibi miş yaş edā eylemek ma’nāsınadır; yukālu: مَجْمَعُ الرَّجُلِ فِي خَبْرِهِ إِذَا لَمْ يُبَيِّنْهُ Ve kاتب kitabetinın hurūflarını hoşça ‘ayān eylemeyip çepreşik ve müşevveş yazmak ma’nāsınadır; yukālu: مَجْمَعُ الْكِتَابِ إِذَا تَبَيَّنَهُ Ve bir kimse ile mükālemede rāst ve savāb olan mesleğe gitmeyip yanlış ve hatā ve gayr-i vākīc sözler ile onu hālden hāle redd ve tahvīl eylemek ma’nāsınadır; yukālu: مَجْمَعُ فَلَانٍ بِفُلَانٍ إِذَا ذَهَبَ فِي الْكَلَامِ مَعَهُ مَذْهَبًا غَيْرَ مُسْتَقِيمٍ فَرَدَّهُ مِنْ خَالٍ Ve kāle fi’l-*Esās*: إِذَا مَجْمَعُ فِي خَبْرِهِ إِذَا لَمْ يَسْفِ لَمْ يَسْفِ

الْإِمَجَاعُ [el-ımcāc] (hemzenin kesriyle) At henüz heyecān-ı tām peydā edip kızmaksızın koşu atı gibi birden uzun uzadı seğirtmeğe başlamak ma’nāsınadır; yukālu: أَمَجُّ الْفَرَسِ إِذَا بَدَأَ بِالْجَزْيِ قَبْلَ أَنْ يَضْطَرَّمَ bilād-ı sā’ireye seyr ve seyāhat eylemek ma’nāsınadır; yukālu: أَمَجٌّ زَيْدٌ إِذَا ذَهَبَ فِي الْبِلَادِ Ve ağaçlara su yürütmek ma’nāsınadır ki fasl-ı bahārda olur; yukālu: أَمَجُّ الْعُودِ إِذَا جَرَى فِيهِ الْمَاءُ

الْمُجْجُ [el-mucuc] (zammeteynle) Sarhoşlar demektir, سُكَارَى [sukārā] ma’nāsına. Ve bal arılarına denir.

الْمَجْجُ [el-mecce] (fethateynle) Avurtlar gevşemek, [سِتْرَحَاءُ الشَّدَقَيْنِ] [istirhā’u’ş-şidq ayn] ma’nāsına ve bu, pīr-i fānīlere ‘arız olur. Ve asmada ve bāgda üzüm kısmı nuzc bulup kemāle ermeğe denir ki üzüm olmak ta’bīr olunur. Kāle fi’n-*Nihāye* ve

fi’l-hadīsi: “لَا تَبِعِ الْعَنْبَ حَتَّى يَظْهَرَ مَجْجُهُ” أَيُّ بُلُوغُهُ ve yukālu: مَجْجُ الْعَنْبِ تَمَجُّجًا إِذَا طَابَ وَصَارَ خُلُوعًا Mü’ellif [temcīc]in bu ma’nāya vürūdundan sükūt eylemiştir.

الْمَجْمَاعُ [el-mecmāc] (mīm’in fethiyle) Süst ve müsterhī şey’e denir.

الْمُمَجْمَعُ [el-mumecmec] [مُسَلْسَلٌ] [muselsel] vezninde) Etine dolu tıknaz ‘uzva denir ki dolgunluktan titrer ola; yukālu: كَفَلُ مُمَجْمَعٌ أَيُّ مُزْتَجٌّ

الْتَمَجْمُجُ [et-temecmuc] [تَزَلُّزٌ] [tezelzul] vezninde) ‘Uzuvātına dolu olmakla karıman kuyruğu gibi titremek ma’nāsınadır; yukālu: تَمَجْمَعُ الْكَفَلُ إِذَا ازْتَجَّ

الْتَمَجِّجُ [et-temcīc] [تَفْعِيلٌ] [tefīl] vezninde) Bir kimsenin ma’yüb ve müttehem olmasını kasd eylemek ma’nāsınadır; yukālu: مَجَّحَ فَلَانٌ بِفُلَانٍ إِذَا أَرَادَهُ بِالْغَيْبِ

الْمُجُّ [el-mucc] (mīm’in zammıyla) Sağılırken taşlar üzere sıçrayan bal noktalarına denir.

أَجُوجُ [ācūc] (hemzenin meddiyle) ve

يَمَجُوجُ [yemcūc] (mīm’le) [Ye’cūc] ve مَأْجُوجُ [Me’cūc] kelimelerinde lügattir, niteki “أ،ج،ح” māddesinde zıkr olundu.

[م ح ج]

الْمَخْجُ [el-mahc] (mīm’in fethi ve hā-yı mühmelenin sükūnuyla) Et ve deri ve ağaç makülesini soymak ma’nāsınadır; yukālu: مَخَّحَ اللَّحْمَ مَخْجًا مِنْ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا قَشَرَهُ Ve bir nesneyi yumuşatmak için el ile ovmak ma’nāsınadır; yukālu: مَخَّحَ Ve cimāc eylemek ma’nāsınadır; yukālu: إِذَا مَخَّحَ الْمَرْأَةُ إِذَا كَذَّبَتْ بِجَامِعِهَا Ve yalan söylemek ma’nāsınadır; yukālu: مَخَّحَ الرَّجُلُ إِذَا كَذَّبَ Ve yağ çıkarılmak için yayık ta’bīr olunan tulumda sütti

çalkamak ma'nāsınadır; yukālu: مَحَجَّ اللَّبَنِ: إِذَا مَخَضَهُ Ve bir nesneden bir şey'i silip gidermek ma'nāsınadır; yukālu: مَحَجَّ شَيْئًا عَنْ: شَيْءٍ إِذَا مَسَحَهُ سِوْرًا Ve yel, yer yüzünden toprağı sıyırıp götürmek ma'nāsınadır ki ma'nā-yı evvelden me'hūzdur; yukālu: إِنَّ الرِّيحَ تَمَحِّجُ الأَرْضَ أَي تَذْهَبُ بِالثَّرَابِ حَتَّى تَتَنَاوَلَ مِنْ أَدْمَتِهَا ثَرَابَهَا [mufā'alet] [el-mumāḥacet] (vezninde) ve

المحاج [el-mihāc] (mīm'in kesriyle) Bir kimsenin hakkını yāhūd ona eylediği va'di uzatıp tesvif ve te'hīr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: مَا حَجَّه مُمَاحِجَةً وَمِحَاجًا إِذَا مَا طَلَّهُ

المحوج [meḥūc] [meḥūf] (vezninde) Ötesi irak olan 'akabeye denir; yukālu: عَقَبَةَ مَحُوجٍ أَي بَعِيدَةً

محاج [Miḥāc] [kitāb] (vezninde) Mālik b. 'Avf en-Naṣrī nām kimsenin ferresi ismidir. Ve Ebū Cehl-i me'lūnun dahi ferresi ismidir.

[م خ ج]

المخج [el-maḥc] (mīm'in fethi ve ḥā-yı mu'cemenin sükūnuyla) Kuyu içre kovayı dolmak için beri öte çalıp depretmek ma'nāsınadır; yukālu: مَحَجَّ الدَّلْوُ مَحَجًّا مِنْ: البَابِ الثَّلَاثِ إِذَا جَذَبَ بِهَا وَنَهَزَهَا حَتَّى تَمْتَلِئَ Ve cimā' eylemek ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: مَحَجَّ المِرْأَةَ إِذَا جَامَعَهَا

التمخج [et-temaḥḥuc] [tefa'ul] (vezninde) Suyu beri öte çalkayıp depretmek ma'nāsınadır; yukālu: تَمَحَّجَ المَاءَ إِذَا حَرَكَهُ

[م د ج]

مدج [muddec] (mīm'in zammıyla) قُبْرٌ [kubber] (vezninde) Bir nevc deniz balığı'nın ismidir ona muşşak [muşşak] dahi derler.

[م د ل ج]

المذلوج [el-mudlūc] [dumlūc] (vezninde) Dumlūc [dumlūc] (vezninde) ve mūrādıdır ki māddesinde zikr olundu.

[م ذ ج]

التمذج [et-temezzuc] (zāl-ı mu'ceme ile [tefa'ul] (vezninde) Kavun ve karpuz makülesi nuzc bulup olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَمَذَّجَ البَطِيخُ إِذَا نَضَجَ Ve dolmak ma'nāsınadır; yukālu: تَمَذَّجَ الإِنَاءُ إِذَا افْتَلَأَ Ve bir nesne şişip kabarmak ma'nāsınadır; yukālu: تَمَذَّجَ الشَّيْءُ إِذَا انْتَفَخَ Ve bolalmak ma'nāsınadır; yukālu: تَمَذَّجَ الشَّيْءُ إِذَا اتَّسَعَ

التمذج [et-temzic] [tef'il] (vezninde) Dar nesneyi bolaltmak ma'nāsınadır; yukālu: مَذَّجَهُ تَمَذِّجًا أَي وَسَّعَهُ

[م ذ ح ج]

مذجج [mezḥic] [meclis] (vezninde) "ذ,ح,ج" māddesinde zikr olundu. Cevherī vehmine mebnī burada sebt eylemiştir, her ne kadar Sībeveyhi'ye isnād eylemiş ise de.

[م ر ج]

المروج [el-merc] (mīm'in fethi ve rā'nın sükūnuyla) Şol otlu, sulu çayırılığa ve çemen-zāra denir ki onda davarlar ra'cy olunur ola; meselā Üsküdar verāsında İbrāhīm Ağa Çayırılığı ve Kāğıthāne Çayırılığı gibi. Zikri ātī مَرْجٌ [merc] dedikleri mahaller bundan me'hūzdur. Ve

مَرْجٌ [merc] Masdar olur, davarı otlamak için müseyyeb edip mer'āya salıvermek ma'nāsına; yukālu: مَرْجَ الدَّابَّةِ مَرْجًا مِنَ البَابِ والأول إِذَا أُرْسِلَهَا لِلرَّغِي مَرْجَ البَحْرَيْنِ يَلْتَقِيَانِ بَيْنَهُمَا بَرْزُخٌ لَا يَبْغِيَانِ أَي كَالهَذَا كَالهَذَا لَا يَلْتَمِسُ أَحَدُهُمَا بِالأخر

أَرْسَلَهُمَا مِنْ مَرْجَتْ الدَّابَّةَ إِذَا أَرْسَلْتَهَا وَالْمَعْنَى أَرْسَلَ
الْبَحْرَ الْمَلْحَ وَالْبَحْرَ الْعَذْبَ يَلْتَقِيَانِ أَيُّ يَتَجَاوِرَانِ وَلَا
Vākī'ā Nehr-i Nīl'in Baħr-i Sefīd'e kavuştuğu mütercim-i hakīrin
meşhūdu olmuştur ki vāfir mahalle ka-
dar imtizāc ve ittiḥād eylemeyip yol gibi
nümāyān olarak gider; ta'mı dahi müte-
gayyir olmadığı menküldür. Baħr-i Fāris'e
munsabb olan Dicle dahi o resme oldu-
đu mahkīdir, niteki Hālen İslāmbul'da
Kāğithāne suyunda ve ba'zı sel suların-
da dahi sûret-i mezbûre meşhūddur. Ve
ba'zılar Bəħrīn [baħreyn]i Baħr-i Fārs ile
ki Hurmuz denizidir ve Baħr-i Rūm [ile]
ki Ɣulzum denizidir, tefsīr eylediler. Ona
göre iltikāları Baħr-i Muḥīṭ'te olur. Eslāfta
Şām ve Mısr ve Ḥabeş ũlkeleri kayāsire-i
Rūm memāliki olmakla Baħr-i Ɣulzum'a
Baħr-i Rūm itlāk eylediler. Ve

مَرْجُ [merc] Bir nesneyi şey'i āhere ka-
tup karıştırmak ma'nāsındır; yukālu: مَرْجُ
مُتَعَلِّفِ الشَّيْءِ الشَّيْءِ إِذَا خَلَطَهُ بِهِ
ve Rāğīb'in *Müfredāt*'ta beyānına göre
مَرْجُ [merc] bu ma'nāya mevzū'dur. Meselā
merg-zāra itlākı ihtilāt-ı nebāta mebnīdir
ve irsālū'd-dābbe ve sā'ir ma'ānī ondan
müteferri'dir.

مَرْجُ الْخَطْبَاءِ [Mercu'l-Ḥuṭabā] Ḥorasān'da
bir merg-zārdır.

مَرْجُ رَاهِطٍ [Mercu Rāhiṭ] Şām'da bir
merg-zārdır.

مَرْجُ الْقَلْعَةِ [Mercu'l-Ɣal'at] Bādiyededir.

مَرْجُ الْخَلِيجِ [Mercu'l-Ḥalīc] Maşşīşa
nevāhīsindedir.

مَرْجُ الْأَطْرَاحُونِ [Mercu'l-Aṭrāḥūn] Kezālik
Maşşīşa'dadır.

مَرْجُ الدِّيَابِجِ [Mercu'd-Dībāc] Maşşīşa'ya
karīb yerededir.

مَرْجُ الصَّفَرِ [Mercu's-Şuffar] (şād'ın zam-
mıyla قُبَيْرٌ [qubber] vezninde) Dimaşğ
türābındadır.

مَرْجُ عَذْرَاءٍ [Mercu 'Azrā] Yine Dimaşğ
türābındadır.

مَرْجُ فَرِيشٍ [Merc Firriş] (fā'nın kesri ve
rā'nın şeddesiyle) Endelüs diyārındadır.

مَرْجُ بَنِي هُمَيْمٍ [Mercu Benī Humeym] (زُبَيْرٌ
[zubeyr] vezninde) Şa'īd-i Mısr'dadır.

مَرْجُ أَبِي عَيْنِيَّةٍ [Mercu Ebī 'Ubeydet] Mavşil
şarkīsindedir.

مَرْجُ الصِّيَاذِنِ [Mercu'd-Ḍayāzin] Rağğa'ya
karībdir.

مَرْجُ عَبْدِ الْوَاحِدِ [Mercu 'Abdilvāhid]
Cezīre'dedir. Garībdir ki eşher-i müruc
olan مَرْجُ دَابِئٍ [Mercu Dābiḳ]tan ki Ḥaleb
kurbündedir, mü'ellif sükūt eylemiştir.

الْإِمْرَاجُ [el-imrāc] (hemzenin (kesriyle)
Bu dahi مَرْجُ [merc] gibi davarı müsey-
yeb edip çayıra salıvermek ma'nāsındır;
yukālu: أَمْرَجَ الدَّابَّةَ إِذَا أَرْسَلَهَا لِلرَّغْيِ وَمِنْهُ أَمْرَجَ
قَالَ الْأَخْمَشُ وَيَقُولُ قَوْمٌ مَرْجُ الْبَحْرَيْنِ
Kāle's-şāriḥ: مَرْجُ الْبَحْرَيْنِ مِثْلُ مَرْجِ الْبَحْرَيْنِ فَعَلٌ وَأَفْعَلٌ بِمَعْنَى
Ve

إِمْرَاجُ [imrāc] Gebe nāka veledini henüz son
ta'bir olunan dağarcık içre henüz uyuşmuş
kan olarak düşürmek ma'nāsındır ki he-
nüz hilkatı musavver olmamıştır. Bunda
dahi ihtilāt mülāhazası vāki'dir; yukālu:
أَمْرَجَ الدَّابَّةَ إِذَا أَلْقَتْ الْوَلَدَ غَرَسًا وَدَمًا
Ve davarı otlatmak ma'nāsındır; yukālu: أَمْرَجَ الدَّابَّةَ إِذَا
رَعَاهَا Ve 'ahd ve peymāna vefā eylemeyip
gadr eylemek ma'nāsındır; yukālu: أَمْرَجَ
الْعَهْدَ إِذَا لَمْ يَفِ بِهِ

الْمَرْجُ [el-merec] (fethateynle) Çobansız
kendi başlarına otlayan salma deveye
denir; müfred ve cem'e itlāk olunur, zīrā
fi'l-asl masdardır; yukālu: إِبِلٌ مَرْجٌ وَيَعْبِرُ مَرْجٌ

yı māddeye nazaran ercahtır, zīrā o hacır ve ŧecerden muhtelit bir nesnedir. Ve

مَرْجَانٌ [mercān] Bir nev^c nebāt-ı rebī^r ismidir ki بُقُولٌ [buqūl] envā^cındandır; bunun da müfredi مَرْجَانَةٌ [mercānet]tir. Ve

مَرْجَانَةٌ [Mercānet] Esāmī-i nisvāndandır: Sa^cīd b. Mercāne tābī^cındendir, pederi ismi ‘Abdullāh’tır.

الْمِمْرَاجُ [el-mimrāc] (mīm’in kesriyle) ŧol nākaya denir ki ‘ādeti اِمْرَاجٌ [imrāc] ola, ya^cnī karnında yavrusu henüz dem iken ilkā eylemek ‘ādeti ola; yukālu: نَاقَةٌ مِمْرَاجٌ Ve umūr ve mesālihini muntazam tutmayıp muhtelit ve ŧūrīde ve muhtell eder olan sersem kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ مِمْرَاجٌ أَيْ يَمْرُجُ أُمُورَهُ

[م ر ت ح]

الْمَرْتَعُ [el-mertec] (tā-yı fevkiyye ile جَعْفَرٌ [ca^cfer] vezninde) مُرْدَاوَسَنْجٌ [murdārsenc] ismidir ki der-akab zıkr olunur. Ve bu, مَرِيحٌ [mirīḥ] lafzından musahhaf değildir ḥā-yı mu^cceme ile سِكِّينٌ [sikkīn] vezninde; o dahi bu ma^cnāyadır. Ve bunda evceh olan mīm’i mazmūm olmaktır, zīrā murde-i Fārisī mu^carrebidir.

[م ر د ر س ن ح]

الْمُرْدَاوَسَنْجُ [el-murdārsenc] (mīm’in zammiyla) Murdār-seng-i Fārisī mu^carrebidir, gāhca rā’yı iskātla مُرْدَاوَسَنْجٌ [murdārsenc] dahi derler. Türkīde murde-seng dedikleridir ki kalaydan ve kurşundan ma^cmūl olur, ma^crūftur.

[م ز ح]

الْمَزْجُ [el-mezc] (mīm’in fethi ve zā-yı mu^ccemenin sükūnuyla) Bir nesneyi ŧey^c-i āhere katmak ma^cnāsınadır; yukālu: مَرْجٌ Ve الْمَاءُ بِالشَّرَابِ مَرْجًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا خَلَطَهُ بِهِ

kıŧkırtmak ma^cnāsınadır; yukālu: مَرْجٌ فَلَانًا عَلَى فَلَانٍ إِذَا حَرَّشَهُ عَلَيْهِ

الْمَوْزِجُ [el-mizc] (mīm’in kesriyle) Acı bādeme denir, levz-i mürr ma^cnāsına. Ve bala denir, ‘asel ma^cnāsına. Cevherī bu ma^cnāda mīm’in fethiyle takyīd eylemekle galat eylemiştir yāhūd o lügat-ı za^cıfıdır.

الْمَزْيِجُ [el-mezi^c] (āmī^r) [emīr] vezninde) Bu dahi acı bādeme denir.

الْمِزَاجُ [el-mizāc] (kitāb) [kitāb] vezninde) Bir ŧey^ce katılıp karıŧtırılmakla bā^cis-i terkīb olan ŧey^ce denir, katıncı ta^cbīr olunur. Suverī ve ma^cnevīden e^cammdır. Ma^cnevīde keyfiyyet ta^cbīr olunur. Meselā Ya^cnī ŧarāba mezc olunan nesnedir, su gibi. Ve مِزَاجُ الْبَدَنِ مَا رُكِّبَ عَلَيْهِ مِزَاجُ الشَّرَابِ مَا يُفْرَجُ بِهِ Ya^cnī tabāyī^c-i erba^cadan bedenin medār-ı terkībī olan tabī^cattır, mādde-i bedene memzūc olduğu için itlāk olunmuŧtur. Ma^clūm ola ki ‘inde’l-muhakkikīn mizāc-ı beden ‘anāsır-ı erba^canın eczāları birbirlerine mūmās ve müterekkeb ve mütēcānis olup beynlerinde fi^cl ve infī^cāl vukū^cundan keyfiyyāt-ı erba^c beyninde hāsıl bir keyfiyyet-i mütევassıttır ve iki günedir, birine mizāc-ı evvel ve birine mizāc-ı sānī derler. Mizāc-ı evvel odur ki ‘anāsır-ı mürekkebeden bilā-vāsıta hāsıl ola. Ve mizāc-ı sānī birkaç nesnelere ictimā^c ve imtizāclarından hādīs olur ki o nesnelere dahi ‘anāsırdan mürekkeb olup her birinde olan kuvvet āherde olan kuvvete muhālif olur; meselā harāret ve bürüdet ve rutūbet ve yübūset-i mizācdır. Kezālik demevī ve safrāvīlik mizācdır. Ve sū-i mizāc dedikleri iŧbu mizācın mütევagayyir olmasındır, soğuktan yā sıcaıktan veyā sārīr ‘arızadan olur, onun için ‘ilāc da ta^cıdīl-i

mizāca muhtācdır. Ve sū-i mizāc yā hār yā bāriddır yā ratb yā yābis yā müfred yā mürekkebdır. Bunlardan her biri mādđī yā gayr-i mādđīdirdir. Ve mutlakan maraz üç cinstir. Birine sū-i mizāc ve birine maraz-ı terkīb ve birine teferruk-i ittisāl derler. Ve mādđī dedikleri ahlāt-ı erba'anın birinden olur. Ve gayr-i mādđī ahlāttan olmuş değildir. Bunun tafsilī *Ḳānūn*'da meşrūhtur. Ve

مَزَاج [Mizāc] Bir nākanın ismidir. Ve *Ḳādisiyye* ve *Ḳarā'* meyānında vāki' Muğīse şarkīsinde 'alā-kavlin Kūfe yolunda *Ḳaḳā'* nām mahallin yemīninde bir mevzi' adıdır.

الْمَوْزَجُ [el-mevzec] (*هَوْدَجُ* [hevdec] vezninde) **حُفٌّ** [ḥuff] isimdir ki ma'ruf ayakkabıdır, müze mu'arrebidir.

Ma'lūm ola ki Fārisīde müze çıplak ayağa giyilen huffe denir. Kaldı ki müellif **مَوْزَجُ** [mevzec] lafzını **حُفٌّ** [ḥuff] ile ve **مُوقٌ** [mūk] lafzını **حُفٌّ** [ḥuff] üzere giyilen huff-ı galīz ile ve **جُرْمُوقٌ** [curmūk] lafzını **حُفٌّ** [ḥuff] üzere mutlakan giyilen **حُفٌّ** [ḥuff] ile tefsir eylemekle, müellife göre bizim mest ve Semerḳand tarafının sokman ve nisvānın çedik ve dervīşānın toamak dediklerine **حُفٌّ** [ḥuff] ve **مَوْزَجُ** [mevzec] denir ki bunlar çıplak ayağa giyilir. Ve **حُفٌّ** [ḥuff] **حِفْفَةٌ** [ḥiffet]ten me'hūzdur. Ve **مُوقٌ** [mūk] mest üzere giyilen çizmeye ve ediğe ve postala denir ki bunlar galīz olur. Ve **مَوْزَجُ** [mevzec] ve **مُوقٌ** [mūk] müze-i Fārisī mu'arrebidir. Ve **جُرْمُوقٌ** [curmūk] kezālik mest üzere giyilen çizmeye ve postala ve sār makūle üst ayakkabıya denir. Ve iki kat üzere giyilene de itlāk olunur, meselā bizim giydiğimiz

terliğe ki şart-ı mesh bulunursa müellife göre **حُفٌّ** [ḥuff] ve **مَوْزَجُ** [mevzec] denir, üzerine mest giyilirse **مُوقٌ** [mūk] denir. Ve onun üzerinden giyilen çizmeye **جُرْمُوقٌ** [curmūk] denir ki ser-müze mu'arrebidir. Evā'ilin giydiklerinin eşkālī şimdi ma'lūm değildir, lākin nev'i bākīdir. Evā'ilde mest ve sokman üzerinden hār-çīn ve hār-keş nām bir ayakkabı giyerler idi ki şimdi ki çizme yerinde idi. Hālen bizim kalçın dediğimiz hār-çīn muharrefidir. Ve mest dediğimiz mes-i Fārisīden muharrefdir ki ayak bağına denir. Ve *Nihāye*'de **مَوْزَجُ** [mevzec] kezālik **حُفٌّ** [ḥuff] ile müfesserdir. Ve *Ḳādīhān*'ın *إِنْ لَبَسَ الْجُرْمُوقَ فَوْقَ الْحُفَّتَيْنِ* ta'bīrine bizim def'a-i sāniye temsilimiz mutābıktır. Hülāsa çıplak ayağa giyilene **حُفٌّ** [ḥuff] ve **مُوقٌ** [mūk] ve **مَوْزَجُ** [mevzec] denir. Onun üzerinden giyilene gerek edīm ve gerek sār nesneden olsun **جُرْمُوقٌ** [curmūk] denir. Ve ba'zen **جُرْمُوقٌ** [curmūk] çıplak ayağa giyilir, hükmen ona dahi **حُفٌّ** [ḥuff] itlāk olunur. Onun üzerinden nesne giyilirse ona **جُرْمُوقٌ** [curmūk] itlāk olunur. Mesh mes'elesine müte'allik olmakla bu vech üzere işbā' olundu. Pes **جُرْمُوقٌ** [curmūk]u **حُفٌّ** [ḥuff] ile beyān eden ba'zı fukahā' cihet-i mezkūreyi itibār eylemişlerdir. Ve **مَوْزَجُ** [mevzec] kelimesinin cem'i **مَوَازِجَةٌ** [mevāzicet] gelir ḥā-yı mu'ceme ile ve **مَوَازِجُ** [mevāzic] gelir.

التَّمْرِيزُ [et-temzīc] (*تَفْعِيلٌ* [tef'īl] vezninde) Bir kimseye nesne vermek ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: *مَرَّجَهُ أَيَّ اعْطَاهُ شَيْئًا*. Ve yeşil sünbüle sararmağa başlamak ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: *مَرَّجَ السُّنْبُلَ إِذَا اصْفَرَّ بَعْدَ الْخُضْرَةِ*

الْمُمَازِجَةُ [el-mumāzicet] (*مُفَاعَلَةٌ* [mufā'alet] vezninde) Övünmek, müfāharet

ma'nāsınadır ki mecāzdır; yukālu: مَا رَجَّحَ فُلَانٌ فُلَانًا إِذَا فَاحَرَهُ
فُلَانٌ الْمَوَازِجُ [el-Mevāzic] (mīm'in fethiyle) Bir mevzi' adıdır.

[م ش ح]

الْمَشِجُ [el-meşc] (mīm'in fethi ve şin-i mu'cemenin sükūnuyla) Bir nesneyi şey'i-
āhere katıp karıştırmak ma'nāsınadır; yukālu: مَشَجَهُ بِهِ مَشْجًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا خَلَطَهُ

الْمَشِجُ [el-meşic] (mīm'in fethiyle) Bir nesneyi şey'i-
āhere katıp karıştırmak ma'nāsınadır; yukālu: مَشَجَهُ بِهِ مَشْجًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا خَلَطَهُ

الْمَشِجُ [el-meşic] (mīm'in fethiyle) Bir nesneyi şey'i-
āhere katıp karıştırmak ma'nāsınadır; yukālu: مَشَجَهُ بِهِ مَشْجًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا خَلَطَهُ

[ع ج]

الْمَعْجُ [el-ma'c] (mīm'in fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) Sür'atle gitmek ma'nāsınadır; yukālu: مَعَجَ الرَّجُلُ مَعْجًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا أَسْرَعَ
Ve مَلِيَ السُّرْمَةَ دَانًا لِكَيْ يَغْنِي فِي السَّيْرِ Ve مَلِيَ السُّرْمَةَ دَانًا لِكَيْ يَغْنِي فِي السَّيْرِ
Ve مَلِيَ السُّرْمَةَ دَانًا لِكَيْ يَغْنِي فِي السَّيْرِ

Ve لَهْرَهُ وَفَتَحَ فَاهُ فِي نَوَاحِيهِ لِيَسْتَمَكِنَ
تَرَكْتُ الْقَوْمَ فِي مَعْجِ أَيِّ فِي قِتَالٍ وَاضْطِرَابٍ
[ma'c] Kıtāl ve ıztırāb ma'nāsınadır; tekūlu: تَرَكْتُ الْقَوْمَ فِي مَعْجِ أَيِّ فِي قِتَالٍ وَاضْطِرَابٍ
[na'c] (na'c) vezninde) Civānlık hengāmının ev'iline denir ki de-
likanlık ta'bīr olunur; yukālu: فَعَلَ ذَلِكَ فِي مَعْجَتِهِ أَيِّ فِي عُنُقُوا نِ شَبَابِهِ

الْمَعْجُ [et-tema'uc] (tefa'ul) vez-
ninde) Kıvrılmak ve eğilip bükülmek ma'nāsınadır. Şārihin beyānına göre تَعْمُجُ
[ta'ammuc] maklūbudur; yukālu: يَتَعَمَّجُ السَّيْلُ وَالْحَيْثُ فِي مُرُورِهِمَا وَيَتَمَعَّجَانِ أَيُّ يَتَلَوَّى وَيَتَنَتَّى

[م غ ج]

الْمَعْجُ [el-mağc] (mīm'in fethi ve gayn-ı mu'cemenin sükūnuyla) Yilerek sür'atle yürüyüp gitmek ma'nāsınadır; yukālu. مَعَجَ الرَّجُلُ مَعْجًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا عَدَا وَسَارَ

[م ف ج]

الْمَفْجُ [el-mefc] (mīm'in fethi ve fā'nın sükūnuyla) Ahmak olmak ma'nāsınadır; yukālu: مَفَجَ الرَّجُلُ مَفْجًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا حُمِقَ
[sefāc] (sefāc) vezninde ve mürādifidir ki deng ve seme olan kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ مَفَاجَةٌ تَفَاجَةٌ

[م ل ج]

الْمَلْجُ [el-melc] (mīm'in fethi ve lām'ın sükūnuyla) Çocuk ağzının ucuyla anasının memesini tutup emmek ma'nāsınadır; yukālu: مَلَجَ الصَّبِيُّ أُمَّهُ وَمَلَجَهَا مَلْجًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ
[umlūc] (umlūc) vezninde) Ve وَالرَّابِعُ إِذَا تَنَاوَلَ ثَدْيَهَا بِأُذُنِي فَمِهِ
dedikleri çekirdeği ağızda çiğnemek için beri öte döndürmek ma'nāsınadır; yukālu: مَلَجَ الرَّجُلُ مَلْجًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا لَأَكَ الْأُمْلُوحَ فِيهِ
Ve nākanın sütti çekilmekle gerisinde bir tuzluca nesne kalmak ma'nāsınadır ki onu tadan tuz ta'cını bulur; yukālu: مَلَجَتِ

النَّاقَةُ إِذَا ذَهَبَ لَبْنُهَا وَبَقِيَ شَيْءٌ يَجِدُ مَنْ ذَاقَهُ طَعْمَ الْمَلْحِ
الإمْتِلَاحُ [el-imtilāc] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Veled ağızıyla memeyi çekip sormak ma'nāsındır; yukālu: إِذَا أَرَضَعَهُ الْفَصِيلُ اللَّبَنَ إِذَا افْتَتَضَهُ

الإِمْلَاحُ [el-implāc] (hemzenin kesriyle) Emzirmek ma'nāsındır; yukālu: إِذَا أَرْضَعَهُ أَمْلَجُهُ إِذَا أَرْضَعَهُ (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) **أَلْمَلِجُ** [el-melīc] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) رَضِيعٌ [raḍīc] ma'nāsındır ki süt emen ve leddir. Ve celilü'l-kadr adama denir. Ve rīf-i Mıṣr türābında bir karye adıdır.

الأَمْلَجُ [el-emlec] (أَعْرَجٌ [a'rec] vezninde) Kara yağız adama denir, أَسْمَرٌ [esmer] ma'nāsına. Ve otsuz susuz hālī kır yere denir, فَكْرٌ [kafr] ma'nāsına. Ve bir devā ismidir ki emleh mu'arrebidir ki Fārisīdir. Hindistān'da nābit bir şecerin semeridir, beyne'l-etıbbā emlec-i Hindī demekle müte'āreftir. Dāhilinde olan çekirdeği izāle olunup kışrı istıf'māl olunur. Leben içre ıslanmış olursa o süte şır-i emlec derler, cimā'ı mukavvī ve balgamı müşhil ve yüreğe ve göze ve mi'deye ve bevāsire begāyet enfa'dır.

أَلْمَلْجَانُ [el-melcān] (سَكْرَانٌ [sekrān] vezninde) Şol kimseye itlāk olunur ki kemāl-i lü'm ü denā'etinden nāşī nākayı sağdığı sürette civārda olanlar süt taleb ederler diye sağmayıp ağızıyla memesinden emer ola; yukālu: رَجُلٌ مَلْجَانٌ أَي يَرْضَعُ إِبْنَهُ لَوْ مَا

أَلْمُلْجُ [el-mulc] (mīm'in zammıyla) مُقْلٌ [muql] çekirdeğine denir, murād مُقْلٌ [muql]-i Mekkī dedikleri meyvenin ki دَوْمٌ [devm] ağacının semeridir, çekirdeği olacaktır. Ona أُمْلُوجٌ [umlūc] dahi derler. Ve

مُلْجٌ [Mulc] 'Arabistān'da Ahsā' nevāhīsinden bir nāhiyedir.

أَلْمُلْجُ [el-muluc] (zammeteynle) Süt emer körpe oğlaklara denir; جِدَاءٌ رُضْعٌ ma'nāsına.

أَلْمَالِجُ [el-mālec] (أَدَمٌ [ādem] vezninde) Duvar sıvayacak ālete denir ki māle ta'bir olunur. Ve māle Fārisī olmakla مَالِجٌ [mālec] mu'arrebidir. Ve

مَالِجٌ [Mālec] Muhaddisīnden Muḥammed b. Mu'āviye'nin ceddı lakabıdır.

أَلْأُمْلُوجُ [el-umlūc] (hemzenin zammıyla) Serv yaprağına şebīh bir nev' yaprak adıdır ki bādiye eşcārından bir şecerin yaprağıdır. Cem'ci أَمَالِجٌ [emālīc] gelir. Ve

أُمْلُوجٌ [umlūc] مُلْجٌ [mulc] gibi مُقْلٌ [muql]-ı Mekkī çekirdeğine denir.

مِلْنَجَةٌ [Milencet] (mīm'in kesri ve nūn'un sükūnuyla) İṣfahān'da bir mahalle adıdır.

أَلْإِمْلِجَاعُ [el-implīcāc] (إِحْمِيرَانٌ [iḥmīrār] vezninde) ve

أَلْإِمْلِجَاعُ [el-implīcāc] (إِزْبِرَارٌ [izbirār] vezninde) Çocuk neşv ü nemā bulmakla serpilip meydāna çıkmak ma'nāsındır; yukālu: إِمْلَاحٌ الصَّبِيِّ وَافْلَاحٌ إِذَا طَلَعَ

[م ن ج]

أَلْمَنْجُ [el-menc] (mīm'in fethi ve nūn'un sükūnuyla) Şol hurmā dānelerine denir ki ikisi üçü bir arada bitmekle birbirine yapışık ola. Ve

مَنْجٌ [menc] Meng-i Fārisī mu'arrebidir ki beng ve ban tohumu ta'bir olunan müskir ve muhaddir dāne ismidir.

أَلْمَنْجُ [el-munc] (mīm'in zammıyla) Māş ta'bir olunan gallenin yeşil ve taze olanına denir.

مَنْوَجَانٌ [Menūcān] (mīm'in fethiyle) Kirmān eyāletinde bir beldedir.

مَنْجَانٌ [Mencān] (مَرْجَانٌ [mercān] vezninde)

İşfahān kazāsında bir karyedir.

[م و ج]

الْمَوْجُ [el-mevc] (mīm'in fethi ve vāv'ın sükūnuyla) İsmidir, denizin dalgasına denir. Cem'î **أَمْوَاجُ** [emvāc] gelir. Şārihin beyānına göre **مَوْجَةٌ** [mevcet] **مَوْجٌ** [mevc] den ahasstır. **مَوْجَاتٌ** [mevcet]in cem'î **مَوْجَاتٌ** [mevcāt] gelir. Ve bu mādde ıztırāb ma'nāsına mevzū' olmakla ma'anī-i sā'ire ondan müteferri'dir. Ve

مَوْجٌ [mevc] Masdar olur, deniz cūş ve hurūşa gelip dalgalanmak ma'nāsına; yukālu: **مَاجَ الْبَحْرُ يَمْوُجُ مَوْجًا إِذَا اضْطَرَبَ** Ve

مَوْجٌ [Mevc] Bir şā'ir-i Taglebī ismidir. Ve

مَوْجٌ [mevc] Haktan bātıla meyl ve 'udül eylemek ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: **مَاجَ فَلَانَ عَنِ الْحَقِّ إِذَا عَدَلَ عَنْهُ**

الْمَوْجَةُ [el-mevcet] (hā'yla) Mevc-i vāhid ma'nāsınadır, niteki zikr olundu. Bu ma'nādandır ki **مَوْجَةُ الشَّبَابِ** [mevcetu's-şebāb] derler, **عُنْفُونَ شَبَابٍ** [unfuvānu şebāb] ma'nāsına; yukālu: **فَعَلَ ذَلِكَ فِي مَوْجَةِ شَبَابِهِ أَيِ فِي عُنْفُونِ شَبَابِهِ**

الْمَوْجِيُّ [el-mevcā] [sekrā] vezninde) Şol āteşin nākaya denir ki sür'at-i seyr için cidd ve cehdinden nāşī hareket-i kavā'imi muhtelif olmakla göğüslüğü ve kolan ipleri beri öte muztarib olup çalkalanır ola; yukālu: **نَاقَةٌ مَوْجِيٌّ أَيِ نَاجِيَةٌ قَدْ جَالَتْ أَسْأَعَاهَا لِاخْتِلَافِ يَدَيْهَا وَرَجْلَيْهَا**

الْمَوْوُجُ [el-mu'ūc] [ku'ūd] vezninde) Diz kemiği ki diz kapağı ta'bīr olunur, deri ile etin beyninde muztarib olup oynamak ma'nāsınadır; **مَوْجٌ** [mevc] ma'nāsından me'hūzdur; yukālu: **مَاجَتِ الدَّاعِضَةُ مَوْوُجًا إِذَا مَارَتْ بَيْنَ الْجِلْدِ وَاللَّحْمِ**

مَاجَةٌ [Mācet] [hācet] vezninde)

E'imme-i hadīsten İbn Māce denmekle ma'rūf sāhibü's-Sunen ve't-tefsīr ve't-tārīh Qazvīnī Hāfız Muḥammed b. Yezīd'in pederleri lakabıdır, cecdi değildir. İki yüz doksan üç tārīhinde 'āzim-i dārū's-selām olmuştur. Ma'lūm ola ki beyne'l-muhaddisīn **حَافِظٌ** [hāfız] yüz bin hadīs-i şerīfe metnen ve isnāden 'ilmi muhīt olan zāta denir. Ve 'inde'l-ba'z kütüb-i sitte ezberinde olan kimsedir ve **حُجَّةٌ** [hucet] üç yüz bin hadīs-i muhīt ve **حَاكِمٌ** [hākim] cem'ī-i ehādīs-i merviyeye metnen ve isnāden muhīt olana itlāk olunur.

[م ه ج]

الْمُهْجَةُ [el-muhcet] (mīm'in zammı ve hā'nın sükūnuyla) Kana, 'alā-kavlin hāssaten yürek kanına denir, **دَمَ الْقَلْبِ** [demu'l-ḳalb] ma'nāsına; ve minhu yukālu: **دَفَقَ اللَّهُ مُهْجَتَهُ أَيِ أَهْلَكَهُ** Ve cāna denir; yukālu: **خَرَجَتْ مُهْجَتُهُ أَيِ رُوْحُهُ**

الْأَمْهُجُ [el-umhuc] ve

الْأَمْهُجَانُ [el-umhucān] (hemzelerin ve hā'ların zammıyla) ve

الْمَاهِجُ [el-māhic] [hāric] vezninde) Yufka süte ve yufka iç yağına itlāk olunur.

الْمَهْجُ [el-mehc] (mīm'in fethi ve hā'nın sükūnuyla) Meme emmek ma'nāsınadır; yukālu: **مَهَجَ الْوَلَدُ أُمَّهُ مَهْجًا مِنْ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا رَضَعَ** Ve cimāc eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **مَهَجَ كَيْفَ جَارِيَتِهِ إِذَا نَكَحَهَا** Ve bir kimse 'alīl olduktan sonra ten-dürüst olmakla çehresi güzellenmek ma'nāsınadır; yukālu: **مَهَجَ الرَّجُلُ إِذَا حَسَنَ وَجْهَهُ بَعْدَ عِلَّةٍ**

الْإِمْتِيهَاجُ [el-imtīhāc] [iftī'āl] vezninde) Bir kimsenin bedeninden cān çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَمْتِهَجَ الرَّجُلُ عَلَى بِنَاءٍ**

الْمَجْهُول إِذَا انْتَرَعَتْ مُهَجَّتُهُ أَي رُوْحُهُ

الْمَمْهُوْحُ الْبَطْنِ [el-memhūc' l-baṭn] Karnı salkı ve sölpük olan kişiye itlak olunur;

yukālu: رَجُلٌ مَمْهُوْحُ الْبَطْنِ أَي مُسْتَرْخِيهِ

[م ي ح]

الْمَمِيْحُ [el-meyc] (mīm'in fethi ve yā'nın sükūnuyla) Karışık olmak, ihtilāt ma'nāsınadır; yukālu: مَا حَ أَمْرُهُ يَمِيْحُ مَمِيْحًا إِذَا اِخْتَلَطَ

مِيْنِي [Mīcā] (mīm'in kesriyle [mīnā] vezninde) Ashābdan Nu'mān b. Muḳarrin'in cedit ismidir.

FASLU'N-NŪN

(فَضْلُ النَّوْنِ)

[ن أ ح]

النُّوْحُ [en-nu'ūc] [ḳu'ūd] vezninde) Seyr ve zehāb ma'nāsınadır; yukālu: نَاحٌ فِي الْأَرْضِ نُوْحًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا ذَهَبَ

النَّيْحُ [en-ne'ic] (nūn'un fethiyle) Yel oynamak ma'nāsınadır; yukālu: نَاجَتِ الرِّيحُ نَاجًا مِنَ الْبَابِ الْمَزْبُورِ إِذَا تَحَرَّكَتْ Ve yel seslenerek sür'atle mürür eylemeğe denir; yukālu: Ve bir kimseye o güne yel dokunmak ma'nāsınadır;

yukālu: نَيْحَ الْقَوْمِ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا أَصَابَتْهُمْ

Ve tazarru' ve niyāz eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَاجَ إِلَى اللَّهِ إِذَا تَضَرَّعَ Ve baykuş ötmek ma'nāsınadır; yukālu:

Ve öküz böğürmek ma'nāsınadır; yukālu: نَاجَ الثَّوْرُ إِذَا حَارَ

النُّوْحُ [en-ne'ūc] [ṣubūr] vezninde) Hareket üzere olan yele denir; yukālu: رِيْحٌ نُوْحٌ أَي مُتَحَرِّكَةٌ

النَّأْحُ [en-ne'c] (nūn'un fethi ve hemzenin sükūnuyla) Yemeği āheste ve gevşek yemek ma'nāsınadır; yukālu: نَيْحَ الرَّجُلِ نَاجًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَكَلَ أَكْلًا ضَعِيْفًا

الْمَمْنُوْحُ [el-men'ūc] [ma'tūf] vezninde ve mürādifidir. Ve bu, hadīs ve kelāma vasf olur; yukālu: حَدِيْثٌ مَمْنُوْحٌ أَي مَعْطُوْفٌ يَعْنِي بَعْضُهُ عَلَى بَعْضٍ

النَّايِحَةُ [en-nā'icet] [nā'icet]jin cem'idir ki gece öten kuşa denir; ve minhu نَائِحَاتُ الْهَامِ أَي صَوَائِحُهَا

النَّتَّاجُ [en-ne'āc] [ṣeddād] vezninde) Arslana itlak olunur.

[ن ب ج]

النَّبَاحُ [en-nebbāc] (bā-yı muvahhade ile **شَدَادٌ** [šeddād] vezninde) Şedīdü's-savt olan insān ve hayvāna denir; ve minhu yukālu: **كَلْبٌ نَبَاحٌ وَنُبَاجِيٌّ كَعْرَابِيٌّ أَي نَبَاحٌ** Ve sevīk karıştıracak ālete denir, **مَجْدَحٌ** [mic-daḥ] ma'nāsına, savtı i'tibārıyladır.

النَّبَاجَةُ [en-nebbācet] (hā'yla) Dübür ve mak'ada itlāk olunur, **إِسْتٌ** [ist] ma'nāsına; zartası āvāzına mebnīdir; yukālu: **كَذَبْتُ نَبَاجَتَهُ أَي اسْتَهُ**

نِبَاحٌ [Nibāc] (**كِتَابٌ** [kitāb] vezninde) Bādiyede bir karyedir; zühhāddan Yezīd b. Sa'īd ve Sa'īd b. Bureyd en-Nibācī oradandır. Ve Bureyd **زُبَيْرٌ** [zubeyr] veznindedir. Ve

نِبَاحٌ [Nibāc] Yine bādiyede bir karye-i uhrādır.

النَّبَاحُ [en-nubāc] (**عُرَابٌ** [gūrāb] vezninde) Zartaya denir, **رُدَامٌ** [rudām] gibi. Ve **نُبَاحٌ** [nubāc] ve **نَبِيجٌ** [nebīc] nūn'un fethiyle, köpek ürtüyüşüne denir, **نُبَاحٌ** [nubāḥ] ma'nāsına.

مُنْبِجٌ [Menbic] (**مَجْلِسٌ** [meclis] vezninde) Bir mevzi' adıdır. Belki Furāt ile Haleb meyānında bir belde. Ekāsire bināsıdır, Timurleng harāb-kerdesidir. Ve hālā nāhiyelerinde bazı ma'mūrca karyeler vardır. Ve bu, **مَنْ بِهَ** [men bih] lafzından mu'arredir ki Fārisīdir, "Ben ne iyiyim ve ne hübum!" demektir. Ve ona nisbette **مُنْبِجَانِيٌّ** [Menbecānī] ve **أُنْبِجَانِيٌّ** [Enbecāniyy] derler bā'ların fethiyle gayr-i kıyās üzere; ve minhu yukālu: **كِسَاءٌ مُنْبِجَانِيٌّ وَأُنْبِجَانِيٌّ** Ve **تُرَيْدٌ أُنْبِجَانِيٌّ** derler, onda suhūnet ya'nī sıcaklık olsa; yukālu: **تُرَيْدٌ أُنْبِجَانِيٌّ أَي بِهِ سُهُونَةٌ**

الأُنْبِجَانُ [el-enbecān] (hemzenin ve

bā'nın fethiyle) Şol hamura denir ki tamām māyesini alıp kabarıp külelenmiş ola; yukālu: **عَجِينٌ أُنْبِجَانٌ أَي مُدْرِكٌ مُتَمَنِّحٌ** Ve işbu **أُنْبِجَانٌ** [enbecān] kelimesinin **أُرُونَانٌ** [ervenān] lafzından gayrı nazīri yoktur. Mü'ellif bunları hā-yı mu'ceme faslında dahi sebt edip lākin efsahını işāret eylememiştir. Ve hā-yı mu'cemede me'hazı mülāyimdir, lākin cīm'le olanın me'hazı ma'lūm değildir. Ve *Nihāye*'de dahi ma'lūm değildir. Ve *Nihāye*'de dahi **عَجِينٌ أُنْبِجَانٌ وَخُبْرَةٌ أُنْبِجَانَةٌ** unvāniyla ki hā-yı mu'ceme ile, mersūmdur. Ve İbn Hacer, *Buḥārī* şerhinde bu vech üzere resm eylemiştir ki **أُنْبِجَانِيٌّ** bir nev' kalın kilime denir ki ucunda 'alemi olmaz. Ve Şa'leb'den rivāyet eder ki **أُنْبِجَانِيٌّ** lafzında hemzenin feth ve kesri cā'izdir; yukālu: **كَبِشٌ أُنْبِجَانِيٌّ** Ve Ebū Mūsā el-Medīnī bunu Menbic şehrine mensüb eylediklerini inkār eylemiştir. Onun nisbetinde hemān **مُنْبِجَانِيٌّ** derler, **أُنْبِجَانِيٌّ** [enbecānī] kavli 'ammedir dedi. Lākin Muṭarrizī, mü'ellife muvāfakat eylemiştir ki gayr-i kıyās üzere **أُنْبِجَانِيٌّ** dahi denir. Ve yine *Nihāye*'de hemze bābında: **”إِثْنُونِي بِأُنْبِجَانِيَّةٍ أَبِي جَهْمٍ“** hadīsi tefsīrinde mersūmdur ki **أُنْبِجَانِيٌّ** bā'nın kesriyle ve fethiyle de mervīdir, **مُنْبِجٌ** [Menbic] nām beldeye mensūbdur; mīm'i hemzeye mübeddel olmuştur. Ve 'inde'l-ba'z **أُنْبِجَانٌ** [Enbecān] isminde bir mevzi'e mensūbdur. Ve bu kavli eşbehtir, zīrā kavli evvel ta'assüfü mutazammındır. Ve zikr olunan **أُنْبِجَانِيَّةٌ** [enbecāniyyet] ten murād, yünden mensūc bir nev' galiz 'abādır ki havlu olup ve tīrāzsız olur.

الْمُنْبِجُ [el-minbec] (**مِنْبَرٌ** [minber] vezninde) Şol fodul ve lāf-zen kimseye denir ki işlemeğe şey'i lisāniyla i'tā eder, ya'nī beyhūde va'dler edip ve 'uhdesinden ge-

lemez ola; yukālu: رَجُلٌ مَنبِجٌ أَيُّ الْمُعْطِي بِلِسَانِهِ مَا لَا يَفْعَلُهُ

النَّبِجَةُ [en-nebecet] (fetehtla) Tepeye denir, أَكْمَةٌ [ekemet] ma'nāsına. Cem'i نِبَاجٌ [nibāc] gelir nūn'un kesriyle.

النَّبِيجَةُ [en-nābicet] (خَارِجَةٌ [hāricet] vezninde) Āfet ve dāhiye ma'nāsınadır. Ve Cāhiliyyet ehline mahsūs bir ta'ām adıdır ki deve tüyünü süt içre vaz' edip tamām ıslanıp yumuşadıktan sonra ekl ederler idi ve ona نَبِيجٌ [nebīc] dahi denir أَمِيرٌ [emīr] vezninde.

الْأَنْبِجُ [el-enbec] (أَحْمَدُ [ahmed] vezninde ve bā'nın kesriyle de cā'izdir) Enbe-i Fārisī mu'arrebidir ki Hindistān'a mahsūs bir şecerin semeridir ve bu ismle ma'rūftur.

الْإِنْبَاجُ [el-inbāc] (hemzenin kesriyle) Halt-ı kelām eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَنْبِجَ الرَّجُلُ إِذَا خَلَطَ فِي كَلَامِهِ Ve dā'imā tepeler üzere oturur olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَنْبِجَ فَلَانٌ إِذَا قَعَدَ عَلَى النَّبَاجِ أَيُّ الْأَكَامِ

النُّبُجُ [en-nubuc] (zammeteynle) Kara kıldan olan غَرَائِرٌ [garā'ir]e, ya'nī harār ta'bīr olunan zarflara denir.

النَّبِجُ [en-nebc] (nūn'un fethi ve bā'nın sükünuyla) Yaradan irin çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: نَبَجَتِ الْفَيْحَةُ نَبْجًا مِّنَ النَّبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا خَرَجَتْ

نَبِجٌ [nebc] Şol koğalık ve hasır otu dedikleri ota denir ki gemi tahtalarının aralıklarına tıkayıp kalafat ederler; 'Arabistān gemilerinde ederler, bu diyarlarda keten ile ettikleri gibi.

النَّبِيجُ [et-tenebuc] (تَفَاعُلٌ [tefa'ul] vezninde) ve

الْإِنْتِبَاجُ [el-intibāc] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) 'Uzv veremlenip şişmek ma'nāsınadır;

yukālu: تَبَّحَ الْعَظْمُ وَانْتَبِحَ إِذَا تَوَرَّمَ **النَّبِجَانُ** [en-nebecān] (fetehtla) Va'īd ma'nāsınadır ki tekdīr ve tahsīr va'īdiyle tahvīf eylemekten 'ibārettir; ve minhu: لَا لِنَبِجَانِهِ خَلْجَانٌ أَيُّ لَا لِوَعِيدِهِ إِضْطِرَابٌ

نَابَاجٌ [Nābāc] Muhaddisinden 'Abdullāh b. Ḥālid'in lakabıdır. Kezālik 'Alī b. Ḥalef nām muhaddisin pederi lakabıdır.

[ن ب ر ج]

النَّبْرِيجُ [en-nibrīc] (قِنْدِيلٌ [kindīl] vezninde) Şol koça denir ki husyeleri ihrāc olunmakla enenmiş olup ve aslā yünü kırılmaya. Ve bu, ne-burīde-i Fārisī mu'arrebidir. Şārih der ki muktezā-yı ta'rīb نَبْرِيدِجٌ [nibrīdec] olup lākin tahfif için dāl'ı hazf olunmuştur.

[ن ب ه ر ج]

النَّبْهَرُجُ [en-nebehrec] (nūn'un ve bā'nın fethiyle) Ne-behre-i Fārisī mu'arrebidir ki geçmez kalb akçeye denir. Ve her şey'in züyūfuna da ıtlāk olunur. Bu mādde نَبْهَرُجٌ [behrec] zeylinde fi'l-cümle işbā' olundu.

[ن ت ج]

النَّتَاجُ [en-netāc] (nūn'un fethiyle) Hayvān kendisi yavru doğurmak ma'nāsınadır, kimse mu'āvenet eylemeksizin yukālu: نُبِجَتِ النَّاقَةُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ نَتَاجًا مِّنَ النَّبَابِ Ve bu, fi'l-i mechūle mahsūstur.

Ve *Miṣbāh*'ın beyānına göre nākaya mahsūs değıldir, belki cemī'-i behā'im vaz'ını müştemildir. Ve *Nihāye*'de dahi bu güne mersūmdur. Ve ondan ism نَبَاجٌ [nitāc]dır كِتَابٌ [kitāb] vezninde. Ve vaz'-ı haml eden behīmeye مَثْوُجَةٌ [mentūcet] ve veledine نَبِيجَةٌ [netūcet] ve māmilik eden

vezninde) [mikneset] vezninde) Dübüre itlāk olunur, nesc-mā-fi'l-batn, ya'nī ihrāc-ı fazalāt eylediği için. Pes نَجَّج [neşc] ihrāc ma'nāsına olur. Bu ma'nādandır ki 'Arablar derler خَرَجَ فَلَانٌ مِنْجَا [minber] vezninde, وَهُوَ يَسْلُجُ سَلْحًا Ya'nī "Sıçarak çıktı taşraya" ma'nāsına. Esās'ta bu, tā-yı fevkiyye ile فَعَدَ مِنْجَا أَي فَاصِيًا حَاجَتَهُ فَكَأَنَّهُ جَعَلَ فَعَدَ مِنْجَا لهُ 'unvāniyla mersümdür.

النَّجْحُ [en-nesc] (nūn'un fethi ve sâ'nin sükūnuyla) Bir adamın karnına bıçak ile vurmak ma'nāsınadır; yukālu: نَجَّجَ بَطْنَهُ بِالسَّيْكِينِ نَجَّجًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا وَجَاهَهُ

النَّجْحُ [en-nişc] (nūn'un kesriyle) Şol korkak bî-zehre kimseye denir ki aslâ kendiden hayr ve menfa'at ve bir işe yaramak mutasavver olma.

النَّجْحُ [en-nuşuc] (zammeteynle) أَمَاتٌ سُؤْيِد [ummātu suveyd] ma'nāsınadır ki dübüre ve mak'adlardan kināyedir. أُمُّ سُؤْيِد [ummu suveyd] mak'adın künyesidir.

الِإِسْتِنْسَاحُ [el-istinşac] Mahmül olan yün denklerinin birisi gevşeyip salkımak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَنْسَجَ أَحَدُ الْعِدْلَيْنِ إِذَا اسْتَرْخَى

[ن ج ح]

النَّجْحُ [en-necc] (nūn'un fethi ve cīm'in teşdidıyla) ve

النَّجْحُ [en-necīc] (nūn'un fethiyle) Çıban ve yara makülesinin içinde olan çirik ve irin seyelān eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَجَّجَتِ الْفُرْحَةَ نَجَّجًا وَنَجَّجًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا فُرْحَةٌ مَعَاذَنَ [isālet] [Ve] سَأَلَتْ بِمَا فِيهَا [kürhat]a isnād olunmuştur. Ve sür'atle gitmek ma'nāsınadır; yukālu: نَجَّجَ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ فَهُوَ نَجَّجٌ

النَّجْحَةُ [en-necnecet] [zelzelet] [زلزلة]

vezninde) Men' eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَجَّجَ فَلَانًا عَنْهُ إِذَا مَنَعَهُ Ve tahrīk edip çalkamak ve sarsmak ma'nāsınadır; yukālu: نَجَّجَهُ إِذَا حَرَكَهُ Ve bir husūsa derününde kasd edip lākin 'azm ve mübāşeret eylemeyip tereddüd üzere olmak ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: نَجَّجَ فَلَانًا الْأَمْرَ إِذَا هَمَّ بِهِ وَلَمْ يَغْرَمْ عَلَيْهِ Ve de-veleri tekrār-be-tekrār havuz üzere çevirip döndürmek ma'nāsınadır; yukālu: نَجَّجَ الْإِبِلَ إِذَا رَدَّهَا عَلَى الْحَوْضِ Ve bir korku vaktinde ārām eylemeyip beri öte gezinip olta eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَجَّجَ الرَّجُلُ إِذَا جَالَ عِنْدَ الْفَرْعِ merg-zārda yaylayıp ba'dehu sular üzere konmağa 'azm eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَجَّجَ الْقَوْمَ إِذَا صَافُوا فِي الْمَرْتَعِ ثُمَّ عَزَمُوا عَلَى تَحْضِرِ الْمِيَاهِ

النَّجْحُ [et-tenecnuc] [tezul] [تزلزل] vezninde) Deprenip çalkanmak ma'nāsınadır; yukālu: تَنَجَّجَ الشَّيْءُ إِذَا تَحَرَّكَ Ve mütehayyir olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَنَجَّجَ إِسْتِرْخَاءً [istirhā] ma'nāsıyla tefsir eylemekle galat eylemiştir, zīrā o تَبَجَّبُ [tebecbuc] kelimesidir bā'eyn-i muvahhadeteynle. Şārih der ki İbn Fāris dahi Cevherī gibi beyān eylemiştir.

النَّجْحُ [en-necūc] [şabūr] [صبور] vezninde) Sür'at ma'nāsına olan نَجَّج [necc]-i mezkürdan fa'üldür, serī' ma'nāsınadır.

[ن خ ح]

النَّجْحُ [en-naḥc] (nūn'un fethi ve hā-yı mu'cemenin sükūnuyla) Cimāc eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَحَّجَ الرَّجُلُ الْأَمْرَةَ نَحَّجًا Ve sel suyu derenin kenārlarına çarpılmakla güürüldemek ma'nāsınadır; yukālu: نَحَّجَ السَّيْلُ فِي الْوَادِي إِذَا

Müellif burada *اضطدم* في سَنَدِ الْوَادِي وَصَوَّتَ *ibāretiyle tefsir* eylemekle *وَالسَّيْلُ وَتَصْوِيئُهُ* kavli, nuhātın *وَأَعْجَبَنِي زَيْدٌ وَكْرَمُهُ* kavlleri bābındandır, tahsisi müfiddir, inşa'allahu ta'ālā, dāl bābında "ف،ر،ن،د" maddesinde bu terkib tafsil olunur. Ve kuyu içre kovayı dolmak için beri öte çalıp tahrik eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَحَجَ الدَّلُو إِذَا حَضَخَصَهَا Ve mak'ad seslenmek, ya'nī zartalamak ma'nāsınadır; yukālu: نَحَجَ اسْتُهُ إِذَا صَوَّتَ

الإِسْتِنْحَاجُ [el-istinḥāc] Pek nesne mülâyemet peydā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَنْحَجَ الشَّيْءُ أَوْ الْمَكَانَ إِذَا لَانَ بَعْدَ صَلَابَةِ

التَّخْيِجَةُ [en-naḥīcet] [velīcet] vezninde) Sütün ibtidā kere yağı alındıktan sonra tulum ile deveye tahmīl olunup mahalline varınca hareketinden müceddeden tekevün eden yufkaca kere yağına itlāk olunur.

[ن ر ج]

التَّوْرُجُ [en-nevrec] [جَوْهَرُ] [cevher] vezninde) Saban demirine denir ki çiftçi aletidir, نَيْرُجُ [neyrec] dahi derler. Ve ıssı vakte ovada görünen serāba denir. Ve harmancılarının döğen ve harman arabası ve cercer ta'bīr ettikleri ālete denir ki onunla harman döverler, gerek tahtadan ve gerek demirden olsun.

التَّوْرَجَةُ [en-nevrecet] [دَحْرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) Beri öte olta ile gelip gitmek ma'nāsınadır. Ve bu koğuculukta dahi isti'māl olunur ki beriye öteye gelip gidip nakl-i kelām eylemekten *ibārettir*; yukālu: تَوْرَجَ فَلَانَ إِذَا اخْتَلَفَ إِقْبَالًا وَإِدْبَارًا وَكَذَا فِي الْكَلَامِ وَهِيَ التَّمِيمَةُ وَالْمَشْيُ بِهَا

التَّبْرِجُ [en-neyrec] [nevrec] vezninde ve mürādifidir ki saban demirine denir.

Ve koğucuya denir, nemmām ma'nāsına. Ve eşkin soy nākaya denir. Ve sür'at ve tereddüd ile yelmek ma'nāsınadır, ya'nī bir düzeye yelmeyip beri öte sür'atle yelip yopurmak ma'nāsınadır; yukālu: عَدَا فَلَانَ عَدَا نَيْرُجًا أَيُّ بِسُرْعَةٍ وَتَرَدُّدٍ

التَّبْرِجَةُ [en-neyrecet] [nevrecet] vezninde ve mürādifidir ki ānifen beyān olundu. Ve cimāc eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَيْرُجَ الْمَرْأَةَ إِذَا جَامَعَهَا

التَّبْرِينُجُ [en-nīrenc] (nūn'un kesri ve rā'nın fethiyle) Sihir ve efsūna şebīh bir gūne ahz ve telbīse ismidir, sihir cümlesinden değildir. İşbu نَيْرُنُجُ [nīrenc] nīreng-i Fārisī mu'arrebidir. Ve bu, sihrin ve sīmiyānın gayrıdır. Bunun mādresi çabukluktur ve ba'zı edhān ve ebhire ile suver-i 'acībe izhār eylemektir ve ona göz bağcılık ta'bīr olunur; yukālu: هُوَ يَغْرِفُ التَّبْرِينُجَ وَهُوَ هَالِنَ bu diyārlarda ona hayāl-bāz ve hokka-bāz ta'bīr olunur. Ba'zı verā-yı 'aklda a'māl izhār ederler. Ve bu sīmiyādan başkadır, zīrā sīmiyā' havāssa müte'alliktir.

التَّارُنُجُ [en-nārenc] (rā'nın fethiyle) Nāreng-i Fārisī mu'arrebidir ki semer-i ma'rūftur, turunc ta'bīr olunan meyvedir, portakala itlāk olunur. Fārisīde turunca ve portakala bāleṅ ve ağaç kavununa turunc denir. Ve 'Arabīde ağaç kavununa أُتْرُجُ [utrucc] denir.

[ن ز ج]

التَّنْزُجُ [en-nezc] (nūn'un fethi ve zā-yı mu'cemenin sükūnuyla) Raks eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَزَجَ الْعُلَامَ نَزْجًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا رَقَصَ

التَّنْزِجُ [en-neyzec] [şayqāl] vezninde) Lahm-ı zā'idi uzun ve sivri olan 'avret

fercine denir; yukālu: لَا خَلَاوَةَ فِي النَّيْزِجِ وَهُوَ: جَهَاؤُ الْمَرْأَةِ إِذَا كَانَ نَازِي الْبُظْرِ طَوِيلُهُ

[ن س ج]

النَّسِجُ [en-nesc] (nūn'un fethi ve sīn'in sükūnuyla) Dokumak ma'nāsınadır, örme dahi onda dāhildir; yukālu: نَسَجَ الثُّوبُ: Ve kelāma tenāsük ve tenāsüble zīnet ve hüsn-i nizām u kıyāfet vererek düzüp koşmak ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: نَسَجَ الْكَلَامَ إِذَا لَحْضَهُ وَرَوَّرَهُ Ve bir mahal üzere tülen ve 'arzan iki türlü yel esmek ma'nāsına isti'māl olunur, gūyā ki luhme ve sedā ile nesc-i sevb eder; yukālu: نَسَجَتِ الرِّيحُ الرِّيحَ إِذَا تَعَاوَرَتْهُ رِيحَانٍ أَلْسِنَاتُ الرِّيحَانِ تَنْسِجَانِ الرِّيحَ طُولاً وَعَرْضاً

النَّسَّاجُ [en-nessāc] [şeddād] [şeddād] vezninde) Bez ve alaca dokuyan çulhaya denir. Ve örücüye denir, gerek zırh ören ve gerek sā'ir nesne ören olsun. Ve yalancıya itlāk olunur, nesc-i kelām eylediği için.

النَّسَّاجَةُ [en-nisācet] (nūn'un kesriyle) Dokuyuculuk ve örücülük san'atına denir.

الْمَنْسِجُ [el-mensec] [maḥ'ad] [maḥ'ad] vezninde) ve

الْمَنْسِجُ [el-mensic] [meclis] [meclis] vezninde) İsm-i mekândır, nessāc kār-hānesine denir.

الْمَنْسِجُ [el-minsec] [minber] [minber] vezninde) Şol ālettir ki dokumak için üzerine bez çekilir, Türkīde dest-gāh muharrefi tezgāh ta'bīr olunur. Şārih der ki مَنْسِجٌ [minsec] çulha tarağına da itlāk olunur. Ve

مِنْسِجُ الْفَرَسِ [minsecu'l-feres] Atın omuzu başından aşağıya ya'nī küreği altına itlāk olunur, iki taraflı sinirler ve damarlar orada birbirine kavuşup müntesic olduğu için.

النَّسِجُ [en-nesic] [emīr] [emīr] vezninde) Fa'īl bi-ma'nā mef'ūldür ki مَنْسُوجٌ [mensüc] ma'nāsınadır. Ve 'Arablar "Filān adamın 'ilm ve ma'rifette yāhūd hüner ve sa'nata nazīri yoktur, bī-hemtādır" diyecek yerde هُوَ نَسِجٌ وَخِيْدُهُ derler, zīrā bir sevb ziyāde fāhir olsa kimse onun minvāli üzere āherini nesc eyleyemez.

النَّسُوجُ [en-nesüc] [şabūr] [şabūr] vezninde) Şol nākaya itlāk olunur ki be-gāyet rıfk ve sühület üzere hemvār meşy eder olmakla üzerinde olan yük hareket ve ıztırāb eylemez ola, 'alā-kavlin şol nākaya denir ki tünd ve şedīd yürür olmakla üzerinde olan yükü omuzu başına silkip atar ola; yukālu: نَاقَةٌ نَسُوجٌ إِذَا كَانَتْ لَا يَضْطَرُّبُ عَلَيْهَا الْجَمَلُ أَوْ الَّتِي تَقْدَمُهُ إِلَى كَاهِلِهَا لِشِدَّةِ سَيْرِهَا

النَّسُجُ [en-nusuc] (zammeteynle) Seccādelere itlāk olunur; نَسِجٌ [nesic] müfredidir.

[ن س ج]

النَّشِجُ [en-neşec] (nūn'un ve şīn-i mu'cemenin fethiyle) Su akıntısına denir, mecrā-yı mā' ma'nāsına. Cem'ī أَنْشَاجٌ [enşac] gelir.

النَّشِجُ [en-neşic] (nūn'un fethiyle) Sesini çıkarmayıp min-gayri nehībin boğularak ve bükā' boğazında tikanıp kısılarak ağlamak ma'nāsınadır; yukālu: نَشِجَ الْبَاكِي نَشِجًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا غَضَّ بِالْبَكَاءِ فِي حَلْقِهِ مِنْ عَشَقٍ غَيْرِ انْتِحَابٍ Ve eşek, āvāzını izhār eyleyip sadrında gir gir döndürerek okramak ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: نَشِجَ الْقِدْرُ وَالرَّقُّ إِذَا عَلَى مَا فِيهِ حَتَّى سَمِعَ لَهُ: Ve tulum ve tencere makülesinin içinde olan nesne vakır vakır kaynamak ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: نَشِجَ الْقِدْرُ وَالرَّقُّ إِذَا عَلَى مَا فِيهِ حَتَّى سَمِعَ لَهُ: Ve hānende iki āvāzesinin miyānını

bir mikdār fasl edip evvelki āvāzeyi nagme ile uzatmak ma'nāsınadır; yukālu: نَشَجَ الْمَطْرِبُ إِذَا فَصَلَ بَيْنَ الصَّوْتَيْنِ وَمَدَّ يَعْني مَدَّ صَوْتَهُ Ve kurbağa kısmı ağızını açmayıp sesini boğazında terdīd eyleyerek vırak vırak ötmek ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: نَشَجَ الضَّفْدَعُ إِذَا رَدَّدَ نَقِيْقَهُ

النُّوشَجَانُ [en-Nūşecān] (nūn'un zammıyla) Bir kabīle yāhūd bir belde adıdır.

[ن ض ح]

النُّضِجُ [en-nuḍc] (nūn'un zammı ve ḍād-ı mu'cemenin sükūnuyla) ve

النُّضِجُ [en-naḍc] (nūn'un fethiyle) Meyvevāt makūlesi gereği gibi puhte olup nisābını bulmak ma'nāsınadır; yukālu: نَضِجَ التَّمْرُ وَاللَّحْمُ نَضِجًا وَنَضِجًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا نَضِجَ الْمِشْبَاهُ ta bunlar ism olmak ve masdarı تَعَبٌ [ta'ab] vezninde olmak üzere mersūmdur. Ve gebe nākanın senesi geçip henüz hāmīl olarak kalmak ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: إِذَا نَضِجَتِ النَّاقَةُ بَوْلِهَا إِذَا جَاوَزَتِ السَّنَةَ وَلَمْ تُنْتِجْ

النُّضِجُ [en-naḍīc] ve

النَّاضِجُ [en-nāḍic] İsm-i fā'ildir, gereği gibi puhte olup nisābını bulmuş et ve meyve makūlesine denir. Ve re'y ve tedbīri metīn ve kāmīl olan adama 'Arablar الرَّأْيُ نَضِجُ الرَّأْيِ [naḍīcu'r-re'y] itlāk ederler; yukālu: هُوَ نَضِجُ الرَّأْيِ أَي مُحْكَمُهُ

الْإِنْضَاحُ [el-inḍāc] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi gereği gibi pişirip nisābını buldurmak ma'nāsınadır; tekūlu: إِذَا أَنْضَجْتَهُ إِذَا جَعَلْتَهُ نَضِيجًا

التَّنْضِيجُ [et-tanḍīc] (tef'īl) [tef'īl] vezninde) Bu dahi nākanın sene-i vilādeti geçip henüz hāmīl kalmak ma'nāsınadır; yukālu: نَضِجَتِ النَّاقَةُ بَوْلِهَا تَنْضِيجًا بِمَعْنَى نَضِجَتِ

الْمُنْضَجُ [el-munaddīc] [muḥaddiṣ] vezninde) Zikr olunan nākaya denir.

الْمِنْضَاحُ [el-minḍāc] [miftāḥ] vezninde) Kebāb şişine denir, سَفُودٌ [seffūd] ma'nāsına.

[ن ع ح]

النَّعِجُ [en-na'ac] (nūn'un ve 'ayn'ın fethiyle) ve

النُّعُوجُ [en-nu'ūc] (zameteynle) Ak nesnenin aklıgı kar gibi hālīs ve sāfī olmak ma'nāsınadır; yukālu: نَعِجَ اللَّوْنُ نَعِجًا وَنُعُوجًا Ve مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا خَلَصَ بِيَاضُهُ

نَعِجٌ [na'ac] (fethateynle) Semirmek ma'nāsınadır; yukālu: نَعِجَ الْبَعِيرُ نَعِجًا مِنَ نَعِجَ الْكُوفِ إِذَا سَمِنَ Ve koyun etini yemekten yüreğe tohme gibi sıklet 'arız olmak ma'nāsınadır. A'rāb tā'ifesi deve etine me'lūf olmalarıyla koyun etini istiskāl eder; yukālu: نَعِجَ الرَّجُلُ إِذَا أَكَلَ لَحْمَ الضَّانِ فَتَقَلَّ عَلَى قَلْبِهِ

النَّاعِجَةُ [en-nā'icet] Düz ve toprağı yumuşak yere denir. Ve ak tüylü nākaya denir ve cüst ve çabuk revende nākaya denir. Ve şol nākaya denir ki üzerinde نَعَاجٌ [ni'āc]-ı vahş ya'ni gāv-ı kūhī sayd olunur ola; ziyādesiyle çabuk olduğundan neş'et eder.

النَّعْجَةُ [en-na'cet] [ḥamzet] vezninde) Dişi koyuna denir. Cem'ī نَعَاجٌ [ni'āc] gelir nūn'un kesriyle ve نَعِجَاتٌ [na'acāt] gelir feteḥātla. Şārihin beyānına göre bunun lafzından müzekkeri yoktur. Müzekkeri ضَانٌ [ḍā'n]dır, niteki عِكْرَشَةٌ [ikrişet] dişi tavşana ve لَقْوَةٌ [laqvet] dişi 'ukāb kuşuna mahsūstur. Ve 'Arablar bakar-ı vahşīye نَعَاجُ الرَّمْلِ [ni'ācu'r-reml] itlāk ederler. Müfredi نَعْجَةٌ [na'cet]tir ki نَعْجَةُ الرَّمْلِ [na'cetu'r-reml] derler ve bakar-ı vahşīden gayrıya

ıtlāk eylemezler. Ve

نَعِجَةٌ [Na'cet] Esāmīdendir: Ebū Na'ce meşāhīr-i şu'arādan Şālīh b. Hübeyl künyesidir. Ve Aḥnes b. Na'ce el-Kelbī kezālik şu'arādandır.

الْإِنْعَاجُ [el-in'āc] (hemzenin kesriyle) Bir kimsenin devesi semirmek ma'nāsınadır; yukālu: **أَنْعَجَ الْقَوْمُ إِذَا سَمِنَتْ إِبِلُهُمْ**

مَنْعِجٌ [Men'ic] (مَجْلِسٌ [meclis] vezninde) Bir mevzi' adıdır. Cevherī vehmine mebnī feth-i 'ayn'la zabt eylemiştir.

[ن ف ج]

النَّفْحُ [en-nefc] (nūn'un fethi ve fā'nın sükūnuyla) ve

النَّفْحَانُ [en-nefcān] (feteḥātla) Tavşan yerinden sıçrayıp atılmak ma'nāsınadır; yukālu: **نَفَّحَ الْأَرَنْبُ نَفْحًا وَنَفْحَانًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا** Gerçi usūl-i mevcūdede vech-i mezkūr üzere **أَرَنْبٌ** [erneb] ile temsil olunup lākin *Mişbāh*'ta **نَفْحُ الْأَرَنْبِ وَعَظِيرُهُ نَفْوَجًا** 'unvāniyla mersūmdur. Ve

نَفْحٌ [nefc] Yavru yumurtadan çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: **نَفَّجَتِ الْفُرُوجَةُ إِذَا خَرَجَتْ مِنْ بَيْتِهَا** Ve bir nesneyi yukarı kaldırmak ma'nāsınadır; yukālu: **نَفَّجَ الثَّدْيُ** **نَفَّجَ الْقَمِيصُ إِذَا رَفَعَهُ** Ba'zılar bunu bir nesne bü-yümeyle ve şişmekle üzerinde olan şey'i yukarı kaldırmağa tahsīs eylediler, misāl-i mezbūr gibi. Ve

نَفْحٌ [nefc] Yel şiddet ve kuvvetle zuhūr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **نَفَّجَتِ الرِّيحُ** **إِذَا جَاءَتْ بِقُوَّةٍ**

النَّفْحَاجُ [en-neffāc] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) ve

الْمُنْتَفِجُ [el-muntefic] **إِنْتِفَاجٌ** [intifāc] dan ism-i fā'il bünyesiyle şişkin mütekebbir kimseye ıtlāk olunur; ref' ma'nāsından

me'hūzdur.

النَّفِيفُ [en-niffic] (سِكِّيتٌ [sikkīt] vezninde) İslāh için miyāne-i kavme duhūl ve tevas-sut eden ecnebī adama denir, 'alā-kavlin miyāne-i kavme dāhil olup ne ıslāh ve ne ifsād eden adama denir. Cem'i **نُفُجٌ** [nufuc] gelir zammeteynle.

النَّافِجَةُ [en-nāficet] (خَارِجَةٌ [ḫāricet] vezninde) Kesirü'l-matar olan sehābeye denir, 'ādetā bā'is-i matar olan rīh ismiyle müsemmādır. Ve

نَافِجَةٌ [nāficet] Eyegü kemiklerinin arka tarafına gelen ucuna denir; **نَوَافِجٌ** [nevāfic] cem'idir. Ve kız evlādına ıtlāk olunur, **بِنْتُ** [bint] ma'nāsına. Ve bu zikr olunan ref' ma'nāsından me'hūzdur ki tekbr ve tevs'i mutazammındır. Mihr akçesiyle pederinin mālını mürtef' ve mu'azzam eylemekle ıtlāk olunmuştur, zirā A'rāb tā'ifesi mihr alıp kızı 'uryān teslim ederler. Ve

نَافِجَةٌ [nāficet] Misk kabına denir ki misk göbeği olacaktır. Ve bu, nāfe-i Fārisī mu'arrebidir, lākin *Mişbāh* 'Arabiyetine zāhib olmuştur. Ve

نَافِجَةٌ [nāficet] Tünd ve şedīd zuhūr eden yeledir.

النَّفِيفَةُ [en-nefficet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Yaya denir.

النَّفَاجَةُ [en-nifācet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Cāmenin yenleri altında olan murabba' ruk'aya denir ki yen kapağı ta'bīr olunur; yukālu: **رَفَعَ الثُّوبَ بِنَفَاجَةٍ وَهِيَ رُفْعَةٌ مُرَبَّعَةٌ** **تَحْتَ الكُمَّ**

النَّفَاجَةُ [en-nuffācet] (رُمَّانَةٌ [rummānet] vezninde) ve

النُّفَجَةُ [en-nufcet] (nūn'un zammıyla) Cāme tūrizine denir, tevs'i-i sevb eylediği

için.

النُّفُجُ [en-nufuc] (zammeteynle) Sukalā-i nāsa denir.

التَّنَافِجُ [et-tenāfic] (تَعَاشِبُ [ta‘āṣīb] vezninde) Cāme tūrizlerine denir, دَخَارِيصُ [dahārīs] ma‘nāsına. Zāhiren شَعَارِيصُ [ša‘ārīr] ve تَعَاشِبُ [ta‘āṣīb] gibi müfredi nā-mesmū‘dur.

الْإِنْفَاجُ [el-infāc] (hemzenin kesriyle) Süt sağarken kabı memeden irakça tutmak ma‘nāsınadır, köpüğü kabarıp kalkmak için. Ve bu اِبْنَادٌ [ilbād] mukābilidir ki memeye akreb tutmaktır; yukālu: أَنْفَجَ الْحَالِبُ إِذَا أَبَانَ الْإِنَاءَ عَنِ الضَّرْعِ عِنْدَ الْحَلْبِ

الْأَنْفَجَانِي [el-enfecāniyy] (أَنْبَجَانِي) [enbecāniyy] vezninde) Had ve endāzesinden ve muktezā-yı sıfat ve cibilletinden hāric müfrit-bi'l-kavl olup dā‘imā fahr ve mübāhāt ve mevā‘id-i bī-gāyāt eder olan çene hamalı fodul ve boş boğaz kimseye denir; ref‘ ma‘nāsından me’hūzdu; yukālu: هُوَ أَنْفَجَانِي أَيُّ مُفْرَطٍ فِيمَا يَقُولُ

الْمَنَافِجُ [el-menāfic] (mīm’in fethiyle) عَظَامَاتُ [‘uzzāmāt] ma‘nāsınadır ki ‘Arab nisvānı büyük görünmek için kıçlarına bağladıkları kundaklara denir; مَنْفَجٌ [men-fec] müfredidir.

نُفُجُ الْحَقِيْبَةِ [nufucu'l-ḥaqībet] (zammeteynle) Heybesi büyük demektir. Bu münāsebetle kıcı büyük olan ‘avrete itlāk olunur; yukālu: اِمْرَأَةٌ نُفُجُ الْحَقِيْبَةِ أَيُّ صَحْمَةٌ اَلْأَرْدَافِ وَالْمَاكِمِ اِتِّبَارِيْلَادِر.

النَّافِجُ [en-nāfic] İsm-i fā‘il-i nesebīdir, iri ve bed sese itlāk olunur, savt-ı hamīr gibi; yukālu: صَوْتُ نَافِجٍ أَيُّ غَلِيظٌ جَافٍ

التَّنْفُجُ [et-teneffuc] (تَفْعُلٌ [tefa‘ul] vezninde) ‘Uhde-i vüs‘ünde olmayan mefāhir ile beyhūde ve fodulāne lāf ve güzāfla temmedüh ve iftihār eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: تَنْفَجُ الرَّجُلُ إِذَا افْتَحَرَ بِمَا لَيْسَ عِنْدَهُ

الْإِسْتِنْفَاجُ [el-istinfāc] Bir nesneyi ihrāc ve izhār eylemek ma‘nāsınadır ki ref‘ ma‘nāsından me’hūzdu; tekūlu: مَا الَّذِي اسْتَنْفَجَ غَضَبَكَ أَيُّ أَطْهَرَهُ وَأَخْرَجَهُ

[ن ف ر ج]

النِّفْرِجُ [en-nifric] (زَبْرِجٌ [zibric] vezninde) ve

النِّفْرَاجُ [en-nifrāc] ve

النِّفْرِجَةُ [en-nifricet] ve

النِّفْرَاجَةُ [en-nifrācet] (nūn’ların kesriyle) ve

نِفْرَجَاءُ [nifricā] (bu ma‘rife olarak) Kor-kak, bī-zehre ve cebān kimseye denir.

النِّفْرِجِيُّ [en-nifric] (قِنْدِيلٌ [kindil] vezninde) Çok sözlü, miksār kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ نِفْرِجِيٌّ أَيُّ مِكَتَارٌ

النِّفْرِجَةُ [en-nefrecet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Çok söyleyip ozanlık eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: نَفْرَجُ الرَّجُلُ إِذَا أَكْتَرُ الْكَلَامَ

[ن ل ج]

النَّيْلِجُ [en-nīlec] (nūn’un kesriyle) Şol iç yağı tütününe denir ki bedenine na‘l kesenler göğermek için onunla tütsü ederler. Zāhiren bu, nīle-i Fārisī mu‘arrebidir.

[ن م ذ ج]

النَّمُودُجُ [en-nemūzec] (nūn’un ve zāl-ı mu‘cemenin fethiyle) Numūde yāhūd numūne mu‘arrebidir. Bir nesnenin misālīne denir ki örnek ta‘bīr olunur, ondan o nesnenin hāli ma‘lūm olur.

الْوَجْجُ [el-vucuc] (zammeteynle) Cüst ve çalāk devekuşlarına denir.

[و ح ج]

الْوَجْجُ [el-vaḥac] (vāv'ın ve hā-ı mühmelelinin fethiyle) Sığınacak yere denir, melce ma'nāsına. Ve masdar olur, sığınmak ma'nāsına; yukālu: وَجَّحَ الرَّجُلُ إِلَيْهِ وَحَجًّا مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا التَّجَأَ

الْوَجْجُ [el-ihāc] (hemzenin kesriyle) Sığdırmak ma'nāsındadır; tekūlu: أَوْحَجْتُهُ أَي: أَلْجَأْتُهُ

الْوَجْجَةُ [el-vaḥacet] (feteḥātla) Pek derin yere denir. Cem'i أَوْحَاجٌ [evḥac] gelir.

[و د ج]

الْوَدَجُ [el-vedec] (vāv'ın ve dāl'ın fethiyle) Boyunda bir damar adıdır; yukālu: عَكَسَ عِزْقَ فِي الْعُنُقِ Ekser-i usūlün beyānına göre bu damar şāh damarının iki tarafında vāki' iki damardır ki ikisine **الْوَدَجَانُ** [vedecān] derler. İbn Esīr ve Ebu'l-Heysem boğaz çukurunun iki tarafında iki galīz damardır ki **وَرِيدَانِ** [verīdān] dahi derler ve onlar cān damarlarıdır diye beyān eylediler ki şāh damarları olacaktır. Ve *Miṣbāh*'ta der ki **وَدَجٌ أَخَذَ** dedikleri damardır ki zābih onu kat' eylemekle vücüdda hayāt eseri kalmaz. Ve derler ki cesedde bir damar vardır ki inkıtā'ı bā'is-i memāttır. Ve onun her 'uzvda bir ismi vardır. Boyunda **وَدَجٌ** [vedec] ve **وَرِيدٌ** [verīd] derler ve arkada **نِيَاطٌ** [niyāt] derler ve belin iç yüzünde **أَبْهَرٌ** [ebher] derler ki yürek ona muttasıldır ve batnda **وَتِينٌ** [vetīn] derler ve uylukta **نَسَاٌ** [nese] ve ayakta **أَبْجَلٌ** [ebcel] ve kolda **أَكْحَلٌ** [ekḥal] ve baldırda **صَافِنٌ** [ṣāfin] derler. Ve *Muḳaddimetü'l-Edeb*'de **أَخَذَ** [aḥda] ile **وَرِيدٌ** [verīd] reg-i gerdān, ya'nī

boyun damarı ile ve **وَدَجَانٍ** [vedecān] “du reg buved der-du sūy-i verīd”, ya'nī **وَرِيدٌ** [verīd]in iki tarafında vāki' iki damar ile müfesserdir. Hülāsa 'inde'l-ekser **وَرِيدٌ** [verīd]den başka iki damardır ki 'inde'l-gazab müntefih olurlar. Ve

وَدَجٌ [vedec] Sebeb ve vesīle ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: فَلَانَ وَدَجِيٍّ إِلَى فَلَانٍ أَي سَبَبٌ وَوَسِيلَةٌ إِلَيْهِ

الْوَدَجَانُ [el-vedecān] Vedec-i merkūmun tesniyesidir ki zikr olundu. Ve

وَدَجَانٍ [vedecān] İki birādere itlāk olunur; yukālu: هُمَا وَدَجَانٌ أَي أَخْوَانٌ

الْوِدَاجُ [el-vidāc] (vāv'ın kesriyle) Bu dahi zikr olunan boyun damarına denir, **وَدَجٌ** [vedec] gibi.

الْوَدَجُ [el-vedc] (vāv'ın fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Hayvānın **وَدَجٌ** [vedec] dedikleri zikr olunan damarını kesmek ma'nāsındadır; yukālu: وَدَجَ الدَّابَّةَ وَدَجًا مِنْ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا قَطَعَ وَدَجَهَا وَدَجَ بَيْنَ الْقَوْمِ إِذَا أَسْلَحَ

التَّوْدِيعُ [et-tevdīc] (**تَفْعِيلٌ** [tef'īl] vezninde) Bu dahi **وَدَجٌ** [vedec] dedikleri damarı kesmek ma'nāsındadır. Ve

تَوْدِيعٌ [Tevdīc] Tirmid kurbünde bir belde adıdır.

[و ر ج]

الْأَوَارِجَةُ [el-evāricet] (hemzenin fethiyle) Dīvān ashābının defterlerine denir ki harāc ve mīrī ve sā'ir vāridāt-ı dīvāniyye sebt olunur. Hālā Devlet-i 'Aliyye'de defterdār ve büyük rūznāme ve muḥāsebeciyān makūlesinin rūznāmesi olacaktır.

Şārih der ki mü'ellif bunu “أر،ح” māddesinde dahi zikr eyledi. Eğer vezni efā'ilet ise mahall-i zikri buradır ve eğer

fevā'ilet ise oradır. Pes mü'ellif iki ihtimālî ri'āyet eyledi. Lâkin evāre mu'arrebî olmakla hemzesi asliyyedir ki efā'ilet olur.

[و س ح]

الْوَسِيحُ [el-vesīc] [nesīc] [nezīc] vezninde) Deve kendilere mahsūs bir yürüyüşle yürümek ma'nāsınadır; yukālu: وَسَحَ الْبَعِيرُ وَهوَ سَوِيْرٌ لِلْإِبِلِ Ve وَسَجًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَهُوَ سَوِيْرٌ لِلْإِبِلِ

وَسِيحٌ [Vesīc] Türkistān'da bir mevzī' adıdır.

الْوَسُوْحُ [el-vesūc] [asūc] vezninde ve mürādifidir ki revende eşkin develere denir; yukālu: إِبِلٌ وَسُوْحٌ أَيْ سَرِيْعَةٌ

الْوَسَاحُ [el-vessāc] [assāc] vezninde ve mürādifidir ki serī' ma'nāsınadır; yukālu: Ve جَمَلٌ وَسَاحٌ عَسَاجٌ أَيْ سَرِيْعٌ

وَسَاحٌ [Vessāc] Esāmīdendir: 'Uḳbe b. Vessāc muhaddisīndendir. Ve Bukeyr b. Vessāc şu'arādandır.

الْإِسَاحُ [el-īsāc] (hemzenin kesriyle) Deveyi ikdām edip sür'atle yürüttürmek ma'nāsınadır; tekülü: أَوْسَجْتُ الْبَعِيرَ إِذَا حَمَلْتُهُ عَلَى الْوَسِيحِ

[و ش ح]

الْوَشِيحَةُ [el-vešīcet] [vesīcet] vezninde) Ağaç kökünün zīr-i zemīne süren damarına denir. Ve şol tezkire şeklinde zarfa denir ki līften müşebbek ağ gibi örüp iki ağaç aralığına bend eyledikten sonra onunla harman yerine biçilmiş ekin demetlerini taşırlar. Ve

وَشِيحَةٌ [Vešīcet] 'Aḳīḳ-i Medīne'de bir mevzī' adıdır. Ve 'Arablar bir kavm ve kabīle içre sonradan dahīl olan cemā'ate مَوَشِيحَةُ الْقَوْمِ [vešīcetu'l-ḳavm] itlāk ederler. Ma'nā-yı evvelden me'hūzdur; yukālu: هُمْ وَشِيحَةُ الْقَوْمِ أَيْ حَسُوهُمْ

الْوَشِيحُ [el-vešīc] [vešīc] vezninde) Mızrak ağacına denir ki murād kargı kestikleri sızlıktır. Ve örgüye denir. Bu münāsebetle rahim ve karābetin birbirine örgü gibi müştebik olmasına itlāk olunur.

الْوَأَشِيحَةُ [el-vāšīcet] Birbirine örgü gibi girişip müştebik olmuş rahim ve karābete denir; yukālu: يَبِيْنُهُمْ وَأَشِيحَةٌ أَيْ رَجَمَ مُشْتَبِكَةً

الْوَوَشِيحُ [el-vešīc] (vāv'ın fethi ve šīn'in sükūnuyla) Karābet āhere örgülenmek ma'nāsınadır; yukālu: وَشَحْتُ بِكَ قَرَابَتَهُ وَشَجًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا اشْتَبَكَتْ وَشَحٌ مَحْمَلَةٌ إِذَا شَبَكَهُ بِقَدِّ وَنَحْوَهُ لِيَأْلَى يَسْقُطُ مِنْهُ شَيْءٌ

الْتَوَشِيحُ [et-tevšīc] [tefīl] vezninde) Bu dahi örnek ma'nāsına olmakla karābeti birbirine örgü tarzında müştebik eylemek ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: وَشَحَ اللهُ قَرَابَتَهُ بِكُمْ تَوَشِيحًا أَيْ شَبَكَهُ

[و ل ح]

الْوُلُوْحُ [el-vulūc] [ḳu'ūd] vezninde) ve **الْوَلِيْحَةُ** [el-licet] [īdet] vezninde) Duhūl ma'nāsınadır; yukālu: وَلِحَ الْبَيْتِ يَلِيْحُ وَوُلُوْحًا وَوَلِيْحَةٌ إِذَا دَخَلَ

Şārih der ki Sībeveyhi dedi ki işbu وَلِحَ وَوُلُوْحٌ māddeyi müte'addī iken masdarı [vulūc] olmak فيه وَوَلِيْحَةٌ ma'nāsını irādeye mebnīdir. Pes Sībeveyhi iskāt-ı vasata zāhib olmuştur. Ammā Muḥammed b. Yazīd bi-gayri vasatin ta'diyesine zāhib olmuştur. İntehā.

الْإِتْلَاحُ [el-ittilāc] [iftī'āl] vezninde) Bu dahi duhūl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: اِتْلَحَ الْبَيْتَ اِتْلَاحًا إِذَا دَخَلَ

الْإِبْلَاحُ [el-īlāc] (hemzenin kesriyle) ve **الْإِتْلَاحُ** [el-itlāc] (vāv'ı tā'ya kalb ile) İdhāl eylemek ma'nāsınadır; tekülü: اُولُجْتُهُ اِبْلَاحًا

[و م ج]

الْوَمَاجُ [el-vemmāc] [كَتَان] [kettān] vezninde) Ferce denir ki 'avret yeridir, lākin burada esahh olan hā-yı mūhmele olmaktadır.

[و ن ج]

الْوَنَعُ [el-venec] (vāv'ın ve nūn'un fetihiyle) Zü'l-evtār olan sāz kısmından bir nev' sāzın ismidir, 'alā-kavlin lavta ta'bīr olunan sāza denir yāhūd **مِعْرَفُ** [mi'zef] ma'nāsına mutlakan sāza denir. Şārihin beyānına göre veneh mu'arrebidir ki zil ta'bīr olunan sāzdr. Ve

وَنَجُ [Venec] Nesef kazāsında bir karye adıdır; Veneh mu'arrebidir.

[و ه ج]

الْوَهَجُ [el-vehc] (vāv'ın fethi ve hā'nın sükūnuyla) ve

الْوَهَجَانُ [el-vehecān] (fetehtāla) Āteş yanıp 'alevlenmek ma'nāsınadır; yukālu: **وَهَجَ النَّارُ تَهَجًا وَهَجًا وَوَهَجَانًا** مِنْ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا تَقَدَّتْ Mü'ellifin misalde fi'li müzekker ve tefsīrde mü'ennes irādı نَارُ [nār] lafzının tezkīr ve te'nīsi i'tibārına mebnīdir.

الْوَهَجُ [el-vehec] (fethateynle) Ma'nā-yı mezkūrdan ismdir, yalın ma'nāsına; yukālu: **لِلنَّارِ وَهَجٌ شَدِيدٌ**

التَّوَهُّجُ [et-tevehhuc] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Āteş bi-nefsihi 'alevlenip müştā'il olmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَوَهَّجَتِ النَّارُ** Ve misk makūlesi tīb ve 'ıtrın rāyihası germiyetlenmek ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: **تَوَهَّجَتْ رَائِحَةُ الطَّيْبِ** Ve parlak nesne parıldamak ve yaldıramak ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: **تَوَهَّجَ الْجَوْهَرُ إِذَا تَلَأَلَ**

الْوَهِيحُ [el-vehīc] (vāv'ın fethiyle) Āteşin

yanıp 'alevlenmesi hāletine denir; yukālu: **لِلنَّارِ وَهِيحٌ أَيْ تَوَقَّدُ**

[و ي ج]

الْوَيْجُ [el-veyc] (vāv'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Çiftçilerin saban oku dedikleri ağaca denir. Mü'ellif **حَشْبَةُ الْفَدَّانِ** 'ibāretiyle tefsīr eylemekle saban oku dedikleri olur, lākin **Ḳānūnū'l-Edeb'**de Fārisīde sime, Türkīde zivle dedikleri ağaç ile müfesserdir, lākin dürtüst değildir.

FASLU'L-HĀ'**(فَضْلُ الْهَاءِ)****[ه ب ج]**

الْهَبِجُ [el-hebec] (hā'nın ve bā'nı fethiyle) Verim tarzında bir hālete denir ki ba'zı nākanın memesinde vākīc olur.

التَّهْبِجُ [et-tehbīc] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bir 'uzvu ba'zı 'arıza ile şişirmek ma'nāsınadır; yukālu: هَبِّجَهُ تَهْبِيجًا إِذَا وَرَمَهُ مَادِدَةً مَرَكُمَةً مَهْهُذًا.

التَّهْبِجُ [et-tehebbuc] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Ondan mutāvi'edir.

الْمُهَبِّعُ [el-muhebbec] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Sakilü'n-nefs olan kimseye itlāk olunur.

الْهَبِجُ [el-hebīc] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Şol geyiğe denir ki iki yanlarındaki karnının tüyleri ile arkası miyandır, levnine muhālif iki uzun hatları ola.

الْهَوْبِجَةُ [el-hevbecet] (جَوْهَرَةٌ [cevharet] vezninde) Batn-ı arza yāhūd yüksek yerlerin vasatında vākīc düz oturaklı yere denir. Ve derenin nihāyet bulduğu yere denir ki def' ve isāle eylediği selinti taşraya oradan mündefīc olur. Ve su irkilecek yerlerde hafır olunan küçük havuz gibi yerlere denir ki yağmurlar yağıp su çoğaldıkta suyu oralara akıtıp bir zamān onlardan içerler. Mü'ellif وَأَنْ يَخْفِرَ 'unvānında irād eylemekle gerçi zāhiren masdar sūretindedir, lākin 'ādeti üzere müsāmaha eylemiştir ki vech-i mezkūr üzere o çukurların ismidir.

الْهَوَادِجُ [el-Hevādic] (hā'nın fethiyle) Yemāme'de bir niçe bāğçelere itlāk olunur.

الْهَبِجُ [el-hebc] (hā'nın fethi ve bā'nın

sükūnuyla) Vurmak ma'nāsınadır; yukālu: هَبِّجَهُ هَبِّجًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا ضَرَبَهُ Bunun bāb-ı sālisen vürüdü şāzdr.

الْهَبِجُ [el-hebeyec] (hā'nın ve bā'nın ve yā-yı müşeddedenin fethiyle) هَبِّجُ [hebey-yah] lafzında lügattir ki hā-yı mu'ceme iledir, bī-hayr u menfa'at olan kimseye denir.

[ه ب ج]

الْهَبْرِجُ [el-hebrec] (hā'nın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Serīf ve hafif olan yürüyüşe denir. Ve mütekebbir ve muhtāl olan kimseye denir. Ve karışık ve nā-hemvār yürütür olan kimseye denir. Ve münakkaş alaca sebve denir. Ve yumru cüsseli, semiz, tenū-mend adama denir. Bu ma'nāda hā'nın ve rā'nın kesriyle de lügattir. Ve koca öküz ve koca geyiğe denir.

الْهَبْرِجَةُ [el-hebrecet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Siyāb makūlesine nakş eylemek ma'nāsınadır; yukālu: هَبْرِجِ الثَّوْبَ إِذَا وَشَى Ve karışık, nā-hemvār, çalık çalık yürümek ma'nāsınadır; yukālu: هَبْرِجِ الرَّجُلَ إِذَا مَشَى مُخْتَلِطًا

الْمُهَبْرِجُ [el-muhebbec] (مُسْرَهْدٌ [muserhed] vezninde) Şol yay kirişine denir ki kesret-i isti'mālden sırtı fersüde olup cā-be-cā pürüzlenmekle fāsīd ve tebāh olmuş ola.

[ه ج ح]

الْهَجِجُ [el-hecīc] (عَجِجٌ [ecīc] vezninde ve mūrādıfidir ki zikr olundu. Hā', hemzedden mübeddedir. Derin dereye denir. Ve şol dūr u dırāz arza denir ki onda sülük edenler bir ān akdem şurayı kat' edeyim diye isti'cāl eder ola. Ve kāhinlerin ve fālcıların yer üzere çizdikleri çizgiye denir ki ahkāmlarına müte'allik olur. Cem'ı

هُجَّانٌ [huccān] gelir رُمَّانٌ [rummān] vezninde. Ve

هَجٌّ [hecc] ve

هَجِجٌ [hecīc] Masdar olurlar, bināyı yıkmak ma'nāsına; yukālu: هَجَّ الْبَيْتَ هَجًّا وَهَجِجًا مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا هَدَمَهُ

هَجِجٌ [el-ihcīc] (إِكْلِيلٌ [iklīl] vezninde) Bu dahi derin dereye denir.

هَجَّاجٌ [hecācī] (فَطَامٌ [kaṭāmi] vezninde ve āhirinin fethiyle cā'izdir) Arz-ı tavīle ma'nāsına olan هَجِجٌ [hecīc]-i mezkūrdan me'hūzdur, kendi başına gitmek ma'nāsına isti'māl olunmuştur. Bundandır ki 'Arablar, bir kimse meşveretsiz hod-be-hod kendi re'yiyle bir husūsa mübāşeret yāhūd rehber ve refiksiz bir tarīka 'azīmet eyledikte هَجَّاجٌ رَكِبَ رَأْسَهُ derler, هَجَّاجٌ رَكِبَ رَأْسَهُ ma'nāsına. *Şihāh* müterciminin burada tercemesi agredir.

هَجَّاجِيكَ [hecāceyke] (tesniye bünyesiy-le) Bir lafzdır ki bir kimseyi bir nesneden keff ve men' sadedinde oldukta irād olunur. Ve bu, هَذَاذِيكَ ve هَذَاذِيكَ ve دَوَالِيكَ kelimeleri gibi bilā-vāhid tesniye olarak müsta'mel olan elfāzdandır, gūyā mükerreren ve mü'ekmeden men' eder. Ve bu, vādī-i 'amīk ma'nāsına olan هَجِجٌ [hecīc] lafzından me'hūzdur, gūyā ki "Sakın sakın, pīş-gāhında mehleke var!" demek vādīsindedir.

الْإِسْتِهْجَاجُ [el-istihecāc] İsti'cāl ma'nāsınadır; yukālu: اسْتَهْجَهُ أَي اسْتَعْجَلَهُ Ve bir kimse meşveretsiz re'y-i hod ile müste-bidden 'āmil olmak ma'nāsınadır; yukālu: اسْتَهْجَ فَلَانٌ إِذَا رَكِبَ رَأْيَهُ

الْهَجَّاجَةُ [el-hecācet] (سَحَابَةٌ [sehābet] vezninde) Şol gubāra denir ki önüne gelen nesnelere toprakla örtüp bastırır ola. Ve

ahmak ve nādān kimseye denir.

الْهَجْهَاجُ [el-hechāc] ve

الْهَجْهَاجَةُ [el-hechācet] (hā'ların fethiyle) Bunlar da ahmak ve bī-magz adama denir.

هَجٌّ هَجٌّ [hec hec] (hā'ların fethi ve cīm'lerin sükūnuyla) Koyun ve keçi kısmına mahsūs zecr ve āzār asvātındandır. Cevherī bunu feth üzere mebnīdir demekle galat eylemiştir. İstişhād eylediği işbu: "بِفِرْقٍ يُخَشِّيه بِهَجْجٍ نَاعُهُ" mısra'ında şā'ir zarūret-i vezn için tahrīk eylemiştir.

هَجَا [hecā] ve

هَجٌّ [hec] (hā'ların fethiyle) Köpek kısmına mahsūs zecr ve āzār asvātındandır, Türkīde oş yerindedir. Ve āhirlerinin tenvīniyle de cā'izdir.

الْهَجْهَعَةُ [el-hehecet] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Yırtıcı cānveri zecr ve keff ve tahvīf için haykırmak ma'nāsınadır; yukālu: هَجَّجَ بِالسُّعِّ إِذَا صَاحَ بِهِ Ve deveyi هِجٌّ [hīc hīc] diye zecr ve āzār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: هَجَّجَ بِالْجَمَلِ إِذَا رَجَرَهُ Ve هِجٌّ فَقَالَ لَهُ هِجٌّ

هَجْهَعَةٌ [hehecet] Hāssaten Ekrād tā'ifesinin cenk ve kıtāl esnāsında gırīv ve feryād ve gulgulelerinden hikāyedir.

الْهَجْهَاجُ [el-hechāc] (hā'nın fethiyle) Ürkek hayvāna denir. Ve kükreyip böğürmesi tünd ve şedīd olan erkek deveye denir. Ve uzun deveye ve uzun adama denir. Ve nā-turāş künde ve ahmak kimseye denir. Ve dāhiye ve āfete denir.

الْهَجْهَجُ [el-hehec] (فَدْفَدٌ [fedfed] vezninde) Aslā nebāt eseri olmayan, toprağı pek olan por yere denir; yukālu: أَرْضٌ هَجْجٌ أَي ضَلْبَةٌ جَدْبَةٌ

الْهَجْهَجُ [el-hucehic] (عُلْبُطٌ [ulbut] vez-

ninde) Koç koyuna denir. Ve ne tatlı ve ne şür olan suya denir ki içimli olur, ماءٌ مَشْرُوبٌ ma'nāsına.

الْهَجَاهِجُ [el-hucāhic] [عَلَابِيطُ] [ulābiṭ] vezninde) İri ve dahāmetli nesneye denir.

الْتَهْجُحُ [et-tehechuc] [تَزَلُّزٌ] [tezelzul] vezninde) Nākanın doğurmak vakti gelip çatmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا تَهَجَّجَتِ النَّاقَةُ إِذَا دَنَا تَنَاجُهَا

الْهَجُجُ [el-hucc] (hā'nın zammıyla) Boyunduruga denir ki çift öküzünün boynuna geçirilir.

الْإِهْتِجَاعُ [el-ihticāc] [إِفْتِعَالٌ] [ifti'āl] vezninde) Bir husūsta uzun uzadı üzerine olup tevaggul ve temādī eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِهْتَجَّ فِي الْأَمْرِ إِذَا تَمَادَى فِيهِ

[ه د ج]

الْهَدَجَانُ [el-hedecān] (fetehtla) ve

الْهَدَاجُ [el-hudāc] [عُرَابٌ] [gurāb] vezninde) PİR ve sāl-horde kimse sarsılarak āhestece yürümek ma'nāsınadır; yukālu: هَدَجَ الشَّيْخُ هَدَجَانًا وَهَدَاجًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا مَسَى رُوَيْدًا فِي ارْتِعَاشٍ

الْهَدَّاعُ [el-heddāc] [شَدَادٌ] [şeddād] vezninde) ve

الْهَدَّجْدَجُ [el-hedecdec] [سَفَرَجَلٌ] [sefercel] vezninde) Sarsılarak āhestece yürüten pİR adama denir.

الْهَدَّجَّةُ [el-hedecet] (fetehtla) Nāka yavrusuna hanīn ve şefkat eylemek ma'nāsınadır. Şārihin beyānına göre masdardır.

الْمِهْدَاخُ [el-mihdāc] [مِخْرَابٌ] [miḥrāb] vezninde) Veledine pek hanīn ve rikkat eden nākaya denir.

الْهَوْدَجُ [el-hevdec] [جَوْهَرٌ] [cevher] vezninde)

de) Seferde nisvān tā'ifesine mahsūs bir gūne merkūb ismidir. Ve bu, mihaffeden başkadır. Bu, müdevver ve üstü kubbeli olur ki hacc yolundaki mahmil ve buralarda hālā koçu ta'bīr ettiğimiz olacaktır ki giderek nezāket peydā eylemiştir; هَدَجَانٌ [hedecān]-ı merkūm ma'nāsından me'hūzdur.

الْتَهْدُجُ [et-tehedduc] [تَفْعُلٌ] [tefa'ul] vezninde) PİR ve za'if kimselerin titreyerek zuhūr eden āvāzeleri za'ftan nāşī kesik kesik zuhūr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَهْدَجُ صَوْتُهُ إِذَا تَقَطَّعَ فِي ارْتِعَاشٍ Ve nāka veledine hanīn ve rikkat eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَهْدَجَتِ النَّاقَةُ إِذَا تَعَطَّفَتْ عَلَى الْوَلَدِ

الْهَدُوجُ [el-hedūc] [شَبُورٌ] [şabūr] vezninde) Şol tencereye denir ki dibi yufka olmakla içindeki tiz kaynar ola; yukālu: قَدَّرَ هَدُوجٌ أَيَّ سَرِيحِ الْعَلْيَانِ

الْهَدَّاعُ [Heddāc] [كَتَّانٌ] [kettān] vezninde) Reyb b. Şerīf nām kimsenin feresi ismidir. Ve bir kabīle pederinin ismidir.

الْمُسْتَهْدِجُ [el-mustehdic] (ism-i fā'il bünyesiyle) Pek 'acūl olan kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ مُسْتَهْدِجٌ أَيَّ عَجَلَانُ

الْمُسْتَهْدِجُ [el-mustehdec] (dāl'ın fethiyle masdar-ı mīmīdir) İsti'cāl ma'nāsınadır.

[ه ر ج]

الْهَرَجُ [el-herc] (hā'nın fethi ve rā'nın sükunuyla) Nās fitne ve ihtilāl ve harb ve kītāl hengāmesine düşmek ma'nāsınadır; yukālu: هَرَجَ النَّاسُ هَرَجًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا وَقَعُوا. Lisānımızda dahi "Nās birbirine düşüp herc ü merc oldu" ta'bīri vardır. هَرَجٌ [herc] lafzına müzāveceten مَرْجٌ [merc] rā'nın sükunuyla telaffuz olunur. Nihāye'nin beyānına göre asl هَرَجٌ [herc]

bir nesnenin kesir ve müttesi^c olmasına mevzū^cdur. Ve sārīrlerin beyānına göre halt ma^cnāsına mevzū^cdur. Ve

هَرَجٌ [herc] Kapıyı açık bırakmak ma^cnāsınadır; yukālu: هَرَجَ الْبَابَ إِذَا تَرَكَهُ مَفْتُوحًا Ve söze dalıp çoğaltmak, ‘alā-kavlin halt-ı kelām eylemek ma^cnāsınadır; yukālu: هَرَجَ فَلَانٌ فِي الْحَدِيثِ إِذَا أَفَاضَ فَأَكْثَرَ أَوْ خَلَطَ فِيهِ Ve cimā^c eylemek ma^cnāsınadır; yukālu: هَرَجَ مُتَّعِبًا جَارِيَتَهُ هَرَجًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا جَامَعَهَا tercim der ki bu ma^cnādandır ki ‘Arablar kesret-i cimā^c zımında بَاتَ فَلَانٌ يَهْرَجُهَا جمعاء derler. Ya^cnī “Gecenin cemī^c-i evkātında cimā^c eyledi” ki çok cimā^c eyledi demektir. جمعاء [cemā^ce] kelimesi لَيْلَةٌ [leylet]in te^ckīd-i ma^cnevīsidir. Vançulu merhūmun bu mahalline nazar oluna. Ve at, su gibi bir düzeye eşip yāhūd seğirtip gitmek ma^cnāsınadır; yukālu: هَرَجَ الْفَرَسَ إِذَا جَرَى

الْهَرَجُ [el-herc] (fethateynle) Deve harāret-i havānın şiddetinden yāhūd çok katrān sürülmekle onun sıkletinden başı çegzinip ve gözleri kararıp ser-geşte ve baygın olmak ma^cnāsınadır; yukālu: هَرَجَ الْبَعِيرُ هَرَجًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا سَدَرَ مِنْ شِدَّةِ الْحَرِّ أَوْ كَثُرَ الطَّلَاءُ بِالْقَطْرَانِ

الْهَرَجُ [el-hirc] (hā’nın kesriyle) Ahmak ve bön adama denir. Ve mutlakan za^c‘f ve zebūn olan şey^ce denir.

الْهَرَجَةُ [el-hircet] (hā’nın kesriyle) Mülāyim yaya denir ki kebāde ta^cbīr olunur.

التَّهْرِيجُ [et-tehrīc] [tefīl] [tefīl] vezninde) Deveyi ıssı havāda pek sürüp yormakla ser-geşte kılmak ma^cnāsınadır; yukālu: هَرَجَ الْبَعِيرَ إِذَا حَمَلَهُ عَلَى السَّيْرِ يَغْنِي فِي الْهَاجِرَةِ حَتَّى سَدَرَ Ve yırtıcı cānver üzere haykırıp

uğraştığı nesneden keff ve zecr eylemek ma^cnāsınadır; yukālu: هَرَجَ بِالسَّمْعِ إِذَا صَاحَ بِهِ وَرَجَرَهُ Ve hamr yāhūd nebīz, şāribini baştan kara eylemek ma^cnāsınadır; yukālu: هَرَجَ التَّبِيدُ فَلَانًا إِذَا بَلَغَ مِنْهُ

الْإِهْرَاجُ [el-ihrāc] (hemzenin kesriyle) Bu dahi deveyi ıssı vakte pek yormakla ser-geşte kılmak ma^cnāsınadır; yukālu: هَرَجَ الْبَعِيرَ بِمَعْنَى هَرَجَهُ

الْمِهْرَجُ [el-mihrec] [minber] vezninde) ve

الْهَرَّاجُ [el-herrāc] [şeddād] [şeddād] vezninde) Su gibi revende ve devende olan ata denir.

الْهَرَّاجَةُ [el-herrācet] (hā’nın fethi ve rā’nın teşdidıyla) Lakırdıya dalmış cemā^cate denir.

[ه ر ب ج]

الْهَرَبَعَةُ [el-herbecet] [dahrecet] [dahrecet] vezninde) Bir iş muhkem ve me^ctin işlenmeyip gevşek ve kötü işlenmeğe denir.

[ه ر د ج]

الْهَرْدَجَةُ [el-herdecet] [dahrecet] [dahrecet] vezninde) Çabuk yürümeğe ma^cnāsınadır; yukālu: هَرَدَجَ الرَّجُلُ إِذَا مَشَى سَرِيعًا

[ه ز ج]

الْهَزَجُ [el-hezec] (hā’nın ve zā-yı mu^ccemenin fethiyle) İsmidir, hoş āvāze ile terennüm ve terāneli şarkı ve beste makūlesi sürūd ve gināya denir ki sāmi^ci tarab-nāk edip hātırını gül gibi küşāde ve handān eyleye. Ve boğukluca olan āvāza denir. Ve mutlakan elfāzı mütedārik ve mütেকārib olarak muntazam olan kelāma denir. ‘İlm-i ‘arūz ebhurundan bahr-i hecez bu ma^cnāya mebnī itlāk olunmuştur, zīrā eczāsı mütেকāribdir. Ve

هَزَجْ [hezec] Masdar olur, hānende vech-i mezkūr üzere beste ve güfte söylemek ma'nāsınadır; yukālu: هَزَجِ الْمُغَنِّي هَزَجًا مِّنْ هَزَجِ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَرَنَّمَ أَيَّ أَنْشَدَ الْهَزَجَ

الْإِهْزَاجُ [el-ihzāc] (hemzenin kesriyle) Şā'ir bahr-i hezec vezninde şi'r söylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَهْزَجَ الشَّاعِرُ إِذَا أَتَى بِالْهَزَجِ كَمَا يُقَالُ أَرْمَلُ وَأَرْجَزُ

التَّهْزُجُ [et-tehezzuc] (تَفْعُلُ [tefa^ul] vezninde) ve

التَّهْزِجُ [et-tehzīc] (تَفْعِيلُ [tef^īl] vezninde) Bunlar da terāneli nagamāt eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَهَزَّجَ الْمُطْرِبُ وَهَزَجَ إِذَا أَنْشَدَ الْهَزَجَ Ve

تَهْزُجُ [tehezzuc] Ok atan kimse yayı kurup küşād verdikte kirişi tıngırdamak ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: تَهَزَّجَتْ الْقَوْسُ إِذَا صَوَّتَتْ عِنْدَ الْإِنْبِاطِصِ

الْهَزِجُ [el-hezīc] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Geceden bir mikdāra denir; yukālu: مَضَى هَزِجٌ مِّنَ اللَّيْلِ أَيَّ هَزِجٌ

[ه ز م ح]

الْهَزَامِجُ [el-huzāmic] (عُلَابِطٌ [ulābiṭ] vezninde) Sık sık birbiri ardınca zuhūr eden āvāza denir; tekūlu: سَمِعْتُ صَوْتًا هَزَامِجًا أَيَّ مُتَدَارِكًا Ve bunun mīm'i zā'idedir. Bu sürette mü'ellif, Cevherī gibi هَزَجْ [hezec] māddesinde sebt eylemek enseb idi.

الْهَزْمَجَةُ [el-hezmeccet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Mütetābi'an söz söylemek ma'nāsınadır. Ve ihtilāt-ı savt ma'nāsınadır.

[ه ز ل ح]

الْهَزْلَاجُ [el-hizlāc] (hā'nın kesriyle) Cüst ve çabuk kurda denir.

الْهَزَلَجُ [el-hezellec] (عَمَلَسٌ [amelles] vez-

ninde) Cüst ve çalāk ma'nāsınadır; yukālu: ظَلِمْتُ هَزَلَجٌ أَيَّ سَرِيحٌ **الْهَزَلَجَةُ** [el-hezlecet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) İhtilāt-ı savt ma'nāsınadır.

[ه س ن ح]

هِسْتَجَانُ [Hisincān] (hā'nın ve sīn'in kesriyle) 'Acem ülkesinde bir karye adıdır.

[ه ض ح]

التَّهْضِجُ [et-tehdīc] (تَفْعِيلُ [tef^īl] vezninde) Devābb ve mevāşinin ra'f ve perverişini hoşça etmeyip biri benzerce eylemek ma'nāsınadır; yukālu: هَضَّجَ مَالَهُ تَهْضِجًا إِذَا لَمْ يَجِدْ رَغِيهَا دَوَابٌّ Te'nīs-i zamir [devābb] ve مَوَاشِي [mevāşī] i'tibāriyladır.

الْهَضِجُ [el-haḍīc] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Küçük çocuklara denir; yukālu: صَبِيَانٌ هَضَّجٌ مَالَهُ تَهْضِجًا أَيَّ صَعَاژَ bilā-müfred vārid olan kelimātandır.

[ه ل ح]

الْإِهْلِيلِجُ [el-ihlīlec] (hemzenin kesri ve lām-ı sāniyenin fethi ve kalīlen kesriyle) Semer-i ma'rūf ismidir; müfredi إِهْلِيلِجَةٌ [ihlīlecet]tir hā'yla. İşbu semer-i helile demekle ma'rūf dārūdur. Sarı nev'ine sarı helile ve siyāhına kara helile derler ki tamām nuzc bulanıdır. Ve bir nev'ine kābūlī derler, murabbāsı olur, حُنَاقٌ [hunāq] envā'ını müzīl ve havāssı hāfız ve sudāc ı dāfi' ve mi'dede vücūdu bir hānede müdebbire olan ked-bānū vücūduna mu'ādildir.

الْهَالِجُ [el-hālic] (خَارِجٌ [hāric] vezninde) Beyhūde rü'yālar görür olan şahsa denir; yukālu: رَجُلٌ هَالِجٌ أَيَّ الْكَثِيرُ الْأَحْلَامُ بِلَا تَحْصِيلِ

الْهَلِجُ [el-helc] (فَلِجٌ [felc] vezninde) İnanılmayan māddeleleri haber vermek

ma'nāsınadır; yukālu: هَلَجَ فَلَانٌ هَلَجًا مِنَ الْبَابِ Ve
الثَّانِي إِذَا أَخْبَرَ بِمَا لَا يُؤْمَنُ بِهِ

هَلَج [Helc] Esmādandır ki Muḥammed b. el-Abbās el-Belhī nām muhaddisin cediti ismidir.

الْهَلَج [el-hulc] (hā'nın zammıyla) Te>vīl ve ta'bīre salāhiyyeti olmayan rü>yālara denir ki adgās-ı ahlām ta'bīr olunur.

الإِهْلَاج [el-ihlāc] (hemzenin kesriyle) İhfā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَهْلَجَ الشَّيْءُ إِذَا أَخْفَاهُ

[هل ب ح]

الْهِلْبَاجَةُ [el-hilbācet] (hā'nın kesriyle) Gemî arslanı gibi cüssesi iri ve ahmak ve nā-tırāş ve nādān ve sığır gibi ekül, hulāsā zāhiri ve bātını mecmū'a-i mesāvī vü 'uyüb ve cāmī'-i her şerr ü kubh olan kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ هِلْبَاجَةٌ أَيْ أَحْمَقُ ضَخْمٌ فَذَمُّ أَكْوَلٍ جَامِعٌ كُلُّ شَرِّ

Şārih der ki Ḥalef Aḥmer'den menkūldür ki bir A'rābīden هِلْبَاجَةٌ [hilbācet]i su'āl eyledim, "Hilbācet şol ahmak kimse-dir ki cüssesi pek iri ve ayakları büyük ve be-gāyet ekül ola" dedi, ba'dehu O A'rābīye birkaç def'a dahi tesādūf eyledim, her def'asında tefsīrine bir vasf dahi zamm ve ziyāde eyler idi, def'a-i uhrāda "Hilbācet şol kimsedir ki hissī ve ma'nevī cemī'-i evsāf-ı kabīhayı cāmī', mecmū'a-i mekrūhāt ola" diye hitām verdi. İntehā. Ve

هِلْبَاجَةٌ [hilbācet] Pek koyu süte ve yoğurda denir.

الْهَلْبِج [el-hulebic] [عُلْبِطٌ] [ulebiṭ] vezninde) ve

الْهَلَابِج [el-hulābic] [عُلَابِطٌ] [ulābiṭ] vezninde) Bunlar da pek koyu süte ve yoğurda

denir.

[هم ج]

الْهَمَج [el-hemec] (fethateynle) Bir nev' ufak sineğe denir ki sivrisinek tarzında olur, eşek ve koyun ve keçi kısmının yüzlerine gözlerine üşerler; Türkide yavısı ta'bīr olunur. Ve zebūn ve mehzūl koyun ve keçi kısmına denir; müfredi هَمَجَةٌ [hemecet]tir hā'yla. Ve şaşkın ve çolpa ve ahmak kimselere denir; yukālu: رَجُلٌ هَمَجَةٌ Ve koca dişi koyunlara denir. Ve açlığa denir, جُوْعٌ [cūc] ma'nāsına. Ve ma'āş husūsunda olan sū-i tedbīre denir.

الْهَامِج [el-hāmic] Mübālagaten هَمَجٌ [hemec] kelimesini te'kīd için irād olunur; yukālu: هَمَجٌ هَامِجٌ كَمَا يُقَالُ شَاعِرٌ شَاعِرٌ

هَامِج [hāmic] Birbirine karışıp çalkanıp duran şey'e denir, ser-gerdesiz ecnās-ı muhtelif, insān gürūhu ve çobansız hayvān sürüsü gibi.

الْهَمَج [el-hemc] (hā'nın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Deve, suyu def'a-i vāhidede içip kanmak ma'nāsınadır; yukālu: هَمَجَتِ الْإِبِلُ هَمَجًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا شَرِبَتْ مِنْهُ حَتَّى رَوَيْتَ

الْإِهْمَاج [el-ihmāc] (hemzenin kesriyle) İhfā ma'nāsınadır; yukālu: إِهْمَجَهُ إِذَا أَخْفَاهُ Ve at cidd ve ikdāmıla seğırtmek ma'nāsınadır; yukālu: أَهْمَجَ الْفَرَسُ إِذَا جَدَّ فِي جَرِيهِ

الْهَمِيج [el-hemīc] [emīr] vezninde) Genç geyiğe denir. Ve çevik karınlı, 'alā-kavlin omuzunun iki taraflarında levnine muhālif hatları olanına yāhūd bir veca' sebebiyle çehresi pejmürde olmuş geyiğe denir.

الْإِهْتِمَاج [el-ihitmāc] [ifti'al] vez-

ninde) Harāretten yāhūd gayrı ‘arızadan nāşī za‘īf ve zebūn olmak ma‘nāsınadır; yukālu: **إِهْتَمَجَ الرَّجُلُ إِذَا ضَعُفَ مِنْ حَرِّ أَوْ غَيْرِهِ** Ve bir kimsenin çehresi pejmürde olmak ma‘nāsınadır; yukālu: **إِهْتَمَجَ وَجْهُهُ إِذَا ذَبَلُ**

[ه م ر ج]

الْهَمْزَجَةُ [el-hemrecet] **دَحْرَجَةٌ** [dahrecet] vezninde) Bir nesne karış muruş olmak ma‘nāsınadır. Ve hiffet ve sür‘at ma‘nāsınadır. Ve nāşın gırīv ve kavga ve şamātasına denir. Ve bātil ve beyhūde ma‘nāsınadır. Ve bir haberi karışık, şūrīde söylemek ma‘nāsınadır.

الْهَمْزَجَانُ [el-humrucān] **عُنْفُونَانُ** [‘unfuvān] vezninde) Bu dahi ahlāt-ı nāşın kavga ve gırīvine denir.

الْهَمْزَجُ [el-hemerrec] **عَمَلَسٌ** [‘amelles] vezninde) Kār-güzār ve umūr ve mesālihte mazī olan iş eri adama denir.

[ه م ل ج]

الْهِمْلَاجُ [el-himlāc] (hā’ın kesriyle) Yorga beygire denir ki rehvār ta‘bīr olunur. Ve şol arık koyuna denir ki zebūnluğundan kemiklerinde ilik kısmı olmaya; yukālu: **شَاةٌ هِمْلَاجٌ أَيُّ لَا مُمْخٌ فِيهَا لِهَزَالِهَا**

الْهِمْلَجَةُ [el-hemlecet] **دَحْرَجَةٌ** [dahrecet] vezninde) Yorga yürümek ma‘nāsınadır. Ve bu, Fārisīden mu‘arrebdir, lākin *Mişbāh*’ta ‘Arabī olmak üzere mersūmdur. İsm-i fā‘ilinde **مُهْمَلَجٌ** ve gayr-i kıyās üzere **هِمْلَاجٌ** [himlāc] denir.

الْمُهْمَلَجُ [el-muhemlec] **مُدْحَرْجٌ** [mudahrec] vezninde) Su‘übetsiz rām ve münkād şey’de denir; yukālu: **أَمْرٌ مُهْمَلَجٌ أَيُّ مُذَلَّلٌ مُنْقَادٌ**

[ه ن ج]

التَّهْنُجُ [et-tehennuc] **تَفَعَّلَ** [tefa‘ul] vez-

ninde) Veled anasının rahiminde yenice cānlanıp harekete başlamak ma‘nāsınadır; yukālu: **تَهَنَّجَ الْفَصِيلُ إِذَا تَحَرَّكَ وَأَخَذَتِ الْحَيَاةُ فِيهِ**

[ه و ج]

الْهُوجُ [el-hevec] (fethateynle) Boyu uzun olarak ahmak ve hafifü’t-tab‘ ve den-siz ve serī‘ü’l-hareke yelkovan olmak ma‘nāsınadır; yukālu: **هُوجَ الرَّجُلُ هَوْجًا مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ طَوِيلًا فِي حُمُقٍ وَطَيْشٍ وَتَسْرُعٍ** **الْأَهْوَجُ** [el-ehvec] **أَحْمَرٌ** [ahmer] vezninde) Ondan sıfattır.

الْهُجَاءُ [el-hevcā’] **حَمْرَاءُ** [hamrā’] vezninde) Mü’ennesidir. Ve

هُجَاءٌ [hevcā’] Şol nākaya itlāk olunur ki bi-nefsihā dā‘imen sür‘atle yürür ola, gūyā ki **هُوجٌ** [hevec] ve hamākati olmakla kendisini it‘āb eder. Ve çadırları yerinden koparıp ber-hevā eder olan rīh-i şedīdeye denir. Cem‘i **هُوجٌ** [hūc] gelir hā’ın zammıyla.

[ه ي ج]

الْهَيْجُ [el-heyc] (hā’ın fethi ve yā’ın sükūnuyla) ve

الْهَيْجَانُ [el-heyecān] (fetehtāla) ve

الْهِيَاجُ [el-hiyāc] (hā’ın kesriyle) Bir nesne toz gibi yerinden kopup tozlamak ma‘nāsınadır; yukālu: **هَاجَ الشَّيْءُ هَيْجًا وَهَيْجَانًا** Ve tozutmak ma‘nāsına müte‘addī olur; yukālu: **هَاجَهُ إِذَا هَاجَهُ** Ve deve kısmı susamak ma‘nāsınadır ki heyecānına sebebdır; yukālu: **هَاجَتِ الْإِبِلُ** Ve nebāt kurumak ma‘nāsına isti‘māl olunur; yukālu: **هَاجَ الثُّبْتُ إِذَا يَبَسَ**

الْإِهْتِيَاغُ [el-ihtiyāc] **إِفْتِعَالَ** [ifti‘āl] vezninde) ve

التَّهْيُجُ [et-teheyyuc] **تَفَعَّلَ** [tefa‘ul] vezninde) Bunlar da bir nesne yerinden kopup

tozumak ma'nāsınadır; yukālu: إِهْتَاَجَ الشَّيْءُ وَتَهَيَّجَ بِمَعْنَى هَاَجَ وَتَهَيَّجَ بِمَعْنَى هَاَجَ [hāric] [hāric] vezninde) Şehveti hareket etmiş aygıra denir. Ve girgin erkek deveye denir. Ve ziyādesiyle severān üzere olan hışm ve gazaba itlāk olunur.

أَلْهَيْجَاءُ [el-heycā] (صَحْرَاءُ [şaḥrā] vezninde ve kasr ile cā'izdir) Cenk ve cidāle denir; yukālu: وَقَعَتْ بَيْنَهُمُ الْهَيْجَاءُ وَالْهَيْجَى أَيْ الْحَرْبُ

أَلْهِيَاَجُ [el-hiyāc] (عِلَاَجُ [ilāc] vezninde) مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet]ten masdardır, kītāl ve mukātele ma'nāsınadır; yukālu: هَايَجُهُ هَيَاَجًا أَيْ قَاتَلَهُ

أَلْهِيَاَجُ [el-Heyyāc] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Esāmīdendir: Heyyāc b. Biştām ve Heyyāc b. İmrān muhaddislerdir.

أَلْتَهَايُوعُ [et-tehāyuc] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Uğraş için birbiri üzere sıçrayıp atılmak ma'nāsınadır; yukālu: تَهَايُجُوا إِذَا تَوَاتَبُوا لِلْقِتَالِ

أَلْمِيهَاَجُ [el-mihyāc] (مِيْهْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Vatanına be-gāyet çekinip arzūmend olan nākaya denir. Ve dā'imā sā'ir develerden mukaddem susar olan erkek deveye denir.

أَلْهَاَجَةُ [el-hācet] Dişi kurbağaya denir. Cem'ci هَاَجَاتٌ [hācāt] gelir. Zāhiren mü'ennesen vārid olan elfāzdandır. Aslı هَاَيْجَةٌ [hā'icet]tir.

يَوْمٌ هَيَجٌ [yevmu heyc] (يَوْمٌ تَوْرَانٌ [izāfetle] [yevmu severān] demektir ki fırtına ve tūfān günü olacaktır; tekūlu: يَوْمَنَا يَوْمٌ هَيَجٌ أَيْ يَوْمٌ رِيحٌ أَوْ عَيْمٌ أَوْ مَطَرٌ

أَلْهَاهَيْجَةُ [el-hā'icet] Şol arza itlāk olunur ki çayırı ve sebzevātı kurumuş yāhūd sararmış ola; yukālu: أَرْضٌ هَاهَيْجَةٌ إِذَا يَبَسَ بَقْلُهَا أَوْ

اضْمَرَ

أَلْإِهَاَجَةُ [el-ihācet] (إِفَادَةٌ [ifādet] vezninde) Otları kurutmak ma'nāsınadır; yukālu: أَهَاَجَتِ الرِّيْحُ التَّبَتَ إِذَا أَيَسَّتُهُ

أَلْإِهْيَاَجُ [el-ihyāc] Aslı üzere bir yeri otları kurumuş bulmak ma'nāsınadır; yukālu: أَهْيَجُ الْأَرْضَ إِذَا وَجَدَهَا هَاهَيْجَةَ التَّبَاتِ

هَيْجِ [hīci] (hā'nın kesri ve cīm'in kesr üzere bināsıyla) ve

هَيْجِ [hic] (hā'nın kesri ve cīm'in sükūnuyla) Nāka kısmına mahsūs zecr ve āzār asvātındandır.

FASLU'L-YĀ'Ī'T-TAHTIYYE

(فَضْلُ الْيَاءِ)

[ي أ ج]

يَا جُحْ [Ye'cecu] [يَمْنَعُ [yemne'u] ve يَضْرِبُ [yaḍribu] veznlerinde) Bir mevzi' adıdır. Ve bu “أ، ج، ح” maddesinde dahi zikr olundu. Sıbeveyhi جَعْفَرُ [ca'fer] veznine mülhak ya'nī yā' zā'ide olmamakla rubā'ıdır dedi.

[ي ذ ج]

أَيْذَحْ [Eyzec] [أَحْمَدُ [aḥmed] vezninde) Ahvāz eyāletinde bir beldedir. Ve Semerkand kazāsında bir karyedir.

[ي ر ج]

الْيَارِحُ [el-yārec] (rā'nın fethiyle) Nisvānın bilezik ta'bīr ettikleri zīnete denir, قُلْبُ [kulb] ve سِوَارٌ [sivār] dahi derler. Şārihin beyānına göre yāre-i Fārisī mu'arrebidir. Ve

يَارِجْ [Yārec] Esmādandır: Huzeyl b. Naḍr b. Yārec muhaddisındendir.

الْإِيَارِحَةُ [el-iyārecet] (hemzenin kesri ve rā'nın fethiyle) Beyne'l-etubbā' bir gūne ma'cūn-ı müşhil ve ma'rūf ismidir. Cem'î İYARİC [iyārec] gelir. Ve bu, iyare-i Yūnānī mu'arrebidir, devā-yı ilāhī demektir. Mütercim der ki gūyā ki kuvvet-i müşhilenin sâ'ir ef'âlden ezyed kudret-i sübhāniye ihtisāsı olduğu için itlāk olunmuştur. Ve ibtidā iyārecleri te'lif eden Filkaryūs Hakīm'dir. Sâ'irleri dahi mü'ellifine izāfetle meşhūrdur: iyārec-i Cālīnūs ve iyārec-i Buḳrāt gibi.

[ي و ج]

يَا حْ [Yāc] (cīm'in sükūnu ve ba'zen kes-

riyle) Şiḳilliyye'de bir kal'a adıdır. Ve صَقْلِيَّةُ [Şiḳilliyet] şād'ın ve kāf'ın kesriyle), hālen Baḥr-ı Sefīd'de Sicilya ve Çiçilya dedikleri cezāre-i kebīredir ki İtalya hizāsında vāki'dir.

el-Okyânûsu'l-Basît fi Tercemeti'l-Kâmûsi'l-Muhît

KÂMÛSU'L-MUHÎT TERCÛMESİ

MÛTERCİM ÂSİM EFENDİ

2. CİLT

[أ ج ح] - [ص ي ر]

TÜRKİYE YAZMA ESERLER KURUMU BAŞKANLIĞI YAYINLARI: 1

- Edebiyat ve Sanat Serisi* : 1
Sözlük Dizisi : 1
Kitabın adı : el-OKYÂNÛSU'L-BASÎT fî TERCEMETİ'L-KÂMÛSİ'L-MUHÎT
KÂMÛSU'L-MUHÎT TERCÜMESİ
2. Cilt [ح ا ص ي ر]; (6 Cilt)
Müellifi : MÜTERCİM ÂSİM EFENDİ (1755-1820)
Yayın hazırlık - Çeviri yazı : Mustafa Koç Eyyüp Tanrıverdi
Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Dicle Üniversitesi,
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Arap Dili ve Belagatı Anabilim Dalı
Editör : Mustafa Koç
Arşiv Kayıt : Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi,
Hamidiye Koleksiyonu, No. 1377-1378-1379
Kitap tasarımı : Abdusselam Feriatoğlu
Yapım : Fotografika Ltd. Şti.
Baskı : Pasifik Ofset, Cihangir Mah. Baha İş Merkezi A Blok 34310
Haramidere-İstanbul. Tel.: 0212 412 17 77
Sertifika No. 12027
Baskı yeri ve yılı : İstanbul 2013
Baskı miktarı : 1. Baskı, 2000 adet

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI
Library of Congress A CIP Catalog Record

Mütercim Âsım Efendi
el-Okyânûsu'l-Basît fî Tercemeti'l-Kâmûsi'l-Muhît
Kâmûsu'l-Muhît Tercümesi, 2. Cilt (6 Cilt)
1. Mütercim Âsım, 2. Kâmûs, 3. Arapça Sözlük, 4. Fîrûzâbâdî,
5. Arap Dili ve Edebiyatı, 6. Türk Dili ve Edebiyatı, 7. Osmanlı Türkçesi
ISBN: 978-975-17-3667-3 (2. Cilt) / 978-975-17-3665-9 (Takım)

Copyright © Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı. Her hakkı mahfuzdur.

Bütün yayın hakları *Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı*'na aittir. Başkanlığın izni olmaksızın tümüyle veya kısmen, hiçbir yolla ve hiçbir ortamda yayınlanamaz ve çoğaltılamaz.

T. C. Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı

Süleymaniye Mah. Kanuni Medresesi Sok. No:5 34116 Fatih / İstanbul
Tel.: +90 (212) 511 36 37
Faks: +90 (212) 511 37 00
info@yek.gov.tr
www.yek.gov.tr

EL-OKYÂNÛSU'L-BASÎT
FÎ TERCEMETÎ'L-KÂMÛSÎ'L-MUHÎT

KÂMÛSU'L-MUHÎT TERCÜMESİ

MÜTERCİM ÂSİM EFENDİ
(1755-1820)

2. CİLT

[أ ج ح] - [ص ي ر]

Yayına Hazırlayanlar

Mustafa Koç

Eyyüp Tanrıverdi

TÜRKİYE
YAZMA
ESERLER
KURUMU
BAŞKANLIĞI

İÇİNDEKİLER (Cilt 2)

BĀBU'L-ĤĀ'İ'L-MÜHMELE	1091	Faslu's-şādi'l-mühmele	1298
Faslu'l-hemze	1091	Faslu'ḍ-ḍādi'l-mu'ceme	1301
Faslu'l-bā'i'l-muvahhade	1093	Faslu't-ṭā'i'l-mühmele	1302
Faslu't-tā'i'l-fevkiyye	1103	Faslu'z-zā'i'l-mu'ceme	1306
Faslu's-şā'i'l-müsellese	1105	Faslu'l-ayni'l-mühmele	1306
Faslu'l-cīm	1106	Faslu'l-fā	1307
Faslu'l-ḥā'i'l-mühmele	1114	Faslu'l-kāf	1315
Faslu'd-dāli'l-mühmele	1115	Faslu'l-kāf	1317
Faslu'z-zāli'l-mu'ceme	1118	Faslu'l-lām	1319
Faslu'r-rā'i'l-mühmele	1122	Faslu'l-mīm	1322
Faslu'z-zāyi'l-mu'ceme	1138	Faslu'n-nūn	1328
Faslu's-sīni'l-mühmele	1140	Faslu'l-vāv	1335
Faslu'ş-şīni'l-mu'ceme	1155	Faslu'l-hā	1338
Faslu's-şādi'l-mühmele	1162	Faslu'l-yā'i't-tahtiyye	1339
Faslu'ḍ-ḍādi'l-mu'ceme	1176	BĀBU'D-DĀLİ'L-MÜHMELE	1341
Faslu't-ṭā'i'l-mühmele	1180	Faslu'l-elif	1341
Faslu'l-fā	1187	Faslu'l-bā'i'l-muvahhade	1352
Faslu'l-kāf	1199	Faslu't-tā'i'l-fevkiyye	1369
Faslu'l-kāf	1213	Faslu's-şā'i'l-müsellese	1371
Faslu'l-lām	1221	Faslu'l-cīm	1376
Faslu'l-mīm	1228	Faslu'l-ḥā'i'l-mühmele	1398
Faslu'n-nūn	1242	Faslu'l-ḥā'i'l-mu'ceme	1416
Faslu'l-vāv	1257	Faslu'd-dāli'l-mühmele	1422
Faslu'l-yā'i't-tahtiyye	1264	Faslu'z-zāli'l-mu'ceme	1425
BĀBU'L-ĤĀ'İ'L-MU'CEME	1265	Faslu'r-rā'i'l-mühmele	1426
Faslu'l-hemze	1265	Faslu'z-zāyi'l-mu'ceme	1441
Faslu'l-bā'i'l-muvahhade	1268	Faslu's-sīni'l-mühmele	1450
Faslu't-tā'i'l-fevkiyye	1273	Faslu'ş-şīni'l-mu'ceme	1471
Faslu's-şā'i'l-müsellese	1274	Faslu's-şādi'l-mühmele	1478
Faslu'l-cīm	1275	Faslu'ḍ-ḍādi'l-mu'ceme	1490
Faslu'l-ḥā'i'l-mu'ceme	1277	Faslu't-ṭā'i'l-mühmele	1493
Faslu'd-dāli'l-mühmele	1278	Faslu'l-ayni'l-mühmele	1495
Faslu'z-zāli'l-mu'ceme	1281	Faslu'l-ğayni'l-mu'ceme	1529
Faslu'r-rā'i'l-mühmele	1282	Faslu'l-fā	1533
Faslu'z-zāyi'l-mu'ceme	1285	Faslu'l-kāf	1547
Faslu's-sīni'l-mühmele	1288	Faslu'l-kāf	1575
Faslu'ş-şīni'l-mu'ceme	1293	Faslu'l-lām	1585

Faslu'l-mīm	1593	Faslu'l-ḥā'i'l-mu'ceme	1894
Faslu'n-nūn	1607	Faslu'd-dāli'l-mühmele	1928
Faslu'l-vāv	1620	Faslu'z-zāli'l-mu'ceme	1958
Faslu'l-hā'	1644	Faslu'r-rā'i'l-mühmele	1969
Faslu'l-yā'i't-tahtiyye	1654	Faslu'z-zāyi'l-mu'ceme	1970
BĀBU'Z-ZĀLĪ'L-MU'CEME	1655	Faslu's-sīni'l-mühmele	1997
Faslu'l-hemze	1655	Faslu'ş-şīni'l-mu'ceme	2043
Faslu'l-bā'i'l-muvahhade	1658	Faslu'ş-şādi'l-mühmele	2085
Faslu't-tā'i'l-fevkiyye	1660		
Faslu'l-cīm	1661		
Faslu'l-ḥā'i'l-mühmele	1665		
Faslu'l-ḥā'i'l-mu'ceme	1669		
Faslu'd-dāli'l-mühmele	1671		
Faslu'z-zāli'l-mu'ceme	1671		
Faslu'r-rā'i'l-mühmele	1672		
Faslu'z-zāyi'l-mu'ceme	1673		
Faslu's-sīni'l-mühmele	1674		
Faslu'ş-şīni'l-mu'ceme	1675		
Faslu'ş-şādi'l-mühmele	1682		
Faslu't-tā'i'l-mühmele	1682		
Faslu'l-ʿayni'l-mühmele	1683		
Faslu'l-ğayni'l-mu'ceme	1686		
Faslu'l-fā'	1687		
Faslu'l-kāf	1689		
Faslu'l-kāf	1692		
Faslu'l-lām	1693		
Faslu'l-mīm	1698		
Faslu'n-nūn	1700		
Faslu'l-vāv	1704		
Faslu'l-hā'	1706		
BĀBU'R-RĀ'	1709		
Faslu'l-hemze	1709		
Faslu'l-bā'i'l-muvahhade	1734		
Faslu't-tā'i'l-fevkiyye	1782		
Faslu'ş-şā'i'l-müsellese	1791		
Faslu'l-cīm	1802		
Faslu'l-ḥā'i'l-mühmele	1842		

el-Okyânûsu'l-Basît fi Tercemeti'l-Kâmûsi'l-Muhît

KÂMÛSU'L-MUHÎT TERCÜMESİ

MÜTERCİM ÂSİM EFENDİ

2. CİLT

أ ج ح- [ص ي ذ]

BĀBU'L-ḤĀ'Ī'L-MÜHMELE
(بَابُ الْحَاءِ الْمُهْمَلَةِ)

FASLU'L-HEMZE
(فَصْلُ الْهَمْزَةِ)

[أ ح ح]

الْإِحَاخُ [el-ecāḥ] (hemzenin harekāt-ı selâsıyla) Perdeye ve örtüye denir, سِتْرٌ [sitr] ma'nâsına.

ح

[أ ح ح]

الْأَخُ [el-aḥḥ] (hemzenin fethi ve ḥā'nın teşdidiyle) Öksürmek ma'nâsındır; yukâlu: أَحَّ الرَّجُلُ أَحًّا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا سَعَلَ

الْأُحَاخُ [el-uḥāḥ] (hemzenin zammıyla) Susuzluğa denir. Ve derûnda muzmer olan gayz ve 'adâvet ve kîneye denir. Ve gam ve gussadan yürekte 'arız olan derd ve elem ve süzişe denir.

الْأَحِيحَةُ [el-aḥīḥat] ve

الْأَحِيحُ [el-aḥīḥ] (hemzelerin fethiyle) Bunlar da gam ve hüzneden yürekte peydâ olan veca' ve elem ve süzişe denir.

الْإِحْتَاخُ [el-iḥ'āḥ] (hemzenin kesriyle) Derd-i derûndan şikâyete dâll olan يَا أَحَاخُ [yā uḥāḥ] lafzını çok söylemek ma'nâsındır; يَا وَيْلِي dedikleri gibi; yukâlu: يَا أَحَاخَ زَيْدٌ إِذَا أَكْثَرَ مِنْ قَوْلِهِ يَا أَحَاخَ يا أَحَاخِي idi, yā' terhîm olundu.

التَّأَحِيحُ [et-te'ḥīḥ] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Boğaz ayırtlamak ma'nâsındır; yukâlu: أَحَى الرَّجُلُ إِذَا تَتَخَنَخَ Ve bunun aslı أَحَحَ idi, istiskâlen ḥā-i sāniye yā'ya mübeddel olundu, niteki تَطَنَّنُ kelimesinde nūn-ı sāniye yā'ya kalble تَطَنَّنِي [teẓannī] olmuştur.

أَحِيحَةُ [Uḥayḥat] (tasgîr bünyesiyle) İbnu'l-Culāḥ'tır ki Ensār'dandır.

[أ ز ح]

الأذوخ [el-uzūḥ] (zā-yı mu'ceme ile **فُعُودٌ** [ku'ūd] vezninde) Bir nesne büzü- lüp devşirilme ma'nāsınadır; yukālu: **أَزَحَ الشَّيْءُ أَزُوحًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا تَقَبَّضَ وَدَنَا** **أَزَحَ** Ve gerilenip oyalanmak ve gecikmek ma'nāsınadır; yukālu: **أَزَحَ الرَّجُلُ إِذَا تَبَاطَأَ وَتَخَلَّفَ** Ve ayak sürçüp kay- mak ma'nāsınadır; yukālu: **إِذَا أَرَحَتِ الْقَدَمُ إِذَا زَلَّتْ** Ve bedende damar atıp oynamak ma'nāsınadır; yukālu: **أَزَحَ الْعِرْقُ إِذَا اضْطَرَبَ** وَنَبَّضَ

التَّأَزُّحُ [et-te'ezzuḥ] (تَفَعَّلَ [tefa'ul] veznin- de) Bu dahi gerilenmek ve geri çekilmek ma'nāsınadır; yukālu: **تَأَزَّحَ الرَّجُلُ إِذَا تَخَلَّفَ** وَتَقَاعَسَ

الأزوخ [el-ezūḥ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Mekārim-i hisāl ve mehāsin-i fi'ālden mü- tehallif olan bī-māye şahsa denir; yukālu: **حَزُونَ** Ve **رَجُلٌ أَزُوحٌ** أَي مَتَخَلَّفَ عَنِ الْمَكَارِمِ [ḥarūn] ata denir ki sürdükçe gerisine gi- der olur; yukālu: **فَرَسٌ أَزُوحٌ** أَي حَزُونٌ

[أ ش ح]

الأشخ [el-eṣṣaḥ] (hemzenin ve şīn-i mu'cemenin fethiyle) Darılmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَشِخَ الرَّجُلُ أَشْخًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا غَضِبَ**

الأشخان [el-eṣṣān] (غَضَبَانُ [ḡadbān] veznin- de ve mürādifidir ki dargın ve hışm-nāk adama denir. Mü'ennesinde **أَشْخَى** [eṣṣāḥ] denir, **غَضَبَى** [ḡadbā] gibi.

الإشخ [el-iṣṣāḥ] (hemzenin kesri ve zam- mıyla) **وِشَاحٌ** [viṣāḥ] ma'nāsınadır ki nisvān-ı 'Araba mahsūs hamā'il tarzında āvīze-i gerdāndır ki nisvān-ı 'Arabın ger- danlığı olacaktır.

[أ ف ح]

أفیح [Efiḥ] (fā'yıla **أَمِيرٌ** [emīr] ve **زُبَيْرٌ** [zu- beyr] veznlerinde) Mezḥic kabīlesi bilādına karīb bir mevzi'dir.

[أ م ح]

الأمحان [el-emeḥān] (fetehātla) Yara şiddet-i veca'ından sancıp zokulamak ve sızlamak ma'nāsınadır; yukālu: **أَمَحَ الْجُرْحُ** **أَمَحَانًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا ضَرَبَ بِوَجَعٍ**

[أ ن ح]

الأنخ [el-enḥ] (hemzenin fethi ve nūn'un sükūnuyla) ve

الأنیح [el-eniḥ] (مَدِيحٌ [medīḥ] vezninde) ve

الأنوخ [el-unūḥ] (فُعُودٌ [ku'ūd] vezninde) Şiddet-i marazdan yāhūd zīk-nefes ol- maktan nāṣī ifrāt-ı sıkletinden sıkıntı ile inler gibi kılmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَنْخَ الرَّجُلُ أَنْخًا وَأَنِحًا وَأَنْوَحًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا زَحَرَ** **مِنْ ثِقَلٍ يَجِدُهُ مِنْ مَرَضٍ أَوْ بُهْرٍ**

الأنیح [el-āniḥ] (رَاكِعٌ [rāki' vezninde) On- dan ism-i fā'ildir. Cem'i **أُنْحٌ** [unnāḥ] gelir, **رُكْعٌ** [rukka' vezninde.

الأنیح [el-eniḥ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

الأنوخ [el-enūḥ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) ve

الأنخ [el-unnāḥ] (hemzenin zammıyla **فُبْرٌ** [kubber] vezninde) Şol nākese denir ki kendiden bir nesne taleb olundukta birden redd edemeyip buhlu sebebiyle tenahnuh eder ola; yukālu: **رَجُلٌ أَنْخٌ وَأَنْوَحٌ وَأُنْحٌ إِذَا سُئِلَ** **وَعَنْهُ تَتَخَنَّحُ بُخْلًا** Ve

أنوخ [enūḥ] Şol ata denir ki seğırtirken in- ler gibi boğazından savtı gir gir eder ola; yukālu: **فَرَسٌ أَنْوَحٌ** إِذَا جَرَى فَزَقَرَ

الأنیحة [el-āniḥat] (جَارِحَةٌ [cāriḥat] vezninde) Kısa boylu bodur hatuna denir. Şāriḥ der ki 'Ubāb'da müzekkeri dahi mersümdür.

أُنْحَةٌ [Unneḥat] (hemzenin zammıyla **فُتْرَةٌ** [ḳubberet] vezninde) Yemāme'de bir kar-ye adıdır.

[أ ي ح]

الْأَخ [el-āḥ] (بَابُ [bāb] vezninde) Yumurta-nın beyāzına denir ki me'küldür. Ve

أَح [āḥi] Öksüren şahsın öksürmesi savtın-dan hikāyedir.

أَيْحَى [eyḥā] ve

إِيْحَى [īḥā] (hemzenin fethi ve kesri ve yā'nın kasrıyla) Hāssaten ta'accüb keli-meleridir ki ok atan tūr-endāz nişāna vur-dukta pesend ve istihsān mevki'inde īrād olunur.

أَح [āḥi] (hemzenin meddi ve ḥā'nın kesri ve tenvīniyle, 'alā-kavlin **أَح** [āḥa] ki hem-zenin meddi ve ḥā'nın fethiyle) Bir nesne-den ikrāḥ edip iğrenen kimseye söylenir bir kelimedir, gūyā ki istikrāḥ edecek nes-ne değıldir; yumurtanın beyāzı gibi latiftir diye teneffürden teb'ıd eder.

FASLU'L-BĀ'İ'L-MUVAHHADE (فَضْلُ الْبَاءِ الْمُوَحَّدَةِ)

[ب ج ح]

الْبَجْحُ [el-becaḥ] (bā'nın ve cīm'in fet-hiyle) Ferah-nāk olmak ma'nāsınadır; yukālu: **بَجَحَ** بِالْشَيْءِ بَجَحًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا فَرَحَ بِهِ ve yukālu: **بَجَحَ** بِهِ بَجَحًا مِّنَ الْبَابِ الثَّالِثِ لِكَيْفَ صَعِيفَةٌ

التَّبَجِجُ [et-tebcīḥ] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Şādān eylemek ma'nāsınadır.

التَّبَجُّحُ [et-tebeccuḥ] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] veznin-de) Ondan mutāvi'dir; tekülü: **بَجَّحْتُهُ** تَبَجِّحًا فَتَبَجَّجَ

[ب ج ح]

الْبُحْحَةُ [el-buḥḥat] (bā'nın zammı ve ḥā'nın teşdidiyle) Ses boğunukluğu 'arızasına denir ki ses çatallanıp yāḥūd boğuklanır, ba'zen pek şed'īd olup bi'l-külliyeye çık-maktan kalır; hiddetli veyā tuzlu halın boğaza insıbābından ve soğuktan ve sār'ir 'arızadan tahaddüs eder.

الْبَحْحُ [el-beḥaḥ] (fethateynle) Bir kimse-nin sesi vech-i mezkūr üzere boğulmak ma'nāsınadır; tekülü: **بَحَّحْتُ** أَبْحُ بَحْحًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَخَذْتُهُ بَحَّةً وَخُشُونَةً وَغَلِظَ فِي صَوْتِهِ

الْبِحُّ [el-baḥḥ] (bā'nın fethi ve ḥā'nın teşdidiyle)

الْبَبْحُ [el-beḥaḥ] (kezālik fethateynle) ve

الْبِبْحَاهُ [el-biḥāḥ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) ve

الْبُبْحُوْحُ [el-buḥūḥ] ve

الْبُبْحُوْحَةُ [el-buḥūḥat] (bā'ların zammıyla) ve

الْبِبْحَاخَةُ [el-beḥāḥat] (bā'nın fethiyle) Bun-lar da o ma'nāyadır; tekülü: **بَحَّحْتُ** بَحًّا وَبَحْحًا وَبِحُوْحًا وَبِحُوْحًا وَبِحُوْحَةً وَبِحَاخَةً مِّنَ الْبَابِ الثَّالِثِ

Pes fethateynle بَحَح [beḥaḥ] iki bābdan dahi masdardır.

الأبيح [el-ebaḥḥ] (hemzenin ve bā'nın fethiyle) Bāb-ı rābī'den sıfattır, boğuk sesli kişiye denir; şāriḥ der ki gerek hilkī ve gerek ʿarızī olsun. Müʿennesinde بَحَّة [baḥḥat] denir ki aslı بَحَاة [beḥāḥat]tır ve بَحَاء [baḥḥā] denir. Ve

أَبِح [ebaḥḥ] Meskūk altına itlāk olunur, دِينَار [dīnār] maʿnāsına. Ve semiz kimseye itlāk olunur. Ve ʿūd-ı galīze itlāk olunur. Müʿellif الْعَبْدَانِ الْعَلِيْطُ ʿibāretiyle sebt eylemekle عِيدَان [ʿidān] عُود [ʿūd]un cemʿidir ki kesilmiş ağaç kerestesine denir. Kezālik tanbūr ve lavta dedikleri sāzlara denir. Şāriḥin beyānına göre murād sāz-ı mezkūrdur, lākin sebeb-i itlāk gīlz-ı savt olmakla keresteye ve kalın āvāzeli sāz-ı mezkūre de itlākı mülāyimdir. Ve

أَبِح [ebaḥḥ] Kumar okuna itlāk olunur, قَدْح [qidḥ] maʿnāsına. Cemʿi بُح [buḥḥ] gelir bā'nın zammıyla. Ve

أَبِح [Ebaḥḥ] Huzeyl kabīlesinden bir şāʿir lakabıdır.

الإبباح [el-ibḥāḥ] (hemzenin kesriyle) Avāzı boğmak maʿnāsınadır; yukālu: أَبَحُهُ الصَّبِيْحُ إِذَا جَعَلَهُ أَبِيْحَ

الْبُحْبُوْحَة [el-buḥbūḥat] (bā'nın zammıyla) Bir mekānın vasatına denir; yukālu: بُوْحْبُوْحَة الْمَكَانِ أَي وَسَطُهُ

التَّبْحِيْح [et-tebaḥḥ] (tezelzul) تَزَلُّزٌ [tezelzul] vezninde) Bir mahalle girip onda temekkün ve karār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَبْحِيْح الرَّجُلِ إِذَا تَمَكَّنَ فِي الْمَقَامِ وَالْخُلُولِ فِيهِ Ve hāne ve menzilin ortasına varmak maʿnāsınadır; yukālu: تَبْحِيْح الدَّارِ إِذَا تَوَسَّطَهَا يُعْنِي صَارَ إِلَى وَسَطِهَا

الْبَحْبَاة [el-baḥbaḥat] زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Bu dahi bir mahalle girip temekkün ve karār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: بَحِيْح الرَّجُلِ بِمَعْنَى تَبْحِيْحِ Ve

بَحْبَاة [baḥbaḥat] Cemāʿat-i insānī maʿnāsınadır.

الْإِبْتِيْحَاة [el-ibtihāḥ] إِفْتِيْعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Ucuzluk ve bolluk maʿnāsınadır; yukālu: هُمْ فِي الْإِبْتِيْحَاةِ أَي فِي سَعَةِ وَخَضْبِ

الْبَحْبَاةِيّ [el-baḥbaḥiyy] (yā-yı nisbetle) Nafaka ve maʿāşı, kezālik konağı ve menzili vāsiʿ adamlara denir. Bunlar بُحْبُوْحَةٌ [buḥbūḥat]tan meʿhūzlardır.

بَحْبَاة [Baḥbaḥ] فَدْفَدٌ [fedfed] vezninde) Tābīʿinden Baḥbaḥu'l-Ḳaşşāb demekle maʿrūftur.

الْبَحْبَاة [el-baḥbāḥ] (bā'nın fethiyle) Tūl ve ʿarızı besberāber olan şey'e denir, siyāb olsun gayrısı olsun; yukālu: شَيْءٌ بِبَحْبَاةٍ أَي مُسْتَوٍ طَوْلُهُ وَعَرْضُهُ

بَحْبَاة [baḥbāḥi] (bā'nın fethi ve āhirinin kesr üzere bināsiyla) Bir kelimedir ki bir nesne tamām olup tükendiğini ihbār için telaffuz olunur, yaʿnī “tükendi kalmadı” diyecek yerde بَحْبَاة [baḥbāḥi] derler: قِيلَ لِبَعْضِ بَنِي عَامِرٍ أَبَيْعِي عِنْدَكُمْ شَيْءٌ فَقَالَ بَحْبَاةٌ أَي لَمْ يَبْقَ شَيْءٌ

الْبَحْبَاة [el-baḥbāḥat] (bā'nın fethiyle) Çirkīn ve bed-manzar olan ʿavrete denir; yukālu: اِمْرَأَةٌ بِبَحْبَاةٍ أَي سَمِيْحَةٌ

أَبِيْح [ebaḥḥ] (bahḥā) سَحَاءٌ [saḥḥā] vezninde) أَبِيْح [ebaḥḥ] kelimesinin müʿennesidir ki zikr olundu. Ve

بَحَاء [Baḥḥā] Bādiyede bir yüksek tepenin ismidir.

الشَّحِيْح [el-beḥiḥ] (bā'nın fethiyle) شَحِيْح [ḥeḥiḥ] lafzına itbāʿ ve müzāvece için irād

olunur; yukālu: رَجُلٌ شَحِيحٌ بَحِيحٌ أَي بَخِيلٌ

[ب د ح]

الْبَدْحُ [el-bedḥ] [مدح] [medḥ] vezninde) Kesmek ma'nāsınadır; yukālu: بَدَحَ الشَّجَرَ Ve yarmak ma'nāsınadır; yukālu: بَدَحَ مِنَ النَّبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا قَطَعَهُ Ve vurmak ma'nāsınadır; yukālu: بَدَحَ فُلَانًا إِذَا بَدَّهَ Ve bir işi bi'l-bedāhe ya'nī ansızın işlemek ma'nāsınadır; yukālu: بَدَحَ فُلَانٌ بِالْأَمْرِ إِذَا بَدَّهَهُ Ve rāzī 'ayān eylemek ma'nāsınadır; yukālu: بَدَحَ بِهَا إِذَا نَازَ وَهِيَ إِذَا نَازَتْ بِهَا Ve edā ile nāzūkāne nev-nihāl gibi eğilip bükülerek reftār ile yürümek ma'nāsınadır; yukālu: بَدَحَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا مَشَتْ مَشِيَّةً حَسَنَةً فِيهَا Ve yük pek ağır olmakla hayvān tahammülünden 'aciz ve fūrū-mānde olmak ma'nāsınadır; yukālu: بَدَحَ الْبَعِيرُ إِذَا عَجَزَ Ve bir husūs pek sakīl olmakla sāhibini basmak ma'nāsınadır; yukālu: بَدَحَ بَدْحِي الْأَمْرُ أَي فَدَحْنِي Ve بَدْحِي أَي فَدَحْنِي

بَدْحٌ [bedḥ] Bir nev' balık adıdır.

التَّبَدُّحُ [et-tebedduḥ] [تَفَعُّلٌ] [tefa'ul] vezninde) Bu dahi nigār-ı nāzenīn revīş-i nāzūkāne ile yürümek ma'nāsınadır; yukālu: تَبَدَّحَتِ الْمَرْأَةُ بِمَعْنَى بَدَحَتْ

الْبَدَاخُ [el-bedāḥ] [سَحَابٌ] [seḥāb] vezninde) Arz-ı müttesī'aya, 'alā-kavlin yumuşak topraklı olanına denir.

الْبُدْحَاتُ [el-budḥat] [جُرْعَةٌ] [cur'at] vezninde) Avluya denir, سَاخَةٌ [sāḥat] ma'nāsına.

الْبِدْحُ [el-bidḥ] (bā'nın kesriyle) Geniş ovaya denir.

الْمَبْدُوخُ [el-mebdūḥ] ve

الْأَبْدَحُ [el-ebdaḥ] [أَحْمَدٌ] [aḥmed] vezninde) Bunlar da o ma'nāyadır. Ve

أَبْدَحٌ [ebdāḥ] Uzun adama denir. Ve yanla-

rı 'arīz olan dābbeye denir.

الْبَيْدَحُ [el-beydah] [صَيْقَلٌ] [şayqal] vezninde) Tenū-mend hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ بَيْدَحٌ أَي بَادِنٌ

أَبُو الْبَدَاخِ [Ebu'l-Beddāḥ] [كَتَّانٌ] [kettān] vezninde) Tābi'inden İbn 'Aşım el-Enşārī künyesidir.

بُدَيْحٌ [Budeyh] [زُبَيْرٌ] [zubeyr] vezninde) 'Abdullāh b. Ca'fer b. Ebī Ṭālib'in 'utekāsındandır. Ve bir hānende ismidir ki be-gāyet hūb-āvāz olmakla nagamāta dem-sāz oldukta sār hānendeler kat'ı asvāta mecbūr olurlar idi.

الْبَدْحَاءُ [el-bedḥā] [بَطْحَاءٌ] [baṭḥā] vezninde) Uyluk dipleri ve çatıları vāsī' olan dābbeye denir; yukālu: دَابَّةٌ بَدْحَاءٌ أَي الْوَأَسِعَةُ الرَّوْفِ

التَّبَادُحُ [et-tebāduḥ] [تَفَاعُلٌ] [tefā'ul] vezninde) Birbirine sert ve katı olmayıp gevşek nesnelere atışmak ma'nāsınadır; ve minhu hadīsu Bekr b. 'Abdillāh: "كَانَ الصَّخَابَةُ حَتَّى يَتَبَادَحُونَ بِالْبَطِيخِ فَإِذَا حَزَبَهُمْ أَمْرٌ كَانُوا يَتَمَارَحُونَ حَتَّى يَتَبَادَحُونَ بِالْبَطِيخِ فَإِذَا حَزَبَهُمْ أَمْرٌ كَانُوا يَتَمَارَحُونَ حَتَّى يَتَبَادَحُونَ بِالْبَطِيخِ" Şāriḥ "بَطِيخٌ" lafzını kelimesiyle tefsir eylemiştir. Ya'nī "Ashāb-ı kirām birbiriyle mizāh ve latīfe ederler idi, hattā kavun karpuz kabuğu atışırlar idi. Ve eğer o esnāda bir emr-i mühim hādis olsa hemen terk-i mizāh edip vakāra ric'at ve erbāb-ı umūr ve mesālih sūretine duhūl ile emr-i mezkūrun tanzīm ve temşitine mübāderet ederler idi."

أَبْدَحٌ [ebdah] [أَحْمَدٌ] [aḥmed] vezninde) ve

دُبَيْدَحٌ [dubeydah] (dāl-ı ūlānın zammı ve sāniyenin fethiyle) Bātıl ve beyhūdenin ismidir. Fi'l-asl vūs'at ma'nāsından me'hūzdur; yukālu: أَكَلَ مَالَهُ بِأَبْدَحٍ وَدُبَيْدَحٍ أَي قَالَ الْحَجَّاجُ لِحَبَلَةٍ قُلٌّ لِفُلَانٍ وَبِالْبَابِلِ أَكَلْتُ مَالَ اللَّهِ بِأَبْدَحٍ وَدُبَيْدَحٍ فَقَالَ لَهُ حَبَلَةٌ: "حُورِاسْتَه"

“Sen Hudā-yı müte‘ālin mālını aslız beyhüde ekl eyelidin.” Zāhiren Cebele-i merkūm ehl-i Fürs olmak gerektir. “خواستته” [ḥvāste] vāv-ı ma‘dūle ile Fārisīde māla denir, “بلاش ماش” [belāš māš] ve بلا شيء ما شيء mukassarlarıdır.

[ب ذ ح]

الْبَذْحُ [el-bezḥ] (bā'nın fethi ve zāl-ı mu‘cemenin sükūnuyla) Yarmak ma‘nāsıdır; yukālu: بَذَحَ لِسَانَ الْفَصِيلِ بَذْحًا مِنْ شَرِيهِنَ Şārihin beyānına göre لِسَانًا بَذْحًا kelimesi hakikat-i tefsirden hāric tekml olmakla بَذْحُ [bezḥ] mutlakan yarmak ma‘nāsıdır. Ve deri ve kabuk makūlesini soymak ma‘nāsıdır; yukālu: Ve بَذَحَ الْجِلْدَ عَنِ الْعِزْقِ إِذَا قَسَرَهُ

بَذْحُ [bezḥ] İsm olur, yarığa denir. Cem‘i بَذُوحٌ [buzūḥ] gelir, شُقُوقٌ [şuqūḳ] ma‘nāsına.

الْبِذْحُ [el-bizḥ] (bā'nın kesriyle) Hāssaten maktū‘u'l-yed olan kimsenin yedinde olan kesikliğe denir.

الْبَذْحُ [el-bezḥ] (fethateynle) Yürürken uylukları birbirine sürünmekle pişip derisi yüzülmek ma‘nāsıdır; yukālu: بَذَحَ فَحَذَهُ Ve kifāyet ve ignā eylemek ma‘nāsıdır; yukālu: لَوْ سَأَلْتَهُمْ مَا بَذَحُوا بِشَيْءٍ أَيْ لَمْ يُعْنُوا شَيْئًا

التَّبَذْحُ [et-tebezzuḥ] (تَفَعَّلَ [tefa‘ul] vezninde) Buluttan yağmur yağmak ma‘nāsıdır ki تَشَقَّقُ [teşakḳuḳ] ma‘nāsının lāzımıdır; yukālu: تَبَذَحَ السَّحَابُ إِذَا مَطَرَ Ya‘nī “Sehāb yarılıp yağmur yağdı.”

[ب ر ح]

الْبَرْحُ [el-berḥ] (bā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Şiddet ve şerr ve ezā ma‘nāsıdır; yukālu: لَقِيَ مِنْهُ بَرْحًا أَيْ شِدَّةً

لَقِيَ مِنْهُ بَرْحًا بَارِحًا مُبَالِغَةً ve yukālu: وَشَرًّا وَأَذَى Mü‘ellifin Baṣā‘ir’de beyānına göre bu mādde بَرَاحٌ [berāḥ] lafzından münşe‘ibdir ki sūtre ve şecer ve binādan hālī olan bāriz mekān-ı müttesi‘a denir. Ba‘zen zuhūr ma‘nāsı i‘tibār olunur, meselā بَرَاحًا فَعَلَ ذَلِكَ بَرَاحًا derler, مَبْرَحُ الْحَفَاءِ ma‘nāsına, صَرَاحًا derler, مَبْرَحُ ma‘nāsına, gūyā ki mer‘ī olan mekān-ı vāsi‘de hāsıl olmuştur. Ve بَرِيحٌ derler, مَبْرِيحٌ فِي الْبَرَاحِ ma‘nāsına. Ve rīh-i şedīdeye بَارِحٌ [bāriḥ] itlākı bu ma‘nādandır. Kezālik sayda بَارِحٌ [bāriḥ] itlākı dahi bundandır. Nihāyet ta‘yīn için sayyādın sağ tarafından zuhūr edip sol tarafına mürūr eden sayda tahsīs olunmuştur ki sayyād münharif olmadıkça remy edemez, ona bināen onunla teşe‘üm ederler. Bunun mukābiline سَانِحٌ [sāniḥ] itlāk olunur. Ve leyle-i māziyeye بَارِحَةٌ [bāriḥat] itlākı dahi ondandır. Ve مَبْرَحٌ مَا بَرِحَ derler, مَبْرَحٌ فِي الْبَرَاحِ ma‘nāsına. Ve asl بَرِيحٌ [berihā] مَبْرِيحٌ فِي الْبَرَاحِ ma‘nāsına olmakla مَا أَقَامَ فِي مَكَانِهِ ma‘nāsını müstelzim olmağın muktezāsı nefy olduğundan زَالَ ma‘nāsına müsta‘meldir. Harf-i nefy tasaddurunda elbette isbāt hāsıl olmakla مَا بَرِحَ [mā beriḥa], مَا زَالَ [mā zāle] ma‘nāsına olur ki ‘inde’n-nahviyyīn ef‘āl-i nākısa cümlesindedir. Ve zikr olunan sayd-ı bārihten ma‘nā-yı teşe‘üm mutasavver olmakla ondan şiddet ve meşakkat ma‘nāsı ahz olundu. İntehā.

الْبُرْحِينُ [el-bureḥīn] (bā'nın hārekāt-ı selāsı ve rā'nın fethiyle) Devāhī ve şedā'id ma‘nāsıdır, gūyā ki بَرِحٌ [biraḥ] lafzından cem‘dir, mübālagaten cem‘-i sālīm sūretinde isti‘māl olunmuştur, renc ve şiddet-i nikāyetinde ehl-i kasd olan ‘ukalā’ menziline olduğunu izān için. Niteki بُرْحِينٌ

[bulegīn] kelimesi dahi böyledir; yukālu: لَقِيَّ مِنْهُ الْبُرْجَيْنِ مُثَلَّثَةً الْبَاءُ أَيِ الدَّوَاهِي وَالشَّدَائِدِ Ve bu cem'î-sālīm gibi mu'rab olur.

الْبُرْحَةُ [el-burḥat] [cur'at] [vezninde] Pek güzide nākaya itlāk olunur. Cem'î بُرْحٌ [burah] gelir, صُرِدٌ [şurad] vezninde şidde-ti yāhūd güzidelighinin zuhūru i'tibārına mebnīdir; yukālu: هَذِهِ بُرْحَةٌ مِنَ الْبُرْحِ أَيِ نَاقَةٌ مِنَ خِيَارِ الْإِبِلِ

الْبَارِحُ [el-bāriḥ] Yaz mevsiminde esen ıssı yele denir. Cem'î بَوَارِحٌ [bevāriḥ] gelir. Rīh-i merkūmenin ibtidāsı eyārın yirmin-ci gününden olup temmūz ibtidāsına dek mümtedd olur. Niteki takvīmlerde işāret ederler; yukālu: حَانَ هُبُوبَ الرِّيحِ الْبَارِحِ وَهُوَ الرِّيحُ الْحَارَّةُ فِي الصَّيْفِ

بَارِحٌ [bāriḥ] سانِحٌ [sāniḥ] mukābilidir ki sayyādın sağ tarafından zuhūr ve soluna doğru mūrūr eden sayda denir. Arablar bununla teşe'üm ederler; tekūlu: لَقَيْتُ بَارِحًا مِنَ الصَّبِيدِ وَهُوَ مَا مَرَّ مِنْ مَيَامِنِكَ إِلَى مَيَامِسْرِكَ Ve bu renc ve şiddet ma'nāsındandır; ve minhu'l-meselu: "إِنَّمَا هُوَ كَبَارِحِ الْأَرْوَى" يَضْرِبُ [Ve] [Arovı] [ervā] yaban keçilerine denir; sarp dağlar başlarında sākin olmalarıyla sayyād kısmı onları ne bāriha ve ne sāniha görürler, ancak müddet-i medīde bir kerre görülebilirler. Binā'en'aleyh nādīr ve kem-yāb olan nesne hakkında mesel-i mezbūru darb ederler. Ve

بَارِحٌ [Bāriḥ] Esmādandır: Bāriḥ b. Aḥmed b. Bāriḥ el-Herevī muhaddistir.

الْبُرُوحُ [el-berūḥ] [şabūr] [vezninde] ve

الْبَرِيحُ [el-berīḥ] [emīr] [vezninde] Bunlar da بَارِحٌ [bāriḥ] gibi sayyādın soluna giden sayda denir. Ve Berīḥ b. Ḥuzeyme'dir ki sāhib-i kabīle olan Tenūḥ'un silsile-i

nesebindendir.

الْبَارِحَةُ [el-bāriḥat] Dün geceye denir. Fārisīde dūş derler. Ötü geceye bāriha-i ulā denir, Fārisīde perendūş denir.

الْبُرْحَاءُ [el-bureḥā'] Bā'nın zammı ve rā'nın fethiyle ki cem' vezninde müfreddir, mut-lakan şiddet-i renc ve ezā ma'nāsındadır; yukālu: أَحَدَتْهُ بُرْحَاءُ الْحُمَى وَعَظِيمًا أَيِ شِدَّةً أَدَاهَا

التَّبْرِيحُ [et-tebrīḥ] [tef'īl] [vezninde] بُرْحَاءُ [bureḥā'] lafzından mutasarrıftır, rencīde eylemek ve zahmet vermek ma'nāsındadır; yukālu: بَرَّحَ بِهِ الْأَمْرُ تَبْرِيحًا إِذَا جَهَدَهُ

التَّبَارِيحُ [et-tebāriḥ] (tā'nın fethiyle) تَعَاشِبٌ [te'aşīb] gibi müfredi olmayan kelimāttandır, gūyā ki ism isti'māl olunan تَبْرِيحٌ [tebrīḥ] lafzından cem'dir, şedā'id ma'nāsına müsta'meldir; ve minhu تَبَارِيحُ الشُّوقِ أَيِ تَوْهُجِهِ وَتَوَفُّدُهُ

الْبَرَاهُ [el-berāḥ] [sehāb] [vezninde] Aslā zer' ve şeceri ve sūtre edecek nesnesi olmayan arz-ı müttesi'aya denir. Ve rey-i münkere ya'nī pek 'azīm olan rey'e itlāk olunur ki aslā pürüzü olmaya. Ve zāhir ve āşikār olan emr ve māddeye denir. Ve

بَرَاخٌ [Berāḥ] 'Uşvāre b. 'Āmir b. Leys'in vālidesi ismidir. Ve ona فَارَةُ الْجَبَلِ [fāretu'l-cebel] itlāk ederler idi. Ve

بَرَاخٌ [berāḥ] Masdar olur, makāmından zā'īl olup bir geniş sahrāya varmak ma'nāsına; yukālu: بَرَّحَ الرَّجُلُ مَكَانَهُ بَرَاخًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا زَالَ عَنْهُ وَصَارَ فِي الْبَرَاخِ [lā berāḥe] bundandır. Ve 'Arabların بَرَاخٌ [lā berāḥe] kavli ki لَأَزْوَالٍ [lā zevāle] demektir, لَأَرْيَبُ [lā reybe] kelimesi gibidir ki nefy-i cins için olan لَ ile mansūbdur. Ve لَ [lā] لَيْسَ ma'nāsına olmakla ref'î dahi cā'izdir. Ve arslana ve bahādır kimseye حَبِيلٌ بَرَاخٌ

ıtlākı gūyā ki şecā'at ve celādetlerinden nāşī her biri kemendler ile yerlerinde meşdüd olmakla bir nesneden havf eylemeyip makāmlarında sābit-kadem oldukları mülāhazasına mebnīdir. Ve

بَرَاخ [berāḥ] Gizli iş āşikār olmak ma'nāsınadır; yukālu: **بَرَاخُ الْحَفَاءِ بَرَاخًا** مِنَ الْبَابِ الْمَرْبُورِ إِذَا وَضَحَ الْأَمْرُ Şārihin beyānına göre bu kelām meseldir ki bir iş āşikāreye çıktıkta 'Arablar **بَرَاخُ الْحَفَاءِ** derler, **زَالَتِ الْحُفْيَةُ**, **وَوَضَحَ الْأَمْرُ** ma'nāsına.

الْبُرُوحُ [el-berḥ] (bā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Darılmak ma'nāsınadır; yukālu: **بَرَاخَ الرَّجُلُ بَرَاخًا** مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا غَضِبَ

الْبُرُوحُ [el-burūḥ] (فُعُودٌ [ku'ūd] vezninde) Sayd, sayyādın solunu döndürüp geçmek ma'nāsınadır ki murād sağdan gelip sol tarafa gitmektir; yukālu: **بَرَاخَ الطَّنْبِيُّ بُرُوحًا** إِذَا وَلَاكَ مَيَاسِرَهُ وَمَرَّ

الْإِبْرَاهُ [el-ibrāḥ] (hemzenin kesriyle) Bir kimseyi bir nekre ve nādir nesne müteaccib kılmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَبْرَحَهُ** كَذَا أَيَّ أَعْجَبَهُ Ve ta'zīm ve ikrām eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **أَبْرَحَهُ** إِذَا أَكْرَمَهُ وَعَظَّمَهُ

الْيَبْرُوحُ [el-yebrūḥ] (yā-yı tahtiyenin fethi ve bā-i muvahhadenin sükūnuyla) أَضَلُّ ismidir, ya'nī luffāh-ı berrī dedikleri nebātın köküne denir ki insān sūretine şebīh olur. Bu kök beyne'l-etibbā **يَبْرُوحُ الصَّنَمِ** [yebrūḥu's-šanem] ve tahrīfle **عَبْدُ السَّلَامِ** dedikleri kök olacaktır. Birbirine müteānik iki insān sūretindedir. Tabī'atı müsbit ve muhaddirdir. Fīl dişini onunla altı sā'at mikdārı āteş üzere kaynatsalar telyīn eder ve yaprağıyla **بَرَشَ** [bereş] zahmetini ovuşturular yara etmeksizin izāle eder. Ekser-i nüshalarda **يَبْرُوحُ** 'unvānında

mersūmdur ki bā-yı muvahhadenin takdīmiyledir, onu ihrāc eden kimse helāk olduğu için bu ismle müsemmadır. İki nüshaya göre de "ب,ر,ح" māddesindedir ki şiddet ma'nāsınadır. Lākin *Tuḥfetu'l-mu'minīn* tercemesinde **يَبْرُوحُ** [yebrūḥ] yā-yı tahtiyenin takdīmiyle lafz-ı Sūryānī olup zū's-sūreteyn ma'nāsına olmak üzere mastūrdur.

بَيْرَاخُ [Beyrah] [دَايْغَام] [daygam] vezninde) İbn Esed'dir ki tābi'ındendir.

بَيْرَاخِي [Beyrahā] [فَيْعَلًا] [fey'alā] vezninde) Medīne türābında bir arzın ismidir. Muhaddisīn bunu tashīf edip **بَيْرُحَاءٍ** [Bī'ruḥā'] derler. Mü'ellif āhir-i kitābda elif-i leyyine bābında dahi zikr eylemiştir. **وَفِي حَدِيثِ أَبِي طَلْحَةَ "أَحَبُّ أَمْوَالِي إِلَيَّ بَيْرَاخِي" إِيخْتَلَفَتْ فِيهَا أَلْفَاظُ الْمُحَدِّثِينَ وَقَالَ الرَّمَحْشَرِيُّ إِنَّهَا فَيْعَلِي مِنَ الْبِرَاخِ وَهِيَ الْأَرْضُ الظَّاهِرَةُ**

الْبِرَاخُ [el-biraḥ] [عَنْبٌ] [ineb] vezninde) Bir kimseyi renc ve mihnete dūcār eden şey'e denir; yukālu: **أَمَرَ بِرَاخٍ** أَيُّ مُبْرَخٍ مُسَدِّدٌ

الْبُرُوحُ [el-Burḥ] (bā'nın zammıyla) Bir batn adıdır. Muhaddisīnden Sevāde b. Ziyād el-Burḥī ondandır.

الْبِرَاخُ [el-Beraḥ] [فَرَاخٌ] [ferah] vezninde) Bu dahi Kinde kabīlesinden bir batndır. Muhaddisīnden Kāsim b. 'Abdullāh el-Beraḥī ondandır.

إِبْنُ بَرَاخٍ [ibnu berāḥ] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) Tuyūrdan karganın künyesidir. Ve āfet ve dāhiyenin künyesidir. Niteki **بَارِحٍ** dahi derler.

بُرَايْحُ [Burayḥ] [زُبَيْرٌ] [zubeyr] vezninde) Bir batn adıdır.

بِرَاخُ [Birḥ] [هِندٌ] [hind] vezninde) İbn 'Uskur'dur ki ashābdandır. Ve **عُسْكُرٌ** [us-

kur] بُوْعُ [burku^ç] veznindedir.

بَرْحَى [berhā] (جَرْحَى [cerhā] vezninde) Bir lafzdır ki ok atan kimse nişāneden hatā eyledikte söylenir. Niteki isābet eyledikte مَرْحَى [merhā] derler. بَرْحَى [berhā] renc ve mihnet ma'nāsından ve مَرْحَى [merhā] ferah ma'nāsından me'hūzdur; yekülüne لِي'r-māi: بَرْحَى أَمْ مَرْحَى يُعْنِي هَلْ أَضْطَأْتُ فَأَصَابَكَ: الْبَرْحُ أَمْ أَصَبْتُ فَأَصَابَكَ الْفَرْحُ

بَرْحَاتُ [berhāt] (حَمْزَةٌ [hamzet] vezninde) صَرْحَةٌ [sarhāt] māddeinde mezkūrdur.

[ب ر ب ح]

بَرْبَاحُ [Berbah] (بَرْبَاطُ [berbat] vezninde) Bir mevzi^ç adıdır ki ümerā-yı 'Arabdan Nu'mān b. Munzir'in 'ammi 'Amr b. Māme'nin kabri ondadır.

[ب ط ح]

الْبَطْحُ [el-baḥ] (bā'nın fethi ve tā'nın sükūnuyla) Bir kimseyi yüzü üzere sergi gibi yakıp bırakmak ma'nāsınadır; yukālu: بَطَحَهُ بَطْحًا مِنْ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا أَلْقَاهُ عَلَى وَجْهِهِ **الْإِنْبِطَاحُ** [el-inbiḥāt] (إِنْفِئَالُ [infi^çāl] vezninde) Ondan mutāvi^çdir; yukālu: بَطَحَهُ فَانْبَطَحَ Ve dere açılıp bolalmak ma'nāsınadır; yukālu: انْبَطَحَ الْوَادِي إِذَا اسْتَوْسَعَ

الْبَطْحُ [el-baḥiḥ] (كَيْفٌ [ketif] vezninde) ve

الْبَطْحِيحَةُ [el-baḥiḥāt] ve

الْبَطْحَاءُ [el-baḥā] ve

الْأَبْطَاحُ [el-ebḥā] Şol vāsi^ç su akıntısına denir ki onda hurde çay ve çakıl taşları ola. أَبْطَاحُ [ebḥā]ın cem'i أَبْطَاحُ [ebāḥiḥ] kezālik onun ve بَطْحَاءُ [baḥā]nın cem'leri gayr-i kıyās üzere كِتَابٌ [kitāb] vezninde بَطَاحُ [biḥāt] ve بَطْحِيحَةٌ [baḥiḥāt]in بَطَاحِيحُ [baḥā'iḥ] gelir. Mü'ellif teşvīş eylemiştir. أَبْطَاحُ [ebḥā] fi'l-asl gerçi sıfat olup lākin ism

menzilesine tenzīl olunmuştur.

فُرَيْشُ الْبَطَاحِ [Kureyşu'l-Biḥā] ki izāfetledir, Kureyş kabilesinden şol fırka idi ki Mekke-i mükerreme'de Aḥşebān dedikleri dağların aralığına konarlar idi. Ve فُرَيْشُ الطَّوَاهِرِ [Kureyşu'z- Zavāhir] hārice konarlar idi ve ekremleri Kureyşu'l-Biḥā idi.

التَّبَطُّحُ [et-tebaḥḥ] (تَفْعُلٌ [tefa^çul] vezninde) Sel suyu بَطْحَاءُ [baḥā]i mezkūrda yayılıp müttesi^ç olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَبَطُّحُ السَّيْلِ إِذَا اتَّسَعَ فِي الْبَطْحَاءِ

الْبُطَّاحُ [el-buḥā] (غُرَابٌ [gūrāb] vezninde) Bir 'illet adıdır ki hummādan tahaddüs eder, birsāma şebīh bir 'illettir. O 'illete uğrayana بُطَّاحِي [buḥāhiyy] derler. Ve

بُطَّاحُ [Buḥā] Benī Yerbū^ç cemā'atine mahsūs bir menzil adıdır.

بُطْحَانُ [Buḥān] (عُشْمَانُ [uṣmān] vezninde) Medīne'de bir mevzi^çdir. 'Alā-kavlin bā'nın fethi ve tā'nın kesriyledir.

بِطْحَانُ [Beḥān] (feteḥātla) Benū Temīm diyārında bir mevzi^çdir.

الْبَطْحَةُ [el-baḥḥāt] (bā'nın fethi ve tā'nın sükūnuyla) İnsānın mikdār-ı kāmetine itlāk olunur. بَطْحُ [baḥ]ı mezkūrdan me'hūz olmakla yer yüzünde serilip yatan adamın boyu kadar demek olur, niteki قَامَةٌ [kāmet] قِيَامٌ [kiyām]dan me'hūzdur; yukālu: هُوَ بَطْحَةٌ رَجُلٍ أَي قَامَتُهُ

التَّبَطُّحُ [et-tebḥiḥ] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bir yere çakıl ve çay taşı döşemek ma'nāsınadır, güyā ki çakıl döşemekle o yeri بَطْحَاءُ [baḥā] tarzında kılmış olur; ve minhu'l-hadisü: "كَانَ عُمَرُ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَوَّلَ مَنْ بَطَّحَ الْمَسْجِدَ" أَي أَلْقَى الْحَصَى فِيهِ وَوَثَّرَهُ أَي فَرَشَهُ

الْبَطْحَةُ [el-buḥāt] (جُرْعَةٌ [cur'at] vezninde) Haslet-i hasene ve seciyyet-i

sādika ma'nāsına isti'māl olunur. Vüs'at ma'nāsından me'hūzdur; yukālu: هَذِهِ بَطْحَةٌ صِدْقٍ أَيْ خَصْلَةٌ صِدْقٍ

الْبَطْحُ [el-butḥ] (bā'nın zammıyla) أَبَطْحُ [ebḥaḥ] lafzından cem'î-i āherdir ki mü'ellif ona ta'riẓ eylememiştir. Evsa' olan nesnelere itlāk olunur; ve minhu'l-hadīsu: "كَانَتْ كِمَامَ الصَّحَابَةِ بَطْحًا" أَيْ لَأَرْقَةَ بِالرُّؤْسِ غَيْرَ ذَاهِبَةٍ فِي الْهَوَاءِ [Ve] كِمَامَ [kimām] kāf'ın kesriyle, كُمَّة [kummet]in cem'îdir. Burada kalan-süve ma'nāsına olmakla ashāb-ı kirāmın baş kisvetleri vāsi' olduğundan başlarına tamām giyilip yapışık olur idi, başlarından yukarı durmaz idi.

[ب ل ح]

الْبَلْحُ [el-belāḥ] (fethateynle) Hurmānın بُسْر [busr] ile خَلَالٌ [ḥalāl] hāletleri bey-ninde olan alaca hurmā koruğuna denir ki yeşil ve henüz sararıp tatlılanmış olur, letāfet-i rāyihası için tıblere idhāl ederler. Hurmāda altı mertebe vardır, ibtidā طَلَع [ṭal'] ba'dehu خَلَالٌ [ḥalāl] ve بَلْحُ [belāḥ] ve بُسْر [busr] ve رُطَبٌ [ruṭab] ve تَمْرٌ [temr] dir. Zühhāddan Aḥmed b. Tāhir b. Bekrān b. el-Belaḥī ki tahdīs eylemiştir, ona mensūbdur.

الْإِبْلَاحُ [el-iblāḥ] (hemzenin kesriyle) Hurmā ağacı بَلْحُ [belāḥ] dedikleri koruğa gelmek ma'nāsınadır; yukālu: أَبْلَحَ النَّخْلُ إِذَا صَارَ مَا عَلَيْهِ بَلْحًا

الْبُلَاحُ [el-bulaḥ] [ṣurad] vezninde) Pek koca kerkes kuşuna denir, 'alā-kavlin ondan büyük bir kuştur ki yeleklere hilkī muhterik olmakla yeleğinin birisi bir kuş yeleklere içre düşse ihrāk eder. Cem'î بَلْحَانٌ [bilḥān] gelir, صِرْدَانٌ [ṣirdān] vezninde. Esās'ta وَاسْمُهُ بِالْفَارِسِيَّةِ هُمَائِي أَيْ مَيْمُونٌ وَيُقَالُ مَرٌّ وَعَلَى ظِلِّهِ

mersüm olmakla ona göre hümā kuşu olur. Lākin mütercim-i fakīr Haleb'de tüccār-ı Hind'in birinde meytesini gördüm, başı ve bi'l-cümle sā'ir a'zāsı ve kanatları ve yeleklere tām idi, rengi mā'īye karīb ve cüssesi doğan mikdārında lākin tūlānī idi, hattā kuyruğunda münakkaş cığası var idi. O cığa için kibārdan biri vāfir altına onu iştirā ve Sultān Selīm-i merhūm hazretlerine ihdā eyledi. Yeleklerinde aslā ihtirāk eseri yoktu. Ve onun yanında bir karınca kellesi dahi seyr olundu, büyücek kedi başı kadar ve rengi mücellā siyāh ve gözleri ve ağızı bi-'aynihi kedi gözü ve ağızı mikdārında ve iki boynuzu var idi, orta parmak mikdārında idi. İntehā.

الْبَلْحُ [el-belḥ] (bā'nın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Yaş toprak kurumak ma'nāsınadır; yukālu: بَلَحَ الثَّرَى بَلْحًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا بَيَسَ

الْبُلُوحُ [el-bulūḥ] (فُعُودٌ [ḡu'ūd] vezninde) Yorulup 'āciz ve fūrū-mānde olmak ma'nāsınadır; yukālu: بَلَحَ الرَّجُلُ بُلُوحًا إِذَا عَجَزَ Ve su çekilip zā'il olmak ma'nāsınadır; yukālu: بَلَحَتْ خَضَارَتُهُ إِذَا دَهَبَ Ve 'ahde gadr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: بَلَحَ [belḥ] Lisānu'l-'Arab sāhibi بَلْحُ لَمْ تَفْ

التَّبْلِيحُ [et-teblīḥ] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bu dahi yorulup fūrū-mānde olmak ma'nāsınadır; yukālu: بَلَحَ الرَّجُلُ تَبْلِيحًا إِذَا أُغْيَا صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Suyu çekilip soğulmuş kuyuya denir. Ve kat'-ı rahim eden kimseye denir.

الْبَالِحُ [el-bāliḥ] (صَالِحٌ [ṣāliḥ] vezninde) Şol yere denir ki toprağı sıvı olmamakla nes-

ne inbāt eylemeye.

أَبْلَحَلِخْ [el-belahlāḥ] (bā'nın ve lām'ların fethiyle) Çukurluğu olmayıp yastım ve yayvan olan çanağa ve kavataya denir.

أَتَبَالُحْ [et-tebāluḥ] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Bir māddeyi inkār edişmek ma'nāsınadır; yukālu: تَبَالَحًا إِذَا تَجَاحَدَا

بَلِيحَاءَ [belihā'] (زَلِيحَاءَ [zelihā'] vezninde) **بَلِيحٌ** [islīḥ] nebātının ismidir. Ve ba'zı nüshada كَالِإِسْلِيحِ 'unvânında mersümdür.

[ب ل د ح]

أَلْبَدْحَةُ [el-beldeḥat] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Bir kimse kendisini masrū' gibi yere çalmak ma'nāsınadır; yukālu: بَلْدَحٌ يَصْرَبُ بِنَفْسِهِ الْأَرْضَ Ve va'de vefā eylemeyip hulf eylemek ma'nāsınadır; yukālu: بَلْدَحٌ فُلَانٌ إِذَا وَعَدَ وَلَمْ يُنْجِزِ الْعِدَّةَ

أَتَبَلْدُحْ [et-tebelduḥ] (تَدَحْرُجٌ [tedahruc] vezninde) Bu dahi va'de hulf eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَبَلْدَحُ الرَّجُلُ إِذَا وَعَدَ وَلَمْ يُنْجِزِ

أَلْبَلْدَاهُ [el-beldah] (شَرْدَاهُ [şerдах] vezninde) Tenū-mend hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ بَلْدَحٌ Ve أَيِّ بَادِنَةٍ

بَلْدَحٌ [Beldah] Cidde yolunda Mekke-i mükerreme tarafında vāki' bir vādī yāhūd bir cebel adıdır; ve minhu'l-meselu: "لَكِنَّ" "Aslı budur ki Ne'āme ile mülakkab Beyhes nām kimse bir kavmi hısb ve rāhatta görüp kendi kavmi ki Beldah nām mahall-i mezbūrda mütemekkinler idi, şiddet ve cedb ve mihnette olmakla onlara te'essüf ve tahazzün ciyetiyle kelām-ı mezbūru tekellüm eyleyip ba'dehu mesel-i sā'ir olmuştur. *Emsāl-i Meydānī*'de menşe'i vech-i dīger ile

meşrūhtur.

أَلِإِبْلِنْدَاهُ [el-ibлиндāḥ] (إِخْرِنْدَامٌ [ihřincām] vezninde) Bir mekān bolalıp yavan olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِبْلِنْدَحُ الْمَكَانُ إِذَا اتَّسَعَ Ve havuz yıkılmak ma'nāsınadır; yukālu: إِبْلِنْدَحُ الْخَوْضُ إِذَا انْهَدَمَ **أَلْبَلْنَدَاهُ** [el-belendāḥ] (bā'nın ve lām'ın fethiyle) Semiz bodura denir.

[ب ل ط ح]

أَلْبَلْطَاحَةُ [el-belṭaḥat] (بَلْدَحَةٌ [beldeḥat] vezninde) ve mürādifidir; yukālu: بَلْطَاحُ الرَّجُلُ بِمَعْنَى بَلْدَحٍ

أَلْبُلَاطِيحٌ [el-bulāṭiḥ] (عَلَابِطٌ [ulābiṭ] vezninde) **سَلَاطِيحٌ** [sulāṭiḥ] lafzına itbā'an zikr olunur; yukālu: سَلَاطِيحٌ بَلَاطِيحٌ

[ب ن ح]

أَلْبِنْحُ [el-benḥ] (bā'nın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Eti pāreleyip bölük bölük bölmek ma'nāsınadır; yukālu: بَنَحَ اللَّحْمَ بِنْحًا مِّنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا قَطَعَهُ وَقَسَّمَهُ

أَلْبُنْحُ [el-bunuḥ] (zammeteynle) 'Atāyā ma'nāsınadır. Aslı مُنْحٌ [munuḥ] idi, mīm bā'ya mübeddel olmuştur.

[ب و ح]

أَلْبُوحُ [el-būḥ] (bā'nın zammıyla) Asl ve bünyād ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ كَرِيمُ الْبُوحِ هُوَ أَيُّ الْأَضْلِ Ve ālet-i tenāsüle ve ferce denir. Ve nefis ve zāt ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ كَرِيمُ الْبُوحِ أَيُّ النَّفْسِ Ve cimā' ma'nāsınadır. Ve şūriş ve ihtilāt ma'nāsınadır; yukālu: Ve هُمْ فِي بُوحٍ أَيُّ اخْتِلَاطٍ

بُوحٌ [būḥ] Güneşin ismidir. Zuhūr ma'nāsındandır; yukālu: "أَنْوَرُ مِنْ بُوحٍ" أَيُّ الشَّمْسِ Mü'ellif mücerreden 'ani'l-lām ve بُوحٌ اسْمُ الشَّمْسِ 'ibāretiyle gayr-i munсарif olarak resm eylemiştir ki 'alem ve

mü'ennestir. Şārih der ki ba'zılar bunu yā-yı tahtiyye ile olan بُوخ [yūh]tan musahhaf-tır dediler, lākin değıldir. Bu dahi mahsūs ism-i şemstir, ke-mā kāle fi'n-*Nihāye*: وَفِي الْحَدِيثِ "هَلْ طَلَعَتْ بُوخٌ" يَغْنِي الشَّمْسُ بِالْبَاءِ التَّحِيَّةِ وَهُوَ مِنْ أَسْمَائِهَا كَبِرَاحٍ وَهُمَا مَبْنِيَانِ عَلَى الْكُسْرِ وَقَدْ يُقَالُ بِالْبَاءِ الْمُوَحَّدَةِ لَطْهُورَهَا

الْبَاخَةُ [el-bāḥat] (سَاخَةٌ [sāḥat] vezninde) Suyun büyük ve göm ve engin yerine denir. Ve sāha ma'nāsındır ki hānenin avlu ta'bīr olunan yöresi arsasıdır. *Esās*'ın beyānına göre cem'î بُوخ [būh] gelir bā'nın zammıyla, سَاخَةٌ [sāḥat] ve سُوحٌ [sūh] gibi; ve minhu'l-meselu: "إِنَّكَ ابْنُ بُوْحِكَ يَشْرَبُ" "إِنَّكَ ابْنُ بُوْحِكَ" أي الَّذِي وُلِدَ فِي عَرَاصِكَ Ya'nī asl veled zāde-i sulbün olan veleddir, yoksa rebīb ve hafīd veyā mukarr olan veled, velīd-i sulbī gibi değıldir. Ve

بَاخَةٌ [bāḥat] Pek çok ve cem'iyetli olan hurmā ağaçlarına denir.

الْإِبَاخَةُ [el-ibāḥat] (إِفَادَةٌ [ifādet] vezninde) Bir nesneyi bir kimseye helāl kılmak ya'nī tenāvül ve isti'mālinde murahhas ve muhayyer eylemek ma'nāsındır. Pes bunun merc'î bir adam kendi mülkü olan nesneyi ahze izn ve destūr vermek olur ki خَطَرَ [ḥazar] ve مَنَعَ [menē] mukābilidir. Zīrā ihlāl ve tahrīm şāri' tarafına müte'alliktir. Ve bu izhār ma'nāsından me'hūzdu, niteki حَلَالٌ [ḥelāl] hall-i 'ukdeden me'hūzdu; tekūlu: Ve أَبْخَثَكَ الشَّيْءُ أَي أَخَلَّلْتَهُ لَكَ

إِبَاخَةٌ [ibāḥat] İzhār eylemek ma'nāsındır; yukālu: أَبَاحَ سِرَّهُ إِذَا أَطْهَرَهُ

الْبُؤُوحُ [el-bevūh] (bā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) ve

الْبُؤُوحُ [el-bu'ūh] (فُعُودٌ [ku'ūd] vezninde) ve

الْبُؤُوحَةُ [el-bu'ūḥat] (hā'yla) Gizli nesne 'ayān olmak ma'nāsındır; yukālu: بَاخَ

الشَّيْءُ بُوْحًا وَبُؤُوحًا وَبُؤُوحَةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا ظَهَرَ
Ve bu bā' harfiyle müte'addi olur; yukālu: بَاخَ بِسِرِّهِ إِذَا أَطْهَرَهُ

الْبُؤُوحُ [el-be'ūh] (صُبُورٌ [şabūr] vezninde) Mā-fi'z-zamīrini ketm etmeyip dā'imā halka izhār ve beyān eden kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ بُوُوحٌ أَي مُطَهَّرٌ بِمَا فِي صَدْرِهِ

الْبَيْحَانُ [el-beyḥān] (سَكْرَانٌ [sekrān] vezninde) ve

الْبَيْحَانُ [el-beyyehān] (yā'nın teşdidiyle) Bunlar da بُوُوحٌ [be'ūh] ma'nāsındır. Aslları بُوْحَانٌ [bevḥān] ve بِيُوْحَانٌ [beyveḥān] idi, harf-i halk mücāveretiyle vāv yā'ya kalb olundu.

الْإِسْتِبَاخَةُ [el-istibāḥat] Bir nesneyi mübāh ve helāl 'add eylemek ma'nāsındır. Bu münāsebetle bir kavmin mecmū'unu istisāl vechiyle katl ve ihlāk eylemek ma'nāsında isti'māl olundu; yukālu: إِسْتَبَاخَهُمْ أَي اسْتَأْصَلَهُمْ

بَاخٌ [Bāḥ] (رَاخٌ [rāḥ] vezninde) Bir kاتب-i ma'rūf lakabıdır ki *Rīsāle-i Bāḥiyye*'nin mü'ellifidir. Şārihin beyānına göre İşfahāniyyü'l-asldır, Deylem ümerāsından birinin kاتب-i idi, edeb ve eş'ārda yegāne-i zamān idi, بَاخَ بِمَا فِي الْفُؤَادِ بَاخًا kavli sebeb-i telkīb olmuştur.

الْبِوَاخُ [el-bevāḥ] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Zāhir ve 'ayān ma'nāsındır; yukālu: أَمْرُهُ بِمَعْصِيَةِ بِيَوَاخٍ أَي ظَاهِرًا مَكْشُوفًا

الْمُبِيحُ [el-mubīḥ] (ism-i fā'il bünyesiyle) Arslana itlāk olunur.

بُؤُوحَك [bevḥake] (bā'nın fethiyle) وَيَسْكَ [veyseke] lafzı gibi kelime-i rahm ü rik-kattir, bir kimsenin hāline acıyıp merhamet ettikte telaffuz olunur, "sana yazık", "hayf", "dirīg" demektir. Ve bu nefis ve

zāt ma'nāsından me'hūzdur; yekülune:
بَوْحُكَ وَهِيَ كَلِمَةٌ تَرَحُّمٌ كَوَيْسِكَ

الْبِيَاخُ [el-biyāḥ] [kitāb] vezninde) ve
الْبِيَاخُ [el-beyyāḥ] [kettān] vezninde)
Bir nev' balık adıdır.

الْبُوحَى [el-bevhā] صُرْعَى [ṣar'ā] vezninde
ve mürādifidir ki yere çalınmış kimseler
demektir. بَوِيحُ [bevīḥ] lafzından cem'dir,
صَرِيحُ [ṣarīḥ] ve صُرْعَى [ṣar'ā] gibi; maktülde
isti'māl olunur, إِسْتِبَاخَةٌ [istibāḥat] gibi
mecāzıdır; yukālu: تَرَكَهُمْ بَوْحَى أَي صُرْعَى

[ب ي ح]

بَيْحَانُ [Beyḥān] رَيْحَانُ [reyḥān] vezninde)
Bir kabîle pederinin ismidir. إبِلُ بَيْحَانِيَّةٌ ona
mensübdür. Ve

بَيْحَانُ [beyḥān] Dā'imā sırrını izhār eden
kimseye denir, niteki zikr olundu.

التَّبْيِيحُ [et-tebyīḥ] تَفْعِيلُ [tef'īl] veznin-
de) Eti pāreleyip bölük bölük eylemek
ma'nāsınadır; yukālu: بَيَّحَ اللَّحْمَ تَبْيِيحًا إِذَا
فَطَّعَهُ وَقَسَّمَهُ Ve bir kimseye bir gizlice rāzı
iş'ār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: بَيَّحَ بِهِ
إِذَا أَشْعَرَهُ سِرًّا Pes bu ma'nāda vāvī ve yā'ī
olur yāhūd vāvī olup vech-i mezkūr üzere
yā'ya münkalib oldu.

الْبِيَاخَةُ [el-beyyāḥat] (yā'nın teşdidiyle)
Balık tutacak ağa ve tora denir, شَبَكَةُ الْحُوتِ
ma'nāsına.

FASLU'T-TĀ'İ'L-FEVKİYYE

(فَضْلُ التَّاءِ الْمُفَوِّقِيَّةِ)

[ت ح ح]

التَّحْتَحَةُ [et-taḥtaḥat] زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vez-
ninde) Beri öte kımlıdanıp hareket eyle-
mek ma'nāsınadır. Ve hareket-i seyr ü
meşy savtından ki ayak tavışı ta'bīr olu-
nur, hikāye olur, lākin yapça yapça olan
savtından hikāyedir ki tapırtı ta'bīr olunur;
tekūlu: سَمِعْتُ تَحْتَحَةَ سَيْرِهِ أَي صَوْتَ حَرَكَتِهِ

التَّتَحُضُّحُ [et-tetaḥtuḥ] تَزَلُّزٌ [tezelzul] vez-
ninde) Yerinden hareket eylemek ve kı-
mıldamak ma'nāsınadır; yukālu: مَا يَتَّحُضُّحُ
مِنْ مَكَانِهِ أَي مَا يَتَحَرَّكُ

[ت ر ح]

التَّرْحُ [et-terah] فَرَحٌ [ferah] vezninde ve zıd-
dıdır ki gam ve hemm ma'nāsınadır, ism
ve masdar olur; yukālu: مَا الدُّنْيَا إِلَّا فَرَحٌ وَتَرَحٌ
تَرَحٌ بِهِ تَرَحًا مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا
عَمَّ بِهِ وَحَزِنَ Ve yüksek yerden aşağıya in-
mek ma'nāsınadır; tekūlu: مَا زَلْنَا اللَّيْلَةَ فِي تَرَحٍ
أَي هُبُوطٍ Ve fakr ve ihtiyāc ma'nāsınadır;
yukālu: بِهِ تَرَحٌ أَي فَقْرٌ

التَّتَرُحُ [et-teterruḥ] تَفْعُلٌ [tefa'ul] veznin-
de) Gamlanmak ma'nāsınadır; yukālu:
تَتَرَحُّ بِهِ إِذَا عَمَّ

التَّتْرِيحُ [et-tetrīḥ] تَفْعِيلٌ [tef'īl] veznin-
de) Magmūm ve mükedder kılmak
ma'nāsınadır; yukālu: تَرَّحَهُ تَتْرِيحًا إِذَا
أَحْزَنَهُ وَأَعَمَّهُ

التَّرْحُ [et-terīḥ] كَيْفٌ [ketif] vezninde)
Kalīlü'l-hayr olan kimseye itlāk olunur,
sā'ili mahzūn eylediği için. Burada kıllat-i
'ademden kināyedir; yukālu: هُوَ تَرَحٌ أَي قَلِيلُ
الْخَيْرِ

الْمُتْرَحُ [el-muterrah] مُعْظَمٌ [mu'azzam]

vezninde) Gereği gibi boyaya doymuş boyalı sevbe denir; yukālu: ثَوْبٌ مُتْرَخٌ أَيْ نُوبٌ مُتْرَخٌ أَيُّ مَصْبُوعٌ صَبْغًا مُشْبَعًا Ve şiddet ve su'ubetli olan vech-i ma'āşā denir; yukālu: عَيْشٌ مُتْرَخٌ أَيْ ضَبِّقٌ شَدِيدٌ Ve aralık aralık kesilir olan azca sel suyuna denir.

الْمُتْرِخُ [el-mutriḥ] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Şol kimseye denir ki dā'imā mu'cib ve müferrih olmayıp mükeddir olan nesnelere görüp iştirik ola.

تَارَخُ [Tāreḥ] (آدَمُ [ādem] vezninde) İbrāhīm el-Ḥalīl 'alā-nebiyyinā ve 'aleyhi salātu'l-Celīl hazretlerinin pederleri ismidir ve زُرُّ [Āzer] 'amucalarıdır.

[ت ش ح]

التُّشْحَةُ [et-tuşḥat] (tā'nın zammı ve şīn-i mu'cemenin sükūnuyla) جَدُّ [cedd] ma'nāsınadır ki hazz ve nasıbdır. Ba'zı nüshada جَدُّ lafzı meksüren [cidd] mazbūt olmakla sa'f ve ihtimām demek olur. Ve gayret ve hamiyet ma'nāsınadır. Kāle't-Tirimmāḥ eş-Şā'ir: "مَلَأَ بَايَظًا ثُمَّ اعْتَرَتْهُ حَمِيَّةٌ || عَلَى تُّشْحَةٍ مِنْ ذَائِدٍ غَيْرِ وَاهِنٍ" أَيْ عَلَى حَمِيَّةٍ Bunun aslı وَشْحَةٌ [vuşḥat] idi vāv, tā'ya mübeddel olmuştur. Ve

تُّشْحَةٌ [tuşḥat] Cübn ve havf ve farak, 'alā-kavlin حَزْدٌ [ḥard] ma'nāsınadır ki hışm ve gazab demektir. Ve hubs-ı nefis ma'nāsınadır. Ve hırs ve tama' ma'nāsınadır. Bunlar da ismidir.

التُّشْحُ [et-teşāḥ] (فَرَحٌ [ferāḥ] vezninde) Zikr olunan ma'naların mecmū'undan masdardır. Mü'ellif müsāmaha üzere serd eylemiştir.

الْأَتْشَحُ [el-etşāḥ] (أَحْمَرٌ [aḥmer] vezninde) Onlardan sıfattır; yukālu: رَجُلٌ أَتَشَحُ أَيْ مُنْصَفٌ بِالتُّشْحِ

[ت ف ح]

التُّفَّاحُ [et-tuffāḥ] (رُمَّانٌ [rummān] vezninde) Fevākihten elmaya denir. Fārisīde sīb (72) denir ki Türkisi elma (72) ile hemşümârdır. Ve bu تَفْحَةٌ [tefḥat]ten me'hūzdur ki rāyiha-i tayyibeye denir.

الْمُتْفَاحَةُ [el-metfaḥat] (مَزْرَعَةٌ [mezra'at] vezninde) Elmalık olan yere denir.

التُّفَّاحَاتَانِ [et-tuffāḥatān] (tesniye bünyesiyle) Bedende iki ucada olan uyluk başlarına ıtlāk olunur ki elmacık ta'bīr olunur; her birine تَفَّاحَةٌ [tuffāḥat] denir.

[ت و ح]

التُّوْحُ [et-tevḥ] (لَوْحٌ [levḥ] vezninde) Müteheyyi' ve âmāde olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَاحَ لَهُ الشَّيْءُ يُتَوَّحُ تَوْحًا إِذَا تَهَيَّأَ

[ت ي ح]

التُّيْحُ [et-teyḥ] (tā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Bu dahi müteheyyi' ve âmāde olmak ma'nāsınadır ki vāvī ve yā'ī olur; yukālu: تَاحَ لَهُ الشَّيْءُ يَتِيْحُ تَيْحًا إِذَا تَهَيَّأَ Mişbāḥ'ta 'İbāretiyle müfesser olmakla me'ālleri birdir. Ve

تَيْحٌ [teyḥ] İki tarafa meyelān ederek yürümek ma'nāsınadır; yukālu: تَاحَ فِي مَشِيَّتِهِ إِذَا تَمَائَلَ

الْإِتَّاحَةُ [el-itāḥat] (إِفَادَةٌ [ifādet] vezninde) Tehyi'e kılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَتَّاحَهُ Tehyi'e-i ilāhīden murād takdīr olmakla ümmehāt-ı sā'irede müfesserdir. Mü'ellif dahi مَتَّاحٌ [mutāḥ] ma'nāsında tasrīh eder.

الْمُتَيْحُ [el-mityaḥ] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Şol fodul kimseye denir ki üzerine lāzım olmayan beyhūde ve mālāya'niye dā'imā ta'arruz eder ola, 'alā-kavlin dā'imā be-

liyyelere vāki olan kimseye denir. Ve şol ata denir ki şevk ve neşâtından beri öte cevelân ve meyelân ederek yürür ola.

التَّيَّاحُ [et-teyyāḥ] [شَدَادٌ] [şeddād] vezninde) ve

التَّيَّحَانُ [et-tīḥān] (tā'nın kesri ve meddiyle) ve

التَّيَّحَانُ [et-tiyyeḥān] (tā'nın kesri ve yā-yı müşeddedenin fethiyle) Bunlar da مَيْتِيحٌ [mityah] ma'nalarıdır.

المَيْتِيحُ [el-mityāḥ] [مِحْرَابٌ] [miḥrāb] vezninde) Kesirü'l-hareke olup dā'imā nā-sezā işlere ta'arruz eden fodul ve küstāha denir. Ve emr-i mukadder ma'nāsınadır.

المُتَّاحُ [el-mutāḥ] [مُبَّاحٌ] [mubāḥ] vezninde) Bu dahi emr-i mukadder ma'nāsınadır; yukālu: أَمْرٌ مَيْتِيحٌ وَمُتَّاحٌ أَيُّ مُقَدَّرٌ

أَبُو التَّيَّاحِ [Ebu't-Teyyāḥ] [شَدَادٌ] [şeddād] vezninde) Tābi'inden Yezīd ed-Ḍuba'ī künyesidir; Enes b. Mālik'ten rivāyet eylemiştir.

FASLU'Ş-ŞĀ'İ'L-MÜSELLESE

(فَضْلُ النَّاءِ الْمُثَلَّثَةِ)

[ث ح ح]

الزَّلْزَلَةُ [ez-şahşehat] زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Şol boğuk sese ve hırılıtya denir ki boğazın ucunda küçük dilin yanında zuhūr eder. Mü'ellifin beyānına göre ismdir, lākin şārihin temsiline göre masdardır; o gūne savtla seslenmek ma'nāsınadır; yukālu: فِي صَوْتِهِ تَحْشَحَةٌ أَيُّ فِيهِ بُحَّةٌ عِنْدَ اللَّهَاءِ

الْحَشْحَاحُ [eş-şahşāḥ] Şā'nın fethiyle حَشْحَاتٌ [ḥaşḥās] ma'nāsınadır ki zikr olundu; yukālu: قَرَّبَ تَحْشَاحٌ أَيُّ حَشْحَاتٌ

[ث ع ح ح]

الإِعْجَاجُ [el-iş'incāḥ] إِعْجَالٌ [if'inlāl] vezninde) Yağmur mütemādī birbiri üzere yağmakla sel olup akmak ma'nāsınadır; yukālu: إِتْعَجَجَ الْمَطْرُ إِذَا سَارَ وَكَثُرَ وَرَكِبَ بَعْضُهُ بَعْضًا

FASLU'L-CĪM

(فَضْلُ الْجِيمِ)

[ج ب ح]

الْجَحِيحُ [el-cebh] (cīm'in fethi ve bā'nın sükūnuyla) Kur'a ve kumar nev'inden aşık atmak ma'nāsındır ki bizim diyarlarda şeş oynamak ta'bīr olunur; yukālu: جَحِيحَ الْقَوْمِ بِكِعَابِهِمْ جَبْحًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا رَمَوْا بِهَا لِيَنْظُرُوا أَيُّهَا يَخْرُجُ فَاتْرًا Ve

جَبْحُ [cebh] (cīm'in harekāt-ı selāsiyla) Arı kısmının bal yaptıkları kovana denir. Cem'i أَجْبَحُ [ecbuḥ] gelir, أَفْلَسُ [eflus] vezninde ve أَجْبَاحُ [ecbāḥ] gelir.

[ج ح ح]

الْجَحْحُ [el-caḥḥ] (cīm'in fethi ve hā'nın teşdidıyla) Bir nesneyi yayıp döşemek ma'nāsındır; yukālu: جَحَّ الشَّيْءُ جَحًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا بَسَطَهُ

جَحَّ [caḥḥ] Ekl eylemek ma'nāsındır, kemā se-yuzkeru; yukālu: جَحَّ الرَّجُلُ إِذَا أَكَلَ الْجُحَّ

الْجُحْحُ [el-cuḥḥ] (cīm'in zammıyla) Buruşuk küçük kavuna, 'alā-kavlin o güne ebücehl karpuzuna denir.

الْإِجْحَاحُ [el-içḥāḥ] (hemzenin kesriyle) Hāmil kısmının vaz'-ı hamli karīb olmakla karnı büyütmek ma'nāsındır; yukālu: أَجْحَحَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا حَمَلَتْ فَأَقْرَبَتْ وَعَظُمَ بَطْنُهَا Ve bu mādde fi'l-asl yırtıcı cānverin ber-vech-i mezkūr olmasına mahsūs olup ba'deḥu ta'mīm olunmuştur.

الْمُجْحِحُ [el-muciḥḥ] Ondan ism-i fā'ildir, sıfat-ı hāssadır; ve minhu'l-hadīsu: "إِنَّ كَلْبَةَ كَانَتْ فِي بَنِي إِسْرَائِيلَ مُجْحِحًا فَعَوَى جِرَاؤَهَا فِي بَطْنِهَا"

الْجَحْحَجْحُ [el-caḥcaḥ] [عَبَّعَبْتُ] [ğabğab] vez-

ninde) ve

الْجَحْحَجْحُ [el-caḥcāḥ] [حُحَاتٌ] [ḥaḥḥās] vezninde) Bir kavmin seyyid ve zī-şānına denir. Cem'i جَحَّاجِحُ [caḥāciḥ] ve جَحَّاجِحَةٌ [caḥāciḥat] ve جَحَّاجِحِيحُ [caḥāciḥiḥ] gelir. Ve **جَحْحَجْحُ** [caḥcaḥ] Nākes ve bī-mürū'et şahsa denir, فَسَلُ [fesl] ma'nāsına.

الْجُحْحُجْحُ [el-cuḥcuḥ] [هُدْهُدٌ] [hudhud] vezninde) İri cüsseli koç koyuna denir.

الْجَحْحَجْحَةُ [el-caḥcaḥat] [زَلْزَلَةٌ] [zelzelet] vezninde) Bir hususun nihāyetine bālig olmağa sa'y ve ibtidār eylemek ma'nāsındır; yukālu: جَحْحَجَحَ الرَّجُلُ الشَّيْءَ إِذَا اسْتَفْضَاهُ وَبَادَرَ إِلَيْهِ Ve bir nesneden fāriğ olup geri durmak ma'nāsındır; yukālu: جَحْحَجَحَ عَنِ الْأَمْرِ إِذَا كَفَّ عَنْهُ Ve bir nesneden korkmakla kaçınılıp geri dönmek ma'nāsındır; yukālu: جَحْحَجَحَ عَنِ الْقَرْزِ إِذَا نَكَصَ

جَحَّ جَحَّ [caḥ caḥ] (cīmlerin fethi ve zammı ve hā'ların sükūnuyla) Koyun kısmına mahsūs zecr ve āzār asvātındandır.

[ج د ح]

الْمِجْدَحُ [el-micdaḥ] [مِنْبَرٌ] [minber] vezninde) سَوِيْقٌ [sevīq] ya'nī kavut dedikleri kavrulmuş buğdayı yā unu ezip bulayıp karıştıracak küçük tokmağa denir. Ve

مِجْدَحٌ [Micdaḥ] Menāzil-i kamerden Deberān dedikleri menzile denir, 'alā-kavlin bir küçük yıldız ismidir ki Deberān ile Şüreyyā miyānında olur. Ve bu ma'nāda mīm'in zammıyla da lügattir.

Şārihin beyānına göre kavli evvel ercahtır. Ve zikr olunan Deberān dedikleri yıldızlar cümle nücūmdan sonra tulū' ederler. Ve li-hāzā مِجْدَحٌ [micdaḥ] ve حَادِي [ḥādī] [ḥādī'n-nucūm] derler. حَادِي [ḥādī] sürücü demektir. Ve onlar Şevr burcunda

beş yıldızdır ki سَنَامُ الثَّوْرِ [senāmu's-sevr] dahi derler. Eyārın yirmi altısında tālī olup sukūtu teşrīnde olur. İntehā. Ve

مَجْدَحٌ [micdah] Deveye mahsūs bir nev' damga ismidir ki uyluklarına basılır.

الإِجْدَاخُ [el-icdāḥ] (hemzenin kesriyle) Devenin uyluğuna مَجْدَحٌ [micdah] dedikleri damga-yı mezkūr basmak ma'nāsınadır; yukālu: أَجْدَحُ الْإِبِلَ إِذَا وَسَمَهَا بِالْمَجْدَحِ Ve kavudu su ile ezip bulamak ma'nāsınadır; yukālu: أَجْدَحُ السَّوِيقَ إِذَا لَثَّهُ

المَجَادِيحُ [el-mecādīḥ] (mīm'in fethiyle) أنْوَاءٌ [envā'] ma'nāsınadır ki rukabāsı olan kevākib tulū'unda sākıt olan kevākibe denir, niteki نَوْءٌ [nev'] māddeinde beyān olundu. Şāriḥ der ki müfredi مَجْدَحٌ [micdah] tur, مِئْبَرٌ [minber] vezninde, yā işbā olunmuştur; yukālu: أَرْسَلَتِ السَّمَاءُ مَجَادِيحَ الْعَيْثِ أَيِ الْأَنْوَاءِ

المَجْدُوخُ [el-mecdūḥ] (mīm'in fethiyle) Fasd olunmuş devenin kanına denir ki zamān-ı Cāhiliyyet'te sıkılıp kaht eyyāmında onu ba'zı mahlūtātla tenāvül ederler idi.

الْجَدْحُ [el-cedḥ] (مَدْحٌ [medḥ] vezninde) Sevīki su ile karıştırıp bulamak ma'nāsınadır; yukālu: جَدَحَ السَّوِيقَ جَدْحًا مِّنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا لَثَّهُ

الإِجْتِدَاخُ [el-ictidāḥ] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) جَدْحٌ [cedḥ] ma'nāsınadır; yukālu: إِجْتَدَحَ السَّوِيقَ بِمَعْنَى جَدْحَهُ

التَّجْدِيحُ [et-tecdīḥ] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bir nesneye bir şey bulaştırmak ma'nāsınadır; yukālu: جَدَحَهُ تَجْدِيحًا إِذَا لَطَحَهُ

المُجْدَحُ [el-muceddah] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Su katılmış nesneye denir; yukālu: سَرَابٌ مُّجْدَحٌ أَيِ مُحْوَصٌّ

جَدِحٌ [cidiḥ] (kesreteynle) Keçi kısmına mahsūs zecr ve āzār kelimātındandır.

المَجْدَاخُ [el-micdāḥ] (مِخْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Sāhil-i bahr ma'nāsınadır ki deniz yalısıdır. Ve bu mecāzdır, جَدْحٌ [cedḥ]-i sevīk ma'nāsındandır.

[ج ر ح]

الْجَرْحُ [el-cerḥ] (cīm'in fethi ve rā'nın sükūnuyla) Yaralamak ma'nāsınadır; yukālu: جَرَحَهُ جَرْحًا مِّنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا كَلَّمَهُ Ve kesb ü kār eylemek ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: جَرَحَ الرَّجُلُ إِذَا كُتِّسَبَ Esās'ın beyānına göre bu ma'nā mecāzdır, te'sīr-i cārihten müste'ār olmakla a'māl-i yed ü ricl ile olan iktisāba mahsūstur. Avāmil olan eydī vü ercül-i insāna جَوَارِحُ [cevāriḥ] itlākı dahi meksūbda te'sīr ettiği 'alākasına mebnīdir. Ve bir kimseye kadh ve ta'n yā ūşetm ile zebān-dırāzlık edip dil-āzār eylemek ma'nāsına isti'māl olunur ki cirāhāt-ı sināndan eşedd olur; yukālu: جَرَحَ فُلَانًا إِذَا سَبَعَهُ وَشَتَمَهُ Ve hākim, ūşāhidin kizb yāhūd fisk makūlesi tōhmetten nāūūşī 'adāletini iskātla ūşehādetini redd eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: جَرَحَ الْقَاضِي شَاهِدًا إِذَا أَشَقَطَ عَدَالَتَهُ Ve

جَرْحٌ [cerḥ] Yaralanmak ma'nāsınadır; yukālu: جَرَحَ الرَّجُلُ جَرْحًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَصَابَتْهُ جِرَاحَةٌ Ve ūşāhid merdūdū's-ūşehādet olmak ma'nāsınadır; yukālu: جَرَحَ الشَّاهِدُ إِذَا جَرِحَتْ شَهَادَتُهُ

التَّجْرِيحُ [et-tecrīḥ] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bu dahi yaralamak ma'nāsınadır; kesreti yāhūd ūşiddeti mutazammındır; yukālu: جَرْحُهُ تَجْرِيحًا بِمَعْنَى جَرْحِهِ

الْجُرْحُ [el-curḥ] (cīm'in zammıyla) İsmidir, yaraya denir. Cem'ī جُرُوحٌ [curūḥ] gelir ve

nedret üzere أَجْرَاحُ [ecrāḥ] gelir.

الْجِرَاحُ [el-cirāḥ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) جِرَاحَةٌ [cirāḥat]ın cem'idir ki bu dahi yara-ya denir.

الْجَرِيحُ [el-cerīḥ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Yaralı, مَجْرُوحٌ [mecrūḥ] ma'nāsınadır. Müzekkere ve mü'ennese vasf olur, zīrā fa'īl bi-ma'nā mef'uldür; yukālu: رَجُلٌ وَأَمْرَأَةٌ جَرِيحٌ أَي مَجْرُوحٌ Cem'i جَرْحِي [cerḥā] gelir, قَتِيلٌ [qatīl] ve قَتْلَى [qatlā] gibi.

الْإِجْتِرَاحُ [el-ictirāḥ] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Bu dahi a'māl-i cevārihle iktisāb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِجْتَرَحَ الرَّجُلُ إِذَا اِكْتَسَبَ

الْجَوَارِحُ [el-cevāriḥ] جَارِحَةٌ [cāriḥat]ın cem'idir, كَوَاسِبٌ [kevāsib] ma'nāsınadır, مَكْسُوبٌ [meksūb]da te'sīri 'alākasıyla. Bu münasebetle kısarak atlara itlāk olunur, netācla ashābına kesb-i māl eyledikleri için. Ve kesb ü kār eylemekte ālet olan a'zā-ı insāniye itlāk olunur ki murād أَيْدِي [eydī] ve أَرْجُلٌ [ercul]dür.

Mütercim der ki ağız da dāhildir, zīrā ba'zı kavvāllar söz satıp akçe kazanırlar, nüdemā-yı kibār gibi. Ve ta'yinci puştaların künları dahi dāhildir, medhül olduğu gibi. Ve şikārī olan yırtıcı kuşlara ve cānverlere dahi جَوَارِحُ [cevāriḥ] itlāk olunur. Ve 'Arablar مِنْ جَوَارِحِ هَذِهِ النَّاقَةِ وَالْأَتَانِ مِنْ جَوَارِحِ الرِّحْمِ derler, ma'nāsına, ya'nī genç olmakla doğurup ashābına kesb-i māl eden devābdandır. Ve bu, ma'nā-yı esbaktan şu'bedir.

الْإِسْتِجْرَاحُ [el-isticrāḥ] 'Ayb ve fesād ya'nī ma'yüb ve fāsīd olmakla cerh ve redde müstehak olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَجْرَحَ الشَّيْءُ إِذَا صَارَ مَغْيُوبًا وَقَاسِدًا

الْجِرَاحُ [el-Cerrāḥ] (شَدَادٌ [šeddād] vezninde)

de) Bir recül 'alemidir.

[ج ر د ح]

الْجِرْدَاةُ [el-cerdaḥat] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Mü'ellif der ki "zann ederim ki boyun uzatmak ma'nāsınadır"; yukālu: فَسَّرِحَ شَارِيحُ Ferrā zikr edip ma'nāsını tefsīr eylemiştir, ona binā'en mü'ellif zann ile tefsīr eylemiştir.

الْجِرْدَاةُ [el-cirdāḥ] ve

الْجِرْدَاةُ [el-cirdāḥat] (cīm'lerin kesriyle) Başı sivrice tepelere denir. Başı yumru olmayıp söbü ve sivri olan kimseye مُجْرَدُحُ الرُّأْسِ [mucerdahu'r-re's] itlākı ona teşbihledir.

[ج ز ح]

الْجَزْحُ [el-cezḥ] (cīm'in fethi ve zā-yı mu'cemenin sükūnuyla) Bir kimse bir nesneye ilişmeyip doğru kendi işine gitmek ma'nāsınadır; yukālu: جَزَحَ الرَّجُلُ جَرْحًا مَنْ لِحَاجَتِهِ إِذَا مَضَى لِحَاجَتِهِ Ve 'atiyye-i kesire vermek, 'alā-kavlin bir kimseye danışmayarak hod-be-hod vermek ma'nāsınadır; yukālu: جَزَحَ الرَّجُلُ لِفُلَانٍ إِذَا أَعْطَاهُ عَطَاءً جَزِيلًا أَوْ أَغْطَى وَ لَمْ يُشَاوِرْ أَحَدًا Ve āhū ve ceyran kısmı yatağına girmek ma'nāsınadır; yukālu: جَزَحَتِ الطَّبَاءُ إِذَا دَخَلَتْ كِنَاسَهَا Ve yaprak silkmek için ağaca vurmak ma'nāsınadır; yukālu: جَزَحَ الشَّجَرُ إِذَا ضَرْبُهُ لِيَحْتُ وَرَقُهُ Ve kendi mālından bir āher adama bir mikdār bölüp vermek ma'nāsınadır; yukālu: جَزَحَ لَهُ مِنْ مَالِهِ جَرْحَةً أَي قَطَعَ لَهُ قِطْعَةً

جَزْحٌ [cezḥ] Vergiye itlāk olunur, 'atiyye ma'nāsına ki vasf bi'l-masdadır; yukālu: أَعْطَاهُ جَرْحًا جَزِيلًا أَي عَطِيَّةً كَثِيرَةً **الْجَرْحَةُ** [el-cezḥat] (ḥamzet) [ḥamzet] vezninde) Māldan bir kıt'aya denir.

الْجَزْحُ [el-cezah] (جَبَلٌ [cebel] vezninde) ve **الْجَزِيْحُ** [el-ceziḥ] (كَيْفٌ [ketif] vezninde) Rey ve rüşd ve kiyâset derecesine bâlig olan oğlana denir; yukâlu: غُلَامٌ جَزْحٌ وَجَزِيْحٌ إِذَا نَظَرَ وَتَكَائَسَ

[ح ط ح]

جَطِيْحٌ [çiṭiḥ] (kesreteyn ve hâ'nın sükûn üzere binâsıyla) قِرِيٌّ [qirri] ma'nâsına müsta'meldir ki قَرَارٌ [qarâr]dan emri-hâzır-ı mü'ennestir, dur demektir. Bu kelimeyi kaçan keçi sağan kimse keçi serkeşlik eyledikte tekellüm ederler; 'alâ-kavlin küçük dişi kuzulara derler, keçiye denmez.

[ح ل ح]

الْجَلْحُ [el-celḥ] (cîm'in fethi ve lâm'ın sükûnuyla) Davar ağacın yukarı dallarını kemirip kabuklarını soymak ma'nâsındadır; yukâlu: جَلَحَ الْمَالُ الشَّجَرَ جَلْحًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا رَعَى أَعَالِيَهُ وَقَشَرَهُ

الْجَوَالِيْحُ [el-cevâliḥ] (جَوَارِيْحٌ [cevâriḥ] vezninde) Kargı kamışların ve hasır otlarının başlarından penbe gibi uçup giden nesnelere denir. جَالِيْحَةٌ [câliḥat] müfredidir. Türkîde tozak ta'bîr olunur.

الْمُجَالِحَةُ [el-mucâleḥat] مُكَالِحَةٌ [mukâleḥat] vezninde ve mürâdifidir ki azgıŝıp bedçehre izhâr eylemektir ki mükâşefe ma'nâsından me'hûzdur; yukâlu: جَالِحُهُ أَيُّ كَالِحُهُ Ve bir işi açıklamak ma'nâsındadır; yukâlu: جَالِحٌ بِالْأَمْرِ إِذَا جَاهَرَهُ Ve 'adâveti 'ayân eylemek ma'nâsındadır ki açıktan düşmanlık eylemektir; tekûlu: جَالِحِيْنَ فَلَانَ أَيُّ كَاشَفَنِيْ Ve mükâbere ma'nâsındadır; yukâlu: جَالِحُهُ إِذَا كَابَرَهُ

الْمُجَالِيْحُ [el-mucâliḥ] (ism-i fâ'il bünyesiyle) Arslana itlâk olunur. Ve kış eyyâmında

süt verir olan nâkaya itlâk olunur, kuvvet ve gazâretini keşf eylediği için. Cem'î **مَجَالِيْحٌ** [mecâlîḥ] gelir. Ve

مَجَالِيْحٌ [mecâlîḥ] Şol kaht ve galâ senelerine itlâk olunur ki davarları helâk eder ola.

الْمِجْلَاْحُ [el-miclâḥ] (مِفْتَاحٌ [miftâḥ] vezninde) Şol celâdetli dayanğan nâkaya denir ki kurak senelere tahammül edip sütünü çekmez ola.

الْجَلْحُ [el-celaḥ] (fethateynle) Başın iki cānibinde kıl eseri olmamak vech üzere kel olmak ma'nâsındadır ki gerek hilkî ve gerek 'arazî olsun; yukâlu: جَلَحَ الرَّجُلُ جَلْحًا إِذَا صَارَ مُنْحَسِرَ الشَّعْرِ مِنْ جَانِبِي رَأْسِهِ O recüle **أَجْلَحُ** [eclaḥ] denir. Zemaḥşeri, başının önünde kıl olmayan ile ve Münîrî, başının önünün iki tarafında kıl olmayanla tefsîr eylemiştir.

الْمُجَلِيْحُ [el-mucelliḥ] (مُحَدِّثٌ [muḥaddiṣ] vezninde) Ekûl kimseye itlâk olunur, kabı kel başa döndürdüğü için; yukâlu: رَجُلٌ مُجَلِيْحٌ أَيُّ أَكُوْلٌ

الْمُجَلْلَحُ [el-mucellaḥ] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Ekl olunmuş nesneye itlâk olunur.

الْأَجْلَحُ [el-eclaḥ] (أَحْمَرٌ [aḥmer] vezninde) Vech-i mezkûr üzere kel olan kişiye denir. Ve tepesi kubbeli olmayıp müsattah olan koçuya ve mihaffeye itlâk olunur. Ve etrâfında korkuluk ta'bîr olunan duvarı olmayıp küşâde olan dama itlâk olunur ki kârgîr büyüta olur, yaz mevsiminde gece damlarda yatarlar. Kâle's-şârih: وَفِي الْحَدِيثِ "مَنْ بَاتَ عَلَى سَطْحِ أَجْلَحٍ فَلَا ذِمَّةَ لَهُ" أَيُّ عَلَى سَطْحٍ لَمْ يُحَجَّزْ بِجِدَارٍ

الْجُلْحُ [el-cullaḥ] (cîm'in zammıyla) Şukr [sukker] vezninde) Boynuzsuz sığıra itlâk olunur; yukâlu: بَقْرٌ جُلْحٌ أَيُّ بِلَا فُرُوْنٍ Ve gerçi

müellif vezn-i mezkūr ile takyīd eylemiş-
tir, lākin ümmehāt-ı sā'irede cīm'in zam-
mı ve lām'ın sükūnuyla mazbūttur ki أَجْلَخُ
[eclah] ve جَلْحَاءُ [celḥā'] kelimelerinden
cem'dir; yukālu: ضَاؤُ أَجْلَخُ وَبَقْرَةٌ جَلْحَاءُ وَبَقْرٌ
جَلْحٌ

أَجْلَاخُ [el-culāḥ] (غُرَابٌ [gurāb] vezninde)
Önüne ne gelirse süpürüp götürür olan sel
suyuna itlāk olunur; yukālu: سَيْلٌ جَلَاخٌ أَيْ
جُرَافٌ

التَّجْلِيحُ [et-teclīḥ] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] veznin-
de) Bir şey'e tasmīm-i himmet ile ikdām
eylemek ma'nāsınadır; yukālu: جَلَحَ عَنِ
جَلْحٍ الشَّيْءِ إِذَا أَقْدَمَ عَلَيْهِ وَصَمَمَ
bir nesne üzere hamle ve hücum eylemek
ma'nāsınadır; yukālu: جَلَحَ الْأَسَدُ عَلَى الْقَوْمِ إِذَا
حَمَلَ عَلَيْهِمْ

أَجْلَوَاخُ [el-cilvāḥ] (cīm'in kesriyle) Arz-ı
vāsi'aya denir.

جَلْحَاءُ [Celḥā'] (صَحْرَاءُ [ṣaḥrā'] veznin-
de) Bağdād kazāsında bir karye ve Başra
türābında bir mevzi' adıdır.

أَجْلِحَاءَةٌ [el-cilḥā'et] (cīm'in kesriyle)
Kat'ā nesne inbāt eylemeyen kel yere
denir.

أَجْلِيحَةٌ [el-celiḥat] (cīm'in fethiyle) A'rāb
kısımına mahsūs bir nev' ta'āmdır ki sāfī
yağā sūt sağıp karıştırırlar, göremez gibi
olmakla ekl ederler.

أَجْلِيحَاءُ [el-culeyḥā'] (غُبَيْرَاءُ [gubeyrā']
vezninde) Ğaniyy kabilesine mahsūs bir
güne şif'ar ve 'alāmettir ki şeb-hūnda bir-
birini onunla idrāk ederler.

أَجْلَمَحَةٌ [el-celmeḥat] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet]
vezninde) Tırāş eylemek ma'nāsınadır.
Mīm'i zā'idedir; yukālu: جَلَمَحَ رَأْسَهُ إِذَا حَلَقَهُ

[ج ل ب ح]

أَجْلِبِجُ [el-cilbih] (زَبِجٌ [zibric] vezninde)
Afet ve dāhiyeye denir. Ve zişt ve bed-
likā kocakarıya denir.

[ج ل د ح]

أَجْلَادِيحُ [el-culādiḥ] (عُلَابِيحٌ [ulābiḥ] vez-
ninde) Pek uzun şey'e denir. Cem'i جَلَادِيحُ
[celādiḥ] gelir cīm'in fethiyle, جَوَالِيحُ
[cuvālik] ve جَوَالِيحُ [cevālik] gibi.

أَجْلَنْدَحُ [el-celendaḥ] (سَمَنْدَلٌ [semendel]
vezninde) Be-gāyet sakīl ve nā-tırāş ve
nā-sāz kimseye denir.

أَجْلَنْدَحَةٌ [el-culendeḥat] (cīm'in zammıy-
la) Kavī ve şedīd ve dayangan olan nākaya
denir, erkeğine itlāk olunmaz; yukālu: نَاقَةٌ
جَلَنْدَحَةٌ أَيْ ضَلْبَةٌ شَدِيدَةٌ

[ج م ح]

أَجْمَحُ [el-cemḥ] (cīm'in fethi ve mīm'in
sükūnuyla) ve

أَجْمُوخُ [el-cumūḥ] (قُعُودٌ [qu'ūd] vezninde)
ve

أَجْمَاهُ [el-cimāḥ] (جِمَالٌ [cimāl] vezninde)
Rākibi zabta kādīr olmamak vechiyle at
serkeş ve başı sert olup rākibini eslemeyen
olmak ma'nāsınadır; yukālu: جَمَحَ الْفَرَسُ
جَمَحًا وَجَمُوخًا وَجَمَاحًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا
اعْتَرَّ وَهَاتُونَ فَارِسَهُ وَغَلَبَهُ Ve hatun mutallaka değil iken
zevcinden iznsiz akribāsı hānesine gitmek
ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: جَمَحَتِ
الْمَرْأَةُ رَوْجَهَا إِذَا خَرَجَتْ مِنْ بَيْتِهَا إِلَى أَهْلِهَا قَبْلَ أَنْ يَطْلِقَهَا
Ve şitāb ve sür'atle gitmek ma'nāsınadır;
yukālu: جَمَحَ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ Ve aşık oynayan
çocuk bir aşıkla āher aşığı vurup yerinden
ayırarak ma'nāsınadır; yukālu: جَمَحَ الصَّبِيُّ
الْكُغْبَ بِالْكُغْبِ إِذَا رَمَاهُ حَتَّى أَزَالَهُ عَنْ مَكَانِهِ

أَجْمُوخُ [el-cemūḥ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde)

Başı pek sert yavuz ata denir; yukālu: فَرَسٌ
جُمُوحٌ إِذَا كَانَ يَغْتَرُّ فَارِسَهُ وَيَغْلِبُهُ

جُمُوحٌ [Cemūh] Esmādandır. Ve Müslim b. 'Amr el-Bāhili feresinin ismidir. Ve

جُمُوحٌ [cemūh] Kendi heves ve hevāsına tābi^c olup aslā nush ve terbiye ile red ve men'ci kâbil olmayan kimseye itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ جُمُوحٌ إِذَا كَانَ يَزْكَبُ هَوَاهُ فَلَا يُمَكِّنُ رُدَّهُ

الْجُمَاهُ [el-cummāh] [rummān] vezninde) Cenkten münhezim olmuş 'askere itlāk olunur ki red ve ircā'ları mümkün olmaz. جَامِحٌ [cāmih] müfredidir. Ve

جُمَاهُ [cummāh] İsm olur, ta'līm okuna denir ki temrensiz olup ve ucu fındık gibi topak olur, nişāndan geri merdūd olur. Ve melā'ib-i etfālden şol mef'abeye denir ki bir ağaç tepesine meyve kısırtıp onunla beynlerinde la'b ederler. Ve şol nebāta denir ki حَلِيٍّ [ḥaliyy] ve صَلِيَّانٌ [şiliyyān] dedikleri ot gibi etrāfında yumuşak kılıçıkları ve hūşe tarzında püskülleri ola, hülāsası tāze enginar şeklinde ola. Cem'i جَمَامِيحٌ [cemāmih] gelir. Ve bazı eş'arda zarūret için جَمَامِيحٌ [cemāmih] gelmiştir.

جَمَاهُ [Cemmāh] [kettān] vezninde) ve

جُمَيْحٌ [Cumeyh] [zubeyr] vezninde) ve

جُمَحٌ [Cumah] [zufer] vezninde) Esmā-i ricāldendir. Ve

جُمَيْحٌ [cumeyh] [zubeyr] vezninde) Alet-i tenāsüle denir. Ve

جُمَحٌ [Cumah] [zufer] vezninde) Benū Numeyr yurdunda bir dağın adıdır.

جَمِحٌ [Cimh] (cīm'in kesriyle) Esāmīdendir. 'Abdullāh b. Cimh bir şā'ir-i 'Abkāsī'dir,

ya'nī 'Abdulkaṣy kabīlesindedir.

[ج ن ح]

الْجُنُوحُ [el-cunūh] [ḡuḡd] [ḡu'ūd] vezninde) Meyl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: جَنَحَ إِلَيْهِ جُنُوحًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ وَالْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا مَالَ إِلَيْهِ جَنَحَ فَلَانًا Ve bir adamın koluna dokunmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أَصَابَ جَنَاحَهُ Ve gece zuhūr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: جَنَحَ اللَّيْلُ إِذَا أَقْبَلَ Ve deveyi ağır yük basmakla geğreği şikest olmak ma'nāsınadır; yukālu: جَبَحَ الْبَعِيرُ عَلَيَّ بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا انْكَسَرَتْ جَوَانِحُهُ لِثِقَلِ حِمْلِهِ

الْإِجْتِنَاهُ [el-ictināh] [ifti'āl] vezninde) Bu dahi bir şey'e yāhūd bir tarafa meyl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِجْتَنَحَ إِلَيْهِ Ve بِمَعْنَى جَنَحَ فِي السُّجُودِ Ve musallī secdede iki ellerinin ayalarına çöküp kollarını yere ferş eyleyerek yerden yukarıca dirseklerini ref' edip ve batnının iki tarafına kısırtmayarak koltuklarını koğuşça tutarak bi-'aynihi kanat şeklinde tutmak ma'nāsınadır ki bu vaz' üzere emr-i şer'ī sādır olmuştur; yukālu: إِجْتَنَحَ السَّاجِدُ إِذَا اغْتَمَدَ عَلَيَّ رَاحَتَيْهِ مُجَافِيًا لِذِرَاعَيْهِ غَيْرَ مُفْتَرِّشِهِمَا nāka sür'atle yürüme, 'alā-kavlin şiddet-i sür'at ü indifā'ından ayakları göğüsüne dokunarak tortop devşirilmiş gibi ense-i önüne dayanmak vech üzere yelmek ma'nāsınadır; yukālu: إِجْتَنَحَتِ النَّاقَةُ إِذَا أَسْرَعَتْ Ve أَوْ كَانَ مَوْخَرَهَا مُسْنَدًا إِلَى مُقَدِّمِهَا لِشِدَّةِ انْدِفَاعِهَا Ve attā إِجْتِنَاهُ [ictināh] dā'imā bir yanına doğru meyl ve itimād ederek seğırtmesinden 'ibārettir ki tek dizgin dedikleri at gibi ki kimi sağına ve kimi soluna itimād ederek seğırtir; yukālu: يَجْتَنِحُ الْفَرَسُ إِذَا كَانَ حُضْرُهُ وَاحِدًا لِأَحَدٍ شَقِيهٍ يَجْتَنِحُ أَيَّ يَغْتَمِدُ عَلَيْهِ فِي حُضْرِهِ

الْإِجْنَاهُ [el-icnāh] (hemzenin kesriyle) Bu dahi meyl eylemek ma'nāsınadır; yukālu:

مَاَلْ أَجْنَحُ إِلَيْهِ إِذَا مَاَلْ Ve bir nesneyi imāle kılmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أَمَاَلَهُ أَجْنَحُهُ

الْجَوَانِحُ [el-cevānih] [cāniḥat] in cem'idir, göğüs tahtasının altında olan iki taraflı küçük kaburga kemiklerine denir ki geğrek ta'bir olunur. Uçları eğrice olduğu ba'is-i tesmiyedir; ve minhu yukālu: هَذَا أَمْرٌ تَنْقُضُ مِنْهُ الْجَوَانِحُ وَهِيَ الصُّلُوعُ تَحْتِ التَّرَائِبِ مِمَّا يَلِي الصُّدْرَ

الْجِنَاحُ [el-cenāḥ] (cīm'in fethiyle) Kuşun kanadına denir. Ve insānın ellerine itlāk olunur. Cem'ci أَجْنَحَةٌ [ecniḥat] gelir ve أَجْنَحُ [ecnuḥ] gelir, أَفْلَسُ [eflus] vezninde. Kezālik insānın bāzūlarına ve koltuklarına itlāk olunur. Ve bir nesnenin bir cānibine itlāk olunur. Meselā derenin iki cānibine الْوَادِي جِنَاحِي itlāk olunur. Ve bir şey'in nefis ve hakikatine itlāk olunur; yukālu: جِنَاحُ الشَّيْءِ أَي نَفْسُهُ Ve kanat şeklinde enli ve yassı dizilmiş inci dizisine denir ki āvīze ederler, 'alā-kavlin mutlakan nizām-ı vāhid üzere dizilmiş diziye denir. Ve kenef ve himāye ve penāḥ ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: فَلَانٌ فِي جِنَاحِ فَلَانٍ أَي فِي ذِرَاعِهِ وَكَتِفَيْهِ وَجَمَاتَيْهِ Ve bir şey'in semt ve nāhiyesine itlāk olunur. Ve bir nesnenin bir tārifesine ve bir bölüğüne itlāk olunur. Ve bunda cīm'in zammıyla da cā'izdir. Ve pencereye itlāk olunur; yukālu: أَشْرَعُ فَلَانٌ Ve جِنَاحًا إِلَى الطَّرِيقِ أَي رُؤْسًا وَمَنْظَرًا

جِنَاحُ [Cenāḥ] Ḥavferān b. Şerīk nām kim-senin feresi ismidir. Kezālik Benū Sulaym cemā'atinde bir feres ve Muḥammed b. Mesleme el-Enşārī ve Uḫbe b. Ebī Mu'ayt'ın feresleri adıdır. Ve bir recil ismidir. Ve

جِنَاحُ [cenāḥ] Siyāḥ-çehre 'avrete itlāk olunur. Ve 'Arablar, جِنَاحُ [cenāḥ] kelimesini

ba'zen kināye ve isti'āre vechiyle isti'māl ederler. Meselā "Vatanlarından müfārakat edip gittiler" diyecek yerde رَكِبُوا جِنَاحِي فَارَقُوا أَوْطَانَهُمْ الطَّائِرُ derler, ve bir kimse bir husūsta be-gāyet cidd ve sa'yy ve ikdām eylese التَّعَامَةِ جِنَاحِي derler ve "Sefer irādesindeyiz" diyecek yerde نَحْنُ عَلَى جِنَاحِ السَّفَرِ derler.

جِنَاحُ جِنَاحُ [cenāḥ cenāḥ] Mükerreren keçi kısmını sağmak için çağırmakta te-kellüm olunur. Siyāḥ hatun ma'nāsından me'hūzdur.

ذُو الْجِنَاحَيْنِ [zu'l-cenāḥayn] İki kanat sāhibi demektir. Ca'fer b. Ebī Ṭālib radiyallāhu 'anh hazretlerinin lakablarıdır. Ṭayyār gibi Mu'te melhamesinde küffār-ı Rūm ile mukātele edip iki kolları bürīde olduktan sonra şehīden tā'ir-i rūh-ı pür-fütūhları cānib-i 'arş-ı berīne perīde olmakla Hazret-i Resūl-i ekrem sallallāhu 'aleyhi ve sellem haklarında: "إِنَّ اللَّهَ قَدْ أَبْدَلَهُ بِيَدَيْهِ جِنَاحَيْنِ يَطِيرُ بِهِمَا فِي الْجَنَّةِ حَيْثُ يَشَاءُ" buyurlarıyla ذُو الْجِنَاحَيْنِ ile mülakkab oldular. **ذُو الْجِنَاحِ** [zu'l-cenāḥ] [Ezvā'] ta'bir olunan mülük-i Yemen'den Şemir b. Lehī'a el-Ḥimyerī lakabıdır.

الْجِنَاحُ [el-cunāḥ] (cīm'in zammıyla) Günāḥ ve ism ma'nāsınadır. Tarīk-i hak-tan bā'is-i meyl olduğu için; yukālu: لَا جِنَاحَ عَلَيْهِ أَي لَا إِثْمَ [cunāḥ] günāḥ lafzından mu'arredir, dedi, lākin mercūhtur.

الْجِنْحُ [el-cinḥ] (cīm'in kesriyle) Bu dahi cānib ve çevre ve kenef ve himāye ve nāhiye ma'nālarıdır. Ve جِنْحُ اللَّيْلِ [cinḥu'l-leyl] geceden bir tā'ife ve mikdāra itlāk olunur, meyl ve zehābı için; ve bunda cīm'in zammıyla cā'izdir; yukālu: مَضَى

جِنِحٌ مِنَ اللَّيْلِ أَيُّ طَائِفَةٌ مِنْهُ

جِنِحٌ [Cinḥ] bir recül ismidir.

الْجِنَاخُ [el-Cennāḥ] (كَتَانٌ [kettān] vezninde) Bir sarāy-ı 'azīm adıdır ki Ebü Mehdiyye nām kimse Başra'da binā eylemişti.

التَّجَنُّحُ [et-tecennuḥ] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) اِجْتِنَاخٌ [ictināḥ] gibi, bu dahi musallī secdede kollarını yatırmayıp ve sıkıştırılmayıp kanat tarzında tutmak ma'nāsınadır, niteki tasvīr olundu; yukālu: تَجَنَّحَ السَّاجِدُ بِمَعْنَى اجْتِنَحَ

[ج ن د ح]

جُنَادِيحٌ [Cunādih] (عُلَابِيَةٌ [ulābiṭ] vezninde) İbn Meymūn'dur ki ashābdandır, Mısır fethinde bulunmuştur.

[ح و ح]

الْجَوْحُ [el-cevḥ] (cīm'in fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Karpuza denir, bittīh-i Şāmī gibi. Ve

جَوْحٌ [cevḥ] Masdar olur, istīsāl vechiyle helāk eylemek ma'nāsına; yukālu: جَاحَتْهُمْ وَاسْتَأْصَلَتْهُمْ Ve yol-dan sapmak ma'nāsınadır; yukālu: جَاحَ الرَّجُلُ إِذَا عَدَلَ عَنِ الْمَحَجَّةِ

الْإِجَاهَةُ [el-icāḥat] (hemzenin kesriyle) ve

الْإِجْتِيَاخُ [el-ictiyāḥ] (اِئْتِيَالٌ [ifti'āl] vezninde) Bunlar da istīsāl vechiyle helāk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَجَاحُوهُمْ وَاجْتَاخُوهُمْ أَيُّ أَهْلَكُوهُمْ وَاسْتَأْصَلُوهُمْ

الْجَائِحَةُ [el-cā'iḥat] (رَائِحَةٌ [rā'iḥat] vezninde) Devābb ve mevāšī kısmını ihlāk ve istīsāl eyleyen āfet ve şiddete denir; yukālu: جَاحَتْهُمْ الْجَائِحَةُ

الْمِجْوَحُ [el-micvaḥ] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Her şey'i istīsāl vechiyle helāk eden nesneye denir.

الْجَاخُ [el-cāḥ] Perdeye denir, سِتْرٌ [sitr] ma'nāsına. Aslı جَائِحٌ idi. Mestūru bi't-tamām setr eylediği için itlāk olundu.

الْأَجْوَحُ [el-ecvaḥ] (أَجْوَفٌ [ecvef] vezninde) Mutlakan vāsi' nesneye denir. Cem'i جَوْحٌ [cūḥ] gelir cīm'in zammıyla.

التَّجْوِيعُ [et-tecvīḥ] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Ayağı taşırkatıp fersüde kılmak ma'nāsınadır; tekūlu: جَوَّحْتُ رَجُلِي أَيُّ أَحْفَيْتُهَا

FASLU'L-ḤĀ'Ī'L-MÜHMELE**(فَضْلُ الْحَاءِ الْمُهْمَلَةِ)****[ح د ح]**

الْحُدْحُذَةُ [el-ḥuduḥḥat] (عُدَّةٌ [ʔutullet] vezninde) Bodur hatuna denir; yukālu: اِمْرَاةٌ حُدْحُذَةٌ اَيُّ قَصِيْرَةٌ

[ح ر ح]

الْحِرُّ [el-hir] (ḥā'nın kesri ve rā'nın tahfif ve teşdidıyla) ve

الْحِرَّةُ [el-ḥiret] (hā'yla) Hatunun fercine denir. Bunların aslı حِرْحٌ [ḥirḥ] idi, āhirde hā ile rūsbī ferci gibi kesret-i istimālden tahfif olundu. Cem'inde aslı üzere اَحْرَاْحٌ [aḥrāḥ] denir ve حِرْوُنٌ [ḥirūn] denir, لِدُوْنٌ [lidūn] ve مِئُوْنٌ [mi'ūn] gibi. Ve nisbetinde حِرِيٌّ [ḥiriyy] denir ve حِرْحِيٌّ [ḥireḥiyy] denir ḥā'nın kesri ve rā'nın fethiyle, يَدَوِيٌّ [yedeviyy] ve عَدَوِيٌّ [ʔadeviyy] gibi. Ve حَرِيْحٌ [ḥariḥ] dahi derler, سِتِيْهٌ [setih] dedikleri gibi. Ve سِتِيْهٌ [setih] büyük kıçlı demek olmakla حِرِيٌّ [ḥiriyy] ve حِرْحِيٌّ [ḥireḥiyy] ki mensūblardır, ferci büyük hatun demektir. Ve حَرِيْحٌ [ḥariḥ] ki كَتِيْفٌ [ketif] veznindedir, ferc düşkünü olan nā-bekār kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ حَرِيْحٌ اَيُّ حَرِيْضٌ عَلٰى الْحَرِّ

الْحَرْحُ [el-ḥarḥ] (حَرْحٌ [cerḥ] vezninde) Hatunun fercine dokunmak ma'nāsınadır; yukālu: حَرْحَ الْمَرْأَةَ حَرْحًا مِّنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ اِذَا اَصَابَ جَرْهَا

الْمَخْرُوْحَةُ [el-maḥrūḥat] Fercine dokunulmuş hatuna denir.

[ح ن ح]

حِنْجٌ [ḥinḥ] (ḥā'nın kesri ve nūn'un sükünuyla) Koyun ve keçi kısmına mahsūs zecr ve āzār asvātındandır.

[ح ي ح]

الْحِيْحَاءُ [el-ḥiḥā] (ḥā'nın kesriyle) Bir kelimedir ki kütüb-i sarfta حِيْحَاءٌ خَاخِيْتُ 'ibāretiyle temsīl olunup lākin tefsīr-i ma'nāsına ta'arruz eylemediler. Ve Aḥfeş dedi ki bunun وَعَايْتُ عِيْعَاءٌ ve هَاهِيْتُ هِيْهَاءٌ kelimelerinden gayrı nazīri yoktur.

Şāriḥ der ki حِيْحَاءٌ [ḥiḥā] mufā'aleden masdar-ı sānīdir, عِيْعَاءٌ [ʔā] ve هِيْهَاءٌ [hihā] gibi asvattan mutasarıftır. عِيْعَاءٌ [ʔā] koyun kısmını عِيِيْ عِيِيْ diyerek sürmek ve هِيْهَاءٌ ki hemze ile هَاهَاهَا [hiḥāt] dahi denir, deveyi ʔalef yemeğe هِيِي هِيِي diye çağır-mak yāhūd هَاهَاهَا diye sürmekten hikāye olmakla حِيْحَاءٌ [ḥiḥā] dahi tekeyi yāhūd hımārı suya çağırmaktan hikāyedir, niteki mü'ellif mādelerinde beyān eylemiştir.

FASLU'D-DĀLİ'L-MÜHMELE

(فَضْلُ الدَّالِ الْمُهْمَلَةِ)

[د ب ح]

التَّدْبِيحُ [et-tedbiḥ] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) Rükūc hey'etinde arkayı bast edip başı aşağıya doğru pek eğmek ma'nāsınadır; yukālu: دَبَّحَ الرَّجُلُ تَدْبِيحًا إِذَا بَسَطَ ظَهْرَهُ وَطَاطَأَ Ve bu hımār duruşudur; ve minhu'l-hadīsu: "نَهَى أَنْ يَدْبِيحَ الرَّجُلُ فِي الرُّكُوعِ كَمَا يَدْبِيحُ: "Arablar zelīl olmak ma'nāsınadır; yukālu: دَبَّحَ الرَّجُلُ إِذَا ذَلَّ Ve mantar ve yer elması toprak altında kabarmakla toprak domalıp kalkmak ma'nāsınadır; yukālu: دَبَّحَتِ الْكَمَاهَةُ إِذَا انْتَفَخَتْ عَنْهَا الْأَرْضُ وَمَا ظَهَرَتْ Ba'zı nüshada: اِنْتَفَخَ 'unvānında olmakla tezki'rī ثُرَابٍ [turāb] i'tibārıyla olur. Ve

تَدْبِيحٌ [tebdīḥ] Bir kimse dā'imā hānesine mülāzım olup tekā'üd sipāhīsi gibi taşra çıkmaz olmak ma'nāsınadır; yukālu: دَبَّحَ الرَّجُلُ فِي بَيْتِهِ إِذَا لَزِمَهُ فَلَمْ يَبْرَحْ

الْإِنْدِبَاخُ [el-indibāḥ] [إِنْفِعَالٌ] [infī'āl] vezninde) **تَدْبِيحٌ** [tedbiḥ] ile ma'nā-yı evvelde mürādiftir.

الدِّبْبِيحُ [ed-dibbiḥ] [سِكِّينٌ] [sikkīn] vezninde) Ehad ve ferd ma'nāsınadır; yukālu: دَبَّحَ مَا بِالْدَّارِ دَبْبِيحٌ أَي أَحَدٌ dahi bu ma'nāyadır ve makām-ı nefye mahsūslardır.

الْمُدْبِيحَةُ [el-mudebbiḥat] [مُحَدَّثَةٌ] vezninde) Arkası kamburlanmış kumluğa ıtlāk olunur; yukālu: مَدَابِيحُ [medābiḥ] Cem'î رَمَلَةٌ مُدْبِيحَةٌ أَي حَدْبَاءُ gelir. Gerçi mü'ellifin ve şārihin zabt ve takyīdleri üzere sebt olundu, lākin vezni mezbūrun cem'î kıyāsa muhālifdir. Ve 'Arabların أَكَلُ مَالِهِ بِأَبْدَحٍ وَدُبْيَدَحٍ kavlleri

"ب،دح" māddesinde beyān olundu.

[د ح ح]

الدَّحُّ [ed-dahḥ] (dāl'ın fethi ve hā'nın teşdidıyla) Bir nesneyi toprağa gömüp saklamak ma'nāsınadır; yukālu: دَحَّ الشَّيْءَ Ve cimāc'eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا دَسَّهَا دَحَّ الْمَرْءُ إِذَا نَكَحَهَا أَي جَامَعَهَا üzere yere yıkmak ma'nāsınadır; yukālu: دَحَّ فُلَانًا إِذَا دَعَّاهُ فِي قَفَاهُ Ve bu ma'nādandır ki 'Arablar دَعَّاهَا مَعَهَا diyecek yerde derler, ya'nī "O hatunu mevcūdu ve der-uhdesi olan emvāl ve eşyāsıyla terk ve ferāgat kıl." Şārih der ki aslı دَعَّاهَا olmak dahi muhtemeldir, lügat-ı Sa'diyyede 'ayn hā'ya kalb olunur ve mücāneset için hā' dahi hā'ya kalb olunmuş olur.

الْإِنْدِيحَاخُ [el-indihāḥ] [إِنْفِعَالٌ] [infī'āl] vezninde) Bir nesne yayvanlanıp bolalmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذْنَدَّ الشَّيْءُ إِذَا اتَّسَعَ

الدَّحْدَاخُ [ed-daḥdāḥ] ve

الدَّحْدَاخَةُ [ed-daḥdāḥat] (dāl'ların fethiyle) ve

الدَّحْدَاخُ [ed-daḥdah] [فَدْفَدٌ] [fedfed] vezninde) ve

الدُّحَادِيحُ [ed-duḥādiḥ] (dāl'ın zammıyla) ve **الدُّحَيْدِيحَةُ** [ed-duḥaydiḥat] (tasgīr bünyesiyle) ve

الدُّوْدَاخُ [ed-devdah] [جَوْهَرٌ] [cevher] vezninde) ve

الدَّحْدَاخَةُ [ed-daḥdāḥat] [شَاخِشَاخَةٌ] [şaḥḥāḥat] vezninde) Pek kısa boylu bodur kişiye denir.

الدُّخُوحُ [ed-dahūḥ] [صَبُورٌ] [şabūr] vezninde) İri cüsseli tenū-mend 'avrete ve nākaya denir.

دجندخ [dihindih] (dāl'ların kesriyle) Bir küçük böcek adıdır. Ve sıbyāna mahsūs bir la'ib ismidir. Birikip vaz^c-ı ma^chūd üzere دجندخ دجندخ derler, biri hatā ederse bir ayağı üzere yedi kerre sekerek dolanır.

دخ دح [dih diḥ] (dāl'ların kesri ve ḥā'ların sükūnuyla)

دح دح [diḥin diḥin] (ḥā'ların tenvīnleriyle) Birer kelimedir ki bir nesneyi bir takrīble ikrār eden kimseye söylenir, "ikrār eyledin min-ba'd epsem ol, çabalama fā'idesi yoktur" mevkî'inde söylerler; yukālu li'l-mukirri: دَخِ دَحٍ وَدَحِ دَحٍ أَيِ أَفْرَزْتَ فَاسْكُتْ

[د د ح]

الدَّوْدَخَةُ [ed-devdeḥat] [ḥavḫalet] [ḥavḫalet] (ḥavḫalet) [ḥavḫalet] (ḥavḫalet) Semirmek ma^cnāsınadır; yukālu: دَوْدَخَ الرَّجُلُ إِذَا سَمِيَ

[د ر ح]

الدَّرْحُ [ed-derḥ] [cerḥ] [cerḥ] (cerḥ) [cerḥ] (cerḥ) Def eylemek ma^cnāsınadır; yukālu: دَرَحَهُ دَرَحًا مِنْ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا دَفَعَهُ

الدَّرْحُ [ed-derah] [ferah] [ferah] (ferah) [ferah] (ferah) Pek kocamak ma^cnāsınadır; yukālu: دَرَحَ الرَّجُلُ دَرَحًا مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا هَرَمَ

الدَّرِيحُ [ed-derih] [ketif] [ketif] (ketif) [ketif] (ketif) Ondan sıfattır, müzekker ve mü'ennese vasf olur; yukālu: رَجُلٌ وَنَاقَةٌ دَرِيحٌ أَيِ هَرَمَةٌ

الدِّرْحَايَةُ [ed-dirḥayet] (dāl'in kesriyle) Karnı büyük şişman bodura denir; yukālu: رَجُلٌ دِرْحَايَةٌ أَيِ قَصِيرٌ سَمِينٌ بَطِينٌ

[د ر ب ح]

الدَّرْبِخَةُ [ed-derbeḥat] [dahrecet] [dahrecet] (dahrecet) [dahrecet] (dahrecet) Bir korku sebebiyle seğırtip kaçmak ma^cnāsınadır; yukālu: دَرَبِخَ الرَّجُلُ إِذَا فَرَعَ Ve başı aşağıya pek eğmekle beli kamburlatıp büğürtmek ma^cnāsınadır;

yukālu: دَرَبِخَ الرَّجُلُ إِذَا حَنَى ظَهْرَهُ وَطَاطَأَ رَأْسَهُ Ve tezelliil eylemek ma^cnāsınadır; yukālu: دَرَبِخَ فُلَانٌ إِذَا تَدَلَّلَ

[د ر د ح]

الدِّرْدِيحُ [ed-dirdih] [zibric] [zibric] (zibric) [zibric] (zibric) Bir şey'e düşkün, harīs olan kimseye denir. Ve pek pīr-i fānī olan 'acūza, kezālik recüle denir; tezkīr ve te'nīsī müsāvīdir; yukālu: شَيْخٌ وَعَجُوزٌ دِرْدِيحٌ أَيِ هُمُ

الدَّرْدِيحَةُ [ed-dirdiḥat] (hā'yyla) Tūl ve 'arzi berāber olan 'avrete denir ki kaplumbağa hey'etinde olur. Cem'ī dَرَادِيحُ [derādiḥ] gelir. Ve şol nākaya denir ki pek kocalıktan bi'l-cümle dişleri gidip çenesi çenesine yapışmış ola.

[د ل ح]

الدَّلْحُ [el-delḥ] (dāl'in fethi ve lām'ın sükūnuyla) İnsān ve hayvān ağır yük altında adımları açamayıp hurde hurde emekleyerek yürümek ma^cnāsınadır; yukālu: دَلَحَ الرَّجُلُ وَغَيْرُهُ دَلْحًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا مَشَى بِحِمْلِهِ مُتَقَبِّضَ الْخَطْوِ لِثِقَلِهِ

الدَّلْوُحُ [ed-delūḥ] [şabūr] [şabūr] (şabūr) [şabūr] (şabūr) Yağmuru çok buluta denir; yukālu: دَلَّحَ [duluḥ] Cem'ī سَحَابَةٌ دَلْوُحٌ أَيِ كَثِيرَةٌ الْمَاءِ gelir zammeteynle, قَدُومٌ [qadūm] ve قُدْمٌ [qudum] gibi.

الدَّلِيحُ [ed-dālih] Bu dahi o ma^cnāyadır; yukālu: دَلَّحَ [dullah] Cem'ī سَحَابٌ دَالِحٌ أَيِ كَثِيرٌ الْمَاءِ [dullah] gelir, زُكْعٌ [rukka^c] vezninde ve دَوَالِحٌ [devālih] gelir, كَوَاهِلٌ [kevāhil] gibi.

التَّدَالُحُ [et-tedāluḥ] [tefā'ul] [tefā'ul] (tefā'ul) [tefā'ul] (tefā'ul) İki kimse bir ağır şey'e bir ağaç geçirip berāberce götürmek ma^cnāsınadır, sırık hammallarının fiçı ve yağ yedeği götürdükleri gibi; yukālu: تَدَالَعَا فِيمَا بَيْنَهُمَا إِذَا حَمَلَا عَلَى غُودٍ

دَوْلَحُ [Devlaḥ] (جَوْهَرٌ [cevhər] vezninde) Bir hatun adıdır.

الدَّلْحُ [ed-dulaḥ] (ضَرْدَةٌ [şurad] vezninde) Çok terleyen ata denir; yukālu: فَرَسٌ دَلْحٌ أَي الكَثِيرُ العَرَقُ

[د ل ب ح]

الدَّلْبَحَةُ [ed-delbeḥat] (دَرْبَحَةٌ [derbeḥat] vezninde ve mürādifidir ki başını eğip belini kamburlatmak ma'nāsınadır; yukālu: دَلْبَحٌ الرَّجُلُ إِذَا حَسَى ظَهْرَهُ وَطَاطَأَ يَعْنِي رَأْسَهُ

[د م ح]

التَّدْمِيحُ [et-tedmiḥ] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Başı aşağıya pek eğmek ma'nāsınadır; yukālu: دَمَحَ الرَّجُلُ تَدْمِيحًا إِذَا طَاطَأَ رَأْسَهُ

الدَّمْحَمْحَمُ [ed-demaḥmaḥ] (سَفْرَجَلٌ [sefercel] vezninde) Yuvalak düz nesneye denir, top güllesi gibi.

[د م ل ح]

الدَّمْلَحَةُ [ed-demleḥat] (دَاخِرَةٌ [dahrecet] vezninde ve mürādifidir ki yuvarlamak ma'nāsınadır; yukālu: دَمَلَحَ الحَجَرَ إِذَا دَخَرَجَهُ

الدَّمْلُحَةُ [ed-dumluḥat] (dāl'ın ve mīm'in zammıyla) İri cüsseli, etine dolu, tıknaz topaç hatuna denir.

[د ن ح]

الدُّنُوْحُ [ed-dunūḥ] (فُعُودٌ [ku'ūd] vezninde) Zelil olmak ma'nāsınadır; yukālu: دَنَحَ الرَّجُلُ دُنُوْحًا مِّنَ البَابِ الثَّلَاثِ إِذَا دَلَّ

التَّدْنِيْحُ [et-tedniḥ] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) **دُنُوْحٌ** [dunūḥ] ma'nāsınadır.

الدِّنْحُ [ed-dinḥ] (dāl'ın kesriyle) Naşārā tā'ifesine mahsūs bir paskalya adıdır.

Şārih der ki gerçi bunu 'Arab tekellüm ederler, lākin 'Arabiyyeti maznündür. Mütercim der ki lafz-ı mezbūr Süryānīdir,

kānūn-ı sāninin altıncı gününe denir ki onda Naşārā tā'ifesi haçlarını suya bırakırlar ve o gün paskalyaları olmakla ona itlāk olunur. Süryānīde tulūc ma'nāsınadır ki murād Ürdün nehrinden tulūc-ı Hazret-i 'İsā'dır.

[د ن ب ح]

الدُّنْبُحُ [ed-dunbuḥ] (سُنْبُلٌ [sunbul] vezninde) Bed-hüy ve bed-mizāc kimseye denir.

[د و ح]

الدَّاهُحُ [ed-dāḥ] (رَاْحٌ [rāḥ] vezninde) Münakkaş çocuk oyuncağına denir ki onunla çocukları avutup eğlendirirler; ve minhu: "الدُّنْيَا دَاْحَةٌ" وَهُوَ نَقَشٌ يَلْوَحُ لِلصَّبِيَّانِ يَعْطَلُونَ بِهِ Ve birkaç kat kaytan makülesinden örülmüş bileziğe denir ki nisvān bilekçelerine geçirirler. Ve خَلُوقٌ [ḥalūq] dedikleri tıbe denir ki Ḥicāz'da müte'āreftir. Ve öküz makülesinin sırtlarında olan alacalığa ve hutūt-ı münakkaşaya denir.

الدَّوْحَةُ [ed-devḥat] (حَدْرَةٌ [ḥamzet] vezninde) Ulu ağaca denir, şecere-i 'azīme ma'nāsına. Cem'-i cinsi دَوْحٌ [devḥ] gelir.

الدَّوْحُ [ed-devḥ] (dāl'ın fethi ve vāv'ın sükunuyla) İnsānın karnı büyüyüp aşağı sarmak ma'nāsınadır; yukālu: دَاْحٌ بَطْنُهُ Ve ağaç büyüyüp ululanmak ma'nāsınadır; yukālu: دَاْحَتِ الشَّجَرَةُ إِذَا عَظُمَتْ

الدَّائِحَةُ [ed-dā'iḥat] (رَائِحَةٌ [rā'iḥat] vezninde) Büyüyüp ululanmak üzere olan şecereye denir.

الْإِنْدِيَاْحُ [el-indiyāḥ] (إِنْفِعَالٌ [infī'āl] vezninde) Bu dahi karnı büyüyüp aşağı sarmak ma'nāsınadır; yukālu: إِندَاْحٌ بَطْنُهُ بِمَعْنَى دَاْحٍ

التَّدْوِيْحُ [et-tedviḥ] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Dağıtmak ma'nāsınadır; yukālu: دَوَّحَ فَلَانٌ

مَا لَهُ إِذَا فَرَقَهُ

[د ي ح]

الدَّيْحَانُ [ed-deyhān] (دَيْحَانٌ [reyhān] vezninde) Çekirgeye denir, جَرَادٌ [cerād] gibi.

FASLU'Z-ZĀLĪ'L-MU'CEME

(فَضْلُ الدَّالِ الْمُعْجَمَةِ)

[ذ ب ح]

الدَّيْبُ [ez-zebḥ] (zāl'ın fethi ve bā'nın sükunuyla) ve

الدَّبَاخُ [ez-zebāḥ] (zāl'ın fethiyle) Yarmak ma'nāsınadır; yukālu: ذَبَحَ الشَّيْءَ ذَبْحًا وَذَبَّاحًا Asl ma'nā-yı mevzū'u budur. Ve bir nesneyi yarıp ayırmak ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: إِذَا شَقَّهٗ ذَبَحَهُ إِذَا فَتَّقَهُ Ve boğazlamak ma'nāsınadır; yukālu: ذَبَحَ الشَّاةَ إِذَا نَحَرَهَا nelerinde ve alt dudağının altında bitmeyip hemān eneği altında boğazına doğru bitip sarkık olursa: ذَبَحَتِ اللَّحْيَةُ فَلَانًا derler, gūyā ki lihye bıçak gibi yāhūd eser-i zebh gibi boğazında nābit ve nümāyān olmuştur. O kimseye kursağından sakallı ta'bīr olunur. Mü'ellifin burada فَهُوَ مَذْبُوحٌ بِهَا kavli bu ma'nāya müte'alliktir, بِهَا zamīri لِحْيَةٍ [lihyet]e rāci'dir. Ve

ذَبَحَ [zebḥ] Boğmak ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: ذَبَحَهُ إِذَا خَنَقَهُ Ve küp makülesini yarıp delmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: ذَبَحَ الدَّنَّ إِذَا بَزَلَهُ

الدَّيْبُ [ez-zibḥ] (zāl'ın kesriyle) Boğazlanacak hayvāna denir, kurbānlık koyun gibi. Kāle'ş-şārih ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿وَفَدَيْنَاهُ بِذَبْحٍ عَظِيمٍ﴾ وَهُوَ مَا يُذْبَحُ

الدَّيْبُ [ez-zubah] [şurad] vezninde) ve

الدَّيْبُ [ez-zibah] (عَنْبٌ [ineb] vezninde) Bir nev' mantar adıdır, murād beyāz nev'idir. Ve

ذُبَيْحٌ [zubah] [şurad] vezninde) Yaban havucuna denir, cezer-i berrī ma'nāsına. Ve bir başka nebāt adıdır.

الذَّبِيح [ez-zebīḥ] (أَمِير [emīr] vezninde) Boğazlanmış hayvān, مَذْبُوح [mezbūḥ] ma'nāsınadır; fa'ıl bi-ma'nā mef'uldür. Ve galebe-i ismiyyeti mü'ennesinde hā' idhālını mücib olmuştur. Ve hacc-ı şerifte ve kurbān bayramında kurbān eylemeğe salāhiyyeti olan hayvāna denir ki bıçağa gelir hayvān ta'bir olunur. Ve

ذَّبِيح [Zebīḥ] İsmā'ıl 'alā-nebiyyinā ve 'aleyhi's-selām hazretlerinin lakablarıdır. Kıssaları ma'lūmdur: "أَنَا ابْنُ الذَّبِيحِينَ" hadīsinde biri müşārün'ileyh ve birisi Hazret-i Resūl-i ekrem'in pederleri 'Abdullāh b. 'Abdulmuṭṭalib cenāblarıdır. 'Abdulmuṭṭalib'in evlād-ı zükūru ol-mamakla on nefere bālig oldukta birini kurbān eylemek üzere nezr ve 'ahd eylemişti. Ba'dehu evlād-ı matlūbeye nā'il olup onuncusu 'Abdullāh olmakla nezrine vefā eylemek cihetiyle zebh murād eyledikte bazı 'ukalā delāletiyle onar deve ile kur'a edip onuncu def'ada deve olmak üzere zuhūr eylemekle fidā tarikiyle yüz deve kurbān eyledi. Bu mülābese ile ona dahi Zebīḥ itlāk olundu.

الْإِذْبَاخ [el-izzibāḥ] (hemzenin ve zāl-ı müşeddedenin kesriyle) Kurbānlık ko-yun edinmek ma'nāsınadır. Ve bu ifti'āl bābındandır, tā-i ifti'āl zāl'e kalb ve idgām olunmuştur; yukālu: إِذْبَخَ الرَّجُلُ إِذَا اتَّخَذَ ذَبِيحًا تَفَاعُلُ [tefā'ul] vezninde) Nās birbirini zebh eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَذَابَحَ الْقَوْمُ إِذَا ذَبَحَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا

الْمَذْبُوح [el-mezbāḥ] مَقْتَل [maḳtel] vezninde) İsm-i mekāndır, bismil-gāh ma'nāsına, kinnāre ta'bir olunur. Ve yerde olan şol yarığa itlāk olunur ki bir karış mikdārı ola-

Cem'i مَذَابِيح [mezābiḥ] gelir.

الْمَذْبُوح [el-mizbāḥ] مَبْنِي [minber] vezninde) Boğazlayacak bıçağa denir.

الذَّبَابُ [ez-zubbāḥ] رُمَانُ [rummān] vezninde) Ayak parmaklarının iç yüzlerinde 'arız olan yarıklara denir ki pek elem verir. Ve bunda غُرَابُ [gūrāb] vezninde lügattir.

الذَّبَابُ [ez-zubāḥ] غُرَابُ [gūrāb] vezninde) Semmiyyetli bir nebāt adıdır. Ve bir veca' ismidir ki boğazda hādis olur, ke-mā se-yuzkeru.

الْمَذَابِيح [el-mezābiḥ] (mīm'in fethiyle) مَذْبُوح [mezbāḥ]ın cem'idir ki ism-i mekāndır. Ve

مَذَابِيح [mezābiḥ] Mihrāblara ve maksūrelere ki Naşārā ma'ābidlerinde olur ve Naşārā kitāb-hānelerine itlāk olunur, mahāl-i kurbiyyet oldukları için. Ve bu itlāk kable'l-İslām'dır.

الذَّبَاخ [ez-zābiḥ] Devenin boynunun yassılığından boğazı üzere basılır bir dāg yāhūd bir dāglağ ismidir. Ve şol kıllara ve tüylere itlāk olunur ki damakla hulkūmdan zebh olunacak mahallin aralığında nābit olur.

سَعْدُ الذَّبَاخ [Sa'du'z-Zābiḥ] Felekte iki berrāk kevkebdir ki menāzil-i kamerden-dir. Miyāneleri bir zirā'e mikdārı ve birinin güyā ki boğazında bir küçük kevkeb vardır ki güyā onu zebh eder şeklinde mer'edir.

ذُبْحَانُ [Zubḥān] عُثْمَانُ [uṣmān] vezninde) Yemen'de bir beldedir. Ve bir cemā'at adıdır. Ve ashābdan 'Ubeyd b. 'Amr'ın cedd ismidir.

التَّذْبِيح [et-tezbīḥ] تَدْبِيح [tedbīḥ] vezninde ve mürādifidir ki rükū' hey'etinde başı pek aşağıya eğmek ma'nāsınadır. Kāle's-

الدَّرَاحُ فِيهِ Ve bir nesneyi yele tutup savurmak ma'nāsınadır; yukālu: دَرَّحَ الشَّيْءَ فِي الرِّيحِ إِذَا دَرَّاهُ

الذَّرِيحُ [et-tezriḥ] [tefīl] [tefīl] vezninde) Bu dahi ta'āma kuduz böceği katmak ma'nāsınadır; yukālu: دَرَّحَ الطَّعَامَ بِمَعْنَى دَرَّحَ Ve yeni tulumu rāyihası gidip tayyib olmak için çamur ile sıvamak ma'nāsınadır; yukālu: دَرَّحَ الْإِدَاوَةَ إِذَا طَلَّاهَا بِالطِّينِ لِطَيْبِ رَائِحَتِهَا

الذَّرِيحِيُّ [ez-zerīhiyy] [vezīriyy] [vezīriyy] vezninde) Pek çok kırmızı demektir, أَحْمَرُ [aḥmer] lafzını mü'ekkididir, mādde-i mezkūreden me'hūzdu; yukālu: دَرِيحِي أَيُّ أَرْجَوَانٌ

الذَّرِيحُ [ez-zerīḥ] [emīr] [emīr] vezninde) Alçak dağlara denir, هَضَابٌ [hiḍāb] ma'nāsına. Müfredi ذَرِيحَةٌ [zerīḥat]tır hā'yla.

ذَرِيحٌ [Zerīḥ] Bir erkek deve adıdır, ذَرِيحِيَّاتٌ [ibīlun Zerīhiyyāt] ona mensūblardır. Ve bir cemā'atin pederi ismidir. Ve bir cemā'at adıdır.

ذُرَيْحٌ [Zureyh] [zubeyr] [zubeyr] vezninde) Ḥimyer kabilesinden bir muhaddis adıdır.

الدَّرَّحُ [ez-zerah] [ferah] [ferah] vezninde) Bir şecer adıdır, ondan deveye semer ittihāz ederler.

ذُرَّحٌ [Zurah] [zufer] [zufer] vezninde) Yezīdu's-Sekūnī nām şā'irin pederi ismidir.

ذُو ذَرَارِيحٍ [Zū-Zerārīḥ] [Ezvā] [Ezvā] ta'bīr olunan mülük-i Yemen'den birinin lakabıdır. Ve Benū Temīm kabilesinden bir müte'ayyin ser-gerdenin lakabıdır.

الْمُدَّرَّحُ [el-muzerrah] [mu'azzam] [mu'azzam] vezninde) Suyu gālib olan süte ve bala ıtlāk olunur; yukālu: لَبَنٌ وَعَسَلٌ مُدَّرَّحٌ أَيُّ غَلَبَ عَلَيْهِ الْمَاءُ

الدَّرَّاحُ [ez-zerah] [sehāb] [sehāb] vezninde) Su katılmış süte denir; yukālu: لَبَنٌ دَرَّاحٌ أَيُّ صَيَاخٌ

أَذْرُحٌ [Ezruh] [eflus] [eflus] vezninde ki rā'nın zammıyladır) Şām ülkesinde Cerbā' nām kasaba yanında bir beldedir. Mā-beynleri üç merhaledir diyenler galat eylemiştir, niteki "ج،ر،ب" māddeinde beyān olundu.

[ذ ق ح]

الذَّرَّاقُ [et-tezaqqūh] [kaḥ] [kaḥ] vezninde) Bir kimseye bī-asl bir cürm ve cünha 'azv ve isnād eylemek ma'nāsınadır; yukālu: وَتَذَقَّحَ لَهُ إِذَا تَجَرَّمَ وَتَجَنَّى عَلَيْهِ مَالَهُ يُذَنَّبُهُ ve yukālu: فَلَانٌ مُتَذَقِّحٌ لِلشَّرِّ أَيُّ مُتَفَلِّحٌ أَيُّ مُفْتَرٍ بِمَا لَمْ يُذَنَّبُهُ

الذَّرَّاقَةُ [ez-zuqqāḥat] [zāl] [zāl] vezninde) Dā'imā nāsa iftirā edip işlemediği cürm ve cināyet isnād eder olan kimseye denir.

[ذ ل ح]

الذَّرَّالُ [ez-zullāḥ] [rummān] [rummān] vezninde) Su katılmış süte denir.

[ذ و ح]

الدَّرَّوْحُ [ez-zevḥ] [zāl] [zāl] vezninde) 'Unf ve şiddetle yürütmek ma'nāsınadır; yukālu: دَاخَ الرَّجُلُ يَدْوُحُ دَوْحًا إِذَا سَارَ عَنِيفًا Ve koyun ve keçi makulesi devābb ve mevāşiyi biriktirmek ma'nāsınadır; yukālu: دَاخَ الْعَنْتَمَ وَنَحَوَهَا إِذَا جَمَعَهَا

الذَّرَّوِيحُ [et-tezviḥ] [tefīl] [tefīl] vezninde) Deve sürüsünü dağıtmak ma'nāsınadır; yukālu: دَوَّحَ دَوْحًا إِذَا تَدَوَّيَحًا إِذَا بَدَّدَهَا Ve bir nesneyi tefrik eylemek ma'nāsınadır; yukālu: دَوَّحَ مَالَهُ إِذَا فَرَّقَهُ

الْمِدْوَحُ [el-mizvah] [minber] [minber] vezninde)

de) 'Unf ve şiddetle davar süren kimseye denir.

FASLU'R-RĀ'Ī'L-MÜHMELE (فَضْلُ الرَّاءِ الْمُهْمَلَةِ)

[ر ب ح]

الرِّبْحُ [er-riḅḅ] (rā'nın kesri ve bā'nın sükünüyla) Ticārette fā'ide etmek ma'nāsınadır; yukālu: رِبْحَ التَّاجِرِ فِي تِجَارَتِهِ. Ve رِبْحًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اسْتَشَفَّ

رِبْحٍ [riḅḅ] ve

رَبَاحٍ [rebaḅ] (fethateynle) Bey^c ve ticāret için celb olunan at ve deve sürüsüne denir ki جَلَبٌ [celb] ta'bīr olunur. Ve iç yağına denir, سَحْمٌ [şaḅm] ma'nāsına. Ve deve yavrusunun küçüklerine denir, فُضْلَانٌ صَغَاوٌ [fuşlānun şigārun] ma'nāsına. Müfredi رَابِحٌ [rābiḅ]tir, 'alā-kavlin müfredidir. Mutlak deve köşeğine denir, فَصِيلٌ [faşīl] ma'nāsına. Cem'i رِبَاخٌ [riḅāḅ]tır rā'nın kesriyle, جَمَلٌ [cemel] ve جِمَالٌ [cimāl] gibi.

الرِّابِحَةُ [er-rābiḅat] Fā'ideli ticārete vasf olur; yukālu: تِجَارَةٌ رَابِحَةٌ أَيُّ يُرْبِحُ فِيهَا. Ve bu كَابِلِينَدِنِ isnād-ı mecāzīdir.

الرِّمْرَابِحَةُ [el-murābiḅat] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Bir metā'a alındığı pahadan ya'nī sermāyeden fazla fā'ide vermek ma'nāsınadır; tekūlu: رَابِحَتُهُ عَلَى سَلْعَتِهِ أَيُّ أَعْطَيْتُهُ رِبْحًا

Şāriḅ der ki devr-i şer'ī diye fukahānın ta'līm eyledikleri üzere istidāne ve istikrāz eden kimse aldığı nakdi rızāsıyla bir mikdār zamīme ile edā eylemektir ki o ziyādeyi ribādan tahlīs için o kadar kıymetli bir metā'ı sāhib-i nakdden iştirā ve pahası olmak üzere nakde zamm ve cümlesi deyn-i meşrū^c olup sonra o metā'ı medyūn dahi bir kimseye hibe edip o dahi sāhib-i evveline itā eder. Ve bu sûret

takarrür edip te'âmül-i nās bin seney karîbdir ki böyle olagelmıştır. Te'âmül-i nās icmā' menzilesindedir. Te'âmülde kıdem bulunan emri inkârda hatar mukarredir. İntehâ.

الرُّبَاخُ [er-rubbāḥ] (teşdîd-i bā'yla رُمَّانُ [rummān] vezninde) Oğlağa denir. Ve erkek maymuna denir. Ve sagîr ve hurde deve köşeğine denir.

رُبُّ رُبَاخٍ [rubbu rabbāḥ] (rā'nın zammı ve izâfetle) Bir nev' hurmâ ismidir.

الرُّبَاخُ [er-rubāḥ] (صُرْدٌ [şurad] vezninde) Deve köşeğine denir. Ve oğlağa denir. Ve bir nev' kuş adıdır.

الْإِرْبَاخُ [el-irbāḥ] (hemzenin kesriyle) Mihmâna deve köşekleri zebh eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: أَرْبَحُ فُلَانٌ إِذَا دَبِحَ لِصِفْمَانِهِ الْفُضْلَانُ Ve nākayı erken ve bir dahi nısf-ı nehâr vaktinde sağmak ma'nâsınadır; yukâlu: أَرْبَحُ الرَّجُلُ النَّاقَةَ إِذَا حَلَبَهَا غُدْوَةً وَنَضَفَ التَّهَارِ

رَبَاخٌ [Rebāḥ] (سَحَابٌ [sehâb] vezninde) Bir cemâ'at adıdır. Ve Endelüs ülkesinde bir kal'â adıdır; Muḥammed b. Sa'd el-Luğavî ve Kâsım b. eş-Şârib el-Fakîh ve Muḥammed b. Yahyâ en-Nahvî oradandır.

الرُّبَاخِي [er-rebāḥiyy] (صَبَاخِي [şabāḥiyy] vezninde) Bir cins kâfûr adıdır.

Cevherî, *Şihâh*'ta رِبَاخٌ [rebāḥ] bir küçük cânverdir ki kâfûr ondan sağılır diye beyânı mahz-ı half ya'nî galat-ı fâsiddir. Ve bazı *Şihâh* nüshaları islâh olunup دُوَيْبَةُ yerine بَلْدَةٌ tahrîr olunmakla o dahi galattır. Zîrâ kâfûr bir şecerin zamkıdır ki şecerin cevfinden tekevvün eder. Şecer ırgalandıkta yerinden kopup birbirine çarpılıp hışırdayarak taşra saçılıp istihrâc olunur.

Mütercim der ki müfredâtta bu resme mersümdür ki kâfûr birkaç kısım olur, rebâhî ve kaysürî ve mevî derler. A'lâsı rebâhî kısmıdır ki ak ve humrete mâ'il ve mastakiye şebîh olur. Bilâd-ı Hind'den Serendîb'de nâbit bir şecerin zamkıdır. İbtidâ Rebâḥ nâm pâdişâh zamânında bulunmakla ona nisbetle رِبَاخِي [rebāḥiyy] ıtlâk eylediler.

التَّرْبِيحُ [et-terbîḥ] (تَفْعِيلٌ [tef'îl] vezninde) Bir kimse hânesinde maymun beslemek ma'nâsınadır; yukâlu: رَبَّحَ الرَّجُلُ إِذَا اتَّخَذَ الرُّبَاخَ: أَي الْقَوَدَ فِي مَنْزِلِهِ

التَّرْبِيحُ [et-terebbuḥ] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Mütehayyir olmak ma'nâsınadır; yukâlu: تَرَبَّحَ الرَّجُلُ إِذَا تَحَيَّرَ

رُبَيْحٌ [Rubeyḥ] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Esâmîdendir: Rubeyḥ b. Abdurrahmân b. Ebî Sa'îd eş-Şahâbî el-Ĥudrî ferddir, ya'nî hem-nâmı yoktur ve rüvât-ı ehâdîstendir.

[ر ح ح]

الرُّجُوحُ [er-rucūḥ] (فُعُودٌ [fu'ūd] vezninde) ve

الرُّجْحَانُ [er-ruchān] (بُرْهَانٌ [burhān] vezninde) Terazinin bir gözünde olan mevzûn taraf-ı dîgerinden ziyâde olmakla ağır gelip aşağıya meyl eylemek ma'nâsınadır ki ağmak ta'bîr olunur; yukâlu: رَجَحَ الْمِيزَانَ رُجُوحًا وَرُجْحَانًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ وَالْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا مَالَ

الْإِرْجَاخُ [el-ircāḥ] (hemzenin kesriyle) ve **التَّرْجِيحُ** [et-terciḥ] (تَفْعِيلٌ [tef'îl] vezninde) Müşterîye mîzândan ağır ve artık, kezâlik bir nesneyi birine dîgerinden ziyâde vermek ma'nâsınadır; yukâlu: أَرْجَحَ لِفُلَانٍ وَرَجَحَ لَهُ إِذَا أَعْطَاهُ رَاجِحًا

الرُّوَابِحُ [er-râciḥ] ve

الرَّجَاحُ [er-recāḥ] [seḥāb] [vezninde] Sağrısı büyük hatuna itlāk olunur; yukālu: **إِمرأةٌ رَاجِحٌ وَرَجَاحٌ أُنِي عَجَزَاءُ** Ve **رَجَاحٌ** [recāḥ] in cem'i **رُجُحٌ** [rucuḥ] gelir zammeteynle.

الرَّمْرُجُوحةٌ [el-mercūḥat] (mīm'in fethiyle) ve

الرُّجُوحةٌ [el-urcūḥat] [uḍḥuket] [vezninde] ve

الرُّجَاحَةُ [er-ruccāḥat] [rummānet] [vezninde] ve

الرُّجَاحَةُ [er-rucāḥat] [ṣumāmet] [vezninde] Salıncağa denir, ipten kurup salınırlar.

الرَّتْرُجُحُ [et-tereccuḥ] [tefa'ul] [vezninde] Bir nesne ağır gelmekle bir tarafa meyl edip ağmak ma'nāsınadır ve bā' harfiyle müte'addī olur; **تَرَجَّحَتِ بِالْعَلَامِ إِذَا مَالَتْ** Ve salıncak gibi beri öte gidip gelmek ve salınmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَرَجَّحَ الشَّيْءُ إِذَا تَدَبَّدَبَ** Ve deve yorgalarken beri öte salınıp ırgalanmak ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: **تَرَجَّحَ البَعِيرُ إِذَا اهْتَرَّتْ فِي رَتَكَانِهِ**

الرِّتْرَجَاحُ [el-irticāḥ] [ifti'āl] [vezninde] Bu dahi bir tarafa ağmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَرَجَّحَتْ بِالْعَلَامِ الرُّجُوحةٌ فَارْتَجَّحَ أُنِي مَالٌ** Ve deve yorgalarken beri öte ırgalanmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِرْتَجَّحَ البَعِيرُ إِذَا اهْتَرَّتْ فِي رَتَكَانِهِ** Ve sağrısı büyük hatunun yürürken sağrısı beri öte gidip gelse **رَوَادِفُهَا** derler, **تَدَبَّدَبَتْ** ma'nāsına.

الرَّمْرَاجِحَةُ [el-murācaḥat] [mufā'alet] [vezninde] Hangimiz ağır gelir diye tartışmak ma'nāsınadır, gerek hakīkī ve gerek ma'nevī olsun. Ve bu bāb-ı mugālebede isti'māl olunur; tekūlu: **رَاجِحُهُ فَرَجِحْتُهُ أُنِي كُنْتُ أَرْزَنُ مِنْهُ**

الرَّارَاجِحُ [el-erāciḥ] [erācīf] [vezninde] **أُرْجُوحةٌ** [urcūḥat] in cem'idir. Ve

رَاجِحُ [erāciḥ] Çöl ve beyābāna itlāk olunur, onda giden kimseleri ve hayvānları yorup **أُرْجُوحةٌ** [urcūḥat] gibi salladığı için. Ve develerin yorgalarken beri öte sallanıp ırgalanmaları hāletine denir. Müfredi **أُرْجُوحةٌ** [urcūḥat]tır.

الرَّمْرَاجِحُ [el-merāciḥ] [mircāḥ] in cem'idir, **ذَاتٌ أُرَاجِحُ** olan develere denir; yukālu: **إِبِلٌ مَرَّاجِحُ أُنِي ذَاتٌ أُرَاجِحُ** Ve hilm ve rezānet sāhibi adamlara itlāk olunur; yukālu: **رَجَالٌ مَرَّاجِحُ أُنِي خَلْمَاءُ** Ve meyvesi pek çok olan hurmā ağaçlarına itlāk olunur; yukālu: **نَحْلٌ مَرَّاجِحُ أُنِي مَوَاقِيرُ**

الرُّرُجُحُ [el-rucuḥ] (rā'nın zammı ve cīm'in sükūnuyla ve ba'zı nüshalarda **رُكُّعٌ** [rukka'c] [vezninde] mazbūttur) Her hālde **رَاجِحٌ** [rāciḥ] in cem'idir. Tirit ile yāhūd et ile dopdolu olan kāselerle itlāk olunur; yukālu: **جِفَانٌ رُجَّحٌ أُنِي مَمْلُوءَةٌ ثَرِيدًا وَلِخْمًا** Ve kesret ve izdihāmlarından hareket ve seyrleri sakīl ve āheste olan askerlere itlāk olunur; yukālu: **كَنَائِبٌ رُجَّحٌ أُنِي جَزَارَةٌ ثَقِيلَةٌ**

مَرَّاجِحٌ [Mercaḥ] [maḥ'ad] [vezninde] ve

رَاجِحٌ [Rāciḥ] Esmā-i ricāldendir.

[ر ح ج]

الرَّوْحُحُ [er-raḥaḥ] (rā'nın ve ḥā-yı mühmelelenin fethiyle) At ve katır makūlesinin tırnaklarında bir mikdārca vüs'at olmağa denir ki mehāmiddendir. Pek ziyādesi ki yayvan olmaktır ve darlığı ki küçük ve münkabız olmasıdır, me'āyibdendir.

الرُّرُحُحُ [er-ruḥuḥ] (zammeteynle) Bol ve yayvan kāselerle denir.

الرَّارُحُ [el-erāḥḥ] [aṣaḥḥ] [vezninde]

Tabanları düz olan kişiye denir ki kemerli olmaz; yukālu: الْأَحْمَضُ لِقَدَمَيْهِ Ve bakanakları yassı ve yayvanca olan dağ keçisine ve ceyrana denir.

التَّرْحُوحُ [et-terahruḥ] (تَزَلُّزٌ [tezulzūl] vezninde) Davar kısmı tebevül eylemek için apışmak ma'nāsınadır; yukālu: تَرْحُوحُ الْفَرَسُ إِذَا فَحَّجَ فَوَائِمَهُ لِيَبُولَ

الرَّوْحُوحُ [er-raḥraḥ] ve

الرَّوْحِرَاهُ [er-raḥrāh] ve

الرَّوْحِرَاهَانَ [er-raḥraḥān] (rā'ların fethiyele) Bol ve yayvan olan nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ رَّحِوْحٌ وَرَّحِرَاهٌ وَأَسِعَ مُتَبَسِّطٌ [Ve] عَيْشٌ رَّحِرَاهُونَ bundan me'hūzdur. Ve

رَّحِرَاهَانَ [Raḥraḥān] 'Ukāz nām mahalle karīb bir dağın adıdır. Benū Temīm'in onda bir vak'aları olmakla يَوْمٌ رَّحِرَاهَانَ [yevmu Raḥraḥān] ma'rūftur.

الرَّوْحَةُ [er-raḥḥat] (rā'nın ve ḥā-yı müşeddenin fethiyele) Yılana denir, حَيَّةٌ [ḥayyet] ma'nāsına. Bunun aslı رَحِيَّةٌ [raḥiyet] idi, yā' ḥā'ya kalb ve idgām olundu.

الرَّوْحِرَاهَةَ [er-raḥraḥat] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Bir kimse kasd eylediği hususun ka'r ve nihāyetini pek araştırmayıp gereği gibi üzerine düşmeyerek müsāmahalı tutmak ma'nāsınadır; yukālu: رَّحِرَاهَ الرَّجُلُ إِذَا لَمْ يَبَالِغْ قَعْرَ مَا يُرِيدُهُ وَتَزَاهَ عَيْلَتَهُ كِنَايَةً وَتَأْرِيضًا سَوِيًّا لِمَنْ يَبْنِيهِ وَكَلَامًا بِأَلْفَاظٍ وَكَلَامًا بِأَلْفَاظٍ إِذَا عَرَّضَ وَلَمْ يَبْنِيهِ رَّحِرَاهَ فَلَانَ عَنْ فَلَانٍ إِذَا سَتَرَ دُونَهُ yukālu:

[ر د ح]

الرَّوْدُخُ [er-redḥ] (مَدْحٌ [medḥ] vezninde)

Haşem-nişin tā'ifesi çadırlarının ensesine bir şukka dahi sokuşturmak, 'alā-kavlin üzerine balçık sıvamakla mütেকāsif kılmak ma'nāsınadır; yukālu: رَدَّحَ الْبَيْتَ رَدْحًا مِنْ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا أَدْخَلَ شُقَّةً فِي مُؤَخَّرِهِ أَوْ كَانَتْ عَلَيْهِ الطَّيْنُ Ve

رَدْحٌ [redḥ] Veca^c-ı hafife denir; yukālu: رَدَّحَ الْبَيْتَ رَدْحًا مِنْ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا أَدْخَلَ شُقَّةً فِي مُؤَخَّرِهِ أَوْ كَانَتْ عَلَيْهِ الطَّيْنُ Ve sâbit ve müstakar olmak ma'nāsınadır; ve minhu yukālu: مَا صَنَعْتَ فَلَانَةً فَيَقَالُ فِي جَوَابِهِ سَدَحْتُ وَرَدَّحْتُ قَوْلُهُ سَدَحْتُ أَيِ أَكْثَرْتُ مِنَ الْوَلَدِ وَرَدَّحْتُ أَيِ ثَبَّتْتُ سَدَحَ الرَّجُلُ كَمَا كَانَتْ تَعْنِي عِنْدَ زَوْجِهَا وَرَدَّحْتُ derler, "Hācet ve merāmına nā'il oldu" ma'nāsına. Kezālik الْمَرْأَةُ سَدَحَتْ زَوْجَهَا وَرَدَّحَتْ derler, "Zevci 'sindinde vak^c ve kadr ve hürmet buldu" diyecek yerde. Bunların cümlesi sebāt ve itmīnān ma'nāsındandır.

الرِّدَاخُ [el-irdāḥ] (hemzenin kesriyle) رَدَّحَ [redḥ] ile ma'nā-yı evvelde mürādiftir; yukālu: أَرَدَّحَ الْبَيْتَ بِمَعْنَى رَدَّحَهُ

الرُّدْحَةُ [er-rudḥat] (جُرْعَةٌ [cūr'at] vezninde) Göçer tā'ifesinin çadırları ensesine çektikleri sütreye denir, harem için yāhūd kiler ve hāzīne eylemek için çekerler, 'alā-kavlin sonradan sokuşturulan parçaya denir. Ve bolluk hāletine denir; yukālu: لَكَ عَنْهُ رُدْحَةٌ أَيِ سَعَةٌ

الرَّوْدَاخُ [er-redāḥ] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Sağrısı ve kıynakları mülahham ve sakīl olan hatuna denir. Ve büyük çanağa denir. Ve leşker-i cerrāra denir ki kesret ve izdihāmından seyr ve hareketleri āheste ve ağır ola. Ve dalları budakları vāsi^c ve münbasit ulu ağaca denir, İstanköy çınarı gibi. Ve yükü ağır erkek deveye denir ki yük basmakla ağırlanmış ola. Ve iri kuyruklu koça denir. Ve ucuzluk ve bolluk yere denir. Ve 'azīm ve sakīl olan fitneye

denir. Cem'î rُذْحُ [ruduh] gelir zammeteynle; ve minhu kavlu 'Alī radiyallāhu 'anhu: "إِنَّ مِنْ وَرَائِكُمْ أُمُورًا مُمَاجِلَةً رُذْحًا" وَيُرْوَى رُذْحًا بِالضَّمِّ وَالتَّشْدِيدِ أَيْ أُمُورًا مُتَطَاوِلَةً وَفِتْنَةً ثَقِيلَةً عَظِيمَةً

الرُّذْحِيُّ [er-rudḥiyy] (كُرْدِيّ [kurdiyy] vezninde) Köy bakkālına denir; yukālu: هُوَ رُذْحِيٌّ أَيْ بَقَالَ الْقُرَى

الرُّمُتَدَحُّ [el-murtedah] (مُرْتَجَل [murtecel] vezninde) Masdar-ı mīmīdir, bolluk ma'nāsınadır; yukālu: لَكَ عَنْهُ رُذْحَةٌ وَمُرْتَدَحٌّ أَيْ سَعَةٌ

الرُّوَدَاخَةُ [er-redāḥat] (سَحَابَةٌ [sehābet] vezninde) Sırtlan saydı için sahrālarda yaptıkları gömeltiye denir.

الرُّوَدَاخُ [er-redaḥ] (fethateynle) Zamān-ı medīd ma'nāsınadır; yukālu: أَقَامَ رُذْحًا مِنْ الدَّهْرِ أَيْ زَمَنًا طَوِيلًا

رُذَيْحٌ [Rudeyh] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde)

رُذْحَانٌ [Redḥān] (فَرْحَانٌ [ferḥan] vezninde) Esāmīdendir.

[ر ز ح]

الرُّزُوحُ [er-ruzūḥ] (zā-yı mu'ceme ile عُودٌ [ku'ūd] vezninde) ve

الرُّزَاخُ [er-rezāḥ] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Deve yorgunluktan yāhūd pek zebūnluktan durgun ve fūrū-mānde olmak ma'nāsınadır; yukālu: رَزَحَتِ النَّاقَةَ زُرُوحًا وَرَزَاخًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا سَقَطَتْ إِغْيَاءً أَوْ هُزَالًا

الرُّزْحُ [er-rezḥ] (مَدْحٌ [medḥ] vezninde) Mızrağın dip demiriyle sançmak ma'nāsınadır; yukālu: رَزَحَ فَلَانًا بِالرُّمْحِ إِذَا رَزَحَهُ بِهِ

الرُّتْرِيزِيُّ [et-terziḥ] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Deveyi zebūnlattıp düşkün eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: رَزَّحْتُ النَّاقَةَ إِذَا هَزَلْتَهَا

الرُّرْزَحِيُّ [er-rezḥā] (مَرْضَى [merḍā] vezninde) ve

الرُّرْزَاخِيُّ [er-rezāḥā] (نَضَارَى [naṣārā] vezninde) ve

الرُّمَرَازِيحُ [el-merāziḥ] (مَصَابِيحٌ [meṣābiḥ] vezninde) ve

الرُّرُزْحُ [er-ruzzaḥ] (سُكَّرٌ [sukker] vezninde) Zebūnluktan düşkün olan develere denir; yukālu: إِبِلٌ رَزَّحَى وَرَزَاخَى وَمَرَازِيحٌ وَرُزْحٌ أَيْ سَاقِطَةٌ مِنَ الْهُزَالِ

الرُّمِرْزِيحُ [el-mirziḥ] (mīm'in kesriyle) Mutlakan savt ma'nāsınadır. Cevherī beyān eylemekle galat eylemiştir.

الرُّمَرَزَاخُ [el-merzaḥ] (مُقْعَدٌ [maḥ'ad] vezninde) Makta'-ı ba'īd ya'nī uzun uzadı mak-sad ve menzile denir ki deve ona vāsıl olunca kadar zebūn ve fūrū-mānde olur. Ve arz-ı mutma'inneye denir.

الرُّمِرْزَاخُ [el-mirzaḥ] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Asmalık ve herak ta'bīr olunan ağaca denir ki onunla asma çubuklarını yerden kaldırırlar.

رَزَاخٌ [Rezāḥ] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) İbn 'Adiyy b. Ka'b ismidir ki 'Arabdan bir kabîlenin pederi idi.

رِزَاخٌ [Rizāḥ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) İbn Rebī'a b. Ḥarām b. Dīnne'dir.

رَازِيحٌ [Rāziḥ] Ḥavlān kabîlesinden münṣa'ib bir kabîle pederidir. Ve 'Aşım b. Rāziḥ muhaddisīndendir. Ve Aḥmed b. 'Alī b. Rāziḥ cāhilīdir.

[ر س ح]

الرُّرْسَاخُ [er-resaḥ] (fethateynle) Kıynakların ve uylukların etleri pek az ve sırık olmak ma'nāsınadır; yukālu: رَسَّحَ الرَّجُلُ رَسَاخًا مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا قَلَّ لَحْمٌ عَجِزَهُ وَفَجِدَهُ

الرُّرْسَاخُ [el-ersaḥ] (أَحْمَرٌ [aḥmer] vezninde)

Oturak yerinin ve uyluklarının eti pek az olan kişiye denir. Ve kurt kısmının sağruları eti kalil ve hafif olduğundan أَرْسَحُ [ersah] ıtlāk olunur.

أَرْسَحَاءُ [er-resḥā] [ḥamrā] vezninde) [ersah]ın mü'ennesidir. Ve

رَشْحَاءُ [reḥā] Çirkīn 'avrete ıtlāk olunur, 'inde'l-Arab kıcı büyük 'avret mu'tebere olmak hasebiyle. Cem'î رُشْحُ [ruḥ] gelir, حَمْرَاءُ [ḥamrā] ve حُمْرٌ [ḥumr] gibi; yukālu: إِمْرَأَةٌ رَشْحَاءُ أَيْ قَبِيحَةٌ

[ر ش ح]

أَرْشَحُ [er-reḥḥ] (rā'nın fethi ve ṣīn-i mu'cemenin sükūnuyla) Terlemek ma'nāsınadır; yukālu: رَشَحَ الْجَسَدُ رَشْحًا Ve āhū şevk ve şatāretinden beri öte sıçrayıp oynamak ma'nāsınadır; yukālu: رَشَحَ الطَّبِيءُ إِذَا فَفَزَ وَأَشِرَ Ve azca nesne vermek ma'nāsına isti'māl olunur ki ma'nā-yı evvelden me'hūz ve bā' harfiyle müte'addidir; yukālu: لَمْ يَرْشَحْ لَهُ بَشِيءٌ أَيْ لَمْ يُعْطِهِ

أَلْمِرْشَاحُ [el-mirṣah] [minber] vezninde) ve

أَلْمِرْشَحَةُ [el-mirṣḥat] (hā'yla) Teğeltiye ter çıkmasını diye teğelti altına kodukları terlik ta'bīr olunan keçeye denir ki teğelti keçesi olacaktır, Fārisīde nemed-zīn derler. Ve ba'zısında olmamakla teğelti mü-reṣṣaha olur. Ve bu münāsebetle ayağa giyilen terliğe de ıtlāk olunur.

أَرْشَحُ [er-reḥḥ] [emīr] vezninde) Tere denir, عَرَقٌ [araḥ] ma'nāsına. Ve bir nebāt adıdır. Ümmehāt-ı sā'irede mutlak nebāt ile müfesserdir.

أَلْتَرْشِاحُ [et-terṣih] [tef'il] vezninde) Beslemek ve terbiye eylemek ma'nāsınadır

ki bir kimsede emr-i maḥsūsa isti'dādın husūlüne sa'y eylemekten 'ibārettir; yukālu: رَشَحَ الصَّبِيَّ إِذَا رَبَّاهُ ve minhu yukālu: هُوَ يَرْشَحُ لِلْمَلِكِ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ أَي يَرْبِي وَيُوَهِّلُ لَهُ Ve

تَرْشِاحُ [terṣih] Devābb ve mevāṣiye takayyüd ve hüsn-i ri'āyet ve tīmār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَشَحَ الْمَالُ إِذَا أَحْسَنَ Ve geyik, yavrusunu doğurduğu sā'atte üzerini yalamak ma'nāsınadır; yukālu: رَشَحَتِ الطَّبِيئَةُ وَلَدَهَا إِذَا لَحَسَهُ مِنَ التَّدْوَةِ سَاعَةً وَوَلَدَهُ

أَلْتَرْشِاحُ [et-terṣuḥ] [tefa'ul] vezninde) Yavru kuvvetlenip anasıyla yürümeğe başlamak ma'nāsınadır; yukālu: تَرْشَحَ الْفَصِيلُ إِذَا قَوِيَ عَلَى الْمَسِيِّ مَعَ أُمِّهِ فَهُوَ رَاشِحٌ Zirā anası yürütmeğe terbiye ile alıştıdır.

أَلرَّاشِاحُ [er-rāṣih] Vech-i mezkūr üzere kuvvetlenip anasıyla yürümeğe başlayan yavruya denir. Ve mutlakan yer yüzünde gezen haşerāt ve ehvāma denir. Ve şol dağa ıtlāk olunur ki dibinden su reṣh edip dā'imā nem-nāk ola. Cem'î رَوَاشِحُ [revāṣih] gelir. Ve ba'zı ahcār aralıklarından ter gibi sızıp seyelān eden su sızıntısına denir. Ve

رَوَاشِحُ [revāṣih] نُغْلُ الشَّاةِ [su'lu's-ṣāt] ma'nāsınadır ki koyun kısmının memeleri uçlarında olan siğil tarzında hurde hurde zā'ideye denir.

أَلْأَرْشَاحُ [el-erṣah] [erḥ] vezninde) Be-gāyet hiddet-i zihn ü zekā vü fitnat sāhibi adama ıtlāk olunur; yukālu: هُوَ أَرْشَحُ فَوَإِذَا أَيُّ أَدْكَى

أَلْإِسْتِرْشَاحُ [el-istirṣah] Çayırın boylanıp uzamasına muntazır olmak ma'nāsınadır; yukālu: يَسْتَرِشِحُونَ الْبَقْلَ أَي يَنْتَظِرُونَ أَنْ يَطُولَ فَيَرْعَوُهُ Ve kuzu ve oğlak makülesini bü-

yütmek için takayyüd edip beslemek ma'nāsınadır; yukālu: يَسْتَرَشِحُونَ الْبُهْمَ أَيُّ يَسْتَرَشِحُونَ لِيَكْبُرَ Ve ot boylanıp neşv ü nemā bulmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا اسْتَرَشِحَ الْبُهْمَى إِذَا عَلَا وَازْتَفَعَ

المُسْتَرَشَحُ [el-musterşah] (şīn'in fethiyle) İsm-i mekândır, kuzu ve oğlak besleyecek yere denir.

[ر ص ح]

الرَّصْحُ [er-reşah] (rā'nın ve şād'ın fethiyle) İnsan ve hayvânın enselerinde iki ucunun ve kıynakların mā-beyni sık olmak ma'nāsınadır ki atta satanı dar ta'bīr olunur, gayr-i mahmūddur.

الرَّصْحُ [el-erşah] Vafı-ı mezkūr üzere olan erkeğe denir. Mü'ennesinde رَضْحَاءُ [raşhā'] denir.

[ر ض ح]

الرَّضْحُ [er-raḍḥ] (rā'nın fethi ve ḍād-ı mu'cemenin sükūnuyla) Çakıl ve çekirdek makūlesi katı nesneyi kırıp ufatmak ma'nāsınadır; yukālu: رَضِحَ الْحَصَى وَالنَّوَى رَضْحًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا كَسَرَهُ

الرَّضْحُ [et-teradḍuḥ] (tefa'ul [tefa'ul] vezninde) Ondan mutāvi'dir; yukālu: رَضِحَهُ فَتَرَضِحَ

الرَّضْحُ [er-ruḍḥ] (rā'nın zammıyla) Ondan ismdir, ufanmış çekirdeğe denir, مَرْضُوحٌ [marḍūḥ] ma'nāsına.

الرَّضِيحُ [er-raḍīḥ] (emīr [emīr] vezninde) Bu dahi مَرْضُوحٌ [marḍūḥ] ma'nāsınadır. Mü'ellifin burada الْمَرْضُوحُ kavli 'atf-ı tefsīrdir.

الرْمُضَاخُ [el-mirdāḥ] (miftāḥ [miftāḥ] vezninde) Taş ve çekirdek makūlesini kıracak taşa denir.

نَوَى الرُّضْحِ [neva'r-raḍḥ] (hōy al-medḥ) [heva'l-medḥ] vezninde) Kırmak için vurduklarında sıçrayan çekirdeklere denir.

الْإِرْتِدَاخُ [el-irtidāḥ] [ifti'al] vezninde) ÖZr dilemek ma'nāsınadır; yukālu: إِرْتَضَحَ مِنْ كَذَا إِذَا اعْتَدَرَ

[ر ف ح]

الرَّفْحُ [el-erfaḥ] (fā'yla [aşlah] vezninde) Şol boynuzlu koç ve teke makūlesine denir ki boynuzlarını aralığı açık olup ve kulaklarına doğru kıvrılıp gitmiş ola.

التَّرْفِيحُ [et-terfīḥ] (tef'īl [tef'īl] vezninde) تَرْفِي [tereffi] ma'nāsınadır ki te'eḥhül eden kimseye بِالرَّفَاءِ وَالْبَيْنِ Ya'nī "Birbiriniz ile hüsn-i imtizāc edip döllü döşlü olasız" diye du'ā eylemekten 'ibārettir; yukālu: Ve رَفِحَهُ تَرْفِيحًا إِذَا قَالَ لَهُ بِالرَّفَاءِ وَالْبَيْنِ رَفِحًا رَفًّا idi kurb-i mahrec sebebiyle hemze ḥā'ya mübeddel oldu.

[ر ق ح]

الرَّقَاخَةُ [er-raqāḥat] (rā'nın fethiyle) Kesb ve ticāret ma'nāsınadır. Kāle'ş-şāriḥ وَمِنْهُ تَلْبِيَةُ الْجَاهِلِيَّةِ جَنَّاتِكَ لِلرَّقَاخَةِ لَمْ نَأْتِ لِلرَّقَاخَةِ

الرَّقْرُقُ [et-terakḥuḥ] (tefa'ul [tefa'ul] vezninde) Emek çekip kesb ü kār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَرَقَّقَ لِعِيَالِهِ إِذَا تَكَسَّبَ

الرَّقْرُقُ [et-tarḥīḥ] (tef'īl [tef'īl] vezninde) Mālın üzerine olup ri'āyet ve islāhına kıyām ve ihtimām eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَقِّحَ مَالَهُ إِذَا أَضْلَحَهُ وَقَامَ عَلَيْهِ

الرَّقَاحِيُّ [er-raqāḥiyy] (şabāḥiyy [şabāḥiyy] vezninde) Mālī takayyüd ve ri'āyetle kemā yenbagī görüp gözeten adama denir; yukālu: هُوَ رَقَاحِيٌّ مَالٍ أَيُّ إِزَاؤُهُ

şimşek çakmak ma'nāsına isti'māl olunur;

yukālu: رَمَحَ الرِّمَاحُ إِذَا لَمَعَ

الرِّمَاحُ [er-remmah] (شَدَادٌ [šeddād] vezninde) Mızrak yapan üstāda denir; yukālu: هُوَ مِيزْرَاقٌ يَصَانِعُهُ Ve Remmāh b. Meyyāde bir şā'ir-i meşhūrdur.

الرِّمَاحَةُ [er-rimāhat] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Mızrakçılık san'atına denir.

الرِّمَاحِيُّ [er-rāmih] Mızrak sâhibine denir ki mızraklı ta'bîr olunur; yukālu: رَجُلٌ رَمِيحٌ Ve bu ism-i fâ'il-i nesebidir. Ve iki uzun boynuzu olan öküze نُورٌ رَمِيحٌ itlāk olunur.

الرِّمَاحُ [es-Simāku'r-Rāmih] (sîn'in kesriyle) Fekke ve Kaş'atu'l-Mesākîn dedikleri sūret-i şimāliyyenin ön tarafında bir kevkeb ismidir. Bunun önünde bir kevkeb dahi vardır ki onun rumhudur derler, ona binā'en Simāk-i Rāmih itlāk eylediler. Ve bu menāzilden değildir. Ve hizāsında bir kevkeb dahi vardır ki Simāk-i A'zel derler, önü boş olduğu için. Ve Simāk-i Rāmih be-gāyet humretlidir.

الرِّمَاحُ [er-rimāh] (rā'nın kesriyle) رُمَحٌ [rumh]un cem'idir ki zikr olundu. Ve 'Arablar deve kısmı pek tavlanıp semirse yāhūd nāka pek sütlü olup sağmal olsa أَخَذَتْ الإِبِلُ رِمَاحَهَا derler, gūyā ki o hālet sebebiyle sâhibini zebhden men' etmiş olur.

الرِّمَيْحُ [er-rumeyh] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Alet-i tenāsüle itlāk olunur. Ve 'asāya itlāk olunur; ve minhu yukālu: أَخَذَ فُلَانٌ رُمَيْحًا Ve Ebū Sa'd, Loqmān Ḥekīm'in künyesidir ki ibtidā 'asā isti'māl eden odur, 'alā-kavlin pek kocalığın künyesidir yāhūd Merşed b. Sa'd'ın künyesidir ki taraf-ı risāletpenāha vüfūd eden vefd-i 'Ād'ın birisidir;

pīrlüğinden 'asā isti'māl eder idi.

ذُو الرِّمَيْحِ [zu'r-rumeyh] (kezālik زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) 'Arab tavşanı envā'ından bir nev'e itlāk olunur ki ayakları uzun olur.

ذُو الرِّمَحَيْنِ [Zu'r-Rumhayn] 'Amr b. Muğire'nin lakabıdır, ayakları uzun olduğu için. Kezālik Mālik b. Rebī'a b. 'Amr'ın lakabıdır, cenklerde her eline mızrak alıp ikisini dahi kullanır idi. Ve Yezīd b. Mirdās es-Sulemī ve 'Abd b. Kaṭan nām kimselerin dahi lakablarıdır.

الأَرْمَاحُ [el-ermāh] (hemzenin fethiyle) رُمَحٌ [rumh]un cem'idir ki zikr olundu. Ve

أَرْمَاحٌ [Ermāh] Dehnā' nām mahalde sırtları kambur uzun uzadı bir niçe kum yığınlarına itlāk olunur.

رِمَاحُ الْجِنَّ [rimāhu'l-cinn] (rā'nın kesriyle) Tā'ūna itlāk olunur.

رِمَاحُ الْعُقُوبِ [rimāhu'l-'aḳreb] Akrebin kuyruğunda olan iğnelere itlāk olunur.

دَارَةُ رُمَحٍ [Dāretu Rumh] (rā'nın zammıyla) Benū Kilāb yurdunda bir mevzi'dir.

ذَاتُ رُمَحٍ [Zātu Rumh] O mevzi'in lakabıdır.

رُمَاحٌ [Rumāh] (غُرَابٌ [gūrāb] vezninde) Bir mevzi'dir.

عُبَيْدُ الرِّمَاحِ ['Ubeydu'r-Rimāh] ve

بِلَالُ الرِّمَاحِ [Bilāl er-Rimāh] İki recülün lakablarıdır.

مُلَاعِبُ الرِّمَاحِ [Mulā'ibu'r-Rimāh] Şüc'ān-ı 'Arabdan 'Āmir b. Mālik b. Ca'fer'in lakabıdır ki مُلَاعِبُ الْأَسِنَّةِ [Mulā'ibu'l-Esinnet] demekle müte'āreftir. Lebīd-i Şā'ir'in mersiyesinde ya'nī işbu: "لَوْ أَنَّ حَيًّا أَدْرَكَهُ مُلَاعِبُ الرِّمَاحِ" beytinde kâfiye için مُلَاعِبُ الرِّمَاحِ 'unvāniyla nazm eylemiştir.

الرَّمَاخَةُ [er-remmāhat] [جَمَّازَةٌ] [cemmāzet] vezninde) Oku şiddetle atılan sulb ve metīn yaya itlāk olunur; yukālu: قَوْسٌ رَمَاخَةٌ أَي شَدِيدَةُ الدَّفْعِ

إِبْنُ رُمَحٍ [İbn Rumḥ] Huzeyl kabilesinden bir adamdır.

ذَاتُ الرِّمَاحِ [Zātu'r-Rimāḥ] Ḍabbe kabilesinde bir kısırak adıdır ki bir nesneden ürküp belinlediği vakte ehl-i kabîle birbirine ganāyim zuhuruyla müjde ederler idi.

[ر ح ن]

الرَّنْحُ [er-renḥ] (rā'nın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Baş dönmek ma'nāsınadır; tekūlu: أَخَذَنِي الرَّنْحُ أَي الدُّوَارُ Ve küçük serçe kuşu tarzında şol nesneye denir ki başın dimāğında olur ve o dimāğdan ayrıca gibi olur.

الْمَرْنَحَةُ [el-merneḥat] [مَذْبَحَةٌ] [mezbaḥat] vezninde) Geminin göğüsüne denir, sadru's-sefine ma'nāsına.

التَّرْنُحُ [et-terennuḥ] [تَفْعُلٌ] [tefa'ul] vezninde) Mestlikten yāhūd gayrı 'arızadan yemīn ve şimāle temāyül ederek ve poca vurarak yürümek ma'nāsınadır; yukālu: Ve تَرْنُحُ الرَّجُلُ إِذَا تَمَائَلُ سَكْرًا أَوْ غَيْرَهُ yukālu: تَرْنُحُ الشَّرَابِ إِذَا تَمَرَّرَ

الْإِرْتِنَاحُ [el-irtināḥ] [إِفْتِعَالٌ] [ifti'āl] vezninde) ile تَرْنُحُ [terannuḥ] ile ma'nā-yı evvelde mürādifdir.

التَّرْنِيحُ [et-ternih] [تَفْعِيلٌ] [tef'iil] vezninde) Bir nesne üzere baygın gibi kapanıp düşmek yāhūd bayılıp bī-hod olmak yāhūd kemiklerine vehn ve hālel gelmekle sarhoş gibi vücūdunu tutamayıp iki tarafa temāyül ederek yürümek ma'nāsınadır;

yukālu: رُنِحَ عَلَيْهِ تَرْنِيحًا عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا غَشِيَ عَلَيْهِ أَوْ اغْتَرَاهُ وَهُنَّ فِي عِظَامِهِ فُتْمَائِلٌ

الْمُرْنِيحُ [el-murannah] [مُعْظَمٌ] [mu'azzam] vezninde) Zikr olunan 'arıza-i 'ternih [ternih] e mübtelā kimseye denir. Ve 'ūd ağacının pek atyeb ve a'lāsına denir.

[ر ن ح ج]

التَّرْنُجُحُ [et-terencuḥ] [تَدَخْرُجٌ] [tedaḥruc] vezninde) Ağızda bir sözü döndürmek ma'nāsınadır ki izhār eylemeyip ağız içre idāre eylemekten 'ibārettir ki mırıldamak olacaktır; yukālu: تَرْنُجُحُ الرَّجُلِ إِذَا أَدَارَ الْكَلَامَ فِي فِيهِ

[ر و ح]

الرُّوحُ [er-rūḥ] (rā'nın zammıyla) Mā-bihi hayātu'l-enfūs ya'nī mādde-i hayāt olan vedī'a-i ilāhiyyeye denir ki cān ta'bīr olunur ve hukemā ona نَفْسٌ [nafs] itlāk ederler. Ve رُوحٌ [rūḥ] lafzı müzekkerdir, نَفْسٌ [nafs] i'tibāryla mü'ennes dahi olur.

Mütercim der ki رُوحٌ [rūḥ] ma'nā-yı ātīden me'hūzdu; 'inde'l-mütেকellimīn bir cism-i latif ve şeffāftır ki bi'z-zāt zindedir, bedene sirāyeti gül-ābın güle sirāyeti gibidir deyip hubūt u 'urūc ve berzahta terreddüd eylemesiyle ihticāc ederler. Ve niçeleri rūḥ, 'arazdan ve o hayāttan 'ibārettir ki beden onun vücūduyla hayy olur derler. Ve felāsife ve ekser-i sūfiyye derler ki rūḥ, cism ve 'araz değıldir, bi-nefsihi kā'im bir cevher-i mücerreddir, mühehayyiz değıldir; tedbīr ve tahrīk gibi tasarufla bedene ta'alluk eder, dāhil ve hāric dahi değıldir. Ve 'inde'l-etubbā' rūḥ, demden 'ibārettir, *Me'tālib-i 'Āliye-i İmām-ı Rāzī*'de, husūsan Suyūtī merhūmun *Rūḥ* risālesinde mebsūtuttur. İntehā. Ve

رُوح [rūḥ] Qur'an-ı 'azîmü's-şāna itlāk ve vahy-i ilāhîye itlāk olunur. Ve Cibrîl-i emîn'e itlāk olunur; جبريلُ [er-rūḥ] ile [Cibrîl] hem-şümârdır. Ve Hazret-i 'İsâ'ya itlāk olunur. Ve nefh ma'nâsınadır ki nefes ile üfürmek ve üflemeğdir. Ve emr-i nübüvve dahi rūḥ itlāk olunur, bā'is-i hayât-ı rūḥānî olduğu için. Ve Hazret-i Rabbü'l-'âlemînin hükm ve emrine itlāk olunur. Ve رُوح [Rūḥ] bir melek ismidir ki yüzü insân yüzü ve cesedi melâ'ike sûretindedir. Mü'ellifin *Başâ'ir*'de beyânına göre rûhun hakîkati bir latife-i rabbâniyye ve 'anâsır-ı 'âlem-i 'ulvîden bir 'unsur-ı şerîftir ki meded-i ilâhî ile 'âlem-i süflîye muttasıl ve derecât-ı hayvânât ve tefâvüt-i hâlât hasebiyle hayvân kısmına müte'allik olur ve insân nev'î sûrette ve ma'nâ ve sıfatta ekme-i cins-i hayvân olmakla ona muttasıl olan rûh efdal-i ervâh olur. Ve o latîfenin hakîkatine vukûf tavr-ı 'ukûl-i beşeriyyenin mâ-verâsıdır. Nihâyet 'avârız mümeyyizesiyle idrâk hadd-i imkândadır. Ve üç nev' ile mütenevvi'dir: Hayvânî ve tabî'î ve nefsanîdir.

Rûh-ı hayvânînin merkezi kalbdır ve tabî'înin merkezi dem ve nefsanînin merkezi dimâğdır. Ve Rûh-ı hayvânî cemî-i a'zâya şerâyîn dedikleri 'urûk-ı davârib vâsıtasıyla vâsıl olur. Ve rûh-ı tabî'î etrâf-ı bedene evride vâsıtasıyla vâsıl olur. Ve nefsanî tepeden kademe kadar a'sâb vâsıtasıyla menşûr olur. Ve rûh-ı hayvânînin semeresi hayât ve rāhâttr. Ve tabî'înin kuvvet ve kudrettir. Ve nefsanînin hiss ve harekettir. İntehâ.

الرُّوح [er-revḥ] (râ'nın fethi ve vāv'ın sükûnuyla) Rāhat ve āsāyiş ma'nâsınadır.

Ve rahmet ma'nâsınadır ve minhu kav-luhu ta'alā: ﴿لَا تَيَأْسُوا مِنْ رُوحِ اللَّهِ﴾ أَي مِنْ رَحْمَتِهِ Ve serîn ve mülâyim esen rüzgârın vücûda dokundukta verdiği serinliğe ve safâ vü inbisâta denir; tekûlu: وَجَدْتُ رُوحَ الشَّمَالِ أَي بَرَدَ نَسِيمَهَا

الرُّوح [er-revah] (fethateynle) Bol olmak ma'nâsınadır; yukâlu: رُوحَ الشَّيْءِ رَوْحًا مِنْ رَابِعِ الْأَبْوَابِ إِذَا وَسِعَ Ve hâssaten ayakların aralığı bol olmak ki apşak olmak ta'bîr olunur. Ve ökçeler birbirine karîb ola, lâkin bu فَحَّحَ [faḥac] dedikleri apşaklıktan dündür ki o me'âyibdendir ve bu cüz'icedir. O adama أَرَوْحَ [ervah] denir ki vasftır. Ve "كَانَ عُمَرُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَرَوْحًا" Ve

رُوح [revah] رَائِحَ [rā'iḥ] kelimesinden cem' olur, حَادِمَ [ḥādîm] ve حَادِمَ [ḥadem] gibi. Ve perâkende uçan kuşlara, 'alâ-kavlin akşam hemgâmında yuvalarına ric'at eden kuşlara itlāk olunur.

الرُّوحَانِي [er-revḥānî] (râ'nın fethi ve vāv'ın sükûnuyla) Bād-ı nesîm uğrağı olan yāhūd rāhat ve āsāyişli olan hoş ve dil-keş makāma denir ki رُوحًا [revḥa] mensûbdur; elif ve nûn tagyîr-i nesebdir, mübālagayı mutazammındır; yukâlu: مَكَانٌ رُوحَانِيٌّ أَي طَيِّبٌ

الرُّوحَانِي [er-rūḥāniyy] (râ'nın zammıy-la) Kendide rûh ve hayât olan şey'dir ki cānlı demektir, رُوحًا [rūḥ] mensûbdur. Ve melâ'ikeye ve cinn tâ'ifesine nisbette kezâlik رُوحَانِيٌّ [rūḥāniyy] denir, bilâ-cesed rûh oldukları için ki cismānî mukâbilidir. Cem' رُوحَانِيُّونَ [rūḥāniyyūn] gelir.

الرِّيح [er-rîḥ] (râ'nın kesriyle) Yele denir ki havâ-yı müteharrikeden 'ibârettir, Fârisîde bād ve Türkîde yel derler. Cem' أَرْوَاحٌ [ervāḥ] gelir, vāv ile ve أَرْيَاحٌ [eryāḥ] gelir,

yā'yla ve رِيَاخ [riyāḥ] gelir ve رِيح [riyah] gelir, عَبْتٌ [‘ineb] vezninde ve cem‘ü'l-cem‘i أَرَايِحُ [erāvīḥ] ve أَرَايِحُ [erāyīḥ] gelir.

Şāriḥ der ki aslı رُوْح [rivḥ] idi, vāv'ın mā-kabli meksūr olmakla yā'ya kalb olundu. Ve Kur‘ān-ı kerīm'in kavā'idindendir ki رِيْح [rīḥ] müfreden şedā'id ve ‘ukübātta ve رِيَاخ [riyāḥ] cem‘an letā'if ve in‘āmātta vārid olmuştur. ‘ādetā rīḥ-i vāhīde muzır ve mühlük olup riyāḥ-ı müte‘addidenin hūbūbu mūcib-i itidāl olduğu için. Kezālik helāk olan ümem-i sālīfe rīḥ-i vāhīde ile tebāḥ oldular. Ve minhu'l-hadīsu kāne ‘aleyhi's-selām yekūlu izā hāceti'r-rīḥu: **اللَّهُمَّ اجْعَلْهَا رِيَاخًا وَلَا تَجْعَلْهَا رِيْحًا** Ve ammā kavluhu ta‘ālā: **اللَّهُ الَّذِي يُزِيلُ الرِّيحَ فَتُثِيرُ سَحَابًا** فَأَلْفَطَهُ فِيهِ الرِّحْمَةَ وَقَرِئَ بِلَفْظِ الْجَنَعِ وَهُوَ الْأَصْح

رِيْح [rīḥ] İsti‘āre vechiyle galebe ve kuvvet ve rahmet ve nusret ve devlet ma'nalarına isti‘māl olunur. Ve hoş ve tayyib şey'e itlāk olunur. Ve kokuya denir, رَائِحَةٌ [rā'iḥat] ma'nāsına. Ve

رِيْح [rīḥ] Masdar olur, gün yā gece pek rüzgārlı olmak ma'nāsına; yukālu: رَاِحَ الْيَوْمُ Lākin يَرَاِحُ رِيْحًا مِنْ الْبَابِ الرَّايحِ إِذَا اشْتَدَّتْ رِيْحُهُ رَاِحَ يَرَاِحُ رُوْحًا ümmehātta رَاِحَ رُوْحًا ‘unvānında müsebbettir.

الرَّوَاِح [er-rāḥ] Rüzgārı şedid ve tūfānlı güne denir; yukālu: يَوْمٌ رَاِحٌ أَيُّ شَدِيدِ الرِّيحِ Bunun aslı رَاِيْح [rā'iḥ] idi, kalb ve ibdalle رَاِح [rāḥ] denmiştir. Niteki هَايِرٌ [hā'ir] kelimesinde هَاِر [hār] denir.

الرَّيِيْح [er-reyyiḥ] كَيْسٌ [keyyis] vezninde) Hoş ve mülāyim rüzgārlı güne denir; yukālu: يَوْمٌ رِيْحٌ أَيُّ طَيِّبِ الرِّيحِ

الرَّوْض [er-revḥ] (rā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Rāḥat ve rahmet ma'nālarıdır

ki zikr olundu. Ve

رَوْض [revḥ] Masdar olur, bir nesneye yel dokunmak ma'nāsınadır; yukālu: رَاِحَتْ وَرِيْحُ الشَّيْءِ تَرَاِحُهُ رُوْحًا مِنْ الْبَابِ الرَّايحِ إِذَا أَصَابَتْهُ رِيْحٌ الْعَدِيْرُ عَلَى بِنَاءِ الْمَفْعُولِ إِذَا أَصَابَتْهُ الرِّيحُ Ve rīḥ bulmak ma'nāsınadır ki yukālu: رَاِحَ وَرِيْحٌ الشَّجَرُ إِذَا وَجَدَ الرِّيحَ Ve rüzgāra girmek ya'nī rüzgārlı yere varmak ‘alā-kavlin rüzgār dokunmakla helāk olmak ma'nāsınadır; yukālu: رِيْحَ الْقَوْمِ عَلَى بِنَاءِ الْمَفْعُولِ إِذَا دَخَلُوا فِي الرِّيحِ أَوْ أَصَابَتْهُمْ فَجَاَحَتْهُمْ

الرَّايحة [el-irāḥat] (hemzenin kesriyle) Bu dahi rüzgāra girmek ma'nāsınadır; yukālu: رَاِحَ الْقَوْمُ إِذَا دَخَلُوا فِي الرِّيحِ Ve bir kimseyi rāḥat ve āsūde kılmak ma'nāsınadır; yukālu: رَاِحَ اللهُ الْعَبْدَ إِذَا أُدْخِلَهُ فِي الرَّايحةِ Ve hak sāhibine hak ve matlūbunu red ve edā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَاِحَ فُلَانٌ عَلَى فُلَانٍ حَقَّهُ إِذَا رَدَّهُ عَلَيْهِ وَيُقَالُ أَرُوْحَ عَلَى الْأَضْلِ رَاِحَ الْإِبِلَ إِذَا رَدَّهَا إِلَى رَاِحَ الْمَرَاِحِ بَضْمَ الْمِيمِ Ve bir nesne ta'āffūn edip kokmak ma'nāsınadır; yukālu: رَاِحَ الْمَاءُ وَرَاِحَ الْإِبِلَ إِذَا رَدَّهَا إِلَى رَاِحَ فُلَانٌ إِذَا مَاتَ Ve soluk almak ma'nāsınadır; yukālu: رَاِحَ الرَّجُلُ إِذَا تَنَفَّسَ Ve yorulup fūrū-mānde olduktan sonra dinlenip rāḥat ve āsūde olmak ma'nāsınadır; yukālu: رَاِحَ الرَّجُلُ إِذَا رَجَعَتْ بِيْرِ شَيْءٍ إِلَيْهِ نَفْسُهُ بَعْدَ الْإِغْيَاءِ وَصَارَ ذَا رَاِحَةٍ رَاِحَ الصَّيْدَ إِذَا وَجَدَ رِيْحَهُ وَرَاِحَ الْإِنْسِيَّ وَيُقَالُ أَرُوْحَ عَلَى الْأَضْلِ

الرَّايحة [er-rā'iḥat] Kokuya denir. Ve kana itlāk olunur; yukālu: مَا فِي وَجْهِهِ رَائِحَةٌ أَيُّ دَمٌ Ve akşama karīb yuvalarına ve yataklarına ric‘at eden kuşlara ve develere itlāk olunur. Ve ba‘de'z-zevāl yağın yağmura

ıtlāk olunur. Ve

رَائِحَةٌ [rā'ihāt] Masdar olur, fā'ilet vezninde, deve kısmı akşam vakti yatağına dönmek ma'nāsınadır; yukālu: رَاحَتِ الْإِبِلِ تَرَاخُ رَائِحَةٌ

الرَّيْحَانُ [er-reyhān] (rā'nın fethiyle) Fesleğin ta'bīr olunan hoş-bū nebāta denir, 'alā-kavlin mutlakan hoş-bū olan nebāta yāhūd uçlarına yāhūd yapraklarına denir ki mahall-i rāyihādır. Ve veledde ıtlāk olunur. Ve rızk ve ma'ışete ıtlāk olunur. Ve minhu kavluhum: "سُبْحَانَ اللَّهِ وَرَيْحَانَهُ" Burada رَيْحَانٌ [reyhān] rızk ma'nāsınadır; وَأَسْأَلُ اللَّهَ رِزْقَهُ sebkindedir. Mü'ellifin اشْتَرَزَأَهُ أَي كَافِلِيهِ kavli su'āl fi'linin takdīrine işārettir. Ve burada masdar-ı evvel gayr-i mutasarrıf ve mansūbdur ve masdar-ı sānī ma'tūftur. Gerçi ba'zılar سُبْحَانَ lafzının ism-i masdariyyetine zāhib oldular. Ve

رَيْحَانِيَّوْنٌ [Reyhāniyyūn] Bir niçe muhaddisīn-i kirāmdır ki bunlardır: Muḥammed b. 'Abdulvehhāb ve 'Abdulmuḥsin b. Aḥmed el-Ġazālī ve 'Alī b. 'Ubeyde el-Mütekelim el-Muşannif ve İshāk b. İbrāhīm ve Zekeriyā b. 'Alī ve 'Alī b. 'Abdusselām er-Reyhāniyyūn 'aleyhimu'r-rahmet. Ve

رَيْحَانٌ [reyhān] اِسْتِرْزَأَ [istirzāk] ma'nāsına isti'māl olunur; yekūlūne: سُبْحَانَ اللَّهِ وَرَيْحَانَهُ نَضْبُوهُمَا عَلَى الْمَضْدَرِ يُرِيدُونَ تَنْزِيهَا لَهُ تَعَالَى وَاسْتِرْزَأَا وَهُوَ عِنْدَ سَبِيئَتِهِ مِنَ الْأَسْمَاءِ الْمُضَوَّغَةِ مَوَاضِعَ الْمَضَادِرِ **الرَّيْحَانَةُ** [er-reyhānet] (hā'yla) [ḥanvet] ismidir ki Fārisīde āzeryūn dedikleri şükūfenin yabanī nev'idir. Ve bir tutam fesleğene denir.

الرَّاحُ [er-rāḥ] Bādeye denir, حَمْرٌ [ḥamr] ma'nāsına. Ve sürür ve şādī ma'nāsınadır;

فَقَدْتُ رَاحِي فِي الشَّبَابِ أَي اِزْتِيَاجِي وَسُورِي tekūlu: Ve **رَاحَةٌ** [rāḥat]tan cem'-i cinsī olur ki el ayasına denir, كَفٌّ [keff] ma'nāsına, niteki cem'inde رَاحَاتٌ [rāḥāt] denir. 'Arablar, "filānı bir nesneye mālīk olmadığı hālde bırakıp geldim" diyecek yerde تَرَكْتُهُ عَلَى "تَرَكْتُهُ عَلَى" derler. Ve

رَاحٌ [rāḥ] Bāriz ve hem-vār olan yerlere ıtlāk olunur ki nebātī çok inbāt eder ola, bunun da müfredi رَاحَةٌ [rāḥat]tır.

الرَّوَاخَةُ [er-rāḥat] (hā'yla) رَاحٌ [rāḥ]ın müfredidir ki zikr olundu. Ve

رَاحَةٌ [rāḥat] Geline denir عِرْسٌ [irs] ma'nāsına. Ve avluya denir, sāha gibi. Ve esvāb bükümüne denir; tekūlu: اِطْوِهِ عَلَى رَاحَتِهِ أَي طَيِّبِهِ الْأَوَّلُ

رَاحَةٌ [Rāḥat] Yemen'de bir mevzi' adıdır. Ve Ḥaraḍ kurbünde bir mevzi' ve Ḥuzā'a bilādında bir mevzi' adıdır. Onda bir vak'ca olmakla رَاحَةٌ [yevmu rāḥat] ma'rūftur. Ve

رَاحَةٌ [rāḥat] Masdar olur, kerīm ve sehī adam āhere ihsān eylediği için safālanıp şevk ile cünbüş ve neşātlanmak ma'nāsınadır; yukālu: رَاحَ فُلَانٌ لِلْمَعْرُوفِ أَي الْإِحْسَانَ يَرَاخُ رَاحَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَخَذْتَهُ لَهُ فِي السَّاعَةِ الْأُولَى فَكَأَنَّمَا قَرَّبَ بَدَنَهُ وَمَنْ رَاحَ فِي السَّاعَةِ الثَّانِيَةِ "الْحَدِيثُ، لَمْ يُرِدْ رَوَاخَ النَّهَارِ بَلِ الْمُرَادُ حَفٌّ اِسْتِرْزَأَ" **رَوَاخٌ** [revāḥ] mutlak gitmek ma'nāsına da isti'māl olunmakla burada o ma'nāda dahi be-cādır. Ve

رَاحَةٌ [rāḥat] At aygırılmak ma'nāsına gelir; yukālu: رَاحَ الْفَرَسُ يَرَاخُ رَاحَةً إِذَا صَارَ جِصَانًا أَي فَحَلًا Ve ağaç yaprak yarmak ma'nāsınadır

ki yaprakları görünmeğe başlamaktan 'ibârettir; yukālu: رَاحَ الشَّجَرُ إِذَا تَفَطَّرَ بِوَرَقِي Ve bir şey'in rāyihasını almak ma'nāsınadır; yukālu: رَاحَ الشَّيْءُ يَرِيحُهُ وَيَرَاخُهُ إِذَا وَجَدَ رِيحَهُ Ve bir kimseden 'atiyye ve ihsāna nā'il olmak ma'nāsınadır; yukālu: رَاحَ مِنْكَ مَعْرُوفًا إِذَا نَالَهُ Ve

رَاحَةٌ [rāḥat] [revīḥat] [revīḥat] ma'nāsına, gelir, ke-mā se-yuzkeru.

الْمُرَاهُ [el-murāḥ] (mīm'in zammıyla) [irāḥat]ten ism-i mekândır, vezni mu'aldir, deve ve koyun makûlesinin geceye mahsûs yatağına denir.

الرَّيَاحُ [er-reyāḥ] [seḥāb] [seḥāb] vezninde) Bādeye denir, رَاحٌ [rāḥ] gibi; yukālu: شَرِبَ الرَّاحُ وَالرَّيَاحُ أَبِي الْخَمْرِ

التَّرْوِخُ [et-terevvuḥ] [təfā'ul] vezninde) Nebāt neşv ü nemā bulmak ma'nāsınadır; yukālu: تَرَوَّخَ التَّبْتُ إِذَا طَالَ Ve su karībinde olan nesneden rāyihā bağlamak ma'nāsınadır; yukālu: تَرَوَّخَ الْمَاءُ إِذَا أَخَذَ رِيحَ غَيْرِهِ لِقُرْبِهِ Ve رَوَّاحٌ [revāḥ] vaktinde yola gitmek yāhūd bir iş işlemek ma'nāsınadır; tekülü: تَرَوَّخْنَا أَيْ سَرْنَا فِي الرِّوَاخِ أَوْ عَمَلْنَا فِيهِ ve tekülü: تَرَوَّخْتُهُمْ أَيْ ذَهَبْتُ إِلَيْهِمْ رَوَّاحًا

التَّرْوِيحَةُ [et-tervīḥat] [teslīmet] [teslīmet] vezninde) Leyālī-i ramāzana mahsûs terāvīḥ namāzının her dört rek'atine itlāk olunur. Ve bu رَاحَةٌ [rāḥat] kelimesinden tef'ilettir ki merre-i vāhidedir, niteki teslīme selāmdan tef'ilettir; teslīmeteyn beyninde bir mikdār ārām veistirāhat olunmakla tesmiye olunmuştur, itlākāt-ı şer'iyyedendir.

الْإِسْتِرْوَاخُ [el-istirvāḥ] (aslı üzere) ve

الْإِسْتِرَاخَةُ [el-istirāḥat] Rāhatlanmak ma'nāsınadır; yukālu: اسْتَرَوَّخَ الرَّجُلُ واسْتَرَاخَ إِذَا وَجَدَ الرَّاحَةَ Ve

الْإِسْتِرْوَاخُ [istirvāḥ] Rāyihāsını almak için bir nesneyi şiddetle koklamak ma'nāsınadır; yukālu: اسْتَرَوَّخَ الشَّيْءَ إِذَا تَشَمَّمَهُ Ve bir kimseye yā bir nesneye yakılıp kemāliyle me'nūs olup onunla ülfet ve ārām eylemek ma'nāsınadır; yukālu: اسْتَرَوَّخَ إِلَيْهِ إِذَا اسْتَنَمَّ يَغْنِي سَكَنَ إِلَيْهِ

الْإِرْتِيَاخُ [el-irtiyāḥ] [ifti'āl] vezninde) Sürür ve neşāt ve inbisāt ma'nāsınadır; yukālu: إِزْتَاخَ بِهِ إِذَا سُرَّ وَنَشِطَ Ve rahmet ma'nāsınadır; ve yukālu: إِزْتَاخَ اللَّهُ لَهُ بِرَحْمَتِهِ أَيْ أَنْقَذَهُ مِنَ الْبَلِيَّةِ

الْمُرْتَاخُ [el-murtāḥ] (mīm'in zammıyla) Yarış atlarının beşincisine denir ki on re's olur: مُسَلِّي [muşallī], مُجَلِّي [mucellī], مُسَلِّي [musellī], مُرْتَاخُ [murtāḥ], تَالِي [tālī], عَاظِفٌ [ātif], مُؤَمِّلٌ [mu'emmil], حَظِيئِي [ḥazīyyi], لَطِيمٌ [laṭīm], سُكَيْتٌ [sukeyt]tir. Ve

مُرْتَاخٌ [Murtāḥ] Ḳaysu'l-Cuyūş el-Cedelī nām kimsenin feresi ismidir.

الْمُرَاوَاخَةُ [el-murāvaḥat] [mufā'alet] vezninde) İki işi münāvebe ile ya'nī bir kerre birini, bir kerre dīgerini işlemek ma'nāsınadır ki gūyā birine intikāl eyledikte o birini rāhat eylemiş olur; yukālu: رَاوَّخَ بَيْنَ الْعَمَلَيْنِ إِذَا عَمِلَ هَذَا مَرَّةً وَهَذَا مَرَّةً Ve kıyāmda gāḥ bir ayak ve gāḥ öbür ayak üzere dayanıp durmak ma'nāsınadır ki her birinde dīgerini tervīḥ eylemiş olur; yukālu: رَاوَّخَ بَيْنَ الرَّجُلَيْنِ إِذَا فَامَ عَلَى كُلِّ وَاحِدَةٍ مِنْهُمَا مَرَّةً Ve

مُرَاوَاخَةُ بَيْنَ الْجَنْبَيْنِ [murāvaḥat beyne'l-cenbeyn] Yatakta gāḥ bir yanı ve gāḥ öbür yanı üzere dönüp yatmaktan 'ibârettir; yukālu: رَاوَّخَ بَيْنَ الْجَنْبَيْنِ إِذَا انْقَلَبَ مِنْ جَنْبٍ إِلَى جَنْبٍ

الْمَرْوَحَةُ [el-merveḥat] [merḥamet] vezninde) Çöl, beyābāna itlāk olunur, مَرَاةٌ

[mefāzet] gibi, tefe²üle mebnīdir. Ve şol yere denir ki onda her taraflı rüzgār eser ola, Fāriside bād-hīz ve bād-gīs denir.

الْمِرْوَحَةُ [el-mirveḥat] [مِكْنَسَةٌ] [mikneset] vezninde) İsm-i ālettir, yelpazeye denir, مزوَح [mirvaḥ] dahi denir hā'sız.

الرَّوَّاحُ [er-revāḥ] ve

الرَّوَّاحَةُ [er-revāḥat] (rā'ların fethiyle) ve

الرَّوَّاحَةُ [er-rāḥat] ve

الْمُرَايَاةُ [el-murāyahat] (mīm'in zammıyla) ve

الرَّوِيحَةُ [er-revīḥat] [سَفِينَةٌ] [sefīnet] vezninde) Şey²-i mechüle yakīn ve ıttılāc tahsīlinden nāşī sürür ve neşāt bulmağa denir. Mü'ellifin serdi ve şārihin beyānı üzere bunlar ism-i masdarlardır. Lākin مُرَايَاةُ [murāyahat] mufā'ale olmakla zāhiren ism olarak müsta'meldir. Ve رَوَّاح [revāḥ] ve رُوَّاح [ru'ūḥ] فُعُوذُ [ku'ūd] vezninde ve رَاَح [rāḥ] ve رِيَاةُ [riyahat] كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde ondan masdarlardır; yukālu: رَاَحٌ لَذَلِكَ لِأَمْرِ يَرَاَحُ رَوَّاحًا وَرُوَّاحًا وَرَاَحًا Ve رِيَاةٌ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَشْرَفَ لَهُ وَفَرِحَ

رَوَّاح [revāḥ] Akşam vaktine, 'alā-kavlin geceye kadar vakte denir ve tekūlu: رُحْنَا ke-mā zükire; ve yukālu: خَرَجُوا بِرِيَاحٍ مِنَ الْعَيْشِيِّ وَرَوَّاحٍ وَأَرَوَّاحٍ Ve أَيُّ بَأْوَلٍ

رَوَّاح [revāḥ] رَوَّاح [revḥ] gibi vakt-i mezbūrede bir yere gitmek ma'nāsınadır; tekūlu: رُحْتُ الْقَوْمَ وَإِلَيْهِمْ وَعِنْدَهُمْ رُوَّاحًا وَرَوَّاحًا Ve أَيُّ ذَهَبْتُ إِلَيْهِمْ رَوَّاحًا أَفْعَلُهُ فِي سَرَّاحٍ وَرَوَّاحٍ derler, فِي سَهْوَلَةٍ, ma'nāsına.

التَّرْوِيحُ [et-tervīḥ] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) Bu dahi ba'de'z-zevāl bir yere gitmek ma'nāsına; yukālu: رَوَّحْتُهُمْ تَرْوِيحًا أَيُّ ذَهَبْتُ

إِلَيْهِمْ رَوَّاحًا

الرَّوَّاحِ [er-revā'ih] [رَائِحَةٌ] [rā'ihāt]ın cem'idir ki kokuya denir, gerek hoş ve gerek nā-hoş olsun. Ve رَوَّاح [revāḥ] vaktinde yağān yağmura ıtlāk olunur.

الرَّيِيحَةُ [er-reyyihāt] [كَيْيِسَةٌ] [keyyiset] vezninde) ve

الرَّيِيحَةُ [er-rīḥat] [حَيْلَةٌ] [hīlet] vezninde) Meşe ağaçlarının diplerinde sene-i māziyeden kalmış nebāta yāhūd yağmursuz hemān bürüdet-i havā ile nābit olan nebāta denir.

الرَّوَّحَاءُ [er-Revḥā'] [صَحْرَاءٌ] [ṣaḥrā'] vezninde) Beyne'l-Ḥaremeyn bir mevzi' adıdır ki Medīne'ye otuz yāhūd kırk mīl mesāfedir. Ve Raḥbe-i Şām kazāsında bir karye adıdır. Ve Bağdād garbīsinde nehr-i 'Īsā a'mālinden bir karyedir. Ve

رَوَّحَاءُ [revḥā'] Ka'rı azca yayvan çanağa ve kavataya denir; yukālu: فَضَعَةُ رَوَّحَاءٍ أَيُّ قَرِيْبَةُ الْقَعْرِ

رَوَّاحَةٌ [Revāḥat] [سَحَابَةٌ] [seḥābet] vezninde) Esāmīdendir: 'Abdullāh b. Revāḥa ashābandandır.

بَنُو رَوَّاحَةٍ [Benū Revāḥat] 'Arabdan bir batndır.

أَبُو رَوِيحَةٍ [Ebū Ruveyḥat] [جُهَيْنَةُ] [cuheyne] vezninde) Bilāl-i Ḥabeşī radiyallāhu 'anhu hazretlerinin bi'l-mu'āḥat kardeşidir.

رَوَّاح [Revḥ] [مَدْحٌ] [medḥ] vezninde) Bir recūl adıdır.

الرَّوَّحَانُ [er-Revḥān] [سَحْبَانٌ] [saḥbān] vezninde) Benū Sa'd bilādında bir mevzi'dir.

رَوَّحَانُ [Reveḥān] (feteḥātla) Bir mevzi'dir.

الرَّوَّحَةُ [er-revḥat] [دَوَّحَةٌ] [devḥat] vezninde) Serin ve hoş-havā geceye denir; yukālu: لَيْلَةٌ رَوَّحَةٌ أَيُّ طَيِّبَةٌ

الأَرْوَاحُ [el-ervah] ve

الأَرْيَاحُ [el-eryah] [أَوْسَعُ [evsa^c] vezninde) Bol şey'e itlāk olunur; yukālu: مَحْمُولٌ أَرْوَاحٌ وَأَرْيَاحٌ أَيْ وَاسِعٌ

الإِرْتِوَاخُ [el-irtivāḥ] [إِفْتِئَالٌ [ifti'āl] vezninde) Münāvebe ile işlemek ma'nāsınadır; yukālu: هُمَا يَزْتَوِخَانِ عَمَلًا أَيْ يَتَعَاقَبَانِيهِ

رُوحِيْنٌ [Rūhīn] (rā'nın zammıyla) Şām'da Cebelu Lübnān kurbünde bir karyedir, dibinde Quss b. Sā'ide'nin kabri vardır.

الرِّيَاحِيَّةُ [er-Riyāhiyyet] (rā'nın kesriyle) Vāsiṭ kazasında bir karyedir.

رِيَاخٌ [Riyāḥ] [كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Esāmīdendir: Riyāḥ b. el-Ḥārīṣ tābi'ındendir. Ve Riyāḥ b. 'Ubeyd el-Bāhili ve Riyāḥ b. 'Ubeyde el-Kūfi muhaddislerdir. Meşāhīr-i muhaddisīnden Şābit el-Bunānī mu'āsırlarıdır. Ve Riyāḥ b. Yerbū^c bir kabile pederidir. Ve Fārūḳ -ı a'zām radiyallāhu 'anhu hazretlerinin ceddı ismidir. Ve Bureyde b. el-Ḥuşayb ve Cerhed Eslemī nām kimselerin cedleri ismidir. Müslim b. Riyāḥ ashābdandır. Ve tābi'inden bir zāt adıdır. Ve İsmā'īl b. Riyāḥ ve 'Ubeyde b. Riyāḥ ve 'Abīd b. Riyāḥ ve 'Ömer b. 'Ömer Riyāḥ el-Başrī ve el-Ḥiyār ve Mūsā ibnā Riyāḥ ve Ebū Riyāḥ Maṣşūr b. 'Abdulhamīd muhaddislerdir. Ve Riyāḥ b. er-Rebī^c el-Esedī ve Riyāḥ b. 'Amr el-'Absī ve eş-Şavāb el-Ḳaysī ve Ziyād b. Riyāḥ et-Tābi'ī ismlerinde ba'zı muhaddisīni bā-yı muvahhade ile zabt eylediler. Ve İmām Buḥārī ve Müslim *Şahih*'lerinde Ziyād b. Riyāḥ'dan gayri mezkūr değildir ve hemān eşrātu's-sā'at hakkında Ebū Hureyre'den bir hadīs rivāyet eylemiştir. Ve İmām Buḥārī *Tārīh*'inde bā-yı muvahhade ile hikāyet

eylemiştir. Ve 'İmrān b. Riyāḥ el-Kūfi ve Ziyād b. Riyāḥ el-Başrī ve Ḳāḍī-i Başra Aḥmed b. Riyāḥ ve İmām Mālik şeyhi Riyāḥ b. 'Osmān ve Sāhib-i 'İkrime b. 'Ammār olan 'Abdullāh b. Riyāḥ bunlarda dahi ihtilāf olunup ba'zılar bā-yı muvahhade ile zabt eylediler. Ve Seyyār b. Selāme ve İbn Ebi'l-'Avvām ve Ebu'l-'Āliye er-Riyāhiyyūn muhaddislerdir; zann ederim ki Temīm'den bir batn olan Riyāḥ'a mensūblardır.

رُؤْيَحَانٌ [Ruveyhān] (musaggar bünyesiyle) Fārs ülkesinde bir mevzi'dir.

الرَّمْرَاحُ [el-merāḥ] (mīm'in fethiyle) رَوَاحٌ [revāḥ]tan ism-i mekândır. Şol mevzi'de denir ki kavm ondan yāhūd ona rāyih olurlar. Muktezā-yı mādde zehāb u iyāb vakt-i revāhta olmaktadır, niteki *Nihāye*'de مَعْدَى [mağden] kelimesini tanzīr eylemiştir.

الأَرْيَحِي [el-eryehiyy] (hemzenin fethiyle) Vāsi'u'l-hulk ve deryā-dil olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَرْيَحِيٌّ أَيْ وَاسِعُ الْخُلُقِ

الرَّرْيَحِيَّةُ [el-eryehiyyet] (hā'yla) Sehī ve civān-merd olan adam bir kimseye 'atiyye ve ihsān eyledikte kendisi hurrem ve pürneşāt olmak hasletine denir; yukālu: أَخَذْتُهُ الرَّرْيَحِيَّةُ إِذَا ارْتَاخَ لِلنَّدَى

أَرْيَاحُ [Eryah] [أَحْمَدُ [aḥmed] vezninde) Şām diyārında bir karyedir.

أَرْبَعَاءُ [Erīḥā - Eryehā] [زَلِيحَاءُ [zelīḥā] ve كَرْبَلَاءُ [kerbelā] veznlerinde) Şām ülkesinde bir beldedir.

FASLU'Z-ZĀYI'L-MU'CEME

(فَضْلُ الزَّايِ الْمُعْجَمَةِ)

[ز ب ح]

زَبَحُ [zebah] (zā'nın ve bā-yı muvahhade-nin fethiyle) Cürcān eyaletinde bir karyedir; muhaddisinden Ebu'l-Ḥasan 'Alī b. Ebī Bekr b. Muḥammed oradandır.

[ز ج ح]

الزَّبْحُ [ez-zecah] سَجْحُ [secaḥ] vezninde ve mürādifidir ke-mā se-yuzkeru; yukālu: زَجَحَهُ إِذَا سَجَحَهُ

[ز ح ح]

الزَّحُّ [ez-zaḥḥ] (zā'nın fethi ve ḥā'nın teşdidıyla) Bir şey'i yerinden bertaraf eylemek ma'nāsınadır; yukālu: زَحَّ الشَّيْءَ زَحًّا إِذَا نَحَاهُ عَنْ مَوْضِعِهِ Ve bir nesneyi 'acele öte kakıp beri çekmek ma'nāsınadır, bıçkı gibi; yukālu: زَحَّهُ إِذَا دَفَعَهُ وَجَذَبَهُ فِي عَجَلَةٍ

الزَّحْزَحَةُ [ez-zaḥzeḥat] زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Bir nesneyi iraklaştırmak ma'nāsınadır; yukālu: زَحْزَحَهُ عَنْهُ إِذَا بَاعَدَهُ عَنْهُ فَتَزَحْزَحُ

الزَّحْزَحُ [ez-zaḥzah] غَبْغَبٌ [gabgab] vezninde) Iraklık ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ يَزَحْزَحُ مِنْهُ أَيُّ يَبْغِدُ

الزَّحْزَاهُ [ez-zaḥzāḥ] (zā'nın fethiyle) Ba'īd ma'nāsınadır. Ve bir mevzi' adıdır.

[ز ر ح]

الزَّرْحُ [ez-zerḥ] جَرْحٌ [cerḥ] vezninde) Bir kimsenin başını yā gayrı 'uzvunu vurup yarmak ma'nāsınadır; yukālu: زَرَحَهُ زَرْحًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا شَجَّهُ

الزَّرْحُ [ez-zerah] (fethateynle) Bir yerden āher yere ayrılmak ma'nāsınadır; yukālu: زَرِحَ الرَّجُلُ زَرْحًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا زَالَ مِنْ مَكَانٍ إِلَى آخَرَ

الزَّرْوُوحُ [ez-zervaḥ] (vāv ile جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) ve

الزَّرْوَحَةُ [ez-zervaḥat] (hā'yla) Küçük tepeye yāhūd döşekli yastım tepeye yāhūd eğri olan kum yığına denir. Cem'ī زَرَاوِحُ [zerāviḥ] gelir.

الْمَزْرُوحُ [el-mezrah] مَقْعَدٌ [maq'ad] vezninde) Cā-be-cā alçaklı ve çukurlu olan arza denir.

الزَّرَاوِحُ [ez-zurrāḥ] رُومَانٌ [rummān] vezninde) Hareketleri cüst ve neşatlı olan kimselere denir.

[ز ق ح]

الزَّرْقُحُ [ez-zaqḥ] (zā'nın fethi ve kāf'ın sükünüyla) Maymun sesine denir.

[ز ل ح]

الزَّلْحُ [ez-zelḥ] (zā'nın fethi ve lām'ın sükünüyla) Bātil ve bī-asl şey'e denir; yukālu: زَلْحَ شَيْءٌ زَلْحًا أَيُّ بَاطِلٌ Ve

زَلْحٌ [zelḥ] Masdar olur, bir şey'in çeşnisini bilmek için tatmak ma'nāsınadır; yukālu: زَلْحَ الشَّيْءَ زَلْحًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا تَطَعَّمَهُ

الزَّلْزُلُحُ [et-tezelluḥ] تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) زَلْحٌ [zelḥ] ma'nāsınadır; yukālu: زَلْحَ الشَّيْءَ بِمَعْنَى زَلْحَهُ

الزَّلْزُلُحُ [ez-zuluḥ] (zammeteynle) Büyük kâselere denir.

الزَّلْزَلُحُ [ez-zelaḥlah] سَفَرْجَلٌ [sefercel] vezninde) Hafifü'l-cism olan adama denir. Ve derin olmayan dereye denir.

الزَّلْزَلُحَةُ [ez-zelaḥleḥat] (hā'yla) Yufka açılmış ekmeğe denir ki bazlamaç ta'bīr

olunur. Ve yayvan çanağa ve kavataya denir.

[ز ل ق ح]

الرُّزْنَقُ [ez-zelenkaḥ] (kāf'la سَفْرَجَلْ [sefer-cel] vezninde) Bed-hüy kişiye denir.

[ز م ح]

الرُّزْمَحُ [ez-zummaḥ] (fīr [kubber] vezninde) Le'im ve nākes şahsa denir. Ve za'if ve zebūn kimseye denir. Ve boyu kısa, endām ve kıyāfeti yakışksız kimseye denir. Ve siyāh ve zişt ve bed-çehre kimseye denir.

الرُّزْمَحُ [ez-zevmaḥ] (johr [cevher] vezninde) Le'im ve nākes şahsa denir. Ve za'if ve zebūn kimseye denir. Ve siyāh ve zişt ve bed-çehre kimseye denir.

الرُّزْمَحُ [ez-zimahaḥ] (sibahl [sibaḥl] vezninde) Ve

الرُّزْمَحَةُ [ez-zimahaḥnet] (sibaḥlet [sibaḥlet] vezninde) Bahil ve bed-hüy şahsa denir.

الرُّزْمَاخُ [ez-zummaḥ] (rummān [rummān] vezninde) Bir büyük kuş adıdır ki beşikten çocukları kapıp götürür.

Şārih der ki bu kuş Cāhiliyyet zamānında Medīne'de ba'zı yüksek yerlere gelip harb harb diye çağırır idi ve hurmālara pek ta'arruz eder idi. Bir gün bir kimse ok ile vurup helāk eyledikten sonra etini etraf komşulara dahi taksīm eyledi. Her kim ekl eylediye helāk oldu.

الرُّزْمِيحُ [et-tezmīḥ] (tef'il [tef'il] vezninde) Zikr olunan kuşu öldürmek ma'nāsınadır; yukālu: رُزْمِحَ فُلَانٌ إِذَا قَتَلَ الرُّمَّاحَ

الرُّزْمِيحُ [ez-zāmiḥ] (rāciḥ [rāciḥ] vezninde) Kuma denir, رَمَلْ [reml] ma'nāsına ismdir. Şārih düml [dummel] nüshasını tahrife haml eylemiştir. Ve bu kāhil [kāhil] ve ġarib [ġarib gibi ismdir.

[ز ن ح]

الرُّزْنُحُ [ez-zenḥ] (zā'nın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Medh eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَزَنَحَهُ رُزْنَحًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا مَدَحَهُ Ve def'e eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا دَفَعَهُ رَزَنَحَهُ Ve bir kimseyi bir mu'āmele zımnında sıkıştırmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا صَابَقَهُ فِي الْمَعَامَلَةِ

الرُّزْنُحُ [ez-zunuḥ] (zammeteynle) İyiliğe ve kemliğe cezā ve mükāfāt eden adamlara denir; yukālu: هُمْ رُزْنُحٌ أَيُّ مُكَافِئُونَ عَلَى الْخَيْرِ وَالشَّرِّ

الرُّزْنُحُ [et-tezennuḥ] (tefa'ul [tefa'ul] vezninde) Ma'nāsınadır, çenesi açılıp bir düzeye harıl harıl söz söyleyip pür-güylük eylemekten ibārettir; yukālu: تَزْنُحُ الرَّجُلُ إِذَا تَفَتَّحَ فِي الْكَلَامِ Ve suyu merreten ba'de-uhrā içmek ma'nāsınadır; yukālu: تَزْنُحُ الْمَاءَ إِذَا شَرِبَهُ مَرَّةً بَعْدَ أُخْرَى نفْسَهُ فَوْقَ قَلْبِهِ

الرُّزْنُحُ [et-teznīḥ] (tef'il [tef'il] vezninde) Bu dahi suyu merreten ba'de-uhrā içmek ma'nāsınadır; yukālu: رَزْنَحَ الْمَاءَ بِمَعْنَى تَزْنُحَ

الرُّزْنُوحُ [ez-zenūḥ] (şabūr [şabūr] vezninde) Cüst ve çalāk nākaya denir.

الرُّمَزَانَةُ [el-muzāneḥat] (mumādeḥat [mumādeḥat] vezninde ve mürādifidir; yukālu: رَزَانَحَهُ إِذَا مَادَحَهُ

[ز و ح]

الرُّزْوُحُ [ez-zevḥ] (zā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Develeri perākende eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَزَّاحَ الْإِبِلَ يَزْوُوحُ رَوْحًا Ve develeri biriktirmek ma'nāsına olmakla zıdd olur; yukālu: إِذَا فَرَّقَهَا رَزَّاحَ الْإِبِلَ إِذَا جَمَعَهَا Ve bir mahalden ayrılıp iraklaşmak

de) Mübālagadır, pek yüzgeç adama denir. Cem'î سَبَّاحُونَ [sebbāhūn] gelir.

السَّابِحَاتُ [es-sābiḥāt] سَابِحَةٌ [sābiḥāt]ın cem'idir, sefîneye itlāk olunur; ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿وَالسَّابِحَاتِ سَبَّحًا﴾ وَهِيَ السُّفُنُ أَوْ أَرْوَاحُ الْمُؤْمِنِينَ تَخْرُجُ بِسَهْوَةٍ أَوْ التَّجْوُمِ تَسْبُحُ أَي تَمُرُّ سَرِيعًا فِي مَجَارِي الْفَلَكَ

الإِسْبَاحُ [el-isbāḥ] (hemzenin kesriyle) Yüzdürmek ma'nāsındadır; yukālu: إِذَا سَبَّحَهُ إِذَا عَوَّمَهُ

السَّوَابِحُ [es-sevābiḥ] Atlara itlāk olunur, elleriyle yüzer gibi seyr ettiklerinden nāṣī. Ve bunun müfredi سَابِحَةٌ [sābiḥāt]tır, فَارِسٌ [fāris] ve فَوَارِسٌ [fevāris] gibi.

سُبْحَانَ اللَّهِ [subḥānallāhi] Tesbīh ma'nāsındadır ki 'alem masdardır, Hak ta'ālāyı sāhibeden ya'nī zevceden ve velleden ve sārīr nakāyıstan tenzīh ve takdīs ma'nāsına dāldir. Ve سُبْحَانَ [subḥāne] kelimesi ma'rife olmakla gayr-i münevvenedir, zīrā 'alem-i tesbīhtir ve masdariyyet üzere mansūbdur, gūyā كِ السُّوءِ مِنَ اللَّهِ أُرِيئُ اللَّهُ مِنْ الشُّوءِ كِ بَرَاءَةٌ sebkindedir ki "Hak ta'ālāyı bi't-te'kid ve'l-mübāлага sıfāt-ı nakāyıstan ve šān-ı ulūhiyyete münāfi izāfattan kemāliyle tenzīh ve takdīs ederim", ya'nī böylece itikād ve ikrār ederim demektir. Ve 'inde'l-ba'z imtisāl-i emr-i şerīfine sür'at ve tā'at ve 'ibādetine sa'y ve mübāderet ederim demektir.

Mü'ellifin *Başā'ir*'de beyānına göre تَسْبِيحٌ [tesbīḥ] kelimesi takdīs-i ilāhī ma'nāsındadır, سِبَّاحَةٌ [sibāḥāt]ten me'hūzdur, 'ibādet-i ilāhiye sür'at eylemek ma'nāsında isti'māl olunup ba'dehu kavli ve fi'lī 'ibādatta ta'mīm olunmuştur. Ve سُبْحَانَ [subḥāne] lafzı fi'l-asl غُفْرَانَ [gufṛān] gibi masdardır, ba'dehu تَسْبِيحٌ

[tesbīḥ]te 'alem olmuştur ve masdar olarak dahi isti'māl olunur. İntehā.

Ve 'Arablar bir nesneden ta'accüb makāmında كَذَا سُبْحَانَ derler, عَجَبًا لَهُ ma'nāsına. Eğer makām-ı istihsān ise "Bunun hālını bu halk-ı bedī' için mahsūs tesbīh ederim" demek olur. Ve eğer makām-ı istiḥcān ise "Bundan Hazret-i Bārī'yi tenzīh ederim demek" olur yāhūd tehekkūmen tesbīh ona müsned olur. Ve

سُبْحَانَ [subḥān] Nefs ve zāta itlāk olunur; ve minhu yukālu: أَنْتَ أَغْلَمَ بِمَا فِي سُبْحَانِكَ أَنْتَ أَغْلَمَ بِمَا فِي نَفْسِكَ Ve Subḥān b. Aḥmed'dir ki Hārūn-ı Reşid evlādındandır. Ve

سُبْحَانَ [subḥān] Masdar olarak isti'māl olunur ki 'ale'l-asldır; yukālu: سَبَّحَ الرَّجُلُ سُبْحَانًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا قَالَ سُبْحَانَ اللَّهِ

التَّسْبِيحُ [et-tesbīḥ] تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bu dahi سُبْحَانَ اللَّهِ demek ya'nī Hak ta'ālāyı tenzīh ve takdīs eylemek ma'nāsındadır; yukālu: سَبَّحَ الرَّجُلُ إِذَا قَالَ سُبْحَانَ اللَّهِ Ve namāz kılmak ma'nāsına isti'māl olunur ki cüz'üyle tesmiye kabīlinden olur; ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿فَلَوْلَا أَنَّهُ كَانَ مِنَ الْمُسَبِّحِينَ﴾ أَيِ الْمُضَلِّينَ

الشُّبُوحُ [es-subbūḥ] ve الْقُدُّوسُ [el-ḡuddūs] (sīn'in ve kāf'ın zammeleleri ve bā'nın ve dāl'ın şeddeleriyle) Ebniye-i mübālagadandır, esmā-i sıfāt-ı ilāhiyyedendir, her bār ve her lisānda tesbīh ve takdīs olduğu için. Ve bunlarda sīn ve kāf'ın fethaları dahi cā'izdir. *Miṣbāḥ*'ta mersūmdur ki kelām-ı 'Arabda fā-i mazmūme ve 'ayn-ı müşeddede-i mazmūme ile سُبُوحٌ [subbūḥ] ve قُدُّوسٌ [ḡuddūs] ve ذُرُوحٌ [zurrūḥ] ve سُتُوقٌ [suttūḡ] ve فُلُوقٌ [fullūḡ] kelimelerinden gayrı yoktur. Ve üç evvelkilerde fā'nın fethiyle de

cā'izdir.

السُّبْحَاتُ [es-subūhāt] (zammeteynle) Mevāzi-i sücūda itlāk olunur. Müfredi, سُبْحَةٌ [subḥat]tir, غُرْفَةٌ [gurfet] ve غُرْفَاتُ [gurufāt] gibi. Mahall-i tesbīh olduğu için itlāk olunmuştur. Ve سُبْحَاتُ وَجْهِ اللَّهِ [subūhātu vehillāhi] ile envār-ı cemāl-ı ilāhī murāddır. Mü'ellif bununla işbu hadīse işāret eylemiştir: Kāle fi'n-Nihāye ve minhu'l-hadīsu: **قَالَ جَبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ إِنَّ اللَّهَ ذُونَ الْعَرْشِ سَبْعِينَ حِجَابًا لَوْ دَنَوْنَا مِنْ أَحَدِهَا لَأَخْرَقْتَنَا حِجَابُهُ** Ve fi hadīsin āhere: **سُبْحَاتُ وَجْهِ رَبِّنَا** التُّورُ أَوْ النَّارُ لَوْ كَشَفَهُ لَأَخْرَقَتْ سُبْحَاتُ وَجْهِهِ كُلَّ شَيْءٍ أَدْرَكَهُ بَصْرُهُ“ فُسُبْحَاتُ وَجْهِهِ تَعَالَى جَلَالُهُ وَعَظَمَتُهُ وَقِيلَ أَنْوَارُ وَجْهِهِ تَعَالَى وَهِيَ فِي الْأَصْلِ جَمْعُ سُبْحَةٍ وَقِيلَ سُبْحَاتُ الْوَجْهِ مَحَاسِنُهُ لِأَنَّكَ إِذَا رَأَيْتَ الْوَجْهَ الْحَسَنَ قُلْتَ سُبْحَانَ اللَّهِ وَقِيلَ مَعْنَاهُ تَزْيِينُهُ لَهُ أَيُّ سُبْحَانَ وَجْهِهِ وَقِيلَ إِنَّ سُبْحَاتَ وَجْهِهِ كَلَامٌ مُعْتَرِضٌ بَيْنَ الْفِعْلِ وَالْمَفْعُولِ أَيُّ لَوْ كَشَفَهَا لَأَخْرَقَتْ كُلَّ شَيْءٍ أَدْرَكَهُ بَصْرُهُ فَكَأَنَّهُ قَالَ لَأَخْرَقَتْ سُبْحَاتُ اللَّهِ كُلَّ شَيْءٍ كَمَا تَقُولُ لَوْ دَخَلَ الْمَلِكُ الْبَلَدَ لَقَتَلَ وَالْعِبَادُ بِاللَّهِ كُلٌّ مِنْ فِيهِ وَأَقْرَبُ مِنْ هَذَا كَلِمَةٌ أَنَّ الْمَعْنَى لَوْ انْكَشَفَ مِنْ أَنْوَارِ اللَّهِ الَّتِي تَحْجَبُ الْعِبَادَ عَنْهُ شَيْءٌ لَأَهْلَكَ كُلُّ مَنْ وَقَعَ عَلَيْهِ ذَلِكَ التُّورُ كَمَا خَرَّ مُوسَى صَعْقًا وَتَقَطَّعَ الْجَبَلَ ذَكَا لَمَّا تَجَلَّى اللَّهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى

السُّبْحَةُ [es-subḥat] [جُرْعَةٌ] [cur'at] vezninde) Hālen tesbīh ta'bīr eylediğimiz dizi boncuklara denir ki mecmū'unda 'alem olmuştur; medār-ı tesbīh olduğu bā'is-i tesmiyedir. Ve

سُبْحَةٌ [subḥat] Du'ā ma'nāsına isti'māl olunur. Kezālik tatavvu' ya'nī nāfile namāza itlāk olunur. Farz namāzında tesbīhāt nāfile olup ve nāfile namāz tesbīhāt gibi nāfile olmakla itlāk olunmuştur.

السُّبْحَةُ [es-sebḥat] (sīn'in fethi ve bā'nın sükūnuyla) Posttan ittihāz olunan esvāba denir. Ve

سُبْحَةٌ [Sebḥat] Resūl-i ekrem sallallāhu 'aleyhi ve sellem hazretlerinin feresleri ismidir. Kezālik Ca'fer b. Ebī Ṭalīb'in ve diğeri bir adamın feresleri ismidir. Ve سُبْحَةُ اللَّهِ [sebhātullāh] ile celāl ve 'azamet-i ilāhī irāde olunur. Şārih der ki bu zammlardır ki cem'i سُبْحَاتُ [subūhāt]tır, niteki zikr olundu. Burada fethle zikri ihtilāldir.

الْمُسَبِّحُ [el-musebbih] (مُعْظَمٌ) [mu'azzam] vezninde) Kavī ve şedīd ve metīn olan şey'e itlāk olunur, 'ādetā hakkında سُبْحَانَ اللَّهِ [subḥānallāh] diye ta'acüb olduğu için; ve minhu yukālu: كِسَاءٌ مُسَبِّحٌ أَيُّ قَوِيٌّ شَدِيدٌ

السَّابِإِ [es-sābih] Yüzgeç adama denir ki zikr olundu. Ve

سَابِإٍ [sābih] Elkābdandır: Aḥmed b. Ḥalef es-Sābih muhaddisīndendir. Ve Birke b. 'Alī es-Sābih eṣ-Şurūṭī ve Aḥmed b. Ḥalef b. Muḥammed ve Muḥammed b. Sa'īd ve 'Abdurrahmān b. Müslim ve Muḥammed b. 'Oṣmān el-Buḥārī es-Subehiyyūn ki sīn'in zammıylardır, muhaddislerdir.

السَّبَابِإِ [es-Sebbāh] (كَتَّانٌ) [kettān] vezninde) Bir deve ismidir.

سَبَابِإٍ [Sebāh] (سَحَابٌ) [seḥāb] vezninde) Benū Suleym ma'deni yanında bir arzın adıdır.

السَّبَبُوحُ [es-sebūh] (صَبُورٌ) [ṣabūr] vezninde) Yüzgeç denir. Ve Reb'ā b. Cuşem nām kimsenin feresi ismidir.

السَّبْبُوحَةُ [es-Sebūḥat] (hā'yla) Mekke-i mükerreme'nin ismidir, 'alā-kavlin 'Arafāt'ta bir derenin adıdır.

الْمُسَبِّحُ [el-Musebbih] (مُحَدَّثٌ) [muḥaddiṣ] vezninde) Bir recül adıdır. Ve ümerā-i Mıṣriyyeden Emīr Muḥtār Muḥammed b.

‘Ubeydullāh el-Musebbihī sāhib-i tesānīf-i kesīredir, dört yüz tārihi ricālıdır.

[س ب د ح]

السَّبَادِحُ [es-sebādiḥ] (sīn’in fethi ve dāl’in kesriyle) Bir kelimedir ki killet-i ta‘āmda isti‘māl olunur; yukālu: أَصْبَحْنَا سَبَادِحَ وَلِصْبَانِنَا Ya‘nī “Bu sabāh ta‘āmımız pek kalīl olmakla çocuklarımız açlıktan feryād eylediler.”

[س ح ح]

السَّجَحُ [es-secaḥ] (sīn’in ve cīm’in fethiyle) ve

السَّجَاةُ [es-secāḥat] (recāḥat) [recāḥat] vezninde) Mahbūbun ruhsārī ter ve mülāyim ve hüsn-i itidāl üzere uzunca ve etleri azca olmak ma‘nāsınadır ki kemāl-i tenāsüb-i cemāldir; yukālu: سَجَحَ الْخَدُّ سَجْحًا وَسَجَاةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا سَهَّلَ وَلَا نَ وَطَالَ فِي اعْتِدَالٍ وَقَلَّ لَحْمُهُ

السُّجُحُ [es-sucuḥ] (zammeteynle) Sehl ve mülāyim şey’e denir; yukālu: مَشَى مَسْيًا سُهْلًا Ve işlek yola itlāk olunur, sühūletine mebnī. Ve kadr ve endāze ma‘nāsınadır; yukālu: يُوْتُوهُمْ عَلَى سُجْحٍ وَاحِدٍ أَيْ عَلَى قَدَرٍ وَاحِدٍ

السَّجِيحُ [es-secīḥ] (emīr) [emīr] vezninde) Bu dahi sehl ve mülāyim şey’e denir.

السُّجُحُ [es-sucuḥ] (sīn’in zammı ve cīm’in sükunıyla) İşlek yola denir.

السَّجِيحَةُ [es-secīḥat] (sefīnet) [sefīnet] vezninde) Bu dahi kadr ve endāze ma‘nāsınadır. Ve hūy ve tabī‘at ma‘nāsınadır; yukālu: الْكَرْمُ مِنْ سَجِيحَتِهِ أَيْ طَبِيعَتِهِ

السُّجَا حُ [es-sucāḥ] (gūrāb) [gūrāb] vezninde) ‘Unsur-ı havāya itlāk olunur.

السِّجَا حُ [es-sicāḥ] (kitāb) [kitāb] vezninde)

Yamaç ve karşı, نُجَاةُ [tucāḥ] ma‘nāsınadır; tekūlu: قَعَدْتُ سَجَا حَ وَجِهَهُ أَيْ نُجَاهَهُ

الْأَسْجُحُ [el-escaḥ] [ercaḥ] vezninde) Hūb ve mu‘tedilü’l-kıyāfet olan kişiye ve nesneye denir; yukālu: غَلَامٌ وَشَيْءٌ أَسْجُحٌ أَيْ حَسَنٌ مُعْتَدِلٌ

السَّجْحَةُ [es-seḥat] [şaḥḥat] vezninde) Hūy ve hulk ma‘nāsınadır.

الْمَسْجُوحَةُ [el-mescūḥat] ve

الْمَسْجُوحُ [el-mescūḥ] Bunlar da hūy ve haslet ma‘nāsınadır. Ve

مَسْجُوحٌ [mescūḥ] Cihet ma‘nāsınadır.

السَّجْحَاءُ [es-seḥā’] [ḥamrā’] vezninde) Kurumu tām ve endāmi kāmīl ve arkası uzunca nākaya denir.

السَّجْحُ [es-seḥ] [sec] vezninde ve mürādifidir ki güvercin ötmek ma‘nāsınadır; yukālu: سَجَحَتِ الْحَمَامَةُ سَجْحًا Ve bir kimseye ta‘rīz ve kināye ile söz söylemek ma‘nāsınadır; yukālu: سَجَحَ لَهُ بِكَلَامٍ إِذَا عَرَّضَ لَهُ

التَّسْجِيحُ [et-tescīḥ] [tefīl] vezninde) Bu dahi ta‘rīz-i kelām eylemek ma‘nāsınadır.

الْإِنْسِجَا حُ [el-insicāḥ] [infī‘āl] vezninde) Mūsāmaha ve mūsāhele eylemek ma‘nāsınadır; tekūlu: إِنْسَجَحَ لِي فُلَانٌ بِكَذَا أَيْ ائْتَمَحَ

الْإِنْسِجَا حُ [el-iscāḥ] (hemzenin kesriyle) Vech-i latīfle ‘afv ve safḥ eylemek ma‘nāsınadır; ve minhu: إِذَا مَلَكَتْ فَاسْجِحْ أَيْ أَحْسِنِ الْعَفْوَ

الْمَسْجُوحُ [el-Miscaḥ] [minber] vezninde) Bir recül adıdır.

سَجَا حُ [Secāḥi] [ḳatāmi] vezninde) Benū Yerbūr’dan bir hatun ismidir ki iddi‘ā-yı nübüvvet eylemiştir. O hatun

evāhir-i 'asr-ı sa'âdette iddi'â-yı nübüvvet eden Museylimetu'l-Kezzâb zamânında zuhûr ve 'âkibet şeref-mend-i İslâm oldu.

[س ح ح]

السَّحُّ [es-sahḥ] (sîn'in fethi ve hâ'nın teşdidiyle) Su makûlesini dökmek ma'nâsıdır; yukâlu: سَحَّ الْمَاءُ سَحًّا مِنَ الْبَابِ إِذَا صَبَّهُ الْأَوَّلُ إِذَا صَبَّهُ

سَحَّ [sahḥ] ve

سُحُوحٌ [suḥûḥ] Su yukarıdan aşağıya akmak ma'nâsıdır; yukâlu: سَحَّ الْمَاءُ سَحًّا وَشُوحًا إِذَا سَالَ مِنْ فَوْقِ

سَحَّ [sahḥ] قَسَبٌ [qasb] ismidir ki kemter hurmāya denir, 'alā-kavlin ağızda dağılır olan kuru hurmāya denir. Ve

سَحَّ [sahḥ] Vurmak ma'nâsıdır; yukâlu: سَحَّ فَلَانًا إِذَا ضَرَبَهُ سَحَّهُ Ve be-gāyet semirip tavlanmak ma'nâsıdır; yukâlu: سَحَّ الرَّجُلُ إِذَا سَمِنَ غَايَةً

الْبَيْتِ

التَّشْحِيحُ [et-teshîḥ] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) ve

التَّسْحُسُوحُ [et-tesahsuh] [تَزْلُزْلٌ] [tezelzul] vezninde) ve

التَّسْحُحُ [et-tesahḥuh] [تَفْعُلٌ] [tefa'ul] vezninde) Bunlar da su yukarıdan aşağıya akmak ma'nâsıdır; yukâlu: سَحَّ الْمَاءُ وَتَسْحَسَحَ وَتَسَحَّحَ إِذَا سَالَ مِنْ فَوْقِ

السَّحُّ [es-suḥḥ] (sîn'in zammıyla) Bu dahi ağızda dağılan kuru hurmāya denir.

السَّاحَّةُ [es-sāḥḥat] (teşdîd-i hâ'yla) ve

السَّاحُّ [es-sāḥḥ] (hâ'sız) ve

السَّيْحَانُ [es-sihāḥ] [كِتَابٌ] [kitāb] vezninde) ve

السَّحَّاحُ [es-suḥāḥ] [غُرَابٌ] [gūrāb] veznin-

de ki bu şâzdr) Mutlakan semiz insân ve hayvâna denir; yukâlu: شَاةٌ سَاحَةٌ وَسَاحٌ وَغَنَمٌ سِحَاحٌ وَسُحَاحٌ أَي سِمَانٌ

الْمِسْحُ [el-misahḥ] (mîm'in kesri ve sîn'in fethiyle) Pek yüğrük ve eşkinli ata itlâk olunur, gūyâ ki seyr ve ceryi sabb eder; yukâlu: فَرَسٌ مِسْحٌ أَي جَوَادٌ

السَّحْسَاحُ [es-sahsah] [غَبْغَبٌ] [gabgab] vezninde) ve

السَّحْسَاحَةُ [es-sahsahat] (hâ'yla) Konağın 'arsasına denir ki hālî meydânıdır, sāha gibi. Ve

سَحْسَاحٌ [sahsah] Sağanaklı yağmura denir.

السَّحْسَاحُ [es-sahsāḥ] (sîn'in fethiyle) Bu dahi sağanaklı yağmurdur.

السَّحْسَاحَةُ [es-sahsāḥat] (hâ'yla) Pek yağ döken göze itlâk olunur; yukâlu: غَيْئٌ سَحْسَاحَةٌ أَي صَبَابَةٌ لِلدَّمَعِ

السَّحَّاحُ [es-seḥāḥ] [سَحَابٌ] [seḥāb] vezninde) 'Unsur-ı havāya denir.

[س د ح]

السَّدْحُ [es-sedḥ] [مَدْحٌ] [medḥ] vezninde) Bir nesneyi yer üzere yatırıp ve yayıp uzatmak ma'nâsıdır, hayvânı boğazlamağa yatırmak gibi; yukâlu: سَدَحَ الشَّيْءَ سَدْحًا مِنْ سَدَحَ الشَّيْءَ إِذَا ذَبَحَهُ وَبَسَطَهُ عَلَى الْأَرْضِ Ve bir nesneyi yanı üzere yatırmak ma'nâsıdır, dolu kırbayı yatırmak gibi; yukâlu: سَدَحَ إِذَا أَضْجَعَهُ Ve bir kimseyi yüzü üzere yere çalmak ma'nâsıdır; yukâlu: سَدَحَهُ إِذَا صَرَعهُ عَلَى الْوَجْهِ Ve sırtı üzere yere bırakmak ma'nâsıdır; yukâlu: سَدَحَ إِذَا أَلْقَاهُ عَلَى الظَّهْرِ Ve deveyi çökürmek ma'nâsıdır; yukâlu: سَدَحَ الْبَعِيرَ إِذَا أَنَاخَهُ Ve bir mahalde ikâmet eylemek ma'nâsıdır; yukâlu: سَدَحَ بِالْمَكَانِ إِذَا أَقَامَ سَدْحَ الْقَرْبَةِ إِذَا مَلَأَهَا

Ve katl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: سَدَحَ فُلَانًا إِذَا قَتَلَهُ Ve hatun zevcinden ragbet ve itibār bulmak ma'nāsınadır; yukālu: سَدَحَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا حَظِيَّتْ مِنْ زَوْجِهَا Ve hatunun evlādi kesir olmak ma'nāsınadır; yukālu: سَدَحَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا كَثُرَتْ وَلَدُهَا

الْإِنْسِدَاخُ [el-insidāḥ] [infi'āl] [infi'āl] vezninde) Yüz üzere yıkmak ve arka üzere yere çalmak ma'nālarından mutāvi'dir; yukālu: سَدَحَهُ فَانْسَدَحَ وَهُوَ مَسْدُوخٌ وَسَدِيخٌ **التَّسْدِيحُ** [et-tesdīḥ] [tef'īl] vezninde) Bu dahi katl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: سَدَحَهُ إِذَا قَتَلَهُ

السَّادِحَةُ [es-sādīḥat] Sehābe-i şedīdeye denir ki murād şiddetle yağan yağmuru olmaktadır, üzerine düştüğü nebāt makülesini yere çalıp yatırdığı için.

السَّادِخُ [es-sādīḥ] Ehl-i hisb ü rehā olan kişiye denir; yukālu: فُلَانٌ سَادِخٌ أَي مُخَصَّبٌ Ve

سَادِخٌ [Sādīḥ] Bir kabîle ismidir.

[س ر ح]

السَّرِخُ [es-serḥ] (sīn'in fethi ve rā'nın sükünüyla) Yabanda salma otlayıp gezen mevāşīye denir, māl-ı sâ'im ma'nāsınadır; ve bu, tesmiye bi'l-masdardır; yukālu: لَهُ سَرِخٌ سَائِمٌ أَي مَالٌ سَائِمٌ Ve

سَرِخٌ [serḥ] ve

سُرُوخٌ [surūḥ] Mevāşī mer'āya gidip binefsihā otlamak ma'nāsınadır; yukālu: السَّرِخُ الْمَالُ سَرِخًا وَسُرُوخًا مِنَ الْبَابِ الْثَالِثِ إِذَا سَامَ أَي رَعَى بِنَفْسِهِ Ve سَرِخٌ [sevm] mevāşīyi otlamak için mer'āya salıvermek ma'nāsınadır; tekūlu: Ve سَرِخْتُ الْمَوَاشِيَّ أَي أَسْمَتُهَا يَغْنِي أَرْسَلْتُهَا لِلرَّعْيِ

سَرِخٌ [serḥ] Bir nevc şecer-i 'azīm ismidir, Necd diyārında nābit ve sarı yemişleri olur. Müfredi, سَرِخَةٌ [serḥat]tir, ke-mā se-yuzkeru. Ve mutlakan dikensiz şece-

re, 'alā-kavlin pek uzun şecere denir. Ve finā-i hāneye de سَرِخٌ [serḥ] itlāk olunur ki avlu ve ev önü ta'bir olunan meydandır. Ve

سَرِخٌ [serḥ] Tagavvut eylemek ma'nāsınadır; yukālu: سَرِخَ الرَّجُلُ إِذَا سَلَحَ Ve mesāneden bevl fişkırmak ma'nāsınadır; yukālu: سَرِخَ بَوْلُهُ إِذَا انْفَجَرَ Ve deründa muzmer olan şey'i izhār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: Ve göndermek ma'nāsınadır; yukālu: سَرِخَ فُلَانًا إِذَا أَرْسَلَهُ Ve

سَرِخٌ [Serḥ] Esāmīdendir: 'Ömer b. Sevād ve Aḥmed b. 'Amr es-Serḥ ve oğlu 'Amr ve hafīdi 'Abdullāh ki سَرِخِيُونَ [Serḥiyyūn] ile müte'āreflerdir, muhaddislerdir. Ve

سَرِخٌ [Serḥ] Başka bir recülün 'alemidir.

التَّسْرِیْحُ [et-tesrīḥ] [tef'īl] vezninde) Bu dahi davarı otlamak için mer'āya salıvermek ma'nāsınadır; yukālu: سَرِخَ الْمَوَاشِيَّ سَرِخًا إِذَا أَسَامَهَا Ve zevceye talāk vermek ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: سَرِخَ سَرِخَهُ إِذَا طَلَّقَهَا Ve teshil eylemek ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: Ve saç taramazdan mukaddem çözüp salıvermek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: سَرِخَ الشَّعْرَ إِذَا حَلَّهَ وَأَرْسَلَهُ قَبْلَ الْمَشْطِ

السَّرَاخُ [es-serāḥ] [seḥāb] vezninde) Tatlık ma'nāsından ismdir, talāk ma'nāsına, تَبْلِيغٌ [tebliğ] ve بَلَاغٌ [belāğ] ve تَطْلِيقٌ [taṭlīq] ve طَلَاقٌ [ṭalāk] gibi. Ve

سَرَاخٌ [Serāḥ] Hāfız-ı meşhūr Ebī Ḥafş 'Ömer b. Şāhīn'in cedit ismidir.

الْمُنْسَرِحُ [el-munseriḥ] (ism-i fā'il bünye-siyle) Sırtı üzere yatıp paçasını ayırmış olan kişiye denir, اِنْسِرَاخٌ [insirāḥ]tan ism-i fā'ildir; yukālu: اِنْسَرِخَ الرَّجُلُ إِذَا اسْتَلْقَى عَلَى قَفَاهُ Ve وَفَرِحَ رَجُلِيهِ

مُنْسِرِحْ [munserih] Libāsından soyunup ‘uryān olan kişiye denir; yukālu: **إِنْسِرِحْ** Ve الرَّجُلُ إِذَا خَرَجَ مِنْ ثِيَابِهِ وَصَارَ غُرْبَانًا

مُنْسِرِحْ [munserih] ‘Arūzdan bir cins ya‘nī bir bahr ismidir ki tef‘ilī altı kerre mustaf‘ilun mef‘ūlātūn mustef‘ilūndür. Lisānda sühūletle cery ve insirāhı sebebiyle itlāk olunmuştur. Ve cüst ve çabuk insān ve hayvāna itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ وَفَرَسٌ مُنْسِرِحٌ أَي سَرِيعٌ

الْمُسْرِيحُ [es-siryāh] [جزیال] [ciryāl] vezninde) Pek uzun şey’e denir. Ve çekirgeye denir. Ve bir kelebek adıdır.

أُمُّ سِرْيَاحٍ [Umm Siryāh] Ümerā-i Mekke’den Derrāc b. Zur‘a eğ-Ḍibābī nām emīrin hatunu künyesidir.

الْمُسْرُوحُ [es-mesrūh] Serāba itlāk olunur ki ıssı vaktlerde ıraktan su hey‘etinde görünür, gūyā ki beyābāna salıverilmiş hayvandır.

ذُو الْمُسْرُوحِ [Zu’l-Mesrūh] bir mevzi‘ adıdır.

السَّرِيحَةُ [es-serīhat] [سَفِينَةُ] [sefīnet] vezninde) Şol sırıma ve tirşeye denir ki onunla tulum ve kırba ve ayakkabı makülesi dikilir. Ve seyelān eden kandan uzun uzadı tarīka şeklinde hatta itlāk olunur. Ve Fārisīde hıyābān dedikleri uzun uzadı iki tarafı sık ağaçlı tarīkaya denir. Ve pārelenmiş libāstan bir uzun dilimine denir. Cem‘i سَرَاحٍ [serā‘ih] gelir.

الْمِسْرَاحُ [el-misrah] [مِنبَر] [minber] vezninde) Tarağa itlāk olunur, مُشَطٌّ [muşṭ] ma‘nāsına. Ve

مِسْرَاحٍ [misrah] Esāmīdendir: Sevde bint Misrah sahabıyyedir, ‘alā-kavlin bu şīn-i mu‘ceme iledir.

الْمَسْرَاحُ [el-mesrah] [مَقْعَدٌ] [maḳ‘ad] vezninde) Mer‘āya denir.

السَّرِيحُ [es-serīh] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) Eyersiz çıplak ata denir; yukālu: فَرَسٌ سَرِيعٌ أَي غُرْبِي

السُّرُوحُ [es-suruḥ] (zammeteynle) Cüst ve çabuk ata denir; yukālu: فَرَسٌ سُرُوحٌ أَي سَرِيعٌ Ve geciktirmeyip çabuk verilen bahşişe denir; yukālu: عَطَاءٌ سُرُوحٌ أَي بِلا مَطْلٍ Ve rıfk ve sühūletli yürüyüşe denir; yukālu: مَشِيَّةٌ سُرُوحٌ أَي سَهْلَةٌ

السَّرْحَةُ [es-serḥat] [طَلْحَةٌ] [talḥat] vezninde) Şol kancık eşeğe denir ki haml kertesine bālig olup lākin henüz hāmīl olmaya. Ve

سَرْحَةٌ [Serḥat] Bir kelbin adıdır. Ve muhaddisīnden ‘Ömer b. Sa‘īd’in ceddī ismidir. Cevherī bir mevzi‘in ismidir demekle galat eylemiştir, zīrā o şīn-i mu‘ceme iledir ve istişhād eylediği Lebīd’in işbu: “فَسَرْحَةٌ فَالْمَرَانَةُ فَالْحَيَالُ” mısra‘ında dahi galat eylemiştir, zīrā hā-yı mu‘ceme ve yā-yı tahtıyye ile zabt eylemiştir, esahh olan hā-yı mühmele ve bā-yı muvahhade ile olmaktır ki, جِبَالٌ زَمَلٌ murāddır. Kezālik سَرْحَةٌ [serḥat] bir şecer adıdır ki ona آءٌ dahi denir, عَاعٌ [‘ā] vezninde demekle galat eylemiştir, zīrā سَرْحَةٌ [serḥat] şecerin ve آءٌ onun semeri ismidir ki üzüm tarzında olur, niteki bāb-ı hemze evvelinde beyān olundu. İşbū سَرْحَةٌ [serḥat] mü‘ellifin evā’il-i mādde EṢṢُوحٌ سَجَرٌ عِظَامٌ dediği, سَرْحٌ [serḥ]in müfredi olacaktır. Şārih der ki سَرْحَةٌ [Serḥat] bir mevzi‘ ismi olduğu Merāşid ve Lisānu’l-‘Arab sāhibleri dahi sebt eylemiştir. Ve حَيَالٌ [ḥayāl] hā-yı mu‘ceme ve yā-yı tahtıyye ile Benū Temīm diyārında bir mevzi‘dir ve şā‘irin murādı budur. Dīvān-ı Lebīd’de bu ma‘nā

ile beyān eylediler.

السِّرْحَانُ [es-sirḥān] (sīn'in kesriyle) Kurda denir, ذُئْبٌ [zi'b] gibi; سِرْحَالٌ [sirḥāl] dahi denir. Ve arslana denir. Ve bir kelbin adıdır. Ve 'Umāre b. Ḥarb el-Buḥturī ve Muḥriz b. Naḍla nām kimselerin feresleri ismidir. Ve سِرْحَانُ الْحَوْضِ [sirḥānu'l-ḥavḍ] vasat-ı havza itlāk olunur. Cem'i سِرْحٌ [serāḥ] gelir, ثَمَانٌ [šemān] gibi ve سِرَاحٌ [sirāḥ] gelir, ضِبَاعٌ [ḍibāc] gibi ve سِرَاحِينُ [serāḥīn] gelir, خَزَاعِيلُ [ḫazā'īl] gibi.

ذَنْبُ السِّرْحَانِ [zanebu's-sirḥān] Kurt kuyruğu demektir. Teşbīh tarikiyle fecr-i kāzibe itlāk olunur ki fecr-i sādıktan mukaddem zuhūr eden şafak-ı müstatıldır.

ذُو السَّرْحِ [Zu's-Serḥ] (şerḥ [şerḥ] vezninde) Ḥaremeyn beyninde bir vādī adıdır.

السَّرْحُ [es-seraḥ] (ferāḥ [ferāḥ] vezninde) Bir hususun temşitine rıfk ve sühütle 'azîmet eylemek ma'nāsına; yukālu: سَرَحَ الرَّجُلُ سَرْحًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا خَرَجَ فِي أَمُورِهِ سَهْلًا [el-Muserrah] (mu'azzam [mu'azzam] vezninde) Bir recülün 'alemidir.

بَنُو مُسَرِّحٍ [Benū Muserriḥ] (muḥaddis [muḥaddis] vezninde) Arabdan bir batndır.

سِرَاحٍ [Serāḥi] (kaṭāmi [kaṭāmi] vezninde) Bir kısrak adıdır.

سِرَاحٌ [Serrāḥ] (kettān [kettān] vezninde) Miḥlaḳ b. Ḥantem'in feresi ismidir.

سُرُوحٌ [Suruḥ] (kutub [kutub] vezninde) Benu'l-'Aclān yurdunda bir su adıdır.

[س ر ت ح]

السِّرْتَاخُ [es-sirtāḥ] (tā-yı fevkiyye ile قِرْتَاسٌ [kirtās] vezninde) Soy ve kerīm ve asīl olan nākaya ve toprağı yumuşak hālīs ve münbit olan arza sıfat olur; yukālu: نَاقَةٌ

أَرْضٌ سِرْتَاخٌ أَيْ مِنبَاتٌ ve yukālu: سِرْتَاخٌ أَيْ كَرِيمَةٌ سَهْلَةٌ

[س ر ح ح]

السُّرُوحَةُ [es-surcūḥat] (sīn'in ve cīm'in zammıyla) Üslüb ve nesak ve vefire ma'nāsınadır; yukālu: هُمْ عَلَى سُرُوحَةٍ وَاحِدَةٍ أَيْ اسْتَوَتْ أَخْلَافُهُمْ

[س ر د ح]

السُّرْدَاخُ [es-serdah] (sīn'in ve dāl'in fethiyle) Düz ve hemvār yere denir. Ve toprağı mülāyim yere denir ki نَصِيٌّ [naşiy] dedikleri nebāt inbāt eder ola.

السِّرْدَاخُ [es-sirdāḥ] ve

السِّرْدَاخَةُ [es-sirdāḥat] (sīn'lerin kesriyle) Tavile yāhūd kerīme yāhūd 'azīme yāhūd semīne yāhūd kurumu tām ve endāmı kāmīl kaviyye ve şedīde olan nākaya denir. Cem'i سِرَادِخٌ [serādiḥ] gelir. Ve

سِرْدَاخٌ [sirdāḥ] Mugaylān ağacından bölüğe ve cemā'ate denir. Müfredi سِرْدَاخَةٌ [sirdāḥat]tır hā'yla ki bir bölük demektir.

السَّرْدَاخَةُ [es-serdeḥat] (dahrecet [dahrecet] vezninde) İhmāl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: سَرَدَخَ الرَّجُلُ الشَّيْءَ إِذَا أَهْمَلَهُ

[س ر ف ح]

السَّرْفَاخُ [es-serfaḥ] (sīn'in ve fā'nın fethiyle) Bir şeytān adıdır.

[س ط ح]

السُّطْحُ [es-saḥ] (sīn'in fethi ve tā'nın sükünüyle) Hānenin damına denir ki Fārisīde bām denir. Ve her şey'in üstüne denir ki Fārisīde firāz denir. Asl سَطَحَ [saḥ] yayıp döşemek ma'nāsına masdardır, dam makūlesi mebsūt olduğundan سَطَحَ [saḥ] ile tesmiye olundu ki tesmiye bi'l-masdardır. Cem'i سَطُوحٌ [suṭūḥ] gelir.

Ve

سَطْحٌ [Saṭḥ] Şām'da Kusvet ve Ğubāğib nām karyeler beyninde bir mevzi^c adıdır ki onda sāhibü'n-nāka ile mülakkab Karamiṭa'dan Ebu'l-Kāsim nām kimsenin bir vak'ası olmuştur, hulefādan Muktefī-billāh zamānında vāki^c olmuştur. Ve

سَطْحٌ [saṭḥ] Masdar olur, düpdüz döşeyip yaymak ma'nāsına; yukālu: سَطَحَ الشَّيْءَ سَطْحًا إِذَا بَسَطَهُ Ve sergi gibi yere çalmak ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: سَطَحَهُ إِذَا صَرَعَهُ Ve yanı üzere uzatıp yatırmak ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: سَطَحَهُ إِذَا أَصْجَعَهُ Ve damı ve sār şey'i düzeltip hemvār kılmak ma'nāsınadır; yukālu: سَطَحَ سَطْحًا إِذَا سَوَّاهَا Ve küçük kuzuyu ana-sıyla berāberce salıvermek ma'nāsınadır; yukālu: سَطَحَ السَّحْلَ إِذَا أَرْسَلَهُ مَعَ أُمِّهِ

التَّسْطِیحُ [et-teṣṭiḥ] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bu dahi dam makūlesini sivri ve yumru kılmayıp düz ve yassı kılmak ma'nāsınadır; yukālu: سَطَحَ سَطْحًا إِذَا سَوَّاهَا

السَّطِیحُ [es-saṭiḥ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Yere döşenmiş maktüle itlāk olunur. Ve şol kimseye itlāk olunur ki arkası üzere uzanmış yāhūd düşüp serilmiş olup lākin za'fından yā muk'ad olduğundan batī'ü'l-kıyām ola. Ve su tulumuna itlāk olunur, مَزَادَةٌ [mezādet] ma'nāsına ve ona سَطِیحَةً [saṭiḥat] dahi denir hā'yyla. Ve

سَطِیحٌ [Saṭiḥ] Benū Zīb kabīlesinden Cāhiliyyet'te bir kāhin adıdır ki başından gayrı cesesinde asla kemik kısmı yok idi. Mezbūrun ismi Rebī^c idi. Bī'set-i nebevīden mukaddem tulū^c-ı āfitāb-ı risāleti ihbār eylemişti. Üç yüz sene mu'ammer oldu. Leyle-i mevlid-i nebevīde Nüşirevān'ın sükūt-ı şürefāt-ı

eyvānı husūsu ondan istikşāf eylediler. Vücūdunda asla kemik olmamakla bir yere götürdükte bohça gibi dürtüp büklerler idi. Ve gazab-nāk oldukta şişip kalkar idi.

الْمَسْطُوحُ [el-mesṭuḥ] Bu dahi yere serilmiş maktüle itlāk olunur.

السُّطَّاحُ [es-suṭṭāḥ] (رُمَّانٌ [rummān] vezninde) Bir nebāt adıdır. Ve mutlakan yer yüzüne yayılıp münbasit olan nebāta denir, kavun ve karpuz ve kabak gibi.

الْمُسْطَاحُ [el-misṭaḥ] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Hurmā serip kurutacak yere denir, جَرِينٌ [ceṛīn] ma'nāsına, güyā ki hurmānın bastına ālettir. Ve çadırın ve alaçuğun direğine itlāk olunur ki onlara ālet-i saṭh olacaktır. Ve şol düz yalçın kayaya denir ki etrāfına taştan duvar çevirip onu havuz tarzında ederler, yağmur suyu müctemi^c olmak için. Ve tenekeden yapılmış bir nev^c su bardağına denir ki bir yüzü yumruca ve bir yüzü yassı olur, ehl-i sefer istishāb ederler. Ve bu bardak bi-aynihi kaplumbağa hey'etinde ve başı yassı ve ağızı vāsi^c olur; Fārisīde ona keşef derler. Hālen bazı huccāc onunla mā-i zemzem getirirler. Ve

مِسْطَاحٌ [misṭaḥ] دَرْمٌ [devm] ağacının kabuğundan örülmüş hasıra denir. Ve buğday kavuracak büyük tavaya denir. Ve şol ağaca denir ki asmanın iki dayakları üzere arkuru yatırıp asmanın kollarını onun üzerinden atarlar. Ve hamur açacak tahtaya denir ki yastığaç ta'bīr olunur. Ve Misṭaḥ b. Uṣāşe'dir ki ashābdandır.

الْمُسْطَاحُ [el-musatṭaḥ] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Pek yassı yayvan buruna itlāk olunur; yukālu: أَنْفٌ مُسْطَاحٌ أَيْ مُنْبَسِطٌ جِدًّا

[س ف ح]

السَّفْحُ [es-Sefḥ] (sīn'in fethi ve fā'nın sükūnuyla) Bir mevzi' adıdır. Ve

سَفْحٌ [sefḥ] Dağın yöresine denir; yukālu: **سَفْحُ الْجَبَلِ أَي عَرْضُهُ الْمُضْطَّجِعُ** 'Alā-kavlin dağın köküne denir, **أَسْلُ الْجَبَلِ** [aşlu'l-cebel] ma'nāsına yāhūd esfeline denir ki eteği olacaktır, **دَامِنِ الْكُوهِ** ma'nāsına yāhūd dağın dibine denir, **حَضِيضُ الْجَبَلِ** [ḥaḍīḍu'l-cebel] ma'nāsına. Cem'i **سَفُوحٌ** [sufūḥ] gelir. İşbu **سَفْحٌ** [sefḥ] kelimesi fi'l-asl **إِنْصَبَاتٌ** [inšibāb] ma'nāsına masdar olmakla tesmiye bi'l-masdadır, gūyā ki mevzi'-i mezbūr fevk-i cebelden mesfūh olmuştur. Ve

سَفْحٌ [sefḥ] Masdar olur, su ve kan makūlesini döküp akıtmak ma'nāsına; yukālu: **سَفَحَ الْمَاءَ وَالْدَّمَ سَفْحًا مِّنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ** ve yukālu: **إِذَا أَرَأَقَهُ سَفَحَ الدَّمْعَ سَفْحًا وَسَفُوحًا إِذَا أَرَسَلَهُ** Ve

سَفْحٌ [sefḥ] ve

سَفُوحٌ [sefūḥ] ve

سَفْحَانٌ [sefehān] (feteḥātla) Su makūlesi kendi boşanıp dökülmek ma'nāsına lāzım olur; yukālu: **سَفَحَ الدَّمْعَ سَفْحًا وَسَفُوحًا وَسَفْحَانًا** إِذَا أَنْصَبَ

السَّافِحُ [es-sāfiḥ] Ondan ism-i fā'ildir. Cem'i **سَوَافِحٌ** [sevāfiḥ] gelir; yukālu: **ذَمْعٌ سَوَافِحٌ** ve **سَوَافِحٌ** Ve bu **فَوَارِسٌ** [fevāris] kabīlindedir.

التَّسَافُحُ [et-tesāfuḥ] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Zinā edişmek ma'nāsınadır.

السِّفَاحُ [es-sifāḥ] (قِتَالٌ [kitāl] vezninde) ve

الْمُسَافِحَةُ [el-musāfeḥat] (مُقَاتَلَةٌ [muḳātelet] vezninde) Bunlar da zinā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **تَسَافَحًا وَسَافِحًا** **سِفَاحٌ** [sifāḥ] **سِفَاحٌ** [sifāḥ] Zināya **سَافِحَهَا** إِذَا زَنَيْتَ وَفَجَرَ

ıtlākı nutfe telef ve hedere munsab olmak mülāhasasına mebnīdir. Ve bundan me'hūz olarak 'Arablar **سَفَاحًا** derler, "Yarış ehli atlarını ödölsüz meccānen yarışa koştu" diyecek yerde.

السَّفَّاحُ [es-seffāḥ] (كَتَانٌ [kettān] vezninde) Kesīrū't-**atā** adama ıtlāk olunur; yukālu: **رَجُلٌ سَفَّاحٌ أَي مِغْطَاءٌ** Ve fasih ve sühan-ver adama ıtlāk olunur. Ve

سَفَّاحٌ [Seffāḥ] Hulefā-i 'Abbāsiyyenin evveli olan 'Abdullāh b. Muḥammed'in lakabıdır. Be-gāyet hūn-riz olmakla mülakkab olmuştur. Ve 'Arab rü'esālarından birinin lakabıdır. Ve Ḥumeyd b. Baḥdel nām kimsenin kılıcı ismidir.

السُّفُوحُ [es-sufūḥ] (sīn'in zammıyla) **سَفْحٌ** [sefḥ]in cem'idir, yumuşak kayalara ıtlāk olunur.

السَّفِيحُ [es-sefiḥ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Kalın ve sık 'abāya ve kilime ıtlāk olunur ki suyu neşf eylemeyip üzerinden seyelān eder. Ve kumar oklarından bir okun adıdır ki nasibi yoktur, heder yere mefsūhtur. Ve çuvala ıtlāk olunur, **جَوَالِقٌ** [cuvāliḳ] ma'nāsına.

الْمُسْفُوحُ [el-mesfūḥ] Şol deveye ıtlāk olunur ki yere uzatılıp yatırılmış ola. Ve vāsī' ve galiz olan nesnelere ıtlāk olunur. Ve Şahr b. 'Amr b. el-Ḥārīs'in ferisi ismidir.

الْمُسْفِیحُ [el-museffiḥ] (مُحَدِّثٌ [muḥaddiḥ] vezninde) Şol kimseye ıtlāk olunur ki dā'imā kendi nefsine fā'idesi olmayan beyhūde 'amele meşgūl ola.

تَسْفِيحٌ [tesfiḥ] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Ondan masdardır; yukālu: **هُوَ يُسْفِیحُ تَسْفِيحًا أَي يَغْمَلُ عَمَلًا لَا يُجْدِي عَلَيْهِ**

الْمُسْفُوحَةُ [el-mesfūḥat] Koltukları geniş

olan nākaya vasf olur; yukālu: نَاقَةٌ مَسْفُوحَةٌ
الْإِبْطُ أَي وَاسِعَتُهُ

الْأَسْفَحُ [el-esfah] أَضْلَعُ [aşlaç] vezninde ve mürâdifidir ki başının ön tarafı kel olan kişiye denir.

[س ق ح]

السَّقْحَةُ [es-sekaḥat] (sīn'in ve kāf'ın fetihiyle) صَلَعَةٌ [şala'at] ma'nâsıdır ki başın önünde kıl olmamak vechiyle olan kellik hâletine denir.

الْأَسْقَحُ [el-eskaḥ] أَضْلَعُ [aşlaç] vezninde) Vech-i mezkûr üzere olan kel kişiye denir.

[س ل ح]

السِّلَاحُ [es-silâḥ] كِتَابٌ [kitâb] vezninde) ve السِّلَاحُ [es-silâḥ] عِنَبٌ [ineb] vezninde) ve السُّلْحَانُ [es-sulḥān] سُلْطَانٌ [sulṭān] vezninde) Ālet-i harbe denir. İsm-i cāmî'lerdir; 'alā-kavlin demirden olan âlet-i harbe mahsûstur, kılıç ve mızrak gibi. Ve سِلَاحٌ [silâḥ] lafzı müzekkerdir, آَلَةٌ [âlet] te'vîliyle mü'ennes dahi olur. Cem'i اسْلِحَةٌ [esliḥat]tır ki sîga-i cem'i müzekkerdir, جِمَارٌ [ḥimār] ve أَحْمِرَةٌ [aḥmiret] gibi. Ve mü'ennesin cem'i سِلَاحَاتٌ [silâḥat]tır. Ve hâssaten kılıca itlâk olunur. Ve giriş geçirilmedik yaya denir. Ve değneğe itlâk olunur, 'asâ ma'nâsına.

التَّسْلُحُ [et-teselluḥ] تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Silâh-püş olmak ma'nâsıdır; yukālu:

تَسْلَحُ الرَّجُلُ إِذَا لَبَسَ السِّلَاحَ

الْمَسْلَحَةُ [el-mesleḥat] مَمْلَعَةٌ [memleḥat] vezninde) Derbende ve serhadde itlâk olunur, ثَغْرٌ [şagr] ma'nâsına. Asl مَسْلَحَةٌ [mesleḥat] cebhâneye denir, bu 'alâka ile derbend ve serhadde itlâk olunur. Ve silâhlı 'askere itlâk olunur, mahall-i silâh oldukları için.

السَّالِحُ [es-sāliḥ] صَالِحٌ [şāliḥ] vezninde) Silâh sâhibi ya'nî silâhlı adama denir, neseb üzere ism-i fâ'ildir; yukālu: رَجُلٌ سَالِحٌ أَي ذُو سِلَاحٍ Ve tâze çayır otlamakla işhâle uğramış nākaya denir ki سَلْحٌ [selḥ] ten me'hûzdur; yukālu: نَاقَةٌ سَالِحٌ إِذَا كَانَتْ قَدْ أَشْلَحَتْ مِنَ الْبَيْتِ

السُّلَاخُ [es-sulâḥ] غُرَابٌ [ğurāb] vezninde) İnsân tersine denir, نَجْوٌ [necv] ma'nâsına. Şârih rakîk olanına tahsîs eylemiştir.

السَّلْحُ [el-selḥ] (sīn'in fethi ve lām'ın sükûnuyla) Hadeslemek ma'nâsıdır; yukālu: سَلَحَ سَلْحًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَعَوَّطَ Şârih der ki mü'ellifin muktezâ-yı kelâmı سَلْحٌ [selḥ] tağavvut gibi insânda dahi müsta'meldir. Lâkin *Mişbâḥ*'ın beyânına göre tayr ve behâyime mahsûstur. Belki sıvık hadeslemelerine mahsûstur ki Türkîde çımkırmak ve sağnamak ta'bîr olunur. Ve insânda ishâl üzere olursa bi't-teşbîh isti'mâl olunur.

الْإِسْلَاحُ [el-islâḥ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi yestehlemek ma'nâsıdır; yukālu: أَسْلَحَ بِمَعْنَى سَلَحَ

الْإِسْلِيحُ [el-islîḥ] إِزْمِيلٌ [izmîl] vezninde) Bir ot adıdır ki otlayan hayvânın sütü firāvân olur. Bu nebât إِسْلِيحٌ [islîḥ] ile müte'ârefitir ki ḥā-yı mu'ceme iledir.

السَّلِيحُ [es-Selîḥ] جَرِيحٌ [cerîḥ] vezninde) Yemen'de bir kabiledir.

سَيْلِحُونُ [Seyleḥūn] حَيْرَبُونٌ [ḥayzebūn] vezninde) Yemen'de bir karyedir, 'amme tahrîfle سَالِحُونُ [Sāleḥūn] demekle mü'ellif men' eylemiştir.

السَّلْحُ [es-sulâḥ] صُرْدٌ [şurad] vezninde) Keklik kuşunun yavrusuna denir. Cem'i سِلْحَانٌ [silḥān] gelir, sīn'in kesriyle صُرْدٌ

[şurad] ve صِرْدَانٌ [şirdān] gibi.

السَّلْحُ [es-selaḥ] (fethateynle) Göllerde yığılan yağmur suyuna denir.

التَّنْسِيلِجُ [et-teslīḡ] (تَنْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bir kimseyi silāhlandırmak ve hāssaten kılıç kuşatmak ma'nāsınadır; tekūlu: سَلَحْتُهُ سَلْحَهُ Ve yağ tulumunu سَلْحُ [sulḡ] dedikleri ātiyü'z-zikr tılā ile sürüp ovuşturmak ma'nāsınadır; yukālu: سَلَحَ نَحِيَهُ إِذَا ذَلِكَ بِالسَّلْحِ

السَّلَاحُ [Selāḡ] (سَحَابٌ [seḡāb] vezninde) yāhūd قَطَامٌ [kaṡāmi] vezninde) Ḥayber kal'asının taraf-ı esfelinde bir mevzi'dir. Ve Benū Kilāb yurdunda bir su adıdır ki ondan içenler ishāle mübtelā olurlar, He-diyye eşmeleri gibi.

السَّلْحِينُ [Selḡīn] (سَرْمِينٌ [sermīn] vezninde) Yemen'e bir hısn adıdır ki seksen tārihinde binā olunmuştur.

السَّلْحُ [es-Sulḡ] (sīn'in zammıyla) Dehnā'nām mahalde Benū Sa'd yurdunda bir su adıdır. Ve bir tılā adıdır ki onunla yağ tulumlarını delk ederler, dikiş yerleri mün-sedd olmak için.

مُسَلِّحَةٌ [Musallaḡat] (مُعْظَمَةٌ [mu'azzamet] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

[س ل ط ح]

السَّلْطُوحُ [es-sulṡuḡ] (فُنْدٌ [ḡunṡud] vezninde) Taşsız ve kayasız ve çukursuz düz ve emles dağa denir.

السَّلْطَاحُ [es-sulāṡiḡ] (عَلَابِطٌ [ulābiṡ] vezninde) Pek yassı ve arīz olan şey'e denir; yukālu: شَيْءٌ سَلْطَاحٌ أَيْ عَرِيضٌ Ve Murād kabilesi diyārında bir vādī adıdır.

السَّلَنْطَاحُ [es-selenṡaḡ] (سَمَنْدَلٌ [semendel] vezninde) ve

الْمُسَلَنْطَاحُ [el-muslentīḡ] (mīm'in zammı ve

tā'nın kesriyle) Fezā-yı vāsi'e denir. Şāriḡ der ki bunlar سَطْحٌ [saṡḡ]tan mezīd olmakla makāmı "س،ط،ح" māddesidir.

السَّلْوَطَاحُ [es-Selevṡaḡ] (sīn ve lām'ın fet-hiyle) Bir mevzi'dir.

السَّلْطَاحَةُ [es-selṡaḡat] (sīn'in fethiyle) Gōvdesi arīz olan hatuna denir; yukālu: جَارِيَةٌ سَلْطَاحَةٌ أَيْ عَرِيضَةٌ

الْإِسْلَنْطَاحُ [el-islintāḡ] (إِخْرَنْجَامٌ [iḡrincām] vezninde) Yüz üzere kapanıp düşmek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْلَنْطَاحَ الرَّجُلُ إِذَا وَقَعَ وَعَلَى وَجْهِهِ Ve bir nesne bolalıp yayvanlanmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْلَنْطَاحَ الْوَادِي إِذَا اتَّسَعَ

[س م ح]

السَّمَاخُ [es-semāḡ] (sīn'in fethiyle) ve

السَّمَاخَةُ [es-semāḡat] (hā'yla) ve

السَّمُوحُ [es-sumūḡ] ve

السَّمُوحَةُ [es-sumūḡat] (sīn'lerin zammıyla) ve

السَّمْحُ [es-semḡ] (مَدْحٌ [medḡ] vezninde) ve

السَّمَاخُ [es-simāḡ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde)

Sehī ve civān-merd olmak ma'nāsınadır;

yukālu: سَمِحَ الرَّجُلُ سَمَاحًا وَسَمَاحَةً وَسُمُوحًا وَإِذَا سُمُوحَةً وَسَمِحًا وَسَمَاحًا مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا حَسُنَ جَادَ وَكَزَمَ

مُكَادِدِمْتُ'ل-Edēb'de فَتَحَ [ḡasune] ve فَتَحَ [feteḡa] bāblarından olarak mersūmdur. Ve Mişbāḡ'ta hemān فَتَحَ [feteḡa] bābindan müsebbet ve إِذَا سَمِحَ بِكَذَا إِذَا وَاعْطَى جَادَ وَأَعْطَى

unvānyıla müfesserdir. Ve her hālde bā' harfiyle müte'addidir.

السَّمْحُ [es-semḡ] (شَكْسٌ [şeks] vezninde)

Ondan sıfattır, kerīm ve civān-merd adama denir. Musaggarında سَمِيحٌ [sumeyḡ] denir, زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde ve سَمِيحٌ [sumey-yiḡ] denir, yā'nın teşdīdiyle. Ve cem'inde سَمَحَاءُ denir, كُرْمَاءُ [kuremā] vezninde,

gūyā ki سَمِيحٌ [semīḥ] in cem'idir ve مَسَامِيحٌ [mesāmīḥ] denir, gūyā ki مِسْمَاحٌ [mismāḥ] in cem'idir. Ve mü'ennesinde سَمْحَةٌ [semḥat] denir hā'yla. Ve cem'inde hemīn سِمَاحٌ [simāḥ] denir, عَطَاشٌ [iṭāṣ] vezninde; yukālu: رَجُلٌ سَمِيحٌ وَامْرَأَةٌ سَمْحَةٌ وَنِسْوَةٌ سِمَاحٌ لَا غَيْرُ. Pes inşā-perdāzlık sûretinde ba'zı küttābın "kerīmāne" ta'birine mu'adil "semīḥāne" ta'birleri galattır.

الإِسْمَاحُ [el-ismāḥ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi civān-merd olmak ma'nāsınadır; yukālu: سَمَحَ الرَّجُلُ بِمَعْنَى سَمَحَ. Ve serkeş insān ve hayvān yavaşıyıp rām ve münkād olmak ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: أَسْمَحَتْ إِذَا دَلَّتْ نَفْسُهُ الدَّائِيَّةُ إِذَا لَأَنْتَ بَعْدَ اسْتِضْعَابِ

السَّمْحَةُ [es-semḥat] (sīn'in fethi ve mīm'in sükūnuyla) Cömerd hatuna denir ki zikr olundu. Ve sert olmayan yaya itlāk olunur; yukālu: قَوْسٌ سَمْحَةٌ أَيُّ مُوَاتِيَةٍ. Ve şol millete itlāk olunur ki onda zik ve şiddet olmayıp ahkāmı sehl ve yüsri müştēmīl ola ki murād millet-i İslāmiyye'dir; ve minhu'l-hadīsu: "بَعِثْتُ بِالْخَيْفِيَّةِ السَّمْحَةَ السَّهْلَةَ" Ve

سَمْحَةٌ [Semḥat] Ca'fer-i Tayyār'ın feresi ismidir. Ve

سَمْحٌ [semḥ] Dügümü olmayan düz ve hemvār ağaç dalına itlāk olunur; yukālu: عَوْدٌ سَمْحٌ أَيُّ لَا عَقْدَةَ فِيهِ

التَّسْمِيحُ [et-tesmīḥ] (tefīl) [tefīl] vezninde) Rıfk ve sühütle yürüme ma'nāsınadır; yukālu: سَمَحَ تَسْمِيحًا إِذَا سَارَ سَهْلًا. Ve mızrağı doğrultmak ma'nāsınadır; yukālu: سَمَحَ الرُّمَحَ إِذَا ثَقَّفَهُ. Ve bir nesneden kaçmak ma'nāsınadır; yukālu: سَمَحَ إِذَا أُسْرِعَ. Ve bir husūsta su'ubet göstermeyip rıfk ve sühütle mu'amele eylemek

ma'nāsınadır; yukālu: سَمَحَ فِي الْأَمْرِ إِذَا سَاهَلَ. **الْمُسَامَحَةُ** [el-musāmehat] [mufā'alet] vezninde) Bu dahi bir husūsta 'unf ve şiddet ve su'ubet eylemeyip rıfk ve sühütle mu'amele eylemek ma'nāsına; yukālu: سَامَحَهُ فِي الْأَمْرِ إِذَا سَاهَلَهُ

السِّمَاحُ [es-simāḥ] (kitāb) [kitāb] vezninde) Sahtiyāndan ve meşinden olan çadırlara denir.

الْمَسْمُوحُ [el-mesmah] [maḥ'ad] vezninde) مَسْمُوحٌ [semāhat]ten ki sühütle ma'nāsınadır, ism-i mekāndır, bu münāsebetle müzāyakası olmayan mahall-i vāsi'de isti'māl olunmuştur; ve minhu yukālu: إِنَّ فِي الْحَقِّ لَمَسْمُوحًا أَيُّ مُتَّسَعًا وَمُنْدُوْحَةٌ عَنِ الْبَاطِلِ

سَمْحَةٌ [Sumḥat] [cur'at] vezninde) Esmādandır: Sumḥa b. Sa'd ve Sumḥa b. Hilāl iki kimsedir.

سَمِيْحَةٌ [Sumeḥat] [cuheyne] vezninde) Medīne'de suyu çok bir kuyu adıdır.

التَّسَامُوحُ [et-tesāmuḥ] [tefā'ul] vezninde) Birbirine su'ubet ve müzāyaka göstermeyip sühütle ve müsā'ade vechiyle mu'amele edilmek ma'nāsınadır; yukālu: تَسَامَحَ الْقَوْمُ إِذَا تَسَاهَلُوا

أَبُو السَّمْحِ [Ebu's-Semḥ] [medḥ] vezninde) Huddām-ı dergāh-ı Hazret-i Muştāfavīden bir zātın künyesidir. Ve bir tābi' künyesidir ki ismi 'Abdurrahmān ve lakabı Derrāc idi.

[س ن ح]

السُّنْحُ [es-sunḥ] (sīn'in zammı ve nūn'un sükūnuyla) Uğurluluk, yümn ve bereket ma'nāsınadır; yukālu: بِهِ سُنْحٌ أَيُّ يُؤْمَنُ وَبِرَكَتٍ. Ve Medīne kurbünde bir mevzi' adıdır ki

Hazret-i Şiddîk'in onda bir bâb meskeni var idi, mevzî-i mezbûrda mütemekkin Benî Hâriş'ten tezevvücleri hasebiyle. Ve muhaddisinden Ĥubeyb b. 'Abdurrahmân es-Sunhî oradandır. Ve

سُنْحُ الطَّرِيقِ [sunhu't-ṭarîḳ] Yolun ortasına denir; yukâlu: ذَهَبَ عَنِ سُنْحِ الطَّرِيقِ أَيَّ عَنِ وَسَطِهِ

الْسُّنُوحُ [es-sunūḥ] [فُعُودٌ] [ku'ūd] vezninde) ve

السُّنْحُ [es-sunḥ] [سُلْحٌ] [ṣulḥ] vezninde) ve

السُّنْحُ [es-sunuḥ] (zammeteynle) Bir kimisenin hâtırına bir güne re'y ve endîşe yâhüd önüne bir iş 'arız ve bedîdâr olmak ma'nâsınadır; tekûlu: سَنَحَ لِي رَأْيِي سُنُوحًا Ve bir sözü tasrîh ve beyân eylemeyi kinâyeye ve ta'rizle söylemek ma'nâsınadır; yukâlu: سَنَحَ فُلَانًا عَنِ رَأْيِهِ إِذَا عَرَضَ وَلَمْ يُصْرَحْ Ve bir kimseyi re'y ve tedbîrinden sarf ve tahvîl eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: إِذَا سَنَحَ فُلَانًا عَنِ رَأْيِهِ إِذَا عَرَضَ وَرَدَّهُ صَرَفَهُ Ve bir nesne bir kimseye sehl ve âsân olmak ma'nâsınadır; tekûlu: سَنَحَ الشَّعْرُ لِي أَيَّ تَبَسَّرَ دُشِيرُوبِ بِي شَرِّهِ وَنِيْهَتِي أُغْرَاتِيْكَ Ve bir adamı bir güçlüğe düşürüp bir şerr ve mihnete uğratmak ma'nâsınadır; yukâlu: سَنَحَ بِهِ وَعَلَيْهِ إِذَا أَخْرَجَهُ وَأَصَابَهُ بِشَرِّهِ

سُنُوحٌ [sunūḥ] Sayd, sayyâdın sol tarafından zuhûr edip sağ tarafına mürûr eylemek ma'nâsınadır, sayyâda sağ tarafı gelir; بُرُوحٌ [burūḥ]ın zıddıdır, niteki zikr olundu. Ve 'Arablar bununla tefe'ül ederler; yukâlu: سَنَحَ الطَّبِي سُنُوحًا صُدُّ بَرَحٍ

السَّانِحُ [es-sāniḥ] Sayyâdın solundan zuhûr ve sağına mürûr eden sayda denir ki onunla teyemmün ederler, بَارِحٌ [bāriḥ] mukâbilidir ve minhu'l-meselu: "مَنْ لِي بِالْمَبَارِكِ بَعْدَ الشُّومِ" Bir sayyâd üzere zaby-ı bāriḥ mürûr edip ta-

tayyür ile müte'ellim oldukta, refikleri tesliye ve tatyîb için "Elem çekmeye, şâyet bir sâniḥ dahi zuhûr eder" dediklerinde mesel-i mezbûrû irâd eyledi. Bir kimseden bir nesne zımnında âzürde-dil olana "Gam çekmeye, ondan hoş-dil dahi olursun" mevki'inde darb olunur.

السَّنِيحُ [es-senīḥ] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) **سَانِحٌ** [sāniḥ] ma'nâsınadır. Ve inciye, 'alâ-kavlin inci dizilmezden mukaddem dizecek rişteye denir; dizildikten sonra عَقْدٌ [ʿiḳd] denir. Ve mutlakan huliyy ve zînete denir ki nisvân ittihâz ederler.

سُنَيْحٌ [Suneyḥ] [زُبَيْرٌ] [zubeyr] vezninde) Bir recül adıdır.

الْإِسْتِسْنَاهُ [el-istisnāḥ] Bir māddeyi gereği gibi cüst ü cü edip araştırmak ma'nâsınadır; tekûlu: إِسْتَسْنَحْتُهُ عَنْ كَذَا أَيَّ اسْتَفْحَضْتُهُ

التَّسْنُوحُ [et-tesenuḥ] [تَفَاعُلٌ] [tefa'ul] vezninde) O ma'nâyadır. Ve bir nesneye ense çevirip arka vermek ma'nâsınadır; yukâlu: تَسْنُوحٌ مِنَ الرِّيحِ عَلَى صَيْعَةِ الْأَمْرِ أَيَّ اسْتَدْبُرَ مِنْهَا يَغْنِي وَلَهَا ظَهْرُكَ

سِنْحَانٌ [Sinḥān] (sîn'in kesriyle) Yemen mihlâflarından ya'nî eyâlet 'add olunan nâhiyelerinden bir nâhiye adıdır. Ve bir recülün ismidir.

السَّنْحَانُ [es-senāḥnāḥ] (sîn'in ve nûn'un fethiyle) Geceler aslâ uyku uyumaz olan kimseye denir; yukâlu: رَجُلٌ سَنْحَانٌ أَيَّ لَا يَنَامُ اللَّيْلَ

[س ن ط ح]

السَّنِطَاحُ [es-sinṭāḥ] [قِرْطَاسٌ] [kirṭās] vezninde) Feri vâsi' olan nākaya denir.

[س و ح]

السَّاحَةُ [es-sāḥat] [بَاحَةٌ] [bāḥat] vezninde) Nâhiye ma'nâsınadır ki bir şey'in bir sem-

tinde olan alargaca mahalden 'ibārettir. Ve haşem-nişîn obalarının aralıklarında olan açık meydāna denir. Şehr hānelerinin avlu ta'bir olunan 'arsalarına itlākı bundan me'hūzdur. Cem'î سَاح [sāḥ] gelir ki cinsidir ve سُوْح [sūḥ] gelir, sîn'in zammıyla ve سَاحَاتٌ [sāḥāt] gelir.

[س ي ح]

السَّيْحُ [es-seyh] (sîn'in fethi ve yā'nın sükūnuyla) ve

السَّيْحَانُ [es-seyehān] (feteḥātla) Su yer yüzünde akıp gitmek ma'nāsınadır; yukālu: سَاحَ الْمَاءُ يَسِيحُ سَيْحًا وَسَيْحَانًا إِذَا جَرَى عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ Ve gölge bir tarafa dönüp yürümek ma'nāsınadır ki ba'de'z-zevāl hāletidir; yukālu: سَاحَ الظِّلُّ إِذَا فَاءَ Ve

سَيْحٌ [seyḥ] Hāssaten zāhirde ya'nî yer yüzünde cereyān eden suya denir ki tesmiye bi'l-masdardır. Ve yol yol kalemlî nesc olunmuş kilime ve 'abāya denir. Ve

سَيْحٌ [Seyḥ] Benū Ḥassān b. 'Avf yurdunda bir su adıdır. Ve Yemāme'de üç vādî adıdır.

السَّيْحَانَةُ [es-siyāḥat] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) ve

السُّيُوحُ [es-suyūḥ] (فُعُودٌ [ḡu'ūd] vezninde) ve

السَّيْحَانُ [es-seyehān] (feteḥātla) ve

السَّيْحُ [es-seyh] (سَيْرٌ [seyr] vezninde) Terhhüb ve 'ibādet için yer yüzünde gezip yürümek ma'nāsınadır; seyāhāt-ı rehābine-i kadīme ve hālen seyāhat-i dervīşān bundandır; yukālu: سَاحَ الرَّجُلُ سَيْحًا وَسَيْحَانًا وَسَيْحًا إِذَا ذَهَبَ فِي الْأَرْضِ وَمِنْهُ الْمَسِيحُ بَنُ مَرْيَمَ عَلَى نَبِيِّنَا وَعَلَيْهِ السَّلَامُ وَذَكَرْتُ فِي اسْتِقْرَاقِهِ خَمْسِينَ قَوْلًا فِي شَرْحِي لِصَحِيحِ الْبُخَارِيِّ وَغَيْرِهِ Vākī'a mü'ellif Başa'ir'de dahi elli güne

akvāl serd eylemiştir, lākin evvel ve esbeti lafz-ı Süryānīdir. Aslı مَشِيحًا [Meşihā] dır şīn-i mu'ceme ile, 'Arablar ta'rib edip مَسِيحٌ [Mesih] dediler. Ve hālen Yehūd tā'ifesi Deccāl'e مَشِيحٌ [Meşih] itlāk ederler, "Meşih zuhūr edip bizlere ser-gerde olacaktır" diye muntazırlardır. Süryānīde مَشِيحٌ [meşih] mübārek ma'nāsına olmakla Deccāl'e dahi o tā'ife 'indinde meymūn olduğundan itlāk eylediler.

السَّائِحُ [es-sā'ih] Ehl-i seyāhat olan kimseye denir. Ve dā'imā sā'im ve mesācid ve me'ābide mülāzım olan kimseye itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ سَائِحٌ أَيْ صَائِمٌ مُلَازِمٌ لِلْمَسَاجِدِ

الْمُسَيْحُ [el-museyyah] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Sırtı çizgili muhattat olan çerkegeye denir. Ve çubuklu alaca kumaşa denir. Ve muhattat bürde gibi metninde ince ince yolları olan tarīka itlāk olunur. Ve yaban eşeğine itlāk olunur, karınla yanları beyninde uzun uzun hatları olmak hasebiyle.

سَيْحَانٌ [Seyhān] (رَيْحَانٌ [reyhān] vezninde) Şām diyārında bir nehr adıdır. Maşışa kurbünden cereyān eden nehrdir ki tahrifile "cihān suyu" ta'bir ederler. Ve Başra türābında dahi bir nehrdir ki سَاحِينٌ [Sāhīn] dahi derler. Ve Belkā' kāzasında bir kar-yedir ki merkad-ı Mūsā 'aleyhi's-selām ondadır.

سَيْحُونٌ [Seyhūn] (جَيْحُونٌ [ceyhūn] vezninde) Māverāünnehr'de ve Hindistān'da birer nehrin adıdır.

الْمُسَيَّاحُ [el-misyāḥ] (مِفْتَاحٌ [miftāḥ] vezninde) Dā'imā gammāzlık ve şerr ve şūriş ve fitne-bāzlıklara seyr ve devr eden müfside itlāk olunur; yukālu: هُوَ مُسَيَّاحٌ فَاجْتَنِبُوهُ أَيْ يَسِيحُ بِالنَّمِيمَةِ وَالشَّرِّ فِي الْأَرْضِ

الْإِنْسِيَاخُ [el-insiyāḥ] [إنفعال] [infī'āl] vezninde) Bolalmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِنْسَاحَ** بِأَلُهُ أَيَّ اتَّسَعَ قَلْبُهُ Ve esvāb pāre pāre yırtılıp yarılmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِنْسَاحَ التَّوْبِ** إِذَا تَشَقَّقَ Ve semizlikten karın büyüyüp yere yakın salkılanıp sarkmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِنْسَاحَ بَطْنُهُ** إِذَا كَبُرَ وَدَنَا مِنَ السَّمَنِ إِلَى الْأَرْضِ **الْإِسَاحَةُ** [el-isāḥat] [إباحة] [ibāḥat] vezninde) Suyu akıtmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَسَاحَ** نَهْرًا إِذَا أَجْرَاهُ Ve at kuyruğunu aşağı salıvermek ma'nāsınadır; yukālu: **أَسَاحَ الْفَرَسُ** بِذَنْبِهِ إِذَا أَرْخَاهُ Cevherī bu ma'nāda lafz-ı mezbūru şīn-i mu'ceme ile resm eylemekle galat eylemiştir. Şārih der ki sâ'ir ba'zı ehl-i lügat dahi i'câmla cezm eylediler.

جَبَلُ سَيَّاحٍ [Cebelu Seyyāḥ] (izāfetle كَتَّانٌ [kettān] vezninde) Şām ve Rūm beynini fāsıl bir dağdır.

السُّيُوخُ [es-Suyūḥ] (sīn'in zammıyla) Yemāme'de bir karyedir. Ve Müs-lim b. 'Alī es-Sīḥī ki sīn'in kesriyledir, muhaddisīndendir.

FASLU'Ş-ŞĪNĪ'L-MU'CEME

(فَضْلُ الشَّيْنِ الْمُعْجَمَةِ)

[ش ب ح]

الشُّبْحُ [eş-şebḥ] (şīn'in ve bā'nın fethiyle ve bā'nın sükunuyla) Şahs ma'nāsınadır ki insānın ve sâ'irin mer'ī olan kâlib ve cesedinden 'ibârettir; **سَوَادٌ** [sevād] dahi denir, Fārisīde kâlbūd ve Türkīde karaltı ta'bīr olunur. Cem'ī **أَشْبَاحٌ** [eşbāḥ] ve **شُبُوحٌ** [şubūḥ] gelir.

الشُّبْحَانُ [eş-şebḥān] (شُبْعَانٌ [şeb'ān] vezninde) Uzun şey'e denir.

الشُّبَاخَةُ [eş-şebāḥat] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) Bir kimse 'arīz pazılı olmak ma'nāsınadır; yukālu: **شُبْحُ الرَّجُلِ** شُبَاخَةٌ مِنْ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ شُبْحَ الذَّرَاعَيْنِ وَمَشُوحَهُمَا "أَنَّهُ كَانَ مَشْبُوحَ الذَّرَاعَيْنِ أَيَّ كَالَةَ فِي'N-NIHĀYE Fİ SIFATIHI 'ALEYHI'S-SELĀM: أَيَّ طَوِيلَهُمَا وَقِيلَ عَرِيضَهُمَا وَفِي رَوَايَةٍ شُبْحَ الذَّرَاعَيْنِ

الشُّبْحُ [eş-şebḥ] (مَدْحٌ [medḥ] vezninde) Yarmak ma'nāsınadır; yukālu: **شُبْحَ الشَّيْءِ** Ve deri ve ip makūlesini kazıklar aralıklarına uzatıp çekmek ma'nāsınadır; yukālu: **شُبْحَ الْجِلْدِ** [şebḥ] Şārih der ki **شُبْحٌ** إِذَا مَدَّهُ بَيْنَ أَوْتَانِدٍ mut-lakan bir nesneyi uzatmak ma'nāsınadır; mü'ellif teşvīş eylemiştir. Ve **شُبْحَ الدَّاعِي** [şebeḥa'd-dā'ī] derler, du'ā eden kimse ellerini göğ'e doğru kaldırıp uzattı. Ve bir kimse önünde ayak üzere dikilivermek ma'nāsınadır; tekūlu: **شُبْحَ لَنَا** فَلَانٌ إِذَا مَثَلَ Ve

شُبْحٌ [şebḥ] Mürtefī'ü'l-binā' kapıya denir. Ve bunda fethateynle de cā'izdir.

أَشْبَاحُ الْمَالِ [eşbāḥu'l-māl] Deve ve koyun ve sâ'ir mevāşīden ma'rūf ve müte'ayyin olanlarına itlāk olunur ki göze görünür

olanları olacaktır.

المُشْبَحُ [el-muşebbah] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Kabuğu giderilmiş nesneye denir; yukâlu: شَيْءٌ مُشْبَحٌ أَيْ مَفْشُورٌ Ve kavî ve muhkem kilime ve abaya denir.

التَّشْبِيحُ [et-teşbîh] (تَفْعِيلٌ [tef'îl] vezninde) Bir adam pek pîr olmakla bāsırası hîrenâk olduğundan bir karaltıyı çatal görmek ma'nāsınadır; yukâlu: شَبَّحَ الرَّجُلُ إِذَا كَبَّرَ Ve bir nesneyi enliletmek ma'nāsınadır; yukâlu: شَبَّحَ الشَّيْءَ إِذَا جَعَلَهُ غَرِيضًا

الشَّبْحَانُ [eş-şebhân] (fetehtla) Minkalânın ya'nî kerpiç ve çamur taşıyacak teskerenin iki tarafına geçirilen iki ağaca denir.

الشَّبَائِحُ [eş-şebâ'ih] Deve semerine aralrı açık arkuru üstüvâr ettikleri ağaçlara denir.

شَبَّاحٌ [Şebbâh] (كَتَّانٌ [kettân] vezninde) Ece' nâm cebel yanında bir vâdîdir.

[ش ح]

الشُّحُّ [eş-şuhh] (şîn'in harekât-ı selâsi ve hâ'nın teşdidiyle) Masdardır, hırsa mukârin buhl ma'nāsınadır ki tabî'î ola; tekûlu: شَحَّحْتُ يَا رَجُلُ بِهِ وَعَلَيْهِ تَشُّحٌ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ كَبَّرْتُ تَبْرُ وَشَحَّحْتُ تَشُّحٌ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ كَمَدَدْتُ تَمُدُّ وَشَحَّحْتُ تَشُّحٌ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي كَعَفَفْتُ نَعَفُ أَيْ بَخِلْتُ وَحَرَضْتُ

الشَّحَاهُ [eş-şehâh] (جَبَانٌ [cebân] vezninde) ve

الشَّحِيحُ [eş-şehîh] (أَمِيرٌ [emîr] vezninde) ve **الشَّحْشَاحُ** [eş-şahşah] (فَدَفَدٌ [fedfed] vezninde) ve

الشَّحْشَاهُ [eş-şahşâh] (حَشَّاحٌ [haşşâs] vezninde) ve

الشَّحْشَاحَانُ [eş-şehşehân] (مَعْمَعَانٌ [ma'me'an]

vezninde) Hırsa mukârin buhl ve imsâkla muttasıf nâkese denir. Ve شَحَّاحٌ [şehâh] ve شَحِيحٌ [şehîh]in cem'leri شَحَّاحٌ [şihâh] gelir, كِبَارٌ [kibâr] gibi ve أَشْحَهُ [eşihhat] gelir, أَصْحَهُ [aşihhat] gibi ve أَشْحَاءٌ [eşihhâ'] gelir, أَطْبَاءٌ [etibbâ'] gibi.

الشَّحْشَاحُ [eş-şahşah] (غَبَّابٌ [gabgab] vezninde) Vâsi' beyâbâna denir. Ve bir nesne üzere müdâvim ve muvâzib olan kimseye denir. Ve bed-hüy ve bed-mizâc kişiye denir. Ve darb-ı lisâna mâlik talâkatli, fasîh ve belîg olan hatîbe denir. Ve şecîr ve bahâdır adama denir. Ve gayret ve hamiyetli adama denir. Ve kesîrî's-savt olan kargaya denir. Ve şol yere denir ki toprağı neşşâf olmakla icrâsı matar-ı kesîre muhtâc ola. Ve azca yağmurdan suyu akıp gider olan yere de denmekle azdâddan olur. Ve cüst ve çalâk hımâra denir. Bu ma'nâda هُدْهُدٌ [hudhud] vezninde) dahi lügattir. Ve çabuk uçan bağirtlak kuşuna denir. Ve pek uzun adama denir.

الشَّحْشَاحُ [eş-şehşâh] (رَحْرَاهُ [rahrâh] vezninde) Başladığı işe mücidd ve muvâzib olan mikdâm adama denir. Ve gayret ve hamiyet sâhibi adama denir. Ve şol hatuna denir ki be-gâyet güçlü kuvvetli olmakla merd mesâbesinde ola; yukâlu: شَحْشَاحٌ كَانَهَا رَجُلٌ فِي قُوَّتِهَا

الشَّحْشَاحَانُ [eş-şahşehân] (مَعْمَعَانٌ [ma'me'an] vezninde) Bu dahi gayretli adama denir. Ve uzun kimseye denir.

الشَّحْشَاحَةُ [eş-şahşehat] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Sakınmak ma'nāsınadır; yukâlu: شَحْشَاحٌ مِنْهُ إِذَا حَذَرَ شَحْشَاحَ الطُّرْدِ Ve göçegen dedikleri kuş ötmek ma'nāsınadır; yukâlu: إِذَا صَوَّتَ ederek kükremek ma'nāsınadır; yukâlu:

هَدِيرَهُ Ve kuş sür'atle uçmak ma'nāsınadır; yukālu: شُحَّشَحَ الطَّائِرُ إِذَا رَدَّدَ هَدِيرَهُ طَارَ سَرِيعًا

الْمُشَاخَّةُ [el-muṣāḥḥat] [mufā'alet] vezninde) Bir nesne bir kimse 'indeinde pek mu'teber olduğundan āhere vermeyip dınnet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: شُخَّ Ve minhu kavlu'l-mü'ellifin: "لَا مُشَاخَّةَ فِي الإِصْطِلَاحِ"

التَّشَاخُ [et-teṣāḥḥ] [tefā'ul] vezninde) İki kimse bir nesne zımnında birbirine buhl ve dınnet edişmek ya'nī o nesneyi her biri āheri almayıp kendisi almak murādında olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَشَاخًا عَلَى الأَمْرِ أَي لَا يُرِيدَانِ أَي يُفَوِّتُهُمَا يَعْنِي يُرِيدُ تَشَاخَ القَوْمِ فِي الأَمْرِ إِذَا شَحَّ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ حَذَرَ قَوَّتِهِ

الْمُشْحَشَحُ [el-muṣāḥṣaḥ] [muselsel] vezninde) Bī-hayr u menfa'at olan mühmel kimseye denir.

الشَّحَّةُ [eṣ-ṣiḥḥat] [ṣiḥḥat] vezninde) Fi'l-asl masdardır, ism-i mef'ul ma'nāsına müsta'emeldir; ve minhu kavluhum أَوْصَى فُلَانٌ فِي صِحَّتِهِ وَشَحَّتِهِ أَي فِي حَالِهِ الَّتِي يَشْحُ عَلَيْهَا

الشَّحَائِحُ [eṣ-ṣeḥā'ih] [ṣafā'ih] vezninde) Sütü pek az olan nākalara itlāk olunur. Müfredi شَحِيحَةٌ [ṣeḥīḥat]tır; yukālu: إِبِلٌ شَحَائِحٌ أَي قَلِيلَةُ الدَّرِّ

الشَّحَاخُ [eṣ-ṣiḥāḥ] [kitāb] vezninde) Ateşi çıkmayan çakmağa denir; yukālu: مَاءٌ شَحَاخٌ أَي نَكِدٌ غَيْرُ غَمْرِ

[ش د ح]

الشَّدْحُ [eṣ-ṣeḥḥ] [medḥ] vezninde) Semirmek ma'nāsınadır; yukālu: شَدَحَ الرَّجُلُ شَدْحًا مِنَ البَابِ الثَّالِثِ إِذَا سَبَوْنَ

الشُّدْحَةُ [eṣ-ṣudḥat] [cur'at] vezninde)

ve

الْمُشْتَدَّحُ [el-muṣṣtedaḥ] [murtecel] vezninde) Vüs'at ma'nāsınadır; tekülü: لَكَ عَنْهُ شُدْحَةٌ وَمُشْتَدَّحٌ أَي سَعَةٌ وَمُنْدُوْحَةٌ

الْأَشْدَحُ [el-eṣṣdaḥ] [eṣṣaḥ] vezninde) Bol nesneye denir.

الْإِنْشِدَاخُ [el-iṣṣidāḥ] [iṣṣi'āl] vezninde) Arka üzere yatıp paçaları ayırmak ma'nāsınadır; yukālu: اِنْشَدَخَ الرَّجُلُ إِذَا اسْتَلْقَى وَفَرَّجَ رِجْلَيْهِ

الشُّوْدَحُ [eṣ-ṣevdaḥ] [cevhər] vezninde) Gerimli, yerden yapma nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ شُوْدَحٌ أَي طَوِيلَةٌ عَلَى الأَرْضِ

الشَّادِحُ [eṣ-ṣādiḥ] Vāsi' ma'nāsınadır; yukālu: كَلَّأَ شَادِحٌ أَي وَاسِعٌ

الْمَشْدَحُ [el-meṣṣdaḥ] [maḥ'ad] vezninde) Ferce denir, حِرٌّ [ḥir] ma'nāsına, vüs'ati için.

[ش ذ ح]

الشُّوْدَحُ [eṣ-ṣevzāḥ] [zāl-ı mu'ceme ile cevher] vezninde) Zikr olunan شُوْدَحٌ [ṣevdaḥ] ile mürādiftir.

[ش ر ح]

الشُّرْحُ [eṣ-ṣeḥḥ] [cerḥ] vezninde) Müşkil ve mübhem ve mahfī makülesini keşf ve izhār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: شَرَحَ العَامِضُ شَرْحًا مِنَ البَابِ الثَّالِثِ إِذَا كَشَفَهُ Ve kesmek ma'nāsınadır; yukālu: شَرَحَ اللَّحْمَ إِذَا قَطَعَهُ Ve fehmi eylemek ma'nāsınadır; yukālu: شَرَحَ الكَلَامَ إِذَا فَهَمَهُ Ve bıkır kızın bekāretini izāle eylemek yāhūd hatunu arkası üzere yatırıp cimā' eylemek ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: شَرَحَ البِكْرَ إِذَا افْتَضَّهَا أَوْ جَامَعَ المَرْأَةَ مُسْتَلْقِيَةً Ve bir şey'i bolaltmak ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: شَرَحَ الشَّيْءَ إِذَا وَسَّعَهُ

التَّشْرِیحُ [et-teşrîḥ] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bir nesneyi dilim dilim kesmek ma'nāsınadır; yukālu: شَرَّحَ الشَّيْءَ إِذَا قَطَعَهُ

الشَّرْحَةُ [eş-şerḥat] (حَمْزَةٌ [ḥamzet] vezninde) ve

الشَّرِیْحَةُ [eş-şerīḥat] ve

الشَّرِیحُ [eş-şerīḥ] Tūlānī kesilip dilimlenmiş et dilimine denir. Ve

شَرْحَةٌ [şerḥat] Āhū makülesi şikārın etine denir ki gerçi bir mikdār kuruyup lākin pastırma kertesine varmayarak getirile.

الْمَشْرُوحُ [el-meşrūḥ] Çöllerde görünen serāba itlāk olunur.

الْمَشْرَاحُ [el-meşrah] (مَقْعَدٌ [maq'ad] vezninde) Ferce itlāk olunur.

الشُّرَيْحُ [eş-şureyḥ] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Bu dahi ferce itlāk olunur. Ve

شُرَيْحٌ [Şureyḥ] Esmādandır: Ebū Muḥammed 'Abdurrahmān b. Aḥmed b. Muḥammed b. Ebī Şureyḥ el-Ensārī eş-Şureyḥi ki İmām Beğavī ashābındandır, ondan rivāyet-i ehādīs eylemiştir, cedit olan Şureyḥ'e mensūbdur. Ve 'Abdullāh b. Muḥammed ve Hibetullāh b. 'Alī eş-Şureyḥiyyān muhaddislerdir.

الْمِشْرَاحُ [el-Mişrah] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) İbn 'Āhān'dır ki tābī'ındendir. Ve Sevde bint Mişrah sahābiyyedir, 'alā-kavlin bu sīn'ledir.

الشَّارِحُ [eş-şāriḥ] Ekini kuşlardan hıfz ve hirāset eden bekçiye denir.

شَرَاحِيلٌ [Şerāḥīl] (شَيْنٌ 'in fethiyle) Bir recül ismidir. Şāriḥ der ki Cebrā'īl gibi gūyā ki ism-i celāle olan اِيْلٌ [īl] kelimesine muzāftır. Bunda شَرَاحِيْنٌ [Şerāḥīn] dahi denir.

شَرْحَةٌ [Şerḥat] (طَلْحَةٌ [ṭalḥat] vezninde) İbn 'Avve'dir ki Benū Sāme b. Lu'eyy kabilesinden bir batn pederidir.

بَنُو شَرْحٍ [Benū Şerḥ] (جَرْحٌ [cerḥ] vezninde) Bir batn adıdır.

شُرَاةٌ [Şurāḥat] (سُرَاةٌ [surākat] vezninde) Hemdān kabilesinden bir hatundur ki İmām 'Alī kerremallāhu vechehu huzūrunda zinā eylediğini ikrār eylemekle recm olundu. Ve dīger bir hatun ismidir ki Umm Sehle demekle ma'rūfedir, muhaddisedir.

شَرَاةٌ [Şerrāḥ] (كَتَانٌ [kettān] vezninde) Bir recül adıdır.

[ش ر د ح]

الشُّرْدَاةُ [eş-şirdāḥ] (قِرْطَاسٌ [kirtās] vezninde) Tabanları galīz ve 'arīz olan kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ شُرْدَاةٌ الْقَدَمُ أَيُّ غَلِيظَهَا عَرِيضُهَا. Ve şişman olmakla vücudu salkı ve sölpük olan adama denir. Ve uzun ve cüssesi 'azīm olan deveye ve 'avrete denir.

[ش ر ط ح]

الْمُشْرَطِیْهِ [el-muşarṭiḥ] (ism-i fā'ıl bünyesiyle) Dā'imā arzdan arza seyr ü sefer eden kimseye denir.

[ش ر م ح]

الشُّرْمَاحُ [eş-şermāḥ] (جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) ve

الشُّرْمَاحِي [eş-şermāḥiyy] Nefsine nisbetle güçlü kuvvetli adama denir. Ve pek uzun adama denir. Cem'i شَرَامِیْحٌ [şerāmiḥ] ve شَرَامِیْحَةٌ [şerāmiḥat] gelir.

الشُّرْمَمَاحُ [eş-şeremmaḥ] (عَمَلَسٌ [amelles] vezninde) Bu dahi pek uzun adama denir.

شُرْمَاةٌ [Şirmāḥ] (قِرْطَاسٌ [kirtās] vezninde) Nehāvend'e karīb bir kal'a adıdır.

[ش ر م س ح]

الشَّرْمَسَاحُ [eş-Şirimsāḥ] (kesreteynle) Mışır'da bir karyedir.

[ش ر ن ف ح]

الشَّرْنَفَاحُ [eş-şerenfaḥ] (fā'yla [se-mender] vezninde) Ayağı çabuk, revende adama denir. Şeremet ta'cīr olunur ki şīr-i merd muharrefidir.

[ش ط ح]

الشَّطِیحُ [şittih] (şīn'in ve tā' müşeddede-nin kesriyle) Erkek oğlağı zecr ve āzāra mahsūs asvāttandır.

[ش ف ح]

المُشَفَّحُ [el-muşeffaḥ] [mu'azzam] vezninde) Şol bed-baht ve mahrūm kimseye denir ki kesb ve gūşışinde cüz'ī ve küllī aslā bir hayr ve menfa'ate dest-res olmaz ola.

[ش ف ل ح]

الشَّفَلَّاحُ [el-şefellaḥ] [ʿamelles] vezninde) Kenārları galiz ve salkı ve gevşek olan ferc-i nisvāna denir. Ve burnun delikleri vāsī' ve dudakları kalın ve salkı olan kimseye denir, ba'zı zengī 'Arablar gibi. Ve fercinin dudakları iri ve ferci bol olan hatuna denir. Ve kebere yemişine denir. Ve bir şecer adıdır ki özdeğinde dört dāne keskin bıçak gibi çıkmış budakları olur ki her biriyle koyun zebh olunur ve yemişi zengī 'Arab kellesi kadar olur. Ve

شَفَلَّاحُ [şefellaḥ] Hurmānın henüz koruk olmazdan mukaddem yarıp açan yemişine denir.

[ش ق ح]

الشَّفْحَةُ [eş-şakḥat] (şīn'in fethi ve kāf'ın

sükūnuyla) Hāssaten kelbin fercine denir.

الشَّفْحَةُ [eş-şukḥat] (cū'at] vezninde) Dişi kelbin memeleri emziğine denir, طَبِيبَةُ الْكَلْبَةِ [zabyetu'l-kelbet] ma'nāsına. Ve kı-zıllığı mütegayyir ya'nī pek kızıl olmayıp sarıya mā'il olan hurmā koruğuna denir; şīn'in fethiyle de cā'izdir. Ve شَفْرَةٌ [şukret] ma'nāsınadır ki çehre kumral olmaktadır, atta al olmaktadır.

الأَشْقَرُ [el-eşkaḥ] Ondan sıfattır, أَشْقَرُ [eşkar] ma'nāsınadır.

الشَّفْخُ [eş-şakḥ] (medḥ] vezninde) Kırmak ma'nāsınadır; yukālu: شَفَّحَ الشَّيْءَ شَفْحًا مِنْ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا كَسَرَهُ Ve kelb tebev-vül için ayağını kaldırmak ma'nāsınadır; yukālu: شَفَّحَ الْكَلْبُ إِذَا رَفَعَ رِجْلَهُ لِيَتَوَلَّى

الإِشْقَاحُ [el-işkāḥ] (hemzenin kesriyle) Irak eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أَشْفَحَهُ إِذَا وَجَدَهُ Ve hurmā koruğu renklenmeğe baş-lamak ma'nāsınadır; yukālu: أَشْفَحَ الْبُسْرُ إِذَا لَوَّنَ Ve ağacın meyveleri renklenip olma-ğa yüz tutmak ma'nāsınadır; yukālu: أَشْفَحَ الشَّجَلُ إِذَا أَزْهَى

التَّشْقِيقُ [et-teşqih] [tef'īl] vezninde) Bu dahi hurmā koruğu kızarmağa baş-lamak ma'nāsınadır; yukālu: شَفَّحَ الْبُسْرُ إِذَا لَوَّنَ

الشَّفْحَاءُ [eş-şakḥā] [şafra] vezninde) Beyāzı hālis olmayan köpüğe vasf olur; yukālu: رَغْوَةٌ شَفْحَاءٌ أَيْ غَيْرُ خَالِصَةِ الْبَيَاضِ

الشَّفْحُ [eş-şukḥ] (şīn'in zammıyla) فَنِيحٌ [kubḥ] lafzına itbā'an zikr olunur, 'alā-kavlin kubh ma'nāsına olmakla te'kīd olur; yukūlūne: فَنِيحًا لَهُ وَشَفْحًا إِيْتَابَعٌ أَوْ بِمَعْنَى وَيُفْتَحَانِ ve yukālu: جَاءَ فَنِيحًا وَشَفْحًا أَيْ فَنِيحٌ شَفْحٌ ve yukālu: قَعَدَ مَقْبُوحًا مَشْفُوحًا ve yukālu: الشَّقَاحَةُ وَالشَّقَاحَةُ Mütercim der ki Suyūtī *Muzhir*'de itbā' ve müzāvece harf-i 'atfle vārid olmak 'inde'l-ekser memnū' ve 'inde'l-ba'z cā'izdir dedi.

Ve bu zikr olunanlar da ihtilāf-ı mezkūr üzeredir.

الشُّقَاخُ [eş-şuqqāḥ] [رُمَّانَ] [rummān] vezninde) Bir nebāt adıdır. Ve köpeğin götüne denir, إِسْتُ الْكَلْبِ [istu'l-kelb] ma'nāsına. Burada hā'yla الْكَلْبَةُ nüshası galattır.

الشَّقِيقُ [eş-şeqīḥ] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) Hastalıktan yenice ifākat bulmuş kimseye denir.

الْأَشْقَاخُ [el-eşqāḥ] (hemzenin fethiyle) Köpeklerin götlerine yāhūd avurtlarına denir. Müfredi شَفِخٌ [şikh]tır, şīn'in kesriyle; yukālu: طَعَنُ كَأَشْقَاخِ الْكِلَابِ أَيْ أَذْبَارَهَا أَوْ أَشْدَاقَهَا; **الْمُشَاقَّةُ** [el-muşāqāḥat] [مُشَاتَمَةٌ] [muşāteme] vezninde ve mürādifidir ki bir kimseye sövmek ve sövüşmek ma'nālarıdır; yukālu: شَاقَحَهُ أَيْ شَاتَمَهُ وَشَاقَحًا أَيْ شَاتَمًا

الشُّقَاḤِيَّةُ [eş-şuqāḥiyyet] [عُرْبِيَّةٌ] [ureniyyet] vezninde) Kırmızı kisveye denir. Te'nisi mevsūf i'tibārıyladır; yukālu: خَلَّةٌ شُقْحِيَّةٌ أَيْ حَمْرَاءُ نِسْبَةً إِلَى الشُّقْحَةِ

[ش ك ح]

الشُّوْكَحَةُ [eş-şevkeḥat] [جَوْهَرَةٌ] [cevheret] vezninde) Oyma kapı tarzında olan şey'e denir. Cem-i cinsi شُوكِحٌ [şevkah]tır.

[ش ل ح]

شِلْحٌ [şilḥ] (şīn'in kesriyle) 'Ukberā nām karye kurbünde bir karye adıdır; muhaddisinden Ādem b. Muḥammed eş-Şilḥī oradandır.

الشَّلْحَاءُ [eş-şelḥā] [حَمْرَاءُ] [ḥamrā] vezninde ve kasr ile cā'izdir) Keskin kılıca denir. Cem'i شُلْحٌ [şulḥ] gelir, حَمْرَاءُ [ḥamrā] ve حُمْرٌ [ḥumr] gibi; te'nisi ālet i'tibārıyladır.

التَّشْلِيحُ [et-teşlīḥ] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) Libāstan soyup çıplattmak ma'nāsındadır.

Ve bu sevād-ı 'Irāḫ lügatidir, yukālu: شَلَحَ فُلَانًا إِذَا عَوَاهُ

الْمُشَلِّحُ [el-muşellaḥ] [مُعَظَّمٌ] [mu'azzam] vezninde) Hamām cāme-kānına denir, مَشَلِّحُ الْحَمَّامِ [meslaḥu'l-ḥammām] ma'nāsına.

[ش ن ح]

الشُّنْحُ [eş-şunuḥ] (şīn'in ve nūn'un zammıyla) Sarhoşlar, سُكَارَى [sukārā] ma'nāsındadır. Müfredi شُنْحٌ [şunāḥ]tır, رُبَاعٌ [rubāc] ve رُبْعٌ [rubu] gibi.

الشَّنَاحِي [eş-şenāḥiyy] ve

الشَّنَاحُ [eş-şenāḥ] ve

الشَّنَاحِيَّةُ [eş-şenāḥiyyet] (şīn'lerin fethi ve ahīr كَرَاهِيَّةٌ [kerāhiyyet] vezninde) Cesīm ve tavīl olan deveye denir. Ve

شَنَاحٌ [şenāḥ] Genç deveye denir; yukālu: بَكَرَ شَنَاحٌ كَثْمَانَ أَيْ فَتَى سَاكِينَيْنِ إِحْنِ يَآءٍ HAZF OLUNMUŞTUR. ASLI بَكَرَةٌ شَنَاحِيَّةٌ [şenāḥiyy] idi; ve yukālu: بَكَرَةٌ شَنَاحِيَّةٌ

التَّشْنِيحُ [et-teşnīḥ] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) Levn ve teşnīc ve takbīh eylemek ma'nāsındadır; yukālu: شَنَّحَ عَلَيْهِ إِذَا شَنَّعَ

[ش و ح]

التَّشْوِيحُ [et-teşvīḥ] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) İnkār eylemek ma'nāsındadır; yukālu: شَوَّحَ الشَّيْءَ إِذَا أَنْكَرَهُ

[ش ي ح]

الشُّيْحُ [eş-şīḥ] (şīn'in kesr-i meddiyle) Bir nebāt adıdır, Fārisīde dermene ve Türkīde yavşan dedikleri ottur. Ve Yemen'e mahsūs bir güne kumaş adıdır. Ve umūr ve mesālihte üzerine düşüp cidd ve cehd eder olan adama denir. Ve be-gāyet sakıncı, çürük tahtaya basmaz olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ شَيْحٌ أَيْ حَذِرٌ

الإشاحة [el-işāḥat] (hemzenin kesriyle) Yer yavşanlı olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَشَاحَتِ الْأَرْضُ إِذَا أَتَبَّتِ الشَّيْخُ Ve bir husūsta cidd ve sa'y ve ikdām eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا حَاجَبَهُ إِذَا وَأَشَاحَ الْفَرْسُ بِذَنْبِهِ أَيَّ أَرْخَاهُ جَدَّ وَجَهَدَ 'ibaretiyle de sebt eylemekle tashif eylemiştir. Ve onu Leys'in *Kitābu'l-ʿAyn* tekmlisinden ahz eylemiştir. Onda savāb olan sīn-i mühmele ile olmaktır. Garībdir ki mü'ellif menkūlün-ʿanh olan kitābı ba'de'z-zikr tashifi Cevheri'ye isnād eylemiştir.

الشائخ [eş-şā'ih] Bu dahi umūr ve mesālihte cidd ve ikdām eden adama denir. Ve ʿār ve nāmūs sāhibi gayūr adama denir.

المُشِيح [el-muṣīḥ] [mubīḥ] vezninde) شَائِح [şā'ih] ile ma'nā-yı evvelde mürādiftir. Ve ensesinde olan adamları kendi ile bilece gitmekten men' ve teb'īd eyleyerek bir adama doğru teveccüh ve ikbāl eden kimseye denir; إِشَاحَةٌ [işāḥat]tan ism-i fā'ildir. Kāle İbnu'l-Eşīr ve minhu'l-hadīsu ennehu ʿaleyhi's-selāmu kāle: "إِتَّقُوا الْمُشِيحَ [Ve] النَّارَ وَلَوْ بِشِقِّ تَمْرَةٍ" ثُمَّ أَعْرَضَ وَأَشَاحَ الْخَذِرُ وَالْجَادُ فِي الْأَمْرِ وَقِيلَ الْمُقْبِلُ إِلَيْكَ الْمَانِعُ لِمَا وَرَاءَ ظَهْرِهِ

الشَّيْحُ [eş-şeyḥ] (şīn'in fethi ve yā'nın sükūnuyla) Bir husūsta çabalamak ma'nāsınadır; yukālu: شَاحَ عَلَى حَاجَبِهِ يَشِيحُ شَيْحًا إِذَا جَدَّ

المُشَايَعَةُ [el-muṣāyehat] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) ve

الشَّيْحَانُ [eş-şiyāḥ] (şīn'in kesriyle) Bu dahi شَيْح [şeyḥ] ma'nāsınadır; yukālu: شَاحَ عَلَى حَاجَبِهِ مُشَايَعَةً وَشَيْحًا إِذَا جَدَّ شَاحَ الرَّجُلُ إِذَا قَاتَلَ

الشَّيْحَانُ [eş-şeyḥān] (سَكْرَانٌ [sekrān] veznin-

de) Gayretli, hamiyyetli adama denir. Ve pek uzun adama denir. Bunda kesr ile de cā'izdir. Ve cidd ve ikdām ve sūr'atle seğirten adama denir. Ve yavuz ve şedīdün-nefs olan āteşli ata denir. Ve Kıuds-i şerīf havālisinde bir cebel-i ʿālī ismidir.

الشَّيْحَانُ [eş-şiyāḥ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Kıtılığa denir, فَحْطٌ [kaḥt] ma'nāsına. Ve sakınmak, hazer ve perhīz ma'nāsınadır. Ve her husūsta cidd ve cehd eylemek ma'nāsınadır.

الشَّيْحَةُ [eş-Şīḥat] (şīn'in kesriyle) Berriyyede Feyd nām kal'ā şarkisinde bir su adıdır. Ve Haleb kazāsında bir karye adıdır; muhaddisinden Yūsuf b. Esbāt ve ʿAbdulmuḥsin b. Muḥammed et-Tācir ve āzād-kerdesi Bedr ve onun oğlu Muḥammed b. Bedr ve Aḥmed b. Sa'īd b. Ḥasan ve Aḥmed b. Muḥammed b. Sehl el-Muḥaddisūn eş-Şīḥiyyūn oradandır.

المَشْيُوْحَاءُ [el-meşyūḥat] (elifin meddi ve kasrıyla) Yavşan dedikleri nebāt-ı mezkūrun menbiti olan arza denir. Ve

مَشْيُوْحَاءٌ [meşyūḥā'] (medd ile) ve

مَشِيحِي [meşīḥā] (kasr ile) Bir cemā'at bir husūsta ibtidār ve isti'cāl yāhūd ihtilāt ve ihtilāl üzere olmağa denir; yukālu: هُمْ فِي مَشْيُوْحَاءٍ وَمَشِيحِي مِنْ أَمْرِهِمْ أَيُّ فِي أَمْرٍ يَتَبَدَّرُونَ أَوْ فِي اخْتِلَاطٍ Ve bunlar مَعْيُورَاءُ [ma'yūrā'] gibi ism yāhūd مَشْيُوْحَاءُ [meşyūḥā'] ve مَشِيحَاءُ [meşīḥā'] gibi cem' olmak gālibdir, güyā ki cidd ve cehd ma'nāsına ism olan شَيْح [şih] lafzından cem'lerdir.

التَّشْيِيحُ [et-teşyīḥ] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Sakındırmak ma'nāsınadır; yukālu: شَيَّحَهُ إِذَا حَذَّرَهُ Ve müzāyaka vermek cihetiyle hasmına nazar eylemek ma'nāsınadır; yukālu: شَيَّحَ حَضْمَهُ إِذَا نَظَرَ إِلَيْهِ مُضَابِقَةً

ذُو الشَّيْحِ [Zu'ş-Şīḥ] (şīn'in kesriyle) Yemāme'de ve Cezīre'de birer mevzi'dir.

ذَاتُ الشَّيْحِ [Zātu'ş-Şīḥ] Benū Yerbū'diyārında bir mevzi'dir.

أَشِيْحُ [Eşyah] [أحمد] [aḥmed] vezninde Yemen'de bir hısn adıdır.

FASLU'Ş-ŞĀDĪ'L-MÜHMELE

(فَضْلُ الصَّادِ الْمُهْمَلَةِ)

[ص ب ح]

الصُّبْحُ [es-şubḥ] (şād'ın zammı ve bā'nın sükūnuyla) Fecr vaktine denir ki tan yeri ağarıp şafak söktüğü vaktten 'ibārettir ki murād fecr-i sādıktır, fi'l-asl tan yerinin ağarmasıyla hāsıl olan aydından 'ibāret olup ittisā'an o vakte itlāk olunmuştur. Ve 'alā-kavlin صُبْحٌ [şubḥ] evvel-i nehāra denir. Cem'i أَصْبَاحٌ [aşbāḥ] gelir; ve tekülu: أَتَيْتُهُ لُصْبِحَ خَامِسَةَ بِالصَّوْمِ وَوَيْكَسَرَ وَهُوَ بِالْإِضَافَةِ أَيُّ يَأْتِي "Beşinci günün sabāhında ona geldim."

الصَّبِيْحَةُ [eş-şabīḥat] [سَفِينَةٌ] [sefīnet] vezninde) ve

الصَّبَاِخُ [eş-şabāḥ] [فَلَاحٌ] [felāḥ] vezninde) ve

الإِضْبَاِخُ [el-işbāḥ] (hemzenin kesriyle ki fi'l-asl masdardır) ve

المُضْبِیحُ [el-muşbah] [مُكْرَمٌ] [mukrem] vezninde) Bunlar da evvel-i nehāra denir ki Fāriside bām-dād derler. Mü'ellifin وَهُوَ kavlinde zamir evvel-i nehāra rāci'dir. Mişbāḥ'ta صَبَاِخٌ [şabāḥ] evvel-i nehāra kezālik مَسَاءً [mesā'] mukābiline itlāk olunup ve Sa'leb'den صَبَاِخٌ [şabāḥ] 'inde'l-Arab nısf-ı leyl-i āhirden zevāle kadar ve مَسَاءً [mesā'] zevālden nısf-ı leyl-i evvelin āhirine kadar vaktten 'ibāret olduğu menküldür.

الإِضْبَاِخُ [el-işbāḥ] (hemzenin kesriyle) Sabāh vaktine girmek ma'nāsınadır; yukālu: أَصْبِحَ الرَّجُلُ إِذَا دَخَلَ فِي الصَّبَاِخِ Ve أَصْبِحَ [aşbaḥa] صَارَ [şāre] ma'nāsına istī'māl olunur, ya'nī fi'l-i tām olduğu gibi, fi'l-i nākıs

olur ki vakt-i sabāha delālet eylemeyip
أَمْسَى ve أَصْحَى gibi hemān صَارَ ma'nāsına
olur ve medhūlu cümle-i ismiyye olup
evveli ismiyyet üzere merfūc ve sānī ha-
beriyet üzere mansüb olur; yukālu: أَصْبَحَ
أَمْسَى يَا فُلَانُ Ve 'Arablar bir adama
"Gafletten bīdār ol, gözünü aç, teyakkuz
ve tabassur kıl" diyecek yerde فُلَانُ
أَمْسَى يَا فُلَانُ derler.

التَّضْبِيحُ [et-taṣbīḥ] [tef'īl] veznin-
de) Bir kimseye عَمَّ صَبَاْحًا ya'nī "Sabāhın
hayr olsun" demek ma'nāsınadır; yukālu:
عَمَّ صَبَاْحًا إِيْشْبُو صَبِيْحُهُمْ أَيَّ قَال لَّهُمْ عَمَّ صَبَاْحًا
كُنْ دَا نُعُوْمَةٍ مُتَّسِرًا Ve 'Arablar bir adama
"Gafletten bīdār ol, gözünü aç, teyakkuz
ve tabassur kıl" diyecek yerde فُلَانُ
أَمْسَى يَا فُلَانُ derler.

تَضْبِيْحٌ [taṣbīḥ] Bir mahalle sabāh vaktin-
de gelmek ma'nāsınadır; yukālu: صَبِيْحُهُمْ
إِذَا أَتَاهُمْ صَبَاْحًا Ve bir kimseye صَبِيْحٌ [ṣabūḥ]
içirmek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا
صَبِيْحُهُمْ إِذَا سَقَاهُمْ صَبِيْحًا Ve

تَضْبِيْحٌ [taṣbīḥ] Erken tenāvül edecek küt
ve gidānın ismidir ki tef'īl vezninde binā
kılınmıştır, تَوْبِيْرٌ [tenvīr] ve تَرْغِيْبٌ [tergīb]
ve تَمْتِيْنٌ [temtīn] gibi; tekūlu: قَرَبْتُ تَضْبِيْحَنَا
أَيَّ عَدَاءَنَا Ve bir kimseyi gece yürütüp
sabāh vakti menzil-i maksūda īsāl kılmak
ma'nāsınadır; tekūlu: صَبِيْحْتُ الْقَوْمَ الْمَاءَ أَيَّ
سَرِيْتٌ بِهِمْ حَتَّى أُوْرِدْتُهُمْ إِيَّاهُ صَبَاْحًا

الصَّبِيْحُ [eṣ-ṣubḥ] (ṣād'ın zammıyla) İsmidir
ki zikir olundu. Ve masdar olur, bir yere
sabāh vaktinde gelmek ma'nāsına; yukālu:
صَبِيْحُهُمْ صَبِيْحًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا أَتَاهُمْ صَبَاْحًا

الصَّبِيْحُ [eṣ-ṣabūḥ] [ṣabūr] vezninde)
Erkenden sağılan süte denir. Üdebānın
sabāh vakti içilen bādeye صَبِيْحٌ [ṣabūḥ]
ıtlākı bundandır, غَبُوْقٌ [gabūq] mukābilidir.

Ve

صَبِيْحٌ [ṣabūḥ] Geceden sabāha kalan
ṣarāba denir. Ve sabāh vaktinde sağılan
nākaya denir.

يَوْمُ الصَّبَاْحِ [yevmu'ṣ-ṣabāḥ] [yevmu'l-gāret] ma'nāsına isti'māl olunur,
ya'nī dūṣmana baskın olunan gündür, zīrā
ekserī erken baskın etmeleriyle husūsan
ṣeb-hūn olanlar وَاصْبَاْحَا diye istigāse ve
feryād eyledikleri mülābesesiyle.

الصُّبْحَةُ [eṣ-ṣubḥat] [cur'at] veznin-
de ve ṣād'ın fethiyle cā'izdir) Sabāh uy-
kusuna denir, نَوْمُ الْعَدَاةِ [nevmu'l-gādāt]
ma'nāsına. Ve sabāh vaktinde tenāvül
olunan cüz'ice kahvaltıya itlāk olunur;
yukālu: أَحْضَرْنَا الصُّبْحَةَ وَهِيَ مَا يَتَعَلَّلُ بِهَا غَدْوَةٌ
Ve humrete yāhūd ṣubḥeye yāhūd suh-
beye mā'il siyāhlığa itlāk olunur ki vakt-i
mezbūrun levnidir ve bu gümüşī beyāz
olacaktır.

الأَصْبَاْحُ [el-aṣbah] [aḥmer] veznin-
de) Ondan sıfattır. Mü'ennesinde صَبِيْحَةٌ
[ṣabḥā] denir, حَمْرَاءُ [ḥamrā] vezninde)
Ve

أَصْبَاْحٌ [aṣbah] Arslana itlāk olunur. Ve
māder-zād olan kumral kıllara ve tüylere
ıtlāk olunur.

الإِصْبِيْحَاْحُ [el-iṣbīḥāḥ] [iḥmīrār]
vezninde) Kıllar ve tüyler hilkī kumral
olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِصْبَاْحُ الشَّعْرِ إِذَا
كَانَ أَصْبَاْحًا

الصَّبِيْحُ [eṣ-ṣabāḥ] (fethateynle) ve

الصُّبْحَةُ [eṣ-ṣubḥat] (ṣād'ın zammıyla) Bu
dahi o ma'nāyadır; yukālu: صَبِيْحُ الشَّعْرِ صَبِيْحًا
وَصُّبْحَةٌ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ أَصْبَاْحًا

صَبِيْحٌ [ṣabāḥ] Mücellā demir parıldayıp
leme'an eylemek ma'nāsınadır; yukālu:

صَبِحَ الْحَدِيدُ إِذَا بَرَقَ

النَّصْبُحُ [et-teşabbuh] [تَفَعُّلٌ] [tefa'ul] vezninde) Sabāh vaktinde uyumak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا نَامَ غَدَاةً. Ve erkekten cüz'ice kahvaltı tenāvül eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَصَبَّحَ زَيْدٌ إِذَا تَعَلَّلَ بِشَيْءٍ غُدْوَةً

ذَا صَبَاحٍ [zā-şabāh] ve

ذُو صَبُوحٍ [zū şabūh] Erken demektir, fekūlu: أَتَيْتُهُ ذَا صَبَاحٍ وَذَا صَبُوحٍ أَيُّ بَكْرَةَ. Ve bunlar hemin zarf olarak isti'māl olunurlar ki zarf-ı gayr-i mütemekkin olur, vakt "sāhibü hāze'l-ism" sebkinde olur.

Püşide olmaya ki Arablar ba'zı böyle makāmlarda ذَاتُ kelimesini izāfe ve ba'zen tā'yı hazf ederler. Kirmānī *Tārīh-i 'Utbī* şerhinde dedi ki ذَاتُ lafzı gāhī vücūd ile mürādif olur. Cem'î ذَوَاتُ gelir ve lafz-ı ذَاتُ mü'ennestir. Zīrā fi'l-asl mü'ennese sıfat isti'māl olunur; yukālu: إِمْرَأَةٌ ذَاتُ جَمَالٍ. Pes izāfetten kat' olundukta dahi te'nīste ibkā eylediler. Ve Meydānī *Hādī li'ş-Şādī* nām te'lifinde dedi ki Arablar ذَاتُ يَوْمٍ لَقِيتُهُ derler, "onu günlerden bir günde gördüm" ve ذَاتُ مَرَّةٍ "bir kerrede gördüm" ve ذَاتُ سَنَةٍ "bir yılda" ve ذَاتُ شَهْرٍ "bir ayda" ve ذَاتُ لَيْلَةٍ "bir gecede" ve ذَاتُ غَدَاةٍ "bir sabāhta" ve ذَا صَبَاحٍ ve ذَا مَسَاءٍ ve ذَا صَبُوحٍ ve ذَا صَبَاحٍ ve ذَا مَسَاءٍ derler. Ve ذَاتُ الرُّمَيْنِ ve ذَاتُ الرُّمَيْنِ derler musaggar bünyesiyle, "zamānlardan bir zamāncık içre" ve "miyān-ı senede" demektir. Ve gāhī lafz-ı ذَاتُ taraf ve nāhiye ma'nāsına isti'māl olunur; ذَاتُ ve ذَاتُ al-ıymīn gibi. Ve hāl ve hakikat ma'nalarına olur, ke-mā kālallāhu ta'ālā: ﴿وَأَصْلِحُوا ذَاتَ﴾

﴿وَأَصْلِحُوا ذَاتَ﴾ يُعْنِي الْحَالِ الَّتِي بَيْنَكُمْ

النَّصْبُحُ [el-maşbah] [مَذْهَبٌ] [mezheb] vezninde) ki صُبْحٌ [şubh]tan ve

الْمُضْبِحُ [el-muşbah] [مُكْرَمٌ] [mukrem] vezninde ki إِصْبَاحٌ [işbah]tan ism-i mekân ve zamānlardır, mevzi'-i إِصْبَاحٌ [işbah]a ya'nī ufka şafak tulūc eden mevzi'e denir, kezālik fecr vaktine denir.

الْمُضْبَاحُ [el-mişbah] [مِفْتَاحٌ] [miftāh] vezninde) Çerāğa denir ki ālet-i tenvīr ü ziyādır; yukālu: أَصْبَحَ مُضْبَاحًا أَيُّ سَرَاجًا. Ve şol nākaya denir ki pek tūvānā olmakla kuvvetinden nāşī yatağında sabāhlayıp nehār mürtefi' olmadıkça mer'āya gitmez ola, zīrā za'if olanlar hemān erkenden mer'āya hücüm ederler. Ve enli ve yassı mızrak yalmanına denir. Ve bir nev' büyük kāseye denir ki onunla صُبُوحٌ [şabūh] i'çerler ve ona مِضْبِحٌ [mişbah] dahi derler, مِئْبَرٌ [minber] vezninde.

الصُّبُوحَةُ [eş-şabūhat] [صُبُورَةٌ] [şabūret] vezninde) صُبُوحٌ [şabūh] gibi dā'imā sabāhla sağılır olan nākaya denir.

الصَّبَاخَةُ [eş-şabāhat] [مَلَاخَةٌ] [melāhat] vezninde) Hüsn ü cemāl sāhibi olmak ma'nāsınadır; yukālu: صَبَّحَ الْغُلَامُ صَبَاخَةً مِنْ أَلْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ ذَا جَمَالٍ

الصَّبِيحُ [eş-şabih] [شَرِيفٌ] [şerīf] vezninde) ve

الصُّبَاخُ [eş-şubāh] [غُرَابٌ] [gurāb] vezninde) ve

الصُّبْبَاخُ [eş-şubbāh] [رُمَّانٌ] [rummān] vezninde) ve

الصَّبْحَانُ [eş-şabḥān] [سَكْرَانٌ] [sekrān] vezninde) Sāhib-i cemāl ve hūb-likā mahbūba denir.

الصَّبْحَانُ [eş-şabāḥān] (fetehātla) صُبُوحٌ [şabūh] şürbüne ta'cīl eden adama denir; yukālu: رَجُلٌ صَبْحَانٌ إِذَا كَانَ يُعْجَلُ الصَّبُوحِ

الْأَصْبَحِي [el-aşbahıyy] (yā-yı nisbetle)

Bir nev° kamçıdır ki mülük-i Yemen'den Zū-Aşbah nām melike mensübdur. Ve müşārün°ileyh İmām Mālik b. Enes'in ecdādındandır.

الإِضْطَبَاحُ [el-işṭibāḥ] [إِفْتِعَالٌ] [ifti'āl] vezninde) Çerāğ yakınmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِضْطَبَعَ الرَّجُلُ إِذَا أُسْرَجَ** Ve sabūh içmek ma'nāsınadır; yukālu: **إِضْطَبَعَ الرَّجُلُ إِذَا شَرِبَ الصَّبُوحَ**

المُضْطَبِحُ [el-muşṭabiḥ] ve

الصَّبْحَانُ [eş-şabḥān] [سَكْرَانٌ] [sekrān] vezninde) **صَبُوحٌ** [şabūḥ] içmeğe müdāvim olan adama denir.

الإِشْتِصْبَاحُ [el-iştisbāḥ] Çerāğ edinmek ve çerāğ uyandırmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِشْتَصَبَحَ الرَّجُلُ إِذَا اسْتَسْرَجَ**

الصَّبْحَائِيَّةُ [eş-şubāḥiyyet] [غُرَابِيَّةٌ] [ğurābiyyet] vezninde) Yassı mızrak yalmanlarına denir.

الصَّبْحَاءُ [eş-Şabḥā°] [حَمْرَاءٌ] [ḥamrā°] vezninde) ve

المُصْبِحُ [el-muşabbih] [مُحَدَّثٌ] [muḥaddiṣ] vezninde) İki kısrak adıdır.

الصَّبْحَائِي [eş-şubāḥiyy] [غُرَابِيٌّ] [ğurābiyy] vezninde) Pek kırmızı şey'e denir; yukālu: **دَمٌ صَبْحَائِيٌّ أَيْ شَدِيدُ الْحُمْرَةِ**

الصُّبْبَاحُ [eş-şubāḥ] [غُرَابٌ] [ğurāb] vezninde) Kandilin şu°lesine denir.

بَنُو صُبْبَاحٍ [Benū Şubāḥ] [غُرَابٌ] [ğurāb] vezninde) Bir batn adıdır.

ذُو صُبْبَاحٍ [Zū-Şubāḥ] Bir mevzi° adıdır. Ve ākyāl-i Ḥimyer'den bir melikin lakabıdır.

صُبْبَاحٌ [Şubāḥ] ve

صُبْحٌ [Şubḥ] (şād°ların zammıyla) Medīne kurbünde Nemelā nām mahal karşı-sında iki su adıdır. Ve Şubāḥ b. Ṭarīf

Cāhiliyye'dendir.

صَبَاخٌ [Şabāḥ] [سَحَابٌ] [sehāb] vezninde) İbn Huzeyl'dir ki İmām Zufer'in birāderidir. Ve Şabāḥ b. Ḥākān bir kerīm-i ma°rūftur.

أُمُّ صُبْحٍ [Ummu Şubḥ] (şād°ın zammıyla) Mekke'nin künyesidir.

الصَّابِحُ [eş-şābih] Rūşen ve āşikār ma'nāsına müsta°emeldir; yukālu: **حَقٌّ صَابِحٌ أَيْ بَيِّنٌ**

صَبْحَةٌ [Şabḥat] [طَلْحَةٌ] [ṭalḥat] vezninde) Diyār-ı Bekr eyāletinde bir kal°a adıdır.

[ص ح ح]

الصُّحْحُ [eş-şuḥḥ] (şād°ın zammı ve ḥā°nın teşdidıyla) ve

الصِّحْحَةُ [eş-şihḥat] (şād°ın kesriyle) ve

الصَّحَاخُ [eş-şahāḥ] [صَلَاخٌ] [şalāḥ] vezninde) **ذَهَابُ الْمَرَضِ** [zehābu'l-marad] ya°nī beden-den maraz ve illet zā'il olup sağ ve dürüst olmak ma'nāsınadır. Kezālik her nesne kesr ve rahne makūlesi °ayb ve nakīsadan berī ve sālīm olmak ma'nāsınadır; yukālu: **صَحَّ الرَّجُلُ صَحًّا وَصِحَّةً وَصَحَاخًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا صَحَّ الشَّيْءُ إِذَا بَرِيَ مِنْ كُلِّ عَيْبٍ**

Şāriḥ der ki **صِحَّةٌ** [şiḥḥat] ism-i masdar dahi olur, sağlık ma'nāsına. Gerçi mü°ellif **ذَهَابُ الْمَرَضِ** ile tefsir eyledi, lākin sıhhat bedende bir hālet-i tabī°iyedir ki mevzi°lerinden e°āl mecrā-yı tabī°ileri üzere selīm olarak sudür eder. Ve bundan ma°ānī-i sā°ire müste°ār olmuştur, sıhhat-i salāt ve sıhhat-i mu°amelāt gibi. Bu cihetle **عَنْ إِبْتِدَاءِ الْأَمْرِ** olduğu gibi **عَنْ زَوَالِ الْمَرَضِ** dahi olur.

الصَّحِيحُ [eş-şahīḥ] ve

الصَّحَاخُ [eş-şahāḥ] [جَبَانٌ] [cebān] vezninde) Ondandır sıfatlardır. **صَحِيحٌ** [şahīḥ] ve

صَحَّاح [ṣaḥāḥ]ın cem'leri صِحَّاح [ṣiḥāḥ] gelir, şād'ın kesriyle Ve صَحِّح [ṣaḥīḥ] cem'i اصْحَاء [aṣiḥḥā] gelir, اَطْبَاء [eṭibbā] gibi ve صَحَائِح [ṣaḥā'iḥ] gelir ve صَفَائِح [ṣafā'iḥ] gibi.

الإِضْحَاحُ [el-iṣḥāḥ] (hemzenin kesriyle) Bir adamın ehl ve 'ayālî kezālik devābb ve mevāşîleri sağ olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَصَحَّ الرَّجُلُ إِذَا صَحَّ أَهْلُهُ وَمَاشِيَتُهُ Ve sağaltmak ve sağ kılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَصَحَّ اللَّهُ فَلَانَا أَيُّ أَرَاَلٍ مَرَضُهُ

الْمَصْحُوحَةُ [el-maṣaḥḥat] (mīm'in fethi ve şād'ın fethi ve kesriyle cā'izdir) Sıhhta sebep ve vesîle olan şey'e denir; ve minhu'l-hadisü: "الْمَصْنُومُ مَصْحُوحَةٌ" أَي يُصْحَبُ بِهِ

الصَّحْصَاحُ [eṣ-ṣaḥṣaḥ] [غَبَّابٌ] [gābgāb] vezninde) Düz ve hemvār yere denir, arz-ı müsteviye ma'nāsına. Ve Baḥreyn kazāsında bir mevzi' adıdır. Ve Teymullāh b. Şa'lebe evlādından Muḥriz'in pederi ismidir. Ve Teym kabîlesinden bir cemā'atin pederi ismidir. Ve Ṭayyib kabîlesinden bir cemā'atin pederi adıdır.

الصَّحْصَاحُ [eṣ-ṣaḥṣaḥ] ve

الصَّحْصَاحَانُ [eṣ-ṣaḥṣaḥān] [مَعْمَعَانٌ] [ma'me'ān] vezninde) Bunlar da düz, hemvār arza denir. Ve

صَحْصَاحَانُ [Ṣaḥṣaḥān] Haleb ile Tedmur beyninde bir mevzi' adıdır.

صَحَّاحُ الطَّرِيقِ [ṣaḥāḥu't-ṭarīk] [فَلَاحُ الرَّفِيقِ] [felāḥu'refīk] vezninde) Şol yola itlāk olunur ki sarp ve dürtüş olup sühulet bulmamış ola, onda kat'ā seyr ve sülük olunmadığından nāşî sarplığında bākī ola. Tesmiye bi't-tefe'ül kabilinden yāhūd ayak sademātiyla 'illet-yāb olmadığından nāşî ola.

الصُّحُصْحَةُ [eṣ-ṣaḥṣaḥat] [زَلْزَلَةٌ] [zelzelet] vezninde) Zāhir ve 'ayān olmak ma'nāsınadır; yukālu: صَحَّحَ الْأَمْرُ إِذَا تَبَيَّنَ

الْمُصْحَاصِخُ [el-muṣaḥṣiḥ] (ism-i fā'il bünyesiyle) Hukūk ve meveddeti dürtüst ve saḥīḥ olan adama denir. Ve dā'imā türrehāt ve ebātīl peydā eder olan kimseye denir ki bu صَحَّاصِخُ [ṣaḥāṣiḥ]tendir.

الصَّحِّحُ [eṣ-Ṣaḥīḥ] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) Esed b. er-Raḥiṣ et-Ṭā'ī feresinin ismidir.

الصُّحُصْحُ [eṣ-ṣuḥṣuḥ] ve

الصُّحُصْحُوحُ [eṣ-ṣuḥṣūḥ] (şād'ların zammıyla) Şol kimseye denir ki dā'imā umūr ve ahvālın dekāyık ve hakāyıkını tetebbu' edip gavr ve künhüne ıtlā'la zabt ve idrāk eder ola; yukālu: إِذَا رَجُلٌ صُحَّصِحَ وَصُحَّصُوحٌ إِذَا كَانَ يَسْتَعِجُ دَفَاتِقَ الْأُمُورِ فَيُحْصِصُهَا وَيَعْلَمُهَا

التُّرْهَاتُ الصَّحَّاصِخُ [et-turrehātu's-ṣaḥāṣiḥ] (vasfiyyetle) ve

تُرْهَاتُ الصَّحَّاصِخِ [turrehātu's-ṣaḥāṣiḥ] (izāfetle) Bātıl ve beyhüde demektir; yukālu; مَذْهَبُ أَهْلِ السُّنَّةِ هُوَ الْمَذْهَبُ الصَّحِّحُ وَهُوَ الْحَقُّ الصَّرِيحُ وَسَائِرُ الْمَذَاهِبِ تُرْهَاتُ صَحَّاصِخٍ لَا سَدَائِدَ وَلَا صَحَائِحَ أَيُّ الْأَبَاطِيلِ الَّتِي لَا أَضْلَ لَهَا Zemaḥşerî tecāvezallāhu 'anhu bu misālî unvāniyla sebt eylemekle mütercim unvān-ı mezbüre tebdil eylemiştir. Kendileri Mu'tezile olmakla mezheblerine mezheb-i 'adl tesmiye eylemiştir. Lâkin garîbdir ki işbu dakıkayı mütāla'a eylememiştir, zīrā bu cihetle mezhepleri fer' ve ehl-i sünnet mezhebi asl olur, zīrā 'adl ve 'alemiyyet 'illetleriyle ma'lûlen gayr-i munsarif olur.

[ص د ح]

الصُّدْحُ [eṣ-ṣaḥḥ] [مَدْحٌ] [medḥ] vezninde) ve **الصُّدَّاحُ** [eṣ-ṣudāḥ] (şād'ın zammıyla) Bü-

lend āvāz ile nagme eylemek ma'nāsındır, gerek insān ve gerek tuyūr olsun; yukālu: صَدَحَ الرَّجُلُ وَالطَّائِرُ صَدْحًا وَصَدَاخًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا رَفَعَ صَوْتَهُ بَغْنَاءٍ

الصَّيْدَخُ [eş-şaydah] [صَيْقَلُ] [şaykal] vezninde) ve

الصَّدُوخُ [eş-şadūh] [صَبُورٌ] [şabūr] vezninde) ve

الصَّيْدَاخُ [eş-şaydāh] (şād'ın fethiyle) ve الْمِصْدَاخُ [el-mişdah] [مِنْبَرٌ] [minber] vezninde) Pek sesli bülend-avāz insān ve hayvāna denir. Ve

صَيْدَاخُ [şaydah] Zu'r-Rumme nām şā'irin nākası ismidir. Ve şedīdū's-savt olan ata denir; bunun zikri tekrār kabīlindedir.

الصَّضْحَةُ [eş-şadhat] (şād'ın fethi ve zammıyla) ve

الصَّضْحَةُ [eş-şadehat] (fetehtāla) Teshīr için efsūn eyledikleri boncuğa denir.

الصَّدَاخُ [eş-şadah] (fethateynle) Beyābānda yol bilmek için vaz' ve nasb olunan nişāna denir, mīl gibi. Ve ıssız hālī mekāna denir. Ve şol küçük tepeye denir ki be-gāyet saht ve sengīn kayalık ola. Ve bir nev' meyve ismidir ki 'unnābdan kırmızı olur. Ve bir nev' hacir-i 'arīza denir. Şārihin beyānına göre mutlakan hacir-i 'arīza denmektir. Ve siyāh nesneye denir. Cem'i صَدْحَانُ [şidhān] gelir, şād'ın kesriyle.

الأَصْدَاخُ [el-aşdah] Arslana itlāk olunur.

[ص ر ح]

الصَّرْحُ [eş-şarh] (şād'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Köşke denir, فَصْرٌ [kaşr] ma'nāsına. Ve her binā-yı 'ālīye صَرْحٌ [şarh] itlāk olunur, sā'ir ebniyeden sarīh ve hālīs olduğu için; yukālu: بَنَى صَرْحًا أَيْ بَنَى صَرْحًا وَكَذَا كُلُّ بِنَاءٍ عَالٍ

صَرْحٌ [Şarh] Buhtunaşşar nām melikin şehri Bābil kurbünde mahsūs bir köşkü ismidir. Ve

صَرْحٌ [şarh] Masdar olur, bir işi açıklamak ve izhār ve 'ayān eylemek ma'nāsına; yukālu: صَرَحَ الْأَمْرَ صَرْحًا إِذَا بَيَّنَّهُ وَأَطَهَّرَهُ

الصَّرْحُ [eş-şarah] (fethateynle) Her şey'in hālīsine denir ki magşūş olmaya.

الصَّرِيحُ [eş-şarīh] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) Bu dahi sāf ve hālīs olan şey'e denir. Ve hālīsü'n-neseb kimseye itlāk olunur. Cem'i صُرْحَاءُ [şurahā'] gelir, كُرْمَاءُ [kuremā'] vezninde ve صَرَائِحُ [şarā'ih] gelir نَجَائِبُ [necā'ib] vezninde. Ve

صَرِيحٌ [Şarīh] 'Abduyegūs b. Ĥarb'in ferresi ismidir. Ve Benū Neşel ve Laħm kabīlelerine mahsūs birer feres adıdır.

الصَّرَاخُ [es-şarāh] (şād'ın fethi ve zammıyla) صَرِيحٌ [şarīh] ma'nāsındır; yukālu: لَبِنٌ صَرْحٌ وَصَرِيحٌ وَصَرَاخٌ أَيْ خَالِصٌ

صُرَاخٌ [şurāh] (şād'ın zammıyla) İsm olur, bir kimseye rü-be-rü sövmek ve söz söylemek hāletine denir. Masdarı karīben zikr olunur. Ve sarīh ma'nāsına olarak mecāzen zarfta dahi isti'māl olunur; yukālu: كَأَنَّ صُرَاخًا أَيْ لَمْ تُشَبَّ بِمِزَاجٍ أَيْ خَالِصٌ

الصَّرَاخَةُ [eş-şarāhat] ve

الصَّرْوَةُ [eş-şurūhat] (zammıyla) Bir nesne hālīs ve sāf olmak ma'nāsına isimlerdir. Ve صَرَاخَةٌ [şurāhat] bu ma'nādan masdar olur; yukālu: صَرْحٌ نَسَبُهُ صَرَاخَةٌ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا خَلِصَ

الصَّرَاخَةُ [el-muşārahat] [مُفَاعَلَةٌ] [mufā'alet] vezninde) ve

الصَّرَاخُ [eş-şurāh] (şād'ın zammı ve kesriyle) Bir kimseye aşikāre bir iş eyle-

mek ve āşikāre söz söylemek ve sövmek ma'nāsınadır; yukālu: وَضَرَّاحًا وَمُضَارِحَةً شَتَمَهُ مُضَارِحَةً وَضَرَّاحًا أَيُّ مُوَاجِهَةً

مُضَارِحَةٌ [muṣāraḥat] Bir kimse kalbinde olan muzmeri izhār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: صَارَحَ بِمَا فِي نَفْسِهِ إِذَا أَبْدَاهُ

التَّضْرِيحُ [et-taṣrīḥ] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) Bir kelāmı zāhir ve 'ayān söylemek ma'nāsınadır ki kināye ve ta'rīz mukābilidir; yukālu: صَرَّحَ الْكَلَامَ خِلَافَ عَرَضٍ Ve bir işi zāhir ve 'ayān kılmak ma'nāsınadır; yukālu: صَرَّحَ الْأَمْرَ إِذَا بَيَّنَّهُ Ve bir mādde yāhūd hāssaten hak zāhir ve 'ayān olmak ma'nāsınadır. Bu cihetle müte'addī ve lāzım olur; yukālu: صَرَّحَ الْحَقُّ إِذَا انْكَشَفَ Ve şarābın köpüğü kesilip hālis olmak ma'nāsınadır; yukālu: صَرَّحَتِ الْخَمْرُ إِذَا ذَهَبَ زَبْدُهَا Ve 'Arablar كَحْلٌ أَيُّ سَمَاءٌ derler, yağmursuz olup kaht ve şiddeti hālis oldukta. Ve

تَضْرِيحٌ [taṣrīḥ] Ok atan kimse nişāndan muhtū olmak ma'nāsına isti'māl olunur ki hatāsı münkeşif olur; yukālu: صَرَّحَ الرَّامِي إِذَا رَمَى وَلَمْ يُصِبْ Ve mā-fi'z-zamīri izhār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: صَرَّحَ بِمَا فِي نَفْسِهِ إِذَا أَبْدَاهُ

الْإِضْرَاحُ [el-iṣrāḥ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir māddeyi zāhir ve nümāyān eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَضْرَحَ الْأَمْرَ إِذَا بَيَّنَّهُ

الْمِضْرَاحُ [el-miṣrāḥ] [مِفْتَاحٌ] [miftāḥ] vezninde) Şol nākaya denir ki süttü köpüksüz ola ki hālis olur; yukālu: نَاقَةٌ مِضْرَاحٌ أَيُّ لَا تُرْغِي

الضَّرَاحِيَّةُ [eṣ-ṣurāḥiyyet] (şād'ın zammı ve yā'nın teşdīdiyle) Bāde kullanacak kaba denir; yā-i nisbet mübālaga içindir. Fārisīde ona piyāle denir. Ve yā'nın tahfifiyle ضَرَّاحِيَّةٌ [ṣurāḥiyyet] hālis bādeye denir. Ve

ضَرَّاحِيَّةُ الْكَلِمَاتِ [ṣurāḥiyyetu'l-kelimāt] Kelime-i hālise demektir, niteki ضَرَّاحٌ [ṣurāḥ] dahi denir.

الْمُضْرِحُ [el-muṣarriḥ] [مُحَدَّثٌ] [muḥaddiṣ] vezninde) Bulutsuz ayaz güne itlāk olunur; yukālu: يَوْمٌ مُضْرِحٌ أَيُّ بِلَا سَحَابٍ

الْإِنْصِرَاحُ [el-inṣirāḥ] [إِنْفِعَالٌ] [infi'āl] vezninde) Bir mādde açığa çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: إِنْصَرَاحَ الْحَقُّ إِذَا بَانَ

الضَّرَّاحُ [eṣ-ṣurrāḥ] [رُمَّانٌ] [rummān] vezninde) Ocak çekirgesine şebīh bir kuş adıdır ki lahmı me'küldür.

صِرْوَاخٌ [Şirvāḥ] [وَطَّاسٌ] [kīrtās] vezninde) Yemen'de bir hısn adıdır ki Bilḳīs için Hazret-i Suleymān 'alā-nebiyyinā ve 'aleyhi's-selām emriyle cinn tā'ifesi binā eylediler.

الضَّمَارِحُ [eṣ-ṣumāriḥ] [عُلَابِيَةٌ] [ulābiṭ] vezninde) Hālis ve sāfi ma'nāsınadır; mīm'i zā'idedir.

الضَّرْحَةُ [eṣ-ṣarḥat] (şād'ın fethiyle) Bāriz ve āşikāre demektir; yukālu: خَرَجَ لَهُمْ صَرْحَةٌ إِنَّ خُرُوجَ صَرْحَةٍ بَرَحَةٌ ve yukālu: لَكثِيرٌ بِالْفَتْحِ فِي آخِرِهِمَا وَبِالتَّنْوِينِ مَعًا وَبِالْجَزْرِ

[ص ر د ح]

الضَّرْدَحُ [eṣ-ṣardāḥ] [جَعْفَرٌ] [ca'fer] vezninde) ve

الضَّرْدَاخُ [eṣ-ṣirdāḥ] [وَطَّاسٌ] [kīrtās] vezninde) Mekān-ı müstevīye denir.

الضَّرَادِحِيُّ [eṣ-ṣurādiḥiyy] [سُرَادِيحِيٌّ] [surādiḥiyy] vezninde) ضَرَّاحٌ [ṣarḥ] lafzından mezīd olmakla pek zāhir ve 'ayān olan şey'e denir; ve minhu yukālu: ضَرَّبْتُ ضَرَادِحِيٌّ أَيُّ شَدِيدٌ بَيْنَ

[ص ر ف ح]

الضَّرَنْفَحُ [eṣ-ṣaranfaḥ] [فَا'يْلًا] [fā'yla] [se-

mendel] vezninde) Haykırıcı bülend-
āvāza denir, صَيَّاحٌ [şayyāḥ] ma'nāsınadır,
gerek insān ve gerek sâ'iri olsun.

[ص ر ق ح]

الصَّرْنَفْحُ [eş-şarenḳah] (kāf'la صَرْنَفْحٌ
[şarenfaḥ] vezninde) Şol şehâmetli
şedîdü'ş-şekîme adama denir ki kat'â reng
ve hud'aya magbün olmayıp ve şiddet ve
şehâmetinden nâşî yed ve 'uhdesinde olan
nesneye bir kimse tarafından tama' ve
ümîd ta'alluk eylemez ola; ya'nî ne hîle ile
ve ne cebr ve zor ile bir nesnesi alınmaz
ola; yukâlu: هُوَ صَرْنَفْحٌ أَي الشَّدِيدُ الشَّكِيمَةُ الَّذِي
لَا يُخَدِّعُ وَلَا يُطْمَعُ مَا عِنْدَهُ
denir.

[ص ط ح]

المُضْطَحُّ [el-miştah] مِثْبَرٌ [minber] veznin-
de) Otlak ve çayır kısmından 'ārî sahrāya
denir. Ve harman dövmek için tesviye et-
tikleri mekāna denir.

[ص ف ح]

الصَّفْحُ [eş-şafḥ] (şād'ın fethi ve fā'nın
sükunuyla) Bir nesnenin bir cānibine de-
nir; yukâlu: قَعَدَ فِي صَفْحِ الْمَجْلِسِ أَي جَانِبِهِ Ve

صَفْحُ الْجَبَلِ [şafḥu'l-cebel] Dağın yastım
olan sırtına ve yöresine denir ki arkaç
ta'bîr olunur. Ve

صَفْحُ الْإِنْسَانِ [şafḥu'l-insān] Adamın bir
yanına denir, cenb ve pehlü ma'nāsına;
yukâlu: صَرَبَ عَلَى صَفْحِهِ أَي جَنْبِهِ Ve

صَفْحُ الْوَجْهِ [şafḥu'l-vech] Yüzün yastımına
olan yeridir ki uzunluğunun mukâbilidir;
yukâlu: نَظَرَ إِلَيْهِ بَصْنَحَ وَجْهِهِ أَي عُرْضَهُ Kezâlik

صَفْحُ السَّيْفِ [şafḥu's-seyf] Kılıcın yas-
tım yeridir ki ağızının ve uzunluğunun
mukâbilidir. Bunda zammıla da cā'izdir.

Cem'î صَفَاḤ [şifāḥ] gelir, şād'ın kesriyle.
Ve

صَفْحٌ [Şafḥ] Benū Kelb cemā'atinde bir re-
cül adıdır. Ve

صَفْحٌ [şafḥ] Masdar olur, terk ve i'rāz ey-
lemek ma'nāsına; yukâlu: صَفَحَ عَنْهُ صَفْحًا مِّنْ
عَنْهُ وَتَرَكَهُ Ve günāhı 'afv
eylemek ma'nāsına isti'māl olunur, gūyā
ki günāhtan safha-i vechiyle i'rāz eder;
yukâlu: صَفَحَ عَنْهُ إِذَا عَفَى عَنْهُ Ve develeri birer
birer havuz üzere 'arz ve imrār eylemek
ma'nāsınadır; yukâlu: صَفَحَ الْأَيْلَ عَلَى الْحَوْضِ
وَإِذَا أَمَرَهَا عَلَيْهِ وَاحِدًا وَاحِدًا Ve sâ'ili red ve tahyîb
eylemek ma'nāsına isti'māl olunur ki i'rāz-ı
vech eylemiş olur; yukâlu: صَفَحَ السَّائِلَ إِذَا
رَدَّهُ Ve kılıcın ağızıyla vurmuyup yastımıy-
la ya'nî yüzüyle vurmak ma'nāsınadır;
yukâlu: صَفَحَ بِالسَّيْفِ إِذَا صَرَبَهُ مُضْطَحًّا أَي بَعْرُضِهِ
Ve bir kimseye meşrübâtan bir nesne içir-
mek ma'nāsınadır; yukâlu: صَفَحَ فَلَانًا إِذَا سَفَاهُ
Ve bir nesneyi yassıltıp enli-
letmek ma'nāsınadır; yukâlu: صَفَحَ الشَّيْءَ إِذَا
جَعَلَهُ عَرِيضًا Ve müte'addid nesneleri birer
birer 'arz eylemek ma'nāsınadır; yukâlu:
صَفَحَ الْقَوْمَ إِذَا عَرَضَهُمْ وَاحِدًا وَاحِدًا
Ve صَفَحَ وَرَقًا الْمُضْحَفِ إِذَا عَرَضَهَا وَاحِدًا وَاحِدًا
Ve bir şeye im'ânla nazar edip onu te'emmul
eylemek ma'nāsınadır, gūyā ki her safha-
larına nazar ve dikkat etmiş olur; yukâlu:
صَفَحَ فِي الْأَمْرِ إِذَا نَظَرَ فِيهِ

الأَضْفَاحُ [el-işfāḥ] (hemzenin kesriyle) Bu
dahi sâ'ili redd eylemek ma'nāsınadır;
yukâlu: أَضْفَحَ السَّائِلَ إِذَا رَدَّهُ Ve bir şey'in āher
yüzünü çevirmek ma'nāsınadır; yukâlu:
أَضْفَحَ الشَّيْءَ إِذَا قَلَبَهُ

التَّصْفِيحُ [et-taşfiḥ] (tef'îl) [tef'îl] vezninde)
Bir nesneyi 'arîz kılmak ma'nāsınadır, ge-
rek ibtidâ-i emrde ve gerek sonradan ey-

lesin; yukālu: **صَفَّحَ الشَّيْءَ إِذَا جَعَلَهُ عَرِيضًا** Ve elleri birbirine çalmak ma'nāsınadır ki safha-i keffi safha-i keff-i āhere vurmaktır; yukālu: **صَفَّحَ بِيَدَيْهِ أَي صَفَّقَ** Kāle fi'l-*Esās*: **التَّسْبِيحُ لِلرِّجَالِ وَالتَّصْفِيحُ لِلنِّسَاءِ**

التَّصْفُحُ [et-teşaffuh] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Bu dahi bir şey'e im'ān-ı nazar ile bakıp onda te'emmul eylemek ma'nāsınadır **صَفَّحَ** [şafḥ] gibi, gūyā ki safha safha bakıp dikkat eder; yukālu: **تَصَفَّحَ فِيهِ إِذَا نَظَرَ فِيهِ**

التَّصْفُوحُ [eş-şufüh] (فُعُودٌ [fu'ūd] vezninde) Nākanın sütü çekilip sütsüz kalmak ma'nāsınadır; yukālu: **صَفَّحَتِ النَّائِفَةُ صُفُوحًا** صَفَّحَتِ النَّائِفَةُ شَارِيهِنَ بَعْدَ إِذَا ذَهَبَ لَبْنُهَا misâldir, ganem ve bakar makûlesinde dahi cārîdir.

التَّصْفَافِحُ [eş-şāfiḥ] Sütü çekilmiş nākaya denir; vasf-ı hâstır.

المُصَافِحَةُ [el-muşāfaḥat] (مُصَالِحَةٌ [muşālahat] vezninde) Esenleşmek için iki adam birbirinin ellerini tutuşmak ma'nāsınadır ki yekdigerin safha-i safha-i keffini tutup ve safha-i vechle mukābele ederler.

التَّصْفَافِحُ [et-teşāfiḥ] (تَصَالِحٌ [teşāluḥ] vezninde) **مُصَافِحَةٌ** [muşāfaḥat] ma'nāsınadır; yukālu: **صَافِحًا وَتَصَافِحًا أَي أَخَذَ كُلُّ وَاحِدٍ يَدَ صَاحِبِهِ**

التَّصْفِيحُ [eş-şāfiḥ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Göge itlāk olunur, **سَمَاءٌ** [semā'] ma'nāsına; ve minhu **هَذَا السَّيْفُ الصَّفِيحُ الْأَعْلَى** Ve her yassı nesnenin yüzüne denir, kâğıd yüzü gibi.

المُصَفَّحُ [el-muşafḥ - el-muşaffah] (مُكْرَمٌ [mukrem] ve مُعْظَمٌ [mu'azzam] veznlerinde) Yassı ve enli şey'e denir; yukālu: **وَجْهَهُ هَذَا السَّيْفِ مُصَفَّحٌ وَمُصَفَّحٌ أَي عَرِيضٌ** Ve şol adama itlāk olunur ki başının iki yanları yassıca ve cebîni yumruca ola. Ve bir tarafa doğru imâle olunmuş nesneye denir.

Ve āher yüzü çevrilmiş nesneye denir. Ve kasabası ya'nî kemiği mu'tedil olan bur-na itlāk olunur ki düzce olup semerli olmaya. Ve şol başa itlāk olunur ki **صُدَّعَيْنِ** [şudğayn]ı ya'nî tulun ta'bîr olunan ki kulaklar ile kaşların aralığıdır, sıkıştırılıp yastım olmakla cebhesiyle kafâsı aralığı uzun ola; murād sivrice ve iki tarafı basık yastım olan baştır. Ve

مُصَفَّحٌ [muşfah] Şol kalbe denir ki onda imān ve nifāk müctemi' ola, gūyā ki mü'min tarafına bir yüzüyle ve küffār cānibine bir yüzüyle ikbāl ve telakkī eder; ve minhu'l-hadīsu: **”الْقَلُوبُ أَرْبَعَةٌ فَقَلْبٌ أَغْلَفٌ فَذَاكَ قَلْبُ الْكَافِرِ وَقَلْبٌ مُنْكَوَسٌ فَذَاكَ قَلْبُ رَجَعَ إِلَى الْكُفْرِ بَعْدَ الْإِيمَانِ وَقَلْبٌ أَجْرُدٌ كَالسَّرَاجِ يَزْهَرُ فَذَاكَ قَلْبُ الْمُؤْمِنِ وَقَلْبٌ مُصَفَّحٌ اجْتَمَعَ فِيهِ الْإِيمَانُ وَالنِّقَاقُ”** Ve

مُصَفَّحٌ [muşfah] Kumar oklarından altıncı oka denir. Ve sehl ve hasen olan yüze itlāk olunur.

التَّصْفُوحُ [eş-şafüh] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Kerīm ve 'afüvv olana denir; yukālu: **هُوَ صَفُوحٌ أَي كَرِيمٌ وَعَمُودٌ** Ve şol hatuna itlāk olunur ki dā'imā zevci dīdārından bilā-sebeb i'rāz ve imtinā' edip yan verir ola, gūyā ki yanıyla semāhat eylemiş olur. Pes **صَفُوحٌ** [şafüh] ricâlde mediha ve nisvānda zemîmedir.

التَّصْفَافِحُ [eş-şāfā'iḥ] (صَفِيحَةٌ [şāfiḥat] vezninde) in cem'idir, yassı nesnelere denir. Ve kabā'il-i re'se itlāk olunur ki kâse-i serin müştehil olduğu kemik kıt'alarıdır ki birbirine gūyā ki sonradan yapıştırılmıştır. Ve

صَفَائِحُ [Şafā'iḥ] Bir mevzi' adıdır. Ve

صَفَائِحُ الْبَابِ [şafā'iḥu'l-bāb] Elvāhı ya'nî kanatlarının māddeleleri olan tahtalardır, ba'dehu kanatlarına da itlāk olundu. Pes

her kanadına صَفِيحَةٌ [şafihāt] denir. Ve صَفَائِحُ [şafā'ih] Yüzleri enli kılıçlara denir. Ve basıta ve mihrāb taşı gibi yufkaca yas-sı taşlara denir.

الصَّفَاحُ [eş-şuffāḥ] (رُمَّانُ [rummān] veznin-de) Bu dahi yufkaca yassı taşa denir, kuyu ağzına konulan taş kapak gibi. Ve hörgü-cü pek büyük olan deveye denir. Cem'ci صُفَّاحَاتُ [şuffāḥāt] gelir ve صَفَائِحُ [şafā'ih] gelir. Ve

صُفَّاحُ [Şuffāḥ] Bādiyede Zerve nām mahal kurbünde bir mevzi' adıdır.

المُصَفَّحَةُ [el-muşaffaḥat] (مُعَظَّمَةٌ [mu'azzamet] vezninde) Şol sütlü davara denir ki süttü az olmakla memede yağla-mak için birkaç gün sağılmaya; yukālu: نَاقَةٌ مُصَفَّحَةٌ أَيْ مُصْرَأَةٌ Ve kılıca denir. Bun-da مُحَمَّدِيَّةٌ [muḥaddišet] vezninde) dahi cā'izdir. Cem'ci مُصَفَّحَاتُ [muşaffaḥāt] gelir.

الصَّفَاحُ [eş-şafāḥ] (فَرَاحٌ [ferāḥ] vezninde) Hadd-i itidālden hāric cebhede olan yas-sılığa denir; yukālu: فِي جَنْبِهِ فَلَانٌ صَفَّحَ أَي غَرَضٌ فَاحِشٌ

الأَصْفَاحُ [el-aşfaḥ] Ondan sıfattır; mü'ezzin-i Medīne İbrāhīm el-Aşfaḥ onunla mülakkab olmuştur.

الصَّفَاحُ [eş-şifāḥ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Yanakların 'arzi cihetinde silinmiş ve sıy-rınmış gibi olan yassılığa denir ki o sebeb-le yanakların ittisā'i haddi mütecāviz olur ve bu at kısmında kerīhedir. Ve

صِفَّاحُ [Şifāḥ] Tā'if'le Mekke beyninde vākī' Cebelu Nu'cman hizāsında bir niçe dağlara itlāk olunur.

المُصَفِّحُ [el-muşāfiḥ] (ism-i fā'il bünyesiyle) Şol esir-i şehvete denir ki eline geçen nisvānla zinā eder ola, gerek hürre ve ge-

rek cāriye olsun; yukālu: رَجُلٌ مُصَفِّحٌ إِذَا كَانَ يَزِينُ بِكُلِّ امْرَأَةٍ حُرَّةٍ أَوْ أَمَةٍ

[ص ق ح]

الصَّفْخُ [eş-şakḥ] (şād'ın ve kāf'ın fethiyle) Başın önü daz kel olmak ma'nāsınadır; Başın önü daz kel olmak ma'nāsına. صَلَّعٌ [şala'c] ma'nāsına.

الأَصْفَاحُ [el-aşkaḥ] Ondan sıfattır; mü'ennesi صَفْحَاءُ [şakḥā']dır.

الصَّفَّحَةُ [eş-şakḥat] (fetehātla) Ondan ismdir, vech-i mezkūr üzere olan dazlığıa denir.

[ص ل ح]

الصَّلَاحُ [eş-şalāḥ] (فَلَاحٌ [felāḥ] vezninde) ve

الصُّلُوحُ [eş-şulūḥ] (فُعُودٌ [ku'ūd] vezninde) ve

الصَّلَاحَةُ [eş-şalāḥat] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) Bir nesne fāsīd ve tebāh olmayıp iyi olmak ma'nāsınadır ki asl Türkide onat olmak ta'bīr olunur; yukālu: صَلَّحَ الشَّيْءُ وَصَلَّحَ صَلاَحًا وَصَلَّحًا وَصَلَاحَةً مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ Ve Mişbāḥ'ta bāb-ı evvel-den dahi mersümdür, mü'ellif dahi zikr eder. Ve

صَلَاحٌ [şalāḥ] Bir nesne bir şey'e yaraşık ve uygun olmak ma'nāsınadır; tekülü: هَذَا الشَّيْءُ يَصْلُحُ لَكَ صَلاَحًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ أَيْ مِنْ بَابِ تَبَيَّنَ

الصِّلْحُ [eş-şilḥ] (şād'ın kesri ve lām'ın sükūnuyla ki صِفْرٌ [şifr] vezninde olur) ve

الصَّلَاحُ [eş-şāliḥ] ve

الصِّلِيحُ [eş-şalīḥ] Ondan sıfatlardır, fāsīd ve tebāh olmayıp iyi olan şey'e denir.

الإِصْلَاحُ [el-işlāḥ] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi iyi ve sālih kılmak ma'nāsınadır, gerek ibtidā-yı emrden ve gerek fesādını izāle ile sonradan kılsın ki onarmak ta'bīr

olunur; yukālu: أضلحه ضد أفسده Ve bir adama iyilik etmek ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: أضلح إليه إذا أحسن إليه

الضَّلْحُ [eş-şulḥ] (şād'ın zammıyla) Barışıklık ma'nāsına ismdir ki tarafeyn fesād ve nizāı kaldırıp mā-beynleri iyi olmaktadır ebārettir, سلّم [silm] gibi. Ve bu müzekkerdir, nakīzi olan حَرْبٌ [ḥarb] üzere hamlen mü'ennes dahi olur; yukālu: وَقَعَ وَبَيْنَهُمَا الضَّلْحُ وَقَعَتْ أَي السَّلْمُ Ve

ضُلْحٌ [Şulḥ] bir cemā'atin ismidir.

صِلْحٌ [Şilḥ] (şād'ın kesriyle) Meysān kur-bünde bir nehr adıdır.

الْمُصَالِحَةُ [el-muşālahat] [mufā'let] [mufa'let] vezninde) ve

الضَّلْحُ [eş-şilāḥ] (şād'ın kesriyle) Tarafeyn cidāl ve fesādı terk edip barışmak ma'nāsınadır.

الْإِضْطِلَاحُ [el-iştilāḥ] [ifti'al] [ifti'al] vezninde ki tā' fā'ya kalb olunmuştur) ve

الْإِضْطِلَاحُ [el-iştilāḥ] (Aslı üzere ki kā'idenin hilāfidır) Bunlar da مُصَالِحَةٌ [muşālahat] ma'nāsınadır. İfti'al bābı müşāreket için dahi gelir; yukālu: وَصَالِحًا وَضَالِحًا وَضَالِحًا وَضَالِحًا أَي تَوَافَقًا

التَّضَالِحُ [et-teşāluḥ] [tefā'ul] [tefā'ul] vezninde) Bu dahi sulhlaşmak ma'nāsınadır; yukālu: تَضَالِحًا وَتَضَالِحًا yukālu: إِضَالِحًا Bunun aslı تَضَالِحٌ idi, تَدَارَكَ ve تَدَارَكَ gibi.

صَلَاحٌ [Şalāḥi] [kaṭāmi] vezninde ve ba'zen munsarif olur) Mekke-i mükerrerme'nin ismidir.

الْمُضْلِحَةُ [el-maşlahat] (mīm'in ve lām'ın fethiyle) Bir emrin hayriyyet ve salāhına bā'is ve dā'ir olan şey'e denir; مَفْسَدَةٌ [mefsedet] mukābilidir. Cem'ci مَصَالِحٌ [meşāliḥ] gelir; yukālu: رَأَى الإِمَامُ الْمُضْلِحَةَ فِي ذَلِكَ أَي مَا

يُحْمَلُ عَلَى الصَّلَاحِ

الْإِسْتِضْلَاحُ [el-istişlāḥ] Bir nesnenin iyi olmasını istemek, kezālik bir nesneyi iyi ve sālīh görmek ma'nāsınadır; yukālu: اسْتِضْلَحَ الشَّيْءُ نَقِيضُ اسْتَفْسَدَ

صَلَاحٌ [Şalāḥ] Esmādandır: Revḥ b. Şalāḥ bir muhaddistir.

صَالِحَانَ [Şāliḥān] İsfahān'da bir mahalledir. **الضَّلْحِيَّةُ** [eş-Şālihiyyet] Şehr-i Ruhā kur-bünde bir karyedir. Ve Bağdād'da bir mahalle ve bir karye isimleridir. Ve Dimāşq zāhirinde ve Mışır diyārında birer karye adıdır.

ضُلْحٌ [Şulḥ] (şād'ın zammıyla) ve

صَلَاحٌ [Şalāḥ] ve

مُضْلِحٌ [Muşliḥ] [muḥsin] [muḥsin] vezninde) ve

ضُلَيْحٌ [Şulayḥ] [zūbir] [zubeyr] vezninde) Esāmī-i ricāldendir: Mü'ellif صالح [Şāliḥ] isminde sükūt eylemiştir. Başā'ir'de beyānına göre ibtidā onunla müsem mā olan Şāliḥ 'aleyhi's-selāmdır ki İbn 'Ubeyd b. Esef'dir, Şemūd kavmine meb'ūs olmuştur.

[ص ل ب ح]

الضَّلْبَانُ [eş-şilinbāḥ] (şād'ın ve lām'ın kesriyle سِقِطَانٌ [sikintār] vezninde) Bir nev' ince ve uzun balık adıdır.

[ص ل د ح]

الضَّلْدُحُ [eş-şaldāḥ] [cafer] [cafer] vezninde) Yassı taşa denir, بَسِيطَةٌ [basīṭat] gibi; ve minhu yukālu: جَارِيَةٌ صُلْدَحَةٌ أَي عَرِيضَةٌ

الضَّلْدَحَةُ [eş-şalandeḥat] (şād'ın ve lām'ın fethiyle) Dayangan ve metin olan nākaya denir. Ve erkeğine itlāk olunmaz; yukālu: نَاقَةٌ صُلْدَحَةٌ أَي ضَلْبَةٌ

الصَّلْوَدُخُ [eş-şalevdaḥ] (şād'ın ve lām'ın fethiyle) Metin ve şedid nesneye denir.

[ص ل ط ح]

الصَّلَاطُخُ [eş-şaltaḥ] (جَعْفَرُ [caffer] vezninde) İri ve dahametli nesneye denir.

الصَّلَاطِخَةُ [eş-şaltaḥat] (hā'yla) Gövdesi enli ve 'arız olan hatuna denir.

الإِضْلِنَاتُخُ [el-işlīnāḥ] (إِحْرِنَجَامُ [ihřincām] vezninde) Bolalmak ma'nāsınadır; yukālu:

إِضْلِنَاتُخَتِ الْبَطْحَاءِ إِذَا اتَّسَعَتْ

الْمُصْلَطُخُ [el-muşaltah] (مُسْرَهْدُ [muserhed] vezninde) ve

الصَّلَاطِخُ [eş-şulāḥiḥ] (عَلَابِطُ [ulābiṭ] vezninde) Pek 'arız olan şey'e denir; yukālu: نَضَلْ مُصْلَطُخٌ وَصَلَاطُخٌ أَيُّ عَرِيضٌ صَلَاطُخٌ بِلَاطُخٍ إِتْبَاعًا

الصَّلَوُطُخُ [eş-Şalavṭah] (şād'ın ve lām'ın fethiyle) Bir mevzi' adıdır.

[ص ل ف ح]

الصَّلْفَخَةُ [eş-şalfehat] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Akçeyi basiret üzere züyüf ve salāhını bilmek için beri öte döndürmek ma'nāsınadır; yukālu: صَلْفَخُ الدَّرَاهِمِ إِذَا قَلْبَهَا

الصَّلَافِخُ [eş-şalāfiḥ] (şād'ın fethiyle) Akçelere denir, derāhim ma'nāsına. Ve bunun müfredi yoktur.

الْمُصْلَفُخُ [el-muşalfah] (مُدْحَرَجٌ [mudahrec] vezninde) Yastım başa denir; yukālu: رَأْسٌ مُصْلَفُخٌ أَيُّ عَرِيضٌ

الصَّلَنْفَخُ [eş-şalenfaḥ] (سَمَنْدَلٌ [semendel] vezninde) Çağırğan kimseye denir.

[ص ل ق ح]

الصَّلَنْقُخُ [eş-şalenkaḥ] (كَلْفٌ [se-mendel] vezninde) صَرَنْقُخٌ [şarenkaḥ] ma'nāsınadır ki zikr olundu.

[ا ص ل م ح]

الصَّلْمَخَةُ [eş-şalmehat] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Tırış eylemek ma'nāsınadır; yukālu: صَلْمَخَ رَأْسَهُ إِذَا خَلَقَهُ

الْمُصْلَمَخَةُ [el-muşalmehat] (مُدْحَرَجَةٌ [mudahrecet] vezninde) Başında aslā kıl eseri olmayan hatuna vasf olur; yukālu: جَارِيَةٌ مُصْلَمَخَةُ الرَّأْسِ أَيُّ زَعْرَاءُ تِرَاشٌ أَلْمَخَةُ

[ا ص م ح]

الصَّمْحُ [eş-şamḥ] (لَمْحٌ [lemḥ] vezninde) Harāret-i havā pek şedid olmakla baştan nüfuz ile dimāgı eritmek derecesinde te'sir eylemek ma'nāsınadır; yukālu: صَمَحَهُ الصَّيْفُ صَمْحًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ وَالثَّانِي إِذَا وَرَمَهُ بِدَمَاعِهِ بَحْرَهُ Ve vurmak ma'nāsınadır; yukālu: صَمَحَهُ بِالسُّوْطِ إِذَا ضَرَبَهُ Ve bir adama bir mādde zımnında gılzat ve huşunetle mu'āmele eylemek ma'nāsınadır, gerek kavli ve gerek fi'li olsun; yukālu: إِذَا عَظَلَتْ لَهُ فِي الْمَسْأَلَةِ وَغَيْرِهَا

الصَّمْحَانُ [eş-şumāḥ] (غُرَابٌ [gurāb] vezninde) Müte'affin ve bed-rāyiha olan tere denir, 'arak-ı müntin ma'nāsına. Ve koltuk rāyahasına denir ki o dahi müntin olur. Ve yakıya denir, keyy ma'nāsına ve ona şumāḥiyy [şumāḥiyy] dahi denir, nefesine nisbetle, Fāriside dāg derler. Ve

صَمَاحٌ [şumāḥ] Bir cānver adıdır ki ak tavşandan ve 'alā-kavlin teyin dedikleri havyāndan küçürek olur. Ve ayağın çatlağına devā için eritilip merhem gibi vaz olunan iç yağı pāresine denir.

الصَّمْحَاءُ [eş-şimḥā] (حِرْبَاءٌ [hırbā] vezninde) Toprağı dürtüş olan arza denir.

الأَصْمَخُ [el-aşmaḥ] (أَحْمَرٌ [aḥmer] vezninde) Şol bahādıra denir ki meydān-ı

muhārebede dil-āverlerin başlarına kerr ve hamle ile darb ederek havāle ola.

ضَوْمَانُ [Şavmeḥān] [صَوْلَجَانُ] [şavlecān] vezninde) Bir mevzîc adıdır.

الصَّمْمَحْمَحُ [eş-şamahmaḥ] (şād'ın ve mīm'in fethiyle) ve

الصَّمْمَحْمَحِيّ [eş-şamahmaḥiyy] (yā-yı nisbetle) Şol metİN ve şedīd adama denir ki kürek kemikleri ve sâ'ir a'zâları sık ve devşirikli ve müctemîc ola. Ve kasîrû'l-kāme kimseye denir. Ve başı kel adama denir. Ve başı tırāş olmuş kimseye denir.

الصَّمُوحُ [eş-şamūḥ] [صَبُورُ] [şabūr] vezninde) Saht ve şedīd nesneye denir; yukālu: خَافِرٌ صَمُوحٌ أَيْ شَدِيدٌ

[ص م د ح]

الصَّمْدَحَةُ [eş-şamdeḥat] [دَحْرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) Harāret-i havā müştedd olmak ma'nāsınadır; tekūlu: صَمْدَحٌ يَوْمَنَا إِذَا اشْتَدَّ حَرُّهُ

الصَّمَيْدَحُ [eş-şameydaḥ] [سَمَيْدَعٌ] [semyeda] vezninde) Pek ıssı güne denir. Ve sulb ve şedīd nesneye denir.

الصَّمَادِحِيّ [eş-şumādiḥiyy] ve

الصَّمَادِحُ [eş-şumādiḥ] (şād'ların zammıyla) Bunlar da sulb ve şedīd nesneye denir. Ve her şey'in hālisine denir. Ve

صَمَادِحُ [şumādiḥ] Arslana denir. Ve açık ve vāzih yola denir.

[ص ن د ح]

الصَّنْدَحُ [eş-şandaḥ] [صَنْدَلٌ] [şandal] vezninde) **صَنْدَحٌ** [basīṭat] gibi yassı taşa denir.

[ص ن ب ح]

صُنَابِيحُ [Şunābiḥ] [عُلَابِيَةٌ] [ulābiṭ] vezninde) Bir batn pederinin ismidir. Ashāb-ı kirāmdan Şafvān b. 'Assāl onlardandır. Ve Şunābiḥ b. el-A' ser kezālik ashābdandır.

[ص و ح]

الصَّوْحُ [eş-şavḥ] (şād'ın fethi ve zammı ve vāv'ın sükūnuyla) Derenin iki tarafında duvar mesābesinde olan dik kıyısına denir, حَائِطُ الْوَادِي [ḥā'īṭu'l-vādī] ma'nāsına. Ve dağın eteğine, 'alā-kavlin duvar hey'etinde duran dik yüzüne denir. Ve

صَوْحٌ [şavḥ] Masdar olur, yarmak ma'nāsına; tekūlu: صُحْتُ الشَّيْءَ صَوْحًا أَيْ شَقَّقْتُهُ

الْإِنْصِيَاخُ [el-inşiyāḥ] [إِنْفِعَالٌ] [infi'āl] vezninde) Ondan mutāvî'dir; tekūlu: صُحْتُهُ فَانْصَاخَ Ve ay doğup táb-dār olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِنْصَاخَ الْقَمَرُ إِذَا اسْتَنَارَ

التَّصْوُوحُ [et-teşavvuḥ] [تَفْعُلٌ] [tefa'ul] vezninde) Yarılmak ve çatlamak ma'nāsınadır; yukālu: تَصَوَّحَ الشَّيْءُ إِذَا تَشَقَّقَ Ve bedende kıllar dökülmek ma'nāsınadır; yukālu: تَصَيَّحُ إِذَا تَنَاقَرَ نِطَكِي يَأْ تَصَوَّحَ الشَّعْرُ إِذَا تَنَاقَرَ [teşayyuḥ] dahi bu ma'nâyadır. Ve sebze ve bukūl makūlesinin başları kurumak ma'nāsınadır; yukālu: تَصَوَّحَ الْبُقْلُ إِذَا يَبَسَ مِنْ أَغْلَاهُ

التَّصْوِيحُ [et-taşvīḥ] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) Kurutmak ma'nāsınadır; yukālu: صَوَّحْتُهُ الشَّمْسُ إِذَا جَفَّتْهُ Asl sebze makūlesini kurutmak ma'nāsına olup ba'dehu ta'mīm olunmuştur.

الصُّوَاخُ [eş-şuvāḥ] [غُرَابٌ] [ğurāb] vezninde) Kirece denir, جِصٌّ [cişş] ma'nāsına. Ve hāssaten at kısmının terine denir, عَرَقُ الْخَيْلِ [araḥu'l-ḥayl] ma'nāsına. Ve suyu gālib süte denir. Ve mürtefi' arza denir, نَجْوَةٌ [necvet] ma'nāsına. Ba'zı nüshada رِخْوَةٌ [riḥvet] 'unvānında mersüm olmakla top-rağ gevşek yer demek olur. Ve

صُوَاخُ [şuvāḥ] Hurmānın çiçeğine denir.

الصَّاحَةُ [eş-şāḥat] (سَاحَةٌ [sāḥat] vezninde) Aslā nebāt inbāt etmez olan bī-hayr u menfa'at arza denir; ve minhu yukālu: هَذِهِ الصَّاحَةُ كَأَنَّهَا الصَّاحَةُ Ve

صَاحَةٌ [Şāḥat] Bir cebel yāhūd bir niçe yastım küçük dağlara itlāk olunur ki 'Aḳīḳ-i Medīne kurbünde kā'inlerdir.

الصُّوَاخَةُ [eş-şuvvāḥat] (رُمَّانَةٌ [rummānet] vezninde) Bedenden yarılıp dökülen kıl-lara denir.

الْمُنْصَاحُ [el-munşāḥ] (mīm'in zammıyla) Menba'ından yāhūd mecrāsından taşkın olup yer yüzünde cārī olan suya denir.

صَاحَاتُ [Şāḥāt] Serāt toprağında bir niçe dağlardır.

صَاحَاتَانُ [Şāḥātān] Bir mevzi'dir.

الصُّوْحَانُ [eş-şūḥān] (şād'ın zammıyla) Kuru nesneye denir; ve minhu: نَخْلَةٌ صُوحَانَةٌ أَي كَرَّةُ السَّعْفِ

بَنُو صُوحَانَ [Benū Şūḥān] 'Abdulḳays kabilesinden bir cemā'attir.

[ص ي ح]

الصَّيْحُ [eş-şayḥ] (şād'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla) ve

الصَّيْحَةُ [eş-şayḥat] (hā'yla) ve

الصَّيْحَانُ [eş-şiyāḥ] (şād'ın kesri ve zammıyla) ve

الصَّيْحَانُ [eş-şayehān] (fetehātla) Nihāyet-i kudret mertebede āvāz-ı bülend ile haykırarak ma'nāsınadır; yukālu: صَاحَ الرَّجُلُ يَصِيحُ صَيْحًا وَصَيْحَةً وَصَيْحًا وَصَيْحَانًا وَإِذَا صَوَّتَ بِأَقْصَى الْعَايَةِ "عَضِبَ فَلَانٌ مِنْ غَيْرِ صَيْحٍ وَلَا نَفْرٍ" أَي قَلِيلٌ وَلَا كَثِيرٌ Ya'nī "Azdan çoktan mücib-i gazab olacak bir hālet yok iken beyhüde gazab-nāk oldu" demektir. صَيْحٌ [şayḥ] vech-i

mezkūr üzere çağırarak ve نَفْرٌ [nefr] dağ-ılmak ma'nāsınadır. Asl-ı mesel; لَقِيْتُهُ قَبْلَ صَيْحٍ وَنَفْرٍ "Henüz nāsın sesi ve şamatası ve hānelerinden taşra dağ-ılması yok iken ona buluştum" demektir, murād kable'l-fecr mülākāt olacaktır. Ba'dehu bundan inşī'ābla sā'ir mahallerde dahi bilā-şey demekten kināye ile isti'māl eylediler. Ve 'Arablar صَاحَتِ النَّخْلَةُ derler, ma'nāsına. Ve صَاحَ الْعُنُقُودُ derler اِسْتَمَّتْ "Salkım kapçıklarından tamāmıyla çıkıp ve henüz ter ü tāze olduğu hālde uzamağa başladı" ma'nāsına, gūyā ki bunlar اَنَا النَّخْلَةُ ve اَنَا الْعُنُقُودُ diye nidā ederler. Ve "Bir kavm belinleyip havfa düştüler" diyecek yerde صِيحٌ derler, mechül bünyesiyle ve "helāk oldular" diyecek yerde صِيحٌ فِيهِمْ derler. İçlerinde cā-be-cā nüdbe ve feryād ve figān zuhūru mülāhazasına mebnīdir, ona binā'en فِي harfiyle isti'māl olunmuştur. Ve صَيْحَةٌ [şayḥat] 'azāba itlāk olunur, ümem-i sālifeden ba'zıları sayha-i Cibrīl ile helāk oldukları için.

الْمُصَايَعَةُ [el-muşāyehat] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) ve

التَّصَايُحُ [et-teşāyuh] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Birbirine haykırarak ma'nāsınadır; yukālu: صَايَحَ الْقَوْمُ وَتَصَايَحُوا إِذَا صَاحَ بَعْضُهُمْ بَعْضٍ Ve

تَصَايُحٌ [teşāyuh] Cā-be-cā yarılmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا غَمِدَ السَّيْفُ إِذَا تَصَايَحَ غَمْدُ السَّيْفِ إِذَا تَشَقَّقَ

الصَّائِحَةُ [eş-şā'iḥat] (رَائِحَةٌ [rā'iḥat] vezninde) Meyyit üzere nevha eden karıların sayhasına denir.

التَّصَايُحُ [et-teşayyuh] (تَصَايُحٌ [teşavvuḥ] vezninde) ve mürādıfidir ki zikr olundu.

التَّضْيِیحُ [et-tašyih] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) تَضْوِیحٌ [tašvīh] ma'nāsındır; yukālu: صَيَّحَتْهُ الشَّمْسُ بِمَعْنَى صَوَّخَتْهُ

الصَّيَّاحُ [eş-şayyāh] صَيَّحَةٌ [şayḥat]tan mübāлага ism-i fā'ildir. Ve

صَيَّاحٌ [şayyāh] Bir nev' ıtr yāhūd tīb envā'ından başın saçını gasl edecek bir güne nesnedir. Ve

صَيَّاحٌ [Şayyāh] Bir recülün 'alemidir.

الصَّيَّاحَةُ [eş-Şayyāhat] (hā'y)la Yemāme'de bir hurmālık adıdır.

الصَّيَّحَانِي [eş-şayḥāniyy] (رَيْحَانِي [reyḥāniyy] vezninde) Medīne'ye mahsūs bir nev' hurmā adıdır. Şayḥān nām koç koyuna mensūbdur ki dā'imā onun ağacına rabt olunur idi, 'alā-kavlin o koçun ismi صَيَّاحٌ [şayyāh] idi, كَتَّانٌ [kettān] vezninde. Pes nisbet-i mezbūr tagyīrāt-ı nisbet kabīlindedir, niteki Şan'ā şehrine nisbette Şan'ānī derler, nūn'la.

FASLU'D-ḌĀDİ'L-MU'CEME

(فَضْلُ الضَّادِ الْمُعْجَمَةِ)

[ض ب ح]

الضَّبْحُ [eḍ-ḍabḥ] (ḍād'ın fethi ve bā'nın sükünüyle) ve

الضَّبَّاحُ [eḍ-ḍubāḥ] (ḍād'ın zammıyla) At kısmı seğirtirken kişnemekten ve okramaktan başka ağızından harıltı ile yāhūd ih ih diyerek seslenmek ma'nāsındır ki o sese harıltı ta'bīr olunur, atın sıkı sıkı nefesinden peydā olur. 'Alā-kavlin ضَبْحٌ [ḍabḥ], تَقْرِيبٌ [taqrīb] dedikleri seğirtmekten dūn ve sehl olarak seğirtmek ma'nāsındır ki dörtlemek ta'bīr olunur; yukālu: ضَبَّحَتِ الْحَيْلُ ضَبْحًا وَضَبَّاحًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا أَسْمَعَتْ مِنْ أَفْوَاهِهَا صَوْتًا لَيْسَ بِصَهِيلٍ وَلَا حَذْحَمَةٍ أَوْ عَدَّتْ دُونَ ﴿وَالْعَادِيَاتِ﴾ وَالتَّقْرِيبِ Ve minhu kavluhu ta'ālā: ضَبَّحًا Ve

ضَبَّحٌ [ḍabḥ] Āteş bir nesnenin zāhirine te'sīr ile levnini sehlice tagyīr eylemek ma'nāsındır ki göyündürmek ta'bīr olunur; yukālu: ضَبَّحَتِ النَّارُ الشَّيْءَ إِذَا غَيَّرَتْهُ وَلَمْ تُبَالِغْ

الْإِنْضَبَّاحُ [el-inḍibāḥ] (إِنْفِعَالٌ [infī'āl] vezninde) Ondan mutāvi'edir; yukālu: ضَبَّحَتْهُ النَّارُ فَانْضَبَّحَ

الضَّبْبُحُ [eḍ-ḍibḥ] (ḍād'ın kesriyle) Küle denir, رَمَادٌ [remād] ma'nāsına.

الضَّبَّاحُ [eḍ-ḍubāḥ] (غُرَابٌ [ḡurāb] vezninde) Masdardır, niteki zikr olundu. Ve

ضَبَّاحٌ [ḍubāḥ] Hāssaten tilki sesine denir. Ve bir mevzi' adıdır. Ve bir muhaddis ismidir.

الْمَضْبُوْحَةُ [el-maḍbūḥat] (مَنْكُوْحَةٌ [menkūḥat] vezninde) Çakmak çakacak taşta denir.

الضَّبْبِیحُ [eḍ-Ḍabīḥ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Reyb b. Şerīḳ ve Şuveyar ile mülak-

kab Muḥammed b. Ḥumrān ve Ḥāzūk el-Ḥanefī vel-Ḥāricī ve Es'ar el-Cu'fī ve Dāvūd b. Mutemmim nām kimselerin feresleri ismidir.

ضُبَيْحٌ [Dubeyḥ] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Ḥuşayn b. Ḥumām ve Ḥavvāt b. Cubeyr'in feresleri ismidir.

ضَبْحٌ [Ḍabḥ] (مَدْحٌ [medḥ] vezninde) 'Arafāt'ta bir mevzi'dir ki ehl-i vukūfun evā'ili oradan boşanıp giderler.

ضَبَّاحٌ [Ḍabbāḥ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) İbn İsmā'īl el-Kūfī ve İbn Muḥammed b. 'Alī'dir ki muhaddislerdir.

الضَّبَّاحَاءُ [eḍ-ḍabḥā'] (حَمْرَاءُ [ḥamrā'] vezninde) Şol yaya denir ki doğrultmak için âteşe gösterilmekle fi'l-cümle âteş te'sir ve tagyir eylemiş ola.

الْمُضَابَعَةُ [el-muḍābeḥat] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Rū-be-rū birbirine kabīh kabīh sözler söylemek, مُقَابَعَةٌ [muḳābeḥat] ve مُكَافَعَةٌ [muḳāfeḥat] ma'nāsındadır. Vāhid ve ziyāde için olur; yukālu: ضَابِعَهُ أَي قَابِعَهُ وَكَافَعَهُ

[ض ح ح]

الضُّحْضُحَةُ [eḍ-ḍaḥḍaḥat] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Iraktan serāb yaldıramak ma'nāsındadır; yukālu: إِذَا ضَحَّضَ السَّرَابَ إِذَا تَرَفَّرَ Ve

ضَحْضُحَةٌ [ḍaḥḍaḥat] Cery-i serāb ma'nāsındadır ki serābın akar su heyetinde görünmesinden ibarettir. Müellifin tertibine göre bu ma'nāda ismidir. Ve zāhir ve nümāyān olmak ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: ضَحَّضَ الْأَمْرَ إِذَا تَبَيَّنَ

التَّضْحُضُحُ [et-teḍaḥḍuḥ] (تَزَلُّزٌ [tezelzul] vezninde) Bu dahi serāb yaldıramak ma'nāsındadır; yukālu: تَضَحَّضَ السَّرَابَ إِذَا

تَرَفَّرَ

الضُّحُ [eḍ-ḍiḥḥ] (ḍād'ın kesri ve ḥā'nın teşdidıyla) Güneşin nūr ve ziyāsına denir ki zemīn üzere vāki' ola. Müellifin الشَّمْسُ kabīlindendir. Kāle'ş-şāriḥ ve minḥu'l-hadīsu: "لَا يَفْعُدَنَّ" "أَحَدُكُمْ بَيْنَ الضُّحِّ وَالظَّلِّ فَإِنَّهُ مَقْعَدُ الشَّيْطَانِ"

ضِحٌّ [ḍiḥḥ] Aslā sütresi olmayıp sahrā gibi açık ve bāriz ve zāhir yere denir. Ve dā'imā güneş dokunur olan yere denir ki güney ta'bīr olunur; ve minḥu'l-meselu: "جَاءَ بِالضُّحِّ وَالرِّيحِ" أَي بِمَا طَلَعَتْ عَلَيْهِ الشَّمْسُ وَمَا "فِيلَانَ" جَرَّتْ عَلَيْهِ الرِّيحُ وَلَا تُقَلُّ بِالضُّبْحِ Ya'nī "Filān üzerlerine güneş doğup ve üzerlerine yel esen nesnelere alıp geldi" ki murād emvāl-i kesire getirdiğini iş'ardır. Ve 'āmmē yā ile بِالضُّبْحِ 'unvānında tefevvūh etmeleriyle müellif nehy eylemiştir.

الضُّحْضَاخُ [eḍ-ḍaḥḍāḥ] (ḍād'ın fethiyle) Azca suya denir, mā-i yesir ma'nāsına, 'alā-kavlin hemān topuğa kadar çıkan yā baldırın nisfına kadar çıkanına yāhūd adamı boylamayan suya denir. Ve

ضَحْضَاخٌ [ḍaḥḍāḥ] Huzeyl lügatinde kesir ma'nāsındadır; yukālu: غَنَمٌ ضَحْضَاخٌ أَي كَثِيرٌ

الضُّحْضُحُ [eḍ-ḍaḥḍaḥ] (غَبْغَبٌ [ḡabḡab] vezninde) Bu dahi azca suya denir. Ve

ضَحْضُحٌ [ḍaḥḍaḥ] ve ضُحْضُحٌ [ḍuḥḍuḥ] (ki هُدْهُدٌ [hudhud] vezninde) Serābın akar su heyetinde görünmesine denir ki isimlerdir.

[ض ح ح]

الضُّرْحُ [eḍ-ḍarḥ] (جَرَحٌ [cerḥ] vezninde) Bir nesneyi yerinden öte kakıp bertaraf eylemek ma'nāsındadır; yukālu: صَرَحَ الشَّيْءَ Ve صَرَحًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا دَفَعَهُ وَنَحَاهُ Şāhidin şehādetini cerḥ ve ilgā eylemek ma'nāsına isti'māl olunur; tekūlu: صَرَحَ شَهَادَةَ فَلَانٍ عَنِّي

sükünüyla) Bala denir, ‘asel gibi. Ve nuzc bulmuş مُقْلٌ [muql] ismidir ki Ĥicāz ve Yemen’e mahsūs meyve-i ma‘rūftur. Ve suyu çok yufka süte denir. Ve

ضَيِّحٌ [ḍayḥ] Masdar olur, süte su katmak ma‘nāsına; tekūlu: ضَحَّتْ اللَّبَنَ أَضْيَحُ ضَيْحًا tekūlu: ضَحَّتْ اللَّبَنَ أَضْيَحُ ضَيْحًا إِذَا مَرَجْتَهُ بِالْمَاءِ ضَاخَتِ الْبِلَادُ إِذَا خَلَّتْ yukālu: ضَاخَتِ الْبِلَادُ إِذَا خَلَّتْ

الضَّيَّاحُ [eḍ-ḍayāḥ] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Bu dahi suyu çok yufka süte denir.

التَّضْيِيعُ [et-taḍyīḥ] ve

التَّضْوِيعُ [et-taḍvīḥ] (تَفْعِيلٌ [tef‘īl] vezninde) Bir adama suyu çok yufka süt içirmek ma‘nāsınadır; tekūlu: ضَيَّحْتُ فَلَانًا وَضَوَّخْتُهُ أَيُّ ضَيَّحْتُ اللَّبَنَ إِذَا مَرَجْتَهُ بِالْمَاءِ Ve süte su katmak ma‘nāsınadır; tekūlu: ضَيَّحْتُ اللَّبَنَ إِذَا مَرَجْتَهُ بِالْمَاءِ

الضَّيْحُ [eḍ-ḍīḥ] (dād’ın kesriyle) ضَحٌّ [ḍiḥḥ] ma‘nāsınadır ki güney yere denir. Ve ضَيِّحٌ [ḍīḥ] kelimesi رِيحٌ [rīḥ] lafzına itbā‘ ve müzāvece ile zikr olunur, niteki ضَحٌّ [ḍiḥḥ] māddesinde beyān olunur. Mü‘ellif ضَيِّحٌ [ḍīḥ] lafzını orada ‘āmmeye ‘azv eylemekle burada ضَحٌّ [ḍiḥḥ] ma‘nāsına da zikr eyledikten sonra رِيحٌ [rīḥ] lafzına da müzāvic eylemiştir, meğer ki وَإِتْبَاعٌ لِلرِّيْحِ kavli الصَّحُّ kavline ‘atf-ı tefsīr tertīb oluna ki mahz-ı tekellüftür ve irtikāb olunmadığı sürette tenākuz derkârdır. Kaldı ki İbn Eşīr işbu: “لَوْ مَاتَ كَعْبٌ عَنِ الصَّحِّ وَالرِّيْحِ لَوَرِثَهُ الرَّبِيُّوُ” hadīsinde ve يَزُوِي عَنِ الضَّيْحِ ‘unvānıyla da mervī olduğunu tasrīḥ ve bu rivāyet saḥīḥ olduğu sürette ضَحَّى الشَّمْسِ kavlinden maktūb olur diye beyān eylemiştir.

التَّضْيِيعُ [et-teḍayyūḥ] (تَفْعُلٌ [tefa‘ul] vezninde) Süte su katılmakla ضَيَّاحٌ [ḍayāḥ] olmak ma‘nāsınadır; yukālu: تَضَيَّعَ اللَّبَنُ إِذَا ضَارَ ضَيَّاحًا Ve bir kimse ضَيَّاحٌ [ḍayāḥ] içmek ma‘nāsınadır; yukālu: تَضَيَّعَ الرَّجُلُ إِذَا شَرِبَ

الضَّيَّاحُ

الضَّاحَةُ [eḍ-ḍāḥat] (سَاحَةٌ [sāḥat] vezninde) Rüyeyet ve basar ma‘nāsınadır yāhūd göze denir; tekūlu: مَا أَجْوَدَ ضَاخَتَكَ أَيُّ بَصْرَكَ أَوْ عَيْنَكَ

الْمُضْيُوحُ [el-maḍyūḥ] Nesne katılmış şey’e denir; ve minhu yukālu: أَيُّ عَيْشٍ مُضْيُوحٌ أَيُّ مَمْدُوقٌ يَعْنِي مَعْشُوشٌ غَيْرُ خَالِصٍ

ضَيَّاحٌ [ḍayyāḥ] (شَدَادٌ [ṣeddād] vezninde) Esmādandır: Muḥammed b. Ḍayyāḥ muhaddīsındendir. Ve Ebu’ḍ-Ḍayyāḥ el-Enṣārī ki ismi Nu‘mān b. Ṣābit’tir, ashāb-ı Bedr’dendir.

الْمُتَضَيِّحُ [el-muteḍayyīḥ] (ism-i fā’il bünyesiyle) Şol kimseye denir ki havuzun suyunun ekserī içilip ba‘zı nesne ile muhtelit bir mikdārca suyu kaldıktan sonra havuza vürüd eyleye. Mü‘ellif bununla işbu hadīse işāret eylemiştir: “مَنْ لَمْ يَقْبَلِ الْعُذْرَ مِمَّنْ تَنَصَّلَ إِلَيْهِ صَادِقًا كَانَ أَوْ كَاذِبًا لَمْ يَرِدْ عَلَيَّ الْحَوْضُ إِلَّا مُتَضَيِّحًا” أَيُّ مُتَأَخِّرًا عَنِ الْوَارِدِينَ يَجِيءُ بَعْدَ مَا شَرِبُوا مَاءَ الْحَوْضِ إِلَّا أَقْلَهُ فَيَبْقَى كَدْرًا مُمْتَلِطًا بَعْثَرِهِ كَاللَّبَنِ الْمُخْلُوطِ بِالْمَاءِ

FASLU'T-ṬĀ'Ī'L-MÜHMELE

(فَضْلُ الطَّاءِ الْمُهْمَلَةِ)

[ط ب ح]

الْمُطْبِخُ [el-muṭtabḥ] (bā-yı muvahhade ile مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Semiz adama denir.

[ط ح ح]

الطَّحُّ [eṭ-ṭaḥḥ] (ṭā'nın fethi ve ḥā'nın teşdidıyla) Yaymak ma'nāsınadır; yukālu: **طَحَّ الشَّيْءَ طَحًّا** مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا بَسَطَهُ Ve bir şey'i ökçe ile sürüyüp götürmek ma'nāsınadır; yukālu: **طَحَّ الشَّيْءَ إِذَا سَجَّحَهُ بِعَقْبِهِ** **الطَّحْطَحَةُ** [eṭ-ṭaḥṭaḥat] [zölzele] [zelzelet] vezninde) ve

الطَّحْطَاحُ [eṭ-ṭiḥṭāḥ] [zilzāl] vezninde) Kırmak ma'nāsınadır; yukālu: **طَحْطَحَ الشَّيْءَ** إِذَا كَسَرَهُ Ve bir nesneyi telef ve ihlāk kasdıyla perişān ve perākende kılmak ma'nāsınadır; yukālu: **طَحْطَحَ الشَّيْءَ** **طَحْطَحَهُمُ الزَّمَانُ** *Esās'ta* إِذَا فَرَّقَهُ وَبَدَّدَهُ إِهْلَاكًا **طَحْطَحَهُمُ** *ibaretiyle* مَالَهُ إِذَا فَرَّقَهُ وَبَدَّدَهُمْ **طَحْطَحَ مَالَهُ** إِذَا فَرَّقَهُ mersümdür. Ve

طَحْطَحَةُ [ṭaḥṭaḥat] Āheste āheste gülmek ma'nāsınadır ki kıs kıs gülmek ta'bir olunur; yukālu: **طَحْطَحَ الرَّجُلُ** إِذَا صَحِكَ صَحِكًا دُونًا **الطَّحْطِيطَةُ** [eṭ-ṭiḥṭiḥat] (ṭā'ların kesriyle) Şey ma'nāsınadır, 'alā-kavlin kıla denir; yukālu: **مَا عَلَيَّهِ طَحْطِيطَةُ** أَي شَيْءٌ أَوْ شَعْرٌ

الْإِطْحَاحُ [el-iṭḥāḥ] (hemzenin kesriyle) Düşürmek ma'nāsınadır; yukālu: **أَطْحَهُ** إِذَا أَطْحَهُ Ve atmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَطْحَهُ** إِذَا رَمَاهُ

الطَّحْطَاحُ [eṭ-ṭaḥṭāḥ] [selsāl] vezninde) Arslana denir.

الطُّحْحُ [eṭ-ṭuḥḥ] (zammeteynle) مَسَاحِجٌ

[mesāḥic] ma'nāsınadır ki مُسْحَجٌ [meshac] in cem'dir, dülgerlerin rendelerine denir.

الْإِنْطِحَاحُ [el-inṭiḥāḥ] [infi'āl] vezninde) Yayılmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِنْطَحَّ** الشَّيْءُ إِذَا انْبَسَطَ

الْمِطْبَحَةُ [el-miṭḥaḥat] [mizzebet] vezninde) Koyunun tırnağının gerisine, 'alā-kavlin koyunun ayağında ağırşak tarzında bir nesnedir ki onunla yeri sürüp gider, murād bakanağının ardında olan yumruca nesnedir.

[ط ر ح]

الطَّرْحُ [eṭ-ṭarḥ] [cerḥ] vezninde) Bir nesneyi yere bırakmak ve elinden atmak ma'nāsınadır; yukālu: **طَرَحَهُ** وَطَرَحَ بِهِ طَرَحًا **طَرَحَهُ** مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا رَمَاهُ **طَرَحَهُ** إِذَا أَبْعَدَهُ

الْإِطْرَاحُ [el-iṭṭirāḥ] (teşdid-i tā'yla [ifti'āl] vezninde) Bu dahi tarḥ ve ib'ād eylemek ma'nālarıdır; yukālu: **إِطْرَحَهُ** بِمَعْنَى طَرَحَهُ

التَّطْرِيحُ [eṭ-ṭaṭriḥ] [tef'īl] vezninde) **طَرَحَ** [ṭarḥ] ma'nāsınadır, teşdidi teksir içindir; yukālu: **طَرَحَهُ** بِمَعْنَى طَرَحَهُ Ve binâyı semāya doğru bülemlend ve mürtefi'e yapmak ma'nāsına isti'māl olunur, güyā ki zemīnden ib'ād eylemiştir; yukālu: **طَرَحَ** طَرْمَحَةً الْبِنَاءَ إِذَا طَوَّلَهُ أَي رَفَعَهُ إِلَى السَّمَاءِ [ṭarmeḥat] dahi bu ma'nāyadır.

الطَّرِيحُ [eṭ-ṭirḥ] (tā'nın kesriyle) ve

الطُّرْحُ [eṭ-ṭurraḥ] (tā'nın zammıyla [ḳubber] vezninde) ve

الطَّرِيحُ [eṭ-ṭariḥ] [emīr] vezninde) İşe yaramadığından nāşî yabana atılmış kemter şey'e denir; yukālu: **شَيْءٌ طَرِحَ وَطَرِحَ وَطَرِيحٌ** أَي مَطْرُوحٌ بِعَيْنِي لِقَلْبَةٍ الْإِعْتِدَادِ بِهِ

الطَّرْحُ [eṭ-ṭarḥ] (fethateynle) Mekān-ı

ba'ide denir; ve minhu yukālu: نِيَّةٌ طَرَحَ أَيُّ بَعِيدَةٌ Ve

طَرَحَ [ṭarāḥ] Masdar olur, bed-hüy olmak ma'nāsına; yukālu: طَرَحَ الرَّجُلُ طَرَحًا إِذَا سَاءَ خُلُقُهُ Ve refāh ve vüs'at üzere tena'um ve ta'ayyüş eylemek ma'nāsınadır; yukālu: طَرَحَ الرَّجُلُ إِذَا تَنَعَّمَ تَنَعُّمًا وَاسِعًا

الطَّرُوحُ [eṭ-ṭarūḥ] [ṣabūr] [ṣabūr] vezninde) Bu dahi mekân-ı ba'ide denir. Ve oku irak süren yaya itlāk olunur; yukālu: قَوَسَ طَرُوحٌ أَي صَرُوحٌ Ve salkımlarının sapları uzun olan hurmā ağacına denir; yukālu: نَخْلَةٌ طَرُوحٌ إِذَا كَانَتْ عَرَاجِيْنَهَا طَوِيلَةً Ve şol kişiye denir ki her ne vakt cimā eylese hatunu gebe eder ola ki veled tarh eder olur; yukālu: رَجُلٌ طَرُوحٌ أَي مَجْبَلٌ يَغْنِي إِذَا جَامَعَ أَحْبَلٌ

الطَّرَاهُ [eṭ-ṭarāḥ] [seḥāb] vezninde) Bu dahi mekân-ı ba'ide denir.

الإِطْرِيحُ [el-iṭriḥ] [izmīl] vezninde) Yüksek hörgüce denir; yukālu: سَنَامٌ إِطْرِيحٌ أَي طَوِيلٌ يَغْنِي إِلَى السَّمَاءِ

الْمِطْرَحُ [el-miṭraḥ] [minber] vezninde) Hiddet-i basarı olan göze itlāk olunur ki manzūru iraktan teşhīs eder; yukālu: طَرَفٌ مِطْرَحٌ أَي بَعِيدُ النَّظَرِ Ve uzun mızrağa itlāk olunur; yukālu: رُمُحٌ مِطْرَحٌ أَي طَوِيلٌ Ve şol aygıra ve buğura itlāk olunur ki beli pek uzun olmakla ضَرَابٌ [ḍirāb] hālinde mevki'-i menīsi dīşinin rahiminden ba'īd ola; yukālu: فَخْلٌ مِطْرَحٌ إِذَا كَانَ بَعِيدَ مَوْقِعِ الْمَاءِ مِنِ الرَّجْمِ

الطَّرْحَةُ [eṭ-ṭarḥat] (tā'nın fethiyle) رِدَاءٌ [ridā] ve طَيْلَسَانٌ [ṭaylasān]a itlāk olunur ki başa ve omuza tarh olunan şāl makülesinden ibārettir.

الْمُتَطَّرِيحُ [el-muṭṭarriḥ] (ism-i fā'il bünye-siyle) Za'f ve fütür sebebiyle zemīne dü-

şüp yıkılıcı demektir; ve minhu yukālu: مَسَى فُلَانٌ مُتَطَّرِحًا أَي كَمَشِيَ ذِي الْكَلَالِ

طَرَاخٌ [Ṭarāḥ] [seḥāb] vezninde ve شَدَادٌ [şeddād] vezninde) ve

مَطْرُوحٌ [Maṭrūḥ] ve

مُطَّرَحٌ [Muṭṭarrah] [mu'azzam] vezninde) ve

طُرَيْحٌ [Ṭurayḥ] [zubeyr] vezninde) Esāmī-i ricāldendir.

الطَّرَاهِييُّ [eṭ-ṭarāḥiyy] [şurāḥiyy] vezninde) Ba'īd ma'nāsınadır; yukālu: سَيَّرَ طُرَاهِييُّ أَي بَعِيدٌ

الْمُطَارَاةُ [el-muṭāraḥat] [mufā'alet] vezninde) Ehl-i meclis birbirine mesā'il-i müşkile ilkāsıyla muhāvere eylemek ma'nāsınadır; şi'r ve nagamātta dahi isti'māl olunur; yukālu: طَارَحَ الْقَوْمُ إِذَا أَلْقَى بَعْضُهُمُ الْمَسَائِلَ عَلَى بَعْضٍ وَكَذَا فِي الشَّعْرِ وَالْغِنَاءِ

طَرْحَانٌ [Ṭarḥān] [saḥbān] vezninde) Başra navāhisinde Şaymara nām mahalde bir mevzi' adıdır.

[ط ر ش ح]

الطَّرْشَاةُ [eṭ-ṭarşaḥat] (şīn-i mu'ceme ile دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) [istirḥā] ma'nāsınadır ki süstlenip sölpük ve gevşek olmaktan ibārettir; ve yukālu: طَرْشَاةٌ شَرِيحٌ صَرِيحٌ حَتَّى طَرْشَاةٌ [ṭarşaḥat] [istirḥā] ma'nāsına ise savāb olan misālde حَتَّى طَرْشَاةٌ [ṭarşaḥat] [istirḥā] ma'nāsına da gelir ise mü'ellif işāret eylemek lāzım idi.

[ط ر م ح]

الطَّرْمُوحُ [eṭ-ṭurmūḥ] [zunbūr] vezninde) Uzun şey'e denir.

الطَّرِمْمَاخُ [eṭ-ṭirimmāḥ] [sinimmār] vezninde) Asl ve nesebi 'ālī ve beyne'n-

nās 'ulivv-i neseble meşhūr ve müte'āref olan adama denir; yukālu: هُوَ طَرْمَاحٌ أَي الْعَالِي Ve umūr ve mesālihte tāmiḥ ya'nī sāhib-i im'ān u nazar olan dūr-endiṣ adama denir. Ve Ṭirimmāh b. el-Cehm bir şā'ir-i meşhūrdur. Ve başka bir şā'irin dahi lakabıdır. Bu mahalde *Şihāh*tercemesinde sakta vāriddir.

الطَّرْمَحُ [eṭ-ṭarmah] (tā'nın ve mīm'in fet-hiyle) Adımlarını seyrek seyrek atan insān ve hayvāna denir.

الطَّرْمَحَانِيَّةُ [eṭ-ṭarmahaniyet] (yā'nın tahfiifiyle) Büyükleme, tekebbür ma'nāsınadır; ve minhu yukālu: مَشِيَّةٌ طَرْمَحَانِيَّةٌ إِذَا كَانَ فِيهَا زَهُوٌ وَكِبْرٌ

الطَّرْمَحَةُ [eṭ-ṭarmehat] [dahrecet] [dahrjet] vezninde) Bināyı havāya doğru mürtefi' yapmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا طَرَمَحَ الْبِنَاءُ إِذَا طَوَّلَهُ يَغْنِي إِلَى السَّمَاءِ

[ط ف ح]

الطَّفْحُ [eṭ-ṭafḥ] (tā'nın fethi ve fā'nın sükülüyle) ve

الطَّفُوحُ [eṭ-ṭufūḥ] [ḡuḡd] [ku'ūd] vezninde) Kap makülesi nesne taşıp dökülmek derecesinde başlı dolmak ma'nāsınadır ki Fāriside serşār ve leb-rīz mürādifidir; yukālu: طَفَحَ الْإِنَاءُ طَفْحًا وَطَفُوحًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ Ve إِذَا امْتَلَأَ وَارْتَمَعَ يَغْنِي حَتَّى يَغْنِيصَ

طَفْحٌ [tafḥ] Bu ma'nāda müte'addī olur; yukālu: طَفَحَ الرَّجُلُ الْإِنَاءَ طَفْحًا إِذَا مَلَأَهُ Ve gebe hatun ve sār hayvān müddeti tamām olarak veled doğurmak ma'nāsına isti'māl olunur ki a'zā ve endāmı kāmīl olmakla gūyā ki cüssesi dopdolu olarak doğurmuş olur; yukālu: طَفَحَتِ الْمَرْأَةُ بِالْوَلَدِ طَفْحًا إِذَا وَلَدَتْهُ Ve yel bir nesneyi havāya ağdırıp kaldırmak ma'nāsınadır ki başlı doldurmak

ma'nāsından me'hūzdur, rif'ati mutazamın olduğu için; yukālu: طَفَحَتِ الرَّيْحُ الْفُطْنَةَ إِذَا سَطَعَتْ بِهَا Ve gitmek ma'nāsına isti'māl olunur; tekülü: أَنْطَفَحَ عَنِّي أَي أَذْهَبَ عَنِّي. Ānifen zikr olunan سَطَعُ رِيحٍ ma'nāsınadan yāhūd "benden zā'il olup āher mekānı doldur" dakīkasından isti'māl oluna.

الطَّافِحُ [eṭ-ṭāfiḥ] Dopdolu taşkın kaba denir; ve minhu kavluhum: سَكَرَانٌ طَافِحٌ أَي مُمْتَلِئٌ مِنَ الشَّرَابِ

التَّطْفِيحُ [et-ṭatfiḥ] [tef'īl] vezninde) ve

الْإِطْفَاحُ [el-itfāḥ] [if'āl] vezninde) Bunlar da bir kabı başlı doldurmak ma'nāsınadır; yukālu: طَفَحَ الْإِنَاءُ وَأَطْفَحَهُ بِمَعْنَى طَفَحَهُ

الطَّفَاحَةُ [eṭ-ṭufāḥat] (tā'nın zammiyle) Kaynayan tencerenin yüzüne gelen köpüğüne denir.

الْمِطْفَحَةُ [el-mitfehāt] (mīm'in kesriyle) Kendisiyle kaynayan tencereden köpük alınacak kepçeye denir.

الْإِطْفَاحُ [el-iṭṭifāḥ] (tā'nın teşdidiyle [ifti'āl] vezninde) Tencerenin köpüğünü almak ma'nāsınadır; yukālu: إِطْفَحَ الْقَدْرُ إِذَا أَخَذَ طَفَاحَتَهَا

الطَّفْحَانُ [eṭ-ṭafḥān] [sekrān] vezninde) Şol dopdolu kaba denir ki içindeki nesne kenārlarından taşıp dökülür ola; yukālu: إِنَّاءٌ طَفْحَانٌ أَي يَغْنِيصُ مِنْ جَوَانِبِهِ ve yukālu: قَضَعَهُ طَفْحَى

الطَّفَاحُ [eṭ-ṭaffāḥ] [şeddād] [şeddād] vezninde) Mübālaga ism-i fā'ildir, pek doldurup taşırıcı demektir. Bu münāsebetle yügrük ve revende hayvānda isti'māl olunur, gūyā ki seğırtmeğı taşırır olur; yukālu: نَاقَةٌ طَفَاحَةٌ وَالْقَوَائِمُ وَفَرَسٌ طَفَاحٌ الْقَوَائِمُ أَي سَرِيعُهَا يَغْنِي عَدَاءَ

الطَّفَاحُ [eṭ-ṭifāḥ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) İsmidir, dolu kabın dolusu demektir; yukālu: طَفَاحُ الْأَرْضِ أَي مَلُؤَهَا

الطَّافِحَةُ [eṭ-ṭāfiḥat] يَابِسَةٌ [yābiset] demektir; te'nīsi mevṣūf itibārıyladır, gūyā ki rutūbeti taşır dökülmekle aslā rutūbet eseri kalmamıştır; ve minhu kavluhum **عَسَى أَنْ يَمُوتَ بِهَا** Ya'nī “Bir güne kupkuru fercdir ki bir türlü ele gelir olmamakla okşayan adam avuçlamaya kâdir olamaz.”

[ط ل ح]

الطَّلْحُ [eṭ-ṭalḥ] (ṭā'nın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Bir nev' şecer-i 'azīm ismidir, ona طَلْحٌ [ṭilāḥ] dahi denir, كِتَابٌ [kitāb] vezninde. Müfredi, طَلْحَةٌ [ṭalḥat] tır hā'yla. Bu şecer dikenli meşe ağacı envā'ındandır. *Esās*'ta ve sâ'ir müfredâtta mugaylān ağacıyla müfesserdir. Beyḍāvī dahi mugaylānla tefsir eylemiştir. *Şihāḥ* müterciminin dikenli büyük ağaçlara denir demesi nā-becādır. Ve

طَلْحٌ [ṭalḥ] طَلْعٌ [ṭalʿ] lafzında lügattir ki hurmānın çiçeğine denir ki ibtidā zuhūr eder. Ve muz ağacına طَلْحٌ [ṭalḥ] denir. Kāle'ş-şāriḥ: ﴿وَطَلْحٌ مَنُصَوِّدٌ﴾ بِشَجَرِ الْمَوْزِ وَهُوَ شَجَرٌ عِنْدَ الْعَرَبِ حَسَنُ اللَّوْنِ لِحُضْرَتِهِ وَصَفْوَتِهِ وَرِيحُ نَوْرِهِ ki küçük hıyār tarzında ve incir lezzetinde olur. Ve

طَلْحٌ [ṭalḥ] Mi'cesi ta'āmdan hālī aç adama itlāk olunur. Ve havuz dibinde kalan bulanık suya denir. Ve

طَلْحٌ [ṭalḥ] ve

طَلَاحَةٌ [ṭalāḥat] صَرَاةٌ [şarāḥat] vezninde) Masdar olur, pek yorulup dermānde olmak ma'nāsına; yukālu: طَلَحَ الْبَعِيرُ طَلْحًا وَطَلَاحَةً مِنْ

الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا أَعْيَا Ve bu ma'nāda müte'addī olur; yukālu: طَلَحَ زَيْدٌ بَعِيرَهُ إِذَا أُنْعَبَهُ

طَلْحٌ [ṭalḥ] Bundan sıfat olur, yorgun fūrū-mānde insān ve hayvāna denir. Ve

طَلْحٌ [Ṭalḥ] Medīne ile Bedr beyninde bir mevzi' adıdır.

الطَّلَاخُ [eṭ-ṭilāḥ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bu dahi طَلْحٌ [ṭalḥ] dedikleri şecer-i mezbūra denir ki mugaylān ağacıdır.

الطَّلَاحِيَّةُ [eṭ-ṭilāḥiyyet] (ṭā'nın kesri ve tagyir-i neseb üzere zammıyla) طَلَاخٌ [ṭilāḥ] nām şecer-i merkūm otlayan develere denir; yukālu: إِبِلٌ طَّلَاحِيَّةٌ إِذَا كَانَتْ تَرَعَى شَجَرَةَ الطَّلَاخِ

الطَّلِيحَةُ [eṭ-ṭaliḥat] فَرِيحَةٌ [feriḥat] vezninde) ve

الطَّلَاخِيُّ [eṭ-ṭalāḥī] (سَكَارَى [sukārā] vezninde) طَلَاخٌ [ṭilāḥ] otlamakla karınlarında veca' peydā olan develere denir; yukālu: إِبِلٌ طَّلِيحَةٌ وَطَلَاخِي إِذَا كَانَتْ تَشْتَكِي بِطَوْنِهَا مِنْ رَغِي شَجَرَةَ الطَّلَاخِ Ve

طَلِيحَةٌ [ṭaliḥat] Şecer-i طَلَاخٌ [ṭilāḥ] menbiti olan arza denir ki mugaylān-zār ta'bīr olunur; yukālu: أَرْضٌ طَّلِيحَةٌ أَي كَثِيرَةُ الطَّلَاخِ

الطَّلْحُ [eṭ-ṭalāḥ] فَرَاخٌ [ferāḥ] vezninde) Bir adamın mi'cesi ta'āmdan hālī olmak ma'nāsındır; yukālu: طَلَحَ الرَّجُلُ طَلْحًا مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَارَ طَلْحًا أَي خَالِي الْجَوْفِ مِنَ الطَّعَامِ ve yukālu: طَلَحَ الرَّجُلُ كَعْنِي يُعْنَى عَلَى بِنَاءِ الْمَفْعُولِ Ve فَهُوَ طَلِيحٌ

طَلْحٌ [ṭalāḥ] Ni'met ma'nāsındır; yukālu: هُوَ فِي طَلْحٍ أَي فِي نِعْمَةٍ

طَلْحٌ [Ṭalāḥ] Bir mevzi' adıdır.

الطَّلِيحَةُ [eṭ-ṭaliḥat] (ṭā'nın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Kāğıddan bir yaprağa denir. Ve bu lügat-ı müvellededir, 'Arabıyye değildir, hālen lisānımızda ta'ā ta'bīri

muharrefdir.

الإِطْلَاحُ [el-iṭlāḥ] (إِصْلَاحٌ [iṣlāḥ] vezninde) Davar be-gāyet yorulup dermānde olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَطْلَحَ الْبَعِيرُ إِذَا أَغْيَا Ve bu ma'nāda müte'addī olur; yukālu: أَطْلَحَ بَعِيرَهُ إِذَا أَتَّعَبَهُ

التَّطْلِيحُ [eṭ-ṭaṭlīḥ] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) إِطْلَاحٌ [iṭlāḥ] ma'nalarına lāzım ve müte'addī olur. Ve bir kimseye ibrām ve ilhāh eylemek ma'nāsına isti'māl olunur ki it'ābı müstelzimdir; yukālu: طَلَّحَ عَلَيْهِ إِذَا أَلَّحَ

الطَّلْحُ [eṭ-ṭilḥ] (tā'nın kesriyle) Bu dahi sıfattır, yorgun ve fūrū-mānde davara denir; müzekker ve mü'ennesi berāberdir; yukālu: جَمَلٌ طَلْحٌ وَنَاقَةٌ طَلْحٌ أَي مَعِي وَمُتَعَبٌ Ve

طَلْحٌ [ṭilḥ] Kene ta'bīr olunan böceğe denir ki davarlara üşüp yapışır, فُرَادٌ [ḫurād] dahi derler. Ve bu ma'nādandır ki devābb ve mevāşisine gereği gibi takayyüd ve tīmār ve ri'āyet eden adama مَالٌ طَلْحٌ itlāk ederler, güyā ki kenenin davara mülāzemeti gibi bu dahi devābb ve mevāşīye mülāzemetle ihtimām eder; yukālu: هُوَ طَلْحٌ مَالٌ أَي إِزَاؤُهُ Kezālik bi't-tab' zen-dost olup dā'imā zenāna teba'iyet ve onlar ile üns ü ülfet eden yādigāra طَلْحٌ نِسَاءً itlāk olunur; yukālu: هُوَ طَلْحٌ نِسَاءً أَي يَتَّبِعُهُنَّ Ve

طَلْحٌ [ṭilḥ] Arıklanmış mehzül ve zebūn davara denir. Ve mevāşīyi yorup it'āb eder olan çobana denir.

الطَّلِيحُ [eṭ-ṭalīḥ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bu dahi sıfattır, yorgun dermānde davara denir; yukālu: جَمَلٌ طَلِيحٌ وَنَاقَةٌ طَلِيحَةٌ أَي كَلَّةٌ ve yukālu: رَاكِبُ النَّاقَةِ طَلِيحَانٍ عَلَى بِنَاءِ التَّثْنِيَةِ أَي هُوَ وَالنَّاقَةُ Ya'nī "Nāka üzerinde rākib olan adam ikisi de yorgunlardır." Mā-kabli delālet eylediği için ma'tūf hafz olunmuştur. Ve

طَلِيحٌ [ṭalīḥ] Kene ta'bir olunan böceğe denir, طَلْحٌ [ṭilḥ] gibi.

الطَّالِيحُ [eṭ-ṭālīḥ] Yorgun nākaya denir.

الطُّلُّحُ [eṭ-ṭullāḥ] (رُكْعٌ [rukka'] vezninde) ve **الطَّلَائِيحُ** [eṭ-ṭalā'ih] (صَحَائِفٌ [ṣaḥā'if] vezninde) Cem'lerdir, fūrū-mānde develere denir; yukālu: إِبِلٌ طَلْحٌ وَطَّلَائِيحٌ أَي كَلَّةٌ

الطَّلَاحُ [eṭ-ṭalāḥ] (tā'nın fethiyle) صَلَاحٌ [ṣalāḥ]ın zıddıdır ki azgın ve fāsīd ve tebeh-kār olmak ma'nāsınadır; yukālu: طَلَّحَ الرَّجُلُ طَلَّاحًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ صِدُّ صَلَاحٍ فَهُوَ طَالِحٌ وَمِنْهُ قَوْلُهُمْ لَوْلَا الصَّالِحُونَ لَهَلَكَ الطَّالِحُونَ

الطَّلِيحَاتَانِ [eṭ-ṭuleyḫatān] (tesniye ve tasgīr bünyesiyle) Ṭulayḫa b. Ḥuveylid ile birāderine itlāk olunur.

طَلْحَةٌ [Ṭalḫat] (حَفْزَةٌ [ḥamzet] vezninde) Esāmīdendir: Ṭalḫa b. 'Ubeydullāh ashābdandır, Resūl-i ekrem sallallāhu 'aleyhi ve sellem hazretleri Uḫud vak'asında Ṭalḫatu'l-Ḥayr ile ve Zātu'l-'Uşeyre gazvesinde Ṭalḫatu'l-Feyyāḍ ile Ḥuneyn melhamesinde Ṭalḫatu'l-Cūd ile tesmiye buyurdular. Ve Ṭalḫa b. 'Ubeydullāh b. 'Osmān et-Teymī kezālik ashābdandır. Ve Ṭalḫa b. 'Ubeydullāh b. Ḥalef ki vālidesi Şafīyye bint el-Ḥārīs b. Ṭalḫa b. Ebī Ṭalḫa b. 'Abdumenāf olmakla Ṭalḫatu't-Ṭalḫāt itlāk olunmuştur.

طَلْحُ الْعَبَّارِي [Ṭalḫu'l-Ġabāriyy] (ġayn-ı mu'cemenin fethiyle) Benū Sinbis cemā'atine mahsūs bir mevzi' adıdır.

ذُو طَلْحٍ [Zū-Ṭalāḥ] (fethateynle) ve

مَطْلَحٌ [Maṭlah] (مَطْلَعٌ [maṭla'] vezninde) Birer mevzi'dir.

طَلْبِيحٌ [Ṭulayḫ] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Ḥicāz'da bir mevzi'dir.

مَطْلُوْحٌ [Maṭlūḥ] Becīle kabilesine mahsūs

bir karyedir.

ذُو طُلُوح [Zū-Ṭulūḥ] [فُعُودٌ] [ḵu'ūd] vezninde) Benü Vedī'a b. Teymullāh'tandır. Ve bir mevzi' adıdır.

[ط ل ف ح]

الطَّلَافِيحُ [eṭ-ṭalāfiḥ] (tā'nın fethiyle) Enli ve yassı nesnelere denir, عِرَاضُ [‘irād] ma'nāsına. Müfredi, طَلْفَحُ [ṭalfah]tır.

الطَّلَافِيحُ [eṭ-ṭulāfiḥ] [عَلَابِيْطُ] [‘ulābiṭ] vezninde) Yufka iliğe denir, muhh-ı rakik ma'nāsına.

الطَّلْفَاحَةُ [eṭ-ṭalfahat] [دَاخِرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) Bir nesneyi tenek gibi yufkalatmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا طَلْفَحَ الشَّيْءُ إِذَا أَرْقَهُ

الطَّلَنْفَحُ [eṭ-ṭalenfah] [غَضَنْفَرٌ] [gādanfer] vezninde) Aç kimseye denir, جَائِعٌ [cā'if] ma'nāsına. Ve be-gāyet yorgun ve fūrū-mānde kimseye denir.

[ط م ح]

الطَّمْحُ [eṭ-ṭamḥ] [لَمْحٌ] [lemḥ] vezninde) ve

الطَّمَّاحُ [eṭ-ṭimāḥ] [كِتَابٌ] [kitāb] vezninde) ve

الطَّمُوحُ [eṭ-ṭumūḥ] [فُعُودٌ] [ḵu'ūd] vezninde) Bir nesneye göz dike bakmak ma'nāsınadır; yukālu: طَمَحَ بَصْرُهُ إِلَيْهِ طَمَحًا Ve bu bā' harfiyle müte'addi olur ki bir kimse bir nesneyi gözünü kaldırıp dike bakmak ma'nāsına; yukālu: طَمَحَ بَصْرُهُ إِلَيْهِ إِذَا اسْتَشْرَفَ لَهُ Ve hatun zevcine serkeşlik eylemek ma'nāsınadır; yukālu: طَمَحَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا جَمَحَتْ عَلَى زَوْجِهَا فَهِيَ طَامِحٌ Ve bir şey'i alıp götürmek ve iletmek ma'nāsınadır; yukālu: طَمَحَ بِهِ إِذَا دَهَبَ بِهِ im'ān ve mübāлага eylemek ma'nāsınadır; yukālu: طَمَحَ فِي الطَّلَبِ إِذَا أَبْعَدَ فِيهِ

الطَّمَاحُ [eṭ-ṭāmiḥ] Zevcine serkeşlik edip kaçınır olan hatuna denir. Ve mutlakan ‘ālī ve mürtefi' nesneye denir; yukālu: جَبَلٌ طَامِحٌ أَي مُزْتَفِعٌ

الْإِطْمَاحُ [el-iṭmāḥ] (hemzenin kesriyle) Bir nesneye gözü yukarı kaldırıp dike bakmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أَطْمَحَ الرَّجُلُ بَصْرَهُ إِلَيْهِ إِذَا رَفَعَهُ

الطَّمَّاحُ [eṭ-ṭimāḥ] [كِتَابٌ] [kitāb] vezninde) Serkeşlik eylemek ma'nāsınadır, gerek hatun zevcine ve gerek dābbe sâhibine eylesin; yukālu: إِذَا طَمَّاحًا إِذَا نَشَرَتْ وَجَمَحَتْ

الطُّطْمِيحُ [eṭ-ṭatmiḥ] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) At ellerini havāya kaldırmak ma'nāsınadır ki şahlanmak ta'bīr olunur; yukālu: طَمَّحَ إِذَا رَفَعَ يَدَيْهِ Ve havāya doğru çöğdürüp işemek ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: طَمَّحَ بِبُؤْلِهِ إِذَا رَمَاهُ فِي الْهَوَاءِ

الطَّمْحُ [eṭ-ṭimḥ] ṭā'nın kesriyle ki Şāhib b. ‘Abbād *Muḥīṭ* nām kitabında bir şecer ile tefsīr eylemiştir. Bunda savāb olan zā' ve ḥā-i mu'cemeteynle olmaktır.

بَنُو الطَّمْحِ [Benu't-Ṭamah] (fethateynle) Bir kabiledir.

الطَّمَّاحَاتُ [eṭ-ṭamaḥāt] (fethātla ve mīm'in sükunuyla da cā'izdir) Miḥen ve şedā'ide itlāk olunur; yukālu: أَصَابَتْهُ طَمَّاحَاتُ الدَّهْرِ أَي شَدَائِدُهُ

أَبُو الطَّمَّاحَانَ الْقَيْيِي [Ebu't-Ṭamaḥān el-Ḵayniyy] (fethātla) Bir şā'ir-i ma'rūftur.

الطَّمَّاحُ [eṭ-ṭammāḥ] [كَتَّانٌ] [kettān] vezninde) Pek hırs ve şereh sâhibi kimseye itlāk olunur ki her şey'e göz diker olur; yukālu: رَجُلٌ طَمَّاحٌ أَي شَرِيْهُ Ve Esed kabilesinden bir recül adıdır ki İmrū'ulḵays pederinin kâtillerinden ahz-ı intikām için imdād ta-

lebiyle Kayşer-i Rüm'a ilticâ eyledikte kabîle-i mezbûre mersûmu Kayşer'e irsâl ve hakkında ba'zı mekr ve desîse icmâliyle bi'l-âhere İmru'ul-kays'ı tesmîm eylediler.

الطَّمَاحِيَّةُ [et-Ṭammāhiyyet] (شَدَادِيَّةٌ) [şeddâdiyyet] vezninde) Semîrâ nâm mahal şarkîsinde bir su ismidir.

[ط ن ح]

الطَّنْحُ [et-ṭanḥ] (ṭā'nın ve nūn'un fethiyle) Deve 'aleften bıkmak ma'nâsınadır; yukâlu: طَنَحَتِ الْإِبِلُ طَنَحًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا بِشِمَتْ Ve semirmek ma'nâsınadır; yukâlu: طَنَحَتِ الْإِبِلُ إِذَا سَمِنَتْ

طَنَاحٌ [Ṭanāḥ] [seḥāb] vezninde) Mışır'da bir karyedir.

[ط و ح]

الطَّوْحُ [et-ṭavḥ] [levḥ] vezninde) Helâk olmak, 'alâ-kavlin helâka müşrif olmak ma'nâsınadır; yukâlu: طَاحَتِ الْمَالُ Ve يطوْحُ طَوْحًا إِذَا هَلَكْتُ أَوْ أَشْرَفْتُ عَلَى الْهَلَاكِ Ve bu yâ'iyeden dahi gelir; yukâlu: طَاحَ يَطِيْحُ Ve طَيِّحًا بِمَعْنَى طَاحَ يَطْوُحُ طَوْحًا

طَوْحٌ [ṭavḥ] Düşmek ma'nâsınadır; yukâlu: طَاحَ الشَّيْءُ مِنْ يَدِهِ إِذَا سَقَطَ Ve beyâbânda yol azıp sergeşte ve hayrân olmak ma'nâsınadır; yukâlu: طَاحَ فُلَانٌ إِذَا تَاهَ فِي الْأَرْضِ

الطَّطْوِيْحُ [et-ṭatvîḥ] [tef'îl] vezninde) Bir kimseyi yol azıtıp hayrân ve sergeşte gezdirmek ma'nâsınadır; yukâlu: طَطَّوْحَهُ إِذَا طَطَّوْحَهُ الطَّوَّاحُ أَي قَدَفْتَهُ الْقَوَازِفُ وَهُوَ ke-mâ se-yuzkeru. Ve bir kimseye değneklerle vurmak ma'nâsınadır; yukâlu: طَطَّوْحَهُ إِذَا ضَرَبَهُ بِالْعَصَا Ve bir dahi gelmez yere göndermek ma'nâsına isti'mâl olunur; yukâlu: طَطَّوْحَ فُلَانًا إِذَا بَعَثَهُ إِلَى أَرْضٍ لَا يَجِيءُ مِنْهَا şey'i havâya ilkâ eylemek ma'nâsınadır

ki havâya salmak ta'bir olunur, ihlâki mücibdir, hissî ve ma'nevîden e'ammdır; yukâlu: طَوَّحَ بِهِ إِذَا أَلْفَأَهُ فِي الْهَوَاءِ Ve bir kimseyi mühlîke olan çöl, beyâbâna haml ve sevk eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: طَوَّحَ بَزِيدٌ إِذَا حَمَلَهُ عَلَى رُكُوبٍ مَمَّازَةٍ مُهْلِكَةٍ

الطَّطْوُوحُ [et-teṭavvuḥ] [tefa'ul] vezninde) **تَطْوِيْحٌ** [taṭvîḥ]ten mutâvi'edir, bir adam yoldan azdırılmakla o yana bu yana hayrân ve sergeşte gezip yürümek ma'nâsınadır; yukâlu: طَوَّحَ فُلَانًا فَتَطْوَّحَ أَي تَوَّهَهُ فَرَمَى هُوَ بِنَفْسِهِ هَهُنَا وَهَهُنَا

الطَّوَّاحِيْحُ [et-ṭavâ'iḥ] (ṭā'nın fethiyle) Mehlekeye ilkâ edici havâdise itlâk olunur; yukâlu: طَوَّحْتُهُ الطَّوَّاحِيْحُ أَي قَدَفْتُهُ الْقَوَازِفُ وَلَا مُطَوَّحَةً Zîrâ müfredi يَقَالُ الْمُطَوَّحَاتُ وَهُوَ نَادِرٌ [mutavviḥat]tir, طَائِيْحَةٌ [ṭa'iḥat] değildir. Şârih der ki bu لَوَّاحٌ رِيَّاحٌ kabîlindedir, Zemaḥşerî مُطِيْحَاتٌ [muṭiḥât] ile tefsîr eylemiştir.

الْمِطْوَابُحُ [el-miṭvāḥ] [mişbāḥ] vezninde) Değneğe denir, 'asâ ma'nâsına.

الطَّوَّاهُ [et-ṭavāḥ] (fethateynle) Ba'îd ma'nâsınadır; yukâlu: نَيْتَةُ طَوْحٍ أَي بَعِيدَةٌ

الْمِطَّوَّاحُ [el-meṭvâ'iḥ] (mîm'in fethiyle) **مَطَّاحَةٌ** [meṭāḥat]jin cem'idir, atacak yerlere denir, مَقَازِفُ [mekâzif] gibi.

الطَّطَّوَّاحُ [et-teṭāvūḥ] [tefā'ul] vezninde) O yana bu yana atıştırılmak ma'nâsınadır; yukâlu: تَطَّوَّحَتْ بِهِمُ النَّوَى أَي تَرَامَتْ

الْإِطَّاحَةُ [el-iṭāḥat] (hemzenin kesriyle) Düşürmek ma'nâsınadır; yukâlu: أَطَّاحَ شَعْرَهُ إِذَا أَطَّاحَهُ Ve bir nesneyi izâle ve ifnâ eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: إِذَا أَفْنَاهُ وَأَذْهَبَهُ

الْمُطَّوَّاهَةُ [el-muṭāveḥat] [mufā'alet] vezninde) Bir nesneyi atışmak

ma'nāsınadır; yukālu: طَاوَحَهُ بِهِ إِذَا رَمَاهُ بِهِ

[ط ي ح]

الطَّيْحُ [eṭ-ṭayḥ] (tā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) طُوْحٌ [ṭavḥ] ma'nāsınadır ki zikr olundu; yukālu: طَاحَ يَطِيحُ بِمَعْنَى طَاحَ يَطْوَحُ Ve طَاحَ [ṭayḥ] Saban okunun dibinde olan ağaca denir ki saban eneği ta'bīr olunur.

الطَّيْحَةُ [eṭ-ṭayḥat] (ṣayḥat) [ṣayḥat] vezninde) Nāsın perākende ve perīṣān olmalarına bā'is olan 'umūr-ı 'azīme ve havādis-i cesīmeye denir; yukālu: أَصَابَتْهُمْ طَيْحَةٌ أَيْ أُمُورٌ فَوَقَّتْ بَيْنَهُمْ

التَّطْيِیحُ [eṭ-taṭyīḥ] [taṭvīḥ] vezninde) Bir nesneyi telef ve zāyi' olacak yere atmak ma'nāsınadır; yukālu: طَاحَ بِثَوْبِهِ إِذَا رَمَى بِهِ فِي مَضِيعَةٍ Ve bir kimseyi yol azıtıp beyābānda sergeşte ve hayrān gezdirmek ma'nāsınadır; yukālu: طَاحَ فَلَانًا إِذَا تَوَّهَهُ Ve bir şey'i zāyi' eylemek ma'nāsınadır; yukālu: طَاحَهُ إِذَا ضَيَعَهُ

الْإِطَاحَةُ [el-iṭāḥat] (hemzenin kesriyle) Helāk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَطَاحَ مَالَهُ إِذَا أَهْلَكَهُ Ve mādde-i mezbūre vāviyye ve yā'iyedir ki zikr olundu.

الْمُطَيِّحُ [el-muṭayyayḥ] [mu'azzam] مُعْظَمٌ Fāsīd ve tebāḥ olmuş nesneye denir.

FASLU'L-FĀ'

(فَضْلُ الْفَاءِ)

[ف ت ح]

الْفَتْحُ [el-fetḥ] (fā'nın fethi ve tā-yı fevkiyenin sükūnuyla) Kapalı nesneyi açmak ma'nāsınadır; yukālu: فَتَحَ الْبَابَ فَتْحًا مِنْ الْبَابِ الْغَالِثِ ضِدُّ أَغْلَقَهُ

Mü'ellifin Başā'ir'de beyānına göre فَتْحُ [fetḥ] izāle-i iglāk ma'nāsına mevzū'dur. Ve bu iki gūnedir: Biri basar ile idrāk olunur, feth-i bāb ve fethi kufl gibi. Ve biri basiretle idrāk olunur, feth-i gamm u keder gibi. Ve bu dahi iki gūnedir: Biri umūr-ı dünyeviyyede olur, ilkā-ı meserretle tefrīc-i gam ve i'tā-ı māl ile izāle-i fakr gibi. Sānī 'ulūm-ı müstaḡlakanın keşf ve izhārında isti'māl olunur. Ve bu dahi iki gūnedir: Biri 'ulūm-ı zāhireyi istiksār ve ma'anīlerini tahkīk ile olur. Sānī 'ilm-i ledünnī semtine feth-i bāb-ı kalb ile olur. Ve feth-i hükümet ü kazā ma'nāsına isti'māl olunur ki da'āvī-i muglakayı fasl ve keşf eder. Ve zafer ve nusret ma'nāsına isti'māl olunur ki feth-i bāb-ı ganīmet olur. İntehā. Ve

فَتْحٌ [fetḥ] Mā-ı carīye itlāk olunur; tesmiye bi'l-masdardır. Su künkünü yāhūd bendi açıp icrā eylemek ma'nāsındandır ki bi-ma'nā mef'ul olur. Ve nasr ve imdād ma'nāsınadır; yukālu: فَتَحَ اللَّهُ عَلَى نَبِيِّهِ أَيْ نَصَرَهُ وَمِنْهُ قَوْلُهُ تَعَالَى ﴿فَقَدْ جَاءَكُمْ الْفَتْحُ﴾ أَيْ النَّصْرُ Küffārdan kahr ile ülke ve memālik almak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: فَتَحَ الْمُسْلِمُونَ دَارَ الْحَزْبِ إِذَا غَلَبَ عَلَيْهَا وَتَمَلَّكَهَا فَهَرَا Gūyā ki bāb-ı muglak olmakla feth eylediler yāhūd o sebeble bāb-ı ganīmeti açtılar. Ve

فَنَح [feth] نَع [neb] dedikleri ağacın yemişine denir ki çitlenbiğe şebih olur. Ve نَع [neb] kayın ağacıdır, ondan ok düzülür. Ve

فَنَح [feth] Evā'il-i bahārda yağın yağmura itlāk olunur. Bu dahi tesmiye bi'l-masdadır, فَاتِح [fātiḥ] ma'nāsınadır. Ve

فَنَح [feth] Okun temren geçirecek yerine itlāk olunur. Ve hükümet ve kazā ma'nāsına isti'māl olunur, mādde-i muglakayı yāhūd mevki-i hakkı keşf eylediği için; yukālu: فَتَحَ الْحَاكِمُ بَيْنَهُمَا إِذَا قَضَى وَفَصَلَ فَتَحَ النَّكَانِ مِمَمَسِي دَلِيغِي بُولُ بِلْمَاكَ نَاسِنَا اِسْتِمَالُ بُولُ بِلْمَاكَ مَادِدِي مِغْلَاكَايَ يَاهُود مِغْكِ-ي هَاكْكِ كِŞF EYLEDİĞİ İÇİN; yukālu: فَتَحَ الْحَاكِمُ بَيْنَهُمَا إِذَا قَضَى وَفَصَلَ فَتَحَ النَّكَانِ مِمَمَسِي دَلِيغِي بُولُ بِلْمَاكَ نَاسِنَا اِسْتِمَالُ بُولُ بِلْمَاكَ مَادِدِي مِغْلَاكَايَ يَاهُود مِغْكِ-ي هَاكْكِ كِŞF EYLEDİĞİ İÇİN

اَلْتَفْتِيحُ [et-teftiḥ] (تَفْعِيلٌ [tef'iil] vezninde) Bu dahi açmak, feth ma'nāsınadır; bināsı teksir içindir; yukālu: فَتَحَ الْأَبْوَابَ بِمَعْنَى فَتَحَ

اَلْاِفْتِيَاَحُ [el-iftitāḥ] (اِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) فَتَحَ [feth] ma'nāsınadır; yukālu: اِفْتَتَحَ الْبَابَ بِمَعْنَى فَتَحَ Ve bir nesneye āgāz ve ibtidā eylemek ma'nāsı bundan me'hūzdur, iftitāḥ-ı salāt gibi. Ve nākanın memeleri deliği vāsī' olmak ma'nāsınadır; yukālu: اِفْتَتَحَ النَّاقَةُ إِذَا صَارَتْ فُتُوْحًا

اَلْفَتَاَحَةُ [el-fetāḥat] (fā'nın fethiyle) Bu dahi nasr ve imdād ma'nāsına masdardır; yukālu: فَتَحَ اللهُ عَلَيْهِ فَتْحًا وَفَتَاَحَةً أَيَّ نَصْرَهُ

اَلْفَتَاَحَةُ [el-fitāḥat] (fā'nın kesri ve zammıyla) Bu dahi hükümet ve kazā ma'nāsınadır. Şārihin beyānına göre bunlar ismidir, فَتَاَحَةُ [ḥükümet] ma'nāsına; yukālu: فَلَانَ فَتَاَحَةُ وَوَلِيَّ الْفَتَاَحَةَ أَيَّ اَلْحُكُوْمَةَ [fettāḥ] itlāk olunur.

اَلْاِفْتَاَحُ [el-iftāḥ] (hemzenin kesriyle) Nākanın memesi deliği bol olmak ma'nāsınadır; yukālu: اِفْتَتَحَتِ النَّاقَةُ إِذَا صَارَتْ فُتُوْحًا

اَلْفُتُوْحُ [el-futuḥ] (zammeteynle) Dā'imā açık olan büyük kapıya denir, hānedān kapısı gibi; yukālu: بَابٌ فُتُوْحٌ أَيُّ وَاِسْعٌ مَفْتُوحٌ Ve bu غُلُوْقٌ [guluq] mukābilidir ki dā'imā mesdūd olan kapıya denir, bāb-ı bahil gibi. Kāle fi'l-Esās فَتَحَ اللهُ فُتُوْحًا وَبَابُ اللهِ فَتَحَ Ve

فُتُوْحُ [futuḥ] Ağızı bol şişeye itlāk olunur. Ve ağızının tıkaçı ve bağı ve gılāfı olmayan şişeye denir.

اَلْاِسْتِفْتَاَحُ [el-istiftāḥ] Nusret taleb eylemek ma'nāsınadır; ve minhu kavluhu ta'ālā: اِسْتَفْتَحُوا فَتَحًا أَيُّ اِسْتَفْتَحُوا فَتَحًا أَيُّ اِسْتَفْتَحُوا فَتَحًا أَيُّ اِسْتَفْتَحُوا فَتَحًا أَيُّ اِسْتَفْتَحُوا فَتَحًا أَيُّ اِسْتَفْتَحُوا فَتَحًا

اَلْمِفْتَاَحُ [el-miftāḥ] (مِشْبَاهٌ [mişbāḥ] vezninde) ve

اَلْمِفْتَاَحُ [el-miftāḥ] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) İsm-i āletlerdir, kilid açacak anahtara denir. Şārihin beyānına göre مِفْتَاَحٌ [miftāḥ]ın cem'i مِفَاتِيْحٌ ve مِفْتَاَحٌ [miftāḥ]ın cem'i مِفَاتِيْحٌ [mefātiḥ] gelir. Ve

مِفْتَاَحُ [miftāḥ] Deve kısmının uyluğuna ve boynuna basılan anahtar şeklinde damgayı itlāk olunur.

اَلْمِفْتَاَحُ [el-meftāḥ] (مَفْعَدٌ [maḥad] vezninde) Hazīneye denir, gencine ma'nāsına. Ve kenz ve defineye denir. Ve mahzene denir; bu tekrār kabilindedir. Cem'i مِفَاتِيْحٌ [mefātiḥ] gelir; ve minhu kavluhu ta'ālā: مَا اِسْتَفْتَحَتْهُ لَتَتَوَّأَ بِالْعُضْبَةِ أَيُّ اِسْتَفْتَحَتْهُ

اَلْمِفَاتَاَحَةُ [el-mufātaḥat] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'aleṭ] vezninde) Cimā'e eylemek ma'nāsına

müsta'meldir, keş-i 'avret sebebiyle; yukālu: فَاتَحَ الرَّجُلُ الْمَرْأَةَ إِذَا جَامَعَهَا Ve mürāfa'a ve muhākeme eylemek ma'nāsınadır; yukālu: فَاتَحَ فُلَانٌ فُلَانًا إِذَا قَاضَاهُ أَي حَاكَمَهُ

الْفَاتِحُ [et-tefāṭuḥ] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Hāzır bi'l-meclis olanlardan gizlice iki adam birbiriyle fısıltı-güne āhestece muṣāhabet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَفَاعَلَا كَلَامًا بَيْنَهُمَا إِذَا تَخَافَتَا دُونَ النَّاسِ

الْحُرُوفُ الْمُنْفَتِحَةُ [el-ḥurūfu'l-munfetihāt] "ص، ط، ض، ظ" harflerinden ya'nī ṣād ve ṭā ve dāḍ ve zā harflerinden mā-'adā hurūfa itlāk olunur. Bu dört hurūfa mutbaka denir, mā-'adāsına lisānla damak beyni münfetih olmakla **الْمُنْفَتِحَةُ** [el-munfetihāt] itlāk eylediler. Hurūf-ı mutbaka lisān muntabik 'ale'l-hanek olmakla savt münhasır olur, ammā münfetihada savt münhasır olmaz. Ve bunlarda beyne'l-inhisār ve'l-cery olan hurūf dahi vardır.

الْفَتْحُ [el-fettāḥ] [ṣeddād] [ṣeddād] vezninde) Kādī ve hākime itlāk olunur, kazā ma'nāsına olan فَتَحَ [fetḥ] ve فَتَاخَةٌ [fitāḥāt] tan me'hūzdur; yukālu: هُوَ فَتَّاحٌ بَيْنَهُمَا أَي حَاكِمٌ

الْفَاتِحَةُ [el-fātiḥāt] Bir şey'in evveline itlāk olunur; yukālu: قَرَأَ فَاتِحَةَ السُّورَةِ وَخَاتِمَتَهَا

الْفَتْحَى [el-fetḥā] (سَكْرَى [sekrā] vezninde) Mu'āmeleden hāsıl olan ribh ve fā'ideye itlāk olunur.

الْفَتْوْحُ [el-fetūḥ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Matar-ı vesmīnin ya'nī bahār yağmurunun evveline itlāk olunur. Ve memesinin deliği vāsi'e olan nākaya denir.

الْفُتْحَةُ [el-fuṭḥāt] (جُرْعَةٌ [cur'at] vezninde) Bir adam mālīk olduğu māl ve mülk ile yāhūd muttasıf olduğu 'ilm ve edeb ve hünner ile halka tefāhür ve mübāhāt eyleyerek dūr u dırāz kelimātla açılmak hāletine de-

nir; tekūlu: مَا هَذِهِ الْفُتْحَةُ الَّتِي أَظْهَرْتَهَا وَهِيَ تَفْتَحُ الْإِنْسَانَ بِمَا عِنْدَهُ مِنْ مَلِكٍ وَأَدَبٍ يَتَطَاوَلُ بِهِ

فَتَّاحٌ [fettāḥ] (كَتَّانٌ [kettān] vezninde) Bir kuş adıdır. Şārihin beyānına göre kuyruk salan dedikleridir. Cem'i فَتَاتِيحٌ [fetātīḥ] bi-gayri elifin ve lāmin.

الْفُتَاخِيَّةُ [el-futāḥiyyet] (غُرَابِيَّةٌ [gūrābiyyet] vezninde) Bir başka kuşun ismidir.

الْمَفَاتِيحُ [el-mefātīḥ] Cem'e bünyesiyle semiz nākaya denir. Cem'inde مَفَاتِيحَاتٌ denir; yukālu: نَاقَةٌ مَفَاتِيحٌ وَأَيْتُّنٌ مَفَاتِيحَاتٌ أَي سِمَانٌ Zāhiren semiz nāka 'inde'l-'Arab vücihla vesīle-i menāfi' ve miftāh-ı fevā'id olmakla cem'e bünyesiyle itlāk edip ba' dehu **مَفَاتِيحَاتٌ** üzere cem'lendirdiler.

الْفَوَاتِيحُ [el-fevātīḥ] فَاتِيحَةٌ [fātiḥāt] in cem'dir ki bir şey'in evveline itlāk olunur. Ve minhu فَوَاتِيحُ الْقُرْآنِ أَي أَوَائِلُ السُّورِ

[ف ث ح]

الْفَيْحُ [el-feṣīḥ] fā'nın fethi ve s̄ā-yı müsellesenin kesriyle فَحْتُ [faḥiṣ] vezninde ve mürādifidir ki işkenbe başlarında kırkbayır ve şirdān dedikleri nesnedir. Cem'i أَفْشَاخٌ [efšāḥ] gelir.

[ف ح ح]

الْفُحُجُ [el-Fuḥ] (fā'nın zammı ve cīm'in sükūnuyla) Bir kabile ismidir, pederlerinin ismi فَجُوحٌ [Fecūḥ] idi, صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde.

[ف ح ح]

الْفَحِيحُ [el-faḥīḥ] (صَحِيحٌ [ṣaḥīḥ] vezninde) ve

الْتَفْحَاهُ [et-tefḥāḥ] (تَذَكَرٌ [tezkār] vezninde) ve

الْفَهْحُ [el-faḥḥ] (fā'nın fethi ve hā'nın teşdidıyla) Engerek yılına ağızıyla fişıl-da-

mak ma'nāsınadır; yukālu: فَحَّتِ الْأَفْعَى فَحِيحًا وَتَفْحَاحًا وَفَحًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا صَاتَتْ مِنْ بUNdan ism yine فَحِيحٌ [faḥīḥ]tir ki engerek fişiltısına denir. Ve

فَحَّ [faḥḥ] ve

فَحِيحٌ [faḥīḥ] Uyurken puflamak ma'nāsınadır; yukālu: فَحَّ النَّائِمُ إِذَا نَفَخَ فِي نَوْمِهِ

أَلْفُحُحٌ [el-fuḥuḥ] (zammeteynle) Kabarıp fişıldayan engerek yılanlarına denir ki kızgınlıkları vakte olur.

أَلْفَحْفَحَةٌ [el-faḥfeḥat] زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Bir adama dostluğu dürüst ve hālis kılmak ma'nāsınadır; yukālu: فَحَفَّ فَلَانٌ إِلَيْهِ Ve bir adamın sesi bir mikdār boğulmak ma'nāsınadır; yukālu: فَحَفَّ الرَّجُلُ إِذَا أَخَذَتْهُ بُحَّةٌ فِي صَوْتِهِ

فَحَفَّ النَّائِمُ إِذَا نَفَخَ فِي نَوْمِهِ yukālu: أَلْفَحْفَاحٌ [el-faḥfāḥ] [selsāl] vezninde) Bir mikdārca sesi boğulmuş kişiye denir. Ve

فَحْفَاحٌ [Faḥfāḥ] Cennette bir nehrin ismidir.

أَلْفُحْهُةٌ [el-fuḥḥat] (fā'nın zammıyla) Bahārāt kısmından biber ve tarçın makūlesinin sath-ı lisānda ihdās eylediği harārete denir; yukālu: فَحَّةٌ هَذَا الْفُلْفُلِ يَسِيرَةٌ أَي حَزَارَتُهُ

[ف د ح]

أَلْفَدْحٌ [el-fedḥ] [medḥ] vezninde) Bir nesne bir adama sıklet verip basmak ma'nāsınadır; yukālu: فَدَحَهُ الدَّيْنُ فَدَحًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا أَثْقَلَهُ

فَادِحَةٌ [fādiḥat] فَادِحَةٌ [el-fevādiḥ] cem'idir ki adamı basıp sıklet verici umūr-ı 'azīme vü şedīdeye denir; ve minhu yukālu: نَزَلَ بِهِمْ فَوَادِحُ الدَّهْرِ أَي خَطُوبُهُ

فَادِحَةٌ [fādiḥat] Nāzile ve musībet ve

hādiseye itlāk olunur.

أَلْفِدَاحٌ [el-ifdāḥ] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi sıklet verici güç ve müşkil bulmak ma'nāsınadır; yukālu: أَفْدَحَ الْأَمْرَ إِذَا وَجَدَهُ فَادِحًا أَي مُثْقَلًا صَعْبًا

أَلْإِسْتِفْدَاحٌ [el-istifdāḥ] إِفْدَاحٌ [ifdāḥ] ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَفْدَحَهُ بِمَعْنَى أَفْدَحَهُ

[ف ذ ح]

تَفْعُلٌ [et-tefezzuḥ] (zāl-ı mu'ceme ile [tefa'ul] vezninde) ve

أَلْإِنْفِزَاحٌ [el-infizāḥ] [infi'āl] vezninde) Dābbe tebevül için paçalarını ayırıp germek ma'nāsınadır; yukālu: تَفَدَّحَتِ النَّاقَةُ وَأَنْفَذَتْ إِذَا تَفَاجَتْ لِتَبُولَ

[ف ر ح]

أَلْفَرَاحٌ [el-ferāḥ] (fethateynle) Sevinmek ve sürür ve batar ma'nāsınadır; yukālu: فَرِحَ بِهِ فَرَحًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا سُرَّ وَبَطِرَ

Mü'ellifin *Başar'ir*'de beyānına göre kelimesi 'atf-ı tefsir olup lākin *Miṣbāḥ*'ta ma'nā-yı mahsūs olmak üzere mersūmdur. Evvelā mesrūr ve şādān olmak ma'nāsınadır; ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿فَرِحِينَ بِمَا آتَاهُمُ اللَّهُ﴾ [eşir] ve batar ma'nāsınadır ki fart-ı ikbāl ü meserretten mest gibi lāübāliyāne havsala-yı taşırılmaktan 'ibārettir. Henüz ahırdan çıkmış perverīde atın ve tayın ve mest-i mey-i ikbāl ü devlet olan şahsın evzā'ı gibi, Türkīde ona gürelik ve buturluk ve taşkınlık ta'bīr olunur; ve 'aleyhi kavluhu ta'ālā: ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْفَرِحِينَ﴾ Sālisen rāzī ve hoşnūd olmak ma'nāsınadır; ve 'aleyhi kavluhu ta'ālā: ﴿كُلُّ حَزْبٍ بِمَا لَدَيْهِمْ فَرِحُونَ﴾ İntehā.

أَلْفَرِيحٌ [el-feriḥ] كَيْفٌ [ketif] vezninde) ve

أَلْفَرُوحٌ [el-feruḥ] [nedus] vezninde) ve

الْمَفْرُوحُ [el-mefrūḥ] ve

الْفَارِيحُ [el-fāriḥ] ve

الْفَرْحَانُ [el-ferḥān] (عَطْشَانُ [‘aṭṣān] vezninde) Ondan sıfatlardır, mesrūr ve şādān kişiye denir. فَرْحَانُ [ferḥān] kelimesinin cem‘i فَرَاخِي [ferāḥa] gelir fā’ın fethiyle, سَكَارَى [sekārā] gibi ve فَرِيحُ [feriḥ] kelimesinin cem‘i فَرْحَى [ferḥā] gelir, gūyā ki مَرِيضٌ [marīḍ] üzere mahmūldür ki cem‘inde مَرْضَى [merḍā] denir. Mü’enneslerinde فَرْحَةٌ [feriḥat] denir ve فَرْحَى [ferḥā] denir, عَطْشَى [‘aṭṣā] gibi ve فَرْحَانَةٌ [ferḥānet] denir hā’yla.

الْإِفْرَاحُ [el-ifrāḥ] (hemzenin kesriyle) Bir adamı mesrūr ve şādān eylemek ma’nāsınadır; yukālu: إِذَا سَرَّهُ أَفْرَحَهُ إِذَا سَرَّهُ Ve hemm ve deyn gibi sakīl nesne adama sıklet ve zucret vermek ma’nāsınadır ki neşātını izāleyi mücibirdir. Pes bunda hemze selb için olur; yukālu: أَفْرَحَهُ الدِّينُ أَيُّ أَثَقَلَهُ أَفْرَحَهُ الدِّينُ أَيُّ أَثَقَلَهُ

التَّفْرِيحُ [et-tefriḥ] (تَفْعِيلٌ [tef‘īl] vezninde) Bu dahi ferah vermek ma’nāsınadır; yukālu: فَوْحَهُ إِذَا سَرَّهُ

الْمِيفْرَاحُ [el-mifrāḥ] (mīm’in kesriyle) Dā’imā şen ve şādumān olan kişiye denir.

الْفُرْحَةُ [el-furḥat] (fā’nın zammı ve fethiyle) İsmidir, meserret ma’nāsına ki sevinç ta‘bīr olunur. Ve bir nesne ile tefriḥ ve tebşir olunan adamın verdiği müjdegāne cā’izeye denir; tekūlu: عِنْدِي لَكَ فُرْحَةٌ أَنْ بَشَّرْتَنِي وَفَرَّخْتَنِي

الْمُفْرَحُ [el-mufrāḥ] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) Fakīr ve maglūb olan kimseye denir ki hemzesi selb içindir, مَسْلُوبُ الْفَرْحِ demektir. Ve kat‘ā neseb ve velāsı ma‘lūm olmayan bī-vüciid adama denir.

Mü’ellif bu ma’nāyı işbu hadīsten ahz

eylemiştir: ‘An ‘Abdillāh b. Cafer kāle: “ذَكَرْتُ أَتْنَا بِثَمْنَا وَجَعَلْتُ تُفْرَحُ لَهُ” İbn Esīr demişti ki Ebū Mūsā lafz-ı mezbūru hā-i mühmele ile bulduğunu nakl eylemiştir, lākin Ṭaberānī bundan idrāb edip hīlāl-i ehādīse kayd eylemedi. Kaldı ki eğer fi’l-hakīka hā-i mühmele ile ise zikr olunan ifrāḥ [ifrāḥ]tan olur ki izāle içindir. O makūle bīkes adam vākī‘ā hemīşe mahzūn ve magmūm olur. Ve eğer cīm’le ise مُفْرَحٌ [mufrec] lafzından müstakbel olur ki kavm ve ‘aşireti olmayan bīkes ve tenhā adama denir. Pes vālidesinin murādı bunların pederleri Cafer şehīd olup böyle bīkes kaldılar demektir. Hattā cevābında Fahr-i ‘ālem ‘aleyhi’s-selām: “أَتَخَافِينَ الْعِيْلَةَ” “أَنَا وَلِيَهُمْ” buyurdular. İntehā. Ve

مُفْرَحٌ [mufraḥ] İki karye aralığında bulunan maktüle denir ki kātili ma‘lūm olmaya. Mü’ellif bununla da işbu hadīse işāret eylemiştir: “الْعَقْلُ عَلَى الْمُسْلِمِينَ عَامَّةٌ وَلَا أَفْرَحَهُ الدِّينُ أَيُّ أَثَقَلَهُ” “أَفْرَحَهُ الدِّينُ أَيُّ أَثَقَلَهُ” Nihāye’nin tahkikine göre ‘inde’l-ekser bu cīm’ledir, hā ile de mervīdir; meslūbu’l-kīsās olmakla gūyā ki dā’imā magmūm ve muzālū’l-ferahtır.

الْفَرْحَانَةُ [el-ferḥānet] (fā’nın fethiyle) Ak mantara denir.

الْمُفْرِيحُ [el-mufriḥ] (مُحَدِّثٌ [muḥaddiṣ] vezninde) Devā-yı ma’rūftur, murād etibbānın ma‘cūn-ı müferriḥ ta‘bīr ettikleridir ki inci ve sā’ir müferriḥatla terkīb ederler.

[ف ر س ح]

الْفِرْسَاخُ [el-firsāḥ] (sīn-i mühmele ile فَرْطَاسٌ [kirtās] vezninde) Arz-ı ‘arīza-i vāsī‘aya denir.

[ف ر ش ح]

الْفَرْشَاخُ [el-ferşāḥ] Şīn-i mu'ceme ile فَرْشَاخُ [fersāḥ] vezninde ve mürādifidir. Mü'ellif bunu tekrār eylemiştir. Ve zişt ve bed-likā kocakarıya denir. Ve o sıfattā olan nākaya denir. Ve at ve katır makūlesi devābbın yassı ve yayvan olan tırnağına denir. Ve yağmursuz buluta denir; yukālu: سَحَابٌ فَرْشَاخٌ أَي لَا مَطَرٌ لَهُ

التَّفْرِشُوحُ [et-teferşuḥ] [tedaḥruc] [tedaḥruc] vezninde) Dişi hayvān sütü sağılırken paçalarını ayırıp germek ma'nāsınadır; yukālu: تَفْرِشُوحَتِ النَّاقَةُ إِذَا تَفَحَّجَتْ لِلْحَلْبِ

الْفَرْشَعَةُ [el-ferşeḥat] [dahrecet] [dahrecet] vezninde) ve

الْفَرْشَعَى [el-ferşeḥā] (kasr ile) Masdar olarak ki nevāirdendir, sıçramak 'alā-kavlin uyluklarını yere bast ve ilsāk ederek salkı ve yayvan oturmak yāhūd paçalarını açıp germek ma'nāsınadır; yukālu: فَرْشَعَ الرَّجُلُ فَرْشَعَةً وَفَرْشَعَى إِذَا وَتَبَ أَوْ قَعَدَ مُسْتَرْخِيًا فَالْفَرْشَعَى فَخَذِيهِ بِالْأَرْضِ أَوْ فَتَحَ بَيْنَ رِجْلَيْهِ ahīri ihtiyār eylemiştir.

الْفَرْشِيحُ [el-firşih] [kindil] [kindil] vezninde) Alet-i tenāsüle denir.

[ف ر ط ح]

الْفَرْطَاخَةُ [el-ferṭaḥat] [ferşaḥat] [ferşaḥat] vezninde) Bir nesneyi yassılatmak ma'nāsınadır; yukālu: فَرْطَخَ الشَّيْءَ إِذَا عَرَّضَهُ

الْفَرْطَاخُ [el-firṭaḥ] [kirtās] [kirtās] vezninde) ve

الْمُفَرْطَاخُ [el-muferṭaḥ] [muserhed] [muserhed] vezninde) Yassı başa denir. Gerçi Cevherī bu resme sebt eyleyip lākin sehv eylemiştir, savāb olan مُفَرْطَاخٌ [mufelṭaḥ] olmaktadır, lām'la. Şārih der ki lām'la ve rā ile vürüdü dīvānlarda müsebbettir.

[ف ر ف ح]

الْفَرْفَاخُ [el-ferfaḥ] (fā'ların fethiyle) Akçe tahtası gibi hemvār ve emles yere denir.

[ف ر ك ح]

الْفَرْكَاخَةُ [el-ferkeḥat] [ferşeḥat] [ferşeḥat] vezninde) İnsānın iki kıynakları aralığı açık ve meydānlı olmak ma'nāsınadır.

الْفَرْكَاهُ [el-firkāḥ] [kirtās] [kirtās] vezninde) ve

الْمُفَرْكَاهُ [el-muferkaḥ] [muserhed] [muserhed] vezninde) Şol adama denir ki mak'adının iki tarafları kalkık olmakla dübüri taşra domalıç ola; yukālu: رَجُلٌ فَرْكَاهٌ وَمُفَرْكَاهٌ إِذَا أَزْتَفَعَ مَذْرُؤًا اسْتَبَهَ وَخَرَجَ ذُبُرُهُ

[ف س ح]

الْفُشْحَةُ [el-fuşḥat] [vus'at] [vus'at] vezninde ve mürādifidir ki bolluğa denir. Ve bu ismdir; yukālu: فِيهِ فُشْحَةٌ أَيُّ وَسْعَةٌ

الْفُشَاخَةُ [el-fesāḥat] [kerāmet] [kerāmet] vezninde) Vāsi' olmak ma'nāsınadır; yukālu: فَشَحَ الْمَكَانَ فَشَاخَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا وَسِعَ

الْفُشِيحُ [el-fesih] [tavil] [tavil] vezninde) ve

الْفُشَاخُ [el-fusāḥ] (fā'nın zammıyla [fuṭvāl] gibi ve

الْفُشُوحُ [el-fusuḥ] (zammeteynle [cunub] gibi ve

الْفُشُوحُ [el-fuşḥum] [kunfuḥ] [kunfuḥ] vezninde ki mīm zā'idedir, mübālaga içindir) Ondan sıfatlardır, vāsi' nesneye denir. Ve

فُشُوحٌ [fusuḥ] ve

فُشُوحٌ [fuşḥum] Vāsi' u's-sadr ve deryādil adama itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ فُشُوحٌ وَفُشُوحٌ أَيُّ وَاسِعٌ الصَّدْرُ

الْإِفْسَاخُ [el-ifsāḥ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi vāsi' olmak ma'nāsınadır; yukālu:

أَفْسَحَ الْمَكَانَ بِمَعْنَى فَسَّحَ

الْتَفْسُحُ [et-tefessuh] (تَفَعَّلَ [tefa^{cu}l] vezninde) ve

الْإِنْفِصَاحُ [el-infisāh] (إِنْفَعَلَ [infi^{al}] vezninde) Bolalmak ma'nāsınadır; yukālu: تَفَسَّحَ مُؤَلِّفُ الْمَسَامِحَةِ إِذَا تَسَّعَ

تَفَسَّحَ [tefessuh] Mecliste beri öte çekilip bir adama oturacak yer açmak ma'nāsınadır; yukālu: تَفَسَّحَ لَهُ فِي الْمَجْلِسِ إِذَا وَسَّعَ لَهُ

الْفَشْحُ [el-fesh] (فَتَّحَ [feth] vezninde) Bu dahi mecliste bir adam için yeri bolaltmak ma'nāsınadır; yukālu: فَسَّحَ لَهُ فِي الْمَجْلِسِ

فَسَّحَ لَهُ فِي الْمَجْلِسِ وَاتَّسَعَ إِذَا وَسَّعَ لَهُ Ve Sultān ve vālī makülesinin ebnā-i sebīle verdikleri hatt-ı cevāz ya'nī mürür tezkiresi gibi kāğıda denir ki menzil fermāni ve gümrük halāsı makülesi kāğıdlardır, tazyikten halāsa sebebidir. Ve

فَسَّحَ [fesh] Bu ma'nāda masdar olur, fesh yazıp vermek ma'nāsınadır; yukālu: فَسَّحَ لَهُ الْأَمِيرُ فِي السَّفَرِ إِذَا كَتَبَ لَهُ الْفَسْحَ

الْفَيْسَحَى [el-feysehā] (fā'nın ve sīn'in fethi ve elifin kasrıyla) İsmidir, adımları seyrek seyrek atmağa denir; yukālu: هُوَ يَمْشِي الْفَيْسَحَى أَيَّ يَبَاعِدُ خَطْوَهُ

تَفَاعَلَ [tefā^{cu}l] vezninde) Ehl-i meclis beri öte çekilip sonradan gelen adama yer bolaltmak ma'nāsınadır; yukālu: تَفَاسَّحَ الْقَوْمُ لَهُ فِي الْمَجْلِسِ إِذَا تَوَسَّعُوا

الْمُنْفِيسِحُ [el-munfesih] (ism-i fā'il bünye-siyle) Mevāşisi çok olan ağıla ve mandıraya itlāk olunur; yukālu: تَفَاسَّحَ إِذَا كَثُرَتْ نَعْمَةُ أَيَّ مَاشِيَتُهُ

[ف ش ح]

الْفَشْحُ [el-feşh] (fā'nın fethi ve şīn-i mu'cemenin sükūnuyla) Apışımı ayırmak ma'nāsınadır; yukālu: فَسَّحَ الرَّجُلُ فَشْحًا مِنْ أَلْبَابِ الْبَابِ إِذَا فَرَّجَ مَا بَيْنَ رِجْلَيْهِ

الْتَفْشِيحُ [et-tefših] (تَفَعَّلَ [tef^{il}] vezninde) فَشْحُ [feşh] ma'nālarıdır.

الْتَفْشِيحُ [et-tefeşşuh] (تَفَعَّلَ [tefa^{cu}l] vezninde) Hayvān sağılırken apışımı ayırmak ma'nāsınadır; yukālu: تَفَشَّحَتِ النَّاقَةُ إِذَا تَفَاجَّتْ

الْإِنْفِصَاحُ [el-infisāh] (إِنْفَعَلَ [infi^{al}] vezninde) تَفَشَّحَ [tefeşşuh] ile ma'nā-yı evvelde mürādiftir.

فَسَّاحَ [feşāhi] (فَطَّمَ [kaṭami] vezninde) Dış sirtlan esmāsındandır.

[ف ص ح]

الْفَضْحُ [el-faḥ] (fā'nın fethi ve şād'ın sükūnuyla) ve

الْفَصَاحَةُ [el-feşāhat] (كَرَمَتٌ [kerāmet] vezninde) Zuhūr ve beyān ma'nāsınadır ki bir nesne belli ve āşikār olmaktan 'ibārettir. Asl-ı mādde sütün köpüğü gidip hālis kal-mak ma'nāsına mevzū olup ba'dehu mut-lakan bir nesnenin şā'ibeden hālis olmasında isti'māl olunmuştur. Bu münāsebetle mütekellim cerī ve talikū'l-lisān olup kelāmı beyyin ve lahn ve hatā ve lüknetten sālīm ve hālis olmakta isti'māl olundu. Kelime-i müfredeye ve kelāma ve müte-kellime vasf olur, niteki kütüb-i ma'ānīde meşrūhtur; yukālu: فَضَّحَ الرَّجُلُ فَصَاحَةً مِنْ أَلْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ فَصِيحًا

فَصَاحَةٌ [feşāhat] A'cemī olan kimse 'Ara-

biyye ta'allüm eylemekle lahn ve hatādan sālīm 'ibāre-i 'Arabīyye ile muhātabın fehm ve idrāk edeceği kelām tekellüm eder olmak, 'alā-kavlin zātında 'Arabī iken kavā'id ve akyiseye ziyādesiyle āşinālİK tahsil eylemekle fesāhati müzdād olmak ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: فَضَحَ الْأَعْجَبِيُّ فَصَاحَةً إِذَا تَكَلَّمَ بِالْعَرَبِيَّةِ وَفَهُم عَنْهُ أَوْ يُقَالُ فَضَحَ الرَّجُلُ إِذَا كَانَ عَرَبِيًّا فَازْدَادَ فَصَاحَةً

الْفَصِيحُ [el-faṣīḥ] [emīr] [emir] vezninde) ve **الْفُضْحُ** [el-faṣḥ] [ṣaks] [seks] vezninde) Ondan sıfatlardır. فَصِيحٌ [faṣīḥ]in cem'i فَصَاحَةٌ [fuṣāḥā] gelir, كُرْمَاءٌ [kuremā] gibi. Ve ikisinin de cem'leri فَصَاحٌ [fiṣāḥ] gelir, كِرَامٌ [kirām] ve صَعَابٌ [ṣi'āb] gibi ve فَضْحٌ [fuṣuḥ] gelir zammeteynle, رَغِيْفٌ [reḡīf] ve رُغْفٌ [ruḡuf] ve سَحْلٌ [saḥl] ve سُوْحُلٌ [suḥul] gibi. Mü'ennesinde فَصِيحَةٌ [faṣīḥat] denir. Cem'i فَصَاحٌ [fiṣāḥ] gelir, fā'nın kesriyle ve فَصَائِحٌ [faṣā'iḥ] gelir.

التَّفْصِيحُ [et-tefaṣṣuḥ] [tefa'ul] [tefa'ul] vezninde) Bu dahi 'Arabī olan kimse pek fesāhat peydā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: فَصِيحٌ الرَّجُلُ إِذَا كَانَ عَرَبِيًّا فَازْدَادَ فَصَاحَةً Şārih der ki تَفْصِيحٌ [tefaṣṣuḥ] kudreti yok iken faṣīhlik izhār edip tekellüfle fesāhat satmak ma'nāsına da vārid olur.

الْإِفْصَاحُ [el-ifṣāḥ] (hemzenin kesriyle) Fesāhat ve belāgatla tekellüm eylemek ma'nāsınadır; yukālu: فَضَحَ الرَّجُلُ إِذَا تَكَلَّمَ بِالْفُصَاحَةِ Ve sütün köpüğü gidip hālīs ve sāfī kalmak ma'nāsınadır ki asl-ı terkibin mevzū'u bu ma'nādır, 'alā-kavlin yeni doğurmuş havyanın sütününden ağızı kesilip min-ba'd sütü hālīs olmak ma'nāsınadır; yukālu: فَضَحَ اللَّبْنُ إِذَا ذَهَبَتْ رُغْوَتُهُ أَوْ انْقَطَعَ اللَّبَأُ Ve davarın sütü ağızı gitmekle hālīs gelmek ma'nāsınadır;

yukālu: أَفْضَحَتِ الشَّاةُ إِذَا خَلَصَ لَبْنُهَا Kezālik mesāneden bevl duru zuhūr eylemek ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: أَفْضَحَ الْبَوْلُ إِذَا صَفَا Ve Naṣārā tā'ifesi büyük paskalya etmek ma'nāsınadır; yukālu: أَفْضَحَ الْفَجْرَ إِذَا جَاءَ فَضْحُهُمْ Ve fecr yeri ağarıp 'ayān olmak ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: أَفْضَحَ الطُّبْحُ إِذَا اسْتَبَانَ Ve kelāmı çaparızlı söylemeyip açık ve zāhir edā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا بَيَّنَّ يَعْني كَلَامَهُ أَوْ مُرَادَهُ أَطْهَرَ وَلَمْ يَحْمِجْ Ve bir nesne vāzih ve āşikār olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَفْضَحَ الشَّيْءُ إِذَا وَضَحَ

الْفِشْحُ [el-fiṣḥ] (fā'nın kesriyle) Ayaz ve açık güne denir ki havāda katā berd ve sehāb ve buhār eseri olmaya; yukālu: يَوْمٌ فَضْحٌ أَيُّ بِلَا عَيْمٍ وَلَا قَرٍ Ve

فِشْحٌ [fiṣḥ] Naṣārā bayramlarından bir bayram ismidir. *Miṣbāḥ*'ın beyānına göre büyük perhizden çıkıp māh-ı nīsānda ettikleri paskalyadır ki kızıl yumurta ta'bīr olunur.

الْمُفْصِيحُ [el-muṣṣiḥ] [muḥsin] [muḥsin] vezninde) فَضْحٌ [fiṣḥ] ile ma'nā-yı evvelde mürādifdir.

التَّفْصِيحُ [et-tefṣiḥ] [tef'il] [tef'il] vezninde) Bu dahi sütün köpüğü gitmek ma'nāsınadır; yukālu: فَضَحَ اللَّبْنُ إِذَا ذَهَبَتْ رُغْوَتُهُ

الْفُضْحُ [el-faṣḥ] [fetḥ] [fetḥ] vezninde) Bir nesne belli ve 'ayān olmak ma'nāsınadır, niteki evvel-i mādde zikr olundu. Bu ma'nādandır ki فَضْحَكَ الطُّبْحُ فَضْحًا derler, sabāh yeri gereği gibi açılıp ziyası mün-teşir oldukça.

[ف ض ح]

الْفَضْحُ [el-faḍḥ] (fā'nın fethi ve dād-ı

mu'cemenin sükūnuyla) Bir kimsenin mestūr olan 'uyubunu ifşā ile rüsvā eylemek ma'nāsındır; yukālu: فَضَحَهُ فَضْحًا مِّنْ فَضْحِهِ وَصَفَرَ يَغْنِي تَمْرَهُ وَإِصْفَرَ يَغْنِي تَمْرَهُ

Ve sabāh yeri gereği gibi ağarıp açılmak ma'nāsına isti'māl olunur ki görünmeyen nesnelere açığa çıkarır; yukālu: فَضَحَ الصُّبْحُ إِذَا بَدَأَ فَضْحَكَ الصُّبْحُ بِمَعْنَى فَضْحَكَ

الإِفْضَاحُ [el-iftidāh] [ifti'āl] vezninde) Rüsvā olmak ma'nāsındır; yukālu: فَضَحَهُ فَأَفْضَحَ أَي انْكَشَفَتْ مَسَاوِيَهُ

الْفَضِيحَةُ [el-faḍīḥat] [sefīnet] vezninde) ve

الْفُضُوحُ [el-fuḍūḥ] [fuḍūl] vezninde) ve

الْفُضُوحَةُ [el-fudūḥat] (hā'yla) ve

الْفَضَاخَةُ [el-faḍāḥat] [sehābet] vezninde) ve

الْفَضَاخَةُ [el-fidāḥat] [kitābet] vezninde) Ondan isimlerdir, rüsvālık ma'nāsına.

الْفَضْحُ [el-faḍḥ] [ferāḥ] vezninde) Bir nesne أَفْضَحَ [efḍaḥ] olmak ya'nī pek ak olmayıp şeker-renk olmak ma'nāsındır; ma'nā-yı mezbūrdan tasarruf olunmuştur; yukālu: فَضَحَ الشَّيْءُ فَضْحًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَارَ أَفْضَحًا

الْأَفْضَحُ [el-efḍaḥ] [aḥmer] vezninde) Pek beyāz olmayan ak nesneye denir ki şeker-renk ta'bīr olunur ki bozumtuk olur. Ve

أَفْضَحُ [efḍaḥ] Arslana ve deveye itlāk olunur, ekserī levn-i mezbūrda olduğu için.

الْفُضْحَةُ [el-fuḍḥat] [cur'at] vezninde) Ondan ismdir, şeker-renklik demektir.

الإِفْضَاحُ [el-ifḍāḥ] (hemzenin kesriyle) Sabāh yeri ağarıp açılmak ma'nāsındır; yukālu: فَضَحَ الصُّبْحُ إِذَا بَدَأَ

korukları sararıp kızarmağa başlamak ma'nāsındır; yukālu: فَضَحَ الثُّخْلُ إِذَا أَحْمَرَ وَاصْفَرَ يَغْنِي تَمْرَهُ

الصُّبْحُ الْفَضْحُ [eş-şabaḥu'l-faḍaḥ] (fethateynle) Kızıl şafağı gālib olan sabāh yerine denir.

الْفَضِيحُ [el-faḍīḥ] [emīr] vezninde) Devābb ve mevāşinin tīmār ve ri'āyetinde takayyüd ve ihtimām eylemeyip taksīr ve tehāvün eden kimseye denir; yukālu: هُوَ فَضِيحٌ فِي الْمَالِ أَي سَيِّءُ الْقِيَامِ عَلَيْهِ

الْفَضُوحُ [el-faḍūḥ] [şabūr] vezninde) Pek rüsvā kimseye denir; yekülüne li'l-mufteḍīhi: يَا فَضُوحُ Bunda harf-i nidā' hasīsa değıldir. Esās'ta bi-ma'nā fā'il olmak üzere de mersūmdur; yukālu: الْحَمْرُ فَضُوحٌ لِشَارِبِهَا

فَادِيْحَاتُ [Fāḍīḥat] Bir mevzi' ismidir.

فَادِيْحُ [Fāḍīḥ] Mekke kurbünde bir mevzi' ve Necd ülkesinde Şureyf nām mahalde bir vādī ismidir.

[ف ط ح]

الْفَطْحُ [el-faḥḥ] (fā'nın fethi ve tā'nın sükūnuyla) Bir nesneyi teneke gibi yassı kılmak ve yassılatmak ma'nāsındır; yukālu: فَطَحَ الشَّيْءَ فَطْحًا مِّنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا جَعَلَهُ عَرِيضًا Ve değınekle vurmak ma'nāsındır; yukālu: فَطَحَهُ بِالْعِضَاءِ إِذَا ضَرَبَهُ بِهَا فَطَحَتِ الْمَرْأَةُ بِالْوَلَدِ إِذَا رَمَتْ بِهِ Ve ağaç ve kereste makülesini yunup yassılatmak ma'nāsındır; yukālu: فَطَحَ الْعُودَ وَعَظِيْرَهُ إِذَا بَرَأَهُ وَعَظَرَضَهُ

التَّفْطِيْحُ [et-teftīḥ] [tef'īl] vezninde) Bir nesneyi pek yassılatmak ma'nāsındır.

الْفَطْحُ [el-faḥaḥ] (fethateynle) Baş ve burun ucu yassı olmak ma'nāsındır; yukālu: فَطَحَ

رَأْسُهُ وَأَرْبَيْتُهُ فَطَحًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَارَ عَرِيضًا Ve hurmā ağacı meyve tutmak ma'nāsındır; yukālu: فَطَحَ النَّخْلُ إِذَا لَفَحَ

الأَفْطَحُ [el-eftaḥ] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Başu yassı olan, kezālik burnunun ucu yayvan olan kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ أَفْطَحٌ Bu sebeble öktüze أَفْطَحٌ [eftaḥ] itlāk olunur. Ve

أَفْطَحٌ [eftaḥ] Bilekleri eğri olan kimseye denir, أَفْدَعٌ [efdaʿ] ma'nāsına. Ve kaya ke- lerine denir, حِرْبَاءٌ [ḥirbāʿ] gibi.

الْفَطُوْحُ [el-feṭūḥ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) İri karınlı nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ فَطُوْحٌ أَي صَخْمَةُ الْبَطْنِ

[ف ق ح]

التَّفَقُّحُ [et-tefaḥḥuḥ] Kāf'la تَفَتَّحَ [tefettuḥ] vezninde ve mürādifidir ki bir nesne ken- diliğinden açılmak ma'nāsındır; yukālu: تَفَتَّحَتِ الْوَرْدَةُ أَي تَفَتَّحَتْ

الْفَقْحُ [el-faḥḥ] (فَتَحَ [fetaḥ] vezninde) Köpek eniği henüz gözünü açmak ma'nāsındır; yukālu: فَتَّحَ الْجُرُؤُ فَتَّحًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا فَتَّحَ Ve bir kimsenin عَيْنِيهِ أَوَّلُ مَا يَفْتَحُ وَهُوَ صَغِيرٌ فَفَحَّ [faḥḥat]ına dokunmak ma'nāsındır; yukālu: فَفَّحَ فَلَانًا إِذَا أَصَابَ فَفَّحَتَهُ Ve bir nes- neyi edviye süfuf eder gibi süfuf ve gubār eylemek ma'nāsındır; yukālu: فَفَّحَ الشَّيْءَ إِذَا سَفَّهَ كَمَا يُسَفُّ الدَّوَاءُ فَفَّحَ النَّبَاتُ إِذَا أَرْهَى وَأَرْهَرَ

التَّفَقُّحُ [et-tefāḥḥ] (تَفَعَّلَ [tef'īl] vezninde) Bu dahi küçük enik ibtidā gözlerini açmak ma'nāsındır; yukālu: فَفَّحَ الْجُرُؤُ بِمَعْنَى فَفَّحَ

رُمَانَ الْفَقَّاحُ [el-fuḥḥāḥ] (kāf'ın şeddesiyle [rummān] vezninde) Bir nev' devāyī nebāt adıdır, 'alā-kavlin Mekke ayrığının çiçe- ğine denir yāhūd her nebātın yeni açmış

çiçeğine denir. Ve hilkat ve endāmı güzel hoş-likā mahbūbeye denir.

الْفَقْحَةُ [el-faḥḥat] (حَمَزَةٌ [ḥamzet] veznin- de) Bu dahi her nebātın yeni açmış çiçe- ğine denir. Ve dübür halkasına denir, 'alā- kavlin vāsi' olanına denir. Cem'î فَفَّحَ [fiḥ āḥ] gelir, fā'nın kesriyle. Ve

فَقْحَةٌ [faḥḥat] El ayasına denir, رَاحَةٌ [rāḥat] ma'nāsına. Ve bedene bürünecek ihrām mendiline ve fütaya denir ki hācılar bürünürler; yukālu: جَاءَ وَعَلَيْهِ الْفَقْحَةُ أَي مِنْدِيلُ الْإِحْرَامِ

الْفَقَّاحَةُ [el-feḥāḥat] (سَحَابَةٌ [seḥābet] vez- ninde) Bu dahi el ayasına denir.

التَّفَاقُحُ [et-tefāḥuḥ] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] veznin- de) Arkayı arkaya vermek ma'nāsındır ki فَفَّحَةٌ [faḥḥat]leri birbirine mukābil olur; yukālu: تَفَاقَّحُوا أَي جَعَلُوا ظُهُورَهُمْ إِلَى ظُهُورِهِمْ

الْمُتَفَقِّحُ [el-mutefaḥḥiḥ] (مُتَهَيِّئٌ [muteheyi'] vezninde) Şerr ve fesādā yapınıp āmāde olan kimseye denir; yukālu: هُوَ مُتَفَقِّحٌ لِلشَّرِّ أَي مُتَهَيِّئٌ

[ف ل ح]

الْفَلَّاحُ [el-felāḥ] (fethateynle) ve

الْفَلَّاحُ [el-felāḥ] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Fevz ve zafer ma'nāsındır. Ve necāt ve halās ma'nāsındır. Ve hayr ve na'imde ve refāḥ ve rāhatta dā'im ve bākī olmağa de- nir. Ve saḥūra itlāk olunur ki ramazānda temcīd-i ta'āmdır, savmın bekāsına sebep olduğu için. Bu ma'nalarda فَلَّاحٌ [felāḥ] إِنْجَاحٌ [incaḥ]tan ismdir, نَجَاحٌ [necāḥ] إِنْجَاحٌ [incaḥ]tan ism olduğu gibi. Ve فَلَّحٌ [felāḥ] فَلَّاحٌ [felāḥ]tan muhaffeftir.

Mü'ellifin Başā'ir'de beyānına göre فَلَّاحٌ [felāḥ] māddeyi yarmak ma'nāsına mevzū'dur, sā'ir ma'ānī birer münāsebetle

ondan müteferri'dir, meselâ fevz ve zafer fi'li gūyâ ki matlaba te'sîr ile şakk eylemiştir. Ve devâm ve bekâ' meselâ zamânî şakk edip içinde karâr eder. Ve ta'âm-ı temcîd bekâ' ma'nâsından münşa'ibdir. Ve kaldı ki فَلَاحٌ [felâḥ] ki fevz ve zafer ve idrâk-i âmâl ma'nâsınadır; dünyevî ve uhrevî olur. Dünyevî hayât-ı dünyeviyenin medâr-ı tatyîbi olan sa'âdete zafer-yâb olmaktan 'ibârettir, 'ömr ve bekâ' ve gınâ ve 'izzet ve devlet gibi. Ve uhrevî dört nesnedir ki bekâ' bilâ-fenâ' ve gınâ bilâ-fakr ve 'izzet bilâ-zillet ve 'ilm bilâ-cehldir. İntehâ.

الْفَلْحُ [el-felḥ] (مَدْحٌ [medḥ] vezninde) Yarmak ma'nâsınadır; yukâlu: فَلَحَ الْفَلَاحُ ve minhu'l-meselu: "الْحَدِيدُ بِالْحَدِيدِ يُفْلَحُ" أَي يُشَقُّ وَيَقْطَعُ Ve mekr ve hîle eylemek ma'nâsınadır ki memkûruna mekr ile fâ'iz yâhüd mekr ile halâs olur; yukâlu: فَلَحَ فَلَانًا إِذَا مَكَرَهُ Ve bahş ma'nâsınadır ki bir kimsenin metâ'ını murâdın değil iken muvâza'aten müştērî olup âher müştēriler ziyâde ragbet ve meyl ile artık pahaya alsınlar diye artırmaktan 'ibârettir ki hakkında nehy-i şer'î vârid olmuştur; yukâlu: فَلَحَ الرَّجُلُ إِذَا بَحَشَ Ve

فَلَحٌ [felḥ] Yarığa ve çatlağa denir. Cem'î فِي رَجْلِهِ فُلُوحٌ [fulūḥ] gelir; yukâlu: فِي رَجْلِهِ فُلُوحٌ أَي فِي رَجْلِهِ شُقُوقٌ

الْفِلَاحَةُ [el-filâḥat] (كِتَابَةٌ [kitâbet] vezninde) فَلَحٌ [felḥ]-i mezkûr ile bahş ma'nâsında mürâdiftir ki beyân olundu. Ve

فِلَاحَةٌ [filâḥat] Ekincilik san'atına denir.

الْفَلَاحُ [el-felâḥ] (fethateynle) Alt dudak yarık olmak ma'nâsınadır ki ona mahsûstur; yukâlu: فَلَحَتِ الشَّفَّةُ السُّفْلَى فَلَحًا مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا صَارَتْ مَشْقُوقَةً

الْفَلَاحُ [el-fellâḥ] (شَدَادٌ [šeddād] vezninde) Gemici tâ'ifesine denir, مَلَاَحٌ [mellâḥ] ma'nâsına, gemi ile şakk-ı bahr ettikleri için. Ve ekinciye denir, أَكَّارٌ [ekkâr] ma'nâsına, şakk-ı arz ettikleri için. Mükârîye denir, şakk-ı mesâfe ettikleri için.

الْإِفْلَاحُ [el-iflâḥ] (hemzenin kesriyle) Felâh bulmak ya'nî matlûba zafer bulmak ve korktuğu nesneden yâhüd 'ikâbdan ve gam ve mihnetten kurtulmak ve ni'met ve râhatta dâ'im olmak ma'nâsınadır; ve minhu kavluhu ta'âlâ: ﴿فَدَّ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ﴾ Ve bir nesne ile ta'ayyüş eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: أَفْلَحَ بِالشَّيْءِ إِذَا عَاشَ بِهِ

التَّفْلِيحُ [et-teflîḥ] (تَفْعِيلٌ [tef'îl] vezninde) İstihzâ eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: فَلَحَ بِه إِذَا اسْتَهْزَأَ بِهِ Ve mekr eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: فَلَحَ بِهِ إِذَا مَكَرَ بِهِ

الْفَلْحَةُ [el-feleḥat] (feteḥâtla) Ekin ekmek için nadas olmuş hâzır tarlaya denir.

الْفَلِيحَةُ [el-feliḥat] (سَفِينَةٌ [sefînet] vezninde) مَرْحٌ [merḥ] dedikleri ağacın yarık yaprağına denir.

الْإِسْتِفْلَاحُ [el-istiflâḥ] Fevz ve felâh bulmak ma'nâsınadır; yukâlu: إِسْتَفْلَحَ بِهِ إِذَا فَازَ بِهِ Bu ma'nâya mebnî 'inde'l-'Arab إِسْتَفْلِحِي فُوزِي بِأَمْرِكَ ta'bîri ki بِأَمْرِكَ elfâz-ı talâktandır, kayd-ı izdivâcdan halâsla bi'l-istiklâl kendi emr ve maslahatına zafer-yâb ol demektir. Şârih der ki bu kinâyâtandır ve Câhiliyye'ye mahsûs idi.

الْفَلَاحَةُ [el-felâḥat] (fâ'nın fethiyle) Ekinciliğe denir, حِرَاثَةٌ [ḥirâšet] ma'nâsına. Şârih der ki bunu fethle takyîd sehvidir, cemî'i ümmehâtta fâ'nın kesriyle mukayyeddîr ki ismdir, ekincilik san'atına denir, niteki zikr olundu.

مُفْلِحْ [Muflih] (muḥsin) [vezninde] ve

فَلَاخْ [Felāḥ] (sehāb) [vezninde] ve

فُلَيْحْ [Fulayḥ] (zubeyr) [vezninde] ve

أَفْلَحْ [Eflaḥ] (aḥmed) [vezninde] Esāmī-i ricāldendir.

[ف ل د ح]

الْمَلْدَنْخْ [el-felendāḥ] (ḡaḍānfer) [vezninde] Yoğun şey'e denir. Ve Ḥaḍramī el-Muşeccī' nām şā'irin pederi ismidir.

[ف ل ط ح]

الْمَفْلَطْحَةُ [el-felṭaḥat] (farṭaḥat) [vezninde] Bir nesneyi yayıp yassılatmak ma'nāsınadır; yukālu: فَلَطَحَ الْقُرْصُ إِذَا بَسَطَهُ وَعَرَّضَهُ

الْفِلْطَاخْ [el-filṭāḥ] (kirtās) [vezninde] ve

الْمُفْلَطْحْ [el-mufelṭaḥ] (muserhed) [vezninde] Yassı başa denir; yukālu: رَأَسٌ فَطَاخٌ وَمُفْلَطْحٌ أَيُّ عَرِيضٌ

فِلْطَاخْ [Filṭāḥ] Bir mevzi' adıdır.

[ف ل ق ح]

الْمَفْلَقْحَةُ [el-felḡaḥat] (kāf'la dāḡrecet) [vezninde] Kapta olan meşrübun mecmū'unu birden içmek yāhūd me'kulun cümlesini süpürü yemek ma'nāsınadır; yukālu: فَلَقَحَ مَا فِي الْإِنَاءِ إِذَا شَرِبَهُ أَوْ أَكَلَهُ أَجْمَعُ

الْفَلْقَحِي [el-felḡahiyy] (cevheriyy) [vezninde] Nāsin yüzüne gülen kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ فَلْقَحِي أَيُّ يَضْحَكُ فِي وُجُوهِ النَّاسِ

الْتَفْلُقُحْ [et-teflūḡuḥ] (tedāḡruc) [vezninde] Yüze gülüp izhār-ı bışr ü beşāset eylemek ma'nāsınadır; yukālu: فَلَانَ يَتَفْلُقُحُ إِلَى النَّاسِ أَيُّ يَسْتَبْشِرُ إِلَيْهِمْ

[ف ن ح]

الْفَنْحْ [el-fenḡ] (fā'nın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Suyu kanmayacak mertebede içmek ma'nāsınadır ki kanmamaktan 'ibārettir; yukālu: فَتَحَ الْقَرْسُ فَنَحًا مِنَ الْبَابِ إِذَا شَرِبَ دُونَ الرِّيِّ

[ف ن ط ح]

فَنْطَحْ [Fenṭaḥ] (ca'fer) [vezninde] Bir recül adıdır.

[ف و ح]

الْفَوْحْ [el-fevḡ] (fā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) ve

الْفَوْوُحْ [el-fu'ūḡ] (ḡu'ūd) [vezninde] ve

الْفَوْحَانْ [el-fevehān] (feteḡatla) ve

الْفَيْحْ [el-feyḡ] (fā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) ve

الْفَيْحَانْ [el-feyehān] (feteḡatla) Hoş-rāyiha kokup yayılmak ma'nāsınadır; yukālu: فَاحَ الْمِسْكُ يَفُوحٌ وَيَفِيحُ فَوْحًا وَفَوْوَحًا وَفَوْحَانًا وَفَيْحًا وَفَيْحَانًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا انْتَشَرَتْ رَائِحَتُهُ Ve bu, rāyiha-i tayyibeye mahsūstur; 'inde'l-ba'z e'ammdır. Ve kaynamak ma'nāsınadır; yukālu: فَاحَتِ الْقِدْرُ إِذَا غَلَّتْ Ve yaradan kan fışkırmak ma'nāsınadır; yukālu: فَاحَتِ الشَّجَةُ إِذَا نَفَحَتْ بِالدَّمِ

فَيْحْ [feyḡ] Bolluk, se'at [vezninde] ma'nāsınadır.

الْإِفَاخَةُ [el-ifāḡat] (hemzenin kesriyle) Kaynatmak ma'nāsınadır; tekūlu: أَفَحَتُ أَفَحَتْ أَيُّ أَغْلِيثُهَا Ve bedenden kanı fışkırtıp akıtmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أَفَاحَ الدَّمُ إِذَا هَرَأَهُ

الْأَفْيَاخْ [el-efyah] (efsāḡ) [vezninde] ve

الْفَيَاخْ [el-feyāḡ] (sehāb) [vezninde] Vāsi' ma'nāsınadır; yukālu: بَحْرٌ أَفْيَاخٌ وَفَيَاخٌ أَيُّ بَيْنَ الْفَيْحِ وَاسِعٌ

فَيَاخْ [feyāḡi] (ḡatāmi) [vezninde] Gāret

ve şeb-hünun ismidir; ve minhu yekülüne
 فيحي فَيَاحٍ عَلَى بِنَاءِ الْأَمْرِ أَيِ اتَّسَعِي يَا غَارَةُ يَغْنِي يَا
 خَيْلَ الْغَارَةِ عَلَى الْأَعْدَاءِ وَاتَّشَرِي
الْفَيْحَاءُ [el-feyhāʔ] [ḥamrāʔ] veznin-
 de Dār-ı vāsiʕaya denir. Ve havāyic ve
 bahārātı mükemmel çorbaya denir.

[ف ي ح]

الْفَيْحُ [el-feyh] Fā'nın fethi ve yā'nın
 sükunuyla; vāviyye de lügattir ki zikr
 olundu. Ve

فَيْحٌ [feyh] ve

فُيُوحٌ [fuyūh] [ḡud] [ḡud] vezninde) Bahār
 mevsimi her bilād ve arāzī yağmurlu ve
 ekin ve çayır ve sār nebātāt çok olup
 hısb ve rehā olmak ma'nāsındır; ve min-
 hu yukālu: فِي فَاحِ الرَّيْبِ فَيْحًا وَفَيْوَحًا إِذَا خَصَبَ فِي
 سَعَةِ الْبِلَادِ Burada rebī'den murād bahār
 yağmuru dahi olur. Ve bu ma'nā vüsʕat
 ma'nāsındandır.

الْفَيْيَاهَاتُ [el-feyyāhat] (fā'nın fethi ve yā'nın
 teşdidıyla) Memeleri büyük ve süttü
 firāvān olan hayvāna denir; yukālu: نَاقَةٌ
 فَيْيَاهَةٌ إِذَا كَانَتْ صَحْمَةً الصَّرْعِ غَرِيزَةَ اللَّبَنِ

فَيْحَانٌ [Feyhān] [reyhān] vezninde)
 Benī Sa'd diyārında bir mevzi'dir.

فَيْحَةٌ [Feyhat] [şayhat] vezninde)
 Muzeyne kabilesi yurdunda bir mevzi'dir.

فَيْحُونَةٌ [Feyhūnet] [meymūnet] vez-
 ninde) Bir hatun adıdır.

الْإِفَاهَاتُ [el-ifāhat] [irāhat] vezninde)
 Serinletmek ma'nāsındır; tekūlu: أَيْحُ عَنكَ
 مِنْ الظَّهْيَرَةِ أَيِ أَيْرِدُ Bu galeyān ma'nāsına olan
 فَوْحٌ [feh] lafzından if'āldir, hemzisi selb
 içindir, “Bir mikdār tevakkuf edip öğle ıs-
 sılığını savuşturup havā serinledikte gide-
 sin” demektir.

FASLU'L-ḲĀF

[فَضْلُ الْقَافِ]

[ق ب ح]

الْقُبْحُ [el-ḡubḡ] (ḡāf'ın zammı ve bā'nın
 sükunuyla) Çirkīnlik ma'nāsına ismidir ki
 hüsn mukābilidir; ḡāf'ın fethiyle de lügat-
 tir; yukālu: بِهِ قُبْحٌ ضِدُّ الْحُسْنِ Ve

قُبْحٌ [ḡubḡ] ve

قَبْحٌ [ḡabḡ] Masdar olur ki çirkīn olmak
 ma'nāsına.

الْقُبَاهُ [el-ḡubāh] (ḡāf'ın zammıyla) ve

الْقُبُوحُ [el-kubūh] [ḡud] [ḡud] vezninde)
 ve

الْقَبَاحَةُ [el-ḡabāhat] [fadāhat] vez-
 ninde) ve

الْقُبُوحَةُ [el-ḡubūhat] (ḡāf'ın zammıyla)
 Bunlar da masdarlardır, çirkīn olmak
 ma'nāsına; yukālu: قُبْحُ الشَّيْءِ قُبْحًا وَقُبْحًا وَقُبَاحًا
 وَقُبُوحًا وَقَبَاحَةٌ وَقُبُوحَةٌ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ ضِدُّ حُسْنٍ

الْقَبِيحُ [el-ḡabīh] [emīr] vezninde)
 Vasftr, zışt ve çirkīn şey'e denir. Cem'ı

قَبَاحٌ [ḡabāh] gelir ve قَبَاخِي [ḡabāhā] gelir,
 سَكَارَى [sekārā] vezninde ve قَبْحَى [ḡabḡā]
 gelir, قَتْلَى [ḡatlā] vezninde. Mü'ennesinde

قَبِيحَةٌ [ḡabīhat] denir. Cem'ı قَبَايِحٌ [ḡabā'iḡ]
 gelir ve قَبَايِحٌ [ḡabā'iḡ] gelir ḡāf'ın kesriyle.

Ve

قَبِيحٌ [ḡabīh] Pazı kemiğinin dirsek başın-
 da olan ucuna denir, 'alā-kavlin baldır ile
 uyluğun kavuşacak yerine denir; iki tara-
 fına قَبِيحَانٍ [ḡabīhān] derler. Ve pazıda bir

kemik dahi vardır ki حَسَنٌ [ḡasen] derler;
 yukālu: ضَرَبَ حَسَنَهُ وَقَبِيحَهُ Ve o قَبِيحٌ [ḡabīh]
 dediklerine قَبَايِحٌ [ḡabāh] dahi derler, سَحَابٌ

[seḡāb] vezninde.

فُحَاخُ الْأَمْرِ أَيُّ فَضُّهُ ve yukālu: وَالْمُحُوخَةَ خَالِصٌ ve yukālu: Şürüh ve ümmehattan münfehim olduğu üzere asl فُحٌ [kuḥḥ] kelimesi emsāra duhūl ve ehl-i beled ile muhtelit olmayan Aʿrābīye mevzū olup baʿdehu hulūs ve mahziyyeti cihetinden ahz ile her hālis nesneye ve fezāzat ve gızzatı cihetinden her galīz ve cāfiye itlāk eylediler.

الْفَحْقَاحَةُ [el-kaḥkaḥat] زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Ses boğazda beri öte tereddüd edip dönüştürmek ma'nāsınadır, hırıltı gibi; yukālu: صَوْتُهُ يَقْحِقُ أَيُّ يَتَرَدَّدُ فِي خَلْقِهِ: Ve maymun kısmı gülmek ma'nāsınadır ki güler şeklinde sırtmasından ʿibārettir; yukālu: فَحَقَّحَ الْقِرْدُ إِذَا صَحَّكَ

الْفُحْقُحُ [el-kuḥkuḥ] هُدْهُدٌ [hudhud] vezninde) Dübürü ihāta eden kemiğe denir; yukālu: اِسْتَكَى فُحْقُحُهُ وَهُوَ الْعَظْمُ الْمُطِيفُ بِالذُّبْرِ Ve bir mevzīʿ adıdır.

الْفَحْقَاخُ [el-kaḥkaḥ] سُلْسَالٌ [selsāl] vezninde) ve

الْمُفْحَقِخُ [el-muḥkaḥkiḥ] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Şedīd ma'nāsınadır; yukālu: قَرَبْتُ فَحْقَاخًا وَمُفْحَقِخًا أَيُّ شَدِيدًا

الْقَحِيحُ [el-kaḥiḥ] (kaḥf'ın fethiyle) Suyu عَبَبُ [ʿabb] ve جَزَعُ [cerʿ] cihetleriyle içmekten ziyāde vechle içmeğe denir.

Şārih der ki müʿellif bunu *Muḥīṭ*-i İbn ʿAbbād'dan ahz edip lākin gāfil bulunmuştur, İbn ʿAbbād gibi. Zīrā bu **الْفُحْقُحُ** taʿbīrinden musahhaftır ki zikr olduğu üzere sekirden kemiktir, قَبٌّ [qibb] dedikleri kemikten yukarıca olur, hattā Şāgānī dahi bunda İbn ʿAbbād'ı redd eylemiştir.

[ق د ح]

الْقِدْحُ [el-kiḥ] (kaḥf'ın kesriyle) Henüz ye-

lek ve temren geçirilmemiş oka denir. İbn Eşir bu resme tertīb eylemiştir ki ok kısmı ibtidā kesildikte قَطَعَ [kiṭʿ] denir, baʿdehu yolunduktan sonra بَرِّي [bery] denir, doğrulduktan sonra قَدَحٌ [kiḥ] ve temren ve yelek geçirildikten sonra سَهْمٌ [sehm] denir. İntehā. Kumar okuna قَدَحٌ [kiḥ] dedikleri bu cihettir. Cemʿi قَدَاخٌ [kiḥ] gelir, kaḥf'ın kesriyle. Ve cemʿ-i kiletli أَقْدُحٌ [aḥduḥ] gelir ve أَقَادِيحٌ [eḥādiḥ] gelir ki cemʿü'l-cemʿi olacaktır. Ve

قَدِحٌ [Kiḥ] Ğaniyy kabilesinde bir feres ismidir.

الْقَدَاخُ [el-kaḥaḥ] (fethateynle) Şol su kabına denir ki istiʿāb eylediği su iki adanı kandıra. ʿAlā-kavlin saġir ve kebīrini cāmiʿ ismidir ki ism-i cins olur, gerek ağaçtan ve gerek topraktan ve billürdan olsun. Türkīde kāse ve bardak ve çanak taʿbīr ettikleridir, üsküre dahi derler. Cemʿi أَقْدَاخٌ [aḥdāḥ] gelir.

الْقَدَادُحُ [el-kaḥdāḥ] شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Kadeh düzen adama denir. Müʿellifin وَمَتَّخِذُهُ kavli وَصَانِعُهُ ma'nāsınadır.

الْقِدَاخَةُ [el-kiḥaḥat] كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Kadehçilik sanʿatına denir.

الْقَدْحُ [el-kaḥ] مَدْحٌ [medḥ] vezninde) Bir kimsenin ırzına yā nesebine dahl ve taʿn eylemek ma'nāsınadır; yukālu: قَدَحَ فِي نَسَبِهِ قَدْحًا مِّنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا طَعَنَ فِيهِ Ve temren geçirir iken oku temrenin dibiyle yarmak ma'nāsınadır; yukālu: قَدَحَ فِي الْقَدْحِ Ve çakmak çakmak ma'nāsınadır; yukālu: قَدَحَ بِالرُّنْدِ إِذَا رَامَ الْإِبْرَاءَ Ve به

قَدْحٌ [kaḥ] Ağaçta ve dişte olan kurt yeniğine denir ki rahnesi olacaktır. Ve bu tesmiye bi'l-masdarı, قَادِيحٌ [kaḥiḥ] dahi

denir, ke-mā se-yuzkeru. Ve

قَدْحٌ [qadh] Göz içine batıp çukurlanmak ma'nāsınadır ki dā'iresi kadeh gibi olur; yukālu: قَدَحَتْ عَيْنُهُ إِذَا غَارَتْ

الْإِقْتِدَاحُ [el-iqtidāḥ] [ifti'āl] [vezninde) Bu dahi çakmak çakmak ma'nāsınadır; yukālu: قَدَحَ بِالزُّنْدِ بِمَعْنَى قَدَحَ Ve kepçe ile çömlekten ta'ām kotarmak ma'nāsınadır; yukālu: إِقْتَدَحَ الْمَرْقَ إِذَا عَرَفَهُ بِالْمَقْدَحَةِ Ve bir maddede i'māl-i fikr ü reviiyetle rey ve tedbîr eylemek ma'nāsına isti'māl olunur ki ma'nā-yı evvelden me'hūzduz; yukālu: إِقْتَدَحَ الْأَمْرَ إِذَا دَبَّرَهُ

الْمِقْدَاحُ [el-mikdah] [minber] [vezninde) ve

الْقَدَّاحُ [el-qaddāḥ] [šeddād] [vezninde) ve

الْمِقْدَاهُ [el-mikdah] [mişbah] [vezninde) Çakmak demirine denir. Ve

قَدَّاحٌ [qaddāḥ] [šeddād] [vezninde) ve **قَدَّاحَةٌ** [qaddāḥat] (hā'yla) Çakmağın taşına denir. Ve

مِقْدَاحٌ [mikdah] [minber] [vezninde) Kepçeye denir ki açgılar kullanır.

الْقَادِحُ [el-kādih] [qadh] gibi ba'zı ağaçta ve dişte olan kurt yeniğine denir ki rahnesi olacaktır; yukālu: وَقَعَ فِي الشَّجَرِ وَوَقَعَ فِي السُّجْرِ Ve

قَادِحٌ [qādih] Ba'zı ağaçta olan çatlağa itlāk olunur.

الْقَادِحَةُ [el-qādihāt] (hā'yla) Dişe ve ağaca düşen kurtçağıza denir.

الْقُدْحَةُ [el-ḡudḥat] [ḡurfet] [vezninde) Kepçe ile bir daldırmalık ta'āma denir; tekūlu: أَعْطَنِي قُدْحَةً مِنَ الْمَرْقِ أَيُّ غُرْفَةٍ

الْقَدُوحُ [el-qadūḥ] [şabūr] [vezninde)

Sineğe denir, ذُبَابٌ [zubāb] ma'nāsına. Ve suyu el ile alınmak kâbil olan kuyuya itlāk olunur.

الْأَقْدَاحُ [el-aqdah] [aḥmer] [vezninde) Bu dahi sineğe denir, ذُبَابٌ [zubāb] ma'nāsına.

الْقَدِيحُ [el-qadīḥ] [emīr] [vezninde) Çorbaya denir, 'alā-kavlin çömlek dibinde kalıp kepçe ile alınması zahmetlice olan bakıyyeye denir.

التَّقْدِيحُ [et-taqdih] [tefīl] [vezninde) Atı arıklatmak, تَضْمِيرٌ [taḍmīr] ma'nāsınadır ki bu arıklatmağa yarandırmak ve atı yararak etmek ta'bîr olunur. Mesāfe-i ba'ideye yāhūd cenge gidecek oldukta, çend rüz mukaddem yemini taklîl ve her gün gezdirip ve seğirtirmekle yarandırrılar, gūyā ki atı قَدَحٌ [qadh] gibi ya'nî ok gibi zāmir ve hadîd eylemek olur; yukālu: قَدَحَ الْقَرْسَ قَدَحَتْ عَيْنُهُ إِذَا ضَمَّرَهُ Ve göz çukurlanıp içine batmak ma'nāsınadır ki kâse gibi olur; yukālu: قَدَحَتْ عَيْنُهُ إِذَا غَارَتْ

الْقَدْحَةُ [el-qidḥat] (kāf'ın kesriyle) [iqtidāḥ]-ı nārdan ismdir, ya'nî çakmak çakmağa denir; ve minhu mā verede fi'l-hadîsi: "لَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَعَلَ لِلنَّاسِ قِدْحَةً ظَلَمَةٌ كَمَا جَعَلَ لَهُمْ قِدْحَةَ نُورٍ" Ya'nî "Hudā-yı müte'ālin irāde-i 'aliyyesi ta'alluk eyleseydi, nās üzere bir çakım zulmet irsāl edip zulmet içre ibkā eder idi, niteki bir çakım nūr ināyet eylemekle bir güne nūr ve ziyā içre ibkā eyledi." Ve

قِدْحَةٌ [qidḥat] Rey ve tedbîr ma'nāsına ismdir.

الْقَدْحَةُ [el-qadḥat] (kāf'ın fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Kadh-i zend ma'nāsından binā-i merredir, çakmağı bir kerre çakmak ma'nāsınadır.

أَلْقَدَّاحُ [el-ḳaddāḥ] (كَتَّانٌ [kettān] vezninde) Ter ü taze nebātın ucuna denir. Ve yonca dedikleri nebātın taze ve mülāyim filizlerine denir. Ve Temīm diyārında bir mevzî adıdır.

ذُو مُقَيِّدِحَانَ [Zū-Muḳaydiḥān] (taşgîr bünyesiyle) İbn Elhān'dır ki mülük-i Yemen'den biridir.

[ق ذ ح]

أَلْمُقَادِزَةُ [el-muḳāzehat] (zāl-ı mu'ceme ile مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Sövişmek ma'nāsınadır; yukālu: قَادِزَهُ إِذَا شَاتَمَهُ

أَلتَّقَذُحُ [et-taḳazzuḥ] (تَفَعَّلٌ [tefa'ul] vezninde) Bir adama şer-gîr olup şerr izhār eylemek ki şerr satmak ta'bîr olunur; yukālu: تَقَذَّحَ لَهُ بِشَرِّ إِذَا تَسَرَّرَ

[ق ر ح]

أَلْقَرْحُ [el-ḳarḥ] (ḳāf'ın fethi ve zammıyla) Silāh makûlesinin dokunmasıyla bedene 'arız olan yaraya denir. Müfredi فَرْحَةٌ [ḳarḥat]tır. 'Alā-kavlin ḳāf'ın fethiyle āsārına ya'nî yaraya; ve zammıyla; ondan hāsıl olan derd ve eleme denir. Ve

فَرْحٌ [ḳarḥ] ve

قُرْحٌ [ḳurḥ] Bedende çıkan yaralara denir. Ve

فَرْحٌ [ḳarḥ] (ḳāf'ın fethiyle) Masdar olur; yaralamak ma'nāsına; yukālu: فَرْحَهُ قَرْحًا Ve bedende yaralar çıkarmak ma'nāsınadır; yukālu: فَرْحَ الرَّجُلِ Ve قَرْحًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا خَرَجَتْ بِهِ الْقُرُوحُ

فَرْحٌ [ḳarḥ] Bedende çıkan şol kabarcığa ve sivilceye denir ki fesāda varıp azıtmış ola. Ve şol uyuzluk illetine denir ki pek şedîd olmakla 'arız olduğu deve köşkele-rini helāk eder ola. Ve

فَرْحٌ [ḳarḥ] Lagv ve bātılı hakla mukābele ve ibtāl eylemek ma'nāsına isti'māl olunur, niteki جَرْحٌ [cerḥ] dahi bu ma'nāda müsta'meldir, kādî'nin ibtāl-i şehādet-i kāzibe eylediği gibi, gūyā ki seyf-i hakla onu zahm-dār eder; yukālu: فَرْحَهُ بِالْحَقِّ إِذَا اسْتَقْبَلَهُ بِهِ Ve su olmayan mahalde kuyuz kazmak ma'nāsına isti'māl olunur ki arzı beyhüde mecrüh eder; yukālu: فَرْحَ بُئْرًا إِذَا حَفَرَهَا فِي مَوْضِعٍ لَا يُوجَدُ فِيهِ الْمَاءُ

أَلْقَرِيحٌ [el-ḳarīḥ] جَرِيحٌ [cerīḥ] vezninde ve mürādifidir ki مَجْرُوحٌ [mejrūḥ] ma'nāsınadır. Ve hālîs ma'nāsınadır; yukālu: شَيْءٌ قَرِيحٌ أَي خَالِصٌ Mü'ellif bunu tekrār eylemiştir. Ve henüz peydā olup kalkmağa başlayan buluta denir. Ve Ḳarīḥ b. Munahḫal isimdir ki Sāme b. Lu'eyy el-Ḳureşî nesebinin ricālindedir. Ve

قَرِيحُ السَّحَابَةِ [ḳarīḥu's-seḫābet] Bulutun suyuna denir.

أَلْمَقْرُوحُ [el-maḳrūḥ] (mîm'in fethiyle) Bedende yaraları olan kimseye denir. Ve şol yola itlāk olunur ki pek çok işlemekle çiğnenip aşınmış ola; yukālu: طَرِيقٌ مَقْرُوحٌ أَي أَتْرٌ فِيهِ فَصَارَ مَلْحُوبًا

أَلْإِفْرَاحُ [el-iḳrāḥ] (hemzenin kesriyle) Bir kimsenin develeri فَرْحٌ [ḳarḥ] illetine uğramak ya'nî pek uyuz olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَفْرَاحُ الْقَوْمِ إِذَا أَصَابَ إِبِلَهُمُ الْقَرْحُ أَي الْجَرْبُ Ve الشَّدِيدُ Ve قُرْحَةٌ [ḳurḥat]a mübtelā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَفْرَحَهُ اللهُ أَي جَعَلَهُ قَرِيحًا Ve bütün tırnaklı davar قَارِحٌ [ḳarīḥ] olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَفْرَحَ الْفَرَسُ إِذَا صَارَ قَارِحًا Ke-mā se-yuzkeru.

أَلْقُرْحَةُ [el-ḳurḥat] (جُرْعَةٌ [cur'at] vezninde) Bedende hādîs olan yaraya denir ki zikr olundu. Ve

قُرْحَةٌ [ḳurḥat] At kısmının alnında olan

gurreden ya'ni sabāhu'l-hayr ta'bīr olunan beyāzdan azca olan aklığa itlāk olunur. Ve فُرْحَانٌ [kırhat] Bir şey'in evvel ve ibtidāsına itlāk olunur ki henüz zuhūr eylediğidir, gurre gibi; tekülü: وَصَلْنَا فُرْحَانَ الرَّبِيعِ أَوْ الشِّتَاءِ أَيْ أَوْلَهُ

الفُرْحَانُ [el-ḳarḥā] (ḥamrā) vezninde) Şol bāğçeye itlāk olunur ki cā-be-cā eşcārı beyāz çiçekler açmış ola; yukālu: رَوْضَةٌ فُرْحَانٌ أَيْ فِيهَا تُوَارَةٌ بَيْضَاءُ

الفُرْحَانُ [el-ḳurḥān] (ʿuṣmān) vezninde) Bir nev' mantar ismidir ki küçük ve beyāz olandır, ak mantar ve yelli mantar ta'bīr olunur. Müfredi أَفْرَحُ [akrah] yāhūd فُرْحَانَةٌ [ḳurḥānet]tir. Ve

فُرْحَانٌ [ḳurḥān] Şol deveye denir ki aslā uyuz olmamış ola. Ve şol çocuğa denir ki aslā çiçek ve kızamık çıkarmamış ola; yukālu: وَبَعِيرٌ فُرْحَانٌ إِذَا كَانَ لَمْ يَجْرُبْ قَطُّ ve yukālu: صَبِيٌّ فُرْحَانٌ إِذَا لَمْ يَجْدُرْ الْوَالِدُ وَالْجَمْعُ سَوَاءٌ وَأَمَّا فِي حَدِيثِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ "فُرْحَانُونَ" Mü'ellif bununla işbu hadise işāret eylemiştir: "لَمَّا أَرَادَ عُمَرُ أَنْ يَدْخُلَ السَّامَ وَهِيَ تَسْتَعْرِ طَاعُونًَا فَقَبِلَ لَهُ إِنَّ مَنْ مَعَكَ مِنْ أَصْحَابِ مُحَمَّدٍ فُرْحَانٌ فِي رِوَايَةِ فُرْحَانُونَ فَهِيَ لُغِيَّةٌ" üzere müfred ve cem'i berāber olmakla cem' süreti lügat-ı za'ife-i metrükedir. Ve burada فُرْحَانٌ [ḳurḥān]dan murād aslā vebā' çıkarmayan adamlar demektir, cereb 'illeti görmeyen deveye teşbīh olunmuştur. Ve burada فُرْحَانٌ [ḳurḥān] kelimesi hālis ma'nāsına olan فَرَاخٌ [ḳarāḥ] ve فَرِيحٌ [ḳarīḥ]ten me'hūzdur. Ve

فُرْحَانٌ [ḳurḥān] Bir nesneden hāric ve ber'ü'z-zimmet olana itlāk olunur ki bu dahi hulūs ma'nāsındandır; tekülü: أَنْتَ فُرْحَانٌ مِنْ هَذَا الْأَمْرِ أَيْ خَارِجٌ وَصَلْنَا فُرْحَانَ الرَّبِيعِ أَوْ الشِّتَاءِ أَيْ أَوْلَهُ

nur; yukālu: رَجُلٌ فُرْحَانٌ إِذَا كَانَ لَمْ يَشْهَدِ الْحَرْبَ قَطُّ Ve yara isābet eylemiş kimseye itlāk olunmakla ma'nā-yı evvel ile zidd olur; yukālu: رَجُلٌ فُرْحَانٌ إِذَا مَسَّهُ الْقُرُوحُ Bu ma'nāda فُرْحَانٌ [ḳurḥat]ten me'hūzdur ve bu ma'nāda müzekker ve mü'ennes olur.

الفُرْحَانِيُّ [el-ḳurāḥiyy] (gūrābiyy) vezninde) فُرْحَانٌ [ḳurḥān] gibi bir māddeden hāric ve berī olan adama denir. Ve aslā harb ve kītāl görmeyen kimseye denir. Ve bedevī olmayıp karye ve kasabada mülāzım olan karevī adama denir.

المُفَارِحَةُ [el-muḳāraḥat] (mufā'alet) vezninde) Rū-be-rū olmak ma'nāsındadır; gurretü'l-feres ma'nāsından me'hūzdur; yukālu: فَارِحُهُ إِذَا وَاجَهَهُ

الفَارِحُ [el-ḳāriḥ] Azı dişini yarmış bütün turnaklı dābbeye denir ki dişleri tamām bittikten sonra olur, niteki o kerteye varan deveye بَازِلٌ [bāzil] denir. Cem'i فَوَارِحٌ [ḳavāriḥ] gelir ve فُرْحٌ [ḳurrah] gelir, رُكْعٌ [rukka'] vezninde ve şāzz olarak مَفَارِيحٌ [maḳāriḥ] gelir. Mü'ennesinde فَارِحٌ [ḳāriḥ] denir, müzekkeri gibi ve فَارِحَةٌ [ḳarīḥat] denir hā'yla. Ve

فَارِحٌ [ḳāriḥ] Azı dişine de denir ki bütün turnaklı hayvān onunla فَارِحٌ [ḳāriḥ] olur. Şāriḥ der ki bütün turnaklı hayvān azısını yardıktā يَفْرَحُ derler ve deve azısını yardıktā يَبْرُؤُ denir ve çatal turnaklı yardıktā يَضْلَعُ denir. Ve

فَارِحٌ [ḳāriḥ] Arslana itlāk olunur. Ve kirışten mā-beyni meydānlı olan yaya denir. Ve gebeliği belli olan nākaya denir.

الْقُرُوحُ [el-ḳurūḥ] (ḳu'ūd) vezninde) ve

الفَرَاخُ [el-ḳarāḥ] (ferāḥ) vezninde)

Bütün tırnaklı dâbbe azısını yarıp قَارِحٌ [kāriḥ] olmak ma'nâsıdır; yukâlu: قَرَحَ الْفَرَسُ قُرُوحًا وَقَرِحَ قَرَحًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ وَالرَّابِعِ إِذَا قَرِحَ [qarāḥ] dâbbe-i mezkûrenin dişleri bi'l-cümle bütün tamâm olmak yâhüd رَبَاعِيَّةٌ [rebâ'iyet] dedikleri dişlerin öte yanında olan dişi düşürmek ma'nâsıdır. Ve رَبَاعِيَّةٌ [rebâ'iyet] ön dişlerin ensesinde olan dört diştir ki onun ensesinde olan diş düştükten sonra yerinde azı dişi nâbit olur. Bunların mecmû'unun mercî'i birdir.

Ma'lûm ola ki çatal tırnaklı hayvâna ظَلْفٌ [zılf] denir ve deve ve fil gibi tırnağı olmayana خُفٌّ [ḥuff] denir ve bütün tırnaklıya حَافِرٌ [ḥāfir] denir ve حَافِرٌ [ḥāfir]'in bir yaşında olanına حَوْلِيٌّ [ḥavliyy] denir, iki yaşında olanına جَذَعٌ [ceza'] ve üç yaşında olanına ثَنِيٌّ [seniyy] ve dört yaşında olanına رَبَاعِيٌّ ve beş yaşına girene قَارِحٌ [kāriḥ] denir ki azısını yarıp dişleri tamâm olanıdır. Ve

قُرُوحٌ [qurūḥ] Nâkanın hamli belirlemek ma'nâsıdır; yukâlu: إِذَا فَرَحَتِ النَّاقَةُ قُرُوحًا إِذَا اسْتَبَانَ حَمْلَهَا

الْقَرَاهُ [el-ḳarāḥ] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Sâfi suya denir, âb-ı nâb ma'nâsına ki ona bir nesne karışmamış ola. Ve her hâlis ve bî-gıışş nesneye denir. Ve şol arza denir ki onda kat'â su ve ağaç eseri olmayıp hâlis yer ola. Cem'î أَقْرِيحَةٌ [aḳriḥat] gelir, أَجْوِبَةٌ [ecvibet] vezninde. Ve zer' yâhüd gars için nadas olunup temyîz ve ıslâh olunmuş hâzır tarlaya denir. Ve

قَرَاهٌ [Ḳarāḥ] Bağdâd ülkesinde dört mahallin ismidir.

الْقِرْوَاهُ [el-ḳirvāḥ] (قِرْوَاسٌ [ḳirvās] vezninde) ve

الْقِرْوَاهُ [el-ḳiryāḥ] (yâ ile) ve **الْقِرْهِيَاءُ** [el-ḳirḥiyā'] (ḳāf'ın kesriyle جَرْبِيَاءٌ [cirbiyā'] vezninde) Bunlar da zer' ve gars için nadaslanıp ıslâh olunmuş tarlaya denir. Ve

قِرْوَاهٌ [ḳirvāḥ] Ayakları uzun olan nākaya denir. Ve uzun olup bedeni be-gâyet düz ve emles olan hurmâ ağacına denir; cem'î قِرَاوِيحٌ [ḳarāvīḥ] gelir. Ve şol deveye denir ki suyu büyük develer ile içmekten imtinâ' edip köçekleri geldikte onlar ile bilece içere ola. Ve açık ve bāriz fezâ' ve meydâna denir ki üzerinde semâya hâ'il olan sakf ve şecer makûlesi nesne olmaya ki tahte's-semâ' ta'bîr olunur.

الْقَرْحَانُ [el-ḳarḥān] (سَلْمَانٌ [selmān] vezninde) Arslana denir.

الْقَرِيحَةُ [el-ḳarīḥat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Kuyudan en evvel istihrâc olunan suya denir; tekûlu: مَا شَرِبْتُ قَرِيحَةَ الْبَيْرِ أَيَّ أَوْلَى مَا اسْتَنْبَطَ مِنْهَا Ve

قَرِيحَةٌ [ḳarīḥat] İnsanın mecbûl olduğu tabî'ate itlâk olunur; yukâlu: لِفُلَانٍ قَرِيحَةٌ Miftāḥ şerhinde 'Allâme-i Şîrâzî demiştir ki tabî'ate قَرِيحَةٌ [ḳarīḥat] itlâkı mecâz bi-merâtibdir, zîrâ asl-ı قَرِيحَةٌ [ḳarīḥat] karh ve hafr olunan kuyuya denir. Ba'dehu en evvel istinbât olunan şey'e itlâk olunur. Ba'dehu ibtidâ' olunan şî'r ve hutbe makûlesine, ondan muhallâ olan tabî'ate itlâk olunmuştur, lâkin ibtidâ-i emrden bi're teşbîh olunmak ahsar-ı tarîktir. Ve

قَرِيحَةٌ [ḳarīḥat] Her nesnenin evveline itlâk olunur; tekûlu: أَخَذْتُ قَرِيحَةَ الشَّيْءِ أَيَّ أَوْلَى وَبَاكُورَتَهُ

الْقُرْحُ [el-ḳurḥ] (ḳāf'ın zammıyla) Yarala-

ra denir ki zıkr olundu. Ve قَرِيحَةٌ [qarīḥat] gibi kuyudan ibtidā istinbāt olunan suya denir. Ve her şey'in evveline ve tāzesine itlāk olunur. Ve ayın evvelinden üç güne denir.

الإفتراح [el-iḳtirāḥ] [ifti'āl] [ifti'āl] vezninde) Bi'l-bedāhe ya'ni bī-tevakkuf ve bī-tefekkür söz söylemek ma'nāsınadır; tekūlu: **إِفْتَرَحْتُ حُطْبَةً أَيِ ارْتَجَلْتُهَا وَمِنْ غَيْرِ سَمَاعٍ** Bir nesne istinbāt eylemek ma'nāsınadır ki murād kendiliğinden istihrāc eylemektir; tekūlu: **إِفْتَرَحْتُ الشَّيْءَ إِذَا اسْتَبْتَبْتُهُ مِنْ غَيْرِ سَمَاعٍ** Ve bir nesneyi üründüleyip ihtiyār eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: **إِفْتَرَحْتُ الشَّيْءَ إِذَا اجْتَبَيْتَهُ وَاخْتَرْتَهُ** Ve قَرِيحَةٌ [qarīḥat]tan bir nev-zuhūr nesne peydā eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: **إِفْتَرَحْتُ الأَمْرَ أَيِ ابْتَدَعْتُهُ** Ve bir kimse-den bir nesneyi tahakküm tarīkiyle istemek ma'nāsınadır, mümkinü'l-husul mü değil mi fikir eylemeksizin pek hācetin ise verirsin demek gibi; yukālu: **إِفْتَرَحَ عَلَيْهِ بِكَذَا** **إِذَا تَحَكَّم** Ve aslā rüküb olunmamış deveye rüküb eylemek ma'nāsınadır ki en evvel kendisi binmiş olur; yukālu: **إِفْتَرَحَ الأَبْعِيرَ إِذَا رَكِبَهُ قَبْلَ أَنْ يُرَكَّبَ** Ve su olmayan yerde kuyu kazmak ma'nāsınadır ki bu قُرْحَةٌ [qurḥat]tan meḥzudur; yukālu: **إِفْتَرَحَ بِئْرًا إِذَا حَفَرَهَا فِي مَوْضِعٍ لَا يُوجَدُ فِيهِ المَاءُ**

ذُو القُرُوحِ [Zu'l-Ḳurūḥ] Şu'arā-yı Cāhiliyye'den meşhūr İmrū'ulḳays b. Ḥucr'un lakabıdır. Mersūmun pederi katl olundukta istimdād için Ḳayşer-i Rūm'a ilticā edip o dahi hüsn-i ri'āyetle bir müddet yanında ibkā ve niyāzına müsā'ade ile diyārına ircā' eyledi. 'Akibinden bazı hussādın ifsādına mebnī Ḳayşer mütegayyir olmakla ensesinden bir mesmūm hil'at irsāl ve ilbās eylemekle semmin

te'sirinden vücūdunda قُرْحَةٌ [qurḥat]lar hādīs olup müte'essiren fevt olmakla 'ille-ti hilālinde ذُو القُرُوحِ [Zu'l-Ḳurūḥ] ile mülakkab oldu. Şāriḥ der ki Suyūfī rivāyetine göre İmrū'ulḳays, ذُو القُرُوحِ [Zu'l-Furūc] ile mülakkabdır ki fā' ve cīm'ledir, aslā erkek evlādı olmayıp mecmū'u kız evlādı olduğuna mebnī mülakkab olmuştur. ذُو القُرُوحِ [Zu'l-Ḳurūḥ] ذُو القُرُوحِ [Zu'l-Furūc] musahhafıdır.

ذُو القَرَحِ [Zu'l-Ḳarāḥ] (fethateynle) Şu'arādan Ka'b b. Ḥafāce lakabıdır.

القَرَحَاءُ [el-Ḳarḥā'] [ḥamrā'] vezninde) İki feres ismidir.

قُرَاهُ [Ḳurāḥ] [ḡurāb] vezninde) Bahreyn vilāyetinde Ḳaṭīf nām beldenin deryā cihetinde olan sāhili ismidir. Ve orada bir karye adıdır.

القُرَيْحَاءُ [el-ḳurayḥā'] (musaggar bünyesiyle **بُتَيْرَاءُ** [buteyrā'] vezninde) Ayağın ucu gibi bir nesnedir ki at kısmının karnında olur. Ve

قُرَيْحَاءُ البَعِيرِ [ḳurayḥā'u'l-ba'ir] Devenin kursağına denir ki insānın mi'desi yerindedir.

المُقَرِّحَةُ [el-muḳarriḥat] (مُحَدَّثَةٌ) [muḥaddišet] vezninde) Henüz idrāk eden tāze hurmālara denir. Ve şol develere denir ki ağızlarında kurhalar peydā olmakla dudakları sölpük ve sarkık ola; yukālu: **إِبِلٌ مُقَرِّحَةٌ إِذَا حَدَّتْ فِي أَفْوَاهِهَا قُرُوحٌ فَتَهَدَّلَتْ لِذَلِكَ مَشَافِرُهَا**

أَقْرُوحٌ [Aḳruḥ] (hemzenin fethi ve rā'nın zammıyla) Bir mevzi'dir.

قِرْحِيَاءُ [Ḳirḥiyā'] [cirbiyā'] vezninde) Bir mevzi'dir.

ذُو القَرَحَاءِ [Zu'l-Ḳarḥā] [sekrā] [sekrā]

vezninde) Vādī'l-Ḳurā nām mahalde bir mevzi'dir.

الْقُرَاحِيَتَانِ [el-ḳurāḥiyetān] (ḳāf'ın zammı ve tesniye bünyesiyle) İki böğüre denir, خَاصِرَتَانِ [ḥāşiretān] ma'nāsına.

التَّقْرُوحُ [et-teḳarruḥ] (تَقَعُلٌ [tefa^{cu}l] vezninde) Hāzırlanmak ma'nāsınadır; yukālu: تَقْرُوحُ لَهُ إِذَا تَهَيَّأَ

[ق ر ح]

الْقُرْدُوحُ [el-ḳurduḥ] (ḳāf'ın ve dāl'ın zamımıyla) Bir güne kumaş adıdır ve ḳāf'ın fethiyle zebān-zeddir. Ve iri maymuna denir.

الْقُرْدُوحُ [el-ḳurdūḥ] (زُبُورٌ [zubbūr] vezninde) Bu dahi iri maymuna denir.

الْقُرْدُوحَةُ [el-ḳardaḥat] [dahrecet] [dahrecet] vezninde) Bir kimse kendiden matlūb olan şey'i ikrār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: قُرْدَحَ الرَّجُلُ إِذَا أقرَّ بِمَا يُطَلَّبُ مِنْهُ Ve tezellül eylemek ma'nāsınadır; yukālu: قُرْدَحَ الرَّجُلُ إِذَا تَدَلَّلَ الرَّجُلُ إِذَا تَدَلَّلَ

الْقُرْدُوحَةُ [el-ḳurdūḥat] ve

الْقُرْدُوحَةُ [el-ḳurduḥat] (ḳāf'ların ve dāl'ların zamımıyla) Şol cevz tarzında yumruca kemiğe denir ki bülūga mukārib olan oğlanın boğazı çukurunda zuhūr eder; yukālu: رَاهَقَ الْعُلَامُ فَبَدَتْ قُرْدُوحَتُهُ وَقُرْدُوحَتُهُ أَيِ الْعَظْمِ كَالْجَوْزَةِ تَطْهَرُ فِي حَلْقِ الْمُرَاهِقِ

الْمُقَرْدِيهِ [el-muḳardiḥ] (ism-i fā'il bünyesiyle) Koşu atlarının onuncusundan sonra gelen ata denir ki hāricdir.

[ق ر ح]

الْإِقْرِنْدَاخُ [el-iḳrinzāḥ] (zāl-ı mu'ceme ile إِحْرِنْدَامٌ [iḥrincām] vezninde) Bir adama fuzūlī bir cürm ve cināyet isnād eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: إِقْرِنْدَاخَ لِي فَلَأَنَّ أَيِ تَجَسَّى عَلَيَّ

الْمُقَرَّنِدِحُ [el-muḳrenziḥ] (ism-i fā'il bünyesiyle) Şerr ve fesāda āmāde olan kimseye denir; yukālu: هُوَ مُقَرَّنِدِحٌ أَيِ مُسْتَعِدٌّ لِلشَّرِّ

[ق ر ح]

الْقُرْزُوحُ [el-ḳurzuḥ] (ḳāf'ın ve zā-yı mu'cemenin zamımıyla) Bir nev' şecer adıdır. Ve bir feres isimdir. Ve 'Arab nisvānına mahsūs bir güne libās adıdır.

الْقُرْزُوحَةُ [el-ḳurzuḥat] [ḳunfuzet] [ḳunfuzet] vezninde) Bodur ve zişt ve bī-endām hatuna denir. Ve bir nev' sebze ve bir güne küçük şecer adıdır.

[ق ر ش ح]

الْقَرَشَاḤَاتُ [el-ḳarşāḥat] (şīn-i mu'ceme ile دَاḤرِعَتٌ [dahrecet] vezninde) Yakın yakın sıçramak ma'nāsınadır; yukālu: قَرَشَعَ الرَّجُلُ إِذَا وَتَبَ وَتَبَا مُتَقَارِبًا

[ق ز ح]

الْقَرِزْحُ [el-ḳizḥ] (ḳāf'ın kesriyle) Soğan tohumuna denir. Ve tencere havāyicine denir, تَابِلٌ [tābel] ma'nāsına, tuz ve biber ve nohut ve kemmūn gibi. Bunda ḳāf'ın fethiyle de cā'izdir.

الْقَرَزَاḤُ [el-ḳazzāḥ] (عَطَّارٌ [aṭṭār] vezninde) Zikr olunan havāyicin satıcısına denir. Ve

قَرِزْحٌ [ḳizḥ] (ḳāf'ın kesriyle) Yılanın tersine denir, حُرْءُ الْحَيَّةِ [ḥur'u'l-ḥayyet] ma'nāsına.

الْقَرِزْحُ [el-ḳazḥ] (مَدْحٌ [medḥ] vezninde) Tencereye ta'am havāyici komak ma'nāsınadır; yukālu: قَرَحَ الْقِدْرُ قَرَحًا مِنَ الْبَابِ Ve الثَّالِثُ إِذَا جَعَلَ الْقَرِزْحَ فِيهَا

قَرِزْحٌ [ḳazḥ] ve

قُرُوحٌ [ḳuzūḥ] (قُرُودٌ [ḳu'ūd] vezninde) Köpek kısmı bevlini birden def' edip işemek ma'nāsınadır ki simek ta'bīr olunur; yukālu: قَرَحَ الْكَلْبُ بِبَوْلِهِ وَقَرَحًا وَقَرُوحًا مِنْ

Ve الباب الثالث والرابع إذا أوسله دُفعا

قَزَحْ [kəzəḥ] ve

قَزَحَانُ [kəzəḥān] feteḥātla) Çömlek kenden çıkan ta'ām makülesini damlatmak ma'nāsınadır ki kapağı açıldığı gibi taşımaktan ibârettir yāhūd isnād-ı mecāzīdir, henüz çıkarır iken damlatmak hasebiyle; yukālu: مَا قَزَحَتِ الْقِدْرُ قَزْحًا وَقَزْحَانًا إِذَا أَقْطَرَتْ مَا قَزَحَتْ خَرَجَ مِنْهَا Gerçi nüshalarda الْقِدْرُ kelimesi merfū'an ve أَقْطَرَتْ sākinen mazbūtudur, lākin قَزَحْتُ mütekellim ve أَقْطَرْتُ muhātab sīgası olsa tekellüften sālim olur, belki bu savāb olmak gālibdir. Ve

قَزَحْ [kəzəḥ] Köpek kısmının bevlene denir, tesmiye bi'l-masdadır. Ve mürtefi' olmak ma'nāsınadır; yukālu: قَزَحَ الشَّيْءُ قَزْحًا إِذَا ارْتَفَعَ وَمِنْهُ سِعْرٌ قَزَحٌ

التَّقْزِيحُ [et-təqzīḥ] [tef'īl] vezninde) Bu dahi tencereye ta'ām havāyici koymak ma'nāsınadır; yukālu: قَزَحَ الْقِدْرُ إِذَا جَعَلَ الْقَزْحَ فِيهَا Ve kelāma kizb katmaksızın hüsn ve zīnet vermek ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: قَزَحَ الْحَدِيثَ إِذَا زَيَّنَهُ Ve ağacın yemişi çok olmak için dibine bevl komak ma'nāsınadır ki ekine ve sebzeye onmak için gübre döktükleri gibi, ağacın dibine de bevl vaz' ederler; yukālu: قَزَحَ أَضْلَ الشَّجَرَةِ إِذَا بَوْلَهُ يَغْنِي جَعَلَ فِيهِ بَوْلًا لِيَكْثُرَ ثَمَرُهَا

تَقْزِيحُ [taqzīḥ] İsm olur, ba'zı nebātin yāhūd ağacın dallarının uçlarında köpek pençesi gibi hurde ve müteşa'ib peydā olan şu'beye denir.

مَلِيحٌ [el-kəzīḥ] [emīr] vezninde) مَلِيحٌ [melīḥ] lafzına itbā'an zikr olunur; yukālu: مَلِيحٌ قَزِيحٌ

الْمِقْزَحَةُ [el-miqzeḥat] [mikneset] vezninde) مِمْلَحَةٌ [mimleḥat]tan ya'nī tuzluk ta'bīr olunan zarftan bir gūneye de-

nir ki murād içine biber ve tarçın emsāli havāyic vaz' olunan zarftır; tuzluk yanında biberlik dedikleri olacaktır ve Fārisīde efzār-dān derler.

التَّقْزِيحُ [et-teqzīḥ] (tā'nın fethiyle) Ta'ām havāyicine denir, أَبَازِيرُ [ebāzīr] ma'nāsına. Ve bu, تَعَاشِيْبٌ [te'āšīb] gibi müfredi nā-mesmū'dur.

الْقُرْحَةُ [el-kuzḥat] [cur'at] vezninde) Sarı ve kırmızı ve yeşil renklerden olan uzun uzun hat ve tarıkaya denir. Cem'i قُرْحٌ [kuzəḥ] gelir, غُرْفَةٌ [gurfet] ve غُرْفٌ [guref] gibi. Ve

قُرْحَةٌ [kuzḥat] Yükseklik, irtifā' ma'nāsınadır.

قَوْسٌ قَزَحٌ [kəvsu kəzəḥ] [zəfer] vezninde) 'Alāyim-i semāviyye galatı eleğim sağma ta'bīr olunan dā'ire-i havā'iyyeye denir ki evkāt-ı ratbda hādis olur; zikr olunan قُرْحَةٌ [kuzḥat]tan me'hūzdur. Vech-i mezkūr üzere tarāyık-ı mütelevvineyi müştēmil olduğu için yāhūd irtifā'ı sebebiyle tesmiye olunmuştur. Ve 'inde'l-ba'z قُرْحٌ [kuzəḥ] sehāb üzere mü'ekkel olan feriştenin ismidir, 'alā-kavlin mülük-i 'Acemden birinin ismidir, قَوْسٌ [kəvs] bunlardan birine muzāf olmuştur.

Şārih der ki قُرْحٌ [kuzəḥ] bir şeytānın ismi olmakla قَوْسٌ قَزَحٌ [kəvsu kəzəḥ] ta'bīrinden nehy-i nebevī vāki' olmuştur: Ruviye 'an İbn 'Abbās: قَوْسٌ قَزَحٌ فَإِنَّ قَزْحَ اسْمٍ 'Abbās: "لَا تَقُولُوا قَوْسٌ قَزَحٌ فَإِنَّ قَزْحَ اسْمٍ" İntehā. Ve

قَزْحٌ [Kuzəḥ] [zəfer] vezninde) Müzdelife'de bir dağın ismidir. Mişbāḥ'ın beyānına göre takdīren قَزْحٌ [kəzīḥ]ten ki 'ālī ma'nāsınadır, ma'dül olmakla 'adl ve 'alemiyyetle gayr-i munsarıftır. Ve قَوْسٌ قَزْحٌ [kəvsu kəzəḥ] munsarıftır, zīrā قُرْحَةٌ

[kuzhat]ın cem'idir. Ve 'inde'l-ba'z ism-i ferişte yâhūd ism-i şeytân olmakla gayr-i munsarıftır.

الْقَارِخُ [el-kāzih] 'Ālī ve mürtefi' ma'nāsınadır; ve minhu yukālu: سَغَرَ قَارِخٌ سِغْرًا عَالٍ Ve bu mecāzdır. Ve

قَارِخٌ [kāzih] Kazık gibi sulb ve mefîn olan zekere denir.

التَّقْرُحُ [et-taḳazzuh] (تَعْعُلُ [tefa'ul] vezninde) Nebât çatal çatal çok dallı budaklı olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَقْرَحُ النَّبَاتُ إِذَا تَشَعَّبَتْ شُعْبًا كَثِيرَةً

الْمُقَرَّحُ [el-muḳāzzah] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) İncir ağacına şebîh bir nevc şecerin ismidir ki bâdiye eşcârındandır.

الْقُرَاحُ [el-ḳuzāh] (غُرَابٌ [gurāb] vezninde) Koyun ve keçi kısmına mahsūs bir marazın ismidir.

الْقَوَازِحُ [el-ḳavāzih] قَاذِحَةٌ [ḳazihāt]ın cem'idir, مُرْتَفِعَةٌ [murtefi'at] ma'nāsına. Bu münasebetle su yüzünde hâdis olan kibarlıklara itlāk olunmuştur; yukālu: تَكَثَّرَتْ قَوَازِحُ الْمَاءِ أَيُّ نَفَاحَاتِهِ

[ق س ح]

الْقَسَاخَةُ [el-ḳasāḫat] (فَسَاخَةٌ [fesāḫat] vezninde) ve

الْقُسُوحَةُ [el-ḳusūḫat] (فُسُوحَةٌ [fusūḫat] vezninde) Bir nesne pek olmak ma'nāsınadır; yukālu: قَسَحَ الشَّيْءُ قَسَاخَةً وَقُسُوحَةً مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا صَلَبَ Ve bir kimsenin zekeri kavî olmakla çok çok kıvāma gelmek ma'nāsınadır; yukālu: قَسَحَ الرَّجُلُ إِذَا كَثُرَ إِنْغَاظُهُ Ve bükmek ma'nāsınadır; yukālu: قَسَحَ الْحَبْلُ إِذَا فَتَلَهُ

الْإِقْسَاخُ [el-iḳsāḫ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir kimse kıvām-ı zekeri kesîr olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَقْسَحَ الرَّجُلُ بِمَعْنَى قَسَحَ

الْقَسَاخُ [el-ḳasāḫ] (fethateynle) Kurumak,

yübs ma'nāsınadır. 'Alā-kavlin ba'de'l-inzāl zekerin inmeyip kā'im durmasına denir.

الْقُسَاخُ [el-ḳusāḫ] (غُرَابٌ [gurāb] vezninde) مَقْسُوحٌ [maḳsūḫ] ma'nāsınadır ki salâbetli şey'e denir.

الْمُقَاسِخَةُ [el-muḳāseḫat] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Birbirine yübs ve şiddetle mu'amele eylemek ma'nāsınadır ki sertlenmek ve sertleşmek ta'bîr olunur; yukālu: قَاسَخَهُ إِذَا يَابَسَهُ أَيُّ عَامَلَهُ بِالْيَبِيسِ وَالشَّدَّةِ

الْقَاسِخُ [el-ḳāsih] Yoğun şey'e denir; yukālu: ثَوْبٌ قَاسِخٌ أَيُّ غَلِيظٌ

[ق ش ح]

قَشَاحٌ [ḳaşāḫi] (şîn-i mu'ceme ile قَطَامٌ [ḳatāmi] vezninde) Dişi sırtlana denir.

الْقَاشِخُ [el-ḳāših] قَاسِخٌ [ḳāsih] vezninde ve mürâdifidir ki galîz demektir; yukālu: ثَوْبٌ قَاشِخٌ أَيُّ قَاسِخٌ

الْقُشَاخُ [el-ḳuşāḫ] (غُرَابٌ [gurāb] vezninde) Kuru şey'e denir, yâbis ma'nāsına.

[ق ف ح]

الْقَفْحُ [el-ḳafḫ] (kāf'ın fethi ve fâ'nın sükünüyle) Bir nesneyi kerîh görüp ondan iğrenmek ma'nāsınadır; yukālu: قَفَحَهُ قَفْحًا Ve ta'āmı cānı istemeyip imtinā'e eylemek ma'nāsınadır; yukālu: قَفَحَ الشَّيْءُ عَنَّا إِذَا امْتَنَعَ عَنَّا Ve bir nesneyi devā süfûf eder gibi yumuşak dövüp süfûf eylemek ma'nāsınadır; yukālu: قَفَحَ الشَّيْءُ إِذَا اسْتَمَعَهُ كَمَا يَسْتَمِعُ الدَّوَاءُ

الْقَفِيحَةُ [el-ḳafihāt] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Üzerine koyun sütü sağılmış taze kere yağına denir.

الْقَفْحَاءُ [el-ḳafḫā'] (حَمْرَاءٌ [ḥamrā'] vezninde) Çatal çatal havâyaya ağan gubāra denir;

yukālu: عَجَاجَةٌ فَحَاءٌ وَهِيَ أَنْ تَرَى شُعُوبًا يَتَشَعَّبُ مِنْهَا

[ق ل ح]

الْقَلْحُ [el-ḳalah] (fethateynle) ve

الْقَلْحُ [el-ḳulāḥ] [gūrāb] vezninde) Dişlere ʿarız olan sarılığa denir. قَلْحٌ [ḳulāḥ] ismdir, قَلَحَ [ḳalah] masdardır, dişler sararmak maʿnāsına; yukālu: قَلِحَتْ الْأَسْنَانُ قَلْحًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اضْفَرَّتْ

الْتَفْلِيحُ [et-taḳlīḥ] [tefʿīl] vezninde) İlacla dişlerin sufretini gidermek maʿnāsınadır ki selb içindir, فَزِدْتُ الْبَعِيرَ "عَوْدٌ يَقْلَحُ" عَلَى بِنَاءِ "عَوْدٌ [Ve] الْمَجْهُولِ أَي تَنْشَى أَسْنَانُهُ وَتَعَالِجُ مِنَ الْقَلْحِ [ʿavd] koca deveye denir ki dişleri sararır. Mesel-i mezbūr saʿy-i bī-fāʿidede darb olunur.

Mütercim der ki küttüb-i tibbiyyede meşrūh olduğu üzere dişlerin levni mütegayyir olması fāsīd buhārdan yāhūd müteʿaffin olmuş halttan neşʿet eder. Yanmış geyik boynuzu ve mercān her birinden yarımşar dirhem ve inci ve mastaki ve ırsā her birinden birer dirhem ve misk, dört buğday bunları ince sahke edip birkaç defʿada dişlere süreler, tagayyürünü izāle edip be-gāyet cilā verir.

الْقَلْحُ [el-ḳilḥ] (ḳāf'ın kesriyle) Kırılı libāsa denir, sevb-i vesih maʿnāsına.

الْقَلْحُ [el-ḳalḥ] (ḳāf'ın fethiyle) Koca hımāra denir.

الْأَقْلَاحُ [el-aḳlah] [aḥmer] vezninde) Dişi sararmış kişiye denir; müʿennesi قَلْحَاءُ [ḳalḥāʿ]dır. Ve bok böceğine denir. Ve Eḳlah b. Bessām el-Buḥārī muhaddisīndendir. Ve ʿAşım b. Şābit b. Ebi'l-Eḳlah ashābdandır.

الْتَقْلُحُ [et-taḳalluḥ] [tefaʿul] vezninde) Kaht eyyāmında diyār-be-diyār gezip renc ve zahmetle kesb ü kār eylemek maʿnāsınadır ki mihnetten dişlerini sarartır; yukālu: تَقْلَحُ فُلَانٌ الْبِلَادَ إِذَا تَكَسَّبَ فِيهَا مِنَ الْجَدْبِ

الْقَلْحَمُ [el-ḳilḥamm] [irdebb] vezninde ki kocaya denir. Mevzi-i zikri mīm bābıdır, müʿellif bununla Cevherī'ye taʿrīz eylemiştir.

[ق ل ف ح]

الْقَلْفَمَةُ [el-ḳalfahat] (fā'yla dāḥrecet] vezninde) Bir nesnenin mecmūʿunu süpürü yemek maʿnāsınadır; yukālu: قَلْفَمَ الطَّعَامَ إِذَا أَكَلَهُ أَجْمَعُ

[ق م ح]

الْقَمْحُ [el-ḳamḥ] (ḳāf'ın fethi ve mīm'in sükünüyle) Hubübāttan buğdaya denir, بُرٌّ [burr] maʿnāsına. Şāriḥ der ki Zemaḥşerī Fāʿik'te dedi ki قَمْحٌ [ḳamḥ] aslında rifʿat maʿnāsınadır; حِنْطَةٌ [ḥiṇṭat]a itlākı hubübātın erfaʿ ve aʿlāsı olduğu içindir. Ve

قَمَحٌ [ḳamḥ] Masdar olur, bir nesneyi süfūf gibi hurd edip avucuyla ağızına atmak maʿnāsına; yukālu: قَمِحَ السَّوِيْقُ قَمْحًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اسْتَفَّهَ

الْإِفْتِمَاحُ [el-iḳtimāḥ] [iftiʿāl] vezninde) قَمَحٌ [ḳamḥ] maʿnāsınadır; yukālu: إِفْتَمَحَهُ بِمَعْنَى قَمِخَهُ

الْقَمِيحَةُ [el-ḳamīḥat] [ḳarīḥat] vezninde) جَوَارِشٌ [cuvarīşle] itlāk olunur ki süfūf vechiyle tenāvül olunan edviyeden ʿibārettir. Ve جَوَارِشٌ [cuvarīş] guvāriş-i Fārisī muʿarrebidir ki hazm için tenāvül olunan dārūdan ʿibārettir; tekülü: إِقْتَمَحْتُ الْقَمِيحَةَ أَي الْجَوَارِشِ

الْقُمْحَةُ [el-ḳumḥat] [جُرْعَةٌ [cur'at] vezninde) قَمِيحَةٌ [ḳamīḥat]tan ağız dolusu olana denir. Ve

قُمْحَةٌ [ḳumḥat] وَرَسٌ [vers] ismidir ki Yemen za'ferānı dedikleri dārūdudur. Ve 'atīk şarābın yüzüne çöken gubār gibi küfe denir. Ve za'ferāna denir.

الْقُمُّحَانُ [el-ḳummuhān] (ḳāf'ın ve mīm-i müşeddedenin zammıyla عُنْفُونٌ [ʿunfuvān] vezninde ve mīm'in fethiyle lügattir) Bu dahi Yemen za'ferānına, 'alā-kavlin 'atīk şarāb üzere çöken toz gibi küfe ve za'ferāna denir.

الْقُمُوْحُ [el-ḳumūḥ] [فُعُوْدٌ [ḳu'ūd] vezninde) Deve havuz üzerinde suyu içmeyip başını yukarı kaldırıp tutmak ma'nāsınadır, gerek ibtidā-yı emrden ve gerek içip kandıktan sonra olsun; yukālu: إِذَا رَفَعَ الرَّأْسُ عِنْدَ الْحَوْضِ وَامْتَنَعَ مِنَ الشَّرْبِ رَفَعَ رَأْسَهُ عِنْدَ الْحَوْضِ وَامْتَنَعَ مِنَ الشَّرْبِ

التَّقْمُحُ [et-teḳammuh] [تَفَعُلٌ [tefa'ul] vezninde) ve

الْإِنْقِمَاحُ [el-inḳimāḥ] [إِنْفِعَالٌ [infi'āl] vezninde) قُمُوْحٌ [ḳumūḥ] ma'nāsınadır.

الْقَامِيْحُ [el-ḳāmiḥ] قُمُوْحٌ [ḳumūḥ]tan ismi-fā'ildir. Cem'i قَمَمٌ [ḳummaḥ] gelir, رُكْعٌ [rukka'] vezninde. Ve قَامِيْحٌ [ḳāmiḥ] mutlakan sudan kārih olup imtinā' edene denir, gerek insān ve gerek hayvān olsun ve ne 'illetten nāṣī olursa olsun. Ve pek susuzluktan be-gāyet süst ve fātir olmuş deveye denir.

الْمُقَامِحَةُ [el-muḳāmeḥat] [مُفَاعَلَةٌ [mufa'ālet] vezninde) Deve suya gelip bir 'ārıza sebebiyle su içmeyip i'rāz ve imtinā' eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: إِذَا وَرَدَتْ قَامَحَتْ إِبْلُكَ إِذَا وَرَدَتْ وَلَمْ تَشْرَبْ لِدَاءٍ أَوْ وَرَدَ وَهِيَ نَاقَةٌ مُقَامِيْحٌ وَإِبِلٌ مُقَامِيْحَةٌ Ve bu رَائِمٌ ve مُرْبِعٌ gibi bilā-hā' vārid olan

sıfātandır.

الْإِقْمَاحُ [el-iḳmāḥ] (hemzenin kesriyle) Başı yukarı kaldırıp gözü aşağıya doğru dikmek ma'nāsınadır; yukālu: أَقْمَحَ الرَّجُلُ أَوْ الْبَعِيرُ إِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ وَعَضَّ بَصْرَهُ أَقْمَحَ بِأَنْفِهِ Ve gılāl sünbülesi özlenmek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا شَمَخَ بِهِ أَقْمَحَ السُّبُلُ إِذَا جَرَى Ve buğday sünbülesi kemālını bulmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أَقْمَحَ الْبُرُّ إِذَا صَارَ قَمِيْحًا نَضِيْبًا Ve gerdanı bend içre olan esir, bağın müzāyakasından başını aşağıya indiremeyip dā'imā yukarı tutturmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا تَرَكَ أَقْمَحَ الْغُلَّ الْأَسِيرَ إِذَا تَرَكَ رَأْسَهُ مَرْفُوعًا لِضَيْقِهِ ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿فَهُمْ مُقْمَحُونَ﴾ ve minhu hadīsu 'Alī kerremallāhu vechehu kāle lehu'n-nebiyyu 'aleyhi's-selām: "سَتَقْدَمُ عَلَى اللَّهِ أَنْتَ وَشَيْعَتُكَ رَاضِينَ مَرْضِيَيْنَ وَيَقْدَمُ عَلَيْهِ عَدُوُّكَ غَضَابًا مُقْمَحِينَ ثُمَّ جَمَعَ يَدَهُ إِلَى عُنُقِهِ يُرِيهِمْ وَكَيْفَ الْإِقْمَاحُ" وَكَذَا فِي النَّهَائِيَةِ

إِقْمَاحٌ [iḳmāḥ] Nebiz içmek ma'nāsınadır ki ref'-i re'si müstelzimdir; yukālu: أَقْمَحَ التَّبِيدُ إِذَا شَرِبَهُ Bu iki ma'nāda bazı nüshada إِقْتَمَحَ 'unvāniyle ki ifti'aldendir, vāki' olup lākin şārih istisvāb eylememiştir.

الْقَمَاحُ [el-ḳimāḥ] [كِتَابٌ [kitāb] vezninde) ve

الْقَمَاحُ [el-ḳumāḥ] [غُرَابٌ [ḡurāb] vezninde) Zikr olunan مُقَامِحَةٌ [muḳāmeḥat]ten ismlerdir ki deve sudan imtinā'la başını yukarı kaldırmağa denir. Bu cihetle Şühür-ı Rūmiyyeden kānūn-ı evvel ve sāniye شَهْرِيْ قَمَاحٍ وَفَمَاحٍ itlāk eylediler, zīrā şehreyn-i merkūmeynde soğuk be-gāyet şedid olmakla deve kısmı su içmekten imtinā' ederler. Kāle fi'l-Esās ve min zālīke kālū:

لَشَيْبَانَ وَمَلْحَانَ وَهُمَا مِنْ أَشَدِّ أَشْهُرِ الشِّتَاءِ بَرْدًا شَهْرًا شَيْبَانَ Ve قِمَاحَ لِمَقَامِحَةِ الْإِبِلِ فِيهَا عَنْ بَرْدِ الْمَاءِ [şeybān] ve مَلْحَانَ [milḥān] kânūn-ı ev-vel ve sâni ismleridir. *Şihāh* mütercimi şehra qimāh [şehrā qimāh]ın elifini tesniyeye haml eylemeyip iqmāh [ikmāh] fehmi eylediğinden başka şiddet-i berd ile tefsiri pek berridir.

الْقَمْحَى [el-ḳimḥā] [دِزَى [dīzā] vezninde] ve

الْقَمْحَاءُ [el-ḳimḥāt] (hā'yla) Zekerin başına denir, فَيْشَةٌ [feyšet] ma'nāsına.

الْقَمْحَانَةُ [el-ḳimḥānet] (ḳāf'ın kesriyle) İnsanın başından ensesiyle kafa çukuru-nun aralığına denir.

التَّقْمِيحُ [et-taḳmih] [تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde] Bir kimse kendi zimmetine edası lāzım gelen çok nesneden tālibi azca nesne ile savmak ma'nāsınadır. Meselā bir adama bin kuruş vereceği var iken bir takrifle beş yüz kuruşla kapatıp savmak gibi; yukālu: قَمَحٌ فَلَانٌ فَلَانًا إِذَا دَفَعَهُ بِالْقَلِيلِ عَنْ كَثِيرٍ يَجِبُ لَهُ

[ق ح]

الْقَنْحُ [el-ḳanḥ] (ḳāf'ın fethi ve nūn'un sukūnuyla) Bir nesneyi çevgān gibi büküp eğmek ma'nāsınadır; yukālu: قَنَحَ الشَّيْءَ مِنْ أَطْفَعِهِ كَالْمَحْجَنِ إِذَا عَطَفَهُ إِذَا عَطَفَهُ كَالْمَحْجَنِ Ve sudan kanmakla çekilip başını yukarı kaldırmak ma'nāsınadır; yukālu: قَنَحَ الشَّرَابُ إِذَا رَوِيَ فَرَفَعَ رَأْسَهُ رِيًّا Ve sudan kandıktan sonra gönülsüz zoraki içmek ma'nāsınadır; yukālu: قَنَحَ الشَّرَابُ إِذَا تَكَارَهَ عَلَى الشَّرْبِ يَعْنِي بَعْدَ الرِّيِّ Ve bir ağaç yonup altından sokuşturmakla kapıyı yukarı kanırıp kaldırmak ma'nāsınadır ki miftāhsız kapının o vechile ökçesini çıkarıp açmaktan 'ibārettir; yukālu: قَنَحَ الْبَابُ إِذَا نَحَتْ حَشْبَةً فَرَفَعَهُ بِهَا

الْإِفْنَاخُ [el-iḳnāḥ] (hemzenin kesriyle) قَنَحَ [ḳanḥ] ile ma'nā-yı ahīrde mürādiftir; yukālu: أَفْنَحَ الْبَابَ بِمَعْنَى قَنَحَ

التَّقْنُحُ [et-taḳannuḥ] [تَفْعِيلٌ [tefa'ul] vezninde] Bu dahi kandıktan sonra ma'a'l-kerāhat içmek ma'nāsınadır; yukālu: تَقَنَّحَ الشَّرَابُ إِذَا تَكَارَهَ عَلَى الْمَاءِ

الْقُنَّاحَةُ [el-ḳunnāḥat] [رُفَانَةٌ [rummānet] vezninde] Bir güne anahtara denir ki uzun ve eğri olur, ekseri bāgçe kapıları kilīdlerine ederler.

التَّقْنِيحُ [et-taḳniḥ] [تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde] قُنَّاحَةٌ [ḳunnāḥat] dedikleri anahtarı kapıya uydurmak ma'nāsınadır; yukālu: قَنَّحْتُ الْبَابَ إِذَا أَضَلَّحْتُ الْقُنَّاحَةَ عَلَيْهِ

[ق و ح]

الْقَوُحُ [el-ḳavḥ] (ḳāf'ın fethi ve vāv'ın sukūnuyla) Yara irinleşmek ma'nāsınadır; yukālu: قَاحَ الْجُرْحُ يَقُوحُ قَوْحًا إِذَا صَارَتْ فِيهِ الْمُدَّةُ Ve süpürmek ma'nāsınadır; yukālu: قَوَّحَ الْبَيْتَ إِذَا كَنَسَهُ

التَّقْوُحُ [et-taḳavvuḥ] [تَفْعِيلٌ [tefa'ul] vezninde] Bu dahi yara irinleşmek ma'nāsınadır; yukālu: تَقَوَّحَ الْجُرْحُ إِذَا صَارَتْ فِيهِ الْمُدَّةُ

التَّقْوِيحُ [et-taḳviḥ] [تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde] Süpürmek ma'nāsınadır; yukālu: قَوَّحَ الْبَيْتَ إِذَا كَنَسَهُ

الْإِقَاحَةُ [el-iḳāḥat] (hemzenin kesriyle) Bir kimsenin āher adamın taleb ve su'āl eyleyeceği nesneyi ba'de's-su'āl vermemek üzere cezm ve tasmiim eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَقَاحَ الرَّجُلُ إِذَا صَمَّمَ عَلَى الْمُنْعِ بَعْدَ السُّؤَالِ

الْقَاحَةُ [el-ḳāḥat] سَاحَةٌ [sāḥat] vezninde ve mürādiftidir. Cem'i, قُوحٌ [ḳūḥ] gelir, سُوْحٌ [sūḥ] gibi. Ve

قَاحَةٌ [Ḳāḥat] Medīne kurbünde bir mevzi'

adıdır.

[ق ي ح]

الْقَيْحُ [el-ḳayḥ] (ḳāf'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Kan karışmamış sāfî irine denir, مِدَّةٌ [midde] ma'nāsına. Ve

قَيْحٌ [ḳayḥ] Masdar olur, yara irin tutmak ma'nāsına; yukālu: قَاحَ الْجُرْحُ يَقِيحُ قَيْحًا بِمَعْنَى قَاحَ قَاحٍ يَفُوحُ قَوْحًا Pes vāvī ve yā'ī olur.

التَّقْيِيحُ [et-taḳyīḥ] [et-taḳyīḥ] [taḳvīḥ] vezninde ve mürādifidir.

التَّقْيِيحُ [et-taḳyīḥ] [et-taḳyīḥ] [taḳavvūḥ] vezninde ve mürādifidir.

الإِقَاحَةُ [el-iḳāḥat] [iḳāḥat]-ı mezkūr ile mürādiftir. Pes bu māddele vāviyye ve yā'iyedir.

FASLU'L-KĀF

(فَضْلُ الْكَافِ)

[ك ب ح]

الْكَبْحُ [el-ḳebḥ] (kāf'ın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Merküb olan dābbeyi durdurmak için licāmını geri çekip kasmak ma'nāsınadır; yukālu: كَبَحَ الدَّابَّةُ كَبْحًا مِنَ الْبَابِ لَيْسَ: كَالثَّالِثِ إِذَا جَذَبَ لِجَامِهَا لِتَقْفَ Nüshalardan bāb işareti sākit olmakla ümmehāt-ı sā'ireden ahz olunmuştur. Ve

كَبْحٌ [kebḥ] Kılıçla çalmak ma'nāsınadır; yukālu: كَبَحَهُ بِالسَّيْفِ إِذَا ضَرَبَهُ Ve bir kimseyi 'azm eylediği hācetinden redd eylemek ma'nāsına isti'māl olunur ki ma'nā-yı evvelden me'hūzdur; yukālu: كَبَحَ فُلَانًا إِذَا رَدَّهُ عَنِ الْحَاجَةِ

الْإِكْبَاحُ [el-iḳbāḥ] Hemzenin kesriyle كَبْحٌ [kebḥ] ile ma'nā-yı evvelde mürādiftir; yukālu: كَبَحَ الدَّابَّةُ بِمَعْنَى كَبَحَهَا Ve şāmiḥ ve 'ālī olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَكْبَحَ الْبِنَاءُ عَلَى بِنَاءِ الْمَفْعُولِ إِذَا كَانَ مُكَبِّحًا أَيْ شَامِحًا

الْكُبْحُ [el-ḳubḥ] (kāf'ın zammiyla) مَضْلٌ [maşl] dedikleri yoğurt suyu envā'ından siyāḥ nev'idir ki Türkler kara kurut ve çökelek ta'bīr ederler. 'Alā-kavlin رَحْبِيْنٌ [raḥbīn] ismidir ki mā'iyet-i lebeni tabhla taglīz eylemekle hāsıl olur, Türkīde lor ta'bīr olunur.

الْمُكَبِّحُ [el-mukebbah] [mu'azzam] vezninde) Şāmiḥ ve 'ālī nesneye denir; yukālu: إِنَّهُ لَمُكَبِّحٌ أَيْ شَامِحٌ

الْأَكْبَحُ [el-ekbah] [aḥmer] vezninde) Tünd ve şedīd hayvāna denir; yukālu: بَعِيرٌ أَكْبَحُ أَيْ شَدِيدٌ

الْمَكَابِحَةُ [el-muḳābeḥat] [mufā'alet] [mufā'alet]

vezninde) Bir adama sövmek ve sövüşmek ma'nāsınadır; yukālu: كَابِخَهُ إِذَا شَاتَمَهُ

الْكَابِخُ [el-kābih] (كَابِخَ [kālih] vezninde) Şol tatayyür ve teşe'üm olunan nesnedir ki bir adamın karşısına zuhūr eyleye; vec-hesinden redd ettiği için itlāk olunmuştur. Cem'i كَوَابِخُ [kebābih] gelir; yukālu: نَطَّيْرٌ مِنْ الْكَابِخِ وَهُوَ مَا اسْتَقْبَلَكَ مِمَّا يُنْطَئِرُ مِنْهُ

[ك ت ح]

الْكَثْحُ [el-keth] (kāf'ın fethi ve tā-yı fevkiyyenin sükūnuyla) Ta'āmı doyunca kadar yemek ma'nāsınadır; yukālu: كَثَحَ الطَّعَامَ كَثَحَ مِنْ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا أَكَلَهُ حَتَّى شَبِعَ Ve yel bir kimsenin üzerine toprak tozutup savurmak ma'nāsınadır; yukālu: كَثَحَتِ الرِّيحُ فَلَانًا كَثَحَ [keth] 'İnde'l-ba'z إِذَا سَفَتَ عَلَيْهِ التُّرَابَ yel bir kimsenin üzerinden libāsını çekip götürmek ma'nāsınadır; yukālu: كَثَحَتِ الرِّيحُ فَلَانًا إِذَا نَارَعَتْهُ ثِيَابَهُ Ve çekirge yerde olan nebātı süpürü yiyip bitirmek ma'nāsınadır; yukālu: كَثَحَ الدَّبَى الْأَرْضَ إِذَا أَكَلَ مَا عَلَيْهَا

كَثَحَ [keth] كَدَحَ [kedh]ten dūn ya'nī tırmalamaktan azca, çakıl vücūdu berelemek ma'nāsınadır; yukālu: كَثَحَهُ الْحَصَى وَهُوَ دُونَ كَدَحِهِ Ve vücūdun derisine isābetle te'sir eylemek ma'nāsınadır; yukālu: كَثَحَ الْجِلْدَ إِذَا أَصَابَهُ فَأَثَّرَ فِيهِ Ve evvel mü'essir olan şey'e de كَثَحَ [keth] itlāk olunur. Mü'ellif beyānda istıksār eylemiştir.

[ك ت ح]

الْكَثْحَةُ [el-keṣḥat] (kāf'ın fethi ve sā-yı müselleseinin sükūnuyla) Nev'-i insāndan azca cemā'ata denir; yukālu: جَاءَتْ كَثْحَةٌ مِنَ النَّاسِ وَهِيَ مِنَ النَّاسِ جَمَاعَةٌ غَيْرُ كَثِيرَةٍ

التَّكَافُحُ [et-tekāfuḥ] (تَكَافَحَ [tekāfuḥ] vezninde) Kılıç ile rū-be-rū cenk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَكَافَحَ الْجَيْشُ بِالسَّيْفِ إِذَا

تَكَافَحُوا بِهِ

الْكَشْحُ [el-keṣḥ] (مَدَحَ [medḥ] vezninde) Kūn açmak ma'nāsınadır; yukālu: كَشَحَ عَنْ اسْتِهِ إِذَا كَشَفَ يَغْنِي عَنْهُ التُّوبَ Ve yel bir kimse üzere toprak savurmak ma'nāsınadır; yukālu: كَشَحَتِ الرِّيحُ عَلَيْهِ التُّرَابَ إِذَا سَفَتَهُ Ve bir kimsenin mālını nehb edip mecmū'unu süpürü götürmek ma'nāsınadır; yukālu: كَشَحَ مِنَ الْمَالِ مَا شَاءَ إِذَا كَسَحَ أَي أَخَذَ كُلَّهُ Ve biriktirmek ma'nāsınadır; yukālu: كَشَحَ الشَّيْءَ إِذَا جَمَعَهُ Ve dağıtmak ma'nāsına olmakla zıdd olur; yukālu: كَثَحَهُ إِذَا فَرَقَهُ

التَّكْشِخُ [et-teksīḥ] (تَفَعَّلَ [tef'āl] vezninde) Bu dahi kūn açmak ma'nāsınadır; yukālu: كَشَحَ عِبَاسَتِهِ بِمَعْنَى كَشَحَ

التَّكْشُحُ [et-tekeṣṣuḥ] (تَفَعَّلَ [tefa'ul] vezninde) Bir kimseye çakıl taşlarıyla vurmak ma'nāsınadır; yukālu: تَكَشَّحَ بِالْحَصَى إِذَا تَضَرَّبَ بِهِ

[ك ح ح]

الْكَؤْحُ [el-kuḥḥ] Kāf'ın zammıyla كُؤِحَ [kuḥḥ] vezninde ve mūrādifidir ki hālis demektir; yukālu: عَرَبِيٌّ كُؤِحٌ أَي كُؤِحٌ وَخَالِصٌ وَعَرَبِيَّةٌ كُؤِحَةٌ أَي كُؤِحَةٌ

أُمُّ كُؤِحَةٍ [Ummu Kuḥḥat] Şol hatundur ki āyet-i ferā'iz onun hakkında nāzil olmuştur. Mezbūre saḥābiyyedir. Ashābdan Evs b. Şābit el-Enşārī zevcesi idi, mūmāileyh Uḥud gazvesinde şehīd olup mezbūre ile üç kızını terk eyledi, 'amm-zādeleri Cāhiliyyet 'ādeti üzere cemī'-i muhāleffātı ahz ve zevce ile sıhārı mahrūm eylediklerinde işbu: ﴿وَلِلنِّسَاءِ نَصِيبٌ﴾ الْآيَةِ kerīmesi nāzil olmuştur. Fahr-i 'ālem 'aleyhi's-selām hazretleri māl-ı mezbūre vaz'-ı yed eylememeleri bābında emr buyurmalarıyla tevakkuf edip ba'dehu ﴿يُوصِيكُمُ اللَّهُ﴾ الْآيَةِ kerīmesi nāzil olmakla Umm

Kuḥḥa'ya sümün ve kızlara sülsân ve bākī mezbûrlara itâ olundu.

الْكُكْحُكُ [el-kuḥkuḥ] (هُدْهُدٌ [hudhud] vezninde) ve

الْكِيْحِكِيْ [el-kihkih] (سِمْسِمٌ [simsim] vezninde) Pek kocakarıya denir. Ve koca nākaya denir.

الْكُكْحُ [el-kuḥuḥ] (zammeteynle) Kocakarılarına denir. Şārihin beyānı üzere müfredi كَخَاءٌ [keḥā]dır.

[ك د ح]

الْكَدْحُ [el-kedḥ] (مَدْحٌ [medḥ] vezninde) Bir kimse emek çekip kendi nefsi için sa'y ve gūşişle bir iş işlemek ma'nāsınadır; yukālu: كَدَحَ فِي الْعَمَلِ كَدْحًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا: yukālu: وَعَمِلَ لِنَفْسِهِ خَيْرًا أَوْ شَرًّا وَكَدَّ كَدْحَ وَجْهَهُ إِذَا: yukālu: 'Inde'l-ba'z bir kimsenin cemāline şeyn ve 'ayb verecek bir nesne eylemek, 'alā-kavlin darbe ile yāhūd sār'ir nesne ile ifsād eylemek ma'nāsınadır; yukālu: كَدَحَ وَجْهَهُ إِذَا عَمِلَ بِهِ مَا يَشِينُهُ أَوْ أَفْسَدَهُ Ve kesb ü kār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: كَدَحَ لِعِيَالِهِ إِذَا: yukālu: كَسَبَ Ve tarak ile saçı birbirinden ayırmak ma'nāsınadır; yukālu: كَدَحَ رَأْسَهُ بِالْمُشْطِ إِذَا: yukālu: وَفَرَّجَ شَعْرَهُ

كَدْحٌ [kedḥ] Tırmalamaktan peydā olan tırmak yarasına denir ki tırmık ta'bir olunur ve bu tesmiye bi'l-masdardır; yukālu: بِهِ: كَدَحَ أَيْ خَدَشَ Cem'i كُدُوْحٌ [kudūḥ] gelir.

الْتَكْدِيْحُ [et-tekdīḥ] (تَفْعِيْلٌ [tef'īl] vezninde) Bu dahi yüzü tırmalamak yāhūd cemāline 'ayb ve nakīsa verecek bir iş etmek ma'nāsınadır; yukālu: كَدَحَ وَجْهَهُ إِذَا خَدَشَهُ أَوْ عَمِلَ بِهِ مَا يَشِينُهُ

الْإِكْتِدَاْحُ [el-iktidāḥ] (اِفْتِيْعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Emek çekip kesb ü kār eylemek

ma'nāsınadır; yukālu: اِكْتَدَحَ لِعِيَالِهِ إِذَا اِكْتَسَبَ [et-tekedduḥ] (تَفْعِيْلٌ [tefa'ul] vezninde) Tırmalanmaktan nāşī a'zā berelenmek

ma'nāsınadır; yukālu: تَكَدَحَ الْجِدْدُ إِذَا تَخَدَّشَ [el-mukeddah] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Tırmalanmış demektir; ve minhu yukālu: جَمَارٌ مُكَدَّحٌ أَيْ مُعَضَّضٌ

كُودَحٌ [Kevdah] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Bir recül ismidir.

[ك د ر ح]

كِدْرَاْحٌ [Kidrah] (قِرْطَاسٌ [kirtās] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

[ك ذ ح]

الْكَدْحُ [el-kezḥ] (kāf'ın fethi ve zāl-ı mu'cemenin sükūnuyla) Yel taş ve toprak savurup atmak ma'nāsınadır; yukālu: كَدَحْتُهُ الرِّيحُ كَدْحًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا رَمَتْهُ بِالْحَصَى وَالتُّرَابِ

[ك ر ح]

الْكِرْحُ [el-kirḥ] (kāf'ın kesriyle) Papaz savma'asına denir ki halvet-hānesidir. Cem'i أَكْرَاْحٌ [ekrāḥ] gelir.

الْكَارِيْحُ [el-kāriḥ] ve

الْكَارِيْحَاتُ [el-kāriḥat] İnsanın boğazına denir.

الْأَكْتِيْرَاْحُ [el-ukeyrāḥ] (hemzenin zammı ve kāf'ın fethiyle) Naşārā tā'ifesinin paskal-ya günlerinde çıkıp varacakları mevzī'a denir ki ayazma makūlesi yerler olacaktır; yukālu: النَّصَارَى خَرَجُوا إِلَى الْأَكْتِيْرَاْحِ وَهِيَ مَوَاضِعٌ فِي أَعْيَادِهِمْ Mütercim der ki lafz-ı mezbūr İbrānī yāhūd Süryānī olmak aglebdir.

[ك ر ب ح]

الْكُرْبِيْحَةُ [el-kerbeḥat] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Yere çalmak ma'nāsınadır; yukālu: كَرَبِيْحَهُ إِذَا صَرَعَهُ Ve ağır ağır seğirt-

meğe denir ki كِرْدَاحُ [kerdeḥat] dedikleri seğırtmekten dün olur.

[ك ر ت ح]

الْكِرْبَاحُ [el-kerteḥat] (tā-yı fevkiyye ile كِرْبَاحُ [kerbeḥat] vezninde) Yıkma ve yere çalmak ma'nāsınadır; yukālu: كِرْبَاحُهُ إِذَا صَرَغَهُ

التَّكَرُّحُ [et-tekertuḥ] (تَدَخُّرُجُ [tedaḥruc] vezninde) Sür'atle yürüyüp gitmek ma'nāsınadır; yukālu: تَكَرُّحٌ فِي مَشِيَّتِهِ إِذَا مَرَّ مَرًّا سَرِيعًا

[ك ر د ح]

الْكِرْدِيحُ [el-kirdih] (زِبْرِيحُ [zibric] vezninde) Kocakarıya denir. Ve sulb ve metin kişiye denir.

الْكِرْدَاهُ [el-kirdāḥ] (قِرْدَاسُ [qirdās] vezninde) Yüğük insān ve hayvāna denir; yukālu: رَجُلٌ وَفَرَسٌ كِرْدَاهُ أَي سَرِيعُ الْعَدْوِ

الْكِرْدَاحَةُ [el-kerdeḥat] [kerteḥat] vezninde) Ondan ismdir, çabuk seğırtmeğe ve çabuk seğırtişe denir. Ve

كِرْدَاحَةٌ [kerdeḥat] Yere çalmak ma'nāsınadır; yukālu: كِرْدَاحُهُ إِذَا صَرَغَهُ

الْكِرْدَاهُ [el-kurdāḥ] (kāf'ın zammıyla) Boder adama denir.

التَّكَرُّدُحُ [et-tekerduḥ] (تَدَخُّرُجُ [tedaḥruc] vezninde ve mürādifidir ki yuvarlanmak ma'nāsınadır; yukālu: تَكَرُّدُحُ الشَّيْءِ إِذَا تَدَخَّرَجَ Ve تَكَرُّحٌ [tekertuḥ] ma'nāsınadır ki zikir olundu.

الْكِرْدَاحَاءُ [el-kerdeḥā'] (kāf'ın kesri ve elifin meddiyle ve gerçi kıyās olan فُنْجَلِي ve خَيْرَلِي gibi maksūr olmaktır) Bir nev' yürüyüşe denir ki adımları ufak ufak atarak tiz tiz yürümek olacaktır.

الْمُكَرْدَاهُ [el-mukerdaḥ] (مُدَخَّرُجُ [mudaḥrec]

vezninde) Be-gāyet mütezellil ve mütesāgir ve mütevāzi' adama denir.

[ك ر ف ح]

الْمُكَرْفَاحُ [el-mukerfaḥ] (fā'yla مُدَخَّرُجُ [mudaḥrec] vezninde) Hilkatı zişt ve bī-endām ve nā-zibā kişiye denir, مُشَوَّةُ [muşevveh] ma'nāsına.

[ك ر م ح]

الْكِرْمَاحَةُ [el-kermeḥat] [kerteḥat] vezninde ve mürādifidir ki āheste āheste seğırtmek ma'nāsınadır; tekülü: كِرْمَاحُنَا فِي آثَارِهِمْ أَي عَدُونًا مُتَّاقِلًا

[ك س ح]

الْكَشْحُ [el-kesh] (مَشْحُ [mesh] vezninde) Süpürmek ma'nāsınadır; yukālu: كَسَحَ الْبَيْتَ Ve yel yer yüzünden toprağı sıyırmak ma'nāsınadır; yukālu: كَسَحَتِ الرِّيحُ الْأَرْضَ إِذَا فَشَّرَتْ عَنْهَا التُّرَابَ Ve 'āciz olmak ma'nāsınadır ki pek aksaklık ma'nāsından me'hūzdur; yukālu: بِهِ كَشْحٌ Ve pek aksak olmak ma'nāsınadır; yukālu: فِي رِجْلِهِ كَشْحٌ أَي ظَلَعٌ شَدِيدٌ ve yukālu: جَمَلٌ مَكْسُوحٌ أَي بِهِ ظَلَعٌ شَدِيدٌ

مَا أَكْسَحَهُ [mā ekseḥahu] Fi'l-i ta'accüb'dür, مَا أَثْقَلَهُ [mā eşqalehu] ma'nāsına ki "ne 'aceb ağır yürüyüşlü" demektir; ma'nā-yı mezbürdan me'hūzdur.

الْإِكْتِسَاحُ [el-iktisāḥ] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Bir adamın cem'i-i mālını süpürü ahz eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: إِكْتَسَحُوهُمْ أَي أَخَذُوا مَالَهُمْ كُلَّهُ

الْمِكْسَاحَةُ [el-mikseḥat] [mikneset] vezninde ve mürādifidir ki süpürgeye denir.

الْكُسَاحَةُ [el-kusāḥat] (kāf'ın zammıyla) Süpürüntüye denir, كُنَاسَةٌ [kunāset]

ma'nāsına. Ve ellerde olan çolaklık ve ayaklarda olan kötürümlük hâletine denir; yukālu: به كُسَاخَةٌ وَهِيَ الزَّمَانَةُ فِي الْيَدَيْنِ وَالرِّجْلَيْنِ

الْكَسْحُ [el-kesah] (fethateynle) Bir kimse- nin eli çolak yāhūd ayağı kötürüm olmak ma'nāsınadır; yukālu: كَسَحَ الرَّجُلُ كَسْحًا مِّنْ أُنْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَارَ أَسْحًا

الْأَكْسَحُ [el-eksah] [aḥmer] vezninde) ve

الْكَسْحَانُ [el-keşhān] [sekrān] vezninde) Ve

الْكَسِيحُ [el-kesih] [emīr] vezninde) ve

الْكَسِيحُ [el-kuseyh] [zubeyr] vezninde) Eli çolak yāhūd ayağı kötürüm olan kişiye denir. Ve

أَكْسَحُ [eksah] Topala ve aksağa denir. Cem'i كُشْحَانُ [kuşhān] gelir, kâf'ın zam- mıyla. Ve

كَسِيحُ [kesih] [emīr] vezninde) Āciz kimseye denir.

الْكُسَاخُ [el-kusāh] [gūrāb] vezninde) Deve kısmına mahsūs bir illet adıdır ki ayaklarını aksak eder.

الْمُكْسَحُ [el-mukessah] [mu'azzam] vezninde) Kabuğu soyulmuş nesneye denir; yukālu: عَوْدٌ مُكْسَحٌ أَيْ مَقْشَرٌ

الْمُكَاسِحَةُ [el-mukāseḥat] [mufā'ilet] vezninde) Müşārebe-i şedīde ma'nāsınadır; ya'nī her biri meşrūbu sü- pürü içmek; yukālu: كَاسِحًا مُكَاسِحَةً إِذَا شَارَبَا شَدِيدَةً

الْكَسِيحُ [el-kesih] [ketif] vezninde) Nā- merd kimseye denir ki lede'l-isti'āne i'āne eylemez ola; yukālu: رَجُلٌ كَسِيحٌ إِذَا اسْتَعْتَنَهُ لَا يُعِينُكَ

الْمُكْسَحَةُ [el-Mukesseḥat] [mu'azzam] [mu'azzam] vezninde) Yemāme'de bir mevzi'

adıdır. Ve bu sīn ve şīn ile ve fethalar ve kesreler ile de zebān-zeddir.

[ك ش ح]

الْكَشْحُ [el-keşh] (şīn-i mu'ceme ile كَشْحٌ [keşh] vezninde) Bedende خَاصِرَةٌ [ḥāşirat] ile zıl'-ı halfin ya'nī böğür ile ense eye- günün ki kısa eyegüdüdür, aralığına denir ki boş böğür ta'bīr olunur; Fāriside tehī-gāh denir. Bu ma'nādandır ki "filān kimse şu işi setr ve izmār eyledi" diyecek yerde طَوَى كَشْحَهُ عَلَى الْأَمْرِ edip ülfet ve muhabbeti kat' ve terk etti" diyecek yerde طَوَى كَشْحَهُ عَنِّي derler. Ve

كَشْحُ [keşh] Katır boncuğuna denir, وَدَعَّ [veda'] gibi. Cem'i كُشُوحٌ [kuşūh] gelir. Ve

كَشْحُ [keşh] Böğüre 'arız olan كَشْحٌ [keşah] 'illetinden nāşī böğüre yakı eylemek ma'nāsınadır; yukālu: كُشِحَ فُلَانٌ عَلَى بِنَاءٍ Ve الْمَجْهُولُ إِذَا كَوَى مِنْ دَاءِ الْكُشْحِ وَهُوَ مَكْشُوحٌ

كَشْحُ [keşh] Bir kimseye düşmanlık eyle- mek ma'nāsınadır ki idbār-ı keşh ile i'rāzı müstelzimdir; yukālu: كُشِحَ لَهُ بِالْعَدَاوَةِ إِذَا عَادَاهُ Ve nāsı dağıtmak ma'nāsınadır ki keşh-lerini döndürmeyi müsted'īdir; yukālu: كَشِحَ الْقَوْمُ إِذَا فَرَقَهُمْ Ve davar kuyruğunu paçası aralığına sokmak ma'nāsınadır; yukālu: كَشِحَتِ الدَّابَّةُ إِذَا أَدْخَلَتْ ذَنْبَهَا بَيْنَ رِجْلَيْهَا Ve كَشِحَ النَّبْتُ إِذَا كَنَّسَهُ Ve nās dağılmak ma'nāsınadır; yukālu: كَشِحَ الْقَوْمُ عَنِ الْمَاءِ إِذَا تَفَرَّقُوا

الْكَشْحُ [el-keşah] (fethateynle) Bir illet- tir ki boş böğüre 'arız olur ki ona yakı ile tedbīr ederler. ذَاتُ الْجَنْبِ [zātu'l-cenb] dedikleri illettir.

الْمَكْشُوحُ [el-mekşūh] İlet-i mezbūreye mübtelā kişiye denir, Mekşūh el-Murādī nām kimse bu sebeble mülakkab olmuştur.

الْكِشَاخُ [el-kişāḥ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bir güne damga ismidir ki devenin boş böğürüne vurulur.

الْكَاشِخُ [el-kāşih] Kalbinde kine ve 'adâvet izmâr eden kimseye denir ki mübattın ve hırçın ta'bîr olunur; yukâlu: رَجُلٌ كَاشِخٌ أَيُّ مُضْمِرِ الْعَدَاوَةِ

الْمُكَاشِخَةُ [el-mukāşehat] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) مُعَادَاتٌ [mu'ādāt] ma'nâsınadır; yukâlu: كَاشِخَةٌ إِذَا عَادَاهُ

التَّكْشِخُ [et-tekeşşuh] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Cimâ'e eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: تَكْشِخُ الْمَرْأَةَ إِذَا جَامَعَهَا

الْمِكْشَاهُ [el-mikşāḥ] (مِفْتَاحٌ [miftāḥ] vezninde) Baltaya denir. Ve kılıcın ağzına denir.

الْمِكْشَاهُ [el-mikşāḥ] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) مِكْشَاهٌ [mikşāḥ] ma'nâsınadır.

التَّكْشِخُ [et-tekeşşih] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Bir şey'in kabuğunu gidermek ma'nâsınadır; yukâlu: كَشَّحَ الشَّيْءَ إِذَا قَشَّرَهُ Ve boş böğüre yakı vurmak ma'nâsınadır; yukâlu: كَشَّحَ الْإِبِلَ إِذَا كَوَى كَشَّحَهُ

الْكَشُوحُ [el-keşüh] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Melike-i Sebâ olan Bilķis'in Suleymân 'alâ-nebiyyinâ ve 'aleyhi's-selâm tarafına ihdâ eylediği yedi kabza kılıçtan birinin ismidir. Mecmû'cu bunlardır; ذُو الْفَقَّارِ [zu'l-fekār], رَسُوبٌ [resüb], صَمْصَمَةٌ [şamsāmet], مِحْذَمٌ [miḥzem], ضَرْسُ الْحِمَارِ [ḍirsu'l-himār], ذُو التُّونِ [zu'n-nūn], كَشُوحٌ [keşüh] tur. Birkaçı Fahr-i 'ālem sallallāhu 'aleyhi ve sellem hazretlerine intikāl eylemiştir.

الْإِنْكِشَاهُ [el-inkişāḥ] (إِنْفِعَالٌ [infi'āl] vezninde) Nās dağılmak ma'nâsınadır; yukâlu: اِنْكَشَحُوا عَنِ الْمَاءِ إِذَا تَفَرَّقُوا

الْمُكْشِخَةُ [el-Mukeşşehat] (مُعْظَمَةٌ [mu'azzamet] vezninde) مُكْشِخَةٌ

[Mukesseḥat]te lügattır ki bir mevzi' adıdır.

[ك ف ح]

الْكَفِیْحُ [el-kefih] (أَمِيرٌ [emîr] vezninde) Bir kimsenin küf ve mümâsiline denir. Ve hatunun zevcine ve hem-firâşına denir. Ve nâgehân zuhûr eden mihmâna denir.

الْأَكْفَحُ [el-ekfaḥ] (أَسْوَدٌ [esved] vezninde ve mürâdifidir ki siyâh nesneye denir.

الْكَفْحُ [el-kefḥ] (مَدْحٌ [medḥ] vezninde) Bir şey'in örtüsünü giderip açmak ma'nâsınadır; yukâlu: كَفَحَهُ كَفْحًا مِنْ كَفَحَهُ بِالْعَصَا إِذَا ضَرَبَهُ Ve vurmak ma'nâsınadır; yukâlu: كَفَحَهُ بِالْعَصَا إِذَا كَشَفَ عَنْهُ غِطَاءَهُ Ve davarı durdurmak için licâmını çekmek ma'nâsınadır; yukâlu: كَفَحَ لِجَامٍ Ve rû-be-rû olmak ma'nâsınadır; yukâlu: كَفَحَ فَلَانًا إِذَا وَاجَهَهُ Bir kimseyi ansızın öpmek ma'nâsınadır; yukâlu: كَفَحَ الْمَرْأَةَ إِذَا قَبَلَهَا فَجْأَةً Ve hacil ve şermsâr olmak ma'nâsınadır; yukâlu: كَفَحَ الرَّجُلَ عَنْهُ كَفْحًا مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا خَجَلَ كَفْحَ الرَّجُلِ إِذَا جَبَنَ

الْإِكْفَاحُ [el-ikfāḥ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi davarı durdurmak için licâmını geri çekmek ma'nâsınadır; yukâlu: أَكْفَحَ لِحَامَ الدَّابَّةِ إِذَا جَذَبَهُ Ve redd ve sarf eylemek ma'nâsınadır; tekûlu: أَكْفَحْتُهُ عَنِّي أَيُّ رَدَدْتُهُ

الْمُكَافِخَةُ [el-mukāfeḥat] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) ve

الْكَفِیْحُ [el-kefih] (قِتَالٌ [ḳitāl] vezninde) Bu dahi rû-be-rû olmak ma'nâsınadır; yukâlu: رُبُّ-بِرُّ كَفِیْحٌ مُكَافِخَةٌ وَكِفَاخًا إِذَا وَاجَهَهُ eylemek ma'nâsı itlāk ve takyîd 'alâkasına mebnîdir; ve fi'l-hadîsi'l-kudsîyyi: "أَعْطَيْتُ" مُعْظَمًا كِفَاخًا" أَيُّ أَسْيَاءَ كَثِيرَةً مِنَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ Pes

bu ma'nā-yı lāzımıyla tefsirdir ki Hak ta'ālānın mu'ṭi-i hakikī olup izzet ve celāletine ve Hazret-i Muḥammed'in kadr ve menziletine mebnī kifāhan bi'z-zāt atā eylemek eşyā-i kesire i'tāsını müstelzimdir. Ve kāle fi'n-Nihāye: "أَنَّ فِي حَدِيثِ جَابِرٍ أَنَّ اللَّهَ كَلَّمَ أَبَاكَ كِفَاخًا" أَي مُوَاجِهَةً لَيْسَ بَيْنَهُمَا حِجَابٌ وَلَا رَسُولٌ Ve

كِفَاخٌ [kifāḥ] Ansızın öpmek ma'nāsınadır; yukālu: كَفَاخَ الْمَرْأَةَ إِذَا قَبَّلَهَا فَجَاءَهُ

[ك ل ح]

الْكُلُوحُ [el-kulūḥ] ve

الْكُلَاخُ [el-kulāḥ] (kāf'ların zammıyla) Türş-ruluk arasında sırtıtmak ma'nāsınadır ki dudakları çekilip ön dişleri nümāyān olmaktan ibārettir ki türş-rülüğün bedliği ve pek bī-mizeliğidir; yukālu: كَلَّحَ الرَّجُلُ كَلُوحًا وَكُلَاخًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا تَكَشَّرَ فِي عُبُوسٍ

التَّكَلُّحُ [et-tekelluḥ] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) **كُلُوحٌ** [kulūḥ] ma'nāsınadır; yukālu: تَكَلَّحَ الرَّجُلُ بِمَعْنَى كَلَّحَ ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: تَكَلَّحَ الرَّجُلُ إِذَا تَبَسَّمَ البُرْقُ إِذَا تَتَابَعَ

الإِكْلَاخُ [el-iklāḥ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi **كُلُوحٌ** [kulūḥ] ma'nāsınadır; yukālu: مَا أَكَلَّحْتُهُ أَنَا أَي جَعَلْتُهُ مُتَكَلِّحًا

الْكَلْحَةُ [el-keleḥat] (feteḥātla) Etrāfiyla dā'iren-mā-dār ağıza itlāk olunur; yukālu: مَا أَقْبَحَ كَلْحَتَهُ أَي فَمَهُ وَحَوَالِيهِ **الْكُلَاخُ** [el-kulāḥ] (عُرَابٌ [gūrāb] vezninde) ve

كَلَاخٌ [kelāḥi] (قَطَامٌ [kaḫāmi] vezninde) Sene-i mücdibeye ya'nī kurak ve kıtlık

yıla denir.

الْكَوْلِخُ [el-kevlaḥ] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Çirkīn ve bed-çehre kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ كَوْلِخٌ أَي قَبِيحٌ

الْكَالِيحُ [el-kāliḥ] Yüzünü burtarıp ta'abbüs eden türş-rü kişiye denir. Ve saht ve şedid zamānā itlāk olunur; yukālu: دَهْرٌ كَالِيحٌ أَي شَدِيدٌ

الْمُكَالِخَةُ [el-mukāleḥat] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Şiddet eylemek ma'nāsınadır; ve minhu yukālu: كَالَحَ الْقَمَرُ إِذَا لَمْ يَغْدُلْ عَنْ الْمَنْزِلِ Ya'nī "Ay nāzil olduğu menzilden 'udül ve insirāf eylemedi" güyā ki şiddet ve ta'assub eyledi.

[ك ل ت ح]

الْكَلْتِخَةُ [el-kelteḥat] (دَخْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Bir güne yürümeğe denir.

كَلْتِخٌ [Keltaḥ] (جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Bir recül adıdır.

[ك ل د ح]

الْكَلْدِخَةُ [el-keldeḥat] **كَلْتِخَةٌ** [kelteḥat] vezninde ve mürādifidir.

الْكَلْدَاخُ [el-keldaḥ] (جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Pek ve metīn adama denir. Ve kocakarıya denir.

[ك ل م ح]

الْكِلْمِيحُ [el-kilmih] (kāf'ın ve mīm'in kesriyle) Toprağa denir.

[ك م ح]

الْكَمْحُ [el-kemḥ] (kāf'ın fethi ve mīm'in sükunuyla) Merküb olan dābbeyi tevkif için licāmını geri çekmek ma'nāsınadır; yukālu: كَمَحَ الدَّابَّةَ كَمْحًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا كَبَحَهَا

الإِكْمَاخُ [el-ikmāḥ] (hemzenin kesriyle) **كَمْحٌ** [kemḥ] ma'nāsınadır; yukālu: كَمْحٌ

كَبَحَهَا Ve asma çubuğu yapraklanmağa başlamak ma'nāsınadır; yukālu: أَكْمَحَ الْكُؤْمَحُ إِذَا تَحَرَّكَ لِلْإِبْرَاقِ Ve 'ālī ve şāmih olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَكْمَحَ الرَّجُلُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا كَانَ مُكْمَحًا أَي شَامِحًا

الْكُؤْمَحُ [el-kevmaḥ] [جَوْهَرٌ] [cevher] vezninde) Kıynakları büyük olan adama denir. Ve şol kimseye denir ki dişleri iri ve birbiri üzere olmakla ağızını doldurduğundan kelāmı galiz galiz tekellüm eder ola.

الْكَيْمُوحُ [el-keymūḥ] [كَيْمُوسٌ] [keymūs] vezninde) Parlak nesneye denir; yukālu: وَجْهٌ كَيْمُوحٌ أَي مُشْرِقٌ Ve toprağa denir.

الْمُكْمَحُ [el-mukmaḥ] [مُكْرَمٌ] [mukrem] vezninde) Şāmih ve 'ālī şey'e denir; وَقَدْ أُكْمِحَ Ke-mā zukire.

الْمَكَامِيحُ [el-mekāmīḥ] [مَصَابِيحٌ] [meşābīḥ] vezninde) Vilādeti karīb olan nākalara denir. مِكْمَاحٌ [mikmāḥ] müfredidir.

الْكُؤْمَحَانُ [el-Kevmeḥān] (kāf'ın fethiyle) İki kumsal ma'rūf dağların ismidir.

[ك ن ت ح]

الْكَنْتَاحُ [el-kentaḥ] (nūn ve tā-yı fevkiyye ile جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Ahmak ve bī-magz adama denir.

[ك ن ث ح]

الْكَنْتَاحُ [el-kensāḥ] (sā-yı müsellese ile كَنْتَاحٌ [kentaḥ] vezninde) ve mürādifidir.

[ك ن س ح]

الْكِنْسِيحُ [el-kinsiḥ] (kāf'ın ve sīn'in kesriyle) ve

الْكِنْسِيحُ [el-kinsiḥ] [قَنْدِيلٌ] [kindīl] vezninde) Bir nesnenin asl ve māddesine denir.

[ك و ح]

الْكُؤْحُ [el-kevḥ] (kāf'ın fethi ve vāv'ın

sükünüyla) Hasmına cenkte gālib olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا يَكُؤْحُهُ كُؤْحًا إِذَا فَاتَتْهُ فَعَلْبُهُ Ve suya yāhūd toprağa daldırmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا غَطَّهُ فِي مَاءٍ أَوْ تُرَابٍ

الْمُكَوِّحَةُ [el-mukāveḥat] [مُفَاعَلَةٌ] [mufā'alet] vezninde) Bu dahi hasmına cenkte gālib olmak ma'nāsınadır; yukālu: كَاوِّحُهُ بِمَعْنَى كَاوْحُهُ Ve aşikāre sövüşmek ma'nāsınadır; yukālu: كَاوْحُهُ إِذَا شَاتَمَهُ وَجَاهَرَهُ

الْتَكْوِيحُ [et-tekvīḥ] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) Bu dahi kītālede gālib olmak ma'nāsınadır; yukālu: كَوِّحُهُ بِمَعْنَى كَاوْحُهُ Ve sa'b insān ve hayvānı yavaşıtmak ma'nāsınadır; yukālu: كَوِّحُهُ إِذَا أَدَلَّهُ كَوِّحُهُ إِذَا رَدَّهُ

الْإِكَاخَةُ [el-ikāḥat] (hemzenin kesriyle) Bu dahi hasma gālib olmak ma'nāsınadır; yukālu: مَا أَكَاخَهُ أَي مَّا أَعْطَاهُ

الْتَكَاوُحُ [et-tekāvuḥ] [تَفَاعُلٌ] [tefā'ul] vezninde) İki kimse birbirine şerr ve şūr ve fesād irāsına dürüşmek ve birbirine uyup ulaşmak ma'nāsınadır; yukālu: تَكَاوَحَا إِذَا تَمَارَسَا فِي الشَّرِّ بَيْنَهُمَا

الْكَاخُ [el-kāḥ] ve

الْكَيْخُ [el-kīḥ] (kāf'ın kesriyle) Dağın arkaç yerine denir ki yöre ta'bīr olunur. Cem'ı kUYŪḤ [kuyūḥ] ve kUYĀḤ [ekyāḥ] gelir.

الْكِيَوَاحُ [el-kivāḥ] [كِتَابٌ] [kitāb] vezninde) Māla kemāl üzere takayyüd ve ihtimām eden adama denir. Māldan murād devābb ve mevāşīdir; yukālu: هُوَ كِيَوَاحٌ مَالٍ أَي إِزَاؤُهُ

[ك ي ح]

الْكَيْخُ [el-keyaḥ] (fethateynle) Gılzat ve huşūnet sāhibi olmak ma'nāsınadır.

الْكَيْخُ [el-kīḥ] (kāf'ın kesriyle) Haşin ve

galîz olan şey'e denir; tezkîr ve te'nîsi müsâvîdir. Ve mübâlagaten bundan vasfla أسنَانٌ كَيْحٌ [ekyah] dahi denir; yukālu: كَيْحٌ كَيْحٌ أَي حَيْشٌ غَلِيظٌ كَمَا يُقَالُ يَوْمَ أَيَوْمٍ

الْكَيْحُ [el-keyḥ] (kāf'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Kılıç darîbeye te'sîr edip işle-
mek ma'nâsınadır; yukālu: مَا كَاحَ فِيهِ السَّيْفُ أَي مَا حَالَ

الْإِكَاْحَةُ [el-ikāḥat] (hemzenin kesriyle) كَيْحٌ [keyḥ] ma'nâsınadır; yukālu: مَا أَكَاَحَ أَي مَا كَاحَ Ve helâk eylemek ma'nâsınadır; yukālu: إِذَا أَهْلَكَهُ إِكَاْحُهُ

FASLU'L-LĀM

(فَضْلُ اللَّامِ)

[ل ب ح]

الْبَيْحُ [el-lebah] (lām'ın ve bā'nın fethiyle) Bahâdırlık, şecâ'at ma'nâsınadır. Ve bir recül ismidir ki hadîs kitâblarında mezkûrdur; ve minhu: "تَبَاعَدْتُ شُعُوبٌ مِنْ لَبِيحِ فَعَاشٍ أَيَّامًا" Lâkin *Nihâye*'de cîm'le mersûmdur. Ve

لَبِيحٌ [lebah] Pîr ve sâl-horde kişiyeye denir.

الْبَيْحُ [el-lebh] (medḥ [medḥ] vezninde) ve

الْإِلْبَاْحُ [el-ilbāḥ] (ikrām [ikrām] vezninde) ve

التَّلْبِيْحُ [et-telbīḥ] (tef'îl [tef'îl] vezninde)

Bir kimse لَبِيْحٌ [lebah] ya'nî pîr ve ihtiyâr olmak ma'nâsınadır; yukālu: لَبِيْحُ الرَّجُلِ لَبِيْحًا مِنْ الْبَابِ الثَّلَاثِ وَالْبَيْحُ وَالْبَيْحُ إِذَا شَاخَ

لُبَاْحٌ [Lübāḥ] (gurāb [gurāb] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

[ل ت ح]

الْتَحُّ [el-leḥ] (lām'ın fethi ve tā-yı fevkiyenin sükūnuyla) Bir kimsenin be-

denine yâhūd çehresine çakıl taşlarıyla vurup berelendirmek yâhūd gözünü çı-

karmak ma'nâsınadır; yukālu: لَتَحَّهُ لَتْحًا مِنْ

الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا صَرَبَ جَسَدَهُ أَوْ وَجْهَهُ بِالْحَصَى أَوْ

فَقَّ عَيْنَهُ Ve bir adama bed nigāh ile bakmak

ma'nâsına isti'mā olunur; yukālu: لَتَحَّهُ بِبَصْرِهِ

Ve cimā'e eylemek

ma'nâsınadır; yukālu: لَتَحَّ جَارِيَتُهُ إِذَا جَامَعَهَا

Ve bir kimsenin mecmū'-ı mālını süpürü gasb

eylemek ma'nâsınadır; yukālu: لَتَحَّ فُلَانًا

Ve el ile vurmak

ma'nâsınadır; yukālu: لَتَحَّهُ بِيَدِهِ إِذَا صَرَبَتْهُ بِهَا

الْتَحُّ [el-letāḥ] (fethateynle) Acıkmak

ma'nâsınadır; yukālu: لَتَحَّ الرَّجُلُ لَتْحًا مِنْ الْبَابِ

الرَّابِعَ إِذَا جَاعَ

الَلْتَحَانُ [el-lethān] (سَكْرَانُ [sekrān] vezninde) Ondan sıfattır. Mü'ennesi لَتَحَى [lethā] dır, سَكْرَى [sekrā] gibi, yukālu: رَجُلٌ لَتْحَانٌ وَأَمْرَأَةٌ لَتَحَى أَي جَائِعٌ

الَلَاتِيحُ [el-lātiḥ] (صَالِحٌ [ṣāliḥ] vezninde) ve **الَلْتَاخُ** [el-lutāḥ] (عُرَابٌ [gūrāb] vezninde) ve **الَلْتَهَاتُ** [el-luteḥat] (lām'ın zammıyla هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) ve

الَلْتِيحُ [el-letih] (كَتِيفٌ [ketif] vezninde) Be-gāyet zîrek ve hüş-mend ve âteş-zihn olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ لَاتِيحٌ وَلَتَاخٌ وَلَتَهَاتَةٌ وَلَتِيحٌ أَي عَاقِلٌ ذَاهِيَةٌ

الَلْتَاخُ [el-eltah] (أَصْلَحُ [aşlah] vezninde) Ma'nā-yı mezbürdan me'hūzdu; şol şā'ire itlāk olunur ki be-gāyet sāhib-i dikkat olmakla mezāmīn ve ma'āniye şu'arā-yı sālifeden ezyed mutasarıf ola; yukālu. Kāle'ş-şāriḥ ve minhu kavlu'l-Aşma'ī: كَانَ جَرِيرٌ أَلْتَحَ أَصْحَابِهِ هِجَاءً

[ل ح ح]

الَلْتُحُ [el-luḥ] (lām'ın zammı ve cīm'in sükūnuyla) Bir nesnedir ki دَخَلَ [daḥl] tarzında kuyunun ve derenin dibinde olur. دَخَلَ [daḥl] derelerde olan ağızı dar ve gerisi bol çukura denmekle bundan murād kuyunun ve derenin diplerinde havuz tarzında olan çukurdur.

الَلْتَجُ [el-lecaḥ] (fethateynle) Gözün üst kapağı pek etli ve kalın olmağa yāhūd çapaklı ve şırlığanlı olmağa denir, لَحْضٌ [leḥaṣ] yāhūd غَمَصٌ [gamaṣ] ma'nāsına; yukālu: فِي جَفْنِهِ أَوْ فِي عَيْنِهِ لَحْجٌ أَي لَحْضٌ أَوْ غَمَصٌ Ve gözün üst kapağının yukarısına denir ki kaş onun kenarı üzere nābit olur, عَيْرُ الْعَيْنِ [ayru'l-ayn] ma'nāsına.

[ل ح ح]

الَلْتَحَاهُ [el-ilḥāḥ] (hemzenin kesriyle) Pek ibrām eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَلَحَّ أَصْحَابُ السَّائِلِ فِي السُّؤَالِ إِذَا أَلْحَفَ Ve bulut vefret üzere yağmur yağdırmak ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: أَلَحَّ السَّحَابُ إِذَا دَامَ مَطَرُهُ Ve erkek deve خَزُونٌ [ḥarūn] olmak ma'nāsınadır, niteki خَلًا [ḥal] nākada hāstır; yukālu: أَلَحَّ الْعَبْدُ إِذَا حَرَنَ كَمَا يَقَالُ خَلَاتِ النَّاقَةِ Ve binek davarı yorulmakla ağırlanıp gerilenmek ma'nāsınadır; yukālu: أَلَحَّتِ الْمَطِيَّةُ إِذَا كَلَّتْ Ve pālān dābbenin sırtını sürüp yağır eylemek ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: أَلَحَّ الْقَتَبُ عَلَى ظَهْرِ الدَّابَّةِ إِذَا عَقَرَ ظَهْرَهَا

الَلْمِلْحَاهُ [el-milḥāḥ] (مِفْتَاحٌ [miftāḥ] vezninde) Şol pālāna denir ki dābbenin sırtını yağır eder ola, pek bastığından nāşī; yukālu: قَتَبَ مِلْحَاخٌ أَي عَقَرَهُ لِظُهُورِ الدَّوَابِّ

الَلَلْحَلْحَةُ [el-laḥleḥat] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Bir yerden aslā kımıldamayıp dā'imī pāyidār olmak ma'nāsınadır. Mādde-i mezküreden me'hūzdu ve mükerrerdur; yukālu: لَحَلَحَ الْقَوْمُ لَحْلَحَةً إِذَا لَمَّ يَبْرَحُوا مَكَانَهُمْ Ve

لَحْلَحَةٌ [laḥleḥat] Kuru şey'e denir; te'nīsī ḫıbzَةٌ لَحْلَحَةٌ أَي يَابِسَةٌ

الَلْتَلْخُلُجُ [et-telaḥluḥ] (تَزَلُّزٌ [tezelzul] vezninde) لَحْلَحَةٌ [laḥleḥat] ile ma'nā-yı evvelde mürādifdir; yukālu: تَلَخَلَجَ الْقَوْمُ بِمَعْنَى لَحَلَحُوا

الَلَلْحُ [el-leḥaḥ] (fethateynle) Göz kapakları çapaktan birbirine yapışmak ma'nāsınadır; yukālu: لَحِحَتْ عَيْنُهُ لَحْحًا مِّنْ لَّحْحٍ إِذَا لَصِقَتْ بِالرَّمَصِ Şāriḥ der ki bu idgāmla da lügattir.

الَلَلْحُ [el-lāḥḥ] ve

اللَّحِجَّ [el-lehiḥ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

الْمَلْخَلَجُ [el-laḥlah] (غَبْغَبٌ [gābgāb] vezninde) Dar ve sıkışık yere denir; yukālu: مَكَانٌ لَا حَاحٌ وَلَا حِجٌّ وَلَا خَلَجٌ أَي صَبِيحٌ

اللَّحُّ [el-laḥḥ] (lām'ın fethiyle) Ma'nā-yı ātiyyeden sıfattır, بُرٌّ [burr] gibi yapışık ve sıkışık olan şey'e denir; ve minhu tekülü: Evvelde هُوَ ابْنُ عَمِّي لَحًا وَابْنُ عَمِّ لَحٍ أَي لَأَصِوْقُ النَّسَبِ de لَحًا kelimesi hāliyyet üzere mansūbdur ki mā-kabli ma'rifedir ve sānide sıfattır. Ve bunun müfredi ve cem'i ve müzekker ve mü'ennesi müsāvidir, zīrā fi'l-asl masdardır. Ve eğer o kimsenin karābeti muttasıl olmayıp hemān akribā ve 'aşıretinden olursa هُوَ ابْنُ عَمِّ الْكَلَالَةِ وَابْنُ عَمِّ كَلَالَةٍ Ve Evvelde هُوَ ابْنُ عَمِّ الْكَلَالَةِ وَابْنُ عَمِّ كَلَالَةٍ olursa dersin. Ve

لَحٌّ [laḥḥ] Aslı üzere masdar olur, karābet muttasıl olmak ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: لَحَّتِ الْقَرَابَةُ بَيْنَنَا لَحًا إِذَا لَصَقَتْ

الْمُلْخَلَجُ [el-mulaḥlah] (مُلَمَلَمٌ [mulemlēm] vezninde) Bir kavmin seyyid-i zī-şānına denir; yukālu: هُوَ مُلْخَلَجٌ أَي سَيِّدٌ

الْلُخُوخُ [el-leḥūḥ] Ekmek kadayıfına şebīh bir ta'āmdır ki sūt ile ekl olunur, Yemen et'imesindedir.

[ل د ح]

الْلُدْحُ [el-ledḥ] (مَدْحٌ [medḥ] vezninde) El ile vurmak ma'nāsınadır; yukālu: لَدَحَهُ Ve لَدَحًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا ضَرَبَهُ بِيَدِهِ ma'nāsınadır, ke-mā se-yuzkeru.

[ل ز ح]

الْتَلْزُحُ [et-telezzuḥ] (تَمَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Bir kimse ekşi nār ve erik makūlesi ekl ederken yanında olan adamın ağızı sulanmak ma'nāsınadır ki teşehhiden neş'et eder; yukālu: تَزَلَّحَ فَوْهُ إِذَا تَحَلَّبَ مِنْ أَكْلِ رُؤْمَانَةٍ أَوْ إِجَاصَةٍ يَغْنِي حَامِضَةً

[ل ط ح]

الْلَطْحُ [el-laṭḥ] (سَطْحٌ [saṭḥ] vezninde) El ayasıyla vurmak yāhūd mülāyemetle okşar gibi arkaya vurmak ma'nāsınadır; yukālu: لَطَحَهُ لَطْحًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا ضَرَبَهُ بِطَنْ كَمِّهِ أَوْ ضَرَبًا لَيْتًا عَلَى الظَّهْرِ Ve yere çalmak ma'nāsınadır; yukālu: لَطَحَ بِهِ إِذَا ضَرَبَ بِهِ الْأَرْضَ Ve

لَطْحٌ [laṭḥ] gibidir, ya'nī onun gibi ismdir ki bulaşığa denir. Lākin bu kuruyup kazanmakla eseri kalmayıp hemān yeri belli olan bulaşığa denir; yukālu: لَطَحَ مِنْهُ وَهُوَ كَاللَّطْحِ إِذَا جَفَّ فَلَمْ يَبْقَ أَثَرُهُ

[ل ف ح]

الْلَفْحُ [el-lefḥ] (سَفْحٌ [sefḥ] vezninde) Kılıçla vurmak ma'nāsınadır; yukālu: لَفَحَهُ Şārihin بِالسَّيْفِ لَفْحًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا ضَرَبَهُ بِهِ beyānına göre kılıçla yapça vurmağa mahsūstur. Ve

لَفْحٌ [lefḥ] ve

لَفْحَانٌ [lefehān] (feteḥātla) Āteşin ıssılığı çalıp yakmak ma'nāsınadır; yukālu: لَفَحْتُهُ النَّارَ بِحَرْزِهَا لَفْحًا وَلَفْحَانًا إِذَا أَحْرَقَتْ Başā'ir'de beyānına göre ma'nā-yı evvel bundan müste'ārdır.

الْلُفَّاحُ [el-luffāḥ] (رُؤْمَانٌ [rummān] vezninde) Bir nebāt-ı ma'rūf adıdır ki bādincāna şebīh olur. Ve يَبْرُوحُ الصَّنَمِ [yebrūḥu's-šanem] dedikleri nebātın semerine denir. Müfredāt-ı tbbiyyede ikisi bir olmak üzere mersūmdur ki Fāriside şābizek denir, 'triyyetli ve halāvetli olur. Ve mü'ellif "ب،ر،ح" māddeinde يَبْرُوحُ [yebrūḥ] luffāḥ-ı berrī köküne denir diye resm eylemekle burada münāsebetsizcedir. Ancak ba'zı müfredātta لُفَّاحٌ [luffāḥ] Fāriside destenbūy ile müfesser olduğu reside-i

nazardır ki Türkîde şemāme dedikleri olacaktır.

[ل ق ح]

الْفَخُّ [el-laḫḫ] (lām'ın fethi ve ḳāf'ın sükūnuyla) ve

الْفَخُّ [el-leḳaḫ] (fethateynle) ve

الْفَقَاحُ [el-leḳāḥ] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Nāka kendisine çekilen buğurun nutfesini kabūl edip gebe kalmak ma'nāsındır; yukālu: لَقِحتِ النَّاقَةُ لَفْحًا وَلَفْحًا وَلَفْحًا مِنَ الْبَابِ Burada **لِقَاحٌ** [liḳāḥ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) isimdir.

الْأَلْقِيحُ [el-lāḳiḥ] (صَالِحٌ [ṣāliḥ] vezninde) Gebe kalan nākaya denir. Cem'i لَوَاقِحٌ [levāḳiḥ]tir ki فَاسِيحٌ [fāsiḥ] ve شَامِذٌ [šāmiḏ] gibi sıfāt-ı muhtassasındandır. Ve ceng-i 'azīme حَزَبٌ لَاقِحٌ itlāk ederler; yukālu: بَيْنَهُمْ حَزَبٌ لَاقِحٌ أَيْ شَدِيدَةٌ عَظِيمَةٌ

الْفَقُوحُ [el-leḳūḥ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Bu dahi gebe kalmış nākaya denir. Cem'i لُفْحٌ [luḳuḥ] gelir zammeteynle. Ve

لَفُوحٌ [leḳūḥ] **لِقَاحٌ** [liḳāḥ] lafzından müfred olur ki mutlakan deveye denir, إِبِلٌ [ibil] ma'nāsına. Ve sağmal nākaya, 'alā-kavlin doğurduktan sonra iki yāhūd üç aya kadar **لَفُوحٌ** [leḳūḥ] ba'dehu لَبُونٌ [lebūn] denir.

الْفَقَاحُ [el-leḳāḥ] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Hāssaten dişi hurmāya vurdukları aşıya denir. Zemaḥşerī'nin beyānına göre erkek hurmānın çiçeğini süfuf gibi hurd edip dişi hurmānın çiçeği kapçığına ekip idhāl ederler; hurmā aşısı bu olacaktır. Ve

لِقَاحٌ [leḳāḥ] Erkek hurmānın çiçeğine itlāk olunur ki onunla aşı vurulur. Ve mülük ve ümerā ve zābitlerine mutī ve münkād olmayan cemā'at ve 'askere, 'alā-kavlin Cāhiliyyet'te seby ve esr isābet eylemiş

kabīle ve cemā'ate denir.

الْلِقَاحُ [el-liḳāḥ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Develere denir, إِبِلٌ [ibil] ma'nāsına; لَفُوحٌ [leḳūḥ] müfredidir ki zikr olundu. Ve

لِقَاحٌ [liḳāḥ] Nüfūs-ı nātıkāya denir. Bunda müfredi لِقْحةٌ [liḳḫat]tır, lām'ın kesriyle. Esās'ın beyānına göre bu mecāzdır. Ve

لِقَاحٌ [liḳāḥ] Dişiye çekilen erkek devenin nutfesine denir.

الْلِقْحةُ [el-liḳḫat] (lām'ın kesri ve ḳāf'ın sükūnuyla) Nefs ve zāt ma'nāsındır ki zikr olundu. Ve لَفُوحٌ [leḳūḥ] ma'nāsındır ki sağmal deveye denir. Bunda lām'ın fetihiyle de cā'izdir. Cem'i لِقْحةٌ [liḳāḥ] gelir, عِنَبٌ [ineb] vezninde) ve لِقَاحٌ [liḳāḥ] gelir, lām'ın kesriyle. Ve

لِقْحةٌ [liḳḫat] Tavşancıl kuşuna denir. Ve kargaya denir. Ve emzikli hatuna itlāk olunur.

الْلِقْحةُ [el-leḳāḥ] (fethateynle) Mutlakan gebe kalmak ma'nāsına isti'māl olunur, takyīd ve itlāk 'alākasıyla; yukālu: لَقِحتِ الْمَرْأَةُ وَالْتَحَلَّتْ لَفْحًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا حَمَلَتْ Ve

لَقْحةٌ [leḳāḥ] **لِقَاحٌ** [liḳāḥ] gibi erkek hurmādan alınan aşının ismidir.

الْمَلَاقِيحُ el-melāḳiḥ] (mīm'in fethiyle) Erkek develere denir; müfredi مُلْقِحٌ [mulḳiḥ]tir, مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde. Ve karnında yavrusu olan nākalara denir; bunun müfredi مُلْقَحةٌ [mulḳaḫat]tır, ḳāf'ın fethiyle مُكْرَمَةٌ [mukremet] vezninde)

الْمَلَاقِيحُ [el-melāḳiḥ] (مَصَابِيحٌ [meṣābiḥ] vezninde) Yavru anaları olan nākalara denir. Bunun da müfredi مُلْقَحةٌ [mulḳaḫat]tır. Ve

مَلَاقِيحٌ [melāḳiḥ] Nākanın karnında olan yavurlara, 'alā-kavlin erkek buğur deve-

nin sulbünde olan mâyelere denir; bunun müfredi مَلْفُوحَةٌ [melḵūḥat]tır. Mişbāḥ'ın beyānına göre binā-yı mef'ül olan لَقِحَتْ بِالْوَلَدِ sīgasından mutasarrıf olmakla asl olan مَلْفُوحٌ [melḵūḥ] olmaktadır, lākin harf-i cerri hazf edip ismiyyet için hā' idhāl eylediler.

التَّلْقُحُ [et-telakḵuḥ] [تَفْعُلٌ] [tefa'ul] vezninde) Gebe olmayan nāka kendisini gebe süretinde göstermek ma'nāsınadır; yukālu: تَلْقَحَتْ النَّاقَةُ إِذَا أَرَتْ أَنَّهَا لَاقِحٌ وَلَمْ تَكُنْ تَلْقَحُ زَيْدٌ عَلَيَّ أَيُّ تَلْقَحُ وَتَجَسَّى عَلَيَّ مَا لَمْ أَذِنْبُهُ تَلْقَحُ يَدَاهُ إِذَا أَسَارَ بِهِمَا فِي التَّكَلُّمِ

الإِلْقَاحُ [el-ilkāḥ] (hemzenin kesriyle) Dışı hurmāya aşu vurmak ma'nāsınadır; yukālu: أَلْقَحَ الْقَوْمُ نَحْلَهُمْ أَيُّ لَقِحَهَا يَغْنِي وَضَعُوا طَلْعَ الذُّكُورِ فِي طَلْعِ الْإِنَاثِ unfvāniyla tefsīrinden bu ma'nāda sülāsī olarak dahi müsta'mel olduğu münfehim olur. Ve

إِلْقَاحٌ [ilkāḥ] Gebe kalmak ma'nāsınadır; ve minhu yukālu: إِذَا أَحْمَلْتَهَا أَلْقَحَتْ الرِّيَاحُ الشَّجَرَ أَيُّ الرِّيَاحُ لَوَاقِحٌ وَمَلَاقِحُ Mü'ellif Başā'ir'de وَأَرْسَلْنَا الرِّيَاحَ لَوَاقِحَ ﴿﴾ ile tefsīr eylemiştir ki vech-i mezkūr üzere لَابِنٌ [lāḵiḥ]in cem'idir neseb üzere; لَابِنٌ [lābin] ve تَامِرٌ [tāmir] gibi. Riyāḥ rutūbeti hāmil olup ondan sehāba mecc ve īsāl ile sehāb dahi imtār eylemekle hamli cihetiyle لَوَاقِحٌ [levāḵiḥ] ve mecc ve īsālī sebebiyle مَلَاقِحٌ [melāḵiḥ] itlāk olunmuştur ki مَلَاقِحٌ [mulḵiḥat]ın cem'idir ki ism-i fā'ildir.

Şāriḥ der ki 'inde'z-Zemaḥşerī مَلْفُوحٌ [melḵūḥ]un ve 'inde'l-Ezherī مَلْفُوحَةٌ [melḵūḥat]in cem'idir ki rutūbetle gebelenmiş demek olur. Ve طَوَائِحُ [ṭavā'iḥ] مُطِیْحَاتُ [muṭiḥāt]

ma'nāsına olduğu gibi لَوَاقِحٌ [levāḵiḥ] مَلَاقِحٌ [mulḵiḥat] ma'nāsına da olmak muhtemeldir.

التَّلْقِيحُ [et-telḵiḥ] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) İlkāḥ-ı nahle ma'nāsınadır; yukālu: التَّحْلَةُ بِمَعْنَى التَّلْقِيحِ

الإِسْتِلْقَاحُ [el-istilḵāḥ] Dışı hurmānın aşu vurulmak vakti gelip çatmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَلْقَحَتْ النَّحْلَةَ إِذَا أَنْ لَهَا أَنْ تَلْقَحَ

المُلْقَاحُ [el-mulakḵaḥ] [مُعْظَمٌ] [mu'azzam] vezninde) Mücerreb ve mühezzeb adama itlāk olunur, gūyā ki ahvāl-i 'ālemi kemā-hiye idrākla 'akl ve nefsi mülakkah olmuştur; yukālu: رَجُلٌ مَلْقَحٌ أَيُّ مُجَرَّبٌ كَاله fi'l-Esās جَرَّبَ الْأُمُورَ فَلَقِحَتْ عَقْلَهُ وَيُقَالُ النَّظَرُ فِي الْعَوَاقِبِ يُلْقَحُ الْعُقُولَ وَفَلَانٌ مَلْقَحٌ مُنْتَحٌ أَيُّ مُجَرَّبٌ وَمُهَذَّبٌ

الَلْقِيحُ [el-leḵiḥ] [شَقِيحٌ] [şeqiḥ] vezninde) Ve ona itbā'an zikr olunur; yukālu: إِتْبَاعًا كَمَا مَرَّ

[ل ك ح]

الَلْخُ [el-leḵḥ] (lām'ın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Yumurukla yāḥūd ona şebīh hāletle vurmak ma'nāsınadır; yukālu: لَكْحَهُ لَكْحًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا وَكَزَهُ أَوْ ضَرَبَهُ شَبِيهَا بِهِ

[ل م ح]

الَلْمُخُ [el-lemḥ] (lām'ın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Bir nesneye lem'a-i berk gibi çalıp alma bakmak ma'nāsınadır ki nazar-ı manzūrun künh ve tamāmına müte'allik olmaz; yukālu: لَمَحَ إِلَيْهِ لَمْحًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا ائْتَلَسَ النَّظْرُ يَغْنِي أَبْصَرَهُ بِنَظَرٍ خَفِيفٍ Ve

لَمَحٌ [lemḥ] ve

لَمَحَانٌ [lemeḥān] (feteḥātla) ve

تَلْمَاحُ [telmāḥ] (tā'nın fethiyle) Yaldırmak ma'nāsınadır; yukālu: لَمَحَ الْبُرْقُ وَالنَّجْمُ

لَمَحًا وَلَمَحَانًا وَتَلْمَاحًا إِذَا لَمَعًا

الَلَامِيحُ [el-lāmiḥ] ve

الَلَمُوْحُ [el-lemūḥ] [صَبْرُونَ] [ṣabūr] vezninde) ve

الَلَمَّاحُ [el-lemmāḥ] [شَدَادًا] [ṣeddād] vezninde) Ondan sıfatlardır, yaldırayıcı rahşan şey'e denir. Sīga-i ahireler mübālagadır.

الَلِيمَاحُ [el-ilmāḥ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi çalıp alma bakmak ma'nāsınadır; yukālu: **الَلَمَحَ إِلَيْهِ بِمَعْنَى لَمَحَ** Ve bir nesneyi yaldıratmak ve yaldırayıcı kılmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِذَا جَعَلَهُ يَلْمَحُ** Ve güzel hatun kendi çehresini semtinde olan erkeğe lem'a-i berk gibi açıp göstermek ma'nāsına isti'māl olunur ki ba'zı hūb-likā nigārların fi'lidir, bir takrīble yüzünü lem'a-i berk gibi açıp cüz'ice 'arz-ı cemāl eyledikten sonra yine def'ī setr eder; yukālu: **الَلَمَحَتِ الْمَرْأَةُ مِنْ وَجْهِهَا إِذَا أَمْكَنَتْ مِنْ أَنْ يَلْمَحَ، تَفْعَلُ الْحَسَنَاءُ، تُرِي مَحَاسِنَهَا ثُمَّ تُخْفِيهَا**

الَلَمْحُ الْبَاصِرُ [el-lemḥu'l-bāṣir] Emr-i vāzıh ma'nāsına müsta'meldir; tekūlu: **لَأُرِيَنَّكَ** Ve bu ekseri va'īd ve tehdīd mahallinde söylenir, "Sana re'ye'l-'ayn gösteririm" gibi.

الَلَمَّامِيحُ [el-melāmiḥ] (mīm'in fethiyle) Gayr-i kıyās üzere **لَمَحَاتٌ** [lemḥat] in cem'idir, **مَحَاسِينُ** [meḥāsin] ve **مَشَابِيهُ** [meṣābih] gibi. Ve

لَمَعَةٌ [lemḥat] İsmdir, **لَمَعَاتٌ** [lem'at] ma'nāsına, ba'dehu bir nesnenin āher nesneye müṣābehetine isti'māl olundu, gūyā ki müṣebbehte müṣebbehün-bihten lem'a ve eser mevcūddur. Ba'dehu her yerinde müṣābehete olduğunu iş'ār için cem' sīgasıyla ta'bīr eylediler; yukālu: **فِي فِيهِ مِنْ أَبِيهِ** ve yukālu: **فُلَانٌ لَمَعَةٌ مِنْ أَبِيهِ أَيْ شَبَهُهُ**

مَلَاحٌ أي مَشَابِيهُ ya'nī halkī ve hulkī pederine müṣābihtir. Ve

مَلَامِيحُ [melāmiḥ] İnsanın çehresinde nümāyān olan hūbluk ve çirkīnlik āsārına itlāk olunur; tekūlu: **مَا أَعْجَبْتَنِي مَلَامِيحُ وَجْهِهِ أَيْ مَا بَدَأَ مِنْ مَحَاسِنِهِ أَوْ مَسَاوِيهِ**

الَلَمَّاحُ [el-lummāḥ] [رُؤْمَانٌ] [rummān] vezninde) Hiddet-i basarı olup şikār kolayını pek idrāk eden cüst ve çālāk doğan ve ispir ve şāhīn makūlesine denir.

الَلَمَّحِي [el-elmehiyy] [الَلَمَّحِي] [el-me'ciyy] vezninde ki nefsine nisbettir, her gördüğü nesneden igmāz eylemeyip nazar eylemeye mütesaddī olan kimseye denir; yukālu: **رَجُلٌ أَلَمَّحِي إِذَا كَانَ يَلْمَحُ كَثِيرًا**

الَلِيمَاحُ [el-iltimāḥ] [إِفْتِيحَالٌ] [ifti'āl] vezninde) **لَمَحٌ** [lemḥ] gibi ihtilās-ı nazar ile bakmak ma'nāsınadır. Mechūl bünye-siyle ihtilās-ı basarda isti'māl olunur ki nazar kapılmak ta'bīr olunur. Pek dil-ber mahbūbe nazar ettikte nazarın onda kalır, gūyā ki nazarı o ihtilās eder; yukālu: **الَلَمْحُ بَصْرُهُ عَلَى بِنَاءِ الْمَفْعُولِ أَيْ ذَهَبَ بِهِ**

[ل و ح]

الَلَوْحُ [el-levḥ] (lām'ın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Mutlakan yassı sahīfeye denir, gerek tahta ve gerek kemik olsun. Cem'ī **الَلَوَاحُ** [el-vāḥ] gelir ve cem'u'l-cem'i **الَلَوَاحُ** [el-lāvīḥ] gelir. Ve üzerine yazı yazılan yassı kürek kemiğine denir. Şārih der ki mutlakan üzerine yazı yazılan yassı nesneye denir. Ve

لَوْحٌ [levḥ] 'Anāsır-ı erba'adan 'unsur-ı havāya denir. Bunda lām'ın zammı a'lādır. Ve

لَوَّحٌ [levḥ] Masdar olur, **لَمَّحَاتٌ** [lemḥat] ma'nāsına ki çalıp alma bakmaktan

‘ibārettir; tekūlu: لَحْتُ إِلَيْهِ أَلْوَحٌ لَوْحًا أَيْ لَمَحْتُ
إِلَيْهِ ve

لَوْحٌ [levḥ] ve

لَوْحٌ [lūḥ] (lām’ın zammıyla) ve

لَوَاخٌ [luvāḥ] (ḡurāb) [ḡurāb] vezninde) ve

لُؤُوحٌ [lu’ūḥ] [ḡurāb] [ḡurāb] vezninde) ve

لَوْحَانٌ [leveḥān] (feteḥātla) Susamak
ma’nāsınadır; yukālu: لَاحَ الرَّجُلُ لَوْحًا وَلَوْحًا
Ve لَوَاخًا وَلُؤُوحًا وَلَوْحَانًا إِذَا عَطَشَ

لَوْحٌ [levḥ] Zāhir olmak ma’nāsınadır;
yukālu: لَاحَ الشَّيْءُ يَلُوحُ لَوْحًا إِذَا بَدَأَ
çakmak ma’nāsınadır; yukālu: لَاحَ الْبُرْقُ إِذَا
لُؤُوحٌ Ve sefer yāhūd susuzluk bir adamın
çehresini bozmak ma’nāsınadır; yukālu:
لَاحَهُ أَوْ السَّفَرُ إِذَا غَيَّرَهُ
ma’nāsınadır; tekūlu: لَحْتُهُ أَيْ أَبْصُرْتُهُ

الْإِلْتِيَاخُ [el-iltiyāḥ] [ifti’āl] vezninde)
Susamak ma’nāsınadır; yukālu: إلتَاخَ الرَّجُلُ
إِذَا عَطَشَ

الْإِلَاخَةُ [el-ilāḫat] [ikāmet] vez-
ninde) Bu dahi zāhir ve ‘ayān olmak
ma’nāsınadır; yukālu: لَاحَ الشَّيْءُ إِذَا بَدَأَ
Ve şimşek yaldıramak ma’nāsınadır; yukālu:
لَاحَ الْبُرْقُ إِذَا لُؤُوحٌ Ve parlak nesne parıl-
damak ma’nāsınadır; yukālu: لَاحَ سُهَيْلٌ إِذَا
لَاحَ Ve bir nesneden korkup sakınmak
ma’nāsınadır; yukālu: لَاحَ مِنْهُ إِذَا خَافَ وَخَافَ
Ve bir şey’i parıldatmak ma’nāsınadır;
yukālu: لَاحَ بِسَيْفِهِ إِذَا لَمَعَ بِهِ
لَاحَ فَلَانًا إِذَا أَهْلَكَهُ

التَّلْوِيحُ [et-telviḥ] [tef’īl] veznin-
de) Bu dahi bir nesneyi parıldatmak
ma’nāsınadır; yukālu: لَوْحٌ بِسَيْفِهِ إِذَا لَمَعَ بِهِ
Ve sefer yāhūd susuzluk bir adamın çeh-
resini bozmak ma’nāsınadır; yukālu: لَوْحَهُ
لَوْحَهُ أَوْ السَّفَرُ إِذَا غَيَّرَهُ
cek mikdārı gıdā yedirmek ma’nāsınadır;

لَوْحَ الصَّبِيِّ عَلَى بِنَاءِ الْأَمْرِ أَيْ قُتِنَهُ مَا يُمَسِّكُهُ
Ve bir şey’i ateşte kızdırıp kızgın eylemek
ma’nāsınadır; yukālu: لَوْحَهُ بِالنَّارِ إِذَا أَحْمَاهُ
Ve kocalık saç ve sakalı ağartmak ma’nāsına
isti’māl olunur; yukālu: لَوْحَ الشَّيْبِ فَلَانًا إِذَا
بَيَّضَهُ

الْمَلْوَاخُ [el-milvāḥ] (mīm’in kesriyle) Uzun
şey’e denir. Ve arık hayvāna denir, صَامِرٌ
[dāmīr] ma’nāsına. Ve tiz arıklayan hatu-
na denir; yukālu: امْرَأَةٌ مَلْوَاخٌ أَيْ سَرِيعَةُ الْهُزَالِ
Ve göğüs tahtası ve kürekleri ve kaburga-
ları büyük olan insān ve hayvāna denir;
yukālu: رَجُلٌ وَبَعِيرٌ مَلْوَاخٌ أَيْ عَظِيمُ الْأَلْوَاخِ

مَلْوَاخٌ [Milvāḥ] ‘Amr b. Ebī Seleme’nin kılı-
cı ismidir. Ve şol baykuşa denir ki doğan
makülesi kuş sayd edenler onun ayağına ip
bağlayıp gömeltiden taşra salıverirler ve
gāhca beri öte çekip tahrīk ederler. Şikārī
kuşlar sayd zannıyla ona hücum edip pā-
girifte-i dām-ı hırs olurlar. Ve sār kuş ile
de sayd ederler, “Kuşu kuş ile sayd eder-
ler” meseli ma’lūmdur. Hālen bāğçelerde
iskete makülesi kuşları kafesteki kuş ile
sayd ederler. Fāriside ona pāy-dām ve
Türkide mostra ve pırlak ta’bīr olunur. Ve
مَلْوَاخٌ [milvāḥ] Tiz tiz susar olan insān ve
hayvāna denir.

الْمَلْوَاخُ [el-milvāḥ] [minber] vezninde)
ve

الْمَلْيَاخُ [el-milyāḥ] (yā’ te’ākubuyla
[miftāḥ] vezninde) Bunlar da tiz tiz su-
sayana denir. Müzekker ve mü’ennesi
müsāvīdir; yukālu: رَجُلٌ وَبَعِيرٌ مَلْوَاخٌ وَمَلْوَاخٌ
وَمَلْيَاخٌ أَيْ سَرِيعُ الْعَطَشِ

الْلُؤُوحَى [el-levḥā] [‘atṣā] vezninde)
Susuz dābbelere denir; yukālu: إِبِلٌ لُؤُوحَى أَيْ
عَطَشَى

أَلْوَاخِ السَّلَاحِ [elvāḥu’s-silāḥ] Parıldamak

mesāfe-i ba'ideye itlāk olunur; yukālu:

غَقْبَةُ أَي مَسَافَةٍ مُشَوِّحٍ أَي بَعِيدَةٍ

الْمَتَّاحُ [el-mettāḥ] (كَتَّانٌ [kettān] vezninde)

Uzun şey'e denir; yukālu: لَيْلٌ مَّتَّاحٌ أَي طَوِيلٌ

Ve uzun uzadı gidip gittikçe yürümesini

artırır olan ata itlāk olunur; yukālu: فَرَسٌ

مَّتَّاحٌ أَي مَدَادٌ

الْإِمْتِثَاحُ [el-ımtitāḥ] (إِفْتِئَالٌ [ifti'āl] vezninde)

Bir nesneyi dibinden çekip çıkarmak

ma'nāsınadır; مَتَّحَ الْمَاءَ ma'nāsındandır;

tekülü: اِمْتَتَحْتُهُ أَي اِنْتَرَعْتُهُ يَعْنِي مِنْ أَضْلِهِ

الْتَمَتُّحُ [et-temettuh] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde)

Däbbe elleriyle nakıllayarak yürümek

ma'nāsınadır; ip ile kuyudan su çeken

adamın elleri gibi; yukālu: الْإِبِلُ تَتَمَتُّحُ فِي

سَبِيلِهَا أَي تَتَرَوِّحُ بِأَيْدِيهَا

[م ج ح]

الْمَجْحُجُ [el-mech] (mīm'in fethi ve

cīm'in sükünüyle) Hod-bīnlik eylemek

ma'nāsınadır; yukālu: مَجَّحَ الرَّجُلُ مَجَّحًا

Ve şādān olmak

ma'nāsınadır; tekülü: مَجَّحْتُ بِذِكْرِهِ مَجَّحًا مِنْ

الْبَابِ الرَّابِعِ أَي بَجَّحْتُ

الْمَجَّاحُ [el-meccāḥ] (كَتَّانٌ [kettān] vezninde)

Hodbīn ve mütekebbir kimseye denir.

الْتَمَجُّجُ [et-temeccuh] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde)

Bu dahi تَكَبَّرُ [tekebbur]

ma'nāsınadır; yukālu: تَمَجَّجَ إِذَا تَكَبَّرَ

الْمِجَّاحُ [el-Micāḥ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde)

Mālik b. 'Avf en-Nadrī ve Ebū Cehl b.

Hişām'ın feresleri ismidir.

[م ج ح]

الْمَحُّجُ [el-maḥḥ] (mīm'in fethi ve ḥā'nın

sükünüyle) Yeprimiş libāsa denir, sevb-i

bālī ma'nāsına. Ve

مَحَّجٌ [maḥḥ] Masdar olur, sevb yepriyip çü-

rümek ma'nāsına.

الْمَحَّحُ [el-meḥaḥ] (fethateynle) ve

الْمُحْوُحُ [el-muḥūḥ] (فُعُودٌ [fu'ūd] vezninde)

Bunlar da masdarlardır, مَحَّجٌ [maḥḥ]

ma'nāsına; yukālu: مَحَّجَ التَّوْبُ مَحًّا وَمَحَّحًا

وَمُحْوِحًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالثَّانِي إِذَا بَلِيَ

الْمُحُّجُ [el-muḥḥ] (mīm'in zammıyla) Hālis

ma'nāsınadır; فُحَّجٌ [fuḥḥ] gibi. Ve yumur-

tanın sarısına denir ki مُحُّةٌ [muḥḥat] dahi

denir hā'yyla, 'alā-kavlin yumurtanın mut-

lak içine denir.

الْمُحَّاهُ [el-muḥāḥ] (غُرَابٌ [gūrāb] vezninde)

Açlık, جُوعٌ [cū'c] ma'nāsınadır.

الْمَحَّاهُ [el-maḥḥāḥ] (كَتَّانٌ [kettān] vezninde)

Kezzāb kimseye denir. Ve şol kim-

seye denir ki kavliyle seni irzā edip fi'le

getirmez ola, ya'nī mevā'id ile seni hoş-dil

edip incāz eylemez ola; yukālu: رَجُلٌ مَحَّاحٌ

إِذَا كَانَ يُرْضِيكَ بِقَوْلِهِ وَلَا فِعْلٌ

الْمَحَّاهُ [el-meḥāḥ] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde)

Deve ra'y eyleyecek şūr otları kalīl

olan arza denir.

الْمَحْمَحُجُ [el-maḥmaḥ] (غَبْغَبٌ [gabgab] vez-

ninde) ve

الْمَحْمَمَّاهُ [el-meḥmāḥ] (سَلْسَالٌ [selsāl] vez-

ninde) Hafīf ve sebük-meşreb ve şelfe

olan kimseye denir ki vakūr mukābilidir.

Ve pek bahīl ve nākeseye denir.

الْأَمَّحُ [el-emaḥḥ] (أَبَّحٌ [ebaḥḥ] vezninde)

Semize denir, semīn ma'nāsına.

الْمَحْمَحَّةُ [el-maḥmeḥat] (زَلْزَلَةٌ [zelze-

let] vezninde) Dostluğu hālis kılmak

ma'nāsınadır; yukālu: مَحْمَحَ فَلَانًا إِذَا أَخْلَصَ

مَوْدَتَهُ

الْتَمَحُّجُ [et-temaḥmuḥ] (تَزَلُّزٌ [tezelzul]

vezninde) Şādān olmak ma'nāsınadır;

yukālu: تَمَحَّجَ الرَّجُلُ إِذَا تَبَحَّجَ Ve hāmil ha-

tunun doğurması yaklaşmak ma'nāsınadır; yukālu: تَمَحَّمَحَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا دَنَا وَضَعَهَا

مَحْمَاح [maḥmāḥi] (mīm'in fethi ve ḥā'nın kesr üzere bināsıyla) بَحْبَاح [bahbāḥi] ma'nāsınadır ki bir şey'in bitip kalmadığını ihbār için söylenir; yukālu: مَحْمَاحٌ وَبَحْبَاحٌ إِذَا لَمْ يَبْقَ شَيْءٌ

[م د ح]

الْمَدْحُ [el-medḥ] (mīm'in fethi ve dāl'in sükunuyla) ve

الْمِدْحَةُ [el-midḥat] (mīm'in kesriyle) Övmek, sitāyiş ma'nāsınadır; yukālu: مَدَحُهُ مَدَحًا وَمِدْحَةً مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا أَحْسَنَ الثَّنَاءَ عَلَيْهِ Mişbāḥ'ta mersümdür ki مَدَحٌ [medḥ] bir adamı hıkiyye yāhūd ihtiyāriyye olan sıfāt-ı cemīlesi sebebiyle hüsn-i senā eylemek ma'nāsına olmakla hamdden e'ammdır. Ve Ḥaṭīb-i Tebrizī'den menküldür ki مَدَحٌ [medḥ] 'Arabların kavllerinden me'hūzdur, وَسَعَتْ ma'nāsına. Pes مَدَحُهُ kelimesi وَسَعَتْ ma'nāsına olur. İntehā.

التَّمْدِيحُ [et-temdiḥ] [tefīl] [tefīl] vezninde) ve

الإِمْتِدَاخُ [el-imtidāḥ] [ifti'āl] vezninde) Bunlar da مَدَحٌ [medḥ] ma'nāsınadır; yukālu: مَدَحُهُ وَافْتَدَحَهُ بِمَعْنَى مَدَحِهِ Ve

إِمْتِدَاخٌ [imtidāḥ] Bir arz yāhūd insān ve hayvānın böğürleri kabarıp bolalmak ma'nāsınadır; yukālu: إِمْتَدَحَتِ الْأَرْضُ وَالْحَاصِرَةَ إِذَا اتَّسَعَتْ وَيَقَالُ فِيهَا إِمْتَدَحَتْ كَأَنَّكَرْتِ Ve bu fi'l-asl إِمْتَدَحَ idi, tā' mīm'e kalb ve idgām olunmuştur.

التَّمَدُّحُ [et-temedduḥ] [tefa'ul] vezninde) Bu dahi مَدَحٌ [medḥ] ma'nāsınadır; yukālu: تَمَدَّحَهُ بِمَعْنَى مَدَحِهِ Ve memdüh olmaktan mahzūz olmakla tekellüfle med-

he şāyān ba'zı evzā' ve atvār izhār edip memdüh olmağı istemek ma'nāsınadır; yukālu: تَمَدَّحَ الرَّجُلُ إِذَا تَكَلَّفَ أَنْ يُمَدَّحَ Ve mālīk ve muttasıf olmadığı nesnelere övünmek ma'nāsınadır; yukālu: تَمَدَّحَ الرَّجُلُ إِذَا افْتَحَرَ وَتَشَبَّعَ بِمَا لَيْسَ عِنْدَهُ Ve yer yāhūd insān ve hayvānın böğürleri bolalmak ma'nāsınadır; yukālu: تَمَدَّحَتِ الْأَرْضُ وَالْحَاصِرَةَ إِذَا اتَّسَعَتْ Ve Cevherī imdāḥ kelimesi İNDĤT lafzında lügattir demekle vehm eylemiştir. Şārih der ki Şāgānī Ve İbn Berrī, Cevherī gibi vaz'-ı mezbūru takrīr eylediler.

الْمَدِيحُ [el-medīḥ] [emīr] vezninde) ve

الْمِدْحَةُ [el-midḥat] (mīm'in kesriyle) ve **الْأُمْدُوخَةُ** [el-umdūḥat] [uḍḥūket] vezninde) Vesile-i medh olan şey'e denir. Cem'ī medā'ih [medā'ih] gelir. Ve أُمْدُوخَةٌ [umdūḥat]ın cem'ī emādīḥ [emādīḥ]tir.

الْمُمَدَّحُ [el-mumeddah] [muḥammed] vezninde) Pek memdüh olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُمَدَّحٌ أَيُّ مُمْدُوخٍ جَدًّا

[م د ح]

الْمَزْحُ [el-meẓḥ] (mīm'in ve zāl-ı mu'cemenin fethiyle) Yaban narı çiçeğinden hāsıl olan 'asele ya'nī şıra ve lu'āba denir. Ve

مَزَحٌ [meẓḥ] Masdar olur, yürürken uyluklar birbirine sürünmek, 'alā-kavlin uyluk diplerinin yāhūd kıynakların aralıkları birbirine sürünmekle pişip acılaşmak ma'nāsınadır ki semizliklikten neş'et eder; yukālu: مَزَحَ الرَّجُلُ مَدَحًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اضْطَلَّكَ فَحَدَاهُ أَوْ احْتَرَقَ مَا بَيْنَ رُفْعَيْهِ أَوْ مَا بَيْنَ أَلْيَتَيْهِ Ve hāye bir nesneye sürünmekle cā-be-cā çatlamak ma'nāsınadır; yukālu: مَزَحَ الرَّجُلُ إِذَا تَشَقَّقَتْ خُصْيَتُهُ لِاحْتِكَامِهَا بِشَيْءٍ

الْأَمَذَحُ [el-emzah] (أَحْمَرُ [ahmer] vezninde) Bunlardan sıfattır. Ve müntin ve bed-rāyihā olan şey'e denir; yukālu: شَيْءٌ أَمَذَحٌ Ve شَيْءٌ أَمَذَحٌ رِيحُهُ أَيُّ مَا أَتَتْهُ أَيُّ مُنْتِنٌ Ve bu fi'l-i ta'accübüdür.

الْتَمَذُّحُ [et-temezzuḥ] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Bir nesneyi ağızda sorup emmek ma'nāsınadır; yukālu: تَمَذَّحَهُ إِذَا امْتَضَّهُ Ve suyu pek çok içmekle böğürler kabarıp kalkmak ma'nāsınadır; yukālu: تَمَذَّحَتْ خَاصِرَاتُهُ إِذَا انْتَفَخَتْ رِيًّا

[م ر ح]

الْمَرَحُ [el-merah] (فَرَحٌ [ferah] vezninde) Güre ve butur olmak ma'nāsınadır ki sürürü taşırmaktan ibârettir, ahırdan çıkmış perverîde at ve mest-i mey-i ikbâl olmuş istidrâclı devlet-mendân sıfatıdır; yukālu: مَرَحَ الرَّجُلُ مَرَحًا مِّنَ النَّبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَشْرَ: وَبَطَرَ Ve kibr edâ eylemek ma'nāsınadır; yukālu: مَرَحَ الرَّجُلُ إِذَا اخْتَالَ Ve şevkli ve sürürlü şen ve şüh ve neşât-mend olmak ma'nāsınadır; yukālu: مَرِحَ إِذَا نَشِطَ Ve salını salını yürümeğe ma'nāsınadır; yukālu: مَرِحَ مَرِحَتْ عَيْنُهُ إِذَا فَسَدَتْ وَسَالَتْ شَدِيدًا

الْمِرَاهُ [el-mirāḥ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Ma'nā-yı evvelden ismdir, şiddet ile sevinç hâletine denir.

الْمَرِيحُ [el-merih] (كَيْفٌ [ketif] vezninde) ve **الْمَرِيحُ** [el-mirriḥ] (سِكِّينٌ [sikkīn] vezninde) Ondandır sıfat ve mübālagadır, be-gāyet şādān adama denir. Cem'leri مَرَحِي [merḥā] gelir, مَرَاحِي [merāḥā] gelir, سَكَرَى [sekārā] vezninde ve مَرِيحُونَ [mirriḥūn] gelir.

الْمِمْرَاهُ [el-mimrah] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde)

de) ve

الْمِمْرَاهُ [el-mimrah] (مِفْتَاحٌ [miftāḥ] vezninde) ve

الْمَرُوْحُ [el-merūḥ] (صَبُوْرٌ [şabūr] vezninde) Şen ve şevk-āver ve neşât-mend ata denir; yukālu: فَرَسٌ مَرْمُوحٌ وَمِمْرَاْحٌ وَمَرُوْحٌ أَيُّ نَشِيطٌ Ve

مِمْرَاْحٌ [mimrah] Tayyibū't-türāb olan arza denir ki nebātı tiz inbāt eder ola. Ve şol göze denir ki sakat olmakla yaş çok seyelān eder ola. Ve

مَرُوْحٌ [merūḥ] (صَبُوْرٌ [şabūr] vezninde) Şol yaya denir ki pek latif ve nāzük olmakla temāşā edenleri ferah-nāk eder ola yāhūd oku hüsn ve sühütle irsāl eylemekle güyā ki kendisi neşātlanır ola. Evvele göre bi-ma'nā fā'il, sāniye göre bi-ma'nā mef'uldür; yukālu: فَرَسٌ مَرُوْحٌ أَيُّ تَمْرُوحٌ رَأُوْهُمَا لِحْسِنِهَا أَوْ كَأَنَّ بِهَا مَرَحًا لِحْسِنِ إِزْسَالِهَا السَّهْمِ

الْإِمْرَاهُ [el-imrah] (hemzenin kesriyle) Cünbüş ve neşāta getirmek ma'nāsınadır; yukālu: أَمْرَحَ الْكَلَأُ الْفَرَسَ إِذَا انْشَطَهُ

الْمَرَحَانُ [el-mereḥān] (feteḥātla) Ferah ve sürür ma'nāsınadır; yukālu: مَرَحَ الرَّجُلُ مَرَحَانًا Ve za'if ve zebūn olmak ma'nāsınadır; yukālu: مَرَحَ الرَّجُلُ إِذَا ضَعُفَ Ve göz sakat olmakla dā'imā sulanıp yaş akar olmak ma'nāsınadır; yukālu: مَرِحَتْ الْعَيْنُ إِذَا فَسَدَتْ وَسَالَتْ شَدِيدًا

مَرَحِي [merḥā] (mīm'in fethi ve kasr ile) "ب،ر،ح" mādidesine zikr olundu ki ok atan kimse nişāna vurdukte tahsīn için söylenir. Ve

مَرَحِي [Merḥā] Şu'aradan 'Abdullāh b. ez-Zubeyr'in nākası ismidir.

الْتَمْرِيحُ [et-temriḥ] (تَفَعُّلٌ [tef'īl] vezninde) Buğday harmanını süpürge ile toprak makülesinden pāk eylemek ma'nāsınadır;

yukālu: مَرَّحَ الطَّعَامَ أَيِ الْبُرِّ إِذَا نَقَّاهُ مِنَ الْعَفَا بِالْمَكَائِسِ
 Ve deriyi yağlamak ma'nāsınadır ki gerek kendi bedeni ve gerek āher deri olsun; yukālu: مَرَّحَ الْجِلْدَ إِذَا دَهَنَهُ
 Ve cedīd tulum ve kırba içre dikiş yerleri rutübetle yapışıp tutulmak için su doldurmak ma'nāsınadır; yukālu: مَرَّحَ الْمَزَادَةَ الْجَدِيدَةَ إِذَا مَلَأَهَا مَاءً لِيَذْهَبَ
 Ve مَرَّحَهَا أَيِ لِيَتَسَدَّ عُيُونُهَا وَلَا يَسِيلَ مِنْهَا شَيْءٌ
 ceng-gāhın mu'azzam ve ma'reke-gāh olan yerine varmak ma'nāsınadır; yukālu: مَرَّحَ الرَّجُلُ إِذَا صَارَ إِلَى مَرَّحَى الْحَزْبِ
 hemān مَرَّحَى [merhā] lafzından ahz olunmuştur, lākin iştikāk cihetiyle değildir. Mütercim der ki مَرَّحَى [merhā] رَحَى [reḥā] kelimesinden ism-i mekândır, medār-ı rehā ma'nāsına; ba'dehu mu'zam-ı ceng-gāha itlāk olunmuştur, niteki رَحَى [reḥā] māddeinde mersūmdur. Pes تَمَرِيحٌ [temrīḥ] ondan müştak olmak mümkin değildir, belki hemān مَرَّحَى [merhā] lafzının cevherinden ahz ve isti'māl olunmuştur, zīrā dā'ire-i ahz, dā'ire-i iştikāktan evsādır, sarfiyyūn ona iştikāk-ı ekber itlāk ederler.

مَرَّحِيَا [merahayyā] (mīm'in ve rā' ve hā'nın fethiyle) مَرَّحَى [merhā] gibi tūrendāzlara edā-yı tahsīndir, niteki “ب،ر،ح” māddeinde zikr olundu. Ve bir mevzi' adıdır.

الْمُمَرَّحُ [el-mumerrah] (مُعَظَّمٌ [mu'azzam] vezninde) Üzümlü yāhūd kerevitli ve çardaklı asmaya itlāk olunur; yukālu: كَرَمٌ مُمَرَّحٌ
 أَيُّ مُنْمِرٌ أَوْ مُعَرَّشٌ

مُرَّيْحٌ [Mureyh] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Medīne'de Benū Kaynuḡa' cemā'atine mahsūs bir أُطْمٌ [uṭum] ya'nī bir kule ismidir.

مِرَّاحٌ [mirāḥ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Dere tarzında üç 'aded dağ yollarıdır ki birbiri-

ne nāzırlardır. Onlardan sel suları seyelān eder.

الْمُرَّحَةُ [el-mirḡat] (mīm'in kesriyle) Anbāra denir ki zebīb makūlesi korlar.

[م ز ح]

الْمَرْحُ [el-meḡḥ] (mīm'in fethi ve zā-yı mu'cemenin sükūnuyla) Lāg ve latīfe ve şaka eylemek ma'nāsınadır; yukālu. مَرْحَ
 Ve الرَّجُلُ مَرْحًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا دَعَبَ

مَرْحٌ [meḡḥ] Ekin hūşesine denir, سُنْبُلٌ [sunbul] ma'nāsına.

الْمُرَّاحُ [el-muzāḥ] ve

الْمُرَّاحَةُ [el-muzāḡat] (mīm'lerin zammıy-la) İsmlerdir, lāg ve latīfeye denir.

الْمُمَّارَحَةُ [el-mumāzehat] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) ve

الْمِرَّاحُ [el-mizāḥ] (mīm'in kesriyle) Bi-riyle lāg ve latīfe eylemek ma'nāsınadır; yukālu: مَارَحَهُ مُمَّارَحَةً وَمِرَّاحًا إِذَا دَاعَبَهُ

الْتِمَّارُحُ [et-temāzuḥ] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) مُمَّارَحَةً [mumāzehat] ma'nāsınadır; yukālu: تَمَّارَحًا إِذَا تَدَاعَبَا

الْإِمْرَاحُ [el-imzāḥ] (hemzenin kesriyle) Asmaya kerevit eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَمْرَاحَ الْكُرْمِ إِذَا عَرَّشَهُ

الْتَمْرِيحُ [et-temzīḥ] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Üzümlü renklemek ma'nāsınadır ki ben düşmek ta'bir olunur; yukālu: مَرَّحَ الْعُنْبُ إِذَا لَوَّنَ
 Ve asma üzüm vermek ma'nāsınadır; yukālu. مَرَّحَ الْكُرْمَ إِذَا أَثْمَرَ
 Lākin bunda savāb olan cīm'le olmaktadır.

[م س ح]

الْمَسْحُ [el-meḡḥ] (mīm'in fethi ve sīn'in sükūnuyla) Bir sıvık yāhūd bulaşık nesneyi gidermek için üzerine el sürüp sığamak ma'nāsınadır. Mü'ellif burada اِمْرَازُ الْيَدِ عَلَى

ibāretiyle tefsīr eylemekle bu güne terceme olundu. Lākin *Başā'ir*'de *إِمْرَارُ الْيَدِ عَلَى الشَّيْءِ وَإِزَالَةُ الْأَثَرِ عَنْهُ* *ibāretiyle beyān* eylemekle mutlakan bir nesneye el sürüp sığamak ve yaş yāhūd bulaşığının eserini el ile silmek ma'nalarına da olur ki her biri ma'nā-yı mahsūs olur; ve minhu tekūlu: *مَسَحَهُ بِالْمَاءِ* Ve *Esās*'ta *مَسَحْتُ يَدِي بِالْمُدْبِيلِ وَالذَّهْنِ وَمَسَحَ رَأْسُهُ أَمْرٌ يَدُهُ عَلَيْهِ وَمَسَحَ يَدَهُ عَلَى رَأْسِ الْيَتِيمِ* unvānyla mersūm olmakla iki ma'nāya da işāret olunmuştur. Ve

مَسَحَ [mesh] Bir kimseyi firifte ve magbūn eylemek zımnında hoş-āmedī ve dilnişin ve matbūc söz söylemek ma'nāsına isti'māl olunur ki gönlünü sığamak olur; yukālu: *مَسَحَهُ أَيَّ قَالَ لَهُ قَوْلًا حَسَنًا لِيَخْدَعَهُ بِهِ* Ve *fi'l-Esās*: *فُلَانٌ يَمْسَحُ رَأْسَ فُلَانٍ أَيَّ يَخْدَعُهُ* Ve taramak ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: *مَسَحَ ذَوَائِبَهَا إِذَا مَسَطَهَا* Ve kesmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: *مَسَحَهُ بِالسَّيْفِ إِذَا قَطَعَهُ* Ve Hazret-i Hālık-ı bī-çūn bir nesneyi mübarek ve meymūn yāhūd meş'ūm ve mel'ūn yaratmak ma'nāsına olmakla zıdd olur. Bunlar da mecāzdır, yed-i 'ināyetiyle yāhūd yed-i gazabıyla mesh eylemiştir; yukālu: *مَسَحَهُ اللَّهُ تَعَالَى أَيَّ خَلَقَهُ مُبَارَكًا حَسَنًا* ve yukālu: *مَسَحَهُ أَيَّ خَلَقَهُ مَلْعُونًا قَبِيحًا* ile Deccāl-i mel'ūna *Mesih* [Mesih] itlākının bir me'hazı dahi bunlardır. Ve

مَسَحَ [mesh] Yalan söylemek ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: *مَسَحَ فُلَانٌ إِذَا كَذَبَ* Ve vurmak ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: *مَسَحَهُ إِذَا ضَرَبَهُ* Ve cimāc eylemek ma'nāsına müsta'meldir, *مَسَّ* [mess] kelimesi gibi; yukālu: *مَسَحَهَا إِذَا جَامَعَهَا* Ve ölçmek, *ذَرَعَ* ma'nāsınadır. Şārihin beyānına göre yer ölçmekte hāstır; yukālu: *مَسَحَ الْمَسَاحُ الْأَرْضَ*

إِذَا ذَرَعَهَا Ve deve bütün gün durmayıp gitmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: *مَسَحَتِ الْإِبِلُ إِذَا سَارَتْ يَوْمَهَا* ve *fi'l-Esās*: *مَسَحَتِ الْإِبِلُ يَوْمَهَا إِذَا سَارَتْ سَيْرًا شَدِيدًا* Ve deveyi be-gāyet yorup zebūn ve fūrū-mānde eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: *مَسَحَ الْإِبِلُ إِذَا أْتَعَبَهَا وَأَذَبَرَهَا أَيَّ هَزَلَهَا*

التَّمْسِيحُ [et-temsih] (tefīl [tefīl] vezninde) Bu dahi *مَسَحَ* [mesh] ma'nāsınadır ki bir nesneye el sürmek ma'nāsınadır. Ve bir kimseyi aldatmak cihetiyle mizācına muvāfik hoş-āmedī söz söylemek ma'nāsınadır. Ve deveyi pek yormakla zebūn ve bī-mecāl eylemek ma'nāsınadır. **التَّمَسُّحُ** [et-temessuh] (tefa'ul [tefa'ul] vezninde) Bu dahi mesh-i yed ma'nāsınadır. Ve bir nesneye sürünmek ma'nāsınadır. Ve bir nesne ile teberrük eylemek ma'nāsınadır ki ma'nā-yı mezbūrdan me'hūzdur; yukālu: *يَتَمَسَّحُ بِهِ أَيَّ يَتَبَرَّكُ بِهِ لِفَضْلِهِ* Ve 'Arablar "filān kimsenin aslā bir nesnesi yoktur, müflis ve mücerredir" diyecek yerde *فُلَانٌ يَتَمَسَّحُ* derler, bi-ma'nā *لَا شَيْءَ مَعَهُ كَأَنَّهُ يَتَمَسَّحُ ذِرَاعِيهِ*

التَّمْسَاحُ [et-temsah] (tā'nın fethiyle masdardır) *كَذَبَ* [kezi] ma'nāsına; yukālu: *مَسَحَ مَسَاحًا وَتَمَسَاحًا إِذَا كَذَبَ*

الْمَسَاحَةُ [el-misāhat] (mīm'in kesriyle) Bu dahi yeri ölçmek ma'nāsınadır; yukālu: *Miṣbāh*'ın *مَسَحَ الْأَرْضَ مَسَاحًا* ve *مَسَاحَةً* *إِذَا ذَرَعَهَا* beyānına göre *مَسَاحَةٌ* [misāhat] ismdir, ölçüye denir.

الْمِشْحُ [el-mish] (mīm'in kesriyle) Çula ve palāsa denir; tekūlu: *رَأَيْتُهُ يَقْعُدُ عَلَى الْمِشْحِ* Ve ulu yola itlāk olunur; cādde ma'nāsına. Cem'i *مِشُوْحٌ* [musuh] gelir.

الْمَسْحُ [el-mesah] (fethateynle) Libās huşunetli olmakla dizlerin iç tarafları

sürtünerek pişip acılamak, 'alā-kavlin yürürken butlar birbirine sürtünüp pişmek ma'nāsındır; yukālu: مَسَحَ الرَّجُلُ مَسْحًا مِّنَ الْأَبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اخْتَرَقَ بَاطِنَ رُكْبَتَيْهِ لِحُشُونَةِ الثُّوبِ أَوْ اضْطَكَّتْ رَبِّلَتَاهُ

الْأَمْسَحُ [el-emsah] [أَحْمَرُ] [aḥmer] vezninde) Ondan sıfattır, mü'ennesinde مَسْحَاءُ [meshā'] denir.

الْمَسِيحُ [el-Mesih] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) 'Isā 'alā-nebiyyinā ve 'aleyhi's-selāmdır; yümn ve bereketi sebebiyle tesmiye olunmuştur. Bunun iştikākı bābında *Meşāriku'l-Envār* üzere olan şerhimde ve sārir mü'elleftatımda elli güne vech zikr ve beyān eyledim, niteki سَوْحٌ [sevḥ] māddesinde dahi beyān olundu.

Mütercim der ki evcehi 'İbrānīdir, مَسِيحٌ [Meşih] lafzından mu'arredir, niteki شَامٌ مَوْسَى [Mūsā] مَوْسَى [Mūşā] lafzından ve سَامٌ [Şām] سَامٌ [Sām] lafzından mu'arredir. İntehā. Ve

مَسِيحٌ [Mesih] Deccāl'in dahi lakabıdır, uğursuzluğundan nāşī, 'alā-kavlin Deccāl'e مَسِيحٌ [Missih] derler, سِكِّينٌ [sikkīn] vezninde. Ve

مَسِيحٌ [mesih] Gümüş kıt'asına itlāk olunur. Ve tere itlāk olunur, عَرَقٌ [araḥ] ma'nāsına. Ve pek doğru sözlü adama denir, sıddik ma'nāsına. Ve sikke ve nakşı silinmiş akçeğe denir. Ve dühn makülesiyle memsüh olan şey'e denir. Ve

مَسِيحٌ [mesih] Memsüh bi'l-bereket ve memsüh bi'ş-şu'm ma'nāsındır ki ve kesirü's-siyāhat adama itlāk olunur. Ve kesirü'l-cimā' olana da itlāk olunur. Ve مَمْسُوحُ الْوَجْهِ [memsūhu'l-vech] ma'nāsındır ki çehresinin bir tarafında gözü ve kaşı silik olan kimsedir. Ve pek

huşünetli mendile ve şemleye denir ki bağlamakta ve sarmakta huşünetinden nāşī mess ve mesh ederler, tā ki yatıp hemvār ola. Ve

مَسِيحٌ [mesih] Kezzāb kimseye denir.

الْمَسِيحُ [el-missih] [سِكِّينٌ] [sikkīn] vezninde) Bu dahi kesirü's-siyāha adama denir.

الْمَاسِيحُ [el-māsih] Kesirü'l-cimā' olan kişiye denir. Ve kezzāba denir.

الْمِمْسَحُ [el-mimsah] [مِنْبَرٌ] [minber] vezninde) ve

الْتِمْسَحُ [et-timsah] [مِمْسَحٌ] [mimsah] vezninde) Bu dahi kezzāb şahsa denir.

الْمَسْحَاءُ [el-meshā'] [حَمْرَاءٌ] [ḥamrā'] vezninde) Düz olup hurde çakıl taşlık olan arza denir; yukālu: أَرْضٌ مَسْحَاءٌ أَيْ مُسْتَوِيَةٌ ذَاتُ حَصَى صِغَارٍ Ve kıçı arık olan hatuna denir; nūs-ahasını tahti'e eylemiştir. Düz taban olan hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ مَسْحَاءٌ أَيْ لَا أَحْمَصَ لَهَا Bunun müzekkerinde أَمْسَحٌ [emsah] denir. Ve

مَسْحَاءٌ [meshā'] Memeleri bī-hacm olan hatuna denir ki silik memeli ta'bīr olunur. Ve bir gözü kör olan hatuna denir, عَوْرَاءٌ [avrā'] ma'nāsına. Ve gözleri bādemī olmayıp silik olan hatuna denir. Ve gezegen hatuna denir sokağa çıktıkta gezip dolanmadığı yer kalmaya; yukālu: إِمْرَأَةٌ مَسْحَاءٌ فِي سَيَارَةِ فِي سَيَابَحَتِهَا Ve yalancı karıya denir, كَذَّابَةٌ [kezzābet] ma'nāsına.

الْتِمَاسُحُ [et-temāsuḥ] [تَفَاعُلٌ] [tefā'ul] vezninde) Birbirini tasdik eylemek, 'alā-kavlin bey' ü şirā 'akinde bāyi' ve müşterī el tutuşmak ma'nāsındır; yukālu: تَمَاسَحًا إِذَا تَصَادَقَا أَوْ تَبَايَعَا فَتَصَادَقَا

الْمُمَاسَحَةُ [el-mumāseḥat] [مُفَاعَلَةٌ] [mufā'alet]

vezninde) Suverî ve münâfîkâne birbirine rıfk ve mülâyemetle mükâleme eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: مَاسِحًا إِذَا لَأَيًا فِي الْقَوْلِ غَشًّا

التَّمْسُحُ [et-temessuh] (tâ'nın kesriyle) Mârid ve habîs olan kimseye denir. Ve müdâheneci yaltak kimseye denir.

التَّمْسَاحُ [et-timsâh] (tâ'nın kesriyle) Bir iri cânverdir ki kablumbağaya şebîh olur, Nîl-i Mısr'da ve Sind ülkesinde vâki' nehr-i Mehrân'da olur. Bu cânver keler hey'etinde olup lâkin pek büyük olur ve derisi be-gâyet haşin ve elleri ve ayakları vardır; Fârisîde ona neheng denir. Fekk-i a'fânın hareketi iki hayvâna mahsûstur, biri timsâh ve biri kaknûstür.

الْمَسِيحَةُ [el-mesîhat] (سفينة [sefînet] vezninde) Ense tarafında olan sarkık saça ıtlâk olunur. Ve yaya ıtlâk olunur. Cem'î مَسَائِحُ [mesâ'ih] gelir. Ve

مَسِيحَةٌ [Mesîhat] Merru'z- Zahrân kurbünde bir vâdi adıdır.

الْمَشْحَةُ [el-meshat] [ħamzet] vezninde) Bir şey'in eser ve nişânına ıtlâk olunur, 'âdetâ el ile silinen yerde eser ve nişân kaldığına mebnîdir, Türkîde ondan silik ile ta'bîr olunur. Ba'dehu çehrede olan cemâl ve hüzâlin eser ve nişânına ıtlâk olunmuştur; yukâlu: عَلَيْهِ مَسْحَةٌ مِنْ جَمَالٍ أَوْ هُزَالٍ أَيْ شَيْءٌ مِنْهُ يَعْغِي أَثَرَ ظَاهِرٍ مِنْهُ

ذُو الْمَسْحَةِ [Zu'l-Meshat] Ashâbdan Cerîr b. 'Abdullâh el-Becelî lakabıdır. Nürânî-cemâl olduğunda mülakkab olmuştur, güyâ ki cemâlinde mesha-i mülk vâki' olmuştur. Kâle fi'n-Nihāye وَفِيهِ يَطْلُعُ عَلَيْكُمْ مِنْ هَذَا الْفَجِّ مِنْ خَيْرِ ذِي يَمَنْ بِهِ مَسْحَةٌ مُلْكٍ فَطَلَعَ جَرِيرٌ الْبَجَلِيُّ يُقَالُ عَلَى وَجْهِهِ مَسْحَةٌ مُلْكٍ أَوْ جَمَالٍ لَآكِنِ أَيْ أَثَرَ ظَاهِرٍ مِنْهُ وَلَا يُقَالُ ذَلِكَ إِلَّا فِي الْمَدْحِ

mü'ellif ta'cîm eylemiştir.

الْمُسُوحُ [el-musūh] [فُعُودٌ] [ku'ūd] vezninde) Bir yere gitmek ma'nâsınadır; yukâlu: مَسَحَ فِي الْأَرْضِ إِذَا ذَهَبَ فِيهَا

تَلُّ مَاسِحٍ [Tellu Mâsih] Kînesrîn kazâsında bir mevzi'dir.

الْإِمْتِسَاحُ [el-imtisâh] [إِفْتِعَالٌ] [ifti'âl] vezninde) Kından kılıcı sıyırmak ma'nâsınadır; yukâlu: إِمْتَسَحَ السَّيْفَ إِذَا اسْتَلَّهُ

الْأُمْسُوحُ [el-umsūh] [أُسْلُوبٌ] [uslûb] vezninde) Ahşâb-ı sefîneden her uzun tahtaya denir.

[م ش ح]

الْمَشْحُ [el-meşah] (mîm'in ve şîn-i mu'cemenin fethiyle) Uylukların iç tarafları birbirine sürünüp pişmek yâhüd dizin iç yüzüne huşûnetli libâs sürünmekle pişip acışmak ma'nâsınadır, niteki مَسَحَ [mesah] dahi bu ma'nâyadır; bâb ve sıfatı onun gibidir.

الْإِمْشَاخُ [el-imşāh] (hemzenin kesriyle) Yıl pek kurak olmak ma'nâsınadır; yukâlu: وَمَسَحَتِ السَّنَةُ إِذَا أَجْدَبَتْ وَضَعِبَتْ Ve havâdan bulut açılıp ayazlanmak ma'nâsınadır; yukâlu: أُمْسِحَتِ السَّمَاءُ إِذَا تَقَشَّعَ السَّحَابُ مِنْهَا

[م ص ح]

الْمُصُوحُ [el-muşūh] [فُعُودٌ] [ku'ūd] vezninde) Gidip munkatîc ve nâbūd olmak ma'nâsınadır; yukâlu: مَضَحَ الرَّجُلُ مُصُوحًا مِنْ كَالَةِ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا ذَهَبَ وَانْقَطَعَ وَيُقَالُ: مَضَحَتِ الدَّارُ إِذَا انْدَرَسَتْ وَانْمَحَى أَثَرُهَا

الْمُصُوحُ [el-muşūh] Yerden su sızmak ma'nâsına olmakla zıdd olur; yukâlu: مَضَحَ إِذَا رَشَحَ لَآكِنِ الزِّدِّيَّةِ Lâkin zıddiyyeti manzûrun-fihtir. Ve atın bukağılıkları kıllarının kökleri metîn olmakla yolunmaktan

ve dökülmekten emīn ve sālim olmak ma'nāsınadır; yukālu: مَصَحَّتْ أَشَاعِرُ الْفَرَسِ إِذَا رَسَحَتْ أَصُولُهَا فَأَمِنَتْ أَنْ تُتَنَفَّعَ Ve libās eskimek ma'nāsınadır; yukālu: مَصَحَّ النَّوْبُ إِذَا خَلَقَ Ve nebātin çiçeklerinin rengi bozulmağa başlamak ma'nāsınadır; yukālu: مَصَحَّ الظِّلُّ إِذَا وَلى لَوْنُ زَهْرِهِ Ve gölge çekilip kısalmak ma'nāsınadır; yukālu: مَصَحَّ الظِّلُّ إِذَا فَطَرَ Ve ma'nā-yı evvelde bā' harfiyle müte'addī olur, gidermek ma'nāsına; yukālu: مَصَحَّ اللهُ إِذَا دَهَبَ بِهِ Ve harf-i cer-siz dahi müte'addī olur; yukālu: مَصَحَّ اللهُ مَرَضَكَ أَيَّ أَذْهَبَهُ Ve davarın süttü çekilmek ma'nāsınadır; yukālu: مَصَحَّ لَبَنُ التَّاقَةِ إِذَا دَهَبَ

التَّمْصِيحُ [et-temṣiḥ] (tef'īl) [tef'īl] vezninde) Bu dahi gidermek ma'nāsınadır; yukālu: مَصَحَّ اللهُ مَرَضَكَ أَيَّ أَذْهَبَهُ

الْمَصْحُ [el-meṣaḥ] (fethateynle) Gölge yufkalanıp kısalmağa ma'nāsınadır; yukālu: مَصَحَّ الظِّلُّ مَصْحًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا نَقَصَ وَرَقٌ

الْأَمْصَحُ [el-emṣaḥ] (aḥmer) [aḥmer] vezninde) Ondan sıfattır; yukālu: ظِلُّ أَمْصَحُ أَيَّ نَاقِصٌ رَقِيْقٌ

الْمُصَاخَاتُ [el-muṣāḥat] Mīm'in zammıyla [muṣāḥ] [muṣāḥ] vezninde ki غُرَابَاتُ [gūrābāt] vezninde ki in cem'idir, şol deve köşeklerinin derilerine denir ki içini katık ile doldurup yavru hey'etinde nākanın yanına vaz' ederler, tā ki helāk olmuş yavrusu zannıyla süt vermekten imtinā' eylemeye.

[م ض ح]

الْمَضْحُ [el-maḍḥ] (dād-ı mu'ceme ile [medḥ] [medḥ] vezninde) Bir kimsenin ırz ve nāmūsuna şeyn ve nakīsa vermek ma'nāsınadır; yukālu: مَضَحَّ عِرْضَ فُلَانٍ إِذَا سَنَانَهُ Ve bir kimsenin üzerinden bir nesneyi def' eylemek ma'nāsınadır; yukālu: مَضَحَّ عَنْهُ إِذَا ذَبَّ عَنْهُ

Ve deve sürüsü yabana perākende olmak ma'nāsınadır; yukālu: مَضَحَّتْ الْإِبِلُ إِذَا انْتَشَرَتْ Ve kırba ve tulum makülesi sızmak ma'nāsınadır; yukālu: مَضَحَّتْ الْمَزَادَةُ إِذَا رَسَحَتْ Ve güneşin pertevi her yere şāmil olmak ma'nāsınadır; yukālu: مَضَحَّتِ الشَّمْسُ إِذَا انْتَشَرَ شِعَاعُهَا

الْإِمْضَاخُ [el-imḍāḥ] (hemzenin kesriyle) [maḍḥ] [maḍḥ] ile ma'nā-yı evvelde mürādiftir; yukālu: أَمْضَحَّ عِرْضَهُ إِذَا سَنَانَهُ

[م ض ر ح]

الْمَضْرَحُ [el-maḍraḥ] ve

الْمَضْرَحِي [el-maḍraḥiyy] (mīm'in ve dād'in fethiyle) Çakır doğana denir. Mü'ellif bunu ضَرَحُ [ḍaḥ] māddesinde dahi zikr eylemiştir.

[م ط ح]

الْمَطْحُ [el-maḥḥ] (saṭḥ) [saṭḥ] vezninde) El ile vurmak ma'nāsınadır; yukālu: مَطَحَهُ Ve cimā' eylemek ma'nāsınadır; yukālu: مَطَحَ الْمَرْأَةُ إِذَا ضَرَبَتْ بِيَدِهِ جَامِعًا

الْإِمْتِطَاخُ [el-imtiṭāḥ] (ifti'al) [ifti'al] vezninde) Derenin suyu kabarıp taşkın olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِمْتِطَخَ الْوَادِي إِذَا اِرْتَفَعَ وَكَثُرَ مَائُهُ

[م ل ح]

الْمِلْحُ [el-milḥ] (mīm'in kesriyle) Ma'rūftur ki tuza denir, Fārisīde nemek derler. Ve مِلْحٌ [milḥ] lafzı mü'ennestir, kalīlen müzekker olur. Ve

مِلْحٌ [milḥ] Masdar olur, emzirmek, رَضَعَ مِلْحًا فُلَانَةٌ [reḍā'] ma'nāsınadır; yukālu: مِلْحًا فُلَانًا إِذَا رَضَعَتْهُ Ve 'ilm ma'nāsına isti'māl olunur ki ismdir, mā-bihī'l-lezzet olduğu için. Ve 'ulemāya itlāk olunur ki dīnin

tuzlarıdır. Ve güzellik ma'nāsındır. Ve iç yağına denir, شَحْمٌ [şahm] ma'nāsına. Esās'ın beyânına göre mecâzdir, tuz yiyen davarın bedeninde şahm peydâ olmak hasbebiyle. Ve

مِلْحٌ [milḥ] Semizliğe itlāk olunur, سَمْنٌ [simen] ma'nāsına. Ve hürmet ve zimām ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: بَيْنَهُمَا مِلْحٌ Ve مِلْحٌ أَي حُرْمَةٌ وَذِمَامٌ وَعَهْدٌ

مِلْحُورُقٌ [milḥun şevāriku] Tuzlu suya denir, deniz suyu gibi; عَذْبٌ [ʿazb] mukābilidir.

Kāle'l-mü'ellif fi'l-Başā'ir: يُقَالُ مَاءٌ مَالِحٌ Mişbāh'ın beyânına göre bu ma'nāda مِلْحٌ [milḥ] مُلُوْحَةٌ [mulūḥat]tan ism-i fā'ildir, aslı مِلِحٌ [meliḥ] idi, كَتِفٌ [ketif] vezninde; niteki حُشُونَةٌ [ḥuşūnet]ten ḥaşin [ḥaşin] gelmiştir. Hattā aslı üzere "وَهَذَا مِلْحٌ أَجَاجٌ" unvânında dahi kırā'at olunmuştur. Ba'dehu kesret-i isti'mālden tahfifle ona iktisār olundu. Ve Ehl-i Ḥicāz المَلْحُ الماءُ Ehl-i Ḥicāz'ın terkibinin ism-i fā'ilinde gayr-i kıyās üzere مَالِحٌ [māliḥ] derler, أُنْقَلُ الْمُؤْضِعُ فَهُوَ بَاقِلٌ مَالِحٌ [māliḥ] derler, Ve Tehzib'in hülāsası budur ki مِلُوْحَةٌ [mulūḥat] fi'li bāb-ı evvelden ve sāliden dahi vārid olmakla kıyās üzere el-bette مَالِحٌ [māliḥ] vāridir. Ve ehl-i Ḥicāz bu sīga üzere tekellüm ederler. İntehā. Ve

مِلْحٌ [milḥ] lafzının cem'i مِلْحَةٌ [milḥat] gelir hā'yla ki te'nīs-i cem'dir ve مِلَاحٌ [milāḥ] gelir mīm'in kesriyle ve مِلَاحٌ [emlāḥ] gelir ve مِلِحٌ [milah] gelir mīm'in kesri ve lām'ın fethiyle.

التَّمْلُحُ [et-temelluḥ] (تَمَلَّحٌ [tefa'ul] vezninde) Semirmek ma'nāsındır; yukālu: تَمَلَّحَ البَعِيرُ إِذَا سَمِنَ

التَّمْلِيحُ [et-temliḥ] (تَمَلَّحٌ [tefa'ul] vezninde) Semirmek ma'nāsındır; yukālu: تَمَلَّحَ

الرَّجُلُ بِمَعْنَى تَمَلَّحَ Ve ta'āma tuzu mikdārından ziyāde kotarmak ma'nāsındır; yukālu: مَلَّحَ الْقَدْرَ إِذَا أَكْثَرَ مِلْحَهَا Ve şār'ir şi'rinde hoş-âyende mazmūn yāhūd bir ta'bīr-i dilnişin irād eylemek ma'nāsındır; yukālu:

مَلَّحَ الشَّاعِرُ إِذَا أَتَى بِشَيْءٍ مَلِيحٍ Ve تَمْلِيحٌ [temliḥ] Deve bir mikdārca semirmek ma'nāsındır; yukālu: مَلَّحَ الْجَزُورُ إِذَا سَمِنَ قَلِيلاً

المِلْحَةُ [el-milḥat] (mīm'in kesriyle) مِلْحٌ [milḥ] gibi hürmet ve zimām ve peymān ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: بَيْنَهُمَا مِلْحٌ وَمِلْحَةٌ أَي حُرْمَةٌ وَحَلْفٌ وَفِي الْأَمْتَالِ "فُلَانٌ مِلْحُهُ عَلَى رُكْبَتَيْهِ" أَي لَا وَفَاءَ لَهُ أَوْ سَمِينٌ أَوْ حَدِيدٌ فِي غَضَبِهِ Şārih der ki kavli evvel diz üzerinde olan tuz ednā sebeble perişān ve nābūd olmasından me'hūzdur. Ve kavli sāniye göre مِلْحٌ [milḥ] şahm ma'nāsına olup zengī tā'ifesinin ekseri semizlikleri rükbe ve fahizlerinde olmakla onlara teşbih olunmuştur. Ve kavli sālīs kavli evvel şu'besindedir ki ednā nefh ile tuz kısmı tozup kaldığı, o dahi cüz'i sebeble heyecāna gelip hışm ve hiddet eder demektir. Ve Zemaḥşerī Esās'ta kesirü'l-husūmāt olandan kināye eylemiştir, ya'nī muhāsım ve mukātil olup kat'ā cirāhatten bāk ve pervāsı yoktur, yaralandıkta yarasına ekmek için ibtidā tuzunu hāzır edip manzara-i nāsta olan rükbesi üzere vaz' eder. Ve ba'zılar burada مِلْحٌ [milḥ] hürmet ma'nāsındır dedi, pes ona göre bī-hürmetlikten kināye olur, ona mūcālīs oldukta ihtirām ve ri'āyet eder, meclisten kalkıp gittikten sonra rafz-ı hürmet eder demektir ki merci'i kavli evvel olur ki vefāsız demektir. Ve

مِلْحَةٌ [Milḥat] Bir recül ismidir. Ve bir şār'ir

adıdır ki Milḥa el-Cermī ile müte'āreftir.

الْمَلِيحُ [el-meliḥ] (أمير [emīr] vezninde) Şorak suya denir, مِلْحٌ [milḥ] gibi. Ve مِلَاحَةٌ [milāḥat]ten sıfat olur, hüb ve dil-ber ma'nāsına. Ve مِلُوْحَةٌ [mulūḥat]ten vasf olur, tuzlu ve tuzlanmış nesneye denir; yukālu: سَمَكٌ مَلِيحٌ أَيْ مُمْلَحٌ Ya'nī tuzlanmış balık gibi salamura ederler; ve yukālu: قَلِيْبٌ مَلِيحٌ أَيْ مَأْوَةٌ مَلِيحٌ

الْإِمْلَاحُ [el-implāḥ] (hemzenin kesriyle) Şūr suya gelmek ma'nāsınadır; yukālu: مَلَحَ الرُّجُلُ إِذَا وَرَدَ مَاءٌ مِلْحًا Ve tatlı su şūr olmak ma'nāsınadır; yukālu: مَلَحَ الْمَاءُ إِذَا صَارَ مِلْحًا وَكَانَ عَذْبًا Ve dābbeye şūr su içirmek ma'nāsınadır; yukālu: مَلَحَ الْإِبِلُ إِذَا سَقَاهَا مَاءً مِلْحًا Ve ta'āma tuzu kadrinden ziyāde kotarmak ma'nāsınadır; yukālu: مَلَحَ الْقِدْرُ إِذَا أَكْتَرَتْ مِلْحَهَا

الْمُلُوْحَةُ [el-mulūḥat] (mīm'in zammıyla) ve

الْمَلَاْحَةُ [el-melāḥat] [kerāmet] vezninde) ve

الْمُلُوْحُ [el-mulūḥ] (فُعُوْدٌ [fu'ūd] vezninde) Su şūr olmak ma'nāsınadır; yukālu: مَلَحَ الْمَاءُ وَمَلَحَ مِلُوْحَةٌ وَمَلَاْحَةٌ وَمِلُوْحًا مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ Ve وَالثَّالِثِ وَالْأَوَّلِ إِذَا صَارَ مِلْحًا

مِلَاْحَةٌ [melāḥat] Güzel ve hüb-çehre olmak ma'nāsınadır; yukālu: مَلَحَ الْغُلَامُ مِلَاْحَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا حَسَنَ

الْمَلِيحُ [el-meliḥ] (أمير [emīr] vezninde) Bunlardan sıfattır.

الْمَلَاْحُ [el-mulāḥ] (مِيمٌ زَمَّمِيْلًا [mīm'in zammıyla] vezninde) Ve

الْمَلْلَاحُ [el-mullāḥ] كُبْبَارٌ [kubbār] vezninde ki ondan eblagdır, pek güzel adama denir. كِرَامٌ [melīḥ]in cem'i مِلَاحٌ [milāḥ] gelir, كِرَامٌ [kirām] gibi ve اَمْلَاحٌ [emlāḥ] gelir, أَشْرَافٌ

[eşrāf] gibi ve مَلَاْحُونَ [mulaḥūn] ve مَلْلَاحُونَ [mullāḥūn] gelir.

الْمَلْحُ [el-melḥ] (mīm'in fethi ve lām'ın sükünüyle) Gıybet eylemek ma'nāsınadır ki mecāzdır; yukālu: مَلَحَهُ مَلْحًا مِنَ الْبَابِ Ve kuş pervāz ederken kanatlarını tiz tiz olarak çok çok oynatmak ma'nāsınadır; yukālu: مَلَحَ الطَّائِرُ إِذَا كَثُرَ سُرْعَةُ خَفَقَانِهِ بِجَنَاحَيْهِ Ve koyun makülesini biryān eylemek için ıssı suda haşlayıp derisinden tüylerini izāle eylemek ma'nāsınadır; yukālu: مَلَحَ الشَّاةُ إِذَا سَمَطَهَا Ve emzirmek ma'nāsınadır; yukālu: مَلَحَ الْوَلَدُ إِذَا أَرْضَعَهُ Ve bir nesneyi tuzlamak ma'nāsınadır; yukālu: مَلَحَ السَّمَكُ وَالْقِدْرُ إِذَا طَرَحَ فِيهِ الْمَلْحُ Müzekker zamīri taglīb içindir; ve yukālu: فِيهِ مَلَحَ مَلْحًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي Ve davara şorak top- rak yedirmek ma'nāsınadır ki ekseri keçi kısmına yalattırlar; yukālu: مَلَحَ الْمَاشِيَةَ إِذَا أَطْعَمَهَا سَبْحَةَ الْمَلْحِ وَهِيَ مِلْحٌ وَتُرَابٌ

الْمَلْحُ [el-melaḥ] (fethateynle) Atın kış ayağında olan sinirde ki eğrice ta'bīr olunur, hādis olur bir maraz adıdır. Ve

مَلْحٌ [Melaḥ] bir mevzi' adıdır. Ve siyāhla muhtelit ak olmak ma'nāsınadır ki na'tında اَمْلَحٌ [emlaḥ] denir.

الْمَلَاْحَةُ [el-mellāḥat] (mīm'in fethi ve lām'ın teşdidiyle) ve

الْمَمْلَحَةُ [el-memleḥat] (mīm'in ve lām'ın fethiyle) Tuz tekevvün eden yere denir ki tuzla ta'bīr olunur.

الْمَلْلَاحُ [el-mellāḥ] (سَدْدَادٌ [şeddād] vezninde) Tuz satan kimseye yāhūd tuz sāhibine denir. Ve gemici tā'ifesine denir, tuzlu deniz suyuna mülāzemetine mebnī. Ve liman ve boğaz re'īsine denir ki nehr ve bahrin boğazlarını islāh eylemek der-uhdeleridir; yukālu: هُوَ مَلْلَاحٌ نُوتِيٌّ ve yukālu: هُوَ مِنْ

المُلاَحِيحِينَ أَيُّ مُتَعَهِّدِ النَّهْرِ لِيُضْلِحَ فَوْهَتَهُ

أَلْمِلَاحَةُ [el-milāḥat] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Gemicilik ve reislik sanatına denir.

أَلْمُلَاḤِيَّةُ [el-mullāḥiyet] (mīm'in zammı ve lām'ın teşdidiyle) ve

أَلْمُلَاḤُ [el-mullāḥ] (رُمَّانٌ [rummān] vezninde) Bir nebāt adıdır, Türkîde yaban nohudu dedikleridir.

أَلْمِلَاحُ [el-milāḥ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Sefîneyi icrâ eden rûzgâra denir. Ve torbaya denir. Ve mızrak yalmanına denir. Ve aralıkta olan perdeye denir, سُتْرَةٌ [sutr] ma'nâsına. Ve poyraz yeli 'akibinde lodos esmeğe denir. Ve yağmur yağarken yere 'arız olan serinliğe denir. Ve mufâ'ale bâbından masdar-ı sâni olur, bir hatunun memesini emmek, mürâza'ca ma'nâsına. Ve nâkanın ferî ağırlıkta 'ilâc ve tedbîr eylemeğe denir. Ve tuzlu sulara denir ki مِلْحٌ [milḥ]in cem'i olur.

أَلْمُلَاḤِيَّةُ [el-mulāḥiy] (غُرَابِيَّةٌ [ğurābiyy] vezninde ve ba'zen müşedded olur) Bir nev' beyâz üzümüne denir ki uzun olur, parmak üzümü ta'bîr olunur. Ve bir nev' incire denir. Ve أَرَاكٌ [erāk]tan ya'nî misvāk ağacınının yemişinden bir güneye denir ki onda beyâz ve humret ve şühbet olur.

أَلْمِلْحَةُ [el-melḥat] (طَلْحَةٌ [talḥat] vezninde) Deryânın engin yerine denir, لُجَّةُ الْبَحْرِ [lucetu'l-baḥr] ma'nâsına.

أَلْمِلْحَةُ [el-mulḥat] (جُرْعَةٌ [cur'at] vezninde) Mehâbet ve bereket ma'nâlarıdır. Ve مِلْحٌ [milḥ] lafzından müfred olur ki hoş ve dil-keş ve latîf kelâma denir. Ve siyâhla mümtezic aklığa denir ki alacalıktır. Ve pek gökçelik ma'nâsına ismidir, şiddet-i zerak ma'nâsına.

أَلْمَلِاحُ [el-emlah] (أَحْمَرٌ [aḥmer] vezninde) Akli karalı alaca koça denir; مَلِاحٌ [melāḥ] ve مَلِاحَةٌ [mulḥat]ten sıfattır. Mü'ennesinde مَلِاحَةٌ [melḥā'] denir; yukālu: كَبِشَ أَمْلِاحُ أَيُّ نَعِجَةَ مَلِاحَاءِ وَ مُخْتَلِطُ الْبَيَاضِ وَالسَّوَادِ

أَلْإِمْلِاحُ [el-impliḥ] (إِحْمِرَارٌ [iḥmirār] vezninde) Koyun akli karalı kır alaca olmak ma'nâsındadır; yukālu: إِمْلِاحُ الْكَبِشِ إِمْلِاحًا إِذَا كَانَ أَمْلِاحٌ

مِلْحَانٌ [milḥān] (mīm'in kesriyle) Selefte cumâde'l-âhire ayının ismidir. Ve Şühür-ı Rûmiyyeden kânûn-ı sâni ismidir, niteki kânûn-ı evvele شَيْبَانٌ [şeybān] derler; ikisi de beyâz-ı selcile ebyaz olduğu için itlâk olunmuştur. Ve

مِلْحَانٌ [Milḥān] Yemen'de bir mihlâf ya'nî bir eyâlet ve nâhiye adıdır. Ve Suleym kabîlesi diyârında bir dağın adıdır.

أَلْمَلِاحَاءُ [el-melḥā'] (حَمْرَاءُ [ḥamrā'] vezninde) أَمْلِاحٌ [emlah]in mü'ennesidir ki zikir olundu. Ve bütün yaprakları dökülmüş ağaca itlâk olunur. Ve arkada yağrından aşağı sağrıya gelince arkanın etine denir. Ve 'azîm 'askere ve alaya itlâk olunur, ketîbe-i 'azîme ma'nâsına; leme'an-ı silâh mülâhazasıyla. Ve

مَلِاحَاءُ [Melḥā'] Mülük-i Şâm'dan Âli-i Munzir'e mahsûs bir müretteb 'askerin ismidir. Ve Yemâme'de bir vâdi ismidir.

أَلْمَمْلُوحُ [el-memlūḥ] ve

أَلْمَمْلِاحُ [el-mumellaḥ] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) مَمْلِاحٌ [melīḥ] gibi tuzlanmış nesneye denir; yukālu: سَمَكٌ مَمْلِاحٌ وَمَمْلُوحٌ وَمَمْلِاحٌ أَيُّ جُعِلَ فِيهِ مِلْحٌ

أَلْإِسْتِمْلَاحُ [el-istimlāḥ] Bir nesneyi hûb ve melīḥ 'add eylemek ma'nâsındadır ki güzel-sinmek ta'bîr olunur; yukālu: إِسْتَمْلِاحُهُ إِذَا عَدَّهُ

مَلِيحًا

ذَاتُ الْمِلْحِ [Zātu'l-Milḥ] Bir mevzi° adıdır. **قَضْرُ الْمِلْحِ** [Kaşru'l-Milḥ] Ḥuḡvāru'r-Reyy kurbünde bir mevzi° adıdır ki °Acemler ona Nemek derler.

مُلَيْحٌ [Muleyḥ] [زُبَيْرٌ] [zubeyr] vezninde) Herāt kazāsında bir karyedir. Ve Ḥuzā'a'dan bir cemā'at adıdır.

أَمَيْلِحٌ [Umeyliḥ] (musaggar bünyesiyle) Benū Rebī'atu'l-Cū° cemā'ati yurdunda bir sudur. Ve bir mevzi° adıdır.

الْمَلْوَحَةُ [el-Mellūḥat] [سَفُودَةٌ] [seffūdet] vezninde) Ḥaleb kazāsında bir karye-i kebīredir.

مُلَيْحَةٌ [Muleyḥat] [جُهَيْنَةٌ] [cuheyne] vezninde) Bir mevzi°dir.

الْإِمْتِلَاحُ [el-imitilāḥ] [إِفْتِعَالٌ] [ifti°āl] vezninde) Doğru sözü yalan katmak ma'na'sınadır ki koyun gibi alaca eylemiş olur; yukālu: **إِمْتَلَحَ الرَّجُلُ إِذَا خَلَطَ كَذِبًا بِحَقٍّ**

الْأَمْلَاحُ [el-Emlāḥ] Cem° bünyesiyle bir mevzi° adıdır.

مَا أُمَيْلِحَةٌ [mā umeyliḥahu] Fi'l-i ta°accübün musaggarıdır; **مَا أُحْسِنَةُ** [mā uḥaysinehu] ma'na'sına, “bu ne güzelcedir” demektir. Bu iki kelimededen gayrı fi'l-i ta°accüb musaggaran vārid olmamıştır. Şāriḥ der ki bu Başriyyūn mezhebine mebnīdir ki fi'l-i ta°accübde **أَفْعَلَ** kelimesinin fi'liyyetine zāhiblerdir, ammā Kūfiyyūn ismiyyetine zāhib olmakla mutlakan tasgīrini tecvīz eylemişlerdir.

الْمُمَالِحَةُ [el-mumāleḥat] [مُفَاعَلَةٌ] [mufā°alet] vezninde) Birbiriyle ta°ām ekl eylemek ma'na'sına isti°māl olunur ki tuz ekme yemek ta°bīr olunur; yukālu: **مَالِحٌ فَلَانٌ فَلَانًا** Ve **هُوَ يَحْفَظُ حُرْمَةَ الْمُمَالِحَةِ إِذَا آكَلَهُ**

emzirmek ma'na'sınadır; yukālu: **مَالَحْتُهُ إِذَا رَاضَعْتُهُ** Ve bu müşāreket için oldukça birbirinin çocuğunu emzirmek ma'na'sına olur; yukālu: **مَالَحْنَا إِذَا رَاضَعْنَا وَلَدَهُمَا**

مِلْحَاتَانٌ [Milḥatān] (mīm'in kesriyle) Evdiye-i kabeliyyeden bir vādī ismidir.

[م ن ح]

الْمَنْحُ [el-menḥ] [مَنْعٌ] [men°] vezninde) Vermek ma'na'sınadır; yukālu: **مَنْحَهُ الشَّيْءَ مَنْحًا** Ve bir adam māşiyesinin yün ve yapağı ve süt ve veledi makülesi menāfi°ini bir āher adama müntefi° olmak için °ariyet cihetiyle ta°yīn ve tefvīz eylemek ma'na'sınadır; yukālu: **مَنْحَهُ التَّائِقَةَ إِذَا جَعَلَ لَهُ وَبَرَهَا وَلَبَنَهَا وَوَلَدَهَا**

الْمِنْحَةُ [el-minḥat] (mīm'in kesriyle) Ma'neyeyn-i mezbüreynden ismidir. Ver-giye denir, °atiyye ma'na'sına. Ve vech-i mezkūr üzere verilen nākaya denir.

الْمَنْيْحَةُ [el-menīḥat] [سَفِينَةٌ] [sefīnet] vezninde) Bu dahi ismidir, zikr olunan nākaya denir.

الْإِسْتِمْنَاهُ [el-istimnāḥ] [إِسْتِغْطَاءٌ] [isti°ḡā] ma'na'sınadır ki °atiyye istemekten °ibārettir; yukālu: **إِسْتَمْنَحَهُ إِذَا طَلَبَ عَطِيَّتَهُ**

الْمَنْيْحُ [el-menīḥ] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) Kumar oklarından bir oktur ki onun nasībi yoktur. Ve yine kumar oklarından şol oka denir ki fā'iz olmakla teberrüken ve tefe°ülen isti°āre ederler, °alā-kavlin nasībli olan oka denir. Ve

مَنْيْحٌ [Menīḥ] Benī Teym birāderi Ḳureym'in feresi ismidir. Ve Ḳays b. Mes'ūd eş-Şeybānī feresinin ismidir. Ve bir recül adıdır.

الْمَنْيْحَةُ [el-Menīḥat] (hā'yla) Faḡ°as nām kimsenin feresi ismidir.

الإمناح [el-ımnāḥ] (hemzenin kesriyle) Dābbe ve mevāşinin doğurmak vakti gelip çatmak ma'nāsınadır; yukālu: أَمْنَحُ النَّاقَةَ إِذَا دَنَى نَتَاجُهَا

الممئح [el-mumniḥ] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Doğurması yaklaşmış hayvāna denir ki vaf-ı hāstır.

الممنايح [el-mumāniḥ] (ism-i fā'il bünye-siyle) Şol nākaya itlāk olunur ki sārilerin süti çekildikten sonra yine o süt verir ola. Ve munkatı^c olmayan mümtedd yağmura itlāk olunur.

الإمتناح [el-ımtināḥ] [ifti'āl] vezninde) 'Atiyye almak ma'nāsınadır; yukālu: أَمْتِنَحُ مَالًا إِذَا أَخَذَ الْعَطَاءَ إِذَا رَزَقَهُ

التمئح [et-temennuḥ] [tefa'ul] vezninde) Bir adama māl it'ām eylemek ya'nī tasadduk eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: تَمْتَحُ الْمَالَ أَيِ أَطْعَمْتُهُ غَيْرِي وَمِنَهُ حَدِيثٌ أَمَّ زَرْعٍ فَآكُلُ وَأَتَمْنَحُ

الممناحة [el-mumāneḥat] [mufā'alet] vezninde) Göz muttasıl yaş dökme ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: مَانَحَتْ الْعَيْنُ إِذَا اتَّصَلَتْ دُمُوعُهَا

المانح [el-Māniḥ] ve

المناح [el-Menāḥ] Esāmī-i ricāldendir.

[م ي ح]

الميح [el-meyḥ] (mīm'in fethi ve yā'nın sükūnuyla) ve

الميحوحة [el-meyḥuḥat] [şey'ū'at] vezninde) Bir güne hūb ve nāzūk yürüme ma'nāsınadır ki murād salını salını gölgesine bakarak yürümektir; yukālu: مَاحَ الْغُلَامُ مَيْحًا وَمَيْحُوحَةً إِذَا مَسَى يَتَّبِعُهَا وَيَنْظُرُ فِي ظِلِّهِ Esās'ın beyānına göre kuyudan kovaya el ile doldurmak ma'nāsına mevzū^c olup

ma'ānī-i sār'e ondan me'hūzdur. Ve

ميح [meyḥ] Kaz yürüyüşü gibi nāzūkāne rıfk ve sühütle yürüme ma'nāsınadır; yukālu: مَاحَ الرَّجُلُ إِذَا مَسَى مَشِيَةً الْبَطَّةَ Ve kuyunun suyu pek az olmakla içine inip kovayı el ile doldurmak ma'nāsınadır; yukālu: مَاحَ الرَّجُلُ إِذَا دَخَلَ الْبَيْتَ فَمَلَأَ الدَّلْوَ لِقَائِهِ مَائِهَا Ve fā'idelendirmek ma'nāsınadır; yukālu: مَاحَهُ إِذَا نَعَّمَهُ Ve misvāklanmak ma'nāsınadır; yukālu: مَاحَ فَاهُ بِالسُّوَالِكِ إِذَا اسْتَنَاكَ Ve misvākla ağızdan tükürük ve salyar çıkarmak ma'nāsınadır; yukālu: مَاحَ مِنْ فِيهِ Ve şefā'at kılmak ma'nāsınadır; tekūlu: مَخِنِي عِنْدَ السُّلْطَانِ أَيِ أَشْفَعُ لِي مَاحَهُ إِذَا أَعْطَاهُ

المياحة [el-miyāḥat] [kitābet] vezninde) Bu dahi vermek ma'nāsınadır; yukālu: مَاحَهُ يَمِيحُهُ مَيْحًا وَمِيحًا إِذَا أَعْطَاهُ

الإمتياح [el-ımtiyāḥ] [ifti'āl] vezninde) Vermek ma'nāsınadır; yukālu: إِمْتَاَحَهُ إِذَا أَعْطَاهُ Ve harāret yāhūd şiddet-i 'amel hayvānı gark-ı 'arak eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: إِمْتَاَحَتِ الشَّمْسُ ذُرِّيَّ إِمْتَاَحَهُ الْحُرُّ الْبَعِيرَ إِذَا اسْتَدْرَتْ عَرَفَهُ وَالْعَمَلُ أَيِ عَرَفَهُ

الممياحة [el-mumāyeḥat] [mufā'alet] vezninde) Birbiriyle ülfet ve muhālatat eylemek ma'nāsınadır; yukālu: مَائِحُهُ إِذَا خَالَطَهُ

الماحة [el-māḥat] sāḥat [sāḥat] vezninde ve mürādifidir ki avluya denir.

المانح [el-māḥ] Yumurtanın sarısına, 'alā-kavlin beyāzına denir.

الميح [el-miḥ] (mīm'in kesriyle) Çekirdeği yumuşak olan kemter hurmāya dir, شَيْصُ النَّخْلِ [şāşu'n-naḥl] ma'nāsına.

التَّمْيِجُ [et-temeyyuh] (تَفَاعُلٌ [tefa'ul] vezninde) İnişe iner gibi yüzü yere mā'il āheste ve nāzükāne yürümek ma'nāsınadır; yukālu: فَلَانَ يَتَمْيِجُ أَي يَتَكَفُّوْهُ

الْمَيَّاحُ [el-Meyyāḥ] (كَتَّانٌ [kettān] vezninde) 'Uḳbe b. Sālīm'in feresi ismidir.

التَّمَايِجُ [et-temāyuh] (تَفَاعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Her tarafa temāyül ederek yürümek ma'nāsınadır; yukālu: تَمَايَحَ السُّكْرَانُ إِذَا تَمَايَلْ

الْإِسْتِمَاْحَةُ [el-istimāḥat] 'Atiyye istemek yāhūd şefā'at recā eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: إِسْتَمَحْتُهُ أَي سَأَلْتُهُ الْعَطَاءَ أَوْ سَأَلْتُهُ أَنْ يَشْفَعَ لِي

الْمَائِجُ [el-Mā'iḥ] Mirdās b. Ḥuvayy nām kimsenin feresi adıdır.

FASLU'N-NŪN

(فَضْلُ النُّونِ)

[ن ب ح]

النَّبْحُ [en-nebh] (nūn'un fethi ve bā'nın sükünüyle) ve

النَّبِيْحُ [en-nebīḥ] (nūn'un fethiyle) ve

النُّبَاْحُ [en-nubāḥ] (nūn'un zammıyla) ve

النَّبِيْبَاْحُ [en-nibāḥ] (nūn'un kesriyle) ve

التَّنْبَاْحُ [et-tenbāḥ] (tā'nın fethiyle) Köpek ürümek ve geyik ve teke ve yılan seslenip melemek ma'nāsınadır; yukālu: نَبَحَ الْكَلْبُ وَالظَّمِي وَالنَّبِيْسُ وَالْحَيَّةُ نَبِيْحًا وَنَبِيْحًا وَنُبَاْحًا وَتُنْبَاْحًا نُبَاْحٌ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ وَالثَّانِي إِذَا صَاتَ [nubāḥ] (غُرَابٌ [gurāb] vezninde) ism olmak üzere mersümdür, köpek ve geyik sesine denir.

الْإِنْبَاْحُ [el-inbāḥ] (hemzenin kesriyle) ve

الْإِسْتِنْبَاْحُ [el-istinbāḥ] Köpeği ürdürmek ma'nāsınadır; tekūlu: أُنْبِخْتُهُ وَاسْتَنْبِخْتُهُ أَي حَمَلْتُهُ عَلَى النَّبَاْحِ

النُّبُوْحُ [en-nubūḥ] (nūn'un zammıyla) Oba halkının gırīv ve hengāmesi ve köpeklerinin asvātına denir ki mecmū'u birden mesmū' olur; tekūlu: سَمِعْتُ نُبُوْحَ بُرَاةٍ Burada نُبُوْحُ الْحَيِّ أَي ضَجَّتْهُمْ بِمَا مَعَهُمْ مِنْ كِلَابٍ [nubūḥ] نَبْحُ [nebh]in cem'idir ki ism olarak müsta'meldir. Esās'ın beyānına göre asl نَبْحُ [nebh] ve نَبَاْحُ [nebāḥ] kelb savtına ki ürümek ta'bīr olunur, mevzū'dur, ba'dehu geyik makūlesi hayvān asvātında dahi isti'māl olundu. Ve

نُبُوْحٌ [nubūḥ] Cemā'at-i kesīreye itlāk olunur.

النُّبَاْحُ [en-Nebbāḥ] (كَتَّانٌ [kettān] vezninde) 'Alī el-Murtaḍā radiyallāhu 'anhu hazret-

dardır, iş kendi bitmek ve tālibin işi bitmek ma'nāsına; tekūlu: نَجَحْتُ الْحَاجَةَ نُجْحًا ve yukālu: أَنْجَحَ اللَّهُ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا ظَفِرَتْ بِهَا مُؤَلِّفِ bu müellif bu māddeyi dahi iktisār ve müzāyaka üzere resm eylemekle *Esās*'tan ve *Miṣbāh*'tan ve şārihten tahkik olunarak terceme olunmuştur. Ve bir güç maslahat sühulet bulmak ma'nāsınadır; yukālu: نَجَحَ أَمْرُهُ إِذَا تَيَسَّرَ وَسَهَّلَ

الْإِنجَاحُ [el-incāh] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir adamın işi bitmek ma'nāsınadır; yukālu: أَنْجَحَتِ الْحَاجَةَ إِذَا قُضِيَتْ Ve hācetini revāklamak ma'nāsınadır; yukālu: أَنْجَحَ اللَّهُ حَاجَتَهُ إِذَا قُضِيَتْ Ve bir kimse hācetine zafer-yāb olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَنْجَحَ زَيْدٌ إِذَا صَارَ ذَا نُجْحٍ

إِنجَاحٌ [incāh] Gālib olmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَنْجَحَ بِكَ الْبَاطِلُ أَيَّ غَلَبَكَ فَإِذَا غَلَبْتَهُ فَأَنْجَحْتَهُ بِهِ

الْمُنْجِحُ [el-munciḥ] [muḥsin] (vezninde) İş bitiren ve iş bitiren adamlara denir. Cem'î **مَنَاجِحُ** [menāciḥ] ve **مَنَاجِحُ** [menāciḥ] gelir.

التَّنَجُّحُ [et-teneccuḥ] [tefa'ul] (vezninde) ve

الْإِسْتِنجَاحُ [el-istincāh] Bir kimseden kendi hācetini revā eylesmesini istemek ma'nāsınadır; yukālu: تَنْجَحُ الْحَاجَةَ وَاسْتَنْجَحَهَا إِذَا تَنْجَرَهَا إِسْتَنْجَحْنِي حَاجَتَهُ وَبِاللَّهِ Kāle fi'l-*Esās* تَنْجَرُ [teneccuḥ] kazā-i hāceti taleb eylemek ma'nāsına olmakla *Şihāh* müterciminin burada ve تَنْجَرُ [teneccuḥ] māddesinde hācet bitirmek ma'nāsına tercemeleri nā-becādır. Hattā yine Zemaḥşerī, *Esās*'ta إِسْتَنْجَحَهُ hācet revā-kerden hvāst ez-vey" ya'nī "ondan hāceti revā etmeyi istedi" 'unvāniyla ve

Miṣbāh'ta وَعَدَهُ مِمَّنْ قَضَاءَهَا إِذَا طَلَبَ قَضَاءَهَا مِمَّنْ وَعَدَهُ 'unvāniyla tefsir eylemiştir.

النَّجِيحُ [en-neciḥ] [emīr] (vezninde) Fikr-i dürüst ve rey-i savāb ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: رَأَى نَجِيحًا أَيَّ صَوَابٍ Ve iş bitirici adama denir; yukālu: رَجُلٌ نَجِيحٌ أَيَّ سَيْرٍ Ve seyr-i şedid ü serī ma'nāsına isti'māl olunur ki müsil-i menzil-i maksūddur; yukālu: سَيْرٌ نَجِيحٌ أَيَّ شَدِيدٍ

النَّاجِحُ [en-nāciḥ] Bu dahi seyr-i şedid ü serī'e vasf olur. Ve müteyesser olan matlūba denir.

التَّنَاجُحُ [et-tenācuḥ] [tefa'ul] (vezninde) Peyderpey sādık rüyālar görmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: تَنَاجَحَتْ أَخْلَامُهُ إِذَا تَنَابَعَتْ بِصِدْقٍ

نَجِيحٌ [Neciḥ] [emīr] (vezninde) ve **نُجَيْحٌ** [Nuceyḥ] [zubeyr] (vezninde) ve **نَجَاحٌ** [Necāḥ] [seḥāb] (vezninde) ve **مُنْجِحٌ** [Munciḥ] [muḥsin] (vezninde) Esāmīdendir: 'Abdullāh b. Necīḥ ki emīr [emīr] veznindedir, muhaddisīndendir.

النَّجَاحَةُ [en-necāḥat] (nūn'un fethiyle) Sabr ma'nāsına müsta'meldir ki zafer-i maksūdu müstelzimdir; ve minhu: نَفْسٌ نَجِيحَةٌ أَيَّ صَابِرَةٌ

[ن ح ح]

النَّهِيحُ [en-nehiḥ] (nūn'un fethiyle) Boğaz hırıldamak gibi boğazın iç tarafından içeride sesi terdid eylemek ma'nāsınadır, boğaza balgam tıkanıkta olur; yukālu: نَحَّ الرَّجُلُ نَحِيحًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا تَرَدَّدَ صَوْتُهُ فِي جَوْفِهِ Ve

نَحِيحٌ [naḥiḥ] [şaḥiḥ] lafzına itbā' olur; yukālu: فَلَانَ شَحِيحٌ نَحِيحٌ أَيَّ بَخِيلٌ جَدًّا

النَّهْنَهَاتُ [en-naḥneḥat] [zelzele] (vez-

ninde) ve

التَّنْحُ [et-tenaḥnuḥ] [تَنْزُلُ [tezelzul] vezninde) Bunlar da نَحِجْ [naḥiḥ] mā'nāsınadır, lākin bunlar mükerrer olmakla ih ih diye boğazı mükerreren hırıldatıp seslendirmek olur; yukālu: نَحَحَ الرَّجُلُ وَتَنَحَّحَ بِمَعْنَى نَحَّ Zemaḥşerī öksürmekle tefsir eylemiştir, gūyā ki ma'nā-yı lāzımıdır. Ve fukahā bilā-özrin تَنَحَّحُ [tenaḥnuḥ]ju müfsidāt-ı salātın 'add eylemişlerdir. Bunları Vanḫulu karın güürüldemekle terceme eylemesi agrebdir. Ve

نَحْنَحَةٌ [naḥneḥat] Bir adamı vech-i kabihle redd eylemek ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: نَحَحَ السَّائِلُ إِذَا رَدَّهُ رَدًّا قَبِيحًا

النَّحْ [en-naḥḥ] (nūn'un fethi ve ḥā'nın teşdidiyle) Dābbeyi sür'atle yürütmek ma'nāsınadır, zecr ile yā savt yā igrā ile; yukālu: نَحَّ الْجَمَلَ نَحًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا حَتَّهُ أَيُّ أَسْرَعَهُ

النَّحَاةُ [en-neḥāḥat] (nūn'un fethiyle) Sabr ve sebāt ma'nāsınadır. Ve cūd ve sehā ma'nāsınadır. Ve buhl ve denā'et ma'nāsına gelmekle zıdd olur.

النَّحَانِيحَةُ [en-neḥāniḥat] (جَحَاجِحَةٌ) [ceḥāciḥat] vezninde) Bahīl ve le'im olan cemā'ate itlāk olunur, kendilerden bir nesne taleb olundukta nahneha-i halk ettikleri için. Müfredi نَحْنَحُ [naḥnaḥ]tır; yukālu: قَوْمٌ هُوَ لِأَنَّ مِنْ أَقْوَامِ Kāle fi'l-Esās نَحَانِيحَةٌ أَيُّ يُخْلَاءُ لِأَنَّ مَا أَنَا أَقْرَامٍ وَجَحَاجِحَةٌ غَيْرِ نَحَانِيحَةٍ مَا أَنَا بِطَيِّبِ النَّفْسِ عَنْهُ، derler, بِنَحْحِ النَّفْسِ عَنْ كَذَا ma'nāsına, gūyā ki nahneha ile balgamdan pāk olmuş boğaza teşbīḥ olunmuştur.

نَحِيحٌ [Nuḥayḥ] [زُبَيْرٍ [zubeyr] vezninde) İbn 'Abdullāh'tır ki Benī Dārim cemā'atinden bir şahs-ı cāhilidir.

[ن د ح]

النَّدْحُ [en-nedḥ] [مَدْحٌ [medḥ] vezninde) ve **النُّدْحُ** [en-nudḥ] (nūn'un zammıyla) Çokluk, kesret ma'nāsınadır. Ve bolluk, سَعَةٌ [se'at] ma'nāsına. Ve geniş ve müttesi' olan yere denir. Ve dağın mukābeleye gelen duvar gibi rüknüne denir, سِنْدُ الْجَبَلِ [senedu'l-cebel] ma'nāsına. Cem'i أَنْدَاḥ [endāḥ] gelir. Ve

نُدْحٌ [nudḥ] (nūn'un fethiyle) Masdar olur, bolaltmak ma'nāsına; yukālu: نَدَّحَهُ نَدْحًا مِّنْ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا وَسَّعَهُ ”قَدْ: فَذَمُّوا لِي-Ā'işe radiyallāhu 'anhumā: ”جَمَعَ الْقُرْآنُ ذَلِكَ فَلَا تَدَّحِيهِ“ أَيُّ لَا تُوسِّعِي الدِّنْلَ بِخُرُوجِكَ إِلَى الْبَصْرَةِ وَأَزَادَتْ قَوْلُهُ تَعَالَى ﴿وَقُونَ فِي بُيُوتِكُنَّ وَلَا تَبَرَّجْنَ﴾ الآية

النَّدْحَةُ [en-nedḥat] [حَمَزَةٌ] [ḥamzet] vezninde) ve

النُّدْحَةُ [en-nudḥat] [جُرْعَةٌ] [cur'at] vezninde) ve

الْمُنْدُوْحَةُ [el-mendūḥat] (mīm'in fethiyle) ve

الْمُنْتَدَاْحُ [el-muntedaḥ] (mīm'in zammı ve dāl'ın fethiyle) Bunlar da bolluk, سَعَةٌ [se'at] ma'nāsınadır. Ve bol yere denir. مَنْدُوْحَةٌ [mendūḥat] ve مُنْتَدَاْحٌ [muntedaḥ] ism-i mef'üllerdir yāhūd ism-i mef'ül ma'nāsına masdarlardır; tekūlu: مِنْ ذَلِكَ لَكَ Kāle'ş-şāriḥ نَدْحَةٌ وَنُدْحَةٌ وَمَنْدُوْحَةٌ وَمُنْتَدَاْحٌ أَيُّ سَعَةٌ ”إِنَّ: Imrān b. el-Ḥuşayn: ”بِرَ فِي الْمَعَارِيضِ لَمَنْدُوْحَةٌ عَنِ الْكُذِبِ“ Ya'nī ”Bir sözü tevriye ve kināye tarikiyle söylemekte kizbden halās ve berā'et vardır ki kizbden 'add olunmaz.“ Murād yalan söyleyeceğine, kināye ve tevriye ve ilgāz cihetiyle söyle demektir.

النِّدْحُ [en-nidḥ] (nūn'un kesriyle) Ağırlık,

يُثَلَّ [siql] ma'nāsınadır. Ve iraktan görünen şey'e denir.

بَنُو مُنَادِح [Benū Munādih] Cuheyne kabilesinden bir batndır.

التَّنْدُحُ [et-tenedduḥ] (تَفَعَّلَ [tefa'ul] vezninde) Tevessü' ma'nāsınadır ki bolalmak ve nās mecliste seyrek seyrek geniş oturmak ma'nāsınadır. Bu münāsebetle koyun ve keçi kısmı be-gāyet tokluklarından nāṣī sıkışmayıp seyrek seyrek geniş yatmak ma'nāsında isti'māl olunmuştur; yukālu: تَنَدَّحَتِ الْعَنَمُ مِنْ مَرَابِضِهَا إِذَا تَبَدَّدَتْ وَاتَّسَعَتْ مِنَ الْبَطْنَةِ Şārih der ki me'haz-ı *Ḳāmūs* olan 'Ubāb'da مَرَابِضِهَا وَمَسَارِجِهَا 'unvāniyla müsebbet olmakla burada مِنْ [min] فِي [fi] ma'nāsınadır. Pes تَنَدَّحُ [tenedduḥ] merābiza mahsūs olmayıp mer'āda dahi tok olduklarında her biri bir tarafa çekilirler. Ve aç olduklarında bir dāne otluk üzere mecmū'u hücum eyledikten başka müctemī'an otlamak 'ādetleridir. Ve *Esās*'ta تَنَدَّحَتِ الْعَنَمُ فِي مَرَابِضِهَا إِذَا امْتَدَّتْ وَاتَّسَعَتْ 'unvāniyla mersūmdur ki "Tokluktan birbirinden çekilip müttesi'c oldular" demektir. Pes Vanḳulu ve *Ḳānūnū'l-Edebe* müterciminin tercemeleri 'acībdir.

نَادِحٌ [Nādih] Esāmīdendir.

الْإِنْدِخَاخُ [el-indihāḥ] (hemzenin kesri ve nūn'un sükūnuyla) Bunun mevzi-i zikri "د،ح،ح" faslı olup lākin Cevherī galat eylemekle burada resm eyledi, fi'l-hakīka "د،ح،ح" māddesinden infī'āldir.

الْإِنْدِيَاخُ [el-indiyāḥ] Bu dahi İندَاخ kelimesinden masdardır; bunun da mevzi-i "د،و،ح" māddesidir. Cevherī bunda dahi galat edip burada zikr eyledi. Mütercim der ki Zebīdī merhūmun *Laḥnu'l-'Avām* kitābında meşrūh olduğu üzere

ibtidā vehm-i mezbūr Ebū 'Ubeyde'de vākī' olmuştur. Cevherī dahi min-gayri mülāhazatin ondan *Şihāḥ*'ta nakl ve sebt eylemiştir.

[ان زح]

النَزْحُ [en-nezḥ] (nūn'un fethi ve zā-yı mu'cemenin sükūnuyla) ve

النَزْوُحُ [en-nuzūḥ] (فُعُوذُ [ḳu'ūd] vezninde) Ba'īd olmak ma'nāsınadır; yukālu: نَزَحَتِ الدَّارُ نَزْحًا وَنَزْوُحًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ وَالثَّانِي إِذَا بَعَدَ

نَزْحٌ [nezḥ] Kuyunun mecmū'c suyunu çekmek yāhūd dibinde bir mikdārca su kalınca çekmek ma'nāsınadır; yukālu: نَزَحَ الْبَيْتُ إِذَا اسْتَقَى مَائَهَا حَتَّى يَنْفَدَ أَوْ يَقِلَّ Ve bu ma'nāda lāzım olur; yukālu: نَزَحَتِ الْبَيْتُ فَهِيَ نَازِحٌ Ve bir adam diyārından gaybet-i ba'īde ile gā'ib olmak ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: نَزَحَ بِهِ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا بَعَدَ عَنْ دِيَارِهِ غَيْبَةً بَعِيدَةً Ve bir adamın yā bir cemā'atin hep kuyularının suları çekilip bitmek ma'nāsınadır; yukālu: نَزَحَ الْقَوْمُ إِذَا نَزَحَتْ آبَارُهُمْ

الْإِنزَاخُ [el-inzāḥ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi kuyunun suyu tükenince kadar yāhūd azca kalınca kadar çekmek ma'nāsınadır; yukālu: نَزَحَ الْبَيْتُ بِمَعْنَى نَزَحَهَا

النَّازِحُ [en-nāziḥ] ve

النُّزْحُ [en-nuzuḥ] (zammeteyle) ve

النَّزْوُحُ [en-nezūḥ] (صَبُورُ [ṣabūr] vezninde) Irak olan şey'e denir. Ve suyu çekilmiş kuyuya denir.

النَّزْحُ [en-nezaḥ] (fethateyle) Bulanık suya denir. Ve suyunun ekseri çekilmiş kuyuya denir.

النَّزِيحُ [en-nezīḥ] (أَمِيرُ [emīr] vezninde) Ba'īd ma'nāsınadır; yukālu: بَلَدٌ نَزِيحٌ أَيُّ بَعِيدٌ

الْمِنزَحَةُ [el-minzeḥat] (مِكْنَسَةٌ [mikneset] vezninde) Kovaya ve su çekmekte kova

menzilinde olan şey'e denir, tulumba bak-
racı gibi.

الْمُنْتَرِحُ [el-muntezah] (mīm'in zammı ve zā'nın fethiyle) Masdar yāhūd ism-i mekândır; yukālu: هُوَ بِمُنْتَرِحٍ أَيُّ بِيْعُدِ Cevherî, İbn Herme nām şā'ir kendi oğlunun mersiyesinde: "فَأَنْتَ مِنَ الْعَوَائِلِ حِينَ تُزْمَى | | وَمِنْ دَمٍ" "فَأَنْتَ مِنَ الْعَوَائِلِ حِينَ تُزْمَى" beytinin elifini işbā'a haml eylemiştir. Mersiye ta'bîrinde sehv eylemiştir, zîrā şā'ir o kasîde ile Kāḍî Ca'fer b. Suleymān'ı medh eylemekle kasîde medhiyye olur.

الْمَنَازِيحُ [el-menāzih] [meşābih] [meşābih] vezninde) Diyārından ba'îd olan eşhāsa denir. مَنَازِيحُ [minzāh] müfredidir; yukālu: قَوْمٌ مَنَازِيحُ أَيُّ بَعِيدُونَ مِنْ أَوْطَانِهِمْ

النَّازِحُ [en-Nāzih] Esmādandır: Muḥammed b. Nāzih muhaddisîndendir, Leyṣ b. Sa'îd'den rivāyet eylemiştir.

[ن س ح]

النَّسْحُ [en-nesh] (nūn'un fethi ve sîn'in sükûnuyla) ve

النَّسَاخُ [en-nusāh] [gurāb] [gurāb] vezninde) Hurmā talaşından ve başlarında olan kabuklardan zenbîl ve sepet diplerinde kalan hırt mirt makûlesine denir. Ve

نَسَحَ [nesh] Masdar olur, savurmak ma'nāsına; yukālu: نَسَحَ التُّرَابَ نَسْحًا مِنَ الْبَابِ إِذَا أَدْرَاهُ التَّالِثُ إِذَا أَدْرَاهُ

النَّسْحُ [en-nesah] (fethateynle) Tama' eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَسَحَ بِهِ نَسْحًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا طَمَعُ بِهِ

الْمِنْسَاخُ [el-minsāh] [mişbāh] [mişbāh] vezninde) Toprak atacak ve toprak savuracak küreğe denir.

نَسَاخٌ [Nesāh] (seḥāb) [seḥāb] ve kitāb [kitāb] veznlerinde) Yemāme'de bir vādî adıdır.

Onda bir vak'a olmakla yevm-i Nesāh beyne'l-'Arab ma'rûftur.

نَسِيحٌ [Nuseyyih] (nūn'un zammı ve yā-yı müşeddedenin kesriyle) Gūyā ki نَسِيحٌ [Nesih] lafzından musaggardır, yine Yemāme'de bir vādî adıdır.

[ن ش ح]

النَّشْحُ [en-neşh] (nūn'nun fethi ve şîn-i mu'cemenin sükûnuyla) ve

النُّشُوحُ [en-nuşūh] [ku'ūd] [ku'ūd] vezninde) Kanmak mertebesinden az içmek, 'alā-kavlin tulum gibi dolmak derecesinde içmek ma'nāsına olmakla zıdd olur; yukālu: نَشَحَ الْمَاءَ نَشْحًا مِنَ الْبَابِ التَّالِثِ إِذَا شَرِبَهُ دُونَ الرِّبِيِّ لākın bu ihtilāfa mebnî olmakla mü'ellifin azdāddan ta'dādı manzûrun-fihtir. Ve dābbeye bir mikdārca susuzluğunu teskîn edecek kadar su içirmek ma'nāsınadır; yukālu: نَشَحَ الْخَيْلَ إِذَا سَقَاهَا مَا يَفْتَأُ غَلَّتْهَا

النُّشُوحُ [en-neşūh] [şabūr] [şabūr] vezninde) Azca suya denir.

النُّشُوحُ [en-nuşūh] (zammeteynle) Sarhoşlara itlāk olunur. نُشُوحٌ [nuşūh] müfredidir.

النَّشَاخُ [en-neşşāh] [kettān] [kettān] vezninde) Şol tuluma ve kırbaya itlāk olunur ki su ile dolu olmakla taşra reşh eyleye; yukālu: سِقَاءٌ نَشَاخٌ أَيُّ مُمْتَلِئٌ نَضَاخٌ

[ن ص ح]

النُّشْحُ [en-nuşh] (nūn'un zammıyla) ve

النَّضَاخَةُ [en-neşāḥat] [feḍāḥat] [feḍāḥat] vezninde) ve

النَّضَاحِيَّةُ [en-neşāḥiyet] [kerāhiyet] [kerāhiyet] vezninde) Ögüt vermek ma'nāsınadır; yukālu: نَضَحَهُ وَنَضَحَ لَهُ نَضْحًا وَنَضَاخَةً وَنَضَاحِيَّةً

Mü'ellifin Başā'ir'de

beyānına göre bu mādde iki ma'nāya mevzū'dur: Biri hulūs ve nekā ve biri iltiyām ve refā ma'nāsıdır. Nāsih, mansūhun-leh olana kavlini ihlās eylemek münāsebetiyle pend ve va'zda isti'māl olundu. Yāhūd hayyāt, sevb-i memzūku ref ve ıslāh eylediği gibi nāsih, mansūhun-lehin hālını ıslāh eylemekle pend ve nasīhatte isti'māl olundu. Ve

نَصِيحَةٌ [naṣiḥat] ki öğüde denir, ismdir, mansūhun-lehin dünyevî ve uhrevî bi'l-cümle hayrını irādeden 'ibārettir; vec'iz-i esmādandır, cem'iyet-i ma'āniyi mutazammın bir kelimedir, فَلَاحٌ [felāḥ] gibi dünyā ve uhrā hayrını ecma' olmakla kelām-ı 'Arabda 'adilî yoktur, niteki medār-ı dīn olan işbu: "الَّذِينَ النَّصِيحَةُ لِلَّهِ" "الَّذِينَ النَّصِيحَةُ لِلَّهِ وَلِرَسُولِهِ وَلِكِتَابِهِ وَالْأُمَّةِ الْمُسْلِمِينَ وَعَاقِبَتِهِمْ" hadîsi nātiktir. Kaldı ki نَصِيحَةٌ Hazret-i Hakk'ın vahdānîyetine sıhhat-ı itikād ve 'ibādāt ve tā'atinde ihlās-ı niyetten 'ibārettir. Ve لِرَسُولٍ نَصِيحَةٌ Fahr-i 'ālem sallallāhu 'aleyhi ve sellem hazretlerinin risālet ve nübüvetini tasdik ve şer'ini takabbül ve emr ü nehyine inkıyād eylemekten 'ibārettir. Ve لِلْكِتَابِ نَصِيحَةٌ Kur'ān-ı mübīni tasdik ve muntavî olduğu ahkāmla 'amele kılmaktan 'ibārettir. Ve لِلْأُمَّةِ نَصِيحَةٌ herkesi mesālihlerine irşād ve hayra delāletten 'ibārettir. İntehā. Ve

نُصْحٌ [nuṣḥ] Bir nesne hālis ve bī-gıṣṣ olmak ma'nāsınadır; yukālu: نَصَحَ الشَّيْءُ إِذَا خَلَصَ Ve libās dikmek ma'nāsınadır; yukālu: نَصَحَ الْخَيْطُ التُّوبَ إِذَا خَاطَهُ Ve 'Arablar نَصَحَ الرَّجُلُ الرَّجُلَ derler, "Suyu içip gereği gibi sīr-āb oldu" ma'nāsına ki hulūs ma'nāsından me'hūzdur. Niteki Esās'ta صَدَقَتْهُ أَيَّ صَدَقَتْهُ نَصَحَتْ الْإِبِلَ الرَّيِّ أَيَّ صَدَقَتْهُ نَصَحَ الْعَيْثُ Ve

الْبِلْدُ derler, "Yağmur şümül üzere yağmakla kat'ā açık ve aralık kalmamak vech üzere her yerde muttasıl çayırlar ve nebātlar nābit oldu" ma'nāsına ki hıyātat ma'nāsından me'hūzdur, terzi aslā sevbde fetk ve halel terk etmeyerek libāsı dikip mülte'im eylediği münāsebetine mebnīdir.

النَّاصِحُ [en-nāsiḥ] ve

النَّصِيحُ [en-naṣiḥ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Pend ve nush eden adama denir: نَاصِحٌ [nāsiḥ]in cem'î نُصْحٌ [nuṣṣaḥ] gelir, زَكَّعٌ [rukka'] vezninde ve نُصَاحٌ [nuṣṣāḥ] gelir, فُطَّاعٌ [ḩuṭṭā'ā] gibi. Ve

نَاصِحُ الْجَنَابِ [nāsiḩu'l-ceyb] Derūnu gıll u gıṣṣtan pākize sāf-dil adama ıtlāk olunur. جَيْبٌ [ceyb]den murād kalbdır. Ve

نَاصِحٌ [nāsiḩ] Hālis bala ıtlāk olunur. Ve terziye denir, حَيَّاطٌ [ḩayyāṭ] ma'nāsına. Ve

نَاصِحٌ [Nāsiḩ] Hāriṣ b. Merāga yāhūd Feḩāle b. Hind'in feresi ismidir. Ve Suveyd b. Şeddād'ın feresi adıdır. Ve

نَاصِحٌ [nāsiḩ] ve

نَصِيحٌ [naṣiḩ] Esāmī-i ricāldendir.

التَّنْصِيحُ [et-teneṣṣiḩ] (تَعَلُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Bu dahi cāme dikmek ma'nāsınadır; yukālu: تَنَصَّحَ التُّوبَ إِذَا خَاطَهُ Ve nāsiḩlanmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا تَنَصَّحَ فَلَانَ إِذَا تَنَصَّحَهُ بِالنُّصَحَاءِ

النَّصِيحَةُ [en-naṣiḩat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Bu dahi cāme dikmek ma'nāsınadır; yukālu: نَصَحَ الشَّيْءُ إِذَا خَلَصَ Ve nāsiḩlanmak ma'nāsınadır; yukālu: تَنَصَّحَ فَلَانَ إِذَا تَنَصَّحَهُ بِالنُّصَحَاءِ

النُّصَاحُ [en-nuṣṣāḩ] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) ve

النَّاصِحِي [en-nāsiḩiyy] Mübālagaten nefisine nisbetle terziye denir, حَيَّاطٌ [ḩayyāṭ] gibi.

النِّصَاحُ [en-niṣāḩ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde)

de) Libās dikecek rişteye denir. Cem'ı nūḥ [nuḥ] gelir zammeteynle ve نِضَاحَةٌ [niṣāḥat] gelir, nūn'un kesriyle. Şārih der ki cem'inde olan kesre ve elif müfredinde olanların gayrıdır, دِلَاش [dilāṣ] kelimesi gibi ve hā-i te'nīs cem' içindir. Ve

نِضَاح [Niṣāḥ] Şeybe el-Ḳārī pederinin ismidir.

الْمِنْصَحَةُ [el-minṣaḥat] ve

الْمِنْصَاحُ [el-minṣaḥ] (mīm'in kesriyle) İsm-i âletlerdir, iğneye denir, مِخْيَطَةٌ [miḥyetaṭ] gibi.

الْمُتَنَصِّحُ [el-mutenaṣṣaḥ] (ism-i mef'ul bünyesiyle) Yamalı libāsa denir; yukālu: تَوْبٌ مُتَنَصِّحٌ أَي مَتَرَقَّعٌ Ve her yeri muhkem dikilmiş cāmeye de denir; yukālu: تَوْبٌ مُتَنَصِّحٌ أَي مِخْيَطٌ جَيِّدًا

الْمَنْصُوحَةُ [el-menṣuḥat] Şol arza itlāk olunur ki her tarafına gereği gibi yağmur yağmakla çayır ve çemenleri birbirine muttasıl olup aslā hālī yeri kalmamış ola; yukālu: أَرْضٌ مَنْصُوحَةٌ أَي مَجُودَةٌ مُتَّصِلَةٌ النَّبَاتِ

الْإِنْصَاحُ [el-inṣāḥ] (hemzenin kesriyle) Suya kandırmak ma'nāsınadır ki zikr olunan رِيّ نِضْحُ ma'nāsından me'hūzdur; yukālu: أَنْصَحُ الْإِبِلَ إِذَا أَرَوَاهَا

النِّضَاحَاتُ [en-niṣāḥat] (nūn'un kesriyle) جَمَالَاتُ [cimālāt] vezninde) Derilere denir, جُلُودٌ [culūd] ma'nāsına; müfredi نِضَاحَةٌ [niṣāḥat]tır, birbirine dikildiği için itlāk olunmuştur. Ve maymun ağına itlāk olunur ki maymun sayyādları birkaç ipleri şebeke tarzında halka halka ettikten sonra bir mahalle nasb ve onunla sayd ederler. Ve

نِضَاحَاتُ [Niṣāḥat] Serāt kazāsında bir niçe dağların adıdır.

النُّضْحَاءُ [en-Naṣḥā] (صَحْرَاءُ [ṣaḥrā] vezninde) Bir mevzi'dir.

مِنْصَحٌ [Minṣaḥ] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Bir beldedir.

الْمَنْصَحِيَّةُ [el-Menṣaḥiyyet] (mīm'in ve şād'ın fethiyle) Tihāme'de bir su adıdır.

مَنْصَحٌ [Menṣaḥ] (مَسْكَنٌ [mesken] vezninde) Bir mevzi'dir.

الْإِنْصَاحُ [el-intiṣāḥ] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Nasīhati kabūl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِنْتَضَحَ الرَّجُلُ إِذَا قَبِلَ النُّضْحَ

التَّوْبَةُ النَّضُوحُ [et-tevbetu'n-naṣuḥ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Tevbe-i sādika demektir yāhūd rüçü' ve tevbe ettiği günāha bir dahi rüçü' eylememek yāhūd tevbe eylediği günāhı bir dahi irtikāb eylememeğe kasd-ı niyyetle mukarrer olan tevbeden 'ibārettir. Mü'ellif bununla işbu: ﴿تَوْبُوا إِلَى اللَّهِ﴾ تَوْبَةً نَضُوحًا ﴿﴾ kerīmesine işāret eylemiştir. Beydāvī der ki نَضُوحٌ [naṣuḥ] ebniye-i mübālagadandır, tevbe ile nefsinde nush eden tā'ibin sıfatıdır, ba'dehu mübālagaten isnād-ı mecāzī cihetiyle tevbeye vasf olmuştur. İmām 'Alī radıyallāhu 'anhu hazretlerinden su'āl ettiklerinde altı nesneden 'ibārettir dediler ki zünüb-ı māziyeye nedāmet ve ferā'iz-i fā'iteyi kazā ve redd-i mezālīm ve istiḥlāl-ı husūm ve zünūba 'ā'id olmamağa 'azīmet ve sābıkta nefsi ma'fiyette eylediği gibi min-ba'd tā'āt-ı ilāhiyyede terbiye eylemektir.

[ن ض ح]

النُّضْحُ [en-naḥḥ] (nūn'un fethi ve dād-ı mu'cemenin sükūnuyla) Su serpmek ve sulamak ma'nāsınadır; yukālu: نَضَحَ الْبَيْتَ إِذَا رَشَهُ Ve bir mikdārca su ile susuzluğunu ne'van teskīn eylemek

ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: نَضَحَ إِذَا سَكَنَهُ Ve içip kanmak, 'alā-kavlin kanmaktan dūn içmek ma'nāsınadır ki bunlarda mecāzdır, çiğlerine su serpmiş olur; yukālu: نَضَحَ الرَّجُلُ إِذَا رَوَىٰ أَوْ شَرِبَ Lākin ihtilāfa mebnī olmakla zıddiyeti müselleme değildir. Ve ekin ve eṣcār makūlesini sakkā devesiyle suvarmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: نَضَحَ النَّحْلُ إِذَا سَقَاهَا بِالسَّائِبَةِ Ve bir adama ok serpmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: نَضَحَ فُلَانًا بِالنَّبْلِ إِذَا رَمَاهُ Ve ağaç yaprakları zuhūrunda yarılmak ma'nāsınadır ki yaprak yarmak ta'bīr olunur. Bu dahi mecāzdır, gūyā ki ağaç yaprakları serpmiş olur; yukālu: نَضَحَ الشَّجَرُ إِذَا تَفَطَّرَ لِيَخْرُجَ وَرَقُهُ Ve taze ekin sünbülesi özlenmeğe başlamak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: نَضَحَ الرَّزْغُ إِذَا ابْتَدَأَ الدَّقِيقَ فِي حَبِّهِ وَهُوَ رَطْبٌ Ve tebevül ederken uyluklara bevl dokundurmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: نَضَحَ بِالْبُؤْلِ عَلَىٰ فِخْدَيْهِ إِذَا أَصَابَهُمَا بِهِ Ve sepette olan hurmāları boşaltıp saçmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: نَضَحَ الْجِلَّةُ إِذَا نَتَرَ مَا فِيهَا Ve bir musallat nesneyi savup def'e eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: نَضَحَهُ عَنْهُ أَي دَبَّهُ وَدَفَعَهُ Ve

نَضَحَ [naḥḥ] ve

تَنْضَاحٌ [tenḍāḥ] (tā'nın fethiyle) Kırbadan su sızmak ma'nāsınadır; yukālu: نَضَحَتْ الْقَرْبَةُ نَضْحًا وَتَنْضَاحًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا رَسَحَتْ Ve göz pınar gibi yaş fişkirtmek ma'nāsınadır ki bunlarda mecāzdır; yukālu: نَضَحَتْ الْعَيْنُ إِذَا فَارَتْ بِالذَّمْعِ

الْإِنْضَاحُ [el-inḍāḥ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi taze ekin dāneleri özlenmeğe başlamak ma'nāsınadır; yukālu: أَنْضَحَ الرَّزْغُ بِمَعْنَى نَضَحَ Ve bir şey'e bir nesne bulaştırmak

ma'nāsına müsta'meldir, gerek hakīkī ve gerek ma'nevī olsun; yukālu: أَنْضَحَ عِرْضَهُ إِذَا لَطَخَهُ

الْمُنَاضِحَةُ [el-munāḍaḥat] [mufā'alet] [mufā'alet] vezninde) Bu dahi ber-havāle nesneyi savmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا دَبَّهُ وَدَفَعَهُ

الْإِنْتِضَاحُ [el-intiḍāḥ] [ifti'āl] [ifti'āl] vezninde) Bu dahi göz pınar gibi yaş fişkirtmek ma'nāsınadır; yukālu: إِنَّتَضَحَتْ الْعَيْنُ بِمَعْنَى نَضَحَتْ vesvese-i şeytānīyi def'e için 'avret yerine bir mikdār su serpmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: إِنَّتَضَحَ الْمُتَوَضِّئُ إِذَا نَضَحَ مَاءً عَلَىٰ فَرْجِهِ بَعْدَ الْوُضُوءِ

التَّنْضُوحُ [et-tenaḍḍuḥ] [tefa'ul] [tefa'ul] vezninde) İntiḍāḥ ile ma'nā-yı evvelde mürādifdir; yukālu: تَنْضَحَتْ الْعَيْنُ بِمَعْنَى أَنْتَضَحَتْ Ve bir müzāyakalı nesneden sıyrılıp çıkmak ma'nāsınadır ki serpmek ma'nāsından me'hūzdur; yukālu: إِذَا أَنْتَقَىٰ وَتَنْصَلَّ

الْإِسْتِنْضَاحُ [el-istinḍāḥ] Bu dahi ba'de'l-vudū' 'avret yerine bir mikdār su serpmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: اسْتَنْضَحَ الْمُتَوَضِّئُ بِمَعْنَى أَنْتَضَحَ

النُّضُوحُ [en-neḍūḥ] [ṣabūr] [ṣabūr] vezninde) ve

النُّضْحِيَّةُ [en-nuḍaḥiyyat] [cuheniyet] [cuheniyet] vezninde) Oku pek irak süren metin yaya itlāk olunur; yukālu: قَوْسٌ نَضُوحٌ وَنَضْحِيَّةٌ Ve أي طَرُوحٌ نَضْحَةٌ بِالنَّبْلِ

نَضُوحٌ [neḍūḥ] Ağız otuna denir, وَجُورٌ [vecūr] ma'nāsına, ağzın neresine vaz olunursa olsun. Ve bir tīb ismidir.

نَضَّاحٌ [neḍḍāḥ] [ṣeddād] [ṣeddād] vezninde) Sakkā devesini şiddetle sürüp tiz tiz zer'e ve eṣcār suvarır olan sakāya denir. Ve

Naddāh b. Eşyem-i Kelbī bir recüldür.

الْمُنْصَحَةُ [el-minḥaḥat] (مِكْنَسَةٌ [mikneset] vezninde) زَرَّافَةٌ [zerrāfet] ma'nāsınadır ki ekin ve ağaç ve bāgçe suvaracak ālete denir ki bakırdan ve tunçtan olur, bāgçevānların tenekeden göz göz sitilleri gibi.

[ن ط ح]

النُّطْحُ [en-naḥḥ] سَطْحٌ [saḥḥ] vezninde) Boynuzlu hayvān boynuzuyla vurmak ma'nāsınadır ki süsmek ta'bīr olunur; yukālu: نَطَحَهُ الْكَيْبُشُ نَطْحًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ وَالثَّانِيِ الْيَابِئِي إِذَا ضَرَبَهُ بِقَرْنِهِ Ve

نَطْحٌ [naḥḥ] Menāzil-i kamerden شَرَطَانَ [şeretān] ismidir ki haml burcunda musavver olan haml süretinin iki boynuzu mesābesindedir. Ve bu tesmiye bi'l-masdarıdır, ona نَاطِحٌ [nāḥiḥ] dahi derler.

الْإِنْتِطَاحُ [el-intiḥāḥ] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Müşāreket içindir, تَنَاطُحٌ [tenāḥuḥ] gibi, boynuzlu hayvānlar süsüşmek ma'nāsınadır; yukālu: اِنْتِطَحَتِ الْكِبَاشُ أَيُّ تَنَاطُحَتْ

النَّطِيحَةُ [en-neḥiḥat] (نَصِيحَةٌ [naṣiḥat] vezninde) Süsülmekten helāk olmuş dişi hayvāna denir, مَنطُوحَةٌ [menṭuḥat] ma'nāsınadır. Müzekkerinde نَطِيحٌ [neḥiḥ] denir. Lākin mü'ellif *Başā'ir*'de مَنطُوحَةٌ [menṭuḥat] نَطِيحَةٌ [neḥiḥat] ma'nāsına olup āhirindeki hā, [menṭuḥat] ma'nāsına olup āhirindeki hā, فَرِيَسَةٌ [ferīset] ve أَكِيْلَةٌ [ekīlet] gibi ismiyyet için olmak üzere sebt eylemiştir. Ve

نَطِيحٌ [neḥiḥ] Sayyādın karşıısından zuhūr edip gelen şikāra itlāk olunur, gerek kuş ve gerek sā'ir cānver olsun, güyā ki sayyādı boynuzuyla istikbāl eder. Ve bu 'inde's-sayyād meş'umdur. Ve

نَطِيحٌ [neḥiḥ] Uğursuz, meş'üm kişiye itlāk olunur ki mecāz bi-mertebeteyndir. Ve

cebhesinde iki dā'iresi ya'nī çiftesi olan ata itlāk olunur ki kerih ve nā-mübārek 'add ederler. Cündiler çifteli ta'bīr ederler, bir dāne olursa mes'ūd itibār ederler.

النَّاطِحُ [en-nāḥiḥ] نَطْحٌ [naḥḥ] dedikleri mezkūr menzil-i kamere itlāk olunur. Ve sayyādın önünden zuhūr eden sayda itlāk olunur, نَطِيحٌ [neḥiḥ] gibi. Ve

نَاطِحٌ [nāḥiḥ] Boynuzlu hayvāna denir; ve minhu yukālu: مَا لَهُ نَاطِحٌ وَلَا خَاطِبٌ أَيُّ شَاةٌ وَلَا بَعِيرٌ Bir nesneye mālīk değildir diyecek yerde darb olunur.

النَّوَاطِحُ [en-nevāḥiḥ] نَاطِحٌ [nāḥiḥ] in cem'idir, mihen ve şedā'ide itlāk olunur, boynuzlu süsen hayvāna teşbīhle; yukālu: كَلَّاكَ اللهُ مِنْ نَوَاطِحِ الدَّهْرِ أَيُّ حَفِظَكَ مِنْ شِدَائِدِهِ

النَّطْحَةُ [en-naḥḥat] (فَتْحَةٌ [fetḥat] vezninde) Binā-i merredir ki bir kerre süsmek ma'nāsınadır. Ve cenk ve katl ma'nāsında isti'māl olunur; ve minhu'l-hadīsu: "فَارِسٌ نَطْحَةٌ أَوْ نَطْحَتَانِ ثُمَّ لَا فَارِسَ بَعْدَهَا أَبَدًا" أَيُّ فَارِسٌ Ya'nī "Ehl-i Fūrs ki Mecūsilerdir, ehl-i İslām'la bir kerre yāhūd iki kerre harb ve kıtāl ederler, ba'dehu sāmān-ı mülk ü devletleri zā'il ve cem'iyet ve saltanatları muzmahil olur."

Şārihin beyānına göre فَارِسٌ [Fāris], أَهْلُ نَطْحَةٍ [ehlu Fāris] takdīrindedir. Ve نَطْحَتَانِ [naḥḥatān] ve نَطْحَتَانِ [naḥḥatān] kelimeleri ba'zı ümmehātta ref'le ve ba'zında nasb-la mazbūttur. Ref' rivāyetine göre نَطْحَةٌ [naḥḥat] takdīrindedir ve nasba göre نَطْحَةٌ [naḥḥat] takdīrindedir; bu sürette nasbları fi'l-i mahzūftan masdariyyet üzere olur. نَطْحَةٌ [naḥḥat] māddesi fi'le dāll olduğu için hazf olunmuştur. Ve bunda نَطْحَتَانِ [naḥḥatān] kelimesinin elifi ahvāl-i selāsta tesniyenin elifle vürüdü lügatine mebnīdir, سَاحِرَانِ

lafzı gibi. İntehā.

[ن ظ ح]

الإنطاح [el-inzāḥ] Zā-yı mu'ceme ile **إنطاح** [inḏāḥ] vezninde ve onda lügattir ki ekin hüşesi özlenmeğe başlamak ma'nāsınadır; yukālu: **أنطَح السُّبُلُ إِذَا جَرَى فِيهِ الدَّقِيقُ**

[ن ف ح]

النَّفْحُ [en-nefḥ] (nūn'un fethi ve fā'nın sükūnuyla) ve

النُّفَاḤُ [en-nufāḥ] (nūn'un zammıyla) ve

النَّفْحَانُ [en-nefehān] (feteḥātlā) Tīb ve 'ıtrın rāyihası yayılmak ma'nāsınadır; yukālu: **نَفَّحَ الطَّيْبُ نَفْحًا وَنُفَاḤًا وَنَفْحَانًا مِنَ الْبَابِ** Ve yel esmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: **نَفَّحَتِ الرِّيحُ إِذَا هَبَّتْ** Ve **نَفَّحَتِ الرِّيحُ إِذَا نَسَمَتْ وَتَحَرَّكَتْ أَوَائِلُهَا** 'unvāniyla mersūmdur. Ve damarın kanı atılıp fışkırmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: **نَفَّحَ العِرْقُ إِذَا نَزَا مِنْهُ الدَّمُ** Ve bir nesneyi iraktan kılıç salıp çalmak ma'nāsına müsta'meldir, gūyā ki hemān rāyihası varır yerden çalar; yukālu: **نَفَّحَ الشَّيْءُ بِسَيْفِهِ** Ve bir kimseye nesne vermek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: **نَفَّحَ غُلَاثًا بِشَيْءٍ إِذَا أَعْطَاهُ** Ve bir nesneyi iraktan kılıç salıp çalmak ma'nāsına müsta'meldir, mutayyib olmakla gūyā ki rāyihasını neşr eder; yukālu: **نَفَّحَ اللَّيْمَةَ إِذَا حَوَّكَهَا**

النَّفْحَةُ [en-nefḥat] [lemḥat] vezninde tā-i vahdetle) Bir kokam rāyihā-i tayyibe denir. Ve bir isim yele denir ki nefis onunla terevvüh eder. Ve isti'āre cihetiyle şerr ve kerīhede dahi isti'māl olunur; **نَفْحَةُ العَذَابِ** [nefḥatu'l-azāb] ondan bir kıt'a demektir. Mü'ellif bununla işbu āyet-i kerīmeye işāret eylemiştir: **كَاللَّالِئِلهِ تَأْتِيهِ الرِّيحُ مِنْ كُلِّ مَكَانٍ وَهِيَ تَنْفُخُهَا الرِّيحُ مِنْ كُلِّ مَكَانٍ** Ve **مَسَّتْهُمْ نَفْحَةٌ مِنْ عَذَابِ رَبِّكَ** أَيِ قِطْعَةٍ مِنْهُ

نَفْحَةٌ [nefḥat] Hālis süte itlāk olunur.

النَّفُوحُ [en-nefūḥ] [şabūr] vezninde) Sütü firāvān nākaya itlāk olunur ki sağmaksızın hemān sütü idrār eder ola; 'atā' ma'nāsından me'hūzdur. Ve oku pek irak süren yaya itlāk olunur.

النَّفِيحَةُ [en-nefiḥat] (nūn'un fethiyle) [nefūḥ] ile ma'nā-yı sānīde mürādiftir. Ve **نَبْعٌ** [neb'c]in ya'nī ilgin ağacının bir budağına denir ki ondan yay ittihāz ederler.

الْمُنَافَعَةُ [el-munāfeḥat] [mukāfeḥat] vezninde ve mürādifidir ki rū-be-rū muhāsama eylemek ma'nāsınadır, gerek lisānla ve gerek yed ve ālātla olsun; yukālu: **نَفَّحَ بِالسَّيْفِ إِذَا كَافَحَهُ وَخَاصَمَهُ** [Ve] **نَافَعَهُ إِذَا كَافَحَهُ إِذَا كَافَحَهُ وَخَاصَمَهُ** ma'nāsından me'hūzdur.

الْإِنْفَعَةُ [el-infeḥat] (hemzenin kesri ve fā'nın fethi ve ḥā'nın tahfiyiyle ve kalilen ḥā' müşedded olur, kezālik kalilen fā' meksūr olur) ve

الْمِنْفَعَةُ [el-minfeḥat] (mīm'in kesriyle) ve

الْبِنْفَعَةُ [el-binfeḥat] (bā-yı muvahhadenin kesriyle) Bir nesnedir ki küçük süt emen oğlağın karnından çıkar, süt ile ıslanmış yün parçasına sıkıldıkta peynir gibi mün-cemid olup katılanır; oğlak otlamağa başladıkta o kursak olur. Türkīde ona peynir mayası ve kursak mayası ta'bīr olunur. Cevherī işbu **إِنْفَعَةٌ** [infeḥat]ı **كِرْشٌ** [keriş] ile tefsīr eylemekle sehv eylemiştir.

Şāriḥ der ki Cevherī mutlak **كِرْشٌ** [keriş] ile beyān eylememiştir ki sehve 'azv oluna, belki oğlak nesne yedikten sonra ona **كِرْشٌ** [keriş] denir demekle mü'ellifin kelāmıyla müttehiddir. İntehā.

Ve işbu peynir mayası her hayvānda olur, husūsan tavşanın peynir mayası-

nı mahmūmun ibhāmına ta'lik medār-ı şifadır. Ve **إِنْفَحَةٌ** [infeḥat] lafzının cem'î **أَنفَاحٍ** [enāfiḥ] gelir.

النَّفْحُ [en-nefah] (fethateynle) Ba'īd ma'nāsınadır; yukālu: نَيْتَةٌ نَفْحٌ أَيْ بَعِيدَةٌ

النَّفْيُحُ [en-niffiḥ] (سَكِينٌ [sikkīn] vezninde) ve

الْمِنْفَاحُ [el-minfaḥ] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Bir kavmin akribā ve müte'allakātından değil iken onlara sonradan dahil ve muhtelit olana denir; yukālu: رَجُلٌ نَفِيحٌ وَمِنْفَاحٌ أَيْ مَعْرُوفٌ

الْإِنْتِفَاحُ [el-intifaḥ] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Bir adama muhāsama vechiyle mu'teriz olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِنتَفَحَ بِهِ إِذَا اعْتَرَضَ لَهُ Ve mevzi-i āhere münkalib olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِنْتَفَحَ إِلَى مَوْضِعٍ كَذَا أَيْ انْقَلَبَ إِلَيْهِ

النَّفَاحُ [en-neffāḥ] (شَدَادٌ [šeddād] vezninde) Herkese mün'im ve kesirü'n-nef' olan hayrlı adama denir; yukālu: رَجُلٌ نَفَّاحٌ أَيْ نَفَّاحٌ Ve hatunun zevcine denir.

الْأَنْفَحَةُ [el-enfeḥat] (hemzenin ve fā'nın fethiyle) Bādinçāna şebih bir şecer adıdır.

[ن ق ح]

النَّقْحُ [en-naḥḥ] (nūn'un fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Kemikten ilik çıkarmak ma'nāsınadır; yukālu: نَقَّحَ الْعَظْمَ نَقْحًا مِّنَ الْبَابِ Ve bir nesnenin kabuğunu gidermek ma'nāsınadır; yukālu: نَقَّحَ الشَّيْءَ إِذَا قَسَرَهُ Ve ağaç dalının düğümlerini yunup düzeltmekle islāh ve hemvār kılmak ma'nāsınadır; yukālu: نَقَّحَ الْجِدْعَ إِذَا شَدَبَهُ Ve

نَقَّحَ [naḥḥ] Yaz mevsiminde havāda zuhūr eden ak buluta denir.

التَّنْفِيحُ [et-tenkīḥ] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde)

de) Bu dahi kemikten ilk çıkarmak ma'nāsınadır; yukālu: نَقَّحَ الْعَظْمَ بِمَعْنَى نَقَّحَهُ Ve ağacın dalını yunup düğümleri düzeltmek ve hemvār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَنْقِيحُ الشَّعْرِ [tenkīḥu's-ş-i'r] bundan me'hūzdur ki bigāne elfāz ve haşviyyāttan ve ta'bīrāt-ı bāride ve ma'ānī-i şārideden pākīze ve mühezzeb kılmaktan ibārettir; yukālu: نَقَّحَ الشَّاعِرُ شِعْرَهُ: خَيْرُ الشَّعْرِ الْحَوْلِيُّ الْمُتَنَقِّحُ إِذَا هَدَّبَهُ Garībdir ki Vanḡulu ve *Ḳānūnū'l-Edeb* mütercimi حَوْلِيٌّ kelimesini sene ma'nāsına haml ile şī'r'in hayrlısı yılında çıkıp elfāz-ı sakīleden pāk ola diye tefsir eylemiştir. Burada حَوْلٌ [ḥawl] ise hazākat ve dikkat-i nazar ma'nāsınadır.

الْإِنْتِقَاحُ [el-intikāḥ] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Bu dahi kemikten ilik çıkarmak ma'nāsınadır; yukālu: إِنتَفَحَ الْعَظْمَ بِمَعْنَى نَقَّحَهُ

الْإِنْقَاحُ [el-inḡāḥ] (hemzenin kesriyle) Tenkīh-i şī'r ma'nāsınadır; yukālu: أَنْقَحَ الشَّعْرَ بِمَعْنَى نَقَّحَهُ Ve kaht ve zarūret eyyāmında bey' için kılıcın zīnetini soyup çıkarmak ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: أَنْقَحَ الرَّجُلُ إِذَا قَلَعَ جَلِيَّةَ سَيْفِهِ فِي الْجَدْبِ وَالْفَقْرِ

الْمُنَاقَاحَةُ [el-munāḡaḡat] (munāfeḥat] vezninde ve mürādıfidir ki muhāsama ma'nāsınadır; yukālu: نَاقَحَهُ إِذَا نَافَحَهُ Güyā ki birbirinin kollarını budayıp derilerini soyarlar.

النَّقْحُ [en-neḡaḥ] (fethateynle) Taşı toprağı olmayan hālis kuma denir.

التَّنْقِيحُ [et-tenaḡḡiḥ] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Bir hayvānın za'f ve zebūnluğundan vücūdunda şahm ve kuvveti azalmak ma'nāsınadır; yukālu: تَنْقَّحَ شَحْمَهُ إِذَا قَلَّ

[ن ك ح]

النِّكَاحُ [en-nikāḥ] (nūn'un kesriyle) وَطءٌ [vaṭ'] ma'nāsınadır ki cimāc eylemektir. Ve cimāc'ın ibāhati için bir hatunu inşāya mevzūc-ı şer'ī olan زَوْجَتْ [zevvectu] ve تَزَوَّجَتْ [tezevvectu] kavleriyle kendiye zevc ya'nī eş eylemek ma'nāsınadır. Ve bu tarafeynde cārī olur ki bir hatun bir eri kendisine vech-i mezkūr üzere çift eylemek ma'nāsına da olur; yukālu: نَكَحَ الرَّجُلُ الْمَرْأَةَ نِكَاحًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ وَالثَّانِي إِذَا وَطَّئَهَا وَيُقَالُ نَكَحَهَا إِذَا عَقَدَهَا وَزَوَّجَهَا لِلْوَطْءِ وَيُقَالُ نَكَحَتْ الْمَرْأَةُ إِذَا تَزَوَّجَتْ وَهِيَ نَاكِحٌ وَنَاكِحَةٌ أَي ذَاتُ زَوْجٍ وَيُقَالُ لِلْمَرْأَةِ حَلَلَتْ فَانْكِحِي أَي فَتَزَوَّجِي

Ma'lūm ola ki kütüb-i fıkhiyyede نِكَاحٌ [nikāḥ] lafzı fi'l-asl zamm ve cem' ma'nāsına olmak üzere mersūmdur, ke-mā kāle's-ş-ā'ir: | | "إِنَّ الْقُبُورَ تَنْكِحُ الْأَيَامَى | | التَّسْوَةَ الْأَرَامِلَ الْيَتَامَى"

Ve *Muğrib*'in beyānına göre vat ma'nāsında hakikat olup sebebiyet 'alākasıyla 'akd ve tezevvüde dahi isti'māl olundu. Lākin *Miṣbāḥ*'ın beyānına göre galebe ve muhāmere ma'nāsına olan nekh-i devā ve nekh-i nu'āstan yāhūd inzimām ma'nāsına olan tenāküh-i eṣcār māddesinden yāhūd nekhü'l-matar ma'nāsından me'hüz ola. Bu sûretlerde 'akd ve cimāc'ın her birinde hakikat olmaz. Fi'l-vāki' ma'neyeyn-i mezbüreynden her biri bilā-karīne münfehīm olmaz. Meselā نَكَحَ فِي بَيْتِي فَلَانٌ kavli 'akdi müş'irdir ve تَزَوَّجَتْ kavli cimāc'ı müfiddir. Ve bu keyfiyyet mecāz 'alāmetleridir. Ve eğer ma'anī-i mezküreden me'hüz değıldir denir ise elbette iştirāk mütereccah olur, zīrā kısmeynden her biri ancak ma'a'l-karīne münfehīm olur. Lākin الْمَجَازُ خَيْرٌ مِنَ الْإِشْتِرَاكِ

mü'eddāsınca birinin mecāziyyetine kā'il olmak eslemdir. Ve Rāğīb'ın *Müfredāt*'ta takrīrine göre asl 'akd ma'nāsına mevzūc'dur, cimāc' ondan müste'ardır, bunun sûret-i 'aksi muhāldir. Zīrā te'atī-i cimāc'ı istikbāh ettikleri gibi zıkr ve tasrīhini dahi istikbāh etmeleriyle esmā-i cimāc'ın mecmū'unu kināye eylemişlerdir. Pes gayr-i müstefzi'ci müstefzi'den isti'āre eylemek muhāldir. Ve mü'ellif *Başā'ir*'de وَطءٌ وَقَدْ يَكُونُ لِلْعَمْدِ kavliyle 'aksini telmīh eylemiştir. İntehā. Ve

نِكَاحٌ [nikāḥ] Göze uyku galebe edip pīnegī karışmak ma'nāsınadır. Mü'ellifin 'ādeti üzere bu mecāzdır; yukālu: نَكَحَ النَّعَاسُ عَيْنَهُ إِذَا غَلَبَهَا ثَرَى Ve yere yağmur pek te'sīr edip ثَرَى [serā] itlāk olunan nem-nāk toprağa kadar varmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: نَكَحَ الْمَطَرُ الْأَرْضَ إِذَا اعْتَمَدَ عَلَيْهَا [i'timād] lafzı عَمِدَ الثَّرَى [amidu's-şerā] māddesinden me'hüzdur ki yağmur serāya te'sīr edip ıslatmak ma'nāsınadır.

النَّكِاحُ [en-nākiḥ] ve

النَّكِاحَةُ [en-nākiḥat] Vech-i mezkūr üzere zāt-ı zevc olan hatuna denir; yukālu: امْرَأَةٌ طَالِقٌ [ṭālik] ve حَائِضٌ [ḥā'id] gibi neseb üzere mebnīdir.

Ve *Nihāye*'nin beyānına göre hemān fi'lden ism binā ettikleri sûrette نَكَاحَةٌ [nākiḥat] derler hā'yla ve illā bilā-hā'in نَكَحَتْ وَهِيَ [nākiḥ] hāstr; fe-yekülune: نَكَحَتْ وَهِيَ İntehā.

الْإِسْتِنَاكُ [el-istinkāḥ] Bu dahi kendisine hatunu 'akd ve nikāḥ eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَنَكَحَ الْمَرْأَةَ بِمَعْنَى نَكَحَهَا

الْإِنْكَاحُ [el-inkāḥ] (hemzenin kesriyle) Bir hatunu bir ere tezvīc eylemek

yukālu: إِسْتَنَاحَ إِذَا نَاحَ Ve kurt ulamak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَنَاحَ الذَّبْتُ إِذَا عَوَى Ve ağlamak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَنَاحَ Ve bir kimseden ağlamak istemek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَنَاحُهُ إِذَا اسْتَبَكَاهُ [et-tenevvuḥ] (تَفَعَّلَ [tefa'ul] vezninde) Mihaffe püskülü gibi sarkık nesne beri öte oynayıp deprenmek ma'nāsınadır ki tekābü'l ma'nāsından me'hūzduz; yukālu: تَنَوَّحَ الشَّيْءُ إِذَا تَحَرَّكَ وَهُوَ مُتَدَلِّ

نُوحٌ [Nūḥ] (nūn'un zammıyla) Kelime-i a'cemiyyedir. Bir peygamber-i zī-şān isimdir, hiffeti için munsarıftır, ya'nī 'ucme ve ta'rīf ile. Gerçi gayr-i munsarîf olmak lâzımdır, lâkin vasatının hiffeti ya'nī sükūnu iki sebebin birinin sıkletine mānī' olmakla munsarîf olmuştur, لُوطٌ [Lūt] ve هُودٌ [Hūd] kelimeleri dahi böylecedir. Ve Ḥaṭīb İshāḳ b. Muḥammed en-Nūhī ve Ḥaṭīb İsmā'īl b. Muḥammed en-Nūhī ki muhaddislerdir, cedleri olan Nūḥ nām kimseye mensūblardır.

التَّنَوَّاحُ [en-Nevā'ih] Cem' bünyesiyle bir mevzi' adıdır.

[ن ي ح]

التَّنْيِخُ [en-neyḥ] (nūn'un fethi ve yā'nın sükūnuyla) Bedenin kemikleri tāze ve ratb iken pekişmek ma'nāsınadır, gerek sagīrin ve gerek kebīrin olsun; yukālu: نَاحَ الْعُظْمُ Ve يَنْيخُ نَيْحًا إِذَا اشْتَدَّ بَعْدَ الرُّطُوبَةِ مِنَ الْكَبِيرِ وَالصَّغِيرِ

نَيْحٌ [neyḥ] ve

نَيْحَانٌ [neyḥān] fetehatla) Ağacın tāze dalları beri öte temāyül eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَاحَ الْعُضُنُ نَيْحًا وَنَيْحَانًا إِذَا تَمَآيَلَا

التَّنْيِخُ [en-neyyih] (كَيْسٌ [keyyis] vezninde) Pek ve şedīd kemiğe denir; yukālu: عَظْمٌ نَيْحٌ

أَبِي شَدِيدٍ

التَّنْيِخُ [et-tenyih] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Kemiği pekiştirmek ma'nāsınadır; yukālu: نَيْحَ اللَّهِ عَظْمُهُ أَبِي شَدِيدٍ Ve kemiği ufatmak ma'nāsına gelmekle zidd olur; yukālu: نَيْحَ اللَّهِ عَظْمَهُ أَبِي رَضَّضَهُ Ve bir nesne vermek ma'nāsınadır; tekūlu: مَا أَعْطَيْتُهُ مَا نَيْحْتُهُ بِخَيْرٍ أَبِي مَا أَعْطَيْتُهُ Zāhiren bu teşdīd-i 'azm ma'nāsından me'hūzduz ki mazhar-ı itā olan kimseye 'atiyye māye-i kuvvet olur. Hattā نَيْحَةٌ [niḥat] nūn'un kesriyle zor ve kuvvet ma'nāsına müsta'meldir.

FASLU'L-VĀV

(فَضْلُ الْوَاوِ)

[ا و ت ح]

الْوَتْحُ [el-veth] [مدح] [medḥ] vezninde) ve **الْوَتْحُ** [el-vetaḥ] [فَرَح] [ferah] vezninde) ve **الْوَتْحُ** [el-vetiḥ] [كَيْف] [ketif] vezninde) Pek azca ve nāçiz olan şey'e denir; yukālu: شَيْءٌ وَتَحٌ وَوَتْحٌ وَوَتْحٌ أَي قَلِيلٌ تَافَهُ **الْوَتْحُ** [el-vetih] [emīr] vezninde) **الْوَتْحُ** [veth] ma'nāsınadır.

الْوَتْحُ [et-veth] [مدح] [medḥ] vezninde) Masdar olur, vergiyi nāçiz eylemek ya'nī pek nāçiz nesne vermek ma'nāsınadır; yukālu: وَغَدٌ وَتَحٌ وَعَطَاءٌ يَتَحُ وَتَحًا إِذَا جَعَلَهُ وَتَحًا [va'd] gibi vāv'dan āhirinde hā' ivazıyla **تَحَةٌ** [teḥat] dahi denir.

الْإِيْتَاخُ [el-itāḥ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi **وَتْحٌ** [veth] ma'nāsınadır; yukālu: **أُوتِحَ** Ve bir adamın mālī āfet isābetiyle azalmak ma'nāsınadır; yukālu: **أُوتِحَ** فُلَانٌ إِذَا قُلَّ مَالُهُ يَبْعِي مَنْ إِصَابَةَ الْآفَةِ **أُوتِحَ** فُلَانًا **أُوتِحَ** إِذَا جَهَدَهُ وَبَلَغَ مِنْهُ

الْوَاتَاخَةُ [el-vetāḥat] (vāv'ın fethiyle) ve **الْوُتُوْحَةُ** [el-vutūḥat] (vāv'ın zammıyla) Vergi pek nāçiz olmak ma'nāsınadır; yukālu: **أُوتِحَهُ** فَوَتْحٌ وَتَاخَةٌ وَوُتُوْحَةٌ مِنَ الْبَابِ **أُوتِحَهُ** الْخَامِسُ أَي كَانَ قَلِيلًا تَافَهَا

الْوَتَاخَةُ [el-veteḥat] (feteḥatla) Zikr olunan **وَتْحٌ** [vetaḥ]in vāhididir, şey'e-i hakīr ve nāçize denir; yukālu: مَا أَعْنَى عَنْهُ وَتَحَةٌ أَي شَيْئًا

[ا و ج ح]

الْوَجَاخُ [el-vecāḥ] (vāv'ın harekāt-ı selāsıyla ve cīm'le) Perdeye denir; yukālu:

لَيْسَ ذُوْنَهُ وَجَاخٌ أَي سِتْرٌ **الْمُوجَّحُ** [el-muveccah] [mu'azzam] vezninde) Şol deriye denir ki aslā kıvrımı ve buruşuğu olmayıp akçe tahtası gibi emles ve hemvār ola. Ve be-gāyet tefeli sık ve muhkem olan beze denir. Ve **مُلْجَأٌ** [mulce'] ma'nāsınadır. Munāvi'nin takyīdine göre mīm'in zammıyladır ki ism-i mef'ūldür, ilcā' ve iztirār olunmuş adama denir; nüshaların zabtına göre fethladır ki ism-i mekāndır, sığınacak yere denir. Ve gerçi **إِلْجَاءٌ** [ilcā'] māddesinden **مُلْجَأٌ** [mulce'] ism-i mekān dahi olur, lākin İbn Eṣṣir'in takrīrinden ism-i mef'ul olmak müstebāndır.

الْوَجِيحُ [el-vecih] [emīr] vezninde) Bu dahi tefeli muhkem beze denir.

الْمَوْجُوْحُ [el-mevcūḥ] Arkasından red ile kapanmış kapıya denir; yukālu: **بَابٌ مَوْجُوْحٌ** **وَجِيحٌ** [veḥ] kapıyı arkasından örtmek ma'nāsına olmuş olur ki **وَجَاخٌ** [vicāḥ]-ı mezkūrdan me'hūzdur.

الْوَجَاخُ [el-vecāḥ] (fethateynle) Mağaraya şebih yere ya'nī kesmeliğe denir ki yağmurdan oraya ilticā olunur.

الْوَجَاخُ [el-vecāḥ] [sehāb] vezninde) Yalçın kayaya denir, safā-i emles ma'nāsına. Ve mer'ī olan şey'in ibtidā-i emrde nazara ta'alluk eden yerine denir ki zuhūr ma'nāsından me'hūzdur; ve minhu tekūlu: لَقِيْتُهُ أَذْنَى وَجَاخٍ وَهُوَ أَوَّلُ شَيْءٍ يَرَى

الْإِيْجَاخُ [el-icāḥ] (hemzenin kesriyle) Bir nesne zāhir ve 'ayān olmak ma'nāsınadır; yukālu: **أُوجِحَ** الشَّيْءُ إِذَا ظَهَرَ وَبَدَأَ **أُوجِحَ** الْحَفْرُ إِذَا بَلَغَ فِي **الْوَجَاخُ** Ve bevl yāhūd def'e-i tabī'ı adanı tekāzā edip sıkıştırmak ma'nāsınadır;

yukālu: **أَوْجَحَ** الْبُؤُولُ زَيْدًا إِذَا صَيَّقَ عَلَيْهِ Ve bir adamı bir nesneye muhtar eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **أَوْجَحَهُ** إِلَيْهِ إِذَا أَلْبَجَأَهُ Ve bir yere perde geçirmek ma'nāsınadır; yukālu: **أَوْجَحَ** الْبَيْتَ إِذَا سَتَرَهُ أَيُّ أَرْخَى عَلَيْهِ الْبَيْتَ

التَّوَجُّحُ [et-tevcih] [tef'īl] [tef'īl] vezninde) Bu dahi zāhir ve 'ayān olmak ma'nāsınadır; yukālu: **وَجَّحَ** الشَّيْءُ إِذَا ظَهَرَ وَبَدَأَ

[و ح]

الْوَحْوَحَةُ [el-vaḥvaḥat] [va'va'at] [va'va'at] vezninde) Āvāzı boğuk ve tutkun olarak seslenmek ma'nāsınadır; yukālu: **وَحْوَحَ** Ve şiddet-i berdden el üşümekle ağız ile eli havlamak ma'nāsınadır; yukālu: **وَحْوَحَ** الرَّجُلُ إِذَا نَفَخَ فِي وَحْوَحَةَ الْبُرْدِ يَدِهِ مِنْ شِدَّةِ الْبُرْدِ [vaḥvaḥat]ı ibtidā ism olarak ba'dehu soğuktan şişmek ile tercemesi garībe 'ale'l-garībedir.

الْوَحْوَحُ [el-vaḥvaḥ] (vāv'ların fethiyle) Celd ve çalāk ve hadīdü'n-nefs ve māzi'l-himmet, 'azūm ve kār-güzār adama denir; yukālu: **هُوَ** وَحْوَحٌ أَيُّ مُنْكَمِشٌ حَدِيدُ النَّفْسِ Ve kavī ve zūr-mend adama denir; yukālu: **رَجُلٌ وَحْوَحٌ** أَيُّ قَوِيٌّ Ve büleūd-āvāz olan köpeğe denir. Ve hafīf ve sebūk-meşreb adama denir, vakūr mukābilidir; yukālu: **هُوَ** وَحْوَحٌ أَيُّ حَفِيفٌ Ve bir kuşun ismidir.

الْوَحْوَاهُ [el-vaḥvāḥ] [selsāl] [selsāl] vezninde) **وَحْوَحٌ** [vaḥvaḥ] ile üç evvelki ma'nālarda mürādifdir.

التَّوَحُّوْحُ [et-tevaḥvuḥ] [tezelzul] [tezelzul] vezninde) Kuş kısmı yumurtası üzere kemāl-i rikkat ve muhāfazasından nāşī çalkanıp avrılmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَوَحُّوْحٌ** **ظَلِيمٌ** Ve الظَّلِيمُ فَوْقَ الْبَيْضِ إِذَا رَمَمَهَا وَأَطَهَرَ وَلُوعَهُ بِهَا [zālīm] devekuşunun erkeğine denir. Ho-

rozdan mā-'adā kuşlarda nöbetle erkekleri dahi yumurta üzere yatarlar.

وَجَّحَ [vaḥ] (vāv'ın fethi ve ḥā'nın sükūnuyla) Sığır kısmına mahsūs zecr ve āzār asvātındandır, Türkīde hov ta'bīri yerindedir. Ve

وَجَّحَ [vaḥḥ] (teşdīd-i ḥā'yla) Kazığa denir, **وَجَّحَ** [vetid] ma'nāsına. Ve bir fakīr adam ismidir; ve minḥu'l-meselu: **“هُوَ أَفْقَرُ مِنْ وَجَّحٍ”** Kazıgında bērg ve bār ve şāhı olmamakla fakra münāsibdir. Ve

وَجَّحَ [Vaḥḥ] Bir mevzi' adıdır.

[و ذ ح]

الْإِدَاخُ [el-idāḥ] (hemzenin kesriyle) Mutlakan ikrār eylemek, 'alā-kavlin bir emri bātılı ikrār etmek ve 'alā-re'yin kendisini kā'id olan kimseye zūll ve inkıyādını ikrār eylemek ma'nāsınadır; meselā zābit adama inkıyādını ikrār eylemek gibi; yukālu: **أُودِخَ** الرَّجُلُ إِذَا أَقْرَأَ أَوْ بِالْبَاطِلِ أَوْ بِالذَّلِّ وَالْإِنْقِيَادَ لِمَنْ يَتَّقُوهُ Ve bir adama ser-fürü kılıp rām ve münkād olmak ma'nāsınadır; yukālu: **أُودِخَ** **لَهُ** إِذَا أَدْعَنَ وَخَضَعَ وَأَنقَادَ Ve havuzu termīm ve ıslāh eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **أُودِخَ** **الْحَوْضَ** إِذَا أَصْلَحَهُ Ve deve tavlanıp hoş-hāl olmak ma'nāsınadır; yukālu: **أُودِخَتْ** الْإِبِلُ **إِذَا** سَمِنَتْ وَحَسُنَتْ حَالُهَا Ve koç kısmı koyunlara yügürmeyip durmak ma'nāsınadır; yukālu: **أُودِخَ** الْكَبِشُ إِذَا تَوَقَّفَ وَلَمْ يَنْزُ

الْوَدْحَةُ [el-vedeḥat] Fetehātla **وَدْحَةٌ** [vedeḥat] vezninde ve mürādifdir ki şey'-i hakīre denir; tekūlu: **مَا** أَعْنَى عَيْبِي وَدْحَةٌ أَيُّ وَتَحَةٌ

[و ذ ح]

الْوَدْحُ [el-vezāḥ] (vāv'ın ve zāl-ı mu'cemenin fethiyle) Koyun kısmının necisinden ve bevlinde kuyruğu tüylerine yapışp kuruyakalan şey'e denir

ki çakıldak ta'bir olunur. Müfredi, وَذَخَةٌ [vezahat]tır hā'yla. Cem'î وَذَخٌ [vuzḥ]tur vāv'ın zammıyla, بَدَنَةٌ [bedenet] ve بَدْنٌ [budn] gibi. Ve bundan fi'l tasarrufuyla وَذَخٌ [vezah] masdar olur, koyun çakıldak tutmak ma'nāsına; yukālu: وَذَخَتِ الشَّاةُ تُوذَخُ: وَيَجْلُ وَيَجْلُ وَذَخًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَارَتْ ذَاتٌ وَذَخَةٌ ve

وَذَخٌ [vezah] Uylukların iç tarafı birbirine sürünmekle pişmek ma'nāsındır; yukālu:

وَذَخَ الرَّجُلُ إِذَا احْتَرَقَ بَاطِنُ فَخَذَيْهِ

ذَوْخٌ [el-vezḥ] (مَذْحٌ [medḥ] vezninde) ذَوْخٌ [zevh] ma'nāsındır ki 'unf ve şiddetle yürüyüp gitmektir; yukālu: وَذَخَ الرَّجُلُ يَذُخُ وَذَخًا بِمَعْنَى ذَاخٍ

الْوَذَاخُ [el-vezāḥ] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Hāssaten şol rūspī ve fācireye denir ki kul cinslerine uyar ola, koyun çakıldıgı gibi; yukālu: هِيَ وَذَاخٌ أَي فَاجِرَةٌ تَتَّبِعُ الْعَبِيدَ

الْوَذَخَةُ [el-vezeḥat] Feteḥātla وَوَذَخَةٌ [vedehat] vezninde ve mürādifidir; tekūlu: مَا أَعْنَى عَتِي وَوَذَخَةٌ أَي وَوَذَخَةٌ

الْأَوْذَخُ [el-evzah] (أَحْمَرٌ [aḥmer] vezninde) Le'im ve fūrū-māyeye denir; yukālu: عَبْدٌ أَوْذَخُ أَي لَيْيَمٌ

وَذَيْعٌ [Vuzeyḥ] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Bıṣr-i Temīmī nām şā'irin pederi ismidir.

[وشح]

الْوُشَاخُ [el-vuşāḥ] (vāv'ın zammı ve kesri ve şīn-i mu'ceme ile) Nisvān-ı 'Arab huliyyātından şol gerdanlıgā denir ki inci ve sâ'ir cevāhirden her iki dānenin aralıgına nev'-i āherden birer dāne tesvīt ederek iki kor dizerler. Ve evvel iki korun birisini āheri üzere munzam ve ma'tūf ederler. Kezālik وَوُشَاخٌ [vuşāḥ] şol huliyye denir ki bir 'arīz meşīn pāresini envā'-ı cevāhir ile

ters' ve tezyīn edip hatunlar onu hamā'ilī takınırlar. Ve vāv'ı hemzeye ibdalle أُشَاخٌ [uşāḥ] dahi derler. Cem'î وَوُشُوحٌ [vuşuḥ] gelir zammeteynle ve أَوْوُشِحَةٌ [evuşihat] gelir ve وَوُشَاخٌ [veuşāḥ] gelir. Ve kināye tarīkiyle ince belli hatuna الْوُشَاخُ الْغَرْزِيُّ [ğarsa'l-vişāḥ] itlāk ederler; yukālu: هِيَ غَرْزِيُّ الْوُشَاخِ أَي هَيْفَاءُ Ve وَوُشَاخٌ [ğarşā] aç hatuna denir.

التَّوْشُوحُ [et-teveşşuḥ] (تَفَاعُلٌ [tefa'ul] vezninde) ve

الْإِتِّشَاخُ [el-ittişāḥ] (إِفْتِعَالٌ [ifti'al] vezninde) ki vāv, tā'ya kalb olunmuştur) Hatun وَوُشَاخٌ [vuşāḥ] takınmak ma'nāsındır; yukālu: تَوُوشِحَتِ الْمَرْأَةُ وَاتَّشَحَتْ إِذَا تَلَبَّسَتْ الْوُشَاخَ Ve kılıç kuşanmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: تَوُوشِحَ وَوُوشِحَ بِسَيْفِيهِ إِذَا تَقَلَّدَ Mü'ellif teveşşüh-i sevbi tebyīn eylememiştir. Muṭarriżi beyānına göre ondan 'ibārettir ki sevbi وَوُشَاخٌ [vuşāḥ] gibi sağ koltuğundan alıp sol omuzunun üzerine ilkā ederler, muhrim ihrāmı öylece ettiğ gibi ve kassārlar bezi öylece sardığı gibi.

التَّوْشِيحُ [et-tevşīḥ] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Hatuna وَوُشَاخَةٌ [vişāḥat] takmak ma'nāsındır; tekūlu: وَوُشَحْتُهَا أَي قَلَدْتُهَا

الْوُشَاخُ [el-Vişāḥ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Şeybān en-Nehdī nām kimsenin kılıcı ismidir.

ذُو الْوُشَاخِ [Zu'l-Vişāḥ] 'Ömer b. el-Ḥaṭṭāb radiyallāhu 'anhu hazretlerinin kılıcı ismidir. Ve Benū Sevm b. 'Adiyy cemā'atinden birinin lakabıdır.

الْوُشَاخَةُ [el-vişāḥat] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Kılıca itlāk olunur. Ve

وَأَشِحٌ [Vāşih] Ezd kabīlesinden bir batndır. **وَشْحَى** [Veşḥā] (سَكْرَى [sekrā] vezninde) Benī 'Amr b. Kilāb yurdunda bir sudur.

الْوُضَاءُ [el-veṣḥā] [حَمْرَاءُ] [ḥamrā] vezninde) Şol siyāh dişi keçiye denir ki pehlüsünde hamâ'il tarzı beyâzlık ola.

[و ض ح]

الْوَضْحُ [el-veḍaḥ] (vāv'ın ve ḍād-ı mu'cemenin fethiyle) Sabāh yerinin ve ayın aydınlığına denir; yukālu: جَاءَ فِي بَيَاضِهِ رَكِبْتُ فِي وَضْحِ الصُّبْحِ أَي فِي بَيَاضِهِ وَضَحَ الْقَمَرِ أَي فِي ضَوْوِهِ Şārih der ki gāhca mutlakan dav ve beyāz murād olur. Ve *Miṣbāḥ*'ın beyānına göre bu ma'nalarda bāb-ı rābi'den masdar dahi olur. İntehā. Ve

وَضْحٌ [veḍaḥ] Baras dedikleri 'arızaya da itlāk olunur ki abraşlık ta'bīr olunur. Beşerede pul pul hādīs olan beyāzlıktır. Ve ba'zı atın cephesinde olan gurreye itlāk olunur ki sabāhu'l-hayr ta'bīr olunan beyāzlıktır, Türkīde sakar ta'bīr olunur. Kezālik ba'zı atın ayaklarında sekil ta'bīr olunan aklığa itlāk olunur, تَحْجِيلٌ [taḥcīl] ma'nāsına. Ve Veḍaḥ b. 'Amr b. Kilāt yurdunda bir su adıdır. Ve pīrlikten saç ve sakala 'arız olan aklığa itlāk olunur, شَيْبٌ [şeyb] ma'nāsına. Ve mağşūş olmayan dirhem-i saḥīhe itlāk olunur. Ve açık işlek yola itlāk olunur. Ve süte itlāk olunur. Ve bir nev' nisvān zīnetinin ismidir ki sāfi gümüşten düzülür. Cem'inde **أَوْضَاحٌ** [evḍāḥ] denir. Ve

وَضْحٌ [veḍaḥ] Halhala da itlāk olunur. Ve bir mikdārca hurde çayıra itlāk olunur, niteki لَمْعَةٌ [lem'a] lafzı dahi bunda isti'cāl olunur.

الْوُضُوحُ [el-vuḍūḥ] [قُعُودٌ] [ku'ūd] vezninde) ve

الْوَضْحَةُ [eḍ-ḍiḥat] [عِدَةٌ] [idet] vezninde) ve **الْوَضْحَةُ** [eḍ-ḍaḥat] (ḍād'ın fethiyle) Bir nes-

ne rūşen ve 'ayān olmak ma'nāsınadır; yukālu: وَضَحَ الْأَمْرُ يَضِحُ وَضُوحًا وَضَحَةً وَإِذَا وَضَحَ الْوَضَّاحُ وَظَهَرَ وَانْكَشَفَ فَهُوَ وَاضِحٌ وَوَضَّاحٌ

الْوَأْضِخُ [el-vāḍiḥ] Ondan ism-i fā'ildir, rūşen ve 'ayān olan şey'e denir. Ve akçıl deveye itlāk olunur ki pek beyāz olmaya.

الْوَضَّاحُ [el-vaḍḍāḥ] Mübālaga ism-i fā'ildir, pek rūşen ve 'ayān olan şey'e denir. Ve beşeresi beyāz, hüb-sīmā adama itlāk olunur. Ve gündüze itlāk olunur, nehār ma'nāsına. Ve

وَضَّاحٌ [vaḍḍāḥ] Cezīme el-Abraş nām kimseni lakabıdır, vücūdunda baras olduğu için. Ve Berberiyü'l-asl bir kimsenin lakabıdır ki Benū Umeyye mevālīsinden idi., Vaḍḍāḥiyye nām karye ona mensūbdur.

عَظْمٌ وَضَّاحٌ [a'zmu vaḍḍāḥ] ('ayn'ın fethiyle) Etfāl-i 'Araba mahsūs bir oyundur. Çocuğun biri eline bir beyāz kemik alıp gece karanlığında 'ale'l-'amyā bir tarafa atar, sā'irleri her tarafa perākende olup cüst ü cü ederler. Bulan çocuk sā'irlere gālib olur. Ve o kemiği ararken **”عَظْمِي وَضَّاحٌ ضَحْنٌ وَلَا تَضَحْنَ بَعْدَهَا مِنْ لَيْلَةٍ“** diye feryād ederler.

بِكْرٌ الْوَضَّاحُ [bikru'l-vaḍḍāḥ] Sabāh namāzına itlāk olunur, niteki **بِكْرٌ دُهْمَانَ** [şinyu duhmān] yatsı namāzına itlāk olunur.

الْإِسْتِيضَاحُ [el-istiḍāḥ] Iraktaki nesneyi görülebilir miyim diye eli göz üzere koyup bakmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِسْتَوْضَحَ** Mü'ellif müsāmaha ile tefsīr eylemiştir. Ve bir kimseden bir mübhem nesneyi izāh ve 'ayān eylemeği istemek ma'nāsınadır; yukālu: **إِسْتَوْضَحَ فَلَانَا أَمْرًا إِذَا سَأَلَهُ أَنْ يُوَضِّحَهُ لَهُ**

الْمُتَوَضِّحُ [el-mutevaḍḍiḥ] İsm-i fā'il bünye-

siyle aslâ ihtifâ eylemeyip dâ'imâ âşikâra gezen adama denir. Ve yolun açığında ya'nî ortasında gidip bir yere kuytulanmaz olan adama denir. Ve pek beyâz olmayan akçıl deveye denir ve ona مَتَوَضَّحُ الْأَقْرَابِ [mutevađđihu'l-akrâb] dahi derler.

أَلْوَاضِحَةُ [el-vâğihat] Şol dişlere itlâk olunur ki dıhk hâlinde 'ayân ve mer'î ola; ve minhu yukâlu: مَا تَرَكَ اللهُ لَهُ وَاضِحَةٌ أَيُّ سِنًّا أَوْ: أَشْنَانًا تَبْدُو عِنْدَ الضَّحِكِ

تَوَضَّحُ [tevađđuh] [īđāh]tan muzâri'-i ma'fûm bünyesiyle İmmere nâm mevzi'le Esvedu'l-Ayn nâm kum tepe beyninde bir mevzi' adıdır.

أَلْوَضْحَةُ [el-veğahat] (fetehtla) Dişi eşeğe denir, أَتَانٌ [etân] gibi.

أَلْمُوضِحَةُ [el-muğihat] (ism-i fâ'il bünyesiyle) Şol baş yarığına itlâk olunur ki baş kemiğinin وَضَّحٌ [veğah]ını ya'nî beyâzını izhâr eyleye ki kemiğe kadar te'sir eylemiş olur. Şârihin beyânına göre buna kısâs terettüb eder. Ve şârihin beyânına göre baş yarığı on bir mertebedir: 1. حَارِصَةٌ [hârişat] tır ki yırtılıp kan çıkmaya. 2. دَامِيَةٌ [dâmi'at] tır ki kan çıka, ammâ seyelân eylemeye. 3. دَامِيَةٌ [dâmiyet]tir ki kan seyelân eyleye. 4. مُتَلَاهِمَةٌ [mutelâhimet]tir ki deriden sonra et dahi yarıla. 5. بَادِيَةٌ [bâdi'at]tir ki ancak derisi yırtılmış ola. 6. مُوَضِّحَةٌ [muğihat]tir ki kemiğe dek yarıla. 7. مَلْطَاءٌ [mel'tâ']dır ki kasrı dahi cā'izdir, deri ve eti tamâm yırtıla lâkin cild-i rakîk yırtılmaya ki ona سِمْحَاقٌ [simhâk] denir. 8. هَاشِمَةٌ [hâşimet]tir ki kemik dahi kırıla. 9. مُنْتَقِلَةٌ [muntekilet]tir ki kemik yerinden oynamış ola. 10. أَمَّةٌ [âmmet]tir ki kemikten içeri olan cild ki أُمُّ الدِّمَاقِ [ummu'd-dimâg]dır, ona kadar yarıla. 11. دَامِيَةٌ [dâmiğat]tir ki dimâga dek

o deri dahi yarıla. Bunların küttüb-i fikihiyede ahkâm-ı mahsûsaları vardır.

أَلْوَاضِحُ [el-evâğih] (hemzenin fethiyle) أَيَّامٌ بَيِّضٌ [eyyâmu bīđ]a itlâk olunur ki her ayın on üç on dört ve on beşinci gecelelidir. Ve bunun aslı وَوَاضِحٌ [vevâğih] idi, vāv hemzeye münkalib olmuştur. Müfredi وَاضِحَةٌ [vâğihat]tır. Kâle fi'n-Nihāye: أَمَرَ النَّبِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ بِصِيَامِ الْأَوْضَاحِ أَيُّ أَيَّامِ اللَّيَالِي الْأَوْضَاحِ وَهِيَ الْبَيِّضُ

أَلْوَضِيحَةٌ [el-veğihet] [sefīnet] vezninde) Deve ve koyun kısmına denir ki نَعَمٌ [ne'am] dahi denir. Mü'ellife göre نَعَمٌ [ne'am] deve ve koyun kısmına yâhūd hâssaten deveye denir, lâkin Zemaşşerî'ye göre deve ve sığır ve koyun ve keçiye itlâk olunur. Ve وَضِيحَةٌ [veğihet]ın cem'i وَضَائِحٌ [veđā'ih] gelir.

أَلْوَضْحُ [el-vağh] [medh] vezninde) Gebe hayvânın hamli zâhir olmakla memelerinin başları kararıp sütlenmeğe başlamak ma'nâsınadır; yukâlu: وَضَحَتْ الْإِبِلُ بِاللَّبَنِ وَضْحًا إِذَا أَلْمَعَتْ

[و ط ح]

أَلْوَطْحُ [el-vaḥ] [saḥ] vezninde) Şol çirk ve çamur ve çakıldak makûlesine denir ki koyun ve keçi makûlesinin bakanaklarına ve yırtıcı kuşların pençesine kısılmış ola. Ümmehât-ı sâ'irede bu fethateynle mazbûttur. Ve

وَطْحٌ [vaḥ] Masdar olur, bir kimseyi iki el ile zor ve 'unf ederek öte kakıp yitivermek ma'nâsına; yukâlu: وَطَحَهُ يَطْحُهُ وَطْحًا مِنْ الْأَبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا دَفَعَهُ بِيَدَيْهِ غَنِيمًا

أَلْتَوَاطُحُ [et-tevâḥ] [tefā'ul] vezninde) Birbirine şer-gir olmak ve uyup ulaşmak yâhūd mukâtele eylemek

ma'nāsınadır; yukālu: تَوَاطَحَ الْقَوْمُ إِذَا تَدَاوَلُوا Ve develer havuz üzere sıkışmak ma'nāsınadır; yukālu: تَوَاطَحَتِ الْإِبِلُ الْحَوْضَ إِذَا أُرْذِحَتْ عَلَيْهِ **الْوَطِيحُ** [el-Vaṭīḥ] [şerīf] vezninde) Kılāc-ı Ḥayber'den bir kal'a adıdır.

[وقح]

الْوَقَاخَةُ [el-vaqāḥat] (kāf'la فَضَاخَةٌ [fedāḥat] vezninde) ve

الْوُقُوحَةُ [el-vuqūḥat] (vāv'ın zammıyla) ve

الْقِحَّةُ [el-qiḥat] (kāf'in kesriyle) ve

الْقَاخَةُ [el-qaḥat] (kāf'in fethiyle) ve

الْوَقْحُ [el-vaqḥ] [va'd] vezninde) Bir nesne pek ve muhkem ve metin olmak ma'nāsınadır; yukālu: وَقَحَ الْحَافِرُ وَوَقِحَ وَوَقَّحَ وَقَاخَةٌ وَوُقُوحَةٌ وَقِحَةٌ وَقَحَةٌ وَوَقَّحًا مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ Ve bir kimse edeb-siz küstah ve bî-hayā olmak ma'nāsına isti'māl olunur ki katı yüzülüktür; yukālu: وَقَحَ الرَّجُلُ إِذَا قَلَّ حَيَاؤُهُ

الْوَاكِحُ [el-vākiḥ] İsm-i fā'ildir, pek ve muhkem şey'e denir. Ve bu mādde ekserī حَافِرٍ [ḥāfir]de isti'māl olunur; yukālu: وَقِحَ أَيَّ ضَلْبٍ

الْإِسْتِيْقَاخُ [el-istīqāḥ] ve

الْإِقَاخَةُ [el-iqāḥat] [ifādet] vezninde) Bunlar da bir nesne sulb ve metin olmak ma'nāsınadır; yukālu: اسْتَوَقَّحَ الْحَافِرُ وَأَوَقَّحَ بِمَعْنَى وَقَّحَ

الْمُوقَّخُ [el-muwaqqaḥ] [mu'azzam] vezninde) Şol adama itlāk olunur ki katı çok havādis-i şedīde görmekle puhte ve kār-āzmüde olup umür ve ahvāle istihkām peydā eylemiş ola; yukālu: رَجُلٌ مُوقَّخٌ أَيَّ كَدَّتهُ الْبَلَايَا حَتَّى اسْتَحْكَمَ Ve fi'l-Esās

الْوَقَاخُ [el-veqāḥ] [sehāb] veznin-

de) Salābetli pek şey'e denir; yukālu: وَقَّحَ أَيَّ ضَلْبٍ Cem'i وَقَّحٌ [vuqḥ] gelir, vāv'ın zammıyla. Bu ma'nādandır ki 'Arablar aslā rükūbdan fātir olmayıp dayangan olan fārise الذَّنْبِ وَقَّاحٌ [veqāḥu'z-zeneb] itlāk ederler ki kuyruğu muhkem demektir; yukālu: رَجُلٌ وَقَّاحٌ الذَّنْبِ أَيَّ ضَبُورٍ عَلَى الرُّكُوبِ

التَّوْقِيحُ [et-tevqīḥ] [tefīl] vezninde) Havuzu kerpiçler ile ve taşlar ile iktizā eden yerlerini termim ve islāh eylemek ma'nāsınadır ki salābet ma'nāsındandır; yukālu: وَقَّحَ الْحَوْضَ إِذَا أَضْلَحَهُ بِالْمَدْرِ وَالصَّفَائِحِ Ve davarın tırnağını erinmiş iç yağıyla gereği gibi yağlayıp pekiştirmek ma'nāsınadır; yukālu: وَقَّحَ الْحَافِرَ إِذَا صَلَّبَهُ بِالشَّحْمِ الْمَذَابِ

[وكح]

الْوَكْحُ [el-vekḥ] (vāv'ın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Bir nesneyi tabanla gereği gibi çignemek ma'nāsınadır; yukālu: وَكَّحَ الشَّيْءَ بِرِجْلِهِ وَكَّحًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا وَطَّئَهُ وَطَأً شَدِيدًا

الْوُكْحُ [el-vukuḥ] (zammeteynle) İri piliçlere denir, فِرَاحٍ [firāḥ] ma'nāsına.

الْإِسْتِيْقَاخُ [el-istīqāḥ] Kuş yavruları irileşmek ma'nāsınadır; yukālu: اسْتَوَكَّحَتِ الْفِرَاحُ إِذَا اسْتَعْلَطَتْ Şārihin beyānına göre وَكَّحٌ [vākiḥ]in yāhūd وَكُوحٌ [vekūḥ]un cem'idir. Ve

إِسْتِيْقَاخُ [istīqāḥ] Mes'ul olan şey'e buhl ve imsāk eylemek ma'nāsınadır ki gızzattan neş'et eder; yukālu: سَأَلَهُ فَاسْتَوَكَّحَ أَيَّ أَمْسَكَ وَلَمْ يُعْطَ

الْأَوَكْحُ [el-evkeḥ] [aḥmer] vezninde) Taşa ve toprağa itlāk olunur.

الْإِيْقَاخُ [el-ikāḥ] (hemzenin kesriyle) Yorulup fūrū-mānde olmak ma'nāsınadır; yukālu: وَقَّحَ الرَّجُلُ إِذَا أَعْيَا Ve toprağı taşa

varınca kadar kazmak ma'nāsınadır; yukālu: أَوْكَحَ فِي حُفْرِهِ أَي بَلَغَ الْحَجَرَ Ve 'atiyeyi kesmek ma'nāsınadır; yukālu: أَوْكَحَ الأَمْرُ إِذَا كَفَّ عَنْهُ

[و ل ح]

الْوَيْحُ [el-velḥ] (vāv'ın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Dābbeye tākatinden ezyed yük yüklemek ma'nāsınadır; yukālu: وَوَيْحًا مَا عِنْدَ الْبُغْضِ البَعِيرَ يَلِيحُ وَلِحًا وَلَيْحَةً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا حَمَلَهُ مَا لَا يُطِيقُ

الْوَيْحَةُ [el-velīḥat] (sefīnet) [sefīnet] vezninde) Gırāra denir ki kıldan örülür zarf-ı ma'rūftur. Ve çula denir ki at sırtına atılır, جُلٌّ [cull] ma'nāsına. Cem'-i cinsi وَوَيْحٌ [velīḥ] ve cem'-i bünyesi وَوَيْحٌ [velā'ih]tir.

[و م ح]

الْوَيْمَاتُ [el-vevmāḥ] (kettān) [kettān] vezninde) Hatun fercinin yarığına denir.

الْوَيْمَاتُ [el-vevmāḥ] (lemḥat) [lemḥat] vezninde) Bedende güneş tesirinden hādis olan esere denir, güneş yanığı olacaktır.

[و ن ح]

الْمُؤَانَعَةُ [el-muvāneḥat] (mufā'alet) [mufā'alet] vezninde) Birbirine uymak ma'nāsınadır; yukālu: وَمُؤَانَعَةً إِذَا وَاقَفَهُ

[و ي ح]

وَيْحٌ [veyḥ] (vāv'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Kelime-i rahm ü şefkattir, vāy ve yazık ve hayf demektir ki bir adamın hāline acıyıp rahm ve rikkat ettikte söylenir; yukālu: وَيْحٌ لِرَيْدٍ بِالرُّفْعِ وَوَيْحًا لِرَيْدٍ Ref' sūretinde وَوَيْحٌ [veyḥ] mübtedā, mā-ba'dinde olan zarf haberidir. Ve müsevvıg-ı ibtidā-ı tenvīnden yā tenkīrden

münfehīm olan ta'zīm irādesidir. Yāhūd bu makūle kelimāt emsāl kabīlinden olmakla cihet-i terkībi maktū'u'n-nazardır. Yāhūd du'ā makāmına kā'imdir. Yāhūd ta'accüb ma'nāsını mutazammındır ve nasbı sūreti izmār-ı fi'le mebnīdir. Takdīr-i kelām gūyā ki hikāye tarīkiyle أَلْزَمَهُ اللهُ وَيْحًا demek olur ve yukālu: وَيْحٌ زَيْدٌ وَوَيْحَةٌ Bunlar nasb ve izāfetledir, yine izmār-ı fi'le ile mansūbdur; ve yukālu: وَيْحًا زَيْدٌ بِإِلْحَاقِ كَلِمَةِ وَيْحٌ وَوَيْحَةٌ Aslı ما عِنْدَ الْبُغْضِ kelimesidir ki edāt-ı ta'accübdür, gāhī ḥā'ya mevsül olup وَيْحٌ [veyḥ] denir ki rahm ve şefkat mahallinde irād olunur ve gāhī lām'a mevsül olup وَيْلٌ [veyl] denir ki kelime-i 'azāb olur ve gāhī bā-i muvahhadeye muttasıl olup وَيْبٌ [veyb] denir ki وَيْلٌ [veyl] ma'nāsınadır ve ta'accüb için olur. Ve gāh sīn'e muttasıl olup وَيْسٌ [veys] denir ki kelime-i re'fettir. Şāriḥ der ki ḥā'ya ve ḥā-yı mu'cemeye de mevsül olur, niteki mü'ellif وَيْحٌ [veyḥ] māddesinde zikr eylemiştir.

FASLU'L-YĀ'Ī'T-TAHTIYYE

(فَضْلُ الْيَاءِ)

[ي و ح]

يُوح [yūḥ] ve**يُوحَى** [yūḥā] (yā'ların zammı ve s̄anīde elifin kasrıyla) Güneşin esmālarındandır;

yukālu: جَعَلَكَ اللهُ أَغْمَرَ مِنْ نُوحٍ وَأَنْوَرَ مِنْ يُوحٍ أَيُّ شَمْسٍ

BĀBU'L-ḤĀ'Ī'L-MU'CEME
(بَابُ الْحَاءِ الْمُعْجَمَةِ)

خ

FASLU'L-HEMZE
(فَصْلُ الْهَمْزَةِ)

[أ ب خ]

التَّأْيِيحُ [et-te'biḥ] تَوْبِيحُ [tevbīḥ] vezninde ve mürādifidir ki levim ve serzeniş eylemek ma'nāsındır; yukālu: أَيُّهُ تَأْيِيحًا أَيُّهُ وَوَيْحَهُ وَعَدَلَهُ Şārihin beyānı üzere hemze, vāv'dan mübeddedir.

[أ خ]

الأَخِيحَةُ [el-eḥīḥat] سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Un ve sāfi yağla yāhūd zeytūn yağıyla tertīb olunan duruca bulamacın ismidir ki boza gibi içilir.

أَخٌ [aḥḥ] (hemzenin fethi ve ḥā'nın teşdidiyle) Kelime-i tekerrüh ve te'evvühtür ki āh demektir; gayzdan yā hüznden nāṣī söylenir; yukālu: ضَرْبُهُ فَكَالَ أَخٌ وَأَوْجَعُهُ فَقَالَ أَخٌ Pes bu asvāttan olur ve āh mu'arabi olmak aglebdir. Zemaḥşerī *Muḥaddimetü'l-Edeb*'de “Çunīn mekun!” ‘ibāretiyle tefsīr eylemiştir ki “Şöyle eyleme!” demektir. Meselā bir kimse-den bir nā-ma'kūl hareket sudūr ettikte onu istikrāhla “Niçin böyle ettin, niçin ediyorsun?” makāmında, kezālik bir māddeden izhār-ı hüzn eyledikte söylenir. Lisānımızda āh ta'bīr olunur hemzenin meddiyle; meselā “Āh adam! Niçin söz dinlemezsin!” denir. Ve أَخٌ [aḥ- iḥ] hemzenin fethi ve kesriyle, necise denir, فَذَرُّ [kazer] ma'nāsına. Ve أَخٌ [aḥḥ] kelimesinden muhaffef olur ki birādere denir.

إِخٌ [iḥ] (hemzenin kesri ve ḥā'nın sükūnuyla) Deveyi çökermek için te-fevvüh olunan savttan hikāyedir. Ve كَيْحٌ [kiḥḥa] ma'nāsındır ki “elinden bırak”

demektir, اِطْرَحَ [iṭraḥ] ma'nāsına ve bu iki-sinin de ba'zen hemzeleri meftūh olur. Ve bunlar asvāttandır.

أُرْحَا [Uḥḥā] (hemzenin zammı ve ḥā'nın teşdidiyle) Başra'da bir mevzi'dir ki niçe nehr ve kurayı müstemildir.

[أُرْخ]

أُرْخ [el-erḥ] (hemzenin fethi ve rā'nın sükūnuyla) ve

أُرْخ [et-te'rīḥ] [tef'īl] vezninde) ve **أُرْخَة** [el-mu'āreḥat] [mufā'let] vezninde) Kitābet makülesi 'amele ta'yīn-i vakt eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أُرْخُ الْكُتَابِ الْكِتَابِ أُرْحَا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَأُرْحُهُ تَأْرِخًا وَأُرْحُهُ مُؤَارَخَةً إِذَا وَقَّتَهُ

أُرْخَة [el-urḥat] [cur'at] vezninde) Ondan ismdir, ta'yīn olunan vakte denir; hālen lisānımızda tāriḥ ta'bīr ettiğimizdir. تَأْرِخٌ [tāriḥ] ise masdar olan تَأْرِخٌ [te'rīḥ] ten muharrefdir. İşbu mādde mü'ellifin ıtlākına göre 'Arabiyy-i sırf olur. Ba'zılar ihtilāf eylemişlerdir, ba'zılar müsvedde-i defter-i dīvān ismi olan tāriḥ-i Fārisīden mu'arrebdir dediler. Hele māh-ı rüzeden مَوْرَخٌ [muverraḥ] kelimesi mu'arrebdir diyenler garābet eylemiştir. Kaldı ki ibtidā vaz'-ı tāriḥ, Fārūḳ-ı a'zam radiyallāhu 'anhu emriyle olmuştur ki İmām 'Alī delālet eylemiştir. *Durretü'l-Gāvvaş*'ta ve *Miṣbāḥ*'ta müsebbet olan dürer-i girān-māyedendir ki beyān-ı tāriḥi 'Arablar leyāliden itibār ederler, zīrā ümmī oldukları hasebiyle ta'yīn-i eyyāmda hisāb bilmediklerinden nāşī hilālın zuhūruna temessük ederler. Hilāl ise gece zuhūr eder. Bu cihetten leyl 'ındlerinde nehāra sābıktır. Ve tāriḥ-i kitābı ta'yīnde meselā لِحْمِيسٍ وَعِشْرِينَ لِعِشْرِينَ خَلْتُ مِنَ الشَّهْرِ الْفَلَائِي

خَلُونَ 'unvānlarında tahrīr eylemek evhāmdandır. Savāb olan ibtidā-yı māhtan nisfa kadar خَلْتُ ve خَلُونَ 'unvāniyle ve nisf-ı sānide بَقِيَّتْ ve بَقِيْنَ 'ibāretiyle resm olunmaktadır. Ve nefāyistendir ki meselā kitābet için tāriḥ vaz' eyleseler ez-cümle māh-ı recebin evvel gününde vaz' etseler كَتَبْتُ فِي عُرَّةِ رَجَبٍ ve ikinci gününde كَتَبْتُ لِلْيَلْتَيْنِ خَلْتُ مِنْ رَجَبٍ ve üçüncü gününde لِيَالٍ خَلُونَ demek lāzımdır. Tā onun-cuda لِعِشْرٍ لِيَالٍ خَلُونَ deyip ba'dehu لِإِخْدَى لِعِشْرٍ لَيْلَةً خَلْتُ مِنْ رَجَبٍ ve yirmincide لِحْمِيسَةَ عِشْرٍ لِيَالٍ بَقِيْنَ ve yirmincide لِيَالَتَيْنِ ve لِحْمِيسَ لِيَالٍ بَقِيْنَ kezālik لِعِشْرٍ لِيَالٍ بَقِيْنَ demek gerektir. Ve eğer şehrden meselā iki sā'at bākī kaldıkta kitābet tamām olsa فِي عِشْبِ شَهْرٍ فَلَانَ denir 'ayn'ın fethi ve kāf'ın sükūnuyla, eğer tamām-ı şehirde hitām bulursa فِي عِشْبِ شَهْرٍ denir, فِي عِشْبَانِ شَهْرٍ [ketif] vezninde yāhūd فِي عِشْبَانِ شَهْرٍ denir غَضْبَانُ [gāḍbān] vezninde. Huzhā ve kun mine'ş-şākiriṇe.

أُرْخ [el-erḥ] (hemzenin fethi ve kesri ve rā'nın sükūnuyla) Erkek sığıra denir, gāv-i ner ma'nāsına.

أُرْخ [Erah] (fethateynle) Ece' nām cebel kurbünde bir mevzi' adıdır.

أُرْخِي [el-urḥiyy] (hemzenin zammı ve yā'nın teşdidiyle) Genç sığıra denir ki dana ta'bīr olunur.

أُرْخ [el-irāḥ] [kitāb] vezninde) 'İnde'l-ba'z yaban öküzüne denir; أُرْخُ [erḥ] müfredidir hemzenin fethiyle.

أُرْخِيَّة [el-urḥiyyet] [kurdiyyet] vezninde) Sığın yavrusuna denir.

[أُرْخ]

أُرْخ [el-ezḥ] (hemzenin fethi ve zā-yı

mu'cemenin sükūnuyla) أَرْخُ [erħ] lafzında lügattir ki erkek öküze denir.

[أضخ]

أَصَاخُ [Uḍāḥ] (ḍād-ı mu'ceme ile غُرَابٌ [ğurāb] vezninde) Bir mevzi^c adıdır; بُقْعَةٌ [buq'at] i'tibārıyla mü'ennes dahi olur.

[أفخ]

أَلْفَاخُ [el-efħ] (hemzenin fethi ve fā'nın sükūnuyla) Bir adamın yāfūhuna vurmak ma'nāsınadır; yukālu: أَفَحَهُ أَفْحًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا ضَرَبَ يَأْفُوخَهُ

يَأْفُوخُهُ وَهُوَ حَيْثُ التَّقَى عَظْمٌ مُقَدَّمٌ رَأْسِهِ وَمَوْخَرُهُ [yāfūḥ] (hemzenin fethi ve fā'nın sükūnuyla) Başın mukaddemiyle mu'ahharının kemikleri kavuştuğu yere denir ki küçük çocukların yumuşak olmakla hareket eder. Türkîde bingıldayık ve imik ta'bir olunur. Cem'i يَوَافِيخُ [yevāfiḥ] gelir; yukālu: ضَرَبَ يَأْفُوخَهُ وَهُوَ حَيْثُ التَّقَى عَظْمٌ مُقَدَّمٌ رَأْسِهِ وَمَوْخَرُهُ

Bu sürette aslı “ي،ف،خ” ya'nî fā'ü'l-fi'li yā olmakla vezni yef'ül olur, pes mevzi^c-i zikrî yā' faslı olur. Cevherî vehmine mebnî burada resm eylemiştir. Şārih der ki vezninin yef'ül ve fā'ül olması muhtelif olmakla Cevherî vehmden sâlimdir. İntehā. Ve

يَأْفُوخُ اللَّيْلِ [yāfūḥu'l-leyl] Gecenin mu'zamına ya'nî tamām hükm-i zulmeti ifrāg eylediği vakte itlāk olunur; vustā kerresine doğrudur; tekūlu: سَرَيْنَا يَأْفُوخَ اللَّيْلِ أَيُّ فِي مُعْظَمِهِ Mü'ellif başın önüyle ense kemiklerinin kavuştuğu yer i'tibārıyla mu'zam-ı leylde isti'māl eylemiştir. Ve Esās'ta ضَرَبَ يَأْفُوخَ اللَّيْلِ إِذَا سَرَى فِي أَوَّلِهِ olmakla o mutlakan başı 'alāka eylemiştir. Pes Vanḳulu'nun gece uzununa dahi denir kavli kāsırdır.

[ألخ]

الْإَيْتِلَاخُ [el-ītilāḥ] [ifti'āl] vezninde) Bir nesne şūrîde ve karış muruş olmak ma'nāsınadır; yukālu: إَيْتَلَخَ الْأَمْرُ عَلَيْهِمْ إِذَا اخْتَلَطَ Ve çayırklar pek çoğalıp uzamak ma'nāsınadır; yukālu: إَيْتَلَخَ الْغُشْبُ إِذَا عَظُمَ وَطَالَ Mü'ellif vāv faslında “و،ل،خ” kelimesini iltifāf-ı 'uşb ile tefsîr eylemekle [ītilāḥ] ondan me'hūz olmak aglebdir ve ihtilāt ma'nāsına iltifāf mülâyimdir. Ve

إَيْتِلَاخُ [ītilāḥ] Karında rîh beri öte deprenmek ma'nāsınadır ki ihtilātu müstelzimdir; yukālu: إَيْتَلَخَ مَا فِي الْبَطْنِ إِذَا تَحَرَّكَ Ve süt ekşimek ma'nāsınadır; yukālu: إَيْتَلَخَ اللَّبَنُ إِذَا حُمُضَ

[أوخ]

التَّأْوُخُ [et-te'evvuḥ] [tefa'ul] vezninde) Kasd ve āhenk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَأْوَخَهُ إِذَا قَصَدَهُ

[أيخ]

إِيخُ [īḥi] (hemzenin kesr ve meddi ve ḥā'nın kesr üzere bināsıyla) إِيخُ [iḥḥ] lafzı gibi deve kısmını çökertmeğe mahsūs savttır.

FASLU'L-BĀ'Ī'L-MUVAHHADE (فَضْلُ الْبَاءِ الْمُوحَّدَةِ)

[ب خ خ]

بَخ [baḥi] (bā'nın fethi ve hā'nın cerrisiyle) Asvātandır, bir nesneyi isti'zām mahallinde söylenir. Meselâ "Bu iş pek 'azîm oldu ve 'azîmdir" diyecek yerde بَخ [baḥi] derler; عَظْمٌ وَ فَحْمٌ mahallindedir ki isti'câbı mutazammındır. Ve gâh olur ki mübâlagaya için tekrâr edip بَخ بَخ derler, evvel kesr ve tenvînle ve sâni sükûnladır ve müfredinde kalîlen sükûnla telaffuz olunur. Ve بَخ [baḥi] denir kesr ile ve بَخ [baḥin] denir cer ile ve بَخ [beḥun] denir zamm ve tenvînle ve بَخ بَخ [baḥ baḥ] denir ikisi de sâkin olarak.

بَخ بَخ [baḥḥ baḥḥ] (teşdîd ve cer ile) Mükerreren rızâ ve icâb mahallinde ya'nî pek kabûl ve istihsân makâmında isti'mâl olunur yâhüd medh ve fahr mahallinde söylenir. Fârisîde hoşâ hoşâ ve nîkâ nîkâ ve zehî zehî ile edâ ederler ve lisânımızda pek pek denir ki ondan muharreftir.

Şârih der ki gâh olur ki mübâlagaten vasf ederler; ke-mâ kâle'l-'Accâc: "فِي حَسْبِ بَخٍ رَجُلٌ أَفَّةٌ لَمَنْ يَتَأَفُّفُ وَعِزٌّ أَفْعَسًا" Ve bundan بَخْبِخَةٌ [baḥbaḥat] tasarrufuyla bir nesneyi istihsân mevki'inde بَخ بَخ demek ma'nâsına isti'mâl ederler; tekûlü: **بَخْبِخْتُ** فَلَانًا إِذَا قُلْتُ لَهُ بَخ بَخ.

التَّبَخُّخُ [et-tebaḥbuḥ] [تَزَلُّزٌ] [tezelzul] vezninde) Havânın ıssılığı sükûn ve ârâm bulmak ma'nâsınadır; yukâlu: إِذَا تَبَخَّخَ الْحَرُّ إِذَا سَكَنَ Ve koyun ve keçi kısmı oldukları yerde karar eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: تَبَخَّخَتِ الْعَنَمُ إِذَا سَكَتَتْ حَيْثُ كَانَتْ

الْبَخْبِخَةُ [el-baḥbaḥat] [زَلْزَلَةٌ] [zelzelet] vezninde) Deve esriyip kükremek ma'nâsınadır ki âvâzını hikâye eylemektedir; yukâlu: بَخَّخَ الْبَعِيرُ إِذَا هَدَرَ Ve öğle ıssılığını savuşturup serinletmek ma'nâsınadır ki o vakte yola gitmeyip serinliğe kadar tahammül eylemekten 'ibârettir; yukâlu: بَخَّخَ الرَّجُلُ إِذَا أُبْرِدَ مِنَ الظَّهْرِ Ve bedene hüzál gelmekle pek arıklıktan etleri çatırdamak ma'nâsınadır; yukâlu: بَخَّخَ لَحْمُهُ إِذَا صَارَ يَسْمَعُ Ve uyurken bah bah diye muşuldamak ma'nâsınadır; yukâlu: بَخَّخَ فِي النَّوْمِ إِذَا عَطَّ

الْبَخْ [el-baḥḥ] (bā'nın fethi ve hā'nın teşdidiyle) Adamın dargınlığı geçmek ma'nâsınadır; yukâlu: بَخَّ الرَّجُلُ إِذَا سَكَنَ مِنْ غَضَبِهِ Ve uykuda muşuldamak ma'nâsınadır; yukâlu: بَخَّ فِي النَّوْمِ إِذَا عَطَّ Ve بَخْ [baḥḥ] vasf olur, serî ve zî-şân olan adama denir; yukâlu: رَجُلٌ بَخٌّ أَيْ سَرِيٌّ

الْمُبَخْبِخَةُ [el-mubaḥbaḥat] İsm-i mef'ûl bünyesiyle, içerileri geniş olan karınlı develere denir; yukâlu: إِبِلٌ مُبَخْبِخَةٌ أَيْ عَظِيمَةٌ الْأَجْوَابِ

الْبَخِي [el-beḥiyy] (bā'nın fethi ve hā'nın tahfifi ve kalîlen teşdidiyle) Şol akçeye denir ki onda بَخ [baḥ] lafzı mersûm ola; niteki مَعْ كَلِمَتِهِ مَنكُوشٌ olan مَعْمَعِي [ma'me'iy] denir; yukâlu: دِرْهَمٌ بَخِيٌّ أَيْ كَبِيْبٌ عَلَيْهِ بَخٌ

Şârih der ki gerçi مَعْمَعِي [ma'me'iy]e kıyasla بَخْبِخِي [baḥbaḥi] denmek lâzım idi, lâkin hâ' harfî lisânda sakîl olmakla ifrâda kasr eylediler. Mütercim der ki *Hulâşatu'l-fetāvā*'da ve *Muğrib*'de meşrûh olduğu üzere دِرْهَمٌ بَخِيٌّ dâribi olan بَخ nâm emîre yâhüd kelime-i isticâde vü istihsân olan بَخ lafzına mensûb ola yâhüd pek sâfi ve

ceyyid olduğundan her gören بَخِ بَخِ der ola.

[ب د خ]

الْبِدِيحُ [el-bedīḥ] (dāl'la **أَمِيرٌ** [emīr] vezninde) 'Azīmü's-şān adama denir. Cem'i **بِدَحَاءُ** [budeḥā] gelir; yukālu: **هُوَ بَدِيحٌ أَيْ الْعَظِيمُ الشَّانِ**

الْبِدْحُ [el-bedḥ] (bā'nın ve dāl'ın sükūnuyla) ve

الْبِدَاخَةُ [el-bedāḥat] (**كِرَامَةٌ** [kerāmet] vezninde) 'Azīmü's-şān olmak ma'nāsınadır; yukālu: **بَدَحَ الرَّجُلُ وَبَدَحَ بَدْحًا وَبَدَحَ بَدْحًا وَبَدَاخَةً مَنْ** **الْبَابِ الثَّالِثِ وَالرَّابِعِ وَالْحَامِسِ إِذَا كَانَ بَدِيحًا**

التَّبْدُحُ [et-tebedduḥ] (**تَفَعُّلٌ** [tefa^{ul}] vezninde) Büyüklenmek ve ululanmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَبَدَّحَ الرَّجُلُ إِذَا تَعَطَّمَ وَتَكَبَّرَ**

الْبَيْدَخَةُ [el-beydeḥat] (bā'nın fethiyle) Etine dolu tıknaz hatuna denir; yukālu: **إمْرَأَةٌ بَيْدَخَةٌ أَيْ تَارَةٌ**

بَيْدَحٌ [Beydaḥ] (**بَيْدَقٌ** [beydaḥ] vezninde) Bir hatun adıdır.

[ب ذ خ]

الْبَذْحُ [el-bezaḥ] (bā'nın ve zāl-ı mu'cemenin fethiyle) Tekebbürlük eylemek ma'nāsınadır. Asl **بَذَحٌ** [bezaḥ] 'ulüvv ve rif'at ma'nāsına mevzū' olmakla ma'nā-yı mezbūr ondan me'ḥūzdur; yukālu: **بَذَحَ الرَّجُلُ بَدْحًا مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَكَبَّرَ** **بَدَحَ الشَّيْءُ إِذَا عَلَا**

التَّبَذْحُ [et-tebezḥ] (**تَفَعُّلٌ** [tefa^{ul}] vezninde) **بَذْحٌ** [bezaḥ] ma'nāsınadır.

الْبَازِيحُ [el-bāzīḥ] 'Ālī ma'nāsınadır; yukālu: **بَوَازِيحٌ** [bevāzīḥ] Cem'i **جَبَلٌ وَشَرْفٌ** **بِأَذْحِ أَيْ عَالٍ** **فَوَارِسٌ** [fevāris] gibi; yukālu: **جَبَالٌ بَوَازِيحٌ أَيْ شَوَاصِحٌ**

الْبَيْزَحُ [el-beyzaḥ] (**بَيْدَقٌ** [beydaḥ] vezninde)

Tenū-mend hatuna denir; yukālu: **إمْرَأَةٌ بَيْزَحٌ** **أَيْ بَادِنَةٌ** Ve

بَيْزَحٌ [Beyzaḥ] Bir ma'ṛuf hurmālık adıdır.

بَذَحٌ [bezaḥ] (fethateynle) ve

بِزِيحٌ [bizīḥ] (kesreteynle) **بَخٌ** [baḥ] ma'nāsınadır ki zikr olundu.

الْبِزْحُ [el-bizḥ] (bā'nın kesriyle) ve

الْبِزِيحُ [el-bezīḥ] (**كَيْتِفٌ** [ketif] vezninde) ve **الْبِزْزَاحُ** [el-bezzāḥ] (**كَتَانٌ** [kettān] vezninde) Ağızından dağarcığını çıkararak esriyip kükreyen deveye denir; yukālu: **بَعِيرٌ بِزْحٌ وَبِزْحٌ وَبِزْزَاحٌ أَيْ هَدَاؤٌ مُخْرَجٌ لِسْفِشْفَتِهِ**

الْبِزَاخِي [el-buzāḥiyy] (**غُرَابِي** [gūrābiyy] vezninde) 'Azīm olan şey'e denir; yukālu: **شَيْءٌ وَرَجُلٌ بِزَاخِيٌّ أَيْ عَظِيمٌ**

[ب ذ ل خ]

الْبِذْلَخَةُ [el-bezleḥat] (**دَحْرَجَةٌ** [dahrecet] vezninde) ve

الْبِذْلَاحُ [el-bizlāḥ] (**دِحْرَاجٌ** [diḥrāc] vezninde) Fi'le çıkarmayacağını söylemek ma'nāsınadır ki lāf u güzāfla va'd-i bī-incāz eylemekten 'ibārettir; yukālu: **بِذْلَخَ الرَّجُلُ بَذْلَخَةً وَبِذْلَاخًا إِذَا قَالَ وَلَمْ يَفْعَلْ**

الْمُبِذْلِيحُ [el-mubezliḥ] İsm-i fā'il bünyesiy-le ve

الْبِذْلَاحُ [el-bizlāḥ] (bā'nın kesriyle) Lāf-zen kimseye denir; yukālu: **رَجُلٌ مُبِذْلِيحٌ وَبِذْلَاحٌ إِذَا كَانَ يَقُولُ وَلَا يَفْعَلُ**

[ب ر ب خ]

الْبَرَبَاحُ [el-berbaḥ] (bā-yı muvahhade ile **فَرْفَاحٌ** [ferfaḥ] vezninde) Suyun menfez ve mecrāsına denir ki su yolu olacaktır. Ve su yoluna döşedikleri küнге ve künkler ile döşenmiş kārize denir; müfredi **بَرَبَاحَةٌ** [berbaḥat]tır. Ve

بَرَبَاحٌ [Berbaḥ] Bir mevzi' adıdır.

ü keyl ve hisāb keyfe-mā ittefeka ahz eylemekten 'ibārettir; her hālde masdardır; yukālu: بَرَحَ الشَّيْءُ بَرْحًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا جَرَفَهُ أَوْ جَرَفَهُ

[ب ز م خ]

الْبَزْمَحَةُ [el-bezmeḥat] [daxreḥat] [dahrecet] (vezninde) Kibr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: بَزْمَحَ الرَّجُلُ إِذَا تَكَبَّرَ

[ب ط خ]

الْبِطِيخُ [el-biṭṭiḥ] (bā'nın kesri ve tā'nın teşdidiyle) Kavun ta'bīr olunan fākiheye denir ki havāya uzamayıp yer yüzüne münbasit olan sebzevāt cümlesindedir. Müfredi **بِطِيخَةٌ** [biṭṭiḥat]tır. Ve bu karpuz dahi şāmil olup fark için karpuzda **بِطِيخٌ شَامِيٌّ** [biṭṭiḥ Şāmī] ve **بِطِيخٌ هِنْدِيٌّ** [biṭṭiḥ Hindī] itlāk ederler. Asl 'Arabīde karpuzda **فِجٌّ** [ficc] denir ki beyān olundu. *Miṣbāḥ*'ın beyānına göre bā'nın fethi 'ammiyyedir, zīrā evzān-ı 'Arabīde fa'ılun yoktur. Ve ehl-i Ḥicāz tā'yı takdīmle **طِيبِيخٌ** [tibbiḥ] derler. Ve **بِطِيخٌ** [Biṭṭiḥ] esmādandır. Muḥammed b. Ebī Bekr b. Biṭṭiḥ, Şāmiyyü'l-asl ve muhaddisīndendir. Onun ashābından hadīs ahz ve rivāyet etmişiz.

الْمَبْطَاحَةُ [el-mebṭaḥat] (mīm'in ve tā'nın fethiyle ve tā'nın zammıyla cā'izdir) Kavun bostānına denir ki kavunluk ta'bīr olunur. Pes tā'nın zammıyla **مَقْبُرَةٌ** [maḳbu-ret] gibi olur.

الْإِبْطَاحُ [el-ibtāḥ] (hemzenin kesriyle) Bir adamın kavunu kesir olmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَبْطَحَ الْقَوْمُ إِذَا كَثُرَ عِنْدَهُمُ الْبِطِيخُ**

الْبَطْحُ [el-baḥḥ] (bā'nın fethi ve tā'nın sükunuyla) Yalamak ma'nāsınadır; yukālu: **بَطَحَ الشَّيْءُ بَطْحًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا لَعِقَهُ**

الْبَاتِيحُ [el-bāṭiḥ] Ondan ism-i fā'ildir. Bun-

dandır ki 'Arablar ahmak ve bī-magz adama **بَاطِحُ الْمَاءِ** itlāk ederler, su kısmı yalanmak şānından olan nesnelere olmadığı için.

الْبُطَاحِيٌّ [el-butāḥiyy] [gūrābiyy] [gūrābiyy] vezninde) İri cüsseli yumru adama itlāk olunur, **بِطِيخٌ** [biṭṭiḥ]tan mutasarrıftır; yukālu: **رَجُلٌ بَطَاحِيٌّ أَيُّ ضَحْمٌ**

الْبَطِيحَةُ [el-beṭiḥat] [feriḥat] [feriḥat] vezninde) Yumru cüsseli iri cemā'ate itlāk olunur, insān olsun, hayvān olsun; yukālu: **إِبِلٌ وَرَجَالٌ بَطِيحَةٌ أَيُّ ضَحَامٌ**

[بل خ]

الْبَلْحُ [el-belaḥ] (fethateynle) Büyüklenmek ma'nāsınadır; yukālu: **بَلِخَ الرَّجُلُ بَلْحًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَكَبَّرَ**

التَّبَلُّحُ [et-tebelluḥ] [tefa'ul] [tefa'ul] vezninde) **بَلْحٌ** [belaḥ] ma'nāsınadır; yukālu: **تَبَلَّحَ بِمَعْنَى بَلِخَ**

الْبِلْحُ [el-bilḥ] Bā'nın kesri ve fethiyle ki **جَلْفٌ** [cilt] ve **صَعْبٌ** [şa'b] gibi sıfatlardır, hod-bīn ve mütekebbir yādigāra denir.

الْبَلْحُ [el-belḥ] (bā'nın fethiyle) Şecer-i sindiyān ismidir ki belūt ağacı nev'indedir; 'Arabistān meşesi ve ba'zı diyārda tahrīfle zindigān ağacı ta'bīr ederler. Ve

بَلْحٌ [belḥ] Uzunluk, tül ma'nāsınadır; yukālu: **فِي قَامَتِهِ بَلْحٌ أَيُّ طَوْلٌ**

Belḥ [Belḥ] Diyār-ı şarkīde bir belde-i ma'rufe adıdır.

الْبُلَاحُ [el-bulāḥ] [gūrāb] [gūrāb] vezninde) Bu dahi şecer-i sindiyāna denir.

الْبُلْحُ [el-Bulḥ] (bā'nın zammıyla) **بَلِيحٌ** [beliḥ] lafzının cem'idir ki Cezīre-i İbn 'Ömer'de cārī bir nehrin adıdır ve ona **بُلْحٌ** [Buluḥ] dahi derler zammeteynle ve

FASLU'T-TĀ'İ'L-FEVKİYYE

(فَضْلُ التَّاءِ الْمُفَوِّقِيَّةِ)

[ت خ]

التَّخُّ [et-taḥḥ] (tā'nın fethi ve ḥā'nın teşdidıyla) Susam posasına denir ki küs-pe ta'bir olunur. Ve ekşi hamura denir ki māya ta'bir olunur.

التُّخُوْحَةُ [et-tuḥūḥat] (tā'nın zammıyla) Hamur ekşimek ve māyalanmak ma'nāsınadır; yukālu: تَخَّ الْعَجِيْنُ تُّخُوْحَةً مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا حَمَضَ

الْإِتْحَاحُ [el-itḥāḥ] (hemzenin kesriyle) Māya için hamuru ekşitme ma'nāsınadır; yukālu: أَخَّ الْعَجِيْنُ

التَّخْتَعَةُ [et-taḥteḥat] زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Pepeyilik, لُكْنَةٌ [luknet] ma'nāsınadır.

التَّخْتَاخُ [et-taḥtāḥ] دَخْدَاخٌ [daḥdāḥ] vezninde) ve

التَّخْتَحَانِيَّ [et-taḥteḥāniyy] (لَخْلَحَانِيَّ) [lahlahāniyy] vezninde) Pepeyi adama denir; yukālu: رَجُلٌ تَخْتَاخُ وَتَخْتَحَانِيَّ أَيُّ الْكُنِّ

التَّاحُّ [et-tāḥḥ] (teşdid-i ḥā'yla) Ta'āma iştiḥāsı olmayan kimseye itlāk olunur ki **تُخُوْحَةٌ** [tuḥūḥat]-ı hamurdan me'hūzdu, mi'desine humūzat ʿurūzu sebebiyle ta'āma bī-iştiḥā olur; yukālu: أَصْبَحَ تَاخًا أَيُّ لَا يَشْتَهِي الطَّعَامَ

تِيخُ تِيحُ [tiḥ tiḥ] (tā'ların kesri ve ḥā'ların sükūnuyla) Tavuk ve horoz kısmına mahsūs savt-ı āzārdır ki lisānımızda kiş kiş ile edā olunur.

[ت ر خ]

التَّرْحُ [et-terḥ] (tā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Haccām yavaşça mülāyemet üzere neşter ile deriyi azdan yırtıp kan al-

mak ma'nāsınadır; yukālu: تَرَّخَ الْحَجَّامُ تَرَّخًا مِّنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا شَرَطَهُ وَلَمْ يَبَالِغْ فِي التَّشْرِيطِ

[ت ن خ]

التُّنُوْحُ [et-tunūḥ] (nūn'la fūʿūd [ḡu'ūd] vezninde) Bir mekānda ikāmet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَنَّخَ بِالْمَكَانِ تُّنُوْحًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَقَامَ

التَّنْبِيْحُ [et-tetnīḥ] (tef'īl [tef'īl] vezninde) **تُنُوْحُ** [tunūḥ] ma'nāsınadır; yukālu: تَنَّخَ بِالْمَكَانِ بِمَعْنَى تَنَّخَ

تَنُوْحُ [Tenūḥ] (صَبُوْرٌ) [ṣabūr] vezninde) Bir kabiledir; mādde-i mezkūreden fa'ūldur, mevzi'lerinde bi'l-cümle ictimāc ve ikāmetlerinden nāşī tesmiye olunmuştur. Cevherī vehminden nāşī“ن، و، ح“māddesinde zikr eylemiştir.

Şāriḥ der ki Cevherī yine ikāmet ma'nāsına olan **إِنَاخَةٌ** [ināḥat]tan ahz eylemekle vehmi medfū'dur.

التَّنَّخُ [et-tenaḥ] (fethateynle) Yağlı ta'āmi çok yemekle tohme ve imtilā olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَنَّخَ الرَّجُلُ تَنَّخًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اتَّخَمَ

الْإِتْنَاخُ [el-itnāḥ] (hemzenin kesriyle) Ta'āmdan imtilā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَتَنَّخَهُ الدَّسَمُ إِذَا أَتَنَّخَمَهُ

الْمُتَانَعَةُ [el-mutāneḥat] (مُفَاعَلَةٌ) [mufā'alet] vezninde) Cenkte hasmına mukāvemet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَانَّخَهُ فِي الْحَرْبِ إِذَا تَابَّتَهُ

[ت و خ]

التَّوْحُ [et-tevh] (tā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Parmak yāhūd ayak, hamur gibi şişkin yā bir gevşek şey'e batıp gömlmek ma'nāsınadır; yukālu: تَاخَتْ الْإِصْبَعُ فِي الشَّيْءِ الْوَارِمِ أَوْ الرَّخْوِ تَوْحًا إِذَا خَاصَّتْ

[ت ي خ]

التَّبِيحُ [et-teyh] (شَبِيحٌ [šeyḥ] vezninde) مَبِيحَةٌ [mityeḥat] ile ya'nī 'asā ile vurmak ma'nāsınadır; yukālu: تَاخَهُ يَتَبَيحُهُ تَبِيحًا بِالمَبِيحَةِ إِذَا ضَرَبَهُ بِالْعَصَا وَيُقَالُ وَتَحَهُ وَتَحًا

المَبِيحَةُ [el-mityeḥat] (مِكْنَسَةٌ [mikneset] vezninde) ve

المَبِيحَةُ [el-mīteḥat] (yā'nın takdīmiyle) ve **المَبِيحَةُ** [el-mittīḥat] (سِكِّينَةٌ [sikkīnet] vezninde) 'Asāya denir, 'alā-kavlin hurmā ağacından olan cerīde yāhūd 'urcūn ismidir ki hurmā salkımının çöpü olacaktır ki dibinde olur.

FASLU'Ş-ŞĀ'Ī'L-MÜSELLESE

(فَضْلُ النَّاءِ الْمُثَلَّثَةِ)

[ث ل خ]

التَّلْبُحُ [eṣ-selḥ] (sā'nın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Öküz kısmı baharda çayır otlamakla ishāl olup yüreği sürmek ma'nāsınadır; yukālu: تَلَّحَ البَقْرُ تَلْحًا مِنَ البَابِ التَّلَاثُ إِذَا رَمَى حَتَاهُ أَيَّامَ الرَّبِيعِ

التَّلْحُ [eṣ-selaḥ] (fethateynle) Bir nesneye bulaşıp ālūde olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَلَّحَ التُّوْبُ تَلْحًا مِنَ البَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَلَطَّحَ

التَّلْتِيحُ [et-teṣlīḥ] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bulaştırmak ma'nāsınadır; tekūlu: تَلَّتْحْتُهُ تَلْتِيحًا إِذَا لَطَّحْتُهُ

[ث و خ]

التَّوْحُ [eṣ-sevh] (sā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) ve

التَّيْحُ [eṣ-seyh] (شَبِيحٌ [šeyḥ] vezninde) Parmak yāhūd ayak bir şişkin yāhūd hamur ve çamur gibi nesneye batıp gömülmek ma'nāsınadır, niteki tā-i fevkiyye ile de lügattir; yukālu: تَاخَتِ الإِصْبَعُ تَوْحًا تَوْحًا وَتَيْحًا تَيْحًا إِذَا خَاصَّتْ فِي وَارِمٍ أَوْ رَحْوٍ

FASLU'L-CĪM

(فَضْلُ الْجِيمِ)

[ج ب خ]

الْجَبْحُ [el-cebh] (cīm'in fethi ve bā'nın sükūnuyla) Kumar oynadıkları aşıkları muktezāsı üzere cevelān ettirmek ma'nāsınadır; yukālu: جَبَحَ الْقَامِرُ الْكِعَابَ جَبْحًا مِنْ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَجَالَهَا

الْأَجْبَاحُ [el-Ecbāh] (hemzenin fethiyle) Birkaç emkineye itlāk olunur ki onda hurmālıklar vardır, niteki Ṭarafa el-Ḥicāra işbu: "إِنَّ الْجَرَاقِمَ تَرُجُو أَنْ نُدَسَّ لَكُمْ | | بَابِنِ الثَّدِيخِ: "بَيْتِ صِبَاعٍ بَيْنَ أَجْبَاحٍ" beytinde zikr eylemiştir.

[ج خ خ]

الْجَحُّ [el-caḥḥ] (cīm'in fethi ve ḥā'nın teşdīdiyle) Bir yerden āher yere nakl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: جَحَّ الرَّجُلُ جَحًّا: Ve musallī secde de karnını yere yatırmayıp yukarı tutar olduğu hâlde pazılarını yanına kısırtmayıp koğuş tutmak ma'nāsınadır; yukālu: جَحَّ الْمُصَلِّي فِي صَلَاتِهِ إِذَا رَفَعَ بَطْنَهُ وَفَتَحَ عَضْدِيهِ عَنْ جَنْبِيهِ Ve çöğdürerek işemek ma'nāsınadır; yukālu: جَحَّ بِبَوْلِهِ إِذَا رَمَى بِهِ: Ve yan üzere yerleşerek ve a'zāyı salıvererek uzatıp yatmak ma'nāsınadır; yukālu: جَحَّ الرَّجُلُ إِذَا اضْطَجَعَ مُتَمَكِّنًا مُسْتَرْحِبًا Ve cimāf eylemek ma'nāsınadır; yukālu: جَحَّ جَارِيَتُهُ إِذَا مَسَحَهَا أَي: Ve جامعها

جَحَّ [caḥḥ] Sıfat olur هِلْبَاجَةٌ [hilibācet] ma'nāsına ki māddesinde beyān olundu. Ve sakīl ve nā-tırāş kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ جَحَّ أَي وَحْمٌ ثَقِيلٌ

الْجَحْجَحَةُ [el-caḥceḥat] [زلزلة] [zelze-

let] vezninde) Bu dahi cimāf eylemek ma'nāsınadır; yukālu: جَحْجَحَ جَارِيَتُهُ إِذَا جَامَعَهَا: Ve zamīrde menvī olan māddeyi söylemeye ketm eylemek ma'nāsınadır; yukālu: جَحْجَحَ الرَّجُلُ إِذَا كَتَمَ مَا فِي نَفْسِهِ: Ve bir nesneyi istihsān makāmında جَحَّ [caḥ caḥ] demek ma'nāsınadır; ke-mā se-yuzkeru; yukālu: جَحْجَحَ الرَّجُلُ إِذَا قَالَ جَحَّ جَحَّ: Ve bir şey'in mu'zamına ya'nī 'azīm ve müctemīf olan yerine girmek ma'nāsınadır, denizin engini ve nāsın müctemīf yeri gibi; yukālu: جَحْجَحَ الرَّجُلُ إِذَا دَخَلَ فِي مُعْظَمِ الشَّيْءِ: Ve bir adamı yıkıp yere çalmak ma'nāsınadır; yukālu: جَحْجَحَ فَلَانًا إِذَا صَرَعَهُ:

التَّجْحُجْحُ [et-tecaḥcuḥ] [تزلزل] [tezelzul] vezninde) Bu dahi cimāf eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَجْحَجَحَ جَارِيَتُهُ إِذَا جَامَعَهَا: Ve gevşeyip süist ve müsterhī olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَجْحَجَحَ الرَّجُلُ إِذَا اسْتَرَخَى: Ve gece karanusu basmak ma'nāsınadır; yukālu: تَجْحَجَحَ اللَّيْلُ إِذَا تَرَكَمَ: ظَلَامُهُ

جَحَّ [caḥ] [baḥ] vezninde ve mürādifidir ki kelime-i rızā ve istihsāndır, niteki zikr olundu.

[ج ف خ]

الْجَفْحُ [el-cefh] (cīm'in fethi ve fā'nın sükūnuyla) Fahr ve kibr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: جَفَحَ الرَّجُلُ جَفْحًا مِنْ: الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا فَخَرَ وَتَكَبَّرَ

الْجَفَّاحُ [el-ceffāh] [شَدَادٌ] [şeddād] vezninde) Hod-bīn ve mütekebbir şahsa denir.

الْمَجَافِحَةُ [el-mucafeḥat] [مُفَاخَرَةٌ] [mufāḥaret] vezninde ve mürādifidir; yukālu: جَافَحَهُ أَي: فَاخَرَهُ

[ج ل خ]

الْجَلْحُ [el-celḥ] [selḥ] [selḥ] vezninde) Sel suyu dereyi doldurmak ma'nāsınadır; yukālu: الْجَلْحُ الشَّيْلُ الْوَادِي جَلْحًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا مَلَأَهُ Ve yere çalmak ma'nāsınadır; yukālu: جَلْحًا بِه إِذَا صَرَعه Ve bir kimseyi ısırtıp ve tirmalayıp berelemek ma'nāsınadır; yukālu: جَلْحًا بَطْنُهُ إِذَا سَحَجَهُ Ve cimāc eylemek ma'nāsınadır; yukālu: جَلْحًا جَارِيَتُهُ إِذَا نَكَحَهَا Ve bir şey'i sündürüp uzatmak ma'nāsınadır; yukālu: جَلْحًا الشَّيْءَ إِذَا مَدَّهُ Ve bir kimseyi kılıçla vurup bir mikdār etini kestirmek ma'nāsınadır; yukālu: جَلْحًا فَلَانًا بِالسَّيْفِ إِذَا قَطَعَ مِنْ لَحْمِهِ بَضْعَةً

الْجَلَاخُ [el-culāḥ] [gūrāb] vezninde) Dereyi dolduran sel suyuna denir; yukālu: Ve سَيْلٌ جَلَاخٌ أَيْ جُرَاقٌ

جَلَاخٌ [Culāḥ] Bir recül adıdır.

الْجَلْوَانُ [el-cilvāḥ] (cīm'in kesriyle) Vāsif su ile mümtelī olan dereye denir.

مَجَالِيهِ [Mecāliḥ] [mesākin] vezninde) Tihāme'de bir vādi adıdır.

الْإِجْلِيخَاخُ [el-icliḥāḥ] [iḥmirār] vezninde) Beden za'if ve zebūn olup kemikler süst olmakla hareketten kalmak ma'nāsınadır; yukālu: إِجْلَخَ الشَّيْخُ إِجْلِيخَاخًا إِذَا ضَعُفَ وَفَقِرَتْ عِظَامُهُ فَلَا يَنْتَبِعُ Ve musallī secdede pazılarını yanlarından ayrı tutmak ma'nāsınadır; yukālu: إِجْلَخَ الْمُصَلِّي فِي السُّجُودِ إِذَا فَتَحَ عَضُدَيْهِ يَغْنِي عَنْ جَنْبَيْهِ

الْإِجْلِيخَاءُ [el-iclinḥā] [islinḥā] vezninde) Binā bend bend sökülüp çökmek ma'nāsınadır; yukālu: إِجْلِنَخَى الْجِدَارُ إِذَا تَقَوَّصَ وَبَرَكَ

[ج م خ]

الْجَمْحُ [el-cemḥ] (cīm'in fethi ve mīm'in sükūnuyla) Kibr ve fahr eylemek

ma'nāsınadır; yukālu: جَمَحَ الرَّجُلُ جَمْحًا مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا فَخَرَ وَتَكَبَّرَ

الْجَامِيحُ [el-cāmiḥ] Hod-bīn ve mütekebbir kimseye denir. Cem'i جُمِحَ [cummaḥ] gelir, رُكِّعَ [rukkaḥ] vezninde.

الْمُجَامِخَةُ [el-mucāmeḥat] [mufāḥaret] vezninde ve mürādifidir; yukālu: إِذَا فَاخَرَهُ جَامِخَهُ

[ج ن ب خ]

الْجُنْبُحُ [el-cunbuḥ] [ḫunfuḫ] vezninde) İri ve yumru cüsseli adama denir. Ve pek uzun adama ve sā'ir nesneye denir. Ve yüksek şey'e denir. Ve iri kehlelere denir; müfredi جُنْبُحَةٌ [cunbuḥat] tur hā'yla.

[ج ن د خ]

الْجُنْدُخُ [el-cunduḥ] [ḫunfuḫ] vezninde) İri çekirgeye denir.

[ج و خ]

الْجَوْحُ [el-cevḥ] (cīm'in fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Sel suyu önüne gelen nesneyi söküp koparmak ma'nāsınadır; yukālu: جَوَّحَ جَاخَ الشَّيْلُ الْوَادِي إِذَا أَقْتَلَعَ أَجْرَافَهُ Ya'nī "Derenin yarlarını sökü� kopardı."

التَّجْوِيحُ [et-tecvīḥ] [tef'īl] vezninde) جَوَّحَ [cevḥ] ma'nāsınadır; yukālu: جَوَّحَ الشَّيْلُ الْوَادِي بِمَعْنَى جَاخَ جَوَّحَهُ إِذَا صَرَعه

التَّجْوِخُ [et-tecevvuḥ] [tefa'ul] vezninde) Binā ve yar makülesi çökmek ma'nāsınadır; yukālu: تَجَوَّخَتِ الْبُئْرُ إِذَا انْهَارَتْ Ve yaradan kan kaynamak ma'nāsınadır; yukālu: تَجَوَّخَتِ الْفَرْحَةُ إِذَا انْفَجَرَتْ

الْجَوْحَانُ [el-cevḥān] [selmān] vezninde) Hurmayı serip kurutacak yere denir, جَرِيْنٌ [cerīn] ma'nāsına.

الْجُوْحَةُ [el-cūḥat] (cīm'in zammıyla) Çukura denir, حُفْرَةٌ [ḥufret] ma'nāsına.

جَوْحِي [Cevḥā] [سَكْرِي] [sekrā] vezninde) Cevārī ve imā' esmāsındandır ki maḥbūbelerine tesmiye ederler. Ve جَوْحِي [Cevḥā] Vāsiṭ a'mālinden bir karye adıdır; fuhūldan Muḥammed b. 'Ubeydullāh el-Cevḥānī oradandır. Ve bu, صُنْعَانِي [ṣan'ānī] gibi nūn'ladır. Ve Zubāle kurbünde bir mevzi' adıdır. Bunda medd ile de zebān-zeddır.

[ج ي خ]

الْجَيْحُ [el-ceyh] [شَيْحُ] [ṣeyḥ] vezninde) جَوْحُ [cevh] ma'nāsındadır ki zikr olundu.

FASLU'L-ḤĀ'İ'L-MU'CEME

(فَضْلُ الْحَاءِ الْمُعْجَمَةِ)

[خ ن خ]

خَنُوحٌ [Ḥanūḥ] (nūn'la صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) 'Alā-kavlin:

أَخْنُوحٌ [Aḥnūḥ] (hemze-i meftūha ile) İdrīs Nebī 'alā-nebiyyinā ve 'aleyhi's-selām hazretlerinin ismidir. Mü'ellifin *Başā'ir*'de beyânına göre kelime-i mezbûre Süryānīdir, kesrū'l-'ibāde ma'nāsındadır. Ve **إِدْرِيْسُ** dahi 'inde'l-ekser A'cemiyyedir; Yūnānīde ismi İtrişmin'dir. Hayatta olan dört peygamberin biridir ki İdrīs ve 'Īsā ve Ḥıdr ve İlyās'tır. Ve dört nebiyy-i Süryānīnin biridir ki üçü Ādem ve Şiṣ ve Nūḥ'tur. Nübüvvet ve hikmet ve saltanat cihetlerini cāmī' olmakla müselle bi'n-ni'met itlāk olunmuştur. 'Ulūm-ı riyāziyye kendilerinin eser-i mu'teberleridir.

[خ و خ]

الْحَوَاحِءُ [el-ḥavḥat] (ḥā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Odanın duvarında olan baca-ya denir ki ondan içeriye ışık girer. Ve iki hāne aralığında birbirine geçecek küçük kapı tarzında deliğe denir ki üzerinde tah-ta kapısı olmayıp açık ola, komşu deliği ta'bīr olunur. Ve

حَوَاحِءُ [ḥavḥat] Dübüre itlāk olunur ki beden-in bacasıdır. Ve bir gūne yeşil kumaşa denir. Ve şeftaliye denir; cem'-i cinsi حَوْحٌ [ḥavḥ]tır.

الْحَوَاحِءُ [el-ḥavḥa'] [صَحْرَاءُ] [ṣaḥrā'] vezninde) ve

الْحَوَاحِءُ [el-ḥavḥā'et] (hā'yla) Ahmak ve bī-magz adama denir. Cem'inde حَوْحَاوُونَ denir.

الْحَوِيخِيَّةُ [el-ḥuveyḥiyet] [بُلْهِنِيَّة] [bulehniyet] vezninde) Āfet ve dāhiyeye denir.

رَوْضَةُ خَاخ [Ravdat Hāḥ] Mekke ile Medīne beyninde bir mevzi^c adıdır. Ve خَاخ [ḥāḥ] kelimesi munsarif ve memnū^c olur, ya^cnī bi'l-^calemiyye مَكَان [mekān] ve بُعْعَةٌ [buḡ^cat] i'tibārlarıyla munsarif ve gayr-i munsarif olur. Ve Aḥmed b. 'Ömer b. el-Ḥāḥī el-Ḳutrubbulī muhaddisīndendir, fi'l-asl mevzi-i mezbūra mensūbdur.

الْإِخَاخَةُ [el-iḥāḥat] (hemzenin kesriyle) Çayır kısmı pek azca olduğundan hafī derecesinde olmak ma^cnāsınadır; yukālu: أَخَاخَ الْعُشْبِ إِذَا خَفِيَ وَقَلَّ يَغْنَى كَأَنَّهُ دَخَلَ فِي الْحَوْخَةِ

FASLU'D-DĀLĪ'L-MÜHMELE

(فَضْلُ الدَّالِ الْمُهْمَلَةِ)

[د ب خ]

التَّدْبِيحُ [et-tedbiḥ] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) Rükū^c hey^cetinde olarak başını aşağıya pek eğip arkasını domaltmak ma^cnāsınadır, ni-tekim تَدْبِيحٌ [tedbiḥ] dahi bu ma^cnāyadır; yukālu: دَبَّحَ الرَّجُلُ تَدْبِيحًا إِذَا قَبَّ ظَهْرَهُ وَطَاطَأَ رَأْسَهُ. **الدُّبَابُ** [ed-dubbāḥ] [رُمَّانٌ] [rummān] vezninde) Beyne etfālī'l-^cArab bir oyun adıdır; Türkīde harbende oyunu dedikleridir.

[د خ خ]

الدَّحُّ [ed-daḥḥ] (dāl'ın fethi ve zammı ve ḥā'nın teşdidiyle) Tütüne denir, دُحَانٌ [duḥān] ma^cnāsına.

الدَّحْدَحَةُ [ed-daḥdeḥat] [زَلْزَلَةٌ] [zelzelet] vezninde) Serkeş insān ve hayvānı yavaşıtmaq ve rām ve münkād eylemek ma^cnāsınadır; yukālu: دَحْدَحَهُ إِذَا ذَلَّكَ Ve keff ve men^c eylemek ma^cnāsınadır; tekūlu: دَحْدَحَ عَنِّي كَذَا أَي كَفَّهُ Ve adımları sık sık atarak yürümek ma^cnāsınadır; yukālu: دَحْدَحَ الرَّجُلُ إِذَا قَارَبَ الْحَطْوُ Olmak ma^cnāsınadır; yukālu: دَحْدَحَ الْبَعِيرُ: إِذَا أَعْيَا Kāle'ş-şāriḥ ve yukālu: إِذَا بَرَكَ مِنْ إِعْيَاءٍ Bu sürette Vanlı'nın kelimesini müte^caddiye haml ile yorgun etmek ma^cnāsıyla tercemesi vehmdir. Ve

دَحْدَحَةُ [daḥdeḥat] Sür^catle yürümek ma^cnāsınadır; yukālu: دَحْدَحَ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ Ve يَغْنَى فِي الْمَشْيِ

دَحْدَحَةُ [daḥdeḥat] Tütünü def^c eylemek ma^cnāsınadır; tekūlu: دَحْدَحَ عَنِّي الدُّحَانَ أَي كَفَّهُ. **الدَّحْدَاهُ** [ed-daḥdāḥ] [سَلْسَالٌ] [selsāl] vezninde) Bir küçük böcek adıdır. Ve

دَخْدَاخ [Daḥdāḥ] Beṣṣār b. Burd nām şā'irin birāderi ismidir. Ve İmām Mālik telāmizinden Ḥidāş nām muhaddisin pe-deri ismidir.

الدَّخْخُ [ed-deḥḥaḥ] Elvāndan küdüretli siyāh renge denir ki karamtık olur tütün rengi gibi, kahve rengi ta'bīr olunur. Ve bundan fi'1 tasarrufuyla na'ında اَدَّخُ [edaḥḥ] denir; yukālu: لَوْنُهُ دَخْخٌ وَهُوَ اَدَّخٌ اَيُّ سَوَادٌ وَكُدُورَةٌ

الدُّخْدُخُ [ed-duḥduḥ] [hudhud] vezninde) ve

الدُّخَادِخُ [ed-duḥādih] [ʕulābiṭ] vezninde) Bodur kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ دَخْدَاخٌ وَدُخَادِخٌ اَيُّ قَصِيْرٌ

دُخْدُخُ [duḥduḥ] ve

دُخْدُوخُ [duḥdūḥ] (vāv ziyādesiyle) Asvātandır. Bir adamı epsem ve iskāt eylemek mahallinde āzār ile īrād olunur ki sus demek yerindedir; sözünü ağızında komak mevki'inde söylenir: اِذَا اَرَادُوا اَنْ يَتَدَعَوْا الرَّجُلَ وَيَزِدُّوْا كَلَامَهُ فِيْهِ قَالُوْا لَهُ دُخْدُوخٌ وَدُخْدُوخٌ

التَّدَخْدُخُ [et-tedaḥduḥ] [tezlezu] vezninde) Büzülüp burtarmak ma'nāsınadır; yukālu: تَدَخْدَخُ الرَّجُلُ اِذَا انْقَبَضَ

[د ر ب خ]

الدَّرْبِخَةُ [ed-derbeḥat] [daḥrecet] vezninde) Dişi güvercin çiftleşmek zım-nında erkeğine rām olmak ma'nāsınadır; yukālu: دَرَبِخَتِ الْحَمَامَةُ لِذَكَرِهَا اِذَا طَاوَعَتْهُ لِلْسِفَادِ Ve rükū' hey'etinde olarak başını eğip arkasını bast eylemek ma'nāsınadır; yukālu: دَرَبِخَ الرَّجُلُ اِذَا طَاوَعَتْ رَأْسَهُ وَبَسَطَ ظَهْرَهُ

[د ل خ]

الدَّلِخُ [ed-delaḥ] (fethateynle) Semirmek ma'nāsınadır; yukālu: دَلِخَ الرَّجُلُ دَلْحًا مِنْ الْبَابِ

الرَّابِعِ اِذَا سَمِنَ

الدَّلِيخُ [ed-delih] [ketif] vezninde) ve **الدَّلُوخُ** [ed-delūḥ] [şabūr] vezninde) Ondan vasflardır.

الدَّلَلُخُ [ed-dullaḥ] [rukka] vezninde) ve

الدَّوَالِيخُ [ed-devālih] [devālib] vezninde) دَالِيخٌ [dālih]in cem'idir, tavlanıp simen ve kuvvet sāhibi develere denir; yukālu: اِيْلٌ دَلْخٌ وَدَوَالِيخٌ اَيُّ مُخْصَبٌ

الدَّالِيخُ [ed-dālih] Hısb ve rehā sāhibi adama denir. Cem'inde دَالِيخُوْنٌ [dālihūn] denir.

الدَّلْحَةُ [ed-duleḥat] (dāl'in zammıyla [humezet] vezninde) ve

الدَّلَاخُ [ed-dulāḥ] [gūrāb] vezninde) Kıçı büyük olan hatuna denir; yukālu: اِمْرَاَةٌ اِدْلَاخٌ وَدَلَاخٌ اَيُّ عَجْرَاءٌ دَالٌ'in kesriyle.

الدَّلُوخُ [ed-delūḥ] [şabūr] vezninde) Pek çok meyve tutmuş hurmā ağacına denir.

[د م خ]

دَمَخٌ [Demḥ] (dāl'in fethi ve mīm'in sükülüyle) Bir dağın adıdır. Ve

دَمَخٌ [demḥ] Masdar olur, mürtefi' olmak ma'nāsına; yukālu: دَمَخَ الشَّيْءُ دَمَخًا مِنْ الْبَابِ Ve bir adamın başını yarmak ma'nāsınadır; yukālu: دَمَخَ رَأْسَهُ اِذَا شَدَخَهُ

الدَّامِيخُ [ed-dāmiḥ] Ne ıssı ve ne soğuk olan mu'tedil geceye denir; yukālu: لَيْلٌ دَامِيخٌ اَيُّ لَا حَارٌّ وَلَا بَارِدٌ

دُمَاخٌ [dumāḥ] [gūrāb] vezninde) A'rāba mahsūs bir oyun adıdır.

دِمَاخٌ [Dimāḥ] [kitāb] vezninde) Necd ülkesinde bir niçe dağlara denir.

[د ن خ]

التَّدْنِيخُ [et-tednīḥ] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Huzū' ve meskenetle ser-fürū kılmak ma'nāsınadır; yukālu: دَنَخَ لَهُ تَدْنِيحًا Ve bir adam kendi hānesinde devām üzere ikāmet-güzīn olmak ma'nāsınadır; yukālu: دَنَخَ فُلَانٌ إِذَا أَقَامَ فِي بَيْتِهِ Ve kavun ve karpuz makūlesi sebzevāt bi'l-cümle onup bitmeyip kimi batıp ve kimi çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: دَنَخَتْ الْبَطِيخَةُ إِذَا انْهَزَمَ بَعْضُهَا وَخَرَجَ بَعْضُهَا Ve kafā kemiği büyük olup kulak tozlarının üzerlerine çökük olmakla kulak tozları iki yanlarında olan kemiklerin enselerine doğru sokulup girgin ve batık olmak ma'nāsınadır; yukālu: دَنَخَتْ ذُفْرَاهُ إِذَا أَشْرَفَتْ فَمَخَدَوْتُهُ عَلَيْهَا وَدَخَلَتْ هِيَ خَلْفَ الْخُشْشَاوِينَ

الْمُدْنِيخُ [el-mudanniḥ] (مُحَدَّثٌ [muḥaddis] vezninde) Dā'imā fuḥşiyyāt söyleyen bedzebān kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ مُدْنِيخٌ أَيْ فَحَاشٌ Ve başı düz olmayıp tedārīslī ya'nī çakır çukur olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُدْنِيخٌ إِذَا كَانَ فِي رَأْسِهِ انْخِفَاضٌ وَارْتِفَاعٌ

الدَّنَخَانُ [ed-deneḥān] Ağır yük sebebiyle emekleyerek zahmet ve sıkletle yürümek ma'nāsınadır; yukālu: دَنَخَ الرَّجُلُ دَنَخَانًا إِذَا تَنَاقَلَ فِي الْمَشْيِ بِالْحِمْلِ

[د ن ف خ]

الدَّنْفَخُ [ed-denfaḥ] (dāl'ın ve fā'nın fethiy-
le) İri ve yumru nesneye denir. Ve bir re-
cül ismidir.

[د و خ]

الدَّوْخُ [ed-devḥ] (dāl'ın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Hvār ve zelīl olmak ma'nāsınadır; yukālu: دَاخَ الرَّجُلُ يَدُوخُ دَوْخًا إِذَا ذَلَّ Ve şehrleri gezip kahr ve galebe ile sükkānına istilā eylemek ma'nāsınadır;

yukālu: دَاخَ الْبِلَادَ إِذَا فَهَرَهَا وَاسْتَوَلَى عَلَى أَهْلِهَا

التَّدْوِيخُ [et-tedvīḥ] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Vāv'ı yā'ya kalble تَدْيِيخٌ [tedyīḥ] dahi lügattir; دَوَّخٌ [devḥ] ile ma'nā-yı sānīde mürādiftir; yukālu: دَوَّخَ الْبِلَادَ وَدَيَّحَهَا بِمَعْنَى دَاخَهَا Ve

تَدْوِيحٌ [tedvīḥ] Zelīl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: دَوَّحَهُ إِذَا أَدَّلَهُ

الدَّوَائِيخُ [ed-dā'ih] Aslı دَاوِيخٌ [dāvīḥ] idi, karanu geceye denir; yukālu: لَيْلٌ دَائِيخٌ أَيْ مُظْلِمٌ

[د ي خ]

الدَّيْحُ [ed-dīḥ] (dāl'ın kesriyle) Hurmā sal-kımına denir. Cem'i دِيحَةٌ [diyēḥat] gelir, دِيكٌ [dīk] ve دِيكَةٌ [diyeket] gibi.

FASLU'Z-ZĀLĪ'L-MU'CEME

(فصلُ الذالِ المُعْجَمَةِ)

[ذ خ]

[ذ ذخ]

الذَّوْذُخُ [ez-zevzah] (zāl-ı mu'ceme ile كَوَكَبُ [kevkeb] vezninde) Hîn-i cimâ'da hadesleyen kişiye denir, kuvve-i māsikenin za'fından neş'et eder, عِذْيُوطُ [izyevt] ma'nāsına. Ve 'innîn adama denir.

الذَّخْذَاخُ [ez-zahzāh] (selsāl) vezninde) Bi't-tab' müfettiş olan kimseye denir ki her şeyi soruşturup araştırır ola; yukālu: رَجُلٌ ذَخَذَخَ أَيُّ مُتَّقِبٌ عَن كَلِّ شَيْءٍ أَيُّ بَاحِثٌ مُفْتِشٌ

الذَّخْذَخَانُ [ez-zahzeḥān] (ma' ma'an) vezninde) Çok söz bilir talakatli fesāhat ve beyān sāhibi mütekellim adama denir; yukālu: رَجُلٌ ذَخَذَخَانَ أَيُّ ذُو الْمُنْطِقِ الْمَغْرِبِ

ذَاذِيخُ [Zāzīh] (tārīḥ) vezninde) Haleb a'mālinden bir karye adıdır.

[ذ م خ]

الذَّمْخُ [ez-zemāh] (fethateynle) ve

الذَّمْخُ [ez-zimāh] (enb) vezninde) Bir nev' ağacın yemişi ismidir.

[ذ ي خ]

الذَّبِيخُ [ez-zīh] (dik) vezninde) Kurta denir, ذُبُّ [zi'b] gibi. Ve cerī ve dilir adama denir. Ve aygır ata denir. Ve kibr ve nahvet ma'nāsınadır. Ve bir kızıl kevkeb adıdır. Ve hurmā salkımına denir. Ve pek tüylü olan erkek sırtlana denir; dışisine ذِبْحَةٌ [zīḥat] denir hā'yla. Cem'i ذُبُوحٌ [zuyūh] gelir ve أُذْيَاخُ [ezyāh] gelir ve ذِبْحَةٌ [ziyeḥat] gelir, عِنْبَةٌ [inebet] vezninde)

التَّذْيِيخُ [et-tezyīh] (tefīl) vezninde) Tezlil ma'nāsınadır; yukālu: ذَبَّيْحًا إِذَا وَدَّعَهُ Ve dışi hurmā aşığı tutmamakla meyveden boş kalmak ma'nāsınadır; yukālu: ذَبَّيْحَتِ التَّحْلَةُ إِذَا لَمْ تَقْبَلِ الْإِبَارَ

الْمَذْيِخَةُ [el-mezyeḥat] (mesbe'at) vezninde) Kurtlara denir, ذِنَابٌ [zi'āb] ma'nāsına ve bu ذَبَّيْحٌ [zeyh] lafzından cem'dir, شَيْخٌ [şeyh] ve مَشْيِخَةٌ [meşyeḥat] gibi.

الْإِذَاخَةُ [el-izāḥat] (hemzenin kesriyle) Bir mahallin çevresini devr ve tavāf eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَاخَ بِالْمَكَانِ إِذَا أَطَافَ بِهِ وَدَارَ

FASLU'R-RĀ'Ī'L-MÜHMELE

(فَصْلُ الرَّاءِ الْمُهْمَلَةِ)

[ر ب خ]

الرَّبِيحُ [er-rebīḥ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) İri deve semerine denir, فَتَبَّ صَحْمٌ ma'nāsına. Cevheri الرِّحَالِ مِنَ الرِّحَالِ kavlini cīm'le vehm eylediğinden رَجُلٌ صَحْمٌ وَمُسْتَرْخٌ ile tefsir eylemekle gafat eylemiştir. Eğer التَّسْتَرْخِي kavli olmasaydı tahrīf, nāsiha haml olunur idi.

الرَّبُوخُ [er-rebūḥ] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Şol hatuna denir ki cimā' hālinde bayılıp bī-hod olur ola. Ve bu şiddet-i şehvete mümāzic rehāvetinden neş'et eder; yukālu: إِمْرَأَةٌ رَّبُوخٌ إِذَا كَانَتْ يُعْشَى عَلَيْهَا عِنْدَ الْجَمَاعِ

الرَّبَاهُ [er-rebah] (fethateynle) Hatun رَّبُوخٌ [rebūḥ] olmak ma'nāsınadır; yukālu: رَبِحَتِ الْمَرْأَةُ رَبْحًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَارَتْ رَّبُوخًا يُعْشَى عَلَيْهَا عِنْدَ الْجَمَاعِ Ve deve kısmı kumsalda şiddet ve mihnetle yürüyüp zahmet çekmek ma'nāsınadır; yukālu: رَبِحَتِ الْإِبِلُ فِي الرَّمْلِ إِذَا اشْتَدَّ عَلَيْهَا السَّيْرُ فِيهِ

الرَّبَاهُ [er-rebah] (rā'nın fethiyle) رَبِحٌ [rebah] ile ma'nā-yı evvelde mürādiftir; yukālu: رَبِحَتِ الْمَرْأَةُ رَبَاخًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا صَارَتْ رَّبُوخًا

الرِّبَاهُ [el-irbāḥ] (hemzenin kesriyle) رِبُوخٌ [rebūḥ] olan cāriye iştirā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَرْبَحَ الرَّجُلُ إِذَا اشْتَرَى رِبُوخًا Ve kumluk kalın ve kesif olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَرْبَحَ الرَّجُلُ إِذَا تَكَاثَفَ Ve mihen ve şedā'ide uğramak ma'nāsınadır; yukālu: أَرْبَحَ الرَّجُلُ إِذَا وَقَعَ فِي الشَّدَائِدِ

الرَّرْبِيحُ [et-terebbuḥ] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Gevşeyip salkılanmak ma'nāsınadır; yukālu: تَرَبَّحَ الرَّجُلُ إِذَا اسْتَرْخَى

رَابِحٌ [Rābiḥ] Necd ülkesinde bir mevzi' adıdır.

مُرْبِيحٌ [Murbiḥ] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Bādiyede bir kumluk adıdır.

[ر ت خ]

الرُّتُوخُ [er-rutūḥ] (تَا-يُ فEFVKIYYE İLE قُعُودٌ [qu'ūd] vezninde) Çamur ve hamur makülesi nesne sıvık olmak ma'nāsınadır; yukālu: رَتَّحَ الطَّبْنُ وَالْعَجِينُ رُتُوخًا مِنَ الْبَابِ Ve bir mahalde mukīm olmak ma'nāsınadır; yukālu: رَتَّحَ بِالْمَكَانِ إِذَا أَقَامَ بِهِ Ve kasd eylediği husūstan tahallūf eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَتَّحَ عَنِ الْأَمْرِ إِذَا تَخَلَّفَ

الرَّرْتَحُ [el-ertah] (أَحْمَرٌ [aḥmer] vezninde) Kuru nesneye denir; yukālu: جَلَدَ أَرْتَحُ أَيَّ يَابَسَ

الرَّرْتِيحُ [er-retiḥ] (كَيْتِفٌ [ketif] vezninde) Şol keneye denir ki davarın derisinin üstlerini yarıp yapışır ola; yukālu: فَرَادَ رَتَّحٌ إِذَا كَانَ يَشُقُّ أَعْلَى الْجِلْدِ فَيَلْرُقُ بِهِ

الرَّرْتِيحُ [er-reth] (rā'nın fethi ve tā'nın sükūnuyla) تَرَّحٌ [terḥ] lafzıyla iki ma'nalarında dahi mürādiftir ki zikr olundu.

الرَّرْتِيحَةُ [er-reteḥat] (feteḥātla) رَدَعَةٌ [redeğat] ma'nāsınadır ki sulu ve sıvık balçığa denir.

[ر خ]

الرَّرْحَاخُ [er-reḥāḥ] (ḥā-yı mu'ceme ile) Vüs'atli dirlige denir; yukālu: عَيْشٌ رَحَاخٌ أَيَّ وَاسِعٌ Ve toprağı gevşek yere denir; yukālu: أَرْضٌ رَحَاخٌ أَيَّ رِخْوَةٌ dahi bu ma'nalaradır ki o mu'teldir. Ve

رَحَاخٌ [reḥāḥ] Geniş yere denir, أَرْضٌ مُسَبَّعَةٌ ma'nāsına, 'alā-kavlin toprağı kesekli şişkin yere denir ki ayakla çignendikçe ayak

altında kırılıp ufanır ola ve onda yürümeğe 'asir olur. Ve رَحَاخٌ [reḥāḥ] kelimesinin cem'inde رَحَاخِيّ [reḥāḥiyy] denir, zāhiren رَحَاخٌ maktubudur.

الرُّخُّ [er-ruḥḥ] (rā'nın zammıyla) Yumuşak ter ü taze nebāta denir. Ve

رُخٌّ [ruḥḥ] Satranc mührelerinden bir mühre adıdır. Cem'inde رِخْحَةٌ [riḥḥaḥat] denir, قُرُطٌ [kuruṭ] ve قِرْطَةٌ [kırāṭat] gibi. Ve

رُخٌّ [ruḥḥ] Bir büyük kuş adıdır ki gergedan dedikleri büyük cānveri kapıp götürür. Nunu Ḥiṭā ve Hind iklimlerinde olur diye hikāye ederler ve dahāmetine dā'ir mübāлага-i 'azīme zikr ederler. Ve

رُخٌّ [Ruḥḥ] Neysābūr şehrinin erbā'-ı nevāhīsinden bir rub'un adıdır; a'flāmdan Hārūn b. 'Abduşşamed er-Ruḥḥī en-Neysābūrī oradandır.

الإِرْحَاخُ [el-irḥāḥ] (hemzenin kesriyle) Bir husūsta mübāлага eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَرَحَّ فِي الْأَمْرِ إِرْحَاخًا إِذَا بَالَعَ فِيهِ

الإِرْتِخَاخُ [el-irṭihāḥ] [ifti'āl] vezninde) Gevşeyip sölpüklenmek ma'nāsınadır; yukālu: إِرْتَخَّ الرَّجُلُ إِذَا اسْتَوَخَى Ve rey ve fikr ve tedbirde muztarib olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِرْتَخَّ رَأْيُهُ أَيِ اضْطَرَبَ

الرُّوْحْرَاخُ [er-ruḥrāḥ] [gābgāb] vezninde) ve

الرُّوْحْرَاخُ [er-ruḥrāḥ] [selsāl] vezninde) Sıvık çamura denir; yukālu: طِينٌ رُخْرَاخٌ وَرُخْرَاخٌ أَيِ رَقِيقٌ

الرُّمُزْتُحُ [el-murṭaḥḥ] [muḍṭarr] vezninde) Geçkin sarhoşa itlāk olunur; yukālu: سَكْرَانٌ مُرْتَخٌ أَيِ طَافِحٌ

رُخَّانٌ [Ruḥḥān] [rummān] vezninde) Merv kazāsında bir karye adıdır.

رُخْحَةٌ [Ruḥḥat] (rā'nın zammıyla) Bir

mevzi'dir.

الرُّوْحُ [er-rahḥ] (rā'nın fethiyle) Bir nesneyi ayakla çiğnemek ma'nāsınadır; yukālu: رُخَّ الشَّيْءَ رُخًّا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا وَطِئَهُ su katmak ma'nāsınadır; yukālu: رُخَّ الشَّرَابَ إِذَا مَرَّجَهُ بِالْمَاءِ

[ر د خ]

الرُّوْدُخُ [er-redḥ] (rā'nın fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Baş yarmak ma'nāsınadır; yukālu: رَدَّخَ رَأْسَهُ بِمَعْنَى شَدَّخَهُ

الرُّوْدَاخُ [er-redaḥ] (fethateynle) Özlü yapışkan balçığa denir, رَدَّخٌ [redaḡ] ma'nāsına.

[ر ز خ]

الرُّوْزُخُ [er-rezḥ] (rā'nın fethi ve zā-yı mu'cemenin sükūnuyla) Mızrağın dip demiriyle dürtmek ma'nāsınadır; yukālu: رَزَّخَهُ رَزْخًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا رَجَّهَ بِالرُّفْمِجِ

[ا ر س خ]

الرُّوْسُوخُ [er-rusūḥ] [ku'ūd] vezninde) Yerinde sābit ve üstüvār olmak ma'nāsınadır; yukālu: رَسَخَ الشَّيْءُ رُسُوخًا إِذَا ثَبَتَ Mü'ellifin kā'idesine göre bāb-ı evvel olmak lāzımdır, lākin ümmehāt-ı sā'irede bāb-ı sālisle mukayyeddır. Ve gölün suyu çekilip yere batmak ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: رَسَخَ الْعَدِيدُ إِذَا نَشَّ مَأْوُهُ وَنَصَبَ فَذَهَبَ Ve yağmurun rutūbeti ka'r-ı zemīne te'sir edip tā ki nem-nāk olan toprağa erişmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: رَسَخَ الْمَطَرُ إِذَا نَصَبَ نَدَاهُ فِي الْأَرْضِ فَالْتَقَى الثَّرْيَانُ Ve رَسَخَ [es-sereyān] fetehātla, ثَرَى [serā] lafzından tesniyedir.

الإِرْسَاخُ [el-irsāḥ] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi yerinde sābit ve üstüvār kılmak ma'nāsınadır; yukālu: أُرْسَخَهُ إِذَا أَثْبَتَهُ

[ر ص خ]

الرُّضُوحُ [er-rusūḥ] رُضُوحٌ [rusūḥ] vezninde) ve mürādifidir; yukālu: رَضَحَ فِي الْأَمْرِ بِمَعْنَى رَسَخَ

[ر ض خ]

الرُّضْحُ [er-raḍḥ] (rā'nın fethi ve ḍād-ı mu'cemenin sükūnuyla) Pek nesneyi kırıp ufatmak ma'nāsınadır; yukālu: رَضَحَ الْحَصَى Ve azca 'atiyye vermek ma'nāsınadır; yukālu: رَضَحَ لَهُ إِذَا أَعْطَاهُ إِعْطَاهُ غَيْرَ كَثِيرٍ Ve bir nesneyi zor ile yere çalmak ma'nāsınadır; yukālu: رَضَحَ بِهِ الْبُيُوتَ إِذَا جَلَدَهُ بِهَا Ve boynuzlu hayvānlar süsüşmek ma'nāsınadır; yukālu: رَضَحَتِ الثِّيَوسُ إِذَا أَخَذَتْ فِي الرِّطَاحِ

رَضَحَ [raḍḥ] Şol habere denir ki bir nebze gūş-zed olup lākin istikān olunmakla mücmel ve mübhem kala; 'atiyye-i kalile ma'nāsından me'hūzdur; ve minhu yukālu: هُمْ يَرْتَضِحُونَ الْحَبَرَ

الرُّمُضَاهُ [el-mirdāḥ] (miftāḥ) [miftāḥ] vezninde) Şol taşa denir ki onunla hurmā çekirdeğini kırarlar, deveye yedirmek için.

الرُّمُضَاةُ [el-murāḍāḥat] (mufā'alet) [mufā'alet] vezninde) Bir nesneyi ma'a'l-kerāhe vermek ma'nāsınadır; yukālu: رَضَحَ زَيْدٌ Ve birbirine taş atmak ma'nāsınadır; yukālu: رَضَحَ فُلَانٌ فُلَانًا إِذَا رَامَاهُ بِالْحِجَارَةِ

الرُّمُضَاخُ [el-irtidāḥ] (ifti'āl) [ifti'āl] vezninde) 'Acemiyyü'l-asl olup ba'dehu 'Arab içre neş'et eden adamın lisānı her ne kadar 'Arabīye yatkın ise de yine tekellümde 'Acem lisānını çalmak ma'nāsınadır; asl [irtidāḥ] 'atiyye-i kalileye nā'il olmak ma'nāsına olmakla ma'nā-yı mezbūr ondan me'hūzdur; yukālu: هُوَ يَرْتَضِخُ لِكُنَّةٍ

عَجَبِيَّةٌ إِذَا نَشَأَ مَعَهُمْ ثُمَّ صَارَ إِلَى الْعَرَبِ فَهُوَ يَنْزِعُ إِلَى الْعَجَمِ فِي الْفَاظِ وَلَوْ اجْتَهَدَ

الرُّرَاضُخُ [et-terāḍuḥ] (tefā'ul) [tefā'ul] vezninde) Atışmak ma'nāsınadır; tekülü: تَرَاضِخُنَا أَي تَرَامِينَا

[ر ف خ]

الرُّرُفُوحُ [er-rufūḥ] (rā'nın ve fā'nın zamımıyla) Āfāt ve devāhīye denir; zāhiren müfredi رَافِخٌ [rāfiḥ]tir.

الرُّرَافِخُ [er-rāfiḥ] Vüs'atli hoş dirliğe denir; yukālu: عَيْشٌ رَافِخٌ أَي رَافِعٌ

[ر م خ]

الرُّرِمْحُ [er-rimḥ] (rā'nın kesriyle) Top çatıl-kı ağaçlığa denir.

الرُّرِمْحَاءُ [er-remḥā'] (ḥamrā') [ḥamrā'] vezninde) رِمْحٌ [rimḥ]-i mezkūru otlamağa düşküün olan koyun kısmına denir.

الرُّرِمْحَةُ [er-rimeḥat] (inebet) [inebet] vezninde) ve

الرُّرِمْحَةُ [er-rumḥat] (busret) [busret] vezninde) Hurmānın benlenmiş kuruğuna denir, بَلَحٌ [belah] ma'nāsına. Cem'i رِمْحٌ [rimaḥ] gelir, عِنَبٌ [ineb] gibi ve رُمْحٌ [rumaḥ] gelir, ضُرْدٌ [şurad] gibi.

الرُّرِمَاخُ [el-irmāḥ] (hemzenin kesriyle) Hurmā ağacı رُمْحٌ [rumḥ] vermek ma'nāsınadır; yukālu: أَرْمَحَتِ النَّحْلَةُ إِذَا أَثْمَرَتِ Ve serkeş adam yavaşayıp rām olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَرْمَحَ الرَّجُلُ إِذَا لَانَ وَذَلَّ Ve davar kocalmağa yüz tutmak, 'alā-kavlin pek tavlānıp ilikleri dolgun olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَرْمَحَتِ الدَّابَّةُ إِذَا أَخَذَتْ فِي السِّنِّ أَوْ أَنْقَتَتْ

[ر ن خ]

الرُّرِنْحُ [er-renḥ] (rā'nın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Pek süst ve fātir olmak

ma'nāsınadır; yukālu: رَنَحَ الرَّجُلُ رَنَحًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا فَتَرَ فُتُورًا

التَّرْنِيحُ [et-ternih] [tef'il] [tef'il] vezninde) Serkeş insān ve hayvānı rām eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَنَّحَهُ إِذَا ذَلَّهَ

التَّرْنِيحُ [et-terennuh] [tef'il] [tefa'ul] vezninde) El ile yapışıp tutmak ma'nāsınadır; yukālu: تَرْنَحُ بِهِ إِذَا تَشَبَّهَتْ بِهِ

[ر و خ]

التَّرْوِخُ [et-terevvuh] [tef'il] [tefa'ul] vezninde) Çamur batağına düşmek ma'nāsınadır; yukālu: تَرَوِّخُ فِي الطِّينِ إِذَا وَقَعَ فِيهِ

[ر ي خ]

الرَّيْحُ [er-reyh] [seyh] [seyh] vezninde) ve الرَّيُوحُ [er-ruyuh] [ku'ud] vezninde) Bir kimse gevşeyip salkılanmak, alā-kavlin apışı ayrılıp kavuşturılmaktan āciz olmak ma'nāsınadır; yukālu: رَاخَ الرَّجُلُ يَرِيخُ رَيْحًا وَرُيُوحًا إِذَا اسْتَرْخَى أَوْ تَبَاعَدَ مَا بَيْنَ فَخْذَيْهِ حَتَّى عَجَزَ عَنِ ضَمِّهَا

التَّرْيِيحُ [et-teryih] [tef'il] [tef'il] vezninde) Süst ve zebūn kılmak ma'nāsınadır; yukālu: ضَرَبُوا فَلَانًا حَتَّى رَيَّحُوهُ أَيَّ وَهْنُهُ

الْمُرْيِخُ [el-mureyyah] [mu'azzam] vezninde) Murdāsenc ismidir ki murdeseng ta'bīr olunan dārū-yı ma'rūftur. Ve kıtırdak gibi şol mülāyim kemiğe denir ki boynuzun dip tarafındaki içinde olur bir beyāz kemikciktir ve ona مَرِيخٌ [merih] dahi denir, أميرٌ [emir] vezninde. Cem'ci أمْرِيحَةٌ [emrihat]tır.

رِيحٌ [Rih] [dik] [dik] vezninde) Ḥorāsān'da bir mevzi' yāhūd Neysābūr'da bir nāhiyedir; muhaddisinden Muḥammed b. el-Ḳāsim b. Ḥabīb eṣ-Şaffār ve zürriyetleri ki hep muhaddisler ve Rihīyyūn ile müştahirlerdir, oradandır.

FASLU'Z-ZĀYI'L-MU'CEME

(فَضْلُ الزَّايِ الْمُعْجَمَةِ)

[ز ت خ]

الزُّتُوحُ [ez-zutuh] (tā-yı fevkiyye ile [ku'ud] vezninde) Kene dedikleri böcek ayırtlamak için kendisine yapışan adama yapışmak ma'nāsınadır; yukālu: زُتُوخًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا شَبَّهَتْ بِمَنْ عَلِقَ بِهِ

[ز خ خ]

الزُّحُّ [ez-zahh] (zā'nın fethi ve ḥā'nın teşdidıyla) Bir kimseyi bir obruk yere kıkıp düşürmek ma'nāsınadır; yukālu: زَحَّهُ Ve bir kimseye gayz ve gazab etmek ma'nāsınadır; yukālu: زَحَّ زَيْدٌ إِذَا اغْتَاظَ Ve sıçramak ma'nāsınadır; yukālu: زَحَّ الرَّجُلُ إِذَا وَثَبَ Ve çöğdürerek işemek ma'nāsınadır; yukālu: زَحَّ بِبَوْلِهِ إِذَا رَمَاهُ Ve deveyi 'unf ve şiddetle sürüp gitmek ma'nāsınadır; yukālu: زَحَّ الْحَادِي إِذَا سَارَ بِالْإِبِلِ سَيْرًا غَنِيْمًا Ve cimāc eylemek ma'nāsınadır; yukālu: زَحَّ الْمَرْأَةُ إِذَا جَامَعَهَا Ve

زَحٌّ [zahh] ve

زَحِيحٌ [zehih] Āteş, gözü yaldıramak ma'nāsınadır; yukālu: زَحَّ الْجَمْرُ زَحًّا وَزَحِيحًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا بَرَقَ

الْمَرْخَةُ [el-mizahhat] (mīm'in kesri ve fetihiyle) Bir adamın hatununa denir, ālet-i cimāc ve mahall-i cimāc olduğu için.

مِرْخَةٌ [ez-zahhat] (zā'nın fethiyle) [mizahhat] ma'nāsınadır; fa'let bi-ma'na mef'uldür.

الْمَرْخَةُ [el-mezahhat] (mīm'in ve zā'nın fethiyle) İsm-i mekândır, hatunun fercine denir.

الزَّخْرَجَةُ [ez-zahzeḥat] [زَلْزَلَةٌ] [zelzelet] vezninde) Bu dahi cimā^c eylemek ma'nāsınadır; yukālu: زَخْرَجَ الْمَرْأَةُ إِذَا جَامَعَهَا

الزَّخَاخَةُ [ez-zahḥāḥat] [سَحَاخَةٌ] [sehḥākāt] vezninde) Cimā^c hengāmında fercinden su fişkirtan kariya denir; yukālu: إِذَا مَرَأَةٌ زَخَاخَتْ إِذَا كَانَتْ تَرْخُ بِالْمَاءِ عِنْدَ الْجَمَاعِ

[ز ر ن خ]

الزَّرْنِيحُ [ez-zirnīḥ] [zā'nın kesriyle) Hacer-i ma'rūftur ki Türkîde zırnık ta'bîr olunur; beyāz ve kırmızı ve sarı nev'î olur. Ve

زَرْنِيحُ [Zirnīḥ] Şa'îd ülkesinde bir karye adıdır.

[ز ل خ]

الزَّلْحُ [ez-zelḥ] [zā'nın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Sıyrıncak yere denir ki yaşlılığından yāhūd yalçınlığından ayak tutmamakla kayıp gider ola, مَزَلَّةٌ [mezlet] ve مَزْلَقَةٌ [mezleqat] gibi. Ve bir ok atımı mesāfeye denir; yukālu: غَلَوَةُ السَّهْمِ ma'nāsına. Ve

زَلْحٌ [zelḥ] Masdar olur, mızrağın dip demiriyle dürtmek ma'nāsına; yukālu: زَلَحَهُ بِالرُّمْحِ زَلْحًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا رَجَعَهُ

الزَّلِيحُ [ez-zeliḥ] [كَيْفٌ] [ketif] vezninde) Bu dahi sıyrıncak ve tayınacak yere denir.

الزَّلَاهُ [ez-zelaḥ] [fethateynle) Semirmek ma'nāsınadır; yukālu: زَلَحَ الرَّجُلُ زَلْحًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا سَمِنَ

الزُّلْخَةُ [ez-zullaḥat] [zā'nın zammıyla] [qubberet] vezninde) Kızak ta'bîr olunan nesnedir, زُحْلُوقَةٌ [zuhlūqat] ma'nāsına; bādiyede kızakları dik aşağı sıyrıncak yer olacaktır. Ve

زُلْخَةٌ [zulleḥat] Bir gūne veca^c ismidir ki insānın arkasına 'arız olup gittikçe yumrulanıp galîz olur, mübtelā olan adam el-

'iyāzu billāhi ta'alā hareketten kalır.

الزَّلْحَانُ [ez-zelḥān] [zā'nın fethi ve lām'ın sükūnuyla) ve

الزَّلْحَانُ [ez-zeleḥān] (fethātla) Yürütmekte yoldaşlara sebk ve takaddüm eylemek ma'nāsınadır; yukālu: زَلَحَ الرَّجُلُ زَلْحَانًا وَزَلْحَانًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا تَقَدَّمَ فِي الْمَشْيِ

زَلِيحًا [Zelīḥā] (zā'nın fethiyle) Sāhibe-i Hazret-i Yūsuf 'aleyhi's-selām ismidir.

التَّزْلِيحُ [et-tezliḥ] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) Bir yeri yalçın sıyrıncak eylemek ma'nāsınadır; yukālu: زَلَحَهُ تَزْلِيحًا إِذَا مَلَسَهُ

[ز م خ]

الزَّمْحُ [ez-zemḥ] [zā'nın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Kibr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: زَمَحَ الرَّجُلُ زَمْحًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا تَكَبَّرَ

الزَّامِيحُ [ez-zāmiḥ] Pek yüksek, şāmiḥ ma'nāsına; yukālu: جَبَلٌ زَامِيحٌ أَيْ شَامِيحٌ Ve başlı ölçülmüş ölçeğe itlāk olunur; yukālu: كَيْلٌ زَامِيحٌ أَيْ وَافِرٌ

الزَّمُوخُ [ez-zemūḥ] [صَبُورٌ] [şabūr] vezninde) ve

الزَّمْحُ [ez-zemaḥ] (fethateynle) Irak ve pek sarp yokuşa denir; yukālu: عَقَبَةُ زَمُوخٍ وَزَمْحٍ أَيْ بَعِيدَةٌ شَدِيدَةٌ

زُمَّيْحٌ [Zummayḥ] [zā'nın zammıyla] [qubbeyt] vezninde) Beyhaḥ eyāletinde bir kazānın adıdır.

[ز ن خ]

الزَّنْحُ [ez-zenaḥ] [zā'nın ve nūn'un fethiyle) Yağ bozulmak ma'nāsınadır ki rāyihası müte'affin olur; yukālu: زَنَحَ الدَّهْنُ زَنْحًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَغَيَّرَ emerken boğazına süt durmaktan yāhūd boğazı kurumaktan nāşî başını yukarı tutmak ma'nāsınadır; yukālu: زَنَحَ السَّحْلُ إِذَا رَفَعَ

رَأْسُهُ عِنْدَ الْإِزْتِصَاعِ مِنْ غَضَصٍ أَوْ يُبَسِّ حَلْبِي
الزَّنِيخُ [ez-zeniḥ] [كَتِيفٌ [ketif] vezninde)
 Rāyihası bozulmuş yağa denir; yukālu:
 دُهْنٌ زَنِيخٌ أَي مُتَغَيَّرٌ

الزُّنُوخُ [ez-zunūḥ] [فُعُودٌ [ku'ūd] vezninde)
 زُنُوخٌ [zutūḥ] ma'nāsınadır ki zıkr olundu;
 yukālu: زَنَحَ الْفَرَادُ زُنُوخًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي
 بِمَعْنَى زَنَحَ

التَّرْزِيخُ [et-tezennuḥ] [تَفَعُّلٌ [tefa'ul] veznin-
 de) Tekellümde açılmak ve oluk gibi bo-
 şalmak ma'nāsınadır; yukālu: تَرَزَّخَ فِي الْكَلَامِ
 إِذَا تَفَتَّحَ Gūyā ki Fārisīde olan zenah keli-
 mesinden mutasarrıftır. Ve

تَرَزَّخَ [tezennuḥ] Tekebbür ma'nāsınadır;
 yukālu: تَرَزَّخَ الرَّجُلُ إِذَا تَكَبَّرَ

الزَّنِيخَةُ [ez-zeniḥat] [فَرِيحَةٌ [feriḥat] veznin-
 de) İfrāt üzere susuzluktan bağırsakları
 çekilip ve karınları daralıp böğürleri birbi-
 rine yapışmış olan develere denir; yukālu:
 إِبِلٌ زَنِيخَةٌ إِذَا صَاقَتْ بُطُونُهَا عَطَسًا

[ز و خ]

زَوَاخٌ [zuvāḥ] [غُرَابٌ [gurāb] vezninde) Bir
 mevzi' adıdır, مَكَانٌ [mekān] ve بُقْعَةٌ [buq'at]
 i'tibarıyla munsarır ve gayr-i munsarır
 olur.

[ز ي خ]

الزَّيْحُ [ez-zeyḥ] [شَيْخٌ [şeyḥ] vezninde) ve
الزَّيْحَانُ [ez-zeyḥān] (fetehātla) Cevr ve
 zulm eylemek ma'nāsınadır; yukālu:
 زَاخَ الرَّجُلُ زَيْحًا وَزَيْحَانًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا جَارَ
 وَظَلَمَ Ve olduğu mahalden alarga olmak
 ma'nāsınadır; yukālu: زَاخَ عَنِ الْمَكَانِ إِذَا تَنَحَّى

الْإِزَاخَةُ [el-izāḥat] (hemzenin kesriyle) Ol-
 duğu yerden alarga etmek ma'nāsınadır;
 yukālu: إِزَاخَهُ إِذَا نَحَاهُ

التَّرْزِيخُ [et-tezeyyuh] [تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vez-

ninde) Yerinden ayrılmak ma'nāsınadır;
 yukālu: تَرَزَّخَ عَنْ مَكَانِهِ إِذَا تَرَيَّلَ

FASLU'S-SĪNĪ'L-MÜHMELE

(فَضْلُ السِّينِ الْمُهْمَلَةِ)

[س ب خ]

التَّسْبِيحُ [et-tesbīḥ] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) Tahfif ma'nāsınadır; zikirī atī **سَبَّيْحٌ** [sebīḥ]-i kutndan me'hūzdur; yukālu: **سَبَّيْحُ اللَّهِ عَنكَ** **سَبَّيْحُ اللَّهِ عَنكَ** Ve teskīn ma'nāsınadır; yukālu: **سَبَّيْحُ اللَّهِ الْحَرُّ أَيُّ سَكَنُهُ** Ve hallāclanmış penbe ve yün makülesini eğirmek için uzun uzun dürmek ma'nāsınadır; yukālu: **سَبَّيْحُ الْقَطْنِ وَنَحْوَهُ إِذَا لَفَّهَ يَغْنِي لِتَعْرِلَةِ الْمَرْأَةِ** Ve damar veca'dan nāṣī şiddetle atmaktan ve ağrıdan sākin olmak ma'nāsınadır ki rāhata münkalib olur; yukālu: **سَبَّيْحُ الْعُرْقِ إِذَا سَكَنَ سَمِعْتُ أَغْرَابًا يَقُولُ كَالْهَيْبَةِ مِنَ صَرْبَانٍ وَالْمِشْرِيقِ** Ve meş-galeden fārig ve hālī olmak ma'nāsınadır; yukālu: **سَبَّيْحُ الرَّجُلِ إِذَا كَانَ فَارِعًا** Ve nevmi-şedīd ma'nāsınadır; yukālu: **سَبَّيْحُ الرَّجُلِ إِذَا نَامَ شَدِيدًا** Ve ıssı sākin olmak ma'nāsınadır; yukālu: **سَبَّيْحُ الْحَرِّ إِذَا سَكَنَ وَقَفَّرَ**

التَّسْبِيحُ [es-sebh] (sīn'in fethi ve bā'nın sükūnuyla) Bu dahi meşāgilden fārig olmak ma'nāsınadır; ve minhu kuri'e kavluhu ta'ālā: **إِنَّ لَكَ فِي النَّهَارِ سَبْحًا طَوِيلًا** أَيُّ فَرَاغًا Ve

سَبَّيْحٌ [sebḥ] Nevmi-şedīd ma'nāsınadır; yukālu: **سَبَّيْحُ الرَّجُلِ سَبَّيْحًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا نَامَ شَدِيدًا** Ve iraklanmak ma'nāsınadır; yukālu: **سَبَّيْحُ الرَّجُلِ إِذَا تَبَاعَدَ**

التَّسْبِيحُ [es-sebīḥ] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) Üzerine merhem makülesi devā konmak için yaslanmış pamuk pāresine denir; müfredi **سَبَّيْحَةٌ** [sebīḥat]tır hā'yla. Ve hallāclandıktan sonra eğirmek için uzun uzun düdülmüş pamuk sebikelerine denir

ki taşra Türkisinde bedrik ta'bīr olunur. Ve kuşların dökülüp havāda uçan yeleşine denir. Cem'i **سَبَائِحُ** [sebā'iḥ] gelir.

السَّبَّيْحَةُ [es-sebeḥat] (feteḥātla, bā'nın sükūnuyla da lügattir) Toprağı çorak yere denir. Cem'i **سَبَائِحُ** [sibāḥ] gelir sīn'in kesriyle. Ve

سَبَّيْحَةٌ [Sebeḥat] Başra'da bir mevzi' adıdır; 'ubbād-ı 'ibāddan Ferḫad b. Ya'ḫūb es-Sebeḥī oradandır. Ve

سَبَّيْحَةٌ [sebḥat] Çok duran suyun yüzüne çöken yosun makülesi nesneye denir.

الْإِسْبَائِحُ [el-isbāḥ] (hemzenin kesriyle) Yer çorak olmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَسْبَيْحَتِ** **سَبَّيْحَةٌ** [sibāḥ]a ya'nī çorak toprağa varınca kadar kazmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَسْبَيْحَ فِي حَفْرِهِ إِذَا بَلَغَ السَّبَّيْحُ**

التَّسْبِيحُ [et-tesebbuḥ] [تَفْعُلٌ] [tefa'ul] vezninde) Issı sākin olmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَسْبِيْحُ الْحَرِّ إِذَا سَكَنَ وَقَفَّرَ**

[س خ خ]

السَّحَابُ [es-seḥāḥ] [سَحَابٌ] [seḥāb] vezninde) Toprağı yumuşak ve soy ve pākīze olan arza denir ki her ne ki zer' ve gars olursa serī'an neşv ü nemā bulur. Garībdır ki Vanḫulu, **Şihāḥ**'ın **اللَّيْنَةُ الْحُرَّةُ** kavlinde vāki' **حُرَّةٌ** kelimesini ḥā'nın fethiyle vehm etmekle harāreti mülāyim olan yer ile terceme eylemiştir. O ise ḥā-yı mazmūme iledir ki arz-ı tayyibe demektir. Ve

سَحَابٌ [Seḥāḥ] Māverāünnehr'de bir mevzi' adıdır.

السَّحَابِيحُ [es-seḥāsiḥ] (sīn'in fethiyle) **سَحَابٌ** [seḥāḥ] ma'nāsınadır ki soy ve münbit ve toprağı yumuşak yere denir.

رَحَاءُ [es-sahhā'] Ḥā'nın teşdidiyle [rahhā'] vezninde ve mürādifidir ki top-rağı yumuşak yere denir. Cem'i سَحَائِي [sehāhiyy] gelir, رَحَائِي [rehāhiyy] gibi.

السَّحُّ [es-sahḥ] (sīn'in fethi ve ḥā'nın teşdidiyle) Seyr ve hafır makülesi 'amel-lerde mübālaga ve im'ān eylemek ma'nāsınadır; yukālu: سَحَّ فِي الْحَفْرِ وَالسَّيْرِ Ve çekirge yu-murtlamak için kuyruğunu yere göm-mek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا سَحَّتِ الْجَرَادَةُ إِذَا سَحَّ Cemī-i ümmehatta ve şurūhta bu ma'nā سَحَّ [sahḥ] ile mukayyed olmakla Vanḡulu'nun سَحَائِح [sehāḥ] ile tercemesi vehmdir.

السُّحُّ [es-suhḥ] (sīn'in zammıyla) Kelime-i A'cemiyede ve 'Arabīde müsta'meldir. Evzāndan yirmi dört batman mikdāra denir.

[س د خ]

الْإِنْسِدَاخُ [el-insidāḥ] [infi'āl] veznin-de) Yayılmak ma'nāsınadır; yukālu: اِنْسَدَخَ عَلَى الْأَرْضِ إِذَا اِنْسَدَطَ

[س ر ب خ]

السَّرْبَاخُ [es-serbah] (bā-yı muvahhade ile جَعْفَرُ [ca'fer] vezninde) Arz-ı vāsi'aya denir. Ve şol arza denir ki onda bir tarafa yol bulunmayıp her taraf ova olmakla ona dü-şenler güm-rāh olur ola; yukālu: اَرْضُ سَرْبَاخٍ أَي مَضَلَّةٌ

السَّرْبِيحَةُ [es-serbeḥat] [dahrecet] vezninde) Bī-temkīn ve hafif-meşreb ol-mak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا سَرَبَخَ الرَّجُلُ إِذَا خَفَّ وَنَزَقَ Ve te'ennī ile āheste āheste yü-rümek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا سَرَبَخَ الرَّجُلُ إِذَا مَشَى رُوَيْدًا Ve öğle ıssılığında bir mahalle yürüyüp gitmek ma'nāsınadır; yukālu:

سَرَبَخَ الرَّجُلُ إِذَا مَشَى فِي الظَّهيرةِ **السَّرْبَاخُ** [es-sirbah] قُوَطَاسُ [kirtās] veznin-de) Vāsi' beyābāna denir; yukālu: مَهْمَةٌ سَرَبَاخٌ أَي وَاسِعٌ

المُسْرَبَاخُ [el-muserbah] [muserhed] vezninde) Ba'īd yere denir; yukālu: مَكَانٌ مُسْرَبَاخٌ أَي بَعِيدٌ

[س ر د خ]

السَّرْدُوخُ [es-surdūḥ] (sīn'in zammıyla) Üzerine su dökülen, ya'nī ter ü taze olmak için suda ıslatılan hurmāya denir.

[س ف ن خ]

الْإِسْفَانَاخُ [el-isfanāḥ] (hemzenin kesriyle) Sebze-i ma'rūftur ki Türkīde tahrīfle ispa-nak dedikleridir. Tabī'ati müleyyen ve bir mikdār cālī ya'nī mādde ile sath-ı 'uzvun beynine girip yapışmış ve kurumuş rutubetleri müzīl ve gassāle ya'nī rutūbet ve seyelānı sebebiyle sath-ı 'uzvdan fazalāti münakkīdir ve bel ve göğüs ağrılarına nāfi'dir.

[س ل خ]

السَّلَخُ [es-selḥ] (sīn'in fethi ve lām'ın sükünuyla) Mezbūhun derisini yüzüp çı-karmak ma'nāsınadır; yukālu: سَلَخَ الشَّاةُ Ve سَلَخًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّلَاثِ إِذَا كَشَطَ جِلْدَهَا Ve insān arkasından libāsını soymakta dahi isti'māl olunur; yukālu: إِذَا سَلَخَتِ الْمَرْأَةُ دِرْعَهَا إِذَا نَزَعَتْ وَمِنْهُ سَلَخَ اللهُ التَّهَارَ مِنَ اللَّيْلِ أَي اسْتَلَّهُ Ya'nī "Hak ta'ālā nehārı leylden sıyırıp çıkardı." Ve

سَلَخَ [selḥ] Ay āhir olmak ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: سَلَخَ الشَّهْرُ إِذَا مَضَى Ve ayı āhire yetiştirmek, ya'nī ayın āhirine vāsıl olmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: سَلَخَ فَلَانٌ شَهْرَهُ أَي أَمَضَاهُ وَصَارَ فِي آخِرِهِ

Ve nebāt sararıp kurumağa başladıktan sonra yine yeşerip tazelenecek ma'nāsına müsta'emeldir; yukālu: سَلَخَ الثَّبَاتُ إِذَا اخْضَرَ Ve yılan kavlamak ma'nāsınadır; yukālu: سَلَخَتِ الْحَيَّةُ إِذَا انْسَرَى عَنْ سَلْحَتَيْهَا Burada mü'ellif fi'leynin birini mü'ennes ve birini müzekker irādı حَيَّةٌ [ḥayyet] lafzının te'nīs ve tezkīrine mebnīdir. Ve

سَلَخَ [selḫ] Ayın āhir gününe itlāk olunur ki tesmiye bi'l-masdardır yāhūd bi-ma'nā mef'uldür. Ve mezbūhtan yüzülüp tulum çikartılan deriye denir.

الْمَسْلُوحُ [el-meslūḥ] Derisi yüzülüp çıkarılmış koyuna denir.

الْإِنْسِلَاحُ [el-insilāḥ] (إِنْفِعَالٌ [infi'āl] vezninde) Zebihanın derisi yüzülüp çıkarılmak ma'nāsınadır. Bu münāsebetle سَلَخَ [selḫ] gibi, ay āhir olmak ma'nāsına isti'māl olur; yukālu: سَلَخَ الشَّهْرُ إِذَا مَضَى Ve gündüz geceden sıyrılıp çıkmak ma'nāsına müsta'emeldir; yukālu: سَلَخَ اللهُ التَّهَارَ مِنَ اللَّيْلِ فَانْسَلَخَ

السَّلْحَةُ [es-selḫat] Zikr olunan سَلَخَ [selḫ]in müfredidir ki tulum çıkarılan deriye ve yılanın kav ta'bīr olunan soyulmuş derisine denir.

الْمُنْسَلَخُ [el-munselaḥ] (mīm'in zammı ve lām'ın fethiyle) Bu dahi سَلَخَ [selḫ] gibi ayın āhir gününe itlāk olunur.

السَّالِحُ [es-sāliḥ] Şol uyuz illetine itlāk olunur ki isābet eylediği devenin derisi soyulup çıkar ola. Ve

سَالِحٌ [sāliḥ] Siyāh yılanı denir ki pek iri olur, beher sene kavulduğu için itlāk olunmuştur, Mü'ennesinde أَسْوَدَةٌ [esvedet] denir, سَالِحَةٌ [sāliḫat] ile sıfatlanmaz; yukālu: أَسْوَدُ سَالِحٌ وَأَسْوَدَانِ سَالِحٌ يَعْنِي لَا تُثَنَّى فِي الصَّفَةِ وَيُقَالُ أَسْوَدٌ سَالِحَةٌ وَسَوَالِحٌ وَسَلَخَ كَرَجَعٌ وَسَلْحَةٌ بِالْهَاءِ

الْأَسْلَخُ [el-eslaḥ] [أَحْمَرُ] [aḥmer] vezninde) Başının ötü kel olan adama itlāk olunur; أَصْلَغُ [aşlaḥ] ma'nāsına. Ve pek kırmızı çehreli adama itlāk olunur.

السَّلِيحَةُ [es-seliḫat] [سَفِينَةٌ] [sefīnet] vezninde) Bir gūne 'itr ismidir ki gūyā ki soyulmuş kabuktur. Bunun hakīkati Hind ve 'Umān'da nābit bir şecer dallarının kışırıcıdır; ba'zen tarçın içlerinde dahi bulunur. Ve bu yedi kısım olur. 'Anber kabuğu dedikleri kırmızı nev'idir ve ona kırıfetü'd-dār-ı Sīnī dahi derler. Ve

سَلِيحَةٌ [seliḫat] Henüz doğmuş veledede itlāk olunur. Ve بَانٌ [bān] dedikleri ağacın misk ve sārīr tīb ile terbiye olunmaksızın sāde dūhnüne denir. Ve بَانٌ [bān] Türkīde sor-kun ağacı ve ban ağacı dedikleri sehī ve mevzūn bir şecerdir. Ve

سَلِيحَةُ الرِّمْتِ [seliḫatu'r-rimṣ] Mer'ā-yı devābdan رِمْتُ [rimṣ] dedikleri şecerin mer'ā olmayan yerine denir ki kabuğunan soyulmuşu olur.

الْمِسْلَاحُ [el-mislāḥ] (mīm'in kesriyle) Hāssaten yılanın soyulmuş derisine denir ki kav ta'bīr olunur; beher sene bir kerre kavlayıp çıkardığı gömlekten 'ibārettir. Ve henüz yemişi yeşil ve hām iken dökülür olan hurmā ağacına itlāk olunur. Ve yüzülmüş deriye denir, إِهَابٌ [ihāb] ma'nāsına.

السَّلِيحُ [es-seliḥ] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) Şol kişiye denir ki şedūdū'l-cimā' olup lākin gebe eylemez ola; yukālu: رَجُلٌ سَلِيحٌ مَلِيحٌ Ve tadı olmayan bī-meze nēsneye denir toprak ve taş gibi; yukālu: شَيْءٌ سَلِيحٌ مَلِيحٌ أَيُّ لَا طَعْمَ لَهُ Bura-da سَلِيحٌ مَلِيحٌ مَنْ لَا طَعْمَ مَادِدESİNDE مَا ile müsebbettir.

السَّلَاخَةُ [es-selāḥat] (sīn'in fethiyle) Tatsızlığa denir; yukālu: فِيهِ سَلَاخَةٌ مَلَاخَةٌ أَي لَيْسَ لَهُ طَعْمٌ

السَّلْحُ [es-selah] (fethateynle) İplik eğirdikleri iğde kalan iplik bakiyyesine denir.

الإِسْلِحَاخُ [el-isliḥāḥ] [iḥmirār] [iḥmirār] (vezninde) Yan üzere uzanıp yatmak ma'nāsınadır, soyulmuş deri gibi; yukālu:

إِسْلَحَ الرَّجُلُ إِسْلِحَاخًا إِذَا اضْطَجَعَ

الإِسْلِيحُ [el-isliḥ] [izmīl] [izmīl] (vezninde) Bir nebāt adıdır.

[س م خ]

السِّمَاحُ [es-simāḥ] Sīn'in kesriyle [šimāḥ] (vezninde ve mürādifidir ki burada murād kulaktır. Ve

سِمَاحٌ [simāḥ] Şişe ağzının bağına denir, عِقَاصٌ [iḳāṣ] ma'nāsına.

السَّمْحُ [es-semḥ] (sīn'in fethi ve mīm'in sükunuyla) Bir adamın kulağına vurup işitmekten alıkomak ma'nāsınadır; yukālu: سَمَحَهُ سَمْحًا مِّنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا أَصَابَ سَمَاحَهُ فَعَقَرَهُ Ve ekin topraktan henüz yarıp görünmek ma'nāsınadır; yukālu: سَمَحَ الزُّرْعُ إِذَا طَلَعَ أَوْ لَا

السِّمْحَةُ [es-simḥat] (sīn'in kesriyle) Ekinin topraktan uç göstermesi hey'etine denir ki binā-i nev'dir; yukālu: إِنَّ هَذَا الزُّرْعَ لِحَسَنُ السِّمْحَةِ Bu gūyā ki zikr olunan سِمَاحٌ [simāḥ] tan me'hūzdur, şişenin ağzı bağı şişenin ucunda cüz'ice mer'ī olmak münāsebetine mebnīdir.

السُّمْلُوخُ [es-sumlūḥ] (sīn'in zammıyla) [šumlūḥ] ma'nāsınadır ki kulak deliğinin iç tarafıdır. Ve buğdaycık otu dedikleri otun dallarından koparılan taze filize denir.

السِّمْلَاخُ [es-simlāḥ] (sīn'in kesriyle) سُمْلُوخٌ

[sumlūḥ] ile ma'nā-yı evvelde mürādiftir.

السَّمَالِيحِيُّ [es-semāliḥiyy] (sīn'in fethi ve yā-yı müşeddede ile) Tatsız ve bī-meze olan süte ve sār ta'āma denir. Ve şol süte denir ki tulumuyla yoğurt olmak için çukur içre mevzū' ola.

[س ن خ]

السِّنْحُ [en-sinḥ] (sīn'in kesriyle) Bir nesnenin asl ve mebnāsına denir; yukālu: فَلَانَ لَا سِنْحَ لَهُ أَي لَا أَصْلَ لَهُ Ve

سِنْحَالِيَسِرٌ [sinḥu's-sinn] Dişlerin köküne ve menbitine denir. Ve

سِنْحُ الْحُمَى [sinḥu'l-ḥummā] Sıtma 'arızasının sevret ve hiddetine itlāk olunur. Ve

سِنْحٌ [Sinḥ] Ḥorāsān'da bir karye adıdır; a'lāmdan Zākir b. Ebī Bekr es-Sinḥī oradandır.

السُّنُوخُ [es-sunūḥ] [rusūḥ] [rusūḥ] (vezninde ve mürādifidir ki sābit ve üstüvār olmak ma'nāsınadır; yukālu: سَنَخَ الشَّيْءُ سُنُوخًا بِمَعْنَى رَسَخَ

السَّنْحُ [es-senāḥ] (fethateynle) Bir nesne bozulmak, tagayyür ma'nāsınadır; yukālu: سَنَخَ الدَّهْنُ سَنَحًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ بِمَعْنَى زَنَخَ أَي تَغَيَّرَ Ve ta'āmi çoğa gitmek ma'nāsınadır; yukālu: سَنَخَ مِنَ الطَّعَامِ إِذَا أَكْثَرَ

السَّنَاخَةُ [es-senāḥat] (sīn'in fethiyle) ve

السَّنْحَةُ [es-seneḥat] (fethātla) Bed ve müte'affin rāyihaya denir; yukālu: لَهُ سَنَاخَةٌ Ve وَسَنْحَةٌ أَي رِيحٌ مُثَبَّتَةٌ

سَنَاخَةٌ [senāḥat] Kīr ve pāsa denir, وَسَخٌ [vesāḥ] ma'nāsına. Ve dibāgat eserlerine denir ki müte'affin olur.

السَّنِيحُ [es-seniḥ] [ketif] [ketif] (vezninde) Sıtması çok vahīm yere denir; yukālu: بَلَدٌ سَنِيحٌ

أَيِّ مَحَمَّةٍ

سانخ [Sāniḥ] Naşr b. Aḥmed nām muhad-disin ceddî ismidir, 'alā-kavlin bu ḥā-yı mühmele iledir.

التسنيخ [et-tesnīḥ] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Nesne istemek ma'nāsınadır; yukālu: سَنَخَ مِنْهُ الشَّيْءَ إِذَا طَلَبَهُ

السنخاتان [es-sunḥatān] (sīn'in zammı ve nūn'un sükūnuyla) İki adam boyu mikdārı olan kuyuya denir. Şārihin 'Ubāb'dan nakli üzere terceme olundu.

[س ن ب خ]

المسنيخ [el-musenbaḥ] (مُسْرَهْدٌ [muserhed] vezninde) مَسْرَبٌ [muserbaḥ] ma'nāsınadır ki zıkr olundu. Ve öğle ıssılığında yola giden adama denir.

[س و خ]

السوخ [es-sevḥ] (sīn'in fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Ayak yürürken çamurluk gibi yumuşak yere batıp gömülme ma'nāsınadır; yukālu: سَاخَتْ قَوَائِمُ الْجَمَارِ إِذَا رَسَخَ Ve bir nesne suyun dibine çökmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: سَاخَ الشَّيْءُ فِي الْمَاءِ إِذَا رَسَبَ

السويخ [es-suyūḥ] ve

السووخ [es-suvūḥ] (قُعُودٌ [ku'ūd] veznlerinde) ve

السوخان [es-seveḥān] (feteḥātla) Ka'r-ı zemīne batmak ma'nāsınadır ki hasef olmak ta'bīr olunur; yukālu: سَاخَتْ الْأَرْضُ بِهِمْ سُوخًا وَسُوخًا وَإِذَا انْحَسَفَتْ Bunda bā' ile müte'addī olmakla mü'ellif lāzımıyla tefsīr eylemiştir.

السواخية [es-suvāḥiyet] (عَلَابِطَةٌ [ulābiṭat] vezninde) Çok çamurluğa denir.

السواخ [es-suvāḥ] (غُرَابٌ [gūrāb] vezninde)

ve

السواخى [es-suvvāḥā] (sīn'in zammı ve vāv'ın teşdidi ve elifin kasrıyla شُقَارَى [şuḳḳārā] vezninde) Çamur batağına denir; yukālu: صَارَتْ الْأَرْضُ سُوَاخًا وَسُوَاخِي إِذَا صَارَتْ Ve سُوَاخِي [suvvāḥā] kelimesinin musaggarında سُوَيْوْحَةٌ [suyevviḥat] denir. Ve Cevherī عَلَى وَزْنِ فَعَالَى أَي كَثُرَ بِهَا الْمَطَرُ خِيَارَى [ḥayārā] gibi fa'nun fethiyle fe'ālā veznindedir demesi galattır.

التسوخ [et-tesevvuḥ] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Bataklığa düşmek ma'nāsınadır; yukālu: تَسُوخَ الرَّجُلُ إِذَا وَقَعَ فِي السُّوَاخِ

سوخ [Sūḥ] (sīn'in zammıyla) Bir karye adıdır.

[س ي خ]

السنيخ [es-seyḥ] (شَيْخٌ [şeyḥ] vezninde) ve

السيخان [es-seyeḥān] (feteḥātla) Rūsūh ve sebāt ma'nāsınadır; yukālu: سَاخَ الشَّيْءُ يَسِيخُ سَيْخًا وَسَيْخَانًا إِذَا رَسَخَ Ve parmak yāḥūd ayak, çamur gibi yumuşak yere gömülme ma'nāsınadır; yukālu: سَاخَتْ قَدَمَاهُ أَي تَاخَتْ

السياخ [es-siyāḥ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Çamurdan yapı yapan bennālara denir, ma'nāsına. Şāriḥ Munāvī der ki سِيَاخٌ [siyāḥ] sā'ir ümmehātın beyanı üzere müfredidir, ma'nāsına. Cem'i سِيُوخٌ [suyūḥ]tur.

FASLU'Ş-ŞĪNĪ'L-MU'CEME

(فصل الشين المعجمة)

[ش ب خ]

الشَّبْحُ [eş-şebḥ] (şīn'in fethi ve bā'nın sükūnuyla) Süt sağılırken zuhūr eden fişirtısından hikāyedir; tekūlu: سَمِعْتُ شَبْحَ اللَّبَنِ أَي صَوْتَهُ عِنْدَ الْحَلْبِ

[ش خ خ]

الشَّحُّ [eş-şahḥ] (şīn'in fethi ve ḥā-yı mu'cemenin teşdidiyle) İşemek ma'nāsınadır; yukālu: شَحَّ الصَّبِيُّ شَحًّا إِذَا بَالَ Ve süt sağılırken fişirdamak ma'nāsınadır; yukālu: شَحَّ اللَّبَنُ إِذَا صَاتَ عِنْدَ الشَّحْبِ Ve uyurken mışıldamak ma'nāsınadır; yukālu: شَحَّ فِي نَوْمِهِ إِذَا غَطَّ

الشَّحِيحُ [eş-şehiḥ] (şīn'in fethiyle) Hīn-i tebevülde bevlî çubuk gibi uzatı çöğdürmek ma'nāsınadır; yukālu: شَحَّ بِبَوْلِهِ شَحِيحًا إِذَا امْتَدَّ كَالْقَضِيبِ

الشَّحْشَحَةُ [eş-şahşehat] [زلزلة] [zelzelet] vezninde) **شَحِيحُ** [şehiḥ] ma'nāsınadır; yukālu: Ve شَحْشَحَ بِبَوْلِهِ بِمَعْنَى شَحَّ بِهِ

شَحْشَحَةٌ [şahşehat] Silāh ve kāğıd haşırtılmasına ve kāğıştılarına denir ki hikāyedir. Ve bunda masdar dahi olur, **حَشْحَشَةٌ** [haşhaşet] gibi. Ve

شَحْشَحَةٌ [şahşehat] Çökmüş nāka göğüsünü yukarı tutmak ma'nāsınadır; yukālu: شَحْشَحَتِ النَّاقَةُ إِذَا رَفَعَتْ صَدْرَهَا وَهِيَ بَارِكَةٌ

الشَّحْشَاحُ [eş-şahşāḥ] [سلسال] [selsāl] vezninde) Bevlini çubuk gibi uzadı çöğdürür olan kimseye denir.

[ش د خ]

الشَّدْحُ [eş-şedḥ] (şīn'in fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Kabak ve kavun gibi ratb

nesneyi kırmak, 'alā-kavlin baş ve kemik makülesi yābis nesneyi kırmak ma'nāsınadır; yukālu fi'l-evveli: شَدَحَ الْبَطِيخُ ve yukālu fi's-sānī: شَدَحَ رَأْسَهُ أَوْ الْعِظْمَ شَدْحًا إِذَا كَسَرَهُ Ve *Şihāh* ve *Nihāye*'de ve sār'ir bazı ümmehätta kavun ve baş gibi içi boş nesneyi kesr ile mukayyedir, gerek ratb ve gerek yābis olsun. Ve *Esās*'ta tenvī'le şey'-i ecvefi kesr ve yā rahs ve mülāyim nesneyi sıkıp ufatmakla mukayyedir ki o dahi ecvef ola, niteki hanzal ile temsīli onu müş'irdir. Ve

شَدْحٌ [şedḥ] Meyl eylemek ma'nāsınadır. Şārihin beyānına göre tarīk-i müstakīmden meyl ve inhirāf eylemek ma'nāsınadır, gerek hissī ve gerek ma'nevī olsun; yukālu: Ve شَدَحَ الرَّجُلُ إِذَا مَالَ عَنِ الْقَصْدِ olan beyāz, burnuna kadar mümtedd olup yayılmak ma'nāsınadır; yukālu: شَدَحَتْ عُرْوَةٌ Ve bir kimsenin **مُشَدِّحٌ** [muşeddaḥ]ına ya'ne burgaç yerine vurmak yā dokunmak ma'nāsınadır; yukālu: شَدَحَ فُلَانًا إِذَا أَصَابَ مُشَدِّحَهُ

التَّشْدِخُ [et-teşedduḥ] [تفعل] [tefa'ul] vezninde) ve

الْإِنْشِدَاخُ [el-inşidāḥ] [إنفعال] [infi'al] vezninde) **شَدْحٌ** [şedḥ]in ma'nā-yı evvelinden mutāvi'lerdir; yukālu: وَانْشَدَّ أَي انْكَسَرَ

الشَّادِخَةُ [eş-şādiḥat] Atın alnından burnuna kadar mümtedd olan gurreye denir.

الأَشْدَخُ [el-eşdah] [أحمر] [ahmer] vezninde) **شَادِخَةٌ** [şādiḥat]ı olan erkek ata denir; mü'ennesinde **شَدْحَاءٌ** [şedḥā'] denir. Ve

أَشْدَخٌ [eşdah] Arslana denir.

المُشَدِّخُ [el-muşeddaḥ] [مُعْظَمٌ] [mu'azzam] vezninde) Henüz **رُطْبٌ** [ruṭab] olmamış

hur mā koruğuna denir ki el ile sıkılınca kırılıp ufanır ola. Ve boynun burgaç yerine denir, مَطْطَعُ الْعُنُقِ ma'nāsına.

الشُّدْحَةُ [eş-şedḥat] نَبْذَةٌ [nebzet] vezninde Ter ü tāze nebāta denir.

الشُّدْحُ [eş-şuddāḥ] (şīn'in zammıyla) طَوَالٌ [tuvvāl] ve طَيَّابٌ [tuyyāb] vezninde ki mübālagadır ve şīn'in fethiyle de ba'zen zebān-zeddir, Ya'mer b. 'Amr el-Kinānī lakabıdır, Cāhiliyye'de hükkām-ı 'Arabdan idi; Ka'be-i mükerrerme tevliyeti husūsunda Kuşayy ile Huzā'a bey-ninde nizā' vākī' olmakla giderek darb-ı lisān harb-i sinānı mü'eddī olup bi'l-āhere merkūma mürāca'at o dahi dimā-ı Huzā'a'yı taht-ı kademine شدخ [şedḥ], ya'nī heder ve ibtāl ile Kuşayy tarafına hükm etmekle شُدْحٌ [Şuddāḥ] ile telkīb ettiler. Esās'ın beyānına göre 'Arablar شُدْحٌ قَدَمِهِ derler, "Demlerini hedm ve ibtāl etti" ma'nāsına ki zikr olunan gurre-i şādīḥ [şādīḥat]tan me'hūzdur.

أَشْدَاهُ [Eşdāḥ] (hemzenin fethiyle) 'Aķīk-i Medīne'de bir vādī ismidir.

الشُّادِيْحُ [eş-şādīḥ] Ter ü tāze genç oğlana denir. Ve

شَادِيْحٌ [şādīḥ] İtidālden münharif olan şey'e denir; yukālu: أَمْرٌ شَادِيْحٌ أَي مَائِلٌ عَنِ الْقَضِيْدِ.

الشُّدْحُ [eş-şedaḥ] (fethateynle) Hilkați nātāmān olan dūşūge itlāk olunur.

[ش ذ خ]

الشُّادِيَاْحُ [eş-Şāziyāḥ] (zāl-ı mu'cemenin kesriyle) Şehr-i Neysābūr'un ism-i kadīmidir. Ve Merv kazāsında bir karye adıdır.

[ش ر خ]

الشُّرْحُ [eş-şerḥ] شُرْحٌ [şerḥ] vezninde) Her

şey'in aslına ve 'ırkına denir. Ve bir şey'in sivrice tümüp çıkan ucuna denir, حَرْفٌ نَاتِيْحٌ ma'nāsına. Meselā شُرْحَا الْفُوقِ derler tesniye bünyesiyle, ok gezinin kerteğinin iki cānibine ki tümsekçe olur ve شُرْحَا الرِّخْلِ derler, semerin ön ve ense kaşlarına. Ve

شُرْحٌ [şerḥ] Civānlık hāletinin evvel hengāmına itlāk olur, tekülü: فَعَلْتُهُ شُرْحًا Ve beher sene tevellüd eden deve yavrularına denir. Ve insānın veledine denir; yukālu: هُوَ شُرْحٌ فُلَانٍ Ve henüz suvarılmamış ve ok geçirilmemiş sāde temrene denir. Ve

شُرْحٌ [şerḥ] شَارِيْحٌ [şāriḥ] lafzından cem' olur, صَاحِبٌ [şāḥib] ve صَاحِبٌ [şāḥib] gibi; nevcivānlar demektir. Ve

شُرْحٌ [şerḥ] Yaşdaşa denir, hemzād ma'nāsına; yukālu: هُوَ شُرْحُهُ أَي تَزِيْبُهُ وَوَلَدَتُهُ Ve misl ve mānend ma'nāsınadır; yukālu: هُمَا شُرْحَانِ أَي مِثْلَانِ Cem'i شُرُوْحٌ [şurūḥ] gelir. Ve

شُرْحٌ [şerḥ] ve

شُرُوْحٌ [şurūḥ] (فُعُوْدٌ [ku'ūd] vezninde) Deve kısmı azı dişini yarmak ma'nāsınadır; yukālu: شُرْحٌ نَابٌ الْبَعِيْرِ شُرْحًا وَشُرُوْحًا مِّنَ النَّبَابِ الأَوَّلِ إِذَا سَقَّ الْبِضْعَةَ

الشُّارِيْحُ [eş-şāriḥ] Tāze delikanlıya denir, شَابٌ [şābb] ma'nāsına.

الشُّرُوْحُ [eş-şurūḥ] (şīn'in zammıyla) شُرْحٌ [şerḥ]ın cem'idir ki zikr olundu. Ve

شُرُوْحٌ [şurūḥ] İri meşe ağaçlarına denir ki dikenli olur, mugaylān gibi ve kavluhum Pes bunun da müfredi شُرُوْحٌ شُرْحٌ كَرَّعَ لِلْمَبَالِغَةِ شُرْحٌ [şerḥ]tır.

بَنُو شُرْحٍ [Benū Şerḥ] Bir batn ismidir.

[ش ر ب خ]

الشُّرْبَاْحُ [eş-şirbāḥ] (bā-yı muvahhade ile قِرْطَاسٌ [kırṭās] vezninde) Sölpüklenip fāsīd

ve tebāh olmuş mantara denir.

[ش ر د خ]

الشَّرْدَاخُ [eş-şirdāḥ] (şirbāḥ) [şirbāḥ] vezninde) Tabanı büyük ve enli olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ شَرْدَاخُ الْقَدَمِ أَيَّ عَظِيمُهَا وَعَرِيضُهَا

[ش ل خ]

الشَّلْحُ [eş-şelḥ] (şin'in fethi ve lām'ın sükūnuyla) Asl ve ırk ma'nāsınadır; yukālu: إِنَّهُ لَكَرِيمُ الشَّلْحِ أَيُّ الْأَضْلِ وَالْعَزِيقِ Ve insanın veledine 'alā-kavlin nutfesine denir. Kāle'ş-şāriḥ ve minhu kavlu Lebīd: "ذَهَبَ الذَّيْنُ يُعَاشُ فِي أَكْنَافِهِمْ || وَبَقِيَتْ فِي شَلْحٍ" Ve كَجِلْدِ الْأَجْرَبِ

شَلْحٌ [şelḥ] 'Avretin fercine denir. Ve

شَلْحٌ [şelḥ] Masdar olur, kılıçla bir kimseyi vurup etini koparmak ma'nāsınadır; yukālu: شَلَحَهُ بِالسَّيْفِ شَلْحًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا هَبَرَهُ بِهِ

شَالِحٌ [Şālah] [hācer] vezninde) Cedd-i İbrāhīm 'alā-nebiyyinā ve 'aleyhi't-teslīm ismidir.

[ش م خ]

الشَّمْحُ [eş-şemḥ] (şin'in fethi ve mīm'in sükūnuyla) ve

الشَّمُوخُ [eş-şumūḥ] [ḳu'ūd] vezninde) Pek yüksek ve bülend olmak ma'nāsınadır; yukālu: شَمَحَ الْجَبَلُ شَمْحًا وَشَمُوخًا مِّنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ Müellifin 'ādetine göre gerçi bāb-ı evvelden olmak lāzımdır, lākin usūl-i sā'irede bāb-ı sālisle mukay-yedir. Ve

شَمْحٌ [şemḥ] ve

شُمُوخٌ [şumūḥ] Tekebbür eylemek ma'nāsına istismāl olunur, ref'-i enf münāsebetiyle; yukālu: شَمَحَ الرَّجُلُ بِأَنْفِهِ إِذَا تَكَبَّرَ Ve Şemḥ b. Fezāre, 'Arabdan bir batn

adıdır. Cevheri tashifile cīm bābında zikr eylemiştir.

الشَّمَخُ [eş-şemaḥ] (fethateynle) Ba'īd olan kasd ve niyete itlāk olunur; yukālu: نِيَّةٌ شَمَخٌ أَيُّ بَعِيدَةٌ

الشَّمَاخُ [eş-Şemmāḥ] [şeddād] vezninde) Esmādandır: Şemmāḥ b. Huleyf ve Şemmāḥ b. el-Muhtār ve Şemmāḥ b. el-'Alā ve Şemmāḥ b. 'Amr ve Şemmāḥ b. Dirār ve Şemmāḥ b. Ebī Şeddād şā'irlerdir.

شُمَيْخٌ [Şumeyḥ] [zubeyr] vezninde) Bir recül ismidir ki Ebū 'Āmir ile mükennādir.

الشَّمَامِيحُ [eş-şāmiḥ] Yüksek ve 'ālī nesneye denir; yukālu: جَبَلٌ شَامِيحٌ أَيُّ شَاهِقٌ Ve 'izz ve ta'azzumla burnu yukarı tutan yādigāra itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ شَامِيحٌ أَيُّ رَافِعٌ أَنْفُهُ عِزًّا Cem'i şummaḥ [şummaḥ] gelir, رُكْعٌ [rukka] vezninde. Ve

شَامِيحٌ [Şāmiḥ] Bir recül ismidir.

الشَّمُوخُ [eş-şemūḥ] [şabūr] vezninde) Irak mesāfeye itlāk olunur; yukālu: مَفَازَةٌ شَمُوخٌ أَيُّ بَعِيدَةٌ

[ش م ر خ]

الشَّمْرَاخُ [eş-şimrāḥ] (şin'in kesriyle) ve

الشَّمْرُوخُ [eş-şumrūḥ] (şin'in zammıyla) Çöplü salkıma denir ki üzerinde hurmā yāhūd üzüm ola. Ve

شِمْرَاخٌ [şimrāḥ] Dağın tepesine denir. Ve pek yüksek bulutlara denir. Ve at kısmının alnında olan gurreye ya'nī beyāza denir ki ince ve uzun olup burun deliklerinin aralığına kadar inip lākin dudağına varmamış ola, Türkide ona sakar ta'bīr olunur. Ve bu vech üzere olan ata şimrāḥ [şimrāḥ] itlāk olunmaz, Cevheri itlāk olunur demekle galat eylemiştir.

ذُو الشَّمْرَاخِ [Zu's-Şimrāḥ] Mālik b. 'Avf en-Naḍrī nām kimsenin feresi ismidir.

الشَّمْرَاخِيَّةُ [eş-Şimrāḫiyyet] Havāric'den bir tā'ifedir ki 'Abdullāh b. Şimrāḫ ashābıdır.

الشَّمْرَحَاتُ [eş-şemreḥat] [دَحْرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) Daldan salkım kesmek ve salkım sıyırmak ma'nāsınadır; tekūlu: شَمْرَحٌ الْعِدْقُ عَلَى بِنْيَةِ الْأَمْرِ أَيِ اخْرُطْ شَمَارِيحَهُ بِالْمِخْلَبِ قَطْعًا

[ش ن خ]

الشَّنَاخُ [eş-şināḥ] [كِتَابٌ] [kitāb] vezninde) Dağın bir tarafa doğru sivrilip çıkan burunna denir.

الْمُشَنَّخُ [el-muşennaḥ] [مُعْظَمٌ] [mu'azzam] vezninde) Dikenleri ayırtlanmış hurmā ağacına denir.

التَّشْنِيخُ [et-teşnīḥ] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) Hurmānın dikenlerini ayırtlayıp pāk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: شَنَّخَ عَلَيْهِ نَخْلَهُ تَشْنِيخًا إِذَا نَقَحَ عَنْهُ سَلَاءَهُ

[ش ن د خ]

الشُّنْدَاخُ [eş-şunduḥ] [كُنْفُزٌ] [kunfuz] vezninde) Tıknaz gövdeli uzun ve şedīd olan insān ve hayvāna denir. Ve arslana denir. Ve āteşli yavuz ata denir. Ve şol ta'ām ve ziyāfete denir ki bir cedīd konak binā eden yāhūd seferden gelen yāhūd zāyi'ini bulan kimse tertīb eder; Türkīde bakyaz ta'bir olunur.

الشُّنْدَاخُ [eş-şundāḥ] (şīn'in zammıyla) ve

الشُّنْدَاخُ [eş-şindāḥ] (şīn'in kesriyle) ve

الشُّنْدَاخَةُ [eş-şunduḥat] ve

الشُّنْدَاخِي [eş-şundāḫiyy] (şīn'lerin zammıyla) Bunlar da ta'ām-ı mezkūre denir.

الشُّنْدَاخَةُ [eş-şendeḥat] [دَحْرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) Vech-i mezkūr üzere شُنْدَخٌ [şun-

dub] dedikleri ta'ām ziyāfeti tertīb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا شَنَّخَ الرَّجُلُ إِذَا عَمِلَ الشُّنْدَخَ

[ش ي خ]

الشَّيْحُ [eş-şeyḥ] (şīn'in fethi ve yā'nın sükūnuyla) ve

الشَّيْحُونُ [eş-şeyḥūn] [سَيْحُونٌ] [seyḥūn] vezninde) Sīmāsında pīrlık zāhir olan ya'nī pīr ve sāl-horde olan kişiye denir, 'alā-kavlin elli yāhūd elli bir yaşından āhir-i 'ömre kadar yāhūd seksene kadar şeyḥ itlāk olunur.

شَيْحٌ [şeyḥ]in cem'i شَيْوُحٌ [şuyūḥ] gelir ve شَيْوُحٌ [şiyūḥ] şīn'in kesriyle ki mücāveret yā'ya mebnīdir ve أَشْيَاخٌ [eşyāḥ] gelir ve شَيْعَةٌ [şiyēḥat] gelir عِنَبَةٌ [inebet] vezninde ve شَيْحَاتٌ [şīḥat] gelir صَبِيئَةٌ [şibyet] vezninde ve شَيْحَانٌ [şīḥān] gelir ذَيْفَانٌ [dīfān]) vezninde ve مَشَيْعَةٌ [meşeyēḥat] gelir mīm'in ve yā'nın fethiyle ve شَيْعَةٌ [meşīḥat] gelir mīm'in fethi ve şīn'in kesriyle ve مَشَيْعَاءُ [meşīyḥā] gelir medd ile ve مَشَيْعَاءُ [meşīḥā] gelir mīm'in fethi ve şīn'in kesriyle ve مَشَائِخٌ [meşā'īḥ] gelir. Mişbāḥ'ın beyānına göre مَشَيْعَةٌ [meşeyēḥat] mīm'in ve yā'nın fethiyle ism-i cem'dir, مَشَائِخٌ [meşā'īḥ] onun cem'idir. Ve شَيْحٌ [şeyḥ] in musaggarında شَيْيُحٌ [şuyayḥ] denir ve شَيْيَعٌ [şiyeyḥ] denir yā' için şīn'in kesriyle ve kalīlen شُوَيْحٌ [şuvayḥ] denir vāv ile. Cevherī kalīlen vürūdunu derk eylemekle شُوَيْحٌ [şuveyḥ] geldiğini inkār eylemiştir, lākin Cevherī, sıhāh-ı lügat kaydında olmakla nevādire mübālāt eylemediği beyāndan müstagnīdir. Ve شَيْحٌ [şeyḥ] lafzının mü'ennesinde شَيْعَةٌ [şeyḥat] denir hā ile. Ve

شَيْحٌ [şeyḥ] Bir şecer adıdır. Ve hatunun zevcine itlāk olunur. Ve

شَيْخَةٌ [Şeyḫat] (hā ile) Esed ve Hanzala kabîlelerinin bilādında bir beyāz kumluk adıdır. Zu'l-Hiraḫ eṭ-Ṭuhevī nām şā'irin kavlı-i sahîh üzere işbu: "وَمِنْ جُحْرِهِ بِالشَّيْخَةِ" "مِيسْرَةَ" mısra'ında mezkūr **شَيْخَةٌ** [şeyḫat] ten murād zikr olunan kumluktur. Mütercim der ki mısra'-ı mezbūrun sadrı "وَمِيسْرَةَ الْجُرُوعِ مِنَ نَافِقَاتِهِ" mısra'ıdır. Ve üstād ve mürşide **شَيْخ** [şeyḫ] itlākı, 'ilm ve fazilette ekber olduğundandır.

الشَّيْخَانِ [eş-Şeyḫiyyān] (yā-yı nisbetle ve tesniye bünyesiyle) 'Abdullaṭif b. Naşr ve 'Abdullāh b. Muḫammed b. 'Abdulcelil nām kimselerdir ki Şeyh Mîhenî hazretlerine mensûblardır.

الشَّيْخُ [eş-şeyḫ] (fethateynle) ve

الشَّيْخَةَ [eş-şuyūḫat] (şîn'in zammıyla) ve

الشَّيْخِيَّةَ [eş-şuyūḫiyyet] (yā-yı müşeddede ile) ve

الشَّيْخُوْحَةَ [eş-şeyḫūḫat] (şîn'in fethiyle) ve

الشَّيْخُوْحِيَّةَ [eş-şeyḫūḫiyyet] (yā-yı müşeddede ile) Masdarlardır, insān kocamak ma'nāsınadır; yukālu: شَاخَ الرَّجُلُ شَيْخًا وَشَيْوْحَةً وَشَيْوْحِيَّةً وَشَيْوْحُوْحَةً إِذَا صَارَ شَيْخًا

التَّشْيِيْحُ [et-teşyih] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bu dahi kocamak ma'nāsınadır;

yukālu: شَاخَ الرَّجُلُ بِمَعْنَى شَاخَ Ve bir adamı ta'zīm kasdıyla yā şeyḫ diye çağırarak ve muhāverede yā şeyḫ diyerek hitāb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: شَاخَهُ إِذَا دَعَاهُ شَيْخًا Ve bir kimseyi ta'iyb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: شَاخَ عَلَيْهِ إِذَا عَابَهُ Ve bir adamı rüsvā ve bed-nām eylemek ma'nāsınadır; yukālu: شَاخَ بِهِ إِذَا فَضَحَهُ

التَّشْيِيْحُ [et-teşeyyuh] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Kocalmak ma'nāsınadır; yukālu: شَاخَ الرَّجُلُ إِذَا صَارَ شَيْخًا

الأَشْيَاخُ [el-eşyāḫ] شَيْخٌ [şeyḫ]in cem'idir ki zikr olundu; ve minhu kavluhum: أَشْيَاخُ أَصُولُهَا Murād seb'a-i seyyāredir. Kāle'ş-şāriḫ أَيْ السَّبَائِرَاتِ وَهِيَ الدَّرَارِي

رُسْتَاقُ الشَّيْخِ [Rustāḳu'ş-Şeyḫ] İsfahān'da bir mevzi'dir.

شَيْخَانِ [Şeyḫān] (tesniye bünyesiyle) Muşab b. 'Abdullāh nām muhaddisin lakabıdır. Ve Medīne'de bir mevzi' adıdır ki Uḫud melhamesinde leşker-gāh-ı Hazret-i Resülullāh idi, 'aleyhi's-selām.

الشَّيْخَةَ [eş-Şihāt] (şîn'in kesriyle) Bir sarp 'akabe adıdır, toprağının beyāz olması bā'is-i tesmiyedir.

الشَّاخَةُ [eş-şāḫat] Kadd ve endāmı mu'tedil olan adama denir.

FASLU'Ş-ŞĀDĪ'L-MÜHMELE**(فَضْلُ الصَّادِ الْمُهْمَلَةِ)****[ص ب خ]**

الصَّبْحَةُ [eş-şabeḥat] (şād'ın ve bā'nın fetihiyle) **سَبْحَةٌ** [sebeḥat] ma'nāsınadır ki şorak yere denir. Ve **صَبِيحَةُ** **الْفُطْنِ سَبِيحُهُ** dur ki mahallinde zikr olundu.

[ص خ ح]

الصَّخُّ [eş-şahḥ] (şād'ın fethi ve ḥā'nın teşdidiyle) Bir katı ve pek nesneyi bir mücevvef olmayıp musmet olan şey'e vurmak ma'nāsınadır; meselā taş ve demir ve değnek makülesini bir kayaya vurmak gibi; yukālu: **صَخَّ** **الْحَدِيدَ عَلَى الصَّخْرَةِ صَخًّا** مِنْ **صَخَّ** **الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا ضَرَبَهُ بِهَا**

صَخَّ [şahḥ] ve

صَخِيحٌ [şahih] Vech-i mezkür üzere vurulan kaya seslenmek ma'nāsınadır; yukālu: **صَحَّتِ الصَّخْرَةُ صَخًّا وَصَخِيحًا** إِذَا صَاتَتْ حِينَ فُرِعَتْ **بِالشَّيْءِ الصَّلْبِ** Ve

صَبْحَةٌ [şabḥat] (hā'yla) Ondan ismdir ki kayanın āvāzından hikāyedir, lisānımızda takırtı ta'bīr olunur; tekülü: **سَمِعْتُ لِلصَّخْرَةِ صَوْتًا** **المَقْرُوعَةِ صَحَّةً** أَيَّ صَوْتًا

صَخَّ [şahḥ] ve

صَخِيحٌ [şahih] Karga, devenin yağrını burnuyla dürtüştürmek ma'nāsınadır ki kekemek ta'bīr olunur; yukālu: **صَخَّ** **الْغُرَابُ إِذَا طَعَنَ دَبْرَةَ الْبَعِيرِ**

الصَّاحَةُ [eş-şahḥat] (ḥā'nın teşdidiyle) Şol şedid sayha ve āvāza denir ki şiddetinden kulakları sağır eder ola. Ve

صَاحَةٌ [şahḥat] Kıyāmete ve dāhiyeye itlāk olunur. Kıyāmete itlākı nefha-i sūr hasebiyledir, mübālagaten kıyāmete vasf olur.

Ve

صَاحَةٌ [şahḥat] İsnād-ı mecāzī üzere **مُصِمَّةٌ** [muşimmet] ma'nāsına da olur, **زِرَارٌ مُصِمٌّ** [muşimm] hakikatte **مُسْمِعٌ** [musmiç] olandır. Ve bu, **صَحَّ** [şahḥ] kelimesinden me'hūzdur ki kulağı sağır eylemek ma'nāsınadır, mecāzen āvāz-ı şedidede isti'māl olunmuştur; yukālu: **صَحَّهٗ صَحًّا** إِذَا **ضَرَبَ** **أُذُنُهُ فَأَصَمَّهَا** وَيُقَالُ **صَاحَ** **بِهِمْ صَيْحَةً** **تُصَحُّ** **الْأَذَانُ** Ve dāhiye-i şedideye itlākı dahi semā'ına kulaklar dayanmadığına mebnīdir. Mü'ellif iktisār vechi üzere sebt eylemiştir.

[ص ر ح]

الصَّرْحَةُ [eş-şarḥat] (şād'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Sayha-i şedideye denir. Kāle **لَهُ عَوَلَةٌ كَعَوَلَةِ الثُّكَلَى وَصَرْحَةٌ كَصَرْحَةِ** **الْأَذَانِ الْأَوَّلِ** **وَالْحَبْلَى** Ve

صَرْحَةٌ [şarḥat] Mü'ezzinin ezānına itlākı olunur ki hakikat-ı şer'iyyedir; tekülü: **سَمِعْتُ الصَّرْحَةَ الْأُولَى** **أَيَّ الْأَذَانِ الْأَوَّلِ**

الصُّرَاخُ [eş-şurāḥ] (ğurāb) vezninde) Haykırmak yāhūd şiddetle haykırmak ma'nāsına ismdir. Ve masdar olur; yukālu: **صَرَخَ الرَّجُلُ صُرَاخًا** **مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا صَاحَ** **أَوْ شَدِيدَةً**

التَّصْرُخُ [et-teşarruḥ] **تَفَعَّلَ** [tefa'ul] vezninde) Tekellüfle haykırmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَصْرَخَ الرَّجُلُ إِذَا تَكَلَّفَ الصُّرَاخَ**

الصَّارِخُ [eş-şāriḥ] Meded ve feryāda yetişen adama denir; **مُغِيثٌ** [muğīs] ma'nāsınadır; feryād-res ta'bīr olunur. Ve meded isteyen dād-hāha denir, **مُسْتَعِيثٌ** [mustegīs] ma'nāsına. Bu sürette zıdd olur. **Esās'ta** **صُرَاخٌ** [şurāḥ] savt-ı muğīs ve savt-ı mustegīs ile müfesser olmakla **صَارِخٌ** [şāriḥ] ve **صَرِيحٌ** [şariḥ] onlardan me'hūzdur. Ve

صَارِخٌ [şāriḥ] Horozta itlāk olunur.

الصَّرِيحُ [eş-şarīḥ] (أمير [emīr] vezninde) Bu dahi صارح [şāriḥ] ma'nāsındır ki Muğīṭ [muğīṭ] ve Musteğīṭ [musteğīṭ]e denir.

الْمُصْرِحُ [el-muṣriḥ] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Meded ve iğāse eden ve i'ānet eden adamlara denir.

الْإِضْطِرَاحُ [el-iṣṭirāḥ] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Müşāreket içindir, birbirine feryād erişmek ma'nāsındır; yukālu: إِضْطَرَّحَ الْقَوْمُ إِضْطِرَاحًا إِذَا تَصَارَحُوا أَيَّ صَرَخَ بَعْضُهُمْ بِبَعْضٍ

الصَّارِحَةُ [eş-şāriḥat] (فَاعِلَةٌ [fā'ilet] vezninde) Masdardır, feryāda yetişmek ma'nāsındır; yukālu: صَرَخَهُ صَارِحَةً إِذَا أَعَانَهُ

صَارِحَةٌ [şāriḥat] İstigāse savtına denir; tekūlu: سَمِعْتُ صَارِحَةَ الْقَوْمِ أَيَّ صَوْتِ اسْتِغَاثَتِهِمْ

الصَّارِحُ [eş-şarrah] (كَتَّانٌ [kettān] vezninde) Tāvūs kuşuna itlāk olunur, çağırğan olduğu için.

صُرِّحَ [Şurḥ] (قُفْلٌ [kufḥ] vezninde) Bir dağın ismidir.

[ص ر ب خ]

الصَّرْبِخَةُ [eş-şarbehāt] (دَرْبِخَةٌ [derbehāt] vezninde) Hiffet ve nezak ma'nāsındır ki bī-temkīn ve sebük-meşreb olmaktır.

[ص ل خ]

الْأَصْلَحُ [el-aşlah] (أَصْلَحَ [aşlah] vezninde) Aslā işitmez olan sağira denir; yukālu: رَجُلٌ أَصْلَحُ أَيَّ أَضْمٌ جِدًّا لَا يَسْمَعُ أَلْبَنَةَ Bunun me'hazı [aşlah]tır fethateynle; yukālu: صَلَحَ [şalah] Ve وَقَالَ الرَّجُلُ صَلَحًا مِّنَ النَّبَابِ الرَّابِعِ جَمَلٌ أَصْلَحُ وَنَاقَةٌ [şalhā] denir; yukālu: جَزَبَ صَالِحٌ أَيَّ صَالِحًا وَوَقَعَهَا عَلَيْهِ وَأَصَابَتْهُ أَوْ اشْتَدَّ وَقَعَهَا عَلَيْهِ

التَّصَالُحُ [et-teşālūḥ] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vez-

ninde) Muvāza'aten sağırılık göstermek ma'nāsındır; yukālu: تَصَالَحَ الرَّجُلُ إِذَا تَصَامَ

الضَّلُوحُ [eş-şalūḥ] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Mühlik ve kattāl olan dāhiyeye itlāk olunur; yukālu: دَاهِيَةٌ ضَّلُوحٌ أَيَّ مُهْلِكَةٌ

الْإِضْلِيحَاخُ [el-işliḥāḥ] (إِحْمِرَارٌ [iḥmirār] vezninde) Yan üzere uzanıp yatmak ma'nāsındır; yukālu: إِضْلَحَ الرَّجُلُ إِضْلِيحَاخًا إِذَا اضْطَجَعَ

[ص م خ]

الصِّمَاحُ [eş-şimāḥ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) ve

الْأُضْمُوخُ [el-uşmūḥ] (أُسْلُوبٌ [uslūb] vezninde) Kulağın deliğine denir. Ve kulağın kendisine de denir; ve minhu tekūlu: هَذَا كَلَامٌ يُولَمُ صِمَاحِي وَأُضْمُوخِي وَهُوَ خَزَقُ الْأُذُنِ وَالصِّمَاحُ أَيَّضًا الْأُذُنُ نَفْسُهَا

Şāriḥ der ki كُلُّ أُذُنٍ وَلُودٌ وَكُلُّ صِمَاحٍ بَيُوضُ derler, ya'nī veledī batnında hāsıl olan zī-rūhta أُذُنٌ ta'bīr olunur ve yumurtasında peydā olanda صِمَاحٌ denir. Hattā Şihāḥ'ta كُلُّ سِكَاءٍ تَبِيضُ وَكُلُّ شَرْفَاءٍ تَلْدُ

صِمَاحٌ [şimāḥ] Azca suya denir; tekūlu: عِنْدِي صِمَاحٌ أَيَّ قَلِيلٌ مِّنَ الْمَاءِ

صُمَاحٌ [Şumāḥ] (غُرَابٌ [ğurāb] vezninde) Bir su adıdır.

الصَّمْنُخُ [eş-şamḥ] (şād'ın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Bir adamın صِمَاحٌ [şimāḥ]ına vurmak ma'nāsındır; yukālu: صَمَخَهُ صَمْنُخًا Ve yumrukla birinin gözüne vurmak ma'nāsındır; yukālu: صَمَخَ عَيْنَهُ إِذَا صَرَبَهَا بِجَمْعِ كَفِّهِ Ve çehreye güneş dokunmak yāhūd güneş çalmak ma'nāsındır; yukālu: إِذَا صَمَخَتِ الشَّمْسُ وَجْهَهُ إِذَا أَصَابَتْهُ أَوْ اشْتَدَّ وَقَعَهَا عَلَيْهِ

الصَّمِيحَةُ [eş-şamiḥat] (فَرِيحَةٌ [feriḥat] vezninde) Gövdesi ter ü taze ve muterrā olan

mahbūbeye denir; yukālu: **إِمْرَأَةٌ صَمِيحَةٌ** أَي غَضَّةٌ

الصَّمَائِحَةُ [eş-šammāḥat] [جَبَانَةٌ] [cebbānet] vezninde) İŝkenbenin başında ŝirdān ve kırkbayır ta'bīr olunan ŝey'e denir, **فَطْنَةٌ** [kaṭinet] ma'nāsına.

الصَّمْحُ [eş-ŝimḥ] (ŝād'ın kesriyle) Kuruca bir nesnedir ki koyun kısmı doğurduktan sonraca memelerinin emziklerinde olur; yavaşça ŝakk ederler, ondan sonra hālis sūt gelmeğe başlar, ona meme posu ta'bīr ederler; müfredi **صَمْحَةٌ** [ŝimḥat]tır hā ile.

[ص م ل خ]

الصَّمْلَاحُ [eş-ŝimlāḥ] (ŝād'ın kesriyle) ve

الصَّمْلُوحُ [eş-ŝumlūḥ] (ŝād'ın zammıyla) Kulak deliğinin içine denir. Ve kulak çirkinine denir.

الصَّمَالِيحُ [eş-ŝumālīḥ] [عُلَابِيَّةٌ] [ulābiṭ] vezninde) Pek koyu süte denir ki yoğurt gibi katılanmış ola.

الصَّمَالِيحِيُّ [eş-ŝamālīḥiyy] **سَمَالِيحِيٌّ** [semālīḥiyy] vezninde ve mürādifidir ki zikr olundu. **صَمَالِيحُ النَّصِيِّ** [ŝamālīḥu'n-naŝiyy] buğdaycık otunun köklerinden ince olan filizlerine denir.

[ص ن خ]

الصَّنْحُ [eş-ŝinḥ] **سِنَّحٌ** [sinḥ] vezninde ve mürādifidir ki zikr olundu.

الصَّنْحُ [eş-ŝaniḥ] [كَتِفٌ] [ketif] vezninde) **أَضْنَاخٌ** [aŝnāḥ]ı ya'nī dişlerinin kökleri çıkmış ağıza denir; yukālu: **فَمَّ صَنْحٌ** إِذَا خَرَجَتْ أَضْنَاخُهُ

الصَّنَاخِيَّةُ [eş-ŝunāḥiyyet] [غُرَابِيَّةٌ] [gurābiyyet] vezninde) İri ve yumru cüsseli kimseye denir; yukālu: **رَجُلٌ صَّنَاخِيَّةٌ** أَي ضَعْمٌ

الصَّنْحَةُ [eş-ŝaneḥat] (feteḥātla) Kīr ve pāsa

denir; yukālu: **فِي ثَوْبِهِ صَنْحَةٌ** أَي دَرَنٌ

[ص ي خ]

الصَّاحَةُ [eş-ŝāḥat] (taḥfifle) A'zāda olan kemiği cānver ısırmaktan yāhūd bir nesne dokunmaktan 'arız olan ŝiŝe denir ki eseri kalmış ola. Ve dāhiyeye denir. Cem'ci **صَاخٌ** [ŝāḥ]tır. **صَاخَاتٌ** [ŝāḥāt] ve cem'-i cinsi **صَاخٌ** [ŝāḥ]tır.

الْإِصَاخَةُ [el-iŝāḥat] (hemzenin kesriyle) Bir söze kulak tutup dinlemek ma'nāsınadır; yukālu: **أَصَاخُ لَهُ** إِصَاخَةٌ إِذَا اسْتَمَعَ لَهُ

الصُّوَاخُ [eş-ŝuvvāḥ] [رُمَّانٌ] [rummān] vezninde) Bataklık yere denir; yukālu: **بَلَدٌ** صُّوَاخٌ إِذَا كَانَ تَصْوُخٌ فِيهِ الْأَرْجُلُ

الصُّوُخُ [eş-ŝavḥ] **سَوُخٌ** [sevḥ] vezninde ve mürādifidir ki ayak çamur makūlesi yere batmak ma'nāsınadır; yukālu: **صَاخَتِ الرَّجُلُ** بِمَعْنَى سَاخَتْ

FASLU'D-ḌĀDĪ'L-MU'CEME

(فَضْلُ الضَّادِ الْمُعْجَمَةِ)

[ض خ خ]

الضُّخُّ [eḏ-ḏaḥḥ] (ḏād'ın fethi ve ḥā'nın teşdidiyle) Göz, yaş dökmek ma'nāsınadır; yukālu: ضَخَّتِ الْعَيْنُ ضَخًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا دَمَعَتْ Ve bevli çubuk gibi uzadı çoğdürmek ma'nāsınadır; yukālu: ضَخَّ بِبَوْلِهِ إِذَا مَدَّهُ Ve su serpmek ma'nāsınadır; yukālu: ضَخَّ الْمَاءُ إِذَا نَضَحَهُ

الْمِضْحَةُ [el-miḏaḥḥat] (mīm'in kesriyle) Şol kamışa denir ki içine bir tıkaç ağaç sokmakla içinden su fışkırtırlar; çocuk melā'ibindedir.

[ض ر د خ]

الضُّرْدَاخُ [eḏ-ḏirdaḥ] (ḏād'ın kesri ve dāl'ın fethiyle) 'Azīm olan şey'e denir.

الضُّرْدَاخُ [eḏ-ḏirdāḥ] (qirṭās) [qirṭās] vezninde) Be-gāyet soy ve 'ālī-cins olan hurmā ağacına denir; yukālu: نَحْلَةٌ ضِرْدَاخٌ أَي صَفِيَّةٌ كَرِيمَةٌ

[ض م خ]

الضَّمْحُ [eḏ-ḏamḥ] [ḏamḥ] [ḏamḥ] vezninde) Bedene tekātür eder derecesinde tīb sürmek ma'nāsınadır; yukālu: ضَمَحَ جَسَدَهُ بِالطَّيْبِ ضَمْحًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا لَطَخَهُ بِهِ حَتَّى كَانَتْهُ يَقْطُرُ

التَّضْمِيحُ [et-taḏmīḥ] [ḏamḥ] ma'nāsınadır; yukālu: ضَمَحَ بَدَنَهُ بِمَعْنَى ضَمَحَ

الْإِنْضِمَاخُ [el-inḏimāḥ] [infi'āl] vezninde) ve

الْإِضْطِمَاخُ [el-iḏṭimāḥ] [ifti'āl] vezninde) ve

التَّضْمُحُ [et-teḏammūḥ] [tefa'ul] vezninde) Tīb sürünmek ma'nāsınadır;

yukālu: **الضَّمْحُ** بِالطَّيْبِ وَاضْطَمَحَ وَتَضَمَّحَ إِذَا تَلَطَّحَ بِهِ
[eḏ-ḏimḥat] (ḏād'ın kesriyle) Semiz hatuna yāhūd semiz nākaya denir. Ve sırası tekātür eden tāze hurmāya denir.

[ض و خ]

[ض ي خ]

ضَاخٌ [Ḍāḥ] Bādiyede bir mevzi' adıdır.

الضَّاحَةُ [eḏ-ḏāḥat] (ḥā'nın tahfifiyle) Āfet ve dāhiyeye denir.

FASLU'T-ṬĀ'İ'L-MÜHMELE

(فَضْلُ الطَّاءِ الْمُهْمَلَةِ)

[ط ب خ]

الطَّبِخُ [eṭ-ṭabḫ] (ṭā'nın fethi ve bā'nın sükünuyla) Pişirmek ma'nāsınadır, gerek biryān ve kebāb ve kavurmak cihetiyle ve gerek tencerede pişirmek cihetiyle olsun; yukālu: طَبَخَ اللَّحْمَ طَبْخًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّالِثِ إِذَا أَنْضَجَهُ

الْإِنطِبَاحُ [el-intibāḫ] [infī'āl] vezninde) Ve

الْإِنطِبَاحُ [el-ittibāḫ] (hemzenin ve tā-yı müşeddedenin kesriyle İFTİCĀL [ifti'āl] vezninde) Mutāvi'leridir, pişmek ma'nāsına; yukālu: طَبَخَهُ فَانطَبَخَ وَاطنَبَخَ

إِنطِبَاحُ [ittibāḫ] [ifti'āl] vezninde) Tabih ittihāz eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِنطَبَخَ الرَّجُلُ إِذَا اتَّخَذَ طَبِيحًا

الْمَطْبِخُ [el-maṭbaḫ] [maḫ'ad] vezninde) İsm-i mekândır, aşhāneye denir.

الْمِطْبَاحُ [el-miṭbaḫ] [minber] vezninde) İsm-i ālettir, tencereye denir.

الطَّبْخَانُ [eṭ-ṭabbāḫ] [kettān] vezninde) Aşçıya denir.

الطَّبْخَانَةُ [eṭ-ṭibāḫat] [kitābet] vezninde) Aşçılık hırfetine denir.

الطَّبْخَانَةُ [eṭ-tubbāḫat] [kunāset] vezninde) Tabh olunurken tencerenin feverān edip dökülen köpüğüne denir.

الطَّبِيخُ [eṭ-ṭabiḫ] [emīr] vezninde) هُوَ يَشْرَبُ الطَّبِيخَ وَهُوَ ضَرْبٌ مِنَ الْمُنْضَفِ Ve kirece ve tuğlaya itlāk olunur; yukālu:

أَتَلَفَ مَالَهُ فِي الطَّبِيخِ أَيِ الْجِصِّ وَالْأَجْرِ

الطَّبِيخُ [eṭ-ṭubbaḫ] (tā'nın zammıyla [ḫubber] vezninde) 'Azāb feriştelere itlāk olunur ki tabh-ı ecsād-ı 'usāt u küffāra me'mūrlardır; طَابِخُ [ṭabiḫ] müfredidir.

الطَّبَابُ [eṭ-ṭabāḫ] [seḫāb] ve غُرَابٌ [gūrāb] veznlerinde) Bir nesnenin muhkem ve üstüvarlığına denir. Ve zor ve kuvvet ma'nāsınadır. Ve semizlik ma'nāsınadır; yukālu: مَا فِي فِعْلِهِ طَبَابٌ أَيُّ إِحْكَامٌ وَلَيْسَ لَهُ طَبَابٌ أَيُّ قُوَّةٌ وَفِي بَدَنِهِ طَبَابٌ أَيُّ سَمَنٌ **الطَّبِيحُ** [eṭ-ṭibbiḫ] [sikkīn] vezninde) Kavuna denir, بِطِيحٍ [bitiḫ] gibi. Şārihin beyānına göre Ḥicāziyyūn lügatidir.

الطَّبِيحُ [eṭ-ṭābiḫ] Şedidü'l-harāre olan hummāya itlāk olunur; yukālu: بِهِ الْحُمَّى الطَّبِيحُ أَيِ الصَّالِبِ

الطَّبَايْحَةُ [eṭ-ṭābiḫat] Öğle ısısına itlāk olunur, هَاجِرَةٌ [hāciret] ma'nāsına. Ve Ṭābiḫa, 'Āmir b. İlyās b. Muḍar'ın lakabıdır.

طَبَائِحُ الْحَرِّ [ṭabā'ihu'l-ḥarr] İssının semümuna itlāk olunur; yukālu: طَبَائِحُ الْحَرِّ أَيِ سَمَائِمُهُ

الطَّبَايْحِيَّةُ [eṭ-ṭabāḫiyet] [kerāhiyet] vezninde) ve

الطَّبَايْحِيَّةُ [eṭ-ṭubāḫiyet] [gūrābiyyet] vezninde) Etine dolu genç hatuna, 'alā-kavlin güzel ve 'akl ve rüşd sâhibesi kadına denir; yukālu: إِفْرَاءَةٌ طَبَايْحِيَّةٌ وَطَبَايْحِيَّةٌ أَيُّ شَابَةٌ مُكْتَنِزَةٌ أَوْ عَاقِلَةٌ مَلِيحَةٌ

الْمُطْبِخُ [el-muṭbaḫiḫ] [muḫaddiṣ] vezninde) Keler kısmının en evvelki yavrusuna denir. Şārih der ki evvel lafzı sehvidir, savāb olan sâlis olmaktadır ki üçüncü yaşına giren veledi demek olur. İntehā. Ve

مُطْبِخُ [muṭbaḫiḫ] Etine dolu genç delikanlıya denir.

التَّطْبِيخُ [eṭ-ṭaṭbiḫ] [tef'īl] vezninde)

Sabī neşv ü nemā bulup yāl ü bāl sāhibi olmak ma'nāsınadır; yukālu: طَبَّخَ الصَّبِيُّ إِذَا تَرَعَرَغَ وَكَبَّرَ

الْأَطْبَاحُ [el-aṭbaḥ] [aḥmer] [ahmer] vezninde) ve

الطَّبْخَةُ [eṭ-ṭabḥat] [nebzet] [nebzet] vezninde) Hamākatte metānet ve istihkāmı ya'nī pek şaşkın ahmak olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَطْبَحُ وَطَبَّحَهُ أَيُّ مُسْتَحْكِمِ الْحَقِيقِ الْمَطَابِیحُ [el-Meṭābiḥ] Cem' bünyesiyle Mekke'de bir mevzi' adır.

[ط ب ر خ]

الطَّبْرَاحُ [eṭ-ṭibrāḥ] [kirtās] [kirtās] vezninde) 'Alī b. Ebī Hāşim nām muhaddisin pederi lakabıdır, 'alā-kavlin طَمْرَاحُ [Ṭimrāḥ] tır.

[ط خ ح]

الطَّحُّ [eṭ-ṭaḥḥ] [tā'nın fethi ve ḥā'nın teşdidiyle) Bir nesneyi atıp iraklaştırmak ma'nāsınadır; yukālu: طَحَّ الشَّيْءُ طَحًّا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا زَمَاهُ وَأَبْعَدَهُ طَحَّ جَارِيَتُهُ إِذَا جَامَعَهَا

الْمِطْحَنَةُ [el-miṭḥaḥat] (mīm'in kesriyle) Bir tahta pāresidir ki çocuklar bir tarafını yufkalatıp onunla çelik gibi oynarlar. Bu bir el ayası kadar değirmi ve münakkaş tah-tadır ki dā'iren-mā-dār kertip kertiğine ip sarıp beri öte elinden atarak oynarlar; bi-zim diyārda ona çıkışağı ta'bīr ederler.

الطُّحُوخُ [eṭ-ṭuḥūḥ] [ku'ūd] [ku'ūd] vezninde) Bed-hüylük ve bed-mizāclık, şeres ve sū-i mu'aşeret ma'nāsınadır; muktezā-yı bünye bu masdar olmaktadır.

الطُّحْطَاهُ [eṭ-ṭaḥṭāḥ] [selsāl] [selsāl] vezninde) Bed-hüy ve bed-mizāc kimseye denir. Ve طَحَّطَ الْخَلِيَّ nisvānların huliyyātları āvāzına denir ki çağıştı ta'bīr olunur. Ve

birbirine sıkışıp kat kat mütekāsif olan zulmānī sehāba denir. Ve bir recül ismidir. غَلَابَةُ [ulābiṭ] [ulābiṭ] vezninde) Karanlık, zulmet ma'nāsınadır.

الْمُتَطَهِّحُ [el-muteṭaḥṭiḥ] İsm-i fā'il bünyesiyle pek siyāh nesneye denir. Ve za'ifü'l-basar olan adama denir.

الطُّحْطَحَةُ [eṭ-ṭaḥṭaḥat] [zelzelet] [zelzelet] vezninde) Dağınık nesnenin eczāsını birbirine zamm ve ilsākla düzeltmek ma'nāsınadır; yukālu: طَحَّطَخَ الشَّيْءُ إِذَا سَوَّاهُ وَضَمَّ بَعْضَهُ إِلَى بَعْضٍ Ve

طَحَّطَحَةُ [ṭaḥṭaḥat] Hande eden kimsenin tıh tıh diyerek gülmesinden hikāyedir, فَهَقَّهَاتُ [kaḥkaḥat] gibi.

[ط ر خ]

الطَّرْحَاتُ [eṭ-ṭarḥat] [şerḥat] [şerḥat] vezninde) Şol büyük havuz tarzında maslaka denir ki havuzun yā gayrı suyun mecrāsını yanında ittihāz olunur ki havuzdan yā gayrı mecrādan ona gelip iktizāsı üzere oradan mezra'aya yāhūd bāğçeye icrā olunur. Ve lafz-ı mezbūr dahildir, ya'nī 'Arabiyy-i hālis değildir.

طَرْحَانُ [ṭarḥān] [selmān] [selmān] vezninde) Bunda ṭā'nın zammı ve kesri cā'iz değildir, her ne kadar ehl-i hadīs zammla ve kesr ile isti'māl ederler ise de. Ve bu, ehl-i Ḥorāsān lügatidir, şerif ve zī-şān olan re'is'in ismidir, ya'nī onlara itlāk olunur. Cem'i طَرَاخِنَةٌ [ṭarāḥinet] gelir.

Mütercim der ki lafz-ı mezbūr tarḥān-ı Fārisī mu'arrebî olmak zann olunur ki selātüne hidemāt-ı pesendidesi sebk eylemekle matlūbāt-ı dīvāniyyeden mu'āf ve müselleme ve her vechile murahhas-ı tāmml olup recā ve şefā'atleri makbūl olan adama

denir ki 'indlerinde vezāretten pāyelidir. Ve mü'ellif, بَطْرِيْق [biṭrīq] māddeinde dīger gūne beyān eylemiştir. İntehā.

تَرْحُونُ [eṭ-ṭarḥūn] (tā'nın fethiyle) تَرْحُونُ [tarḥūn] mu'arrebidir ki kökü ākırkarhā dedikleri dārūdur; tenāvülü şehvet-i cimā'iyyeyi kātī'dır. Bu nebāt lisānımızda dahi tarhun ta'bīr olunan sebzedir. Ve ākırkarhā, onun yabanī nev'inin köküdür.

الطَّرِيْحُ [eṭ-ṭirriḥ] (سَكِيْنٌ [sikkīn] vezninde) Tuzlanıp salamura basılan küçük balıklara denir ki tirhoz dedikleri olacaktır.

طَرْحَابَاذُ [Ṭarḥābāz] (tā'nın fethiyle) Cürcān kazāsında bir karyedir; Ṭarḥ-ābād mu'arrebidir.

[ط ر ث خ]

الطَّرْشَحَةُ [eṭ-ṭarṣeḥat] (šā-yı müsellese ile ذَرْبِحَةٌ [derbeḥat] vezninde) Hiffet ve nezak ma'nasınadır ki vakār ve temkīn ve nezāket mukābilidir.

[ط ل خ]

الطَّلْحُ [eṭ-ṭalḥ] (بَلْحٌ [belḥ] vezninde) Şol sel suyu getirdiği çamurlu bulanık suya denir ki onda cā-be-cā دَعْمُوصٌ [da'mūṣ] ya'nī su culhāsı ve it balığı dedikleri siyāh ve hurde böcekler kalmakla içmesi mümkün olmaya. Ve

طَلْحٌ [talḥ] Masdar olur, bir şey'e yāhūd bir adama zikr olunan çamuru bulaştırmak ma'nasınadır; yukālu: طَلَحَ الشَّيْءَ إِذَا لَطَحَ الطَّلْحُ. Ve bir nesneyi karartmak ma'nasınadır; yukālu: طَلَحَ الشَّيْءَ إِذَا سَوَّدَهُ. Ve zup ifsād eylemek ma'nasınadır; yukālu: طَلَحَ الشَّيْءَ إِذَا أَفْسَدَهُ. Ve necis bulaştırmak ma'nasınadır; yukālu: طَلَحَهُ بِالْقَدْرِ إِذَا لَطَحَهُ بِهِ.

الطَّلْحَاءُ [eṭ-ṭalḥā] حَمْفَاءُ [ḥamfā] vezninde ve mūrādifidir ki bön hatuna denir. Ve

طَلْحَاءُ [Ṭalḥā] Mıṣır'da bir mevzi' adıdır, Dimyāṭ'a müsil olan şāh-ı Nīl üzere vākī'dır.

الْإِطْلِيْحَاءُ [el-iṭliḥā] (إِخْمِرَارٌ [iḥmirār] vezninde) Göz, yaş ile dolmak ma'nasınadır; yukālu: إِطْلَحَ دَمْعٌ عَيْنَهُ إِذَا تَعَرَّقَ. Ve göz yaşı akmak ma'nasınadır; yukālu: إِطْلَحَ دَمْعُهُ إِذَا سَالَ.

[ط م خ]

الطَّمْنُخُ [eṭ-ṭamḥ] (tā'nın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Kibr ve nahvet eylemek ma'nasınadır; yukālu: طَمَنَحَ الرَّجُلُ طَمْنًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا تَكَبَّرَ.

[ط م ر خ]

الطَّمْرَارُخُ [eṭ-ṭimrāḥ] (tā'nın fethiyle) 'Alī b. Hāşim nām muhaddisin pederi ismidir, 'alā-kavlin bā-yı muvahhade iledir, niteki zikr olundu.

[ط ن خ]

الطَّنْحُ [eṭ-ṭanaḥ] (tā'nın ve nūn'un fethiyle) Yağlı ta'āmı çok yemekle tohme ve imtilā olmak ma'nasınadır; yukālu: طَنَحَ الرَّجُلُ طَنْحًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا بَشِمَ وَأَنْتَحَمَ وَعَلَبَ عَلَى قَلْبِهِ الدَّسَمَ. Ve semirmek ma'nasınadır; yukālu: طَنَحَ الرَّجُلُ إِذَا سَمِنَ.

التَّنْبِيْحُ [et-ṭanbiḥ] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) ve

الْإِطْنَاخُ [el-iṭnāḥ] (hemzenin kesriyle) Tohme ve imtilā eylemek ma'nasınadır; yukālu: طَنَحَهُ تَطْنِيْحًا وَأَطْنَحَهُ إِطْنَاخًا إِذَا أَتَّخَمَهُ.

الطَّنْحَةُ [eṭ-ṭaneḥat] (harekātla) Ahmak ve bī-magz kimseye denir.

الطَّنِيْحُ [eṭ-ṭiniḥ] (tā'nın kesriyle) Geceden bir bölüğe denir; yukālu: مَرَّ طَنِيْحٌ مِّنَ اللَّيْلِ أَيُّ طَائِفَةٍ

[ط م ل خ]

الطَّمَالِيْحُ [eṭ-ṭamālīḥ] (ṭā'nın fethiyle) Dağınık ve yufka bulutlara denir. Bu mādde ber-muktezā-yı tertīb “طن،خ” māddesinden mukaddem irād olunmak lāzım iken cemī'ci-nüşhalarda bu mahalde olmakla onlara iktifā olundu.

[ط و خ]

طَوْحُ [Ṭavḥ] (ṭā'nın zammıyla) Mışır ülkesinde on dört mevzi' adıdır.

الطَّوْحُ [eṭ-ṭavḥ] (ṭā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Bir kimseye bir kabīh ve nāsezā söz söylemek yā bir kerīh iş etmek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا فَلَانًا يَطْوُحُ طَوْحًا إِذَا رَمَاهُ بِقَبِيحٍ مِنْ قَوْلٍ أَوْ فِعْلٍ

[ط ي خ]

الطَّيْحُ [eṭ-ṭayḥ] [ṣeyḥ] [veyzninde) Kabīh nesneye bulaşıp ālūde olmak ma'nāsınadır, gerek hissī ve gerek ma'nevī olsun; yukālu: طَاخَ الرَّجُلُ يَطِيْحُ طَيْحًا إِذَا تَلَطَّحَ بِالْقَبِيحِ Ve bu ma'nāda müte'addī olur; yukālu: طَاخَ فَلَانًا إِذَا لَطَّحَهُ بِالْقَبِيحِ Ve büyüklenmek ma'nāsınadır; yukālu: طَاخَ فَلَانٌ إِذَا تَكَبَّرَ Ve beyhūde ve bātıl işe dürüşmek ma'nāsınadır; yukālu: طَاخَ الرَّجُلُ إِذَا انْهَمَكَ فِي الْبَاطِلِ

التَّطْيِيْحُ [eṭ-teṭayyīḥ] [tefa'ul] [vezninde) Bu dahi bir kerīheye bulaşmak ma'nāsınadır; yukālu: تَطْيِيْحَ فَلَانٌ إِذَا تَلَطَّحَ بِالْقَبِيحِ

التَّطْيِيْحُ [eṭ-taṭyīḥ] [tef'īl] [vezninde) Bir fenā ve çirkīn şey'e bulaştırmak ma'nāsınadır; yukālu: طَيَّحَ فَلَانًا إِذَا لَطَّحَهُ بِالْقَبِيحِ Ve semizlik gövdeyi lahm ve şahm ile tulum gibi doldurmak ma'nāsınadır; yukālu: طَيَّحَهُ السَّمْنُ إِذَا مَلَأَهُ سَحْمًا وَلَحْمًا Ve bir kimseyi 'azāb ve mihnet basıp helāk eyle-

mek ma'nāsınadır; yukālu: طَيَّحَ الْعَذَابَ عَلَيْهِ إِذَا أَلْحَحَ عَلَيْهِ فَأَهْلَكَهُ

الطَّيْحَةُ [eṭ-ṭayḥat] (ṭā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Bir türlü işe yaramaz olan ahmak adama denir; yukālu: رَجُلٌ طَيْحَةٌ أَيْ أَهْمٌ لَا خَيْرَ فِيهِ Ve fitne ve ihtilāla denir; tekūlu: أَنَا فُلَانٌ زَمَنَ الطَّيْحَةَ أَيْ الْفِتْنَةَ

الْمُطَيِّحُ [el-muṭayyīḥ] [mu'azzam] [vezninde) Fāsīd ve tebāh olmuş nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ مُطَيِّحٌ أَيْ فَاسِدٌ Ve üzerine katrān sürülmüş deveye denir; yukālu: بَعِيرٌ مُطَيِّحٌ أَيْ مَطْلِيٌّ بِالْقَطْرَانِ

الطَّيْحُ [eṭ-ṭīḥ] (ṭā'nın kesriyle) Dıhk savtını hikāyedir; tekūlu: قَالُوا طِيْحَ طِيْحٍ مَبْنِيًّا عَلَى الْكُسْرِ أَيْ فَهَقُّهُوا

FASLU'Z-ZĀ'Ī'L-MU'CEME

(فَضْلُ الظَّاءِ الْمُعْجَمَةِ)

[ظ م خ]

الظَّمخُ [ez-zīmah] [عَنْبٌ] [‘ineb] vezninde) Çınar ağacı süretinde bir ağacın ismidir. Müfredāt-ı tıbbiyyede semer-i şecere-i hūr ile mübeyyendir ki hūr-ı rūmī dedikleridir; kehribā onun zamkı olduğu menkūldür. Ve

ظَمخُ [zīmah] Tayyiḳ kabilesi lügatinde incir ağacına denir; müfredi ظَمخَةٌ [zīmḫat]tır hā’yla yāhūd sükūn-ı mīmledir, كِسْرَةٌ [kiseret] ve كِسْرٌ [kiser] gibi ve gāhī cem‘inde dahi mīm sākin olur, تِينَةٌ [tīnet] ve تِينٌ [tīn] gibi.

FASLU'L-‘AYNĪ'L-MÜHMELE

(فَضْلُ الْعَيْنِ الْمُهْمَلَةِ)

[ع ه ع خ]

الْمُهْمَلُ [el-‘uh‘uh] (‘ayn’ların zammıyla) Bir nev‘ şecerdir ki kendisiyle ve yaprağıyla tedāvī olunur. Ba‘zı lügaviyyūn ‘ayn’la olduğunu inkār edip ḥā-yı mu‘ceme ile خَعخُعٌ [ḥu‘ḥu‘]dur dediler. Ve ehl-i beyān kitāblarında hā’nın takdīmiyle عُهْخُعٌ [‘uhḥu‘] ‘unvānında mersūmdur, lākin galattır. Lafz-ı mezbūru ehl-i ma‘ānī, fesāhat bahsinde tenāfir-i hurūfa temsīl eylemişlerdir. Lākin hā ile هُخْعُ [hu‘ḥu‘] ‘unvānında resm eylemeleriyle müellifin ‘ayn’ı takdīmle irādı muhālif olur, meğer tahrīf-i nüssāha mahmūl ola. Ve şürrāh hā’nın kesri ve hā’nın kesr ve fethiyle takyīd eylemişlerdir. Ve bunu bir A‘rābīnin: “تَرَكْتُ نَاقِي تَزَعِي الْهَخْعُ” kavlin-den ahz eylediler.

FASLU'L-FĀ'

(فَضْلُ الْفَاءِ)

[ف ت خ]

الْفَتْحَةُ [el-fethat] (fā'nın fethi ve tā-yı fevkiyyenin sükūnu ve fethiyle) Bir nev' hātem-i kebīr ismidir ki el ve ayak parmaklarına geçirirler, 'alā-kavlin hātem gibi gümüştən bir halkadır, nisvān-ı 'Arab parmaklarına takınırlar, Ḥicāz'da ma'ādin-i seb'adan yapılıp gelen halkalar gibi. Eyer kaşı olursa حَاتَمٌ [hātem] denir, مَا بِمَعْنَى فَتْحِهَا olduğu için. Bizim diyarlarda dahi müte'ārefitir, ona zehgīr muharrefi zigir ta'bīr ederler, nisvān baş parmaklarına takınırlar. Cem'î فَتْحٌ [fetaḥ] gelir ki cem'-i cinsidir ve فَتُوْحٌ [futūḥ] gelir ve فَتَحَاتٌ [feteḥāt] gelir feteḥātla.

الْفَتْحُ [el-fetaḥ] (fethateynle) Mefāsıl-ı a'zā mülāyim ve gevşek olmak ma'nāsınadır, 'alā-kavlin el ayası ve taban tavīl ve 'arīz olmak ma'nāsınadır; yukālu: فَتَحَ الرَّجُلُ فَتْحًا: مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اسْتَرْخَتْ مَفَاصِلُهَا وَلَا تَأْتُ أَوْ كَانَ عَرِيضَ الْكَفِّ وَالْقَدَمِ فِي طُولِهَا Ve

فَتْحٌ [fetaḥ] Ba'zı deve kısmının hilkī dizlerinde ve inciklerinde olan eğriliğe şebīh hālete denir ki nev'an eğrice görünür. Hilkī olan eğriliğe طَرَقٌ [ṭaraq] denir. Ve

فَتْحٌ [fetaḥ] Sedāsı olmayan çınrağıya ve def puluna denir.

الْأَفْتَحُ [el-eftaḥ] [أَحْمَرٌ] [aḥmer] vezninde) Peñçeleri yassı ve büyük olan arslana denir; ma'nā-yı mezbūrdan me'hūzdur; yukālu: أَسَدٌ أَفْتَحٌ أَيُّ عَرِيضُ الْكَفِّ

الْفَتْحُ [el-fetḥ] [فَتْحٌ] [fetḥ] vezninde) Elin yāhūd ayağın parmaklarını avuç ve taban cānibine mülāyimce ve gevşekçe

bükmek ma'nāsınadır, musallī teşehhüdde ref'-i müsebbiha hāletinde ettiği gibi; yukālu: فَتَحَ الرَّجُلُ أَصَابِعَهُ فَتْحًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا عَرَضَهَا وَأَرْخَاهَا Mü'ellif gerçi bābından sükūt eylemiştir, lākin Muḥaddimetü'l-Edeb'de bāb-ı sālīs faslında فَتْحٌ [fetḥ] "ser-i enguştān bā-süy-i kef vā-şikesten", ya'nī "parmakların uçlarını aya tarafına gevşekçe bükmek" ile mersūm olmakla ona ittibā' olundu. Ve bu, zikr olunan rehāvet-i mefāsıl ma'nāsından me'hūzdur.

الْفَتْحُ [et-teftīḥ] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) فَتْحٌ [fetḥ] ma'nāsınadır; yukālu: فَتَحَ أَصَابِعَهُ تَفْتِيحًا بِمَعْنَى فَتْحِهَا

الْفَتْحَاءُ [el-fetḥā'] [صَحْرَاءُ] [ṣaḥrā'] vezninde) Süt sağacak külek tarzında ağaçtan düzölmüş bir nesnedir ki bal sağan kimse iskemle gibi onun üzerine oturup bal sağlar. Ve

فَتْحَاءٌ [fetḥā'] Leyyinetü'l-cenāh olan tavşancıl kuşuna denir.

Şāriḥ der ki fi'l-asl sıfat-ı lāzimesinden olup ba'dehu ism kılınmıştır, zīrā murg-ı mezbūr zemīne nüzül hāletinde cenāhlarını gevşetip āhestece nāzil olur. İntehā. Ve memelerinin emzikleri karnı tarafına doğru mā'il ve mürtefi' olan nākaya فَتْحَاءُ اِلْتِخَالَفَ ederler ki zemāyimdendir. Ve bu, ma'nā-yı evvelden münşa'ibdir. Ve bu hālet, nisvān ve çatal tırnaklı hayvān haklarında medāyih'tendir.

فِتَاْحٌ [Fitāḥ] [كِتَابٌ] [kitāb] vezninde) Bir mevzi'dir.

فَتْوْحُ الْأَسَدِ [futūḥu'l-esed] Arslan peñçelerinin en ve oynak yerlerine itlāk olunur. Ve bu فَتْحٌ [fetḥ]in cem'idir ki zikr olunan ma'nādan me'hūz ism kılınmıştır.

الْإِفْتَاْحُ [el-iftāḥ] (hemzenin kesriyle) Se-

ğirtmek yā bir irak yerden gelmek sebebiyle bī-tāb olup har har solumak ve hislamak ma'nāsınadır; yukālu: أَفْتَحُ الرَّجُلُ إِذَا أَغْيَا وَأَنْبَهَرَ

الأَفَاتِيخُ [el-efātīḥ] (أسَالِيْبُ [esālīb] vezninde) Mantara şebīh nesnelerdir ki mantardan evvelce zuhūr eder, mantar zannıyla hafır ve istihrāc olundukta ma'lūm olur.

الأَفْتَحُ [el-efṭaḥ] Zikr olunan līn ve rehāvet ma'nāsından ef'aldır. Bu münāsebetle gözleri fātir olan mahbūba الطَّرْفُ أَفْتَحُ itlāk olunur ki çeşm-i mahmūr ve çeşm-i haste ve çeşm-i hāb-ālūd ta'bīr olunur; yukālu: عَلَامٌ أَفْتَحُ الطَّرْفُ أَي فَاتَرَ

فُتَيْخُ [Futeyḥ] زُبَيْرُ [zubeyr] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

[ف خ خ]

الْفَخُ [el-faḥḥ] (fā'nın fethi ve ḥā'nın teşdidıyla) Fak ve kapan ta'bīr ettikleridir ki onunla kuş makūlesi sayd ederler. Cem'i فِخَاخُ [fiḥāḥ] gelir fā'nın kesriyle ve فُخُوخُ [fuḥūḥ] gelir. Ve

فَخُ [Faḥḥ] Mekke'de bir mevzi' adıdır ki 'Abdullāh b. 'Ömer el- Fārūḳ radıyallāhu 'anhumā onda medfūndur. Ve

فَخُ [faḥḥ] Masdar olur, ayakların mefāsılı gevşeyip silkilenmek ma'nāsına, niteki فَخَةٌ [faḥḥat] hā'yla ve فَخَحُ [feḥaḥ] fethateynle bu ma'nāyadır; yukālu: فَخَّتْ رِجْلَاهُ Ve فَخًا وَفَخَةً وَفَخَحًا إِذَا اسْتَرْخَتْ

فَخُ [faḥḥ] ve

فَخِيخُ [faḥīḥ] Uykuda pek pek muşuldamak ma'nāsınadır; yukālu: فَخَّ النَّائِمُ فَخًا Ve رَايَهَا her tarafa yayılmak ma'nāsınadır; yukālu: فَخَّتِ الرَّائِحَةُ إِذَا فَاحَتْ

الْفَخَّةُ [el-faḥḥat] (fā'nın fethiyle) Masdar- dır ki zikr olundu. Ve

فَخَّةُ [faḥḥat] Cimā'dan sonra olan uykuya denir. Ve murdār ve nā-pāk 'avrete denir. Ve cüssesi iri 'avrete denir. Ve arka üzere olan uykuya denir. Ve sabāh uykusuna denir. Ve kebāde yaya denir.

الْفَخِيخُ [el-faḥīḥ] Muşuldamak ma'nāsınadır ki zikr olundu. Ve engerek yılanı ağızından fışıldamak ma'nāsınadır ki masdar ve ism olur; yukālu: فَخَّتِ الْأَفْعَى سَمِعْتُ فَخِيخًا إِذَا فَخَّتْ سَمِعْتُ فَخِيخَ الْأَفْعَى أَي: "Fışılıtsımı işittim."

الْفَخْفَخَةُ [el-faḥfeḥat] زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Bātıl ve bī-asl nesne ile lāf ve tefāhur eylemek ma'nāsınadır; yukālu: فَخَفَخَ الرَّجُلُ إِذَا فَاحَرَ بِالْبَاطِلِ

[ف د خ]

الْفَدْحُ [el-fedḥ] [şedḥ] vezninde ve mürādıfidir ki zikr olundu; yukālu: فَدَحَ رَأْسَهُ بِالْحَجَرِ فَدَحًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا شَدَحَهُ Ve bu, ratb nesneyi kırıp ufatmağa mahsūstur.

[ف ر خ]

الْفَرْحُ [el-ferḥ] (fā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Kuş pilicine denir. Ve her hayvānın yavrularına itlāk olunur. Kezālik nebātın sığārına ya'nī diplerinde çıkan filizlerine itlāk olunur. Cem'i أَفْرُوحُ [efruḥ] gelir, أَفْلَسُ [eflus] gibi ve أَفْرَاخُ [efrāḥ] gelir ve فِرَاخُ [firāḥ] gelir fā'nın kesriyle ve فُرُوحُ [furūḥ] gelir ve أَفْرِحَاتُ [efriḥat] gelir ve فِرْحَانُ [firḥān] gelir fā'nın kesriyle. Ve

فَرْحُ [ferḥ] Zelil ve matrūd olan kişiye itlāk olunur. Ve yarılıp uç vermek üzere olan ekine itlāk olunur. Ve

فَرَحُ [Ferḥ] Bir recülün 'alemidir. Ve dimāgın ön tarafına denir.

الْإِفْرَاخُ [el-ifrāḥ] (hemzenin kesriyle) Kuş yavru sāhibi olmak ya'nī yavru çıkarmak

ma'nāsınadır; yumurtaya da müsned olur; yukālu: أَفْرَحَتِ الطَّائِرَةُ وَالْبَيْضَةُ إِذَا صَارَ لَهَا فَوْحٌ Ve derūndan havf ve endişe zā'il olmak ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: أَفْرَحَ الرُّوْعُ إِذَا ذَهَبَ Ve bu, أَفْرَحَ قَلْبُهُ الرُّوْعُ sebkin-dedir ki "Yavru gibi derūndan havfi ihrāc eyledi" demektir; ve tekūlu: أَفْرَحَ رَوْعَكَ Ve mübhem ve müştebih olan nesne beyyin ve 'ayān olmak ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: أَفْرَحَ الْأَمْرُ إِذَا اسْتَبَانَ بَعْدَ اسْتِبَانِهِ göre beyzadan hāric olan فَوْحٌ [ferḥ]a teşbihe mebnīdir. Ve 'Arablar mestūr olan sırrı izhār eyledi diyecek yerde أَفْرَحَ الْقَوْمُ Mü'ellif derler, مَبْضَتُهُمْ ma'nāsına. Mü'ellif أَفْرَحَ الْقَوْمُ lafzını mef'ul olarak resp edip lākin Esās'ta temeyyüz olmak üzere mersūmdur ki ﴿إِلَّا مَنْ سَفِهَ نَفْسَهُ﴾ kabīlindedir.

فَوْحٌ [et-tefrīḥ] [tef'īl] vezninde) Bu dahi إِفْرَاحٌ [ifrah] gibi yavru çıkarmak ma'nāsınadır; yukālu: فَوْحَتِ الطَّائِرَةُ وَالْبَيْضَةُ أَفْرَحَتْ Ve derūndan havf ve hadşe zā'il olmak ma'nāsına isti'māl olunur, niteki zikr olundu; yukālu: فَوْحَ الرُّوْعِ إِذَا ذَهَبَ ve bir nesneden belinleyip korkmak ma'nāsınadır; yukālu: فَوْحَ الرَّجُلِ إِذَا ذَهَبَ وَرَعَبَ Ve kuş yavrusu gibi za'if olmak ma'nāsınadır; yukālu: فَوْحَ الْقَوْمِ إِذَا ذَهَبَ وَرَعَبُوا Ve ekin filizlenmek ma'nāsınadır; yukālu: فَوْحَ الزَّرْعِ إِذَا نَبَتَتْ أَفْرَاحُهُ

الْمُفْرِحُ [el-mufriḥ] [muḥsin] vezninde) Yavru çıkaran kuşa, kezālik yumurtaya denir; yukālu: طَائِرَةٌ مُفْرِحٌ وَبَيْضَةٌ مُفْرِحٌ Ve bu, vasf-ı hāstir.

الْمَفْرَاحُ [el-mefariḥ] (mīm'in fethiyle) [mefrah]in cem'idir ki ism-i mekāndır, kuşların yavru çıkaracağı yere denir, kümes ve folluk gibi.

الْإِسْتِفْرَاحُ [el-istifrah] Yavru çıkarmak için kuş beslemek ma'nāsınadır; yukālu: اسْتَفْرَحَ الْحَمَامُ إِذَا اتَّخَذَهَا لِلْفِرَاحِ

الْفَرَاخُ [el-ferah] [ferah] vezninde) Derūndan havf ve hadşe gidip emīn ve mutma'in olmak ma'nāsınadır; yukālu: فَرَّخَ الرَّجُلُ فَرَاخًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا زَالَ فَرَعُهُ وَاطْمَأَنَّ Ve kuş yavrusu gibi yere yapışmak ma'nāsınadır ki havftan neşet eder; yukālu: فَرَّخَ إِلَى الْأَرْضِ إِذَا لَزَقَ بِهَا

فَرُوحٌ [Ferrūḥ] [tennūr] vezninde) Hazret-i İbrāhīm'in ferzendi ismidir ki İsmā'īl ve İshāk'alā-nebiyyinā ve 'aleyhi's-selām hazretlerinin birāderleridir. Vasat-ı bilādda sakin olan 'Acem tā'ifesi onun zürriyyetindedir.

الْفَرْحَةُ [el-ferḥat] [ḥamzet] vezninde) Yassı mızrak temrenine denir.

فُرَيْحٌ [Fureyḥ] [zubeyr] vezninde) Muhaddisinden Ezher b. Mervān'ın lakabıdır. Ve

فُرَيْحٌ [fureyḥ] [ferḥ] lafzından ki mu-saggardır, ta'zīm için isti'māl olunur, جَذِيْلٌ [cuzeyl] ve عَذِيْقٌ [uzeyk] kelimeleri gibi; ve minhu yukālu: هُوَ فُرَيْحٌ فُرَيْشٌ Kāle's-şāriḥ yekülüne فَلَانٌ فُرَيْحٌ قَوْمِهِ إِذَا كَانُوا يُعْظَمُونَهُ وَيُكْرَمُونَهُ Lisānımızda dahi yavrucuk ve kuzucuk ta'biri makām-ı mezbūrda irād olunur.

[ف ر د خ]

الْمُفْرَدُحٌ [el-mufredaḥ] [muserhed] vezninde) Bedeni gül gibi ter ü tāze olan genç irisi nev-civāna denir.

[ف ر س خ]

الْفَرْسَخُ [el-fersah] (fā'nun ve sīn'in fethiyle) Cevheri bunu *Şihāḥ*'ta sebt edip lākin bir ma'nā zikr eylememiştir.

فَوْسَخَ [fersah] Evvelen bir nesne dinmek, sükün ma'nāsınadır. Kāle'ş-şārih yekülüne **إِذَا أَحْتَبَسَ الْمَطْرُ اشْتَدَّ الْبُرْدُ وَإِذَا أَفْطَرَ** "إِذَا أَحْتَبَسَ الْمَطْرُ اشْتَدَّ الْبُرْدُ وَإِذَا أَفْطَرَ" Ve **كَانَ لِلْبُرْدِ فَوْسَخٌ وَسُكُونٌ**

فَوْسَخَ [fersah] Sā'at ma'nāsınadır; yukālu: **فَوْسَخُ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ أَيْ سَاعَتُهُمَا** Ve rāhat ve āsāyiş ma'nāsınadır; yukālu: **مَا لَهُ فَوْسَخٌ** **أَيْ رَاحَةٌ** Ve bu ma'nādan me'hūzdur ki üç mīl-i Hāşimī 'alā-kavlin on iki bin zirāc yāhūd on bin zirāc mesāfeye **فَوْسَخَ** [fersah] ıtlāk olunur, zīrā mesāfe-i mezbüreyi kat'eden kimse sükün ve istirāhat eylemeğe muhtācdır.

Mütercim der ki **مِيلٌ** [mīl] ta'bir olunan mesāfe muhtelefün-fihtir ve 'inde'l-ekser dört bin adımı müstev'ib mesāfeden 'ibārettir ki her **مِيلٌ** [mīl], bin **بَاعٌ** [bāc] ve her **بَاعٌ** [bāc] dört **ذِرَاعٌ** [zīrāc] ve her **ذِرَاعٌ** [zīrāc] yirmi dört **إِصْبَعٌ** [işbac] ve her **إِصْبَعٌ** [işbac] altı **شَعِيرٌ** [şa'ir]dir ki karın karına ola. Ve bir **شَعِيرٌ** [şa'ir], **شَعْرٌ** [şa'r]dan ya'nī kıldan altı dāne mikdāıdır. Ve **شَعْرٌ** [şa'r] katır kuyruğundan bir kıldır. Ve tarīk-i Mekke'de mebnī olan emyāl o mikdāıdır. Benū Hāşim tecdīd ve ta'mīr eylemeleriyle onlara muzāf olmuştur. Ve **Mişbāh'**ta **دَحْرَجَةٌ** [dahrecet] vezninde bolluk, se'at ma'nāsınadır; üç mīl mesāfeden 'ibāret olan **فَوْسَخٌ** [fersah] bundan me'hūz olmak üzere mersūmdur. Ve **Nihāye'**nin beyānına göre dā'im ve kesīr olup aslā munkat'c olmayan şey'e **فَوْسَخَ** [fersah] denir. Ve sā'at ve vakt ma'nāsınadır; mesāfe-i ma'lūme ismi olan **فَوْسَخٌ** [fersah] bundan me'hūzdur. Ve cemī'-i müfredāt-ı Fārisiyyede **فَوْسَخَ** [fersah] ferseng mu'arrebî olmak üzere müsebbettir ki üç mīlden 'ibārettir ki on iki

bin adım mesāfeden 'ibārettir. İntehā. Ve **فَوْسَخَ** [fersah] **فُرُجَةٌ** [furcet] ma'nāsınadır ki iki nesne miyānında olan aralığa ve açıklığa denir. Ve fercesi olmayan şey'e denmekle gūyā ki zıdd olur. Ve

فَوْسَخَ [fersah] Sükün ve hareket aralığında olan vakt ve sā'ate denir. Ve zamān-ı tavīle denir; tekūlu: **فَوْسَخًا مِنَ النَّهَارِ** **إِنْتَظَرْتُكَ فَوْسَخًا** **أَيْ زَمَانًا طَوِيلًا مِنْهُ** Ve aslā munkat'c olmayıp kesīr ve dā'im olan şey'e denir. Kāle fi'n-**Nihāye**: **"مَا بَيْنَكُمْ وَبَيْنَ أَنْ** **يُضَبَّ عَلَيْكُمُ الشَّرُّ فَرَايَسٌ إِلَّا مَوْتُ رَجُلٍ"** **يَغْنِي عَمْرٌ** **بُنِ الْحَطَّابِ**

التَّفْرَسَخُ [et-tefersuh] **تَدَخَّرُجٌ** [tedahruc] vezninde) ve

الإِفْرِنْسَاخُ [el-ifrinsāh] **إِحْرِنَجَامٌ** [ihřincām] vezninde) Soğugun sevret ve şiddeti mündefi'c olmak ma'nāsınadır ki sükün ma'nāsından me'hūzdur; yukālu: **تَفْرَسَخُ** **وَافْرُنْسَخُ** **إِذَا انْكَسَرَتْ سَورَتُهُ** **كَدَرَ زَائِلٌ** **وَالشَّرُّ** **عَنْهُ** **أَلْهَمٌ** **وَأَفْرُنْسَخٌ** **إِذَا انْفَرَجَ** **تَفْرَسَخَ** **الْحَمَّى** **وَافْرُنْسَخَتْ** **إِذَا انْكَسَرَتْ**

الدَحْرَجَةُ [dahrecet] vezninde) Bu dahi berdin şiddeti mündefi'c olmak ma'nāsınadır; yukālu: **فَوْسَخَ الْبُرْدُ إِذَا انْكَسَرَ**

المُفْرَسَخَةُ [el-mufersehat] **مُدَحْرَجَةٌ** [mudahrecet] vezninde) **وَأِسَعَةٌ** [vāsī'at] demektir; te'nisi mevsūf i'tibārıyladır; yukālu: **سَرَائِيلُ مُفْرَسَخَةٌ** **أَيْ وَأِسَعَةٌ** **فَوْسَخٌ** [fersah]tan me'hūzdur ki ma'nā-yı mezbüru mü'ellif burada bi'l-işāret beyān eyledi.

[ف ر ش خ]

الْفَرَشْحَةُ [el-ferşeḥat] (şīn-i mu'ceme ile) Bolluk, se'at ma'nāsınadır.

الْفَرَسَاحُ [el-ferşaḥ] (fersaḥ) vezninde) Bir nesne dinmeğe denir, sükūn ve ārām ma'nāsınadır; ve minhu kāle Ebū Zeyd: إِذَا احْتَبَسَ الْمَطَرُ اسْتَدَّ الْبُرْدُ وَإِذَا مُطِرَ النَّاسُ: Lākin bu misāli şāriḥ sükūn ma'nāsına olan **فَرَسَاحٌ** [fersaḥ]ta irād eylemiştir, musahhaf ve lügat olmak muhtemeldir.

[ف ر ض خ]

الْفِرْدِيقُ [el-firdīḥ] (dād-ı mu'ceme ile ذَبْرُجٌ [zibric] vezninde) 'Akrebe denir.

الْفِرْدَاهُ [el-firdāḥ] (qirṭās) vezninde) Yassı gövdeli iri tenū-mend, 'alā-kavlin pek uzun kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ مُؤَنَّسٌ فِي مِثَالِ الْفِرْدَاهِ Mü'ennesinde **فِرْدَاهَاتٌ** [firdāḥat] denir. Ve

فِرْدَاهَاتٌ [firdāḥat] ve

فِرْدَاهِيَّةٌ [firdāhiyyet] (yā-yı müşeddede ile) Memeleri büyük olan hatuna denir; yukālu: إِفْرَاءَةٌ فِرْدَاهَاتٌ وَفِرْدَاهِيَّةٌ أَيُّ عَظِيمَةِ الثَّدْيَيْنِ

الْمُفَرِّدَاهُ [el-muferḍāḥ] (muserhed) vezninde) Za'if ve nā-tivān kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ مُفَرِّدٌ أَيُّ ضَعِيفٌ

[ف ر ف خ]

الْفَرَفَاهُ [el-ferfaḥ] (fā'ların fethiyle) Perpehen-i Fārisī mu'arrebidir ki semiz otuna denir. Ve perpehen, 'arīzū'l-cenāḥ ma'nāsına olmakla nebāt-ı mezbūrun yaprakları nev'an 'arīz olduğundan itlāk eylediler. Ve

فَرَفَاهٌ [ferfaḥ] Buğday kesmiklerine denir ki harmanda döğen ile dövüldükten sonra geri kalan hurde saplarıdır; müfredi **فَرَفَاهَةٌ**

[ferfeḥat]tır.

[ف ر ت خ]

الْفَرْتَحَةُ [el-ferteḥat] (dahrecet) vezninde) Serkeş iken yavaşımak ma'nāsınadır; yukālu: فَزَتْحَ الرَّجُلُ وَالْفَرَسُ إِذَا: Ve hayvān ürküp kaçtıktan sonra sükūn ve ārām bulmak ma'nāsınadır; yukālu: فَزَتْحَ الْفَرَسُ إِذَا سَكَنَ بَعْدَ التَّقَارِ:

[ف س خ]

الْفَشْحُ [el-feshḥ] (nesḥ) vezninde) Za'if olmak ma'nāsınadır; yukālu. فَسِخَ الرَّجُلُ Ve bilmemek, cehl ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا فَسِخَ الشَّيْءُ إِذَا فَسِخَ الشَّيْءُ Ve bir nesneyi elden tarḥ eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا فَسِخَ إِذَا فَسِخَ Ve re'y ve tedbiri ifsād eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا فَسِخَ رَأْيُهُ إِذَا أَفْسَدَهُ Ve 'akd ve re'y ve 'ahd makūlesini bozmak ma'nāsınadır; yukālu: فَسِخَ الْبَيْعَ وَالرَّأْيَ إِذَا نَقَضَهُ Ve birbirinden ayırıp dağıtmak ma'nāsınadır; yukālu: فَسِخَ الشَّيْءَ إِذَا فَرَّقَهُ

فَسَخٌ [feshḥ] Za'ifü'l-'akl, kezālik za'ifü'l-beden olan adamlara denir; tesmiye bi'l-masdardır. Mü'ellifin الْبَدَنُ kavlindeki vāv, أَوْ [ev] ma'nāsınadır. Ve kendi husūs ve maslahatına sālīh olmayıp ya'nī maksūdu olan hācetine kā'im ve tarīk-i tahsiline yoluyla sālīk ve 'āzīm olmayıp tekāsül ile yāhūd nādānlıkla tuttuğundan murādına zafer bulmaz olan kimseye de denir; yukālu: رَجُلٌ فَسَخٌ إِذَا كَانَ لَا يَنْظُرُ بِحَاجَتِهِ Ve وَلَا يَصْلُحُ لِأَمْرِهِ

فَسَخٌ [feshḥ] A'zānın mefāsılıını ya'nī enlerini birinden ayırıp çıkarmak ma'nāsınadır; yukālu: فَسِخَ يَدَهُ فَسِخًا مِنَ الْبَابِ الْمَرْبُورِ إِذَا: Şārihin beyānına göre يَدٌ [yed] misāldir, mutlakan a'zāda

muṣta'emeldir. Vanķulu'nun "yed"i izale eylemek ma'nāsınadır kavli nā-becādir.

الْفَسْحَةُ [el-feshat] [ḥamzet] vezninde) فَسَّحَ [fesh] gibi bu dahi 'aklı za'if olana, kezālik bedeni za'if olana itlāk olunur.

الْفَسِيحُ [el-fesih] [emīr] vezninde) فَسَّحَ [feshat] ma'nāsınadır.

الْإِنْفِسَاخُ [el-infisāḥ] [infi'āl] vezninde) Mün'akid olan mādde bozulmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِنْفَسَخَ** الْعِزْمَ وَالْبَيْعَ وَإِذَا انْتَقَصَ وَالنِّكَاحُ إِذَا انْتَقَصَ

الْفَسْحُ [el-fesah] (fethateynle) Bir nesne fāsīd ve tebāh olmak ma'nāsınadır; yukālu: **فَسَّخَ** الشَّيْءَ فَسَّخًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا فَسَدَ

الْتَفْسُخُ [et-tefessuh] [tefa'ul] vezninde) Tüyler deriden, kezālik deri etten ve et kemiklerden ayrılıp dağılmak ma'nāsınadır. Ve bu, meyyite mahsūstur, zī-hayāтта isti'māl olunmaz; yukālu: **تَفَسَّخَ** الْمُؤَلِّفَ مِثْلَ إِذَا رَالَ وَتَطَايَرَ الْفُكَاهِيَةَ وَتَفَسَّخَتِ الْفَأْرَةُ فِي الْبُئْرِ Ve

تَفَسَّخَ [tefessuh] İnsān ve hayvān ağır yük götürmekten bī-tāb u tüvān olmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَفَسَّخَ** الرُّبْعَ تَحْتَ الْحَمْلِ **ضَرَدَ** [rubā'] **رُبْعٌ** [surad] vezninde bahār vaktinde doğmuş deve köşeğine denir ki evvel-i nitācdır. Vanķulu'nun altı yaşında olan develer ile tefsiri garībdır.

[ف ش خ]

الْفَسْحُ [el-fesh] (ṣīn-i mu'ceme ile فَسَّحَ [fesh] vezninde) El ile bir kimsenin başına vurmak, 'alā-kavlin çehreye şamar vurmak ma'nāsınadır; yukālu: **فَسَّحَهُ** فَسَّخًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا ضَرَبَ رَأْسَهُ بِالْيَدِ أَوْ صَفَعَهُ **فَسَّحَهُ** إِذَا ظَلَمَهُ

Ve oyunda yalan söylemek ma'nāsınadır; yukālu: **فَسَّحَ** الصَّبِيَّ فِي اللَّعْبِ إِذَا كَذَّبَ فِيهِ

الْتَفْسِيحُ [et-tefših] A'zā ve mefāsılı gevşetip salkılatmak ma'nāsınadır; yukālu: **فَسَّحَ** الرَّجُلَ إِذَا أَرْخَى مَفَاصِلَهُ

[ف ص خ]

الْفَضْحُ [el-faṣḥ] (šād-ı mühmele ile فَسَّحَ [fesh] vezninde) Süreten gabāvet ya'nī bilmezlik izhār etmek ma'nāsınadır; yukālu: **فَضَّحَ** عَنْهُ فَضْحًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا تَغَابَى عَنْهُ Ve bir 'uzvun enini yerinden ayırmak ma'nāsınadır; yukālu: **فَضَّحَ** يَدَهُ بِمَعْنَى فَسَّحَهَا Ve mu'āmelede aldanmak ma'nāsınadır; yukālu: **فَضَّحَ** فُلَانًا عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا غَبِنَ فِي الْبَيْعِ

الْفَاصِحُ [el-faṣih] [emīr] vezninde) ve **الْفَاصِحَةُ** [el-faṣīḥat] (hā'yla) ve

الْفَاصِحَةُ [el-fāṣīḥat] Re'yyinde muṣīb olmayan gec-zihn ve galat-endiş kimseye denir; ma'nā-yı mezbūrdan me'hūzdur; yukālu: **رَجُلٌ فَصِيحٌ وَفَصِيحَةٌ وَفَاصِحَةٌ** أَيُّ عَيْدٍ مُصِيبِ الرَّأْيِ **فَاصِحَةٌ** [fāṣīḥat]ın cem'i **فَاصِحٌ** [fevāṣih] tir. Ve bunlardaki hā', رَاوِيَةٌ [rāviyet] ve طَاغِيَةٌ [tāgiyet] ve هَيُّوبَةٌ [heyūbet] gibi mübālaga içindir.

[ف ض خ]

الْفَضْحُ [el-faḍḥ] (fā'nın fethi ve ḍād-ı mu'cemenin sükūnuyla) İçi boş nesneyi kırmak ma'nāsınadır ki hasā'istendir, kabak ve baş ve kavun gibi; yukālu: **فَضَّحَ** Ve **الْبَطِيخُ** أَوْ الرَّأْسَ فَضْحًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا كَسَرَهُ **شَدَّحَ** [shedḥ] ma'nāsınadır ki mü'ellife göre ratb yāhūd yābis nesneyi kırıp ufatmak ma'nāsınadır; yukālu: **فَضَّحَهُ** بِمَعْنَى شَدَّحَهُ Ve göz çıkarmak ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: **فَضَّحَ** عَيْنَهُ إِذَا فَقَّأَهَا **فَضَّحَ** [faḍḥu'l-mā'] hīn-i inzālde menīnin dik

dik atmosferden 'ibârettir. Mü'ellif bununla işbu hadîse işâret eylemiştir. Kâle fi'n-Nihāye: وَفِي حَدِيثِ عَلِيٍّ قَالَ لَهُ إِذَا رَأَيْتَ فَضَّخَ الْمَاءَ فَاعْتَسِلْ أَيَّ دَفَقَهُ يُرِيدُ بِهِ الْمَنِيِّ

الْإِفْتِضَاحُ [el-iftidāḥ] [ifti'āl] vezninde) فَضَّخَ [faḍḥ] ile iki evvelki ma'nâlarda mürâdiftir; yukâlu: اِفْتَضَّحَهُ بِمَعْنَى فَضَّحَهُ

الْإِفْدَاحُ [el-ifdāḥ] (hemzenin kesriyle) Salkımın sıkılıp şarâb için sırası alınacak vakti gelip çatmak ma'nâsıdır; yukâlu: أَفْضَحَ الْعُنُقُودُ إِذَا حَانَ أَنْ يَعْتَصِرَ

الْفَضِيخُ [el-faḍīḥ] [emīr] vezninde) Üzüm sırasına denir. Ve bir güne şarâba denir ki hurd olmuş hurmâ koruğundan ederler, âteşe göstermeksizin. Ve suyu gâlib olan süte denir.

الْمِفْضَحَةُ [el-mifḍaḥat] [mikneset] vezninde) Şol taşta denir ki onunla hurmâ koruğunu ezip ondan şıra ittihaz ederler. Ve vâsi' kovaya denir; yukâlu: دَلُّوْا مِفْضَحَةً أَيَّ وَاسِعَةً

الْمَفَادِيحُ [el-mefāḍiḥ] (mīm'in fethiyle) فَضِيخٌ [faḍīḥ] dedikleri zikr olunan şarâbi basacak kaplara denir; müfredi مَفْضُوحٌ [mefḍaḥ]tır, مَفْعَدٌ [maḥ'ad] gibi.

الْإِنْفِضَاحُ [el-infidāḥ] [infi'āl] vezninde) Bir nesne bolalıp açılmak ve meydānlanmak ma'nâsıdır; yukâlu: اِنْفَضَّحَتِ الْفَرْحَةُ وَغَيْرُهَا إِذَا انْفَتَحَتْ وَاسْتَعَتْ Ve şiddetle ağlamak ma'nâsıdır; yukâlu: اِنْفَضَّخَ زَيْدٌ إِذَا بَكَى شَدِيدًا Ve kova suyu 'unf ve şiddetle atar gibi dökmek ma'nâsına müsta'meldir. Ve kovaya isnād mecāzîdir; yukâlu: اِنْفَضَّحَتِ الدَّلْوُ إِذَا دَفَقَتْ مَا فِيهَا مِنَ الْمَاءِ Ve devenin hörgücü yarılmak ma'nâsıdır; yukâlu: اِنْفَضَّخَ سَنَامَ الْبَعِيرِ إِذَا انْشَدَخَ

الْفَضْوُوحُ [el-feḍūḥ] [şabūr] vezninde) Şāribini sarhoş ve 'aklını ve vücūdunu

şikeste ve mağsūş eden şarâba itlāk olunur; yukâlu: شَرَابٌ فَضْوُوحٌ إِذَا كَانَ يُفَضَّخُ شَارِبَهُ أَيَّ يَكْسِرُهُ وَيُسْكِرُهُ

[ف ق خ]

الْفَقْحُ [el-faḥḥ] (fā'nın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) ve

الْفِقَاحُ [el-fiḳāḥ] [kitāb] vezninde) Hāssaten başa yāhūd mutlakan içi boş nesneye vurmak ma'nâsıdır; yukâlu: فَقَّحَهُ فَقَّاحًا وَفَقَّاحًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا ضَرَبَهُ

[ف ل خ]

السَّلْعُ [el-selḥ] [selḥ] vezninde) سَلَعٌ [sel'] ma'nâsıdır ki bir şey'i iki yarmak ma'nâsıdır; yukâlu: فَلَّخَهُ فَلَّخًا مِنَ الْبَابِ Gerçi سَلَعٌ [sel'] lafzını masdar olarak zikr eylememiştir, lākin Mişbāḥ'ta شَقٌّ [şakḳ] ma'nâsına tasrīh eylemiştir. Ve ba'zı nüshada كَسَعَهُ 'unvānında mersūm olmakla bir kimsenin dübürüne el ile yāhūd ayakla vurmak ma'nâsına olur, lākin nüsha-i ulā ekserinde merkūmdur. Ve

فَلَجٌ [felḥ] Bir mübhem ve mestür nesneyi vāzih ve 'ayān kılmak ma'nâsıdır; yukâlu: فَلَجَ الْأَمْرَ إِذَا أَوْضَحَهُ

الْفَيْلَاحُ [el-feylaḥ] [şayḳal] vezninde) Değirmene denir ki iki taştan 'ibârettir, 'alā-kavlin su değirmeninin bir taşına denir ki ikisine فَيْلَاحَانٌ [feyleḥān] denir. Ve hāssaten değirmenin alt taşına denir.

التَّفْلِيحُ [et-teflīḥ] Vurmak ma'nâsıdır; yukâlu: فَلَّخَهُ تَفْلِيحًا إِذَا ضَرَبَهُ

[ف ن خ]

الْفَنْخُ [el-fenḥ] (fā'nın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Kahr ve galebe eylemek ma'nâsıdır; yukâlu: فَتَّخَهُ فَتَّخًا مِنَ الْبَابِ

هَرَهُ Ve tezlil ve tahkīr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: فَتَنَحَ فَلَانًا إِذَا ذَلَّهَ Ve bir kimsenin vücūdu kemiğini kanatmaksızın ve yarmaksızın hurd eylemek ma'nāsınadır; yukālu: فَتَنَحَ عَظْمَهُ إِذَا فَتَنَهُ مِنْ غَيْرِ شَقِيًّا وَلَا إِذْمَاءً

التَّفْنِيخُ [et-tefnih] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) فَتَنَحَ [fenh] ile iki ma'nā-yı evvelerde mürādiftir; yukālu: فَتَنَحَهُ تَفْنِيحًا بِمَعْنَى فَتَنَحَهُ

الْمِفْنَحُ [el-mifnah] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Şol gālib ve zeber-dest adama denir ki dā'imā a'dāsını kahr ve galebe ile tezlil edip ekser-i evkāta başlarını gözlerini şikest eder ola.

الْفَنِيخُ [el-fenih] (أَمِيرٌ [emir] vezninde) Gevşek ve za'if ve zebūn olan adama denir.

[ف ن ش خ]

الْفَنْشَحَةُ [el-fenşehat] (شَيْنٌ-i mu'ceme ile دَخْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Yorulup fūrū-mānde olmak ma'nāsınadır; yukālu: فَتَنْشَحُ الرَّجُلُ إِذَا تَأَخَّرَ إِذَا أَعْيَا Ve bir husūstan gerilenmek ma'nāsınadır; yukālu: فَتَنْشَحُ عَنِ الْأَمْرِ إِذَا تَأَخَّرَ إِذَا أَعْيَا Ve tebevvl ederken paçalarını germek ma'nāsınadır; yukālu: فَتَنْشَحُ الرَّجُلُ إِذَا فَحَجَّ Ve pīr ve ihtiyār olmak ma'nāsınadır; yukālu: فَتَنْشَحُ الرَّجُلُ إِذَا كَبَّرَ وَشَاخَ

الْمُفْنِشِحُ [el-mufenşih] İsm-i fā'il bünyesiyle şol sölpük adama denir ki dā'imā uyuklayıp yıkılır ola.

التَّفْنِشُخُ [et-tefenşuh] (تَدَاخْرُجٌ [tedahruc] vezninde) Paçaları gerip ayırmak ma'nāsınadır; yukālu: تَفْنِشَحَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا بَاعَدَتْ بَيْنَ رِجْلَيْهَا

فَنْشَحُ [Fenşah] (fā'nın ve şīn'in fethiyle) Bir recülün 'alemidir.

[ف و خ]

الْفَوْحَانُ [el-fevehān] (fetehtāla) Yel esmek,

'alā-kavlin seslenerek esmek ma'nāsınadır; yukālu: فَاحَتِ الرِّيحُ تَفُوحًا إِذَا سَطَعَتْ أَوْ إِذَا كَانَ لَهَا صَوْتُ فَاحَ الرَّجُلُ إِذَا خَرَجَتْ مِنْهُ رِيحٌ

الْإِفَاخَةُ [el-ifahat] (hemzenin kesriyle) [fevehān] ile ma'nā-yı sānide mürādiftir; yukālu: فَاحَ أَفَاخَ الرَّجُلُ بِمَعْنَى فَاحَ Ve havāyı serinlendirmek ma'nāsına müsta'meldir; tekūlu: أَفَحَ عَنَّا مِنَ الظَّهِيْرَةِ أَيُّ أَبْرَدُ

[ف ي خ]

الْفَيْحَةُ [el-feyhāt] (fā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) سُكْرُجَةٌ [sukrucet]e denir ki üsküre ta'bīr olunan küçük çanağa denir. Ve mesāne bolalmağa denir. Ve

فَيْحَةُ الْحَرِّ [feyhātu'l-harr] Issılığın şiddet ve severtine denir. Ve

فَيْحَةُ النَّبَاتِ [feyhātu'n-nebāt] Otların çoğalıp birbirine sarmaşık olmasına denir; tekūlu: أَذْنَتِي فَيْحَةُ الْحَرِّ أَيُّ شَدَّتْهُ وَأَعْجَبْتَنِي فَيْحَةُ النَّبَاتِ أَيُّ كَثُرَتْهُ وَالنِّفَافُ

الْفَيْحُ [el-feyh] (شَيْخٌ [şeyh] vezninde) ve

الْفَيْحَانُ [el-feyehān] (fetehtāla) [fevehān] ma'nāsınadır ki zıkr olundu; yukālu: فَاحَتِ الرِّيحُ تَفِيحًا وَفَيْحَانًا بِمَعْنَى فَاحَتِ Ve تَفُوحٌ

فَيْحٌ [feyh] Saçılıp dağılmak ma'nāsınadır; yukālu: فَاحَ الشَّيْءُ إِذَا انْتَشَرَ

الْإِفَاخَةُ [el-ifahat] (hemzenin kesriyle) Müte'essif ve peşimān olmak ma'nāsınadır; yukālu: فَاحَ الرَّجُلُ إِذَا سَقَطَ فِي يَدِهِ Ve irāz edip yüz çevirmek ma'nāsınadır; yukālu: فَاحَ مِنْ فُلَانٍ إِذَا صَدَّ عَنْهُ أَيُّ أَعْرَضَ mezküre gibi bu dahi yellenmek, 'alā-kavlin zarta ile berāberce hadeslenmek ma'nāsınadır; yukālu: فَاحَ الرَّجُلُ إِذَا ضَرَطَ أَوْ

وَفِي كَالَةِ fi'n-Nihāye: وَأَخَذَتْ مَعَ خُرُوجِ الرِّيحِ الْخَدِيثِ "أَنَّهُ خَرَجَ يُرِيدُ حَاجَةً فَاتَّبَعَهُ بَعْضُ أَصْحَابِهِ

فَقَالَ تَنَحَّ عَنِّي فَإِنَّ كُلَّ بَائِلَةٍ تَفِيحُ“ أَي نَفْسٍ بَائِلَةٍ
tebevviil eden adam kurbünde durmak
ādāba muhālif olmakla cā'iz değil imiş.

FASLU'L-ḲĀF (فَضْلُ الْقَافِ)

[ق ف خ]

الْفَقْهُ [el-ḳafḥ] (ḳāf'ın fethi ve fā'nın sükünüyle) ve

الْفِقَاهُ [el-ḳifāḥ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) فَفَحَّ [faḥḥ] ma'nāsınadır ki zikr olundu.

الْفَقْهَاتُ [el-ḳafḥat] (حَمَزَةٌ [ḥamzet] vezninde) Kösnümele erkeğe tālib olan ineğe denir ki düvesimiş ta'bīr olunur; yukālu: بَقْرَةٌ فَفَحَتْ أَي مُسْتَحْرَمَةٌ

الْفَقِيحَةُ [el-ḳafīḥat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) A'rāba mahsūs bir nev' ta'am ismidir ki hurmā ile ve çerviř yaęıyla tertīb olunur.

الْإِفْقَاهُ [el-iḳfāḥ] (hemzenin kesriyle) İnek kösnüyüp düveye gelmek ma'nāsınadır; yukālu: أَفَفَحَتِ الْبَقْرَةُ إِذَا اسْتَحْرَمَتْ Kezālik dişi kurt erkeğe kızmak ma'nāsınadır; yukālu: أَفَفَحَتِ الذِّئْبَةُ إِذَا أَرَادَتْ السِّفَادَ

الْقُقْفَاهُ [el-ḳufāḥ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Etine dolu kurumu güzel hoş-endām hatuna denir.

[ق ل خ]

الْقَلْحُ [el-ḳalḥ] (سَلْحٌ [selḥ] vezninde) ve

الْقَلِيحُ [el-ḳalīḥ] (ḳāf'ın fethiyle) Erkek deve kükremek ma'nāsınadır; yukālu: قَلَحَ الْبَعِيرُ قَلْحًا وَقَلِيحًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا هَدَرَ

قَلَحَ [ḳalḥ] Bir kuru nesneyi bir āher kuru şey'e vurmak ma'nāsınadır; yukālu: قَلَحَ الرَّجُلُ إِذَا صَرَبَ يَابِسًا عَلَى يَابِسٍ Ve şecer ve nebāt makülesini kökünden koparıp çıkarmak ma'nāsınadır; yukālu: قَلَحَ الشَّجَرَةَ إِذَا قَلَعَهَا Ve

قَلَحَ [ḳalḥ] Koca eşeğe denir. Ve esrimiş

deveye denir Ve içi boş kamışa denir.

التَّقْلِيحُ [et-taqlīḥ] (تَقْلِيلٌ [tef'īl] vezninde) Kamçı ile vurmak ma'nāsınadır; yukālu: **فَلَّخَ** Ve nebāt pekişmek ma'nāsınadır; yukālu: **فَلَّخَ الثَّبْتُ إِذَا اشْتَدَّ**

فُلَاخٌ [Ḳulāḥ] (عُرَابٌ [gūrāb] vezninde) Yemen'de bir mevzi' adıdır. Ve

فُلَاخٌ [Ḳulāḥ] Esmādandır: Ḳulāḥ el-ʿAnberī bir şā'irdir, Benu'l-ʿAnber kabilesindedir. Ve Ḳulāḥ b. Zeyd kezālik bir şā'irdir. Ve Ḳulāḥ b. Ḥazn, Sa'd kabilesinden bir şā'irdir. Cevherī istişhād eylediği beyti Ḳulāḥ-ı Sa'dī'ye isnādı saḥih deĝildir, zīrā o, Ḳulāḥ-ı ʿAnberī'nindir. Cevherī'nin irād eylediği beyt bu olacaktır: | | "أَنَا الْفُلَاخُ فِي بُعَائِي مَقْسَمًا | |" "أَفْسَمْتُ لَا أَسْأَمُ حَتَّى تَسْأَمَا" "أَنَا الْفُلَاخُ بِنُ جَنَابِ بْنِ جَلَا | | أَبُو خَنَائِرٍ: "أَفُودُ الْجَمَلَا" ve Cenāb, Ḳulāḥ'ın ceddidir.

فَلَخَ [ḳalaḥ ḳalaḥ] (fethateynle) Asvāttandır, erkek deveyi dişi deveye çektikleri hengāmda irād ederler.

[ق م خ]

الإِقْمَاخُ [el-iqmāḥ] (hemzenin kesriyle) Kibr ve nahvetle burnu havāya tutmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَقْمَخَ الرَّجُلُ بِأَنْفِهِ إِذَا تَكَبَّرَ** Ve müteʿazzim ve mütekebbir kim-selerin oturuşu gibi oturmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَقْمَخَ الرَّجُلُ إِذَا جَلَسَ كَالْمُعْظَمِ**

الْقَنْفَخُ [el-ḳanfah] (حَنْظَلٌ [ḥanzal] vezninde) Bir nebāt adıdır. Ve şiddetli āfet ve dāhiyeye denir; bu ma'nāda ḳāf'ın kesriyle de cā'izdir.

[ق و خ]

الْقَوَخُ [el-ḳavḥ] (فَوْخٌ [fevḥ] vezninde) Bir kimsenin içerişi bir maraz sebebiyle fāsīd ve tebāh olmak ma'nāsınadır; yukālu: **فَاحٌ**

جَوْفُهُ فَوْخًا إِذَا فَسَدَ مِنْ دَاءٍ

الْقَاخُ [el-ḳāḥ] Pek muzlim ve siyāh geceye denir; yukālu: **لَيْلَةٌ قَاخٌ أَي سَوْدَاءٌ**

FASLU'L-KĀF

(فَضْلُ الْكَافِ)

[ك خ]

الْكَخُّ [el-kaḥḥ] (kāf'ın fethi ve ḥā'nın teşdidiyle) ve

الْكَخِيحُ [el-keḥīḥ] (kāf'ın fethiyle) Uyku-
da kih kih diye hırıldamak ma'nāsınadır;
yukālu: كَخَّ النَّائِمُ فِي نَوْمِهِ كَخًّا وَكَخِيحًا مِنَ الْبَابِ
الثَّانِي إِذَا غَطَّ

كَخَّ كَخًّ [kaḥ kaḥ] (kāf'ların fethi ve kesriyle
ve ḥā'ların sükūnuyla ve teşdidleriyle ve
tenvīnleriyle lügattir) Ve bu asvāttandır,
çocuk kısmını bir nesne yemekten ve
bir nesne almaktan ve bir murdār şey'e
bulaşmaktan zecr ve men' için telaffuz
olunur. Kāle fi'n-Nihāye: "أَكَلُ فِي الْحَدِيثِ
الْحَسَنُ أَوْ الْحُسَيْنُ تَمْرَةً مِنْ تَمْرِ الصَّدَقَةِ فَقَالَ النَّبِيُّ
عَلَيْهِ السَّلَامُ كَخَّ كَخًّ"
yāhūd Huseyn zekāta mahsūb āsitāne-i
sa'ādete meclūb olan hurmālardan bir
dānesini alıp ekl murād ettikte ehl-i beyt
emvāl-i sadakāttan mütenezziḥ oldukları-
na binā'en Resūl-i Ekrem 'aleyhi's-selām
hazretleri "Sakin ekl eyleme, yerine bı-
rak!" diye zecr ve men' eyledi. Ve bunun
tekerrürü te'kid içindir. Ve lafz-ı mezbūr
'alā-kavlin a'cemī-i mu'arrebdir ki ism-i
fi'l-i emr olur.

[ك ر خ]

كَوْخُ [Kerḥ] (kāf'ın fethi ve rā'nın
sükūnuyla) Bağdād'da bir mahalle adıdır.

كَوْخُ بَاخْدًا [Kerḥ Bāḥuddā] (ḥā-yı mühme-
lenin zammı ve dāl'ın teşdidiyle) Surre-
men-re'ā kasabasındaki hālen Sāmerra
ta'bīr olunan bir karyedir.

كَوْخُ جُدَانٍ [Kerḥ Cuddān] (cīm'in zammı

ve dāl'ın teşdidiyle) Ḥāniḳīn kurbün-
de bir karyedir ki Ḥāniḳīn ile Şehrezūr
meyānındadır; İmām Kerḥī oradandır.

كَوْخُ الرَّقَّةِ [Kerḥu'r-Raḥḩa] Cezīre-i İbn
'Ömer'de bir karyedir.

كَوْخُ مَيْسَانَ [Kerḥu Meysān] (mīm'in fet-
hiyle) Sevād-ı 'Irāḩ'ta bir karyedir.

كَوْخُ حُوزِشْتَانَ [Kerḥu Ḥūzistān] İrān'da
bir şehir-i ma'rūftur ki كَوْخَةُ [Kerḩat] dahi
derler.

كَوْخُ عَبْرَتَا [Kerḥu 'Abertā] ('ayn'ın ve
bā'nın fethiyle) Nehrevān kazasında bir
karyedir.

كَوْخِيَّتِي [Kerḩitā] (elif-i maksūre ile) İrbil
kurbünde bir yüksek tepe üzere bir kal'a
adıdır.

الْكَوْرَاهَةُ [el-kerāḩat] (سَحَابَةٌ [seḩābet] vez-
ninde) Hasır pāresine denir. Ve bu, sevād-ı
'Irāḩ lügatidir.

الْكَارِخُ [el-kāriḩ] (rā'nın kesriyle) Su sevk
eden kimseye denir ki su yolcu ta'bīr olu-
nur; yukālu: هُوَ كَارِخٌ أَي يَسُوقُ الْمَاءَ

كَوْخُ [Kerūḩ] [صَبُورٌ] [ṣabūr] vezninde)
Herāt kazasında bir karyedir.

أَكْبِرَاخُ [Ukeyrāḩ] (musaggar bünyesiyle)
Bir mevzi'dir yāhūd bu ḥā-yı mühmele
iledir.

كَوْخَايَا [kerḩāyā] (kāf'ın fethiyle) Bir
su hissesinin ismidir ki 'Irāḩ'ta Nehr-i
'İsā'nın bir şāhından alıp tahtında olan
arāziyi saky ve ifāza eder.

[ك ش خ]

الْكَشْحَانَ [el-keṣḩān] (قُرْنَانَ [ḩarnān] veznin-
de ve kāf'ın kesriyle) Deyyūs ve kurum-
sak kimseye denir.

التَّكْشِيفُ [et-teḩṣīḩ] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde)

ve mürādifidir ki zikr olundu.

[ك و خ]

الْكُوْحُ [el-kūḥ] (kāf'ın zammıyla) ve **الْكَاْحُ** [el-kāḥ] Göçer evlilerin sâzlıktan üstü hörgüç tarzında çatma evlerine denir ki bacası penceresi olmaz; Kürd ve Türkmen tâ'ifesi huğ ta'bîr ederler. Cem'î **أَكْوَاْحُ** [ekvāḥ] ve **كُوْحَانُ** [kūḥān] gelir ve **كِيْحَانُ** [kīḥān] gelir kāf'ın kesriyle ve **كُوْحَةٌ** [kiveḥat] gelir, عِنْبَةٌ [inebet] vezninde.

FASLU'L-LĀM

(فَضْلُ اللَّامِ)

[ل ب خ]

الْلَبْحُ [el-lebḥ] (lām'ın fethi ve bā'nın sükunuyla) Vurmak ma'nâsınadır; yukālu: **لَبِحَهُ لَبِحًا** مِنْ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا ضَرَبَهُ Ve bir kimse-den bir nesneyi ahz eylemek ma'nâsınadır; yukālu: **لَبِحَ الشَّمِيءَ مِنْهُ** إِذَا أَخَذَهُ Ve katl eylemek ma'nâsınadır; yukālu: **لَبِحَهُ** إِذَا قَتَلَهُ Ve bir adamdan bir nesneyi ahz eylemek zımnında hîle düzmek ma'nâsınadır; yukālu: **لَبِحَ الرَّجُلُ** إِذَا اخْتَالَ لِلْأَخْذِ Ve sövmek ma'nâsınadır; yukālu: **لَبِحَهُ** إِذَا شَتَمَهُ

الْلَبْحَةُ [el-lebeḥat] (feteḥātla) Bir şecer-i 'azîm adıdır ki meyvesi hurmāya şebîh ve lezîz olur, lâkin ta'ımı bir mikdâr kerâhetlidir. Bir kimse onun biçilmiş ke-restelerini dağıtsa derhâl ru'âf 'arız olur. Ve iki tahtası bir araya getirilip birbirine zamm ve vasl olunsa yekpâre bir tahta olur. Ebū Bâḳil-i Ḥaḍramî'den menkûldür ki enbiyâ-yı Benî İsrâ'îl'den bir peygamber-i zî-şânın dişlerinin diplerine çürüklük 'arız olmakla dergâh-ı ilâhîye iştikâ eylemeleriyle zikr olunan lebeḥat tenâvülüyle vahy olundu. Ve ondan tenâvül eyleyip şifâ-yâb oldular. Ve menkûldür ki mukaddemâ Fârs ülkesinde neş'et edip ta'ımı semmiyyetli idi, ba'dehu Mısr diyârına nakl olunup bi-iznihi ta'âlâ semmiyyeti zâ'il oldu. Şecer-i mezbûr hâlen Şa'îd-i Mısr'da pek çoktur, çınar ağacı şeklinde olur ve **لَبِحٌ** [lebaḥ] ismiyle müştehirdir.

الْلُبُوْحُ [el-lubūḥ] (فُعُودٌ [ku'ūd] vezninde) Cesed pek etli semiz olmak ma'nâsınadır; yukālu: **لَبِحَ جَسَدَهُ لُبُوْحًا** إِذَا كَثُرَ لَحْمُهُ

الْبَيْخُ [el-lebīḥ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Vücūdu mülahham olan kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ لَبِيخٌ أَيْ لَحِيمٌ

الْبَابِخِيَّةُ [el-lubāḥiyyet] (غُرَابِيَّةٌ [gūrābiyyet] vezninde) Lahīme hatuna denir.

الْبَيْخَةُ [el-lebīḥat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Göbek miskine denir.

التَّلْبِيخُ [et-telebbuḥ] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Göbek miskiyle tıblenmek ma'nāsınadır; yukālu: تَلْبَخُ الرَّجُلِ إِذَا تَطَيَّبَ بِاللَّبِيخَةِ

الْبَبَاخُ [el-libāḥ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Şamar ile birbirine vuruşmak ma'nāsınadır; yukālu: لَابَخَهُ لِبَاخًا إِذَا لَاطَمَهُ وَضَارَبَهُ

ا ل ت خ

الْلَثْخُ [el-leth] (lām'ın fethi ve tā-yı fevkiyyenin sükūnuyla) Bulaştırmak ma'nāsınadır; yukālu: لَثَخَهُ بِالشَّيْءِ لَثَخًا مِنْ لَثَخَهُ Ve yarmak ma'nāsınadır; yukālu: لَثَخَهُ إِذَا شَقَّهُ Ve bir adamı kamçı ile dövüp derilerini pāre pāre sıyırmak ma'nāsınadır; yukālu: لَثَخَهُ بِالسَّوْطِ إِذَا سَحَلَهُ وَشَقَّ جِلْدَهُ وَقَشَرَهُ

التَّلْتِخُ [et-telettuḥ] (تَلَطَّخٌ [telatṭuḥ] vezninde ve mürādifidir ki bulaşmak ma'nāsınadır; yukālu: تَلْتَخُ بِالشَّيْءِ إِذَا تَلَطَّخَ

الْلَتِيخَةُ [el-letiḥat] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) Āfet ve dāhiyeye denir.

الْلَثَخَانُ [el-lethān] (عَاطِسَانٌ [a'tsān] vezninde) Aç kimseye denir, جَائِعٌ [cā'i'] ma'nāsına.

ا ل خ خ

الْلَخُ [el-laḥḥ] (lām'ın fethi ve ḥā'nın teşdidıyla) Bir sözü rāst ve dürtüst söylemeyip iltibās ve ibhāmlı söylemek ma'nāsınadır; yukālu: لَخَّ فِي كَلَامِهِ مِنَ الْبَابِ لَخٌّ Ve gözün yaşı

çok olmak ma'nāsınadır; yukālu: لَحَّتْ عَيْنُهُ إِذَا كَثُرَ دَمْعُهَا Ve bir adama şamar vurmak ma'nāsınadır; yukālu: لَخَّ فُلَانًا إِذَا لَطَمَهُ Ve ittibā'e eylemek ma'nāsınadır; yukālu: لَخَّ فِي الْجَبَلِ إِذَا اتَّبَعَهُ Ve bir haberi gereği gibi soruşturup ötesini araştırmak ma'nāsınadır; yukālu: لَخَّ الْخَبَرَ إِذَا تَخَبَّرَهُ وَاسْتَفْصَاهُ Ve bir yeri kazar iken eğri gitmek ma'nāsınadır; yukālu: لَخَّ فِي الْخَضِرِ إِذَا مَالَ فِيهِ Ve tīb sürmek ma'nāsınadır; yukālu: لَخَّ فُلَانًا بِالطَّيِّبِ إِذَا طَلَّ بِهِ

الْإِلْتِيحَاخُ [el-iltiḥāḥ] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Bir nesne karış muruş olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِنْتَخَ الْأُمُرُ إِذَا اخْتَلَطَ Ve otluklar birbirine sarmaşmak ma'nāsınadır; yukālu: إِنْتَخَّ الْعُشْبُ إِذَا التَّفَّ

الْمُلْتَخُ [el-multaḥḥ] (مُضْطَرٌّ [muḍṭarr] vezninde) Geçkin sarhoşa itlāk olunur, şūride-dimāg olduğu için; yukālu: سَكْرَانٌ مُلْتَخٌ أَيْ طَافِحٌ وَلَا تَقُلْ مُلْطَخٌ La Kin Cevheri'ye ta'ri'z eylemiştir. Lākin Cevheri 'ammeye 'azv eylemiştir.

الْلَحْلَخَانِيَّةُ [el-laḥleḥāniyyet] Nutk ve tekel-lümde olan 'ucme ve lüknet hāletine denir, fesāhat ve talākatla edā olunmaktan 'ibārettir; yukālu: بِهِ لَحْلَخَانِيَّةٌ أَيْ عُجْمَةٌ فِي مَنْطِقِهِ

الْلَحْلَخَانِي [el-laḥleḥāniyy] (yā-yı nisbetle) Lisānında 'ucme olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ لَحْلَخَانِيٌّ أَيْ غَيْرُ فَصِيحٍ

Muzhir'de mastūr olduğu üzere عَجْعَةٌ [a'ac'acet] Qays ve Temīm lügatinde olduğu gibi, لَحْلَخَانِيَّةٌ [laḥleḥāniyyet] Şihr ve 'Umān 'Arablarının lügatindedir ki meselā عَجْعَةٌ ve مَشَا اللهُ مَا دِيْعَةٌ [a'ac'acet] Qudā'a kabilesi lügatindedir ki yā-yı müşdededeysi mīm'e ibdāl ederler, meselā تَمِيمِيٌّ [temīmiyy] yerinde تَمِيمِيٌّ [temīmic] derler. İntehā.

الْلَحْخَةُ [el-laḥḥat] (lām'ın ve ḥā-yı müşed-

أَلْيَاخَةُ [el-liyāḥat] (lām'ların kesriyle) Süt ile bilece arınmış kere yağına denir. Kesreye mücāveretle vāv, yā'ya ibdāl olundu.

FASLU'L-MĪM

(فَضْلُ الْمِيمِ)

[م ت خ]

أَلْمَثَخُ [el-meth] [leṭḥ] vezninde) Bir nesneyi yerinden çekip çıkarmak ma'nāsınadır; yukālu: مَتَخَ الشَّيْءَ مَتَخًا مِنَ الْبَابِ Ve cimā'e eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أَنْتَزَعَهُ مِنْ مَوْضِعِهِ مَتَخَ الْمَرْأَةَ إِذَا جَامَعَهَا Ve kesmek ma'nāsınadır; yukālu: مَتَخَ الشَّيْءَ إِذَا قَطَعَهُ Ve vurmak ma'nāsınadır; yukālu: مَتَخَهُ إِذَا صَرَبَهُ Ve ib'ād eylemek ma'nāsınadır; yukālu: مَتَخَهُ إِذَا أَبْعَدَهُ Ve yük-selmek ma'nāsınadır; yukālu: مَتَخَ الشَّيْءَ إِذَا ازْتَفَعَهُ Ve çekirge yumurtlamak için kuyruğunu yere gömmek ma'nāsınadır; yukālu: مَتَخَتِ الْجَرَادَةُ فِي الْأَرْضِ إِذَا غَرَزَتْ ذَنْبَهَا لِتَبْيِضَ Ve ishālle hadeslemek ma'nāsınadır; yukālu: مَتَخَ بِسَلْجِهِ إِذَا رَمَى بِهِ Ve üstivār olmak ma'nāsınadır; yukālu: مَتَخَ فِي الشَّيْءِ إِذَا رَسَخَ evvel 'akibinde كَامِنًا كَمِنَ مَتَخًا kelimesi mersüm olup lākin اِمْتَاخَ lafzı مَوخٌ [mevḥ]ten yāhūd مَيخٌ [meyḥ]ten ifti'āl olmakla bu māddeye mülāyim olmadığı zāhirdir.

أَلْمَيْتِيخَةُ [el-mittīḥat] [sikkīnet] vezninde) Değneğe denir. Ve incerek olan kolluk sopasına ve toykaya denir.

أَلْمَيْتِيخُ [el-mittīḥ] [sikkīn] vezninde) Uzun ve yumuşak ağaç kerestesine denir; yukālu: عُوْدٌ مَيْتِيخٌ أَيُّ طَوِيلٌ لَيِّنٌ

[م خ خ]

أَلْمُخُ [el-muḥḥ] (mīm'in zammı ve ḥā-yı mu'cemenin teşdīdiyle) Kemikte olan ilige denir; yukālu: بِالْعَظْمِ مُخٌ أَيُّ نَقِيٌّ Ve beyniye itlāk olunur, dimāg ma'nāsına. Ve gözüün beyāz ve siyāhını cāmi' şahmeye itlāk

olunur. Ve bir feresin ismidir. Ve

مُخَّ [muḥḥ] Her şey'in mahz ve hālisine denir. Cem'î **مِخَاحٌ** [miḥāḥ] gelir mīm'in kesriyle ve **مِخَاةٌ** [miḥāḥat] gelir, عَيْبَةٌ [e'inebet] vezninde; yukālu: هُوَ مُخُّهُ أَي خَالِصُهُ Ve

مُخَّ [muḥḥ] İlik gibi yumuşak nesneye itlak olunur, lākin bu ma'nāda Munāvī mīm'in fethiyle takyīd eylemiştir.

التَّمْخِجُ [et-temḥīḥ] (تَفْعُلُ [tefa'ul] vezninde) ve

التَّمْخِجُ [et-temeḥḥuḥ] (تَفْعُلُ [tefa'ul] vezninde) ve

الإِمْتِخَاحُ [el-imtiḥāḥ] (إِفْتِعَالُ [ifti'āl] vezninde) ve

الْمَخْمَخَةُ [el-maḥmeḥat] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Kemikten ilik çıkarmak ma'nāsınadır; yukālu: مَخَّحَ الْعَظْمَ وَتَمَخَّحَهُ وَافْتَحَهُ وَمَخْمَخَهُ إِذَا أُخْرِجَ مَخُّهُ

الْمَخِجُ [el-meḥīḥ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) İlikli kemiğe denir; yukālu: عَظْمٌ مَخِجٌ أَي ذُو شَاةٍ مَخِجَةٍ أَي ذَاتٌ مُخٌّ ve yukālu: شَاةٌ مَخِجَةٌ أَي ذَاتٌ مُخٌّ

الإِمْحَاحُ [el-imḥāḥ] (hemzenin kesriyle) Kemik iliklenmek ma'nāsınadır; yukālu: كَمِكَتِ الْعَظْمُ إِذَا صَارَ فِيهِ مَخٌّ Ve semirmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَمَحَّتِ إِذَا سَمِنَتْ Ve ağaca su yürüyüp táb ve tarāvetlenmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَمَحَّ الْعُودُ إِذَا ابْتَلَّ وَجَرَى فِيهِ الْمَاءُ Ve ekin özlenmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَمَحَّ الزَّرْعُ إِذَا جَرَى فِيهِ الدَّقِيقُ

الْمِخَاةُ [el-miḥāḥat] (mīm'in zammıyla) Kemikten sorulmakla ağıza gelen iliğe denir.

الْمِخَاةُ [el-meḥā'iḥ] (mīm'in fethiyle) Güzide ve tüvānā develere denir; müfredi **مِخِجٌ** [meḥīḥ]tir; yukālu: إِبِلٌ مِخَاةٌ أَي خَيْبَارٌ **الْمُومِخُ** [el-mumiḥḥ] (مُحِبٌّ [muḥibb] vez-

ninde) Emr-i tavīl demektir; yukālu: أَمْرٌ طَوِيلٌ ke-limesi tahriḥ-i nāsihtir, 'Ubāb'da ve sārīr ümmehātta طَائِلٌ 'unvānındadır ki مُفِيدٌ ma'nāsınadır, vākı'an muktezā-yı mādde dahi öylece olmaktadır.

[م د خ]

الْمَدْحُ [el-medḥ] (مَدَحٌ [medḥ] vezninde) Ululuk, 'izzet ve 'azamet ma'nāsınadır. Ve me'ūnet-i tāmme ma'nāsınadır ki kemā yenbagī meded ve i'ānet eylemektir; yukālu: مَدَحَهُ مَدْحًا مِنْ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا أَعَانَهُ تَأْمًا

الْمَادِخُ [el-mādiḥ] ve

الْمَدِيخُ [el-medīḥ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve **الْمُتَمَادِيخُ** [el-mutemādiḥ] 'Azīz ve 'azīm olan adama denir.

الْمَدُوخُ [el-medūḥ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) ve

الْمُتَمَادِيخُ [el-mutemādiḥ] Bir işi te'ennī ile tutmayıp 'acele ile işler olan kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ مَدُوخٌ وَمُتَمَادِيخٌ إِذَا كَانَ يَعْمَلُ الشَّيْءَ بِعَجَلَةٍ

التَّمَادُحُ [et-temāduḥ] (تَفَاعُلٌ [tefa'ul] vezninde) ve

الإِمْتِدَاحُ [el-imtidāḥ] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Bagy ve tугyān eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَمَادَحَ عَلَيْهِ إِذَا بَغَى Ve

تَمَادُحٌ [temāduḥ] Bir husūstan ağırlaşıp gerilenmek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا تَمَادَحَ عَنْهُ إِذَا تَنَاقَلَ وَتَفَاعَسَ

التَّمْدُخُ [et-temedduḥ] (تَفْعُلُ [tefa'ul] vezninde) Doğru yürümeyip yılan gibi her tarafa saparak yürümek ma'nāsınadır; yukālu: تَمَدَّحَتِ النَّاقَةُ إِذَا تَعَكَّسَتْ فِي سَبْرِهَا Ve büyükmek ma'nāsınadır; yukālu: تَمَدَّحٌ إِذَا تَكَبَّرَ Ve pek semirip tavlanmak ma'nāsınadır; yukālu: تَمَدَّحَتِ الْإِبِلُ إِذَا فَتَلَّتْ سِمْنًا

ederken gördüklerinde “هَذَا حَيَاءٌ مَارِحَةٌ” demekle darb-ı mesel olmuştur.

الْمُرْحَةُ [el-murḥat] (جُرْعَةٌ [cur'at] vezninde) Hurmā koruğundan بُلْحٌ [bulah] yāhūd بُسْرٌ [busr] dedikleri koruğa denir. Cem'i مُرْحٌ [murah] gelir, غُرْفَةٌ [gurfet] ve غُرْفٌ [guref] gibi.

الْأَمْرُحُ [el-emrah] (أَحْمَرٌ [aḥmer] vezninde) Şol hayvāna denir ki bedeninde benek benek ak ve kırmızı noktaları ola; yukālu. ثَوْرٌ مُرْحٌ إِذَا كَانَتْ بِهِ نَقَطٌ بَيْضٌ وَحُمْرٌ

الْمُرْحُ [el-murrah] (سُكَّرٌ [sukker] vezninde) Hayvān kuyruğuna denir.

مُرَيْحٌ [Murayḥ] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Ḥārīṣ b. Dulef nām kimsenin feresi ismidir.

الْمَارِخُ [el-māriḥ] Cārī ma'nāsınadır; yukālu: مَاءٌ مَارِخٌ أَيْ جَارٍ Ve müc'rī ma'nāsınadır; yukālu: رَجُلٌ مَارِخٌ أَيْ مُجْرِي الْمَاءِ

الْمُرْحَاءُ [el-merḥā] (حَمْرَاءٌ [ḥamrā] vezninde) Neşāt ve şatāret ve cünbüşünden sür'atle eşip gider olan nākaya denir.

مُرْحَاتَانِ [Merḥatān] (mīm'in fethiyle) ve

مَرَحٌ [Merah] (fethateynle) Birer mevzī' adlarıdır.

مَرَحَاتٌ [Mereḥāt] (عَرَفَاتٌ [arafāt] vezninde) Yemen denizinde bir liman adıdır.

ذُو مَرَحٍ [Zū-Merah] (fethateynle) Ḥicāz'da bir dere adıdır.

ذُو مَرَاهٍ [Zū-Merāḥ] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Bir vādī adıdır.

[م س خ]

الْمَسْحُ [el-mesh] (فَسْحٌ [fesh] vezninde) Bir şey'in süretini bir zıst ve çirkīn sürete tahvīl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: مَسَحَهُ

مَسْحًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا حَوَّلَ صُورَتَهُ إِلَى أُخْرَى أَقْبَحَ مِنْهُ ve minhu yukālu: مَسَحَهُ اللَّهُ قِرْدًا Ve bu du'ā'yye olmak ve Yehūd kıssasına işāret olmak muhtemeldir; ke-mā kālallāhu ta'ālā: الْآيَةُ ﴿وَجَعَلَ مِنْهُمْ الْقِرْدَةَ وَالْحَنَازِيرَ﴾ Ya'nī Yehūd tā'ifesinden ehl-i sebtī Hak ta'ālā maymun süretine ve küffār-ı mā'ide-i 'Īsā'yı hinzīr süretine mesh eyledi, 'alā-kavlin ashāb-ı sebtin civānlarını maymun ve pīrlerini hinzīr süretine mesh eyledi. Ve

مَسَحٌ [mesh] Davarı pek üstüne varıp yormakla mehzūl ve bī-tāb eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: مَسَحَ النَّاقَةَ إِذَا هَزَلَهَا وَأَذْبَرَهَا إِتْعَابًا

الْمَسِحُّ [el-mish] (mīm'in kesriyle ki صِفْرٌ [şifr] vezninde) Sıfattır. Ve

الْمَسِيحُ [el-mesih] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Süreti süret-i kabihaya muhavvel olan kimseye denir; ve minhu hadīsu İbn 'Abbās: “الْجَانُّ مَسِيحُ الْجِنِّ” وَالْجَانُّ الْحَيَّاتُ الرِّقَاقُ: Ve

مَسِيحٌ [mesih] Çirkīn çehreli insāna ve sārīr eşyāya, kezālik melāhat ve sabāhati olmayan kimseye denir. Ve bī-meze ve bī-ta'm olan et ve fākihe makūlesine itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ وَشَيْءٌ مَسِيحٌ أَيْ مُشَوُّهُ الْخَلْقِ وَرَجُلٌ مَسِيحٌ أَيْ لَا مَلَاحَةَ لَهُ وَلَحْمٌ أَوْ فَاكِهَةٌ مَسِيحٌ أَيْ لَا طَعْمَ لَهُ Ve za'if ve zebūn kimseye ve ahmak ve bī-magz adama itlāk olunur.

الْمَاسِيحِيَّةُ [el-māsihiyy] (yā-yı müşeddede ile) Yayıcıya denir, kavvās ma'nāsına.

الْمَاسِيحِيَّةُ [el-māsihiyyet] Yaylara denir. Fi'l-asl مَاسِحَةٌ [Māsiḥat] nām yaycının yaptığı yaylara itlāk olunup ba'dehu a'lā yaylarda dahi isti'māl olundu. Hattā mutlak yaycıya da مَاسِيحِيٌّ [māsihiyy] dediler. Ve o, Ezd kabilesinden bir üstād yaycı idi.

الْمَمْسُوحُ [el-memsūh] Sağrısının eti azca ve çelimsiz olan ata itlāk olunur; yukālu: **إمْرَأَةٌ فَرَسٌ مَمْسُوحٌ أُنِي قَلِيلٌ لَحْمِ الْكَفَلِ مَمْسُوحَةٌ الْعَجْزِ أُنِي رَسْحَاءُ**

الْمَمْسُوحَةُ [el-mishīyyet] (mīm'in kesriyle) Bir nev' bisāt adıdır.

الْإِمْسَاخُ [el-imsāh] (hemzenin kesriyle) A'zāda olan şiş dağılmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَمْسَخَ الْوَرْمَ إِذَا انْحَلَّ**

الْإِمْتِسَابُ [el-imtisāb] [ifti'āl] vezninde) Kılıç sıyırmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِفْتَمَسَخَ السَّيْفَ إِذَا اسْتَلَّهُ**

الْإِنْمِسَابُ [el-inmisāb] [infī'āl] vezninde) Arık olmak ma'nāsınadır; ve minhu kavlu'l-Ḥayyāl: **يُكْرَهُ انْمِسَابُ حَمَاةِ الْفَرَسِ أُنِي** **حَمَاةُ** [hamāt] atın but etine denir. Ve **ضُمُورُهُ**

الْأَمْسُوحُ [el-umsūh] (hemzenin zammıyla) Bir nebāt-ı ma'rūf adıdır ki Türkīde at kuyruğu ve boğumluca ot dedikleridir. Tasmīn-i beden ve tahsīn-i levn ve tenkīye-i rahim için nāfi'dir. Ve tabī'ati yābis ve kābızdır.

[م ص خ]

الْمَصْحُ [el-maṣḥ] [mesh] vezninde ve onda lügattir; yukālu: **مَصَحَهُ مَصْحًا بِمَعْنَى** **مَصَحَهُ** Ve bir nesneyi taşra çekip çıkarmak ma'nāsındır; yukālu: **مَصَحَ الشَّيْءَ إِذَا انْتَزَعَهُ** **مَصَحَهُ** Ve bir şeyi almak ma'nāsınadır; yukālu: **مَصَحَهُ إِذَا أَخَذَهُ**

الْإِمْتِسَابُ [el-imtisāb] [ifti'āl] vezninde) ve

الْتَمَاصُ [et-temaṣṣuh] [tefa'ul] vezninde) Bunlar da ahz eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **إِفْتَمَصَحَهُ وَتَمَصَّحَهُ إِذَا** **أَخَذَهُ**

الْأَمْسُوحَةُ [el-umsūhat] [udḥūket] vezninde) **أَضْحُوكَةٌ** [sumām] dedikleri nebātın

yaprağına denir. Cem-i cinsi **أَمْصُوحٌ** [umsūh]tur ve cem-i bünyesi **أَمَاصِيحٌ** [emāṣīh] gelir.

الْإِمْسَاخُ [el-imsāh] (hemzenin kesriyle) Zikr olunan nebāt yapraklanmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَمَّصَخَ الثَّمَامُ إِذَا خَرَجَتْ** **أَمَاصِيحُهُ**

الْمَمْسُوحَةُ [el-meşūhat] (mīm'in fethiyle) Memelerinin gökleri salkı ve sölpük olan koyuna denir.

مُصَّاحٌ [muṣṣāh] (rummān] vezninde) Bir nebāt adıdır ki soğan kısrı gibi kışrları olur.

الْإِمْمِصَابُ [el-immişāb] Hemzenin ve mīm-i müşeddedenin kesriyle ki fi'l-asl ifti'āl bābındandır, veled, anası rahiminden sıyrılıp münfasıl olmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِمَّصَخَ الْوَلَدُ إِصْصَاخًا إِذَا انْفَصَلَ عَنْ أُمِّهِ أُنِي** **عَنْ رَجَمِ أُمِّهِ**

[م ض خ]

الْمَصْحُ [el-maḥḥ] (mīm'in fethi ve ḍād-ı mu'cemenin sükūnuyla) Bedeni ser-tā-pā tīb ile ālūde eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **مَصَحَ الرَّجُلُ جَسَدَهُ مَصْحًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ** **إِذَا لَطَخَهُ بِالطَّيِّبِ** Vanḳulu **şād-ı** mühmele olan **مَصْحُ** [maḥḥ] māddesini ḍād-ı mu'ceme ile vehm eylediğinden nāşī ḍād-ı mu'ceme ile takyīdi hatādır.

[م ط خ]

الْمَطْحُ [el-maḥḥ] [laḥḥ] vezninde) Ta'āmı çok ekl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **مَطَحَ الرَّجُلُ مَطْحًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا أَكَلَ** **كَثِيرًا** Ve yalamak ma'nāsınadır; yukālu: **مَطَحَ الْعَسَلُ إِذَا لَعِقَهُ** **مَطَحَ** Ve el ile vurmak ma'nāsınadır; yukālu: **مَطَحَ بِيَدِهِ إِذَا صَرَبَهُ بِهَا**

Ve bir adamın ırz ve nāmūsunu telvīs eylemek ma'nāsınadır; yukālu: مَطَحَ عِرْضَهُ إِذَا إِذَا دَنَسَهُ Ve

مَطَحَ [maḥ] Havuz dibinde kalan sulu balçığa denir ki ondan su içmek kâbil olmaya.

الْمَاطِحُ [el-māḥiḥ] Gevşek ve salkı seğirtir olan ata denir.

الْمَطَّاحُ [el-maṭṭāḥ] (كَتَّانٌ [kettān] vezninde) Ahmak ve bī-magz adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَطَّاحٌ أَيَّ أَحْمَقُ Ve mütekebbir şahsa denir.

مِطْحٌ [miṭiḥ miṭiḥ] (mīm'lerin ve ṭā'ların kesri ve ḥā'ların sükūnuyla) Asvātandır, yalan söyleyene sözün kizb ve bātıldır makāmında söylenir.

[م ل خ]

الْمَلْحُ [el-melḥ] (سَلْحٌ [selḥ] vezninde) Şiddetle yürüyüp gitmek ma'nāsınadır; yukālu: مَلَحَ الرَّجُلُ مَلْحًا مِّنَ الْبَابِ الْغَالِثِ إِذَا سَارَ Ve ekseri bātıl ve beyhüde işlere sa'y ve tereddüd eylemek ma'nāsınadır; yukālu: يَمْلَحُ فَلَانٌ فِي الْبَاطِلِ أَيُّ يَتَرَدَّدُ فِيهِ وَيَكْتَرُ Ve bir nesneyi pençe ile yāhūd diş ile tutup çekmek ma'nāsınadır; yukālu: مَلَحَ الشَّيْءُ إِذَا جَذَبَهُ قَبْضًا Ve yürürken şive ile eğilip kırılmak ma'nāsınadır; yukālu: مَلَحَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا تَشَتَّتْ Ve cimā'e eylemek ma'nāsınadır; yukālu: مَلَحَ الْمَرْأَةُ إِذَا جَامَعَهَا Ve ta'āmın tadı bozulmak ma'nāsınadır; yukālu: مَلَحَ الطَّعَامُ Ve at kısmı şevk ve şatārete gelip oynamak ma'nāsınadır; yukālu: مَلَحَ الْفَرَسُ Ve keçi tekesi kendi bevlini içmek ma'nāsınadır; yukālu: مَلَحَ الثَّيْسُ بِنُؤْلِهِ إِذَا شَرِبَهُ Ve erkek hayvān çok aşmaktan nāşī süst ve fātir olmak ma'nāsınadır; yukālu: مَلَحَ الْفَحْلُ إِذَا جَفَرَ عَنِ الضَّرَابِ

الْمُلُوحُ [el-mulūḥ] (فُعُودٌ [ku'ūd] vezninde)

ve

الْمَلَاخَةُ [el-melāḥat] (مَلَاخَةٌ [melāḥat] vezninde) Bunlar da مَلَحٌ [melḥ] ile ma'nā-yı ahırde mürādiflerdir; yukālu: مَلَحَ الْفَحْلُ مَلْحًا وَمُلُوحًا وَمَلَاخَةً إِذَا جَفَرَ عَنِ الضَّرَابِ

الْمَلِيحُ [el-meliḥ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Şol erkek hayvāna denir ki aştığı dişileri geç gebe eder ola; yukālu: فَحْلٌ مَلِيحٌ أَيُّ بَطِيءٌ Ve fāsīd ve tebāh olmuş nesneye denir. Ve za'īf ve zebūn adama denir. Ve ta'mı olmayan bī-meze ve nā-hoş nesneye denir.

الْإِمْتِلَاحُ [el-imtilāḥ] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Bir nesneyi yerinden çekip çıkarmak ma'nāsınadır; yukālu: إِمْتَلَحَ الشَّيْءُ إِذَا انْتَزَعَهُ Ve kından kılıcı sıyırmak ma'nāsınadır; yukālu: إِمْتَلَحَ سَيْفُهُ إِذَا اسْتَلَّهُ Ve dābbenin başından licāmını sıyırp çıkarmak ma'nāsınadır; yukālu: إِمْتَلَحَ اللَّجَامُ إِذَا أَخْرَجَهُ مِّنْ رَأْسِ الدَّابَّةِ

التَّمْلِيحُ [et-temelluḥ] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Bir nesne fāsīd ve tebāh olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَمْلَحُ الشَّيْءُ إِذَا فَسَدَ Bu ma'nādandır ki beli gevşek olan adama mutemelliḥu'ş-şulb) itlāk olunur; yukālu: تَمْلَحُ الشَّيْءُ أَيُّ مَوْهُونُهُ Ve

تَمْلَحُ [temelluḥ] Bir nesneyi yerinden çekip koparmak ma'nāsınadır; yukālu: تَمْلَحَتِ الْعُقَابُ عَيْنَهُ إِذَا انْتَزَعَتْهَا

الْمُمَالِحَةُ [el-mumāleḥat] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Erişmek ve oynaşıp mülātafe eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا مَالَحَهُ لَاعِبُهُ وَمَالَقَهُ

الْمَلَّاحُ [el-mellāḥ] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Kaçmak 'ādeti olan köleye denir; yukālu: غَلَّامٌ مَلَّاحٌ أَيُّ أَبَاقٌ

مُسْتَمْلِحٌ [Mustemliḥ] (ism-i fā'il bünyesiyle) İbn 'İkrime b. Ebī Zu'eyb el-Huzeli'dir.

[م و خ]

الْمَوْخُ [el-mevḥ] (mīm'in fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Dargınlık sākin olmak ma'nāsındadır; yukālu: مَاخَ الْعُضْبُ يَمْوِخُ مَوْخًا إِذَا سَكَنَ

مَآخُ [Māḥ] Buḥārā'da bir mahalle adıdır. Ve muhaddisinden Aḥmed b. Ḥanb el-Buḥārī ceddinin ismidir ki مَآخُكُ [Māḥek] dahi derler.

مَآخَانُ [Māḥān] Bir recülün 'alemidir. Ve Merv kazasında bir karyedir.

مَآخَوَانُ [Māḥuvān] (vāv-ı ma'düle ile) Başka bir karyedir.

[م ي خ]

الْمَيْخُ [el-meyḥ] (šeyḥ [şeyḥ] vezninde) Salınarak yürüme ma'nāsındadır; yukālu: مَاخَ يَمِيخُ مَيْخًا إِذَا تَبَخَّرَ فِي الْمَشِيِّ

الْتَمِيخُ [et-temeyyuh] (tefa'ul [tefa'ul] vezninde) مَيْخُ [meyḥ] ma'nāsındadır; yukālu: تَمِيخَ بِمَعْنَى مَاخَ

FASLU'N-NŪN

(فَضْلُ النُّونِ)

[ن ب خ]

النَّبِيخُ [en-nebh] (nūn'un fethi ve bā-yı muvahhadenin sükūnuyla) Koyun ve keçi ve sā'ir hayvānda ve insānda çıkan çiçek 'arızasına denir. Ve kesret-i 'amelden elde ve parmaklarda çıkan kabarcığa denir ve bunda fethateynle lügattir. Ve koğalık ve hasır otu ta'bīr ettikleri nebātın köküne denir ki kaht eyyāmında ekl ederler.

النَّابِيغَةُ [en-nābiḡat] (nābiḡat [nābiḡat] vezninde) Söz bilir sühan-ver ve mütekellim adama denir; hā' mübālaga içindir; yukālu: رَجُلٌ نَابِيغَةٌ أَيُّ مُتَكَلِّمٍ Ve hod-bīn ve mütekebbir kimseye denir. Ve arz-ı ba'ideye denir; yukālu: أَرْضٌ نَابِيغَةٌ أَيُّ بَعِيدَةٍ

النَّبِيخَاءُ [en-nebhā'] (ḥamrā' [ḥamrā'] vezninde) Yüksek yere denir, arz-ı mürtefi'a ma'nāsına. Ve şol toprağı gevşek arza denir ki kumdan olmayıp belki pek ve taşlık yerden ola, ya'nī etrāfı pek ve taşlık olup kendisi gevşek ola. Cem'i n_bāḡi [nebāḡi] gelir, ḡibālī [ḡibālī] vezninde.

الْإِنْبَاخُ [el-inbāḡ] (hemzenin kesriyle) Arz-ı mezkūrede ekin ekmek ma'nāsındadır; yukālu: أَنْبَخَ الرَّجُلُ إِذَا زَرَعَ فِي النَّبِيخَاءِ Ve nebh ekl eylemek ma'nāsındadır ki hasır otunun köküdür, niteki zikr olundu; yukālu: أَنْبَخَ الرَّجُلُ إِذَا أَكَلَ النَّبِيخَ Ve māyası ekşiyip fāsīd olmuş hamur yoğurmak ma'nāsındadır; yukālu: أَنْبَخَ الْحَبَّازُ إِذَا عَجَنَ عَجِينًا أَنْبَخَانًا

النُّبُوخُ [en-nubūḡ] (ḡu'ūd [ḡu'ūd] vezninde) Hamurun māyası pek ekşiyip fāsīd olmak ma'nāsındadır; yukālu: نَبِيخَ الْعَجِينِ نُبُوخًا مَنِ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا حَمَضَ وَفَسَدَ

النَّبَاحُ [en-nebbāḥ] (كَتَّانٌ [kettān] vezninde) ve

الْأَنْبَحَانُ [el-enbeḥān] (hemzenin ve bā'nın fethiyle) Māyası pek ekşiyip fäsîd olmuş hamūra denir. *Muzhir-i Suyūṭî*'de أَنْبَحَانٌ [enbeḥān] sıfat olarak vezni eḫ'alān olmak üzere mersūmdur ki hemzesi zā'idedir. Mü'ellif cīm'le أَنْبَحَانٌ [enbecān] kelimesinin أَزْوَانٌ [ervenān] lafzından gayrı nazîri yoktur demekle işbu أَنْبَحَانٌ [enbeḥān] lafzı onu hādîmdir.

الْأَنْبَحَانِيَّ [el-enbeḥāniyy] (yā-yı müşedde-de ile) Şol tiride denir ki hentüz sıcak ve buğları çıkar ola, 'alā-kavlin kek ile ve zeytūn yağıyla müretteb olarak ocakta kabarıp kalkmakla üzerine soğuk su dökülüp yine gevşeyip sinmiş ola; yukālu: تَرِيدُ أَنْبَحَانِيَّ إِذَا كَانَ لَهُ بُحَارٌ وَسُخُونَةٌ أَوْ هُوَ يُسَوَّى مِنَ الْكُفْكَ وَالرُّبْتِ فَيَنْتَفِخُ فَيُضْبُ عَلَيْهِ الْمَاءُ فَيَسْتَوْحِي مُرَادُ أَنْبَحَانِيَّ إِذَا كَانَ لَهُ بُحَارٌ وَسُخُونَةٌ أَوْ هُوَ يُسَوَّى مِنَ الْكُفْكَ وَالرُّبْتِ فَيَنْتَفِخُ فَيُضْبُ عَلَيْهِ الْمَاءُ فَيَسْتَوْحِي Mü'ellifin müstakbel bünyeleriyle irādî müsāmaha-güne mahzā ta'rife mebnîdir.

الْأَنْبَحَانِيَّةُ [el-enbeḥāniyyet] Ziyāde-i hā'yla ki mevsūf i'tibāriyladır, iri ekmeğe denir yāhūd gömeç kursu gibi kalın ve değirmi olan ekmeğe denir ki somun dedikleridir; yukālu: خَيْرَةُ أَنْبَحَانِيَّةٍ أَيُّ صُحْمَةٍ أَوْ كَأَنَّهَا كُورُ الرُّنَابِيرِ

النَّبْحَةُ [en-nebḥat] (نَبَذَةٌ [nebzet] vezninde) نُكْتَةٌ [nuktet] ma'nāsınadır ki parmakla yā çubukla yere ettikleri nişāna denir; nūn'un zammıyla da lügattir. Ve āteş ve çerāğ yakacak kibriye denir. Ve gemi tahtalarının aralarına vaz' ve üstüvār eyledikleri hasır otu kıtığına denir ki onun üzerine kalafat ederler ve bunda fetehātla lügattir.

الْأَنْبَحُ [el-enbaḥ] (أَحْمَرٌ [aḥmer] vezninde) Galîz ve nā-tırāş ve bed-heykel kaba adama denir. Ve levni be-gāyet küdüretli karamtık çok topırağa denir.

[ن ت خ]

النَّخْ [en-neth] (nūn'un fethi ve tā-yı fevkiyyenin sükūnuyla) Bir nesneyi yerinden çekip koparmak ma'nāsınadır; yukālu: نَخَّ ضَرْسَهُ نَخًّا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا نَزَعَهُ وَقَلَعَهُ Ve yırtıcı kuş minkāriyla eti ditip çekmek ma'nāsınadır; yukālu: نَخَّ الْبَازِي اللَّحْمَ إِذَا خَطَفَهُ بِمِئْسَرِهِ Ve dokumak ma'nāsınadır; yukālu: نَخَّ التُّوبَ إِذَا نَسَجَهُ Ve bir nesneye göz aktarıp iltifātla bakmak ma'nāsınadır; yukālu: إِلَيْهِ بَصَرُهُ إِذَا نَظَرَ إِلَيْهِ

الْمِنْتَاخُ [el-mintāḥ] [minkāş] vezninde ve mürādîfidir ki cinbistireye denir.

الْمُنْتَعِجُ [el-mutenettih] (مُنْتَفِسٌ [muteneffis] vezninde) مُتَعَالِيٌّ [muteğallī] ma'nāsınadır ki dā'imā gāliye dedikleri tīb sürünür olan kişiye denir.

[ن ج خ]

النَّجْحُ [en-neḥ] (nūn'un fethi ve cīm'in sükūnuyla) Fahr ve mübāhāt eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَجَحَ الرَّجُلُ نَجْحًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا فَخَرَ Ve yer kazmak ma'nāsınadır; yukālu: نَجَحَ الْبُئْرُ إِذَا حَفَرَهَا Ve نَوْءٌ [nev], heyecān eylemek ma'nāsınadır, murād zu'm-ı A'rāb üzere nev'in sukūtuyla yağmur yağmaktır, niteki نَوْءٌ [nev] māddesinde tafsîl olundu; yukālu: نَجَحَ النَّوْءُ إِذَا هَاجَ Ve sel suyu şiddetle gelmekle derenin duvarı menzilinde olan kenārlarını vurup suyun ortasına atmak ma'nāsınadır; yukālu: نَجَحَ السَّيْلُ إِذَا دَفَعَ فِي سِنْدِ الْوَادِي فَحَدَفَهُ فِي وَسْطِ الْمَاءِ

النُّجَاخُ [en-nucāḥ] (غُرَابٌ [ğurāb] vezninde) Öksüren kimsenin öksürtüğü āvāzına denir.

النَّاجِحُ [en-nāciḥ] ve

الْمُنَجِّحُ [el-munecciḥ] (مُحَدِّثٌ [muḥaddis] vezninde)

vezninde) Sesli öksüren kimseye denir. Ve

نَاجِحٌ [nāciḥ] Gürüldeyici denize denir. Ve deniz medd eyledikte suyunun sâhile dokunduğundan hâsıl olan gürültüye denir.

النَّجْوٰهُ [en-necūḥ] (صُبُورٌ [şabūr] vezninde) Bu dahi gürültülü denize denir.

النَّجَاحَةُ [en-neccāḥat] (nūn'un fethi ve cīm'in teşdidiyle) Şol hatuna denir ki cimā' hengāmında ferici seslenip öter ola, 'alā-kavlin ferici pek sulu olmakla cimā' olunurken mendil ile bir taraftan çıkan reşehâtı siler ola yāhūd hīn-i cimā'da bağırsaklarının uçları oynayıp vırk vırk ederek seslenir ola; yukālu: إِذَا نَجَّاحَةً إِمْرَأَةٌ كَانَتْ لِفَرْجِهَا صَوْتٌ عِنْدَ الْجَمَاعِ أَوْ هِيَ الرَّشَاحَةُ الَّتِي تَمْسَحُ الْإِبْتِلَالَ أَوْ الَّتِي يَنْتَجِحُ سُرْمُهَا كَانَتْجَاحٌ سُرْمٌ Burada **نَجَّاحَةُ** [neccāḥat] ve **النَّجَّاحُ** [nucāḥ]tan me'hūzdur.

النَّجِيحَةُ [en-neciḥat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Şol kere yağına denir ki yayığın etrafına yapışıp toplanmaya.

التَّنَاجِحُ [et-tenācuḥ] (تَفَاحُلٌ [tefā'ul] vezninde) Tefāhur ma'nāsınadır; yukālu: تَنَاجِحًا إِذَا تَفَاحَرَا Ve denizin ve ırmağın dalgaları beri öte çalkanarak kenârlardaki yarları hedm ve iskāt eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَنَاجِحُ الْمَوْجِ إِذَا اضْطَرَبَ حَتَّى أَثَّرَ فِي الْأَجْرَافِ

مُنْجِحٌ [Munciḥ] (مُخْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Uzun uzadı bir kumluk adıdır.

[ن خ خ]

النَّحٌّ [en-naḥḥ] (nūn'un fethi ve hā'nın teşdidiyle) Şiddetle yürümek ma'nāsınadır; yukālu: نَحَّ الرَّجُلُ نَحًّا مِنَ الْبَابِ Ve **الأول** إِذَا سَارَ سَيْرًا عَنِيقًا

نَحٌّ [naḥḥ] Şol develere denir ki zekāt alan

kimsenin yanına çökerilir, tā ki zekātlarını ahz eyleye Ve

نَحٌّ [naḥḥ] Bir nev' uzun döşeme adıdır. Müfredâtta ihrām ve velense dedikleri tüylü döşeme olacaktır ki Fārisiden mu'arredir. Ve

نَحٌّ [naḥḥ] Deveyi çökertmek için ih ih demek ma'nāsınadır; yukālu: نَحٌّ بِالْإِبِلِ وَنَحَّهَا إِذَا قَالَ لَهَا إِخْ إِخْ لِتَبْرِكَ

النَّحُّ [en-nuḥḥ] (nūn'un zammıyla) ve

النَّحَّاحَةُ [en-nuḥāḥat] (شُمَامَةٌ [şumāmet] vezninde) İliğe denir, مُحٌّ [muḥḥ] ma'nāsına.

النَّحَّةُ [en-naḥḥat] (nūn'un fethiyle) Bir kimsenin rakikine, ya'nī'abd-i memlūkuna denir, gerek köle ve gerek cāriye olsun. Ve işleyen sığırlara denir ki çift sığırları olacaktır, بَقَرٌ عَوَامِلٌ ma'nāsına ve bunda nūn'un zammıyla lügattir. Ve

نَحَّةٌ [naḥḥat] Eşeklere denir, حُمُرٌ [ḥumur] ma'nāsına ve bunda nūn'un harekât-ı selâsıyla lügattir. Ve evde beslenen mutlak hayvânâta denir. Ve çobanlara denir, رِعَاءٌ [ri'ā'] ma'nāsına; nūn'un zammıyla da cā'izdir. Ve deveçilere denir, جَمَالُونَ [cemmālūn] ma'nāsına. Ve şol habere denir ki hak yāhūd bātıl olduğu ma'lūm olmaya. Ve hafif yağmura denir. Ve zekāt devşiren kimse zekātı devşirdikten sonra kendi nefsi için ücret-i bahā bir altın almak ma'nāsınadır. Ve o altına da **نَحَّةٌ** [naḥḥat] denir.

نَجِيحَةُ [en-naḥiḥat] (nūn'un fethiyle) **النَّجِيحَةُ** [neciḥat] ma'nāsınadır ki zikr olundu.

النَّحْنَحَةُ [en-naḥneḥat] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Bir nesneyi alarga eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَحْنَحُ الشَّيْءِ إِذَا نَحَّاهُ Ve şiddetle yürüyüp gitmek ma'nāsınadır;

yukālu: يُكْأَلُ إِذَا سَارَ شَدِيدًا Ve deveyi ih ih diyerek çökmek ma'nāsınadır; yukālu: نَحْنَحُ الْإِبِلَ إِذَا أَتْرَكَهَا

تَزَلُّزًا [et-tenaḥnuḥ] [tezlezzul] [tezlezzul] vezninde) Deve çökmek ma'nāsınadır ki نَحْنَحُ [naḥneḥat]ten mutāvi'dir; yukālu: نَحْنَحُ الْإِبِلَ فَتَنْحَنَحْتُ أَي بَرَكَتْ

نَحْيَجُ [Neḥīḥ] [emīr] vezninde) Esmādandır. Sa'uddīn Naḥīḥ bizim ashābımız ya'nī Şāfi'iyü'l-mezheb olan Ḥorāsān fukahālarının ceddidir. Hadīs-i şerifte rivāyeti ve nazm-ı eş'arda mahāreti var idi.

[ن د خ]

الْأَنْدَحُ [el-endaḥ] [aḥmer] vezninde) Kalīlül'kelām olan aḥmak ve seme adama denir ki söz bilmediğinden ve idrāk eylemediğinden epsem olup durur.

الْمِنْدَحُ [el-mindaḥ] [minber] vezninde) Şol bī'ār kimseye denir ki fuḥş ve herze söylenmekten ve söylemekten aslā mübālātı olmaya; yukālu: رَجُلٌ مِّنْدَحٌ أَي لَا يُبَالِي بِمَا قِيلَ لَهُ مِّنَ الْفُحْشِ أَوْ قَالَ

تَنْدَحُ الرَّجُلُ إِذَا [et-tenedduḥ] [tefa'ul] vezninde) Uhd-e-i temellük ve iktidārında olmadığı nesne ile fodulāne fahr ve güzāf eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَنْدَحُ الرَّجُلُ إِذَا تَشَبَّعَ بِمَا لَيْسَ عِنْدَهُ

الْمَدْحُ [medḥ] vezninde) Bir nesneye unfla çatıp çarpmak ma'nāsınadır, denizde bir kayığın āhere çatıp çarpması gibi; yukālu: نَدَحَهُ نَدْحًا ve minhu yekūlu rākibu'l-bahri: نَدَحْنَا سَاحِلَ كَذَا إِذَا ضَدَمَهُ

الْإِنْدَاحُ [el-indāḥ] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi unfla āher nesneye çattırıp çarptırmak ma'nāsınadır; yukālu: نَدَحَهُ بِهِ

إِذَا ضَدَمَهُ بِهِ وَكَذَا يَقُولُ رَاكِبُ الْبَحْرِ أَنْدَحْنَا الْمَوْكِبَ السَّاحِلَ أَي ضَدَمْنَاهُ بِهِ

[ن ذ خ]

النَّدْحُ [en-nezḥ] (nūn'un fethi ve zāl-ı mu'cemenin sükūnuyla) Şiddetle sa'y edip gitmek ma'nāsınadır; yukālu: نَدَحَ الْعَيْرُ نَدْحًا مِّنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا سَعَى شَدِيدًا

النَّذْحُ [el-inzāḥ] (hemzenin kesriyle) نَدَحَ بِمَعْنَى نَدَحَ [nezḥ] ma'nāsınadır; yukālu: نَدَحَ بِمَعْنَى نَدَحَ

النَّوْذْحُ [en-nevzāḥ] [cevhər] vezninde) Korkak adama denir; جَبَانٌ [cebān] ma'nāsına.

[ن س خ]

النَّشْحُ [en-nesh] [fesḥ] vezninde) Bir nesneyi yerinden zā'il kılmak ma'nāsınadır; yukālu: نَسَحَهُ نَسْحًا مِّنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا أَرَاَهُ

Müellifin Başā'ir'de beyānına göre نَشْحُ [nesh] bir nesne āher nesneyi müte'akkib olarak zā'il kılmak ma'nāsına mevzū'dur, zıllın şemsi ve şemsin zıllı ve şeybin şebābı izālesi gibi. Ba'zen bundan izāle münfehim olur ki bi'l-külliyeye evvelkini zā'il eder ve ba'zen isbāt münfehim olur, nesh-i kitāb gibi ki bir mektūbun saḥīfe-i uhrāya sūretinin nakli gibi ve ba'zen izāle ve isbātтан ikisi de münfehim olur. İntehā. Ve

النَّسْحُ [nesh] Bir nesneyi tagyīr eylemek ve bozmak ma'nāsınadır; yukālu: نَسَحَتِ الرِّيحُ نَسْحًا إِذَا غَيَّرَتْهَا Ve bir nesneyi ibtāl edip āher nesneyi onun makāmına kā'im kılmak ma'nāsınadır; yukālu: نَسَخَ الشَّيْءَ إِذَا أَبْطَلَهُ وَأَقَامَ شَيْئًا مُّقَامَهُ Ve مَسَحَ [mesh] ma'nāsınadır ki bir nesnenin sūretini bir akbeh sūrete tahvīl eylemekten ibārettir; yukālu: نَسَخَهُ بِمَعْنَى مَسَحَهُ

ha edip sûretini yazınmak ma'nâsınadır; yukâlu: نَسَخَ الْكِتَابَ إِذَا كَتَبَهُ عَنْ مُعَارَضَةٍ Ve bir nesneyi âher mahalle nakl ve tahvîl eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: نَسَخَ مَا فِي الْحَلِيَّةِ إِذَا حَوَّلَهُ إِلَى غَيْرِهَا

الْإِنْتِسَاخُ [el-intisâḥ] (ifti'âl) [ifti'âl] vezninde) Ve

الْإِنْتِسَاخُ [el-istinsâḥ] Bunlar dahi bir kitâbin nüshasını almak ma'nâsınadır; yukâlu: اِنْتَسَخَ الْكِتَابَ وَاسْتَنْسَخَهُ إِذَا كَتَبَهُ عَنْ مُعَارَضَةٍ **النُّسْخَةُ** [en-nuşḥat] (nûn'un zammıyla) Menkûlün-minhu olan asl-ı mektûbun ismidir.

التَّنَاسُحُ [et-tenâsuḥ] (tefâ'ul) [tefâ'ul] vezninde) ve

الْمُنَاسَاحَةُ [el-munâseḥat] (mufâ'let) [mufâ'let] vezninde) Birbirini izâle ile müte'âkib olmak ma'nâsınadır; ve minhu: التَّنَاسُحُ اللميزاتِ ya'nî faraziyyûnun **مُنَاسَاحَةٌ** [munâseḥat] itlâk ettikleri mesele bu ma'nâdandır ki bir meyyitin vârisleri dahi kable taksîmî't-terike fevt olmakla mâl-ı metrûk âher vereselere intikâl eylemekten 'ibârettir. Ve

تَنَاسُحُ الْأَزْمِنَةِ [tenâsuḥu'l-ezminet] Zamânların ânen fe-ânen hâlden hâle tahavvül ve tedâvülünden 'ibârettir, 'alâ-kavlin karınların peyderpey inkirâz ve inkizâsından 'ibârettir ki birbirini nesh ve izâle ile müte'âkib olurlar. Ve **تَنَاسُخِيَّةٌ** [tenâsuḥiyyet] itlâk olunan tâ'ife dahi bu ma'nâdandır, tâ'ife-i mersûme tenâsuh-i ervâha kâ'il ve haşr ve neşri münkir olmalarıyla tekfîr olunurlar.

النَّسِيخَةُ [en-nesîḥat] (sefînet) [sefînet] vezninde) ve

النُّسْخِيَّةُ [en-nuşḥiyyet] (cuheniyet) [cuheniyet]

yet] vezninde) Ba'ide ma'nâsınadır; te'nîsi mevsûf itibârıyladır; yukâlu: بَلَدَةٌ نَسِيخَةٌ وَنُسْخِيَّةٌ أَيُّ بَعِيدَةٌ

النُّسُوحُ [en-Nusuḥ] (nûn'un zammıyla) Kâdisiyye'de bir karye adıdır.

[ن ض خ]

النَّضْحُ [en-naḍḥ] (nûn'un fethi ve dâd'ın sükûnuyla) Su serpmek ma'nâsınadır; yukâlu: نَضَحَهُ نَضْحًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا Ba'zılar 'indinde bu **نَضْحُ** [naḍḥ] ile mürâdiftir ki o dahi su serpmek ma'nâsınadır, 'alâ-kavlin mühmelenin mefhûmundan dündür ki mühmele, gereği gibi sulamak ve bu, su serpmektir. Ve

نَضَحَ [naḍḥ] Su pınardan şiddetle kaynayıp çıkmak, 'alâ-kavlin aşağıdan yukarıya fıskırmak ma'nâsınadır; yukâlu: نَضَحَ الْمَاءَ إِذَا اشْتَدَّ فُورَانُهُ مِنْ يَبُوعِهِ أَوْ مَا كَانَ مِنْ سُفْلِ إِلَى عُلُوِّ Ve düşman üzere ok serpmek ma'nâsında müsta'meldir; yukâlu: نَضَحَ النَّبْلَ فِي الْعُدُوِّ إِذَا فَرَقَهَا Ve

نَضَحَ [naḍḥ] Şol 'itr ve tîb eserine denir ki sevbde ve sâ'ir nesnede kalmış olur; yukâlu: بَقِيَ فِيهِ نَضْحٌ مِنْهُ وَهُوَ أَثَرُ يَبْقَى فِي الثَّوْبِ وَغَيْرِهِ مِنَ الطَّيِّبِ

النُّضَاخُ [en-naḍḍāḥ] (kettān) [kettān] vezninde) Firāvān yağmura itlâk olunur; yukâlu: غِيثٌ نَضَاخٌ أَيُّ غَزِيرٌ

النُّضْحَةُ [en-naḍḥat] (nebzet) [nebzet] vezninde, tâ-yı vahdetle) **مَطْرَةٌ** [maṭarat] ma'nâsınadır. **مَطَرٌ** [maṭar] ma'nâsınadır. **نَضَحَ** [naḍḥ]

النِّضَاخُ [en-niḍāḥ] (nûn'un kesriyle) Mufâ'aletten masdardır, birbirine su serpmek ma'nâsınadır; yukâlu: نَاضِحَةٌ مُنَاضِحَةٌ وَنِضَاخًا إِذَا نَضَحَ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا

الْإِنْتِضَاخُ [el-intiḍāḥ] (ifti'âl) [ifti'âl] vezninde) Su saçılmak ma'nâsınadır; yukâlu:

اِنْتَضَحَ الْمَاءُ إِذَا تَرَشَّشَ
اَلْمِنْضَحَةُ [el-minḍaḥat] [مِكْنَسَةٌ] [mikneset] vezninde) İsm-i ālettir, زُرَّاقَةٌ [zurrāqat] e denir ki 'āmmе نَضَّاحَةٌ [naḍḍāḥat] derler. Ve زُرَّاقَةٌ [zurrāqat] zā-yı mazmūme ve rā-yı müşeddede ile bāgḡevānların bāgḡe suladıkları ālete denir ki tenekeden süzeği geçirilmiş kova olacaktır. Taşra Türkîsinde çımkırık ta'bir olunur ve neftçiler dahi onunla neft yağı kullanırlar. Bu münāsebetle harîk tulumbasına da مِنْضَحَةٌ [minḍaḥat] itlākı mülāyimdir.

[ن ط خ]

اَلنِّطْخُ [en-niṭḡ] (nūn'un kesri ve ṭā'nın sükūnuyla) شَرٌّ [şer] kelimesine izāfetle isti'māl olunur, sāhib-i şerr demektir; yukālu: هُوَ نِطْخُ شَرِّ أَيِّ صَاحِبِهِ yukālu:

[ن ف خ]

اَلنَّفْخُ [en-nefḡ] (nūn'un fethi ve fā'nın sükūnuyla) Üfürmek ma'nāsınadır; yukālu: نَفَّخَ بِفَمِهِ نَفْخًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أُخْرِجَ مِنْهُ الرِّيحُ Ve yellenmek ma'nāsına isti'māl olunur ki fem-i esfel ile üfürmektir; yukālu: Ve نَفَّخَ بِالْمَرْأَةِ إِذَا صَرَطَ **نَفْخُ** [nefḡ] اِرْتِفَاعُ الصُّحَى [irtifā'u'd-ḡuḡā] ya'nī nehār mürtefi' olup kaba kuşluk vaktine varmak ma'nāsına müsta'meldir.

Şārih der ki mü'ellifin me'hazı olan *Muḡkem*'de اِنْتَفَخَ الْهَارُ إِذَا عَلَا 'ibāretiyle mersūm olup mü'ellif ondan tasarrufla sülāsī olarak sebt eylemiştir, lākin ihlāl eylemiştir. İntehā. Ve

نَفَّخَ [nefḡ] Fahr ve kibr ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: رَجُلٌ ذُو نَفْخٍ أَيُّ فَخْرٍ وَكِبْرٍ

Şārih der ki müte'azzim kimse ta'azzum ederek nefis ve nefesini cem'le puffedığı hasebiyle نَفَّخَ [nefḡ] kibr ve fahr ma'nāsına

isti'māl olundu yāhūd şeytān derūnuna نَفَّخَ [nefḡ] ya'nī hod-bīnlik ilkā eylemekle lāzımı olan kibr ma'nāsında isti'māl olundu. Ve *Esās*'ta نَفَّخَ شِدْقِيهِ تَكْبَرٍ 'unvāniyla mersūmdur.

اَلتَّنْفِيحُ [et-tenfiḡ] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) Pek üfürmek ma'nāsınadır; yukālu: نَفَّخَ الرَّجُلُ بِفَمِهِ بِمَعْنَى نَفَّخَ لَكُنْ هِيَ لِلْكَثْرَةِ **اَلنَّفِيحُ** [en-nefiḡ] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) Āteş üflemeğe mü'ekkel ve mu'ayyen olan kimseye denir.

اَلْمِنْفَاحُ [el-minfāḡ] (mīm'in kesriyle) İsm-i ālettir, körüğe denir.

اَلْأَنْفَاحُ [el-enfaḡ] [أَحْمَرٌ] [aḡmer] vezninde) bād-hāye kişiye denir debe ta'bir olunur; torba şişip kabarrı, māddeşi riḡ-i galīzedir, Türkîde kavluç denir; yukālu: رَجُلٌ أَنْفَاحٌ أَيُّ فِي حُصْبِيَّتِهِ نَفْخَةٌ

اَلنَّفْحَةُ [en-nefḡat] (nūn'un harekāt-ı selāsī ve fā'nın sükūnuyla) İsmdir, üfürüğe denir. Ve karın şişkinliğine itlāk olunur; yukālu: بِهِ نَفْحَةٌ أَيُّ اِنْتِفَاحٌ بَطْنٍ

اَلنَّفْحَاءُ [en-nefḡā] [نَبْحَاءٌ] [nebhā] vezninde ve mürādifidir ki zikr olundu. Ve

نَفْحَاءُ [nefḡā] Ayakta inciğin yukarısına itlāk olunur ki kaba baldır olacaktır.

اَلْأَنْفُحَانُ [el-unfuḡān] ve

اَلْأَنْفُحَانِيٌّ [el-unfuḡāniyy] (hemzelerin zamımı ve kesriyle ki fā' hemzelere tābi'dir) Şişman kişiye itlāk olunur; mü'ennesleri hā'yıladır; yukālu: رَجُلٌ أَنْفُحَانٌ وَأَنْفُحَانِيٌّ أَيُّ اِمْرَأَةٌ أَنْفُحَانَةٌ وَأَنْفُحَانِيَّةٌ سَمًا ve yukālu: مُمْتَلِيٌّ سَمًا

اَلنَّفُوحُ [en-nufuḡ] (zammeteynle) Tenūmend genç irisi delikanlıya denir.

اَلنُّفَّاحُ [en-nuffāḡ] [رُمَّانٌ] [rummān] vezninde) Bir illet-i hādiseden nāşī bedene 'arız olan şişe denir; yukālu: بِهِ نَفَّاحٌ أَيُّ وَرَمٌ مِنْ دَاءٍ

يَخْدُثُ

النَّفَاخَةُ [en-nuffāḥat] (رُمَّانَةٌ [rummānet] vezninde) Nehr ve cedvel ve çeşme makûlesinde suyun yüzüne çıkan hurde çakıllara itlāk olunur. ferçi mü'ellif حِجَارَةٌ ile ta'bîr eyledi, lâkin muktezâ-yı mādde suyun yüzünde peydâ olan kabarcık olmak mülâyimdir. Ve

نُفَاخَةٌ [nuffāḥat] Bir şişkin şişe denir ki balık kısmının karnında olur, balığın o nisâb ve kemâlidir ki onun sebebiyle suyu def' ederek meks ve cereyân eder; bunu balık kursağı dedikleriyle beyân eylemişlerdir.

الْمَنْفُوحُ [el-menfûḥ] Büyük karınlı kimseye itlāk olunur. Ve şişman adama itlāk olunur.

نَفَاخٌ [Neffāḥ] (كَتَّانٌ [kettān] vezninde) Mağrib-zemîn'de bir belde adıdır.

[ن ق خ]

النَّفَاخُ [en-nuḥāḥ] (كَافٌ la غُرَابٌ [gūrāb] vezninde) Be-gâyet sâfî ve bârid ve hoş-güvâr olan suya denir; yukâlu: شَرِبَ النَّفَاخُ أَي الْمَاءِ Ve mutlakan hâlis ve bî-gıṣṣ olan şey'e denir; yukâlu: هَذَا نَفَاخٌ الْعَرَبِيَّةِ هَذَا أَي خَالِصَهَا Ve emn ve ʿâfiyet ve âsâyişle olan uykuya denir ki hâb-ı rāhat ta'bîr olunur.

النَّفْحُ [en-naḥḥ] (nūn'un fethi ve kāf'in sükunıyla) Vurmak ma'nâsınadır; yukâlu: نَفَحَهُ نَفْحًا مِّنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا ضَرَبَهُ Ve başı dimāga kadar yarmak ma'nâsınadır; yukâlu: نَفَحَ دِمَاعَهُ إِذَا كَسَرَهُ O yarığa, دَامِعَةٌ [dāmīgat] denir.

الْإِنْتِفَاخُ [el-intiḥāḥ] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Kemikten ilik çıkarmak ma'nâsınadır; yukâlu: إِنْتَفَخَ الرَّجُلُ الْمُخَّ إِذَا اسْتَحْرَجَهُ

الْأَنْفَاخُ [el-enḥāḥ] (أَحْمَرٌ [aḥmer] vezninde)

Beynisi az olan insân ve hayvâna denir, mekteb hocası gibi; yukâlu: ظَلِيمٌ أَنْفَحَ أَي قَلِيلُ الدِّمَاغِ

النَّفْحَةُ [en-neḥāḥat] (feteḥâtla) Pek semizliğinden ağır ağır yürüten nākaya denir; yukâlu: نَافَةٌ نَفْحَةٌ إِذَا كَانَتْ تَتَأَقَلُّ فِي مَسِيرِهَا سَمًّا

النَّفْقَاخُ [en-nuḥḥāḥ] (رُمَّانٌ [rummān] vezninde) Başın kulakla kulak tozları beyninde olan kemik taraflarından ön cānibine doğru olan yerine denir; yukâlu: إِشْتَكَى نَفْقَاخُهُ وَهُوَ مَقْدَمُ الْاَلْقَا مِنَ الْأَذُنِ وَالْحُسْشَاءِ

[ن ك خ]

النَّكْحُ [en-neḥḥ] (نَكَحَ [neḥḥ] vezninde) Yumrukla bir adamın boğazına vurmak ma'nâsınadır; yukâlu: نَكَحَ فِي حَلْقِهِ نَكَحًا مِّنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا لَهَرَهُ

[ن و خ]

النَّتْوُخُ [et-tenevvuḥ] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Erkek deve, nākayı aşmak için çökmek ma'nâsınadır; yukâlu: تَنْتَوَخُ الْجَمَلُ النَّاقَةَ إِذَا أُبْرِكَهَا لِلْسَّفَادِ Ve bu ma'nâda lâzım olur; yukâlu: تَنْتَوَخَتِ النَّاقَةُ إِذَا بَرَكَتْ

الْإِنَاخَةُ [el-ināḥat] (hemzenin kesriyle) Bu dahi deveyi çökmek ma'nâsınadır; yukâlu: إِنَاخَةُ LĀKIN إِنَاخَةُ إِذَا أُبْرِكَتِ mutlakan deveyi çökmek ma'nâsınadır, vech-i mezkûr üzere nākaya mahsûs değildir.

الْإِسْتِنَاخَةُ [el-istināḥat] Deve çökmek ma'nâsınadır; yukâlu: أَنَاخَ النَّاقَةَ فَاسْتِنَاخَتْ وَلَا يُقَالُ نَاخَتْ وَلَا أَنَاخَتْ Şārih der ki çökmek ma'nâsına إِنَاخَةُ [ināḥat] isti'mâli kesirdir.

النَّوْحَةُ [en-nevḥat] (نَوَّحَتْ [nevḥat] vezninde) İkâmet ma'nâsına ismdir; ma'nâ-yı mezkûrdan me'hûzdur.

الْمُنَاخُ [el-munāḥ] (mîm'in zammıyla ism-i

mekândır) Deveyi çökertecek yere denir, مَبْرُكُ الْإِبِلِ [mebreku'l-ibil] ma'nâsına.

الْمَنْبِيحُ [el-menîḥ] (mîm'in fethiyle) Arslana denir.

النَّائِحَةُ [en-nā'ihat] Arz-ı ba'ide ma'nâsınadır.

ذُو مَنَاخٍ [Zū-Menāḥ] مَنَاةٌ [menār] vezninde) أَذْوَاءٌ [Ezvā'] ta'bîr olunan akyāl-i Yemen'den Lehî'a b. 'Abduşems nâm melikin lakabıdır.

تَنْوُخٌ [Tenūḥ] (tā'nın fethiyle) Bir kabîle adıdır ki "ت،ن،خ" maddesinde zikr olundu. Cevherî vehminde nâşî burada resm eylemiştir.

FASLU'L-VĀV

(فَضْلُ الْوَاوِ)

[و ب خ]

التَّوْبِيحُ [et-tevbīḥ] تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Lev m ve serzeniş eylemek ma'nâsınadır.

وَبَّحَةٌ [vebḥat] نَبْذَةٌ [nebzet] vezninde) Lev m ve serzeniş ma'nâsına ismdir; yukālu: وَبَّحَهُ تَوْبِيحًا إِذَا لَامَهُ وَعَدَلَهُ Ve bir adamı mürtekb olduğu kârın vehâmetini 'unf ve şiddetle ifâde ederek tehdîd eylemek ma'nâsınadır; yukālu: وَبَّحَ فُلَانًا إِذَا أَتَبَهُ وَهَدَّدَهُ

[و ت خ]

الْوَيْحُ [el-veḥ] (vāv'ın fethi ve tā-yı fevkiyyenin sükūnuyla) Değnekle vurmak ma'nâsınadır; yukālu: وَتَّحَهُ بِالْعَصَا وَتَّحَا مِنْ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا ضَرَبَهُ بِهَا

الْوَيْحَةُ [el-veteḥat] (feteḥâtla) Sulu sıvık balçığa denir, وَحَلٌ [veḥal] ma'nâsına. Ve şey ma'nâsınadır; yukālu: مَا أَعْنَى عَنْهُ وَتَّحَهُ أَي شَيْئًا

الْمَيْتَحَةُ [el-mīteḥat] (mîm'in kesriyle) Değneğe denir, 'asâ ma'nâsına.

الْإِيْتَاخُ [el-ītaḥ] (hemzenin kesriyle) Pek zahmet ve meşakkate uğrayıp rencide olmak ma'nâsınadır; tekūlu: أُوْتِخْتُ مَيْتِي يَا فُلَانٌ أَسْلَ إِيْتَاخٌ [ītaḥ] zikr olunan balçığa düşmek ma'nâsına olmakla bu ma'nâ ondan me'hūzdur.

[و ث خ]

الْوَيْحَةُ [el-veṣeḥat] (vāv'ın ve sâ-yı müsellesenin fethiyle) Sudan olan yaşlığa ve ıslaklığa denir; yukālu: فِي الْحَوْضِ وَثَّحَةٌ أَي بَلَّةٌ

الْوَيْحَةُ [el-veṣīḥat] وَصِيْقَةٌ [veṣīkat] vezninde) Her cinsten birbirine mahlût olmuş taze çayırığa denir. Ve et yağına muhte-

lit olan yufka kemiğe denir. Mü'ellif مَا رَقَّ مَا رَقَّ مِنْ الْعِظَامِ وَاحْتَلَطَ بِالْوَدَكِ lākin šārih, 'Ubāb'da مِنْ الطَّعَامِ 'unvānyla mersūm olmakla مِنْ الْعِظَامِ مِنْ nūshası galat olduğunu tansīs eylemiştir. Ona göre et yağıyla muhtelit olmuş sıvık ta'ām demek olur, çorba gibi. Ve vākır'an muktezā-yı mādde šārihin kavli olmak mülāyimidir. Ve

وَبَيْحَةٌ [vešihāt] Sıvık çamurlu arza denir; yukālu: أَرْضٌ وَبَيْحَةٌ أَيُّ ذَاتٌ وَحَلٌ Ve yoğurt gibi pek koyu süte denir.

أَلْمَوْئُوخُ [el-mevsūh] ve

أَلْمَوْئُوخُ [el-muveššah] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Za'ifü'l-hilkat kimseye itlāk olunur; zıkr olunan sıvık ma'nāsından me'hūzdu; yukālu: رَجُلٌ مَوْئُوخٌ الْحَلَقِ وَمَوْئُوخُهُ أَيُّ ضَعِيفُهُ

[و خ خ]

أَلْوَحُّ [el-vaḥḥ] (vāv'ın fethi ve ḥā'nın teşdidıyla) Nā-hoşluk, elem ma'nāsınadır. Ve kasd ve irāde ma'nāsınadır.

أَلْوَحْوَحَةٌ [el-vaḥveḥāt] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Bir cins kuşun ötmesinden hikāyedir.

أَلْوَحْوَاهُ [el-vaḥvāh] (سَلْسَالٌ [selsāl] vezninde) Karnı salkı ve derisi geniş olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ وَحْوَاهُ أَيُّ مُسْتَرْخِي الْبُطْنِ Ve 'innin ve bī-rücūliyyet kimseye denir. Ve za'if ve nā-tüvān kişiye denir. Ve üşengen adama denir, keşlān gibi. Ve gevşek hurmāya denir.

[و ر خ]

أَلْوَرْحُ [el-verḥ] (vāv'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Bir nev' şecerdir ki مَرْخٌ [merḥ] dedikleri şecer-i mezkūre şebīh olur.

أَلْوَرِيحَةُ [el-veriḥāt] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) İslak yere denir; yukālu: أَرْضٌ وَرِيحَةٌ أَيُّ مُبْتَلَةٌ Ve sıvık hamura denir.

أَلْإِسْتِيرَاهُ [el-istīrah] ve

أَلْتَوَرُّحُ [et-teverruḥ] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Yer ıslak olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَوَرَّحْتَ الْأَرْضَ وَتَوَرَّحْتَ إِذَا ابْتَلْتَّ Ve

تَوَرُّحٌ [teverruḥ] Hamur sulu ve sıvık olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَوَرَّحَ الْعَجِينُ إِذَا اسْتَرَّحَى

أَلْوَرَّخُ [el-veraḥ] (fethateynle) Bu dahi hamur sıvık ve gevşek olmak ma'nāsınadır; yukālu: وَرَّخَ الْعَجِينُ وَرَّخًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اسْتَرَّحَى

أَلْإِيرَاهُ [el-irāh] (إِيرَادٌ [irād] vezninde) Hamuru sıvık ve gevşek kılmak ma'nāsınadır; tekūlu: أَوَّرَّحْتُ الْعَجِينُ إِذَا أَرَّخْتَهُ

أَلْوَرِيحَةُ [el-veriḥāt] (فَرِيحَةٌ [feriḥāt] vezninde) Çayırıları gür ve birbirine sarmaşık olan yere denir; yukālu: أَرْضٌ وَرِيحَةٌ أَيُّ مُلْتَمَّةٌ الْعُشْبِ

أَلْتَوَرِيحُ [et-tevriḥ] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) تَأْرِيحٌ [te'riḥ] lafzında lügattir ki bir nesneye ta'yin-i vakt eylemek ma'nāsınadır; yukālu: وَرَّخَ الْكِتَابَ بِمَعْنَى أَرَّخَهُ

[و س خ]

أَلْوَسَخُ [el-vesaḥ] (vāv'ın ve sīn'in fethiyle) Kirlenmek ma'nāsınadır; yukālu: وَبَسَخَ الثُّوبُ يَوْسَخُ وَيَأْسَخُ وَيَبْسَخُ وَسَخًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَسَخٌ إِذَا عَلَاهُ الدَّرَنُ [vesaḥ] isim dahi olur, kīre ve pāsa denir.

أَلْإِسْتِسَاخُ [el-istīsāh] ve

أَلْتَوَسُّخُ [et-tevessuḥ] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) ve

أَلْإِئْتِسَاخُ [el-ittīsāh] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) ki fi'l-asl إِئْتِسَاخٌ [i'vīsāh] idi, bunlar da kirlenip pāslanmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَوَسَّخَ الثُّوبُ وَتَوَسَّخَ وَاتَّسَخَ بِمَعْنَى وَسَخَ

الْإِسَاخُ [el-īṣāḥ] (hemzenin kesriyle) ve **التَّوْصِيحُ** [et-tevsiḥ] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Müte'addilerdir, kīrlenmek ma'nāsına; yukālu: أَوْصَحَ الثَّوْبَ وَوَسَّخَهُ إِذَا جَعَلَهُ وَسِخًا وَشَحَاءُ [Veshā'] [ṣaḥrā'] vezninde) Bir mevzi'dir.

[و ش خ]

الْوَشْحُ [el-veṣḥ] (vāv'ın fethi ve ṣīn-i mu'cemenin sükūnuyla) Kötü ve za'if ve kemter olan şey'e denir, ne olursa olsun. Ve hurmā sepetine denir.

الْوَشْحَةُ [el-veṣḥat] (feteḥātla) Hurmā yaprağından örülmüş zenbīl ve sepet makülesi zarfa denir.

[و ص خ]

الْوَصْحُ [el-veṣaḥ] Vāv'ın ve ṣād-ı mühmelelinin fethiyle وَسَّخَ [vesaḥ] vezninde ve mürādifidir ki kīr ve pāsa denir.

[و ض خ]

الْوَصُوحُ [el-veḍūḥ] (ḍād-ı mu'ceme ile ṣubūr [ṣabūr] vezninde) Şol suya denir ki hemān kovanın yarısı mikdārı gibi ola.

الْوَضْحُ [el-vaḍḥ] (مدْحٌ [medḥ] vezninde) Kovaya yarısı mikdārına doğru su komak ma'nāsınadır; yukālu: وَضَحَ الدَّلْوُ وَضَحًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا جَعَلَ الْمَاءَ فِيهَا شَبِيهَا بِالتَّضْفِ

وَضَحَ [el-īḍāḥ] (hemzenin kesriyle) **الْإِيضَاخُ** [vaḍḥ] ma'nāsınadır; yukālu: أَوْضَحَ الدَّلْوُ وَضَحًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا جَعَلَ الْمَاءَ فِيهَا شَبِيهَا بِالتَّضْفِ وَضَحًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا جَعَلَ الْمَاءَ فِيهَا شَبِيهَا بِالتَّضْفِ أَوْضَحَ لَهُ إِذَا اسْتَقَى قَلِيلًا وَضَحَتْ الْبُيُوتُ إِذَا قَلَّ مَاؤُهَا

الْمُؤَاَصِحَةُ [el-muvaḍaḥat] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) ve

الْوِضَاخُ [el-vidāḥ] (vāv'ın kesriyle) ve

التَّوَاضِخُ [et-tevāḍiḥ] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Kuyudan su çekmek ve seğırtmek ve yürütmek makülesi hāletlerde yarışmak ma'nāsınadır; yukālu: وَوَضَّخًا إِذَا بَارَاهُ فِي الْإِسْتِقَاءِ وَالْعَدْوِ وَالسَّيْرِ تَوَاضَخًا إِذَا تَبَارَى فِي السَّقْفِ وَالسَّيْرِ Ṣāriḥ der ki fi'l-asl İSTIQĀ' [istiḳā'] māddeğine mevzū' olup ba'cdehu mutlakan mu'arazada isti'māl olundu.

[و ط خ]

التَّوَاطِخُ [et-tevāṭiḥ] (ṭā-i mühmele ile تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Niçe kimseler bir nesneyi elden ele devr ettirmek ma'nāsınadır; yukālu: تَوَاطَخَ الْقَوْمُ الشَّيْءَ إِذَا تَدَاوَلُوهُ بَيْنَهُمْ

[و ل خ]

الْوَلِيحُ [el-velīḥ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bir nev' keten bezine denir.

الْوَلِيحَةُ [el-velīḥat] (فَرِيحَةٌ [feriḥat] vezninde) ve

الْوَلِيحَةُ [el-velīḥat] (وَلِيْمَةٌ [velīmet] vezninde) ve

الْمُؤْتَلِيحَةُ [el-mu'teliḥat] (مُؤْتَلِيحَةٌ [mu'tefiket] vezninde) Islak ve yaş yere denir; yukālu: أَرْضٌ وَلِيحَةٌ وَوَلِيحَةٌ وَمُؤْتَلِيحَةٌ أَي وَرِيحَةٌ

وَلِيحَةٌ [velīḥat] Yoğurt gibi pek koyu süte denir. Ve sıvık çamura denir.

الْإِسْتِيلَاخُ [el-istīlāḥ] Yer yaşarıp ıslak olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَوْلَاخَتْ الْأَرْضُ إِذَا ابْتَلَّتْ

[و م خ]

الْوَمْحَةُ [el-vemḥat] (نَبْذَةٌ [nebzet] vezninde) Ateş gibi ciğere te'sir eden dil-süz levme ve tevbīhe denir. Mü'ellifin وَالْوَبْحَةُ kavli عَذْلَةٌ yi müfessirdir; yukālu: مَا هَذِهِ الْوَمْحَةُ أَيِ الْعَذْلَةُ الْمُحْرِقَةُ وَالْوَبْحَةُ

[اويخ]

وَنَحْ [veyḥ] وَنَحْ [veyḥ] vezninde ve mürādıfidir ki edāt-ı rahm ü rikkattir, niteki mahallinde zikr olundu. وَنَحْ [veyḥ] ve وَنَحْ [veyḥ] ve وَنَسْ [veys] ve وَنَيْهْ [veyh] ve وَنَيْلْ [veyl] ve وَنَيْبْ [veyb] ahavâttir ki altı kelimeden 'ibârettir, yedincileri yoktur.

Şârih der ki عَوْلْ [‘avl] ve بَسْ [bess] kelimeleri dahi bunlardandır, niteki mü'ellif cümlesini maddelerinde beyân eylemiştir. Ve Kūfiyyūn 'indinde وَنَيْكْ [veyk] ve وَنَيْنْ [veyn] kelimeleri dahi bunlardandır.

FASLU'L-HĀ'

(فَضْلُ الْهَاءِ)

[ه ب خ]

الْهَبَيْعَةُ [el-hebeyyeḥat] (bā-yı muvahhadde ve yā-yı tahtiyye ile عَمَلَسَتْ [‘ammelset] vezninde) Cāriyeye denir. Ve dāyeye ve sūt anasına denir. Ve etine dolu ter ü tāze mahbūbeye denir.

الْهَبَيْعُ [el-hebeyyah] (عَمَلَسْتُ [‘ammelles] vezninde) Çolpa ve salkı ahmak kişiye denir. Ve aslā bir işe yaramaz olan kimseye denir. Ve büyük dereye ve büyük çaya ve ırmağa denir. Ve bir dere ismidir. Ve ter ü tāze nevcivāna denir.

الْهَبَيْعَى [el-hibeyyeḥā] (hā'nın kesri ve elifin kasrıyla) İsmidir, salınarak yürüyüşe denir; yukālu: يَمْشِي الْهَبَيْعَى وَهِيَ مَشِيَّةٌ فِي تَبْحُثٍ (إِحْلَوَاذٌ) [iclivvāz] vezninde) Salınarak yürümek ma'nāsınadır; yukālu: إِهْبَيْعَ الرَّجُلُ إِهْبَيْعًا إِذَا مَشَى فِي تَبْحُثٍ

[ه خ خ]

هَنْج [hiḥ] (hā'nın kesri ve ḥā'nın sükūnuyla) تَنْحَنُجْ [tenaḥnuḥ] ile boğazını ayırtlayan adamın savtından hikāyedir.

[ه ي خ]

هَيْج [hīḥi] (hā'nın kesri ve meddi ve ḥā'nın kesr üzere bināsıyla) إِيحْ [īḥ] gibi deve kışımını çökertecek savttan hikāyedir ki هَيْج ve هَيْج ve هَيْج diyerek çökertirler.

التَّهْيِجُ [et-tehyīḥ] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Ta'āmın et yağını çok komakla pek yağlı yapmak ma'nāsınadır; yukālu: هَيْجَ الْهَرَيْسَةَ وَتَهْيِجًا إِذَا أَكْثَرَ وَدَكَهَا كَيُؤَدِّمُهَا هَيْجَ التَّيْسِ إِذَا حَثَّهُ عَلَى السَّفَادِ

أَلْهَيْحُ [el-hiyyah] [قَنْتَبُ] [qinneb] vezninde) Şol erkek deveye denir ki çökmek için kendisine **هَيْحُ هَيْحُ** dedikçe bağırır ola.

FASLU'L-YĀ'İ'T-TAHTİYYE

(فَضْلُ الْيَاءِ)

[ي ت خ]

يَتَاهُ [Yetāh] (tā-yı fevkiyye ile سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Bir mevzi' yāhūd bir kabīle adıdır; muhaddisinden Aḥmed b. Muḥammed b. Yezīd el-Yetāhī oradandır.

[ي ف خ]

أَلْيَفْحُ [el-yefḥ] [نَفْحُ] [nefḥ] vezninde) Bir kimsenin yāfūhuna ya'nī başta bingıldayık ta'bir olunan yerine vurmak yā dokunmak ma'nāsındadır; yukālu: يَفْحُهُ يَفْحًا إِذَا أَصَابَ يَأْفُوْحَهُ فَهُوَ مَيْفُوْحٌ Mü'ellif bunu "أف،خ" māddesinde tafsīl eylemiştir.

[ي ن خ]

أَلْإِيْنَاهُ [el-īnāḥ] (hemzenin kesriyle) Nākayı erkek deve ile mücāma'at için **إِيْنَحُ إِيْنَحُ** diyerek çağırmaq ma'nāsındadır; yukālu: **أِيْنَحُ إِيْنَحُ** Ve **النَّافَةُ** إِذَا دَعَاَهَا إِلَى الصَّرَابِ فَقَالَ لَهَا إِيْنَحُ إِيْنَحُ [īnāḥ] hemzenin kesri ve nūn'un fethi ve hā'nın kesr üzere bināsıyladır.

[ي و خ]

يُونُحُ [yevḥ] (yā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Leyṣ-i Luḡavī bunu zikr edip lākin ne ma'nāya olduğunu tefsīr eylememiştir ve bunun bināsı üzere **يَوْمٌ** kelimesinden gayrı vārid olmadı demiştir. Şārihin beyānına **يُونُحُ** lafzından musahhaf-tır ki şems esmāsındandır.

نَجَزَتِ الْحَاءُ بَعُونَ مُفِيضِ الْأَلَاءِ

BĀBU'D-DĀLĪ'L-MÜHMELE

(بَابُ الدَّالِ الْمُهْمَلَةِ)

FASLU'L-ELİF

(فَصْلُ الْأَلِفِ)

[أ ب د]

د

الْأَبْدُ [el-ebed] (hemzenin ve bā-yı muvahadenin fethiyle) Dehr ma'nāsınadır ki zamān-ı tavil ve emed-i memdüddan 'ibārettir. Cem'î **آبَادُ** [ābād] gelir hemzenin meddiyle ve **أُبُودُ** [ubūd] gelir hemzenin zammıyla.

Mü'ellifin *Başā'ir*'de beyânına göre **أَبْدُ** [ebed] mütecezzî olmayan zamān-ı mümteddin müddetinden 'ibārettir; **زَمَانٌ** [zemān] mütecezzî olur, **أَبْدٌ** [ebed] mütecezzî olmaz. Meselâ **وَقَعَ فِي زَمَانٍ كَذَا** **وَقَعَ فِي أَبْدٍ كَذَا** denir, **فِي أَبْدٍ كَذَا** denmez. Pes **أَبْدٌ** [ebed] āherin inzimâmı kâbil olmamakla tesniye ve cem'lenmesi gerçi mümkün olmayıp lâkin ism-i cinsi ba'zı efrâdına tahsîs etikleri gibi bunu dahi ba'zı meşmûlâtına tahsîsle cem' ve tesniyesine mesâg buldular. Hattâ ba'zılar bunun cem'ini müvellled 'add eylediler. Ve şārih der ki **أَبْدٌ** [ebed] zarf-ı zamândır, vakt-i bî-gāye-i müstakbelde müsta'emeldir, zıddı **أَزَلٌ** [ezel] mâzîde müsta'emeldir. Ve **دَهْرٌ** [dehr] ma'nāsına isti'mâl olunur ki zamān-ı medîdden 'ibārettir. Ve bunlar cem'lerine muzâf olup **الْأَبَادُ** ve **الْأَزَالُ** denir, iki ma'nā-yı sermedi cāmî' kelimelerdir. Ve **أَبْدٌ** [ebed] lafzından ba'zı müştakkât tasrîf edip onlara te'kîd için muzâf ederler, niteki mü'ellif dahi serd eylemiştir. İntehâ. Ve

أَبْدٌ [ebed] Hemîşe ve dâ'im ma'nāsına isti'mâl olunur; ebedî, dâ'imî demektir; ve minhu yukālu: **لَا آتِيهِ أَبْدٌ الْأَبْدِيَّةُ وَأَبْدٌ الْأَيْدِينَ كَعَابِدِينَ وَأَبْدٌ الْأَبْدِينَ كَأَرْضِينَ وَأَبْدٌ الْأَبْدِ بِفَتْحَتَيْنِ وَأَبْدٌ الْأَبِيدِ كَالْعَبِيدِ وَأَبْدٌ الْأَبَادِ وَأَبْدٌ الدَّهْرِ وَأَبْدٌ الْأَبِيدِ**

به إِذَا أَقَامَ بِهِ Ve şār'ir şī'rinde me'nūsü'l-isti'māl olmayan ve ma'nāsı müte'āref olmayan garīb ve vahşī ta'bīrāt īrād eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَبَدَ الشَّاعِرُ إِذَا أَتَى بِالْعَوِيصِ فِي شِعْرِهِ وَمَا لَا يُعْرَفُ مَعْنَاهُ

الْمُؤَبَّدَةُ [el-mu'bidet] [muhsinet] [muhsinet] vezninde) Vahşī ve serkeş olan develere denir; yukālu: إِبِلٌ مُؤَبَّدَةٌ أَيْ وَحْشِيَّةٌ مُعْتَصَاةٌ

التَّأْيِيدُ [et-te'bīd] [tefīl] [tefīl] vezninde) Bākī ve muhalled kılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَبَدَهُ تَأْيِيدًا إِذَا خَلَدَهُ: فَلَانَ وَقَفَّ أَرْضَهُ وَقَفًّا مُؤَبَّدًا إِذَا جَعَلَهَا بِحَيْثُ لَا تَبَاغُ وَلَا تُورَثُ

الْأَبِيدَةُ [el-ābidet] [ābidet] [ābidet] vezninde) Dāhiye ve beliyeye denir ki müddet-i medīde dillerde destān olup kalır ola. Mü'ellif bunu أَوَابِدٌ [evābid] zımında īrād eylemiştir.

[أ ت د]

الْإِتَادُ [el-itād] [itād] [itād] vezninde) Şol ipe denir ki serkeş ineği sağmak murād eyledikte zabtı için onunla ayaklarını bend ederler.

أْتَيْدَةٌ [Uteydet] [cuheyne] [cuheyne] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

[أ ث د]

الْأَيْتِدَاءُ [el-Uşeydā] [uşeydā] [uşeydā] vezninde) 'Ukāz nām mahalde bir mekān adıdır.

[أ ح د]

الْإِجَادُ [el-icād] [icād] [icād] vezninde) Küçük kısa kemer tarzında olan mukavves nesneye denir. Ümmehāt-ı sā'irede küçük kemer ile müfesserdır, kapıların 'atebe-i 'ulyāları gibi.

الْأُجُدُ [el-ucud] [ucud] [ucud] vezninde)

Şol nākaya denir ki vücūdu kavī ve kurumu ve bünyesi muhkem ve sıkı olup kaburgaları birbirine bitişik olmakla yekpāre gibi ola ki be-gāyet kavī ve tüvānā olur. Ve bu nākaya mahsūstur, erkek deveye vasf olmaz; yukālu: نَاقَةٌ أُجْدٌ إِذَا كَانَتْ قَوِيَّةً مُوثِقَةً الْخَلْقِ مُتَّصِلَةً فَقَارَ ظَهْرَهَا

الْإِجَادُ [el-icād] [icād] [icād] vezninde) Nākayı vasf-ı mezkūr üzere kunt ve kavī kılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَجَدَ اللهُ النَّاقَةَ إِذَا قَوَاهَا Ba'dehu bir nesneyi mutlakan kavī ve muhkem kılmak ma'nāsında isti'māl olundu; yukālu: Ve işbu أَجَدَهُ اللهُ بَعْدَ ضَعْفِهِ أَيْ قَوَاهُ: إِجَادٌ [i'cād] kelimesinin hemzesi yā'ya kalble إِجَادٌ [icād] telaffuz olunur.

الْمُوجِدُ [el-muced] [mukrem] [mukrem] vezninde) Kavī ve muhkem olan şey'e denir; yukālu: بِنَاءٌ مُوجِدٌ أَيْ مُحْكَمٌ

إِجِدٌ [icid] [icid] [icid] vezninde) Deve kısmına mahsūs zecrāzār kelimātındandır.

[أ ح د]

الْأَحَادُ [el-eḥād] [eḥād] [eḥād] vezninde) (hemzenin ve ḥā-yı müh-melenin fethiyle) وَاحِدٌ [vāhid] ma'nāsınadır ki evvel-i 'aded-i hisābdır, Fārisīde yek ve Türkīde bir ta'bīr olunur; yukālu: أَحَدٌ وَإِثْنَانٍ Ve وَأَحَدٌ عَشْرٌ وَإِحْدَى عَشْرَةَ

يَوْمًا أَحَدٌ [yevmu'l-eḥād] [yevmu'l-eḥād] [yevmu'l-eḥād] vezninde) ki hafta günlerdendir, birinci gündür; halk-ı semāvāt u arazīne bed'i ilāhī vāki' olduğu gündür ki birinci gün demektir, ba'dehu onda 'alem olmuştur. Ve يَوْمٌ [yevm]in izāfeti izāfetu'l-āmm ile 'l-hāss kabīlindedir.

وَاحِدٌ [vāhid] lafzının cem'i أَحَادٌ [āḥād] gelir ve أَحَادَانٌ [uḥdān] gelir hemzenin zam-mıyla; 'alā-kavlin bunun cem'i yoktur. Pes أَحَادٌ [āḥād] ve أَحَدَانٌ [uḥdān] وَاحِدٌ [vāhid] in cem'i olur, شَاهِدٌ [şāhid] ve أَشْهَادٌ [eşhād]

ve 'inde'l-ba'z أَحَدٌ [eḥad] ile ancak zāt-ı ecell ü a'lā vasflanır, zīrā bu ism-i şerīf, Hak ta'ālā'ya hāss ve hālistir, mü'ellif bunu da icāz eylemiştir.

Lākin *Başā'ir*'de beyānına göre أَحَدٌ [eḥad] lafzı iki güne isti'māl olunur: biri nefy ve biri isbāt makāmındadır. Nefye muhtass olan istigrāk-ı cins-i nātikīn için olmakla kalīl ve kesīre şāmil olur, 'alā-tarīki'l-ictimā' ve'l-iftirāk. Pes مَا فِي الدَّارِ أَحَدٌ kavli مَا فِيهَا وَاحِدٌ وَلَا اِثْنَانِ فَضَاعِدًا لَا مُجْتَمِعِينَ وَلَا مُتَفَرِّقِينَ demektir. Bu sebeble isbātta isti'mālī sahīh değildir, zīrā mütezāddeynin nefyi sahīh olup isbātı sahīh olmaz. Meselā فِي الدَّارِ أَحَدٌ kavlinde vāhid-i münferidin isbātıyla müctemī' ve müfterik olarak mā-fevkinin dahi isbātı lāzım gelir, bu ise zāhirü'l-ihāledir ve mā-fevk-i vāhide şümülü için مَا مِنْ أَحَدٍ فَاضْلِيلٍ أَحَدٌ [eḥad] ile nefy makāmında muhātab olmağa sālīh şahs irāde olunur. Ve vāhid ve cem' ve müzekker ve mü'ennesi müsāvī olur, Türkīde ondan kes ve kimse ile ta'bir olunur.

Ve isbāt makāmında üç güne isti'māl olunur: Evvelā 'aşerāta mazmūm وَاحِدٌ [vāhid] de isti'māl olunur; وَاحِدٌ وَعِشْرُونَ [ve] أَحَدٌ عَشَرَ gibi. Sānī evvel ma'nāsına muzāf ve muzāfün-ileyh olarak isti'māl olunur; ke-kavlihi ta'ālā: ﴿أَمَّا أَحَدُكُمَا فَيَسْقِي رَبَّهُ خَمْرًا﴾ ve ke-kavlihim: ﴿يَوْمَ الْأَحَدِ أَيَّ يَوْمِ الْأَوَّلِ وَيَوْمِ الْاِثْنَيْنِ﴾ Sālīs vasf-ı mutlak olarak isti'māl olunur ve bu hemīn zāt-ı akdes-i rabbānī vasfına mahsūstur; ke-mā kālallāhu ta'ālā: ﴿قُلْ هُوَ﴾ **يَوْمَ الْأَحَدِ** Ve bunun aslı وَاحِدٌ [veḥad] idi vāv ile, lākin وَاحِدٌ gayrda dahi isti'māl olunur. İşbu vasf-ı hāss-ı ilāhī olan ehadiyyeti-

nin me'ālī sıfat-ı selbiyyedir ki şerīk ve nazīrden münezzeh ve müberrādır demektir. Niteki Beydāvī 'aleyhi'r-rahmet sūre-i İhlās tefsīrinde demiştir ki أَحَدٌ [eḥad] mecmū'-ı sıfāt-ı celāle ya'nī her ne kadar sıfat-ı selbiyye var ise cümlesine delālet eder, niteki lafza-i celāle cemī'-i sıfāt-ı kemāle ya'nī bi'l-cümle sıfāt-ı sübütiyye vü selbiyyeye delālet eder. Muhaşşī Sa'dī Çelebī demiştir ki Kādī'nin ta'birinden münfehīm olan budur ki burada أَحَدٌ kelimesinin hemzesi vāv'dan maklūbedir, zīrā asliyyetü'l-hemze olan أَحَدٌ isbātta hemān كَلٌّ kelimesine makrūnen isti'māl olunur. Ve 'Alī el-Kārī, İmām Zeccāc'dan bu resme nakl eder ki أَحَدٌ kelimesinin aslı وَاحِدٌ idi, ya'nī bāb-ı hāmisten “وَاحِدٌ-يُوحَدُ” sīgasından ism-i fā'ildir, حُسْنٌ [ḥusn] kelimesi “حُسْنٌ - يَحْسُنُ” bünyesinden ism-i fā'il olduğu gibi. 'Arablar vāv-ı meftūhayı istiskāl eylemeleriyle vāv'ı hemzeye ibdāl eylediler, [vişāḥ] [işāḥ] ve [vişāḥ] ve [işāḥ] ve [vesmā] ve [esmā] gibi. Pes Zeccāc'ın kavli 'ale'l-ıtlāk olup vücih-ı mezkūre isti'māliyyāttan olur.

Ve makāle-i merkūme tetimmātındandır ki أَحَدٌ [eḥad] ile وَاحِدٌ [vāhid]in farkı vardır: أَحَدٌ [eḥad] nefy-i hāssı iktizā eylemekle مَا رَأَيْتُ وَاحِدًا dedikte bir şahsı görmeyip mā-fevkini görmüş olur. Ve ism-i أَحَدٌ [eḥad] 'inde'l-ıtlāk zāt-ı akdes-i ilāhīye hāstır, hattā رَجُلٌ أَحَدٌ denmek cā'iz değildir. Ve Nişvān b. Ebī Sa'īd el-Himyerī, *Şemsu'l-Ulūm* nām kitābında bu zemīn üzere pertev-efşān-ı beyān olmuştur ki أَحَدٌ [eḥad] kelimesi وَاحِدٌ [vāhid] ma'nāsındadır. Ve bunda üç kavil vardır: اَوَّلٌ [evvel] ma'nāsındadır, يَوْمَ الْأَحَدِ gibi. Sānī aslı وَاحِدٌ [vāhid] idi, vāv hemzeye mübed-

del olduktan sonra hemze-i sāniye hazf olundu. Sālis أَحَدٌ [eḥad] وَحَدٌ [veḥad] ma'nāsına ve وَحَدٌ [veḥad] وَاحِدٌ [vāhid] ma'nāsınadır ve bunun tafsilî evā'il-i müte'allikātü'l-fi'l bahsinde *Şerh-i Miftāh* ve takdīm-i müsnedün-ileyh bahsinde *Mutavvel'* de meşrūhtur ve *Miṣbāh'* ta dahi mebsūtuttur. İntehā. وَاحِدٌ [vāhid] kelimesinin mü'ennesinde إِحْدَى [ihdā] denir, lākin münferid isti'māl olunmaz, meselā إِحْدَى إِحْدَى ve عَشْرَةٌ وَعِشْرُونَ denir.

إِحْدَا إِحْدَى [ihda'l-iḥad] (sānīde hemzenin kesri ve ḥā'nın fethiyle ki إِحْدَى [ihdā]nın cem'i olacaktır) Fevka'l-gāye müşkil ve şedīd ve hā'il nesneyi itlāk olunur; yukālu: نَزَلَتْ بِهِ إِحْدَى إِحْدَى أَيُّ أَمْرٍ مُتَّفَقٍ Ve bunda te'nīs دَاهِيَةٌ [dāhiyet] i'tibāriyladır.

أَحْدَا الْأَحْدِينَ [eḥadu'l-eḥādīn] (hemzelerin ve ḥā'ların fethiyle) ve

وَاحِدًا الْأَحْدِينَ [vāhidu'l-eḥādīn] ve

وَاحِدًا الْأَحَادِ [vāhidu'l-āḥād] ve

إِحْدَا إِحْدَى [ihde'l-iḥad] Bunların mecmū'unda لَ مِثْلَ لَ ma'nāsınadır, ya'nī faziletle mütefferid olanlar beyninde misl ve nazīri yoktur demektir ki lisānımızda yek-dāneler yek-dānesi ta'bīr olunur; yukālu: فَلَانَ أَحَدُ الْأَحْدِينَ وَوَاحِدُ الْأَحْدِينَ وَوَاحِدُ الْأَحَادِ وَإِحْدَى إِحْدَى أَيُّ لَ مِثْلَ لَ وَهُوَ أَنْبَغُ الْمَدْحِ Ve إِحْدَى إِحْدَى [ihde'l-iḥad] 'Akl kabūl etmeyecek emr-i münker-i 'azīmde isti'māl olunur; yukālu: إِنِّي بِإِحْدَى إِحْدَى أَيُّ بِالْأَمْرِ الْمُنْكَرِ الْعَظِيمِ

الْأَحْدُ [el-aḥd] (hemzenin fethi ve ḥā'nın sükūnuyla) 'Ahd ve peymān eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَحَدَ الرَّجُلِ أَحَدًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا عَهَدَ

أَحْدُ [Uḥud] (zammeteynle) Medīne-i münevvere kurbünde bir cebel-i ma'rūf is-

midir. Etrāf cibāldan tevahhüdü bā'is-i tesmiyedir. *Miṣbāh'*ın beyānına göre بُعْثَةٌ [buḥ'at] tevehhümüyle mü'ennes ve gayr-i munsarıf olur, lākin za'fttır.

أَحْدُ [Eḥad] (fethateynle, 'alā-kavlin dāl-ı müşeddede ile) Necd ülkesinde bir mevzi'dir ve bu "ح،د،د" māddesinde dahi mezkūrdur.

الْإِسْتِيْحَادُ [el-istihād] Yalnız olmak, infirād ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَأْخَذَ الرَّجُلُ إِذَا لَمْ يَشْعُرْ بِهِ، مَا اسْتَأْخَذَ بِهِ أُنْفَرَدَ Ve 'Arablar "Ona şū'ur ve idrākla mütefferid olmadı" demektir.

الْإِتِّحَادُ [el-ittihād] (إِتِّفَاقٌ [ittifāk] vezninde ki tā' vāv'dan mübeddedir) Bu dahi münferid olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِتَّحَدَ إِتَّحَدَ إِذَا انْفَرَدَ eṣyā-i müte'addide ictimā'la bir olmak ma'nāsına da gelir. İntehā.

أَحَادًا أَحَادًا [uḥāde uḥāde] (hemzelerin zammi ve dālların fethiyle) وَاحِدٌ وَاحِدٌ [vāhid vāhid] ya'nī birer birer demektir. Ve bunlar lafzen ve ma'nen ma'dūl olmalarıyla gayr-i munsarıflardır; yukālu: جَاءَ الْقَوْمُ أَحَادًا نَيْتَكِ ثَلَاثُ [şulāşe] ve وَبَاعَ [rubā'a] dahi böylecedir.

التَّاحِدُ [et-teḥīd] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bir 'adede vāhid ziyāde kılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَحَدَ الْعَشْرَةِ إِذَا صَبَّرَهَا أَحَدَ عَشْرٍ Ve ikiyi dahi ziyādeyi cem'le bir eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَحَدَ الْإِثْنَيْنِ إِذَا صَبَّرَهُمَا وَاحِدَةً Mü'ellifin burada وَاحِدَةً lafzını te'nīsle irādı zāhiren ma'dūda nazar ile mümeyyeze kıyās eylediğinden başka ümmehāt-ı sā'irede işbu hadīs-i āti'z-zikrde mü'ennesen müsebbet olmakla ona sebk-i zihni yāhūd hāssaten telmihine mebnīdir: "وَهُوَ مَرٌّ عَلَيْهِ السَّلَامُ بِسَعْدٍ وَهُوَ يُشِيرُ فِي

التَّشَهُدُ بِإِضْبَعَيْنِ فَقَالَ أَحَدٌ أَحَدٌ يَا سَعْدُ“ أَيْ أَشْرُ بِإِضْبَعٍ وَاحِدَةٍ Mü'ellif der ki e'immeden mervîdir ki وَاحِدٌ lafzının kendi cinsinden ya'nî lafzından tesniyesi yoktur, kezâlik اِثْنَيْنِ lafzının kendi cinsinden vâhidi yoktur.

[أ خ د]

الْمُسْتَأْجِدُ [el-muste'hid] (hâ-yı mu'ceme ve ism-i fâ'il bünyesiyle) Bir marazdan nâşî ma'lûl ve müte'ellim olarak derd ve endühla başını aşağı eğip münkabız olan kimseye denir. Yâhüd bunda savâb olan zâl-ı mu'ceme ile olmaktır ki mutlakan müstekîn ve hâdîc ve remed ve veca'dan ser-be-zemîn olan adama denir, ke-mâ se-yuzkeru inşa'allâhu ta'âlâ.

[أ د د]

الْإِدُّ [el-idd] (hemzenin kesri ve dâl'in teşdidiyle) ve

الْإِدَّةُ [el-iddet] (hâ ile) 'Aceb ma'nâsınadır ki murâd 'acîb olan nesnedir, Türkîde tana'k ta'bîr olunur. Ve haddi mütecâviz fazîc ve kabîh nesneye denir; yukâlu: جَاءَ بِإِدٍّ وَإِدَّةٍ Ve âfet ve dâhiyeye denir. Ve 'akl kabûl eylemeyecek münker nesneye denir. Cem'î اِدَادٌ [idâd] gelir hemzenin kesriyle ve اِدِدٌ [ided] gelir, عِنَبٌ [ineb] vezninde. Ve

إِدِّ [idd] Kahr ve galebe ve zor ve kuvvet ma'nâlarıdır.

الْأِدُّ [el-edd] (hemzenin fethi ve dâl'in teşdidiyle) Bu dahi şey'-i münkere denir. Ve galebe ve kuvvet ma'nâlarıdır ki ismidir. Ve masdar olur, deve böğürmek ma'nâsına; yukâlu: أَدَّ الْبَعِيرُ أَدًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا نَاكَ يَافِرُسُهَا Ve nâka yavrusuna üzümlük çekinmek ma'nâsınadır; yukâlu: أَدَّتِ النَّاقَةُ إِذَا حَنَّتْ يَغْنِيهَا Ve bir nesneyi sündürüp uzatmak

ma'nâsınadır; yukâlu: أَدَّ الشَّيْءُ إِذَا مَدَّهُ Ve seyr ve zehâb ma'nâsınadır; yukâlu: أَدَّى إِذَا ذَهَبَ فِيهَا Ve bir kimseye bir müşkil belâ sataşmak ma'nâsınadır; yukâlu: أَدَّتُهُ الدَّاهِيَةُ أَدًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي وَالرَّابِعِ إِذَا دَهَنَتْهُ [et-te'eddud] [teşeddud] vezninde ve murâdifidir ki bir nesne katılanmak ve sertlenmek ma'nâsınadır; yukâlu: تَدَّدَ الْأَمْرُ إِذَا تَشَدَّدَ

أُدُّ [Uded] [عُمَرُ] [umer] vezninde) Yemen'de bir kabîle pederinin ismidir ve bu munsarıftır ve zammeteynle lügattir.

أُدُّ [Udd] (hemzenin zammıyla) İbn Tâbiha'dır ki bir başka kabîlenin pederidir.

[أ ر د]

أَرْدٌ [Erd] [دَرْدٌ] [derd] vezninde) Hırasân bilâdında Busenc kazâsında bir karye adıdır.

أُرْدٌ [Urd] (hemzenin zammıyla) Fârs eyâletinde bir beldedir.

أَرْدِسْتَانٌ [Erdistân] (hemzenin fethiyle) İsfahân kurbünde bir karyedir.

أَرْدَشِيرٌ [Erdeşîr] (hemzenin fethiyle) Mülük-i Mecûs'tan bir şâh ismidir.

[أ ز د]

أَزْدٌ [Ezd] (hemzenin fethi ve zâ-yı mu'cemenin sükûnuyla) İbnu'l-Ğavş ismidir ki Yemen'den bir kabîlenin pederi idi. Ve bunda efsah olan sîn'le olmaktır. Ensâr-ı kirâm bi'l-cümle onun neslindedir. Ve kabîle-i mezbûre üç sınıftır: Ezdu Şenû'e ve Ezdu 'Umân ve Ezdu Serât'tır. Ve Ezd b. el-Fetħ el-Keşşî muhaddisindedir. Ve كَشَّ [Keşş] kâf'ın fethiyledir.

[أ س د]

الأسد [el-esed] (hemzenin ve sîn'in fet-hiyle) Ma'rûftur ki arslana denir. Cem'î **أساد** [āsād] gelir hemzenin meddiyle ve **أسود** [usūd] gelir hemzenin zammıyla ve **أسد** [usd] gelir hemzenin zammı ve sîn'in sükûnuyla; zammeteynden muhaffeftir ve **أسد** [āsud] gelir hemzenin meddiyle ki **أفلس** [eflus] veznindedir ve **أسدان** [usdān] gelir hemzenin zammı ve sîn'in sükûnuyla ve **أسدّة** [me'sedet] gelir, **مَشِيحَة** [meşyehat] gibi. Mü'ennesinde **أسدّة** [esedet] denir hâ ile. Ve

أسد [esed] Masdar olur, arslanı gördükte dehşetlenmek ma'nāsına; yukālu: **أَسَدَ الرَّجُلِ** **أَسَدًا** **مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا دَهَشَ مِنْ رُؤْيَةِ الْأَسَدِ** Ve arslan gibi cerî ve dilîr olmak ma'nāsına olmakla azdāddan olur; yukālu: **أَسَدَ الرَّجُلِ إِذَا صَارَ كَالْأَسَدِ يَغْنِي فِي الْجُرْأَةِ وَالشَّجَاعَةِ** Ve hışm ve gazab eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: **أَسَدَ الرَّجُلِ إِذَا غَضِبَ** Ve sefâhet üzere olmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: **أَسَدَ الرَّجُلِ إِذَا سَفِهَ** Ve

أسد [Esed] ile niçe kimseler müsemmâdır. Esed b. Huzeyme, Muḍar'dan bir kabîle pederidir. Ve Esed b. Rebî'a b. Nizâr bir kabîle-i uhrâ pederidir.

الأسدّة [el-me'sedet] (mîm'in ve sîn'in fethiyle) Cem'dir, zikr olundu. Ve **أسدّة** [me'sedet] ism-i mekân olur, arslan yatağı yere denir.

الأسد [el-esd] (hemzenin fethi ve sîn'in sükûnuyla) Fitne ve şikāk ilkâsıyla miyâne-i nâsı ifsâd eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **أَسَدَ فُلَانٍ أَسَدًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَفْسَدَ بَيْنَ الْقَوْمِ** Ve şetm ve âzâr ile bir adamı rencide ve âzürde eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **أَسَدَ فُلَانًا إِذَا سَبَعَهُ**

أَسَد [esd] **أَزْد** [ezd] lafzında lügat-ı fasîhadır, niteki zikr olundu.

ذو الأسد [Zu'l-Esed] (fethateynle) Bir recül lakabıdır ki Loḡmān b. 'Ad'ın birâderi olacaktır.

الأسدّة [el-esidet] **فَرِحَة** [ferihāt] vezninde) **حَظِيرَة** [ḥazîret] ma'nāsınadır ki ağıla denir. Ve sayda öğrenip bavlınışı kelb-i mu'alleme denir, **دَارِيَّة** [dāriyet] ma'nāsına, Türkîde kanıkınışı ve bavlınışı ta'bîr olunur.

الإستيساد [el-istīsād] Arslanlanmak ya'nî arslan gibi izhâr-ı dilîrî vü şecâat eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **إِسْتَأَسَدَ الرَّجُلُ إِذَا صَارَ كَالْأَسَدِ** Ve bir mehül nesne üzere arslan gibi cür'et ve savlet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **إِسْتَأَسَدَ عَلَيْهِ إِذَا اجْتَرَأَ عَلَيْهِ** Ve nebât ve eşcâr gürlenip neşv ü nemâ ile her tarafa şâhlar ve filizler salmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: **إِسْتَأَسَدَ الثَّبْتُ إِذَا طَالَ** **وَبَلَغَ أَي قَوِي وَالثَّفُّ وَذَهَبَ كُلُّ مَذْهَبٍ** Ve bir kimse üzere birini kışkurtmak ma'nāsına isti'mâl olunur; yukālu: **أَسْتَأَسَدَ الرَّجُلُ عَلَيْهِ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا هُتِجَ عَلَيْهِ أَي أُعْرِيَ**

الإيساد [el-īsād] (hemzenin kesriyle) Bir nesne üzere insân ve hayvânı kışkurtmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَسَدَ الْكَلْبِ عَلَيْهِ وَأَوْسَدَهُ** **أَوْسَدَهُ** **إِذَا أَعْرَاهُ** kelimesinin vāv'ı hemzedden münkalibedir.

التأسيد [et-te'sîd] **تَفْعِيلٌ** [tef'îl] vezninde) **إيساد** [īsād] ma'nāsınadır; yukālu: **تَأَسِيدًا بِمَعْنَى أَسَدَهُ**

الإسادة [el-isâdet] (hemzenin kesri ve zammıyla) **وِسَادَة** [visâdet] ma'nāsınadır ki yas-tığa denir.

الأُسْدِيّ [el-usdiyy] **كُورِسِيّ** [kursiyy] vezninde) Bir nev' nebât ismidir. Şârih der ki

savāb olan siyāb olmaktadır.

أَسِيدٌ [Esīd] [أميرٌ [emīr] vezninde) Ashāb-ı kirāmdan yedi nefer ve tābi'inden beş nefer zevāt isimleridir.

أُسَيْدٌ [Useyd] [زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Bu dahi esāmīdendir: Useyd b. Hūdayr ve Useyd b. Şa'lebe ve Useyd b. Yerbūc ve Useyd b. Sā'ide ve Useyd b. Zuhey'r ve Useyd b. Ebi'l-Ced'ā ki 'Abdullāh ile ma'rifūtur ve Useyd b. Elhī Rāfi' b. Hādīc ve Useyd b. Sa'ye bi'l-cümle ashāb-ı kirāmdandır, 'alā-kavlin Useyd b. Sa'ye أميرٌ [emīr] veznindedir. Ve 'Ukbe b. Useyd tābi'ındendir.

أُسَيْدٌ [useyyid] (musaggaren yā-yı müşeddede ile "س،ي،د" māddesinde mersūmdur.

أَسَدَابَادٌ [Esed-ābād] Hemedān kurbünde bir belde ve Neysābūr kazasında bir karye ismidir.

[أ ص د]

الأَصْدَةُ [el-uşdet] (hemzenin zammı ve şād'ın sükūnuyla) Küçük 'Arab kızlarına mahsūs bir güne küçük gömlek ismidir, 'alā-kavlin büyük kaftan altından giyilen küçük zıbına ve içliğe denir ve ona **أَصِيدَةٌ** [eşidet] dahi denir, **سَفِينَةٌ** [sefīnet] vezninde ve **مُؤَصَّدَةٌ** [mu'aşşadet] denir, **مُعْظَمَةٌ** [mu'azzamet] vezninde.

التَّأْصِيدُ [et-te'şīd] [تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Zıkr olunan kamīsi yāhūd sevbi giydirmek ma'nāsınadır; tekūlu: **أَصَدُّهُ تَأْصِيدًا أَيُّ** **أَلْبَسْتُهُ الْأَصْدَةَ**

الإِشْدَةُ [el-işdet] (hemzenin kesriyle) Kavmin cem'iyet-gāhına denir; yukālu: **هَذِهِ إِشْدٌ الْقَوْمِ أَيُّ مُجْتَمَعُهُمْ** [işed] gelir, **كِشْرَةٌ** [kisret] ve **كِيسَرٌ** [kiser] gibi.

الأَصِيدُ [el-eşīd] [أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Ev önüne denir, **فِنَاءٌ** [finā] ma'nāsına.

الأَصِيدَةُ [el-eşīdet] [سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Hayvānāt ağılına denir, **حَظِيرَةٌ** [hazīret] ma'nāsına.

الإِیْضَادُ [el-işād] (hemzenin kesriyle) Kapıyı kapayıp basırmak ma'nāsınadır, niteki vāv ile de lügattir; yukālu: **أَصَدَّ الْبَابَ وَأَوْصَدَهُ إِیْضَادًا إِذَا أَغْلَقَهُ**

الإِیْضَادُ [el-işād] [كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Dağ aralıklarında olan çukura denir ki onda su irkilip kalır. Ve çömlek ve sār nesnelere kapaklarına denir, **طِبَاقٌ** [tibāk] ma'nāsına. Zāhiren müfredi **إِشْدَةٌ** [işdet]tir hemzenin kesriyle.

الأَصِيدَةُ [el-āşīdet] (hemzenin meddiyle) Bu dahi **إِشَادٌ** [işād] ma'nāsınadır.

ذَاتُ الْإِیْضَادِ [Zātu'l-işād] (hemzenin kesriyle) Bir mevzi' adıdır.

[أ ط د]

الأَطْدُ [el-eṭad] (hemzenin ve tā'nın fetihiyle) Şecer-i **عَوْسَجٌ** [avsec]in ya'nī mūsā ağacının kırılmış kerestelerine denir.

التَّأْطِيدُ [et-te'ṭīd] [تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Sābit ve pāyīdar eylemek ma'nāsınadır, **أَطَدَ اللَّهُ مُلْكَهُ أَيُّ تَبَّئْتُهُ تَوَاطِيدٌ** [tev'īd] gibi; yukālu:

[أ ف د]

الأَفْدُ [el-efed] (hemzenin ve fā'nın fethiyle) Bir işte 'acele ve sür'at eylemek ya'nī tīz tīz tutmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَفَدَ الرَّجُلُ أَفْدًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا عَجَلَ وَأَسْرَعَ** Ve bir işte oyalanıp ağır deprenmek ma'nāsına olmakla zıdd olur; yukālu: **أَفَدَ الرَّجُلُ إِذَا أَبْطَأَ** Ve bir nesne pek yakın gelip çatmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَفَدَ الشَّيْءُ إِذَا دَنَا وَأَزَفَ** Vanşulu'nun tahsīsi bilā-muhassistir, zīrā

التَّأْمِيدُ [et-te'mīd] [تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bir nesneye nihāyet-i müddet beyān ve ta'yīn eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَمَدٌ لَهُ تَأْمِيدًا إِذَا بَيَّنَّ لَهُ الْأَمَدَ مِثْلَ أَجَلٍ تَأْجِيلًا

الْمُؤَمِّدُ [el-mu'emmed] [مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Şol kırabaya itlāk olunur ki içinde bir yudum bile su olmaya, nihāyet-i hullüvve bālig olmuş olur; yukālu: سِقَاءٌ مُؤَمِّدٌ أَيْ مَا فِيهِ جُرْعَةٌ مَاءٍ

الْأَمْدَةُ [el-umdet] [عُمْدَةٌ [umdet] vezninde) Her şeyin bakiyyesine itlāk olunur.

الْأَمْدَانُ [el-Ummidān] (hemzenin zammı ve kesri ve mīm'in teşdidiyle ki أُسْحْمَانٌ [uşhumān] ve إِضْحِيَانٌ [idḥiyān] veznindedir) Bir mevzî adıdır. Ve yer yüzünde cārī olan suya denir. Ve bu üç lafzın rābi'i yoktur. Şārih der ki murād evveli hemze olarak vezn-i mezbūrda bu üçten gayri vārid olmamıştır. Pes عُنفُونَ [unfuvān] ve صَلِيَانٌ [şilliyān] makülesiyle itirāz vārid olmaz. Mütercim der ki أَفْحَوَانٌ kelimesiyle menküz olur, niteki *Muzhir*'de وَأَفْعَلَانٌ إِسْمًا أَفْحَوَانٌ وَصِفَةً أُسْحْمَانٌ unvāniyla mersümdür. Ve garībdir ki müellif “س،ح،م” māddesinde أَفْحَوَانٌ kelimesini زِبْرِقَانٌ [zibriqān] ile vezn edip zammı tahtı'e eylemişken burada mazmūmen sebt eylemiştir.

[أ ن د]

أُنْدَةٌ [Undet] (nūn'la عُمْدَةٌ [umdet] vezninde) Endelüs ülkesinde bir beldedir; fukahā ve huffāzdan Yūsuf b. 'Abdul'azīz el-Undī ki İbn Debbāğ ile müştehirdir, oradandır.

[أ ن د ر و ر د]

الْأَنْدَرُورِدُ [el-enderverd] ve

الْأَنْدَرُورِدِيَّةُ [el-enderverdiyyet] (hemzenin ve vāv'ın fethalarıyla) Bir güne ayak donudur ki iç donun üzerinden giyilir, şalvar ve

çakşır gibi ki çemrekçe olur. 'Alā-kavlin تُبَّانٌ [tubbān]a denir ki asl iç donudur, tuman dahi denir ki تُبَّانٌ [tubbān] muharrefidir. Ve kelime-i mezbūre a'cemiyedir, 'Arab isti'māl eylemişlerdir.

[أ و د]

الْأَوْدُ [el-aved] (hemzenin ve vāv'ın fethiyle) Eğri olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَوْدٌ الشَّيْءُ أَوْدًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اعْوَجَّ

الْأَوْدُ [el-aved] [أَدَمٌ [ādem] vezninde ki e'faldır, ondan sıfattır; eğri şey'e denir. Mü'ennesinde أَوْدَاءٌ [evdā] denir, حَمْرَاءٌ [hamrā] gibi.

الْأَوْدُ [el-evd] (hemzenin fethi ve vāv'ın sükünüyle) Bir nesneyi eğip iki kat eylemek ma'nāsınadır; tekülu: أَذْتُ الْعُودَ أَوْدًا مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا عَطَفْتَهُ

أَوْدٌ [evd] ve

أَوُودٌ [uvūd] [قُعُودٌ [qu'ūd] vezninde) Bir adamı bir emr-i müşkil fevka'l-gāye sıklete düşürüp zahmet ve meşakkate uğratmak ma'nāsına müsta'emeldir, güyā ki belini iki kat eder; yukālu: آدَهُ الْأَمْرُ يُوُودُهُ Ve fi'l-Beydāvī kavluhu ta'ālā: «وَلَا يُوُودُهُ حِفْظُهُمَا» الآية، أَيْ وَلَا وَفِي الْإِعْوِجَّاجِ Burada Vanķulu'nun sakīl olmak kavli sakīldir. Ve

أَوْدٌ [evd] Bir cānibe meyl eylemek ma'nāsına müsta'emeldir; yukālu: آدَ الشَّيْءُ إِذَا مَالَ Ve rücu'e eylemek ma'nāsına müsta'emeldir; yukālu: آدَ الْفَيْءُ إِذَا رَجَعَ Güyā ki iki kat eylemekle arkasına rücu'e eylemiştir. Ve

أَوْدٌ [Evd] Bir recül ismidir.

الْإِنْبِيَادُ [el-in'iyād] [إِنْفِعَالٌ [infi'āl] vezninde) **أَوْدٌ** [evd] kelimesinden mutāvi'dir, eğilip iki kat olmak ma'nāsınadır; tekülu: أَذْتُ

الْعُودَ فَإِنَادَ أَيَّ عَطَفْتُهُ فَأَنْعَطَفَ

التأويد [et-te>vīd] (تَعْيِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bu dahi bir nesneyi eğip iki kat eylemek ma'nāsınadır.

التأود [et-te'evvud] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) **تأويد** [te>vīd]den mutāvi'dir; tekūlu: **تَأَوَّدَ** Ve bir nesne bir adama sıklet vermek ma'nāsınadır; yukālu: **إِذَا تَأَوَّدَ** **تَقُلْ عَلَيْهِ**

التأدي [et-te'ādī] (تَفَادِي [tefādī] vezninde) Bu dahi sıklet vermek ma'nāsınadır; yukālu: **تَأَدَا** **الْأَمْرُ إِذَا تَقُلْ عَلَيْهِ**

الأمآود [el-me'āvid] (مَفَاعِدٌ [mekā'id] vezninde) Āfāt ve devāhiye itlāk olunur, sıklet ve mihneti sebebiyle; yukālu: **رَمَاهُ بِإِخْدَى** **شَاهِرِ** **الْمَأَوِدِ أَيَّ الدَّوَاهِي** göre müfredi yoktur.

أود [Üd] (hemzenin zammıyla) Bādiyede bir mevzi' adıdır.

الأويد [el-evīd] (hemzenin fethiyle) Nāsın şamatasına ve çağılı ve gürültüsüne denir; tekūlu: **سَمِعْتُ أَوِيدَ الْقَوْمِ أَيَّ أَرِيْرَهُمْ وَحَسَّهُمْ**

ذوأود [Zü Evd] (hemzenin fethi ve vāv'ın sükunuyla) **أذواء** [ezvā'] itlāk olunan mülük-i Yemen'den birinin lakabıdır; ismi Mersed idi, altı yüz sene Yemen'de pādīşahlık eylemiştir.

[أ ي د]

الأيد [el-eyd] (كَيْدٌ [keyd] vezninde) Kavī ve müştedd olmak ma'nāsınadır; yukālu: **آَدَ الشَّيْءُ يُبِيدُ أَيُّ إِذَا اشْتَدَّ وَقَوِيَ**

أيد [eyd] İsm olur, kuvvet ve salābet ma'nāsınadır; yukālu: **ذُو أَيْدٍ أَيَّ قُوَّةٍ** Ve

أيد [Eyd] Medīne'de bir mevzi'dir.

الآد [el-ād] (hemzenin meddiyle ki aslı **أيد** [eyd] idi) Bu dahi salābet ve kuvvet

ma'nāsınadır.

المؤايدة [el-mu'āyedet] (مَفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Kavī kılmak ve takviyet vermek ma'nāsınadır; tekūlu: **إِذَا أَيْدْتُهُ مَوَائِدَةً** **فَوَيْتُهُ وَبِهِ فُرِيَّ قَوْلُهُ تَعَالَى ﴿إِذْ أَيْدْتِكَ بِرُوحِ الْقُدُسِ﴾ أَيَّ قَوَيْتِكَ**

التأييد [et-te'yīd] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bu dahi takviyet ma'nāsınadır; tekūlu: **أَيْدْتُهُ تَأْيِيدًا أَيَّ قَوَيْتُهُ فَهُوَ مُؤَيَّدٌ وَمُؤَيَّدٌ أَيَّ قَوَيْتِي** [Ve] **أَيْدْتُهُ تَأْيِيدًا أَيَّ قَوَيْتُهُ فَهُوَ مُؤَيَّدٌ وَمُؤَيَّدٌ أَيَّ قَوَيْتِي** [mukrem] veznindedir ki **مَوَائِدَةً** [mu'āyedet]ten ism-i mef'uldür, kıyās olan **مَوَائِدٌ** [mu'āyed] olmaktadır, lākin böylece gayr-i kıyās üzere mesmū'dur.

الإياد [el-iyād] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Ālet-i te'yīd ve medār-ı takviyet olan şeye denir. Ve hısn ve ma'kıl ve perde ve kenef ve havā' ve melce' ma'nālarına isti'māl olunur. Ve menī' ve hasīn dağa itlāk olunur. Ve şol toprağa itlāk olunur ki havuzun ve çadırın dā'iren-mā-dār çevresine dökerler, tā ki kuvvetiyle havuzun suyunu taşraya cereyāndan ve yağmurun suyunu çadıra duhūlden men' eyleye. Ve etrāfindan mürtefi' olan kumluğa denir. Ve askerin sağ koluna ve sol koluna itlāk olunur; ikisine **إِيَادَان** [iyādān] denir; yukālu: **كَرَّ عَلَى إِيَادِي الْعَسْكَرِ وَهُمَا جَنَاحَاهُ** Ve

إِيَاد [İyād] Me'ad kabilesinden münşai'ib bir cemā'at adıdır. Ve pek çok devele-re itlāk olunur. Mü'ellifin **الإياد** kavli **وَكَثْرَةُ الإِيَادِ وَكَثْرَةُ الإِيَادِ وَكَثْرَةُ الإِيَادِ** sebkindedir.

المؤيد [el-mu'yīd] (مُؤْمِنٌ [mu'min] vezninde) Emr-i 'azāme denir; yukālu: **أَمْرٌ مُؤَيَّدٌ أَيَّ عَظِيمٌ** Ve āfet ve dāhiyeye denir. Cem'i **مَوَائِدٌ** [mevā'id] gelir.

التأييد [et-te'eyyud] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Kuvvetlenmek ma'nāsınadır, suverī ve ma'nevīye şāmildir; yukālu: **تَأْيِيدَ الرَّجُلِ بِهِ**

إِذَا تَقَوَّى بِهِ

الأَيْدِ [el-eyyid] كَيْسٍ [keyyis] vezninde)
Zikr olunan أَيِّدٌ [eyd] sīgasından sıfattır,
kavī ve şedīd ma'nāsınadır.

FASLU'L-BĀ'Ī'L-MUVAHHADE (فَضْلُ الْبَاءِ الْمُوحَّدَةِ)

[ب ج د]

الأَبْجُودُ [el-bucūd] (cīm'le فُعُودٌ [ku'ūd] vezninde) Mukīm olmak ma'nāsınadır; yukālu: بَجَدَ بِالْمَكَانِ بُجُودًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَقَامَ بِهِ Ve devābb ve mevāšī aslā otlaktan ayrılmayıp hemīşe mülāzemet eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: بَجَدَتِ الْإِبِلُ إِذَا لَزِمَتِ الْمَرْتَعِ

التَّبْجِيدُ [et-tebcīd] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bu dahi ikāmet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: بَجَدَ بِالْمَكَانِ بِمَعْنَى بَجَدَ

الْبَجْدَةُ [el-becdet] نَبْذَةٌ [nebzet] vezninde) Asl ve esās ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ بَجْدَتُهُ Ve bir işin iç yüzüne denir, ya'nī bir fi'l'in mestūr ve hafī olan semtine denir ki herkes ona mahrem olmaya; yukālu: هُوَ عَالِمٌ بِبَجْدَةِ أَمْرِكَ Ve bu ma'nāda bā'nın zam-mıyla ve zammeteynle lügattir. Ve

بَجْدَةٌ [becdet] İlm ve şu'ūr ma'nāsına isti'māl olunur ki bir mahalde ikāmetin lāzımıdır; ve minhu yukālu: عِنْدَهُ بَجْدَةٌ Bu münāsebetle bir nesnenin hakīkat-i sābitesine itkān vechiyle mut-talī' ve ʿālim olan adama emsāl tarīkiyle بَجْدَةٌ [ibnu becdet] itlāk olunur; yukālu: هُوَ ابْنٌ بَجْدَتِهَا أَيَّ عَالِمٍ بِذَلِكَ الْأَمْرِ Burada zamīr emr-i merkūmun hakīkatine ʿā'id yāhūd fi'l-asl arza rāci' olmakla vetüre-i mesel üzere cārī olmuştur. Ve hāzık ve hādī reh-ber hakkında dahi irād olunur ki zamīr min-gayri mülāhazatin mesel tarīkasıyla irād olunur. "Meselā filān bu yolda yāhūd

mutlakan rehberlik edebilir mi?” dediklerinde “هُوَ ابْنُ بَيْدَتِهَا” dersin, ya'nī hāzık ve üstāz rehberdir demektir. Kezālik tefevvüh eylediği sözünde sābit ve ber-karār olan kimse hakkında dahi irād olunur. “Filān kimse kat'ā sözünden nükül eylemez, söylediği sözde tesebbüt üzeredir” diyecek yerde “هُوَ ابْنُ بَيْدَتِهَا” derler.

الْبَيْدَى [el-becd] [نَيْدَى [necd] vezninde) Cemā'at-i insāniye denir; yukālu: مَرَّ عَلَيْهِ بَيْدَى أَي جَمَاعَةٌ Ve yüz re's dahi ezyed at kısımina denir.

الْبَيْعَادَى [el-bicād] [كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Şol kilime ve 'abāya denir ki yol yol muhattat nesc olunmuş ola. Ba'zı gazāvātta Fahr-i 'ālem sallallāhu 'aleyhi ve sellem hazretlerinin kılavuzluğu hizmetiyle şeref-yāb olan 'Abdullāh Zu'l-Bicādeyn cenāblarını onunla telkibi iki şukka بَيْعَادَى [bicād]ı izār ve ridā ettiklerine mebnīdir. Ve şu'arādan Tufeyl el-Bicādī ceddī olan Bicād nām kimseye mensūbdur.

بَيْجُودَات [Becūdāt] (bā'nın fethiyle) Benū Sa'd diyārında bir niçe mevāzi'-i ma'rufe ismidir.

بَيْجُودَى [Bucdud] [قُعُودَى [qu'ud] vezninde) Esāmīdendir: Şevbān b. Bucdud, Fahr-i enām 'aleyhi's-selām hazretlerinin mevālīsindedir.

بَيْجِيدَى [Buceyd] [زُبَيْرَى [zubeyr] vezninde) Bir recül ismidir.

أُمُّبَيْجِيدَى [Ummu Buceyd] Hāvā' bint Yezīd künyesidir ki sahābiyyedir.

إِبْنُ بَيْجِدَانَ [İbnu Bucdān] [عُصْمَانَ [u'smān] vezninde) Tābi'indedir ve 'Ömer b. Bucdān ashābandır.

بَيْجِدَى [Biccid] (bā'nın ve cīm-i müşedde-

denin kesriyle ki جَلَّقَ [cillik] ve حَبَّصَ [himmis] ve حَلَّزَ [hilliz] veznindedir) Bir mevzi' adıdır. Kelimāt-ı mezkūrenin hāmisi yoktur.

أَبْجَدَى [ebced] Hemzenin fethiyle ki hurūf-ı hecāyı cāmi' kelimātın evvelidir. Fi'l-asl أَبْجَدَى [Ebc] ve هَوَّزَ [Hevvez] ve حَطَّيَ [Huṭṭi] ve سَعَفَصَ [Sa'faş] ve قَرَشَتَ [Kareşet] ki altı neferdir, Medyen ülkesinde şāhlar idi. كَلَمُنْ [Kelemun] cümlesinin re'isī ya'nī şehinşāhı idi. Ve bunlar Şu'ayb 'aleyhi's-selām kavminden idiler, yevm-i Zalle'de cümlesi helāk oldular. Hattā mersūm Kelemun nām şāhın kızı, pedere mersiye olarak işbu güfteyi nazm ve inşād eylemiştir:

كَلَمُنْ هَدَمَ رُحْمِي
هَلَكَةُ وَسَطِ الْمَحَلَّةِ
سَيِّدِ الْقَوْمِ أَنَاهِ الْ
حُفِّ نَارًا وَسَطِ ظَلَّةِ
جُعِلَتْ نَارًا عَلَيْهِمْ
دَارُهُمْ كَالْمُضْمَحَلَّةِ

Eslāf ibtidā kitābet-i 'Arabiyye hurūfunu bunların ismlerinin hurūfu 'adedince vaz' edip ba'de-zamānin تَحَذَى [sehaz] ve ضَطَّعَ [ḍaḍağ] hurūflarına da zafer-yāb olmalarıyla onlara redif eylemekle bu altı hurūfa revādif [revādif] itlāk eylediler. Şārih der ki asl أَبْجَدَى [Ebc]in ismi Ebū Cāde idi, tekerrür-i hurūf sebebiyle kasr eylediler, hattā “hurūf-ı ebicāde” ta'biri bundandır.

[ب خ ن د]

الْبَيْحَنْدَاةُ [el-beḥandāt] (hā-yı mu'ceme ile عَلَنْدَاةُ [alendāt] vezninde) ve

الْبَيْحَنْدَى [el-beḥandā] (kasr ile) Kemikleri ve sınırları tām olup cüsse ve endāmı yerli yerinde olan hatuna denir. Cem'i بَيْحَانِدَى

[behānid] gelir.

الْإِبْحِنْدَاءُ [el-ibhındā] [iɣlindā] vezninde) Deve kısmı 'azīmü'l-heykel olmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِبْحِنْدَى الْبَعِيرِ إِذَا عَظُمَ** ve yukālu: **إِبْحِنْدَتِ الْجَارِيَةُ إِذَا تَمَّ قَصْبُهَا**

[ب د د]

التَّبْدِيدُ [et-tebdīd] [tefīl] vezninde) Dağıtmak ma'nāsınadır; yukālu: **بَدَّدَ الشَّيْءَ** **بَدَّدَ** Ve yorulup bī-tāb olmak, 'alā-kavlin oturduğu yerde uyuklamak ma'nāsınadır; yukālu: **بَدَّدَ زَيْدٌ إِذَا أَعْيَا أَوْ نَعَسَ** **وَهُوَ قَاعِدٌ لَا يَزُقُدُ**

التَّبَدُّدُ [et-tebeddud] [tefa'ul] vezninde) Dağılmak ma'nāsınadır; yukālu: **بَدَّدَ** **بَدَّدَ** Ve bir nesneyi hisse hisse bölüşmek ma'nāsınadır; yukālu: **تَبَدَّدُوا** **بَدَّدَ** Ve **الشَّيْءَ إِذَا اِفْتَسَمُوهُ بَدَّدَا أَيْ حِصْصًا**

تَبَدُّدُ [tebeddud] Nisvānın zīneti göğüsünün her yerini ihāta ve isti'āb eylemek ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: **تَبَدَّدَ** **الْحُلِيِّ صَدْرَ الْجَارِيَةِ إِذَا أَخَذَهُ كُلَّهُ**

بَدَادِبَدَادٍ [bedādi bedādi] (bā'ların fethi ve dāl'ların kesr üzere bināsıyla) ve

بَدَادَبَدَادٍ [bedāde bedāde] (feth üzere mebnî olarak) ve

بَدَدَبَدَدٍ [bedede bedede] (kezālik meftüh olarak) ve

بَدَدَابَدَدٍ [bededen bededen] (münevven olarak) Dağılık dağılık ma'nāsınadır; yukālu: **جَاءَ الْحَيْلُ بَدَادٍ بَدَادٍ وَبَدَادٍ بَدَادٍ وَبَدَدٍ بَدَدٍ** **بَدَادٍ** Şārih der ki bunlar hāl mevkifindedir, kaldı sebkindedir. Kaldı ki *Şerh-i Teshīl*'de meşrūh olduğu üzere kesr ile **بَدَادٍ بَدَادٍ** kelimesi 'alem-i cinstir, bu dahi nekre ile müte'evveldir, ya'ni mütebedde'te viliyle hāldir. İntehā.

الْبَدْدُ [el-bedd] (bā'nın fethi ve dāl'ın

teşdidiyle) Ayırmak ma'nāsınadır; yukālu. **بَدَّ رَجُلِيهِ بَدًّا مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا فَرَّقَهُمَا** Ve

بَدَّ [bedd] Yorulmak, ta'ab ve kelāl ma'nāsınadır; tekülü: **عَرَضَ لِي مِنْهُ بَدٌّ أَيُّ تَعَبٌ** Ve bir kimseyi bir nesneden keff ve men'le ba'īd ve bertaraf eylemek ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: **بَدَّ فَلَانٌ صَاحِبَهُ عَنْهُ إِذَا** **أَبْعَدَهُ وَكَفَّهُ وَتَجَافَى بِهِ**

التَّبَادِيدُ [et-tebādīd] ve

الْأَبَادِيدُ [el-ebādīd] (tā'nın ve hemzenin fethiyle) Bunlar da dağılık dağılık demektir; yukālu: **ذَهَبُوا تَبَادِيدٌ وَأَبَادِيدٌ أَيُّ مُتَبَدِّدِينَ** ve yukālu: **طَيَّرَ أَبَادِيدٌ وَتَبَادِيدٌ أَيُّ مُتَفَرِّقَةٌ** Ve lafz-ı mezbūr Cevherī üzere mütesahhif olup ya'ni Cevherī tashīf eylemekle yā-yı tah-tiyye ile **يَبَادِيدُ** 'unvānında resm ve işbu «**يَرُونِي خَارِجًا طَيَّرَ يَبَادِيدُ**» sūretiyle istiṣhād eylemiştir. Bu ise **طَيَّرَ الْيَبَادِيدِ** dir ki nūn'la ve izāfetledir ve kāfiye meksüredir. ve beyt-i mezkūr 'Uṭārid b. Ḳurrān nām şā'irindir. Şārih der ki mü'ellif bu ta'kībi *Tekmile-i Şāgānī*'den ahz edip lākin **Şāgānī** **يَبَادِيدُ** Ve bunlar cem'-i aksālardır; **عَبَادِيدُ** [ʿabādīd] ve **شَعَارِيرُ** [şe'ārīr] gibi müfredleri mesmūc de-ğildir. İntehā.

الْأَبَدُّ [el-ebedd] (hemzenin ve bā'nın fet-hiyle) Zikri ātī **بَدَّدُ** [beded] kelimesinden sıfattır, iki kolları yanlarından geniş ve meydānlı olan yāhūd 'azīmü'l-hilkat olmakla a'zāsı birbirinden mütebā'id yāhūd uyluklarının aralıkları geniş ve küşāde olan kişiye denir; yukālu: **رَجُلٌ أَبَدُّ أَيُّ مُتَبَاعِدٌ** **الْيَدَيْنِ أَوْ عَظِيمٌ الْحَلْقِ الْمُتَبَاعِدُ بَعْضُهُ مِنْ بَعْضٍ أَوْ** **الْمُتَبَاعِدُ مَا بَيْنَ الْفُحْذَيْنِ** Cevherī lafz-ı mezbūr zımnında iştiṣhād eylediği işbu: «**أَلَدٌ يَمْشِي**» **مِشِيَّةِ الْمِصْرَةِ** mısra'ında galat eylemiştir, zīrā savāb olan: «**بَدَاءٌ تَمْشِي مِشِيَّةِ الْأَبَدِّ**» 'unvānında

olmaktır, zīrā bir hatun vafında nazm olunmuştur. Ve

أَبْدُ [ebedd] Çulhaya itlāk olunur, حَائِكٌ [hā'ik] ma'nāsına, bez nesc ederken miyāne-i fahizeyi açık tuttuğu için. Ve ellerinin aralıkları açık ve meydānlı olan ata denir.

الْأَبْدُ الزَّيْمِ [el-ebeddu'z-zenīm] Arslana itlāk olunur, ellerinin aralığı meydānlı olduğu için, **أَبْدُ** [ebedd] ve **لَيْمِ** [le'im] gibi. Ve yalnız gezdiği için **زَيْمِ** [zenīm] ile tavsif olundu.

الْبَدْدُ [el-beded] (fethateynle) Bir kimse **أَبْدُ** [ebedd] olmak ma'nāsınadır ki zikr olundu; yukālu: **بَدَّدَ الرَّجُلُ بَدْدًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَارَ** **أَبْدُ** Ve

بَدَّدَ [beded] Mu'āraza vechiyle mübāya'a eylemeğe denir ki birbirine bi'l-mukābele birer nesne bey'inden 'ibārettir; yukālu: **بَاعَهُ بَدْدًا إِذَا بَاعَهُ مُعَارَضَةً يَغْنِي عَارِضَهُ بِالْبَيْعِ**

بَدَّدَ [beded] Tāb u tākat ma'nāsınadır, ke-mā se-yuzkeru. Ve hācet ma'nāsınadır; yukālu: **مَا لَهُ بَدَّدَ أَيَّ حَاجَةٍ**

الْبِدْدُ [el-bidd] (bā'nın kesriyle) Misl ve nazīr ma'nāsınadır; yukālu: **مَا لَهُ بَدَّدَ أَيُّ مِثْلٍ**

الْبَدِيدُ [el-bedīd] ve

الْبَدِيدَةُ [el-bedīdet] (bā'ların fethiyle) Bunlar da misl ve hemtā ma'nāsınadır. Ve

بَدِيدٌ [bedīd] Şol içi dolmuş nesneye denir ki atı ve davarı basmasın diye kaltağın ve pālānın altına korlar. Eyerde teğelti ve pālānda tepingi ta'bīr olunur. İki tarafına **بَدِيدَانِ** [bedīdān] ve her birine **بَدِيدٌ** [bedīd] denir, **بَدَادٌ** [bidād] dahi derler, ke-mā se-yuzkeru. Ve

بَدِيدٌ [bedīd] Hurc ta'bīr olunan zarfa denir. Ve geniş beyābāna denir, mefāze-i vāsi'a

ma'nāsına. Ve

بَدِيدَةٌ [bedīdet] Belā ve dāhiyeye denir.

الْبُدُّ [el-budd] (bā'nın zammıyla) Sivrisi-neğe denir, **بَعُوضٌ** [ba'ūd] ma'nāsına. Ve saneme denir ki Fārisī olan but lafzından mu'arrebdir. Cem'ci **بِدْدَةٌ** [bidedet] gelir, **فَرْدَةٌ** [kīredet] vezninde ve **أَبْدَادٌ** [ebdād] gelir, **أَفْرَادٌ** [akrād] vezninde. Ve put-hāneye denir, **بَيْتُ الصَّنَمِ** [beytu'ş-šanem] ma'nāsına. Ve hisse ve nasīb ma'nāsınadır.

الْبَدَادُ [el-bidād] (bā'nın kesriyle) Bu dahi hisse ve nasīb ma'nāsınadır. Ve **بَدِيدٌ** [bedīd] ma'nāsınadır ki eyer ve pālān altlarına konulan haşve denir ki zikr olundu. İkisine **بَدَادَانِ** [bidādān] denir. Ve şol keçe parçasına denir ki davarın yağrı üstüne korlar. Ve

بَدَادٌ [bidād] Masdar olur, seferde refiki olan adamlar 'ārifāne tarīki üzere her biri birer mikdār nesne ihrāc edip havāyic ve mühimmātlarına sarf eylemek ma'nāsınadır ki kumanda ta'bīr olunur, ke-mā se-yuzkeru.

الْبَدَادُ [el-budād] (bā'nın zammıyla) ve

الْبُدْدَةُ [el-buddet] (kezālik bā'nın zammıyla) Bunlar da hisse ve nasīb ma'nāsınadır. Cevherī bā'nın kesriyle takyīd eylemekle tahtī'e olunmuştur. Ve

بُدَّةٌ [buddet] Gāyet ve encām ma'nāsınadır. **لَا بُدَّ** [lā budde] **لَا مَحَالَةَ** ve **لَا فِرَاقَ** ma'nāsınadır. Ve **بُدٌّ** [budd] firāk ma'nāsına olup lā-i nefy dāhil olmakla firāk menfī ve lüzüm-ı lāzım olduğundan lāzımdır ve "elbette" demek olur.

Şārihin beyānına göre bunun isti'māli nefye mahsüstür, isbātta müvelledir. Musannifin 'ibārātlarında kesirü'l-

vukū'dur ve mütenevvi'an irād ederler. Meselā لَا بُدَّ مِنْ قَوَانِينٍ ve لَا بُدَّ مِنْهُ ve لَا بُدَّ لَهَا مِنْ قَوَانِينٍ gibi, وَأَنْ يَكُونَ takdīrindedir. Ve terkīb-i ahīrde vākī' vāv, مِنْ [min] ma'nāsınadır, 'alā-kavlin zā'iddir tezyīn-i kelām için yāhūd لَا [lā]nın ismiyle haberi beynindeki lūsūku te'kīd için yāhūd tesniye-i بُدُّ olan بُدَانٍ kelimesine iltibās vehmi için ziyāde kılınmıştır. Ve 'inde'l-ba'z vāv 'atıfdir, makāma münāsib ma'tūfun-'aleyh takdīr olunur. Meselā وَأَنْ يُوْرَدَ وَأَنْ يَكُونَ gibi. Ve ta'bir-i mezkūrdan Fārisīde "çāre nīst" ile edā olunur. İntehā.

الْبِدَادَةُ [el-bedādet] (bā'nın fethiyle ismdir) ve

الْبِدَادُ [el-bidād] (bā'nın kesriyle ki مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet]ten masdardır, niteki zikr olun-du) ve

الْمُبَادَةُ [el-mubāddet] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Bunun üçü de rüfekā-i seferden her biri 'arīfāne vechiyle kumanda eylemek ma'nāsınadır; yukālu: بَادَ الْقَوْمَ بِدَادًا وَمُبَادَةً إِذَا أَخْرَجَ كُلَّ وَاحِدٍ مِنْهُمْ شَيْئًا ثُمَّ جُمِعَ فَأَنْفَقُوهُ Bundan ism bidādet [bidādet]tir. Ve vech-i mezkūr üzere 'alā-tarīki'l-mu'āraza mübāya'a eylemek ma'nāsınadır; yukālu. بَادَهُ مُبَادَةً وَبِدَادًا إِذَا بَايَعَهُ مُعَارَضَةً

الْبَادُ [el-bādd] (teşdīd-i dāl'la) Uyluğun iç yüzüne denir ki but olacaktır.

الْبِدَاءُ [el-beddā] (زِنَاءٌ [zennā] vezninde) Fercinin kenārları iri ve yumru olan hatuna denir; yukālu: إِفْرَاءَةٌ بَدَاءٌ أَيَّ صَحْمَةَ الْإِسْكْتَيْنِ

الْإِبْتِدَادُ [el-ibtidād] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) İki kimse bir nesneyi yāhūd bir kimseyi iki tarafından tutmak, 'alā-kavlin iki tarafından gelip havāle olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِبْتَدَاهُ إِبْتِدَادًا إِذَا أَخَذَهُ مِنْ جَانِبَيْهِ وَأَتْيَاهُ مِنْهُمَا Ve bunda müfred bünyesiyle إِبْتَدَهُ den-

mek sahih olmaz, zīrā hisse ma'nāsından me'hūzdur. Ve kāle fi'l-Esās: السَّبْعَانِ يَبْتَدَانِ الرَّجُلَ إِذَا أَتْيَاهُ مِنْ جَانِبَيْهِ وَالصَّارِبَانِ يَبْتَدَانِ الْمَضْرُوبَ وَالتَّوَامَانِ يَبْتَدَانِ أَحَدَهُمَا أَيَّ يَرْتَضِعَانِ تَدْبِيهَا

الْبِدَّةُ [el-beddet] (bā'nın fethiyle) ve

الْبِدَّةُ [el-biddet] (bā'nın kesriyle) بَدَدٌ [beded] gibi tāb u tākat ma'nāsınadır; yukālu: مَا لَهُ بِهِ بَدَدٌ وَبِدَّةٌ وَبِدَّةٌ أَيَّ طَاقَةٌ

بَدَبَدٌ [bed bed] Bā'ların fethiyle بَحَّ بَحٌّ [bah bah] vezninde ve mürādifidir ki peh peh demektir, niteki zikr olundu.

التَّبَادُ [et-tebādd] (fi'l-asl تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Herkes cengāhta kırn ve hemtāsına sataşmak ma'nāsınadır; yukālu: تَبَادَأَ الْجَيْشُ لِكُلِّ رَجُلٍ رَجُلٌ إِذَا أَخَذُوا أَقْرَانَهُمْ لِكُلِّ رَجُلٍ رَجُلٌ kavliyle mukābele-i cem' zımnında olan tevzī'e işāret eylemiştir.

الْبِدَادُ [el-bedād] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Fi'l-asl fırka ma'nāsından münşā'ib hisse ma'nāsına olup ba'dehu cengāhta olan kırn ve hemtāda isti'māl olundu ve minhu yukālu: لَقِيَ الْجَيْشُ بَدَادَهُمْ أَيَّ أَخَذُوا أَقْرَانَهُمْ لِكُلِّ لَوْ كَانَ الْبِدَادُ لَمَا لَوْ كَانَ أَطَاقُونَا أَيَّ لَوْ بَارَزْنَاَهُمْ رَجُلٌ وَرَجُلٌ Ya'nī "Birer birer meydānda uğraş eylesek idi, onlar bize mukāvemet edemezler idi." Selefte iki 'asker birer birer meydānda herkes hemtāsıyla cenk etmek 'ādetleri idi ve münāsebet-i mezkūre hasebiyle بَدَادٌ [bedād] mübāreze ma'nāsında isti'māl olundu ki herkes hemtāsıyla muhārebeden 'ibārettir.

بَدَادٌ [bedādi] (فَطَامٌ [ḡatām] vezninde) İsm-i fi'l-i emrdir, cenkte herkes birer birer kırn ve hemtāsıyla uğraş eylesin demektir; yekülüne يَا قَوْمُ بَدَادِ بَدَادِ أَيَّ لِيَأْخُذَ كُلَّ رَجُلٍ قَوْمَهُ

الْإِسْتِبْدَادُ [el-istibdād] Müstakil ve başlı başına olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَبَدَّ فَلَانٌ

«مَنْ اسْتَبَدَّ بِرَأْيِهِ ve minhu'l-meselu: «فَقَدْ هَلَكَ إِذَا تَفَرَّدَ فَقَدْ هَلَكَ»

الإِبْدَادُ [el-ibdād] (hemzenin kesriyle) Yere doğru el uzatmak ma'nāsınadır; yukālu: «أَبَدَ يَدَهُ إِبْدَادًا إِذَا مَدَّهَا إِلَى الْأَرْضِ» herkeşe hissesini vermek ma'nāsınadır; yukālu: «أَبَدَ الْعَطَاءَ بَيْنَهُمْ إِذَا أَعْطَى كُلًّا مِنْهُمْ بَدْتَهُ أَيَّ نَصِيئَةً»

بَدَبَدٌ [Bedbed] [فَدَفَدٌ] [fedfed] vezninde) Bir mevzi' adır.

بُدَيْدٌ [Budeyd] [زُبَيْرٌ] [zubeyr] vezninde) Hıl-lize b. Mekrüh nām şā'irin cedit ismidir.

[ب ر د]

الْبَرْدُ [el-berd] (bā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Soğukluğa denir ki ismidir. حَرٌّ [ħarr] mukābilidir ki ıssılıktır ve minhu kavlu'ş-şā'iri: «فَاعْتَنَمَ بَرْدُ الرَّبِيعِ سَيْمًا وَقَتَّ السَّحَرِ» Ve «فَاجْتَنَبَ بَرْدَ الْحَرِيفِ سَيْمًا وَقَتَّ الْمَطَرِ»

بَرْدٌ [berd] Masdar olur, soğumak ma'nāsına; yukālu: «بَرَدَ الْمَاءُ بِالْتَّلُجِ مِنَ الْبَابِ» Ve soğutmak ma'nāsına müte'addī olur; yukālu: «بَرَدَهُ إِذَا جَعَلَهُ بَارِدًا»

بَرْدٌ [berd] Mübālagaten vasf olur, soğuk demek olur; yukālu: «مَاءٌ بَرْدٌ أَيُّ بَارِدٌ»

بَرْدٌ [berd] Uykuya itlāk olunur; ve minhu kavluhu ta'ālā: «لَا يَدُوقُونَ فِيهَا بَرْدًا» Mü'ellifin *Başā'ir*'de beyānına göre حَرٌّ [ħarr]e hareket ve ızdırāb muhtass olduğu gibi بَرْدٌ [berd]e dahi sübūt ve sükūn mahsūs olmakla gāh sübūt ve sükūnda ve gāhī onların mülāyimlerinde ve ma'rızlarında isti'māl olunur. Niteki sübūt ve nevm ve mevt ve lüzüm ve za'f ma'nalarında isti'mālī burada dahi müsebbettir. Pes nevm بَرْدٌ [berd] itlākı نَائِمٌ [nā'im]in zāhir-i cildine bürüdet 'urūzu yāhūd nā'ime sükūn tareyānı 'alākasına

mebnīdir. Ve

بَرْدٌ [berd] Ağız yarına itlāk olunur. A'rāb her latif nesneye بَرْدٌ [berd] ve بَارِدٌ [bārid] itlāk ederler, zīrā bādiye-i hārrede mā-i bārid e'azz ve kem-yāb olur. Bu münāsebetle mahbūbun ağızı yarına بَرْدٌ [berd] itlāk eyleyip ba'dehu ta'mīmle mut-lakan tükürükte dahi isti'māl eylediler. Ve minhu kavluhu: «بَرْدُ الثَّنَائِيَا وَاضِحُ الثُّغْرِ أَشْبَبُ» Ve

بَرْدٌ [berd] Bir kimseye yā bir nesneye soğuk dokunup üşütmek ma'nāsınadır; tekūlu: «بَرَدْنَا اللَّيْلَ وَعَلَيْنَا أَيُّ أَصَابَنَا بَرْدُهُ» Ve mevt ma'nāsına müsta'meldir, meyyite fikdān-ı rüh sebebiyle bürüdet yāhūd sükūn 'arız olduğu için; yukālu: «بَرَدَ الرَّجُلُ إِذَا مَاتَ» Ve vücut ve lüzüm ma'nāsına isti'māl olunur ki zikr olunan sübūt ma'nāsı olacaktır; yukālu: «بَرَدَ حَقِي عَلَى فُلَانٍ أَيُّ وَجَبَ وَلَزِمَ» mehzül olmak ma'nāsına müsta'meldir, sükūn ma'nāsından me'hūzdur; yukālu: «بَرَدَ مَحُهُ إِذَا هُرِلَ» Ve eğe ile demiri eğelemek ma'nāsınadır; yukālu: «بَرَدَ الْحَدِيدَ إِذَا سَحَلَهُ» Mü'ellifin *Başā'ir*'de beyānına göre بَرْدٌ [berd] katl ma'nāsına müsta'mel olmakla ma'nāsı bundan me'hūzdur ki mecāz bi-mertebeteyn olur, ke-mā tekūlu: «بَرَدْتُهُ أَيُّ قَتَلْتُهُ» Ve göze sürme çekmek ma'nāsınadır; yukālu: «بَرَدَ الْعَيْنَ إِذَا كَحَلَهَا» [berūd] lafzından mutasarrıftır ki صَبُورٌ [şabūr] veznindedir, bir nev' sürmeye ve tütüyāya itlāk olunur ki harāret-i 'ayn def'i için içine ba'zı müberrid dārū mezc edip göze çekerler, ondan tasarrufla o kuhl ve tütüyāyı göze çekmeye بَرْدٌ [berd] itlāk edip ba'dehu ta'mīm eylediler. Ve

بَرْدٌ [berd] Ekmek ve sā'ir ta'am üzere su dökme ma'nāsınadır ki murād ıssı olan

ekmek ve ta'āmdır, soğutmak için dök-
mek olacaktır; yukālu: بَرَدَ الخُبْزَ إِذَا صَبَّ عَلَيْهِ
المَاءُ Ve

بَرْدٌ [berd] Kılıç darıbeyle işlemeyip geri
dönmek ma'nāsına müsta'emeldir ki sükūn
ma'nāsından me'hūzdur; yukālu: بَرَدَ السَّيْفُ
إِذَا نَبَا Ve za'if ve zebūn olmak ma'nāsına
müsta'emeldir; yukālu: بَرَدَ زَيْدٌ إِذَا ضَعُفَ
ve yukālu: بَرِدَ عَلَى بِنَاءِ المَجْهُولِ Ve bir kimseye
berīd göndermek ma'nāsınadır, ke-mā se-
yuzkeru; yukālu: بَرَدَهُ إِذَا أُرْسِلَهُ البَرِيدُ Ve

بَرْدٌ [Berd] Bir dağ ve bir su ve bir mevzi
isimleridir.

الْبُرُودَةُ [el-burūdet] (سُهُولَةٌ [suhūlet] vez-
ninde) Bu dahi soğumak ma'nāsınadır;
yukālu: بَرَدَ المَاءُ بُرُودَةً مِنَ البَابِ الخَامِسِ إِذَا كَانَ
بَارِدًا

الْبَارِدُ [el-bārid] ve

الْبُرُودُ [el-berūd] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) ve

الْبُرَادُ [el-burād] (bā'nın zammıyla) ve

الْمَبْرُودُ [el-mebrūd] بَرْدٌ [berd] gibi bunlar
da soğuk demektir; yukālu: مَاءٌ بَرْدٌ وَبَارِدٌ
وَبُرُودٌ وَبُرَادٌ وَمَبْرُودٌ Burada mübālagaten vasf-
tır, niteki zikr olundu. Ve بَارِدٌ [bārid] ve
مَبْرُودٌ [mebrūd] bāb-ı evvelden vasftır,
lākin مَبْرُودٌ [mebrūd] sonradan soğumuş
olandır. Ve بَرُودٌ [berūd] ve بُرَادٌ [burād]
bāb-ı hāmistendir, بُرَادٌ [burād] بَرُودٌ [berūd]
den eblagdır. Ve

بَارِدٌ [bārid] Bī-ta'ab hāsıl olan hoş ve
güivārā dirliğe itlāk olunur. Bādiye-i
hārrede mā-i bārid kem-yāb olmakla dest-
res oldukça ne güne safā-bahş olmak hase-
biyle A'rāb her hoş ve latīf ve 'azīz nesne-
ye بَارِدٌ [bārid] itlāk ederler; ve minhu: عَيْشٌ
بَارِدٌ أَي هَيِيَّةٌ Ve

بَرُودٌ [berūd] ve **مَبْرُودٌ** [mebrūd] Soğumak

için üzerine su dökülmüş ekmek ve ta'ām
makūlesine denir. Ve

بَرُودٌ [berūd] Havı olmayan sevbe itlāk olu-
nur; yukālu: ثَوَّبَ بَرُودًا إِذَا لَمْ يَكُنْ لَهُ زُبَيْرٌ

التَّبْرِيدُ [et-tebrīd] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde)
Suyu soğutmak, 'alā-kavlin hāsaten kar
ile soğutmak ma'nāsınadır; yukālu: بَرَّدَ المَاءَ
إِذَا جَعَلَهُ بَارِدًا أَوْ خَلَطَهُ بِالتَّلْحِجِ
kılmak ma'nāsına isti'māl olunur, niteki
me'hazı zikr olundu; yukālu: بَرَّدَهُ المَرَضُ إِذَا
أَضَعَفَهُ

الْإِبْرَادُ [el-ibrād] (hemzenin kesriyle) So-
ğuk nesne getirmek ma'nāsınadır; yukālu:
أَبْرَدَ إِذَا جَاءَ بِهِ بَارِدًا Ve bir adama soğuk su
içirmek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا
سَفَا بَارِدًا Ve serinlik vakti olan āhir-i nehār
hengāmına girmek ma'nāsınadır; yukālu:
جِئْنَاكَ أَبْرَدَ الرَّجُلُ إِذَا دَخَلَ فِي آخِرِ النَّهَارِ
ve tekūlu: مَبْرُودِينَ أَي فِي آخِرِ النَّهَارِ
Ve za'if ve bī-mecāl eylemek ma'nāsınadır;
yukālu: بَرَّدَهُ المَرَضُ إِذَا أَضَعَفَهُ Ve bir mahal-
le berīd göndermek ma'nāsınadır; yukālu:
أَبْرَدَ فَلَانًا إِذَا أُرْسِلَهُ بَرِيدًا

الْبَرْدُ [el-bered] (fethateynle) Doluya de-
nir ki gökten yağar, حَبُّ العَمَامِ [ħabbu'l-
gamām] dahi derler ve yukālu: بَرَدَ القَوْمُ عَلَى
Ve بِنَاءِ المَفْعُولِ إِذَا وَقَعَ بِهِمُ البَرْدُ

بَرْدٌ [Bered] Bir mevzi' adıdır.

الْبَرِيدُ [el-berid] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

الْأَبْرَدُ [el-ebred] (أَحْمَرٌ [aħmer] vezninde)
Dolu yağdıran buluta denir; yukālu: سَحَابٌ
بَرِدٌ وَأَبْرَدٌ أَي مُمَطَّرُ البَرْدِ

الْمُبْرَدَةُ [el-mubredet] (مُكْرَمَةٌ [mukremet]
vezninde) ve

الْمَبْرُودَةُ [el-mebrūdet] Dolu yağmış ve
dolu vurmuş yere denir; yukālu: أَرْضٌ مَبْرُودَةٌ
وَمَبْرُودَةٌ إِذَا وَقَعَ بِهَا البَرْدُ

الرَّجُلُ عَنْهُ بُرَادًا وَيُرْوَدًا إِذَا فَتَرَ

الْمَبْرَدُ [el-mibred] (مَبْرَدٌ [minber] vezninde) Eğeye denir, sūhān ma'nāsına, katl ma'nāsına olan بَرْدٌ [berd]den ism-i ālettir.

الْبُرَادَةُ [el-burādet] (bā'nın zammıyla) Eğe ağzından dökülen eğintiye denir.

الْبُرْدِيُّ [el-berdiyy] (فُرْدِيٌّ [ferdiyy] vezninde) Koğalak ve hasır otu dedikleri sazlığa denir ki ondan hasır nesc olunur. *Miṣbāh*'ın beyânına göre bu بَرْدٌ [berd] lafzına mensûbdur.

الْبُرْدِيُّ [el-burdiyy] (كُرْدِيٌّ [kurdiyy] vezninde) Bir cins a'lā hurmā adıdır, Fārisīde seng-işkenk dedikleridir. Ve Muḥammed b. Aḥmed b. Sa'īd el-Ceyyānī el-Burdī muhaddisīndendir. Lākin bu بُرْدَةٌ [burdet] e mensûbdur.

الْبَرِيدُ [el-berīd] (فَرِيدٌ [ferīd] vezninde) Ulak için menzil-hānelerde müretteb olan atlara ve katırlara denir ki menzil davarı ta'bīr olunur. Ve resūl ma'nāsınadır ki bir mahalle gönderilen elçi ve ulak ve sā'ī makūlesidir. Ve dört fersah mesāfeye denir ki on iki mil mesāfeden 'ibārettir, her fersah üç mīl mesāfedir.

Ba'zı nüshada فَوْسَخَانَ unvānında mersūm olmakla şārih der ki kütüb-i lügatte بَرِيدٌ [berīd] فَوْسَخَانَ [fersehān] ile müfesser olup mü'ellifin فَرَايِخُ أَرْبَعَةَ ile tefsīri hakikat-i şer'iyyedir. Kaldı ki *Lisān*'dan ve *Nihāye*'den ve *Fā'iḳ*'ten ve şerhten müstefād olduğu üzere بَرِيدٌ [berīd] kelimesi Fārisī olan bürīde-düm kelimesinden muhaffef ve mu'arrebdir ki kuyruğu kesilmiş demektir. Selefte menzil davarlarının 'alāmet için kuyruklarını kat' ederler idi. Ba'dehu o berīde rākib olan elçiye ve ulağa da itlāk olundu, giderek سَكِّتَيْن [sikketeyn]

beynine ya'nī miyānesi iki yāhūd dört fersah mesāfeyi müştemil olan iki menzil-hānenin miyānına da itlāk olundu. Selefte her iki yāhūd dört fersah mahalde birer menzil-hāne müretteb olur idi ve bu ta'bīr lisānımızda menzil ile mu'abberdir ki asl menzil ism-i mekāndır; menzil atında ve ulakta dahi müsta'meldir. Pes mü'ellifin الْبَعْثُ الْمُرْتَبُّ kavli الْبَعْثُ الْمُرْتَبُّ takdīrindedir. Şārih der ki selefte menzil havyanı katıra mahsūs idi. Hattā şārih الْمُرْتَبُّ kavlini فِي نَعْرِ أَوْ رِبَاطٍ الْبَعْثُ kavlini ibāretiyle takyīd eylemiştir. Ve ba'zı ümmehāttan münfehīm olan budur ki بَرِيدٌ [berīd] zikr olunan sübūt ve lüzüm ma'nāsına olan بَرْدٌ [berd]den me'hūzdur, tarīk-i ma'lūmesine mülāzım olan ulağa ve elçiye itlāk olunup ba'dehu bu münāsebetle her serī' ve revendeye ve o cümleden ulağın merkübuna itlāk olundu. Hattā kuşun iki cenāhına da بَرِيدَانِ [berīdān] itlāk eylediler. Ba'dehu ulakların mekān-ı mahsūslarına da itlāk eylediler. Ve mü'ellifin وَائْتِي عَشْرَ مِيَالٍ kavli 'atf-ı tefsīrīdir. İntehā. Ve

بَرِيدٌ [berīd] فُرَانِيٌّ [furāniḳ] ya'nī dā'imā arslanın önünde giden karakulak ta'bīr ettikleri cānvere de itlāk olunur, arslanın önünce peyk gibi inzār için haykırarak gittiği için, zīrā onun sesini işiten hayvān, arslan geleceğini hiss ile bertaraf olurlar. Kezālik بَرِيدٌ [berīd] menzil atları üzere ta'yīn olunan sürücülere itlāk olunur ki ulakların önlerince çaparlar.

سِكَّةُ الْبَرِيدِ [Sikketu'l-Berīd] Hārezm şehrinde bir mahalledir; muhaddisīnden İbrāhīm b. Muḥammed b. İbrāhīm ve Maṣṣūr b. Muḥammed el-Kātib el-Berīdiyyān oradandır.

بَرْدَى [beredā] (جَمَزَى [cemezā] vezninde) Dimaşq-ı Şām'da cārī nehrlerin a'zamı olan nehrin ismidir, mahreci Zebdānī nāhiyesindedir. Ve Hicāz'da bir cebel ve Haleb kazāsında bir karye ve ʔarsūs türābında bir nehr adıdır.

بَرْدِيَا [Beredeyyā] (fethateynle ve yā-yı müşeddede ile) Şām'da bir mevzi^c yāhūd bir nehrin ismidir.

تَبْرِدُ [Tibrid] (زَبْرِجُ [zibric] vezninde) Bir mevzi^c adıdır.

بَرْدُونُ [Bereddūn] (fethateynle ve dāl-ı müşeddede ile) Yemen'de Zemār kazāsında bir karye adıdır.

الْبَرْدَةُ [el-beredet] (fethātla) Pınarın ortasına denir; tekülü: مِنْ بَرْدَةِ الْعَيْنِ أَيُّ مِنْ شَرِبْتُهَا Ve Berede bint Mūsā bin Naciḥ ki muhaddisedir.

بُرْدَةُ الضَّانِ [burdetu'd-ḡa'n] (bā'nın zamımıyla) Bir nev^c süte itlāk olunur.

الْبُرْدَاءُ [el-buredā] (كُرْمَاءُ [kuremā] vezninde) Titreyici sıtma illetine itlāk olunur, üşütme ile geldiği için. Mütercim der ki *Muzhir*'de beyān olduğu üzere رُحَضَاءُ [ruḡaḡā] dahi bu vezndedir ki ter ile gelen sıtma illetine denir ve bunlar صُعْدَاءُ [şu'adā] ve نَفْسَاءُ [nufesā] ve عُشْرَاءُ [uşerā] gibi fu'alā^c vezninde vārid olan mü'ennestir, zīrā حُمَى [ḥummā] mü'ennestir; yukālu: أَخَذْتُهُ الْبُرْدَاءُ أَيُّ الْحُمَى بِالْقِرَّةِ

دُوَالْبُرْدَيْنِ [Zu'l-Burdeyn] (bā'nın zamımıyla) Āmir b. Uḡaymir'in lakabıdır ve meşāhir-i eshīyādan Reb'ā b. Riyāḥ'ın lakabıdır.

الْأُبَيْرِيدُ [el-Ubeyrid] (musaggar büneysile) Ḥimyer kabilesinden bir adam idi

ki Benī Suleym kabilesine gidip ve orada katl olundu. Ve Ubeyrid el-Yerbūri şu'arādandır ve Ubeyrid b. Herseme el-Uzrī şā'ir-i āherdir.

الْبَارِدَةُ [el-Bāridet] A'lām-ı nisvāndandır.

بَرْدَادُ [Berdād] (صَلْصَالُ [şalşal] vezninde) Esmādandır: İbrāhīm b. Berdād muhaddisīndendir.

بَرْدَانُ [berdān] (سَلْمَانُ [selmān] vezninde) Semerḡand kazāsında bir karyedir.

بَرْدَانُ [Beredān] (fethātla) Bir mevzi^c dir. Ve

بَرْدَانُ [Beredān] İbrāhīm b. Sālim el-Ḳureşī et-Temīmī el-Medenī lakabıdır, pedrinden hadīs rivāyet eylemiştir, *Şaḡīḥ*-i Buḡārī'de mezkūrdur. Ve

بَرْدَانُ [Beredān] Naḡle-i Şāmiyye'de bir pınar adıdır. Ve Semāve'de bir su adıdır. Ve Necd bilādında Uḡayl kabilesi yurdunda bir su adıdır. Ve Hicāz'da Benū Naşr kabilesi yurdunda bir su adıdır. Ve Bağdād kazāsında bir karyedir; Ḥāfız Ebū Ṭāhir es-Selefi şeyhi Ebū Ālī Muḡammed b. el-Beredānī oradandır. Ve Kūfe kazāsında bir karyedir. Ve ʔarsūs türābında bir nehr ve Marāş civārında bir nehr ve Tebāle'de Dāretu Culcul hizāsında bir kuyu ve Yemen'de Nehd bilādında bir mevzi^c ve Yemāme'de bir mevzi^c ve Ḥimā kazāsında bir çorak su adlarıdır.

الْأَبْرِدُ [el-ebred] (أَحْمَرُ [aḡmer] vezninde) Kaplana itlāk olunur, kattāl olduğu için. Cem'i أَبَارِدُ [ebārid] gelir. Mü'ennesi أَبْرِدَةٌ [ebredet]tir.

بُرْدُ الْخِيَارِ [Berdu'l-ḡiyār] (فَرْدُ الدِّيَارِ [ferdu'd-diyār] vezninde) Muhaddisīnden birinin lakabıdır.

بَرْدَانِيَّةُ [Beredāniyyet] (feteḥātla) Beled-i İskāf nevāhīsinde bir karyedir; el-Ḳudve Aḥmed b. Muhelhil el-Beredānī el-Ḥanbelī oradandır.

أَلْبُرْدِيَّةُ [el-Burediyy] (جُهَيْنِيَّةُ [cuheniyy] vezninde) ki Eyyüb b. ʿAbdurraḥīm b. el-Buredī el-Baʿlī ile müştehirdir, muhaddisındendir, ashābından bizler hadīs rivāyet ederiz ki müteʿahhirındendir. Ve Evs b. ʿAbdullāh el-Bureydī ki زُبَيْرِيَّةُ [zubeyriyy] veznindedir, ceddī olan Bureyde b. el-Ḥuşayb eş-Şaḥābī hazretlerine mensübdür. Ve Surḥāb el-Bureydī rüvāt-ı hadīstendir. Ve

بُرَيْدَةٌ [Bureydet] ve

بَرَادٌ [Berrād] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Esāmīdendir: Ebu'l-Ebred tābiʿındendir, ismi Ziyād idi.

بَرْدَشِيرٌ [Berdeşir] (أَرْدَشِيرٌ [erdeşir] vezninde) Kirmān eyāletinde bir beldedir. Bānisī ismi olan Erdeşir ile müsemmā olup baʿdehu taʿrīb olundu.

بَرْدَرَايَا [Berderāyā] (bā'nın dāl'ın fethiyle) Nehrevān-ı Bağdād aʿmālinden bir mevzi ismidir.

[ب ر ج د]

أَلْبُرْجُدُ [el-burcud] (cīm'le قُنْفُذٌ [kunfuz] vezninde) Kalın kilime ve ʿabāya denir.

بَرْجُدٌ [Berced] (أَبْجُدٌ [ebced] vezninde) ʿArabdan bir adamın lakabıdır.

بَرْدَجِرْدٌ [Berudeird] (bā'nın fethi ve rā'nın zammı ve cīm'in kesriyle) Hemedān kurbünde bir belde-i maʿrūfedir.

[ب ر خ د]

أَلْبُرْخَدَاةُ [el-buraḥdāt] (bā'nın zammı ve rā'nın fethi ve ḥā'nın sükūnuyla) Etine

dolu bedeni ter ü tāze ve nāziik olan hatuna denir.

[ب ر ق ع د]

بَرْقَعِيدٌ [Berḳaʿid] (زَنْجَبِيلٌ [zencebīl] vezninde) Mavşil kurbünde bir beldedir.

[ب ر ن د]

أَلْبِرِنْدٌ [el-birend] (فَطْحَلٌ [fiḥaḥl] vezninde) Şol kılıca denir ki onda eser-i kadīm yaʿnī demiri çekilirken bir yerinde eser kalmış ola. ʿAlā-kavlin بَرِنْدٌ [birind] [firind] vezninde ve mürādifidir ki kılıcın cevherine denir, Ṭabān ve Ḥorāsānī kılıçlarda olur. Ve rā'nın fethiyle de lügattir ki فَطْحَلٌ [fataḥl] vezninde olur. Ve ʿArʿarat b. el-Birind ve Hāşim b. el-Birind muhaddislerdir.

أَلْمُبْرِنْدَةُ [el-mubernidet] (ism-i fāʿil bünye-siyle) Vücüdu etli şişmanca hatuna denir; yukālu: **إِمْرَأَةٌ مُبْرِنْدَةٌ أَيُّ الْكَثِيرَةِ اللَّحْمِ**

[ب ز د]

بَزْدَةٌ [Bezdet] (bā'nın fethi ve zā-yı muʿcemenin sükūnuyla) Nesef aʿmālinden bir karye adıdır. Nisbetinde بَزْدِيَّةٌ [Bezdiyy] ve بَزْدَوِيَّةٌ [Bezdeviyy] denir, vāv ziyādesiyle. Muʿammerinden karye-i merkūma dihkāni yaʿnī ser-gerde-i ahālisi olan Maşşūr b. Muḥammed b. Ḳureyn'e yāhūd Muzeyne ki bu saḥīhtir oradandır, İmām Buḥārī'den *Cāmiʿ-i Şaḥīḥ*'i tahdīs eden muhaddislerin en āhiridir.

[ب ع د]

أَلْبُعْدُ [el-buʿd] (bā'nın zammı ve ʿayn'ın sükūnuyla) Iraklık maʿnāsına ismdir, قُرْبٌ [ḳurb] mukābilidir; yukālu: **بَيْنَهُمَا بُعْدٌ أَيُّ ضِدٌّ** Ve قُرْبٌ

بُعْدٌ [buʿd] Masdar olur, irak olmak

ma'nāsına; yukālu: بَعْدَ الشَّيْءِ بَعْدًا مِنَ الْبَابِ Ve mevt ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: بَعْدَ الرَّجُلِ إِذَا مَاتَ Ve Arablar bed-du'ā mevki'inde بَعْدًا لَهُ derler, أَبَعْدَهُ أُمَّه ma'nāsını irāde ederler ki "Haḡ ta'ālā o kimseyi bizden ba'īd eylesin, bir dahi ona görmeyelim" demektir, niteki هُوَ سَحَقًا لَهُ derler. Bu ma'nāda ve bunlarda muhtār olan masdariyyet üzere mansūb olmaktadır. Benū Temīm ref'le هُوَ بَعْدَ لَهُ ve بَعْدَ لَهُ [bu'd] ve بَعَادٌ [bi'ād] كِتَابٌ [kitāb] vezninde ki bu dahi masdardır, la'n ve nefrīn ma'rızinde isti'māl olunur ki "hayrdan yāhūd hayāttan ba'īd olsun" demek olur; yukālu: بَعْدًا لَهُ وَبِعَادًا أَي لَعْنًا Ve

بَعْدُ [bu'd] ve

بُعْدَةٌ [bu'det] (hā'yla) Rey ve hazm ve fikr-i dürist ma'nāsına isti'māl olunur ki dūr-ā-dūr endiŷenin lāzımıdır; yukālu: إِنَّهُ لَذُو بُعْدٍ وَبُعْدَةٍ أَي ذُو رَأْيٍ وَحَزْمٍ Ve

بُعْدَةٌ [bu'det] [bu'd] gibi iraklık ma'nāsına isimdir; tekūlu: بَيْنَنَا بُعْدَةٌ مِنَ الْأَرْضِ وَمِنَ الْقَرَابَةِ

أَلْبَعْدُ [el-ba'ad] (fethateynle) Bu dahi irak olmak ma'nāsınadır; yukālu: بَعَدَتِ الدَّارُ بَعْدًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ ضِدُّ قُرْبَتْ بَعْدَ الرَّجُلِ بَعْدًا إِذَا هَلَكَ Ve

بَعْدُ [ba'ad] Irak ma'nāsına olur ki mübālagaten vasf bi'l-masdardır; yukālu: مَثَرٌ بَعْدَ أَي بَعِيدٌ

أَلْبَعِيدُ [el-ba'īd] ve

أَلْبَاعِدُ [el-bā'īd] ve

أَلْبَعَادُ [el-bu'ād] (bā'nın zammıyla) Sıfatlardır, irak olan şey'e denir. بَعِيدٌ [ba'īd] kelimesinin cem'i بَعَادًا [bu'adā] gelir, كُرْمَاءٌ [kuremā] gibi ve بَعْدُ [bu'ud] gelir zamme-

teynle, رَغِيفٌ [regīf] ve رُغْفٌ [ruḡuf] gibi ve بَعْدَانٌ [bu'dān] gelir, رُغْفَانٌ [ruḡfān] gibi. Ve gāhca بَاعِدٌ [bā'id] kelimesi te'kīd için irād olunur; yukālu: بَعْدُ بَاعِدٌ مَبَالِغَةٌ Ve yukālu: تَنَحَّ عَنِّي بَعِيدٍ وَعَنِّي بَاعِدٍ وَعَنِّي بَعْدٌ بَفَتْحَتَيْنِ أَي كُنْ قَرِيبًا Ya'nī "Bir mikdār alargaca ol, ammā pek irāğa gitme" demektir.

أَلْمِبْعَادُ [el-mib'ad] (mīm'in kesriyle) مَبْعُودٌ [mancel] vezninde) Dā'imā dūr u dirāz sefer eden adama denir; yukālu: رَجُلٌ مِبْعَادٌ أَي بَعِيدُ الْأَسْفَارِ

أَلْإِبْعَادُ [el-ib'ād] (hemzenin kesriyle) Ba'īd eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَبَعْدَهُ ضِدُّ قُرْبِهِ Ve bed-du'ā mevki'inde isti'māl olunur; yukālu: أَبَعْدَهُ اللَّهُ أَي نَحَاهُ عَنِ الْخَيْرِ Ya'nī Haḡ ta'ālā onu hayr ve felāhtan ba'īd eylesin." Ve yukālu: أَبَعْدَهُ اللَّهُ أَي لَعْنَهُ Ya'nī "Haḡ ta'ālā onu rahmetten ba'īd eylesin."

أَلْمُبَاعَدَةُ [el-mubā'adet] مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) ve

أَلْبِعَادُ [el-bi'ād] قِتَالٌ [kitāl] vezninde) ve

أَلْتَّبَعِيدُ [et-teb'īd] تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Ba'īd eylemek ma'nāsınadır; yukālu: بَاعَدَهُ مُبَاعَدَةً وَبِعَادًا وَبَعْدَهُ تَبَعِيدًا بِمَعْنَى أَبَعْدَهُ

أَلْأَبْعَادُ [el-eb'ad] أَقْرَبٌ [aḡreb] vezninde)

أَلْبَعْدُ [el-bu'ad] ضَرْدٌ [ŷurad] vezninde) Zemm ve kadh ma'rızinde hayr ve menfa'at ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: إِنَّهُ لَعَزِيزٌ أَبَعْدَ وَبَعْدُ أَي لَا خَيْرَ فِيهِ [eb'ad] ve بَعْدُ [bu'ad] gavr ve künh ve ka'f ma'nāsında müste'ār olmakla ma'nā-yı mezbur ona lāzım gelmiştir. Pes فَلَانٌ عَزِيزٌ فَلَانٌ عَزِيزٌ kavli filān için "Bir husūsta gavr ya'nī bir işin künh ve hakikatine ittılā' edecek zihn ve nazarı yoktur; endiŷesi yufka sāde-dil adam olmakla işe güce sālih deḡildir" demektir; ve yukālu: مَا عِنْدَهُ أَبَعْدُ أَوْ

nizin suyunu kıyās ederler; yukālu: قَاسَ الْمَلَاخُ الْمَاءَ بِالْبَلَدِ وَهُوَ هَنَّةٌ مِنْ رِصَاصٍ يَقْيَسُ بِهَا الْمَلَاخُ الْمَاءَ Ve

بَلَدٌ [beled] Mutlakan arza itlāk olunur; cüz'ün ismini külle itlāk eylediler. Ve

بَلَدٌ [beled] Masdar olur, kaşların aralığı kıldan sāde, açık olmak ma'nāsına, niteki بَلَدَةٌ [buldet] bu ma'nāyadır bā'nın zammiyla; yukālu: بَلَدَ الرَّجُلُ بَلَدًا وَبَلَدَةٌ مِنَ الْبَابِ إِذَا كَانَ أَبْلَجَ Ba'zı ümmehatta zammıla بَلَدَةٌ [buldet] ism olarak mukayyedir. Ve

بَلَدٌ [beled] Bir nesnenin asl ve 'unsuru-na itlāk olunur. Ve şol yere itlāk olunur ki onda aslā bir çukur ve ocak makūlesi hafır olunmayıp ve kat'ā āteş yanıp bir yerini tagyīr eylememiş ola, ya'nī hilkat-i asliyyesi üzere ola. Ve boğazın çukuruyla çevresine yāhūd vasatına denir. Ve cins mekāna denir, 'Irāk ve Şām gibi ki vilāyet ve ülke olacaktır, ondan cüz'-i muhassasa ya'nī müfriz olan bir kıt'aya ki ma'mūr ve me'hūldur, بَلَدَةٌ [beldet] denir hā'yla, Başra ve Dimaşq gibi. Pes بَلَدَةُ دِمَشَقٍ مِنْ بَلَدِ الشَّامِ بَلَدَةٌ دِمَشَقٍ مِنْ بَلَدِ مِصْرَ 'unvānından ta'bir olunur. Ve

بَلَدَةٌ [Beldet] Endelüs diyārında bir şehir adıdır; şüyüh-ı Mu'tezile'den Sa'īd b. Muḥammed el-Beledī oradandır. Ve

بَلَدٌ [beled] (fethateynle) Kezālik masdar olur, nās bir arz için birbiriyle kıtāl ederek ona mülāzemet eylemek ma'nāsınadır ki onda ikāmet zımnında birbiriyle mukātele eylemekten 'ibārettir; yukālu: بَلَدَ الْقَوْمِ وَيَبْدُوا بَلَدًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالْأَوَّلِ إِذَا لَرِمُوا الْأَرْضَ يَفْتَاتُونَ عَلَيْهَا

الْبُلُودُ [el-bulūd] [فُعُودٌ] [ku'ūd] vezninde) Bir yerde devām üzere mukīm olmak, 'alā-kavlin o yeri belde edinmek ma'nāsınadır;

بَلَدٌ بِالْمَكَانِ بُلُودًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَقَامَ بِهِ وَلَزِمَهُ أَوْ اتَّخَذَ بَلَدًا

الْإِبْلَادُ [el-iblād] (hemzenin kesriyle) Bir adamı bir nesneye 'ale'd-devām mülāzım kılmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أَبْلَدَهُ إِيَّاهُ إِذَا أَلَزَمَهُ Ve bir kimsenin dābbesi belīd olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَبْلَدَ الْقَوْمَ إِذَا صَارَتْ دَوَائِبُهُمْ بَلِيدَةً Ve yere yapışmak ma'nāsınadır, gerek hakīkī olsun ve gerek ma'nevī olsun ki kemāl-i fakr u fākadan kināye olur; yukālu: أَبْلَدَ الْقَوْمَ إِذَا لَصِقُوا بِالْأَرْضِ

الْمُبَالَدَةُ [el-mubāledet] [مُفَاعَلَةٌ] [mufā'alet] vezninde) Birbirine kılıçla yāhūd değnek-
le vuruşmak ma'nāsınadır; yukālu: بِالْدَةِ مُبَالَدَةً إِذَا بِالَطَهُ بِالسُّيُوفِ أَوْ الْعَصِيِّ

التَّبَلُّدُ [et-tebellud] [تَفَعُّلٌ] [tefa'ul] vezninde ki künd ve kāhil olmak ma'nāsınadır ki تَجَلَّدٌ [belādet]-i ātiyeden me'hūzdur; [tecellud] mukābilidir; yukālu: تَبَلَّدَ الرَّجُلُ وَالدَّابَّةُ ضِدُّ تَجَلَّدَ Ve

تَبَلُّدٌ [tebellud] Nedāmetten nāşī hay meded diye elleri birbirine çalmak ma'nāsınadır; yukālu: تَبَلَّدَ الرَّجُلُ إِذَا صَفَّقَ يَدَيْهِ Ve sergeşte ve mütehayyir olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَبَلَّدَ الرَّجُلُ إِذَا تَحَيَّرَ Ve bir nesneye tahassür ve te'essüf ve telehhüf eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَبَلَّدَ الرَّجُلُ إِذَا تَلَهَّفَ Ve yere düşmek ma'nāsınadır; yukālu: تَبَلَّدَ الرَّجُلُ إِذَا سَقَطَ إِلَى الْأَرْضِ Ve āher kimsenin beldesine yā arz-ı mahdūdesine musallat olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَبَلَّدَ الْأَمِيرُ إِذَا تَسَلَّطَ عَلَى بَلَدِ الْغَيْرِ Ve kat'ā şenliği olmayan belede nüzül eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَبَلَّدَ الْقَوْمُ إِذَا نَزَلُوا بِبَلَدٍ مَا بِهِ أَحَدٌ Ve te'essüften nāşī iki ellerini arkasına döndürmek ma'nāsınadır; yukālu: تَبَلَّدَ الرَّجُلُ إِذَا قَلَّبَ كَفَيْهِ

الْبِلَادَةُ [el-belādet] [جَلَادَةٌ] [celādet] vez-

ninde) Bir kimse fehmsiz ve iz'ānsız ve nākısu'l-akl ve kör-dil olmak ma'nāsınadır; yukālu: بَلَدَ الرَّجُلِ وَبَلَدَ بِلَادَةٍ مِّنَ الْبَابِ الْخَامِسِ وَالرَّابِعِ إِذَا كَانَ بَلِيدًا

الْبَلِيدُ [el-belīd] (emīr) [emīr] vezninde) ve **الْبَلِيدُ** [el-bleld] Künd-zihn ve kâhil ve kör-dil olan kişiye denir ki fatin ve zekī mukābili olmuş olur, lākin cemīr-i ümmehatta hem celādet ve hem fetānet mukābili olarak mübeyyendir. Ve

بَلِيدٌ [belīd] Eşkinsiz kabran dābbeye denir ki her ne kadar rekz ve tahrīk olursa neşātlanıp eşmez ola; yukālu: جَمَلٌ وَبِرْدُونٌ Ve بَلِيدٌ أَي لَا يَنْشَطُهُ تَحْرِيكٌ

أَبْلَدٌ [ebled] 'Azīmü'l-cüsse dızman kimseye denir ki belādet onun lāzımesindendir; yukālu: رَجُلٌ أَبْلَدٌ أَي الْعَظِيمُ الْخَلْقِي yukālu: **الْمَبْلُودُ** [el-meblūd] Ma'tūh ve fertūt adama denir.

التَّبْلِيدُ [et-teblīd] (tefīl) [tefīl] vezninde) Battālinden olmak ma'nāsınadır ki umūr-ı dünyeviyye vü uhreviyyeden aslā bir şey'e teveccüh eylemeyip bī-kār olmaktan ibārettir; yukālu: بَلَدَ الرَّجُلِ تَبْلِيدًا إِذَا كَانَتْ بِلَادَةٌ لَمْ يَتَّجِعْ لِشَيْءٍ Ve cūd ve sehādan bī-behre olup dā'imā buhl ve imsāk üzere olmak ma'nāsınadır; yukālu: بَلَدٌ فُلَانٌ إِذَا بَجَلَ وَلَمْ يَجِدْ Ve bir adam kendisini yere çalmak ma'nāsınadır; yukālu: بَلَدَ الرَّجُلِ إِذَا صَرَبَ بِنَفْسِهِ Ve bulut imsāk-ı matar eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: بَلَدَتِ Ve yarış atı geri kalmak ma'nāsınadır; yukālu: بَلَدَ الْفَرَسِ إِذَا لَمْ يَسْبِقْ

الْبَلَيْدِيُّ [el-belendā] (bā'nın ve lām'ın fethi ve kasr ile) Pek 'arīz olan şey'e denir.

الْمُبْلَيْدِيُّ [el-mublendī] (ism-i fā'il bünye-siyle) Sulb ve kavī olan erkek deveye de-

nir. Ve gövdesi etli kesirü'l-lahm insān ve hayvāna denir.

الْمُبْلِيدُ [el-mublīd] (muḥsin) [muḥsin] vezninde) Eskiden kalmış havuza denir.

الْبُلْدَةُ [el-buldet] (bā'nın zammıyla) Açık kaşlı olmak ma'nāsınadır ki zikr olundu. Ve bu بلدٌ [beled] ma'nāsı olan arz-ı mahdūdeden me'hūzdur ve o münāsebetle yüzün dā'irece merī olan çehresine ve kılığına itlāk olunur; yukālu: مَا أَفْلَحَ بَلْدَةٌ وَجْهٍ أَي هَيْئَتُهُ

بَلْدُودٌ [Beledūd] (qarībūs) [qarībūs] vezninde) Medīne nevāhīsinde bir mevzī' adıdır.

الْبُلْدُ [el-buld] (bā'nın zammıyla) حَصَاةُ الْقَسْمِ [ḥaşātu'l-kāsm] isimdir, gerek altından ve gümüşten ve gerek kurşundan olsun. Ve حَصَاةُ الْقَسْمِ [ḥaşātu'l-kāsm] şol hurde taşlara denir ki seferde yāhūd su 'azīz olduğu yerlerde bir kab içre vaz' ve üzerine onları örtecek kadar su dökerler ve bu tarikle beynlerinde taksīm ederler ve ona مَقْلَةٌ [maqlat] dahi derler. Şārih der ki altından ve nuhāstan hurde çakıl gibi bundukalar dahi düzerler.

[ب ل ن د]

الْبَلَيْدُ [el-belend] (semend) [semend] vezninde) Kına ağacının köküne denir.

[ب ن د]

الْبَيْدُ [el-bend] (bā'nın fethi ve nūn'un sükünuyla) Büyük sancağa denir, 'alem-i kebīr ma'nāsına. Şārihin beyānı üzere Fārisiden mu'arrebdir. Cem'inde بُؤْدُ [bunūd] denir.

Sancağın 'Arabīde لَوَاءٌ [livā] ve رَايَةٌ [rāyet] gibi isimleri vardır, lākin لَوَاءٌ [livā] bayrakta müsta'meldir ve küçük sancakta dahi müsta'meldir. Ve بُؤْدُ [bend] رَايَةٌ [rāyet]

gibi büyük sancakta müsta'emeldir. Ve عَلَمٌ [‘alem] cümlesine ‘āmmıdır. Ser-‘asker olan rāyete ve livā’ ser-‘askere tābi’dir. Ve bir sancak beyine mansıb olmakla çesbān hükümet-gāha da livā’ istilāh olmuştur. Lākin her ülkede ta‘bīrlər muhtelifdir: Rūm diyārında بُنْد [bend] ve لَوَاءٌ [livā’] ve سَنَجَاقٌ [sancāq] ve Şām’da جَنْدٌ [cend] ve Hicāz’da عَرْضٌ [‘ard] ve ‘Irāq’ta كُورَةٌ [küret] ve Ahvāz’da طَسُوحٌ [ṭasūc] ve Cibāl’de ki İsfahān ülkesidir, رُستَاقٌ [rustāq] ve Yemen’de مِخْلَافٌ [miḫlāf] ta‘bīr olunur. İntehā. Ve

بُنْدٌ [bend] Müsta‘mel olan hīle ve mansübeye denir ki fend ve düzen ta‘bīr olunur. Ve su seddine denir ki su bendi ta‘bīr olunur. Bunlar Fārisiden me‘hūzdur. Ve

بَنْدٌ [Bend] Bir mevzi‘ adıdır. Ve satranc oyununda ferz ile mün‘akid olan beydaka denir.

الْبِنْدُ [el-Bind] (bā’nın kesriyle) Ümem-i sālifeden Sind nām kimsenin karındaşları ismidir ki bir cemā‘at idi. Mütercim der ki kütüb-i tevārīhte Yerfın b. Yaqṭan b. Hām b. Nūḥ’un Hind ve Sind ve Bind nām üç oğlu var idi ki Hind, Hindistān’ı ve Sind, Sindistān’ı ihtiyār ve ābād eylediler diye meşrūhtur.

الْبِنْدُودَةُ [el-bennūdet] (سَفُودَةٌ [seffūdet] vezninde) Göte denir, dübüür ma‘nāsına.

بِنْدُويَةُ [Bindūyet] (نِفْطُويَةُ [niftūyet] vezninde) a‘lām-ı ricāldendir, ‘Avf b. Bindūyet ve Muḥammed b. Bindūyet muhaddislerdir.

[ب و د]

الْبُودُ [el-bevd] (bā’nın fethi ve vāv’ın sükünuyla) Kuyuya denir bir ma‘nāsına.

[ب ه د]

بَهْدَى [Behdā] (سَكْرَى [sekrā] vezninde) Meşāhīr-i ‘Arabdan İbn Sa‘d b. el-Ḥārīs b. Şa‘lebe’dir. Ve

بَهْدَى [Behdā] yāhūd ذُوْبَهْدَى [Zū Behdā] Bir mevzi‘ adıdır.

أُمْبَهْدٌ [Ummu Behd] Bint Reb‘a’dır ki bir ma‘rūfe hatundur.

النَّوَاهِدُ [el-bevāhid] (نَوَاهِدٌ [nevāhid] vezninde) Āfāt ve devāhīye denir.

[ب ي د]

النَّبَوَادُ [el-bevād] (bā’nın fethiyle) ve

الْبَيْدُ [el-beyd] (كَيْدٌ [keyd] vezninde) ve

الْبَيَادُ [el-beyād] (bā’nın fethiyle) ve

الْبَيُودُ [el-buyūd] (قُعودٌ [ḫu‘ūd] vezninde) ve

الْبَيْدُودَةُ [el-beydūdet] (حَيْدُودَةٌ [ḫaydūdet] vezninde) Bir kimse munkatī‘ olmak vech üzere gitmek ma‘nāsınadır ki nām ve nişānı nābūd ve nā-peydā olmaktan

‘ibārettir; yukālu: بَادَ الرَّجُلُ يَبِيدُ بَوَادًا وَيَبِيدًا وَيَبَادًا وَإِنَّمَا بَادَ الرَّجُلُ يَبِيدُ بَوَادًا وَيَبِيدًا إِذَا ذَهَبَ وَأَنْقَطَعَ helāk ile müfesser olup mü‘ellifin me‘āl-i tefsīri dahi odur. Ve

بُيُودٌ [buyūd] Güneş batmak ma‘nāsına isti‘māl olunur; yukālu: بَادَتِ الشَّمْسُ بُيُودًا إِذَا غَرَبَتْ

الْبَيْدَاءُ [el-beydā] (صَحْرَاءٌ [ṣaḫrā’] vezninde)

Çöl, beyābāna denir, فَلَاةٌ [felāt] gibi. Cem‘i

بَيْدٌ [bīd] gelir, عَيْدٌ [‘id] vezninde ve bun-

da kıyās olan بَيْدَاوَاتٌ [beydāwāt] olmaktadır,

zīrā بَيْدٌ [bīd] vezni teksīr-i sıfāttır ve بَيْدَاوَاتٌ [beydāwāt] vezni teksīr-i esmādır. Ve

بَيْدَاءٌ [Beydā] Beyne’l-Ḥaremeyn bir düz arzın adıdır.

الْبَيْدَانَةُ [el-beydānet] (سَكْرَانَةٌ [sekrānet] vezninde) Dişi yaban eşeğine denir ki

ism olur, 'alā-kavlin بَيْدَاءُ [beydāʾ]da ya'nī tenhā beyābānda sākin olanına denir. Pes Cevherī vehminden nāṣī ism olarak resm eylemiştir. Cem'ī بَيْدَانَاتُ [beydānāt] gelir.

بَيْدُ [beyde] (bā'nın fethi ve yā'nın sükūnu ve dāl'ın feth üzere bināsıyla) ve

بَايِدَةٌ [bāyidet] (bā'nın işbā'ıyla) Gayr ma'nāsınadır; yukālu: فَلَانَ كَثِيرُ الْمَالِ بَيْدٌ أَنَّهُ وَبَايِدٌ أَنَّهُ بِخَيْلٍ أَيْ غَيْرَ أَنَّهُ ya'nī isti'lā için olur, lākin usūl-i sā'irede مع ma'nāsıyla müsebettir. Ve مِنْ أَجْلِ ma'nāsına olur ki ondan ötürü ile ta'bīr olunur ve minhu kavluhu 'aleyhi's-selām "أَنَا أَفْضَحُ الْعَرَبِ بَيْدٌ أَيْ مِنْ فُرَيْشٍ" Ve

بَيْدُ [beyde] Kemter ta'āma denir; yukālu: طَعَامٌ بَيْدٌ أَيْ رَدِيءٌ

بَيْدَانُ [Beydān] مَيْدَانٌ [meydān] vezninde) Bir recül adıdır. Ve bir mevzi' yāhūd Benū Ca'fer b. Kilāb cemā'atine mahsūs bir su adıdır.

FASLU'T-TĀ'Ī'L-FEVKİYYE

(فَضْلُ التَّاءِ الْمُفَوَّقِيَّةِ)

[ت ب ر د]

تَبْرِيدٌ [Tibrīd] زَبْرِجٌ [zibric] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

[ت ر د]

التَّرِيدِيُّ [et-Terīdiyy] فَرِيدِيٌّ [ferīdiyy] vezninde) تَرِيدٌ [Terīd]e mensüb demektir ki murād 'Ömer b. Muḥammed nām şā'irdir. Şārihlerin beyānına göre bu musahhaftır, savāb olan zā-yı mu'ceme ile olmaktır ki Yemen'de bir beldedir.

مَاتُرِيدٌ [Māturīd] (tā'nın zammıyla) Buḥārā kazāsında bir karyedir; İmāmu'l-Hudā Ebū Maṣṣūr Muḥammed b. Muḥammed b. Maḥmūd el-Muḥassir el-Mütekelim el-Māturīdī oradandır.

[ت ق د]

التَّقْدَةُ [et-tiḡdet] (tā'nın kesri ve fethiyle) كُزْبَرَةٌ [kuzberet] ismidir ki kişniş dedikleri nebāttır. Ve كَرْوِيَاءٌ [kerevyāʾ] ya'nī Karaman kimyonu ve tatlıca ot dedikleri nebāta dahi denir.

[ت ق ر د]

التَّقْرِيدُ [et-tiḡrid] زَبْرِجٌ [zibric] vezninde) Bu dahi كَرْوِيَاءٌ [kerevyāʾ] ismidir ki Karaman kimyonudur, 'alā-kavlin mecmū'-ı ebzāra denir; ism-i cinstir.

[ت ل د]

التَّلِيدُ [et-tālid] صَاحِبٌ [ṣāḡib] vezninde) ve التَّلْدُ [et-teld] (tā'nın fethi ve zammı ve lām'ın sükūnuyla ve fethateynle lügattir) ve

التَّلَادُ [et-tilād] كِتَابٌ [kitāb] vezninde) ve

التَّلِيدُ [et-telīd] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve **الْأَتْلَادُ** [el-etlād] (hemzenin fethiyle) ve **الْمُتَلَدُ** [el-mutled] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) Bir kimsenin hāne-zādı olan kul ve cāriye ve devābb ve mevāšī makūlesine denir ki māl-ı kadīm ta'bīr olunur. Ve bu denir ki māl-ı kadīm ta'bīr olunur. Ve bu طَارِفٌ [ṭārif] ve طَرِيفٌ [ṭarīf] mukābilidir ki māl-ı hādīs ta'bīr olunur.

التُّلُودُ [et-tulūd] (فُعُودٌ [ḡu'ūd] vezninde) Māl kadīm olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَلَدَ الْمَالُ تُلُودًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا كَانَ تَالِدًا Ve bir yerde mukīm olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَلَدَ بِالْمَكَانِ تُلُودًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَقَامَ بِهِ Şārihin beyānı üzere bunlar da tā' vāvdan mübeddedir.

الْإِتْلَادُ [el-itlād] (hemzenin kesriyle) Mālī tēlīd [telīd] eylemek ya'nī yanında tevlīd ile māl-ı kadīm sāhibi olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَتَلَدَ الْمَالُ إِتْلَادًا إِذَا أَتَجَّعَ عِنْدَهُ وَكَانَ ذَا مَالٍ تَالِدٍ

الْمُتَلَدُ [el-mutelled] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Eskiden kalmış nesneye itlāk olunur ki çoktanka ta'bīr olunur; yukālu: خُلِقَ مُتَلَدٌ أَي قَدِيمٌ

التَّلِيدُ [et-telīd] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve **التَّلِيدُ** [et-teled] (fethateynle) Şol kimseye denir ki bilād-ı 'Acem'de ya'nī diyār-ı İslāmiyye'nin gayırda tevellūd edip küçük iken dār-ı İslām'a getirilmekle dār-ı İslām'da neşv ü nemā bulmuş ola, Çerkes ve Gürcü gulāmları ve cāriyeleri gibi. Fi'l-asl 'Acem'de tevellūd edip küçük iken 'Arab ülkesine götürülüp orada neşv ü nemā bulmuş olanına denir. Ba'dehu 'Arab'dan dār-ı İslām'la kināye olundu. Gerek 'abd ve cāriye ve gerek sā'iri olsun fi'l-asl kul cinsine mahsūstur. Eđer 'abd

ise müzekker bünyesiyle ve cāriye ise تَلِيدَةٌ [telīde] ve تَلِيدَةٌ [telidet] 'unvānıyla olur. Niteki مُوَلَّدٌ [muvelled] ve مُوَلَّدَةٌ [muvelledet] bilād-ı İslāmiyye'de mütevellid olan 'abd ve cāriyeye itlāk olunur. Kāle fi'n-*Nihāye* ve fī hadīsī Şureyh: "أَنَّ رَجُلًا اشْتَرَى جَارِيَةً" وَشَرَطَ أَنَّهَا مُوَلَّدَةٌ فَوَجَدَهَا تَلِيدَةً فَرَدَّهَا" وَالْمُوَلَّدَةُ النَّبِيَّةُ وَمَوْلَدٌ فِي بِلَادِ الْإِسْلَامِ Eđer mādde-i mezkūrede 'arz ve kıymete mü'essir olur ise redd olunur ve illā ibkā olunur. Ve işbu māddeleler vāvī olup ma'nā-yı mezkūra delālet ve fark için tā'ya kalb olunmuştur. Ve

تَلَدَ [teled] (fethateynle) Masdar olur, bir yerde mukīm olmak ma'nāsına; yukālu: تَلَدَ بِالْمَكَانِ تَلَدًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَقَامَ بِهِ **الْأَتْلَادُ** [el-etlād] (أَكْرَادٌ [ekrād] vezninde) 'Abdulḡays kabīlesinden münşā'ib bir niçe batnlara itlāk olunur.

التُّلُدُ [et-tuld] (tā'nın zammıyla) Tavşancıl kuşunun yavrusuna denir.

التَّتَلِيدُ [et-tetlīd] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Māl cem' edip ve bir kimseye bir nesne veremeyip buhl ve imsāk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَلَدَ فُلَانٌ تَتَلِيدًا إِذَا جَمَعَ وَمَنَعَ بِغَيْرِ جَمْعٍ مَالًا وَمَنَعَ عَنْ غَيْرِهِ

تَلِيدٌ [Telīd] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve **تُلَيْدٌ** [Tuleyd] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Esāmīdendir.

[ت و د]

التُّلُودُ [et-tūd] (tā'nın zammıyla) Bādiye eşcārından bir şecer adıdır.

ذُو التُّلُودِ [Zu't-Tūd] Bir mevzi' adıdır ki zikr olunan şecerin menbiti olmakla onunla tesmiye olunmuştur.

[ت ي د]

التَّيْدُ [et-teyd] (زَيْدٌ [zeyd] vezninde) Rıfk ve sühulet ve te'ennī ma'nāsınadır; yukālu: **إِتَّيْدُ** [Ve] **تَيْدَكَ** يَا هَذَا أَيُّ **إِتَّيْدُ** يَغْنِي تَرْفُقُ وَلَا تَعْجَلُ [itte'id] “و،أ،د” maddesinden olmakla bunun dahi aslı vāv'dır ve yukālu: **تَيْدَكَ** زَيْدًا أَيُّ **تَيْدُ** Ve işbu **تَيْدَكَ** kelimesi masdardır ve kāf mecrürdür yāhūd ism-i fi'l-i emrdir ve kāf hitābiyyedir **وَيْدَكَ** gibi ve İbn Mālik ism-i fi'l olmağa hasr eylemiştir; ve yukālu: **تَيْدُ** Ve bu masdar olmağa mebnīdir ki **فَضْرَبَ الرِّقَابَ** kabīlinden olur.

تَيْدُدُ [Teydedu] (tā'nın ve dāl'ın fethiyle) Bir mevzi'dir.

FASLU'Ş-ŞĀ'Ī'L-MÜSELLESE

(فَضْلُ التَّاءِ الْمَثَلَّةِ)

[ث أ د]

التَّأْدُ [eş-se'ed] (fethateynle) Zīr-i zemīnde olan yaş toprağa denir, **تَرَى** [serā] ma'nāsına. Ve yaşlığa denir, **نَدَى** [nedā] ma'nāsına. Ve soğukluğa denir. Ve

تَأْدُ [se'ed] Masdar olur, nem-nāk olmak ma'nāsına; yukālu: **تَيْدَ الشَّيْءُ تَأْدًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ** **تَيْدُ** إِذَا نَدَى Ve işümek ma'nāsına; yukālu: **تَيْدُ** إِذَا بَرَدَ **الرَّجُلُ** Ve

تَأْدُ [se'ed] (fethateynle ve hemzenin sükūnuyla cā'izdir) Emr-i kabīh ma'nāsınadır. Ve yumuşak olan hurmā koruğuna denir. Ve ter ü taze ve mülāyim olan nebāta itlāk olunur. Ve mizāca muvāfık olmayan nā-hoş mekāna itlāk olunur, yaş yer gibi.

التَّيْدُ [eş-se'id] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Nem-nāk yere denir; yukālu: **مَكَانٌ تَيْدٌ أَيُّ نَدٍ** Ve işümiş ve soğuk geçmiş kimseye denir; yukālu: **رَجُلٌ تَيْدٌ أَيُّ مَقْرُورٌ**

التَّيْدَةُ [eş-se'idet] (فَرِيحَةٌ [ferihāt] vezninde) Ter ve yumuşak ve dolgun uyluğa vasf olur; yukālu: **فَخَذَ تَيْدَةً أَيُّ رِيًّا مُمْتَلِئَةً**

التَّأْدَاءُ [eş-se'dā'] (حَمْرَاءُ [hamrā'] vezninde) Cāriyeye itlāk olunur. *Esās*'ın beyānına göre 'Arablar tahkīr mahallinde: **يَا ابْنَ التَّأْدَاءِ** يا ابْنَ الرُّطْبَةِ يا ابْنَ الدُّرْبَةِ gibi ki edāt-ı dūşnāmdır, güyā ki fācire olmakla ferici aslā kuru kalmadığını kināye ederler. Ve ben 'āciz değılim diyecek yerde **مَا أَنَا ابْنُ** **تَأْدَاءٍ** derler, zīrā evlād-ı cāriye ekserī 'aciz ile ve za'f-ı re'yle muttasıf olurlar. Ve burada murād 'Arab cāriyesi evlādıdır. Ve

تَأْدَاءُ [se'dā'] Bön hatuna itlāk olunur;

yukālu: امرأة تَأْدَاءُ أَي حَمَفَاءُ

التَّادَةُ [es-se>det] [nebzet] vezninde) Gövdesi etli hatuna itlāk olunur, رَطْبَةٌ [raṭbet] gibi.

التَّادَةُ [es-se>adet] [cehālet] vezninde) Semizlik, سِمْنُ [simen] ma'nāsınadır, rutübet gibi; yukālu: فِيهَا تَادَةٌ أَي جَهَالَةٌ

[ث ر د]

التَّرْدُ [es-serd] [berd] vezninde) Ekmeği hurde hurde doğramak ma'nāsınadır; yukālu: تَرَدَ الْخُبْزُ تَرْدًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا قَتَّهُ

Şārih der ki *Tehzīb*'de ve *Miṣbāh*'ta ekmeği doğrayıp et suyunda ıslamak ile müfesserdir ve تَرِيدُ [serid] ona derler, yoksa mü'ellifin kavline göre yalnız doğranmış ekmeğin olması olur ve bu cümleyle muhālifdir. Vākīrā *Esās*'ta dahi التَّرْدُ الْخُبْزِ 'ibāretiyle mü'essestir. İntehā. Ve

تَرْدٌ [serd] Sevbi boya içre daldırmak ma'nāsınadır; yukālu: تَرَدَ الثُّوبُ إِذَا غَمَسَهُ فِي الصَّنِيعِ Ve taşaklı hayvānı enemeğe sühület gelmek için taşaklarını ovuşturmak ma'nāsınadır; yukālu: تَرَدَ الْخُضْبَةَ إِذَا دَلَكَهَا Ve zebihayı boynu damarlarını kat' etmeksizin ya'nī kör bıçakla çabalayarak katl eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: تَرَدَ الدَّبِيحَةَ إِذَا قَتَلَهَا مِنْ غَيْرِ أَنْ يَفْرِي أَوْ دَاجَهَا Ve

تَرْدٌ [serd] Za'if yağmura denir. Ve bir nebāt adıdır.

الْإِتْرَادُ [el-ittirād] (hemzenin ve tā-yı fevkiyye-i müşeddedenin kesriyle) ve

الْإِتْرَادُ [el-iṣṣirād] (sā-yı müsellese ile ki ikisi de fi'l-asl İFTİCَالٌ [ifti'āl] veznindedir) Ekmeği tirit eylemek ma'nāsınadır; yukālu: شَهِرِيهِ تَرْدًا إِذَا جَعَلَهُ تَرِيدًا Şārihin

beyānı üzere işbu اِتْرَادٌ aslida اِتْرَدَ idi اِتْفَعَلَ vezninde, mahrecleri mütekarib olan sā ve tā harflerinin ictimā'ı müstevcibi idgām olup ve sâ-yı müsellese mehmüse ve tā-yı fevkiyye mehcüreden olmakla idgāmın sıhhatine māni' olduğundan sâ-yı müsellese, tā'ya ve tā, sâ-yı müselleseye kalb ve idgām olundular.

التَّتْرِيدُ [et-teṣrīd] [tefīl] vezninde) Bu dahi hayvānı boyun damarlarını kesmek-sizin katl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَرَدَ الدَّبِيحَةَ بِمَعْنَى تَرَدَهَا Ve

تَتْرِيدٌ [teṣrīd] Azca bulaşığa denir, تَمْتِينَ [temtīn] gibi ismdir; yukālu: أَصَابَ الْأَرْضَ تَتْرِيدًا Ve

تَتْرِيدٌ [teṣrīd] Mecrūhu cengāhtan zahm-dār olarak ordusuna götürüp gitmek ma'nāsınadır; yukālu: تَرَدَ فُلَانٌ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ مِنَ الْمُعْرَكَةِ إِذَا حُومِلَ مُزْتَمًا

الْأَتْرَادَانُ [el-uṣrudān] [unfuvān] vezninde) ve

الْمَشْرُودَةُ [el-meṣrūdet] ve

التَّرْوَدَةُ [es-serūdet] [ṣabūret] vezninde) تَرِيدَةٌ [seridet]e denir ki tirit ta'bīr olunan ta'āmdır, et suyuna ekmeğin doğramakla tertīb olunur. تَرِيدَةٌ [seridet] ma'rūf olduğundan mü'ellif ibtidā ona ta'arruz eylemedi. Ve

مَشْرُودَةٌ [meṣrūdet] ve

مُشْرَرَدَةٌ [muṣerredet] [mu'azzamet] vezninde) Bir mikdār yağmur yağartısı isābet eylemiş yere denir; yukālu: أَرْضٌ مَشْرُودَةٌ وَمُشْرَرَدَةٌ إِذَا كَانَتْ قَدْ أَصَابَهَا لَطْحٌ مِنْ مَطَرٍ

التَّرْدُ [es-sered] (fethateynle) İki dudak yarık olmağa denir; yukālu: فِي شَفَتَيْهِ تَرْدٌ أَي تَشَقَّقُ

مَشْرُودٌ [Meṣrūd] Muhaddis-i meṣhūr 'İsā b.

İbrāhīm el-Ġāfiķī ceddinin ismidir.

الْمُتَرِّدُ [el-muṣerrid] [muḥaddis] [muḥaddis] vezninde) Şol kimseye denir ki hayvāni taşla yāhūd kemik ile zebh eyleye ki menhiyyātandır. ‘Alā-kavlin bıçağı keskin olmayan kassāba denir ki bu dahi menhiyyātandır.

الْمِشْرَادُ [el-miṣrād] [miftāḥ] [miftāḥ] vezninde) Zikr olunan ālete denir.

الْثَّرِيدُ [eṣ-ṣerīd] [emīr] [emīr] vezninde) Gubār gibi şarābın yüzünde tekevvin eden şey'e denir ki küpte eskidikçe peydā olur.

الْإِثْرِنْدَاءُ [el-iṣrindā] [iḡrindā] [iḡrindā] vezninde) Bir kimsenin göğüsü etli olmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِثْرِنْدَى الرَّجُلِ إِذَا كَثُرَ لَحْمُ صَدْرِهِ**

أَبُو شَرَادٍ [Ebū Şerād] [seḥāb] [seḥāb] vezninde) Sulahādan ‘Avz b. Ġālib el-Mıṣrī künyesidir.

[ث ر م د]

الْثَّرِمْدَةُ [eṣ-ṣermedet] [dahrecet] [dahrecet] vezninde) Eti çiğce pişirmek yāhūd küle bulamak ma'nāsınadır; yukālu: **ثَرِمْدَ اللَّحْمِ إِذَا أَسَاءَ عَمَلُهُ وَلَمْ يُنْضِجْهُ أَوْ لَطَخَهُ بِالرَّمَادِ**

ثَرِمْدَةٌ [ṣermedet] Deve mer'āsı olan şūr ot nev'inden bir otun ismidir.

ثَرِمْدَاءُ [Şermedā] (medd ile) Bir mevzi yāhūd Benī Sa'd diyārında bir su adıdır.

ثَرِمْدٌ [Şermed] [sermed] [sermed] vezninde) Ece'nām dağda bir şi'b ismidir.

[ث ع د]

الْتَعْدُ [eṣ-ṣa'd] [ra'd] [ra'd] vezninde) Tāze hurmāya denir, **رُطْبٌ** [ruṭab] gibi ‘alā-kavlin irtāb gālib olan ya'nī olmak derecesine bālig olan koruğuna denir. Ve tāze

sebbe ve tere makūlesine denir. Ve yumuşak nesneye denir; yukālu: **ثُرَى تُعَدُّ أَي لَيْتَ: Ve ‘Arablar “filān kimsenin azdan çoktan bir nesnesi yoktur” diyecek yerde مَا لَهُ تُعَدُّ مَا لَهُ تُعَدُّ مَعْدٌ [ma'd] [ma'd] dahi تُعَدُّ [ṣa'd] ma'nāsınadır.**

الْمُتْعِنِدُ [el-muṣ'a'idd] [muṭma'inn] [muṭma'inn] vezninde) Vücudu pālūze gibi ter ü nerm olan tāze oğlana denir; yukālu: **غُلَامٌ مُتْعِنِدٌ أَي نَاعِمٌ**

[ث ف د]

الْتَفَافِيدُ [eṣ-ṣefāfid] (fā'yla [serāvil] [serāvil] vezninde) Kat kat olmuş beyāz bulutlara denir. Ve libāsın iç yüzünde olan astarlarına denir. ‘Alā-kavlin A'rāba mahsūs bir nev' libāslara denir. Ve ‘inde'l-ba'z bir şey'in altına sakladıkları eşyā-i hafiyeye denir yāhūd işbu **تَفَافِيدٌ** [ṣefāfid] kelimesi **تَفَافِيدٌ** [feṣāfid]dir ya'nī ondan maktūbdur. Pes maktūb olmadığı sürette yā **عَبَادِيدٌ** [‘abādīd] Ve **شَمَاطِيطٌ** [ṣemāṭiṭ] gibi müfredi mesmūc değildir yāhūd **تَفِيدٌ** makūlesi müfred ile mukadder ve maktūb olduğu sürette müfredi aslının müfredi olur.

[ث ف د]

الْمَثَافِيدُ [el-meṣāfid] [meṣābiḥ] [meṣābiḥ] vezninde) Bu dahi cāmelerin astarlarına denir. Şārihin kavline göre müfredi **تُفِيدٌ** [muṣfed]dir mīm'in kesriyle.

الْتَفْفِيدُ [et-teṣfid] [tef'il] [tef'il] vezninde) Libāsı astarlamak ma'nāsınadır; yukālu: **نُشَالَارِدَا زَمِيرِ-ي إِذَا بَطَّنَهَا بِطَّنْهَا** Nüşalarda zamīr-i te'nīslle **بَطَّنَهَا** ‘unvānında mersūm olmakla galattır, **زِرْعُ الْحَدِيدِ** [zira] mü'ennes ve **زِرْعُ الْمَرْأَةِ** [zira] müzekkerdir, kezālik **زِرْعَةٌ** nüşaları galattır.

[ث ك د]

نَحْدُ [Şekd] (şānın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Benū Temīm yurdunda bir su adıdır.

نُكْدُ [Şukud] (zammeteynle) Başka bir su adıdır.

[ث ل د]

النَّلدُ [eş-seld] (şānın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Fīl kısmı sıvık terslemek ma'nāsınadır; yukālu: **لَدَّ الْفِيلُ ثَلْدًا** مِنْ إِذَا سَلَحَ رَقِيْمًا **شَارِيه** der ki bu file mahsūstur, sār hayvānda isti'māl olunmaz.

[ث م د]

النَّمْدُ [eş-şemd] (şānın fethi ve mīm'in sükūnuyla ve fethateynle lügattir) ve

النَّمَادُ [eş-şimād] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Asl ve mādde olmayan azca suya denir ki gerisi gelmez olur, 'alā-kavlin bazı taşlık makülesi dürişt yerlerde irkilip kalan bir mikdārca suya denir yāhūd kış mevsiminde zuhūr ve yaz hengāmında zā'il olan suya denir. Ve

نَمْدُ [şemd] (عَمْدٌ [amd] vezninde) Masdar olur, suyu **نَمْدُ** [şemd] olarak ittihāz eylemek ma'nāsınadır ki bir çukur makülesi yere bir mikdār su irkiltip hıfz eylemektir; yukālu: **نَمَدَ الرَّجُلُ الْمَاءَ نَمْدًا** مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا اتَّخَذَهُ نَمْدًا بِأَنْ جَعَلَ مَاءَ الْمَطْرِ فِي الرُّكَابِ وَالْأَخْمَارِ Ve suyu azaltmak ma'nāsınadır. Bu münāsebetle **نَمَدَتْهُ النِّسَاءُ** derler, **نَزَفْنَ مَاءَهُ** ma'nāsına ki "hatunlar filanın mā-i sulbünü ifnā eylediler" demektir. O adama **مَشْمُودٌ** [meşmūd] denir, ke-mā se-yuzkeru. Ve

نَمْدُ [şemd] Semirmek ma'nāsınadır; yukālu: **نَمَدَ الرَّجُلُ إِذَا سَمِيَ**

الْإِنْمَادُ [el-işimād] (hemzenin kesriyle) ve

الْإِسْتِمَادُ [el-istışmād] Bunlar da **نَمْدٌ** [şemd] ma'nāsınadır; yukālu: **أَسْتَمَدَ الْمَاءَ وَاسْتَمَدَهُ** بِمَعْنَى نَمَدَهُ

الِإِسْتِمَادُ [istışmād] Bir adamdan 'atiyye ve ihsān taleb eylemek ma'nāsına isti'māl olunur ki māl-ı kesirinden şey-i kalil istemektir; yukālu: **إِسْتَمَدَهُ إِذَا طَلَبَ مَعْرُوفَهُ** **كَالَةِ** **فِي'ل-ESĀS:** **أَيِ اسْتَعَطَانِي** **فَأَعْطَيْتُ**

الْإِئْتِمَادُ [el-iştimād] (إِعْتِمَادٌ [i'etimād] vezninde) ve

الْإِئْمَادُ [el-işşimād] (sā-yı müşeddede ile) Azca suya gelmek ma'nāsınadır; yukālu: **إِئْتَمَدَ الرَّجُلُ وَأِئْتَمَدَ إِذَا وَرَدَ التَّمَادُ** **عِنْدَهُ** kelimesinin i'lāli **إِئْتَمَدَ** māddeinde beyān olundu.

الْمَشْمُودُ [el-meşmūd] (مَحْمُودٌ [maḥmūd] vezninde) Şol suya denir ki kesret ve izdihāmdan tükenmeğe karib olup hemān bir mikdārca kalmış ola; yukālu: **مَاءٌ مَشْمُودٌ** **إِذَا نَفَدَ مِنَ الرَّحَامِ عَلَيْهِ إِلَّا أَقْلَهُ** Ve şol kimseye itlāk olunur ki kendiden pek çok isti'tā olunmakla vermekten mevcüdü tükenmiş ola; yukālu: **رَجُلٌ مَشْمُودٌ إِذَا كَانَ قَدْ سئِلَ فَأَفْتَى مَا عِنْدَهُ عَطَاءً أَيْ سَأَلَهُ النَّاسُ فَأَعْطَاهُمْ كَثِيرًا حَتَّى فَنِيَ مَالُهُ** Ve şol kişiye itlāk olunur ki kesret-i cimā'dan hatunlar sulbünde olan nutfesini kat' ve ifnā eylemiş ola; yukālu: **رَجُلٌ مَشْمُودٌ** **إِذَا كَانَ قَدْ نَمَدَتْهُ النِّسَاءُ أَيْ نَزَفْنَ مَاءَهُ يَعْنِي مَبِيئَهُ**

الْإِئْمِيدُ [el-işimid] (hemzenin ve mīm'in kesriyle) Sürme taşına denir, **حَجَرُ الْكُحْلِ** [ḥaceru'l-kuḥl] ma'nāsına; bu diyārlarda sürme-i İşfahānī diye meşhūrdur. Kalay ile memzūc bir siyāh taştır. İyisi İşfahān'da dağ eteklerinde olur, Mağrib diyārında dahi olur; sahkla sürme edip göze çekerler.

أَشْمَدُ [Eşmed] (أَحْمَدٌ [aḥmed] vezninde ve mīm'in zammıyla zebān-zeddir) Bir mev-

zi' adıdır. Şārih der ki İmrū'ulḳays'ın işbu: **وَنَامَ الْحَلِيُّ وَلَمْ تَرْقُدْ** beytinde mevzi'-i mezkûrdur.

الْإِئْمِيدَادُ [el-işmīdād] [إِشْمِيدَادٌ] [işmi'dād] vezninde) Semirmek ma'nāsınadır; yukālu: **إِئْمَادُ الرَّجُلِ إِذَا سَمِيَ**

ثَمُودُ [Şemūd] [صَبُورٌ] [şabūr] vezninde) Kudemādan bir kabīle adıdır. Gayr-i munsarıftır, قَبِيلَةٌ [kabīlet] itibarıyla ve munsarif olur "ebū kabīle" ismi olmak itibarıyla. Ve şā'nın zammıyla da zebānzeddır ve Ḳur'ān-ı kerīm'de zammıla da kırāat olunmuştur. Ve bunlar kavmi Şāliḥ 'aleyhi's-selāmdir.

[ث م ع د]

الْمُشْمَعِدُّ [el-muşma'idd] [مُضْمَجِلٌّ] vezninde) Beşeresi zāhir ve küşāde ve hey'eti latīf ve nerm ve rengin ve nāzük olan çehreye denir ki şu'arānın cān-baḥş oldukları rūy-ı dil-ārādır; yukālu: **وَجْهٌ مُشْمَعِدٌّ أَي ظَاهِرُ الْبَشَرَةِ الْحَسَنُ السَّخَنَةُ**

الْثَّمْعَدُ [es-şem'ad] [سَرْمَدٌ] [sermed] vezninde) Çehresi vāsf-ı mezkûr üzere olan tāze oğlana denir; yukālu: **غُلَامٌ ثَّمْعَدٌ إِذَا كَانَ وَجْهُهُ مُشْمَعِدًّا**

[ث م غ د]

الْمُشْمَغِدُّ [el-muşmağidd] [غَايْن-1 مُجْعَمَةً] ile **مُشْمَعِدُّ** [muşma'idd] vezninde) Gövdesi pek yağlı semiz oğlağa denir; yukālu: **جَدِيٌّ مُشْمَغِدٌّ أَي مُمْتَلِئٌ سَخْمًا**

[ث ن د]

الْثَّنْدَوَةُ [es-şunduvet] (şā'nın zammı ve fet-hi ve dāl'ın zammıyla) Memenin etine, 'alā-kavlin köküne denir. Mü'ellif bunu hemze bābında dahi zikr eylemişti. Ve Ḥarīrī *Durre*'de bunu ricāl memesine ve **ثَدْيٌ** [şedy]i nisvān memesine tahsīs edip

lākin Şihāb şerhinde şevāhid ile men'eylemiştir.

[ث ه د]

الْتَّوْهَدُ [eş-sevhed] [جَوْهَرٌ] [cevher] vezninde) Şol oğlana denir ki semiz ve kurumu ve endāmı tām ve bülūga mukārib ola. Mü'ennesi **تَوْهَدَةٌ** [sevhedet]tir hā'yyla.

[ث ه م د].

الْتَّهْمَدُ [eş-sehmed] [سَرْمَدٌ] [sermed] vezninde) Vücūdu iri ve semiz hatuna denir. Ve **تَهْمَدٌ** [Şehmed] Bir mevzi' adıdır.

[ث ه و د]

الْتَّهْوُدُ [eş-sehved] [تَوْهَدٌ] [sevhed] vezninde ve mürādifidir, zāhiren maktûbdur.

FASLU'L-CĪM

(فصل الجحيم)

[ج ح د]

الْجَحْدُ [el-caħd] (cīm'in fethi ve hā-yı mühmelenin sükūnuyla) ve

الْجُحُودُ [el-cuħūd] [çu'ūd] vezninde) Bir nesneyi bilir iken inkār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **جَحَدَهُ حَقُّهُ وَبِحَقِّهِ جَحَدًا** Yehūd **وَجُحُودًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا أَنْكَرَهُ مَعَ عِلْمِهِ** [Cuħūd] itlākı nübüvvet-i risālet-penāhı bilerek inkār ettiklerine mebnidir. Ve **جَحَدٌ** [caħd] 'an-ilmīn ve **إِنْكَارٌ** [inkār] 'an-cehlin olur. Ve

جَحْدٌ [caħd] ve

جُحُودٌ [cuħūd] Bir kimseyi bahīl bulmak ma'nāsınadır; yukālu: **جَحَدَ فُلَانًا إِذَا صَادَفَهُ** Ve **بِخِيَالًا**

جَحْدٌ [caħd] Killet-i hayr ma'nāsınadır ki murād fakr ve zīk-ı ma'aşır.

الْجَحْدُ [el-ceħad] (fethateynle) Bir nesne pek az olmak ma'nāsınadır; yukālu: **جَحَدَ الشَّيْءِ** Ve **نَبَاتٍ الرَّابِعِ إِذَا قَلَّ وَنَكِدَ** uzamayıp bodur kalmak ma'nāsınadır; yukālu: **جَحَدَ الثَّبْتُ إِذَا لَمْ يَطُلْ** Ve bir kimse fakr ve zīk-ı ma'aş üzere olmak ma'nāsınadır; yukālu: **جَحَدَ الرَّجُلُ إِذَا قَلَّ خَيْرُهُ**

الْجَحْدُ [el-cuħd] (cīm'in zammıyla) Bu dahi fakr ve killet-i hayr ma'nāsınadır.

الْجَحْدُ [el-ceħid] [ketif] vezninde) ve

الْجَحْدُ [el-caħd] [sa'd] vezninde) ve

الْأَجْحَدُ [el-eħad] [es'ad] vezninde) Kalilü'l-hayr olan ya'nī fakr u fākası olan kimseye denir; yukālu: **رَجُلٌ جَحْدٌ وَجَحْدٌ** **Esās'ta** killet-i hayr, fakr ile buhliden 'ibārettir diye meşrūhtur. Ve

جَحْدٌ [ceħid] [ketif] vezninde) Gövdesi kalın ve kısa olan ata denir; yukālu: **جَحْدَةٌ** **فَرَسٌ جَحْدٌ** Mü'ennesinde **جَحْدَةٌ** [ceħidet] denir hā'yla. Cem'i **جَحَادٌ** [ciħād] gelir, **كِتَابٌ** [kitāb] vezninde.

الْجَحَادُ [el-caħhād] [şeddād] vezninde) Şol kişiye denir ki beli pek olmakla geç inzāl eder ola; yukālu: **رَجُلٌ جَحَادٌ** **بَطِيءُ الْإِنزَالِ**

الْجَحَادِيٌّ [el-cuħādiyy] [ğurābiyy] vezninde) İri ve 'azimü'l-heykel olan şey'e denir.

الْجَحَادِيَّةُ [el-cuħādiyyet] (hā'yla) Süt ile dopdolu olan kırbaya denir. Ve hurmā ile yāhūd buğdayla dolu olan gırāreye ya'nī harara denir.

[ج خ د]

الْجَحَادِيٌّ [el-cuħādiyy] (hā-yı mu'ceme ile **غُرَابِيٌّ** [ğurābiyy] vezninde) Şol **صَحْنٌ** [şahn] ta'bīr olunan yayvan kaba denir ki ona süt sağılır. Ve iri ve yumru gövdeli deveye denir, 'alā-kavlin mutlakan iri ve dızman şey'e denir.

أَبُو جَحَادٍ [ebū cuħād] [ğurāb] vezninde) Çekirgenin künyesidir.

[ج د د]

الْجَدُّ [el-cedd] (cīm'in fethi ve dāl'ın teşdidiyle) Babanın babasına ve ananın babasına denir. Türkīde dede ve büyük baba ta'bīr olunur. Cem'i **أَجْدَادٌ** [ecdād] gelir ve **جُدُودٌ** [cudūd] ve **جُدُودَةٌ** [cudūdet] gelir, **عَمٌّ** [amm] ve **عُمُومَةٌ** [umūmet] gibi.

Mü'ellifin *Başā'ir*'de beyānına göre **جَدُّ** [cedd] māddesi asl kat^c-ı arz-ı müsteviye ma'nāsına mevzū'dur. Sa'cy ve cehd ve kat^c-ı hāss ve kat^c-ı sevb lāzımı olan yenilenmek ve bu münāsebetle leyl ve

nehār ve tarīka ve kat^c-ı mesāfe zımında olan ifāne mülābesesi feyz-i ilāhī ki gınā ve baht ve nasīb ve şān-ı mu‘ayyen olan ‘azamet ve bu münāsebetle eb-i kebīrlere itlākı ondan müteferri‘dir. İntehā. Ve

جَدُّ [cedd] Baht ve tāli‘-i nīk ma‘nāsınadır; yukālu: فَلَانَ دُوَّ جَدِّ أَيَّ بَحْتٍ Ve hazz ve nasīb ma‘nāsınadır; tekūlu: بِهِ أَجَدُّ جَدًّا Ve kadr ve vak^c ve hazve ma‘nāsınadır. Kāle‘ş-şārih: ve minhu‘l-hadīsu: «قُمْتُ عَلَى بَابِ الْحِجَّةِ فَإِذَا عَائِمَةٌ مِنْ يَدِ حُلَيْهَا الْفُقَرَاءُ وَإِذَا أَصْحَابُ الْجَدِّ مَحْبُوسُونَ» Ve rızk ve kısmet ma‘nāsınadır; yukālu: هُوَ مَجْدُودٌ أَيَّ مَرْزُوقٌ Ve ululuk, ‘azamet ma‘nāsınadır; yukālu: Ve جَدِّ فِي عُيُونِ النَّاسِ جَدًّا مِنْ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا عَظُمَ **جَدُّ** [cedd] Irmak kenārına denir ki kıyı ta‘bīr olunur, nehrin arzı orada munkatı‘ olur. Ve yerin yüzüne denir ki seyr ile kat^c olunur. Ve pek nasībli kısmeti bol adama denir, tesmiye-bi‘l-masdardır; yukālu: جَدُّ الْبَيْتِ جَدًّا Ve yağmurdan dam akmak ma‘nāsınadır; yukālu: جَدُّ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا وَكَّفَ عَنِ الْمَطَرِ Bunda cīm’in kesriyle lügattir. Gūyā ki sakf peyderpey damlatmağa cehd eder. Ve

جَدُّ [cedd] Kesmek ma‘nāsınadır; yukālu: جَدُّ الشَّيْءِ جَدًّا مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا قَطَعَهُ Kesiminde denir ki tesmiye bi‘l-masdardır, جَدَادٌ [cidād] dahi denir, ke-mā se-yuzkeru. Şārih der ki gerçē صِرَامٌ نُحْلٌ ile müfesserdir, lākin onda müte‘āref olan جَدَادٌ [cidād] dır; جَدُّ [cedd] o ma‘nāda masdar olarak vāriddir; yekūlūne جَدًّا إِذَا صَرَّمَهُ İntehā.

الْحِدَّةُ [el-cidd] (cīm’in kesriyle) Bu dahi ırmak kıyısına denir, شَاطِئُ نَهْرٍ [şāti‘u nehr] ma‘nāsına. Ve masdar olur, çalışıp çabala-

mak ma‘nāsına; yukālu: جَدُّ فِي الْأَمْرِ جَدًّا مِنْ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا اجْتَهَدَ Ve bir nesneyi gerçek-ten işlemek ma‘nāsınadır ki hezl ve lāg ve latife mukābilidir; yukālu: جَدُّ فِي الْأَمْرِ جَدًّا مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي ضِدُّ هَزَلٍ Ve ‘acele eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: جَدُّ فِي الْأَمْرِ إِذَا عَجَلَ Ve tahkik eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: جَدُّ فَلَانَ إِذَا حَقَّقَ Ve mübālaga ve im‘ān olunan emr-i muhakkaka itlāk olunur; yukālu: فَلَانَ عَالِمٌ جَدُّ أَيَّ مُحَقِّقٌ مُبَالِغٌ فِيهِ جَدُّ أَيَّ مُتَنَاهٍ بِالْبَالِغِ الْعَايَةِ

Ve ‘Arabların أَجَدِّكَ لَا تَفْعَلْ kavli hemin muzāf olarak isti‘māl olunur ve bu kase-mi mutazammındır cīm meksūr olursa, muhātabın hakikatine yemīn vermek olur ki “senin zāt ve hakikatin için” demek olur. Ve fethi süretinde “baht ve ikbāline” istihlāf olur. Ve vāv ile تَفْعَلْ وَلَا تَفْعَلْ dedikte cīm meftūh olur. Şārih der ki ve o süretinde kase-mi zāhirdir ve onda جَدُّ kelimesi mecrūr olur. Lākin evvelki süretlerde ihtilāf olunmuştur. Her hālde hemze istihfāmıyedir. Aşma‘ī‘ye göre أَجَدِّ مِنْكَ idi, bā‘ hazf olunup جَدُّ nez‘-i hāfizıyyet üzere mansūb oldu, “Senin hakikatine yāhūd bahtına yemīn veririm ki bunu işlemez misin?” demek olur. Ve Ebū ‘Amr مَا لَكَ أَجَدًّا مِنْكَ ile tefsīr eylemekle nasbı masdariyyet üzere olur; buna göre cīm dā‘imā meksūr olur. Hāsıl-ı ma‘nā “Bunu gerçekten olarak mı işlemezsin?” demek olur. Pes mü‘ellif, Asma‘ī kavlini ihtiyār eylemiştir ve *Teshīl* ve *İrtişāf* ta bunun tafsīlat-ı mütenevvi‘ası mebsūtadır.

الْحِدَّةُ [el-ciddet] (cīm’in kesriyle) Bu dahi sāhil-i nehre denir. Ve yerin yüzüne denir. Ve köpek boynuna geçirdikleri kılādeye denir ki halta ta‘bīr olunur. Ve

جِدَّة [ciddet] Masdar olur, yeni olmak ma'nāsına; yukālu: جَدَّ الثَّوْبُ جِدَّةً مِنَ الْبَابِ إِذَا صَارَ جَدِيدًا Ve hırkaya da جِدَّةً [ciddet] itlāk olunur, ke-mā se-yuzkeru.

الْجِدَّة [el-cuddet] (cīm'in zammıyla) Bu dahi nehrin kıyısına denir. Ve Mekke'ye mücāvir bahrin hāssaten sāhili ismidir. Ve orada bi-aynihi bir mevzi' adıdır ki hālen kesr ile جِدَّةً [Ciddet] ta'bir olunan benderdir. Ve

جُدَّة [cuddet] Uzun uzadı tarīkaya denir. Şārih der ki cem'ci جُدَّةٌ [cuded] gelir, ضَرَدٌ [şurad] vezninde. Ve minhu kavluhu «وَمِنَ الْجِبَالِ جُدَّةٌ بَيْضٌ وَحُمْرٌ» أَي طَرَائِقُ ta'ālā: تُخَالِفُ لَوْنِ الْجَبَلِ Ve 'alāmet ve nişāna denir; tekūlu: عَرَفْتُ مِنْ جُدَّتِهِ أَي مِنْ غَلَامَتِهِ Ve ba'zı hımārın sırtında olan şol hilkī çizgiye denir ki levnine muhālif olur. Ve zikr olunan tarīka yāhūd çizgi ma'nāsından me'hūz olarak bir kimse hod-be-hod bir re'y edip ona 'āmil olsa جُدَّةً مِنَ الْأَمْرِ derler. Ve bir mevzi' adıdır. Ve

جُدَّة [cuddet] Hırkaya itlāk olunur, kesr ile جِدَّةً [ciddet] gibi; yukālu: مَا عَلَيْهِ جُدَّةٌ وَجِدَّةٌ أَي خِرْقَةٌ

الْجَدِيدُ [el-cedīd] (emīr) [emīr] vezninde) Bu dahi yerin yüzüne itlāk olunur. Ve pek nasībli adama denir; yukālu: رَجُلٌ جَدِيدٌ أَي عَظِيمُ الْحِطِّ Ve tezgāhtan henüz kesilmiş beze denir ki kat' ma'nāsından mef'uldür; yukālu: ثَوْبٌ جَدِيدٌ أَي كَمَا جَدَّهُ الْحَائِكُ Burada ma'nāsından mef'uldür. Bu münasebetle her yeni nesneye جَدِيدٌ [cedīd] itlāk olunmuştur. Cem'ci جُدَّةٌ [cudud] gelir, سَرِيرٌ [serīr] ve سُرُرٌ [surur] [gibi]. Ve

جَدِيدٌ [cedīd] Ölümüne itlāk olunur, maktūc ve meczūm olduğu için yāhūd kāti' olduğu için. Ve

جَدِيدٌ [Cedīd] Yemāme'de bir nehrin ismidir.

الْجَدْدُ [el-ceded] (fethateynle) Bu dahi yerin yüzüne denir. Ve yufka kumluğa denir. Ve bir nev' yumru gibi 'arızaya denir ki deve kısmının boyunlarında hādīs olur. Ve toprağı kalın düz ve hemvār arza denir.

الْجُدُّ [el-cudd] (cīm'in zammıyla) Bu dahi pek nasībli adama denir ve gāh olur ki mübālagaten nefesine nisbetle جُدِّي [cud-diyy] dahi derler. Ve

جُدٌّ [Cudd] جُدَّةٌ [Cuddet] gibi Mekke'nin sāhiline denir. Ve her şey'in cānibine denir. Ve semizliğe denir. Ve tenū-mendliğe denir. Ve bir nev' meyve ismidir ki طَلْحٌ [talḥ] meyvesine şebīh olur; müfredinde جُدَّةٌ denir. Ve çayırılıkta vāki' olan kuyuya denir. Ve suyu çok olan kuyuya ve suyu az olan kuyuya denmekle zıdd olur. Ve azca suya denir. Ve beyābānın bir ucunda olan suya denir. Ve kadīm suya denir. Ve bir mevzi' adıdır.

الْمَجْدُودُ [el-mecdūd] Bu dahi pek nasībli adama denir.

الْجِدَادُ [el-cidād] (cīm'in kesriyle) Hurmā kesimine denir, صِرَامُ النَّخْلِ [şirāmu'n-naḥl] ma'nāsına. Ve جِدَادٌ [cidād] جَدُودٌ [cedūd] lafzından cem'ci olur ki zammıladır, قَلَاصٌ [qilāş] ve قَلُوصٌ [qalūş] gibi. Semiz kancık eşeğe denir.

الْجَدَادُ [el-cedād] (cīm'in fethiyle) Bu dahi hurmā kesimine denir; yukālu: أَجَدُّ النَّخْلِ إِذَا حَانَ جَدَادُهُ Ve sa'y ve gūşiş eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَجَدُّ فِي الْأَمْرِ إِذَا اجْتَهَدَ Ve bir nesneyi gerçekten 'an-cezmin işleemek ma'nāsınadır, جِدٌّ [cidd] gibi; yukālu: أَجَدُّ فِي الْأَمْرِ ضِدُّ هَزَلٍ Ve bir nesneyi yenilemek ve yeniden yapmak ma'nāsınadır; yukālu:

أَجْدًا Ve toprağı kalın düz yerde gitmek ma'nāsınadır; yukālu: أَجْدٌ إِذَا سَلَكَ الْجَدَدَ Ve yol galiz ve müstevî olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَجْدُ الطَّرِيقِ إِذَا صَارَ جَدًّا أَجَدْتُ onu terk eyledim diyecek yerde أَجَدْتُ أَقْرُونُ derler, تَرَكْتُهُ ma'nāsına أَقْرُونُ [qarūn] nefsi-nātıkaya denir. Burada إِجْدَادٌ [icdād] tahkik ve ihkām ma'nāsına olmakla أَجَدْتُ أَجْدٌ أَشْمَاقٌ takdīrindedir yāhūt أَجْدٌ ma'nāsından me'hūzdur. Aşmaقٌ أَجْدٌ بِذَلِكَ ile tefsīr eylemiştir.

التَّجْدِيدُ [et-tecdīd] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) ve

الإِشْتِجَادُ [el-isticdād] Bunlar da bir nesneyi yenilemek ve yeniden yapmak ma'nāsınadır; yukālu: جَدَّدَ الثُّوبَ وَاسْتَجَدَّهُ بِمَعْنَى أَجَدَّهُ

التَّجَدُّدُ [et-teceddud] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Yenilenmek ma'nāsınadır; yukālu: جَدَّدَهُ فَتَجَدَّدَ Ve davarın memesinden sütü çekilip tükenmek ma'nāsınadır ki inkitāf ma'nāsından me'hūzdur; yukālu: تَجَدَّدَ الضَّرْعُ إِذَا ذَهَبَ لَبَنُهُ

الْجَدَّةُ [el-ceddēt] (cīm'in fethiyle) Zikr olunan جَدٌّ [cedd]in mü'ennesidir, ananın anasına ve babanın anasına denir. Ve bu جَدٌّ [cedd] ve جَدَّةٌ [ceddet] kelimeleri vech-i mesrūd üzere sıfatlardır, بَرٌّ [berr] kelimesi gibi.

الْجُدَادُ [el-cuddād] (رُمَّانٌ [rummān] vezninde) Köhne libāsılara denir. Şārihin beyānı üzere gudād-ı Fārisī mu'arrebidir. Ve birbirine bend olmuş nesneye denir, ip ve ağaç dalları makūlesi gibi. Ve küçük dağlara denir, جِبَالٌ صِغَارٌ [cibālun şigārun] ma'nāsına. Şārih der ki savāb olan جِبَالٌ

[hibāl] olmaktadır hā-yı mühmele ile.

الْجَدَادُ [el-ceddād] (كَتَّانٌ [kettān] vezninde) Mey-hāneciye itlāk olunur, bāyi'ü'l-hamr ma'nāsına, 'ukülü kat' eylediğı için.

الْجَدِيدَانُ [el-cedidān] ve

الْأَجْدَانُ [el-eceddān] (tesniye bünyeleriyle) Leyl ve nehāra itlāk olunur.

الْجَدَجِدُ [el-cedced] (cīm'lerin fethiyle) Toprağı pek olarak düz ve hemvār olan arza denir.

جُدْجُدٌ [cudcud] (هُدْهُدٌ [hudhud] vezninde) Çekirgeye şebih bir küçük perrende adıdır, Türkide ağustos böceğı ve orak böceğı dedikleridir. Ve bir nev' sivilce ismidir ki gözün siyāhının kökünde zuhūr eder ve bu beyne'l-etubbācُ نَفَاطَاتٌ [nefātāt] dedikleri olacaktır ki tabaka-i karniyede hādis olur, darı gibi ufacık suluca sivilcedir. Ve

جُدْجُدٌ [cudcud] جُنْدَبٌ [cundeb]le şebih bir böcek adıdır, Türkide ocak çekirgesi dedikleridir ki 'Arabide صَرَّارُ اللَّيْلِ [şarrāru'l-leyl] dahi derler, geceleri dūr u dırāz feryād eder. Ve

جُدْجُدٌ [cudcud] Pek ısıya denir, harr-ı 'azīm ma'nāsına.

الْجَدَاءُ [el-ceddā] (cīm'in fethi ve dāl'in teşdidiyle) Memesi küçük olan hatuna denir; yukālu: إِفْرَاءُ جَدَاءٍ إِذَا كَانَتْ صَغِيرَةً الثَّدْيِ Ve kulağı kesik dābbe ve māşiyeye denir. Ve bir 'arıza sebebiyle sütü çekilmiş hayvāna denir; yukālu: شَاءَ جَدَاءٌ إِذَا كَانَتْ ذَاهِبَةَ اللَّيْنِ Ve aslā su kısmı olmayan beyābāna denir; yukālu: فَلَاةٌ جَدَاءٌ أَيُّ لَأَمَاءٍ فِيهَا Ve

جَدَاءٌ [Ceddā] Hicāz'da bir karye adıdır.

جَدَاءٌ [Ciddā] (cīm'in kesriyle) Tā'if türābında el ayası gibi düz ve aslā tesettir edecek ve kuytulanacak şecer ve hacir

makûlesi nesnesi yok açık bir mevzi' ismidir ve ona جِدٌّ [Cidde] ve جِدَانٌ [Ciddān] dahi derler. Bu münâsebetle 'Arablar mültebis ve müştebih ve meşkûk olduktan sonra vâzih ve müstebân olan mādde hakkında mesel tarîkiyle «صَرَخَتْ جِدَاءُ» «(بِجِدِّ) ve «وَبِجِدَاءِ» insirâfla ve «(بِجِدِّ)» adem-i insirâfla ve «جِدَانٌ» derler, وَضَحَ بَعْدَ الْإِلْتِبَاسِ ma'nâsına. Terkîb-i evvele göre tā-i te'nîs جِدَاءُ zamîridir, terākîb-i ahîreye göre kıssadan yâhūd huttadan 'ibârettir ve جِدٌّ lafzında insiraf مَوْضِعٌ [mevdi'] ve 'adem-i insirâf بُقْعَةٌ [buq'at] i'tibârıyladır.

الْجَدُودُ [el-cedūd] صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Sütü azalmış koyuna denir; yukālu: نَعْبَجَةٌ جَدُودٌ إِذَا قَلَّ لَبْنُهَا Ve bir mevzi' adıdır.

الْمَجَادَّةُ [el-mucâddet] (teşdîd-i dāl'la مَفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Bir kimse ile hakikat iddi'âsıyla husûmet eylemek ma'nâsınadır ki her biri hak benim tarafındadır diye iddi'â eylemekten 'ibârettir; yukālu: جَادَهُ فِي الْأَمْرِ إِذَا حَاقَقَهُ

الْجَادَةُ [el-câddet] Yolun ulu yerine denir ki vasatından 'ibârettir, مُعْظَمُ الطَّرِيقِ ma'nâsına. Cem'i جَوَادٌ [cevâdd] gelir. Bazı ümmehâtta mutlakan ulu yol ile müfesserdir ki şâh-râh ta'bîr olunur; yukālu: أَخَذَ الْجَادَةُ أَيَّ مُعْظَمِ الطَّرِيقِ

جُدَّ الْأَنْفِي [Cuddu'l-Eşâfi] ve

جُدَّ الْمَوَالِي [Cuddu'l-Mevālî] (cîm'lerin zammıyla) 'Aķîk-i Medîne'de iki mevzi'dir.

جِدَانٌ [Cuddān] (cîm'in zammıyla) Bir mevzi'dir. Ve Cuddān b. Cedîle b. Esed, Reb'atu'l-Feres kabîlesinden bir batn-ı kebîrin pederidir.

الْجَدِيدَةُ [el-Cedîdet] (cîm'in fethiyle) Mışır'da iki karyedir.

الْجَدِيدَةُ [el-Cudeydet] (musaggaren) Hışn-keyfâ kurbünde bir kal'a ismidir. Ve Necd bilâdında bāglı bāğçeli bir mevzi' adıdır. Zâhiren Necd galatıdır ki mevzi'-i mezbûr Hicâz'dadır ki hâlen bir karye-i 'azîmedir. Ve

جُدَيْدَةُ [Cudeydet] Semâve'de bir su adıdır. **أَجْدَادٌ** [Ecdād] (hemzenin fethiyle) Bâdiyede bir mevzi'dir.

ذُو الْجَدَيْنِ [Zu'l-Ceddeyn] 'Abdullâh b. 'Ömer b. el-Hâriş b. Hattâb el-Kelbî'dir ki tâbi'ındendir, Mışır fethinde hâzır olmuştur.

[ج ر د]

الْجَرْدُ [el-cered] (fethateynle) Aslâ nebât eseri olmayan kır sahrâ ve fezâya denir. Esâs'ın beyânına göre bu mādde soyunmak ma'nâsına mevzû'dur, ma'anî-i sâ'ire ondan müteferri'dir. Ve fezâ-yı mezbûre جَرْدٌ [cered] itlâki tesmiye bi'l-masdardır; tekûlu: نَزَلْنَا فِي جَرْدٍ أَيَّ فِي فُضَاءٍ بِلَا نَبَاتٍ

جَرْدٌ [cered] Masdar olur, 'arsa ve mekân nebâtтан hālî olmak ma'nâsına; yukālu: جَرِدَ الْمَكَانُ جَرْدًا مِّنَ النَّبَاتِ الرَّوَابِعِ إِذَا كَانَ أَجْرَدَ Ve at ufak tüylü olmak ma'nâsınadır; yukālu: جَرِدَ الْفَرَسُ إِذَا كَانَ أَجْرَدَ

جَرْدٌ [Cered] Benü Temîm bilâdında bir mevzi' adıdır. Ve

جَرْدٌ [cered] Devâbba mahsûs bir 'ayb ismidir. 'Alâ-kavlin bu zâl-ı mu'ceme iledir ki art siniri şişkin olmaktadır. Ve

جَرْدٌ [cered] Çekirgeyi çok yemekten kurdeşeni dedikleri giciğe mübtelâ olmak ma'nâsınadır; yukālu: جَرِدَ الرَّجُلُ إِذَا شَرِبَ جِلْدَهُ مِّنْ أَكْلِ الْجَرَادِ

الْجَرْدُ [el-cerd] (فَرْدٌ [ferd] vezninde) Bu dahi nebât eseri olmayan mekâna denir,

vasf-bi'l-masdadır, yāhūd صَعِبٌ [šaʿb] gibi sıfattır; yukālu: مَكَانٌ جَرْدٌ أَيْ لَا نَبَاتَ بِهِ Ve bir nesnenin kabuğunu soyup gidermek maʿnāsınadır; yukālu: جَرَدَ الْعُودَ جَرْدًا Ve derinin tüylerini yolup koparmak maʿnāsınadır; yukālu: جَرَدَ الْجِلْدَ إِذَا نَزَعَ شَعْرَهُ Ve bir kimseden bir nesne isteyip memnūc ve mahrūm olmak, ʿalā-kavlin mesʿulü maʿa'l-kerāhe verilmek maʿnāsınadır; yukālu: جَرَدَ الْقَوْمَ إِذَا سَأَلَهُمْ فَمَنْعُوهُ أَوْ أَعْطَوْهُ كَارِهِينَ Ve soyup çıplatmak maʿnāsınadır ki maʿnā-yı aslīdir; yukālu: جَرَدَ زَيْدًا مِنْ ثَوْبِهِ إِذَا عَرَاهُ Ve pamuğu hallāclamak maʿnāsınadır; yukālu: جَرَدَ الْقَطْنَ إِذَا حَلَجَّهُ

جَرْدٌ [cerd] Eski libāsa denir, tesmiye-bi'l-masdadır; sevb eskidikte havları dökülüp emles olur; yukālu: ثَوْبٌ جَرْدٌ وَبُرْدَةٌ جَرْدٌ أَيْ خُلِقَ Ve

جَرْدٌ [cerd] Ferc ve zekerden her birine itlāk olunur. Ve kalkana itlāk olunur. Ve mālдан bakiyye kalanına itlāk olunur. Ve arkaya denir.

الْأَجْرُدُ [el-ecred] [aḥmer] [aḥmer] vezninde) Bu dahi otsuz kır yere denir; yukālu: مَكَانٌ جَرْدٌ أَيْ لَا نَبَاتَ فِيهِ Ve tüysüz adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَجْرُدٌ أَيْ لَا شَعْرَ عَلَيْهِ Ve ufak ve yufka tüylü ata denir ki hamīededir; yukālu: فَرَسٌ أَجْرُدٌ أَيْ قَصِيرُ الشَّعْرِ وَرَقِيقُهُ Ve yarışta sāʿirleri sebk eder olan ata itlāk olunur, gūyā ki sürüden mücerred olur; yukālu: فَرَسٌ أَجْرُدٌ أَيْ سَبَّاقٌ Ve

أَجْرُدٌ [ecred] Tām ve kāmīl maʿnāsına istiʿmāl olunur, noksāndan müncerid olduğu için; yukālu: يَوْمٌ أَجْرُدٌ أَيْ تَامٌ وَكَذَا الشَّهْرُ مَا رَأَيْتُهُ مُدَّ أَجْرَدَانِ أَيْ يَوْمَانِ أَوْ شَهْرَانِ تَامَانِ Ve

أَجْرُدٌ [ecred] Bütün tırnaklı hayvānın zeke-

rine itlāk olunur, kabından soyulup çıktığı için. Ve arkaya denir, جَرْدٌ [cerd] gibi; yukālu: رُمِي فُلَانٌ عَلَى أَجْرَدِهِ أَيْ عَلَى ظَهْرِهِ Ekserī Aʿrāb tāʿifesinin sırtı açık olur.

الْجَرْدَاءُ [el-cerdā] [ḥamrā] vezninde) ve

الْجَرْدَةُ [el-ceridet] [feriḥat] vezninde) Nebāt eseri olmayan arza denir; yukālu: أَرْضٌ جَرْدَاءٌ وَجَرْدَةٌ أَيْ لَا نَبَاتَ فِيهَا Ve

جَرْدَاءٌ [cerdā] Sāfi şarāba itlāk olunur ki sudan müncerid olur; yukālu: خَمْرٌ جَرْدَاءٌ أَيْ صَافِيَةٌ

التَّجْرِيدُ [et-tecrīd] [tefīl] vezninde) Kuraklık yeri nebāttan hālī kılmak maʿnāsınadır; yukālu: جَرَدَ الْقَحْطُ الْأَرْضَ إِذَا جَعَلَهَا جَرْدَاءً Ve bir nesnenin kısrını soyup çıklatmak maʿnāsınadır; yukālu: جَرَدَ الْعُودَ إِذَا قَشَرَهُ Ve derinin tüylerini koparıp kavlatmak maʿnāsınadır; yukālu: جَرَدَ الْجِلْدَ إِذَا نَزَعَ شَعْرَهُ Ve istediği nesneden mahrūm olmak yāhūd maʿa'l-kerāha nāʿil olmak maʿnāsınadır, جَرْدٌ [cerd] gibi; yukālu: جَرَدَ الْقَوْمَ إِذَا سَأَلَهُمْ فَمَنْعُوهُ أَوْ أَعْطَوْهُ كَارِهِينَ Ve soyup çıplatmak maʿnāsınadır; yukālu: جَرَدَ زَيْدًا مِنْ ثَوْبِهِ إِذَا عَرَاهُ Ve pamuğu hallāclamak maʿnāsınadır; yukālu: جَرَدَ الْقَطْنَ إِذَا حَلَجَّهُ Ve kılıcı kınından sıyırmak maʿnāsınadır; yukālu: جَرَدَ السَّيْفَ إِذَا سَلَّهُ Ve yazıyı nokta ve ifrāb makūlesi zābitadan hālī yazmak maʿnāsınadır; yukālu: جَرَدَ الْكِتَابَةَ إِذَا لَمْ يَضْبُطْهُ Ve hacc-ı kırān eylemeyip hacc-ı ifrād eylemek maʿnāsınadır; yukālu: جَرَدَ الْحَجَّ إِذَا أَفْرَدَهُ وَلَمْ يَثْرُنْ جَرْدَ الرَّجُلِ إِذَا لَبَسَ الجُرُودَ أَيْ الْخُلْقَانَ

الْجَارُودُ [el-cārūd] [fāʿūl] vezninde ki ebniye-i mübālagadandır) Be-gāyet kurak seneye itlāk olunur ki her yeri nebāt

eserinden mücerred ede; yukālu: سِنَّةٌ جَارُودٌ Ve uğursuz şüm-kadem kimseye itlāk olunur ki uğradığı yeri hayrdan hālī eder ola; yukālu: رَجُلٌ جَارُودٌ أَيْ مَشُؤُومٌ يَعْنِي مُجَرَّدُ الْخَيْرِ بِشُؤْمِهِ

جَارُودٌ [Cārūd] Ashābdan Bişr b. ‘Amr el-‘Abdī lakabıdır. جُرْدٌ [curd] marazına uğramış develerini alıp dayılarına firār eylemekle maraz-ı mezbūr dayılarının develerine sirāyetle cümlesi helāk olmağın جَارُودٌ [Cārūd] ile telkīb eylediler. Ve

جُرْدٌ [curd] (cīm’in zammıyla) Bir marazdır ki develerin tüylerini ve derilerini kavlayıp kıpkızıl eti zāhir olur ve ekserī helāk olur.

الْجَارُودِيَّةُ [el-Cārūdiyyet] Zeydiyye’den bir tā’ifedir ki Ebū Cārūd Ziyād b. Ebī Ziyād nām kimseye mensūblardır. Şārih der ki İmām Bākır hazretleri mersūma Surhūb tesmiye eylemişti ki deryāda sākın bir şeytān adıdır. Ve tā’ife-i mesfūre mezāhib-i zāyigaya zāhiblerdir. Ez-āncümle imāmeti İmām ‘Alī hazretlerine nass ile hasr etmeleriyle muhālefet edenleri tekfīr ederler ve Ḥaseneyn hazretlerinden sonra imāmeti şūrādır derler.

الْتَجَرُّدُ [et-tecerrud] (تَفَعُّلٌ [tefa‘ul] vezninde) Soyunup çıplanmak ma‘nāsınadır; yukālu: جَرْدٌ زَيْدًا مِنْ تَوْبِهِ فَتَجَرَّدَ Ve kaynayan nesnenin kaynaması sākın olmak ma‘nāsına isti‘māl olunur; yukālu: تَجَرَّدَ الْعَصِيرُ إِذَا سَكَنَ عَلَيَانَهُ Ve sünbüle kapçıklarından çıkmak ma‘nāsına müsta‘meldir; yukālu: تَجَرَّدَتِ السُّبُلَةُ إِذَا خَرَجَتْ مِنْ لَفَائِفِهَا Ve bir işe sa‘y ve ikdām eylemek ma‘nāsına isti‘māl olunur ki hiffet için soyunup ve teşmīr-i sāk eylemeğın lāzımıdır; yukālu: تَجَرَّدَ زَيْدٌ لِأَمْرِهِ إِذَا جَدَّ فِيهِ

eylemek ma‘nāsına müsta‘meldir, ihrām için soyunmak münāsebetiyle; yukālu: تَجَرَّدَ بِالْحَجِّ إِذَا تَشَبَّهَ بِالْحَاجِّ Mü‘ellif bununla işbu hadīse işāret eylemiştir; kāle ‘Ömer radiyallāhu ‘anhu: وَإِنْ لَمْ تَجَرَّدُوا بِالْحَجِّ وَإِنْ لَمْ تُحْرَمُوا“ أَيْ تَشَبَّهُوا بِالْحَاجِّ

الْإِنِّجَرَادُ [el-incirād] [infī‘āl] vezninde) Bu dahi soyunmak ma‘nāsınadır; yukālu: جَرْدٌ زَيْدًا فَتَجَرَّدَ وَانْتَجَرَّدَ Şārih der ki gerçi mü‘ellifin temsīlinden mutāvi‘ olmak zāhirdir, lākin Aşma‘ī dedi ki إِنِّجَرَادٌ [incirād] mutāvi‘ değildir, belki ibtidā‘ soyunmak, تَعَرَّى [ta‘arrī] ma‘nāsınadır. Pes mutāvi‘ oldukça soyulmak ve bi-re’sihi oldukça soyunmak ile ta‘bīr olunur. Ve

إِنِّجَرَادٌ [incirād] At ufak ve yufka tüylü olmak ma‘nāsınadır; yukālu: إِنِّجَرَدَ الْفَرَسُ بِمَعْنَى جَرْدٍ Ve yol yāhūd yürümek pek uzayıp mümtedd olmak ma‘nāsına müsta‘meldir, bir yere sapıp yāhūd ilişmekten mütecerred olduğu için; yukālu: إِنِّجَرَدَ بِهِ السَّيْرُ إِذَا افْتَدَى Şārih der ki burada النُّشْأَةُ muharref-tir. Vākī‘ā Esās’ta وَطَالَ إِفْتَدٌ وَطَالَ إِنِّجَرَدَ بِنَا السَّيْرِ إِذَا افْتَدَى وَطَالَ مِنْ غَيْرِ لِي عَلَى شَيْءٍ

الْجُرْدَةُ [el-curdet] (cīm’in zammıyla) ve **الْمُجَرَّدُ** [el-mucerrud] (مُعْظَمٌ [mu‘azzam] vezninde) ve

الْمُتَجَرَّدُ [el-mutecerrud] (rā’nın fethiyle) Üçü dahi hāsıl bi’l-masdar olan soykunluk ma‘nāsınadır; yukālu: إِمْرَأَةٌ بَضَّةُ الْجُرْدَةِ وَالْمُجَرَّدُ Ya’anī “Soykunluğu pek nāzūktür.” Ve işbu مُتَجَرَّدٌ [mutecerrud] kelimesi rā’nın fethiyle masdardır, lākin hāsılı murāddır ve eğer rā’ meksūr olursa ondan cism irāde olunur.

الْحَرِيدَةُ [el-cerīdet] (سَعِيدَةٌ [sa‘īdet] vezninde) Uzun olan hurmā dalına denir, gerek yaş ve gerek kuru olsun, ‘alā-kavlin yap-

rakları izāle olunmuşuna denir, lākin ağacından kesilmiş olanıdır. Ve bu müfreddir, جَرِيدٌ [cerīd] cem'-i cinsidir. Türkīde cirit ta'bīr olunan değnek bundan me'hūzdur. Ve

جَرِيدَةٌ [cerīdet] İçlerinden aslā piyāde olmayan süvārī alayına itlāk olunur, piyādeden mücerred olduğu için. Ve māl bakıyyesine itlāk olunur. Ve جَرِيدٌ [cerīd] أَجْرُدٌ [ecred] gibi zamān-ı tām u kāmil ma'nāsına isti'māl olunur, noksāndan mücerred olduğu için; yukālu: يَوْمٌ جَرِيدٌ أَي تَأَمُّ ما رأيتُهُ مُدَّ جَرِيدَانِ أَي مُدَّ يَوْمَيْنِ أَوْ شَهْرَيْنِ Burada مُدَّ ism ve جَرِيدَانِ haberidir.

الْمَجْرُودُ [el-curd] (cīm'in zammıyla) Bu dahi içlerinde piyāde olmayan süvārī bölüğüne itlāk olunur; yukālu: حَيْلٌ جَرِيدَةٌ وَجُرْدٌ أَي لَا رَجَالَةَ فِيهَا

الْمَجْرَادَةُ [el-Cerādet] سَحَابَةٌ [sehābet] vezninde) Bir hatun adıdır. Ve Abdullāh b. Şuraḥbīl ve Ebū Qatāde Ḥārīş b. Ribī ve Selāme b. Nehār b. Ebi'l-Esved nām kimselerin feresleri adıdır. Ve Āmir b. Tufeyl'in feresi ismidir ki kendinden sonra Serḥ b. Mālik almıştır.

جَرَادَةُ الْعِيَارِ [Cerādetu'l-ʿAyyār] Bir meşhūr feres ismidir. ʿAlā-kavlin عَيَارٌ [ʿAyyār] ön dişleri gedik bir adam idi, bir diri çekirge tutup ekl eylemeğe mübāderet eyledikte dişinin gediğinden hezār zahmetle kurtulup kaçmakla جَرَادَةُ الْعِيَارِ [cerādetu'l-ʿayyār] bir takrīble bir mazīkten halās olanın hakında mesel oldu.

الْمَجْرَادَاتَانِ [el-Cerādetān] İki çengī hatunlar idi ki Mekke'de olurlar idi, ʿalā-kavlin Nuʿmān b. Munzir nām emīrin çengīleri idi.

الْمُجْرَدُ [el-mucerred] مُعْظَمٌ [muʿazzam]

vezninde) ve

الْمَجْرَدَانِ [el-curdān] (cīm'in zammıyla) أَجْرُدٌ [ecred] gibi bütün tırnaklı hayvānın zekerine itlāk olunur, ʿalā-kavlin cemī'-i hayvānāta şāmildir. Ve جُرْدَانٌ [curdān] lafzının cem'i جَرَادِينُ [cerādīn] gelir.

الْمَجْرَادُ [el-cerrād] جَلَادٌ [cellād] vezninde) Tunç kaplara cilā ve saykal veren ve pasını açıp tasfiye eden adama itlāk olunur. Qānūnū'l-Edeb müterciminin "rüyine-māl" ta'bīrini zarta ile tefsiri agrebdir.

الْإِجْرِدُ [el-icridd] (kesreteyn ve dāl-ı müşdedde ile اِكْبِرُ [ikbirr] vezninde ve baʿzen tahfifle اِئْتَمَدٌ [işmid] vezninde zebānezdedir) Bir nebāt ismidir ki onunla mantara istidlāl olunur.

الْمَجْرَادُ [el-cerād] سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Çekirgeye denir ki maʿrūftur, müzekker ve müennesine itlāk olunur; yerin yüzünü nebāttan tecrīdi bāʿis-i tesmiyedir.

Şāriḥ der ki bu ism-i cinstir, müfredi جَرَادَةٌ [cerādet]tir, بَقَرٌ [baqar] ve بَقَرَةٌ [baqarat] gibi; te'nīs ve tezkīri yeksāndır. Pes müzekkerinde hakkı lafz-ı āherden olmaktadır ki vāhid-i müzekker cem'e mültebis olmaya, zīrā esmā-i kesīresi vardır. İntehā. Ve

جَرَادٌ [Cerād] Bir mevzi ve bir dağ adıdır. Ve

جَرَادٌ [cerād] Nās ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: مَا أَذْرِي أَيُّ جَرَادٍ عَارَهُ أَيُّ أَيُّ النَّاسِ ذَهَبَ بِهِ Uğruyu جَرَادٌ [cerād]a teşbīh eylediler.

الْمَجْرُودَةُ [el-mecrūdet] Çekirgesi çok yere denir; yukālu: أَرْضٌ مَجْرُودَةٌ أَي كَثِيرَةُ الْجَرَادِ

الْمَجْرُودُ [el-mecrūd] Çekirge yemekten karnı veca-nāk olan adama denir; yukālu: جَرَدَ الرَّجُلُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا سَكَا بَطْنُهُ عَنْ أَكْلِ جَرْدِ الرَّجُلِ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ Ve çekirge isābet eylemiş

‘ibādet eylediler. Ke-mā kāle ta‘ālā ﴿فَأَخْرَجَ﴾
﴿فَأَخْرَجَ﴾ جَسَدٌ لَهُ خُورَانٌ ﴿﴾ Pes جَسَدٌ [cesed] ke-
limesi bedel olur. Ba‘zılar جَسَدٍ ذَا ile te‘vīl
eylediler. Ve

جَسَدٌ [cesed] Kurumuş kana itlāk olunur.
Ve masdar olur, bir nesneye kan yapışmak
ma‘nāsınadır; yukālu: جَسَدَ الدَّمِ بِهِ جَسَدًا مِنْ
الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا لَصَقَ بِهِ

الْجِسَادُ [el-cisād] [kitāb] vezninde)
Bu dahi za‘ferāna denir.

الْجَسِيدُ [el-cesid] [ketif] vezninde) ve
الْجَاسِيدُ [el-cāsīd] ve

الْجَسِيدُ [el-cesīd] [emīr] vezninde)
Bunlar da kurumuş kana denir.

الْمُجْسَدُ [el-mucsed] [mukrem] vez-
ninde) ve

الْمُجْسَدُ [el-mucsed] [mu‘azzam] vezninde)
Za‘ferānla boyanmış nesneye
denir; yukālu: ثَوْبٌ مُجْسَدٌ وَمُجْسَدٌ أَي مَضْبُوعٌ
بِالرَّغْرِغْرِانِ Ve

الْمُجْسَدُ [mucsed] [mu‘azzam] vezninde)
Şol āvāzeye itlāk olunur ki
nagamāt-ı latife ve terennümāt-ı muhassine
tizere nakş ve terkīb olunmuş ola, gūyā
ki nagamāt-ı renginle te‘cīd olunmuştur;
yukālu: صَوْتٌ مُجْسَدٌ أَي مَرْفُوعٌ عَلَى نَعَمَاتٍ وَمُحَسِّنَةٌ

الْمُجْسَدُ [el-micsed] [minber] vezninde)
Çıplak bedene mūmās ve mūltasık
olan libāsa denir, gömlek ve izār gibi.

الْجُسَادُ [el-cusād] [gūrāb] vezninde)
Bir veca‘ ismidir ki insānın batnına ‘arız
olur. Şārihin beyānına göre yürek sızıntısı
olacaktır.

جَسَدَاءُ [Cesdā’] [şaḥrā’] vezninde)
Baṭnu Cilizzān’da bir mevzi‘ adıdır.

ذَوَالْمَجَاسِيدِ [Zu‘l-Mecāsīd] [mīm’in fethiy-

le) ‘Āmir b. Cuşem’in lakabıdır, ibtidā
siyābını za‘ferānla sabg eden odur.

الْجَلْسَدُ [el-celsed] Cevherī bu kelimeyi
gerçi burada zıkr eyledi, lākin sedīd ve
müvecceh değildir; lām’ı asliyyedir.

[ج ض د]

الْجَضْدُ [el-caḍd] (cīm’in fethi ve ḍād-ı
mu‘cemenin sükūnuyla) Celd ma‘nāsınadır
ki cüst ve bahādır adama denir. Aslı جَلْدٌ
[celd] idi, ‘Arablar lām’ı ḍād’a ibdāl eder-
ler; yukālu: رَجُلٌ جَضْدٌ أَي جَلْدٌ

[ج ع د]

الْجَعْدُ [el-ca‘d] [ra‘d] vezninde) Kı-
vırcık saç ve sakala denir; سَبْتُ [sebt]
mukābilidir, ‘alā-kavlin kısa olanına de-
nir; yukālu: شَعْرٌ جَعْدٌ وَهُوَ خِلَافُ السَّبْطِ أَوْ الْقَصِيرِ
مِنْهُ Ve

جَعْدٌ [ca‘d] Kıvırcık saçlı kişiye vasf olur;
müennesinde جَعْدَةٌ [ca‘det] denir; yukālu:
رَجُلٌ جَعْدٌ وَامْرَأَةٌ جَعْدَةٌ إِذَا كَانَ فِي شَعْرِهِ جُعُودَةٌ

جَعْدٌ [ca‘d] Nem-nāk toprağa itlāk olu-
nur, līneti sebebiyle müterākim olmak
mülāhazasıyladır; yukālu: تَرَى جَعْدٌ أَي نَدٌ
Ve pek koyu ve galīz olan çorba ve bula-
maç makūlesi ta‘āma itlāk olunur; yukālu:
حَيْسٌ [ḥays] hurmāyı ve yağı ve keşegi hal-
tla müretteb olur bir ta‘ām adıdır. Ve

جَعْدٌ [ca‘d] Kerīm ve civān-merd ada-
ma itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ جَعْدٌ أَي كَرِيمٌ
Esās’ın beyānına göre ‘Arablar cu‘üdet-i
şa‘r ile mevsūf olmakla ‘Arabiyyetinden
kināye ederler. Ve

جَعْدٌ [ca‘d] ve

جَعْدُ الْيَدَيْنِ [ca‘du‘l-yedeyn] Bahīl şah-
sa da itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ جَعْدٌ أَي
فِيرٌ Ve فِيرٌ وَرَجُلٌ جَعْدٌ وَجَعْدُ الْيَدَيْنِ أَي بَخِيلٌ

māye ve le'imü'l-haseb olan kimseye جَعْدُ الْقَفَا [ca'du'l-ka'fā] itlāk olunur, meydān-ı mekārimde ser-firāz olmadığı için; yukālu: فَلَانَ جَعْدُ الْقَفَا أَي لَثِيمِ الْحَسَبِ Ve parmakları kasır olana جَعْدُ الْأَصَابِعِ [ca'du'l-eṣābi'c] itlāk olunur. Ve

جَعْدٌ [ca'd] Söbü olmayıp devrek olan yüze ve yanağa vasf olur; yukālu: حَدٌّ جَعْدٌ أَي غَيْرٌ خَدٌّ جَعْدٌ أَي غَيْرٌ Ve أسيل

جَعْدٌ [ca'd] Tüyü pek çok olan deveye itlāk olunur; yukālu: بَعِيرٌ جَعْدٌ أَي كَثِيرُ الْوَبْرِ Ve ağız-zında kat kat köpük yığılmış deveye جَعْدُ اللَّغَامِ [ca'du'l-lu'gām] itlāk olunur; yukālu: بَعِيرٌ جَعْدُ اللَّغَامِ أَي مُتْرَاكِمِ الرَّبْدِ Ve Moğol ve Çinî yüzleri gibi değirmi ve bī-melāhat olan yüze vasf olur; yukālu: وَجْهٌ جَعْدٌ أَي وَجْهٌ مُسْتَدِيرٌ قَلِيلُ الْمُلْحِ Ve

جَعْدٌ [Ca'd] Esāmī-i ricāldendir.

أَلْجُعُودَةُ [el-cu'ūdet] (zammeteynle) ve

أَلْجَعَادَةُ [el-ce'ādet] (sa'ādet) vezninde) Saç kıvrıkcık olmak ma'nāsınadır; yukālu: جَعْدَ الشَّعْرِ جُعُودَةٌ وَجَعَادَةٌ مِنَ الْبَابِ الْحَامِسِ ضِدُّ سَبَطِ

أَلْتَجْعُدُ [et-teca'ud] (tefa'ul) vezninde) Saç kıvrıkcıklanmak ma'nāsınadır; yukālu: تَجَعَّدَ الشَّعْرُ إِذَا صَارَ جَعْدًا Ve buruşup burtulmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: تَجَعَّدَ الشَّيْءُ وَالرَّجُلُ إِذَا تَقَبَّضَ

أَلْتَجْعِيدُ [et-tec'īd] (tef'il) vezninde) Saçı kıvrıkcık eylemek ma'nāsınadır; yukālu: جَعَّدَ شَعْرَهُ إِذَا جَعَلَهُ جَعْدًا

أَلْمُجْعَدُ [el-muca'ad] (mu'azzam) vezninde) Pek koyu olan çorba makülesine itlāk olunur, جَعْدٌ [ca'd] gibi; yukālu: حَيْسٌ مُجْعَدٌ أَي غَلِيظٌ

أَبُو جَعْدَةَ [Ebū Ca'det] ve

أَبُو جَعَادَةَ [Ebū Cu'ādet] (ṣumāmet) [ṣumāmet]

vezninde) Sibā'dan kurdun künyesidir.

بَنُو جَعْدَةَ [Benū Ca'det] Bir cemā'attir, şā'ir-i meşhūr Nābīga el-Ca'dī onlardandır.

أَلْجَعْدَةُ [el-ca'det] (va'edet) [va'det] vezninde) Dişi kuzuya denir, رَحْلٌ [rihl] ma'nāsına.

أَلْجَعَادِيدُ [el-ce'ādīd] (ṣanādīd) [ṣanādīd] vezninde) Bir sarı ve galīz ve kuru nesnedir ki bi-aynihi peynir gibi rutūbetli ve rehāvetli olur, henüz doğurmuş davarın memesinden ağız çıkmazdan akdemce o zuhūr eder.

جُعَيْدٌ [Cu'ayd] (zūbiyr) [zubeyr] vezninde) Esmā-i ricāldendir.

[ح ل د]

أَلْجِلْدُ [el-cild] (cīm'in kesriyle) ve

أَلْجَلْدُ [el-celed] (fethateynle) Her hayvānın derisine denir, مَسْكٌ [mesk] ma'nāsına. Cem'i أَجْلَادٌ [eclād] gelir. Ve

جَلْدٌ [celed] İnsānın ālet-i tenāsülüne itlāk olunur, kināye vechiyle ve bihi füssire kavluhu ta'ālā: ﴿وَقَالُوا لَجُلُودِهِمْ لَمْ شَهِدْتُمْ عَلَيْنَا﴾ الآية، أَي لِفُرُوجِهِمْ

أَلْأَجْلَادُ [el-eclād] جَلْدٌ [celed]in cem'idir ki zikr olundu. Ve Arablar الْإِنْسَانِ أَجْلَادُ [eclādu'l-insān] ve تَجَالِيدُ الْإِنْسَانِ [tecālīdu'l-insān] derler, adamın vücūdunun cemā'at-i şahsını ve cismini ya'nī mecmū'ı a'zāsını irāde ederler; yukālu: مَا أَشْبَهَ أَجْلَادُ فَلَانَ أَوْ جَلِيدٌ [eclād] أَجْلَادٌ Ve تَجَالِيدُهُ بِأَجْلَادِ أَبِيهِ أَوْ تَجَالِيدِهِ [celīd]in dahi cem'idir, ke-mā se-yuzkeru.

أَلْمُجْلَدُ [el-mucelled] (mu'azzam) [mu'azzam] vezninde) Şol kemiğe denir ki bi'l-küllüyye eti zā'il olup hemān üzerinde bir deri kalmış ola; yukālu: عَظْمٌ مُجْلَدٌ إِذَا لَمْ يَبْقَ عَلَيْهِ Ve

مُجْلَدٌ [mucelled] Keyli yāhūd vezni ma'lūm bir mikdār-ı mu'ayyen himl ya'nī

yüke denir ki arkada yāhūd dābbeye tahmīl olunur, ya'nī beyne'l-^cArab mekīl ve mevzūndan bir mikdāra denir ki beynlerinde ma'fūmdur. Şārihin beyānı üzere altı yüz رِطْل [riṭl] mikdārıdır. Ve

مُجَلَّدٌ [mucelled] Darbdan katā bāk ve pervāsı olmayan ata itlāk olunur; yukālu: فَرَسٌ مُجَلَّدٌ إِذَا كَانَ لَا يَفْرَعُ مِنَ الضَّرْبِ

التَّجْلِيدُ [et-teclīd] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Boğazlanmış deve derisini yüzüp çıkarmak ma'nāsınadır ve bu hasā'istendir ve bināsı selb içindir; yukālu: جَلَّدَ الْجَزُورُ إِذَا نَزَعَ جِلْدَهُ

الْجَلْدُ [el-celd] (cīm'in fethi ve lām'in sükūnuyla) Kamçı ile vurmak ma'nāsınadır; yukālu: جَلَّدَهُ جَلْدًا مِنَ الْبَابِ إِذَا ضَرَبَهُ بِالسَّوْطِ الْثَّانِي Ve bir kimsenin derisine dokunmak yā vurmak ma'nāsınadır; yukālu: جَلَّدَهُ إِذَا أَصَابَ جِلْدَهُ Asl ma'nā budur, ba'dehu bundan مُجَلَّدٌ [mucelled] tasrīf eylediler ki ism-i ālettir, kamçıya itlāk eylediler, ba'dehu kamçı ile vurmak ma'nāsını bundan terfī'e eylediler. Ve

جَلَّدَ [celd] Bir adamı bir husūsa cebr ve ikrāh eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: جَلَّدَهُ عَلَى الْأَمْرِ إِذَا أُكْرِهَهُ Ve cimā'e eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: جَلَّدَ جَارِيَتَهُ إِذَا جَامَعَهَا Ve yılan sokmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: جَلَّدَتْهُ الْحَيَّةُ إِذَا لَدَعَتْ Ve

جَلَّدَ [celd] VASF olur, yavuz ve kavī ve bahādır adama denir, جَلِيدٌ [celīd] gibi. Şārih der ki asl جَلَّدَ [celd] masdardır, adamın derisi kuvvet iktisāb eylemek ma'nāsına, ba'dehu mübālagaten vasf edip ve ondan جَلَادَةٌ [celādet] tasarruf eylediler. Ve

جَلَّدَ [celd] Yere düşmek ma'nāsınadır ki

darbın lāzimesidir; yukālu: جَلَّدَ بِهِ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا سَقَطَ إِلَى الْأَرْضِ

الْجَلْدُ [el-celed] (fethateynle) جَلَّدَ [celd] lafzında lügattir ki zikr olundu. Ve

جَلَّدَ [celed] Helāk olmuş deve yavrusunun yüzülmüş derisine denir ki içini ثَمَامٌ [sumām] dedikleri otluk katığıyla doldurup bi-^caynihi yavru şekline girmekle anasına ^carz ederler, onu kendi yavrusu olmak tahayyülüyle sā'ir devenin yavrusuna hanīn edip ve sūttünü çekmez olur. ^cAlā-kavlin جَلَّدَ [celed] mürd olmuş yavrunun yine şol derisine denir ki sā'ir yavruya giydiren o yavrusu helāk olan nākaya ^carz ederler, onu istişmāmla kendi yavrusu kıyās edip ona yakılır. Ve

جَلَّدَ [celed] Toprağı pek ve sırtı düz ve hemvār olan arza denir. Ve şol koyuna denir ki her doğurdukça kuzusu helāk olur ola. Ve içlerinde küçükleri olmayan büyük deve sürüsüne denir. Ve evlād ve elbānı olmayan koyun ve keçiye ve deveye denir. Ve

جَلَّدَ [celed] Şiddet ve zor ve kuvvet ma'nāsına ism olur. Ve bu ma'nāda masdar olur, ke-mā se-yuzkeru. Kezālik masdar olur, yer kırağılı olmak ma'nāsına; yukālu: جَلَّدَتِ الْأَرْضُ جَلْدًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَصَابَهَا الْجَلِيدُ

الْجَلَادَةُ [el-celādet] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) ve

الْجَلُودَةُ [el-culūdet] (cīm'in zammıyla) ve

الْجَلْدُ [el-celed] (fethateynle) ve

الْمَجْلُودُ [el-meclūd] مَخْلُوفٌ [maḥlūf] ve مَغْفُولٌ [maḥfūl] gibi masdar olarak cüst ve dilir ve bahādır olmak ma'nāsınadır; yukālu: جَلَّدَ الرَّجُلُ جَلَادَةً وَجَلُودَةً وَجَلْدًا وَمَجْلُودًا

مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ ذَا شِدَّةٍ وَقُوَّةٍ

الْجَلْدُ [el-celd] [سَعْدٌ] [sa'd] vezninde) ve

الْجَلِيدُ [el-celīd] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) Ondan vasflardır. Evvel teşmiye bi'l-masdadır, s̄anīnin cem'î **أَجْلَادٌ** [eclād] gelir ve **جُلْدَاءُ** [culedā] gelir **كُرْمَاءُ** [kuremā] gibi ve **جِلَادٌ** [cilād] gelir, **كِبَارٌ** [kibār] gibi.

التَّجَلُّدُ [et-tecellud] [تَفَعُّلٌ] [tefa'ul] vezninde) Fī-zātihi celādeti yok iken tekellüfle celādet göstermek ma'nāsınadır; yukālu: **تَجَلَّدَ فُلَانٌ إِذَا تَكَفَّفَ الْجَلْدُ**

الْجِلَادُ [el-cilād] [كِتَابٌ] [kitāb] vezninde) Sulb ve kebīr hurmā ağaçlarına denir. Ve pek sütlü nākalara denir, 'alā-kavlin sütle-ri ve dölleri olmayanlarına denir. Şārihin beyānına göre müfredi **جِلْدَةٌ** [celdet]tir, **بَلْدَةٌ** [beldet] vezninde.

الْجِلْدَةُ [el-celedet] (fetehtla) Bu dahi top-rağı pek ve sırtı düz yere ve dā'imā yavrusu helāk olan koyuna denir.

الْمَجَالِيدُ [el-mecālīd] [مَحَارِبٌ] [meḥārīb] vezninde) Bu dahi sütü firāvān olan develere denir. **مِجْلَادٌ** [miclād] müfredidir.

الْمِجْلَدُ [el-micled] [مِنْبَرٌ] [minber] vezninde) Şol deri parçasına denir ki nevhā-kār karı-lar onunla çehrelerine vurarak efgān ederler. Cem'î **مَجَالِيدُ** [mecālīd] gelir, zāhiren gayr-i kıyās üzere.

الْمُجَالِدَةُ [el-mucāledet] [مُفَاعَلَةٌ] [mufā'let] vezninde) Ālet-i harble vuruşmak ma'nāsınadır; yukālu: **جَالَدُوا بِالسُّيُوفِ إِذَا تَضَارَبُوا**

الْجَلِيدُ [el-celīd] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) Cüst ve bahādıra denir ki zikr olundu. Ve

جَلِيدٌ [celīd] Kıracağı ta'bir olunan rutūbete denir ki ratb havālarda yere sākıt olur, Fāriside şebnem denir.

الْإِجْلَادُ [el-iclād] (hemzenin kesriyle) Yer kırığılı olmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَجْلَدَتِ الْأَرْضُ إِذَا أَصَابَهَا الْجَلِيدُ** Ve kırığıya tutulmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَجْلَدُوا عَلَى بِنَاءٍ** **الْمَجْهُولُ** Ve bir kimseyi bir şey'e muztarr ve nācār eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: **أَجْلَدَهُ إِلَيْهِ إِذَا أَلْجَأَهُ** وَأَحْوَجَهُ

الْمُجَالِدُ [el-mucālīd] (ism-i fā'il bünyesiy-le) Muhaddisinden Ebū Sa'īd Mucālīd b. Sa'īd b. 'Umeyr el-Hemdānī el-Kūfī'dir ki etbā'ı tābi'ndendir; İmām Şāfi'ın onun hakkında **كَانَ مُجَالِدٌ يُجَلِّدُ** buyurdular. Burada **يُجَلِّدُ** mechül üzere **يُكْذِبُ** ma'nāsınadır ki **يُزِمِي بِالْكَذِبِ** demektir, vurmak ma'nāsından müste'ardır yāhūd darb ve ta'zīrin melzūmu olan zann yāhūd tōhmet ma'nāsına müsta'meldir, hattā *Esās*'ta **فُلَانٌ** **يُجَلِّدُ** **أَيُّ يَطْرُقُ بِهِ** unvānyla mersūmdur.

الْإِجْتِلَادُ [el-ictilād] [إِفْتِعَالٌ] [ifti'āl] vezninde) Kapta olan suyun mecmū'unu içmek ma'nāsınadır, güyā ki derisini bile terk eylememektir; yukālu: **إِجْتَلَدَ مَا فِي الْإِنَاءِ إِذَا شَرِبَهُ** كَلَّهُ

جِلْدَانٌ [Cildān] ve

جِلْدَاءُ [Ciddā] (cīm'lerin kesriyle) **جِدَانٌ** [Cidān] ma'nāsınadır, ya'nī *Hiçāz*'da bir bāriz mevzi' isimleridir **جِدَاءُ** [Ciddā] ve **جِدَانٌ** [Cidān] gibi, ona **جِلْدَانٌ** [Cildān] ve **جِلْدَاءُ** [Ciddā] dahi derler ve minhu'l-meselu: **صَرَخَتْ بِجِلْدَانٍ وَجِلْدَاءٍ كَمَا** **ذُكِرَ فِي جِدَاءٍ** h

بَنُو جَلْدٍ [Benū Celd] [سَعْدٌ] [sa'd] vezninde) Bir cemā'attir.

جَلُودٌ [Celūd] [قَبُولٌ] [qabūl] vezninde) Endelüs'te bir karyedir; *Ḥaḥş* b. 'Aşım el-Celūdī oradandır. Ammā *Şāḥih*-i Müslim rivāyetinden Aḥmed b. Muḥammed b.

‘Īsā el-Culūdī en-Neysābūrī cīm’in zam-mıyladır, Cevherī vehmine mebnī وَلَا تَقُلْ بِالضَّمِّ kavliyle nehy eylemiştir. Şārih der ki Neysābūr’da Sikketu’l-Culūd nām mahal-leye mensūbdur.

الْمُجَلِّدُ [el-mucellid] [مُحَدِّثٌ] [muḥaddiṣ] vezninde) Kitāb cildleyen üstāda denir.

الْمَجْلَنْدَى [el-celendā] [حَبَنْطَى] [ḥabentā] vezninde) ve

الْمَجْلَنْدُ [el-celended] (dāl’la) Fācir ve zinā-kār kimseye denir. Bunu ‘āciz ile tefsīr edenler tashīf eylemişlerdir.

الْمُجْلَنْدِي [el-muclendi] [مُعْرَنْدِي] [muğrendī] vezninde) Be-gāyet sulb ve metīn insān ve hayvāna denir.

جَلَنْدَاءُ [Culendā’] (cīm’in zammı ve lām’ın fethi ve medd ile) Selefte ‘Umān ülkesi-nin şāhu ismidir; elif maksūr olarak lām-ı mazmūme ile de zebān-zeddir. Cevherī vehmine mebnī elifin kasrı ve lām’ın fet-hiyle takyīd eylemiştir, niteki A‘şā de-miştir: ”وَجَلَنْدَاءُ فِي عُمَانَ مُقِيمًا | | ثُمَّ قَيْسًا فِي حَضْرَمَوْتِ الْمُنَيْفِ“

جَلْدٌ [Celd] [سَعْدٌ] [sa‘d] vezninde) ve

جَلِيدٌ [Culeyd] [زُبَيْرٌ] [zubeyr] vezninde) ve

جِلْدَةٌ [Cildet] (cīm’in kesriyle) ve

مُجَالِدٌ [Mucālid] Esmā-i ricāldendir. Ve ‘Abdullāh b. Muḥammed b. Ebi’l-Celīd ki **أَمِيرٌ** [emīr] veznindedir, muḥaddiṣındendir.

[ج ل ب د]

الْمَجْلَبِدَةُ [el-celbedet] [عَرْبِدَةٌ] [‘arbedet] vezninde) At gürūhunun gürültülerine ve hengāmelerine denir; tekūlu: سَمِعْتُ جَلْبِدَةً الْخَيْلِ أَيَّ أَصْوَاتِهَا

[ج ل ح م د]

الْمَجْلَحْمُدُ [el-celaḥmed] [سَفْرَجَلٌ] [sefercel]

vezninde) Galīz nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ وَرَجُلٌ جَلَحْمُدٌ أَيُّ غَلِيظٌ

[ج ل خ د]

الْمُجْلَحْدُ [el-mucleḥidd] (ḥā-yı mu‘ceme ile **مُسْبِطٌ** [musbetīr] vezninde) Arkası üzere uzanıp yatan kimseye denir; yukālu: **إِجْلَحْدَادٌ** [icliḥdād] [رَجُلٌ مُجْلَحْدٌ أَيُّ مُسْتَلِيٌّ] Pes arka üzere uzanıp yatmak ma‘nāsınadır.

الْمَجْلَحْدَى [el-celaḥdā] [حَبَنْطَى] [ḥabentā] vezninde) Aslā bir işe yaramayan bī-hayr u menfa‘at şahsa denir; yukālu: **رَجُلٌ جَلَحْدَى** أَيُّ لَا عَنَاءَ عِنْدَهُ يَعْنِي لَا خَيْرَ وَلَا نَفْعَ فِيهِ

[ج ل س د]

جَلْسَدٌ [celsed] [جَعْفَرٌ] [ca‘fer] vezninde) ve

الْمَجْلَسَدُ [el-celsed] (mu‘arref olarak) Bir sa-nem adıdır.

[ج ل ع د]

الْمَجْلَعْدُ [el-cel‘ad] [جَعْفَرٌ] [ca‘fer] vezninde) Sulb ve şedīd olan insān ve hayvāna denir. Ve yerden yapma eşiğe denir. Ve kocakarıya denir. Ve Kays bilādında bir mevzi‘ adıdır.

الْمَجْلَعْدَةُ [el-cel‘adet] [دَحْرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) Sür‘atle kaçıp gitmek ma‘nāsınadır; yukālu: **جَلَعَدَ الرَّجُلُ إِذَا أُسْرِعَ فِي الْهَرَبِ** Ve bir kimseyi yıkıp yere uzatmak ma‘nāsınadır; tekūlu: **جَلَعَدْتُ فَلَانًا أَيُّ صَرَعْتُهُ وَمَدَدْتُهُ صَرِيحًا**

الْإِجْلِحَعْدَادُ [el-icli‘dād] [إِسْبِطْرَادٌ] [isbitrād] vezninde) Yere çalınmakla uzanıp yatmak ma‘nāsınadır; tekūlu: **إِجْلَعَدَ الرَّجُلُ إِذَا امْتَدَّ صَرِيحًا**

الْمَجْلَاعِدُ [el-culā‘id] [عُلَابِيْطٌ] [‘ulābiṭ] veznin-de) Yavuz ve tüvānā olan erkek deveye denir. Cem‘i **جَلَاعِدٌ** [celā‘id] gelir cīm’in fethiyle.

[ج ل ف د]

الْجَلْفَدَةُ [el-celfedet] (fā'yla جَلْبَدَةٌ [celbedet] vezninde) Menfa'ati olmayan beyhüde şamata ve gırīv ve celebeye denir; yukālu: لَيْسَ فِيهِ إِلَّا جَلْفَدَةٌ أَيِ الْجَلْبَةِ الَّتِي لَا عَنَاءَ فِيهَا

[ج ل م د]

الْجَلْمُدُ [el-celmed] (ca'fer جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Kayaya denir, صَحْرٌ [şaḥr] ma'nāsına. Ve yavuz ve şedīd adama denir; hā'yla جَلْمَدَةٌ [celmedet] dahi denir; yukālu: رَجُلٌ بَقَرَةٌ [baqarat] ma'nāsına. Ve dahāmetli deve sürüsüne yāhūd koca olanlarına denir. Ve yüz re'sten mütecāviz olan bir sürü koyuna denir.

الْجُلْمُودُ [el-culmūd] (ʿunḳūd عُنُقُودٌ [ʿunḳūd] vezninde) Bu dahi kayaya ve iri veyāhūd yaşlı olan bir sürü deveye denir.

الْجَلْمِيدُ [el-cilmid] (zibric زَبْرَجٌ [zibric] vezninde) أَتَانُ الضَّخْلِ [etānu'd-ḍaḥl] ma'nāsınadır ki azca su içre tümelip çıkmış kayaya denir.

الْجَلْمَدَةُ [el-celmedet] (hā'yla) Taşlık yere denir; yukālu: أَرْضٌ جَلْمَدَةٌ أَيِ حَجْرَةٌ

الْجَلَامِيدُ [el-celāmīd] (culmūd جُلْمُودٌ [culmūd]un cem'idir ki kayalara denir. Ve ʿArablar “filān üzere filān sıkletini tarh eyledi” diyecek yerde أَلْقَى عَلَيْهِ جَلَامِيدَهُ derler.

ذَاتُ الْجَلَامِيدِ [Zātu'l-Celāmīd] Bir mevzi' adıdır.

[ج م د]

الْجَمْدُ [el-cemd] (ḥamdٌ [ḥamd] vezninde) ve **الْجُمُودُ** [el-cumūd] (ḳu'ūd قُعودٌ [ḳu'ūd] vezninde) Donmak ma'nāsınadır; yukālu: جَمَدٌ الْمَاءِ وَكُلُّ سَائِلٍ وَجَمْدٌ جَمْدًا وَجُمُودًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالْحَامِيسِ ضِدُّ ذَاتِ

جَمْدٌ [cemd] Vasf olur ki donan şey'e de-

nir; mübālagaten tesmiye bi'l-masdardır. Ve

جَمْدٌ [cemd] ve

جُمُودٌ [cumūd] Bahīl olmak ma'nāsına müsta'emeldir ki hayr ve ihsānı cārī olmaz; yukālu: جَمَدُ الرَّجُلِ وَجَمْدٌ جَمْدًا وَجُمُودًا إِذَا بَخِلَ Ve

جَمْدٌ [cemd] Kesmek ma'nāsına müsta'emeldir, fi'l-asl dondurmak ma'nāsına olmakla cereyānını kat ma'nāsından mutasavverdir; yukālu: جَمَدٌ جَمَدًا إِذَا قَطَعَهُ الشَّيْءُ Ve vācib ve lāzım ve müstakar olmak ma'nāsına müsta'emeldir, donmak ma'nāsından me'hūzdur; tekūlu: جَمَدٌ حَقِّي عَلَى فَلَانٍ أَيِ وَجَبَ

الْجَامِيدُ [el-cāmid] (cumūd جُمُودٌ [cumūd]dan ismi-fā'ildir; yukālu: مَاءٌ جَامِيدٌ وَجَمْدٌ Ve ʿArablar altın ve gümüş makülesi māla ki ضَامِتٌ [šāmit] dahi derler, جَامِيدٌ [cāmid] itlāk ederler, niteki nātika ki hayvān makülesi mālđır, ذَائِبٌ [zā'ib] itlāk ederler; yukālu: لَكَ جَامِيدٌ هَذَا الْمَالِ وَذَائِبَةٌ أَيِ ضَامِتَةٌ وَنَاطِقَةٌ b. Ebī Sa'd el-Cāmidī zāhid-i meşhūrdur ve hadīste rivāyeti dahi vardır.

الْتَجْمِيدُ [et-tecmīd] (tefīl تَفْعِيلٌ [tefīl] vezninde) Bir nesne donmak istemek ya'nī donmak üzere olmak ma'nāsınadır; yukālu: جَمَدٌ الْمَاءِ إِذَا حَاوَلَ أَنْ يَجْمَدَ

الْجَمْدُ [el-cemd] (fethateynle) Kara itlāk olunur, نَلَجٌ [selc] gibi. Ve جَامِيدٌ [cāmid] lafzından cem' olur, حَدَمٌ [ḥadem] ve حَادِمٌ [ḥādīm] gibi. Ve

جَمْدٌ [cemed] Donmuş suya denir ki buz ta'bir olunur. Ve yüksekçe yere itlāk olunur. Cem'i أَجْمَادٌ [ecmād] ve جِمَادٌ [cimād] gelir cīm'in kesriyle. Ve Cemed b. Ma'dikereb'dir ki kendi Kinde kabilesi mülükundandır. Ve

جَمَدٌ [Cemed] Bağdād kazāsında bir karye adıdır.

الْجَمَادُ [el-cemād] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Kurak yere itlāk olunur ki aslā yağmur dokunmamış ola. Ve kurak seneye denir ki onda aslā yağmur yağmamış ola. Mü'ellifin مَطَرٌ الْأَرْضُ وَالسَّنَةُ لَمْ يُصْنَهَا مَطَرٌ kavlinde وَسَنَةٌ تَأْتِي فِيهَا أَيُّ لَمْ يُمْطَرُ kavli ikisinin kaydıdır. *Esās*'ta جَمَادٌ وَأَرْضٌ جَمَادٌ لَا حَيَا فِيهَا أَيُّ لَمْ يُمْطَرُ unvānyyla mersümdür. Ve

جَمَادٌ [cemād] Künd ve kähil nākaya itlāk olunur. Ve bu, حِصَانٌ [hişān] gibi mü'ennes-i vasfî fa'āldir. Ve

جَمَادٌ [cemād] Sütsüz nākaya itlāk olunur; yukālu: نَاقَةٌ جَمَادٌ أَيُّ لَمْ يَلَبَنَّ فِيهَا Ve bir nev' sevb ismidir; bunda cīm'in kesriyle de zebān-zeddir. Ve 'Arablar bahil kimseye جَمَادُ الْكَيْفِ [cemādu'l-keff] itlāk ederler; yukālu: فُلَانٌ جَمَادٌ الْكَيْفِ أَيُّ بَخِيلٌ

جَمَادِي [cemādi] (قَطَامٌ [qaṭāmi] vezninde) Bahil şahsı zemm ve kadh ma'razında irād olunur. Ve bu, masdardan ma'ḍül fi'l-i emrdir, "cāmidü'l-hāl olmaktan hālī olmasın" demekten. Kāle fi'l-*Esās*: جَمَادٍ لَهُ دُعَاءٌ عَلَى الْبَخِيلِ بِجُمُودِ الْحَالِ وَتَقْيِضُهُ حَمَادٍ لَهُ

جُمَادَى [cumādā] (حُبَارَى [hubārā] vezninde) Şühür-ı Arabiyye isimlerindedir ki iki aydır, biri جُمَادَى الْأُولَى [cumādā'l-ülā] biri جُمَادَى الْآخِرَةُ [cumāde'l-āhîret] dir. Ve bu ma'rife ve mü'ennestir ki gayr-i munsarıftır. Cem'i جُمَادِيَّاتٌ [cumādeyāt] gelir. Kable'l-İslām جُمَادَى الْأُولَى [cumāde'l-ülā] ya جُمَادَى حَمْسَةٍ [cumādā ḥamset] derler idi, Muḥarrem'den beşinci ay olmak hasebiyle. Ve جُمَادَى الْآخِرَةُ [cumāde'l-āhîret]e جُمَادَى سِتَّةٍ [cumādā sitte] derler idi. Vakt-i İslām'da جُمَادَى ve آخِرَةُ ye tebdil olundu. Mütercim der ki te'nisi عَيْنٌ [‘ayn]

itibarıyladır.

Selefte şühür-i isnā-‘aşerin birer isimleri var idi. Nitekim cumāde'l-ülā جَمَادَى [ḥinnīn] ve āhire رُنَى [runnā] ile müsemma idi. ve sā'irleri dahi mahallerinde mersümdür, وَبِضَانٌ [mu'temir] ve نَاجِلٌ [nācil] ve وَبِضَانٌ [vebšan] gibi. Def'a-i sāniyede esām-i şühür vaz'ını murād eylemeleriyle o hengāmda imsāk-ı semā' sebebiyle incimād-ı 'uyün vukū-nümā olmakla şehreyn-i mezküreyne جُمَادَى [cumādā] itlāk eylediler. Ondan sonra cereyān-ı enhār ve sā'ir esbāb-ı ta'azzumla 'indlerinde mu'azzam ve 'ālī-mikdār olmak hasebiyle رَجَبٌ [receb] dediler. Ve teşa'ub-i kabā'il yāhūd eş'āb-ı 'ūd vukū'una mebnī شَعْبَانٌ [şa'bān] ve şiddet-i harāret zamānında رَمَضَانٌ [ramaḍān] dediler. Ve şol eznāb-ı nāka yāhūd göç vaktine tesādüf eylemekle شَوَالٌ [şevvāl] ve terk-i rihlet ve ferāg-ı muḥārebe eyyāmına ذُو الْقَعْدَةِ [zu'l-ka'det] ve ziyāret-i Ka'be-i mu'azzama hengāmına ذُو الْحِجَّةِ [zu'l-ḥiccet] ve terk ü tahrīm-i gāret eyyāmına مُحَرَّمٌ [muḥarrem] ve za'f-ı erkān ve sufret-i vücūh u elvān yāhūd birbirini gāretle diyārlarını sıfır ve hālī koydukları vakte صَفَرٌ [şafar] ve bahār vaktine رَبِيعٌ [rebī'] ve tesniyesinde رَبِيعَانٌ [rebī'ān] dediler.

Ve جُمَادَى [cumādā] 'alemiyyet ve te'nisle gayr-i munsarıftır. Evvelde أُولَى [ülā] ve sānide آخِرَةُ [āhîret] ile muttasif olur, mütekaddime ve müte'ahhire ma'nāsınadır. Sānide أُخْرَى [uḥrā] denmediği vāhide ma'nāsına olmakla mütekaddime ve müte'ahhireye şāmil olmağın iltibāsı müştemil olur. Ve ma'lūm ola ki رَمَضَانٌ esmā-i hüsnā-yı ilāhiyyeden olduğunu ba'zı muhakkikīn sebt eylediler, ke-mā

fī *Cevāhiri't-Tefsīr* ve fī'l-hadīs; لَا تَقُولُوا: “رَمَضَانَ وَلَكِنْ أَنْسِبُوهُ كَمَا نَسَبَهُ اللَّهُ” وَفِي الْفَتْوحَاتِ لَا تَقُولُوا رَمَضَانَ فَإِنَّ رَمَضَانَ مِنْ أَسْمَاءِ اللَّهِ تَعَالَى Pes izāfet-i ŞEHİR [şehr] ile ŞEHİR RUMAZAN ta'bīri bu nükteye mebnīdir. Ve RİBİC [rebīc] aylarına dahi ŞEHİR [şehr] muzāf olur ki mevsim-i bahār ma'nāsına olan RİBİC den imtiyāza mebnīdir. Pes MÜHARREM [muḥarrem], ŞAFER [şāfer], ŞEHİR RİBİCİ'İ'L-İVVEL [şehru rebīcī'ī'l-evvel] ve ŞEHİR RİBİCİ'İ'L-ĀHİR [şehru rebīcī'ī'l-āḥir] ve ŞEHİR RUMAZAN [şehru ramadān] diyerek ta'dād olunur. İntehā. Ve

جُمَادَى [cumādā] Yaşsız göze vasf olur ki sâhibinin kasvet-i kalbinden yâ şiddet-i hüznünden neş'et eder; yukālu: عَيْنٌ جُمَادَى وَظَلَّتِ الْعَيْنُ جُمَادَى أَي جَامِدَةٌ لَا تَدْمَعُ

الْجَمُودُ [el-cemūd] [şabūr] vezninde) Bu dahi ma'nā-yı mezbūrda vasf olur; yukālu: عَيْنٌ جَمُودٌ وَرَجُلٌ جَامِدٌ الْعَيْنُ أَي قَلِيلُ الدَّمْعِ كِنَايَةٌ عَنِ قَسْوَةِ الْقَلْبِ

الْجُمْدُ [el-cumd] (cīm'in zammı ve zammeteynle) Yüksekçe arza itlāk olunur.

أَجْمَدُ [Ecməd] [vezninde] İbn 'Uceyyān'dır ki ashābdandır.

الْجَوَامِدُ [el-cevāmid] Arāzī beynlerinde olan hadlere ve sınır ve fāsılalara itlāk olunur. Müfredi جَامِدَةٌ [cāmīdet]tir.

جَمْدٌ [cemd] [ḥamd] vezninde) Esmādandır: Cemd el-Kindī ashābdandır.

جِمَادٌ [Cimād] [kitāb] vezninde) Bir muhaddistir.

جُمْدٌ [Cumud] [ʿunuḳ] vezninde) Necd türābında bir cebel adıdır.

جُمْدَانٌ [cumdān] [ʿuṣmān] vezninde) Mekke yolunda Yenbu' ile 'İş beyninde bir dağ adıdır. Ve bādiyede Emec nām

mevzi'le Şeniyye-i Gazāl beyninde bir vādī adıdır.

الْجَمَادُ [el-cemmād] [kettān] vezninde) Kesici kılıca denir, kat' ma'nāsındandır; yukālu: سَيْفٌ جَمَادٌ أَي صَارِمٌ

الْإِجْمَادُ [el-icmād] (hemzenin kesriyle) Dondurmak ma'nāsındadır; bu münāsebetle ilzām ve icāb ma'nāsında müsta'meldir, niteki sülāsisi lüzüm ve vücüb ma'nāsına müsta'meldir; tekūlu: أَجْمَدْتُ حَقِّي عَلَيْهِ أَي أَوْجَبْتُهُ وَالزَّمْتُهُ

الْمُجْمِدُ [el-mucmid] [muḥsin] vezninde) Pek bahil ve mümsik şahsa denir; yukālu: رَجُلٌ مُجْمِدٌ أَي بَخِيلٌ مُتَشَدِّدٌ يَغْنِي الْمُبَالِغُ فِي الْبُخْلِ Ve kumar oyununda emīn, 'alā-kavlin kavm beynlerinde emīn ve mu'temed olan kimseye denir. Ve cumādā ayına dāhil olmuş kimseye denir. Ve bī-hayr u menfa'at olan şahsa itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ مُجْمِدٌ أَي قَلِيلُ النَّعْمِ Burada killet 'ademden kināyedir.

الْمُجَامِدُ [el-mucāmid] [mucāvir] vezninde) Hānesi bitişik komşuya itlāk olunur, ikisi de dā'imā birbiri civārında gūyā ki münce mid olup ber-karār olurlar; tekūlu: هُوَ مُجَامِدِي أَي جَارِي بَيْتِ بَيْتِ

[ج م د]

الْجَمْعَادَةُ [el-cem'adet] (cīm'in ve 'ayn'ın fethiyle) Bir yerde birikmiş taş kümesine denir yāhūd bu İbn 'Abbād'dan tashīftir. Ya'nī İbn 'Abbād *Muḥīṭ* nām kitābında bunu onunla tefsīr eyledi, lākin جَمْعَرَةٌ [cem'aret]ten tashīf etmiştir.

[ج ن د]

الْجُنْدُ [el-cund] (cīm'in zammıyla) 'Askere ve bir adamın a'vān ve ensārına denir ki حِزْبٌ [ḥizb] ve جَيْشٌ [ceyš] gibi ism-i

cem^{ci}dir. Cem^{ci} جُنُودٌ [cunūd] gelir.

Müellifin *Başā'ir*'de beyânına göre جُنْدٌ [cened] fethateynle arz-ı galizaya mevzû olmakla ondan ahzle gıllat itibârına mebnî 'askere ve etbâ ve a'vâna جُنْدٌ [cund] itlâk eylediler cîm'in zammıyla. İntehâ. Ve

جُنْدٌ [cund] Şehr ve medîneye itlâk olunur. Ve halktan 'alâ-hidetin ya'nî başka başka sınıfa itlâk olunur; yukâlu: هَذَا جُنْدٌ نيتكى أُمَّةٌ [ummet] lafzı dahi bu gûnedir ki mecmû'a ve bir sınıftan olan recül-i vâhîde itlâk olunur ve fi'l-meseli: "إِنَّ لِلَّهِ جُنُودًا مِنْهَا الْعَسَلُ" Şârih der ki Eşter-i Neḥâ'î radiyallâhu 'anhu ki şuc'ân-ı ashâbdan ve Emîrül-mü'minin 'Alî el-Murtaḍâ kerremallâhu vechehu tarafından olup Şıffin vak'asında Şāmîleri be-gâyet tazvîk ve şîrâze-i cem'iyetlerini temzîk derecesine gelmiş idi. Nâgehân 'asel-i zehr-nâk tenâvül eylemekle vefât etmeğin Mu'âviye cenâbları hakkında bu meseli irâd eyledi.

الْجُنْدُ [el-cened] (fethateynle) Toprağı galiz yere denir. Ve bir nev' taşlara denir ki rehâvette çamura şebîh olur. Ve

جُنْدٌ [Cened] Yemen'de bir belde adıdır. Ve Cened b. Şehrân, Ma'âfir kabîlesinden bir batndır Ve 'Alî b. Cened muhaddisindedir.

جُنْدٌ [Cend] [نَجْمٌ] [necm] vezninde) Nehr-i Seyhûn üzerinde bir beldedir.

جُنْدَةٌ [Cundet] [عُمْدَةٌ] [umdet] vezninde) ve

جُنَادٌ [Cennād] [كَتَانٌ] [kettān] vezninde) Esmādandır: Ḥallād b. Cunde ve Heysem b. Cennād muhaddislerdir.

جُنَادَةٌ [Cunādet] [سُمَامَةٌ] [sumāmet] veznin-

de) Bir niçe ashâb-ı kirām isimleridir.

جُنَيْدٌ [Cuneyd] [زُبَيْرٌ] [zubeyr] vezninde) Esmâ ve elkâbdandır: Cuneyd b. 'Abdurrahmân ve birâderi Ḥumeyd ashâbdandır. Ve Cuneyd, sultân-ı tâ'ife-i sūfiyye olan Ebu'l-Ḳâsım Sa'îd b. 'Ubeyd hazretlerinin lakabıdır.

أَجْنَادِيْنٌ [Ecnādeyn] (tesniye bünyesiyle) Dimaşk nâhiyesinde bir mevzi'dir.

جُنْدَيْسَابُورٌ [Cundeysābūr] Mevzi'-i âherdir ki Ahvâz vilâyetindedir.

[ح و د]

الْجَيِّدُ [el-ceyyid] [كَيْيَسٌ] [keyyis] vezninde) İyi ve bihter şey'e denir ki kötü ve kemter mukâbilidir; yukâlu: شَيْءٌ جَيِّدٌ ضِدُّ رَدِيءٍ Cem'î جِيَادٌ [ciyād] ve جِيَادَاتٌ [ciyādāt] gelir ki bu cem'ü'l-cem'îdir ve جِيَايِدٌ [ceyā'id] gelir, Fâriside nîgû denir. *Miṣbāḥ*'ın beyânına göre 'inde'l-Başriyyîn bunun aslı جَوِيْدٌ [cevîd] idi, شَرِيْفٌ [şerîf] vezninde ve 'inde'l-Kūfiyyîn جَوِيْدٌ [ceyvid] idi.

الْجَوْدَةُ [el-cüdet] (cîm'in zammıyla) ve

الْجَوْدَةُ [el-cevdet] (cîm'in fethiyle) Bir nesne iyi olmak ma'nâsınadır; yukâlu: جَادَ الشَّيْءُ يَجُودُ جَوْدَةً وَجَوْدَةٌ إِذَا صَارَ جَيِّدًا Ve bir adam iyi iş işlemek ma'nâsınadır, kavî ve fi'le şāmildir; yukâlu: جَادَ فُلَانٌ إِذَا أَتَى بِالْجَيِّدِ Ve at eşkini güzel ve deprenişi hoş ve seğirtmesi a'lâ olmak ma'nâsınadır; yukâlu: جَادَ الْفَرَسُ جَوْدَةً وَجَوْدَةٌ إِذَا صَارَ جَوَادًا ke-mā se-yuzkeru. Ve

جَوْدَةٌ [cevdet] (cîm'in fethiyle) Susamak, 'alâ-kavlin susuzluktan helâke müşrif olmak ma'nâsınadır; yukâlu: جَيِّدَ الرَّجُلِ يُجَادُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ جَوْدَةً إِذَا عَطَشَ وَأَشْرَفَ عَلَى الْهَلَاكِ *Esās*'ın beyânına göre 'atşeye جَوْدَةٌ [cevdet] itlâkı tefe'üle mebnîdir, mehlekeye

مَفَازَةٌ [mefāzet] itlākı gibi. Ve

جُودَةٌ [cevdet] İmızganmak ma'nāsınadır; yukālu: جَادَ الرَّجُلُ إِذَا نَعَسَ Ve bir kimseye şevk ve ārzū ile müncezib ve münsāk olmak ma'nāsına müsta'meldir, عَطَشٌ [ʿaṭaš] ma'nāsından me'hūzdur; tekūlu: إِنِّي لِأَجَادُ إِنِّي لِأَجَادُ إِلَى لِقَائِكَ أَيَّ أَشْتَأُ وَأَسَأُ وَإِنَّهُ لِيَجَادُ إِلَى فَلَانَةٍ أَيَّ نِشْتَأُ إِلَيْهَا كَمَا تَقُولُ نِظْمًا Pes mü'ellif teşvīş üzere sebt eylemiştir. Ve

جُودَةٌ [Cūdet] (zammıla) Yemen'de bir vādī ismidir.

الْإِجَادَةُ [el-icādet] [irādet] vezninde) ve

الْإِجَوَادُ [el-icvād] Aslı üzere bir nesneyi yā bir işi iyi kılmak ve iyi görmek ma'nāsınadır; yukālu: أَجَادَ فَلَانُ الشَّيْءَ وَأَجُودُهُ إِذَا جَعَلَهُ جَيِّدًا Ve bir iyi iş işlemek yā bir iyi nesne peydā kılmāk ma'nāsınadır; yukālu: أَجَادَ فَلَانٌ إِذَا أَتَى بِالْجَيِّدِ Ve cūd ve kerem cihetiyle bir kimseye nesne vermek ma'nāsınadır; yukālu: أَجَادَهُ دِرْهَمًا أَيَّ أَعْطَاهُ إِتَاءَهُ Ve at cevād olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَجُودَ الْفَرَسَ الْفَرَسَ إِجْوَادًا عَلَى الْأَصْلِ إِذَا صَارَ جَوَادًا Ve yer güzel ve yarar yağmura mazhar olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَجِيدَتِ الْأَرْضُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا أَصَابَهَا مَطَرٌ جَوْدٌ Ve iyi ve rāyic akçe vermek ma'nāsınadır; yukālu: أَجَادَ النَّقْدَ إِذَا أَعْطَاهُ جِنَادًا

الْمِجْوَادُ [el-micvād] [miftāḥ] vezninde) Dā'imā bir işi iyi eder olan kimseye denir; yukālu: صَانِعٌ مِجْوَادٌ أَيَّ مُجِيدٌ Ve hoş-āyende ve metūn ve rengin şif'r nazm eden şā'ire de vāsf olur; yukālu: شَاعِرٌ مِجْوَادٌ أَيَّ مُجِيدٌ

الْإِسْتِجَادَةُ [el-isticādet] Bir nesneyi iyi bulmak yāhūd iyi nesne talep etmek ma'nāsınadır; yukālu: اسْتَجَادَ الشَّيْءَ إِذَا وَجَدَهُ أَوْ طَلَبَهُ جَيِّدًا Ve bir adamdan cūd ve kerem istemek ma'nāsınadır; yukālu: اسْتَجَادَهُ أَيَّ اسْتَجَادَ الْفَرَسَ إِذَا طَلَبَهُ جَوَادًا

الْجَوَادُ [el-cevād] [seḥāb] vezninde) Sıfattır, kerīm ve civān-merd adama denir; müzekker ve mü'ennese itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ جَوَادٌ أَيَّ سَخِيٌّ وَامْرَأَةٌ جَوَادٌ أَيَّ سَخِيَّةٌ Cem'i أَجْوَادٌ [ecvād] ve أَجَاوِدُ [ecāvid] gelir ve جُودٌ [cūd] gelir cīm'in zammıyla, فَذَالٌ [kuzul] ve فَذَالٌ [kuzāl] gibi ve جُودَةٌ [cūdet] gelir hā'yla. Ve

جَوَادٌ [cevād] Eşkini ve deprenişi güzel soy ve yügrük ata itlāk olunur. Cem'i جَيَادٌ [ciyād] gelir; yukālu: فَرَسٌ جَوَادٌ أَيَّ بَيْنَ الْجُودَةِ رَانِعٌ

الْجُودُ [el-cūd] (cīm'in zammıyla) Civān-merdlik eylemek ma'nāsınadır; yukālu: جَادَ الرَّجُلُ جُودًا إِذَا تَكَرَّمَ

جُودٌ [cūd] Açlığa itlāk olunur, zikr olunan عَطَشَةٌ [ʿaṭšet] gibi; tefe'ül kabīlindedir. Ve

جُودٌ [Cūd] Bir kal'ea adıdır.

التَّجْوِيدُ [et-tecvīd] [tef'īl] vezninde) At cevād olmak ma'nāsınadır; yukālu. الْفَرَسُ إِذَا صَارَ جَوَادًا

Şārih der ki تَجْوِيدٌ [tecvīd] bir nesneyi güzel eylemek ve hoşça yapmak ma'nāsına da gelir, meselā تَجْوِيدٌ [tecvīd] harflerin her birini mahreclerinden sıfatlarıyla edā eylemekten 'ibārettir. İntehā.

الْجُودُ [el-cevd] (cīm'in fethiyle) Çok yağmura, 'alā-kavlin fevkinde yağmur olma-

yan ya'ni 'ādetā ondan ziyāde yağmaz olan yağmurlara denir. Burada جَوْدٌ [cevd] جائدٌ [cā'id]in cem'idir, صَاحِبٌ [šahb] ve صَاحِبٌ [šāhib] gibi. Ve gāh olur ki جَوْدٌ [cevd] sehāba vasf olur; tekūlu: هَاجَتْ سَمَاءُ جَوْدٌ Ve tesniye bünyesiyle de irād olunur; yukālu: مُطْرِنَا مُطْرَتَيْنِ جَوْدَيْنِ ve tekūlu: مُطْرَتَانِ جَوْدَانِ Pes bunlarda cem'iyet فَطْرَاتٌ [qatarāt] itibarıyladır. Ve

جَوْدٌ [cevd] ve

جَوْدٌ [cu'ūd] (فُجُودٌ [ku'ūd] vezninde) Göz pek çok yaş dökmek ma'nāsınadır; yukālu: جَادَتِ الْعَيْنُ جَوْدًا وَجُودًا إِذَا أَكْثَرَ دَمْعَهَا Ve cān vermek üzere olmak ma'nāsınadır; yukālu: جَادَ بِنَفْسِهِ إِذَا قَارَبَ أَنْ يَقْضِيَّ Ve bir adama 'aşk ve muhabbet gālib olmak ma'nāsınadır; yukālu: جَادَ الْهَوَى إِذَا شَاقَهُ Ve bir adam bir āher adama cūd ve kerem bābında gālib olmak ma'nāsınadır; yukālu: جَادَ فُلَانٌ فُلَانًا إِذَا غَلَبَهُ بِالْجُودِ

الْمَجُودَةُ [el-mecūdet] (مَقُولَةٌ [maķūlet] vezninde) İyi ve nāfi' yağmur yağmış yere denir; yukālu: جِيدَتِ الْأَرْضُ وَأَجِيدَتِ فِيهَا مَجُودَةٌ

التَّجَاوِيدُ [et-tecāvīd] İyi ve nāfi' yağmurlara denir ki şiddeti ve zararı ve fırtınası olmaya. Ve işbu تَجَاوِيدٌ [tecāvīd]in müfredi yoktur, تَعَاشَيْبٌ [te'āşīb] gibi.

الْمُجِيدُ [el-mucīd] (مُبِينٌ [mubīn] vezninde) Zikir olunan جَوْدٌ [cevd] ve جُودٌ [cu'ūd] kelimesinden ism-i fā'il-i mezīddir, mevt-i hāzır ma'nāsınadır; yukālu: حَنْفٌ مُجِيدٌ أَيُّ حَاضِرٌ Kezālik iyi etmek ma'nāsına olan إِجَادَةٌ [icādet]ten dahi ism-i fā'ildir; yukālu: شَاعِرٌ مُجِيدٌ

الْحُجُودُ [el-cuvād] (غُرَابٌ [gurāb] vezninde) İsmidir, susuzluğa yāhūd pek şedīd olan susuzluğa denir; masdarı zikir olundu; yukālu: وَهِيَ أَعْدَتْهُ الْجُودُ أَيُّ الْعَطَشِ أَوْ شِدَّتُهُ Ve imız-

ganmağa denir, نُعَاسٌ [nu'ās] ma'nāsına.

الْمَجُودُ [el-mecūd] (مَقُولٌ [maķūl] vezninde) Pek susamış yāhūd susuzluktan helāka müşrif olmuş insān ve hayvāna denir; yukālu: جِيدَ الرَّجُلُ يُجَادُ فَهُوَ مَجُودٌ أَيُّ عَطَشٌ أَوْ كَيْدٌ أَشْرَفَ عَلَى الْهَلَاكِ Ke-mā zukire.

الْحُجُودِي [el-Cūdiyy] (cīm'in zammıyla) Cezīre-i İbn 'Ömer'de Mavşil kurbününde bir dağdır ki tūfānda sefīne-i Nuḥ 'aleyhi's-selām ona yanaşıp orada müstakar oldu. Ve Ece' nām cebel yanında bir dağın dahi ismidir.

أَبُو الْحُجُودِي [Ebu'l-Cūdiyy] Tābi'inden bir zāttır, ismi gayr-i ma'rūftur. Ve Şu'be b. Ḥaccāc'ın şeyhi olan Ḥārīṣ b. 'Umeyr'in künyesidir.

الْحُجَادِي [el-cādiyy] Za'ferān ismidir.

التَّجَاوُدُ [et-tecāvud] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Bahs ve cidāl edenler hangisinin delil ve burhānı ecved ve aslahtır diye her biri nazar ve dikkat eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَجَاوَدَ الْقَوْمُ إِذَا نَظَرُوا أَيُّهُمْ أَجْوَدُ حُجَّةً

الْحُجُودِيَاءُ [el-cūdiyā] (cīm'in zammı ve medd ile) Kilime denir.

الْحُجِيدُ [el-cīd] (cīm'in kesriyle) Yā'ī olmakla 'an-karīb zikir olunur.

بِجُودَةٍ [Becūdet] (bā-yı muvahhadenin fetihiyle) Temīm diyārında bir mevzi'dir.

جُودَاةٌ [Cevvu Cevādet] (cīm'lerin fethiyle) Ṭayyi' kabilesi diyārında bir mevzi'dir.

أَبِيحَادٍ [ebīcād] Bī-ma'nā 'abes ve bātıla itlāk olunur, gūyā ki hurūf-ı mukatta'ātan ma'nā ve mefhūm müstefād olmadığına mebnīdir; yukālu: وَقَعَ الْقَوْمُ فِي أَبِيحَادٍ أَيُّ فِي بَاطِلٍ

[ح ه د]

الْجَهْدُ [el-cehd] (cīm'in fethi ve zamımı ve hā'nın sükūnuyla) Tāb u tākat ma'nāsınadır; yukālu: أفرغ جهده وجهده أي أفرغ طاقته Ve renc ve meşakkat ma'nāsınadır; yukālu: أصابه منه جهد أي مسقه Ve

جَهْدٌ [cehd] Gāyet ve nihāyet ma'nāsına müsta'meldir, tākat ma'nāsından me'hūzdur; ve minhu yukālu: إجهد جهدك أي إجهد جهداً أي أبلغ غايتك Ya'nī "Gāyet-i maktūrunu sarf edip çalışabildiğin kadar çalış." *Mişbāh*'ın beyānına göre gāyet ma'nāsına olan جَهْدٌ [cehd] ancak fethledir. Ve

جَهْدٌ [cehd] Masdar olur, çalışmak ma'nāsına; yukālu: جهد في الأمر جهداً من الباب الثالث إذا جدertebe renc ve meşakkate uğratmak ma'nāsına; yukālu: جهد دابته إذا بلغ جهدها Ve bir kimseyi imtihān eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: جهد بزبد إذا امتحنه Ve maraz ve marīzi zebūn ve mehzūl kılmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: جهد المرض فلاناً إذا هرله Ve sütün bi'l-cümle yağın ihrāc eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: جهد اللبن إذا أخرج زبده كله Ve ta'āma iştihā eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: جهد الطعام إذا اشتها Ve ta'āmi çoğa gitmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: جهد الطعام إذا أكثر من أكليه «وأقسّموا بالله جهد أيمانهم» أي بالغوا في اليمين «كان» Cīm'in fethiyle ki «النبي عليه السلام يتعوذ بالله من جهد البلاء ودرك الشفاء» hadīsinde vāriddir, murād hālet-i şedīdedir ki ona mübtelā olan kimse mevti ona tercih ve ihtiyār eder yāhūd fakr u fāka içre kesret-i 'ayālden 'ibārettir.

الْإِجْتِهَادُ [el-ictihād] [ifti'āl] vezninde) Çalışıp sarf-ı maktūr eylemek

ma'nāsınadır; yukālu: اجتهد في الأمر إذا جد وبذل الوسع

الْإِجْتِهَادُ [el-ictihād] (hemzenin kesriyle) Bu dahi nihāyet mertebede renc ve meşakkate uğratmak ma'nāsınadır; yukālu: اجتهد إذا بلغ جهدها Ve ta'āma iştihā eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: اجتهد الطعام إذا اشتها Ve saç ve sakala kır çabuk yürüyüp çoğalmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: اجتهد الشيب إذا كثر وأسرع Ve yer bāriz ve zāhir olmak ma'nāsınadır; yukālu: اجتهد الأرض إذا برزت Ve bir nesne 'ayān ve āşikār olmak ma'nāsına müsta'meldir ki cidd ve cehdin lāzımıdır; yukālu: اجتهد الحق إذا ظهر ووضح Ve bir husūsta hazm ve ihtiyāt eylemek ma'nāsınadır ki mübālaga-i fikrin lāzımıdır; yukālu: اجتهد في الأمر إذا اختلط Ve bir nesne āher nesneye karışmak ma'nāsınadır ki tefriki müte'azzirdir; yukālu: اجتهد الشيء إذا اختلط يعني بغيره Ve bir kimse mālını dağıtıp ifnā eylemek ma'nāsınadır ki mihneti mūristir; yukālu: اجتهد ماله إذا أفناه وفوقه Ve husūmet ve 'adāvet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: اجتهد العدو إذا جد في العداوة Ve pek yakın olmak ma'nāsınadır; yukālu: اجتهد لي Zīrā kavmin kurbiyyeti sıklığı mücibdir. Ve bir nesne yā bir iş tüleğine gelip husūlü mümkin ve āsān olmak ma'nāsınadır; yukālu: اجتهد لك الأمر أي أمتكك

الْجَهْدُ [el-cehd] (fethateynle) Bir kimse'nin vech-i ma'āşısı pek zik ve şiddet üzere olmak ma'nāsınadır; yukālu: جهد عيشه جهداً من الباب الرابع إذا نكد واشتد

الْجَاهِدُ [el-cāhid] جهد [cehd] lafzını tekid için irād olunur; yukālu: جهد جاهداً مبالغةً

الْجَهَادُ [el-cehād] [sehāb] vezninde) Şol pek yere denir ki onda aslā nebāt eseri

olmaya; yukālu: أَرْضُ جَهَادٍ أَيْ ضَلْبَةٌ لَا نَبَاتَ بِهَا
O yere Türkîde por ta'bir olunur. Ve

جَهَادٌ [cehād] Misvāk ağacının yemişine denir.

الْجِهَادُ [el-cihād] [كِتَالٌ [kitāl] vezninde) ve

الْمُجَاهَدَةُ [el-mucāhedet] [مُقَاتَلَةٌ [muqātelet]

vezninde) Düşman-ı dînle harb ve kītāl ey-

lemek ma'nāsınadır ki murād mukātelede

ifrāğ-ı vüs'e eylemektir; yukālu: جَاهَدَ الْإِسْلَامُ

مُجَاهَدَةً وَجِهَادًا إِذَا قَاتَلُوا مَعَ الْعَدُوِّ

الْجُهَادَى [el-cuhādā] فَضَارَى [kuşarā] vez-

ninde ve mürādifidir ki cehd ve sa'y ve

sarf-ı makdûrun nihāyetine denir; tekûlu:

جِهَادًا أَنْ تَفْعَلَ أَيُّ فَضَارَاكَ

الْجُهَيْدَى [el-cuheydā] (musaggar bünye-

siyle maksûren) جَهْدٌ [cehd] ma'nāsınadır,

عُجَيْلَى [uceylā], عَجَلَةٌ [acelet] ve عُهَيْدَى

[uheydā], عَهْدٌ [ahd] ma'nāsına olduğu

gibi; tekûlu: لَا بُلْعُنَ جُهَيْدَايَ أَيُّ فِي الْأَمْرِ أَيُّ

لَا بُلْعُنَ جُهَيْدَايَ أَيُّ فِي الْأَمْرِ أَيُّ

Burada tasgîr, ta'zîm

içindir, *Muzhir*'de beyân olunduğu üze-

re عُهَيْدَى [uheydā] ve عُجَيْلَى [uceylā] ve

جُهَيْدَى [cuheydā] ve لُغَيْزَى [luğayzā] ve

مُرَيْطَى [mureytā] makûlesi musaggaran ve

maksûren vārid olan elfāzın āhirlerinde

vāki' yā' edāt-ı tasgîr değildir, belki bun-

lar حُضَارَى [huḍārā] ve شُقَارَى [şuqārā]

makûlesi esmāya mahmûl olunmuştur.

الْجِهَيْدُ [el-cehīd] [سَعِيدٌ [sa'īd] vezninde)

Şol mer'āya itlāk olunur ki mecmū'unu

devābb ve mevāşī otlayıp bitirmiş ola;

yukālu: مَرْعَى جِهَيْدٍ إِذَا صَارَ قَدْ جَهَدَهُ الْمَالُ

التَّجَاهُدُ [et-tecāhud] [تَفَاؤُلٌ [tefā'ul] veznin-

de) Bir mādde zımnında bezl-i makdûr

eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَجَاهَدَ

تَجَاهَدًا فِي الْأَمْرِ إِذَا بَدَلَ وَسَعَهُ

Burada tefā'ul sülāsī

ma'nāsınadır, تَوَانِي [tevānī] gibi.

[ج ي د]

الْجِيدُ [el-cīd] (cīm'in kesriyle) Boyuna de-

nir, عُنُقٌ [unuq] ma'nāsına, 'alā-kavlin bo-

yununda kılāde geçirecek yere yāhūd boyu-

nun önüne denir, مُقَدَّمُ الْعُنُقِ [muqaddemu'l-

'unuq] ma'nāsına. Cem'i أَجْيَادُ [ecyād] ve

جُيُودٌ [cuyūd] gelir. Ve

جِيدٌ [cīd] Hatunların yünden olan küçük iç

libāsına denir.

الْجَيْدُ [el-ceyed] (fethateynle) Bir kimsenin

gerdanı uzun yāhūd incerek uzun olmak

ma'nāsınadır; yukālu: جَادَ الْعُلَامُ يَجَادُ جَيْدًا مِنْ

الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا طَالَ جَيْدُهُ أَوْ دَقَّ مَعَ طَوْلِ

الْأَجْيَادُ [el-ecyed] [أَحْمَدٌ [ahmed] veznin-

de) Ondan sıfattır. Mü'ennesinde جَيْدَاءُ

[ceydā] ve جَيْدَانَةٌ [ceydānet] denir. Cem'i

جُودٌ [cūd] gelir cīm'in zammıyla. Ve Ec-

yed b. 'Abdullāh muhaddisındendir.

أَجْيَادُ [ecyād] (hemzenin fethiyle) Bir

koyun adıdır. Ve Mekke türābında bir

arz yāhūd bir dağın adıdır. Tubba'-ı

Yemen'in hayli ya'nī atları orada ārām

etmeleriyle Ecyād ile tesmiye olundu.

Şārih der ki güyā جَوَادٌ [cevād] cem'i olan

أَجْيَادُ [ecyād] ile müsem mā olmuştur, lākin

جَوَادٌ [cevād]ın cem'i جِيَادٌ [ciyād] ve

أَجْيَادُ [ecyād] olmakla mü'ellifin bu tevcīhi

sedīd değildir, belki ümerā-yı 'Arabdan

Muḍād orada 'Amālika'dan yüz nefer

kimsenin boyunlarını vurmakla Ecyād ile

tesmiye olundu. Ve *Nihāye*'de جِيَادٌ [ciyād]

'unvānında mersūmdur, mü'ellifin tevcīhi

ona mülāyim olur.

FASLU'L-ĤĀ'Ī'L-MÜHMELE

(فَضْلُ الْحَاءِ الْمُهْمَلَةِ)

ح ح د

الْحُثُودُ [el-ḥutūd] (tā-yı fevkiyye ile **فُعُودُ** [ḥu'ūd] vezninde) İkamet eylemek ma'nāsındır; yukālu: **حَتَدَ بِالْمَكَانِ حُثُودًا مِنْ** Ve **الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَقَامَ**

حُثُودٌ [ḥutūd] Cem' olur, **مَشَارِعُ** [meşāri'c] ma'nāsındır ki nehrden su alacak ve suya girecek yerlerdir. **حَتَدَ** [ḥated] müfredidir, fethateynle.

الْحُتُّودُ [el-ḥutud] (zammeteynle) Şol göze denir ki aslā suyu munkatı' olmaya ki murād şırlığanlı göz olacaktır; yukālu: **عَيْنٌ عَيْنٌ حُتُّودٌ إِذَا كَانَتْ لَا يَنْقَطِعُ مَاؤُهَا** [ʿayn]ı pınara haml eylemekle vehm eylemiştir. Şārih der ki Zebīdī *Muḥtaşaru'l-ʿAyn*'da Cevherī'ye muvāfık sebt eylemiştir. Ve

حُتُّودٌ [ḥutud] (zammeteynle) Uyūn-ı mün-selikaya denir ki سَلَاقٌ [sulāk] 'illetine uğramış gözlerdir. Ve سَلَاقٌ [sulāk] bir 'illettir ki eskeri gözün pınarında zuhūr eder hiddetli rutübetir, giderek yayılıp gözün fesādına mü'eddī olur. 'Alāmetleri göz kapakları kızarıp galiz olmaktır ve gāḥça kirpik biten yerlerin takarruhuna mü'eddī olur. O göze şil ta'bīr olunur. Ve bu ma'nāda **حُتُّودٌ** [ḥutud] cem'dir, **حَتَدَ** [ḥated] müfredidir, fethateynle; kezālīk **حُتُّودٌ** [ḥatūd] müfredidir, **صَبُورٌ** [şabūr] vezninde. Ve

حُتُّودٌ [ḥutud] (zammeteynle) Bir şey'in asl ve cevher ve māddesine denir.

الْمَحْتِدُ [el-maḥtid] (مَنْزِلٌ [menzil] vezninde) Asl ve bünyād ma'nāsındır ki ikāmet

ma'nāsından ism-i mekāndır; yukālu: **فُلَانٌ مِنْ مَحْتِدٍ صَدِقٍ أَيْ أَصْلٍ صَحِيحٍ** Ve

مَحْتِدٌ [maḥtid] Siriş ve tabī'ate itlāk olunur; yukālu: **كَرِيمٌ الْمَحْتِدِ أَيْ الطَّبَعِ**

الْحَتِيدُ [el-ḥatid] (كَتِيفٌ [ketif] vezninde) Her şey'in hālisü'l-asl ve pāk-cevher olanına denir; yukālu: **هُوَ حَتِيدٌ أَيْ خَالِصُ الْأَصْلِ**

الْحَتْدُ [el-ḥated] (fethateynle) Bir nesnenin asl ve cevheri hālis ve pākīze olmak ma'nāsındır; yukālu: **حَتِدَ الشَّيْءُ حَتْدًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ حَتْدًا**

التَّحْتِيدُ [et-taḥtīd] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bir nesneyi hālisü'l-asl ve efdal olduğu için ihtiyār eylemek ma'nāsındır; tekülü: **حَتَّدْتُ الشَّيْءَ إِذَا اخْتَرْتَهُ لِخُلُوصِهِ وَفَضْلِهِ**

ح ح د

الْحَدُّ [el-ḥadd] (ḥā'nın fethi ve dāl'ın teşdīdiyle) İki nesne beyninde hāciz ve hā'il olan şey'e denir ki ehadühümā āhere muhtelit ve müte'addī olmağa māni' olur, Türkīde sınır ta'bīr olunur. Mü'ellifin *Başā'ir*'de beyānına göre asl-ı mādde men' ma'nāsına mevzū'dur. Ve

حَدٌّ [ḥadd] Bir şey'in gāyet ve müntehāsına denir, temādīden māni' olduğu için; yukālu: **هَذَا حَدُّ الْأَرْضِ أَيْ عَائِيهَا وَمُنْتَهَاهَا** Ve her şey'in keskin olan yerine denir, kılıcın ağızı gibi ki bir tarafının müntehāsıdır; yukālu: **ضَرْبُهُ بِحَدِّ السَّيْفِ وَحَدِّهِ** Ve bunlar tesmiye bi'l-masdardır. Ve **حَدُّ الْإِنْسَانِ** [ḥaddu'l-insān] adamın be's ve necdet ve kuvvetinden 'ibārettir ki gayrın tasallutuna māni'dir. Ve **حَدُّ الشَّرَابِ** [ḥaddu'ş-şarāb] bādenin sevretinden ve tizliğinden 'ibārettir, şūrbe māni'dir; şā'irānesi keskin şarāb gumūmu çabuk def' eder. Ve def' ve men' eylemek ma'nāsındır ki ma'nā-yı

aslīdir; yukālu: إِذَا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا حَدَّهُ عَنْهُ حَدًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا حَدَّهُ عَنْهُ حَدًّا Ve cürm ve cināyet eden kimseye bir dahi o kabāhate kendisi mu'āvedetten ve sārī bi'l-'ibre irtikābdan māni' olur şey' ile te'dīb ve ta'zīr eylemek ma'nāsınadır ki murād hadd-ı şer'ī vurmaktır; yukālu: حَدُّ الْمَذْنَبِ إِذَا أَدَبُهُ بِمَا يَمْنَعُهُ وَغَيْرُهُ عَنِ الذَّنْبِ Ve bu te'dīb dahi حَدٌّ [hadd] ile müsemmādır ki tesmiye bi'l-masdardır. Cem'ī حُدُودٌ [hūdūd] gelir, ve minhu حُدُودُ اللَّهِ تَعَالَى Ve bu ism-i fā'il ma'nāsınadır ki helāl ile harām beynini fāsıl ve takarrüb ve ta'addiye māni' olurlar. Ve insāna 'arız olan gazab ve bataş ve tizlik hāletine denir ve bu ma'nāda حَدٌّ [hadd] ve حَدَّةٌ [hiddet] ki şiddet [şiddet] veznindedir, masdar olur; tekūlu: حَدَّدْتُ حَدًّا وَعَلَيْهِ حَدًّا وَحَدَّةٌ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا غَضِبْتَ عَلَيْهِ Ve bir nesneyi āher nesneden fasl ve temyīz eylemek ma'nāsınadır ki ihtilātı men' eylemektir; yukālu: حَدَّ الشَّيْءِ عَنِ الشَّيْءِ إِذَا مَيَّزَهُ عَنْهُ Mü'ellifin عَنِ الشَّيْءِ الْآخَرَ كَافِي عَنِ الشَّيْءِ takdirinde olmakla i'āde-i ma'rife hadşesi vārid olmaz. Ve bıçak makūlesi āleti bileğiye sürmekle yāhūd ağızını eğelemekle keskin eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَدَّ السِّكِّينِ حَدًّا إِذَا مَسَحَهَا بِحَجَرٍ أَوْ مِبْرَدٍ فَحَدَّتْ حَدَّهَا فَتَشَحَّدَتْ Mü'ennes zamīrleri حَدَّهَا فَتَشَحَّدَتْ kelimesine rāci'dir ki müzekker ve mü'ennes olur. Mü'ellif *Başā'ir*'de حَدَّدْتُ حَدًّا عَنِ الشَّيْءِ الْآخَرَ كَافِي عَنِ الشَّيْءِ beyān eylemekle keskin eylemek ma'nā-yı lāzımı olur ve bu i'tibār ile min haysü'l-ma'nā keskinlikte isti'māl olunur diye sebt eylemiştir, حَدَّةٌ بَصْرٍ [hiddetu başar] ve حَدَّةٌ ذُهْنٍ [hiddetu zihn] gibi. Ve

حَدٌّ [hadd] ve

حَدَادٌ [hidād] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Hatun zevci vefātından sonra 'iddeti hengāmında

yas tutup zīb ve zīneti terk eylemek ma'nāsınadır ki nefsinin ārayışten men' eder; yukālu: حَدَّتِ الْمَرْأَةُ حَدًّا وَحَدَادًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا تَرَكَتِ الزَّيْنَةَ لِلْعِدَّةِ أَيُّ لِأَجْلِ كَوْنِهَا فِي عِدَّةٍ زَوْجَهَا الْمُتَوَفَّى

أَلْحَدُّ [el-ḥaded] (fethateynle) Def' ve men' eylemek ma'nāsınadır, حَدٌّ [hadd] gibi; yukālu: كَالِهَذَا مَا سَأَلْتُ عَنْهُ حَدَّدَ أَيُّ مَنَعَ fi'l-Esās: مَالِي عِنْدَهُ حَدَّدَ أَيُّ بَدَّ Ve

حَدَّدَ [haded] Darılmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: حَدَّ عَلَيْهِ حَدًّا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا غَضِبَ عَلَيْهِ وَفَكَكَ بِهِ وَغَضِبَ عَلَيْهِ إِذَا غَضِبَ عَلَيْهِ Ve bātıl ve beyhūde ma'nāsına isti'māl olunur ki ehl-i rüşdü irtikābdan men' eder ve minhu yukālu: دَعْوَةٌ حَدَّدَ أَيُّ بَاطِلَةٌ وَحَبْرٌ حَدَّدَ أَيُّ بَاطِلٌ Ve كَاذِبٌ Ve

حَدَّدَ [Haded] Arz-ı Teymā'da bir dağın ve Kelb kabilesi diyārında bir arzın ismidir.

أَلْحَدَّةُ [el-ḥiddet] (شِدَّةٌ [şiddet] vezninde) İnsāna 'arız olan tizlik ve keskinlik hāletine itlāk olunur. Ve darılmak ma'nāsına isti'māl olunur; tekūlu: حَدَّدْتُ عَلَيْهِ حَدًّا وَحَدَّةٌ Ke-mā zükire. Ve bıçak makūlesi ālet bilenip keskin olmak ma'nāsınadır; tekūlu: حَدَّدْتُ السِّكِّينَ حَدًّا فَحَدَّتْ حَدَّةٌ

أَلْحَدِيدُ [el-ḥadīd] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Hem-had ve hem-sınır ma'nāsınadır ki birbirine muttasıl ve mücāvīr olan arz ve mekānın biridir ki fāsılları müşterek ola. Sāhibleri ki ikisinin bir sınırı olmakla müşterekü'l-hadd olurlar; tekūlu: دَارِي حَدِيدَةٌ دَارِهِ أَيُّ حَدَّهَا كَحَدَّهَا Ve

حَدِيدٌ [hadīd] Demire denir. Cem'ī حَدَائِدٌ [hadā'id] ve حَدِيدَاتٌ [hadīdāt] gelir; salābeti cihetiyle nefsinin rahnedan men' eylediği için yāhūd gayrı men' ve def' eylediği için yāhūd حَدَّةٌ [hiddet] şānından olduğu için

sā'irede مَحْدُودٌ [maḥdūd] mübāhāt ve muharremāttan mahrūm ya'nī helāl ve harāmdan bī-behre olanla müfesserdir ki murād efkar-ı fakīr demektir; cīm'le مَجْدُودٌ [mecdūd]un zıddıdır. Ve

حُدٌّ [ḥudd] (hā'nın zammıyla) مَحْدُودٌ [maḥdūd]dan ahasstır ki mübāhāttan bī-behre demektir; yukālu: رَجُلٌ مَحْدُودٌ وَحُدٌّ أَيُّ مَحْرُومٌ وَمَمْنُوعٌ عَنِ الْخَيْرِ وَرَجُلٌ مَحْدُودٌ أَيُّ عَنِ الشَّرِّ **الْحَادُّ** [el-ḥādd] Keskin şey'e denir; yukālu: رَائِحَةٌ حَادَّةٌ أَيُّ ذَكِيَّةٌ Ve

حَادٌّ [ḥādd] Zevcinden sonra mātemle zīb ve zīneti terk eden hatuna denir ki sülāsīdendir.

الْمَحْدُودُ [el-muḥidd] [iḥdād]dan ism-i fā'ildir Bu dahi حَادٌّ [ḥādd] ma'nāsınadır; ve bunlar sıfāt-ı muhtassadandır; yukālu: إِمْرَأَةٌ حَادَّةٌ وَمُجِدَّةٌ إِذَا تَرَكَتِ الرَّيْبَةَ لِلْجِدَّةِ [Ve] lām tevkītiyyedir.

أَبُو الْحَدِيدِ [Ebu'l-Ḥadīd] Ḥarūriyye tā'ifiyesinden bir kimsedir.

أُمُّ الْحَدِيدِ [Ummu'l-Ḥadīd] Kehdel nām şā'irin zevcesidir.

حُدٌّ [Ḥudd] (hā'nın zammıyla) Bir mevzi'dir.

الْحُدَّةُ [el-ḥuddet] (hā'nın zammıyla) كُتْبَةٌ [kuṣbet] ve ضَبَّةٌ [ṣubbat] ma'nāsınadır ki bir topak nesneye ve bir sağım yā bir içim süt makülesine denir, sā'il onunla def olur.

الْحَدَادَةُ [el-ḥadādet] [seḥābet] vezninde) Kişinin zevcesine itlāk olunur, hilāf-ı rızādan men' eder olduğu için.

الْحَدَادُ [el-ḥadād] سَحَابٌ [seḥāb] vezninde ki 'Arabların كَذَا تَفَعَّلَ كَذَا kavlinde vākī'dir, gāyet ve cehd ma'nāsına müsta'meldir, yukālu: حَدَادُكَ أَنْ تَفَعَّلَ كَذَا أَيُّ

فُضَارُكَ يَعْنِي غَايَةَ جَهْدِكَ

Ma'lūm ola ki جُهْدٌ [cuhd] ve جُهَادٌ [cuhād] ve حُمَادٌ [ḥumād] ve حُمَادَى [ḥumādā] ve حَدَادٌ [ḥadād] ve فَضَارٌ [kuṣār] ve فَضَارَى [kuṣārā] makülesi elfāz ki 'Arablar bir kimseye bir işi elbette işlemeşi bābında gereği gibi ikdām eylediklerinde meselā غُنَامَاكَ أَنْ تَفَعَّلَ فَضَارُكَ yāhūd فَضَارُكَ yāhūd كَذَا derler, "nihāyeti'n-nihāye o işi etmek gereksin" demektir. Mecmū'undan gāyet murād ederler, lākin her birinde ma'nā-yı mādde mu'teberdir, meselā جُهْدُكَ أَنْ تَفَعَّلَ كَذَا غَايَةَ جَهْدِكَ وَحُمَادَاكَ أَنْ تَفَعَّلَ كَذَا غَايَةَ جَهْدِكَ وَفَعَّلَكَ كَذَا غَايَةَ جَهْدِكَ وَفَعَّلَكَ كَذَا غَايَةَ جَهْدِكَ demektir ve bunlar mesel mecrāsındadır ve حَدَادُكَ غَايَتُكَ بِنِهَايَتِهِ وَفَعَّلَكَ كَذَا غَايَةَ جَهْدِكَ عَنْ أَنْ لَا تَفَعَّلَ غَيْرَهُ sebkindedir, bunlar gāyetü'l-gāye ma'nāsında vaz'ı 'örfi ile müsta'mellendir.

الْمَحْدُودُ [el-meḥadd] (mīm'in ve hā'nın fet-hiyle) ve

الْمُحْتَدُّ [el-muḥtedd] مُشْتَدٌّ [muṣtedd] vezninde) Masdar-ı mīmīlerdir, men' ma'nāsınadır; tekülü: مَا لِي عَنْهُ مَحَدٌّ وَمُحْتَدٌّ أَيُّ وَمَجِيدٌ بُدٌّ Ya'nī firāk ve insirāf-ı lāzımıyla müfesserdir.

بَنُو حَدَادَانَ [Benū Ḥaddān] فَدَانٌ [feddān] vezninde) İbn Kurey'dir ki Temīm kabilesinden bir batndır; şu'arādan Evs el-Ḥaddānī oradandır.

حُدَانَ [Ḥuddān] (hā'nın zammıyla) Esāmīdendir: Ḥasān b. Ḥuddān muhaddisīndendir. Zū Ḥuddān b. Şerāhīl ve Zū Ḥuddān b. Şems ve Sa'īd b. Zī Ḥuddān tābī'ındendir. Ve Ḥuddān b. Şems ve Zū Ḥuddān kabīle-i Hemdān ensābının ricāllerīndendir.

حَدَّةٌ [Ḥaddet] (hā'nın fethiyle) Mekke ile Cidde beyninde bir mevzi'dir. Selefte ona

حَدَاءُ [Ḥaddā] derler idi. Ve Şan'ā kurbün-de bir karye adıdır.

الْحَدَادَةُ [el-Ḥadādet] [seḥābet] [seḥābet] vezninde) Biṣṭām ile Dāmiḡān beyinde bir karyedir.

الْحَدَادِيَّةُ [el-Ḥaddādiyyet] (شَدَادِيَّةُ) [şedādiyyet] vezninde) Vāsīt kazasında bir karyedir.

حَدُودَاءُ [Ḥadūdā] [celūlā] vezninde) Bilād-ı 'Uzre'de bir mevzi'dir.

الْحَدْحَدُ [el-ḥadḥad] [fedfed] vezninde) Bodur kimseye denir.

[ح د ب د]

الْحَدِيدُ [el-ḥudebid] [ulebiṭ] vezninde) Pek koyu süte denir ki yoğurt gibi ola; yukālu: لَبَنٌ حَدِيدٌ أَيْ خَائِرٌ

الْحَدَنْبَدِيُّ [el-ḥadenbedā] (ḥā'nın ve dāl'ın fethi ve elifin kasrıyla) 'Aceb ma'nāsınadır ki ta'accüb olunacak nesneye denir; yukālu: حَدَنْبَدِيُّ أَيْ الْعَجَبُ

[ح د ر د]

أَبُو حَدْرَدٍ [Ebū Ḥadred] (ḥā'nın ve rā'nın fethiyle) Ashābdan Selāme b. 'Umeyr b. Ebī Seleme el-Eslemī künyesidir. Bundan gayrı 'ayn'ın tekerrürüyle fa'la vezninde vārid olmamıştır.

[ح ر د]

الْحَرْدُ [el-ḥard] (ḥā'nın fethi ve rā'nın sükünuyla) Kasd ve āhenk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَرْدَةٌ حَرْدًا Ve men'e eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَرْدَةٌ إِذَا مَنَعَهُ Ve delmek ma'nāsınadır; yukālu: حَرْدَ الْحَشَبِ إِذَا نَقَبَهُ Ve

حَرْدٌ [ḥard] Vasf olur, حَارِدٌ [ḥārid] ve حَرِيدٌ [ḥārid] gibi, ke-mā se-yuzkeru. Ve

حَرْدٌ [ḥard] Darılmak ma'nāsınadır; yukālu: حَرَدَ عَلَيْهِ وَحَرَدَ حَرْدًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالرَّابِعِ إِذَا غَضِبَ

التَّحْرِيدُ [et-tahrīd] [tefīl] vezninde) Bu dahi men'e eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَرَدَهُ إِذَا مَنَعَهُ Ve ipin ve urganın bükümlerini birbiri içre sokuşturmakla değirmiletmek ma'nāsınadır; yukālu: حَرَدَ الْحَبْلَ إِذَا أَدْرَجَ فُتْلَهُ فَجَاءَ مُسْتَدِيرًا eḡmek ya'nī kemer gibi mukavves kılmak ma'nāsınadır; yukālu: حَرَدَ الشَّيْءَ إِذَا عَوَّجَهُ يَعْنِي جَعَلَهُ كَهَيْئَةِ الطَّاقِ huḡ ta'bīr ettikleri eve nüzül ve ikāmet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَرَدَ زَيْدٌ إِذَا كَاشَفَهُدِر, ḥā' bābında beyān olundu.

الْحَرْدُ [el-ḥard] [ferd] vezninde) ve

الْحَارِدُ [el-ḥārid] ve

الْحَرِيدُ [el-ḥārid] [ketif] vezninde) ve

الْحَرِيدُ [el-ḥārid] [emīr] vezninde) ve

الْمُتَحَرِّدُ [el-muteḥarrid] [mutecerrid] vezninde) Nāstan kenār-gīr olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ حَرْدٌ وَحَرْدٌ وَحَرِيدٌ وَتَحَرَّدَ أَيْ مُتَحَرِّدٌ إِذَا مُعْتَرِلَ عَنِ النَّاسِ وَتَمْتَحَّ وَيُقَالُ حَرِيدٌ أَيْ مُنْفَرِدٌ إِذَا يَأْنِي شَوْلَ جَمَاعَاتِهِ كِي izzet ve menā'atlerinden yāhūd killetlerinden nāṣī kabīle-i diğere karışmayıp başkaca konup göçer ola. Ve حَرِيدٌ [ḥārid]in cem'i حَرَادٌ [ḥirād] gelir ve حُرْدَاءُ [ḥuredā] gelir, كِرَامٌ [kirām] ve كُرْمَاءٌ [kuremā] gibi. Ve

حَرْدٌ [ḥārid] [ketif] vezninde) ve

حَارِدٌ [ḥārid] Hıṣm-nāk adama denir. Ve

حَرْدٌ [Ḥārid] Esmādandır: Ziyād b. el-Ḥārid, 'Amr b. el-Āṣ mevālīsindendir. Ve

حَرْدٌ [ḥārid] Şol kirişe denir ki ba'zı katları ba'zından uzun ola; yukālu: وَتَرَّ حَرْدٌ إِذَا كَانَ بَعْضُ قُوَاهُ أَطْوَلَ مِنْ بَعْضِ

الْحُرُودُ [el-ḥurūd] [ḡu'ūd] vezninde)

Kavminden 'uzlet edip başkaca konup göçmek ma'nāsınadır; yukālu: حَرَدَ الرَّجُلُ وَالْحَيُّ حُرُودًا إِذَا اعْتَزَلَ عَنْ قَوْمِهِ وَانْفَرَدَ يَعْنِي نَزَلَ وَمُنْفَرِدًا أَوْ مُتَنَحِّيًا وَلَمْ يُخَالِطْهُمْ

حُرُودٌ [ħurūd] İplerin uçlarına denir. Bunun müfredi حِرْدٌ [ħird]dir ħā'nın kesriyle.

الْحَرْدَانُ [el-ħardān] غَضْبَانُ [ğadban] vezninde ve mürādifidir.

الْحِرْدُ [el-ħird] (ħā'nın kesriyle) Devenin kesilmiş hörgücünden bir parçaya denir. Ve deve kısmının dübürtüne denir, مَبْعَعٌ بَعِيرٍ ma'nāsına ve ona حِرْدَةٌ [ħirdet] dahî denir ħā'yla. Ve

حِرْدٌ [ħird] Kurutulup salamura olan balığa denir.

الْمُحَاوَرَةُ [el-muħāveret] [مُفَاعَلَةٌ] [mufā'alet] vezninde) ve

الْحِرَادُ [el-ħirād] (ħā'nın kesriyle) Deve kısmının sütü kesilmek, 'alā-kavlin azalmak ma'nāsınadır; yukālu: حَارَدَتِ الْإِبِلُ مُحَارَدَةً وَحِرَادًا إِذَا انْقَطَعَتْ أَلْبَانُهَا أَوْ قَلَّتْ يَأْغْمُرُ أَزْجَا أَوْلَمَّاكُمَا كُرَاكْچَا أَوْلَمَّاكُمَا ma'nāsınadır; yukālu: حَارَدَتِ السَّنَةُ إِذَا قَلَّ مَاوَاهَا يَعْنِي مَطَرُهَا

الْحَرُودُ [el-ħarūd] [صَبُورٌ] [şabūr] vezninde) ve

الْمُحَارِدِ [el-muħārid] [مُحَارِبٌ] [muħārib] vezninde) ve

الْمُحَارِدَةُ [el-muħāridet] (ħā'yla) Sütü kesilmiş yāhūd azalmış nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ حُرُودٌ وَمُحَارِدٌ وَمُحَارِدَةٌ أَيُّ بَيْتَةِ الْحِرَادِ يَعْنِي مُنْقَطِعٌ الدَّرُّ أَوْ قَلِيلُهُ

الْحَرْدُ [el-ħared] (fethateynle) Bir illettir ki devenin ayaklarına yāhūd ellerine 'arız olur, yürürken ayaklarını yā ellerini silkip yere vurarak gider, 'alā-kavlin ellerinin bağ yerinde olan sinirine yübüset gelmek-

le za'if olduğundan istediği yere basamayıp habt eder. Ve

حَرْدٌ [ħared] Zırhlı adama eğninde olan zırh sıklet verip basmakla inbisāt üzere yürümeğe kâdir olmayıp baskın yürümeğe ma'nāsınadır; yukālu: حَرَدَ الرَّجُلُ حَرْدًا مَنِ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا ثَقُلَ الدَّرْعُ عَلَيْهِ فَلَمْ يَقْدِرْ عَلَى الْإِنْبِسَاطِ فِي الْمَشْيِ Ve kirişin bazı katları bāzından uzun olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَرِدَ الْوَتْرُ إِذَا كَانَ بَعْضُ قُوَاهُ أَطْوَلَ مِنْ بَعْضِ

الْحُرْدِيَّةُ [el-ħurdiyye] [كُرْدِيَّةٌ] [kurdiyye] vezninde) ve

الْحُرْدِيَّةُ [el-ħurdiyyet] (hā'yla) Sāzlıktan örülmüş çit ta'bîr ettikleridir ki yine sāzlıktan çevrilmiş ağılın duvarı üzere bend olunur ki sakf gibi üzerine onunla örtülür. Garîbdir ki burada mü'ellif حِيَاصَةُ الْخَضِيرَةِ الَّتِي تُشَدُّ عَلَى حَاوِطِ الْقَصَبِ sebt eylemekle kamıştan çevrilmiş ağıl duvarı üzerine bend olunan sāzlık demek olur. Şārihin tafsiline göre terceme eylediğimiz vech-i sālif üzeredir. Lākin mü'ellif *Başā'ir*'de قَصَبٌ مِنْ قَصَبِ الْخُرْدِيَّةِ حَظِيرَةٌ مِنْ قَصَبِ الَّتِي تَشَدُّ عَلَى حَاوِطِ الْقَصَبِ sebt eylemekle kamıştan ve sāzlıktan çevrilmiş ağıl demek olur. Kamışı birbirine 'arzan vasl ve ihkām ile duvar ederler ki ona çit ta'bîr ederler. Ve *Mişbāh*'ta الْخُرْدِيَّةُ حُرْمَةٌ مِنْ قَصَبِ ثُلْقَى عَلَى حَسْبِ السَّقْفِ كَلِمَةٌ نَبْطِيَّةٌ unvāniyla mersūm olmakla ağılın ve huğ ta'bîr ettikleri sāzlık evin sakflarını örttüklere sāzlık tutamı demek olur ki evvel ki tercemeye akrebdir. Ba'dehu yine *Mişbāh*'ta وَعَنْ اللَّيْثِ أَنَّهُ يَقَالُ حُرْدِيَّةٌ قَالَ وَهِيَ قَصَبَاتٌ تَضُمُّ مَلُويَّةً بِطَاقَاتٍ مِنَ الْكُزْمِ يُرْسَلُ عَلَيْهَا وَهِيَ قَصَبَاتٌ تَضُمُّ مَلُويَّةً بِطَاقَاتٍ مِنَ الْكُزْمِ قُضْبَانُ الْكُزْمِ unvāniyla merkūm olmakla yine sāzlıktan örülmüş çit dedikleridir ki asmalara kerevit ederler. el-Hāsıl fehmi 'acizānemiz üzere sāzlıktan yapılan çatı

ve çardak ve kerevittir ki ağıl ve huğ sakflarına ve asmalara vaz^c ve üstüvār ederler. Ve حُرْدِيّ [hurdiyy] lafzının cem'î حَرَادِيّ [harādiyy] dir.

الْمَحْرُودُ [el-muḥarred] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Göçer evlilerin huğ ta'bir ettikleri eve denir ki üstü çatı olmakla hörgüçlü olur. Mü'ellifin الْمُسْتَمُّ kavli sıfat-ı kâşifedir. Ve eğri ya'nī kemer tarzında mukavves nesneye denir. Ve şol alaçık ve huğ makülesi eve denir ki sakfı zikr olunan حَرَادِيّ [harādiyy] dedikleri kerevit ile örtülmüş ola.

التَّحْرُودُ [et-teḥarrud] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Gönün üzerinde olan tüyleri gidermek ma'nāsınadır; yukālu: مَا تَحْرَدُ الْأَوِيمَ إِذَا أَلْقَى مَا عَلَيْهِ مِنَ الشَّعْرِ

الْحُرْدُ [el-ḥurd] (ḥā'nın zammıyla) Pek çabuk uçan bağırtlak kuşlarına denir. Şārihin beyānına göre hasā'istendir; yukālu: فَطًا حُرْدٌ أَي سِرَاعٌ

الْإِحْرَادُ [el-iḥrād] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi yalnız kılmak ma'nāsınadır ki zümresinden ayırıp başkaca kılmaktan 'ibārettir; yukālu: إِذَا أُفْرِدَهُ Ve çabuk çabuk yürümek ma'nāsınadır; yukālu: أَحْرَدٌ فِي السَّيْرِ إِذَا أَعَدَّ

الْأَحْرَدُ [el-aḥred] (hemzenin fethiyle) Bahīl ve le'im şahsa denir.

الْحُرَيْدَاءُ [el-Ḥureydā'] (سُوَيْدَاءُ [suveydā'] vezninde) Benū Ebī Bekr b. Kilāb bilādında bir kumluk adıdır. Ve

حُرَيْدَاءُ [ḥureydā'] Bir sinir adıdır ki davarın ayağının bağ yerinde ve bukağılığında hādis olmakla ayağını gevşetip salkı eder.

الْحَرْدَاءُ [el-ḥardā'] (حَمْرَاءُ [ḥamrā'] vezninde) 'İllet-i mezbüreye uğramış dābbeye

denir ki yekerek yürütür. Şārihin beyānına göre bu 'an-karīb zikr olunan حُرْدٌ [ḥared] 'illetidir ve حَرْدَاءُ [ḥardā'] ondan sıfattır.

الْحَرَادِيدُ [el-ḥarādīd] (ḥā'nin fethiyle) İplerin uçlarına denir, حُرُودٌ [ḥurūd] gibi. حُرْدُودٌ [ḥurdūd] müfredidir.

الْمَحَارِيدُ [el-meḥārid] (mīm'in fethiyle) Devenin dudaklarına denir, مَشَافِيرُ [meşāfir] ma'nāsına. مِخْرَدٌ [miḥred] müfredidir, مِئْبَرٌ [minber] vezninde.

الْإِنْجِرَادُ [el-inḥirād] (إِنْفِعَالٌ [infi'āl] vezninde) Yıldız akmak ma'nāsınadır; yukālu: يُنْجِرِدُ النُّجْمَ إِذَا انْقَضَ Güyā ki zümresinden infirād eder. Ve yıldız akmak ta'biri ta'bir-i 'āmmīdir, hakikati başka günedir.

حُرْدَانٌ [Ḥurdān] (عُشْمَانٌ [uṣmān] vezninde) Dimaşq kazāsında bir karyedir.

الْمَحْرِدُ [el-maḥrid] (مَجْلِسٌ [meclis] vezninde) Devenin mafsal-ı 'unukuna 'alā-kavlin sırtında pālān vurulacak yerine denir.

حَرْدَاءُ [Ḥardā'] (صَحْرَاءُ [ṣaḥrā'] vezninde) Benī Neḥşel b. el-Ḥārīş lakabıdır.

الْحِرْدَةُ [el-Ḥirdet] (ḥā'nın kesriyle) Sāhil-i Yemen'de bir beldedir.

[ح ر ف د]

الْحَرَاْفِدُ [el-ḥarāfid] (ḥā'nın fethi ve fā'nın kesriyle) Güzde develere denir. حَرَفْدٌ [ḥarfed] müfredidir, جَعْفَرٌ [cafer] gibi.

[ح ر ق د]

الْحَرَقَادَةُ [el-ḥarqadet] (ḥā'nın ve ḳāf'ın fethiyle) Boğaz içre olan düğüme denir ki hāricde görünen yumrucadır.

الْحِرْقِيدُ [el-ḥirqid] (زَبْرُجٌ [zibric] vezninde) Ağızda dilin köküne denir, aslu'l-lisān ma'nāsına.

الْحَرَاْفِدُ [el-ḥarāqid] حَرَاْفِدٌ [ḥarāfid] veznin-

de ve mürādifidir.

[ح ر م د]

الْحَزْمَدُ [el-ḥarmed] [جعْفَرُ] [ca'fer] vezninde) ve

الْحِرْمِيدُ [el-ḥirmid] [زَبْرَجُ] [zibric] vezninde) Levn ve rāyihası mütegayyir olmuş siyāh çamura denir.

الْمُحْرَمِدَةُ [el-muḥarmidet] (ism-i fā'il būnyesiyle) İçinde siyāh çamuru çok olan pınara denir; yukālu: عَيْنٌ مُحْرَمِدَةٌ أَي كَثِيرَةُ الْحَمَاءِ

[ح ز د]

الْحَزْدُ [el-ḥazd] (ḥā'nın fethi ve zā-yı mu'cemenin sükūnuyla) حَصْدٌ [ḥaşd] ma'nāsınadır, ke-mā se-yuzkeru.

[ح س د]

الْحَسَدُ [el-ḥased] (fethateynle) ve

الْحُسُودُ [el-ḥusūd] [فُعُودٌ] [ku'ūd] vezninde) ve

الْحَسَادَةُ [el-ḥasādet] [سَحَابَةٌ] [sehābet] vezninde) Bir fādıl ve mütene'im adamın ni'meti ve fazileti kendisine mütehavvil olmasını yāhūd ondan zā'il ve meslūb olmasını temennī eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَسَدَهُ الشَّيْءُ وَحَسَدَ عَلَيْهِ حَسَدًا وَحُسُودًا وَحَسَادَةً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا تَمَنَّى أَنْ تَتَحَوَّلَ فِيهِ إِلَى نِعْمَتِهِ وَفَضِيلَتِهِ أَوْ يُسَلِّبَهُمَا Şāriḥ der ki gıbta ile farkı bu cihettendir, zīrā غِبْطَةٌ [gibṭat] bir adamın nā'il olduğu ni'metin misli kendide dahi olmağı temennī eylemektir, yine o adamda o ni'met ber-karār olmak üzere. Ehl-i 'azāmet bunu da mahzūrāttañ 'add ederler. Ve غِبْطَةٌ [gibṭat]a hased itlākı 'örf-i evvelde şāyi' idi. Hattā mü'ellif غِبْطَةً [gibṭat]ı حَسَدٌ [ḥased] ile de tefsir eylemiştir. İntehā. Ve tekūlu: حَسَدَنِي اللهُ إِنَّ كُنْتُ أَحْسَدُكَ أَي عَاقَبَنِي عَلَى الْحَسَدِ

sed hased ile tesmiye olunmuştur, niteki cezā-i seyiy'e ile müsemmādır.

التَّحْسِيدُ [et-taḥsīd] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) Bu dahi حَسَدٌ [ḥased] ma'nāsınadır; yukālu: حَسَدُهُ بِمَعْنَى حَسَدَهُ

الْحَاسِدُ [el-ḥāsīd] Ondan ism-i fā'ildir. Cem'i حُسْدٌ [ḥussed] gelir, رُكْعٌ [rukka'] gibi ve حُسَادٌ [ḥussād] gelir, فُسَاكٌ [fussāk] gibi ve حَسَدَةٌ [ḥasedet] gelir, فَسَدَةٌ [fesedet] gibi.

الْحَسُودُ [el-ḥasūd] [صَبُورٌ] [şabūr] vezninde) Vasftır, hased-i cibillisi olan şahsa denir. Cem'i حُسْدٌ [ḥusud] gelir zammeteynle.

التَّحَاشُدُ [et-teḥāşud] [تَفَاعُلٌ] [tefā'ul] vezninde) Birbirine hased eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَحَاشَدُوا إِذَا حَسَدَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا

[ح ش د]

الْحَاشِدُ [el-ḥāşid] (ḥā'nın fethi ve şīn-i mu'cemenin sükūnuyla) Biriktirmek ma'nāsınadır; yukālu: حَسَدَ الشَّيْءِ حَشْدًا مِنْ حَشْدِ الْقَوْمِ إِذَا حَفُّوا فِي التَّعَاوُنِ أَوْ دَعُوا فَاجَابُوا مُسْرِعِينَ أَوْ اجْتَمَعُوا لِأَمْرٍ وَاحِدٍ Ve nāka memesinde sütü yavruya vermeyip ve idrār eylemeyip yığmak ma'nāsınadır; yukālu: حَسَدَتِ النَّاقَةُ إِذَا حَفَلَتْ فِي ضَرْعِهَا Ve

حَشْدٌ [ḥaşd] Cemā'ate itlāk olunur ve şīn'in fethiyle de cā'izdir.

الإِحْشَادُ [el-iḥşād] (hemzenin kesriyle) ve **الإِحْتِشَادُ** [el-iḥtişād] [إِفْتِعَالٌ] [ifti'āl] vezninde) ve

التَّحَاشُدُ [et-teḥāşud] [تَفَاعُلٌ] [tefā'ul]

vezninde) Bunlar dahi nās birirmek ma'nāsınadır; yukālu: **أَحْشَدُ الْقَوْمَ وَاحْتَشَدُوا** وَتَحَاشَدُوا إِذَا اجْتَمَعُوا

الْحَشُودُ [el-ḥaṣūd] [ṣabūr] [ṣabūr] vezninde) Şol nākaya denir ki memesinde süttü tiz biriktirir ola; yukālu: **نَاقَةٌ حَشُودٌ إِذَا كَانَتْ تُسْرَعُ** نَاقَةٌ حَشُودٌ إِذَا كَانَتْ تُسْرَعُ Ve şol nākaya denir ki her çekildikte gebe kala, aslā birinde boş kalmaya; yukālu: **نَاقَةٌ حَشُودٌ إِذَا كَانَتْ لَا تُحْلِفُ** فَرَعًا وَاحِدًا أَنْ تَحْمِلَ

الْحَشِيدُ [el-ḥaṣid] [ketif] [ketif] vezninde) Şol mürüvvetli adama denir ki der-ʿuhdesi olan saʿy ve meded ve ʿavn ve bezl-i māl makūlesi ināyeti katʿa terk ve dirig eylemez ola; yukālu: **رَجُلٌ حَشِيدٌ إِذَا كَانَ لَا يَدَعُ عِنْدَ** رَجُلٌ حَشِيدٌ إِذَا كَانَ لَا يَدَعُ عِنْدَ Ve şol dereye denir ki az yağmurdan onda su akıp gider ola, toprağının pekliğinden iktizā eder; yukālu: **وَإِ حَشِيدٌ إِذَا كَانَ يَسِيلُ مِنْ أَدْنَى مَطَرٍ** عَيْنٌ حَشِيدٌ إِذَا كَانَتْ لَا يَنْقَطِعُ مَاؤُهَا

الْمُحْتَشِدُ [el-muḥteṣid] (ism-i fā'il bünye-siyle) Zikr olunan **حَشِيدٌ** [ḥaṣid] ile ma'nā-yı evvelde mürādifdir.

الْحَشَادُ [el-ḥaṣād] [seḥāb] [seḥāb] vezninde) Şol yere denir ki toprağı pek olmakla ednā yağmur yağsa akıp gider ola, ʿalā-kavlin toprağı gevşek olmakla pek çok yağmur yağmadıkça akmaz ola; yukālu: **أَرْضٌ حَشَادٌ** إِذَا كَانَتْ تَسِيلُ مِنْ أَدْنَى مَطَرٍ أَوْ لَا تَسِيلُ إِلَّا عَنْ دِيمَةٍ

الْحَاشِدُ [el-ḥāṣid] Şol kimseye denir ki nākanın her bār sağması ve kıyām ve tīmārı husūsunda ihmāl ve fütür eylemez ola. Ve çok yemiş tutmuş hurmā dalına itlāk olunur; yukālu: **عَدَّقَ حَاشِدٌ أَيِ الْكَثِيرِ** عَدَّقَ حَاشِدٌ أَيِ الْكَثِيرِ Ve bir küçük kabīle adıdır.

حَشَادٌ [Ḥaṣṣād] [kettān] [kettān] vezninde) Bir vādī ismidir.

الْمَحْشُودُ [el-maḥṣūd] Şol adama itlāk olunur ki halk emrine mutiʿ olmalarıyla her bār hizmetine sürʿat ve şitāb edip müctemimʿ olalar; yukālu: **رَجُلٌ مَحْشُودٌ أَيِ مُطَاعٌ يَخْفُونَ** لِيُحْدِمْتَهُ أَيِ يُسْرِعُونَ وَيَجْتَمِعُونَ إِلَيْهِ

[ح ص د]

الْحَضْدُ [el-ḥaṣd] [saʿd] [saʿd] vezninde) ve **الْحَضَادُ** [el-ḥaṣād] [seḥāb] [seḥāb] vezninde) ve

الْحَضَادُ [el-ḥiṣād] [kitāb] [kitāb] vezninde) Ekin ve çayır makūlesini biçmek ma'nāsınadır; yukālu: **حَضَدَ الرَّزْعَ وَالنَّبَاتَ** حَضَدًا وَحَضَادًا وَحَضَادًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ Ve ölmek ma'nāsınadır; yukālu: **حَضَدَ الرَّجُلُ إِذَا مَاتَ**

الْإِحْتِصَادُ [el-iḥtiṣād] [iftiʿāl] [iftiʿāl] vezninde) **حَضَدٌ** [ḥaṣd] ma'nāsınadır; yukālu: **إِحْتَضَدَ الرَّزْعَ بِمَعْنَى حَضَدَهُ**

الْحَاصِدُ [el-ḥāṣid] (ism-i fā'ildir) Ekin biçen adama denir ki orakçı taʿbīr olunur. Cemʿi **حَصَدَةٌ** [ḥaṣadet] gelir, **فَسَدَةٌ** [fesedet] gibi ve **حُصَادٌ** [ḥuṣṣād] gelir, **حُصَادٌ** [ḥussād] gibi.

الْحَضَادُ [el-ḥaṣād] [seḥāb] [seḥāb] vezninde) Masdardır ki zikr olundu. Ve ekinin biçim vaktine denir; ḥā'nın kesriyle de cā'izdir. Ve bir nebāt adıdır ki koyun ve keçi kısmı için yaprakları silkilip devşirilir. Ve

حَضَادٌ [ḥaṣād] Biçilmiş ekine de denir.

الْحَضْدُ [el-ḥaṣad] (fethateynle) Bu dahi biçilmiş ekine denir. Ve bir nebāt adıdır. Ve kurumuş otluğa denir. Ve ip muhkem bükülmek ma'nāsına masdar olur; yukālu: **حَصَدَ الْحَبْلُ حَضَدًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا** حَصَدَ الْحَبْلُ حَضَدًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا Ve kiriş ve ip ve zırh makūlesi metānet üzere örülüp kavī ve muhkem olmak ma'nāsınadır; yukālu: **حَصَدَ الْوَتْرَ وَالْحَبْلَ**

وَالدَّرْعُ إِذَا اسْتَحْكَمَ صِنَاعَتُهُ

الْحَصِيدُ [el-ḥašid] (أمير [emīr] vezninde) ve

الْحَصِيدَةُ [el-ḥašīdet] (hā'yla) Bunlar da biçilmiş ekine denir. Ve

حَصِيدَةٌ [ḥašīdet] Ekinin biçim yerinden aşağısına doğru yerlerine denir ki oraları na orak ilişmez olur, köküne karīb anızları olacaktır. Ve ekinli tarlaya da denir, مَرْزَعَةٌ [mezra'at] ma'nāsına.

الإِحْصَادُ [el-iḥšād] (hemzenin kesriyle) Ekinin biçim vakti gelip çatmak ma'nāsınadır; hemze haynūnet içindir; yukālu: أَخْصَدَ الرَّزْعُ إِذَا حَانَ أَنْ يُخْصَدَ Ve ipi bükmek ma'nāsınadır; yukālu: أَخْصَدَ الْحَبْلُ إِذَا قَتَلَهُ

الإِسْتِحْصَادُ [el-istiḥšād] iḥšād ile ma'nā-yı evvelde mürādifdir; yukālu: اسْتَحْصَدَ الرَّزْعُ بِمَعْنَى أَخْصَدَ Ve darılmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا اسْتَحْصَدَ الرَّجُلُ إِذَا عَصَبَ Ve nās her taraftan gelip birbirine inzimāmla birikmek ma'nāsınadır ki ma'nā-yı ātīden me'hūzdur; yukālu: اسْتَحْصَدَ الْقَوْمُ إِذَا اجْتَمَعُوا وَتَضَافَرُوا Ve ip muhkem bükülmek ma'nāsınadır; yukālu: اسْتَحْصَدَ الْحَبْلُ إِذَا اسْتَحْكَمَ أَي فُتِلَ مُحْكَمًا

الْمُخْصَدُ [el-muḥşad] [mucmel] vezninde) Şol kurumuş ekine denir ki henüz kökü üzere yerinde kā'im ola. Ve muhkem bükülmüş ipe denir; yukālu: حَبْلٌ مُخْصَدٌ أَي شَدِيدُ الْفُتْلِ Bu 'alāka ile re'y ve fikr ve tedbiri metīn olan adama **مُخْصَدُ الرَّأْيِ** [muḥşadu'r-re'y] itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ مُخْصَدُ الرَّأْيِ أَي شَدِيدُهُ

الأَحْصَدُ [el-aḥşad] (أحمر [aḥmer] vezninde) ve

الْحَصِيدُ [el-ḥašid] (كَيْفٌ [ketif] vezninde) ve

الْمُسْتَحْصِدُ [el-mustaḥşid] (ism-i fā'il bün-

yesiyle) Bunlar da muhkem bükülmüş ipe denir.

الْحَضْدَاءُ [el-ḥašdā'] (حَمْرَاءُ [ḥamrā'] vezninde) Halkaları sık ve gözleri dar ve begāyet muhkem ve üstivār olan zırha denir; yukālu: دِرْعٌ حَضْدَاءٌ أَي ضَيْقَةُ الْحَلْقِ مُحْكَمَةٌ Ve yaprakları firāvān olan ağaca denir; yukālu: شَجَرَةٌ حَضْدَاءٌ أَي كَثِيرَةُ الْوَرَقِ

الْمِخْصَدُ [el-miḥşad] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Orağa denir, مِنجَلٌ [mincel] gibi.

[ح ض د]

الْحُضْدُ [el-ḥuḍud] (ḥā'nın ve ḍād-ı mu'cemenin zammıyla) ve

الْحُضْدُ [el-ḥuḍad] (ضُرْدٌ [şurad] vezninde) **حُضْضٌ** [ḥuḍuḍ] isimdir ki havelān-ı hindī dedikleri dārūdur.

[ح ف د]

الْحَفْدُ [el-ḥafd] (ḥā'nın fethi ve fā'nın sükūnuyla) ve

الْحَفْدَانُ [el-ḥafedān] (fethātla) İşte güçte pek cüst ve çabuk deprenip sūr'at eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَفَدَ الرَّجُلُ حَفْدًا وَحَفْدَانًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا حَفَّ فِي الْعَمَلِ وَأَسْرَعَ Ve bir adama hizmet eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: حَفَدَ فُلَانًا إِذَا خَدَمَهُ

حَفْدَانٌ [ḥafedān] (حَبَبٌ [ḥabeb] dedikleri yürüyüşten dünca yürümeğe denir, **حَفْدٌ** [ḥafed] gibi ki fethateynledir, ke-mā se-yuzkeru.

الإِخْتِفَادُ [el-iḥtifād] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Bu dahi **حَفْدٌ** [ḥafd] ve **حَفْدَانٌ** [ḥafedān] ma'nāsınadır; yukālu: إِخْتَفَدَ الرَّجُلُ إِذَا حَفَّ فِي الْعَمَلِ وَأَسْرَعَ

الْحَفِيدُ [el-ḥafed] (fethateynle) **حَافِدٌ** [ḥāfid] in cem'idir ki bir kimsenin hadem ve a'vān ve ensārına denir; yukālu: هُمْ حَفْدُهُ أَي

هَهُ وَأَعْوَانُهُ Ve

حَفَدَ [ḥafed] حَفَدَانٌ [ḥafedān] gibi حَبَبٌ [ḥabeb]den dūn olan yürümeğe denir ki murād sür'atle adımı sık sık ve tüzce tüzce atarak yürümektir; yukālu: حَفَدَ الرَّجُلُ حَفْدًا وَحَفْدَانًا إِذَا مَشَى دُونَ الْخَبَبِ

الْإِحْفَادُ [el-iḥfād] (hemzenin kesriyle) Bu dahi zikr olunan yürüyüşle yürümek ma'nāsınadır; yukālu: أَحْفَدَ الظَّيْمَ Ve bir kimseyi sür'at ettirmek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا حَمَلَهُ عَلَى الإسْرَاعِ

الْحَفْدَةُ [el-ḥafedet] (feteḥātla) حَافِدٌ [ḥāfid]in cem'idir, bir adamın benātına ya'nī kız evlādına 'alā-kavlin evlād-ı evlādına denir ve 'alā-re'yin ashārına ya'nī dāmādlarına denir, hizmetinde müs-ri' oldukları için ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿وَجَعَلَ لَكُمْ مِنْ أَرْوَاجِكُمْ بَيِّنٌ وَحَفْدَةً﴾ الآية Ve

حَفَدَتْ [ḥafedet] Alaca ve nakş-kārī işleyenlere itlāk olunur, sür'atleri için.

الْحَفِيدُ [el-ḥafīd] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bu dahi bir adamın veled-i veledine denir. Mü'ellif burada müsāmaha eylemiştir, Türkîde ona torun ta'bīr olunur.

الْمَحْفِيدُ [el-maḥfid] (مَجْلِسٌ [meclis] 'alā-kavlin مَبْنِيٌّ [minber] vezninde) Bir güne zarftır ki dābbe kısmına onunla yem verilir, torba gibi. Ve

مَحْفِيدٌ [maḥfid] (مَجْلِسٌ [meclis] vezninde) Mutlakan asl ve bünyād ma'nāsınadır. Hāssaten deve hörgücünün aslına ya'nī köküne ve dibine denir. Ve alaca ve münakkaş sevb ve kumaşın alacasına ve nakşına denir. Mü'ellif ve وَشَيْءٌ التُّوبِ 'ibāretiyle resm eylemekle şāriḥ der ki fi'l-hakīka alaca murāddır yāhūd تَوْبٌ مَوْشِيٌّ te'vīlindedir

ki alaca sevb demek olur. Ve

مَحْفِيدٌ [Maḥfid] Yemen ülkesinde bir karye adıdır.

الْمُحْتَفِيدُ [el-muḥtefid] (مُعْتَكِدٌ [mu'tekid] vezninde) Ser'ü'l-kat' olan kılıca itlāk olunur; yukālu: سَيْفٌ مُحْتَفِيدٌ أَيُّ سَرِيْعِ الْقَطْعِ

الْمِيْحَفْدُ [el-miḥfed] (مَبْنِيٌّ [minber] vezninde) Sevbin ucuna denir. Ve bir nev' peymāne ismidir ki onunla nesne ölçülür. Şāriḥin beyānına göre فَتَقُلُّ [ḥanqal] dedikleri ölçektir.

مَحْفَدٌ [Maḥfed] (مُتَعَدٌّ [maḥ'ad] vezninde) Yemen'de Saḥūl kazāsında bir karyedir.

الْمَحْفُودُ [el-Maḥfūd] Mahdūm ma'nāsınadır ki kendisine hizmet olunan adamdır; yukālu: رَجُلٌ مَحْفُودٌ أَيُّ مَحْدُومٍ

[ح ف ر د]

الْحِفْرِدُ [el-ḥifrid] (زَبْرَجٌ [zibric] vezninde) Cevher dānesine denir, habbu'l-cevher ma'nāsına. Ve bir nev' nebāt adıdır.

[ح ف ن د]

الْحَفْنَدُ [el-ḥafended] (سَفْرَجَلٌ [sefercel] vezninde) Şol māl ya'nī devābb ve mevāşī sāhibine denir ki üzerlerine hüsn-i kıyām ya'nī takyīd ve tīmārı husūsunda güzel ihtimām eder ola.

[ح ق د]

الْحَقْدُ [el-ḥiqd] (ḥā'nın kesriyle) ve

الْحَقْدُ [el-ḥaqd] (ḥā'nın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) ve

الْحَقْدُ [el-ḥaqad] (fethateynle) ve

الْحَقِيدَةُ [el-ḥaqīdet] (عَقِيدَةٌ ['aqīdet] vezninde) 'Adāveti kalbinde imsāk eylemek ya'nī derūnda kīn tutmak ma'nāsınadır; yukālu: حَقَدَ عَلَيْهِ وَحَقَدَ عَلَيْهِ حَقْدًا وَحَقْدًا وَحَقْدًا وَحَقِيدَةً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالرَّابِعِ إِذَا أَمْسَكَ عَدَاوَتَهُ فِي

Ve قَلْبِهِ وَتَرَبُّصَ لِفُرُصَتِهَا أَيْ لِإِجْرَاءِ عَدَاوَتِهَا

حَقْدٌ [hiqd] (hā'nın kesriyle) İsm olur, kīn ma'nāsına. Cem'i أَحْقَادٌ [ahqād] ve حُقُودٌ [huqūd] gelir ve حَقَانِدٌ [haqā'id] gelir. Ve

حَقْدٌ [haqad] (fethateynle) Yağmur kat'ā yağmayıp muhtebes olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَقَدَ الْمَطَرُ حَقْدًا إِذَا احْتَبَسَ إِذَا احْتَبَسَ Ve bulut yağmur yağdırmayıp imsāk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَقَدَتِ السَّمَاءُ حَقْدَتِ السَّمَاءُ إِذَا لَمْ تُمَطِّرْ Ve ma'dende mādde kalmayıp bir nesne çıkmaz olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَقَدَ الْمَعْدُنُ إِذَا انْقَطَعَ فَلَمْ يُخْرَجْ شَيْئًا Ve dābbe pek semirip lahm ve şahmla bedeni dolmak ma'nāsınadır; yukālu: حَقَدَتِ النَّاقَةُ إِذَا امْتَلَأَتْ سَحْمًا

التَّحَقُّدُ [et-tehaqqud] (تَعَعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Bir kimseye derūnunda kīn tutup icrāsına fırsat gözetmek ma'nāsınadır; yukālu: تَحَقَّدَ عَلَيْهِ بِمَعْنَى حَقَدَ عَلَيْهِ

الْحَقُودُ [el-haquūd] (حَسُودٌ [hasūd] vezninde) Pek kīn-dār olan kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ حَقُودٌ أَيْ كَثِيرُ الْحَقْدِ

الْإِحْقَادُ [el-iḥqād] (hemzenin kesriyle) Bir adamı āher hakkında kīn-dār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَحَقَّدَهُ إِذَا صَيَّرَهُ حَاقِدًا Ve ma'denden filizzāta müte'allik nesne arayıp bulmamakla sıfrū'l-yed olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَحَقَّدَ الْقَوْمَ إِذَا طَلَبُوا مِنْ الْمَعْدِنِ شَيْئًا فَلَمْ يَجِدُوهُ

الْإِحْتِقَادُ [el-iḥtiqād] (إِغْتِقَادٌ [i'tiqād] vezninde) Bu dahi yağmur kat'ā yağmayıp muhtebes olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِحْتَقَدَ الْمَطَرُ إِذَا احْتَبَسَ

الْمَحْقِدُ [el-mahqīd] (مَحْقِدٌ [maḥtid] vezninde ve mürādifidir ki asl ve bünyād ma'nāsınadır.

[ح ق ل د]

الْحَقْلِدُ [el-haqalled] (عَمَلَسٌ [amelles] vezninde) Pek bahil ve nākes ve nāmerde denir; yukālu: رَجُلٌ حَقْلِدٌ أَيْ صَيِّقٌ بِحَيْلٍ Mü'ellif Başā'ir'de بَحْلٌ kelimesi بَحْلٌ ma'nāsına da müsta'mel olmakla meselā صَيِّقٌ بِحَيْلٍ kavllerinde mübālagayı müfid olur diye beyān eylemekle Vanqulu'nun حَقْلِدٌ [haqalled]i hulku dar olan bahil ile tercemesi müzāyakalıdır. Ve

حَقْلِدٌ [haqalled] Za'if ve bī-mecāl kimseye denir. Ve Zuhey'r nām şā'irin şi'rinde vāki' olan حَقْلِدٌ [haqalled] āsim ve günāh-kār yāhūd hıkd ve 'adāvet ma'nāsınadır. Gerçi mecmū' nüshalarda الْأَيْمُ lafzı medd ile mazbūttur, lākin muktezā-yı terdid āsim ve günāh-kār olmak aaleb-i melhūzdu. Ve mü'ellifin kavli Zuhey'r'den murādı işbu beytidir: تَقَى نَقَى لَمْ يُكْتَرِ غَنِيمَةً || بِنَهْكَةٍ نِطَكِي *Muğni'l-Lebīb* Niteki ذِي فُرْبَى وَلَا بِحَقْلِدٍ sāhibi bāb-ı hāmiste bu vech üzere resm eylemiştir ki bir vakte Ebū Ḥayyān ile bir mahalde ictimā'ımız olmakla beyt-i mezbūrda vāki' وَلَا بِحَقْلِدٍ lafzının ma'tūfun-'aleyhinden bana su'āl eyledi. Ben dahi ibtidā حَقْلِدٌ [haqalled]in ma'nāsını bilelim diye lügate mürāca'at olundukta حَقْلِدٌ [haqalled] seyyi'ü'l-huluk ma'nāsına olduğu ma'lūm olmakla pes بِحَقْلِدٍ وَلَا kavli, şey-i mütevehheme ma'tūftur, zīrā لَمْ يُكْتَرِ غَنِيمَةً kavli sebkindedir dediğim-de pesend ve isti'zām eyledi. Bu sürette mü'ellifin kavline iki vechle muhālifdir ve bunun vezni fe'alleldir.

الْحَقْلِيدُ [el-ḥiqlid] (زَبْرُجٌ [zibric] vezninde) Bed-hūy ve sakīl ve girān-cān olan kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ حَقْلِيدٌ أَيْ سَيِّءُ الْخُلُقِ تَقْبِيلُ الرُّوحِ

[ح ك د]

الْحَكْدُ [el-ḥakd] (ḥā'nın fethi ve kāf'ın sükünuyla) Aslına rüçū'e eylemek ma'nāsındır; yukālu: حَكَّدَ الشَّيْءَ إِلَى أَضْلِهِ حَكْدًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا رَجَعَ إِلَيْهِ

الْإِحْكَادُ [el-iḥkād] (hemzenin kesriyle) Gerilenip bir şey'e dayanmak ma'nāsındır; yukālu: أَحَكَّدَ الرَّجُلُ إِلَيْهِ إِذَا تَقَاعَسَ وَاعْتَمَدَ إِلَيْهِ

الْمُحَاكِمَةُ [el-muḥākedet] (مُحَاكِمَةٌ) [muḥāket] vezninde) **إِحْكَادٌ** [iḥkād] ma'nāsındır; yukālu: حَاكَدَ إِلَيْهِ بِمَعْنَى أَحَكَّدَ

الْمَحْكِيدُ [el-maḥkid] مَحْكِيدٌ [maḥtid] vezninde ve mürādifidir ki asl ve bünyād ma'nāsındır. Ve sığınacak yere denir, melce' ma'nāsına.

[ح ل ب د]

الْحَلْبِيدُ [el-ḥilbid] (زَبْرِيحٌ [zibric] vezninde) Yerden yapma kısa boylu deveye denir. Müennesi **حَلْبِيدَةٌ** [ḥilbidet]tir.

الْحُلْبِيدَةُ [el-ḥulebidet] (عُلْبِيَةٌ) [eulebiṭat] vezninde) İri gövdeli koyunlara denir; yukālu: صَانَ حُلْبِيدَةً أَيْ صَحَمَةً [Ve] حُلْبِيدٌ [ḥulebid] müfredidir.

[ح ل ق د]

الْحَلْقِيدُ [el-ḥilqid] (كَافٌ la, زَبْرِيحٌ [zibric] vezninde) Bed-hüy ve girān-cān kimseye denir, **حَقْلِيدٌ** [ḥiqlid] gibi.

[ح ل د]

الْمَحَالِيدُ [el-meḥālīd] (مَقَالِيدٌ [meqālīd] vezninde) Sütleri çekilmeğe başlamış develere denir; yukālu: إِبِلٌ مَحَالِيدٌ أَيْ وَلَتْ أَلْبَانَهَا Müfredi nā-mezkürdür.

[ح م د]

الْحَمْدُ [el-ḥamd] (ḥā'nın fethi ve mīm'in sükünuyla) Şükür ve sipās ma'nāsındır ki

murād senā-i cemīldir.

Müellifin *Başā'ir*'de beyānına göre **حَمْدٌ** [ḥamd] senā' bi'l-faziletten 'ibārettir; **مَدْحٌ** [medḥ]ten ahass ve **شُكْرٌ** [şukr]den e'ammıdır. Zīrā medḥ bi'l-ihtiyār ve mas-haren ya'nī hilkatten cemīle mukābilinde vāki' olur. Meselā cūd ve sehā' mukābilinde olduğu gibi, tül-i kāmeti ve hüsn ü sabāhati mukābilinde dahi medḥ olunur. Ve hamd burada hemān cūd ve sehā' mukābilinde olur, hüsn mukābilinde olmaz ve şükür hemān ni'met ve ihsān mukābiline mahsüstür. Pes her şükür, hamd olup her hamd şükür değildir. Ve her hamd medhtir ve her medḥ hamd değildir. Ve lügavī ve 'örfīnin müte'allak ve medlül ve mevrīd cihetleriyle farklar deyābīc-i kütüb-i musannefīnde mebsūt ve meşhūndur. İntehā. Ve

حَمْدٌ [ḥamd] Cezā' ve 'ivaz ve mükāfāt ma'nāsına isti'māl olunur. Ve rızā ve hoşnūdluk ma'nāsına isti'māl olunur. Ve üzerine lāzım gelen hakkı ve minnet-i ni'meti edā eylemek ma'nāsına isti'māl olunur.

الْمَحْمِيدُ [el-maḥmid] (مَجْلِسٌ [meclis] vezninde) ve

الْمَحْمَدُ [el-maḥmed] (مَقْعَدٌ [maq'ad] vezninde) ve

الْمَحْمِيدَةُ [el-maḥmidet] (mīm-i sāniyenin kesriyle) ve

الْمَحْمَدَةُ [el-maḥmedet] (mīm-i sāniyenin fethiyle) Bunlar da **حَمْدٌ** [ḥamd] ma'nāsına masdarlardır; yukālu: حَمِدَهُ حَمْدًا وَمَحْمِيدًا Şāriḥ der **كِي** **مَحْمِيدَةٌ** [maḥmidet] ism dahi olur, مَا يُحْمَدُ ma'nāsına ki sebeb-i hamd olan has-letten 'ibārettir; **مَحَامِدٌ** [meḥāmid] bunun

cem'idir. Ve

حَمْدٌ [ḥamd] Bir nesneyi pesendide bulmak ma'nāsına olur; yukālu: إِذَا حَمَدَ الْأَرْضَ إِذَا أَحْمَدُ إِلَيْكَ اللَّهُ أَيُّ أَشْكُرُهُ وَصَادَفَهَا حَمِيدَةً عِنْدَكَ

Ma'lūm ola ki kelām-ı mezbūrda vākī' **حَمْدٌ** [ḥamd] lafzı ile sılalanmakla bazıılar mü'ellif gibi te'vīl eylediler ve bazıılar **إِلَى** [ilā] **مَعَ** [ma'a] ma'nāsına olmakla **أَحْمَدُ مَعَكَ** [ma'a] ma'nāsına olmakla **أَشْكُرُ إِلَيْكَ نَعَمَ** ile demektir dediler ve bazıılar **نَعَمَ** ile te'vīl eyledi ve bazıılar **أَنْهَى** fi'lini tazmīnle **إِلَيْكَ حَمْدُ اللَّهِ** ile demektir dediler. İntehā. Ve

حَمْدٌ [ḥamd] **مَحْمُودٌ** [maḥmūd] ma'nāsına vasf bi'l-masdar olur; yukālu: رَجُلٌ حَمْدٌ وَمَنْزِلٌ حَمْدٌ أَيُّ مَحْمُودٌ وَامْرَأَةٌ حَمْدَةٌ أَيُّ مَحْمُودَةٌ Bunda masdariyyet maktū'u'n-nazardır.

الْمَحْمُودُ [el-maḥmūd] ve

الْحَمِيدُ [el-ḥamīd] Fa'īl bi-ma'nā mef'uldür. Mü'ennesi **حَمِيدَةٌ** [ḥamīdet]tir ve bunda hā' ilhākı fā'īl ma'nāsına olana teşbīhledir. Ve

حَمِيدٌ [Ḥamīd] Esmā-i ricāldendir.

الْإِحْمَادُ [el-iḥmād] (hemzenin kesriyle) Bir adamın emri hamde mü'eddī olmak ve 'akıbet-i emri mahmūd olmak ma'nāsınadır ki hemze sayrūret içindir, 'alā-kavlin medh ve senā olunacak iş işlemek ma'nāsınadır; yukālu: أَحْمَدَ الرَّجُلُ إِذَا صَارَ أَمْرُهُ إِلَى الْحَمْدِ أَوْ فَعَلَ مَا يُحْمَدُ عَلَيْهِ Ve bir nesneyi dil-hāh üzere pesendide bulmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أَحْمَدَ الْأَرْضَ إِذَا صَادَفَهَا حَمِيدَةً Ve bir adamın fi'l ve mezhebinden rāzī olup lākin neşr ve iş'adan epsem olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَحْمَدَ Burada فَلَانًا إِذَا رَضِيَ فَعَلَهُ وَمَذْهَبَهُ وَلَمْ يَنْشُرْهُ لِلنَّاسِ "vāv" **أَوْ** ma'nāsınadır. Ve bir adamın işlediği iş kendi 'inde pesendide olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَحْمَدَ الرَّجُلُ أَمْرَهُ إِذَا صَارَ

عِنْدَهُ مَحْمُودًا Ya'nī "İşini güzel eylemekle beğendi."

التَّحْمِيدُ [et-taḥmīd] [tef'īl] vezninde ki teksir içindir, mükerreren hamd ve senā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَمَدَ الرَّجُلُ إِذَا حَمَدَ اللَّهُ مَرَّةً بَعْدَ مَرَّةٍ وَمِنْهُ "مَحْمَدٌ" عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ كَأَنَّهُ حَمَدَ مَرَّةً بَعْدَ مَرَّةٍ

الْحَمَادُ [el-ḥammād] Mübālagadır; yukālu: إِنَّهُ لَحَمَادٌ لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ أَيُّ كَثِيرُ الْحَمْدِ

حَمَادٍ [ḥamādi] [ḳaṭāmi] vezninde Masdardan ma'dūldür, hamd ve şükr eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: حَمَادٍ لَهُ أَيُّ حَمْدًا وَشُكْرًا لَهُ Kelime-i ma'düle mübālagayı mutazammın olmakla mü'ellif şükrü dahi irdāf eylemiştir.

حُمَادَى [ḥumādā] [ḳuṣārā] vezninde) ve

حُمَادٌ [ḥumād] (elif-i maksüresiz **فُضَارٌ** [ḳuṣār] vezninde) Gāyet ve müntehā ma'nāsınadır; yukālu: حُمَادًا أَنْ تَفْعَلَ Ma'lūm ola ki **حَدَادٌ** [ḥadād] māddeinde nev'an bast olunduğu üzere bu veznlerde olan bazıı elfāz, mevzūnu olan **فُضَارَى** [ḳuṣārā] ve **فُضَارٌ** [ḳuṣār] kelimelerine haml ile gāyet ve müntehā ma'nāsı irāde ve her maddenin medlūlü dahi istibār olunur ve **فُضَارَى** [ḳuṣārā] dahi bu gūnedir ki 'akıbet-i maksüre demektir ve bunlar lāzımü'l-izāfedir. Pes **عَاقِبَتُكَ الْفَحْمُودَةُ** lafzı **حُمَادًا** lafzı kuvvesindedir ve bunlar isti'mālāt-ı 'Arabda şāyi'dir.

أَحْمَدُ [Aḥmed] [es'ad] vezninde)

حُمَيْدٌ [Ḥumeyd] [zubeyr] vezninde)

حَامِدٌ [Ḥamid]

حَمَادٌ [Ḥammād] [kettān] vezninde)

حَمِيدٌ [Ḥamīd] [emīr] vezninde)

حَمْدٌ [Ḥamd] [saʿd] [saʿd] vezninde)

حَمْدُونَ [Ḥamdūn]

حَمْدِينَ [Ḥamdīn]

حَمْدَانٌ [Ḥamdān] [selmān] [selmān] vezninde)

حَمْدَى [Ḥamdā] [sekrā] [sekrā] vezninde)

حَمُودٌ [Ḥammūd] [tennūr] [tennūr] vezninde)

حَمْدَوِيهِ [Ḥamdeveyhi] (dāl'ın ve vāv'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Bunların mecmū'u esmā-i ricāldendir. Şārih der ki **حَمْدَوِيهِ** [Ḥamdeveyhi] ehl-i lügat 'inde vech-i mezkūr üzeredir, lākin muhaddisīn dāl'ın zamm ve meddi ve yā'nın fethiyle telaffuz ederler.

يَحْمَدُ [Yaḥmedu] [yemnaʿ] [yemnaʿ] vezninde) ve

يُحْمِدُ [Yuḥmidu] [aḡlēm] [aḡlēm] lafzının ātisi ya'nī müstakbeli vezninde) Bir kabīle pederinin ismidir ki sülāsī ve mezīdden zebānzeddır. Cem'inde **يَحَامِدُ** [Yeḥāmid] denir, ya'nī giderek kabīle ismi olmakla cemā'atine **يَحَامِدُ** [Yeḥāmid] derler. Bunda hā-i te'nīs cem' ilhākıyla **يَحَامِدَةٌ** denmek müvecceh idi, **مَهَالِبَةٌ** [mehālibet] gibi, lākin şāzdır, yāhūd her ferdi **يُحْمِدُ** i'tibārına mebnīdir.

الْحَمْدَةُ [el-ḥamedet] (feteḥātla) Āteş 'alevinin gürültüsüne denir; tekūlu: **سَمِعْتُ حَمْدَةَ النَّارِ أَيَّ صَوْتِ التَّيَاهِبِهَا**

الْمُحْتَمِدُ [el-muḥtemid] (ism-i fā'il bünyesiyle) Pek ıssı demektir. Ma'nā-yı mezbūr bundan me'hūzdur. Şārih der ki **إِحْتَمَدَ** [iḥtemede] [iḥtedeme] maktūbu olup ba'ʿdehu tasrīf ve zikr olunan **حَمْدَةٌ** [ḥamedet] dahi bundan ahz ve gazab ma'nāsı dahi tefrī' olundu; yukālu: **يَوْمَ مُحْتَمِدٍ أَيَّ شَدِيدٍ الْحَرِّ**

حَمَادَةٌ [Ḥamādet] [ḥamāmet] [ḥamāmet] veznin-

de) Yemāme'de bir nāhiyedir.

الْمُحَمَّدِيَّةُ [el-Muḥammediyyet] Nevāhī-i Bağdād'da bir karyedir. Ve İskenderiyye nevāhīsinden arz-ı Berka'da bir beldedir. Ve İfrīkiyye'de Zāb nāhiyesinde bir beldedir. Ve Kirmān eyāletinde bir beldedir. Ve Tūnus kurbünde bir karyedir. Ve Rey şehrinde bir mahalledir. Ve Mağrib'de eyālet-i Mesīle'nin medīnesi ismidir. Ve Yemāme'de bir karyedir.

التَّحْمُدُ [et-teḥammud] [tefaʿul] [tefaʿul] vezninde) İmtinān eylemek ma'nāsındadır; tekūlu: **هُوَ يَتَحَمَّدُ عَلَيَّ أَيَّ يَمْتَنُّ**

الْحُمْدَةُ [el-ḥumdet] (ḥā'nın zammıyla **هُمَزَةٌ** [humezet] vezninde) Çok hamd eden adama denir; yukālu: **رَجُلٌ حُمْدَةٌ أَيَّ مُكْتَبِرُ الْحَمْدِ لِأَشْيَاءِ**

الْحَمْدُ [el-ḥamed] (fethateynle) Darılmak ma'nāsındadır; yukālu: **حَمِدَ الرَّجُلُ حَمْدًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا غَضِبَ**

الأَحْمَدُ [el-aḥmed] [esʿad] [esʿad] vezninde) Eḫ'al-i tafdīldir ve minhu'l-meselu: **الْعَوْدُ** [aḡūd] Zīrā ekserī bir nesneye gereği gibi tecribe ve hibret ve yakīn tahsīl eylemedikçe ona 'avdet olunmaz. Bu vechile ona rüçū' be-gāyet mahmūd ve muvāfık olmakla mü'eddī-i hamd-i kesīr olur. Pes **أَحْمَدُ** [aḥmed] kavli **لِلْحَمْدَةِ** [leḥmedet] te'vīlindedir ve yāhūd ma'nāsı bir adam lutf ve ihsān eylese elbette mazhar-ı hamd ve senā olur ve eğer yine ihsān eylemeğe 'avdet eder ise evvelkiden ezyed hamd ve senāya mü'eddī olur. Bu tevcīhlere göre bi-ma'nā fā'ildir. Ve 'inde'l-ba'z **أَحْبُ** kelimesi gibi burada da bi-ma'nā mef'uldür, ihsān, ibtidā'en mahmūd ve eğer ona 'avdet eder ise be-gāyet mahmūd olmağa ehak ve elyaktır demek olur. Meseli-

mezbūru ibtidā Ḥidāş b. Ḥābis irād eylemiştir. Benī Zuhl kabilesinden Rebāb nām mahbūbenin tezevvüciüne tālib ol-dukta fakrına mebnī kızın peder ve māderi redd ve ibā eylemeleriyle mezbūr dahi bir müddet terk edip lākin ‘aşk ve muhabbeti olmakla tahammül edemeyip yine kūy-i dil-ārā diyerek ārām-gāhları cānibine te-veccüh eylemekle obalarına takarrüb eyledikte nazm eylediği ebyātı ki işbu: أَلَا لَيْتَ شِعْرِي يَا رَبَّابُ مَتَى أَرَى لَنَا مِنْكَ نُجْحًا أَوْ شِفَاءً فَأَشْتَفِي beyti o cümledendir, inşādına ibtidār edip derūn-ı haymede Rebāb şîr-i mezkūru gūş ve hıfz ve Ḥidāş’a “Maksūdun ma‘lūmum oldu, ‘ale’s-sabāh pederime gelip yine beni hitbe ve taleb kıl” haberiyle bir adam irsāl eyledikten sonra vālidesine هَلْ أَنْكَحُ إِلَّا مِنْ أَهْوَى وَاللَّجْفُ إِلَّا مِنْ أَرْضِي Ya‘nī “Ben muhabbet eylediğim ve rāzī ve hoşnūd olduğum adamdan gayrıya mı tezvīc olunacağım?” dedikte, māderi لَا dedi. Pes “Kaziyye böyle ise beni Ḥidāş’a tezvīc edin” dedikte māderi “Ḥidāş kalilü’l-māl olmakla seni ona nice verelim?” dedi. Rebāb إِذَا جَمَعَ الْمَالِ السَّيِّئِ demekle الْمَعَالِ فَتُبْحًا لِلْمَالِ demekle māderini ilzām eyledi. Bu cānibden Ḥidāş dahi ‘ale’s-sabāh obalarına gelip ihtitāb eyledikte Rebāb’ı tezvīc eylemeleriyle Ḥidāş “الْعَوْدُ” وَالْوَرْدُ يُحْمَدُ demekle min-ba‘d kelām-ı mezbūr darb-ı mesel oldu.

مَحْمُودٌ [maḥmūd] Kur‘ān-ı kerīm’de sūre-i Fil’de mezkūr olan fīlin ismidir ki Eb-rehe dedikleri tebeh-kār onunla hedm-i Beytullāhi’l-Harām kasdıyla Mekke’ye itizām eylemişti, Mekke’ye takarrüb eyledikte fīl-i mezbūr bürük edip her ne kadar ikdām ettiler ise teveccühten rû-gerdān olup ‘ākībet cünūd-ı ebābīl ile mahzūl ve

﴿كَعَضِفٍ مَأْكُولٍ﴾ oldular.

أَحْمَدُ [Aḥmed] Vech-i mezkūr üzere esmādandır: Aḥmed b. Muḥammed b. Ya‘ḥ ūb b. Ḥummedūyeh muhaddisīndendir. Burada حَمْدُوهُ [Ḥummedūyeh] (ḥā’nın zammı ve mīm-i müşeddedenin ve dāl’ın meddiyledir yāhūd حَمْدُوهُ [Ḥummedūh]tur hā’sız.

حَمْدُونَةُ [Ḥamdūnet] (زَيْتُونَةُ [zeytūnet] vezninde) Hārūnu’r-Reşīd merhūmun duhterleri ismidir. Ve Ḥamdūn b. Ebī Leylā muhaddistir.

حَمْدِيَّةٌ [Ḥamediyyet] (عَرَبِيَّةٌ [‘arabiyyet] vezninde) Ebu’l-Ḥuşayn’dan rāwī-i *Mūsned*-i İmām Aḥmed olan İbrāhīm b. Muḥammed’in ceddī ismidir.

[ح م ر د]

الْحَمْرِيَّةُ [el-ḥimridet] (سِلْسِلَةٌ [silisilet] vezninde) Havuz dibinde kalan bulanık çamurlu suya denir.

[ح ن د]

الْحُنْدُ [el-ḥunūd] (عُنُقٌ [‘unuḳ] vezninde) Eşme ta‘bīr olunan hurde kuyulara denir. Müfredi حَوْدٌ [ḥanūd]dur, قَبُولٌ [ḳābūl] vezninde.

[ح ن ج د]

الْحُنْفُودُ [el-ḥuncūd] (كُنْفُودٌ [ḳunfuḏ] vezninde) Uzun uzadı kum yağınına denir.

الْحُنْبُودُ [el-ḥuncūd] (زُنْبُورٌ [zunbūr] vezninde) Boğazın deliğine denir ki havā girip nefes alacak mecrādır, حَنْجَرَةٌ [ḥanceret] gibi. Ve bir nev‘ uzun şişeye denir ki içine göz otu gibi sūfūflar korlar. Ve küçük sepet şeklinde bir güne zarf ismidir.

[ح و د]

الْحَوْدُ [el-ḥavd] (ḥā’nın fethi ve vāv’ın

sükūnuyla) خَيْدٌ [ḥayd] lafzında lügattir ki 'an-karīb mezkūrdur. Pes vāvī ve yā'ī olur.

خَاوِدٌ [Hāvid] (vāv'ın kesriyle) Ḥuddān kabīlesinden münṣa'ib bir kabīle adıdır.

الْمُخَاوِدَةُ [el-muḥāvedet] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Bir adama sıtma 'illeti aslā salıvermeyip müstevlī olmak ma'nāsınadır; yukālu: فَلَانٌ تُخَاوِدُهُ الْحُمَى أَي تَتَعَهَّدُهُ

خُوْدٌ [Hūd] (هُودٌ [hūd] vezninde) Bir mevzi'dir.

[ح ي د]

الْحَيْدُ [el-ḥayd] (كَيْدٌ [keyd] vezninde) ve

الْحَيْدَانُ [el-ḥayedān] (جَوْلَانٌ [cevelān] vezninde) ve

الْمَحِيدُ [el-maḥīd] (مَصِيرٌ [mašīr] vezninde) ve

الْحَيْوُدُ [el-ḥuyūd] (قُعودٌ [ku'ūd] vezninde) ve

الْحَيْدَةُ [el-ḥaydet] (فَعْدَةٌ [ka'det] vezninde) ve

الْحَيْدُودَةُ [el-ḥaydūdet] (شَيْخُوْحَةٌ [šeyḥūḥet] vezninde) Bir nesneden meyl ve 'udül eyellemek ve sapmak ma'nāsınadır; yukālu: حَادَ الرَّجُلُ عَنْهُ يَحِيدُ حَيْدًا وَحَيْدَانًا وَمَحِيدًا وَحَيْوُدًا حَادَ الرَّجُلُ عَنَّهُ يَحِيدُ حَيْدًا وَحَيْدَةً وَحَيْوُدَةً إِذَا مَالَ

حَيْدٌ [ḥayd] (كَيْدٌ [keyd] vezninde) İsm olur, bir şey'in cevānibinden tümsek olan yerine denir ki bādī-i nazarda duvar gibi orası müşahhas olur. Murād her şey'in yumru olan yeri olacaktır, meselā başta kafa çukurundan yukarıca iki taraflı kanat tarzında olan kemiklerin her biri gibi; tekūlu: ضَرَبْتُ عَلَى حَيْدَةِ رَأْسِهِ وَحَيْدِي رَأْسِهِ وَهَمَّا الْعُجْرَتَانِ فِي جَانِبِهِ Kezālik kulağın etrāfında vücūddan ziyāde olan kemik gibi ki sert ve tümsek mahalleridir. Ve خَيْدُ الْجَبَلِ [ḥaydu'l-cebel] dağın yükseğinde yāhūd kenārında kanat

gibi bir tarafa mürtefi' olan yerine denir. Ve mutlakan pek eğri olan eyegü ve kaburga kemiğine denir. Ve bunlar tesmiye bi'l-masdardır, mahallerinden bir tarafa mā'il olduğu için itlāk olundu. Ve

حَيْدٌ [ḥayd] Yaban keçisinin boynuzunda olan düğüme ve boğuma itlāk olunur. Ve mutlakan boynuz ve dağ ve tepe makūlesinde olan domalç tümseğe denir. Cem'i خَيْوُدٌ [ḥuyūd] ve أَحْيَادٌ [aḥyād] gelir ve حَيْدٌ [ḥiyed] gelir عَيْبٌ [i'neb] vezninde. Ve

حَيْدٌ [ḥayd] Misl ve nazīr ma'nāsınadır; ḥā'nın kesriyle de lügattir.

الْحَيْدَانُ [el-ḥaydān] (سَهْبَانٌ [saḥbān] vezninde) Davar kısmı yürürken ayaklarından bertaraf olan çakıl taşlarına denir. Ve

حَيْدَانٌ [Ḥaydān] Bir recül adıdır.

الْحَيْدُ [el-ḥayed] (fethateynle) Ta'āma denir. Ve koyun kısmının yavrusu vilādet deminde karnında ilişip hurūcu düşvār olmak hāletine denir.

الْحَيْدَى [el-ḥayedā] (جَمَزَى [cemezā] vezninde) Hod-bīn ve muhtāl kimseni yürüyüşüne denir; yukālu: يَمْشِي حَيْدَى أَي مِشِيَةً الْمُمْتَئَلِ Ve

حَيْدَى [ḥayedā] ve

حَيْدٌ [ḥayyid] (كَيْسٌ [keyyis] vezninde) Şol erkek eşeğe denir ki şatāret ve cünbüşünden kendi gölgesinden ürküp bir tarafa sapıp sığırar ola; yukālu: جَمَارٌ حَيْدَى وَحَيْدٌ إِذَا كَانَ مُمْتَئَلًا يَحِيدُ عَنْ ظِلِّهِ نَشَاطًا **حَيْدَى** [ḥayedā] lafzından gayrı fa'alā vezninde vārid olmamıştır.

Şārih der ki دَلْطَى [delezā] ve وَقْرَى [vekarā] ve فَفْطَى [kafeṭā] ve جَمَزَى [cemezā] kelimeleri dahi vezn-i mezkūr üzeredir. Ve

وَقَرَى [delezā] şedīdū'd-def' kişiye ve دَلْطَى [vekarā] koyun çobanına ve فَفَطَى [kafeṭā] kesirū'n-nikāh olan kişiye ve جَمَزَى [cemezā] serīc hımāra denir.

حَيْدَةٌ [Ḥaydet] (كَيْدَةٌ [keydet] vezninde)

حَيْدٌ [Hīd] (hā'nın kesriyle)

أَحْيَدٌ [Aḥyed] (أَحْمَدٌ [aḥmed] vezninde)

حَيَاةٌ [Ḥayādet] (سَعَادَةٌ [sa'ādet] vezninde) Esmādandır.

حَيْدُغُورٌ [Ḥaydu 'Uvver] ('ayn'ın zammı ve vāv'ın teşdidiyle) yāhūd حَيْدُخُورٌ [Ḥaydu Ḳuvver] yāhūd حَيْدُغُورٌ [Ḥaydu Ḥuvver] Yemen'de bir dağdır ki onda bir mağara vardır, içinde sihr ta'allüm olunur.

أَلْمُحَايِدَةُ [el-muḥāyedet] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde)

أَلْحِيَادُ [el-ḥiyād] (ḥā'nın kesriyle) Bir nesneden bertaraf olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَايِدُهُ مُحَايِدَةٌ وَحِيَادًا إِذَا جَانَبَهُ

أَلْحِيَادُ [el-ḥayād] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Şey' ma'nāsınadır; yāhūd bir sağım süte denir; yukālu: مَا تَرَكَ حَيَادًا أَيُّ شَيْئًا أَوْ شُحْبًا مِّنَ اللَّبَنِ

أَلْحَيْدَةُ [el-ḥaydet] (كَيْدَةٌ [keydet] vezninde) Bir nesneye kec nazar eylemeğe denir; tekūlu: مَا نَظَرَ إِلَيَّ إِلَّا نَظَرَ الْحَيْدَةَ أَيُّ نَظَرَ السُّوءَ يَغْنِي فِيهِ حَيْدُودَةٌ

حَيْدِيحْيَادٍ [ḥīdī ḥayādi] (فِيحِي فَيَاحٍ [fiḥī feyāḥi] vezninde) “Buradan bertaraf ol, bir cānibe 'udūl eyle” demektir ki حَيْدُودَةٌ [ḥaydūdet] ile emrdir. Ve حَيَادٍ [ḥayādi] قَطَامٍ [kaṭāmi] vezninde fi'l-asl dāhiyeye hitābdır, ba'dehu “def' ol”, “sıklet ve istilâyı terk et” diyecek yerde mesel olmuştur, gerek müzekker ve mü'ennes olsun.

التَّحْيِيدُ [et-taḥyīd] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bir nesneyi eğri büğrü kılmak ma'nāsınadır; yukālu: فَدَّ السَّيْرَ فَحَيْدَهُ إِذَا جَعَلَ فِيهِ حَيْوًا

FASLU'L-ḤĀ'Ī'L-MU'CEME**(فَضْلُ الْحَاءِ الْمُعْجَمَةِ)****[خ ب ن د]**

الإِخْبِنْدَاءُ [el-iḥbindā] [إِسْرِنْدَاءٌ] [isrindā] (vezninde) İnsan ve sā'ir hayvān fil gibi büyük cüsseli ve sulb ve metīn olmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِخْبِنْدَى الْبَعِيرُ إِذَا عَظُمَ** Ve gövdenin sınırları tām ve kāmīl olmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِخْبِنْدَى الرَّجُلُ** إِذَا تَمَّ قَصْبُهُ

الْحَبِنْدَاءُ [el-ḥabendāt] [حَبِنْدَاءٌ] [ḥabentāt] (vezninde) Gövdesinin sınırları tām ve vāfir olan yāhūd etine dolu sıkı gövdeli, 'alā-kavlin kıynakları karaman koyunu kuyruğu gibi dolgun olup ağırlığından çekemez olan hatuna denir; yukālu: **جَارِيَةٌ حَبِنْدَاءٌ أَيْ تَامَةُ الْقَصْبِ أَوْ نَارَةٌ مُمْتَلِئَةٌ أَوْ ثَقِيلَةٌ الْوَرَكَيْنِ** Ve kabak dolması gibi dolgun ve değirmi baldıra dahi vasf olur; yukālu: **سَاقٌ حَبِنْدَاءٌ** Bunun müzekkeri **حَبِنْدَى** [ḥabendā]dır, **حَبِنْتَى** [ḥabentā] vezninde. Cem'î **حَبَانِدُ** [ḥabānid] ve **حَبِنْدِيَّاتٌ** [ḥabendeyāt] gelir.

[خ د د]

الْحَدَّانِ [el-ḥaddān] (ḥā'nın fethi ve dāl'ın teşdidiyle ve tesniye bünyesiyle) ve

الْحُدَّتَانِ [el-ḥuddetān] (ḥā'nın zammıyla) Yüzde gözlerin kuyruklarından avurdun nihāyetine kadar yerlere denir yāhūd burnu sağ ve soldan muhīt ve müktenif olan yerlere yāhūd gözün hānesinden çene kemiğine kadar yere denir, Türkīde yanak ve Fārisīde ruhsār denir. İhtilāf-ı mezkūrun merci'leri müttehiddir. Müfredi olan **حَدٌّ** [ḥadd] müzekkerdir, **أُذُنٌ** [uzun] ve **عَيْنٌ** [ʿayn]a makīs değildir, zīrā ta'addūd-i

hakīkisi yoktur, iki yanak bir yüzdür. Ve **حَدٌّ** [ḥadd] Yola itlāk olunur, **طَرِيقٌ** [tarīq] ma'nāsına, **حَدٌّ** [ḥadd]-i mezkūrdan müste'ardır. Ve cemā'at-i insāniye itlāk olunur, **جَنْهَةٌ** [cebhet] gibi; yukālu: **مَضَى حَدٌّ** مِنْ النَّاسِ أَيْ جَمَاعَةً Ve yerde olan uzun uzadı hufreye yani yarığa ve hendeğe itlāk olunur. Ve küçük nehr ve cedvele itlāk olunur. Ve **هُودَجٌ** [hevdec] ve **مِحْفَةٌ** [miḥaffet] in safihasına ya'nī sağlı ve sollu ahşabının yüzlerine itlāk olunur. Cem'î **أَحَدَةٌ** [eḥiddet] gelir ve **حَدَادٌ** [ḥidād] ve **حَدَّانٌ** [ḥiddān] gelir ḥā'ların kesriyle. Ve

حَدٌّ [ḥadd] Masdar olur, bir şey' bir nesneye te'sir edip yer eylemek ma'nāsına; yukālu: **حَدَّ الدَّمْعُ فِي حَدِّهِ حَدًّا مِنْ النَّبِ الْأَوَّلِ إِذَا أَثَّرَ فِيهِ**

الْحُدَّةُ [el-ḥuddet] (ḥā'nın zammıyla) Zikr olunan **حُدَّتَانِ** [ḥuddetān]nin müfredidir ki yanağa denir, lügat-ı kalīlede. Ve **حَدٌّ** [ḥadd] gibi yerde olan uzun uzadı hendeğe ve yarığa denir.

الْأُحْدُودُ [el-uḥdūd] [أُسْلُوبٌ] [uslūb] (vezninde) Bu dahi yerde olan uzun yarığa ve hendeğe denir. Cem'î **أَحَادِيدٌ** [eḥādīd] gelir. Ve

أَحَادِيدٌ [eḥādīd] Kamçı ile darb olunan şahsın gövdesinde hādis olan eserlere denir ki uzun uzadı yarık ve çatlaklar olur.

التَّحْدِيدُ [et-taḥdīd] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] (vezninde) ve

التَّحْدُدُ [et-teḥaddud] [تَفْعُلٌ] [tefa'ul] (vezninde) Gövdenin eti mehzūl olup azalmak ma'nāsınadır, gūyā ki her yeri **أُحْدُودٌ** [uḥdūd] gibi olur; yukālu: **حَدَّدَ لِحْمَهُ وَتَحَدَّدَ** Ve **إِذَا هَزَلَ وَتَقَصَّ**

تَحْدِيدٌ [taḥdīd] Bu ma'nāda mütte'addī olur;

yukālu: حَدَدَ السَّيْرِ لَحْمَهُ إِذَا هَزَلَهُ وَنَقَضَهُ Ve

الْتَحَدُّدُ [et-teħaddud] Et buruşmak ma'nāsınadır; yukālu: تَحَدَّدَ اللَّحْمُ إِذَا تَشَنَّجَ

حَدَاءُ [ħaddā'] (dāl'in teşđidiyle) Bir mevzi'dir.

الْحُدُودُ [el-ħudūd] (ħudūd) [ħudūd] vezninde) Ṭā'rif nevāhīsinden bir nāhiyedir.

حَدَّ الْعَدْرَاءِ [ħaddu'l-ʿAzrā'] Şehr-i Kūfe'nin lakabıdır.

حُدُدُ [ħudedu] (zūfer) [zūfer] vezninde) Benū Suleym yurdunda bir mevzi'dir. Ve Hecer türābında bir su adıdır.

الْحِدَادُ [el-ħidād] (kitāb) [kitāb] vezninde) Deve kısmının حُدِّ [ħadd]ına mahsūs bir damga adıdır. Ve bir mevzi' ismidir.

حُدْحُدُ [ħudħud] (hudhud) [hudhud] vezninde) ve

حُدْحُدُ [ħadħad] (ulebit) [ulebit] vezninde) Bir böcek adıdır.

الْمُحَادَّةُ [el-muħāddet] (mufāʿalet) [mufāʿalet] vezninde) Bir adama gayz ve kīn hasbiyle ʿamelinde muʿāraza eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَادَّةٌ مُحَادَّةٌ إِذَا حَتَّقَ عَلَيْهِ فَعَارَضَهُ فِي عَمَلِهِ

[خ ر د]

الْحَرِيدُ [el-ħarīd] (ferīd) [ferīd] vezninde) ve

الْحَرِيدَةُ [el-ħarīdet] (hā'yyla) ve

الْحَرُودُ [el-ħarūd] (şabūr) [şabūr] vezninde) Aslā mess olunmamış ya'nī dāmenine dest-i ricāl dokunmamış bīkr kıza denir. ʿAlā-kavlin be-gāyet ehl-i hayā ve perdeğī olmakla mecliste ekserī sākit ve epeş ve āvāzı nerm ve āheste olan kıza denir, benāt-ı zamāne gibi; tekūlu: رَأَيْتُ حَرِيدًا وَحَرِيدَةً وَحَرُودًا أَيُّ بَكْرًا لَمْ تَمَسَّ أَوْ الْحَفِيرَةَ الطَّوِيلَةَ حَرَائِدُ Cem'i السُّكُوتِ الْحَافِضَةُ الصُّوتِ الْمُسْتَرَّةُ

[ħarā'id] gelir ve ħurūd [ħurud] gelir zammeteynle ve ħurūd [ħurred] gelir, رُكْعٌ [rukkaʿ] vezninde, gūyā ki ism-i fā'ilden cem'dir. Ve

حَرِيدٌ [ħarīd] Şerm ve hayā eserine makrūn nerm ve mülāyim ve āheste sese denir ki kız sesi taʿbīr olunur; yukālu: صَوْتُ حَرِيدٍ أَيُّ لَيْتِنٌ عَلَيْهِ أَثَرُ الْحَيَاءِ Ve

حَرِيدَةٌ [ħarīdet] Delinmedik inciye itlāk olunur; yukālu: لَوْلَوْ حَرِيدَةٌ إِذَا كَانَتْ لَمْ تَنْقَبْ

الْحَرِيدُ [el-ħared] (fethateynle) Kız حَرِيدٌ [ħarīd] olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَرِدَتْ الْجَارِيَةُ حَرْدًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَارَتْ حَرِيدًا Ve

حَرْدٌ [ħared] Uzun uzadı hāmūş olmak ma'nāsınadır ki حَرِيدَةٌ [ħarīdet] ma'nāsından müteferri'dir; yukālu: حَرِدَ الرَّجُلُ إِذَا طَالَ سَكُوتُهُ

الْتَحَرُّدُ [et-teħarrud] (tefaʿul) [tefaʿul] vezninde) Bu dahi kız حَرِيدَةٌ [ħarīdet] olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَحَرَّدَتِ الْجَارِيَةُ بِمَعْنَى حَرِدَتْ

حَرْدٌ [ħard] (ferd) [ferd] vezninde) Sa'd b. Zeydu Menāt nām kimsenin lakabıdır.

الْإِخْرَادُ [el-iħrād] (hemzenin kesriyle) Uzun uzadı sükūt eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَخْرَدَ الرَّجُلُ إِذَا سَكَتَ طَوِيلًا Ve utanmak ma'nāsınadır; yukālu: أَخْرَدَ الْعُلَامُ إِذَا اسْتَحْيَا Ve lehv ve la'ibe mā'il olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَخْرَدَ إِلَى الْهُوِّ إِذَا مَالَ إِلَيْهِ Ve züill ve hakāretten nāşī hāmūş olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَخْرَدَ الرَّجُلُ إِذَا سَكَتَ مِنْ ذَلِّ لَا حَيَاءِ

[خ ر ب د]

الْحَرَبِيدُ [el-ħurebid] (ulebit) [ulebit] vezninde) Ekşi ve be-gāyet koyu yoğurda denir.

[خ ر م د]

الْمُخْرَمِدُ [el-muħarmid] (ism-i fā'il bün-yesiyle) Mukīm ya'nī dā'imā hānesinde ikāmete mülāzım adama denir. Ve dā'imā başını yere eğip hāmüş ve epsem duran kimseye denir.

[خ ز م د]

خَوَيْرَمْنَدَادُ [Huveyzi Mendād] (hā'nın zamımı ve zā-yı mu'cemenin kesri ve mīm'in fethi ve nūn'un sükūnuyla) İmām Ebū Bekr el-Mālikī el-Uşūlī pederinin ismidir.

[خ ض د]

الْحَضْدُ [el-ħadd] (hā'nın fethi ve dād-ı mu'cemenin sükūnuyla) Ağacın dalını yarmaksızın ve ayırmaksızın kırmak ma'nāsınadır, gerek yaş ve gerek kuru olsun; yukālu: **حَضَدَ الْعُودَ رَطْبًا أَوْ يَابِسًا حَضْدًا** Mü'ellifin *Baṣā'ir*'de beyanına göre ekser-i isti'mālī ratb ve mülāyim nesnededir. Ve

حَضَدَ [ħadd] Kesmek ma'nāsınadır; yukālu: **حَضَدَ الشَّيْءَ إِذَا قَطَعَهُ** Ve deve kısmı bir āher deve ile uğraşıp boynunu basıp eğmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: **حَضَدَ الْبَعِيرُ** **عُقُقَ آخَرَ إِذَا ثَنَاهُ** Ve ağacın dikenlerini kesip gidermek ma'nāsınadır; yukālu: **حَضَدَ الشَّجَرَ** **إِذَا قَطَعَ شَوْكَهُ** Ve bir nesneyi şiddetle seslendirerek ekl eylemek, 'alā-kavlin hıyār ve havuç makülesi gevrek ve yaş nesne ekl eylemek ma'nāsınadır; yukālu. **حَضَدَ زَيْدٌ إِذَا أَكَلَ أَكْلًا شَدِيدًا أَوْ شَبِيئًا رَطْبًا كَالْقِنَاءِ وَالْجَزْرِ**

الْإِنْخِضَادُ [el-inħiḍād] [infī'al] vezninde) ve

التَّخَضُّدُ [et-teħaddud] [tefa'ul] vezninde) **حَضَدَ** [ħadd]ın ma'nā-yı evvelinden mutāvi'lerdir; yukālu: **حَضَدَ الْعُودَ فَانْخَضَدَ** **وَتَخَضَّدَ أَيَّ أَنْكَسَرَ بِلَا إِبَانَةٍ** Ve

إِنْخِضَادٌ [inħiḍād] Meyve makülesi pārelenip dağılmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِنْخَضَدَتِ الثِّمَارُ إِذَا تَشَدَّخَتْ**

الْحَضْدُ [el-ħadd] (fethateynle) Meyve kısmı solup pejmürde olmağa denir. Ve

حَضَدٌ [ħadd] Şol derd ve veca'a denir ki a'zāya 'arız olup lākin kesr olmağa bālig olmaz, ya'nī vücūda şikestlik irās edecek derecede olmaz. Ve şecerden kesilmiş yaş ve tāze budağa, 'alā-kavlin kırılmış budağa denir. Ve

حَضَدٌ [ħadd] Bir nebāt adıdır. Ve

حَضْدٌ [ħadd] Nebāt kısmında olan gevşekliğe ve za'f ve tüvāniye denir. Bu cihetle hıyār makülesi nesnede olan gevrekliğe denir ki tekessürü müciblerdir.

الْحَضَادُ [el-ħadād] [seħāb] vezninde) **حَضَدٌ** [ħadd] gibi veca'-ı mezbūra denir. Ve bir şecer adıdır.

الْيَحْضُودُ [el-yaħḍūd] [ya'fūr] vezninde) Bu dahi ağaçtan kırılmış budağa denir.

الْحَضِيدُ [el-ħadīd] [ketif] vezninde) ve

الْمَخْضُودُ [el-maħḍūd] Kıyām ve hareketten 'aciz ve fūrū-mānde adama ıtlāk olunur; yukālu: **رَجُلٌ حَضَدٌ وَمَخْضُودٌ أَيَّ عَاجِزٌ عَنِ التُّهُوِضِ**

الْمِيْحْدَادُ [el-miħḍād] [minber] vezninde) Şedīdü'l-ekl olan kimseye denir ki pek pek ve bed bed seslendirerek ekl eder; yukālu: **رَجُلٌ مِخْضُدٌ أَيَّ شَدِيدُ الْأَكْلِ**

الْأَحْضَادُ [el-aħḍād] [aħmer] vezninde) ve

الْمُتَخَضِّدُ [el-muteħaddid] (ism-i fā'il bün-yesiyle) Ekilip bükülen şey'e denir, tāze çubuk gibi.

الْإِحْضَادُ [el-iħḍād] (hemzenin kesriyle)

Tay kısmı cünbüsünden ve poturluğundan ağızında olan licāmın damağını çeneeye çalıp iki tarafa çekiştirmek ma'nāsınadır; yukālu: أَخْضَدَ الْمُهْرُ إِذَا جَادَبَ الْمُرُودَ نَشَاطًا وَمَرَحًا [el-iḥtīdād] [el-iḥtīdād] [ifti'al] [ifti'al] vezninde) Deveye yavaşımak için burunsalık geçirip binmek ma'nāsınadır; yukālu: اِخْتَضَدَ الْبَعِيرُ إِذَا خَطَمَهُ وَرَكِبَهُ

[خ ف د]

الْحَفْدُ [el-ḥafd] (ḥā'nın fethi ve fā'nın sükūnuyla) ve

الْحَفْدُ [el-ḥafed] (fethateynle) ve

الْحَفْدَانُ [el-ḥafedān] (feteḥātla) Yürümekte sür'at eylemek ya'nī tīz tīz yürümek ma'nāsınadır; yukālu: خَفَدَ الرَّجُلُ وَخَفَدَ خَفْدًا إِذَا أَسْرَعَ فِي مَشْيِهِ

الْحَفَيْدُ [el-ḥafeyded] (fe'aylel) [fe'aylel] vezninde) Cüst ve serī' insān ve hayvāna denir. Ve erkek devekuşuna denir, ظَلِيمٌ [z alīm] gibi. Cem'ī خَفَادُ [ḥafādīd] ve خَفَادِيدُ [ḥafādīd] ve خَفَيْدَاتُ [ḥafeydedāt] gelir. Ve

خَفَيْدٌ [Ḥafided] Ebu'l-Esved b. Ḥumrān nām kimsenin feresi ismidir.

الْحَفْدُودُ [el-ḥufdūd] (buḥlūl) [buḥlūl] vezninde) ve

الْحَفْدُودُ [el-ḥufdūd] (ḥunfuz) [ḥunfuz] vezninde) Yarasa kuşuna denir, خَفَّاشٌ [ḥuffāš] gibi. Ve خَفْدُودٌ [ḥufdūd] bir başka kuşun dahi ismidir.

الْإِخْفَادُ [el-iḥfād] (hemzenin kesriyle) Nāka yavrusunu nākıs düşürmek ma'nāsınadır; yukālu: أَخْفَدَتِ النَّاقَةُ إِذَا أَخْدَجَتْ Ve gebe olmayan nāka kendisini gebe sûretinde göstermek ma'nāsınadır; yukālu: أَخْفَدَتِ النَّاقَةُ إِذَا أَطْهَرَتْ أَنَّهَا حَامِلٌ وَلَمْ تَكُنْ

الْخَفُودُ [el-ḥafūd] (şabūr) [şabūr] vezninde) Nākıs yavru düşürür olan nākaya denir.

خَفْدَانٌ [Ḥafadān] (seretān) [seretān] vezninde) Bir mevzi'dir.

[خ ل د]

الْخُلْدُ [el-ḥuld] ve

الْخُلُودُ [el-ḥulūd] (ḥu'd) [ḥu'd] vezninde) Bekā ve devām ya'nī ebedī ve dā'imī kalmak ma'nāsınadır; yukālu: خَلَدَ خُلْدًا وَخُلُودًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا دَامَ وَبَقِيَ *Başā'ir*'de beyānına göre خُلْدٌ [ḥuld] ve خُلُودٌ [ḥulūd] bir şey' tagyir ve fesād itirāzından müteberri ve sālīm olarak hālet-i asliyyesi üzere bākī olmak ma'nāsına mevzū'dur. Bu cihetle tagayyir ve fesādı pek geç olan nesneyi 'Arablar خُلُودٌ [ḥulūd] ile vāsf ederler. Ez-cümle eyyāma خَوَالِدٌ [ḥavālid] itlāk ederler, tül-ı meksi hasebiyle yoksa devām ve bekā' itibārına mebnī değildir, zīrā fānīdir; bu münāsebetle devām ve bekā' ma'nāsına da isti'māl ederler. 'Usātın خُلُودٌ فِي النَّارِ olmaları tül-i meks itibārıyladır. Ve

الْخُلْدُ [el-ḥuld] Cennete itlāk olunur; vāsf bi'l-masdardır yāhūd دَارُ الْخُلْدِ te'vīlindedir; tekülü: أَذْخَلْنَا اللَّهَ الْخُلْدُ أَيَّ الْجَنَّةِ Ve

خُلْدٌ [ḥuld] Bir nev' toygar kuşuna denir. Ve gözsüz sıçana, 'alā-kavlin gözsüz bir küçük cānvere denir ki kırlarda yer altında sākın olur, soğanı ve pırasayı pek sevmekle deliği ağızına vāz' ederler, rāyihāsımı aldıktā çıkıp sayd ederler. Ve bunda ḥā'nın fethiyle de lügattir.

Müellif bu cānveri gerçi terdīd ile zikr eyledi, lākīn ikisi birdir ki Türkīde köstebek ve kör sıçan ve gözsüz sepel ta'bīr ederler, tarlaları delik delik ederler, ma'ruftur: Üst

dudağını ta'lik, hummā-yı rib'a nāfi' ve dimāgını gül yağıyla dövüp tilā eyleseler, بَرَصٌ [baraş] ve بَهَقٌ [behaq] ve temregi ve uyuz ve sıraca ve كَلْفٌ [kelef] ve sâ'ir beşere emrâzına müfiddir.

Ve işbu حُلْدٌ [huld] lafzının cem'inde مَنَاجِدٌ [menâcid] denir ki lafzının gayrıdır, niteki خَلِيفَةٌ [halifet] lafzının cem'inde مَخَاضٌ [meħâd] denir. Ve

حُلْدٌ [huld] Bileziğe denir سِوَارٌ [sivâr] ma'nâsına. Ve küpeye denir, قُرْطٌ [kurt] ma'nâsına. Cem'î خِلْدَةٌ [hiledet] gelir, قِرْدَةٌ [kiradet] vezninde. Ve

حُلْدٌ [Huld] Tâbi'inden 'Abdurrahmân el-Himşî lakabıdır ve Bağdâd'da Manşûr halifenin bir köşkü ismidir ki harâb olup yeri bir mahalle oldu, حُلْدٌ [Huld] tesmiyesi bir fâideyi müfid olmadı. Oraya niçe kimseler mensûblardır, lâkin meşâyih-i sūfiyyeden Ca'fer el-Huldî oraya mensûb değildir, belki onun lakabıdır.

أَلْحَلْدَةُ [el-ħaledet] (fethâtle) Bu dahi küpeye denir, قُرْطٌ [kurt] gibi.

أَلْحَلْدُ [el-ħaled] (fethateynle) Hatıra denir, قَلْبٌ [bâl] ma'nâsına. Ve gönüle denir, قَلْبٌ [kalb] ma'nâsına. Ve nefsi-nâtıkaya denir, bekâ-i insân ile bākî oldukları için.

أَلْحُلُودُ [el-ħulūd] (قُودٌ [ku'ūd] vezninde) حُلْدٌ [huld] gibi dâ'imî olmak ma'nâsınadır, niteki zikr olundu. Ve

حَلْدٌ [ħald] ضَرْبٌ [darb] vezninde ve

حُلُودٌ [ħulūd] Geç kocamak ma'nâsına isti'mâl olunur; yukâlu: خَلَدَ الرَّجُلُ خَلْدًا وَحُلُودًا مِنَ الْبَابِ الْمَرْبُورِ إِذَا أَبْطَأَ عَنْهُ الشَّيْبُ وَقَدْ أُسْرُ Ve bir yerde mukîm olmak ma'nâsına müsta'meldir; yukâlu: خَلَدَ بِالْمَكَانِ وَخَلَدَ إِلَيْهِ [Ve] إِذَا أَقَامَ رُكُوعًا لِلْبَقَاءِ

mın olmakla إِلَى harfiyle sılalandı, ke-mâ se-yuzkeru.

الإِخْلَادُ [el-iħlād] (hemzenin kesriyle) Bu dahi geç kocamak ma'nâsınadır; yukâlu: وَأَخْلَدَ الرَّجُلُ إِذَا أَبْطَأَ عَنْهُ الشَّيْبُ mukîm olmak ma'nâsınadır; yukâlu: وَأَخْلَدَ ﴿وَلِكَيْتَهُ﴾ Mü'ellif *Başā'ir*'de مَتَّعَهُ إِذَا أَقَامَ رُكُوعًا إِلَيْهَا kerîmesini إِلَى الْأَرْضِ ﴿، الآية﴾ طَائًا أَنَّهُ يُخْلَدُ فِيهَا eibâretiyle tefsîr eylemekle meyl ve rükün fi'lini tazmîn eylemiştir, bu cihetten إِلَى ile dahi sılalanır. Ve

إِخْلَادٌ [iħlād] Bir nesneye 'ale'd-devâm mülâzemet eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: وَأَخْلَدَ بِصَاحِبِهِ إِذَا لَزِمَهُ وَأَخْلَدَ إِلَيْهِ إِذَا مَالَ Lâkin bu ma'nâ tazmîne mebnî olduğu ânifen zikr olundu.

التَّخْلِيدُ [et-taħlîd] (تَفْعِيلٌ [tef'îl] vezninde) إِخْلَادٌ [iħlād] ile iki ma'nâ-yı evvelde mürâdifdir; yukâlu: خَلَدَ الرَّجُلُ وَخَلَدَ بِالْمَكَانِ بِمَعْنَى أَخْلَدَ

أَلْحَوَالِدُ [el-ħavâlid] Cem' olarak sac ayakları ta'bir olunan taşlara itlâk olunur, أَنَافِي [eşâfi] ma'nâsına; oba göçtükten sonra yerlerinde kaldıkları için. Ve dağlara ve taşlara itlâk olunur.

أَلْمُحَلَّدُ [el-muħalled] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) تَخْلِيدٌ [taħlîd]den ism-i mef'uldür ve minhu kavluhu ta'âlâ: ﴿يَطُوفُونَ عَلَيْهِمْ وَلَدَانًا﴾ مُحَلَّدُونَ ﴿الآية أَي مَقْرَطُونَ أَوْ مَسْوَرُونَ أَوْ لَا يَهْرُمُونَ﴾ [Ve] حُلْدٌ [huld] vech-i mezkûr üzere küpeye ve bileziğe denmekle تَخْلِيدٌ [taħlîd] ondan meħüz olmuş olmağın küpeliler yâhüd bilezikliler yâhüd hergiz pîrlük yüzünü görmeyip ve tâze civânlıkla hizmete sezâverlik hengâmında ber-karârlardır demektir.

خَالِدٌ [Hâlid] ve

خُوَيْلِدٌ [Huveylid] ve

خَالِدَةٌ [Hālidet] ve

مَخْلَدٌ [Maḥled] (مَفْعَدٌ [maḥʿad] vezninde) ve

خُلَيْدٌ [Huleyd] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) ve

يَخْلُدُ [Yaḥludu] (يَنْصُرُ [yanşuru] vezninde) ve

خَلَادٌ [Hallād] (كَتَانٌ [kettān] vezninde) ve

خَلْدَةٌ [Haldet] (حَدْرَةٌ [hamzet] vezninde) ve

خُلَيْدَةٌ [Huleydet] (جُهَيْنَةٌ [cuheyne] vezninde) Esāmī-i nāstandır. Ve Mesleme b. Muḥalled ki مَعْظَمٌ [muʿazzam] veznindedir, ashābdandır.

الْخَالِدَانُ [el-Hālidān] Hālid b. Naḍla b. el-Eşter ile Hālid b. Kays b. el-Muḍallil murād olur.

Garībdır ki müʿellif جَزَائِرُ خَالِدَاتٍ [cezāʿiru ḫālidāt] dībācede yād etmişken mevkiʿinde süküṭ eyledi; mütercim-i fakīr orada beyān eylemiştir.

[خ م د]

الْحَمْدُ [el-ḥamd] (حَمْدٌ [ḥamd] vezninde) ve

الْحُمُودُ [el-ḥumūd] (فُعُودٌ [kuʿūd] vezninde) Āteşin kuru sönmeyerek ʿalevi sākin olmak maʿnāsınadır; yukālu: خَمَدَتِ النَّارُ وَحَمَدَتِ حَمْدًا وَخُمُودًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالرَّابِعِ إِذَا سَكَنَ لَهَا وَلَمْ يُطْفَأْ جَمْرُهَا Ve

حَمْدٌ [ḥamd] ve

حُمُودٌ [ḥumūd] Bayılıp bīhod olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: حَمَدَ كَالْمَرِيضِ إِذَا أُغْمِيَ عَلَيْهِ وَخَامِدُونَ كِنَايَةٌ عَنْ مَوْتِهِمْ Ve hummānın şiddet ve buhrānı dinmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: حَمَدَتِ الْحُمَى إِذَا سَكَنَ فَوْرَانَهَا

الْإِحْمَادُ [el-iḥmād] (hemzenin kesriyle)

Āteşin ʿalevini bastırmak maʿnāsınadır; tekūlu: أَسْكِنْتُ النَّارَ أَيَّ سَكْنَتْ لَهَا Ve sākin ve sākit olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; hemze sayrūret içindir; yukālu: أَحْمَدَ الرَّجُلُ إِذَا سَكَنَ وَسَكَتَ

الْحَمُودُ [el-ḥammūd] (تَنُورٌ [tennūr] vezninde) Āteşin ʿalevi sākin olup kuru müntafī olmamak için defn ettikleri yere denir, ocak içi gibi.

[خ و د]

الْحَوْدُ [el-ḥavd] (ḫāʿnın fethi ve vāvʿın sükünuyla) Hilkat ve endāmi hūb ve hoşlikā ve pālūze gibi ter ü taze ve nerm ve nāzük-beden mahbūbe-i raʿnāya denir; yukālu: عِنْدَهُ حَوْدٌ أَيَّ حَسَنَةُ الْخَلْقِ الشَّابَّةِ النَّاعِمَةِ Cemʿi حَوْدَاتٌ gelir ve حَوْدٌ [ḫūd] gelir ḫāʿnın zammıyla. Ve Ḥuseyn b. ʿAlī b. Ḥūd muhaddisindedir.

التَّحْوِيدُ [et-taḥvīd] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Sürʿatle yürüyüp gitmek maʿnāsınadır; yukālu: حَوَّدَ الرَّجُلُ إِذَا سَارَ سَرِيعًا Ve dişi deve sürüsüne buğur salıvermek maʿnāsınadır; yukālu: حَوَّدَ الرَّجُلُ إِذَا أُرْسِلَ الْفَحْلُ فِي الْإِبِلِ Ve bir mikdār taʿāma yaʿnī gılāl ve zehāʿire nāʿil olmak maʿnāsınadır; yukālu: حَوَّدَ الرَّجُلُ مِنْ هَذَا الطَّعَامِ إِذَا نَالَ شَيْئًا مِنْهُ

التَّحْوُودُ [et-teḥavvud] (تَفْعُلٌ [tefaʿul] vezninde) Ağacın taze dalı bir tarafa meyelān eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَحَوَّدَ الْعُضُنُ إِذَا تَنَشَّى أَيَّ تَمَيَّلَ

حَوْدٌ [Ḥavvede] (شَمْرٌ [şemmere] vezninde) Bir mevziʿ adıdır, Vezn-i fiʿl ve ʿalemiyyetle gayr-i munsarıftır.

[خ ي د]

الْخَيْدُ [el-ḫīd] (عَيْدٌ [ʿīd] vezninde) رَطْبَةٌ [raṭbet] ismidir ki yoncaya denir, lākin burada murād henüz baş vermedik taze ekin-

eylemiştir.

[در د]

الدَّرْدُ [ed-dered] (fethateynle) Ağız-da dişler dökülüp gitmek ma'nāsınadır; yukālu: دَرَدَ الرَّجُلُ دَرْدًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا ذَهَبَتْ أَشْنَانُهُ Ve *Miṣbāh*'ta *أُصُولُهَا* 'ibāretiyle müzeyyeldir. Sıfatında **أَدْرُدُ** [edred] ve mü'ennesinde **دَرْدَاءُ** [derdā] denir. Kezâlik **دَرْدَاءُ** [derdā] sinne dahi vasf olur.

الدَّرْدَاءُ [ed-derdā] (**حَمْرَاءُ** [hamrā]) vezninde) Vaf-ı mü'nestir ki zikr olundu. Ve

دَرْدَاءُ [derdā] ve

دِرْدِمٌ [dirdim] (dāl'ların kesri ve mīm ziyādesiyle) Koca nākaya denir, 'alā-kavlin pek kocalıktan dişleri dökülüp hemān diplerinde eserleri kalmış ola ki yemi geveleyerek yer olur; yukālu: نَاقَةٌ دَرْدَاءٌ وَدِرْدِمٌ أَيُّ مُسِنَّةٍ أَوْ لِحَاحَتْ أَشْنَانُهَا بِدُرْدُرِهَا

Şārih der ki **دِرْدِمٌ** [dirdim] lafzının aslı **دَرْدَاءُ** [derdā] idi, mīm'i ibdāl ve tahfifen kesr ile **دِرْدِمٌ** [dirdim] dediler ve bu te'kīdi mutazammındır. İntehā.

Mü'ellif tā-yı fevkiyye ile **كَتِيبَةٌ** كَانَتْ لَهُمْ ile **كَتِيبَةٌ** 'ibāretiyle kayd eylemekle **كَتِيبَةٌ** [ketībet] 'asker alayına denmeğin o güne terceme olundu. Vanşulu gāliben sâ-yı müsellese ile rü'yet yāhūd zann eylemiş olmakla kum yığımlı ile tefsīr eylemiştir, fe'l-yunzar. Ve **دَرْدَاءُ** [derdā] Beyne'l-'Arab bir ketībe-i mahsūsa ya'nī bir alay ismidir.

الدُّرْدِي [ed-durdiyy] (**كُرْدِي** [kurdiyy] vezninde) Bir nesnenin dibine çöken tüflüne ve posasına denir ki tortu ta'bīr olunur. Ve tortu, **دُرْدِي** [durdiyy] muharrefidir; tekūlu: لَا تَشْرَبُ دُرْدِيَّ الرَّبِيبِ وَهُوَ مَا يَبْقَى فِي أَشْفَلِهِ

الدُّرَيْدُ [ed-Dureyd] (**زُبَيْرٌ** [zubeyr] vezninde) **أَدْرُدُ** [edred] kelimesinin murahhamen

musaggarıdır ve bununla bazı kimseler müsemmâdır.

أَبُو الدَّرْدَاءِ [Ebu'd-Derdā] 'Uveymir b. Mālik el-Enşārī ve zevcesi Ummu'd-Derdā Ḥayre bint Ebī Ḥadred el-Eslemī saḥābī ve saḥābiyyedir.

Şārih der ki Ebu'd-Derdā zühhād-ı ashābdandır, Şām'ın fethinde ibtidā bunlar kādī oldu. Esahh-ı akvāl üzere otuz iki tārīhinde rihlet edip Bābu'ş-Şağīr'de defn olundu ve bazıları Medīne-i münevvere'ye 'avdet eyledi dediler. Mütercim der ki hālen Üsküdar kabristānında Ebu'd-Derdā merkadı olmak hikāyeti yā bī-asldır yāhūd başka o künyede bir zātın olmak gerektir. Niteki hāk-i İslāmbol'da niçe ashāb merākidi söylenir, onların Hazret-i Ebū Eyyüb'dan gayrısı sâbit değildir, lākin her birinin rühāniyyetlerine teveccühle fātiha ihdāsı mānī' değildir, rühları kanda ise beher hāl vāsıl olur, ta'assubun 'alemi yoktur.

[دع د]

دَعْدُ [da'd] (dāl'ın fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) **أُمُّ حُبَيْنٍ** [umm ḥubeyn] ya'nī kaya keleri dedikleri kelerin lakabıdır. Ve bir hatun ismidir. Munsarıf ve gayr-i munsarıf olur. Cem'i **دُعُودٌ** [du'ūd] gelir ve **دَعْدَاتٌ** [da'dāt] gelir dāl'ın fethiyle ve **دَعْدُ** [ed'ud] gelir, **أَفْلُسٌ** [eflus] gibi.

Şārih der ki **هِنْدٌ** kelimesi dahi lügat-ı fasīhada munsarıf ve gayr-i fasīhada gayr-i munsarıftır ve ricālede **زَيْدٌ** ve **عُمَرُو** 'alem-i cins mesābesinde müsta'mel olduğu gibi nisvānda dahi **هِنْدٌ** ve **دَعْدٌ** o mesābede müsta'meldir, niteki terācim-i nukūl-i fetāvāda mütedāvildir.

[د ن ب د]

دُنْبَاوَنْدُ [Dunbāvend] (dāl'ın zammıyla) Kirmān türābında bir dağın adıdır; ʿamme دَمَاوَنْدُ [Demāvend] derler. Ve Rey nevāhisinde dahi bir sarp ve yüksek dağın adıdır. Ebu'l-Ḥunke nām kimse sihr ve nīrencātla müştāgil olduğu için Hazret-i ʿOsmān onu oraya nefy ve tağrīb eyledi.

[د و د]

الدُّودَةُ [ed-dūdet] (dāl'ın zammıyla) Maʿlūmdur ki küçük kurtçağıza denir ki dānelerde ve meyvelerde hāsıl olur hurde böcektir, Fāriside girm derler, kāf-ı Fārisīnin kesriyle. Cem-i cinsi دُوْدُ [dūd] gelir ve cem-i bināsı دِيدَانُ [dīdān] gelir dāl'ın kesriyle.

الدُّودُ [ed-devd] (Dāl'ın fethi ve vāv'ın sükūnuyla ki fi'l-asl fethateynledir) Bir nesne kurtlanmak ve kurt düşmek maʿnāsındır; yukālu: دَادَ الطَّعَامُ يَدَادُ دُوْدًا مِّنَ النَّبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَارَ فِيهِ الدُّودُ

الإِدَادَةُ [el-idādet] ve

التَّدْوِيدُ [et-tedvīd] ve

التَّدْوِيدُ [et-tedyīd] (yāʿ muʿākabesiyle تَفْعِيلُ [tefʿīl] vezninde) Bunlar da دَوْدُ [devd] maʿnāsındır; yukālu: أَدَادَ الطَّعَامَ وَدَوَّدَ وَدَيَّدَ Ve دَادَ بِمَعْنَى دَادَ

تَدْوِيدُ [tedvīd] Çocuk kızak ile oynamak maʿnāsındır; yukālu: دَوَّدَ الصَّبِيُّ إِذَا لَعِبَ بِاللَّدَوْدَةِ Ke-mā se-yuzkeru.

دُودَانُ [Dūdān] (dāl'ın zammıyla) Bir dere adıdır. ve Dūdān b. Esed bir kabīle pederidir.

أَبُو دُوَادٍ [Ebū Duvād] [عُرَابُ] [ġurāb] vezninde) İyād kabīlesinden bir şāʿirdir. Ve Ḳāḍī Aḥmed b. Ebī Duvād recül-i maʿrūftur ve Ebū Duvād Yezīd er-Rāsībī

ve Ebū Duvād Cuveyriye b. el-Ḥaccāc ve Ebū Duvād ʿAdiyy b. er-Riḳāʿ şāʿirlerdir ve Muḥammed b. ʿAlī Ebī Duvād muhaddistir.

الدُّوَادُ [ed-duvvād] (رُْمَانُ [rummān] vezninde) Küçük kurtçağızlara denir, صَعَارُ الدُّودِ [şiġāru'd-dūd] maʿnāsına. Ve zartaya denir. Ve cüst ve çālāk adama denir.

دَاوُدُ [Dāvūd] (قَالُونُ [qālūn] vezninde) İsm-i aʿcemīdir ki bir peygamber-i zī-şān ismidir.

الدُّوَادَةُ [ed-devdāt] (dāl'ın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Gırīv ve feryād-ı nāsa denir, tekülü: سَمِعْتُ دُوَادَةَ النَّاسِ أَيَّ جَلَبَتَهُمْ Ve kızağa denir, أَرْجُوْحَةٌ [urcūḥat] maʿnāsına.

دُوَيْدُ [Duveyd] (زُبَيْرُ [zubeyr] vezninde) Esmādandır: Duveyd b. Zeyd Cāhiliyye'den bir kimsedir ki dört yüz elli sene muʿammer oldu, zamān-ı İslām'ı maʿtūh ve bī-şuʿūr olduğu vakte idrāk eyledi. İhtizārı hālinde işbu ürcüzeyi inşād eyledi:

أَلْيَوْمَ بَيْنِي لِدُوَيْدٍ بَيْتُهُ
لَوْ كَانَ لِلدَّهْرِ بَلَى أَبْلَيْتُهُ
أَوْ كَانَ فِرْزِي وَاجِدًا كَفَيْتُهُ
يَا رَبِّ نَهَبَ صَالِحَ حَوَيْتُهُ
وَرُبَّ غَيْلٍ حَسَنٍ لَوْ تَيْتُهُ
وَمِعْصَمٍ مُّخَضَّبٍ نَتَيْتُهُ

Ve Duveyd b. Ṭāriḳ muhaddistir.

FASLU'Z-ZĀLĪ'L-MU'CEME

(فَضْلُ الذَّالِ الْمُعْجَمَةِ)

[ذ ر د]

ذِرْوَدُ [Zirved] (ذِرْهَمٌ [dirhem] vezninde) Bir dağ adıdır.

[ذ و د]

الذَّوْدُ [ez-zevd] (zāl'ın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) ve

الذِّيَادُ [ez-ziyād] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Davar sürmek ma'nāsınadır; yukālu: ذَاذُ الْإِبِلِ يَذُوذُ ذُوذًا وَذِيَادًا إِذَا سَاقَهَا Ve def^c ve tard eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا طَرَدَهُ إِذَا طَرَدَهُ وَدَفَعَهُ Ve

ذَوْدُ [zevd] Üç deveden ona kadar 'alā-kavlin on beşe ve 'alā-re'yin yirmiye yāhūd otuza varınca yāhūd iki ile dokuz nefer beyninde olan develere denir. ذَوْدُ [zevd] kelimesi bu ma'nāda mü'ennestir ve hemān mü'enneslere itlāk olunur, ya'nī gürūh-ı mezkūr mecmū'u nāka olmağa muhtācdır. Ve müfred ve cem'i berāberdir, 'alā-kavlin cem'dir, müfredi yoktur yāhūd müfreddir, cem'i, أَذْوَادُ [ezvād]dır. Ve 'Arabların "الذَّوْدُ إِلَى الذَّوْدِ إِبِلٌ" kavlleri ki emsāldendir, onda ذَوْدُ [zevd] kelimesini mevzi'inde olduğuna delālet eder, zīrā إِنْشَيْنَ [išneteyn] إِنْشَيْنَ [šinteyn]e zamm olundukta cem^c olur. Şārih der ki فِيمَا "كَيْسٌ فِيمَا" hadīsinde zükūr ve ināsa 'āmm olmakla ināsa tahsīsleri müvecceh değıldir. Mü'ellif bunda Ebū 'Ubeyd'e ittibā'e eylemiştir. Sā'ir ehl-i lügat ta'mīm eylediler. Ve mesel-i mezbūrun delāleti dahi manzūrün-fihtir, Zīrā onda إِلَى [ilā] مَعَ [me'a] ma'nāsınadır yāhūd mukadder مَضْمُومٌ lafzına müte'allaktır. Ve

mesel-i mezbūr "Az nesne ile az nesne müctemī' oldukta çok olur" diyecek yerde darb olunur.

الذَّائِدُ [ez-zā'id] İsm-i fā'ildir, sā'ik ve dāfi' ve tārid ma'nālarıdır. Cem'i ذُوْدُ [zuvved] gelir, رُكْعٌ [rukka^c] gibi ve ذُوَادُ [zuvvād] gelir, حُسَادٌ [hussād] gibi ve ذَادَةٌ [zādet] gelir, قَادَةٌ [kādet] gibi. Ve

ذَائِدٌ [Zā'id] حَرُونَ [Harūn] dedikleri feres-i meşhūr neslinden bir atın ismidir. Ve Ḥubeyb b. İsf'ın kılıcı ismidir. Ve

ذَائِدٌ [zā'id] Hürmet ve hakīkati hāmī olan hamiyetli adama itlāk olunur; yukālu: مَسَالِبِ-ي شَيْئٍ أَيْ حَامِي الْحَقِيقَةِ Mesālib-i şeyn ü 'ārī dāfi' olduğu için. Ve

ذَائِدٌ [Zā'id] İmrū'ulqays b. Bekr nām şā'irin lakabıdır. İşbu: ذِيَادًا || ذِيَادٌ "أَذُوذُ الْقَوَافِي عَنِّي ذِيَادًا" "أَذُوذُ الْقَوَافِي عَنِّي ذِيَادًا" beytini nazm ve inşād eylediği için telkīb eylediler.

الذَّوَادُ [ez-zevvād] (كَتَّانٌ [kettān] vezninde) Bu dahi hāmī'l-hakīka olan adama denir ki mübālagadır. Ve

ذَوَادُ [Zevvād] Akyāl-i Ḥimyer'den Zī Merḥab nām emīrin kılıcı adıdır. Ve Zevvād b. Ebi'r-Raqrāk bir şā'irdir ve Zevvād b. 'Uleyye muhaddistir ve Zevvād el-Mubārek sāhib-i zikr ü menkibettir ve Ebū'z-Zevvād bir emīrdir, rüvāt-ı hadīstendir.

الْمِذْوَدُ [el-mizved] (مِئْبَرٌ [minber] vezninde) Lisāna itlāk olunur; yukālu: هُوَ حَدِيدُ الْمِذْوَدِ Ve davara yem verecek yemlik ve ahır dedikleri yere denir. ve مِذْوَدُ التَّوْرِ [mizvedu's-sevr] sığırın boynuzuna itlāk olunur. Ve

مِذْوَدٌ [Mizved] Bir dağın adıdır.

ذِيَادُ [Ziyād] (كِتَابٌ [kitāb] veznin-

de) Esmādandır: Muḥazzir b. Ziyād ashābdāndır ve Ziyād b. ʿAzīz şuʿarādandır.

ذَوَيْدٌ [Zuveyd] [زُبَيْرٌ] [zubeyr] vezninde) Esmādandır: ʿAbdullāh b. Maʿkil b. Zuveyd ashābdandır. Ve ʿAbdullāh b. Zuveyd, Velīd b. Müslim'in şeyhidir. Ve Ferve b. Museyk b. Zuveyd ashābdandır.

الْمَمْدَادُ [el-mezād] (mīm'in fethiyle) İsm-i mekândır, otlağa denir, مَرْتَعٌ [mertaʿ] maʿnāsına; davar sevk olunduğu için.

الْإِزَادَةُ [el-izādet] (hemzenin kesriyle) Bir adama harem ve müteʿallakâtının himāyeti zımınında iʿānet eylemek maʿnāsınadır; tekülu: وَهَذَا كَمَا أَذَدْتُ فَلَانًا إِذَا أَعْتَنَهُ عَلَى ذِيَادِ أَهْلِهِ Kāle'ş-şarih: وَهَذَا كَمَا تَقُولُ أَطْلُبْتُهُ إِذَا أَعْتَنَهُ عَلَى طَلْبَتِهِ

FASLU'R-RĀ'Ī'L-MÜHMELE

(فَضْلُ الرَّاءِ الْمُهْمَلَةِ)

[ر أ د]

الرِّئْدُ [er-riʿd] (rā'nın kesri ve hemzenin sükunuyla) Yaşdaşa denir تَرَبْتُ [tirb] maʿnāsına; tekülu: هَذَا رَيْدِي أَيُّ تَزْبِي وَفَزْبِي فِي الْمَسِينِ Ve darlık maʿnāsınadır; yukālu: وَقَعَ فِي الرَّئْدِ أَيُّ الضَّبِيقِ Ve ağaç dibinden çıkan filizlere denir.

الرَّادُ [er-reʿd] ve

الرَّادَةُ [er-reʿdet] (rā'ların fethi ve zammı ve hemzelerin sükunuyla) ve

الرَّوْدَةُ [er-reʿüdet] [صَبُورَةٌ] [şabūr] vezninde) ve

الرَّادَةُ [er-rādet] (teshīl-i hemze ile) Tāze ve dīl-ber mahbūbeye denir; yukālu: جَارِيَةٌ رَأْدٌ وَرُودٌ وَرَادَةٌ وَرُودَةٌ وَرَادَةٌ أَيُّ شَابَةٌ حَسَنَةٌ Ve

رَادٌ [reʿd] [سَعْدٌ] [saʿd] vezninde) Çene kemiğinin dibine denir. Ve

رُودٌ [ruʿd] (rā'nın zammıyla) تُرُودَةٌ [tuʿedet] maʿnāsınadır ki bir işte teʿennī ve rıfk ve sühütle ʿamel ve hareket eylemekten ʿibārettir; “و،أ،د” māddesinde mersūmdur; yukālu: عَلَيْنِكَ بِالرُّودِ أَيُّ التُّودَةِ Niteki vāv ile رُودٌ [rūd] dahi bu maʿnāyadır.

التَّرَادُ [et-tereʿud] [تَفَعُّلٌ] [tefaʿʿul] vezninde) ve

الْإِرْتِيَادُ [el-irtiʿād] [إِفْتِعَالٌ] [iftiʿāl] vezninde) Mahbūbun bedeni nāzūklüğünden pālūze gibi tir tir titremek maʿnāsınadır; yukālu: تَرَادَ الْعُلَامُ وَإِرْتَادًا إِذَا اهْتَرَّ بَدْنُهُ نَعْمَةً Ve

تَرَادٌ [tereʿud] Yel sağa sola oynayarak çaparız esmek maʿnāsınadır; yukālu: تَرَادَتْ الرِّيحُ إِذَا اضْطَرَبَتْ أَيُّ تَمَائِلَتْ يَمِينًا وَشِمَالًا pīrlikten yāhūd zaʿftan nāşī yerinden titre-

yerek kalkmak ma'nāsınadır; yukālu: تَرَادُّ رَغْدَةً فَأَخَذَتْهُ رَغْدَةً إِذَا قَامَ فَأَخَذَتْهُ رَغْدَةً Ve taze ağaç dalı her tarafa meyelān edip eğilmek ma'nāsınadır; yukālu: تَرَادُّ العُنُقُ إِذَا تَفَيَّأَ وَتَدَبَّلَ التَّوَى

رَائِدُ الضَّحَى [rā'idu'd-ḍuḥā] [ā'id] vezninde) ve

رَأْدُ الضَّحَى [re'du'd-ḍuḥā] [sa'd] vezninde ve hemzenin teshīliyle dahi zebānzeddır) Kuşluk vaktinin irtifā'ına ya'nī irtifā'ı vaktine denir ki kaba kuşluk ta'bīr olunur; tekūlu: لَقِيْتُهُ رَائِدَ الضَّحَى وَرَأْدُهُ وَرَأْدُهُ Esās'ta dedi ki Rَأْدُ الضَّحَى [re'du'd-ḍuḥā] nehārın hums-ı evvelinde şemsin irtifā'ı ve dav'ının inbisāti vaktinden şibārettir ve ona شَابُ النَّهَارِ [šābbu'n-nehār] dahi derler ve bu جَارِيَةٌ رَأْدَةٌ جاریة رَأْدَةٌ ma'nāsından me'hūzdu. Pes buna göre genç kuşluk vakti olmak gālibdir. Ve

رَأْدُ الْأَرْضِ [re'du'l-arḍ] Yerin nebāt makūlesinden hālī olmasıdır ki gūyā bī-mūy olan tāzeyeye teşbīh olunmuştur; tekūlu: أَعْجَبَنِي رَأْدُ هَذِهِ الْأَرْضِ أَيَّ حَلَاوُهَا

[ر ب د]

الرُّبُودُ [er-rubūd] [ḡu'ūd] vezninde) Bir yerde mukīm olmak ma'nāsınadır; yukālu: رُبِدَ بِالْمَكَانِ رُبُودًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَقَامَ بِهِ Ve alıkomak ve habs eylemek ma'nāsınadır; yukālu: زَاهِرَةً رُبِدَهُ إِذَا حَسَبَهُ Zāhiren bunda masdarı رُبِدَ [rebd] olmak gerektir. **عَبْدٌ** [abd] vezninde.

الرُّبُودُ [el-mirbed] [minber] vezninde) **مَحْبِسٌ** [maḥbes] ma'nāsınadır ki habs olunacak mahaldır, gūyā ki kendisi hābis ve ālet-i habs itibār olunmakla ism-i ālet vezninde gelmiştir. Ve

مِرْبِدٌ [mirbed] Hurmāyı serip kurutacak yere itlāk olunur, جَرِينٌ [cerīn] ma'nāsına. Ve Başra'da bir mevzi^c adıdır.

الرُّبْدَةُ [er-rubdet] (rā'nın zammı ve bā'nın sükūnuyla) Boza mā'il bulanık renge denir. Murād karamtık kül rengidir ki küdüretli sehāb levnidir, karamtık boz ta'bīr olunur; yukālu: بِهِ رُبْدَةٌ أَيُّ لُونٌ إِلَى الْعُيْرَةِ **الرُّبْدَادُ** [el-irbidād] [iḥmirār] vezninde) ve

الرُّبِيدَادُ [el-irbidād] [iḥmirār] vezninde) Karamtık boz renkli olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِزْبَدَ الشَّيْءُ وَإِزْبَادٌ إِذَا كَانَ لُونُهُ رُبْدَةً Ve akli karalı alaca olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِزْبَدَ الثَّوْرُ وَإِزْبَادٌ إِذَا كَانَ مُرْبِدًا Ke-mā se-yuzkeru.

الرُّبْدَاءُ [er-rebdā] [ḡamrā] vezninde) ve

الرُّبْدَاءُ [el-erbed] [aḡmer] vezninde) **رُبْدَةٌ** [rubdet]ten vasflardır, karamtık boz renkli nesneye denir. Mü'ellif işāretle geçmiştir; yukālu: شَاءَ رُبْدَاءٌ وَمَغَزَّ أَرْبَدٌ إِذَا كَانَ فِي لُونِهِ رُبْدَةٌ Ve

رِبْدَاءٌ [rebdā] Dāhiye-i münkereye itlāk olunur; yukālu: دَاهِيَةٌ رِبْدَاءٌ أَيُّ مُنْكَرَةٌ Ve şol dişi keçiyeye denir ki levni siyāh olup kırmızı kırmızı benekleri ola; yukālu: عَنَزَ رِبْدَاءٌ أَيُّ سَوْدَاءٌ مُنْقَطَةٌ بِحُمْرَةٍ [erbed] denir. Bu renkte keçi makbūl değildir, dāhiye ma'nāsı bundan me'hūzdu. Ve

أَرْبَدٌ [erbed] Bir nev^c yılanı denir ki beğayet müzī ve habīs olur, boz yılan dedikleri olacaktır. Ve

أَرْبَدٌ [erbed] Arslana itlāk olunur. Ve Erbed b. Dābi^c ve Erbed b. Şureyh ve Erbed b. Rebī'a şā'irlerdir. Ve Erbede yāhūd Erbed

et-Temīmī tābi'ındendir.

الرُّبْدُ [et-terebbud] [تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Bir nesnenin levni bozulmak ma'nāsınadır; yukālu: تَرَبَّدَ لَوْنُهُ إِذَا تَغَيَّرَ Ve gökyüzü bulutlanmak ma'nāsınadır; yukālu: تَرَبَّدَتِ السَّمَاءُ إِذَا تَغَيَّمَتْ Ve bir kimse çehresini eğip yüzü ekşimek ma'nāsınadır; yukālu: تَرَبَّدَ الرَّجُلُ إِذَا تَعَبَّسَ

الرُّبْدُ [er-rubed] [ضَرَدٌ [şured] vezninde) Kılıç demirinde olan cevhere denir, فَرِنْدٌ [firind] ma'nāsına.

الرُّبْدُ [el-muterebbid] (ism-i fā'il bünyesiyle) **الرُّبْدُ** [erbed] gibi arslana itlāk olunur.

الرُّبْدُ [er-rebīd] [أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Küp ve destī makülesine istif üzere basılıp üzerine su serptikleri hurmā baskınına denir.

الرُّبْدَةُ [er-rebīdet] [سَفِينَةٌ [sefinet] vezninde) İçinde sicillāt hıfz eyledikleri zarfa itlāk olunur, defter sandığı gibi.

الرُّبْدُ [er-rābid] Hazīne-dāra itlāk olunur, خَازِنٌ [hāzin] ma'nāsına, hābis-i māl olduğuy için.

الرُّبْدُ [el-murebbid] [مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Akı karalı alaca nesneye denir; yukālu: ضَانٌّ مَرَبَّدٌ أَي مَوْلَعٌ بِسَوَادٍ وَيَبَاصِ

مِرْبَدُ النَّعَمِ [Mirbedu'n-Ne'am] [مِنْبَرُ الْحَرَمِ] vezninde) Medīne kur-bünde bir mevzi' adıdır.

[ر ث د]

الرُّبْدُ [er-reṣd] (rā'nın fethi ve ṣā-yı müsellenin sükūnuyla) Metā'ı istif eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رُبَّدَ الْمَتَاعُ رُبْدًا مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا نَصَّدَهُ يَعْغِي وَضَعُ بَعْضُهُ عَلَى بَعْضِ

الرُّبْدُ [er-reṣīd] [أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

الرُّبْدُ [el-merṣūd] ve

الرُّبْدُ [er-reṣed] (fethateynle) Birbiri üzere

dizilip istif olmuş metā'a denir.

الرُّبْدُ [el-irṣād] [إِفْتِعَالٌ [ifti'al] vezninde) **الرُّبْدُ** [reṣd] ma'nāsınadır; yukālu: رُبَّدَ الْمَتَاعُ تَرَكْتُهُمْ مُرْتَبِدِينَ مَا تَرَكْتُهُمْ مُرْتَبِدِينَ مَا تَحَمَّلُوا بَعْدَ أَي نَاصِدِينَ مَتَاعَهُمْ Ya'nī "Ben onları henüz mütehammil oldukları metā'larını istif eder oldukları hâlde bırakıp geldim" demektir.

الرُّبْدُ [er-riṣd] (rā'nın kesriyle) Bir yerde mukīm olan cemā'ate denir.

الرُّبْدُ [er-reṣed] (fethateynle) Za'afe-i nāsa denir; tekūlu: تَرَكْنَا عَلَى الْمَاءِ رُبْدًا مَا يُطِيفُونَ Ve تَحَمُّلاً أَي ضَعْفَةً

رُبْدٌ [reṣed] Masdar olur, bulanmak ve bulanık olmak ma'nāsına; yukālu: رُبَّدَ الْمَاءُ رُبْدًا مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَدَرَ

الرُّبْدُ [el-irṣād] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bulanık olmak ma'nāsınadır; yukālu: رُبَّدَ أَرُبْدُ الْمَاءِ بِمَعْنَى رُبْدٍ Ve bir cemā'at bir yerde mukīm olmak ma'nāsınadır; yukālu: رُبَّدَ أَرُبْدُ الْقَوْمِ إِذَا صَارُوا رُبْدًا Ve kuyu kazan kimse nem-nāk toprağa erişmek ma'nāsınadır; yukālu: إِخْتَفَرَ فُلَانٌ حَتَّى أَرُبَّدَ أَي بَلَغَ الثَّرَى

الرُّبْدُ [el-merṣed] [مُعْعَدٌ [maḥ'ad] vezninde) Kerīm adama denir. Ve arslana denir. Ve bir recül adıdır. Ve mülük-i Yemen'den birinin ismidir ki altı yüz sene saltanat sürmüştür.

رِبْدٌ [Yerṣedu] [يَمْنَعُ [yemne'u] vezninde) Bir vādī ismidir.

[ر ج د]

الرُّبْدُ [er-recd] (rā'nın fethi ve cīm'in sükūnuyla) Titremek ma'nāsınadır, gerek soğuktan ve gerek havftan olsun; yukālu: رُجِدَ الرَّجُلُ رَجْدًا عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا ارْتَعَشَ

الرُّبْدُ [et-tercīd] [تَفْعِيلٌ [tef'il] vezninde) **الرُّبْدُ** [recd] ma'nāsınadır; yukālu: رُجِدَ تَرْجِيدًا

عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ كَذَلِكَ بِمَعْنَى رُجِدَ

الْإِرْجَادُ [el-ircād] (hemzenin kesriyle)

Bir adamı titreme tutmak ma'nāsınadır; yukālu: أُرْجِدَ الرَّجُلُ عَلَى الْمَجْهُولِ أَي أُرْجِدَ

الرَّجَادُ [er-reccād] (كَتَانٌ [kettān] vezninde)

Harman yerine ekin demeti taşıyan adama denir; yukālu: هُوَ رَجَادٌ أَي نَقَالَ السُّنْبِلِ إِلَى الْبَيْدَرِ

الرَّجَادُ [er-ricād] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde)

Biçilen ekin demetlerini harman yerine taşımak ma'nāsınadır; yukālu: رَجَدَ الرَّجُلُ رَجَادًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا نَقَلَ السُّنْبِلِ إِلَى الْبَيْدَرِ

[ر خ د]

الرَّخْوَدَةُ [er-rahvedet] (rā'nın ve vāv'ın

fethiyle ve ekser nüshalarda hā-yı mu'cemenin zammıyla mazbūttur) Yumuşaklık ve taze ve terlik, līn ve nu'emet ma'nāsınadır. Ve ucuzluk ve bolluk, hısb ve refāh ve vüs'at-i 'ayş ma'nāsınadır.

الرَّخْوَدَةُ [er-rihvedd] (إِرْدَبٌ [irdebb] vezninde)

Etli cānlı, kemikleri nerm ve bedeni nāzūk mahbūba denir; yukālu: غَلَامٌ رَخْوَدٌ أَي مُيَنَّسِي رِخْوَدَةٌ [rihveddet] tir hā'yla.

[ر د د]

الرَّدُّ [er-redd] (rā'nın fethi ve dāl'ın teşdidiyle) ve

الرَّمْدُ [el-meredd] (mīm'in ve rā'nın fethiyle) ve

الرَّمْدُودُ [el-merdūd] (مَغْفُولٌ [ma'kūl] ve مَحْلُوفٌ [maħlūf] gibi masdar olarak ve

الرَّرِيدِي [er-riddīdā] (حِطِّيْبِي [ħiṭṭībā] ve

خَلِيْفِي [ħilifā] vezninde) Geri döndürmek ma'nāsınadır; yukālu: رَدَّهُ رَدًّا وَمَرَدًّا وَمَرْدُودًا

وَرَّرِيدِي مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا صَرَفَهُ يَعْني عَنْ وَجْهِهِ

الرَّرَادُ [er-redād] (سَحَابٌ [seħāb] vezninde)

ve

الرَّرَادُ [er-ridād] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde)

Ondan isimlerdir, geri döndürmeğe denir.

Ve 'Arablar رَدَّ عَلَيْهِ الشَّيْءَ derler, o nesneyi ondan kabül eylemese ve رَدَّ فَلَانًا derler kavlinde yāhūd fi'linde tahti'e eylese. Ve

رَدٌّ [redd] Kötü ve kemter şey'e itlāk olunur ki vasf bi'l-masdardır; yukālu: رَدَّ شَيْءٌ رَدًّا

أَي رَدِّي Ve lisānda olan tutkunluğa denir ki kelāmı selāset ve talākadle edā edemeyip güyā ki hurūfu geri çevirerek tekellüm eder; yukālu: فِي لِسَانِهِ رَدٌّ أَي حُبْسَةٌ

الرَّمْدُودَةُ [el-merdūdet] Usturaya itlāk olunur ki baş tıraş ederler, مُوسَى [mūsā] ma'nāsına, bükülüp sapına red olunduğu için. مَرْدُودَةٌ [mūsā] mü'ennes olmakla 'unvānında vārid olmuştur. Pes çakıya da itlāk olunur. Ve çakı çākī muharrefidir. Ve

مَرْدُودَةٌ [merdūdet] Talāk verilmiş hatuna itlāk olunur, pederi hānesine ircā' olunduğu için; yukālu: مَرْدُودَةٌ [mūsā] mü'ennes olmakla 'unvānında vārid olmuştur. Pes çakıya da itlāk olunur. Ve çakı çākī muharrefidir. Ve

مَرْدُودَةٌ [merdūdet] Talāk verilmiş hatuna itlāk olunur, pederi hānesine ircā' olunduğu için; yukālu: اِمْرَأَةٌ مَرْدُودَةٌ أَي مُطَّلَقَةٌ

الرُّدِّي [er-ruddā] (حُمَّى [ħummā] vezninde) Bu dahi mutallaka hatuna denir.

الرُّدِّي [er-ridd] (rā'nın kesriyle) Bir şey'in 'imādına itlāk olunur ki ona 'itimād eder, ona zahrını redd ettiği için yāhūd kendisinin 'avārızını ve havādisini o 'imād redd ve def' eylediği için; yukālu: هُوَ رَدَّهُ أَي عِمَادُهُ

الرَّرْدَةُ [er-reddet] (rā'nın fethiyle) Çirkinlik, kubh ma'nāsınadır ki merdūdiyyeti müs-telzimdir; yukālu: فِي وَجْهِهِ رَدَّةٌ أَي فُبْحٌ

الرَّرِدَّةُ [er-riddet] (rā'nın kesriyle) İrtidād [irtidād] lafzından ismdir, mürtedliğe denir, ke-mā se-yuzkeru; yukālu: قَتَلُوا أَهْلَ الرَّرِدَّةِ

أَي الرَّرِدَّةِ Ve

الرَّرِدَّةُ [er-riddet] Davarın doğuramazdan ak-demce memesi sūt ile dolmasına denir ki

mukaddemā çekilen sütünün ric'atinden 'ibârettir. Ve

رِدَّةٌ [riddet] Zekanda ya'nî enekte olan gerilik ya'nî içeri doğru kaçıklık ve basıklığa denir, gūyā ki uzayacak iken ric'at edip kalmıştır; yukālu: فِي ذَقْنِهِ رِدَّةٌ أَي تَقَاعَسَ Ve dağdan geri 'aks eden sedāya itlāk olunur; tekūlu: سَمِعْتُ رِدَّةَ الْجَبَلِ أَي صَدَاهُ Ve devenin ikinci mertebede su içmesine itlāk olunur; yukālu: شَرِبَتِ الْإِبِلُ رِدَّةً أَي عَلَلًا

تَزْدِيدٌ [et-terdād] (tā'nın fethiyle) [terdīd] ma'nāsınadır ki kesret-i redd ya'nî tekrār eylemekten 'ibârettir ve bu sülāsīdir; yukālu: إِشْبُو تَزْدَادًا أَي زَدَدَهُ [terdād] ve تَجَوَّالٌ [hissīsā] ve رِمِّيَا [rimmiyyā] veznleri ki sülāsīden masdarlardır, teksir içindir.

الْمُرْدُّ [el-muredded] [mu'azzam] [mu'azzam] vezninde) Bir husūsta hayrān ve sergerdān olmuş adama itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ مُرْدُّ أَي حَائِرٌ بَائِرٌ

الْإِرْتِدَادُ [el-irtidād] [ifti'āl] vezninde) Geri dönmek ma'nāsınadır; yukālu: Rā'nın kesriyle رِدَّةٌ [riddet] bundan ismdir, niteki zikr olundu. Mü'ellif *Başar'*de dedi ki رِدَّةٌ [riddet] ve إِرْتِدَادٌ [irtidād] geldiği yoldan geri dönmek ma'nāsınadır, lākin رِدَّةٌ [riddet] küfre rücu' ve إِرْتِدَادٌ [irtidād] e'amm olarak müsta'meldir; yukālu: هُوَ مِنْ أَهْلِ الرِّدَّةِ فَاقْتُلُوهُ ve yukālu: إِزْتَدَّ عَنِ طَرِيقِهِ إِذَا رَجَعَ إِزْتَدَّ عَنِ دِينِهِ

الْمُرَادَّةُ [el-murāddet] [mufā'alet] vezninde) Bir nesneyi bir kimse üzere geri ve redd ve ircā' eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَادَ الشَّيْءَ عَلَيْهِ مُرَادَّةً إِذَا رَدَّهُ عَلَيْهِ

الْأَرْدُّ [el-erredd] Fethateynle ki ef'al-i tafdīldir, أَنْفَعٌ [enfa'] ma'nāsına

müsta'meldir, gūyā ki pek nāfi' olmakla merreten ba'de-uhrā kendisi geri ve redd edip ahz eder ve bu أَحَبُّ [ehabbu] gibi مَحْبُوبٌ [maḥbūb]dan mutasarrıftır; yukālu: شَيْءٌ أَرَدُّ لَهُ أَي أَنْفَعُ لَهُ

الرَّادَّةُ [er-rāddet] ve

الْمَرْدَّةُ [el-mereddet] (mīm'in ve rā'nın fethiyle) Fā'ide ve menfa'at ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: لَا رَادَّةَ فِيهِ وَلَا مَرْدَّةً أَي لَا مَا يُرَدُّ عَلَيْكَ هَذَا أَي لَا يَنْفَعُكَ Kāle fi'l-Esās: Ve ضَنِيعَةٌ كَثِيرَةٌ الرِّدِّ وَالْمَرْدِ أَي الرَّيْعِ ve yukālu: رَادَّةٌ

[rāddet] 'Araba ve tarika makülesinin önünde olan iki münharif ağaçlar beynine arkuru uzattıkları ağaca denir ki araba oku ta'bir olunur.

الْمُرِيدُ [el-muridd] (ism-i fā'il bünyesiyle) Şehvet-perest adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُرْدُّ أَي سَقِيٌّ Ve dalgası çok denize denir; yukālu: بَحْرٌ مُرْدُّ أَي مَوَاجٌ Ve dargın kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ مُرْدُّ أَي غَضْبَانٌ Ve 'uzübet ya'nî ergenliği 'alā-kavlin gurbet ve seferi müddet-i medīde mütemādī olmuş adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُرْدُّ أَي الطَّوِيلُ الْعُرْوِيَّةُ أَوْ الْعُرْبِيَّةُ Ve yaş yerde oturmaktan müte'essir olmakla ferici ve memesi şişip kabarmış olan nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ مُرْدُّ إِذَا كَانَتْ قَدِ انْتَفَخَ ضَرْعُهَا وَحَيَاؤُهَا لِيُرْوِكَهَا عَلَى نَدَى شَاةٍ مُرْدُّ أَي شَاةٌ مُرْدُّ أَي ضَرْعٌ Ve suyu pek çok içmekle şişip ağırlanmış olan erkek deveye denir; yukālu: مَرَادٌ جَمَلٌ مُرْدُّ إِذَا أَكْثَرَ مِنْ شُرْبِ الْمَاءِ فَتَقَلَّ [merādd] gelir.

الْمَرْدُودُ [el-merdüd] Bu dahi 'uzübeti yāhūd gurbeti uzamış adama denir.

الرُّدُّ [er-rudud] [ʿunuḫ] vezninde) Çirkīn adamlara denir; yukālu: رَجَالٌ رُودٌ أَي رِدِيدٌ Müfredi قَبَاحٌ ve ضُدُّ [şudud] ve صَدِيدٌ [şadīd] gibi.

الرَّوَيْدُ [er-redīd] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Yağmuru akmış boş buluta denir; yukālu: سَحَابٌ رَوَيْدٌ أَيْ هُرَيْقٌ مَأْوُهُ

الْإِسْتِرْدَادُ [el-istirdād] Bir kimseden bir nesnenin geri redd olunmasını istemek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَرَدَّهُ الشَّيْءُ إِذَا طَلَبَهُ وَسَأَلَهُ رَدَّهُ

رَدَادٌ [Reddād] (كَتَّانٌ [kettān] vezninde) Bir mücebbir ya'nī kırık çikık sarıcı üstādın ismidir. Ba'dehu her mücebbire ona nisbetle رَدَادِيٌّ [reddādiyy] itlāk olunmuştur.

[ر ش د]

الرُّشْدُ [er-ruşđ] (rā'nın zammıyla) ve

الرَّشْدُ [er-reşed] (fethateynle) ve

الرَّشَادُ [er-reşād] (فَسَادٌ [fesād] vezninde) Doğru yol bulup sülük eylemek ma'nāsınadır, gerek hissī ve gerek ma'nevī olsun; yukālu: رَشَدَ الرَّجُلُ وَرَشِدَ رُشْدًا وَرَشَدًا إِذَا اهْتَدَى وَرَشَادًا مِنَ النَّبَابِ الْأَوَّلِ وَالرَّابِعِ إِذَا اهْتَدَى

رُشْدٌ [ruşđ] Tarīk-i hakta tasallüb ve tesebbüt cihetiyle müstakīm olmak ma'nāsınadır ki ma'nevī cihetidir, itlākāt-ı şer'iyyedendir; yukālu: فَلَانَ عَلَى الرُّشْدِ أَيْ الإِسْتِقَامَةَ عَلَى طَرِيقِ الْحَقِّ مَعَ تَصَلُّبٍ فِيهِ

الرَّشَادُ [el-istirşād] **رُشْدٌ** [ruşđ] ve **رَشَادٌ** [reşād] ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَرَشَدَ الرَّجُلُ بِمَعْنَى رَشَدَ Burada istif'āl sülāsī ma'nāsınadır. Ve

إِسْتِرْشَادٌ [istirşād] Rüşd ve hidāyet taleb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَرَشَدَ الرَّجُلُ إِذَا طَلَبَ الرُّشْدَ

الرَّوْشِدَى [er-reşedā] (جَمَزَى [cemezā] vezninde) İsmidir, rüşd ve reşād bulmağa denir.

الرَّشَادُ [el-irşād] (hemzenin kesriyle) Doğru yol göstermek ma'nāsınadır; yukālu: أَرَشَدَهُ اللهُ تَعَالَى أَيْ هَدَاهُ

الرُّشِيدُ [er-Reşīd] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Esmā-i sıfāt-ı ilāhiyyedendir, مُرْشِدٌ [mur-şid] ma'nāsınadır ki doğru yola hādī ve umūr-ı mukadderesinde hasenü't-takdīr demektir: وَاللهُ الرُّشِيدُ الْهَادِي إِلَى سَوَاءِ الصِّرَاطِ وَالَّذِي حَسُنَ تَقْدِيرُهُ فِيمَا قَدَرَ Burada مُرْشِدٌ [mur-şid] ma'nāsına olmakla fa'ıl bi-ma'nā müf'ildir. Ve

رَشِيدٌ [Reşīd] İskenderiyye kurbünde bir kasaba adıdır. Ve bir recül ismidir.

الرُّشَيْدِيَّةُ [er-reşīdiyyet] (yā-yı nisbetle) Bir ta'am-ı ma'rūftur; Hārūn-ı Reşīd'e mensübdür. Fārisīde ona rişte denir ki rişte helvāsı olacaktır ki hālen keten helvāsı dedikleridir; niteki me'mūniyye helvāsı oğlu Me'mūn'a mensübdür.

الرَّمْرَاشِدُ [el-merāşid] (mīm'in fethiyle) Makāsīd-ı turuk ma'nāsınadır ki menzil-i matlūba müsıl olan doğru yollardır. Müfredi مَرْشِدٌ [merşed]dir, مَقْصَدٌ [mağşad] vezninde; yukālu: هُوَ يَهْدِي إِلَى الرَّمْرَاشِدِ أَيْ مَقَاصِدِ الطَّرِيقِ

الرَّوْشِدَةُ [er-reşdet] (rā'nın fethi ve kesriyle) Helāl-zādelik ma'nāsına müsta'meldir, زَيْنَةٌ [zinyet] mukābilidir ki harām-zādelik demektir; yukālu: وَوَلِدٌ لِفُلَانٍ وَوَلَدٌ لِرِشْدَةٍ صِدْقٌ زَيْنَةٌ Pes **إِبْنُ رَشْدَةٍ** [ibnu reşdet] helālzāde demektir.

أُمْرَاشِدٍ [ummu rāşid] Fārenin künyesidir. Ve

رَاشِدٌ [Rāşid] ve

رُشْدٌ [Ruşđ] (قُفْلٌ [kufł] vezninde) ve

رَشِيدٌ [Reşīd] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

رُشَيْدٌ [Ruşeyd] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) ve

رَشَدٌ [Reşed] (جَبَلٌ [cebel] vezninde) ve

رَشْدَانٌ [Reşdān] (سَحْبَانٌ [sağbān] vezninde) ve

رَشَادٌ [Reşād] [سَحَابٌ [sehāb] vezninde) ve **مَرْشَدٌ** [Merşed] [مَقْعَدٌ [maq'ad] vezninde) ve

مُرْشِدٌ [Murşid] [مُظْهِرٌ [muẓhir] vezninde) Esāmī-i ricāldendir.

الرَّشَادَةُ [er-reşādet] [سَحَابَةٌ [sehābet] vezninde) Kayaya denir, صَحْرَةٌ [şaḥret] ma'nāsına. Ve avucu dolduran taş denir ki ayalama ta'bir olunur. Cem'-i cinsi رَشَادٌ [reşād]dır.

حَبَابُ الرَّشَادِ [ḥabbu'r-reşād] (rā'nın fethiyle) حَرْفٌ [ḥurf] ismidir ki tere tohumudur. Ve حَرْفٌ [ḥurf] قُفْلٌ [ḳufl] vezninde hirmān ma'nāsına olmakla tefe'ülen حَبٌّ [ḥab] ma'nāsına olmakla rəşād [ḥabbu'r-reşād] itlāk eylediler, سَلِيمٌ [selīm] ve مَفَازَةٌ [mefāzet] gibi.

الرَّاشِدِيَّةُ [er-Rāşidiyyet] Bağdād kazasında bir karyedir.

بَنُو رَشْدَانَ [Benū Reşdān] (rā'nın fethi ve kesriyle) Bir batn ismidir. Mukaddemā Benū Ğayyān ile müsem mā olmakla Fahr-i enām 'aleyhi's-salātu ve's-selām hazretleri tefe'ülen tagyīr ve غَيَّانٌ [ġayyān] lafzına muhākī ve müşākil olmak için Benū Reşdān itlāk buyurdular.

[ر ص د]

الرَّضْدُ [er-raşd] [قَصْدٌ [ḳaşd] vezninde) ve **الرَّضْدُ** [er-raşad] (fethateynle) Bir nesneyi matmah-ı nazar edip gözetmek ma'nāsınadır; yukālu: رَضْدُهُ رَضْدًا وَرَضْدًا مِنْ رَضْدِهِ البَابُ الْأَوَّلُ إِذَا رَقَبَهُ

الرَّضْدُ [et-teraşşud] [تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) رَضْدٌ [raşad] ma'nāsınadır; yukālu: تَرَضَّدَهُ بِمَعْنَى رَضْدَهُ

الرَّاشِدُ [er-rāşid] İsm-i fā'ildir. Ve

رَاشِدٌ [rāşid] Arslana itlāk olunur, şikār

üzere sıçrayıp kapmağı gözettiği için.

الرَّصِيدُ [er-raşīd] [أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Mutlakan yırtıcı cānvere itlāk olunur, 'alāka-i mezbūreye mebnīdir.

الرَّضُودُ [er-raşūd] [صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Şol nākaya denir ki sā'ir develer su içince kadar meks ile onların tek mīl olmasını gözetip ba'dehu iġer ola; yukālu: نَاقَةٌ رَضُودٌ إِذَا كَانَتْ تَرَضَّدُ شُرْبَ غَيْرِهَا لِتَشْرَبَ هِيَ

الْإِرْشَادُ [el-irşād] (hemzenin kesriyle) Bir kimse için bir nesneyi āmāde kılmak ma'nāsına isti'māl olunur; gūyā ki o nesneyi ona müterakkīb kılacak bir tarīka vaz' eder; tekūlu: أَزْصَدْتُهُ لَهُ إِذَا أَعْدَدْتَهُ لَهُ Ve iyiliğe yāhūd kemliġe 'ivaz ve mükāfāt eylemek ma'nāsına isti'māl olunur, bu dahi 'alāka-i mezkūre kabīlindedir; tekūlu: أَزْصَدْتُ لَهُ خَيْرًا أَوْ شَرًّا إِذَا كَافَأْتَهُ

الْمِرْصَادُ [el-mirşād] [مِفْتَاحٌ [miftāḥ] vezninde) Şol yola ve şol mekāna denir ki onda dīde-bān makūlesi oturup düşmanı gözetirler. Mü'ellif *Başā'ir*'de dedi ki مِرْصَادٌ [mirşād] رَضْدٌ [raşad]a mahsūs mekāndır mübālagaten, gūyā ki ālet-i رَضْدٌ [raşad] i'tibār olunmuştur, مِضْمَارٌ [miḍmār] ve مِيقَاتٌ [mīḳāt] dahi bu kabīlindedir. Ve مِرْصَادٌ [mirşād] mübāлага olur; ke-mā kāle ta'ālā: ﴿إِنَّ رَبَّكَ لَبِالْمِرْصَادِ﴾ أَي الْمَكَانِ الَّذِي يَتَرَقَّبُ فِيهِ الرُّضْدُ وَيَجُوزُ أَنْ يَكُونَ صِيغَةً مُبَالَغَةً كَالْمِطْعَانِ وَالْمِغْوَانِ

الرُّضْدَةُ [er-ruşdat] [جُرْعَةٌ [cur'at] vezninde) Arslan sayd eylemek için kazılan çukura itlāk olunur, زُبْيَةٌ [zubyet] ma'nāsına. Ve kılıç bağında olan halkaya denir ki tunçtan ve gümüşten olur.

الرَّضْدَةُ [er-raşdet] [حَمْزَةٌ [ḥamzet] vezninde) Birden yağān saġanaklı yağmura denir.

الرَّصَدُ [er-raṣad] (fethateynle) Masdardır, niteki zikr olundu. Ve

رَصَدَ [raṣad] Cem⁶ olur, رَاصِدُونَ [rāṣidūn] ma'nāsına. Ve bu حَرَسَ [ḥares] ve حَارِسٌ [ḥāris] ve خَدَمَ [ḥadem] ve خَادِمٌ [ḥādim] gibidir; yukālu: قَوْمٌ رَصَدُوا أَي رَاصِدُونَ Ve

رَصَدَ [raṣad] Azca yağmura ve azca çayıra denir. Cem⁶ اِرْصَادٌ [erṣād] gelir.

الرُّمُصِدَةُ [murşidet] (مُحْسِنَةٌ [muḥsinet] vezninde) Şol yere denir ki onda bir mikdārca çayır ola; yukālu: أَرْضٌ مُرْصِدَةٌ إِذَا كَانَ بِهَا أَصْلٌ مُرْصِدَةٌ [murşidet] şol yere denir ki ona yağmur yağmakla onda çayır bitmek me'mül ola; yukālu: أَرْضٌ مُرْصِدَةٌ إِذَا كَانَتْ مَطْرَتْ وَتُرْجِي لِأَنَّ تَنْبَتَ

رُصِدَ [Ruṣṣid] (rā'nın zammı ve şād-ı müşeddedenin kesriyle) Yemen'de bir karye adıdır.

[ر ض د]

الرَّضْدُ [er-raḍd] (rā'nın fethi ve ḍād-ı mu'cemenin sükūnuyla) Metā¹ birbiri üzere istif eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَضَدَ الْمَتَاعَ رَضْدًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا رَثَدَهُ

الْإِرْتِضَادُ [el-irtidād] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Ondan mutāvi'dir; yukālu: رَضَدَهُ فَارْتَضَدَ

[ر ع د]

الرَّعْدُ [er-ra'ed] (rā'nın fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) Şehābdan mesmū olan savta denir ki gök gürültüsü ta'bīr olunur, صَوْتُ السَّحَابِ [ṣavtu's-seḥāb] ma'nāsına. 'Alā-kavlin رَعْدٌ [ra'ed] bir ferişte ismidir ki şehābı sevk eylemeğe me'mürdür, gürüldeyerek şehābı mevzi-i me'mūra sevk eder, niteki حَادِي [ḥādī] ya'nī nagamātla deve süren kimse hidā ve nagamātla deveyi sürüp götürür. Şārih der ki ta'rīf-i evvel

şer'iyye ve hikemiyye ve sānī şer'iyye-i mahzadır. Ve

رَعَدَ [ra'ed] Masdar olur, gök gürüldemek ma'nāsına; yukālu: رَعَدَ السَّحَابُ رَعْدًا مِنَ الْبَابِ وَرَعْدًا إِذَا صَاتَ Ve 'Arablar "Zeyd filānı va'id-i şedid ile tehdid ve tahvif eyledi" diyecek yerde رَعَدَ لَهُ زَيْدٌ وَبَرَقَ تَهْدِدُهُ ma'nāsına, niteki lisānımızda "gürüldeyip şakıdı" ta'bīri vardır. Ve bu, رَعَدَتْ فَلَانَةٌ وَبَرَقَتْ ma'nāsına, 'ādetā şimşek çakıp gök gürüldeyince herkes nazar eder olmak mülāhazasına mebnīdir.

الرَّاعِدَةُ [er-rā'idet] Gürüldeyici şehāba denir ve minhu'l-meselu: "صَلَفٌ تَحْتَ الرَّاعِدَةِ" Mü'ellif bunu "ص,ل,ف" māddeinde رُبٌّ صَلَفٌ 'unvānıyla zikr eylemiştir ve bu emsāldendir. صَلَفٌ [ṣalef] fethateynle kıllat-i feyz ü hayr ma'nāsına olmakla miksār ya'nī pek lāf-zen olup lākin aslā hayr ve menfa'ati olmayan bahil hakkında darb olunur. Mü'ellif mevzi-i mezbūrda iki madreb dahi beyān eylemiştir.

الْإِزْعَادُ [el-ir'ād] (hemzenin kesriyle) Bir kimseyi va'id ile kendi tarafından korkutmak, 'alā-kavlin 'unf ve zecr ve tenbīhātla korkutmak ma'nāsınadır ki evvelde korkuya düşürmektir; yukālu: أَرَعَدَ زَيْدًا إِذَا أَوْعَدَهُ أَوْ تَهَدَّدَهُ Ve gök gürültüsüne uğramak ma'nāsınadır; yukālu: أَرَعَدَ الرَّجُلُ إِذَا أَصَابَهُ رَعْدٌ Ve bir adamı titretme tutmak ma'nāsınadır, soğuktan yāhūd korkudan; yukālu: أَرَعَدَ فَلَانٌ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا أَخَذْتُهُ Ve kum yığını aşağı sıyrılıp dökülmek ma'nāsınadır, titremek ma'nāsındañ münşa'ibdir; yukālu: أَرَعَدَ الْكُتَيْبُ عَلَى الْمَجْهُولِ

إِذَا انْهَالًا

الْإِرْتِعَادُ [el-irti'ād] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Muztarib olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِزْتَعَدَ الرَّجُلُ إِذَا اضْطَرَبَ

الرِّعْدَةُ [er-ri'ed] (rā'nın kesri ve fethiyle) Ondan ismidir, muztaribliğe denir. Ve titremeğe denir, lerze ma'nāsına.

الْمُرْعَادُ [el-mur'ad] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) Aşağıya sıyrılıp dökülür olan kum yığınınna denir; yukālu: كَثِيبٌ مُرْعَدٌ أَيُّ مُنْهَالٌ

الرِّعْدِيدُ [er-ri'edid] (rā'nın kesriyle) ve

الرِّعْدِيدَةُ [er-ri'edidet] (hā'yla) Korkak kimseye itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ رِعْدِيدٌ وَرِعْدِيدَةٌ Ve bedeni ter ü taze ve nāziik mahbūbeye itlāk olunur; yukālu: جَارِيَةٌ جَارِيَةٌ Ve pālūzeyeye itlāk olunur; tekūlu: أَطْعَمْنَا الرِّعْدِيدَ أَيُّ الْقَالِدِ

الرَّوْعَادُ [er-ra'ād] (كَتَّانٌ [kettān] vezninde) Bir nev' balık ismidir ki kaçan bir adam ona mess eylese, eli der-sā'at uyuşup titremeğe başlar o balık diri oldukça. Ve çok sözlü pür-gū kimseye denir.

الرُّعْيَاءُ [er-ru'aydā] (musaggar bünyesiyle) Buğdaydan ayırılanıp atılan bīgāne dānelere denir, زُرَّانٌ [zu'rān] ve karamuk gibi.

الرَّوْعُدُ [er-re'avded] (سَفْرَجَلٌ [sefercel] vezninde) Bir nāka adıdır.

الْمُرْعَدُ [el-mura'ed] (ism-i fā'il bünyesiyle) Mübrim sâ'ile denir; yukālu: سَائِرٌ مُرْعَدٌ أَيُّ مُلْحَفٌ فِي السُّؤَالِ

دَائِرَةُ الرَّغْدِ وَالصَّلِيلِ [zātu'r-ra'di ve'ş-şalil] Harb ve kıtālden kināyedir. صَّلِيلٌ [şalil] kılıç āvāzıdır; yukālu: جَاءَ بِدَاتِ الرَّغْدِ وَالصَّلِيلِ أَيُّ الْحَرْبِ

دَائِرَةُ الرَّوَاعِدِ [zātu'r-ravā'id] Āfet ve dāhiyeye itlāk olunur.

التَّرْعُدُ [et-tera'ud] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Titremek ma'nāsınadır; yukālu: تَرَعَّدَتِ الْأَلْيَةُ إِذَا تَرَجَّرَجَتْ

[ر غ د]

الرَّوْغْدُ [er-rağd] (rā'nın fethi ve ğayn-ı mu'cemenin sükūnuyla) ve

الرَّوْغَدُ [er-reğad] (fethateynle) Sühūlet ve refāh ve vüs'at üzere olan dirliğe denir; yukālu: عَيْشَةٌ رَغْدٌ وَرَغْدٌ أَيُّ وَاسِعَةٌ طَيِّبَةٌ Ve

رَغْدٌ [reğad] (fethateynle) ve

رَغَادَةٌ [reğādet] (سَعَادَةٌ [sa'ādet] vezninde) Masdarlardır, dirlik, refāh ve vüs'at üzere olmak ma'nāsına; yukālu: رَغَدَ عَيْشُهُ وَرَغَدَ رَغْدًا وَرَغَادَةٌ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالْخَامِسِ إِذَا طَابَ وَاتَّسَعَ Ve

رَغْدٌ [reğad] (fethateynle) رَاغِدٌ [rāğid] lafzından cem' olur, خَدَمٌ [hadem] ve خَادِمٌ [hādīm] gibi yukālu: قَوْمٌ رَغْدٌ وَنِسَاءٌ رَغْدٌ أَيُّ دَوُو عَيْشِ رَغْدٍ

الْإِرْغَادُ [el-irğād] (hemzenin kesriyle) Mevāşiyi otladıkta müseyyeb bırakmak ma'nāsınadır ki beğendiği gibi hod-ser otlayıp geze; yukālu: ارْغَدُوا مَوَاشِيَهُمْ إِذَا تَرَكَوْهَا وَسَوْمَهَا Ve bir adam hısb ve refāh üzere olmak ma'nāsınadır; yukālu: ارْغَدَ الْقَوْمُ إِذَا أَحْضَبُوا

الرُّعْيِدَةُ [er-reğidet] (عَقِيدَةٌ [a'qidet] vezninde) Süt bulamacına denir ki sütü kaynatıp un çalmakla müretteb olur.

الْمُرْعَادُ [el-murğādd] (mīm'in zammı ve dāl'in teşdidiyle) إِرْغِيدَادٌ [irğidād] lafzından ism-i fā'il'dir, şol dargın adama denir ki gazabından cevāb vermez ola; yukālu: هُوَ مُرْعَادٌ أَيُّ غَضَبَانٌ لَا يُجِيبُكَ Ve şol hastaya denir ki illeti henüz pek müştedd olmayıp lākin vücūdunda sarsılma peydā ola; yukālu: مَرِيضٌ مُرْعَادٌ إِذَا كَانَ لَمْ يُجْهِدْ وَفِيهِ ضَعْفَةٌ

قَالَ النَّصْرُ يُقَالُ إِزْغَادُ الرَّجُلِ فَهُوَ مُزْغَادٌ وَهُوَ الَّذِي بَدَأَ بِهِ الرَّجُلُ فَأَنْتَ تَرَى فِيهِ بَيْسًا وَفَتْرَةً وَصُغَاعَةً وَصُغَاعَةٌ Ve

مُرْغَادٌ [murğādd] Gereği gibi uykusunu istifā eylemeksizin bīdār olmuş kimseye denir ki henüz hamyāzesi ve uyuşukluğu bākī olur; yukālu: نَأْتِمُ مُرْغَادًا إِذَا لَمْ يَفْضِ كَرَاهٍ Ve şol kimseye denir ki bir husūs için rey ve tedbīrinde şekk ve tereddüd üzere olup ne gūne rey ve ne türlü hareket edeceğin bilmez ola; yukālu: رَجُلٌ مُرْغَادٌ أَيُّ شَاكٌ فِي كَيْفِ يَدْرِي كَيْفَ يَضِرُّهُ مُرْغَادٌ [murğādd] denir. Masdarı [irğādād] dır ki zikr olundu.

الرُّغَيْدَاءُ [er-ruğaydā] رُغَيْدَاءُ [ru'aydā] vezninde ve mürādīfidir ki zikr olundu.

الْإِرْغِيدَادُ [el-irğildād] [إِقْشِعْرَائٍ] [ikşī'rār] vezninde) رَغَدٌ [reğād]-ı mezkūrdan if'ālīldir, ziyādesiyle refāh ve vüs'at-i ma'āş üzere olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِزْغَلَدَ الرَّجُلُ إِذَا رَغَدَ عَيْشُهُ مَبَالَعَةً

[ر ف د]

الرِّفْدُ [er-rifd] (rā'nın kesri ve fā'nın sükūnuyla) İsmidir, 'atā ve bahşīşe ve sıla ve cā'izeye denir; yukālu: هُوَ عَظِيمُ الرِّفْدِ أَيُّ الْعَطَاءِ وَالصَّلَاةِ

الرَّفْدُ [er-refd] (rā'nın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Büyük ve vüs'atli kāseye denir; rā'nın kesriyle de lügattir. Ve 'Arablar "filān vefāt eyledi" diyecek yerde هَرِيْقٌ رَفْدُهُ ve صَفِيْرَةٌ وَطَابُهُ ve كُفِمْتُ جَفْنَتُهُ demekten kināyedir. Ve

رَفْدٌ [refd] (rā'nın fethiyle) Masdar olur, 'atiyye vermek ma'nāsına; yukālu: رَفَدَهُ رَفْدًا Ve مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَعْطَاهُ

رَفَادَةٌ [refd] Davarın pālāni içine [rifādet] koymak ma'nāsınadır; yukālu: رَفَدَ لِلدَّابَّةِ إِذَا جَعَلَ فِي إِكْفِهَا رَفَادَةً

الْإِرْفَادُ [el-irfād] (hemzenin kesriyle) Yardım etmek ma'nāsınadır; yukālu: أَرْفَدَهُ إِذَا أَعَانَهُ Ve nesne vermek ma'nāsınadır; yukālu: رَفَادَةٌ إِذَا أَعْطَاهُ Ve davar pālānına [rifādet] komak ma'nāsınadır; yukālu: أَرْفَدَ لِلدَّابَّةِ إِذَا جَعَلَ لَهَا رَفَادَةً

الرِّفَادَةُ [er-rifādet] (rā'nın kesriyle) At eyerinde olan eğrim dedikleri keçe gibi şey'e denir ki semerin altına vaz' ederler, semer sırtını sürmesin için. Ve yara sardıkları paçavraya denir. Ve zamān-ı Cāhiliyyet'te Kureyş beyninde vākī' olan 'arīfāneye denir ki beher sene beynerinden bi-kadri'l-vüs' birer mikdār māl ihrāc edip onunla gılāl ve zebīb iştirā ve huccāc için müheyyā ve huccāc vürūdunda it'ām ederler idi.

الرَّوْفَادَانُ [er-Rāfidān] (tesniye bünyesiyle) Dicle ile Furāt'a itlāk olunur, kesirü'l-feyz oldukları için.

الْإِرْتِفَادُ [el-irtifād] [إِفْتِيْعَالٌ] [ifti'āl] vezninde) Kesb ü kār eylemek ma'nāsınadır; celb-i رِفْدٌ [rifd]i müstelzimdir; yukālu: إِزْتَفَدَ الْمَالُ إِذَا اكْتَسَبَهُ

الْإِسْتِرْفَادُ [el-istirfād] Yardım istemek ma'nāsınadır; yukālu: اسْتَرْفَدَهُ إِذَا اسْتَعَانَهُ

التَّرَافُدُ [et-terāfud] [تَفَاعُلٌ] [tefā'ul] vezninde) Birbiriyle yardımlaşmak ma'nāsınadır; yukālu: تَرَفَدُوا إِذَا تَعَاوَنُوا

التَّرْفِيدُ [et-terfid] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) Bir adamı ululamak ma'nāsınadır; yukālu: رَفَدَهُ إِذَا سَوَّدَهُ وَعَظَّمَهُ

تَرْفِيدٌ [terfid] Herveleye ya'nī yelme-ye şebīb bir nev' yürüyüşe denir; تَمْثِيْنٌ

[temtīn] gibi ismidir.

الْمَرَافِيدُ [el-merāfid] (mīm'in fethiyle) Sütleri hergiz munkatı^c olmayan koyunlara itlāk olunur; yukālu: شَاةٌ مَرَافِيدُ إِذَا كَانَتْ لَا يَنْقَطِعُ لَبْنُهَا

الرَّفُودُ [er-refūd] [صَبُورٌ] [şabūr] vezninde) Bi-ma^cnā fā'ildir, bir sağımda sütü büyük çanağı doldurur olan nākaya itlāk olunur; yukālu: نَاقَةٌ رَفُودٌ أَيْ تَمَلَأُ الرِّفْدَ بِحَلْبَةٍ وَاحِدَةٍ

بَنُو أَرْفَدَةَ [Benū Erfedet] [أَرْفَلَةٌ] [erfelet] vezninde) Hābeş tā'ifesinden bir cinstir.

الرَّفْدَةُ [er-Refdet] [حَمَزَةٌ] [ḥamzet] vezninde) Sevārikiyye'de bir sudur.

رُفَيْدَةٌ [Rufeydet] [جَهِينَةٌ] [cuheyne] vezninde) Bir küçük kabiledir ki er-Rufeydāt derler, niteki Āl-i Hubeyre'ye el-Hubeyrāt derler.

رَافِدٌ [Rāfid] ve

رُفَيْدٌ [Rufeyd] [زُبَيْرٌ] [zubeyr] vezninde) ve

مُرْفِيدٌ [Murfid] [مُظْهِرٌ] [muẓhir] vezninde) Esāmī-i ricāldendir.

الرَّوَافِدُ [er-revāfid] Sakf-ı beyte vaz^c olunan ahşāba denir

[ر ق د]

الرَّقْدُ [er-raqd] (rā'nın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) ve

الرُّقَادُ [er-ruqād] (rā'nın zammıyla) ve

الرُّقُودُ [er-ruqūd] [قُعُودٌ] [ku'ūd] vezninde) Uyumak ma^cnāsınadır; yukālu: رَقَدَ الرَّجُلُ رُقَادًا لَٰكِن رَقْدًا وَرُقَادًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا نَامَ [ruqād] gece uykusuna mahsüstür ve رَقْدٌ [raqd] ve رُقُودٌ [ruqūd] e^cammdır. Ve

رَقْدٌ [Raqd] [سَعْدٌ] [sa'd] vezninde) Bādiyede bir dağ adıdır ki ondan değirmen taşları kat^c olunur.

الرُّقُودُ [er-ruqūd] (rā'nın zammıyla) ve

الرُّقْدُ [er-ruqqad] [رُكْعٌ] [rukka^c] vezninde) رَاقِدٌ [rāqid] cem'idir ki nā'im ma^cnāsınadır; yukālu: رَجُلٌ رَاقِدٌ وَقَوْمٌ رُقُودٌ وَرَقْدٌ أَيْ نِيَامٌ

الْيَرْقُودُ [el-yerqūd] [يَغْفُودٌ] [ya'fūd] vezninde) Uykucu kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ يَرْقُودُ إِذَا كَانَ يَرْقُدُ كَثِيرًا

الْمُرْقِدُ [el-murqid] [مُحْسِنٌ] [muḥsin] vezninde) Münevvim dārūya denir ki şürb ve tenāvül edeni uyutur olur; yukālu: نَآوَلَهُ الطَّيِّبُ مُرْقِدًا أَيْ دَوَاءً يُرْقِدُ شَارِبَهُ Ve açık yola denir, şāh-rāh ma^cnāsına ki düz ve latif olmakla dābbe rāhat gidip rākibi istirāhatinden uyur olur.

الْمَرْقَدُ [el-merkād] [مُعَدَّةٌ] [maḥ'ad] vezninde) İsm-i mekāndır, yatıp uyuyacak yere denir, مَضْجَعٌ [maḍca^c] ma^cnāsına; mezāra itlākı bu münasebetledir. Kāle'ş-şārih: ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿يَا وَيَلْنَا مَنْ بَعَثَنَا مِنْ مَرْقَدِنَا﴾

الْإِرْقَادُ [el-irqād] (hemzenin kesriyle) Uyutmak ma^cnāsınadır; yukālu: إِذَا أَنَامَهُ Ve bir yerde mukīm olmak ma^cnāsına isti^cmāl olunur. Fi'l-asl hemzesi sayrūret içindir; yukālu: أَرَقَدَ بِالْمَكَانِ إِذَا أَقَامَ بِهِ

الرَّقْدَانُ [er-reqādān] (feteḥātla) Cünbüş ve neşāttan nāşī şatāretle beri öte kalkıyıp sıçramağa denir.

الْإِرْقَادُ [el-irqidād] [إِرْمِيدَادٌ] [irmidād] vezninde) Sür^catle yürümek ma^cnāsınadır; yukālu: إِزْقَدَ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ

الْمِرْقِدِيُّ [el-mirqidī] [مِرْعِزَى] [mir'izzā] vezninde) Umūr ve mesālihinde cüst ve çālāk olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ مِرْقِدِيٌّ Ve bu irqidād [irqidād]-ı mezkūrdan mif'illā veznindedir. Burada Vanqulu merhūm uykuya varmıştır.

الرَّاقُودُ [er-rāqūd] [مَاعُونٌ] [mā'ūn] vezninde)

de) Büyük küpe denir ki hum-ı hürevāni ta'bīr olunur, 'alā-kavlin içi ziftli aşığısı sivri ve söbü olan nev'ine denir ki yukarı-sı karınlı olur; tekūlu: عُنْدِي رَاقُودٌ خَلَا وَهُوَ دَنْ نُكَوْدُ رَاقُودٌ خَلَا وَهُوَ دَنْ نُكَوْدُ Şārih der ki Cevherī bunu mu'arrebdir dedi, lākin aslını beyān eylemedi. Ümmehāt-ı sā'irede 'Arabī olarak müsebbettir ve mübālagadır, pek uyutucu demektir. 'An-asl içi tīlā olmuş büyük nebīz küpüne denir idi ki şāribini elbette rakde-i sekr ü sükūna mübtelā eder, ba'dehu mutlakan büyük küpte isti'māl eylediler. Ve

رَاقُودٌ [rākūd] Bir küçük balık adıdır.

الرُّقَيْدَاتُ [er-Ruqaydāt] (tasgīr bünyesiyle) Benū Kelb yurdunda bir su adıdır.

الرَّقْدَةُ [er-raqdet] (rā'nın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Fi'l-asl masdar-ı binā-i merredir, bu münasebetle on gün mikdārı havānın pek ıssı olmasında isti'māl olundu, güyā ki o eyyāmda havā taharrük eylemeyip nā'im olur; tekūlu: أَصَابَتْنَا رَقْدَةٌ مِنْ حَرِّ أَيْ قَدْرُ عَشْرَةِ أَيَّامٍ

التَّرْقِيدُ [et-terqīd] (tef'īl) [tef'īl] vezninde) Davar kısmına mahsūs bir güne yürüyüşe denir, zāhiren rāhat eşmesi olacaktı ki rākibini uyutur.

رُقَادٌ [Ruqād] [gürāb] vezninde) ve

رَاقِدٌ [Rāqīd] [şāhib] vezninde) Esāmīdendir.

[ر ك د]

الرُّكُودُ [er-rukūd] [ku'ūd] vezninde) Durmak, sükūn ve ārām ma'nāsınadır; yukālu: رَكَدَ الْمَاءُ وَالزَّبِيحُ رُكُودًا مِنَ النَّبَابِ الْأَوَّلِ وَتَبَّتْ إِذَا سَكَنَ وَتَبَّتْ Ve terazi kefelere besberāber olmak ma'nāsına müsta'meldir ki hareket eylemez olur; yukālu: رَكَدَ الْمِيزَانُ إِذَا اسْتَوَى

الرُّكُودُ [er-rukūd] [kabūl] vezninde) Sütü aslā kesilmeyip dā'imī olan nākaya itlāk olunur; yukālu: نَاقَةٌ رُكُودٌ إِذَا دَامَ لَبْنُهَا وَلا يَنْقَطِعُ Ve dopdolu çanağa itlāk olunur; yukālu: جَفَنَةٌ رُكُودٌ أَي مَلَأَى

[ر م د]

الرَّمَادُ [er-remād] [sehāb] vezninde) ve

الرِّمْدِيدُ [er-rimdidā] (rā'nın ve dāl'ın kesriyle) ve

الرِّمْدَاءُ [el-ermidā] [erbi'ā] vezninde) Āteş külüne denir, hākister ma'nāsına.

الرِّمْدُ [el-ermed] [ahmer] vezninde) Kül renginde olan şey'e denir; yukālu: الرَّمْدُ الشَّيْءُ رَمْدًا مِنَ النَّبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ فِي لَوْنِ الرَّمَادِ فَهُوَ أَرْمَدٌ Ve

أَرْمَدٌ [ermed] [remād] lafzına te'kīd olur, ke-mā se-yuzkeru. Ve gözü ağrıyan adama denir, رَمْدٌ [remed]-i ātīden vasfır.

الرَّمْدَاءُ [er-remdā] [hamrā] vezninde) **أَرْمَدٌ** [ermed]in müennesidir ve na'āme ye ya'nī devekuşuna itlāk olunur, remādiyyu'l-levn olduğu için.

الرَّمْدُ [er-remed] (rā'nın zammıyla) Sivrisineğe itlāk olunur.

الرِّمْدِيدُ [er-rimdid] [zibric] vezninde) ve

الرِّمْدُدُ [er-rimded] [dirhem] vezninde) ve

الرِّمْدِيدُ [er-rimdid] [hindīd] vezninde) **أَرْمَدٌ** [ermed] gibi رَمَادٌ [remād] lafzına te'kīd olur yāhūd رَمَادٌ [remād]dan ma'nā-yı vasfiyyet ahz olunmakla hālik demek olur; yukālu: رَمَادٌ أَرْمَدٌ وَرَمْدَدٌ وَرَمْدِيدٌ أَي كَثِيرٌ دَقِيقٌ جَدًّا أَوْ هَالِكٌ

الرِّمَادُ [el-irmād] (hemzenin kesriyle)

Fakîr ve gedâ olmak ma'nâsınadır; ve bu اِثْرَابٌ [itrâb] gibidir; yukâlu: أَرْمَدَ الرَّجُلُ إِذَا افْتَقَرَ Ve kıtlığa dūçâr olmakla davarları helâk olmak ma'nâsınadır; yukâlu: أَرْمَدَ الرَّجُلُ إِذَا أَمْحَلُوا وَهَلَكْتَ مَوَاشِيَهَا Ve dışi davarın kable'n-nitâc memesi sütlü olmak ma'nâsınadır; yukâlu: أَرْمَدَتِ النَّاقَةُ إِذَا أَضْرَعَتْ Ve bir kimsenin gözünü ağrıtmak ma'nâsınadır ki رَمَدٌ [remed]-i âtiden me'hûzdur; yukâlu: أَرْمَدَ اللَّهُ عَيْنَهُ أَيَّ جَعَلَهَا رَمْدَاءَ

الْتَرْمِيدُ [et-termîd] [tef'îl] [tef'îl] vezninde) Bu dahi davarın memesi kable'n-nitâc sütlü olmak ma'nâsınadır; yukâlu: رَمَدَتِ النَّاقَةُ إِذَا أَضْرَعَتْ

الرَّمِيدُ [er-remid] [ketif] [ketif] vezninde) Çok durmakla mütegayyir olmuş suya denir; yukâlu: مَاءٌ رَمِيدٌ أَيَّ أَجْرٌ

الرَّمَدُ [er-remed] (fethateynle) Göz ağrımak ma'nâsınadır; yukâlu: رَمَدَتْ عَيْنُهُ رَمْدًا إِذَا هَاجَتْ ve yukâlu: رَمَدَ الرَّجُلُ إِذَا هَاجَتْ عَيْنُهُ إِذَا هَاجَتْ عَيْنُهُ

الْإِرْمِيدَادُ [el-irmidād] [ihmirār] [ihmirār] vezninde) رَمَدٌ [remed] ma'nâsınadır ki lâkin bu eblagdır; yukâlu: إِزْمَدَ الرَّجُلُ وَارْمَدَتْ عَيْنُهُ إِزْمَدًا

الرَّمْدُ [er-remd] [sa'd] [sa'd] vezninde) ve

أَرْمَدُ [armedu] ve

الْمُرْمِدُ [el-murmedd] [muħmer] [muħmer] vezninde) Göz ağrısına mübtelâ kişiye denir. Mü'ennesi رَمْدَاءُ [remdā]dır, عَيْنٌ [ayn]a ve مَرَّةٌ [mer'et]e vasf olur.

بَنُو الرَّمْدِ [Benu'r-Remd] [sa'd] [sa'd] vezninde) ve

بَنُو الرَّمْدَاءِ [Benu'r-Remdā] İki batnlardır. Ve Ebu'r-Remdā el-Belevî ashâbandandır, Bely kabîlesindedir.

الرَّمْدُ [er-remd] [sa'd] [sa'd] vezninde) ve

الرَّمَادَةُ [er-remādet] [sa'ādet] [sa'ādet] vezninde) İnsân ve devābb ve mevāşî kısmı helâk olmak ma'nâsınadır; yukâlu: رَمَدَتِ الْعَنَمُ رَمْدًا مِنْ بَرْدٍ أَوْ صَقِيعٍ GÛyā ki küt gibi oldular ve minhu عَامُ الرَّمَادَةِ فِي أَيَّامٍ عَمَّرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ هَلَكَتْ فِيهِ النَّاسُ وَالْأَمْوَالُ مِنَ الْقَحْطِ

الْمُرْمِيدُ [el-murme'idd] [muşme'izz] [muşme'izz] vezninde) Umûr ve a'mâlde işlek ve nâfiz ve cārî adama denir; yukâlu: رَجُلٌ مُرْمِيدٌ أَيَّ مَاضٍ جَارٍ

الرَّمَادَةُ [er-Remādet] [sehābet] [sehābet] vezninde) Yemen'de ve Filistîn ve Mağrib-i zemîn'de birer mevzi' adıdır. Ve Mekte ile Başra beyninde bir beldedir. Ve Haleb'de bir mahalle ve Belh kazasında bir karye ve Neysābūr'da bir karye yāhūd bir mahalle ve Berka ile İskenderiyye beyninde bir belde adıdır.

رَمَادَانُ [Remādān] [rā'nın fethiyle) Bir mevzi' dir.

رِمْدَةُ حَتَّانٍ [rimdetu hattān] [kisre'tu fettān] [kisre'tu fettān] vezninde) Bir üfürümlük nāçiz şey'e itlâk olunur; yukâlu: مَا تَرَكُوا إِلَّا رِمْدَةً مَا حَتَّانُ أَيَّ لَمْ يَبْقَ مِنْهُمْ إِلَّا مَا تَدَلُّكَ بِهِ يَدَيْكَ ثُمَّ تَنْفُخُهُ فِي الرِّيحِ بَعْدَ حَتِّهِ

[ر ن د]

الرَّرْدُ [er-rend] [rā'nın fethi ve nūn'un sükünüyle) Bir nev' hoş rāyihalı şecer ismidir. Ve 'ūd ağacına denir. Ve mersin ağacına da denir, آس [ās] gibi. Müfredât-ı sâ'irede defne ağacı ve yaban mersini ağacıyla müfesserdir. Ve

رَرْدٌ [rend] 'Arabistān'a mahsûs bir nev' zarftır ki küçük çuval tarzında hurmâ yaprağından örerler, aşığı vâsi' ve yukarısı mahrûtî olur, onunla hurmâ taşırlar.

ذُرْنِدُ [Zū-Rend] Huccāc-ı Başracāddesinde

bir mevzi' adıdır; muhaddisinden 'Ömer b. İbrāhīm b. Şebīb er-Rendī oradandır.

رُنْدَةٌ [Rundet] (رُنْدَةٌ [zubdet] vezninde) Endelüs'te Tākurunnā vilāyetinde bir hısn adıdır; hatīb-i Endelüs olan 'Ubeydullāh b. 'Aşim ve bizim şeyh-i meşāyihimiz olan Aḥmed b. Ebi'l-'Āfiye er-Rundī oradandır.

[ر ه د]

الرَّهْدُ [er-rehd] (rā'nın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Bir nesneyi pek ezmek ma'nāsınadır; yukālu: رَهَدَ الشَّيْءَ رَهْدًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا سَحَقَهُ شَدِيدًا

الرَّهَادَةُ [er-rehādet] (سَعَادَةٌ [sa'ādet] vezninde) Ter ve nāziıklüğe denir.

الرَّهِيدَةُ [er-rehīdet] (عَقِيدَةٌ [a'qīdet] vezninde) Vücūdu gül gibi ter ü taze ve nerm ve nāziik olan genç mahbūbeye denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ رَهِيدَةٌ أَيْ شَابَةٌ رَخِصَةٌ نَاعِمَةٌ Ve

رَهِيدَةٌ [rehīdet] Hurde bulgurdan olan süt-lü aşı denir; tekūlu: أَطْعَمْنَا رَهِيدَةً وَهُوَ الْبُرُّ يُدْقُ وَيُصَبُّ عَلَيْهِ اللَّبَنُ

الرَّهْوِدِيَّةُ [er-rehvediyet] Rıfk ve mülāyemetle mu'āmele eylemeğe denir.

التَّرْهِيدُ [et-terhīd] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bir hamākat-ı 'azīme izhār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَهَدَ الرَّجُلُ إِذَا أَتَى بِالْحَمَاقَةِ الْعَظِيمَةِ

الْمَرْهُودُ [el-merhūd] Süst ve gevşek nesneye denir; yukālu: أَمْرٌ مَرْهُودٌ أَيْ لَمْ يُحَكَمْ ve tekūlu: تَرَكْتُهُمْ مَرْهُودِينَ أَيْ غَيْرَ عَازِمِينَ وَلَا حَازِمِينَ عَلَى أَمْرِ

[ر و د]

الرَّوْدُ [er-revd] (rā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) ve

الرِّيَادُ [er-riyād] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde)

Taleb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَادَهُ يَرُودُهُ رَوْدًا وَرِيَادًا إِذَا طَلَبَهُ Ve

رَوْدٌ [revd] Beri öte gitmek, tereddüd ma'nāsınadır ki āmed-şüd etmek ve olta eylemek ta'bīr olunur; yukālu: رَادَ الرَّجُلُ إِذَا ذَهَبَ وَجَاءَ Ve

رِيَادُ الْإِبِلِ [riyādu'l-ibil] Deve kısmının mer'āda beri öte gitmesinden 'ibārettir; yukālu: زَادَتِ الْإِبِلُ رِيَادًا إِذَا اخْتَلَفَتْ مُقْبِلَةً وَمُدْبِرَةً

الْإِرْتِيَادُ [el-irriyād] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Bu dahi talep eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِزْتَادَ الشَّيْءَ إِذَا طَلَبَهُ

الْمُرَاوَدَةُ [el-murāvedet] ve

الرِّوَادُ [er-rivād] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] bābindan) Dilemek, meş'Pet ma'nāsınadır; yukālu: رَاوَدَهُ مُرَاوَدَةً وَرَوَادًا إِذَا شَاءَ Mü'ellifin *Başā'ir*'de beyānına göre رَوْدٌ [revd] ve رِيَادٌ [riyād] bir nesnenin talebinde rıfk ve sühütle tereddüd eylemek ma'nāsına mevzū'dur, sā'ir ma'ānī ondan müteferri'dir.

الرِّيدُ [er-rīd] (rā'nın kesriyle) Dilemeğe denir ki ismdir, meş'Pet ma'nāsına.

الْإِرَادَةُ [el-irādet] (إِعَادَةٌ [i'ādet] vezninde) Dilemek ma'nāsınadır; yukālu: أَرَادَ الشَّيْءَ إِذَا شَاءَ

الرَّارِدُ [er-rā'id] Değirmen eline itlāk olunur ki el değirmenin sapı olacaktır, يَدُ الرَّحَى [yedu'r-rehā] ma'nāsına, öteye beriye gidip geldiği için. Ve otlak aramak için ileriye gönderdikleri adama itlāk olunur.

الْمَرَادُ [el-merād] (mīm'in fethiyle) ve

الْمُسْتَرَادُ [el-musterād] (مُسْتَرَاحٌ [musterāh] vezninde) İsm-i mekānlardır, otlakta develerin tereddüd eyledikleri mevzi'e denir.

الرَّادَةُ [er-rādet] (عَادَةٌ [ādet] vezninde ki aslı رَائِدَةٌ [rā'idet]tir) ve

الرَّوَادَةُ [er-ruvādet] (ثُمَّامَةٌ [sumāmet] vezninde) ve

الرَّوَادَةُ [er-rā'idet] (زَائِدَةٌ [zā'idet] vezninde) Şol hatuna denir ki dā'imā komşuların evlerini dolaşır ola; yukālu: **إِمْرَأَةٌ زَادَةٌ وَرَوَادَةٌ** وَرَائِدَةٌ أَي طَوَافَةٌ فِي بُيُوتِ جَارَاتِهَا

الرَّوَدَانُ [er-revedān] (feteħātla) Masdardır, hatun komşu evlerini çok dolaşmak ma'nāsınadır; yukālu: **رَادَتِ الْمَرْأَةُ رَوَدَانًا إِذَا أَكْثَرَتِ الْإِحْتِلَافَ إِلَى بُيُوتِ جَارَاتِهَا**

الرَّوَادُ [er-rād] (teshīl-i hemze ile) رَائِدٌ [rā'id] ma'nāsınadır ki zikr olundu. Ve bu رَادٌ [rād] kelimesi aslında رَوَدٌ [reved] idi, fet-hateynle ki fa'al bi-ma'nā fā'ildir, ba'dehu vāv elife münkalib oldu; yukālu: **رَجُلٌ رَادٌ أَي رَائِدٌ**

الرَّمْرُودُ [el-mirved] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Sürme miline denir, sürme-dāndan sürme arayacak ālettir. Ve at gemlerinde deverān eden demire denir ki suluk olacaktır. Ve makaranın demir iğine denir ki onun üzerinde deverān eder.

الرُّودُ [er-rūd] (rā'nın zammıyla) Mehl ve te'ennī ma'nāsınadır; yukālu: **إِمْبِشْ عَلَى رُودٍ** [Ve] **رُودٌ** [ruveyd] kelimesi bundan musaggardır.

الرَّوَادُ [el-irvād] (hemzenin kesriyle) ve

الرَّمْرُودُ [el-murved] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) ve

الرَّمْرُودُ [el-merved] (مَخْرَجٌ [maħrec] vezninde) ki masdarlardır, bir işi rıfk ve te'ennīyle āhestece tutmak ma'nāsınadır; yukālu: **أُرُوْدٌ فِي السَّيْرِ إِزْوَادًا وَمُرُوْدًا وَمُرُوْدًا إِذَا رَفَقَ**

الرُّوَيْدُ [er-ruveyd] ve

الرُّوَيْدَاءُ [er-ruveydā] ve

الرُّوَيْدِيَّةُ [er-ruveydiyēt] Bunlar da rıfk ve sühulet ma'nāsınadır.

Mü'ellif burada iktisār eylemiştir. Ve bu bazıların **إِرْوَادٌ** [irvād]dan mürah-hamdır demeleri mülāyim deĝildir, zīrā evceh mezkūr üzere **رُودٌ** [rūd] kelimesi ki rā-i mazmūme ile mehl ve te'ennī ma'nāsınadır. Pes **رُوَيْدٌ** [ruveyd] kelimesi ondan musaggardır, yapça ve yavaşça demektir; yukālu: **مَشَى رُوَيْدًا وَرُوَيْدَاءً وَرُوَيْدِيَّةً أَي رَفَعِي وَعَلَى رِفْعِي وَرُوَيْدًا أَي مَهْلًا** ve yukālu: **رُوَيْدُكَ عَمْرًا أَي أَمِهْلُهُ**

Ve işbu **رُوَيْدٌ** [ruveyd] kelimesi **أَفْعُلُ** ya'nī emr ma'nāsına olursa, kāf-ı hitāb dāhil olur, ya'nī ism-i fi'l-i emr olur ise kāf-ı hitāb dāhil olur ve bu dört vech üzere müsta'meldir:, biri ism-i fi'l-i emr olur; tekūlu: **رُوَيْدُكَ عَمْرًا أَي أَمِهْلُهُ** Sānī sıfat vāki' olur; yukālu: **سَارُوا سَيْرًا رُوَيْدًا** Sālis hāl vāki' olur; yukālu: **سَارَ الْقَوْمُ رُوَيْدًا** Burada ma'rifeye muttasıl olmakla sıfat olmağa salāhiyyeti olmadığından hāl kılınmıştır. Rābi' masdar olur; yukālu: **رُوَيْدٌ بِالْإِضَافَةِ** ve yukālu: **رُوَيْدُكَنِي** ve **رُوَيْدُكَنِي** ve **رُوَيْدُكُمْوَنِي** ve **رُوَيْدُكُمْوَنِي** **الرُّوودُ** [er-revd] (rā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) ve

الرَّوَادَةُ [er-rā'idet] Mülāyim esen yele denir; yukālu: **رِيحٌ رُودٌ وَرَائِدَةٌ أَي لَيْبَةُ الْهُبُوبِ** Rıfk ma'nāsındandır, **رُودٌ** [revid] burada vasf bi'l-masdardır.

رَاوَيْدُ [Māturīd] (tā'nın zammıyla) Semerķ and'da bir mahalle adıdır.

الرَّوَيْدُ الصَّيْنِيُّ [er-rivendu'ş-şīniyy] (سِبْخَلٌ [sibaħl] vezninde) Dārū-yı ma'rūftur, etubbā elif ziyādesiyle **رَاوَيْدٌ** [rāvend] itlāk ederler ve hālen rāvend ile müte'ārefdir, Çin diyārından gelmekle rāvend-i Çīnī derler.

رَاوَيْدُ [Rāvend] İşfahān nevāhisinde

bir mevzi'dir. Ve a'lāmdan Aḥmed b. Yahyā er-Rāvendī, Mervu'r-Rūd şehrinin ahālīsindendir.

إِبْنُ رَوَادٍ [İbnu Revvād] [شَدَادٌ] [şeddād] vezninde) Tābi'ındendir, ismi 'Abdul'azīz'dir.

[ر ي د]

الرَّيْدُ [er-reyd] [زَيْدٌ] [zeyd] vezninde) Dağın bir tarafından uzanıp çıkan sivri tümsek yerine denir. Cem'i رِيْدٌ [ruyūd] gelir.

الرَّيْدَةُ [er-reydet] (hā'yla) ve

الرَّوَادَةُ [er-rādet] [عَادَةٌ] [ādet] vezninde) ve

الرَّوَادَانَةُ [er-reydānet] (rā'nın fethiyle) Mülāyim esen yele denir; vāvī'de lügattır; yukālu: رِيْحٌ رَيْدَةٌ وَرَادَةٌ وَرِيدَانَةٌ أَيْ رَوْدٌ Ve

رَيْدَةٌ [Reydet] Yemen'de bir beldedir. Ve Ḥaḍramevt ülkesinde iki karye ve Ḳinnesrīn kazāsında bir karyedir.

رَيْدَانٌ [Reydan] [مَيْدَانٌ] [meydān] vezninde) Ḳinnesrīn kazāsında bir hısın adıdır.

FASLU'Z-ZĀYĪ'L-MU'CEME

(فَضْلُ الزَّيِّ الْمُعْجَمَةِ)

[ز أ د]

الرَّزَادُ [ez-ze'd] (zā'nın fethi ve hemzenin sükunuyla) Bir adamı bir korkunç nesne ile belinletmek ma'nāsındır; yukālu: زَادُهُ

رَأَا مِنْ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا أَفْرَعَهُ

الرَّمْزُودُ [el-mez'ūd] [مَسْعُودٌ] [mes'ūd] vezninde) Bir korkunç nesneden belinleyip korkmuş adama denir; yukālu: رُمِدَ الرَّجُلُ عَلَى بِنَاءٍ الْمَجْهُولِ فَهُوَ مَزُودٌ أَيْ مَدْعُورٌ

الرَّزَادُ [ez-zu'd] (zā'nın zammı ve zammetaynle) İsmidir, korkunç nesneden 'arız olan korkuya denir ki Türkīde ondan belin ile ta'bir olunur, Fārisīde bāk derler.

[ز ب د]

الرَّزْبَدُ [ez-zebed] (zā'nın ve bā'nın fethiyle) Köpüğe denir, suyun ve sâ'ir şey'in olsun. Ve

رَيْبَدُ [Zebed] Yemen'de bir dağ adıdır. Ve Ḳinnesrīn kazāsında bir karyedir. Ve Ḥimş şehrinin ism-i kadīmidir yāhūd Ḥimş kazāsında bir karyedir. Ve Bağdād garbīsinde bir mevzi' adıdır. Ve

رَيْبَدُ [Zebed] Sa'd b. Ebī Vaḳḳāş radiyallāhu 'anhu hazretlerinin ummu veledi ismidir.

الرِّزْبَادُ [el-izbād] (hemzenin kesriyle) Bir nesne köpüklenmek ma'nāsındır; yukālu: رَزِبَدَ الْبَيْضُ إِذَا صَارَ ذَا رَيْبَدٍ Ve ağaç beyāz çiçekler ile çiçeklenmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: رَزِبَدَ السِّدْرُ إِذَا نَوَّرَ يَعْنِي كَالرَّيْبَدِ عَلَى الْمَاءِ

الرَّزْبَدُ [ez-zubd] (zā'nın zammıyla) ve

الرَّزْبَادُ [ez-zubbād] [رُمَّانٌ] [rummān] vezninde) Kere yağına denir ki koyun ve keçi kısmının sütünden yağıkla ihrāc olu-

nur; köpüğe müşābih olduğu için ondan me'hüz oldu. Kezālik kaymağa da itlāk olunur. *Miṣbāh*'ın beyānına göre leben-i bakardan istihrāc olunana da itlāk olunur. Deve lebeninden istihrāc olunana **جُبَابٌ** [cubāb] denir. Ve **زُبْدَةٌ** [zubdet] hā'yla **زُبْدٌ** [zebed]den ahasstır.

الرُّبْدُ [ez-zebd] (عَبْدٌ [‘abd] vezninde) Kere yağı yedirmek ma'nāsınadır; yukālu: **زَبَدَهُ زَبْدًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَطْعَمَهُ الرُّبْدُ** Ve süt tulumunu yağı çıkmak için çalkamak ma'nāsınadır ki yaymak ta'bīr olunur; yukālu: **زَبَدَ السَّمَاءَ إِذَا مَحَّضَهُ لِيُخْرَجَ زَبْدُهُ** Ve bir kimseye çok nesne bahş eylemek ma'nāsına müsta'emeldir, kesret cihetiyle teşbīh olundu; yukālu: **زَبَدَ لَهُ زَبْدًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا رَضَخَ لَهُ مِنْ مَالِهِ**

الرُّبْدُ [el-muzdebid] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl]den isim-i fā'ildir) Kere yağının sāhibine denir.

الرُّبْدُ [et-tezbīd] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Avurt köpüklenmek ma'nāsınadır ki miksārın hālidir; yukālu: **زَبَدَ شِدْقَهُ إِذَا تَزَبَّدَ**

الرُّبْدُ [et-tezebbud] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) **تَزَبَّدَ** [tezbīd] ma'nāsınadır. Ve yutmak ma'nāsına isti'māl olunur ki kaymak gibi yutmaktır. 'Alā-kavlin bir şey'in züibde ve hülāsasını almak ma'nāsınadır; yukālu: **زَبَدَ الشَّيْءَ إِذَا ابْتَلَعَهُ أَوْ أَخَذَ صَفْوَتَهُ** Ve and iç-meğe şitāb ve sür'at eylemek ma'nāsına müsta'emeldir ki hemān kaymak yutar gibi yutmağa ivmektir; yukālu: **تَزَبَّدَ الَّتِيمِينَ إِذَا أَسْرَعَ إِلَيْهَا**

رُبَادٌ [zubbād] (رُمَّانٌ [rummān] vezninde)

رُبَادِي [zubbādā] (حَوْارِي [huvvārā] vezninde) Bir nebāt adıdır, ümmehāt-ı sā'irede sinirli yaprak ile mübeyyendir. Ve

رُبَادٌ [zubbād] Hayrı olmayan ya'nī yufka olup yağsız olmakla işe yaramayan süte

denir.

مُزَبَّدٌ [Muzebbid] (مُحَدَّثٌ [muḥaddis] vezninde) Bir recül ismidir.

زُبَيْدٌ [Zubeyd] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) İbnu'l-Hāris'tir ki muhaddisındendir. *Şahihayn* ricālinde bundan gayrı Zubeyd yoktur. Ve

زُبَيْدٌ [Zubeyd] Medhīc kabilesinden bir batndır ki 'Amr b. Ma'dikereb'in kavmidir, İmām Zuhri ashābından Muḥammed b. el-Velīd ve Maḥmiyye b. Cez' ve Şāhibu'l-*Ḳālī* Muḥammed b. el-Ḥuseyn el-Lugāvī ve iki ferzendleri ki onlar da lügavilerdir, batn-ı mezbūr ricālindedir.

زُبَيْدٌ [Zebīd] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Yemen'de bir beldedir; muhaddisinden Mūsā b. Tāriḳ ve Muḥammed b. Yūsuf ve Muḥammed b. Şu'ayb oradandır.

زُبَيْدَانٌ [Zeybudān] (بَاءٌ نِزَامٌ زَمَامٌ [bā'nın zammıyla fey'ulān] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

الرُّبَادُ [ez-zebād] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) 'İtr-ı ma'rūf ismidir ki kalye misk ta'bīr ettikleridir. Fukahā' ve lügaviyyūn **زَبَادٌ** [zebād] bir dābbedir ki ondan tīb halb olunur demeleriyle ta'rīfde galat eylediler, zīrā dābbe-i mezkūre dedikleri kedidir ki murād yaban kedisidir; **زَبَادٌ** [zebād] ondan hāsıl olan tīb ismidir. Ve o tīb mezkūr kedinin kuyruğu altında ve uyluklarında dibine doğru reşha ya'nī terdir. İbtidā ona tutup ziyādesiyle tahrīk ile muztarib eyledikten sonra vücūdundan 'arak tereş-şüh eylemekle o mevzi'lerinden terlerini kamış kabuğuyla yāhūd bir paçavra ile sıyırıp ahz ederler. Mütercim der ki o kedî Hind ve Ḥabeşe beyābânında olur ve ona misk kedisi ta'bīr olunur. Mekke'ye tüccārlar kuyruklarını getirip bey' eder-

ler. Bi-^caynihi misk gibi kokar, halk alıp emti'a içre vaz^c ederler, meşhūdumuz olmuştur. Ve menküldür ki onu ta^cciz ve tahrikle ^carak-nāk edip onun derisinden cem^c ederler. Sene tamāmına kadar semirip kuvvetlenir. Ve eğer bir sene terk eyeseler sebeb-i helākı olur, o ta^crik ona devā-yı muvakkat-ı ma^cnevī olur imiş. Ve

رُزَادٌ [Zebād] Mağrib'de bir belde adıdır. Ve

رُزَادٌ [Zebād] Esmādandır: Zebād b. Ka^cb cāhilidir. Ve Zebād bint Bişām b. Kays, Velīd b. ^cAbdumelik'in zevcesidir. Ve Muhammed b. Aḥmed b. Zebād ^calā-kavlin İbn Zebdā muhaddistir ve kavli-sānī eşherdir.

أَبُو الرُّبَيْدِ [Ebu'z-Zubd] (zā'nın zammı-yla) Muhammed b. el-Mubārek el-^cĀmirī künyesidir.

رُزَيْدٌ [Zebid] (كِتِفٌ [ketif] vezninde) Ḥavfezān nām kimsenin feresi ismidir.

رُزَيْدَةٌ [Zubdet] (عُمْدَةٌ [umdet] vezninde) Bintu'l-Ḥāriş'tir ki Bişr-i Ḥafī'nin hemşiresidir. Ve Ḥasan b. Muhammed b. Zubde muhaddistir.

رُزَيْدٌ [Zebd] (عَبْدٌ [abd] vezninde) İbn Sinān'dır ki muhaddistir.

رُزَيْدَةٌ [Zubeydet] (جُهَيْنَةٌ [cuheyne] vezninde) Hārūn Reşīd'in zevcesidir ki Ca^cfer b. Maşūr'un duhteridir.

الرُّزَيْدِيَّةُ [ez-Zubeydiyyet] Tarīk-i Mekke'de Muğīse'ye karīb bir birke adıdır. Ve bilād-i cibālde bir karye ve Vāsiṭ kazāsında bir karye ve Bağdād'da bir mahalle ve ondan aşığıcada bir başka mahalle adıdır.

[ز ب ر ج د]

الرُّزْبَرَجْدُ [ez-zeberced] (سَفَرَجَلٌ [sefercel]

vezninde) Cevher-i ma^crūf ismidir, ya^cnī cevāhirden bir yeşil taştır zümürrüd gibi, lākin açık renk olup fıstıkī ta^cbīr olunan levnle mülevvendir. Kays b. Ḥassān b. Şābit pek hüsn ü cemāl sāhibi olmakla **رُزْبَرَجْدٌ** [zeberced] ile mülakkab olmuştu.

[ز ر د]

الرُّزْدُ [ez-zerd] (فَرْدٌ [ferd] vezninde) Yutmak ma^cnāsınadır; yukālu: رَزَدَ اللَّغْمَةَ رُزْدًا مِّنْ بَلْعِهَا إِذَا بَلَغَهَا Ve boğazı sıkıp boğmak ma^cnāsınadır; yukālu: رَزَدَهُ رُزْدًا مِّنْ أَلْوَلِ الْبَابِ إِذَا خَنَقَهُ Ve

رُزْدٌ [zerd] Vurmak ma^cnāsınadır; yukālu: رَزَدَ الدِّرْعَ إِذَا سَرَدَهَا Ve

رُزْدٌ [Zerd] İsfereyin kazāsında bir karye adıdır.

الرُّزْدِرَادُ [el-izdirād] (إِفْتِعَالٌ [ifti'al] vezninde) Bu dahi yutmak ma^cnāsınadır, lākin tekellüfü mutazammındır; yukālu: إِزْدَرَدَ إِنْتَلَعَهَا بِمَعْنَى رَزَدَهَا ile tefsīr eyeseydi enseb idi.

الرُّمَزْرَدُ [el-mezred] (مُتَعَدٍّ [mağ^cad] vezninde) Boğaza itlāk olunur, mahall-i **رُزْدٌ** [zerd] olduğu için.

الرُّمِزْرَدُ [el-mizred] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) ve

الرُّزْرَادُ [ez-zirād] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Şol ipe denir ki onunla devenin boğazını kırsarlar, tā ki kirişini def^c edip rākibini ālūde eylemeye. Ve

رُزَادٌ [zirād] Mutlakan boğazı boğacak ip ve kiriş makülesine denir, مِحْنَقَةٌ [miḥneḳat] ma^cnāsına.

الرُّمَزْرِدُ [el-Muzerrid] (مُحَدِّثٌ [muḥaddiṣ] vezninde) Şemmāḥ nām şā^cirin biraderi lakabıdır.

رُزْدَةٌ [Zerdet] (حَمَزَةٌ [ḥamzet] vezninde)

Deritenk kazâsında bir kal'a ve Şîrâz'da bir dağ adıdır.

الزريد [ez-zerid] (كَيْفٌ [ketif] vezninde) Lokmayı çabuk yutar olan kişiye denir; yukâlu: رَجُلٌ زَرِدٌ أَي سَرِيعُ الْإِيتِلَاعِ

الزردان [ez-zeredân] (fethâtla) Nisvân fercine denir, kîrleri yuttuğu için yâhûd darlığından kîrleri boğduğu için. Vech-i sâni 'umûm üzere vasf olamaz, meğer ıtlâkı tevessü' bi'l-mecâza mahmûl ola. Ve zâhiren Ebû Kaṭvân gibi vasftır.

الزرد [ez-zered] (fethateynle) Örlümüş zırha denir, fa'al bi-ma'nâ mef'ûldür.

الزرداء [ez-zerrâd] (şeddâd [şeddâd] vezninde) Zırh örücü kimseye denir, سَرَادٌ [serrâd] ma'nâsına.

زرنند [Zerend] (semend [semend] vezninde) Kirmân eyâletinde bir belde-i ma'rûftur. Ve İsfahân'da bir karyedir; Muḥammed b. el-'Abbâs en-Naḥvî oradandır. Ve Medîne kurbünde bir mevzi'dir.

الزراوند [ez-zerâvend] (zâ'nın fethiyle) Devâ-yı ma'rûf adıdır. İki nev' olur, erkek nev'ine zerâvend-i tavîl ve dişi nev'ine zerâvend-i müdahrec derler.

[زغ د]

الزغد [ez-zağd] (zâ'nın fethi ve ğayn-ı mu'cemenin sükûnuyla) Deve ziyâdesiyle kükreyip böğürmek ma'nâsınadır; yukâlu: زَعَدَ الْبَعِيرُ زَعْدًا مِّنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا هَدَرَ شَدِيدًا Ve tulumu ağzından yağ çıkmak için sıkmak ma'nâsınadır; yukâlu: زَعَدَ سِقَاءَهُ إِذَا عَصَرَهُ Ve bir adamın boğazını sıkmak ma'nâsına da isti'mâl olunur; yukâlu: زَعَدَ فُلَانًا إِذَا عَصَرَ حَلْقَهُ Ve bir kimseyi bir adam üzere isti'vâ ederek kışkırtmak ma'nâsına müsta'meldir; yukâlu: زَعَدَهُ

بِالْكَلَامِ عَلَيْهِ إِذَا حَرَّشَهُ عَلَيْهِ

الزعيد [ez-zeğid] (emîr [emîr] vezninde) Tulum sıkıldıkta ağzından çıkan yağa denir.

الزعاد [ez-zağgâd] (şeddâd [şeddâd] vezninde) Taşkın ırmağa denir; yukâlu: نَهْرٌ زَعَادٌ أَي زَخَاوٌ كَثِيرُ الْمَاءِ

اليزغاد [el-izğâd] (hemzenin kesriyle) Emzirmek ma'nâsınadır; yukâlu: أَزَغَدْتُهُ إِذَا أَرْضَعْتُهُ

المرغيد [el-muzğâ'id] (muşme'izz [muşme'izz] vezninde) Dargın adama denir; yukâlu: رَجُلٌ مَرْغِيدٌ أَي غَضْبَانٌ

الزعاد [ez-zeğad] (fethateynle) Dirliğe denir; yukâlu: زَعَدَ زَعْدٌ أَي عَيْشٌ رَعْدٌ

[زغ ب د]

الزغبند [ez-zağbed] (zâ'nın ve bâ'nın fethiyle) Kere yağına denir, زُبْدٌ [zubd] ma'nâsına.

[زغ ر د]

الزغردة [ez-zağredet] (dahrecet [dahrecet] vezninde) Deve kısmı gürlütüsünün içerisinde terdîd eyleyerek kükremek ma'nâsınadır; yukâlu: زَعَرَدَ الْبَعِيرُ إِذَا هَدَرَ مُرَدَّدًا فِي جَوْفِهِ

[زف د]

الزفد [ez-zefd] (zâ'nın fethi ve fâ'nın sükûnuyla) Doldurmak ma'nâsınadır; yukâlu: زَفَدَ الْإِنَاءَ زَفْدًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا مَلَأَهُ Ve ata arpayı çok vermek ma'nâsınadır; yukâlu: زَفَدَ فُلَانٌ فَرَسَهُ شَعِيرًا إِذَا أَكْثَرَ عَلَيْهِ

[زم ر د]

الزمرود [ez-zumurrud] (zammât-ı selâs ve teşdîd-i râ'yla) Zümürütz ismidir ki zâl-ı mu'ceme iledir. Mü'ellif ذِي زَبْرَجِدٍ ile tefsîr eylemiştir ki bu Aristo kavlidir ve sâ'irleri 'indinde زَبْرَجِدٌ [zeberced] altın

ma'deninde tekevvin eder yeşil ve sāf olur; kem-renk olana Mısrī ve yeşile mā'il sarı ya'nī fıstıkī rengine Kıbrısī ve kırmızıya mā'il sarıya ki cümleden kemterdir, Hindī derler.

Zümürrüd, altın ve gayrı ma'dende tekevvin eder. Birkaç kısım olur: biri zübābīdir ki levni yeşil sineğe şebīh olur, gāyette sāf ve suyu keskindir güyā temevvüc ve raks eder ve birisine reyhānī denir ve birisine fıstıkī denir ve birisine sābūnī denir, beyāza mā'il yeşil olur ve ba'zılar bu kısmı zeberced nev'inden 'add ederler.

الزَّمَرْدُ [ez-zemerred] (zā'nın ve mīm'in fethiyle فَعَلَّلَ [fe'allel] vezninde) Recül-i mü'ennes ve mer'e-i müzekkere demektir. Ve bu mu'arredir, ya'nī zen-i merd-i Farīsī mu'arredidir ki 'avret sıfatında olan erkeğe ve erkek şivesinde olan 'avrete itlāk olunur.

الزُّمَّوْرُدُ [ez-zumāverd] (zā'nın zammiyla) "و،ر،د" māddesinde mersümdür.

[ز ن د]

الزَّنْدُ [ez-zend] [فَنَدٌ [ḵand] vezninde) Kolun ucunun el ile kavuştuğu yere denir ki bilek kemiği olacaktır, ikisine زَنْدَانِ [zendān] denir.

Şārih der ki serçe parmak cānibinden olana كُوعٌ [kū'c] ve baş parmak tarafında olan كُورْسُوعٌ [kursū'c] ve mecmū'una زَنْدٌ [zend] derler ve oraya bilekçe ta'bīr olunur. Ve bileğe سَاعِدٌ [sā'id] denir. İntehā. Ve

زَنْدٌ [zend] مَرْحٌ [merḥ] ve عَفَّارٌ [afār] nām şecerlerden ehl-i bādiyenin düzdükleri çakmağa denir ki iki dāne olur. Üstündeki güyā erkek ve altındaki diş olur, birbirine sürerek āteş çıkarırlar. Üstünde olana

زَنْدٌ [zend] ve altında olana زَنْدَةٌ [zendet] derler ve ikisine زَنْدَانٌ denmez, ya'nī زَنْدَانٌ [zendān] denir ki müzekker taglīb olunur. Cem'i زِنَادٌ [zinād] gelir zā'nın kesriyle ve أَزْنُدٌ [eznud] gelir, أَفْلُسٌ [eflus] [vezninde] ve أَزْنَادٌ [eznād] gelir. Ve 'Arablar bir husūsta kendisine yārī ve mu'avenetle işinin husūl-pezīr olmasına bā'is olan adama يَرْثُ بِكَ زِنَادِي derler. Ve

زَنْدٌ [zend] Bir dikenli ağaç ismidir. Müfredatta şecer-i gār ile mübeyyendir ki defne ağacı olacaktır. Ve

زَنْدٌ [Zend] Buḥārā kazāsında bir karyedir; muhaddisinden Aḥmed b. Muḥammed b. Ḥamdān b. 'Āzim ez-Zendī oradandır ve sevb-i Zendenī' dedikleri bez oradan çıkar. Ve

زَنْدٌ [Zend] Necd bilādında bir dağın adıdır. Ve esāmī-i ricāldendir: Zend b. el-Cevn meşhūr edīb ve şā'ir Ebū Dulāme'nin ismidir.

Mütercim der ki mezbūr Ebū Dulāme sāhib-i nevādir-i hikāyāt ve nāzım-ı ebyāt-ı pūr-nikāt, mevrīd-i letā'if ü mudhikāt, zarīf ve edīb bir zāt idi. 'Abbāsiyye'den Seffāh ve Maṣṣūr ve Mehdī'nin nüdemāsından idi. Cümle-i letā'ifindendir ki Maṣṣūr Halīfe'nin 'ammisi kızını vefāt eyledikte hüzn ve melāl ile defnine hāzır olup kabri kenārında ku'ūd ve cenāze vürūduna muntazır idi. Bu esnādā Ebū Dulāme gelip halīfeye yakın oturduktaki Maṣṣūr hitāb edip "Ey Ebū Dulāme, buraya ne hāzırladın?" deyip kabre işāret eyledi. Ebū Dulāme: "Halīfenin 'ammisi kızını hāzırladım" dedikte, halīfe bī-ihtiyār hande-nāk oldu. İntehā. Ve Zend b. A'rāḵ eṣ-Şerā neseb-i 'Adnān ricālindendir. Ve

زَنْدُ [zend] Masdar olur, doldurmak ma'nāsına; yukālu: زَنْدَ السِّقَاءِ زَنْدًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا مَلَأَهُ

زَنْدَنَةُ [Zendenet] [menkenet] [menkenet] vezninde) Buḥārā kazāsında bir başka karyedir.

زَنْدَرُودُ [Zenderūd] İsfahān'da bir ırmak adıdır.

زَنْدَوْرُدُ [Zendeverd] (vāv'ın fethiyle) Vāsiḥ kurbünde bir karyedir, hālen harābedir.

زَنْدَةُ [Zendet] [ḥamzet] [ḥamzet] vezninde) Rūm ülkesinde bir beldedir.

زَنْدُ [Zened] (fethateynle) Bir mevzi^c adıdır. Ve

زَنْدُ [zened] [durcet] [durcet]e denir ki nākanın cevfine soktukları kundaktır, nitelik maddesinde beyān olundu. Ve

زَنْدُ [zened] Masdar olur, susamak ma'nāsına; yukālu: زَنْدَ الرَّجُلِ زَنْدًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا عَطَشَ

الْمَرْزَنْدُ [el-muzenned] [mu'azzam] [mu'azzam] vezninde) Be-gāyet bahīl ve nākes şahsa denir ki mecāzdır; yukālu: رَجُلٌ مَرْزَنْدٌ أَيْ بَخِيلٌ Ve nesebi methūm olan şahsa itlāk olunur; yukālu: هُوَ مَرْزَنْدٌ أَيْ دَعِيٌّ Ve ensizce olan sevbe denir; yukālu: ثَوْبٌ مَرْزَنْدٌ أَيْ قَلِيلٌ الْعَرَضِ

الْتَزْنِيدُ [et-teznīd] [tef'īl] [tef'īl] vezninde) Yalan söylemek ma'nāsındır; yukālu: زَنْدٌ زَنْدٌ مِنَ الْبَابِ إِذَا كَذَبَ Ve bir adama istihkākından ziyāde işkence eylemek ma'nāsındır; yukālu: زَنْدٌ فُلَانًا إِذَا عَاقَبَهُ فَوْقَ حَقِّهِ Ve doldurmak ma'nāsındır; yukālu: زَنْدَ السِّقَاءِ إِذَا مَلَأَهُ Ve çakmak çakmak ma'nāsındır; yukālu: زَنْدَ الرَّجُلِ إِذَا أَوْزَى زَنْدَهُ

تَزْنِيدٌ [teznīd] Nākanın fercini iki cānibden küçük hılāller ile hılāleyip ba'dehu kıllar ile bağlayıp kavuşturmağa denir. Bunu

nāka doğururken rahimi taşraya çıkıktıkta ederler. Ve

تَزْنِيدٌ [teznīd] Ziyāde eylemek ma'nāsına müsta'meldir; tekūlu: مَا يُزْنِدُكَ أَحَدٌ عَلَيْهِ أَيُّ مَا يَزِيدُكَ

الْإِزْنَادُ [el-iznād] (hemzenin kesriyle) Ziyāde olmak ma'nāsındır; yukālu: أَرْزَنْدٌ زَيْيَادَةً Ve ziyāde kılmak ma'nāsındır, **تَزْنِيدٌ** [teznīd] gibi; tekūlu: مَا يُزْنِدُكَ أَحَدٌ عَلَيْهِ أَيُّ مَا يَزِيدُكَ وَمَا يُزْنِدُكَ أَيُّ مَا يَزِيدُكَ Ve derdinden ifākat bulmuş adam yine o derdine rücu^c eylemek ya'nī ağrısı nüks etmek ma'nāsındır; yukālu: أَرْزَنْدَ الرَّجُلِ فِي وَجَعِهِ إِذَا رَجَعَ إِلَيْهِ

الْتَزْنُودُ [et-teznūd] [tefa'ul] [tefa'ul] vezninde) Bir kimseye cevāb vermekte ıztırābla teng-dil ve dem-beste olmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: تَزْنَدَ الرَّجُلُ إِذَا ضَاقَ بِالْجَوَابِ Ve darılmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: تَزْنَدَ الرَّجُلُ إِذَا غَضِبَ

زَنْدِيْنَا [Zendīnā] (zā'nın fethiyle) Nesef kazāsında bir karyedir.

زَنْدَانُ [Zendān] [saḥbān] [saḥbān] vezninde) Herāt a'mālinden Mālīn kazāsında bir karyedir. Ve Merv kazāsında bir karyedir. Ve Maşīşa kazāsında bir nāhiyedir.

[ز ه د]

الزُّهْدُ [ez-zuhd] (zā'nın zammı ve hā'nın sükūnuyla) ve

الزَّهَادَةُ [ez-zehādet] [sa'ādet] [sa'ādet] vezninde) Bir nesneye ragbetsiz olmak ma'nāsındır; yukālu: زَهْدٌ فِيهِ وَزَهْدٌ وَزَهْدٌ زُهْدًا وَزَهَادَةٌ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ وَالرَّابِعِ وَالْخَامِسِ ضِدُّ زَهْدٍ وَرَغْبٍ Ve 'inde'l-ba-z **زَهَادَةٌ** [zehādet] dünyā ve zُهْدٌ [zuhd] emr-i dīnde olan perhīze mahsūstur.

الزُّهْدُ [ez-zehd] (zā'nın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Bir nesneyi takdīr ve tahmīn

eylemek ma'nāsınadır; yukālu: زَهَدَ الشَّيْءَ
زَهْدًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا حَزَرَهُ وَحَرَصَهُ

الْإِزْهَادُ [el-izhād] (hemzenin kesriyle) Bu dahi takdîr ve tahmîn eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَزْهَدُهُ بِمَعْنَى زَهْدَهُ
الزَّهْدُ [ez-zehed] (fethateynle) Zekât-ı mālâ itlāk olunur.

الزَّهِيدُ [ez-zehîd] (emîr) [emîr] vezninde) Az nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ زَهِيدٌ أَيْ قَلِيلٌ Ve teng-meşreb kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ زَهِيدٌ أَيْ ضَيْقُ الْخُلُقِ Ve kalilü'l-ekl adama denir; yukālu: رَجُلٌ زَهِيدٌ أَيْ قَلِيلُ الْأَكْلِ Ve daracık dereye denir; yukālu: وَادٍ زَهِيدٌ أَيْ ضَيْقٌ
الزَّاهِدُ [ez-zāhid] (ʿābid) [ʿābid] vezninde) زَهْدٌ [zuhd] lafzından ism-i fā'ildir ki perhîz-kār demektir. Ve زَهِيدٌ [zehîd] gibi hulku dar adama denir. Ve esmâ-i ricâldendir: Zâhid b. ʿAbdullâh ve Ebu'z-Zâhid el-Mavşilî muhaddislerdir.

الْإِزْدِيهَادُ [el-izdihād] [iftiʿāl] vezninde) Bir nesneyi azınsamak ma'nāsınadır; yukālu: إِزْدَهَدَ الشَّيْءَ إِذَا عَدَّهُ قَلِيلًا

التَّزْهِيدُ [et-tezhîd] [tefʿîl] vezninde) Bir kimseyi bir nesneye ragbetsiz kılmak yaʿnî ragbetini sarf ile ondan perhîz ettirmek ma'nāsınadır; yukālu: زَهَدَ فُلَانًا فِيهِ Ve bir kimseyi buhle sevk yâhüd buhle nisbet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: زَهَدَ فُلَانًا إِذَا بَحَلَّهُ

التَّزَاهُدُ [et-tezāhud] [tefāʿul] vezninde) Bir adamı her taraftan ihtikâr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَزَاهَدُوا فُلَانًا إِذَا اخْتَصَرُوهُ

[ذ و د]

الزَّادُ [ez-zād] (ʿād) [ʿād] vezninde) Azığa denir, tüşe ma'nāsına.

الزَّرْوَدُ [ez-zevd] (zâ'nın fethi ve vāv'ın sükunuyla) Azık tutmak ma'nāsınadır;

زَادَ الرَّجُلُ يَزُودُ زُرُودًا إِذَا أَسَسَ الرَّادَ
الْمِزْوَدُ [el-mizved] [minber] vezninde) Azık koyacak dağarcığa denir, tüşe-dân ma'nāsına. Cem'î مَزَاوِدُ [mezāvid] gelir.

الْإِزَادَةُ [el-izādet] (hemzenin kesriyle) ve
التَّزْوِيدُ [et-tezvîd] [tefʿîl] vezninde) Bir kimseyi azıklandırmak ma'nāsınadır.

التَّزْوُدُ [et-tezevvud] [tefaʿul] vezninde) Azıklanmak ve azık tutunmak ma'nāsınadır; tekülü: أَرَدْتُ الْمُسَافِرَ وَزَوَّدْتُهُ فَتَزَوَّدَ

رِقَابُ الْمَزَاوِدِ [riqābu'l-mezāvid] ʿArab bey-ninde ʿAcem tâʿifesinin lakabıdır. Ekserî مَزُودٌ [mizved] kırmızı sahtiyândan olmakla tâʿife-i ʿAcem dahi kızıl benizli olduklarından itlāk eylediler yâhüd مِرْوُودٌ [mizved] gibi boyunları uzun yâhüd dolu, مِرْوُودٌ [mizved] gibi cüsseleri galîz olduklarından itlāk oluna.

زُوَيْدَةٌ [Zuveynet] [cuheyne] vezninde) Mehâlibe'den bir hatun adıdır.

زَوَادٌ [Zevvād] [kettān] vezninde) Esmādandır: Zevvād b. ʿAlvān ve Zevvād b. Maḥfûz el-Ḳurayʿî muhaddislerdir.

أَزْوَادُ الرَّكْبِ [Ezvādu'r-Rekb] Üç adamın lakabı idi: biri Musâfir b. Ebî ʿAmr ve biri Zemʿa b. el-Esved ve biri Ebū Umeyye b. el-Muğîre'dir. Bunlar yolda olduklarında ehl-i kâfile katʿā zād-ı tarîk ittihâz eylemeyip mecmû'unu kendiler idâre ve itʿam ederler idi.

زَادُ الرَّكْبِ [Zādu'r-Rekb] Bir feres ismidir ki Suleymân-ı Nebî ʿaleyhi's-selâm dergâhına Ezd kabîlesi vüfûd ettiklerinde o atı onlara ihsân eylemişler idi.

ذُرُودٌ [Zü Rüd] (zâmm-ı rā ile) Ḥimyer ümerâsından Saʿîd nâm emîrin lakabı-

dır, Hazret-i Şiddîk radiyallâhu ‘anhü müddet-i hilâfetlerinde Yemen ahâlîsinin def‘a-i sâniye riddetleri mesmû‘ları oldukta mûmâileyhe emr-nâme tahrîr ve tesyîr eylemişler idi.

[ز ي د]

الزَّيْدُ [ez-zeyd] (zâ'nın fethi ve kesri ve yâ'nın sükunıyla) ve

الزَّيْدُ [ez-zeyd] (fethateynle) ve

الزِّيَادَةُ [ez-ziyâdet] (zâ'nın kesriyle) ve

الْمَزِيدُ [el-mezîd] (masdar-ı mîmî olarak) ve

الزَّيْدَانُ [ez-zeydân] (مَيْدَانٌ [meydân] vezninde ki bu şâzdir, شَنَّانٌ [şen‘ân] lafzı gibi) Mecmû‘u artmak ma‘nâsınadır; yukâlu: زَادَ الشَّيْءُ زَيْدًا وَزَيْدًا وَزِيَادَةً وَمَزِيدًا وَإِذَا نَمًا وَفَضَلَ Cevherî zâ'nın fethiyle زَوَادَةٌ [zevâdet] lafzını dahi zikr eylemekle tashîf eylemiştir, zîrâ o, rā-i mühmele ile زَوَارَةٌ [zuvâret] ve زِيَارَةٌ [ziyâret] kelimeleridir, nümüvv zikrinden ‘arî olarak. Şârih der ki Cevherî, Kisâ’î râvisi olan Ya‘kûb’dan rivâyet eylemekle nâkil me‘mûnî'l-gavâ’ildir. İntehâ. Ve mādde-i mezbûre müte‘addî dahi olur, arttırmak ma‘nâsına; yukâlu: زَادَهُ اللهُ خَيْرًا فَرَادَ

التَّزْيِيدُ [et-tezyîd] (تَفْعِيلٌ [tef‘îl] vezninde) Bu dahi arttırmak ma‘nâsınadır; yukâlu: زَيْدُهُ فَرَادَ

الْإِزْدِيَادُ [el-izdiyād] (إِفْتِعَالٌ [ifti‘âl] vezninde) Artmak ma‘nâsınadır; yukâlu: زَيْدُهُ فَرَادَ Lâkin bunlar ziyâdeyi mutazammındır. Esās’ta bu müte‘addî olarak dahi müsebbettir; tekûlu: أَزْدَدْتُ مَا لَا أُنِي زِدْتُهُ

الْإِسْتِزَادَةُ [el-istizâdet] Bir adamı ‘atâsında mukassır ‘add eylemek, اِسْتَفْصَارٌ [istifşâr] ma‘nâsınadır ki ma‘nâ-yı âtînin melzûmudur; yukâlu: إِذَا اسْتَفْصَرَهُ

فُلَانٌ يَسْتَزِيدُ فُلَانًا أُنِي يَسْتَفْصِرُهُ وَيَشْكُوهُ Esās’ta ‘ibâretiyle vâki‘ olmakla tercemede zamîr adama ircâ‘ olundu. Ve اِسْتَفْصَرْتُ فُلَانًا denirse تَفْصِيرٌ [tafşîr]den me‘hûz ve اِسْتَفْصَرْتُ اِسْتَفْصِرُ denirse قِصْرٌ [kışar]dan me‘hûz olur. Ve

الْإِسْتِزَادَةُ [istizâdet] Bir kimseden bir nesneyi arttırmasını istemek ma‘nâsınadır; yukâlu: اِسْتَزَادَ فُلَانًا إِذَا طَلَبَ مِنْهُ الزِّيَادَةَ

التَّزْيِيدُ [et-tezeyyud] (تَفْعُلٌ [tefa‘ul] vezninde) Es‘âr gâlî pahaya çıkmak ma‘nâsınadır; yukâlu: تَزَيَّدَ السَّعْرُ إِذَا غَلَ Ve yalan söylemek ya‘nî sözüne yalan katmak ma‘nâsınadır; yukâlu: تَزَيَّدَ فِي حَدِيثِهِ إِذَا كَذَبَ Ve dâbbe kısmı اِعْتَقَ [‘anaḳ] dedikleri yürüyüşten ziyâdece yürüme ma‘nâsınadır. Ve اِعْتَقَ [‘anaḳ] fethateynle dâbbe boyunlarını uzatıp yere döşenerek su gibi revân olmağa denir ki ekserî gecelerde deve kısmı öylece yürüyüp menzil alırlar; yukâlu: تَزَيَّدَتِ النَّاقَةُ إِذَا سَارَتْ فَوْقَ الْعَنَقِ Ve kelâm ve sâ’ir nesnelere tekellüfle ziyâde eylemek ma‘nâsınadır; yukâlu: تَزَيَّدَ فِي كَلَامِهِ وَغَيْرِهِ إِذَا تَكَلَّفَ الزِّيَادَةَ فِيهِ

التَّزَايُدُ [et-tezâyud] (تَفَاعُلٌ [tefa‘ul] vezninde) تَزَيَّدَ [tezeyyud] ile ma‘nâ-yı ahîrde mürâdiftir.

الْمَزَادَةُ [el-mezâdet] (mîm’in fethiyle) Su meşkine ve tulumuna denir, رَاوِيَةٌ [râviyet] ma‘nâsına. ‘Alâ-kavlin iki deriden dikilip geniş olmak için aralığına bir deri dahi zamm ve ziyâde ettikleri meşke ve tulumuna denir. Cem-i cinsi مَزَادٌ [mezād] ve bünyesi مَزَايِدٌ [mezâyid] gelir.

Şârih der ki kavli ahîr ber-muktezâ-yı mādde asvebdir, zîrâ evvele göre vâvî olmak iktizâ eder, su dahi zād cümlesinden olduğuna binâ‘en. Ve sâniye göre ziyâde-i merkûmeye mebnî yâhüd su fi-zâtihi e‘azz

olup husūsan bādiyede mādde-i hayāt olmakla ziyāde olmasına tefeʿülen itlāk olunmuş olur.

الزَّوَائِدُ [ez-zevā'id] Pālānın gerisinde olan زَمَعَاتُ [zeme'āt] ya'nī biraz pālānın māddesinde olmayan zā'id nesnelere itlāk olunur.

ذُو الزَّوَائِدِ [zu'z-zevā'id] Arslana itlāk olunur, sibāc-ı sā'ireden zevā'idi olduğu için. Ve ashābdan Cuheniyyü'l-asl bir zātın lakabıdır.

زَيْدٌ [Zeyd] ve

زُبَيْدٌ [Zuyeyd] [زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) ve

زِيَادٌ [Ziyād] (rā'nın kesriyle) ve

زَيَّادٌ [Zeyyād] [شَدَادٌ [šeddād] vezninde) ve

زِيَادَةٌ [Ziyādet] ve

زَيْدَكَ [Zeydekā] ve

مَزِيدٌ [Mezīd] (mīm'in fethiyle) ve

زَيْدَلًا [Zeydelen] (ziyāde-i ۛ ile) ve

زَيْدَوِيهِ [Zeydeveyhi] [عَمْرَوِيهِ [amreveyhi] gibi) Esmā-i ricāldendir.

زِيَادَانٌ [Ziyādān] (zā'nın kesriyle) Bir nehr ve Başra a'cālinden bir nāhiye adıdır.

زَيْدَانٌ [Zeydān] [سَحْبَانٌ [saḥbān] vezninde) Ahvāz eyāletinde bir beldedir. Ve Yemen'de bir köşk ve Küfe'de bir mevzi adıdır.

أَبُو زَيْدَانَ [ebū zeydān] Bir devā-yı ma'rūf ismidir. Şārih فَأَوَانِيَا [fāvāniyā] ile ya'nī عَوْدُ الصَّلِيبِ [ʿūdū's-ṣalīb] ile beyān eder ki şakāyık köküdür. Lākin müfredatta hemzesiz bū-zeydān-ı müsta'cele ile mübeynedir ki tilki taşağı dedikleri köktür.

زَيْدَاوَنٌ [Zeydāven] (zā'nın ve vāv'ın fethiyle) Sūs kazasında bir karyedir.

زَيْدٌ [Yezīd] (muzārī' bünyesiyle) Dimāşk'ta bir nehr adıdır.

الزَّيْدَانُ [ez-Zeydān] [مَيْدَانٌ [meydān] vezninde) Başra'da bir nehrdir.

الزَّيْدِيَّةُ [el-Yezīdiyyet] Şīrvān şehrinin ism-i kadimidir.

الزَّيْدِيُّ [ez-Zeydiyy] Yemāme'de bir karyedir.

الزَّيْدِيَّةُ [ez-Zeydiyyet] Bağdād kazasında bir karyedir. Ve Benī Numeyr kabilesi yurdunda bir sudur.

الزَّيَّادِيَّةُ [ez-Ziyādiyye] (zā'nın kesriyle) Kayrevān şehrinde bir mahalledir.

زَيْدٌ [Zeyd] Bir mevzi' adıdır. Ve vech-i mezkūr üzere esmādandır: Zeyd b. ʿAlī b. Ḥuseyn b. ʿAlī Ebī Ṭalīb'dir, muhaddisinden Zeydiyyūn dedikleri cemā'at, mezheb yāhūd neseb cihetiyle ona mensūblardır. Ve Zeyd b. ʿAbdullāh ez-Zeydī, Zeyd b. Şābit neslindedir.

حُرُوفُ الزَّيَّادَةِ [ḥurūfu'z-ziyādet] 'İnde'l-Başriyyīn اَلْيَوْمُ تَنْسَاهُ harfleridir. Şārih der ki hurūf-ı mezbüreyi yüz otuzdan ziyāde terākīble terkīb eylediler. Ez-ān cümle هَوَيْتُ السَّمَانَ فَشَيْبِنِي || وَقَدْ هَوَيْتُ السَّمَانَا بَيْتِي كُنْتُ قِدْمًا هَوَيْتُ السَّمَانَا سَأَلْتُمُونِيهَا فَأَعْطَيْتُكُمْ ثلاثَةٌ أُجُوبَةٌ dediler.

تَزِيدٌ [Tezīdu] (tā'nın fethiyle) İbn Ḥulvān'dır ki bir kabīle pederidir; tezīdiyye dedikleri بُرُودٌ [burūd] onlara mensūbdur ve o kumaş kırmızı ipekle çubuklu olur.

ninde) Zikr olunan سَوَادٌ [suvād] ‘illetine mübtelā olana denir; yukālu: سَبَدَ الرَّجُلُ أَوْ البَعِيرُ وَالغَنَمُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ فَهُوَ مَشْوُودٌ إِذَا أَصَابَهُ السَّوَادُ

[س ب د]

السَّبْدُ [es-sebd] (sīn’in fethi ve bā’nın sükūnuyla) Tırāş eylemek ma’nāsınadır; yukālu: سَبَدَ الشَّعْرَ سَبْدًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا حَلَقَهُ

السَّبْدُ [el-isbād] (hemzenin kesriyle) سَبْدٌ [sebd] ma’nāsınadır; yukālu: سَبَدَ الشَّعْرَ أَصْبَدَ نَصِيٍّ Ve بِمَعْنَى سَبَدَهُ bitmek ma’nāsınadır; yukālu: أَصْبَدَ النَّصِيَّ إِذَا نَبَتَ حَدِيثُهُ فِي قَدِيمِهِ

التَّسْبِيدُ [et-tesbīd] (tefīl) [tefīl] vezninde) إِسْبَادٌ [isbād] ile iki ma’nāda dahi mürādifdir. Ve

تَسْبِيدٌ [tesbīd] Başa yağ sürünmeği terk eylemek ma’nāsınadır; yukālu: سَبَدَ الرَّجُلُ إِذَا تَرَكَ الْإِدْهَانَ فِي رَأْسِهِ Ve kuş yavrusu tüylenmeğe başlamak ma’nāsınadır; yukālu: سَبَدَ الفُرْخُ إِذَا بَدَأَ رِيشَهُ Ve başın kılırları kabarıp bitmeğe yüz tutmak ma’nāsınadır; yukālu: سَبَدَ الرَّجُلُ إِذَا بَدَأَ شَعْرَ رَأْسِهِ Ve başın saçını çözüp ıslattıktan sonra taramayıp ve örmeyip öylece hālî üzere terk eylemek ma’nāsınadır; yukālu: سَبَدَ رَأْسَهُ إِذَا سَوَّحَ شَعْرَهُ وَيَلَّهُ ثُمَّ تَرَكَهُ

السَّبْدُ [es-sibd] (sīn’in kesriyle) Sibā’dan kurda denir. Ve āfet ve dāhiyeye denir. “Filān kimse uğrular içre dāhiyedir” diyecek yerde هُوَ سَبْدٌ أَسْبَادٌ derler.

السَّبْدُ [es-sebed] (fethateynle) Bir mikdārca kıla denir. Bu ma’nādandır ki “Filānın az çok nesnesi yoktur” diyecek yerde مَا لَهُ” سَبْدٌ derler ki murād keçi ve koyun ve deve makülesi maldan bir şey’e mālîk

değildir demektir.

السَّبْدُ [es-subed] (şurad) [şurad] vezninde) Kasığa denir, tırāş münāsebetiyle. Ve de-veler su içmeğe geldikte su bulanmamak için havuzu sedd ettikleri sebbe denir. Ve bir nev’ kuş adıdır ki tüyleri be-gāyet yumuşak olmakla sırtına iki katre su damlasa hemān akıp gider olur. Şārih der ki Ebū Mencūf, Aşma’r’dan سَبْدٌ [subed] حُطَّافٌ [huṭṭāf]-ı berrī olduğunu hikāye eylemiştir. Ve

سَبْدٌ [Subed] Mekke kurbünde bir mevzī adıdır. Ve

سَبْدٌ [subed] Uğursuzluğa denir, سُؤْمٌ [şu’um] ma’nāsına. Ve Subed b. Māzin ‘Arabdan bir kimsedir.

السَّبْدُ [es-sebid] (ketif) [ketif] vezninde) Otlanmış çayır bakiyyesine denir.

الْأَسْبَادُ [el-esbād] (hemzenin fethiyle) Bir nev’ siyāh siyāb ismidir; سَبْدٌ [sibd] müfredidir, sīn’in kesriyle. Ve نَصِيٍّ [naşiy] dedikleri otların ibtidā zuhūr eden uçlarına denir.

السَّبْنَدِيُّ [es-sebendā] (ḥabentā) [ḥabentā] vezninde) Pek uzun şey’e denir. Ve cerī ve dilir olan insāna ve hayvāna denir. Ve sibā’dan kaplana denir. Cem’i سَبَانِدٌ [sebānid] ve سَبَانِيدَةٌ [sebānidet] gelir. Ve ‘inde’l-ba’z سَبْنَدِيُّ [sebendā] bī-kār, sāhib-i lehv ü batalet tebeh-kār şahsa denir.

[س ب ر د]

السَّبْرَدَةُ [es-sebredet] (dahrecet) [dahrecet] vezninde) Tırāş eylemek ma’nāsınadır; yukālu: سَبْرَدَ شَعْرَهُ إِذَا حَلَقَهُ Ve nāka henüz tüylenmedik yavru düşürmek ma’nāsınadır; yukālu: سَبْرَدَتِ النَّاقَةُ إِذَا أَلْقَتْ وَلَدَهَا لَا شَعْرَ عَلَيْهِ

السَّبْرِدُ [el-musebrid] (ism-i fā’il bünye-

siyle) Tüylenmedik yavru düşüren nākaya denir.

[س ت د]

سَاتِيدَا [Sātīdā] Tā-yı fevkiyyenin kesriyle ki Yezīd b. Muferrağ nām şā'irin işbu: ”فَدَيَّرُ سَوَى فَسَاتِيدَا فَبُضْرَى || فَحُلُونُ الْمَخَافَةَ فَالْجِبَالَ“ beytinde vāki'dir. Meyyāfārikīn türābında bir dağın ismidir, Aslı Sātīdemā [Sātīdemā] idi, şā'ir zaruret için mā yı hazf eylemiştir. Pes burada onu zikr ve aslına tenbīh lāzım olmakla sebt ve beyān olundu.

[س ج د]

السُّجُودُ [es-sucūd] [فُعُودُ] [ku'ūd] vezninde) Huzūc ve tevāzuc ve tezellül ile ser-fürü kılmak ma'nāsınadır; yukālu: سَجَدَ لَهُ سُجُودًا مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا خَضَعَ Şārih der ki سُجُودُ [sucūd] fi'l-asl ma'nā-yı mezbūra mevzūc'dur, rükn-i namāz olan سُجُودُ [sucūd] itlākāt-ı şer'iyyedendir, zīrā zemīne vazc-ı cebheden a'zam huzūc ve meskenet olmaz. İntehā. Ve

سُجُودُ [sucūd] Ayak üzere sūtūn gibi dik durmak ma'nāsına olmakla zıdd olur; yukālu: سَجَدَ الرَّجُلُ إِذَا انْتَضَبَ

الْإِسْجَادُ [el-iscād] (hemzenin kesriyle) Başı aşağı edip eğilmek ma'nāsınadır; tapu kılmak gibi; yukālu: أَسْجَدَ الرَّجُلُ إِذَا طَاطَأَ رَأْسَهُ وَأَنْحَنَى Ve kapaklarını kıparak bir nesneye muttasıl nazar eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَسْجَدَ لَهُ إِذَا أَدَامَ النَّظَرَ إِلَيْهِ فِي إِمْرَاضٍ أَجْفَانٍ Burada إِمْرَاضٍ أَجْفَانٍ [imrāḍu ecfān], غَضُّ أَجْفَانٍ ma'nāsınadır ki mecāzdır.

الْمَسْجِدُ [el-mesced] [مَقْعَدُ] [maq'ad] vezninde) Cebheye itlāk olunur. Ve الْأَرَابُ السَّبْعَةُ [el-ārābu's-seb'at]ın mecmū'una مَسَاجِدُ [mesācid] itlāk olunur ki secde hālinde yere değen a'zā-yı seb'adır ve onlar cebhe

ve iki el ve iki diz ve iki ayaktan 'ibārettir. **الْمَسْجِدُ** [el-mescid] [مَجْلِسُ] [meclis] vezninde ve cīm'in fethiyle cā'izdir) Ma'rūftur ki namāz kılacak mahaldir, Fāriside mezigit denir.

Ve kā'ide-i muttaridedendir ki her fi'l ki bāb-ı evvelden mutasarraf ola, ondan ism-i zamān ve ism-i mekān ve masdar-ı mīmī 'ayn'ın fethiyle mef'al vezni üzeredir, مَدْخُلٌ [medħal] gibi illā bir niçe kelimede 'ayn'ın kesrini iltizām eylediler; fethi dahi cā'izdir, her ne kadar 'Arabdan mesmūc değıl ise de. Ve onlar işbu مَسْجِدٌ [mescid] ve مَطْلَعٌ [maṭli'c] ve مَشْرِقٌ [maşriq] ve مَسْقِطٌ [maskiṭ] ve مَفْرُقٌ [mefriq] ve مَجْرِزٌ [meczir] ve مَسْكِنٌ [meskin] ve مَرْفِقٌ [merfiq] ve مَنْبِتٌ [menbit] ve مَسْكَكٌ [mensik] kelimeleridir. Ve şol fi'l ki bāb-ı sānīden mutasarraf ola, ondan ism-i zamān ve ism-i mekān 'ayn'ın kesriyle ve masdar-ı mīmī fethiyle gelir; meselā نَزَلَ مَنَزَلًا dersin zā'nın fethiyle, nüzül ma'nāsına ve هَذَا مَنَزَلُهُ dersin zā'nın kesriyle, mahall-i nüzül ma'nāsına.

السَّجْدُ [es-secd] (fethateynle) Ayak bir 'āriza sebebiyle şişmek ma'nāsınadır; yukālu: سَجَدَ رِجْلُهُ سَجْدًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا انْتَفَخَتْ **الْأَسْجَادُ** [el-esced] [أَحْمَرُ] [ahmer] vezninde) Ondan sıfattır.

الْأَسْجَادُ [el-esād] (hemzenin fethiyle) Esved b. Ya'fur nām şā'irin kavlinde, ya'nī işbu: ”مِنْ خَمْرٍ ذِي نَطْفٍ أَعْرَنُ مُنْطَقِي || وَافَى بِهَا“ Burada كَدْرَاهِمِ الْأَسْجَادِ“ Yehūd yāhūd Nasārā tā'ifesidir yāhūd cizye ma'nāsınadır. Yāhūd كَدْرَاهِمِ الْأَسْجَادِ bir güne mahsūs akçedir ki ona süretler darb ve nakş edip putperestler secde ederler.

Şārih der ki ekāsire-i 'Acem sikkeleri idi ki kendi süretlerini darb edip görenler ona

izhār-ı huzûr ederler idi, hâlen Avrupa krallarının sikkeleri gibi.

السَّاجِدُ [es-sācid] İsm-i fâ'ildir, secde eden adama denir. Bu ma'nâdandır ki 'Arablar fâtir ve haste-nümâ göze سَاجِدَةٌ [sācidet] itlâk ederler; yekûlüne: عَيْنٌ سَاجِدَةٌ أَيْ فَاتِرَةٌ ve نَحْلَةٌ سَاجِدَةٌ derler, hurmâ ağacının meyvesi pek firāvân olmakla yere doğru mâ'il oldukta.

السُّجُدُ [es-succed] (رُكْعٌ [rukka^c] vezninde) سَاجِدٌ [sācid]in cem'idir ve kavluhu ta'ālâ: «وَادْخُلُوا الْبَابَ سُجَّدًا» أَيْ رُكْعًا "أَيُّ مُتَطَامِنِينَ وَمُخْبِتِينَ أَوْ سَاجِدِينَ لِلَّهِ تَعَالَى شُكْرًا عَلَيَّ إِخْرَاجِكُمْ مِنَ النَّيْبِ"

Mü'ellif namâz kılacak سَجَّادَةٌ [seccâdet] māddesini zâhiren müvelled olduğu için zikir eylememiştir. 'Arabîde hamra itlâk olunur ki itlâkât-ı şer'iyededir. Kaldı ki سَجَّادَةٌ [seccâdet] fi'l-asl secde-kâr olan cebhede vâki^c eser ve nişâna itlâk olunup ba'dehu mevzi^c-i secde olacak ma'hüd döşemede isti'mâl olundu. Âhirindeki tâ^c nakliyyedir yâhüd تَبَانَةٌ [tebbānet] ve حَمَّارَةٌ [hāmmāret] gibi şüzüzen ism-i mekân olan fa'âlet bâbındandır.

[س ح ر د]

سَاجِرْدُ [Sācird] (cīm'in kesriyle) Şehr-i Kāşān kurbünde bir karye adıdır. Ve Bū-Şenc kazāsında başka bir karyedir.

[س ح د]

السُّجُدُ [es-sucdud] (فُكْفُذٌ [kūnfuz] vezninde) Şedîd ve mārîd kimseye denir.

[س خ د]

السَّحْدُ [es-sahd] (sīm'in fethi ve hā-yı mu'cemenin sükūnuyla) Issı nesneye denir; yukālu: مَاءٌ سَحْدٌ أَيْ حَارٌّ

السُّحْدُ [es-suḥd] (sīm'in zammıyla) Veled ile ana karnından çıkan sarı ve galîz suya denir.

السُّحْدُودُ [es-suḥdūd] (زُنْبُورٌ [zunbūr] vezninde) Yavuz ve hiddetli adama denir; yukālu: رَجُلٌ سَحْدُودٌ أَيْ حَدِيدٌ

الْمُسْحَدُ [el-musahḥad] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Bir 'arîza sebebiyle mahmūr gibi dimāg ve kuvâlarına gılzat ve vücūduna fütūr ve sıklet 'arîz olarak benzi sararmış, yüzü gözü şişmiş adama denir; yukālu: أَصْبَحَ فَلَانٌ مُسْحَدًا أَيْ خَاثِرَ النَّفْسِ مُضْفَرًا Vanḡulu'nun sakîl ve sarı benizli olan kimse dediğine nazar oluna.

التَّشْحِيدُ [et-teşhîd] (تَفْعِيلٌ [tef'îl] vezninde) Ağacın yaprakları rutübetlenmekle birbirinin üzerine binişip katlanmak ma'nâsınadır; yukālu: سَجَدَ وَرَقُ الشَّجَرِ تَشْحِيدًا عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا نَدِيَ وَرَكَبَ بَعْضُهُ بَعْضًا

السَّحْوَدُ [es-sahved] (جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Nerm ve nâzük-beden tâze civâna denir; yukālu: شَبَابٌ سَحْوَدٌ أَيْ نَاعِمٌ

[س د د]

التَّسْدِيدُ [et-tesdîd] (تَفْعِيلٌ [tef'îl] vezninde) Bir nesneyi uzunluğuna doğrultmak ma'nâsınadır; bir adama doğru mızrağı doğrultmak gibi; yukālu: سَدَّدَ الرُّفْحَ Ve bir adamı kavlen yâ fi'len rāst ve savāba tevfiḳ eylemek ma'nâsınadır; yukālu: سَدَّدَ فَلَانًا إِذَا وَفَّقَهُ لِلْسَّدَادِ أَيْ الصَّوَابِ مِنَ الْقَوْلِ وَالْعَمَلِ

السَّدَادُ [es-sedād] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Rāst ve savāb olan şey'e denir; tekûlü: قُلْتُ: لُهُ سَدَادًا أَيْ صَوَابًا

سَدَادٌ [sedād] Masdar olur, rāst ve savāb olmak ma'nâsınadır; yukālu: سَدَّ الشَّيْءُ سَدَادًا إِذَا صَارَ سَدِيدًا أَيْ مُسْتَقِيمًا Ve مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا صَارَ سَدِيدًا أَيْ مُسْتَقِيمًا

سَدَادٌ [sedād] Esmādandır: Sedād b. Sa'īd es-Seb'ī hadīs rivāyet eylemiştir.

السَّدُّ [es-sedd] (sīn'in fethi ve dāl'in teşdidıyla) Bir şey'in gediğini yapıp muhkem ve üstüvār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: سَدَّ الثُّمَّةَ سَدًّا مِنَ النَّبِ الْأَوَّلِ إِذَا أَصْلَحَهَا وَأَوْثَقَهَا Ve

سَدٌّ [sedd] Dağa itlāk olunur, ma'nā-yı ātīden me'hūzdur ki tesmiye bi'l-masdadır. Ve iki nesne aralığında hāciz ve hā'il olan şey'e itlāk olunur; bu ma'nāda sīn'in zammıyla da cā'izdir, 'alā-kavlin zammıla hilkī olana ve fethle insān 'ameliyle olana itlāk olunur. Şārih der ki Kur'ān-ı kerīm'de ﴿بَيْنَ السَّدَّيْنِ﴾ ve "السَّدَّيْنِ" ve ﴿مَنْ بَيْنَ أَيْدِيهِمْ سَدًّا﴾ Ve "سَدًّا" kırā'atleri bu cihettendir. Ve

سَدٌّ [sedd] 'Ayb ve nakīsa itlāk olunur, ma'yūbu tekellümden men' eylediği için. Cem'ī **أَسَدَّةٌ** [esiddet] gelir. Kıyās olan **سُدُودٌ** [sudūd] olmak iken gayr-i kıyās üzere gelmiştir; yukālu: هُوَ بَرِيءٌ مِنَ الْأَسَدَّةِ أَبِي الْعُيُوبِ وَمَا لَكِنَّ *Esās*'ta bu سَدَادٌ [sedād] 'unvānyla mersūmdur. Bu ma'nādandır ki **الْأَسَدَّةُ** *al-ās'da* derler. لَا تُضَيِّقَنَّ صَدْرَكَ فَتَسْكُتَ عَنِ الْجَوَابِ كَمَنْ بِهِ عَيْبٌ لَا تُعْلِنُ بِجَنْبِكَ الْأَسَدَّةُ derler. Sağırlık ve dilsizlik nakīsası olanlar gibi cevābdan teng-dil olup sükūt eyleme" demektir. Ve **سَدٌّ** [sedd] Kor kor çubuktan örülmüş selle ta'bīr olunan zarfa denir.

الْإِسْتِدَادُ [el-istidād] [ifti'āl] vezninde) Doğrulamak ma'nāsınadır; yukālu: **إِسْتَدَّ** "أَعْلَمُهُ: إِذَا اسْتَقَامَ" Kāle'ş-şārih ve minhu: **إِسْتَدَّ** "أَعْلَمُهُ: إِذَا اسْتَقَامَ" Asma'ī rīmāyē kull yūm | فَلَمَّا اسْتَدَّ سَاعِدُهُ رَمَانِي" bunu şīn-i mu'ceme ile rivāyet eylemiştir. Ve

إِسْتِدَادٌ [istidād] Gedik ve delik makūlesi

nesne kapanmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِسْتَدَّتْ** غَيُونُ الْخُرْزَةِ إِذَا انْسَدَّتْ

الْإِسْدَادُ [el-isdād] (hemzenin kesriyle) Rāst ve savāba duş olmak yāhūd rāst ve savābı taleb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **أَسَدَّ** الرَّجُلُ إِذَا أَصَابَ السَّدَادَ أَوْ طَلَبَهُ

السَّدْدُ [es-seded] (fethateynle) Doğru olmak ma'nāsınadır; yukālu: **سَدَّ** الشَّيْءُ سَدًّا مِنْ: **الْبَابِ الرَّابِعِ** إِذَا اسْتَقَامَ

السِّدَادُ [es-sidād] (sīn'in kesriyle) Şişenin ağızı tıkcına ve tıpasına denir. Ve sārīr bu makūlenin ağızları bağına, kezālik geçit ve derbent makūlesinin ağızını bend eden 'askere ve muhāfıza itlāk olunur; mā-yuseddu bihi'ş-şey' ma'nāsınadır. Ve **أَصَبَتْ** سَدَادًا مِنْ عَيْشٍ ve **سَدَادٌ** مِنْ عَوَزٍ kavlerinde kezālik kesr iledir ki ihtiyāc rahnesini sedd edecek nesne demektir, sedd-i ramak gibi. Ve **عَوَزٌ** [‘avez] ihtiyāc ma'nāsınadır. Ve bunlar da kalīlen meftūh olur, 'alā-kavlin fethi lahn ve hatādır.

Ḥarīrī *Durretu'l-Ġavvāş*'ta bu gūne beyān eyledi ki Naḍr b. Şumeyl el-Māzinī bir gece Me'mūn Ḥalīfe'nin huzūrunda muhāveret-i edebiyeye müştāgil iken münāsebetle ahvāl-i nisvān bābında **حَدَّثَنَا هَشِيمٌ عَنْ مُجَاهِدٍ عَنِ الشَّعْبِيِّ** "إِذَا تَزَوَّجَ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ قَالَ النَّبِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ "إِذَا تَزَوَّجَ الرَّجُلُ الْمَرْأَةَ لِدِينِهَا وَجَمَالِهَا كَانَ فِيهَا سَدَادٌ مِنْ عَوَزٍ" **حَدَّثَنَا عَوْفُ بْنُ جَمِيلَةَ عَنِ الْحَسَنِ عَنِ** **عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ قَالَ قَالَ النَّبِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ "إِذَا تَزَوَّجَ الرَّجُلُ الْمَرْأَةَ لِدِينِهَا وَجَمَالِهَا كَانَ فِيهَا سَدَادٌ مِنْ عَوَزٍ"** 'unvānyla ki sīn'in kesriyledir, kırā'at eyledikte hemān Me'mūn istivā ve kesr ile kırā'atinin vechinden istinbā eylemekle, Naḍr meftūhanın lahn olduğunu beyān eyledi. Pes Me'mūn "Beni telhīn eylemek

münāsib midir?” dedikte, “Hāṣā, haddim değildir, lākin cenāb-ı şerīfinizde vāki olmadı, belki Heṣīm fī zātīhi lahhāne olmakla bu hatā ondan sādır oldu” deyip fethle istikāmet ve kesr ile sedd-i sulme-i ihtiyāc edecek bülga ma'nāsını ifāde eyledikte Me'mūn vākıf-ı hāl olmakla قَبِيحَ اللهُ قَبِيحَ اللهُ مَنْ لَا أَدَبَ لَهُ deyip vezīri olan Faḍl b. Sehl'e hitāben Naḍr'a elli bin dirhem i'tā eylemesi bābında tezkire ve tahrīr ve Naḍr'a terfīkan bir serheng ile irsāl eyledi. Faḍl kıssaya vākıf oldukta otuz bin dirhem dahi kendi ilāve eylemekle Naḍr bir bahsle seksen bin dirheme nā'il oldu. İntehā. Ve

سِدَادٌ [sidād] Nakanın memesi deliklerinde kuruyup kalan süte itlāk olunur. Ve Sidād b. Reṣīd el-Cu'fī muhaddistir.

السُّدُّ [es-sudd] (sīn'in zammıyla) Havā yüzünü tutan siyāh buluta itlāk olunur. Cem'i سُدُودٌ [sudūd] gelir. Ve şol dereye itlāk olunur ki onda iri taşlar ve kayalar olmakla yağmur suları onda bir müddet irkilip kalır ola. Cem'i سِدْدَةٌ [sidedet] gelir sīn'in kesriyle. Ve

سُدٌّ [sudd] Gölgeye itlāk olunur, şu'arā sedd eylediği için. Ve

سُدٌّ [sudd] Kabīle-i Ğaṭafān yurdunda vāki bir küçük dağda bir su adıdır. Ve Yemen ülkesinde bir hısn ismidir. Ve

سُدٌّ [sudd] Dereye denir. Ve

سُدٌّ [sudd] أَسَدٌ [esed] lafzından cem' olur. Ve bend edici nesnelere denir ve minhu yukālu: جَرَادٌ سُدٌّ أَيْ كَثِيرٌ سَدٌّ الْأَفْقُ

سُدُّا بِيَجْرَابٍ [Suddu Ebī Cirāb] (cīm'in kesriyle) Aḳabe-i Minā'dan aṣağıcada bir mevzi'dir ki Minā'ya gidenin sağ tarafındaki makbere semtine düşer.

سُدُّقَاتَا [Suddu Ḳanāt] Bir dere adıdır ki Şu'aybe nām mahalle munsabb olur.

السِّدُّ [es-sidd] (sīn'in kesriyle) Rāst ve düriüst söze denir; yukālu: كَلَامٌ سِدٌّ أَيْ صَحِيحٌ

السُّدَّةُ [es-suddet] (sīn'in zammıyla) Konağın kapusuna denir, بَابُ الدَّارِ [bābu'd-dār] ma'nāsına, sedd olunur olduğu için. Cem'i سُدَّدٌ [suded] gelir ضَرَدٌ [şured] vezninde. İmām-ı meşhūr İsmā'ıl el-Kūfī es-Suddī, Mescid-i Kūfe'nin kapısı eşiğinde nisvān nikābları bey' eylemekle سُدَّةٌ [suddet]e mensüb olmuştur.

Şārih der ki Zemaḥşerī, سُدَّةٌ [suddet]i sarāy kapısının üstündeki örtü ile tefsīr eyledi ki sundurma ve saçak ta'bīr ettikleri olacaktır. Ve Ebū 'Amr kapı önünde olan sofa ve sedd ile beyān eylemişlerdir. Ehl-i bādiye 'indinde çadır kapısını fenāsıdır ki dergāh ta'bīr olunur, pes mü'ellifin tefsīri أَهْلُ حَضْرٍ [ehlu ḥaḍar]a göre olur. Ve

سُدَّةٌ [suddet] Mesdūd olan kemerli binā bakıyyesine denir ki murād sedd olunmuş kemerli binā yerine denir, mihrāb ve mesdūd pencere ve sofa içleri gibi. Ve

سُدَّةٌ [suddet] Buruna mahsūs bir tutkunluk 'arızasına denir ki istişmāmdan men' eder. Etibbā' sūdde-i mesāmātı bundan ahz eylediler.

السُّدَادُ [es-sudād] (ğurāb) [ğurāb] vezninde) Bu dahi zıkr olunan سُدَّةٌ [suddet] illetine denir.

السُّدُّدُ [es-sudud] (zammeteynle) Şol büyük ve küşāde gözlere itlāk olunur ki hiddet-i nūru olmamakla manzūru iyice göremez ola, vākı'an ba'zı lokma gözlerde olur. Müfredi سَادَةٌ [sāddet]tir; yukālu: عَيْنٌ سَادَةٌ وَعُيُونٌ سُدُّدٌ أَيْ مُفْتَحَةٌ لَا تُبْصِرُ بَصْرًا قَوْلًا

‘Alā-kavlin:

سَادَةٌ [sāddet] Şol göze itlāk olunur ki ma‘āzallāhi ta‘ālā aklık ‘arız olmakla basarı zā‘il olup rü‘yetten mu‘attal ve min-ba‘d karası ‘avdetinden mahrūm kala. Ve

سَادَةٌ [sāddet] Pek koca nākaya itlāk olunur, cemād gibi kaldığı için. Ve insānın sarkık saçına itlāk olunur.

الْمَسَدُ [el-mesedd] (mīm’in fethiyle) Bostān-ı İbn ‘Amir ismidir, Cevherī vehminden nāşī bostān-ı İbn Ma‘mer ‘unvānında resm eyledi, lākin Cevherī Aşma‘ī’den nakl eylemekle mü‘ellifin tevhīmi nā-becādır.

سِدِّينُ [Siddīn] [سِجِّينُ] [siccīn] vezninde) Sāhilde bir beldedir.

الْأَسْدَادُ [el-esdād] سَدٌّ [sedd]in cem‘idir ki hāciz ve hā‘il ma‘nāsınadır. Bu ma‘nādandır ki “Filāna yollar kapanıp ne semte gideceğini bilmez oldu” diyecek yere ضَرَبْتُ عَلَيْهِ الْأَرْضُ بِالْأَسْدَادِ derler.

[س ر د]

السَّرْدُ [es-serd] فَرْدٌ [ferd] vezninde) ve

السِّرَادُ [es-sirād] كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Meşin ve sahtiyān makūlesi nesne dikmek ma‘nāsınadır; yukālu: سَرَدَ الْأَدِيمَ سَرْدًا وَسَرَادًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا خَرَزَهُ Ve delmek ma‘nāsınadır; yukālu: سَرَدَ الشَّيْءَ إِذَا تَقَبَّهَ Ve cenk libāsı olan zırh örme ma‘nāsınadır; yukālu: سَرَدَ الدَّرْعَ إِذَا نَسَجَهُ Ve سَرْدٌ [serd] lafzı mutlakān örülmüş zırhlara ve sā‘ir halka halka örülmüş nesnelere ism-i cāmī‘dir ki vasf bi‘l-masdarıdır; yukālu: جَاؤُوا وَعَلَيْهِمْ سَرْدٌ أَيُّ دُرُوعٍ Ve

سَرْدٌ [serd] Kelāmı cevāhir-i manzūme gibi hüsn-i edā ile muttasılan ve muntazaman sevk eylemek ma‘nāsına müsta‘meldir;

yukālu: سَرَدَ الْخَدِيثَ إِذَا أَجَادَ سِيَأَقَهُ Ve

سَرْدٌ [Serd] Ezd bilādında bir mevzi‘ adıdır. Ve

سَرْدٌ [serd] Muttasılan oruç tutmak ma‘nāsına müsta‘meldir; yukālu: سَرَدَ الصَّوْمَ إِذَا تَابَعَهُ

التَّسْرِيدُ [et-tesrīd] [تَفْعِيلٌ] [tef‘īl] vezninde) سَرْدٌ [serd] ile iki ma‘nā-yı evvelde mürādiftir.

السَّرْدُ [es-sered] (fethateynle) Bir adam peyderpey oruç tutar olmak ma‘nāsınadır; yukālu: سَرَدَ الرَّجُلُ سَرْدًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَارَ يَسْرُدُ صَوْمَهُ

السَّرِنْدَى [es-serendā] [سَبَنْتَى] [sebentā] vezninde) Umūr ve mesālihinde cüst ve çālāk ve şedīd ve dilīr olan adama denir. Mü‘ennesinde سَرِنْدَاءٌ [serendāt] denir hā‘yla. Ve

سَرِنْدَى [Serendā] Teym kabilesinden bir şā‘ir adıdır.

الْإِسْرِنْدَاءُ [el-isrindā] [إِغْرِنْدَاءٌ] [iğrindā] vezninde ve mürādifidir ki bir adama şer-gīr ve gālib ve müstevlī olmak ma‘nāsınadır; yukālu: إِسْرِنْدَاءُ إِذَا اعْتَلَاهُ وَعَاغْرِنْدَاءُ

السَّرَادُ [es-serād] [سَحَابٌ] [seḥāb] vezninde) Pek olan hurmā koruklarına denir, خَلَالٌ هَالَالُونَ شُلْبُونَ ma‘nāsına. Müfredi سَرَادَةٌ [serādet]tir. Ve şol hurmāya denir ki ağacı susuz kalmakla cevdetine muzır olmuş ola.

الْإِسْرَادُ [el-isrād] (hemzenin kesriyle) Hurmā ağacı pek koruk tutmak ma‘nāsınadır; yukālu: أَشْرَدَ الشَّجْلُ إِذَا صَارَ دَا سَرَادٌ

سُرْدُدٌ [Surdud] [كُنْفُزٌ] [kunfuz] vezninde) ve

سُرْدُدٌ [Surded] [جُنْدَبٌ] [cundeb] vezninde) ve

سَرْدَدٌ [Serded] (جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Tihāme'de bir vādī adıdır.

سَارِدَةٌ [Sāridet] (وَارِدَةٌ [vāridet] vezninde) İbn Yezīd b. Cuşem'dir, Ensār-ı kirāmın nesebi ricālindedir.

إِبْنُ مِسْرَدٍ [ibn misred] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) İbn-i cāriye demektir, yāhūd ibn-i k ayne demektir ki çengī ve mutrib-zādedir; kelimāt-ı şütümdandır. Evvele göre cāriye kısmı dikiş diğer olduklarından sāniye göre serd-i nagamāt eder olduklarından nāşīdir. Kāle fi'l-Esās: هُوَ ابْنُ مِسْرَدٍ أَي ابْنُ أُمَةٍ لِأَنَّهَا مِنَ الْخَوَارِزِ

السَّرِيدُ [es-serīd] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Pa-puççuların “biz” ta'bir ettikleri ālete denir; işfā [işfā] gibi. Şārih der ki “biz”e مِسْرَدٌ [misred] ve مِسْرَادٌ [misrād] dahi denir.

سَرْدَانِيَّةٌ [Serdāniyyet] Bahr-i Mağrib'de bir cezire-i kebīre ismidir, hālen Sardin-ya dedikleridir ki Sebte dāhilinde Korsika Adası'na karībdir.

سَرْدَرُودٌ [Serderūd] (sīn'in fethiyle) Hemedān kazasında bir karyedir.

[س ر م د]

السَّرْمَدُ [es-sermed] (جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Dā'im ve cāvīd ma'nāsınadır; yukālu: عَيْشٌ سَرْمَدٌ أَي دَائِمٌ Ve uzun geceye itlāk olunur; yukālu: لَيْلٌ سَرْمَدٌ أَي طَوِيلٌ

Mütercim der ki İmām Rāzī kav-
li üzere سَرْمَدٌ [sermed] سَرْدٌ [serd] laf-
zından me'hūzdur ki tevālī ve te'ākub
ma'nāsınadır; zamān te'ākub-i eczā' ha-
sebiyle müstemir olduğu için سَرْدٌ [serd]
ile tesmiye olunup ba'dehu mübālagaten
mīm ziyāde olundu. İntehā. Ve

سَرْمَدٌ [Sermed] Ḥaleb a'mālinden bir mev-
zi' adıdır.

[س ر ن د]

السَّرِنْدِيُّ [es-serendā] Ānifen “س،ر،د”
māddesinde nūn'un ziyādesine mebnī
zıkr olundu ve mevzi'-i zikri bu mahaldir,
tertīb-i hecāya mebnī.

[س ر ه د]

السَّرْهَدَةُ [es-serhedet] (ذَخْرَجَةٌ [dahrecet]
vezninde) Tıflın gıdāsını güzel edip hoşça
perverde eylemek ma'nāsınadır; yukālu:
سَرْهَدٌ الصَّبِيِّ إِذَا أَحْسَنَ غَدَاءَهُ Ve devenin hörgü-
cünü kesmek ma'nāsınadır; yukālu: سَرْهَدٌ
السَّنَامِ إِذَا قَطَعَهُ

الْمُسْرَهْدُ [el-muserhed] (مُدْخَرَجٌ [mudahrec]
vezninde) Semiz hörgüce denir; yukālu:
Ve سَنَامٌ مُسْرَهْدٌ أَي سَمِينٌ

مُسْرَهْدٌ [Muserhed] Bir recül adıdır, مُعْظَمٌ
[mu'azzam] vezninde. Musedded nām
muhaddisin pederi ismidir ki silsilesi
bu resmedir: Musedded b. Muserhed b.
Mucerhed b. Muserbel b. Muğarbel b.
Mura'bel b. Muṭarbel b. Erendel b. Se-
rendel b. Ğarendel b. Māsik el-Mustevrid
el-Esedī'dir. Mütercim der ki Aḫmed b.
'Uleyye Ebū Nu'ayme neseb-i mezkūru
serd eyledikte هَذَا رُفِيَةُ الْعُقْرَبِ diye cevāb
eylemiştir.

[س ع د]

السَّعْدُ [es-sa'd] (sīn'in fethi ve 'ayn'ın
sükūnuyla) ve

السَّعُودُ [es-su'ūd] (قُعُودٌ [ku'ūd] vezninde)
Kuvvetli ve ferhunde ve mübārek olmak
ma'nāsınadır; tekūlu: سَعَدَ يَوْمَنَا سَعْدًا وَسَعُودًا
Ya'ni يَمِينِ مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا يَمِينٌ مُثَلَّثَةٌ

سَعْدٌ [Sa'd] Medīne kurbünde bir mevzi'
adıdır. Ve Ḥicāz'da bir dağın ismidir. Ve
bir belde adıdır ki onda zırh işlenir. 'İnde'l-

ba'z bir kabiledir ki durū-ı Sa'diyye ona mensübdür. Ve

سَعْدٌ [sa'd] ثُلُثُ اللَّبَنَةِ [sulūṣu'l-lebīnet] ya'nī libāsın koltukları altına vaz' ettikleri hiştek ta'bīr olunan murabba'u'ş-şekl parçanın sülsüne denir, niteki سَعِيدٌ [su'ayd] زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde, rub'una denir, ke-mā se-yuzkeru. Ve

سَعْدٌ [sa'd] Mübārek ve ferhunde nesneye denir ki vasf olur. Cem'î سَعُودٌ [su'ūd] gelir. Ve سَعُودُ النُّجُومِ [su'ūdu'n-nucūm] ya'nī سَعْدٌ [sa'd] lafzının muzāf olduğu kevākib ondur: سَعْدٌ بُلْعٌ [sa'du bula'], سَعْدٌ الْأَخْبِيَّةِ [sa'du'l-aḥbiyet], سَعْدُ الذَّابِحِ [sa'du'z-zābiḥ] ve سَعْدُ الشُّعُودِ [sa'du's-su'ūd] ki bu dört menāzil-i kamerdendir.

Mütercim der ki letāiftendir ki Melik Eşref'in huzūrunda üdebādan Şihāb-ı Kūşī hāzır iken nāgāh Sa'duddīn nām tabīb dāhil oldukta Melik, Şihāb'a hitāb edip "İşbu Sa'd hakkında ne dersin?" dedi. Şihāb dahi "Yā Mevlānā, eğer işbu Sa'd meclisinizde bulunursa سَعْدُ الشُّعُودِ [sa'du's-su'ūd] olur ve eğer bir simāt başında bulunursa سَعْدٌ بُلْعٌ [sa'du bula'] olur ve eğer mihmān haymesinde olursa سَعْدُ الْأَخْبِيَّةِ [sa'du'l-aḥbiyet] ve eğer ehl-i İslām'dan bir hastaya varırsa سَعْدُ الذَّابِحِ [sa'du'z-zābiḥ] olur" dediği latīfe pek dilpesend olmuştur. İntehā. Ve

سَعْدٌ نَاشِرَةٌ [sa'du nāşiret] ve سَعْدُ الْمَلِكِ [sa'du'l-melik] ve سَعْدُ الْبِهَامِ [sa'du'l-bihām] ve سَعْدُ الْهُمَامِ [sa'du'l-humām] ve سَعْدُ الْبَارِعِ [sa'du'l-bāri'] ve سَعْدٌ مَطَرٌ [sa'du maṭar]dır ve bu altı menāzilden değildir.

Ve işbu zikr olunan سَعُودٌ [su'ūd]dan her سَعْدٌ [sa'd] ikişer kevkebdir ki miyāneleri nāzıra nisbet bir zirāe mikdārı müşāhede

olunur.

Mütercim der ki dört kevkeb-i evvel ki menāzildendir, Cedy ve Delv burclarındadır. سَعْدٌ بُلْعٌ [sa'du bula'] İsfendārmez-māh-ı celālīnin on birinci ve şubatın on ikinci günü tulū' eder. Ve سَعْدُ الْأَخْبِيَّةِ [sa'du'l-aḥbiyet] fervendīn-māhın ikinci ve martın onuncu günü ve سَعْدُ الذَّابِحِ [sa'du'z-zābiḥ] behmen-māhın yirmi sekizinci ve kānūn-ı sānīnin otuzuncu günü ve سَعْدُ الشُّعُودِ [sa'du's-su'ūd] yine isfendārmez-māhın yirmi dördüncü ve şubatın yirmi beşinci günü tulū' eder. İntehā.

Ve kabā'il-i 'Arab'dan سَعُودٌ [su'ūd] çoktur: Sa'du Temīm ve Sa'du Kays ve Sa'du Huzeyl ve Sa'du Bekr gibi. Ve emsāldendir ki «بِكَلِّ وَإِدْبَانُ سَعِيدٍ» derler, menşe'i budur ki Aḍbaṭ b. Kūraye es-Sa'dī kendi kavminden rū-gerdān olup āher kabā'ile intikāl eyledi, lākin onları beğenmeyip yine kavmine rücu' ve kelām-ı mezbūru irād eyledi ve ondan murādı Sa'd b. Zeyd b. Menāt b. Temīm idi ki kendi kabilesi ondan münşai'dir, ya'nī "Hangi kabileyeye vardım ise bizim kabile ricālī gibi onlar da nā-muvāfiktır." Ve yine emsāldendir ki «أَسْعَدُ أُمِّ سَعِيدٍ» derler, زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde, "Mahbūb mudur ki mekrūh mudur, hayr mıdır şerr midir?" diyecek mevki'de darb olunur. Menşe'i budur ki Ḍabbe b. Udd'un Sa'd ve Su'ayd nām iki oğlu var idi, bir gün develerini aramak için beyābāna gittiler. Bir vaktten sonra Sa'd gelip Su'ayd nābedīd olmakla, dā'imā Ḍabbe karşıdan bir karaltı görse «أَسْعَدُ أُمِّ سَعِيدٍ» der idi. 'Arablar ahz edip onunla teşe'üm eder oldular. Ve

سَعْدٌ [Sa'd] Benū Melekān cemā'atine mahsūs bir sanem ismidir. Ve İmām

‘Alī kerremallāhu vechehu hazretlerinin: “أوردَهَا سَعْدٌ وَسَعْدٌ مُشْتَمِلٌ || ما هَكَذَا يَا ” “س،ع” kavli “ش،ع” māddesinde mersūmdur.

السَّعِيدُ [es-su‘ayd] [زُبَيْرٌ] [zubeyr] vezninde) Libās koltuklarına vurdukları hişteki ta‘bīr olunan murabba‘ parçanın rub‘una denir, niteki sülsüne سَعْدٌ [sa‘d] denir ki zikr olundu.

الإِسْتِشْعَادُ [el-istis‘ād] Bir nesneyi uğurlu ‘add eylemek ve meymenatli tutmak ma‘nāsınadır; yukālu: إِسْتَشْعَدَ بِهِ إِذَا عَدَّهُ سَعْدًا

السَّعَادَةُ [es-sa‘ādet] [كَرَامَةٌ] [kerāmet] vezninde) Nīk-baht ve hūb-tālī‘ olmak ma‘nāsınadır, شَقَاوَةٌ [şakāvet] mukābilidir ki bed-baht olmaktan ‘ibārettir; niteki سَعُودَةٌ [su‘ūdet] [نُحُوسَةٌ] [nuḥūset] mukābilidir; yukālu: سَعِدَ الرَّجُلُ سَعَادَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَسَعِدَ عَلَى عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ فَهُوَ سَعِيدٌ عَلَى الْأَوَّلِ وَمَسْعُودٌ عَلَى الثَّانِي ضِدُّ شَقِيٍّ Ve

سَعِيدٌ [Sa‘īd] Esmādandır. Ve

سَعِيدٌ [sa‘īd] Irmağa denir, nehr ma‘nāsına. Kezālik مَسْعُودٌ [Mes‘ūd] esmā-i ricāldendir.

الإِسْعَادُ [el-is‘ād] (hemzenin kesriyle) Bir adamı sa‘ādetli kılmak ma‘nāsınadır; yukālu: أَسْعَدَهُ اللهُ تَعَالَى فَهُوَ مَسْعُودٌ وَلَا يُقَالُ مُسْعِدٌ Niteki أَحَبُّ ve أَحَمُّ ve أَجْرٌ sīgalarında مَحْبُوبٌ ve مَحْمُومٌ ve مَحْنُونٌ derler. Ve

إِسْعَادٌ [is‘ād] Meded ve i‘ānet eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: أَسْعَدَهُ إِذَا أَعَانَهُ

لَبَيْكٌ وَسَعْدَيْكٌ [lebbeyke ve sa‘deyke] Ey: إِبْنَابًا لَكَ [lebbeyke] نَيْتِكُ [lebbeyke] نَيْتِكُ [lebbeyke] إِسْعَادًا بَعْدَ إِسْعَادٍ نiteki لَبَيْكٌ [lebbeyke] kelimesi tesniye olarak kāf’a muzāf olmuştur ve bu sülāsīdir, ‘alā-kavlin إِبْنَابٌ kelimesinin zevā‘idi hazf olunmuştur. Kezālik سَعْدَيْكٌ [sa‘deyke] kelimesinde dahi إِسْعَادٌ

[is‘ād]ın zevā‘idi hazf olunmuştur ve bunlar masdar-ı müsennā olmakla fi‘llerinin hazfi mültezimdir. Ve سَعْدَيْكٌ [sa‘deyke] kelimesi ancak لَبَيْكٌ [lebbeyke] kelimesine makrūnen zikr olunur, niteki işbu hadīste vārid olmuştur: كَانَ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ فِي افْتِتَاحِ الصَّلَاةِ ”لَبَيْكُ وَسَعْدَيْكُ وَالْحَيَّرَ بَيْنَ يَدَيْكَ وَالشَّرُّ لَيْسَ إِلَيْكَ“ Pes ma‘nāları “Tā‘atinde mükerreren ya‘nī ‘ale’d-devām mukīm ve hizmetinde mülāzım ve müdāvim olurum” demektir. Zīrā إِسْعَادٌ [is‘ād] i‘ānet ma‘nāsına olmakla burada i‘ānette kıyām ve ihtimām eden kimse gibi hizmet-i ‘ubūdiyyetinde ‘ale’d-devām kıyām ve ikdām ederim veyāhūd hizmet-i ‘ubūdiyyetinde sā‘ir hademeye is‘ād ve i‘ānet ederim demektir.

الْأَسْعَدُ [el-es‘ad] [أَحْمَدٌ] [aḥmed] vezninde) سَعَادَةٌ [sa‘ādet]ten e‘fāl-i tafdīldir. Mü‘ennesi سَعْدَى [su‘dā]dır, بُشْرَى [buşrā] vezninde. Benū Es‘ad bir batndır.

السَّعْدَانَةُ [es-sa‘dānet] (sīn’in fethiyle) كِرْكِرَةُ [kirkiretu’l-ba‘īr] ma‘nāsınadır ki devenin göğüsünde olan değirmi mühredir. Ve güvercin kuşuna ‘alā-kavlin bir mahsūs güvercin ismidir. Ve ‘Arablara mahsūs papuç tasmasının alt ‘ukdesine denir ki murād ökçesi bağının düğümüdür. Ve

سَعْدَانَةُ الْإِسْتِ [sa‘dānetu’l-ist] Dübürün siyāh dā‘iresine ve sofrasına denir. Ve

سَعْدَانَةُ الْمِيزَانِ [sa‘dānetu’l-mīzān] Terazi gözlerinin altında olan düğümlerine denir. A‘rābın terazileri ipten düzülür. Ve

سَعْدَانَاتٌ [sa‘dānāt] ki سَعْدَانَةٌ [sa‘dānet]jin cem‘idir, at kısmının kolları sinirlerinin altlarında ba‘zı tırnak tarzında olan mührelere ıtlāk olunur. Ve

سَعْدَانَةٌ [sa‘dānet] Hatunların memeleri başlarına denir. Mü‘ellif gerçi bunu tasrīh ey-

lemedi, lākin سَعْدَانُ [sa'ādān] lafzının vasf-ı ātisinden münfehim olmuştur.

السَّاعِدَانِ [es-sā'idān] İnsanın bileklerine denir ki dirsekten keffe kadar olan mikdardan 'ibārettir, 'amelde keffe müsā'adelerine mebnīdir. رُسْعٌ [rusğ] bilekçeğe denir ki bilezik mevzi'idir. Ve عَضُدٌ [ʿaḍud] dirsekten omuza varınca mikdāra denir ki kol ta'bir olunur. Ve bazıılar سَاعِدٌ [sā'id]e dahi kol ta'bir ederler. Ve

سَاعِدُ الطَّائِرِ [sā'idu't-tā'ir] Kuşun iki kandan 'ibārettir.

السَّوَاعِدُ [es-sevā'id] Suyun nehre yāhūd bahre munsabb olduğu mecrālarına denir. Müfredi سَاعِدَةٌ [sā'idet]tir. Ve bedende kemiklere ilik cereyān edecek mecrālara denir.

السُّعْدُ [es-su'd] (sīn'in zammıyla) ve

السَّعَادَى [es-su'ādā] (حُبَارَى [ḥubārā] vezninde) Tīb-i ma'rūf isimdir ki Türkīde topalak dedikleri köktür, onulması müşkil olan yaralarda isti'mālī kesirü'l-menfa'attır. Ve

سُعْدٌ [Su'd] Yemāme kurbünde bir mevzi' adıdır. Ve bir dağın isimdir.

سَاعِدَةٌ [sā'idet] Arslan esmāsındandır. Ve bir recil adıdır.

بَنُو سَاعِدَةَ [Benū Sā'idet] Hazrec kabīlesinden bir cemā'at adıdır; Medīne'de bir sofa binā ve onda İvā ederler idi.

السَّعِيدَةُ [es-Sa'idet] (sīn'in fethiyle) Cāhiliyyet'te bir beyt idi ki ona hacc ve tavāf ederler idi.

السَّعِيدِيَّةُ [es-Sa'idīyyet] Mısır'da bir karyedir. Ve Yemen kumaşlarından bir cins kumaş adıdır.

السُّعْدُ [es-su'ud] (zammeteynle) Bir nev' hurmā isimdir.

السَّعْدُ [es-Sa'ad] (fethateynle) Cebelu Ebī Kūbeys altında cārī bir su adıdır. Ve Mekte ile Minā beyninde bir sāzlık adıdır.

السَّغْدَانُ [es-sa'ādān] (سَلْمَانُ [selmān] vezninde) Bir nev' ot isimdir ki deve mer'ālarının efdalidir, demir dikenine şebīh dikenli ve aklığ ondan ekser ve varakı ondan elyen olur. Uçlarında hurde dikenleri olmakla meme emciğini ona teşbīhle سَعْدَانَةُ التَّدِي [sa'ādānetu's-şedy] derler ve minhu'l-meselu: “مَزْعَى وَلَا كَالسَّغْدَانِ” Ya'nī “Hoş otlaktır, lākin sa'ādāna 'adil olmaz.” Bir meziyyetli nesneden ezyed nesneyi ifāde mevki'inde darb olunur.

التَّسْعُودُ [et-tesa'ud] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) سَعْدَانٌ [sa'ādān]-ı mezkūru aramak ma'nāsınadır; yukālu: تَسَعَّدَ الرَّجُلُ إِذَا طَلَبَ السَّغْدَانَ

سُعْدَانٌ [su'ādān] (سُبْحَانٌ [subḥān] vezninde) إِسْعَادٌ [is'ād]dan ism-i masdardır, niteki سُبْحَانٌ [subḥān] kelimesi تَسْبِيحٌ [tesbīḥ]ten ism-i masdardır ve minhu yukālu: سُبْحَانَهُ وَسُعْدَانَهُ أَيُّ أُسْبِحُهُ وَأُطِيعُهُ

السَّاعِدَةُ [es-sā'idet] Çarhta makarayı tutan ağaca denir.

سَعِيدٌ [Sa'id]

مَسْعُودٌ [Mes'ūd]

مَسْعَدَةٌ [Mes'adet]

مُسَاعِدٌ [Musā'id]

سَعْدُونٌ [Sa'dūn]

سَعْدَانٌ [Sa'dān]

أَسْعَدٌ [Es'ad]

سُعُودٌ [Su'ūd] (zammeteynle) Esmā-iricāldendir.

سَعَادٌ [Su'ād] (غُرَابٌ [ğurāb] vezninde) ve

سَعْدَةٌ [Sa'det] ve

سَعِيدَةٌ [Sā'idet] ve

سُعَيْدَةٌ [Su'aydet] (جُهَيْنَةُ [cuheyne] vezninde) Esmā-i nisvāndandır.

الْأَسْعَدُ [el-es'ad] Uyuza şebîh bir illet adıdır ki deve kısmına 'arız olup derileri cābe-cā yarılıp çatlar ve te'sīrinden deveye za'af ve herem 'arız olur. Ve bu tesmiye tefe'ül kabīlindedir.

السَّعَادُ [es-Sa'ād] (كَتَانُ [kettān] vezninde) İbn Suleymān'dır ki muhaddistir.

الْمَسْعُودَةُ [el-Mes'ūdet] Bağdād'da iki mahalle adıdır.

بَنُو سَعْدَمٍ [Benū Sa'dem] (جَعْفَرُ [ca'fer] vezninde) Mālik b. Hanzala kabīlesinden bir batndır. Mīm'i zā'id olmakla mahalli bu makāmdır.

دَيْرُ سَعْدٍ [Deyru Sa'd] Bir mevzi'dir.

حَمَامُ سَعْدٍ [Hammāmu Sa'd] Huccāc-ı Kūfe tarihinde bir mevzi'dir.

مَسْجِدُ سَعْدٍ [Mescidu Sa'd] Kādisiyye yanında Muğīse ile Qar'a beyninde bir menzil adıdır.

السَّعْدِيَّةُ [es-Sa'diyyet] Benū Sa'd b. el-Harīş cemā'atine mahsūs bir nüzül-gāh adıdır. Ve Benū 'Amr b. Sā'ide yurdunda bir mevzi' ve Yemāme'de Benū Rifā'a yurdunda bir mevzi' ve Benū Esed yurdunda bir kuyu ve Benū Kilāb diyārında bir su ve Benū Qureyz diyārında bir su adıdır ve Haleb kazāsında iki karye adıdır ki Sa'diyye-i 'Ulyā ve Sa'diyye-i Suflā itlāk olunur.

السَّعْدَى [es-Sa'dā] (سَكْرَى [sekrā] vezninde) Haleb kazāsında bir karye ve Hille-i Benī Mezyed'de bir mevzi' adıdır.

السَّعْدَتَيْنِ [es-Sa'deteyn] Mağrib'de şehir-i Mehdiyye kurbünde bir karyedir; Halef

nām şā'ir oradandır.

[س ع ر د]

إِسْعِرْدُ [İs'ird] (hemzenin ve 'ayn'ın kesriyle) Bir belde adıdır; el-Musnide Zeyneb bint el-Muḥaddiṣ Suleymān b. Hibetullāh, Hatīb-i Beyt-i Lehyā' oradandır. بَيْتُ لَهْيَاءَ [Beyt Lehyā'] صَحْرَاءُ [şaḥrā'] vezninde Şām'da bir karyedir.

[س غ د]

السُّغْدُ [es-Suğd] (sīn'in zammı ve ğayn-ı mu'cemenin sükūnuyla) Semerḳand türābında müferrih bāğ ve besātīn-i dilgüşā ve müsmir eşcār-ı pür-safāyı müştemil emākin-i nüzhet-fezā ismidir; muhaddisinden Kāmil b. Mukrem ve 'Alī b. Huseyn ve Aḫmed b. Hācib oradandır.

Ma'lūm ola ki işbu vādī-i Suğd, Semerḳand'dan Buḫarā cānibine sekiz merhale kadar mümtedd olup cümle eşcār-ı müştebike ve enhār-ı cāriye ve çemen-zār yerlerdir. Bu vādīnin vasatı karyeler ve bāğ ve bāğçeler ve dil-güşā bostānlar ve iki cānibi mezārī' ve verāsı merā'ī ve merāti'dir. Akarsular kenārında çemenistān ve bāğçeler içre kusūr-ı dil-sitān ve havuzlar ve nişimin-gāhlar işlemişler. O kadar mesāfe bi'l-cümle mesīre-i nüzhet-gāhtır. Bi'l-cümle hıyābān olmakla ıraklarda olan karyeler üzerine varmayınca nümāyān olmaz. Meşhūr olan mesā'ir-i erba'ın biridir. İkincisi Ubulle, üçüncüsü Şi'b-i Bevvān, dördüncü Gūṭa-i Dimaşḳ'tır.

السَّغْدُ [es-sağd] (sīn'in fethi ve ğayn'ın sükūnuyla) Vüçüd şişmek ma'nāsınadır; yukālu: سَعْدُ الرَّجُلِ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا وَرِمَ Ve

سَعْدٌ [sağd] Mülāyim yağmura denir; yukālu: رَمَاهُ اللهُ بِسَعْدٍ مَعْدٍ أَيَّ بِمَطَرٍ لَيْتَ [Ve]

[س ك ل ك ن د]

سَكَلَكَنْدُ [sekelkend] [سَمَوَقَنْدُ] [semerqand] vezninde) Toḥāristān ülkesinde bir eyālet adıdır; fukahādan ‘Alī b. el-Ḥuseyn es-Sekelkendī oradandır.

[س ل خ د]

السِّلْحُدُ [es-sillaḥd] (ḥā-yı mu‘ceme ile جَزْدَخْلُ [cirdaḥl] vezninde) ve

السَّلْحَدَاتُ [es-selaḥdāt] [حَبْنَدَاتُ] [ḥabendāt] vezninde) Kavī ve tüvānā nākaya denir. Cem‘i سَلَاحِدُ [selāḥid] gelir.

[س ل غ د]

السِّلَاغِدُ [es-sillaḡd] [جَزْدَخْلُ] [cirdaḥl] vezninde) ve

السِّلْغَادُ [es-silḡadd] [قِرْشَبَبُ] [qirşebb] vezninde) Ahmāk ve nādān kimseye denir. Ve salkı ve çolpa adama denir. Ve dargın adama denir. Ve sibā‘dan kurda denir. Ve donu al ata denir. Ve ekül ve şerüb olan ‘abdü’l-batn kişiye denir. Mü‘ennesi hā’yıladır.

[س ل ق د]

السِّلْقِيدُ [es-silqīd] (kā‘la زَبْرُجُ [zibric] vezninde) Yaranmış ve yarağını bulmuş ata denir, فَرَسٌ مُضَمَّرٌ ma‘nāsına. Bu māddeyi sā‘ir ehl-i lügat ihmāl edip kitāblarına sebt eylemediler.

السِّلْقَدَةُ [es-selqadet] [دَحْرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) Atı yarandırmak ma‘nāsınadır; yukālu: سَلَقَدَ الْفَرَسَ إِذَا ضَمَّرَهُ

[س م د]

السُّمُودُ [es-sumūd] [فُعُودٌ] [ḡu‘ūd] vezninde) Tekebbüründen nāşī başını kaldırıp yukarı tutmak ma‘nāsınadır ki sorutmak ta‘bīr olunur. O kimseye sorutkan ve so-

rutak ta‘bīr olunur; yukālu: سَمَدَ الرَّجُلُ سُمُودًا مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ تَكْبِيرًا Ve yükselmek ma‘nāsınadır; yukālu: إِذَا سَمَدَ الشَّيْءُ إِذَا جَدَّتْ الْعِلْمُ وَجَدَّتْ الْعِلْمُ إِذَا جَدَّتْ الْعِلْمُ Ve cidd ve ikdāmla yürüyüp gitmek ma‘nāsınadır; yukālu: سَمَدَتِ الْإِبِلُ إِذَا جَدَّتْ فِي السَّيْرِ Ve bir işe müdāvetim üzere sa‘y ve cehd edip dürtüşmek ma‘nāsınadır; yukālu: سَمَدَ فِي الْعَمَلِ إِذَا دَابَّ فِيهِ Ve hayrān ve sergerdān dikilip durmak ma‘nāsınadır; yukālu: سَمَدَ الرَّجُلُ إِذَا قَامَ مُتَحَيِّرًا Ve ‘abese iştiḡalle lehv ve la‘ib eylemek ma‘nāsınadır ki hüzn ve sürür cihetiyle olur. Pek hüznünden eli bir işe varmayıp beyhüde lehv ile müştāgil olur ve sürür ciheti sāz çalmak ve beste okumak makülesidir. Bu cihetle sāzende ve hānendeye سَامِدٌ [sāmid] itlāk ederler; yukālu: سَمَدَ الرَّجُلُ إِذَا لَهَا

السَّمَادُ [es-semād] [سَحَابٌ] [sehāb] vezninde) Külle karışık gübreye ve fısqıya denir ki tarlalara ve bostānlara çekerler. Ve fısqı, huşkī muharrefidir.

التَّسْمِيدُ [et-tesmīd] [تَفْعِيلٌ] [tefīl] vezninde) Tarlaya zıkr olunan gübreyi çekmek ma‘nāsınadır; yukālu: سَمَدَ الْأَرْضَ إِذَا جَعَلَ فِيهَا السَّمَادَ Ve başın mecmū‘ kılını tırāş eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: سَمَدَ الشَّعْرَ إِذَا اسْتَأْصَلَهُ أَيَّ حَلَقَهُ كُلَّهُ

السُّوَامِدُ [es-sevāmid] [سَوَاعِدٌ] [sevā‘id] vezninde ki Ru‘be’nin işbu: ”سَوَامِدُ اللَّيْلِ دَوَائِمٌ“ دَوَائِمٌ mısra‘ında vākī‘dir, خِفَافُ الْأُرُودِ“ السَّيْرِ ma‘nāsınadır. Cevherī galat edip karınlarında ‘alef olmayan develer ile tefsīr eyledi, zīrā o الْأُرُودِ خِفَافُ kavlinin tefsīridir. Vanḡulu merhūm bu lafzı ihmāl eylemiştir.

السَّمْدُ [es-semd] [عَمْدٌ] [‘amd] vezninde) Dā‘im ve sermed ma‘nāsınadır; tekülü: هُوَ لَكَ سَمْدًا أَيَّ سَمَدًا

السَّمِيدُ [es-semīd] (سَعِيدٌ [sa'īd] vezninde) حَوَارَى [huvvārā] ismidir ki hās ekmeğe denir. Ve bu zāl-ı mu'ceme ile efsaftır.

الإِسْمِيدَادُ [el-ismidād] (إِحْمِيرَاؤُ [ihmīrār] vezninde) ve

الإِسْمِيدَادُ [el-ismidād] (إِحْمِيرَاؤُ [ihmīrār] vezninde) Gazabdan nāṣī tulum gibi şişip kabarmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِسْمَدُّ الرَّجُلِ**

وَإِسْمَادٌ إِذَا وَرِمَ غَضَبًا

سَمَدَانٌ [Semedān] (هَمَدَانٌ [hemedān] vezninde) Bir hısn adıdır.

[س م ر د]

السَّمِرُودُ [es-sumrūd] (زُبُورٌ [zunbūr] vezninde) Pek uzun şey'e denir.

[س م ع د]

الإِسْمِغْدَادُ [el-ismi'dād] (إِقْشِغْرَاؤُ [ikṣi'rār] vezninde) Pür-gazab olmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِسْمَعَدُ الرَّجُلِ إِذَا ائْتَلَأَ غَضَبًا** Ve bir 'uzv şişmek ma'nāsınadır; yukālu: **إِسْمَعَدْتُ أَنَا مِلُهُ** إِذَا تَوَرَّمْتُ

[س م غ د]

الإِسْمِغْدَادُ [el-ismiğdād] (ġayn-ı mu'ceme ile) **إِسْمِغْدَادٌ** [ismi'dād] ma'nālarıdır.

السِّمَعْدُ [es-simağd] (حِصْحِرٌ [hiḥḥir] vezninde) Erkān ve a'sābı kavī ve şedīd olan uzun adama denir. Ve ahmak ve bī-magz kimseye denir. Ve mütekebbir şahsa denir; yukālu: **رَجُلٌ سِمَعْدٌ أَي طَوِيلٌ شَدِيدٌ الْأَرْكَانِ** ve yukālu: **رَجُلٌ سِمَعْدٌ أَي أَحْمَقٌ وَكَذَا مُتَكَبِّرٌ**

[س م ن د]

السَّمِنْدُ [es-semend] (sīn'in ve mīm'in fetihiyle) Ata denir, feres ma'nāsına. Ve bu lafz-ı Fārisīdir, 'Arab dahi isti'māl eder. Lākin Fārisīde rengi kula olan at ile mübeyyendir.

سَمَنْدُو [Semendū] (dāl'ın zamm ve işbā'ıyla) Rūm ülkesinde bir kal'a adıdır. Şārih der ki hālen Belğrād dedikleridir, lākin Belğrād kurbünde Semendire dedikleri olmak gālibdir.

سَمَنْدُورٌ [Semendūr] (āhirde rā ile) Hindistān'da Multān kurbünde bir belde adıdır.

[س م ه د]

السَّمْهَدُ [es-semhed] (جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Kuru ve pek olan şey'e denir.

السَّمْهَدُ [es-semehded] (سَفَرَجَلٌ [sefercel] vezninde) İri gövdeli cesīm deveye denir.

الإِسْمِغْدَادُ [el-ismiğdād] (إِسْمِغْدَادٌ [ismi'dād] vezninde) Devenin hörgücü büyük olmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِسْمَهْدٌ سَنَامُ الْبَعِيرِ إِذَا عَظُمَ**

[س ن د]

السَّنَدُ [es-sened] (sīn'in ve nūn'un fethiyle) Dağın eteğinden yukarı olup duvar gibi müteveccihin mukābelesine gelen yerine denir; yukālu: **نَزَلُوا فُؤَبَ سَنَدِ الْجَبَلِ وَهُوَ** مَا قَابَلَكَ مِنْهُ وَعَلَا عَنِ السَّفْحِ Ve bir kimsenin mu'temedine kezālik melce ve penāhına denir. Delīl ve burhāna sened itlākı bu ma'nādandır ki müdde'ī ona dayanır. Pes mu'temed-i hissī ve ma'nevīden e'ammdır; yukālu: **هُوَ سَنَدُهُ أَي مُعْتَمَدُهُ وَهُوَ قَوِيٌّ السَّنَدِ** Ve

سَنَدٌ [sened] Bir nev' kumaş-ı Yemenī ismidir. Cem'i **أَسْنَادٌ** [esnād] gelir, 'alā-kavlin müfred ve cem'i berāberdir.

التَّسْنِيدُ [et-tesnīd] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Zıkr olunan kumaştan dikilmiş cāme giymek ma'nāsınadır; yukālu: **سَنَدُ الرَّجُلِ تَسْنِيدًا** إِذَا لَبَسَ السَّنَدَ

السُّنُودُ [es-sunūd] (فُعُودٌ [ḥu'ūd] vezninde)

de) Bir nesneye arka verip dayanmak ma'nāsınadır; yukālu: سَنَدٌ عَلَيْهِ سُتُودًا مِنَ الْبَابِ Ve dağın yukarısına çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: سَنَدٌ فِي الْجَبَلِ إِذَا صَعِدَ Ve bir nesneye yaklaşmak ma'nāsınadır; yukālu: سَنَدٌ الرَّجُلُ لِلْحَمْسَيْنِ إِذَا قَارَبَ لَهَا Ve nāka kuyruğunu kaldırıp sağrısının sağına soluna vurmak ma'nāsınadır; yukālu: سَنَدٌ ذَنْبُ النَّاقَةِ إِذَا حَطَرَ فَضْرَبَ قَطَاةَهَا يَمْنَةً وَيُسْرَةً Ya'nī "Kendi 'ameliyle kuyruğu yukarı kalkıp beri öte vurdu."

الْتِسَانُ [et-tesānud] vezninde) ve

الْإِسْتِنَادُ [el-istinād] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Bunlar da bir nesneye söykenip dayanmak ma'nāsınadır; yukālu: تَسَانَدٌ إِلَيْهِ وَاسْتَنَّدَ إِذَا اعْتَمَدَ Ve bu ma'nādandır ki 'Arablar bir asker cenk ve gazāya teveccüh ettiklerinde fırka fırka olup her fırkalar başka başka bayraklar altında 'azīmet eyleseler خَرَجَ الْجَيْشُ مُتَسَانِدِينَ derler ki her fırka bir bayrağa tesānüd etmiş olur.

الْإِسْنَادُ [el-isnād] (hemzenin kesriyle) Bu dahi dağa çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: سَنَدٌ فِي الْجَبَلِ إِذَا صَعِدَ Ve bir nesneye bir şeyi yā bir adamı söykendirip dayamak ma'nāsınadır; tekūlu: أَسْنَدْتُهُ إِلَيْهِ إِذَا جَعَلْتُهُ كَزَالِكِ Kezālik bir adamı dağa çıkarmak ma'nāsınadır; tekūlu: أَسْنَدْتُهُ فِي الْجَبَلِ إِذَا أَصْعَدْتُهُ Ve bir kelām ve haberi bir adama 'azv ve nisbet eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَسْنَدَ الْحَدِيثَ إِلَى قَائِلِهِ Ve bu isnād [is'ād] ma'nāsından me'hūzdir, niteki ref' dahi bu ma'nāya müsta'meldir, bālāya merfū' olduğu için.

الْمُسْنَدُ [el-musned] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) Kā'iline isnād olunan kelām ve habere denir; yukālu: حَدِيثٌ مُسْنَدٌ أَيُّ مَرْفُوعٌ Cem'i Māsānid [mesānid] gelir. Ve

İmām Şāfi'î'den مَسَانِيدُ [mesānid] geldiği mervīdir. Ve

مُسْنَدٌ [musned] Dehr ve zamāna itlāk olunur, her şey' ona isnād olduğu için. Ve دَعِيٌّ [da'iyy] ma'nāsınadır ki burada nesebi müttehem ya'nī harām-zāde demektir. Ve

مُسْنَدٌ [musned] Hīmyer kabilesine mahsūs bir nev' yazıya denir; tekūlu: رَأَيْتُ مَكْتُوبًا بِالْمُسْنَدِ كَذَا وَهُوَ حَطُّ حَمِيرٍ Ve

مُسْنَدٌ [Musned] bir dağın ismidir.

الْمُسْنَدِيُّ [el-Musnedī] (yā'yla) Muhaddisīnden 'Abdullāh b. Muhammed'in lakab-ı mensūbudur, ehādīs-i müsneveyi tetebbu' ve istikrā edip ehādīs-i mürsele vü maktū'aya nazar eylemediğinden telkīb ve tensīb olundu.

Ma'lūm ola ki ba'zı isnād-ı hadīs silsilesinde ba'zı rāvī iskāt olunur; eğer o sakt senedin mebdī'inde vāki' olup hadīs ondan ileriye isnād olunursa ona hadīs-i mu'allak derler, meselā Buḥārī hazretlerinin قَالَ يَحْيَى عَنْ كَثِيرٍ عَنْ عَمْرِ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ ثُوْبَانَ Ve eğer sakt senedin āhirinde ya'nī tābi'inden öte ashābdan olursa ona hadīs-i mürsel derler, meselā Sa'īd b. el-Museyyib hazretlerinin قَالَ النَّبِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ unvānında irād eylediği gibi. Ve eğer mebdē' ve āhirden vāki' olursa munkatī' derler. Ve eğer isnād sahābe-i kirāmdan birine muntehī olursa, mevkūf ve eğer tābi'īn ve tebe'-i tābi'ine muntehī olursa o senede maktū' derler. Ve 'Alī el-Ḳārī munkatī'ı mürsel ve mu'azzal ve mu'allaka şāmil ta'rīf eylemiştir. İntehā.

السِّنْدِيُّ [es-senīd] (سَعِيدٌ [sa'īd] vezninde) Bu dahi مُسْنَدٌ [musned] gibi دَعِيٌّ [da'iyy] ma'nāsınadır ki methūmu'n-nesebi kimsedir.

سُنَيْدٌ [Suneyd] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Bir muhaddis lakabıdır, Hüseyin b. Dāvūd el-Maṣṣāṣī olacaktır.

السِّنَادُ [es-sinād] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Kavī ve dayangan nākaya itlāk olunur. Ve

سِنَادٌ [sinād] 'Arūziyyūn ıstılāhında şîr'in ridfeyni birbirine muhālif olmaktan 'ibārettir.

Cevherī misâlde galat eyledi ve rivāyet ya'ni istişhād eylediği bu kıt'adır:

فَقَدْ أَلَجَّ الْخُدُورَ عَلَى الْعَدَارَى
كَأَنَّ عُيُونَهُنَّ عُيُونُ عَيْمِينَ
فَإِنْ يَكُ فَاتِنِي أَسْفَا شَسْبَابِي
وَأَصْبَحَ رَأْسُهُ مِثْلَ اللَّجِيِّنِ

Zirā Cevherī لَجِيْنٌ [lecīn] lafzını musaggar bünyesiyle takyīd eylemekle beyt-i evvelde vākī' عَيْمِينَ [ʿīmīn] lafzına ki 'ayn'ın kesriyledir, muhālif 'add eylemiştir. لَجِيْنٌ [lecīn] ise burada أَمِيْنٌ [emīn] vezninde olmakla سِنَادٌ [sinād]dan sālımdır. Ve لَجِيْنٌ [lecīn] şırası koyulanmak için dökülen hâtem çiçeğine denir ki burada murād ma'nā-yı mezbürdür. Ve 'ayb-ı mezbürda kâfiyenin her biri bir harekeye müstenid olmakla سِنَادٌ [sinād] itlāk eylediler.

الْمُسَانِدَةُ [el-musānedet] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Şā'ir şîr'inde سِنَادٌ [sinād] irtikāb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: سَانَدَ الشَّاعِرُ سَانَدًا Ve bir kimseye mu'āvenet ve müzāheret eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: سَانَدَ فُلَانًا إِذَا عَاضَدَهُ وَكَانَتْهُ Ve mükāfāt eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: سَانَدَ عَلَى الْعَمَلِ إِذَا كَفَأَهُ

سِنْدَادٌ [Sindād] (sīn'in kesri ve fethiyle) Bir nehr-i ma'rūf adıdır, 'alā-kavlin el-'Uzeyb nām mahalde bir kasrın ismidir.

السِّنْدَانُ [es-sendān] (سَلْمَانٌ [selmān] vez-

ninde) Demirci örsüne denir. Şārihin beyānı üzere سِنْدَانٌ sīn'in kesriyle Fārisīdir, mu'arrebінде sīn'i meftūh ettiler. Ve

سِنْدَانٌ [Sendān] 'Abbās nām muhaddisin oğlu ismidir.

السِّنْدَانُ [es-sindān] (sīn'in kesriyle) 'Azīm ve şedīd olan adama denir. Kezālik 'azīm ve şedīd olan kurda denir.

السِّنْدَانَةُ [es-sindānet] (hā'yla) Dişi eşeğe denir.

السِّنْدُ [es-Sind] (هِندٌ [hind] vezninde) Bilād-ı ma'rūfe ismidir. 'Alā-kavlin insāndan bir tā'ife adıdır ki ülke-i mezbürda sākīn olmalarıyla ülke-i mezbür onlar ile tesmiye olundu. Müfredinde سِنْدِيٌّ [Sindiyy] denir, هِنْدِيٌّ [hindiyy] gibi. Şārih der ki Sind iklim-i ma'rūftur, Sind b. Hām isminden me'hūzdur, iklim-i Hind'e mücāvirdir. Ve

سِنْدٌ [Sind] Hindistān'da bir nehr-i kebīr ismidir. Ve Endelūs'te bir nāhiye adıdır. Ve Mağrib'de bir belde adıdır.

سِنْدٌ [Send] (فُنْدٌ [ḡand] vezninde) Bācce eyāletinde bir beldedir.

السِّنْدِيٌّ [es-Sindiyy] (sīn'in kesriyle) Ümeviyye'den Hişām'ın feresi ismidir. Ve Hārūn hilāfetinde şihne-i Bağdād olan İbn Şāhek nām kimsenin lakabıdır.

السِّنْدِيَّةُ [es-Sindiyyet] Muğīse garbīsinde bir su adıdır. Ve Bağdād kazāsında bir karye adıdır; muhaddisinden Muḥammed b. 'Abdul'azīz es-Sindivānī oradandır. سِنْدٌ [Sind] ile سِنْدِيَّةٌ [Sindiyyet] nisbetlerini fark için tagyīr edip سِنْدِيَّانِي [Sindivānī] dediler.

الْمُسَانِدَةُ [el-musānidet] (ism-i fā'il bünyesiyle) Göğüsü ve önü arslan önü gibi bülend olan nākaya denir, 'alā-kavlin a'zāsı

birbirine müsânid olana ya'nî sölpük ve a'zāsı düşük olmayıp dirnekli ve tıknaz olanına denir.

سِنْدِيُونُ [sindeyün] (sîn'in kesriyle ve dāl'ın fethiyle) Mısır'da iki karyedir. Biri Fuvve ikliminde ve diğeri Şarķiyye'de vākî'dir.

[س و د]

السُّودُ [es-sūd] (sîn'in zammıyla) ve

السُّودَدُ [es-süded] (sîn'in zammı ve dāl'ın fethiyle) ve

السُّودُدُ [es-su'dud] (hemze ile قُنْفُذٌ [kunfuz] vezninde) Siyâdet ma'nâsınadır. Şârihin beyânına göre mü'ellif teşvîş eylemiştir, zîrâ سُودٌ [süd] ve سُودَدٌ [süded] ve سِيَادَةٌ [siyâdet] masdarlardır, bir adam kavmi beyninde ulu ve 'azîmü'l-kadr olmak ma'nâsınadır. Ve bu سَوَادٌ [sevâd]dan me'hûzdur ki cemâ'at-i kesîre umûrunu mütevellî olmaktan 'ibârettir. Ve سُودُدٌ [su'dud] قُنْفُذٌ [kunfuz] vezninde ismdir, ululuk ve ser-gerdelik ma'nâsına; yukâlu: سَادَ الرَّجُلُ يَسُودُ سُودًا وَسُودَدًا وَسِيَادَةً إِذَا مَجَدَّ

السَّيِّدُ [es-seyyid] جَيْدٌ [ceyyid] vezninde) Ondan sıfattır, ulu ve mihter ve ser-gerde adama denir. Cem'î سَادَةٌ [sâdet] gelir ki aslı سَيِّدَةٌ [seyedet] idi ve سَيَّيَادٌ [seyyâ'id] gelir, تَبَيَّعٌ [tebyîc] ve تَبَايَعٌ [tebayîc] gibi. Ve

سَيِّدٌ [seyyid] ve

سَيِّدٌ [siyyid] (kesreyleyle اِمَّعٌ [immiç] vezninde) Yaşlı keçiye denir.

السَّيِّدُ [es-sâ'id] قَائِدٌ [kā'id] vezninde) سَيِّدٌ [seyyid] ma'nâsınadır ki kavmin ulusuna denir, 'alā-kavlin rütbesi سَيِّدٌ [seyyid]den dūn olana denir. Meselâ سَيِّدٌ [seyyid] bir beldede 'aynü'l-a'yân ve şeyhü'l-beled ve سَائِدٌ [sâ'id] ikinci a'yân gibi; kezâlik vālî ve kethüdâ gibi ve ser-asker ile binbaşı

gibi.

Mütercim der ki işbu الآية ﴿وَصَائِقٌ بِهِ صَدْرُكَ﴾ kerîmesinde sâhib-i Keşşâf eyitti ki burada صَائِقٌ lafzını صَيِّقٌ üzere ihtiyârın vechi budur ki صَيِّقٌ 'arız-ı gayr-i lâzım olursa ondan صَائِقٌ [dâ'îk] ile ta'bîr olunur. Resûl-i ekrem 'aleyhi's-selâm efsahu's-sadr olmakla makâm صَائِقٌ [dâ'îk] makâmıdır. سَيِّدٌ [seyyid] ve جَوَادٌ [cevâd] kelimeleri dahi bu resmedir. Eğer سِيَادَةٌ [siyâdet] ve جُودٌ [cūd] sıfat-ı sâbitesine ise سَيِّدٌ [seyyid] ve جَوَادٌ [cevâd] ve eğer hâdis ise سَائِدٌ [sâ'id] ve جَائِدٌ [câ'id] ile ta'bîr olunur. Kezâlik her sülâsîden sübût ve istikrâr için mebnî olan, bünye-i vasf üzere mebnî olur ve hudûs ma'nâsı irâde olunduktâ fâ'il üzere binâ kılınır. Meselâ حُسْنٌ [husn] mâddesinde حَسَنٌ [hasen] ve حَاسِنٌ [hâsin] ve ثِقَلَةٌ [şiklet] mâddesinde ثَقِيلٌ [şakîl] ve ثَاقِلٌ [şâkil] ve فَرَحٌ [ferah] mâddesinde فَرِيحٌ [ferih] ve فَرِحٌ [ferih] ve سَمْنٌ [simn] mâddesinde فَارِحٌ [fârih] ve سَمِينٌ [semîn] denir; kezâ fi'l-Hâşiyeti's-Sa'diyye.

الْإِسَادَةُ [el-isâdet] (hemzenin kesriyle) ve

الْإِسْوَادُ [el-ısvâd] (aslî üzere) Bir kimseye seyyid oğlan hâsıl kılmak, 'alā-kavlin esvedü'l-levn oğlan hâsıl kılmak ma'nâsına olmakla zıdd olur; yukâlu: أَسَادَ Lâkin الرَّجُلُ وَأَسْوَدَ إِذَا وَلَدَ غُلَامًا سَيِّدًا أَوْ غُلَامًا أَسْوَدَ zıddiyyeti manzûrûn-fihtir, zîrâ ihtilâf-ı kavleyne mebnîdir.

الْأَسْوَدُ [el-esved] أَحْمَرٌ [ahmer] vezninde) سَوَادٌ [sevâd] ile muttasıf ya'nî siyâh olan şey'e denir. Ve iri ve büyük yılanı denir; bu nevi siyâh olduğuna mebnîdir. Ve serçe kuşuna denir ki murâd erkeğidir. Ve

أَسْوَدُ الْقَوْمِ [esvedü'l-kavm] Cemâ'atin pek ulu ve celilü's-şân olanına denir ki سِيَادَةٌ

[siyādet]tendir; yukālu: هُوَ أَسْوَدُ الْقَوْمِ أَيُّ أَجْلَهُمْ Ve

أَسْوَدُ الْقَلْبِ [esvedu'l-ḳalb] Sevād-ı kalb ma'nāsındır, ke-mā se-yuzkeru.

السَّهْمُ الْأَسْوَدُ [es-sehmu'l-esvedu] Kendisiyle teyemmün ve tefe'ül olunacak sehmi mübāreke itlāk olunur, güyā ki kadīmden beri ellerin kesret-i isābetinden kararımış olur yāhūd 'Arablar أَحْضَرُ [ahḍar] a أسْوَدُ [esved] itlāk edip ve أَحْضَرُ [ahḍar] kesirü'l-hayr ma'nāsına müsta'mel olduğuna mebnīdir; yukālu: رَمَى فَلَانٌ بِسَهْمِهِ [Ve] الْأَسْوَدُ وَهُوَ الْمُبَارَكُ يَتَيْمَنُ بِهِ

أَسْوَدُ الْعَيْنِ [Esvedu'l-'Ayn] ve

أَسْوَدُ النِّسَاءِ [Esvedu'n-Nisā'] ve

أَسْوَدُ الْغُضَارِيَّاتِ [Esvedu'l-'Uṣāreyāt] ve

أَسْوَدُ الدَّمِ [Esvedu'd-Dem] ve

أَسْوَدُ الْحِمَى [Esvedu'l-Ḥimā] Birer cebel adıdır.

الْإِسْوِدَادُ [el-isvidād] [ihmirār] vezninde) ve

الْإِسْوِيدَادُ [el-isvidād] [ihmirār] vezninde) Kararmak ma'nāsındır; yukālu: إِسْوَدَ الشَّيْءُ وَأَسْوَادُ إِذَا صَارَ أَسْوَدَ

السَّوَادِيَّةُ [es-sevādiyyet] (sīn'in fethiyle) Bu dahi serçe kuşuna denir.

الْأَسْوَدَانِ [el-esvedān] (tesniye bünyesiyle) Hurmā ile suya itlāk olunur. Ve yılan ile 'akrebe itlāk olunur.

الْإِسْتِيَادُ [el-istiyād] [ifti'āl] vezninde) Bir kavmin seyyid ve zī-şānını katl, 'alā-kavlin esīr eylemek ma'nāsındır; yukālu: Ve إِسْتَادُوا بَنِي فَلَانٍ إِذَا قَتَلُوا سَيِّدَهُمْ أَوْ أَسْرَوْهُ 'inde'l-ba'z seyyid-i kavmden tezevvüc için kız dilemek ma'nāsındır; yukālu: اسْتَادُوا بَنِي فَلَانٍ إِذَا حَطَبُوا إِلَيْهِ

السَّوَادُ [es-sevād] [sehāb] vezninde) İsmidir, siyāh levne denir. Bu münāsebetle her şey'in şahsına denir ki hayvān ise rūhtan ka't-ı nazar şebah ve kālībıdır, karaltı ta'bīr olunur; tekülü: رَأَيْتُ سَوَادًا أَيُّ شَخْصًا Ve

سَوَادُ [sevād] Māl-ı kesīre itlāk olunur. Ve

سَوَادُ الْبَلَدَةِ [sevādu'l-beldet] şehrin nāhiyelerinde olan köy, kent ve çiftliklerinden 'ibārettir; yukālu: خَرَجُوا إِلَى سَوَادٍ الْمَدِينَةِ وَهُوَ قُرَاهَا يَغْنِي مَا حَوْلَهَا مِنَ الْقَرْيِ وَالرَّيْفِ Ve insāndan cem'iyetli 'aded-i kesīre ve cumhūr-ı 'azīme itlāk olunur; ve minhu'l-hadīsu: "عَلَيْكُمْ بِالسَّوَادِ الْأَعْظَمِ" وَهُوَ الْكَثِيرُ مِنَ النَّاسِ عَامَّتُهُمْ Ve

سَوَادُ الْقَلْبِ [sevādu'l-ḳalb] ki حَبَّةُ الْقَلْبِ [ḥabbetu'l-ḳalb] dahi derler, yürekte olan siyāh noktaya denir ki Fāriside dāne-i dil derler, ona سَوْدَاءُ الْقَلْبِ [sevdāu'l-ḳalb] ve سُوَيْدَاءُ الْقَلْبِ [esvedu'l-ḳalb] ve سُوَيْدَاءُ الْقَلْبِ [suveydāu'l-ḳalb] dahi denir; yukālu: إِجْعَلْ هَذَا فِي سَوَادِ قَلْبِكَ وَسَوْدَائِهِ وَسُوَيْدَائِهِ أَيُّ فِي حَبَّتَيْهِ Ve

سَوَادُ [Sevād] Bir rectil adıdır. Ve

سَوَادُ الْعِرَاقِ [Sevādu'l-'Irāk] O ülkenin kasabāt ve kurālarından 'ibārettir ki Başra ile Kūfe beyninde olandan 'ibārettir. Ve

سَوَادُ [Sevād] Belḳā' kurbünde bir mevzi' adıdır.

السَّيْوَادُ [es-sivād] (sīn'in kesriyle) Fısıldaşmak ma'nāsındır. Sīn'in zammıyla da lügattir. Lākin evvele göre mufā'aleden masdardır, fısıltı eden adamlar birbirine سَوَادُ [sevād] ve şahsını karīb ettikleri için; tekülü: سَاوَدْتُهُ سَوَادًا أَيُّ سَارَرْتُهُ ismidir.

السَّوَادُ [es-suvād] [gūrāb] vezninde)

Koyun ve keçi kısmına ʿarız olur bir marazdır; yukālu: سَيْدُ الْعَنْمِ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ فَهُوَ سَيْدٌ Kezālik insāna ʿarız olur bir ʿillettir ki hurmāyı pek çok yemek sebebiyle ciğer ağrısından ʿibārettir. Ve

سَوَادٌ [sevād] Beniz sararmağa ve benize ʿarız olan sarılığa denir. Ve tırnağa ʿarız olan yeşilliğe denir ki çorak su içmekten hādis olur. Ve

سَوَادٌ [sevād] Masdar olur, ʿillet-i mezbüreyi mūris olan suyu içmek maʿnāsına; yukālu: Ke-mā Sād al-rajūlū Sādā sōwādā idā šarbat māʾ mšōwdeʾ se-yuzkeru.

السَّيْدُ [es-sīd] (sīn'in kesriyle) Arslana denir. Ve sibāʿdan kurda denir.

السَّيْدَانَةُ [es-sīdānet] (sīn'in kesriyle) Bu dahi kurda denir.

السُّوَيْدَاءُ [es-suveydāʾ] (musaggar bünye-siyle) حَبَّةُ الْقَلْبِ [ḥabbetu'l-ḳalb] dir, niteki zikr olundu. Ve

سُوَيْدَاءُ [Suveydāʾ] Ḥavrān kazasında bir karye adıdır; İmām Gāzālī ashābından ʿĀmir b. Değāş oradandır. Ve Medīne kurbünde bir mevziʿ ve Āmid ile Ḥarrān beyninde bir belde ve Ḥimş ile Ḥamā beyninde bir karye adıdır.

السُّوَيْدَاءُ [es-sevdāʾ] **أَسْوَدٌ** [esved] lafzından müʾennestir. Ve

سَوْدَاءُ الْقَلْبِ [sevdāʾu'l-ḳalb] **سُوَيْدَاءُ** [suveydāʾ]dır ki zikr olundu.

السُّوَيْدَاءُ [el-ḥabbetu's-sevdāʾ] **شُونِيزٌ** [šūnīz] isimdir ki çörek otu dedikleri dārū-yı enfaʿdir. Ve

سَوْدَاءُ [Sevdāʾ] Ḥimş kazasında bir eyālet adıdır.

التَّسْوُدُ [et-tesevvud] **تَعُعُلٌ** [tefaʿul] vezninde) Evlenmek maʿnāsına müstaʿmeldir;

yukālu: تَسْوَدُ الرَّجُلُ إِذَا تَرَوَّجَ

أُمُّسَوَيْدٍ [ummu suveyd] (musaggar bünye-siyle) Dübürün künyesidir.

السَّوْدُ [es-sevd] (sīn'in fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Şol dağ doruğuna denir ki düz ve kara taşlık ola, ondan bir kıtʿaya سَوْدَةٌ denir hāʾyla. Ve bu münāsebetle baʿzı nisvāna tesmiye olundu. Ve

سَوْدٌ [Sevd] Ḳays kabilesi yurdunda niçe cibāle itlāk olunur.

التَّسْوِيدُ [et-tesvīd] **تَفْعِيلٌ** [tefʿīl] vezninde) Dilīr ve cesūr olmak maʿnāsınadır; yukālu: Dilīr ve cesūr olmak maʿnāsınadır; yukālu: سَوْدُ الرَّجُلِ إِذَا جَرَّوْ Ve sādāt katl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: سَوْدٌ فَلَانٌ إِذَا قَتَلَ السَّادَةَ Ve eski palāsı devenin yağrına komak için dövüp yumuşatmak maʿnāsınadır; yukālu: سَوْدُ الْمَسْحِ الْبَالِي إِذَا دَفَّهَ لِيَدَاوِي بِهِ أَذْبَارُ الْإِبِلِ

أَسْوَدَةٌ [Esvedet] (hemzenin ve vāv'ın fet-hiyle) Bir su adıdır.

أَسْوَدَةٌ [Esvidet] **أَفِيدَةٌ** [efīdet] vezninde) Bir niçe cibāl ve mevziʿe itlāk olunur.

سُوْدٌ [Sūd] (sīn'in zammıyla) Bir recül ismidir.

بَنُو سُوْدٍ [Benū Sūd] Birkaç batndır.

سَيْدَانٌ [Sīdān] (sīn'in kesriyle) Bir tepe adıdır. Ve Sīdān b. Muḍārib muhaddistir.

الْمُسْوَدُ [el-musevved] **مُعْظَمٌ** [muʿazzam] vezninde) Ehl-i bādiyenin bir gūne taʿāmıdır ki bağırsakları alıp nākanın damarını fasd eylemekle içini kanıyla doldurup ağızını bend ve biryān ederler; kıtlık taʿāmlarındandır.

الْمَسَاوِدَةُ [el-musāvedet] **مُفَاعَلَةٌ** [mufāʿalet] vezninde) Birbirine keyd ve mekr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: سَاوَدَةٌ إِذَا كَايَدَهُ Ve arslanı kovup sürmek maʿnāsınadır; yukālu: سَاوَدَ الْأَسَدَ إِذَا طَرَدَهُ Ve otluk az ve

kısa olmakla davar hakkı üzere koparamayıp ağızıyla beri öte çiynemti gibi çekiş-tirmek ma'nāsınadır; yukālu: سَاوَدَتِ الْإِبِلُ السَّوَادُ إِذَا عَالَجَتْهُ بِأَفْوَاهِهَا وَلَمْ تَتَمَكَّنْ مِنْهُ لِقَصْرِهِ وَقَلْبَتِهِ Ve bir kimse ile ululuk yāhūd siyāhlık husūsunda bahs edip ona gālib olmak ma'nāsınadır; yukālu: سَاوَدَ فُلَانًا إِذَا غَالَبَهُ فِي السُّوَادِ أَوْ السُّوَادِ

السَّوَادِيَّةُ [es-Sevādiyyet] (sīn'in fethiyle) Kūfe kazāsında bir karyedir.

السُّوَدَاتَانِ [es-Sevdetān] (sīn'in fethiyle) Bir mevzi'dir.

أَسِيدٌ [useyyid] (yā-yı müşeddede-i meksüre ile) 'Alem-i şahstır.

أَسِيدَةٌ [Useyyidet] زُبَيْدَةٌ [zubeyyidet] vezninde) 'Amr b. Rebābe'nin kızıdır.

الْمَسْوَدَةُ [el-mesvedet] (mīm'in ve vāv'in fethiyle مَفْعَلَةٌ [mef'alet] vezninde) Şol suya denir ki içen adam zikr olunan سُوَادٌ [suvād] illetine mübtelā ola; yukālu: مَاءٌ مَسْوَدَةٌ أَيُّ يُصَابُ عَلَيْهِ السُّوَادُ يَعْنِي مِنْ شُرْبِهِ

أَبُو سَوْدَةَ [Ebū-Sevdet] Künyedir, 'Osmān b. Ebī Sevde muhaddisīndendir.

Mütercim der ki mü'ellif 'aleyhi'r-rahmet sehm-i esvedî zikr edip hacr-i esvedî ihmālî garā'ibdendir. Teberrūken bi'l-icmāl zikr olunur ki hacr-i esved, Beyt-i şerīfin Yemen tarafına mensūb köşesinde mevzū' bir siyāh taştır. İbtidā' cennetten Hazret-i Ādem'e ins için ihrāc olunan eşyānın biridir; «الْأَسْتُ بِرَبِّكُمْ» hitābında «قَالُوا بَلَى» ikrārı onun derūnuna vedī'a kılınmakla onu tecdīd için istilāmla huccāc tavāfa ibtidā ederler. Fi'l-asl nūr-ı mahz bir cevher-i 'ālem-tāb idi, ehl-i Cāhiliyyet mülāmesesiyle o renge girmiştir.

[اس ه د]

السُّهُدُ [es-suhd] (sīn'in zammı ve hā'nın sükūnuyla) Uyanıklık ma'nāsına ismdir ki murād uykusuzluktur, أَرَقُّ [erak] gibi.

السُّهْدُ [es-sehed] (fethateynle) Masdar'dır, uyanık olmak ma'nāsına; yukālu: سَهِدَ الرَّجُلُ سَهْدًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَرَقَ أَيُّ لَمْ يَسْمُ

السُّهُدُ [es-suhud] (zammeteynle) Uykusu az olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ سُهْدٌ أَيُّ قَلِيلُ النَّوْمِ

التَّسْهِيدُ [et-teshīd] (tef'īl) [tef'īl] vezninde) Bir adamı uyanık eylemek ya'nī uyutmak ma'nāsınadır; tekūlu: إِذَا سَهَدْتُهُ تَسْهِيدًا إِذَا سَهَدَهُ هَهُمُ وَالْوَجْعُ وَجَعَلْتُهُ أَشْهَدَ

الْمُسْهَدُ [el-musehhd] (mu'azzam) [mu'azzam] vezninde) Ondan ism-i mef'uldür.

السَّهْدَةُ [es-sehdet] (sīn'in fethiyle) Uyanıklık, يَقْظَةٌ [yakazat] ma'nāsınadır; gerek zāhirī ve gerek bātīnī olsun ki gaflet mukābilidir; yukālu: هُوَ دُو سَهْدَةٍ أَيُّ يَقْظَةٌ Bu ma'nādandır ki "Filān kimseden kelām yāhūd haber cihetiyle bir i'timād olunacak hālet müşāhede eylemedim" diyecek yerde مَا رَأَيْتُ مِنْهُ سَهْدَةً derler, zīrā gāfil adamın kavlı ve fi'li magşūş ve evhen olur. Esās'ta مَا رَأَيْتُ مِنْهُ سَهْدَةً أَيُّ نَبَهَةً لِلْخَيْرِ وَرَغْبَةً فِيهِ 'unvānıyla mersūmdur.

الْأَسْهَدُ [el-eshed] (ahmed) [ahmed] vezninde) Ef'al-i tafdīldir, bu münāsebetle be-gāyet basīret ve teyakkuz ve hazm ve tedbīr sāhibi adama itlāk olunur; tekūlu: هُوَ أَشْهَدُ رَأْيًا مِنْكَ أَيُّ أَحْزَمٌ وَأَيَقْظُ

السَّهْدُ [es-sehd] (mehd) [mehd] vezninde) Güzel ve hoş nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ سَهْدٌ [Ve] سَهْدٌ مَهْدٌ أَيُّ حَسَنٌ içindir, uyanıklık hāleti gafletten güzel olmakla ma'nā-yı mezbūr tasvīr olunmuştur.

السَّهْوَدُ [es-sehved] (جَهْوَرٌ [cehver] vezninde) Tāze ve nāziik-beden civāna denir, ʿalā-kavlin bülend-kāmet kavī ve şedīd delikanlıya denir; maʿnā-yı mezbūrdan musavverdir; yukālu: غَلَامٌ سَهْوَدٌ أَي عَضُّ حَدَثٌ أَوْ طَوِيلٌ شَدِيدٌ

الإِشْهَادُ [el-ishād] (hemzenin kesriyle) Hatun bir sıkıntı ile veledi doğurmak maʿnāsınadır; yukālu: أَشْهَدَتِ الْمَرْأَةُ بِالْوَلَدِ إِذَا وَلَدَتْهُ بِرُحْوَةٍ وَاحِدَةٍ

سَهْدٌ [Sehded] (sīn'in ve dāl'in fethiyle) Bir dağın ismidir ve bu gayr-i munsarıftır. Şārihin beyānına göre صَحْرَةٌ [şaḥret] yāhūd بُعْعَةٌ [buḳʿat] itibārına mebnīdir, lākin baʿddir.

سَهِيدٌ [Sehīd] (āmīz) [emīr] vezninde) Ebū Ḥatīm b. Ḥibbān cedit ismidir.

[س ي د]

سَيِّدٌ [Seyed] (fethateynle) Ebīverd kazāsında bir karye adıdır.

FASLU'Ş-ŞĪNĪ'L-MUʿCEME

(فَضْلُ الشَّيْنِ الْمُعْجَمَةِ)

[ش ح د]

الشُّحْدُودُ [eş-şuḥdūd] (ḥā-yı mühmele ile سُرْسُورٌ [sursūr] vezninde) Bed-hüy adama denir; yukālu: رَجُلٌ شُحْدُودٌ أَي سَيِّءُ الْخُلُقِ

[ش خ د]

شَحْدَةٌ [Şaḥdad] (ḥā-yı muʿceme ile جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Bir recül adıdır.

[ش د د]

الشِّدَّةُ [eş-şiddet] (şīn'in kesri ve dāl'in teşdidiyle) اِشْتِدَادٌ [iştidād] maʿnāsından ismidir, katılık ve sertlik hāletine denir; Fārisīde sahtī mürādifidir.

الشَّدَّةُ [eş-şeddet] (şīn'in fethiyle) Cenkte hasm üzere hamle eylemek maʿnāsınadır; yukālu: شَدَّ عَلَى الْعُدُوِّ شَدَّةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا حَمَلَ عَلَيْهِ Şārih der ki *Şihāh*'ta bu maʿnā şَدَّ [şedd] ile mersūmdur. Ve شَدَّةٌ [şeddet] binā-i merre ile musarrahtır.

الشَّدُّ [eş-şedd] (şīn'in fethiyle) Seğirtmek maʿnāsınadır ki seyrde şiddet etmekten ʿibārettir; yukālu: شَدَّ الرَّجُلُ شَدًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا عَدَا وَالتَّائِي إِذَا عَدَا

شَدُّ النَّهَارِ [şeddu'n-nehār] Gündüzün irtifāʿından ʿibārettir ki kaba kuşluk olmaktadır; yukālu: شَدَّ النَّهَارُ إِذَا اِرْتَفَعَ Şārih nūshasını tahtiʿe eylemiştir. Vākīʿā cemīʿ-i ümmehātta النَّهَارُ ʿunvānyla müsebbettir. Ve kāle fi'l-Esās: أَتَانَا شَدُّ النَّهَارِ وَشَدُّ الضُّحَى وَهُوَ اِرْتِفَاعُهُ

شَدٌّ [şedd] Bir nesneyi kavī ve muhkem kılmak maʿnāsınadır; yukālu: شَدَّ عَضُدَهُ أَي قَوَاهُ Ve bir nesneyi muhkem bağlamak maʿnāsınadır. Asl maʿnā-yı mevzūʿun-leh

budur, sār ma'anī bundan me'hūzdu; yukālu: **سُدَّهُ إِذَا أَوْثَقَهُ عَقْدَ قَوْلًا**

الْإِشْتِدَادُ [el-iṣṭidād] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Bir nesne katı ve muhkem olmak ve katılanmak ma'nāsınadır; yukālu: **سُدَّهُ فَاشْتَدَّ** Ve seğırtmek ma'nāsına müsta'meldir ki seyr ve sür'atte şiddet eylemektir; yukālu: **إِشْتَدَّ الْفَرَسُ إِذَا عَدَا**

التَّشَدُّدُ [et-teşeddud] (تَفَاعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Katılanmak ve sertlenmek ma'nāsınadır; yukālu: **تَشَدَّدَ الشَّيْءُ إِذَا اشْتَدَّ** Ve bir işi katılık ve sertlikle tutmak ve katılık eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **تَشَدَّدَ فَلَانٌ الْأَمْرَ إِذَا اشْتَدَّ فِيهِ**

الْمُشَادَّةُ [el-muşāddet] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'aleṭ] vezninde) Bu dahi bir hususu sertlikle ve katılıkla tutmak ma'nāsınadır ve minhu'l-hadīsu: **”لَنْ يُشَادَّ الدِّينَ أَحَدٌ إِلَّا غَلَبَهُ“** أَرَادَ غَلَبَهُ الدِّينُ عَلَيْهِ أَيُّ مَنْ يُقَاوِمُهُ وَيُكَلِّفُ نَفْسَهُ مِنَ الْعِبَادَةِ فَوْقَ طَاقَتِهِ **”إِنَّ هَذَا الدِّينَ مَتِينٌ“** فَأَوْغَلَ فِيهِ بِرْفِي“

Mütercim der ki Mekke-i mükerrime'de mücāveretimiz esnāsında mekteb hocalarından bir refik ve karinimiz var idi, zu'münce mücāhede kasdıyla geceler Harem-i şerīf'te çıplak taş üzere pīş-gāh-ı beyt-i şerīfte ku'ūd ve teveccüh ve mürākabe-güne a'māl-i nefsiyyesine ikbāb eder idi. İşbu hadīs-i şerīfi telkīn ile müşādde [muşāddet]ten zecr ettikçe bu fakīrin rehāvetine haml ile müntehī olmayıp git-tikçe teşeddüdünü teşdīd eyledi. Çend rüz güzerānında çıplak taştan vücūdu müte'essir olup dizlerine sızı'illeti 'arız ve ku'ūd ve kıyāmdan biçāre mahrūm oldu. İntehā.

الْمُتَشَدِّدُ [el-muteşeddid] (ism-i fā'il bünyesiyle) Pek bahil ve nākesi itlāk olunur ki

mālını hakkāniyet üzere bezl ve infāktan teşeddüd eden merd-i mezmūmdur; yukālu: **رَجُلٌ مُتَشَدِّدٌ أَيُّ بِخَيْلٍ**

الْأَشُدُّ [el-eşudd] (hemzenin fethi ve şīn'in zammıyla ve hemzenin zammıyla zebān-zeddir) Lafz-ı mezbūr işbu **﴿حَتَّى يَبْلُغَ أَشُدَّهُ﴾**, الآية kerīmesinde vāki'dir. Murād kuvvet ya'nī kemāl-i kuvvet ve tākattir ki insānda on sekiz ile otuz yaşın beyninde olur.

Ve lafz-ı mezbūr cem' bināsı üzere müfredir, **أَفْلَسُ** [āflus] kelimesi ki ikisi de [eflus] vezninde, müfredlerdir ve bunların nazīri ya'nī sālisi yoktur. 'Alā-kavlin **أَشُدُّ** [eşudd] kelimesi cem'dir, lafzından müfredi yoktur, **أَبَابِيلُ** [ebābīl] ve **عِبَادِيدُ** [abādīd] gibi ve 'alā-re'yin müfredi **شِدَّةٌ** [şiddet]tir, şīn'in kesriyle, ma'a-hāzā fi'let bünyesi eful vezni üzere cem'lenmez ve 'inde'l-ba'z müfredi **شُدٌّ** [şedd]ir, şīn'in fet-hiyle, **كَلْبٌ** [kelb] ve **أَكْلُبٌ** [eklub] gibi ve ba'zılara göre müfredi **شِدٌّ** [şidd]dir, şīn'in kesriyle, **ذُبُّبٌ** [zī'b] ve **أَذُوبٌ** [ez'ub] gibi. Hālbuki işbu **شُدٌّ** [şedd] ve **شِدٌّ** [şidd] kelimeleri 'Arabdan mesmū' değildir. Pes bu güne takdīr kıyāsa mebnīdir. Mü'ellifin ve hemzenin zammıyla cā'izdir kavli zāhiren şīn'in zammesine tebe'ıyyeten mebnīdir.

Mütercim der ki Beydāvi 'aleyhi'r-rahmet sūre-i En'ām'da **أَوْ شِدًّا** وَهُوَ جَمْعُ شِدَّةٍ كِبْرِيَّةٍ وَأَنْعَمَ أَوْ شِدًّا وَفِيْلٍ مُفْرَدٌ كَأَنَّكَ إِذَا **﴿حَتَّى إِذَا بَلَغَ أَشُدَّهُ﴾** kerīmesinde unvāniyle resm eylemiştir. İntehā. Ve 'Abdulbāsiṭ sāhib-i **Keşşāf**ın **﴿ثُمَّ لِيَتَلَعُوا أَشُدَّكُمْ﴾** kerīmesinde **وَحَدَّهُ** لِأَنَّ الْعَرَضَ الدَّلَالَةَ عَلَى الْجِنْسِ وَالْأَشُدُّ كَمَا لِقُوَّةٍ وَالْعَقْلُ وَهُوَ مِنَ الْأَلْفَاظِ الْجُمُوعِ الَّتِي لَمْ تُسْتَعْمَلْ فِيهِ مَنَاقِضَةٌ لِقَوْلِهِ وَحَدَّهُ وَمُنْتَضَاةٌ لَهَا وَاحِدٌ **إِنَّ الْأَشُدَّ مُفْرَدٌ لَا جَمْعَ**

lemiştir. Lâkin orada وَحَدَهُ zamîri ﴿نُخْرِجُكُمْ﴾ طِفْلٌ [tıfl] lafzına râci'dir. İntehâ.

شِدَّةٌ [eş-şedîd] [emîr] vezninde) [şiddet]ten vasftır, katı ve sert nesneye denir. Ve kavî ve muhkem şey'e denir. Ve bahâdır ve dil-âvere itlâk olunur. Ve bahîl ve nâkese itlâk olunur. Ve arslana itlâk olunur. Ve

شَدِيدٌ [Şedîd] Şiddîk-i Ekber hazretlerinin mevâlisindendir. Ve Şedîd b. Kays muhaddisindendir.

شُدَيْدٌ [Şudeyd] زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Bir şâ'irin adıdır.

شَدَادٌ [Şeddād] كَتَّانٌ [kettān] vezninde) Bir recül adıdır.

الْحُرُوفُ الشَّدِيدَةُ [el-ḥurūfu'ş-şedîdet] Sekiz harften 'ibârettir ki أَجَدْتُ طَبَقَكَ kelâmı câmi'dir ve bu hurūf-ı rihve mukâbilidir, iskâmî hâlinde cery-i savt tamâmen muhtebes olmakla şiddetle muttasıf olmuştur.

الْإِشْدَادُ [el-işdād] (hemzenin kesriyle) Bir kimse ile dâbbe-i şedîde olmak ya'nî tünd ve şedîd dâbbe sâhibi olmak ma'nâsındır; yukâlu: أَشَدُّ الرَّجُلُ إِذَا كَانَتْ مَعَهُ دَابَّةٌ شَدِيدَةٌ Ve 'Arablar أَشَدُّ لَقَدْ كَانَ كَذَا derler, dāl'ın şeddesiyle ve أَشْهَدُ أَشَدُّ لَقَدْ كَانَ كَذَا derler tahfifle, أَشْهَدُ diyecek yerde evvelde hâ'yı dâl'e kalb ve sâni'de tahfif ederler.

أَشَدُّ [Eşedd] Ef'al-i tafdîl bünyesiyle Yûsuf-ı Şiddîk 'alâ-nebiyyinâ ve 'aleyhi's-selâm hazretlerinin birâderleri ismidir. Şârih der ki ihve-i Yûsuf 'aleyhi's-selâm cümle-i tefâsîr ü siyerde on bir nefer olmak üzere müsebbettir, أَشَدُّ [Eşedd] ile müsemmâ olanı yoktur, mü'ellifin me'hazı 'acabâ nedir?

أَبُو الْأَشَدِّ [ebu'l-eşedd] Bir pehlevân künye-sidir. Ve bir muhaddis künyesidir. 'Alâ-kavlin bu sîn-i mühmele ile.

[ش ر د]

الشُّرُودُ [eş-şurūd] فُعُودٌ [ku'ūd] vezninde) ve

الشُّرَادُ [eş-şurād] (şîn'in zammıyla) ve

الشُّرَادُ [eş-şirād] (şîn'in kesriyle) Davar ürküp kaçmak ma'nâsındır; yukâlu: شَرَدَ الْبَعِيرُ شُرُودًا وَشَرَادًا وَشَرَادًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا نَفَرَ وَمِنَ الْكِنَايَةِ قَالَ النَّبِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ لِحَوَاتٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ "أَمَا يَشْرُدُ بِكَ بَعِيرُكَ" "أَشْغَلُ مِنْ" kelâmı Ḥavvât hazretlerinin bir kıssasına işârettir ki

"أَشْغَلُ مِنْ" "ذَاتِ الْيَحْيَيْنِ" meselinin menşe'idir, aslı budur ki Câhiliyye'de Benü Teym kabilesinden bir hatun esvāk-ı 'Arabdan birine birkaç tulum yağ getirip satmak irâdesinde iken Ḥavvât b. Cubeyr cenâbları ki henüz mazhar-ı şeref-i İslâm olmamıştı, mahall-i mezbûra gelip o hatunu gördükte hüsn ü cemâline ta'allukla tevkâna geldi. Pes yağ iştirâ eylemek şivesiyle hatunun yanına gelip tulumun birini çözdürüp çeşnisine baktı, onu beğenmeyip dîgerini çözdürdü, onu dahi beğenmeyip gayrisine intikâl sûretinde oldu. Şimdi çözülmüş tulumların ağızları hatunun iki elinde kalmakla hemân ensesine geçip donsuz hatuna mübâşeret ve kazâ-yı vatar eyledi. Hatun ne yapsın etrâfta kimse yoktur ki feryâd ede, tulumu salıverse yağ gider. Hâsılı hâh u nâ-hâh balığı yuttu. Ba'de-zamânin Ḥavvât şeref-yâb-ı İslâm olup ve kıssa-i mezkûre mesmûc-ı Hazret-i Nebvî olmakla ona kinâye buyurdular. İntehâ.

الشَّارِدُ [eş-şārid] ve

الشُّرُودُ [eş-şerūd] [صُبُورٌ] [şabūr] vezninde) **شُرُودٌ** [şurūd]dan sıfattır. **شَارِدٌ** [şārīd] in cem'î **شَرَدٌ** [şered] gelir fethateynle, **خَدَمٌ** [hadem] ve **خَادِمٌ** [hādīm] gibi. Ve **شُرُودٌ** [şurūd]un cem'î **شُرُودٌ** [şurud] gelir zammeteynle, **زُبُورٌ** [zebūr] ve **زُبُرٌ** [zubur] gibi. Ve **شُرُودٌ** [şurūd] Beyne'ş-şu'arā' pek matbū' ve nekre ve nādire olduğundan darb-ı mesel gibi diyār-be-diyār münteşir olan eş'ara itlāk olunur; yukālu: "فَافِيَةٌ شُرُودٌ" Burada kāfiyeden murād şīrdir, külliyyet ve cüz'iyet 'alākasına mebnīdir.

التَّشْرِيدُ [et-teşrīd] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) Dābbeyi ürkütüp kaçırmak ma'nāsınadır; bu münāsebetle kovup sürmek ma'nāsında isti'māl olundu; yukālu: **شَرَدَهُ** إِذَا طَرَدَهُ Ve dağtırmak ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: **شَرَدَ** شَمَلَهُمْ إِذَا فَرَّقَ جَمْعَهُمْ Ve bir adam 'ayb ve nakīsasını nāsa neşr ve teşhīr eylemek ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: **شَرَدَ** بِلَانٍ إِذَا سَمِعَ النَّاسَ بِغُيُوبِهِ

الإِشْرَادُ [el-işrād] (hemzenin kesriyle) Matrūd kılmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَشْرَدَهُ** إِذَا جَعَلَهُ شَرِيدًا أَيَّ طَرِيدًا

بَنُو الشَّرِيدِ [Benu'ş-Şerīd] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) Suleym kabilesinden bir batndır.

[ش ق د]

الشَّقْدَةُ [eş-şikdet] (şīn'in kesri ve kâf'ın sükūnuyla) Bir nebāt adıdır ki yağlı ve sütlü olur.

[ش ك د]

الشُّكْدُ [eş-şekd] (şīn'in fethi ve kâf'ın sükūnuyla) Vermek ma'nāsınadır; yukālu: **شَكَّدَهُ** إِيَّاهُ شَكَّدًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَعْطَاهُ **الشُّكْدُ** [eş-şukd] (şīn'in zammıyla) İsmdir, vergiye denir, bahşış ve 'atā ma'nāsına. Ve

şükür ma'nāsınadır ki 'alā-vechi't-ta'zīm senā eylemekten 'ibārettir.

الإِشْكَادُ [el-işkād] (hemzenin kesriyle) ve **التَّشْكِيدُ** [et-teşkīd] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) Bunlar da vermek ma'nāsınadır; yukālu: **أَشَكَّدَهُ** وَشَكَّدَهُ إِذَا أَعْطَاهُ

إِشْكَادٌ [işkād] Mālın kemterini kazanmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَشَكَّدَ** فَلَانٌ إِذَا اقْتَنَى رُذَالَ الْمَالِ

[ش م ر د]

الشُّمْرَدَى [eş-şemerdā] [حَبْرَكِيٌّ] [haberkā] vezninde) Bir ot yāhūd şecer adıdır.

الشُّمْرَدَاءُ [eş-şemerdāt] (hā'yla) Cüst ve revende nākaya denir.

الشُّمْرَزَاءُ [eş-şemertzāt] (zāl-ı mu'ceme ile) **شَمْرَدَاءُ** [şemerdāt] ma'nāsına.

[ش ه د]

الشَّهَادَةُ [eş-şehādet] [سَعَادَةٌ] [sa'ādet] vezninde) Bir nesnenin hakikatine muttalī' olup kat'ī bilmek ma'nāsınadır; yukālu: **شَهِدَ الرَّجُلُ** وَشَهِدَ شَهَادَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالْحَامِسِ **عَلِمَ** [alime] **حَبَرَ** [habere] إِذَا خَبَرَ قَطْعًا ma'nāsınadır. Ve gāh olur ki tahfif için hā'yı iskān'la **شَهِدَ الرَّجُلُ** derler.

Mü'ellifin *Başā'ir*'de beyānına göre **شَهُودٌ** [şuhūd] ve **شَهَادَةٌ** [şehādet] **مَعَ الْمَشَاهِدَةِ** ma'nāsına mevzū'dur. Ve o basar ile ve basīret ile olur ki 'ilm olacaktır. Ve ba'zen huzūr-ı mücerredde isti'māl olunur, lākin huzūr-ı mücerredde **شَهُودٌ** [şuhūd] ve huzūr ma'a'l-müşāhedede **شَهَادَةٌ** [şehādet] lafzını isti'māl evlādır. Ve **شَهَادَةٌ** [şehādet] ki şahidlik olacaktır, basar ile yā basīret ile müşāhede sebebiyle hāsıl olan 'ilm ve ıtlīlā'dan nāşī sādır olan kavlden 'ibārettir. Ve gāh olur ki kase mocrāsına icrā olunur; tekūlu: **وَأَشْهَدُ بِاللَّهِ أَنَّهُ كَذَّابٌ أَيُّ أُخْلِفَ** Ve بِاللَّهِ

lafzından mücerreden dahi müsta'emeldir. İntehā. Ve

شَهَادَةٌ [şehādet] Bir emri görüp yāhūd bildiği vech üzere haber vermek ma'nāsınadır ki tanıklık vermek ta'bīr olunur; yukālu: شَهِدَ لِرَيْدٍ بِكَذِّبَا شَهَادَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَدَّى مَا عِنْدَهُ ﴿شَهِدَ اللَّهُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ﴾ الآية، أُنِيَ عِلْمَ اللَّهِ أَوْ كَتَبَ اللَّهُ أَوْ قَالَ اللَّهُ Ma'neyeyn-i ahireyn ma'nā-yı lāzımındır. Ve kavlu'l-mü'ezzin: أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ أُنِيَ Ve أَعْلَمُ وَأُبَيِّنُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ

شَهَادَةٌ [şehādet] İsm olur, fī sebīlillāh katl olunmağa denir, ke-mā se-yuzkeru. Ve 'Arablar "Ben yemīn ederim" diyecek yerde أَشْهَدُ بِكَذِّبَا derler, أَحْلَفُ ma'nāsına, ni-teki zikir olundu.

الشُّهُودُ [eş-şuhūd] [قُعُودُ] [ku'ūd] vezninde) Bir mahalle hāzır olmak ma'nāsınadır ki gaybet mukābilidir; yukālu: شَهِدَ الْمَجْلِسِ شُهُودًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا حَضَرَ

الشَّاهِدُ [eş-şāhid] Ondan ism-i fā'ildir, hāzır ma'nāsına. Cem'î şُهُودُ [şuhūd] gelir ve شُهُدٌ [şuhhed] gelir, رُكْعٌ [rukka'] gibi. Ve

شَاهِدٌ [şāhid] شَهَادَةٌ [şehādet]ten dahi ism-i fā'ildir ki Fārisīde güvāh ve Türkīde tanık derler. Bunun cem'î شَهِدٌ [şehd] gelir, صَحْبٌ [şahb] ve صَاحِبٌ [şāhib] gibi ve cem'u'l-cem'î شُهُودٌ [şuhūd] ve أَشْهَادٌ [eşhād] gelir. Bu ma'nādandır ki 'Arablar nākanın doğurduğu yerde kalan dem ve son ve eş dedikleri deri ve sār'ir āsar ve 'alāmātına شُهُودٌ [şuhūdu'n-nākat] itlāk ederler. Ve

شَاهِدٌ [Şāhid] Esmā-i nebeviyyedendir, 'aleyhi's-salātu ve's-selām. Ve

شَاهِدٌ [şāhid] Lisāna itlāk olunur. Ve feriş-teye ya'ni hafazaya itlāk olunur. Ve cum'a gününe itlāk olunur. Ve yıldızta itlāk olunur. Ve atın cins olup yüğürlüğüne delālet

eden seğırtmesi hāletine itlāk olunur. Ve veled doğduğu hinde berāberce zuhūr eden sümük tarzında galīz suya itlāk olunur. Ve çabuk becerilen emr ve maslahata itlāk olunur ki fevrīce hāzır olur. Ve صَلَاةُ الشَّاهِدِ [şalātu's-şāhid] magrib namāzıdır ki yıldız görünmeğe başlar. Mütercim der ki ﴿وَشَاهِدٍ وَمَشْهُودٍ﴾ kerimesinde ma'ānī-i mezbūrenin ekseriyle müfesserdir. İntehā.

الْإِسْتِشْهَادُ [el-istişhād] Bir adamdan bir māddeye şāhidlik eylemesini istemek ma'nāsınadır; yukālu: اسْتَشْهَدَهُ إِذَا سَأَلَهُ الشَّهَادَةَ Ve şehīd olmak ma'nāsınadır; yukālu: اسْتَشْهَدَ فُلَانٌ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا قِيلَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ

الشَّهِيدُ [eş-şehīd] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) Şāhid ve güvāh ma'nāsınadır. Ve bunda şīn'in kesriyle de zebān-zeddir. Kāle's-şārih ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿مَعَهَا سَائِقٌ وَشَهِيدٌ﴾ أُنِيَ مَنْ شَهِدَ لَهُ وَعَلَيْهِ

Ve şīn'in kesri her fa'ıl vezni ki 'ayn'ı harf-i halk ola, gerek vasf ve gerek cāmid olsun, fā'u'l-fi'linin kesriyle de sāyig olmak muttaridesine menbīdir. Ve

شَهِيدٌ [şehīd] Şehādet husūsunda emīn ve mevsūkun-bih olan kimseye denir. Ve

شَهِيدٌ [şehīd] Esmā-i hüsnādandır, 'ilmin-den aslā bir nesne gā'ib olmayıp mecmū'ı eşyā 'ilminde hāzır olan zāt-ı ecell ü a'lānın ism-i şerīfidir: ﴿وَاللَّهُ شَهِيدٌ﴾ لَا يَغِيْبُ Ve عَنْ عِلْمِهِ شَيْءٌ

شَهِيدٌ [şehīd] 'Örf-i şer' de fī sebīlillāh maktūl olana itlāk olunur; fa'ıl bi-ma'nā mef'ul ve bi-ma'nā fā'ildir. Ve ona شَهِيدٌ [şehīd] itlākı gasline yāhūd nakline melā'ike-i rahmet hāzır olduklarına mebnīdir yāhūd Hak celle ve 'alā ve melā'ikeleri onun cennet ile mūna'am olması husūsunda şāhid olduklarına mebnīdir yāhūd yevm-i

kıyâmette ümem-i hâliye-i sâlîfe hakkın-
da istiṣhād olunan zevāttan olduğu için-
dir yāhūd şahide üzere ya'nî müte'essiren
arz üzere sâkıt olduğu için yāhūd gūyā
ki vefāt etmeyip huzūr-ı ilāhîde hâzır ve
zinde olduğu için yāhūd 'alem-i mülk ü
melekūtu müşāhede eylediğine mebnîdir.
Ve شَهِيدٌ [ṣehīd] cem'î شُهِدَاءُ [ṣuhedā'] gelir,
كُرْمَاءُ [kuremā'] vezninde.

الشَّاهِدَةُ [eş-şāhidet] (hā'yla) Arza itlāk
olunur.

الْمُشَاهِدَةُ [el-muṣāhedet] [مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet]
vezninde) Bir nesneyi rū-be-rū görmek
ma'nāsınadır; yukālu: شَاهِدُهُ إِذَا عَايَنَهُ

الْمُشْهِدُ [el-muṣhid] [مُحْسِنٌ [muḥsin] vez-
ninde) Eri yabandan gelmiş hatuna denir;
مُغِيْبَةٌ [muğībet] mukābilidir; yukālu: اِمْرَأَةٌ
مُشْهِدَةٌ إِذَا كَانَتْ قَدْ حَضَرَ زَوْجَهَا

التَّشْهُدُ [et-teṣehhud] [تَفَاعُلٌ [tefa'ul] vez-
ninde) Namāzda ya'nî ka'dede kelime-i
ṣehādeti müstemil olan tahıyyātu okumak
ma'nāsınadır ki vaz'ı şer'îdir; yukālu:
تَشْهُدُ الْمُصَلِّي إِذَا قَرَأَ التَّحِيَّاتِ فِي الصَّلَاةِ

الْمَشْهُودُ [el-meṣhūd] Cum'a günü 'alā-
kavlin kıyāmet günü yāhūd 'arefe günüdür.
Murād ﴿وَشَاهِدٍ وَمَشْهُودٍ﴾ āyet-i kerîmesinde
vākî' müşhūd olacaktır.

الشَّهِدُ [eş-ṣehd] [مَهْدٌ [mehd] vezninde)
Bala denir, عَسَلٌ [asel] ma'nāsına. Şīn'in
zammıyla da cā'izdir. شَهِدَةٌ [ṣehdet] hā'yla
ondan ahasstur. Cem'î شَهَادَةٌ [ṣihād] gelir
şīn'in kesriyle. Şārihin beyānına göre شَهِدٌ
[ṣehd] gömeç balına denir. Ve

شَهْدٌ [Ṣehd] Huzā'a kabîlesinden Benu'l-
Muṣṭalîk cemā'ati yurdunda bir suyun
adıdır.

الإِشْهَادُ [el-iṣhād] (hemzenin kesriyle) Bir

nesneyi huzūra getirmek ma'nāsınadır;
yukālu: إِذَا أَخْضَرَهُ إِذَا شَهِدَهُ Ve kız bāliga ol-
makla hayz görmek ma'nāsınadır; yukālu:
أَشْهَدَتِ الْجَارِيَةَ إِذَا حَاضَتْ وَأَذْرَكَتْ Ve bir kimse-
den mezī gelmek ma'nāsınadır ki mülā'abe
yā matlūb-ı nefsi tahayyül veyā müzākere
ve müşāhede ile telezzüzden nāṣī zeker-
den mā-i mukayyed gelmekten 'ibārettir;
yukālu: أَشْهَدَ الْعُلَامَ إِذَا أَمَدَى Ve ṣehīd olmak
ma'nāsınadır; yukālu: أَشْهَدَ الرَّجُلُ عَلَى بِنَاءِ
الْمَجْهُولِ إِذَا قُتِلَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ

التَّشْهِيدُ [et-teṣhīd] [تَفْعِيلٌ [tef'īl] veznin-
de) Bu dahi zekerden mezī gelmek
ma'nāsınadır; yukālu: شَهِدَ الرَّجُلُ إِذَا أَمَدَى

الْمُشْهَدُ [el-muṣhed] [مُكْرَمٌ [mukrem] vez-
ninde) İṣhād-ı [iṣhād]-ı mezkūrdan ism-i
mef'uldür, ma'rekede ṣehīd olan adama
denir.

الْمَشْهَدُ [el-meṣhed] [مَفْعَدٌ [maḥ'ad] veznin-
de) ve

الْمَشْهَدَةُ [el-meṣhedet] (hā'yla) ve

الْمَشْهُدَةُ [el-meṣhudet] (hā'nın zammıyla)
Nās hâzır olacak yere denir; yukālu: هَذَا
مَشْهُدُ الْقَوْمِ وَمَشْهُدَتُهُمْ وَمَشْهُدَتُهُمْ أَي مَحْضَرُهُمْ

شُهَيْدٌ [Şuheyd] [زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde)
Esāmîdendir: eş-Şeyh ez-Zāhid 'Ömer
b. Sa'd b. Şuheyd, emîr-i Hımış idi. Ve
Aḥmed b. 'Abdülmelik b. Şuheyd edîb-i
meṣhūrdur, Qurtubıyyu'l-aşldır, *Hānūtu'l-*
'Atṭār nām kitābın mü'ellifidir.

[ش و د]

التَّشْوِيدُ [et-teṣvīd] [تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde)
Güneş doğup yükselmek ma'nāsınadır.

التَّشْوُدُ [et-teṣevvud] [تَفَاعُلٌ [tefa'ul] vez-
ninde) [teṣvīd] ma'nāsınadır. Yāhūd
bunlar zāl-ı mu'ceme iledir.

[ش ي د]

الشيد [eş-şid] (şin'in kesriyle) Duvar sıvayacak kireç ve balçık makûlesi sıvaya denir. Cevherî ta'mîm ma'rızinde مِنْ طِينٍ مِنْ طِينٍ unvânıyla resm etmekle galat eylemiştir, savâb olan مِلَاطٌ olmaktır mîm'le. Zîrâ بِلَاطٍ [belât] kaldırım taşına denmekle onunla duvar sıvanmaz ve مِلَاطٌ [melât] çamura denir ki onunla duvar sıvanır.

الشيد [eş-şeyd] (keyd) [keyd] vezninde) Duvarı sıva ile sıvamak ma'nâsınadır; yukâlu: سَادَ الْحَائِطُ شَيْدًا شَيْدًا إِذَا طَلَاهُ بِالشَّيْدِ Ve helâk olmak ma'nâsınadır; yukâlu: سَادَ الرَّجُلُ إِذَا هَلَكَ

المشيد [el-meşid] (metin) [metin] vezninde) Zikr olunan sıva ile sıvanmış binâyâ denir; yukâlu: حَائِطٌ وَقَصْرٌ مَشِيدٌ أَي مَعْمُولٌ يَغْنِي مَبْنِيَّ بالشَّيْدِ Ve bu مَكِيلٌ [mekil] gibi ism-i mef'uldür.

المشيد [el-muşeyyed] (mu'eyyed) [mu'eyyed] vezninde) Mutavvel ya'nî havâyâ doğru ref' ve i'lâ olunmuş binâyâ denir.

Cevherî'nin مَشِيدٌ [meşid] [emir] vezninde vâhid için ve مَشِيدٌ [muşeyyed] [mu'eyyed] vezninde cem' içindir demesi galattır, zîrâ cem' için olan مَشِيدَةٌ [muşeyyedet]tir ki مَشِيدٌ [muşeyyed]in cem'idir. Şârih der ki evvelâ Cevherî kavlı-i mezbûru Kisâ'î'den nakl eylemiştir; sâniyen vâhid için ve cem' için demesi isti'mâlâ mebnîdir ve misâl olarak İrâd olunan ﴿فِي بُرُوجٍ مُشِيدَةٍ﴾ kerîmesinde بُرُوجٌ [buruc] cem' ölmakla sıfatı mü'ennesen İrâd olundu. Pes مَشِيدَةٌ [muşeyyedet] lafzı مَشِيدٌ [muşeyyed]in cem'idir demek agrebdir. Kâle'l-Beydâvî: أَي فِي قُصُورٍ وَحُصُونٍ مُزْتَفَعَةٍ وَقُرَى "مَشِيدَةٌ" بِاسْمِ الْفَاعِلِ وَضَمًّا لَهَا بِوَضْفِ فَاعِلِهَا كَقَوْلِهِمْ قَصِيدَةٌ شَاعِرَةٌ وَمَشِيدَةٌ مِنْ سَادَ الْقَصْرِ إِذَا رَفَعَهُ

الإشادة [el-işâdet] (hemzenin kesriyle) Bir şey'i ref'-i savtla çağırarak ma'nâsınadır.

Esâs'ın beyânına göre إِشَادَةٌ [işâdet] binâyı yüksek yapmak ma'nâsınadır, ba'dehu bir adamın zikrini 'âlî eylemek ya'nî 'ayânen medh ve senâ ile meşhûr ve nâm-dâr eylemek ma'nâsına isti'mâl olundu; yukâlu: أَشَادَ بِذِكْرِهِ إِذَا رَفَعَهُ بِالثَّنَاءِ عَلَيْهِ وَأَشَادَ عَلَيْهِ قَبِيحًا وَبَقِيحٍ derler, bir kimseyi emr-i mekrûhla zikr ve teşhîr eylese. Ve أَشَادَ صَوْتَهُ وَبَصَوْتَهُ derler, bülend âvâz ile çağırır. İntehâ. Ve

إشادة [işâdet] Gâ'ib olan nesneyi ta'rif ve nidâ eylemek ma'nâsına müsta'meldir; yukâlu: أَشَادَ بِالضَّلَالَةِ إِذَا عَرَفَهَا أَشَادَهُ إِذَا أَهْلَكَهُ

الشبيد [eş-şiyâd] (kitâb) [kitâb] vezninde) Hâssaten deve kısmını çağırarak ma'nâsınadır; yukâlu: سَادَ بِالْإِبِلِ يَشِيدُ شَيْدًا إِذَا دَعَاهَا Ve bedene tîb kısmını ovup yedirmek ma'nâsınadır ki zikr olunan sıvamak ma'nâsından me'hûzdur; yukâlu: سَادَ الطَّيْبَ بِجِلْدِهِ إِذَا دَلَّكَهُ

التشبيد [et-teşyid] (tefil) [tefil] vezninde) Bu dahi bedene gereği gibi tîbi ovup yedirmek ma'nâsınadır; yukâlu: شَيْدَ الطَّيْبِ بِبَدَنِهِ إِذَا دَلَّكَهُ بِهِ

FASLU'Ş-ŞĀDİ'L-MÜHMELE

(فَضْلُ الصَّادِ الْمُهْمَلَةِ)

[ص خ د]

الضَّحْدُ [eş-şahd] (şād'ın fethi ve hā-yı mu'cemenin sükunuyla) Çehreyi güneş çalıp yakmak ma'nāsınadır; yukālu: صَحَدْتُهُ: أَضْحَدْتُه Ve göçegen dedikleri kuş ötmek ma'nāsınadır ki 'Arablar onunla teşe'üm ederler; yukālu: صَحَدَ الطُّرْدُ إِذَا صَاحَ *Esās'* ta bunu mecāz olarak unvānıyla zikr eylemiştir ki baykuşun ötmesini harābiyyetle 'Arablar teşe'üm eylediklerine mebnīdir.

الضُّحُودُ [eş-şuhūd] (فُعُودٌ [ku'ūd] vezninde) Bir kimsenin kelāmına kulak tutup dinlemek ma'nāsınadır; yukālu: صَحَدَ إِلَيْهِ ضُّحُودًا إِذَا اسْتَمَعَ

الضَّحْدُ [eş-şahad] (fethateynle) Havā pek ıssı olmak ma'nāsınadır; yukālu: صَحَدَ النَّهَارُ: صَحَدًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اشْتَدَّ حَرُّهُ

الضَّيْحُودُ [eş-şayhūd] (حَيْدُودٌ [haydūd] vezninde) ve

الضَّحْدَانُ [eş-şahdān] (سَكْرَانٌ [sekrān] vezninde; hā'nın fethiyle de zebān-zeddir) Pek ıssı güne denir; yukālu: يَوْمٌ ضَيْحُودٌ Ve وَضَحْدَانٌ أَيُّ شَدِيدِ الْحَرِّ

ضَيْحُودٌ [şayhūd] ve

ضَيْحَادٌ [şayhād] Be-gāyet pek ve katı kayaya denir ki külünk makülesi ālāt kār eylemez ola; yukālu: صَخْرَةٌ ضَيْحُودٌ وَضَيْحَادٌ أَيُّ شَدِيدَةٌ

الضَّيْحُودُ [eş-şayhad] (صَيْفَلٌ [şaykal] vezninde) 'Aynü'ş-şems ma'nāsınadır ki çeşme-i āfitābdır. Şu'ā'ın kaynayıp müstefid olduğu yeri olacaktır.

الْإِضْحَادُ [el-işhād] (hemzenin kesriyle) Issı havāya dāhil olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَضْحَدَ الرَّجُلُ إِذَا دَخَلَ فِي الْحَرِّ Ve kaya keleri güneşin harāretiyle ısınmak ma'nāsınadır; yukālu: أَضْحَدَ الْحِرْبَاءُ إِذَا تَصَلَّى بِحَرِّ الشَّمْسِ Cānver-i mezkūrun gözü be-gāyet bārid olmakla dā'imā ısınmak için gözünü güneşten dūr eylemez, onun için āfitābperest itlāk ederler.

الْمَضْحَدَةُ [el-maşhadet] (mīm'in ve hā'nın fethiyle) Nısfu'n-nehār vaktine denir ki pek ıssı olur. Cem'i مَصَاحِدٌ [meşāhid] gelir.

ضَحْدٌ [Şahd] (şād'ın fethi ve hā'nın sükunuyla) Bir belde adıdır, بَلَدَةٌ [beldet] te>viliyle gayr-i mutasarrıf dahi olur.

الضَّيْحَادُونَ [eş-şayhadūn] (حَيْرَانُونَ [hayzebūn] vezninde) Peklik, salābet ma'nāsınadır, lākin vezn-i mezbūr ism ve sıfata mahsūs olmakla mü'ellifin salābetle ki ma'nā-yı masdarīdir, vechi ma'lūm olmadı. Muktezāsı ضَلْبٌ [şulb] 'unvānıyla sıfat olmaktadır.

الضَّاحِدُ [eş-şāhid] Ferd-i za'if ve bī-ehl ve bī-yār olan adama denir; yukālu: وَاحِدٌ قَاحِدٌ وَاحِدٌ قَاحِدٌ [kāhid] فَاحِدٌ [Ve] صَاحِدٌ أَيُّ ضَبُورٌ [vāhid]je müzāvic olmakla zāhiren صَاحِدٌ [şāhid] lafzı dahi ona müzāvic olmak gālibdir.

[ص د د]

الضُّدُودُ [eş-şudūd] (فُعُودٌ [ku'ūd] vezninde) Bir nesneden yüz çevirip irāz eylemek ma'nāsınadır; yukālu: صَدَّ عَنْهُ ضُدُودًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَعْرَضَ عَنْهُ

الضُّدُّ [eş-şadd] (şād'ın fethiyle) Bir adamı bir nesneden men' ve sarf eylemek ma'nāsınadır; yukālu: صَدَّ فَلَانًا عَنْ كَذَا إِذَا مَنَعَهُ وَصَرَفَهُ عَنْهُ

الإِصْدَادُ [el-işdād] (hemzenin kesriyle) Bu dahi men' ve sarf eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَصَدَّ فُلَانًا عَنْ كَذَا إِذَا مَنَعَهُ وَصَرَفَهُ Ve yara ve çiban makülesi irinlenmek ma'nāsınadır; yukālu: أَصَدَّ الْجُرْحُ إِذَا فَتِحَ

الصَّدِيدُ [eş-şadīd] (şād'ın fethiyle) Feryād eylemek ma'nāsınadır; yukālu: صَدَّ الرَّجُلُ صَدًّا صَدِيدًا Ve صَدِيدًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا صَحَّ

صَدِيدٌ [şadīd] Yaradan akan sarı sıvıya denir. Ve kaynararak koyulanıp katılanmış ıssı suya denir.

الصَّدَدُ [eş-şaded] (fethateynle) Bir nesnenin karşısına denir; kezālik kurbüne denir; yukālu: دَارُهُ صَدَدٌ دَارُهُ أَي قُبَالَتُهُ وَقُوْبُهُ Ve bu zarfiyyet üzere mansübdür. Kāle fi'l-Esās: دَارِي صَدَدٌ دَارِهِ وَبِصَدِيدِهَا أَي قُبَالَتِهَا وَأَخَذْتُ مِنْ صَدَدٍ أَي قُوْبٍ وَأَنَا بِصَدَدٍ مِنْ هَذَا الْأَمْرِ

التَّصْدِيدُ [et-taşdīd] [tefīl] [tefīl] vezninde) El çalmak ma'nāsınadır; yukālu: صَدَّدَ صَدَدًا الرَّجُلُ إِذَا صَفَّقَ Ve bu صَدَدٌ [şaded] lafzından me'hūzdür ki eller birbirine mukābil olur.

التَّصَدُّدُ [et-teşaddud] [tefa'ul] [tefa'ul] vezninde) Bir kimsenin arkuru önüne gelmek ma'nāsınadır ki ta'arruz eylemek ta'bīr olunur; yukālu: تَصَدَّدَ لَهُ إِذَا تَعَرَّضَ Ve bunların dāl-ı sāniyeleri yā'ya ibdāl ile تَصَدِّيَّةٌ [taşdiyyet] ve تَصَدِّيٌّ [taşaddī] dahi denir, صَدَدٌ [şaded]-i mezkūrdandır. Lākin vech-i mezbūr ba'zın kavlidir. Hattā mu'tell bābında mü'ellif dahi صَدًّا [şadā]ya mukābele eylemek mülāhazasına mebnī ta'arruz ile tefsīr eylemiştir.

الصُّدَادُ [eş-şuddād] [rummān] [rummān] vezninde) Yılana itlāk olunur, yolda ta'arruzuna yāhūd sülūktan men'ine mebnī. Ve

صُدَادٌ [şuddād] Haşerāttan bir cānverin 'alā-kavlin سَامٌ أْبْرَصٌ [sāmmu abraş]ın is-

midir ki yılana ağıveren dedikleri keler olacaktır. Cem'î صَدَائِدٌ [şadā'id] gelir. Ve **صُدَادٌ** [şuddād] Suya varacak yola denir.

الصِّدَادُ [eş-şidād] [kitāb] [kitāb] vezninde) Hatunların tesettür için tutundukları çar makülesi sütreye denir.

الإِصْطِدَادُ [el-iştīdād] [iftī'āl] [iftī'āl] vezninde) Hatun صَدَادٌ [şidād]-ı mezkūr ile perdelemek ma'nāsınadır; yukālu: إِصْطَدَّتِ الْمَرْأَةُ إِذَا اخْتَجَبَتْ بِالصِّدَادِ

صَدَاءٌ [Şaddā] (teşdīd ile عَدَاءٌ [addā] vezninde) صَدَاءٌ [şad'ā] lafzında lügattır ki bir mahsūs kuyu yāhūd suyu tatlı bir eşme adıdır, "ماءٌ وَلَا كَصَدَاءٍ" meseli ondandır, nitteki bāb-ı hemzede beyān olundu.

الصُّدْدُ [eş-şadd] (şād'ın fethi ve zammıyla) Dağa denir. Ve derenin bir kıyasına denir; iki kıyasına صَدَانٍ [şaddān] denir.

الصُّدْدَانُ [eş-şuddān] (şād'ın zammı ve tesniye bünyesiyle) Ok gezinin iki taraflı kertigine denir, شَرْحَا الْفَرْقِ [şerḥa'l-farḥ] ma'nāsına; yukālu: وَضَعَ السَّهْمَ بَيْنَ الصُّدْدَيْنِ أَي بَيْنَ الشَّرْحَيْنِ

الصُّدُودُ [eş-şadūd] [şabūr] [şabūr] vezninde) Tāze kızların perdelenmezden mukaddem giydikleri kısa libāsa denir, مِجْوَلٌ [micvel] ma'nāsına. Ve o sürme ve tütüyā makülesine denir ki ayna üzere ovup göze çekerler.

صَدَصْدٌ [Şadşad] [fedfed] [fedfed] vezninde) Bir hatun adıdır.

صُدَاصِيدٌ [Şudāşid] [ulābiṭ] [ulābiṭ] vezninde) Huzeyl kabilesine mahsūs bir dağın adıdır.

[ص ر د]

الصُّرْدُ [eş-şard] [ferd] [ferd] vezninde) Hālis ve bī-gıışş olan nesneye denir, hattā حُبٌّ

صَرَدٌ [hubbun şardun] lā-li-garazin olan muhabbettir ve minhu tekūlu: **أَجْبِكَ حُبًّا** Ve dağların mürtעי olan yerine denir. Ve mızrak yalmanlarını mızrağa kaktıkları perçine denir. Ve ‘asker-i ‘azīme denir ve bunda fethateynle de lügattir. Ve

صَرَدٌ [şard] Soğuğa denir, serd-i Fārisī mu‘arrebidir. Ve

صَرَدٌ [şard] Masdar olur, oku attığı nesneye geçirmek ma‘nāsına; yukālu: **صَرَدَ السَّهْمُ** الرَّامِي صَرَدًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَنْفَذَهُ

الصَّمْرَادُ [el-miṣrād] [مِفْتَاحٌ] [miftāḥ] vezninde) Soğuğa pek mütehammil olan adama denir. Ve soğuğa mütehammil olmayan adama denmekle zıdd olur; yukālu: **رَجُلٌ مِصْرَادٌ** أَي قَوِيٌّ عَلَى الْبُرْدِ ve yukālu: **رَجُلٌ مِصْرَادٌ** أَي ضَعِيفٌ عَلَى الْبُرْدِ Ve

مِصْرَادٌ [miṣrād] Yalmanı tiz olmakla atılan şey’e geçiş işler olan oka denir, ke-mā se-yuzkeru. Ve kır yere denir ki eser-i nebāt u şecerden hālī ola; yukālu: **أَرْضٌ مِصْرَادٌ** أَي لَا سَجَرَ بِهَا وَلَا شَيْءَ يَعْنِي مِنَ النَّبَاتِ

الصَّرِيدُ [eş-şarid] [كَتِفٌ] [ketif] vezninde) Soğuğa mütehammil olmayan adama denir. Ve dā’imā sırtının eyere gelen yeri yağır ve cıdav olur olan ata denir; yukālu: **فَرَسٌ صَرِيدٌ** إِذَا كَانَ دَبْرٌ مَوْضِعُ السَّرَجِ مِنْهُ ke-mā se-yuzkeru. Ve şol süte denir ki soğuk çalmakla yayılıp aslā uyumaya ya‘nī yoğurt olmaya; yukālu: **لَبَنٌ صَرِيدٌ** أَي مُتَّفَسِّسٌ لَا يَلْتَمِسُ

الصَّرَادُ [eş-şarad] (fethateynle) Tiz işüemek ma‘nāsınadır; yukālu: **صَرَدَ الرَّجُلُ صَرَدًا** مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا وَجَدَ الْبُرْدَ سَرِيعًا Ve atın eyer gelen yeri yağır olmak ma‘nāsınadır; yukālu: **صَرَدَ الْفَرَسُ** إِذَا دَبْرٌ مَوْضِعُ السَّرَجِ مِنْهُ فَهُوَ دَبْرٌ تُلُومًا سِتُّو يَازَدِكَتَا كِره yağı toplanmayıp pāre pāre çıkmak ma‘nāsınadır;

yukālu: **صَرَدَ السَّقَاءُ** إِذَا خَرَجَ زُبْدُهُ مُتَقَطًّا Ve gönül bir nesneden soğuyup fārig olmak ma‘nāsına müsta‘meldir; tekūlu: **صَرَدَ قَلْبِي** Ve ok nişāndan hatā eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: **صَرَدَ السَّهْمُ** إِذَا أَخْطَأَ Ve okun yalmanı atılan şey’e işleyip geçmek ma‘nāsına olmakla zıdd olur; yukālu: **صَرَدَ السَّهْمُ** إِذَا نَفَذَ حَدَّهُ Lākin zıddiyyeti manzürün fihtir.

الْإِضْرَادُ [el-iṣrād] (hemzenin kesriyle) Bu dahi oku nişāna geçirmek ma‘nāsınadır; yukālu: **أَصْرَدَ الرَّامِي السَّهْمُ** إِذَا نَفَذَهُ

الصَّارِدُ [eş-şarid] Nişāna nāfiz olan oka denir; yukālu: **صَارِدٌ** أَي نَافِذٌ Ve

صَارِدٌ [Şarid] Ashābdan ‘Aşım b. Şābit b. Ebi’l-Ekḫā cenābının kılıcı ismidir.

الْمُصْرَادُ [muṣrad] [مُكْرَمٌ] [mukrem] vezninde) Nişāndan hatā eden oka denir; yukālu: **سَهْمٌ مُصْرَدٌ** أَي مُخْطِئٌ

الصُّرَادُ [eş-şurad] (şād’ın zammı ve rā’nın fethiyle) İri başlı bir kuş adıdır ki serçe kuşlarını şikār eder. Ba‘zılar dedi ki ibtidā kuşlardan rızā-yı Bārī için sā’im olan bu kuştur. Cem’i **صَرْدَانٌ** [şirdān] gelir şād’ın kesriyle. Bu kuş Türki’de göçegen dedikleridir ki alaca olur, tüylerinden yelpaze ederler. Ve

صُرَادٌ [şurad] At kısmının sırtında olan yağır ve cıdav sağaldıktan sonra yerinde kalan beyāz nişāna denir.

الصَّرْدَانُ [eş-şirdān] (tesniye bünyesiyle) Dil altında olan iki damara itlāk olunur ki dilin kıvamlarıdır, siyāh olur. Ba‘zılar “dil altı oldum” diye ondan fasd ederler.

الصَّرِيدَةُ [eş-şarīdet] [فَرِيدَةٌ] [ferīdet] vezninde) Şol dişi koyuna denir ki soğuk te’sir eylemekle za‘f ve zarar irās eylemiş ola.

Cem'î صَرَائِدُ [sarā'id] gelir.

الْصَّرَادُ [eş-şurrād] رُمَانٌ [rummān] vezninde) ve

الْصَّرِيدُ [eş-şurreyd] قُبَيْطٌ [kubbeyt] vezninde) Yağmuru olmayan yufkaca buluta denir.

التَّصْرِيدُ [et-taşrīd] تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Azaltmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا صَرَّدَهُ إِذَا قَلَّهُ Ve kanmak mertebesinden dünca suvarmak ma'nāsınadır; yukālu: صَرَّدَهُ إِذَا سَقَاهُ دُونَ الرَّيِّ

الْمُضْطَرِّدُ [el-muṣṭarid] مُضْطَرَّبٌ [muṣṭarib] vezninde) Be-gāyet kīn-dār ve muḅtin ve şedūdī'l-gayz adama denir ki deve kīnli ta'bīr olunur; yukālu: رَجُلٌ مُضْطَرِّدٌ أَيَّ حَيْقٍ شَدِيدُ الْعَيْظِ

الْصَّرْدَاءُ [eş-Şardā'] صَحْرَاءٌ [şaḥrā'] vezninde) Bir dağ adıdır.

الْصِّمْرِدُ [eş-şimrid] زَبْرُجٌ [zibric] vezninde) Mīm'i asliyye olmakla mevzi'-i zikri bu mahal değildir; mü'ellif bununla Cevherī'ye ta'rīz eylemiştir.

[ص ر خ د]

الْصَّرْحَادُ [eş-şarḥād] (ḥā-yı mu'ceme ile خَمْرٌ [ca'fer] vezninde) Bādeye denir [ḥamr] gibi. Ve Şām diyārında bir belde adıdır ki ona hamr nisbet olunur.

[ص ر ف ن د]

صَرَفَنْدُ [Şarfend] (şād'ın ve fā'nın fethiyle) Sāhil-i bahr-i Şām'da bir beldedir.

[ص ع د]

الْصُّعُودُ [eş-şu'ūd] قُعُودٌ [ku'ūd] vezninde) Merdiven ve dam makūlesi yükseğe çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: صَعِدَ فِي السُّلْمِ صُعُودًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا رَفِيَ

التَّضْعِيدُ [et-taş'īd] تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde)

Dağa çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: صَعَدَ فِي الْوَادِي إِذَا رَفِيَ Ve işbu dağa çıkmak ma'nāsında sūlāsīnin isti'māli 'Arabdan mesmū' olmadı, lākin *Miṣbāḥ*'ın beyānına göre lūgat-ı kalīledir. Ve

تَضْعِيدٌ [taş'īd] Engebe yere doğru inmek ma'nāsınadır, gūyā ki bināsı selb içindir; yukālu: صَعَدَ فِي الْوَادِي إِذَا اُنْحَدَرَ Ve bir nesneyi eritmek ma'nāsınadır; yukālu: صَعَدَ السِّمْنُ إِذَا أَبَاهُ

الْإِضْعَادُ [el-iş'ād] (hemzenin kesriyle) Āfaktan Mekke-i mūkerreme'ye gelmek ma'nāsınadır; yukālu: أَضْعَدَ الْحَاجُّ إِذَا أَتَى بِمَكَّةَ Mü'ellifin *Başā'ir*'de ve şārihin beyānlarına göre fi'l-asl emkine-i mürtefi'aya gitmek ma'nāsınadır; meselā Başra ve Şām taraflarından Necd ve Hicāz diyārına gitmek gibi, ba'dehu Mekke'ye 'azīmete tahsīs eylediler; niteki 'ale'l-aks 'azīmete inhidār ile ta'bīr eylediler. Meselā فِي غَارِضْنَا الْحَاجُّ إِذَا أَتَى بِمَكَّةَ derler, "Huccāca Mekke'ye gittiklerinde rāst geldik" ma'nāsına. Ve غَارِضْنَا الْحَاجُّ فِي مُنْحَدَرِهِمْ derler, "Başra ve Şām taraflarına ric'atlerinde tesādūf eyledik" ma'nāsına. İntehā. Ve

إِضْعَادٌ [iş'ād] Irak gitmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَضْعَدَ فِي الْأَرْضِ إِذَا مَضَى Ve bu vech-i mezkūr üzere emkine-i mürtefi'aya gitmek ma'nāsına olup ba'dehu arz-ı ba'deye gitmekte isti'māl olundu. Ve

إِضْعَادٌ [iş'ād] تَضْعِيدٌ [taş'īd] gibi engebe-yeye doğru inmek ma'nāsınadır ki hemzisi izāle içindir; yukālu: أَضْعَدَ فِي الْوَادِي إِذَا اُنْحَدَرَ Ve nāka صُعُودٌ [şa'ūd] olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَضْعَدَتِ النَّاقَةُ إِذَا صَارَتْ صُعُودًا Ve nākayı صُعُودٌ [sa'ūd] kılmak ma'nāsınadır; tekūlu: أَضْعَدَتِ النَّاقَةَ إِذَا جَعَلْتَهَا صُعُودًا ke-mā

se-yuzkeru.

التَّصْعُدُ [et-teṣaʿud] (تَفَاعُلٌ [tefaʿul] vezninde) ve

التَّصَاعُدُ [et-tesāʿud] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Bir adama bir meşakkatli nesne renc ve zahmet vermek maʿnāsınadır; عَقَبَةٌ [caḳ abet] maʿnāsına olan صَعُودٌ [šaʿūd]-ı ātīden meʿhūzdur; tekülü: تَصَعَّدَنِي الشَّيْءُ وَتَصَاعَدَنِي أَيْ شَقَّ عَلَيَّ

الإِصْعَادُ [el-iṣṣaʿud] (hemzenin kesri ve şād-ı müşeddedenin fethi ve ʿayn-ı müşeddedenin zammıyla) ve

الإِصْعَاذُ [el-iṣṣāʿud] (hemzenin kesri ve şād'ın teşdidi ve ʿayn'ın zammıyla) ve

الإِصْطِعَادُ [el-iṣṭiʿād] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Yüksekçe çıkmak, صُعُودٌ [šuʿūd] maʿnāsınadır.

Mü'ellif yine icāz eylemiştir. **إِصْعَدُ** kelimesi “إِصْعَدُ-يَصْعَدُ” kelimesinden masdardır ki aslı “تَصَعَّدُ-يَتَصَعَّدُ” idi, tā-i tefaʿul şād'a kalb ve idgāmla hasbe'l-kā'ide evveline hemze-i vasl-ı meksüre idhāl olundu. Ve **إِصْعَادُ** kelimesi “إِصْعَادُ-يَصْعَادُ” sīgasından masdardır. Bunun da aslı “تَصَاعُدُ-يَتَصَاعُدُ” idi. Niteki **إِطَهَّرَ** ve **إِثْقَلَ** kelimelerinin aslları **تَطَهَّرَ** ve **تَثَقَّلَ** idi. Ve bununla mü'ellif işbu: ﴿كَأَنَّمَا يَصْعَدُ فِي السَّمَاءِ﴾ الآية eylemiştir ki İbn Kesir sülāsī ʿunvānında ve Ḥafṣ **يَصْعَدُ** ʿunvānında ki aslı **يَتَصَعَّدُ** idi ve Ebū Bekr **يَصْعَادُ** ʿunvānında kırāʿat eyledi. Ve **إِصْطِعَادُ** [iṣṭiʿād] kelimesinden masdardır ki iftiʿāldir, tā, tā'ya kalb olunmuştur. Ve bunlar tekellüf mutazammındır.

الصَّعُودُ [eṣ-šaʿūd] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Çıkmak şānından olan dağ ve merdiven ve bāyır ve tepe makülesi yere denir; **هُبُوطٌ** [hubūṭ] mukābilidir. Cemʿi **صُعْدٌ** [šuʿud]

gelir, **زُبُورٌ** [zebūr] ve **زُبُورٌ** [zubur] gibi ve **صَاعِدٌ** [šaʿā'id] gelir, **عَجُوزٌ** [ʿacūz] ve **عَجَائِزٌ** [ʿacāʾiz] gibi. Ve şol nākaya denir ki bu sene nākısu'l-hilkat yavru düşürmekle geçen seneki yavrusuna yakılmış ola. Ve cehennemde bir dağın adıdır. Ve sarp ve güç yokuşa denir; yukālu: عَقَبَةٌ صَعُودٌ أَيْ شَاقَةٌ **الصَّعُودَاءُ** [eṣ-šaʿūdā] (جَلُولَاءُ [celūlā] vezninde) Bu dahi güç ve sarp yokuşa denir.

بِنَاتِصْعَدَةَ [benātu ṣaʿdete] (حَمَزَةٌ [ḥamzet] vezninde) Yabān eşeklerine itlāk olunur, yüksek dağlarda ivā ettikleri için. Nisbetinde gayr-i kıyās üzere **صَاعِدِيٌّ** [ṣāʿidiyy] derler. Ve

صَعْدَةٌ [ṣaʿdet] Şol kargıya denir ki düz ve hemvār bitmekle doğrultmağa muhtāc olmaya. Ve kancık eşeğe itlāk olunur. Ve bir nevc kısa ve yalmanı ʿarīz ve hışt tarzında harbeye denir, **أَلَّةٌ** [ellet] gibi. Ve

صَعْدَةٌ [ṣaʿdet] Bir dişi keçi ismidir. Ve Zuveyb b. Hilāl'in feresi ismidir. Ve Yemen'de bir mevziʿ adıdır; muhaddisinden Muḥammed b. İbrāhīm b. Müslim eṣ-Saʿdī oradandır. Ve Benū Selūl yurdunda vākīʿ iki dağın cevfinden bir su adıdır. Ve Benū ʿAvf yurdunda bir su adıdır.

الصَّاعِدُ [eṣ-ṣāʿid] صُعُودٌ [šuʿūd]dan ismi-fāʿildir ve ʿArabların فَصَاعِدًا kavlieri **بَلَغَ كَذَا فَصَاعِدًا** maʿnāsınadır.

Mütercim der ki **Telvīh**'in **إِنَّ صَيْعَةَ الْجَمْعِ** kavlinde Ḥasan Çelebi merhūmun beyānına göre fāʿ atıfedir ve فَصَاعِدًا hāldir, ʿamili muzmerdir, فَذَهَبَ أَخَذْتُهُ صَاعِدًا takdīrindedir. Niteki فَذَهَبَ أَخَذْتُهُ صَاعِدًا takdīrindedir. İntehā. Ve

صَاعِدٌ [Şā'id] Belkā b. Qays el-Kinānī ve Şahr b. 'Amr'ın feresleri adıdır.

الصُّعْدَاءُ [eş-şa'adā] (صَحْرَاءُ [şaħrā'] vezninde) ve

الصُّعْدُ [eş-şu'ud] (فُتْدٌ [ķunfuz] vezninde) Renc ve meşakkate itlāk olunur.

الصُّعْدَاءُ [eş-şu'adā] (şād'ın zammıyla بُرْحَاءُ [bureħā'] vezninde) Uzun uzadı soluk almağa denir ki murād bir zucretten müte'essir içini çektikten sonra uzun uzadı soluk almak olacaktır; yukālu: تَنَفَّسَ الصُّعْدَاءُ أَي تَنَفَّسَ طَوِيلًا

الصُّعِيدُ [eş-şa'id] (سَعِيدٌ [sa'id] vezninde) Toprağa denir, 'alā-kavlin yerin yüzüne denir vech-i arz ma'nāsına. Cem'î صُعْدٌ [şu'ud] gelir zammeteynle ve صُعْدَاتٌ [şu'udāt] gelir ki cem'ü'l-cem' olacaktır; yukālu: فَعَدَّ عَلَى الصُّعِيدِ أَي التَّرَابِ أَوْ وَجْهِ الْأَرْضِ Ve

صَعِيدٌ [şa'id] Yola denir, tarîk ma'nāsına; ve minhu: «إِيَّاكُمْ وَالْفُغُودَ بِالصُّعْدَاتِ» Ve bu İmām 'Alī el-Murtaḏā kelāmıdır; murād, memerrü'n-nās olan tarîklerde ku'üddan tahzirdir. Ve

صَعِيدٌ [şa'id] Kabr ve mezāra denir. Ve Mısır ülkesinde niçe bilād ya'nī bir eyālet ismidir ki tülen on beş merhale mesāfeyi müstemildir. Ve Vādi'l-Ķurā kurbünde bir mevzi' adıdır, onda Mescid-i Nebevī vardır, 'aleyhi's-selām.

صُعَائِدٌ [Şu'ā'id] (şād'ın zammıyla) Bir mevzi'dir.

الصُّعْدُ [eş-şa'ad] (fethateynle) Saht ve şedīd ma'nāsınadır.

الصُّعْدُ [el-muşa'ad] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Ateş ile ma'mül olan şarāba denir, izābe ma'nāsına olan تَضَعِيدٌ [taş'id]

den me'hüzdur; yukālu: شَرَابٌ مُصْعَدٌ أَي غَوْلِجٍ بِالتَّارِ Etubbānın ve ehl-i kāf'ın تَضَعِيدٌ [taş'id] ta'bīrleri bundan me'hüzdur ki bir nesnenin latīfini almak için eczāsını āteş ile teshīn ve tedhīnden 'ibārettir.

الصُّعْدَاءُ [el-miş'ād] (mīm'in kesriyle) Hurmā ağacına çıkacak kemende denir ki ipten merdiven tarzında düzerler, حَابُولٌ [ħābūl] dahi derler.

صُعْدٌ [Şu'd] (şād'ın zammıyla) ve

صُعْدُ [Şu'dud] (هُدْهُدٌ [hudhud] vezninde) ve

صُعَادَى [Şu'ādā] (حُبَارَى [ħubārā] vezninde) ve

صُعَيْدَاءُ [Şu'aydā] (مُرَيْطَاءُ [mureytā'] vezninde) Birer mevzi' adlarıdır.

الصُّعَادِيَّةُ [eş-şu'ādiyyet] (غُرَابِيَّةٌ [ğurābiyyet] vezninde) Gövdesi uzun nākaya itlāk olunur; yukālu: نَاقَةٌ صُعَادِيَّةٌ أَي طَوِيلَةٌ

[ص غ د]

صُعْدٌ [Şuğd] (şād'ın zammı ve ğayn-ı mu'cemenin sükūnuyla) Semerķand kurbünde bir mevzi' adıdır; bu سُغْدٌ [Suğd] olacaktır ki zikr olundu. Ve Buħārā etrābında bir mevzi'dir.

صُعْدُبِيلٌ [Şuğdübīlu] (bā-yı muvahhadenin kesriyle) Ermeniyye ülkesinde bir belde-dir, Nüşirevān-ı 'Ādil bināsıdır. Mütercim der ki cogrāfiyyede bu şehir yalnız Debīl 'unvānıyla mersūmdur; bir ma'mūr şehridir. Ermeniyye'nin pāyitaht-ı kadīmi idi, onda a'lā kırmız çıkar.

[ص ف د]

الصُّفْدُ [eş-şafd] (şād'ın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Bukağı ile muhkem bend eylemek ma'nāsınadır; yukālu: صَفْدَةٌ صَفْدًا مِّنْ

البَابِ الثَّانِي إِذَا شَدَّهُ وَأَوْثَقَهُ

الإِضْفَادُ [el-işfād] (hemzenin kesriyle) ve

التَّضْفِيدُ [et-taşfid] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde)

أَصْفَدَ [şafd] ma'nāsınadır; yukālu: أَصْفَدَهُ

وَصَفَدَهُ بِمَعْنَى صَفَدَهُ

الصَّفْدُ [eş-şafed] (fethateynle) Vergiye denir, 'atiyye ma'nāsına, bend-i ma'nevī olduğu için. Ve bukağıya denir. Cem'î olduğu için. Ve bukağıya denir. Cem'î olduğu için. Ve bukağıya denir. Cem'î olduğu için.

أَصْفَادٌ [aşfād] gelir, فَيُودٌ [kuyūd] ma'nāsına

ve minhumā yukālu: أَلْصَفْدُ صَفْدٌ أَيْ الْعَطَاءُ قَيْدٌ

Mü'ellifin burada وَالْأَصْفَادُ الْقَيْدُ 'ibāretiyle

﴿مَقْرَيْنِ فِي صَفْدٍ﴾ lafzının cem'ine ve işbu: ﴿مَقْرَيْنِ فِي

﴿مَقْرَيْنِ فِي صَفْدٍ﴾ āyet-i kerimesine işārettir.

الصَّفَادُ [eş-şifād] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde)

Esir bend edecek bağa denir.

[ص ر د]

الصِّفْرِدُ [eş-şifrid] (زَبْرَجٌ [zibric] vezninde)

أَبُو الْمَلِيحِ [ebu'l-melīḥ] isimdir ki toygar kuşu dedikleri çoban kuşudur.

[ص ف ع د]

الإِضْفَاعِدُ [el-işfe'īd] (hemzenin kesri ve fā'nın fethiyle) Hamr esmāsındandır.

[ص ل د]

الصَّلْدُ [eş-şald] (şād'ın fethi ve kesri ve lām'ın sükūnuyla) Be-gāyet pek ve dayancak nesneye denir, mermer ve somaki taş gibi; yukālu: حَجَرَ وَأَرْضٌ صَلْدٌ أَيْ صَلْبٌ

حَجَرَ وَأَرْضٌ صَلْدٌ أَيْ صَلْبٌ Ve aslā terlemez olan ata itlāk olunur; yukālu: فَرَسٌ صَلْدٌ إِذَا كَانَ لَا يَغْرَقُ

فَرَسٌ صَلْدٌ إِذَا كَانَ لَا يَغْرَقُ Ve

صَلْدٌ [şald] Masdar olur, davar seğirtirken iki ellerini şiddetle yere vurmaya denir, mermer ve somaki taş gibi; yukālu: حَجَرَ وَأَرْضٌ صَلْدٌ أَيْ صَلْبٌ

حَجَرَ وَأَرْضٌ صَلْدٌ أَيْ صَلْبٌ Ve aslā terlemez olan ata itlāk olunur; yukālu: فَرَسٌ صَلْدٌ إِذَا كَانَ لَا يَغْرَقُ

فَرَسٌ صَلْدٌ إِذَا كَانَ لَا يَغْرَقُ Ve

صَلْدٌ [şald] Masdar olur, davar seğirtirken iki ellerini şiddetle yere vurmaya denir, mermer ve somaki taş gibi; yukālu: حَجَرَ وَأَرْضٌ صَلْدٌ أَيْ صَلْبٌ

حَجَرَ وَأَرْضٌ صَلْدٌ أَيْ صَلْبٌ Ve aslā terlemez olan ata itlāk olunur; yukālu: فَرَسٌ صَلْدٌ إِذَا كَانَ لَا يَغْرَقُ

فَرَسٌ صَلْدٌ إِذَا كَانَ لَا يَغْرَقُ Ve

صَلْدٌ [şald] Masdar olur, davar seğirtirken iki ellerini şiddetle yere vurmaya denir, mermer ve somaki taş gibi; yukālu: حَجَرَ وَأَرْضٌ صَلْدٌ أَيْ صَلْبٌ

حَجَرَ وَأَرْضٌ صَلْدٌ أَيْ صَلْبٌ Ve aslā terlemez olan ata itlāk olunur; yukālu: فَرَسٌ صَلْدٌ إِذَا كَانَ لَا يَغْرَقُ

فَرَسٌ صَلْدٌ إِذَا كَانَ لَا يَغْرَقُ Ve

صَلْدَتْ أَتْيَابُهُ إِذَا صَوَّتَ صَرِيْفُهَا

صَلْدَتْ أَتْيَابُهُ إِذَا صَوَّتَ صَرِيْفُهَا

صَلْدَتْ أَتْيَابُهُ إِذَا صَوَّتَ صَرِيْفُهَا

صَلْدَتْ أَتْيَابُهُ إِذَا صَوَّتَ صَرِيْفُهَا

الصَّلْوَدُ [eş-şaleved] (سَفْرَجَلٌ [sefercel] vezninde) Bu dahi صَلْدٌ [şald] gibi pek ve dayancak şey'e denir.

الصَّلُودُ [eş-şalūd] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde)

صَلْدٌ [şald] gibi bu dahi terlemez olan ata denir ki zemīmedir. Ve

صَلُودٌ [şalūd] Yalnız, münferid nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ صَلُودٌ أَيْ مُنْقَرِدٌ

شَيْءٌ صَلُودٌ أَيْ مُنْقَرِدٌ Ve dibi kalın olmakla geç kaynar olan çömleğe ve tencereye denir; yukālu: قِدْرٌ صَلُودٌ أَيْ الْبَطِيئَةُ

قِدْرٌ صَلُودٌ أَيْ الْبَطِيئَةُ Ve sütü az olan nākaya itlāk olunur; yukālu: نَاقَةٌ صَلُودٌ أَيْ بَكِيئَةٌ

نَاقَةٌ صَلُودٌ أَيْ بَكِيئَةٌ Ve hafv ve feza'ından dağa firār ve su'ūd eden adama denir.

الصَّالِدَةُ [eş-şalidet] Gıcırdayan azı dişe denir. Cem'î صَوَالِدٌ [şavālid] gelir.

الصَّالِدَةُ [eş-şalidet] Gıcırdayan azı dişe denir. Cem'î صَوَالِدٌ [şavālid] gelir.

الصَّالِدَةُ [eş-şalidet] Gıcırdayan azı dişe denir. Cem'î صَوَالِدٌ [şavālid] gelir.

الصَّالِدَةُ [eş-şalidet] Gıcırdayan azı dişe denir. Cem'î صَوَالِدٌ [şavālid] gelir.

الصَّالِدَةُ [eş-şalidet] Gıcırdayan azı dişe denir. Cem'î صَوَالِدٌ [şavālid] gelir.

الصَّالِدَةُ [eş-şalidet] Gıcırdayan azı dişe denir. Cem'î صَوَالِدٌ [şavālid] gelir.

الصَّالِدَةُ [eş-şalidet] Gıcırdayan azı dişe denir. Cem'î صَوَالِدٌ [şavālid] gelir.

الصَّالِدَةُ [eş-şalidet] Gıcırdayan azı dişe denir. Cem'î صَوَالِدٌ [şavālid] gelir.

الصَّالِدَةُ [eş-şalidet] Gıcırdayan azı dişe denir. Cem'î صَوَالِدٌ [şavālid] gelir.

الصَّالِدَةُ [eş-şalidet] Gıcırdayan azı dişe denir. Cem'î صَوَالِدٌ [şavālid] gelir.

الصَّالِدَةُ [eş-şalidet] Gıcırdayan azı dişe denir. Cem'î صَوَالِدٌ [şavālid] gelir.

الصَّالِدَةُ [eş-şalidet] Gıcırdayan azı dişe denir. Cem'î صَوَالِدٌ [şavālid] gelir.

الصَّالِدَةُ [eş-şalidet] Gıcırdayan azı dişe denir. Cem'î صَوَالِدٌ [şavālid] gelir.

الصَّالِدَةُ [eş-şalidet] Gıcırdayan azı dişe denir. Cem'î صَوَالِدٌ [şavālid] gelir.

الصَّالِدَةُ [eş-şalidet] Gıcırdayan azı dişe denir. Cem'î صَوَالِدٌ [şavālid] gelir.

الصَّالِدَةُ [eş-şalidet] Gıcırdayan azı dişe denir. Cem'î صَوَالِدٌ [şavālid] gelir.

الصَّالِدَةُ [eş-şalidet] Gıcırdayan azı dişe denir. Cem'î صَوَالِدٌ [şavālid] gelir.

الصَّالِدَةُ [eş-şalidet] Gıcırdayan azı dişe denir. Cem'î صَوَالِدٌ [şavālid] gelir.

الصَّالِدَةُ [eş-şalidet] Gıcırdayan azı dişe denir. Cem'î صَوَالِدٌ [şavālid] gelir.

الصَّالِدَةُ [eş-şalidet] Gıcırdayan azı dişe denir. Cem'î صَوَالِدٌ [şavālid] gelir.

الصَّالِدَةُ [eş-şalidet] Gıcırdayan azı dişe denir. Cem'î صَوَالِدٌ [şavālid] gelir.

الصَّالِدَةُ [eş-şalidet] Gıcırdayan azı dişe denir. Cem'î صَوَالِدٌ [şavālid] gelir.

الصَّالِدَةُ [eş-şalidet] Gıcırdayan azı dişe denir. Cem'î صَوَالِدٌ [şavālid] gelir.

ninde) Sütti pek az nākaya denir. Ve şol nākaya denir ki gerçi doğurur olup lākin sütsüz ola.

الصَّلْدَاءُ [eş-şildā] (şād'ın kesriyle) ve

الصَّلْدَاءَةُ [eş-şildā'et] (hā'yı) Toprağı pek kalın olan yere denir; yukālu: **أَرْضٌ صَلْدَاءٌ** وَصَلْدَاءَةٌ أَيْ غَلِيظَةٌ صَلْبَةٌ

الصَّلَادُ [eş-şallād] (kettān) [kettān] vezninde) Ateşsiz çakmağa denir; yukālu: **عُودٌ صَلَادٌ إِذَا** Bedeviler çakmağı كَانُوا لَا يَنْقَدِحُ يَعْنِي مِنْهُ النَّارُ مَرَحٌ [merḥ] ve عَفَارٌ [afār] ağacından ittihāz ettikleri mahallerinde beyān olundu.

المُصْلِدُ [el-mušlid] (muḥsin) [muḥsin] vezninde) Şol süte denir ki yağ bulaşıklı kaba saklamakla yüzünde köpüğü olmaya.

الصَّلْدَةُ [eş-şaldet] (şād'ın fethi ve lām'ın sükunuyla) Celādetli nākaya denir; yukālu: **نَاقَةٌ صَلْدَةٌ أَيْ جَلْدَةٌ**

صَلْدَدُ [Şalded] (ca'fer) [ca'fer] vezninde) Yemen'de yāhūd Raḥraḥān kurbünde bir mevzi'dir.

الإِضْلِيدُ [el-işlid] (izmīl) [izmīl] vezninde) Bahil ve nākese denir; yukālu: **هُوَ إِضْلِيدٌ أَيْ** بِخَيْلٍ

[ص ل خ د]

الصَّلْحَادُ [eş-şalḥād] (ḥā-yı mu'ceme ile ca'fer) [ca'fer] vezninde) ve

الصَّلْحَادُ [eş-şilaḥd] (ḥiḍacr) [ḥiḍacr] vezninde) ve

الصَّلْحَادُ [eş-şillaḥd] (cirdaḥl) [cirdaḥl] vezninde) ve

الصَّلْحَادُ [eş-şilḥād] (kirtās) [kirtās] vezninde) ve

الصَّلْحَادِي [eş-şalaḥdā] (sebentā) [sebentā] vezninde) ve

الصَّلْحَادِي [eş-şulāḥid] (ulābiṭ) [ulābiṭ] vez-

ninde) Kavī ve tüvānā yāhūd şehāmetli cüst ve çālāk olan erkek deveye denir; yukālu: **جَمَلٌ صَلْحَدٌ وَصَلْحَدٌ وَصَلْحَدٌ وَصَلْحَادٌ** وَصَلْحَدِي وَصَلْحَادِي صُلْبٌ قَوِيٌّ أَوْ شَهْمٌ مَاضٍ

الإِضْلِحْدَادُ [el-işliḥdād] (iḥşerā) [iḥşerā] vezninde) Ayak üzere dikilip durmak ma'nāsıdır; yukālu: **إِضْلِحْدَادُ الرَّجُلِ إِضْلِحْدَادًا** إِذَا انْتَضَبَ قَائِمًا

الصَّيْلُحُودُ [eş-şayleḥūd] (feylesūf) [feylesūf] vezninde) Yavuz nākaya denir; yukālu: **نَاقَةٌ صَيْلُحُودٌ أَيْ شَدِيدَةٌ**

[ص ل غ د]

الصَّلْغَدُ [eş-şillaḡd] (ḡayn-ı mu'ceme ile cirdaḥl) [cirdaḥl] vezninde) Kızıl burunlu adama denir, مُتَقَشِّرُ الْأَنْفِ [muteḡ aşşiru'l-enf] ma'nāsına ki **كَيْشَرَةٌ** [kişret]ten me'ḥūzdur, şiddet-i humret ma'nāsına.

[ص م د]

الصَّمْدُ [eş-şamd] (ḥamd) [ḥamd] vezninde) Kasd ve āhenk eylemek ma'nāsıdır; yukālu: **صَمْدَةٌ وَإِلَيْهِ صَمْدًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا** قَصَدَهُ Ve vurmak ma'nāsıdır; yukālu: **صَمْدَةٌ إِذَا ضَرَبَتْهُ** Ve **صَمْدَةٌ إِذَا نَضَبَتْهُ**

صَدْدُ [Şamd] Ḍabāb kabilesi yurdunda bir su adıdır. Ve toprağı kalın ve yüksek yere denir, por bayır gibi. Ve yüzü güneş çalılıp yakmak ma'nāsıdır; yukālu: **صَمَدَتِ** صَمْدَةٌ وَالْيَمِينُ وَجْهُهُ إِذَا أَثَّرَ لَفْحُهَا فِيهِ Ve şişenin ağzını tıpa ile yāhūd deri ile bend eylemek ma'nāsıdır; yukālu: **صَمْدَ الْقَاوِرَةَ صَمْدًا مِنْ** Şāriḥ der ki **بَابِ الثَّلَاثِ إِذَا جَعَلَ لَهَا سِدَادًا أَوْ عَفَاصًا** ki şartsız bāb-ı sālīsten vürüdü agrebdir.

الصَّمَدُ [eş-şamed] (fethateynle) Kavmin ulusuna ve 'ālī-şānına denir, dergāhı erbāb-ı hācāta maksad olduğu için; yukālu: **هُوَ صَمْدُ الْقَوْمِ أَيْ سَيِّدُهُمْ** Ve dā'im ve cāvīd

ma'nāsınadır. Ve refi' ve 'ālī ma'nāsınadır. Ve içi dolu şey'e denir, مُضْمَتٌ [muşmet] ma'nāsına ki مُجَوْفٌ [mucvef] mukābilidir. Kāle'ş-şārih: وَفِي الرَّهَائِيَةِ مِنْ أَسْمَاءِ اللَّهِ تَعَالَى: الضَّمْدُ وَهُوَ السَّيْدُ الَّذِي اِنْتَهَى إِلَيْهِ السُّودُ وَقِيلَ هُوَ الدَّائِمُ الْبَاقِي وَقِيلَ الَّذِي لَا جَوْفَ لَهُ وَقِيلَ الَّذِي يُضْمَدُ Rāgıb-ı İşfahānī burada bir dakika irād eylemiştir. Ya'nī Hak ta'ālāya لَهُ جَوْفٌ لَا ma'nāsına olan ضَمْدٌ [şamed] itlākının vechi budur ki çün لَا جَوْفٌ olan şey'ü iki kısım olur: biri insāndan dūn olur, cemādāt gibi ve biri insāndan 'ālī olur, Naşārā tā'ifesi ise Hazret-i 'Īsā'ya ulūhiyyet isnād eylediler. Pes ﴿اللَّهُ الضَّمْدُ﴾ kavli-i şerīfi isnād-ı mezkūrun reddine tenbihtir, niteki bu ma'nāya كَانَا صِدْقَةً كَانَا kavli-i şerīfiyle işāret buyuruldu. Ve şol adama denir ki cenk ve kitāl hengāmında aslā susayıp acıkmaz ola. Ve şol kavm ve cemā'ata denir ki aslā kār ve hırfetleri ve medār-ı ma'āş olacak nesnelere olmaya, Ashāb-ı Suffe gibi.

الضَّمَامُ [eş-şimād] [كِتَابٌ] [kitāb] vezninde) Şişenin tıpasına ve tıkaçına, 'alā-kavlin deriden olan ağızı bağına denir. Ve

صِمَادٌ [şimād] Mufā'ale bābından masdar olur, vuruşmak ma'nāsına; yukālu: صَامَدَةٌ صَامَدًا إِذَا جَالَدَهُ وَصَارَبَهُ Ve sarıktan gayrı başına sardıkları nesneye صِمَادٌ [şimād] denir, şemle ve mendil gibi.

الضَّمْدَةُ [eş-şamdet] [حَمَزَةٌ] [hamzet] vezninde) Şol kayaya denir ki dibi yere gömülmüş ve başı yer ile besberāber ola, 'alā-kavlin başı yerden yüksek ola. Ve şol nākaya denir ki niçe yıllar çekilip lākin gebe kalmaya; yukālu: نَاقَةٌ ضَمْدَةٌ أَيُّ مُتَعَبِّطَةً لَمْ تَلْفَحْ

الْمُضَامِدُ [el-muşavmid] (ism-i fā'il bünye-

siyle) Galiz olan şey'e denir.

الْمُضَمَّدُ [el-muşammed] [مُعْظَمٌ] [mu'azzam] vezninde) Maksūd ma'nāsınadır ki kasd olunmuş nesnedir. Pes تَضْمِيدٌ [taşmīd] dahi kasd ma'nāsınadır, lākin mübālagayı müştemildir. Ve

مُضَمَّدٌ [muşammed] Şol sulb ve kunt nesneye denir ki onda aslā vehn ve za'f eseri olmaya; yukālu: شَيْءٌ مُضَمَّدٌ أَيُّ مَا فِيهِ حَوْرٌ

الْمِضْمَامُ [el-mişmād] [مِخْرَابٌ] [mihrāb] vezninde) Şol nākaya denir ki soğuk ve kurak vaktlerde dahi süttü munkatı' olmaya; yukālu: نَاقَةٌ مِضْمَامٌ أَيُّ بَاقِيَةٌ عَلَى الْفَرِّ وَالْجَدْبِ دَائِمَةٌ Cem'ī مضاميد [meşāmid] ve مضاميد [meşāmīd] gelir.

[ص م خ د]

الضَّمْحَدُ [eş-samaḥded] [هَيَايَ] [mu'ceme] ile سَفْرَجَلٌ [sefercel] vezninde) ve

الضَّمْحِدُ [eş-şumaḥdid] [قُرْغَمِلٌ] [kuzamīl] vezninde) Hālis ve bī-gışş nesneye denir ve minhu yukālu: أَنْتَ فِي ضَمْحِدٍ قَوْمِكَ أَيُّ فِي صَوِيهِمْ

الْإِضْمِحْدَادُ [el-işmiḥdād] [إِشْلِحْدَادٌ] [işliḥdād] vezninde) Gazabdan şişip kabarmak ma'nāsınadır; yukālu: إِضْمِحْدَادُ الرَّجُلِ إِذَا انْتَفَخَ غَضَبًا

[ص م ر د]

الضَّمْرِدُ [eş-şimrid] [زَبْرَجٌ] [zibric] vezninde) Süttü pek çok nākaya denir. Ve süttü az nākaya denmekle zidd olur.

الضَّمَارِيدُ [eş-şamārīd] [صَمَادِيدٌ] [şamādīd] vezninde) Toprağı pek olan por yerlere denir. Ve semiz koyunlara ve keçilere denir. Ve arık ve zebūn olanlarına denmekle zidd olur. Müfredi صِمْرِدٌ [şimrid] mezkürdür.

[ص م ع د]

الإِضْمِعْدَادُ [el-işmi'cād] (إِضْمِعْدَادُ) [işmiḥdād] vezninde) Pek sür'atle gitmek ma'nāsınadır; yukālu: إِضْمِعْدَادُ الرَّجُلُ إِذَا انْطَلَقَ سَرِيعًا

المُضْمِعِدُّ [el-muşma'idd] (مُضْمِعِدُّ) [muşme'ill] vezninde) Arslana denir.

[ص م غ د]

الصِّمْعَدُ [eş-şimağd] (ğayn-ı mu'ceme ile سِجْلٌ [sibaḥl] vezninde) Sulb ve şedid olan insāna ve hayvāna denir.

المُضْمِعِدُّ [el-muşmağidd] (مُضْمِعِدُّ) [muşme'ill] vezninde) Bedeni şişkin adama denir, gerek semizlikten ve gerek marazdan olsun; yukālu: رَجُلٌ مُضْمِعِدُّ أَيُّ مُتَنَفِّخٍ مِنْ شَحْمٍ أَوْ مَرَضٍ

[ص ن د]

الصِّنْدُ [eş-şindid] (nūn'la زَبْرِجٌ [zibric] vezninde) Bahādır olan seyyid ve zī-şān adama denir, 'alā-kavlin halīm ve 'alā-re'yin civān-merd ve kerīm yāhūd haseb ve ne-seb sāhibi şerif adama denir; yukālu: رَجُلٌ صِنْدٌ أَيُّ سَيِّدٍ شَجَاعٍ أَوْ حَلِيمٍ أَوْ جَوَادٍ أَوْ شَرِيفٍ Ve dağın bir tarafından burun gibi yalnızca çıkan sivri ucuna denir. Ve

صِنْدُ [Şindid] Tihāme'de bir cebel adıdır.

الصِّنْدِيدُ [eş-şindīd] (قِنْدِيلٌ [kindīl] vezninde) Bu dahi fī-nefsihi bahādır olan 'ālī-şān adama denir; yukālu: رَجُلٌ صِنْدِيدٌ أَيُّ سَيِّدٍ شَجَاعٍ Ve şiddetli yele ve soğuşa itlāk olunur; yukālu: أَصَابَتْهُمْ رِيحٌ صِنْدِيدٌ وَبَزْدٌ صِنْدِيدٌ أَيُّ شَدِيدٍ Ve iri katreli yağmura itlāk olunur; yukālu: غَيْثٌ صِنْدِيدٌ أَيُّ عَظِيمِ الْقَطْرِ Ve gālib ve zeber-dest adama itlāk olunur. Cem'ı صِنْدِيدٌ [şanādīd] gelir. Ve himāyet-i 'asker eden şüc'āna صِنْدِيدٌ [şanādīd] itlāk olunur. Şārih ve جَمَاعَةُ الْعَسْكَرِ nüshasını tahti'e ve

كِرْمَانِ الْعَسْكَرِ nüshasını tasvīb eylemiştir. Ve **صِنْدِيدٌ** [şindīd] Şiddet-i harre dahi itlāk olunmakla mübālagaten يَوْمٌ حَامِي الصَّنَادِيدِ derler, şedīdū'l-harr ma'nāsına.

صِنْدُودَاءُ [Şandūdā] (şād'ın fethiyle) Şām'da bir mevzi'dir.

[ص و د]

التَّضْوِيدُ [et-taşvīd] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Şād harfini yazmak ma'nāsınadır; yukālu: صَوَّدَ الْكَاتِبُ تَضْوِيدًا إِذَا كَتَبَ الصَّادَ Mü'ellifin *Başā'ir*'de beyānına göre şād, sīn mahrecine mücāvır harf-i mahsūstur, müzekker ve mü'ennes olur. Cem'ı أَصْوَادٌ [aşvād] ve صَادَاتٌ [şādāt] gelir ve doksan 'adede dāl olur. Ve gāhca bir kelimedden muhtasar olur ki ona şād-ı kāfiye itlāk olunur: ﴿الْمَص﴾ ve ﴿كِهَيْص﴾ gibi Ve biri dahi şād-ı zarürettir ki bazı pepeyi kimse tā' mevki'inde telaffuz eder. Ve biri dahi şād-ı lügavīdir ki horoza denir. Kezālik bakır tencereye denir. Ve deveye mahsūs bir 'illet adıdır ve kīle fī kavlihi ta'ālā: ﴿ص وَالْقُرْآنُ ذِي الذِّكْرِ﴾ الْآيَةُ هُوَ الْحَرْفُ وَقِيلَ مَعْنَاهُ تَلَقَّهَ بِالْقَبُولِ مِنْ صَادَيْتُ كَذَا

[ص ه د]

الصَّهْدُ [eş-şahd] (مَهْدٌ [mehd] vezninde) صَحْدٌ [şahd] lafzında lügattir ki bir nesneyi güineş çalıp yakmak ma'nāsınadır; yukālu: صَهَدَتْهُ الشَّمْسُ صَهْدًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا صَحَدَتْهُ

الصَّيْهَدُ [eş-şayhed] (صَيْقَلٌ [şaykal] vezninde) Harr-ı havādan nāşī iraktan beyābānda akarsu şeklinde görünen şey'e denir, serāb-ı cārī ma'nāsına, Türkīde ılgım salgım ta'bir olunur. Ve

صَيْهَدٌ [şayhed] Ziyāde ıssılığa denir. Ve uzun şey'e denir. Ve şol beyābāna denir ki suyuna zafer-yāb olunmaya, irak yā

mahūf yāhūd susuz olduğu için. Ve iri ve başı eğri olan ālet-i tenāsüle denir. Ve

صَيْهَدٌ [Şayhed] Yemen ile Hādramevt bey-ninde bir mevzi^c adıdır.

الصَّهْدَانُ [eş-şahedān] (feteḥātla) Havānın ıssılığı şedīd olmak ma'nāsınadır.

الصَّهْوُدُ [eş-şayhūd] [طَيْهُوحٌ] [tayhūc] vez-ninde) Uzun şey'e denir. Ve suyuna zafer-yāb olunmayan beyābāna denir. Ve Rif'atinden nāşī el erişmeyen nesneye itlāk olunur; minhu yukālu: عَزَّ صَهْوُدٌ أَي مَنِيحٌ

الصَّهْوُدُ [eş-şahved] [جَهْوَرٌ] [cehver] vez-ninde) Cesīm ve tenū-mend adama denir; yukālu: رَجُلٌ صَهْوُدٌ أَي جَسِيمٌ

[ص ي د]

الصَّيْدُ [eş-şayd] [قَيْدٌ] [kayd] vezninde) Av avlamak ma'nāsınadır; yukālu: صَادَ الطَّيْبِيُّ يَصِيدُهُ وَيَصَادُهُ صَيْدًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالرَّابِعِ إِذَا اضْطَادَهُ صَدْتُ فَلَانًا صَيْدًا إِذَا ve tekūlu: أَي تَنَاوَلَهُ بِالظَّفْرِ لَهُ صِدَّتُهُ لَهُ Ve

صَيْدٌ [şayd] مَصِيدٌ [maşīd] ma'nāsınadır ki sayd ve şikār olunmuş nesnedir. 'Alā-kavlin mūmteni^c ve bī-mālik olanına itlāk olunur ki murād vahşī ve helāl olan şikārdir ve bu fa'1 bi-ma'nā mef'uldür, yāhūd tesmiye bi'l-masdardır. Kāle'ş-şārih ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿لَا تَقْتُلُوا الصَّيْدَ وَأَنْتُمْ حُرْمٌ﴾ Ve

صَيْدٌ [Şayd] Yemen'de bir yüksek dağın adıdır. O dağa mūsıl yokuşa **صَيْدٌ** itlāk ederler. Ve

صَيْدٌ [şayd] Kezālik masdar olur, bir adamı yā bir hayvānı **أَصَيْدٌ** [aşyed] kılmak ma'nāsına; tekūlu: إِذَا جَعَلْتَهُ أَصَيْدًا كَمَا جَعَلْتَهُ أَصَيْدًا إِذَا جَعَلْتَهُ أَصَيْدًا إِذَا جَعَلْتَهُ أَصَيْدًا إِذَا جَعَلْتَهُ أَصَيْدًا إِذَا جَعَلْتَهُ أَصَيْدًا إِذَا جَعَلْتَهُ أَصَيْدًا إِذَا جَعَلْتَهُ أَصَيْدًا إِذَا جَعَلْتَهُ أَصَيْدًا إِذَا جَعَلْتَهُ أَصَيْدًا إِذَا جَعَلْتَهُ أَصَيْدًا إِذَا جَعَلْتَهُ أَصَيْدًا

الصَّيْدَانُ [eş-şaydān] [مَيْدَانٌ] [meydān] vez-ninde) Filizzāttan bakıra denir, نحاس

[nuḥās] gibi. Ve altına denir, ذَهَبٌ [zeheb] ma'nāsına. Ve taştan yapılmış çömleğe denir.

الصَّيْدَانَةُ [eş-şaydānet] (hā'yla) Gūl-ı beyābāniye denir. Ve bed-hüy karıya denir. Ve çok sözlü yaşak karıya denir; yukālu: اِمْرَأَةٌ صَيْدَانَةٌ أَي السَّيِّئَةُ الْخُلُقِ وَكَذَا الْكَثِيرَةُ الْكَلَامِ

الصَّيْدَاءُ [eş-şaydā²] [صَحْرَاءٌ] [şahrā²] vezninde) Arz-ı galīzeyeye denir. Ve

صَيْدَاءٌ [Şaydā²] Sāhil-i Şām'da bir belde adıdır. Ve Hāvran kazasında başka bir belde adıdır. Ve **صَدَاءٌ** [şad²ā²] lafzında lügattir ki bir kuyu yā bir eşme adıdır; hemze bābında zikr olundu. Ve

صَيْدَاءٌ [Şaydā²] Bir mahbūbe ismidir ki şā'ir Zu'r-Rumme eş'arında onunla teşebbüb ve tagazzül eder idi. Ve

صَيْدَاءٌ [şaydā²] Küfeki taşına denir ki ondan çömlek düzerler.

بَنُو الصَّيْدَاءِ [Benu'ş-Şaydā²] Esed kabilesinden bir batn adıdır.

الْمُصَيْدُ [el-mişyed] [مِنْبَرٌ] [minber] vezninde) ve

الْمُصَيْدَةُ [el-mişyedet] (hā'yla) ve

الْمَصَيْدَةُ [el-maşīdet] [مَعِيشَةٌ] [ma'īšet] vezninde) Ağa ve tuzğa denir ki onunla şikār tutulur.

الصَّيْدُ [eş-şayed] (fethateynle) Bir adamın boynu bir tarafa eğrice olmak ma'nāsınadır; yukālu: صَيْدَ الرَّجُلِ صَيْدًا مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَارَ أَصَيْدًا أَي مَائِلَ الْعُنُقِ

الأَصْيَدُ [el-aşyed] [أَحْمَرٌ] [aḥmer] vezninde) Ondan vasftır.

إِبْنُ صَيْدٍ [İbnu Şā'id] 'alā-kavlin [إِبْنُ الصَّيَادِ] [İbnu'ş-Şayyād] Bir kimsedir ki Deccāl

olması zann olunur. Mütercim der ki *Meşābih-i Şerīf* te eşrāt-ı sā'at bahsinde **ابْنُ الصِّيَادِ** 'unvānıyla mersūm ve kıssası mebsüttür. Yehūd tā'ifesindedir, zamān-ı sa'ādette tevellüd eyledi. 'Abdullāh b. 'Ömer ve Cābir hazretleri mezbūrun Deccāl olması bābında yemīn eylediler.

الصَّيُودُ [eş-şayūd] (قَبُولُ [kabūl] vezninde) Be-gāyet avcıya denir; yukālu: كَلَبْتُ صَيُودًا Ve وَصَفَرْتُ صَيُودًا أَي صَيَادًا Ve

صَيُودٌ [Şayūd] Bir feres-i meşhūr adıdır.

الصَّيُودُ [eş-şayūd] (تَنُورٌ [tennūr] vezninde) Nişāna doğru varıp isābet eder olan oka itlāk olunur; yukālu: سَهْمٌ صَيُودٌ أَي صَائِبٌ

الصَّادُ [eş-şād] ve

الصَّيْدُ [eş-şīd] (şād'ın kesriyle ve fethateynle lügattir) Bir 'illet adıdır ki deve kısmının başına 'arız olmakla münkāzī olmuş at gibi dā'imā burunları akıp ve başını muttasıl yukarı tutar ve yukālu: بَعِيرٌ ذُو مَالٍ رَجُلٌ مَالٌ نِيتَكِي صَادٌ أَي ذُو صَادٍ ma'nāsına. Mütercim der ki *Muzhīr*'de bu bāb-ı mahsüstür; yukālu: رَجُلٌ مَالٌ وَافْرَأَةٌ مَالَةٌ أَي ذُو مَالٍ وَبَعِيرٌ صَادٌ وَنَاقَةٌ صَادَةٌ وَهَاعٌ وَهَاعَةٌ وَوَلَاغٌ وَوَلَاعَةٌ Ve

صَادٌ [şād] Ma'diniyyāttan tunca denir. Ve bakıra denir, 'alā-kavlin bakırın bir nev'ine denir. Ve devenin iki gözü aralığında bir damar ismidir ki 'illet-i mezkūre ona 'arız olur. Cem'i أَصْيَادٌ [aşyād] ve cem'u'l-cem'i أَصَايِدُ [eşāyid] gelir.

الإِصَادَةُ [el-işādet] (إِفَادَةٌ [ifādet] vezninde) Deveye renc ve ezā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: صَيِّدٌ إِذَا آذَاهُ أَصَادَ الْبَعِيرَ إِذَا آذَاهُ Ve zikr olunan [şīd] 'illetine devā eylemek ma'nāsına olmakla zıdd olur; yukālu: أَصَادُهُ إِذَا دَاوَاهُ مِنَ الصَّيْدِ

الأَصْيَدُ [el-aşyed] (أَحْمَرٌ [ahmer] vezninde) Boynu bir tarafa mā'il olan kimseye denir ki zikr olundu; yukālu: رَجُلٌ أَصْيَدٌ أَي رَجُلٌ مَائِلٌ الْعُنُقِ Ve صَادٌ [şād] dedikleri maraz-ı mezbūra mübtelā deveye denir; yukālu: بَعِيرٌ أَصْيَدٌ أَي بِهِ الصَّادُ Ve

أَصْيَدٌ [aşyed] Pādişāha itlāk olunur, serbülend olduğu için. Ve kibr ve dimāğından nāşī başını yukarı tutup sorutur olan kimseye itlāk olunur; maraz-ı mezbūra mübtelā deveye teşbihledir. Ve

أَصْيَدٌ [aşyed] Arslana itlāk olunur.

الْمُضْطَادُ [el-muşţād] ve

الصَّيَادُ [eş-şayyād] Bunlar da arslana itlāk olunur.

FASLU'D-DĀDĪ'L-MU'CEME**(فَضْلُ الضَّادِ الْمُعْجَمَةِ)****[ض ا د]**

الضَّادُ [eḏ-ḏaḏ] (ḏād'ın fethi ve hemzenin sükūnuyla) Husūmet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: ضَادُهُ ضَادًا مِنَ الْبَابِ إِذَا حَصَمَهُ Ve

ضَادٌ [ḏaḏ] Hatunun fercine denir.

الضُّوْدُ [eḏ-ḏuḏ] ve

الضُّوْدَةُ [eḏ-ḏuḏet] (ḏād'ların zammı ve hemzelerin sükūnuyla) ve

الضُّوْدَةُ [eḏ-ḏuḏet] (zammeteynle) İsmeldir, zükām 'illetine denir.

الضُّوَادُ [eḏ-ḏuḏād] (زُكَامٌ [zukām] vezninde) Masdardır, zükām 'illetine uğramak ma'nāsınadır.

الْمَضُّوْدُ [el-maḏḏūḏ] (مَسْعُودٌ [mes'ūd] vezninde) Zükām 'illetine uğramış kimseye denir; yukālu: ضَبَدَ الرَّجُلُ ضُؤَادًا عَلَى بِنَاءِ الْمَفْعُولِ فَهُوَ مَضُّوْدٌ أَي مَرُكُومٌ

الْإِضَادُ [el-iḏḏād] (إِسْعَادٌ [is'ād] vezninde) Zükām 'illetine uğratmak ma'nāsınadır; yukālu: أَضَادَهُ أَي أَزَكَمَهُ

ضَبِيْدَةٌ [ḏaḏidet] (سَعِيْدَةٌ [sa'idet] vezninde) Bir su adıdır.

[ض ب د]

الضَّبْدُ [eḏ-ḏabed] (ḏād'ın ve bā-yı muvahadenin fethiyle) Gayz ve gazab ma'nāsınadır.

الضَّبْدُ [eḏ-ḏabd] (عَبْدٌ [abd] vezninde) Hurmānın tāzesiyle koruğunu birbirine katmak ma'nāsınadır; yukālu: ضَبَدَ الرَّجُلُ ضَبْدًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا خَلَطَ بَيْنَ الرُّطْبِ وَالبَشْرِ

التَّضْبِيْدُ [et-taḏḏibīḏ] (تَفْعِيْلٌ [tef'īl] vezninde)

Bir adama igdāb edecek bir nesne zıkr eylemek ve hātırına götürmek ma'nāsınadır; yukālu: ضَبَدْتُ فُلَانًا إِذَا ذَكَرَهُ مَا يُغْضِبُهُ

[ض د د]

الضَّدُّ [eḏ-ḏidd] (ḏād'ın kesri ve dāl'ın teşdidiyle) ve

الضَّدِيْدُ [eḏ-ḏadīḏ] (أَمِيْرٌ [emīr] vezninde) Misl ve nazīr ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ ضَدُّهُ Ve muhālif ma'nāsına olmakla azdāddan olur; yukālu: هُوَ ضَدُّهُ أَي مَخَالِفُهُ Ve gāh olur ضِدٌّ [ḏidd] ile cemā'at irāde olunur ve minhu; kavluhu ta'ālā: ﴿وَيَكُونُونَ عَلَيْهِمْ ضِدًّا﴾

Mü'ellifin *Başā'ir*'de beyānına göre ضِدٌّ [ḏidd] lafzı ismdir, cem'i أَضْدَادٌ [aḏḏād] gelir. 'İnde'l-Aḥfeş müfred ve cem' olur, kemā fī kavlihi ta'ālā أَي وَيَكُونُونَ عَلَيْهِمْ ضِدًّا أَي وَيَكُونُونَ Beğavī عَوْنٌ ile tefsīr eylemiştir, zīrā bir adamın mu'ini 'adūsuna muzādd olur ve 'İkrime أَغْدَاءٌ [a'ḏā] ile tefsīr eyledi. Ve ehl-i lügat mütekābile-i erba'ı zıdd kısmına idhāl eylediler ki biri tekābül-i tezāddır, سَوَادٌ [sevād] ve بَيَاضٌ [beyād] gibi ve biri tezāyufur, ضَعْفٌ [ḏif] ve نِصْفٌ [nişf] ve أَبٌ [eb] ve ابْنٌ [ibn] gibi ve biri vücūd ve 'ademdir, عَمِيٌّ [amy] ve بَصَرٌ [başar] gibi ve biri icāb ve selbdir; كُلُّ إِنْسَانٍ هَهُنَا لَيْسَ وَ كُلُّ إِنْسَانٍ هَهُنَا gibi.

الضَّدُّ [eḏ-ḏadd] (ḏād'ın fethiyle) Hasma gālib olmak ma'nāsınadır; yukālu: ضَدَّهُ فِي الْخُصُومَةِ ضَدًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا غَلِبَهُ Ve bir kimseden bir nesneyi rıfk ve sühütle sarf ve men' eylemek ma'nāsınadır; yukālu: ضَدَّهُ عَنْهُ إِذَا صَرَفَهُ وَمَنَعَ بِرِفْقٍ ma'nāsınadır; yukālu: ضَدُّ الْقَرْبَةِ إِذَا مَلَأَهَا

الْإِضْدَادُ [el-iḏḏād] (hemzenin kesriyle) Darılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَضَدَّ الرَّجُلُ إِذَا عَضِبَ

ma'nāsınadır; yukālu: ضَمَدَ الْجُرْحَ بِمَعْنَى ضَمَدَهُ **الضَّمَدُ** [et-teḍammud] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Yaralı adam merhemli bağla bağlanmak ma'nāsınadır; yukālu: ضَمَدَهُ فَتَضَمَدَ

الضَّمَدُ [eḍ-ḍamed] (fethateynle) Kurumak ma'nāsınadır; yukālu: ضَمِدَ الشَّيْءُ ضَمَدًا مِنْ **الضَّمَدُ** [eḍ-ḍamed] (fethateynle) Kurumak ma'nāsınadır; yukālu: ضَمِدَ الشَّيْءُ ضَمَدًا مِنْ

ضَمَدٌ [ḍamed] Bir kimse zimmetinde bākī kalan hakka denir; tekūlu: لَنَا عِنْدَ فُلَانٍ ضَمَدٌ **ضَمَدٌ** [ḍamed] Bir kimse zimmetinde bākī kalan hakka denir; tekūlu: لَنَا عِنْدَ فُلَانٍ ضَمَدٌ

الْإِضْمَادُ [el-iḍmād] (hemzenin kesriyle) Biri-kirtirmek ma'nāsınadır; yukālu: أَضَمَدَ الْقَوْمَ **الْإِضْمَادُ** [el-iḍmād] (hemzenin kesriyle) Biri-kirtirmek ma'nāsınadır; yukālu: أَضَمَدَ الْقَوْمَ

ضِمَادٌ [Dimād] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bir recül ismidir.

الضَّمَدُ [eḍ-ḍimd] (ḍād'ın kesriyle) Dosta denir, حِدٌّ [hidn] ma'nāsına.

[ض و د]

الضَّادُ [eḍ-ḍād] Hurūf-ı hecādan 'Arab kavmine mahsūs bir harftir.

الضَّوَادِي [eḍ-ḍavādī] (هُوَادِي [hevādī] vezninde) Hoş-āmed sözlere denir ki muhātab onunla çocuk gibi avutulur ola, zāhiren müfredi ضَادِيَّةٌ [ḍādiyette]tir.

[ض ه د]

الضَّهْدُ [eḍ-ḍahd] (مَهْدٌ [mehd] vezninde) Kahr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: ضَهَدَهُ **الضَّهْدُ** [eḍ-ḍahd] (مَهْدٌ [mehd] vezninde) Kahr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: ضَهَدَهُ

الْإِضْطِهَادُ [el-iḍṭihād] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) ضَهْدٌ [ḍahd] ma'nāsınadır; yukālu: **الْإِضْطِهَادُ** [el-iḍṭihād] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) ضَهْدٌ [ḍahd] ma'nāsınadır; yukālu: إِضْطَهَدَهُ بِمَعْنَى ضَهَدَهُ

الْإِضْهَادُ [el-iḍhād] (Hemzenin kesriyle)

le) Bir kimseye cevri ve sitem eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَضْهَدَ بِهِ إِذَا جَارَ عَلَيْهِ **الْمُضْطَهْدُ** [el-muḍṭahid] (مُضْطَرِبٌ [muḍṭarib] vezninde) Arslana ıtlāk olunur.

الضَّهْيَدُ [eḍ-ḍahyed] (ḍād'ın ve yā'nın fet-hiyle) Sulb ve şedid olan adama denir ki cebbār ve kakhār ola; yukālu: رَجُلٌ ضَهْيَدٌ أَيْ **الضَّهْيَدُ** [eḍ-ḍahyed] (ḍād'ın ve yā'nın fet-hiyle) Sulb ve şedid olan adama denir ki cebbār ve kakhār ola; yukālu: رَجُلٌ ضَهْيَدٌ أَيْ

ضَهْيَدٌ [Ḍahyed] Bir mevzi' adıdır, 'alā-kavlin bu şād-ı mühmeledir. Bundan gayrı fa'yel vezninde mesmū' değildir. Şārih der ki عَتِيدٌ [ʿatyed] kelimesi dahi vāridir.

الضُّهْدَةُ [eḍ-ḍuhdet] (عُمْدَةٌ [ʿumdet] vezninde) Şol zebūn adama denir ki herkese makhūr olur ola; yukālu: هُوَ ضُّهْدَةٌ لِكُلِّ أَحَدٍ **الضُّهْدَةُ** [eḍ-ḍuhdet] (عُمْدَةٌ [ʿumdet] vezninde) Şol zebūn adama denir ki herkese makhūr olur ola; yukālu: هُوَ ضُّهْدَةٌ لِكُلِّ أَحَدٍ

أَيْ يَمْهَرُهُ كُلُّ مَنْ شَاءَ

FASLU'T-ṬĀ'İ'L-MÜHMELE (فَضْلُ الطَّاءِ الْمُهْمَلَةِ)

[ط ر د]

الطَّرْدُ [eṭ-ṭard] [ferd] [ferd] vezninde) Sürüp irak eylemek ma'nāsınadır; yukālu: طَرَدَهُ Ve bunda fethateynle lügattir. Ve develeri etrāfından sürüp çevirerek toplamak ma'nāsınadır; yukālu: طَرَدَ الْإِبِلَ إِذَا صَمَّ مِنْ نَوَاجِيهَا Ve kovmak ma'nāsınadır; tekülü: طَرَدْتُهُ أَي نَفَيْتُهُ Ve bir kavm üzere uğrayıp geçmek ma'nāsına müsta'meldir; tekülü: طَرَدْتُهُمْ أَي أَتَيْتُهُمْ وَحَزَبْتُهُمْ

الطَّرِيدُ [eṭ-ṭarid] [ketif] [ketif] vezninde) Şol irkilmiş yağmur suyuna denir ki içine davar girip telvīs etmiş ola.

الطَّرَادُ [eṭ-ṭarad] (fethateynle) Hile ve hud'ā ile yā ālāt ve şikārī ile av avlamağa dürüşmek ma'nāsınadır; yukālu: طَرِدَ الصَّبَاذُ طَرْدًا مِنْ النَّبَابِ الرَّابِعِ إِذَا زَاوَلَ الصَّيْدَ

الطَّرِيدُ [eṭ-ṭarīd] [ba'īd] [ba'īd] vezninde) Hurmā salkımının çöpüne denir. Ve uzun güne itlāk olunur; yukālu: يَوْمَ طَرِيدٍ أَي طَوِيلٍ Ve bir adamın şol veledine itlāk olunur ki diğeri veledinden sonraca tevellüd eylemiş ola. Sānī evveli tard etmiş olur ve evvelkine de طَرِيدٌ [ṭarīd] itlāk olunur, مَطْرُودٌ [maṭrūd] ma'nāsına. Ve leyl ve nehāra طَرِيدَانِ [ṭarīdān] itlāk olunur, yekdiğeri tard eylediği için.

الطَّرَادُ [eṭ-ṭarrād] [şeddād] [şeddād] vezninde) ve

الْمُطَرَّدُ [el-muṭarrad] [mu'azzam] [mu'azzam] vezninde) Bunlar da uzun güne itlāk olunur; yukālu: يَوْمَ طَرَادٍ وَمُطَرَّدٍ أَي طَوِيلٍ Ve

طَرَادٌ [ṭarrād] Bir güne küçük gemiye denir

ki be-gāyet sür'atle gider, kırlangıç gibi. Ve vāsi' mekāna itlāk olunur; yukālu: مَكَانٌ وَاسِعٌ Ve düz geniş dama itlāk olunur; yukālu: سَطْحٌ طَرَادٌ أَي مُسْتَوٍ وَاسِعٌ Ve şol imāma itlāk olunur namazlarda kırā'ati tatvīl eylemekle cemā'ati usandırıp tard eder ola; yukālu: إِمَامٌ طَرَادٌ إِذَا كَانَ يَطْوِلُ عَلَى النَّاسِ الْقِرَاءَةَ حَتَّى يَطْرُدَهُمْ Ve

طَرَادٌ [Ṭarrād] Muhaddisinden bir cemā'atin isimleridir.

الطَّرِيدَةُ [eṭ-ṭarīdet] [ferīdet] [ferīdet] vezninde) Ardından kovulup sürülerek ahz ve şikār olunmasına sa'y ve ikdām olunan sayd ve firārī makülesine denir. Ve harāmilerin sirkat edip sürüp ilettikleri deve sürüsüne itlāk olunur. Ve içicilerin ve okçuların kovuş ağacı ta'bīr ettikleri ālete denir ki māddeci bir kamıştır, bir keskin nesnesi olmakla onunla işleri ve okları yonup perdāht ederler. Ve ensizce uzun uzadı çayırılığa denir. Ve harīden uzunluğuna bölünmüş şukkaya itlāk olunur. Ve etfāl-i 'Araba mahsūs bir oyun adıdır, 'amme ona مَسَّةٌ [messet] ve ضَبْطَةٌ [ḍabṭat] derler. Oynayan uşağın eli āherin başına yā omuzuna değerse مَسَّةٌ [messet] olur ve eğer ayağına dokunursa أُسْنٌ [esn] olur. Ve

طَرِيدَةٌ [ṭarīdet] Islatıp ocak ve fırın sildikleri paçavraya denir.

الْمُطَرَّدَةُ [el-miṭradet] [mikneset] [mikneset] vezninde) Bu dahi zikr olunan paçavraya denir.

الطَّرَادُ [eṭ-ṭirād] [kitāb] [kitāb] vezninde) ve

الْمُطَرَّدُ [el-miṭrad] [minber] [minber] vezninde) Kısa mızrağa denir ki حَرْبَةٌ [ḥarbet] ta'bīr olunur, onunla büyük şikārlara mübāderet ederler. Ve

طَرَادٌ [ṭirād] ve

مُطَارَدَةٌ [muṭāredet] Mufā'aleden masdarlardır, harb ve savaş dil-āverleri birbirine hamle eylemek ma'nāsınadır. Her ne kadar tard yok ise de lüzūm-ı 'ādisi mülāhazasına mebnīdir; yukālu: طَارَدَ الْأَقْرَانُ مُطَارَدَةً وَطَرَادًا إِذَا حَمَلَ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ هُمْ فُرْسَانُ الطَّرَادِ

طُرَادٌ [Ṭurrād] (رُمَانٌ [rummān] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

أَلْطَرْدَةُ [eṭ-tirdet] (tā'nın kesriyle) İki süvārī birbirine bir kerre hamle eylemek ma'nāsınadır ki binā-i merre olur, lākin kıyās fethle olmaktadır.

بَنُو طَرِيدٍ [Benū Ṭarīd] (عَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

بَنُو مَطْرُودٍ [Benū Maṭrūd] 'Arabdan iki batn adıdır.

الطَّرْدِينُ [eṭ-ṭurdīn] (tā'nın zammıyla) Ekrād tā'ifesine mahsūs bir ta'ām adıdır.

الْمَطْرَدَةُ [el-maṭradet] (mīm'in fethi ve kesriyle) Yolun açık ve işlek yerine ve işlek yola denir; yukālu: أَخَذَ الْمَطْرَدَةَ أَيَّ مَحَجَّةِ الطَّرِيقِ

التَّطْرِيدُ [et-taṭrīd] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Kamçıyı uzatıp sündürmek ma'nāsınadır; yukālu: طَرَدَ السُّوْطَ إِذَا مَدَّهُ

الْإِطْرَادُ [el-iṭrād] (إِنْعَادٌ [ib'ād] vezninde) Bir kimsenin tard ve ib'adı yāhūd şehriden nefy ve ihrācī bābında emr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَطْرَدَ الْأَمِيرُ إِذَا أَمَرَ بِطَرْدِهِ أَوْ بِإِخْرَاجِهِ عَنِ الْبَلَدِ Ve müsābaka husūsunda iki taraflı bahs eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَطْرَدَ الْمُسَابِقُ صَاحِبَهُ إِذَا قَالَ لَهُ إِنَّ سَبَقْتَنِي فَلَكَ عَلَيَّ كَذَا وَإِنْ سَبَقْتَنِي فَلِي عَلَيْكَ كَذَا

الْإِسْتِطْرَادُ [el-istiṭrād] Mekīdeden bir nev'dir, murād hasma kaçamak göstermektir ki hiyel-i harbiyyedendir, "أَلَكْرُ" "بَعْدَ الْقَرِّ" mefhūmudur. Zīrā inhizām

sūreti gösterildikte düşman magrūr olup lāübāliyāne sürüp gelirken birden dönüp üzerlerine hücum olundukta ekserī berzede ve perīṣān olurlar; yukālu: اسْتَطْرَدُوا لَهُمْ إِذَا أَطْهَرُوا الْإِنْهَرَامَ لِيُحْمَلُوا عَلَيْهِمْ **الْمَطَارِدُ** [el-Meṭarīd] (mīm'in fethiyle) Tihāme'de bir niçe dağlara itlāk olunur.

الْإِطْرَادُ [el-iṭṭirād] (hemzenin ve tā-yı müşeddenin kesriyle) اِئْتِعَالَ [ifti'āl] vezninde) Birkaç nesne birbirine tābi' olup nesak-ı vāhid üzere çekilip gitmek ma'nāsınadır; yukālu: إِطْرَدَ الْأَمْرُ إِذَا تَبِعَ وَجَرَى Ve bir iş doğrulup yoluna girmek ve uyup dürüst olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِطْرَدَ الْأَمْرُ إِذَا اسْتَقَامَ

[ط و د]

الطَّوْدُ [eṭ-ṭavd] (tā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Dağa, 'alā-kavlin ulu dağa denir. Cem'ī أطوَادٌ [aṭvād] gelir ve طَوْدَةٌ [ṭivedet] gelir, قِرْدَةٌ [kīredet] vezninde. Mü'ellifin *Baṣā'ir*'de beyānı üzere kavli sānīye göre ﴿كَالطَّوْدِ الْعَظِيمِ﴾ kerīmesinde 'azīm ile vasf sā'ir cibāl-i 'azīmeye nisbetle olur. Ve

طَوْدٌ [ṭavd] Yüksek kumluğa itlāk olunur ki tepe tarzında olur. Ve

طَوْدٌ [Ṭavd] Bir adamın 'alemidir. Ve 'Arafāt üzere müşrif bir dağın ismidir ki Yemen'de Ṣan'ā' şehrine kadar mümtedd olmuştur. Ve Ṣa'īd-i Mıṣr kazāsında bir belde adıdır. Ve

طَوْدٌ [ṭavd] Masdar olur, sābit ve pāyidār olmak ma'nāsına; yukālu: طَادَ الشَّيْءُ يَطْوُدُ طَوْدًا إِذَا ثَبَّتَ

إِبْنُ الطَّوْدِ [ibnu't-ṭavd] Yüksek dağlardan yuvarlanıp düşen iri kayaya ve büyük taşaya denir.

الطَّادُ [eṭ-ṭād] Ağır ve sakīl nesneye denir.

Ve esrimiş deveye denir.

الْمَطَاةُ [el-meṭādet] (mīm'in fethiyle) Irak beyābāna denir.

الْمَطَاوِدُ [el-meṭāvid] (mīm'in fethiyle) مَتَالِفٌ [metālif] ma'nāsınadır ki mehleke ve hatar-nāk olan yerlerden 'ibārettir; yukālu:

ذَهَبُوا فِي الْمَطَاوِدِ أَيِ الْمَتَالِفِ

التَّطْوِيدُ [et-taṭvīd] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) ve

التَّطَوُّدُ [et-tetaṭvud] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Bilād ve kasabātı dolaşıp gezmek ma'nāsınadır; yukālu: طَوَّدَ الرَّجُلُ وَتَطَوَّدَ إِذَا طَوَّفَ يَغْنِي فِي الْبِلَادِ

الْمُطَوِّدُ [el-muṭavved] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Ba'īd ma'nāsınadır; yukālu: مَكَانٌ مُطَوِّدٌ أَيُّ بَعِيدٌ

الْإِنْطِيَادُ [el-intiyād] (إِنْفِعَالٌ [infi'āl] vezninde) Bir nesne havāya doğru uzanıp yük-selmek ma'nāsınadır; ve minhu yukālu: بِنَاءٌ مُنْتَادٌ أَيُّ مُرْتَفِعٌ ذَاهِبٌ فِي الْهَوَاءِ صُغْدًا

FASLU'L-‘AYNİ'L-MÜHMELE

(فَضْلُ الْعَيْنِ الْمُهْمَلَةِ)

[ع ب د]

الْعَبْدُ [el-‘abd] (‘ayn'in fethi ve bā'nın sükunıyla) Mutlakan insāna itlāk olunur, gerek hür ve gerek bende olsun. Şārihin beyānına göre merbüb olduğuna mebnīdir ve Rāğib'in beyānına göre ‘abid ma'nāsına vasf bi'l-masdardır.

Ve ‘abd birkaç gūnedir: Biri bi-hükmi'ş-şer‘ ‘abdir ki bey‘ ve ibtiyā‘ı sahīh olan insāndır. Sānī ‘abd bi'l-icāddır ki Hak ta‘ālāya mahsūstur. Sālis ‘abd bi'l-‘ibādet ve'l-hidmettir ve bu iki gūnedir: biri ‘abdullāh ‘ale'l-ihlāstır; sānī ‘abdu'd-dünyā ve a'rāzihādır. Ve iyāhu kaşade'n-Nebiyü ‘aleyhi's-selāmu bi-kavlihi: ”تَعَسَّ عَبْدُ الذَّرْهَمِ تَعَسَّ عَبْدُ الدِّيْنَارِ“

Ve عَبْدٌ [‘abd] لَافِزٌ عَبِيدٌ [‘ābid]den eblagdır ve müsterakk olan عَبِيدٌ [‘abd]in cem‘i عَبِيدٌ [‘ābid] gelip ve عَبِيدٌ [‘ābid] ma'nāsı melhūz olan عَبِيدٌ [‘abd]in cem‘i عَبَادٌ [‘ibād] ve sārīr gūne cumū‘-ı mezkūredir. Pes عَبِيدٌ [‘ābid] Hak ta‘ālāya muzāf oldukta عَبَادٌ [‘ibād] dan e‘amm olur ve li-hāzā kālallāhu ta‘ālā: ﴿وَمَا أَنَا بِظِلَامٍ لِلْعَبِيدِ﴾ Pes bunda عَبْدُ الشَّمْسِ ve عَبْدُ اللَّاتِ ile tesmiye olanlar dahi dāhildir, mübālaga bu cihete nāzırdır. Ve

عَبْدٌ [‘abd] Kul cinsine denir, مَمْلُوكٌ [memlūk] ma'nāsına ki hür mukābilidir. Ve lām ziyādesiyle عَبْدٌ [‘abdel] dahi denir. Cem‘i عَبْدُونَ [‘abdūn] gelir ve عَبِيدٌ [‘ābid] gelir ‘ayn'in fethiyle ve أَعْبُدُ [‘abud] gelir, أَفْلَسُ [eflus] gibi ve عَبَادٌ [‘ibād] gelir ‘ayn'in kesriyle ve عُبْدَانٌ [‘ubdān] gelir ‘ayn'in zammiyle ve عَبِيدَانٌ [‘ibiddān] gelir

kesreteynle ve dāl'ın şeddesiyle ve مَعْبِدَةٌ [ma'bedet] gelir, مَشْيَحَةٌ [meşyehat] gibi ve مَعَابِدُ [me'ābid] gelir, مَحَاسِنُ [meḥāsin] gibi ve عِبَادًا [ʿibiddā] ve عِبْدِي [ʿibiddā] gelir kesreteynle ve dāl'ın teşdidi ve elifin meddi ve kasrıyla ve عُبُدٌ [ʿubud] gelir zammeteynle ve عَبِدْ [ʿabud] gelir, نَدَسٌ [nedus] vezninde ve مَعْبُودَاءُ [ma'būdā] gelir, مَشْيُوحَاءُ [meşyūḥā] gibi. Cem'ü'l-cem'i أَعَابِدُ [e'ābid] gelir.

Mütercim der ki mü'ellif عَبِدْ [ʿabd] lafzının cem'i on dört ve bir dahi cem'ü'l-cem'i olmak üzere sebt eylemiştir. Ve İbn Mālik iki beytte on olmak üzere nazm edip ve Suyūtî dokuz dahi istidrâkle işbu manzumesinde beyân eylemiştir:

جُمُوعٌ لِعَبْدِ لَابِنِ مَالِكٍ نَظَمَ _____
 وَرَدْتُ عَلَيْهَا مِثْلَهَا فَاسْتَفِدَّ وَجُودُ
 عِبَادٌ عِبِيدٌ جَمْعُ عَبْدٍ وَأَعْبَادٌ
 أَعَابِدُ مَعْبُودَاءُ مَعْبِدَةٌ عُبُودٌ
 كَذَلِكَ عُبْدَانٌ وَعِبْدَانٌ أَثْبِتَانَا
 كَذَاكَ الْعَبْدِيُّ وَأَمْدِدُ إِنْ شِئْتَ أَنْ تَمُدَّ
 وَقَدْ زِيدَ أَعْبَادُ عُبُودٍ عِبِيدَةٌ
 وَخَفِيفٌ يَفْتَحُ وَالْعَبْدَانُ إِنْ تَشَأْ
 وَأَعْبِدَةٌ عُبُودٌ تُمَتُّ بِعَبْدَانَا
 عِبِيدُونَ مَعْبُودِي بِقَضْرِ فَحُذْ تَشَأْ

Ve şārihin beyânına göre عَبِدْ [ʿabd] vâsif olup lâkin ismiyyet gâlib olmuştur. İntehâ. Ve

عَبِدْ [ʿabd] Bir nev' hoş-bû nebât ismidir deve kısmı ondan be-gāyet hoşlanır ve kısa ve yassı temrene عَبِدْ [ʿabd] itlâk ederler. Ve

عَبِدْ [ʿAbd] Benū Esed yurdunda bir dağın ismidir ve başka yerde bir dağın dahi ismidir. Ve Ṭayyî bilâdında bir mevzi'dir.

الْعَبْدِيَّةُ [el-ʿabdiyyet] (yā-yı müşeddede ile) ve

الْعُبُودَةُ [el-ʿubūdet] ve

الْعُبُودِيَّةُ [el-ʿubūdiyyet] ve

الْعِبَادَةُ [el-ʿibādet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Tapmak ve kulluk eylemek, tā'at ma'nāsınadır ki fi'l-asl inkiyād ve huzū' ma'nāsınadır. Ve evzān-ı selāse-i ahire masdarlardır; yukālu: عَبَدَ اللهُ تَعَالَى عُبُودَةً وَعُقُودِيَّةً وَعِبَادَةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَطَاعَ لَهُ طَاعَةً Ve ʿArablar عُبِدْتُ بِهِ أُؤَذِيهِ derler bünye-i mechülle, مَعْنَسَانَا كِي "Ben onu rencide eylemekle igrā olundum" demektir. Şārihin beyânına göre bu terkib hırs yāhūd gazab ma'nāsından me'hūzdur. Pes mevkî'i bāb-ı rābi' māddeşi olur.

الْدَّرَاهِمُ الْعَبْدِيَّةُ [ed-derāhimu'l-ʿabdiyyet] Selefte bir cins akçe idi ki hâlen mütedâvil olan akçeden efdal ve veznde ercah idi.

الْعَبْدُ [el-ʿabed] (fethateynle) Darılmak ma'nāsınadır; yukālu: عَبَدَ عَلَيْهِ عَبِدًا مِنَ الْبَابِ ﴿وَأَنَا أَوْلُ الْعَابِدِينَ﴾ Şārih der ki kerimesinde gazab edenler ile de tefsir olunmuştur. Ve

عَبِدْ [ʿabed] Ziyādesiyle uyuz olmak ma'nāsınadır; yukālu: عَبَدْتِ الْإِبِلَ إِذَا جَرَبْتِ شَدِيدًا Ve peşimān olmak ma'nāsınadır; yukālu: عَبَدَ الرَّجُلُ إِذَا نَدِمَ Ve bir kimse kendi nefesine bir taksir sebebiyle levn ve tevbiḥ eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَبَدَ عَلِيٌّ Ve haris olmak ma'nāsınadır; yukālu: عَبَدَ لَهُ إِذَا حَرَصَ Ve inkār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَبَدَ مَا قَالَهُ إِذَا أَنْكَرَهُ

الْعَبْدَةُ [el-ʿabedet] (fetehtāla) Zor ve kuvvet ma'nāsınadır; yukālu: بِهِ عَبْدَةٌ أَيُّ قُوَّةٍ Ve semizlik, سِمَنٌ [simen] ma'nāsınadır; yukālu: نَاقَةٌ دَاتُ عَبْدَةٍ أَيُّ قُوَّةٍ وَسِمَنٍ

ma'nāsınadır; yukālu: مَا لَهُ عَبْدَةٌ أَيُّ بَعَاءٍ Ve tīb ezdikleri somaki taşa denir. Ve

عَبْدَةٌ [ʿabedet] ʿĀr ve hamiyet ma'nāsınadır; yukālu: أَحَدَتْهُ عَبْدَةٌ أَيُّ أَنْفَةٍ

ذُوْعَبْدَانَ [Zū ʿAbedān] (حَيَوَانَ [ḥayevān] vezninde) Ezvā taʿbīr olunan mülük-i Yemen'den birinin lakabıdır.

عَبْدَانَ [ʿAbedān] (kezālik feteḥātla) Yemen'de birkaç nevāhī adıdır.

عَبْدَانَ [ʿAbdān] (سَحْبَانَ [saḥbān] vezninde) Merv kazasında bir karyedir; Hāherzāde denmekle ma'rūf İmām-ı fāzıl ʿAbdulmecīd b. ʿAbdurrahmān Ebu'l-Kāsim oradandır, Kādī Ebu'l-Ḥuseyn ʿAlī b. el-Ḥasan ed-Dihkānī merhūmun hemşirezādesidir. Ve

عَبْدَانَ [ʿAbdān] Bir kimse ismidir ki Başra türābında bir nehr hafr ettirmiştir, Nehr-i ʿAbdān ona muzāftır.

عُبَيْدٌ [ʿUbeyd] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Bir feres ismidir. Ve esmā-i ricāldendir.

عُبَيْدَانَ [ʿUbeydān] (سُلَيْمَانَ [suleymān] vezninde) Bir vādī adıdır.

بَنُو الْعُبَيْدِ [Benu'l-ʿUbeyd] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Bir batn adıdır, nisbetinde **عُبَيْدِيٌّ** [ʿUbediyy] denir, **هُذَيْلٌ** [Huzeyl] ve **هُذَلِيٌّ** [Huzeliyy] gibi.

أُمُّعُبَيْدٍ [ummu ʿubeyd] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Hālī ve tenhā beyābāna, ʿalā-kavlin aslā yağmur isābet eylemeyen çöl beyābāna itlāk olunur; yukālu: وَقَعُوا فِي أُمَّ عُبَيْدٍ أَيُّ الْفَلَاةِ أَوْ الْخَالِيَةِ أَوْ مَا أَخْطَأَهَا الْمَطَرُ

الْعُبَيْدَةُ [el-ʿubeydet] (bünye-i tasgīr ile) Kırkbayır ve şīrdān dedikleri nesneye denir, فَحِشٌ [faḥiṣ] ma'nāsına.

أُمُّعُبَيْدَةَ [Ummu ʿAbīdet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Vāsiṭ kurbünde bir karye adıdır

ki Seyyid Aḥmed er-Rifāʿī kuddise sırruhu hazretlerinin merkadleri oradadır.

عَبُودٌ [ʿAbbūd] (تَنُورٌ [tennūr] vezninde) Bir uykucu kimse ismidir ki odun devşirdiği yerde bir hafta muttasıl uyumuştur. Ve bir mevzi ve bir cebel adıdır. Ve hadīs-i Muʿdil'de ya'nī işbu دُخُولًا الْجَنَّةِ "إِنَّ أَوْلَ النَّاسِ دُخُولًا الْجَنَّةِ" hadīsinde vārid olan ʿAbbūd'un kıssası budur ki selefte Hazret-i Hak celle ve ʿalā bir şehr ahālīsine bir peygamber irsāl eyledi ve ona ʿAbbūd nām bir ʿabd-i esvedden gayrı kimse İmān getirmedi. Ve kavm-i mezbūr bir çāh-ı ʿamīk hafr edip nebiyy-i müşārün'ileyhi ona ilkā ve çāhın ağızına bir sahra-i sammā vaz' ettiler. ʿAbbūd-ı mezbūr her gün dağdan odun getirip fūrūht ve onunla me'kulāt ve meşrūbāt iştirā eyledikten sonra o çāhın ağızına gelip sahrayı ref ve getirdiği nesneyi idlā eder idi. Bir gün ʿādeti üzere odun devşirip yorulmakla istirāhat için cānib-i eyseri üzere yatmış idi. Yedi sene muttasıl uyudu. Çün ḥābdan bīdār oldu, yattığı nehārdan hemān bir sāʿat mikdārı uyudu kıyāsıyla odunu yüklenip şehre geldi ve odunu fūrūht edip çāh-ı merkūma geldi, o peygamberi onda bulmadı. Meğer kendisi uykuda iken kavm-i mezbūra tevfiḳ ve hidāyet zuhūr etmekle o peygamberi çāhdan ihrāc eylemişler idi. Onlardan dā'imā ʿAbbūd'u suʿāl eyledikte "لَا نَذَرِيَّ أَيْنَ هُوَ" diye cevāb verirler idi. Min-baʿd nevme-i ʿAbbūdiyyet darb-ı mesel oldu.

إِبْنُ عَبُودٍ [İbn ʿAbbūd] muhaddisındendir.

الْمُعْبَدُ [el-miʿbed] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Demir bele ve çapaya denir, مِشْحَاةٌ [mişḥāṭ] gibi.

الْعَبَائِدُ [el-‘abābīd] (‘ayn’ın fethiyle) Her fırkası bir semte perākende olan gürüh gürüh piyāde ve süvārīye denir; عَبَادِيدُ [‘abādīd] dahi bu ma‘nāyadır. Ve bunların lafzlarından müfredleri yoktur. Ve

عَبَائِدُ [‘abābīd] ve عَبَادِيدُ [‘abādīd] Tepelere denir, آكَامٌ [ākām] ma‘nāsına. Ve ırak yollara denir. Ve

عَبَادِيدُ [‘Abādīd] Bir mevzi‘ adıdır. Ve iki kaynağın etrāfına denir; yukālu: مَدَّ رَاكِبًا مَدَّ عَبَادِيدَهُ أَنِّي مَذْرُوبُهُ

عَابُودُ [‘Ābūd] Kuds kurbünde bir beldedir.

عَابِدٌ [‘Ābid] Bir dağın adıdır. Ve ‘Ābid b. ‘Ömer b. Maḥzūm, Kureyş’ten bir kimsedir, ‘Abdullāh b. es-Sā’ib eş-Şahābī ve ‘Abdullāh b. el-Museyyib el-Muḥaddis el-‘Abidiyyān onun neslindedir.

الْعِبَادُ [el-‘Ībād] (‘ayn’ın kesriyle) ‘Arabdan bir niçe kabā’i-li müteferrikadır ki Hīre nām mahalde Naşrāniyyet üzere ittifāk ve ictimā‘ eylediler. Bunda ‘ayn’ın fethi galattır. Cevherī vehmine mebnī fethle takyīd eylemiştir.

الْإِعْبَادُ [el-i‘bād] (hemzenin kesriyle) Bir adamı bir kimseye kul eylemek ma‘nāsınadır, gerek hakīkī ve gerek mecāzī olsun; tekūlu: أَغْبَدَنِي فَلَانَ فَلَانًا أَنِّي أَغْبَدُ Ve kul edinmek ma‘nāsınadır; tekūlu: أَتَّخَذَنِي عَبْدًا Ve nās bir adamın başına üşüp dövmek ma‘nāsınadır; yukālu: أَغْبَدَ الْقَوْمُ بِالرَّجُلِ إِذَا صَرَّبُوهُ يَعْنِي اجْتَمَعُوا أَغْبَدَ عَلَيْهِ فَصَرَّبُوهُ Ve nās birikmek ma‘nāsınadır; yukālu: أَغْبَدَ الْقَوْمُ إِذَا اجْتَمَعُوا Ve bir adamın merkūbu yorulup kalmak ma‘nāsınadır; yukālu: أَغْبَدَ بِهِ عَلَى الْمَجْهُولِ أَيُّ أَبْدَعَ وَكَلَّتْ رَاكِبَتُهُ

الْعَبَادِيَّةُ [el-‘Abbādiyyet] (شَدَادِيَّةٌ [šeddādiyyet] vezninde) Merc nām ma-

halde bir karye adıdır.

عَبَادَانُ [‘Abbādān] (‘ayn’ın fethiyle ve bā’nın şeddesiyle) ‘İrāk’ta bir cezīre adıdır ki onu Dicle’nin iki şu‘besi ihāta eylemiştir, oradan Bahr-i Fāris’e munsabb olur. Kāle’ş-şārih ve minhu’l-mesel: «وَأَلَيْسَ «وَرَاءَ عَبَادَانَ قَرْيَةً»

عَبَادَةٌ [‘Abbādet] (‘ayn’ın fethi ve bā’nın teşdidiyle) Bir cāriye ve bir muhannes ismidir.

الْمُعَبَّدُ [el-mu‘abbed] [mu‘azzam] vezninde) Mutlakan müzellel olan şey’e denir, yol olsun gayrı olsun; yukālu: بَعِيرٌ مُعَبَّدٌ وَطَرِيقٌ مُعَبَّدٌ أَيُّ مُذَلَّلٌ Ve mükerrem ve muhterem ma‘nāsına olmakla zidd olur. Bunda binā-i tef‘il izāle içindir. Ve

مُعَبَّدٌ [mu‘abbed] Kazığa itlāk olunur. Ve haşarı olan erkek hayvāna denir. Ve şol beldeye denir ki bi’l-küllīyye ‘umrāniyyeti zā’il olmakla onda kat‘ā eser ve nişān ve āb ve eşcāra dā’ir nesne kalmamış ola. Ve katrānla yağlanmış deveye denir.

التَّغْبِيدُ [et-ta‘bīd] [tef‘il] vezninde) Zikr olunan مُعَبَّدٌ [mu‘abbed] lafzından tef‘ildir. Ve

تَغْبِيدٌ [ta‘bīd] Dābbe ürküp kaçmak ma‘nāsınadır; yukālu: عَبَدَ الْبَعِيرُ إِذَا ذَهَبَ Ve eğlenmek ma‘nāsınadır; yukālu: مَا عَبَدَ أَنْ فَعَلَ كَذَا أَيُّ مَا لَبِثَ عَبَدَ فَلَانَ إِذَا اتَّخَذَ عَبْدًا

الْإِعْتِبَادُ [el-i‘tibād] [ifti‘āl] vezninde) ve

الْإِسْتِعْبَادُ [el-isti‘bād] Kul edinmek ma‘nāsınadır; yukālu: إِغْتَبَدَ الرَّجُلُ وَاسْتَعْبَدَ إِذَا فَتَّحَ عَبْدًا Ve yukālu: وَاسْتَعْبَدَهُ أَيُّ اتَّخَذَهُ عَبْدًا

التَّعْبُدُ [et-ta‘abbud] [tefa‘ul] vez-

ninde) Hazret-i Bārī'ye kulluk eylemek ma'nāsınadır ki lāzıme-i dīn-i İslām'ı edāya tekellüfle sa'y ve ihtimām etmekten ibārettir; yukālu: تَعَبَّدَ الرَّجُلُ إِذَا تَنَسَّكَ Ve serkeşlik eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَعَبَّدَ الْبُعِيرُ إِذَا امْتَنَعَ وَصَعِبَ edince kadar arkasından kovup gitmek ma'nāsınadır; yukālu: تَعَبَّدَ الْبُعِيرُ إِذَا طَرَدَهُ حَتَّى أَغْيَا Ve kul edinmek ma'nāsınadır; yukālu: تَعَبَّدَ فَلَانًا إِذَا اتَّخَذَهُ عَبْدًا

الْمُعَبَّدَةُ [el-mu'abbedet] (مُعْظَمَةً) [mu'azzamet] vezninde) Zift ile kalafatlanmış sefineye denir; yukālu: سَفِينَةٌ مُعَبَّدَةٌ أَي مُقْتَرَّةٌ

عَبْدَةُ [Abdet bin eṭ-Ṭabīb] (حَمَزَةٌ) [ḥamzet] vezninde) Bir recül adıdır, 'Alk ame b. 'Abede fetehtla bir recüldür.

الْعَبْدِيُّ [el-'Abdiyy] 'Abdulḳays kabilesinin nisbetidir, عَبَسِيٌّ [Abḳasiyy] dahi derler. Niteki 'Abduşşems kabilesine nisbetinde عَبْسِيٌّ [Abşemiyy] derler.

الْعَبْدَانِ [el-'Abdān] İki 'Abdullāh'a itlāk olunur: biri 'Abdullāh b. Ḳuşeyr'dir ki A'ver dedikleridir ve İbn Lubeynā ile ma'rūftur ki bünye-i tasgīr iledir ve diğeri 'Abdullāh b. Seleme b. Ḳuşeyr'dir ki Seleme el-Ḥayr denmekle ma'rūftur.

الْعَبِيدَاتَانِ [el-'Abīdetān] ('ayn'ın fethiyle) 'Abīde b. Mu'āviye b. Ḳuşeyr ile 'Abīde b. 'Amr b. Mu'āviye'dir.

الْعِبَادِلَةُ [el-'Abādilet] ('ayn'ın fethiyle) 'Abdullāh b. 'Abbās ve 'Abdullāh b. 'Ömer el-Fārūḳ ve 'Abdullāh b. 'Amr b. el-'Āş b. Vā'il hazerâtıdır.

'Abdullāh b. Mes'ūd, 'Abādile'den değildir. Cevherī galat eylemekle 'Abādile'den 'add eylemiştir. Şārih der ki elli kadar *Şihāh* nüshalarına mürāca'at eyledim, bi-

rinde dahi İbn Mes'ūd'un zikrine tesādüf eylemedim. Gālibā mü'ellifin nüshasında ziyāde-i muharrefe vāki' olmuştur. Ve عَبْدُ اللَّهِ [Abādilet] lafzı naht tarikiyle عَبْدُ اللَّهِ [Abdullāh]ın cem'idir, عَبْدٌ [abdel] kelimesinin cem'i değildir. Ve mü'ellif "lām" māddesinde 'Abādile'yi dört 'add eylemiştir. 'Abdullāh b. ez-Zubeyr hazretlerini dahi derc eylemiştir. İntehā.

عَبْدٌ [el-'abdel] (ziyāde-i lām'la) عَبْدٌ [abd] ma'nāsınadır ki zikr olundu. Ve عَبْدٌ [Abdel] Ḥaḍramevt şehrinin ismi kadīmidir.

ذُو عَبْدَانَ [Zū 'Abdān] (سَخْبَانٌ) [saḥbān] vezninde) U'būd b. es-Seksek cemā'atından bir emīrin lakabıdır ki Ezvā-i Yemen'dendir.

عِبَادٌ [Ībād] (كِتَابٌ) [kitāb] vezninde) ve

عِبَادٌ [Ubād] (غُرَابٌ) [gūrāb] vezninde) ve

مَعْبَدٌ [Ma'bed] (مَسْكَنٌ) [mesken] vezninde) ve

عَبْدِيدٌ [Abdīd] (حَلْتِيْتُ) [ḥaltīt] vezninde) ve

أَعْبُدٌ [A'bud] (أَفْلُسٌ) [eḫlus] vezninde) ve

عِبَادٌ [Abbād] (كَتَانٌ) [kettān] vezninde) ve

عُبَيْدٌ [Ubeyd] (زُبَيْرٌ) [zubeyr] vezninde) ve

عُبَيْدَةٌ [Ubeydet] (hā'yyla) ve

عَبِيدٌ [Abīd] (سَعِيدٌ) [sa'īd] vezninde) ve

عَبِيدَةٌ [Abīdet] (hā'yyla) ve

عَبْدَةٌ [Abdet] (حَمَزَةٌ) [ḥamzet] vezninde) ve

عُئِدَةٌ [Ubdet] (عُمْدَةٌ) [umdet] vezninde) ve

عُبَادَةٌ [Ubādet] (سُمَامَةٌ) [sumāmet] vezninde) ve

عَبْدَلٌ [Abdel] (ziyāde-i lām'la) ve

عَبْدَكَ [Abdek] (ziyāde-i kāf'la) ve

عَبْدُوش [Abdūs] (vāv ve sīn'le) Esāmī-iricāldendir.

[ma'dūd] ma'nāsına ki fa'al bi-ma'nā mef'üldür. Ve

عَدْدُ [‘aded] İnsanın sinin-i ‘ömrüne itlāk olunur ki ‘add olunur. Şārih der ki bir hatun civānlıkta ülfet eylediği bir adamı ba‘de-zamānin gördükte, “Hani o evvelki şebāb ve celādetin nice oldu?” diye su‘āl eylemekle şahs-ı mezbūr: **مَنْ طَالَ أَمَدُهُ وَكَثُرَ** “مَنْ طَالَ أَمَدُهُ وَكَثُرَ وَرَقَّ عَدَدُهُ ذَهَبَ جَلْدُهُ” kelāmıyla cevāb vermiştir. Ve

عَدِيدٌ [‘adīd] قَوْمٌ [qırn] ma'nāsına müsta‘meldir ki bir adamın küf ve hemtāsına denir. Ve **عَدِيدُ الْقَوْمِ** [‘adīdu'l-k avm] o kavmin ‘aşiretinden olmayıp lākin onlardan ma'dūd olan ecnebiyyü'l-asl kimseye denir; yukālu: **فُلَانٌ عَدِيدُ الْقَوْمِ أَيُّ يُعَدُّ** Ve yay kırışının tıngırtısına denir. Ve ‘Umeyre kabilesine mahsūs bir su adıdır.

الْعِدْدُ [el-‘idd] (‘ayn’ın kesriyle) Şol mā-i cārīye denir ki onun asl ve mādresi kat‘ā munkatı‘ olmaya, pınar suyu gibi. Ve

عِدٌّ [‘idd] Kesret ma'nāsına isti‘māl olunur ki ‘ādetā kesretinden ta‘dād olunmağı adam hāhiş-ger olur; yukālu: **إِنَّهُمْ لَذُو عِدٍّ أَيُّ** **إِنَّهُمْ لَذُو عِدٍّ أَيُّ كَثْرَةٌ** Ve kadīm olan kuyuya denir. Ve küf ve hemtā ma'nāsına müsta‘meldir.

الْعِدَادُ [el-‘idād] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bu dahi kırn ve hemtā ma'nāsınadır. Ve vergiye itlāk olunur, bahşış ma'nāsına. Ve cünün emāresine ve āşüftelik ‘alāmetine denir ki nās ona hayāl ta‘bīr ederler; yukālu: **بِهِ عِدَادٌ أَيُّ مَسٌّ مِنَ الْجُنُونِ** Ve

عِدَادٌ [‘idād] Mufā‘aleden masdar olur, **مُنَاهِدَةٌ** [munāhedet] ma'nāsına ki parmakla hisāb eylemektir. Ve

عِدَادٌ [‘idād] Mevt vaktine itlāk olunur ki enfās-ı ma'dūdenin inkızāsı zamānidir.

Ve **عِدَادُ الْقَوْسِ** [‘idādu'l-kavs] yay kırışının tıngırtısına denir. Ve yılan soktuğu yerin senesi tamāmında tekrār veca‘ı ‘avdet eylemek hāletine denir ki mübtelāsı o günü sayıp gelir.

Mütercim der ki mutlakan zehr tenāvül edenlerde bu hālet zuhūr eder, niteki Fahrü'l-enām ‘aleyhi’s-selām hazretleri Hıyber’de tenāvül buyurdıkları şāt-ı mesmūme lokmasının her sene vakti geldikte veca‘ı hareket eder idi, ke-mā se-yuzkeru. Ve

يَوْمِ عِدَادٍ [yevmun ‘idād] Cum‘a yāhūd fitr yāhūd ađhā günüdür. Ve

عِدَادٌ [‘idād] Dīvānda bir gürüh zümresinde ma'dūd olmakta isti‘māl olunur; yukālu: **عِدَادُ فُلَانٍ فِي بَيْتِي فُلَانٍ أَيُّ يُعَدُّ مِنْهُمْ فِي الدِّيْوَانِ** Ve “Filān kimseye ayda bir kerre mülākī oldum” diyecek yerde **عِدَادُ الثَّرَيَّا** derler, **عِدَادُ الثَّرَيَّا** ma'nāsına, kamerin ayda bir kerre Süreyyā menziline nüzülüyle ayda bir def‘a görüştüğünden kināye ederler.

الْعَدِيدَةُ [el-‘adīdet] (سَعِيدَةٌ [sa‘īdet] vezninde) Hisse ve behre ma'nāsına müsta‘meldir; yukālu: **لَهُ مِنْهُ عَدِيدَةٌ أَيُّ حِصَّةٌ**

الْأَيَّامُ الْمَعْدُودَاتُ [el-eyyāmu'l-ma‘dūdāt] ki işbu الآية **﴿أَيَّامًا مَعْدُودَاتٍ﴾**, kerīmesinde vākī‘dir, murād eyyām-ı teşrikte ‘id-i adhānın evvel gününden sonra gelen üç gündür, evvel gününe **يَوْمُ النَّحْرِ** [yevmu'n-nahr] denir.

الْعِدَّةُ [el-‘iddet] (‘ayn’ın kesriyle) Fi'l-asl masdardır, ba‘dehu ma'dūd ma'nāsına isti‘māl olundu. Bu münāsebetle sayılmak şānından olan cemā‘at ma'nāsına müsta‘mel oldu, gerek ‘adedi ma'lūm olsun, gerek olmasın ve ondan Türkide niçe ile ta‘bīr olunur ve minhu **عِنْدِي عِدَّةٌ كُتِبَ أَيُّ**

رَأَيْتُ عِدَّةَ رِجَالٍ وَعِدَّةَ نِسَاءٍ ve tekülü: عِدَّةُ جَمَاعَةٍ كُتِبَ
عِدَّةُ جَمَاعَةٍ Ve

عِدَّةُ الْمَرْأَةِ [ʿiddetu'l-merʿet] yaʿnī mutallaka yāhūd zevci vefāt eylemiş hatunun ʿidde-ti eyyām-ı akrāsı ve eyyām-ı ahdādıdır ki eyyām-ı maʿdūdedir, murād talākla yüz gün ve zevcin mevtiyle yüz otuz gündür. Müddet-i mezbūrun inkızāsından mukad-dem zevci-āhere ʿakd olunmaz; yukālu: هِيَ فِي الْعِدَّةِ وَهِيَ أَيَّامُ أَقْرَانِهَا وَأَيَّامُ أَحْدَادِهَا عَلَى الزَّوْجِ

الْعِدَانِ [el-ʿaddān] (ʿayn'ın fethi ve kesriyle) Bir nesnenin devr ve hengāmına itlāk olunur, ʿalā-kavlin evvel vaktine yāhūd efdal-i evkātına itlāk olunur; yukālu: كَانَ ذَلِكَ فِي عِدَانِ شَبَابِهِ وَعِدَانِ مَلِكِهِ أَيَّامُ فِي زَمَانِهِ وَعَهْدِهِ أَوْ أَوَّلِهِ أَوْ أَفْضَلِهِ

الْإِعْدَادُ [el-iʿdād] (hemzenin kesriyle) Levāzım ve mühimmātı tedārük edip hāzır ve müheyyā kılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَعَدَّ الشَّيْءَ إِذَا هَيَّأَهُ

الْعِدَّةُ [el-ʿuddet] (ʿayn'ın zammıyla) Yat ve yarağa denir ki bir nesnenin levāzım ve mühimmātından ʿibārettir; yukālu: أَخَذَ عِدَّتَهُ أَيَّ هَيْئَتَهُ

عِدَّةٌ [ʿuddet] ve

عُدٌّ [ʿudd] (hā'sız) Baʿzı nev-civānların yüzlerinde mercimek gibi hurde hurde zuhūr eden sivilcelere denir ki bülūg hengāmında olur, نَمَشَ [nemeş] dahi denir, nās ona yiğitlik çıbanı taʿbīr ederler.

التَّعْدِيدُ [et-taʿdīd] (teʿfīl) [tefʿīl] vezninde) Bir nesneyi iktizā-yı zamān için yat ve yarak edip āmāde kılmak maʿnāsınadır; yukālu: عَدَّدَ الْمَالَ تَعْدِيدًا إِذَا جَعَلَهُ عِدَّةً لِلدَّهْرِ

الْإِسْتِعْدَادُ [el-istiʿdād] Bir emrin vukū'una yaraklanıp āmāde olmak maʿnāsınadır; yukālu: اسْتَعَدَّ لَهُ إِذَا تَهَيَّأَ

التَّعَادُ [et-teʿādd] (fi'l-asl) [tefāʿul] vezninde) ve

التَّعَدُّدُ [et-teʿaddud] (teʿfīl) [tefāʿul] vezninde) Şeyʿ-i maʿdūd üzere ziyāde olmak maʿnāsınadır; yukālu: هُمْ يَتَعَادُونَ وَيَتَعَدَّدُونَ عَلَى أَلْفِ أَيِّ يَزِيدُونَ عَلَيْهِ

الْمَعْدَانِ [el-maʿaddān] (mīm'in ve ʿayn'ın fethiyle ki tesniyedir) Atın sırtının iki tarafında teğelti gelen yerlerine denir. Ve Maʿad b. ʿAdnān'dır ki Ebu'l-ʿArab'dır, ʿalā-kavlin mīm'i asliyyedir, zīrā fiʿlinde تَمَعَّدَ derler.

التَّمَعُّدُ [et-temaʿdud] (temeskun) [temeskun] vezninde) Maʿad kabilesine teşebbüh edip onlar gibi meskenet üzere olmak yāhūd onlara nisbet iddiʿā eylemek yāhūd onlar gibi maʿāş-ı kalīle sabr ve kanāʿat eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَمَعَّدَ الرَّجُلُ إِذَا تَرَى بَرِيٍّ مَعَدٍّ أَوْ تَنَسَّبَ إِلَيْهِ أَوْ تَصَبَّرَ عَلَى عَيْشِهِمْ Cevherī işbu "تَمَعَّدُوا وَاحْشَوْشُوا" hadīsini Hazret-i ʿÖmer'den mevkūfen zikr eylemekle vehm eylemiştir, savāb olan kāle'n-nebiyyu ʿaleyhi's-selām ʿunvāniyla merfūʿan zikr eylemektir. İbn Ebī Ḥadred ʿunvān-ı mezkūr ile rivāyet eylemiştir. Ve

تَمَعَّدُ [temaʿdud] Oğlan yāl ü bāl sāhibi olup vücūdu tamām kuvvet ve aʿzā ve endāmı gılzat bulmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: تَمَعَّدَ الْعُلَامُ إِذَا شَبَّ وَعَظَّ

الْمُعَيْدِي [el-muʿaydiyy] [maʿaddiyy] kelimesinin musaggarıdır. Aslda dāl'ın teşdīdiyle olup yā-i tasgīr ile iki teşdīdin ictimāʿını istiskāl eylediklerinden dāl'ı tahfif eylediler ve minhu'l-meselu: "تَسْمَعُ لَا أَنْ تَرَاهُ" Ve baʿzılar بِالْمُعَيْدِي خَيْرٌ مِنْ أَنْ تَرَاهُ ʿibāretiyle hikāyet ettiler. Yaʿnī "Muʿaydi dedikleri kimseyi senin zahr-ı gaybdan

semā'in re'yu'l-'ayn rū'yetinden hayr-
lı ve ensebdir." Kavlı-i sâniye göre تَسْمَعُ
kelimesi أَنْ [en]-i nâsibeden tecrîd olu-
nup kıyâs üzere merfûc ve ma'nâ-yı emr
ile mü'evveldir, وَلَا تَرَهُ sebkindedir.
Kaldı ki Mu'aydî dedikleri bülegâdan bir
kimse idi, Nu'mân b. Munzir huzûrunda
vasf olunmakla bir gün meclisine ihzâr
edip lâkin Mu'aydî kasîrû'l-kâmet ve
'azîmü'l-cüsse 'abûs ve nâ-zîbâ olmak-
la çeşm-i Nu'mân'da muhtekar olmağın
Mu'aydî bu şîveyi fehmi eylemekle hemân
"إِنَّمَا الْمَرْءُ بِأَضْعَرِّيهِ أَيُّ بِلْسَانِهِ وَقَلْبِهِ إِذَا نَطَقَ نَطَقَ بِلِسَانِهِ"
dedi. Nu'mân bu kelâmı
güş eyledikte تَسْمَعُ بِالْمَعْدِيَّيْ kelâmını irâd
eylemekle min-ba'c darb-ı mesel oldu.

ذُو مَعَدْيَيْ بْنِ بَرِيمٍ [Zü Ma'addiyyi'bni Berîm]
Ezvâ-i Yemen'den birinin lakabıdır.

عِدَادٌ [el-'ided] [عِنَبٌ [‘ineb] vezninde) عِدَادٌ
[‘idād] lafzından muhaffettir ki yılan sok-
tuğu yerin senesi tamâmında veca'ı dep-
renmeğe denir.

مُعَادَةٌ [el-mu'âddet] (fi'l-asl مُفَاعَلَةٌ
[mufâ'alet] vezninde) ve

الْجِدَادُ [el-'idād] [قِتَالٌ [kītal] vezninde) Yı-
lan soktuğu yerin senesi tamâmında veca'ı
deprenmek ma'nâsınadır ki mübtelâsı 'in-
dinde eyyâm-ı ma'düdedir; yukâlu: عَادَتْهُ
وَعِدَادًا إِذَا أَتَتْهُ لِعِدَادٍ ve minhu'l-
hadîs: مَا زَالَتْ أَكَلَتْ خَيْبَرَ تُعَادِيَنِي Ve
'akîbet ekle-i merkûme sebeb-i şehâdetleri oldu.

الْعَدْعَةُ [el-'ad'adet] [زَلْزَلَةٌ [zelzelet]
vezninde) Şitâb ve sür'atle yürümek
ma'nâsınadır; yukâlu: عَدَعَدَ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ
وَأَعْجَلَ فِي الْمَشْيِ Ve bağırtlak kuşu ötmek
ma'nâsınadır; yukâlu: عَدَعَدَ الْقَطَا إِذَا صَوَّتَ

عَدْعُدٌ [ad'ad] [فَدْفُدٌ [fedfed] veznin-
de) Katır kısmına mahsûs zecr ve âzâr

asvâtındandır.

[ع ر د]

الْعَرْدُ [el-'ard] [فَرْدٌ [ferd] vezninde) Mer-
mer mîl gibi dikilip duran sulb ve şedîd
nesneye denir. Ve eşeğe denir, hımâr
ma'nâsına. Ve kıvâm bulmuş zekere itlâk
olunur. Ve boynun köküne denir, مَعْرُزُ الْغُنُقِ
[mağzeru'l-'unuq] ma'nâsına. Ve

عَرَدٌ [‘ard] Masdar olur, nebât makûlesi
nesne yerinden zuhûr edip kalkmağa baş-
lamak ma'nâsına; yukâlu: عَرَدَ الثَّبْتُ وَالنَّابُ
وَعَيْتُهُ عَرَدًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا طَلَعَ وَازْتَفَع
Ve bir nesneyi irâğa atmak ma'nâsınadır; yukâlu:
عَرَدَ الْحَجَرُ إِذَا رَمَاهُ بَعِيدًا
Ma'nâsınadır; yukâlu: عَرَدَ الرَّجُلُ عَرَدًا مِنَ الْبَابِ
الرَّابِعِ إِذَا هَرَبَ

الْعَرْدَةُ [el-'Uredet] ('ayn'ın zammıyla
[humezet] vezninde) Benû Şahr yurdunda
bir kadîm su yâhûd bir tepe ismidir ki di-
binde su vardır.

الْعَرَدَاتُ [el-'Aradât] (fetehtla) Becîle
kabîlesi yurdunda bir vâdî adıdır.

عَرَادٌ [‘arād] [سَحَابٌ [sehâb] vezninde) Bir
nebât adıdır. Ve sulb ve galîz olan nebâta
denir.

الْعَرَادَةُ [el-'arâdet] [سَحَابَةٌ [sehâbet] vez-
ninde) Çekirgeye denir. Ve hâlet
ma'nâsınadır; yukâlu: هُوَ فِي عَرَادَةٍ خَيْرٌ أَيُّ فِي
حَالَةِ خَيْرٍ

عَرَادَةٌ [‘Arâdet] Ebû Dâvûd el-İyâdî ve
Rebîc b. Ziyâd el-Kelbî ve Kelhabe el-
'Urenî nâm kimselerin feresleri ismidir.
Ve bir kimse ismidir ki onu Cerîr hicv
eylemiştir.

الْعَرَادَةُ [el-'arrâdet] [سَجَادَةٌ [seccâdet] vez-
ninde) Selefte hisâr âlâtından bir âlet is-
midir ki mancınktan küçük olur, onunla

da yuvalak atılır idi. Ve

عَرَادَةٌ [e-ʿArrādet] Naşībīn kurbünde bir kar-ye adıdır.

العَرَادُ [el-ʿArrād] [kettān] [kettān] vezninde) Māgīr b. Mucālīd nām kimsenin feresi ismidir. Ve muhaddisinden Aḥmed b. Muḥammed b. Mūsā'nın cediti ismidir.

العَرِيدُ [el-ʿarīd] [ferīd] [ferīd] vezninde) Baʿīd maʿnāsınadır; yukālu: مَكَانٌ عَرِيدٌ أَيُّ بَعِيدٌ Ve deʿb ve ʿādet maʿnāsınadır; yukālu: لَهُ عَرِيدٌ حَسَنٌ أَيُّ عَادَةٌ

العُرُونْدُ [el-ʿUrruvend] (ʿayn'ın ve rā-yı müşeddedenin zammı ve vāv'ın fethiyle) Şanʿā eyāletinde bir hısn adıdır.

العُرُودَادُ [el-ʿirdād] [miḫdār] [miḫdār] vezninde) Fīle denir ki hayvān-ı maʿrūftur. Ve salābetli dīl-āvere denir. Ve şol iri deĝneĝe denir ki yere dikip ona at ve deve bağlarlar.

العُرُونْدُ [el-ʿarended] [sefercel] [sefercel] vezninde) ve

العُرُونْدُ [el-ʿurund] (zammeteynle) Kaskatı pek nesneye denir, kaya gibi.

العَرِيدُ [el-ʿarid] [ketif] [ketif] vezninde) ve

العُرُودُ [el-ʿurudd] [ʿutull] [ʿutull] vezninde) Bunlar da ʿerund [ʿarended] maʿnāsınadır.

التَّغْرِيدُ [et-taʿrīd] [tefīl] [tefīl] vezninde) Bu dahi korkup kaçmak maʿnāsınadır; yukālu: عَرَدَ الرَّجُلُ إِذَا هَرَبَ Ve ok atılan şey>e işleyip geçmek maʿnāsınadır; yukālu: عَرَدَ الرَّجُلُ إِذَا تَرَكَ الطَّرِيقَ يَغْنِي وَانْحَرَفَ Ve bir adam sülük ettiği yolu terk etmek maʿnāsınadır ki murād onu boşlayıp başkaya sapmaktır; yukālu: عَرَدَ الرَّجُلُ إِذَا تَرَكَ الطَّرِيقَ يَغْنِي وَانْحَرَفَ Ve felekte kevkeb irtifāc bulmak maʿnāsınadır; yukālu: عَرَدَ النَّجْمُ إِذَا ازْتَمَعَ Ve yıldız vasat-ı semādan zevāl ve gurūba

meyl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَرَدَ النَّجْمُ إِذَا مَالَ لِلْعُرُوبِ بَعْدَ تَكْبِيدِ السَّمَاءِ

عَرْدَةٌ [e-ʿArdet] [ḥamzet] [ḥamzet] vezninde) Bir mevziʿdir.

العَارِدُ [el-ʿārid] [muntebiz] [muntebiz] maʿnāsınadır ki fırka-i diĝerden alarga olmuş mütenahhī ve mütehayyiz demektir. Mevlā Benī Fezāre olan Ḥacl nām şāʿirin işbu: “تَرَى شُؤُونََ رَأْسِهِ الْعَوَارِدَا” mısırācında vākiʿ ʿavārid [ʿavārid] kelimesi yekdiĝerden muntebiz ve mütehayyiz demektir yāhūd galīza demektir. Cevherī zamīr-i teʿnisle ʿunvānında inşād eylemekle galat eylemiştir, zīrā şāʿir onu bir cemel vasfında irād eylemiştir.

[ع ر ب د]

العُرُوبُ [el-ʿirbedd] [ḳirşebb] [ḳirşebb] vezninde ve bā'nın kesriyle cāʿizdir) Mutlakan tünd ve şedīd olan şey>e denir. Ve deʿb ve ʿādet maʿnāsınadır. Ve engerek yılanının erkeğine denir. Ve hāssaten bir nevʿ yılanı denir ki kıjgırır olup lākin kimseyi sokup āzürde eylemez. ʿAlā-kavlin bir nevʿ kızıl ve habīs ve müzī yılan ismidir. Ve ʿArablar مَضِيَّتْ فَلَمْ أَلُو عَلَى شَيْءٍ derler رَكِبْتُ عِرْبِي maʿnāsına, yaʿnī “Bir nesneye dolaşip ilişmeyerek yel gibi geçip gittim” demektir. Ve bu zikr olunan şedīd maʿnāsındandır.

العُرُوبُ [el-ʿirbid] [zibric] [zibric] vezninde) Yılanı denir حَيَّةٌ [ḥayyet] maʿnāsına. Ve dürtüş ve haşin olan arza denir.

العُرُوبَةُ [el-ʿarbedet] [dahrecet] [dahrecet] vezninde) Bed-hüyluk eylemek maʿnāsınadır ki murād bezm-i ʿişrette hem-demiyle ülfetsizlik edip bed-mestlik eylemektir; yukālu: عُرِبَدٌ فَلَانٌ إِذَا أَظْهَرَ سُوءَ الْخُلُقِ وَلَمْ يُعَاشِرْ بِنَدِيمِهِ

العزيب [el-ʿirbīd] (فَيْدِيل [kīndīl] vezninde) ve

العزيب [el-muʿarbid] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Meclis-i işrette nedīm ve harīfine bedmestlik edip rencīde eder olan kimseye denir; yukālu: هُوَ عَزِيبٌ وَمُعَرَّبٌ أَي مُؤَذِّي نَدِيمِهِ فِي سَكْرِهِ

[ع ر ج د]

العزجد [el-ʿurcud] (cīm'le بُرْقُع [burkuʿ] vezninde) ve

العزجد [el-ʿurcudd] (طُرْتُبُّ [turtubb] vezninde) ve

العزجود [el-ʿurcūd] (زُبُورُ [zubbūr] vezninde) Hurmā salkımının çöpüne denir. Ve

عزجود [ʿurcūd] Üzümden ibtidā hurd ve hurde siğil tarzında zuhūr edene denir.

عزجدة [ʿArcedet] (حَنْظَلَةٌ [hanzalāt] vezninde) Bir recül ismidir.

[ع ر ق د]

العزقدة [el-ʿarkadet] (كَافٍ la دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) İp makülesini muhkem bükme maʿnāsınadır; yukālu: عَزَقَدَ الْحَبْلَ إِذَا فَتَلَهُ شَدِيدًا

[ع ز د]

العزذ [el-ʿazd] (ʿayn'ın fethi ve zā-yı muʿcemenin sükūnuyla) Cimāʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَزَذَ جَارِيَتَهُ عَزْدًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا جَامَعَهَا

[ع س د]

العسد [el-ʿasd] (ʿayn'ın fethi ve sīn'in sükūnuyla) Yola gitmek ve gezmek maʿnāsınadır; yukālu: عَسَدَ الرَّجُلُ عَسْدًا مِنْ سَارِ الثَّانِي إِذَا سَارَ Ve ip makülesini pek muhkem bükme maʿnāsınadır; yukālu: عَسَدَ الْحَبْلَ إِذَا فَتَلَهُ فَتْلًا شَدِيدًا

العسود [el-ʿisvedd] (ʿayn'ın kesriyle قَثُولٌ [kişvell] vezninde) Yılana ağuveren dedikleri kelerin erkeğine denir. Ve yıla-na denir. Ve kavī ve şedīd olan insān ve hayvāna denir.

العسودة [el-ʿisveddet] (hā'yyla) Bir gūne ak böcektir ki tāze gelinlerin ve kızların parmakları uçlarını ona teşbīh ederler; kumluklarda olur. Cemʿi عَسَاوِدُ [ʿasāvid] ve عَسَوَاتٌ [ʿisveddāt] gelir. Ve o böceğin künyesi بِنْتُ النَّقَا [bintu'n-nekā]dır, nūn'un fethiyle.

[ع س ج د]

العسجد [el-ʿasced] (جَعْفَرٌ [cafer] vezninde) Filizzāttan altına denir, ذَهَبٌ [zeheb] gibi. Ve bi'l-cümle cevher kısmına ıtlāk olunur. İsm-i cinstir, inci ve yākūt ve sā'irleri gibi; yukālu: لَهُ عَسَجْدٌ كَثِيرٌ وَهُوَ الذَّهَبُ وَالْجَوْهَرُ كَالدَّرِّ وَالْيَاقُوتِ Ve iri ve yumru deveye denir.

العسجدية [el-ʿAscediyyet] (yā-yı müşedde-de ile) Meşāhīr-i ʿArabdan Dīnārī dedikleri kimsenin atı dölllerinden bir atın ismidir. Ve bir mevziʿ adıdır. Ve deve köşeklerinin büyüklerine denir. Ve altın yüklü develere ıtlāk olunur; yukālu: إِبِلٌ عَسَجِدِيَّةٌ إِذَا كَانَتْ تَحْمِلُ الذَّهَبَ Ve beylik olup hemān ümerāʿ ve mülūka mahsūs ve mevkiblerinde merkūbları ve yedekleri olan develere ıtlāk olunur, رِكَابُ الْمُلُوكِ [rikābu'l-mulūk] maʿnāsına. Fi'l-asl Nuʿmān b. Munzir nām emīrin mevkibinde zīb ü zīnetle kendi binip ve çektikleri develere denir idi, baʿdehu mutlakan رِكَابُ الْمُلُوكِ olanlarına ıtlāk olundu.

[ع س ق د]

العسقد [el-ʿusqud] (كَافٍ la فُنْفُذٌ [kunfuz]

vezninde) Uzun ve ahmak kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ عُشْقُدُّ أَيُّ طَوِيلٌ أَحْمَقُ Ve fıl gibi sıkı gövdeli ve iri ve endāmi yakışıksız taslak adama denir; yukālu: هُوَ عُشْقُدُّ أَيُّ تَارٌ جَافِي الخَلْقِ

[ع ش د]

العَشْدُ [el-ʿašd] (ʿayn'ın fethi ve şīn-i muʿcemenin sükūnuyla) Biriktirmek maʿnāsınadır; yukālu: عَشَدَ الشَّيْءَ عَشْدًا مِّنْ البَابِ الثَّانِي إِذَا جَمَعَهُ

[ع ص د]

العَضْدُ [el-ʿašd] [kašd] vezninde) Burmak maʿnāsınadır; yukālu: عَضَدَهُ عَضْدًا Ve cimāʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَضَدَ الْمَرْأَةَ إِذَا جَامَعَهَا Ve bir adamı bir husūsa cebr ve ikrāh eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَضَدَ فَلَانًا إِذَا أَكْرَهَهُ عَلَى الأَمْرِ

عَضْدٌ [ʿašd] Menīye denir.

الإِعْصَادُ [el-iʿšād] (hemzenin kesriyle) Bu dahi burmak maʿnāsınadır; yukālu: أَعَصَدَ الخَبِلَ إِذَا لَوَاهُ Ve bir kimsenin kancık merkebine çekmek için kendi erkek merkebinin iʿāre eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: أَعَصِدْنِي جِمَارَكَ عَلَى بِنَاءِ الأَمْرِ أَيُّ أَطْرُقُنِي يَعْنِي إِعْزَانِي لِأَنْزِيهِ عَلَى أَتَانِي

العُصُودُ [el-ʿušūd] [kušūd] vezninde) Ölmek maʿnāsınadır; yukālu: عَصَدَ الرَّجُلُ وَعَصَدَ عُصُودًا مِّنْ البَابِ الرَّابِعِ وَالأَوَّلِ إِذَا مَاتَ

العَاصِدُ [el-ʿāšid] [kāšid] vezninde) Ölürlen başını omuzu tarafına burup döndüren erkek deveye denir ki deve kısmının hālidir; yukālu: صَارَ جَمَلُهُ عَاصِدًا أَيُّ لَوَى عُنُقَهُ عِنْدَ المَوْتِ

العَصِيدَةُ [el-ʿašīdet] [kašīdet] vezninde) Maʿrūftur, yaʿnī bulamaç aşına denir. Ve muhaddisinden bir cemāʿatin lakabıdır.

العَضِيْدُ [el-ʿiṣyed] (ʿayn'ın kesriyle جَذِيمٌ [hizyem] vezninde) Hız ve meʿbūn yādigāra denir ki müzekker-i semāʿī taʿbīr olunur; yukālu: فُلَانٌ عَضِيْدٌ أَيُّ مَأْبُونٌ Ve

عَضِيْدٌ [ʿiṣyed] Huzeyfe b. Bedr yāhūd Hışn b. Huzeyfe'nin lakabıdır.

العَصَوْدُ [el-ʿašavved] (vāv'ın şeddesiyle [şemerdel] vezninde) Uzun nesneye denir; yukālu: يَوْمٌ عَصَوْدٌ أَيُّ طَوِيلٌ

العَصُوْدُ [el-ʿiṣvedd] [kiṣebb] vezninde) Vücūdu incerek bārik-beden hatuna denir. Ve bu maʿnādandır ki “Fılān kimse istiṣāresiz hod be-hod kendi reʿyiyle ʿamel eyledi” diyecek yerde رَكِبَ عَصُوْدُهُ derler, maʿnāsına. Şārih رَأْسُهُ nüshalarını tahtiʿe eylemiştir, gūyā ki reʿyini nehāfet-i bedeni olan hatuna teşbīh eylediler.

العِصْوَادُ [el-ʿiṣvād] (ʿayn'ın kesri ve zammiyle) Çetin huylu şedīd ve tünd-meşreb ve şīrīr kimseye denir, gerek recül ve gerek merʿe olsun; yukālu: رَجُلٌ وَاِمْرَأَةٌ عِصْوَادٌ أَيُّ عَسِيْرٌ شَدِيْدٌ وَصَاحِبٌ شَرِيْرٌ Ve taʿab ve mihnet irāsiyla fūrū-mānde eden şeyʿe denir; yukālu: وَرَدَّ عِصْوَادٌ أَيُّ مُتَعَبٌ هُمْ فِي عِصْوَادٍ أَيُّ أَمْرٍ عَظِيْمٍ

العَصَاوِيْدُ [el-ʿašāvīd] [iṣvād]ın cemʿidir. Ve

عَصَاوِيْدُ [ʿašāvīd] Cenkte hemān kendi akrān ve hemtālari ile uğraşıp sāʿire iltifāt etmez olan pehlevānlara denir; yukālu: قَوْمٌ عَصَاوِيْدٌ فِي الحَزْبِ إِذَا كَانُوا يَلْزَمُونَ أَقْرَانَهُمْ وَلَا يُفَارِقُونَهُمْ Ve

عَصَاوِيْدُ الظَّلَامِ [ʿašāvīdu'l-kelām] Hemvār olmayıp dolaşık ve burgaç ve çepreşik sözlere denir. Ve

عَصَاوِيْدُ الظَّلَامِ [ʿašāvīdu'z-zalām] Kat kat kesīf ve müterākim olan zulmetlere denir.

Kezâlik birbirine sıkışmış müzdehim ve müterâkib olan develere denir. Ve susuz develere denir.

الْعَصَوْدَةُ [el-‘aşvedet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) ve

التَّعْصُودُ [et-te‘aşvud] (تَدَخْرُجُ [tedahruc] vezninde) Haykırarak cenk ve kıtâl eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: عَصَوْدَ الْقَوْمِ وَعَصَوْدُوا إِذَا صَاحُوا وَاقْتَتَلُوا

[ع ص ل د]

العَصْلُدُ [el-‘aşled] (جَفَعَنُ [ca‘fer] vezninde) ve

العَصْلُودُ [el-‘uşlūd] (زُنْبُورُ [zunbūr] vezninde) Sulb ve şedîd olan şey'e denir.

[ع ض د]

العَضُدُ [el-‘aḍḍ] (‘ayn’ın fethi ve zammı ve kesri ve ḍād-ı mu‘cemenin sükûnuyla) ve

العَضْدُ [el-‘aḍid] (كَيْفٌ [ketif] vezninde) ve

العَضْدُ [el-‘aḍud] (نُدْسٌ [nedus] vezninde) ve

العَضْدُ [el-‘uḍud] (عُنُقٌ [‘unuḳ] vezninde) Dirsekten omuz başında küreğe varınca olan ‘uzva denir ki kol ta‘bîr olunur. Fârisîde bâzû denir. Cem‘leri **أَعْضُدُ** [a‘ḍud] ve **أَعْضَادُ** [a‘ḍād] gelir; yukâlu: ضَرَبَ عَضْدَهُ وَعَضْدَهُ وَعَضْدَهُ إِلَى غَيْرِهَا وَهُوَ مَا بَيْنَ الْمِرْفَقَيْنِ إِلَى الْكَيْفِ Ve

عَضْدُ [aḍud] (نُدْسٌ [nedus] vezninde) Bir nesnenin bir nâhiyesine itlâk olunur ve mu‘în ve nâsir ma'nâsına isti‘mâl olunur. Müfreden ve cem‘an isti‘mâl olunur; tekülü: هُمْ عَضْدِي وَأَعْضَادِي أَيُّ مُعِينِي وَنَاصِرِي Niteki سَاعِدٌ [sā'id] dahi bu ma'nâda isti‘mâl olunur. Ve ‘Arablar **عَضْدِهِ** derler, **عُنْهُ** ma'nâsına, ya'nî “Pazısında olan şey'i rîze rîze etti ki a‘vân

ve ensârî haklarında niyyetlerini nakzla başından onları perâkende eyledi” demek-ten kinâyedir.

الأَعْضَادُ [el-a‘ḍād] **عَضْدٌ** [aḍud]un cem‘idir ki zikr olundu. Ve

أَعْضَادُ الْحَوْضِ [a‘ḍādu’l-ḥavḍ] ve

أَعْضَادُ الطَّرِيقِ [a‘ḍādu’t-ṭarīḳ] Havuzun ve yolun iki taraflarına iki pazı gibi nasb ve binâ olunan duvarlarına itlâk olunur. Kezâlik mutlakan her şey’in **أَعْضَادُ** [a‘ḍād] ı o makûle sedd ve binâdan ‘ibârettir. Ve

عَضْدٌ [aḍud] (نُدْسٌ [nedus] vezninde) ve

عَضِيدٌ [aḍīd] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Hurmâ ağacının tarîkasına ya'nî sırasına itlâk olunur. Bunun cem‘i **عَضْدَانٌ** [‘iddān] gelir, **غَرَبَانٌ** [ğirbān] vezninde.

العَضْدُ [el-‘aḍḍ] (‘ayn’ın fethi ve ḍād’ın sükûnuyla) Kesmek ma'nâsınadır ki murâd ağacın dallarını kesip budamaktır, **أَصَابَتْ بِالْعَضْدِ** ma'nâsından me‘hûzdur; yukâlu: عَضَدَ الشَّجَرَ عَضْدًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا قَطَعَهُ Mü‘ellifin itlâkına göre ‘umûm ma'nâsına da müsta‘mel olur. Ve

عَضْدٌ [aḍḍ] Bir kimseye yardım etmek ma'nâsına müsta‘meldir ki kol kanat olmak ta‘bîr olunur; yukâlu: عَضْدَهُ عَضْدًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَعَانَهُ وَنَصَرَهُ Ve bir adamın koluna vurmak ve koluna dokunmak ma'nâsınadır; yukâlu: عَضَدَ فَلَانًا إِذَا أَصَابَ عَضْدَهُ Ve bir adam kol ağrısına mübtelâ olmak ma'nâsınadır; yukâlu: عَضِدَ فَلَانٌ عَلَى عَضْدِهِ Ve devenin sırtını semer basıp yağır ve cıdav eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: عَضَدَ الْقَتَبَ الْجَعِيمَ إِذَا عَضَّهُ Ve develerin etrâfından gelip toplamak ma'nâsınadır; yukâlu: عَضَدَ الرِّكَابِ إِذَا أَتَاهَا مِنْ قِبَلِ أَعْضَادِهَا وَصَمَّ بَعْضَهَا إِلَى بَعْضِ

الْعَضِدُ [el-ʿaḍid] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Havuzun duvarına karīb olan adama denir. Ve kolu ağrıyan kimseye denir. Ve şol erkek eşeğe denir ki pek haşarı olmakla dışı eşekler üzere her tarafından hücum edip kaçmağa mecāl vermeyip dertop bir araya biriktirir ola.

الْعَاضِدُ [el-ʿāḍid] Bu dahi zikr olunan haşarı eşeğe denir; yukālu: إِذَا وَعَاضِدٌ إِذَا كَانَ يَضُمُّ الْأُتْنُ مِنْ جَوَانِبِهَا Ve

عَاضِدٌ [ʿāḍid] Yolda dā'imā davarın bir cānibinde giden adama denir ki ne ilerisine ve ne gerisine geçer. Şol erkek deveye denir ki nākanın kolundan ağızıyla tutup çökürür ola ki aşmak için eder.

الْعَضْدُ [el-ʿaḍad] (fethateynle) Kesilmiş yā budanmış ağaca denir, شَجَرٌ مَعْضُودٌ manāsma; faʿal bi-maʿnā mefʿūldür. Ve bir şillet adıdır ki deve kısmının kollarına ʿarız olur ve yukālu: عَضِدَ الْبَعِيرُ عَضْدًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَصَابَهُ الْعَضْدُ

الْمِعْضُدُ [el-miʿḍad] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Ağaç kesecek älete denir. Ve kolçağa ve bāzū-bende denir; yukālu: فِي عَضْدِهِ الْمِعْضُدُ أَيِ الدُّمْلُجُ Ve şol kılıca denir ki ağaç makülesi nesnelere kesmekle mübtezel kılınmış ola.

الْمِعْضَدَةُ [el-miʿḍadet] (مِكْنَسَةٌ [mikneset] vezninde) Akçe kesesine denir; yukālu: جَاءَ وَعِنْدَهُ مِعْضَدَةٌ أَيِ هَمِيَانُ الدَّرَاهِمِ

الْأَعْضُدُ [aʿḍad] Kolu ince olan adama denir عَضِدٌ [aḍid] [daḳīku'l-ʿaḍud] maʿnāsına. Ve bir kolu kısa olan insān ve hayvāna denir; yukālu: رَجُلٌ أَعْضُدٌ إِذَا كَانَتْ إِحْدَى عَضْدِيهِ قَصِيرَةً Bu misālden müʿellif عَضِدٌ [ʿaḍud] lafzının teʿnīsine işāret eylemiştir, lākin *Miṣbāh*'ın beyānına göre عَضِدٌ [ʿaḍud] ehl-i Tihāme ʿindinde müʿennes ve Benū Temīm ʿindinde

de müzekkerdir.

الْعَضْدَةُ [el-ʿaḍidet] (فَرِحَةٌ [ferihāt] vezninde) Kolu kısa olan ele vasf olur; yukālu: يَدٌ عَضْدَةٌ إِذَا قَصُرَتْ عَضْدُهَا

الْعَضَاضُ [el-ʿaḍād] (ʿayn'ın fethiyle رِبَاعٌ [rebāʿ] vezninde ki mankūstur, hālet-i nasbda yā'yı iʿāde olunur) Boyu kısa, gövdesi sımsıkı ve tıknaz topaç oğlana denir; yukālu: غَلَامٌ عَضَادٌ أَيِ قَصِيرٌ مُكْتَلٌ مُقْتَدِرٌ الْحَلْقِ Ve tekülu: رَأَيْتُ عَضَادِيًّا كَرِبَاعِيًّا Ve

عَضَادٌ [ʿaḍād] (رِبَاعٌ [rebāʿ] ve سَحَابٌ [sehāb] veznlerinde) Kolları kalın ve taslak olan hatuna denir; yukālu: اِمْرَأَةٌ عَضَادٌ وَعَضَادٌ غَلِيظَةُ الْعَضْدِ سَمَّجَتْهَا Ve

عَضَادٌ [ʿaḍād] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Bodur kimseye denir, er olsun ʿavret olsun; yukālu: رَجُلٌ وَامْرَأَةٌ عَضَادٌ أَيِ قَصِيرٌ

الْعَضَادُ [el-ʿiḍād] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) ve **الْمِعْضَادُ** [el-miʿḍād] (مِفْتَاحٌ [miftāḥ] vezninde) Kolçağa ve bāzū-bende denir. Ve

مِعْضَادٌ [miʿḍād] Dehre taʿbīr olunan demir älete denir ki orak şeklinde olur, çobanlar onunla develer için ağaç budaklarını keserler. Müʿellif bunu عَضَادٌ tertibinde sebt eylemekle teşvīş ettiğini şārih tansīs eylemiştir. Ve

مِعْضَادٌ [miʿḍād] Kassābın satırına denir ki onunla kemik kırarlar. Ve mutlakan kol bağına itlāk olunur, kolçak gibi ve tutsağın koluna bend ettikleri kemend gibi. Ve şol kılıca itlāk olunur ki dā'imā onunla ağaç makülesi kesmekle mübtezel kılma.

عَضْدَانُ [ʿUḍḍān] (عُثْمَانٌ [ʿuṣmān] vezninde) Bir kalʿa adıdır.

غَضَبَةُ الظَّهْرِيِّ [ʿUḍaydetu'z-Zihriyy] (جُهَيْتَةٌ [cuheyne] vezninde) Bir muhaddis ismidir ve ظَهْرِيٌّ [Zihriyy] zā'nın kesriyledir.

الْبَغْضِيْدُ [el-yaʿḏīd] [يَبْغِطِيْنُ [yaqṭīn] vezninde) Bir bakla adıdır. Bu nebāt handerīlī dedikleridir ki hindibā-i berrīye şebīh olur.

الْإِعْضَادُ [el-iʿḏād] (hemzenin kesriyle) ve **التَّغْضِيْدُ** [et-taʿḏīd] [تَتَغَيَّلُ [tefāʿil] vezninde) Attığı oku nişāna vuramayıp sağına yā soluna sapıtmak maʿnāsınadır; yukālu: رَمَى السَّهْمَ فَأَعْضَدَ إِذَا ذَهَبَ يَمِيْنًا وَشِمَالًا **الْمُعْضَدُ** [el-muʿaḏḏad] [مُعْظَمٌ [muʿazzam] vezninde) Şol sevbe denir ki kol yerinde ʿalem ve tırāzı ola.

الْمُعْضِدُ [el-muʿaḏḏid] [مُحَدِّثٌ [muḥaddis] vezninde) Bir yanından olmağa başlamış hurmā koruğuna denir.

الْإِعْتِضَادُ [el-iʿtiḏād] [إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bir nesneyi kola almak maʿnāsınadır; tekūlu: **عَضَدْتُ الشَّيْءَ أَي جَعَلْتُهُ فِي عَضْدِي** Ve bir kimseden muʿāvenet taleb eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: **عَضَدْتُ بِهِ أَي اسْتَعْنْتُ بِهِ**

الْإِسْتِعْضَادُ [el-istiʿḏād] Sülāsī maʿnāsınadır ki ağaç kesmek maʿnāsınadır; yukālu: **اسْتَعْضَدَ الشَّجَرَةَ إِذَا عَضَدَهَا** Ve ağaçtan meyve devşirmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: **اسْتَعْضَدَ الشَّجَرَةَ إِذَا اجْتَنَّاهَا**

الْعَضَادِي [el-ʿuḏādiyy] (ʿayn'ın harekāt-ı selāsıyla) Kolu büyük olan kişiye denir; yukālu: **رَجُلٌ عَضَادِيٌّ أَي عَظِيْمُ الْعَضْدِ**

الْعَضْدِيَّةُ [el-ʿaḏādiyyet] (feteḥātla) Feyd şarkisinde bir su adıdır.

التَّعَاْضُدُ [et-teʿaḏud] [تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Yardımlaşmak maʿnāsınadır; yukālu: **تَعَاْضَدُوا إِذَا تَعَاوَنُوا**

الْمُعَاْضَدَةُ [el-muʿaḏadet] [مُعَاوَنَةٌ [muʿāvenet] vezninde ve mürādifidir; yukālu: **عَاْضَدُوا أَي عَاوَنُوا**

[ع ط د]

الْعَطْوُدُ [el-ʿaṭavved] [عَمَلَسٌ [ʿamelles] vezninde) Şiddetli ve renc ve meşakkatli güç nesneye denir; yukālu: **سَفَرٌ عَطْوُدٌ أَي شَدِيْدٌ شَأْوٌ** Bu mādde *Şihāh*'ta ve sâ'irde **عَطَّرُدُ** [ʿaṭarred] māddesinden sonra mersümdür ve humāsīye mülhak olduğu musarrahtır ve *Muzhir*'de mezīd-i sülāsī ve sıfat olarak merkümdür. Pes mü'ellif makām-ı münāsibde sebt eylemiştir. Ve

عَطْوُدُ [ʿaṭavved] Seyr-i serīʿ maʿnāsınadır; yukālu: **عَطْوُدٌ أَي سَرِيْعٌ** Ve şol ulu ve işlek yola denir ki onda sâlik dilediği yerden ʿazm ve sülük eder ola; yukālu: **طَرِيْقٌ عَطْوُدٌ** Ve necīb ve asīl adama denir. Ve uzun dağa ve uzun güne denir. Ve zağlanmış keskin temrene ve yalmana denir. Ve sene-i tāmme ve yevm-i tamma denir; yukālu: **مَضَتْ عَلَيْهِ سَنَةٌ عَطْوُدٌ أَي كَرِيْتُ وَذَهَبَ يَوْمًا عَطْوُدًا أَي أَجْمَعَ**

[ع ط ر د]

الْعَطَّرُدُ [el-ʿaṭarred] [عَمَلَسٌ [ʿamelles] vezninde) **عَطْوُدُ** [ʿaṭavved] maʿnalarının ki zikr olundu.

عُطَارِدُ [ʿuṭārid] (ʿayn'ın zammıyla) Ḥunnes aksāmından yaʿnī seyyāre cümlesinden bir kevkeb adıdır, semā-i sādisede olur. Ve **عُطَارِدُ** [ʿuṭārid] lafzı munsarîf ve gayr-i munsarîf olur. Mü'ellifin semā-i sādisede olur demesi yukarıdan aşağıya ʿadd itibārıyla ki hilāf-ı müteʿāreftir. Serīʿü's-seyr olduğu bā'is-i tesmiyedir, mādde-i merkümeden meʿhūzdur. Ve

عُطَارِدُ [ʿUṭārid] Benū Temīm kabilesinden bir recül ismidir ki müteʿallakātıyla Ebū Recā' İmrān b. Milhān nām kimsenin kavmi idi. Ve ʿUṭārid b. Ḥācib b. Zurāre

şol kimsedir ki bir hulle-i fāhiresi var idi. Bir gün Fārūḡ-ı a^zam hazretleri o hulleyi pazarda mezād olurken görmekle Resūl [‘]aleyhi's-selām hazretlerine “Hulle-i mezbūreyi iştirā buyursanız cum^{‘a} günle-
rinde telebbüs buyururdunuz” dediler. Ve “ق، و، س” māddesinde mezbūrun menkabe-
si mastūrdur.

أَلْعَطْرُودُ [el-‘uṭrūd] (زُنْبُورُ) [zunbūr] veznin-
de) عِدَّةٌ [‘idet] ya^{nī} مَوْعُودٌ [mev‘ūd] yāhūd
عِدَّةٌ [‘uddet] ve عِتَادٌ [‘atād] tarzında olan
şey’e denir ve minhu tekūlu: عَطْرِدُهُ لَنَا عَلَيَّ
بِنَاءِ الْأَمْرِ وَاجْعَلُهُ لَنَا عَطْرُودًا أَيَّ صَيْرَهُ لَنَا عِنْدَكَ كَالْعِدَّةِ
أَوْ كَالْعِدَّةِ وَالْعِتَادِ

[ع ف د]

أَلْعَفْدُ [el-‘afd] ([‘]ayn’ın fethi ve fā’nın
sükūnuyla) ve

أَلْعَفْدَانُ [el-‘afedān] (feteḥātla) İki ayağı
berāberce bir yere getirip seğırtmeksizin
pertāv eylemek ma^{‘nāsınadır}; yukālu: عَفَدَ
الرَّجُلُ عَفْدًا وَعَفْدَانًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا صَفَّ رِجْلَيْهِ
فَوَثَبَ مِنْ غَيْرِ عَدْوٍ ve

عَفْدٌ [‘afd] Güvercin kuşuna denir, [‘]alā-
kavlin güvercine şebīḥ bir kuşur.

الإِعْتِفَادُ [el-‘iṭifād] (إِفْتِعَالٌ) [ifti‘āl] veznin-
de) Bir adam kendi üzerine meskeninin
kapısını bend edip bir kimseden su‘āl ey-
lemeyerek içeride acından helāk olmak
ma^{‘nāsınadır}. Ve bunu kaht senelerinde
A[‘]rāb tārifesi ederler idi, hamiyet ve [‘]asa-
biyyetlerinden kimseden su‘āl eylemeyi
açlıklarından helāk olmağı ihtiyār ederler
idi; yukālu: اِعْتَمَدَ الرَّجُلُ إِذَا أُغْلِقَ بَابُهُ عَلَى نَفْسِهِ فَلَا
يَسْأَلُ أَحَدًا حَتَّى يَمُوتَ جُوعًا وَلَقِيَ رَجُلًا جَارِيَةً تَبْكِي
فَقَالَ مَا لَكَ قَالَتْ تُرِيدُ أَنْ نَعْتِفِدَ

إِغْتِفَادٌ [iṭifād] [iṭiḳād] lafzında lügat-
tir; yukālu: اِعْتَمَدَ كَذَا أَيَّ اِعْتَمَدَهُ

[ع ق د]

أَلْعَقْدُ [el-‘aḳd] ([‘]ayn’ın fethi ve ḳāf’ın
sükūnuyla) Dügüm bağlamak ma^{‘nāsınadır}
ki düğmek ve düğümlemek ta[‘]bīr olunur,
hissī ve ma[‘]nevīden e[‘]ammdır; yukālu: عَقَدَ
الْحَبْلَ وَالْبَيْعَ وَالْعَهْدَ عَقْدًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا شَدَّهُ
“Filān kimseye filāne sığınıp penāḥ getiri-
di” diyecek yerde فَلَانَ عَقَمْتُ إِلَى فَلَانَ der-
ler. Ve

عَقْدٌ [‘aḳd] Bir nesneyi hisāb eylemek
ma^{‘nāsına} müsta[‘]meldir; yukālu: عَقَدَ
عَقْدًا إِذَا حَسَبَ Ve kefīl ve zāmin ol-
mak ma^{‘nāsına} müsta[‘]meldir; tekūlu:
عَقَدْتُ لَهُ أَيَّ كَفَلْتُ Ve عَهْدٌ [‘ahd] ma^{‘nāsına}
müsta[‘]meldir; tekūlu: عَقَدْتُهُ عَلَيْهِ أَيَّ عَاهَدْتُهُ

عَقْدٌ [‘aḳd] Vasf olur, arkası dirnekli muh-
kem ve metīn erkek deveye denir; yukālu:
جَمَلٌ عَقْدٌ أَيَّ مُوْتَقٌ الظَّهْرِ

أَلْعَقَادُ [el-‘Aḳad] (fethateynle) Becīle’den
[‘]alā-kavlin Yemen’den bir kabīle adıdır ki
Bişr b. Mu[‘]āz ve Ebū [‘]Āmir [‘]Abdumelik
b. [‘]Amr o kabiledendir. Ve

عَقَادٌ [‘aḳad] Masdar olur, bir adamın
lisānında tutkunluk ma^{‘nāsına} ki talākatle
tekellūme muktedir olmaz; yukālu: عَقَدَ
الرَّجُلُ عَقْدًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ فِي لِسَانِهِ عَقْدَةً
Ve çiftleşmiş dişī köpeğin ferci erke-
ğin āletine yapışıp sıkılmak ma^{‘nāsınadır};
yukālu: عَقَدَتِ اللُّغْوَةُ إِذَا تَشَبَّهَتْ ظَبْيُهَا بِسُرَّةِ قَضِيبِ
النَّمْثِ Ve

عَقَادٌ [‘aḳad] Dertop irkılmış kum kümesine
denir.

أَلْأَعْقَادُ [el-‘aḳād] (أَحْمَرٌ) [aḥmer] vezninde)
Lisānında tutkunluk olan kişiye denir ki
peltek ta[‘]bīr olunur. Ve

أَعْقَدٌ [‘aḳad] Köpeğe itlāk olunur. Ve kuy-
ruğu burgaç kurda itlāk olunur.

وَعَبْرَهُ أَيُّ وَجُوبِهِ Ve otlakta şol çayıra itlāk olunur ki sene-i māziyeden kalıp bahār mev-siminde tāzelene, جَنْبَةُ الْمَرْعَى [cenbetu'l-mer'ā] ma'nāsına. Ve şol devābb ve mevāşīye denir ki otluk makūlesi 'alefleri kalmamakla ağaç otlamağa muztarr olalar. Ve elde olan sınık yere itlāk olunur ki bir 'ārıza ile şikeste ola. Ve

عُقْدَةٌ [ʿUḳdet] Yezd kurbünde bir belde adıdır. Ve ʿUḳde bint Mu'terr b. Būlān, Ṭayyi neslindedir, 'Arabdan ʿUḳdiyyūn dedikleri cem'at ona mensūblardır ve Ṭirimmāḥ nām şā'ir onlardandır. Ve

عُقْدَةٌ [ʿUḳdet] Bir recül adıdır. Ve

عُقْدَةُ الْجَزْفِ [ʿUḳdetu'l-Cevf] ve

عُقْدَةُ الْأَنْصَابِ [ʿUḳdetu'l-Enşāb] İki mevzi'dir.

الْعُقْدُ [el-ʿuḳad] (صُرْدٌ [şurad] vezninde) عُقْدَةٌ [uḳdet]in cem'idir ki zikr olundu. Ve 'Arablar hışm ve kīneye عُقْدَةٌ [uḳdet] itlāk ederler ve minhu yukālu: تَحَلَّلْتُ عُقْدَهُ إِذَا سَكَنْتُ غَضْبَهُ

عُقْدُ [ʿUḳad] (صُرْدٌ [şurad] vezninde yāhūd كِتْفٌ [ketif] vezninde) Başra ile Ḍariyye beyninde bir mevzi'dir.

بَنُو عُقَيْدَةَ [Benū ʿUḳaydet] (جُهَيْنَةُ [cuheyne] vezninde) Bir kabiledir.

الْعُقْدَانُ [el-ʿaḳadān] (feteḥātla) Bir nev' hurmā adıdır.

الْبِنَاءُ الْمُعْقُودُ [el-binā'u'l-ma'ḳūd] Şol bināya itlāk olunur ki duvarında cā-be-cā kapı tarzında kemerler 'akd olunmuş ola. Ve onları 'azīm binālarda takviyet ve istihkām için tarh ederler, niteki bazı hisār ve sarāy-ı 'azīm duvarlarında meşhūddur; بِنَاءٌ مُعْقُودٌ وَمُعَقَّدٌ إِذَا جُعِلَ لَهُ عُقُودٌ kāle fi'l-*Esās* عُقُودٌ كَالْأَبْوَابِ أَيُّ طَاقَاتٍ مَعْطُوفَةٌ كَالْأَبْوَابِ

الْيَعْقِيدُ [el-ya'ḳīd] (يَقْطِينٌ [yaḳtīn] vezninde) Āteşte kıvāmlanmış bala denir. Ve bal ile kıvām bulmuş ta'āma denir, عَقِيدَةٌ [ʿaḳīdet] gibi; yukālu: أَتَى بِالْيَعْقِيدِ وَهُوَ عَسَلٌ يُعْقَدُ بِالثَّارِ وَكَذَا طَعَامٌ يُعْقَدُ بِالْعَسَلِ

الْعَقِيدُ [el-ʿaḳīd] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) مُعَاقِدٌ [mu'āḳid] ma'nāsındır ki birbirinden müfārat eylememek üzere 'ahd ve peymān eden kimselerin her biridir; ehadühümā āherin 'aḳīdidir, حَلِيفٌ [ḥalīf] dahi derler; yukālu: هُوَ عَقِيدُهُ أَيُّ مُعَاقِدُهُ Ve

عَقِيدٌ [ʿaḳīd] ve

مُعَاقِدٌ [mu'āḳid] مُعَاهِدٌ [mu'āhid] ma'nāsındır ki bir nesnenin yā bir emrin hıfz ve nigāhını 'akd-i kalble mültezim olan kimsedir; yukālu: هُوَ عَقِيدُهُ وَمُعَاقِدُهُ أَيُّ مُعَاهِدُهُ Ve 'Arablar bi't-tab' kerim olana عُقِيدُ الْكَرَمِ [ʿaḳīdu'l-kerem] ve bi't-tab' le'im olana عُقِيدُ اللَّؤْمِ [ʿaḳīdu'l-lu'm] itlāk ederler, zikr olunan مُعَاهِدٌ [mu'āhid] ma'nāsından me'ḥūzdur yāhūd bi-ma'nā mef'uldür.

الْعِنْقَادُ [el-ʿinḳād] ('ayn'ın kesriyle) ve

الْعُنْقُودُ [el-ʿunḳūd] (زُنْبُورٌ [zunbūr] vezninde) Salkıma denir ki dāne 'akd eylemesi bā'is-i tesmiyedir, üzüm ve أَرَاكٌ [erāk] ve بَطْمٌ [buṭm] ağaçlarının salkımı gibi.

التَّعْقِيدُ [et-ta'ḳīd] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Pek düğümlmek yāhūd düğümlmek ma'nāsındır. Ve bir nesneyi koyulunca kadar kaynatıp kıvāma getirmek ma'nāsındır; tekūlu: عَقَّدْتُ الْعَسَلَ إِذَا أَعْلَيْتُهُ حَتَّى غَلَطَ Ve binā ve 'imāreti ma'ḳūd eylemek ma'nāsındır; tekūlu: عَقَّدْتُ الْبِنَاءَ إِذَا جَعَلْتُ لَهُ عُقُودًا أَيُّ طَاقَاتٍ Ke-mā zukire.

الْإِغْقَادُ [el-iḳād] (hemzenin kesriyle) Bu dahi nesneyi kaynatıp kıvāma getirmek ma'nāsındır; tekūlu: أَعْقَدْتُهُ أَيُّ أَعْلَيْتُهُ حَتَّى غَلَطَ

الْإِسْتِعْقَادُ [el-isti'qād] Dişi hınzır kösnümeke ma'nāsınadır; yukālu: **إِسْتَعْقَدَتِ الْخِنْزِيرَةُ إِذَا اسْتَحْرَمَتْ**

الْمُعَقِّدُ [el-mu'aqqid] [muḥaddis] [vezninde] Sāhir ve cāduya itlāk olunur, nefes çukde eylediği için; tekülü: **أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ شَرِّ الْمُعَقِّدِ أَيِّ السَّاحِرِ**

الْمُعَقِّدُ [el-mu'aqqad] [mu'azzam] [vezninde] Gāmiz ve müşkil kelāma itlāk olunur, ta'kīd-i lafzī ve ta'kīd-i ma'nevī bundan me'hūzdu; yukālu: **كَلَامٌ مُعَقَّدٌ أَيِّ غَامِضٌ**

التَّعَقُّدُ [et-te'aqqud] [tefa'ul] [vezninde] Bir nesne koyulup kıvām bulmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَعَقَّدَ الدِّبْسُ إِذَا غَلَطَ** Ve bir nesne yapılmış kapı kemeri tarzında olmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَعَقَّدَ قَوْسٌ قُرْحٌ** Ve **إِذَا صَارَتْ كَعَقْدٍ مَبْنِيٍّ**

تَعَقَّدَ فِي الْبَيْتِ [te'aqqudun fi'l-bi'r] İçerisi taşla örülmüş kuyunun aşağısında olan taşları çıkıp yukarısı dibinde su irkilecek yere girmekten ibārettir.

الْإِعْتِقَادُ [el-i'tiqād] [i'tifād] [vezninde] ve mürādifidir ki düğümlemek ma'nāsınadır. Bu münāsebetle bir nesneye gönül bağlamak ma'nāsına müsta'meldir ki kalb ona karār-dāde olup temekkün kılmaktan ibārettir; yukālu: **إِعْتَقَدَ كَذَا أَيِّ عَقَدَ** **عَلَيْهِ الْقَلْبُ** Ve o rabt-ı kalb eylediği şey'e **عَقِيدَةٌ** [a'qidet] itlāk olunur hā-i ismiyyetle. Ve

إِعْتِقَادٌ [i'tiqād] 'Akār ve çiftlik ve sārīr māl ve 'alāka kesb ve peydā eylemek ma'nāsınadır ki **عُقْدَةٌ** [uqde]-i mezküredendir; yukālu: **إِعْتَقَدَ الرَّجُلُ ضَيْعَةً** **وَمَالًا إِذَا افْتَنَاهُمَا**

التَّعَاقُدُ [et-te'aqqud] [te'āhud] [vezninde]

ve mürādifidir ki 'ahdleşmektir; yukālu: **تَعَاقَدُوا إِذَا تَعَاهَدُوا** Ve köpek çiftleştiğinden sonra birbirine bağlanmak ma'nāsınadır, dişinin menisi pek lüzücutli olduğundan yapışıp erkeğinin aletini şişirmekle kilidlenir derler; yukālu: **تَعَاقَدَتِ الْكِلَابُ إِذَا تَعَاطَلَتْ**

الْمُعْقُودُ [el-ma'qūd] Re'y-i sābit ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: **مَا لَهُ مَعْقُودٌ أَيُّ عَقْدٌ رَأَى** **الْمِعْقَادُ** [el-mi'qād] Boncuk dizisine denir ki etfālin boyunlarına ta'lik ederler.

عُقْدَانٌ [Uqdan] [uşmān] [vezninde] Ferezdağ nām şā'irin lakabıdır, bodur olduğu için mülakkab olmuştur.

[ع ك د]

الْعُكْدَةُ [el-ukdet] [umdet] [vezninde] Kuyruk sokumunda olan pöç kemiğine denir ki mercimek mikdārı bir kemiktir, **عُضْعُصٌ** [uşuş] dahi derler. Fātiha-i hilkat-i ādem ve hātime-i fenā' vü 'adem olduğu mervīdir. Ve

عُكْدَةٌ [ukdet] Zor ve kuvvet ma'nāsınadır; yukālu: **بِهَ عُكْدَةٌ أَيُّ قُوَّةٌ** Ve keler inine denir, **جُحْرُ الضَّبِّ** [cuḥru'd-ḍabb] ma'nāsına.

الْعُكْدَةُ [el-akedet] (fetehātla) Ağızda lisānın köküne denir. Ve cevfte yüreğin köküne denir. Ve şol kuş yeleşine denir ki ekmeğe tabh edenler onunla ekmeğe cā-be-cā nukat tarh ederler.

الْعُكْدُ [el-akd] [a'qd] [vezninde] Bir nesnenin vasatına denir; yukālu: **عُكْدُ الشَّيْءِ** **عَلَى وَسَطِهِ** Ve

عُكْدٌ [akd] Masdar olur, bir husūs imkāna gelip tüleğini bulmak ma'nāsına; tekülü: **عُكِدْنِي الْأَمْرُ عُكْدًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي أَيِّ أَمَكْنِي** Ve sığınmak ma'nāsınadır; yukālu: **عُكِدَ إِلَيْهِ إِذَا لَجَأَ**

الْإِعْكَادُ [el-i'kād] (hemzenin kesriyle) Bu

dahi sığınmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَعَكَّدَ** إِلَيْهِ إِذَا لَجَأَ

الْمَعَكِدُ [el-ma'kid] (مَسْجِدٌ [mescid] vezninde) Sığınacak yer, مُلْجَأٌ [melce'] ma'nāsına.

الْمَعَكُودُ [el-ma'kūd] Bir yerde 'ale'd-devām mukīm ve mülāzım olan adama denir. Ve mümkün ve kâbil olan şey'e denir. Ve mahbūs kimseye denir. Ve dā'imī hāzır ve sâbit olan ta'ama denir.

الْعَكَدُ [el-'aked] (fethateynle) Keler ve deve kısmı semirmek ma'nāsınadır; yukālu: **عَكَدَ** الصَّبُّ وَالْبَعِيرُ عَكَدًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا سَمِنَ Ve bir nesneye yapışmak ma'nāsınadır; yukālu: **عَكَدَ** بِهِ إِذَا لَزِقَ

الْعَكِيدُ [el-'akid] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Semiz kelere ve deveye denir ki ma'nā-yı mezbürdan vasfır. Mü'ennesi **عَكِيدَةٌ** ['aki-det]tir hā'yla. Ve

عَكَدَ ['akid] Birbiri üzere yığılmış kuru ağaç yığıntısına denir.

الْإِسْتِعْكَادُ [el-isti'kād] Bu dahi keler ve deve kısmı semirmek ma'nāsınadır; **إِسْتَعْكَدَ** الصَّبُّ Ve kuş kısmı yırtıcı kuşun havfından bir nesneye ilticā ile munzam olmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِسْتَعْكَدَ** الطَّائِرُ إِذَا أَنْصَمَ إِلَى الشَّيْءِ مَخَافَةَ الْجَوَارِحِ

عَكَادٌ ['Akād] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Yemen'de şehri Zebīd kurbünde bir dağ adıdır. Ehl ve sükkānı henüz lügat-ı fasiha üzere ber-karārdılar. İhtilāt-ı elhāndan ihtirāz ile gurebāyı yanlarında üç günden ziyāde ivā eylemezler.

الْإِغْتِكَادُ [el-i'tikād] (إِفْتِعَالٌ [ifti'al] vezninde) Bir yere yāhūd bir işe 'ale'd-devām mehemm edip mülāzemet etmek ma'nāsınadır; yukālu: **إِغْتَكَدَهُ** إِذَا لَزِمَهُ

[ع ك ر د]

الْعَكْرَدَةُ [el-'akredet] (دَخْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Semirip kuvvetlenmek ma'nāsınadır; yukālu: **عَكَرَدَ** الْغُلَامُ إِذَا سَمِنَ Ve kavī ve merküb olan dābbe rākibini kerhen kendi me'lūf oldukları şīvelerine muztarr eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: **عَكَرَدْتُ** نَاقِي أَي رَجَعْتُ بِي قِبَلَ الْأُفْهَاءِ وَأَنَا كَارِهٌ

الْعَكْرُودُ [el-'akred] (جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) ve

الْعَكْرُودُ [el-'ukrud] (بُرْقُوعٌ [burku'] vezninde) ve

الْعَكْرِيدُ [el-'ukerid] (عُلْبِطٌ [ulebit] vezninde)

الْعَكْرُودُ [el-'ukrūd] (عُضْفُورٌ [uṣfūr] vezninde) Bülūgu mütekārib, 'alā-kavlin etli cānlı oğlana denir; yukālu: **عَكَرَدَ** وَ**عَكْرُودٌ** غُلَامٌ عَانِلٌ وَ**عَكْرُودٌ** أَي مُتَقَارِبٌ الْحُلْمِ أَوْ سَمِينٌ

[ع ك ل د]

الْعُكَلِيدُ [el-'ukelid] (عُلْبِطٌ [ulebit] vezninde) ve

الْعُكَالِيدُ [el-'ukālid] (عُلَابِطٌ [ulābit] vezninde) Pek koyu süte denir. 'İnde'l-ba'z lām'ı zā'idedir.

[ع ل د]

الْعَلْدُ [el-'ald] ('ayn'ın fethi ve lām'ın sükunıyla) Boyun sinirine denir. Ve pek kaskatı şey'e denir; yukālu: **شَيْءٌ عَلْدٌ** أَي شَيْءٌ صَلْبٌ شَدِيدٌ Ve

عَلْدٌ ['ald] Masdar olur, sulb ve şedīd olmak ma'nāsına; yukālu: **عَلِدَ** الشَّيْءُ عَلْدًا مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَلَبَ وَاشْتَدَّ

الْعَلْدَاءُ [el-'İldāt] ('ayn'ın kesriyle) Bir mevzi'dir.

الْعَلْدَى [el-'alendā] (حَبْنَطَى [habentā] vezninde) Mutlakan yoğun ve galiz olan şey'e denir; 'ayn'ın zammıyla da lügattır. Ve

meşe ağacı nev'inden mugaylān gibi bir ağacın ismidir. Müfredi, عَلَنَدَا [ʿalendāt] ve cem'i عَلَانِيدُ [ʿalānid] gelir ve zammeteynle عَلُنْدَى [ʿulundā] dahi derler.

الْغَلَادِي [el-ʿulādā] (ʿayn'ın zammıyla فُرَادَى [furādā] vezninde) Yavuz ve şedīd deveye denir.

الْعَلْوَدُ [el-ʿilvedd] (ʿayn'ın kesriyle كَيْسِلٌّ [kişvell] vezninde) Büyük nesneye denir, kebīr maʿnāsına. Ve rezānet ve vakār sāhibi seyyid ve ser-gerdeye denir; yukālu: هُوَ عَلْوَدٌ أَي سَيِّدٌ زَرِينٌ وَقُورٌ

الْعَلْوَدَةُ [el-ʿilveddet] (hā'yla) Serkeş atlara denir. Ve o atlara denir ki ensesinden sürülmedikçe yedilmeye. Ve pek koca deveye denir.

الْإِغْلِنْدَاءُ [el-iʿlindā] (İسرنداء [isrindā] vezninde) Deve galīz ve şedīd olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِغْلِنْدَى الْجَمَلُ إِذَا غَلَطَ وَأَشْتَدَّ

الْمُعْلِنْدِيدُ [el-muʿlendid] “ع،ن،د” maddesinde mersümdür.

الْعَلْوَدَةُ [el-ʿalvedet] دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Bir kimse yerinde dā'imī sābit olmak maʿnāsınadır, şöyle ki bir kimse tahrikine kādir olmaya; yukālu: عَلْوَدَ الرَّجُلِ إِذَا لَزِمَ مَكَانَهُ فَلَمْ يَقْدِرْ أَحَدٌ عَلَى تَحْرِيكِهِ

الْإِغْلِوَادُ [el-iʿlivvād] (إِغْلِوَاؤُ [iclivvāz] vezninde) Bir adamın vücudu galīz ve şedīd olmakla ağır olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِغْلِوَادُ الرَّجُلِ إِذَا غَلَطَ وَأَشْتَدَّ وَرَزَنَ

[ع ل ك د]

الْعَلِكِيدُ [el-ʿilkid] (زَبْرِيحٌ [zibric] vezninde) ʿAcūz ve dāhiyeye denir. Zāhiren dāhiye sıfat-ı kāşifedir. Ve bodur ve şişman, geveze, hor, işe yaramaz karıya denir.

الْعَلِكِيدُ [el-ʿilkedd] (قُرْشَبٌّ [kırşebb] veznin-

de) İç yağına denir.

الْعَلِكِيدُ [el-ʿulekid] (عُلَيْبٌ [ʿulebiṭ] vezninde) Pek koyu süte denir.

الْعَلِكِيدُ [el-ʿalked] (جَغْفَرٌ [caʿfer] vezninde) ve

الْعَلِكِيدُ [el-ʿilkid] (زَبْرِيحٌ [zibric] vezninde) ve

الْغَلَاكِيدُ [el-ʿulākid] (عُلَايِبٌ [ʿulābiṭ] vezninde) Galīz şey'e denir.

الْعَلَنَكِيدُ [el-ʿalenked] (سَفْرَجَلٌ [sefercel] vezninde) Sulb ve şedīd olan şey'e denir.

[ع ل م د]

الْعِلْمَادَةُ [el-ʿilmādet] ve

الْعِلْمَادُ [el-ʿilmād] (ʿayn'ların kesriyle) Üzerinde eğrilmiş ipliği yumak edecek şey'e denir. Cem'i عَلَامِيدَةٌ [ʿalāmīdet] ve عَلَامِيدٌ [ʿalāmīd] gelir.

[ع ل ه د]

الْعَلْهَدَةُ [el-ʿalhedet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Çocuğun gıdasını güzel edip hoşça terbiye ve tagdiye eylemek maʿnāsınadır; tekülü: عَلْهَدْتُ الصَّبِيَّ إِذَا أَحْسَنْتَ غِذَاءَهُ

[ع م د]

الْعَمُودُ [el-ʿamūd] (تَمُودٌ [semūd] vezninde) Ma'rūftur ki direğe denir, sūtūn maʿnāsına. Cem'i أَعْمِدَةٌ [aʿmidet] gelir ve عُمُدٌ [ʿumud] gelir zammeteynle ve عَمْدٌ [ʿamed] gelir fethateynle. Ve bu kasd maʿnāsından me'hūzdur. Ve

عَمُودُ الْقَوْمِ [ʿamūdu'l-kavm] Bir kavmin kavvām-ı umuru olan seyyid ve mihterine itlāk olunur; yukālu: هُوَ عَمُودٌ قَوْمِهِ أَي سَيِّدُهُمْ Ve

عَمُودُ السَّيْفِ [ʿamūdu's-seyf] Kılıcın sırtında olan uzun uzun tarıkaya itlāk olunur ki bazı kılıçta üç dāne olur, ucuna kadar çekilir. Ve

عَمُودُ الْجَيْشِ [‘amūdu’l-ceyš] Ser-‘askere ve sipeh-sālāra itlāk olunur, رَئِيسُ الْعَسْكَرِ [re’isu’l-‘asker] ma’nāsına. Ba’zı nüshada [re’isu’l-‘asker] ma’nāsına. Ba’zı nüshada رَسِیْلُ الْعَسْكَرِ ‘unvânında mersüm olmakla ‘askerin talī‘ası ve çarkacısı demek olur. Ve

عَمُودُ الْبَطْنِ [‘amūdu’l-baṭn] İnsānın göğüsünde رُهَابَةٌ [ruhābet] dedikleri dil gibi kemikten göbeğin aşağıcasına kadar mümtedd olan damara itlāk olunur. ‘Alā-kavlin arkaya itlāk olunur ki batnın kıvāmı ve medār-ı imsākıdır. Esās’ta kavli-i sānī mültezemdir. Ve

عَمُودُ الْكَبِدِ [‘amūdu’l-kebid] Bir damardır ki ciğeri saky eder, pes māsārīkā damarı olacaktır.

Zirā etıbbā’ derler ki ahlāt-ı erba‘a ki safrā ve sevdā ve dem ve balgamdan ‘ibārettir, sūret-i tekevünü bu vech üzeredir ki ekl ve şürb olunan nesne mi‘dede ba‘de’l-hazm sāfisi etrāf-ı mi‘dede münşā‘ib māsārīkā ta‘bīr olunan hurde damarlar i‘ānesiyle akciğere vāsıl ve onda tekrār tabhla hazm olduktan sonra sāfisi kan olup cemīr-i afzāya gıdā ve kuvvet olmak için taksīm olunur. Ve ciğerde hīn-i tabhta esfele rūsüb eden tüflü sevdā olup üzerinde hāsıl ve puhte köpük safrā ve onun fevkinde hām köpük balgam olur. İntehā. Ve

عَمُودُ السِّنَانِ [‘amūdu’s-sinān] Yalmanın iki ağızının ortasında tümsekçe çekilen uzun damara itlāk olunur. Ve

عَمُودُ الْأُذُنِ [‘amūdu’l-uzn] Kulağın mu‘zam ve kıvāmına itlāk olunur ki kemirtleği olacaktır. Ve

عَمُودٌ [‘amūd] Pek hazīn ve endüh-nāka itlāk olunur, güyā ki şiddet-i hüznünden sütün gibi bī-‘akl ü cān olup yāhūd kıyām

ve ku‘ūda mecālī olmamakla bir nesneye dayanarak kıyām ve ku‘ūd eder olduğuna mebnīdir; tekūlu: رَأَيْتُهُ عَمُودًا أَيَّ حَزِينًا شَدِيدَ الْحُزْنِ Ve

عَمُودُ الظِّلِمِ [‘amūdu’z-zalīm] Devekuşunun ayaklarından ‘ibārettir. Ve

عَمُودُ الْبَيْتِ [‘amūdu’l-bi‘r] Üzerine çarh vaz’ ettikleri iki taraflı müllerden ‘ibārettir. Ve

عَمُودُ السَّحْرِ [‘amūdu’s-saḥr] (بَحْرٌ [baḥr] vezninde) Yürek damarına itlāk olunur ki وَتَيْنٌ [vetīn] dedikleridir. Ve ‘Arablar i‘timād ettikleri vech üzere rey ve tedbīrlerini takrīr ve takvīm eylemeleriyle maslahatın semt-i rāstına sülük ettiler diyecek yerde اِسْتَقَامُوا عَلَى عَمُودِ رَأْيِهِمْ derler, ‘alā-vechin يَعْتَمِدُونَ عَلَيْهِ ma’nāsına.

الْعَمِيدُ [el-‘amīd] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bu dahi bir kavmin seyyid ve zī-şānına denir ki umūr ve maslahatlarında samed ve maksadlarıdır.

الْعِمَادُ [el-‘imād] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Dayanacak nesneye ve direğe denir. Ve عَمُودٌ [‘amūd] gibi re’īs-i ‘askere yāhūd resīl-i ‘askere denir. Ve ebniye-i refī‘aya denir; müfredi عِمَادَةٌ [‘imādet]tir hā’yla. Bu ma’nāda عِمَادٌ [‘imād] müzekker ve mü‘ennes olur. Ve ‘Arablar فَلَانٌ طَوِيلُ الْعِمَادِ derler zā‘irīn ve müsāfirīne, menzili ‘alāmetli ve nişānlı olmakla sā‘irlerinden müte‘ayyin ve mümtāz demekten kināye ederler, güyā ki çadırının direğinin uzunlukla hānedānlığı irāde ederler. Ve ehl-i ahbiyeye ki haşem-nişīnlerdir, أَهْلُ الْعِمَادِ [ehlu’l-‘imād] itlāk ederler, ‘alā-kavlin أَهْلُ الْعِمَادِ ebniye-i refī‘a ashābıdır.

الْعَمْدَةُ [el-‘umdet] (زُبْدَةٌ [zubdet] vezninde) ve

الْعَمْدَانُ [el-‘umdān] (سُلْطَانٌ [sulṭān] vezninde)

de) رَسِيلُ الْعَسْكَرِ [re'su'l-asker] yāhūd رَسِيلُ الْعَسْكَرِ [resīlu'l-asker] ma'nāsınadır, عَمُودٌ [amūd] ve عِمَادٌ [imād] gibi, niteki zikir olundu. Ve

عُمدَةٌ [umdet] İtimād olunacak şey'e denir.

العُمدُ [el-amd] (حَمْدٌ [hamd] vezninde) Sakf ve hayme ve duvar makülesine direk ko-mak ma'nāsınadır; yukālu: عَمَدَ السَّقْفِ عَمْدًا Ve kasd eylemek ma'nāsınadır ki sehv ve hatā mukābilidir ki şürū'e eylediği kārı cidd ile melhūz ve maksūd eylemekten 'ibārettir; yukālu: عَمَدٌ Ve marāz marīzi zebūn ve derd-nāk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَمَدَ الْمَرَضِ فَلَانًا إِذَا أَضْنَاهُ وَأَوْجَعَهُ Ve sıklet vermek ma'nāsınadır; yukālu: عَمَدَهُ إِذَا فَدَحَهُ Ve düşürmek ma'nāsınadır; yukālu: عَمَدَ الشَّيْءِ Ve bir kimseye amūd ile vurmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا صَرَبَ عَمُودَ Ve bir adamın amūd-ı batnına vurmak ma'nāsınadır; yukālu: عَمَدَ فَلَانًا إِذَا صَرَبَ عَمُودَ Ve mahzūn eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَمَدَهُ إِذَا أَحْرَزَهُ Ve ta'accüb ma'nāsına isti'māl olunur; tekūlu: أَنَا أَعْمَدُ مِنْهُ أَيُّ اتَّعَجَبْتُ Mütercim der ki İbn Fāris, *Fıkhū'l-Luġa*'da 'Arabların "أَعْمَدُ مِنْ سَيِّدِ قَوْمِهِ" kelāmlarında أَعْمَدُ kelimesinin ma'nası henüz ma'lūm olmadı demiştir. Mü'ellifin tefsirine göre ta'accüb ma'nāsına olur. Ve *Nihāye*'de 'aceb ma'nāsına da olduğu mu-sarrahtır. İntehā. Ve 'Arablar "O işi ben cidd ve yakīn cihetiyle işledim" diyecek yer de وَعَلَيْتُهُ عَمْدًا عَلَى عَيْنٍ وَفَعَلْتُهُ عَمْدًا عَلَى عَيْنٍ قَالَ الصَّغَانِيُّ وَهَذَا إِخْتِرَازٌ مِنْ بَرِيٍّ لَا يَسْمَى عَمْدًا عَيْنٌ لِأَنَّهُ سَبَحًا فَيَطْنُهُ صَنِيدًا فَيَزِمِيهِ فَإِنَّهُ لَا يَسْمَى عَمْدًا عَيْنٌ لِأَنَّهُ إِنَّمَا تَعْمَدُ صَنِيدًا عَلَى ظَنِّهِ

الإِعْمَادُ [el-i'mād] (hemzenin kesriyle) Bu

dahi sakf ve hayme makülesinin altına direk vaz'ıyla durdurmak ma'nāsınadır; yukālu: أَعْمَدَ السَّقْفَ إِذَا أَقَامَهُ بِعِمَادٍ

الإِنْعِمَادُ [el-in'imād] (إِنْفِعَالٌ [infi'al] vezninde) Ondan mutāvi'dir, direğe alınmak ma'nāsınadır; yukālu: أَعْمَدَ الْجِدَارَ فَأَنْعَمَدَ

التَّعْمُدُ [et-te'ammud] (تَفَاعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Bu dahi bir işi kasd eylemek ya'nī cidd ve azīmetle şürū'e eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَعْمَدَ الشَّيْءَ إِذَا قَصَدَهُ

العَمْدُ [el-amed] (fethateynle) Darılmak ma'nāsınadır; yukālu: عَمِدَ الرَّجُلُ عَمْدًا مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا غَضِبَ

Ānifen İbn Fāris'in nakl ettiği kelāma *Nihāye*-i İbn Eşir'de müsādefe olundu, me-ğer kelām-ı mezbur Ebū Cehl-i mel'ūnun imiş. İbn Mes'ūd hazretleri mesfūru katl ederken tefevvūh eylemiş. İbn Eşir, ta'accüb ma'nāsıyla ve ba'zılardan gazab yāhūd teveccü'e ma'nāsıyla beyān eylemiş-tir. İntehā. Ve

عَمْدٌ [amed] Bir nesneye devām vechiyle mülāzemet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَمِدَ بِهِ إِذَا لَزِمَهُ Ve devenin hörgücü çok bi-nilmekten nāşī taşrası sağ olarak içerisi derd-nāk olmak ma'nāsınadır; yukālu: عَمِدَ الْبَعِيرُ إِذَا انْفَضَّ دَاخِلَ سَنَامِهِ مِنَ الرُّكُوبِ وَظَاهِرُهُ صَحِيحٌ Ve toprak yağmurdan pek ıslanmak ma'nāsınadır; yukālu: عَمِدَ التُّرَى إِذَا بَلَّلَهُ الْمَطَرُ Ya'nī "Toprak yağmurdan şol derecede ıslandı ki alıp sıksalar tortop olur." Ve

عَمْدٌ [amed] Dābbeye çok binmekten iki kıynaklar kabarıp derileri sıyrılmak ma'nāsınadır; yukālu: عَمِدَتْ أَلْيَتَاهُ مِنَ الرُّكُوبِ إِذَا وَرَمْنَا وَاخْتَلَجْنَا

عَمْدُ التُّرَى [amidu's-şerā] (كَيْتِفٌ [ketif] vezninde) Yaş topraklı mekān demektir. Bu-

nunla kesirü'l-ihsân olan adamdan kinâye ederler; yukâlu: فَلَانَ عَمِدُ الثَّرَى أَي كَثِيرُ الْمَعْرُوفِ **الْمَعْمُودُ** [el-ma'âmūd] ve **الْعَمِيدُ** [el-'amīd] (emīr) [emīr] vezninde) ve **الْمُعَمَّدُ** [el-mu'ammed] [mu'azzam] vezninde) Derd-i ıřık u muhabbetten zār u zebūn olan āşüfte-hāle itlāk olunur; yukâlu: رَجُلٌ مَعْمُودٌ وَعَمِيدٌ وَمُعَمَّدٌ إِذَا كَانَ قَدْ هَدَّهُ الْعَشُّ Ve

مُعَمَّدٌ [mu'ammed] Altına direk vaz' olunmuş sakf ve hayme makûlesine vasf olur; yukâlu: خِبَاءٌ مُعَمَّدٌ أَي مُنْضُوبٌ بِالْعِمَادِ Ve bir nev' kumař alacasına denir ki nakř ve zamānı uzun uzun 'amūd hey'etinde ola; yukâlu: وَشَيْءٌ مُعَمَّدٌ وَهُوَ ضَرْبٌ مِنْهُ أَي عَلَى هَيْئَةِ الْعِمَادِ

الْعُمْدُ [el-'umudd] [ʕutull] vezninde) ve **الْعُمْدَانِي** [el-'umuddāniyy] [ʕutullāniyy] vezninde) Etlı, cānlı, güc-lü kuvvetli genç irisine denir; mü'ennesi hā'yıladır; yukâlu: غَلَامٌ عُمْدٌ وَعُمْدَانِيٌّ وَجَارِيَةٌ عُمْدَةٌ وَعُمْدَانِيَّةٌ أَي شَابٌ مُفْتَلِحٌ شَبَابًا

الْمَعْمُودِيَّةُ [el-ma'mūdiyēt] (tahfif-i yā ile) Nařārā tā'ifesine mahsūs bir su ismidir ki yeni doğmuş çocuklarını ona daldırırlar. Ve bu 'amel, sā'ir tā'ifenin hitānları menzilindedir ki hitān onlara mūcib-i tathīr olduđu gibi 'amel-i mezbūr dahi Nařārā āyınlerinde medār-ı tahārettir.

Mütercim der ki مَعْمُودِيَّةٌ [ma'mūdiyēt] kelimesi مَعْمُودِيَّةٌ [ma'mūziyyet] mu'arrebidir ki zāl-ı mu'ceme iledir, İbrānī'de tahāret ma'nāsınadır, Nařārā tā'ifesinin her kilise ve manastırlarından mermerden mebnī birer havuz olmakla keřř bir tenhā vakte onu su ile doldurup içine tuz yāhūd belsān yađı ilkā eder, tā ki ta'affününe māni' ola.

Pes bir kimse tanassur eyledikte ba'zı a'yan-ı Nařārā mahzarında keřř-i bed-kīř o kimseyi karřısında ikāmet ve o suya ba'zı İncil āyetlerini kırā'at eyledikten sonra lisānlarınca avliyus ile ya'nı teslise dā'ir ba'zı i'tikādāt-ı bātıla ile ona emr ve tenbīh, o dahi telakkī-i bi'l-kabūl edip ba'dehu o sudan ahz ve mersūmun üzerine "İřte ben seni eb ve ibn ve rūhu'l-kuds ismiyle tagtīs ve tathīr ediyorum, bunlar řāhid olsunlar" diyerek o suyu onun üzerine sabb eyledikten sonra bir mendil ile mesh eder. Ve çocukları vilādetlerinin sekizinci günü tagtīs ederler. Peder ve māderleri çocuđu alıp keřř huzūruna getirirler, keřř dahi zıkr olunan hezeyānı takrīr eyledikçe bi'l-vekāle peder ve māderi tasdik ve kabūl ederler. Ve o suyu tuz yāhūd belsān ta'affünden hıfz eylemekle 'adem-i ta'affünü keřřin bereketine 'azv ederler. Bu dahi ikād-ı kindil gibi řa'bede-i rehābinedendir. İntehā.

وَادِيْعَمْدٍ [Vādī 'Amd] [hādī ḥamd] vezninde) Ḥađramevt türābında bir vādī adıdır.

التَّغْمِيدُ [et-ta'mīd] [tef'īl] vezninde) Sel suyu irkilmek için önünü tutmak ma'nāsınadır; tekūlu: عَمَدْتُ السَّبِيلَ إِذَا سَدَدْتُ جِرْيَتَهُ بِتُرَابٍ وَنَحْوِهِ حَتَّى يَجْتَمِعَ فِي مَوْضِعٍ

الْإِعْتِمَادُ [el-i'timād] [ifti'āl] vezninde) Dayanmak ma'nāsınadır; yukâlu: إِعْتَمَدَ إِعْتَمَدَ عَلَى الشَّيْءِ إِذَا اتَّكَأَ Ve filān kimse bütün gece aslā durmayıp sabāha kadar sirtüp git-ti diyecek yerde إِعْتَمَدَ لَيْلَتَهُ derler, güyā ki tamām-ı leyli 'imād ittihāz eylemiştir.

الْمُعَمَّدُ [el-mu'amed] [mukrem] vezninde) ve

الْعُمْدَانُ [el-'umuddān] [culubbān]

vezninde) Uzun şey'e itlāk olunur.

غَوْرُ الْعِمَادِ [Ġavru'l-Ġmād] (ġayn-ı mu'cemenin fethiyle) Mekke'ye karış Benū Suleym yurdunda bir mevzi'dir.

عِمَادُ الشَّيْبِ [Ġmādu's-Şebā] (şīn-i mu'cemenin fethi ve kasr ile) Mışır'da bir mevzi'dir.

أَلْعِمَادِيَّةُ [el-Ġmādiyyet] Mavşil şimālisinde bir kal'a adıdır.

عَمُوْدُ غَوْرِيَّةَ [Amūdu Ġarīfet] (ġayn-ı mu'cemenin kesri ve rā'nın sükūnuyla) Ġaniyy kabīlesi arzında bir daġın adıdır.

عَمُوْدُ الْمُحَدَّثِ [Amūdu'l-Muħaddes] (مُعَظَّم) [mu'azzam] vezninde) Muħārib kabīlesi yurdunda bir sudur.

عَمُوْدُ سَوَادِمَةَ [Amūdu Sevādimet] Maġrib'de vākī' bir daġdır ki cümle daġlardan atveldir.

عَمُوْدُ الْحَفِيْرَةِ [Amūdu'l-Ĥafīret] (ħā'nın fethiyle) Bir mevzi'dir.

عَمُوْدُ الْبَانِ [Amūdu'l-Bān] ve

عَمُوْدُ السَّفْحِ [Amūdu's-Sefħ] İki uzun ve yüksek daġlardır ki tepelerine ancak kuş kısmı çıkabilir.

عَمُوْدُ الْكَوْدِ [Amūdu'l-Kevd] (kāf'ın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Benū Ca'fer yurdunda bir sudur.

[ع م ر د]

أَلْعَمْرُوْدُ [el-amerred] (عَمَلَسْ [amelles] vezninde) Uzun şey'e denir. Ve kavī olup çetin huylu olan insān ve hayvāna denir; yukālu: رَجُلٌ عَمْرُوْدٌ أَيْ شَرَسُ الْخُلُقِ Ve kavī ve habīs ve müzī kurda denir. Ve habīs ve dāhiye olan kimseye denir. Ve şol soy ve asīl olan deveye denir ki rāhile ittihāz ederler. Ve

عَمْرُوْدُ [Amerred] Va'le b. Şerāhīl nām kimsenin feresi ismidir. Mişrah ve Miħves ve Cemed ve Ebḏa'a nām kimselerin kızkardeşleri ismidir. Mezbūrlara Seyyid-i enām 'aleyhi's-selām hazretleri la'n ve nefrīn eylediler.

[ع ن ج د]

أَلْعَنْجِدُ [el-anced] (جَعَفَرُ [ca'fer] vezninde) ve

أَلْعَنْجِدُ [el-uncud] (كُنْفُزٌ [kunfuz] vezninde) ve

أَلْعَنْجِدُ [el-unced] (جُنْدَبٌ [cundeb] vezninde) Kuru üzümüne denir, 'alā-kavlin bir nev'ine yāhūd siyāh olanına denir yāhūd kemter ve kötü olanına denir.

أَلْعَنْجِدَةُ [el-ancedet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Yaş üzüm **عَنْجِدٌ** [anced] olmak ma'nāsınadır; yukālu: عَنْجِدَ الْعَنْبِ إِذَا صَارَ عَنْجِدًا

أَلْمُعَنْجِدِ [el-mu'ancid] (ism-i fā'il bünye-siyle) Dargın ve tiz-meşreb adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُعَنْجِدٌ أَيْ غَضُوبٌ حَدِيدٌ

عَنْجِدٌ [Anced] ve

عَنْجِدَةٌ [Ancedet] Esāmīdendir. Cevherī bu māddeyi vehminden nāşī ne sülāsī ve ne rubāī olarak zikr eylememiştir, lākin Cevherī "ع،ت،د" māddesi 'akibinde mezīd-i sülāsī olarak zikr eylemekle mü'ellifin tevħīmī nā-becādır.

[ع ن د]

أَلْعُنُوْدُ [el-unūd] (كُنُوْدٌ [kunūd] vezninde) Doğru yoldan sapmak ma'nāsınadır; yukālu: عِنْدَ عَنِ الطَّرِيْقِ وَعِنْدَ وَعِنْدَ عُنُوْدًا مِّنَ الْبَابِ Ve damardan kan kesilmeyip muttasıl akmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: عِنْدَ الْعِرْقِ إِذَا سَالَ فَلَمْ

يَوْقًا Ve davar sürütiden ayrılıp yalnızca otlamak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: عِنْدَتِ النَّاقَةُ إِذَا رَعَتْ وَخَدَهَا Ve bir adam hakkı bilerek redd ve muhālefet eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: عِنْدَ الرَّجُلِ إِذَا خَالَفَ الْحَقَّ وَرَدَّهُ غَارِفًا بِهِ göre bu ma'nāya mevzū'dur, mā-'adāsı bundan müteferri'dir.

الإِعْنَادُ [el-i'nād] (hemzenin kesriyle) Bu dahi damardan kan dinmeyip muttasıl akmak ma'nāsınadır; yukālu: أَعْنَدَ الْعَزْقُ بِمَعْنَى عِنْدَ Ve peyderpey kusmak ma'nāsınadır; yukālu: أَعْنَدَ فِي قَبِيهِ إِذَا أَتَّبَعَ بَعْضُهُ بَعْضًا Ve bir adama muvāfakat cihetiyle mu'āraza eylemek ma'nāsınadır ki onun işlediği gibi işlemekten 'ibārettir; مُبَارَاةٌ [mubārāt] dahi bu ma'nāyadır; yukālu: أَعْنَدَ فَلَانًا إِذَا عَارَضَهُ بِالْوَفَاقِ Ve muhālefet cihetiyle de mu'āraza etmek ma'nāsına olmakla zıdd olur; yukālu: أَعْنَدَ مُعَانِدَةً [mu'ānedet] 'unvānında mersūmdur.

العَيْنِدُ [el-'anīd] (أمير [emīr] vezninde) ve **العَانِدُ** [el-'ānid] Şol kimsedir ki hakkı bilecek hilāfını işler ola, Türkīde önegü ta'bīr olunur, küfr 'inādı bundandır. Ve

عَانِدٌ ['ānid] Dā'imā yoldan sapan deveye ıtlāk olunur. Cem'î عُنْدٌ ['unned] gelir, رُكْعٌ [rukka'] vezninde.

المُعَانِدَةُ [el-mu'ānedet] [مُعَانِدَةٌ] [mufā'alet] vezninde) Müfārakat ve mücānebet ma'nāsınadır; yukālu: عَانِدُهُ إِذَا فَارَقَهُ وَجَانِبَهُ Ve **مُعَانِدَةٌ** [mu'ānedet] ve

عِنَادٌ ['inād] Bir adama muhālefetle mu'āraza eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَانِدُهُ مُعَانِدَةٌ وَعِنَادًا إِذَا عَارَضَهُ بِالْخِلَافِ Ve bir şey'e mülāzemet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَانِدُهُ إِذَا لَازَمَهُ

عِنْدَ ['inde] ('ayn'ın harekāt-ı selāsı ve nūn'un sükūnu ve dāl'ın fethiyle) Bir ism'dir ki mekân-ı kurb u huzūra delālet eder, hissî ve gerek ma'nevî olsun. Türkīde ondan "katında", "ile" ve Fārisīde "nezd" ile ta'bīr olunur.

Ve bu zarf-ı gayr-i mütemekkindir, muktezā-yı izāfet üzere zımānı olur. Ve ona hurūf-ı cārreden ancak مِنْ harfi dāhil olur; tekūlu: جِئْتُ عِنْدَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَجِئْتُ مِنْ عِنْدِهِ Ve gāh olur ki zarf olmayarak isti'māl olunur; yukālu: عِنْدِي كَذَا فَيَقَالُ وَلَكَ عِنْدَ بِالرُّوْعِ Ve gāh olur ki onunla kalb ve ma'kul irāde olunur; ya'nī gāhca huzūr-ı kalbiye delālet eder ki i'tikād ma'nāsına isti'māl olunur; tekūlu: عِنْدِي كَذَا أَيُّ فِي قَلْبِي وَاعْتِقَادِي كَذَا Ve gāhca ma'kulde ya'nī huzūr-ı hissīye zarf olduğu gibi huzūr-ı ma'nevīye de zarf olur; yukālu: عِنْدُهُ خَيْرٌ أَوْ شَرٌّ Ve gāh olur ki onunla igrā olunur, ya'nī ism-i fi'l-i emr olur, igrā ve tahdīd ma'nāsına; tekūlu: يَا نِي عِنْدَكَ زَيْدًا أَيُّ خُذْهُ وَلَا تَقُلْ إِلَى عِنْدِهِ وَإِلَى لَدُنْهُ bu iki kelimeye vech-i mesrūd üzere مِنْ harfi mahsūs olmakla إِلَى harfiyle lahn ve hatādır. Harīrī *Durretu'l-Gāvvaş*'ta bu vech üzere tahkik eylemiştir ki عِنْدَ kelimesine hurūf-ı cārreden hemān مِنْ harfi dāhil olur; zīrā مِنْ ümm-i hurūf-ı cārredir. Ve her bābın ümm ve aslı olan kelime için mahsūs meziyyet ve imtiyāz olduğu derkārdir, niteki meksūr olan إِنَّ kelimesinin haberine lām duhūlüyle mümtāz olup ve ef'al-i nākıسادan كَانَ kelimesinin haberi fi'l-i māzī olmakla müte'ayyin oldu. Ve عِنْدَ kelimesi mülk ve hükm ve fazl ve ihsān ma'nālarına da isti'māl olunur. İntehā. Ve عِنْدَ kelimesi kezālik 'ayn'ın harekāt-ı selāsıyla nāhiye ma'nāsınadır.

الْعَنْدُ [el-ʿaned] (fethateynle) Cānib maʿnāsınadır; yukālu: جَاءَ مِنْ عِنْدِهِ أَيُّ مِنْ جَانِبِهِ

الْعَنْوُدُ [el-ʿanūd] (صُبُورٌ [šabūr] vezninde) Yağmuru çok buluta itlāk olunur; yukālu: Yağmuru çok buluta itlāk olunur; yukālu: سَحَابَةٌ عَنُودٌ أَيُّ كَثِيرَةٌ الْمَطَرِ Ve şol kumar okuna itlāk olunur ki sāʿir okların cihetlerine mugāyir nasıblı zuhūr eyleye.

الْعِنْدَاوَةُ [el-ʿindeʾvet] Hemze bābında zikr olundu.

الْعُنْدُدُ [el-ʿunded] (جُنْدُبٌ [cundeb] vezninde) ve

الْعُنْدُدُ [el-ʿundud] (قُنْفُذٌ [kūnfuz] vezninde) Çāre maʿnāsınadır ki ondan hulüv ve iftirāk mümkün değıldir; tekūlu: مَا لِي عَنْ عُنْدُدٍ وَغُنْدُدٍ أَيُّ بُدٌّ وَافْتِرَاقٌ Ve

عُنْدُدٌ [ʿunded] (جُنْدُبٌ [cundeb] vezninde) Hile ve مَحِيصٌ [maḥiṣ] maʿnāsınadır; tekūlu: مَا لِي فِيهِ عُنْدُدٌ أَيُّ حِيلَةٌ وَمَحِيصٌ Ve kadīm maʿnāsınadır ki çoktanka şeyʿe denir; yukālu: شَيْءٌ عُنْدُدٌ أَيُّ قَدِيمٌ

الْمُعْلَنْدُدُ [el-muʿlended] (ism-i mefʿül bünyesiyle) Bu dahi çāre maʿnāsınadır; tekūlu: مَا لِي عِنْدَ الْمُعْلَنْدُدِ أَيُّ بُدٌّ وَخُلُودٌ Ve tarik ve sebīl maʿnāsınadır; tekūlu: مَا لِي إِلَيْهِ الْمُعْلَنْدُدُ أَيُّ سَبِيلٌ

الْمُعْلَنْدِيدُ [el-muʿlendid] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Su ve otluk eseri olmayan kır arāzīye denir.

الْإِسْتِعْنَادُ [el-istiʿnād] Kayʾ ve gaseyān galebe eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَعْنَدَهُ الْفَيْءُ إِذَا غَلَبَ عَلَيْهِ Ve serkeş deve ve at makūlesi yuları ve bağı eslemeyip zorlamak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَعْنَدَ الْبَعِيرُ وَالْفَرَسُ إِذَا غَلَبَا عَلَى الرَّمَامِ وَالرَّسَنِ Ve halk arasına girip değınekle herkese çalıp vuruşturmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَعْنَدَ عَصَاهُ إِذَا ضَرَبَ بِهَا فِي النَّاسِ Ve bir kimse hayā etmeksizin nās arasında zinā eylemek maʿnāsınadır;

yukālu: إِسْتَعْنَدَ الذَّكْرُ إِذَا زَنَى بِهِ فِيهِمْ Zeviʾl-ʿukūl olan bunu irtikāb eylememekle ālete isnād olundu. Ve

إِسْتِعْنَادٌ [istiʿnād] Tulumu bir tarafa eğıp içinde olan şeyʿi ağızından içmek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَعْنَدَ السِّقَاءُ إِذَا اخْتَنَنَهُ Ve kasd ve āhenk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَعْنَدَ فُلَانًا إِذَا قَصَدَهُ

عَنَاذٌ [ʿAnād] ve

عَنَاذَةٌ [ʿAnādet] (ʿaynʾların fethiyle) Esmā-iricāldendir.

عَنْدَةٌ [ʿAndet] (حَمَزَةٌ [ḥamzet] vezninde) Benū Mehreʾden bir hatundur, ʿAlqame b. Selemeʾnin vālidesidir.

الْعَوْنِيدُ [el-ʿUveynid] (دُرَيْهِمٌ [dureyhim] vezninde) Benū Ḥadīc cemāʿatine mahsūs bir karyedir. Ve Benū ʿAmr b. Kilāb ve Benū Numeyr cemāʿatlerine mahsūs bir sudur.

[ع ن ق د]

عُنُقُودٌ [ʿunqūd] (زُبُورٌ [zunbūr] vezninde) Bir öküzün ʿalemidir. Ve salkım maʿnāsına olan عُنُقُودٌ [ʿunqūd] “ع،ق،د” māddesinde zikr olundu. Müʿellif bununla evvelin humasī ve sāninin mezīd-i sülāsī olduğuna işāret eylemiştir.

[ع ن ك د]

الْعَنْكَدُ [el-ʿanked] (جَفْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Pek nesneye denir. Ve ahmak kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ عَنْكَدٌ أَيُّ أَحْمَقُ

[ع و د]

الْعَوْدُ [el-ʿavd] ve

الْعَوْدَةُ [el-ʿavdet] (ʿaynʾların fethiyle) ve

الْمَعَادُ [el-meʿād] (mīmʾin fethiyle) Geri dönmek, rücuʿ maʿnāsınadır; yukālu: عَلَيْهِ يَعُودُ عَوْدًا وَعَوْدَةً وَمَعَادًا إِذَا رَجَعَ

بَدَأُ ثَانِيَا Ve

الْعَوَادَةُ [el-‘uvādet] (‘ayn’ın zammıyla) Bu dahi ‘iyādet-i marīz ma‘nāsına masdardır. Ve ‘avd ve rücu‘ ma‘nāsınadır. Ve cemā‘at ta‘āmdan fārig olduktan sonra bir adama muhassasan i‘āde olunan ta‘āma itlāk olunur, meselā ta‘ām ‘akibinde vārid olan mihmāna hāssaten i‘āde olunan ta‘ām gibi; yukālu: جَاءَ لَهُ بِالْعَوَادَةِ وَهِيَ مَا أُعِيدَ عَلَى الرَّجُلِ مِنْ طَعَامٍ يَخْصُ بِهِ بَعْدَمَا يَفْرُغُ الْقَوْمُ **الْعَوَادُ** [el-‘uvvād] (فُطَّاعٌ [kuttā‘] vezninde) ve

الْعَوْدُ [el-‘uvved] (رُكَّعٌ [rukka‘] vezninde) عَوْدٌ [‘avd] gibi bunlar da عَائِدٌ [‘āid] in cem‘idir ki hastaya ‘iyādet edenlerdir.

الْمَعْوُدُ [el-me‘ūd] (مُقُولٌ [maḳūl] vezninde) ve

الْمَعْوُودُ [el-ma‘vūd] (aslı üzere) ‘İyādesine geldikleri hastaya denir.

الْإِعْتِيَادُ [el-i‘tiyād] (إِفْتِعَالٌ [ifti‘āl] vezninde) Bir nesneyi ‘ādet edinmek ma‘nāsınadır; yukālu: إِعْتَادَ الشَّيْءَ إِذَا ائْتَابَهُ أَيْ صَبَّرَهُ عَادَتًا لِنَفْسِهِ

الْعَوْدُ [el-‘ūd] (‘ayn’ın zammıyla) حَشَبٌ [ḥaṣeb] ma‘nāsınadır ki şecerden kesilmiş ağaçtır, yerinde yine ‘avdet edeceği i‘tibārıyladır. Cem‘i عِيدَانٌ [‘īdān] gelir ve bu münāsebetle hāssaten lavta dedikleri sāza itlāk olunmuştur. Kezālik tebhīr eyledikleri عَوْدٌ [‘ūd] ağacına itlāk olunmuştur. Ve dil dibinde olan kemiğe itlāk olunur.

الْعَوَادُ [el-‘avvād] (شَدَادٌ [ṣeddād] vezninde) Lavta çalan sāzendeye denir.

الْعَوْدَانُ [el-‘ūdān] (tesniye bünyesiyle) Seyyid-i enām ‘aleyhi’s-selām hazretlerinin minber-i münevver ve ‘asā-yı mükerrerlerine itlāk olunur.

أُمُّ الْعَوْدِ [ummu’l-‘ūd] (‘ayn’ın zammıyla) İşkenbe ucunda şirdān dedikleri nesnenin künyesidir.

عَادَ [‘āde] (صَارَ [ṣāre] ma‘nāsınadır ki ef‘āl-i nākıسادandır; yukālu: عَادَ كَذَا أَيْ صَارَ Mütercim der ki bu mecāz-ı kevnī olup ba‘dehu ef‘āl-i nākısa cümlesine ilhāk eylediler. رَجَعَ ve زَارَ ma‘nāsına olursa fi‘l-i tām olur.

عَادٌ [‘Ād] (دَادٌ [dād] vezninde) Selefte bir kabīle ismidir ki Hūd ‘aleyhi’s-selām kavmidir, pederleri ismiyle müsemmādır. قَوْمٌ [ḳavm] ve قَبِيلَةٌ [ḳabīlet] te‘viliyle munsarıf ve gayr-i munsarıf olur. Ve

عَادٌ [‘ād] Halk ma‘nāsına isti‘māl olunur; tekūlu: مَا أَدْرِي أَيُّ عَادٍ هُوَ أَيُّ أَيُّ خَلْتِي [Ve] burada gayr-i munsarıftır.

الْعَادِي [el-‘ādiyy] (yā-yı nisbetle) Kadīm şey‘e itlāk olunur, güyā ki ‘Ād kavmine mensūbdur, بَنُو عَادِيَّةٍ Bundandır ki sonradan hafır olunmayıp kadīmden kalan kuyu olacaktır.

الْعَيْدُ [el-‘īd] (‘ayn’ın kesriyle) Bir adama mu‘tād ve me‘lūf olan şey‘e denir ki gider gider yine gelir, hemm ve maraz ve hüzn ve sā‘ir halāt gibi. Ve cem‘iyyet-i nās olan yevm-i ma‘rūfa denir ki bayram ta‘bīr olunur. Senede iki kerre ederiz: biri ba‘de’s-savm ki ‘arefesi ‘örfīdir ve biri udhiyyedir ki ‘arefesi şer‘idir; عَوْدَةٌ [‘avdet]ten yāhūd عَادَةٌ [‘ādet]ten me‘hūzdur. Şārihin beyānına göre cem‘i أَعْيَادٌ [a‘yād]dır, ḥaṣeb ma‘nāsına olan عَوْدٌ [‘ūd]un cem‘ine mültebis olmamak için yā’ya ibdāl olundu. Ve

عِيدٌ [‘īd] Dağ eşcārından bir şecer adıdır. Ve bir ma‘rūf erkek devenin ismidir, نَجَائِبُ عَيْدِيَّةٍ onun neslindedir yāhūd ‘Ādī b. Nedeḡī b. Mehre b. Ceydān yāhūd ‘Ād b. ‘Ād yāhūd ‘Ādī b. ‘Ādī nām kimseye

yāhūd Benū 'Īd b. el-Āmirī cemā'atine mensūblardır.

التَّعْيِيدُ [et-ta'yīd] (تَفْعِيلُ [tef'īl] vezninde) Bayram eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَيَّدَ الْقَوْمَ إِذَا شَهِدُوا الْعَيْدَ

الْعَيْدَانُ [el-aydān] ('ayn'ın fethiyle) Uzun hurmā ağaçlarına denir. Müfredi عَيْدَانَةٌ [aydānet]tir, Resūl-i enām 'aleyhi's-selām hazretlerinin geceler ördek mesābesinde kullandıkları çanak o nev' ağaçtan idi. Ve **عَيْدَانُ** [aydān] Bir mevzi' adıdır. Ve bir recül ismidir.

الْمَعَادُ [el-me'ād] (mīm'in fethiyle) Masdardır ki zikr olundu. Ve

مَعَادٌ [me'ād] İsm-i mekān olur, 'ālem-i āhirete itlāk olunur ki merci' ve masīrdir. Ve hacc-ı şerīfe ve Mekke-i mükerreme'ye ve cennet-i a'lāya itlāk olunur; ve bi-kileyhimā fussire kavluhu ta'ālā: ﴿إِنَّ الَّذِي فَرَضَ عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لَرَأْدُكَ إِلَىٰ مَعَادٍ﴾ Asl معَادٌ [me'ād] 'avdet olunacak mekāna denir, merci' ma'nāsına. Ve varılacak yere denir ki sayrüttendir, masīr ma'nāsına.

الْعَائِدَةُ [el-ā'idet] (فَائِدَةٌ [fā'idet] vezninde) Ma'rūf ve ihsāna ve sıla ve 'atiyyeye itlāk olunur. Ve 'atf ve şefkate itlāk olunur ve minhu yukālu: فَلَانَ كَثِيرَ الْعَائِدِ أَيُّ الْمَعْرُوفِ وَالصَّلَةِ وَالْعَطْفِ Ve fā'ide ve menfa'at ma'nāsına müsta'meldir ve minhu yukālu: هَذَا عَوْدٌ عَلَيْكَ أَيُّ أَنْفَعُ

التَّغْوِيدُ [et-ta'vīd] (عَوَادَةٌ [uvādet] dedikleri ta'am-ı mezkūru ekl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَوَّدَ الرَّجُلُ إِذَا أَكَلَ الْعَوَادَةَ Ve bir adama bir nesneyi mu'tād ettirmek ma'nāsınadır; yukālu: عَوَّدَهُ إِيَّاهُ إِذَا جَعَلَهُ يَعْتَادُهُ Ve deve kocamak ma'nāsınadır; yukālu: عَوَّدَ الْبَعِيرُ إِذَا صَارَ عَوْدًا

الْعَادَةُ [el-ādet] De'b ve deyden ma'nāsınadır ki töre ta'bīr olunur. عَادٌ [ād] ve عِيدٌ [īd] kesr ile cem'idir; yukālu: لَهُ عَادَةٌ حَسَنَةٌ أَيُّ دَيِّدٌ

التَّعْوُدُ [et-te'avvud] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) ve

الْمُعَاوَدَةُ [el-mu'āvedet] ve

الْعَوَادُ [el-ivād] ('ayn'ın kesriyle) Bir nesneyi 'ādet edinmek ma'nāsınadır; yukālu: تَعَوَّدَ الشَّيْءَ وَعَاوَدَهُ مُعَاوَدَةً وَعَوَادًا إِذَا جَعَلَهُ مِنْ عَادَتِهِ

الْإِعَادَةُ [el-i'ādet] (إِفَادَةٌ [ifādet] vezninde) Bu dahi bir şey'i 'ādet edinmek ma'nāsınadır; yukālu: عَادَ الشَّيْءَ بِمَعْنَى تَعَوَّدَ Ve geri döndürmek ma'nāsınadır; yukālu: عَادَهُ إِلَىٰ مَكَانِهِ إِذَا أَرْجَعَهُ Ve tekrār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَادَ الْكَلَامَ إِذَا كَوَّرَهُ

الْإِسْتِعَادَةُ [el-isti'ādet] 'Ādet edinmek ma'nāsınadır; yukālu: اسْتَعَادَ الشَّيْءَ بِمَعْنَى تَعَوَّدَ Ve bir kimseden bir fi'li yine işlemeyi talep eylemek ma'nāsınadır; yukālu: اسْتَعَادَهُ إِذَا سَأَلَهُ أَنْ يَفْعَلَهُ ثَانِيًا Ve bir kimsenin 'avdet eylemesini istemek ma'nāsınadır; yukālu: اسْتَعَادَهُ إِذَا سَأَلَهُ أَنْ يُعَوِّدَ

الْمُعَاوِدُ [el-mu'āvid] (ism-i fā'il bünyesiyle) Bir nesneye muvāzib ve müdāvim olan adama itlāk olunur, dā'imā ona 'avdeti i'tibariyledir. Ve بَطْلٌ [baṭal] ve bahādır adama itlāk olunur, kerr ve hamlātta mu'āvedesine mebnīdir.

الْمُعِيدُ [el-mu'īd] (mīm'in zammıyla) Mutik ve tüvānā adama itlāk olunur. Ve bi'd-defe'āt nākalara aşan erkek deveye itlāk olunur. Ve arslana itlāk olunur. Ve umūr-āşinā ve kār-āgāh mücerreb ve hāzik adama itlāk olunur; yukālu: هُوَ مُعِيدٌ أَيُّ عَالِمٌ بِالْأُمُورِ حَادِقٌ Mütercim der ki müderrisīm istilāhında مُعِيدٌ [mu'īd] ta'bīri

إِعَادَةٌ [i'ādet]ten me'hüzdür ki dersini tālib-i 'ilme bir dahi takrîr ve tezkîr eden kimse-dir; o tālibe مُضَافٌ [muḍāf] derler. Ve Mışır atı gibi gereği gibi ta'lîm ve te'dîb olunmuş rām ve zelûl ata مُبَدِئٌ [mubdi'] ve مُعِيدٌ [mu'ed] itlāk ederler; yekûlûne: فَرَسٌ مُبَدِئٌ وَمُعِيدٌ وَهُوَ الَّذِي قَدَّ رِيضٌ وَذَلَّلٌ وَأُدْبٌ Ne tarafa icāle olunsa hemān dil-hāh üzere cevelān eylediği mülāhasasına mebnîdir. Ve bi'd-defe'āt gazā ve cihād eden adama itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ مُبَدِئٌ مُعِيدٌ إِذَا كَانَ قَدَّ غَزَاً Ve şol adama itlāk olunur ki tavren ba'de-tavrin umûr ve ahvāle tecribesi sebk eylemiş ola; yukālu: فَلَانَ مُبَدِئٌ مُعِيدٌ إِذَا كَانَ قَدَّ جَرَّبَ الْأُمُورَ مِرَارًا

الْمُتَعَبِدُ [el-mute'ayyid] [mutesey-yid] vezninde) Zalûm ve sitemkār kimseye itlāk olunur; yukālu: هُوَ مُتَعَبِدٌ أَيُّ ظُلُومٍ Ve dargın adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُتَعَبِدٌ أَيُّ غَضْبَانٌ Ve dā'imā nāsa cināyet ve iftirā eden şahsa itlāk olunur. Ve herkesi va'ed ile rād eder olan kimseye itlāk olunur.

ذَوُ الْأَعْوَادِ [Zu'l-A'vād] (hemzenin fethiyle) Ğuveyy b. Selāme el-Esedî yāhūd Reb'ā b. Muḥāşin yāhūd Selāme b. Ğuveyy nām kimsenin lakabıdır. Mezbûrun Muḍar kabîlesi üzere muvazzaf ve mu'ayyen haracı olmakla beher sene kendisine edā ederler idi, vaktā ki pîr-i nā-tüvān oldukta tezkere üzere vaz' ve tābût gibi omuzlarına alıp miyāh-ı 'Arabî devr ederek vazîfe-i mezbûreyi cibāyet ederler idi. 'Alā-kavlin Zu'l-A'vād, Ekşem b. Şayfî nām kimsenin ceddî lakabıdır ki ehl-i zamānının e'azz ve emna'ı idi, serîrine bir hā'if gelip ilticā eylese mādde-i havfından emîn ve bir zelîl gelse 'azîz ve bir cāyî' gelse şeb'an olur idi.

عَادِيَاءُ [Ādiyā] (medd ile) Semev'el b. Hıyyā nām kimsenin ceddî ismidir.

جِرَانُ الْعَوْدِ [Ciranu'l-'Avd] (cîm'in kesri ve 'ayn'ın fethiyle) Bir şā'irin lakabıdır; koca devenin boynu demektir.

عَوَادٍ [avādi] [qāṭami] vezninde) İsm-i fi'l-i emrdir, عُودٌ [ud] ma'nāsınadır ki "avdet eyle" demektir, نَزَالٌ [nezālî] [inzil] ma'nāsına olduğu gibi.

الْتَعَاوُدُ [et-te'āvud] [tefā'ul] vezninde) Cengāhtan her asker kendi ordusuna avdet eylemek ma'nāsınadır; yukālu:

تَعَاوَدُوا فِي الْحَرْبِ إِذَا عَادَ كُلُّ قَرِيْبٍ إِلَى صَاحِبِهِ

الْعَوَادُ [el-'avād] ('ayn'ın harekāt-ı selāsiyla) Kendisine avdet olunacak şey'e denir; ve minhu yekûlûne عِنْدَنَا فَلَكَ عِنْدَنَا عُودٌ إِيْنَا فَلَكَ عِنْدَنَا عَوَادٌ حَسَنٌ أَيُّ لَكَ مَا تُحِبُّ

مُعَوِّذُ الْحُكَمَاءِ [Mu'avvidu'l-Ḥukemā] (مُرَوِّجٌ) [murevvicu'l-'ulemā] vezninde) Mu'āviye b. Mālik nām kimsenin lakabıdır. İşbu مَثَلُهَا الْحُكَمَاءُ بَعْدِي | إِذَا مَا الْحَقُّ بَعْدِي "أَعُوذُ بِمَثَلِهَا الْحُكَمَاءِ بَعْدِي | إِذَا مَا الْحَقُّ بَعْدِي" beytini nazm ve inşād eylediği için telkîb eylediler.

مُعَوِّذُ الْفِتْيَانِ [Mu'avvidu'l-fityān] Nāciye el-Cermî nām şā'irin lakabıdır. Necdet el-Ḥāricî tarafından 'aşîr ta'yîn olunan kimseyi dövdükte o dahi ona bed mu'āmele eylemekle kılıç ile çalıp katl ve işbu: "أَعُوذُ بِمَثَلِهَا الْفِتْيَانِ بَعْدِي لِيُفْعَلُوا | كَفِغْلِي إِذَا مَا جَارَ فِي" beytini inşād eylemekle lakab-ı merkûmla mülakkab oldu.

الْتَعَبِدُ [et-te'ayyud] [tefa'ul] vezninde) Çeşm-zahm olan kimse nazar ettiği şey'e nazarı dokunmak için şiddetle bed-nazar eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَعَبِدٌ الْعَائِنُ عَلَى الْمَغْبُورِ إِذَا تَشَهَّقَ عَلَيْهِ وَتَشَدَّدَ لِيَبَالِغَ فِي إِصَابَتِهِ بَعِيْهِ Ve hatun ellerini oynatarak kedi

gibi ortaklarının yüzlerine atılıp düşnām ve dil-āzār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَعَيَّدَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا ائْتَدْرَأَتْ بِلسَانِهَا عَلَى صَرَائِهَا وَحَرَكَتْ يَدَيْهَا

عِيدَانَا لِسَاءِ [Īdānu's-Sakā] ('ayn'ın kesriyle) Şā'ir-i meşhūr Ahmed b. Huseyn el-Mutenebbī pederinin lakabıdır. Sebebi telkibi bāb-ı hemzede zikr olundu.

[ع ه د]

العَهْدُ [el-ahd] [mehd] vezninde) Vasiyyet eylemek ve ısmarlamak ma'nāsınadır; yukālu: عَهْدٌ إِلَيْهِ عَهْدًا مِنَ الْبَابِ إِذَا أَوْصَاهُ takaddüm eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَهْدٌ إِلَيْهِ فِيهِ إِذَا تَقَدَّمَ

عَهْدٌ [ahd], مؤثِقٌ [mevsik] ma'nāsınadır ki bir kimseyi inandırıp itimād verecek sözden ibarettir, Fāriside ona peymān derler; yukālu: بَيْنَهُمَا عَهْدٌ أَيْ مَوْثِقٌ Ve and ve yemīn ma'nāsınadır. Ve veliyyü'l-emr tarafından vülāt ve hükkāma taharrī olunan mektūba itlāk olunur ki 'ahd-nāme ta'bīr olunur; vasiyyet ma'nāsından me'hūzdur, zīrah akām-ı şer'iyyeye ri'āyet ve ahvāl-i 'ibāda nehc-i 'adālet üzere nazar ve dikkat vasiyyetlerini mutazammın olur. Ve hak ve hürmeti hıfz ve ri'āyet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَهْدُ الْحُرْمَةِ إِذَا رَعَاهُ وَحَفِظَهُ Ve emān ve zimmet ma'nāsınadır, onun için dār-ı İslām'a emān ile dāhil olan harbīye عَهْدٌ ذُو عَهْدٍ [zū 'ahd] itlāk olunur. Ve bir kimse ile buluşmak, iltikā ma'nāsınadır; tekūlu: عَهْدُهُ بِمَكَانٍ كَذَا أَيْ لَقِيئُهُ ve tekūlu: عَهْدِي بِهِ بِمَوْضِعٍ كَذَا أَيْ لِقَائِي Ve bilmek ma'nāsınadır; tekūlu: عَهْدُهُ أَيْ عَرَفْتُهُ ve tekūlu: Ve الْأَمْرُ كَمَا عَهَدْتُ أَيْ كَمَا عَرَفْتُ

عَهْدٌ [ahd] [ma'hed] ma'nāsınadır ki bir nesne zimmında 'ahd ve peymān

vāki' olmuş menzile denir; tesmiye bi'l-masdadır. Ve bahār mevsiminde evvel yağan yağmura denir. Ve şol yağmura denir ki bir yağmurdan sonra yağıp evvelki yağmurun āhirinin rütübetine bunun evveli idrāk etmiş ola. Ve zamān ve hengām ma'nāsınadır; tekūlu: كَانَ ذَلِكَ فِي عَهْدِ شَبَابِي وَفِي عَهْدِ فُلَانٍ أَيْ فِي زَمَانِهِ ve incāz ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا عَهْدٌ وَعَدُهُ إِذَا وَفَاهُ Ve Hudā-yı müte'ali birlemek, tevhīd ma'nāsınadır ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿إِلَّا مَنْ اتَّخَذَ عِنْدَ الرَّحْمَنِ عَهْدًا﴾ وَهُوَ تَوْحِيدُ اللَّهِ تَعَالَى Ve

عَهْدٌ [ahd] [damān] ve kefālet ma'nāsınadır; tekūlu: إِذَا عَهْدٌ إِلَيَّ فُلَانٍ فِي كَذَا إِذَا ضَمَّنَ

الْمُعَاهَدَةُ [el-mu'āhedet] [mufā'alet] vezninde) Bir kimse ile 'ahd ve peymān eylemek ma'nāsınadır ve minhu kavluhu ta'ālā الآيَةُ ﴿وَأَوْفُوا بِعَهْدِ اللَّهِ إِذَا عَاهَدْتُمْ﴾

الْمَعْهَدُ [el-ma'hed] [ma'had] vezninde) Mekān-ı 'ahddir. Şārih der ki mutlak mahzar ve meşhed-i nās olan mahalle itlāk olunur.

العَهْدَةُ [el-ahdet] ('ayn'ın fethiyle) ve

العِهْدَةُ [el-ihdet] ('ayn'ın kesriyle) ve

العِهَادُ [el-ihād] [kitāb] vezninde) Bunlar da evvel-i bahār yağmuruna denir.

الْمَعْهُودُ [el-ma'hūd] Evvel-i bahār yağmuru yağmış mekāna denir; yukālu: عَهْدٌ الْمَكَانُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ فَهُوَ مَعْهُودٌ أَيْ مُطْرٌ بِأَوَّلِ مَطَرِ الْوَسْمِيِّ

العُهَيْدَى [el-uhheydā] ('ayn'ın zammı ve hā-ı müşeddedenin fethiyle summeyhā vezninde) ve

العِهْدَانُ [el-ihdān] [imrān] vezninde) Bunlar da ضَمَانٌ [damān] ve kefālet

ma'nāsına ismlerdir.

التَّعَهُدُ [et-ta'ahhud] [تَفْعُلُ] [tefa'ul] vezninde) ve

التَّعَاهُدُ [et-ta'āhud] [تَفَاعُلُ] [tefā'ul] vezninde) ve

الإِغْتِيَاذُ [el-i'tihād] [إِفْتِعَالُ] [ifti'āl] vezninde) Bir nesnenin muhāfazasını der-uhde-i iltizām eylemekle aslā ondan gaflet üzere olmayıp dā'imā ahvālını tafakkud ve muhāfazasını tecdīd ve te'kīd ederek görüp gözetmek ma'nāsınadır; yukālu: تَعَهُدُهُ Şārih der ki bu عَهْدٌ مَطَرٌ بَعْدَ مَطَرٍ ma'nāsına olan عَهْدٌ [ahd] māddesinden me'hūzdur ve yukālu: تَعَهُدُ ضَيْعَتَهُ وَتَعَاهِدُهَا وَاعْتَهِدُهَا إِذَا تَحَفَّظَ بِهِمَا وَجَدَدَ الْعَهْدَ بِهَا

العُهُدَةُ [el-uhdet] [عُمْدَةٌ] [umdet] vezninde) 'Ahd ve emān tahrīr olunmuş sahifeye denir ki 'ahd-nāme ta'bīr olunur. Kezālik bey' ü şirā mādresi muharrer olan varaka denir. Huccet ve temessük ve hatt ve kitābette olan za'f ve redā'et hāletine denir; yukālu: Kezālik فِي خَطِّهِ عُهُدَةٌ أَيْ ضَعْفٌ 'akl ve idrakte olan za'f ve noksāna denir; yukālu: Ve فِي عَقْلِهِ عُهُدَةٌ أَيْ ضَعْفٌ

عُهُدَةٌ [uhdet] Makām-ı nefyde ric'at ma'nāsına müsta'meldir; tekūlu: لَا عُهُدَةَ لِي لَا رِجْعَةَ أَيْ لَا رِجْعَةَ

عُهُدَةٌ [uhdet] Bir güne kefālete itlāk olunur ki üzerine almak ve boynuna atmak ta'bīr olunur, kefālet-i 'ādīyedir, meselā tekūlu: عُهُدَتُهُ عَلَى فُلَانٍ أَيْ مَا أَدْرَكَ فِيهِ مِنْ دَرَكٍ فَإِصْلَاحُهُ عَلَيْهِ

الإِسْتِغْيَاذُ [el-isti'hād] Bir kimseden der-uhde eylediği bir şey'in yā bir emrin rü'yet ve muhāfaza makūlesi hālātını itmām ve ri'āyet zımnında dīl-hāhı üzere şart alıp mūcibince vesīka tahrīr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَعْتَهَدَ مِنْ صَاحِبِهِ

إِذَا اشْتَرَطَ عَلَيْهِ وَكَتَبَ عَلَيْهِ عُهُدَةً Ve bir kimseye kendi tarafından her vechle me'mūn olmak için bir āher adamı zāmin ve kefil eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَعْتَهَدَ فُلَانًا مِنْ نَفْسِهِ إِذَا صَمَّنَهُ حَوَادِثَ نَفْسِهِ

العَهْدُ [el-ahid] [كَتِفٌ] [ketif] vezninde) Umūr ve vilāyātı mütē'āhid olan adama denir ki pādīşāh ve vālī olacaktır; yukālu: هُوَ عَهْدٌ وَهُوَ مَنْ يَتَعَاهَدُ الْأُمُورَ وَالْوِلَايَاتِ

العَهِيدُ [el-ahīd] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) Bir kimse ile 'ahd ve peymān eden kişiye denir, مُعَاهِدٌ [mu'āhid] ma'nāsına, ehadūhūmā āherin 'ahīdidir; yukālu: هُوَ عَهِيدُهُ أَيْ مُعَاهِدُهُ Ve rūzgār geçirmiş kadīm ve 'atīk nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ عَهِيدٌ أَيْ قَدِيمٌ عَتِيقٌ

بَنُو عَهَادَةَ [Benū 'Uhādet] [سُمَامَةٌ] [sumāmet] vezninde) Bir batndır.

الإِغْيَاذُ [el-i'hād] (hemzenin kesriyle) Bir adamı vesvese ve endīşe eylediği māddeden te'mīn ve tebri'e eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: أَنَا أَعْهِدُكَ مِنْ إِبَاقِي هَذَا Ve bir kimseye bir nesne zımnında kefil olmak ma'nāsınadır; tekūlu: أَنَا أَعْهِدُكَ مِنْ هَذَا الْأَمْرِ أَيْ أَكْفَلُكَ

المُعْهَدَةُ [el-mu'ahhedet] [مُعْظَمَةٌ] [mu'azzamet] vezninde) نَفْضَةٌ [nufḍat] isābet etmiş olan yere denir. Ve نَفْضَةٌ [nufḍat] [عُمْدَةٌ] [umdet] vezninde şol yağmura denir ki bir yerin ba'zına isābet edip ve ba'zına isābet eylememiş ola; yukālu: أَرْضٌ مُعْهَدَةٌ إِذَا صَارَتْ قَدْ أَصَابَتْهَا النَّفْضَةُ مِنَ الْمَطَرِ

[ع ي د]

العَيْدَانَةُ [el-aydānet] ('ayn'ın fethiyle) Pek uzun olan hurmā ağacına denir. Ve bu vāvī ve yā'ıdır, niteki zikr olundu. Cem'ı cinsi عَيْدَانٌ [aydān]dır.

FASLU'L-ĠAYNĪ'L-MU'CEME

(فَضْلُ الْعَيْنِ الْمُعْجَمَةِ)

[غ د د]

الْعُدَّةُ [el-ğuddet] (ğayn'ın zammı ve dāl'ın teşdidiyle) ve

الْعُدْدُ [el-ğuded] (ضُرْدٌ [şurad] vezninde) Gövdede ya'nī deri ile et beyninde hādīs olan her yumruca ʿukdeye denir ki etrāfı şahm olur, bez ta'bīr olunur.

Kütüb-i tibbiyyede meşrūh olduğu üzere ba'zen kulak ardında ve koltuklarda ve kasıklarda tahaddūs eder ve bunlara evrām-ı megābin itlāk olunur. Ammā halk içinde kulak ardında olan şedīd ise “baştan inme” ve “yazma” ve koltuklarda olana “köpek memesi” ve kasıklarda olana “hıyarcık” ta'bīr olunur. Bunlar ıssı veremlerdir. Māddenin o mevzi'ine buhrān tarīkiyle insibābindan veyā ba'zı a'zā-ı re'īsīyyenin o mevzi'e def'inden neş'et eder. Bunlarda veca' olur. Mütellifin ta'rīfī veca'ı olmayan ʿukdedir ki bez ta'bīr olunur. Ekserī bedenin bir yerinde bir çıban zuhūr eylese buhrānından oralarda öylece ʿukde peydā olur. Pes evrām-ı merkūmeye ʿُدَّة [ğuddet] ta'bīri ʿorfīdir. İntehā. Ve

عُدَّة [ğuddet] Her sinir aralığında saht ve sulb kıt'aya denir. Cem'ı ʿُدْدُ [ğuded] gelir, ضُرْدٌ [şurad] vezninde. Ve

عُدَّة [ğuddet] ve

عَدْدُ [ğaded] (fethateynle) Deve kısmının tā'ununa denir. ʿAlā-kavlin ʿُدَّة [ğuddet] hemān devenin karnında hādīs olur; gerdanına ve paçalarına sirāyet eyledikte helāk olur. Cem'ı ʿَدَادٌ [ğidād] gelir ğayn'ın kesriyle. Ve

عُدَّة [ğuddet] Ur ve yumru dedikleri büt-yük ʿukdeye denir ki boynun ve boğazın hāricinde tahaddūs eder, سِلْعَةٌ [sil'at] dahi derler. Ve devenin hörgücüyle altında olan şahmına denir. Ve bir bölük mālā ya'nī devābb ve mevāşīye itlāk olunur. Cem'ı ʿَدَائِدُ [ğadā'id] gelir.

الْعُدْدُ [el-ğadd] (مَدٌّ [medd] vezninde) ve

الْإِعْدَادُ [el-iğdād] ve

التَّغْدِيدُ [et-tağdīd] Deve gудde çıkarmak ma'nāsınadır; yukālu: عُدَّ البَعِيرُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ وَأَعَدَّ عَلَى الْمَعْلُومِ وَالْمَجْهُولِ وَعُدَّدَ عَلَى الْمَجْهُولِ فَهُوَ مَعْدُودٌ وَعَادَّ وَمُعَدَّدٌ أَوْ لَا يُقَالُ مَعْدُودٌ Ve

إِعْدَادٌ [iğdād] Darılmak ma'nāsınadır; yukālu: إِعْدَادٌ عَلَيْهِ إِذَا غَضِبَ Esās'ta bu mecāz olarak إِذَا انْتَفَخَ مِنَ الْغَضَبِ كَأَنَّهُ بَعِيرٌ بِهِ عُدَّةٌ 'ibāretiyle mersūdur. Ve

إِعْدَادٌ [iğdād] Bir adamın devesi gудde çıkarmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا عَدَّ الْقَوْمُ إِذَا غَدَّتْ إِبِلُهُمْ Ve

تَغْدِيدٌ [tağdīd] Bir adam kendi hisse ve nasībini almak ma'nāsınadır; yukālu: عَدَّدَ نَصِيبَهُ فَلَانَ تَغْدِيدًا إِذَا أَخَذَ نَصِيبَهُ me'hūzdur.

الْعَدَائِدُ [el-ğadā'id] ve

الْغِدَادُ [el-ğidād] (ğayn'ın kesriyle) أَنْصَبَاءُ [enşibā'] ma'nāsınadır ki نَصِيبٌ [naşīb] in cem'idir. Bunların da müfredleri ʿُدَّة [ğuddet]tir.

الْمِغْدَادُ [el-miğdād] (mīm'in kesriyle) Mübālagadır, çok çok darılır olan yāhūd dā'imīyyü'l-gazab olan adama denir; müzekker ve mü'ennese vasf olur; yukālu: رَجُلٌ وَإِمْرَأَةٌ مِغْدَادٌ أَي كَثِيرُ الْعُضْبِ أَوْ دَائِمُهُ

عُدَاوُ [Ġudāved] (ğayn'ın zammı ve vāv'ın fethiyle) Semerqand'da bir mahalledir.

[غ ر د]

الْغَرْدُ [el-ğared] (fethateynle) Bülend-
āvāz ve dil-keş elhānla nagamāt eylemek
maʿnāsınadır. Ve bu ekserī kuş kısmında
müstaʿmeldir; yukālu: **غَرَدَ الطَّائِرُ غَرْدًا مِّنَ الْبَابِ**
عَرَدَ الطَّائِرُ غَرْدًا مِّنَ الْبَابِ **وَإِذَا رَفَعَ صَوْتَهُ وَطَرَبَ بِهِ**
غَرْدٌ [ğarad] Bir nevʿ mantara denir, **غَرْدَةٌ**
[ğaredet] gibi ke-mā se-yuzkeru.

التَّغْرِيدُ [et-tağrīd] ve

الْإِغْرَادُ [el-iğrād] ve

التَّغْرُودُ [et-teğarrud] Bunlar da **غَرَدٌ** [ğared]
maʿnāsınadır; yukālu: **غَرَدَ الطَّائِرُ وَأَغْرَدَ وَتَغْرَدُ**
بِمَعْنَى غَرَدَ

الْغِرْدُ [el-ğird] (ğayn'ın kesriyle **جِلْفٌ** [cilf]
vezninde) ve

الْغَرِيدُ [el-ğarīd] (**كَيْفٌ** [ketif] vezninde) ve

الْمُغَرِّدُ [el-muğarrīd] (**مُحَدَّثٌ** [muḥaddis]
vezninde)

الْغِرْرِيدُ [el-ğirrīd] (**سِكِّيتٌ** [sikkīt] vezninde)
Āvāz-ı bülend ve elhān-ı dil-pesend ile
nagamāt eden kuşa ve hānendeye denir.

الْإِسْتِغْرَادُ [el-istiğrād] Nagme ve terāne ey-
lemesini istemek maʿnāsınadır ve minhu
yukālu: **إِسْتَعْرَدَ الرَّؤُوسُ الدُّبَابَ إِذَا دَعَاهُ بِتَغْمَتِهِ أَيْ**
بِنَصَارَتِهِ إِلَى أَنْ يَغْرَدَ

الْغَرْدُ [el-ğard] (**فَرْدٌ** [ferd] vezninde)
Sāzlıktan olan eve denir, Türkmen evi
gibi, **حُصٌّ** [huşş] dahi denir. Ve

غَرْدٌ [Ğard] ʿAbbāsiyye'den Mütevekkil
Ḥalīfe'nin Surre-men-reʿā kasabasında bir
sarāy-ı dil-ārāsı ismidir. Ve

غَرْدٌ [ğard] ve

غَرْدٌ [ğared] (fethateynle) ve

غِرْدَةٌ [ğirdet] ve

غِرْدٌ [ğirdet] (ğayn'ların kesriyle) ve

غَرَادٌ [ğarād] ve

غَرَادَةٌ [ğarādet] (ğayn'ların fethiyle) ve

الْمُغْرُودُ [el-muğrūd] (mīm'in zammıyla)
Bir nevʿ mantar ismidir ki küçük nevʿi
olacaktır. Evvellerin cem'i **غَرْدَةٌ** [ğiredet]
gelir, **عَنْبَةٌ** [ʿinebet] vezninde ve **غِرَادٌ** [ğirād]
gelir ğayn'ın kesriyle. Ve **مُغْرُودٌ** [muğrūd]
un cem'i **مَعَارِيدٌ** [meğārīd] gelir.

الْمُغْرُودَاءُ [el-mağrūdā] (mīm'in fethiy-
le) Zıkr olunan mantarı çok yere denir;
yukālu: **أَرْضٌ مَّغْرُودَاءُ أَي كَثِيرَةٌ الْمَعَارِيدِ**

الْإِغْرِنْدَاءُ [el-iğrīndā] (**إِسْلِنْقَاءٌ** [islinkā] vez-
ninde) Bir kimseye şetm ve darb ve kahr
ile galebe ve istilā edip ona havāle ve şer-
gīr olmak maʿnāsınadır; yukālu: **إِغْرِنْدَاهُ**
وَعَلَيْهِ إِذَا غَلَاهُ بِالشَّمِّ وَالضَّرْبِ وَالْقَهْرِ وَعَلَبَهُ

[غ ر ق د]

الْغَرَقَادُ [el-ğarqad] (**فَرَقَادٌ** [ferqad] vezninde)
Bir nevʿ büyük şecer, ʿalā-kavlin **عَوْسَجٌ**
[ʿavsec] yaʿnī sincan dikenini dedikleri
şecerin büyüğüne denir. Müfredi **غَرَقَادَةٌ**
[ğarqadet]tir hā'yla ve onunla tesmiye
ederler. Ve

بَقِيْعُ الْغَرَقَادِ [Baqī'u'l-Ğarqad] ki Medīne-i
münevvere makberesidir, fi'l-asl şecer-i
mezbūrun menbiti olmakla ona muzāf ol-
muştur. Ve

غَرَقَادٌ [ğarqad] Yumurtanın içiyle kabuğu
beyninde olan ince ve ak zara denir.

[غ ز د]

الْغِرْزِيدُ [el-ğirzyed] (ğayn'ın kesri ve zā-yı
muʿcemenin sükūnuyla **حِزْيَمٌ** [hizyem]
vezninde) İri sesli, şedīdū's-savt
maʿnāsınadır. ʿAlā-kavlin bu **غِرْرِيدٌ** [ğirrīd]
musahhafıdır ki **سِكِّيتٌ** [sikkīt] veznin-
dedir, “غَرْدٌ” māddeinde ānifen beyān

olundu. Ve

غَزِيْدٌ [gızıyed] Ter ü taze olan nebāta denir; yāhūd bu ma'nāda rā-yı mühmele iledir.

[غ ل د]

الْمُتَعَلِّدُ [el-muteğallid] [مُتَعَلِّدٌ [mutekallid] vezninde) Yıllamış 'atık ağıya denir ki tenāvül edeni 'ale'l-fevr helāk eder ola; yukālu: سَمَّ مُتَعَلِّدٌ أَي مُتَعَتِّقٌ غَيْرُ مُلْبِثٍ لِصَاحِبِهِ

[د م غ]

الْغِمْدُ [el-gımd] (ğayn'ın kesriyle) Kılıcın kımına denir, جَفْنُ السَّيْفِ [cefnu's-seyf] ma'nāsına. Cem'i اَغْمَادٌ [ağmād] gelir ve غُمُودٌ [ğumūd] gelir.

الْغُمْدَانُ [el-ğumuddān] (zammeteynle ve dāl'in teşdīdiyle) غِمْدٌ [ğımd] ma'nāsınadır.

الْغَمْدُ [el-ğamd] [حَمْدٌ [ħamd] vezninde) Kılıcı kımına komak ma'nāsınadır; yukālu: غَمَدَ السَّيْفِ غَمْدًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا جَعَلَهُ فِي الْغَمْدِ

الْإِغْمَادُ [el-iğmād] (hemzenin kesriyle) اَغْمَدُ [ğamd] ma'nāsınadır; yukālu: اَغْمَدَ اَشْيَاءَ إِذَا دَخَلَ فِيهَا بِغَضِّهَا فِي بَعْضِ

الْغُمُودُ [el-ğumūd] [قُمُودٌ [qu'ūd] vezninde) غُرْفُطٌ [urfuṭ] dedikleri ağacın yaprakları vāfir ve firāvān olmak ma'nāsınadır, şöyle ki vefretinden dikenleri görünmez ola; yukālu: غَمَدَ الْغُرْفُطُ غُمُودًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا اسْتَوْفَرَتْ خُضْلَتُهُ وَرَقًا حَتَّى لَا يُرَى شَوْكُهَا Ve kuyunun suyu çekilip görünmez olmak ma'nāsınadır; yukālu: غَمَدَتِ الرَّكِيَّةُ إِذَا ذَهَبَ مَاؤُهَا

الْغَمْدُ [el-ğamed] (fethateynle) Kuyunun suyu çoğalmak, 'alā-kavlin azalmak

ma'nāsına olmakla zıdd olur; yukālu: غَمَدَتِ الْبَيْتُ غَمْدًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَثُرَ مَاؤُهَا أَوْ قَلَّ Lākin bu kavleyne mebnī olmakla zıddıyeti gayr-i ma'küldür.

التَّغْمُدُ [et-teğammud] [تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Kılıcı kına sokmak ma'nāsınadır. Bu 'alāka ile bir şey'i bir nesne ile bürtüyüp setr eylemek ma'nāsına müsta'meldir ve minhu yukālu: تَعَمَّدَهُ اللهُ بِرَحْمَتِهِ أَي عَمَّرَهُ بِهَا ve yukālu: تَعَمَّدَ فُلَانًا إِذَا سَتَرَ مَا كَانَ مِنْهُ Ya'ni "Filāndan sādır olan zellāti setr ve tagti'e eyledi." Ve

تَغْمُدٌ [tağammud] Kabı doldurmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: تَعَمَّدَ الْإِنَاءَ إِذَا مَلَأَهُ

التَّغْمِيْدُ [et-tağmīd] [تَفْعِيْلٌ [tef'īl] vezninde) Bu dahi setr eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: عَمَّدَ فُلَانًا إِذَا سَتَرَ مَا كَانَ مِنْهُ

الْإِغْتِمَادُ [el-iğtimād] [اِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Kılıç kına girmek ma'nāsınadır. Bu münāsebetle bir adam geceye dāhil olmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: اِغْتَمَدَ اللَّيْلُ إِذَا دَخَلَ فِيهِ

بَرْكُ الْعَمَادِ [Berku'l-Ġamād] (bā'nın fethi ve kesri ve ğayn'ın harekāt-ı selāsıyla) Bir mevzi' adıdır. Ġayn'ın fethi İmām Ferrā' hikāyetidir. 'Alā-kavlin bu ma'müre-i arzın müntehāsında vākī'dir. Kavl-i ahīri İbn 'Uleym *Bāhir* nām kitābında sebt eyledi.

عُمْدَانُ [Ġumdān] [عُصْمَانٌ [uṣmān] vezninde) Yemen'de Şan'a şehrinde bir kasr-ı 'ālī isimidir, mülük-i Yemen'den Yeşrah binākerdesidir. 'Acāyib-i dehrden ma'düddür; dört vechi müştemildir ki kırmızı ve beyāz ve sarı ve yeşil idi. Derūnunda yedi tavanlı bir kasr dahi var idi ki her iki tavanın aralığı kırkar zirā' idi. Hazret-i 'Osmān

zamān-ı hilâfetlerinde hedm ettirdi.

الْغَامِدَةُ [el-gāmīdet] Üzeri toprakla kapalı örtülmüş kuyuya itlāk olunur. Ve bu **بُنْتُ غَامِدَةَ** kabīlindendir; yukālu: **بُنْتُ غَامِدَةَ** **عَيْشَةَ رَاضِيَةَ** Ve eşyā ile dopdolu gemiye vasf olur, **غَامِدٌ** [gāmīd] ve **أَمِدٌ** [āmid] dahi denir; yukālu: **سَفِينَةُ غَامِدَةَ وَغَامِدٌ وَأَمِدٌ أَيْ مَشْحُونَةٌ** Ve

غَامِدٌ [Gāmīd] Bir kabīle pederinin ismidir, Gāmīdiyyūn dedikleri cemā'at ona mensūblardır. ‘Alā-kavlin Gāmīd-i mezbūrun lakabıdır, ismi ‘Ömer b. ‘Abdullāh idi; kavmi beyninde bir emr-i ‘azīmi islāhla setr eylemesi bā'is-i telkībidir.

الْغَمَارِيدُ [el-gamārīd] (ğayn'ın fethiyle) **مَعَارِيدُ** [meğārīd] ma'nāsınadır ki “غ،ر،د” māddeinde zikr olundu; **عُمُرُودٌ** [gumrūd] müfredidir, **زُنْبُورٌ** [zunbūr] gibi.

[غ ن ج د]

غُنْجُدَةٌ [Guncudet] **فُنْفُزَةٌ** [kunfuzet] vezninde) Ashābdan Rāfi' b. Hāriş'in vālidisi ismidir. Ve bunda **عَنْجَرَةٌ** [‘Anceret] ve cīm bedeli [tā ile] **عَنْتَرَةٌ** [‘Anteret] dahi denir ki bu mühmeledir.

[غ ي د]

الْغَيْدُ [el-gāyēd] (fethateynle) Boyun bir tarafa nihāl-i tāze gibi meyelānlı olup yanlar ter ve nerm ve nāzūk olmak ma'nāsınadır ki āhū ve mahbūb-ı dil-cū sıfatlarıdır; yukālu: **غَيْدُ الْغُلَامِ غَيْدًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا مَالَ عُنْقُهُ** **وَلَا نَتْ أَعْطَافُهُ**

الْغَيْدَاءُ [el-gāydā] **حَمْرَاءُ** [ħamrā] vezninde) Nerm ve nezāketinden nihāl-i tāze gibi her tarafa temāyül ederek yürür olan mahbūbeye denir; yukālu: **جَارِيَةٌ غَيْدَاءُ أَيْ** **مُسْتَيْبَةٌ لَنَا**

الْتَّغَايُدُ [et-teğāyud] **تَفَاعُلٌ** [tefā'ul] vezninde)

de) Her tarafa temāyül ederek yürümek ma'nāsınadır; yukālu: **تَغَايَدَتِ الْمَرْأَةُ فِي مَشِيَّتِهِ** **إِذَا تَمَايَلَتْ وَتَنَتَّتْ لَنَا**

الْأَغْيَدُ [el-ağyed] **أَحْمَرٌ** [aħmer] vezninde) Mülāyemetten bir tarafa meyelān eden ter ü tāze nebāta itlāk olunur. Ve nebātı çok yere denir. Ve şol kimseye denir ki oturduğu yerde uykuya varmakla boynu bir cānibe meyelān eylemiş ola.

غَيْدَانٌ [Gāydān] **مَيْدَانٌ** [meydān] vezninde) Yemen'de bir mevzi'dir. Ve

غَيْدَانُ الشَّبَابِ [gāydānu'ş-şebāb] Civānlığın evvel hengāmına denir; tekūlu: **فَعَلْتُهُ فِي** **غَيْدَانِ شَبَابِي أَيْ أَوْلِيهِ**

الْغَادَةُ [el-gādet] **سَادَةٌ** [sādet] vezninde) Şol mahbūbeye denir ki ter ü tāze ve nāzūk olmakla nihāl-i nev-reste gibi her tarafa temāyül ederek yürür ola; yukālu: **إِمْرَأَةٌ غَادَةٌ** **أَيْ نَاعِمَةٌ لَيْتَنَ بَيْتَهُ الْغَيْدُ** Ve ter ü tāze fidana denir. Ve bir mevzi' adıdır.

غَيْدِغِيدٍ [gīdi gīdī] (ğayn'ların kesriyle) Mükerreren bir kimseyi pek ‘acele eylemek bābında tekellüm ederler; yekūlüne **غَيْدِغِيدٍ** **أَيْ إِعْجَلٌ** Vech-i mezkūr üzere meyelān ma'nāsından me'hūzdur.

FASLU'L-FĀ' (فَصْلُ الْفَاءِ)

[ف أ د]

الْفَوَادُ [el-fu'ād] (غُرَابٌ [vezninde) Yüreğe denir, قَلْبٌ [qalb] ma'nāsına ve bu müzekkerdir. Cem'i أَفِيدَةٌ [ef'idet] gelir. 'Alā-kavlin فُوَادٌ [fu'ād] مَرِيءٌ [meri']e ya'nî kızıl öykene müte'allik olan nesnelere denir, ciğer ve ri'e ve yürek gibi. Ve bunda fā'nın fethi ve vāv ile de lügattir, lākin garībdir. Ve فُوَادٌ [fu'ād] taharrük ve tevak-kud ma'nāsına olan تَفْوُودٌ [tefu'ud]-i ātīden me'hūzdur.

Mü'ellifin *Başā'ir*'de beyānına göre قَلْبٌ [qalb]e فُوَادٌ [fu'ād] itlākı تَفْوُودٌ [tefu'ud] i'tibārına mebnīdir. Ve 'inde'l-ba'z قَلْبٌ [qalb] ahasstır, niteki zikr olundu ve min-hu kavluhu 'aleyhi's-selām: "أَتَاكُمْ أَهْلُ الْيَمَنِ" İbn Eş'ir قَلْبٌ [qalb] ile tefsir eylemiştir. Ve 'inde'l-ba'z فُوَادٌ [fu'ād] vasat-ı kalb yāhūd gışā-i kalb ile olduğu resm eylemiştir. Ve 'inde'l-muhakkikīn قَلْبٌ [qalb] ki asl cānib-i eyserde müvedda' sanavberiyü'ş-şekl cismānīden 'ibārettir, Türkī'de yürek denir. Ona müte'allak olan latife-i rabbāniye ki mahall-i esrārdır, فُوَادٌ [fu'ād] denir, Türkīde ona gönül ta'bīr olunur. İntehā.

الْفَاءُ [el-fe'ā] (fā'nın fethi ve hemzenin sükunuyla) Ekmeği pişmek için küle gömmek ma'nāsınadır; yukālu: فَادُ الْخُبْزِ فَادًا: Ve eti āteş içre kebāb ve biryān eylemek ma'nāsınadır; yukālu: فَادُ اللَّحْمِ فِي النَّارِ إِذَا سَوَاهُ: Ve bir kim-senin yüreğine vurmak ve gönlüne dokunmak ma'nāsınadır; yukālu: فَادُ زَيْدًا إِذَا

هَادَ أَصَابَ فُوَادَهُ Ve havf bir adamı cebān eylemek ma'nāsınadır ki bir nesneden havf eylemekle min-ba'd o maküle nesnelere korkar olur; yukālu: فَادُ الْخَوْفِ فَلَانًا إِذَا جَبَنَهُ

الْإِفْتَادُ [el-ifti'ād] [ifti'āl] vezninde) Bu dahi eti āteş içre kebāb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِفْتَادُ اللَّحْمِ فِي النَّارِ إِذَا سَوَاهُ Ve āteş yakmak ma'nāsınadır; yukālu: إِفْتَادُ الْقَوْمِ إِذَا أَوْقَدُوا نَارًا

الْأَفْوُودُ [el-uf'ūd] (hemzenin zammıyla) [ufhūş] vezninde) Issı küle pişmiş ekmeğe denir. Ve küle ekme pişirmek için yaptıkları ocağa denir.

الْمُفْتَادُ [el-mufte'ed] (ism-i mef'ul bünyesinde) Bu dahi küle pişmiş ekmeğe denir.

الْمِفْأَدُ [el-mif'ed] [minber] vezninde) ve

الْمِفْأَدُ [el-mif'ād] [mişbāh] vezninde) ve

الْمِفْأَدَةُ [el-mif'edet] [mikneset] vezninde) Kebāb şişine denir. Ve ocak karıştırarak küsküye denir. Cem'i مَفَائِدٌ [mefā'id] gelir.

الْفَيْدُ [el-fe'īd] [ferīd] vezninde) Āteşe itlāk olunur, kebāb pişirdiği münāsebetiyle. Ve kebāb olmuş ete ve küle pişmiş ekmeğe denir ki bunlar da bi-ma'nā mef'uldür. Ve yüreksiz cebān adama denir.

الْمَفْوُودُ [el-mef'ūd] [mefkūd] vezninde) مَفْوُودٌ [mef'ūd] ile iki ma'nā-yı ahirde mürādifidir. Ve yüreğinden derdi olan adama yāhūd dertli yüreğe denir; yukālu: فُتِدَ الرَّجُلُ أَوْ الْفَوَادُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا شَكَاهُ أَوْ وَجَعَ فَهُوَ مَفْوُودٌ

التَّفْوُودُ [et-tefu'ud] [tefa'ul] vezninde) Āteş yanıp 'avlenmek ma'nāsınadır;

yukālu: **تَمَادَّتِ النَّارُ إِذَا تَحَوَّرَتْ وَتَوَقَّدَتْ** Zikir olunan **فُوَادٌ** [fu'ād] bundan me'hūzdur.

الْفَأْدُ [el-fe'ed] (fethateynle) Bu dahi bir kimse yüreğinden dertli olmak yāhūd yürek ağrımak ma'nāsınadır; yukālu: **فَيْدَ الرَّجُلِ** أَوْ **الْفُوَادُ فَأْدًا** مِنَ **الْبَابِ الرَّابِعِ** إِذَا **شَكَا فُوَادَهُ** أَوْ **وَجَعَ**

[ف ث د]

الْفَشَائِدُ [el-fešāsīd] (sā'eyn-i müselleseyn ile) Birbiri üzerine kat kat yığılmış ak bulut pārelerine denir. Ve esvāb astarlarına denir, betā'in-i siyāb ma'nāsına. Mü'ellif müfredlerine ta'arruz eylememiştir. Zāhiren **فَسَادٌ** [fešād]dır yāhūd **تَعَاشَيْبٌ** [te'āšīb] kabīlindedir.

التَّفْسِيدُ [et-tefšīd] (tefīl) [tefīl] vezninde) Cāmeyi astarlamak ma'nāsınadır; yukālu: **فَتَدَ دَرَعَهُ** إِذَا **بَطَّنَهُ**

[ف ث ف د]

الْفَشَائِفُ [el-fešāfīd] İkincide fā'yla **فَشَائِدٌ** [fešāsīd] ma'nāsınadır, niteki **شَفَائِفٌ** [šefāfīd] dahi bu ma'nāyadır.

[ف د د]

الْفَدِيدُ [el-fedīd] (fā'nın fethiyle) Bülend āvāz ile yāhūd katı āvāz ile haykırmak, 'alā-kavlin koyun sürüsü seğirtirken ayakları seslenmek yāhūd koyunlar çobanlar ile bilece seğirtirken ayakları seslenmek yāhūd **حَفِيفٌ** [ħafīf] gibi seslenmek ma'nāsınadır. Ve **حَفِيفٌ** [ħafīf] ħā-yı mühmele ile kuş uçarken kanatlarından zuhür eden sese denir; yukālu: **فَدَّ الرَّجُلُ فَدِيدًا** مِنْ **الْبَابِ الثَّانِي** إِذَا **رَفَعَ صَوْتَهُ** أَوْ **صَاتَ شَدِيدًا** أَوْ **هُوَ صَوْتُ عَدُوِّ الشَّاءِ** أَوْ **صَوْتُ عَدُوِّهَا** مَعَ **رُعَاتِهَا** وَ**حَدَاتِهَا** أَوْ **صَوْتُ كَالْحَفِيفِ** Ve

فَدِيدٌ [fedīd] Seğirtmek ma'nāsınadır; yukālu: **فَدَّ الرَّجُلُ** إِذَا **عَدَا** Ve bir adamı va'id

ile tehdid eylemek ma'nāsınadır; tekülü:

هُوَ يَفِدُّ لِي وَيَعُدُّ أَيُّ يُوْعِدُنِي

الْفَدْفَدَةُ [el-fedfedet] (zelzelet) [zelzelet] vezninde) **فَدِيدٌ** [fedīd] ile ma'nā-yı evvelde mürādiftir; yukālu: **فَدَفَدَ الرَّجُلُ** بِمَعْنَى **فَدَّ** Ve bir korkunç nesneden korkmakla kaçıp gitmek ma'nāsınadır; yukālu: **فَدَفَدَ الرَّجُلُ** إِذَا **عَدَا هَارِبًا** مِنْ **سَبْعِ** أَوْ **عَدُوِّ**

الْفَدَادُ [el-feddād] (šeddād) [šeddād] vezninde) İri sesli kalın ve taslak tekellüm eden kişiye denir; yukālu: **رَجُلٌ فَدَادٌ** أَيُّ **صَبِيَّتٌ جَافِي** **الْكَلَامِ** Ve yere pek pek basıp pat pat yürür olan kimseye denir. Ve bin mihāra kadar ki yüz, iki yüz yā beş yüz yā dokuz yüz yā bin nefer deveye mālīk olan adama denir; gırīv ve şamata ma'nāsından me'hūzdur; yukālu: **هُوَ فَدَادٌ** أَيُّ **مَالِكُ الْمَيْمِينِ** مِنَ **الْإِبِلِ** إِلَى **الْأَلْفِ** Ve mütekebbir ve hod-bīn şahsa denir. Cem'i **فَدَادُونَ** [feddādūn] gelir. Ve

فَدَادُونَ [feddādūn] Devecilere ve sığırtmaçlara ve çobanlara ve eşekçilere ve ekincilere ve ashāb-ı vebere ya'nī bedevī tā'ifesine itlāk olunur. Ve ekinlerinde devābb ve mevāşilerinde bülend āvāz ile haykırır olan adamlara itlāk olunur. Kāle'ş-şārih ve minhu'l-hadīs: **”إِنَّ جُفَاءَ الْجُفَاءِ وَالْقَسْوَةَ فِي الْفَدَادِينَ“** [cifa] lafzını cīm'in fethiyle vehm ve zulmle beyānı 'acībdir, zīrā bu, cīm'in zammıyla nā-trāşlık ve gilzat ve kabalık ma'nāsınadır. Ve

فَدَادُونَ [feddādūn] Develeri çok olan adamlara denir.

الْفَدْفَادَةُ [el-feddādet] (hā'yla) Kurbağaya itlāk olunur. Ve korkak, cebān kimseye itlāk olunur, her nesneden bağırır olduğu için. Bunda dāl'ın tahfīfiyle de cā'izdir.

الْفُدْفُدُ [el-fudfud] (hudhud) [hudhud] veznin-

de) ve

الْفُدْفِدُ [el-fudefid] [عَلِبْتُ] [ulebiṭ] vezninde)

Bunlar da iri sesli taslak ve kalın tekellüm eden kimseye denir. Ve

الْفُدْفِدُ [el-fudefid] [عَلِبْتُ] [ulebiṭ] vezninde)

هُدْبِدٌ [hudebid] ma'nāsınadır ki pek koyu süte denir.

فُدَادَةٌ [fudādet] [سُلَاكَةٌ] [sulālet] vezninde)

Bir kuş adıdır.

الْفَدْفِدُ [el-fedfed] [غَبْغَبٌ] [gabgab] vezninde)

Beyābāna denir. Ve toprağı pek ve galiz ve mürtefi olan mekāna denir. Ve düz ve hemvār yere denir. Ve bir recül adıdır.

الْفَدْدَيْنُ [el-Feddīn] (fā'nın fethi ve dāl'm teşdidiyle)

Havrān kazasında bir mevzi'dir; Hazret-i 'Osmān neslinden olup Hārūn-ı Reşid eyyāmında iddi'a-yı hilāfet eden Sa'īd b. Hālid el-'Osmānī oradandır.

التَّفْدِيدُ [et-tefdīd] Kibr ve edā ile yürümek

ma'nāsınadır; yukālu: فَدَدَ الرَّجُلُ إِذَا مَسَى كِبْرًا وَبَطْرًا Ve satıcı tā'ifesi sattığı şey'i çağır-mak ma'nāsınadır; yukālu: فَدَدَ الْبَائِعُ إِذَا صَاحَ فِي شِرَاهُ

[ف ر د]

الْفَرْدُ [el-ferd] (fā'nın fethi ve rā'nın sükunuyla)

نِصْفُ الزَّوْجِ [nişfu'z-zevc] ma'nāsınadır ki çiftin yarısı demektir,

Türküde tek ta'bīr olunur; yukālu: هَذَا فُرَادَى

Ve yalnız yegāne ve yek-dāne olan şey'e denir, müttehid ma'sāsına.

Cem'i فُرَادٌ [firād] gelir fā'nın kesriyle;

yukālu: هَذَا شَيْءٌ فَرْدٌ أَيْ مُتَّحِدٌ

misil ve nazīri olmayan kimseye denir,

bī-hemtā ma'nāsına. Cem'i أَفْرَادٌ [efrād] ve

فُرَادَى [furādā] gelir, سُكَارَى [sukārā] vez-

ninde ki bu gayr-i kıyās üzeredir, güyā ki

سَيْفٌ فَرْدٌ: lafzından cem'dir ve yukālu: أَيْ لَا نَظِيرَ لَهُ

Mütercim der ki Āsitāne-i emn-āşiyāneye vürüdümüzden çend rüz mürürunda

ecillā-i kirāmdan bir zātın ziyāretine varılıp meclisleri 'ulemā ile gāss olmakla me-

ğer beynlerinde Beydāvī merhūmun süre-i Bakara'da rü'yet bahsinde ve

ذَلِكَ لِلْمُؤْمِنِينَ فِي الْأَجْرَةِ وَالْأَفْرَادِ مِنَ الْأَنْبِيَاءِ فِي بَعْضِ الْأَحْوَالِ فِي الدُّنْيَا

ibāretinde vāki الْأَفْرَادِ māddezinin istikşāfı mütedāvil imiş. Bi'd-defe'at

mu'ātāt-i kūs-i mübāhasāt vukū'undan sonra ke-mā kāne müşkil olarak 'alā-

hālihi kaldıkta bu fakīr sāhib-i meclisten ri'āyet-i edeble ba'de'l-istizān bu maküle

bast-ı lisān-ı beyān eyledi ki evvelā Beydāvī hazretlerinin mutasavvife oldu-

ğu 'indinizde mukarrer midir, değil midir diye su'ālimizi ba'de't-tasdik işbu أَفْرَادٌ

[efrād] 'unvānı burada tasavvuf istilāhına mebnīdir dediğimizde beyne'l-ihcāf ve'l-

ikbāl istikşāf süreti ibrāz eylemeleriyle bu resme tafsīle ibtidār olundu ki bura-

da أَفْرَادٌ [efrād]dan murād Fahrü'l-enām 'aleyhi's-salātu ve's-selām hazretleridir,

ekmel-i efrād-ı nev'-i insānī olmakla ehad ve şef' ve vitr-i ferdiyyetlerini cāmi'dir.

Kezālik "أَوَّلُ مَا خَلَقَ اللَّهُ نُورِي" hadisi mücibince evvel-i mahlūk ve

كُنْتُ نَبِيًّا وَأَدَمٌ "hadisi muktezāsınca evvel-i enbiyā ve

﴿وَلَكِنْ رَسُولَ اللَّهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ﴾, الآية kerimesi muktezāsınca hātemiyyet-i ferd-

lerini cāmi'dir ve "أَوْثِيَتْ جَوَامِعَ الْكَلِمِ" hadisi işbu külliyyet ve cem'iyyete işarettir, ona

mebnī lisān-ı hakīkatte zāt-ı şeriflerine أَفْرَادٌ [efrād] ta'bīr olunur. Beydāvī dahi

ehl-i hakīkatten olmakla cevheren ve sīgaten أَفْرَادٌ [efrād] 'unvānıyla sebt eylemiştir diye takrīr eylediğimizde ta'bīrāt-ı

mezküre sāmi'alarını kar' eylemediğinden nāşī mahall-i beyān-ı iltimāslarında Şeyh-i Ekber kuddise sırruhu'l-enver hazretleri *Fuşuş*'ta Faşş-ı Muḥammediyye'yi kelime-i ferdiyye ile tertūbleri ona işāret olup şürrāh dahi vech-i mezkūr üzere ma'a'z-ziyāde bast ve tafsīl eylemişlerdir dediğimizde derhāl *Fuşuş*'u ve şürūhunu ihzār ve mürāca'at ve vākıf-ı keyfiyyet olduklarında sükūt ile gūyā ki şābāş-ı mahmidet oldular. “Şā'ib du çiz mī-şikend şān-ı şī'r-rā // Teslīm-i bī-vukūf u sukūt-ı vukūf-mend.” İntehā. Ve

فَرْدٌ [ferd] Çehrede çene kemiklerinin birine itlāk olunur, ikisine فَرْدَانِ [ferdān] denir. Ve 'Araba mahsūs şol papuca itlāk olunur ki tasmaşı kat kat dikilmeyip hemān yalın kat ve be-gāyet yufka ve nāzūk ola. Kāle fi'n-*Nihāye*: ”جَاءَ رَجُلٌ يَشْكُو | يَا خَيْرَ مَنْ يَمْشِي بِنَعْلٍ رَجُلًا مِنَ الْأَنْصَارِ شَجَّهَ فَقَالَ | لَا تَسْبِيَنَّ سَلْبِي وَجِلْدِي | | فَرْدٌ | | أَوْهَبَهُ لِنَهْدَةٍ وَنَهْدٌ | | أَرَادَ النَّعْلَ الَّذِي هِيَ طَاقٌ وَاجِدٌ وَلَمْ تُخْصَفْ طَاقًا عَلَى طَاقٍ وَلَمْ تُطَارَقْ وَهُمْ يَمْدَحُونَ بَرِّقَةَ الْبَعَالِ وَإِنَّمَا يَلْبَسُهَا مَلُوكُهُمْ وَسَادَتُهُمْ فَأَرَادَ يَا خَيْرَ الْأَكَابِرِ مِنَ الْعَرَبِ”

فَرْدٌ [ferd] Yalnız şey'e denir, münferid ma'nāsına, ke-mā se-yuzkeru. Ve 'Arablar “Ben filāna yalnız olduklarımız hālde buluştum” diyecek yerde لَقَيْتُهُ فَرْدَيْنِ derler. Ve

فَرْدٌ [Ferd] Bir mevzi' adıdır. Ve esmā-i ricāldendir: Ziyād b. el-Ferd yāhūd İbn Ebi'l-Ferd ashābdandır. Ve Ḥaḫş el-Ferd el-Mışrī, Cebriyye tā'ifesinden bir kimse-dir. Ve

فَرْدٌ [Ferd] 'Abdullāh b. Revāḫa hazretlerinin kılıcı ismidir.

أَلْفَرِيدٌ [el-fārid] ve

أَلْفَرُودٌ [el-ferud] (سَرْدٌ [serd] vezninde ki zikr olundu). Ve

أَلْفَرْدٌ [el-fered] (جَبَلٌ [cebel] vezninde) ve

أَلْفَرْدٌ [el-ferid] (كَيْتٌ [ketif] vezninde) ve

أَلْفَرْدٌ [el-ferud] (نَدْسٌ [nedus] vezninde) ve

أَلْفَرْدٌ [el-furud] (عُنُقٌ [‘unuḫ] vezninde) ve

أَلْفَرْدَانٌ [el-ferdān] (سَحْبَانٌ [saḫbān] vezninde) ve

أَلْفَرِيدٌ [el-ferīd] (حَلِيمٌ [ḫalīm] vezninde) ve

أَلْفَرُودٌ [el-ferūd] (قَبُولٌ [ḫabūl] vezninde) Cümlesi yalnız, münferid ma'nāsındır. Ve

فَارِدٌ [fārid] Eşcār-ı sā'ireden başkaca alar-gada nābit şecere itlāk olunur; yukālu: شَجَرَةٌ فَارِدَةٌ أَيْ مُتَنَجِّحَةٌ يَعْني إِنْفَرَدَتْ عَنْ سَائِرِ الْأَشْجَارِ Ve sürüden başkaca olan āhūya itlāk olunur; yukālu: ظَبِيَّةٌ فَارِدٌ أَيْ مُنْفَرِدَةٌ عَنِ الْقَطِيعِ Ve

فَارِدٌ [Fārid] bir mevzi' adıdır. Ve be-gāyet ebyaz ve a'lā olan şekere denir; yukālu: سَكَّرَ فَارِدٌ أَيْ أَجُودٌ وَأَبْيَضٌ Ve

فَارِدٌ [Fārid] Necd bilādında bir dağın adıdır.

أَلْفَارِيدَةٌ [el-fāridet] ve

أَلْمِيفْرَادٌ [el-mifrād] (مِشْبَاهٌ [mişbāḫ] vezninde) ve

أَلْفَرُودٌ [el-ferūd] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Otlakta yalnızca otlar olan nākaya vasf olur; yukālu: نَاقَةٌ فَارِدَةٌ وَمِيفْرَادٌ وَفَرُودٌ إِذَا كَانَتْ تَنْفَرُدُ فِي الْمَوْعَى

أَفْرَادُ النُّجُومِ [efrādu'n-nucūm] ve

فُرُودُ النُّجُومِ [furūdu'n-nucūm] Āfakta tulū' eden kevākibe itlāk olunur ki murād āfakta cā-be-cā tābān olan derārī-i kevākibdir; leme'ānları sebebiyle kevākib-i sā'ireden münferid ve mümtāz olurlar.

أَلْتَفْرِيدُ [et-tefrīd] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bir adam 'ilm-i dīnde fakīh ve 'ālim olup ihtilāt-ı nāstan inzivā ve 'uzlet ve emr ü

nehy-i ilāhīyi ri'āyet için ihtiyār-ı vahdet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: فَرَدَ الرَّجُلُ تَفْرِيدًا إِذَا تَفَقَّهَ وَاعْتَزَلَ النَّاسَ وَخَلَا لِمُرَاعَاةِ الْأَمْرِ وَالنَّهْيِ وَمِنْهُ الْحَدِيثُ "طَوْبَى لِلْمُفْرَدِينَ وَسَبَقَ الْمُفْرَدُونَ وَهُمْ الْمُهْتَرُونَ بِذِكْرِ اللَّهِ تَعَالَى وَهُمْ أَيْضًا الَّذِينَ هَلَكْتُ لِدَانِهِمْ وَبَقُوا هُمْ"

Hadīs-i evvelde مُفَرِّدٌ [muferrid]den murād vech-i mezkūr üzere nāstan 'uzlet eden fukahādır ve hadīs-i sāniden murād ışk-ı ilāhī ile vecde gelip dā'imā zikrullāh ile tarab-nāk olan zevāttır. Ve hem-zād ve akrānları bi'l-cümle āhirete gidip kendileri yalnızca İslām ve 'ibādet üzere kā'im olan zevāt dahi irāde olunur. Nihāye'de işbu 'ibāretle mersūmdur: "سَبَقَ الْمُفْرَدُونَ" وَفِي رَوَايَةٍ "طَوْبَى لِلْمُفْرَدِينَ قِيلَ وَمَا الْمُفْرَدُونَ قَالَ الَّذِينَ اهْتَرُوا فِي ذِكْرِ اللَّهِ" وَقِيلَ فَرَدٌ إِذَا تَفَقَّهَ وَاعْتَزَلَ النَّاسَ وَخَلَا بِمُرَاعَاةِ الْأَمْرِ وَالنَّهْيِ وَقِيلَ هُمْ الْهَزْمِيُّ الَّذِينَ هَلَكُوا أَقْرَانُهُمْ مِنَ النَّاسِ وَبَقُوا يَذْكُرُونَ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ "طَوْبَى لِمَنْ طَالَ عُمُرُهُ وَحَسُنَ مَا نَا" Üçüncü ma'nā "عَزَّ وَجَلَّ" hadīsine akrebdir. Pes bu ma'nalarda مُفَرِّدٌ [tefrīd] itlākāt-ı şer'iyeden olur. Ve

مُفَرِّدٌ [muferrid] Şol süvāra itlāk olunur ki yanında hemān kendi devesi ola; yukālu: رَاكِبٌ مُفَرِّدٌ أَيُّ مَا مَعَهُ غَيْرَ بَعِيرِهِ

أَلْفُرُودٌ [el-furūd] [فُرُودٌ] [ku'ūd] vezninde) Bir husūsta yalnızlık eylemek ma'nāsınadır ki murād yalnız başına işlemektir; yukālu: فَرَدَ فَلَانٌ بِالْأَمْرِ وَفَرَدَ وَفَرَدًا مِنَ النَّبَابِ الْأَوَّلِ وَالرَّابِعِ وَالْخَامِسِ إِذَا تَفَرَّدَ بِهِ

أَلْفِرَادٌ [el-ifrād] (hemzenin kesriyle) [furūd] ma'nāsınadır; yukālu: أَفْرَدَ بِالْأَمْرِ إِذَا تَفَرَّدَ بِهِ Ve bir nesneyi gürūhundan ayırıp başkaca çıkarmak ma'nāsınadır; yukālu: أَفْرَدَهُ إِذَا عَزَلَهُ Ve bir kimseye elçi göndermek ma'nāsınadır ki yalnızca olur; yukālu: أَفْرَدَ إِلَيْهِ رَسُولًا إِذَا جَهَّرَهُ

مُفَرِّدٌ [mufrid] sār hayvānlara da vasf olur, lākin nākaya itlāk olunmaz, zīrā nāka kısmı kat'ā ikiz doğurmaz.

أَلْإِنْفِرَادُ [el-infirād] [infirād] vezninde) Bu dahi bir māddeye teferrüd eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِنفَرَدَ بِالْأَمْرِ إِذَا تَفَرَّدَ بِهِ

أَلْإِسْتِفْرَادُ [el-istifrād] [infirād] ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَفَرَّدَ بِالْأَمْرِ إِذَا تَفَرَّدَ بِهِ Ve bir kimse ile yalnızca olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَفَرَّدَ فَلَانًا إِذَا تَفَرَّدَ بِهِ Ve bir şey'i zümresi içinde ayırıp başkaca kılmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَفَرَّدَ الشَّيْءَ إِذَا أَخْرَجَهُ مِنْ بَيْنِ أَصْحَابِهِ

أَلْفُرَادُ [el-furād] [gūrab] vezninde) ve

أَلْفِرَادُ [el-firād] [kitāb] vezninde) ve

أَلْفُرَادَى [el-furādā] [sukārā] vezninde) ve

فُرَادٌ [furāde] [rubā'a] vezninde) ve

فَرَادٌ [ferāde] (fā'nın fethiyle ikisi de gayr-i munsarıf olarak) ve

فَرْدَى [ferdā] [sekrā] vezninde) Birer birer demektir; yukālu: جَاءَ الْقَوْمُ فُرَادًا وَفُرَادٌ وَفُرَادَى وَفُرَادٌ وَفُرَادٌ أَيُّ وَاحِدًا وَبَعْدَ وَاحِدٍ Bunların müfredleri فَرْدٌ [fered] lafzıdır fethateynle ve فَرْدٌ [ferid] kelimesi كَتَبْتُ [ketif] vezninde ve فَرِيدٌ [ferīd]dir ve فَرْدَانٌ [ferdān]dır سَكَرَانٌ [sekrān] vezninde. Müfredleri فَرْدٌ [ferd] olmak cā'iz değildir ki fā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyladır. Gerçi nüshalarda فَرَادٌ [ferāde] kelimesi dahi mevcūddur ki fā'nın fethiyle gayr-i munsarıf olarak lākin Başā'ir'de müsebbet değildir. ﴿وَلَقَدْ جِئْتُمُونَا فُرَادَى﴾ الآية tefsirinde siyag-ı mezbūreyi sebt edip ve فَرَادٌ [ferād] 'unvānıyla kırā'at olduğunu nakl eylemiştir ki fā'nın zammıyla ثَلَاثٌ

[sulāse] ve رُبَاعٌ [rubā'ca] sīğasına teşbīhen i'rāb icrā olunmamıştır. Ve فَرْدِي [ferdā] مَرَضِي [merdā] gibi فَرِيدٌ [ferīd]in cem'idir. Kezālik فَرَادِي [furādā] أُسَارِي [usārā] gibi فَرِيدٌ [ferīd]in cem'idir ve bāzılar bunun ma'düliyyetine zāhib oldular.

فَرْدٌ [Ferd] سَرْدٌ [serd] vezninde) ve

فُردٌ [Furd] كُردٌ [kurd] vezninde) ve

فَرْدٌ [Fird] كَرْدٌ [kird] vezninde) ve

فَرْدَةٌ [Ferdet] حَمَزَةٌ [hamzet] vezninde) ve

فَرْدِي [Feredā] جَمَزِي [cemezā] vezninde) ve

فَارِدٌ [Fārid] ve

الْفَرْدَاتُ [el-Furudāt] birer mevzi' adlarıdır. Ve

فَرْدَةٌ [Ferdet] تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Bādiyede bir dağın adıdır. Ve Ṭayyī' kabīlesi diyārında bir dağın adıdır. Ve Cerm kabīlesi yurdunda bir su ismidir, 'alā-kavlin bu kāf'ladır.

الْفَرِيدُ [el-ferīd] أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Yektā ve yegāne ya'nī akrān ve emsāli yok, vasf ve tavrında bir dāne demektir. Ve yalnızca, tenhā ma'nāsınadır. Ve şol büyücek altın düğmeye denir ki inci ile karışık altın dizisinde altın ile inci aralığına dizilmiş ola ki fāsıla olur; Fārisīde ona cāverse denir. Cem'i فَرَائِدُ [ferā'id] gelir. Ve

فَرِيدٌ [ferīd] ve

فَرِيدَةٌ [ferīdet] Bir dāne nefīs cevhere itlāk olunur, ne türlü cevher olursa olsun. Ve şol inci dizisine denir ki aralıkları gayrı nesne ile fasl olunmuş ola. Ve

فَرِيدٌ [ferīd] Şol omurga kemiklerine denir ki yalnızca olup boyun düğmeciğinin ki devenin semeri ağacının ucu onun üzeri-

ne gelir, aşāğısında olan altı 'aded omurga kemiğinin nihāyetiyle kuyruk dibinden berice olan altı 'aded omurga kemiklerinin aralığında olur; her birine فَرِيدَةٌ [ferīdet] denir, mecmū'una فَرَائِدُ [ferā'id] dahi denir.

الْفَرَادُ [el-ferrād] شَدَادٌ [şeddād] vezninde) فَرِيدٌ [ferīd] dedikleri zikr olunan inci dizisi satan, kezālik işleyen adama denir.

الْفَرْدُودُ [el-Furdūd] سُرْسُورٌ [sursūr] vezninde) Bir niçe kevākibe denir ki Şüreyyā'nın ensesinde sıravardı merkūzlardır.

الْمُفَرَّدُ [el-muferred] مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Aralıkları فَرِيدٌ [ferīd]-i mezkūr ile fasl olunmuş altın dizisine denir; yukālu: دَهَبٌ مُفَرَّدٌ أَيْ مُفْضَلٌ بِالْفَرِيدِ

الْفَرِينَادُ [el-firindād] (kesreteynle) Bir şecer adıdır. Ve bir mevzi' adıdır ki Zu'r-Rumme nām şā'irin kabri ondadır.

الْفَوَارِدُ [el-fevārid] Şol nākalara itlāk olunur ki erkek develer onlara meyl ve iştihā eylemeyeler. Müfredi فَارِدَةٌ [fāridet]tir.

الْفَرْدَيْنِ [el-ferdeyn] (tesniye bünyesiyle) Bir nev' kargıya denir.

الْفَرْدَةُ [el-furedet] (hemzenin zammıyla هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) Şol adama denir ki yola ve bir mahalle dā'imā yalnızca gider ola; yukālu: رَجُلٌ فَرْدَةٌ إِذَا كَانَ يَذْهَبُ وَحْدَهُ

الْفَرْدَاتُ [el-furdāt] (fā'nın zammıyla) Bir mahalde olan seyrek seyrek tepelere itlāk olunur.

الْفَرْدُ [ferd] سَرْدٌ [serd] vezninde) ve

الْفَرِيدُ [el-ferid] كَتِيفٌ [ketif] vezninde) ve

الْفَرِيدُ [el-ferīd] ve

الْفَرْدُ [el-fered] (fethateynle) ve

الْفَرْدُودُ [el-ferded] جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Cevher-dār kılıca vasf olur ki bī-nazīr

olur; yukālu: سَيْفٌ فَرْدٌ وَفَرْدٌ وَفَرِيدٌ وَفَرْدٌ وَفَرْدٌ أَيُّ ذُو فِرْدٍ ve

فَرْدٌ [Ferded] [جَفْرٌ] [ca'fer] vezninde) Se-merķand kazāsında bir karye adıdır.

[ف ر ث د]

الْفَرْدَةُ [el-ferşedet] (şā-yı müsellese ile **ذَرَجَةٌ** [dahrecet] vezninde) Bir adamın yüzü dolgun etli olmak ma'nāsınadır; yukālu: فَرْدٌ وَجْهُهُ إِذَا كَثُرَ لَحْمُهُ وَامْتَلَأَ

[ف ر ش د]

الْفَرَشْدَةُ [el-ferşedet] (şīn-i mu'ceme ile) Apşak olmak ma'nāsınadır; yukālu: فَرَشْدٌ الرَّجُلُ إِذَا بَاعَدَ بَيْنَ رِجْلَيْهِ

[ف ر ص د]

الْفَرِشِدُ [el-firşid] ve

الْفَرِشِيدُ [el-firşid] (fā'ların kesriyle) Kuru üzümün ve yaş üzümün çekirdeğine denir.

الْفَرِشَادُ [el-firşād] (fā'nın kesriyle) Bu dahi **فَرِشِدٌ** [firşid] ma'nāsınadır. Ve

فَرِشَادٌ [firşād] Tut ağacına 'alā-kavlin meyvesine yāhūd kırmızı olanına denir. Ve bir nev' kızıl boya adıdır.

[ف ر ق د]

الْفَرَقْدُ [el-ferķad] [عَرَقْدٌ] [garķad] vezninde) Sığır yavrusuna, 'alā-kavlin yaban sığırının yavrusuna denir. Ve şol ma'hūd parlak yıldıza denir ki yola gidenler onunla ihtidā ederler, ya'nī semt-i meslūku onunla bulup rāh-ı rāstlarından 'udūl ve inhirāf eylemezler. Ve bu **قُرْبُ** Şimālī'ye karīb iki kevkebirdir. Her birine Ferķad ve ikisine Ferķadān itlāk ederler. Fāriside dūbirāderān ve Türkide iki kardeş ta'bīr olunur. Ve ba'zı eş'ārda şiddet-i ittisāline binā'en müfred olarak vārid olmuştur. Şārihin beyānına göre cem' olarak **فَرَاقِدٌ**

[ferāķid] 'unvānında dahi vārid olmuştur, gūyā ki her cüz'leri bir kevkeb 'add olunmuştur.

Mütercim der ki işbu ﴿وَبِالنَّجْمِ هُمْ يَهْتَدُونَ﴾ āyet-i kerīmesinde necmi Ḥunnes ile ve ba'zılar Şüreyyā ve Ferķadān ve Benāt-ı Na'ş ve Cedy misilli derārī-i kevākib ile tefsīr eylediler. Zīrā beyne'l-'Arab kevākib-i mezkūre ve Süheyl ve Şī'rā ve 'Aynu's-Şevr ve **قَلْبُ**'l-Esed ve 'Ayyūķ makūlesi kevākibler hüdāt olup ya'nī Yemen ve **حِجَاز** taraflarından Şām ve **إِرَاق** ve Mışır taraflarına vürüd edenler **قُرْبُ** Şimālī tarafında olan kevākib-i berrākayı rehber ve 'ale'l-'aks gidenler cenūbī cānibinde olanları manzar ederler. Bu cihetle her biri 'indlerinde ma'hūddur. Ona mebnī mü'ellif **وَالنَّجْمِ الَّذِي** eyledi ki harf-i ta'rīf 'ahd-i hāricī içindir. Ve **هُمَا قُرْقَادَانِ** kavli hasā'is-i terākībdendir ki dībācede sebt olundu. İntehā. Ve

فَرَقْدٌ [Ferķad] Esmā-i ricāldendir. Ferķad ki bir kabīleye ve bir mahalle mensüb değildir. Ve **عُتْبَةُ** b. Ferķad ikisi de ashābdandır. Ve

فَرَقْدٌ [Ferķad] Buḥārā eyāletinde bir mevzī' adıdır.

الْفَرَقُودُ [el-furķūd] [زُنْبُورٌ] [zunbūr] vezninde) Bu dahi **فَرَقْدٌ** [ferķad] gibi 'ale'l-ihtilāf buzağıya denir ve zıkr olunan yıldıza denir.

فُرَاكِيدٌ [Furāķid] [عُلَابِيَةٌ] [ulābīṭ] vezninde) Bir dere yoludur ki Vādī-i Şāfrā'ya mūntehī olur.

[ف ر ن د]

الْفَرِينْدُ [el-firind] (kesreteynle) Kılıcın cevherine ve alasına denir ki demiri a'lā olup

فِرْهَادِجِرْدٌ [Firhādcird] (cīm'in kesriyle) Merv kazāsında bir karyedir ve جِرْدٌ [cird] lafzı kird-i Fārisī mu'arrebidir ki 'amel ma'nāsınadır. Mü'ellifin beyānına göre burada "kerd" kāf-ı 'Arabīnin fethiyle olmaktır. Lākin lügāt-ı Fārisīde kāf-ı 'Acemīnin kesriyle mersümdür ki cem' ma'nāsınadır, muzāfun-ileyhi takdīm olunmuştur.

[ف ز د]

أَلْفَزْدٌ [el-fezd] (fā'nın fethi ve zā-yı mu'cemenin sükūnuyla) فَضْدٌ [faşd] ma'nāsınadır; yukālu: لَمْ يُحْرَمْ مِنْ فَرْدٍ لَهُ أَيُّ لَمْ مِنْ فِصْدٍ لَهُ Ve ma'nāsı 'an-karīb mezkūrdur.

[ف س د]

أَلْفَسَادٌ [el-fesād] (şalāḥ [şalāḥ] vezninde) ve **أَلْفُسُودٌ** [el-fusūd] (fūḳūd [fūḳūd] vezninde) Bir nesne azıp tebāḥ olmak ma'nāsınadır ki hadd-i i'tidālden hāric olmaktan 'ibārettir; فَسَدُ الشَّيْءِ [şalāḥ] mukābilidir; yukālu: وَفُسِدَ فَسَادًا وَفُسُودًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي وَالْخَامِسِ وَفُسِدَ صِلْحٌ Ve

فَسَادٌ [fesād] Bir adamın mālını zulmen ahz eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: فَسَادٌ [Ve] أَخَذَ الْأَمِيرُ مَالَ فُلَانٍ فَسَادًا أَيُّ ظَلَمًا [fesād] bu ma'nāda isimdir. Ve kuraklığa ve kaht ve galāya itlāk olunur; yukālu: فِي السَّنَةِ فَسَادٌ أَيُّ جَدْتُ

أَلْفَاسِدٌ [el-fāsid] (ism-i fā'ildir) Tebāḥ olmuş nesneye denir, ذُو فَسَادٍ ma'nāsına.

أَلْفَسِيدٌ [el-fesīd] (emīr [emīr] vezninde) Bāb-ı hāmisten sıfattır, فَاسِيدٌ [fāsīd] ma'nāsına. İkisinin de cem'î فَسَدَى [fesdā] gelir, سَاقِطٌ [sākiṭ] ve سَقَطَى [saḳṭā] ve مَرِيضٌ [marīd] ve مَرَضَى [marḍā] gibi. يَا نِي إِنْفِئِدْ dahi vürūdunu kıyās ābī değil iken mesmū' olmamıştır.

أَلْمَفْسَدَةُ [el-mefsedet] (maşlahat [maşlahat] vezninde) ve onun zıddıdır ki bir şey'in yā bir husūsun tebāḥ ve fāsīd olmasına bā'is olan şey'e denir. Cem'î مَفَاسِدٌ [mefāsīd] gelir; yukālu: هَذَا الْأَمْرُ مَفْسَدَةٌ لَهُ أَيُّ بَاعَتْ لِفَسَادِهِ Bu veznde olan kelimāt bi'l-cümle mādelerine dā'ī ve bā'is mā'nāsına olur, مَبْخَلَةٌ [mebhālet] ve مَجْبَنَةٌ [mecbenet] ve مَضْلَحَةٌ [maşlahat] gibi. Vanḳulu merhūm bir nesnenin fesādını dilemek ma'nāsıyla tercemesi salāhtan ba'ıddir.

أَلْتَفْسِيدُ [et-tefsīd] (tefīl [tefīl] vezninde) Bir nesneyi fesāda vermek ma'nāsınadır; yukālu: فَسَدَهُ تَفْسِيدًا إِذَا أَفْسَدَهُ

أَلْتَفَاسُودٌ [et-tefāsud] (tefā'ul [tefā'ul] vezninde) Sıla-i erhāmı kat' edişmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: تَفَاسَدُوا إِذَا قَطَعُوا الْأَرْحَامَ

أَلْإِسْتِيفْسَادُ [el-istifsād] Bir nesnenin fāsīd ve tebāḥ olmasını istemek ma'nāsınadır; yukālu: اسْتِيفْسَدَ ضِدُّ اسْتِضْلَحَ

[ف ص د]

أَلْفَضْدٌ [el-faşd] (kaşd [kaşd] vezninde) ve

أَلْفِضَادٌ [el-fişād] (kitāb [kitāb] vezninde) Kan çıkmak için damarı yarmak ma'nāsınadır ki kan almak ta'bīr olunur; yukālu: فَصَدَ الْحَجَامُ فَضْدًا وَفِضَادًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي Ve bir adama 'atiyyeyi cezm ve imzā eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: فَصَدَ لَهُ عَطَاءٌ إِذَا قَطَعَ لَهُ وَأَمْضَاهُ

أَلْمَفْضُودُ [el-mefşūd] ve

أَلْفِصِيدٌ [el-faşīd] Fasd olunan adama ve damara denir; yukālu: رَجُلٌ وَعِزْقٌ مَفْضُودٌ وَفَصِيدٌ Ve

فَصِيدٌ [faşīd] O damardan çıkan kana denir ki A'rāb tā'ifesi deveyi فَضْدٌ [faşd] ve kanını bağırsak içre hıfz edip kıtlık zamānında pişirip mihmānı onunla it'ām ederler ve

minhu'l-meselu: “لَمْ يُحْرَمَ مَنْ فُصِدَ لَهُ” Ve tahfif için şād'ı iskân ederler.

Asl-ı mesel budur ki iki adam bir A'rābīye nezil olup başkaca beytütet eylediler. A'rābī birini vaz'-ı mezkūr üzere ziyāfet eyleyip 'ale's-sabāh mihmān-ı diğer bundan su'āl eyledi ki “Akşam sāhib-i hāne seni ne güne ta'am ile ziyāfet eyledi?” O dahi ma'fūrīn mā'fūrīn ve İbnā' fūṣid li Ya'ni “Ben et'ime-i nefise ile ziyāfet olunmadım, hemān benim için fāsid eylediler” dedikte mihmān-ı diğer kelām-ı mezbūru irād eylemekle mesel oldu; şey'-i yesir ile kanā'at mevki'inde darb olunur. Ve kelām-ı mezkūr “مَنْ فُزِدَ لَهُ” 'ibāretiyle de menküldür, niteki ānifen zikr olundu. Ve ba'zılar “مَنْ فُصِدَ لَهُ” 'unvāniyla nakl eyledi ki kâf ileddir, أَعْطِيَ قُضْدًا demektir ki kâf ma'nāsınadır, “O kimse ki kendi için rāhile fāsid olunup bir mikdār kanıyla mütegazzi ve mükerrem ola, elbette ziyāfetten mahrūm olmaz” demek olur. Ba'zı maksūduna nā'il olan kimse hakkında darb olunur.

الْإِنْفِصَادُ [el-iftiṣād] [ifti'āl] vezninde) فَصِدٌ [fāsid] ma'nāsınadır; yukālu: اِنْفَصَدَ الْعِرْقُ بِمَعْنَى فَصَدَهُ

الْفَصِيدَةُ [el-fāšīdet] [a'šīdet] vezninde) ve

الْفُصْدَةُ [el-fuṣdet] [umdet] vezninde) Kan ile karıştırılıp yoğrulmuş hurmāya denir ki A'rāb tā'ifesi ba'zı illet için onu sıbyāna yedirirler.

الْإِنْفِصَادُ [el-ifṣād] (hemzenin kesriyle) ve

الْإِنْفِصَادُ [el-infīṣād] [infī'āl] vezninde) Ağacın yapraklarının gözleri yarılıp tomurcuklanmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: اِفْصَدَتِ الشَّجَرَةُ وَاِنْفَصَدَتْ إِذَا اِنْتَشَقَّتْ عُيُونُ وَرَقُهَا

الْمُنْفَصِيدُ [el-munfaṣīd] [munfaṣīl] vezninde) ve

الْمُتَفَاṢِيدُ [el-mutefaṣīd] [mutefaḥḥid] vezninde) Akıcı sıvık nesnelere itlāk olunur, su ve kan ve ter gibi.

التَّفْصِيدُ [et-tefṣīd] [tefīl] vezninde) Fi'l-asl masdar olup ba'dehu ism olarak yarık ve çatlak ma'nāsına isti'māl olunmuştur ve minhu yukālu: فِي الْأَرْضِ تَفْصِيدٌ فِي الْأَرْضِ تَفْصِيدٌ فِي الْأَرْضِ تَفْصِيدٌ وَتَحَدُّدٌ Ve bir yere bir mikdārca su irkilmek ma'nāsına müsta'meldir.

الْمِيفْصَادُ [el-mifṣad] [minber] vezninde) Neştere denir ki fāsid āletidir.

[ف ق د]

الْفَقْدُ [el-faḥd] (fā'nın fethi ve kâf'ın sükūnuyla) ve

الْفِقْدَانُ [el-fiḥdān] (fā'nın kesriyle) ve

الْفُقُودُ [el-fuḥūd] [fuḥūd] vezninde) Mevcūd nesneyi gā'ib eylemek ma'nāsınadır ki güm etmek ve yavı kılmak ve yitirmek ta'bīr olunur; yukālu: فَقَدَ الشَّيْءَ فَقْدًا وَفَقْدَانًا وَفُقُودًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا عَدِمَهُ Vanḫulu merhūmun gā'ib edip aramakla tercemesi gā'ib olacak māddedendir.

الْفَقِيدُ [el-faḥīd] ve

الْمَفْقُودُ [el-mefḥūd] Gā'ib olan şey'e denir. Ve Arablar bir adam mevt ve fikdānından mā't fūlān'ın gā'ib eylemekte وَغَيْرِ مَفْقُودٍ وَلَا مَحْمُودٍ وَغَيْرِ فَقِيدٍ وَلَا حَمِيدٍ derler, وَغَيْرِ مَفْقُودٍ لِمَفْقَدَانِهِ ma'nāsına.

الْإِفْقَادُ [el-ifḥād] (hemzenin kesriyle) Bir kimseye bir nesnesini gā'ib ettirmek ma'nāsınadır; yukālu: أَفْقَدَهُ اللَّهُ إِيَّاهُ أَيَّ جَعَلَهُ مَفْقُودًا

الْفَاقِدُ [el-fāḥīd] Şol hatuna itlāk olunur ki zevci yāhūd veledi vefāt eylemiş ola, 'alā-

kavlin zevci vefât eyledikten sonra başka ere varmış ola; yukâlu: **إِمْرَأَةٌ فَاقِدٌ إِذَا صَارَتْ قَدْ مَاتَ زَوْجُهَا أَوْ وَلَدُهَا أَوْ تَزَوَّجَتْ بَعْدَ مَوْتِ زَوْجِهَا** Ve

فَاقِدٌ [fâqid] Şol ineğe itlâk olunur ki yavrusunu yırtıcı cānver pārelemiş ola; yukâlu: **بَقْرَةٌ فَاقِدٌ إِذَا صَارَتْ قَدْ سَبِعَ وَلَدَهَا**

اَلْاِفْتِقَادُ [el-iftikād] **اَلْاِفْتِعَالُ** [ifti'cāl] vezninde) ve

اَلْتَفَقُّدُ [et-tefaqqud] **تَفَاعُلٌ** [tefa'ul] vezninde) Bir adam gā'ib eylediği nesneyi araştırmak ma'nāsınadır; yukâlu: **اِفْتَقَدَ الشَّيْءَ وَتَفَقَّدَهُ إِذَا طَلَبَهُ بَعْدَ غَيْبَتِهِ**

اَلْفَاقِدُ [el-faḳd] (fā'nın fethi ve kāf'ın sükunuyla) Bir nebāt adıdır, bunda fethateyn cā'iz değildir. Ezherī vehmine mebnī fethateynle takyīd eylemiştir. Nebāt-ı mezkūr Türkīde beşparmak ve ayıt ağacı dedikleridir ki tohumuna **حَبُّ اَلْفَقْدِ** [ḥabbu'l-faḳd] derler, ayıt tohumu ma'rūftur. Ve

فَقْدٌ [faḳd] Bir nev' şerbet adıdır ki kuru üzümünden yāhūd baldan yāhūd bağ sarmasığı dedikleri nebātın tertīb ederler.

اَلْفُقْدُودُ [el-fuḳdud] **فُنْفُذٌ** [ḳunfuḳ] vezninde) Bu dahi şerbet-i mezkūre denir.

اَلتَّفَاقُودُ [et-tefaḳud] **تَفَاعُلٌ** [tefa'ul] vezninde) Birbirini gā'ib eylemek ma'nāsınadır; yukâlu: **تَفَاقَدَ الْقَوْمُ إِذَا فَقَدُوا بَعْضَهُمْ بَعْضًا**

[ف ل د]

اَلْاُفْلُودُ [el-uflūd] (fā'yla **زُنْبُورٌ** [zunbūr] vezninde) Bālig ve tāmū'l-hilkat ve mütēnāsibū'l-a'zā' ve nāzūk-beden olan etli cānlı yetişmiş güzel oğlana denir; yukâlu: **غُلَامٌ اُفْلُودٌ أَي تَامٌ مُحْتَلِمٌ سَبَطَ نَاعِمٌ سَمِينٌ**

[ف ل ه د]

اَلْفَلْهَدُ [el-felhed] **جَعْفَرٌ** [ca'fer] vezninde)

ve

اَلْفُلْهُدُ [el-fulhud] **فُنْفُذٌ** [ḳunfuḳ] vezninde) ve

اَلْفُلْهُودُ [el-fulhūd] **زُنْبُورٌ** [zunbūr] vezninde) ve

اَلْمُفْلَهْدُ [mufelhed] **مُدْخَرَجٌ** [mudaḥrec] vezninde) Bülūga yaklaşmış sıkı gövdeli, etine dolu tāze oğlana denir; yukâlu: **غُلَامٌ فُلْهَدٌ وَفُلْهُدٌ وَفُلْهُودٌ أَي حَادِرٌ سَمِينٌ رَاهِقٌ اَلْحُلْمُ**

[ف ن د]

اَلْفِنْدُ [el-find] (fā'nın kesriyle) Ulu dağa, 'alā-kavlin ulu dağdan tūlānī bir kıt'asına denir. Fā'nın fethiyle de cā'izdir. Ve

فِنْدٌ [Find] 'Arab hayyāllerinden Şehl ez-Zimmānī'nin lakabıdır. Ve

فِنْدٌ [find] Hergiz yağmur dokunmamış arza denir. Ve ağacın tāze dalına ve çubuğuna denir. Ve türlü ve nev' ve gūne ma'nāsınadır. Ve bir yere müctemī' olmuş kavm ve cemā'ate denir. Ve

فِنْدٌ [Find] Ḥaremeyn-i şerīfeyn beyninde bir dağın ismidir. Ve 'Ā'īşe bint Sa'd b. Ebī Vaḳḳāş'ın āzād-kerdesi olan Ebū Zeyd'in ismidir; «أَبْطَأُ مِنْ فِنْدٍ» meselinin menşe'idir.

Aslı budur ki seyyidesi olan 'Ā'īşe ki Medīne'de sākine idi, mezbūru ekmeççi fırınından āteş getirmek için eline bir kürek verip çarşıya gönderdi. O dahi çarşıya karīb bir mahalde gördü ki mısır-ı Ḳāhire'ye bir kāfile 'azīmet ediyor. Onlara ittibā' edip Mısır'a 'azīmet ve bir sene Mısır'da ikāmet eyledikten sonra Medīne'ye 'avdet eyledi. Ba'de'l-vusūl fırından bir mikdār āteş alıp evlerine şitāb ve sūr'atle giderken ayağı sürçüp yıkılmakla elinde olan āteş dökülüp perākende oldukta: «تَعَسَّتِ الْعَجَلَةُ» demekle o dahi me-

sel olmuştur. Ba'dehu bir yere gidip geciken kimse hakkında "أَبْطَأُ مِنْ فِنْدٍ" darb-ı mesel oldu.

أَفَنَدَ [el-fened] (fethateynle) Pek pîrlikten yähüd bir marazdan nāşī dimāga ihtilâl gelmekle 'akl ve şu'ûra vehn ve hâlel târî olmak ma'nâsınadır ki pîrlikten olan bunamak ta'bîr olunur; yukâlu: فَنَدَ الرَّجُلُ فَنَدًا مِنْ أَلْيَابِ الرَّابِعِ إِذَا حَرِفَ وَأَنْكَرَ عَقْلَهُ لِهَرَمٍ أَوْ مَرَضٍ Ve sözünde yähüd re'yy ve tedbîrinde hatâ eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: فَنَدَ فَلَانٌ فِي قَوْلِهِ أَوْ رَأْيِهِ إِذَا أَخْطَأَ فَنَدَ الرَّجُلُ إِذَا كَذَّبَ

أَلْإِفْنَادُ [el-ifnād] (hemzenin kesriyle) Bu dahi zikr olunan فَنَدَ [fened] ma'nâlarıdır; yukâlu: أَفَنَدَ الرَّجُلُ بِمَعْنَى فَنَدَ Ve bir adamın re'yy ve tedbîrini tahti'e eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: أَفَنَدَ فَلَانًا إِذَا خَطَأَ رَأْيَهُ

أَلْمُفْنِيدُ [el-mufnid] (مُحْسِنٌ [muhsin] vezninde) فَانَدٌ [ifnād] dan ism-i fâ'ildir; bunamış kişiye denir; yukâlu: فَلَانٌ مُفْنِيدٌ أَيُّ مُنْكَرٍ عَقْلَهُ مِنْ هَرَمٍ Ve bu nisvâna vasf olup عُجُوزٌ مُفْنِيدَةٌ denmez, zîrâ nisvânın gençlik hengâmında dahi re'yy ve rüşd ve tedbîrleri olmaz ki hattâ pîrlikte za'f târî ola; her hâlde nâkısâtü'l-'akl oldukları müsellemedir.

أَلْتَفْنِيدُ [et-tefnîd] (تَفْعِيلٌ [tef'îl] vezninde) Bir adamı tekzîb eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: فَتَنَدَ إِذَا كَذَّبَهُ Ve 'aciz ve i'yâyâ nisbet eylemek ma'nâsınadır ki 'âcizdir, elinden nesne gelmez demekten 'ibârettir; yukâlu: فَتَنَدَ إِذَا عَجَزَهُ Ve bir kimsenin re'yy ve tedbîrini tahti'e eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: فَتَنَدَ فَلَانًا إِذَا خَطَأَ رَأْيَهُ Ve atı yarandırmak ma'nâsınadır; yukâlu: فَتَنَدَ الْفَرَسَ إِذَا صَمَّرَهُ Ve bir adamın 'uhdesine bir husûs ihâle edip husûlünü ondan dilemek ma'nâsınadır; yukâlu: فَتَنَدَ فَلَانًا عَلَى الْأَمْرِ إِذَا أَرَادَهُ مِنْهُ

'ale'd-devâm şürb-i şarāba mülāzım olmak ma'nâsınadır; yukâlu: فَتَنَدَ فِي الشَّرَابِ إِذَا عَكَفَ عَلَيْهِ Ve dağın sivrice burun gibi çıkan yerine oturmak ma'nâsınadır; yukâlu: فَتَنَدَ فَلَانٌ إِذَا جَلَسَ عَلَى شِمْرَاخِ الْجَبَلِ **أَلْمُفَانَدَةُ** [el-mufānedet] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) ve

أَلتَّفَنُّدُ [et-tefnud] (تَفْعِيلٌ [tefa'ul] vezninde) Bunlar da bir kimseyi bir maslahata mü'ekkel edip ondan husûlünü dilemek ma'nâsınadır; yukâlu: فَانَدَ فَلَانًا عَلَى الْأَمْرِ Ve وَتَفَنَّدَهُ إِذَا أَرَادَهُ مِنْهُ

تَفَنَّدُ [tefnud] Pişmanlık göstermek ma'nâsınadır; yukâlu: تَفَنَّدَ مِنْهُ إِذَا تَنَدَّمَ

أَلْأَفْنَادُ [el-efnād] (hemzenin fethiyle) أَرْكَانُ اللَّيْلِ [erkānu'l-leyl] ma'nâsınadır; ya'ni فَانَدَ [efnād] [find] lafzının cem'idir ki fā'nın kesriyledir, cebel yähüd cebelden bir kıt'aya ve tā'ife-i müctem'aya denir ki zikr olundu. Ba'dehu bu münâsebetle gecenin bir rükn ve tā'ifesine itlāk olundu; yukâlu: مَضَى فَنَدٌ مِنَ اللَّيْلِ أَيُّ رُكْنٍ وَطَائِفَةٍ مِنْهُ وَصَمَّتْ أَفْنَادُ اللَّيْلِ أَيُّ أَرْكَانُهُ وَطَوَائِفُهُ "صَلَّى النَّاسُ عَلَى النَّبِيِّ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ أَفْنَادًا أَفْنَادًا" أَيُّ فَرَادَى بِلَا إِمَامٍ وَقِيلَ جَمَاعَاتٍ جَمَاعَاتٍ وَحُزُرُوا أَيُّ قَدَرُوا وَحُجِنُوا ثَلَاثِينَ أَلْفًا وَمِنْ أَلْفًا لَكِنَّ سِتِينَ أَلْفًا لِأَنَّ مَعَ كُلِّ مَلَكَيْنِ تَبَعُوتِي أَفْنَادًا" أَيُّ تَبَعُوتِي دَوِي فَنَدَ أَيُّ أَفْنَادًا يُهْلِكُ بَعْضُكُمْ بَعْضًا" أَيُّ تَبَعُوتِي دَوِي عَجَزَ وَكُفِرَ لِلتَّعَمَّةِ "أَلَا إِنِّي مِنْ أَوْلِيكُمْ وَفَاءَ تَبَعُوتِي أَفْنَادًا يُهْلِكُ بَعْضُكُمْ بَعْضًا" أَيُّ جَمَاعَاتٍ مُتَفَرِّقِينَ قَوْمًا بَعْدَ قَوْمٍ وَاحِدَهُمْ فَنَدٌ وَالْفَنْدُ الطَّائِفَةُ وَهُنَّ فَنَدٌ عَلَى حِدَةٍ أَيُّ فَتَنَةٌ وَهُنَّ فَنَدٌ لِحُوقِ قَوْمِي وَيَعِيشُ النَّاسُ بَعْدَهُمْ أَفْنَادًا يَقْتُلُ بَعْضُهُمْ بَعْضًا" أَيُّ لَمَّا" وَيَصِيرُونَ فَرْقًا مُحْتَلِفِينَ تُوْفِيَ رَسُولُ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ صَلَّى عَلَيْهِ النَّاسُ أَفْنَادًا" أَيُّ

فَرِيحًا بَعْدَ فَرِيحٍ فَرَادَى بِلَا إِمَامٍ
الْفِنْدَاوَةُ [el-finde'vet] (fā'nın kesri ve dāl'ın fethiyle) Dülger ālātından be-gāyet keskin kesere denir; yukālu: قَدُومٌ فِنْدَاوَةٌ أَيْ حَادَّةٌ [Ve] قَدُومٌ [kadūm] kelimesi mü'ennes-i semā'ıdır.

الْفِنْدَايَةُ [el-finde'vet] Bāb-ı hemzede zikr olundu.

[ف و د]

الْفَوْدُ [el-fevd] (fā'nın fethi ve vāv'ın sükünüyle) Başın kulaklara karīb ve müşrif olan semtten kılları firāvān olan yere denir. Ve başın bir tarafına denir. İkisine فُودَانٌ [fevdān] denir. Ve bu 'alāka ile mutlakān nāhiye ma'nāsına müsta'meldir; tekülü: Ve يُوْدُ فِي فُودِ الْوَادِي أَيْ نَاحِيَتِهِ Ve yükün bir dengine itlāk olunur, عِدْلٌ [idl] ma'nāsına. Ve çuvala denir ki zarf-ı ma'ruftur. Ve fevc ve güürüh ma'nāsınadır; yukālu: Ve جَاءَ فُودٌ مِنَ النَّاسِ أَيْ فَوْجٌ

فُودٌ [fevd] Masdar olur, katmak ve karıştırmak ma'nāsına yukālu: فَادَ الرَّغْفَرَانَ بِهِ فُودًا Ve ölmek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا حَلَطَهُ بِهِ Niteki bunda فِيدٌ dahi lügattır, ke-mā se-yuzkeru. Ve

فُودٌ [fevd] Bir adamın mālī zā'il olmak, 'alā-kavlin mālī sābit olmak ma'nāsınadır; yukālu: فَادَ الْمَالُ لِفُلَانٍ إِذَا ذَهَبَ أَوْ ثَبَتَ وَالْإِسْمُ الْفَائِدَةُ Niteki yā'iyeden dahi lügattır. Pes فَائِدَةٌ [fā'idet] sābit olan mālā denir ki kavli-sāniye nāzırdır.

الْإِسْتِفَادَةُ [el-istifādet] ve

الْتَفَيْدُ [et-tefeyyud] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Māl kazanmak ma'nāsınadır; yukālu: لَٰكِنِ اسْتَفَادَ الْمَالُ وَتَفَيْدَهُ إِذَا اقْتَنَاهُ yā'iyeyi tahlit eylemiştir.

الْإِفَادَةُ [el-ifādet] (إِرَادَةٌ [irādet] vezninde)

de) Bir adama māl vermek ma'nāsınadır ki fā'idelendirmekten 'ibārettir; tekülü: وَأَفْدَتُهُ الْمَالَ أَيَّ أُعْطِيْتُهُ إِيَّاهُ Ve helāk eylemek ma'nāsınadır; tekülü: وَأَفْدَتْنَا أَيَّ أَهْلَكْتُهُ وَأَمْتُهُ

الْفَوَادُ [el-fevād] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Gönüle denir, فُؤَادٌ [fu'ād] lafzında lügattır.

الْتَفَوُّدُ [et-tefevvud] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Dağ keçisi dağın tepesine çıkmak ma'nāsınadır ki فُودٌ [fevd]-i re'sten me'hūzdur; yukālu: إِذَا أَشْرَفَ

الْمِفْوَادُ [el-mifvād] ve

الْمِفْيَادُ [el-mifyād] (مِضْبَاخٌ [mişbāḥ] vezninde) إِفَادَةٌ [ifādet]ten mübālagadır; yukālu: بُوْرَادٌ مِثْلًا وَمِفْوَادٌ وَيُقَالُ مِفْيَادٌ أَيُّ مِثْلُفٍ مِفْيَادٌ Bu-rada إِفَادَةٌ [ifādet] ihlāk ma'nāsına olmakla مِثْلًا [mitlāf] itbā' vechiyle mü'ekkidir, اِنْفَاعٌ [infāc] ma'nāsına da mümkündür.

الْتَفَاوُدُ [et-tefāvud] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Birbirine ifāde ile fā'ideleşmek ma'nāsınadır, lākin savāb olan تَفَايُدٌ [tefāyud] olmaktadır, yā ile; yukālu: هُمَا يَتَفَاوَدَانِ الْعِلْمَ وَالصَّوَابَ يَتَفَايِدَانِ أَيُّ يُفِيدُ كُلُّ صَاحِبِهِ

[ف ه د]

الْفَهْدُ [el-fehd] (مَهْدٌ [mehd] vezninde) Sibā'dan pars dedikleri cānverin ismidir. Fārisīde yūz denir. Cem'i فُهُودٌ [fuhūd] ve أَفْهَدٌ [efhud] gelir. Ve

فَهْدٌ [fehd] Deve semerinin vasatında olan mīha denir ki kelb dahi derler. Ve

فَهْدٌ [fehd] Masdar olur, bir adamın işini gā'ibāne dil-hāhı üzere güzelce görmek ma'nāsına; yukālu: فَهَدَ لِفُلَانٍ فَهْدًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا عَمِلَ فِي أَمْرِهِ بِالْعَيْبِ جَمِيلًا

الْفَهْدَةُ [el-fehdet] (هَاءٌ يَلَا) Göte denir, اِسْتِ [ist] ma'nāsına. Ve

فَهْدَةٌ [Fehdet] ‘Ubeyd b. Mālik en-Nehşelî feresinin ismidir.

الْفَهْدَتَانِ [el-fehdetān] (tesniye bünyesiyle) Devenin iki kulaklarının enselerinde olan iki domalığ kemiklere denir. Ve

فَهْدَتَا الْفَرَسِ [fehdetā'l-feres] At kısmının göğüsünde olan iki taraflı yumruca etlere denir ki balık tarzında olur.

الْفَهْدُ [el-fehed] (fethateynle) Bir adam uyuyuyup muhāfazası üzerine lāzım olan nesnenin hıfzından tegāfül eylemek ma'nāsınadır. Pars kısmı nevvām olmakla ondan ahz olunmuştur; yukālu: **فَهْدَ الرَّجُلِ** **فَهْدًا** مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا نَامَ وَتَعَاوَلَ عَمَّا يَجِبُ تَعَهُدُهُ Ve çok uyumak ve gerinmek makülesi hālâtta parsa benzemek ma'nāsınadır; yukālu: **فَهْدَ الرَّجُلِ** إِذَا أَشْبَهَ الْفَهْدَ فِي نَوْمِهِ وَتَمَدَّدَهُ

Mütercim der ki pars kısmı çok uyumakta meseldir; yukālu: “**أَنْقَلَ رَأْسًا مِنْ فَهْدٍ**” ve “**أَنْوَمَ مِنْ فَهْدٍ**” Mollā Hüsrev ‘aleyhi'r-rahmet İmām Serāhşī'den nakl eylemiştir ki parsta bir niçe hisāl-i hāssa vardır. Biri budur ki saydın memerr ve me>vāsı semtinde pusulanıp durur, tā ki kolayına geldikte üzerine hücum ve pertāv eder. Ve sār hayvān-ı şikārī gibi ta'līm zımnında darb olunmaz, belki bir mu'allem kelb şikār eylediği cānveri ekl eydikte onu parsin huzūrunda darb ederler, o dahi ondan itibār ve itti'āz eder. Ve aslā habīs nesneyi ekl eylemez, sāhibinden lahm-ı tayyīb taleb eder. Ve saydın ensesinden bir niçe def'a vüsüb ve hücum eder, yetişirse febihā ve eğer yetişmeyeceğini teyakkun ederse beyhüde it'āb-ı nefis eylemeyip 'avdet eder, benī'adem bunlar ile muttasıf olmak lāyıktır. Ve hālā pars ile 'Irāk tarafında sayd ederler. İntehā.

الْفَهْدُ [el-fehid] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve **الْفَهْدُ** [el-fihid] (إِبِلٌ [ibil] vezninde) Sıfattır, parsa teşebbüh eden kişiye denir. Sānide fā'nın kesresi hā' mücāveretine mebnīdir.

الْفَوْهَدُ [el-fevhed] تُوَهَّدٌ [sevhed] vezninde ve mürādifidir ki zikr olundu. Mü'ennesinde فَوْهَدَةٌ [fevhedet] denir.

الْأَفْهُودُ [el-ufhūd] (أُسْلُوبٌ [uslūb] vezninde) فَوْهَدٌ [fevhed] ma'nāsınadır.

الْأَفَاهِيدُ [el-Efāhīd] (cem' bünyesiyle) Rebeze yolunda bir mevzi' adıdır.

[ف ي د]

الْفَيْدُ [el-feyd] (صَيْدٌ [şayd] vezninde) Salınarak yürüme ma'nāsınadır; yukālu: **فَادَ** الرَّجُلُ يَفِيدُ فَيْدًا إِذَا تَبَخَّرَ Ve ölmek ma'nāsınadır; yukālu: **فَادَ** فُلَانٌ إِذَا مَاتَ Ve bir kimsenin malı sābit ve ber-karār olmak, 'alā-kavlin zā'il olmak ma'nāsınadır; yukālu: **فَادَ** الْمَالُ لِفُلَانٍ إِذَا تَبَّتْ أَوْ ذَهَبَ Ve edviye ve eczā' makülesi nesneyi suya ıslatmak ma'nāsınadır; yukālu: **فَادَ** الرَّعْفَرَانُ إِذَا دَافَهُ Ve bir nesneden sakınmakla bir cānibe 'udül edip yan vermek ma'nāsınadır; yukālu: **فَادَ** الرَّجُلُ إِذَا حَذَرَ شَيْئًا فَعَدَلَ عَنْهُ جَانِبًا Ve fā'ide ve menfa'at hāsıl olmak ma'nāsınadır; yukālu: **فَادَتِ** الْفَائِدَةُ إِذَا حَصَلَتْ Ve

فَيْدٌ [feyd] Islanmış za'ferāna denir, مَفِيدٌ [nefid] ma'nāsınadır. Ve at kısmının dudakları üstünde biten tüylere denir. Ve

فَيْدٌ [Feyd] Tarīk-i Mekke'de bir kal'a adıdır. Bānisi olan Feyd b. Fulān ile müsemmādır. Ve

فَيْدٌ [feyd] Külde pişmiş ekmek üzerinden külü sıyırıp gidermek ma'nāsınadır; yukālu: **فَادَ** الْمَلَّةُ عَنِ الْخُبْزَةِ إِذَا أَفَادَهَا أَيَّ أَرَاهَا **فَيْدُ الْقَرِيَّاتِ** [Feydu'l-Ḳureyyāt] (kāf'ın zamımıyla) Bir mevzi'dir.

حَزْمُ فَيْدَةٍ [Ḥazmu Feydet] (ḥā'nın fethiyle)
Bir mevzi'dir.

التَّفَيْدُ [et-tefeyyud] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde)
Bu dahi salınarak yürümek ma'nāsınadır;
yukālu: تَفَيْدَ الرَّجُلُ إِذَا تَبَحَّثَرَ

الْفَيَّادُ [el-feyyād] (صَيَّادٌ [šayyād] vezninde)
Erkek baykuşa denir. Ve dā'imā salınarak
yürüten adama denir; yukālu: رَجُلٌ فَيَّادٌ أَيْ
مُنْصَحْتَرٌ Ve şol kimseye denir ki eline giren
ta'amı ekmeğe dürüp ekl eder ola; yukālu:
أَعْرَابِيٌّ فَيَّادٌ إِذَا كَانَ يَلْفُ مَا قَدَرَ عَلَيْهِ فَيَأْكُلُهُ

الْفَيَّادَةُ [el-feyyādet] (hā-i mübālaga ile) فَيَّادٌ
[feyyād] ile iki ma'nā-yı ahırde mürādiftir.

الْفَائِدَةُ [el-fā'idet] (زَائِدَةٌ [zā'idet] vezninde)
Bir adamın 'ilmiden yāhūd mālдан istifāde
ya'nī kesb ve tahsīl eylediği nesneye denir.
Cem'i فَوَائِدُ [fevā'id] gelir. Ve bu fi'l-
asl ism-i fā'ildir ve bu nef' ma'nāsına olan
فَيْدٌ [feyd]den me'hūzdur; yukālu: حَصَلْتُ مِنْهُ
فَائِدَةً وَهِيَ مَا اسْتَفَدْتُ مِنْ عِلْمٍ أَوْ مَالٍ

التَّفْيِيدُ [et-tefyīd] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde)
فَيَّادٌ [feyyād]ın ya'nī baykuşun ötmesinden
teşebbüm eylemek ma'nāsınadır; yukālu:
فَيْدَ الرَّجُلُ إِذَا تَطَيَّرَ مِنْ صَوْتِ الْفَيَّادِ

الْإِفَادَةُ [el-ifādet] (إِرَادَةٌ [irādet] vezninde)
Māl ile fā'idelenmek ma'nāsınadır; tekūlu:
عَفَدْتُ الْمَالَ إِذَا اسْتَفَدْتَهُ Ve bir kimseye māl ver-
mek ma'nāsına olmakla zıdd olur; tekūlu:
أَفَدْتُ الْمَالَ إِذَا أَعْطَيْتَهُ

التَّفَايُدُ [et-tefāyud] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] veznin-
de) Māl ile fā'ideleşmek ma'nāsınadır;
yukālu: هُمَا يَتَفَايَدَانِ بِالْمَالِ أَيْ يَفِيْدُ كُلُّ صَاحِبِهِ وَلَا
تَقْلُ يَتَفَاوَدَانِ كَمَا مَرَّ

فَائِدٌ [Fā'id] (زَائِدٌ [zā'id] vezninde) Bir dağın
adıdır.

FASLU'L-ḲĀF

(فَضْلُ الْقَافِ)

[ق ت د]

الْقَتَادُ [el-ḳatād] (tā-yı fevkiyye ile سَحَابٌ
[seḥāb] vezninde) Bir nev' şecer ismidir
ki be-gāyet pek ve metīn olup iğne gibi
dikenleri olur, Türkīde gün dedikleridir
ki kebīr ve sagīr nev'ı olur. كَثِيرَاءُ [kešīrā']
dedikleri zamk sagīr nev'inden hāsıl olur.
"أَضْعَبُ مِنْ حَزْمِ الْقَتَادِ" meselinden murād
şecer-i mezbūrdur.

الْقَتَادِيَّةُ [el-ḳatādiyyet] (yā-yı müşedde-
de ile) قَتَادٌ [ḳatād]-ı mezbūrun dikenleri-
ni otlayan develere denir. Müfredi قَتَادِيٌّ
[ḳatādiyy]dir; yukālu: وَإِبِلٌ قَتَادِيَّةٌ إِذَا
كَانَتْ تَأْكُلُ شَوْكَ الْقَتَادِ

التَّقْتِيدُ [et-taqtīd] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) قَتَادٌ
[ḳatād] ağacını kesip dikenlerini yaktıktan
sonra develere 'alef eylemek ma'nāsınadır;
yukālu: قَتَدَ الْقَتَادَ إِذَا قَطَعَهُ فَأَخْرَقَهُ فَعَلَفَ الْإِبِلَ

الْقَتَادُ [el-ḳated] (fethateynle) Develer
vech-i mezkūr üzere قَتَادٌ [ḳatād]dan olan
'alef ekl eylemek ma'nāsınadır; yukālu:
قَتَدَتِ الْإِبِلُ قَتَادًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَكَلَتِ الْعَلَفَ مِنَ
الْقَتَادِ

الْقَتِيدَةُ [el-ḳatidet] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde)
Vech-i mezkūr üzere 'alef-i قَتَادٌ [ḳatād] ekl
eden develere denir.

الْقَتَادَى [el-ḳatādā] (سَكَرَى [sekārā] veznin-
de) قَتَادٌ [ḳatād] yemekten karınları derd-
nāk olmuş develere denir; yukālu: إِبِلٌ قَتَادَى
أَقْتَادًا إِذَا صَارَتْ قَدْ اشْتَكَّتْ مِنْ أَكْلِ الْقَتَادِ
[aḳtād] ve أَقْتُدُ [aḳtud] ve قُتُودٌ [ḳutūd] gelir.

Şārih der ki cemī'-i nüshalarda sehv ve
sakt vardır, zīrā cemī'-i ümmehātta ve
me'haz-ı mü'ellifte bu mahalde قَتَدَ [ḳated]

kelimesi mersüm ve cumū^c-ı mezkûre onun olmak üzere merkûmdur. Ve

قَتَدُ [qated] (fethateynle) Deve semerinin ağacına ve tahtasına denir. Pes bu makāmda الرَّحْلُ خَشَبُ الرَّحْلِ وَ الْقَتَدُ خَشَبُ الْبَارَةِ sakıttır.

قَتَادَةٌ [Qatādet] (سَحَابَةٌ [sehābet] vezninde) Esāmīdendir.

أَبُو قَتَادَةَ [Ebū Qatādet] Ashābdan Hāris b. Rib^c es-Sulemī künyesidir. Ve Qatāde b. Dirāme tābī^cındendir. Ve Qatāde b. en-Nu^cmān ve Qatāde b. Milhān ashābdandır. Ve Bekr b. Vā'il nām kimsenin kısrāğı ismidir ki Ziyem nām atın anasıdır.

قُتَادَةٌ [qutā'idet] (عَلَابِطَةٌ [ulābiṭat] vezninde) Bir sarp belen yāhūd bir yokuş adıdır, 'alā-kavlin her yokuş 'akabeye قُتَابِدَةٌ [qutā'idet] denir.

تَقْتُدُ [Taqtud] (تَنْصُرُ [tenşuru] vezninde) Hiçāz'da bir karye yāhūd bir eşme adıdır.

قُتُنْدَةٌ [Qutundet] (zammateynle) Endelüs'te bir beldedir.

قَتَادٌ [Qatād] (سَحَابٌ [sehāb] ve غُرَابٌ [gurāb] veznlerinde) Benū Suleym yurdunda bir cebel-i 'azīm adıdır.

ذَاتُ الْقَتَادِ [Zātu'l-Qatād] Felc nām mevzi'in verāsında bir mevzi'dir.

الْقُتُودُ [el-Qutūd] (kāf'ın zammıyla) Bir dağın adıdır.

الْقَتَادِيَّةُ [el-Qatādiyye] (صَحَابِيَّةُ [şahābiyye] vezninde) Hazrec kabilesinde bir feres adıdır. Zikr olunan قَتَادَةٌ [Qatādet] dedikleri ferese mensüb değıldir.

[ق ت ر د]

الْقَتْرَدَةُ [el-qatredet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Bir adamın beyāz mancası ya'nī sütü ve peynir ve keş ve kaymak makülesi

nesneleri çok olmak ma'nāsınadır ki kesret-i mevāşī müteferri'idir; yukālu: قَتْرَدُ الرَّجُلُ إِذَا كَثُرَ لَبْنُهُ وَأَقْطُهُ

الْقَتْرِدَةُ [el-ķitridet] (kāf'ın ve rā'nın kesriyle) Çok māla denir ki murād mevāşīdir; yukālu: عَلَيْهِ قَتْرِدَةٌ مَالٍ أَي مَالٌ كَثِيرٌ

الْقَتْرِدُ [el-ķitrid] (زَبْرِجٌ [zibric] vezninde) ve **الْقُتَارِدُ** [el-ķutārid] (عَلَابِطٌ [ulābiṭ] vezninde) ve

الْمُقْتَرِدُ [el-muķterid] (ism-i fā'il bünyesiyle) Koyunu keçisi çok olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ قَتْرِدٌ وَقُتَارِدٌ وَمُقْتَرِدٌ أَي ذُو عَنَمٍ

Gerçi Cevherī ve sā'irleri bunları bu resme sebt ve beyān eylediler, lākin mecmū'u musahhaftır, savāb olan s̄ā-yı müsellese ile olmaktadır, niteki 'an-karīb mersümdür. Ve s̄ā-yı müsellese ile olduğunu e'imme-i lügatten Ebū 'Amr ve İbn A'rābī ve sā'irleri tasrīh eylemiştir. Lākin Cevherī, Ebū 'Ubeyde'den rivāyet eylemekle tā-yı fevkiyye ile de lügat olmak muhtemeldir. Mü'ellif ondan sākit olmuştur.

[ق ث د]

الْقَتْدُ [el-ķased] (kāf'ın ve s̄ā-yı müselleşenin fethiyle) قَتَاءٌ [ķissā]ya ya'nī 'acūra şebīh bir sebze adıdır, 'alā-kavlin 'acürdan bir nevc yāhūd hıyāra denir. Müfredi قَتْدَةٌ [ķasedet]tir hā'yla.

الْقَتْدُ [el-ķasd] (قَصْدٌ [ķasd] vezninde) Zikr olunan قَتْدٌ [ķased]i yemek ma'nāsınadır; yukālu: قَتْدَ الرَّجُلُ قَتْدًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَكَلَ الْقَتْدَ

الْإِفْتِئَادُ [el-iķtişād] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Bostāndan قَتْدٌ [ķased] kesmek ma'nāsınadır; yukālu: إِفْتِئَدَ الرَّجُلُ إِذَا فَطَعَ الْقَتْدَ Mü'ellif الْإِفْتِئَادُ الْقَطْعُ 'unvāniyla resm eylemekle müsāmaha eylemiştir.

[ق ث رد]

أَلْقَشْرُدُّ [el-kušrud] بُرْقَعٌ [burqūʿ] vezninde) ve **أَلْقَشْرِدُّ** [el-kişrid] زَبْرَجٌ [zibric] vezninde) ve **أَلْقَشْرَدُّ** [el-kaşred] جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) ve

أَلْقَشَارِيدُ [el-kušārid] غَلَابِيْتُ [ʿulābiṭ] vezninde) Ev metā'ına denir ki hırt mırt ta'bīr olunur, kumāşu'l-beyt ma'nāsına. Ve

قَشْرَدُّ [kaşred] جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) ve **قَشْرِدُّ** [kuşerid] غَلَابِيْتُ [ʿulebiṭ] vezninde) ve **قَشَارِيدُ** [kuşārid] غَلَابِيْتُ [ʿulābiṭ] vezninde) ve **مُقَشْرِيدُ** [mukaşrid] (ism-i fā'il bünyesiyle) Koyunu kuzusu firāvān olan adama denir yāhūd esbāb-ı ve tecemmülāt hānesi çok olana denir. ve

قَشْرِدُّ [kişrid] زَبْرَجٌ [zibric] vezninde) Asmanın dibinde kuruyup kalmış hār u hāşāka denir. Ve nās-ı kesire denir.

أَلْقَشَارِيدُ [el-kušārid] شُفَارِجٌ [şufāric] vezninde) Gömlek ve kaftan makülesi libāsın etekleri uçlarına denir, ذَلَاذِلٌ [zelāzil] ma'nāsına.

أَلْقَشْرَدُّ [el-kaşred] جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Yün parçalarına denir, قَطْعُ الصُّوفِ [kīṭa'u'ş-şūf] ma'nāsına. Ve şol köhne ve nāçiz ev metā'ına denir ki bir mahalle göçüldükte i'tibār olunmayıp yerlerinde terk ola; yukālu: هُوَ كَأَلْقَشْرِدِّ لَا يَلْتَمَتُّ وَهُوَ مَا لَا يُحْمَلُ مِنْ أَلْمَتَاعِ عِنْدَ الرَّحِيلِ

[ق ح د]

أَلْقَاهَدَةُ [el-kaḥadet] (kāf'ın ve hā-yı mühmelenin fethiyle) Deve hörgücünün dibine, 'alā-kavlin hörgüce yāhūd hörgücün iki böğürlerinin mā-beynine denir. Cem'î **قَاهَدٌ** [kiḥād] gelir kāf'ın kesriyle ve **أَقْهَدٌ** [akḥud] gelir.

أَلْمَقْهَدَةُ [el-maḥadet] (mīm'in ve hā'nın fethiyle) Bu dahi hörgücün dibine denir.

أَلْقَاهِدُ [el-kaḥd] قَضْدٌ [kaşd] vezninde) Devenin **قَاهَدَةٌ** [kaḥadet]i olmak ma'nāsınadır ki murād 'an-asl büyük hörgüçlü olmaktadır, 'alā-kavlin hörgücü pek büyümek ma'nāsınadır; yukālu: قَحَدَ الْبَعِيرُ قَحْدًا مِنَ الْبَابِ إِذَا صَارَ لَهُ قَحْدَةٌ أَيْ سَنَامٌ كَالْقَيْبَةِ أَوْ عَظْمَتْ التَّلَابِثُ إِذَا صَارَ لَهُ قَحْدَةٌ أَيْ سَنَامٌ كَالْقَيْبَةِ أَوْ عَظْمَتْ قَحْدَتُهُ يَغْنِي بَعْدَ الصَّغَرِ

أَلْقَاهَدَةُ [el-kaḥdet] (kāf'ın fethiyle) ve

أَلْمِكْهَادُ [el-miḥhād] (mīm'in kesriyle) Büyük hörgüçlü nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ **مِقْهَادٌ** [miḥhād] **قَهْدَةٌ** [Ve] **وَمِقْهَادٌ** أَيْ كَبِيرَةٌ **أَلْقَهْدَةُ** **مِقْهَادٌ** [meḥāhid] gelir. Şārih der ki cemele **قَاهِدٌ** [kaḥd] kezālik **مِقْهَادٌ** [miḥhād] vasf olur. Ve **قَاهَدَةٌ** [kaḥdet] fi'l-asl **قَهْدَةٌ** idi, فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde.

أَلْقَاهِيدُ [el-kāhid] وَاحِدٌ [vāhid] lafzına itbā' olur; yukālu: وَاحِدٌ قَاهِدٌ "ص،خ،د" mādidesinde zikr olundu.

بَنُو قَهَادَةَ [Benū Kuḥādet] تُمَامَةٌ [sumāmet] vezninde) Bir kabiledir. Benū Yerbū' fārislerinden Yezīd el-Ḳuḥādiyye'nin vālidesi onlardandır.

أَلْقَاهِدُ [el-kaḥhād] كَتَّانٌ [kettān] vezninde) Şol yalnızca kişiye denir ki ne biraderi ve ne evlādı ola; yukālu: رَجُلٌ قَهَادٌ أَيْ لَا أَخَ لَهُ وَلَا وَدَدَ

أَلْقَمَّحْدُوَةُ [el-kaḥduvet] (kāf'ın ve mīm'in fethiyle) Rubā'ī olmakla mahallinde mezkürdür. Mü'ellif bununla Cevherī'ye ta'riż eylemiştir.

[ق د د]

أَلْقَادُ [el-kaḥd] (kāf'ın fethi ve dāl'ın teşdidıyla) Bir nesneyi bi-tamāmihi kesmek, 'alā-kavlin uzunluğuna kesmek ve 'alā-kavlin uzunluğuna yarmak

ma'nāsınadır; yukālu: قَدَّ مِنَ الشَّيْءِ قَدًّا مِنَ الْبَابِ Ve الْأَوَّلِ إِذَا قَطَعَهُ مُسْتَأْصِلًا أَوْ مُسْتَطِيلًا أَوْ شَقَّهُ طَوَّلًا قَدَّ [kadd] Soyulmuş küçük kuzu ve oğlak derisine denir ve minhu'l-meselu: "مَا يَجْعَلُ قَدَّكَ إِلَى أَدِيمِكَ" أَيُّ أَيُّ شَيْءٍ يُضَيِّفُ صَغِيرَكَ إِلَى كَبِيرِكَ Ya'nī "Küçük işini büyüğe kıyas ve nisbet eylemeğe bā'is nedir?" أَدِيمٌ [edīm] den murād cild-i 'azīmdir ve إِلَى kelimesi ma'nā 'itibārıyladır. Mü'ellifin kavline göre mukadder مَضَافًا kavline müte'alliktir. Mesel-i mezbūr tavr ve haddini tecāvüz eden fodul hakkında, kezālik bir emri hakīri emri hatīre kıyās eden kimse hakkında darb olunur. Ve

قَدَّ [kadd] Kamçıya itlāk olunur, سَوَّطٌ [savṭ] ma'nāsına ve minhu'l-hadīsu: "لَقَابٌ قَوْسٍ أَحَدِكُمْ وَمَوْضِعٌ قَدِّهِ فِي الْجَنَّةِ خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا" قَدَّ [kidd] Gerçi 'an-karīb kesr ile ma'nāsına da geldiğini iş'ār eylemekle bu takdirce سَوَّطٌ [savṭ]a itlākı sūret bulur. Ve

قَدَّ [kadd] Kadr ya'nī mikdār ve endāze ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: هُوَ عَلَى قَدِّ ذَاكَ أَيُّ قَدْرِهِ Ve bir adamın kāmetine itlāk olunur ki şahsının itidāl-ı hilkī üzere taktī'i ya'nī kesiminden 'ibārettir. Cem'ī أَقْدٌ [ekudd] gelir hemzenin fethi ve k̄āf'ın zammıyla ve قِدَادٌ [kīdād] gelir k̄āf'ın kesriyle ve أَقِدَّةٌ [ekīddet] gelir, أَجَلَّةٌ [ecillet] gibi ve قُدُودٌ [kudūd] gelir, هُدُودٌ [hudūd] gibi; yukālu: غَلَامٌ حَسَنٌ الْقَدِّ أَيُّ الْقَامَةِ وَتَقْطِيعِهِ Ve واغْتِدَالِهِ

قَدَّ [kadd] Kezālik masdar olur, misāfir beyābānda kat'-ı mesāfe eylemek

ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: قَدَّ الْمُسَافِرُ الْفَلَاحَةَ إِذَا خَرَقَهَا أَيُّ قَطَعَهَا Ve mütekelimin yāhūd kendinin kelāmını kat' eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: قَدَّ الْكَلَامَ إِذَا قَطَعَهُ

الْإِئْتِدَادُ [el-iktīdād] [ifti'āl] vezninde) قَدَّ [kadd] ile ma'nā-yı evvelde mürādiftir; yukālu: إِقْتَدَّ الشَّيْءُ إِذَا قَطَعَهُ مُسْتَأْصِلًا أَوْ مُسْتَطِيلًا أَوْ شَقَّهُ طَوَّلًا Ve umūr ve mesālihte tedbīr ve temyīz eylemek ma'nāsına müsta'meldir. Ondan ıstīlāhımızda kesip biçmek ile ta'bīr olunur; yukālu: إِقْتَدَّ الْأُمُورَ إِذَا دَبَّرَهَا وَمَيَّرَهَا

التَّقْدِيدُ [et-taḳdīd] [tef'āl] vezninde) قَدَّ [kadd] ile bu dahi ma'nā-yı evvelde mürādiftir; yukālu: قَدَّدَ الشَّيْءَ تَقْدِيدًا بِمَعْنَى قَدَّهُ

الْإِنْقِدَادُ [el-inḳīdād] [infī'āl] vezninde) ve التَّقَدُّدُ [et-teḳaddud] [tefa'ul] vezninde) قَدَّ [kadd] ve تَقْدِيدٌ [taḳdīd]e mutāvi'lerdir; yukālu: قَدَّدَ الشَّيْءَ وَقَدَّدَهُ فَانْقَدَّ وَتَقَدَّدَ أَيُّ انْقَطَعَ مُسْتَأْصِلًا أَوْ مُسْتَطِيلًا أَوْ انشَقَّ طَوَّلًا Ve

تَقَدَّدُ [teḳaddud] Ārā ve ehvāları muhtelif olarak nās fırka fırka olmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: تَقَدَّدَ الْقَوْمُ إِذَا صَارُوا فِرْقًا مُخْتَلِفَةً الْأَهْوَاءِ Ve bir nesne kurumak ma'nāsına müsta'meldir ki قَدِيدٌ [kaḳādīd]-i ātīden me'hūzdur; yukālu: تَقَدَّدَ الشَّيْءُ إِذَا تَقَدَّدَ Ve nās perākende olmak ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: تَقَدَّدَ الْقَوْمُ إِذَا تَفَرَّقُوا Ve libās yepriyip pārelenmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: تَقَدَّدَ النَّوْبُ إِذَا تَقَطَّعَ Ve dābbe bir mikdārca arıklamak, 'alā-kavlin arıkladıktan sonra semirmeğe başlamak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: تَقَدَّدَتِ النَّاقَةُ إِذَا هُرِلَتْ بَعْضُ الْهُزَالِ أَوْ كَانَتْ مَهْزُولَةً فَابْتَدَأَتْ فِي الْبَسْمَنِ İşbu iki kavī tarīka ma'nāsına olan قِدَّةٌ [kīddet]ten me'hūzdur. Kavī-i ev-

vele göre gövdesinde hüzáldan ve kavli-sāniye göre şahmdan tarīkalar peydā olur.

الْقُدُّ [el-ḳudd] (ḳāf'ın zammıyla) Bir nev' deniz balığının ismidir.

الْقِدْدُ [el-ḳidd] (ḳāf'ın kesriyle) Deriden yapılan kaba denir, niteki قِحْفٌ [ḳihf] ağaçtan olanına denir. Ve

قِدٌّ [ḳidd] Kamçıya itlāk olunur, fethle قَدٌّ [ḳadd] gibi ki zikr olundu. Ve dibāgat olunmamış ham deriden uzunluğuna kesilmiş kayışlara ve sıyrımlara denir; kamçıya itlākı bundandır. Müfredi قِدَّةٌ [ḳiddet] tir hā'yla. Ve

قِدَّةٌ [ḳiddet] Uzun uzadı tarīkaya itlāk olunur. Ve Kilāb kabilesi yurdunda bir su adıdır; bunda tahfifle de zebān-zeddir. Ve

قِدَّةٌ [ḳiddet] Ārā' ve ehvāları muhtelif olan fırkalarından bir fırkaya itlāk olunur. Cem'î قِدْدٌ [ḳided] gelir, عِنَبٌ [ineb] vezninde ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿كُنَّا طَرَائِقَ قِدْدًا﴾ أَي فِرْقًا مُخْتَلِفَةً أَهْوَاءَهَا

الْمِقْدُ [el-miḳadd] (mīm'in kesriyle) [midakḳ] vezninde) Deri dilecek demir ālete denir, bıçkı gibi.

الْمَقْدُ [el-meḳadd] (mīm'in fethiyle) مَرْدٌ [meredd] vezninde) Yola itlāk olunur, tarīk ma'nāsına ve bu ism-i mekândır. Ve mekân-ı müstevîye itlāk olunur, gūyā ki etrāftan kadd ve temyîz olunmuştur. Ve

مَقْدٌ [Meḳadd] Ürdün kazasında bir karıye adıdır, hamr-ı Meḳaddî oraya nisbet olunur.

Cevherî galat eylemekle dāl'ını tahfif ve mīm faslında مَقْدٌ 'unvânında sebt eylemiştir. Şārih der ki Ezherî, Ebū 'Amr'dan tahfif-i dāl'la rivāyet eylemiştir. İntehā. Ve el-mَقْدِیُّ الشَّرَابِ tahfifledir, zikr olunan

مَقْدِیٌّ [Meḳaddî]nin ki teşdîd iledir, gayr-ıdır. Mütercim der ki Nihāye'de bu vec-hile mersümdür ki شَرَابٌ مَقْدِیٌّ teşdîd ile nısfı kalınca tabh olunur bir nev' şarāba denir. Nısfından kat' olunan şey'e teşbîh olunmuştur ve kalîlen dāl'ı tahfif olunur. Pes Cevherî'ye ve mü'ellife münāfî olur. İntehā.

الْقُدَادُ [el-ḳudād] (ğurāb) [ğurāb] vezninde) Bir nev' karın ağrısının ismidir, buru ve ke-sinti ta'bîr olunan veca' olacaktır ki bağırsaklar kesilir kıyās olunur; mukaddime-i bāsürdür; yukālu: أَخَذَهُ الْقُدَادُ وَهُوَ وَجَعَ فِي الْبَطْنِ Ve Ḳudād b. Şa'lebe b. Mu'āviye, Becile kabilesindendir.

الْمَقْدُودُ [el-maḳdūd] Zikr olunan قُدَادٌ [ḳudād] 'illetine mübtelā kişiye denir; yukālu: قَدَّ الرَّجُلُ عَلَى بِنَاءِ الْمُمْعُولِ فَهُوَ مَقْدُودٌ أَي أَصَابَهُ الْقُدَادُ

الْقَدَادُ [el-ḳadād] [seḳāb] [seḳāb] vezninde) Kirpi dedikleri cānvere denir, قُنْفُذٌ [ḳunfuḏ] ma'nāsına. Ve 'Arab tavşamına denir ki tarla sıçanı dahi derler, يَرْبُوعٌ [yerbū'c] ma'nāsına; ekinleri kesip doğradıkları için itlāk eylediler.

قُدْقُدٌ [ḳudḳud] [fulful] [fulful] vezninde) Bir dağ ismidir ki onda حَجَرُ الْبِرَامِ [ḥaceru'l-birām] ya'nî küfegi ta'bîr olunan taş ma'deni vardır.

الْقُدَيْدُ [el-ḳudeyd] [zubeyr] [zubeyr] vezninde) Bir güne küçük kıta palās ismidir. Ve bir recül adıdır. Ve bir vādî ismidir. Ve Ḥaremeyn beyninde bir mevzi' adıdır. Ve Ḳays el-Ğāḍirî nām kimsenin feresi ismidir.

قُدْقُدَاءُ [Ḳudḳudā'] (ḳāf'ların zammı ve fet-hiyle) Bir mevzi' adıdır.

الْقَدِيدُ [el-ḳadīd] [ḥadīd] [ḥadīd] vezninde)

Müşerrer ve mukadded olan ya'nī dilim dilim güneşte kurutulan 'alā-kavlin uzun uzun dilenen ete denir. lisānımızda pastırma ta'bir olunandır, 'Arabīde اِشْرَارَةٌ [iṣrāret] dahi denir; tekülü: أَطَعَمْنَا الْقَدِيدَ أَيَّ اللَّحْمِ الْمُسْوَرِ الْمُقَدَّدِ أَوْ مَا قُطِعَ مِنْهُ طَوْلًا

قَدِيدٌ [qadīd] Pek eskimiş sebve itlak olunur.

أَلْقَدِيدِيُونٌ [el-ḳadīdiyyūn] (kāf'ın fethiyle) Tübbā'-ı 'askere ya'nī bir mahalle ordu ve leşker gittikte onların tābi'lerine itlak olunur ki murād sipāh zümresinden olmayıp lākin ehl-i san'attan olmalarıyla bazı mesālih-i 'askerīyi rü'yet için giderler, şa'āb ve baytār ve haddād ve hallāk gibi. Hālā ordu-yı İslāmiyye'ye ta'yīn olunan esnāf ve ehl-i hırfet قَدِيدِيُونٌ [ḳadīdiyyūn] dur.

Ve bunda ḳāf'ın zammı cā'iz değildir. Mütercim der ki *Nihāye*'de zamm-ı ḳāf'ı tecvīz eylemiştir. Zīrā işbu 'ibāretle mersūmdur: الْقَدِيدِيُونُ هُمْ تِبَاعُ الْعَسْكَرِ وَالصَّنَاعِ كَالْحَدَادِ وَالْبَيْطَارِ بِلُغَةِ أَهْلِ الشَّامِ هَكَذَا يُرْوَى بِفَتْحِ الْقَافِ وَكَسْرِ الدَّالِ وَقِيلَ هُوَ بَضْمٌ الْقَافِ وَفَتْحِ الدَّالِ كَأَنَّهُمْ لِحَسَبِهِمْ يَلْبَسُونَ الْقَدِيدَ وَهُوَ مَسْحٌ صَغِيرٌ وَقِيلَ هُوَ مِنَ التَّقَدُّدِ وَالتَّفَرُّقِ لِأَنَّهُمْ يَتَفَرَّقُونَ فِي الْبِلَادِ لِلْحَاجَةِ وَتَمَرُّقٌ تَبَاهِهِمْ وَتَضْعِيرُهُمْ تَحْقِيرٌ لِشَأْنِهِمْ وَيُسَمُّ الرَّجُلُ يُقَالُ: فِي: *Esās*'ta: هُوَ يَأْكُلُ الْقَدِيدَ أَوْ الْقَدِيدِيَّ أَوْ الْقَدِيدِيَّ الشَّتِيمَةَ أَوْ الْقَدِيدِيَّ هُمْ الْقَدِيدِيُونُ تِبَاعُ الْعَسْكَرِ 'ibāretiyle musaggaran mersūm olmakla kezālik mü'ellife muhālifdir. İntehā.

مِقْدَادٌ [Miḳdād] [mişbāh] [mişbāh] vezninde) İbn 'Amr b. el-Esved'dir ki ashābdandır, Esved, Miḳdād'ı terbiye yāhūd tebennī eylemekle kendisine nisbet olunmuştur. Esved'i cedit zannıyla kurrā-i hadīs lahn ve hatā ederler. Şārih der ki Miḳdād b. el-

Esved ile müstehir olmakla bā'is-i nisbeti vech-i mezkūre mebnīdir. Ve Esved b. 'Abduyağūş b. Vehb b. 'Abdumenāf ez-Zuhrī'dir. Kurrā-ı hadīsın hatāları 'Amr ile Esved beynine اِبْنٌ lafzını tavsit ettiklerinden nāşīdir.

أَلْقَيْدُوْدٌ [el-ḳaydūd] [ṭayfūr] vezninde) Arkası uzun olan nākaya denir ki mādde-i merkūmeden me'hūzdur. Cem'î قَيَادِيْدٌ [ḳayādīd] gelir.

أَلِإِسْتِقْدَادٌ [el-istīḳdād] Bir düzeye müstemir olup gitmek ma'nāsınadır; قِدَّةٌ [ḳiddet] ten me'hūzdur; yukālu: اِسْتَقَدَّ الْأَمْرُ إِذَا اسْتَمَرَ وَاسْتَوَى Ve develer yolda vech-i vāhid üzere katarlanıp ok gibi doğruluğuna çekilip gitmek ma'nāsınadır; yukālu: اِسْتَقَدَّتِ الْإِبِلُ إِذَا اسْتَقَامَتْ عَلَى وَجْهِ وَاحِدٍ

قَدٌ [ḳad] (kāf'ın fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Bir kelimedir ki harfiyye ve ismiyye olur. Ve ismiyye iki vech üzere müsta'meldir: Vech-i evvel يَكْفِي kelimesine mürādif ism-i fi'l-i muzārī' olur, yetişir ve kifāyet eder ma'nāsına. Bu sürette medhülü mansüb olur. Meselā قَدِي دِرْهَمٌ ve قَدِي زَيْدٌ denir, قَدِي ma'nāsına. Vech-i sānī حَسْبٌ kelimesine mürādif ism olur ki kāfi ma'nāsınadır, Fārisīde bes denir. Bu sürette gāliben ya'nī 'inde'l-Başriyyīn mebnī olarak isti'māl olunur, قَدٌ [ḳad]-ı harfiyyeye lafzda müşābih olduğu için. Meselā قَدِي زَيْدٌ دِرْهَمٌ denir, dāl'ın sükūnu ve زَيْدٌ lafzının cerriyle. Ve gāhī ya'nī 'inde'l-Kūfiyyīn قَدٌ [ḳad] sīn ve سَوْفٌ gibi harfi tenfisten ve cāzim ve nāsıbdan mücerred olan fi'l-i mutasarrıf-ı ihbārī-i müsbebe mahsūstur, bunların mukābiline dāhil olmaz. Şārih der ki işbu ”لَوْلَا الْحَيَاءُ وَأَنَّ رَأْسِي“ beytinde قَدٌ عَسَى | | فِيهِ الْمَشِيبُ لَزُرْتُ أُمَّ الْقَاسِمِ“

عَسَى kelimesi اِسْتَدَّ ve ظَهَرَ ma'nāsına mutasarrıf olmakla mādde nakz olmaz. İntehā.

İşbu harfiyye olan قَدٌ kelimesi altı ma'nāya delālet eder: Evvel tevakku' ya'nī medhūlü olan fi'l mütevekka' ve muntazar olur, meselā قَدْ يَقْدُمُ الْعَائِبُ gibi. Bu ma'nāda māziye duhūlü muhtelefün-fihtir. Sānī māziyi hāle takrīb için olur, قَدْ قَامَ زَيْدٌ gibi. Sālis tahkik için olur; ke-kavlihi ta'ālā: قَدْ Rābi' nefy için olur, مَا لَفْظِي gibi; meselā قَدْ كُنْتُ فِي خَيْرٍ فَتَغَرَّفَهُ gibi; ma' kunnat fi khayr lafzının nasbıyladır, مَا كُنْتُ فِي خَيْرٍ ma'nāsınadır. Hāmis taklil için olur, قَدْ Sādis teksir için olur. İşbu قَدْ أَتْرَكَ الْقَرْنَ مُضْفَرًا أَنَامِلُهُ" olduğu gibi.

Cevherī قَدْ kelimesini ism kılarısan müşedded edersin demekle galat eylemiştir, zīrā ancak iki harften mürekkep olup āhiri harf-i 'illet olan kelime müşedded olur. Meselā هُوَ lafzında هُوَ denir. Ve teşdidinin vechi harf-i 'illet ma'a't-tenvīn sākin olmakla ism harf-i vāhid üzere kalmamağa mebnīdir. Ve emmā قَدْ [qad] kelimesiyle bir kimseye tesmiye olunsa; meselā: هَذَا قَدْ ve هَذَا قَدْ ve مَرَرْتُ ve رَأَيْتُ قَدْ ve مَرَرْتُ قَدْ denir, tahfifle; kezālik عَنْ ve مِنْ kelimeleri dahi bu resmedir, bunların nazīri يَدٌ ve دَمٌ ve emsālidir. Şārih der ki Cevherī'nin kavli Ahfeş ve Başriyyūn'dan bir cemā'at mezhebidir. Mütercim der ki müellifin burada kelāmı Başā'ir'e muhālifdir, zīrā Başā'ir'de demiştir ki eğer قَدْ kelimesini ism kılarısan müşedded edersin, meselā: هُوَ ve كَيْ ve لَوْ كَتَبْتُ قَدْ حَسَنَةً kelimelerinde dahi hāl böylecedir, zīrā hurūf-ı mezbūrenin naksına ya'nī āhirleri يَدٌ ve دَمٌ gibi nākıs olduklarına delil olma-

makla ism oldukları hāde āhirlerine kendi cinslerinden bir harf ziyāde kılıp idgām eylemek vācib olur.

[ق ر د]

قَرَدٌ [el-ḳared] (fethateynle) Yünün ve yapağının yoluntusuna, 'alā-kavlin fenā ve kemterliğinden kabūl olunmayıp atılmasına denir ki işe yaramaz olur. Müfredi قَرَدَةٌ [ḳaredet]tir hā'yla ki ondan bir pāre demektir ve minhu'l-meseli: "عَثَرْتُ عَلَيَّ" Ya'nī "O nādān hatun encām-ı kār eğirmek husūsunun lüzūmuna muttali' olup beher-hāl muktezī olduğu hātırına gelmekle gübre yığınlarında yün ve yapağı bırakıntılarını komayıp bi'l-cümle devşirip eğirmeğe başladı. Mukaddeminden ise a'fā yün bulmağa vüs'ati var idi." Mesel-i mezbūr bir hāceti vakt-i imkānda terk ve ihmāl edip ba'de'lfefv talebi kaydında olan kimse hakkında darb olunur, "صَبَّعَتِ اللَّبَنَ فِي الصَّيْفِ" meseli-ne müdānīdir. Ve

قَرَدٌ [ḳared] Yaprakları sıyrılmış hurmā dalına denir. Bunun da müfredi قَرَدَةٌ [ḳaredet] tir. Ve

قَرَدٌ [ḳared] Şol hurde sarı tüy gibi nesneye denir ki طُرُوثٌ [ṭursūṣ] dedikleri nebāta yapışık olur. Ve

قَرَدٌ [ḳared] Masdar olur, kıllar kıvrıcıklaşıp tortop olmak ma'nāsına; yukālu: قَرَدٌ الشَّعْرُ قَرَدًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَجَعَّدَ Ve meşin ve sahtiyān dibāgat olunurken fāsīd ve tebāh olmak ma'nāsınadır; yukālu: قَرَدٌ الْأَيْدِيمُ إِذَا حَلِمَ Ve bir kimse 'acizinden nāşī sükūt eylemek ma'nāsınadır; yukālu: قَرَدٌ الرَّجُلُ إِذَا سَكَتَ عَيًّا Ve dişler sararmak ma'nāsınadır; yukālu: قَرَدَتْ أَشْنَانُهُ إِذَا اضْفَرَّتْ Ve sakızın tadı azmak ma'nāsınadır; yukālu: قَرَدٌ الْعِلْكُ إِذَا

فَسَدَ طَعْمُهُ Ve

قَرَدٌ [kared] Şol hurde hurde sehāb kıt'alarına denir ki büyük sehābın altında olup birbirine mülte'im olmayarak pāre pāre görünür ola. Ve lisānda olan tereddüd hāletine denir ki talākatla bī-pervā tekellüm edemeyip dilini çiğneyerek tekellüm eder olur; yukālu: فِي لِسَانِهِ قَرَدٌ أَيْ لَجَلَجَةً

الْتَقَرُّدُ [et-teḳarrud] [تَفَعُّلٌ] [tefa'ul] vezninde) Bu dahi kıllar kıvrırcıklanıp toplanmak ma'nāsınadır; yukālu: تَقَرَّدَ الشَّعْرُ بِمَعْنَى قَرَدٌ

الْإِقْرَادُ [el-iḳrād] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir adam 'aczinden yāhūd yorgunluktan nāşī sākıt olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَقْرَدَ الرَّجُلُ إِذَا سَكَتَ عِيًّا Ve sākın olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَقْرَدَ الْمُتَحَرِّكُ إِذَا سَكَنَ Ve züill ve huzūc eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَقْرَدَ إِلَيْهِ إِذَا ذَلَّ وَخَضَعَ Ve kendisini ölü süretinde göstermek ma'nāsınadır; yukālu: أَقْرَدَ الرَّجُلُ إِذَا تَمَاوَتْ

الْتَقْرِيدُ [et-taḳrīd] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) **إِقْرَادٌ** [iḳrād] ile ma'nā-yı evvelde mürādiftir; yukālu: قَرَدَ الرَّجُلُ إِذَا سَكَتَ عِيًّا Ve davardan kene ta'bīr olunan böceği ayırtlayıp koparmak ma'nāsınadır ki selb içindir; yukālu: قَرَدَ الْبَعِيرَ إِذَا انْتَنَعَ قَرْدَانَهُ Ve tezlil eylemek ma'nāsınadır; yukālu: قَرَدَهُ إِذَا ذَلَّ Ve huzūc ve tevāzuc eylemek ma'nāsınadır; yukālu: قَرَدَ إِلَيْهِ إِذَا خَضَعَ Ve bir adamı aldatmak ve reng eylemek ma'nāsınadır; yukālu: قَرَدَ فُلَانًا إِذَا خَدَعَهُ

الْقَرْدُ [el-ḳard] [قَرْدٌ] [ferd] vezninde) Kesb ile māl biriktirmek ma'nāsınadır; yukālu: قَرَدَ الْمَالُ قَرْدًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا جَمَعَهُ وَكَسَبَهُ Ve tulumaya yağ yāhūd sūt cemc eylemek ma'nāsınadır; yukālu: قَرَدَ فِي السِّقَاءِ إِذَا جَمَعَ Ve فِيهِ سَمِينًا أَوْ لَبِنًا

قَرْدٌ [ḳard] Boyuna denir, عُنُقٌ [ʿunuḳ]

ma'nāsına ve bu gerd-i Fārisī mu'arrebidir. Ve kısa nesneye denir.

الْقَرْدُ [el-ḳarid] [كَيْفٌ] [ketif] vezninde) Keç gibi birbiri üzere dertop katlanıp mün'akid ve müterākım olan buluta denir; yukālu. Ve gövdesinin etleri sımsıkı tıknaz olmakla sölpüklü olmayan ata 'Arablar **قَرْدُ الْحَصِيلِ** [ḳaridu'l-ḥaşīl] itlāk ederler. **أَصِيلٌ** [aşīl] vezninde etleri yerli yerinde olan ata denir. Ve

قَرْدٌ [ḳarid] Kene dedikleri böcek üşümüş hayvāna denir; yukālu: بَعِيرٌ قَرْدٌ أَيْ كَثِيرُ الْقُرُودِ

الْمُتَقَرِّدُ [el-muteḳarrid] [مُتَفَرِّدٌ] [muteferrid] vezninde) Bu dahi şol hurde hurde bulut pārelerine denir ki büyük bulutun cā-be-cā altında olup birbirine muttasıl olmaya.

الْقُرَادُ [el-ḳurād] [غُرَابٌ] [ḡurāb] vezninde) İnsān memesinin düğmecliğine denir. Kezālik at memesinin emziğine denir. Ve kene ta'bīr olunan böceğe denir ki davara istilā eder. Cem'ī قَرْدَانٌ [ḳirdān] gelir ḳāf'ın kesriyle. Ve

قُرَادٌ [Ḳurād] Esmādandır: Ḳurād b. Şālīḥ b. Ğazvān ve oğulları Muḥammed ve 'Abdullāh muhaddislerdir.

الْقَرْدُ [el-ḳurd] (ḳāf'ın zammıyla) Bu dahi kene dedikleri böceğe denir.

الْقَرُودُ [el-ḳarūd] [صَبُورٌ] [şabūr] vezninde) Şol deveye denir ki sāhibi kenesini ayırtladığı hīnde ürküp ve serkeşlik eylemeyip öylece durur ola; yukālu: بَعِيرٌ قَرُودٌ إِذَا كَانَ لَا يَنْفِرُ عَنِ التَّقْرِيدِ

الْقَرْدُ [el-ḳird] (ḳāf'ın kesriyle) Ma'ruftur, ya'nī maymun ta'bīr olunan cānvere denir, Fārisīde pūzīne derler. Cem'ī أَقْرَادٌ [aḳrād] ve قُرُودٌ [ḳurūd] gelir ve قَرْدٌ [ḳired] gelir **عَنْبٌ** [ʿineb] vezninde ve قَرْدَةٌ [ḳiredet] gelir,

فَيْلَةٌ [fiyelet] vezninde ve قَرْدَةٌ [qaridet] gelir kâf'ın fethi ve rā'nın kesriyle. Mişbāh'ta عَبْتُ [‘ineb] vezninde قَرْدٌ [qired] mü'ennes olan قَرْدَةٌ [qirdet]in cem'i olmak üzere mersümdür. Ve Kırd b. Mu'āviye, Huzeyl kabilesinden bir kimsedir ki «أَزْنَى مِنْ قَرِيدٍ» meselinin menşei'dir. Be-gāyet zinā-kār kimse idi. 'Alā-kavlin murād cānver-i mezkūrdur, zīrā maymun hayvānlar içre zinā-kārlıkla mümtāzdır. Ve 'Arablar şol zu'c m ettikler ki zamān-ı Cāhiliyyet'te bir maymun āherin çiftiyle zinā eylemekle sâ'irleri āgāh olup onu recm eylediler.

أَلْقَرَادُ [el-qarrād] شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Maymun besleyen kimseye denir ki maymuncu ta'bir olunur.

أَلْقَرْدَدُ [el-qarded] مَهْدَدٌ [mehded] vezninde) Bir dağın adıdır. Ve

قَرْدَدٌ [qarded] Mürtefi' yere denir. Cem'i قَرَادِدٌ [qarādid] gelir ve قَرَادِيدٌ [qarādid] gelir işbā'la. Ve

قَرْدَدٌ [qarded] Vech ve üslub ve tarika ma'nāsınadır; yukālu: جَاءَ بِأَلْحَدِيثِ عَلَى قَرْدَدِهِ أَي عَلَى وَجْهِهِ

أَلْقَرْدُودَةُ [el-qurdūdet] (kâf'ın zammıyla) Bu dahi mürtefi' arza denir. Ve bir mevzi' ismidir. Ve

قَرْدُودَةُ الظَّهْرِ [qurdūdetu'z-zahr] Dābbenin arkasının mürtefi' olan yerine denir. Ve

قَرْدُودَةُ الشِّتَاءِ [qurdūdetu'ş-şitā] Kış mevsiminin şiddet ve hiddetinden 'ibarettir; tekülü: مَا هَذِهِ الرَّحْلَةُ فِي قَرْدُودَةِ الشِّتَاءِ أَي فِي شِدَّتِهِ وَجِدَّتِهِ

أَلْقَرْدِيدَةُ [el-qirdidet] (kâf'ın kesriyle) Pek sözlü sulbü'l-ke'lām adama denir; yukālu: رَجُلٌ قَرْدِيدَةٌ أَي صُلْبُ الْكَلَامِ Ve dābbenin sırtında olan tülānī hatta denir ki asl ren-

gine muhālif olur. Ve كَرْدِيدَةٌ [kirdidet] ma'nāsınadır, ke-mā se-yuzkeru. Ve insānın başına itlāk olunur. Ve dağın tepesine denir.

قُرْدٌ [Qured] زُفْرٌ [zuffer] vezninde) Bir mevzi'dir.

قَرْدَا [Qardā] سَكْرَى [sekrā] vezninde) Cezire-i İbn 'Ömer'de bir mevzi' adıdır.

أَلْقَرْدِيَّةُ [el-Qarediyet] عَرَبِيَّةٌ [‘arabiyet] vezninde) Hāciz ile Ma'đinu Nuqra bey-ninde bir su adıdır.

ذُو قَرْدٍ [Zū-Qared] (fethateynle) Medīne kurbünde bir mevzi'dir, onda Nebiyy-i ekrem sallallāhu 'aleyhi ve sellemle hazretlerinin sağmal nākaları ra'y olunmakla küffār-ı A'rabdan bir tā'ife igāre eylediklerinde haber-dār olmalarıyla üzerlerine gazā eylediler, gazve-i Zī Qared ma'rūftur.

[ق ر ص د]

أَلْقَرْصَادُ [el-qarşad] جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Kesmiğe denir ki samanın irisidir, قِصْرِيٌّ [kişriyy] ma'nāsına, Fāriside kefe denir.

[ق ر م د]

أَلْقَرْمَدٌ [el-qarmed] جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Kendisiyle tılā olunur olan şey'e denir, za'ferān ve kireç gibi. Ve bir nev' taşa denir ki cā-be-cā yarıkları olur, āteşte tamām piştikten sonra onunla ebniye binā ederler. Ümmehāt-ı sâ'irede bu kireç yaptıkları taş ile müfesserdir. Ve

قَرْمَدٌ [qarmed] أَجْرٌ [ācurr] ismidir ki خَزَفٌ [hazef]-i matbūhtur, Türkide tuğla ta'bir olunur. Mü'ellifin وَالْأَجْرُ kavli 'atf-ı tefsirdir. Ve

قَرْمَدٌ [Qarmed] bir mevzi' adıdır.

أَلْقَرْمِيدُ [el-qirmid] (kâf'ın kesriyle) Bu

dahi tuğlaya denir, Türkide kiremid dahi denir. Ve

قزميد [qirmīd] [irdebbet] ma'nāsınadır ki tuğladan yapılmış büyük kārize denir. Ve **أروية** [urviyyet] ma'nāsınadır ki dağ keçisinin dişisine denir yāhūd **أروية** [urviyyet] [irdebbet] musahhafıdır.

القزمود [el-ḳurmūd] [zūbūr] [zunbūr] vezninde) **غصا** [ğadā] nām şecerin yemişine denir. Ve dağ keçisinin erkeğine denir.

القرمدة [el-ḳarmedet] [dahrecet] [dahrecet] vezninde) **قرمطة** [ḳarmetat] ma'nāsınadır ki yazıyı sık sık yazmak ve adımları sık sık atarak yürümekten ibârettir; yukālu: **قَرَمَدٌ** **الْكِتَابُ وَقَرَمَدٌ فِي الْمَشْيِ إِذَا قَرَمَطَ**

المقزمذ [el-muḳarmed] [mudaḥrec] [mudaḥrec] vezninde) Za'ferān makūlesi tilā sürtilmiş beze denir; yukālu: **ثَوْبٌ مَقْرَمَدٌ أَيُّ مَطْلِيٍّ** Ve tuğla ile yāhūd **قَرَمَدٌ** [ḳarmed] dedikleri hacet-i mezkūr ile yapılmış bināya denir; yukālu: **بِنَاءٌ مَقْرَمَدٌ أَيُّ مَبْنِيٍّ** Ve bülend ve 'ālī bināya denir; yukālu: **بِنَاءٌ مَقْرَمَدٌ أَيُّ مُشْرِفٍ عَالٍ**

[ق ر ه د]

القزهد [el-ḳurhud] [ḳunfuḏ] [ḳunfuḏ] vezninde) Etlī cānlı, bedeni nerm ve nāzūk tāze civāna denir; yukālu: **غَلَامٌ قُزْهَدٌ أَيُّ نَارٌ نَاعِمٌ** **رَخْصٌ**

القراهيد [el-ḳarāhīd] [ferāhīd] [ferāhīd] vezninde ve mürādifidir ki zikr olundu.

[ق ر ن د]

قارونداء [Ḳārevendā] (rā'nın ve vāv'ın fetihiyle) Etbā'-ı tabi'ından Keşir'in pederi ismidir.

[ق ز د]

القزذ [el-ḳazd] Zā-yı mu'ceme ile **قَصْدٌ**

[ḳaşd] vezninde ve mürādifidir; yukālu: **قَزْدَةٌ قَزْدًا بِمَعْنَى قَصْدَةٍ**

[ق س د]

القسوذ [el-ḳisvedd] (ḳāf'ın kesri ve dāl'ın teşdidiyle) **قُتُولٌ** [ḳişvell] vezninde) Boynu kalın ve kavī ve muhkem olan kimseye denir; yukālu: **رَجُلٌ قِسْوَذٌ أَيُّ الْعَلِيْظِ الرَّقِيْبَةِ الْقَوِيِّ**

[ق س ب د]

قُشْبِنْدٌ [ḳusbend] (ḳāf'ın zammı ve bā'nın fethiyle ki **فُعْلَلٌ** [fu'lell] veznindedir) Ehl-i lügat gerçi bunu ebniyede zikr edip lākin tefsirine tasaddī eylemediler. Benim 'indimde bu kusbend-i Fārisī mu'arrebidir ki hatunların hayz bezidir yāhūd gūsbend mu'arrebidir ki koyuna denir.

[ق ش ب د]

القُشْبِنْدُ [el-ḳuşbend] (şīn'i mu'ceme ile **قُشْبِنْدٌ** [ḳusbend] vezninde) Uzun boylu gerdanı 'azīm adama denir. Mü'ennesinde **قُشْبِنْدَةٌ** [ḳuşbendet] denir hā'yı; yukālu: **رَجُلٌ قُشْبِنْدٌ** **أَيُّ طَوِيْلٍ عَظِيْمٍ الْعُنُقِ وَيُقَالُ امْرَأَةٌ قُشْبِنْدَةٌ** Zāhiren bu dahi lügat-ı āherden mu'arrebdir.

[ق ش د]

القِشْدَةُ [el-ḳişdet] (ḳāf'ın kesriyle) Kaymak yāhūd kere yağı sevik ile ve hurmā ile tabh olunup helvā oldukta dibine çöken posa gibi çöküntüye denir. Ve

قِشْدَةٌ [ḳişdet] Bir nev' sütlü nebāt adıdır. Ve yufka kaymağa yāhūd kere yağına denir.

القُشَادَةُ [el-ḳuşādet] (ḳāf'ın zammıyla) **قِشْدَةٌ** [ḳişdet] ile ma'nā-yı evvelde mürādifdir.

القَشْدَةُ [el-ḳaşedet] **كَشَطَةٌ** [keşetāt] vezninde ve mürādifidir ki bir nesneyi şey'i āherin üzerinden izāle edip o şey'i açmak ma'nāsınadır; yukālu: **قَشْدَةٌ إِذَا كَشَطْتَ**

[ق ص د]

الْقَصْدُ [el-kaşd] (kāf'ın fethi ve şād'ın sükunuyla) Yol doğru olmak, istikâmet-i tarîk ma'nâsınadır. Şārih der ki fi'l-asl bu ma'nâda masdardır, ba'dehu vasf olarak isti'mâl olunmuştur; yukâlu: سَبِيلٌ قَصْدٌ Güyâ ki sâlikin veche-i maksadına kasd eder ve minhu kavluhu ta'âlâ: ﴿وَعَلَى اللَّهِ قَصْدُ السَّبِيلِ﴾ Ve itimâd eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: قَصَدَ إِلَيْهِ إِذَا اعْتَمَدَ Ve bir nesneye teveccüh ve 'azm ve âhenk eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: قَصَدَهُ وَهُ قَصْدُهُ وَإِلَيْهِ قَصْدًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَمَّهُ Ve mu'tedilâne hareket eylemek ya'nî bir işte vasat-ı hâle ri'âyet edip ifrâtan mücânebet eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: قَصَدَ فِي الْأَمْرِ ضِدُّ أَفْرَطَ أَي لَمْ يَتَجَاوَزْ فِيهِ الْحَدَّ وَرَضِيَ بِالتَّوَسُّطِ Ve şā'ir kasā'id-i manzūme nazmında ebyâtı birbirine muvâsaletle itâle eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: قَصَدَ الشَّاعِرُ إِذَا وَاصَلَ وَعَمَلَ الْقَصَائِدِ Ve

قَصْدٌ [kaşd] Vasf olur, ne tenū-mend ve ne incerek olan mu'tedil vücüdü kişiye denir; yukâlu: رَجُلٌ قَصْدٌ أَي لَيْسَ بِجَسِيمٍ وَلَا بِضَيْلٍ Ve bir şeyi kırmak ma'nâsınadır, ne güne olursa olsun; 'alâ-kavlin yarısından kırmağa mahsüstür; yukâlu: قَصَدَ الشَّيْءَ إِذَا 'ADL ve dād eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: قَصَدَ الرَّجُلُ إِذَا عَدَلَ Ve bir kimseye bir mādde zımında zor ve cebr eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: قَصَدَ شَٰرِيحٌ سَٰبِئًا فَلَا تُنَا عَلَى الْأَمْرِ إِذَا قَسَرَهُ Şārih sā'ir nüshaları tahti'e eylemiştir.

الْإِقْتِصَادُ [el-iqtisād] [ifti'āl] vezninde) قَصْدٌ [kaşd] gibi itidāl üzere hareket eylemek ma'nâsınadır. Mu'tedil olan kimse elbette reh-i rāstı kasd eder; yukâlu: اِقْتَصَدَ فِي الْأَمْرِ ضِدُّ أَفْرَطَ

lāzım gelir. Ve

اِقْتِصَادٌ [iqtisād] Şā'ir kasā'id manzūmesinde ebyâtı birbirine vasl ile itâle eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: اِقْتَصَدَ الشَّاعِرُ إِذَا وَاصَلَ وَعَمَلَ الْقَصَائِدِ

الْمُقْتَصِدُ [el-muqteşid] [muqtedir] vezninde) ve

الْمُقَقِّصُ [el-muqaşşad] [mu'azzam] vezninde) Vücüdü ne iri ve ne ince olan adama denir.

التَّقْصِيدُ [et-taqqşid] [tef'ıl] vezninde) قَصْدٌ [kaşd] gibi bir nesneyi kırmak yâhüd nısfından kırmak ma'nâsınadır; yukâlu: قَصَدَ الشَّيْءَ إِذَا كَسَرَهُ أَوْ بِالتَّنْصِيفِ

الْإِنْقِصَادُ [el-inkişād] ve

التَّقْصُودُ [et-tekaşşud] Bir nesne kırılmak ma'nâsınadır; yukâlu: اِنْقَصَدَ الرُّمْحُ وَتَقَصَّدَ إِذَا اِنْكَسَرَ

الْقَصْدُ [el-kaşad] (fethateynle) [av-sec] ismidir ki mūsā ağacı ve sincan dike- ni dedikleri şecerdir. Ve قَصَدَ الْعُوسَجُ وَالْأَرْطَى وَالتَّلْحُ bu maküle ağaçların ter ü taze yumuşak dallarına itlāk olunur. Ve

قَصْدٌ [kaşad] Açlığa denir, جُوعٌ [cūc] ma'nâsına. Ve mugaylān gibi dikenli iri meşe ağaçlarının güz mevsiminde çiçeklerinin tomurcuklanmasına, 'alâ-kavlin her dikenli ağacın ibtidā nābit olduğu hinde nebātın zuhūr eylemesine denir.

الْقَصَادَةُ [el-kaşādet] [sa'ādet] vezninde) Semirmek ma'nâsınadır; yukâlu: قَصَدَ الْبَعِيرُ قَصَادَةً مِنَ الْبَابِ الْحَامِسِ إِذَا سَمِنَ

الْقِشْدَةُ [el-kişdet] (kāf'ın kesriyle) Kırılan nesneden bir parçaya denir. Cem'i قِشْدٌ [kişad] gelir, عِنَبٌ [ineb] vezninde.

الْقَصِيدُ [el-kaşid] [ketif] vezninde) ve

الْقَصِيدُ [el-kaşid] [emir] vezninde) ve

الأفضادُ [el-aḫṣād] (hemzenin fethiyle) Kırık şey'e denir; yukālu: زُمِحَ فَصِيدٌ وَفَصِيدٌ وَأُفْضَادٌ أَيْ مُتَكَتِرٌ

Şārih der ki burada أفضادُ [aḫṣād] 'inde'l-Aḫfeş cem' vezni üzere gelen evzāndandır ve sā'irler 'indeinde eczāsına nisbetle masūg olan cem'dir. ثَوْبٌ أَخْلَاقٌ وَفَدْرٌ أَغْشَارٌ ve ثَوْبٌ أَخْلَاقٌ dahi böylecedir. İntehā. Ve

فَصِيدٌ [kaşid] Şol şi're itlāk olunur ki şatr-ı ebyātı tām ve kāmil olup ve üç beyt ve ondan ziyāde ola, 'alā-kavlin on altı beyt ve dahi ziyāde ola; hālā beyne'ş-şu'arā' hā-i ismiyyetle فَصِيدَةٌ [kaşidet] ta'bir ettikleridir.

Lākin Cevherī kavli üzere فَصِيدٌ [kaşid] سَفِينَةٌ [kaşidet]in cem'-i cinsidir. سَفِينٌ [sefin] ve سَفِينَةٌ [sefinet] gibi. Mütercim der ki şā'ir, şi'r-i mezbūr ile bir maksūd kasd eder olmakla فَصِيدَةٌ [kaşidet] itlāk olunmuştur. Zikr olunan muvāsala-i ebyāt ma'nāsı dahi o maksada mebnīdir, niteki sāhib-i *Mi'yār* bu resme beyān eylemiştir. Kaldı ki tab'-ı müstakīm ve 'ilm-i 'arūz-ı kavīm ictimā'ından hāsıl olan eser-i mevzūna Şu'ūr [şi'r] derler ki 'ilm ma'nāsınadır; شُعُورٌ [şu'ūr]dan olmakla tab'ın kemāl-i medhali olmasına delīldir.

Ve şi'r'in envā'i vardır: beyt, rubā'ī, kıt'a, müfred, mesnevī, nazīre, tahmīs, tārih gibi. Fenn-i bed'ide olan muhasenāt ma'rūftur. Bunların biri فَصِيدَةٌ [kaşidet]tir ki kasd-ı 'āzīm ile nazm olunandır. Ekser-i üdebā' 'indeinde yedi beytten ziyādeye itlāk olunur ve ba'zen matla'ında yāhūd evāhire karīb hılālinde tagazzül olunur. Ve giriz-geh merāma intikāl eylemeğe münāsebet peydā eden ma'nāyı müfīd bir beyttir. Ondan sonra tāc ki şā'ir mahla-

sı onda irād eder. Sonra du'ā eyler; eğer tārihi var ise esnāsında yāhūd āhirinde irād eder. En āhir beytine makta' denir. Ve beytū'l-kasīd mübnā'-aleyh olan beyttir ki ebyāt-ı sā'ireden rengin ve cevdet-i tab'a tesādüfle dil-nişin olur. Niteki demişlerdir: "Kasīdede bir olur beyt-i nādirū'l-mazmūn" İntehā. Ve

فَصِيدٌ [kaşid] Semiz iliğe denir; yukālu: مُحٌ فَصِيدٌ أَيْ سَمِينٌ 'Alā-kavlin semizden dūn olanına denir ki ne semiz ve ne arık olanıdır. Ve ilikli kemiğe denir; yukālu: عَظْمٌ فَصِيدٌ أَيْ مُمِخٌ Ve kurumuş ete denir; yukālu: لَحْمٌ فَصِيدٌ أَيْ يَابِسٌ Ve ilikli semiz nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ فَصِيدٌ أَيْ سَمِينٌ بِهَا بَقِيٌّ Ve değneğe denir; 'asā ma'nāsına. Ve semiz hörgüce denir. Ve i'māl-i fikr ü reviiyyetle tenkīh ve tehzīb olunmuş metin ve pākīze şi're denir; yukālu: شِعْرٌ فَصِيدٌ أَيْ مُنْتَحَجٌ مُجَوِّدٌ

الْفَصُودُ [el-kaşūd] [şabūr] vezninde) Bu dahi semiz iliğe, 'alā-kavlin mu'tedil olanına denir; yukālu: مُحٌ فَصُودٌ أَيْ سَمِينٌ أَوْ دُونَهُ وَفَوْقَ الْمَهْزُولِ

الْفَصِيدَةُ [el-kaşidet] [sefinet] vezninde) Bu dahi ilikli semiz nākaya ve değneğe denir.

الإفضادُ [el-iḫṣād] (hemzenin kesriyle) Atılan ok dokunduğu şahsı hemān kılmıdatmayıp yerinde helāk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَفْضَدَ السَّهْمُ إِذَا أَصَابَ أَفْضَدَهُ السَّهْمُ إِذَا لَدَغَتْهُ Ve fi'l-Esās: أَفْضَدَهُ السَّهْمُ Ve

إفضادُ [iḫṣād] Bir kimseyi mızrakla bilāhata'ın vurmak ma'nāsınadır; yukālu: أَفْضَدَهُ فَلَانًا إِذَا طَعَنَهُ فَلَمْ يُخْطِئْهُ Ve yılan bir kimseyi soktuğu gibi def'ī helāk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَفْضَدْتُهُ الْحَيَّةَ إِذَا لَدَغَتْهُ فَتَتَلَّئُهُ

المفضدةُ [el-muḫaṣṣadet] (مُعْظَمَةٌ)

[mu'azzamet] vezninde) Deve kısmına mahsüs bir güne dāg ve damga isimdir ki kulaklarına basılır.

الْمُقْصَدُ [el-muqşad] [mukrem] vezninde) Şol adama denir ki hasta olup 'ale'l-fevr vefât eylemiş ola.

الْمَقْصَدَةُ [el-maqşadet] [maḥmedet] vezninde) Şol hatuna denir ki vücüdü 'azīm ve endāmı tām ve vāfir olmakla her gören adamı 'aceb-nāk eder ola; yukālu: **إِمْرَأَةٌ مَّقْصَدَةٌ أَي عَظِيمَةٌ تَأْتِي تَعْجِبُ كُلَّ أَحَدٍ** Ve boyu bir mikdārca kasīr olan hatuna denir; yukālu: **إِمْرَأَةٌ مَّقْصَدَةٌ أَي الْبِي تَمِيلُ إِلَى الْقَصْرِ**

الْقَاصِدُ [el-qāsid] Karīb ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: **سَفَرٌ قَاصِدٌ أَي قَرِيبٌ** [Ve bu] i'tidal ma'nāsından me'hūzdur. Ve 'Arablar: **بَيْنَنَا وَبَيْنَ الْمَاءِ لَيْلَةٌ قَاصِدَةٌ** derler, ma'nāsına ki "but" ve ta'absız bir gecelik mesāfe var" demektir.

[ق ع د]

الْفُعُودُ [el-ḩu'ūd] (kāf'ın zammıyla) ve

الْمَقْعَادُ [el-maq'ad] (mīm'in ve 'ayn'ın fethiyle ki masdar-ı mīmīdir) Mutlakan oturmak, **جُلُوسٌ** [culūs] ma'nāsınadır, 'alā-kavlin **فُعُودٌ** [ḩu'ūd] ayak üzerinden oturmak ve **جُلُوسٌ** [culūs] yatarken yāhūd secdede iken kalkıp oturmaktan 'ibārettir. Kavli evvele göre yukarıdan aşağıya ve sānīye göre aşağıdan yukarıya intikalle olur; yukālu: **فَعَدَ الرَّجُلُ فُعُودًا وَمَقْعَادًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا جَلَسَ أَوْ هُوَ مِنَ الْقِيَامِ وَالْجُلُوسِ مِنَ الضَّجْعَةِ** Ve bā' harfiyle müte'addi olur; yukālu: **فَعَدَ بِهِ إِذَا أَقْعَدَهُ**

فُعُودٌ [ḩu'ūd] Kıyām ma'nāsına gelmekle zıdd olur; yukālu: **فَعَدَ الرَّجُلُ إِذَا قَامَ** Ve kuş göğüsünü yere verip yatmak ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: **إِذَا رَعِمَتْ الرَّحْمَةُ إِذَا**

جُمْتُ Ve hurmā ağacı bir sene meyve tutup öbür sene boş kalmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: **فَعَدَتِ النَّخْلَةُ إِذَا حَمَلَتْ** Ve bir adam cenk ve husūmette kendi hemtāsına gücü yetmek ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: **فَعَدَ فُلَانٌ** Burada bā' ta'diye içindir. Ve bir kimse cenk için akrānını tehy'e eylemek ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: **فَعَدَ لِلْحَرْبِ إِذَا هَيَأَ لَهَا أَقْرَانَهَا** Ve fidan özdek bağlamak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: **فَعَدَتِ النَّسْبِيلَةُ إِذَا صَارَ لَهَا جَذَعٌ أَي سَاقٌ** veled ve hayzdan ve mu'āmele-i zevciyyeden kalmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: **فَعَدَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا صَارَتْ قَاعِدًا** Ke-mā se-yuzkeru. Ve

فُعُودٌ [ḩu'ūd] Hatun dul olmak [imet] ma'nāsınadır; yukālu: **فَعَدَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا آمَتْ**

فَعَدَ [ḩa'ade] kelimesi ef'āl-i nākisadan **صَارَ** ma'nāsına isti'māl olunur; ve minhu yukālu: **حَدَّدَ شَفْرَتَهُ حَتَّى فَعَدَتْ كَأَنَّهَا حَزْبَةٌ أَي** **صَارَتْ** Ya'ni "Bıçağımı o rütbede bile di ki güyā ki mızrak yalmanı oldu" ve minhu yekülüne: **لَا تَقْعُدُ تَطِيرُ بِهِ الرِّيحُ أَي لَا تَصِيرُ** **إِحْفَظْ** **تُوبَكَ** [Ve] **تُوبَكَ** lafzı muzmer **إِحْفَظْ** kelimesiyle mansūbdur.

الْإِفْعَادُ [el-iḩ'ād] (hemzenin kesriyle) Oturtmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِذَا أَقْعَدَهُ** **جَعَلَهُ قَاعِدًا** Ve oturan adamın boyu kadar kuyu kazmak, 'alā-kavlin suya varmayıp yer yüzüne karīb kazıp öylece terk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **أَقْعَدَ الْبَيْرَ إِذَا حَفَرَهَا** **قَدَّرَ قَعْدَةً أَوْ تَرَكَهَا عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ وَلَمْ يَتَّه بِهَا الْمَاءَ** Ve bir adama hizmet eylemek ma'nāsına isti'māl olunur ki ma'nen mahdümü ik'ād eder; yukālu: **أَقْعَدَ فُلَانًا إِذَا خَدَمَهُ** Ve bir adamın nafaka ve me'ūnetini kendi kesb ve idāre eylemek ma'nāsına müsta'meldir;

yukālu: أَقْعَدَ أَبَاهُ إِذَا كَفَاهُ الْكَسْبُ Şārih der ki اِقْعَادُ [iḳ'ād] ikāme ma'nāsına da gelir; yukālu: أَقْعَدَهُ أَيُّ أَقَامَهُ Pes bu zikr olunan kıyām ma'nāsından olur.

اَلْمَقْعَدُ [el-maḳ'ad] (mīm'in ve 'ayn'ın fet- hiyle) Masdardır ki zikr olundu. Ve

مَقْعَدٌ [maḳ'ad] ve

مَقْعَدَةٌ [maḳ'adet] İsm-i mekân olur, otura- cak yere denir.

اَلْقِعْدَةُ [el-ḳi'det] (ḳāf'ın kesriyle) Binā-i nev'dir, lisānımızda ondan oturuş ile ta'bīr olunur; yukālu: هُوَ حَسَنُ الْقِعْدَةِ ve yukālu: يَتَعَدُّ قِعْدَةَ الدَّبِّ Ya'nī "Ayı oturuşu gibi otu- rur." Ve

قِعْدَةٌ [ḳi'det] Kā'id olan kimsenin oturu- ğu mekândan ahz eylediği mikdāra de- nir ki oturuluk ve bir adam oturacağı yer ta'bīr olunur. Lākin *Esās*'ta طُولُ إِنْسَانٍ 'ibāretiyle müfesser olmakla bi'r-i mezküre ona mebnī terceme olundu ve bu ma'nāda ḳāf'ın fethiyle de cā'izdir. Ve

قِعْدَةٌ [ḳi'det] Bir adamın en sonra tevel- lüd eden veledine itlāk olunur ki hātime-i evlādıdır. Müzekker ve mü'ennesi ve müf- red ve cem'i müsāvidir; yukālu: هُوَ وَهِيَ وَهُمُ قِعْدَتُهُ أَيُّ أَخِرَ وَوَلَدِهِ

ذُو الْقِعْدَةِ [zu'l-ḳa'det] (ḳāf'ın fethi ve kes- riyle) Şühūr-ı 'Arabiyeden bir şehrin ismidir i şevvāl 'akibinde gelir, eşhūr-i haramdandır. Şehr-i mezkūr hulülünde 'Arablar sefer ve cidālden ku'ūd eyleme- lerine mebnī onunla tesmiye eylediler. Cem'inde ذَوَاتُ الْقِعْدَةِ [zevātu'l-ḳa'det] denir.

اَلْقَعْدُ [el-ḳa'ad] (fethateynle) Ḥavāric'e de- nir. İmām 'Alī kerremallāhu vechehu haz- retlerine nusretten ku'ūd ettiklerine mebnī

itlāk olundu. Ve o tā'ifenin re'yy ve mez- heblerine ittibā' edene قَعْدِي [Ḳa'adiyy] denir. *Esās*'ta قَعْدُ [Ḳa'ad] Ḥavāric'den bir tā'ife olmak üzere mersümdür ki İmām 'Alī'ye ne nusret ettiler ve ne muhārebe ettiler. Ve

قَعْدٌ [ḳa'ad] Defter ve dīvān-ı selātīn ü ümerāda ism ve resmleri olmayan ya'nī 'ulūfe-hār ve muvazzaf olmayan cemā'ate itlāk olunur ki sipāh ve 'askerī zümresin- den hāric olanlardır; yukālu: قَوْمٌ قَعْدٌ أَيُّ لَا دِيْوَانَ لَهُمْ Ve harb ve kıtāle ve gazā ve cihāda gitmeyen oturak zümresine itlāk olunur; yukālu: قَوْمٌ قَعْدٌ أَيُّ لَا يَبْضُونَ إِلَى الْقِتَالِ Bunlar- da قَعْدٌ [ḳa'ad] قَاعِدٌ [ḳā'id]in cem'idir, خَدَمٌ [ḥadem] ve خَادِمٌ [ḥādīm] gibi. Ve

قَعْدٌ [ḳa'ad] Müfred olur, insanın necis ve kāzūresine itlāk olunur. Ve devenin bilek kemiklerinde süstlük ve gevşeklik olmağa denir; yukālu: فِي وَطِيفِ الْبُعَيْرِ قَعْدٌ أَيُّ اسْتَرْحَاءٌ **اَلْقَعْدَةُ** [el-ḳa'adet] (fethātla) Nisvāna mahsūs bir gūne merkeb ismidir, هَوْدَجٌ [hevdec] ve مِحْفَةٌ [miḥaffet] gibi. Ve kali- çeye denir, طِنْفِسَةٌ [ṭinfiset] ma'nāsına.

إِبْنَةُ أَقْعَدِي وَ قَوْمِي [ibnetu uḳ'udī ve ḳūmī] Cāriyeye itlāk olunur oturkalık kızı de- mektir; yukālu: دَارُهُ مَمْلُوءَةٌ بِإِبْنَةِ أَقْعَدِي وَ قَوْمِي أَيُّ بِالْأُمَّةِ

اَلْقُعَادُ [el-ḳu'ād] (ḡrāb) [ḡrāb] vezninde) ve

اَلْإِقْعَادُ [el-iḳ'ād] (hemzenin kesriyle) İsm olarak kötürümlük 'illetine denir ki ma'āzallāhi ta'ālā hareketten alıkor. اِقْعَادٌ [iḳ'ād] fi'l-asl masdardır; yukālu: بِهِ قُعَادٌ وَ اِقْعَادٌ أَيُّ دَاءٌ يَتَعَدُّهُ

قُعَادٌ [ḳu'ād] ve

اَلْأَقْعَادُ [aḳ'ād] (hemzenin fethiyle) Bir maraz adıdır ki devenin uylukları ensesinde olan

kaba etlerine 'arız olup deveyi basmakla yere mā'il eder.

الْمُقْعَدُ [muḳ'ad] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) Kötürüm adama denir, Fārisīde zemīn-gīr derler. Ve

مُقْعَدٌ [muḳ'ad] İstilāh-ı 'arūziyyinde اِفْعَادٌ [iḳ'ād] 'arız olan ūre denir ki her beytinde zihāf vāki' ola, 'alā-kavlin beytinin 'arūzundan bir 'illet sebebiyle kuvveti naks olunmuş ola; yukālu: شَعْرٌ مُقْعَدٌ وَهُوَ كُلُّ شَعْرٍ سَارِيهِ فِيهِ زِحَافٌ أَوْ مَا نُقِصَتْ مِنْ عَرْوِضِهِ قُوَّةٌ der ki kavli-i evvel İmām Ḥalīl kavlidir, lākin ekserī kütüb-i 'arūzda اِفْعَادٌ [iḳ'ād]ı bahr-i kāmīle tahsīs ve 'arūzunun tenvī' ve ihtilāfıyla tansīs eylemişlerdir. Ve

مُقْعَدٌ [Muḳ'ad] Selefte bir kimse ismidir ki san'atı oklara yelek geçirmek idi. Ve

مُقْعَدٌ [muḳ'ad] Nesrīn ya'nī kerkes dedikleri kuşun yavrusuna denir. Ve ūol kerkes kuşuna denir ki bir zehr-nāk tu'me ile sayd olunup yelekleri yolunmuş ola. Ve ūol tāze hatun memesine denir ki yatkın olmayıp kalkık ola; اِفْعَادٌ [iḳ'ād] ikāme ma'nāsına da gelmekle zāhiren bu ondan me'hūzdur; yukālu: نَدِيٌّ مُقْعَدٌ أَيُّ نَاهِدٌ لَمْ يَنْشُ Ve

مُقْعَدُ الْأَنْفِ [muḳ'adu'l-enf] burunlarının delikleri geniş olan kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ مُقْعَدُ الْأَنْفِ إِذَا كَانَتْ فِي مَنَحْرِهِ سَعَةٌ

الْمُقْعَدَاتُ [el-muḳ'adāt] (مُكْرَمَاتٌ [mukremāt] vezninde) Kurbağalara denir صَفَادِعُ [ḡafādīc] ma'nāsına; tekülü: اِسْهَرْتِنِي اِلْمُقْعَدَاتُ اِي الصَّفَادِعُ Ve bağırtlak kuşunun henüz uçmağa başlamamış yavrularına denir.

الْفَاعِدُ [el-ḳā'id] Özdek bağlamış hurmā fidanına itlāk olunur, 'alā-kavlin el yetişir olan hurmā ağacına denir; yukālu: فَيْسِلَةٌ Ve اِفْعَادٌ إِذَا صَارَ لَهَا جِدْعٌ أَوْ هِيَ النَّخْلَةُ الَّتِي تَنَالُهَا الْيَدُ

قَاعِدٌ [ḳā'id] Hubūbātla dopdolu çuvala itlāk olunur Ve veleden ve hayzdan ve mu'āmele-i zevciyyeden kalmış hatuna itlāk olunur; yukālu: اِمْرَأَةٌ قَاعِدَةٌ إِذَا قَعَدَتْ عَنِ الْوَلَدِ وَالْحَيْضِ وَالزَّوْجِ

Mütercim der ki işbu وَالْقَوَاعِدُ مِنَ النِّسَاءِ اللَّاتِي لَا يَزُجُونَ نِكَاحًا فَلَيْسَ عَلَيْهِنَّ جُنَاحٌ اَلْاَيَةُ الْعَجَائِزُ اللَّاتِي قَعَدْنَ عَنِ الْحَيْضِ وَالْحَمْلِ Beydāvī 'ibāretiyle tefsīr eyledikten sonra وَالْقَاءُ فِيهِ يَعْنِي فِي لَيْسَ لِأَنَّ اللَّامَ فِي الْقَوَاعِدِ بِمَعْنَى اللَّاتِي أَوْ لِيُوضِّحَ فِيهَا بِه 'ibāretiyle fā' duhūlünü ta'līl eylemiştir. Pes kavli-i evvel hudūs ma'nāsı irāde olunduğuna mebnī olur. Ona göre قَوَاعِدٌ [ḳavā'id] قَاعِدَةٌ [ḳā'idet]in cem'i olmak lāzımdır, niteki hudūs ma'nāsı murād olundukta مُرْضِعَةٌ [murdi'at] derler hā'yla. Ve kavli-i sānī hudūs ma'nāsı murād olmaduğuna göredir ki ism-i mevsūl olmaz: اَلْمُؤْمِنُ [ve] اَلْكَافِرُ kelimeleri gibi. İntehā.

الْقَوَاعِدُ [el-ḳavā'id] قَاعِدَةٌ [ḳā'idet]in cem'idir, قَوَائِمٌ [ḳavā'im] ve قَائِمَةٌ [ḳā'imet] gibi. Ve

قَوَاعِدُ الْهَوْدَجِ [ḳavā'idu'l-hevdec] ūol dōrt arkuru ağaca itlāk olunur ki hevdec onların üzerlerine terkīb ve üstivār kılınır.

الْفُعْدِيُّ [el-ḳu'diyy] (ḳāf'ın zammı ve kesri ve 'ayn'ın sūkūnuyla) 'Āciz adama itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ فُعْدِيٌّ وَقِعْدِيٌّ أَيُّ عَاجِزٌ

فَعِيدُ النَّسَبِ [ḳa'īdu'n-neseb] سَعِيدُ الْحَسَبِ [sa'īdu'l-ḡaseb] vezninde) Cedd-i ekberine karībū'l-ābā' olan adama itlāk olunur ki pederleri mu'ammerīnden olmakla cedd-i a'lāsına vāsıtası az olur.

الْفُعْدُودُ [el-ḳu'dud] فُعْدُودٌ [ḳunfuz] vezninde) ve

الْفُعْدُودُ [el-ḳu'ded] جُنْدُبٌ [cundeb] vezninde) ve

الأَفْعَدُ [el-aḩʕad] (أَحْمَدُ [aḩmed] vezninde) ve

الْفُعْدُودُ [el-ḩuʕdūd] (زُنْبُورٌ [zunbūr] vezninde) Bunlar da **فَعِيدُ النَّسَبِ** [ḩaʕīdu'n-neseb] maʕnāsınadır; yukālu: رَجُلٌ فَعِيدُ النَّسَبِ وَفُعْدُودٌ وَفُعْدُودٌ أَي قَرِيبُ الْأَبَاءِ مِنَ الْجِدِّ الْأَكْبَرِ

Mütercim der ki bu münasebetle sened-i aʕlā sāhibi olan ʕālime **الْإِسْنَادِ فَعِيدُ** [ḩaʕīdu'l-isnād] itlāk olunur vech-i mezkūr üzere nesebde cedd-i ekber ile meselā Zeyd'in miyānelerinde gelen ecdādları muʕammerinden olup ve āhir-i ʕömrlerinde veled hāsıl eylemeleriyle sāʕirlerin cedd-i aʕlālarına müsıl olan vāsıtalarından onun vāsıtası az olmakla onlardan akreb olur, kezālik sened-i aʕlā sāhibi dahi bu resme olur. Ve sened-i aʕlā ʕinde'l-ʕulemā be-gāyet muʕteber ve müftehardır. Bināʕenaleyh eslāf-ı ʕulemā sened-i aʕlā tahsili için bilād-ı baʕideye seyr ü sefer meşakkatini mürtekb olurlar idi. Bu fakīr dahi esātize-i ʕadideden icāzet-nāmeye nāʕil iken sened-i aʕlā tahsili için ḩicāz ve ʕArabīstan'a sefer ve bi-tevfikihi taʕālā müddet-i medideden beri dil-hāhımız olan matlubımıza zafer müyesser olmuştur, el-ḩamdu lillāhi ʕalā-zālike. Sāʕir icāzet-nāmemizde Nebiyy-i ekrem ser-levha-i ʕālem sallallāhu ʕaleyhi ve sellem hazretlerine otuz üç vāsita ile müntehī olur ve hālen beyne'l-ʕulemā mütedāvil olan bu mertebedir. Ve sened-i aʕlāyı müştemil olan icāzet-nāme-i merkūmemizde on altı vāsita ile muttasıl olur. Ve bu İmām Firebrī tarīkidir ki muʕammerinden niç meşāyih-ı ʕizāmı muhtevidir. Ez-cümle sekizinci derecede Şeyh ʕAbdulkerīm el-Fergānī yüz kırk sene muʕammer olmuş-

tur. Kezālik onuncu mertebede bulunan Yaḩyā b. ʕAmmār el-ḩatlānī yüz kırk üç sene muʕammer olmuştur, rahmetullāhi ʕalā-şeyhī ve meşāyihini. İntehā. Ve

فُعْدُودٌ [ḩuʕdud] (فُنْفُنْدٌ [ḩunfuz] vezninde) Cedd-i aʕlāsına baʕīdu'l-ābāʕ olan kimseye itlāk olunmakla zıdd olur; yukālu: رَجُلٌ فُعْدُودٌ أَي الْبَعِيدُ الْأَبَاءِ Ve korkak olup mekārimden kāʕid olan leʕīm ve fūrū-māye şahsa itlāk olunur; yukālu: هُوَ فُعْدُودٌ أَي جَبَانٌ لَيْيَمٌ قَاعِدٌ عَنِ الْمَكَارِمِ Ve bī-nām ve bī-şöhret olan خَامِلٌ [ḩāmil] kimseye itlāk olunur.

الْفُعْدِيُّ [el-ḩuʕdiyy] ve

الْفُعْدِيَّةُ [el-ḩuʕdiyyet] (ḩāf'ların zammı ve kesri ve ʕayn'ların sükünüyle) ve **الضُّجْعِيُّ** [eḩ-ḩuʕdiyy] (ḩād'ın zammı ve kesri ve cīm'in sükünüyle) Ve bunda hā ile ضُّجْعِيَّةٌ denmez. Ve

الْفُعْدَةُ [el-ḩuʕadet] ve **الضُّجْعَةُ** [eḩ-ḩuʕeʕat] (ḩāf'ın ve ḩād'ın zammıyla **هُمَزَةٌ** [humezet] vezninde) Ekser-i evkātı oturup yatmakla güzerān eden tenbel ve kāhil kişiye itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ فُعْدِيٌّ وَضُّجْعِيٌّ وَفُعْدَةٌ وَضُّجْعَةٌ أَي كَثِيرُ الْقُعُودِ وَالْإِضْطِجَاعِ

الْفُعُودُ [el-ḩaʕūd] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Çobanın iş devesine denir ki her hāceti için ona binip oraya buraya kullandığı deveden ʕibārettir, Fārisīde ona raht derler. Cemʕi **أَفْعِدَةٌ** [aḩʕidet] gelir ve **فُعْدٌ** [ḩuʕud] gelir zammeteynle ve **فِعْدَانٌ** [ḩiʕdān] gelir ḩāf'ın kesriyle ve **فَعَائِدٌ** [ḩaʕāʕid] gelir. Ve

فَعُودٌ [ḩaʕūd] Deve kısmından **فَلَوْصٌ** [ḩalūş] ve **بَكْرٌ** [bekr]e denir, **سَنِِيٌّ** [şeniyy] mertebesine bālig olunca kadar ki ibtidā rükūba salāhiyyetine mebnīdir. Ve **بَكْرٌ** [bekr] genç erkek deveyeye ve **فَلَوْصٌ** [ḩalūş] ibtidā rükūba sālīh olan genç dişi deveye denir, **سَنِِيٌّ** [şeniyy] mertebesine bālig olunca ka-

dar. Ümmehāt-ı sā'irede قَلُوصٌ [qalūs] قَعُودٌ [qa'ūd]a mukābil olmak üzere bu vechile mersümdür ki قَلُوصٌ [qalūs] şol dişi deve- dir ki ibtidā' rükūba sālih ola, ثَنِيٌّ [seniyy] mertebesine varınca kadar; ba'dehu نَاقَةٌ [nāqat] itlak olunur. Ve

قَعُودٌ [qa'ūd] Şol erkek devedir ki ibtidā' rükūba sālih ola, ثَنِيٌّ [seniyy] mertebesine varınca kadar; ba'dehu جَمَلٌ [cemel] itlak olunur. Ve قَلُوصٌ [qalūs]a قَعُودٌ [qa'ūd] itlak olunmaz. Pes mü'ellifin kavli onlara muhālif olur. Ve ثَنِيٌّ [seniyy] beş yaşını geçip altıncıya girmiş devedir. Ve

قَعُودٌ [qa'ūd] Mutlak deve köşeğine denir فَصِيلٌ [faşil] ma'nāsına.

الْقَعُودَةُ [el-qa'ūdet] (hā'y)la ve

الْقَعْدَةُ [el-ku'det] [ʿumdet] vezninde) قَعُودٌ [qa'ūd] ile ma'nā-yı evvelde mürādifdir. Ve

قَعْدَةٌ [ku'det] Eşeğe itlak olunur, حِمَارٌ [himār] ma'nāsına. Cem'i قَعْدَاتٌ [ku'udāt] gelir zammeteynle. Ve

قَعْدَةٌ [ku'det] Atın eyerine itlak olunur, سَرْجٌ [serc] ma'nāsına. Ve dābbenin pālānına itlak olunur, رَحْلٌ [rahl] ma'nāsına.

الْإِقْتِعَادُ [el-iqti'ād] [ifti'āl] vezninde) Çoban devenin birini قَعْدَةٌ [ku'det] ya'nī iş devesi edinmek ma'nāsınadır; yukālu: **إِقْتَعَدَهُ الرَّاعِي إِذَا اتَّخَذَهُ قَعْدَةً**

الْقَعِيدُ [el-qa'id] [emir] vezninde) Kanatları henüz düzelip uçmak derecesine varmamış çekirgeye denir. Ve pedere itlak olunur, أَيْبٌ [eb] ma'nāsına ve minhu kavluhum: قَعِيدٌ لَتَفْعَلَنَّ كَذَا أَيُّ بِأَيْبِكَ

Ve bu beyne'l-ʿArab yemindir ve قَعِيدٌ lafzı mukadder kelimesiyle mansübdür. Ve ʿArabların قَعِيدٌ الله ve قَعِيدٌ الله kavli ki

qāf'ın fethi ve kesriyledir, bunlar kase- me değıldir, belki isti'tāf veistirhāmı muta- zammındır, zīrā cevāb-ı kase- me ile mūcāb değıllerdir. Belki bunlar fi'l mevki'inde vāki' masdar-ı mansūblardır. ʿArabların عَمْرُوكَ الله kavli gibi ki عَمْرُوكَ الله men- zilindedir ki “Ben senin için Allah'tan ʿömr-i tavil niyāz ederim, Hak ta'ālā sana uzun ʿömr-ihsān eylesin” demektir. Bunun gibi قَعِيدٌ الله ve قَعِيدٌ الله kavli- ri Sā'altı Allah أَنُ يَحْفَظُكَ takdīriyle قَعِيدٌ الله sebkindedir. Ve bu ma'nā Hak ta'ālānın ﴿عَنِ الْيَمِينِ وَعَنِ الشِّمَالِ قَعِيدٌ﴾ kavli- i şerīfinden me'hūzdur ki orada قَعِيدٌ [qa'id] hāfız ve nige- h-bān ma'nāsınadır. Bu makāmda bu resme terceme eylediğimiz ba'zı nü- shanın hāmişinde ve ba'zının derūnunda قَعِيدٌ الله وَيَكْسُرُ وَقَعِيدٌ الله نَشِدْتُكَ الله وَقِيلَ كَأَنَّهُ قَاعِدٌ مَعَكَ بِحَفْظِهِ عَلَيْكَ أَوْ مَعْنَاهُ بِصَاحِبِكَ الَّذِي هُوَ صَاحِبُ كُلِّ نَجْوَى 'ibāreti vāki' olmakla kavli- i evvelde muhālifdir. Zīrā kavli- i sānīde dahi cevāb olmayıp ve mefhūmu kase- me- dir. Kaldı ki Esās ve Muzhir ve sā'ir ümmehāt- tan istinbāt olunduğı üzere cevāba mukārin olan yemindir, niteki mü'ellif dahi kavli- i evvelin isti'tāf olduğunu ʿadem-i cevāb ile ta'lil eylemiştir. Ve cevābdan mücer- red olan yemīn değıldir, pes kavli- i sānīde elbette cevāb zikri lāzımdır. Zāhiren seh- v yāhūd sakātāt-ı nüsehtir. Ez-cümle Esās'ta لَا آتِيكَ Ve Muzhir'de قَعِيدٌ الله وَقَعِيدٌ لَا أَفْعَلُ 'ibāretiyle mersümdür. Pes ma'nā “Hıfz ve savnı dā'imā senin hem-demin yāhūd cemī'-i esrār ki muttalī'-i hāzır u nāzırın olan zāt-ı ecell ü a'lāya sana yemīn veririm ki meselā şunu etmedik mi” yāhūd “Sıfat-ı mezkūre ile muttasıf olan Bārī ta'ālā hakkı için bu işi işle- mem yāhūd sana gelmem”

demek olur. Vech-i mezkûre üzere bunlar da fi'l-i muzmer ile mansûblardır. Ve Ebû Sa'îd es-Sîrâfî demiştir ki kavîl-i mezbûrun mercî' ve mülâhhası سَأَلْتُكَ بِقَعْدِ اللَّهِ أَيِّ بَوْضْفِكَ mercî' ve mülâhhası سَأَلْتُكَ بِقَعْدِ اللَّهِ أَيِّ بَوْضْفِكَ وَالدَّوَامُ فَتَأْخُذُ قَعْدًا وَقَعِيدًا sebkindedir ki kâ'ide-i binâdan me'hûzdur. Ve

فَعِيدٌ [ka'îd] مُقَاعِدٌ [muqā'id] ma'nâsıdır ki bir adamın celîs ve hem-demi olan kimse-dir, ehadühümâ âherin فَعِيدٌ [ka'îd]dir. Ve

فَعِيدٌ [ka'îd] Hâfız ve niğeh-bân ma'nâsına müsta'meldir. Ve bunun müfred ve cem'i ve müzekker ve mü'ennesi berâberdir. Ve şol sayda denir ki sayyâdın ense tarafın-dan zuhûr eyleye; نَطِيحٌ [naṭīḥ] mukâbilidir.

الْقَعِيدَةُ [el-ka'îdet] (سَعِيدَةٌ [sa'îdet] vez-ninde) Kişinin zevcesine itlâk olunur; yukâlu: هِيَ قَعِيدَتُهُ أَيِّ امْرَأَتُهُ Ve heybe tarzın-da palâstan bir nesnedir ki A'râb tâ'ifesi onun üzerine otururlar; murâd iskemle tarzında yünden nesc olunmuş bir nesne-dir ki içini doldurup üzerinde ku'ûd ederler. Bu münâsebetle iskemleye ve oturak tahtasına itlâk olur. Ve şol girâreye ya'nî harar ta'bir olunan zarfa yâhûd ona şebîh zarfa itlâk olunur ki içine pastırma ve kek makûlesi nesne korlar. Yerde oturması mülâhahasına mebnîdir; içi dolu olursa bi'l-fi'l ve illâ bi'l-evvel olur. Ve uzun ol-mayan kumluğa, 'alâ-kavlin yere yapışık olan kumluğa itlâk olunur.

الْتَقَعُدُّ [et-teka'ud] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Oturushmak ma'nâsıdır. Bu münâsebetle bir adamın maslahatına nasb-ı nefis ile kıyâm ve ihtimâm eylemek ma'nâsına isti'mâl olunur ki sâ'ir umûra kıyâmı terk eder; yukâlu: تَقَعَّدَ فَلَانًا إِذَا قَامَ بِأَمْرِهِ فَعُودٌ [ku'ud] kıyâm ma'nâsına da gelmekle on-dan dahi me'hûz olmak muhtemeldir. Ve

تَقَعَّدُ [teka'ud] Bir adamı işinden alıkomak ma'nâsına isti'mâl olunur; yukâlu: تَقَعَّدَهُ إِذَا رَزَيْتَهُ عَنْ حَاجَتِهِ Ve bir husûsu talebden fâriğ olmak ma'nâsına müsta'meldir; yukâlu: تَقَعَّدَ عَنِ الْأَمْرِ إِذَا لَمْ يَطْلُبْهُ يَغْنِي تَرْكَ طَلْبِهِ

الْمُقَعَّدُ [el-muqa'aded] مُدْخَرَجٌ [mudahrec] vezninde) Bu dahi مُقَعَّدٌ [muqa'ad] gibi ker-kes yavrusuna denir. Ve zehr-nâk tu'me ile sayd olunup yelekleri yonulmuş kerkes kuşuna denir.

الْمُقَعَّدَةُ [el-muqa'adet] مُكْرَمَةٌ [mukremet] vezninde) Hurmâ yaprağından örölmüş kavsaraya denir. Ve şol kuyuya denir ki suyu zuhûr eylememekle terk olunmuş ola; yukâlu: بَثْرٌ مُقَعَّدَةٌ إِذَا كَانَتْ قَدْ حُفِرَتْ فَلَمْ يَنْبِطْ مَاؤُهَا

الْمُقَعَّدَانُ [el-muqa'adan] مُكْرَمَانُ [mukremân] vezninde) Bâdiye eşcârından bir şecerdir ki ra'y olunmaz.

التَّعْقِيدُ [et-ta'qid] (تَفْعِيلٌ [tef'îl] vezninde) Bu dahi إِقْعَادٌ [iqa'ad] gibi bir adama hizmet eylemek ma'nâsıdır; yukâlu: قَعَّدَهُ إِذَا خَدَمَهُ Ve bir adamın me'ûnet ve mühimmesini rü'yet ve idâre eylemek ma'nâsıdır; yukâlu: قَعَّدَ أَبَاهُ إِذَا كَفَاهُ الْكُسْبُ

الْإِقْعِنَادُ [el-iqa'indad] (إِفْعِنَالٌ [if'inlâl] vezninde) Bir yerde mukîm olmak ma'nâsıdır; yukâlu: إِقْعِنَدَ بِالْمَكَانِ إِذَا أَقَامَ بِهِ

[ق ف د]

الْقَفْدُ [el-ka'fd] (كَافٍ'ın fethi ve fâ'nın sükûnuyla) Bir adamın ensesine sille vur-mak ma'nâsıdır; yukâlu: قَفَدَهُ قَفْدًا مِنَ الْبَابِ فَفَدَهُ قَفْدًا إِذَا صَفَعَ قَفَاهُ بِبَاطِنِ كَفِّهِ قَفَدَ الرَّجُلُ إِذَا عَمِلَ الْعَمَلَ

الْأَقْفَدُ [el-ak'fed] (أَحْمَرٌ [ahmer] veznin-de) Boynu gevşek ve sölpük, 'alâ-kavlin boynu galîz olan insân ve hayvâna denir;

yukālu: رَجُلٌ أَقْفَدُ أَيِ الْمُسْتَرْخِي الْعُنُقِ أَوْ الْعَلِيظَةِ: Ve şol adama denir ki ökçeleri yere yetişip değmeyerek parmaklarının uçlarını basarak yürür ola; yukālu: رَجُلٌ أَقْفَدُ إِذَا كَانَ يَمْشِي عَلَى صُدُورِ قَدَمَيْهِ مِنْ قِبَلِ الْأَصَابِعِ وَلَا تَبْلُغُ عَفْبَاهُ الْأَرْضِ Ve elleri ve ayakları kuru ve parmakları kısa olan adama denir, ekseri zencilerin sıfatıdır; yukālu: هُوَ أَقْفَدُ أَيِ الْكُرِّ: الْيَدَيْنِ وَالرَّجْلَيْنِ الْقَصِيرِ الْأَصَابِعِ

أَقْفَدُ [el-kafeḏ] (fethateynle) İnsān ve hayvān أَقْفَدُ [akḑed] olmak ma'nāsınadır; yukālu: قَفَدَ الرَّجُلُ وَالْبَعِيرُ قَفْدًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ أَقْفَدُ Ve

قَفَدَ [kaḑed] Deve kısmının tabanı iç yüze doğru mā'il olmak ma'nāsınadır; yukālu: قَفَدَ الْبَعِيرُ قَفْدًا إِذَا كَانَ مَائِلَ الْخُفِّ إِلَى الْجَانِبِ الْإِنْسِيِّ فَهُوَ أَقْفَدُ Ve

قَفَدَ [kaḑed] İnsān kısmında ayaklarının ökçeleri tarafı kuru ve ince ve ilerisi kaba olmak hasebiyle ense tarafından nazar edene bād-i nazarda ilerisi görünür olmaktan 'ibārettir. Ve davar kısmında قَفَدَ [kaḑed] bilekçeleri dik olup ve tırnakları üzere meyilli olmaktan 'ibārettir ki bilekçeleri eğilmemekle tırnaklarının uçlarını basarak yürür. Bu hālet art ayaklarında dahi olur, me'āyibdendir; أَقْفَدُ [akḑed] bunlardan sıfattır. Ve

قَفَدَ [kaḑed] Sarığın ucunu salıvermeyerek başa sarık sarınmağa denir; yukālu: اِعْتَمَّ بِالْقَفْدِ إِذَا لَفَّ عِمَامَتَهُ وَلَا يَسْدُلُ عَدْبَتَهُ

أَلْقَفَدَاءُ [el-kaḑdā] [ṣaḥrā] [ṣaḥrā] vezninde) Bu dahi ucunu sarkıtmayarak sarık sarınmağa denir.

أَلْقَفَدَانَةٌ [el-kaḑadānet] (feteḥātla) Sürmedānlık gılāfına denir. Ve meşinden ve sahtiyāndan olan keseye ve dağarcığa denir ki içine 'itr makülesi nesne korlar;

yukālu: جَعَلَهُ فِي الْقَفْدَانَةِ أَيِ الْخَرِيظَةِ مِنْ أَدَمٍ لِّلْعَطْرِ: وَعَيْرُهُ

[ق ف ع د]

أَلْفَمَعْدَدُ [el-kaḑaḑed] [sefercel] vezninde) Bodur adama denir; yukālu: رَجُلٌ قَفَعْدَدُ أَيِ قَصِيرٌ

[ق ف ن د]

أَلْفَمَنْدُ [el-kaḑanned] [amelles] vezninde) Katı başlı 'alā-kavlin büyük başlı adama denir.

أَلْفَمَنْدُ [ele-kaḑended] [sefercel] vezninde) 'Azīmü'l-elvāh olan ya'ni göğüs tahtası ve kürek makülesi kemikleri büyük olan adama denir. Cem-i mükesseri قَفَانِدُ [kaḑānid] ve sālimi قَفَنْدُونُ [kaḑendedūn] gelir; yukālu: رَجُلٌ قَفَنْدَدُ أَيِ الْعَظِيمَةِ الْأُلُوحِ

[ق ل د]

أَلْقَلْدُ [el-kaḑald] (kaḑ'ın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Bir nesneyi bir yere biriktirmek ma'nāsınadır; yukālu: قَلَدَ الْمَاءَ فِي الْخَوْضِ وَاللَّبَنَ فِي السَّقَاءِ وَالشَّرَابَ فِي الْبَطْنِ قَلْدًا Ve bir nesneyi bir nesne üzerine burup sarmak ma'nāsınadır; yukālu: قَلَدَ الشَّيْءَ عَلَى الشَّيْءِ إِذَا لَوَاهُ Ve ip bükme ma'nāsınadır; قِلَادَةٌ [kilādet] bundan me'hūzdur; yukālu: قَلَدَ الْحَبْلَ إِذَا فَتَلَهُ Ve bir adamı her gün sıtma tutmak ma'nāsınadır; yukālu: قَلَدَتِ الْحُمَّى فُلَانًا إِذَا أَخَذَتْهُ كُلَّ يَوْمٍ Ve ekini suvarmak ma'nāsınadır; yukālu: قَلَدَ الرَّزْغَ إِذَا سَقَاهُ قَلَدَ الْحَدِيدَةَ إِذَا رَقَّقَهَا Ve وَلَوَاهَا عَلَى شَيْءٍ

قَلْدُ [kaḑald] [sivārun maktūdun] ma'nāsınadır, ke-mā se-yuzkeru.

الْقَلِيدُ [el-ḳalīd] [emīr] vezninde) ve **الْمَقْلُودُ** [el-maḳlūd] Bükülmüş ipe denir; yukālu: حَبْلٌ قَلِيدٌ وَمَقْلُودٌ أَيُّ مَقْتُولٌ Ve **قَلِيدٌ** [ḳalīd] Nesne bağlayacak şeride denir. Ve

مَقْلُودٌ [maḳlūd] Telleri yāhūd sahifeleri birbiri üzere sarılıp burulmuş olan bileziğe denir, قَلْدٌ [ḳald] gibi; yukālu: سَوَارٌ مَقْلُودٌ وَقَلْدٌ أَيُّ مَلُويٌّ

الْإِقْلِيدُ [el-iḳlīd] (hemzenin kesriyle) Serkeş nākanın burnuna geçirdikleri burunsalığa denir. Ve anahtara denir, مِفْتَاحٌ [miftāḥ] ma'nāsına.

Mü'ellifin *Başā'ir*'de beyānına göre kelīd-i Fārisī mu'arrebidir. Cem'î gayr-i kıyās üzere مَقَالِيدٌ [meḳālīd] gelir, مَلَاحِجٌ [melā'ih] ve مَحَاسِنٌ [meḥāsīn] ve مَشَابِهُ [mešābih] ve مَذَاكِيرٌ [mezākīr] gibi; ve minhu kavluhu ta'ālā: الآية ﴿لَهُ مَقَالِيدُ السَّمَوَاتِ﴾, Lākin burada مَقْلَادٌ [miḳlād] ve مَقْلَدٌ [miḳled] dahi anahtara denmek üzere lügat-ı mahsūsa olarak sebt eylemekle مَقَالِيدٌ [meḳālīd] مَقْلَادٌ [miḳlād]ın cem'î olmak üzere resm eylemiştir, niteki ekser-i müfessirîn ona zāhiblerdir. Ve mütercim der ki nefāyistendir ki āyet-i mezkūrede mekālīd-i semavāt u arzdan murād hazā'inleridir, hayr ve feyāzadan 'ibārettir. Beydāvī'de mersūm olduğu üzere Hazret-i 'Osmān radiyallāhu 'anhu, Mefhar-ı enām 'aleyhi's-salātu ve's-selām hazretlerine mekālīd-i mezkūreden su'āl eylediklerinde لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ وَسُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ وَأَسْتَغْفِرُ اللَّهَ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ هُوَ الْأَوَّلُ وَالْآخِرُ وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ بِيَدِهِ الْخَيْرُ يُحْيِي وَيُمِيتُ وَهُوَ الْعَلِيمُ كَلِمَاتِهِ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ“ eylediler. Ya'nī ona müdāvemet eden semavāt ve arzının hayr ve feyzine mazhar olur buyurdular. İntehā. Ve

إِقْلِيدٌ [iḳlīd] Hurmā sepetinin ağzını sarıp bağladıkları şeride denir. Ve tunçtan düzlmüş tele denir ki devenin burnuna geçirdikleri burunsalığa geçirip ucunu yularına bend ederler ve gāhca küpe halkasına dahi bend ederler. Ve

إِقْلِيدٌ [iḳlīd] Gerdane denir, عُنُقٌ [unuḳ] ma'nāsına. Cem'î أَقْلَادٌ [aḳlād] gelir.

الْمِقْلَادُ [el-miḳlād] (مِفْتَاحٌ [miftāḥ] vezninde) ve

الْمِقْلَدُ [el-miḳled] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Bunlar da إِقْلِيدٌ [iḳlīd] gibi anahtara denir, niteki zikr olundu. Cem'leri مَقَالِدٌ [meḳālīd] ve مَقَالِيدٌ [meḳālīd] gelir. Ve

مِقْلَادٌ [miḳlād] Hazīneye itlāk olunur, niteki āyet-i mezkūrede beyān olundu. Ve ma'nā-yı evveldendir ki “Filān adamın umuru be-gāyet teng ve şedīd oldu” diyecek yerde صَاقَتْ مَقَالِيدُهُ وَمَقَالِيدُهُ صَاقَتْ derler; صَاقَتْ مَقَالِيدُهُ ma'nāsına. Ve

مِقْلَدٌ [miḳled] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Mutlakan kaba denir, وَعَاءٌ [vi'ā] ma'nāsına. Ve torbaya denir مِخْلَاتٌ [miḫlāt] ma'nāsına. Ve ölçüğe denir, مِكْيَادٌ [mikyād] ma'nāsına. Ve ucu eğri değneğe denir ki çevgān tarzında olur, bāgçevānların kekeleri gibi. Ve orak gibi eğri olan anahtara denir ki Fārisīde güz-ı kelīd derler.

الْقِلَادُ [el-ḳilād] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) إِقْلِيدٌ [iḳlīd] gibi deve burunsalıgına ve ba'zen küpeye geçirdikleri tunç tele denir.

الْقَلْدَاءُ [el-ḳaldā] (حَمْرَاءٌ [ḥamrā] vezninde) Gerdanı uzun nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ قَلْدَاءٌ أَيُّ طَوِيلَةُ الْإِقْلِيدِ يَعْنِي الْعُنُقِ

الْقَلِيدُ [el-ḳillīd] (سِكِّيتٌ [sikkīt] vezninde) مَقْلَادٌ [miḳlād] gibi bu dahi hazīne ve gencīneye denir.

أَقْلَدُ [el-ḳild] (ḳāf'ın kesriyle) Cidde'ye gidip gelen Mekke-i mükerreme kâfilesine denir. Ve mahmûm olan kimseye hummânın nöbeti gelecek güne denir, 'alâ-kavlin hummâ-yı rub'ün ki dört günde bir tutar, nöbeti gününe denir. Kâfile-i mezbûreye bu münâsebetle قَلَدٌ [ḳild] ıtlâk eylediler, zîrâ gidip gelmeleri dört gün müddettir. Ve saky olunacak su hissesine denir; yukâlu: أَخَذَ قَلْدُهُ أَي حَظَّهُ مِنَ الْمَاءِ Ve insân cemâ'atine denir. Ve dâbbe kısmının âlet-i tenâsülüne denir. Ve haftada bir def'a yağmur yağmağa denir; tekûlu: سَفَّتْنَا مَطَرْنَا قَلْدًا أَي مَطَرْنَا فِي كُلِّ أُسْبُوعٍ Ve قَلْدٌ [ḳild] Kavata ta'bîr olunan kaba şebîh bir güne kap ismidir. Ve zıkr olunan su hissesinden me'hûz olmak üzere "Filân adama işimi ihâle ve tefvîz eyledim" diyecek yerde فَوَضْتُ أَعْطَيْتُ فَلَانًا قَلْدًا أَمْرِي derler; فَوَضْتُ أَي أَمْرِي ma'nâsına.

أَلْقَدَةُ [el-ḳildet] (ḳāf'ın kesriyle) قَشْدَةٌ [ḳişdet] ma'nâsındadır ki zıkr olundu.

أَلْقِلَادَةُ [el-ḳilâdet] (ḳāf'ın kesriyle) Gerden-bende denir ki huliyy cinsinden boynunu âvîhte edip bâlâ-yı sînedede pâlehang gibi olur, gerdânlık ve gerdançlık ta'bîr olunur; فَنَلٌ [fetl] ma'nâsına olan قَلْدٌ [ḳald] lafzından me'hûzdur; yukâlu: قَلْدُهُ قِلَادَةٌ وَهِيَ مَا جُعِلَ فِي الْعُنُقِ

أَتَقَلَّدُ [et-teḳallud] (tefa'ul) [tefa'ul] vezninde) قِلَادَةٌ [ḳilâdet] takınmak ma'nâsındadır; yukâlu: تَقَلَّدَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا لَبَسَتِ الْقِلَادَةَ [Ve] takallüd-i emr-i hükümet bundandır ki gerdâniye gibi boynuna almaktan 'ibârettir.

ذُو الْقِلَادَةِ [Zu'l-Ḳilâdet] Hâriş b. Dübay'a'nın lakabıdır.

أَلْمُقَلَّدُ [el-muḳalled] (mu'azzam) [mu'azzam]

vezninde) Boyunda قِلَادَةٌ [ḳilâdet] geçirecek yere denir, تَقَلِّدٌ [taḳlîd]den ismi mekândır. Ve yüğrük ata ıtlâk olunur, koşuda sâ'irleri sebk eylediği için boynuna pîrâye geçirdiklerine mebnî. Ve kılıç takallüd edenlerin omuzlarında kılıç bağının yerine denir.

مُقَلَّدُ الذَّهَبِ [Muḳalledu'z-Zeheb] (mu'azzam) [mu'azzamu'n-neseb] vezninde) Sâdât-ı 'Arabdan birinin lakabıdır.

بَنُو مُقَلَّدٍ [Benū Muḳalled] Bir batndır.

مُقَلَّدَاتُ الشَّعْرِ [muḳalledātu's-şî'r] (mu'azzam) [mu'azzam] vezninde) ve

فَلَايِدُ الشَّعْرِ [ḳalâ'idu's-şî'r] Şol eş'âra ıtlâk olunur ki nâzımından sonra rûzgâra yâdigâr kala, فَلَايِدٌ [ḳalâ'id] قِلَادَةٌ [ḳilâdet]in cem'idir; yukâlu: بَقِيَتْ مِنْهُ مُقَلَّدَاتُ الشَّعْرِ وَقَلَايِدُهُ أَي التَّوَاتُفِي عَلَى الدَّهْرِ

أَتَقَالِدُ [et-teḳâlud] (tefa'ul) [tefa'ul] vezninde) Hisseleri olan suyu nöbetleşmek ma'nâsındadır; yukâlu: هُمْ يَتَقَالِدُونَ الْمَاءَ أَي يَتَنَاوَبُونَهُ

أَلِإِقْلَادُ [el-iḳlâd] (hemzenin kesriyle) Gark eylemek ma'nâsındadır ki anahtar ma'nâsına olan اِقْلِيدٌ [iḳlîd]-i mezkûrdan me'hûzdur; yukâlu: أَقْلَدَ الْبَحْرُ عَلَيْهِمْ أَي أَعْرَفَهُمْ يَغْنِي كَأَنَّهُ أَغْلَقَ عَلَيْهِمْ

أَلِإِقْلِوَادُ [el-iḳlivvâd] (iclivvâz) [iclivvâz] vezninde) Uyku basmak ma'nâsındadır; yukâlu: اِقْلَوْدَةُ النَّعَاسِ اِقْلِوَادًا إِذَا عَشِيَهُ

أَلِإِفْتِلَادُ [el-iḳtilâd] (ifti'al) [ifti'al] vezninde) Suyu eli ile çalıp doldurup almak ma'nâsındadır; yukâlu: اِقْتَلَدَ الْمَاءَ إِذَا عَرَفَهُ

أَتَقَلِّدُ [et-taḳlîd] (tefa'ul) [tefa'ul] vezninde) Bir adamın boynuna قِلَادَةٌ [ḳilâdet] takmak ma'nâsındadır; tekûlu: قَلَّدْتُ الْمَرْأَةَ [Ve] قِلَادَةٌ إِذَا جَعَلْتَهَا فِي عُنُقِهَا

ma'nāsınadır; yukālu: أَقَمَدَ إِلَيْهِ إِذَا طَمَحَ إِلَيْهِ بِعَقْبِهِ Ve bir adama şebak ve şehvet galebe eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَقَمَدَ الرَّجُلُ إِذَا أَنْعَطَ Ve bir nesneyi akıtmak ma'nāsınadır; yukālu: أَقَمَدَ الْمَاءَ وَغَيْرَهُ إِذَا أَسَالَهُ Cevherî İqmehd māddesini burada zikr eylemekle vehm eylemiştir.

[ق م ع د]

الْمُقَمَّعِدُّ [el-muqme'idd] [muşme'ill] [muşme'ill] vezninde) Şol önegü mütemerrid kimseye denir ki bir mādde zımında ona bir adam her ne kadar vüs'ü merite söylese bir vechile nerm ve rām olmaz ola; yukālu: رَجُلٌ مُقَمَّعِدٌّ وَهُوَ مَنْ تَكَلَّمَهُ بِجَهْدِكَ وَلَا يَلِينُ لَكَ وَلَا يَنْقَادُ Ve karnının yukarısı büyük ve aşağısı sölpük olan kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ مُقَمَّعِدٌّ إِذَا كَانَ قَدْ عَظُمَ أَعْلَاهُ بَطْنُهُ وَاسْتَرْخَى أَسْفَلُهُ

[ق م ه د]

الْقَمَّهْدُ [el-kaḥhed] [caffer] vezninde) Şol kimseye denir ki zātında le'imî'l-asl ve fūrū-māye olduğu hâlde bed-çehre ve zişt-likā ola; yukālu: رَجُلٌ قَمَّهْدٌ أَي لَيْمِ الْأَصْلِ الْقَبِيحُ الْوَجْهِ

الْقَمَّهْدُ [el-kaḥhud] [kaḥfuz] vezninde) Olduğu yerinden aslā ayrılmayıp dā'imî mukīm olan kimseye denir; yukālu: هُوَ قَمَّهْدٌ أَي مُقِيمٌ لَا يَبْرَحُ

الْإِقْمَهْدَادُ [el-iqmihdād] [iḥşerāz] [iḥşerār] vezninde) Başı yukarı kaldırmak ma'nāsınadır; yukālu: إِقْمَهْدَ الرَّجُلَ وَغَيْرَهُ إِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ Ve bir yerde mukīm olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِقْمَهْدَ بِالْمَكَانِ إِذَا أَقَامَ Ve kuş kısmı yavrusunu yemlerken yavru titrer şeklinde hareket ve ıztırāb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِقْمَهْدَ الْفَرْخِ إِقْمَهْدَادًا وَهُوَ شِبْهُ الْإِرْتِعَادِ فِيهِ إِذَا رَقَّ

[ق ن د]

الْقَنْدُ [el-kaḥnd] (kaḥf'ın fethi ve nūn'un sükūnuyla) ve

الْقَنْدَةُ [el-kaḥndet] (hā ile) ve

الْقَنْدِيدُ [el-kaḥndīd] [şindīd] [şindīd] vezninde) Şeker kamışının 'usāresinden münce mid olan 'asele ya'nî şıraya denir. Murād kemāliyle ıslāh olunmamışşeker olacaktır. Ve قَنْدٌ [kaḥnd] lafzı mu'arrebdir, ya'nî kend-i Fārisī mu'arrebidir. Asl şekerin envā'ı bundan ma'mūl olur, şekere nisbet kand, sāfī yağa nisbet kere yağı menzilesindedir Ve hā ile قَنْدَةٌ [kaḥndet] ahasstır ve قَنْدِيدٌ [kaḥndīd] sonradan mutasarıftır. Ve

قَنْدِيدٌ [kaḥndīd] Yemen za'ferānı dedikleri dārūya denir, وَرُسٌ [vers] gibi. Ve bādeye denir, خَمْرٌ [ḥamr] gib. 'Alā-kavlin şol üzüm şırasına denir ki içine tibe müte'allik ba'zı nesnelere koyup karıştırılmış ola; tekūlu: سَقَانَا قَنْدِيدًا أَي خَمْرًا أَوْ هُوَ عَصِيرٌ تُجْعَلُ فِيهِ Ve أَقْوَاهُ ثُمَّ يُفْتَقُ

قَنْدِيدٌ [kaḥndīd] 'Anbere ve kāfūra ve miske denir. Ve bir nev' tibe denir ki za'ferānla ma'mūl olur, ya'nî rüknu za'ferāndır. Ve

قَنْدِيدٌ [kaḥndīd] Bir adamın kendi hāl ve şānına denir, gerek nīk ve gerek bed olsun. Cem'ī قَنْدِيدٌ [kaḥnādīd] gelir ve minhu جاء بِالْأَمْرِ عَلَى قَنْدِيدِهِ أَي عَلَى وَجْهِهِ yukālu:

الْمَقْنَدُ [el-kaḥndid] [zibric] vezninde) Bu dahi bir adamın hāl ve şānına denir; yukālu: مَا قَنْدِيدُهُ وَقَنْدِيدُهُ أَي حَالُهُ

الْمُقْتَدَى [el-muḥanned] [mu'azzam] vezninde) ve

الْمَقْتُونُ [el-maḥnūd] ve

الْمُقْتَدَى [el-muḥandā] (mīm'in zammiyla ki aslı مُقْتَدَى [muḥanded] idi) Kand-ı mezkūr ile ma'mūl olan şey'e denir; yukālu: سَوِيْقٌ

مُقَنَّذٌ وَمُقَنُّودٌ وَمُقَنَّذِي إِذَا كَانَ مَغْمُولًا بِالْقِنْدِ

الْقِنْدَاوُ [el-ḳinde>v] (ḳāf'ın kesriyle) Bāb-ı hemzede zikr olundu.

سَمَرْقَنْدُ [Semerḳand] Rā' bābında mersümdür.

قَنَاذُ [Ḳanād] [سَحَابٌ] [seḥāb] vezninde) Vāsīṣ şarkīsinde bir mevzi'dir.

قِنْدُ [Ḳind] (ḳāf'ın kesriyle) Muḥaddisīnden Muḥammed b. Sa'īd'in ceddī ismidir.

قِنْدَةُ الرَّقَاعِ [ḳandetu'r-riḳāc] (ḳāf'ın fethiyle) Bir nev' hurmā ismidir.

الْقِنْدُ [el-ḳund] (ḳāf'ın zammıyla) Husyeye denir, zāhiren künd mu'arrebidir, قُنْدَيْنِ [ḳundeyn] tesniyesidir, Aşma'ın nin husyelerini 'azim olmakla Ebu'l-Ḳundeyn ile mülakkab olmuştur.

[ق ن ف د]

الْقُنْفُذُ [el-ḳunfuḍ] قُنْفُذٌ [ḳunfuḍ] vezninde ve onda lügattır ki kirpiye denir.

[ق و د]

الْقَوْدُ [el-ḳavḍ] (ḳāf'ın fethi ve vāv'ın sükülünüyle) ve

الْقِيَادَةُ [el-ḳiyādet] [عِيَادَةٌ] [‘iyādet] vezninde) ve

الْمَقَادَةُ [el-maḳādet] (mīm'in fethiyle) ve

الْقَيْدُودَةُ [el-ḳayḍūdet] [حَيْدُودَةٌ] [ḥayḍūdet] vezninde) ve

التَّقْوَادُ [et-ṭaḳvād] [تَذْكَارٌ] [tezkār] vezninde) Dābbeyi önünden çekmek ma'nāsınadır ki yedmek ta'bīr olunur; سَوَقٌ [sevḳ] mukābilidir; yukālu: فَادِ الدَّابَّةِ يَقُودُ قَوْدًا وَقِيَادَةً yukālu: Ve وَمَقَادَةٌ وَقَيْدُودَةٌ وَتَقْوَادًا نَقِيضٌ سَاقَهَا

قَوْدٌ [ḳavḍ] Masdardan menkūl ism-i cins olur, bir bölük atlara itlāk olunur, yedilmek şānlarından olmak hasebiyle; 'alā-

kavlin merkūb olmayıp yularlarıyla yedilen atlara itlāk olunur ki bi'l-fi'l olur; yukālu: مَرَّ بِنَا قَوْدٌ مِنَ الْخَيْلِ أَي جَمَاعَةٌ أَوْ هِيَ الْيَتِي Ve تَقَادُ بِمَقَاوِدِهَا وَلَا تُرَكَّبُ

قَوْدٌ [ḳavḍ] Kezālik masdar olur, un su ile yāhūd sā'ir şey' ile tabh olunup top top yumaklanmak ma'nāsına; yukālu: قَيْدِ الدَّقِيْقُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ قَوْدًا إِذَا طَبِخَ وَتَكَثَّلَ وَتَكَبَّبَ

الْإِفْتِيَادُ [el-iḳtiyād] [إِفْتِعَالٌ] [ifti'āl] vezninde) Bu dahi dābbeyi yedmek ma'nāsınadır. Ve dābbe münkād olup yedeğe gelmek ma'nāsınadır; yukālu: إِفْتَادَتِ الدَّابَّةُ فَاقْتَادَتْ وَإِقْتَادَتْ

التَّقْوِيدُ [et-ṭaḳvīd] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) Bu dahi yedmek ma'nāsınadır, lākin teksiri mutazammındır; yukālu: قَوْدُ الدَّابَّةِ بِمَعْنَى قَادَهَا

الْمَقْوُدُ [el-meḳūd] [مَقُولٌ] [maḳūl] vezninde) ve

الْمَقْصُودُ [el-maḳvūd] (aslı üzere) Yedeğe gelen dābbeye denir; yukālu: دَابَّةٌ مَقْوُودٌ وَمَقْوُودٌ

الْإِنْقِيَادُ [el-inḳiyād] [إِنْفِعَالٌ] [infi'āl] vezninde) Dābbe yedeği kabūl eylemek ma'nāsınadır ki yedilmek ve yedeğe gelmek ta'bīr olunur; yukālu: فَادِ الدَّابَّةِ فَانْقَادَتْ Ve bir adam serkeşlik eylemeyip rām ve mutīr olmakla huzū' ve tevāzu' ve ser-fürü eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: إِتْقَادَ لَهُ الرُّجُلُ إِذَا خَضَعَ وَذَلَّ Ve yol vāzih ve küşāde olmak ma'nāsına müsta'meldir; tekūlu: إِتْقَادَ لِي الطَّرِيقِ إِذَا وَضَحَ

الْقَائِدُ [el-ḳā'id] [عَائِدٌ] [‘ā'id] vezninde) Dābbeyi yedici adama denir ki yedekçi ta'bīr olunur. Cem'ī قَوْدٌ [ḳuvved] gelir, رُكَّعٌ [rukkac] vezninde) ve قُوَادٌ [ḳuvvād] gelir; رُؤَاوٌ [zuvvār] vezninde ve قَادَةٌ [ḳādet] gelir, سَادَةٌ [sādet] vezninde. Ser-askere ve çavuşa ve pezevenge kā'id itlākı bu

ma'nādandır. Ve فَايْدُ الْجَبَلِ [kā'idu'l-cebel] dağın burnuna ıtlāk olunur ki bir tarafa doğru çıkan sivri ucundan 'ibārettir. Ve mutlakan uzun uzadı arza ve yer yüzüne doğru uzun uzadı çekilmiş dağa ıtlāk olunur. Ve ekin tarlasında olan harkların en büyüğüne ıtlāk olunur, sā'irleri gūyā ki فَايْدُ [kā'id]dir. Ve

فَايْدُ [Kā'id] Kūṭb-ı Şimālī semtinde Benāt-ı Na'ş-ı Şuğrā ta'bīr olunan yedi kevkebin evveline denir ki kevākib-i mezbūrenin āhiri olacaktır, zīrā ta'dād olundukta āhirinden bed' olunur; gūyā ki kevākib-i sā'irenin فَايْدُ [kā'id]idir. Ve ikincisine 'Anāk derler ve onun bir cānibinde olana Kā'id-i Dağīr ve ikincisine 'Anāk derler ve onun semtinde olana Şaydağ denir ki Benāt'ın vasatında bir hafī kevkebdir, Sühā dedikleri bu kevkeb olacaktır ki darb-ı meseldir; onunla hiddet-i basar imtihān olunur. Ve üçüncüne Haver derler.

Ma'lūm ola ki işbu Benāt-ı Na'ş-ı Şuğrā ki Benāt-ı Na'ş-ı Şuğrā dedikleri süret şeklidir. Ve kübrā Kūṭb-ı Şimālī civārında Dübb-i Ekber süretinde merküz yedi kevkebdir ki Yediger ta'bīr olunur, dördüne Na'ş derler, murabba'u'ş-şekl olduğu için. Ve üzerinde olan üç kevkebe Benāt derler. Kezālik Şuğrā dahi Kūṭb civārında Dübb-i Aşğar süretinde merküzlardır. Bunun da dördüne Na'ş derler, Ferkađān o cümledendir, ilerisinde olur; beyneri nāzıra nisbet bir zirā' mikdārıdır. Bunların verāsında iki hafī kevkeb dahi vardır. Ve Benāt'tan birisi Cedy dedikleri kevkebdir ki Benāt'ın nihāyetindedir, iki diğerk kevkeb hafīlerdir. Mü'ellife göre buna

mülāyemeti yoktur. İntehā.

الْإِقَادَةُ [el-iqādet] [إِفَادَةٌ] [ifādet] vezninde) Yedmek için bir adamın yedeğine at vermek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا خَيْلًا إِذَا فَرَسًا فَرَسًا أَعْطَاهُ لِيُقْرَدَهَا Burada münāsib olan demek idi. Ve kısās eylemek ma'nāsınadır ki kātili maktūl mukābilinde katl eylemekten 'ibārettir. قَوْدُ [qāved]-i ātiden me'hūzdu; yukālu: أَقَادَ الْقَاتِلَ بِالْقَتِيلِ إِذَا قَتَلَهُ بِهِ Ve yağmur firāvān olup her tarafa şāmil olmak ma'nāsına müsta'meldir, قِيَادَةٌ [kiyādet] ten me'hūzdu; yukālu: أَقَادَ الْعَيْنُ إِذَا اتَّسَعَ Ve sebke ve takaddüm eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَقَادَ فُلَانٌ إِذَا تَقَدَّمَ

الْمِقْوَدُ [el-miḳved] [مَنْبَرٌ] [minber] vezninde) Kendisiyle davar yedilecek yular makūlesine denir.

الْقِيَادُ [el-kiyād] (kāf'ın kesriyle) ve

الْمِقَادَةُ [el-miḳādet] Mīm'in kesriyle ki aslı مِقْوَدَةٌ [miḳvedet]tir, bunlar da مِقْوَدٌ [miḳved] ma'nāsınadır. Ve 'Arablar "Filān adama zimām-ı ihtiyārını teslīmiyle ona küllī rām ve münkād oldu" diyecek yerde أَعْطَاهُ مِقَادَتَهُ derler.

الْقَوُودُ [el-qa'ūd] [صَبُورٌ] [şabūr] vezninde) ve

الْقَيِّدُ [el-ḳayyid] [مَيْتٌ] [meyyit] vezninde) ve

الْأَقْوَدُ [el-aḳved] [أَحْمَرٌ] [aḥmer] vezninde) Yedeğe gelip sāhibine be-gāyet rām ve münkād olan hayvāna denir; yukālu: فَرَسٌ وَبَعِيرٌ قَوُودٌ وَقَيْدٌ وَأَقْوَدُ أَيُّ ذُلُولٍ مُنْقَادٌ Ve

أَقْوَدُ [aḳved] Boynu saht ve şedīd olan adama ıtlāk olunur. Yedilen dābbe iki tarafa iltifāt edemediği gibi, boynu şedīd olan kimse de iki tarafa sühütle iltifāt edemez. Esās'ta bu boynu uzun kimse ile mü-

fesserdir ki yine mecāzdır. Ve

أَقْوَدُ [aḳved] Zād ve ta'āma bahil olan kimseye itlāk olunur, zīrā le'im olan kimse ta'ām ekl ederken iki tarafına iltifāt eylemez, şāyed bir āşinā görüp da'vet eylemek iktizā eder diye; yukālu: رَجُلٌ أَقْوَدُ أَيُّ بَخِيلٍ عَلَى الرَّادِ Ve

أَقْوَدُ [aḳved] Pek uzun dağa itlāk olunur. Ve şol kimseye itlāk olunur ki bir nesneye teveccüh ve ikbāl eylese değme hälle ondan munsarıf olmaya; ma'nā-yı sâbıktan me'hūzdur; yukālu: هُوَ أَقْوَدُ أَيُّ إِذَا أَقْبَلَ عَلَى شَيْءٍ لَمْ يَكُدْ يَنْصَرِفْ عَنْهُ

الْمَقَادُ [el-meḳād] (mīm'in fethiyle) İsm-i mekāndır. Aslı مَقْوَدُ [meḳūd] idi, yedecek mekāna denir. Bu ma'nādandır ki 'Arablar "Filān nesneyi yā filān kimseyi sağ tarafına aldım" diyecek yerde جَعَلْتُهُ مَقَادَ الْمُهْرِ derler, zīrā tay kısmı ekserī sağ taraftan yedilip çekilir. Ve

مَقَادُ [Meḳād] Şammān türābında bir dağın adıdır.

الْقَيَادِيدُ [el-ḳayādīd] (ḳāf'ın fethiyle) Gövdesi uzun olan dişi merkeblere ve sâ'ir hayvānlara itlāk olunur; قَيَدُودٌ [ḳaydūd] müfredidir; yukālu: أَتَانُ قَيَدُودٌ وَفَرَسٌ قَيَدُودٌ أَيُّ طَوِيلٌ

الْقَيْدُ [el-ḳīd] (ḳāf'ın kesriyle) ve

الْقَادُ [el-ḳād] (ḳāb [ḳāb] vezninde) Kadr ve mikdār ma'nāsınadır; tekülü: بَيْنَنَا وَبَيْنَهُ قَيْدٌ رُمْحٌ وَقَادٌ رُمْحٌ أَيُّ قَدْرُهُ

الْمُقَوِّدُ [el-muḳavved] (mu'azzam [mu'azzam] vezninde) Bu dahi pek uzun dağa itlāk olunur.

الْقَوْدُ [el-ḳaved] (fethateynle) Kısās ma'nāsına ismdir ki kâtili maktül mukābilinde katl eylemekten 'ibārettir;

fi'l-asl masdardır; yukālu: طَلَبَ الْقَوْدَ مِنَ الْقَاتِلِ أَيُّ الْقِصَاصِ Ve bu قِيَادَةٌ [ḳiyādet] ma'nāsından mutasarrıftır, maksūs merbūten قِيَادَةٌ [ḳiyādet] olunduğu mülāhazasıyladır. Ve

قَوْدُ [ḳaved] Masdar olur, insān ve hayvānın arkası uzun olmak ma'nāsına; yukālu: قَوْدَ الرَّجُلِ وَالْفَرَسِ قَوْدًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَارَ ظَهْرُهُ طَوِيلًا Kezālik boynu uzun olmak ma'nāsınadır; yukālu: قَوْدَ الرَّجُلِ إِذَا صَارَ عُنُقُهُ طَوِيلًا [Ve] أَقْوَدُ [aḳved] bunlardan sıfattır.

الْقَوْدَاءُ [el-ḳavdā] (ḥamrā [ḥamrā] vezninde) Pek yüksek ثَبِيَّةٌ [ṣeniyyet]e ya'nī bele-ne ve gırīveye vasf olur; yukālu: ثَبِيَّةٌ قَوْدَاءُ أَيُّ عَالِيَةٌ

الْقَوَادُ [el-ḳavvād] (kettān [kettān] vezninde) Ḥimyer lügatinde buruna denir, أَنْفٌ [enf] ma'nāsına.

قَوَيْدُ [Ḳuveyd] (zubeyr [zubeyr] vezninde) Esāmīdendir. Aḥmer b. Ḳuveyd bir recül-i ma'rūftur.

الْقَائِدَةُ [el-ḳā'idet] (ḳā'idet [ḳā'idet] vezninde) Yer yüzüne uzanıp döşenmiş tepeye itlāk olunur; yukālu: أَكْمَةٌ قَائِدَةٌ أَيُّ مُمْتَدَّةٌ عَلَى الْأَرْضِ

[ق ه د]

الْقَهْدُ [el-ḳahd] (mehd [mehd] vezninde) Nakiyyu'l-levn olan ya'nī rengi hālis ve sāfi olup şā'ibe-i gaşş ve küdüretten pākīze olan şey'e denir; yukālu: شَيْءٌ قَهْدٌ أَيُّ النَّقِيِّ اللَّوْنِ Ve levni küdüretli beyāz olan şey'e denir ki şeker renk dedikleri boz olacaktır; yukālu: شَيْءٌ قَهْدٌ أَيُّ أَبْيَضٌ أَكْدَرُ Ve bir cins koyuna denir ki levnine kumrallık gālib ve kulakları hurde olur, 'alā-kavlin tūy kumralca ve çehresi benefsecī olur ki Ḥicāz tarafına mahsūstur. Cem'ī قِهَادٌ [ḳihād] gelir ḳāf'ın kesriyle. Ve 'alā-re'yin boynuzsuz olan koyuna denir ki çomar ta'bir olunur.

الْأَكْيَلُ الْوَجْهِ nüshaları şārihin beyāni üzere hatādır. Savāb olan الْأَكْيَلُ olmaktadır, fā'yla. Ve

قَهْدٌ [qahd] Sığın geyiğinin yavrusuna denir, جُوذُرٌ [cu'zer] gibi. Ve **حَذْفٌ** [hazef] ma'nāsınadır ki hā-yı mühmele ve zāl-ı mu'cemenin fethiyledir, bir nev' siyāh ve hurde koyunlara denir. Burada sār nüşhalara iltifāt olunmaya. Ve kısa kuyruklu koyuna denir, Rümeli koyunları gibi. Ve küçük cüsseli latîf ve matbū olan sığra denir. Ve tomurcuk nergise ve zerrine denir. Ve

قَهْدٌ [qahd] Masdar olur, pekçe döşenmeyip adımı sıkça sıkça atarak yürümek ma'nāsına; yukālu: **قَهْدٌ فِي مَشْيِهِ قَهْدًا مِنَ الْبَابِ** الثَّالِثُ إِذَا قَارَبَ فِي حَطْوِهِ وَلَمْ يَنْسِبْطُ

قَهْدٌ [Qahed] (fethateynle) Bir mevzi' adıdır.

قَهَادٌ [Qihād] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

قُهَيْدٌ [Qüheyd] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) İbn Muṭarrif'dir ki Gifār kabilesindedir, ashābdan olması muhtelefün-fihtir.

[ق ه م د]

الْقَهْمَدُ [el-qahmed] (جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Fürü-māye ve deni ve hasis olan şahsa denir. Ve zışt ve bed-çehre kimseye denir; tekülü: **لَا تَضْحَبُهُ فَإِنَّهُ قَهْمَدٌ أَيْ لَيْمٌ الْأَصْلُ ذَنْبِيٌّ** وَكَذَا ذَمِيمٌ الْوَجْهِ

[ق ي د]

الْقَيْدُ [el-qayd] (صَيْدٌ [şayd] vezninde) Ma'lumdur ki bukağıya denir. Cem'i **أَقْيَادٌ** [aқыād] ve **قُيُودٌ** [quyūd] gelir. Ve tutsağın kollarını arkasından çekip bağladıkları bağa denir. Ve semer ağaçlarını birbirini zamm eylemek için çekip sardıkları sargı-

ya da itlāk olunur. Ve

قَيْدٌ [Qayd] Benū Taglib kabilesinden bir feresin ismidir ve

قَيْدُ السَّيْفِ [qaydu's-seyf] Kılıç bağlarının diplerinde olan uzun bağdan 'ibārettir ki onu küçük makara şeklinde nesnelere tutar.

قَيْدُ الْأَسْنَانِ [qaydu'l-esnān] Diş etlerine itlāk olunur.

قَيْدُ الْفَرَسِ [qaydu'l-feres] Devenin boynuna mahsūs bir güne damgadır ki atın bukağısı şeklinde basılır.

قَيْدُ الْأَوَابِدِ [qaydu'l-evābid] Yüğüruk ata itlāk olunur, yüğürlüğü sebebiyle vuhūşa yetişip hareketten alıkoyduğu için. Ve

قَيْدٌ [qayd] Mikdār ma'nāsınadır; **قَادٌ** [qād] dahi bu ma'nāyadır, lākin vāviyyede **qāf**'ın kesriyle takyid eylemişti; yukālu: **مَا يَبْنُو قَيْدٌ قَوْسٍ وَقَادَهَا أَيُّ مَقْدَارُهَا**

قَيْدٌ [qayd] Masdar olur, bağlamak ve mechülen bağlanmak ma'nāsınadır; yukālu: **قَيْدُ الرَّجُلِ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ قَيْدًا بِمَعْنَى قَيْدٍ**

الْمَقْيَيْدُ [el-muqayyed] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) **تَقْيِيدٌ** [taqyid]den ism-i mekandır, atın ayaklarında bukağı vurulacak yere denir ki bukağılık ta'bīr olunur. Ve nisvānın ayaklarında halhāl geçirecek yere itlāk olunur. Ve

مُقْيَيْدٌ [muqayyed] İsm-i mef'ul olur, bağlanmış deveye ve sār nesneye denir. Cem'i **مَقْيَايِيدٌ** [meqāyid] gelir. Ve şol mevzi'e denir ki onda erkek deveyi bend edip hāli üzere tahliye ve terk ederler.

الْقَيْيِدُ [el-qayyid] (كَيْيِسٌ [keyyis] vezninde) Şol insān ve hayvāna denir kendisini bağlamak murād edildikte serkeşlik eylemeyip müsāhele eyleye, ya'nī rām ola; yukālu: **هُوَ قَيْدٌ وَهُوَ مَنْ سَاهَلَكَ إِذَا قُدَّتُهُ**

الْقَيْيِدُ [el-qayyid] (كَيْيِسٌ [keyyis] vezninde) Şol insān ve hayvāna denir kendisini bağlamak murād edildikte serkeşlik eylemeyip müsāhele eyleye, ya'nī rām ola; yukālu: **هُوَ قَيْدٌ وَهُوَ مَنْ سَاهَلَكَ إِذَا قُدَّتُهُ**

هُدَى kelimesini قِيَادَةٌ [kiyādet]ten vehm eylemiştir, fe'lyunzar.

الْقِيَادُ [el-kiyād] [كِتَابٌ] [kitāb] vezninde) Şol ipe denir ki onunla deve ve sâ'ir devābb bend olunur.

التَّقْيِيدُ [et-takyīd] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) Bukağıya vurmak ve bende çekmek ma'nāsınadır. Bu münāsebetle men' ma'nāsında isti'māl olundu ve minhu'l-hadīsu: "فَيَدُ الْإِيمَانِ الْفَتْنُ" أَيُّ إِنَّ الْإِيمَانَ يَمْنَعُ مَنْ "فَيَدُ الْإِيمَانِ الْفَتْنُ" يَا نَبِيَّ "Mü'minin imāni bir mü'mini gileten katl eylemesine māni' olur, niteki imān 'an-asl mü'min olanı fesāda şürū'dan māni' olur." Ve

تَقْيِيدٌ [takyīd] [تَأْخِيزٌ] [te'ḥīz] ma'nāsına isti'māl olunur ki efsūnla bir adamı bend ve teshir eylemekten 'ibārettir. Ve

تَقْيِيدُ الْكِتَابِ [takyīdu'l-kitābet] Yazıya nokta ve hareke vaz'ıyla zabt eylemekten 'ibārettir ki iltibāsa māni' olur; yukālu: فَيَدُ الْكِتَابِ إِذَا أَشْكَلَهُ

Mütercim der ki takyīd-i mezkūr hādistir. Selefte işkāl ve iltibāstan nāşī ihtirā olunmuştur. Ez-ān cümle Hazret-i 'Osmān radiyallāhu 'anhu fitnesine sebep olmuştur, zīrā Mışır'a irsāl eyledikleri Muḥammed b. Ebī Bekr eṣ-Şiddīk'in yedinde olan menşūrunu فَاقْتُلُوهُ kelimesini 'unvāniyla kırā'at eylemeleri esās-ı fitne oldu. Ve bu resme kitābeti i'cām ve i'rāb ve takyīd ve teşdīd makūlesi 'alāmātla mu'allem eylemeği Ḥaccāc-ı Zālīm'e nisbet gayr-i vāki'dir, zīrā Muḥammed-i Ebherī tasrīhi üzere kalem-i 'Arabīyi üç kimse vaz' eyledi: Evvelā Murāmir b. Murre vaz'-ı suver-i hurūf eyledi. Sāniyā Eslem, vasl ve fasl ile terkīb-i kelimāt ey-

ledi. Sālisā 'Āmir b. Ḥidre i'cām ve nukat ve şedde ve medd ve cezm emsāli eşkāl tertīb eyledi ve Ebu'l-Esved ed-Du'elī ondan ta'allüm eyledi. İntehā.

تَقْيِيدٌ [Tuḳayyid] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl]den كَيْدٌ kelimesinin ki mü'ennestir, muzāri'i veznindedir, deve ra'yından şūr otluğu çok bir arzın ismidir; devaleri kayd eder olduğu için tesmiye olunmuştur.

مَقْيِيدَةُ الْحِمَارِ [muḳayyedetu'l-ḥimār] (ḥā-yı mu'ceme ile مُعْظَمَةُ الْخَيْارِ [mu'azzametu'l-ḥiyār] vezninde) حُرَّةٌ [ḥurret]e itlāk olunur ki جَارِيَةٌ [cāriyet] mukābilidir, başörtüsüyle kayd olunmuş demektir. Ba'zı ümmehatta bu terkībde الْحِمَارُ kelimesi ḥā-yı mühmele ile [الْحِمَارُ] ve الْحُرَّةُ lafzı ḥā'nın kesriyle [الْحُرَّةُ] mukayyedir. حُرَّةٌ [ḥarret] kara taşlığa denmekle ḥimār kısmının eşip yürümeyeceği yer demek olur. Ve ba'zı nüsha buna muvāfık ve kavli-āi bunu mü'eyyiddir.

بُنُو مُقْيِيدَةٍ [benū muḳayyedet] [مُعْظَمَةٌ] [mu'azzamet] vezninde) 'Akreblere itlāk olunur, Lisānu'l-'Arab'da ve usūl-i sā'irede بُنُو مُقْيِيدَةِ الْحِمَارِ 'unvāniyla mersūm olmakla *Ḳāmūs* nüshalarında sakt vāki'dir. Vāki'ā kara taşlık akreb ma'deni olduğu bī-reybdir.

الْقَيْدُ [el-kīd] (ḳāf'ın kesriyle) Mikdār ma'nāsınadır; fethle de ve vāv ile lügat olduğu zikr olundu.

FASLU'L-KĀF (فَضْلُ الْكَافِ)

[ك أ د]

الْكَأْدُ [el-ke'd] (kāf'ın fethi ve hemzenin sükünuyla) Gam-nāk ve mahzūn olmak ma'nāsınadır; yukālu: كَأَدَ الرَّجُلُ كَأْدًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا كَتَبَ

الْكَأْدَاءُ [el-ke'dā] [le'dā] [le'dā] vezninde) Şiddet ve mihnete denir; yukālu: وَقَعَ فِي شِدَّةٍ فِي كَأْدَاءٍ أَي فِي شِدَّةٍ Ve zulm ve sitem ve hüzn ve elem ma'nālarıdır ve bir nesneden sakınmak, حَذَارٌ [hizār] ve ihtirāz ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ أَهْلُ الْكَأْدَاءِ أَي الْجِدَارِ Ve pek karanu geceye denir ve sarp yokuşa denir, ke-mā se-yuzkeru.

الْكَؤْدَاءُ [el-ku'edā] (kāf'ın zammı ve hemzenin fethiyle) صُعْدَاءُ [šu'adā] ma'nāsınadır ki derd-nāk olan adamın içini ciğerin soluk almasından ibārettir.

التَّكَأْدُ [et-teke'ud] [tefa'ul] vezninde) Bir nesne zımnında pek renc ve zahmete uğrayıp sūz-nāk olmak ma'nāsınadır; yukālu: Ve تَكَأَدَ الشَّيْءُ إِذَا تَكَفَّفَهُ وَكَابَدَهُ وَصَلَّى بِهِ Bir adama bir nesne müşkil ve renc ve meşakkatli olmak ma'nāsınadır; tekūlu: تَكَأَدَنِي الْأَمْرُ أَي سَقَّ عَلَيَّ

التَّكَأْوُدُ [et-tekā'ud] [tefa'ul] vezninde) Bu dahi bir nesne meşakkatli ve zahmetli olmak ma'nāsınadır; tekūlu: تَكَأَدَنِي الْأَمْرُ أَي سَقَّ عَلَيَّ

الْكَؤُودُ [el-ke'ūd] [şabūr] vezninde) Sarp yokuşa denir; yukālu: عَقَبَهُ كُؤُودٌ وَكَأْدَاءٌ أَي صَغْبَةٌ

الْإِكْوِيدَادُ [el-ikvīdād] [işmīzāz] vezninde) Pırlıktan nāşī vücūd titremek ma'nāsınadır; yukālu: إِكْوَادُ الشَّيْخِ إِذَا أُرْعِدَ كَبِيرًا

الْمُكْوَيْدُ [el-mukve'idd] İsm-i fā'ildir, vücūdu titreyen pīr adama denir.

[ك ب د]

الْكَبْدُ [el-kebd] (kāf'ın fethi ve bā'nın sükünuyla) ve

الْكَبِيدُ [el-kībd] (kāf'ın kesriyle) ve

الْكَبِدُ [el-kebid] [ketif] vezninde) Ma'rūftur ki ciğere denir. Ve bu mü'ennestir, kalīlen müzekker olur. Cem'i أَكْبَادٌ [ekbād] gelir ve كُبُودٌ [kubūd] gelir.

الْكَبْدُ [el-kebd] [ḥamd] vezninde) Bir adamın ciğerine vurmak ma'nāsınadır ki hakīkatte ciğer üzerine vurmaktır; yukālu: كَبَدَهُ كَبْدًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا صَرَبَ كَبْدَهُ Ve bir nesneye kasd ve āhenk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: كَبَدَهُ إِذَا قَصَدَهُ Ve bürüdet-i havā nāsı tazyīk ile zahmet ve meşakkate uğratmak ma'nāsınadır; yukālu: كَبَدَ الْبُودُ الْقَوْمَ إِذَا سَقَّ عَلَيْهِمْ وَصَيَّقَ

الْكَبَادُ [el-kubād] [ḡurāb] vezninde) Ciğer ağrısına denir. Kāle's-ş-şārih ve minhu'l-hadīsu: "الْكَبَادُ مِنَ الْعَبِّ" وَهُوَ شُرْبُ الْمَاءِ مِنْ غَيْرِ مَصِّ

الْكَبْدُ [el-kebed] (fethateynle) Bir adam ciğer ağrısından derd-nāk olmak ma'nāsınadır; yukālu: كَبَدَ الرَّجُلُ كَبْدًا مِنَ الْبَابِ Ve الرَّابِعِ إِذَا أَلِمَ يَغْنِي مِنْ وَجَعِ الْكَبِدِ

كَبَدٌ [kebed] Karın büyük olmak ma'nāsınadır; yukālu: Ve كَبَدَ بَطْنَهُ إِذَا عَظُمَ

كَبَدٌ [kebed] 'Unsur-ı havāya denir. Ve şiddet ve meşakkat ma'nāsınadır; yukālu: لَقِيَ مِنْهُ كَبْدًا أَي شِدَّةً وَمَشَقَّةً

كَبْدُ الرُّمْلِ [kebedu'r-remli] Kumluğun vasatına itlāk olunur. Ve

كَبْدُ السَّمَاءِ [kebedu's-semā] Felekin vasatına itlāk olunur; yukālu: بَلَعَتِ الشَّمْسُ كَبَدَ

السَّمَاءِ أَيْ وَسَطَهَا

الْمَكْبُودُ [el-mekbūd] Ciğer ağrısına mübtelā kimseye denir; yukālu: كَبِدُ الرَّجُلِ

عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا اشْتَكَى كَبِدَهُ فَهُوَ مَكْبُودٌ

الْكَبِدُ [el-kebid] (كَبَيْتٌ [ketif] vezninde)

İnsān ve hayvānın bi-kemālihi cevfine denir ki eczā-i cevfiyyesi olacaktır, yürek ve ciğer ve dalak ve sār gibi. Ve bir şeyin vasatına ve muʿzam ve firāvān olan yerine denir. Meselā الْبَحْرُ كَبِدُ [kebidu'l-baħr] deryānın engin yerinden ʿibārettir. Ve كَبِدُ الْقَوْسِ [kebidu'l-kaḡs] yayın ʿilākasının iki tarafının mā-beynine ʿalā-kavlin makbizinden yaʿnī el tutan yerinden iki taraflı bir endāze mikdārı yerine denir.

Şārih der ki ümmehāt-ı sār'erede yayın orta yeriyle müfesserdir ki çak ok çıkan mevzi'dir, yayın bağı taʿbīr olunur. Mü'ellifin kavlı evveli Aşma'ī kavlidir, yaʿnī عِلَاقَةٌ [ʿilākat]ın iki tarafının mā-beynidir ki ondan beriye كُلْيَةٌ [kulyet] baʿdehu الْأَبْهَرُ [ebher] baʿdehu الطَّائِفُ [eṭ-ṭāʾif] baʿdehu السِّيَةِ [es-siyet] denir ki küşe-i kemānda olan eğridir. İntehā. Ve

كَبِدٌ [Kebid] Benī Kilāb yurdunda bir kızıl dağ adıdır. Ve

كَبِدٌ [kebid] Yana denir, جَنْبٌ [cenb] maʿnāsına. Ve muhaddisinden ʿAbdulhamīd b. Velīd'in lakabıdır, sıklık ve girānlığı bāʿis-i telkībdır.

دَارَةُ كَبِدٍ [Dāretu Kebid] Benī Kilāb yurdunda bir mevzi'dir.

كَبِدُ الْوِهَادِ [Kebidu'l-Vihād] (vāv'ın kesriyle) Semāve'de bir mevzi'dir.

كَبِدُ قُنَّةٍ [Kebidu Ḳunnet] (kāf'ın zammıyla) Ganiyy kabilesi yurdunda bir mevzi'dir.

كَبِدُ الْحَصَاةِ [Kebidu'l-Ḥaşāt] Bir şār

lakabıdır.

الْكُبَيْدَاءُ [el-kubeydāʾ] (tasgīr bünyesiyle) ve

الْكُبَيْدَاتُ [el-kubeydāt] (hā'yla) ve

الْكَبْدَاءُ [el-kebdāʾ] (صَحْرَاءُ [şaħrāʾ] vezninde) ve

الْكَبْدُ [el-kebd] (عَبْدٌ [ʿabd] vezninde) Bunlar da vasat-ı semāya itlāk olunur ki hatt-ı nisf-ı nehār farz olunan yeridir. Ve

كَبْدَاءُ [kebdāʾ] (صَحْرَاءُ [şaħrāʾ] vezninde) El değirmenine denir. Ve kabzası avucu dolduran yaya denir; yukālu: قَوْسٌ كَبْدَاءٌ إِذَا كَانَتْ قَوْسٌ مَقْبُضُهَا يَمْلَأُ الْكَفَّ مَقْبُضُهَا إمْرَأَةٌ كَبْدَاءٌ أَيْ الضَّحْمَةُ الْوَسَطِ الْبَطِيئَةُ. Ve ortası iri ve yumru ve seyr ve hareketi batı olan hatuna itlāk olunur; yukālu: إمْرَأَةٌ كَبْدَاءٌ أَيْ الضَّحْمَةُ الْوَسَطِ الْبَطِيئَةُ. Bunun müzekkerinde **اَكْبَدُ** [ekbud] denir. Ve

كَبْدَاءُ [kebdāʾ] ʿAzīmü'l-vasat olan kumluğa itlāk olunur; yukālu: رَمْلَةٌ كَبْدَاءٌ أَيْ عَظِيمَةٌ الْوَسَطِ

التَّكْبُدُ [et-tekebbud] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) Güneş felekin ortasına varmak maʿnāsınadır; yukālu: تَكَبَّدَ الشَّمْسُ السَّمَاءَ إِذَا صَارَتْ فِي كُبَيْدَائِهَا Ve bir nesneye kasd ve āhenk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَكَبَّدَ رَمْلَةٌ كَبْدَاءٌ إِذَا خُتِرَ

التَّكْبِيدُ [et-tekbīd] (تَفَعُّلٌ [tefaʿil] vezninde) Bu dahi güneş felekin vasatına gelmek maʿnāsınadır; yukālu: كَبَّدَتِ الشَّمْسُ السَّمَاءَ إِذَا صَارَتْ فِي كُبَيْدَائِهَا

سُودُ الْأَكْبَادِ [sūdu'l-ekbād] Karaciğerliler demektir, gūyā āteşi-i kīn ü ʿadāvet ciğerlerini yakıp kömür gibi siyāh eylediği mülāhazasıyla aʿdā ve düşmāna itlāk olunur; yukālu: هُمْ سُودُ الْأَكْبَادِ أَيْ الْأَعْدَاءُ

الْأَكْبَدُ [el-ekbed] (أَحْمَرٌ [aħmer] vezninde)

Vasatı iri ve seyr ve hareketi batî olan ki-şiye denir. Ve

أَكْبَدُ [ekbed] Bir kuş adıdır. Ve ciğer-gāhi yumru ve kalkık olan insān ve hayvāna denir.

أَلْمُكَابِدَةُ [el-mukābedet] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) ve

أَلْكِبَادُ [el-kibād] (kāf'ın kesriyle) Bir işten renc ve zahmet görmek ve onun zımnında pek meşakkat çekmek ma'nāsınadır; yukālu: كَابِدَ الْأَمْرَ مُكَابِدَةً وَكِبَادًا إِذَا قَاسَاهُ

أَلْكَابِدُ [el-kābid] Ondan ismdir, renc ve mihnete denir. Ve bu كَاهِلٌ [kāhil] ve غَارِبٌ [gārib] gibidir; yukālu: وَقَعَ فِي كَابِدٍ أَيْ مَقَاسًا

أَلْكَبِدَةُ [el-kebdet] (حَفْزَةٌ [ḥamzet] vezninde) Şol boncuğa denir ki efsūngerān onu teshîr husüsünde isti'māl ederler.

أَلْأَكْبَادُ [el-ekbād] (كَبَدٌ [kebid] lafzının cem'idir ki ciğerler demektir, niteki zikr olundu. Bu ma'nādandır ki bir adama 'ilm yāhūd gayrı nesne talebi için bilād-ı ba'ideden ve etrāf ve eknāftan nās vürüd eder olsalar فَلَانٌ تَضْرَبُ إِلَيْهِ أَكْبَادُ الْإِبِلِ derler.

[ك ت د]

أَلْكَتَدُ [el-Keted] (kāf'ın ve tā-yı fevkiyyenin fethiyle) Bir kevkeb adıdır. Bu kevkeb Esed süretinin omuzunda vāki'dir. Ve

كَتَدُ [Keted] Mekke'de bir dağın adıdır ki Muğammes cānibinde vāki'dir. Ve

كَتَدُ [keted] İnsānın ve atın arkasında iki küreğin kavuştuğu yere denir, 'alā-kavlin yağrınıya ve 'alā-re'yin yağrını ile arkanın aralığına denir. Cem'i أَكْتَادٌ [ektād] ve كَتُودٌ [kutüd] gelir.

أَلْكَتِيدُ [el-ketid] (كَتَيْفٌ [ketif] vezninde) Bu dahi arkada 'ale'l-ihtilāf zikr olunan yere denir. Bu mādde matbū' olan Vanşulu

nüşhalarında sā-yı müsellese ile mazbūt olmakla tab'ı galattır.

أَلْأَكْتَدُ [el-ekted] (أَحْمَرٌ [aḥmer] vezninde) Yüksek yağrınılı adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَكْتَدُ أَيْ الْمَشْرُفُ الْكَتِيدُ

تَكْتُدُ [Tektudu] (تَنْصُرُ [tenşuru] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

أَلْأَكْتَادُ [el-ektād] (hemzenin fethiyle) Cemā'at ma'nāsınadır, 'alā-kavlin eşbāh ve emsāl ma'nāsınadır yāhūd şol gürüha denir ki birbirinin enselerinde mütetābi'an sür'atle gider olalar; yukālu: هُمْ أَكْتَادٌ أَيْ جَمَاعَاتٌ أَوْ أَشْبَاهُ أَوْ سِرَاعٌ بَعْضُهَا فِي إِثْرِ بَعْضٍ Ve bunun müfredi yoktur. Burada te'nīs zamiri cemā'at ittibāriyladır.

[ك د د]

أَلْكَدُّ [el-kedd] (kāf'ın fethi ve dāl'ın teşdidiyle) Bir işte renc ve şiddet çekmek ma'nāsınadır ki lāzımdır; yukālu: كَدَّ الرَّجُلُ فِي الْعَمَلِ كَدًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا تَعَبَ وَوَقَعَ فِي الشَّدَّةِ ve minhu yukālu: حَصَلَ بِجَدِّكَ لَا بِكَدِّكَ Ya'nī "Bu husūs senin müsā'ade-i bahtınla hāsıl oldu, yoksa emek çekip sa'y ve zahmetinle değildir." Ve

كَدُّ [kedd] Bir kimseden bir nesne talebinde ilhāh ve ibrām eylemek ma'nāsınadır ki vech-i ātī üzere ma'nā-yı müte'addiden me'hūzdu; yukālu: كَدَّ فِي الطَّلَبِ إِذَا أَلَحَّ Ve parmakla işāret eylemek ma'nāsınadır; yukālu: كَدَّ الرَّجُلُ إِذَا أَشَارَ بِالْإِصْبِغِ Ve saç taramak ma'nāsınadır; yukālu: كَدَّ رَأْسَهُ إِذَا مَسَطَهُ Ve

كَدُّ [kedd] İsm olur, içinde nesne dövülen şey'e denir, havan ve dibek gibi. Ve

كَدُّ [kedd] Kezālik masdar olur, bir kimse-den كَدَّ [kedd] taleb eylemek ya'nī onu renc ve ta'aba uğratmak ve bir husüsta zah-

met çekirmek ma'nāsına; yukālu: كَدَّ فَلَانًا إِذَا طَلَبَ مِنْهُ الْكَدَّ Pes bu ma'nāda müte'addī olur, niteki ümmehāt-ı sâ'irede اَتَعَبَهُ وَكَدَّهُ لَازِمٌ وَمُتَعَدٍّ 'ibāretiyile musarrahtır. Ve

كَدَّ [kedd] Bir nesneyi el ile çekip koparmak ma'nāsındır, cāmīd olsun, sâ'il olsun; yukālu: كَدَّ الشَّيْءَ إِذَا نَزَعَهُ بِيَدِهِ يَكُونُ فِي الْجَامِدِ وَالسَّائِلِ

الْإِكْتِدَادُ [el-iktidād] [ifti'āl] vezninde) ve

الْإِسْتِكْدَادُ [el-istikdād] Bunlar da bir adamın bir husūsta renc ve zahmet çekmesini istemek ma'nāsındır ki murād renc ve zahmete uğratmaktır; yukālu: اِكْتَدَّ فَلَانًا وَاسْتَكْتَدَّهُ إِذَا طَلَبَ مِنْهُ الْكَدَّ Ve

اِكْتِدَادُ [iktidād] Buhl ve imsāk üzere olmak ma'nāsındır; yukālu: اِكْتَدَّ الرَّجُلُ إِذَا أَمْسَكَ يَعْنِي لَا يُنَالُ خَيْرُهُ إِلَّا بِغُسْرَةٍ

الْاِكْدَدَةُ [el-kededet] (fetehātla) ve

الْكُدْدَةُ [el-kudedet] [humezet] vezninde) ve

الْكُدَادَةُ [el-kudādet] [sulālet] vezninde) Tencere dibinde yapışıp kalan ta'āma denir ki çömlük yanığı ta'bīr olunur. Ve

كُدَادَةٌ [kudādet] قَشْدَةٌ [kışdet] ma'nāsındır ki zikr olundu. Ve bādiyede Merrūt nām mahalde Benū Yerbū' yurdunda bir mevzi' adıdır.

الْكَدِيدُ [el-ke'dīd] [emīr] vezninde) İrice dövülmüş tuza denir, مِلْحٌ جَرِيشٌ ma'nāsına. Ve tuz kısmı birbirinin üzere boşaltılıp döküldükte sādır olan savtına denir ki haşırta ta'bīr olunur; tekūlu: سَمِعْتُ كَدِيدَ الْكَدِيدِ مِثْلَ الْحَدِيدِ وَهُوَ الْمِلْحُ الْجَرِيشُ وَكَذَا صَوْتُهُ إِذَا ضَبَّ

كَدِيدٌ [Kedīd] Hāremeyn beyninde bir su adıdır. Ve arzdan batn-ı vāsi'a denir. Ve

toprağı galīz olan yere denir ki mürürü 'asīr olur.

يَوْمَ الْكَدِيدِ [yevmu'l-ke'dīd] Beyne'l-'Arab bir yevm-i ma'rūftur.

الْكِدَّةُ [el-kiddet] (kāf'ın kesriyle) Bu dahi toprağı galīz olan arza denir.

الْكُدَادُ [el-kudād] [sumām] vezninde) Eşek kengeri ve buğdaycık otu dedikleri otun ra'y eylemeğe salāhiyyeti olmayana denir. Ve

كُدَادٌ [kudād] Bir aygır eşek adıdır ki bazı eşekler ona nisbet olunur; كُدَادٍ دَدِكَلِرِي، o eşekler olacaktır.

الْاَكْدِدَةُ [el-ekiddet] [e'izzet] vezninde) Otlanmış otluk bakiyelerine denir. Müfredi كُدَادَةٌ [kudādet]tir, مُمَامَةٌ [sumāmet] gibi.

الْاَكْدَادُ [el-ekdād] (hemzenin fethiyle) ve

الْاَكَادِيدُ [el-ekādīd] Fırkalar ve sürüler ve bölükler demektir; tekūlu: رَأَيْتُهُمْ اَكْدَادًا أَكْنَاذُ [ektād] idi ki zikr olundu, müfredi yoktur. Ve اَكْدَادُ [ekādīd]ın cem'idir.

الْكَدْكَدَةُ [el-kekdedet] [zülzēle] vezninde) ve

الْكِدْكَادُ [el-kidkād] [zilzāl] vezninde) İfrāt üzere gülmek ma'nāsındır; yukālu: كَدَّكَدَ الرَّجُلُ كَدْكَدَةً وَكِدْكَادًا إِذَا أَفْرَطَ فِي الضَّحِكِ Ve kılıca cilā veren kimse kılıcın yüzüne مَضَقَلَةٌ [mişqālet] sürmek ma'nāsındır; yukālu: كَدَّكَدَ الضَّيْقَلُ إِذَا ضَرَبَ الْمِدْوَسَ عَلَى السَّيْفِ Ve ağır ağır yürümek ma'nāsındır; yukālu: كَدَّكَدَ الرَّجُلُ إِذَا تَنَاقَلَ فِي الْمَشْيِ Ve tard-ı şedīd ile tard eylemek ma'nāsındır; yukālu: كَدَّكَدَهُ إِذَا طَرَدَهُ طَرْدًا شَدِيدًا

الْاِكْدَادُ [el-ikdād] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bahīl ve mümsik olmak ma'nāsındır;

yukālu: كَدَّ الرَّجُلُ إِذَا أَمْسَكَ

الْكَدُودُ [el-kedūd] [صَبُورٌ] [šabūr] vezninde) Suyu zahmet ve meşakkatle alınan kuyuya itlak olunur; yukālu: يَبْتُ كَدُودٌ إِذَا كَانَتْ لَمْ يُنَلِّ مَاؤَهَا إِلَّا بِجَهْدٍ

الْكَدَيْدَةُ [el-Kudeydet] [هَيْهَتٌ] [huneyhet] vezninde) Benū Ebī Bekr b. Kilāb yurdunda bir su adıdır.

كُدَّدُ [Kuded] [صُرَدٌ] [şurad] vezninde) Başra kurbünde bir mevzi'dir.

كَدَدٌ [Keded] [جَبَلٌ] [cebel] vezninde) Benū Suleym diyārında bir mevzi'dir. Ve

كَدَدٌ [keded] كَدَدٌ [keted] lafzında lügattir, niteki zikr olundu.

الْمِكَدُّ [el-mikedd] (mīm'in kesri ve kāf'ın fethiyle) Zikr olunan كَدَدٌ [kedd] lafzından ism-i ālettir, tarağa denir, مُشَطٌّ [muşṭ] ma'nāsına.

الْتَكْدِيدُ [et-tekdīd] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) ve

الْتَكْدِكُدُّ [et-tekedkud] [تَزْلُزْلٌ] [tezelzul] vezninde) كَدَكْدَةٌ [kedkedet] gibi tard-ı şedīd ile tard eylemek ma'nāsınadır; yukālu: كَدَدَةٌ وَتَكْدَكْدَةٌ إِذَا طَرَدَهُ طَرْدًا شَدِيدًا

[ك ر د]

الْكَرْدُ [el-kerd] [فَرْدٌ] [ferd] vezninde) Boyuna denir, عُنُقٌ [unuḳ] gibi, 'alā-kavlin boyunun köküne denir. Şārihin beyānı üzere bu, kasr ile gerden-i Fārisī mu'arrebidir; yukālu: صَرَبَ كَرْدَةٌ أَوْ عُنُقُهُ أَوْ أَضْلَهَا Ve

كَرَدٌ [kerd] Masdar olur, davar sürmek ma'nāsına; yukālu: كَرَدَ الدَّابَّةَ كَرْدًا مِنَ الْبَابِ إِذَا سَاقَهَا Ve düşmanı arkasından kovup gitmek ma'nāsınadır; yukālu: كَرَدَ الْعَدُوَّ إِذَا طَرَدَهُ Ve kesmek ma'nāsınadır; yukālu. شَارِبٌ مَكْرُودٌ أَيْ مَقْطُوعٌ إِذَا قَطَعَهُ

الْكَرْدُ [el-Kurd] (kāf'ın zammıyla) Nāstan bir tā'ife-i ma'rūfedir. Cem'î اَكْرَادٌ [ekrād] gelir. Cedleri olan Kurd b. 'Amr Muzeyk iyā' b. 'Āmir b. es-Semā' ile be-nāmlardır. Mütercim der ki *Burhān*tercemesinde bu fakīr sebab-i tesmiyelerini mufassalen beyān eylemekle ona mürāca'at oluna. Ve

كُرْدٌ [kurd] [دَبْرَةٌ] [debret] ma'nāsınadır ki tarladan bir kıt'a-i mahdūdedir, Türkīde evlek ta'bīr olunur; bir dönümden az olur. Bostānlarda olana 'Arabistān semtinde مَشَارَةٌ [meşāret] ve bu diyārlarda tahta ta'bīr ederler. Cerīb bir dönüm yere denir. Mü'ellif كُرْدٌ [kurd] lafzını دَبْرَةٌ [debret] ile ve دَبْرَةٌ [debret]i مَشَارَةٌ [meşāret] ile ve مَشَارَةٌ [meşāret]i كُرْدٌ [kurd] ile tefsir eylemesi a'cebdir. اَلْكَرْدَةُ [el-kurdet] (hā'yyla) müfredidir. Ve

كُرْدَةٌ [Kurdet] Beydā' nām belde kazāsında bir karye adıdır. Ve

كُرْدٌ [Kurd] Esāmīdendir: Kurd b. el-Ḳāsım ve Muḥammed b. Kurd el-İsferā'inī ve Muḥammed b. el-Kureydī musaggar bünyesiyle ve 'Abdullāh b. el-Ḳāsım ki Kurdīn ile mülakkabdır, muhaddislerdir.

الْكَرْدِيدَةُ [el-kirdīdet] (kāf'ın kesriyle) Hurmā yığınının kıt'a-i 'azīmeye denir. Ve hurmā değneğine denir. 'Alā-kavlin hurmā denginin iki köşelerinde kalmış hurmālara denir. Cem'î كِرَادِيدٌ [kerādīd] gelir ve كِرَادٌ [kirād] gelir kāf'ın kesriyle. Ve

كِرْدِيدٌ [Kirdīd] esmādandır: 'Abdulḥamīd b. Kirdīd mevsūkun-bih muhaddistir.

الْكَرْدِيَّةُ [el-kirdiyyet] (kāf'ın kesriyle) Hurmā denginin köşelerinde kalan hurmālara denir.

الْمَكَارِدَةُ [el-mukāredet] [مُفَاعَلَةٌ] [mufā'alet]

vezninde) Cenkte birbiriyle mutārede ve müdāfa'a eylemek ma'nāsınadır; yukālu: كَارِدَةٌ مُكَارِدَةٌ إِذَا طَارَدَهُ وَدَافَعَهُ

[ك ر ب د]

الْكَرْبِدَةُ [el-kerbedet] [arbedet] [arbedet] vezninde) Seğirtmekte çabalamak ma'nāsınadır; yukālu: كَرْبِدٌ فِي عَدْوِهِ إِذَا جَدَّ فِيهِ

[ك ر م د]

الْكِرْمِدَةُ [el-kermedet] [kerbedet] [kerbedet] vezninde) Seğirtmek ma'nāsınadır; yukālu: كِرْمِدٌ فِي آثَارِهِمْ إِذَا عَدَا

[ك ر ك د]

الْكِرْكِدَةُ [el-kirkīdet] Kāf'ın kesriyle [kirkīdet] vezninde ve mürādifidir ki zikr olundu.

[ك ز د]

كَزْدٌ [Kezd] (kāf'ın fethi ve zā-yı mu'cemenin sükūnuyla) Bir mevzi' adıdır.

[ك س د]

الْكَسَادُ [el-kesād] [fesād] [fesād] vezninde) ve **الْكُسُودُ** [el-kusūd] [ku'ūd] [ku'ūd] vezninde) Bir nesne rāyic olmamak ma'nāsınadır ki pazarda ve bey' ü şirāda olan hadd-i mu'ayyen kilet-i ragabāt sebebiyle itibārdan sākıt olup geçmez ve yürümez olmaktan 'ibārettir; yukālu: كَسَادَ الْمَتَاعِ وَكُسُودًا كَسَادًا وَكُسُودًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالْحَامِسِ إِذَا لَمْ يَنْفُقْ

الْكَاسِدُ [el-kāsīd] ve

الْكَسِيدُ [el-kesīd] Ondan ism-i fā'illerdir.

كَسِيدٌ [kesīd] Bāb-ı hāmistendir ve revācı olmayan şey'e denir; yukālu: مَتَاعٌ كَاسِدٌ سَوْقٌ كَاسِدٌ وَكَسِيدٌ وَأَنَسِدٌ [Ve] سَوْقٌ [sūq] kelimesinin te'nisi gālibdir. Ve

كَسِيدٌ [kesīd] Alçak ve dün olan nesneye

شَيْءٌ كَسِيدٌ أَيُّ ذُوْنُ **الْإِكْسَادُ** [el-iksād] (hemzenin kesriyle) Pazarda bey' ü şirā olmayıp kāsīd olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أَكْسَدَتْ سَوْقُهُمْ إِذَا صَارَتْ أَكْسَدَ

الْكُشْدُ [el-kusd] Kāf'ın zammıyla [kust] vezninde ve mürādifidir ki bu ismle ma'rūf devāyī kök ismidir.

الْإِنْكِسَادُ [el-inkisād] [infī'āl] vezninde) Koyun ve keçi sürüsü birbirine rüçü' ve mültehi olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِنْكَسَدَتِ الْعَنَمُ إِلَى الْعَنَمِ إِذَا رَجَعَتْ إِلَيْهَا [Ve] ganem-i sānīden murād yine kendi sürüsüdür: إِذَا أُعِيدَتِ الْمَعْرِفَةُ مَعْرِفَةً يُرَادُ بِهَا عَيْنٌ الْاَوَّلُ kā'idesince āher sürü murād olmak gayr-i muhtemeldir. Fi'l-asl bey'e arz olunan ganemler kāsīd olduğundan çevirip yine sürülerine katılmak ma'nāsına olup ba'dehu mutlakan sürüden ayrılmış agnām yine kendi sürülerine katılmakta isti'māl olundu.

[ك ش ت غ د]

كُشْتَعْدَى [Kuštağdā] (kāf'ın zammı ve şīn-i mu'cemenin sükūnu ve tā-yı fevkiyyenin fethi ve ğayn-ı menkūtanın fethiyle ve kasr ile) Rūvāt-ı hadīsten bir zāttır ki Kuštağdā el-Ḥaṭṭābī denmekle ma'rūftur. Ve oğlu Muḥammed dahi rivāyet eylemiştir ve bizler onların ashābından rivāyet ederiz, ya'nī silsile-i meşāyihımızdandır. Şārih der ki mü'ellif şeyhi Sirācuddīn 'Ömer el-Bulķīnī mūmāileyh Muḥammed'den rivāyet veylemiştir. Ve **كُشْتَعْدَى** [kuštağdā] fi'l-asl lafz-ı Türkī olan güneş doğdu lafzından mutasarıftır.

[ك ش د]

الْكُشْدُ [el-keşd] (kāf'ın fethi ve şīn'in

sükünüyla) Bir nesneyi diş ile kesmek ma'nāsınadır, havuç kesmesi gibi; yukālu: كَشَدَ الشَّيْءَ كَشْدًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا قَطَعَهُ بِأَسْنَانِهِ Ve nākayı üç parmakla sağımak ma'nāsınadır; yukālu: كَشَدَ النَّاقَةَ إِذَا حَلَبَهَا بِثَلَاثِ أَصَابِعَ Ve

كَشْدٌ [keşd] Bir nev^c me'kūl dāne adıdır.

الْكَشُودُ [el-keşūd] [صَبُورٌ] [şabūr] vezninde) Şol nākaya denir ki memesi üç parmakla sağılıp ve süttü dil-hāh üzere idrār eder ola. Ve memeleri kısa ve delikleri dar olan nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ كَشُودٌ أَيُّ صَبِيحَةً الْإِخْلِيلِ الْفَصِيرَةِ الْخَلْفِ

الْكَشُودُ [el-kuşud] (zammateynle) Kesirü'l-kesb olan adamlara denir. Ve ehl ve 'ayāller için çalışıp ve sıla-i rahim eden kimselere denir. Müfredi كَاشِدٌ [kāşid] ve كَشُودٌ [keşūd] ve كَشَدٌ [keşed]dir, fethateynle.

الإِكْشَادُ [el-ikşād] (hemzenin kesriyle) Kere yağını arıtıp hālis sāfi yağ eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَكْشَدَ الرَّجُلُ إِذَا أَخْلَصَ الرَّبْدَةَ

[ك ع د]

الْكَعْدُ [el-ka'd] [سَعْدٌ] [sa'd] vezninde) Çuvala denir.

الْكَعْدَةُ [el-ka'det] (hā'yla) Şişe kapağına denir.

[ك غ د]

الْكَاغَدُ [el-kāğad] (ğayn-ı mu'cemenin fethi ve kesriyle) Ma'rūftur ki üzerine yazı yazılır; قِرْطَاسٌ [kirtās] dahi denir. Ve bu Fārisiden mu'arredir, Türkîde dahi kāğad denir.

[ك ل د]

الْكَئْدُ [el-keld] (kāf'ın fethi ve lām'ın sükünüyla) Metā^c makūlesi nesneyi bir-

birinin üzerine yıgmak ma'nāsınadır; yukālu: كَلَدَ الشَّيْءَ كَلْدًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا جَمَعَ بَعْضُهُ عَلَى بَعْضٍ

الْتَكْلِيدُ [et-teklid] (kald) [keld] ma'nāsınadır; yukālu: كَلَدَ الشَّيْءَ بِمَعْنَى كَلْدَهُ

الْكَلْدُ [el-keled] (fethateynle) Çakılsız ve molozsuz olup toprağı pek ve saht olan yere denir. Ve kaplana denir, نَمِرٌ [nemir] gibi. Ve toprağı galiz olan tepelere, 'alā-kavlin o güne arāziye denir. Müfredi, كَلْدَةٌ [keledet]tir.

كَلْدَةٌ [Keldet] [حَمَزَةٌ] [hamzet] vezninde) Esmādandır: Kelde b. Hānbel ve Hāriş b. Kelde ashābdandır. Ve Kelde beyne'l-'Arab bir tabīb-i ma'rūf adıdır. Ve Dirār b. Fuḍāle b. Kelde ve pederi ve ceddi şā'irlerdir.

أَبُو كَلْدَةَ [ebū keldet] Erkek sırtlanın künyesidir.

الْكَلْدَنِي [el-kelendā] [حَبْنَطَى] [habentā] vezninde) Başı yassı tepeye denir. Ve bir mevzi^c adıdır.

الْمُكْلِنْدِي [el-muklendid] ve

الْمُكْلِنْدِي [el-muklendī] (ism-i fā'il bünyeleriyle) Şedid ve galiz olan insāna denir.

الإِخْلِيدَاءُ [el-iklindā] [إِسْرِنْدَاءٌ] [isrindā] vezninde) ve

الْتَكْلُدُّ [et-teklud] [تَجَلُّدٌ] [tecellud] vezninde) Galiz ve şedid olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِكْلِنْدَى الرَّجُلُ وَتَكْلُدُّ إِذَا غَلَطَ وَاسْتَدَّ

الإِخْلِيدَاءُ [el-iklindād] [إِشْحِنَكَاءٌ] [ishinkāk] vezninde) Bir adam kendisini bir nesnenin yāhūd bir kimsenin üzerine birden atıp bırakmak ma'nāsınadır; yukālu: إِكْلِنْدَى الرَّجُلُ إِذَا أَلْقَى عَلَيْهِ بِتَمْسِهِ Ve bir nesne salābetli olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِكْلِنْدَى الشَّيْءُ إِذَا صَلَّى Ve bir adam bir nesneden imtinā'la

tekabuz eylemek ma'nāsındır; yukālu:

إِكْلَانَدَ الرَّجُلُ إِذَا تَقَبَّضَ وَأَمْتَعَ

الْكَالِدُ [el-kālid] (كَاسِدٌ [kāsid] vezninde)

Çoktanka nesneye denir; yukālu: ذِيحُ كَالِدٌ

أَيُّ قَدِيمٍ

[ك ل ه د]

أَبُو كَلْهَدَةَ [ebū kelhedet] (kāf'ın fethiyle)

‘Arab künyelerindedir.

[ك م د]

الْكَؤْمَدَةُ [el-kumdet] (عُؤْمَدَةٌ [‘umdet] vezninde) ve

الْكَؤْمَدُ [el-kemd] (حَمْدٌ [ḥamd] vezninde) ve

الْكَؤْمَدُ [el-kemed] (fethateynle) Levn bozulup safveti zā'il olmak ma'nāsına ismdir;

yukālu: فِي لَوْنِهِ كُؤْمَدَةٌ وَكُؤْمَدٌ وَكُؤْمَدٌ أَيُّ تَغَيَّرَ

Ve zehāb-ı safā ve hüzn-i şedīde itlāk olunur,

tagayyür-i levne sebep olduğu için. Ve

كُؤْمَدُ [kemed] (fethateynle) Masdar olur,

hüzn-i şedīd sebebiyle yürek hasta ve

derd-nāk olmak ma'nāsına; yukālu: كُؤْمَدُ

الرَّجُلُ كُؤْمَدًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا مَرَضَ قَلْبُهُ مِنَ الْكُؤْمَدَةِ

Ve libās eskiyip renk ve revnakı zā'il olmak ma'nāsındır; yukālu: كُؤْمَدُ الثَّوْبِ إِذَا

أَخْلَقَ وَأَمْلَأَسَ

الْكَؤْمِيدُ [el-kāmid] ve

الْكَؤْمِيدُ [el-kemid] (كَيْفٌ [ketif] vezninde) ve

الْكَؤْمِيدُ [el-kemīd] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde)

Mahzūn ve gam-gīn ve hasta-dil kişiye denir.

الْإِكْمَادُ [el-ikmād] (hemzenin kesriyle)

Bir adamı hüzn ve gam hasta-hātır eylemek ma'nāsındır; yukālu: أَكْمَدَهُ الْهَمُّ إِذَا عَمَّهُ

وَأَمْرَضَ قَلْبَهُ

الْمَكْمُودُ [el-mekmūd] Şāzz olarak ondan

ism-i mef'uldür ve bu أَحَبَّهُ فَهُوَ مَحْبُوبٌ ve أَجَنَّهُ

وَأَمْرَضَ قَلْبَهُ

أَكْمَدَهُ الْحُزْنَ yukālu: فَهُوَ مَحْبُوبٌ

فَهُوَ كَابِلِندِيدِر; yukālu: فَهُوَ مَحْبُوبٌ

فَهُوَ مَكْمُودٌ

الْكَؤْمَدُ [el-kemd] (حَمْدٌ [ḥamd] vezninde)

Çırpıcı bezi çırpmaq ma'nāsındır; yukālu: كَمَدَ الْقَصَاؤُ الثَّوْبَ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا دَقَّهُ

Ümmehāt-ı sâ'irede bezi iyice ağartmaya-

arak çırpmaq ile müfesserdir ve muktezā-yı

mādde dahi öylece olmaktadır.

الْكَؤْمَادُ [el-kimād] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde)

Ondan ismdir, bez çırpmağa denir. Ve

كِمَادُ [kimād] Şol kirli paçavraya denir ki

āteşte kızdırılıp veca'ı olan ‘uzv üzere

yakı gibi vaz' olunur, ‘uzvda olan rihthen

ve karın sancısından onunla istişfā olunur.

الْكَؤْمَادَةُ [el-kimādet] (hā'yla) كِمَادٌ [kimād]

ma'nāsındır.

التَّكْمِيدُ [et-tekmīd] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde)

Zıkr olunan كِمَادٌ [kimād] ile veca'ı olan

‘uzvu kızdırmak ma'nāsındır; yukālu: كَمَدَّ

عُضْوَهُ إِذَا سَخَّنَهُ بِالْكَؤْمَادَةِ

الْكَؤْمُدَةُ [el-kumuddet] (zammeteynle ve

teşdīd-i dāl'la غُلْبَةٌ [gūlubbet] vezninde)

Ālet-i tenāsüle denir.

[ك م ر د]

كَمْرُدُ [Kemred] (جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde)

Semerķand kazāsında bir karye adıdır.

[ك م ه د]

الْكَؤْمُهُدَةُ [el-kumhudet] (كُنْفُزَةٌ [kunfuzet]

vezninde) Zekerin başına denir ki ucudur;

‘alā-kavlin kerteğinden yukarıya denir,

فَيْشَلَةٌ [feyšelet] ma'nāsına.

الْكَؤْمُهُدُ [el-kumhud] (كُنْفُزٌ [kunfuz] vezninde)

de) كُؤْمُهُدَةٌ [kumhudet]i büyük olan kişiye

denir.

الْإِكْمِهْدَادُ [el-ikmihdād] (إِكْمِهْدَادٌ [ikmihdād]

vezninde ve mürādıfidir ki zıkr olundu;

yukālu: إِكْمِهْدَادُ الْفَرْحُ بِمَعْنَى أَفْمِهْدَادُ

[ك ن ب د]

كُنَابِدٌ [kunābid] (عُلَابِيَةٌ [ʿulābiṭ] vezninde) Çirkîn çehreye denir; yukālu: وَجْهٌ كُنَابِدٌ أَيُّ قَيْبِ

[ك ن د]

الْكُنُودُ [el-kunūd] (قُعودٌ [qūʿūd] vezninde) Küfrān-ı niʿmet eylemek maʿnāsındır ki şükr mukābilidir; yukālu: كَنَدَ النِّعْمَةَ كُنُودًا مِّنْ أَلْبَابِ الثَّانِي إِذَا كَفَرَهَا

الْكُنُودُ [el-kenūd] (عُنُودٌ [ʿanūd] vezninde) Küfrān-ı niʿmet eder olan şahsa denir, Fāriside nā-sipās denir; yukālu: هُوَ كُنُودٌ أَيُّ هُوَ كَافِرُ النِّعْمَةِ Ve

كُنُودٌ [kenūd] Kāfire itlāk olunur. Ve hāšā taraf-ı rabbāniye levn ve iʿtirāz eden tebeh-kāra denir ki mesāʿib ve beliyyatını taʿdād edip mazhar olduğu niʿam ve füyüzatını müsāmaha ve nisyān eder. Ve bahīl ve nākese itlāk olunur. Ve ʿāsī ve güneh-kāra itlāk olunur; yukālu: هُوَ كُنُودٌ أَيُّ هُوَ كَافِرٌ لِرَبِّهِ تَعَالَى وَكَذَا بِخَيْلٍ وَعَاصٍ Ve aslā bir nesne inbāt eylemez olan arza itlāk olunur; yukālu: أَرْضٌ كُنُودٌ أَيُّ لَا تُنْبِتُ شَيْئًا Ve taʿāmı misāfirsiz yalnızca ekl eder olan cimriye itlāk olunur. Ve sāʿil ve müstehakkına rifd ve ʿatāsını menʿ eden leʿīme itlāk olunur. Ve dāʿimā ʿabdini darb eder olan kimseye itlāk olunur; yukālu: هُوَ كُنُودٌ إِذَا كَانَ يَأْكُلُ وَحْدَهُ وَكَذَلِكَ وَيَمْنَعُ رَفْدَهُ وَكَذَلِكَ يَضْرِبُ قَالَ اللهُ تَعَالَى **﴿إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنُودٌ﴾** قَالَ الْكَلْبِيُّ أَيُّ لَكْفُورٌ بِالنِّعْمَةِ وَقَالَ الرَّجَاجُ أَيُّ لِكَافِرٍ وَقَالَ الْحَسَنُ الْكُنُودُ اللَّوَامُ لِرَبِّهِ يَعُدُّ الْمَصَابِتَ وَيَنْسَى النِّعَمَ وَقَالَ الْحَلِيلُ تَفْسِيرُ هَذِهِ الْأَيَّةِ أَنَّهُ يَأْكُلُ وَحْدَهُ وَيَمْنَعُ رَفْدَهُ وَيَضْرِبُ عِبْدَهُ سُبُوتِ السَّفَاتِ السَّلَاسِي مَشْتَمِلِ الْكُنُودِ وَهُوَ كُنُودٌ أَيُّ هُوَ كَافِرٌ لِرَبِّهِ تَعَالَى وَكَذَا بِخَيْلٍ وَعَاصٍ

كُنُودٌ [kenūd] Zevcinin hak ve meveddetine

küfrān eden kāriya itlāk olunur; yukālu: إِمْرَأَةٌ كُنُودٌ أَيُّ كَفُورٌ لِلْمَوَدَّةِ وَالْمَوَاصَلَةِ يَعْنِي فِي زَوْجِهَا Ve

كُنُودٌ [Kenūd] Bir recülün ʿalemidir.

كُنْدَةٌ [Kundet] (عُمْدَةٌ [ʿumdet] vezninde) Semerķand kazāsında bir karyedir.

كَنْدَةٌ [Kendet] (حَمْزَةٌ [ħamzet] vezninde) Hocend nevāhīsinden bir nāhiye ismidir; nisvānı hüsn ü cemālle mevsūfadır.

الْكِنْدَةُ [el-kindet] (kāf'ın kesriyle) Dağın bir kıtʿasına denir. Ve

كِنْدَةٌ [Kindet] Yemen'den bir kabīlenin pederi olan Şevr b. ʿUfeyr'in lakabıdır, Kindiyy [Kindiyy] dahi derler. Pederinin hak ve niʿmetine küfrānla terk edip dayılarına mültahak olduğu için mülakkab oldu.

كَنَادٌ [Kennād] (كَتَّانٌ [kettān] vezninde) İbn Evdaʿ el-Ġāfikī'dir ki Fahr-i enām ʿaleyhi's-selām hazretlerinin dergāhına sefāretle vüfūd eylemiştir.

الْكَنْدُ [el-kend] (قَنْدٌ [qand] vezninde) Kesmek maʿnāsındır; yukālu: كَنَدَ الشَّيْءَ كَنْدًا مِّنْ أَلْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا قَطَعَهُ

[ك ن ع د]

الْكَنْعَادُ [el-kenʿad] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Bir nevʿ deniz balığı ismidir; *Lehce* sāhibi iskorpit ile beyān eylemiştir.

[ك و د]

الْكُودُ [el-kevd] (kāf'ın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Menʿ eylemek maʿnāsındır; yukālu: كَادَهُ يَكُودُهُ كُودًا إِذَا مَنَعَهُ

كُودٌ [kevd] ve

مَكَادٌ [mekād] ve

مَكَادَةٌ [mekādet] (mīm'lerin fethiyle) Kurb maʿnāsındır ki bir işi henüz işlemeyip işlemeğe karīb olmaktan ʿibārettir. On-

dan istilâhımızda işlemek istedi ve işleyeyazdı ile ta'bîr olunur. Bunların fi'li olan "kad-yıkad" ef'âl-i mukârebe-i erba'â cümlesindedir, yukâlu: كَادَ زَيْدٌ يَفْعَلُ وَيَكِيدُ زَيْدٌ كَادَ زَيْدٌ يَفْعَلُ وَيَكِيدُ زَيْدٌ كَادَ زَيْدٌ يَفْعَلُ وَيَكِيدُ زَيْدٌ كَادَ زَيْدٌ يَفْعَلُ وَيَكِيدُ زَيْدٌ كَادَ زَيْدٌ يَفْعَلُ وَيَكِيدُ زَيْدٌ كَادَ زَيْدٌ يَفْعَلُ وَيَكِيدُ زَيْDٌ كَادَ زَيْدٌ يَفْعَلُ وَيَكِيدُ Zeydun yef'alu], لَمْ يَفْعَلْ [lem yef'al] ve مَا كَادَ يَفْعَلُ [mā kāde yef'alu], فَعَلَ [fa'ale] sebinde olur. Ve gâhca işbu كَادَ maddesi sıla-i kelâm olur ki zâ'id olur ve minhu kavluhu ta'âlâ: ﴿لَمْ يَكِدْ يَرَاهَا﴾ أَي لَمْ يَرَهَا Ve ba'zen أَرَادَ ma'nâsına isti'mâl olunur ve minhu kavluhu ta'âlâ: ﴿أَكَادُ أَخْفِيهَا﴾ أَي أُرِيدُ Ve yukâlu: عَرَفَ مَا يَكَادُ مِنْهُ أَي مَا يُرَادُ مِنْهُ Ve 'Arablar "Ben onu mühim 'add edip ona yaklaşmam" diyecek yerde مَكَادَةٌ وَلَا مَهْمَةٌ وَلَا أَكَادُ ma'nâsına. Ve

كَوْدُ [kevd] Bezl-i cān eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: هُوَ يَكُوْدُ بِتَفْسِيهِ كَوْدًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ أَي يَجُوْدُ

يَكُوْدُ [Yekūdu] [yecūdu] vezninde) Bir mevzi' adır.

الْإِكْوِيْدَادُ [el-ikvīdād] [iṣmīzāz] [iṣmīzāz] vezninde) Bir adam pek pîr olup vücūdu titrer olmak ma'nâsınadır; yukâlu: إِكْوَادُ الرَّجُلِ إِذَا سَاخَ وَارْتَعَشَ

الْكَوْدَةُ [el-kevdet] [ḥamzet] vezninde) Toprak yā sā'ir nesne kümesine denir. Cem'i أَكْوَادُ [ekvād] gelir.

التَّكْوِيْدُ [et-tekvīd] [tef'īl] vezninde) Toprağı yā sā'ir nesneyi biriktirip küme

eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: كَوْدُ الثَّرَابِ تَكْوِيْدًا إِذَا جَمَعَهُ وَجَعَلَهُ كَثِيْبَةً وَاحِدَةً

كُوَادُ [Kuvād] [gūrāb] vezninde) ve **كُوَيْدُ** [Kuveyd] [zūbeyr] vezninde) Esmâ-i ricâldendir.

[ك ه د]

الْكَهْدُ [el-kehd] [mehd] vezninde) ve **الْكَهْدَانُ** [el-kehedān] (feteḥātla) Yürütmekte yāhūd iş işlemekte sūr'at eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: كَهَدَ الرَّجُلُ كَهْدًا وَكَهْدَانًا كَهَدَ الرَّجُلُ كَهْدًا إِذَا أَسْرَعَ Ve sūr'at ettirmek ma'nâsınadır; tekūlu: كَهْدُهُ أَي أَسْرَعُهُ Ve bir nesnenin talebinde ilhāh ve ikdām eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: كَهَدَ فِي الطَّلَبِ إِذَا أَلْحَ Ve be-gāyet yorulup bī-mecāl olmak ma'nâsınadır; yukâlu: كَهَدَ الرَّجُلُ إِذَا تَعَبَ وَأَعْيَا Ve

كَهْدُ [kehd] Renc ve meşakkat ma'nâsınadır; yukâlu: أَصَابَهُ جَهْدٌ وَكَهْدٌ بِمَعْنَى وَاحِدٍ

الْكَهْوُدُ [el-kehūd] [ṣabūr] vezninde) Serī ve çalāk ma'nâsınadır. كَهْوُدُ الْيَدَيْنِ سَرِيْعَةُ الْيَدَيْنِ [keḥūdu'l-yedeyn] [serī'atu'l-yedeyn] demektir ki çire-dest ta'bîr olunur ve minhu yukâlu: أَتَانَ كَهْوُدُ الْيَدَيْنِ أَي سَرِيْعَةً

الْكَوْهْدُ [el-kevhed] [cevhēr] vezninde) Pîrlikten vücūdu titrer olan adama denir; yukâlu: هُوَ كَوْهْدٌ أَي مُزْتَعَشٌ كَثِيْرًا

الْكَهْدَاءُ [el-kehdā'] [ḥamrā'] vezninde) Cāriyeye itlāk olunur, أَمَةٌ [emet] ma'nâsına; hizmette sūr'ati bā'is-i itlākıtır.

الْإِكْهَادُ [el-ikhād] (hemzenin kesriyle) Yorulmak ma'nâsınadır; yukâlu: أَكْهَدَ الرَّجُلُ إِذَا تَعَبَ Ve yormak ma'nâsına müt'eaddī olur; yukâlu: أَكْهَدَهُ إِذَا أْتَعَبَهُ

الْإِكْهَادُ [el-ikvīhdād] [ikmīhdād] vezninde ve mürādıfidir ki zikr olundu;

yukālu: اِكْوَهْدُ الْفَرْخُ بِمَعْنَى اِقْمَهْدُ

[ك ي د]

الْكَيْدُ [el-keyd] (kāf'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla) ve

الْمَكِيدَةُ [el-mekīdet] [ma'īšet] [vezninde) Bir adama mekr ve habāset eylemek ma'nāsınadır; yukālu: كَادَهُ بِكَيْدِهِ كَيْدًا Ve hīle eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا مَكَرَهُ Ve harb ve kitāl ma'nāsınadır, ihtiyālī müştemil olduğu için; yukālu: كَادَهُ إِذَا حَارَبَهُ Ve çakmak āteş çıkarmak ma'nāsınadır; yukālu: كَادَ الرَّئِدُ إِذَا أَخْرَجَ النَّارَ Ve kusmak ma'nāsınadır; yukālu: كَادَ الرَّجُلُ إِذَا قَاءَ Ve karga çabalayarak ötmek ma'nāsınadır; yukālu: كَادَ الْعُرَابُ إِذَا اجْتَهَدَ فِي الصِّيَاحِ Ve cān vermek ma'nāsınadır ki vāvī dahi bu ma'nāyadır; yukālu: كَادَ بِنَفْسِهِ إِذَا جَادَ Ve hatun hayz görmek ma'nāsınadır; yukālu: كَادَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا حَاصَّتْ كَوْدٌ [kevd] ma'nāsınadır ki fi'l-i mukārebe olur; yukālu: كَادَ يَفْعَلُ كَدًا إِذَا قَارَبَ وَهَمَّ ve yukālu: كَيْدٌ يَفْعَلُ كَمَا ذُكِرَ فِي الْوَاوِيَّةِ ve tekūlu: Ke-mā zukire.

التَّكَايُدُ [et-tekāyud] [tefā'ul] [vezninde) Sertlik ve katılık ma'nāsınadır; yukālu: فِيهِ تَكَايُدٌ أَيْ تَشَدُّدٌ Ve

تَكَايُدٌ [tekāyud] Birbirine mekr ve hud'a edişmek ma'nāsınadır; yukālu: هُمَا يَتَكَايَدَانِ أَيْ يَتَمَاكِرَانِ وَلَا تَقُلُّ يَتَكَوَدَانِ

الْإِكْتِيَادُ [el-iktiyād] [ifti'āl] [vezninde) Mekr ve hud'a eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِكْتِنَادُهُ إِذَا احْتَنَأَهُ

FASLU'L-LĀM

(فَضْلُ اللَّامِ)

[ل ب د]

الْلُبُودُ [el-lubūd] [fū'ūd] [vezninde) ve

الْلَبْدُ [el-lebed] (fethateynle) Bir yerde mukīm olmak ma'nāsınadır; yukālu: لَبَدَ الرَّجُلُ بِالْمَمْكَانِ وَلَبَدَ لُبُودًا وَلَبَدًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ لَبَدٌ بِهِ وَلَبَدٌ بِهِ إِذَا لَزِقَ بِهِ Ve bir nesneye yapışmak ma'nāsınadır; yukālu: لَبَدٌ بِهِ وَلَبَدٌ بِهِ إِذَا لَزِقَ بِهِ

الْإِلْبَادُ [el-ilbād] (hemzenin kesriyle) Bu dahi yapışmak ma'nāsınadır; yukālu: أَلْبَدُ بِالْأَرْضِ إِذَا لَزِقَ Ve atın eyerine teğelti yapmak ma'nāsınadır; yukālu: أَلْبَدَ الشَّرَجَ إِذَا عَمِلَ لَهُ لَيْدًا Ve atın sırtına teğelti komak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا شَدَّ عَلَيْهِ الْبَيْدُ Ve kırbayı çuvala komak ma'nāsınadır; çuvala [lebīd] denir, ke-mā se-yuzkeru; yukālu: أَلْبَدَ الْفَرْسَ إِذَا جَعَلَهَا فِي جُوَالِقٍ Ve kapı makülesi yere girerken başı eğmek ma'nāsınadır; yukālu: أَلْبَدَ رَأْسَهُ إِذَا طَاطَأَهُ عِنْدَ الدُّخُولِ Ve bir nesneyi bir nesneye yapıştırmak ma'nāsınadır; yukālu: أَلْبَدَ الشَّيْءَ بِالشَّيْءِ إِذَا أَلْصَقَهُ بِهِ Ve deve kısmının mevsim-i bahārda tüyleri yeniden zuhūr edip semirmeğe yüz tutmak ma'nāsınadır; yukālu: أَلْبَدَتِ الْإِبِلُ إِذَا حَرَجَتْ أَوْبَارَهَا وَتَهَيَّأَتْ لِلْسَّمَنِ Ve aslā münfekk olmayarak basar-ı musallī mevzi'i sūcūda mülāzım olmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَلْبَدَ بَصْرُ الْمُضَلِّي إِذَا لَزِمَ مَوْضِعَ السُّجُودِ Ve yırtığa yama vurmak ma'nāsınadır; yukālu: أَلْبَدَ الْحَرَقَ إِذَا رَفَعَهُ

الْلَبْدُ [el-lubed] [şurad] [vezninde) ve

الْلَبْدُ [el-lebid] [ketif] [vezninde) Menzilinden hergiz ayrılmayıp kesb ü kār için seyr ve hareket etmez olan tenbel adama

denir ki keçe gibi gūyā ki yerine yapışık olur; yukālu: رَجُلٌ لُبْدٌ وَلِبْدٌ إِذَا كَانَ لَا يَبْرُحُ مِنْ مَنَزَلِهِ وَلَا يَطْلُبُ مَعَاشًا Ve

لُبْدٌ [lubed] (صُرْدٌ [şurad] vezninde) Nüsūr-ı Loḳmān'ın āhiri ya'fī en sonraya kalan Loḳmān'ın āhiri ya'fī en sonraya kalan nēs [nesr]inin ismidir; helāk olmaz zannıyla tesmiye eylemiştir. Ve nēs [nesr] kerkes dedikleri kuştur. Loḳmān-ı mezbūr, Loḳmān-ı Ḥekīm'in gayrıdır ve bu 'Ād kavmindendir. 'Arablar şöyle zu'm ederler ki kavmi mezbūr Loḳmān'ı istiskā için Ḥarem-i şerife irsāl edip kendi Ḥarem'de iken kavmi bi'l-cümle mazhar-ı kahr-ı ilāhī olmakla mezbūr gūyā ki taraf-ı rabbāniden iki mādde zımnında tahyīr olundu. Gūyā ki mezbūr Ḥarem'de Hak celle ve 'alā dergāhından tül-ı 'ömr niyāz eylemekle kumral tüylü dağöküzü veledleri olarak ki yedi dāne, her biri esmer ve matar isābet eylemeyen otsuz susuz dağda tīvā eder olalar, onları istishāb ya'fī her biri helāk oldukta yerine birini istishāb edip onların mecmū'unun 'ömrü kadar mu'ammer ola yāhūd yedi dāne nesr ittihāz ede ki her biri helāk oldukta yerine yavrularından birini ahz edip 'ömr-i tabī' üzere mu'ammer olup o helāk oldukta bir yavru dahi ittihāz eyleye. Hülāsa bu minvāl üzere nūsūr-ı seb'anın 'ömrü mikdārı mu'ammer ola. Pes Lokmān şikk-ı sānīyi ihtiyār eyledi. Ve her nesr seksener sene mu'ammer olup en sonra kalana bu helāk olmaz zu'müyle Lubed itlāk eyledi. Ba'dehu Lubed dahi helāk olmakla Loḳmān dahi ona peyrev oldu. Ve her birinin ism-i mahsūsü vardır ve 'Arablar onunla teşe'üm edip يَا سُومُ [yā şu'mu] mevki'inde لُبْدٌ [yā Lubedu] derler. Ve

لُبْدٌ [lubed] (صُرْدٌ vezninde) ve

لَابِدٌ [lābid] ve

لُبْدٌ [lubbed] (سُكَّرٌ [sukker] vezninde) Çok mālā itlāk olunur; yukālu: مَالٌ لِبْدٌ وَلَا بِدٌ وَلِبْدٌ أَي كَثِيرٌ

لُبْدَى [lubbedā] ve

لُبَادَى [lubbādā] (lām'ların zammı ve bā'ların teşdidiyle ve tahfifiyle) Bir kuş adıdır. Ümmehāt-ı sā'irede beyānına göre bıldırcın kuşuna itlāk olunur; Etfāl-i 'Arab onu gördükte لُبَادَى لُبَادَى لُبَادَى diyerek etrāfını devr ederler; o dahi yere yapışıp sinerek durmakla varıp ahz ederler.

الْمُلْبِدُ [el-mulbid] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Dā'imā kuyruğuyla uyluklarına darb eden deveye denir; yukālu: بَعِيرٌ مُلْبِدٌ أَي ضَارِبٌ فَخَذَيْهِ بِذَنَبِهِ

التَّلْبُدُ [et-telebbud] (تَفَاعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Yün ve yapağı makülesi nesnenin eczāsı birbirine girişip keçe gibi yapışmak ma'nāsınadır ki keçelenmek ta'bīr olunur; yukālu: تَلْبَدُ الصُّوفُ وَنَحْوُهُ إِذَا تَدَاخَلَ وَلَرِقَ بَعْضُهُ Ve kuş göğüsünü yere verip yatmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: تَلْبَدُ الطَّائِرُ بِالْأَرْضِ إِذَا جَثَمَ عَلَيْهَا

الْلِبْدُ [el-libd] ve

الْلِبْدَةُ [el-libdet] (lām'ların kesriyle) ve

الْلِبْدَةُ [el-lubdet] (عُمْدَةٌ [umdet] vezninde) Keçeye denir, gerek yünden ve gerek kıldan olsun. Cem'ı أَبَادٌ [elbād] ve لُبُودٌ [lubūd] gelir.

الْلِبَادُ [el-lebbād] (كَتَانٌ [kettān] vezninde) Keçeciye denir. Ve

لِبْدَةٌ [libdet] (lām'ın kesriyle) Arslanın zübresinde ya'fī omuzları aralığında keçe gibi müctemī' ve müterākib olan tüylere itlāk olunur. Bu cihetten arslana ذُو لِبْدَةٍ [zū libdet] derler. Mü'ellifin ذُو لِبْدَةٍ

kavlinde künyeden murād lakabdır. Ve **لَيْدَةٌ** [libdet] صَلِيَانٌ [şilliyān] dedikleri otluğun kökünde keçe parçası gibi nesneye itlāk olunur. Ve uyluğun iç yüzüne itlāk olunur. Ve çekirge stürüsüne itlāk olunur. Ve gömleğin göğüsüne vurdukları büyük yamaya denir, ‘alā-kavlin gömleğin yakasını yamadıkları bükülmüş ipliğe denir. Ve

لَيْدَةٌ [Libdet] Berka ile İfrīkiyye beyninde bir belde adıdır.

الَلَيْدُ [el-libd] (lām’ın kesriyle) Emr ve şān ve husūs ma‘nāsındır ve minhu yukālu: **فُلَانٌ لَا يَحِقُّ أَمْرُهُ إِذَا كَانَ يَتَرَدَّدُ فِيهِ**

لَيْدٌ [libd] Bisāt-ı ma‘rūf ismidir ki hālen keçe ta‘bīr ettikleri döşeme olacaktır. Ve teğeltiye denir ki at eyerinin içine vazf olunur.

ذُولَيْبِدٍ [Zū-Libed] Huzeyl bilādında bir mevzi‘ adıdır.

الَلَيْدُ [el-lebed] (fethateynle) Yüne denir, ضُوفٌ [şūf] ma‘nāsına, Fāriside peşm derler. Ve

لَيْدٌ [lebed] Masdar olur, deve kısmı eşek kengeri dedikleri otu çok ekl etmekle imtilā olmak ma‘nāsındır ki geniş getirmez olur; yukālu: **لَيْدُ الْبَعِيرِ لَيْدًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا دَعَصَ مِنَ الصَّلِيَانِ**

الَلْبَادَةُ [el-lubbādet] رُمَانَةٌ [rummānet] vezninde) Çoban makülesinin keçeden yağmurluklarına denir ki kepenek ta‘bīr olunur, hālā libāde dedikleri libās ki kapama ve hırka dahi derler, ondan me‘hūzdur.

الَلْبِيدُ [el-lebīd] أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Çuvala denir. Ve torbaya denir. Ve

لَيْبِدٌ [Lebīd] Esmā-i ricāldendir: Lebīd b. Rebī‘a b. Mālik ve Lebīd b. ‘Uṭārid

b. Hācib ve Lebīd b. Eznem el-Ğatafānī şā‘irlerdir. Mütercim der ki **”أَلَا كُلُّ شَيْءٍ مَا لَمْ يَكُنْ نَعِيمًا لَمْ يَكُنْ حَالًا لِلَّهِ بَاطِلًا”** **وَكُلُّ نَعِيمٍ لَا مَحَالَةَ زَائِلٌ** beyti Lebīd-i evvelindir.

لُبَيْدٌ [lubeyd] زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) ve

لَيْبِدٌ [lebīd] كَرِيمٌ [kerīm] vezninde) Bir kuş adıdır. Ve Ebū Lubeyd b. ‘Abede şā‘ir ve fāristir.

الَلْبِدُ [el-lebd] حَمْدٌ [ħamd] vezninde) Bir mikdār yünü didip su ile ıslattıktan sonra keçe gibi dikip arkada olan libāsı yırtmamak için kılıç kınımın ucuna sarmak ma‘nāsındır; yukālu: **لَيْدُ الصُّوفِ لَيْدًا مِنَ الْبَابِ إِذَا نَفَسَهُ إِذَا نَفَسَهُ وَبَلَّهَ بِمَاءٍ ثُمَّ حَاطَهُ وَجَعَلَهُ فِي رَأْسِ الْغَمْدِ وَقَايَةً لِلْبِجَادِ أَنْ يَخْرُقَهُ**

الَتَلْبِيدُ [et-telbīd] تَفْعِيلٌ [tef‘īl] vezninde) Bu dahi **لَيْدٌ** [lebd] ma‘nāsındır; yukālu: **لَيْدُ الصُّوفِ تَلْبِيدًا بِمَعْنَى لَيْدِهِ** Ve yırtık nesneye yama vurmak ma‘nāsındır; yukālu: **لَيْدُ الْمَحْرَمِ رَأْسَهُ إِذَا وَقَعَهُ** Ve ihrāmda olan hācī başının saçını perīşān olmayıp toplanmak için saçına zamk makülesi nesne sürüp yapıştırmak ma‘nāsındır; yukālu: **جَعَلَ فِيهِ شَيْئًا مِنْ صَمْعٍ لِيَتَلْبَدَ شَعْرُهُ**

الَلْبِيدِي [el-lubbedā] (lām’ın zammı ve bāy) müşeddedenin fethi ve elifin kasrıyla) Bir yere müctemī‘ olmuş gürūh-ı insāniye itlāk olunur.

الَلْبِيدُ [el-lebūd] صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Kene ta‘bīr olunan böceğe itlāk olunur.

الَلْبِيَادُ [el-iltibād] إِفْتِعَالٌ [ifti‘āl] vezninde) Ağacın yaprakları birbiri üzere tortop yapışmak ma‘nāsındır; yukālu: **إِذَا تَلْبَدَتْ أَوْرَقُ الشَّجَرَةِ إِذَا كَثُرَتْ أَوْ رَافَهَا** Ve ağacın yaprakları sık ve gür olmak ma‘nāsındır; yukālu: **إِذَا تَلْبَدَتْ أَوْرَقُ الشَّجَرَةِ إِذَا كَثُرَتْ أَوْ رَافَهَا**

الَلَابِدُ [el-lābid] ve

الْمَلِيدُ [el-mulbid] [muḥsin] [vezninde] ve

أَبُولَيْدٍ [ebū lubed] [ضُرْدٌ] [şurad] [vezninde] ve

أَبُولَيْدٍ [ebū libed] [عِنَبٌ] [‘ineb] [vezninde] Arslana denir.

[ل ت د]

الَلْتَدُ [el-letd] (lām’ın fethi ve tā-yı fevkiyenin sükūnuyla) Bir adamın göğüsüne yumrukla vurmak ma‘nāsınadır; yukālu: لَتَدَهُ بِيَدِهِ لَتْدًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا لَكَرَهُ

[ل ث د]

الَلْتَدُ [el-leşd] (şā-yı müsellese ile letd [letd] vezninde) Tiridi kap içre birbirinin üzerine düpdüz yığmak ma‘nāsınadır; yukālu: لَتَدَ الْقَضْعَةَ بِالْثَّرِيدِ لَتْدًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا جَمَعَ بَعْضُهُ عَلَى بَعْضٍ وَسَوَاهُ Ve metā‘ı istif eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: لَتَدَ الْمَتَاعَ إِذَا رَتَدَهُ

الَلْيَدَةُ [el-lişdet] (lām’ın kesriyle) Bedevî tā’ifesinden göçer olmayan mukīm kavm ve cemā’ata denir.

[ل ح د]

الَلْحُدُّ [el-laḥd] [جَحْدٌ] [caḥd] [vezninde] Kabrin bir yanında oyulan yarığa denir. Cem’i **الَلْحَادُ** [elḥād] ve **لُحُودٌ** [luḥūd] gelir. Lahdi olmayan kabre **ضَرِيحٌ** [ḍarīḥ] denir. Hālen ba‘zı bilād-ı ‘Arabda **لَاْحِدٌ** [laḥd] mağara tarzında bir mahzendir ki meyyitleri onun derünuna vaz‘ ve üzerinde her birinin berāberine ‘alāmet nasb ederler. Ve

لَاْحِدٌ [laḥd] Masdar olur, kabrin bir yanını oyup yarmak ma‘nāsına; yukālu: لَحَدَ الْقَبْرِ لَحْدًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا عَمِلَ لَهُ لَحْدًا يَغْنِي إِذَا سَقَى مِنَ عُرْضِ الْقَبْرِ Ve meyyiti defn eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: لَحَدَ الْمَيِّتِ إِذَا دَفَنَهُ Ve bir nesneye meyl eylemek ma‘nāsınadır;

yukālu: لَحَدَ إِلَيْهِ إِذَا مَالَ

الَمَلْحُودُ [el-melḥūd] [مَعْقُولٌ] [ma‘kūl] [vezninde] Bu dahi **لَاْحِدٌ** [laḥd] ma‘nāsınadır ki şakkı olan kabrdır. Ve bu sıfāt-ı gālibedendir ve yukālu: قَبْرٌ لَأَحَدٌ وَمَلْحُودٌ أَيُّ ذُو لَحْدٍ

الَلِلْحَادُ [el-ilḥād] (hemzenin kesriyle) Kabre **لَاْحِدٌ** [laḥd] eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: أَلْحَدَ الْقَبْرَ إِذَا عَمِلَ لَهُ لَحْدًا Ve bir nesneden meyl ve ‘udül eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: أَلْحَدَ عَنْهُ إِذَا مَالَ Ve ‘adl-i Hak’tan ‘udül eden mezheb-i bātıl sāliline **مُلْحِدٌ** [mulḥid] itlākı bu ma‘nādandır. Ve

إِلْحَادٌ [ilḥād] Nizā‘ ve cidāl eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: أَلْحَدَ الرَّجُلَ إِذَا مَارَى وَجَادَلَ ﴿وَمَنْ يُرِدْ فِيهِ بِاللَّحَادِ﴾ الآية işbu kerīmesinde vākī‘ilḥād[ilḥād]dan murād, me‘mūr olduğu a‘māl ve harekatta kasd ve ‘adli terk eylemek yāhūd ḥaşā işrāk billāhi yāhūd zulm ve sitem yāhūd ihtikār-ı gılāl eylemektir; yukālu: أَلْحَدَ الرَّجُلَ فِي الْحَرَمِ أَيُّ تَرَكَ الْقَضْدَ فِيمَا أَمَرَ بِهِ أَوْ أَشْرَكَ بِاللَّهِ أَوْ ظَلَمَ أَوْ اخْتَكَرَ الطَّعَامَ Ve

إِلْحَادٌ [ilḥād] Bir adama bātıl sözler söyleyerek tahkīr ve āzār eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: أَلْحَدَ بَرِيدٍ إِذَا أَرَزَى بِهِ وَقَالَ عَلَيْهِ بَاطِلًا

الَلِلْتِحَادُ [el-iltiḥād] [إِفْتِئَالٌ] [ifti‘al] [vezninde] Bu dahi bir nesneye meyl eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: اِلْتَحَدَ إِلَيْهِ إِذَا مَالَ

الَلَلْحُودُ [el-leḥūd] [صَبُورٌ] [şabūr] [vezninde] Eğri büğrü kazılmış kuyuya itlāk olunur; yukālu: رَكِبَتْ لَحُودٌ أَيُّ زُرُورًا مَخَالِفَةً عَنِ الْقَصْدِ

الَلَلْحَادَةُ [el-luḥādet] Lām’ın zammıyla **لُحَادَةٌ** [luḥādet] vezninde ve mürādifidir ki ağaç kabuğunun soyuntusuna denir ve et pāresine denir.

الملاحة [el-mulāḥadet] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Birbirine gec-nazar ve gecderün olmak ma'nāsınadır; yukālu: لَأَحَدٌ فُلَانٌ فُلَانًا إِذَا اعْوَجَّ كُلُّ مِنْهُمَا

الملتحد [el-multeḥad] اِلْتِحَادٌ [iltihād]dan ism-i mekândır, meyl olunacak mekāna denir. Bu 'alāka ile sığınacak yere ve adama itlāk olunur ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿وَلَنْ أَجِدَ مِنْ دُونِهِ مُلْتَحَدًا﴾ أَيْ مُلْتَجًا

[ل د د]

اللدیدان [el-ledīdān] (lām'ın fethiyle tesniye olarak) Kulaklardan ötece boynun iki yanlarına denir; her birine لَدِيدٌ [ledīd] denir; yukālu: ضَرَبَهُ عَلَى لَدِيدَيْ غُنْتِهِ أَيْ صَفْحَتَيْهِ Ve دُونَ الْأُذُنَيْنِ

لدیدان [ledīdān] Her şey'in iki cānibine itlāk olunur, meselā لَدِيدِي الْوَادِي çayın iki kıyasıdır. Cem'î اَلِدَّةُ [eliddet]tir, اِعْزَّةٌ [e'izzet] gibi. Ve

لدید [ledīd] Huni ile ağızın bir yanına vaz' olunan devāya itlāk olunur, لَدُودٌ [ledūd] gibi. Ve

لدید [Ledīd] Benū Esed yurdunda bir su adıdır.

التلدد [et-teleddud] تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Tereddüd ve hayretten nāṣi sağa sola boyun çevirip bakmak ma'nāsınadır; yukālu: تَلَدَّدَ الرَّجُلُ إِذَا تَلَفَّتْ يَمِينًا وَشِمَالًا وَتَحَوَّرَ مُتَبَدِّلًا Ve bir yerde eğlenip kalmak ma'nāsınadır; yukālu: تَلَدَّدَ الرَّجُلُ إِذَا تَلَبَّتْ

المتلدد [el-muteledded] (ism-i mef'ul bünyesiyle) Boyuna itlāk olunur.

الملتدد [el-multedd] مُرْتَدَّدٌ [murtedd] vezninde) Hulüv ve firāk ma'nāsına müsta'meldir ki teleffüt-i 'unuk ma'nāsından me'hūzdur; yukālu: مَا لَهُ عَنَّهُ مُلْتَدَّدٌ أَيْ بُدُّ

اللدود [el-ledūd] صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) لَدِيدٌ [ledīd] gibi ağızı ağrıyan adamın huni ile ağızının bir yanına vaz' ve saky olunan devāya denir. Cem'î اَلِدَّةُ [eliddet] gelir, اَجِلَّةٌ [ecillet] gibi. Ve

لدود [ledūd] Bir güne veca' ismidir ki ağızda ve boğazda hādīs olur. Ve şedīdü'l-husūmet olan adama denir.

اللد [el-ledd] مَدٌّ [medd] vezninde) ve

اللدود [el-ludūd] فَعُولٌ [fu'ūd] vezninde) لَدُودٌ [ledūd] dedikleri zıkr olunan ağız devāsı tertīb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: لَدَّ اللَّدُودُ لَدًّا وَوَلَدُودًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا عَمِلَهُ Ve

لد [ledd] Bir adamın ağızı ağrısına huni ile bir yanından devā vaz' eylemek ma'nāsınadır; yukālu: لَدَّ فُلَانًا اللَّدِيدَ إِذَا صَبَّ فِي لَدِّهِ إِذَا خَصَمَهُ Ve bir kimse ile husūmet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: لَدَّهُ إِذَا خَصَمَهُ Ve habs eylemek ma'nāsınadır; yukālu: لَدَّهُ إِذَا حَبَسَهُ Ve şedīdü'l-husūmet olmak ma'nāsınadır; tekülü: لَدَّدْتُ يَا فُلَانُ لَدًّا أَيْ لَدَّ صِرَتْ أَلَدُّ

لد [ledd] Çuvala denir.

اللداد [el-ildād] (hemzenin kesriyle) Bu dahî ağız ağrısına vech-i mezkūr üzere devā vaz' eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَلَدَّهُ إِذَا دَادًا بِمَعْنَى لَدَّهُ

الملدود [el-meldūd] Ağızı içre zıkr olunan devā vaz' olunmuş kimseye denir; yukālu: لَدَّ الرَّجُلُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ فَهُوَ مَلْدُودٌ

اللد [el-lād] ve

اللدود [el-ledūd] Husūmet ma'nāsına olan لَدَّ [ledd] kelimesinden ism-i fā'ildir.

اللد [el-eledd] (hemzenin ve lām'ın fethiyle) Boynunun damarları uzun olan devāya denir; yukālu: بَعِيرٌ أَلَدُّ أَيْ طَوِيلُ الْأَخْدَعِ

Ve müteʿannid ve mütemerriid ve şedîdü'l-husūmet adama denir ki aslā hak ve insāf tarafına meyl eylemeye. Cemʿi لُدُّ [ludd] gelir lām'ın zammıyla ve لِدَادٌ [lidād] gelir lām'ın kesriyle. Fi'l-asl أَلْدُّ [eledd] لِدِيدَانٍ [ledidān]ı yaʿnī safha-i gerdenleri geniş olan adamdır ki boynunu bir tarafa güçlülükle çevirir ola, sonra hasm-ı mütemerriidde istiʿmāl olundu.

أَلْتَدُّ [el-elended] ve

أَلْتَدُّ [el-yelended] (fethateynle) Bunlar da şedîdü'l-husūmet, musır ve müteʿannid adama denir.

أَلْلِدِيدَةُ [el-ledīdet] [عَدِيدَةٌ] [ʿadīdet] vezninde) Çiçekler ile müzeyyen bāğçeye denir, ravza-i zehrā maʿnāsına.

أَلْمِلْدُّ [el-miledd] (mīm'in kesri ve lām'ın fethiyle) ʿAmr b. ʿAbduvudd nām kimse-nin kılıcı ismidir.

لُدُّ [Ludd] (lām'ın zammıyla) Fileşṭin kazāsında bir karye adıdır; Hazret-i ʿĪsā ʿalā-nebiyyinā ve ʿaleyhi's-selām Deccāl-i melʿūnu onun kapısı önünde katl edecektir.

أَلْتَدِيدُ [el-teldīd] تَدِيدٌ [tendīd] vezninde ve mürādifidir ki beyne'n-nās bir adamı teşhīr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: لَدَّدَ بِهِ بِمَعْنَى نَدَّدَ

أَلْإِلْتِدَادُ [el-iltidād] [إِفْتِعَالٌ] [iftiʿāl] vezninde) لَدُّودٌ [ledūd]u yaʿnī ağıza vazʿ olunan devā-i mezkūru yutmak maʿnāsınadır; yukālu: لَدَّدَ الرَّجُلُ إِذَا ابْتَلَعَ اللَّدُّودَ Ve bir nesne-den meyl ve ʿudül eylemek maʿnāsınadır; yukālu: لَدَّدَ عَنْهُ إِذَا زَاغَ وَمَالَ

[ل س د]

أَلْلَسْدُ [el-lesed] (lām'ın ve sīn'in fethiyle) ve

أَلْلَسْدُ [el-lesd] [قَصْدٌ] [kaşd] vezninde)

Hayvān yavrusu anasının memesinde olan sütü bi'l-cümle emmek maʿnāsınadır; yukālu: لَسِدَ الطَّلَى أُمُّهُ وَلَسَدَ لَسْدًا وَلَسَدًا مِنَ الْبَابِ Ve kabı yalamak maʿnāsınadır; yukālu: لَسِدَ الْإِنْيَاءَ وَلَسَدَهُ إِذَا لَحَسَهُ

أَلْمِلْسَدُ [el-milsed] [مِنْبَرٌ] [minber] vezninde) كَثِيرُ اللَّسْدِ [keşīru'l-lesed] olan deve köşegine ve sâʿir yavruya denir; yukālu: فَصِيلٌ مِلْسَدٌ أَي كَثِيرُ اللَّسْدِ

[ل غ د]

أَلْلُغْدُ [el-luğd] (lām'ın zammı ve ğayn-ı muʿcemenin sükūnuyla) ve

أَلْلُغْدُودُ [el-luğdūd] [زُنْبُورٌ] [zunbūr] vezninde) ve

أَلْلِغْدِيدُ [el-liğdīd] (lām'ın kesriyle) Boğazda olan etçeğize denir, murād boğazın dāhilinde küçük dilin etrafında olan ettir, zenahdānla boğazın aralığında olur; ʿalā-kavlin kulak içre zevāʿidāta denir ki kulağın māddesinden zāʿiddir, kulak memesi taʿbīr olunur yāhūd ağızın çak nihāyetinde boğaza kadar dāʿir olan ete denir. Cemʿi أَلْغَادُ [elğād] ve لَغَادِيدُ [legādīd] gelir ki tertīb üzeredir. ʿİnde'l-baʿz لُغْدٌ [luğd] kulağın alt tarafından yumuşağının müntehāsında olan ete denir ki çene kemiğinin üstüyle kulak yumuşağının aralığında olan et olacaktır.

أَلْلُغْدُ [el-lağd] [وَعْدٌ] [vaʿd] vezninde) Yol-dan sapan deveyi yola döndürüp getirmek maʿnāsınadır; yukālu: لَعَدَ الْإِبِلَ لُغْدًا Ve كَعَدَ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا رَدَّهَا إِلَى الْقَصْدِ وَالطَّرِيقِ Ve bir adamı işinden alikomak maʿnāsınadır; yukālu: لَعَدَ فُلَانًا عَنْ حَاجَتِهِ إِذَا حَبَسَهُ

الْمُتَلَعِّدُ [el-mutelağğid] مُتَعَلِّدٌ [muteʿannid] vezninde) Kīn-dār ve mubtin adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُتَلَعِّدٌ أَيُّ مُتَعَلِّطٍ

الْمُلَاغِدَةُ [el-mulāğadet] مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) ve

الْإِلْتِغَادُ [el-iltiğād] اِئْتِغَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bir kimse murād ve maksūdu olan şey'in gayrısını eline almak ma'nāsınadır; meselā murādı olan şey'e el sundukta eline gayrısı geçmek gibi; yukālu: لَأَعْدَهُ وَالْتَعْدَهُ: إِذَا أَخَذَ عَلَى يَدِهِ دُونَ مَا يُرِيدُهُ

لُعْدَةٌ [Luğdet] عُمْدَةٌ [ʿumdet] vezninde) İsfahāniyyu'l-aşl bir edīb ve nahvī ismidir.

[ل ك د]

الْلَكْدُ [el-leked] (fethateynle) Bir nesneye kīr ve leke yapışıp kalmak ma'nāsınadır; yukālu: لَكَدَ عَلَيْهِ الْوَسْخُ لَكَدًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا هَارَفَهُ بِهَ لَكْدٌ [leked] muharrefi gibidir.

الْمِلْكُدُ [el-milked] مِئْبَرٌ [minber] vezninde) Havan eline şebīh nesnedir ki onunla bazı eşyā dövülür, *Lehce*'de havan eliyle ve bazı terācimde tokaç ile mübeyyendir.

الْأَلْكُدُ [el-elked] أَحْمَرٌ [aḥmer] vezninde) Şol leʿim ve hasise itlāk olunur ki kīr gibi kavmine mülzak ola, ya'nī le'āmetinden nāşī cihet-i taʿayyüşünü sıkletle kavmine tahmīl edip bi-husūsihi masārif ve misāfir kaydından āzāde olan dūn ve nākese denir; yukālu: رَجُلٌ أَلْكُدٌ أَيُّ مُلْصَقٌ بِقَوْمِهِ

لَكَّادٌ [Lekkād] كَتَّانٌ [kettān] vezninde) Bir recül adıdır.

الْلَكِيدُ [el-lekid] كَتِيفٌ [ketif] vezninde) Bahīl ve bed-hūy kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ لَكِيدٌ أَيُّ لَحِزٍّ

الْمُلَاكِيدُ [el-mulākid] (ism-i fā'il bünye-siyle) Şol ayağı bukağılı adama denir ki

yürürken ayaklarını bukağı geri çekiştirip zahmet vermekle bukağı ile uğraşır ola. Ve

مُلَاكِيدٌ [Mulākid] Bir recül adıdır.

التَّلْكُودُ [et-telekkud] تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) Bir adamın boynuna sarılmak ma'nāsınadır; yukālu: تَلْكُودُهُ إِذَا اعْتَنَقَهُ Ve bir kimsenin gövdesinin eti katılanıp galīz ve tıknaz olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَلْكُودٌ إِذَا غَلِظَ لَحْمُهُ وَاسْتَنْزَرَ عِزَّاسِي بَعْضُهُ إِذَا لَزِمَ بَعْضُهُ بَعْضًا

[ل م د]

الْلَمْدُ [el-lemd] حَمْدٌ [ḥamd] vezninde) Zülil ve meskenetle bir adama tevāzuʿ eylemek ma'nāsınadır; yukālu: لَمَدَهُ لَمْدًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا تَوَاصَعَ لَهُ بِالذَّلِّ Ve yüze şamar vurmak ma'nāsınadır; yukālu: لَمَدَهُ بِمَعْنَى لَدَمَهُ Şārihin beyānına göre maktūbdur.

الْلَمْدَانُ [el-lemdān] سَكْرَانٌ [sekrān] vezninde) Hor ve zelīl adama denir.

[ل و د]

الْأَلْوُدُ [el-elved] اَسْوَدٌ [esved] vezninde) Şol serkeş ve tāğīye denir ki kat'ā ʿadl ve hakkāniyyet tarafına meyl eylemeyip ve bir kimsenin emr ve fermānına inkıyād eylemez ola; yukālu: رَجُلٌ أَلْوُدٌ أَيُّ لَا يَمِيلُ إِلَى Cem'i الْوَادُ [elvād] gelir. Ve şol şedīd adama denir ki bir kimseye itāʿat ve ser-fürü eylemez ola; yukālu: رَجُلٌ أَلْوُدٌ إِذَا كَانَ لَا يَنْفَادُ لِأَمْرٍ

أَلْوُدٌ [elved] Kalın ve sert boyuna denir.

الْلَوْدُ [el-leved] (fethateynle) Bir kimse أَلْوُدٌ [elved] olmak ma'nāsınadır ki aslā ʿadl ve insāfa meyl ve fermāna inkıyād etmez olmaktan ʿibārettir; yukālu: لَوْدُ الرَّجُلِ لَوْدًا مِنْ

البَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ الْوَدَّ

[ل ه د]

الْهَدَى [el-lehd] (مَهْدٌ [mehd] vezninde) Yük pek ağır olmakla hâmilini basmak ma'nâsınadır; yukâlu: لَهْدَهُ الْجَمْلُ لَهْدًا مِنْ لَهْدَهُ الثَّالِثُ إِذَا أَثْقَلَهُ Ve dâbbeyi pek üzerine varıp it'âb eylemekle zâr ve zebûn eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: إِذَا دَابَّتْهُ إِذَا جَهَدَهَا وَأَخْرَجَهَا Ve bir nesneyi yemek, 'alâ-kavlin yalamak ma'nâsınadır; yukâlu: لَهْدٌ لَهْدًا لِحَسَبِهِ إِذَا أَكَلَهُ أَوْ لِحَسَبِهِ Ve bir kimseyi züill ve hakâretinden nâşî öte kakıştırmak, 'alâ-kavlin memelerinin ve arka küreklerinin diplerine vurmak yâhüd gövdesini el ile sıkıştırmak ma'nâsınadır; yukâlu: لَهْدٌ فُلَانًا إِذَا دَفَعَهُ دَفْعَةً لِدَلِيلِهِ أَوْ صَرَبَهُ فِي أَصُولِ ثُدَيْتَيْهِ وَأَصُولِ كَتِفَيْهِ أَوْ عَمْرَهُ Ve

لَهْدٌ [lehd] Deve kısmının göğüsüne sadme ve yük basma makûlesi hâdis sebebiyle 'arız olan çatlağa denir. Ve bir verem isimidir ki davarın yanıyla omuzu aralığında olan ette hâdis olur. Ve bir 'illet adıdır ki insânın ayaklarında ve butlarında 'arız olur, اِنْفِرَاجٌ [infirâc] ve اِنْشِقَاقٌ [inşikâk] gibi. Ve sakîl ve nâdân ve aslâ bir işe yaramaz 'âciz ve hakîr kimseye denir.

الْتِهَادُ [et-telhîd] (تَفْعِيلٌ [tef'îl] vezninde) لَهْدٌ [lehd] gibi bir adamı züillünden nâşî öte kakmak yâhüd memelerinin ve küreklerinin diplerine vurmak yâhüd el ile sıkmanın ma'nâsınadır; yukâlu: لَهْدَهُ بِمَعْنَى لَهْدَهُ

الْإِلْهَادُ [el-ilhâd] (hemzenin kesriyle) Zulm ve cevır eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: إِذَا ظَلَمَهُ وَجَارَهُ أَلْهَدَ بِهِ إِذَا أَرْزَى بِهِ Ve bir nesneye çöküp ağırlığıyla basmak ma'nâsınadır; yukâlu: أَلْهَدَ إِلَى الْأَرْضِ إِذَا تَنَاقَلَ Ve kītâl ve cidâl üzere olan iki adamın

birini tutup âherine hasmına şer-gîr olarak boşlamak ma'nâsınadır ki birine ihânet ve dîgerini muhâfazadan 'ibârettir; yukâlu: أَلْهَدَ بِفُلَانٍ إِذَا أَمْسَكَ أَحَدَ الرَّجُلَيْنِ وَخَلَّى الْأَخَرَ عَلَيْهِ يَفَاتِنُهُ

الْهَيْدَةُ [el-lehîdet] (عَصِيدَةٌ [aşîdet] vezninde) Hıçkırgan'a denir فُوقًا [fuvâk] ma'nâsına.

[ل ي د]

الْلِيَادُ [el-leyâd] (سَحَابٌ [sehâb] vezninde) Şey ma'nâsınadır; tekûlu: مَا تَرَكَتْ لَهُ لِيَادًا أَي سَيِّئًا Bu güne mahallerde tenvîn tahkîr içindir.

FASLU'L-MĪM

(فَضْلُ الْمِيمِ)

[م أ د]

الْمَاءُ [el-me'd] (mīm'in fethi ve hemzenin sükūnuyla) Ter ü taze nebāt āb u tāb u tarāvetini bulup nerm-ten civān gibi temāyüle başlamak ma'nāsınadır ki bu hālet nīsān ayında süret bulur; yukālu: مَاءُ النَّبَاتِ مَاءٌ مِّنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا اهْتَرَّتْ وَتَرَوَى وَجَرَى فِيهِ Ve الْمَاءُ وَتَنْعَمُ وَلَا نَ

مَاءٌ [me'd] Ter ü taze nāzük-beden adama ve vasf-ı mezkūr üzere nihāle denir, يَمُودُ [yem'ūd] dahi denir, ke-mā se-yuzkeru; pes vasf bi'l-masdar olur. Ve mutlakan nerm ve nāzük şey'e itlāk olunur. Ve şol su sızıntısına denir ki menba'dan kaynamazdan evvel yerin yüzünde tereşşüh eyleye.

الْإِمَاءُ [el-im'ād] (hemzenin kesriyle) Nebātü pür-āb u tāb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَمَاءُ الرَّبِّيِّ النَّبَاتِ إِذَا جَعَلَهُ مَاءً

الْيَمُودُ [el-yem'ūd] [ya'fūr] [yem'ūd] vezninde) Bu dahi ter ü taze ve nāzük-beden adama ve o gūne nihāle denir; yukālu: رَجُلٌ مُمِئِنَسِندِ مُمِئِنَسِندِ مَاءٌ وَيَمُودُ أَيُّ نَاعِمٍ غَضُّ مَادَّةَ [me'det] kezālik يَمُودُ [yem'ūd] ve يَمُودَةُ [yem'ūdet] denir. Ve

يَمُودُ [Yem'ūd] bir kuyu yāhūd bir mevzi adıdır.

الْإِمْتِيَادُ [el-imti'ād] [ifti'āl] vezninde) Kesb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِمْتِيَادٌ خَيْرًا إِذَا كَسَبَهُ

الْمَعِيدُ [el-me'id] [mec'id] vezninde) Bu dahi ter ü taze ve nerm ve nāzük nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ مَّيِّدٌ أَيُّ نَاعِمٍ

[م ب د]

مَأْبَدٌ [Me'bid] [menzil] vezninde) Serāt kazasında bir belde adıdır.

[م ت د]

الْمُتُودُ [el-mutūd] (tā-yı fevkiyye ile فُعُودُ [ku'ūd] vezninde) Bir yerde mukīm olmak ma'nāsınadır; yukālu: مَتَدٌ بِالْمَكَانِ مُتُودًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَقَامَ

[م ث د]

الْمَعْدُ [el-meşd] (mīm'in fethi ve s̄ā-yı müsellesenin sükūnuyla) Taşlar ve kayalar aralığında gizlenip aralıklarından sinerek düşman tarafına nazar ile kavmine didebānlık eylemek ma'nāsınadır; yukālu: مَتَدُ الرَّجُلِ بَيْنَ الْحِجَارَةِ مَتَدًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا اسْتَتَرَ وَنَظَرَ بَعَيْنِهِ مِّنْ خِلَالِهَا إِلَى الْعَدُوِّ يَزْبَأُ لِلْقَوْمِ مَتَدْتُ فَلَانًا إِذَا جَعَلْتَهُ مَائِدًا

الْمَائِدُ [el-me'sid] [menzil] vezninde) Dide-bāna denir.

[م ح د]

الْمَجْدُ [el-mecd] (mīm'in fethi ve cīm'in sükūnuyla) Neylütü'ş-şeref ve'l-kerem ya'nī bir adam şān ve şeref ve kerem ve celālete nā'il olmağa denir ki ismdir, bundan ululukla ta'bīr olunur. 'Alā-kavlin mecd [mejd] ancak ābā ve ecdād ile kā'im olur, ya'nī nesebinde şeref ve kerem olmayan adama vasf olmaz, her ne kadar kendisi zamānen şeref-mend ise de, lisānımızda ondan kişi-zādelikle ta'bīr olunur. Ve 'inde'l-ba'z hāssaten usūl ve ābāsıyla kā'imdir. Meselā bir adam zamānında şeref-mend olmayıp lākin usūl ve ābāsı müteşerrif olsa mecd [mejd] o adama vasf olur. Eđer fī-zamānihi kendi dahi şeref-mend ise nūrün 'alā-nūr olur. Mü'ellifin Başā'ir'de

beyānına göre bu ma'nāda مَجْدٌ [mecd] zikri atī مَجْدٌ [mecd] den me'hūzdur ki mer'ā-i vāsi'de bulunmasından ibārettir. Pes bu münāsebetle si'a-i kerem ve celālet ma'nāsına isti'māl olundu. Ve

مَجْدٌ [mecd] ve

مَجَادَةٌ [mecādet] Masdar olur, bir adam ehl-i mecd olmak ma'nāsına; yukālu: مَجَدَ الرَّجُلُ وَمَجَدَ مَجْدًا وَمَجَادَةٌ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالْحَامِسِ إِذَا كَانَ مَاجِدًا فَهُوَ مَاجِدٌ وَمَجِيدٌ

مَجْدٌ [mecd] مُجُودٌ [mucūd] ma'nāsına gelir, ke-mā se-yuzkeru. Ve

مَجْدٌ [Mecd] Temīm b. Gālib b. Fihr'in kızı ismidir; Benū Mecd dedikleri cemā'at onun zürriyyetindedir. Ve bu gayr-i munsarıftır, kalilen munsarif olur.

الْمَاجِدُ [el-mācid] ve

الْمَجِيدُ [el-mecīd] Sāhib-i mecd olan adama denir. مَاجِدٌ [mācid] bāb-ı evvelde ve مَجِيدٌ [mecīd] bāb-ı hāmistendir. Ve

مَاجِدٌ [mācid] Çok nesneye itlāk olunur; yukālu: مَاجِدٌ أَي كَثِيرٌ Ve hoş-hū ve nāzük-meşreb ve sāhib-i kerem adama itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ مَاجِدٌ أَي حَسَنُ الْخُلُقِ Ve سَمِخٌ

مَاجِدٌ [Mācid] bir recülün ismidir. Ve

مَجِيدٌ [mecīd] Refi' ve 'ālī ma'nāsınadır. Ve kerīm ve şerīfū'l-fi'āl adama itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ مَجِيدٌ أَي رَفِيعٌ عَالٍ وَكَذَلِكَ الْفَعَالِ وَالشَّرِيفُ وَالْكَرِيمُ Ve Mecīd b. Hayde b. Ma'add, Eş'ariyyūn'dan bir batn pederinin ismidir.

الْإِمَجَادُ [el-ımcād] (hemzenin kesriyle) ve

الْتَمَجِيدُ [et-temcīd] [tefīl] [tefīl] vezninde) Bir kimse hakkında ta'zīm ve senā eylemek ma'nāsınadır ki ululamak ta'bīr olunur; yukālu: إِذَا وَتَمَجِيدًا وَتَمَجِيدًا إِذَا

عَظَمَهُ وَأَثْنَى عَلَيْهِ Ve 'atiyye-i kesire vermek ma'nāsınadır; yukālu: أَمَجَدَ فَلَانٌ الْعَطَاءَ وَمَجَدَهُ إِذَا كَثُرَهُ

إِمَجَادٌ [ımcād] Deve kısmı çayırı çok mer'aya uğramak, 'alā-kavlin tāze çayır-dan doymağa karīb otlamak ma'nāsınadır; yukālu: أَمَجَدَتِ الْإِبِلُ إِذَا وَقَعَتْ فِي مَرْعَى كَثِيرٍ أَوْ نَأَلَتْ مِنَ الْخَلَى قَرِيبًا مِنَ الشَّبَعِ

إِمَجَادٌ [ımcād] ve

تَمَجِيدٌ [temcīd] Deveyi doyurmak, 'alā-kavlin karnı dolusu yāhūd karnının nisfı dolusu 'alef vermek ma'nāsınadır ki yarı doyurmak ta'bīr olunur; yukālu: أَمَجَدَ الْإِبِلُ وَمَجَدَهَا إِذَا أَشْبَعَهَا أَوْ عَلَفَهَا مِلءَ بَطْنِهَا أَوْ نَضَفَ بَطْنَهَا

الْتَمَاجِدُ [et-temācud] [tefā'ul] vezninde) Bir adam kendi mecd ve şerefini yād edip nāsa tafalanmak ma'nāsınadır; yukālu: تَمَاجَدَ الرَّجُلُ إِذَا ذَكَرَ مَجْدَهُ Ve niçe kimseler birbirine mecd ve şeref cihetiyle tefāhür eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَمَاجَدَ الْقَوْمُ إِذَا تَفَاحَزُوا وَأَطَهَرُوا مَجْدَهُمْ

الْمِجَادُ [el-micād] (mīm'in kesriyle مِفَاعَلَةٌ [mufā'alet]ten masdardır) Bāb-ı mübālagada isti'māl olunur ki mecādet cihetiyle yarışmaktan ibārettir; yukālu: مَاجَدَهُ مِجَادًا إِذَا عَارَضَهُ بِالْمَجْدِ فَمَجَدَهُ أَي غَلَبَهُ

الْمَجْدُ [el-mecd] (mīm'in fethi ve cīm'in sükūnuyla) ve

الْمُجُودُ [el-mucūd] [ku'ūd] vezninde) Bunlar da İmcād [ımcād] ve Temcīd [temcīd] gibi deve kısmı otluğu firāvān yere düşmek yāhūd tāze çayır-dan doymağa karīb olmak ma'nāsınadır; yukālu: مَجَدَتِ الْإِبِلُ مَجْدًا وَمُجُودًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا وَقَعَتْ فِي مَرْعَى كَثِيرٍ أَوْ نَأَلَتْ مِنَ الْخَلَى قَرِيبًا مِنَ الشَّبَعِ Ve deveyi gereği gibi doyurmak 'alā-kavlin karnı dolusu yāhūd nisfı dolusu doyurmak ma'nāsınadır ki yarı doyurmaktır; yukālu:

مَجْدُ الْإِبِلِ إِذَا أَشْبَعَهَا أَوْ عَلَفَهَا مِلءَ بَطْنِهَا أَوْ يَضْفَ بَطْنَهَا

مُجَيْدٌ [Muceyd] [زُبَيْرٍ] [zubeyr] vezninde) Bir recül adıdır.

مَجْدُوَانٌ [Mecduvān] [نَهْرُوَانٌ] [nehruvān] vezninde) Nesef kazāsında bir karyedir.

مَجْدُونٌ [Mecdūn] (mīm'in fethi ve kesriyle) Buḥārā kazāsında bir karyedir.

دُومَاجِدٍ [Zū Mācid] Yemen'de bir kasabadır.

الْإِسْتِمْعَادُ [el-istimcād] Firāvān olmak ma'nāsınadır; ve minhu'l-meselu: "فِي كُلِّ شَجَرٍ نَارٌ" و"اسْتَمْعَدَ الْمَرْخُ وَالْعَفَارُ" أَي اسْتَكْتَرَا مِنْ بَعْزِ النَّارِ Ba'zı nesneyi ba'zı diğere üzere tafdīl ma'rızinde darb olunur.

أَبُو مَاجِدَةَ الْحَنْفِي [Ebū Mācidet el-Ḥanefī] tābi'ındendir.

[م د خ]

الْمَحْدَةُ [el-mahdet] (mīm'in fethi ve ḥā-yı mu'cemenin sükūnuyla) Meded ve me'ünet ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ مُحْتَاجٌ إِلَى مَحْدَتِهِ أَي مَعُونَتِهِ

[م د د]

الْمَدُّ [el-medd] (mīm'in fethi ve dāl'ın teşdidiyle) سَيْلٌ [seyl] ma'nāsınadır.

Mü'ellifin *Başar'ir*'de beyānına göre **مَدُّ** [medd] māddesi bir nesneyi çekip südürmek ma'nāsına mevzū'dur, ba'dehu ona münāsib isimlerde ve ma'nā-yı masdarilerde isti'māl olundu. Ve *Miṣbāḥ*'ın beyānına göre burada سَيْلٌ kelimesi ismdir ki sel suyu demektir. Cem'i mudūd [mudūd] gelir. Gerçi masdar dahi olur; yukālu: مَدَّ النَّهْرُ مَدًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا سَالَ Ve

مَدُّ [medd] İrtifāc-ı nehār ma'nāsınadır ki

gün kaba kuşluk olmaktan 'ibārettir. Ve bu ismdir, niteki *Esās'ta*: وَهُوَ أَتَيْتُهُ مَدَّ النَّهَارِ وَهُوَ اِرْتِفَاعُهُ 'unvānıyla mersūmdur. Ma'nā-yı masdarī kar'ben mezkūrdur. Ve

مَدُّ [medd] Kātib divitten midād ya'nī mürekkeb almak ma'nāsınadır, اِسْتِمْدَادٌ [istimdād] gibi; yukālu: مَدَّ الْكَاتِبُ مِنَ الدَّوَاةِ إِذَا أَخَذَ مِنْهَا مِدَادًا بِالْقَلَمِ لِلْكِتَابَةِ Ve bahrin yāhūd nehrin suyu çoğalıp taşkın olmak ma'nāsınadır ki **جَدُّ** [cezz] mukābilidir; yukālu: مَدَّ الْبَحْرُ وَالنَّهْرُ إِذَا كَثُرَ مَائُهُ Güyā ki suyu uzatıp südürmüş olur. Pes tefsīr-i mezkūr ma'nā-yı lāzımındır. Ve bir nesneyi yaymak ve döşemek ma'nāsınadır; yukālu: مَدَّ مَدَّ اللَّهُ الْأَرْضَ أَي بَسَطَهَا إِذَا بَسَطَهُ Ve bir şeye gözü kaldırıp dikkat ve ragbetle sıkça nazar eylemek ma'nāsınadır; yukālu: مَدَّ نَظْرَهُ إِلَيْهِ إِذَا طَمَحَ بِبَصَرِهِ إِلَيْهِ Ve gün kaba kuşluk olmak ma'nāsınadır; yukālu: مَدَّ النَّهَارُ إِذَا اِرْتَفَعَ Ve bir adama yardım eylemek ve yār ve yāver olmak ma'nāsınadır, güyā ki onun hayāt ve bekāsını uzatmış olur; yukālu: مَدَّ زَيْدٌ الْقَوْمَ إِذَا صَارَ لَهُمْ مَدًّا Ve

مَدَّى [medā] ma'nāsına müsta'emeldir ki murād medde'l-basardır, lisānımızda ondan göz erimi ile ta'bīr olunur; tekūlu: وَبَيْنِي وَبَيْنَهُ قَدْرٌ مَدِّ الْبَصَرِ أَي مَدَاءٌ Ve deveye **مَدِيدٌ** [medīd] içirmek ma'nāsınadır; yukālu: مَدَّ الْإِبِلَ إِذَا سَقَاهَا مَدِيدًا Ke-mā se-yuzkeru. Ve tarlaya **مِدَادٌ** [midād] ya'nī gübre ve fişkı dökmek ma'nāsınadır ki tarlaya küt irās eder; yukālu: مَدَّ الْأَرْضَ إِذَا جَعَلَ فِيهَا مِدَادًا أَي سَرَقِينًا

الْإِمْدَادُ [el-imdād] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir adama bir nesne zımında mühlet

vermek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا فَلَانًا إِذَا أَمَدَّ Ve bir nesnenin va'desini te'hîr edip uzatmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أَجَلَهُ إِذَا أَمَدَّ Ve bir kimseye bir adam gayrı kimse ta'yîni ile yardım eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَمَدَّ فَلَانٌ الْجُنْدَ إِذَا نَصَرَهُمْ بِجَمَاعَةٍ غَيْرِهِ Ve vermek ma'nāsınadır; yukālu: أَمَدَّهُ بِمَالٍ Ve i'ānet ve igāset ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أَغَطَاهُ Va'zılar 'indinde sülāsīden olan مَدٌّ [medd] mādresi şerr ve mekrūhta ve **إِمْدَادٌ** [imḍād] mādresi hayr ve mahbūbda isti'māl olunur ve minhu kav-luhu ta'ālā: ﴿وَأَمَدَدْنَا هُمْ﴾ ﴿وَأَمَدَدْنَا هُمْ﴾ Ve **بِفَاكِهِةٍ وَلَحْمٍ مِمَّا يَسْتَهْوُونَ** Ve

إِمْدَادٌ [imḍād] Kātibe kalemle bir yazımlık mürekkebe vermek ma'nāsınadır; yukālu: مِدَّةٌ Ve yarada مِدَّةٌ [mid-det] ya'nî irin peydā olmak ma'nāsınadır; yukālu: Ve عَزَفَجَ إِذَا حَصَلَتْ فِيهِ الْمِدَّةُ [arfec] dedikleri meşe ağacına su yürü-yüp tarāvete başlamak ma'nāsınadır ki hasāyistendir; yukālu: إِذَا جَرَى فِيهِ الْمَاءُ

الْإِمْتِدَادُ [el-ımtidād] [ifti'āl] vezninde) Mutāvi' dir, bir nesne çekilip uzanmak ma'nāsınadır; yukālu: مَدَّ الْحَبْلَ وَبِالْحَبْلِ فَامْتَدَّتْ

الْإِسْتِمْدَادُ [el-istimḍād] مَدٌّ [medd] gibi bu dahi divitten mürekkebe almak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَمَدَّ الْكَاتِبُ مِنَ الدَّوَاةِ إِذَا أَخَذَ مِنْهَا الْإِمْدَادَ Ve bir adamdan meded ve 'ināyet istemek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَمَدُّوا الْأَمِيرَ إِذَا طَلَبُوا مِنْهُ الْمَدَدَ

التَّمْدِيدُ [et-temdīd] [tef'īl] vezninde) Bir nesneyi pek çekip sündürmek ma'nāsınadır.

التَّمْدُدُ [et-temeddud] [tefa'ul] vezninde) تَمْدِيدٌ [temdīd] ma'nāsınadır; yukālu: Ve تَمَدَّدَ الْحَبْلُ وَتَمَدَّدَ بِمَعْنَى مَدَّهُ

mutāvi' olur; yukālu: مَدَّدَهُ فَتَمَدَّدَ

الْمُمَادَّةُ [el-mumāddet] Fi'l-asl مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) ve

الْمِدَادُ [el-midād] [qītāl] vezninde) Bunlar da bir nesneyi çekip sündürmek ma'nāsınadır; yukālu: مَادَ الشَّيْءُ مُمَادَّةً وَمِدَادًا Ve فَتَمَدَّدَ

مُمَادَّةُ [mumāddet] مُمَاطَلَةٌ [mumāṭalet] ma'nāsınadır ki deyn ve va'de makūlesini uzatmak 'ibārettir; yukālu: مَادَهُ مُمَادَّةً إِذَا مَاطَلَهُ

الْمَدِيدُ [el-medīd] [emīr] vezninde) Çekilip sünmüş nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ مَدِيدٌ أَيْ مَمْدُودٌ Ve uzun şey'e itlāk olunur; yukālu: مُدُّدٌ شَيْءٌ مَدِيدٌ أَيْ طَوِيلٌ [mudud] gelir zammeteynle. Ve

مَدِيدٌ [medīd] 'Arūziyyūn ıstılāhında ebhur-i 'arūziyyeden ikinci bahrin ismidir. Bahr-i evvel طَوِيلٌ [tavīl] dir. Esbāb ve evtādının tülü bā'is-i tesmiyedir. Ve

مَدِيدٌ [medīd] Deveye mahsūs bir 'alef adıdır ki suya un yāhūd susam yā arpa karıştırtıp deveye içerirler. Ve

مَدِيدٌ [Medīd] Mekke kurbünde bir mevzi' adıdır. Ve davar yemine denir, عَلَفٌ [alef] ma'nāsına.

الْمَدِيدَانِ [el-medīdān] (tesniye bünyesiyle) 'Āriḍ-i Yemāme'nin ensesinde vāki' iki dağa itlāk olunur.

الْمِدَادُ [el-midād] (mīm'in kesriyle) Yazı yazacak mürekkebe denir, نِقْشٌ [niqş] gibi. Ve fışkıya ve gübreye denir, سِرْقِينَ [sirqīn] ma'nāsına. Ve çerāğın yanması-na meded ve medār olan zeytūn yağı ve şırlığan makūlesi yağa denir. Ve örneğe denir, misāl ma'nāsına; yukālu: هَذَا عَلَى مِدَادٍ وَوَاحِدٍ أَيْ عَلَى مِثَالٍ وَوَاحِدٍ وَوَاحِدٍ Ve tarīka ve üslūb ve vetīre ma'nāsınadır; yukālu: بَنَوْا بُيُوتَهُمْ عَلَى

Ve مِدَادٍ وَاحِدٍ أَيْ عَلَى طَرِيقَةٍ وَاحِدَةٍ

مِدَادٌ [midād] Mā-bihī'l-medd ma'nāsınadır, kendisiyle bir nesne çoğalıp firāvān olan şey olacaktır; ve minhu'l-hadīsu: ”فِي الْحَوْضِ مِيزَابَانِ مِدَادُهُمَا الْجَنَّةُ“ أَيْ تَمُدُّهَا أَنْهَارُ الْجَنَّةِ **مِدَادُ قَيْسٍ** [midādu qays] (كِتَابُ لَيْسٍ) [kitābu leys] vezninde) Etfāl-i 'Arab beynin bir la'ib-i ma'rūf adıdır.

الْمَدْمَدُ [el-medmed] (غَبْغَبٌ) [gābgāb] vezninde) Irmağa denir, nehr ma'nāsına. Ve uzun kumluğa denir, حَبْلٌ [ḥabl] ma'nāsına. Şārih جَبَلٌ nüshasını tahti'e eylemiştir.

الْمُدُّ [el-mudd] (mīm'in zammiyle) İki ritl şey sığan ölçüğün ismidir, 'alā-kavlin bir ritl ve süls-i ritl mikdārı nesne sığandır ve 'alā-re'yin mu'tedilü'l-cism olan bir adamın iki avucunun dolusu mikdārından 'ibārettir ki ikisini birden uzatıp doldurduktaki istī'āb eder ve ben bu güne tecrube ettim ve saḥīḥ ve muvāfık buldum. Ve مَدِيدٌ [medīd] olduğu bā'is-i tesmiyedir. Cem'i أَمْدَادٌ [emdād] gelir ve مِدَدَةٌ [midedet] gelir, عِنْبَةٌ [inebet] vezninde ve مِدَادٌ [midād] gelir mīm'in kesriyle. Şārih der ki kavli evvel ehl-i 'Irāk ve sānī ehl-i Ḥicāz kavlidir. İntehā. Ve ba'zılar الله مِدَادٌ كَلِمَاتِهِ kavlinde مِدَادٌ kelimesi bundandır dediler, ya'nī zikr olunan مُدٌّ [mudd]in cem'idir, فَذَرٌ فَذَرٌ مَا يُوَازِيهَا فِي الْكَثْرَةِ عِنَارٌ كَيْلٌ أَوْ وَزَنٌ Ve مِدَادٌ اللهُ مِدَادُ السَّمَوَاتِ dahi bu gündür ki temsil cihetiyle kesretten kināyedir.

الْمُدَّةُ [el-muddet] (mīm'in zammiyle) Gāyet ve encam ma'nāsınadır, gerek zamāndan ve gerek mekāndan olsun; مُدٌّ [medd] ve اِمْتِدَادٌ [imtidād]dan me'hūzdur; yukālu: لَهُذِهِ الْأُمَّةُ وَالْأَرْضُ مُدَّةٌ أَيْ غَايَةٌ Ve zamāndan bir mikdāra denir, بُرْهَةٌ [burhet] ma'nāsına; tekülü: أَقَمْتُ عِنْدَهُ مُدَّةً أَيْ بُرْهَةً مِنْ

الدَّهْرِ Ve

مُدَّةٌ [muddet] Divitten kalem üzere alınan bir yazım mürekkebe denir.

الْمُدَّةُ [el-middet] (mīm'in kesriyle) Yarada hādīs olan irine denir, قَيْحٌ [qayḥ] ma'nāsına, galiz olmakla sündüğü için; niteki rakikine صَدِيدٌ [şadīd] denir.

الْأُمْدُودُ [el-umdūd] (أُسْلُوبٌ) [uslūb] vezninde) De'b ve 'ādet ma'nāsınadır ki uzun uzadı i'tiyād olunur.

الْأَمِدَّةُ [el-emiddet] (أَسِنَّةٌ) [esinnet] vezninde) Bez dokuyacak ipliğin arışlarına denir, سَدَى [sedā] ma'nāsına. Zāhiren مِدَادٌ [midād]ın cem'idir, أَسِنَّةٌ [esinnet] karinesiyle ve çulhaların çınbar ta'bīr ettikleri nesneye denir ki ipliği dokumağa başladıkta dest-gāhın iki tarafında bezin iki cānibini tutan āletten 'ibārettir.

الْإِمْدَانُ [el-imiddān] (كَسْرَتَيْنِ) [kesreteinle] عِفْتَانٌ [ifittān] vezninde) Çorak suya denir, مَاءٌ مَلْحٌ ma'nāsına. Ve yerden sızıp çıkan su sızıntısına denir. Bu ma'nāda kalilen mīm'in teşdidi ve dāl'in tahfifiyle lügattir.

الْمِدْدَانُ [el-middān] (mīm'in kesri ve dāl'in teşdidiyle) Bu dahi çorak suya denir, şūr-āb ma'nāsına.

الْمَادَّةُ [el-māddet] Şol ziyādeye denir ki mezīd olduğu nesneye muttasıl ola; Fārisīde ve Türkīde māye ta'bīr olunur; yukālu: مَادَّةُ الشَّيْءِ وَهِيَ الزِّيَادَةُ الْمُتَّصِلَةُ بِهِ

الْمَدْمَدَةُ [el-medmedet] (زَلْزَلَةٌ) [zelzelet] vezninde) Korkup kaçmak ma'nāsınadır; yukālu: مَدَّمَدَ الرَّجُلُ إِذَا هَرَبَ

[م ر د]

الْمُرُودُ [el-murūd] ve

الْمُرُودَةُ [el-murūdet] (mīm'lerin zammiyle)

la) ve

عُتُو [el-merādet] (mīm'in fethiyle) [utuvv] ve tугyānda mukaddim ve mütesebbit ve 'inād ve 'isyānın gāyet ve kemāline bālig olmak ma'nāsınadır ki beyne't-tugāt müteferrid ve mümtāz olur; yukālu: مَرَدَ الرَّجُلُ وَمَرَدٌ مُرُودًا وَمُرُودَةٌ وَمَرَادَةٌ مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالْحَامِسِ إِذَا أَدَمَّ وَعَنَا أَوْ بَلَغَ الْغَايَةَ الَّتِي بِهَا يُخْرَجُ مِنْ جُمْلَةِ مَا عَلَيْهِ ذَلِكَ الصَّنْفُ

Müellifin *Başā'ir*'de beyānına göre bu mādde tecerrüd ve tecrüd ma'nāsına mevzū^c olmakla مُرُودٌ [murūd] ve مَرَادَةٌ [merādet] cins-i hayrāttan müte'arrī olmak ma'nāsınadır ki şürūra temahhuzu müstelzimdir ve mübālaga için bundan temerrud sīgası dahi mutasarrıftır.

الْمَارِدُ [el-mārid] ve

الْمَرِيدُ [el-merīd] (emīr) [emīr] vezninde) ve **الْمُتَمَرِّدُ** [el-mutemerrid] (mutemerrid) [mutemerrid] vezninde) Onlardan onlardan ism-i fā'illerdir. مَارِدٌ [mārid]in cem'i مَرَدَةٌ [meredet] gelir, كَاتِبٌ [kātib] ve كَتَبَةٌ [ketebet] gibi. ve مَرِيدٌ [merīd]in cem'i مُرَدَاءٌ [muredā] gelir, حُنْفَاءٌ [ḥunfā] gibi.

Mütercim der ki meşāyih-ı turuk müridlerine ki sāhib-i irāde olan tālib ve sāliklerinden 'ibārettir, bazı 'avāmmın merede ta'bīrleri hatadır. Zīrā مَرَدَةٌ [meredet] vech-i mezkūr üzere مَارِدٌ [mārid] in cem'idir, مُرِيدٌ [murīd]in cem'i مُرِيدُونَ [murīdūn]dur, meselā "Filān şeyh meredeleriyle geldiler" derler, bu zemīmedir, mediha değıldir.

الْمَرْدُ [el-merd] (ferd) [ferd] vezninde) Kesmek ma'nāsınadır; yukālu: مَرَدَ الشَّيْءَ مَرْدًا Ve bir adamın ırz ve nāmūsunu hetk ve hark eylemek ma'nāsınadır; yukālu: مَرَدَ فَلَانًا إِذَا مَرَّقَ عِرْضَهُ

Ve

مَرْدٌ [merd] ve

مُرُودٌ [murūd] Bir nesneye 'ale'd-devām idmān eylemek ve hüy ve tabī'at edip ona mümāreset kılmak ma'nāsınadır; yukālu: مَرَدَ عَلَى الشَّيْءِ مَرْدًا وَمُرُودًا إِذَا مَرَنَ وَاسْتَمَرَّ Ve çocuk anasının memesini emip sütünü azaltmakla yumuşatmak ma'nāsınadır; yukālu: مَرَدَ الصَّبِيَّ تَدْبِيًّا إِذَا مَرَسَهُ Ve ekmeği yumuşatmak için suya ıslatmak ma'nāsınadır; yukālu: مَرَدَ الخُبْزَ إِذَا مَاتَهُ حَتَّى يَلِينَ

مَرْدٌ [merd] Misvāk ağacının tāze yemişine denir, 'alā-kavlin puhtesine denir. Ve

مَرْدٌ [merd] Davarı pek sürmek ma'nāsınadır; yukālu: مَرَدَ الدَّابَّةَ مَرْدًا إِذَا سَاقَهَا Ve kayıkçı ve gemici مُرْدِيٌّ [murdiyy] ya'nī gönder dedikleri sırk ile gemiyi ve kayığı sığdan yā kenārdan öte kakmak ma'nāsınadır; yukālu: مَرَدَ المَلَاخَ السَّفِينَةَ إِذَا دَفَعَهَا بِالمُرْدِيِّ

الْأَمْرَدُ [el-emred] (esmer) [esmer] vezninde) Henüz bıyığı terlemeye başlayıp lākin çehresi ayna gibi hattan sāf olan sāde-rū civāna denir. مَرْدٌ [merd] māddesi tecerrüde mevzū^c olduğu zikr olundu; yukālu: شَابَ أَمْرَدٌ إِذَا كَانَ قَدْ طَرَّ شَارِبُهُ وَلَمْ تَثْبُتْ لِحْيَتُهُ

الْمَرَدُ [el-mered] (fethateynle) ve

الْمُرُودَةُ [el-murūdet] (mīm'in zammıyla) Oğlan أَمْرُدٌ [emred] olmak ma'nāsınadır; yukālu: مَرَدَ العُلَامُ مَرْدًا وَمُرُودَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَارَ أَمْرَدٌ Ve مَرِيدٌ [merīd] ekline müdāvet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: مَرَدَ الرَّجُلُ إِذَا أَكَلَ المَرِيدَ Ke-mā se-yuzkeru.

التَّمَرُّدُ [et-temerrud] (tfa'ul) [tfa'ul] vezninde) Bir civān hayli zamān أَمْرُدٌ [emred] kaldıktan sonra sakalı gelmek ma'nāsınadır; yukālu: عَتُوٌ Ve تَمَرَّدَ العُلَامُ إِذَا بَقِيَ زَمَانًا ثُمَّ التَّحَى

[ʕutuvv] ve tугyān ve ʕinād ve istikbār üzere olmak maʕnāsınadır; ve minhu'l-meselu: “تَمَرْدٌ مَارِدٌ وَعَزُّ الْأَبْلُقُ” Ke-mā se-yuzkeru.

الْمَرْدَاءُ [el-merdāʕ] (حَمْرَاءُ [ħamrāʕ] vezninde) Şol kumsala itlāk olunur ki aslā ot bitirmez ola. Ve

مَرْدَاءُ [Merdāʕ] Belde-i Hecer türābında bir mahsūs kumluk adıdır. Ve aslā kasıgında kıl bitmez olan hatuna itlāk olunur; yukālu: امرأةٌ مَرْدَاءٌ أَي لَا إِسْبَ لَهَا Burada tā-i fevkiyye ile نُشْهَاتُ nüşhaları galattır, saħih olan bā-i muvahhade ile olmaktadır ki شَعْرُ الرَّكْبِ maʕnāsınadır. Ve

مَرْدَاءُ [merdāʕ] Yapraktan ʕārī olan ağaca itlāk olunur; yukālu: شَجَرَةٌ مَرْدَاءٌ أَي لَا وَرَقٌ عَلَيْهَا Ve

مَرْدَاءُ [Merdāʕ] Nābulus kazāsında bir karyedir. Elifin kasrıyla da zebān-zeddır.

مُرَيْدَاءُ [Mureydāʕ] (musaggar bünyesiyle) Baħreyn kazāsında bir karyedir.

التَّمْرِيدُ [et-temrīd] (تَفْعِيلٌ [tefʕīl] vezninde) Bināyı yalçın kaya gibi düz ve emles eylemek maʕnāsınadır; yukālu: مَرْدَ الْبِنَاءِ تَمْرِيدًا ve minhu kavluhu taʕālā: إِذَا مَلَسَهُ وَسَوَاهُ ﴿صَرَخَ مَمْرَدٌ مِنْ قَوَارِيرِ﴾ الآية أَي مَمْلَسٌ Ve bināyı yüksek yapmak maʕnāsınadır ve minhu yukālu: بِنَاءٌ مَمْرَدٌ أَي مُطَوَّلٌ يَعْنِي إِلَى السَّمَاءِ ve

تَمْرِيدٌ [temrīd] ve

تَمْرَادٌ [temrād] (تَدْكَارٌ [tedkār] vezninde) Güvercine kümes yapmak maʕnāsınadır; yukālu: مَرْدٌ لِلْحَمَامِ تَمْرِيدًا وَتَمْرَادًا إِذَا جَعَلَ لَهَا التَّمْرَادَ

الْمَارِدُ [el-mārid] ʕĀtī ve tāgīye denir, niteki zikr olundu. Ve yüksek nesneye denir; yukālu: بِنَاءٌ مَارِدٌ أَي مُرْتَفِعٌ Ve bu mecāzdır. Ve

مَارِدٌ [Mārid] Yemāme'de ʕĀriḍ nām

cebel-i maʕrūfun burun gibi çıkan sivri uçlarında bir niçe yüksek siyāh kayaların adıdır. Ve Dūmetu'l-Cendel kazāsında bir hisār ismidir, niteki Teymā kazāsında Eblağ nām bir hisār dahi vardır ki ikisi de menʕ ve metīn hısn-ı hasinlerdir. Melike-i Ħire olan Zebbā nice zamān feth ve teshīrleri bābında ikdām-ı bī-pāyān edip encām-ı kār ʕāciz ve nevmīd olmakla vech-i mezkūr üzere “تَمَرْدٌ مَارِدٌ وَعَزُّ الْأَبْلُقُ” diyerek yeʕs ve hirmānla ʕavdet eylemiştir ve kelām-ı mezbūr min-baʕd darb-ı mesel olmakla ʕuhde-i iktidārdan bīrūn olan ʕazīz ve mūmteniʕ hakkında īrād olunur.

الْتِمْرَادُ [et-timrād] (قَوَطَاسٌ [ķirtās] vezninde) Güvercin evinde olan kümese denir ki onda yumurtlar, maʕrūf kuş-hāne gibi. Birbirinin üzerinde müntesik olursa ki بُرْجٌ [burc] taʕbīr olunur, تَمَارِيدٌ [temārīd] itlāk ederler.

الْمُرْدِيّ [el-murdiyy] (كُرْدِيّ [kurdiyy] vezninde) Gemicilerin ve kayıkçıların gönder ağacı dedikleri uzun sırığa denir.

مُرَادٌ [Murād] (غُرَابٌ [ğurāb] vezninde) Bir kabīle pederinin lakabıdır. İsmi يَحَابِرٌ [Yeħābir] idi, عُتُوٌّ [ʕutuvv] ve temerrüdü sebebiyle مُرَادٌ [Murād] ile mülakkab oldu.

الْمَرَادُ [el-merād] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) ve

الْمَرْرَادُ [el-merrād] (كَتَّانٌ [kettān] vezninde) Boyuna itlāk olunur, عُتُوٌّ [ʕunuğ] maʕnāsına. Cemʕi مَرَارِيدٌ [merārīd] gelir.

مَارِدُونَ [Māridūn] Cezīre-i İbn ʕÖmer'de bir kalʕa-i maʕrūfe adıdır. İʕrāb-bi'l-hurūf ile muʕarrebdir, hālet-i nasb u cerrinde مَارِدِينَ [Māridīn] denir; tekülü: مَارِدُونَ وَعَجَبَنِي مَارِدُونَ ve رَأَيْتُ مَارِدِينَ ve مَرَرْتُ بِمَارِدِينَ Kalʕa-i mezbūre hālā مَرْدِينَ [Mardīn] ile zebān-zeddır.

الْمَرِيدُ [el-merīd] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Süt içre ıslatılmış hurmāya denir. Ve su katılmış süte denir.

الْمَرِيدُ [el-mirīd] (سَكَيْتٌ [sikkīt] vezninde) Pek mārīd ve mute'annid olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَرِيدٌ أَيُّ شَدِيدُ الْمَرَادَةِ

مُرَيْدٌ [Mureyd] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Medīne'de bir mevzi^c adıdır. Ve Mureyd ed-Dellāl ve 'Abdlevvel b. Mureyd ve Reb'ca bint. Mureyd ve Aḥmed b. Murād ki غُرَابٌ [gūrāb] vezninde, muhaddislerdir.

مَارِدَةٌ [Māridet] Mağrib'de Kırıtuba a'mālinden bir vilāyet adıdır.

رَيْبَةُ مَرْدَانَ [Şeniyetu Merdān] Tebük ile Medīne beyninde bir sarp yaylak adıdır.

[م ر ن د]

مَرْنَدٌ [Merend] (سَمَنْدٌ [semend] vezninde) Āzerbaycān eyāletinde bir beldedir.

[م ر خ د]

الْإِمْرِيْخْدَادُ [el-imriḥdād] (ḥā-yı mu'ceme ile إِضْمِغْدَادٌ [iḥmi'gād] vezninde) Bir nesne salkı ve gevşek olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِمْرِيْخْدَادُ الشَّيْءِ إِمْرِيْخْدَادًا إِذَا اسْتَوْخَى

[م ز د]

الْمَرْزُدُ [el-mezd] (mīm'in fethi ve zā-yı mu'cemenin sükūnuyla) Soğuşa denir; tekūlu: مَا رَأَيْتَا فِي هَذَا الْعَامِ مَرْزُدًا أَيُّ بَرْدًا Ve bir güne cimā^c ismidir.

[م س د]

الْمَسْدُ [el-mesd] (mīm'in fethi ve sīn'in sükūnuyla) İp bükme ma'nāsınadır; yukālu: مَسَدَ الْحَبْلِ مَسْدًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا فَتَلَهُ Ve yolda bir düzeye cidd ve ta'abla sürüp gitmek ma'nāsınadır; yukālu: مَسَدٌ فِي الشَّيْرِ إِذَا أَدَأَبَ

الْمَسَدُ [el-mesed] (fethateynle) Demirden olan çarh okuna ve iğine denir. Ve hurmā lifinden 'alā-kavlin مُقْلٌ [muql] nām şecerin lifinden bükülmüş ipe denir. Ve 'inde'l-ba'z mutlakan bükülmüş ipe denir yāhūd muhkem ve metīn bükülüp örülmüş olan ipe denir. Cem'i مَسَادٌ [misād] gelir mīm'in kesriyle ve أَمْسَادٌ [emsād] gelir. Mü'ellifin *Başā'ir*'de beyānına göre مَسْدٌ [mesd] masdar ve مَسَدٌ [mesed] fethateynle isimdir, مَمْسُودٌ [kabd] ve قَبْضٌ [kabaḍ] gibi. مَمْسُودٌ [memsūd] ma'nāsınadır ki pek muhkem örülmüş ipe denir, ke-mā fi kavlihi ta'ālā:

﴿فِي جِيدِهَا حَبْلٌ مِنْ مَسَدٍ﴾ يَعْنِي جَعَلَ فِي جِيدِهَا حَبْلٌ حَدِيدٌ قَدْ لَوَى لَيْثًا شَدِيدًا

الْمَمْسُودُ [el-memsūd] (مَمْدُودٌ [memdūd] vezninde) Vücūdu kunt ve kavī ve a'sāb ve endāmı dirnekli kişiye itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ مَمْسُودٌ أَيُّ مَجْدُولُ الْخَلْقِ Mü'ennesinde مَمْسُودَةٌ [memsüdet] denir.

الْمِسَادُ [el-misād] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) مِسَابٌ [misāb] ma'nāsınadır ki yağ tulumuna denir. Ve

مِسَادٌ [misād] مَسْدُ حَبْلِ [mesdu ḥabl] ma'nāsından tasarrufla kıvām ma'nāsına isti'māl olunur ve minhu yukālu: فَلَانٌ أَحْسَنُ مِسَادٌ شَعْرٌ أَيُّ أَحْسَنُ قَوَامٌ شَعْرِهِ

[م ص د]

الْمَضْدُ [el-maşd] (قَضْدٌ [kaşd] vezninde) Meme emmek ma'nāsınadır; yukālu: مَصَدٌ Ve الصَّبِيُّ تُدِّي أُمَّهُ مَضْدًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا رَضَعَ cimā^c eylemek ma'nāsınadır; yukālu: مَصَدٌ إِذَا جَامَعَهَا Ve bir nesneyi ağıza alıp sormak ma'nāsınadır; yukālu: مَصَدَ الشَّيْءِ Ve gök gürlmek ma'nāsınadır; yukālu: مَصَدٌ السَّحَابِ إِذَا رَعَدَ Ve soğuk şedid olmak ma'nāsınadır; yukālu: مَصَدُ الْبُرْدِ إِذَا اشْتَدَّ Ve bu ma'nāda fethateynle lügattir.

Ve

مَصْدٌ [maşd] Havânın ıssılığı şedîd olmak ma'nâsına olmakla azdâddan olur; yukâlu: مَصَدَ الْحَرُّ إِذَا اسْتَدَّ Ve bir adamı tezlil ve tahkîr eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: مَصَدَّ فُلَانًا إِذَا ذَلَّه

مَصْدٌ [maşd] Yüksek bayıra denir. Cem'î **أَمْصِدَةٌ** [emşidet] gelir ve **مُصْدَانٌ** [muşdân] gelir mîm'in zammıyla.

الْمَصْدُ [el-meşad] (fethateynle) ve

الْمَصَادُ [el-meşād] (سَحَابٌ [sehâb] vezninde) Bunlarda yüksek bayıra denir. Ve

مِصَادٌ [meşad] Dağın bülemlendiren yerine denir. Ve mahsûs bir dağın adıdır. Ve Nubeyse b. Hâbîb nâm kimsenin feresi isimidir. Ve bir recül adıdır; bunda mîm'in zammıyla da zebân-zeddîr.

الْمَصْدَةُ [el-maşdet] (حَمَزَةٌ [hamzet] vezninde) Yağmura denir. Tâ' vahdet-i cinsi içindir; tekûlu: مَا أَصَابْنَا مَصْدَةً أَيْ مَطْرَةً

[م ض د]

الْمَصْدُ [el-maşd] (mîm'in fethi ve dâd-ı mu'cemenin sükûnuyla) Değnekle başa vurmak ma'nâsınadır; yukâlu: مَصَدَّ رَأْسَهُ إِذَا ضَمَدَهُ

الْمَصْدُ [el-maşad] (fethateynle) Hıkd ve kîne ma'nâsınadır; yukâlu: فِي قَلْبِهِ لَهُ مَصْدٌ أَيْ حَقْدٌ

[م ع د]

الْمَعْدُ [el-ma'ed] (سَعْدٌ [sa'd] vezninde) Bir nesneyi uğurlayın sür'atle kapmak ma'nâsınadır; yukâlu: مَعَدَ الشَّيْءَ مَعْدًا مِنْ أَلْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا اخْتَلَسَهُ beriye çekip götürmek ma'nâsınadır; yukâlu: مَعَدَ الشَّيْءَ إِذَا جَذَبَهُ بِسُرْعَةٍ

ma'nâsınadır; yukâlu: مَعَدَ فُلَانًا إِذَا أَصَابَ مَعَدَتَهُ Ve bir semte gitmek ve seyr ü seyâhat etmek ma'nâsınadır; yukâlu: مَعَدَ فِي الْأَرْضِ Ve ön diş ile bir adamın etini ısırmak ma'nâsınadır; yukâlu: مَعَدَ لِحْمَهُ إِذَا أَنْتَهَسَهُ Ve bir nesne fâsid ve tebâh olmak ma'nâsınadır; yukâlu: مَعَدَ الشَّيْءُ إِذَا فَسَدَ Ve

مَعْدٌ [ma'ed] ve

مُعْوَدٌ [mu'ūd] (فُعُودٌ [ku'ūd] vezninde) Bir nesneyi alıp iletmek ma'nâsınadır; yukâlu: مَعَدَ بِالشَّيْءِ مَعْدًا وَمُعْوَدًا إِذَا ذَهَبَ بِهِ

مَعْدٌ [ma'ed] İri ve galîz olan şey'e denir; yukâlu: شَيْءٌ مَعْدٌ أَيْ ضَخْمٌ غَلِيظٌ Ve kalınlığa denir; yukâlu: فِيهِ مَعْدٌ أَيْ غَلَطٌ Ve ter ü taze sebzeye denir. Ve taze hurmâya denir. Ve revende ve çabuk deveye denir. Ve

مَعْدٌ [Ma'ed] Esmâ-i ricâldendir: Ma'ed b. Mâlik, Tayyî kabîlesinden ve Ma'ed b. el-Hâris, Cuşem kabîlesindedir. Ve

مَعْدٌ [ma'ed] تُعَدُّ [sa'd] kelimesine itbâ' olur; yukâlu: رُطِبُ تُعَدُّ مَعْدٌ أَيْ رَخِصٌ

الْمَعْدَةُ [el-ma'edet] (hâ'yyla) ve

الْمُتَمَعِدَةُ [el-mutema'idet] (مُتَمَكِّنَةٌ [mutemakkinet] vezninde) Bunlar da ter ü taze hurmâya denir; yukâlu: رُطْبَةٌ مَعْدَةٌ وَمُتَمَعِدَةٌ أَيْ طَرِيَّةٌ

الْإِمْتِعَادُ [el-imti'ād] (إِفْتِعَالٌ [ifti'al] vezninde) مَعْدٌ [ma'ed] ile iki evvelki ma'nâda mürâdiftir; yukâlu: إِمْتَعَدَهُ إِذَا اخْتَلَسَهُ yukâlu: إِمْتَعَدَهُ إِذَا جَذَبَهُ بِسُرْعَةٍ

الْمَعْدَةُ [el-ma'edet] (كَلِمَةٌ [kelimet] vezninde) ve

الْمِعْدَةُ [el-mi'edet] (رِعْدَةٌ [ri'edet] vezninde) Cevf-i bedende ekl olunan ta'am bağırsaklara inmezden mukaddem vardığı yere denir ki kursak ta'bîr olunan zarftır; أَظْلَافٌ [azlâf] ve أَحْفَافٌ [ahfâf] sâhibi hayvânların iş-

kenbesi menzilindedir. Kuş kısmında olan taşlık ta'bīr olunur. Cem'leri معدّ [ma'id] gelir, كَتِفْ [ketif] vezninde ki cem'-i cinsidir ve معدّ [mi'ad] gelir, عَنَبْ [cineb] vezninde. Zâhiren bu cedb ma'nāsından yāhūd fesād ma'nāsından me'hūzdur; yukālu: اِشْتَكَى مَعْدَتَهُ وَمَعْدَتَهُ وَهِيَ مَوْضِعُ الطَّعَامِ قَبْلَ اِنْجِدَارِهِ إِلَى الْأَمْعَاءِ وَهُوَ لَنَا بِمَنْزِلَةِ الْكَرْشِ لِلْأَطْلَافِ وَالْأَخْفَافِ **الْمَمْعُودُ** [el-mem'ūd] Mi'cesi fāsīd olmakla ta'āmı hazm etmez olan adama denir; yukālu: مَعَدَّ الرَّجُلُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا زَرَبَتْ مَعْدَتُهُ فَلَمْ تَسْتَمِرَّ الطَّعَامَ فَهُوَ مَمْعُودٌ **الْمَعْدُ** [el-ma'add] (teşdīd-i dālla [meredd] vezninde) Yana denir, جَنْبٌ [cenb] ma'nāsına. Ve karına denir, بَطْنٌ [baṭn] ma'nāsına. Ve arkada kürek ta'bīr olunan yerin altı yanında olan ete denir. Ve atın iki yanlarında rākibin ökçeleri gelen yerlerin her birine denir. Ve atın küreği altında vākī' bir damarın ismidir.

الْمَعْدَانُ [el-ma'addān] (tesniye bünyesiyle) At kısmının küreklerinin başlarıyla iki taraflı sırtının nihāyetleri aralıklarına itlāk olunur. Ve

مَعْدُ [Ma'add] Bir küçük kabīle ismidir: Müzekkerdir ve mü'ennes olur قَبِيلَةٌ [kabīlet] te>viliyle. Nisbetinde مَعْدِيّ [Ma'addiyy] denir ve minhu'l-meselu: “ع،د،د” Niteki “تَسْمَعُ بِالْمَعْدِيّ حَيِّرٌ مِنْ أَنْ تَرَاهُ” māddeinde beyān olundu.

الْتَمَعْدُ [et-tema'dud] (تَدْحُوجُ [tedaḥruc] vezninde) Ma'ad kabīlesine teşebbühle onların kıyāfetine girmek ma'nāsındır ki tena'um-ı 'Acemāneye ragbet eylemeye-yip haşin ve galiz melbūsāt ve me'kulāta kanā'at eylemekten 'ibārettir; yukālu: تَمَعَّدَ الْعَبْدُ الرَّجُلُ إِذَا تَرَيَا بَرِيَّ الْمَعْدِ “ع،د،د” māddeinde dahi zikr eyledi. Ve

تَمَعَّدُ [tema'dud] Hasta sağalmak ma'nāsınadır; yukālu: تَمَعَّدَ الْمَرِيضُ إِذَا بَرَأَ Ve mehzūl kimse semirmeğe yüz tutmak ma'nāsınadır; yukālu: تَمَعَّدَ الْمَهْزُولُ إِذَا أَحَدَ فِي السَّمَنِ **الْمَمْعُدُ** [el-mim'ad] (مَبْنِيٌّ [minber] vezninde) Uzun uzadı yelip seğirten kurda vasf olur; yukālu: ذُنُوبٌ مَمْعُدٌ أَي يَجْذِبُ الْعَدُوَّ جَذْبًا Ve bu, cezb bi's-sür'at ma'nāsından me'hūzdur.

[م غ د]

الْمَعْدُ [el-ma'gd] (mīm'in fethi ve ğayn-ı mu'cemenin sükūnuyla) Yavru anasını emmek ma'nāsınadır; yukālu: مَعَدَّ الْفَصِيلُ أُمَّهُ Ve bir nesneyi ağızda sormak ma'nāsınadır; yukālu: مَعَدَّ الشَّيْءَ إِذَا مَضَى

مَعْدُ [ma'gd] ve

مَعْدُ [ma'gad] (fethateynle) Beden semirip lahm ve şahm ile dolmak ma'nāsınadır; yukālu: مَعَدَّ الْبَدَنُ مَعْدًا وَمَعْدًا إِذَا سَمِنَ وَامْتَلَأَ Ve mizāca muvāfık gıdā ve ma'şet vücūdu āb u tāb u tarāvetle ter ü tāze kılmak ma'nāsınadır; yukālu: مَعَدَّ بَدَنَهُ الْعَيْشُ إِذَا غَدَاهُ وَنَعَّمَهُ Ve hoş dirlikte neşv ü nemā ile zevk ve safāda olmak ma'nāsınadır; yukālu: مَعَدَّ الرَّجُلُ فِي نَاعِمٍ عَيْشٍ إِذَا عَاشَ وَتَنَعَّمَ مَعْدًا جَارِيَتُهُ إِذَا جَامَعَهَا Ve

مَعْدُ [ma'gd] Ter ü tāze ve nāziik şey'e itlāk olunur; yukālu: عَيْشٌ وَشَبَابٌ وَعُضُنٌّ مَعْدٌ أَي نَاعِمٌ Ve etine dolu sımsıkı tıknaz deveye denir; yukālu: بَعِيرٌ مَعْدٌ أَي تَارٌّ لِحِيمٍ Ve mutlak an iri ve uzun şey'e denir. Ve at kısmının altında vākī' gurra mevzi'inin kıl-

larını yerine beyāz kıl bitmek için yolmak ma'nāsınadır; yukālu: مَعَدَّ مُؤَمَّعَ الْعُرَّةِ مِنَ الْفَرَسِ إِذَا انْتَمَعَهُ حَتَّى تَشْمَطَ

مَعْدٌ [mağd] تُنْضَبُ [tuṇḍub] nām şecerin yemişi ismidir. Ve büyük kovaya denir. Ve لُفَّاحٌ [luffāḥ] dedikleri nebātın ismidir ki māddesinde beyān olundu. Ve bādincāna denir; bunda fethateynle de cā'izdir. Ve hıyāra şebīh bir meyve adıdır.

الْإِمْعَادُ [el-ımgād] (hemzenin kesriyle) Meşrūbu pek çok içmek ma'nāsınadır; yukālu: مَعَدَّ الرَّجُلُ إِذَا أَكْثَرَ مِنَ الشُّرْبِ Ve emzirmek ma'nāsınadır; yukālu: أَمْعَدَتِ الصَّبِيَّ إِذَا أَرْضَعْتَهُ

مَعْدَانٌ [mağdān] (مَيْدَانٌ [meydān] vezninde) **بَغْدَادٌ** [Bağdād] lafzında lügattır ki şehir-i ma'rūf ismidir, niteki māddesinde beyān olundu.

[م ق د]

الْمَقْدِيَّةُ [el-meqadiyy] (mīm'in ve kāf'ın fethi ve dāl'in tahfifiyle) Bir güne şarāb adıdır ki baldan ma'mūl olur. Şām diyārında vākīc Meqadd nām karyeye mensüb değıldir, zīrā karye-i mezbūrenin ismi teşdīd-i dālladır, niteki “ق،د،د” māddesinde zikr olundu. Cevherī vehminden nāşī oraya nisbet eylemiştir.

الْمَقْدِيَّةُ [el-meqadiyyet] (kezālik tahfifle) Bir nev' bez adıdır, siyāb-ı Meqadiyye beyne'l-Arab ma'rūftur.

[م ك د]

الْمَكْدُ [el-mekd] (عَمْدٌ [ağd] vezninde) ve **الْمَكُودُ** [el-mukūd] (فَعُودٌ [ku'ūd] vezninde) Bir yerde mukīm olmak ma'nāsınadır; yukālu: مَكَدَ بِالْمَكَانِ مَكْدًا وَمَكُودًا مِنَ الْبَابِ Ve nākanın müddet-i ilbāni uzamakla sütü eksilmek ma'nāsınadır;

yukālu: مَكَدَتِ النَّاقَةُ إِذَا نَقَصَ لَبَنُهَا مِنْ طُولِ الْعَهْدِ **الْمَكُودُ** [el-mekūd] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Sütü dā'im ve ber-karār olan nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ مَكُودٌ إِذَا كَانَتْ دَائِمَةً الْعُزْرُ Ve sütü az olan nākaya denmekle azdāddan olur; yukālu: نَاقَةٌ مَكُودٌ أَي قَلِيلَةُ اللَّبَنِ Yāhūd kavli-sāni Leys-i lügavīnin [uğlūṭat] larındandır.

الْمَكْدَاءُ [el-mekdā] (حَمْرَاءُ [ḥamrā] vezninde) ve

الْمَاكِدَةُ [el-mākidet] Sütü çok olan nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ مَكْدَاءٌ وَمَاكِدَةٌ أَي كَثِيرَةُ اللَّبَنِ

الْمَاكِدُ [el-mākid] Aslā munkatıc olmayan dā'imī şey'e itlāk olunur; yukālu: مَاءٌ مَاكِدٌ أَي دَائِمٌ لَا يَنْقَطِعُ

مَكَادَةٌ [Mekkādet] (جَبَانَةٌ [cebbānet] vezninde) Endelüs'te bir beldedir.

الْمِكْدُ [el-mikd] (mīm'in kesriyle) Tarağa denir, مُشْطٌ [muşt] gibi.

الْمَكُودُ [el-mukud] (mīm'in zammıyla) [mekūd]un cem'idir ki zikr olundu.

الْأَمَاكِيدُ [el-emākīd] (أَسَالِيبُ [esālīb] vezninde) Zimmette kalan diyet akçesinin bakıyyelerine itlāk olunur; **أُمُكُودٌ** [umkūd] müfredidir.

[م ل د]

الْمَلْدُ [el-meld] (mīm'in fethi ve lām'ın sükūnuyla) Bir nesneyi çekip uzatmak ma'nāsınadır; yukālu: مَلَدَ الشَّيْءَ مَلْدًا مِنَ الْبَابِ Ve **الْأَوَّلُ إِذَا مَدَّهُ**

مَلْدٌ [meld] (أُمْلُودٌ [umlūd] ve اِئْمَلِيدٌ [imlīd] ma'nāsınadır, ke-mā se-yuzkeru. Ve gulbeyabanīye denir.

التَّمْلِيدُ [et-temlīd] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Meşin ve sahtiyān makülesini sürüştürecek yumuşatmak ma'nāsınadır; yukālu: مَلَّدَ

الأَدِيمَ تَمْلِيدًا إِذَا مَرَّهَ

أَلْمَدُّ [el-meled] (fethateynle) ve

أَلْمَدْدَانُ [el-meledān] (fetehtāla) Yiğitlik ve tazelik ma'nāsınadır. Ve tāze nihālin beri öte salınmasına denir.

أَلْمَدُّ [el-meld] (mīm'in fethi ve lām'ın sükūnuyla) ve

أَلْمَلُودُ [el-umlūd] (أُسْلُوبٌ [uslūb] vezninde) ve

أَلْإِمْلِيدُ [el-implīd] (إِزْمِيلٌ [izmīl] vezninde) ve

أَلْمَلْدَانُ [el-umludān] (عَنْفُوانٌ [ʿunfuvān] vezninde) ve

أَلْمَلْدَانِي [el-umludāniyy] (yā-yı müşedde-de ile) ve

أَلْأَمْلَدُ [el-emled] (أَمْرَدٌ [emred] vezninde) ve

أَلْأَمْلُدُ [el-umlud] (قُنْفُذٌ [kunfuz] vezninde)

Ter ü tāze ve nāzūk-beden civāna denir. Kezālik ter ü tāze ve mutarrā nihāle denir; yukālu: شَابٌ مَلْدٌ وَأَمْلُودٌ وَإِمْلِيدٌ وَأَمْلُدَانٌ وَأَمْلُدَانِيٌّ وَكَذَا غُضُنٌ وَأَمْرَدٌ وَأَمْلُدٌ وَأَمْلُدٌ أَي نَاعِمٌ لَيْتَ وَكَذَا غُضُنٌ إِمْرَأَةٌ أَمْلُودٌ وَأَمْلُودَانِيَّةٌ وَمَلْدَانِيَّةٌ بِالْفَتْحِ وَأَمْلُودَةٌ وَمَلْدَاءٌ أَي نَاعِمَةٌ

مَلُودٌ [Melūd] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Öz-cend kazāsında bir karyedir yāhūd bu zāl-ı mu'ceme iledir.

أَلْإِمْلِيدُ [el-implīd] (إِزْمِيلٌ [izmīl] vezninde) El ayası gibi düz ve emles sahrāya denir; yukālu: قَاعٌ إِمْلِيدٌ أَي إِمْلِيْسٌ

[م م د]

إِمْدَانٌ [İmmidān] (hemzenin ve mīm-i müşeddedenin kesriyle إِفْعِلَانٌ [if'ilān] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

[م ن د]

مُنْدٌ [Mund] (mīm'in zammiyla) Şan'ā-i Yemen kazāsında bir karye adıdır.

مَنْدُدٌ [Mended] (جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Bir mevzi' dir.

حُوَيْرٌ مَنْدَادٌ [Huveyzemendād] Hā-yı mu'ceme faslında zikr olundu.

مَيْمَنْدُ [Meymend] (mīm'in fethiyle) Firūzābād kurbünde bir kasabadır. Ve Ğazne eyāletinde başka bir kasabadır; Sultān Maḥmūd b. Sebüktekin veziri 'Alī b. Aḥmed el-Meymendī oradandır.

[م ه د]

أَلْمَهْدُ [el-mehd] (عَهْدٌ [ʿahd] vezninde) Küçük çocuk için tehyi'e ve tavti'e olunan mevzi'e denir ki beşik ta'bīr olunur, Fārisīde gehvāre denir; yukālu: أَضْجَعُ الصَّبِيَّ Ve فِي الْمَهْدِ وَهُوَ مَا يَهَيَّأُ وَيُوطَأُ

مَهْدٌ [mehd] Arza itlāk olunur. Cem'i مُهُودٌ [muhūd] gelir. Ve

مَهْدٌ [mehd] Masdar olur, yayıp döşemek ma'nāsına; yukālu: مَهَدَ الْفِرَاشَ مَهْدًا مِنَ النَّابِ إِذَا بَسَطَهُ Ve kār ve kesb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: مَهَدَ الرَّجُلُ إِذَا كَسَبَ وَعَمِلَ

أَلْمِهَادُ [el-mihād] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bu dahi arza itlāk olunur. Ve döşeğe ve döşemeye denir, فِرَاشٌ [firāş] ma'nāsına: Cem'i أَمِهَدَةٌ [emhidet] gelir ve مُهْدٌ [muhud] gelir zammeteynle; ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿أَلَمْ نَجْعَلِ الْأَرْضَ مِهَادًا﴾ أَي بِسَاطًا مُمَكَّنًا ﴿وَلِبَسَسِ الْمِهَادُ﴾ أَي لِبَسَلُوكِ بُسَسَ مَا مَهَدَ لِنَفْسِهِ فِي مَعَادِهِ

أَلْمُهْدُ [el-muhd] ve

أَلْمُهْدَةُ [el-muhdet] (mīm'lerin zammiyla) Beşik gibi domalıç tümsek yere denir. 'Alā-kavlin alçak olarak düz ve yumuşak yere denir. Cem'i مِهْدَةٌ [mihedet] gelir, عِنَبَةٌ [inebet] vezninde) ve أَمِهَادٌ [emhād] gelir.

أَلْتَمْهِيدُ [et-temhīd] (تَفْعِيلٌ [tef'il] vez-

ninde) Yayıp döşemek ma'nāsınadır; yukālu: مَهَّدَ الْفَرَاشَ تَهْمِيدًا إِذَا بَسَطَهُ Ve bir işi tesviye ve tanzīm ve ıslāh eylemek ma'nāsına müsta'emeldir; yukālu: مَهَّدَ الْأَمْرَ إِذَا بَسَطَهُ Ve bir māddeye 'özü ve bahāne bast ve beyān eylemek ma'nāsına müsta'emeldir; yukālu: مَهَّدَ لَهُ الْعُذْرَ إِذَا بَسَطَهُ Ve mu'tezirin 'özrünü tasdik ile kabul eylemek ma'nāsına müsta'emeldir; yukālu: مَهَّدَ عُذْرَهُ إِذَا قَبِلَهُ

الْإِمْتِيَاهُ [el-ımtihād] [ifti'āl] vezninde) Bu dahi emek çekip kesb ü kār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِمْتَهَدَ الرَّجُلُ إِذَا كَسَبَ وَعَمِلَ Ve devenin hörgücü yüksek olarak döşekli olmak ma'nāsınadır, gūyā ki beşik tarzında olur; yukālu: إِمْتَهَدَ السَّنَامُ إِذَا انْتَبَسَطَ فِي اِرْتِفَاعِ

الْمِهْيَدُ [el-mehīd] [emīr] vezninde) Hālis ve sāfi kere yağına itlāk olunur.

مَهْدُدُ [Mehded] [ca'fer] vezninde) Esmā-i nisādandır.

الْأُمْهُودُ [el-umhūd] [uslūb] vezninde) **قُرْمُوشُ** [qurmūş] ma'nāsınadır ki şikār gözetmek için yāhūd ekmek pişirmek için içerişi bol ve ağızı dar çukura denir.

الْمُمَهَّدُ [el-mumehhed] [mu'azzam] vezninde) Şol suya itlāk olunur ki ne ıssı ve ne soğuk ola, Türkīde ılı ta'bīr olunur; yukālu: مَاءٌ مُمَهَّدٌ أَي لَّا حَارٌّ وَلَا بَارِدٌ

الْتَمَهُّدُ [et-temehhud] [tefa'ul] vezninde) Mütemekkin ve ber-karār olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَمَهَّدَ الرَّجُلُ إِذَا تَمَكَّنَ

[م ي د]

الْمَيْدُ [el-meyd] [şayd] vezninde) ve

الْمَيْدَانُ [el-meyedān] (fetehātla) Deprenmek ma'nāsınadır; yukālu: مَادَ الشَّيْءُ يَمِيدُ Ve bir tarafa meyl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: مَادَ الشَّيْءُ إِذَا زَاغَ Ve neşv ü nemā bulmak ma'nāsınadır; yukālu: مَادَ الشَّيْءُ إِذَا زَكَ Ve muztarib olup çalkanmak ma'nāsınadır; yukālu: مَادَ السَّرَابُ إِذَا اضْطَرَبَ Ve salınmak ma'nāsınadır; yukālu: مَادَ الرَّجُلُ إِذَا تَبَحَّثَرَ Ve bir kimseyi ziyāret eylemek ma'nāsınadır; yukālu: مَادَ زَارَهُ Ve bir adama zahīre getirip zahīrelendirmek ma'nāsınadır; yukālu: مَادَ قَوْمَهُ إِذَا مَارَهُمْ Ve bir adama sarhoşluktan yāhūd gemiye binmekten nāşī baş dönüp mi'de bulanması 'arız olmak ma'nāsınadır; yukālu: مَادَ الرَّجُلُ إِذَا أَصَابَهُ غَثِيَانٌ وَدَوَارٌ مِنْ سَكْرِ أَوْ رُكُوبِ بَحْرِ Ve sebze ve nebāta kırığı makūlesi rutūbet dokunmakla mütegayyir olmak ma'nāsınadır; yukālu: مَادَتِ الْحَنْظَلَةُ إِذَا أَصَابَهَا نَدَى فَتَغَيَّرَتْ

الْمَائِدَةُ [el-mā'idet] [fā'idet] vezninde) Buğday ve arpa makūlesi zahīreye denir, ta'ām ma'nāsına. Burada ta'āmdan murād zahīredir. Ve üzerinde bi'l-fi'l ta'ām hāzır olan sofraya ve tepsiye denir; ta'ām vaz' olunmayan sāde sofraya ve tepsiye **مَائِدَةٌ** [mā'idet] itlāk olunmaz, belki ona **خِيَوَانٌ** [hivān] denir.

Müellifin *Başā'ir*'de beyānına göre **مَائِدَةٌ** [mā'idet] fā'ilet bi-ma'nā mef'ülettir yāhūd neseb üzeredir; taharrük yāhūd zahīre ma'nāsından me'hūzdur. Mütercim der ki **﴿رَبَّنَا أَنْزِلْ عَلَيْنَا مَائِدَةً مِنَ السَّمَاءِ﴾** kerīmesinin nātik olduğu üzere āsumāndan mā'ide-i 'İseviyye nāzil olmuştur. Pulu ve dikenli yok pişmiş balık olup başı tarafında tuz ve kuyruğu semtinde sirke ve etrafında pırasadan mā'-adā envā'-ı sebze ve beş dāne nān-ı 'azīz, birinin üzerinde zeytün ve diğeri bal ve birinde yağ ve birinde peynir ve birinde pastırma var idi. Ve

[menzil] vezninde, gerek intikād eylediği kütüb-i lügatte ve gerek istiṣhād eylediği beyitte مأْبِدٌ [Me'bid]dir. Şārih der ki Mu'cem ve Marāsid'de yā-yı tahtıyye ile olmakla Cevherī galattan berīdir.

FASLU'N-NŪN

(فَضْلُ التُّونِ)

[ن أ د]

التَّأْدُ [en-ne'ād] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) ve

التَّأْدَى [en-ne'ādā] (حِبَالَى [ḥabālā] vezninde)

ve

التَّؤُودُ [en-ne'ūd] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde)

Āfet ve dāhiyeye denir.

التَّأْدُ [en-ne'd] (سَعْدٌ [sa'd] vezninde) Yer-

den çıkan su sızıntısına denir, نَزٌّ [nezz] ma'nāsına ismdir. Ve

نَأْدُ [ne'd] Masdar olur, hased eylemek

ma'nāsına; yukālu: إِذَا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا

نَأَدُهُ Ve yerden su sızmakla nem-nāk ol-

mak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا نَأَدَتِ الْأَرْضُ إِذَا

نَزَّتْ Ve bir kimseye āfet ve dāhiye uğra-

mak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا نَأَدَتِ الدَّاهِيَةَ فَلَانًا

إِذَا كَهْتَهُ

[ن ث د]

التَّثُدُ [en-neṣed] (nūn'un ve ṣā-yı müselle-

lesenin fethiyle) Cārī ve müteharrik nesne

dinmek ma'nāsınadır; yukālu: نَبَدَ الشَّيْءُ نَبْدًا

Ve yerden mantar

bitmek ma'nāsınadır; yukālu: نَبَدَتِ الْكُمَاءُ إِذَا

نَبَّتَتْ

[ن ح د]

التَّجْدُ [en-necd] (nūn'un fethi ve cīm'in

sükūnuyla) Etrāf ve havālīsinden mürtefi'

olan arza denir. Cem'i أَنْجُدُ [encud] gelir

ve أَنْجَادُ [encād] gelir ve نُجُودٌ [nucūd] ve

نُجُدٌ [nucud] gelir zammeteynle. Ve نُجُودٌ

[nucūd]un cem'i ki cem'ü'l-cem' olur,

أَنْجِدَةٌ [encidet] gelir.

Bu münāsebetle Cezīretü'l-'Arab'da Gavr'ın ya'nī arz-ı Tihāme'nin hilāfı

ya'nī mukābili olan arza itlāk olunmuştur. Taraf-ı a'lāsı Tihāme-i Yemen, ve taraf-ı esfeli arz-ı İrağ ve Şām ile mahdūd ve Hicāz tarafından evveli ya'nī re's-i sınırı Zātu İrğ nām mevzi'dir. Arāzī-i sâ'ire-i mezkûreden irtifā'ı bā'is-i tesmiyedir. Ve bunda نَجْدٌ [Necd] lafzının zamm-ı cīm'iyle de zebān-zed ve müzekkerdir.

Mütercim der ki kütüb-i cogrāfiyyede müsebbet olduğu üzere Yemen ülkesinin hudūdu şarkta bilād-ı 'Umān ve cenūbda bahr-i 'Arab ve garbda bahr-i Suveys ve şimālde Hicāz ve bilād-i Hecer'dir. Ülke-i mezbūr dört kısımdır: Biri nefsi Yemen ve biri Tihāme ve biri Necd ve biri Aḥq āf'tır. Bahr tarafında olan Ğavr'dır, ona Tihāme dahi derler. Ve Tihāme'ye nāzır olan emākine Serāt derler; hudūdu garbda ba'z-ı bahr-i Süveys ve cenūbda bahr-i 'Arab ve şarkta nefsi Yemen ve şimālde arz-ı Hicāz'dır. Ve memleket-i Hicāz, Necd ile Tihāme beynini hācizdir; hudūdu şarktan Necd ve garbdan Tihāme ve cenūbdan Yemen ve şimālden arz-ı Şām ve bilād-ı Mekke ve Medīne'den Hicr ve Ṭā'if ve Tebūk ve sâ'iridir.

Ve Necd memleketi iki kısımdır. Biri Necdu Hicāz ve biri Necdu 'Āriḍ'dir. Necd-i Hicāz şarkisinde vāki' vilāyettir ki on altı nevāhiden ibārettir; Şeyh-i Necdī nisbet olan beled-i İblīs bundadır. Ve Necdu 'Āriḍ be-gāyet vāsi' yerlerdir. Cebelu'l-'Āriḍ dedikleri dağ bundan geçer, hālen 'Āmmāriyye dağı ta'bir ederler. Ancak iki medhali vardır: Biri 'Ayniyye'dedir ve birisi Dir'iyye'dedir. Bir müddetten beri hurūc ve 'akā'id-i zāyiga ile Ceziretü'l-'Arab'a istilā eden Vehhābī tā'ife-i Dir'iyye'dendir. Şaḥīhu'l-Buḥārī

hadīslerinden kāle'n-nebiyyu 'aleyhi's-selām: "اللَّهُمَّ بَارِكْ لَنَا فِي شَامِنَا وَفِي يَمِينِنَا وَقَالَ وَفِي نَجْدِنَا قَالَ اللَّهُمَّ بَارِكْ لَنَا فِي شَامِنَا وَفِي يَمِينِنَا قَالُوا وَفِي نَجْدِنَا قَالَ هُنَاكَ الزَّلَازِلُ وَالْفِتَنُ وَبِهَا يَطَّلِعُ قَرْنُ الشَّيْطَانِ" hadīslerinde diyār-ı Necd menbit-i fiten ü nifāk ve ma'roke-i şakā' vü şikāk olduğu musarrahtır. Cenāb-ı Risālet-penāh 'aleyhi salātu'l-ilāh hazretleri hāk-i mezbūrdan neş'et eyleyecek ashāb-ı şerr ü şakveti mu'cize olmak üzere iş'ār buyurmuşlardır. Vākī'ā bilād-ı mezbūreden ibtidā Şeyh-i Necdī sūretinde İblīs-i la'īn zuhūr edip ba'dehu āfitāb-ı sipihr-i nübüvvetin semt-i 'ukbāya meyelānları zamānında iddi'ā-yı nübüvvet eden Müseylimetü'l-Kezzāb ve sâ'ir mürteddīn-i düzeh-me'āb ba'de-zamānin Kārāmiṭa tā'ifesi ve otuz kırk seneden beri Vehhābiyyūn dedikleri Ḥavāric hurūc ve zirve-i bagy u tugyāna 'urūc eylediler, hazelehumullāhu ta'ālā. İntehā. Ve

نَجْدٌ [necd] Yüksek olarak açık ve işlek yola denir; yukālu: أَخَذَ النَّجْدُ أَيَّ الطَّرِيقِ الْوَاضِحِ Ve ma'nā-yı evveldendir ki 'Arablar هُوَ طَلَاغٌ أَنْجِدٍ وَطَلَاغٌ نَجَادٍ وَطَلَاغٌ الْجِنَادِ derler, ضَابِطٌ لِلْأُمُورِ غَالِبٌ ma'nāsına. Niteki merātib-i 'āliye ve umūr-ı sāmīyeye 'urūc eden adama طَلَاغُ الثَّنَائِيَا [tallā'u's-šenāyā] itlāk ederler. Ve

نَجْدٌ [necd] Hānenin medār-ı zīneti ve bā'is-i rif'ati olacak döşeme ve minder ve mik'ad ve yastık makülesi emti'aya itlāk olunur. Cem'î نُجُودٌ [nucūd] gelir ve نَجَادٌ [nicād] gelir nūn'un kesriyle. Ve

نَجْدٌ [necd] Hāzık ve māhir kılavuza denir. Ve ağaç kısmından 'ārī olan mekāna denir. Ve

نَجْدٌ [necd] Masdar olur, hasma galebe ey-

lemek ma'nāsına; yukālu: نَجَدَهُ الرَّجُلُ نَجْدًا مِنْ: نَجَدَهُ الثَّانِي إِذَا عَلَبَهُ

نَجْدٌ [necd] شُبْرُومٌ [šubrum] ya'ni ağaç sütle-
ğeni dedikleri şecere şebih bir şecer adıdır.
Ve Yemen ülkesinin nihāyetinde bilād-ı
Mehre'den bir arz-ı mahsusa ismidir. Ve

نَجْدٌ [necd] Şol dilir ve bahādıra denir ki
sā'irlerin 'aciz oldukları emr-i sa'b u 'azīme
cerī ve nāfiz ve muktedir ola; yukālu: هُوَ
نَجْدٌ أَيُّ شُجَاعٍ مَاضٍ فِيمَا يَعْجُزُ غَيْرُهُ
Ve gam ve gussa ve endüh ma'nāsınadır. Ve masdar
olur; pek terlemek ma'nāsına; yukālu: نَجَدَ
الْبَدَنُ عَرَقًا مِنَ الْبَابِ الْمَرْبُورِ إِذَا سَالَ

نَجْدٌ [necd] Memeye denir, نُدِّي [sedy]
ma'nāsına.

التَّنْجِيدُ [et-tencīd] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde)
Hāneyi tezyīn eylemek ma'nāsınadır ki
şānını terfī'den 'ibārettir; yukālu: نَجَدَ النَّبِيَّتَ
Ve bir kimseyi takallübāt-ı zemān, ehl-i tecrube
ve muhkemū'r-re'y eylemek ma'nāsınadır;
yukālu: نَجَدَهُ الدَّهْرُ إِذَا حَنَّكَهُ

التَّنْجِيدُ [en-necid] (كَيْفٌ [ketif] vezninde) ve
التَّنْجُدُ [en-necud] (عَاضِدٌ [a'ud] vezninde)
ve

التَّنْجِيدُ [en-necīd] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde)
Bunlarda şeci' ve pür-dil adama denir ki
sā'irlerin 'aciz oldukları umūr-ı 'azīmeye
nüfūz ve temşite muktedir ola. Ve

نَجِيدٌ [necīd] Magmūm ve gussa-nāk ada-
ma denir; مَنْجُودٌ [mencūd] gibi ma'nā-
yı sābıktan me'hūzdur ve arslana itlāk
olunur.

التَّنْجَادَةُ [en-necādet] (سَعَادَةٌ [sa'ādet] veznin-
de) ve

التَّنْجِدَةُ [en-necdet] (سَجْدَةٌ [secdet] veznin-
de) Vech-i mezkūr üzere dilir ve bahādır

olmak ma'nāsınadır; yukālu: نَجَدَ الرَّجُلُ نَجَادَةً
وَنَجْدَةً مِنَ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ نَجِيدًا

الْمَنْجُودُ [el-mencūd] Magmūm ve gussa-
nāk adama denir; نَجْدٌ [necd]-i mezkūrden
mef'uldür; yukālu: نَجَدَ الرَّجُلُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ
فَهُوَ مَنْجُودٌ أَيُّ مَكْرُوبٌ Ve hālik ve makhūr
ma'nāsınadır; yukālu: صَارَ مَنْجُودًا أَيُّ هَالِكًا

النَّجْدُ [en-neced] (fethateynle) Terlemek
ma'nāsınadır; yukālu: نَجَدَ الرَّجُلُ نَجْدًا مِنَ الْبَابِ
الرَّابِعِ إِذَا عَرِقَ Ve belīd ve kāhil ve künd-zihn
olmak ma'nāsınadır; yukālu: نَجَدَ الرَّجُلُ إِذَا
بُلِدَ Ve fūrū-mānde olmak ma'nāsınadır;
yukālu: نَجَدَ الرَّجُلُ إِذَا أَعْيَا

الْإِنْجَادُ [el-incād] (hemzenin kesriyle) Necd
ülkesine varmak yāhūd Necd ülkesine çık-
mak ma'nāsınadır; yukālu: أَنْجَدَ الرَّجُلُ إِذَا أْتَى
Ve terlemek ma'nāsınadır; yukālu: أَنْجَدَ الرَّجُلُ إِذَا عَرِقَ
Ve bir kimseye mu'āvenet eylemek ma'nāsınadır; yukālu:
أَنْجَدَ فَلَانًا إِذَا أَعَانَهُ Ve bülend ve mürtefī'e ol-
mak ma'nāsınadır; yukālu: أَنْجَدَ الْبِنَاءَ إِذَا
ازْتَفَعَ Ve havā ayaz olmak ma'nāsınadır;
yukālu: أَنْجَدَتِ السَّمَاءُ إِذَا أَضْحَتْ Ve bir adam
ehl ve kavmine karīb olmak ma'nāsınadır;
yukālu: أَنْجَدَ الرَّجُلُ إِذَا قَرَبَ مِنْ أَهْلِهِ
الدَّعْوَةُ إِذَا أَجَابَهَا

التَّنْجُودُ [en-necūd] (صَبُورٌ [šabūr] vezninde)
Boynu uzun olan nākaya ve dişi eşeğe
denir, 'alā-kavlin gebe olmaz olanlarına
denir; yukālu: نَاقَةٌ نَجُودٌ وَأَتَانٌ نَجُودٌ أَيُّ طَوِيلَةٌ
Ve işlek ve revende nākaya
denir ki yolda sā'irleri sebk ve takaddüm
eder ola; yukālu: نَاقَةٌ نَجُودٌ أَيُّ مَاضِيَةٌ مُتَقَدِّمَةٌ
Ve sütü pek çok olan nākaya denir; yukālu:
نَاقَةٌ نَجُودٌ أَيُّ مِعْزَاةٌ Ve dā'imā yüksek yerlere
çöküp oturur olan nākaya denir; yukālu:
نَاقَةٌ نَجُودٌ إِذَا كَانَتْ تَبْرُكُ عَلَى الْمَكَانِ الْمُرْتَفِعِ

şol nākaya denir ki gūyā sā'ir nākalar ile mu'āraza eder gibi onlar süttü çok verince bu dahi çok verir ola; yukālu: نَاقَةٌ نَجُودٌ نَاقَةٌ كَأَنَّهَا تَنَاجِدُ الْإِبِلَ فَتَعُزُّرُ إِذَا عَزُرْنَ Ve nebālet ve meziyet ehli olan 'akile ve lebibe hatuna denir. Cem'î نَجْدٌ [nucud] gelir, كُتُبٌ [kutub] vezninde. Ve

نَجُودٌ [Necūd] Esāmīdendir: 'Aşım b. Ebi'n-Necūd b. Behdele kurrādandır ve Behdele mūmāileyhin vālidesi ismidir.

النَّجْدَةُ [en-necdet] [سَجْدَةٌ] [secdet] vezninde) نَجَادَةٌ [necādet] ma'nāsınadır ki zikir olundu. Ve

نَجْدَةٌ [necdet] Harb ve kītāl ma'nāsınadır ki ismidir; yukālu: وَقَعَتْ بَيْنَهُمْ نَجْدَةٌ أَي قِتَالٌ Ve bahādırlık, şecā'at ma'nāsınadır. Ve be's ve şiddet ma'nāsınadır. Ve korku ve hevl ve feza' ma'nāsınadır. Ve

نَجْدَةٌ [Necdet] Esāmīdendir: Necdet b. 'Amir el-Ḥānefī, Yemāme ehlinde bir Hāricī ismidir, ashāb ve etbā'ına نَجْدَاتٌ [Necdāt] itlāk olunur feteḥātla.

النِّجَادُ [en-nicād] [كِتَابٌ] [kitāb] vezninde) Kılıç bağına denir, حَمَائِلُ السَّيْفِ [ḥamā'ilu's-seyf] ma'nāsına. Hüsn-i kināyātandır ki tavīlū'l-kāmet olan adama طَوِيلُ النِّجَادِ [ṭavīlu'n-nicād] itlāk ederler.

النَّجَادُ [en-neccād] [كَتَّانٌ] [kettān] vezninde) Yorgancıya denir ki döşek ve minder ve yastık makülesini dikip doldurur olan kimsedir.

النَّاجُودُ [en-nācūd] [كَافُورٌ] [kāfūr] vezninde) Bādeye denir, حَمْرٌ [ḥamr] ma'nāsınadır; yukālu: شَرِبَ النَّاجُودُ أَي الخَمْرُ Sebeb-i şecā'at olduğu için itlāk olunmuştur. Ve bāde konulan kaba denir, cām ve surāhi ve bātiye ve sā'ir gibi; yukālu: رَوَّقَ الخَمْرَ فِي النَّاجُودِ أَي فِي إِنَائِهَا Ve za'ferāna denir. Ve kana denir,

دَمٌ [dem] gibi.

الْمُنَجَّدَةُ [el-mincedet] [مِكْنَسَةٌ] [mikneset] vezninde) Üvendire gibi hafif değneğe denir ki onunla davar eşip yürümeğe hass ve iğrā olunur. Ve şol tepingi ağaçlarına denir ki katık gibi onlar ile deve semerinin ensesinde olan heybe tarzında terkisinin içini doldururlar.

الْمُنَجَّدُ [el-minced] [مِنْبَرٌ] [minber] vezninde) Küçük dağcağıza denir. Ve bir nev' nisvān pīrāyesine denir ki fusūsla müzeyyen olur: hakikati bir kılādedir ki inci ve altın ve yüzük kaşı gibi zī-kıymet ahcār ile yāhūd karanfil ile tezyīn ederler ve bir karış kadar enli olur; hatunlar hamā'ilī boyunlarına geçirip kılıç bağı gelecek yerden memeleri altına dek nāzil olur. Cem'î مَنَاجِدٌ [menācid] gelir.

الْمُنَجَّدُ [el-munecced] [مُعْظَمٌ] [mu'azzam] vezninde) Mücerreb ma'nāsınadır ki ism-i mef'ul 'unvāniyladır, takallübāt-ı dehrīye ile ahvāl-i 'āleme tecribeleri sebk eylemiş 'ārif ve āgāh adama denir; yukālu: هُوَ مَنَجَّدٌ أَي مُجَرَّبٌ

الْإِسْتِنْجَادُ [el-istincād] Yardım istemek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَنْجَدَهُ إِذَا اسْتَعَانَهُ Ve ba'de'z-zaf kavī ve tüvānā olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَنْجَدَ الرَّجُلُ إِذَا قَوِيَ بَعْدَ ضَعْفٍ Ve bir nesneden heybetlendikten sonra ona dilir olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَنْجَدَ عَلَيْهِ إِذَا اجْتَرَأَ عَلَيْهِ بَعْدَ هَيْبَةٍ

نَجْدٌ مَرِيعٌ [Necdu Merī'] [مَعْدُ سَرِيعٌ] [mecdu serī'] vezninde) ve

نَجْدٌ حَالٍ [Necdu Ḥāl] (ḥā-yı mu'ceme ile) ve

نَجْدٌ عَفْرِ [Necdu 'Afr] ve

نَجْدٌ كَبْكَبٍ [Necdu Kebkeb] Birer mevzi'

isimleridir.

نَجْدُ الْعِقَابِ [Necdu'l-İk̄āb] (‘ayn’ın kesriyle) Dimaşq kazâsında bir mevzi'dir.

نَجْدُ الْوُدِّ [Necdu'l-Vudd] (vāv'ın zammıyla) Huzeyl bilādında bir mevzi'dir.

نَجْدُ بَرِّقِ [Necdu Berq] Yemāme'de bir mevzi'dir.

نَجْدُ عَجَا [Necdu Ece] Tayyib kabilesi yurdunda bir siyāh dağın adıdır.

نَجْدُ الشَّرَى [Necdu'ş-Şerā] (şīn-i meftūha ile) Bir mevzi' adıdır.

النُّجُودُ [en-nucūd] (فُعُودُ [ku'ūd] vezninde) Bir nesne belli ve ‘ayān olmak ma'nāsınadır; yukālu: نَجَدَ الْأَمْرُ نُجُودًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا وَضَحَ وَاسْتَبَانَ

أَبُو نَجْدٍ [Ebū Necd] 'Urve b. el-Verd nām şā'irin künyesidir.

أَبُو نُجَيْدٍ [Ebū Nuceyd] (زُبَيْرٍ [zubeyr] vezninde) 'Imrān b. Huşayn'ın künyesidir.

الْمُنَاجِدُ [el-munācid] (مُنَاجِدَةٌ [munācedet] ten ism-i fā'ildir, mukātil ve cengāver bahādıra denir. Ve

مُنَاجِدٌ [munācid] Mu'ın ve meded-kāra denir. Pes مُنَاجِدَةٌ [munācedet] mukātele ve mu'āvene ma'nālarıdır.

النُّوَاجِدُ [en-nevācid] (نَاجِدَةٌ [nācidet]in cem'idir, gövdede olan yağın uzun uzun tarikalarına denir ki semizlikten olur.

التَّنَجُّدُ [et-teneccud] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Yükselmek, irtifā' ma'nāsınadır; yukālu: تَنَجَّدَ الشَّيْءُ إِذَا اِرْتَفَعَ

[ن ح د]

الْمُنَاهِدَةُ [el-munāhadet] Hā-yı mühmele ile مُعَاهِدَةٌ [mu'āhedet] vezninde ve mürādifidir ki bir kimse ile 'ahd eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَاحَدَهُ إِذَا عَاهَدَهُ Ve

tekūlu: هُمْ يُنَاحِدُونَنَا أَيَّ يَتَعَهَّدُونَنَا

[ن د د]

النَّدُ [en-nedd] (nūn'un fethi ve dāl'ın teşdidiyle) ve

النَّدِيدُ [en-nedīd] (nūn'un fethiyle) ve

النُّدُودُ [en-nudūd] (فُعُودُ [ku'ūd] vezninde) ve

النَّدَدُ [en-neded] (fethateynle) ve

النَّدَادُ [en-nidād] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Hayvān türküüp kaçıp gitmek ma'nāsınadır; yukālu: نَدَّ الْبَعِيرُ نَدًّا وَنَدِيدًا وَنُدُودًا وَنَدَدًا وَنَدَادًا مِنْ أَلْبَابِ الثَّانِي إِذَا سَرَدَ وَنَفَرَ

نَدٌّ [nedd] Bir nev' tīb ismidir. 'Alā-kavlin 'anbere denir; nūn'un kesriyle de lügattir. Müfredāt-ı tıbbiyede نَدٌّ [nedd] buhūr envā'ından bir tīb-i mürekkebi ismi olup Necāşī muhtere'ātından olmak üzere mersümdür, Fāriside ona keşne ve şeş-pençe derler. Ve

نَدٌّ [nedd] Yüksek höyüğe denir مُرْتَفِعٌ ta' ma'nāsına. Ve çamurdan, başı yassı büyük tepeye denir. Ve Yemen'de bir hisārın ismidir.

النَّدِ [en-nidd] (nūn'un kesriyle) Misl ve mānend ma'nāsınadır; yukālu: مَا لَهُ نَدٌّ أَيُّ مِثْلِ عَمِّئِ أَنْدَادٌ [endād] gelir ve yukālu: هِيَ نَدٌّ لَكِنْ مِشْبَاهٌ وَلَا يُقَالُ نَدٌّ فَلَانَ [nidd] ve نَدِيدٌ [nedīd] misl-i muhālife itlāk olunmak üzere mansüsdür.

النَّدِيدُ [en-nedīd] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bu dahî misl ve hemtā ma'nāsınadır. Cem'i نَدَدَاءُ [nudedā'] gelir, حُنْفَاءُ [hunefā'] vezninde.

النَّدِيدَةُ [en-nedīdet] (hā'yla) نَدِيدٌ [nedīd] ma'nāsınadır. Cem'i نَدَائِدٌ [nedā'id] gelir, قَصِيدَةٌ [kaşīdet] ve فَصَائِدٌ [kaşā'id] gibi.

التَّنْدِيدُ [et-tendīd] (تَنْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bir adamın mesālib ve me'āyibini āşikāre lisāna almakla rüsvā ve teşhīr eylemek ma'nāsınadır ki mādde-i merkūmeden me'hūzdur; yukālu: نَدَّدَ بِهِ إِذَا صَرَخَ بِغِيُوبِهِ Ve bir adama bed ve fenā kelimāt işittirmek ma'nāsınadır; yukālu: نَدَّدَ بِهِ إِذَا أَسْمَعَهُ الْقَبِيحَ Ve perākende eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَدَّدَ الْإِبِلَ إِذَا فَرَّقَهَا

النَّدَادُ [en-nādd] (teşdīd-i dāl'la) Rızk ve rūzī ma'nāsınadır; yukālu: لَيْسَ لَهُ نَادٌّ أَي رَزُقٌ Fi'l-asl māl-ı nātıka itlāk olup ba'dehu rızkta isti'māl olundu.

النَّدُدُ [en-neded] (fethateynle) Dağımık, perākende ma'nāsınadır; yukālu: إِبِلٌ نَدَّدَ أَي مُتَفَرِّقَةٌ

الْإِنْدَادُ [el-indād] (hemzenin kesriyle) Perākende kılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَنْدَّ الْإِبِلَ إِذَا فَرَّقَهَا

الْأَنَادِيدُ [el-enādīd] ve

التَّنَادِيدُ [et-tenādīd] Perākendeler ve perīşānlar demektir; yukālu: ذَهَبُوا أَنَادِيدَ وَتَنَادِيدَ إِذَا تَفَرَّقُوا فِي كُلِّ وَجْهِ وَعَاشَيْتَ [te'āşīb] ve شَعَارِيرُ [şe'ā'ir] gibi müfredleri mesmū' değildir.

التَّنَادُ [et-tenādd] (teşdīd-i dāl'la fi'l-asl تَنْأَعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Dağılmak, teferuk ma'nāsınadır. Ve birbirinden ürkmek, tenāfūr ma'nāsınadır ve minhu kavluhu ta'ālā fi sūreti'l-Mü'min: ﴿يَوْمَ التَّنَادِ﴾ بِالتَّشْدِيدِ وَقَرَأَ بِهِ ابْنُ عَبَّاسٍ وَجَمَاعَةٌ أَي يَنْدُ بَعْضُهُمْ مِنْ بَعْضٍ نَحْوُ ﴿يَوْمَ يَفِرُّ الْمَرْءُ مِنْ أَخِيهِ﴾ وَقَرَأَ الْبَاقُونَ بِالتَّخْفِيفِ مِنَ الْبَدَاءِ

يَنْدُدُ [Yended] (جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Bir mevzi'dir. Ve Medīne-i münevvere'nin ismidir.

الْمُنَادَّةُ [el-munāddet] (مُمَادَّةٌ [mumāddet])

vezninde) Muhālefet ma'nāsınadır; tekülü: نَادَدْتُهُ مُنَادَّةً أَي خَالَفْتُهُ

[ن ر د]

النَّرْدُ [en-nerd] (فَرْدٌ [ferd] vezninde) La'ib-i ma'rūf adıdır ve bu Fārisiden mu'arrebdir. Mülūk-i Fürs'ten Erdeşir b. Bābek vaz' ve ihtirā' eylemiştir. Onun için ona izāfetle nerd-i Şīr derler. Mü'ellif garīb izāfe eylemiştir. Küttüb-i tevārihte mübeyyen olduğu üzere asl-ı la'ib-i mezbūr iki zara mahsūs idi ki كَعْبَيْتَيْنِ [ka'beteyn] dedikle-ridir. Ve bu Erdeşir ihtirā'ıdır. Ba'dehu sā'ir pulları ve la'bında olan şīveleri Bü-zürcmihr ihtirā' eyledi. Ve la'ib-i mezbūr yedi günedir: “fārid” ki “ferīd” dahi derler, “ziyād” ve “sitāre” ve “hāne-gīr” ve “tavīl” ki hālen tavla ta'bīr ettikleridir, bu diyārlarda o müte'areftir ve “deh-hezār” ve “mansūbe”dir. Kaldı ki bu diyārlarda “gül-bahār” ve “küst” dedikleri envā'-ı mezkūreden iki günesidir ki ismleri mü-beddeldir. Ve

نَرْدٌ [nerd] Bir güne çuval adıdır ki dibi vāsi' ve yukarısı mahrūtī olur. Hurmā yap- rağından örülüp dikildikten sonra etrafına serāser liften örülmüşşerit sarıtmakla taş gibi muhkem ve metīn olup direk gibi dikine durur ve aslā devriliş yıkılmaz. Hurmā devşirimi vaktinde onunla hurmā nakl ederler. Ve

نَرْدٌ [nerd] Bir güne terkīb adıdır ki tılā vec- hiyle onunla müdāvāt olunur. Bu terkīb zımādāt envā'ındandır. Etibbānın kurs-ı nerdī dedikleridir ki sandal-ı ahmer ve fev- fel ve şiyāf-ı māmīsā ve esfidāc-ı kal'ī ve gül-i Ermenī ve bezr-i benc ve murdāsenc ve havlān-ı Mekkī ve büş-ı Derbendī ve rāvende ve bir cüz' lifāf kökü ve afyon

de) Birbirine şîr okumak ma'nâsınadır; yukâlu: تَنَاشَدُ الْقَوْمُ إِذَا أَنشَدَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا

التَّشْدَةُ [en-nişdet] (nün'un kesriyle) Masdardır, niteki zikr olundu. Ve ism olur sese denir; yukâlu: سَمِعَ نَشْدَتَهُ أَيَّ صَوْتَهُ

التَّشِيدُ [en-neşid] (nün'un fethiyle) Ref'-i savt ma'nâsınadır. Ve beyne'l-kavm inşâd olunan şîre denir ki bi-ma'nâ mef'uldür.

الْأَنْشُودَةُ [el-unşüdet] (hemzenin zammıyla) Bu dahi inşâd olunan şîre denir. Cem'î **أَنَشَيْدُ** [enāşid] gelir. Ve **نَشِيدُ** [neşid] in cem'î **نَشَائِدُ** [neşā'id] gelir.

الْإِسْتِشَادُ [el-istinşād] Bir adamdan şîr okumak istemek ma'nâsınadır; yukâlu: اسْتَشَدَّهُ الشَّعْرُ إِذَا طَلَبَ مِنْهُ إِشَادَةً

التَّشُّدُ [et-teneşşud] (**تَفَعَّلَ** [tefa'ul] vezninde) Bir haber ve māddeyi bilmek için nâsin muttalîc olmayacağı cihetlerden nezâketle soruşturmak ma'nâsınadır; yukâlu: تَشَّدَ كَالَةَ فِي 'L-ESĀS TEKŪLU: إِذَا أَرَاغَهَا لِيَعْلَمَهَا تَشَّدْتُ الْأَخْبَارَ إِذَا كُنْتُ تُرِيغُ أَنْ تَعْلَمَهَا مِنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمَهَا النَّاسُ

مُنْشِدٌ [Munşid] (**مُحْسِنٌ** [muḥsin] vezninde) Cebel-i Raḍvā ile sāhil beyninde bir mevzi^c ve Ṭayyib kabilesi cibālinde başka bir mevzi^c adıdır.

[ن ض د]

النَّضْدُ [en-naḍd] (nün'un fethi ve ḍād-ı mu'cemenin sükūnuyla) Bir nesneyi bir-biri üzere nizām üzere yığıp istif eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: نَضَّدَ الْمَتَاعَ نَضْدًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا جَعَلَهُ بَعْضُهُ فَوْقَ بَعْضٍ فَهُوَ مَنْضُودٌ وَنَضِيدٌ

التَّنْضِيدُ [et-tendid] (**تَفَعَّلَ** [tefa'ul] vezninde) **نَضَّدَ** [naḍd] ma'nâsınadır; yukâlu: تَنْضِيدًا بِمَعْنَى نَضَّدَهُ فَهُوَ مَنْضُودٌ

النَّضْدُ [en-neḍad] (fethateynle) Birbiri üzere

re istif olmuş metā'a, ālā-kavlin güzide ve hıyārına denir. Ve üzerine emti'a ve esvāb istif eyledikleri serire denir. Ve ululuk, şeref ve şān ma'nâsınadır. Ve şerif ve zī-şān adama denir. Ve semiz nākaya denir. Cem'î **أَنْضَادُ** [enḍād] gelir. Ve

أَنْضَادُ الْقَوْمِ [enḍādu'l-ḳavm] Gürüh ve cemā'atine itlāk olunur. Kezālik kavmin āded ve şümārına denir. Ve

أَنْضَادُ الْجِبَالِ [enḍādu'l-cibāl] Dağlarda bir-biri üzere olan iri ve büyük taşlara ve kayalara itlāk olunur. Ve

أَنْضَادُ السَّحَابِ [enḍādu's-seḥāb] Birbiri üzere kat-ender-kat bulutlara itlāk olunur.

النَّضُودُ [en-neḍūd] (**صَبُورٌ** [şabūr] vezninde) Bu dahi semiz nākaya denir.

النَّضِيدَةُ [en-neḍidet] (**قَصِيدَةٌ** [ḳaşidet] vezninde) Yastığa itlāk olunur, **وَسَادَةٌ** [visādet] ma'nâsına. Ve içi dolma olan hāne metā'ına itlāk olunur, şilte ve minder gibi.

نَضَادٍ [Neḍādi] (**قَطَامٍ** [ḳaṭāmi] vezninde) Āliye'de bir dağın adıdır. Ve bu müzekkerdir, mü'ennes dahi olur. Benū Temīm gayr-i munsarif mecrāsına icrā ederler.

الْإِنْتِضَادُ [el-intiḍād] (**إِفْتِعَالٌ** [ifti'āl] vezninde) Bir yerde mukīm olmak ma'nâsınadır; yukâlu: **إِنْتَضَدَ بِالْمَكَانِ إِذَا أَقَامَ**

[ن ف د]

النَّفَادُ [en-nefād] (**كَسَادٌ** [kesād] vezninde) ve

النَّفَدُ [en-nefed] (fethateynle) Bir nesne tükenmek ma'nâsınadır; yukâlu: **نَفَدَ الشَّيْءُ نَفَادًا** وَنَفَدًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا فَنِيَ

الْإِنْفَادُ [el-infād] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi tüketmek ma'nâsınadır; yukâlu: **أَنْفَدَ الشَّيْءَ إِذَا أَفْنَاهُ** Ve bir adamın māl ve zahiresi tükenmek ma'nâsınadır; yukâlu:

مَنْعَهُمْ وَرَأَاهُمْ Ve kuyunun suyu kalmayıp bitmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَنْفَدَتِ الرَّكِيَّةُ إِذَا ذَهَبَ مَاوَاهَا

الْإِسْتِنْفَادُ [el-istinfād] Bu dahi bir şey'i tüketmek ma'nāsınadır; yukālu: اسْتَنْفَدَ الشَّيْءُ إِذَا أَفْتَاهُ

الْإِنْتِفَادُ [el-intifād] [ifti'āl] vezninde) Medyūndan dā'in hakkını bi't-tamām ahz ve istifā eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: اِنْتَفَدَ حَقُّهُ إِذَا اسْتَوْفَاهُ Ve süt sağmak ma'nāsına müsta'meldir ki memeden sütti istifā eylemekten 'ibarettir; yukālu: اِنْتَفَدَ اللَّبَنُ إِذَا حَلَبَهُ

الْمُنْتَفِدُ [el-muntefid] (ism-i fā'il bünyesiyle) Cemā'atten alarga olan adama itlāk olunur, güyā ki onlardan nefsinin istifā eylemiş olur; yukālu: فَعَدَ فُلَانٌ مُنْتَفِدًا أَي مُتَّحِيًا

الْمُنْتَفِدُ [el-muntefed] İsm-i mef'ül bünyesiyle ki asl' intifād'dan masdar-ı mīmīdir, si'at ve fūshat ma'nāsınadır ki ma'nā-yı mezbūrdan me'hūzdur ve minhu yukālu: فِيهِ مُنْتَفِدٌ عَنْ غَيْرِهِ أَي مُنْدُوْحَةٌ وَسَعَةٌ

الْمُنْتَفِدُ [el-muteneffed] [tefa'ul]den ism-i mef'ül bünyesiyle ki ism-i mekândır, nizāc ve teşvīş ve iztirāb olunacak mahalle denir; nizāc ve husūmet ma'nāsındandır ve minhu yukālu: تَجَدُّ فِي الْبِلَادِ مُنْتَفِدًا أَي مُرَاعِمًا وَمُضْطَرَّبًا

[د ق د]

النَّقْدُ [en-naqd] (nūn'un fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Bir nesne iştirāsında peşin ve der-sā'at verilen akçeye denir, ma'nā-yı masdarīden me'hūzdur; nesī'et [nesī'et] mukābilidir. Şārihin beyānına göre cem'î nuqd [nuqd] gelir; yukālu: نَقَدَ جَيْدٌ وَنُقُوْدٌ جِيَادٌ Ve

نَقْدٌ [naqd] Masdar olur, akçe ve sā'ir nes-

nenin züyūf ve kemterini seçip öğürtlemek ma'nāsına; yukālu: نَقَدَ الدَّرَاهِمَ وَغَيْرَهَا نَقْدًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا مَيَّرَهَا يَعْنِي مَيَّرَ جَيْدَهَا مِنْ رَدِيئِهَا Ve bir nesnenin kıymetini peşin ve mu'accelen vermek ma'nāsınadır ki tırnağı dibinde vermek ta'bīr olunur; yukālu: نَقَدَهُ الثَّمَنُ إِذَا أَعْطَاهُ نَقْدًا "فَتَقَدَّنِي" Ve parmakla ceviz oymak ma'nāsınadır ki murād parmakla cevizin içini çıkarmaktır ve mecāzdır; yukālu: نَقَدَ الْجُوزَ إِذَا نَقَرَهُ بِالْأَصْبَعِ Ve tuzağa düşmüş kuş burnuyla tuzağa peyderpey vurmak ma'nāsınadır ki kekmek ta'bīr olunur. Bu dahi mecāzdır; yukālu: نَقَدَ الطَّائِرَ إِذَا فَرَّحَ إِذَا صَرَبَ فِيهِ بِمِنْقَادِهِ أَي بِمِنْقَارِهِ

نَقْدٌ [naqd] Vezn ve 'ayarı tām olan akçeye denir; tesmiye bi'l-masdar'dır; yukālu: وَازَنَ Ve bir şey'e doğru uğurlayın bakmak ma'nāsınadır; نَاكِدٌ [nākid] in menkūd [menkūd]a nazar eylediği gibi; yukālu: نَقَدَ الرَّجُلُ الشَّيْءَ وَإِلَيْهِ يَنْظُرُ إِذَا اخْتَلَسَ النَّظَرَ وَهُوَ يَنْقُدُ بَعِيْنِهِ إِلَى الشَّيْءِ أَي fi'l-'Esās Kāle نَحُوهُ ve yukālu: وَهُوَ يَنْقُدُ بَعِيْنِهِ إِلَى الشَّيْءِ أَي نَحُوهُ وَهُوَ يَنْقُدُ بَعِيْنِهِ إِلَى الشَّيْءِ أَي نَحُوهُ مَا زَالَ بَصْرُهُ يَنْقُدُ إِلَى ذَلِكَ نُقُوْدًا كَأَنَّمَا شَبَّهَ بِنَظَرِ النَّاقِدِ إِلَى مَا يَنْقُدُهُ Ve

نَقْدٌ [naqd] Yılan sokmak ma'nāsınadır; yukālu: نَقَدْتُهُ الْحَيَّةُ إِذَا لَدَعَتْهُ

النَّقَادُ [et-tenqād] [tezkār] vezninde) Bu dahi masdar-ı sülāsīdir, akçe ve sā'ir nesnenin züyūf ve kemterini seçip öğürtlemek ma'nāsına; yukālu: نَقَدَ الدَّرَاهِمَ وَغَيْرَهَا نَقْدًا وَتَنْقَادًا إِذَا مَيَّرَهَا

الْإِنْتِقَادُ [el-intiqād] [ifti'āl] vezninde) Bu dahi intiqād [tenqād] ma'nāsınadır; yukālu: اِنْتَقَدَ الدَّرَاهِمَ وَغَيْرَهَا إِذَا مَيَّرَهَا Ve akçeyi kabz eylemek ma'nāsınadır ki murād nakd olarak almaktır; yukālu: اِنْتَقَدَ الدَّرَاهِمَ إِذَا قَبَضَهَا

نَقْدًا [neqad] Masdar olur, ağızda dişler çürüyüp ufanmak ve aşınmak ma'nāsına; yukālu: **نَقَدَ** ضِرْسُهُ نَقْدًا مِّنَ النَّبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَكَسَّرَ

التَّنْقُدُ [et-tenaqqud] [تَفَعَّلَ [tefa'ul] vezninde) Bu dahi bir nesneyi öğürtlemek ma'nāsındadır; yukālu: **تَنَقَّدَ** الدَّرَاهِمَ وَغَيْرَهَا بِمَعْنَى نَقَدَهَا

النَّقْدُ [en-niḡd] (nūn'un kesriyle) Hîre ve cura olmakla büyümesi geç olan oğlana denir; nūn'un zammıyla da cā'izdir; yukālu: **غَلَامٌ نَقْدٌ وَنَقْدٌ أَيْ بَطِيءُ الشَّبَابِ قَلِيلُ اللَّحْمِ**

النُّقْدُ [en-nuḡd] (zammeteynle ve fethateynle) Bir nev' şecer adıdır, müfredi نُقْدَةٌ [nuḡdet]tir hā'yla. Müfredatta nebāt-ı [uṣfur] ile mübeyyendir.

النَّقْدُ [en-neḡad] (fethateynle) Bir cins koyun ismidir ki kabihü's-şekl olurlar. Cem'i نِقَادٌ [niḡād] ve نِقَادَةٌ [niḡadet] gelir. Şārih der ki bu koyun Bahreyn vilāyetine mahsüstür, ayakları pek kısa ve bed-şekl olurlar; "أَذُلُّ مِّنَ النَّقْدِ" meselinden murād mezkūr koyunlardır. İntehā. Ve

نَقْدٌ [neḡad] İsm olur, نَقْدٌ [niḡd]-i mezkūr gibi hîre ve cura olan oğlana denir ki geç büyüyüp meydāna gele.

النَّقَادُ [en-naḡād] [مِنْقَارٌ [minḡār] vezninde ve mürādifidir ki kuşun burnuna denir.

النَّقَادُ [en-naḡād] [كَتَانٌ [kettān] vezninde) Nakd ü temyîz-i derāhim eden adama denir. Ve نَقْدٌ [neḡad] dedikleri mezkūr koyunların çobanına denir.

أَنْقَدُ [enḡad] [أَحْمَدُ [aḡmed] vezninde) Kirpiye denir, **فُنُقُدُ** [ḡunfuḡ] gibi. Ve gāh olur ki ona harf-i ta'rîf idhāl olunur; ve minhu'l-meselu: "بَاتَ بَلِيلَةَ أَنْقَدٍ" Zīrā kirpi kısmı bütün gece uyumayıp cevelān eder.

Mütercim der ki **أَنْقَدُ** [enḡad] kelimesine harf-i ta'rîf dāhil olmadığı, **أَفْكَلٌ** [efkel] gibi ma'rife olduğuna mebnīdir ve harf-i ta'rîfin duhūlü zikr olunan **نَقْدٌ** [neḡad] māddesinden ki fethateynle, diş çürüyüp ufanmak ma'nāsına vasf olduğuna mebnīdir. Hattā *Mustaḡṣā*'da: **وَقِيلَ الْأَنْقَدُ الَّذِي تَشْتَكِي سِنَهُ مِنَ النَّقْدِ وَهُوَ فَسَادٌ فِي الْأَصْرَاسِ يَخْرِقُهَا وَهُوَ لَا يَنَامُ** İntehā. Ve

أَنْقَدُ [enḡad] Kaplumbağaya denir.

النَّقْدَةُ [en-niḡdet] (nūn'un kesriyle) Kerevyā ismidir ki Karaman kemmūnu dedikleri nebāttır.

الْإِنْقِدَانُ [el-inḡidān] (hemzenin kesriyle) Kaplumbağaya denir.

الْإِنْقَادُ [el-inḡād] (hemzenin kesriyle) Ağaç yapraklanmak ma'nāsındadır; yukālu: **أَنْقَدَ الشَّجَرُ إِذَا أَوْرَقَ**

نَوَقْدُ قُرَيْشٍ [Nevḡadu Ḳureyş] (nūn'un fetihiyle) Nesef kazāsında bir kasabadır; İmām 'Abdulḡadir b. 'Abdulḡalīḡ en-Nevḡadī oradandır.

نَوَقْدُ خُرْدَاخُنَ [Nevḡadu Ḥurdāḡun] (ḡā-yı mu'cemelerin zammıyla) Kazā-yı mezbūrda başka bir kasabadır; a'lāmdan Muḡammed b. Suleymān el-Mu'addel en-Nevḡadī oradandır.

نَوَقْدُ سَارَةَ [Nevḡadu Sāret] Bir kasabadır; fukahādan İbrāhīm b. Muḡammed b. Nūh en-Nevḡadī oradandır.

الْمُنَاقَدَةُ [el-munāḡadet] [مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet]

vezninde) Bir kimse ile muhāsebede tedkik ve istiksā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَأَقْدُهُ إِذَا نَأَقَشَهُ

الْمِنْقَدَةُ [el-minqadet] [mikneset] [mikneset] vezninde) Şol hurde saksıya denir ki üzerinde ceviz içlerini oyarlar; ālet menziline menzildir.

[ن ق ر د]

النَّقْرَدَةُ [en-naqredet] [dahrecet] [dahrecet] vezninde) Bir yerde mukīm olmak ma'nāsınadır; yukālu: نَقْرَدُ بِالْمَكَانِ نَقْرَدَةً إِذَا نَقَرَدَ مَا لَكَ مُنْقَرِدًا أَيُّ مُقِيمًا أَرَبٌ بِهِ

[ن ك د]

النَّكَدُ [en-neked] (fethateynle) Bir adamın dirliği teng ve düşvār olmak ma'nāsınadır ki رَعْدٌ [reğad] mukābilidir; yukālu: نَكَدَ عَيْشُهُمْ نَكَدًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اسْتَدَّ وَعَسَرَ Ve kuyunun suyu azalmak ma'nāsınadır; yukālu: نَكَدَتِ الْبَيْتُ إِذَا قَلَّ مَاؤُهَا

النَّكَدُ [en-neked] [necd] [necd] vezninde) Karga āvāzı çıkabildiği kadar ötmek ma'nāsınadır. Mādde-i mezkūreden me'hūzdur, gūyā ki 'uhde-i iktidārında olan āvāzı ifrāğ eder; yukālu: نَكَدَ الْعُرَابُ نَكَدًا Ve bir adamın hācetini men' eylemek ma'nāsınadır ki murād matlubına müsā'ade ve kazā eylememektir; yukālu: نَكَدَ زَيْدٌ حَاجَةَ عَمْرٍو إِذَا مَنَعَهُ إِيَّاهَا Ve sā'ile mes'ulünü dirig eylemek yāhūd mes'ulünden az nesne vermek ma'nāsınadır; yukālu: نَكَدَ فُلَانًا إِذَا مَنَعَهُ مَا سَأَلَهُ Ve bir adamın sup'ālî kesir ve menālî kalil ve yesir olmak ma'nāsınadır; yukālu: نَكَدَ الرَّجُلُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا كَثُرَ سَوْأَلُهُ وَقَلَّ نَائِلُهُ

النَّكِيدُ [en-nekid] [ketif] [ketif] vezninde) ve

النَّكَدُ [en-neked] (fethateynle ki tesmiye

bi'l-masdardır) ve

النَّكَدُ [en-neked] [şeks] [şeks] vezninde) ve **الْأَنْكَدُ** [el-enked] [ahmed] [ahmed] vezninde) Uğursuz bī-hayr u menfa'at kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ نَكَدٌ وَنَكَدٌ وَنَكَدٌ وَأَنْكَدُ أَيُّ شُوْمٌ فِيهِ قَوْمٌ أَنْكَادٌ وَمَنَّاكِيدُ ve yukālu: أَيُّ مَنَّاحِسٍ قَلِيلُوا الْخَيْرِ

النَّكَدُ [en-nukd] (nūn'un zammı ve fethiyle) Az vergiye denir; yukālu: عَطَاءٌ نَكَدٌ أَيُّ قَلِيلٌ Ve

نُكْدٌ [nukd] (nūn'un zammıyla) Sütü pek çok olan nākalara denir. Bunda نُكْدٌ [nukd] نَكَدَاءُ [nekdā] kelimesinden cem'dir. Ve sütü olmayan nākalara denmekle azdāddan olur. Ma'nā-yı sānī İbn Fāris'ten menküldür. Ma'nā-yı evvel pek sütü olmakla gūyā ki sārīr nākaların mu'āvenetini mānī' olduğu mülāhazasına mebnīdir. Kāle fi'l-Esās: نَأَقْدُ أَيُّ لَا لَبَنَ لَهَا وَإِبِلٌ نَكَدٌ Ve وَيُقَالُ لِلْعُزَارِ نَكَدٌ لِئَلَّا تُعَانَ

نُكْدٌ [nukd] Şol nākalara denir ki yavruları durmamakla emzirmedikleri için sütleri çok olur ola; yukālu: إِبِلٌ نَكَدٌ إِذَا كَانَتْ لَا تَبْتَقِي لَهَا وَلَدَهَا فَيَكْثُرُ لَبَنُهَا لِأَنَّهَا لَا تُرَضِعُ Bunun da müfredi نَكَدَاءُ [nekdā]dır.

الْمُنْكُودُ [el-menküdü] Pek az vergiye denir; yukālu: عَطَاءٌ مُنْكُودٌ أَيُّ نَزْرٌ قَلِيلٌ

نَكِيدِي [Nekīdā] (çelipā vezninde) Rüm diyārında bir şehir adıdır ki Buqrāt Hekīm'in makarrıdır. Şehr-i mezbūr hālen Anadolu'da ki selefte Rüm 'add olunur idi, Konya kurbünde Niğde dedikleri şehrdir. Fi'l-asl Fārisī olarak Nīk-dih ile müsemmādır dahi derler ki iyi ve güzel karye demektir.

التَّائِدُ [et-tenākud] [tefā'ul] [tefā'ul] vezninde) Birbirini sarpa çekip çetinlik ile

mu'āmele eylemek ma'nāsınadır; yukālu:

تَنَّاكَدَا إِذَا تَعَاَسَرَا

الْمَنَّاكِدَةُ [el-munākedet] [مُفَاعَلَةٌ] [mufā'alet] vezninde) Bir adama güçlük ve çetinlikle mu'āmele eylemek ve sarpa çekmek ma'nāsınadır; yukālu: نَاكَدَهُ إِذَا عَاسَرَهُ

[ن م ر د]

نُمْرُودُ [Numrūd] (nūn'un zammıyla) Cebābireden bir şahs-ı ma'rūf ismidir. Şārih der ki lafz-ı mezbūr a'cemīdir, dāl'ın ihmāl ve i'cāmıyla menküldür. Ve cebbār-ı mersūm, İbrāhīm Ḥalīl 'alā-nebiyyinā ve 'aleyhi selāmu'l-Celīl hazretini āteşe ilkā eden şahs-ı müstehakkū't-tenkīldir, Kiyāniyān'dan Kāvūs olduđu dahi mahkīdir.

[ن و د]

النَّوْدُ [en-nevd] (nūn'un fethi ve vāv'ın sükūnuyla) ve

النُّوَادُ [en-nuvād] (nūn'un zammıyla) ve

النُّوَادَانُ [en-nevedān] (feteḥātla) Uyuklamaktan nāşī beri öte eğilmek ma'nāsınadır; yukālu: نَادَ الرَّجُلُ يَتَوَدُّ نَوْدًا وَنُوَادًا وَنَوْدَانًا إِذَا تَمَائَلَ مِنَ التَّعَاسِ

نَوَادَةٌ [Nevādet] [قَتَادَةٌ] [katādet] vezninde) Yemen'de bir karyedir; Sām b. Nūḥ'un merkadı ondadır.

التَّنَوُّدُ [et-tenevvud] [تَفَعُّلٌ] [tefa'ul] vezninde) Beri öte hareket eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَوَدَّانُ إِذَا تَحَرَّكَ وَتَوَدَّ الْعُضُنُ إِذَا تَحَرَّكَ minhu: نَوْدَانُ تَوَدَّانُ فِي مَدَارِسِهِمْ Mü'ellif bununla işbu hadīse işāret eylemiştir: Kāle fi'n-Nihāye: وَفِي الْحَدِيثِ "لَا تَكُونُوا مِثْلَ الْيَهُودِ إِذَا تَشَرُّوا التَّوْرَةَ" Pes Qur'ān-ı kerīm tilāvet ederken etfāl-i mekteb gibi tahrīk-i a'zādan ictinābla sükūnet ve itmīnān üzere olmak vācibedendir.

[ن و ن د]

نُونُدُ [Nūnd] (nūn-ı ulā'nın zammı ve sāniyenin sükūnuyla ki iltikā-i sākiyneyn-i mutazammındır) Neysābūr'da bir mahalle adıdır; rüvāttan 'Abdulāh b. Ḥamşād en-Nūndī oraya mensūbdur.

بَابُ نُونُدُ [Bābu Nūnd] Semerkānd'da bir mahalledir; muhaddisinden Aḥmed en-Nūndī oraya mensūbdur.

[ن ه د]

النُّهُودُ [en-nuhūd] [فُعُودٌ] [fu'ūd] vezninde) Tāze kız memesi turunç gibi tümüp ağırşaklanmak ma'nāsınadır; yukālu: نَهَدَ التَّدِي نُهُودًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ وَالْأَوَّلِ إِذَا كَعَبَ Ve kız turunç memeli olmak ma'nāsınadır; yukālu: نَهَدَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا كَعَبَ تَدِيهَا Ve bir adam oturduğu yerden kalkmak ma'nāsınadır; yukālu: نَهَدَ الرَّجُلُ إِذَا نَهَضَ

التَّنْهِيدُ [et-tenhīd] [تَفْعِيلٌ] [tef'il] vezninde) Bu dahi kız turunç memeli olmak ma'nāsınadır; yukālu: نَهَدَتِ الْمَرْأَةُ بِمَعْنَى نَهَدَتْ **الْمُنْهَيْدُ** [el-munehhid] [مُحَدِّثٌ] [muḥaddiṣ] vezninde) ve

النَّاهِدُ [en-nāhid] ve

النَّاهِدَةُ [en-nāhidet] Turunç memeli kıza denir. Ve

نَاهِدٌ [nāhid] Arslana itlāk olunur, نَهْدٌ [nehd]-i ātīden me'hūzdur.

النَّهْدُ [en-nehd] [مَهْدٌ] [mehd] vezninde) ve

النَّهْدُ [en-nehed] [طَلَبٌ] [taleb] vezninde) Düşmana doğru kasd ve hücum eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَهَدَ لِعَدُوِّهِ نَهْدًا وَنَهْدًا Ve mühdī armağanını ta'zīm ya'nī hediye-i 'azīme tertīb eylemek ma'nāsınadır, rif'atten me'hūzdur; yukālu: نَهَدَ الْهَدِيَّةَ إِذَا عَظَّمَهَا Ve

نَهْدٌ [nehd] Bülend ve mürtefî' nesneye denir. Ve arslana denir. Ve kerîm ata denir. Ve şol ata itlāk olunur ki endāmı hüb ve yakışıklı ve tavlı ve ustalıklı ola. Ve

نَهْدٌ [Nehd] Yemen'de bir kabîle adıdır.

الْإِنْهَادُ [el-inhād] (hemzenin kesriyle) Bu dahi armağanı 'azîm ve firāvān eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَنهَدَ الْهَدِيَّةَ إِذَا عَظَمَهَا Ve bir kabı doldurmak yāhūd dolmağa yakın eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أَنْهَدَ الْإِنَاءَ إِذَا مَلَأَهُ أَوْ فَارَبَ مِنْهُ

الْأَنْهَادُ [en-nuhūdet] (سُهُولَةٌ [suhūlet] vezninde) At kısmı نَهْدٌ [nehd] olmak ma'nāsınadır ki zikr olundu; yukālu: نَهْدٌ الْفَرَسُ نَهْوَدَةٌ مِنَ النَّبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ نَهْدًا

النَّهْدُ [en-nihd] (nūn'un kesri ve fethiyle) Seferber olan yoldaşların kendi beynlerinde ber-vech-i 'ārifāne 'ale's-seviyye tertib ve ihrāc eyledikleri kumanyaya denir; yukālu: عَامِلُوا بِالنَّهْدِ وَهُوَ مَا تُخْرِجُهُ الرُّفْقَةُ مِنَ التَّقَمَّةِ بِالسُّوَيْتَةِ فِي السَّفَرِ

التَّنَاهُدُ [et-tenāhūd] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Yoldaşlar kumanya edişmek ma'nāsınadır; yukālu: تَنَاهَدَ الرُّفْقَةُ إِذَا أُخْرِجُوا النَّهْدَ

النَّهْدَانُ [en-nehdān] (سَكْرَانٌ [sekrān] vezninde) Şol kaba denir ki bir nesne ile dopdolu olup lākin ağızından taşmaz ola, Türkîde sile ta'bîr olunur. 'Alā-kavlin istî'āb eylediği nesne onun iki sūls mikdārına bālig ola; yukālu: إِنَاءٌ نَهْدَانُ أَيُّ مَلَأْنُ لَمْ يَفِضْ بَعْدُ أَوْ بَلَغَ ثُلُثَيْهِ

الْمُنَاهَدَةُ [el-munāhedet] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Cenkte düşmana mukābele ve mukāvemet için hareket ve kıyām eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَاهَدَ عَدُوَّهُ إِذَا نَاهَصَهُ Ve parmak hisābıyla hisse bölüş-

mek ma'nāsınadır; yukālu: نَاهَدُوا إِذَا سَاهَمُوا بِالْأَصَابِعِ Buna مُخَارَجَةٌ [muḥārecet] dahi derler, māddesinde tafsîl üzere bast ve beyān olundu, nefāyistendir.

النَّهْدَاءُ [en-nehdā] (حَمْرَاءٌ [ḥamrā'] vezninde) Etrāfından yüksek olan kumluğa denir; yukālu: رَمَلَةٌ نَهْدَاءٌ أَيُّ مُشْرِفَةٌ

النَّهْيِدَةُ [en-nehīdet] (عَصِيدَةٌ [aṣīdet] vezninde) Şol ta'āma denir ki hanzal çekirdeğinin özünü tamām kaynatıp nuzc bulduktan sonra un ile karıştırıp ekl ederler.

النَّهْيِدُ [en-nehīd] (سَعِيدٌ [sa'īd] vezninde) Yufka kaymağa denir.

النَّهَادُ [en-nuhād] (غُرَابٌ [gūrāb] vezninde) Mikdār ma'nāsınadır; yukālu: هَذَا نَهَادٌ مَائَةٌ أَيُّ زَهَاوَهَا

النُّهُودُ [en-nuhūd] (فُعُودٌ [ḩu'ūd] vezninde) Ka'b-ı sedy ma'nāsınadır ki zikr olundu. Ve

نُهُودٌ [nuhūd] Geçip gitmek ma'nāsınadır, ne hāl ve keyfiyyetle olursa olsun, ya'nî bir düzeye yāhūd aralıkta ku'ūd ve ārām ederek olsun; yukālu: نَهَدَ الرَّجُلُ نُهُودًا إِذَا مَضَى عَلَى كُلِّ حَالٍ

[ن ه ن د]

نَهَاوَنْدُ [Nehāvend] (nūn'un harekāt-ı selāsiyladır, fetha ve kesre Şağānî'den ve zamme Lubāb'dan ya'nî Lubāb musannifi İbn Eşîr'den menküldür) İrān'da Hemedān cenūbisinde bilād-ı cebelden bir belde adıdır. Aslı Nūḩ-āvend idi, taht u mesned-i Nūḩ ma'nāsına, zīrā o şehr Nūḩ binā-kerdesidir yāhūd aslı "İnhāvend" idi, "īn" bu ma'nāsına ve "hā" edāt-ı cem' ve "vend" kaba kacağa denir. Şehr-i mezbūrda kap kacak makülesi firāvān olmakla güyā ki onunla müsem mādır. Lākin

Fārisīde Nehāvend şehristān ma'nāsına olup şehir-i mezbūr sā'irlere nisbet 'azīm olduğu bā'is-i tesmiye olmak akrebdir.

FASLU'L-VĀV**(فَضْلُ الْوَاوِ)**

[وَادُ]

الْوَادُ [el-ve'd] (vāv'ın fethi ve hemzenin sükünüyle) Kızı diri iken kabre koyup defn eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **وَادٌ يَنْتَهُ** **وَادًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا دَفَنَهَا حَيَّةً**

Şārih der ki Cāhiliyye'de 'Arablar kız evlādını fakr ve mecā'atten yāhūd luhūk-ı 'ārdan nāşī diri olarak kabre defn ederler idi ve bazı mecā'at havfiyle oğlanı dahi defn ederler idi. ﴿وَإِذَا الْمَوْءَدَةُ سُئِلَتْ﴾ kerimesi o bābda nāzil oldu. Ve

وَادٌ [ve'd] ve

وَيْدٌ [ve'īd] Mutlakane sese, 'alā-kavlin bü-lend ve şedīd olanına denir; tekūlu: **سَمِعْتُ** **لِلْهَدَّةِ وَأَدَا وَوَيْدًا أَيُّ صَوْتًا أَوْ غَالِيًا شَدِيدًا** Ve kükremiş deve böğürmesine denir.

الْوَيْدُ [el-ve'īd] ve**الْوَيْدَةُ** [el-ve'īdet] ve

الْمَوْؤُودَةُ [el-mev'ūdet] Diri iken defn olunan kıza denir.

التَّوْدَةُ [et-tu'edet] (tā'nın zammı ve hemzenin fethiyle) ve

الْوَيْدُ [el-ve'īd] (vāv'ın fethiyle) ve

التَّوَادُ [et-tev'ād] **تَذَكَرَ** [tezkār] vezninde) İsmeldir, rezānet ve temkīn ve te'ennī ma'nāsınadır ki hiffet ve 'acele mukābilidir.

الْإِتِّادُ [el-itti'ād] (hemzenin ve tā-i müşeddedenin kesriyle ki **إِفْتِعَالٌ** [ifti'āl] veznindedir; aslı **إِوْتَادٌ** [ivti'ād] idi) ve

التَّوْوُدُ [et-teve'ud] (**تَفَاعُلٌ** [tefa'ul] vezninde) Bir husūsta 'acele ve hiffet eylemeyip temkīn ve te'ennī ile āheste āheste depren-

mek ma'nāsınadır; yukālu: **إِتَّادَ فِي الْأَمْرِ وَفِي** **تَوَادَّ** فِي مَشِيهِ وَتَوَادَّ إِذَا تَرَزَّنَ فِيهِ وَتَأَنَّى وَفَعَلَ ذَلِكَ فِي تَوَدَّةٍ Ve bir kimse dūr u dirāz sefer edip nām ve nişānı nābūd ve nā-peydā olsa **تَوَادَّتْ عَلَيْهِ** ma'nāsına. **الْمَوَائِدُ** derler, **وَذَهَبَتْ بِهِ** ma'nāsına.

الْمَوَائِدُ [el-mevā'id] (mīm'in fethiyle) Āfāt ve devāhī ma'nāsınadır. Şārih der ki aslı **مَوَادُّ** [me'āvid] idi ki maktūbdur. Ve **وَأَدَّةٌ** [tu'edet] kelimesinin dahi aslı **تَوَدَّةٌ** [vu'edet] idi **تُكَأَةُ** [tuke'et] ve **وُكَاةٌ** [vuke'et] gibi.

[و ب د]

الْوَبْدُ [el-vebed] (fethateynle) Bir adamın dirliği zīk ve şiddet üzere olmakla bed-hāl olmak ma'nāsınadır. Ve bu vech-i mezkūr üzere bāb-ı rābi'den masdardır, onunla teng-ayş ve bed-hāl olan kimse sıfatlanır, ya'nī fi'l-asl masdar olup mübālagaten vasf bi'l-masdar olmuştur; bu cihetle müfred ve cem'i müsāvīdir; yukālu: **رَجُلٌ وَبِدٌ أَيْ** **أَوْبَادٌ** **وَهُوَ سَيِّءُ الْحَالِ وَيَقَالُ رَجَالٌ وَبَدٌ** [evbād] üzere cem'lenir, na't-ı sahih tevehhümüne mebnī; kāle fi'l-*Esās*: **فُلَانٌ وَبِدٌ وَهُوَ سَوَاءُ الْحَالِ وَهُوَ وَبِدٌ وَقَوْمٌ أَوْبَادٌ أَيْ مَحَاوِيحٌ** Ve

وَبِدٌ [vebed] Bir adamın 'ayālī kesir ve māli kalil olmak ma'nāsınadır ki ma'nā-yı evvel ile mütেকāribdir; yukālu: **وَبِدَ الرَّجُلُ وَبِدًا** Ve daralmak ma'nāsınadır; yukālu: **وَبِدَ عَلَيْهِ إِذَا عَضِبَ** Ve ıssı olmak ma'nāsınadır; yukālu: **وَبِدَ** Ve 'ayb ve nak'isa ma'nāsınadır; yukālu: **مَا فِيهِ وَبِدٌ أَيْ عَيْبٌ** Ve esvāb eskiyip yepirmek ma'nāsınadır; yukālu: **وَبِدَ الثُّوبُ** **وَإِذَا بَلِيَ** Ve

وَبِدٌ [vebed] Dağlarda olan hilkī oyma çukura denir ki onda yağmur suyu irkilir.

الْوَبْدُ [el-vebd] [عَبْدٌ] [abd] vezninde) Bu dahi zikr olunan çukura denir.

الْوَبْدُ [el-vebid] [كَتِفٌ] [ketif] vezninde) Aç kimseye denir, **جَائِعٌ** [cā'iç] ma'nāsına. Ve bed-nazar kimseye denir ki her neye nazar eylese ma'āzallāhi ta'ālā isābet eder ola; o gözde **عَيْنُ الْكَمَالِ** ta'bir olunur; yukālu: **فُلَانٌ وَبِدٌ أَيْ شَدِيدُ الْإِصَابَةِ بِالْعَيْنِ**

الْمُتَوَبِّدُ [el-muteveddib] [مُتَسَيِّدٌ] [mutesey-yid] vezninde) Bu dahi nazarı şedidü'l-isabe olan adama denir.

الْإِبْيَادُ [el-ibyād] (hemzenin kesriyle) Yalnız kalmak ve yalnız bırakmak ma'nāsınadır; yukālu: **أُوبِدُوهُ أَيْ أَفْرَدُوهُ**

الْأَوْبِدُ [el-Evbed] [أَحْمَدٌ] [ahmed] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

الْمُسْتَوْبِدُ [el-mustevbid] (ism-i fā'il bünyesiyle) Bir mekānı bilmeyen adama denir; yukālu: **هُوَ مُسْتَوْبِدٌ أَيْ جَاهِلٌ بِالْمَكَانِ** Ve bed-hāl ve teng-ma'āş kimseye denir; yukālu: **رَجُلٌ مُسْتَوْبِدٌ أَيْ السَّيِّءُ الْحَالِ**

[و ت د]

الْوَتْدُ [el-vetd] (vāv'ın fethi ve tā-yı fevkiyenin sükūnuyla) ve

الْوَتْدُ [el-veted] (fethateynle) ve

الْوَتْدُ [el-vetid] [كَتِفٌ] [ketif] vezninde) Ağaçtan düzülüp yere yāhūd duvara kakılan şey'e denir ki kazık ta'bir olunur. Ve

وَتْدٌ [vetid] 'Arūziyyūn ıstulāhında üç harfi müştemil olan cüz'e denir, **عَلَى** kelimesi gibi.

Müellifin beyānı vetid-i mecmū' dediklerine göredir ki iki mütetarrik, ba'dehumā sākindir, **تَفَاعِيلٌ** [tefā'il]de **فَعُو** cüz'üdüdür. Ve bir de vetid-i mefrūk vardır ki iki mütetarrik, beynehumā sākindir. **مَفْعُولَاتٌ**

cüz>tünden لَأْتٌ gibi, mā-bihî'l-kivām olduğu sebeb-i tesmiyedir. Ve

وَتَدُ [vetid] İnsanın her kulağında ʿizār tarafından mukaddeminde vākīc hurde tümsekçe ve sıvrice kemirtleğe itlāk olunur, gūyā ki kulağın vetidi menzilindedir. İkisine وَتِدَانٍ [vetidān] denir. Ve وَتِدٌ [vetid] lafzının cemʿi أَوْتَادٌ [evtād] gelir.

الْوَاتِدُ [el-vātid] (وَاحِدٌ [vāhid] vezninde) وَتِدٌ [vetid] lafzını teʿkīd için irād olunur; yukālu: وَتِدٌ وَاتِدٌ أَيْ ثَابِتٌ

الأوتادُ [el-evtād] وَتِدٌ [vetid] lafzının cemʿidir ki zikir olundu. Ve

أوتادُ الأَرْضِ [evtādu'l-ʿarḍ] Dağlara itlāk olunur, ke-mā kālallāhu taʿālā ve tebāreke: ﴿وَالجِبَالَ أوتَادًا﴾ Ve

أوتادُ البِلَادِ [evtādu'l-bilād] Rüʿesā ve serkārlarına itlāk olunur. Ve

أوتادُ الفَمِّ [evtādu'l-fem] Ağızda olan dişlere itlāk olunur.

الْوَتِدُ [el-vedd] (وَغَدٌ [vaʿd] vezninde) ve

الْوَتِدَةُ [et-tidet] (عِدَةٌ [ʿidet] vezninde) Kazığı kakmak maʿnāsınadır; yukālu: وَتَدٌ الْوَتِدُ يَتَدُّ وَتَدًا وَتِدَةٌ إِذَا تَبَنَّهُ وَتَدٌ الْوَتِدُ إِذَا تَبَّتْ وَالْأَمْرُ مِنْهُ تَدٌ عَلَى رَنَةٍ عِدٌ تَقُولُ تَدٌ وَتَدَكَ بِالْمَيْتَةِ

الإيتادُ [el-ītād] (hemzenin kesriyle) Bu dahi kazık kakmak maʿnāsınadır; yukālu: أوتَدٌ الْوَتِدُ إِذَا تَبَنَّهُ

التوتيدُ [et-tevtīd] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bu dahi müteʿaddī ve lāzım olur; yukālu: وَتَدٌ وَتِدَةٌ إِذَا تَبَنَّهُ وَوتَدٌ الْوَتِدُ إِذَا تَبَّتْ هُوَ

توتيدُ الذِّكْرِ [tevtīduʾz-zeker] Ālet-i tenāsülü kazık gibi kıvāma getirmekten ʿibārettir; yukālu: وَتَدٌ ذِكْرُهُ أَيْ أَنْعَطَهُ

الْمَيْتَدُ [el-mīted] (مَيْبِرٌ [minber] vezninde)

ve

الْمَيْتَدَةُ [el-mītedet] (hā'yla) Kazık kakacak tokmağa denir.

الْوَتَدَاتُ [el-Vetedāt] (fetehātla) Benū ʿAbdullāh b. Ğatafān yurdunda bir niçe dağlara itlāk olunur, يَوْمَ الْوَتَدَاتِ [Yevmu'l-Vetedāt] beyne'l-ʿArab bir yevm-i maʿrūftur ki onda bir vakʿa olmuştur.

وَإِيدَةُ [Vātidet] (فَائِدَةٌ [fāʿidet] vezninde) Bādiyede bir su adıdır.

الْوَتِيْدَةُ [el-Vetidet] (فَرِحَةٌ [ferihāt] vezninde) Necd yāhūd Dehnā tūrābında bir mevzīc adıdır.

لَيْلَةُ الْوَتِيْدَةِ [Leyletu'l-Vetidet] (فَرِحَةٌ [ferihāt] vezninde) Beyne'l-ʿArab bir leyle-i maʿrūfedir, onda Benū Temīm, Benū ʿĀmir b. Şaʿşaʿa üzere şeb-hūn eylemekle beynlerinde kītāl-i ʿazīm vākīc olmuştur.

[و ج د]

الْوَجْدُ [el-vecd] (vāv'ın fethi ve cīm'in sükūnuyla) ve

الْوَجِدَةُ [el-cidet] (عِدَةٌ [ʿidet] vezninde) ve

الْوَجْدُ [el-vucd] (vāv'ın zammıyla) ve

الْوُجُودُ [el-vucūd] (فُعُوْدٌ [fuʿūd] vezninde) ve

الْوَجْدَانُ [el-viddān] (vāv'ın kesriyle) ve

الإِجْدَانُ [el-icdān] (vāv'ı hemzeye ibdālle) Bulmak maʿnāsınadır ki Fāriside yaften denir; yukālu: وَجَدَ الْمُطْلُوبَ كَرَعَدٌ وَوَجَدَ كَوْرَمٌ

يَجِدُهُ بِكَسْرِ الْجِيمِ وَيَجِدُهُ بِضَمِّ الْجِيمِ وَلَا نُظَيْرَ لَهَا يَعْنِي فِي الْمِثَالِ وَجْدًا وَجِدَةٌ وَوُجْدًا وَوُجُودًا وَوَجْدَانًا وَإِجْدَانًا إِذَا أذْرَكَ

Müʿellifin *Başāʿir*'de beyānına göre وَجْدٌ [vucūd] birkaç nevʿ olur. Ez-cümle havāss-ı hamsin biriyle olur, nahvu: وَجَدْتُ زَيْدًا وَوَجَدْتُ طَعْمَهُ وَوَجَدْتُ صَوْتَهُ وَوَجَدْتُ خُشُونَتَهُ

Ve vüçüd bi-kuvveti'ş-şehvet olur; nahvu: **وَجَدْتُ الشَّيْعَ** Ve vüçüd bi-kuvveti'l-gazab olur; vüçüd-ı hüzn ve vüçüd-i saht gibi. Ve vüçüd bi'l-akl ev bi-vāsitati'l-akl olur, ma'rifetullāh ve ma'rifetü'n-nübüvvet gibi. Ve Hak celle ve 'alā tarafına mensüb olan vüçüd, 'ilm-i mücerred ma'nāsına i'tibār olunur, zīrā Hak ta'ālā cevārih ve ālātla mevsüfiyyetten münezzehtir, ke-kavlihi ta'ālā **﴿وَإِنْ وَجَدْنَا أَكْثَرَهُمْ﴾** **﴿لَفَاسِقِينَ﴾** Ve ma'düm dahi vech-i mezkūr üzeredir. Ve gāh olur ki bir şey'e temekkün ve iktidārdan vüçüd ile ta'bīr olunur, ke-kavlihi ta'ālā: **﴿أَقْتُلُوا الْمُشْرِكِينَ حَيْثُ رَأَيْتُمُوهُمْ﴾** ve kavluhu ta'ālā: **﴿فَلَمَّ تَجِدُوا مَاءً فَتَيَمَّمُوا﴾** **﴿مِنْهُ فَإِنْ لَمْ تَقْدِرُوا﴾** **﴿فَلَمَّ تَجِدُوا مَاءً فَتَيَمَّمُوا﴾** **﴿مِنْهُ فَإِنْ لَمْ تَقْدِرُوا﴾** Kezālik ginā ve yesārdan **جِدَّة** [cidet] ve **وَجْدَانٌ** [vicdān] ile ta'bīr olunur.

Ve ba'zı muhakkikīn mevcūdatı üç nev'e taksīm eyledi: Evvel şol mevcūddur ki mebde ve münthāsı yoktur ve bu zāt-ı ecell ü a'lādır. Sānī mebde ve münthāsı olan mevcūddur, cevāhir-i dünyeviyye gibi. Sālis mebde olup münthāsı olmayan mevcūddur, neş'e-i ahirede insān gibi. Şārih der ki sīga-i mezkūrede **يَجِدُ** kelimesi ki cīm'in zammıyladır ki Benū 'Amir lügatidir, vāv'ın sukūtuna bā'is fi'l-asl beyne'l-yā ve'l-kesre vākī olmasındır; ba'dehu cīm'in kesresi zammeye mübeddel olup zamme-i 'arızaya i'tibār olunmadığından vāv i'āde olunmadı. İntehā.

Ve matlūb'unvānından gayrı māl ve sā'ir menāfi' makūlesine mesned oldukta masdarı vāv'ın harekāt-ı selāsıyla **وَجَدٌ** [vucd] ve **عِدَّة** [idet] vezninde **جِدَّة** [cidet] olur, zengin olmak ma'nāsına; yukālu: **وَجَدَ الْمَالُ** Ve **وَعِيْرُهُ وَجَدًا وَوَجَدًا وَوَجَدًا إِذَا اسْتَعْنَى**

وَجَدٌ [vecd] (**وَغَدٌ** [va'd] vezninde) ve

جِدَّة [cidet] (**عِدَّة** [idet] vezninde) ve

مَوْجِدَةٌ [mevcidet] (**مَوْكِبَةٌ** [mevkibet] vezninde) Dar olmak ma'nāsındır; yukālu: **وَجَدَ عَلَيْهِ يَجِدُ بِكَسْرِ الْجِيمِ وَيَجِدُ بِضَمِّهَا وَجَدًا وَجِدَّةً وَوَجْدَانٌ** Müellif, *Başā'ir*'de **وَجْدَانٌ** [vicdān] lafzını dahi ba'zılardan hikāye eylemiştir. Ve

وَجَدٌ [vecd] (**وَغَدٌ** [va'd] vezninde) 'Aşk ve muhabbet ma'nāsına mahsüstür; yukālu: **لَهُ بِهَا وَجْدٌ أَيُّ وَجَدَ بِهِ وَوَجْدًا إِذَا أَحْبَبَهُ وَوَجْدٌ** Ehl-i tarīkin istilāhlarından olan **وَجْدٌ** [vecd] bu ma'nādandır. Kezālik **وَجْدٌ** [vecd] mahzūn ve gam-nāk olmak ma'nāsındır; lākin bunda māzī meksürü'l-ayn olur; yukālu: **وَجَدَ بِهِ وَوَجْدًا إِذَا حَرَنَ بِهِ** "Bā" sebebiyedir. Ve

وَجْدٌ [vecd] (vāv'ın harekāt-ı selāsıyla) Zenginlik, ginā ma'nāsına ismidir; yukālu: **وَعِ مَتَّعُهُ مِنْ وَجْدِهِ أَيُّ مِنْ غِنَاهُ** Ve

وَجْدٌ [vecd] (harekāt-ı selāsla) Su irkilecek yere denir. Cem'i **وَجَادٌ** [vicād] gelir vāv'ın kesriyle

الْإِبْجَادُ [el-icād] (hemzenin kesriyle) Zengin eylemek ma'nāsındır; yukālu: **أَوْجَدَهُ اللهُ تَعَالَى أَيُّ أَعْنَاهُ** Ve bir adamı matlūbuna nā'il eylemek ma'nāsındır ki matlūbunu buldurmaktan ibārettir; yukālu: **أَوْجَدَ** **بِهِ** **فَلَأَنَّا مَطْلُوبَةٌ إِذَا أَطْفَرَهُ بِهِ** Ve bir kimseyi bir husūsa ikrāh eylemek ya'nī zoraki işletmek ma'nāsındır; yukālu: **عَلَى الْأَمْرِ** **أَوْجَدَهُ** **عَلَى** **عَلَيْهِ** **إِذَا أَكْرَهَهُ عَلَيْهِ** **أَوْجَدَهُ** **بَعْدَ ضَعْفِ إِذَا قَوَّاهُ** **أَوْجَدَهُ** **بِقَلْبِ الْوَاوِ أَلْفًا** Ve var eylemek ma'nāsındır; yukālu: **أَوْجَدَهُ اللهُ تَعَالَى أَيُّ جَعَلَهُ مَوْجُودًا**

الْمَوْجُودُ [el-mevcūd] Yok iken var olan

sey'e denir; yukālu: وَجَدَ الشَّيْءُ مِنَ الْعَدَمِ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ فَهُوَ مَوْجُودٌ وَلَا يُقَالُ وَجَدَهُ اللهُ وَإِنَّمَا يُقَالُ أَوْجَدَهُ اللهُ فَوَجِدٌ فَهُوَ مَوْجُودٌ يَعْنِي أَنَّ اسْمَ الْمَفْعُولِ عَلَى زِنَةِ مَفْعُولٍ عَلَى خِلَافِ الْقِيَاسِ مِنَ الْمَزِيدِ مِثْلَ أَجْنَهُ اللهُ فَهُوَ مَجْنُونٌ

التَّوَجُّدُ [et-teveccud] [تَفَعُّلٌ] [tefa^{ca}ul] vezninde) Renciş peydā eylemek ma'nāsınadır; hüzn ma'nāsına olan وَجْدٌ [vecd]dendir; yukālu: تَوَجَّدَ السَّهَرُ وَغَيْرُهُ إِذَا شَكَّاهُ

الْوَجِيدُ [el-vecid] [وَحِيدٌ] [vaḥīd] vezninde) Düz ve hemvār yere denir; yukālu: أَرْضٌ وَجِيدٌ أَيْ مُسْتَوٍ وَجِدَانٌ [vucdān] gelir vāv'ın zammıyla.

[وح د]

الْوَاحِدُ [el-vāhid] (ḥā-yı mühmele ile) Evvel-i 'aded-i hisābdır ki bir ta'bir olunur. Ve ba'zen tesniye kılıp وَاحِدَيْنِ [vāhideyn] denir. Cem'i وَاحِدُونَ [vāhidūn] gelir.

Müellifin *Başā'ir*'de beyânına göre vahdet infirād ma'nāsınadır ve وَاحِدٌ [vāhid] fi'l-hakika kat'ā cüz'ü olmayan nesnedir, ba'dehu her mevcüda itlāk olundu. Hattā a'ḍād ve merātibin cümlesini وَاحِدٌ [vāhid] ile vasf eylemek sahīhtir. Meselā عَشْرَةٌ وَاحِدَةٌ ve مِائَةٌ وَاحِدَةٌ denir.

Pes وَاحِدٌ [vāhid] lafz-ı müşterektir, altı vech üzere isti'māl olunur: Evvel vāhid fi'l-cins ev fi'n-nev'dir, ke-kavlinā: الْإِنْسَانُ رَيْدٌ وَعَمْرُو وَاحِدٌ فِي ve وَالْفَرَسُ وَاحِدٌ فِي الْجَنَسِ النَّوعِ Sānī vāhid bi'l-ittisāl olandır. Bu dahi yā min haysü'l-hilkat olur, ke-kavlike: وَاحِدٌ yā min haysü's-sinā'at olur, ke-kavlike: سَالِسٌ وَاحِدَةٌ Sālis 'adīmü'n-nazīr olmak cihetiyle vāhid olandır. Bu dahi yā min haysü'l-hilkat olur, ke-kavlike: الشَّمْسُ الْوَاحِدَةُ yāhūd min haysü'da ve'l-fazilet olur; ke-kavlike: نَسِيحٌ وَحْدِهِ Niteki فَلَانَ وَاحِدٌ ذَهْرِهِ

dahi bu kabildendir. Rābi' imtinā'u't-tecezzī cihetiyle vāhid olandır. Bu dahi yā sığarından nāşī olur, هَبَاءٌ gibi ki zerre ta'bir olunan gubārdır, yāhūd salābetinden nāşī olur, elmās gibi. Hāmis mebde' olmak cihetiyle vāhid olandır. O dahi yā mebde-i 'aded olur; وَاحِدٌ [vāhid] [إِثْنَانٌ] [iṣnān] gibi yā mebde-i hatt olur; وَاحِدَةٌ [vāhid] gibi. Bunların mecmū'undan vahdet, 'ārizadır. Hak celle ve 'alā hazretleri وَاحِدٌ [vāhid] ile vasf olundukta ma'nāsı tecezzī ve tekesürden münezzehdir demek olur. Ve lisu'ubeti hāzihi'l-vahdeti kālallāhu ta'ālā: ﴿وَإِذَا دُكِرَ اللهُ وَحْدَهُ اشْمَأَزَّتْ قُلُوبُ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ﴾ Ve وَاحِدٌ [vāhid] ile sā'ir nesne dahi vasflanır, lākin أَحَدٌ [eḥad] zāt-ı ecell ü a'lāya mahsüstür. Ve bu münāsebetle muhakkık-ı samedānī Muḥammed Emīn b. Şadreddīn eş-Şirvānī saddarehullāhu ta'ālā fī serādiki kurbihī's-sübḥāniyyi hazretlerinin ihlās-ı şerīf tefsīrinde sahife-zīb oldukları nefīsenin bu makāmda sebtī münāsib görülmüştür. Hülāsası budur ki ﴿قُلْ هُوَ اللهُ أَحَدٌ﴾ kelāmı dürriyyü'n-nizāmında sā'ir esmā-i hüsnā beyninden أَحَدٌ [eḥad] ism-i şerīfinin vech-i isārı ve lafza-ı celāl üzere tertīb ve icrāsının nüketesi budur ki makām-ı mezbūr mes'ūlün-^{ca}anh ya'ni tā'ife-i Kureys رَبِّكَ كَيْفَ يَصِفُ يَا مُحَمَّدٌ رَبِّكَ الَّذِي تَدْعُونَا إِلَيْهِ kelāmıyla isti'sāf eylediklerinden nāşī vasf-ı ilāhīyi muktezī olmakla cemī-i sıfāt-ı 'aliyye-i rabbāniye ile vasf eylemek münāsib olup lākin cihet-i tafsilī kesretinden nāşī müte'azzir yāhūd müte'assir ve bi'l-cümle sıfat-ı cemāliyye vü celāliyyeye rāci' olmak hasebiyle ibtidā cemī-i sıfāt-ı kemāli müstecmī' olmak i'tibārıyla zāt-ı celālin 'alemi olan lafza-i celāli zikr ile sıfāt-ı cemāliyyeye

işâret, ba'ḍuhu ism-i أَحَدٌ [eḥad] ile nu'ut-ı celâliyyeye ilmâh eyledi. Zîrâ ehadiyyet, kesret-i nisbiyyenin kahr ve izmihlâline münbesstir, ke-mâ kâlallâhu ta'âlâ: ﴿اللَّهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ﴾ Güyâ ki cevâblarında Hak celle şânuhu cemî'î-sifât-ı cemâl ve nu'ut-ı celâlîle muttasıf zât-ı ecell ü a'ladır denmiş oldu. Ve bu ta'bîr emr ve nehyi mutazam-mındır ve sıfat-ı cemâle dâll olanı takdîm, sebki vüs'at-i rahmete işârettir. Kaldı ki أَحَدٌ [eḥad] وَّاحِدٌ [vâhid] üzere îsârının dakîkası budur ki ehadiyyet zâta kıyâsla me'hûzdur, zîrâ ehadiyyet gerek 'adedi ve gerek terkîbî ve tahlîlî ve gerek bun-ların lâzımı olan cismiyyet ve levâzım-ı cismiyyet cihetleriyle olarak cemî'î-enhâ-i ta'addüden 'ariye besâtat-ı sırfadır. Ammâ vâhidiyyet intifâ-i ta'addü-i 'adedîden 'ibârettir; meselâ Zeyd vâhiddir, ehad değıldir. Ve Hak sübhânehu ve ta'âlâ hem وَّاحِدٌ [vâhid] ve hem أَحَدٌ [eḥad]dır, lâkin ehadiyyetinin îtibârî vâhidiyyeti îtibârının gayrıdır.

Tafsîlî budur ki mevcûd-ı hakîkî vâhiddir ki o cümle-i a'yânda 'ilmen ve 'aynen sârî olan vücûd-ı Hak mutlak ve hüvviyyet-i gaybiyyedir. Bu îtibâr ile ona 'ilm ve idrâkin ta'alluku mümkün değıldir, zîrâ hicâb-ı 'izzette muhtecebdir. Pes bu îtibâr ile ma'rifetine havz ve mübâşeret ve talebine izhâr-ı şevk u mahabbet tazyî-i vakt ve taleb-i muhâldir. Binâ'en'aleyh Hazret-i Bârî 'azze ismuhu lisân-ı rahmet ve beyân-ı irşâd ile اللَّهُ تَقْسَهُ وَاللَّهُ ﴿وَيُحَدِّثُكُمْ اللَّهُ تَقْسَهُ وَاللَّهُ﴾ buyurdular.

Kaldı ki o vücûd-ı Hak için derecât-ı ta'ayyünât ve merâtib-i tenezzülât vardır. Ve evvel-i merâtib-i 'ilmiyye-i icmâliyye

vü tafsîliyyede ve gaybet-i rühiyye vü misâliyye vü şühüdiyyede zuhûr ve tecellî ve a'yân-ı sâbitenin ahkâm ve âsârıyla insîbâğı olacaktır. Ke-mâ kâle ta'âlâ: ﴿رَفِيعَ الدَّرَجَاتِ ذُو الْعَرْشِ﴾ الآية Pes evvel-i derecât-ı ta'ayyünü vahdet-i sırfa ve cemî'î-kâbiliyyâta müşt Emil kâbiliyyet-i mahzadır, gerek cemî'î-sifât u îtibârâtan tecerrüd kâbiliyyeti ve gerek mecmû'uyla ittisâf kâbiliyyeti olsun. Ve cemî'î-sifât u îtibârâtan tecerrüd hattâ îtibâr-ı tecerrüden dahi tecerrüd îtibârı mertebe-i ehadiyyet ü ulûhiyyettir. Bu îtibâr ile Zât-ı Celîl, أَحَدٌ [eḥad] ve إِلَهٌ [ilâh] tesmiye olunur. Ve bu îtibârın müte'allakı butûn-ı zât ve evveliyyet ve ezeliyyettir. Ve cemî'î-sifât u îtibârâta ittisâf îtibârı mertebe-i vâhidiyyet ü rübübiyyettir. Bu îtibâr ile zât-ı 'azîz وَّاحِدٌ [vâhid] ve رَبٌّ [rabb] tesmiye olunur. Ve bu îtibârın müte'allakı zuhûr-ı zât ve âhiriyyet ve ebediyyettir. Pes ehadiyyet, kesret-i nisbiyye-i vücûdiyyenin ehadiyyet-i zâtta inkitâ' ve istihlâkı makâmıdır. Ammâ vâhidiyyet kesret-i 'ayniyyedir. Her ne kadar orada kesret-i 'ayniyyet müntefî ise de lâkin kesret-i nisbiyye orada müte'allaktır. Menşe-i cemî'î-a'dâd olan vâhid-i 'adedîde nısfîyyet ve rub'îyyet ve tesniye müte'akkal olduğı gibi ve cemî'î-ta'ayyünât-ı vücûdiyye-i gayr-i mütenâhiye mertebe-i vâhidiyyette müte'akkal olan nisbet-i ma'hûdenin mezâhiridir. Niteki cemî'î-merâtib-i 'adediyye-i gayr-i mütenâhiyenin vâhîde nisbeti öylecedir. Bu takrîrden ism-i أَحَدٌ [eḥad] وَّاحِدٌ [vâhid] üzere îsârın dakîkası zâhir oldu.

Ve kaldı ki تَوْحِيدٌ [tevḥîd] için üç mertebe

vardır: Ednâsı tevhiğü'l-ef'âldir ki 'ilm-i yakîn yâhüd 'ayn-ı yakîn yâhüd hakk-ı yakîn ile الله لَأَمْجُودٌ إِلَّا اللهُ tahtkik eylemekten 'ibârettir. Bu dahi yâ verâ-i hicâb kuvvet-i fikriyyeden yâhüd mişkât-ı nübüvvetten iktibâsla sûretpezîr olur. İşbu mertebe-i tevhiğ evvel-i fütühat-ı süllâk-ı râh-ı Hudâ'dır. Ve bunun 'alâmeti tevekkül-i mahzdır. Mertebe-i sâniye, mertebe-i tevhiğ-i sıfâtır ki cemî'-i kudreti kudret-i şâmile-i ilâhiyyede müstagrak ve cümle-i 'ilmi 'ilm-i kâmil-i rabbânide muzmahil bilmekten 'ibârettir, belki her bir kemâl 'ukûs-ı envâr-ı kemâl-i hüviyyetten bir lem'ca olduğunu tahtkikten 'ibârettir. Niteki şems-i tecellî cemî'-i a'yân üzere neşr-i pertev eyledikte mütebassır olan kimse o pertev-i eser-i şems olup a'yânın kabiliyyeti ve şemsin pertevine münâsebeti hasebiyle şa'sa'a-rîz olduğunu tahtkik eder. Bu mertebe mertebe-i ülâdan a'lâ ve onu müstelzimdir. Mertebe-i sâlise, mertebe-i tevhiğ-i zâttır ki istihlâk ve fenâ fillâh ve rücu' ile'l-'ademiyyeti'l-asliyye makâmıdır, zîrâ erbâb-ı mükâşefe ﴿كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ﴾ Ve لَأَمْجُودٌ إِلَّا اللهُ emrini bi'l-müşâhedeti'l-'ayâniyye rü'yet ederler; لَأَنَّ بَصِيرَهُ هَالِكٌ فِي وَقْتٍ مِنَ الْأَوْقَاتِ بَلْ هُوَ كَذَلِكَ أَزْلاً وَأَبْداً وَفِي هَذَا الْمَقَامِ يَنْمُجِي الْإِشَارَةُ وَيَنْطَمِسُ الْعِبَارَةُ Allâh bes bâkî heves. Ve

وَاحِدٌ [vâhid] Mütekaddim ma'nâsına isti'mâl olunur, gerek 'ilm ve fazilette cümleye sâbık ve mütekaddim olsun; gerek sâ'ir nâsa mütekaddim olsun; yukâlu: وَاحِدٌ قَوْمِهِ فُلَانٌ Bunun cem'i وَاحِدَانٌ [vuhdân] gelir vâv'ın zammıyla ve وَاحِدَانٌ [uhdân] gelir hemze-i mazmûme ile, vâv hemzeye mübeddeldir. Ve

وَاحِدٌ [vâhid] أَحَدٌ [eħad] ma'nâsına ge-

lir ki yalnız ve tek demektir, فَرِيدٌ [ferîd] gibi nazîr ve hemtâsı yok. Hattâ esmâ-i hüsnâdan وَاحِدٌ [vâhid] bu ma'nâyadır.

أَلْوَحَادَةُ [el-vehâdet] (سَعَادَةٌ [sa'âdet] vezninde) ve

أَلْوُحُودَةٌ [el-vuħûdet] ve

أَلْوُحُودٌ [el-vuħûd] (vâv'ların zammıyla) ve

أَلْوَحْدٌ [el-vaħd] ve

أَلْوَحْدَةُ [el-vaħdet] (وَغْدٌ [va'çd] ve وَغْدَةٌ [va'çdet] veznlerinde) ve

أَلْحِدَةٌ [el-ħidet] (عِدَةٌ [çidet] vezninde) Yalnız kalmak ma'nâsınadır ki murâd biricik olmaktır; yukâlu: وَجَدَ الرَّجُلُ وَكَعْلِمَهُ وَوَحْدَهُ كَكَرْمٍ وَوَحْدَهُ وَوَحْدًا وَوَحْدًا وَوَحْدَةً وَوَحْدَةً وَوَحْدَةً إِذَا بَقِيَ مُفْرَدًا

Mü'ellif كَعْلِمَهُ 'unvânıyla takyîd eylemekle bâb-ı râbi'e ve hâmise işâret eylemiştir. Lâkin şürrâh-ı *Merâh'*ın beyânına göre asveb olan وَجُودٌ [vucûd] sîgası gibi كَوْرَمٍ yâhüd كَوْرَتٌ 'unvânıyla tanzîr eylemek idi. Ve bâb-ı hâmisteye 'ayn-ı muzâri'in meksûr olması nazâ'iri olan يَعُدُّ ve يَصِفُّ sîgalarına ittibâ'a mebnîdir, zîrâ mu'tellü'l-fâ' sîgasında يَجِدُّ-يَجِدُّ sîgasından gayrı mazmûmü'l-'ayn yoktur, o dahi lügat-ı Benî 'Âmiriyye ve za'îfdir. Ve وَرَثٌ ve وَرَمٌ ve وَمَقٌّ bābları ki muzâri'de dahi meksûrü'l-'ayndır, asl bâb-ı râbi'den iken hilâf-ı kıyâs üzere geldiler ve bu 'Uķayl lügatidir. Şârihin beyânına göre tedâhülü'l-lügateyn kabîlinden olur. *Mişbâh'*ta bâb-ı sâni'den ve bâb-ı hâmisten olarak mersûmdur. Kaldı ki bâb-ı hâmisten muzâri'inde 'ayn'ın kesri harf-i halk üzere zammenin istiskâline mebnî olmak vicdân-ı mütercim-i hakîrde ercahtır. İntehâ.

Ve ‘Arabların وَخَدَهُ رَأَيْتُهُ kelāmında وَخَدَهُ lafzı ki zamīre muzāftır, masdardır; tesniye ve cem’i yoktur. Başriyyūn ‘inde hāliyyet üzere mansūbdur, masdariyyet üzere değıldir. Cevherī, Başriyyūn ‘indinde masdariyyet üzere mansūbdur demekle hatā eylemiştir. Ve Başriyyūn’dan Yūnus عَلِيّ lafzını iskātla وَخَدَهُ lafzını zarfiyyet üzere mansūb eyledi, ya‘nī ona zāhib oldu. Ve ‘inde’l-ba‘z ism-i mütemekkindir, meselā جَلَسَ وَخَدَهُ وَعَلَى وَخَدِهِ وَجَلَسَا عَلَى وَخَدِهِمَا وَخَدِيهِمَا وَجَلَسُوا عَلَى وَخَدِهِمْ وَهَذَا عَلَى وَخَدِهِ عَلِيّ تَوَخَّدَهُ denir وَخَدَهُ ma‘nāsına. Ve ‘Arablar medh makāmında هُوَ نَسِيحٌ هُوَ derler izāfetle, ya‘nī mukaddemā pek a‘lā ve nāzūk sevbe vasf idi ki onun minvālinde āher sevbe vaz‘ ve nesc olunmamakla yalnız dokunmuş demektir; ba‘dehu mutlakan bī-nazīr ve bī-hemtā olan nesnede mesel olmuştur, gerek insān ve gerek sā‘ir nesne olsun. Ve zemm ve kadh ma‘rizinde وَخَدِيهِ ve جُحَيْشٌ وَخَدِيهِ derler. جَحَشٌ [caḥş]ın ve جُحَيْشٌ [cuḥeyş]ın ve عَيْرٌ [‘uyeyr]ın ve عَيْرٌ [‘ayr]ın musaggarıdır ve tasgīr, ta‘zīm içindir. Garā’ibdendir ki mü‘ellif, Cevherī’yi tahti‘e eylemiş iken *Başā’ir*’de bi-‘aynihā Cevherī’nin ‘ibāretini hod-be-hod irād ve sebt edip demiştir ki وَخَدَهُ رَأَيْتُهُ kavlinde وَخَدَهُ lafzını ‘inde ehli’l-Küfe zarfiyyet üzere ve ‘inde ehli’l-Başra fi külli hāl masdariyyet üzere mansūbdur, gūyā ki إِيحَادًا بِرُؤْيِي إِيحَادًا takdīrindedir, onu yalnız olduğı hālde gördüm demek olur. Ba‘dehu وَخَدَهُ bu cümlelerin makāmına vaz‘ olundu. Ve ba‘zı Başriyyūn hāliyyet üzere mansūbiyyetine zāhib oldu. Ve İbn A‘rābī temekkününe kā’il oldu. İntehā.

إِيحَادٌ [et-tevaḥḥud] [تَفَعُّلٌ] [tefa‘ul] vez-

ninde) Bu dahi biricik, yegāne olmak ma‘nāsınadır. Bu bāb, tekellüfî mutazammın değıldir, mübālagaten celālet cihetine mahmūdür; yukālu: تَوَخَّدَ الرَّجُلُ بِمَعْنَى وَجَدَ تَوَخَّدَ اللَّهُ بِالرُّبُوبِيَّةِ وَهُوَ تَوَخَّدَهُ اللَّهُ بِعِضْمَتِهِ بِجَلَالِهِ derler, “Hak ta‘ālā onu mazhar-ı ‘ismet edip umūrunu gayra tevkīl eylemesin” ma‘nāsına.

التَّوْحِيدُ [et-tevhīd] [تَفْعِيلٌ] [tef‘il] vezninde) Nesneyi bir kılmak ma‘nāsınadır; yukālu: وَخَدَهُ تَوْحِيدًا إِذَا جَعَلَهُ وَاحِدًا وَيَطْرُدُ إِلَى الْعَشْرَةِ يَغْنِي وَخَدَهُ تَوْحِيدًا وَتَلْتَهُ وَرَبْعُهُ وَخَمْسُهُ إِلَى عَشْرَةٍ ilāhī Hak celle ve ‘alānın vāhid-i hakīkī olup şerīk ve nazīrden münezzeh olduğunu īmān eylemekten ‘ibārettir; yukālu: وَخَدَ اللَّهُ تَعَالَى أَيَّ آمَنَ بِهِ تَعَالَى وَخَدَهُ Bundan lisānımızda birlemek ile ta‘bīr olunur; وَاللهِ الْأَوْحَدُ وَالْمُتَوَحِّدُ أَيُّ ذُو الْوَحْدَانِيَّةِ

الْوَحْدُ [el-veḥad] ve

الْأَحَدُ [el-eḥad] [fethateynle] ve

الْوَحِيدُ [el-vaḥid] [كَتِيفٌ] [ketif] vezninde) ve

الْوَحِيدُ [el-vaḥīd] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) ve

الْمُتَوَحِّدُ [el-mutevaḥḥid] Yalnız, yegāne ve yektā ma‘nāsınadır; yukālu: رَجُلٌ وَخَدٌ وَأَحَدٌ [Ve] وَوَحْدٌ وَوَحِيدٌ وَمُتَوَحِّدٌ أَيُّ مُنْفَرِدٌ vezninde وَوَحْدٌ [vaḥid]in mü‘ennesi وَوَحْدَةٌ [vaḥidet]tir.

الإِيحَادُ [el-iḥād] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi yā bir kimseyi yalnız eylemek ma‘nāsınadır. Bu münasebetle اُوْحَدَهُ لِلْأَعْدَاءِ derler, تَرَكَهُ ma‘nāsına; ya‘nī “Düşmana mukābil onu yalnız bıraktı” demektir. Ve “Filān adam yalnızca kaldı, ehl ve akrabası kalmadı” diyecek yerde اُوْحَدَ اللَّهُ جَانِبَهُ derler, وَخَدَهُ بِقِيٍّ ma‘nāsına. Ve

إِيحَادٌ [iḥād] Bārī ta‘ālā bir adamı ‘ilm ve

fazilet ve sâ'ir meziyyet cihetiyle ferîd-i asr kılmak ma'nâsınadır; yukâlu: **أُوْحِدَ** اللهُ فَلَمَّا إِذَا جَعَلَهُ وَاحِدَ زَمَانِهِ وَوَحَدَتِ الشَّاةُ إِذَا وَصَعَتْ وَوَاحِدَةٌ

أَلْمُوْحِدُ [el-mühid] [ihād]-ı mezkûrdan ism-i fâ'ildir; bir dâne doğurur olan hatuna ve sâ'ir hayvâna denir. Sıfât-ı hâssadır, مُفْرِدٌ [mufrid] gibi.

مُوْحِدٌ [mevhād] (mîm'in ve hâ'nın fethiyle) **أُحَادٌ** [uhād] ve

وُحَادٌ [vuḥād] (hemzenin ve vāv'ın zam-meleriyle) Her biri iki **وَاحِدٌ** [vāhid] lafzından ma'düllerdir, gayr-i munsarıflardır, iki kerre ثَلَاثَةٌ yerine ثَلَاثٌ yāhūd مَثَلْتُ deyip 'udülle gayr-i munsarif oldukları gibi. Ve bunun sebebi ihtisârdır ve ondan Türkîde birer birer ile ta'bîr olunur; yukâlu: دَخَلُوا مَوْحِدًا وَأُحَادًا وَوُحَادًا أَيَّ وَاحِدًا وَوَاحِدًا

أَلْوُحْدُ [el-vaḥd] [şeks] vezninde) Vasftır, yalnız başına olan vahşî hayvâna denir. Ve asl ve nesebi ma'rûf olmayan bî-vücûd adama itlāk olunur; yukâlu: رَجُلٌ وَوَحْدٌ إِذَا كَانَ لَا يُعْرَفُ نَسَبُهُ وَأَصْلُهُ

أَلْمِيْحَادُ [el-mihād] [miḥrāb] vezninde) Birbirinden ayrı ve başkaca olan tepelerin her birine itlāk olunur. Cem'inde **مَوَاحِدٌ** [mevāhîd] denir ki başkaca başkaca bir niçe tepeler demek olur.

Ve Cevherî **أَلْمِيْحَادُ مِنَ الْوَاحِدِ كَالْمِعْشَارِ مِنَ الْعَشْرَةِ** kavlinde kademi menhec-i savābdan zāyig olmuştur, zîrâ bundan murādı iştikākı beyân ise 'adîmü'l-cedvâdır ve eğer **مِعْشَارٌ** [mi'şār] **عَشْرَةٌ عَشْرَةٌ** demektir, niteki **مِيْحَادٌ** [mihād] **فَوْدٌ فَوْدٌ** demektir demek ise mahz-ı galattır, zîrâ **مِعْشَارٌ** ve **عُشْرٌ** [uşr] 'ayn'ın zammıyla **عَشْرَةٌ** [aşeret]ten vāhiddir, ya'nî

bir cüz'dür, lākin **مِيْحَادٌ** [mihād]da **وَاحِدٌ** [vāhid]den vāhid ya'nî bir cüz'dür demek saḥîh değildir.

أَلْوُحِيدُ [el-vaḥîd] [emîr] vezninde) Sıfattır, niteki zikr olundu. Ve

وَاحِدٌ [Vaḥîd] Bir mevzi' adıdır.

أَلْوُحِيدَانِ [el-Vaḥîdān] (tesniye bünyesiyle) Kabîle-i Kays bilādında iki su adıdır.

أَلْوُحِيدَةٌ [el-Vaḥîdet] (hâ'yla) Medîne nevāhîsinden bir nāhiyedir, Ḥaremeyn beynindedir.

أَلْحِدَةٌ [el-ḥidet] [ʿidet] vezninde) Masdardır, niteki zikr olundu. Ve 'Arablar **فَعَلَهُ مِنْ ذَاتِ جِدَّتِهِ وَعَلَى ذَاتِ جِدَّتِهِ وَمِنْ ذِي جِدَّتِهِ** derler, ma'nâsına; ya'nî "Onu yalnızca başka başına etti, ferd-i vāhidin medhal ve müşâreketi yoktur."

أَلْأَوْحِدُ [el-evḥad] [vāhid]den vasftır, bir dâne demektir; ve minhu **وَاللَّهِ الْأَوْحِدُ كَمَا وَوَحِدٌ** Ve 'Arablar "O iş bana mahsûs değildir, ben onda yalnızca değilim" diyecek yerde **بِأَوْحِدٍ فِيهِ** derler. Ve bunun mü'ennesinde **وَوَحْدَاءُ** denmez.

إِيْحَدَى [ihdā] (hemzenin kesriyle) **أَحَدٌ** [eḥad] kelimesinin mü'ennesidir ve dā'imā gayre mukārenetle isit'māl olunur. Ma'nâsı yalnız iken, lafzı yalnız olmaz; fe-yukâlu: **إِيْحَدَى عَشْرَةٌ وَإِيْحَدَى وَعِشْرُونَ** Ve 'Arablar **كِرِيمُ'ل-ĀBĀ'** ve **'L-ÜMMEHĀT** ya'nî iki taraftan soy ve asil olan insân ve deve ve at makûlesine **إِيْحَدَاهَا** derler. burada **إِيْحَدَى** dan murād vālidedir, zîrâ 'Arablar **وَاحِدٌ** **أُمَّهُ** derler ki yegâne ve bî-hemtâ demektir. Lisânımızda dahi anasının bir dānesi ta'bîr olunur ki murād dürr-i yetîm gibi yektâ demektir. Ve zamîr-i te'nîs, ümmehâta râcî'dir.

وَإِحْدَ الْأَحَادِ [vāhidu'l-āhād] [eḥad] māddeinde beyān olundu.

إِحْدَ بِنَاتِطَبِقِ [iḥdā benāti ṭabāqin] Āfet ve dāhiyeye itlāk olunur. Ve yılana itlāk olunur. Vechi “ط،ب،ق” māddeinde mersūmdur.

بَنُو الْوَحِيدِ [Benu'l-Vahīd] Benū Kilāb'dan bir cemā'attir.

أَلْوَحْدَانُ [el-Vuḥdān] (vāv'ın zammıyla) Bir arzın ismidir.

[و خ د]

أَلْوَحْدُ [el-vaḥd] (vāv'ın fethi ve hā-yı mu'cemenin sükūnuyla) ve

أَلْوَحْدَانُ [el-veḥadān] (feteḥātla) ve

أَلْوَحِيدُ [el-vaḥīd] [vecīf] [vecīf] vezninde) Deve kısmı sür'atle yürütmek, 'alā-kavlin devekuşu gibi ayaklarını kaldırıp atarak yürütmek yāhūd adımlarını seyrek seyrek atarak yürütmek ma'nāsınadır; yukālu: وَخَدَ الْبَعِيرُ وَخَدًا وَوَخَدَانًا وَوَخِيدًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَسْرَعَ فِي السَّيْرِ أَوْ رَمَى بِقَوَائِمِهِ كَمَشَى النَّعَامِ أَوْ هُوَ سَعَهُ الْخَطْوُ فَهُوَ وَوَخَادٌ وَوَخُودٌ

[و د د]

أَلْوُدُّ [el-vudd] ve

أَلْوَدَادُ [el-vedād] (vāv'ların harekāt-ı selāsıyla) ve

أَلْوَدَادَةُ [el-vedādet] [sa'ādet] vezninde) ve

أَلْمَوْدَةُ [el-meveddet] [maḥabbet] vezninde) ve

أَلْمَوْدَةُ [el-miveddet] (mīm'in kesriyle) ve

أَلْمَوْدِدَةُ [el-meviddet] (fekk-i idgām ve dāl'in kesriyle) ve

أَلْمَوْدُودَةُ [el-mevdūdet] [ma'kūlet] vezninde) Sevmek, hubb ve muhabbet

ma'nāsınadır; tekülü: وَوَدَدْتُهُ بِكَسْرِ الْعَيْنِ وَوَدَدْتُه: بِفَتْحِهَا أَوْدُهُ بِالْفَتْحِ فِيهِمَا وُدًا وَوَدَادًا بِالتَّثْلِيثِ فِيهِمَا وَوَدَادَةٌ وَمَوْدَةٌ وَمَوْدَةٌ وَمَوْدِدَةٌ وَمَوْدِدَةٌ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَوَدَادَةٌ “عَضُّ-عَضُّ” sīgası gibi vech-i mesrūd üzere bāb-ı rābi'den ve şüzüz üzere sālistendir. Şārih der ki terkīb-i mezkūr لَوْ kelimesine makrūnen isti'māl olunursa temennī ma'nāsına olur; ve minhu kavluhu sübhānehu ve ta'ālā: **مِشْبَاهٌ** ﴿يُودُّ أَحَدَهُمْ لَوْ يُعْمَرُ﴾ الْآيَةُ أَي يَمَسِّي مَوْدَةً [meveddet] ism olmak üzere mu-sarrahtır ve bāb-ı sālisten vürūdunu Kisā'ī'den nakl eylemiştir.

أَلْوُدُّ [el-vudd] (kezālik vāv'ın harekāt-ı selāsıyla) Sıfat-ı müşebbehe olur, بَرٌّ [berr] ve غَرٌّ [ğirr] ve حُرٌّ [ḥurr] gibi, dost ve muhabbet ma'nāsına; yukālu: هُوَ وُدٌّ لَهُ مُثَلَّثًا أَي مُجِبٌّ Ve kesirü'l-hubb olan adama denir ki herkese ve her şey'e muhabbeti mebzül olur; yukālu: رَجُلٌ وُدٌّ أَي كَثِيرُ الْحُبِّ Ve

وُدُّ [vudd] (vāv'ın zammıyla) Muhibbün ma'nāsına gelir, ya'nī cem' olur, غُرٌّ [ğurr] kelimesi أَغُرٌّ [ağarr]ın cem'i olduğu gibi, bu dahi أَوُدُّ [eveddu] kelimesinden bi'l-i'tibār cem' olur yāhūd حُبٌّ [ḥubb] kelimesi gibi ism-i cem' olur yāhūd vasf bi'l-masdar olmakla müfred ve cem'i irāde olunur; yukālu: قَوْمٌ وُدٌّ أَي مُجِبُّونَ

أَلْوَدِيدُ [el-vedīd] [ferīd] vezninde) Bu dahi dost ve muhibb ma'nāsınadır ki bi-ma'nā fā'ildir.

أَلْوُدُودُ [el-vedūd] [şabūr] vezninde) ve

أَلْمَوْدُودُ [el-mivedd] (mīm'in kesri ve vāv'ın fethiyle) Kesirü'l-hubb olan adama denir. Ve bunlar mübālagayı mutazammındır. Ve **مِذْزَمٌ** [miḥzem] kelimesi مَوْدٌ [mivedd] kelimesi gibi mübālagaya ve مِلْعَبٌ [mil'ab] kelimeleri gibi mübālagaya

için olan ism-i fâ'ildir; yukâlu: رَجُلٌ وَدُودٌ [vedūd] için olan ism-i fâ'ildir; yukâlu: رَجُلٌ وَدُودٌ [vedūd] Şārih der ki وَدُودٌ [vedūd] وَمَوْدٌ أَي كَثِيرُ الْحَبِّ [vedūd] وَدِيدٌ [vedīd]den eblag olduğuna mebnī esmā-i hüsnāda muhtār olmuştur, ya'ni 'ibād-ı sālīhine rızā ve rahmeti kesir olan Hak ve celle ve 'alānın ism-i şerīfidir. Ve bi-ma'na mef'ul olmak dahi cā'izdir ki فِي قَلْبِ الْأَوْلِيَاءِ مَحْبُوبٌ demektir.

الْأَوْدَاءُ [el-eviddā] [أَجْبَاءُ] [ehibbā] vezninde, وَدِيدٌ [vedīd]in cem'idir ve

الْأَوْدَادُ [el-evdād] (وَدٌّ [vidd]in cem'idir vāv'ın kesriyle, حَبٌّ [hibb] ve أَحْبَابٌ [ahbāb] gibi) ve

الْوَدِيدُ [el-vedīd] (Şārihin tansīsine göre sebk-i kalem-i nāsıhtır) ve

الْأَوْدُودُ [el-evudd] (vāv'ın kesri ve zammıyla; فُكْلٌ [vudd]ün ve وُدٌّ [vidd]in cem'idir, فُكْلٌ [kuf] ve أَكْفُلٌ [akful] ve ذُنْبٌ [zib] ve أَذْوَبٌ [ezub] gibi) Dostān ve yārān demektir.

وَدٌّ [vedd] (vāv'ın fethi ve zammıyla) Bir putun ismidir; ke-mā cā'e fi't-tenzil: ﴿وَلَا تَدْرُونَ وِدًّا وَلَا سَوَاعًا وَلَا يَغُوثَ وَيَعُوقَ وَنَسْرًا﴾ Bunların her biri bir sanem ismidir ki kavm-i Nūh 'aleyhi's-selām perestiş edeller idi. Ba'dehu her birinin ismleri küffār-ı 'Araba müntakil olmakla esmā-i mezkūre ile müsem mā birer sanem ittihāz ettiler. Kelb kabilesi وَدٌّ [vedd] ismiyle bir sanem ittihāz ve Dūmetu'l-Cendel hısnına vaz'eylediler. Rāgıb vech-i tesmiyesinde gerçi لِمَوَدَّتِهِمْ لَهُ أَوْ لِأَعْتِقَادِهِمْ أَنَّ بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْبَارِي مَوَدَّةٌ 'ibāretiyle 'Arabiyetine zāhib olmuştur, lākin vech-i mezkūr üzere kavm-i Nūh'ın asnāmı olmakla her biri a'cemī olur.

الْوَدُّ [el-vedd] (vāv'ın fethiyle) Kazığa denir وَدٌّ [vetid] ma'nāsına. Şārihin beyānına göre aslı وَدٌّ [vetid] idi, tā' dāl'e kalb ve idgām olunmuştur. Ve

وَدٌّ [Vedd] Bir dağın adıdır.

وَدَّانٌ [Veddān] (فَدَّانٌ [feddān] vezninde) Ebvā' kurbünde bir karye adıdır; Şa' b. Ceşşāme el-Veddānī onda sākin olmakla oraya mensūb olmuştur. Şārihin beyānına göre mezbūr taraf-ı risālet-medāra hicret ve iğtinām-ı sohbet edip İbn 'Abbās ve Şureyh b. 'Ubeyd el-Ḥādrāmī kendiden rivāyet eylediler; 'ahd-i hilāfet-i Şeyh-i Ekber'de intikāl eyledi. Ve

وَدَّانٌ [Veddān] İfrīkiyye'de bir belde adıdır; üdebā' ve şu'arādan 'Alī b. İshāq el-Veddānī oradandır. Ve Feyd kurbünde bir uzun dağın dahi adıdır. Ve Semerķand nevāhīsinde bir rustāk ve kazāsının adıdır.

الْوَدَّاءُ [el-Veddā] (vāv'ın fethi ve dāl'ın şeddesiyle) ve

بُرْقَةُ وُدَّاءٍ [Burķatu Veddā] (bā'nın zammıyla) ve

كُرْمَاءُ الْوُدَّاءِ [Baṭnu'l-Vudedā] [kuremā] vezninde) Birer mevzi' adıdır.

التَّوَدُّدُ [et-teveddud] (تَفَاعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Bir kimsenin muhabbetini kendisine celb eylemek ma'nāsınadır ki kendisini 'amel ve tedricle ona sevdirmekten 'ibārettir. Bunun bināsı 'amel-i mütেকerrir fi'l-mühle içindir, تَفَهُهُمٌ [tefehhum] gibi; yukâlu: تَوَدَّدَ إِذَا اجْتَلَبَ وُدَّهُ Ve bir adama dostluk ve muhabbet göstermek ma'nāsınadır; yukâlu: تَوَدَّدَ إِلَيْهِ إِذَا تَحَبَّبَ

التَّوَادُّ [et-tevādd] (fi'l-asl تَفَاعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Sevişmek ma'nāsınadır; yukâlu: تَوَادُّوا إِذَا تَحَابُّوا

الْمَوَدَّةُ [el-meveddet] (مَحَابَّةٌ [maḥabbet] vezninde) Masdardır ki zikr olundu. Ve

مَوَدَّةٌ [meveddet] Kitāb ve nāmeye itlāk olunur ve bihi fussire kavluhu ta'ālā:

﴿تَلْقُونَ إِلَيْهِم بِالْمَوَدَّةِ﴾ أَي بِالْكَتْبِ قَالَ الْبَيْضَاوِيُّ تُفْضُونَ
 ﴿تَلْقُونَ إِلَيْهِم بِالْمَوَدَّةِ﴾ بِأَلْفِ الْكَاتِبَةِ Pes müellifin tefsiri,
 tefsir bi'l-lāzim ev bi'l-melzūm olur ve
 āyet-i mezkūre sūre-i Mümtehinne'nin
 evvelidir. Hātib b. Ebī Belta'a radiyallāhu
 'anhu Mekke üzere 'azm ve gazv-i Hazreti
 Nebevī'yi mektūbla Ḳureyş'e adam irsāl
 eylemekle iflām eyledikte o bābda āyet-i
 merkūme nāzil olmuştur. Ve

مَوَدَّة [Meveddet] Bir hatunun ismidir.

[ورد]

الْوَرْد [el-verd] (فرد [ferd] vezninde) Her
 şecerin نُور [nevr]ine ya'nī çiçeğine denir,
 ba'dehu Fārisī ve Türkīde gül ta'bīr olunan
 çiçekte 'alem-i gālib olmuştur ki 'Arabīde
 وَرْدَةٌ [hāv cem] dahi denir. Müfredi وَرْدَةٌ
 [verdet]tir hā'yla. Şārihin beyānına göre
 وَرْدٌ [vurūd]-ı ātī ma'nāsından me'hūzdur,
 zīrā esmār-ı sālden ibtidā vārid çiçektir.
 Ve

وَرْد [verd] Kūmeyt ile aşkar beyninde olan
 ata ya'nī siyāh doru ile al beyninde olan
 ata itlāk olunur ki açık doru ta'bīr olunur,
 Fārisīde gül-gün denir. Ve وَرْدٌ [verd] lafzı-
 nın cem'i وَرْدٌ [vurd] gelir vāv'ın zammıyla
 وَرَادٌ [virād] gelir vāv'ın kesriyle ve
 أَوْرَادٌ [evrād] gelir. Ve

وَرْد [verd] Cerī ve dilīr adama itlāk olu-
 nur. Bunda وَرِدٌ [vārid] ma'nāsınadır ki
 aslā havf ve endīşe eylemeyip her şey'e
 vürūd eder olduğuna mebnīdir. Ve

وَرْد [verd] Za'ferāna denir. Ve arslana itlāk
 olunur, verd levninde olduğu için. Ve

وَرْد [Verd] Hiçāz'da bir hısn adıdır. Ve bir
 şā'irin lakabıdır. Ve 'Adiy b. 'Amr eṭ-Ṭā'ī
 ve Huzeyl b. Hubeyre ve Hāriş b. Mu-
 şemmit el-'Anberī ve 'Āmir b. eṭ-Ṭufeyl

b. Mālik nām kimselerin feresleri ismidir.
 Ve esāmī-i ricāldendir.

الْوَرْدَةُ [el-vurūdet] (بُرْدَةٌ [burūdet] vez-
 ninde) At verd ya'nī gül-gün olmak
 ma'nāsınadır; yukālu: وَرْدَ الْفَرَسِ وَرْدَةٌ مِنْ
 الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ وَرْدًا

الْوَارِد [el-vārid] وَرْدٌ [verd] gibi cerī ve
 dilīr adama itlāk olunur. Ve suya gelen
 adama denir. Cem'i وَرَادٌ [vurrād] ve وَارِدُونَ
 [vāridūn] gelir, ke-mā se-yuzkeru. Ve

وَارِد [vārid] Sābık ve mütekaddim
 ma'nāsına müsta'meldir. Ve şecī ve
 bahādıra itlāk olunur. Ve uzun ve sarkık
 saça vasf olur; yukālu: شَعْرٌ وَارِدٌ أَي طَوِيلٌ
 شَعْرٌ وَارِدٌ أَي يَرِدُ الْكَفَلَ مُسْتَوَسِّلٌ
 بِطَوِيلِهِ

الْمُتَوَرِّد [el-muteverrid] (ism-i fā'il bünye-
 siyle) Bu dahi arslana itlāk olunur.

أَبُو الْوَرْد [ebu'l-verd] Ālet-i tenāsülün kü-
 yesidir, kesret-i vürūduna mebnī. Ve bir
 şā'ir-i meşhūr künyesidir. Ve Muğīre b.
 Şu'be'nin kātibinin künyesidir.

الْوَرْد [el-vird] (vāv'ın kesriyle) Hummānın
 ya'nī sıtmanın esmāsındandır, 'alā-kavlin
 yevminin ya'nī nöbeti gününün ismidir
 ve وَرْدٌ [vurūd]dan me'hūzdur. Ve suya
 ve sā'ir nesneye müşrif olmak ya'nī ya-
 kın gelmek ma'nāsınadır, gerek ona dāhil
 olsun ve gerek dāhil olmasın. Müellifin
 Başā'ir'de beyānına göre وَرْدٌ [vird] lafzı
 bu ma'nāda ismidir, masdarı وَرُودٌ [vurūd]
 dur; yukālu: وَرَدَ الْمَاءُ وَرُودًا إِذَا بَلَغَهُ وَوَأَفَاهُ مِنْ
 غَيْرِ دُخُولٍ وَيَكُونُ دُخُولًا وَالْإِسْمُ الْوَرْدُ بِالْكَسْرِ
 Ve bunun mukābili صَدْرٌ [şader]dir ki sudan
 'avdet eylemektir. Ve

وَرْد [vird] Kur'an-ı kerīm'den bir cüz'e
 itlāk olunur, ya'nī beher gün kırā'at için
 vazīfe ittihāz olunan bir mikdāra de-

nir; hisse-i māʿ maʿnāsından meʿhūzdur. Sāhib-i *Nihāye*'nin beyānına göre Kurʿān-ı kerīm'i ʿalā-gayri't-teʿlīf suver-i muhtelifeye şāmil mütesāviyetü'l-evrāk eczāʿ edip her cüz'ü birer gün tilāvet ederler, o eczāʿın her cüz'üne **وَرْدٌ** [vird] denir. Cemʿi **أَوْرَادٌ** [evrād] gelir, niteki **حِزْبٌ** [hizb] ve **أَحْزَابٌ** [ahzāb] dahi bu resmedir. Ve

وَرْدٌ [vird] Bir sürü kuşa itlāk olunur. Ve ʿaskere itlāk olunur. Ve su hissesine denir, her nöbette ona vürüd olduğu için. Ve su irādesinde olan yaʿnī suya müteveccih olan cemāʿate denir. *Miṣbāḥ*'ın beyānına göre tesmiye bi'l-masdardır.

التَّوَرُّدُ [et-teverrud] [تَفْعُلٌ] [tefaʿul] vezninde) Bu dahi suya vürüd eylemek maʿnāsınadır; yukālu: **تَوَرَّدَ الْمَاءُ بِمَعْنَى وَرَدَ** Ve sudan hisse istemek maʿnāsınadır; yukālu: **تَوَرَّدَ الرَّجُلُ إِذَا طَلَبَ الْوَرْدَ** Burada tefaʿul, istifāl maʿnāsınadır ki muttaridedir. Ve bir cemāʿat bir mahalle azca azca ve bölük bölük gelip girmek maʿnāsınadır; hisse maʿnāsına olan **وَرْدٌ** [vird]den meʿhūzdur; yukālu: **تَوَرَّدَتِ الْحَيْلُ الْبُلْدَةَ إِذَا دَخَلَتْهَا قَلِيلًا قَلِيلًا**

الْإِسْتِيرَادُ [el-istirād] Bu dahi suya vürüd eylemek maʿnāsınadır; yukālu: **إِسْتَوَرَّدَ الْمَاءُ** Ve bir adamı mevride yaʿnī cādde-i tarīka yāhūd suya gelecek yere ihzār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: **إِسْتَوَرَّدَهُ إِذَا أَحْضَرَهُ الْمَوْرِدَ**

الْوَرَادُ [el-verrād] [شَدَادٌ] [şeddād] vezninde) **وَارِدٌ** [vārid] gibi bu dahi suya gelen adama denir; yukālu: **وَرَدَ الْمَاءُ فَهُوَ وَارِدٌ وَوَرَادٌ**

الْوَارِدَةُ [el-vāridet] Su irādesinde olan cemāʿate denir; yukālu: **قَوْمٌ وَرَدٌ وَوَارِدَةٌ إِذَا كَانُوا** **يَرِدُونَ** Ve

وَارِدَةٌ [vāridet] Cādde-i tarīka itlāk olunur; mefʿul maʿnāsınadır, **رَاضِيَةٌ** [rāḍiyat] gibi;

yukālu: **سَلَّكَ الْوَارِدَةَ أَيَّ الْجَادَّةِ** Ve bir belde adıdır.

الْمَوَارِدَةُ [el-muvāredet] [مُفَاعَلَةٌ] [mufāʿalet] vezninde) Bir adamla berāber suya gelmek maʿnāsınadır; yukālu: **وَارِدَةٌ إِذَا وَرَدَ مَعَهُ** **الْمَوْرِدَةُ** [el-mevridet] [مَنْزِلَةٌ] [menzilet] vezninde) Suya gelecek yere denir. Ve cāddeye itlāk olunur.

الْوَرِيدَانِ [el-verīdān] [سَعِيدَانِ] [saʿidān] vezninde) **وَرِيدٌ** [verīd]in tesniyesidir, boyunda iki damara itlāk olunur; her birine **وَرِيدٌ** [verīd] denir. Cemʿi **أَوْرِدَةٌ** [evridet] ve **وَرُودٌ** [vurūd] gelir. Mütercim der ki müʿellifin *Başāʿir*'de beyānına göre **وَرِيدَانِ** [verīdān] boynun iki tarafında baştan vārid iki damardır ki insān gazab-nāk oldukça misvāk gibi müntefih olur. Āyet-i kerīmede vākiʿ **حَبْلُ الْوَرِيدِ** [ḥablu'l-verīd]den murād bunların her biridir, izāfeti beyāniyyedir. Zemaḥşerī bi-maʿnā'l-lām olmağı tecvīz eylemiştir. Ve o iki damar **وَتَيْنٌ** [vetīn] dedikleri yürek damarına inip muttasıl olurlar. Ve bunda **وَرِيدٌ** [verīd] bi-maʿnā fāʿildir, baştan vārid olduğu için yāhūd bi-maʿnā mefʿuldür, mevrīd-i rūh olduğu için. Vanḫulu merhūm garīb terceme eylemiştir, feʿlyunzar.

الْوَرْدَةُ [el-verdet] (vāv'ın fethiyle) **وَرْدٌ** [verd] lafzının müfredidir, niteki zikr olundu ve minhu yekülüne: **إِذَا عَشِيَّةٌ وَرْدَةٌ إِذَا أَحْمَرُ أَفْقُهَا** Ve bu teşbīh cihetiyledir. Kāle'l-müʿellifü fi'l-*Başāʿir*: **عَشِيَّةٌ وَرْدَةٌ إِذَا أَحْمَرُ أَفْقُهَا** **عِنْدَ غُرُوبِ الشَّمْسِ وَكَذَلِكَ عِنْدَ طُلُوعِهَا وَذَلِكَ عَلَامَةٌ** **عِنْدَ الْجَدْبِ** Pes bu taʿbīre göre humret, şiddet maʿnāsından kināye olur olmakla haşekī-i sāle dahi telmīhi mutazammın olur ve minhu kavluhu taʿālā: **﴿إِذَا انْتَشَقَّتِ السَّمَاءُ فَكَانَتْ وَرْدَةً كَالدَّهَانِ﴾** **أَيُّ كَلَوْنِ الْوَرْدِ يَتَلَوَّنُ أَلْوَانًا**

يَوْمَ الْفَرَعِ الْأَكْبَرِ كَمَا يَتَلَوْنَ الدِّهَانَ الْمُخْتَلِفَةَ وَقِيلَ إِذَا وَقَعَ وَفَعُ: أَمَامَةُ السَّمَاءِ كَالْوَرْدِ قَامَتِ الْفَيَامَةُ Burada şiddetten kinaye olan humretü mülâhazaya mebnîdir.

عَيْنَاوَرْدَةٌ [ʿAynu'l-Verdet] Re'su 'Ayn dedikleri mevzi' ismidir ki Mâ-verâ-i nehr-i Furât'tadır.

الْأَوْرَادُ [el-Evrād] Ḥuneyn kurbünde bir mevzi'dir.

وَرْدٌ [Verd] [فَرْدٌ] [ferd] vezninde) ve

وَرَادٌ [Verrād] [شَدَادٌ] [şeddād] vezninde) ve

وَرْدَانٌ [Verdān] [سَحْبَانٌ] [saḥbān] vezninde) Esāmī-i ricāldendir. Ve

وَرْدَانٌ [Verdān] Bir vādī adıdır. Ve Nebiyy-i ekrem 'aleyhi's-selām hazretlerinin mevālilerindedir, kezālik 'Amr b. el-ʿĀş'ın mevālīsindedir. Mışır ülkesinde Sūḳu Verdān dedikleri karye ona muzāftır.

بِنَاتُوَرْدَانٌ [benātu verdān] Devābb-ı ma'rūfedir, ya'nī hamamböceği dedikleri böceklerdir. بِنْتُ وَرْدَانَ [bintu verdān] müfredidir.

الْإِيرَادُ [el-irād] (hemzenin kesriyle) İnsānı yā hayvānı mevride ya'nī suya gelecek yere ihzār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: مُرَادٌ إِذَا أَحْضَرَهُ الْمُرَادُ Mutlakan getirmek ma'nāsı bundan me'hūzdur.

التَّوْرِيدُ [et-tevrīd] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) Ağaç çiçek açmak ma'nāsınadır; yukālu: وَرَدَتِ الشَّجَرَةُ إِذَا تَوَّرَتْ Ve hatun yanaklarını gül-güne ile gül-gün eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: وَرَدَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا حَمَرَتْ خَدَّهَا

وَرْدَانَةٌ [Verdānet] [شَهْدَانَةٌ] [şehdānet] vezninde) Buḥārā kazāsında bir karyedir.

الْوَرْدَانِيَّةُ [el-Verdāniyyet] (كَوْرْدَانِيَّةٌ)

[kerdāniyyet] vezninde) Bir karye adıdır. **الْوَرْدِيَّةُ** [el-Verdiyyet] [فَرْدِيَّةٌ] [ferdiyyet] vezninde) Bağdād'da bir makbere adıdır.

وَرْدَةٌ [Verdet] [زَرْدَةٌ] [zerdet] vezninde) Ṭarafe nām şā'irin vālidesi ismidir.

وَارِدَاتٌ [Vāridāt] Bir mevzi' adıdır.

الْوَارِدُ [el-vārid] وَرُودٌ [vurūd]dan ism-i fā'ildir ki zikr olundu. Bu ma'nādandır ki 'Arablar burnun ucu uzun olan kimseye وَارِدُ الْأَرْزَنْبَةِ [vāridu'l-ernebēt] itlāk ederler; فَلَانَ وَارِدَ الْأَرْزَنْبَةَ أَي طَوَّلَهَا يَكُولُهَا

الْإِيرِيدَادُ [el-irīdād] [إِحْمِيرَارٌ] [ihmīrār] vezninde) At kısmı gül-gün olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِيرَادٌ الْفَرَسُ إِذَا صَارَ وَرْدًا Ve bunun aslı إِيرَادٌ idi, vāv-ı sākinenin mā-kablinin kesresi yā'ya tebdīline sebep oldu.

الْمُسْتَوْرِدُ [el-Mustevrid] (ism-i fā'il bünye-siyle) İbn Şeddād'dır ki saḥābedendir.

الزُّمَاورِدُ [ez-zumāverd] (zā-yı mu'cemenin zammıyla) Yumurta ile etten müretteb bir nev' ta'ām adıdır. Ve bu mu'arrebdir, 'amme بَزْمَاورِدُ [bezmāverd] derler. Bu ta'ām Türkide kadınbudu ve kadılıkması dedikleridir ki kavrulmuş et ve tere ve yumurta ile müretteb olur. Ḥorāsān'da ona nevāle ve nercisü'l-mā'ide itlāk ederler ve bu Fārisīden mu'arrebdir. Fārisīde bā-yı meftūha ile بَزْمَاورِدُ [bezmāverd]dir, bezm-i meclise denir, mu'arrebinde bā' mahzūftur.

[و س د]

الْوَسَادُ [el-visād] [كِتَابٌ] [kitāb] vezninde) Mutlakan söykenecik ve yastanacak nesneye denir, مُتَّكَأً [mutteke] ma'nāsına Ve

وَسَادٌ [visād] ve

وَسَادَةٌ [visādet] (hā'yla ve vāv'ın harekāt-ı selāsiyla) Hāssaten baş yastığına de-

nir, مَحَدَّةٌ [miḥaddet] ma'nāsına. Asl مَحَدَّةٌ [miḥaddet] yüz yastığına denir ki حُدٌّ [ḥadd] vaz' olunur, ba'dehu mutlakan baş vaz' olunup yattıkları yastığı itlāk olundu. وَسَادٌ [visād] ve وَسَادَةٌ [visādet]in cem'i وَسُودٌ [vusud] gelir zammetyenle ve وَسَائِدٌ [vesā'id] gelir. Ve 'Arablar وَسَادَةٌ [visādet] ile nevm-den ve عَرِيضُ الْوَسَادَةِ ['arīḍu'l-visādet] ile kesret-i nevmden kināye ederler ki batālet ve kehālet lāzimesidir ve minhu'l-hadīsu: "إِنَّ وَسَادَكَ لَعَرِيضٌ" كِنَايَةٌ عَنِ كَثْرَةِ النَّوْمِ لِأَنَّ مَنْ عَرِضَ وَسَادُهُ طَالَ نَوْمُهُ أَوْ كِنَايَةٌ عَنِ عَرِضِ قَفَاهُ وَعَظْمِ رَأْسِهِ وَزِيرَةُ 'Arablar gabī ve belīd adama عَرِيضُ الْقَفَا ['arīḍu'l-kafā] kezālik عَظِيمُ الرَّأْسِ [a'azīmu'r-re's] itlāk ederler. Ve kıyāfet-nāmede dahi bu resme mevsūftur.

التَّوَسُّدُ [et-tevessud] [تَفَعُّلٌ] [tefa'ul] vezninde) Yastığı yastanmak ma'nāsınadır; yukālu: تَوَسَّدَ الْوَسَادَةَ إِذَا اسْتَنَدَ Ve kavluhu 'aleyhi's-selāmu fi Şureyh el-Ḥaḍramī: "ذَٰكَ رَجُلٌ لَا يَتَوَسَّدُ الْقُرْآنَ" يَحْتَمِلُ كَوْنَهُ مَدْحًا أَوْ لَا يَمْتَنِعُهُ وَلَا يَطْرُحُهُ بَلْ يُجَلِّهُ وَيُعْظِمُهُ وَذَمًّا أَوْ لَا يُكِبُّ عَلَى تِلَاوَتِهِ إِكْتِنَابِ النَّائِمِ عَلَى وَسَادِهِ وَمِنَ الْأَوَّلِ قَوْلُهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ "لَا تَوَسَّدُوا الْقُرْآنَ" وَمِنَ الثَّانِي أَنْ رَجُلًا قَالَ لِأَبِي الدَّرْدَاءِ إِنِّي أُرِيدُ أَنْ أَطْلُبَ الْعِلْمَ فَأَخْشَى أَنْ أَصْبِعَهُ فَقَالَ لِأَنَّ تَوَسَّدَ الْعِلْمَ خَيْرٌ لَكَ مِنْ أَنْ تَتَوَسَّدَ الْجَهْلَ

Sāhib-i *Nihāye*'nin beyānına göre Kur'ān'ı tevessüd etmez, ya'nī visāde ittihāz eylemez ki murād geceler Kur'ān üzerine yatmaz, belki heme şeb uyumayıp Kur'ān tilāvetine muvāzabet eyler demektir. Lisānımızda dahi "Fīlān şey'in üzerine yattı", "Hiçbir güne eslediği ve ona dā'ir makālesi yoktur" ta'bīri vardır. Buna göre medh olup ve Kur'ān onu mütevessid olmuş olur. Ve zemm olduğuna göre, geceler Kur'ān'ı visādeye bedel ittihāz etmez demek olur ki nevminden kināye olur.

التَّوَسُّدُ [et-tevsīd] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) Bir adamı yastığa söykendirmek ma'nāsınadır; yukālu: وَسَدَهُ الْوَسَادَ فَتَوَسَّدَ

الْإِسَادُ [el-īsād] (hemzenin kesriyle) Yürümekte sür'at eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَوْسَدَ فِي السَّيْرِ إِذَا أَعْدَّ Ve kelbi şikāra kındırıp kışkırtmak ma'nāsınadır; yukālu: أَوْسَدَ الْكَلْبَ إِذَا أَعْرَاهُ بِالضَّيْدِ وَيُقَالُ أَسَدَهُ مَهْمُورًا

وَسَادَةٌ [Visādet] [كِتَابَةٌ] [kitābet] vezninde) Medīne yolunda bir mevzi'dir ki Şām tarafındadır.

ذَاتُ الْوَسَائِدِ [Zātu'l-Vesā'id] Necd arzında bir mevzi'dir.

[و ص د]

الْوَصِيدُ [el-veşīd] [سَعِيدٌ] [sa'īd] vezninde) Ev önüne ve yöresine ve avluya denir, فِنَاءٌ [finā] ma'nāsına. Ve kapının alt eşığıne denir, عَتَبَةٌ [atebet] ma'nāsına. Ve ağıl tarzında koyun ve keçi yatırmak için taştan yapılan mahvataya denir ki dağlarda ve yabanlarda yaptıkları mandıra olacaktır. Ve

وَصِيدٌ [Veşīd] Ashāb-ı Kehf hazerātının ihtifā ettikleri mağaranın ismidir. Mü'ellifin *Başā'ir*'de beyānına göre bu kavli-i ba'zıdır. Ve

وَصِيدٌ [veşīd] İpe denir, حَبْلٌ [ḥabl] ma'nāsına. Ve kökleri birbirine yakın olan sık nebāta denir. Ve dar yere ve dar nesneye denir, صَيِّقٌ [ḍayyīq] ma'nāsına. Ve ağız kapakla kapanmış nesneye denir, مُطْبَقٌ [muṭbaq] ma'nāsına. Ve iki def'a sünnet olmuş adama denir. Şārih der ki hakk-ı 'ibāre وَالدِّي حَيْتَ مَرَّتَيْنِ 'unvānında olmaktadır; yukālu: غُلَامٌ وَرَجُلٌ وَصِيدٌ إِذَا صَارَ قَدْ حَيْتَ مَرَّتَيْنِ Ve ağaç dallarından çevrilmiş ağıla denir.

الْوَصْدُ [el-veşad] (fethateynle) Örmek ve

dokumak ma'nāsınadır; نَسَجَ [nesc] gibi; yukālu: وَصَدَ الثُّوبَ وَصَدًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا نَسَجَهُ إِذَا نَسَجَهُ **الْوَصَادُ** [el-vaṣād] (شَدَادٌ [šeddād] vezninde) Örtücü ve dokuyucu kimseye denir, نَسَجَ [nessāc] ma'nāsına.

الْمَوْصَدُ [mu'azzam] (مُعَظَّمٌ [mu'azzam] vezninde) Perdeye denir, خِذْرٌ [ħidr] ma'nāsına.

الْإِيصَادُ [el-iṣād] (hemzenin kesriyle) Davar için ağıl edinmek ma'nāsınadır; yukālu: Ve تَازَيْتِي وَأَوْصَدَ الرَّجُلُ إِذَا اتَّخَذَ حَظِيرَةً Ve sār ve sār'ir şikārī cānveri ava kışkırtmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أَوْصَدَ الْكَلْبَ وَغَيْرَهُ إِذَا أَوْصَدَ الْكَلْبَ وَغَيْرَهُ Ve kapıyı örtüp kapamak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أَطْبَقَهُ وَأَغْلَقَهُ وَتَقَالَ أَصَدَهُ مَهْمُورًا Ke-mā zükire fī mahallihi.

الْإِسْتِيصَادُ [el-istīṣād] Bu dahi davar için ağıl edinmek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَوْصَدَ الرَّجُلُ إِذَا اتَّخَذَ حَظِيرَةً

الْوَصْدُ [el-vaṣd] (وَغَدٌ [va'ḍ] vezninde) Sābit ve pāyidār olmak ma'nāsınadır; yukālu: وَصَدَ الشَّيْءُ وَصَدًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا ثَبَتَ بِالْمَكَانِ إِذَا أَقَامَ بِهِ

التَّوَصِيدُ [et-tevṣīd] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Tahzīr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: وَصَدَهُ تَوْصِيدًا إِذَا حَذَرَهُ

[و ط د]

الْوَطْدُ [el-vaṭd] (وَغَدٌ [va'ḍ] vezninde) ve

الطَّدَةُ [eṭ-ṭidet] (عَدَةٌ [ḥidet] vezninde) Bir nesneyi merkezinde gereği gibi yerleştirip metin ve üstüvār eylemek ma'nāsınadır, esās ve ustuvāne gibi; yukālu: وَطَدَ الشَّيْءُ وَطَدًا وَطَدَةً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَثْبَتَهُ وَثَقَلَهُ Ve bir şey'i şey-i āhere zamm ve ilhāk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: وَطَدَ الشَّيْءَ إِلَيْهِ

وَطَدَ لَهُ مَنَزَلَةٌ Ve bir mekānı tesviye ve temhīd eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا مَهَّدَهَا وَطَدَ الْأَرْضَ إِذَا وَطَدَ الْمَكَانَ إِذَا صَرَبَهُ Kāle fi'l-Esās رَدَمَهَا لِتَصَلَّبَ Ve dā'im olmak ma'nāsınadır; yukālu: وَطَدَ الشَّيْءُ إِذَا ثَبَتَ وَرَسَا Ve yerinde sābit ve pāyidār olmak ma'nāsınadır; yukālu: وَطَدَ الرَّجُلُ إِذَا سَارَ Ve

وَطَدٌ [vaṭd] (وَطَأٌ [vaṭ'] lafzında lügattir ki ayakla çığnemek ma'nāsınadır; bu münāsebetle kahr ve pāymāl ve istīsāl eylemekte istīmāl olunur; ve minhu fī rivāyetin: "اللَّهُمَّ اشْدُدْ وَطَدَتَكَ عَلَى مُصْرٍ" وَفِي رِوَايَةٍ "وَطَأَتَكَ" بِمَعْنَى وَاحِدٍ أَي خَذَهُمْ أَخَذًا شَدِيدًا

الْوَطِيدُ [el-vaṭīd] ve

الْمَوْطُودُ [el-mevṭūd] Merkezinde sābit ve üstüvār kılınan şey'e denir; yukālu: وَطَدَهُ وَطَدًا فَهَوَ وَطِيدٌ وَمَوْطُودٌ

التَّوْطِيدُ [et-tevṭīd] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bu dahi bir nesneyi merkezinde gereği gibi yerleştirip çökermek ma'nāsınadır.

التَّوْطُودُ [et-tevaṭṭud] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Ondan mutāvi'dir; yukālu: فَتَوَطَّدَ أَي أَثْبَتَهُ فَتَثَبَتَ

الْمِيطِدَةُ [el-mīṭedet] (mīm'in kesriyle) Şol büyük tokmağa denir ki onunla binā temeli ve toprağı gevşek olan yer pekişmek için darb olunur.

الْوَطَائِدُ [el-vaṭā'id] (وَطِيدَةٌ [vaṭīdet] in cem'idir, sac ayaklarına itlāk olunur; yukālu: وَأَتَافِيئِي [eṣāfiyy] ma'nāsına. Ve cāmi' gibi bünyānlarda olan kavā'id ve esāfine denir.

الْمَتَوَاطِدُ [el-mutevāṭid] (مَتَوَاتِرٌ [mutevātir] vezninde) Şol dā'im ve sābit şey'e denir ki

ba'zı ba'zının isir ve ʿakibinde olan zamān gibi. Ve saht ve şedīd nesneye denir.

[و ع د]

الْعِدَّةُ [el-ʿidet] (ʿayn'ın kesriyle) ve

الْوَعْدُ [el-vaʿd] (وَجَدَ [vecd] vezninde) ve

الْمَوْعِدَةُ [el-mevʿidet] (masdar-ı mīmī olarak) ve

الْمَوْعُودُ [el-mevʿūd] [مَفْعُولٌ [mefʿūl] vezninde) ve

الْمَوْعُودَةُ [el-mevʿūdet] (مَصْدُوقَةٌ [maşdüqat] vezninde) Kavle bir nesneyi edecek ve işleyecek olmak maʿnāsınadır ki bir kimseye söz vermek taʿbīr olunur; yukālu: وَعَدَهُ الْأَمْرُ وَالْأَمْرُ عِدَّةٌ وَوَعْدًا وَمَوْعِدًا وَمَوْعُودًا وَعَدَهُ خَيْرًا وَسَرًا ve yukālu: وَعَدَ [ʿidet]tir

Yaʿnī وَعَدَ [vaʿd] mādresi hayrda ve şerde istiʿmāl olunur. Ve eğer hayr ve şerr lafzları kelāmdan iskāt olunursa hayrda وَعَدَهُ derler ki masdarı وَعَدَ [vaʿd] ve عِدَّةٌ [ʿidet]tir ve şerde وَعَدَهُ derler ki masdarı إِيْعَادٌ [iʿād] dır. Kezālik وَعَدَ [vaʿd] lafzının masdarı olarak وَعِيدٌ [vaʿīd] derler. Hülāsa bilākarīne oldukta وَعَدَ [vaʿd] hayrda ve إِيْعَادٌ [iʿād] ve وَعِيدٌ [vaʿīd] şerde istiʿmāl olunur. Ve hayrda أَوْعَدَهُ الْحَيْرُ ve şerde أَوْعَدَهُ بِالشَّرِّ أَوْعَدَهُ بِالضَّرْبِ ve minhu yukālu: أَوْعَدَهُ فَضْلًا وَأَوْعَدَهُ بِالضَّرْبِ

Ve kaldı ki وَعِيدٌ [vaʿīd] kelimesi vech-i mezkūr üzere masdardır, şerre niyyet eylediğini ve isāl-i mazarrat eyleyeceğini ihbār ile korku vermekten ibārettir; yukālu: وَعَدَهُ وَعِيدًا إِذَا هَدَّدَهُ Ve deve kükremek maʿnāsına istiʿmāl olunur, gūyā ki savlete kasd eder; yukālu: وَعَدَ الْفَحْلُ وَعِيدًا وَعَدَهُ أَوْعَدَهُ بِالشَّرِّ إِذَا هَدَّرَ *Mişbāh*'ın beyānına göre ʿinde'l-ʿArab hulf-i vaʿd kizbdır ve hulf-i vaʿīd keremdir, zīrā وَعَدَ [vaʿd] keremden hāsıl

olmakla onun tagyiri leʿāmet olduğundan revā ve lāyık değildir, lākin وَعِيدٌ [vaʿīd] gazabdan hāsıl olup ve gazab sākin ve zāʾil olur, makūlesinden olmakla وَعِيدٌ [vaʿīd]in dahi sūkūn ve zevālī derkārdir. Kezālik وَعَدَ [vaʿd] hakku'l-ʿibād ʿale'l-mevlā ve vefā-i hak husūsunda Hazret-i Bārī evlādır ve وَعِيدٌ [vaʿīd] hakkullāh olmakla ʿafv ve safh cihetinde ekremdir ve eğer muʾāhaze ederse günāh-ı ʿibād cezası olmakla ʿadldır.

الْمِيْعَادُ [el-mīʿād] [مِيْعَاتٌ [mīkāt] vezninde) İsm-i zamāndır, vakt-i vaʿd maʿnāsınadır. Ve ism-i mekān olur. Ve masdar olur, مُوَاعِدَةٌ [muvāʿadet] maʿnāsına. Ve usūl-i sāʾirede وَعَدَ [vaʿd] maʿnāsıyla müfesserdir.

الْإِيْعَادُ [el-iʿād] (hemzenin kesriyle) Şerre ve isāl-i zarra niyyet eylediğini ihbār ile korkutmak maʿnāsınadır; yukālu: إِذَا أَوْعَدَهُ إِذَا هَدَّدَهُ

التَّوَاعُدُ [et-tevāʿud] [تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) ve

الْإِتِّعَادُ [el-ittiʿād] [إِتِّفَاقٌ [ittifāk] vezninde) Vaʿdeleşmek maʿnāsınadır. ʿİnde'l-baʿz تَوَاعُدًا [tevāʿud] hayrda ve إِتِّعَادٌ [ittiʿād] şerde istiʿmāl olunur; yukālu: تَوَاعَدُوا وَاتَّعَدُوا إِذَا وَعَدَ وَعَدَهُ كَمَا يُقَالُ فِي إِتِّسَرٍ - إِتِّسَرَ - يَأْتِسِرُ وَيُقَالُ إِوْتَعَدَ وَيَأْتَعَدُ فَهُوَ مُوْتَعِدٌ وَإِتِّسَرَ يَأْتِسِرُ فَهُوَ مُوْتِسِرٌ

إِتِّعَادٌ [ittiʿād] Vaʿdi kabūl eylemek maʿnāsına gelir; tekūlu: وَعَدْتُهُ فَاتَّعَدَ

الْمُؤَاعِدَةُ [el-muvāʿadet] [مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Vāhid ve iştirāk için olur. Ve bāb-ı mugālebede istiʿmāl olunur; yukālu: وَاعِدَهُ الْوَقْتُ وَالْمَوْضِعُ فَوَعَدَهُ أَيَّ كَانَ أَكْثَرَ وَعَدًا مِنْهُ وَعَدَ [vaʿd] ve بَيَّعَ [beyʿ] ve

رُمِي [remy] bāblarından gayrıdır, elbette bāb-ı evvele hāstır.

الْوَاعِدُ [el-vā'id] İsm-i fā'ildir ve minhu yukālu: فَرَسٌ وَعَايِدٌ كَأَنَّهُ يَبْعُدُكَ جَزِيًّا بَعْدَ جَزِيٍّ ve yukālu: سَحَابٌ وَعَايِدٌ كَأَنَّهُ وَعَدٌ بِالْمَطَرِ ve yukālu: يَوْمٌ وَعَايِدٌ كَأَنَّهُ يَبْعُدُ بِالْحَرِّ أَوْ بِالْبُرْدِ أَوَّلُهُ أَرْضٌ وَعَايِدَةٌ إِذَا كَانَتْ رُجِي خَيْرَهَا مِنَ التَّبِيثِ

التَّوَعُّدُ [et-teva'ud] [tefa'ul] [tefa'ul] vezninde) Va'īd ile korkutmak ma'nāsınadır; yukālu: تَوَعَّدَهُ إِذَا تَهَدَّدَهُ

[و غ د]

الْوَعْدُ [el-vağd] (vāv'ın fethi ve ğayn-ı mu'cemenin sükūnuyla) Ahmak ve za'ifü'l-akl ve denī ve fūrū-māye olan kimseye denir, 'alā-kavlin za'ifü'l-cism kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ وَعَدُّ أَيُّ أَحْمَقُ Ve çocuğā denir, صَبِيٌّ [şabiyy] gibi. Ve kavm ve cemā'atin hizmet-kārına denir, حَادِمُ الْقَوْمِ [hādimu'l-kavm] ma'nāsına. Cem'i أُوْعَادٌ [evgād] gelir ve وُعْدَانٌ [vuğdān] gelir vāv'ın zammıyla ve وِغْدَانٌ [viğdān] gelir vāv'ın kesriyle. Ve

وَعْدٌ [vağd] Sebzevāttan bādincāna denir, مَعْدٌ [mağd] gibi. Ve kumar oklarından bir okun ismidir ki onun nasibi yoktur. Ve köleye denir, عَبْدٌ [abd] gibi.

الْوَعَادَةُ [el-vağādet] [sa'ādet] [sa'ādet] vezninde) Bir kimse وَعَدٌ [vağd] olmak ma'nāsınadır; yukālu: وَعَدُّ الرَّجُلِ وَعَادَةٌ مِنْ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ وَعْدًا

الْمُوَاعَدَةُ [el-muvāğadet] [mufā'alet] [mufā'alet] vezninde) Bir la'ib adıdır. Ve

مُوَاعَدَةٌ [muvāğadet] Bir adamı taklīd ile bi-aynihi onun gibi işlemek ma'nāsınadır; yukālu: وَاغَدَهُ إِذَا فَعَلَ كَفَعْلِهِ Ve refik ve karinle berāberce mu'āraza üzere yürüme

ma'nāsınadır ki yürütmekte yarışmaktan 'ibārettir; yukālu: وَاغَدَهُ إِذَا جَارَاهُ Ve gāh olur ki مُوَاعَدَةٌ [muvāğadet] bir nakanın seyrinde dahi tahakkuk eder, zīrā bir eli ve bir ayağı diğerlerine muvāfakat ve mücārāt eder.

[و ف د]

الْوَفْدُ [el-vefd] (vāv'ın fethi ve fā'nın sükūnuyla) ve

الْوُفُودُ [el-vufūd] [ḡu'ūd] [ḡu'ūd] vezninde) ve

الْوَفَادَةُ [el-vifādet] [kitābet] [kitābet] vezninde) ve

الْإِفَادَةُ [el-ifādet] (vāv'dan bedel hemze ile) Elçilik yāhūd sā'ir maslahat için bir devletten bir devlete yāhūd emir ve sultān huzūruna gelmek ma'nāsınadır; yukālu: وَفَدَ إِلَيْهِ أَيُّ إِلَى الْأَمِيرِ وَعَلَيْهِ وَفَدًا وَوُفُودًا وَوَفَادَةً وَإِفَادَةً Mī'ellif gerçi burada itlāk eylemiştir, lākin *Başā'ir*'de beyānı üzere terceme olundu ve sā'ir ümmehāt dahi *Başā'ir*'e muvāfıktır: وَهُوَ وَاْفِدٌ وَقَوْمٌ وَوُفُودٌ وَهُوَ وَاْفِدٌ وَوُفُودٌ وَوَفَادَةٌ وَوُفُودٌ وَوُفَادَةٌ وَوُفُودٌ وَوُفَادَةٌ وَوُفُودٌ وَوُفَادَةٌ وَوُفُودٌ وَوُفَادَةٌ Ve uzun uzadı yüksek kum tepesinin zirvesinde olan kumluğā denir ki etrafından yüksek ve her cānibe havāle olur. Ve bu mecāzdır, zīrā bir kavmin elçisi beynlerinde ehl-i rif'at ü şeref olmak muttaridedir. Ve burada وَفَدٌ [vefd] müfredir, cīm'le ذُرْوَةُ الْجَبَلِ nüshaları galattır, ḡā-yı mühmele ile الْجَبَلِ [el-ḡabl]dir. Vanḡulu dahi جَبَلٌ vehm eylemiştir.

الْوَأْفِدُ [el-vāfid] [vāhid] [vāhid] vezninde) Vech-i mezkūr üzere elçiye ve bir maslahat zımnında kavmi tarafından emir ve sultāna gelen adama denir. Ve develerin önünce ve bağırtlak ve sā'ir kuşların önünce giden deveye ve kuşa itlāk olunur. Ve **وَأْفِدٌ** [vāfid] Ağızın her tarafında yanaktan

şol mevzi'e itlāk olunur ki ta'ām mazg ederken yumrulanıp pīrlık hālinde dişler döküldükten sonra çukurlanır. İki tarafına vāfidān [vāfidān] denir. Ve *مَنْ شَابَ غَارٌ* "من شَابَ غَارٌ" *durüb-ı emsāldendir. Ve "Filān pīr olup dişleri döküldü" diyecek yerde غَارٌ* "غَارٌ derler, Türkīde "avurtları çöktü" ta'bīr olunur. Ve

وَافِدٌ [Vāfid] 'Arabdan bir küçük kabīle adıdır.

الْإِيْفَادُ [el-īfād] (hemzenin kesriyle) Bir adamı elçilikle emīre yā sultāna göndermek ma'nāsınadır; yukālu: *أُوفِدَهُ إِلَيْهِ وَعَلَيْهِ إِذَا أُرْسِلَهُ وَفَدًا* Ve bir nesne bülend ve mürtefi' olmak ma'nāsınadır; yukālu: *أُوفِدَ الشَّيْءُ إِذَا أَشْرَفَ وَازْتَفَعَ* ve minhu: *سَنَامٌ مُوفِدٌ أَي مُرْتَفِعٌ* Ve āhū kısmı kulaklarını dikip başını yukarı tutmak ma'nāsınadır; yukālu: *أُوفِدَ الرِّيمُ إِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ وَنَضَبَ أُذُنَيْهِ* Ve bir nesne üzere havāle ve müşrif olmak ma'nāsınadır; yukālu: *أُوفِدَ عَلَيْهِ إِذَا أَشْرَفَ عَلَيْهِ* Ve sür'atle gitmek ma'nāsınadır; yukālu: *أُوفِدَ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ* Bunların mecmū'u vifādet [vifādet]ten me'hūzdur.

التَّوْفُدُ [et-teveffud] [تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) İrtifā'dan nāşī etrāfına havāle olmak ma'nāsınadır; yukālu: *تَوَفَّدَ عَلَيْهِ إِذَا أَشْرَفَ*

التَّوْفِيدُ [et-tevfīd] [تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bir adamı elçilikle yollamak ma'nāsınadır; yukālu: *وَفَّدَهُ إِلَيْهِ وَعَلَيْهِ بِمَعْنَى أَوْفَدَ*

الْمُسْتَوْفِدُ [el-mustevfid] [مُسْتَوْفِزٌ [mustevfiz] vezninde ve mürādīfidir ki çömelip oturan adama denir ki yerleşmeyip kalkmak üzere ayaklarını dikip oturur; yukālu: *فَعَدَ إِسْتِيفَادًا* Bunun masdarı *مُسْتَوْفِدًا* [istifād]dır. Vanķulu'nun ayak üzere oturmak ta'bīri garībdir.

بَنُو وَفَدَانَ [Benū Vefdān] [سَحْبَانَ [saħbān]

vezninde) Bir cemā'attir.

الْأَوْفَادُ [el-evfād] [وَفَّدَ [vefd]in cem'idir ki zikr olundu. Ve 'Arabların *عَلَى أَوْفَادٍ* [evfād] kavlerinde vāki' *أَوْفَادٌ* [evfād] [vefd] in cem'idir ki *وَفَادَةٌ* [vifādet] ma'nāsından me'hūz, sür'at ve 'acele ma'nāsına ismdir, niteki *أَوْفَازٌ* [evfāz] dahi bu ma'nāyadır. Kāle'l-mü'ellifü fi'l-*Başā'ir*: *أَوْفَازٌ عَلَى أَوْفَادٍ سَفَرٍ قَدْ أَشْخَصْنَا*

[وقد]

الْوَقْدُ [el-veqad] (vāv'ın ve kâf'ın fethiyle) Āteşe denir, *نَارٌ* [nār] ma'nāsına. *Başā'ir*'in beyānına göre bu İbn Fāris'ten menküldür. Ve

وَقَدٌ [veqad] Masdar olur, āteş yanmak ma'nāsına.

الْوَقْدُ [el-vaqd] [وَعَدٌ [va'ed] vezninde) ve

الْوُقُودُ [el-vuqūd] [فُعُودٌ [fu'ūd] vezninde) ve

الْقِدَّةُ [el-ķidet] [عِدَّةٌ ['idet] vezninde) ve

الْوَقْدَانُ [el-veqadān] (feteħātla) Bunlar da āteş yanmak ma'nāsınadır; yukālu: *وَقَدَّتِ النَّارُ وَقْدًا وَقْدًا وَوُقُودًا وَقِدَّةً وَوَقْدَانًا مِنَ النَّارِ الثَّانِي إِذَا اشْتَعَلَتْ*

الْإِتِّفَاقُ [el-ittikād] [إِتِّفَاقٌ [ittifāk] vezninde) ve

التَّوْفُكُّدُ [et-tevaḳḳud] [تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) ve

الْإِسْتِيفَادُ [el-istīķād] Bunlar da āteş tutuşup yanmak ma'nāsınadır; yukālu: *إِنْتَقَدَتِ النَّارُ وَتَوَفَّدَتْ وَاسْتَوْفَدَتْ بِمَعْنَى وَقَدَّتْ* Ve

تَوَفُّدٌ [tevaḳḳud] ve

إِسْتِيفَادٌ [istīķād] Müte'addī olurlar, āteşi yakıp 'alevlendirmek ma'nāsınadır; tekūlu: *تَوَفَّدَتْ النَّارُ وَاسْتَوْفَدَتْهَا أَي أَشْعَلَتْهَا*

الْإِيْفَادُ [el-īķād] (hemzenin kesriyle) Bu

dahi âteşi yakmak ma'nâsınadır; tekûlu: **أَوْقَدْتُ لِلصَّبِيِّ النَّارَ إِذَا أَشْعَلْتُهَا** Ve 'Arablar **لِلصَّبِيِّ النَّارَ** derler, **أَوْقَدْتُ نَارًا** ma'nâsına, zîrâ çocuk âteşe nazar ederek avunup kendi kendisine kalır. Ve bir semte sefer eden kimse hakkında "Hak ta'âlâ onu bir dahi geri döndürmesin!" diye bed-du'â mevkî'inde **أَبْعَدَ لَا رَجْعَهُ اللَّهُ وَلَا رُدَّهُ** derler; **أَوْقَدْتُ نَارًا** ma'nâsına. Şārihin beyânına göre 'Arablar şerr ve mazarratından hirâsân oldukları kimse bir cânibe sefer eyledikte şerr ve mazarratı vücūduyla olmağı tefe'ülen ensesinden âteş ikād ederler, mebnâ-yı mesel bu 'âdetleridir.

أَلْوَقُودُ [el-vekūd] [صَبُورٌ] [şabūr] vezninde) ve

أَلْوَقَادُ [el-vikād] [كِتَابٌ] [kitāb] vezninde) ve **أَلْوَقِيدُ** [el-veqīd] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) Āteş yakacak oduna ve sâ'ir çörçöpe denir ki tutrak ta'bîr olunur, Fārisīde âteş-efrūz derler; **وَقُرِئَ قَوْلُهُ تَعَالَى ﴿النَّارِ ذَاتِ الْوَقُودِ﴾** بِهِنَّ أَيُّ بِالْوَقُودِ وَالْوَقَادِ وَالْوَقِيدِ

أَلْوَقَادُ [el-vaqqād] [شَدَادٌ] [şeddād] vezninde) Mübālagadır, pek 'alev-nāk demektir. Bu münâsebetle zarīf ve mazī ve kār-güzār adama itlāk olunur ki istilāhımızda âteşin ve âteş-pāre ta'bîr olunur; yukālu: **رَجُلٌ وَقَادٌ أَيُّ ظَرِيفٌ مَا ضَاحٍ** Ve muzī ve tāb-dār olan şey'e itlāk olunur, elmās gibi. Ve **قَلْبٌ وَقَادٌ** [kalbun vaqqādun], âteş gibi hiddetli, zîrek ve neşāt ve fehm ve firâsette serî'ü-t-tevakkud olan zihn ve kalbe itlāk olunur; yukālu: **لَهُ قَلْبٌ وَقَادٌ أَيُّ سَرِيعُ التَّوَقُّدِ فِي النَّسَاطِ** وَالْمَضَاءُ الْحَادُ

أَلْمُتَوَقِّدُ [el-mutevaqqid] Zarīf ve mazī ve kār-güzār adama itlāk olunur.

أَلْوَقْدَةُ [el-vaqdet] (vāv'ın fethiyle) Nihāyet mertebede şedīd olan ıssılığa itlāk olu-

nur. Onun için eyyām-ı bāhūra, **أَيَّامٌ وَقْدَةٌ** [eyyāmu vaqdet] itlāk olunur; yukālu: **طَبَّحَتْهُمْ وَقْدَةُ الصَّيْفِ وَهِيَ أَشَدُّ الْحَرِّ** **أَلْوَقِيدِيَّةٌ** [el-vaqīdiyyet] [سَعِيدِيَّةٌ] [sa'īdiyyet] vezninde) Bir cins keçi ismidir; iri ve kızıl tüylü olur, tüyleri âteş gibi parıldar.

وَأَقْدٌ [Vāqid] ve

وَقَادٌ [Vaqqād] [شَدَادٌ] [şeddād] vezninde) ve **وَقْدَانٌ** [Vaqqān] [سَلْمَانٌ] [selmān] vezninde) Esmā-i ricāldendir: Ve Ebū Vāqid el-Leyṣī ki ismi Hāriş b. 'Avf'dır, ashābdandır. Ve onun oğlu Vāqid ve başka Ebū Vāqid el-Leyṣī ki ismi Şāliḥ b. Muḥammed'dir, tābī'ındendir. Ve Vāqid b. Ebī Müslim el-Vāqidī muhaddis-i meşhūrdur, ceddine mensūbdur.

أَلْمِيقَادُ [el-mīkād] [مِيقَاتٌ] [mīkāṭ] vezninde) Āteşi çabuk çıkan çakmağa denir; yukālu: **زُنْتُ مِيقَادٌ أَيُّ سَرِيعُ الْوَرِي**

[و ك د]

أَلْوُكُودُ [el-vukūd] [فُعُودٌ] [ku'ūd] vezninde) Mukīm olmak ma'nâsınadır; yukālu: **وَكَدَ بِالْمَكَانِ وَكُودًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَقَامَ بِهِ**

أَلْوُكْدُ [el-veked] (vāv'ın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Kasd ve āhenk eylemek ma'nâsınadır; yukālu: **وَكَدَهُ إِذَا قَصَدَهُ** Ve bir nesneye isābet eylemek ma'nâsınadır; yukālu: **وَكَدَهُ إِذَا أَصَابَهُ** Ve bir nesneyi pekiştirip muhkem kılmak ma'nâsınadır; yukālu: **وَكَدَ الْعُتْدَ إِذَا أَوْقَعَهُ وَيُقَالُ أَكَدَهُ بِالْهَمَزِ** Ve davarın pālānını kolan ile çekip bağlamak ma'nâsınadır; yukālu: **وَكَدَ الرَّحْلَ إِذَا شُدَّهُ** Ve

وَكْدٌ [vekd] Mühim olan murād ve maksūda itlāk olunur; mübālagaten vasf bi'l-masdadır; yukālu: **هُوَ وَكْدُهُ أَيُّ مُرَادُهُ وَهَمُّهُ** Ve

وَكْدٌ [Vekd] Haremeyn beyninde bir mev-

zi', 'alā-kavlin cibāl-i Mekke'den Hūlāṭā nām cebel üzere müşrif bir küçük dağın ismidir.

اَلْوَكَايِدُ [el-vekā'id] Dābbenin pālānını sarıp bend ettikleri tasmalara ve sıyrımlara denir. Müfredi **وَكَايِدٌ** [vikād]dır, **كِتَابٌ** [kitāb] gibi ve vāv'ı hemzeye ibdālle **اِكَايِدٌ** [ikād] dahi derler.

اَلْوُكْدُ [el-vukd] (vāv'ın zammıyla) Sa'y ve cehd ve meşakkat ma'nāsına ismidir; yukālu: **صَرَفَ وَوَكَّدَهُ أَي سَعِيَهُ وَجُهْدَهُ** Ve bir kimsenin kasd eylediği fi'l ve 'amele itlāk olunur ve minhu tekūlu: **مَا زَالَ ذَلِكَ وَوَكَّدِي أَي فَعَلِي** وَفِي النِّهَائِيَةِ أَي دَائِبِي وَقَضِيَّةِي

اَلتَّوَكِيدُ [et-tevkīd] **تَأَكِيدُ** [te'kīd] vezninde ve mürādifidir ki muhkem ve üstivār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **وَكَّدَهُ بِمَعْنَى أَكَّدَهُ** Ve **تَوَكَّيْتُ** [tevkīd] **تَأَكَّيْتُ** [te'kīd]den efsahtır.

اَلتَّوَكُّدُ [et-tevekkud] **تَأَكَّدُ** [te'ek kud] vezninde ve mürādifidir ki metānet ve istihkām bulmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَوَكَّدَ الأَمْرُ** بِمَعْنَى تَأَكَّدَ

اَلْمُؤَاكِدَةُ [el-muvākidet] (ism-i fā'il bünyesiyle) Yürümekte çabalayıp cidd ve cehd eder olan nākaya denir; sa'y ve cehd ma'nāsından me'hūzdur; yukālu: **نَاقَةٌ مُؤَاكِدَةٌ** أَي دَائِبَةٌ فِي السَّيْرِ

اَلْمُتَوَكِّدُ [el-mutevekkid] **مُتَوَكِّلٌ** [mutevekkil] vezninde) Bir husūsun temşitine kā'im ve āmāde olan adama itlāk olunur; hemm ve kasd ma'nāsındandır; yukālu: **ظَلَّ مُتَوَكِّدًا** بِأَمْرٍ كَذَا أَي قَائِمًا مُسْتَعِدًّا

اَلْمَيَاكِيدُ [el-meyākīd] ve

اَلتَّوَاكِيدُ [et-tevākīd] ve

اَلتَّوَاكِيدُ [et-te'ākīd] (cem' bünyeleriyle) At eyerinin kaşlarını sarıp bağladıkları sıyrımlara ve tasmalara denir. Zāhiren **تَعَاشِبُ**

[te'āşib] gibi bilā-müfredlerdir.

[و ل د]

اَلْوَلْدُ [el-veled] (vāv'ın ve lām'ın fethiyle) ve

اَلْوُلْدُ [el-vuld] (vāv'ın zammıyla) ve

اَلْوَيْلْدُ [el-vild] (vāv'ın kesriyle) ve

اَلْوَلْدُ [el-vel] (vāv'ın fethiyle) Cümlesi bir ma'nâyadır, ya'nī insānın ve sâ'ir hayvānın bi-nefsihi ve bi-hakīkatihī zādesine denir ki döl ve yavru ta'bīr olunur; tebennī ve ittihāz cihetiyle olana itlāk olunmaz. Müfred ve cem'i berāberdir ve gāh olur ki cem'inde **أَوْلَادٌ** [evlād] ve **وَلْدَةٌ** [vildet] denir, vāv'ın kesriyle ve **اِلْدَةٌ** [ildet] denir, vāv'ı hemzeye ibdālle ve **وُلْدٌ** [vuld] denir, vāv'ın zammıyla. Ve bunlar fethateynle **وَلْدٌ** [veled]in cem'idir. Ve mine'l-emsāli: **”وَلَدْتُكَ مِنْ دَمِي عَقَبِيكَ”** Ve bu mü'ennese hitābdır, ya'nī “Senin veledin ancak o kimsedir ki senin iki ökçelerini kanla ālūde eylemiştir.” Murād senin loğusa olduğun şahstır, tebennī eylediğin veled sana veled-i hakīkī olmaz.

Ṭufeyl b. Mālik'in oğlu 'Uḳayl'i Kebşe bint 'Urve tebennī edip bir gün 'Uḳayl asl vālidesine gelmekle bir bahāne ile vālidesi 'Uḳayl'i darb ettikte Kebşe gelip “Benim oğlum niçin darb edersin?” diye istishāb eylemekle 'Uḳayl'in vālidesi Kebşe'ye hitāben kelām-ı mezbūru irād eyledi. Ve 'Arablar “Bilmem o ne makūle kimsedir?” diyecek yerde **”مَا أُدْرِي أَيُّ وُلْدِ الرَّجُلِ هُوَ”** derler, **أَيُّ النَّاسِ** ma'nāsına.

Şārih der ki Zemahşerī süre-i Loḳmān evāhirinde **وَلْدٌ** [veled], veled-i veled dahi mütenāvil olur, lākin **مَوْلُودٌ** [mevlūd] veled-i hakīkiye hāstır diye sebt edip lākin

التَّوْلِيدُ [et-tevlīd] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Doğurtmak ma'nāsınadır ki قَابِلَةٌ [qābilet] fi'lidir; yukālu: وَلَدْتُهَا الْقَابِلَةَ وَتَقُولُ وَلَدْتُ الشَّاةَ Ve تَوَلَّيْتُهَا فَأَوْلَدْتُ هِيَ

تَوَلَّيْتُ [tevlīd] Beslemek, terbiye ma'nāsına müsta'meldir; ve minhu kav'lullāhi 'azze ve celle li-'Īsā 'alā-nebiyyinā ve 'aleyhi's-selām: "أَنْتَ نَبِيِّي وَأَنَا وَلَدْتُكَ" أَيْ رَبِّئْتُكَ فَقَالَتْ النَّصَارَى أَنْتَ بَنِي وَأَنَا وَلَدْتُكَ تَعَالَى اللَّهُ عَنْ ذَلِكَ بُرَادَا ibtidā نُبُوَّةٌ [nubuvvet] ten me'hūz olan نَبِيِّي kelimesini tashīfle ibn [ibn]in musaggarı olan بَنِي [buneyy] olmak üzere kırā'at eylediler, ba'dehu تَوَلَّيْتُ [tevlīd]i doğurtmak ma'nāsına haml eylediler.

الْلِدَّةُ [el-lidet] (lām'ın kesriyle) Masdardır, niteki zikr olundu. Ve

لِدَّةٌ [lidet] Yaşdaşa denir تَوَّبْتُ [tirb] ve hem-zāde ma'nāsına; yukālu: هُوَ لِدْتُهُ أَيُّ لِدَاتٍ Cem'i لِدَاتٌ [lidāt] ve لِدُونٌ [lidūn] gelir. Cem-i musaggarında وَلِيدَاتٌ [vuleydāt] ve وَلِيدُونَ [vuleydūn] denir; لُدِيَاتٌ ve لُدِيُونَ sahīh değildir, niteki ba'zı 'Arab galat edip öylece tefevvüh eylediler.

لِدَّةٌ [lidet] kelimesinin aslı وَلَدٌ [veld] idi, وَعَدٌ [va'ed] ve عِدَّةٌ ['idet] gibi ki masdardır, ba'dehu ism kılındı. Tasgīr ve teksīr kelimātu usūlüne ircā'e eylemekle musaggarında وَلَيْدٌ [vuleyd] denir. Ba'zılar zāhir-i lafza nazar ile لُدِي demeleriyle mü'ellif galatlarına tenbīh eylemiştir. Kaldı ki mü'ellif işbu لِدَّةٌ [lidet] kelimesini mu'tell bābında resm ve bunun mevzi-i zikri buradadır, Cevherī "وَلَدٌ" bābında zikr eylemekle vehm eyledi diye Cevherī'yi tevhīm edip ve burada ona tenbīh eylememiştir. Pes mu'tell olduğu sürette elbette musaggarı لُدِي olmakla mü'ellif hufre-i taglītine

kendi vāki' olmuş olur, fe-tenebbeh. Ve

لِدَّةٌ [lidet] Vilādet vaktine denir; yukālu: حَانَتْ لِدْتُهَا أَيُّ وَقْتُ وَلَاذَرْتَهَا

الْمَوْلِدُ [el-mevlid] (مَوْعِدٌ [mev'id] vezninde) ve

الْمِيلَادُ [el-mīlād] (مِيقَاتٌ [mīkāt] vezninde) Bunlar da ism-i zamānlardır, vilādet vaktine denir.

Mütercim der ki مَوْلِدٌ [mevlid] lafzı zamān-ı vilādet-i Muştāfā 'aleyhi's-salātu ve's-selām için 'örf-i İslām'da muhasas ve میلادٌ [mīlād] kelimesi Hazret-i 'Īsā 'aleyhi's-selām için mustalah olmuştur. Ve مَوْلِدٌ [mevlid] lafzı ism-i mekān olur.

الْمَوْلِدَةُ [el-muvelledet] (مُعْظَمَةٌ [mu'azzamet] vezninde) ve

الْوَلِيدَةُ [el-velīdet] Şol cāriyeye itlāk olunur ki 'Arab içre tevellüd etmiş ola, ya'nī aslı 'acemden olup kendisi beyne'l-'Arab tevellüd ve evlād-ı 'Arab ile neşv ü nemā bulup onların ādāblarıyla müte'eddib olmuş ola; kelām-ı muvelled bundan me'hūzdur. Vech-i şebeh, 'adem-i 'arākat ya'nī bī-behre-i asālet olmaktadır; yukālu: كَلَامٌ مَوْلِدٌ أَيُّ لَيْسَ مِنْ أَضَلِّ لُغَتِهِمْ

مَوْلِدَةٌ [muvelledet] Sonradan muhdesa olan her şey'e itlāk olunur; hā' te'nīs-i mevsūf i'tibāryıdır. Ve مَوْلِدُونَ [Muvelledūn] ta'bīr olunan şu'arāya hudūslarına mebnī مَوْلِدٌ [muvelled] itlāk olunmuştur.

Şārih Qarāfī bu vech üzere tertīb-i tabakāt eylemiştir ki şu'arā-yı 'Arab dört tabaka üzeredir: Evvel cāhiliyyūndur ki İslām zamānına idrāk eylemediler, İmrū'ulqays ve 'Antara gibi. Sānī Muḥadramūn'dur ki Cāhiliyye olup ve zamān-ı İslām'ı idrāk edenlerdir, Ḥassān ve Ka'b gibi. Bunda

İslām şarttır, zīrā خَضْرَمَةٌ [ḥaḍramet] فَطَع [kaṭaʿ] ma'nāsına olmakla küfrden mun-katı' olmaları lāzımdır, pes Müslim olmayan Cāhiliyye'ye mülhaktır. Sālis Muvelledün'dur, Ferezdağ ve Cerīr gibi. Rābi' Muḥdeşūn'dur, Ma'arrī ve İbn Rūmī gibi. intehā.

Ve 'Arablar sābit ve muhakkak olmayan şey'e, kezālik vāhī ve müzevver ve mu-sanna' olan şey'e مُوَلَّدٌ [muvelled] itlāk ederler ve minhu yukālu: هَذِهِ بَيْتَةٌ مُوَلَّدَةٌ أَي غَيْرٌ كِتَابٌ مُوَلَّدٌ أَي مُفْتَعَلٌ ve yukālu: مُحَقَّقَةٌ

الْمُوَلَّدُ [el-muvellid] (مُحَدَّثٌ [muḥaddiṣ] vezninde) Ebe kadına denir, قَابِلَةٌ [kābilet] ma'nāsına.

الْوُلُودِيَّةُ [el-vulūdiyyet] (vāv'ın zamm ve fethiyle ki sānī vasf olur; yā' masdariy-yedir) Çocukluk hāletine itlāk olunur; yukālu: فَعَلَ ذَلِكَ فِي وُلُودِيَّتِهِ أَي فِي صَغَرِهِ Ve si-tem ve cefā' ve killet-i rıfk u mülāyemet ma'nalarına müsta'meldir ki sıbyān ef'ālidir.

وَلِيدٌ [Velīd] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde)

وِلَادَةٌ [Vilād] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Esmā-ri-cāldendir.

بَنُو وِلَادٍ [Benū Vilād] (كِتَابٌ [kitāb] veznin-de) Bir cemā'attir.

[و م د]

الْوَمَدُ [el-veded] (vāv'ın ve mīm'in fethiy-le) Havā rākid olarak ıssı pek şedīd olmak ma'nāsınadır. 'Alā-kavlin [veded] şol rutübete denir ki harāret-i havānın şiddet ve samīmi hengāmında geceler deryā tara-fından zuhūr eder. Ve bu ma'nāda masdar olur. Ve 'inde'l-ba'z [veded] gece pek ıssı olmak ma'nāsınadır; yukālu: وَمَدَّ اللَّيْلُ وَمَدًّا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اسْتَدَّتْ حُرُّهَا مَعَ سُكُونِ الرِّيحِ

أَوْ نَدَيْتُ فِي صَمِيمِ الْحَرِّ مِنْ قَبْلِ الْبَحْرِ أَوْ اسْتَدَّتْ حُرُّهَا
Ve

وَمَدٌ [veded] Darılmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: وَمَدَّ عَلَيْهِ إِذَا غَضِبَ

الْوَمَدَةُ [el-vededet] (fethātla) Gecenin pek ıssılığına denir ki ismdir.

الْوَمِيدُ [el-vedid] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

الْوَمِيدَةُ [el-vedidet] (hā'yla) Zikr olunan وَمَدٌ [veded] ile muttasif geceye denir; yukālu: لَيْلَةٌ وَمَدٌ وَوَمِيدَةٌ أَي ذَاتٌ وَمَدٌ Tezkīri ihtisāsa mebnīdir.

[و ه د]

الْوَهْدَةُ [el-vehdet] (vāv'ın fethi ve hā'nın sükūnuyla) ve

الْوَهْدُ [el-vehd] (hā'sız) Alçak ve obruk yere denir, أَزْضٌ مُنْخَفِضَةٌ ma'nāsına. Cem'î **وَهْدٌ** [vihād] gelir ve **وَهْدَانٌ** [vihādān] gelir vāv'ın kesriyle ve **وَهْدَانٌ** [vihādān] gelir vāv'ın zammıyla. Ve bu نَجْدٌ [necd] mukābilidir; yukālu: سَارَ فِي الْبِحَادِ وَالْوَهَادِ Ve

وَهْدَةٌ [vehdet] Yerde olan dere gibi derin çukura itlāk olunur; yukālu: وَقَعَ فِي وَهْدَةٍ أَي هُوَةٌ فِي الْأَرْضِ

أَوْهَدٌ [evhed] (أَحْمَدٌ [aḥmed] vezninde) İ-sneyn gününün ism-i kadīmidir ki pazartesi günüdür. Cem'î **أَوْهَادٌ** [evāhid] gelir.

التَّوَهِيدُ [et-tevhīd] (تَمْهِيدٌ [temhīd] vez-ninde ve mürādifidir ki bast eylemek ma'nāsınadır; yukālu: وَهَدَ الْفِرَاشَ بِمَعْنَى مَهَّدَهُ

التَّوَهُدُ [et-tevehhud] (تَفَاعُلٌ [tefa'ul] vez-ninde) Obruk yere inmek ma'nāsınadır. Bu münāsebetle cimā' eylemekte isti'māl olundu; yukālu: تَوَهَّدَ الْمَرْأَةُ إِذَا جَامَعَهَا

FASLU'L-HĀ'**(فَضْلُ الْهَاءِ)****[ه ب د]**

أَلْهَبْدُ [el-hebd] [عَبْدٌ] [‘abd] vezninde) ve **أَلْهَبِيدُ** [el-hebīd] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) Ebūcehl karpuzuna denir, **حَنْظَلٌ** [ḥanẓal] gibi, ‘alā-kavlin çekirdeğine denir. Ve

هَبْدٌ [hebd] Masdar olur, ebū-cehl karpuzunu kırıp pişirmek ma'nāsınadır; yukālu: **هَبْدَ الْهَبِيدِ حَنْظَلٌ هَبْدًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا كَسَّرَهُ وَطَبَخَهُ** İşbu ebū-cehl karpuzu bādiyede olur, be-gāyet acı nesnedir. Bedeviler devşirip kırarlar ve çekirdeğini çıkarıp bir yere vaz^e ve bir niçe gün üzerine su dökmekle merāretini izāle eyledikten sonra zarūret hengāmında tabh ve ekl ederler. Ve *Esās*'ta **هَبِيدٌ** [hebīd] çekirdeği olmak üzere mersūmdür. Ve

هَبْدٌ [hebd] **حَنْظَلٌ** [ḥanẓal] devşirmek ma'nāsınadır; yukālu: **هَبْدَ الْهَبِيدِ إِذَا جَنَاهُ** Ve bir adama **حَنْظَلٌ** [ḥanẓal] yedirmek ma'nāsınadır; yukālu: **هَبْدَ فَلَانًا إِذَا أَطْعَمَهُ الْهَبِيدَ** **أَلْتَهَبُّدُ** [et-tehebbud] [تَفَعُّلٌ] [tefa‘ul] vezninde) ve

أَلْإِهْتِبَادُ [el-ihtibād] [إِفْتِعَالٌ] [ifti‘āl] vezninde) Bunlar da **حَنْظَلٌ** [ḥanẓal] devşirmek ma'nāsınadır; yukālu: **تَهَبَّدَ الرَّجُلُ الْهَبِيدَ وَاهْتَبَّدَهُ إِذَا جَنَاهُ**

أَلْهَوَابِدُ [el-hevābid] Dā'imā **حَنْظَلٌ** [ḥanẓal] devşirmiş olan adamlara denir.

هَبُّودٌ [Hebbūd] [تَنْوُرٌ] [tennūr] vezninde) Bir adam adıdır. Ve ‘Amr b. el-Cu‘ayd'ın feresi ismidir. Ve bir su ismidir ki ona sīga-i cem‘le Hebābīd dahi derler ve o, mevzi^e ismi değildir, Cevherī bunda vehm eylemiştir.

[ه ب د]

أَلْهَبْرَدَانَةُ [el-hibridānet] (hā'nın kesri ve bā'nın sükūnuyla) Serin ve ortası yumru ve sıkı ve etrafı düz hendese ile konmuş tiride vasf olur; yukālu: **ثَرِيدَةٌ هَبْرَدَانَةٌ مَبْرَدَانَةٌ أَي بَارِدَةٌ مُصْعَبَةٌ مُسَوَاةٌ مُلْمَلَمَةٌ** Burada **مَبْرَدَانَةٌ** [mibridānet] izdivāc içindir.

[ه ح د]

أَلْهَجُودٌ [el-hucūd] [قُعُودٌ] [ḡu‘ūd] vezninde) Uyumak ma'nāsınadır; yukālu: **هَجَدَ الرَّجُلُ مَجُودًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا نَامَ** Müellif *Başārīr*'de seher ile de tefsīr ve azdāddan olduğunu takrīr eylemekle ma'nā-yı ātī ondan me'hūz olur.

أَلْهَجُودٌ [el-hecūd] [صَبُورٌ] [ṣabūr] vezninde) Gece vaktinde uyanıp namāz kılar olan adama denir ve bu itlākāt-ı şer‘idendir; yukālu: **هَجُودٌ رَجُلٌ هَجُودٌ أَي مُصَلٍّ بِاللَّيْلِ** Cem‘i **هَجُودٌ** [hucūd] gelir, **رَاقِدٌ** [rāqid] ve **رُقُودٌ** [ruḡūd] gibi ve **هَجْدٌ** [hucced] gelir, **رُكْعٌ** [rukka^e] vezninde.

أَلْتَهَجُّدُ [et-teheccud] [تَفَعُّلٌ] [tefa‘ul] vezninde) Bu dahi uyumak ma'nāsınadır; yukālu: **تَهَجَّدَ الرَّجُلُ إِذَا نَامَ** Ve uyanmak ma'nāsına olmakla zıdd olur; yukālu: **تَهَجَّدَ الرَّجُلُ إِذَا اسْتَيْقَظَ** Vech-i mezkūr üzere **سَهَرٌ** [seher] ma'nāsına mevzū olmakla **تَهَجُّدٌ** [teheccud]ü **تَأْتُمٌ** [te‘essum] ve **تَحْرُجٌ** [taḡarruc] kabīline idrāca hācet yoktur.

أَلْتَهَجِّدُ [et-tehcīd] [تَفَعُّلٌ] [tef‘īl] vezninde) Bu dahi uyanmak ma'nāsınadır; yukālu: **هَجَدَ النَّائِمُ إِذَا اسْتَيْقَظَ** Ve uyandırmak ma'nāsınadır; yukālu: **هَجَّدَهُ إِذَا أَيْقَظَهُ** Ve uyutmak ma'nāsınadır; yukālu: **هَجَّدَهُ إِذَا نَوَّمَهُ** Ve çökmüş deve kısmı boynunun iç yüzünü yere uzatıp yatırmak ma'nāsınadır ki uykuyu müstelzimidir; yukālu: **هَجَدَ الْبَعِيرَ**

إِذَا أَلْقَى جِرَانَهُ بِالْأَرْضِ

الإِهْجَادُ [el-ihcād] (إِهْجَادٌ [ihcād] vezninde) Uyumak ma'nāsınadır; yukālu: أَهْجَدَ الرَّجُلُ إِذَا نَامَ Ve uyutmak ma'nāsınadır; yukālu: أَهْجَدُهُ إِذَا أَنَامَهُ Ve bir adamı uyur bulmak ma'nāsınadır; yukālu: أَهْجَدَ الرَّجُلُ إِذَا وَجَدَهُ Ve deve boynunun iç yüzünü yere uzatıp yatırmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَهْجَدَ الْبَعِيرُ إِذَا أَلْقَى جِرَانَهُ بِالْأَرْضِ

هَجْدٌ [hicd] (hā'nın kesri ve cīm'in sükūnuyla) At kısmına mahsūs zecr ve āzār asvātındandır, lisānımızdaki deh gibi.

[ه د د]

الْهَدُّ [el-hedd] (hā'nın fethi ve dāl'ın şed-desiyle) ve

الْهُدُودُ [el-hudūd] (هُدُودٌ [hu'dūd] vezninde) Bināyı gürtültü ile yıkıp göçürmek ma'nāsınadır; yukālu: هَدَّ الْبِنَاءَ هَدًّا وَهُدُودًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا هَدَمَهُ شَدِيدًا وَكَسَرَهُ يَغْنِي بِشِدَّةِ صَوْتٍ Ve pek pīr-i fānī olmak ma'nāsına lāzım olur; yukālu: هَدَّ الرَّجُلُ يَهْدُ كَمَلٌ يَمَلُّ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَيَهْدُ كَيْقَلٌ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا هَرَمَ Şārih der ki هَدُّ [hedd] pīr-i fānīye de itlāk olunur, مَهْدُودٌ [mehdūd] ma'nāsına. Kāle fi'l-Esās: هَدَّنِي هَذَا الْأَمْرُ وَهَدَّ رُكْنِي إِذَا بَلَغَ مِنْكَ وَكَسَرَكُ Ve

هَدُّ [hedd] Kerīm ve civān-merd adama itlāk olunur. Bunda bi-ma'nā fā'il ve bi-ma'nā mef'ül olmak muhtemeldir. Evvele göre tişe-i cūd ile kendi mālını hedm eder ve sānīye göre sā'iller hedm eder. Ve

هَدُّ [hedd] Deve kükremek ma'nāsınadır; yukālu: هَدَّ الْبَعِيرُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا هَدَرَ

هَدُّ [hedd] ve

هَدَدٌ [heded] (fethateynle) Savt-ı galīz ma'nāsınadır; tekūlu: سَمِعْتُ هَدًّا وَهَدَدًا أَيَّ غَلِيظًا Şārih der ki bu ma'nāda masdar

dahi olurlar. Ve

هَدُّ [hedd] Za'if ve zebūn adama itlāk olunur, مَهْدُودٌ [mehdūd] ma'nāsına. Ve bunda hā'nın kesriyle de lügattir, yine مَهْدُودٌ [mehdūd] ma'nāsına, ذَبِيحٌ [zibh] ve مَذْبُوحٌ [mezbuḥ] gibi. Cem'i هَدُونٌ [heddūn - hiddūn] hā'nın fethi ve kesriyle. Ve مَرَزْتُ بِرَجُلٍ هَدَكُ مِنْ رَجُلٍ وَهَدَكُ مِنْ رَجُلٍ 'Arablar derler, مَرَزْتُ بِرَجُلٍ هَدَكُ مِنْ رَجُلٍ حَسْبُكَ مَعْنَى مَرَزْتُ بِأَمْرٍ هَدَّتَكَ مِنْ امْرَأَةٍ وَبِرَجُلَيْنِ هَدَّاكَ وَبِمَرَأَتَيْنِ هَدَّتَاكَ إِنَّهُ لَهَدَّ الرَّجُلُ يَفْتَحُ ve yukālu: فَلَانٌ يُهْدُ عَلَى بِنَاءٍ إِذَا أَتَيْتَنِي عَلَيْهِ بِالْجَلْدِ

Müellifin Başā'ir'de ve Zemahşerî'nin Esās'ta ve sā'ir usüllerin beyānına göre هَدُّ [hedd] vech-i mezkūr üzere hedm-i şedīd ma'nāsınadır. Bu münāsebetle zor ve celādet ma'nāsında isti'māl olundu. Meselā لَهَدَّ الرَّجُلُ derler, lām-ı te'kīd ile, "pek celādetli" diyecek yerde. Fi'l-asl هَدَّ غَيْرُهُ sebkinde olup ba'dehu mesel mecrāsına icrā eylediler. Ve ma'nā-yı mezbūrdan nez' ile mutlakan ta'acciüb ma'nāsında isti'māl eylediler ve minhu إِنَّ أَبَا لَهَبٍ قَالَ لَهَدَّ مَا سَحَرَكُمُ صَاحِبِكُمْ أَيَّ عَجَبٍ Ve gāh olur ki kemāl-i kuvvet ü celādetinden "O yalnızca sana i'ānete kifāyet eder, sā'irden istimdāda hācet yoktur" demek ma'rizindedir. Ve bunda iki kavlı vardır: Biri masdar mecrāsına icrā ederler. Bunda tezkīr ve te'nīs ve müfred ve cem'-i müsāvī olur. Meselā مَرَزْتُ بِرَجُلٍ هَدَكُ مِنْ رَجُلٍ dersin dāl'ın kesriyle. Sānī fi'l olarak tasarruf edip cem' ve tesniye ve tezkīr ve te'nīs ahvāline ri'āyet olunur. Meselā مَرَزْتُ بِرَجُلٍ هَدَكُ مِنْ رَجُلٍ dersin māzī olarak. Ve بِرَجُلَيْنِ

هَذَاكَ وَبِرَجَالِ هَدُوكَ وَبِامْرَأَةٍ هَدَّتِكَ وَبِامْرَأَتَيْنِ هَدَّتَاكَ هَدَّتِكَ وَبِرَجَالِ هَدُوكَ وَبِامْرَأَةٍ هَدَّتِكَ وَبِامْرَأَتَيْنِ هَدَّتَاكَ dersin. Ve gâh olur ki fi^c-medh ma^cnāsına isti^cmāl olunur, yine ma^cnā-yı mezbürdan münteza^cdır; yukālu: إِنَّهُ لَهَدَّ الرَّجُلُ أَي لِينْعَم الرَّجُلُ kezālike فَلَانَّ يَهْدُ الرَّجُلُ أَي لِينْعَم الرَّجُلُ derler mechül bünyesiyle. Ve bu mevsūfun zor ve celādet ve şiddetinin vafında kemāl-i mübālagayı mutazammındır, şol derecede celd ve zūr-menddir ki güyā kendi zor ve celādeti nefsini hedd ve hedm etmek üzeredir. Ve Aşma^cı bunu māzī-i ma^clūm bünyesiyle nakl eylemiştir. Kāle: yukālu: Gūyā ki evsāfı be-gāyet ^cazīm olmak hasebiyle nākilini hedm eder diye tevcih eylemiştir. Fe-huzhā ve kun mine'ş-şākiriine.

الْهَادُ [el-hādd] (ism-i fā'il bünyesiyle) Denizden gelen gürlütlü savt-ı şedīde itlāk olunur; yukālu: سَمِعَ أَهْلَ السَّاحِلِ هَادًا مِنْ قِبَلِ Ve bu fi'l-asl ism-i fā'ildir, ba^cdehu savt-ı merkūmda ism olmuştur.

الْهَادَةُ [el-hāddet] (hā'yla) Gök gürlütüsüne itlāk olunur.

الْأَهْدُ [el-ehedd] (fethateynle) ve

الْهَدَادَةُ [el-hedādet] (hā'nın fethiyle) Korkak, cebān adama itlāk olunur. Burada ef'al-i tafdīl أَحَبُّ [aḥabb] lafzı gibi, bi-ma^cnā mef'uldür ve هَدَادَةٌ [hedādet] ismidir; cem^c-i cinsi hā'sızdır; yukālu: رَجُلٌ أَهْدٌ وَهَدَادَةٌ أَي جَبَانٌ

هُدْدٌ [Huded] (zūfer) [zūfer] vezninde) İbn Buded'dir ki bā-yı muvahhade ile zūfer [zūfer] veznindedir, Hazret-i Mūsā ve Hıdır ^caleyhime's-selām kıssalarında gasben sefineleri ahz eden pādişāhın ismidir ve bu İmām Buḥārī hazretlerinden mervīdir. Beydāvī, melik-i mezbürun ismi Culendā

b. Kerker yāhūd Menüle b. Culendā el-Ezdī olmak üzere resm eylemiştir.

الْهَدُودُ [el-hedūd] (şabūr) [şabūr] vezninde) Toprağı yumuşak düz yere denir; yukālu: مَهْدُودٌ أَرْضٌ هَدُودٌ أَي سَهْلَةٌ Burada Burada mēhdūd [mehdūd] ma^cnāsınadır, güyā ki huşūneti hedd olunmuştur.

هَدُودٌ [hedūd] Pek sarp yokuşa denir; yukālu: عَقَبَةٌ هَدُودٌ أَي شَاقَّةٌ Burada bi-ma^cnā fā'ildir, güyā ki su'ūd eden devābb ve insānı kemāl-i it'ābla hedd eder. Ve engebe ve iniş yere denir, حَدُورٌ [ḥadūr] ma^cnāsına, Farisīde neşib denir.

الْهَدِيدُ [el-hedīd] (emīr) [emīr] vezninde) Pek uzun adama denir.

الْهَدْحُدُ [el-hudhud] (hā'ların zammıyla) Mutlakan karkara eden ya^cnī elhān ve nagamātla öten kuşa denir. Ve hāssaten ma^crūf kuşun ismidir ki çavuş kuşu ve ibik ta^cbīr ettikleridir; هَدْحَدَةٌ [hedhedet] ten me'hūzdur, ke-mā se-yuzkeru. Ve ona هُدْهِدٌ [hudehid] dahi denir, عُلْبِطٌ [ulebiṭ] vezninde ve هُدَاهِدٌ [hudāhid] denir, غُلَابِطٌ [ulābiṭ] vezninde. Ve

هُدْهُدٌ [hudhud] Kesirü'l-hedhede olan güvercin kuşuna denir. Bunların cem^ci هُدَاهِدٌ [hedāhid] ve هَدَاهِيدٌ [hedāhīd] gelir hā'ların fethiyle.

الْهَدْهَدُ [el-hedhed] (ğabgab) [ğabgab] vezninde) Cinn tā'ifesinin asvātına denir ki cıvıltı ta^cbīr olunur. Müfredi mesmū değildir; yukālu: زَعَمَ أَنَّهُ سَمِعَ هَدْهَدَ الْجِنِّ أَي أَضْوَاتَهُ Bunun hakikatini cinci hācelerden istimā^c eylemek lāzımdır.

التَّهْدِيدُ [et-tehdīd] (tefīl) [tefīl] vezninde) Korkutmak ve korku vermek ma^cnāsınadır, هَدٌّ [hedd]-i mezkürdan me'hūzdur; yukālu: هَدَّدَهُ إِذَا خَوْفَهُ

الْهَدْمَةُ [el-hedhedet] [زَلْزَلَةٌ] [zelzelet] vezninde) Deve kükreyerek böğürmek ma'nāsınadır; yukālu: هَدَمَ الْبَعِيرُ إِذَا حَدَرَ Ve āgāze ve elhānla kuşötmek ma'nāsınadır; yukālu: هَدَمَ الطَّائِرُ إِذَا قَوَّرَ Ve çocuğu uyutmak için anası beri öte tahrik edip sallamak ma'nāsınadır; yukālu: هَدَمَتِ الصَّبِيَّ أُمُّهُ Ve bir nesneyi yukarıdan engebeye doğru salıvermek ve yuvarlamak ma'nāsınadır; yukālu: هَدَمَ الشَّيْءَ إِذَا حَدَرَهُ مِنْ غُلْبٍ إِلَى سَفْلٍ Ve tahayyül ma'nāsına isti'māl olunur; tekūlu: يُهْدَمُ الْيَوْمَ كَذَا عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ. Gūyā ki nefesine o güne āvāz gelir yāhūd 'ālem-i bālādan öylece sānih olur.

هُدَاهِدٌ [Hudāhid] [عُلَابِيَةٌ] [vezninde] Yemen'de bir küçük kabile adıdır. Ve lutf ve menfa'at ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: مَا فِي وَدَّهِ هُدَاهِدٌ أَيُّ لُطْفٍ Ya'nī "Onun dostluğu hedhedeli kuş değildir."

الْهَدَاهِدُ [el-hedāhid] (hā'nın fethiyle) Rıfk ve te'ennī ma'nāsınadır; tekūlu: بِالْهَدَاهِدِ أَيُّ الرِّفْقِ

الْهَدَادُ [el-hedād] [سَحَابٌ] [sehāb] vezninde) Bu dahi rıfk ve te'ennī ma'nāsınadır ki şiddet ve 'unfu hedd ve hedmin lāzımıdır; ve minhu tekūlu: هَدَادِيكَ بِالتَّشْبِيهِ أَيُّ مَهْلًا Ve bu مهْلًا بَعْدَ وَهَدَادِيكَ kabīlindedir ki مهْلًا demektir.

هَدٍ [hedd] (hā'nın fethi ve dāl-ı müşeddedenin kesriyle) Eşek kısmı su içerken tergib ve igrā için irād olunan asvāttandır, سَا [se] gibi.

الْهَدَّةُ [el-Heddet] (hā'nın fethiyle) Mekte ile 'Ufān beyninde, 'alā-kavlin Ṭā'if kazāsında bir mevzi adıdır. Ve gāhca tahfif ile هَدَّةٌ [Hedet] derler yāhūd savāb olan اَدَّةٌ [Eddet] olmaktadır, niteki faslında zikr olundu.

هُدَيْدٌ [Hudeyd] [زُبَيْرٌ] [zubeyr] vezninde) İbn Cumaḥ'tır ki ricāl-i 'Arabdandır.

الْتِهَادُ [et-tehādd] [تَوَادٌّ] [tevādd] vezninde ki اَلْتِهَادُ [tefā'ul]dür) Nās birbirini mu'ākib bir mahalle gelmek yā gitmek ma'nāsınadır, gūyā ki gerideki ileride olanı hedd ve hedm eder ve minhu yukālu: هُمْ يَتَهَادُونَ أَيُّ يَسْتَأْتُونَ

الْهَدَاهَا [el-Hedhād] (hā'nın fethiyle) Sāhib-i mesā'il-i kādīdir, ya'nī kādīye mesā'il su'āl eden kimsenin ismidir. Bir gece bir belde kādīsī katırına binip yalnızca bāğçeye giderken bir uğru, kādī efendiye şer-gir olup beynehümāda mesā'il-i 'adīde güzerān ve bi'l-āhere cihet-i 'ilmiyye ile efendiyi ifhām eylemekle sülāsī mücerred gibi 'uryān eylemiştir. Mahsūs menkabesi ve şīrīn hikāyesi vardır.

[ه د ب د]

الْهُدْبُدُ [el-hudbud] [عُلْبِيَةٌ] [ulebiṭ] vezninde) ve

الْهُدَابِدُ [el-hudābid] [عُلَابِيَةٌ] [ulābiṭ] vezninde) Pek koyu süte denir ki yoğurt gibi ola; bu cihetle yoğurda itlāk olunur. Ve

هُدْبِدٌ [hudebid] [حَفَشٌ] [hāfeş] ma'nāsınadır ki bazı gözde olan hilkī küçüklük ve za'f-ı basardan 'ibārettir; yukālu: بَعَيْنِهِ هُدْبِدٌ burada وَصَغُفٌ عَيْنٍ [Ve] أَيُّ حَفَشٍ وَصَغُفٌ عَيْنٍ 'atf-ı tefsīrdir. Ve

هُدْبِدٌ [hudebid] Bir nev' siyāh zamkın ismidir. Ve za'ifü'l-basar olan adama denir ve عَشَا [aşā] ma'nāsınadır ki şeb-kür 'illetidir, tavuk karanusu ta'bīr olunur; عَمَشٌ [ameş] ma'nāsına değildir. Cevherī bunda galat eylemiştir. Şārih der ki Cevherī'nin tefsīri bazı ehl-i lūgat kavlidir.

[ه ر د]

أَلْهَرْدُ [el-herd] [ferd] vezninde) Bir nesneyi yırtıp paralamak ma'nāsınadır; yukālu: هَرَدَ الشَّيْءَ هَرْدًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا مَرَّقَهُ وَخَوَّقَهُ Ve eti ziyādesiyle pişirmek, 'alā-kavlin yepriyip mūherrā olunca pişirmek ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: هَرَدَ اللَّحْمَ إِذَا أُنْعِمَ فِي إِنْصَاحِهِ أَوْ طَبَخَهُ حَتَّى تَهْرَأَ Ve bir nesneye güç yetmek ve ona kâdir olmak ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: هَرَدَ الشَّيْءَ إِذَا قَدَرَ عَلَيْهِ Ve

هَرْدٌ [herd] Karışkanlık, هَرْجٌ [herc] ma'nāsınadır; yukālu: وَقَعُوا فِي هَرْدٍ أَيْ هَرْجٍ Ve bir adamın 'ırz ve nāmūsuna dokunmak ma'nāsınadır ki mikrāz-ı lisānla cāme-i 'ırzını çākçāk eylemekten 'ibārettir; yukālu: هَرَدَهُ إِذَا شَقَّهَ لِلْإِفْسَادِ Ve bir nesneyi ifsād ve tebāh eylemek için şakk eylemek ma'nāsınadır; yukālu:

أَلْتَهْرِيدُ [et-tehrīd] [tefīl] vezninde) Bu dahi eti mūherrā olunca pişirmek ma'nāsınadır; yukālu: هَرَدَ اللَّحْمَ إِذَا طَبَخَهُ حَتَّى تَهْرَأَ Ve هُرْدٌ [hurd] ile boyanmış cāme giymek ma'nāsınadır; yukālu: هَرَدَ الرَّجُلُ إِذَا لَبَسَ الْمَهْرُودَ

أَلْهَرْدُ [el-hered] (fethateynle) Et mūherrā olunca kadar pişmek ma'nāsınadır; yukālu: هَرَدَ اللَّحْمَ فَهَرَدَ هَرْدًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَهْرَأَ

أَلْهَرْدُ [el-hird] (hā'nın kesriyle) Devekuşuna denir. Ve sākıt ve 'amel-mānde adama denir.

أَلْهَرْدُ [el-hurd] (hā'nın zammıyla) كُرْكُمٌ [kurkum] ismidir ki ekser 'inde zerdçüb dedikleri dārūdur. Ve bir nev' kırmızı çamur ismidir ki aşu boyası gibi onunla da nesne boyarlar. Ve bir nev' kök ismidir ki onunla da nesne boyanır ve bu عُرُوقٌ [urūkun şufrun] dedikleri sarı boya

olacaktır, ba'zılar وَرُسٌ [vers] ile beyān eylediler.

أَلْهَرْدِيُّ [el-hurdiyy] [kurdiyy] vezninde) Zikr olunan هُرْدٌ [hurd] ile boyanmış sevbe denir.

أَلْهَرْدِيَّةٌ [el-hurdiyyet] [kurdiyyet] vezninde) هُرْدِيَّةٌ [hurdiyyet] ma'nāsınadır ki mahallinde zikr olundu.

أَلْهَرْدَةٌ [el-Herdet] [hamzet] vezninde) Ebī Bekr b. Kīlāb bilādında bir mevzi'dir.

أَلْهَرْدَى [el-hirdā] (hā'nın kesri ve elifin kasrı ve meddiyle) Bir nebāt adıdır; bu Keşmīr cibāline mahsūs bir devāyī kök olacaktır.

أَلْهَيْرُودَانٌ [el-heyrudān] (hā'nın fethi ve rā'nın zammıyla) Uğruya denir, لِيْشٌ [lišş] ma'nāsına. Ve bir nebāt adıdır. Ve bir recül ismidir.

هُرْدَانٌ [Hurdān] [uşmān] vezninde) Bir mevzi' ve bir recül adıdır.

أَلْهَرَادَةٌ [el-hirādet] [irādet] vezninde ve mürādifidir ki dilemek ma'nāsınadır; hā' hemzeden mübeddeldir; tekūlu: هَرَدْتُ إِرَاقًا الشَّيْءَ أَهْرَادَةً أَيْ أَرَدْتُهُ Niteki irāq' māddesinde "هَرَاقٌ - يَهْرِيْقُ" derler, hā'lar hemzeden bedeldir.

أَلْأَهْرُدُ [el-ehred] [ahmed] vezninde) Yırtmak ma'nāsına olan هَرْدٌ [herd]-i mezkūrdan ef'al-i tafīldir ve bi-ma'nā mef'ūldür, pek yırtık nesneye denir. Bu münāsebetle avurdu evsa' olan adama أَهْرُدٌ [ehredu's-şidk] itlāk ederler; yukālu: هُوَ أَهْرُدٌ الشَّدَقِ أَيْ أَهْرُتُهُ

[ه س د]

أَلْهَسْدُ [el-hesed] (fethateynle) Arslana denir, اَسْدٌ [esed] gibi; hā' hemzeden mübeddeldir. Ve dilīr ve bahādır adama itlāk

olunur. Cem'inde هِسَادٌ [hisād] denir hā'nın kesriyle.

[ه ر ك د]

التَّهْكِيدُ [et-tehkīd] [تَهْكِيدٌ] [te'kīd] vezninde) Teşdīd ma'nāsındır; yukālu: هَكَدَ عَلَى غَرِيْبِهِ yukālu: هَكَدَ عَلَى غَرِيْبِهِ Ve buda hemze selb içindir, zıddiyeti sâbit değildir. Ve cemā'at ta'ām yemeğe birden girişmek ma'nāsındır ki sükūnu ve ikāmeti müstelzimidir; yukālu: أَهْمَدَ الْقَوْمَ فِي إِذَا أَنْدَفَعُوا Ve bir nesne sükūn ve ārām bulmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَهْمَدَتِ الرِّيحُ إِذَا سَكُنَتْ Ve bir nesneyi teskīn eylemek ma'nāsındır; yukālu: أَهْمَدَتِ الْهَدِيَّةُ Ve bir emr-i mekrūh ve nāma'kūl hakkında tınmayıp epsem durmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: إِذَا سَكَتَ عَلَى مَا يَكْرَهُ

[ه ل د]

الْهَلْدُ [el-held] (hā'nın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Sıtma 'arızası nāsı 'umūm üzere tutmak ma'nāsındır; yukālu: هَلَدَ الْوَعْكَ النَّاسَ هَلْدًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَخَذَهُمْ وَعَمَّهُمْ

[ه م د]

الْهُمُودُ [el-humūd] [فُغُودٌ] [ku'ūd] vezninde) Ölmek ma'nāsındır, ma'nā-yı ātīden me'hūzdu; yukālu: هَمَدَ فَلَانٌ هُمُودًا مِنَ الْبَابِ إِذَا مَاتَ Ve āteş bi'l-külliyeye sönmek, 'alā-kavlin harāreti sâkin olmak ma'nāsındır ve bu ma'nā-yı mevzū'dur; yukālu: هَمَدَتِ النَّارُ إِذَا طَفِئَتْ أَوْ ذَهَبَتْ حَرَارَتُهَا Kāle's-şārih: قَالَ الْأَصْمَعِيُّ خَمَدَتِ النَّارُ إِذَا سَكَتَ وَهَمَدَتْ إِذَا طَفِئَتْ الْبَتَّةُ

هُمُودٌ [humūd] ve

هَمْدٌ [hemd] [حَمْدٌ] [ḥamd] vezninde) Sevb çok zamān bükülü durmaktan nāşī eskiyip paralanmak ma'nāsına isti'māl olunur, şöyle ki zāhiren saḥīh zann olunup ele aldıkta yepriyip döküle; yukālu: هَمَدَ الثُّوبُ هُمُودًا وَهَمْدًا إِذَا تَقَطَّعَ مِنْ طَوْلِ الطَّيْرِ يَغْنِي إِذَا مَسِسْتَهُ تَنَاتُرٌ Ve yer 'umrān ve şecer ve nebāt makūlesinden ve yağmur ve feyzinden 'ārī arz-ı mevāt olmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: هَمَدَتِ الْأَرْضُ إِذَا لَمْ يَكُنْ بِهَا حَيَاةٌ وَلَا عُودٌ وَلَا نَبْتٌ وَلَا مَطَرٌ وَهِيَ هَامِدَةٌ

الْإِهْمَادُ [el-ihmād] (hemzenin kesriyle) Bir yerde ikāmet eylemek ma'nāsındır;

ma'nā-yı mezbūrdan me'hūzdu, gūyā ki أَهْمَدَ بِالْمَكَانِ [zā humūd] olur; yukālu: أَهْمَدَ فِي السَّيْرِ إِذَا أَسْرَعَ Ve buda hemze selb içindir, zıddiyeti sâbit değildir. Ve cemā'at ta'ām yemeğe birden girişmek ma'nāsındır ki sükūnu ve ikāmeti müstelzimidir; yukālu: أَهْمَدَ الْقَوْمَ فِي إِذَا أَنْدَفَعُوا Ve bir nesne sükūn ve ārām bulmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَهْمَدَتِ الرِّيحُ إِذَا سَكُنَتْ Ve bir nesneyi teskīn eylemek ma'nāsındır; yukālu: أَهْمَدَتِ الْهَدِيَّةُ Ve bir emr-i mekrūh ve nāma'kūl hakkında tınmayıp epsem durmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: إِذَا سَكَتَ عَلَى مَا يَكْرَهُ

الْهَامِدُ [el-hāmid] İsm-i fā'ildir, şol nesneye denir ki tūl-i müddet sebebiyle rengine tagayyür ve sevād gelip çürümüş ve yepirmiş ola; yukālu: شَيْءٌ هَامِدٌ أَيُّ بَالٍ مُسَوِّدٌ مُتَعَيِّرٌ Ve kurumuş otluğa itlāk olunur; yukālu: نَبَاتٌ هَامِدٌ أَيُّ يَابَسٌ Ve aslā nebāt eseri olmayan mekāna itlāk olunur; yukālu: أَيُّ لَا نَبَاتَ بِهِ

هَمْدَانٌ [Hemdān] [سَلْمَانٌ] [selmān] vezninde) Yemen'de bir kabīle adıdır.

الْهَمِيدُ [el-hemīd] [حَمِيدٌ] [ḥamīd] vezninde) Bir kimse üzere dīvān-ı ümerā vü selātīnden mektūb ve mersūm olan māla ya'ni 'ulūfeye ve vazīfeye denir ve yukālu: إِسْتَوْفَى الْهَمِيدُ وَهُوَ الْمَالُ الْمَكْتُوبُ عَلَيْكَ فِي الدِّيْوَانِ **هَمْدٌ** [Hemed] (fethateynle) Ḍabbe kabīlesi yurdunda bir su adıdır.

[ه ن د]

هِنْدٌ [hind] (hā'nın kesriyle) ve

الْهَيْدَةُ [el-huneydet] (musaggar bünyesiyle) Hāssaten yüz mihār devenin ismidir,

‘alā-kavlin yüzden ziyāde ve ‘alā-re‘yin yüzden aṣağı ve ‘inde’l-ba‘z iki yüz devenin ismidir. Ve

هِنْدُ [Hind] Bir hatunun adıdır. Cem‘i أَهْنَدُ [ehnud] ve أَهْنَادُ [ehnād] ve هُنُودُ [hunūd] gelir.

Mütercim der ki Zemaḥşerī *Mustakṣā*’da “أَعْمُرُ مَنْ نَصَرَ” meselinin menşei olmak üzere bir garibe nakl eder ki Naşr b. Duhmān nām bir adam var idi, yüz doksan sene mu‘ammer olup bünyesi kemāl üzere fersüde olduktan sonra etrāfiyla şebābiyyeti ‘avdet ve niçe zamān hūrāmān-ı gülşen-sarāy-ı ‘āfiyet oldu. Niteki Seleme b. Ḥurşub el-Enmārī işbu ebyātla iş‘ār eylemiştir:

وَنَصْرُ بِنِ دُهْمَانَ الْهَيْدَةَ عَاشَهَا
وَتِسْعِينَ حَوْلًا ثُمَّ قَوْمَ فَاَنْصَاتَا
وَعَادَ سَوَادُ الرَّأْسِ بَعْدَ بَيَاضِهِ
وَرَجَعَهُ شُرْحُ الشَّبَابِ الَّذِي فَاتَا
فَعَاشَ بِخَيْرٍ فِي نَعِيمٍ وَغَبْطَةٍ
وَلَكِنَّهُ مِنْ بَعْدِ ذَا كُلِّهِ مَا تَا

Ve Zemaḥşerī’ nin beyānına göre هِنْدُ [hind] ve هَيْدَةُ [huneydet] mutlakan yüz ‘adede denir, niteki ebyāt-ı mezkūrede vākī‘dir. Lākin cā‘izdir ki ibtidā mü‘ellifin kavli üzere yüz deveye mevzū‘ olup ba‘dehu ‘ale’l-ıtlāk isti‘māl oluna.

Ve هِنْدُ [Hind] vech-i mezkūr üzere bir hatunun ismi olup ba‘dehu nisvānda ‘alem-i cins gibi isti‘māl olunur, niteki ricālde زَيْدُ [Zeyd] ve عَمْرُو [‘Amr] öylece müsta‘meldir. Ve هِنْدُ [hind] te‘nīs ve ‘alemiyyetle memnū‘ olup ve hiffet için munsarıf olur ve cem‘-i mükesserinde هُنُودُ [hunūd] ve cem‘-i sālimde هِنْدَاتُ [hindāt]

denir. İntehā. Ve

هِنْدُ [Hind] Bir recül adıdır.

بَنُو هِنْدٍ [Benū Hind] ‘Arabdan bir batndır. Ve

هِنْدُ [Hind] Nāstan bir cīl ve tā‘ife adıdır ki ülkelerine Hindistān ta‘bīr olunur. Nisbetinde هِنْدِيٌّ [Hindiyy] denir, رُومِيٌّ [Rūmiyy] ve تُرْكِيٌّ [Turkiyy] gibi ve hem müfredidir. Bunda هِنْدُ [hind]in cem‘i هُنُودُ [hunūd] gelir.

الْأَهَانِدُ [el-ehānid] ve

الْهَنَادِكُ [el-henādik] (hā’nın fethiyle) Ricāl-i Hind’e denir. أَهَانِدُ [ehānid] هِنْدِيٌّ [hindiyy] ve هَنَادِكُ [henādik] هِنْدِكُ [hindik] lafzlarından cem‘dir ki ikisi de Fārisilerdir. Evvelde zevā‘id hazf olunmuştur. Ve هِنْدِكُ [hindik] lafzında kāf tasgīr ya‘nī tahkīr içindir, ekser ehl-i Hind, Mecūs oldukları için ba‘dehu ‘Arab ta‘rīb ve bu gūne tasarruf eylediler.

الْهِنْدَوَانِي [el-hinduvāniyy] (hā’nın kesri ve zammıyla) Ehl-i Hind yaptıkları ya‘nī Hindistān’da ma‘mūl kılıca ve sār nesneye denir. Yā nisbet içindir; elif ve nūn te‘kīd-i nisbet ve hā’nın zammı tagyīr-i neseb içindir, قُبَاتِيٌّ [qubāṭiyy] gibi; yukālu: سَيْفٌ هِنْدَوَانِيٌّ أَيْ مَنَسُوبٌ إِلَى رِجَالِ الْهِنْدِ: يَغْيِي مَعْمُولٌ بِهَا

التَّهْنِيدُ [et-tehnīd] (tef‘īl) [tef‘īl] vezninde) Bir husūsta taksīr ve tüvānā eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: هِنْدُ الرَّجُلِ إِذَا صَاحَ Ve bir adama be-gāyet bed-edā ile sövmek ma‘nāsınadır; yukālu: هِنْدٌ فَلَانًا Ve şātime mukābele eylemeyip şetmini hazmla sūkūt eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: هِنْدُ الرَّجُلِ إِذَا شَتِمَ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ فَاحْتَمَلَهُ وَأَمْسَكَ عَنِ الشَّتْمِ

cı bileyip keskin kılmak ma'nāsınadır; yukālu: هُنْدَ السَّيْفِ إِذَا سَحَدَهُ Ve mübāşeret eylediği işten ferāgat eylemek, 'alā-kavlin te'ehhür eylemek ma'nāsınadır; yukālu: مَا هُنْدَ فُلَانٌ عَنْ أَمْرِ أَيِّ مَا كَذَّبَ أَوْ تَأَخَّرَ [tekzīb] [iḥcām] 'ani'l-emr ma'nāsınadır. Ve nigār-ı nāzenīn lutf-ı edā ve izhār-ı cemāl-i 'ālem-ārā ve sā'ir şīve-i hātır-rübā ile bir biçärenin gön-lünü alıp kendisine 'aşık şeydā kılmak ma'nāsınadır; yukālu: هُنْدَتْهُ الْمَرْأَةُ إِذَا أَوْرَثَتْهُ عَشَقًا بِالْمُأَلَفَةِ

هُنْدَوَانٌ [Hunduvān] (hā'nın ve dāl'ın zam-mıyla) İrān'da Ḥūzistān türābında bir nehr ismidir. Ve bir mevzi' adıdır.

دِرْهُنْدَوَانٍ [Deri Hunduvān] (dāl'ın fet-hiyle) Belḥ şehrinde bir mahalle adıdır; Fakīh-i Ḥānefī İmām Ebū Ca'fer Muḥammed b. 'Abdullāh el-Hunduvānī oraya mensūbdur; Fārisīde Hindūlar kapı-sı demektir.

هِنْدَمَنْدٌ [Hindemend] (hā'nın kesri ve dāl ve mīm'in fethiyle) Sīstān ülkesinde bir nehr ismidir. Ve o bir garīb nehrdir ki ona bin 'aded nehr munsabb olur iken aslā māddesinde tezāyüd zāhir olmaz. Kezālik ondan bin 'aded nehr münşakk olur iken kat'ā noksān şā'ibesi müşāhedesi olunmaz. Şāriḥ der ki nehr-i merkūm ehl-i 'irfān beyinde bahr-i 'ilme misāldir.

هِنْدَادٌ [Hennād] [ḥammād] vezninde) Bir muhaddis adıdır.

هِنْدَادَةٌ [Hennādet] (hā'yla A'lām-ı nisvāndandır.

دَيْرِ هِنْدٍ [Deyru Hind] Dimaşḥ kazāsında bir karye adıdır. Ve Ḥīre türābında iki mevzi' ismidir.

[ه ر و د]

الْهُودُ [el-hevd] (hā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Bir adam irtikāb ettiği kāra peşimān olup ondan Hakk'a tevbe ve rüçū' eylemek ma'nāsınadır; yukālu: هَادَ الرَّجُلُ يَهُودُ هَوْدًا إِذَا تَابَ وَرَجَعَ إِلَى الْحَقِّ Mü'ellifin *Başā'ir*'de beyānına göre asl **هُودٌ** [hevd] bir nesneden rıfk ve sühütle rüçū' eylemek ma'nāsına mevzū'dur, meşy bi't-te'ennī ve sükūn ve sā'ir ma'ānī ondan müteferri'dir.

الْهُودُ [el-heved] (fethateynle) **هُودَةٌ** [hevdet] nin cem'idir ki deve hörgücüne denir, aslā kemiği olmayıp sāfī lahm ve şahm olmak-la mülāyim olduğu için.

الْهُودُ [el-hūd] (hā'nın zammıyla) Yehūd tā'ifesine denir. Ve

هُودٌ [Hūd] Bir peygamber-i zī-şān ismidir. Ve **يَهُودٌ** [yehūd] lafzı **يُهْدَانُ** [yuhdān] üzere cem'lenir yā'nın zammıyla.

Mü'ellif burada pek icāz eylemiştir. *Başā'ir*'de beyānına göre **هُودٌ** [hūd] **هَائِدٌ** [hā'id]in cem'idir, **تَائِبُونَ** [tā'ibūn] ma'nāsına, **عَائِدٌ** [ā'id]in cem'i **عُودٌ** [ūd] olduğu gibi; ba'cdehu **يَهُودٌ** [yehūd] tā'ifesinde ism-i cins olmuştur. Ve ta'zīm ve mübālagaya mebnī onunla bir nebiyy-i zī-şān müsem mā olmuştur ki o Hūd b. 'Āmir b. Şāleḥ b. Fāleḡ b. Erfahşed b. Sām b. Nūḥ 'aleyhi's-selām'dır. Ekser 'indeinde vech-i mezkūr üzere 'Arabīdir ve 'inde'l-ba'z Nūḥ ve Lūt gibi, ism-i a'cemīdir ve 'inde'l-ba'z asl ismi 'Ābir'dir, rıfk ve sükūn ve vakār ile muttasıf olduğu için **هُودٌ** [Hūd] itlāk olundu.

Ve **يَهُودٌ** [yehūd] mādde-i merkūmeden muzārī'dir, tā'ife-i cuhūdā 'ālem ol-

muştur, 'ibādet-i 'iclden tā'ib oldukları mülāhazasına mebnī. Ve bu 'alemiyyet ve vezn-i fi'l illetleriyle yāhūd أُمَّة [ummet] ve قَبِيلَةٌ [qābilet] i'tibārıyla gayr-i munsarıftır. Ve ona harf-i ta'rīf, duhūlü cā'izdir, cem'iyet i'tibārıyla ve tenvīn dahi dāhil olur, zīrā evzūn-i fi'lden bāb-ı esmāya nakl olunmuştur. Ve nisbetinde يَهُودِيّ [Yehūdiyy] denir, زَنْجُ [Zenc] ve زَنْجِيّ [Zenciy] gibi ve vāhididir. Ve 'inde'l-ba'z يَهُودُ [Yehūd] [Yehūdā] mu'arrebidir, gūyā ki ekber-i evlād-ı Ya'qūb 'aleyhi's-selām ile tesmiye ve ona nisbet olunmuşlardır. Ve tā'ife-i mesfūreye Cuḥūd itlākı risāle-i Hazret-i Muḥammediyyi 'aleyhi's-salātu ve's-selām 'ayānen bilirler iken hasede mebnī inkār eyledikleri içindir. İntehā.

التَّهْوِيدُ [et-tehvīd] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bir kimseyi Yehūd dīnine döndürmek ma'nāsınadır ki yehūdī kılmaktır; yukālu: هَوَّدَهُ هَوْدَةً تَهْوِيدًا إِذَا حَوَّلَهُ إِلَى مِلَّةِ يَهُودٍ Niteki eserde "نَمَّ أَبَوَاهُ يَهُودَانِيَّةً" vārid olmuştur. Ve cinn tā'ifesiyle söyleşmek ma'nāsınadır; yukālu: هَوَّدَ الرَّجُلُ إِذَا تَجَاوَبَ الْجِنَّ Ve nerm ve nāzükterāne ve tercī'le tegannī eylemek ma'nāsınadır, Yehūdun Tevrāt kırā'atleri gibi; yukālu: يَهُودُ الرَّجُلُ أَي يَرْجِعُ الصَّوْتُ فِي لَيْنٍ Ve bir adamı vecd ve şevke getirip tarab-nāk ve havā-dār eylemek ma'nāsınadır, Yehūd, Tevrāt'ı hazīn ve mü'essir savt ve makāmla kırā'at etmeleriyle sāmī'i tarāb-nāk ettikleri gibi; yukālu: هَوَّدَ فَلَانًا Ve āheste āheste yürümek ma'nāsınadır; Yehūdun 'inde'l-kırā'at hareket-i hafīfeleri gibi; yukālu: هَوَّدَ الرَّجُلُ إِذَا مَشَى رُؤْيَاً Ve şarāb şāribi mest eylemek ma'nāsınadır; yapça yapça buḥārī dimāga istilā eylediğine mebnī yāhūd şūrbū'l-Yehūd meşrebine mübtenīdir; yukālu: هَوْدَةٌ

السَّرَابِ إِذَا أَسْكَرَهُ Ve

تَهْوِيدٌ [tehvīd] Nerm ve za'īf āvāz ile seslenmek ma'nāsınadır; yukālu: هَوَّدَ الرَّجُلُ إِذَا صَوَّتَ بِصَوْتٍ ضَعِيفٍ لَيْنٍ Ve ayak sürüyerek ağır ağır yürümek ma'nāsınadır; yukālu: هَوَّدَ فِي السَّبْرِ إِذَا أَبْطَأَ Ve sözü pek āheste sükūn ve mülāyemet üzere söylemek ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ يَهْوُدُ فِي الْمَنْطِقِ أَي يَسْكُنُ بِعَيْنِي يُؤَدِّي بِسُكُونٍ وَرَفِيقٍ وَمَهْلٍ هَوْدَةً [hevdet]-i mezkūrdan me'hūzdur; yukālu: هَوَّدَ الرَّجُلُ إِذَا أَكَلَ السَّنَامَ

الْهَوَادَةُ [el-hevādet] (hā'nın fethiyle) Līn ve rıfk ve mülāyemet ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ عَلَى هَوَادَةٍ أَي لَيْنٍ وَرَفِيقٍ Ve beyne'l-kavm vesīle-i salāh ve muvāfakat olunması me'mūl olan şey'e denir; yukālu: هُوَ بَصِيرٌ Ve ruhsat ve muḥābāt ma'nāsınadır.

التَّهْوَادُ [et-tehvād] (تَذْكَارٌ [tezkār] vezninde) Masdar-ı sülāsīdir, تهْوِيدٌ [tehvīd] gibi nerm ve za'īf āvāz ile seslenmek ma'nāsınadır; yukālu: هَادَ الرَّجُلُ تَهْوَادًا إِذَا صَوَّتَ بِصَوْتٍ ضَعِيفٍ لَيْنٍ Ve sözü sükūn ve mülāyemet üzere söylemek ma'nāsınadır; yukālu: هَادَ فِي الْمَنْطِقِ تَهْوَادًا إِذَا آدَاهُ بِسُكُونٍ وَرَفِيقٍ

التَّهْوُودُ [et-tehevūd] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Bu dahi kelāmı nerm ve sükūn üzere söylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَهْوُدُ فِي الْمَنْطِقِ إِذَا آدَاهُ بِسُكُونٍ Ve yehūdī olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَهْوُدَ الرَّجُلُ إِذَا صَارَ يَهُودِيًّا Ve miyānede rahimi yāhūd hürmeti kat' eylemeyip vasl ve ri'āyet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَهْوُدَ الرَّجُلُ إِذَا تَوَصَّلَ بِرَحِمِ أَوْ حُرْمَةِ

الْمُهَادَةُ [el-muhāvedet] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Beynehümāda olan 'adāveti terkle barışmak ma'nāsınadır ki rıfk ve

mülāyemetin lāzımıdır; yukālu: إِذَا هَاوَدُهُ إِذَا هَاوَدُهُ وَادَعَهُ وَصَالِحُهُ Burada مُعَاوَدَةٌ nüshaları gatlattır. Ve birbirine meyl ve teveccüh kılmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا مَائِلَةٌ ve yukālu: هَاوَدًا إِذَا مَائِلًا Ve مُعَاوَدَةٌ [mu'āvedet] ma'nāsınadır ki هَوْدٌ [hevd]-i mezkūrdan me'hūzdur; yukālu: هَاوَدَةٌ إِذَا عَاوَدَةٌ

أَهْوَدُ [ehved] (أَحْمَدُ [aḥmed] vezninde) İsneyn gününün ism-i kadīmidir, أَوْهَدٌ [evhed] gibi. Ve bir kabīle adıdır.

يَهُودًا [Yehūdā] (yā-yı tahtıyye'nin fethiyle) Yūsuf-ı Şiddīk 'aleyhi's-selām hazretlerinin birāderleri ismidir ki ekber-i evlād-ı Ya'kūb 'aleyhi's-selāmdır, vālideleri başkadır. Lākin İbrānīde zāl-ı mu'ceme ile يَهُودًا 'unvānında mersūmdur.

[ه د ي]

أَلْهَيْدُ [el-heyd] (كَيْدٌ [keyd] vezninde) ve أَلْهَادُ [el-hād] (gayr-i kıyās üzere yā'yı elife kalble) Bir adamı mehūl ve mühiş nesne ile belinlendirmek ma'nāsınadır; yukālu: هَادَةٌ يَهِيدُهُ هَيْدًا وَهَادًا إِذَا أَفْرَعُهُ gussa-nāk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: هَادَةٌ إِذَا كَرَّبَهُ Ve bir nesneyi tahrik eylemek ma'nāsınadır; yukālu: هَادَةٌ إِذَا حَرَكَهُ Ve bir nesneyi islāh eylemek ma'nāsınadır; yukālu: هَادَةٌ إِذَا أَضْلَحَهُ

Mü'ellif 'unvānında resm eylemekle her biri ma'nā-yı mahsūs olmak üzere terceme olundu, lākin Zemahşerī bir nesneyi islāh için tahrik ma'nāsına resm etmekle ona göre ikisi bir ma'nā olur, hattā ifsād için tahrikte isti'māl olunmaz diye tasrih eylemiştir. Ve Nihāye'de "لَا يَهِيدُنْكُمْ" "أَلْهَيْدُ التَّحْرِيكُ" hadīsinde asl hadīsinde asl "أَلْهَيْدُ التَّحْرِيكُ" dedikten sonra "فَقِيلَ لَهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي مَسْجِدِهِ يَا رَسُولَ اللَّهِ هَذِهِ هَادَةٌ فَقَالَ بَلْ عَزَّشَ كَعَزَّشَ مُوسَى أَيُّ هَادَةٌ هَذِهِ هَادَةٌ وَقِيلَ هُوَ الْإِضْلَاحُ بَعْدَ الْهَيْدِ" ibāretiyle

muhtelif olduğunu iş'ār eylemiştir, zīrā هَدْمٌ [hedm] tahrik lāzımıdır. Ve sārīr bazı ümmehāttan dahi Zemahşerī kavli münfemhim olmakla ikisi ma'nā-yı vāhid olmak müte'eyyiddir. Ve

هَيْدٌ [heyd] Bir nesneyi yerinden izāle eylemek ma'nāsınadır; yukālu: هَادَةٌ إِذَا أَرَاةُ Ve bir tarafa sarf ve tahvil eylemek ma'nāsınadır; yukālu: هَادَةٌ إِذَا صَرَفَتْهُ Ve muztarib ve bī-karār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: هَادَةٌ إِذَا أَرْعَجَتْهُ Ve zecr ve men'e eylemek ma'nāsınadır. Ve bazıları ya'nī Ya'kūb, يَهِيدُ kelimesi ancak harf-i nefy ile isti'māl olunur, müsbeten isti'māl olunmaz dedi; tekūlu: مَا يَهِيدُنِي ذَلِكَ أَيُّ مَا يُرْجِعُنِي Ve bundan murādı hemān sīga-i müstakbeldir, mādde değildir, niteki ehādīste müsbeten vārid olmuştur. Ve

هَيْدٌ [heyd] ve

هَيْدٌ [hīd] (hā'nın kesriyle) ve

هَادٌ [hād] Deve kısmını durmaktan zecr ve āzāra mahsūs savttır ve ma'nā-yı mezbūrdandır, 'Arablar bir kimsenin vaz' ve şānından istifhām mevki'inde هَيْدٌ مَا لَكَ derler, dāl'ın nasbıyla, مَا شَأْنُكَ makāmında. Aslı يَهِيدُنِي هَيْدًا يَهُودٌ أَيُّدِكَ idi ve minhu tekūlu: مَا يَهِيدُنِي هَيْدًا يَهُودٌ أَيُّدِكَ وَمَا أَتَى فُلَانٌ الْقَوْمَ فَمَا قَالُوا لَهُ: قَالَ مَا شَأْنُكَ Ve bu هَيْدٌ مَا لَكَ gibi mesel mecrāsında cārī olmuştur. Ve 'Arablar "Filān adam bildiğine ve bilmediğine ihsān eder" diyecek yerde فُلَانٌ يُعْطِي الْهَيْدَانَ أَيُّ يُعْطِي مَنْ عَرَفَ وَمَنْ لَمْ يَعْرِفْ وَالرَّيْدَانَ [Ve] هَيْدَانٌ [heydān] هَيْدٌ [heyd]den sıfatdır, muztarib eden adama denir ki burada murād isti'tā ile muztarib edendir ve رَيْدَانٌ [reydān] rā-i mühmele ile رَوْدٌ [revd]den me'hūzdur, müşākeleten yā'yla isti'māl

olundu. Ve

هَيْدُ [heyd] ve

هَادُ [hād] Hareket ma'nasına gelir; yukālu: مَا لَهُ هَيْدٌ وَهَادٌ أَيَّ حَرَكَةً Ve

هَيْدُ [heyd] Muztarib olan şey'e denir, tesmiye bi'l-masdar'dır.

هَيْدُ [et-tehyīd] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) هَيْدُ [heyd] ile üç evvelki ma'nāda mürādiftir; yukālu: هَيْدُهُ تَهْيِيدًا إِذَا أَفْرَعَهُ وَكَرَّبَهُ وَحَرَكَهُ وَأَضْلَحَهُ: Ve sür'atle yürütmek ma'nāsınadır; yukālu:

هَيْدَ الرَّجُلِ إِذَا أَسْرَعَ فِي السَّيْرِ

هَيْوُدُ [Heyūd] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Bir dağın adıdır.

أَيَّامُهُيْدُ [eyyāmu heyd] (كَيْدٌ [keyd] vezninde) Zamān-ı Cāhiliyye'de bir mevt-i 'amme eyyāmıdır ki on iki bin adam fevt olmuştur.

هَيْدَةٌ [Heydet] (hā'nın fethiyle) Benī Ebī Bekr b. Kilāb yurdunda Mağca' nām bel-denin yukarı semtinde bir derin engebenin adıdır.

FASLU'L-YĀ'İ'T-TAHTİYYE

(فَضْلُ الْيَاءِ)

[ي ب د]

أَلْيَبِدُ [el-eybed] (bā-yı muvahhade ile أَحْمَدُ [ahmed] vezninde) Bir nebāt adıdır ki şa'ir nebātına şebīh olur, davar kısmına begāyet yarar.

[ي د د]

يَدُّ [el-yedd] (dāl'ın teşdīdiyle) يَدُّ [yed]-i muhaffefede lügattir ki ele denir, dest ma'nāsına, niteki mu'tell bābında mersümdür.

[ي ر د]

يَرْدُ [Yerd] (فَرْدٌ [ferd] vezninde) İdrīs 'aleyhi's-selāmın pederleri isimdir.

[ي ز د]

يَزْدُ [Yezd] (yā'nın fethi ve zā-yı mu'cemenin sükūnuyla) Şīrāz ile Ḥorāsān beyninde bir belde adıdır; Yezdiyyūn muhaddisinden bir cemā'attir ki ona mensūblardır.

يَزْدُودُ [Yezdūd] (مَرْدُودٌ [merdūd] vezninde) Başka bir beldedir.

يَزْدَابَادُ [Yezdābād] Rey kazāsında bir karyedir.

[ي ن د د]

يَنْدُدُ [yended] “ن،د،د” māddesinde zikr olundu.

[ي ق د]

يَأْقِدُ [Yāqid] (صَاحِبٌ [şāhib] vezninde) Ḥaleb kazāsında bir karye adıdır.

BĀBU'Z-ZĀLĪ'L-MU'CEME
(بَابُ الذَّالِ الْمُعْجَمَةِ)

ذ

FASLU'L-HEMZE
(فَصْلُ الْهَمْزَةِ)

[أخ ذ]

الأخذُ [el-aḥz] (hemzenin fethi ve ḥā-yı mu'cemenin sükūnuyla) ve

التأخذُ [et-teḥāz] تَذَكَّرَ [tezkār] vezninde) Bir nesneyi almak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَخَذَهُ أَخَذًا وَتَأَخَذًا مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَخَذَهُ أَخَذًا وَتَأَخَذًا Mü'ellifin *Başā'ir*'de beyânına göre **أخذُ** [aḥz] حَوْزُ الشَّيْءِ وَتَحْصِيلُهُ ma'nāsına mevzū'dur. Ve o gāh olur ki tenāvül cihetiyle olur ve ondan Fārisīde sitāden ve Türkīde almak ile ta'bīr olunur; yukālu: أَخَذَهُ أَيُّ تَنَاوَلَهُ Ve gāh olur ki kahr ve galebe cihetiyle olur ve ondan Fārisīde giriften ve Türkīde tutmak ile ta'bīr olunur; yukālu: أَخَذْتُهُ الْحُمَّى Ve ma'ānī-i sā'ire ki bunlardan münşā'ibedir, her biri bu iki aslı birer münāsebetle mutazammındır. İntehā. Ve

أخذُ [aḥz] Sīret ve tarīkat ma'nāsına müsta'meldir. Bunda مَأْخُودٌ [me'ḥūz] ma'nāsınadır ki adamın tuttuğu seciyye ve tarīkat demektir; yukālu: دَهَبُوا وَمَنْ أَخَذَ أَخَذَهُمْ بَفَتْحِ الْهَمْزَةِ وَكَسْرِهَا وَرَفْعِ الذَّالِ وَنَضْبِهَا ve yukālu: مَنْ أَخَذَهُ أَخَذَهُمْ وَيَكْسُرُ أَيُّ مَنْ سَارَ بِسِيرَتِهِمْ وَتَحَلَّقُوا بِخَلَائِقِهِمْ Ve

أخذُ [aḥz] Bir adamı bagteten tutmak ma'nāsına isti'māl olunur, mücrimi tutmak gibi; yukālu: إِذَا أَوْقَعَ بِهِ أَخَذَهُ إِذَا أَوْقَعَ بِهِ Ve işkence eylemek ma'nāsına müsta'meldir ki ma'nā-yı mezbūrun lāzımıdır; yukālu: أَخَذَهُ بِدَنْبِهِ أَيُّ عَاقَبَهُ عَلَيْهِ

الإخذُ [el-iḥz] (hemzenin kesriyle) Deve kısmına mahsūs bir dāğın ismidir ki deveye bir maraz ve 'illet 'urūzundan havf ve endişe eylediklerinde bir yanına basarlar,

gūyā ki onunla gelecek maraz ahz olunmuş olur.

الْأَخَذُ [el-uḥuz] (zammeteynle) Göz ağrısına itlāk olunur, tutmak ma'nāsından me'hūzdur. Lisānımızda dahi “Göz ağrısı tuttu, gözü tuttu” ta'bīri zebān-zeddir. Rāḡib bunu kināye kılmıştır; yukālu: **بِهِ أَخَذُ** Ve **وَبِعَيْنِهِ أَخَذَ أَيَّ رَمَدٍ**

أَخَذُ [uḥuz] **إِحَاذٌ** [ihāz] ve **إِحَاذَةٌ** [ihāzet] ten cem' olur ki hemzenin kesriyle, su gölüne itlāk olunur, suyu akıtmayıp tuttuğuna mebnīdir. Kāle fi'n-*Nihāye* ve minhu hadīsu Mesrūk: “جَالَسْتُ أَصْحَابَ رَسُولِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَوَجَدْتُهُمْ كَالْإِحَاذِ” وَهُوَ مُجْتَمِعُ الْمَاءِ وَجَمْعُهُ أَخَذٌ مِثْلَ كِتَابٍ وَكُتُبٍ وَقِيلَ هُوَ جَمْعُ الْإِحَاذَةِ وَهُوَ مَصْنَعٌ لِلْمَاءِ يَجْتَمِعُ فِيهِ

الْأَخَذُ [el-eḥaz] (fethateynle) Deve köşeği süitten tohme ve imtilā olmak ma'nāsınadır ki tutmak ma'nāsından me'hūzdur; yukālu: **أَخَذَ الْفَصِيلَ أَخَذًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَتَحَمَّ** Ve **deve** kısmı delirmek ma'nāsına müsta'emeldir; yukālu: **أَخَذَ الْبَعِيرَ إِذَا اعْتَرَاهُ جُنُونٌ** Ve **göz** ağrımak ma'nāsınadır; yukālu: **أَخَذَتْ عَيْنُهُ إِذَا رَمَدَتْ** Ve bu ma'nā İbnu's-Sīd rivāyetidir.

الْأَخْذَةُ [el-uḥzet] (hemzenin zammıyla) Sıhr tarzında bir gūne rukye ve efsūna denir, 'alā-kavlin bir nev' boncuğa denir ki efsūnkārlar onu ahz u teshīr-i nās için i'māl ederler. Efsūn-ı mezbūr dahi teshīre müte'allaktır, cādū karıların i'māl eyledikleri efsūn yāhūd boncuk olacaktır; yukālu: **لِفَلَانَةٍ أَخْذَةٌ تُوْجَدُ بِهَا النَّاسُ أَيُّ رُقِيَّةٍ أَوْ خَوْزَةٍ** Ve 'Arablar akşam namāzından sonraca olan sā'ate ya'nī sular karardığı vakte **أَخَذَةَ النَّارَ** itlāk ederler, zīrā sā'at-i mezbūr eşerrü's-sā'at olmakla gūyā ki pūr-āteş olduğundan ondan çakmak çakılıp āteş almak müm-

kindir zu'm ederler; ve minhu yukālu: **بَادِرٌ** “أَكْفُتُوا صَبِيَانَكُمْ بِرَيْدِكَ أَخْذَةَ النَّارِ” **أَكْفُتُوا صَبِيَانَكُمْ** niteki hadīs-i şerifte **بِالرَّيْلِ** vārid olmuştur ki murād zamān-ı intişār-ı zulmettir.

الْأَخِيذُ [el-eḥīz] (emīr) [emīr] vezninde) Esīre itlāk olunur, tutsak ta'bīr olunur. Ve şeyh-i garībe itlāk olunur.

الْإِحَاذَةُ [el-iḥāzet] (hemzenin kesriyle) Kalkanın el ile tutacak yerine itlāk olunur, ma'nāsına. Ve şol arza itlāk olunur ki kişi kendi nefsi için cā'iz ya'nī ittihāz ve temellük eylemiş ola. Ve ona **إِحَاذٌ** [ihāz] dahi denir hā'sız. Kezālik şol arza itlāk olunur ki āherin mülkü olmaya-rak pādīşāh cānib-i mūrīden bir adama istā ve temlīk eylemiş ola; yukālu: **هِيَ لَكَ إِحَاذَةٌ** Ve **وَهِيَ أَرْضٌ أَغْطَاكَهَا الْإِمَامُ لَيْسَتْ مَلَكًا لِأَخْرَ إِحَاذٌ** [ihāz] ve **إِحَاذَةٌ** [ihāzet] **أَخَذُ** [uḥuz]un muf-redidir ki zikr olundu.

الْأَخِيذُ [el-eḥīz] (ketif) [ketif] vezninde) Şol deveye itlāk olunur ki semirmeğe 'alā-kavlin kocalmağa yüz tutmuş ola; yukālu: **بَعِيرٌ أَخِيذٌ إِذَا كَانَ قَدْ أَخَذَ فِيهِ السَّمْنُ أَوِ السِّنُّ** Ve şol süte itlāk olunur ki ekşimeğe yüz tutmak-la hirrīyyet peydā edip dili burar ola; yukālu: **لَبَنٌ أَخِيذٌ أَيَّ قَارِصٍ**

الْأَخْوَذَةُ [el-uḥūzet] (hemzenin zammıyla) Süt ekşiyip ta'mında hirrīyyet peydā olmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَخِيذُ اللَّبَنِ أَخْوَذَةٌ** مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا حَمَضَ

التَّأَخِيذُ [et-teḥīz] (tef'īl) [tef'īl] vezninde) Sütü ekşitemek ma'nāsınadır; tekūlu: **أَخَذْتُ** اللَّبَنَ تَأَخِيذًا إِذَا أَحْمَضْتُهُ

الْمَأْخِذُ [el-me'āḥiz] [meşā'id] vezninde ve mūrādifidir ki **مَصِيدَةٌ** [meşīdet] in cem'idir; tuzağa denir; yukālu: **صَادَ الطَّيْرُ بِالْمَأْخِذِ أَيَّ بِالْمَصَائِدِ**

الْمُسْتَأْجِدُ [el-muste'ħiz] İsm-i fā'il bünye-siyle bir derd ve veca' sebebiyle başını yere eğip sâkit ve sâmit duran derd-nâka itlâk olunur. Ve huzûc ve istikânet sâhibi adama itlâk olunur; yukâlu: رَجُلٌ مُسْتَأْجِدٌ أَيُّ شَعْرٌ مُسْتَأْجِدٌ أَيُّ طَوِيلٌ مُسْتَكِينٌ خَاضِعٌ Ve pek uzun saç a itlâk olunur, gūyā ki bütün kaddini ahz eylemiş olur; yukâlu: شَعْرٌ مُسْتَأْجِدٌ أَيُّ طَوِيلٌ

الْمُوْتَحِيزُ [el-mu'teħiz] Bu dahi ism-i fā'il bünyesiyle huzûc ve istikânetli adama itlâk olunur.

الْمُوَاخِذَةُ [el-mu'āħazet] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Bir adamı suçu mukābilesinde 'ikāb eylemek ma'nāsınadır; yukâlu: أَخَذَهُ بِذَنْبِهِ مُوَاخِذَةً إِذَا عَاقَبَهُ وَلَا تَقُلْ وَآخِذَهُ

Şārih der ki Yemen lügatinde vāv ile وَآخِذَهُ vardır, hattâ Kūr'ān-ı kerīm'de vāv ile de kırā'at olunmuştur.

الِإِئْتِخَاذُ [el-i'tiħāz] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Birbirini tutmak ma'nāsınadır ki müşāreket içindir; yukâlu: إِيْتِخَاذُ الْقَوْمِ إِذَا أَخَذَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا Ve gāh olur ki hemze tā'ya kalb ve idgām olunup إِيْتِخَاذُ derler ki masdarı إِيْتِخَاذُ [ittiħāz] olur. Ve bunda müşāreket ma'nāsı yoktur. Türkide edinmek ile ta'bīr olunur. Mü'ellif, *Başā'ir*'de der ki bunda ihtilāf eylediler. Ba'zılar "نَحَذُ" māddesinden ifti'āldir dediler, tā-yı asliyye ile tā-yı ifti'āl cem' olmakla idgām olundu, niteki *Kāmūs*'ta dahi fasl-ı ātīde sebt eylemiştir. Ve 'inde'l-ekserīn mehmūz olan "أَخَذَ-يَأْخُذُ" māddesinden me'hūzdur. Ve bu kav'l 'inde'l-mü'ellif mecrūhtur. Ona binā'en burada إِيْتِخَاذُوا ve 'unvānıyla resm eylemiştir. Ve gāh olur ki إِيْتِخَاذُ māddesi جَعَلَ mecrāsına icrā olunmakla mef'üleyne ta'dīye eder; ve minhu kav-luhu ta'ālā: ﴿لَا تَتَّخِذُوا الْيَهُودَ وَالنَّصَارَى أَوْلِيَاءَ﴾

Ve الْآيَةِ Ve نُجُومٌ الْأَخْزِدِ [nucūmu'l-aħz] menāzil-i kamere itlâk olunur ki her menzil niçe kevkebe müştemildir, kameri her gece bir menzil ahz eder. 'Alā-kavlin istirāk-ı sem' eden şeyātīne ferīşelerin remy ettikleri rücum-ı nücūmdan 'ibārettir.

الِإِسْتِحَاذُ [el-istiħāz] Sīn'le إِيْتِخَاذُ [ittiħāz] ma'nāsınadır ki edinmek ta'bīr olunur; yukâlu: إِسْتَحَاذَ أَرْضًا أَيُّ إِتَّخَذَهَا

Şārih der ki إِيْتِخَاذَ aslda إِسْتَحَاذَ idi, tā-yı ūlāyı sīn'e ibdāl eylediler. Ve 'inde'l-ba'z istif'āldir, tahfīfen tā'nın birisi hazf olundu.

[أ ذ ذ]

الْأَذُّ [el-ezz] (hemzenin fethi ve zāl'ın teşdīdiyle) Kesmek ma'nāsınadır; yukâlu: أَذُّ الشَّيْءِ أَذًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا قَطَعَهُ

الْأَذُوذُ [el-ezūz] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Pek kesici keskin şey'e denir; yukâlu: سَيِّفٌ أَذُوذٌ وَشَفْرَةٌ أَذُوذٌ بِلَا هَاءٍ أَيُّ قَطَّاعٌ bi-ma'nā fā'il olmakla tezkīri ve te'nīsi berāberdir.

إِذْ [iz] (hemzenin kesriyle) Bir kelime-dir ki zamān-ı māzīye delālet eder ve sükūn üzere mebnīdir. Ve bunun hakkı cümleye muzāf olmaktadır; Fārisīde āngāh mūrādīfidir; tekūlu: يَا نَبِيَّ إِذْ أَنْتَ شَابٌ "Senin civānlığın vakte sana rāst gelmiştim" demek olur. Ve إِذْ [iz] kelimesi zamān-ı māzī için ism olur. Bu sūrette ekserī zarf vākīc olur, ke-kavlihi ta'ālā: الْآيَةِ ﴿فَقَدْ نَصَرَهُ اللهُ إِذْ أَخْرَجَهُ﴾ Ve ba'zen mef'ülün-bihi vākīc olur; ke-kavlihi ta'ālā: ﴿وَأَذْكُرُوا إِذْ كُنْتُمْ قَلِيلًا﴾ Ve ba'zen mef'ül den bedel olur; ke-kavlihi ta'ālā: ﴿وَأَذْكُرْ فِي﴾ **إِذْ** [iz] Burada الْكِتَابِ مَرْبِمٍ إِذْ انْتَبَدَتْ, الْآيَةِ kelimesinin mef'ülü **أَذْكُرْ** [uzkur] kelimesinin mef'ülü

olan olan lafzından bedel-i iştimâldir. Ve gâhî kendiden istignâ olunmağa sâlih olan bir ism-i zamāna muzāfün-ileyh olur **يَوْمِيذٍ** kelimesi gibi ki **يَوْمٌ** lafzına muzāfün-ileyh olmuştur, “o gün” demek olur; ve **حَيْثِيذٍ** ve **عَامِيذٍ** dahi bunun gibidir, bu sūrette **إِذٍ** kelimesi münevven olur. Yāhūd istignâ olunmağa sâlih olmayan ism-i zamāna muzāfün-ileyh olur; ke-kavlihi ta'ālā: ﴿بَعْدَ إِذٍ هَدَيْتَنَا﴾ Ve gâhî zamān-ı müstakbel için ism olur; ke-kavlihi ta'ālā: ﴿يَوْمِيذٍ تُحَدِّثُ أَخْبَارَهَا﴾ Ve ta'lil için olur; ke-kavlihi ta'ālā: ﴿وَلَنْ يَنْفَعَكُمْ الْيَوْمَ إِذٍ ظَلَمْتُمْ﴾ Ve müface'e için olur eğer **بَيْنَنَا** ve **بَيْنَنَا** ke-limelerinden sonra vākif olursa; niteki işbu **إِسْتَقْدِرَ اللهُ خَيْرًا وَارْضَيْنَ** || **بِهِ فَبَيْنَنَا الْعُسْرُ** “إِسْتَقْدِرَ اللهُ خَيْرًا وَارْضَيْنَ” beytinde olduğu gibi, ya'nî “Usr ve şiddet aralığında iken nāgāh yūsir ve meserret zuhūr eder.” Ve işbu **إِذٍ** kelimesinin zarf-ı zamān yāhūd mekān yāhūd müface'e ma'nāsına harf yāhūd harf-i zā'id-i mü'ekked olması bābında beyne'n-nuḥāt akvāl-i kesire vardır, kütüb-i nahviyyede mebsüttür.

[أ ز ز]

الْأَزَادُ [el-ezāz] (zā-yı mu'ceme ile **سَحَابٌ** [sehāb] vezninde) Bir nev' hurmā ismidir.

أَزْدٌ [Ezez] (fethateynle) Esāmīdendir: Cābir b. Ezez ve Ummu Bekr bint Ezez ruvāt-ı hadīstendir.

FASLU'L-BĀ'Ī'L-MUVAHHADE

(فَضْلُ الْبَاءِ الْمُوحَّدَةِ)

[ب ذ ذ]

الْبَذُّ [el-bezz] (bā'nın fethi ve zāl'ın teşdidiyle) ve

الْبَذِيذَةُ [el-bezīzet] (bā'nın fethiyle) Kahr ve galebe eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **بَذُهُ بَذًا وَبَذِيذَةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا غَلِبَهُ** Ve

بَذٌ [bezz] Güveye hurmāya denir ki dağılır olur, cins 'add olunmaz; yukālu: **تَمُرٌ بَذٌ أَيُّ مُتَشَبِّهٍ** Ve

بَذٌ [Bezz] İrān'da Errān ile Āzerbaycān eyāletleri beyninde bir vilāyet adıdır ki onda dā'iresi üç dönüm mikdārı bir mahal vardır; içinde bir adam duracak mikdār bir yer vardır ki onda du'ā müstecābdır. Ve aşağı tarafından bir büyük nehr cārī olur ki hummā-yı 'atıkaya mübtelā olanlar ondan igtisāl eyledikte hummāsı zā'il olur. Ve

بَذٌ [bezz] Yalnız, ferd ma'nāsınadır; **فَذٌ** [fezz] lafzına mü'ekked olarak zikr olunur; yukālu: **فَذٌ بَذٌ أَيُّ فَرْدٌ** Ve

بَذٌ [bezz] **بَذَاذَةٌ** [bezāzet]ten vasf olur, pejmürde-kıyāfet ve perīşān-şekl olan adama denir; yukālu: **رَجُلٌ بَذٌ الْهَيْئَةِ وَبَادُ الْهَيْئَةِ** Ve misl ve nazir ma'nāsına gelir; yukālu: **مَا لَهُ بَذٌ أَيُّ مِثْلٌ**

الْبَذِيذَةُ [el-bezīzet] (bā'nın fethiyle) Masdardır, niteki zikr olundu. Ve nasīb ve kısmet ma'nāsınadır; yukālu: **أَخَذَ بَذِيذَتَهُ أَيُّ نَصِيْبِهِ** Ve

بَذِيذَةٌ [bezīzet] Perīşān-hāllik ve teng-ma'aşlık ma'nāsınadır; yukālu: **هُوَ عَلَى بَذِيذَةٍ أَيُّ تَقَشُّفٍ**

الْأَبَذُّ [el-ebezz] (fethateynle) **أَحَذٌ** [eḥazz]

lafzına mü'ekkid olur, bu dahi pek yalnızca demek olur; yukālu: أَحَدٌ أَبْدُ أَيُّ فَوْذٌ

الْبِدَاذَةُ [el-bezāzet] ve

الْبِدَاذُ [el-bezāz] (bā'ların fethiyle) ve

الْبِدَاذُ [el-bizāz] [كِتَابٌ] [kitāb] vezninde) ve

الْبِدْوُذَةُ [el-buzūzet] [عُمُومَةٌ] [umūmet] vezninde) Bed-hāl ve pejmürde-kıyāfet olmak ma'nāsınadır; tekülü: بَدِذْتُ يَا رَجُلُ بَدَاذَةٌ: هَذَاكَ وَبَدَاذًا وَبَدَاذًا وَبَدَاذًا مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ أَيُّ سَاءَتْ حَالُكَ وَبَدَاذًا وَهُوَ بَادٌ الْهَيْئَةُ وَبَدَاذًا أَيُّ رَتْهُهَا ke-mā zukire.

الْبِدَّةُ [el-bizzet] (bā'nın kesriyle) [bezīzet] gibi, hisse ve nasīb ma'nāsınadır; yukālu: أَحَدٌ بَدَّ وَبَدِيدَتُهُ أَيُّ نَصِيْبُهُ

الْبِدِيذُ [el-bezīz] (bā'nın fethiyle) [bezz] gibi misl ve mānend ma'nāsınadır.

بَدَاذِيكَ [bezāzeyke] (bā'nın ve zāl'ın fethiyle) Tesniye bünyesiyle vārid olan kelimātandır, niteki هَذَاذِيكَ [hezāzeyke] dahi bunun gibidir. هَذَاذِيكَ [hezāzeyke] [hezz] lafzından me'hūzdur ki kat' ma'nāsınadır. Ve بَدَّ [bezāzeyke] [bezz] lafzındandır ki ferd ma'nāsınadır. Bu münāsebetler ile 'Arablar النَّاسُ هَذَاذِيكَ 'Arablar "Nās orada burada ve yalnızca yalnızca dururlar" demektir. Asl هَذَاذِيكَ قَطْعًا بَعْدَ قَطْعٍ ve بَدَاذِيكَ [bezāzeyke] فَوْذًا بَعْدَ فَوْذٍ demektir, ba'dehu mevki'-i mezbūrda isti'māl olundu. Ve bu güne müsennā vārid olan kelimāt için *Muzhir*'de Suyūṭī bāb-ı mahsūs 'akd eylemiştir.

الْمُبَاذَةُ [el-mubāzzet] [مُفَاعَلَةٌ] [mufā'alet] vezninde) Mübādere ve müsābaka ma'nāsınadır; tekülü: بَادَذْتُهُ مُبَادَةً إِذَا بَادَرْتُهُ

الْإِبْتِذَاذُ [el-ibtizāz] [إِفْتِعَالٌ] [ifti'āl] vezninde) Medyūndan matlūbunu almak ma'nāsınadır; tekülü: إِبْتَذَذْتُ مِنْهُ حَقِّي إِذَا أَخَذْتَهُ

الْإِسْتِبْدَاذُ [el-istibzāz] [إِسْتِبْدَاذٌ] [istibdād] vezninde ve mürādifidir ki müstakil ve hodser olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَبَدَّ بِأَمْرِهِ Ve bu, ferd ma'nāsına olan بَدَّ [bezz]-i mezkūrdandır.

[ب س ذ]

الْبُسْدُ [el-bussez] [سُكَّرٌ] [sukker] vezninde) Mercāna denir ve bu mu'arrebdir. Hafī olmaya ki mercān dedikleri nesneye haceri-şecerī itlāk olunur, zīrā hacer ve şecer beyninde berzah, ka'r-ı deryāda nābit bir şeydir. Gavvāslar köküne bir ilmekli kemend geçirip ba'dehu taşradan zor ile çekip çıkarırlar, şems ve havā dokundukta cumūdet ve humret peydā eder. Hīndīde ona pitvali derler, Fārisī ve Türkīsi mercāndır. Ve asl 'Arabīde مَرْجَانٌ [mercān] incinin hurdesine denir. Mü'ellifin burada murādı 'Arabīyy-i sahīh olan değildir. Ve ba'zılar köküne مَرْجَانٌ [mercān] ve şāhına بُسْدٌ [bussez] denir diye beyān eylemiştir. Ve *Miṣbāh*'ta Ṭarṭuṣī, 'Arabī olduğunu iş'ār eylemiştir. Ve bu bused-i Fārisī mu'arrebidir ki ihmāledir.

[ب غ ذ]

بَغْدَاذُ [bağzāz] Bunda yedi lügat vardır, niteki mühmelede beyān olundu.

[ب و ذ]

الْبُؤُذُ [el-bevz] (bā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Nāsa şer-gīr olup te'addī eylemek ma'nāsınadır; yukālu: بَادُ الرَّجُلِ يَبُؤُذُ Ve muhtāc olmak ma'nāsınadır; yukālu: بَادُ الرَّجُلِ إِذَا افْتَقَرَ Ve tevāzu' eylemek ma'nāsınadır; yukālu: بَادٌ إِلَيْهِ إِذَا تَوَاضَعَ

إِبْنُ بُؤْدَوَيْهِ [İbn Bevzeveyhi] (bā'nın ve zāl'ın ve vāv'ın fethiyle) Bir kimsedir ki rivāyet-i hadīs eylemiştir.

FASLU'T-TĀ'Ī'L-FEVKĪYYE **(فَضْلُ التَّاءِ الْمُفَوِّقِيَّةِ)**

[ت خ ذ]

التَّخَذُ [et-teħaz] (tā'nın ve ħā'nın fethiyle) Almak, ahz ma'nāsınadır; yukālu: **تَخَذَ الشَّيْءُ تَخَذًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ بِمَعْنَى أَخَذَهُ وَقُرِئَ قَوْلُهُ تَعَالَى ﴿لَوْ شِئْتَ لَتَّخَذْتَ عَلَيْهِ أَجْرًا﴾ وَقُرِئَ [ittihāz] إِتِّخَاذٌ** kelimesi **لَاتَّخَذْتُ،** الآية dan māzīdir ki **تَخَذَ** lafzından ifti'āldir, tā-yı asliyye ile tā-yı ifti'āl idgām olunmuştur, niteki İbn Esīr demiştir ki **إِتِّخَاذٌ** [ittihāz] **أَخَذٌ** [aħz]den ifti'āl değildir, zīrā **أَخَذٌ** [aħz]den olsa fā'ü'l-fi'li hemze olmak mülābesesiyle māzīsinde **إِتِّخَذَ** denir hemze ile ve hemze ise tā'ya idgām olunmaz. Ve bu Cevherī kavline muhālifdir, zīrā Cevherī dedi ki **إِتِّخَاذٌ** [ittihāz] **أَخَذٌ** [aħz]den ifti'āldir, māzīde hemze telyīn ve tā'ya kalb ve idgām olundu ve bu vech üzere şāyi' olmakla tā-i mübeddeleyi asl-ı kelimededen olmak tevehhümüyle ondan sülāsī binā edip **تَخَذَ يَتَّخَذُ** dediler ve ehl-i 'Arabiyeye Cevherī'nin hilāfına zāhiblerdir.

Şārih der ki ekser-i e'imme-i lügat Cevherī'ye muvāfıktır, hattā Zeccācī mādde-i mezbüreyi bi'l-külliyeye inkār eylemiştir. Ve İbn Mālik şevāzdan 'add eylemiştir, niteki **إِزَارٌ** [izār] **إِزَّرَ** [ittezere] dan ve **أَمْنٌ** [emn]den ve **إِتْمَنَ** [ittemene] dan ve **أَهْلٌ** [ehl]den şuzūz üzere ifti'āldir, yalnız Ebū 'Alī el-Fārisī mādde-i merkūmeyi sebt eyledi. Ve bunun tafsīli *Teshīl* şürühunda mebsüttur ve *Hülāsa* şerhinde İbn Umm Kāsim tasrīh eylemiştir. Ve Ebū Ĥayyān **إِتَّخَذَ** [itteħaze] kelimesinin aslı **وَخَذَ** den ifti'āldir ve lügat-ı saħihādır diye isbāt eylemiştir.

lahndır) Kubbe tarzında ya'nī mürtefi^c ve müstedir olan şey'e denir. Mü'ellif كَالْقَبَّةِ 'unvânında zıkr eylemekle vech-i mezkûr üzere olan şey' demektir yâhūd جُنُبَةٌ ma'nâda kubbe gibidir, ya'nī mürâdifdir demektir. Şârihin beyânına göre bu râcihtir, zîrâ جُنُبَةٌ [cunbuzet] kunbed mu'arrebidir ki kubbeye denir; hâ' vahdet içindir. Ve

جُنُبٌ [Cunbuz] Neysâbûr kazâsında bir karye ve Fârs eyâletinde bir belde ismidir. Ve Cunbuz b. Sebu^c ashâbdandır. Ve

قَضْرُ الْجُنُبِ [Kaşru'l-Cunbuz] Medîne'de bir kasrın adıdır.

الْإِنجِبَاءُ [el-incibâz] [incizâb] vezninde ve mürâdifidir; yukâlu: اِنجَبَدَ إِلَيْهِ إِذَا اِنجَبَدَ

[ج خ ذ]

الْحَجْوَذَةُ [el-cahvezet] (hâ-yı mu'ceme ile دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Yelmek ma'nâsınadır; yukâlu: حَجْوَذَ الرَّجُلُ إِذَا عَدَا

[ج ذ ذ]

الْحَزْزُ [el-cezz] (cîm'in fethi ve zâl'in şeddesiyle) Sür'atle yürümek ma'nâsınadır; mâ'nâ-yı âtîden me'hûzdur; yukâlu: حَزَّ فِي سَبْرِهِ جَزًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَسْرَعَ bi't-tamâm kesmek ma'nâsınadır; yukâlu: حَزَّهُ إِذَا قَطَعَهُ مُسْتَأْصَلًا yukâlu: حَزَّهُ إِذَا كَسَّرَهُ

الْحَزَّازُ [el-cezâz] (cîm'in harekât-ı selâsıyla) onlardan ismidir, kesik ve kırık nesneye denir, bi-ma'nâ mef'ûldür.

الْحَزْزَةُ [el-cezcezet] [zelzelet] vezninde) Bu dahi bir nesneyi bi-tamâmihi kesmek ma'nâsınadır; yukâlu: حَزَّ جَزَّهُ إِذَا قَطَعَهُ مُسْتَأْصَلًا

الْحَزَّازُ [el-cezâz] ve

الْحَزَّازَةُ [el-cezâzet] (cîm'lerin fethiyle) Bir şey'in şey'-i âher üzere olan fazl ve ziyâdesine denir, güyâ ki mefzûlü cezz ve kat^c eder; yukâlu: اَيُّ جَزَّادُهُ وَجَزَّادَتُهُ عَلَيْهِ كَذَا أَيُّ فَضْلُهُ وَزِيَادَتُهُ

الْحَزَّازُ [el-cuzâz] [gürâb] vezninde) Ma'cenden çıkan altın hacelerine denir ki onları zevble altın hâsıl olur. Ve altının bir nev'i vardır ki ot gibi biter ona, عَقِيَانٌ [iқыān] derler, hacerden hâsıl olmaz.

الْحَزَّازَاتُ [el-cuzâzât] [qurâdât] vezninde ve mürâdifidir ki kesintilere ve kırpıntılara denir; tekûlu: عِنْدِي جَزَّازَاتُ الْفِضَّةِ أَيُّ قُرَاضَاتِهَا

الْحَزَّانُ [el-cuzzân] [rummân] vezninde) جَزَّانَةٌ [cuzzânet]in cem'-i cinsidir, bir nev' gevşek taşa denir ki küfeki ta'bîr ettikleridir, كَزَّانٌ [kezzân] gibi.

جَزَّاءُ [Cezzâ] (cîm'in fethi ve zâl'in şeddesiyle) Bir mevzi^c adıdır. Ve

جَزَّاءُ [cezzâ] Kat^c olunan rahim ve karâbete vâsf olur; yukâlu: رَجِمَ جَزَّاءً أَيُّ لَمْ تُوصَلْ Ve رَجِمَ [rahim] kelimesinin te'nisi karâbet i'tibâriyladır. Ve

جَزَّاءُ [cezzâ] Ufanmış dişe vâsf olur; yukâlu: سَنَّ جَزَّاءً أَيُّ مُتَهَيِّمَةً

الْحَزَّةُ [el-cuzzet] (cîm'in zammıyla) Şey' ma'nâsına müsta'meldir, fi'l-asl kesilmiş nesnenin bir pâresine denir; yukâlu: مَا عَلَيْهِ جَزَّةٌ أَيُّ شَيْءٍ Burada sevâ kesintisi ma'nâsındandır ki üzerinde bir pâre libâs makûlesi yoktur demektir.

الْحَزِّيذُ [el-cezîz] [lezîz] vezninde) ve الْحَزِّيذَةُ [el-cezîzet] (hâ'yla) Sevîk ismidir ki kavut ta'bîr olunan nesnedir. Ve

حَزِّيذُ [Cezîz] Mekke kurbünde bir mevzi^c adıdır.

التَّجْدِيدُ [et-tecziz] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bir adam nāsı kendisine tābi'e eylemek isteyip ferd-i vāhid ona tābi'e olmayıp ibā kılmak ma'nāsınadır; yukālu: جَدَّدَ الرَّجُلُ تَجْدِيدًا إِذَا اسْتَشْعَ الْقَوْمَ فَلَمْ يَتَّبِعْهُ أَحَدٌ الشَّيْءُ إِذَا انْقَطَعَ

[ج ر ذ]

الْجَرْدُ [el-cerez] (fethateynle) Davarın art sinirinde 'arız olan mutlakan vereme denir.

الْجُرْدُ [el-curez] (ضَرْدٌ [şurad] vezninde) Bir nev' sıçan adıdır. Bu büyük nev'ci olacaktır ki fındık sıçanı mukābilidir. Cem'i جُرْدَانٌ [curzān] gelir cīm'in zammıyla. Müter-cim der ki letā'iftendir ki 'Abdulgmelik-i Emevî'ye bir pîre-zen: "إِنَّ بَيْتِي لَحَالٍ عَنِ الْجُرْدَانِ" "ibâretine müştemil bir arz-ı hāl takdīm eyledikte müşārün'ileyh dakıkaya intikāl eylemekle ona katı vāfir ecnās-ı zahār'irsân eylediler.

الْجَرِزَةُ [el-cerizet] (فَرِحَةٌ [ferihāt] vezninde) Zikr olunan faresi çok yere denir; yukālu: أَرْضٌ جَرِزَةٌ أَي كَثِيرَةٌ الْجُرْدَانِ

أُمُّ جِرْدَانَ [ummu cirzān] (cīm'in kesriyle) Bir nev' hurmāya itlāk olunur.

جِرْدَانَةٌ [el-cerāzīn] (cīm'in fethiyle) [cirzānet]in cem'idir ki cīm'in kesriyledir; bir başka hurmānın ismidir.

ذُو أَجْرَادٍ [Zū Ecrāz] (hemzenin fethiyle) Necd bilādında bir mevzi'dir.

الْأَجْرَدُ [el-ecrez] (أَفْحَجٌ [efhac] vezninde ve mürādifidir ki apşak kişiye denir.

الْإِجْرَادُ [el-icrāz] (hemzenin kesriyle) İhrāc ma'nāsınadır; yukālu: أَجْرَدَةٌ إِذَا أَخْرَجَهُ Ve yalnız kılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَجْرَدَةٌ

إِذَا أَفْرَدَهُ Ve bir nesneye muztarr ve nāçār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَجْرَدَهُ إِلَيْهِ إِذَا اضْطَرَّهُ

الْمُجْرَدُ [el-mucerrez] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Eşmiş yortmuş, kār-āzmüde ve umūr-dīde adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُجْرَدٌ تَجْرِيدٌ مُجْرَبٌ مُحَنِّكٌ [tecriz] zikri ātī فَرْحَةٌ أَجْرَدُ ma'nāsındandır ki تَجْرِيدٌ [tecriz] o karhayı izāle eylemek ma'nāsınadır ki bābı selb içindir; ve minhu yukālu: جَرَّدَ الشَّجْرَةَ إِذَا شَدَّيْهَا كَأَنَّهُ أَزَالَ جَرْدَهَا: رَجُلٌ أَي عَيْبَهَا أَوْ أَبْنَهَا الَّتِي هِيَ كَالْمُجْرَدَانِ مُجْرَدٌ أَي قَدْ هَدَّبْتُهُ الْأُمُورَ وَشَدَّيْتُه

الْجَرْدُ [el-cerz] (cīm'in fethi ve rā'nın sükünüyle) Yara yāhūd çıban جَرْدٌ [cerz] dedikleri verem-i mezbur hey'etinde domalıp 'ukde peydā eylemek ma'nāsınadır ki ağırşaklanmak ta'bīr olunur; yukālu: جَرَدَتِ الْفَرْحَةُ جَرْدًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا تَعَقَّدَتْ كَالْجَرْدِ Bāzı nüshada كَالْجَرْدِ kavli ضَرْدٌ [şurad] vezninde mazbūt olmakla ona göre, büyük fare gibi müte'akkid olmak ma'nāsına olur.

[ج ر ب ذ]

الْجَرْبِزَةُ [el-cerbezet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) ve

الْجِرْبَازُ [el-cirbāz] (cīm'in kesriyle) Deve ve at kısmına mahsūs bir güne yürüme, 'alā-kavlin şişman adamın yelmesi gibi ağır ağır yelmek yāhūd karībū'l-kadr ya'nī adımları hurde hurde atıp başını aşığı tutarak ve ayaklarını ağır ağır çaprazlı nā-muntazam hareket ettirerek dolaşık seğırtmek yāhūd tırnaklarının uçları topak olmakla kalkık olarak yere yakın oluktan 'ibārettir ki tırnakları uçlarını basarak seğırtmek olur.

الْمَجْرُبُ [el-mucerbiz] (ism-i fā'il bünye-siyle) 'Ale'l-ihitlāfi'l-mezkūr cerbezese olan ata ve deveye denir; yukālu: فَرَسٌ مُجْرِبٌ الْفَوَائِمِ إِذَا كَانَ لَهُ جَرَبَةٌ

الْجَرَبُ [el-cerenbez] (غَضَنَفَرٌ [gādanfer] vezninde) Yoğun ve galiz nesneye denir.

الْجَرَبَةُ [el-cerenbet] (hā'yla) Vālidesinin zevci olan ya'nī babalığı olan adama denir; yukālu: هُوَ جَرَبَةٌ أَي لِأَمَةِ زَوْجٍ

[ح ل ذ]

الْجَلُودُ [el-cillevz] (عَجُولٌ [‘iccevl] vezninde) Galiz ve şedid olan şey'e denir, insān ve hayvān ve sār nesne olsun.

الْجِلْدَاءُ [el-cilzā] (cīm'in kesriyle) Toprağı galiz yere denir; yukālu: أَرْضٌ جِلْدَاءٌ أَي غَلِيظَةٌ

الْجِلْدَاءَةُ [el-cilzā'et] (hā'yla) Arz-ı mezkūreden bir kıt'adır; hā' muhassıdır.

جِلْدَانُ [Cilzān] (cīm'in kesriyle) Tā'if kur-bünde bir حمى [hīmā] ya'nī bir çayır koruluğunun ismidir ki toprağı be-gāyet yumuşak ve zemīni el ayası gibi hemvārdır.

الْجِلْذِيُّ [el-culziyy] ve

الْجِلْذِيُّ [el-culāziyy] (yā'ların teşdidiyle) Şedid ve galiz olan deveye denir. Ve ehl-i kār u san'at olan adama denir. Ve Naşārā tā'ifesinin kilise ve manastırları hizmet-kārına denir, خَادِمُ الْبَيْعَةِ ma'nāsına. Ve papaza denir, rāhib ma'nāsına. Burada nüşhalarını Şārih tahti'e eylemiştir. Ve sūr'atle olan yürüyüşe denir; yukālu: جِلْذِيٌّ سَارَ سَيْرًا جِلْذِيًّا وَجِلْذِيًّا أَي سَرِيعًا [culāziyy] lafzının cem'i جِلْذِيٌّ [celāziyy] gelir cīm'in fethiyle.

الْجِلْذُ [el-culz] (cīm'in zammıyla) Gözsüz sıçana denir ki köstebek dedikleridir. Cem'i müfredinin gayrı olarak مَنَاجِذٌ [menāciz] gelir; bu, حُلْدٌ lafzından musah-

haf değildir.

الْإِجْلُودُ [el-iclivvāz] (إِفْعَوَالٌ [if'ivvāl] vezninde) Āteş gibi be-gāyet sūr'atle gitmek ma'nāsınadır; yukālu: إِجْلُودُ الْفَرَسِ إِذَا مَضَى وَأَسْرَعَ فِي السَّيْرِ Ve yağmur gitmek ya'nī uzun uzadı kesilip kat'ā yağmaz olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِجْلُودُ الْمَطَرِ إِذَا ذَهَبَ يَعْني إِمْتَدَّ وَقْتُ تَأَخُّرِهِ وَانْقِطَاعِهِ

[ج ن ب ذ]

الْجُنْبُذُ [el-cunbuz] (فُنْتُذٌ [kūnfuz] vezninde) Nar ağacının çiçeğine denir. Şārih der ki mü'ellifin الرُّمَانِ مِنَ الْجُنْبَانِ kavli teşbīh fi'l-ma'nādır ki جُنْبَانٌ [cullenār] dendiği gibi جُنْبُذٌ [cunbuz] dahi denir. Kaldı ki جُنْبُذٌ [cunbuz] kubbeye denmekle irtifā'ı mutazammın olduğuna mebnī her tomurcuklanmış çiçeğe ve hāssaten nārın tomurcuklanmış çiçeğine itlāk olunmak üzere ümmehāt-ı sār'erede mersūmdur. İntehā. Ve جُنْبُذٌ [cunbuz] kelimesinin ma'anī-i sār'eresi "ج،ب،ذ" māddesinde meşrūhtur. Asālet-i nūnuna mebnī mevzi-i zikri bu makāmdır. Ve Cunbuz b. Sebu' yāhūd Sibā' bir kimsedir ki Nebī-i ekrem 'aleyhi's-selām hazretleriyle bir günün vakt-i sabāhında kāfir olarak harb ve kıtāl ve akşamında müs-lim olarak a'dāsıyla cenk ve cidāl eyledi. Vak'a-i mezbūre gazve-i Hudeybiye'de vāki' olmuştur.

[ج و ذ]

الْجُودِي [el-cūziyy] (cīm'in zammıyla) Kılıme denir, كِسَاءٌ [kisā] ma'nāsına.

الْجُودِيَاءُ [el-cūziyā] (cīm'in zammıyla) Gemici tā'ifelerinin giydikleri kebeğe ve 'abāya denir.

[ج ه ب ذ]

الْجِهْبُذُ [el-cihbiz] (cīm'in ve bā'nın kes-

riyle) Nakkād ve habīr olan adama denir; yukālu: هُوَ جَهْدٌ مِنَ الْجَهَابَةِ أَيُّ نَقَادٌ خَبِيرٌ

Şārih der ki جَهْدٌ [cihbiz] kelimesi kuhbud-i Fārisī mu'arrebidir ki nakd-i derāhim husūsunda māhir ve fā'ik olan sarrāf ve nakkāda denir. Ba'dehu gavāmiz-i umūra vākıf ve dekāyık-şinās merd-i 'ārifte isti'māl olundu. Ve tasrīf edip cem'inde جَهَابَةٌ [cehābizet] dediler. Vākı'ā *Burhān-ı Kātrī*'da bu ma'nāya ve simsār ma'nāsına mersūmdur. Ve simsar, bāyi' ve müşteri beyninde olan mā-beynciye denir.

[ح ي ذ]

جِيْدَةٌ [Cīzet] (cīm'in kesriyle) Esāmīdendir; Muḥammed b. Aḥmed b. Cīze, İbn A'rābī rāvīsidir.

FASLU'L-ḤĀ'İ'L-MÜHMELE (فَضْلُ الْحَاءِ الْمُهْمَلَةِ)

[ح ب ذ]

التَّحْبِيزُ [et-tahbīz] [tef'ıl] vezninde

Bir adama medhden olan حَبْدًا [ḥabbezā] kelimesini demek ma'nāsınadır; tekūlu: لَا

تُحْبِزُنِي تَحْبِيذًا أَيُّ لَا تَقُلْ لِي حَبْدًا

Şārih der ki lafz-ı mezbūr elfāz-ı müvellede-i menhütedendir; ve yukālu: حَبْدُهُ تَحْبِيذًا إِذَا قَالَ لَهُ حَبْدًا كَمَا يُقَالُ حَمْدٌ زَيْدٌ إِذَا قَالَ اللَّهُ الْحَمْدُ لِلَّهِ وَسَبْحٌ زَيْدٌ إِذَا قَالَ سُبْحَانَ اللَّهِ

[ح ذ ذ]

الْحَزْزُ [el-ḥazz] (ḥā'nın fethi ve zāl'ın

teşdidıyla) Bir nesneyi bi-tamāmih kesmek, cezz ma'nāsınadır; yukālu: حَزَّ الشَّيْءَ

حَزًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ بِمَعْنَى جَزَّهُ

الْحَزْزُ [el-ḥazez] (fethateynle) Hayvānın

kuyruğu hafif olmak ya'nī kilları ve tüyleri az olmak ma'nāsınadır; na'tında أَحَزُّ

[eḥazz] denir. Kāle fi'l-Esās: فَرَسٌ أَحَزُّ أَيُّ

Ve خَفِيفٌ هُلْبِ الذَّنْبِ أَوْ مَقْطُوعُهُ

حَزْزٌ [ḥazez] Ehl-i 'arūz istilāhında

zihāfātandır, bahr-i kāmilin مُتَفَاعِلُنْ [mutefā'ilun] cüz'ünün āhirinden vetidi

sākıt olmakla مُتَفَا مُتَفَا [mutefā] kalıp yerine

فَعِلُنْ [fe'ilun] nakl olunmaktan ibārettir; ma'nā-yı mezbürdan me'hūzdur.

الْحَزْزَاءُ [el-ḥazzā] أَحَزُّ [eḥazz] kelimesinin

mü'ennesidir, şol kasīdeye vasf olur ki bahr-i kāmilden olmakla kendisinde

حَزْزٌ [ḥazez] zihāfı cārī olmuş ola; yukālu: حَزْزٌ

Ve şol yemīne فَصِيْدَةٌ حَزْزَاءُ إِذَا كَانَ فِيهَا الْحَزْزُ

İtlāk olunur ki and için kimse onda aslā tevakkuf eylemeyip sür'atle der-sā'at edā

etmiş ola; yukālu: يَمِينٌ حَزْزَاءُ إِذَا كَانَتْ يَخْلِفُ Hemān da'vāyı kat' eylediği

için itlāk olunmuştur. Ve **يَمِينُ** [yemīn] lafzı mü'ennestir. Ve

حَذَاءُ [ħazzā] Kat' olunan rahim ve karābete vasf olur; yukālu: **رَجِمَ حَذَاءً إِذَا ضَارَتْ لَمْ تُوَصَّلْ** Ve şol çabuk nākaya ve sâ'ir dişi hayvāna vasf olur ki rüzgār gibi sür'atle mürür edip ona aslā bir nesne ilişir olmaya; yukālu: **نَاقَةٌ وَفَرَسٌ حَذَاءٌ أَي سَرِيعَةٌ مَاضِيَةٌ لَا يَتَعَلَّقُ بِهَا شَيْءٌ** Ba'zı übedānın dünyāya **حَذَاءُ** [ħazzā] itlākı bu ma'nādandır. Ve

حَذَاءُ [ħazzā] Şol kasīdeye itlāk olunur ki haddeden çekilmiş gibi 'ayb ve nakīsadan āzāde olup aslā vaz'ı engüşt-i itirāz edecek yeri olmamakla mesel-i sâ'ir gibi elsine ve büldānda sâ'ir ola. Bu cihetle azdāddan olur; yukālu: **فَصِيْدَةٌ حَذَاءٌ أَي سَائِرَةٌ** Güyā ki tīg-i belāgatla şā'ibe-i 'aybı kat' eylemiştir yāhūd zikr olunan hayvān-ı serī'a teşbīh olunmuştur.

حَذَاءُ [ħazzā] Zikr olunan **حَذْدُ** [ħazez] lafzından vasftır, kuyruğunun kılları ve tüyleri az olan erkek hayvāna ve harez cārī olan cüz'-i bahr-i kāmile itlāk olunur. Ve

أَحَدُ [eħazz] Tiz-dest olan adama itlāk olunur; yukālu: **رَجُلٌ أَحَدٌ أَي خَفِيفُ الْيَدِ** Mübāşeret ettiği işi çabuk kat' ve itmām eylediği için itlāk olunmuştur. Ve arık ve zebūn hayvāna itlāk olunur, kıllat-ı şa'r-ı zeneb ma'nāsından me'hūzdur; yukālu: **فَرَسٌ أَحَدٌ أَي صَامِرٌ** Ve şedīd ve münker ve 'azīm olan emr ve husūsa itlāk olunur. Cem'i **حُدُ** [ħuzz] gelir hā'nın zammıyla; yukālu: **أَمْرٌ أَحَدٌ أَي شَدِيدٌ مُنْكَرٌ** Kemāl-i şiddet ü fezā'atinden nāşī, güyā ki eşbāh ve nezā'iri munkat'ıdır ki onun gibi şedīd ve münker nesnenin vücūdu mümteni'dir yāhūd onun tedbīr ve tedārük ve kifāyeti

husūsundan makdūr-ı beşer munkat'ı olduğu mülāhazasına mebnīdir. Ve

أَحَدُ [eħazz] **خِمْسٌ** [ħims]-i serī'a itlāk olunur. Ve **خِمْسٌ** [ħims], beşinci gün su içer olan devedir; yukālu: **خِمْسٌ أَحَدٌ أَي سَرِيعٌ** Ve bu, hasā'istendir.

الْحَذَّةُ [el-ħuzzet] (hā'nın zammıyla) Et parçasına denir; kat' ma'nāsından me'hūzdur; tekūlu: **أَعْطَانِي حَذَّةً مِنَ اللَّحْمِ أَي قِطْعَةً**

الْحَذْحَازُ [el-ħazħāz] (**حَشْحَاشٌ** [ħaşħāş] vezninde) Sür'atle olan yürüyüşe denir; yukālu: **قَرَبٌ حَذْحَازٌ أَي سَرِيعٌ** Ve **قَرَبٌ** [qarab] fethateynle, tamām bir gece yürüyüp suya erişmeğe denir.

[ح ر ف ذ]

الْحَرْفَةُ [el-ħarfezet] (hā'nın ve fā'nın fethiyle) Soy ve kerīm olup lākin arık ve mehzül olan nākaya denir. Cem'i **حَرَافِذٌ** [ħarāfiz] gelir.

[ح ض ذ]

الْحُضْدُ [el-ħuḍuz] (hā'nın ve ḍād-ı mu'cemenin zammıyla) **حُضْضٌ** [ħuḍuḍ] lafzında lügattir ki **حَوْلَانٌ** [ħawlān] dedikle-ri devāyī dārū ismidir.

[ح م ذ]

الْحُمَاذِيُّ [el-ħumāziyy] (**غُرَابِيٌّ** [gūrābiyy] vezninde) Şiddet-i harr ma'nāsındadır ki murād harr-ı şedīddir. Müellif müsāmaha eylemiştir; yukālu: **حَرْ حُمَاذِيٌّ أَي شَدِيدٌ**

[ح ن ذ]

الْحَنْذُ [el-ħanz] (hā'nın fethi ve nūn'un sükūnuyla) ve

الْتَحْنَانُ [et-tahnāz] (**تَذْكَارٌ** [tezkār] vezninde) Koyun ve kuzu ve buzağı makūlesini biryān edip kemāl üzere nuzc bulmak için üzerine kızgın taşlar vaz' eylemek

ma'nāsınadır; yukālu: حَنْدَ الشَّاةِ حَنْدًا وَتَحْنَادًا مِنْ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا سَوَاهَا وَجَعَلَ فَوْقَهَا حِجَارَةً مُحْمَاةً Mü'ellif burada 'ibāre-i mersūme ile tefsir eylemekle öylece terceme olundu. Lākin *Başā'ir*'de beyānına göre iki büyük kızgın taşlar aralığında taşları değiştirerek ve biryānı çevirerek biryān eylemekten 'ibārettir. Ve taşların vaz'ı biryānın lüzūceti munsabb olmak içindir. Ve bu, ma'nā-yı ātīden me'hūzdur. Kālallāhu ta'alā: ﴿فَجَاءَ بِعِجْلٍ حَنِيذٍ﴾ أَي مَشْوِيٍّ بَيْنَ حَجْرَيْنِ وَإِنَّمَا يُفَعَّلُ ذَلِكَ لِيَتَضَبَّبَ عَنْهُ اللَّزْجَةُ الَّتِي فِيهِ وَهُوَ مِنَ الْخَنِيذِ Ve kāle'l-Beydāwī: الْخَنِيذُ Mü'ellif *Başā'ir*'de vech-i mezkūr üzere kavleyni ma'nā-yı vāhid olmak üzere cem' eylemiştir. Ve sāhib-i *Esās* ma'nā-yı mezkūru mevzū'un-leh ve ma'nā-yı ātīyi mecāz 'add eylemiştir. Bu biryānın hülāsa-i tarīki budur ki bir fırın yā tennūr yapıp içinde āteş ikād ve üzerine taşlar vaz' ve biryānı onun üzerine ve biryānın üzerine kezālik kızgın kızgın taşlar vaz' ederler. İntehā. Ve

حَنِذٌ [hanīz] Atı bir yā iki baş seğırttikten sonra terlemek için güneşe karşı üzerine çul örtmek ma'nāsınadır; yukālu: حَنْدَ الْفَرَسِ إِذَا رَكَّضَهُ وَأَعْدَاهُ شَوْطًا أَوْ شَوْطَيْنِ ثُمَّ ظَاهَرَ عَلَيْهِ الْجِلَالَ فِي الشَّمْسِ لِيَعْرِقَ Ve yola giden adamı güneş yakıp kavurmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: حَنْدَتِ الشَّمْسُ الْمَسَافِرَ إِذَا أَحْرَقَتْهُ وَصَهَرَتْهُ

الْحَنِيذُ [el-ḥanīz] [emīr] vezninde) Zikr olunan fırın biryānına denir, 'alā-kavlin biryān olduktan sonra henüz yağlı suyu tekātür eden ıssı biryāna denir. Ve vech-i mezkūr üzere seğırttilip terlemek için çullanmış olan ata denir ve ona مَحْنُودٌ [mahnuz] dahi denir. Ve

حَنِذٌ [hanīz] Isınmış ıssı suya itlāk olunur; yukālu: مَاءٌ حَنِذٌ أَيْ مُسَحَّنٌ Ve

حَنِذٌ [hanīz] Edhāndan bir nev' dühnün isimidir. Ve غَسَلَ مُطَيَّبٌ [gislun muṭayyebun] ma'nāsınadır ki nisvān-ı 'Arab hātem çiçeği makūlesi tīb katıp başlarını gasl ettikleri ıssı sudan 'ibārettir. Ve

حَنِذٌ [Ḥanīz] Benū Sa'īd diyārında bir suyun adıdır.

حَنْدٌ [Ḥanez] (fethateynle) Medīne kurbūnde bir mevzi' yāhūd Benī Suleym yurdunda bir su adıdır.

حَنَازٌ [ḥanāzi] (فَطَامٌ [kaṭāmi] vezninde) Güneşin esmāsındandır.

الْحَنْدَةُ [el-ḥunzet] (ḥā'nın zammıyla) Şedīd ıssıya denir; yukālu: أَخَذْنَا الْحَنْدَةَ أَي الْحَرُّ الشَّدِيدُ

الْحَنْدُورَةُ [el-ḥunzuwet] (فُنْفُذَةٌ [kunfuzet] vezninde) Dağın bir şuş'esine denir.

الْحَنْدِيَانُ [el-ḥinziyān] (ḥā'nın ve zāl'ın kesriyle) Kesrīü'ş-şerr olan hayrsız kimseye denir; yukālu: هُوَ حَنْدِيَانٌ أَي الْكَثِيرُ الشَّرِّ

الْحَنْدِيذُ [el-ḥinziiz] (ḥā'nın kesriyle) Çok terleyen adama denir; yukālu: رَجُلٌ حَنْدِيذٌ أَي كَثِيرُ الْعَرَقِ

الْمُحْنَذِي [el-muḥanziyy] (ism-i fā'il bünyesiyle) Dili zefir, bed-zebān ve şettām kimseye itlāk olunur ki diliyle ciğerleri ihrāk eder.

الإختادُ [el-iḥnāz] (hemzenin kesriyle) Şarāba suyu pek çok katmak, 'alā-kavlin azca katmak ma'nāsına olmakla zıdd olur; yukālu: أَخَذَ الرَّجُلُ إِذَا أَكْثَرَ مِنَ الْمَرَجِ فِي الشَّرَابِ أَوْ لَٰكِنِ بُنْلَارِ كَافِلَيْنِ مَبْنِيٍّ كَافِلَيْنِ مَبْنِيٍّ لَٰكِنِ بُنْلَارِ كَافِلَيْنِ مَبْنِيٍّ لَٰكِنِ بُنْلَارِ كَافِلَيْنِ مَبْنِيٍّ إِذَا سَقَيْتَهُ فَأَخَذَ لَهُ أَي اسْقِهِ صَرْفًا قَلِيلَ الْمَرَجِ إِذَا سَقَيْتَهُ فَأَخَذَ لَهُ أَي اسْقِهِ صَرْفًا قَلِيلَ الْمَرَجِ يَخْنِذُ جَوْفَهُ

الإِسْتِحْنَادُ [el-istiḥnāz] Terlemek için gi-
neşe karşı yatmak ma'nāsınadır; yukālu:
إِسْتَحْنَدَ الرَّجُلُ إِذَا اضْطَجَعَ فِي الشَّمْسِ لِيَعْرِقَ
حَنَادُ [Ḥannāz] (كَتَّانُ [kettān] vezninde) Bir
recülün ismidir.

ح و ذ

الْحَوِذُ [el-ḥavz] (ḥā'nın fethi ve vāv'ın
sükunuyla) Bir nesneyi hıfz ve sıyānet
eylemek, havt ma'nāsınadır; yukālu: حَادَهُ
يَحْوِذُهُ حَوِذًا إِذَا حَاطَهُ
حَادَ الدَّابَّةَ إِذَا سَاقَهَا سَرِيعًا
Ve bir şeyi gözetip muhāfaza eylemek
ma'nāsınadır; yukālu: حَادَهُ إِذَا حَافَطَ عَلَيْهِ

الإِحْوَادُ [el-iḥvāz] (hemzenin kesriyle)
Bu dahi 'unf ve sūr'atle davarı sürmek
ma'nāsınadır; yukālu: حَوِذَ الدَّابَّةَ إِذَا سَاقَهَا سَرِيعًا
Ve bir kimse üzerinde olan libāsı kavuşturu-
p biriktirmek ma'nāsınadır; yukālu: أَحْوَذَ
أَحْوَذَ إِذَا جَمَعَهُ
Ve kāseci yaptığı kāseyi hafif
yapmak ma'nāsınadır; yukālu: حَادَ الصَّانِعِ
الْقَدَحَ إِذَا أَخَفَّهُ

حَادُ الْمَتْنِ [ḥāzu'l-metn] (zāl'ın tahfīfiyle)
Atın sırtında teğelti gelen yere denir ki iki
tarafı olur ikisine حَادَيْنِ [ḥāzeyn] denir;
yukālu: اسْتَوَلَى الْحِصَانَ عَلَى حَادَيْ الْفَرَسِ أَيَّ عَلَى
Ve مَوْضِعِي اللَّبَدِ مِنْ مَتْنِهَا

حَادَانِ [ḥāzān] Atın uylukları artlarında
kuyruğunu saldıktaki iki tarafı değen yer-
lere denir. Ve

حَادٌ [ḥāz] Arkaya itlāk olunur. حَفِيفُ الْحَادِ
[ḥafīfu'l-ḥāz] bu ma'nādandır ki kalīlü'l-
māl ve'l-ayāl olan adama itlāk olunur,
yükü az olmakla arkası hafif olur. Ve

حَادٌ [ḥāz] Bir şecer adıdır.

الْأَحْوَذِيُّ [el-aḥveziyy] (أَحْمَدِيٌّ [aḥmediyy]
vezninde) Kār ve 'amelde hāzık ve cüst
ve çire-dest olan adama denir, sevk-i serif

ma'nāsından me'hūzdu; yukālu: رَجُلٌ
أَحْوَذِيٌّ أَيَّ حَفِيفٌ حَادٌ Ve şol kimseye itlāk
olunur ki umūr ve mesālihte çalāk olup
her ne güne emr ve maslahat olur ise ona
gālib ve kāhir olmakla 'ale'l-kemāl hak-
kından gelip behemehāl onu pürüzsüz
rū'yet ve temşit edip ve ona aslā bir nes-
ne hā'il olmaya ve bir maslahat kendisine
ta'ab ve şiddet vermeye, merhūm Güm-
rükçü Selānikī Ḥasan Ağa gibi; yukālu:
رَجُلٌ أَحْوَذِيٌّ أَيَّ مُشَمَّرٌ لِلْأُمُورِ قَاهِرٌ لَهَا لَا يَشُدُّ عَلَيْهِ
شَيْءٌ

الْحَوِيزُ [el-ḥavīz] (emīr) [emīr] vezninde) Bu
dahi أَحْوَذِيٌّ [aḥveziyy] ma'nāsınadır.

الْحَوِزَانُ [el-ḥavzān] (سَحْبَانُ [saḥbān] vez-
ninde) Bir nebāt adıdır, ba'zı müfredatta
nilüfer ile mübeyyendir.

الْحَوِيزِيُّ [el-ḥūziyy] (ḥā'nın zammıyla)
Önünde olan hayvānı seyr ve sūr'ate hass
ve ilcā ederek kovup giden adama denir.

الْحِوَادُ [el-ḥivāz] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde)
Iraklanmak, bu'd ma'nāsınadır; yukālu:
بَيْنَهُمَا حِوَادٌ أَيَّ بُعْدٌ

الإِسْتِحْوَادُ [el-istiḥvāz] Gālib ve müstevlī
olmak ma'nāsınadır; yukālu: اسْتَحْوَذَ عَلَيْهِ إِذَا
إِسْتَحْوَذَ الْعَبْدُ عَلَى الْأَتَانِ أَيَّ غَلَبَ عَلَيْهِ وَاسْتَوَلَى
ma'nāsından me'hūzdu
ki حَادٌ جَانِبٌ ظَهْرٌ
olundu. Ve bunda vāv, elife kalb olunma-
yıp اسْتَضَوَّبَ gibi aslı üzere vārid olmuştur.

الْحَادَةُ [el-ḥāzet] (حَالَةٌ [ḥālet] vezninde ve
mürādifidir; yukālu: هُمَا بِحَادَةٍ وَاحِدَةٍ أَيَّ بِحَالَةٍ
Ve حَادٌ [ḥāz] gibi حَالٌ [ḥāl] dahi atın ar-
kasında teğelti gelen yere denir, ba'dehu
münāsebet-i lafziyye ile şān ve hālet
ma'nāsında isti'māl olundu.

[ح ي ذ]

الْحَيْذَوَانُ [el-ḥayzuvān] (ḥā'nın fethi ve zāl'in zammıyla) وَرَشَانٌ [vereşān] isimdir ki yabanî kumru nev'inden kuskuvuk ta'bîr olunan kuştur. 'Arabîde سَاقُ حُرِّ [sāku ḥurr] denir ki ikisi de savtıyla müsemmadır. Mü'ellife göre سَاقُ حُرِّ [sāk ḥurr] kumrunun erkeğine denir.

FASLU'L-ḤĀ'Ī'L-MU'CEME

فَضْلُ الْحَاءِ الْمُعْجَمَةِ

[خ ذ]

الْحَزِيدُ [el-ḥazīz] (şedīd [şedīd] vezninde) Yaranın sarı suyu akmak ma'nāsınadır; yukālu. حَذُّ الْجُرْحِ حَزِيدًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا سَالَ صَدِيدُهُ

[خ ر ب ذ]

حَرْبُودٌ [Ḥarrebūz] (ḥā'nın ve rā-yı müşeddedenin fethi ve bā'nın zammıyla) Mekkiyyü'l-asl muhaddis ve lügavî olan Ma'ruf'un pederi isimdir.

[خ ر د ذ]

الْحَرْدَاذِيُّ [el-ḥardāziyy] (ḥā'nın fethiyle) Hamr esmāsındandır. Şārihin beyânına göre hürdādî-i Fārisî mu'arrebidir.

[خ ن ذ]

الْحِنْزِيذُ [el-ḥinzīz] (ḥā'nın kesriyle) Uzun şey'e denir, tavîl ma'nāsına. Ve yüksek dağın tepesine denir. Ve aygıra denir, fahl ma'nāsına. Ve enenmiş iğdiş hayvân ve insāna denir, حَصِيٍّ [ḥaşiyy] ma'nāsına; davarıda iğdiş ve insānda tavāşî ve horozda imlik ta'bîr olunur. Bu sûrette azdâddan olur. Ve

خَنْدِيدٌ [ḥinzīz] مُجِيدٌ [mucīd] ve مُفْلِقٌ [mufliq] ya'nî fesāhat ve belāgatte yegāne ve tarh-ı mezāmîn ve sevk-i ma'ānî ve ta'bîr-i dil-nişinde müfred-i zamāne olan şā'ir-i mähire denir; yukālu: شَاعِرٌ خَنْدِيدٌ أَيُّ مُجِيدٌ مُفْلِقٌ Ve şol bahādıra denir ki cenkte akrānı üzere hamle ve hücum eyleyeceği semti işkāl ve ibhām eder ola ki hiyel-i harbiyyedendir, شُجَاعٌ بُهْمَةٌ ma'nāsına, bu Zemaşşeri'ye göredir ve mü'ellife göre

nereden getirildiği mübhem olan bahādır denir; yukālu: هُوَ خُنْدِيذٌ أَيُّ شُجَاعٍ بُهْمَةٌ Ve

خُنْدِيذٌ [ħinzīz] Sehī ve civānmerd adama denir. Ve belāgat ve talākat sāhibi hatībe denir. Ve halīm ve mütte'ennī olan seyyid-i kavme denir. Ve 'Arabın eyyām ve tevārīhine ve ensāb ve eş'ārına begāyet 'ārif ve vākıf olan adama denir, Aşma'ī gibi. Ve bed-zebān ve beziyyü'l-lisān kimseye denir. Ve şol yeke denir ki şiddetinden toz ve toprağı havāya savurur ola, i'sār-ı rīh ma'nāsına. Ve

خُنْدِيذٌ [ħinzīz] 'Uḳfān Ḍibābī nām kimse-nin feresi ismidir.

الْخُنْدُوزَةُ [el-ħunzūvet] (hā'nın ve zāl'ın zammıyla) Bu dahi yüksek dağın başına denir.

الْخُنْدِيَانُ [el-ħinziyān] (hā'nın ve zāl'ın kesriyle) Bu dahi dili zefīr bed-zebān adama denir; yukālu: رَجُلٌ خُنْدِيَانٌ أَيُّ بِيْذِيءِ اللِّسَانِ

الْخَنْذِيَّةُ [el-ħanzeyet] [dahrecet] vezninde) Bir adam fuḥş ve fenā söz söylemek ma'nāsınadır; yukālu: خَنْذَى الرَّجُلِ [ħanzayet] [ħanzayet] Niteki خَنْذِيَّةٌ إِذَا خَرَجَ إِلَى الْبَدَاءِ [ħanzayet] dahi bu ma'nāyadır. Cevherī خَنْذِيَّةٌ [ħanzeyet]i mu'tel ve خَنْذِيَّةٌ [ħanzeyet]i zā' bābında zikr eylemiştir. Hālā ki ikisi de vādī-i vāhiddendir; ya'nī mu'tel değıllerdir, biri zālī ve biri zā'īdir.

الْخَنْذُودُ [et-teħanzūz] [tedahruc] vezninde) Bī-hayā ve fettāk ve bī-bāk olmak ma'nāsınadır ki bir kimseden şerm ve mübālāt eylemeyip dilediğini irtikāb eder olmaktan 'ibārettir; yukālu: تَخَنْذُ الرَّجُلِ إِذَا صَارَ خَلِيْعًا فَاتِكًا

[خ و ذ]

الْخُوْدَةُ [el-ħūzet] (hā'nın zammıyla) Cenk

esbābından tolgaya denir ki başa giyilir, miğfer ma'nāsına. Cem'ī خُوْدٌ [ħuvez] gelir, عُرْفٌ [ğuref] gibi.

الْمُخَاوَذَةُ [el-muħāvezet] (mufā'alet] vezninde) Muhālefet ma'nāsınadır; yukālu: خَاوَذُهُ إِذَا خَالَفَهُ Ve muvāfakat ma'nāsına olmakla zıdd olur; yukālu: خَاوَذُهُ إِذَا وَافَقَهُ

التَّخَاوُذُ [et-teħāvuz] [te'āhud] vezninde ve mürādifidir ki 'ahdleşmek ma'nāsınadır; yukālu: تَخَاوَذُوا إِذَا تَعَاهَدُوا

الْخَوْدَانُ [el-ħavzān] (hā'nın fethiyle) Hizmet-kārāna denir; yukālu: هُوَ مِنْ خَوْدَانٍ الْقَوْمِ أَيُّ مِنْ خَدْمِهِمْ Bu ma'nādandır ki 'Arablar bir adam ashāb-ı fazl u meziyyetten te'ħīr olundukta فِي خَوْدَانِ الْحَامِلِ derler.

خَوَادُ الْحُمَى [ħivāzu'l-ħummā] (hā'nın kesriyle) Sıtmanın vakt-i nā-ma'lūmda gelmesine denir ki muvakkat olmadığından olur.

الْحَائِذُ [el-ħā'iz] ve

الْمُخَاوِذُ [el-muħāviz] (ism-i fā'il bünyeleriyle) Taht-ı kudretten hāric olan şey-i 'azīze denir ki zātında matlūb ve muhtācün-ileyh ola; yukālu: أَمْرٌ حَائِذٌ لَا يَدُومُ وَمُخَاوِذٌ مَلَاوِذٌ أَيُّ مُغَوِّزٌ Ve لَا يَدُومُ ve مَلَاوِذٌ etbā'dandır.

FASLU'D-DĀLĪ'L-MÜHMELE
(فَضْلُ الدَّالِ الْمُهْمَلَةِ)

[د ب ذ]

الذَّيْبُذُ [ed-deybūz] (dāl'ın fethiyle) İki ar-
gaç üzere dokunmuş sevbe denir; du-pūd-ı
Fārisī mu'arrebidir, ثَوْبٌ ذُو نَيْرَيْنِ ma'nāsına.
Cem'i ذَيَابُودُ [deyābūz] ve ذَيَابِيزُ [deyābīz]
gelir ve gāhca dāl-ı mühmele ile de ta'rīb
olunur.

[د و ذ]

الذَّازِي [ed-dāziyy] (teşdīd-i yā'yla) Şarāb-ı
fussāk ismidir ki bāde olacaktır. Şārih der
ki bu dahi hurdādī gibi mu'arrebdir.

FASLU'Z-ZĀLĪ'L-MU'CEME
(فَضْلُ الدَّالِ الْمُعْجَمَةِ)

[ذ و ذ]

الذَّازِي [ez-zāziyy] (yā-yı müşedde ile) Bir
nev' nebāt ismidir ki uzun salkımı olur.
Gerçi yā-yı nesebiyye ile vāridir, lākin
mensüb değildir.

FASLU'R-RĀ'Ī'L-MÜHMELE

(فَصْلُ الرَّاءِ الْمُهْمَلَةِ)

[ر ب ذ]

الرَّبْدَةُ [er-rebezet] (fethātla) Şol yün ve yapağı parçasına denir ki onunla deveye katrān sürülür. Ve şol paçavraya denir ki onunla kuyumcular işledikleri işe sürüp cilā verirler; rā'nın kesriyle de lügattir. Ve **رَبْدَةٌ** [Rebezet] Medīne kurbünde bir karye adıdır ki Ebū Zerr-i Ğifārī radiyallāhu 'anhu orada medfūndur; muhaddisinden Mūsa b. 'Ubeyde ve birāderleri 'Ubeydullāh ve Muḥammed er-Rebezī oradandır. Ve

رَبْدَةٌ [rebezet] Kamçının ucuna denir. Ve katılık, şiddet ma'nāsındır.

الرَّبْدَةُ [er-ribzet] (rā'nın kesriyle) Aslā bir işe yaramaz hayr ve menfa'atsiz şahsa denir; yukālu: هُوَ رَبْدَةٌ أَي لَا خَيْرَ فِيهِ Ve şişenin ağzını sardıkları sargıya denir. Ve zīnet için deve ve koyun makülesinin kulaklarına ta'lik ettikleri rengin yün pāresine denir. Ve nisvānın hayz bezlerine denir. Ve mutlakan murdār şey'e denir. Cem'i رَبْدٌ [ribz] gelir, عَنَبٌ [ineb] vezninde) ve رَبَادٌ [ribāz] gelir rā'nın kesriyle.

الرَّبْدِي [er-rebeziyy] (fethateynle ve teşdid-i yā'yla) Yay kirişine denir. Ve kamçıya denir. Fi'l-asl karye-i mezbürede giriş ve kamçı ma'mül olmakla giderek mutlak olmuştur.

الرَّبْدُ [er-rebez] (fethateynle) Kār ve ve 'amelde tiz-dest olmak ma'nāsındır; yukālu: رَبِدْتُ يَدُهُ بِالْقِدَاحِ رَبْدًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا حَفَّتْ

الرَّبْدُ [er-rebiz] (كِتِفٌ [ketif] vezninde) Re-

vende ve sebuk-pā ata ve deveye itlak olunur; yukālu: فَرَسٌ رَبْدٌ أَي خَفِيفُ الْقَوَائِمِ

رَبْدُ الْعِنَانِ [rebizu'l-inān] Cenkten münhezim olmakla yalnız başına firār eden adama itlak olunur; tekūlu: رَأَيْتُهُ رَبْدَ الْعِنَانِ يَهْرُبُ أَي مُنْفَرِدًا مُنْهَزِمًا

الرَّبْدَةُ [er-rebizet] (فَرِحَةٌ [ferihat] vezninde) Etsizce diş etine vasf olur; hiffet ma'nāsından me'hūzdur; yukālu: لَيْتَهُ رَبْدَةٌ أَي قَلِيلَةُ اللَّحْمِ

رَبْدَاتٍ [zū rebizāt] (فَرِحَاتٌ [ferihāt] vezninde) Kelāmında 'aşerāt ve sakatātı kesir olan adama itlak olunur; yukālu: رَجُلٌ دُو رَبْدَاتٍ أَي كَثِيرُ السَّقَطِ فِي كَلَامِهِ

الرَّبَاذِيَّةُ [er-rebāziyyet] (tāhfif-i yā'yla) علائيقه [alāniyyet] vezninde) Şerr ve şūr ve fitneye denir; yukālu: بَيْنَ الْقَوْمِ رَبَاذِيَّةٌ أَي شَرٌّ وَفِتْنَةٌ

الرَّمْرَبَاذُ [el-mirbāz] (مِحْرَابٌ [mihrāb] vezninde) ve

الرَّبْدَانِي [er-rebezāniyy] (fethātla) Çok sözlü herze-gü ve herze-çāne adama itlak olunur; yukālu: رَجُلٌ مِرْبَاذٌ وَرَبْدَانِيٌّ أَي مِكْتَازٌ مِهْدَازٌ

الرِّبَاذُ [el-irbāz] (hemzenin kesriyle) Kesmek ma'nāsındır; yukālu: أَرَبْدُهُ إِذَا قَطَعَهُ Ve Rebez nām karye-i mezbürede ma'mül kamçılar ittihāz eylemek ma'nāsındır; yukālu: أَرَبْدُ الرَّجُلِ إِذَا اتَّخَذَ الرِّبَاذِيَّةَ

الرَّبْدَاءُ [er-Rebzā] (صَحْرَاءٌ [şaḥrā] vezninde) Bint Cerir b. el-Ḥaṭafā' eş-Şā'ir'dir. Ve bir cemā'atin ismidir.

الرَّبْدَاءُ أَبُو [Ebu'r-rebzā] 'Arab künyelerindedir.

[ر ذ ذ]

الرَّوْدَاذُ [er-rezāz] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Za'if yağışlı yağmura, 'alā-kavlin sükün ve mülāyemetle dā'imī ve katreleri gubār

gibi be-gāyet hurde olan yağmura denir. 'İnde'l-ba'z çığ ta'bir olunan rutübetten sonraca yağın çisintiye denir. Kāle'l-Aşma'tı الرِّدَادُ مِنْ الرِّدَادِ فَهُوَ أَقْوَى مِنَ الرِّدَادِ Ve

رَدَادٌ [rezāz] Masdar olur, bulut vech-i mezkūr üzere yağmur yağdırmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا رَدَّتِ السَّمَاءُ رَدَادًا إِذَا أَمْطَرَتِ الرِّدَادُ

الرِّدَادُ [el-irzāz] (hemzenin kesriyle) Bu dahi matar-ı mezkūr imtār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَرَدَّتِ السَّمَاءُ بِمَعْنَى رَدَّتْ Ve tulum ve yara makülesinin içinde olanları taşra reşh ve seyelan ettikte **رَدُّ** الرِّدَادُ derler.

الرَّمْرُذُ [el-murezz] ve

الرَّمْرُذَةُ [el-merzūzet] (ism-i mef'ul bün-yeleriyle) Zikr olunan çisinti yağmış yere denir; yukālu: أَرْضٌ مَرْدٌ وَمَرْدُودَةٌ إِذَا صَارَتْ قَدْ مُطِرَ عَلَيْهَا الرِّدَادُ

الرَّمْرُذُ [el-murizz] (ism-i fā'il bünyesiyle) Rezāzlı güne denir; yukālu: يَوْمٌ مَرْدٌ أَيُّ دُو رَدَادٍ

[ر و ذ]

الرَّوْدَةُ [er-revzet] (rā'nın fethi ve vāv'ın sükunuyla) Beri öte gidip gelmek ma'nāsınadır ki olta eylemek ta'bir olunur; yukālu: رَادَ الرَّجُلُ رَوْدَةً إِذَا ذَهَبَ وَجَاءَ

رَادَانٌ [Rāzān] Medīne türābında bir mev-zī' adıdır; muhaddisinden Velīd b. Keşir oradandır. Ve 'Irāk'ta iki kaza adıdır: Birine رَادَانُ أَعْلَى ve birine رَادَانُ أَسْفَلُ derler. Muhammed b. Ḥasan ez-Zāhid, Rāzān-ı a'lā'dandır.

FASLU'Z-ZĀYĪ'L-MU'CEME

(فَضْلُ الزَّيِّ الْمُعْجَمَةِ)

[ز ب ذ]

الرِّبَاذِيَّةُ [ez-zebāziyet] [عَلَانِيَّةٌ] ['alāniyet] vezninde) Şerr ve fitneye denir, lākin bunda savāb olan rā-i mühmele ile olmaktadır, niteki zikr olundu.

[ز م ر ذ]

الرُّمْرُذُ [ez-zumurruz] (zā'nın ve mīm'in ve rā-i müşdeddenin zammıyla) Ecnās-ı cevāhirden zeberced dedikleri cevhere denir; zumurrud-i Fārisī mu'arrebidir.

Şārih der ki mü'ellif, Aristo kavli üzere zümürüd ile zebercedi bir 'add eylemiştir; sâ'irleri tefrik ederler. Ve ba'zılar zümür-rüdün beyāza mā'il yeşil nev'ini ki sâbūnī ta'bir ederler, bunu zeberced nev'inden 'add ederler, zīrā zümürüd beş nev' olur: A'lāsı zubābī nev'idir ki be-gāyet yeşil ve sâf ve soy, gūyā ki raks ve temevvüc eder. Ve bir nev'ine reyhānī ve birisine fıstıkī itlāk ederler. Ve zebercedin yeşil ve sâf olanına Mısırī ve yeşile mā'il sarı olanına Kıbrısī ve kırmızıya mā'il sarı nev'ine Hindī derler, alçak nev'i budur.

[ز و ذ]

الرِّزَادُ [ez-zāz] **رَزَادٌ** [ezāz] ma'nāsınadır ki bir nev' hurmā ismidir.

رَزَانٌ [Zāzān] Esāmīdendir: Manşūr b. Zāzān bir muhaddis-i zī-şāndır. Ve Muhammed b. İbrāhīm b. Zāzān ez-Zāzānī el-Ḥāfız, İsfahān muhaddislerinin senedleridir.

بَنَاتُ زَادَانَ [benātu zāzān] Hamīrin ya'nī eşeklerin künyesidir.

FASLU'S-SĪNĪ'L-MÜHMELE**(فَضْلُ السِّينِ الْمُهْمَلَةِ)**

[س ب ذ]

السَّبْدَةُ [es-sebezet] (feteĥātla) Zebīle ŧebīĥ bir zarfın ismidir. Ve bu mu'arrebdir, ya'nī sebed-i Fārisī mu'arrebdir ki Türkīde sepet ta'bīr ettikleridir; ĥāḡ, vahdet içindir.

أَسْبَدُ [Esbez] (أَحْمَدُ [aĥmed] vezninde) Hece eyāletinde bir belde adıdır.

الْأَسَابِيزَةُ [el-Esābizet] (جَهَابِيزَةُ [ceĥābizet] vezninde) Fūrs-ı kadīmden bir cemā'at adıdır. Esbez dedikleri belde-i merkūmede sākin olurlar idi. Muttaridedendir ki bir kelime-i 'Arabīyyede sīn ve zāl-ı mu'ceme müctemī' olmaz, binā'en'aleyĥ bu kelimeler mu'arreblerdir.

السُّنْبَاذُجُ [es-sunbāzec] (sīn'in zammıyla) Bileĝi taşına denir, حَجَرٌ مَسْرٍ ma'nāsına. Ve bu mu'arrebdir, ya'nī sunpāde-i Fārisī mu'arrebdir. Ve sunpāde, Türkīde muharrefi olan sunpara dedikleridir ki hakkāklar kullanırlar. Lākin mü'ellif bāb-ı cīm'de kavlı-i mezbūre münāfi sebt eylemiştir.

[س ف ذ]

أَشْفِيذَبَانُ [Esfīzebān] (hemzenin fetĥiyle) İşfahān'da bir karye adıdır. Ve Neysābūr'da başka bir karye adıdır; muhaddisīnden 'Abdullāĥ b. el-Velīd oradandır.

[س م ذ]

السَّمِيذُ [es-Semīz] سَمِيذٌ [semīd] ma'nāsınadır ki zikr olundu. Ve 'Abdullāĥ b. Muĥammed ed-Devrakī ve Muĥammed b. 'Alī b. Uĥt [ibn] Ṭaberzed ve bunun 'ammi Mubārek b. 'Alī ve Ebu'l-Ķāsım

Aḥmed b. Aḥmed b. ʿAlī el-Baġdādī es-Simīziyyūn ki sīn'in ve mīm'in kesriyledir muhaddislerdir.

FASLU'Ş-ŞĪNĪ'L-MU'CEME

(فَصْلُ الشَّيْنِ الْمُعْجَمَةِ)

[ش ب ذ]

شَبِذٌ [Şebez] (fethateynle) Ebīverd kazāsında bir karyedir. Hāfız Reşīduddīn Ebū Bekr Aḥmed b. Ebi'l-Mecd İbrāhīm el-Ḥālīdī eş-Şebezī ve hafīdi ʿAllāme Şemseddīn İbrāhīm b. Muḥammed ve oğlu ʿAllāme Yaḥyā b. İbrāhīm o karyedendir.

[ش ب ر ذ]

الشَّبِزْدَى [eş-şeberzā] [ḥabentā] (vezninde) Cüst ve çabuk deveye denir; müʿennesinde **شَبِزْدَاةٌ** [şeberzāt] denir. Ve

شَبِزْدَى [Şeberzā] Taġlib kabīlesinden bir recül adıdır.

الشَّبِزْدَةُ [eş-şebrezet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Sürʿatle yürümek maʿnāsındır; yukālu: شَبِزْدُ الرَّجُلِ إِذَا أَسْرَعَ

[ش ج ذ]

الشُّجْدَةُ [eş-şeczet] (şīn'in fethi ve cīm'in sükünuyla) Zaʿīf yağışlı bir mikdārca çisintiye denir; yukālu: أَمْطَرَتِ السَّمَاءُ الشُّجْدَةَ أَيِ الْمَطْرَةَ الضَّعِيفَةَ

المُشْجَاذُ [el-mişcāz] [mişlāc] vezninde ve mürādīfidir ki sapana denir.

شَجَاذٍ [şecāzi] (فَطَامٍ [kaṭāmi] vezninde) **مُشْجَاذٌ** [mişcāz] lafzından maʿdūldur, lākin **Muzhir**'e **شَجَاذٍ** [şecāzi] lafzı matara-i zaʿīfe maʿnāsına müsebbet olmakla müʿellifin **عَنْهُ مَعْدُولٌ** kavlinde zamīr **شُجْدَةٌ** lafzına rāciʿ olmak iktizā eder.

الإشْجَاذُ [el-işcāz] (hemzenin kesriyle) Bir nesne bir kimseye şiddetli ve suʿūbetli olmakla onu mihnete uğratmak maʿnāsındır; yukālu: أَشْجَذَهُ الشَّيْءُ إِذَا اشْتَدَّ

هَآءِ Ve yağmur muttasıl yağdıktan sonra kesilip sâkin olmak ma'nâsınadır; yukâlu: أَشَجَذَ الْمَطَرُ إِذَا أَنْجَمَ بَعْدَ الْإِنْجَامِ Ve bulutun yağmuru za'îf yağmak ma'nâsınadır; yukâlu: أَشَجَذَتِ السَّمَاءُ إِذَا ضَعُفَ مَطَرُهَا

[ش ح ذ]

الشَّحَذُ [eş-şahz] (şîn'in fethi ve hâ-yı mühmelenin sükûnuyla) Kılıç ve bıçak makûlesini bileyip keskin eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: شَحَذَ السَّيِّكِينَ شَحَذًا مِنْ إِذَا أَحَدَهَا Ve açlık harâreti mi'deyi iş'âl eylemek ma'nâsına müsta'meldir; yukâlu: شَحَذَ الْجُوعُ الْمَعْدَةَ إِذَا ضَرَمَهَا Ve tard ve teb'îd eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: شَحَذَ الرَّجُلُ إِذَا طَرَدَهُ Ve bir kimseye tîz-nazar ile kıya kıya bakmak ma'nâsına müsta'meldir; ma'nâ-yı evvelden me'hûzdur; yukâlu: شَحَذَهُ بِعَيْنِهِ إِذَا رَمَاهُ بِهَا Ve 'unf ve şiddetle davar sürmek ma'nâsınadır; yukâlu: شَحَذَ الدَّابَّةَ إِذَا سَاقَهَا شَدِيدًا Ve darılmak ma'nâsına müsta'meldir; ma'nâ-yı evvelden me'hûzdur; yukâlu: شَحَذَ عَلَيْهِ إِذَا غَضِبَ Ve bir şey'in kabuğunu soymak ma'nâsınadır; yukâlu: شَحَذَهُ إِذَا قَسَرَهُ Ve su'âlde ibrâm ve ilhâh eylemek ma'nâsına müsta'meldir; yukâlu: شَحَذَ فِي السُّؤَالِ إِذَا أَحْلَجَ وَهُوَ شَحَذٌ مَلْحٌ وَلَا تَقُلْ شَحَاتٍ

الإِشْحَاذُ [el-işhâz] (hemzenin kesriyle) Bu dahi keskin eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: أَشْحَذَ السَّيِّكِينَ بِمَعْنَى شَحَذَهَا

التَّشْحُذُ [et-teşahhuz] (tefa'ul) [tefa'ul] vezninde) Bu dahi tard eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: تَشْحَذُهُ Şârih işbu tefa'ul nüshasını istidrâkla tef'îl olmak üzere tasvîb eylemiştir.

الشَّحَذَانُ [eş-şehazân] (fetehtla) Davarı pek sürer olan adama denir, sevvâk ma'nâsına. Ve aç adama denir, cā'îf

ma'nâsına. Ve sa'y ve seyrinde cüst ve sebük-pâ kimseye denir.

المُشْحَاذُ [el-mişhâz] [mihrâb] [mihrâb] vezninde) Değirmi tepeye denir. Ve arz-ı müsteviyeye denir. Ve dağın başına denir.

الشَّحَادُ [eş-şahhâz] [şeddâd] [şeddâd] vezninde) Mübrim dilenciye denir, niteki zikr olundu. Ba'zılar sâ-yı müsellese ile شَحَاتٌ ıtlâk etmekle mü'ellif nehy eylemiştir. Lâkin Şihâb, *Durretti'l-Ğavvâş* şerhinde ba'zı ehl-i lügatin tashîhini tasrîh eylemiştir. Ve

شَحَادُ [Şahhâz] Elkâbdandır. İbn Ebi'l-Feth eş-Şahhâz muhaddisindedir.

المُشْحَذُ [el-mişhâz] [minber] [minber] vezninde) Bileğiye denir, مِسْنٌ [misenn] ma'nâsına. Ve davarı 'unf ve şiddetle sürer olan sürücüye denir.

شِحَاذٌ [Şihâz] [kitâb] [kitâb] vezninde) Esmâdandır. Muhammed b. Ebî Şihâz Dabbe kabîlesinden bir şâ'irdir.

المُشَاخَذَةُ [el-muşahâzet] [mufâ'alet] [mufâ'alet] vezninde) Nâka vilâdet hengâmında buru zahmetinden kuyruğunu kaldırıp şiddetle iki tarafa burup sarmak ma'nâsınadır; yukâlu: شَاخَذَتِ النَّاقَةُ عِنْدَ الْمُخَاضِ إِذَا رَفَعَتْ ذَنْبَهَا فَالْوَيْءُ شَدِيدًا

الإِشْحَاذُ [el-işhâz] (hâ-yı mu'ceme ile İkrâm [ikrâm] vezninde) Köpeği kışkırtmak ma'nâsınadır; yukâlu: أَشْحَذَ الْكَلْبَ إِذَا أَعْرَاهُ

[ش ذ ز]

الشَّدُّ [eş-şezz] (şîn'in fethi ve zâl'in teşdidiyle) ve

الشَّدْوُ [eş-şuzûz] [ku'ud] [ku'ud] vezninde) Bir tâ'ifenin içinden çıkıp başkaca olmak ma'nâsınadır; yukâlu: شَدَّ الشَّيْءُ شَدًّا وَشَدْوًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا نَدَرَ عَنِ الْجُمْهُورِ

Ma'lûm ola ki *Muzhir*'in beyânına göre şuzûz, ittirâd mukâbilidir. Ve kelâm-ı 'Arabda şuzûz ve ittirâd dört gûnedir: Evvel kıyâs ve isti'mâlde ma'an muttarid olur ve gâyet-i matlûbe budur, meselâ *صَرَبْتُ زَيْدًا وَقَامَ عَمْرُو* gibi. Sâni kıyâsta muttarid ve isti'mâlde şâzz olur, meselâ; *يَذُرُّ* ve *يَدَعُ* kelimelerinin mâzileri gibi. Sâlis isti'mâlde muttarid ve kıyâsta şâzz olur; meselâ *اسْتَضَوْتُ الْأَمْرَ* ve *أَخُوَصَ الرِّمْتِ* gibi ki vāv, elife kalb olunmamıştır. Râbi kıyâs ve isti'mâlde ma'an şâzz olur; *مَقْوُودٌ* ve *مَعْوُودٌ* kelimeleri gibi, vāveynledir; bununla aslâ ihticâc olunmaz, zîrâ bunda asleyn mefkûddur. Ve kıyâsta şâzz ve isti'mâlde muttarid olanla istidlâl sahihtir. Ve isti'mâlde şâzz ve kıyâsta muttarid olanla temhîd-i usûl bâbında ihticâc sahih değıildir, zîrâ re'sen merfûz menzilindedir. Ve ba'zen şâ'irin ona rüçûu câ'izdir, *أَجَلُّ* kelimesi gibi. intehâ. Ve

شَذُّ [şezz] kelimesi müte'addî olur, cumhürdan ayırıp başkaca kılmak ma'nâsına; yukâlu: *شَذُّهُ شَذًّا كَمَدَّهُ لَا غَيْرَ يَغْنِي* *مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ لَا مِنَ الثَّانِي إِذَا نَدَرَهُ عَنِ جُمْهُورِهِ* **التَّشْذِيذُ** [et-teşzîz] [tef'îl] vezninde) ve

الإشْذَادُ [el-işzâz] (hemzenin kesriyle) Bunlar da **شَذُّ** [şezz] ma'nâsındadır; yukâlu: *شَذَّذَهُ وَأَشَذَّهُ بِمَعْنَى شَذَّهُ* Ve

إِشْذَادٌ [işzâz] Bir nâdir ve nâ-muttarid söz söylemek ma'nâsına müsta'meldir; yukâlu: *أَشَذُّ الرَّجُلَ إِذَا جَاءَ بِقَوْلٍ شَادٍ* Ve bir nesneyi alarga ve bertaraf eylemek ma'nâsına müsta'meldir; yukâlu: *أَشَذَّ الشَّيْءَ إِذَا نَحَاهُ وَأَقْضَاهُ*

الشُّذَّازُ [eş-şuzzâz] [rummân] vezninde) Kalîl olan cem'ate itlâk olunur. Ve

kabile ve menâzili içre olmayan kimsele-re itlâk olunur, murâd kendi kabîlelerinde ve kendi yurtlarında olmayıp âher kavmin beyninde olan adamlardır ki yabancı ta'bîr olunur. Ve ba'zı ümmehâtta **شُذَّازٌ** [şuzâz] **رُخَالٌ** [ruhâl] vezninde mersümdür ki yine cem'dir.

الشِّذَانُ [eş-şizzân] (şîn'in kesri ve zâl'in teşdidiyle) **نَبَقٌ** [nebak] ağacına denir, **سِيْدُرٌ** [sîdr] gibi.

الشِّذَّانُ [eş-şezzân] (şîn'in fethi ve zam-mı ve zâl'in teşdidiyle) Müteferrik ve perâkende olan çakıl taşlarına ve sâ'ir nesnelere denir; yukâlu: *أَصَابَهُ شِذَّانُ الْحَصَى أَيُّ مَا كَذَّانٌ* [kezzân] lafzı gibi ki küfeki taşlarına denir. Ve şîn'in zammıyla **شَازٌ** [şâzz] lafzından cem'dir, **شَابٌّ** [şâbb] ve **شُبَّانٌ** [şubbân] gibi.

الشَّازُ [eş-şâzz] (ism-i fâ'ildir) Cumhürdan seçilip çıkan adama denir; kezâlik hükm-i 'ammdan yâhüd kâ'ide-i külliyyeden hâric ve müteferrid olana itlâk olunur ki istilâh-ı 'ulümdandır, niteki zîkr olundu. Ve **شَاذٌ** [Şâzz] Hilâl b. Feyyâd nâm muhaddisin lakabıdır.

[ش ر ذ]

التَّشْرِيدُ [et-teşrîd] [teşrîd] vezninde ve mürâdifidir. Ve kavluhu ta'âlâ: ﴿فَشَرِّدْ بِهِمْ مِنْ خَلْفِهِمْ﴾ الآية، بِالذَّالِ الْمُعْجَمَةِ قِرَاءَةٌ الْأَعْمَشِ *لَمْ يَمُرْ بِنَا فِي اللَّعَةِ تَوْكِيْبٌ* Ve kâle 'l-Beydâvî: *بِالذَّالِ الْمُعْجَمَةِ وَكَأَنَّهُ مَقْلُوبٌ "شَذَرٌ"*

[ش ر ب ذ]

الشَّرَائِدُ [eş-şerenbez] [ğâdanfer] vezninde) Yoğun ve galîz olan şey'e denir.

[ش ع ذ]

الشَّعْوَذَةُ [eş-şa'vezet] [دَحْرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) Tiz-destlik ile bir nesneyi manzara-i nāsta hakikatine muhālif sūret-i āherde göstermek ma'nāsınadır ki sihre şebih bir ma'nadır, hokkabāzlık ta'bīr olunur. Māddesi hemān çabukluk-tur, gūnāgūn şīveleri vardır, niteki ba'zı meşhūdumuz olmuştur.

Şārih der ki شَعْوَذَةٌ [şa'vezet] ve شَعْبَذَةٌ [şa'bezet] ehl-i bādiye lügati değildir. Mütercim der ki lügat-i Fārisīde şīn'in zamımıyla şu'bede mersūm olmakla zāhiren شَعْوَذَةٌ [şa'vezet] ve شَعْبَذَةٌ [şa'bezet] ondan mu'arrebdir.

الْمُشْعَوِذُ [el-muşa'viz] (ism-i fā'il bünyesiyle) ve

الْمُشْعَوِذُ [el-muşa'vez] (ism-i mef'ul bünyesiyle) Hokkabāza denir. İsm-i mef'ul bünyesi mübālagaya mahmūldür; yukālu: هُوَ مُشْعَوِذٌ وَمُشْعَوِذٌ وَعَمَلُهُ الشَّعْوَذَةُ وَهِيَ خِفَّةٌ فِي الْيَدِ وَأَخَذَ كَالسَّحْرِ يَرَى الشَّيْءَ بغير مَا عَلَيْهِ أَضْلُهُ فِي رَأْيِ الْعَيْنِ

الشَّعْوِذِي [eş-şa'veziyy] (yā-yı müşeddede ile) Ümerānın bir tarafa irsāl eyledikleri peyk ve berīdin esnā-i rāhta ve mahall-i me'mūrunda ahvālini tecessüs için hufyeten nāzır-güne irsāl ettikleri adama denir. Müellif وَالشَّعْوِذِيُّ رَسُولُ الْأُمَرَاءِ عَلَى الْبَرِيدِ ibāretiyle tefsīr eylemekle beyān-ı şārih üzere o güne terceme olundu. Lākin Esās'ta وَحِفَّتِهِ لِحَفَّتِهِ المersūm olmakla mutlakan peyk ve berīde ıtlāk olunur sür'atine mebnī.

شَعْوَذُ [Şa'vez] [جَعْفَرٌ] [ca'fer] vezninde) Esāmīdendir. Gālib b. Şa'vez ve Şa'vez b. Abdurrahmān ve Şa'vez b. Huleyde muhaddislerdir. Ve Şa'vez b. Mālik, Nu'mān

b. Munzir'in raht ve cemā'atındendir.

[ش ع ب ذ]

الشَّعْبَذَةُ [eş-şa'bezet] [شَعْوَذَةٌ] [şa'vezet] vezninde) ve onda lügattir; yukālu: شَعْبَذٌ شَعْبَذَةٌ شَعْبَذٌ شَعْبَذَةٌ وَهُوَ مُشْعِبٌ أَيُّ مُشْعَوِذٌ

Şārih der ki شَعْبَذَةٌ [şa'bezet]in künyesi أَبُو الْعَجِيبِ dir; sīmiyā dahi bu nev'dendir, onun ehline göz bağıcı ta'bīr olunur, a'mālinde yalnız nefsi-nsānīnin medhali vardır, sihr ve tılsım gibi ef'āl-i 'ulviyyeye ta'alluku yoktur.

[ش ق ذ]

الشَّقَذَانُ [eş-şakazān] (fetehtla) ve

الشَّقِيزُ [eş-şakīz] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) ve

الشَّقِيزُ [eş-şakīz] [كَتِيفٌ] [ketif] vezninde)

Uyuyamaz olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ شَقَذَانٌ وَشَقِيزٌ وَشَقِيزٌ إِذَا كَانَ لَا يَكَادُ يَنَامُ Ve

شَقَذَانٌ [şakazān] ve

شَقِيزٌ [şakīz] Bed-nazar adama denir ki her neye nazar eylese gözü isābet eder ola, 'alā-kavlin şedīdū'l-basar ve serī'ū'l-isābe olan kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ شَقَذَانٌ وَشَقِيزٌ أَيُّ يُصِيبُ النَّاسَ بِالْعَيْنِ أَوْ شَدِيدُ الْبَصْرِ

شَقِيزٌ سَرِيعُ الْإِصَابَةِ Ma'lūm ola ki uyuyamaz olan adam şedīdū'l-basar olmakla baktığı nesneye gözü değer olur; semmiyyet-i çeşmi mūcib-i seher olmakla ma'āzallāhi ta'alā sāhibine dahi cālib-i zarardır. Ve nazarın vukū'u eser ile sābittir: "الْعَيْنُ حَقٌّ" gibi,

niteki "Göz insānı kabre ve deveyi kıdre idhāl eder" derler ve o göze عَيْنُ الْكَمَالِ ta'bīr ederler. Selefte Kemāl nām bir adam gözü pek değer imiş. Yāhūd nazar her şey'in

kāmiline ta'alluk eylediğine mebnīdir. Ve onun isābeti sāhibinin denā'et ve habāsetine göre değildir; sulehāda dahi vukū'u cā'izdir. Hattā nefy mes'elesiyle

amel olunmamıştır. Ashāb-ı kirāmdan ba'zılarda vukū'u ve insān-ı 'aynü'l-insān 'aleyhi salātu'r-Raḥmān hazretlerinin 'itābı ve vakt-i nazarda hāli'z-zihn ve mu'ceb bulunmayıp zākir bulunup بَارَكَ اللهُ [bārekallāh] ve مَا شَاءَ اللهُ [mā šā'allāh] gibi, niçin zikrullāh lisānınızdan cārī olmaz diye ta'līm buyurdıkları vākī'dir. Ma'a'l-gaflet zihn hāletine ta'acüb lāhik olduğu anda nazar ile 'ayn-ı 'āyinden bir tūr-i mesmūm gibi rişte-i bāsıra mümtedd ve ma'yūna vāsıl olup der-hāl müte'essir ve o hālet zāhir olur. Ve bu, kuvvet-i nefsiyye-i insān eseridir. Ve hasūd-bi't-tab' olan kimse cibillī bed-nazar olur: ”حَصَّنْتُ نَفْسِي وَحَصَّنْتُكُمْ بِالْحَيِّ الْقَيُّومِ الَّذِي لَا يَمُوتُ أَبَدًا وَدَفَعْتُ عَيْبِي وَعَنْكُمْ الشُّوْءَ بِالْأَلْفِ لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ” eser ile sābit bir hısn-ı ma'nevī ve 'akib-i erneb üstühānı dā'imā üzerinde bulunmak sihr ve nazar isābetine siper-i suverī olduğu mücerrebdir ve pīšānī-i sabīye bir elif yazılmak havāstandır. İntehā. Ve

شَقْدَانُ [şakāzān] جزاء [hīrbā] ismidir ki kaya keleri dedikleri cānverdir. Cem'ci شَقْدَانُ [şikzān] gelir šīn'in kesriyle. Ve kurda denir, ذُنُبٌ [zi'b] gibi; bunda šīn'in kesriyle de lügattir.

الشَّقْدُ [eş-şakāz] (fethateynle) Bir adam gözü pek değer olmak ma'nāsınadır; yukālu: شَقْدَ الرَّجُلِ شَقْدًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ عَيْبًا أَوْ عَيْبًا أَوْ عَيْبًا Ve

شَقْدٌ [şeḳāz] Nesne ma'nāsınadır; yukālu: مَا لَهُ شَقْدٌ وَلَا نَقْدٌ أَيُّ شَيْءٍ مَا بِهِ Ve 'ayb ve halel ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: مَا بِهِ شَقْدٌ وَلَا نَقْدٌ أَيُّ عَيْبٍ وَخَلَلٍ Ve bunda šīn'in ve nūn'un zammeleriyle zebān-zeddir ve نَقْدٌ [neḳāz] itbā'dır.

الشَّقْدُ [eş-şakāz] (šīn'in fethi ve ḳāf'ın sükūnuyla) Bu dahi kurda denir, ذُنُبٌ [zi'b] gibi. Ve masdar olur, bir semte gidip mahallinden dūr olmak ma'nāsına, ke-mā se-yuzkeru.

الشَّقْدَانُ [eş-şikzān] (šīn'in kesriyle) Mecmū'e haşerāt ve ehvāma itlāk olunur. Ve toy kuşunun ve bağırtlak kuşunun yavruklarına denir.

الشَّقْدُ [eş-şuḳāz] صُرْدٌ [şurad] vezninde) Kaya kelerinin yavrusuna denir. Bu ma'nāda šīn'in fethi ve kesriyle de cā'izdir. Cem'ci شَقْدَانٌ [şikzān] gelir, صِرْدَانٌ [şirdān] gibi ve شَقْدَايُ [şuḳāzā] gelir, صَحَارَى [şuhārā] gibi.

الشَّقْدَاءُ [eş-şakāzā] صَحْرَاءٌ [şaḥrā] vezninde) ve

الشَّقْدَى [eş-şakāzā] جَمَزَى [cemezā] vezninde) Be-gāyet acıkmış olan tavşancıl kuşuna denir.

الإِشْقَادُ [el-işḳāz] (hemzenin kesriyle) Kovmak, tard ma'nāsınadır; tekülü: أَشَقْدُهُ فَشَقْدٌ وَشَقْدٌ شَقْدًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالرَّابِعِ أَيُّ طَرْدُهُ فَذَهَبَ Ke-mā merre.

الْمُشَاكَاةُ [el-muşākāzet] مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Husūmet edişmek ma'nāsınadır; yukālu: شَاكَاةٌ إِذَا عَادَاهُ

[ش م ذ]

الشَّمْدُ [eş-şemz] (šīn'in fethi ve mīm'in sükūnuyla) ve

الشَّمَادُ [eş-şimāz] كِتَابٌ [kitāb] vezninde) ve

الشُّمُودُ [eş-şumūz] قُعُودٌ [ḳu'ūd] vezninde) Gebe kalan nāka gebeliğini irā'et için kuyruğunu yukarı kaldırmak ma'nāsınadır; yukālu: سَمَدَتِ النَّاقَةُ شَمْدًا وَشَمَادًا وَشُمُودًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا لَحَحَتْ فَسَالَتْ ذَنْبَهَا لِثَرِي اللَّقَاحِ وَهِيَ

Ve شَامِذٌ مِنْ شَوَامِذٍ وَشَمَذٌ

شَمَذٌ [ʃemz] ve

شِمَاذٌ [ʃimāz] İzār ve serāvīl makūlesi sevbi yukarı sığayıp çemremek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: شِمَذٌ إِزَارُهُ إِذَا رَفَعَهُ Ve hurmā ağacı aşu tutmak ma'nāsınadır; yukālu: شَمَذَتِ التَّحْلُ إِذَا أَبْرَثَ Ve hatun rahiminin hurūcu havfinden nāṣī fercine paçavra sokmak ma'nāsınadır; yukālu: شَمَذَتِ الْمَرْأَةُ فَرْجَهَا إِذَا حَشَنَتْهُ بِخَرْقَةٍ خَشِيَّةٍ خُرُوجَ رَحِمِهَا

الشَّمَامِزُ [eʃ-ʃāmiz] **شَمَذٌ** [ʃemz]-i mezkūrden ism-i fā'ildir, gebe kalmakla gebeliğini irā'et için kuyruğunu kaldıran nākaya denir; vasf-ı hāstır. Cem'ci شَوَامِزٌ [ʃevāmiz] ve **شُمَذٌ** [ʃummez] gelir, رُكْعٌ [rukka] vezninde. Ve

شَامِزٌ [ʃāmiz] Mutlakan gebe nākaya denir, خَلِيفَةٌ [halifet] ma'nāsına. Ve 'akrebe denir.

الشَّوَامِزُ [eʃ-ʃevāmiz] **شَامِزٌ** [ʃāmiz]in cem'idir ki zikr olundu. Ve

شَوَامِزٌ [ʃevāmiz] Aşu tutmuş hurmā ağaçlarına denir.

الْمِشْمَذُ [el-mişmez] [minber] vezninde) Sarığa denir, عِمَامَةٌ [imāmet] ma'nāsına.

الْأَشْمَذَةُ [el-eʃmezet] ve

الْيَشْمَذَةُ [el-yeʃmezet] (hemzenin ve yā'nın ve mīm'lerin fethiyle) Çabuk uçar olan kuşlara denir.

الْيَشْمَذَانُ [el-yeʃmezān] (yā'nın ve mīm'in fethiyle) ve

الْأَشْمَذَانُ [eʃ-ʃeymezān] (şin'in takdīmiyle) Kurta denir, ذُنْبٌ [zi'b] gibi.

الْإِشْتِمَاذُ [el-iʃtimāz] [ifti'al] vezninde) Koç dişi koyunun kuyruğunu kaldırmak için vuruşturmak ma'nāsınadır;

yukālu: يَشْتَمِذُ الْكَبِشُ أَي يَضْرِبُ أَلْيَةَ الْأُنْثَى حَتَّى تَرْتَفِعَ فَيَسْفِدَ

الْشَمَذَةُ [eʃ-ʃemezet] (fetehtāla) Asmanın kolunu aşırıdıkları şey'e denir; ma'nā-yı mezbūrdan me'hūzdu; ve minhu yukālu: "الْحَبَلَةُ فِي شَمَذَتِهَا" وَذَلِكَ أَنَّهُمْ يُدْنُونَ إِلَى الْحَبَلَةِ شَجَرَةً تَرْتَفِعُ عَلَيْهَا Kelām-ı mezbūr mesel mecrāsınadır, bir nesne mahall-i lāyıkını buldukta irād olunur.

[ش م ر ذ]

الشَّمَزْدَى [eʃ-ʃemerzā] **شَبَزْدَى** [ʃeberzā] vezninde ve cümle-i ma'ānīsinde mürādifidir ki zikr olundu. Ve Tağlib kabilesinden bir recülün ismi olan mezkūr **شَبَزْدَى** [ʃeberzā] lafzında dahi lügattir ki **شَبَزْدَى** [ʃeberzā] dedikleri gibi **شَمَزْدَى** [ʃemerzā] dahi derler.

[ش م ه ذ]

الشَّمْهَذُ [eʃ-ʃemhez] [ca'fer] vezninde) Keskin nesneye denir, hadīd ma'nāsına. Ve cüst ve çālāk olup azı dişlerinin uçları keskin olan köpeğe denir.

الشَّمْهَذَةُ [eʃ-ʃemhezet] [dahrecet] vezninde) Bir nesneyi keskin eylemek ma'nāsınadır; yukālu: شَمَهَذَ السِّكِّينَ إِذَا حَدَّدَهُ Ve demiri teneke gibi yufkalatmak ma'nāsınadır; yukālu: شَمَهَذَ الْحَدِيدَ إِذَا رَفَّقَهُ

[ش ن ب ذ]

شَبَبُودٌ [ʃenebūz] (şin'in ve nūn'un fethiyle) Esmā-i A'cemiyedendir: Muḥammed b. Aḥmed b. Şenebūz, kurrādan müstecābü'd-da'vet bir zāt idi. Ve 'Alī b. Şenebūz bu dahi kurrādandır. Ve Aḥmed b. Muḥammed b. Şenbez ki جَعْفَرٌ [ca'fer] veznindedir kādī-i şehr-i Dinever'dir ve muhaddisindedir.

[ش و ذ]

الْمِشْوَدُ [el-miṣveẓ] [مَنْبَرٌ] [minber] vezninde)
ve

الْمِشْوَادُ [el-miṣvāz] [مِحْرَابٌ] [mihrāb] vezninde) Sarığa denir, عِمَامَةٌ [‘imāmet] ma‘nāsına. Cem‘leri مَشَاوِدُ [meṣāviz] ve مَشَاوِيذُ [meṣāvīz] gelir. Ve

مِشْوَدٌ [miṣveẓ] Pādişāha ve bir kavmin seyyid ve ser-kerdesine itlāk olunur; yukālu: هُوَ مِشْوَدٌ أَي مَلِكٌ أَوْ سَيِّدٌ

الشَّيْذَةُ [eṣ-ṣīzet] (şīn’in kesriyle) Binā-i nev‘dir ki başa sarık sarınmış hāletine denir, عِمَّةٌ [‘immet] gibi; yukālu: فَلَانَ حَسَنٌ الشَّيْذَةُ أَي الْعِمَّةُ

الْأَشَاوِدُ [el-eṣāviz] [أَجَانِبٌ] [ecānib] vezninde) Halk ve nās ma‘nāsına müsta‘meldir; **أَشْوَدٌ** [eṣveẓ]in cem‘idir, sarık sarınmak münāsebetiyle ta‘mīm olunmuştur; ve minhu yukālu: فَلَانَ خَيْرَ الْأَشَاوِدِ أَيِ الْخَلْقِ

أَشْوَدٌ [Eṣveẓ] [أَحْمَدٌ] [aḥmed] vezninde) İbn Sām b. Nūḥ ‘aleyhi’s-selāmdir.

التَّشْوِيدُ [et-teṣvīz] [تَفْعِيلٌ] [tefīl] vezninde) Bir adamın başına sarık sarmak ma‘nāsınadır; tekūlu: سَوَّدْتُهُ أَي عَمَّمْتُهُ Ve güneş gurūba meyl eylemek ma‘nāsına müsta‘meldir; yukālu: سَوَّدَتِ الشَّمْسُ إِذَا مَالَتْ Ve güneşin etrāfını sarıya mā’il yağımsuz ince ve yufka bulutlar ihāta eylemek ma‘nāsına müsta‘meldir. Ve bu kurak senelerde olur; yukālu: سَوَّدَ السَّحَابُ الشَّمْسَ إِذَا عَمَّهَا وَصَارَ حَوْلَهَا جَلْبٌ سَحَابٍ رَقِيقٍ لَأَمَّغِيبٍ Ve güneşin etrāfını sarıya mā’il yağmursuz ince ve yufka bulutlar ihāta eylemek ma‘nāsına müsta‘meldir. Ve bu kurak senelerde olur; yukālu: سَوَّدَ السَّحَابُ الشَّمْسَ إِذَا عَمَّهَا وَصَارَ حَوْلَهَا جَلْبٌ سَحَابٍ رَقِيقٍ لَأَمَّغِيبٍ ماءً فِيهِ قَالَ الشَّارِحُ وَفِيهِ صُفْرَةٌ

التَّشْوُدُ [et-teṣvūz] [تَفْعُلٌ] [tefa‘ul] vezninde) ve

الإِشْتِيَاءُ [el-iṣṭiyāz] [إِفْتِعَالٌ] [ifti‘āl] vezninde) Sarık sarınmak ma‘nāsınadır; tekūlu: سَوَّدْتُهُ فَتَسَوَّدُ وَاشْتَادَ أَيِ عَمَّمْتُهُ فَتَعَمَّمُ وَاعْتَمَّ

FASLU'Ş-ŞĀDĪ'L-MÜHMELE

(فَضْلُ الصَّادِ الْمُهْمَلَةِ)

[ص ب ه ن ذ]

أَصْبَهَبْدَانُ [Aşbehbezān] (hemzenin ve bā'ların fethiyle) Deylem ülkesinde bir belde adıdır.

الأَصْبَهَبْدِيَّةُ [el-aşbahbeziyyet] 'Irāk diyārında bir nev' rāyic akçenin ismidir. Aşbehbez'e mensübdür ki sipehbed-i Fārisī mu'arrebidir, ser'asker demektir. Ve

أَصْبَهَبْدِيَّةُ [Aşbehbeziyyet] Bağdād'da beyne'd-derbeyn bir medrese ismidir.

FASLU'T-ṬĀ'Ī'L-MÜHMELE

(فَضْلُ الطَّاءِ الْمُهْمَلَةِ)

[ط ب ر ز ذ]

الطَّبِيرُذُ [eṭ-ṭaberzez] (tā'nın ve bā'nın fethiyle) Bir nev' şekere denir, güyā ki etrāfından teber ile vurulup kırılmaya muhtāc olduğundan onunla tesmiye eylediler. Ve bu, nebāt şekeri dedikleri metīn ve müstahkem şeker olacaktır. Ve bu, teberzed-i Fārisī mu'arrebidir. Aşmaṭ'den nūn'la ve lām'la طَبِيرُزَن [ṭaberzen] ve طَبِيرُزَل [ṭaberzel] dahi menküldür.

[ط ر م ذ]

الطَّرْمِذَةُ [eṭ-ṭirmizet] (tā'nın ve mīm'in kesriyle) ve

الْمُطَّرْمِذُ [el-muṭarmiz] (ism-i fā'il bünyesiyle) Kavlini fi'le ihrāc eylemez olan lāf-zen kimseye denir, 'alā-kavlin tahkīk-i umūr eylemez olan şahsa denir ki kūtāh-nazar ta'bīr olunur; yukālu: رَجُلٌ طَرْمِذَةٌ وَمُطَّرْمِذٌ إِذَا كَانَ يَقُولُ وَلَا يَفْعَلُ أَوْ لَا يُحَقِّقُ فِي الْأُمُورِ

الطَّرْمِذَةُ [eṭ-ṭarmezet] [dahrecet] [dāhrecet] vezninde) Endāzesinden hāric lāf u güzāf eylemek ma'nāsınadır; yukālu: طَرْمِذَ عَلَيْهِ فَهُوَ طَرْمِذٌ وَطَرْمِذَانٌ يَكْسِرُهُمَا أَي صَلَفَ مُفَاخِرٌ نَفَّاحٌ Bu makūle adama fodul ve avurt ta'bīr olunur.

[ط ف ذ]

الطَّفْذُ [eṭ-ṭafz] (tā'nın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Kabr ve mezāra denir; fethateynle de lügattir, cem'leri أَطْفَاذٌ [atfāz] gelir. Ve

طَفْذٌ [ṭafz] Masdar olur, meyyiti kabre gömmek ma'nāsınadır; yukālu: طَفَّذَ الْمَيِّتَ طَفْذًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا رَمَسَهُ وَقَبْرَهُ

[ط ن ب ذ]

طُنْبُذُ [Ṭunbuḏ] [قُنْفُذُ] [ḳunfuḏ] vezninde) Mıŝır'da bir karye adıdır; 'Abdulmelik b. Mervān'ın süt kardeŝi Müslim b. Yesār eṭ-Ṭunbuḏī ki tābī'in ve muhaddisındendir, oradandır. Yāḳūt-ı Ḥamevī *Muŝterek* nām kitābında sebt eylediđi üzere Ṭunbuḏ iki mevzi'dir. Biri Ŝa'īd-i Mıŝır'da bir bel-ededir, diđeri Tūnus ülkesinde İḳlīm-i Maḥmūdiyye'de bir mevzi'dir.

FASLU'L-^ʿAYNĪ'L-MÜHMELE

(فَصْلُ الْعَيْنِ الْمُهْمَلَةِ)

[ع ش ح ذ]

الْعَشْجَذَةُ [el-^ʿaŝcezet] (ŝīn-i mu'ceme ile **دَحْرَجَةٌ** [dahreċet] vezninde) Bulutun yağ-
muru za'īf olmak ma'nāsınadır; yukālu: عَشْجَذَتِ السَّمَاءُ عَشْجَذَةً إِذَا ضَعُفَ مَطَرُهَا

[ع ن ذ]

الْعَنْذِيَّةُ [el-^ʿanzeyet] (سَلْقَايَةٌ [selḳayet] vezninde) Kındırmak ve kışkırtmak ma'nāsınadır; yukālu: عَنْذَى بِهِ عَنْذِيَّةً إِذَا أَعْرَى

الْعَنْذِيَانُ [el-^ʿinziyān] ('ayn'ın ve zāl'ın kes-riyle) Bed-hüy kariya denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ عَنْذِيَانٌ أَيَّ سَبِيئَةِ الْخُلُقِ

الْعَانِزَةُ [el-^ʿānizet] Çehrede kulak ile enek kemiğinin dibine denir ki yukarı taraftan olmakla ikisinin dipleri birdir.

[ع و ذ]

الْعَوْذُ [el-^ʿavḏ] ('ayn'ın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) ve

الْعِيَادُ [el-^ʿiyāḏ] ('ayn'ın kesriyle) ve

الْمَعَاذُ [el-me^ʿāḏ] ve

الْمَعَاذَةُ [el-me^ʿāzet] (mīm'lerin fethiyle) Sı-ğınmak, ilticā ma'nāsınadır; yukālu: عَادَ بِهِ يَعُوذُ عَوْدًا وَعِيَادًا وَمَعَاذًا وَمَعَاذَةٌ إِذَا التَّجَأَ ve yukālu: عَوْدٌ بِاللَّهِ مِنْكَ أَيُّ أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْكَ Ve bir adama bir adamı darbla tahvīf edip lākin henüz darb eylemeksizin bir takrīb yedinden sıyrılıp halās olsa, أَفَلَتَ مِنْهُ عَوْدًا derler. Ba'zı nüs-hada bu fethateynle mazbūt olmakla ona göre kerāhet ma'nāsından münŝa'ib olur. Ve

عَوْدٌ [ʿAvḏ] Esmā-i ricāldendir.

الْعِيَادُ [el-^ʿiyāḏ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Masdardır, niteki zikr olundu. Ve

عِيَاذٌ [i'yāz] Sığınacak yere itlāk olunur; tesmiye bi'l-masdar'dır; tekülü: هُوَ عِيَاذِي أَيُّ هُوَ عِيَاذِي أَيُّ Ve şol kuşa itlāk olunur ki ahzına māni' olur dağ ve sā'ir mahalle penāh etmiş ola. Bunda masdar bi-ma'nā fā'ildir. Ve

عِيَاذٌ [i'yāz] Āhū ve sā'ir hayvān yakında doğurmuş olmak ma'nāsınadır ki me'āz-ı veled olmaktan ibārettir; yukālu: عَادَتْ الطَّيْبَةُ وَغَيْرَهَا عِيَاذًا إِذَا كَانَتْ حَدِيثَةَ التَّبَاجِ **الْمَعَاذُ** [el-me'āz] ve

الْمَعَاذَةُ [el-me'āzet] (mīm'lerin fethiyle) Masdarlardır, niteki zikr olundu. Ve 'Arabların مَعَاذُ اللَّهِ ve مَعَاذَةُ اللَّهِ kavlleri اَعُوذُ اللَّهُ مَعَاذًا وَمَعَاذَةٌ fi'lden bedeldir. Her ne kadar fī-zātihi fi'le mukārın isti'māl olunmadıysa da سُبْحَانَ اللَّهِ gibi; ve yukālu: مَعَاذُ اللَّهِ وَمَعَاذُ وَجْهِ اللَّهِ وَمَعَاذَةُ وَجْهِ اللَّهِ Ve الله وهو مثل المعنى والمعناة والمأتى والمأناة

مَعَاذٌ [me'āz] ve

مَعَاذَةٌ [me'āzet] İsm-i mekān olurlar; tekülü: هُوَ مَعَاذِي وَمَعَاذِي أَيُّ مَلَازِي Ve

مَعَاذٌ [Me'āz] Esām-i ricāldendir. Ve

مَعَاذَةٌ [me'āzet] (hā'yla) Rukye ve hırz ve efsūna denir. Ve esmā-i ricāldendir. Ve Benu'l-Ukayşir cemā'atine mahsūs bir suyun adıdır.

التَّعَوُّذُ [et-te'avvuz] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) ve

الِاسْتِعَاذَةُ [el-isti'āzet] Bunlar da sığınmak ma'nāsınadır; yukālu: تَعَوَّذْتُ بِاللَّهِ وَاسْتَعَاذْتُ بِاللَّهِ اِعْتَصَمْتُ وَلَجَّاتُ بِهِ

الْعَائِدُ [el-'ā'iz] Karīben doğurmuş olan hayvāna denir ki insānda نُفَسَاءُ [nufesā] menzilindedir; عِيَاذٌ [i'yāz]-ı mezkūrdan ism-i fā'il-i muhtasstır. Cem'i عَوَّذٌ [e'ūz] ve حَائِرٌ [hūrān] gelir, حَوْرَانٌ [hūrān] ve حَائِرٌ

[hā'ir] gibi.

الْإِعَاذَةُ [el-i'āzet] ve

الْإِعْوَاذُ [el-i'vāz] Aslı üzere عِيَاذٌ [i'yāz] gibi bu dahi āhū ve sā'ir hayvānāt yakında doğurmuş olmak ma'nāsınadır; yukālu: عَادَتْ الطَّيْبَةُ وَغَيْرَهَا وَأَعْوَذْتُ بِمَعْنَى عَادَتْ عِيَاذًا وَهِيَ مُعِيدٌ وَمُعَوِّذٌ

الْعَوُودَةُ [el-'ūzet] ('ayn'ın zammıyla) Bu dahi rukye ve hırz ve efsūna itlāk olunur.

التَّغْوِيدُ [et-ta'vīz] عَوُودَةٌ [e'ūzet] ma'nāsınadır; تَعَاوَيْدٌ [temtīn] gibi ismdir. Cem'i تَعَاوِيدٌ [te'āvīz] gelir; yukālu: عَاذَةٌ بِالْمَعَاذَةِ وَالْعَوُودَةِ وَالْتَّغْوِيدُ أَيُّ الرُّقِيَّةِ

الْعَوُودُ [el-'avez] (fethateynle) Sığınacak yere denir, melce ma'nāsına. Ve kerāhet ve nā-hoşī ma'nāsınadır; عَوَاذٌ [e'avāz] dahi bu ma'nāyadır; سَحَابٌ [sehāb] gibi; tekülü: مَا تَرَكْتُ فَلَانَا إِلَّا عَوَاذًا وَعَوَاذًا مِنْهُ أَيُّ كَرَاهَةً

عَوُودٌ [e'avez] Ağaçtan ufanıp dökülen yaprağa denir. Ve nāstan sefile ve rüzāl ve fūrū-māyeye denir.

الْعَوُودُ [el-'uvvez] (سُكَّرٌ [sukker] vezninde) Dikenlik diplerinde yāhūd davar erişmeyecek sarp yerlerde bitmiş olan otluklara itlāk olunur. Ve kemiğe yapışık olan ete itlāk olunur; yukālu: أَطْيَبُ اللَّحْمِ عَوُودَةٌ أَيُّ مَا عَادَ بِالْعَظْمِ Ve şol kuşlara itlāk olunur ki ahzlarına māni' olacak dağ makülesi sarp yerlere ilticā eylemiş olalar.

الْمُعَوُّودُ [el-mu'avvez] (مُعَظَّمٌ [mu'azzam] ve مُحَدَّثٌ [muḥaddiṣ] veznlerinde) Bu dahi dikenlik diplerinde yāhūd davar erişmeyecek sarp yerlerde nābit olan otluğa denir.

بَنُو عَائِدَةَ [Benū 'Ā'izet] ve

بَنُو عَوُودَةَ [Benū 'Avzet] ve

بَنُو عَوُودَى [Benū 'Avzā] 'Arabdan birer batndır.

عَائِدُ اللَّهِ [c-Ā'izullāhi] Bir kabîlenin ismidir, yāhūd savāb olan **عَيْدُ اللَّهِ** [c-Ayyizullāhi] olmaktadır, سَيْدٌ [seyyid] vezninde.

عُوَيْزَةُ [c-Uveyzet] (musaggar bünyesiyle) Bir hatun adıdır.

الْعَاذُ [el-c-Āz] Ten'ım kurbünde Serif nām mahalde bir mevzi^c adıdır.

الْعَاذَةُ [el-c-Āzet] Huzeyl yāhūd Kināne bilādında bir mevzi^cdir.

التَّعَاوُذُ [et-te'āvuz] [تَفَاعُلٌ] [tefā'ul] vezninde) Birbirine sığınmak ma'nasıdır; yukālu: تَعَاوَذَ الْقَوْمُ إِذَا عَادَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا

الْمُعَوِّذُ [el-mu'avvez] [مُعَظَّمٌ] [mu'azzam] vezninde) Boyunda kılāde geçirecek yere denir ki ism-i mekāndır, mahall-i ta'vīzden 'ibārettir. Ve yerinden kat'ā bir tarafa ve bir mahalle ayrılmaz olan nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ مُعَوِّذٌ إِذَا صَارَتْ لَا تَبْرَحُ فِي مَكَانٍ وَاحِدٍ Ve obanın havālīsinde olan deve mer'āsına denir.

الْمُعَوِّذَاتَانِ [el-mu'avvizetān] İsm-i fā'il bünyesiyle sūre-i Felak ve sūre-i Nās'a itlāk olunur; her biri ta'vīzi mutazammındır.

الْعَائِدُ [el-c-Ā'iz] ve

الْعَايِزَةُ [el-c-Ā'izet] ve

الْمُعَوِّذُ [el-Mu'avviz] [مُحَدِّثٌ] [muḥaddiṣ] vezninde) Esmā-i ricāldendir.

عَائِدُ اللَّهِ [c-Ā'izullāhi] kibār-ı tābī'ından Ebū İdris el-Ḥavlānī ismidir.

سِكَّةُ مُعَاذٍ [Sikketu Mu'āz] Neysābūr'da bir mahalledir.

عَيْدُونُ [c-Ayzūn] [سَيْحُونٌ] [seyḥūn] vezninde) Sāhibü'l-*Emālī* Ebū 'Alī İsmā'il b. 'Alī el-Ḳālī nām imām-ı nahvīnin cedit ismidir.

الْعَوَائِدُ [el-c-Avā'iz] Felekte dört 'aded kevkeb-i ma'hūda itlāk olunur ki muhtelif

terbī'le merkūz ve vasatlarında bir kevkeb dahi vardır ki ona Ruba^c derler, زُفُرٌ [zuffer] vezninde.

[ع ي ذ]

الْعَيْدَانُ [el-c-ayzān] [شَيْطَانٌ] [ṣeyṭān] vezninde) Bed-hüy adama denir; yukālu: رَجُلٌ عَيْدَانٌ أَبِي السَّيِّءِ الْخُلُقِ

FASLU'L-ĠAYNĪ'L-MU'CEME**(فَضْلُ الْعَيْنِ الْمُعْجَمَةِ)****[غ ذ]**

الْعَدُّ [el-ġazz] (ġayn'ın fethi ve zāl'in teşdidıyla) Yarada olan çirk ve hicrân akmak, 'alā-kavlin yara azıp şişmek ma'nâsınadır; yukālu: **عَدَّ الْجُرْحُ عَدًّا مِنَ النَّبَابِ** ve **عَدَّ الْأَوَّلُ وَالثَّانِي إِذَا سَالَ بِمَا فِيهِ أَوْ وَرَمَ غَدَّهُ إِذَا نَقَصَهُ**

الْإِغْزَاذُ [el-iġzāz] (hemzenin kesriyle) Bu dahi yarada olan çirk akmak ma'nâsınadır; yukālu: **أَعَدَّ الْجُرْحَ بِمَعْنَى غَدَّ** Ve **tīz tīz yürüme** ma'nâsınadır; yukālu: **أَعَدَّ السَّيْرَ وَفِي السَّيْرِ إِذَا أَسْرَعَ**

الْعَذِيذَةُ [el-ġazīzet] (ġayn'ın fethiyle) Yaradan olan galīz irine denir; yukālu: **سَالَتْ عَذِيذَةُ الْجُرْحِ أَي مَدَّتُهُ**

الْعَاذُ [el-ġāzz] Şol cirāhata denir ki lā-yenkatı' işleyip seyelān eder ola, cesedin neresinde olursa olsun. Ve gözde bir damar adıdır ki dā'imā rutūbeti seyelān üzere olup kat'ā munkatı' olmaz, niteki ona hādis ve bā'is olana **غَرَبٌ** [ġarb] derler, beyne'l-etubbā' iki cihetle olur. Biri ekserī gözün burun tarafında olan pınarında bir çıban hādis olup onda mādde müctemi' oldukta seyelān eder, **فَرَعٌ** [ferag] ve **مَلَانٌ** [mel'ān] dedikleri çıban gibi dā'imā 'avdet eder. Ve birisi gözün kuvvet-i māsikesinin za'fından yāhūd rutūbetini indāc eder, hādimesinin za'fından olur. Ve

عَاذٌ [ġāzz] Bu ma'nalarda **كَاهِلٌ** [kāhil] ve **غَارِبٌ** [ġārib] gibi isimdir. Ve

عَاذٌ [ġāzz] Hiss ve idrāk ma'nâsınadır.

الْعَاذَةُ [el-ġāzzet] (hā'yyla) **رَمَاعَةُ الصَّبِيِّ** ma'nâsınadır ki küçük çocuğun tepesinde

bingıldayık dedikleri yumuşak yere denir, niteki ona **عَاذِيَةٌ** dahi denir, **سَارِيَةٌ** vezninde. Lākin mü'ellif mu'tell bābinda bundan sākıt olmuştur.

الْعَذْغَذَةُ [el-ġazġazet] (**زُلْزَلَةٌ** [zelzelet] vezninde) Eksiltmek ma'nâsınadır; yukālu: **عَذْغَذَ مِنْهُ إِذَا نَقَصَهُ**

التَّعْذُغُذُ [et-teġazġuz] (**تَزَلُّزٌ** [tezelzul] vezninde) Beri öte sıçramak ma'nâsınadır; yukālu: **تَعْذَغَذَ الظَّمْبِي إِذَا وَثَبَ**

الْمُعَاذُ [el-muġāzz] (mīm'in zammıyla) Şol susuz deveye denir ki suyu koklayıp içmekten imtinā' eder ola; yukālu: **بَعِيرٌ مُعَاذٌ أَي عَيُوفٌ يَعَافُ الْمَاءَ**

[غ ل ذ]

الْغَالِيذُ [el-ġalīz] **غَلِيظٌ** [ġalīz] vezninde ve mürādifidir.

[غ ن ذ]

الْعَنْذِيَّةُ [el-ġanzeyet] **عَنْذِيَّةٌ** [anzeyet] vezninde ve mürādifidir ki zikr olundu; yukālu: **عَنْذَى بِهِ بِمَعْنَى عَنْذَى بِهِ**

الْغَانِذُ [el-ġāniz] Boğazda savt mahrecine denir ki boğazın içi olacaktır. Mü'ellifin **عُنْوَانِيَّ** 'unvāniyla beyānı 'ādeti üzere müsāmahaya mahmūldür.

[غ ي ذ]

الْعَيْذَانُ [el-ġayzān] (**شَيْطَانٌ** [şeytān] vezninde) Zan ve hadsinde musīb olan sāhib-i firāsete denir; yukālu: **فُلَانٌ عَيْذَانٌ أَي يَظُنُّ فَيُصِيبُ**

الْمُعْتَاذُ [el-muġtāz] **مُعْتَاظٌ** [muġtāz] vezninde ve mürādifidir ki sāhib-i gayz u kīn olan mubtin adama denir; yukālu: **رَجُلٌ مُعْتَاذٌ أَي مُعْتَاظٌ**

FASLU'L-FĀ'

(فَضْلُ الْمَاءِ)

[ف خ ذ]

الْفَحْذُ [el-feħiz] [ketif] [ketif] vezninde) İnsān ve hayvānda uca ile baldırın mābeyni olan ʿuzva denir ki uyluk taʿbīr olunur. Ve bunda فَحْذٌ [faħz] dahi lügattir fā'nın fethi ve ḥā'nın sükūnuyla ve فَحِذٌ [fiħz] dahi lügattir fā'nın kesriyle. Ve فَحِذٌ [feħiz] kelimesi mü'ennestir. Ve

فَحِذٌ [feħiz] Bir adamın akreb-i ʿaşīretinden olan cemā'ate itlāk olunur ki pek yakın hasmı olacaktır.

Şārih der ki bi'l-cümle ʿaşīretin evveli شَعْبٌ [ša'b] ba'dehu قَبِيلَةٌ [qābilet] ba'dehu فَصِيلَةٌ [fašilet] ba'dehu عِمَارَةٌ [imāret] ba'dehu بَطْنٌ [batn] ba'dehu فَحِذٌ [feħiz]dir. En evvel رَأْسٌ [re's]tir ve فَحِذٌ [feħiz] bu ma'nāda müzekkerdir, zīrā نَفَرٌ [nefer] ma'nāsını mutazammındır. İntehā. Ve فَحِذٌ [feħiz]in cem'ī أَفْحَازٌ [efḥāz] gelir. Ve

فَحِذٌ [feħiz] Masdar olur, bir adamın uyluğuna vurmak yā dokunmak ma'nāsına; yukālu: فَحَذَهُ فَحِذًا مِنْ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا أَصَابَ فَحِذَهُ فَحِذًا بِالْمَجْهُولِ وَهُوَ مَفْحُودٌ

الْتَفْحِيزُ [et-tefḥīz] [tef'īl] vezninde) Bir kavm ve ʿaskeri mehzūl ve perīšān eylemek ma'nāsına müsta'meldir. Fi'l-asl bir kabileyi fehiz fehiz tefrīk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا فَحَذَ الْقَوْمَ تَفْحِيزًا إِذَا فَحَذَ الْقَوْمَ وَفَرَقَهُمْ Ve bir adam ʿaşīretini fehiz fehiz çağırarak ma'nāsınadır; yukālu: فَحَذَ الْعَشِيرَةَ إِذَا دَعَاهُمْ فَحِذًا فَحِذًا

الْمَحْذَاءُ [el-maħzā] [ḥamrā] vezninde) Şol hatuna denir ki be-gāyet kuvvetli olmakla paçası arasına giren adamı uyluk-

larıyla sıkıp zabt eder ola; bīçāre, menegeneye düşmüşe döner; yukālu: إِذَا فَحَذَاءُ إِذَا كَانَتْ تَضْبُطُ الرَّجُلَ بَيْنَ فَحِذَيْهَا

التَّفْحُذُ [et-tefaħuz] [tefa'ul] vezninde) Te'ehhür ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: تَفْحَذُ الرَّجُلُ إِذَا تَأَخَّرَ

الْإِسْتِفْحَازُ [el-istfḥāz] Bir adamın bedeni tıknaz ve eti sölpük olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَفْحَذَ إِذَا اسْتَحَذَى

[ف ذ ذ]

الْفَذُّ [el-fezz] (fā'nın fethi ve zāl'ın teşdidiyle) Yalnız, ferd ve yegāne ma'nāsınadır. Cem'ī أَفْذَازٌ [efzāz] ve فُذُوزٌ [fuzūz] gelir; yukālu: هُوَ فُذٌّ أَيْ فُزٌّ Ve kumar oklarından evvelki oka itlāk olunur, bir nasībi olmak hasebiyle. Şārihin beyānına göre mecmū'u on oktur: فَذٌّ [fezz], تَوَآمٌ [tev'em], نَافِسٌ [nāfis], جَلْسٌ [ḥils], رَقِيبٌ [rakīb], مَعْلَى [mu'allā] Bunlar nasīblidir. سَفِيحٌ [sefiḥ], مَنِيحٌ [meniḥ], وَغَدٌ [vağd] Bunlar bī-nasībdir. Ve

فَذٌّ [fezz] Dağınık hurmā dānelerinden her birine itlāk olunur ki birbirine yapışık olmaya. Ve

فَذٌّ [fezz] Masdar olur, tard-ı şedīd ma'nāsına; yukālu: فَذَّهُ فَذًّا إِذَا طَرَدَهُ شَدِيدًا

الْمَفْذُ [el-mufīz] İsm-i fā'il bünyesiyle yalnız bir kuzu doğuran koyuna denir.

إِفْذَازٌ [ifzāz] Bir doğurmak ma'nāsınadır; yukālu: شَاةٌ مَفْذٌ إِذَا صَارَتْ قَدْ وُلِدَتْ وَاحِدَةً

الْمَفْذَازُ [el-mifzāz] (mīm'in kesriyle) Birer dāne doğurmak ʿādeti olan koyuna denir; yukālu: شَاةٌ مَفْذَازٌ إِذَا كَانَتْ عَادَتُهَا أَنْ تَلِدَ وَاحِدًا

الْأَفْذُ [el-efezz] Üzerinde yeleşti olmayan oka itlāk olunur; yukālu: سَهْمٌ أَفْذٌ أَيْ لَيْسَ عَلَيْهِ رِيشٌ

الْفَذْفَذَةُ [el-fezfezet] [zelzelet] vezninde)

de) Bir kimse üzerine 'ale'l-gaflet atılıp sıçramak için kirpi gibi büzülüp küçülme ma'nāsınadır; yukālu: فَذَفَذَ الرَّجُلُ إِذَا تَقَاصَرَ لِيَشِبَّ خَاتِلًا

الِإِسْتِفْذَاذُ [el-istifzāz] ve

التَّفْذُذُ [et-tefezzuz] (تَفَعَّلَ [tefa'ul] vezninde) Bir adam bir maddede bi-re'sihi müstakil olmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: اسْتَفْذَذَ بِهِ وَتَفْذَذَ إِذَا اسْتَبَدَّ

الْفُذَاذَى [el-fuzāzā] (فُرَادَى [furādā] vezninde) ve

الْفُذَاذُ [el-fuzāz] (غُرَابٌ [gūrāb] vezninde) ve **الْفُذُذُ** [el-fuzzāz] (رُمَّانٌ [rummān] vezninde) Perākende olan eşhāsa itlāk olunur; tekūlu: فَادُّ بِنَا أكلْنَا فُذَاذَى وَفُذَاذًا وَفُذَاذًا أَيُّ مُتَفَرِّقِينَ [fāzz] ve فُذَاذَى [fezīz]in cem'leridir, فُرَادَى [furādā] ve فُرَادٌ [furād] gibi.

[ف ر ه ذ]

الْفُرْهُذُ [el-furhuz] (fā'nın ve hā'nın zamımıyla) فُورُهُذٌ [furhud] ma'nāsınadır ki zikir olundu.

الْفُرْهُوذُ [el-furhūz] (fā'nın zamımıyla) ve

الْفُرَاهِذُ [el-ferāhīz] Bunlar da فُورُهُذٌ [furhud] ma'nāsınadır, 'alā-kavlin bunlarda savāb olan dāl-ı mühmele ile olmaktır.

[ف ط ذ]

الْفَطْذُ [el-fatz] (fā'nın fethi ve tā'nın sükūnuyla) Bir kimseyi bir nesneden zecr ve men' eylemek ma'nāsınadır; yukālu: فَطَذَهُ عَنْهُ فَطَذًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا رَجَرَهُ

[ف ل ذ]

الْفَلْذُ [el-felz] (fā'nın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Bir adama bilā-te'hīr hayr ve lā-va'd bir nesne vermek, 'alā-kavlin çok vermek yāhūd bir uğurdan vermek ma'nāsınadır; yukālu: فَلَذَ لَهُ مِنَ الْمَالِ فَلَذًا مِنْ

الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَعْطَاهُ بِلَا تَأْخِيرٍ وَلَا عِدَّةٍ أَوْ أَكْثَرَ مِنْهُ أَوْ أَعْطَاهُ دَفْعَةً

الْفِلْذُ [el-filz] (fā'nın kesriyle) Devenin ciğerine denir, كَبِدُ الْبُعِيرِ ma'nāsına.

الْمُفَالَذَةُ [el-mufālezet] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Zenāna harf-endāzlık eylemek ma'nāsınadır ki ma'nā-yı mezbūrdan me'hūzdur; yukālu: فَلَانَ ذُو مَطَارِحَةٍ وَمُفَالَذَةٍ إِذَا كَانَ يُفَالِذُ النِّسَاءَ أَيُّ يُطَارِحُهُنَّ

الْفِلْزَةُ [el-filzet] (fā'nın kesriyle) Ciğerden bir pāreye denir; kezālik altın ve gümüş ve et pāresine itlāk olunur. Cem'i أَفْلَاذٌ [eflāz] dır ki tarh-ı zā'id üzeredir ve فَلَذٌ [filez] gelir عِنَبٌ [ineb] vezninde. Ve

أَفْلَاذُ الْأَرْضِ [eflāzu'l-arḍ] Künūz-i medfūneye itlāk olunur. Mü'ellif bununla hadīs-i ātiye işāret eylemiştir. Kāle fi'n-Nihāye: وَفِي حَدِيثٍ أَشْرَاطُ السَّاعَةِ ”وَتَقِيءُ الْأَرْضُ أَفْلَاذَ كَبِدِهَا“ أَيُّ تُخْرِجُ كُنُوزَهَا الْمَدْفُونَةَ فِيهَا

الْفَالُوذُ [el-fālūz] ve

الْفُلُوذُ [el-fülāz] (fā'nın zamımıyla) Demirin erkeğine denir ki çelik ve Fārisī olarak pūlād ta'bīr olunur. Şārihin beyānına göre فَالُوذٌ [fālūz] pūlād mu'arrebīdir ve فَالُوذٌ [fālūz] ondan mutasarrıftır. İntehā. Ve

فَالُوذٌ [fālūz] Ma'rūf helvānın ismidir ki pālūze ve tahrīfle şehirlerin pelte ta'bīr ettikleridir. Mütercim der ki Zeccāc *Emālī*'de demiştir ki فَالُوذٌ [fālūz] ki helvā-yı ma'rūftur, سِرْطِرَاطٌ [siriṭrāt] ve مُزْعَرُغٌ [muza'za'] ve لَوَاصٌ [levāš] dahi derler. Ammā فَالُوذِجٌ [fālūzec] a'cemī ve فَالُوذِجٌ [fālūzak] müvelledir. Ve *Muzhir*'de فَالُوذِجٌ [fālūzec] pālūde-i Fārisī mu'arrebī olmak üzere mersūmdur.

الْمَفْلُوذُ [el-meflūz] Pūlāddan çekilmiş ālete denir; yukālu: سَيِّفٌ مَفْلُوذٌ إِذَا صَارَ قَدْ طُبِعَ مِنْ

mak üzere perdāht eylemek ma'nāsınadır; yukālu: قَدَّ الرَّيْشَ إِذَا قَطَعَ أَطْرَافَهُ وَحَرَفَهُ عَلَى نَحْوِ: التَّدْوِيرِ وَالتَّسْوِيرَةِ Ve taş ve ona şebih katı ve galiz nesne atmak ma'nāsınadır; yukālu: قَدَّ الْحَجَرَ إِذَا رَمَى بِهِ وَيُقَالُ فِي كُلِّ غَلِيظٍ Ve ense tarafından iki kulağın aralığına vurmaktır ma'nāsınadır; yukālu: قَدَّ إِذَا صَرَبَ مَعْدَهُ

الْإِفْدَاؤُ [el-iḳzāz] (hemzenin kesriyle) Bu dahi oka yelek geçirmek ma'nāsınadır; yukālu: أَقَدَّ السَّهْمَ إِذَا أَلْصَقَ الْقُدَّةَ بِهِ

الْأَقْدُ [el-eḳazz] Yelekli oka denir. Ve yeleksiz oka dahi denir; yukālu: سَهْمٌ أَقْدٌ إِذَا كَانَ عَلَيْهِ رَيْشٌ ve yukālu: سَهْمٌ أَقْدٌ أَي لَا رَيْشَ عَلَيْهِ ve minhu yekülüne: مَا لَهُ أَقْدٌ وَلَا مَرِيشٌ أَي شَيْءٌ أَوْ Ve yılan gibi be-gāyet hemvār yonulmuş oka denir ki aslā bir yerinde ve-rebi ve kaçığı olmaya; yukālu: سَهْمٌ أَقْدٌ أَي الْمُسْتَوِي الْبُزِّي بِلَا زَنْغٍ

الْمَقْدُ [el-miḳazz] (mīm'in kesriyle) Ok yeleşini perdāht edecek ālete denir. Ve bıçağın itlāk olunur.

الْمَقْدُ [el-meḳazz] [meredd] vezninde) Ense tarafından iki kulağın mā-beynine denir. Ve başın mu'ahharında kıl bittiği yerin nihāyetine denir. Ve

مَقْدٌ [Meḳazz] Bir mevzi' adıdır.

الْقَدَاذَةُ [el-ḳuzāzet] [ṣumāmet] vezninde) Altın ve sā'ir nesnenin etrafından kesilen kesintiye ve kırıntıya denir.

الْمَقْدُ [el-muḳāzzet] [mu'azzam] vezninde) Müzeyyen şey'e itlāk olunur. Ve saçının ve perçeminin uzun yerleri kırkılıp tanzim ve tesviye olunmuş kimseye denir. Ve cüst ve hafifü'l-hey'et olan adama itlāk olunur. Ve mutlakan tesviye ve perdāhtla hüsn ve letāfet bulmuş nesneye itlāk olunur ki Fāriside pīrāste denir.

الْمَقْدُودُ [el-maḳzūz] Bu dahi müzeyyen nesneye itlāk olunur.

الْمَقْدُودَةُ [el-muḳāzzet] [mu'azzamet] vezninde) ve

الْمَقْدُودَةُ [el-maḳzūzet] Ağırşak gibi değirmi olan kulağa vasf olur; yukālu: أَدْنُ مَقْدُودَةٍ وَمَقْدُودَةٌ أَي مَدْوَرَةٌ

التَّقْدُوقُ [et-teḳazḳuz] [tezelzul] vezninde) Dağ ve bayıra çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: تَقْدَقَدُ فِي الْجَبَلِ إِذَا صَعِدَ Ve kuyuya yā bir çukura düşüp helāk olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَقْدَقَدُ فِي الرَّكْبَةِ إِذَا وَقَعَ فِيهَا فَهَلَكَ Ve bir adam, mürşid ve rehbersiz bilā-reviyyet kendi başına sülük eylemek ma'nāsınadır, gerek hissī ve gerek ma'nevī olsun; yukālu: تَقْدَقَدُ الرَّجُلُ إِذَا رَكِبَ رَأْسَهُ

الْقَادَةُ [el-ḳāzzet] Yelekli oklara denir. Bu münāsebetle ehl-i cenk bahādırlara itlāk olunur, niteki شَادَّةٌ [şāzzet] miyāne-i 'as-kerde duramaz olan cebān eşhāsa itlāk olunur, bu 'alāka ile 'Arablar "Filān kimse be-gāyet şecī' ve bahādırdır, gözü gördüğü kimseleri hemān tu'eme-i şemşir eder" diyecek yerde وَلَا قَادَةٌ وَلَا شَادَّةٌ derler, شَجَاعٌ سَجَاعٌ ma'nāsına ve bu nefye mahsūs ta'birāttandır.

الْقُدَانُ [el-ḳuzzān] [rummān] vezninde) Başın iki tarafının kıllarında pīrlikten nāşī zuhūr eden beyāza itlāk olunur, kezālik kuş kısmının kanatlarında olan beyāza denir.

الْقُدَاذَاتُ [el-ḳuzāzāt] (ḳāf'ın zammıyla) Kırkılan ok yeleşinden ve sā'ir nesnelere dökülen kırpıntılara denir. Şārih der ki bu ānifen zikr olunan قُدَاذَةٌ [ḳuzāzzet]in cem'i olmakla tekrārdır.

[ق ش ذ]

الْقِشْدَةُ [kişzet] قِشْدَةٌ [kişdet] vezninde ve cümle-i ma'ânîsinde mürâdiftir ki mühmelede beyân olundu ve bu Ezherî'den menkûldür.

[ق ش م ذ]

الْقَشْمَذِينُ [el-kaşmeẓîn] كَشْمَيْنُ [kesmebîn] vezninde) Yemen lügatinde göge denir, سَمَاءُ [semā'] ma'nāsına.

[ق ل ذ]

الْقَلْدُ [el-kaledz] (fethateynle) Kehleye şebîh bir böceğin ismidir ki behāyim kısmının gövdelerine yapışıp helāk eylemedikçe ayrılmaz, Türkîde sakırğa ta'bîr ettikleridir ki keneden başka olur.

الْقَلِذَةُ [el-kahezet] فَرِحَةٌ [ferihāt] vezninde) Sakırğa üşmüş behîmeye denir; yukālu: بِهَيْمَةً قَلِذَةٌ إِذَا كَانَتْ قَدْ عَلِقَ بِهَا الْقَلْدُ

[ق ن ف ذ]

الْقُنْفُذُ [el-kunfuz] (kaḫ'ın zammı ve fā'nın zammı ve fethiyle) شَيْهَمٌ [şeyhem] ismidir ki kirpi ta'bîr olunan cānverin erkeğine denir; mü'ennesi قُنْفُذَةٌ [kunfuzet]tir hā ile.

قُنْفُذٌ [kunfuz] Fāreye denir. Ve devenin kulakları tozlarına denir. Ve birikmiş yüksek kum yığınınına denir. Ve kumluğun vasatında nābit ağaca denir. Ve şol mekāna denir ki sık ve birbirine sarmaşık otlar bitire. قُنْفُذُ الدَّرَاجِ dedikleri mevzi' ma'nā-yı ahîrdendir.

الْقُنْفُذَةُ [el-kunfuzet] Hā ile mü'ennestir ki zikr olundu. Ve قُنْفُذَةٌ [Kunfuzet] Benū Nu-meyr cemā'ati yurdunda bir su adıdır.

الْتَقْنُفُذُ [et-tekanfuz] تَدَخْرُجٌ [tedaḫruc] vezninde) Bir adama değnekle kirpiye vurur gibi vurmak ma'nāsınadır; yukālu: تَقْنَمَدَةٌ

بِالْعَصَا إِذَا ضَرَبَهُ كَمَا يُضْرَبُ الْقُنْفُذُ قُنْفُذٌ [kunfuz]ün cem'idir. Ve uzun olmayan topak dağlara, 'alā-kavlin uzunca kum yığınlarına yāhūd ba'zı yollarda olan başı sivri tepelere itlāk olunur.

قُنْفُذُ اللَّيْلِ [kunfuzu'l-leyl] Gece kirpisi demektir, kirpi kısmı geceleri uyumayıp her tarafı cevelān eder olduğu için 'Arablar koğucu ve nakkāl-i makāl adama itlāk ederler; yekülüne: هُوَ قُنْفُذُ لَيْلٍ أَي نَمَامٌ

[ق ي ذ]

أَقْيَادُ [Ekyāz] Cem' bünyesiyle ki Merrār Faḫ'asī nām şā'irin işbu: "كَانَتْهَا وَالْعَهْدُ مِنْ أَقْيَادٍ" "أُسُّ جَرَامِيزٍ عَلَى وَجَادٍ" beytinde vāki'dir, bir mevzi' adıdır.

FASLU'L-KĀF**(فَصْلُ الْكَافِ)****[ك ذ]**

الْكَذَّانُ [el-kezzān] (كَذَّانٌ [kettān] vezninde) Bir nev' taşın ismidir ki kesek gibi yumuşak olur, Türkîde küfeki ta'bir olunur.

الْإِكْذَانُ [el-ikzāz] (hemzenin kesriyle) Zikir olunan taşlığa uğramak ma'nâsınadır; yukâlu: أَكَدَّ الْقَوْمُ إِذَا صَارُوا فِي الْكَذَّانِ

الْكَذْكَذَةُ [el-kezkezet] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Pek kırmızılık, humret-i şedîde ma'nâsınadır.

الْكَذُّ [el-kezz] (kâf'ın fethi ve zâl'in teşdidıyla) Bir nesne huşunetli sert olmak ma'nâsınadır; yukâlu: كَذَّ الشَّيْءُ كَذًّا إِذَا حَسُنَ

[ك غ ذ]

الْكَأْغُذُ [el-kāgaz] (كَأْغُذٌ [kāgad] lafzında) lügattir.

[ك ل ذ]

الْكَلْوَادُ [el-Kilvāz] (kâf'in kesriyle) Mūsā Nebî 'alā-nebiyyinā ve 'aleyhi's-selām hazretlerine nâzil olan Tevrât-ı şerîfin tâbütu ismidir ki sandūka-i sekînedir. Çemşir ağacından ve müzehheb, tülü üç zirâc ve 'arzu iki zirâc mikdârı idi. Bu cihetle lafz-ı mezbûr 'İbrî olur.

أُمُّ كِلْوَادٍ [ummu kilvāz] Āfet ve dâhiyenin künyesidir.

كَلْوَادِي [Kelvāzā] (kâf'ın fethi ve elifin kasrıyla ve meddiyle) Bağdād esfelinde bir karye adıdır.

كَلْوَادٍ [Kelvāz] (kâf'ın fethiyle) Bir arzın ismidir.

[ك ن ب ذ]

الْكَنَابِذُ [el-kunābiz] (عَلَابِطٌ [ulābiṭ] vezninde) Şol adama denir ki yüzü Çinî ve Moğol yüzleri gibi dürtük iri ve çirkîn ola; yukâlu: رَجُلٌ كُنَابِذٌ أَيُّ جَهْمٌ صَحْمٌ الْوَجْهَ قَبِيحٌ

[ك و ذ]

الْكَأْذَةُ [el-kāzet] İnsân ve hayvânın uyluklarının taşra taraflarından ferclerinin çevresine, 'alâ-kavlin yancık etlerine denir ki kaba et olacaktır; cem'-i cinsi كَاذٌ [kāz]dır. Ve

كَأْذَةٌ [Kāzet] Bağdād kazâsında bir karye adıdır; Ebu'l-Hüseyn b. Zerkaueyhi şeyhi olan mevsûku'r-rivâyet İshâk b. Muḥammed el-Kāzî oradandır.

الْكَأْذَانُ [el-kāzān] ve

الْكَوْذَانُ [el-kevzān] (سَكْرَانٌ [sekrān] vezninde) Bedeni yumru pek semiz adama denir.

التَّكْوِيدُ [et-tekvîz] (تَفْعِيلٌ [teftīl] vezninde) Bedene tutulan fûta, كَاذَةٌ [kāzet] dedikleri 'uzv-ı mezkûre erişmek ma'nâsınadır; yukâlu: كَوَّدَ الْإِرَارُ إِذَا بَلَغَ الْكَأْذَةَ وَهُوَ أَيُّ الْإِرَارِ مُكْوَدٌ Ve

تَكْوِيدٌ [tekvîz] Cimâc eden insân ve hayvân, fercin كَاذَةٌ [kāzet]lerine ya'nî yanlarına dürtüştürmek ma'nâsınadır; yukâlu: كَوَّدَ الْوَجْهَ الْتَائِيحُ إِذَا كَانَ طَعْنٌ فِي جَوَانِبِ الرَّكْبِ Ve değnekle dübüre vurmak ma'nâsına müsta'meldir; yukâlu: كَوَّدَهُ إِذَا صَرَبَ بِالْعَصَا فِي دُبُرِهِ

الْكَأْذِي [el-kāziyy] (yâ-yı müşeddede ile) Bir şecer adıdır ki çiçekleriyle edhân tatyib olunur. Bu şecer bilād-ı Hind ü 'Umân'da nābit ve hurmā ağacına şebîh ve çiçeği be-gâyet hoş-bü olur, yağlar ile terbiye ederler; yağına دُهْنٌ كَاذِي derler. Huccâc, Mekke'den suyunu getirirler. Dâl-ı mühmele ile kâdî suyu ta'bir ederler.

FASLU'L-LĀM

(فَضْلُ اللَّامِ)

[ل ح ذ]

الَّلَجْدُ [el-lecZ] (lām'ın fethi ve cīm'in sükunuyla) Nesne yemek ma'nāsınadır; yukālu: لَجَدَ الطَّعَامَ لَجْدًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَكَلَهُ Ve davar çayırı henüz otlamak ma'nāsınadır; yukālu: لَجَدَ الْجَمَارُ إِذَا رَعَى لَجْدًا Ve davar çayırı dillerinin uçlarıyla otlamak ma'nāsınadır ki çayır pek kısa olmaktan olur; yukālu: الْمَاشِيَةُ تَلْجُدُ الْكَلَأَ أَيَّ لَجْدًا Ve bir nesneden azca almak ma'nāsınadır; yukālu: لَجَدَ مِنْهُ إِذَا أَخَذَ مِنْهُ شَيْئًا يَسِيرًا Ve sâ'il kendisine bir def'a verdikten sonra yüzüzlük edip tekrâr tekrâr dilencilik eylemek ma'nāsınadır; yukālu: لَجَدَ فُلَانٌ إِذَا أَكْثَرَ مِنْ سُؤَالٍ بَعْدَ أَنْ يُعْطَى مَرَّةً لَجْدَهُ إِذَا حَضَّهَ Ve dil ile yalamak ma'nāsınadır; yukālu: لَجَدَهُ إِذَا لَحَسَهُ

الْمِلْجَادُ [el-milcāZ] (مِحْرَابٌ [mihrāb] vezninde) Çayırırlar kısa olmakla dişleri uçlarıyla koparıp ekl eden davara denir; yukālu: دَابَّةٌ مِلْجَادٌ إِذَا كَانَتْ تَأْخُذُ الْبُقْلَ بِمُقَدِّمِ فِيهَا

الَّلِجَادُ [el-licāZ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Kındırmağa denir, غِرَاءٌ [gīrā] ma'nāsına.

[ل ذ ذ]

الَّلَذَّةُ [el-lezzet] (lām'ın ve zāl-i müşeddenin fethiyle) Nakizü'l-elem, ya'nī tat ve hoşluk ma'nāsınadır ki Fāriside meze denir. Cem'i لَذَاتٌ [lezzāt] gelir. Mü'ellif نَقِيضُ الْأَلْمِ 'ibāretiyle tefsir ve ümmehāt-ı sâ'irede لَذَّ الشَّيْءُ صَارَ شَهِيًّا Ve Zemahşerī meze ile tefsir eylemeleriyle vech-i müte'āref üzere لَذَّةٌ [lezzet], tat ve hoşluk ve çāşnī ve meze demek olur.

Şārih der ki “لذذ،ذ” mādresi şehvet yāhūd ona karīb ma'nāya mevzū'dur ki Türkide vech-i mezkūr üzere tat ve hoşluk ta'bir ettikleridir. Ve bu keyfiyyet evcā'dan sālīme olup ve ancak sahihü'l-mizāc olanda hāsıl olmakla mü'ellif ضِدُّ الْأَلَمِ 'unvāniyla tefsir eyledi. Ve mü'ellif أَلَمٌ [elem]i وَجَعٌ [veca'] ile beyān eylemekle لَذَّةٌ [lezzet] onun nakīzi olmaz, belki بَشَاعَةٌ [beşā'at]in nakīzi olur. Ve

لَذَّةٌ [lezzet] Bādeye ıtlāk olunur, حَمْرٌ [hamr] ma'nāsına.

اللَّذَاذُ [el-lezāz] ve

اللَّذَاذَةُ [el-lezāzet] (lām'ların fethiyle) Bir nesneyi tatlı ve hoş-meze bulmak ma'nāsınadır; yukālu: لَذَّ فُلَانٌ الشَّيْءَ وَلَذَّ بِهِ لَذَاذًا: Ve bir nesne tatlı ve hoş-meze olmak ma'nāsına lāzım olur; yukālu: لَذَّ الشَّيْءُ إِذَا صَارَ لَذِيذًا

الْإِلْتِذَاذُ [el-iltizāz] [ifticāl] [ifticāl] vezninde) ve

الْإِسْتِذَاذُ [el-istizāz] Bunlar da bir nesneyi hoş-meze bulmak ma'nāsınadır; yukālu: اِلْتَذَّ وَالتَّذُّ بِهِ وَاسْتَلَذَّهُ إِذَا وَجَدَهُ لَذِيذًا

اللَّذُّ [el-lezz] (lām'ın fethiyle) Uykuya ıtlāk olunur.

اللَّذِيذُ [el-leziz] [emir] vezninde) Tatlı ve hoş-meze şey'e denir. Bu tatlılık, halāvet mefhūmu değildir; لَذَّةٌ [lezzet] 'amm ve حَلَاوَةٌ [halāvet] hāstır. Fāriside لَذَّةٌ [lezzet] vech-i mezkūr üzere meze ve halāvet, şirīnī mürādifidir. Ve طَعْمٌ [tu'm,] لَذَّةٌ [lezzet]ten e'ammıdır ki Fāriside çāşnī mürādifidir. Ve

لَذِيذٌ [leziz] Bādeye ıtlāk olunur, حَمْرٌ [hamr] ma'nāsına, لَذٌّ [lezz] gibi. Cem'i لَذٌّ [luzz] lām'ın zammıyla ve لَذَاذٌ [lizāz] ge-

lir lām'ın kesriyle; yukālu: شَرِبَ اللَّذَّ وَاللَّذِيذَ مَلْدُوعٌ مَلْدُوعٌ لَذَّةٌ [lezzet] isnādı [meldüg]a سَلِيمٌ [selim] ıtlākı kabilindendir.

اللَّذَلَاذُ [el-lezlāz] [leclāc] vezninde) Kār ve 'amelde cüst ve çire-dest ve çalāk adama denir; yukālu: رَجُلٌ لَذَلَاذٌ أَي سَرِيْعٌ Ve خَفِيْفٌ فِي عَمَلِهِ

لَذَلَاذٌ [lezlāz] Sibā'dan kurta ıtlāk olunur.

اللَّذَلِزَّةُ [el-lezlezet] [zelzelet] vezninde) Bir adam لَذَلَاذٌ [lezlāz] olmak ma'nāsınadır; yukālu: لَذَّذَ الرَّجُلُ إِذَا صَارَ لَذَلَاذًا: [Ravđatu Multezz] (izāfetle) Medīne kurbünde bir mevzi' adır.

الْأَلِيزَّةُ [el-elizzet] [e'izzet] vezninde) Nāsin lezzetini ahz eden kimselere denir ki murād nāsin dā'imā zevk ve lezzetle-riyle safā-yāb olan kimselerdir. Mü'ellif 'ibāretiyle tefsir eylemekle 'ādeti üzere zamir-i cem' nās [nās] a rāci'dir. Ve Cevherī'nin ism-i mevsül olan اللَّذُّ kelimesini burada zikri vehmden nāşīdir, zīrā onun mevzi'i mu'tell bābıdır.

Şārih der ki اللَّذُّ kelimesi اللَّذِي لافzında lügat olunca mevzi'-i zikri bu mahal olmak münāsibdir. Bu maküleler cem'ü'l-eşbāh ve'n-nezā'ir kabilindendir.

[ل م ذ]

اللَّمِذُ [el-lemz] (lām'ın fethi ve mīm'in sükūnuyla) لَمِجٌ [lemc] lafzında lügattir ki etrāf-ı fem ile ekl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: لَمَذَ الرَّجُلُ بِمَعْنَى لَمَجَ Mütercim der ki mü'ellif bāb-ı mīm'de تَلَامٌ [telām] سَحَابٌ [sehāb] vezninde تَلَامِيذٌ [telāmiz] demektir, Cevherī bu māddeden gayrısını zikr eylemedi ve bu تَلَامٌ [telām] bu māddeden ya'nī تَلَمٌ [telm] bābından değildir, ancak o bāb-ı zāl'dendir diye 'ādeti üzere min-

الْمِلْوَذَةُ [el-milvezet] Mīm'in kesriyle ki ālet menziline tenzīl olunmuştur, حِصْنٌ [hişn] ve مَغْقَلٌ [ma'qil]e itlāk olunur ki ilticā olunacak mahall-i metünden 'ibārettir, kal'ca ve hisār ve sarp cibāl gibi.

الْلَوَذَانِيَّةُ [el-levezāniyyet] (lām'ın fethiyle) Bu dahi bir kimseden uğurlanıp gizlenmek ma'nāsınadır; مِلَاوَذَةٌ [mulāvezet] gibi.

التَّلْوَاذُ [et-telvāz] (تَدَكَّرَ [tezkār] vezninde) Bu dahi niçe kimseler birbirine sığınmak ma'nāsınadır. Ve bu nevādirdendir ve ma'nā-yı mezbūrda ismdir; yukālu: لَهُمْ تَلْوَاذٌ أَي مِلَاوَذَةٌ يُلَوِّدُ بَعْضُهُمْ بَعْضًا

لُودَانُ [Levzān] (سَحَبَانٌ [saḥbān] vezninde) Bir mevzi'dir. Ve لُودَانُ الشَّيْءِ o nesnenin nāhiyesine denir; yukālu: نَزَلَ فِي لُودَانَ الْبَلَدَةِ أَي نَاحِيَّتِهَا

الْلَاذَةُ [el-lāzet] Bir cins kırmızı harīr kumaş ismidir ki Çin diyārında nesc olunur; cem'-i cinsi لَازٌ [lāz] gelir; yukālu: جَاءَ *Burhān-ı Kāfir*'de لَادٌ [lād] dāl-ı mühmele ile gāyette nāzūk ve hoş-kumaş dībā ile müfesser ve 'Arabīde dahi bu ma'nāyadır diye musarrah olmakla zāhiren o bu olup ve لَازٌ [lāz] ondan mu'arrebdir.

الْمَلَاوِذُ [el-melāviz] (mīm'in fethiyle) مَلَاوِزٌ [me'āzir] ma'nāsına müsta'emeldir ki مِزْرٌ [mi'zer]in cem'idir; fütaya ve peştemāla denir. Pes مِلْوَذٌ [milvezi]in cem'idir, مِشْوَذٌ [mişvezi] ve مِشَاوِذٌ [meşāvizi] gibi.

لُودُ الْحَصَى [Levzu'l-Ḥaşā] (lām'ın fethiyle) Bir mevzi' adıdır.

لَاوِذٌ [Lāvezi] (vāv'ın fethiyle) İbn Sām b. Nūḥ 'aleyhi's-selām'dır.

لُودَانُ [Levzān] (سَلْمَانٌ [selmān] vezninde) Esmādandır, Ḥuzez b. Levzān bir şā'irdir.

FASLU'L-MĪM**(فَضْلُ الْمِيمِ)****[م ذ ذ]**

الْمَذْمُذَةُ [el-mezmezet] [زَلْزَلَةٌ] [zelzelet] vezninde) Yalan söylemek ma'nāsınadır; yukālu: مَذْمُذُ الرَّجُلِ مَذْمُذَةٌ إِذَا كَذَبَ

الْمَذْمُذِيُّ [el-mizmīz] (mīm'in kesriyle) ve

الْمَذْمُذِيُّ [el-mezīz] [أمير] [emīr] vezninde) Yalancıya denir; yukālu: رَجُلٌ مَذْمُذٌ وَمَذْمُذٌ أَي كَذَّابٌ

الْمَذْمُذَاءُ [el-mezmāz] [حَشْحَاشٌ] [ḥaṣḥāš] vezninde) Çağırğan adama denir, sayyāh ma'nāsına.

الْمَذْمُذِيُّ [el-mezmeziyy] (mīm'in fethiyle) Zarīf adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَذْمُذِيٌّ أَي ظَرِيفٌ

[م ر ذ]

الْمَرْذُ [el-merz] (mīm'in fethiyle ve rā'nın sükūnuyla) Ekmeği yumuşatmak için suya komak ma'nāsınadır; yukālu: مَرَذَ الْخُبْزِ مَرَذًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا مَرَّتُهُ

[م ل ذ]

الْمَلَاذُ [el-mellāz] [سَدَادٌ] [šeddād] vezninde) Ekser yārān-i zamāne gibi lāf-zen ve mutasannī, ülfeti suverī, va'di mevḥūm, hukūk ve muhabbeti fevka'l-hulkūm olan şahsa denir; yukālu: رَجُلٌ مَلَاذٌ أَي مُطْرَمَذٌ مُتَصَنِّعٌ Öylesi şahsa Rūm-meşreb ta'bīr olunur. Ve

مَلَاذٌ [mellāz] Cüst ve çālāk hayvāna denir; yukālu: ذُنْتُ مَلَاذٌ أَي خَفِيفٌ سَرِيعٌ

الْمَلَوُذُ [el-milvez] [مِنْبَرٌ] [minber] vezninde) ve

الْمَلْدَانُ [el-melezān] (feteḥātla) ve

الْمَلْدَانِيُّ [el-melezāniyy] (yā-yı müşeddede ile) Bunlar da مَلَاذٌ [mellāz] ile ma'nā-yı evvelde mürādiflerdir.

الْمَلْدُ [el-melz] (mīm'in fethi ve lām'ın sükūnuyla) Yalan söylemek ma'nāsınadır; yukālu: مَلَدَ الرَّجُلُ مَلْدًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا كَذَبَ Ve mızrak sançmak ma'nāsınadır; yukālu: مَلَدٌ مَلْدٌ عَالِيٌّ إِذَا طَعَنَهُ بِالرُّوْحِ Ve elin üzerini bir nesne ile silmek ma'nāsınadır; yukālu: مَلَدَهُ عَلَى يَدِهِ إِذَا مَسَحَهُ Ve at kısmı seğırtirken ellerinin mevzi'ine ayakları yetişmeğe vüs'-i mezīd bulmamak vechiyle kollarını gāyetü'l-gāye gerimleyip sündürerek sür'atle seğırtmek ma'nāsınadır ki pek yüğrük atın hālidir; yukālu: يَمْلِدُ الْفَرَسُ أَي يَمُدُّ ضَبْعَيْهِ حَتَّى لَا يَجِدَ مَزِيدًا لِلْحَاقِ وَيُسْرِعُ فِي عَدْوِهِ

الْمَلْدُ [el-melez] (fethateynle) Karanlık karışmak ma'nāsınadır; yukālu: مَلِدَ الظُّلَامُ مَلْدًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اخْتَلَطَ

الْإِمْتِلَاذُ [el-imitilāz] [إِفْتِعَالٌ] [ifti'āl] vezninde) Bir adamdan bahşış almak ma'nāsınadır; tekūlu: إِمْتَلَذْتُ مِنْهُ كَذَا إِذَا أَخَذْتُ مِنْهُ عَطِيَّةً

[م ن ذ]

مُنْدُ [munzu] (mīm'in zammı ve nūn'un sükūnuyla) Kelime-i basītadır, ya'nī mürekkebe değıldir; zamm üzere mebnīdir. Ve مُذٌ [muz] kelimesi mīm'in zammıyla مُنْدُ [munzu] kelimesinden mahzūftur; sükūn üzere mebnīdir. Ve bunlar ba'zen mīm'leri meksūr olur ve bunları ism-i mecrūr vely ve ta'kīb eder ve bu sürette harf-i cerr olup mā-ba'dlerini cerr ederler. Eđer makām mazī ise harf-i cerr olan مِنْ ma'nāsına olur ki مَا رَأَيْتُهُ مُذٌ وَمُنْدٌ أَشْهُرٌ gibi ve eđer makām hāzır ise فِي ma'nāsına olurlar, مِنْ مَا رَأَيْتُهُ مُنْدٌ اللَّيْلَةَ gibi ve eđer ma'dūd ise مَا رَأَيْتُهُ إِلَى ma'nālarına olurlar, مَا رَأَيْتُهُ يَوْمَ الْخَمِيسِ gibi ki “Perşembe günün-

den bu güne gelince görmedim” demek olur. Ve gāh olur ki bunları ism-i merfū' vely eder ki bu hālet-i sāniyedir, مُنذُ يَوْمَانِ gibi. Bu sūrette kendiler mübtedā ve mā-ba'dleri haber olup hāzırda ve ma'düdda emed ve gāyet ve māzīde evvel-i müddet ma'nalarına olurlar. Ve 'inde'l-ba'z bunlar zarflardır, mā-ba'dlerinden kendiler ile ihbār olunur. Bu sūrette بَيْنَ بَيْنَ ma'nāsınadır; meselā لَقِيْتُهُ مُنذُ يَوْمَانِ kavli ma'nāsınadır. Ve gāh olur ki bunları cümle-i fi'liyye vely eder ki bu hālet-i sālisidir, niteki işbu: “مَا زَالَ مُذْ عَقَدْتُ” “وَلَا زِلْتُ” “مِيسْرًا” mısra'ında vārid olmuştur. Yāhūd cümle-i ismiyye vely eder, niteki زِلْتُ “وَلَا زِلْتُ” “مِيسْرًا” mısra'ında vāki' olmuştur. Bu sūretlerde cümleye yāhūd cümleye muzāf olan zamāna muzāf olarak zarf olurlar, 'alā-kavlin bu sūretlerde kendiler mübtedālardır. Cümleye muzāf zamān takdīr olunup ve o kendilere haber olurlar. Ve مُذْ [muz] kelimesinin aslı vech-i mezkūr üzere مُنذُ [munzu] idi, iltikā-i sākineyn sūretinde مُذْ [muz] lafzının zāl'ını zammeye ircā'ları ona delālet eder, مُنذُ يَوْمَانِ gibi. Eđer fi'l-asl harekesi zamme olmasaydı, kā'ide-i muttaride mūcibince kesreye rücu'u lāzım idi Ve bundan başka musaggarında مُنَيْدُ [muneyz] derler Ve 'inde'l-ba'z مُذْ [muz] kelimesi eđer ism ise aslı مُنذُ [munzu]dur ve eđer harf ise kendisi asldır, ya'nī bi-re'sihā müstakilledir. Ve gāhca zāl'lerin fethiyle مُنذُ الْيَوْمِ وَمُنذُ الْيَوْمِ derler ki tahfife mebnīdir. Ve 'alā-kavlin مُنذُ [munzu] kelimesi mürekkebdir. Aslı harf-i cerr olan مِنْ ile Ṭayyi' kabilesi lügatinde الَّذِي ma'nāsına olan ذُو [zū] kelimesidir; vāv hazf olunup zamme-i zāl'e müzāvece için mīm'i mazmūm kılınmış-

tır. Ve 'alā-re'yin مِنْ ile إِذْ kelimesinden mürekkebdir, kesret-i tedāvülden nāšī tahfifen hemze hazf olunup ictimā'-i sākineyn için zāl'i mazmūm kılındı. Ve 'inde'l-ba'z aslı مِنْ ile ism-i işāret olan ذَا kelimesidir. Pes مَا رَأَيْتُهُ مُذْ يَوْمَانِ kavli مِنْ ذَا الْوَقْتِ يَوْمَانِ takdīrindedir. Ve akvāl-i mesrūdenin mecmū'u ta'assif ve cāddeden hurūc ve tenekkübü mutazammındır.

[م و ذ]

الْمَاذِي [el-māziyy] (yā-yı müşeddede ile) Pek beyāz bala, 'alā-kavlin tāzesine yāhūd hālisine yāhūd ceyyid ve a'fāsına denir, Adana balı gibi. Ve nerm ve nāzūk olan zırha denir ki cenk libāsıdır. Ve bi'l-cümle silāha ve ālet-i harbe denir.

الْمَاذِيَّة [el-māziyyet] (hā'yla) Bu dahi huşunetsiz, nerm ve latif olan zırha denir; yukālu: دِرْعٌ مَادِيٌّ وَمَادِيَّةٌ أَي لَيْتَنِي سَهْلَةٌ: [dir'] lafzı müzekker ve mü'ennes olmakla vech-i mezkūr üzere vasf olmuştur. Ve

مَادِيَّة [māziyyet] Bādeye denir, خَمْرٌ [hamr] ma'nāsına.

الْمَاذِي [el-māziz] (teşdīd-i zāl ile) Nīk-hū ve nāzūk-meşreb, şūh ve şengül ve pākīzenefs ve şīrin-sohbet adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَادٌّ أَي حَسَنُ الْخُلُقِ وَفَكِيهَ النَّفْسِ

[م ي ذ]

الْمِيذِي [el-Mīz] (mīm'in kesriyle) Hindistān'da bir tā'ife ismidir. Ve bu, İbn 'Abbād'dan menkūl ve manzūrün-fihtir.

مَيْبِذِي [Meybiz] [meysir] vezninde) İrān'da Yezd nām belde kurbünde bir belde adıdır.

FASLU'N-NŪN**(فصلُ التَّوْنِ)****[ن ب ذ]**

التَّبْدُ [en-nebz] (nūn'un fethi ve bā'nın sükūnuyla) Bir nesneyi elden ön tarafa, 'alā-kavlin ense tarafa atmak, 'alā-re'yin mutlakan atmak ma'nāsınadır. Ve bu o nesneye 'adem-i i'tidād u i'tibārdan nāšī olur; yukālu: **تَبَدَّ الشَّيْءُ تَبَدًّا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا** **تَبَدَّ طَرَحَهُ مِنْ يَدِهِ أَمَامَهُ أَوْ وَرَاءَهُ أَوْ هُوَ عَامٌّ** Ve

تَبَدَّ [nebz] ve

تَبَدَّانَ [nebezān] (fetehtāla) Bedende damar oynamak ma'nāsınadır ki damar atmak ta'bir olunur; yukālu: **تَبَدَّدُ عَرْفُهُ تَبَدًّا أَوْ تَبَدَّانًا أَي** **تَبَدَّدُ عَرْفُهُ تَبَدًّا أَوْ تَبَدَّانًا أَي** **يَضْرِبُ ضَرْبَانًا** Ve

تَبَدَّدَ [nebz] Şey²-i kalil ü yesire itlāk olunur ki 'adem-i i'tibārdan nāšī elden atılır olan şey²-i nāçizdir. Ve bu, fi'l-asl masdardır, ism olmuştur. Cem'i **أَتَبَدَّدَ** [enbāz] gelir; yukālu: **أَخَذَ مِنْهُ تَبَدًّا أَي شَيْئًا قَلِيلًا يَسِيرًا** Ve

تَبَدَّدَ [nebz] Şarāb kurmak ma'nāsınadır ki küp makülesi nesneye hurmā ve üzüm makülesini bırakıp üzerine su vaz' ve bir zamān terk eylemekten 'ibārettir; yukālu: **تَبَدَّدَ التَّبِيدُ إِذَا أَلْقَى التَّمْرُ أَوْ الرَّيْبُ فِي الْحَرِّ وَغَيْرِهِ وَتَرَكَ عَلَيْهِ الْمَاءَ لِيَصِيرَ نَبِيدًا وَيُقَالُ تَبَدَّدَ التَّمْرُ أَوْ الرَّيْبُ**

التَّبِيدَةُ [en-nebzet] (nūn'un fethi ve zam- mı ve bā'nın sükūnuyla) Nāhiyetü's-şey² ma'nāsınadır, gūyā ki o nāhiye şey²-i mezkūrdan bir tarafa atılmış gibidir; yukālu: **جَلَسَ تَبَدَّةً وَتَبَدَّدَ أَي نَاحِيَةً**

التَّبِيدُ [en-nebz] (emīr) [emīr] vezninde) Fa'īl bi-ma'nā mef'uldür, elden bırakılmış ve atılmış gayr-i mu'teber nesneye denir; yukālu: **شَيْءٌ تَبِيدَ أَي مُلْقَى لِعَدَمِ الْإِغْتِدَادِ** Ve küpe basılmakla hāsıl olan hurmā ve üzüm şıra-

sına ve bādesine denir.

Şārih der ki vech-i mezkūr üzere **مَبْنُودٌ فِي** **الظَّرْفِ** olduğu vech-i tesmiyedir, gerek müskir ve gerek gayr-i müskir olsun ve gerek üzümünden ve hurmādan ve gerek baldan ve arpadan ve buğdaydan olsun; nihāyet 'örfte **خَمْرٌ** [ḥamr] üzümün ve **نَبِيدٌ** [nebz] hurmānın şarābında gālib olmuştur. İntehā.

الْإِنْبَادُ [el-inbāz] (hemzenin kesriyle) ve

التَّبِيدُ [et-tenbīz] [tef'īl] vezninde) Bunlar da **تَبَدَّدَ** [nebz] gibi şarāb kurmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَتَبَدَّدَ التَّمْرُ وَتَبَدَّدَ بِمَعْنَى تَبَدَّةً**

الْإِنْبَادُ [el-intibāz] [ifti'āl] vezninde) Bu dahi **إِنْبَادٌ** [inbāz] ma'nāsınadır; yukālu: **إِنْتَبَدَّ التَّمْرُ بِمَعْنَى تَبَدَّةً** Ve alargaya çekilip kenāre-gīr olmak ma'nāsınadır ki **تَبَدَّدَ** [nebz] i mezkūrdan me'hūzdur; yukālu: **إِنْتَبَدَّ فُلَانٌ إِذَا تَنَحَّى وَاعْتَزَلَ نَاحِيَةً** Ve cenkte iki tarafın 'askeri ba'de'l-kerr birer cānibe çekilmek ma'nāsınadır. Bunda ifti'āl iştirāk içindir; yukālu: **إِنْتَبَدَّ الْجَيْشُ إِذَا تَحَيَّرَ كُلُّ مَنْ** **الْقَرِيْقَيْنِ فِي الْحَرْبِ**

الْمَبْنُودُ [el-menbūz] Veled-i zināya itlāk olunur ki harām-zādedir, piç ta'bir olunur; ma'nā-yı ātīden münşa'ibdir. Ve bu ma'nā emr-i ekserīye mahmūldür. Ve şol sabīye itlāk olunur ki vālidesi yola bırakıp gitmiş ola. Ekserī fakrından memerrü'n-nās olan yol üzere yāhūd hammām kapısına ve mescide bırakıp evlādı olmayanlar yāhūd ehl-i hayrāt olanlar alıp terbiye ederler. Ve gāhca vālidesi tıfl-ı harām-zādeyi dahi ilkā eder, niteki sā'ir demiştir: "Eşk-i riyā ki zāhidān riht be-hāne-i Hudā // Kahbe be-mescid efkend tıfl-i harām-zāde-rā." Ve fi'l-hadīsi: **صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ** **وَالسَّلَامُ عَلَى قَبْرِ مَبْنُودٍ** "أَي لَقِيَطٍ وَيُرْوَى عَلَى قَبْرِ مَبْنُودٍ"

وَيَعْضُدُ الثَّانِيَةَ: Kāle's-šāriḥ: أَي قَبْرِ بَعِيدٍ مِنَ الْقُبُورِ مَا رُوِيَ مِنْ طَرِيقٍ آخَرَ "أَنَّهُ مَرَّ بِقَبْرِ مُتَّبِدٍ عَنِ الْقُبُورِ Ve فَصَلَّى عَلَيْهِ"

مَنْبُودٌ [menbūz] Arıklığından nāš'i eti ekle sālīh olmayan koyun ve keçi makülesine itlāk olunur ki atılmağa lāyık olur.

النَّبِيذَةُ [en-nebīzet] [қашидет] [kašidet] vezninde) مَنْبُودٌ [menbūz] ile ma'nā-yı sālīste mürādiftir; hā' ismiyyedir.

الْمُنَابَذَةُ [el-munābezet] [مُنَابَذَةٌ] [mufā'alet] vezninde) إِنْتِبَازٌ [intibāz] gibi cenkte her tarafın 'askeri birer cānibe çekilmek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا نَابَذَ الْجَيْشُ فِي الْحَرْبِ إِذَا تَحَيَّرَ كُلُّ مِنَ الْفَرِيقَيْنِ Ve meselā ehādühümā āhere إِنْبَذَ إِلَيَّ الثُّوبَ أَوْ أَنْبَذَهُ إِلَيْكَ demekle 'akd-i mu'āmele kılmaktan 'ibārettir ki ona بَيْعٌ dahi itlāk ederler yāhūd kendi yedinde olan meselā sevbi ona remy o dahi buna mislini remy ile 'akd-i širā eylemekten 'ibārettir yāhūd وَجَبَ إِذَا نَبَذْتُ الْحِصَاةَ إِلَيْكَ وَجَبَ الْبَيْعُ deyip ba'dehu ilkā-yı hasāt etmekle olan in'ikādan 'ibārettir. Mu'āmele-i mezbūre mu'ātāt-ı gayr-i ma'küde olmakla ondan nehy-i šer'ī sādır olmuştur; ve minhu'l-hadīsu: "إِنَّهُ نَهَى عَنِ الْمُنَابَذَةِ فِي الْبَيْعِ" وَهُوَ أَنْ تَقُولَ إِنْبَذَ إِلَيَّ الثُّوبَ أَوْ أَنْبَذَهُ إِلَيْكَ وَقَدْ وَجَبَ الْبَيْعُ بِكَذَا وَكَذَا قَالَ فِي النَّهْيَةِ لِيَجِبَ الْبَيْعُ أَوْ أَنْ تَرْمِيَ إِلَيْهِ بِالثُّوبِ وَيَرْمِي إِلَيْكَ بِمِثْلِهِ أَوْ أَنْ تَقُولَ إِذَا أَنْبَذْتُ الْحِصَاةَ وَجَبَ الْبَيْعُ

الْمُنْبَذَةُ [el-minbezet] [микнесет] [mikneset] vezninde) Yastığa ve mindere itlāk olunur oturmak için tarh olduğu için, gūyā ki ālet-i tarh mülāhaza olunmuştur; yukālu: جَلَسَ عَلَى الْمُنْبَذَةِ أَيِ الْوَسَادَةِ

الْأَنْبَازُ [el-enbāz] [эрзāl] [erzāl] vezninde) Evbāš-ı nāsa itlāk olunur ki tarh ve teb'īd edecek erzāldir; نَبَذٌ [nebz]in cem'idir;

yukālu: هُمُ الْأَنْبَازُ أَيِ الْأَوْبَاشُ
[ن ج ذ]

التَّوَاجِدُ [en-nevāciz] (nūn'un fethiyle) Ağızda dişlerin nihāyetinde olan dört diş denir ki yirmi sekizden ziyāde birer diştir; ba'de'l-bulūg hāsıl olur, fevkānī ve tahtānī dört diştir. 'Alā-kavlin تَوَاجِدُ [nevāciz] أَثْنَابٌ [enyāb]dır; ya'nī azı dişleridir ki dört dāne sivri diştir, ikisi fevkānī ve ikisi tahtānīdir. Ve 'alā-re'yin azı dişlerinin öte yanlarında yanaşı olan dişlerdir ki onlar da dört dānedir. Yāhūd أَصْرَاسٌ [adrās]ın mecmū'una denir; نَاجِدٌ [nāciz]dir. Šāriḥ der ki kavli-evvel ercahtır. İntehā. Ve 'Arablar عَلَى نَاجِدِهِ derler, بَلَغَ أَشَدَّهُ ma'nāsına ki "Kemāl-i kuvveti hengāmına bālig oldu" demektir. Zīrā نَاجِدٌ [nāciz] bülūg ve kemāl-i vüçüd hengāmında zuhūr eder, onun için ona ضَرْسُ الْحُلْمِ dahi derler; ekserī yirmi yaşında zuhūr eder. Pes kavli-evvel mu'teber ve ercah olur. Ve bir diş dahi vardır ki insān, yessera lenallāhu, yüz yaşına varınca dişlerin en nihāyetinde tulū' eder, ona kuzu dişi ta'bir ederler.

التَّجْدُ [en-necz] (nūn'un fethi ve cīm'in sükūnuyla) تَوَاجِدُ [nevāciz] ile bir nesneyi ısırmak ma'nāsınadır; yukālu: نَجَذَهُ نَجْدًا مِنْ جَذَّةٍ شَدِيدًا بِالتَّوَاجِدِ Ve bir adama bir nesne zımnında ilhāh ve ibrām eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: نَجَذَهُ إِذَا أَلَحَّ عَلَيْهِ

الْمَنْجِدُ [el-muneccez] [مُعْظَمٌ] [mu'azzam] vezninde) Günāgūn havādis-i çarh-ı bukalemūna vākıf olmakla ahvāl-i 'āleme tecrübesi geçmiş, nīk ü bed-i dehre tahsīl-i vukūf eylemiş hakāyık-dān adama itlāk olunur; yukālu: فَلَانٌ مُنْجِدٌ إِذَا صَارَ قَدْ أَصَابَتْهُ

الْبَلَايَا

الْمَنَاجِدُ [el-menāciz] (mīm'in fethiyle) “ج،ل،ذ” māddeinde zikr olundu ki köstebeğe denir, zīrā lafzının gayrından جَلِّدُ [culz] kelimesinin cem'idir.

الْأَنْجِدَانُ [el-encuzān] (hemzenin fethi ve cīm'in zammıyla) Bir nev' nebāt adıdır ki sümūma mukāvīm ve veca'-ı mefāsıla be-gāyet nāfi' ve bevl ve leben ve hayzı cezb ve idrārda 'acībū't-te'sīrdir. Onun ebyaz nev'inin kökü uşturgāzdır ki deve dikenini dedikleri devāyī ottur; mukattı'dır, ya'nī letāfeti sebebiyle halt-ı lezc ile sath-ı 'uzvun beynine ve nefsi māddeinin aralıklarına nüfūz ve eczā-yı sığāra taksimle dāfi'dir. Ve mulattiftir, ya'nī harāret-i mu'tedilesi sebebiyle māddeyi terkik edicidir. İşbu أَنْجِدَانُ [encuzān] engudān-ı Fārisī mu'arrebidir. Türkīde baldırgan ve hiltīt ağacı derler; siyāh ve beyāz nev'ci olur, beyāzı efdaldır.

[ن خ ذ]

النَّوَاجِدَةُ [en-nevāhizet] (nūn'un fethi ve hā-yı mu'cemenin kesriyle) نَاحِدَاتُ [nāhuzāt] lafzından cem'dir ki nāhudā-yı Fārisī mu'arrebidir ki müllāk-i sefīne ya'nī gemilerin sāhiblerine denir, yāhūd vükelāsına denir ki gemi ashābının vekilleridir, kaptan ta'bīr ettikleridir; re'ise de itlāk olunur. Ve ondan fi'l iştikākıyla نَحْدُ فَالَانُ derler, تَرَأَسَ vezninde ki “kaptan oldu” ma'nāsına. Ma'fūm ola ki nāhudāy kelimesi vasf-ı terkībī olan nāv-hudāydan muhaffeftir, gemi sāhibi demektir. Fi'l-asl hudāy-ı nāv idi, ba'dehu gemi mutasarıfında gālib olmuştur; ve minhu; “Mevc-i hatardan olmadı āsāyişe medār // Tā yanına oturmuş idim nā-hudāların”.

[ن ذ ذ]

النَّزِيدُ [en-nezīz] (nūn'un fethiyle) İşemek ma'nāsınadır; yukālu: نَزَدَ الرَّجُلُ نَزِيدًا مِنَ الْبَابِ إِذَا بَالَ الْأَوَّلِ إِذَا بَالَ

نَزِيدُ [nezīz] Burundan çıkan sümüğe yāhūd ağızdan gelen balgama itlāk olunur.

[ن ف ذ]

النَّفَادُ [en-nefāz] (nūn'un fethiyle) ve

النَّفُودُ [en-nufūz] [فُعُودُ] [ku'ūd] vezninde) Bir nesne bir āher nesneye dokunup işledikten sonra öte tarafına geçip savuşmak ma'nāsınadır; yukālu: نَفَدَ السَّهْمُ الرِّمِيَّةَ نَفَادًا وَنَفُودًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا جَارَ عَنْهَا وَخَلَصَ مِنْهَا

نَفَادُ [nefāz] ve

نَفَذُ [nefz] Ok dokunduğu nişānın yāhūd sā'ir nesnenin içerisine işleyip gerisi henüz içeride olduğu hālde ucu öte tarafından çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: نَفَذَ السَّهْمُ مِنَ الرِّمِيَّةِ نَفَادًا وَنَفَذًا إِذَا خَالَطَ جَوْفَهَا وَخَرَجَ طَرَفُهُ مِنَ الشَّيْءِ الْأَخْرِ وَسَائِرُهُ فِيهِ

نَفَادُ [nefāz] Nahviyyūn ıstılahında izmār için olan hā-i vaslın harekesinden 'ibārettir; işbu “تَجَرَّدَ الْمَجْزُوعُ فِي كِسَائِيهِ” mısra'ında كِسَائِيهِ zamīrinin kesresi gibi.

Şārih der ki “رَحَلَتْ سَمِيَّةُ غُدُوَةَ أَحْمَالِهَا” mısra'ında hā'nın fethası “وَبَلَدٍ عَامِيَّةٍ أَعْمَاؤُهُ” mısra'ında hā'nın zammesi dahi نَفَادُ [nefāz] dır. Ve bu İmām Ahfeş'ten me'sürdür. Ve

نُفُودُ [nufūz] ve

نَفَادُ [nefāz] Bir adam bir cemā'atin aralığında ok gibi geçip ileri savuşmak ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: نَفَذَ فَالَانُ كَالْمَنْعَةِ إِذَا جَارَ رُؤُسَهُمْ وَتَخَلَّفَهُمْ فِي صَعِيدٍ وَاحِدٍ يَنْفُذُكَمُ الْبَصْرُ” معناه أَنَّهُ يَنْفُذُ بَصْرَ الرِّحْمَنِ حَتَّى يَأْتِيَ عَلَيْهِمْ كُلِّهِمْ قَالَ الْكِسَائِيُّ نَفَذَنِي

بَصْرُهُ يَنْقُذُنِي أَي بَلَغَنِي وَجَاوَزَنِي وَقِيلَ أَرَادَ يَنْقُذُهُمْ بَصْرُ
النَّاطِرِ لِاسْتِوَاءِ الصَّعِيدِ

الْإِنْفَازُ [el-infāz] (hemzenin kesriyle) Oku nişāndan öte geçirmek ma'nāsıdır. Bu münāsebetle hüküm ve fermānı revā ve icrā eylemekte müsta'meldir; yukālu: أَنْقَذَ الْوَالِي الْأَمْرَ إِذَا قَضَاهُ وَارِىَ مِنْهُمْ إِذَا صَارَ مِنْهُمْ أَوْ خَرَقَهُمْ وَوَسَّطَى فِي وَسْطِهِمْ Ve bir kavmin aralığından ok gibi savuşup ileriye geçmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَنْقَذَ فُلَانٌ الْقَوْمَ إِذَا جَاوَزَهُمْ وَتَحَلَّفَهُمْ

النَّفَازُ [en-nāfiz] نُفُوذٌ [nufūz] dan ism-i fā'ildir, işleyip öte geçer olan şey'e denir. Bu münāsebetle meslek-i 'āmm olan tarika vasf olur; yukālu: طَرِيقٌ نَافِذٌ أَي سَالِكٌ Ve cemī'-i umūrunda burgu gibi māzī ve mü'essir olan adama itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ نَافِذٌ أَي مَاضٍ فِي جَمِيعِ أُمُورِهِ Ve mutāc olan hüküm ve fermāna vasf olur; yukālu: أَمْرٌ نَافِذٌ أَي مُطَاعٌ

النَّفُودُ [en-nefūz] [şabūr] vezninde) ve

النَّفَازُ [en-neffāz] [şeddād] vezninde) Bunlar da cemī'-i umūrunda be-gāyet māzī ve cārī ve nāfiz olan adama itlāk olunur.

النَّفِيذُ [en-nefīz] [emīr] vezninde) Bu dahi mutāc olan hüküm ve fermāna itlāk olunur; yukālu: أَمْرٌ نَفِيذٌ أَي مُطَاعٌ

النَّفْعُ [en-nefez] (fethateynle) İnfāz ma'nāsına ismdir; yukālu: أَمْرٌ يَنْفَعُهُ أَي يَنْفَعُهُ وَنَقَّذَ أَي يَنْفَعُهُ وَنَقَّذَ أَي يَنْفَعُهُ وَنَقَّذَ أَي يَنْفَعُهُ وَنَقَّذَ أَي يَنْفَعُهُ وَنَقَّذَ أَي يَنْفَعُهُ وَنَقَّذَ أَي يَنْفَعُهُ وَنَقَّذَ أَي يَنْفَعُهُ

أَتَى فُلَانٌ يَنْقُذُ مَا قَالَ أَي بِالْمُخْرَجِ مِنْهُ yukālu: مُنْتَهَبٌ [muntehab] [el-muntefez] Bolluk, se'at ma'nāsına müsta'meldir. Ve bu masdardır; yukālu: فِيهِ مُنْتَهَذٌ أَي سَعَةٌ

النَّوْفِزُ [en-nevāfiz] Bedende nefis ve zāta ferah yāhūd terah isāl eden cümle-i mesāmmāta itlāk olunur. Her bir summe ya'nī deliğe نَافِزَةٌ [nāfizet] denir ki أَصْرَانِ [eşarrān] ve خِنَابَتَانِ [hinnābetān] ve أَصْرَانِ [eşarrān] ve طَبِيبَةٌ [tibbīcet]ten ibārettir. أَصْرَانِ [eşarrān] kulak delikleridir. Ve خِنَابَتَانِ [hinnābetān] burun delikleridir. Ve أَصْرَانِ [eşarrān] ağızdır. Ve طَبِيبَةٌ [tibbīcet] cīm'le, dübüdür.

التَّنَافُزُ [et-tenāfuz] [tefā'ul] vezninde) Müdde' ve müdde'ā 'aleyh, hākime mūrāfa'a ve muhākeme edişmek ma'nāsıdır; yukālu: تَنَافَزُوا إِلَى الْقَاضِي إِذَا خَلَصُوا إِلَيْهِ يَغْنِيهِ اِرْتَعَاوا Niteki her biri huccet ve beyyinelerini izhār ile muhākemede sarf-ı makdūr eyleseler, dāl-ı mühmele ile duvā tēnafūz derler.

[ن ق ذ]

النَّقْزُ [en-naqz] (nūn'un fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Kurtarmak ma'nāsıdır; yukālu: نَقَّذَهُ مِنْهُ نَقَّذًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا خَلَّصَهُ وَنَجَّاهُ Ve selāmet ve necāt ma'nāsına isti'māl olunur; ve minhu kavluhum لِلْعَائِرِ نَقَّذًا لَكَ Ve bu aslda نَقَّذَكَ اللهُ نَقَّذًا idi. Kāle fi'l-Esās: تَقُولُ الْعَرَبُ نَقَّذًا لَكَ إِذَا دَعَا لَكَ بِالسَّلَامَةِ

الْإِنْقَازُ [el-inqāz] (hemzenin kesriyle) ve

التَّنْقِيزُ [et-tenqīz] [tefīl] vezninde) ve

الْإِسْتِنْكَازُ [el-istinkāz] ve

التَّنَقُّذُ [et-tenaqqūz] [tefa'ul] vezninde) Bunlar da kurtarmak ma'nāsıdır; yukālu: أَنْقَذَهُ مِنْهُ وَنَقَّذَهُ وَاسْتَنْقَذَهُ وَتَنَقَّذَهُ إِذَا خَلَّصَهُ

وَنَجَاهُ

النَّقْدُ [en-naqaz] (fethateynle) Kurtarıdığın şey'e denir. Ve bu fa'al bi-ma'nā mef'uldür, قَبْضٌ [kabḏ] ve نَفْضٌ [nafḏ] gibi; yukālu: هُوَ نَقَدَهُ أَيَّ مَا أَنْقَدَهُ Ve

نَقَدَ [naqaz] Masdar olur, kurtulmak ma'nāsına; yukālu: نَقَدَ الرَّجُلُ مِنْهُ نَقْدًا مِنَ الْبَابِ إِذَا نَجَا شَقْدًا مَا لَهُ نَقْدٌ Ve 'Arabların نَقْدٌ kavli şeqd'inde zikr olundu.

الْأَنْقَذُ [el-enqaz] [aḥmed] vezninde) Kirpiye denir, قُنْفُذٌ [kunfuḏ] ma'nāsına.

النَّقِيزَةُ [en-naqīzet] (فَصِيدَةٌ [kaṣīdet] Düşman ahz ve temellük eyledikten sonra tahlīs ve istircāe olunan ata denir. Ve libās-ı cenk olan zırha itlāk olunur; bunda bi-ma'nā fā'ildir. Ve zātü'z-zevc olan hatuna itlāk olunur; مَنقُوزَةٌ [menkūzet] ma'nāsınadır; yukālu: إِمْرَأَةٌ نَقِيزَةٌ أَيُّ ذَاتُ الرَّوْجِ

مُنْقِيزٌ [Munkīz] [muḥsin] vezninde) Bir recül ismidir.

نَقْدَةٌ [Neqazet] (fetehātla) Bir mevzi' adıdır.

[ن ه ذ]

أَنَاهِيْدٌ [enāhīz] (hemzenin fethiyle) İbn 'Abbād nakli üzere Zühre yıldızının ismidir. 'Alā-kavlin bu dāl-ı mühmele ile ve Fārisī-i gayr-i mu'arrebdir. Bu sūrette kelām-ı 'Arabīde medhali yoktur.

Şārih der ki Fārisīde nāhīddir, dāl-ı mühmele ile, ba'dehu ta'rīb edip نَاهِيْدٌ [nāhīz] ve أَنَاهِيْدٌ [enāhīz] dediler.

FASLU'L-VĀV

(فَضْلُ الْوَاوِ)

[و ب ذ]

الْمُؤَبِّدَانُ [el-mūbezān] ve

الْمُؤَبِّدُ [el-mūbez] (mīm'in zammı ve bā'nın fethiyle) Fakīhü'l-Fürs ve hākimü'l-Mecūs olan kimseye denir. Cem'ī mō'abīde [mevābizet]tir; āhirinde olan hā, 'ucme için ya'nī ism-i a'cemiyy-i mu'arreb olduğunu iş'ār için ilhāk olunmuştur. Mütercim der ki Mecūsün kādī'l-kudāt makāmında olanına mō'abīd mō'abīd derler, ta'rīble mō'abīd mō'abīd dediler. Ve mü'ellifin حَاكِمُ الْمُجُوسِ kavli 'atf-ı tefsīrdir, zīrā Fürs'ten murād Fürs-i kadīmdir ki āteş-perest Mecūslar idi, 'ālimleri hākim olurlar, niteki hālā Yehūdun 'ālim ve hākimine 'Arabīde جَيْزٌ [ḥibr] ve lisānlarında خَاخَامٌ [ḥāḥām] ve Naşārā'nın patrik ve papaz dedikleri gibi. Ve kaldı ki āhir-i mō'abīde [mevābizet]e ilhāk olunan hā-i mezkūre münāsebetiyle hafī olmaya ki cem'in āhirine ilhāk olunan hā üç mevzi'de muttaridedir: Evvel ism-i a'cemiyy-i mu'arrebdir, gerek ta'vīz için olsun أُسْتَاذٌ [ustāz] ve أُسَاتِيزَةٌ [esātīzet] gibi ve gerek bilā-ta'vīz olsun مُؤَبِّدٌ [mūbez] ve مَوَابِيزَةٌ [mevābizet] ve كَيْلِجٌ [keylec] ve كَيْلِجَةٌ [keyālicet] gibi. Sānī müfredde olan yā-yı nisbete ta'vīz için ilhāk olunur, أَشْعَشِيٌّ [Eş'asiyy] ve أَشَاعِنَةٌ [Eşā'ışet] ve قَرْمَطِيٌّ [Qarmaṭiyy] ve قَرَامِطَةٌ [qarāmiṭat] ve مَهْلَبِيٌّ [mehlebiyy] ve مَهَالِبَةٌ [mehālibet] gibi. Sālis elif-i hāmiseden sonra mu'avvaz olur, حَبْنَطِيٌّ [ḥabentā] ve حَبَانِيزَةٌ [ḥabāniṭat] ve عَفْرَنِيٌّ [afreniyy] ve عَفَارِنَةٌ [afārinet] gibi. Ve muza'aftan جَبَّارٌ [cebbār] ve جَبَابِرَةٌ [cebbāret] gibi kısım-ı evveldendir. Ve

mevāzi'-i mezkūrenin gayırda ilhāk-ı hā kalıldır, فُحُولَةٌ [fuḥūlet] ve حِجَارَةٌ [hicāret] gibi. Ve mü'ellif gerçi işbu مُوبَدٌ [mūbez] māddesini fasl-ı vāv'da sebt edip lākin vech-i mezkūr üzere mu'arreb olmakla mahalli fasl-ı mīm olduğu nā-pūşidedir.

[و ج ذ]

الْوَجْدُ [el-vecz] (vāv'ın fethi ve cīm'in sükūnuyla) Dağlarda olan Hudāyī oyma çukura denir ki onda su irkilir. Ve havuza itlāk olunur. Cem'i وَجْدَانٌ [viczān] gelir vāv'ın kesriyle ve وَجَادٌ [vicāz] gelir kezālik vāv'ın kesriyle.

الْوَجِذُ [el-veciz] (ketif [ketif] vezninde) وَجَادٌ [vicāz]ı çok yere denir; yukālu: مَكَانٌ وَجِذٌ أَي كَثِيرُ الْوَجَادِ

الْإِجَادُ [el-icāz] (hemzenin kesriyle) Bir adamı bir nesneye nāçār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَوْجَدُهُ إِلَيْهِ إِذَا اضْطُرَّهُ Ve cebr ve ikrāh eylemek, ya'nī bir fi'li bir adama zoraki işletmek ma'nāsınadır; yukālu: أَوْجَدَهُ عَلَيْهِ إِذَا أَكْرَهَهُ

[و ذ]

الْوَدُودَةُ [el-vezvezet] (zelzelet [zelzelet] vezninde) Sür'at ve şitāb ma'nāsınadır; yukālu: وَدُودٌ الرَّجُلُ وَدُودَةٌ إِذَا أَسْرَعَ مَرَّ الذَّبُّ يُوْدُودُ أَي يُسْرِعُ

الْوُدُودُ [el-vezvāz] (ḥaṣḥāṣ [ḥaṣḥās] vezninde) Sür'atle tiz tiz yürür olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ وَدُودٌ أَي سَرِيعُ الْمَشْيِ

[و ر ذ]

الْوَرْدُ [el-verz] (va'd [va'd] vezninde) Gecikmek ve oyalanmak ma'nāsınadır; yukālu: وَرَدٌ فِي حَاجَتِهِ يَرِدُ وَرْدًا إِذَا أَبْطَأَ

[و ق ذ]

الْوَقْدُ [el-vaqz] (vāv'ın fethi ve kāf'ın

sükūnuyla) Şiddetle pek vurmak ma'nāsınadır; yukālu: وَقَدَهُ يَقْدُهُ وَقْدًا إِذَا صَرَبَهُ Şārih der ki madrūbun a'zāsı fersüde olup mevte müşrif olmak derecesinde vurmak olacaktır. İntehā. Ve bir kimseyi yere çalmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: وَقَدَهُ إِذَا صَرَعَهُ Ve yavaşıtmak ve sâkin eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: وَقَدَهُ الْجَلْمُ وَالْوَرَعُ إِذَا سَكَنَهُ Ve bir adama gālib olmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: وَقَدَهُ إِذَا عَلَبَهُ Ve bir kimseyi hasta ve alil olarak bırakıp terk eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: وَقَدَهُ إِذَا تَرَكَهُ عَلِيلاً

الْوَقِيدُ [el-veqiz] (emir [emir] vezninde) ve **الْمَوْقُودَةُ** [el-mevkūzet] Ağaça darb olunarak katl olunan koyuna itlāk olunur ki Cāhiliyye ef'ālinden idi; yukālu: شَاةٌ وَقِيدٌ Ve وَقِيدٌ [veqiz] fa'ıl bi-ma'nā mef'ül olmakla te'nīs ve tezkiri müsāvidir. Ve

وَقِيدٌ [veqiz] Yere çalınmış, صَرِيعٌ [şarī] ma'nāsınadır. Ve batī ve sakīl adama itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ وَقِيدٌ أَي بَطِيءٌ ثَقِيلٌ Ve şol hastaya itlāk olunur ki şiddet-i marazından ölümcül derecesine varmış ola; yukālu: مَرِيضٌ وَقِيدٌ أَي الشَّدِيدُ الْمَرَضُ الْمُشْرِفُ عَلَى الْمَوْتِ

الْمَوْقُودُ [el-mevkūz] Bu dahi ölümcül mertebesine varmış hastaya itlāk olunur; yukālu: مَرِيضٌ مَوْقُودٌ أَي شَدِيدٌ الْمَرَضُ مُشْرِفٌ عَلَى الْمَوْتِ

الْإِيقَادُ [el-ikāz] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir adamı alil olarak bırakıp gitmek ma'nāsınadır; yukālu: أَوْقَدَهُ إِذَا تَرَكَهُ عَلِيلاً

الْمُوقِذَةُ [el-muvaqkazet] (mu'azzamet [mu'azzamet] vezninde) Şol nākaya itlāk olunur ki صِرَارٌ [şirār] ya'nī veledi emmemek için memesini sardıkları ipler me-

mesine te'sir eylemekle berelendirmiş ola, 'alā-kavlin veledi emip lākin memesi pek büyük olmakla sütün az çıkar olduğundan pek çekmekten ve başıyla vurmaktan memesinde 'illet hādis olmuş nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ مَوْقَدَةٌ إِذَا كَانَتْ قَدْ أَثَّرَ الصِّرَاؤُ فِي أَخْلَافِهَا أَوْ الَّتِي يَزْضَعُهَا وَلَدُهَا وَلَا يَخْرُجُ لَيْنُهَا إِلَّا نَزْرًا لِعِظْمِ الصَّرْعِ فَيَوْقَدُهَا ذَلِكَ وَيَأْخُذُهَا لَهُ دَاءٌ

اَلْمَوْقَدُ [el-mevqiz] [menzil] vezninde) Bedende olan üç yere itlāk olunur ki murād darb olundukta be-gāyet müte'essir olacak yer olacaktır; topuk ve diz ve dirsek ve omuz başı gibi. **كَالَةِ فِي'ل-ESĀS** ضَرْبٌ صَرَبَ عَلَى مَوْقَدٍ مِنْ مَوَاقِدِهِ وَهِيَ الْمَوَاضِعُ الَّتِي يَشْتَدُّ عَلَيْهَا **CEM'İ** الصَّرْبُ كَالْكَعْبِ وَالرُّجْبَةِ وَالْمِزْفِقِ وَالْمُنْكَبِ **MEVĀKİZ** [mevākiz] gelir.

اَلْوَقَائِدُ [el-veqā'iz] (vāv'ın fethiyle) Döşenmiş kaldırım taşlarına itlāk olunur; müfre-di, **VEKİZET** [vekizet]tir.

[و ل ذ]

اَلْوَلْدُ [el-velz] (vāv'ın fethi ve lām'ın sükünüyle) Çabuk yürümek ma'nāsınadır; yukālu: **وَلَدَ الرَّجُلُ يَلِدُ** وَلَدًا إِذَا أُسْرِعَ فِي الْمَشْيِ **VE** çabuk deprenmek ma'nāsınadır; yukālu: **وَلَدَ الرَّجُلُ إِذَا تَحَرَّكَ سَرِيعًا**

اَلْوَلَاذُ [el-vellāz] (şeddād) [şeddād] vezninde) **MELĀZ** [melāz] ma'nāsınadır ki zikr olundu.

[و م ذ]

اَلْوَمْزَةُ [el-vemzet] (vāv'ın fethi ve mīm'in sükünüyle) Pek hālis ve sâf olan aklığa denir, kar gibi beyāz, **NAQİYY** [naqiyy] ma'nāsına.

FASLU'L-HĀ'

(فَضْلُ الْهَاءِ)

[ه ب ذ]

اَلْهَبْذُ [el-hebz] (hā'nın fethi ve bā'nın sükünüyle) Yelmek ma'nāsınadır; yukālu: **هَبَذَ الرَّجُلُ هَبْذًا** مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا عَدَا يŪRŪMEK ma'nāsınadır; yukālu: **هَبَذَ الرَّجُلُ** **VE** kuş sür'atle uçmak ma'nāsınadır; yukālu: **هَبَذَ الطَّيْرُ إِذَا أُسْرِعَ فِي الطَّيْرَانِ**

اَلْإِهْتِبَازُ [el-ihtibāz] [ifti'āl] vezninde) **VE**

اَلْإِهْبَازُ [el-ihbāz] [ikrām] vezninde) **VE**

اَلْمُهَابِزَةُ [el-muhābezet] [mufā'alet] vezninde) Bunlar da meşy ve tayerānda sür'at eylemek ma'nāsınadır.

اَلْهَابِزَةُ [el-hābizet] Pek cüst ve çālāk olan nākaya denir.

[ه ذ ذ]

اَلْهَذُّ [el-hezz] (hā'nın fethi ve zāl'ın teşdidiyle) **VE**

اَلْهَذْذُ [el-hezez] (fethateynle) **VE**

اَلْهَذَاذُ [el-huzāz] (hā'nın zammıyla) Bir nesneyi çabuk kesmek, 'alā-kavlin her nesneyi kesmek ma'nāsınadır; yukālu: **هَذَّهُ** هَذَا وَهَذَاذًا وَهَذَاذًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا قَطَعَهُ سَرِيعًا أَوْ **VE** çabuk çabuk okumak ma'nāsına müsta'emeldir; yukālu: **هَذَا الْقُرْآنَ** إِذَا أُسْرِعَ فِي قِرَائَتِهِ

اَلْإِهْتِبَازُ [el-ihtibāz] [ifti'āl] vezninde) Bu dahi sür'atle kesmek ma'nāsınadır; yukālu: **إِهْتَبَذَهُ بِمَعْنَى هَذَّهُ**

اَلْهَذْوُذُ [el-hezūz] [şabūr] vezninde) **VE**

الَهْدَادُ [el-hezzāz] (شَدَادٌ [šeddād] vezninde) Be-gāyet kesici keskin nesneye denir; yukālu: سَيْفٌ هَدَوْدٌ وَهَدَادٌ أَي قَطَّاعٌ Ve

هَدَادٌ [hezzāz] Şol hayvāna itlāk olunur ki be-gāyet revende olmakla sā'irlere sebk ve takaddüm eder ola; yukālu: جَمَلٌ هَدَادٌ أَي سَابِقٌ مُتَقَدِّمٌ

الَهْدَاهَاذُ [el-hezhāz] (حَشْحَاطٌ [haşḥāṣ] vezninde) Bu dahi be-gāyet kesici, kattāc ma'nāsınadır. Ve sarp ve ba'īd olan mesāfeye, 'alā-kavlin serīc olan deveye denir; yukālu: قَرَبْتُ هَذَاذُ أَي بَعِيدٌ صَعَبٌ أَوْ سَرِيعٌ Burada قَرَبْتُ [qarab] suya bir gecelik mesāfeye denir ve gāhca suya getirilen deveye itlāk olunur.

الَهْدَاهِزُ [el-hezāhiz] (عُلَابِيطٌ [ulābiṭ] vezninde) ve

الَهْدُ [el-huzz] (hā'nın zammıyla) Bunlar da be-gāyet kesici, kattāc ma'nāsınadır.

هَذَاذِيكَ [hezāzeyke] (tesniye bünyesiyle) هَذَاذِيكَ قَطَّعَ ma'nāsınadır. İşbu هَذَاذِيكَ [hezāzeyke] قَطَّعَ [qatc] ma'nāsına ism olan هَذَاذُ [hezāz]ın tesniyesidir. هَجَاجِيكَ [hecāceyke] ve لَبْبِيكَ [lebbeyke] misilli tekrār ve te'kīdi mutazammındır. هَذَاذُ بَعْدَ demektir. Ve *Muzhir*'de bunlar için bāb-ı mahsūs mevzū'cdur; دَوَالِيكَ [devāleyke] ve حَنَانِيكَ [hanāneyke] ve هَذَاذِيكَ [hezāzeyke] ve هَجَاجِيكَ [hecāceyke] ve لَبْبِيكَ [lebbeyke] ve سَعْدِيكَ [sa'deyke] gibi. Ve bunlar 'Arabdan tesniye bünyeleriyle sādır olmuştur.

الَهْدَاهِزُ [el-hezāhiz] (hā'nın fethiyle) Şol kimselere denir ki her gördükleri şahsa خَدَمَهُمْ أَوْ مِنْ خَدَمِهِمْ "Bu da onlardandır yāhūd onların etbāc ve müte'allakātındandır" derler ki سَعَاةٌ [su'āt] ve وُشَاةٌ [vuşāt] makūlesi olacaklardır. Ve

bu ism-i iṣāret olan هَذَا lafzından mutasarıftır, kelime-i mezbūreyi çok tefevvüh eylediklerine mebnīdir.

[ه ر ب ذ]

الَهْرَابِزَةُ [el-herābizet] (مَوَابِزَةُ [mevābizet] vezninde) Hind kavminin ki selefte mecmū'u ve hālā ba'zısı āteş-perestlerdir, āteş-gedelerinin kavemesinden ya'nī huddāmından olup umūr ve mühimmātını rū'yet eden kimselere, 'alā-kavlin 'uzamāsına yāhūd 'ulemāsına yāhūd āteş-gedelerde yalnız āteşin huddāmına ya'nī küllhanīsine denir. Müfredi, هِرْبِزٌ [hirbiz] dir, زَبْرِجٌ [zibric] vezninde. Ve bu, hirbed mu'arrebidir.

الَهْرَبِزَةُ [el-herbezet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Devābba mahsūs bir gūne yürümeye denir ki حَبَبٌ [ḥabeb] dedikleri yürüyüşten yavaşıca olur. Ve حَبَبٌ [ḥabeb] 'alā-kavlin kurt lingi dedikleri yürüyüştür.

الَهْرِبِزَى [el-hirbizā] (hā'nın ve bā'nın kesri ve elifin kasrıyla) Salını bulanı edā ile yürümeye denir. Ve yengeç gibi yan yan yürümeye denir; ve minhu yukālu: عَدَا الْجَمَلُ الْهَرِبِزَى أَي فِي شَقِّ

Şārih der ki bunlar fi'l-asl هَرَابِزَةٌ [herābizet] yürüyüşü gibi yürümek olup ba'dehu vazc-ı mezkūrda isti'māl olundu.

الْمَهْرُودَةُ [el-mehrūzet] (mīm'in fethiyle) Bir kelimedir ki hemān bülbül-ı bāg-ı mā ūhiye 'aleyhi mine't-tehiyyāti evfāhā hazretlerinin 'Īsā b. Meryem 'aleyhi's-selām āhir zamānda nāzil olacaklarını mübeyyin sādır olan işbu: "يُنْزَلُ عِنْدَ الْمَنَارَةِ الْبَيْضَاءِ شَرْقِيَّ" "بُنْزَلُ عِنْدَ الْمَنَارَةِ الْبَيْضَاءِ شَرْقِيَّ" hadīsinde mesmūc olmuştur. Muhaddisīn بَيْنَ مُمَصَّرَتَيْنِ unvāniyla tefsīr eylediler. Ve مُمَصَّرٌ [mumaşşar] ism-i

mef'ul bünyesiyle boyası açık sarı olan sevbe denir. Ve bazılar dāl-ı mühmele ile rivāyet eylemekle هُرْدٌ [herd] ile ya'nī zerde-çāv ile boyanmış cāme demek olur. Kāle fi'n-*Nihāye*: ”بَيْنَ مَهْرُودَتَيْنِ أَي فِي سَقَّتَيْنِ أَوْ حُلَّتَيْنِ قَالَ ابْنُ الْأَثَرِيِّ الْقَوْلُ عِنْدَنَا بَيْنَ مَهْرُودَتَيْنِ أَي بَيْنَ مُمَصَّرَتَيْنِ

[ه م ذ]

الْهَمَازِيُّ [el-hemāziyy] (hā'nın fethiyle) Sür'at ma'nāsınadır. Ve bu, nisbet üzere vārid olan elfāzdandır. Ve nāka-i serī'aya denir. Ve şiddet-i matar ve şiddet-i harr ma'nāsınadır; yukālu: يَوْمَ دُوْ هَمَازِيٍّ أَي دُوْ شِدَّةٍ مَطَرٍ وَكَذَا دُوْ شِدَّةٍ حَرِّ

الْهَمْدَانِيُّ [el-hemezāniyy] (fetehtla) Çok sözlü, kesirü'l-keḷām kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ هَمْدَانِيٌّ أَي الْكَثِيرُ الْكَلَامِ Ve bir düzeye yürümeyip ihtilāt üzere gūnāgūn yüremeğe denir; yukālu: يَمْشِي هَمْدَانِيًّا وَهُوَ اخْتِلَاطٌ نَوْعٍ فِي نَوْعٍ

الْهَمْدَانُ [el-hemezān] (fetehtla) Güzel ve latīf yürümeğe denir, رَسَمَانٌ فِي السَّيْرِ ma'nāsına. Ve

هَمْدَانُ [Hemezān] 'Acem'de bir beldedir. Bānisi olan Hemezān b. Fellūc b. Sām b. Nūḥ 'aleyhi's-selām ile müsemmadır, hālen dāl-ı mühmele ile müte'ārefdir.

[ه ن ب ذ]

الْهَنْبِذَةُ [el-henbezet] (hā'nın ve bā'nın fethiyle) Emr-i şedīd ma'nāsınadır. Cem'i هَنَابِذٌ [henābiz]dir.

[ه و ذ]

الْهَوْدَةُ [el-hevzet] (ḥōzَةُ [ḥavzet] vezninde) Bağirtlak kuşuna denir, cem'i cinsi هَوْدٌ [hevz]dir, 'alā-kavlin هَوْدَةٌ [hevzet] ma'rife olarak başka bir kuştur. Ve bir recül adıdır ki sāhibü'l-Yemāme İbn 'Alī

el-Ḥanefi'dir.

الْهَادَةُ [el-hāzet] Bir nev' şecerdir. Cem'i هَادٌ [hāz]dır.

الْيَهُودِيُّ [el-Yehūziyy] يَهُودِيٌّ [Yehūdiyy]de lügattir.

BĀBU'R-RĀ'

(بَابُ الرَّاءِ)

FASLU'L-HEMZE

(فَصْلُ الْهَمْزَةِ)

[أ ب ر]

الأبر [el-ebr] [جَبْر] [cebr] vezninde) ve
الإبار [el-ibār] [كِتَاب] [kitāb] vezninde) ve
الإبارة [el-ibāret] [كِتَابَةٌ] [kitābet] vezninde)
 Hurmā ağacını ve ekini islāh eylemek ma'nāsındır; yukālu: أَبْرَ النَّحْلَ وَالزَّرْعَ أَبْرًا وَإِبَارًا وَإِبَارَةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا أَضْلَحَهُ
 Şārih der ki mü'ellif teşviş eylemiştir, zīrā bu mādde إبرة [ibret]ten me'hūzdur ki iğneye denir; mertebe-i ūlāda dişi hurmā ağacını erkek hurmā tal'ıyla aşılama ma'nāsına isti'māl olundu, gūyā ki erkekten bir إبرة [ibret] alıp dişiye idhāl eder, bu cihetle dişi hurmāyı islāh eylemek meyveye kalır. Ba'dehu zer' ve sār' eşcār islāhında isti'māl olundu. İntehā. Ve

أبر [ebr] ve

إبار [ibār] İhlāk için köpeğe ekmekle iğne yutturmak ma'nāsındır ki ma'nā-yı mevzū'dur; yukālu: أَبْرَ الْكَلْبَ إِذَا أَطْعَمَهُ الْإِبْرَةَ Ve 'akreb kuyruğu ucunda olan semmiyyetli iğnesiyle bir adamı sokmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَبْرَتْهُ
 Ve bir adamı fasl ve gıybet ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَبْرَ فُلَانًا إِذَا اغْتَابَهُ Ve helāk eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَبْرَ الْقَوْمَ إِذَا أَهْلَكَهُمْ

التأبير [et-te'bīr] [تَفْعِيل] [tef'īl] vezninde) Bu dahi hurmā ağacını ve ekini vech-i mezkūr üzere islāh eylemek ma'nāsındır; yukālu: أَبْرَ النَّحْلَ وَالزَّرْعَ تَأْبِيرًا بِمَعْنَى أَبْرَهُ

الإبرة [el-ibret] (hemzenin kesriyle) İğneye denir, مَسَلَّةُ الْحَدِيدِ [miselletu'l-ħadīd]

ma'nāsına, Fāriside sūzen derler. Cem'î **إِبْرٍ** [iber] gelir hemzenin kesri ve bā'nın fetihiyle ve **إِبَارٌ** [ibār] gelir hemzenin kesriyle. Ve

إِبْرَةُ الْعَقْرَبِ [ibretu'l-ʿaqrab] [ʿAkrebin] soktuğu iğnesidir ki Fāriside nîş denir. Ve

إِبْرَةُ الْعُرْقُوبِ [ibretu'l-ʿurqūb] İnsanın ökçesi üzere olan kalın sinirden ʿibārettir ki bir ucu baldıra ve bir ucu ökçeye mülâsık olur. Ve

إِبْرَةُ الذَّرَاعِ [ibretu'z-zirāʿ] İnsanın kolunun ucuna itlāk olunur, ʿalā-kavlin koldan parmaklar tarafına doğru mümtedd olup bilekçenin ucuyla müsāvî olan incerek kemiğe itlāk olunur. Ve

إِبْرَةٌ [ibret] At kısmının kış ayaklarında eğrice taʿbîr olunan sinirden topuğa kadar münhadir olan sinire itlāk olunur. Ve **مُفْلٌ** [muql] ağacının fidanına itlāk olunur. Cem'î **إِبْرَاتٌ** [ibrāt] gelir hemzenin kesri ve bā'nın sükūnuyla ve **إِبْرٍ** [iber] gelir hemzenin kesri ve bā'nın fethiyle. Ve

إِبْرَةٌ [ibret] Nemīme ma'nāsına müstaʿmeldir ki koğ taʿbîr olunur, ismidir; yukālu: **إِنَّهُ لَدُوْ إِبْرَةٌ أَيْ نَمِيمَةٌ** Ve

إِبْرَةٌ [ibret] İncir ağacına şebih bir şecerin ismidir.

الْأَبَارُ [el-ebbār] (**عَطَّارٌ** [ʿattār] vezninde) İğne yapana ve iğne satana denir, ʿalā-kavlin hemān iğne yapana denir. İğne satana **إِبْرِيٌّ** [ibriyy] denir, **كِبْرِيٌّ** [kibrīyy] vezninde; bunda bā'nın fethi lahn ve hatādir. Ve

أَبَارٌ [ebbār] Pireye itlāk olunur, **بُرْعُوْتُ** [burğūs] ma'nāsına.

أَشْيَافُ الْإِبَارِ [eşyāfu'l-ibār] (**أَصْنَافُ الْكِبَارِ** [aşnāfu'l-kibār] vezninde) Göz edviyesin-

den bir devānın ismidir. Müfredāt-ı tıbbiyede mersūm olduğu üzere sıfatı yanmış kurşun ve yanmış bakır ve **إِئْمِدٌ** [işmid] ve tütüyā-yı hindî-i gayr-i hādd ve zamk ve **كَثِيرَاءُ** [keşirāʿ] sekiz dirhem ve afyon ve mürr-i sâf yarımşar dirhem kendir, beş dirhem su ile karıştırıp istiʿmāl ederler, gözde olan kurhayı onultucudur.

الْمَنْبِرُ [el-miʿber] (**مَنْبِرٌ** [minber] vezninde) İğne mevzi'ine denir ki iğne koydukları zarftır, iğne-dān taʿbîr olunur. Ve bu **مَنْبِرٌ** [minber] gibi ālete müşebbih olan ismi mekāndandır. Ve

مَنْبِرٌ [miʿber] Nemīme ve ifsād ve hurmā aşısına denir. Ve ince uzun kumluğa itlāk olunur.

الْأَبْرُ [el-eber] (fethateynle) Salāhiyyet bulmak yaʿnî onmak ma'nāsınadır ki ma'nā-yı mezkürdan me'hūzdur; yukālu: **أَبْرٌ الشَّيْءُ أَبْرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَلَحَ**

أَبْرٌ [Ābir] (**كَامِلٌ** [kāmil] vezninde) Sicistān eyāletinde bir karye adıdır; muhaddisinden Muḥammed b. el-Ḥuseyn el-Ḥāfız el-Ābirī oradandır.

الْإِتْبَارُ [el-iʿtibār] (**إِفْتِعَالٌ** [iftiʿāl] vezninde) Bir adam bir kimseden kendi hurmā ağacının aşılmasını yāhūd ekininin islāh eylemesini taleb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **إِئْتَبَرَ فَلَانًا إِذَا سَأَلَهُ أَبْرٌ نَحْلَهُ أَوْ زَرْعَهُ** Ve bu suʿālî mutazammın olmakla ittihāz bināsından münşafıbdır. Ve

إِتْبَارٌ [iʿtibār] Kuyu kazmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِئْتَبَرَ الْبُئْرَ إِذَا حَفَرَهَا**

أُبَيْرٌ [Ubeyr] (**زُبَيْرٌ** [zubeyr] vezninde) Bir su adıdır. Ve

أُبَيْرٌ [Ubeyr] Esāmīdendir: Ubeyr b. el-ʿAlāʾ muhaddisīndendir ve ʿİşmet b. Ubeyr ve

‘Uveyf b. el-Aḍbaṭ b. Ubeyr ashābdandır.

بَنُو أُبَيْرٍ [Benū Ubeyr] Bir kabiledir.

يَبْرِينُ [Ebrīn] (hemzenin fethiyle) **يَبْرِينُ** [Yebrīn] lafzında lügattir ki bir kumluk adıdır.

الْأَبَارُ [el-Ābār] (hemzenin meddiyle) Şehr-i Vāsiṭ kazâlarından bir kazadır.

آبَارُ الْأَعْرَابِ [Ābāru'l-A'rāb] Ecfer ile Feyd beyninde bir mevzi' adıdır.

الْمِئْبَرَةُ [el-mi'beret] [مِكْنَسَةٌ] [mikneset] vezninde) دَوْمٌ [devm] ağacından ibtidā sürüp çıkan şāha itlāk olunur. Ve nemîmeye itlāk olunur, niteki zikir olundu.

الْمَأْبُورُ [el-me'būr] İğne yutturulmuş ve 'akreb sokmuşa denir. Bu münāsebetle bir töhmetle müttehem olmuş adama itlāk olunur ve minhu kavlu 'Alī kerremallāhu vechehu: "لَسْتُ بِمَأْبُورٍ فِي دِينِي" أَبِي بِمَتَّهِمْ فِي دِينِي "فَيَتَأَلَّمُنِي النَّبِيُّ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ بِتَرْوِيحِي فَاطْمَةً" وَيُرْوَى بِالنَّاءِ الْمُثَلَّثَةِ أَيْ لَسْتُ بِمَعْنٍ يُؤْتِرُ عَنْهُ الشَّرُّ قَالَ فِي النَّهْيَايَةِ قِيلَ لِعَلِيٍّ كَرَّمَ اللَّهُ وَجْهَهُ أَلَّا تَتَزَوَّجَ ابْنَةَ رَسُولِ اللَّهِ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ فَقَالَ "مَا لِي صَفْرَاءُ وَلَا بَيْضَاءُ" وَلَسْتُ بِمَأْبُورٍ فِي دِينِي"

[أ ت ر]

الْأُتْرُورُ [el-utrūr] (hemzenin zammı ve tā-yı fevkiyyenin sükūnuyla) تُورُورُ [tu'rūr] lafzında lügattir, ke-mā se-yuzkeru.

التَّأْتِيرُ [et-te'tīr] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) تَوْتِيرٌ [tevtīr] ma'nāsınadır ki yaya çile geçirmektir, yayı kurmak ta'bīr olunur; yukālu: أَثَرُ الْقَوْسِ تَأْتِيرًا بِمَعْنَى وَتَرَّهَا تَوْتِيرًا. Hemze vāv'dan mübeddedir.

أُتْرَارُ [Utrār] (hemzenin zammıyla) Türkistān'da bir beldedir.

[أ ت ر]

الْأَثَرُ [el-eṣer] (hemzenin ve s̄a-yı müselle-

senin fethiyle) Bir nesnenin yerinde kalan bakiyyesine denir, meselâ tekülü: رَأَيْتُ أَثَرَ: أَثَرُ الدَّارِ أَي بَقِيَّتُهَا gelir. Ve bu cinstir, vāhidi hā'yıladır.

Şārihin beyānı üzere asl **أَثَرٌ** [eṣer] bir nesnenin vücūduna delālet eden nesneye mevzū'udur, o münāsebetle bakiyyesine itlāk olunup ve birer münāsebetle sâ'ir ma'ānī ondan müteferri' olmuştur. İntehā. Ve

أَثَرٌ [eṣer] Haber ve hadīs ma'nasına müsta'meldir ki menkūlü-'anhtan bakiyyedir; tekülü: سَمِعْتُ مِنْهُ الْأَثَرَ أَيِ الْخَبَرَ: Hadīs ve sünnete **أَثَرٌ** [eṣer] itlākı bu ma'nādandır; tekülü: وَجَدْتُ ذَلِكَ فِي الْأَثَرِ أَيِ الْحَدِيثِ وَالسُّنَّةِ: Muhaddisīnden Huseyn b. 'Abdumelik ve 'Abdulkerīm b. Maṣṣūr el-Eṣeriyān ona mensūblardır. Ve

أَثَرٌ [eṣer] ve

إِثْرٌ [iṣr] (hemzenin kesriyle) Ayağın yerde kalan nişānına denir ki iz ta'bīr olunur. Bu münāsebetle sonraca ve بَعْدُ [ba'd] ma'nasında isti'māl olundu; yukālu: خَرَجَ فِي إِثْرِ فَلَانٍ وَأَثَرَهُ أَيِ بَعْدَهُ يَعْنِي عَقِبَهُ ondan izini basarak ile ta'bīr olunur. Ve

أَثَرٌ [eṣer] (fethateynle) Masdar olur, ashāb ve hem-demleri üzere istīsār ya'nī eşyā-i hasene-i ma'hūdeyi yalnız kendi nefsi için ihtiyār eylemek ma'nāsınadır ki kendi için o nesnelere istibkā eylemekten ibārettir; yukālu: أَثَرَ الرَّجُلُ عَلَى أَضْحَابِهِ أَثَرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا فَعَلَ الْإِنْسِيثَارَ أَيِ اخْتَارَ لِنَفْسِهِ أَشْيَاءَ حَسَنَةً مَعَهُودَةً Ve bir nesneye başlamak, şürū' ma'nāsınadır ki onu işlemekle ibkā eylemiş olacaktır; yukālu: أَثَرٌ يَفْعَلُ كَذَا أَيِ طَفِقَ Ve umūr-ı sâ'ireyi terk edip hāssaten bir husūsa cezm tarikiyle 'azm eylemek ma'nāsınadır ki onu umūr-ı sâ'ireden ba-

kiyye 'add eylemiş olur; yukālu: **أثر على** أثرُ على Ve
الأمر إذا عزم وله نفعٌ

أثر [eṣr] 'Alāmet ve nişāna itlāk olunur; münāsebeti zikr olundu.

الإيتار [el-itiṣār] [ifti'āl] vezninde) ve

التأثر [et-te'eṣṣur] [tefa'ul] vezninde) Bir yere giden adamın izine uymak ma'nāsınadır; yukālu: **إيتار فلاناً وتأثره إذا تبع** أثره

التأثير [et-te'eṣīr] [tefa'il] vezninde) Bir nesnede eser ve nişān komak ma'nāsınadır; yukālu: **أثر فيه تأثيراً إذا ترك فيه أثرًا** Meselā kılıç darībede yer etmek ve işlemek ma'nāsında olan te'eṣīr, kezālik bir söz adama te'eṣīr eylemek bu ma'nādan münṣa'ibdir.

الآثار [el-āṣār] **أثر** [eṣr]in cem'idir, 'alāmetlere denir; yollarda mesāfe 'alāmātı olan a'lām ve emyāle itlākı bu münāsebetledir.

الأثر [el-eṣr] [emr] vezninde; hemzenin kesriyle de lügattir) Kılıcın cevherine denir ki 'alāmet-i cevdeti olacaktır; yukālu: **أثرٌ ما أحسن أثر السيف أي فرئده** gelir. Ve

أثر [eṣr] ve

إثارة [iṣāret] [kitābet] vezninde) ve

أثره [uṣret] (hemzenin zammıyla) Masdar olurlar, bir adamdan bir kelām ve hadīs nakl ve rivāyet eylemek ma'nāsına; yukālu: **أثر الحديث منه أثرًا وإثارةً وأثره من الباب** **أثر** [eṣr] ve **الثاني والأول إذا نقله ورواه** **إثارة** [iṣāret] tetebbu'-i **إثر** [iṣr] ma'nāsına olmakla gūyā ki hadīsın yāhūd muhaddisin **إثر** [iṣr]ine mütetebbi' olur. Ve

أثر [eṣr] [emr] vezninde) Buğur deve nākaya çok aşmak ma'nāsına

mūsta'meldir. Bu dahi tetebbü'-i **إثر** [iṣr] ma'nāsındandır; yukālu: **أثر الفحل أثراً إذا أكثر** **من ضرب الناقة** Ve bir adama ikrām eylemek ma'nāsınadır; mekrūmet ma'nāsına olan mātūret [me'suret]-i ātiyeden me'hūzdur; yukālu: **أثره إذا أكثره**

الأثير [el-eṣīr] (hemzenin fethiyle) **أثر** [eṣr] gibi bu dahi kılıcın yüzünde olan cevherine denir. Ve hālis dosta itlāk olunur; yukālu: **هو أثيري أي من خلصائي** Ve bu hülāsatü's-simn ma'nāsına olan **إثر** [iṣr]-i ātiden me'hūzdur. Ve gāh olur ki **أثير** [eṣīr] **كثير** [keṣīr] lafzına itbā'an zikr olunur; yukālu: **شيء كثير أثير كما يقال كثير بثير**

الأثره [el-uṣret] (hemzenin zammıyla) Masdardır, niteki zikr olundu. Ve

أثره [uṣret] **إستيثار** [istiṣār]dan ism olur, fetehtāla **أثره** [eṣeret] gibi, ke-mā se-yuzkeru. Ve eslāftan mütevāris olan mekrūmete itlāk olunur, bakiyye münāsebetiyle; yukālu: **فلان له أثره أي مكرمة** **مؤازرة** Ve seleften me'sūr ve menkūl olan 'ilm bakiyyesine itlāk olunur ki rivāyet ve kitābetle eseri bākī kalır; yukālu: **هم على** **أثره من العلم أي بقية منه يأثرونها عن الأولين** Ve kitalığa itlāk olunur, **جذب** [cedb] ma'nāsına; şiddeti çok zamān elsinde bākī kaldığına mebnī. Ve hālet-i gayr-i marziyyeye itlāk olunur. Bu dahi ihtisās li'n-nefs ma'nāsına olan **إستيثار** [istiṣār]-ı ātiden ismdir; yukālu: **له أثره أي حال غير مرضية**

الأثر [el-uṣr] (hemzenin zammıyla) Bedende yara onulduktan sonra yerinde kalan eser ve nişāna denir. Ve çehre-i insānide olan āb u tāb u revnaka itlāk olunur; kılıcın cevherine itlāk ettikleri **أثر** [eṣr] lafzından müteferri'dir. Ve bu iki ma'nāda sā'nın zammıyla da zebān-zeddir; yukālu:

Ve ما أَحْسَنَ أَثْرَ وَجْهِهِ أَيِ مَاؤُهُ وَرَوْنَقُهُ

أَثْرٌ [uṣr] Bir gūne damga adıdır ki devenin tabanının iç yüzüne basılır, deve gā'ib oldukta izini sürüp o nişanla bulmak için.

الْإِثْرُ [el-iṣr] (hemzenin kesriyle) İze denir, niteki zikir olundu. Ve

إِثْرٌ [iṣr] Sāfī yağın hülāsasına denir ki kere yağı eritilip süzüldükte hülāsa kalan yağdan 'ibārettir; bakiyye münāsebetine mebnīdir. Ve bunda hemzenin zammıyla da lügattir.

الْأَثْرُ [el-eṣur] (hemzenin fethi ve ṣānın zammıyla) عَجَزٌ [ʿacuz] vezninde) ve

الْأَثْرُ [el-eṣir] (كَيْفٌ [ketif] vezninde ki ikisi de sıfattır) Ashāb ve rüfekāsı üzere eṣyā-ı haseneyi istisār ya'nī onlardan dirīg edip hemān kendi nefsi için ihtiyār eder olan kimseye denir. Ve bunlar إِسْتِثَارٌ [istisār] dan ism olan أَثْرَةٌ [uṣret]ten sıfatlardır; yukālu: رَجُلٌ أَثْرٌ وَأَثْرٌ أَيِ يَسْتَأْثِرُ عَلَى أَصْحَابِهِ يَعْنِي يَخْتَارُ لِنَفْسِهِ أَشْيَاءَ حَسَنَةً

الْأَثْرَةُ [el-eṣeret] (fetehātla) ve

الْأَثْرَةُ [el-uṣret] (hemzenin zammıyla; kemā se-yuzkeru) ve

الْإِثْرَةُ [el-iṣret] (hemzenin kesriyle) ve

الْأَثْرَى [el-uṣrā] (حُسْنَى [ḥusnā] vezninde) Sıfat-ı mezküreden ki إِسْتِثَارٌ [istisār]dandır, isimlerdir, bir nesne husūsunda müstakil ve müstebidd olmak hāletine denir. Kāle'ş-ṣārih ve minhu'l-hadīs: ”سَيَكُونُ بَعْدِي أَثْرَةٌ“ أَيِ يُسْتَأْثِرُ بَعْضُكُمْ عَلَى بَعْضٍ وَالْإِسْتِثَارُ بَعْدِي أَثْرَةٌ أَيِ يُسْتَأْثِرُ عَلَى أَصْحَابِهِ كَمَا فِي مُفْرَدَاتِ الرَّاعِبِ إِذَا كَانَ يَسْتَأْثِرُ عَلَى أَصْحَابِهِ عَلَى أَثْرَةٍ [uṣret]-i mezbüreden fā'ildir. Ve أَثْرَةٌ [uṣret] bu 'alāka ile fazl ve takaddüm ma'nalārına müsta'meldir. Pes أَثْرٌ [āṣir] fāzıl ve ism-i fā'il olarak mukaddim ma'nāsına isti'māl olunur ve minhu kavluhum: فَعَلَ ذَلِكَ أَثْرًا مَا وَأَثْرٌ ذِي أَثِيرٍ كِلَاهُمَا عَلَى بِنْيَةِ الْفَاعِلِ وَالْأَثِيرُ عَلَى زِنَةِ الْأَمِيرِ وَأَوَّلُ ذِي أَثِيرٍ وَأَثِيرَةٌ ذِي أَثِيرٍ وَأَثْرَةٌ ذِي أَثِيرٍ يَضُمُّ الْهَمْزَةَ فِي الْأَثْرَةِ وَإِثْرٌ ذِي أَثِيرَيْنِ بِكَسْرِ الْهَمْزَةِ وَالْأَثِيرَيْنِ بِصِيغَةِ التَّنْبِيَةِ وَأَثْرٌ ذِي أَثِيرَيْنِ بِالْمُتَحَاتِّ فِي الْأَثْرِ وَإِثْرٌ ذَاتُ يَدَيْنِ وَأَثْرٌ ذِي يَدَيْنِ كِلَاهُمَا

ve أمراء الجور بالفيء

أَثْرَةٌ [eṣeret] (fetehātla) Me'sūr ve menkūl olan 'ilm bakiyyesine itlāk olunur, أَثْرَةٌ [uṣret] gibi, niteki zikir olundu.

الْمَأْثَرَةُ [el-me'ṣeret] (mīm'in ve ṣā'nın fetahiyle) ve

الْمَأْثَرَةُ [el-me'ṣuret] (ṣā'nın zammıyla) أَثْرَةٌ [uṣret] gibi eslāftan mütevāres olan olan mekrümet ve mefharet yādīgārına itlāk olunur. Cem'ī مَأْثِرٌ [me'āsir] gelir, مَفَاحِرٌ [mefāḥir] vezninde; yekūlūne: أَيِ مَأْثِرِ الْعَرَبِ أَيِ مَكَارِمِهَا وَمَفَاحِرِهَا الَّتِي تُؤْتِرُ وَتُذَكِّرُ عَنْهَا

الْأَثَارَةُ [el-eṣāret] (seḥābet] vezninde)

أَثْرَةٌ [uṣret] gibi 'ilm bakiyyesine itlāk olunur ki rivāyet ve kitābetle eseri bākī kalır. Kāle'ş-ṣārih ve minhu kavluhu ta'ālā: أَوْ أَثَارَةٌ مِنْ عِلْمٍ الْآيَةِ، مِنْ عِلْمٍ بَقِيََتْ عَلَيْكُمْ مِنْ عُلُومِ الْأَوَّلِينَ

الْأَثِيرَةُ [el-eṣīret] (vefirret] vezninde)

Yerde yürürken ayağının izi 'azīm olan dābbeye itlāk olunur; yukālu: دَابَّةٌ أَثِيرَةٌ أَيِ عَظِيمَةُ الْأَثْرِ فِي الْأَرْضِ بِحَافِرِهَا

الْأَثْرُ [el-āṣir] (fā'el] [fā'il] vezninde) Eser

ve hadīs nakl ve rivāyet eden adama denir. Ve şey-i hasenī ashābı üzere istisār ya'nī evvel-i emrden kendi nefesine tahsīs eden adama itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ أَثْرٌ إِذَا كَانَ يَسْتَأْثِرُ عَلَى أَصْحَابِهِ كَمَا فِي مُفْرَدَاتِ الرَّاعِبِ [Ve bu] أَثْرَةٌ [uṣret]-i mezbüreden fā'ildir. Ve أَثْرَةٌ [uṣret] bu 'alāka ile fazl ve takaddüm ma'nalārına müsta'meldir. Pes أَثْرٌ [āṣir] fāzıl ve ism-i fā'il olarak mukaddim ma'nāsına isti'māl olunur ve minhu kavluhum: فَعَلَ ذَلِكَ أَثْرًا مَا وَأَثْرٌ ذِي أَثِيرٍ كِلَاهُمَا عَلَى بِنْيَةِ الْفَاعِلِ وَالْأَثِيرُ عَلَى زِنَةِ الْأَمِيرِ وَأَوَّلُ ذِي أَثِيرٍ وَأَثِيرَةٌ ذِي أَثِيرٍ وَأَثْرَةٌ ذِي أَثِيرٍ يَضُمُّ الْهَمْزَةَ فِي الْأَثْرَةِ وَإِثْرٌ ذِي أَثِيرَيْنِ بِكَسْرِ الْهَمْزَةِ وَالْأَثِيرَيْنِ بِصِيغَةِ التَّنْبِيَةِ وَأَثْرٌ ذِي أَثِيرَيْنِ بِالْمُتَحَاتِّ فِي الْأَثْرِ وَإِثْرٌ ذَاتُ يَدَيْنِ وَأَثْرٌ ذِي يَدَيْنِ كِلَاهُمَا

Ya'nī عَلَى صِيغَةِ الْفَاعِلِ كُلُّهَا بِمَعْنَى أَوْلَ كُلِّ شَيْءٍ “Onun fi‘lini umūr-ı sâ'ire üzere tercih ve ihtiyâr ile cümle-i ef‘ale takdîm eyledim.” Vech-i mezkûr üzere **أَثِيرٌ** [eşir] fazl ve takaddüm ma‘nâsından me'hûz olmakla burada kabl ve mukaddem ma‘nâsınadır. Kezâlik **أُتْرَةٌ** [uşret] ve **إِثْرٌ** [işr] ve **أَثَرٌ** [eşer] mukaddem ma‘nâsınadır. Ve misâl-i evvelde **آثِرًا** kavlinde **آثِرٌ** [āsir] ism-i fâ'ildir yâhûd **آثِرٌ** [āsir] ‘āzim ma‘nâsınadır ve مَا kelimesi zâ'idedir, mahzûftan ‘ivazdır, niteki **إِفْعَلْ هَذَا إِنْ لَا يَفْعَلْ** derler ki **إِفْعَلْ هَذَا إِمَّا لَا** sebkindedir. Ve sâ'irleri zarfiyyet üzere mansûblardır.

الْمَأْتُورُ [el-me'sûr] Şol kılıca itlâk olunur ki yüzünde cevher ve sâ'ir güne makbûl ve mu‘teberliğine dâ'ir eser ve nişân ola, ‘alâ-kavlin sırtı dışı demirden ve ağızı pûlâddan çekilmiş ola yâhûd cinn tâ'ifesinin ma'mûlü ola; yukâlu: **سَيِّفٌ مَأْتُورٌ إِذَا كَانَ فِي مَتْنِهِ أَثَرٌ أَوْ مَتْنُهُ حَدِيدٌ أَثِيرٌ وَشَفْرَتُهُ حَدِيدٌ ذَكَرَ أَوْ هُوَ الَّذِي يَعْمَلُهُ الْجِنُّ وَقَوْلُ عَلِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ “وَلَسْتُ بِمَأْتُورٍ فِي دِينِي” فَذَكَرَ فِي “أ، ب، ر”**

الْإِيَّازُ [el-işār] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi ihtiyâr eylemek ma‘nâsınadır; yukâlu. **آثِرُهُ إِيَّازًا إِذَا اخْتَارَهُ** Vech-i mezkûr üzere fazl ma‘nâsına müste‘ār olmakla ondan **إِيَّازٌ** [işār] tafaddül ve ihtiyâr ma‘nâlarına münşâ‘ib olmuştur. Ve

إِيَّازٌ [işār] Bir nesneyi bir nesneye tâbîc ve der-pey kılmak ma‘nâsınadır ki iz ma‘nâsına olan **أَثَرٌ** [eşer]den mehûzdur; yukâlu: **آثَرٌ كَذَا بِكَذَا إِذَا أَتْبَعَهُ إِيَّاهُ**

الْتُّوُّورُ [es-su'sûr] [‘uşfûr] vezninde) Şol demir dağlağıya denir ki onunla devenin tabanına damga vururlar, tâ ki gâ'ib oldukta onunla izi ma'lûm ola. Ve

تُّوُّورٌ [su'sûr] **جِلْوَاؤٌ** [cilvâz] ma‘nâsınadır ki

zâbit ve muhtesib hizmet-kârına denir, kul uşağı ta'bîr olunur, kulluk bekçisi ve tüfekçi başı serhengleri ve tersâne çavuşları ve gümrükçü yasakçıları makûlesidir; iz ma‘nâsına olan **أَثَرٌ** [eşer]den mutasarrıftır.

الْمِثْرَةُ [el-mi'seret] **مِكْنَسَةٌ** [mikneset] vezninde) **تُّوُّورٌ** [su'sûr] ile ma'nâ-yı evvelde mürâdiftir.

الْإِسْتِيسَارُ [el-istisār] Bir şey'i sâ'ire vermeyip kendi nefesine tahsîs ve ihtiyâr ile onda müstebidd ve müteferrid olmak ma‘nâsınadır; yukâlu: **إِسْتَأْتَرُ بِالشَّيْءِ إِذَا اسْتَبَدَّ بِهِ** Ve ‘Arablar **إِسْتَأْتَرُ اللَّهُ بِغُلَّانٍ** derler, o adam vefât edip hakkında magfiret-i rabbânî mercû ve me'mûl olsa. Ve bu kinâyedir, o adamı güyâ ki Hak ta‘âlâ beyne'l-verâ ihtiyâr ve ıstifâ ile müteferrid eylediğine tefe'üldür.

ذَوَالْآثَارِ [Zu'l-Āsār] Esved-i Nehşelî nâm kimsenin lakabıdır ki meşâhir-i şu‘arâdandır. Hicvde pek mâhir olmakla bir kavmi hicv eyledikte herkes hicvini hıfz eder olmakla o kavim de güyâ ki âsâr terk ve ibkâ eder idi yâhûd sâ'ir şu‘arânın eş‘ârına nisbet mezbûrun eş‘ârı sâ'ir sibâcın âsârına nisbet arslanın âsârına şebîh olduğu için telkîb olundu.

الْأَثِيرُ [el-Uşeyr] **زُبَيْرٌ** [zubeyr] vezninde) Esâmî-i ricâldendir: Uşeyr b. ‘Amr es-Sekûnî, tabîb-i Küfî'dir ve Muğire b. Cemîl b. Uşeyr, Ebû Sa‘îd el-Eşecc şeyhidir.

أ ج ر

الْأَجْرُ [el-ecr] **زَجْرٌ** [zecr] vezninde) ‘Āmilin ‘ameli mukâbili olan ‘ivaz ve cezâyâ denir. Cem‘i **أَجُورٌ** [ucûr] ve **أَجَارٌ** [âcār] gelir.

Mü'ellifin *Başâ'ir*'de beyânına göre

أَجْرٌ [ecr] ve **أُجْرَةٌ** [ucret] ‘āmile ‘ameli mukābilinde ‘ā'id olan sevāba denir, gerek dünyevî ve gerek uhrevî olsun, lākin **أُجْرَةٌ** [ucret] sevāb-ı dünyevîde ve **أَجْرٌ** [ecr] uhrevîde hāss oldu. Ve **أَجْرٌ** [ecr] ve **أُجْرَةٌ** [ucret] maddeleri min-‘akdin olan kezālik ‘akd mecrāsına cārī olan ‘amele itlāk olunur ve **الْجَزَاءُ** [cezā] min-‘akdin ve gayr-i ‘akdin olana itlāk olunur, kezālik nāfi‘ ve dārrada itlāk olunur; lākin **أَجْرٌ** [ecr] ve **أُجْرَةٌ** [ucret] nāfi‘e mahsüstür. Ve gāh olur ki **أَجْرٌ** [ecr] ile mehr-i nikāhtan kināye olunur. İntehā. Ve

أَجْرٌ [ecr] Masdar olur, ‘āmile ‘ameli mukābilinde hüsn-i mükāfat eylemek ma'nāsına; yukālu: **أَجْرَهُ أَجْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ** Ve **وَالثَّانِي إِذَا جَزَاهُ**

أَجْرٌ [ecr] Zikr-i hasen ve nīk-nām ma'nāsına isti'māl olunur, ecr ve hüsn-i cezāyī ‘ādetā müstelzim olduğuna mebnī. Kāle's-şārih ve minhu kavluhu ta'ālā: **﴿وَأَتَيْنَاهُ أَجْرَهُ فِي الدُّنْيَا﴾** الْآيَةِ، قِيلَ هُوَ الذِّكْرُ الْحَسَنُ Ve

أَجْرٌ [ecr] Mehre ya'nī nikāh mukābilesinde menkūhaya verilen akçeye itlāk olunur ki kābīn ta'bīr olunur. Kāle fi'l-*Esās* ve minhu kavluhu ta'ālā: **﴿عَلَى أَنْ تَأْجُرَنِي ثَمَانِي حِجَجٍ﴾** ve kavluhu ta'ālā: **﴿وَأَتَوْهُنَّ أَجُورَهُنَّ﴾** كِتَابَةِ عَنِ الْمُهْمُورِ Ve

أَجْرٌ [ecr] ve

إِجَارٌ [icār] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) ve

أُجُورٌ [ucūr] [ku'ūd] vezninde) Bedende sımk kemik eğri ve 'ukdeli kaldığı hālde onulmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَجْرَ الْعَظْمِ أَجْرًا وَإِجَارًا وَأُجُورًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا بَرَأَ عَلَى عَظْمٍ** Ve sımk kemiği vech-i mezbūr üzere sarıp onulmak ma'nāsınadır; tekūlu: **أَجْرْتُ** الْعَظْمِ أَيَّ جَبْرْتُهُ عَلَى عَظْمٍ Ve

أَجْرٌ [ecr] Bir nesneyi ücretle kirāya vermek ma'nāsınadır; yukālu: **أَجَرَ الْمَمْلُوكَ أَجْرًا إِذَا أَكْرَاهُ** Ve sevāb ve cezā hāsıl olmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَجَرَ فُلَانٌ فِي أَوْلَادِهِ عَلَى بِنَاءِ الْمَمْعُولِ إِذَا مَاتُوا فَصَارُوا أَجْرَهُ وَتَوَابُهُ** fi'l-*Esās*: **أَجْرًا لَهٗ أَجْرًا** Ve sımk 'uzv sarılmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَجْرْتُ يَدَهُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا جَبْرْتُ**

الْإِجَارَةُ [el-icāret] (hemzenin harekāt-ı selāsıyla) **أَجْرٌ** [ecr] gibi 'amel mukābili verilen cezāya denir ki ismdir.

الْإِجَارُ [el-icār] (hemzenin kesriyle) Bu dahi 'āmile 'ivaz ve cezā vermek ma'nāsınadır; yukālu: **أَجْرَهُ يُؤْجِرُهُ إِجَارًا** Ve bir nesneyi kirāya vermek ma'nāsınadır; yukālu: **أَجَرَ الْمَمْلُوكَ إِذَا أَكْرَاهُ** Ve

إِجَارٌ [icār] Vāvī olan “وَجَرَ” if'ālinde lügattir ki mızrakla ağıza dürtmek ma'nāsınadır; yukālu: **أَجْرَهُ الرُّمْحَ إِجَارًا بِمَعْنَى** أَوْجَرَهُ أَيَّ طَعَنَهُ فِي فِيهِ

الْمُؤَاجِرَةُ [el-mu'āceret] [mufā'alet] vezninde) Bu dahi bir şey'i kirāya vermek ma'nāsınadır; yukālu: **أَجَرَ الْمَمْلُوكَ مُؤَاجِرَةً إِذَا أَكْرَاهُ**

Şārih der ki Zemahşerī *Esās*'ta **أَجْرَنِي فُلَانٌ** دَارَهُ فَاسْتَأْجَرْتُهَا وَهُوَ مُوجِرٌ وَلَا تَقُلْ مُؤَاجِرٌ فَإِنَّهُ خَطَأٌ قَبِيحٌ وَلَيْسَ أَجْرٌ هَذَا عَلَى فَاعِلٍ وَلَكِنْ أَفْعَلٌ وَإِنَّمَا الَّذِي هُوَ فَاعِلٌ قَوْلُكَ أَجَرَ الْأَجِيرِ مُؤَاجِرَةً كَقَوْلِكَ شَاهَرَهُ مُؤَاجِرَةً 'ibāretiyle ma'nā-yı mezbūrda [mu'āceret]i tahti'e eylemiştir. Lākin İbn Kattā' ve sā'ir bazı e'immeden vürüdü me'sūr olmakla mü'ellif dahi onlara ittibā' eyledi, vākī'ā *Mişbah*'ta dahi vürüdü mersümdür. Ve

مُؤَاجِرَةٌ [mu'āceret] Fācire 'avret ve şahs-ı me'būn kendisine ücretle fi'l-i şeni' ettirmek ma'nāsınadır ki ferc ve dübürünü kirāya vermekten 'ibārettir; yukālu:

أَجْرَتِ الْمَرْءِ مُؤَاجِرَةٌ إِذَا أَبَاحَتْ نَفْسَهَا بِأَجْرٍ Ve ücretle ırgat tutmak ve ırgatlığa tutulmak ma'nalarınınadır; tekülü: أَجْرُهُ فَأَجْرَنِي مُؤَاجِرَةٌ أَي صَارَ أَجِيرِي

الأجره [el-ucret] (hemzenin zammıyla) Kirāya denir ki ismidir, Fāriside müzd denir. أَجْرَةٌ قَدَمٌ [ucretu kadem] ayak kirāsıdır ki ayak teri ta'bīr olunur.

الإيتجار [el-i'ticār] [ifti'āl] vezninde) Ecr ve sevāb talebiyle tasadduk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذًا يُتَجَرَّوْا إِذَا كَالَهُمْ كَالَةُ الْوَالِدِ وَطَلَبَ الْأَجْرَ "كُلُوا وَادَّخِرُوا وَاتَّجِرُوا" Ve bunda idgāmla أَجْرٌ أَي تَصَدَّقُوا طَالِبِينَ لِلْأَجْرِ [ecr] den me'hūzdur, تِجَارَةٌ [ticāret] ten me'hūz değıldir.

الإستيجار [el-istīcār] Bir kimseyi ücretle ırgatlığa tutmak ma'nāsınadır; tekülü: اسْتَأْجَرْتُهُ أَي اتَّخَذْتُهُ أَجِيرًا

الأجير [el-ecir] [emīr] vezninde) Ücretle tutulan ırgata denir.

الإجَار [el-iccār] (hemzenin kesri ve cīm'in şeddesiyle) Dama denir, سَطْحٌ [saṭḥ] ma'nāsına. Cem'ci أَجَارِيٌّ [ecācīr] ve أَجَارَةٌ [ecācīret] gelir, niteki nūn'la إِجَارٌ [incār] dahi lügattir; cem'ci أَنَاجِيرٌ [enācīr] gelir.

الإجیرى [el-iccīrā] [ḥiṣṣā] vezninde) De'v ve 'ādet ma'nāsınadır; yukālu: إِجِيرَاهُ كَذَا أَي عَادْتُهُ

الأجور [el-ācūr] [fā'ūl] vezninde) ve

الْيأجور [el-yācūr] (yā-ı tahtiyeye ile) ve

الأجور [el-ecūr] [ṣabūr] vezninde) ve

الأجور [el-ācurr] (hemzenin meddi ve cīm'in zammıyla) ve

الأجر [el-ācer] [hācer] vezninde) ve

الأجر [el-ācir] [ṣāḥib] vezninde) ve

الأجرون [el-ācurūn] (hemzenin meddi ve cīm ve rā'nın zammeleriyle) Mecmū'u أَجْرٌ [ācurr] ma'nāsınadır ki hemzenin meddi ve cīm'in zammı ve rā'nın teşdidiyle ki-remite denir. Ve mecmū'u mu'arreblerdir, ya'nī ākūr-ı Fārisī mu'arrebleridir.

أجر [Ācer] (hemzenin meddi ve cīm'in fethiyle) Ümm-i İsmā'ıl 'alā-nebiyyinā ve 'aleyhi's-selām ismidir, niteki هَاجِرٌ [Hācer] ile ma'rūfedir. Şārih der ki hemze hā'dan mübeddedir.

دزب أجر [Derbu Ācurr] (hemzenin meddi ve cīm'in zammıyla) Bağdād'da iki mevzi' ismidir.

[أ خ ر]

الأخر [el-uḥur] (hemzenin ve hā-yı mu'cemenin zammıyla) فُدْمٌ [kudum] lafzının zıddıdır ki zammeteynle ileri ma'nāsına olmakla أُخِرٌ [uḥur] geri ma'nāsınadır; yukālu: مَضَى فُدْمًا وَتَأَخَّرَ أُخْرًا Ve her şey'in sonuna denir, ke-mā se-yuzkeru. Ve ense ve half ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: شَقَّ الثَّوْبَ أُخْرًا وَمِنْ أُخْرٍ أَي مِنْ خَلْفٍ

التأخر [et-te'ehḥur] [tefa'ul] vezninde) ve

التأخير [et-te'hḥir] [tef'il] vezninde) ve **الإستیحار** [el-istīḥār] Gerilenmek ve geriye kalmak ma'nāsınadır; yukālu: تَأَخَّرَ الرَّجُلُ Ve وَأَخَّرَ وَاسْتَأَخَّرَ ضِدُّ تَقَدَّمَ

تأخير [te'hḥir] Mütte'addī olur, gerilemek ve geriye komak ma'nāsına; tekülü: أَخَّرْتُهُ تَأْخِيرًا فَتَأَخَّرَ

الأخيرة [el-āḥiret] ve

المؤخيرة [el-mu'hiret] [muḥsinet] vezninde) Bir şey'in gerisine itlāk olunur. Bu ma'nādandır ki gözün kuyruğuna مَوْخِرَةُ الْعَيْنِ [āḥiretu'l-ayn] ve مَوْخِرَةُ الْعَيْنِ

[muḥiretu'l-ʿayn] itlāk olunur; tekūlu: نَظَرَ إِلَى بَآخِرَةٍ عَيْنِهِ وَمُؤَخَّرَتَهَا أَي بِمَا وَلِيَّ اللَّحَاطِ وَيُقَالُ بِمُؤَخَّرِهَا بِالتَّثْقِيلِ قَالَ الشَّارِحُ وَهَذَا قَلِيلٌ Ve

أَخِرَةُ الرَّحْلِ [āhiretu'r-raḥl] ve

أَخِرُ الرَّحْلِ [āḥiru'r-raḥl] ve

مُؤَخَّرُ الرَّحْلِ [muḥḥiru'r-raḥl] (مُعْظَمٌ [muʿazzam] vezninde) ve

مُؤَخَّرَةُ الرَّحْلِ [muḥḥaretu'r-raḥl] (مُعْظَمَةٌ [muʿazzamet] vezninde; ve bunlarda teşdîd ve tahfîf ve ḥā'ların fethi ve kesri câizdir) Semerin art kaşına denir ki rākib ona istinād eder; قَادِمَةٌ [kādimet] mukābilidir.

الْأَخِرَانِ [el-āḥirān] (tesniye bünyesiyle) Dört memeli hayvânın uylukları cânibinde olan iki memelilerine itlāk olunur.

الْأَخِيرُ [el-āḥir] (فَاحِزٌ [fāḥiz] vezninde) Son ma'nāsıdır ki **أَوَّلُ** [evvel] mukābilidir; yukālu: جَاءَ عَنْ أَوَّلِهِ كَذَا وَآخِرُهُ كَذَا ve yukālu: أَخْرَهُمْ

Mü'ellifin *Başā'ir*'de beyānına göre **أَخِرٌ** [āḥir] lafzı **أَوَّلُ** [evvel] mukābili ismdir, nihāyete mevzū'dur, niteki **أَوَّلُ** [evvel] kelimesi bidāyete mevzū'dur. Ve bu "أَخِرٌ - "أَخِرٌ" sığasından neseb üzere ism-i fā'ildir; mü'ennesinde **أَخِرَةٌ** [āḥiret] denir hā'yla. Ve

أَخِرٌ [āḥir] Gā'ib ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: أَبْعَدَ اللهُ الْآخِرَ أَيِ الْعَائِبِ Bundan garaz hāzırine du'adır.

الْأَخِرَةُ [el-āḥiret] (hā'yla) **أَخِرٌ** [āḥir]in mü'ennesidir. Ve

أَخِرَةٌ [āḥiret] Dārü'l-bekāya itlāk olunur ki sıfat-ı gālibedir, murād neş'e-i sāniyedir, niteki dār-ı dünyā ile neş'e-i ülādan ta'bîr olunur. Ve gāh olur ki **دَارٌ** [dār] lāfzı terk olunur, ke-mā fî kavlihi ta'ālā:

﴿لَيْسَ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ إِلَّا النَّارُ﴾ Ve gāh mevsūf olarak zikr olunur ve minhu kavluhu ta'ālā **Arablar** "Sana ikinci def'ada geldim" diyecek yerde **أَتَيْتُكَ آخِرَةَ** **أَتَيْتُكَ** **مَرَّتَيْنِ** derler.

الْأَخِيرُ [el-āḥir] (أَمِيرٌ [emir] vezninde) Bu dahi **أَخِرٌ** [āḥir] ma'nāsıdır ki **أَوَّلُ** [evvel] mukābilidir. Ve gā'ib ma'nāsına isti'māl olunur, **أَخِرٌ** [āḥir] gibi huzūr-ı fazîletinden müte'ahhir olduğu için. Ve her şey'in en sonrasına itlāk olunur, ke-mā se-yuzkeru.

الْأَخَرُ [el-āḥar] (hemzenin meddi ve ḥā'nın fethiyle) Gayr ma'nāsıdır ki Fārisīde dīger mürādifidir, iki nesnenin birine nisbetle öbürüdür. Cem' **أَخْرُونَ** [āḥarūn] gelir vāv ve nūn'la ve **أَخْرٌ** [uḥar] gelir hemzenin zammı ve ḥā'nın fethiyle. Mü'ennesinde **أُخْرَى** [uḥrā] denir hemzenin zammıyla ve **أُخْرَاتٌ** [uḥrāt] denir hā'yla; cem'inde **أُخْرِيَّاتٌ** [uḥreyāt] denir, kezālik **أُخْرٌ** [uḥar] denir hemzenin zammı ve ḥā'nın fethiyle.

Şārih der ki **أَخْرٌ** [āḥar] lafzı e'fal vezninde e'fal-i tafdîldir, fi'l-asl **تَأَخَّرُوا** ma'nāsına olup ba'dehu gayr ma'nāsına isti'māl olundu. Ve **أُخْرٌ** [uḥar] lafzı ki cem'-i **أَخْرٌ** [āḥar] ve **أُخْرَى** [uḥrā]dır, şürūh-ı *Kāfiye*'de ma'düliyyeti ve cem'iyyeti bābında kelimāt-ı kesīre mebsütadır. Mü'ellif vech-i mezkūr üzere müzekkerin dahi cem'i **أُخْرٌ** [uḥar] gelir diye resm eylemiştir. Bu cihetle ba'zuların **﴿فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ﴾** āyet-i kerīmesinde nükte tetallübü lā-tā'il olur. Ve **Arablar** **أَتَيْتُكَ آخِرَةَ** **مَرَّتَيْنِ** derler, "İkinci def'ada sana geldim" ma'nāsına, niteki **أَخِرَةَ** **مَرَّتَيْنِ** dahi bu ma'nāyadır ki zikr olundu. Ve

أُخْرَى [uḥrā] **أَخِرَةُ** [āḥiret] gibi dār-ı bekāya ki neş'e-i sāniyedir, itlāk olunur. Ve

‘Arablar أُخْرَى اللَّيَالِي وَلَا أَفْعَلُ أُخْرَى denir, أَبَدًا ma‘nāsını murād ederler, جاءَ أَخْرَى اللَّيَالِي إِلَى آخِرِ الدَّهْرِ sebkindedir; ve yekülüne: أُخْرَى الْقَوْمِ بَعْضِي مَنْ كَانَ فِي آخِرِهِمْ جاءَ فِي آخْرِيَاتِهِمْ أَيُّ فِي آوَاخِرِهِمْ

الْأَخْرَةُ [el-aḥeret] (feteḥâtla ve hemzenin zammıyla cā’izdir) ve

الْأَخِيرُ [el-aḥīr] (emīr [emīr] vezninde, niteki zikr olundu) ve

الْأُخْرُ [el-uḥur] (zammeteynle, kezālik zikr olundu) ve

الْإِخْرِيَا [el-iḥiriyyā] (hemzenin ve rā’nın kesri ve yā’nın teşdidiyle) ve

الْأُخْرِيَا [el-uḥriyyā] (hemzenin zammıyla) ve

الْإِخْرِيَا [el-iḥriyyā] (hemzenin ve rā’nın kesriyle) ve

الْأَخْرِيَا [el-aḥiriyyā] (hemzenin meddiyle) Mecmū‘u her şey’in āhirine itlāk olunur; yukālu: جاءَ أَخْرَةً وَبِأَخْرَةٍ وَأَخِيرًا وَأَخْرًا وَإِخْرِيَا وَأُخْرِيَا وَإِخْرِيَا وَأَخْرِيَا أَيُّ أَخْرَ كُلِّ شَيْءٍ

Şāriḥ der ki mü‘ellifin بِأَخْرَةٍ kavlinde mu‘arref bi’l-lām olarak müsta‘mel olması fehmi olup lākin cār ve mecrūrun mecmū‘u hāl olmakla mu‘arrefen dahi isti‘māl olundu.

الْأَخْرَةُ [el-aḥiret] (feriḥat [feriḥat] vezninde) Veresi ma‘nāsına isti‘māl olunur; tekūlu: بَعَثَهُ بِأَخْرَةٍ أَيُّ بِنَظْرَةٍ

الْمِشْحَارُ [el-miḥār] (miḥār [miḥār] vezninde) Şol hurmā ağacına itlāk olunur ki meyvesi kışın ve kesimin sonlarına kadar kalır ola; yukālu: نَخْلَةٌ مِشْحَارٌ إِذَا صَارَتْ يَبْتَقِي حَمْلُهَا إِلَى آخِرِ الشِّتَاءِ وَالصَّرَامِ

آخُرُ [Āḥur] (ānuk [ānuk] vezninde) Īrān’da Dehistān eyāletinde bir belde adıdır; a‘lām-ı rüvātta İsmā’il b. Aḥmed ve

‘Abbās b. Aḥmed b. el-Faḥl oradandır.

[أ د ر]

الْأَادِرُ [el-āder] (ādem [ādem] vezninde) ve

الْمَأْدُورُ [el-me’dūr] (maḡdūr [maḡdūr] vezninde) أُدْرَةٌ [udret] ‘illetine mübtelā olan adama denir ki ‘avret yerinde kıl biten derinin cevfinden ince zar gibi deri yırtılıp bağırsaklar hāyenin kabına inmekle husyesi kova gibi şişip kabarmış olur, Türkīde “debe taşak” ta‘bīr olunur. Ve fitk-ı mezbūr hemān sol taraftan hādis olur.

‘Alā-kavlin şol kimseye denir ki husyelerinin birine fitk isābet eylemiş ola; yukālu: رَجُلٌ أَدْرٌ وَمَأْدُورٌ وَهُوَ مَنْ يَنْفَتِقُ صَفَافَهُ فَيَنْفَعُ قُضْبُهُ فِي صَفْنِهِ وَلَا يَنْفَتِقُ إِلَّا مَنْ جَانِبِهِ الْأَيْسَرُ أَوْ مَنْ يُصِيبُهُ فَتَقٌ فِي إِحْدَى حُضَيْتَيْهِ

الْأَادِرُ [el-eder] (fethateynle) Masdardır, bir adam debe taşak olmak ma‘nāsına; yukālu: أَدَرَ الرَّجُلُ أَدْرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَارَ أَدْرٌ **الْأَادِرَةُ** [el-udret] (hemzenin zammıyla) İsmdir, debe taşaklığa denir. Ve bunda feteḥâtla da cā’izdir.

الْأَادِرَاءُ [el-edrā’] (ḥamrā [ḥamrā] vezninde) Şol husyeye itlāk olunur ki fitk eseri olmayarak büyük ola; yukālu: حُضِيَّةٌ أَدْرَاءٌ أَيُّ عَظِيمَةٌ بِلَا فَتَقٍ

الْمَأَادِرُ [el-me’ādīr] (me’dūr [me’dūr]un cem’idir.

الْأَادِرُ [el-udr] (hemzenin zammıyla) أَدْرٌ [āder]in cem’idir; yukālu: قَوْمٌ مَأَادِرُ أَيُّ أَدْرٌ

[أ د ر]

الْأَادِرُ [āzār] (hemzenin ve zāl-ı mu‘cemenin meddiyle) İsm-i a‘cemīdir. Ve Şühūr-ı Rūmiyyeden şehir-i sādīs ismidir ki hālen mart ta‘bīr olunur; teşrīn-i evvelde ‘add etmeleriyle şehir-i sādīs olur.

[أرر]

أَرَّرَ [el-err] (hemzenin fethi ve rā'nın teşdidiyle) Davar sürmek ma'nāsınadır; yukālu: أَرَّرَ الدَّابَّةَ أَرًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا سَاقَهَا Ve tard ve teb'îd eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَرَّرَ فُلَانًا إِذَا طَرَدَهُ Ve cimāc eylemek ma'nāsınadır, "er gibi err eylemek" letā'iftendir; yukālu: أَرَّرَهَا إِذَا جَامَعَهَا Ve ishāl sebebiyle yürek sürüp çımkırmak ma'nāsınadır; yukālu: أَرَّرَ السَّلْحَ إِذَا رَمَاهُ وَأَسْقَطَهُ Şārih der ki burada وَشَقُوهُ nüşhaları muharreftir, savāb olan وَإِسْقَاطُهُ olmaktadır. Ve **أَرَّرَ** [err] Āteş yakmak ma'nāsınadır; yukālu: أَرَّرَ النَّارَ إِذَا أَوْقَدَهَا Ve

أَرَّرَ [err] Şol çubuğa denir ki dikenli meşe ağacından koparılıp ve dikenleri izāle ve etrāfı mülāyim olunca kadar yere vurduktan sonra su ile ıslatıp üzerine tuz ekerler ve onu rahimi likāh kabulünden kalan nākanın rahimine idhāl ile devā ederler ve ona **إِرَارَ** [irār] dahi denir hemzenin kesriyle. Ve **أَرَّرَ** [err] kelimesi ma'nā-yı mezbürdan masdar olur; yukālu: أَرَّرَ النَّاقَةَ أَرًّا إِذَا فَعَلَ بِهَا الْأَرَّ وَالْإِرَارَ

أَرَّرَ [el-irret] (هِرَّةٌ [hirret] vezninde) Āteşe denir.

أَرَّرَ [el-erīr] (صَرِيرٌ [şarīr] vezninde) Kumar oynarken galebe hİNinde mācin ve kem-hayā ve lātibālī olan kumarcı şevk ve cünbüşle çağırıp bağırıp hengāme eylemek, 'alā-kavlin mutlakā seslenmek ma'nāsınadır; yukālu: أَرَّرَ الْمَاجِنُ عِنْدَ الْقِمَارِ Ve وَالْعَلْبَةَ أَرِيرًا إِذَا صَاتَ أَوْ هُوَ مُطْلَقُ الصَّوْتِ

أَرِيرٌ [erīr] İsm olur, o savta denir.

أَرَّرَ [er er] (hemzelerin fethiyle) Koyun ve keçi kısmını çağırarak asvāttandır.

أَرَّرَ [el-ītirār] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde)

إِثْرَ الرَّجُلِ إِذَا اسْتَعْجَلَ

أَرَّرَ [el-mi'err] (mīm'in kesri ve hemzenin fethiyle) Kesirü'l-cimāc olan adama denir.

[أزر]

أَزَّرَ [el-ezr] (hemzenin fethi ve zā-yı mu'cemenin sükūnuyla) Kaplamak, ihāta ma'nāsınadır; yukālu: أَزَّرَ الشَّيْءَ أَزْرًا مِنَ الْبَابِ إِذَا أَحَاطَهُ Ve zor ve kuvvet ma'nāsınadır. Ve za'f ve zebūnī īma'nāsına olmakla zıdd olur; yukālu: رَجُلٌ ذُو أَزْرٍ أَيْ قُوَّةٌ وَذُو أَزْرٍ أَيْ ضَعِيفٌ

Şārihin beyānına göre mādde-i mezkūre **إِرَارَ** [izār] māddesinden me'hūzdur ki bele bağladıkları fūta ve peştemāl makūlesine denir. Pes ihāta ma'nāsı ve şedd-i izārdan melhūz kuvvet ma'nāsı, kezālik izār zātında sevb-i za'f olmak hasebiyle za'f ma'nāsı ve 'avn ve zahr ma'nāları ondan münşa'ibdir. İntehā. Ve

أَزَّرَ [ezr] Kuvvetlendirmek, takviye ma'nāsınadır; yukālu: أَزَّرَهُ أَزْرًا إِذَا قَوَّاهُ Ve

أَزَّرَ [ezr] Arkaya itlāk olunur; yukālu: شَدَّ بِهِ أَزْرَهُ أَيْ ظَهَّرَهُ

أَزَّرَ [el-uzr] (hemzenin zammıyla) Belde izār bağlayacak yere denir **إِرَارَ** [ma'k idu'l-izār] ma'nāsına.

أَزَّرَ [el-izr] (hemzenin kesriyle) Asl ve mebnā ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ مِنْ إِزْرٍ كَرِيمٍ أَيْ أَضِلُّ Ve izāra denir, ke-mā se-yuzkeru.

أَزَّرَ [el-izret] (hemzenin kesriyle) Binā-i nev'edir, bir türlü ve bir hey'etle izār tutunmak ma'nāsınadır ki hālete dāldir, ondan lisānımızda tutunuş ile ta'bīr olunur; yukālu: إِنَّهُ لَحَسَنُ الْإِزْرَةِ أَيْ هَيْئَتُهُ اثْتِرَارُهُ

أَزَّرَ [el-izār] (hemzenin kesriyle) Bedene bürünecek çar ve milhafeye denir. Ve

bu müzekkerdir, mü'ennes dahi olur ve ba'zen hā-i te'nisle إِزَارَةٌ [izāret] dahi denir. Şārih der ki gerçi mü'ellif mutlakā **مِلْحَفَةٌ** [milḥafet] ile tefsīr eyledi, lākin asl izār belden aşağı tutulan fūta ve peştemāl makülesine denir, niteki رِدَاءٌ [ridā] belden yukarı tutulan sebve denir, meselā huccācın belden yukarı tutundukları ihrām ridā ve belden aşağı tutundukları izārdır. İntehā. Ve

إِزَارٌ [izār] Lafzının cem'î **أَزْرَةٌ** [āziret] gelir, **أُزْرٌ** [hīmār] ve **أَحْمِرَةٌ** [aḥmiret] gibi ve **أُزْرٌ** [uzur] gelir, **حِمَارٌ** [hīmār] ve **حُمُرٌ** [ḥumur] gibi ve **أُزْرٌ** [uzr] gelir zā'nın sükūnuyla. Ve

إِزَارٌ [izār] Mutlakā adamı setr eden nesneye itlāk olunur. Onun için bir adamın beytine إِزَارٌ [izār] itlāk ederler. Ve

إِزَارٌ [izār] **عَفَافٌ** [ʿafāf] ve ismet ma'nāsına müsta'emeldir; yukālu: **إِنَّهَا مِنْ أَهْلِ الْإِزَارِ أَيْ** **عَفَافٌ** ve yukālu: **هُوَ عَفِيفٌ الْإِزَارُ** Ve kişinin zevcesine itlāk olunur, libās gibi. Ve dişi koyuna itlāk olunur. Ve dişi koyunu sağlamak için çağırıldıkları savttan hikāye olur ki إِزَارٌ إِزَارٌ diye çağırırlar, sükūn-ı rā ile.

الْمِئْزَرُ [el-mi'zer] **مِئْبَرٌ** [minber] vezninde) Bu dahi izāra denir, **لِحَافٌ** [liḥāf] ve **مِلْحَفٌ** [milḥaf] gibi.

الْإِيتِزَارُ [el-ītizār] **إِفْتِئَالٌ** [ifti'āl] vezninde) İzār tutunmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِئْتَزَرَ بِالْإِزَارِ إِذَا لَبِسَهُ وَلَا تَقُلْ إِتَزَرَ بِإِدْعَامِ الْهَمْزَةِ فِي التَّاءِ وَقَدْ جَاءَ فِي بَعْضِ الْأَحَادِيثِ وَلَعَلَّهُ مِنْ تَخْرِيفِ الرُّوَاةِ** Mü'ellifin murādı işbu hadīstir: **كَأَلِ فِي 'N-Nihāye ve fi'l-hadīsi: "كَانَ يُبَاشِرُ بَعْضَ نِسَائِهِ وَهِيَ مُؤْتَزَّرَةٌ فِي حَالَةِ الْحَيْضِ" أَيْ مَسْدُودَةٌ الْإِزَارُ وَقَدْ جَاءَ فِي بَعْضِ الرِّوَايَاتِ "وَهِيَ مُتَزَّرَةٌ" وَهُوَ خَطَأٌ لِأَنَّ الْهَمْزَةَ لَا تُدْغَمُ فِي التَّاءِ**

التَّأْزِرُ [et-te'ezzur] **تَفَعُّلٌ** [tefa'ul] vezninde) Bu dahi izār tutunmak ma'nāsınadır;

yukālu: **تَأَزَّرَ الرَّجُلُ بِمَعْنَى إِئْتَزَرَ**

الْمُؤَازَرَةُ [el-mu'āzeret] **مُفَاعَلَةٌ** [mufā'alet] vezninde) Bir adamın ihsānla hüznünü def eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **أَزَّرَهُ إِذَا حَادَاهُ** Ve bir nesneye mukābil olmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَزَّرَهُ إِذَا حَادَاهُ** Ve bir adama yardım eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **أَزَّرَهُ إِذَا عَاوَنَهُ** Ve bu ma'nalarda vāv ile **مُؤَازَرَةٌ** şāzıdır. Ve

مُؤَازَرَةٌ [mu'āzeret] Ekin kuvvetlenip birbirine sarmaşmak ma'nāsına müsta'emeldir; yukālu: **الرُّزْعُ يُؤَازِرُ بَعْضُهُ بَعْضًا إِذَا تَلَاخَقَ وَالتَّنَّفُّ**

التَّأْزِيرُ [et-te'zīr] **تَفْعِيلٌ** [tef'īl] vezninde) Bir nesneyi bürümek ma'nāsınadır; yukālu: **أَزَّرَهُ إِذَا عَطَّاهُ** Ve kuvvet vermek ve kuvvetlendirmek ma'nāsınadır; yukālu: **أَزَّرَهُ إِذَا قَوَّاهُ** Ve minhu yukālu: **نَضْرُ مُؤَزَّرٌ أَيْ بِالْبَلْعِ شَدِيدٌ**

أَزْرٌ [Āzer] **هَاجِرٌ** [hācer] vezninde) Ahvāz ile Rāme-Hurmuz beyninde bir nahiye adıdır. Ve selefte bir sanemin ismidir. Ve ba'zı lügāt-ı 'Arabīyyede **أَزْرٌ** [āzer] kelimesi zemm ve dūşnām kelimāttandır. Ve

أَزْرٌ [Āzer] İbrāhīm el-Ḥalīl 'alā-nebiyyinā ve 'aleyhi selāmu'l-celīl hazretlerinin 'amucaları ismidir. Pederleri ismi Tārah'tır.

Şārih der ki Kur'ān-ı kerīm'de **أَزْرٌ** [Āzer] e **أَبٌ** [eb] itlākı 'ādet-i 'Arab üzere carī olmuştur. Beydāvi'de bu vech üzere mersümdür ki kütüb-i tevārīhte zıkr olunduğu üzere pederlerinin ismi Tārah'tır, 'alā-kavlin ikisi de 'alemidir, İsrā'īl ve Ya'qūb gibi ve 'alā-re'yin Tārah 'alem ve Āzer vasftır, **شَيْخٌ** [şeyḥ] yāhūd **مُغَوِّجٌ** [mu'vecc] ma'nāsına. Ve men'ci sarfı a'cemī olup mevāzinine mahmūl olduğuna mebnīdir. Yāhūd na't-ı 'Arabīdir, **أَزْرٌ** [ezr] den yāhūd **وَزْرٌ** [vizr]den müştaktır. Ve ak-

reb olan 'alem-i a'cemidir. Ve 'inde'l-ba'z
أَزْر [āzer] bir sanem adıdır ki mersūm ona
'ibadet eder idi, mülāzemet-i 'ibādetine
mebnī ismiyle müsem mā olmuştu yāhūd
hazf-ı muzāfla ona itlāk olunmuştur ki عَابِدُ
أَزْر takdīrinde olur yāhūd murād sanem-i
mezbūrdur. أَزْر [āzer] kelimesi mā-
ba'dinin müfessir olduğu fi'l-i muzmer ile
mansūbdur. İntehā. Ve

أَحْمَرُ [āzer] إِزَارُ [izār]dan vaf olur
[aħmer] vezninde, şalvarlığı beyāz olup
ayakları siyāh olan ata itlāk olunur. 'Alā-
kavlin şalvarlığı ve ayakları beyāz olana
yāhūd şalvarlığı beyāz olup ayakları ne
türli olursa olsun itlāk olunur; yukālu:
فَرَسٌ أَزْرُ إِذَا كَانَ أَبْيَضَ الْفَخْدَيْنِ وَلَوْ مَقَادِيمَهُ أَسْوَدُ
وَفَرَسٌ لَآكِنَ *Esās*'ta وَأَوْ هُمَا وَاحِدٌ أَوْ أَيُّ لَوْنٍ كَانَ
أَزْرٌ أَبْيَضَ الْعَجْزِ فَإِنَّ نَزَلَ الْبَيَاضُ إِلَى الْفَخْدَيْنِ فَهُوَ
'unvānında مُسْرَوَلٌ وَخَيْلٌ أَزْرٌ كَحُمْرٍ يَغْيِي جَمْعٌ
mersūmdur.

الْمُؤَزَّرَةُ [el-mu'ezzeret] [mu'azzamet]
vezninde) Şol dişi koyuna vaf olur ki
ayakları şalvarlığa kadar siyāh olmakla
gūyā ki siyāh şalvar giymiş ola; yukālu:
نَعْجَةٌ مُؤَزَّرَةٌ كَأَنَّهَا أُزِّرَتْ بِسَوَادٍ

[أ س ر]

الْأَسْرُ [el-esr] (hemzenin fethi ve sīn'in
sükūnuyla) Bir nesneyi muhkem bağla-
mak ma'nāsındır; yukālu: أَسَرَ الشَّيْءُ أَسْرًا مِنْ
الْبَابِ الثَّانِي إِذَا سَدَّهُ

Şārih der ki أَسْرٌ fi'l-i-asl إِسَارٌ [isār] ile ya'ni
sırım ile semer ağacını çekip bağlamak
ma'nāsına mevzū'dur, ba'dehu mutlakā
bağlamak ve bu münāsebetle takviye
vermek ve kavī kılmak ve esīr eylemek
ma'naları müteferri' olmuştu. İntehā. Ve

أَسْرٌ [esr] Bir şey'i sırım ve sār sargı
makūlesiyle sarmak ma'nāsındır; yukālu:

أَسْرَهُ إِذَا عَصَبَهُ Ve insānın halk ve hulku-
nu muhkem ve kavī kılmak ma'nāsına
mūsta'meldir; yukālu: أَسْرَهُ اللهُ أَيُّ خَلَقَهُ دَا قُوَّةٍ
وَشِدَّةٍ فِي الْخَلْقِ وَالْخُلُقِ Ve bu ma'nāda أَسْرٌ [esr]
ism olur; ve minhu kavluhu ta'ālā ﴿وَشَدَدْنَا
فَأَخَكْنَا رَبُّطُ كَالْأَسْرِ﴾ Kāle'l-Beydāvi: أَيُّ خَلَقَهُمْ
﴿وَشَدَدْنَا مَفَاصِلَهُمْ بِالْأَعْصَابِ﴾ Ve kāle'l-mü'ellif: أَيُّ
مَفَاصِلَهُمْ أَوْ الْمُرَادُ مَصْرُوتِي الْبَوْلِ وَالْعَائِطِ
إِذَا خَرَجَ الْأَذَى تَقَبُّضًا أَوْ مَعْنَاهَا أَنَّهُمَا لَا يَسْتَوِي خِيَانٍ قَبْلَ
الْإِرَادَةِ Tefsīr-i evvele göre Hazret-i Hak
celle ve 'alā buyurur ki "Ben 'azīmü's-şān
Ḥallāk-ı bī-çūn onların mefāsılını birbiri-
ne vasl ve şedd ile metīn ve üstüvār eyle-
dim" ve tefsīr-i sāniye göre "Bevl ve gā'it
mecrālarından her birini hadesler çıktık-
tan sonra büzülüp devşirilirdim" yāhūd
"İhrāc-ı hadesi murādlarından mukaddem
sebīllerini gevşeyip müsterhī olmaz eyle-
dim" demektir ki hāsıl-ı ma'nā olur.

الْأُسْرُ [el-usr] (hemzenin zammıyla) Bevl
tutulmak ma'nāsındır, niteki hades-i
dīgerin inkıbāzına Ḥuṣr [huṣr] denir;
yukālu: أَخَذَهُ الْأُسْرُ أَيُّ احْتِبَاسِ الْبَوْلِ
ki أَسْرٌ [usr] ismdir, masdarı أَسْرٌ [eser]
dir, fethateynle; yukālu: أَسِرَ الرَّجُلُ أَسْرًا مِنَ الْبَابِ
الرَّابِعِ إِذَا احْتَبَسَ بَوْلُهُ

عُودُ أُسْرِ [ūdu usrin] ve

عُودُ يُسْرِ [ūdu yusrin] (yā-yı tahtiyye ile
yāhūd sānī lahn ve hatādır) Şol ağaç
pāresine itlāk olunur ki bevl tutulan ada-
mın karnı üzere vaz' eylemekle tedbīr
ve tīmār ederler; A'rāb edviyesinden-
dir ve o ağaç A'rāb beyninde ma'rūftur.
Zāhiren hālā tesbīh dizdikleri يُسْرٌ [yusr]
ağacı olmak gerektir ki ma'rūfedir. Nite-
ki kütüb-i tibbiyede 'ūd-ı yūsir 'unvānında
mersūmdur. Kāle fi'l-*Esās*: عُولِجٌ فَلَانٌ يَبْعُدُ
الْأَسْرَ وَهُوَ الَّذِي يُوضَعُ عَلَى بَطْنِ الْمَأْسُورِ فَيَبْرَأُ وَيَقُولُ

الْغَائِمَةُ غُودٌ يُسْرٌ وَهُوَ خَطَأٌ إِلَّا أَنْ يُقْصَدَ بِهِ التَّمْتَالُ

الْأُسْرُ [el-usur] (zammeteynle) Taht ayaklarına denir, قَوَائِمُ السَّرِيرِ [qavā'imu's-serīr] ma'nāsına.

الْأَسْرُ [el-eser] (fethateynle) Sırçaya denir, رُجَاعٌ [zucāc] ma'nāsına.

الْإِسَارُ [el-isār] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Mutlakā bağa ve sargıya denir, mā-yuşeddu bihi ma'nāsına. Cem'î **أُسْرُ** [usur] gelir zammeteynle. Şārih bunu esīr-bend edecek kayışa tahsīs eylemiştir. Ve

إِسَارٌ [isār] **يَسَارٌ** [yesār] lafzında lügattir ki **يَمِينٌ** [yemīn] mukābilidir.

الْأَسِيرُ [el-esīr] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Tut-sağa denir, أَحِيذٌ [ahīz] ma'nāsına, gerek bağı olsun ve gerek olmasın. Fi'l-asl **إِسَارٌ** [isār] ile bağı olan tutsağa denip ba'dehu tevsīc olundu. Ve hāssaten bağı olanına denir, مُقَيَّدٌ [muqayyed] ma'nāsına. Ve mahbūs ve mescūna itlāk olunur. Cem'î **أُسْرَاءُ** [userā'] gelir, **أُمْرَاءُ** [umerā'] vezninde ve **أَسَارَى** [usārā] gelir **سُكَارَى** [sukārā] vezninde ve **أَسَارَى** [esārā] gelir hemzenin fethiyle **حَبَابَتَى** [ḥabātā] vezninde ve **أَسْرَى** [esrā] gelir **مَرْضَى** [merḍā] ve **قَتْلَى** [qatlā] vezninde. Ve

أَسِيرٌ [esīr] Birbirine sarmaşmış nebāta itlāk olunur; yukālu: نَبَاتٌ أَسِيرٌ أَيْ مُلْتَفٌّ

الْأُسْرَةُ [el-usret] (عُمْدَةٌ [umdet] vezninde) Metīn ve muhkem zırha itlāk olunur, dir'-ı hasīne ma'nāsına; kuvvet ma'nāsından me'hūzdu. Ve bir adamın akreb olan **رَهْطٌ** [raḥṭ] ve aşıretine itlāk olunur, medār-ı takviyet olduğu için; yukālu: هُوَ مِنْ أُسْرَةٍ فَلَانَ أَيْ رَهْطِهِ الْأَدْنَوْنَ

التَّأْسُرُ [et-te'essur] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Bir adamı bir bahāne ile oyalandır-

makla maksadından alıkoyup geciktirmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: تَأَسَّرَ عَلَيْهِ إِذَا اغْتَلَّ وَأَبْطَأَ

أَسَارُونَ [esārūn] (hemzenin fethiyle) 'Akākīrdendir, beyne'l-etibbā' bu ismle ma'rūf nebāttir ki edviyedendir, Türkīde kedī otu ta'bīr olunur.

أَسِيرٌ [Esīr] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

أُسَيْرٌ [Useyr] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) ve

أُسَيْرَةٌ [Useyret] (جُهَيْنَةٌ [cuheyne] vezninde) Esāmī-i ricāldendir.

إِسْرَالٌ [isrāl] (hemzenin kestiriyle) Lām bābında mersūmdur.

تَأْسِيرُ السَّرَجِ [te'āsīru's-serc] (تَبَاشِيرُ الْفَرْجِ [tebāšīru'l-ferc] vezninde) Atın eyerini sardıkları sırımlara denir. Şārihin beyānı üzere **تَعَاشِيْبٌ** gibi müfredi nā-mesmū'dur yāhūd müfredi **تَأْسِيرٌ** [te'āsīr]dir ki **تَمْتِينٌ** [temtīn] gibi ismdir.

[أ ش ت ر]

الْأُسْتُرُ [el-Uşturr] (şīn-i mu'ceme ve tā-yı fevkiyye ile **طُرُوبٌ** [ṭurūbb] vezninde) Kūfe'de ba'zı 'Aleviyye'nin lakabıdır; murād Zeyd b. Ca'fer'dir. Ve lafz-ı mezbūr "ش,ت,ر" māddesinde mersūmdur.

[أ ش ر]

الْأَشْرُ [el-eşer] (fethateynle) Şiddet ve vefret üzere ferah-nāk olmak ma'nāsınadır ki taşkınlık ve buturluk ta'bīr olunur; yukālu: أَسْرُ الرَّجُلِ أَشْرًا مِنَ النَّبَابِ الرَّابِعِ إِذَا مَرِحَ

الْأَشِيرُ [el-eşir] (كَتِيفٌ [ketif] vezninde) ve

الْأَشْرُ [el-eşur] (نَدَسٌ [nedus] vezninde) ve

الْأَشْرُ [el-eşr] (شَكْسٌ [şeks] vezninde) ve fethateynle de lügattir ki vasf bi'l-masdar olur ve

الْأَشْرَانُ [el-eşrān] (سَكْرَانٌ [sekrān] veznin-

de) Vefret üzere şādān olan kişiye denir. Cem'leri أَشْرُونَ [eşirüne] gelir şīn'in kesriyle ve أَشْرُونَ [eşürüne] gelir şīn'in zammiyle ve أَشْرُ [uşur] gelir zammeteynle ve أَشْرَى [eşrā] gelir, سَكَرَى [sekrā] vezninde ve أَشَارَى [eşārā] gelir, حَبَاتَى [ḥabātā] vezninde ve أَشَارَى [uşārā] gelir, سُكَارَى [sukārā] vezninde.

الْمُشِيرُ [el-mi'şīr] (مَكْشِيرٌ [mikşīr] vezninde ki ebniye-i mübālagadan) Be-gāyet cünbüşlü ve şātır ve neşāt-mend insān ve hayvāna denir ki butur ta'bīr olunur; yukālu: رَجُلٌ مُشِيرٌ وَنَاقَةٌ مُشِيرٌ وَجَوَادٌ مُشِيرٌ أَيُّ نَشِيطٌ

الأُشْرُ [el-uşur] (zammeteynle) ve

الأَشْرُ [el-eşer] (fethateynle) Dişlerde olan keskinliğe ve rikkat ve letāfetine denir ki hulkī ve isti'mālī olur. Cem'i أَشُورٌ [uşūr] gelir; yukālu: فِي نَعْرَهَا أَشْرٌ وَأَشْرٌ وَهِيَ حُسْنُهُ وَتَحْزِيرُ أَطْرَافِهِ يَكُونُ حَلَقَةً وَمُسْتَعْمَلًا

أَشْرُ الْمِنْجَلِ [uşeru'l-mincel] (زُفْرٌ [zufur] vezninde) Orak ta'bīr olunan āletin dişlerine denir.

الأَشْرُ [el-eşr] (ḥaşrٌ [ḥaşr] vezninde) Dişleri keskin eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَشْرَتْ أَشْرَانَهَا أَشْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا حَزَزْتَهَا Eksler kocakarılar ahdāsa teşebbüh için bazı nesnelere ile dişlerini tahdīd ve tecliyeler ederler. Ve

أَشْرُ [eşr] Bıçkı ile kereste biçmek ma'nāsınadır; yukālu: أَشْرَ الْحَشَبِ بِالْمِشَارِ إِذَا سَقَهُ

التَّأْشِيرُ [et-te'şīr] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bu dahi dişleri keskinletmek ma'nāsınadır; yukālu: أَشْرَتْ أَشْرَانَهَا تَأْشِيرًا إِذَا حَزَزْتَهَا

الْمُؤْتَشِرَةُ [el-mu'teşiret] ve

الْمُسْتَأْشِرَةُ [el-muste'şiret] (ism-i fā'il bün-

yeleriyle) Dişleri te'şīr eder olan hatuna denir.

الْمُؤَشِّرُ [el-mu'eşşer] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Mutlakā yufkalanıp keskinlenmiş nesneye itlāk olunur; yukālu: شَيْءٌ مُؤَشِّرٌ أَيُّ مَرْقَقٌ

الْمِشْأَرُ [el-mi'şār] (مِنْشَارٌ [minşār] vezninde ve onda lügattir ki bıçkıya denir.

الْأَشْرَةُ [el-āşiret] (عَاشِرَةٌ [e'āşiret] vezninde) Bıçkı ile kesilmiş nesneye denir. Te'nīsī mevsūf itibārıyla ve bu عَيْشَةٌ رَاضِيَةٌ kabīlindedir; yukālu: حَسْبَةُ أَشْرَةٍ أَيُّ مَأْشُورَةٌ

التَّأْشِيرُ [et-te'şīr] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) İsmidir, çekirgenin diş makāmında olan nesnesine denir ki onunla ısırır. Cem'i تَأْشِيرٌ [te'āşīr] gelir, تَبَاشِيرٌ [tebāşīr] vezninde.

الْأَشِيرُ [el-āşir] (عَاشِرٌ [e'āşir] vezninde) Çekirgenin baldırlarında olan ince dikenlere denir. Kezālik çekirgenin kuyruğu ucunda olan ökdeye denir ki kuş çıyınakları şeklinde olur ve ona أَشْرَةٌ [uşret] dahi denir, عُمْدَةٌ [umdet] vezninde ve مِشْأَرٌ [mi'şār] denir, مِشْأَرٌ [minşār] vezninde.

أَشِيرَةٌ [Eşiret] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Mağrib'de bir beldedir; 'Abdullāh b. Muḥammed el-Ḥāfız en-Naḥvī oradandır.

أ ص ر

الأَصْرُ [el-aşr] (عَصْرٌ [e'aşr] vezninde) Kırnak ma'nāsınadır; yukālu: أَصَرَ الشَّيْءُ أَصْرًا Ve bir nesneyi bir cānibe doğru eğmek ma'nāsınadır; yukālu: Ve bir kimseyi alıkomak, habs ma'nāsınadır; yukālu: أَصَرَ فُلَانًا إِذَا حَبَسَهُ Ve çadıra zikri ātī إِصْرًا [işār] dedikleri ip geçirmek ma'nāsınadır; yukālu: أَصَرَ الْبَيْتَ إِذَا جَعَلَ لَهُ إِصْرًا

الإِضْرُ [el-işr] (hemzenin kesriyle) 'Ahd

ve peymān ma'nāsındır. Ve bu hab ma'nāsından me'hūzdu ki bu maddenin asl mevzū'udur; kesr ve 'atf ma'naları dahi ondan me'hūzdu, zīrā her birinde hab ma'nāsı mutasavverdir: Meselā kesrde tül ve dürtüslük hāletlerinden alıkomak ve 'atfta istikāmetten alıkomak melhūzdu ve 'ahd ve peymānda nākızını sevāb ve hayrattan alıkomak mutasavverdir. Ve **إِضْرَ** [iṣr]in cem'î **أَصَارَ** [āṣār] gelir, tekülü: **لَا إِضْرَ**: **لَا إِضْرَ** وَبَيْنَهُ وَيُنْهَى **أَصَارَ** يَرْعُونَهَا أَيُّ عُهُودٌ Ve

إِضْرَ [iṣr] Günāha itlāk olunur, mürte-kibini cennetten alıkomak 'alākasıyla; yukālu: **بِهِ إِضْرَ أَيُّ ذَنْبٌ** Ve ağırlık, **ثَقَلٌ** [ṣīq al] ma'nāsındır; yukālu: **حَمَلٌ عَنْهُمْ الْإِضْرَ أَيُّ**: **الثَّقَلُ** Bu ma'nalarda hemzenin zammı ve fethiyle de cā'izdir. Ve

إِضْرَ [iṣr] Bir adamı bir nesneye meyl et-tiren şey'e denir; yukālu: **هُوَ إِضْرُهُ عَلَيْهِ أَيُّ** **مَا يَغْطِفُهُ** Ve talāk yāhūd 'atk yāhūd nezr ile olan yemīne itlāk olunur, zīrā bunlar eskal-i eyman olmakla keffāretle halās mutasavver değildir. Kāle fi'n-*Nihāye* ve fi'l-hadīsi: **”مَنْ حَلَفَ عَلَى يَمِينٍ فِيهَا إِضْرٌ فَلَا كَفَّارَةَ**” **وَهُوَ أَنَّهُ يَخْلِفُ بِطَلَاقٍ أَوْ عَتَاقٍ أَوْ نَذْرٍ** Ve

إِضْرَ [iṣr] Kulağın deliğine denir ki küpe geçirilir. Cem'î **أَصَارَ** [āṣār] gelir hemzenin meddiyle ve **إِضْرَانَ** [iṣrān] gelir hemzenin kesriyle.

الْأَصْرَةَ [el-āṣiret] (nāṣiret) [nāṣiret] vezninde) Rahim ve karābete itlāk olunur, sebeb-i meyelan olduğu için; tekülü: **لَيْسَ بَيْنِي وَبَيْنَهُ** **أَصْرَةٌ** **أَيُّ رَحِمٍ وَقَرَابَةٍ** Ve minnet ve ihsāna itlāk olunur; tekülü: **عَلَيْ مِنْهُ أَصْرَةٌ أَيُّ مِنَّةٌ** Cem'î **أَوَاصِرَ** [evāṣir] gelir. Ve

أَصْرَةَ [āṣiret] Çadırın eteklerini kazığa bend ettikleri küçük ipe denir.

الْإِضَارَ [el-iṣār] (kitāb) [kitāb] vezninde) ve **الْإِضَارَةَ** [el-iṣāret] (hā'yla) Bunlar da çadırın eteklerini bend ettikleri küçük ipe denir. Cem'î **أُضْرَ** [uṣur] gelir zammeteynle. Ve

إِضَارَ [iṣār] Çadırın ipini geçirecek kazığa denir. Ve zembile denir. Ve otluğa denir, **حَشِيشٌ** [haṣiṣ] ma'nāsına. Ve şol çula ve kilime denir ki içine biçilmiş otluk vaz' ederler. Cem'î **أُضْرَ** [uṣur] gelir zammeteynle ve **أَصْرَةَ** [āṣiret] gelir, **أَفْعَلَةٌ** [ef'ilet] vezninde.

الْأَيْصِرَ [el-eyṣir] (hemzenin fethi ve sād'ın kesriyle) Bu dahi çadırın eteklerini bağladıkları küçük ipe denir. Ve otluğa ve içine otluk vaz' eyledikleri palāsa denir. Cem'î **أَيَاصِرَ** [eyāṣir] gelir.

الْمَأْصِرَ [el-me'ṣir] (mescid) [mescid] ve **مَرْقَدٌ** [merqad] veznlerinden) Habs-hāneye ve zindāna denir ki ism-i mekāndır, **مَحْبِيسٌ** [maḥbes] ma'nāsına. Cem'î **مَأْصِرَ** [me'āṣir] gelir, **مَسَاجِدٌ** [mesācid] vezninde. Ve 'amme **مَعَاصِرَ** [ma'āṣir] derler 'ayn'la; vezn-i sānī ṣāzıdır.

الْأَصِيرَ [el-aṣir] (emir) [emir] vezninde) Birbirine mütekarib olan nesnelere her birine denir, **گُيَا** **إِضَارَ** [iṣār]ları mütekarib olan çadırların her biri gibi. Ve birbirine sarmaşıp toplanmış olan saça denir; yukālu: **هَذَبَ أَصِيرَ أَيُّ كَثِيفَ طَوِيلٌ** Ve kesif ve tavil olan saçağa denir; yukālu: **هَذَبَ أَصِيرَ أَيُّ كَثِيفَ طَوِيلٌ**

الْمَوَاصِرَ [el-mu'āṣir] (mucavir) [mucavir] vezninde) Komşuya denir. Fi'l-asl **إِضَارَ** [iṣār] **إِضَارَ** [iṣār]a ya'nī **طِنَابٌ** [ṭināb] **طِنَابٌ** [ṭināb] a hem-civār olana denip ba'dehu 'ale'l-itlāk isti'māl olundu; tekülü: **هُوَ جَارِي مُطَانِبِي** **وَمَوَاصِرِي وَمُكَاسِرِي أَيُّ جَارِي**

الْمُتَأَصِّرُ [el-mute'āšir] [mutenāšir] vezninde) Birbirine hem-civār olan adamlara denir; yukālu: **ثُمَّ حَيَّ مُتَأَصِّرُونَ أَيُّ مُتَجَاوِرُونَ**

الْإِتِّصَارُ [el-İtīšār] [ifti'āl] vezninde) Nebāt çoğalıp uzamak ma'nāsınadır; yukālu: **إِئْتَصَرَ الثَّبْتُ إِذَا طَالَ وَكَثُرَ** Ve yerin nebātleri birbirine muttasıl bitmek ma'nāsınadır; yukālu: **إِئْتَصَرَتِ الْأَرْضُ إِذَا أَنْصَلَتْ بِنَبْتِهَا** Ve bir nesne kesirü'l-aded olmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِئْتَصَرَ الْقَوْمُ إِذَا كَثُرَ عَدَدُهُمْ**

[أ ط ر]

الْأَطْرُ [el-aṭr] (hemzenin fethi ve tā'nın sükünüyla) Bir nesneyi eğip iki bükmek ma'nāsınadır, meselā yayı kurmak için eğmek gibi; yukālu: **أَطَرَ الْقَوْسَ وَغَيْرَهَا أَطْرًا مِّنْ أَطْرٍ أَطْرَةٌ إِذَا عَظَفَهَا** Ve oka **أَطْرَةٌ** [uṭret] kılmak ya'nī okun gezine sinir sarmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَطَرَ السَّهْمَ إِذَا جَعَلَ لَهُ أَطْرَةً** Ve

أَطْرُ [aṭr] Yayın ve sehābın mukavves ve münhanī olan yerine denir, **مُنْحَى الْقَوْسِ وَالسَّحَابِ** ma'nāsına. Ve bu tesmiye bi'l-masdardır. Ve

أَطْرُ [aṭr] Çadırın dā'iresine kasnak tarzında kuşak eylemek ma'nāsınadır ki ekseri şeritten ederler; yukālu: **أَطَرَ النَّبِيَّ إِذَا اتَّخَذَ لَهُ إِطْرًا كَالْمِنْطَقَةِ حَوْلَهُ**

أَطْرُ [et-te'ṭīr] [tef'īl] vezninde) **أَطْرُ** [aṭr] ile iki evvelki ma'nalarda mürādiftir; yukālu: **أَطَرَ الْقَوْسَ تَأْطِيرًا وَأَطَرَ السَّهْمَ تَأْطِيرًا بِمَعْنَى أَطَرَ** Ve

تَأْطِيرُ [te'ṭīr] Kız kısmı ere varmayıp çok zamān atası evinde eskiyip kalmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَطَرَتِ الْبِنْتُ إِذَا بَقِيَتْ فِي بَيْتِ أَبِيهَا زَمَانًا**

الْأَطِيرُ [el-aṭīr] [emīr] vezninde) Günāha itlāk olunur; tekūlu: **أَخَذَنِي**

بِأَطِيرٍ غَيْرِي“ أَيُّ بَدَنِبِ غَيْرِي Ve darlığa denir; yukālu: **فِيهِ أَطِيرٌ أَيُّ ضَيْقٌ** Ve söze denir, kelām ma'nāsına; tekūlu: **سَبِعْتُ مِنْهُ أَطِيرًا أَيُّ كَلَامًا** Ve ıraktan zuhūr eden şerre denir; yukālu: **أَصَابَهُ أَطِيرٌ أَيُّ شَرٌّ قَدْ أَتَى مِنْ بَعِيدٍ**

الْأُطْرَةُ [el-uṭret] [umdet] vezninde) Yarılmamak için ok gezinin üzerine sardıkları sinire denir. Ve ālet-i tenāsülün başının gird-ā-gird çevresine itlāk olunur. Ve tırnağın etrafını ihāta eden ete itlāk olunur. Ve at kısmını yancıkları başından böğürleri nihāyetine kadar **أَبْهَرَ** [ebher] dedikleri damarın ucuna denir. Ve çanak ve çömlek kırıklarını kenād ettikleri şey'e denir ki kanla yoğrulmuş külden 'ibārettir. **الْإِطَارُ** [el-iṭār] [kitāb] vezninde) Çadırın kuşağına denir. Ve kalbur ve elek ve fiçı makülesinin kasnağına ve bir nesnenin etrafına çevrilen pervāza ve hāşiyesine denir. Ve

إِطَارٌ [iṭār] Zikr olunan **أُطْرَةٌ** [uṭret] ile iki ma'nā-yı evvelde mürādiftir. Ve halka ve dā'ire olmuş gürüh-ı insāniye itlāk olunur. Ve kerevit yapmak için burulup bükülen asma çubuklarına denir ki kasnak şeklinde ederler. Ve insānın dudağıyla bıyığının kılları beynini fasl eden kavsa itlāk olunur ki sünnet vechi üzere bıyık kesilince zāhir olur. Kāle's-şārih: **سُئِلَ عُمَرُ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ عَنِ السُّنَنِ فِي قَصِّ الشَّارِبِ فَقَالَ تَقْضُهُ حَتَّى يَبْدُوَ الْإِطَارُ** Ve **إِطَارٌ** [iṭār] Bi'l-cümle her nesneyi ihāta eden şey'e itlāk olunur.

التَّاطِرُ [et-te'eṭṭur] [tefa'ul] vezninde) Bir yerde 'avk olup kalmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَأْطَرَ الرَّجُلُ بِالْمَكَانِ إِذَا تَحَبَّسَ** Ve mızrak makülesi nesne eğilip iki kat olmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَأْطَرَ الرُّمْحُ إِذَا تَنَتَّى** Ve hatun aslā bir yere çıkmayıp dā'imā

hānesinde ikāmet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَأَطَّرَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا أَقَامَتْ فِي بَيْتِهَا Ve bir nesne eğrilmek ma'nāsınadır; yukālu: تَأَطَّرَ الشَّيْءُ إِذَا اعْوَجَّ

الْإِنِّطَارُ [el-in'itār] [infi'āl] [infi'āl] vezninde) Bu dahi eğrilmek ma'nāsınadır; yukālu: إِنَّا طَرَّ الشَّيْءُ إِذَا اعْوَجَّ

الْمَأْطُورُ [el-me'tūr] [meftūr] [meftūr] vezninde) Şol kuyuya denir ki yanında bir kuyu dahi ola. Ve bādiyede şol suya denir ki toprağı yumuşak yerde olmakla çöküp yıkılmamak için etrafı ahşābla örülüp pekiştirilmiş ola.

الْمَأْطُورَةُ [el-me'türet] (hā'yyla) Dā'iren-mā-dār kulplu ve ağızı kasnaklı küleğe denir ki ona süt sağılır.

أَطْرَئَةٌ [Aṭreyret] (hemzenin ve rā'ların fet-hiye) Mağrib'de bir belde adıdır.

[أ ف ر]

الْأَفْرُ [el-efr] (hemzenin fethi ve fā'nın sükūnuyla) ve

الْأَفُورُ [el-ufūr] [ḡu'ūd] [ḡu'ūd] vezninde) Seğirtmek ma'nāsınadır; yukālu: أَفَرَّ الرَّجُلُ أَفْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا عَدَا Ve āhū gibi cünbüş ve neşātından sıçrayıp kalkımak ma'nāsınadır; yukālu: أَفَرَّ الشَّاطِرُ إِذَا وَتَبَ Ve bir nesne şiddetle kaynamak ma'nāsınadır; yukālu: أَفَرَ الْحُرُّ وَالْقَدْرُ إِذَا اشْتَدَّ عَلَيْهِمَا Ve deve kısmı zebūn ve bī-tāb olduktan sonra semirip neşāt-mend olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَفَرَ الْبَعِيرُ إِذَا تَشَطَّ وَسَمِنَ بَعْدَ الْجَهْدِ Ve hizmette cüst ve çabuk olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَفَرَ الْعُلَامُ إِذَا خَفَّ فِي الْخِدْمَةِ Ve tard eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَفَرَ إِذَا طَرَدَ Şārih der ki gerçi cümle nüshalarda طَرَدَ 'unvāniyla müfesserdir, lākin tahrīftir, savāb olan بَطَرَ 'ibāretiyle olmaktır, niteki

ümmeḥāt-ı sā'irede bu resme mersūmdur.

الْأَفْرُ [el-efer] (fethateynle) Bu dahi bir nesne şiddetle kaynamak ma'nāsınadır; yukālu: أَفَرَ الْحُرُّ وَالْقَدْرُ أَفْرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اشْتَدَّ عَلَيْهِمَا Ve deve bī-tāb olup zebūnluktan sonra vücūd bulup neşāt-mend olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَفَرَ الْبَعِيرُ إِذَا سَمِنَ وَتَشَطَّ بَعْدَ الْجَهْدِ

الْإِسْتِيفَارُ [el-istifār] [efer] [efer] ile ma'nā-yı sānīde mürādiftir; yukālu: إِسْتَأْفَرَ الْبَعِيرُ بِمَعْنَى أَفَرَ

الْمِئْفَرُ [el-mi'fer] [minber] [minber] vezninde) Cüst ve çabuk hizmet-kāra denir.

الْأَفُورَةُ [el-ufurret] (zammeteynle ve rā'nın teşdidiyle) Cemā'at ma'nāsınadır; tekūlu: Ve beliyye ma'nāsınadır; yukālu: رَأَيْتُ أَفُورَةً مِنَ النَّاسِ أَيَّ جَمَاعَةٍ Ve karışkanlık, ihtilāt ma'nāsınadır; tekūlu: Ve katılık, şiddet ma'nāsınadır. Ve

أَفُورَةُ الصَّيْفِ [ufurretu's-sayf] Yaz mevsiminin evveline denir. Ve bu فُعْلَةٌ [fu'ullet] veznindedir ve bunlarda fethateynle de lügattir.

أَفْرَانُ [Efrān] [selmān] [selmān] vezninde) Nesef kazāsında bir karye adıdır.

أَفْرُ [Efurr] (hemzenin fethi ve fā'nın zammı ve rā'nın teşdidiyle) 'Irāk'ta bir beldedir.

[أ ق ر]

أَقْرُ [Uḡur] (hemzenin ve kāf'ın zammıyla) Bādiyede bir vādī ismidir ki deve mer'āsı olan şūr otluklar ile ve sular ile memlü ve ābādāndır.

[أ ك ر]

الْأُكْرَةُ [el-ukret] (hemzenin zammı ve

kāf'ın sükūnuyla) كُرَّةً [kuret] lafzında lügat-ı gayr-i fasīhadır ki topa denir, elde oynarlar. Ve şol çukura denir ki onda su irkilip durulmakla ondan sāfī ve duru su ahz ederler.

الأَكْرُ [el-ekr] [مَكْرٌ [mekr] vezninde) ve التَّكْرُ [et-te'ekkur] [تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Zikr olunan çukur kazmak ma'nāsınadır; yukālu: أَكَّرَ الرَّجُلُ أَكْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَتَأَكَّرَ إِذَا حَفَرَ الْأُكْرَةَ

الأَكْكَارُ [el-ekkar] [شَدَادٌ [šeddād] vezninde) Çiftçiye denir, حَرَاثٌ [harrās] ma'nāsına; أَكَّرَ [ekr]-i mezkürdan me'hūzdu, saban ile yeri söküp kazdığı için tesmiye olundu. Ve أَكَّارٌ [ekkar]ın cem'i أَكْرَةٌ [ekeret] gelir fetehātlā, güyā ki takdiren أَكْرٌ [ākir]in cem'idir, نَاصِرٌ [nāšir] vezninde.

المُؤَاكِرَةُ [el-mu'akeret] [مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) مُخَابِرَةٌ [muḥāberet] ma'nāsınadır ki tarladan hāsıl olan gülālin ba'zı üzere 'akd-i müzāra'atle bi'l-iştirāk zirā'at eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَكَّرَ الرَّجُلُ مُؤَاكِرَةً إِذَا خَابَرَ

[أ م ر]

الأَمْرُ [el-emr] (hemzenin fethi ve mīm'in sükūnuyla) ve

الإِمَارُ [el-imār] [كِتَابٌ [kitāb] vezninde) ve

الْأَمِيرَةُ [el-āmiret] [عَافِيَةٌ [āfiyet] vezninde) Buyurmak ma'nāsınadır ki, nehy mukābilidir; yukālu: أَمَرَهُ وَأَمَرَ بِهِ أَمْرًا وَإِمَارًا وَأَمِيرَةٌ مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ ضِدُّ نَهَاءٍ

Mü'ellifin *Başā'ir*'de beyānına göre أَمْرٌ [emr] vech-i mezkür üzere masdar olur ve ism-i masdar olur ki Fārisīde fermān ve Türkīde buyruk ve buyruldu ta'bīr olunur. Cem'i أَوَامِرٌ [evāmīr] gelir. Ve cem-i mezkür hilāf-ı muttaride olmakla ba'zılar

bu güne tashīh eylediler ki أَمْرٌ [emr] fi'l-hakīka me'mūrun-bih olmakla mef'ul fā'ile tahvīl olundu, niteki أَمْرٌ عَارِفٌ ve أَمْرٌ عَيْشَةٌ رَاضِيَةٌ ve مَعْرُوفٌ üzere fā'il fevā'il üzere cem'lendi. Ve 'inde'l-ba'z hāl ve şān ma'nāsına olan أَمْرٌ [emr]den fark için أَوَامِرٌ [evāmīr] üzere cem'lendi, zīrā أَمْرٌ [emr]-i mezkürün cem'i أُمُورٌ [umūr]dur ve hāl ve şān ve hādise ma'nāsına olan أَمْرٌ [emr] ef'al ve akvāle 'amm ve şāmindir ve 'alā-zālike kavluhu ta'ālā: ﴿إِلَيْهِ يَرْجِعُ الْأَمْرُ كُلُّهُ﴾ Ve *Miṣbāh*'ın beyānına göre buyurmak ma'nāsına olan أَمْرٌ [emr]in emr-i hāzırından hemze hazf olunup كَمْرٌ بِكَذَا denir, niteki كُلٌّ ve كُذٌّ kelimeleri dahi böylecedir. Ve eğer harf-i 'atfla mezkür olursa hemze redd olunup ve كَمْرٌ بِكَذَا denir, lākin كُلٌّ ve كُذٌّ kelimelerinde hemān tahfīftedir ki hemze redd olunmaz. İntehā. Ve

أَمْرٌ [emr] Hādise ma'nāsına isti'māl olunur ki emr ve fermānın lāzimesidir; yukālu: وَبُنُونٌ عَظِيمٌ فِي أَمْرٍ عَظِيمٍ أَيُّ حَادِثَةٍ أُمُورٌ [umūr] gelir. Şārih der ki hāl ve şān ma'nāsı dahi bundandır; yukālu: أَمْرُهُ مُسْتَقِيمٌ إِنتَهَا. Ve

أَمْرٌ [emr] Bey ve vālī olmak ma'nāsına gelir; yukālu: أَمْرٌ فُلَانٌ عَلَيْنَا وَأَمْرٌ أَمْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالرَّابِعِ وَالْخَامِسِ إِذَا وَلِيَ

Şārih der ki mü'ellif bunda iktisār eylemiştir, zīrā bāb-ı evvel ü rābī'in masdarları أَمْرٌ [emr]dir ve bāb-ı hāmisin masdarı إِمْرَةٌ [emāret]tir hemzenin fethiyle ve إِمْرَةٌ [imret] ve إِمَارَةٌ [imāret] hemzelerin kesriyle ondan isimlerdir. İntehā.

الإِمْرَةُ [el-imret] (hemzenin kesriyle) Ma'nā-yı mezbürdan ismdir, beyliğe denir; yukālu: لَهُ إِمْرَةٌ عَلَيْنَا أَيُّ وِلَايَةٍ Cevheri'nin

إِمْرَةٌ [imret] kelimesini masdar demesi vehmdir. Mütercim der ki Zemaḥşerî dahi نَشْدَةٌ kelimesi gibi masdariyyetine zâhib olmuştur.

الإِيمَارُ [el-îmār] (إِجَابَةٌ [icāb] vezninde) Bu dahi buyurmak, emr ma'nāsınadır; yukālu: **أَمْرُهُ** إِيْمَارًا بِمَعْنَى أَمْرُهُ أَمْرًا Ve

إِيْمَارٌ [îmār] Hak ta'ālā bir adamın nesl ve mevāşisini çok eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **أَمْرُهُ** اللهُ إِيْمَارًا أَي كَثُرَ نَسْلُهُ وَمَا شَبَّهَتْهُ ve kavluhum: **أَمْرُهُ** كَنْصَرَهُ لَعْنَةً غَيْرَ فَصِيحَةٍ ve kavluhu 'aleyhi's-selām: **”خَيْرُ الْمَالِ مَهْرَةٌ مَأْمُورَةٌ وَسَكَّةٌ مَأْبُورَةٌ“** أَي مَهْرَةٌ كَثِيرَةٌ التَّبَاجِ وَالنَّسْلِ وَالْأَصْلِ **كَمُؤَمَّرَةٍ** وَمِنَّمَا هُوَ لِلْإِزْوَاجِ أَوْ لَعْنَةٍ se-yuzkeru.

الإِيْتِمَارُ [el-îtimār] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Mutāvi'dir, emri kabül eylemek ma'nāsınadır ki buyruk tutmak ta'bîr olunur; yukālu: **أَمْرُهُ** فَاتَمَرَ Ve müşāvere eylemek ma'nāsına müsta'meldir, zîrā birbirinin emrine imtisāl ederler. Ve bunda ifti'āl iştirāk içindir; yukālu: **إِتَمَّرَهُ** فِي أَمْرِهِ إِذَا هَمَّ وَكَاسَدَ عَيْلَتَهُ وَشَاوَرَهُ ve hemm ve kasd eylemek ma'nāsına müsta'meldir ve bihi fessere el-Ḳuteybî kavlehu ta'ālā: **«إِنَّ الْمَلَأَ يَأْتِمُرُونَ بِكَ»** أَي يَهْتُمُونَ بِكَ

الأَمْرَةُ [el-emret] (hemzenin fethi ve mīm'in sükūnuyla) Binā-i merredir; tekülü: **لَهُ** عَلِيٌّ أَمْرَةٌ مُطَاعَةٌ أَي لَهُ عَلِيٌّ أَمْرَةٌ أُطِيعَهُ فِيهَا

الأَمِيرُ [el-emîr] (كَبِيرٌ [kebîr] vezninde) Bir kavm üzere fermān-revā olan adama denir ki istilāhımızda bey ta'bîr olunur; yukālu: **هُوَ** أَمِيرٌ أَي مَلِكٌ بَيْنَ الْإِمَارَةِ بِكَسْرِ الْهَمْزَةِ Mü'ennesi أَمِيرَةٌ [emîret]tir hā'yla, cem'i أَمْرَاءُ [umerā'] gelir, كُرْمَاءُ [kuremā'] vezninde.

Mü'ellifin إمَارَةٌ [imāret]te kesr-i hemze ve feth dediği sâbikan zikr olunduğu üzere

ism ve masdar olduğuna mebnîdir. Mütercim der ki Müstakîm-zāde merhūmun beyānına göre “bay” lafzı ki Türkîde zengin adama denir, evlād-ı 'Arab bunu bey ve emîr ma'nāsında isti'māl ederler, Ṭumanbay, Yalbay, Ḥayrbay, Ḳayıtbay gibi. Ve أَمِيرٌ [emîr] seyyid ma'nāsına olmak Türkîde 'orf olmuştur, eğerçi siyādet-i kavm imāreti müstelzimdir. Lâkin 'Arabîda seyyide شَرِيفٌ [şerîf] ve sādāta أَشْرَافٌ [eşrāf] dedikleri şerefte âli 'abādır. İntehā. Ve

أَمِيرٌ [emîr] A'māyı yedip götüren adama denir. Ve komşuya itlāk olunur. Ve

أَمِيرٌ [emîr] مُؤَامَرٌ [mu'āmer] ma'nāsınadır ki ism-i mef'uldür, müşāvir demektir ki kendisiyle umûr müşāvere olunan kimse-den 'ibārettir ve minhu'l-hadîsu: **”أَمِيرِي مَنْ الْمَلَائِكَةُ جِبْرِيْلُ“** أَي صَاحِبُ مَشُورَتِي

أَلْمُؤَمَّرُ [el-mu'emmer] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) تَأْمِيرٌ [te'mîr]den ism-i mef'uldür, emîr nasb olunmuş adama denir; yukālu: **هُوَ** مُؤَمَّرٌ عَلَيْنَا أَي مُمَلِّكٌ Ve sınır kesilmiş mekāna denir, إمَارَةٌ [imāret]ten me'hūzdur; yukālu: **مَكَانٌ** مُؤَمَّرٌ أَي مُحَدَّدٌ وَأَرْضٌ مُؤَمَّرَةٌ 'alāmetlenmiş nesneye denir; yukālu: **شَيْءٌ** مُؤَمَّرٌ أَي مَوْسُومٌ Ve temren geçirilmiş kargıya itlāk olunur; yukālu: **فَنَاءٌ** مُؤَمَّرٌ إِذَا صَارَتْ Ve musallat ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: **فُلَانٌ** مُؤَمَّرٌ عَلَيْهِمْ أَي مُسَلَّطٌ

أَوْلُو الْأَمْرِ [ulu'l-emr] Ya'nî emr ve fermān sâhibleri ki murād rü'esā-yı kavm ve 'ulemā-yı 'izāmdır.

Mü'ellif bununla **«يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ»** الآية işaret eylemiştir. Rāğıb'ın *Müfredāt*'ta beyānına göre bunda akvāl-i 'adīde var-

dır: İnde'l-ba'z murād zemen-i Hazret-i Resūlullāh'ta kā'in ümerā-i kirāmdır. Ve 'alā-kavlin e'imme-i ehl-i beyttir yāhūd mutlakā āmirūn-bi'l-ma'rūftur. Ve İbn 'Abbās radiyallāhu 'anhumā fukahā ve mutrūn lillāh olan ehl-i dīn ile tefsīr eylemiştir. İşbu akvāl-i mezkūrenin mecmū'u sahihtir, zīrā mutlakā nāsın mürtedi' oldukları uli'l-emr dört sınıftır: Evvel enbiyā-i 'izāmdır. Onların hükmü 'ämme ve hāssanın zāhir ve bātınlarına mütē'alliktir. Sānī vülāt-ı kirāmdır. Onların hükmü 'ämme ve hāssanın hemān zāhirlerine mütē'allaktır, bātınlarına medhali yoktur. Sālis hukemā-i be-nāmdır. Onların hükmü hāssanın hemān bātınlarıdır. Rābi' va'āz ve nussāh-ı zevi'l-ihtirāmdır. Onların hükmü 'ammenin bātınlarıdır, zāhirlerine ta'alluku yoktur. Pes ulü'l-emr işbu asnāf-ı erba'anın cümlesi olmakla itā'atleri vācibedendir. İntehā.

الْأَمْرُ [el-emer] (fethateynle) ve

الْأَمْرَةُ [el-emeret] (hā'yyla) Bir nesne kesret ve kemāl bulmak ma'nāsındır; yukālu: إِذَا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا: أَمَرَ الشَّيْءُ أَمْرًا وَأَمْرَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا: وَمُؤَلِّفِينَ *Başā'ir*'de beyānına göre bu ma'nā **أَمْرُ** [emr] ve **أَمْرَةٌ** [emāret]-i mezkūreden me'hūzdur. Fi'l-asl kesret-i kavm ü cemā'at ma'nāsına müsta'meldir, zīrā bir kavm ve cemā'at mütēkessir olukta tesviye ve ta'dīl-i umūrları zımnında elbette bir emīre ve seyise muhtāc olurlar, ba'dehu mutlakā kesret ve kemāle isti'māl olundu. Ve bir husūs şiddet bulmak ma'nāsındır; yukālu: أَمَرَ الْأَمْرُ إِذَا أَشْتَدَّ: Ve hāssaten bir adamın mevāşisi çoğalmak ma'nāsındır; yukālu: أَمَرَ الرَّجُلُ إِذَا كَثُرَتْ: Ve ماشيته Ve

أَمْرٌ [emr] Ehad ve ferd ma'nāsındır, kemā se-yuzkeru.

الْأَمْرُ [el-emir] (ketif [ketif] vezninde) Kesir ve firāvān olan şey'e denir; yukālu: شَيْءٌ أَمْرٌ: أَي كَثِيرٌ Ve mübārek ve ferhunde-tāli' adama itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ أَمْرٌ أَي مُبَارَكٌ:

الْإِمْرُ [el-immer] (hemzenin kesri ve mīm-i müşeddedenin fethiyle **إِمْمَعُ** [imma'c] vezninde) ve

الْإِمْرَةُ [el-immeret] (hā'yyla **إِمْمَعَةٌ** [imma'c] vezninde ve hemzelerin fethiyle cā'izdir) Şol za'ifü'r-re'y ve kelilü't-tedbīr ve bī-rüşd ü reviyet kimseye denir ki umūr ve mesālihinde bi-nefsihi ehl-i hall ü 'akd olmamakla bi'l-cümle emr ve murādında kim ne derse onun re'yine tābi' ve tedbīrine muvāfık olur ola; yukālu: رَجُلٌ إِمْرٌ وَإِمْرَةٌ أَي: ضَعِيفُ الرَّأْيِ يُؤَافِقِي كُلَّ أَحَدٍ عَلَى مَا يُرِيدُ مِنْ أَمْرِهِ كُلِّهِ: Rَجُلٌ إِمْرٌ أَي لَا رَأْيَ لَهُ يَقُولُ لِكُلِّ كَالِةٍ فِي 'L-*Esās* أَحَدٍ مُزْنِي

Mütercim der ki ba'zı usulde işbu **إِمْرٌ** [immer] kelimesi menhūt olmak üzere mezkūrdur, güyā ki aslı **إِمْرِي** idi ki "Ben yalnız bir kimseyim." Ya'nī re'y ve tedbīre kudretim yoktur, mu'āvenete muhtācım demektir. Niteki **إِمْمَعُ** [imma'c] kelimesi dahi **إِمْمَعُ** lafzlarından menhūttur ki istiklāle kudreti olmamakla her kim ne re'y ederse ben de seninle bileyim sana kā'ilim demektir. İntehā. Ve

إِمْرٌ [immer] ve

إِمْرَةٌ [immeret] Küçük kuzulara denir.

الْأَمْرَةُ [el-emeret] (fethātla) Yollarda olan iri taşlara denir. Kezālik 'alāmete ya'nī yollarda ve beyābānlarda nişān için nasb olunmuş millere denir. Ve mināre gibi yüksek tepeye denir, **رَابِيَةٌ** [rābiyet]

ma'nāsına. Cem^c-i cinsi أَمْرٌ [emer]dir hā'sız.

الأَمَارَةُ [el-emāret] ve

أَمَارٌ [el-emār] (سَحَابَةٌ [sehābet] ve سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Va^c-de-gāha denir; tekūlu: بَيْنَنَا أَمَارَةٌ وَأَمَارٌ أَيُّ مُوعِدٌ Ve vakt ve sâ'at ma'nāsıdır. Ve ʿalem ve nişān ma'nāsıdır; yukālu: نَصَبَ أَمَارَةً وَأَمَارًا أَيُّ عَلَمًا Ba^cdehu mutlakā ʿalāmet ma'nāsında istiʿmāl olundu. Kāle fi'l-*Esās*: قَالَ الشَّاعِرُ: "إِذَا طَلَعَتْ شَمْسُ النَّهَارِ فَإِنَّهَا | | أَمَارَةٌ تَسْلِيْمِي عَلَيَّ فَسَلِّمِي"

الأَمْرُ [el-imr] (hemzenin kesriyle) ʿAkl kabūl eylemeyecek derece ʿacīb ve ʿazīm ve münker olan şey'e itlāk olunur; yukālu:

هُوَ مِنْ قَوْلِهِمْ Kāle ʿş-şārih: أَمْرٌ أَمْرٌ أَيُّ مُنْكَرٌ عَجَبٌ أَمْرٌ الأَمْرُ إِذَا كَثُرَ وَكَبِرَ وَمِنْهُ قَوْلُهُ تَعَالَى ﴿لَقَدْ جِئْتُمْ شَيْئًا إِمْرًا﴾ أَيُّ مُنْكَرًا عَظِيمًا

الأَمْرُ [el-emer] (fethateynle ki zikr olundu) ve

التَّأْمُرُ [et-te'mūr] [tef'ūl] [tef'ūl] vezninde) ve

التَّؤْمُرُ [et-tu'mūr] [uṣfūr] vezninde; ikisinde dahi hemze ile ve hemzesiz sābittir) Ehad ve ferd ma'nāsıdır ki Fārisīde kes ve Türkīde kimse denir; yukālu: مَا بِالذَّارِ أَمْرٌ وَتَأْمُرٌ وَتُؤْمَرُ أَيُّ أَحَدٌ Şārihin beyānına göre fi'l-asl emāre olmak hasebiyle nefis ve kalbe itlāk olunup ba^cdehu ehad ve ferd ma'nāsında istiʿmāl olundu. Ve

تَأْمُرُ [te'mūr] Kaba itlāk olunur, وَعَاءٌ [vi'ā'] ma'nāsına; yukālu: وَضَعَهُ فِي التَّأْمُرِ أَيُّ فِي الْوَعَاءِ Ve nefis-i nātıkaya ve hayātına itlāk olunur, emmāre bā'is-i emr olduğu için. Ve yüreğe itlāk olunur, kalb ma'nāsına. Ve yürek habbesine ve süveydāya itlāk olunur ki dāne-i dil ta'cīb olunur; tekūlu: أَجْعَلُهُ

فِي تَأْمُرِكَ أَيُّ فِي قَلْبِكَ Ve yüreğin hayātına ve kanına itlāk olunur, دَمُ الْقَلْبِ [demu'l-ḳalb] ma'nāsına.

Kāle ʿş-şārih kāle fi'n-*Nihāye*: وَفِي حَدِيثِ أَبِي مُوسَى "سَعَدُ أَسَدٌ فِي تَأْمُورَتِهِ" التَّأْمُورَةُ هَهُنَا عَرَبِيُّ الْأَسَدِ وَهُوَ يَبْتُهُ الَّذِي يَكُونُ فِيهِ وَهْيِي فِي الْأَصْلِ الصُّومَعَةُ فَاسْتَعَارَهَا لِلْأَسَدِ وَالتَّأْمُورَةُ وَالتَّأْمُورُ عَلَقَةُ الْقَلْبِ وَدَمُهُ فَيَجُوزُ أَنْ يَكُونَ أَرَادَ أَنَّهُ أَسَدٌ فِي شِدَّةِ قَلْبِهِ وَشَجَاعَتِهِ. İntehā. Ve

İnde'l-ba^cz تَأْمُرٌ [te'mūr] mutlakā kana denir, دَمٌ [dem] ma'nāsına. Ve za^cferāna denir. Ve rahimde olan veled ve veled tekevvün eden kaba denir ki مَشِيمَةٌ [meşimet] olacaktır. Ve pādīşāhın vezīrine itlāk olunur ki أَمْرٌ [emr] māddeşindedir; yukālu: هُوَ تَأْمُورُ الْمَلِكِ أَيُّ وَزِيرُهُ Ve tāze kızların yāhūd sıbyānın la'ib ve bāziçelerine itlāk olunur. Ve papazların savma^ca ve nāmūslarına da denir ki vahdet-hāneleri olacaktır. Ve suya denir, مَاءٌ [mā'] ma'nāsına. Ve arslan yatağına denir, عَرِيْسَةُ الْأَسَدِ [irri'setu'l-esed] ma'nāsına. Ve bādeye denir, حَمْرٌ [ḥamr] ma'nāsına. Ve ibrike denir ki su vaz^c olunur. Ve kutuya denir, hokka gibi.

Ve işbu dört ma'nā-yı ahīrde hā'yyla تَأْمُورَةٌ [te'müret] dahi lügattir ve bunun vezni تَفْعُولٌ [tef'ūl] olmakla mevzi-i zikri bu makāmdır, Cevheri'nin tevehhümü gibi değildir, ya'nī tā'yı zā'idedir. Cevherī asliyye i'tibār eylemekle veznini fā'ül kıyāsıyla "ت،م،ر" māddeşinde irād eylemiştir. Fi'l-hakīka *Esās*'ta dahi هُوَ وَهُوَ unvāniyla تَفْعُولٌ مِنَ الْأَمْرِ lākin *Nihāye*'de Cevherī gibi "ت،م،ر" māddeşinde müsebbettir.

التَّأْمُورِيُّ [et-te'mūriyy] (teşdīd-i yā'yyla) ve

التَّأْمُرِيُّ [et-te'muriyy] (tā'nın fethi ve hemzenin sükünü ve mīm'in zammıyla) ve

التَّؤْمُرِيُّ [et-tu'muriyy] (tā'nın ve mīm'in zammıyla) İnsāna itlāk olunur; tekūlu: مَا رَأَيْتُ تَأْمُورِيًّا وَتَأْمُرِيًّا وَتُؤْمِرِيًّا أَحْسَنَ مِنْهُ أَيْ إِنْسَانًا

أَمِيرٌ [āmīr] (āmīr) [عامِرٌ] vezninde) ve

مُؤْتَمِرٌ [mu'temir] [مُقْتَدِرٌ] [muqtedir] vezninde) Eyyām-ı 'acūzun ki şiddet-i berd günleridir, en āhir gününe denir.

Şārih der ki altıncı gününe **أَمِيرٌ** [āmīr] ve yedincisine **مُؤْتَمِرٌ** [mu'temir] derler. Mecmū'u bu tertib üzeredir: **صِنَّ** [şinn] ve **صِنَّبَرٌ** [şinnebr] ve **وَبَرٌ** [vebr] ve **مُطْفِئُ الْحَمْرِ** [mutfi'u'l-cemr] ve **مُكْفِيُ الطَّغْنِ** [mukfi'u'uz-za'n] Ve

أَمِيرٌ [āmīr] ve

مُؤْتَمِرٌ [mu'temir] (harf-i ta'rīfsiz ve harf-i ta'rīfle) Şehr-i muharremü'l-harāmın ism-i kadīmidir. Cem'i **مَأْمِيرٌ** [me'āmīr] ve **مَأْمِيرٌ** [me'āmīr] gelir, **مَسَاجِدٌ** [mesācid] ve **مَصَابِيحٌ** [meşābīḥ] vezninde. Ve bunlar gayr-i kıyās üzeredir.

إِمْرَةٌ [İmmeret] [إِمْعَةٌ] [imme'at] vezninde) Bir beldenin ve bir dağın adıdır. Ma'nā-yı lügavisi bundan akdemce beyān olundu.

وَادِيَا لِمَيْرٍ [Vādi'l-Umeyyir] (musaggar bünyesiyle) Bir mevzi' adıdır.

يَوْمًا لِمَأْمُورٍ [yevmu'l-me'mūr] Benu'l-Ḥārīş cemā'atine mahsūs bir yevm-i ma'rūftur.

أَلْمَأْمُورَةُ [el-me'mūret] [مَعْمُورَةٌ] [me'mūret] vezninde ki işbu **مُهْرَةٌ مَأْمُورَةٌ وَسِكَّةٌ** "خَيْرُ الْمَالِ مَهْرَةٌ مَأْمُورَةٌ وَسِكَّةٌ" كَثِيرَةُ السَّجَّاحِ hadīsinde vārid olmuştur, **مَأْمُورَةٌ** "مَأْمُورَةٌ" ma'nāsındadır ki dölü döşü firāvān demektir. **مُهْرَةٌ** [muhret] at kulununa denir, kürre-i esb ma'nāsına. Ve **سِكَّةٌ** [sikke] sīn'in kesriyle sıravardı dikilmiş nahlistāna denir. Ve **مَأْمُورَةٌ** [me'būret] **أَبْرٌ** [ebr]den ism-i mef'uldür ki zikr olundu. Kāle'l-mü'ellif: **وَالْأَصْلُ مُمْرَةٌ وَإِنَّمَا هُوَ لِإِذْوَاجٍ**

أَوْ لُعَيْتَةٌ كَمَا سَبَقَ Ya'nī fi'l-asl teksīr-i nesl ma'nāsına olan **إِمَارٌ** [īmār]-ı mezbūrdan ism-i mef'ul olup **مَأْمُورَةٌ** [me'būret] meşākele ve izdivāc için **مَأْمُورَةٌ** [me'mūret] 'unvānında **إِرَادٌ** olundu **يَاهُودٌ مَأْمُورٌ** [me'mūr] vech-i mezkūr üzere **أَمْرٌ** [emr] den lügat-ı za'ife olarak ism-i mef'uldür.

أَلْمُؤَامِرَةُ [el-mu'āmeret] [مُفَاعَلَةٌ] [mufā'alet] vezninde) ve

الْإِسْتِمَارُ [el-istīmār] Bunlar da **إِيْتِمَارٌ** [ītimār] gibi meşveret etmek ma'nāsındadır; yukālu: **أَمْرُهُ فِي أَمْرِهِ وَوَامِرُهُ بِالْوَاوِ وَاسْتَأْمَرَهُ إِذَا شَاوَرَهُ**

التَّأْمُرُ [et-te'emmur] [تَفْعُلٌ] [tefa'ul] vezninde) Bu dahi müşāvere ma'nāsındadır; yukālu: **تَأْمَرُ إِذَا شَاوَرَ** Ve bir kimse üzere ta-sallut eylemek ma'nāsına müsta'meldir ki emīrlük ma'nāsından me'hūzdur, **عَلَى** ile sılalanır; yukālu: **تَأْمَرُ فَلَانٌ عَلَيْهِمْ إِذَا تَسَلَّطَ**

أَلْيَأْمُورُ [el-ye'mūr] [يَأْفُوحٌ] [ye'fūḥ] vezninde) Bir nev' dābbe-i beriyye adıdır, 'alā-kavlin **أَوْعَالَ** [ev'āl] ya'nī dağ keçisi cinsindedir.

التَّأْمِيرُ [et-te'āmīr] [تَبَاشِيرٌ] [tebāşīr] vezninde) Mefāvizde olan a'lām ya'nī beyābānda semt-i tarīk u sā'at bilmek için nasb olunan mīllere ve nişānlarla denir. Müfredi **تُؤْمُورٌ** [tu'mūr]dur, **عُضْفُورٌ** [uşfūr] vezninde.

بَنُو عَيْدِ بْنِ الْأَمْرِ [Benū 'Īdi'bni'l-Āmiriyy] (ki **عَامِرِيٌّ** [āmīriyy] vezninde) 'Arabdan bir kabiledir, Necā'ib-i 'Īdiyye onlara mensūbdur.

[أ و ر]

الأَوازُ [el-uvār] [غُرَابٌ] [ğurāb] vezninde) Āteşin ve güneşin ısısına denir ki ismdir; tekūlu: **لَفَخْنِي أَوَارُ النَّارِ وَأَوَارُ الشَّمْسِ أَيْ حَرُّهُ** Ve susuzluğa itlāk olunur; yukālu: **كَأَنَّ يَعْشَى حَرَّةً** **عَلَيْهِ مِنَ الْأَوَارِ أَيْ الْعَطَشِ** Niteki susuzluğa, **حَرَّةٌ** [ħirret] dahi itlāk olunur; **كَالَةَ** fi'l-Ēsās:

وَيَقَالُ رَجُلٌ أَوَارِيٌّ أَي شَدِيدُ الْعَطَشِ Ve دُخَانٌ [uvār] Tütüne itlāk olunur, [duḡān] ma'nāsına. Ve ateş yalınına itlāk olunur; tekūlu: لَفَحَنِي أَوَارُ النَّارِ أَي لَهَيْبَهَا Ve cenūb ya'nī lodos yeline itlāk olunur, hārr olduđu için. Cem'i أَوْرٌ [ūr] gelir hemzenin zammıyla.

الأُورَةُ [el-eviret] [ferihāt] vezninde) Issılığı ŧedīd olan arza denir; yukālu: أَرْضٌ أَوْرَةٌ أَي شَدِيدُ الْحَرِّ Kezālik lodos yeli ŧiddetle eser olan yere denir; yukālu: أَرْضٌ أَوْرَةٌ أَي شَدِيدُ الْجُنُوبِ

الإِستِوَارُ [el-istivār] Bir nesneden belinlemek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَأْوَرَ Ve deve ovada ürküp kaçmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَأْوَرَتِ الإِبِلُ إِذَا نَفَرَتْ فِي السَّهْلِ كَمَا يُقَالُ إِسْتَأْوَرَتِ بَتَقْدِيمِ الوَاوِ إِذَا نَفَرَتْ Ya'nī sarp ve dürtüŧ yerde ürküp kaçsalar إِسْتَأْوَرَتْ denir. Lākin mü'ellif إِذَا تَتَابَعَتْ عَلَى نَفَارٍ وَاحِدٍ [w, 'ār] māddesinde 'ibāretiyle tefsīr eylemekle bu kelāmi münāfi olur. Ve

إِستِوَارٌ [istivār] Karanlıkta 'acele eylemek ya'nī 'acele ve ŧitābla gitmek ma'nāsınadır ki 'alev ve duḡān ma'nālarından me'hūzdur; yukālu: إِسْتَأْوَرَ الرَّجُلُ إِذَا عَجَلَ فِي الطَّلْمَةِ Kَمَا يُقَالُ إِسْتَأْوَرَ بَتَقْدِيمِ الوَاوِ [w, 'ār] māddesinde bu ma'nādan sākīt olmuŧtur. Ve

إِستِوَارٌ [istivār] Pek hıŧm ve gazaba gelmek ma'nāsına müsta'emeldir; yukālu: إِسْتَأْوَرَ الْقَوْمُ غَضَبًا إِذَا اشْتَدَّ غَضَبُهُمْ Ve bu harāret ve 'alev ma'nāsındandır. Ve çöküp oturmuş deve sıçrayıp kalkmağa yāhūd adamcıl deve bir kimse üzere atılmağa yapınıp davranmak ma'nāsına müsta'emeldir; yukālu: إِسْتَأْوَرَ الْبَعِيرُ إِذَا تَهَيَّأَ لِلْوُثُوبِ

الأُورُ [el-evr] [cevr] vezninde) ŧimāl

ma'nāsınadır ki poyraz yelidir; yukālu: هَبَّ هَبَّ الأُورُ أَي الشَّمَالُ ve yukālu: هَبَّ الأُورُ أَي الْجَنُوبُ Ve

أَوْرُ السَّحَابِ [evru's-seḡāb] Bulutun beri öte cünbüŧ ve ıztırābından 'ibārettir; tekūlu: Ve أعْجَبَنِي أَوْرُ السَّحَابِ وَمَوْزُهَا أَي اضْطَرَّأَتْهَا

أَوْرٌ [evr] Masdar olur, cimā' eylemek ma'nāsına; yukālu: آرَ الْمَرْءُ يُوورُ أَوْرًا وَيَبِيْرُ أَيْرًا Lākin mü'ellif "أبي، ر" māddesinde bu ma'nādan sükūt eylemiŧtir.

الأَرُ [el-ār] (hemzenin meddiyle) 'Ar ma'nāsınadır ki neng ve nāmūstur. ŧārihin beyānına göre hemze 'ayn'dan mübeddedir.

آرَةٌ [Āretu] [sāretu] vezninde) Muzeyne kabīlesi yurdunda bir dağın adıdır.

وَادِيَارَةٌ [Vādī Ārete] (yine سَارَةٌ [sāret] vezninde) Endelüs'te bir dere adıdır.

أَوَارَةٌ [Uvāret] [ŧumāmet] vezninde) Temīm kabīlesi yurdunda bir su yāhūd bir dađ adıdır.

أَوْرِيَاءٌ [Ūriyā] [būriyā] vezninde) Bir recül adıdır. ŧārih der ki recül-i mezbūr Benī İsrā'īl'dendir; Dāvūd-ı nebī 'alā-nebiyyinā ve 'aleyhi's-selām hazretlerinin mazhar-ı iftitān oldukları hatunun zevcidir.

[أ • ر]

الأَهْرَةُ [el-eheret] (hemzenin ve hā'nın fetihiyle) Güzel hāle denir; yukālu: هُوَ فِي أَهْرَةٍ أَي خَالٍ حَسَنَةٍ Ve hey'et ve ŧekl ve kıyāfet ma'nāsınadır. Ve ev esvābına denir; yukālu: Cem'i ظَعَنَ وَلَمْ يَبْقَ أَهْرَةٌ أَي أَنَاثٌ يَبِيْتٌ cinsi أَهْرٌ [eher]dir hā'sız. Ve cem'i sīgı أَهْرَاتٌ [eherāt]tır, حَرَكَاتٌ [ḡarekāt] vezninde.

أَهْرٌ [Ehr] [kaŧr] vezninde) 'Acemde Erdebīl ile Tebrīz beyninde bir belde

adıdır.

[أ ي ر]

الْأَيَّرُ [el-eyr] (خَيْرٌ [ḥayr] vezninde) Ma'lūmdur, ya'nī ālet-i tenāsüle denir. Cem'î أَيُّورُ [uyūr] gelir ve أَيَّارُ [āyār] gelir medd ile ve أَيَّرُ [āyur] gelir ef'ul vezninde. Ve

أَيَّرُ [eyr] Sabā yeline denir; yukālu: هَبَّ الْأَيَّرُ أَيُّ رِيحُ الصَّبَا

الْإَيَّرُ [el-īr] (hemzenin kesriyle) ve

الْأَيَّيَّرُ [el-eyyir] (سَيِّدٌ [seyyid] vezninde) ve

الْأُؤِيرُ [el-uvir] (hemzenin zammıyla) ve

الْأُؤُورُ [el-evūr] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Bunlar da sabā yeline denir.

الْأَيَّارُ [el-eyār] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Filizzāt-ı ma'deniyyāttan tunca denir, ضَمْفُرٌ [ṣufr] ma'nāsına.

أَيَّارُ [eyyār] (شَدَادٌ [ṣeddād] vezninde) Şühür-ı Rūmiyyeden hazīrān ayından mukaddem olan ayın ismidir ki mayıs dahi itlāk olunur. Ba'zı nüshada بَعْدَ حَزِيرَانٍ mersüm olmakla galattır. Şārihin beyānına göre lafz-ı mezbūr fi'l-asl Rūmī ve yā'nın tahfifiyledir.

الْإَيَّارُ [el-iyyār] (hemzenin kesri ve yā'nın şeddesiyle) Havāya denir, anāsırdandır.

الْإَيَّرُ [el-īr] (كَيْرٌ [kīr] vezninde) Rīh-i sabāya denir ki zikr olundu. Ve pamuğa denir, فُطْرٌ [ḫuṭn] ma'nāsına. Ve gümüş eğintisine denir ki eğelenirken dökülen bürādesidir, نُحَاتَةُ الْفِصَّةِ [nuḥātetu'l-fiḍḍat] ma'nāsına. Ve

إَيْرُ [īr] Ğaṭafān diyārında bir dağın adıdır.

الْأَيَّارِي [el-uyāriyy] (hemzenin zammıyla) 'Azīmü'l-eyr ya'nī kīr-i kebīr sāhibi adama denir. Tagyīr-i neseble güyā ki أَيَّرُ

[eyr]-i kesīre māliktir.

الْمَيَّيَّرُ [el-miyyer] (مَنْبَرٌ [minber] vezninde) Kesīrū'l-cimā' olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَيَّيَّرٌ أَيُّ نَيْكًا

أَيَّارُ [Uyāyir] (hemzenin zammı ve yā'nın kesriyle) Ḥavrān kazāsında bir mevzi'dir.

FASLU'L-BĀ'Ī'L-MUVAHHADE

(فَضْلُ الْبَاءِ الْمُوحَّدَةِ)

[ب أ ر]

الْبَيْرُ [el-bi'r] (bā'nın kesriyle) Ma'lūmdur, ya'nī kuyuya denir. Fārisīde çāh derler. Ve **بَيْرٌ** [bi'r] lafzı mü'ennestir. Cem'ī **أَبَارٌ** [eb'ār] gelir hemzenin fethi ve bā'nın sükūnuyla ve **أَبَارٌ** [ābār] gelir ki maktūbdur ve **أَبُورٌ** [eb'ur] gelir, **أَفْلُسٌ** [eflus] vezninde ve **أَبْرٌ** [ābur] gelir, **أَمْلٌ** [āmul] vezninde ki vezni **أَغْفُلٌ** [a'ful]dür. Ve cem'ī kesreti **بَيَارٌ** [bi'ār] gelir bā'nın kesriyle.

الْبَيَارُ [el-be'ār] (**كَتَّانٌ** [kettān] vezninde) Kuyu kazıcı kimseye denir ki kuyucu ta'bīr olunur, **حَفَّارُ الْبَيْرِ** [haffāru'l-bi'r] ma'nāsına.

الْإِبَارُ [el-ib'ār] (hemzenin kesriyle **إِحْضَارٌ** [ih'dār] vezninde) Bir adam için kuyu kazmak ve kuyu peydā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **أَبَارٌ فَلَانًا إِذَا جَعَلَ لَهُ بَيْرًا**

الْبَارُ [el-be'r] (**نَضْرٌ** [naşr] vezninde) Kuyu kazmak ma'nāsınadır; yukālu: **بَارَ الرَّجُلُ** **بَارًا** مِنْ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا حَفَرَ الْبَيْرَ Ve bir nesneyi saklayıp gizlemek, 'alā-kavlin iddihār eylemek ma'nāsına müsta'meldir ki ma'nā-yı melzūmudur; yukālu: **بَارَ الشَّيْءَ إِذَا حَبَأَهُ** **أَوْ ادَّخَرَهُ** Ve āhirete hayr ve hasene takdīm eylemek, 'alā-kavlin gizlice hayr 'amel iş-lemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: **بَارَ الرَّجُلُ الْحَيَّرَ إِذَا قَدَّمَهُ أَوْ عَمَلَهُ مَسْتَوْرًا**

الْإِبْتَارُ [el-ibtī'ār] (**إِفْتِعَالٌ** [ifti'al] vezninde) Bu dahi kuyu kazmak ve kuyu edinmek ma'nāsınadır; yukālu: **إِبْتَارَ الرَّجُلُ بِمَعْنَى بَارَ** **كِعَالِكٌ** **بَارٌ** [be'r] ile ma'ānī-i sā'irede mürādiftir.

الْبُورَةُ [el-bu'ret] **حُفْرَةٌ** [hufret] vezninde ve

mürādiftir ki çukura denir. Ve āteş yakacak ocağa denir ki sahrāda çukur kazıp ocak ederler. Ve zahīreye denir ki iddihār olunan nesnedir.

الْبَيْرَةُ [el-bi'ret] (bā'nın kesriyle) ve

الْبَيْرَةُ [el-be'iret] (**قَصِيرَةٌ** [kaşiret] vezninde) Bunlar da zahīreye denir; tekūlu: **إِبْتَارَتْ** **الْبُورَةَ وَالْبَيْرَةَ وَالْبَيْرَةَ أَيِ الدَّخِيرَةَ**

[ب ب ر]

الْبَبْرُ [el-bebr] (**صَبْرٌ** [şabr] vezninde) Sibā'dan bir cānver-i ma'rūf ismidir. Bu cānver bu ismle ma'rūftur ve Hindistān'a mahsūstur; arslanın düşmanıdır derler. Cem'ī **بُبُورٌ** [bubūr] gelir. Ve **بَبْرٌ** [bebr] kelimesi a'cemīdir, mu'arrebdir. Mütercim der ki bundan başka **بَبْرٌ** [bebr] bir küçük cānverin de ismidir ki kedi kadar olur, derisinden kürk ederler.

بَبْرَوِيهِ [Bebreyhi] (**عَمْرَوِيهِ** [amreyhi] vezninde) Esmā'dandır: Naşr b. Bebreveyhi, İshāk b. Şāzān nām muhaddisten rivāyet-i hadīs eylemiştir.

[ب ت ر]

الْبَيْتَرُ [el-betr] (bā'nın fethi ve tā-i fevkiyenin sükūnuyla) Kesmek, 'alā-kavlin bir nesneyi dibinden yāhūd bi-tamāmihi kesmek ma'nāsınadır; yukālu: **بَتَرَ الشَّيْءَ بَيْرًا** **مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا قَطَعَهُ أَوْ مُسْتَأْصِلًا** **شَارِيهِ** der ki ümmehāt-ı sā'irede bir nesneyi kable't-tamām kesmek ile müfesserdir ki nākıs bırakmak olur.

الْبَاتِرُ [el-bātir] (**سَاتِرٌ** [sātir] vezninde) ve

الْبَتَّارُ [el-bettār] (**سَتَّارٌ** [settār] vezninde) ve

الْبُتَارُ [el-butār] (**غُرَابٌ** [ğurāb] vezninde) ki bu dahi sīga-i mübālagadır Keskin kılıca vasf olur; yukālu: **سَيْفٌ بَاتِرٌ وَبِتَّارٌ وَبِتَّارٌ أَيِ قَاطِعٌ**

الْأَبْتَرُ [el-ebter] أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Kuyruğu kesilmiş erkek hayvāna denir; yukālu: جَحْشٌ أَبْتَرٌ أَي مَقْطُوعُ الذَّنْبِ Mü'ennesinde بْتَرَاءُ [betrā'] ve cem'inde بْتَرٌ [butr] denir; حُمْرٌ [ḥumr] vezninde; yukālu: مَا هُمْ إِلَّا كَالْحُمْرِ الْبُتْرِ Ve

أَبْتَرٌ [ebter] Bir nev' habīs yılanın ismidir. Şārihin beyānına göre kuyruğu küçük olur. Ve

أَبْتَرٌ [ebter] Fenn-i 'arūzda müsemmen olan bahr-i mütekāribin dördüncü beytine ve müseddes olanının ikinci beytine itlāk olunur ki onlarda بْتَرٌ [betr] 'illeti cārīdir.

Mü'ellif icāz eylemiştir. Evvelā بْتَرٌ [betr] 'arūziyyūn istilāhında kat' ile hazfin ictimā'ından 'ibārettir. Ve o 'inde gayri'z-Zeccāc mütekārib ile medīde mahsüstür. Ve mü'ellif Zeccāc kavline zāhib olmuştur. Bahr-i mütekāribin iki 'arūzu vardır: biri saḥīha ve biri meczuvve-i mahzūfedir. Ve 'arūz-ı ūlānın dört darbı vardır: evveli saḥīh, sānī maksūr, sālis mahzūf, rābi' ebterdir. Misāli: "خَلِيْلِيْ غُوجَا عَلَي رَسْمِ دَارٍ // خَلَتْ مِنْ سَلِيْمِيْ وَمِنْ مِيَّةٍ" beytidir ki فَعُولُنْ [fa'ūlun] [fa'] kalmıştır. Ve 'arūz-ı sāniyenin iki darbı vardır: evveli kendisine mümāsildir, sānī ebterdir. Misāli: "تَعَمَّفٌ وَلَا تَبْتِيْسٌ" beytidir. Ve cumhūr 'indinde medīde dahi cereyān eder ki فَاعِلَاتُنْ [fā'ilātūn] فَاعِلٌ [fā'il] kalır. İntehā. Ve

أَبْتَرٌ [ebter] Mu'dim ve müflis ve müftekir adama itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ أَبْتَرٌ أَي مُعْدِمٌ Ve 'akibinden kat'ā nesl ve zürriyyeti kalmayan kimseye itlāk olunur; yukālu: لَهُ عَقَبٌ لَهُ ﴿إِنَّ سَائِنَكَ هُوَ الْأَبْتَرُ﴾ أَي إِنَّ مَنْ أَبْغَضَكَ لِبُغْضِهِ لَكَ هُوَ الْأَبْتَرُ الَّذِي لَا عَقَبَ لَهُ إِذْ لَا يَبْقَى مِنْهُ نَسْلٌ وَلَا حُسْنٌ ذِكْرٍ Pes عَقَبٌ ['akib] nesl

ve zürriyyete ve hüsn-i zikr ve mahmidete şāmildir. Ve

أَبْتَرٌ [ebter] Hāsir ve ziyān-dīdeye itlāk olunur; yukālu: فَلَانٌ أَبْتَرٌ أَي خَاسِرٌ Ve kulpsuz azık çantasına ve kulpsuz kovaya itlāk olunur; yukālu: مَزَادٌ وَذَلُوْ أَبْتَرٌ أَي لَا عُرُوَّةَ لَهُ Ve mutlakā hayr ve nef'den munkat' ve bī-behre olan emr ve māddeye ve kār ve 'amele itlāk olunur; yukālu: أَمْرٌ أَبْتَرٌ أَي مُنْقَطِعٌ Kāle'ş-şārih ve minhu'l-hadīsu: "كُلُّ أَمْرٍ ذِي بَالٍ لَا يُبْدَأُ فِيهِ بِحَمْدِ اللَّهِ فَهُوَ أَبْتَرٌ" ve yukālu: حُطْبَةٌ بْتَرَاءٌ إِذَا لَمْ يَذْكُرْ فِيهَا اسْمَ اللَّهِ تَعَالَى Ve hayvāndan eşek kısmına ve kul cinsine **أَبْتَرٌ** [ebter] itlāk olunur, kılllet-i hayrlarından nāşī. Ve ikisine أَبْتَرَانِ [ebterān] denir. Kāle fi'l-Esās: لَيْتَهُ أَعَارَنَا أَبْتَرِيْهِ وَهُمَا عَبْدُهُ وَعَيْرُهُ Ve

أَبْتَرٌ [Ebter] Muğire b. Sa'd'ın lakabıdır.

الْبِتْرُ [el-beter] (fethateynle) Hayvānın kuyruğu kesilmek ma'nāsınadır; yukālu: بَتْرٌ ذَنْبُ الْجَمَارِ بْتَرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ فَبِتْرٌ هُوَ أَي قَطَعَهُ فَانْقَطَعَ

الْبِشْرِيَّةُ [el-Butriyyet] (kürdiyyet) vezninde) Zeydiyye gürühundan bir tā'ifenin lakabıdır ki zikr olunan Muğire b. Sa'd mensūblardır. **أَبْتَرٌ** [ebter] in cem'idir.

الْإِبْتَارُ [el-ibtār] (hemzenin kesriyle) Vermek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أَعْطَاهُ Ve vermeyip dirīg eylemek ma'nāsına olmakla zıdd olur; yukālu: بُو سَأَلَهُ فَأَبْتَرٌ أَي مَنَعَ Bu ma'nalarda kat' ma'nāsına olan بْتَرٌ [betr] den me'hūzdur. İkisi de kat'ı müstelzimidir. Evvelkide vermekle lisān-ı sā'ili ve sānīde mes'ul ve 'atiyyeyi kat' etmiş olur. Ve

إِبْتَارُ [ibtār] Güneşin şu'ā'ı şāh-ı şecer gibi mümtedd olduğu vakte ki evvel-i nehār

olacaktır, kuşluk namāzı kılmak ma'nāsına müsta'meldir. Ve bu salāt-ı işrāk vaktidir; yukālu: أَبْتَرُ الْمُصَلِّي إِذَا صَلَّى الضُّحَى حِينَ تَقْضَى كَالْقَضِيْبِ Kāle fi'l-*Esās* Ve الْبَيْتْرَاءُ هِيَ الشَّمْسُ فِي أَوَّلِ النَّهَارِ لِقَلَّةِ ضَوْءِهَا

اِبْتَارُ [ibtār] Hak ta'ālā bir adamı ebter kılmak, ya'nī nesl ve zürriyyetten ve zikr ve senā ve nām ve mahmidetten bī-behre ve mahrūm teveffā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَبْتَرُ اللهُ الرَّجُلَ إِذَا جَعَلَهُ أَبْتَرًا

الْأَبَاتِرُ [el-ubātir] [ʿulābiṭ] vezninde) Bodur adama itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ أَبَاتِرٌ أَي قَصِيْرٌ Ve nesl ve zürriyyeti olmayan adama itlāk olunur; yukālu: فَلَانٌ أَبَاتِرٌ أَي لَا نَسْلَ لَهُ Ve kat'-ı rahim eden kimseye itlāk olunur; yukālu: هُوَ أَبَاتِرٌ إِذَا كَانَ يَنْتُرُ رَحِمَهُ

الْبِتْرَاءُ [el-betrā] [ḥamrā] vezninde) أَبْتَرٌ [ebter]in mü'ennesidir, māziye ve nāfize olan huccete ve hadīdeye vasf olur; yukālu: Ve حُجَّةٌ وَحَدِيْدَةٌ بِتْرَاءٌ أَي مَاضِيَةٌ نَافِذَةٌ

بِتْرَاءُ [Betrā] Tebūk yolunda bir mevzi' isimdir ki kurbünde Mescid-i Nebevī vardır. Ve **حُطْبَةٌ بِتْرَاءٌ** [ḥuṭbetun betrā] o hutbeden 'ibārettir ki onda besmele ve tasliye zikr olunmaya; yukālu: حُطْبَةٌ بِتْرَاءٌ إِذَا لَمْ يُذَكَّرْ اللهُ فِيهَا وَلَمْ يُصَلِّ عَلَى النَّبِيِّ عَلَيْهِ السَّلَامُ

Mütercim der ki ehl-i edeb hemzeye 'ayn-ı betrā itlāk ederler, zīrā kāsesi munkatf 'ayn şeklindedir.

الْبَيْتْرَاءُ [el-buteyrā] (musaggar bünyesiyle) Güneşe itlāk olunur, lākin *Esās*'ta vech-i mezkūr üzere evvel-i nehāra mahsūstur.

الْاِبْتِئَارُ [el-inbitār] [inficāl] vezninde) Kesilmek ma'nāsınadır; yukālu: اِبْتِئَرَ إِذَا انْقَطَعَ Ve seğırtmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: اِبْتِئَرَ الرَّجُلُ إِذَا عَدَا

الْبِتْرَةُ [el-betret] [bedret] vezninde)

Kancık eşeğe denir, أَتَانٌ [etān] gibi. **بَيْتْرَةٌ** [buteyret] musaggarıdır.

بِئْرَانٌ [Butrān] [ʿuṣmān] vezninde) Benī 'Āmir yurdunda bir mevzi' adıdır.

بِئْرٌ [Butr] (bā'nın zammıyla) Zubāle nām mevzi' üzere müşrif ve mümtedd bir niçe dağlara itlāk olunur. Ve Endelüs ülkesinde bir mevzi' adıdır.

بَيْتِيرٌ [Betīr] [emīr] vezninde) Endelüs'te Mürsiyye kazasında bir hısn adıdır.

بَيْتِرَةٌ [Betīret] [sefīnet] vezninde) Kureyş kabilesinden İbnu'l-Ḥāriş b. Fihri ismidir.

بِئْرَى [Butrā] [kubrā] vezninde) Esmādandır: 'Abdullāh b. Aḥmed b. Butrā ve Mesleme b. Muḥammed el-Butrā muhaddislerdir. İkinci zikr olunan, Butr nām mevzi'e mensūbdur.

[ب ث ر]

الْبَيْرُ [el-beṣr] (bā'nın fethi ve s̄ā-yı müsellenenin sükūnuyla ve fethateynle lügattir) Çok, kesir ma'nāsınadır. Ve az, kalil ma'nāsınadır. Garibdir ki mü'ellif ziddiyetinden sükūt eylemiştir; yukālu: شَيْءٌ بَيْرٌ Ve شَيْءٌ بَيْرٌ أَي قَلِيْلٌ ve yukālu: أَي كَثِيْرٌ

بَيْرٌ [beṣr] Bedende çıkan hurde sivilceye denir, **خُرَاجٌ صَغِيْرٌ** [ḥurācun ṣağīrun] ma'nāsına.

Cevheri'nin s̄iga-i cem' ile **صِغَارٌ** [ṣiğār] kavli galattır. Şārih der ki **بَيْرٌ** [beṣr] ismi cins olmakla cem'le tefsir şāyi' ve zāyi'dir. Hattā mü'ellif **خُرَاجٌ** lafzını māddesinde bünye-i cem' olan **قُرُوْحٌ** ile tefsir eylemiştir. Vākı'ā *Esās*'ta **بَيْرَةٌ** فَعْصَرَهَا وَبِجِلْدِهِ **بَيْرٌ** Şāyi' ile tefsir eylemiştir. Ve **بَيْرٌ** Şāyi' ile tefsir eylemiştir.

بَيْرٌ [beṣr] ve

بُثُورٌ [buṣūr] [فُعُودٌ] [ku'ūd] vezninde) ve
بَيْتْرٌ [beṣer] (fethateynle) Masdarlardır, be-
 dende hurde sivilce çıkmak ma'nāsına;
 yukālu: بَيْتْرٌ وَجْهَهُ وَيَبْتِرُ وَيَبْتُرُ بَيْتْرًا وَيَبْتُورًا وَيَبْتُرًا مِنَ الْبَابِ
 الْأَوَّلِ وَالرَّابِعِ وَالْخَامِسِ إِذَا خَرَجَتْ بِهِ بَيْتْرَةٌ Ve

بَيْشْرٌ [beṣr] (bā'nın fethi ve s̄ā'nın sükūnuyla)
 Şol arza denir ki taşları 'Arabların حَرَّةٌ
 [ḥarret] ta'bīr ettikleri kara taşlığa şebīh,
 lākin bunun taşları beyāz ola. Vech-i şe-
 beh sık ve birbiri üzere yığın taşlık tepe
 olmasıdır. Ve

بَيْشُرٌ [beṣr] Eşme ta'bīr olunan suyu yakın
 hurde kuyulara denir. ve Zātu 'Irq nām
 mahalde bir suyun yāhūd bir mevzi'in
 adıdır.

الْبَيْشِيرُ [el-beṣīr] [كَتِيفٌ] [ketif] vezninde)
 Mādde-i merkūmeden vasfır, bedende si-
 vilceler çıkmış adama denir.

التَّبَيْشُورُ [et-tebessur] [تَفَعُّلٌ] [tefa'ul] veznin-
 de) Bu dahi bir adam bedeninde sivilceler
 çıkarmak ma'nāsınadır; yukālu: تَبَيْشُرٌ وَجْهَهُ
 بِمَعْنَى بَيْشُرٍ

الْبَيْشِيرُ [el-beṣīr] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) كَبِيرٌ
 [keṣīr] lafzına itbā'an zikr olunur; yukālu:
 شَيْءٌ كَبِيرٌ بَيْشِيرٌ Ve gāh olur ki müstakillen
 ma'nā-yı merkūmda isti'māl olunur, بَيْشُرٌ
 [beṣr] kelimesi gibi; yukālu: شَيْءٌ بَيْشِيرٌ أَيْ كَبِيرٌ

الْبَائِشِيرُ [el-bāṣīr] Şol suya denir ki min gayr-i
 hafr yer yüzünde zāhir ola; yukālu: مَاءٌ بَائِشِيرٌ
 Ve hasūd adama denir; yukālu: رَجُلٌ بَائِشِيرٌ أَيْ حَسُودٌ

الْمَبْشُورُ [el-mebsūr] Hased olunan kimse-
 ye denir; yukālu: هُوَ مَبْشُورٌ أَيْ مَحْسُودٌ Ve pek
 zengin adama denir; yukālu: فَلَانٌ مَبْشُورٌ أَيْ
 غَنِيٌّ جَدًّا

الإِبْتِجَرَاتُ [el-ibṣīrār] [إِبْتِجَرَاتٌ] [ikṣī'rār] veznin-
 de) Bir bölük süvārī müsābaka için yarışta

cidd ve ikdāmıla koşuşmak ma'nāsınadır;
 yukālu: إِبْتِجَرَاتُ الْحَيْلِ إِذَا رَكَضَتْ لِلْمُبَادَرَةِ
الْبَيْشَرَاءُ [el-Besrā'] [صَحْرَاءُ] [ṣahrā'] veznin-
 de) Bilād-ı Becīle'de bir dağın adıdır
 ki Sultānu'z-zāhidīn İbrāhīm b. Edhem
 'aleyhi rahmetu'r-Rabbi'l-ekrem onda
 ta'abbüd eylemiştir.

[ب ث ع ر]

الإِبْتِغَرَاتُ [el-ibṣī'rār] [إِبْتِغَرَاتٌ] [ibṣī'rār] veznin-
 de ve mürādifidir ki ānifen zikr olundu;
 yukālu: إِبْتِغَرَاتُ الْحَيْلِ بِمَعْنَى إِبْتِجَرَاتٍ

[ب ج ر]

الْبُجْرَةُ [el-bucret] [حُجْرَةٌ] [ḥucret] veznin-
 de) Mutlakā göbeğe denir, سُرَّةٌ [surret]
 ma'nāsına, gerek büyük ve gerek küçük ol-
 sun. Ve bazı karında ve yüzde ve boyun-
 da düğüm ve ufak bez tarzında zuhūr eden
 yumruca 'ukdeye denir. Cem'i بُجْرٌ [bucur]
 gelir, غُرْفَةٌ [ḡurfet] ve غُرْفٌ [ḡurf] gibi.
 Bu ma'nādandır ki "Bir adam mecmū'-ı
 'uyubunu ve gizli ve aşikāra olan cümle-i
 umūr u ahvālını keşf ve beyān ve zikr
 ve 'ayān eyledi" diyecek yerde ذَكَرَ عَجْرَهُ
 ve بُجْرَهُ derler. Ve عَجْرَةٌ [ucret] dahi 'ukde-i
 mezkūreye denir. Esās'ta أَلْقَيْتُ إِلَيْهِ
 عَجْرِي وَبُجْرِي إِذَا أَطْلَعْتَهُ عَلَى مَعَانِيكَ لِتَمْتَكَّ بِهِ وَأَضَلَّ
 الْعَجْرَ الْعُرُوقَ الْمَتَعَقِدَةَ النَّاتِيَةَ وَالْبُجْرَ مَا تَعَقَّدَتْ مِنْهَا
 عَلَى الْبَطْنِ خَاصَّةً

إِبْتِجَرَةٌ [İbn Bucret] Selefte bir mey-
 hānecidir ki şehir-i Tā'rif'te olur idi. Ve
 'Abdullāh b. 'Amr b. Buce ashābdandır.
 Ve 'Uḳbe b. Becere ki fethātıdır,
 tābī'ındendir. Ve Şebīb b. Becere ki
 kezālik fethātıdır, bir nā-merd ve
 habīs idi ki İbn Mulcem nām la'tin ile
 Emürü'l-mü'minīn 'Alī el-Murtaḏā
 radiyallāhu 'anhu hazretlerinin şehādeti

māddesinde hem-dest-i müşāreket olmuştu, la‘anehumallāhu ta‘ālā.

الأَبْجَرُ [el-ebcer] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Göbeği taşra çıkık olan adama denir. Ve bu illetten değildir, belki hilkīdir; ona asma göbek ta‘bīr olunur, sofrası taşra çıkık olur; yukālu: رَجُلٌ أَبْجَرٌ إِذَا كَانَتْ قَدْ خَرَجَتْ أَلْحَ فِي شُرْبِهِ سُرَّةُ Ve

أَبْجَرُ [ebcer] Karnı büyük olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ عَظِيمُ الْبَطْنِ Ve **أَبْجَرُ** [ebcer] kelimesinin cem‘i **بُجْرٌ** [bucr] ve **بُجْرَانٌ** [bucrān] gelir, bā’ların zammı ve cīm’lerin sükūnuyla. Ve

أَبْجَرُ [ebcer] Gemi halatına ve palamarına denir. Ve ‘Antere b. Şeddād’ın feresi ismidir. Ve bir recül adıdır.

الْبَجْرُ [el-becer] (fethateynle) Bir adam **أَبْجَرُ** [ebcer] olmak ma‘nāsınadır; yukālu: بَجَرَ الرَّجُلُ بَجْرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ قَدْ خَرَجَتْ سُرَّةُ Ve yukālu: بَجَرَ الرَّجُلُ إِذَا كَانَ عَظِيمُ الْبَطْنِ Ve bir adam kanmamak üzere karnı süt ile yāhūd su ile tulum gibi dopdolu olmak ma‘nāsınadır; yukālu: إِذَا بَجَرَ الرَّجُلُ إِذَا امْتَلَأَ بَطْنُهُ مِنَ اللَّبَنِ وَالْمَاءِ فَلَمْ يَزُوهُ فَهُوَ بَجْرٌ كَتَفِ Ve bir işe mübāderetten gevşeyip ağırlaşmak ma‘nāsınadır; tekūlu: بَجَرْتُ عَنْ هَذَا الْأَمْرِ إِذَا اسْتَرْخَيْتَ عَنْهُ وَتَنَاقَلْتَ

الْبُجْرُ [el-bucr] (bā’nın zammı ve cīm’in sükūnuyla) Şerr ve kerīheye denir; yukālu: هُوَ أَهْلُ الْبُجْرِ أَيِ الشَّرِّ Ve emr-i ‘azīme ve hatb-ı cesīme, kezālik ta‘accüb olunacak emr-i ‘acībe denir. Cem‘i **أَبَاجِرُ** [ebācir] ve cem‘ü’l-cem‘i **أَبَاجِيرُ** [ebācīr] gelir; yukālu: أَتَى بِأَمْرِ بُجْرٍ أُنِي عَظِيمٍ وَكَذَا عَجِبَ

الْبُجْرِيُّ [el-bucriyy] ve

الْبُجْرِيَّةُ [el-bucriyyet] (كُرْدِيَّةٌ [kurdiyy] vezninde) Āfet ve dāhiyeye denir. Cem‘i **بُجَارِيَّةٌ** [becāriyy]

gelir bā’nın fethiyle, فُمْرِيٌّ [kumriyy] ve قَمَارِيٌّ [kamāriyy] gibi; tekūlu: لَقِيْتُ مِنْهُ أَلْحَ فِي شُرْبِهِ البُجَارِيُّ أَيِ الدَّوَاهِي

التَّبْجُرُ [et-tebccur] (تَفَعُّلٌ [tefa‘ul] vezninde) Meşrūbu içmekte ifrāt ve mübālaga eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: إِذَا تَبَجَّرَ التَّبِيدُ إِذَا أَلْحَ فِي شُرْبِهِ

كَثِيرٌ [emīr] vezninde) **الْبَجِيرُ** [el-becīr] [keşir] kelimesine itbā‘an zikr olunur; yukālu: كَثِيرٌ بَجِيرٌ

الإِبْجِيرَارُ [el-ibcīrār] (إِبْسِيرَارٌ [ibšīrār] vezninde) Bu dahi bir işten pek fütūr gelmekle gevşeyip ağırlaşmak ma‘nāsınadır; tekūlu: إِبْجَارَزْتُ عَنِ الْأَمْرِ إِبْجِيرَارًا إِذَا اسْتَرْخَيْتَ عَنْهُ وَتَنَاقَلْتَ

الْبَعْجَرَاءُ [el-becrā‘] (صَحْرَاءٌ [šahrā‘] vezninde) Arz-ı mürtefi‘aya denir.

الْبَعْجَرَاتُ [el-becerāt] (fetehtāla) ve

الْبُجَيْرَاتُ [el-buceyrāt] (bünye-i tasgīr ile) ‘Aķīķ-i Medīne üzere müşrif ve müntehī olan cebel civārında bir niçe suya itlāk olunur.

الْبَاجِرُ [el-bācir] (بَاهِرٌ [bāhir] vezninde) İçerisi şişkin olan adama denir, مُسْتَشْقِيٌّ [musteškī] gibi; yukālu: فَلَانَ بَاجِرٌ أَيِ مُتَّفَخٌ الْجَوْفِ

بَاجِرٌ [bācer] (هَاجِرٌ [hācer] vezninde) Bir sarem adıdır ki Ezd kabilesi perestiş ederler idi. Ve cīm’in kesriyle zebān-zeddir.

بُجَيْرٌ [Buceyr] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) İbn Evs eṭ-Ṭā‘ī’dır. Ve Buceyr b. Zuheyr, Ka‘b-ı saḥābī hazretlerinin birāderidir. Ve Buceyr b. Becre, حَمَزَةٌ [ḥamzet] vezninde ve Buceyr b. Ebī Buceyr ve Buceyr b. İmrān ve Buceyr b. ‘Abdullāh ašḥābdandır. Ve Muḥammed b. ‘Ömer b. Buceyr el-Ḥāfız ve hafīdi Aḥmed b. ‘Ömer ve Muṭahhar b. Ebī Nizār el-Buceyriyyān

muhaddislerdir.

[ب ح ر]

الْبَحْرُ [el-baħr] (bā'nın fethi ve hā-yı müh-melenin sükünuyla) Mutlakā çok suya denir, ماءٌ كَثِيرٌ ma'a'nāsına. Ve 'inde'l-ba'z fakat tuzlu şūr-āb olan çok suya denir. Cem'î **أَبْحُرٌ** [ebħur] ve **بُحُورٌ** [buħūr] ve **بِحَارٌ** [biħār] gelir; musaggarında **أُبَيْحِرٌ** [ubeyħir] denir, **بُحَيْرٌ** [buħayr] denmez.

Şārih der ki bu şevāzz-ı tasgirdir. Ve **بُحَيْرٌ** [buħayr] gerçi kıyās üzeredir, lākin kalilü'l-isti'māldir. Mü'ellifin *Başā'ir*'de beyānına göre fi'l-asl **بَحْرٌ** [baħr] mā-i kesiri cāmîc olan mekân-ı vāsi'e mevzū'dur, ba'dehu gāhca si'at-i mekāniyyesi itibār olunup meselā **بَحْرُتٌ كَدَا** dersin **أَوْسَعُهُ** ma'nāsına, gūyā ki "vüs'at-i bahr gibi onu tevsi'e ettim" demektir; ve minhu **بَحْرُتُ الْبَعِيرِ** [baħret] itlāk olunan nāka bu ma'nādandır. Ve bu münāsebetle mutlakā vāsi' ve bir nesne-de mütevessîc olan şey'e **بَحْرٌ** [baħr] itlāk olunur, hattā yüğrük ve vāsi'ü'l-cery olan ata dahi **بَحْرٌ** [baħr] ta'bîr olunur. Kezâlik 'ulūmda mütevessîc olan **جَبْرٌ** [ħibr]e de **بَحْرٌ** [baħr] itlāk ederler. Ve gāhca **بَحْرٌ** [baħr] den mülūhati itibār olunup **مَاءٌ بَحْرٌ** derler, **مِلْحٌ** [milħ] ma'nāsına. Ve 'inde'l-ba'z **بَحْرٌ** [baħr] fi'l-asl tuzlu suya mevzū'dur. Pes işbu **فَرَجَ الْبَحْرَيْنِ هَذَا عَذْبٌ فَرَاتٌ وَهَذَا مِلْحٌ أَجَاجٌ** kerimesi taglîbe haml olunur. İntehā. Ve

بَحْرٌ [baħr] Kerîm ve civān-merd adama itlāk olunur. Ve soluklu yüğrük ata itlāk olunur; yukālu: **رَجُلٌ بَحْرٌ أَيْ كَرِيمٌ وَفَرَسٌ بَحْرٌ أَيْ جَوَادٌ** Ve otlı sulu, ābādān yere itlāk olunur, **مَكَانٌ رَيْفٌ** ma'nāsına. Ve rahim-i nisvānın 'umkuna ya'nî oğlan yatağının dibine itlāk olunur, kesret-i dem sebebiyle. Ve

بَحْرٌ [baħr] Masdar olur, yarmak ma'nāsına; yukālu: **بَحَرَ الْأَرْضَ بَحْرًا مِّنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا شَقَّهَا** Ve hāssaten kulak yarmak ma'nāsındır; yukālu: **بَحَرَ الثَّقَاةَ إِذَا شَقَّ أَذْنَهَا** [Ve] **بَحِيرَةٌ** [baħîret] bundan me'ħūzdur, ke-mā se-yuzkeru. Ve

بَحْرٌ [Baħr] Esāmî-i ricāldendir.

الْبَحِيرَةُ [el-baħîret] [عَشِيرَةٌ] [a'şîret] vezninde) Şol nākaya yāhūd dişi koyuna itlāk olunur ki kulağı 'alāmet için şakk olunmuş ola.

Zamān-ı Cāhiliyet'te bir nāka yāhūd koyun on batn ya'nî on def'a doğursa kulağını şakk edip tesyîb ve āzād ve rüküb ve zebh ve intifāc cihetlerinden terk ve mu'āf ederler idi. Eğer hatfe enfihā helāk olursa lahmini nisvān tā'ifesine tahrîm edip zümre-i ricāl ekl ederler idi; **بَحِيرَةٌ** [baħîret] dedikleri budur. Ve 'inde'l-ba'z **بَحِيرَةٌ** [baħîret] şol nākadır ki çobansız tahliye ve tesyîb olunmakla kendi başına salma otlayıp gezer ola. Ve 'alā-kavlin şol nākadır ki beş def'a doğurup beşincisi erkek olursa o nākayı zebh edip lahminden nisvān ve ricāl ekl ederler idi ve eğer beşincisi dişi olursa nākanın kulağını şakk edip lahm ve leben ve rüküb ve veberi makülesini nefslerine tahrîmle āzād ederler idi ve hatfe enfihā helak oldukta lahmi nisvān tā'ifesine helāl olur idi. Ve 'alā-re'yin **بَحِيرَةٌ** [baħîret] **سَائِبَةٌ** [sā'ibet]in dişi olan yavrusudur ki onu dahi anası gibi āzād ve mu'āf ederler idi ve **سَائِبَةٌ** [sā'ibet] māddesinde beyān olundu. Ve ba'zılar 'indinde **بَحِيرَةٌ** [baħîret] koyun kısmına mahsüstür ki beş batn doğurduktaki kulağını şakk ve āzād ederler idi. Mü'ellif *Başā'ir*'de hemān kavli-i evvele hasr eylemiştir, niteki bura-

da takdīm eylemiştir. Ve minhu kavluhu ta'ālā **الآية** ﴿مَا جَعَلَ اللَّهُ مِنْ بَحِيرَةٍ وَلَا سَائِبَةٍ﴾ Ve **بَحِيرَةٌ** [bahīret] Sütü firāvān olan dışı hayvāna itlāk olunur. Cem'î **بَحَائِرٍ** [beḥā'ir] ve **بُحْرٍ** [buḥur] gelir zammeteynle.

الْبَاهِرُ [el-bāhir] [بَاهِرٌ] [bāhir] vezninde) Ahmak ve bī-magz adama denir; yukālu: **رَجُلٌ بَاحِرٌ أَيْ أَحْمَقٌ** Ve hālisü'l-humret kana denir. Ve yalancı, kezzāb kimseye denir. Ve fodul ve küstāh ve herze-kāra denir; yukālu: **هُوَ بَاحِرٌ أَيْ كَذَّابٌ وَكَذَا فَضُولِيٌّ** Ve hāssaten rahim kanına denir. Ve seme ve mebhūt adama denir.

الْبَحْرَانِي [el-baḥrāniyy] (bā'nın fethi ve ḥā'nın sükūnuyla) Bu dahi rahim kanına denir. *Nihāye*'de gūyā ki ka'r-ı rahim ma'nāsına olan **بَحْرَةٌ** [baḥret]le mensüb yāhūd galīz ve kesīr olduğundan deryāya mensūbdur diye mersūmdur. Elif ve nūn mübāлага için ziyāde kılınmıştır. Ve

بَحْرَانِي [Baḥrāniyy] Baḥreyn nām belde nisbetidir, ke-mā se-yuzkeru.

الْبَحْرَةُ [el-baḥret] [بَلْدَةٌ] [beldet] vezninde ve mürādifidir. Ve

بَحْرَةٌ [baḥret] Alçak ve obruk yere denir. Ve ravza-i 'azīmeye denir. Ve su irkilecek yere denir. Ve

بَحْرَةٌ [Baḥret] Medīne-i münevvere'nin ismidir. Ve Baḥreyn kazāsında bir karye adıdır. Ve mutlakā şol karyeye itlāk olunur ki onda nehr-i cārī ve mā-i nākır u sābit ola; ya'nī otlulu, ābādān ola. Cem'î **بُحْرٍ** [baḥr] gelir hāsız ve **بَحَارٍ** [biḥār] gelir.

بَحْرَةُ الرُّغَاءِ [Baḥretu'r-Ruḡā'] (rā'nın zamımı ve ḡayn-ı mu'ceme ile) Tā'if türābında bir mevzi'dir. Ve

بَحْرَةٌ [baḥret] Bāriz ve āşikāre ma'nāsına

isti'māl olunur ve minhu kavluhum: **لَقِيَهُ صَحْرَةٌ بَحْرَةٌ أَيْ بِلَا حِجَابٍ وَيَنْوَنَانٍ** Ya'nī münevvenen mansüb olarak dahi isti'māl olunur. Ve **صَحْرَةٌ** [şaḥret] kelimesi dahi bāriz ve bī-hā'il ma'nāsınadır. Ve terkīb-i mezbūr 'inde'l-ba'z hāl ile mü'evvel ve 'inde'l-ba'z masdarlardır ve evvele göre mürekkebirdir. Ve

بَحْرَةٌ [Baḥret] Tābi'iyeden Şafiyeye-i muhaddisenin vālidesi ismidir. Ve şu'arādan Yemīn b. Mu'āviye'nin ceddī ismidir. Ve Baḥreyn türābında bir mevzi' adıdır. Ve Tā'if kazāsında bir karye adıdır.

بُحَيْرٍ [Buḥayr] [زُبَيْرٍ] [zubeyr] vezninde) Tihāme'de bir daḡın adıdır. Ve Esed kabilesinden bir recül ismidir ki ondan Sufyān b. 'Uyeyne nām fakīh ve zāhid āsar ve aḥbār hikāyet eylemiştir. Ve 'Alī b. Buḥayr muhaddisīn-i tabi'ındendir. Kezālik 'Aşım b. Buḥayr, 'alā-kavlin bu **أَمِيرٍ** [emīr] vezninde İbn Buḥayr'dir. Ve 'Abdurrahmān b. Buḥayr muhaddisīndendir, 'alā-kavlin **أَمِيرٍ** [emīr] vezninde ve cīm'le Buceyr'dir.

الْبَحْرُ [el-baḥar] (fethateynle) Havftan nāşī seme gibi mütehayyir ve mebhūt olmak ma'nāsınadır; yukālu: **بَحْرُ الرَّجُلِ بَحْرًا مِّنْ الْفَرْعِ إِذَا تَحَيَّرَ مِنَ الرَّابِعِ** Ve pek susamak ma'nāsına ma'nāsınadır; yukālu: **بَحْرُ الرَّجُلِ إِذَا اشْتَدَّ عَطَشُهُ** Ve vücūdun eti eriyip zā'il ve mehzül olmak ma'nāsınadır; yukālu: **بَحْرُ الرَّجُلِ إِذَا ذَهَبَ لِحِمْلِهِ** Ve deve kısmı zebūn ve bī-tāb olup çehresi simsiyāh olunca kadar cidd ve ikdāmla seḡirtmek ma'nāsınadır; yukālu: **بَحْرُ النَّبِيِّ إِذَا اجْتَهَدَ فِي الْعُدُوِّ طَالِبًا أَوْ مَطْلُوبًا فَضَعُفَ حَتَّى اسْوَدَّ وَجْهُهُ**

الْبَحِيرُ [el-baḥir] [كَيْفٍ] [ketif] vezninde) Bu zikr olunan ma'nālardan vasftır. Ve **سَلُّ**

[sill] marazına uğramış kimseye de بَحْرٌ [bahīr] denir. Maraz-ı mezbūr halk içinde verem ve kuru hastalık dedikleri illetidir.

الْبَحِيرُ [el-bahīr] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bu dahi maraz-ı سِلٌّ [sill]e mübtelâ adama denir; yukâlu: رَجُلٌ بَحْرٌ وَبَحِيرٌ أَيُّ بِهِ السِّلُّ Ve

بَحِيرٌ [Bahīr] Dört nefer ashâb ve dört nefer tâbīṭ isimleridir. Ve Aḥmed b. Muḥammed b. Cafer ve hafīdi Saʿīd b. Muḥammed ve Muṭaḥhar b. Bahīr b. Muḥammed ve İsmâʿil b. ʿAvn el-Baḥriyyūn muhaddislerdir, cedleri olan Bahīr'e mensūblardır.

بَحِيرَى [Baḥīrā] (bā'nın fethi ve elifin kasrıyla) ve

بَيْحَرٌ [Bayḥar] (صَيْقَلٌ [şayqal] vezninde) ve **بَيْحَرَةٌ** [Bayḥarat] (hā'yla) Esmā-i ricāldendir.

الْبَحُورُ [el-baḥūr] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Şol ata itlāk olunur ki gittikçe seğirtmesi ziyāde-i cevdet edip üzerine koya. Bu gūne at pek soluklu yūgrük olmakla gittikçe artırır olur; yukâlu: فَرَسٌ بَحُورٌ إِذَا كَانَ يَزِيدُهُ الْجَزِيُّ جَوْدَةً

الْبَاحُورُ [el-baḥūr] Aya denir, şakk-ı zulmet eylediği için; yukâlu: طَلَعَ الْبَاحُورُ أَيُّ الْقَمَرِ Ve

بَاحُورٌ [bāḥūr] ve

بَاحُورَاءُ [bāḥūrā] (عَاشُورَاءُ [ʿāşūrā] vezninde) Şühūr-ı Rūmiyyeden temmuz ayında olan şiddet-i harārete denir ki murād şeh-i merkūmda maʿrūf yedi gündür. Havānın be-gāyet ıssılığın olur, gūyā ki ʿālemi ıssılıkla yāhūd ıssılığın şakk eder. Mütercim der ki İmām Suyūṭi *Muzhir*'de bunu müvelledattan taʿdād eylemiştir.

بَنَاتُ بَحْرٍ [benātu baḥr] Şol yufka bulutların künyesidir ki mevsim-i sayftan mukademece nümāyān olur. ʿAlā-kavlin savāb

olan hā-yı muʿceme ile olmaktadır. Cevherī vehmine mebnī hā-yı mühmele ile sebt eylemiştir, lākin müʿellif terdīd ile zikr ederken Cevherī'yi tevḥīmi nā-müstakīmdir.

الْبُحْرَانُ [el-buḥrān] (سُلْطَانٌ [sulṭān] vezninde) Etubbā taʿbīrātındandır, müvellededir. Mütercim der ki beyne'l-etubbā hastaya emrāz-ı hāddede husūsan hummā içre defʿaten ʿarız olan hiddet ve şiddete itlāk olunur. Ve lafz-ı Yūnānī olmak üzere mersūmdur; yekūlūne مُضَافًا بُحْرَانٌ هَذَا يَوْمٌ بَاحُورِيٌّ عَلَى غَيْرِ قِيَاسٍ

Bu istilāh-ı etubbādandır. Leyle-i buhrān o gecedir ki maraz tabīʿata gālib olup tabīʿat maraz ile mukāvemem ve musāraʿat eder. Meselā düşman bir kalʿayı muḥāsara edip yürüyüş sadedinde oldukta ehl-i kalʿa aʿdāyı redd ve defʿ ve ferīkaynın mukāvemem ve mukāteletine teşbīh etmişlerdir. O gece etubbā marīze devā veremekten ihtimā ederler, tā ki tabīʿat tedbīr-i devāya iştigāl sebebiyle maraz ile kemāl-i mukāvememine gaflet ve fütür gelmeye, belki “izā ḥulliyet ve nefseḥā” bi'l-cümle kuvvetini def-i maraza tevcīh edip biznihi taʿālā ola ki marazı defʿ yā zebūn eyleye. Ve leyālī-i buhrān ibtidā eyyām-ı marazdan ʿadd olunmak üzere birkaç leyālī-i maḥsūsadır. Ve ecved-i buhrān yedinci gecede olduğu kütüb-i tıbbiyede mezkūrdur. Bir emrin ve cengin yā gayrı havādisin kemāl-i şiddeti ve fasl-ı tarafeyni vaktine dahi mecāzen itlāk olunur.

الْبَحْرَيْنِ [el-Baḥreyn] (tesniye bünyesiyle) Bir belde adıdır: Başra ile ʿUmān miyānında bir beldedir. Nisbetinde بَحْرِيٌّ [Baḥriyy] ve بَحْرَانِيٌّ [Baḥrāniyy] denir. ʿAlā-kavlin بَحْرِيٌّ demek mekrūhtur, بَحْرٌ

[baħr]e mensüb olana müştebih olmamak için. Muḥammed b. el-Mu'temir ve 'Abbās b. Yezīd el-Baħrāniyyān muhaddislerdir.

الْبَاحِرَةُ [el-bāħiret] (بَاهِرَةٌ [bāħiret] vezninde) Bir nevc dikenli ağaç adıdır. Ve soy ve güzide nākaya itlāk olunur; yukālu: نَاقَةٌ بَاحِرَةٌ أَيْ صَفِيَّةٌ

بُحُورٌ [Buħur] (bā'nın ve ḥā'nın zammıyla) Esāmīdendir: Buħur b. Ḍubu' ashābdandır ve Ḍubu' dahi zammeteynledir. Ve 'Ömer b. Maḥmūd b. Baħar el-Vāzīnānī ki جَبَلٌ [cebel] veznindedir ve 'amm-zādesi Muḥammed ve Hişām b. Buħrān ki عُثْمَانُ [‘uşmān] veznindedir, muhaddislerdir.

الْإِبْحَارُ [el-ibḥār] (hemzenin kesriyle) Deryā seferi eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَبْحَرَ الرَّجُلُ إِذَا رَكِبَ الْبَيْحَرَ Ve سِلٌّ [sill] marazına ya'nī kuru hastalığa mübtelā olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَبْحَرَ الرَّجُلُ إِذَا أَخَذَهُ السِّلُّ Ve bilā-kasd bir adama müsādif olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَبْحَرَ فُلَانٌ إِذَا صَادَفَ إِنْسَانًا بِلَا قَصْدٍ أَيْ لِرُؤْيِيَّتِهِ Ve bir yerin su irkilecek mahalleri çok olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَبْحَرَتِ الْأَرْضُ إِذَا كَثُرَتْ مَنَاقِعُهَا Ve su şūr olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَبْحَرَ الْمَاءُ إِذَا مَلَحَ Ve suyu be-gāyet tuzlu ve şūr bulmak ma'nāsınadır; yukālu: أَبْحَرَ الرَّجُلُ الْمَاءَ إِذَا وَجَدَهُ بَحْرًا أَيْ مَلَحًا لَمْ يَسْغُ

الْإِسْتِبْحَارُ [el-istibḥār] Deryā gibi yayılıp münbasit olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَبْحَرَ زَيْدٌ فِي الْعِلْمِ وَالْمَالِ إِذَا انْبَسَطَ Ve şā'ir ve kıssa-hān ve hatīb makūlesi sözde baħr gibi tevessü' ile çok söz bulup söylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: إِسْتَبْحَرَ الشَّاعِرُ إِذَا اتَّسَعَ لَهُ الْقَوْلُ

التَّبْحِيرُ [et-tebaḥḥur] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde)

de) Deryālanmak ma'nāsınadır ki kesret ve vüs'atte deryā gibi bī-kerān olmaktan 'ibārettir. Bu 'alāka ile bir adam māl-ı firāvāna mālīk olsa تَبَحَّرَ فِي الْمَالِ derler ve 'ilm ve dānişde tevessü' ve ta'ammuk peydā eylese تَبَحَّرَ فِي الْعِلْمِ derler.

بَحْرَانَةٌ [Baħrānet] (bā'nın fethiyle) Yemen'de bir beldedir.

بَحْرَانٌ [Baħrān] (bā'nın fethi ve zammıyla) Hiçāz'da Fur' nāhiyesinde bir mevzi'dir.

يَبْحَارٌ [Yebḥar] (يَمْنَعٌ [yemna' vezninde) İbn 'Āmir'dir ki ashābdandır.

الْبُحَيْرِيَّةُ [el-Buḥayriyyet] (musaggar bün-yesiyle) Yemāme'de bir mevzi' adır.

بَحِيرَ أَبَاؤُ [Baḥirābāz] (bā'nın fethiyle) Merv kazasında bir karyedir.

الْبَحَّارُ [el-baḥḥār] (نَجَّارٌ [necār] vezninde) Gemiciye denir, مَلَّاحٌ [mellāḥ] gibi. Cemā'atine بَحَّارَةٌ [baḥḥāret]a denir hā-i cem'iyyetle; yukālu: هُوَ بَحَّارٌ وَهُمْ بَحَّارَةٌ

بَنُو بَحْرَى [Benū Baħrā] (سَلْمَى [selmā] vezninde) Bir batndır.

ذُؤْبِحَارٌ [Zū Biḥār] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bir dağın yāhūd bir yumuşak ve düz yerin ismidir ki etrāfını dağlar ihāta eylemiştir.

بِحَارٌ [Biḥār] (bā'nın kesriyle munsarır olarak ve men'-i sarfı dahi cā'izdir) Bir mevzi' adıdır.

بُحَارٌ [Buḥār] (عُرَابٌ [gūrāb] vezninde) Başka bir mevzi'de yāhūd zikr olunan meksürede lügattır.

بُحَيْرَةٌ [Buḥayret] (جُهَيْنَةٌ [cuheyne] vezninde) On beş mevzi' adıdır.

[ب ح ت ر]

الْبُحْتُورُ [el-buḥtur] (تَا-ي-ي müsennāt ile فُنُودٌ [kunfuz] vezninde) A'zā ve endamı dir-

nekli tıknaz ve topaç olan bodura denir; yukālu: هُوَ بُحْتَرٌ أَي قَصِيرٌ مُجْتَمِعُ الْحَلْقِ Ve

بُحْتَرٌ [buħtur] Beyne'l-^cArab bir ma'rif buğurun adıdır ki ondan develere döl alırlar idi, ibil-i buhturiyye ona mensübdür. Ve

بُحْتَرٌ [Buħtur] Esmādandır: Buħtur b. ^cAtūd b. ^cUneyz, Ṭayyî kabîlesinden bir tâ'ifenin pederidir; şâ'ir-i meşhûr Ebū ^cUbāde el-Buħturî onlara mensübdür. Cevherî vehminden nāşî عُتَيْرٌ [^cUneyz] kelimesini ki zā-yı mu'ceme ile musaggar bünyesinde, nūn'la عُتَيْنٌ [^cUneyn] ^cunvânında resm eylemiştir. Şārih der ki ba'zı usûl-i *Şihâh*'ta zā ile müsebbettir. Ve **بُحْتَرٌ** [Buħtur] Şu'arâ-yı Cāhiliyye'den Cudeyy b. Tedūl nām kimsenin cedit ismidir.

التَّبْحُورُ [et-tebaħtur] [تَدْحُوجٌ] [tedaħruc] vezninde) Zikr olunan Buħtur cemā'atine müntesib olmak ma'nāsınadır ki onlardanım diye iddi'ā eylemekten ^cibârettir; yukālu: تَبْحَرُ الرَّجُلُ إِذَا انْتَسَبَ إِلَى الْبُحْتَرِيَّةِ

[ب ح ث]

الْبَحْشَرَةُ [el-baħşeret] (sā-yı müsellese ile **دَحْرَجَةٌ** [daħrecet] vezninde) Bir nesneyi saçıp perîşān eylemek ma'nāsınadır; yukālu: بَحْشَرَ الشَّيْءَ إِذَا بَحَثَهُ وَفَرَقَهُ Ve mektūm ve mestūr nesneyi zāhire keşf ve istihrāc eylemek ma'nāsınadır; yukālu: بَحْشَرَ اللَّبَنُ إِذَا اسْتَحْرَجَهُ وَكَشَفَهُ لَبْنٌ مُبْحَشَرٌ أَي مُتَقَطَّعٌ ve yukālu: تَقَطَّعَ وَتَحَبَّبَ مُتَحَبَّبٌ

التَّبْحُورُ [et-tebaħşur] [تَدْحُوجٌ] [tedaħruc] vezninde) **بَحْشَرَةٌ** [baħşeret]ten mutāvifdir; yukālu: بَحْشَرَ الشَّيْءَ فَبِحْحَشَرٍ أَي بَحَثَهُ وَفَرَقَهُ فَتَفَرَّقَ

[ب ح د]

الْبُحْدَرِيُّ [el-buħduriyy] (bā'nın ve dāl'ın

zammeleriyle) Şol mukarkam ya'nī sūt vurmuş çocuğa denir ki büyümez olur; Fārisīde şîr-zede derler, Türkīde sūt hırası ta'bir olunur; yukālu: صَبِيٌّ بُحْدَرِيٌّ أَي مُقَرَّقَمٌ لَأَ يَشْبُ

[ب خ ر]

الْبُحَارُ [el-baħr] (bā'nın fethi ve hā-yı mu'cemenin sükūnuyla) Fi'l-i buhardır, ya'nī بُحَارٌ [buħār] māddesinden masdardır, buhārlanmak ya'nī buğulanmak ma'nāsınadır; yukālu: بَحَرَتِ الْقِدْرُ بَحْرًا مِّنْ بَابِ الثَّالِثِ إِذَا ظَهَرَ بُحَارُهَا

الْبُحَارُ [el-baħar] (fethateynle) Ağızda ve sâ'ir nesnede olan bed ve müntin rāyihaya denir. Şārihin beyānına göre ağız koku-sunda meşhūrdur ve bu ma'nāda masdar olur, ağız ve sâ'ir nesne bed kokmak ma'nāsına; yukālu: بَحَرَ الْقَمَّ مَثَلًا بَحْرًا مِّنْ بَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَتَتْ رِيحُهُ مِثْلَ بَحْرِ بَابِ الْإِبْحَارِ (hemzenin kesriyle) Bir adamı bed rāyihalı nesne yāhūd maraz **أَبْحَرُ** [ebħar] kılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَبْحَرَهُ الشَّيْءُ إِذَا صَيَّرَهُ أَبْحَرَ

الْأَبْحَارُ [el-ebħar] (aħmer) vezninde) Ağızı bed kokan kişiye denir. Mü'ennesi **بَحْرَاءُ** [baħrā']dır.

الْإِبْحَارُ [el-ibħār] (hemzenin kesriyle) Bir adamı bed rāyihalı nesne yāhūd maraz **أَبْحَرُ** [ebħar] kılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَبْحَرَهُ الشَّيْءُ إِذَا صَيَّرَهُ أَبْحَرَ

الْبُحَارُ [el-buħār] (ğurāb) vezninde) Issı sudan ve sâ'ir ıssı nesneden neş'et eden duhāna denir ki buğ ta'bir olunur; tekūlu: رَأَيْتُ بُحَارًا وَهُوَ دُحَانٌ مِّنْ حَارٍ

الْمَبْحُورُ [el-mebħūr] Mahmūr kimseye itlāk olunur ki buhār-ı şarāb dimāgını süst eylemiştir; yukālu: شَرِبَ فَصَارَ مَبْحُورًا أَي مَحْمُورًا

الْبَاهِرُ [el-bāḥir] [بَاهِرٌ [bāhir] vezninde) Ekin suvarıcıya denir, سَاقِي الرُّزْعِ ma'fāsına.

بَنَاتُ بَاهِرٍ [benātu baḥr] [بَاهِرٌ [baḥr] vezninde) Ḥā-yı mühmelede zikr olundu ki kubeyl-i mevsim-i sayfta nümāyān olan yufka bulutların künyesidir.

Mütercim der ki mü'ellif bunu mīm faslında مَحْرٍ بَنَاتٌ 'unvāniyla da sebt eylemiştir. Ve İbn Esīr *Muraşşac* nām kitābında مَحْرٍ بَنَاتٌ وَيُقَالُ بَنَاتٌ مَحْرٍ 'unvāniyla zikr ve kubeyl-i sayfta niçe eyyām ufuklarda nümāyān olan ak ve ince bulutlar ile tefsīr eyledikten sonra 'inde'l-ba'z deryā tarafından bādiye āfākında neşet eden bulutlardan 'ibārettir ve onların ba'zının matarı ba'zından ekser olur ve 'alākavlin mevsim-i sayfta akşamdan sonraca nāhiye-i maşrıktan zuhūr eden yufka bulutlardı diye beyān eylemekle بَحْرٍ بَنَاتٌ ve ḥā-yı mu'ceme ile بَحْرٍ بَنَاتٌ ve mīm'le بَنَاتٌ dahi saḥīh olur. Ve مَحْرٍ [maḥr] şakk ma'fāsınadır yāhūd irsālū'l-mā'i fi'l-arz ma'fāsına olmakla onlardan me'hūz olur. İntehā.

الْبَحُورُ [el-baḥūr] [صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Tütsüye denir ki onunla buhurlanıp tatay-yüb olunur, 'ūd ve 'anber gibi. Ve

بَحُورٌ [baḥūr] Beyne'n-nās mī'a-i sā'ilede müte'āreftir ki دَوْمٌ [devm]-i Ḥicāzī ağacının zamkıdır, 'asel-i lebenī dahi derler ki tahrifile 'asel-bend ta'bīr olunur; yukālu:

تَبَحَّرَ بِالْبَحُورِ وَهُوَ مَا يَتَّبَعُهُ بِهِ

بَحُورُ مَرْيَمَ [baḥūru meryem] Bir nev' nebāt adıdır ki celā' ya'nī mādde ile sath-ı 'uzvun miyānına girip yapışmış ve kurumuş rutübetleri ziyādesiyle izāle edicidir. Ve müfettih ya'nī mecrāda südde irās eden māddeyi ihrāc edip nüfūz eyleyecek nes-

nelerin nüfūzunu teshīl eder. Ve müdirr ya'nī bevl ve hayz ve 'arak ve leben gibi mā'iyetli agdiye ve fuzūl-i seyyāleyi ihrāc eder ve neffā'dır. Bu nebāt bu ismle ma'rūftur, köküne domuz ağırşığı ta'bīr olunur. Ve bundan mā-'adā الْأَكْرَادِ بَحُورٌ [baḥūru'l-ekrād] ve بَحُورُ السُّودَانَ [baḥūru's-sūdān] nām birer nebāt dahi vardır.

الْبَحْرَاءُ [el-Baḥrā'] (صَحْرَاءٌ [şaḥrā'] vezninde) Şām'da bir arzın ismidir. Ve Ḥicāz'da Ḳuley'a kurbünde bir mā-i müntinenin ismidir. Ve bir nev' nebāt ismidir ki بَحْرَةٌ [baḥret] dahi derler, mevāşī 'alefindendir.

بُحَارَا [Buḥārā] (bā'nın zammı ve elifin meddi ve kasrıyla) Bir belde ismidir. Mütercim der ki bilād-ı Māverāünnehr'dendir. بُحَارَا [buḥārā] lügat-ı Fūrs-i kadīmde mecma'-ı 'ilm ma'fāsına olan buḥār'dan me'hūzdur, ism-i kadīmi محلث idi.

الْبُحَارِيَّةُ [el-Buḥāriyyet] Başra'da bir sikke ya'nī bir sokak ismidir ki Ziyād nām emīr ondan Buḥāriyyu'l-asl bin nefer 'abd iskān eylemişti.

بُحَارٌ [Buḥār] [غُرَابٌ [ğurāb] vezninde) Esmādandır: 'Alī b. Buḥār muhaddisīndendir. Ve Aḥmed b. Muḥammed b. 'Alī el-Buḥārī ki muhaddis-tir, buḥār-ı 'ūda mensūbdur, zīrā hānlarda onunla halkı tebhīr eder idi. Ve Aḥmed b. Buḥār ve 'Alī b. el-Buḥārī muhaddislerdir.

[ب خ ت ر]

الْبَحْتَرَةُ [el-baḥteret] (tā-yı fevkiyye ile دَخْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) ve

التَّبَحُّرُ [et-tebaḥtur] [تَدَخْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Bir güne güzel yürüyüşle yürümek ma'fāsınadır. Mü'ellif tefsīrde müsāmaha eylemiştir, zīrā hemān مَشِيئَةٌ حَسَنَةٌ 'ibāretiyle

beyān eylemiştir. Cemīr-i usūlde mersūm olduğu üzere salınarak hıram ve reftār ile yürümek ma'nāsınadır; yukālu: **بَحْتَرِ الرَّجُلِ** وَتَبَحْتَرُ إِذَا مَشَى مَشْيَةً حَسَنَةً يَغْنِي بِالْتَّمَايِلِ وَمَشَى الْمُتَكَبِّرِ الْمُعْجَبِ بِنَفْسِهِ

أَلْبَحْتَرِيَّ [el-baḥteriyy] [aḥteriyy] [aḥteriyy] vezninde) Dā'imā hıram ve reftār ile yürür olan adama denir; yukālu: **رَجُلٌ بَحْتَرِيٌّ** أَي الْحَسَنُ الْمَشْيِ Ve cism ve endāmı hūb ve dīl-ber olan adama itlāk olunur; yukālu: **هُوَ** بَحْتَرِيٌّ أَي حَسَنُ الْجِسْمِ Ve mu'cib ve muhtāl ve hod-bīn adama itlāk olunur. Ve Baḥter b. Ebi'l-Baḥterī ve Baḥterī b. 'Ubeyd muhaddislerdir.

أَلْبَحْتِيرِيَّ [el-biḥtīr] (bā'nın kesriyle) [baḥteriyy] ile iki ma'nā-yı ahīrde mürādifdir.

[ب خ ث ر]

أَلْبَحْشَرَةُ [el-baḥşeret] (sā-yı müsellese ile) Suda yāhūd sevbdе olan bulanıklığa ve küdürete denir ki ismdir; yukālu: **فِي الْمَاءِ أَوْ** كَدْرُ الثَّوْبِ بَحْشَرَةٌ أَي كَدْرٌ

بَحْشَرَةٌ [baḥşeret] Masdar olur, dağıtmak ve tārümār etmek ma'nāsına.

أَلْتَبْحِشُرُ [et-tebaḥşur] [tedaḥruc] vezninde) Ondan mutāvi'dir; yukālu: **بَحْشُرٌ** الشَّيْءِ فَتَبْحِشُرُ إِذَا بَدَّدَهُ وَفَرَّقَهُ فَتَفْرَقُ

[ب د ر]

أَلْمُبَادَرَةُ [el-mubāderet] [mufā'alet] vezninde) ve

أَلْبِدَارُ [el-bidār] [qitāl] vezninde) Bir nesne bir tarafına gayrıyı sebk için sūr'at ve şitāb eylemek ma'nāsınadır, bi-nefsihi ve ilā ile ta'diye eder; yukālu: **بَادَرَهُ** وَإِلَيْهِ مُبَادَرَةٌ وَبَدَارًا إِذَا عَاجَلَهُ

أَلْإِبْتِدَارُ [el-ibtidār] [ifti'āl] vezninde) **مُبَادَرَةٌ** [mubāderet] ma'nāsınadır; yukālu:

بَادَرَهُ وَإِلَيْهِ بِمَعْنَى بَادَرَهُ Bu iki bāb iştirāk için de gelir, **مُسَابَقَةٌ** [musābaqat] ve **إِسْتِبَاقٌ** [istibāk] gibi.

أَلْبُدُورُ [el-budūr] [ku'ūd] vezninde) ve **أَلْبَدْرُ** [el-bedr] [qadr] vezninde) Bunlar da bir nesneye sebk-ı gayr için sūr'at ve şitāb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **بَدَرَ** غَيْرَهُ بُدُورًا وَبَدْرًا وَإِلَيْهِ إِذَا عَاجَلَهُ Ve bir adama bagtaten 'ale'l-fevr bir iş hādīs ve nāgeh zuhūr olmak ma'nāsınadır; yukālu: **بَدَرَهُ** وَالْأَمْرُ وَإِلَيْهِ إِذَا عَجَلَ وَإِلَيْهِ وَاسْتَبَقَ

بَدْرٌ [bedr] Nūr ile mümtelī olmuş aya denir ki on dört gecelik aydır; yukālu: **طَلَعَ** الْبَدْرُ وَهُوَ الْقَمَرُ لَيْلَةً كَمَالِهِ

Mü'ellif *Başā'ir*'de Rāgīb'dan nakl eder ki **بَدْرٌ** [bedr] tesmiyesi şemse tulū' cihetiyle mübāderetinden nāşīdır yāhūd imtilā' cihetiyle **بَدْرَةٌ** [bedret]e teşbīh olunmuştur. Ve 'alā-kile't-takdirēyn fi'l-asl masdardır, fā'il ma'nāsınadır, niteki **بَادِرٌ** [bādir] dahi derler. Lākin benim vicdānımda akreb olan **بَدْرٌ** [bedr] asl-ı mādde'dir, ba'dehu ma'ānī cihetleri itibār olunmuştur. Ba'zen **بَدَرَ** derler, **طَلَعَ** طُلُوعِ الْبَدْرِ ma'nāsına ki murād sebk ve sūr'attir. Ve ba'zen imtilā cihetini itibār ederler, kese ma'nāsına olan **بَدْرٌ** [bedr] bundan me'hūzdur, kezālik **بَيَدَرٌ** [beyder] dahi bundandır. İntehā. Ve

بَدْرٌ [bedr] Bir kavmin ser-gerde ve zī-şānına itlāk olunur; yukālu: **هُوَ** بَدْرُ الْقَوْمِ أَي سَيِّدُهُمْ Ve hizmette çālāk ve sebük-pā olan tāmümü'l-a'zā gulām-ı bālige itlāk olunur. Ve tabağa itlāk olunur, cirm-i bedr gibi müstedir olduğu için. Ve

بَدْرٌ [Bedr] Bir mevzi' adıdır. Ma'rife olmakla mü'ennestir, tezkīri dahi cā'izdir, ya'nī بقعة [buq'at] ve موضع [mevdi'] te>vīlleriyle te'nīs ve tezkīri cā'izdir.

‘Alā-kavlin mevzi‘-i mezbūrda bir kuyunun ismidir ki Bedr b. Kureyş hafr etmekle ismiyle mevsüm oldu; buna göre mü‘ennestir ve bu beyne‘l-Ḥaremeyn vāki‘dir, Bedr gazvesi onda olmuştur. Bi-hamdihi ta‘ālā mütercim-i bī-nevā ziyāretleriyle kām-revā olmuştur. Ve

بُدْرٌ [Bedr] Yemen mihlāfından bir mihlāf ya‘nī bir nāhiye adıdır. Ve Bāhile kabilesi yurdunda bir dağın adıdır. Ve Vāride kurbünde başka bir dağın adıdır. Ve bādiyede bir mevzi‘ ismidir. Ve Mu‘āviye b. Ḥaḫş bilādında bir dağın adıdır. Ve iki nefer saḫābī ismidir. Ve

بُدْرِيٌّ [Bedriyy] (yā-yı nisbetle) Bedr gazāsına hāzır olan ashāb-ı kirāmdır ki ashāb-ı Bedr ta‘bīr olunur. Ammā Ebū Mes‘ūd ‘Uḫbe b. ‘Amr el-Bedrī ki bu dahi ashābdandır, gazve-i Bedr’e hāzır olmayıp kable‘l-vak‘a Bedr nām su başına nāzil olmakla ona nisbetle Bedrī dediler. Ve Bedr b. ‘Amr, Fezāre kabilesinden bir batndır; ‘allāme-i ‘asr Tācuddīn ‘Abdurrahmān b. İbrāhīm b. Sibā‘ el-Bedrī el-Fezārī onlara mensūbdur. Ve

بُدْرٌ [bedr] Mutlakā tām ve vāfir ve kāmīl olan şey’e itlāk olunur. Ve

بُدْرِيُّ الْعَيْثِ [bedriyyu‘l-ğays] (kezālik yā-yı nisbetle) Mevsim-i şitādan mukaddem yağan yağmura itlāk olunur, müsābakati için; tekūlu: قَدْ أَخَذْنَا بُدْرِيُّ الْعَيْثِ وَهُوَ مَا كَانَ قَبْلَ الشِّتَاءِ Ve

بُدْرِيُّ الْفُضْلَانِ [bedriyyu‘l-fuḫlān] Semiz ve tavlı deve köşegine itlāk olunur. Ve

بُدْرٌ [bedr] ve

بُدْرَةٌ [bedret] (hā‘yla) Tāze kuzu derisinden çıkan tuluma itlāk olunur; bu شَكْوَةٌ [šekvet]ten büyücek olur. Cem‘i بُدُورٌ [budūr]

gelir ve بُدْرٌ [bider] gelir bā‘nın kesriyle ve dāl‘ın fethiyle. Ve

بُدْرَةٌ [bedret] İçinde bin, ‘alā-kavlin on bin dirhem ve ‘alā-re‘yin yedi bin dīnār olan keseye itlāk olunur. Ve

بُدْرَةٌ [Bedret] Bir mevzi‘ adıdır. Ve

عَيْبِدْرَةٌ [‘ayn bedret] Şol göze itlāk olunur ki hadīdü‘l-basar olmakla manzūru cümleden akdem görür ola. ‘Alā-kavlin ‘illet ve noksānı olmayıp bedr gibi tām ve kāmīl göze itlāk olunur; yukālu: عَيْنٌ بُدْرَةٌ إِذَا كَانَتْ تَبْدُرُ بِالتَّظْرِ أَوْ تَأْمَةٌ كَالْبُدْرِ

الْبُدْرِيُّ [el-bederā] (جَمَزَى [cemezā] vezninde) Mübādir ve müsābık ma‘nāsına ismidir; tekūlu: إِسْتَيْقْنَا الْبُدْرِيُّ أَيُّ مُبَادِرِينَ

الْبَادِرَةُ [el-bādiret] (نَادِرَةٌ [nādiret] vezninde) Bir kimseden gazab hālinde hiddetten nāşī sebke ve sudūr eden hatā ve hefveye itlāk olunur, gerek kavli ve gerek fi‘li olsun; tekūlu: صَدَرَتْ مِنْهُ بَادِرَةٌ وَأَخَافُ بَادِرَتَهُ وَهُوَ مَا يَبْدُرُ فَلَانَ حَارُّ التَّوَادِرِ مِنْ حِدَّتِهِ فِي الْغَضَبِ Ve

بَادِرَةٌ [bādiret] Kılıcın ucuna denir ki nam-lunun sivri olan ucudur; yukālu: طَعَنَهُ بِبَادِرَةٍ Ve bediḫe ma‘nāsınadır ki hāzırcevāblık şīvesiyle bi‘l-bedāhe bī-tekellūf söylenen kelāmdan ‘ibārettir; yukālu: ذُو بَادِرَةٍ نَادِرَةٌ أَيُّ بَدِيحَةٍ “varaḫ-ı ḫuvvā‘et’e ya‘nī kına nebātının yaprağına denir ki ibtidā zuhūr edenidir. Ve mutlakā her nebātın en evvel yarılıp görünen ucuna itlāk olunur; yukālu: ظَهَرَتْ بَادِرَةٌ هَذَا النَّبَاتِ أَيُّ أَوَّلُ مَا يَنْفَطِرُ مِنْهُ وَرَسٌ [vers] ya‘nī Yemen za‘ferānı dedikleri dārūnun pek tāze ve ecvedine denir. Ve vücūdda بَادِرَةٌ [bādiret] omuz ile boynun mā-beyninde olan etçe-ğize denir; yukālu: إِحْمَرَّتْ بَوَادِرُ الْحَيْلِ وَهِيَ اللَّحْمَاتُ بَيْنَ الْمَنَاكِبِ وَالْعُنُقِ Ve

بَادِرَةُ الْإِنْسَانِ [bādiretu'l-insān] Memenin yanında **رُغَاءٌ** [ruḡaā] dedikleri sinirin üstünde ve meme başının aşağısında olan etçeğize denir; iki taraflı olmakla **بَادِرَتَانِ** [bādiretān] derler. Ve **بَادِرَةٌ** [bādiret]in cem'i **بَوَادِرُ** [bevādir]dir.

الْبَادِرُ [el-bādir] (**بَاهِرٌ** [bāhir] vezninde) **بَدْرٌ** [bedr] ma'nāsındır ki on dört gecelik aydır.

الْبَيْدَرُ [el-beyder] (**صَيْقَالٌ** [şayqal] vezninde) **كُدْسٌ** [kuds] ma'nāsındır ki dövülmedik galle harmanına denir, Türkîde malağma ta'bîr olunur. Ve harman yerine de **بَيْدَرٌ** [beyder] denir; yukālu: **وَضَعَ الْبَيْدَرَ فِي الْبَيْدَرِ فِي أَيِّ الْكُدْسِ فِي مَوْضِعِهِ الَّذِي يُدَاسُ فِيهِ**

الْبَيْدَرَةُ [el-beyderet] (**شَيْطَرَةٌ** [şaytarat] vezninde) Galleyi yığıp harman eylemek ma'nāsındır; yukālu: **يَبْدِرُ الطَّعَامَ إِذَا كَوَّمَهُ**

الْإِبْدَارُ [el-ibdār] (hemzenin kesriyle) Bir kimse üzere bedr doğmak, 'alā-kavlin leyle-i bedrde yola gitmek ma'nāsındır; tekūlu: **أَبْدَرْنَا أَيَّ طَلَعْنَا الْبَدْرُ أَوْ سَرْنَا فِي لَيْلَةِ الْبَدْرِ** Ve sebk ve mübāderet ma'nāsındır; ve minhu kavluhum: **أَبْدَرَ الْوَصِيَّ فِي مَالِ الْيَتِيمِ إِذَا بَادَرَ كَبِيرَهُ** Ya'nī "Yetim rüşd ve bülüga bālig olunca kadar vasī cenābları mālına mübāderet eyledi."

الْبَيْدَرَى [el-beyderā] (**خَوَزَلَى** [ḥavzelā] vezninde) Rāst ve dürüst olan lügate vasf olur ki hāle ve noksandan pākîze ve kāmîl olur ve minhu yukālu: **لِسَانَ بَيْدَرَى أَيُّ مُسْتَوِيَّةٍ** Ve bunun elifi te'nīs içindir ve te'nīsî lügat itibārıyla.

الْبَدْرِیَّةُ [el-Bedriyyet] (**قَدْرِیَّةٌ** [kadriyyet] vezninde) Bağdād'da bir mahalle adıdır; Yahyā b. el-Muzaffer es-Selāmî el-Bedri ona mensūbdur.

ب ذ ر

الْبَدْرُ [el-bezr] (bā'nın fethi ve zāl-ı mu'cemenin sükūnuyla) Mutlakā zirā'at için 'azl ve ifrāz olunan hubūbāta denir ki tohum ta'bîr olunur.

Şārih der ki **بَدْرٌ** [bezr] fi'l-asl masdardır, **مَبْدُورٌ** [mebzūr] ma'nāsındır yā tesmiye bi'l-masdardır yāhūd fa' bi-ma'nā mef'uldür, **ضَرْبُ الْأَمِيرِ** ve **نَسْجُ الْيَمَنِ** gibi. Bazılar 'indinde **بَدْرٌ** [bezr] hubūbāta mahsüstür, **حِنْطَةٌ** [ḥiṇṭat] ve **شَعِيرٌ** [şa'ir] gibi. Ve **بُرٌّ** [bezr] zā-yı mu'ceme ile reyāhîn ve bukūle mahsüstür ve isti'mâlde müte'āref olan budur. Lâkin İmām Ḥalîl 'indinde **بَدْرٌ** [bezr] ve **بُرٌّ** [bezr] zirā'at için tehyî'e olunan her habbeye itlāk olunur. Mü'ellif kavli evvele zāhibdir. İntehā. Ve

بَدْرٌ [bezr] Henüz yerden çıkıp zāhir olan nebāta itlāk olunur, 'alā-kavlin henüz levn-i mahsūsuyla mütelevvin olmağa başlamış nebāta denir. Mü'ellif **أَوْ هُوَ أَنْ يَتَلَوَّنَ بِلَوْنِ** 'unvāniyla resm eylemekle bunda dahi müsāmaha eylemiştir. Ve **بَدْرٌ** [bezr]in cem'i **بَدُورٌ** [buzūr] gelir ve **بِدَارٌ** [bizār] gelir bā'nın kesriyle. Ve

بَدْرٌ [bezr] Masdar olur, yerden tohum yarıp nebātî zuhūr eylemek ma'nāsına; yukālu: **بَدَرَتِ الْأَرْضُ بَدْرًا مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا خَرَجَ بَدْرُهَا وَظَهَرَ نَبْتُهَا** Ve yere ekin ekmek ma'nāsındır; yukālu: **بَدَرَ الْأَرْضَ إِذَا زَرَعَهَا** Ve

بَدْرٌ [bezr] Nesl ve zürriyyete itlāk olunur; yukālu: **إِنَّ هَؤُلَاءِ لَبَدْرٌ شَوْءٌ أَيُّ لَسْتَلْ شَوْءٌ** Ve saçıp dağıtmak ma'nāsına isti'mâl olunur; yukālu: **بَدَرَ الشَّيْءَ إِذَا فَرَقَهُ وَبَثَّهُ**

التَّبْدِيرُ [et-tebzīr] (**تَفْعِيلٌ** [tef'īl] vezninde) Bu dahi yere tohum ekmek ma'nāsındır; yukālu: **بَدَرَ الْأَرْضَ إِذَا زَرَعَهَا** Ve saçıp dağıtmak ma'nāsındır; yukālu: **بَدَرَ الشَّيْءَ**

إِذَا فَرَقَهُ وَبَيْتُهُ Ve tecribe eylemek ma'nāsına müsta'meldir, tecribe olunağın ahvālini idrāk için taksim eylemek münāsebetine mebnīdir; yukālu: **بَذَرَ** فُلَانًا إِذَا جَرَّبَهُ Kāle fi'l-*Esās* وَلَوْ بَذَرْتَ فُلَانًا لَوَجَدْتَهُ رَجُلًا أَيْ لَوْ جَرَّبْتَهُ وَقَسَمْتَ أَحْوَالَهُ Ve māli herze ve isrāf vechiyle perākende eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: **بَذَرَ** مَالَهُ إِذَا فَرَقَهُ إِسْرَافًا

الْبُذَارَةُ [el-buzāret] [sumāmet] vezninde) Bu dahi nesl ve zürriyyete itlāk olunur; yukālu: **هُوَ** كَثِيرُ الْبُذَارَةِ أَيْ الشُّسْلِ Ve bereket ve ziyāde ve fā'ide ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: **طَعَامٌ** فِيهِ بُذَارَةٌ أَيْ نُزُلٌ يَعْغِي زِيَادَةً وَفَائِدَةً

الْبَذِيرُ [el-bezīr] [keṣīr] vezninde ve ona itbā'an isti'māl olunur; yukālu: **كَثِيرٌ** بَذِيرٌ

الْبَذَرُ [el-bezer] (fethateynle) Zikr olunan **بَذِيرٌ** [tebzīr]den me'hūzdur, **شَذَرَ** [ṣezere] kelimesine mürekkeben isti'māl olunur ki o dahi teferruk ma'nāsından masūgdur, müteferrik ma'nāsına müsta'mellerdir; yukālu: **تَفَرَّقُوا** شَذَرَ بَذَرَ أَيْ فِي كُلِّ وَجْهِ يَعْغِي **لَقَيْتُهُ** كَفَمَةً وَصَحْرَةً بَحْرَةً Ve وَقَعُوا حَيْضَ بَيْضَ **تَفَرَّقُوا** شَعَرَ بَعَرَ ve **تَفَرَّقُوا** شَعَرَ بَعَرَ ve terkīb-i mezbūr hāl mevkī'indedir ve cüz'eyni mebnīdir, zīrā cüz'-i sāni harf-i 'atf-ı takdīriyi mutazamındır. Ve bunlarda ṣīn'in ve bā'nın kesriyle de zebān-zeddin. Ve terkīb merkūm ve **لَقَيْتُهُ** كَفَمَةً وَصَحْرَةً بَحْرَةً Ve وَقَعُوا حَيْضَ بَيْضَ **تَفَرَّقُوا** شَعَرَ بَعَرَ ve terkībleri zikr olunan vech üzeredirler ve gāhca bā'yı mīm'e ibdālle **شَذَرَ** dahi derler.

الْمَبْذُورُ [el-mebzūr] Çok nesneye itlāk olunur; yukālu: **مَالٌ** مَبْذُورٌ أَيْ كَثِيرٌ

الْبَذُورُ [el-bezūr] [ṣabūr] vezninde) ve

الْبَذِيرُ [el-bezīr] [emīr] vezninde) Kovucuya itlāk olunur ki neṣr-i makāl eder; yukālu: **رَجُلٌ** بَذُورٌ وَبَذِيرٌ أَيْ نَمَامٌ Ve kendi rāzını ketm ve ihfā edemeyip sā'ire ifṣā

eder olan adama itlāk olunur; yukālu: **هُوَ** بَذُورٌ وَبَذِيرٌ أَيْ لَا يَسْتَطِيعُ كَثْمَ سِرِّهِ

الْبَذِيرُ [el-bezīr] [ketif] vezninde) ve

الْبَيْذَارُ [el-beyzār] [beytār] vezninde) ve

الْبَيْذَارَةُ [el-beyzāret] (hā'yyla) ve

الْتَبْذَارُ [et-tibzār] (tā'nın kesriyle) ve

الْبَيْذَرَانِي [el-beyzerāniyy] (ḫayderāniyy) vezninde) Çok sözlü pür-güy adama itlāk olunur; yukālu: **رَجُلٌ** بَذِرٌ **وَبَيْذَارٌ** وَبَيْذَارَةٌ وَبَيْذَارٌ وَبَيْذَرَانِيٌّ أَيْ كَثِيرُ الْكَلَامِ Ve

بَذِرٌ [bezir] Bereketli nesneye itlāk olunur; yukālu: **طَعَامٌ** بَذِرٌ أَيْ فِيهِ بُذَارَةٌ

الْتَبْذَارَةُ [et-tibzāret] (tā'nın kesriyle) Mālinı bī-vech telef ve isrāf eden kimseye itlāk olunur; yukālu: **رَجُلٌ** تَبْذَارَةٌ إِذَا كَانَ يَبْذِرُ مَالَهُ

بَيْذَرَةٌ [Beyzeret] (bā'nın fethiyle) Esmā'dandır: 'Abdullāh b. Beyzere ki Ṣāri'l-Fesv ile mülakkabdır, "ف،س،و" māddesinde mezkūrdur.

الْبُذُرَى [el-buzurrā] (zammateynle ve elifin kasrıyla) **كُفُرَى** [kufurrā] vezninde) Bātıl ve beyhūde ma'nāsınadır; mādde-i **بَذِرٌ** [bezir] den me'hūzdur, zīrā bāzır me'āl-i 'amelinden gāfil olmakla güyā ki tohumunu beyhūdeye sarf eder olur; yukālu: **أَتَى** بِالْبُذُرَى أَيْ الْبَاطِلِ

الْبَذَارَةُ [el-bezārret] (bā'nın fethi ve zāl'ın tahfifi ve rā'nın teṣdīdiyle ve gāhca rā' tahfif olunur) ve

الْتَبْذَرَةُ [en-nebzeret] (nūn'un fethiyle) Tebzīr-i māl ma'nāsınadır.

بَذِرٌ [Bezzet] [baqqam] vezninde) Mekke'de bir kuyu adıdır.

الْتَبْذُرُ [et-tebezzur] [tefa'ul] vezninde) Suyun levni bozulup sararmak

ma'nāsınadır; yer altındaki بَدْرٌ [bezr] gibi mahallinde çok durmak münasebetiyle; yukālu: تَبَدَّرَ الْمَاءُ إِذَا تَغَيَّرَ وَاضْفَرَ

الْمُسْتَبْذِرُ [el-mustebzir] (ism-i fā'il bünye-siyle) Sür'atle güzerān eden şey'e denir; tohum saçmaktan me'hūzdu; yukālu: سَحَابٌ مُسْتَبْذِرٌ أَي مُمْسِرٌ مَاضٍ

[ب ذ ع ر]

الْإِبْذِعْرَارُ [el-ibzi'rār] (إِبْذِعْرَارٌ [ikşi'rār] vezninde) Bozgun 'asker gibi kaçıp tārümār olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِبْذَعَرَ الْقَوْمُ إِذَا تَفَرَّقُوا وَفَرَّوْا Ve bir bölük süvārī şey'i matlūblarına idrāk için bir uğur-dan müsābakatle at sürüp koşuşmak ma'nāsınadır; yukālu: إِبْذَعَرَتِ الْخَيْلُ إِذَا رَكَضَتْ تُبَادِرُ شَيْئًا تَطْلُبُهُ

[ب ذ ق ر]

الْإِبْذِقْرَارُ [el-ibziqrār] (إِبْذِقْرَارٌ [ibzi'rār] kāf ile vezninde) Her tarafa perākende olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِبْذَقَرِ الْقَوْمُ إِذَا تَبَدَّدُوا وَتَفَرَّقُوا Ve İِبْذِعْرَارٌ [ibzi'rār] ma'nāsınadır; yukālu: إِبْذَقَرَتِ الْخَيْلُ بِمَعْنَى إِبْذَعَرَتِ مَا ابْذَقَرِ الدَّمُ فِي الْمَاءِ أَي لَمْ يَتَفَرَّقْ أَجْزَاؤُهُ مَا ابْذَقَرِ فِي الْمَاءِ أَي لَمْ يَتَفَرَّقْ أَجْزَاؤُهُ Ya'nī "Su içre kanın eczāsı dağılmadı ki su ile gereği gibi mümtezic ola, lākin suda eczāsı müctemi' ve sudan ayrıca olarak akıp gitti." Niteki nehr-i Nīl deryāya mülākī oldukta hayli yere dek karışmayıp öylece mütemeyyizen akıp gider. Mü'ellif bunu İِبْذِقْرَارٌ [imziqrār] maddesinde dahi zikr eylemiştir.

[ب ر د ر]

بِرْدَرَايَا [Berderāyā] (bā'nın fethi ve rā'nın sükünü ve dāl-ı meftūha ile) Sībeveyhi rivāyeti üzere bir mevzī' adıdır. Şārih der ki kelime-i mezbūre *Kitāb-ı Sībeveyhi*'de

mersūmdur, musaggarında hazf-ı zevā'id ile بُرِيدِرٌ [bureydir] denir, جُعَيْفِرٌ [cu'ayfir] vezninde.

[ب ر د ش ي ر]

بِرْدَشِيرٌ [Berdeşir] (زَنْجَبِيلٌ [zencebīl] vezninde) Kirmān eyāletinde bir belde adıdır.

[ب ر ر]

الْبُرِّ [el-birr] (bā'nın kesri ve rā'nın teşdidıyla) Sıla ve in'ām ma'nāsınadır; yukālu: وَصَلَهُ بِالْبُرِّ أَي الصَّلَاةِ Mü'ellifin *Başā'ir*'de beyānına göre asl بُرٌّ [berr] bā'nın fethiyle bahr mukābilinde mevzū'dur, ba'dehu ondan tevessü' ma'nāsı itibār olunup kesr-i bā ile بُرٌّ [birr] kelimesi ahz ve tevessü' fī fi'li'l-hayr ma'nāsında isti'māl olundu. Taraf-ı ilāhiye nisbet olunduğu gibi ba'zen 'ibāda dahi nisbet olunur. Meselā بَرُّ الْعَبْدِ رَبَّهُ derler, تَوَسَّعَ فِي طَاعَتِهِ ma'nāsına. Pes Cenāb-ı Bārī'den sevāb ve 'ibāddan tā'at murād olur. Ve o dahi iki nev'dir: biri itikād ve biri a'māl cihetiyledir. Ve بُرٌّ الْوَالِدَيْنِ [birru'l-vālideyn] onlara hizmet ve ihsānda tevessü' eylemekten 'ibārettir ki عُقُوقٌ [uķūķ] mukabilidir. Ve بُرٌّ [birr] sıdk-ı kelāmda dahi isti'māl olunur, hayr-ı mütevesi'den olmak hasebiyle. Ve sıdk-ı yemīn bundan münşā'ibdir. Ve kabūl-i hacc ma'nāsı sevāb-ı ilāhī cümlesindedir. Ve حِنْطَةٌ [hinṭat]a bā-i mazmūme ile بُرٌّ [burr] itlākı gıdā' husūsunda evsā'u mā yuhtācu ileyh olmak münasebetiyledir. İntehā. Ve

بُرِّ [birr] Cennet-i a'lāya itlāk olunur; tekūlu: جَعَلَنَا اللهُ مِنْ أَهْلِ الْبُرِّ أَي الْحَبَّةِ Ve hayr ve fazl ve hasene ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: فَلَانَ أَهْلَ الْبُرِّ أَي الْخَيْرِ Ve vüs'at üzere ya'nī kesir ve firāvān ihsān eylemek ma'nāsınadır; yukālu: فَلَانَ يُبْرِ بِرًا مِنَ الْبَابِ

الإحسان Ve hacc eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **بِرٌّ** فَلَانٌ إِذَا حَجَّ Ve hacc makbūl olmak ma'nāsınadır; yukālu: **بِرٌّ** حَجُّكَ بِفَتْحِ الْبَاءِ أَيْ عَلَى الْبِنَاءِ لِلْفَاعِلِ وَبُرٌّ حَجُّكَ بِضَمِّ بَرَ اللهُ حَجَّهُ أَيْ: ve yukālu: **بِرٌّ** اللهُ حَجَّهُ أَيْ: **بِرٌّ** Pes burada **بِرٌّ** [birr] kelimesi lāzım ve müte'addī olarak müsta'meldir. *Miṣbah*'ta hemze ile ta'diyesi dahi mersūmdur, fe-yukālu: **أَبَرَّ** اللهُ حَجَّهُ ve kāle fi'n-*Nihāye*: الْحَجُّ الْمَبْرُورُ هُوَ الَّذِي لَا يُخَالِطُهُ شَيْءٌ مِنَ الْمَأْتَمِ وَقِيلَ الْمَقْبُولُ الْمَقَابِلُ بِالْبِرِّ وَهُوَ الثَّوَابُ يُقَالُ بَرَّ حَجَّهُ وَبُرَّ Pes kavlı-i evvel **حَجَّهُ** وَبَرَّ اللهُ حَجَّهُ وَأَبَرَّهُ tarafından ve kavlı-i sānī Hazret-i Bārī tarafından sudūra mebnīdir, niteki ānifen zikr olundu. Ve

بِرٌّ [birr] Gerçeklik, sıdk ma'nāsına müsta'meldir; tekūlu: **بِرْرْتُ** فِي الْقَوْلِ بِرًّا مِنْ **Ve tā'at** ve inkıyād ma'nāsınadır; yukālu: **فَلَانٌ** يَبِرُّ خَالِفَهُ أَيْ يُطِيعُهُ **Kāle**'ş-şārih ve bihi fussire kavluhu ta'ālā: ﴿أَتَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ﴾ الْآيَةِ، أَيْ الطَّاعَةَ وَالْعِبَادَةَ ve minhu'l-hadīsu: "لَيْسَ مِنَ الْبِرِّ الصِّيَامُ فِي السَّفَرِ" **Ve ma'nā**-yı mezburda **بِرٌّ** [birr] kelimesinin ism-i 'alemi **بِرَّةٌ** [berret] lafzıdır bā'nın fethi ve āhirde hā'yla, gerçeklik ve tā'at ve 'ibādet ma'nāsınadır ma'rife olarak, onun için gayr-i munsarıftır ta'rīf ve te'nīs 'illetlerine mebnī. Ve

بِرٌّ [birr] ve **مَبْرَةٌ** [meberret] **مَصْرَةٌ** [maḍarrat] vezninde) Valideyne ve sā'ir hukūkları müteretteb olan ehl ve akāribe ihsān ile mihrübānlık eylemek ma'nāsınadır ki عُقُوقٌ [uḳūḳ] mukābilidir ki taziyē-i hukūktan 'ibārettir; tekūlu: **بِرْرْتُ** وَالَّذِي وَبِرْرْتُهُ بِرًّا وَمَبْرَةٌ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ **Şārih** der ki bāb-ı rābi'den emr-i hāzır **بِرٌّ** gelir bā'nın fethi ve bāb-ı sānīden **بِرٌّ** gelir bā'nın kesriyle.

Ve

بِرٌّ [birr] Koyun ve keçi sürüsü sürmek ma'nāsınadır; yukālu: **بِرٌّ** الْعَنَمَ إِذَا سَاقَهَا **Ve**

بِرٌّ [birr] Gönüle itlāk olunur; tekūlu: **أَكُونُ** هُوَ مُطْمَئِنُّ الْبِرِّ أَيْ **ve yukālu:** مَكَانَ الْبِرِّ مِنْهُ أَيْ الْفُؤَادِ **Ve** tilki eniğine denir, veled-i sa'leb ma'nāsına. **Ve** fāreye denir. **Ve** **جُرْدٌ** [curez] dedikleri bir ne'v' iri fāreye denir. **Ve**

بِرٌّ [birr] Yemīnde sādık olmak ma'nāsınadır; **حِنْتُ** [ḥins] mukābilidir, kemā se-yuzkeru. **Ve**

بِرٌّ [Birr] kelimesi tevessü'an elkābdandır: Muḥammed b. 'Alī b. el-Birr el-Luḡavī b. el-Ḳattā' nām imām ve edībin şeyhidir. **Ve**

بِرٌّ [birr] Esmā-i ricāldendir ve fi'l-emsāl: "فَلَانٌ لَا يَعْرِفُ هِرًّا مِنْ بِرٍّ" أَيْ مَا يَهْؤُهُ مِمَّا يَبْرُهُ أَوْ لَا يَعْرِفُ الْقَطَّ مِنَ الْفَارِّ أَوْ دُعَاءَ الْعَنَمِ مِنْ سَوْفِهَا أَوْ دُعَاءَهَا إِلَى الْمَاءِ مِنْ دُعَاءِهَا إِلَى الْعَلْفِ أَوْ الْعُقُوقِ مِنَ اللَّطْفِ أَوْ الْكِرَاهِيَةِ مِنَ الْإِكْرَاهِ أَوْ الْهَذْوَةِ مِنَ الْبِرْبَرَةِ

التَّبَرُّؤُ [et-teberrur] **تَفَعُّلٌ** [tefa'ul] vezninde) Bu dahi tā'at ve inkıyād eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **فَلَانٌ** يَتَبَرُّؤُ خَالِفَهُ أَيْ يُطِيعُهُ

الْبِرُّ [el-berr] (**bā**'nın fethiyle) **بِرٌّ** [birr]-i mezkūrdan vasftır, cümle-i 'ibāda **birr** ve 'atūfet ve ihsānı 'amīm olan Zāt-ı celīl-i kerīmin esmā-i hüsnāsındandır. **Ve** sādık ve rāst-gūy adama itlāk olunur; yukālu: **هُوَ** **بِرٌّ** **Ve** **birr** ve ihsānı firāvān olan adama denir ki **بَارٌّ** [bārr] dahi denir; lākin **بِرٌّ** [berr] **بَارٌّ** [bārr]dan eblagdır; yukālu: **بِرٌّ** **وَجُلٌّ** **بِرٌّ** **وَبَارٌّ** **أَيْ كَثِيرُ الْبِرِّ** **بِرَّةٌ** [bereret] gelir. **Şārih** der ki **بِرٌّ** [berr]in cem'i **أَبْرَارٌ** [ebrār] ve **بِرَّةٌ** [bereret]tir; yukālu: **بِرٌّ** **مِنْ قَوْمٍ أَبْرَارٍ وَبَارٌّ** **مِنْ بَرَّةٍ** **Ve**

بِرٌّ [berr] (**bā**'nın fethiyle) Masdar olur, yemīnde sādık olmak ma'nāsına ki **حِنْتُ**

[ħins] mukābilidir bā'nın kesriyle de lügattir. Ve bu ma'nādā بُرُورٌ [burūr] dahi masdardır, فُعُودٌ [ḩu'ūd] vezninde; tekūlu: بَرَّرْتُ فِي يَمِينِكَ وَبَرَّرْتُ بَرًّا وَبَرًّا وَبُرُورًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالثَّانِي أَي صَدَقْتُ Bunda ile müte'addī olur ve yemīne dahi isnād olunur, yemīn sādık olmak ma'nāsına ki yemīn yerini bulmak ta'bīr olunur; yukālu: بَرَّرْتُ الْيَمِينَ بَرًّا وَبَرًّا وَبُرُورًا إِذَا صَدَقْتُ Ve

بُرٌّ [berr] Bahr mukābilidir ki sahrā' ma'nāsınadır, kara ta'bīr olunur; yukālu: هُوَ مِسْفَارٌ رَكِبَ الْبُرَّ وَالْبَحْرَ eylemek ma'nāsına masdar olur; yukālu: بَرَّهُ بَرًّا كَمَدَّهُ مَدًّا يَعْنِي مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا قَهَرَهُ بِفِعَالٍ أَوْ مَقَالٍ Ve

بُرٌّ [Berr] Esāmīdendir: Berr b. 'Abdullāh ed-Dārī ashābdandır. Ve Ebū 'Amr b. 'Abdulberr, Endelüs 'ulemāsındandır. Ve edīb Ebū Muḩammed 'Abdullāh b. Berrī ve 'Alī b. Berrī ve 'Alī b. Baḩr b. Berrī el-Berrī ve hafīdi Muḩammed b. el-ḩasan b. 'Alī ve birāder-zādesi ḩasan b. Muḩammed b. Baḩr b. Berrī muhaddislerdir. Ammā ḩasan b. 'Alī b. 'Abdulvāhid ve 'Oḩman b. Miḩsem el-Burriyyān ki bunlar da muhad-dislerdir bā'nın zammıyladır ki بُرٌّ [burr]e ya'nī حِنْطَةٌ [ħinṩat] bey'ine mensūblardır.

أَلْبُرُّ [el-burr] (bā'nın zammıyla) Buḩdaya denir, حِنْطَةٌ [ħinṩat] ma'nāsına. Cem'ī أَبْرَارٌ [ebrār] gelir.

أَلْبَارٌ [el-bārr] Berr ve ihsān sāhibine denir, niteki zikr olundu. Ve

بَارٌّ [bārr] Elkābdandır: İbrāhīm b. el-Faḩl el-Bārr gerçi huffāzdandır, lākin kezzāb olmakla mevsūkun-bih deḩildir.

الْإِبْرَارُ [el-ibrār] (hemzenin kesriyle) Yemīn eden adamın yemīnini tasdik eylemek ya'nī yemīninde rāsttur diye hükm

ve tahkīk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَبْرٌ فَلَانٌ يَمِينٌ فَلَانٌ إِذَا أَمَّضَاهَا عَلَى الصَّدْقِ كَمَا يُقَالُ أَخْتَنَهَا Ve

إِبْرَارٌ [ibrār] Karaya sefer eylemek ma'nāsınadır, niteki إِيْحَارٌ [ibḩār] denize sefer eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَبْرٌ فَلَانٌ إِذَا رَكِبَ الْبُرَّ أَي سَافَرَ فِيهِ evlādı çok olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَبْرٌ الرُّجُلُ إِذَا كَثُرَ وَلَدُهُ kesret bulmak ma'nāsınadır; yukālu: أَبْرٌ الْقَوْمُ إِذَا كَثُرُوا Ve gālib ve zeber-dest olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَبْرٌ فَلَانٌ عَلَيْهِمْ إِذَا غَلَبَهُمْ Ve koyunları sudan sahrāya çevirip çıkarmak ma'nāsınadır; yukālu: أَبْرٌ الشَّاءُ إِذَا أَصَدَّرَهَا يَعْنِي إِلَى الْبُرِّ

أَرَاكُ [emīr] (emīr) vezninde) [erāk] ağacının henüz zuhūr eden yemişine denir. Ve

بَرِيرٌ [berīr] Esmā-i ricāldendir. Ve

بَرِيرَةٌ [Berīret] (hā'yla) Bint Şafvān'dır ki saḩābiyyedir.

الْبَرِيَّةُ [el-beriyet] [ra'iyet] vezninde) Sahrā' ve beyābāna denir. Ve رِيْفِيَّةٌ [rīfiyyet] mukābilidir ki su ve nebāt eseri olmayan kır çöle denir. Cem'ī بَرَارِي [berārī]dir.

أَلْبَرِيرَةُ [el-berrīt] (bā'nın fethi ve rā-ya müşeddedenin kesriyle) Bu dahi sahrā ve beyābāna denir. Bunun vezni fa'littir. Cem'ī بَرَارِيْتٌ [berārīt]tir; yukālu: نَزَلُوا بِالْبَرِيرَةِ وَالْبَرِيرَاتِ أَي الصَّحْرَاءِ وَكَذَا ضِدُّ الرِّيْفِيَّةِ

أَلْبُرْبُورٌ [el-burbūr] (bā'nın zammıyla) Bulgura denir; tekūlu: أَطْعَمَنَا طَعْمًا مِنَ الْبُرْبُورِ وَهُوَ الْحَشِيْشُ مِنَ الْبُرِّ

أَلْبُرْبَرَةُ [el-berberet] [zelzelet] vezninde) Hāssaten keçi kısmı çağırarak ma'nāsınadır; yukālu: بُرْبَرٌ الْمَعْرُ إِذَا صَاتَ

Ve mecliste sözü çoğaltmak ve gırv ve feryād eylemek ma'nāsındadır; yukālu: **بُرْبَرِ الْقَوْمِ إِذَا أَكْتَرُوا الْكَلَامَ وَصَاحُوا وَجَلَبُوا**

الْبُرْبَارُ [el-berbār] [سَرْسَارٌ] [seršār] vezninde) Çok sözlü pür-gü adama ve çağırğan adama denir; yukālu: **رَجُلٌ بُرْبَارٌ أَي كَثِيرُ الْكَلَامِ بَلَا مَنَعَةٍ وَرَجُلٌ بُرْبَارٌ أَي صَيَّاحٌ ذُو جَلْبَةٍ** Ve

بُرْبَارٌ [berbār] Mutlakā şedīd āvāzlı şey'e denir ve minhu yukālu: **دَلُّ بُرْبَارٌ إِذَا كَانَ لَهَا صَوْتٌ** Ve arslana itlāk olunur.

بُرْبَرِ [Berber] [عَرَبَرٌ] [ar'ar] vezninde) Nāstan bir cīl ya'nī bir tā'ife-i mahsūsa isimdir. Cem'i **بِرَابِرَةٌ** [berābiret]tir, hā' izāle-i 'ucme içindir. Tā'ife-i mezbūre Magrib-zemīn'de olurlar. Ve onlardan başka bir tā'ifeye dahi **بُرْبَرِ** [Berber] itlāk olunur ki Hābeş ile Zengibār miyānında sākīn olurlar. Tezevvüc murād ettiklerinde dest-res oldukları ricālīn ālātını kat' edip mahtūbalarına bedel-i nikāh olmak üzere 'arz ve 'add ederler. Bunların cümlesi **Қays-ı 'Aylān** neslindedir. 'Alā-kavlin fi'l-asl bunlar Hımyer kabilesinden iki batn idi ki birine Şinhāce ve birine Kutāme derler idi. Afriķaş nām pādīşāh, Magrib-zemīn'e sefer edip İfrīķiyye nām beldeyi feth eylediği hengāmda mezbūrlar mevkib-i şāhīde bi'l-ma'iyye Berber-zemīn'e 'azīmet ve müşārün'ileyhin 'av-detinden sonra kendiler orada ikāmet eylediler. Ebū Sa'īd Sābīķ ve Meymūn Mevlā 'Affān ve Muḥammed b. Mūsā ve 'Abdullāh b. Muḥammed ve Ḥasan b. Sa'd el-Berberiyyūn muhaddislerdir. Ve

بُرْبَرِ [Berber] Bir mutrib ve mugannī isimdir.

الْمُبْرِ [el-mubirr] [مُصِرٌّ] [muşirr] vezninde ki **إِبْرَارٌ** [ibrār]dan ism-i fā'ildir) Zābit

ma'nāsındadır, kahr ve galebe ma'nāsından me'hūzdur; yukālu: **إِنَّهُ لَمُبِرٌّ لِّذَلِكَ أَي ضَابِطٌ لَهُ** **الْبُرْبَرَاءُ** [el-Bureyrā'] [حُمَيْرَاءُ] [humeyrā'] vezninde) Benū Suleym kabilesi yurdunda niçe cibāla itlāk olunur.

الْبُرَّةُ [el-berret] (bā'nın fethiyle) Birr ve ihsān ma'nāsından isimdir, niteki zikr olundu. Ve bir mevzī' adıdır ki onda **Қабіл, Hābīl**'i katl eyledi. Ve

بُرَّةُ [berret] Zemzem suyunun ismidir; kesret-i menāfi'i sebebiyle tesmiye olunmuştur. Ve Berre bint 'Abdulmuḥṭalib, 'ammetü'n-Nebıyyi 'aleyhi's-selāmdır. Ve Şeyḫ Mu'āz b. Mu'āz olan Reb'īn pederi İbrāhīm b. Muḥammed eş-Şan'ānī ceddinin ismidir. Ve Yemāme'de iki kar-ye adıdır, birine Berre-i 'Ulyā ve birine Berre-i Suflā derler. Ve

بُرَّةُ [Berret] Bir recül adıdır.

بُرَّةُ [Burret] (bā'nın zammıyla) İbn Ri'āb'dır ki Caḫş b. Ri'āb dahi derler, ümmü'l-mü'minīn Zeyneb radiyallāhu 'anhā cenāblarının pederleri ismidir.

مَبْرَةٌ [Meberret] [مَعْرَةٌ] [ma'arret] vezninde) Medīne-i münevvere kurbünde bir tepenin adıdır.

الْبُرِّي [el-burrā] [قُرِّي] [qurrā] vezninde ki bā'nın zammı ve rā'nın şeddesiyledir) Kelime-i tayyibeye denir; yukālu: **أَتَى بِالْبُرِّي أَي الْكَلِمَةَ الطَّيِّبَةَ**

الْمُبْرِبِرِ [el-muberbir] (ism-i fā'il bünyesiyle) Bu dahi arslana itlāk olunur.

الْإِبْتِرَارُ [el-ibtirār] [إِفْتِعَالٌ] [ifti'āl] vezninde) Bir adam hem-demlerinden başkaca diki-lip durmak ma'nāsındadır; yukālu: **إِبْتَرَّ الرَّجُلُ إِبْتِرَارًا إِذَا انْتَضَبَ مُنْفَرِدًا عَنْ أَصْحَابِهِ**

الْمُبْرِرِ [el-muberrir] [مُكْرِرٌ] [mukerrir] vez-

ninde) Şol koyuna denir ki memesinde ak ve kara alacalık ola; yukālu: ضَاؤُ مُبَرَّرٍ إِذَا كَانَ فِي صَرَْعِهَا لَمَعٌ فِي صَرَْعِهَا لَمَعٌ [el-eberr] [أَفْعَلٌ [ef'al]-i tafdīl bünye-siyle) Şol bedevī 'Araba itlāk olunur ki yurdu şehristāndan pek ba'īd ola ve minhu kavluhum: أَصْلَحُ الْعَرَبِ أَبْرَهُمْ أَي أَبْعَدُهُمْ فِي أَصْلَحِ الْعَرَبِ Zīrā al-bīr'ı yegni fi al-bīd vfi al-tahdīb afṣḥ al-ğarb ehl-i hazara ihtilāt eylemedikleri hasebiyle lisānları mazbūtu'l-fesāha kalır. Pes biyle lisānları mazbūtu'l-fesāha kalır. Pes ta'birī fesāhat cihetine menūttur ve [eberr] kelimesinde ma'nā-yı tafdīl [berrīt] cihetine merbūttur. Şehristāna karīb olan bedevilerden ziyāde berri olanlar demektir.

الْبِرَّانِي [el-berrānī] [رَبَّانِي] [rabbānī] vezninde) gayr-i kıyās üzere berr ve sahraya mensüb demektir, ba'dehu bārīz ve 'alāniye makāmında isti'māl olundu, niteki جَوَّانِي [cevvānī] bunun mukābilidir. Ve minhu hadīsu Selmān: "مَنْ أَصْلَحَ جَوَّانِيَهُ أَصْلَحَ" "Derūnunu ıslāh eden adamın Hudā-yı müte'al bīrūnunu ıslāh eder."

الْبِرَّانِيَّة [el-Berrāniyyet] (bā'nın fet-hiyle) Buḡarā kazāsında bir karyedir; fukahādan Sehl b. Maḡmūd el-Berrānī ve muhaddisinden Necīb Muḡammed b. Muḡammed el-Berrānī oraya mensūblardır.

الْبِرَّابِير [el-berābir] [شَعَارِير] [şa'ārīr] vezninde) Ferīk pilāvına denir ki sūt ile tabh olunur.

الْبُرْبُور [el-burbur] [دُذُل] [duldul] vezninde) Keşirü'l-asvāt olan şiltak adama denir, çakçaka-i āsiyāb gibi; yukālu: هُوَ بُرْبُورٌ أَي الْكَثِيرُ الْأَصْوَاتِ

بِرْبِر [birbir] (bā'ların kesriyle) Koyun ve keçi kısmı yem yemeğe çağırarak

asvāttandır.

[ب ز ر]

الْبُرُور [el-bezr] (bā'nın fethi ve zā-yı mu'cemenin sükūnuyla) Mutlakā yere ekilecek nebātın tohumuna denir ki murād bukūl ve reyāhīn tohumu olacaktır, niteki بَدْرٌ [bezr] māddesinde beyān olundu. Cem'i بُرُورٌ [buzūr] gelir. Ve

بُرُور [bezr] Tencere havāyicine denir, biber ve nohud ve kemmūn ve sā'ir gibi, تَابِلٌ [tābel] ma'nāsına. Bunun cem'i أَبْرَارٌ [ebzār] ve أَبْبَازِيرٌ [ebāzīr] gelir, zāhiren cem'ü'l-cem'dir. Ve bu iki ma'nāda bā'nın kesriyle de lügattir, pes feth efsahtır. Ve

بُرُور [bezr] Velede itlāk olunur; yukālu: مَا أَكْثَرَ بُرُورَهُ أَي وَلَدَهُ Ve burundan akan sümüğe denir, مُحَاطٌ [muḡāṭ] ma'nāsına. Ve

بُرُور [bezr] Masdar olur, vurmak ma'nāsına; yukālu: بَرَزَهُ بُرُورًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا صَرَبَهُ Ve tohum ekmek ma'nāsınadır; yukālu: بَرَزَ الْبُدُورُ بِمَعْنَى بَدَرَهَا Ve sümkürmek ma'nāsınadır; yukālu: بَرَزَ الرَّجُلُ إِذَا افْتَحَطَ Ve doldurmak ma'nāsınadır; yukālu: بَرَزَ الْإِنَاءُ إِذَا مَلَأَهُ Ve tencereye havāyic komak ma'nāsınadır; yukālu: بَرَزَ الْقِدْرُ إِذَا أَلْقَى الْأَبْرَارَ فِيهَا

الْأَبْرَارِيُونَ [el-Ebzāriyyūn] (hemzenin fet-hiyle) Muhaddisinden bir cemā'attir, bey-i ebzār mensūblardır; Muḡammed b. Yaḡyā el-Ebzārī onlardandır.

الْبُرَيْرِي [el-bezerā] [جَمَزِي] [cemezā] vezninde ki) 'Arabların عِرَّةٌ بُرَيْرِي kavlerinde vāki'dir, صَحْمَةٌ قَعَسَاءُ ma'nāsınadır ki 'azīm ve refī' ve menī' ve üstüvār demek olur; yukālu: عِرَّةٌ بُرَيْرِي أَي صَحْمَةٌ قَعَسَاءُ

Şārih der ki fi'l-asl بُرَيْرِي [bezerā] kelimesi بُرُورٌ [bezr]-i mezkūrdan masūg olmakla 'aded-i kesir ma'nāsında isti'māl olundu,

ba'dehu عَزَّة [‘izzet]e vasfla ‘azīm ve rif‘at ciheti irāde olundu. Niteki işbu: ”أَتَتْ لِي عَزَّةٌ“ “بَزْرَى mısra‘ında vākī‘ olmuştur. İbn Sīde burada muzāf takdīr edip دُو عَزَّة بَزْرَى sebkindedir dedi. İntehā.

بُنُوالبَزْرَى [Benu'l-Bezerā] (kezālik جَمْرَى [cemezā] vezninde) Benū Ebī Bekr b. Kilāb'dır; vālidelerine mensūblardır.

أَبُوالبَزْرَى [Ebu'l-Bezerā] Tābi‘inden Yezīd b. ‘Utārid’in künyesidir. Bunda rā'nın kesri lahdır.

الْبَزْرُزُ [et-teberruz] [تَفَعُّلٌ [tefa‘ul] vezninde) Zikr olunan Benu'l-Bezerā cemā‘atine nisbet iddi‘asında olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَبَزَّرَ فُلَانٌ إِذَا انْتَسَبَ إِلَى بَنِي البَزْرَى

الْبَيْزَرُ [el-beyzer] [حَيْدَرٌ [ḥayder] vezninde) ve

الْمِبْزَرُ [el-mibzer] [مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Çırpıcı tokmağına denir, مِدَقَّةُ الْقَصَارِ [midakḫatu'l-kaşşār] ma'nāsına.

الْبَيْزَارُ [el-beyzār] [بَيْطَارٌ [beytār] vezninde) Ālet-i tenāsüle itlāk olunur. Şārih der ki fi'l-asl بَيْزَرٌ [beyzer] ma'nāsınadır. Ve

بَيْزَارٌ [beyzār] Bāz-dār ve bāz-yār-i Fārisī mu‘arrebidir. Bāz-dār ve bāz-yār doğancı demektir ki alıcı kuş besleyen kimsedir, şāhīnci başı ve çakırcı başı gibi. Kezālik bāz-dār Fārisīde أَكَّارٌ [ekkār] ya'nī ikinciye de denmekle بَيْزَارٌ [beyzār] ondan ta'rīble ikinci demek olur. Mü‘ellifin tesniye bün-yesiyle mu‘arrebten bāz-dār ve bāz-yār kavli ona mahmūldür.

الْبَيْزَارَةُ [el-beyzāret] (hā'yla) Büyük ve iri değneğe denir, sopa ve toyka gibi; yukālu:

ضَرَبَهُ بِالْبَيْزَارَةِ أَيَّ الْعَصَا الْعَظِيمَةِ

بُزَارٌ [Buzār] [غُرَابٌ [gūrāb] vezninde yāhūd أَصْحَابٌ [aşḫāb] vezninde) Neysābūr

kazāsında bir karye adıdır.

الْبَزْرَاءُ [el-bezrā] [حَمْرَاءُ [ḥamrā] vezninde) Veledi çok hatuna itlāk olunur; بَزْرٌ [bezr]-i mezkürdan vasftır; yukālu: إِمْرَأَةٌ بَزْرَاءٌ أَيَّ كَثِيرَةٌ الْوَلَدِ

الْمَبْزُورُ [el-mebzūr] Velede itlāk olunur, بَزْرٌ [bezr] gibi; yukālu: لَهُ مَبْزُورٌ كَثِيرٌ أَيَّ وَلَدٌ

بَزْرَةٌ [Bezret] [حَمْرَةٌ [ḥamzet] vezninde) Bir mevzi‘ adıdır. Ve ‘Alī b. Faḍlān ve ‘Ömer b. Muḥammed el-Ḥāfız el-Bezriyyān muhaddislerdir.

بَزْرُويِهِ [Bezruveyhi] (bā'nın fethi ve rā-yı mühmelenin zammıyla) Muhaddisinden Aḥmed b. Ya‘qūb el-İşfahānī lakabıdır.

الْبَيْزَارُ [el-bezzār] [جَزَارٌ [cezzār] vezninde) Bağādide ya'nī ehl-i Bağdād lisānında bezr-i kettān yağı bey‘ eden adama denir ki bezr yağcı ta‘bīr olunur. Mü‘ellif لَهُ مَبْزُورٌ كَثِيرٌ أَيَّ زَيْتِهِ ‘ibāretiyle resm eylemekle bezr tohumu satana بَزَارٌ [bezzār] dendiği gibi lügat-ı Bağdādiyyūnda yağını satana بَزَارٌ [bezzār] itlāk olunduğuna telmīh eylemiştir. Muhaddisinden Dīnār Ebū ‘Ömer ve Ḥalef b. Hişām ve Ḥasan b. eş-Şabbāḥ ve Bişr b. Şābit ve İbrāhīm b. Merzūk ve Yaḥyā b. Muḥammed ve ‘Ubeyd b. ‘Abdulvāhid ve sāhibü'l-*Musned* Aḥmed b. ‘Amr ve Aḥmed b. ‘Avf b. Cedīr ve Ca‘fer b. Muḥammed el-‘Abdī el-Bezzārūn, بَزَارٌ [bezzār]-ı mezküre mensūblardır.

أَبْزَرُ [Ebzer] [أَحْمَدٌ [aḥmed] vezninde) Fārs eyāletinde bir belde adıdır.

[ب ز ع ر]

الْتَبْزُورُ [et-tebez‘ur] [تَدَخْرُجٌ [tedaḫruc] vezninde) Bir kimse bir adama bed-hūyluk edip şer-gīr olmak ve tatsızlık eylemek

ekrem sallallāhu 'aleyhi ve sellemdir.

الْبِسَارَةُ [el-bisāret] (bā'nın kesriyle) Şol yağmura denir ki mevsim-i sayfta Sind ve Hind ülkelerine muttasıl yağıp bir sâ'at mikdârı münfekk olmaz.

Şārih der ki bilād-ı merkūme havāssındandır. Beyāsire lisānında o eyyāma أَيَّامُ الْبِسَارِ [eyyāmu'l-bisār] ve o yağmura tahrīfle بَرَسَاةٌ [birsāt] ta'bīr ederler ve lügat-ı merkūme Hindī'dir.

الْبَاسُورُ [el-bāsūr] [nāsūr] vezninde) Bir 'illet-i ma'rūfenin ismidir. Cem'î بَوَاسِيرٍ [bevāsīr] gelir.

Şārih der ki 'illet-i mezbūre rihī ve demevī olur, tül-ı 'ömre delīldir ve aslā merāktan münfekk olmaz ve 'ilel-i mühlikeden değıldir. Ve lafz-ı mezbūr بُسْرَةٌ [busret] māddesinden me'hūzdur ve 'inde'l-ba'z 'Arabī değıldir.

الْبَيَاسِرَةُ [el-Beyāsiret] [qayāşiret] vezninde) Sind ülkesinde bir 'askerdir ki be-gāyet cengāver olduklarından o tarafın gemicileri muhārebe-i a'dā için mahsūs 'ulūfe ile onları levend ittihāz ederler. Müfredi بَيْسَرِيٌّ [Beyseriyy]dir, قَيْصَرِيٌّ [qayşeriyy] vezninde. Ve Yezīd b. 'Abdullāh el-Beyserī el-Başrī muhaddis-tir. Ve

بَيْسَرِيٌّ [Beyserī] (āhirin sükūnuyladır) Ümerā-i Mışriyyeden bir emīr ismidir ki Qāhire-i Mışr'da Qaşr-ı Beyserī ona mensūbdur, hāliyen harābedir.

الْمِبْسَارُ [el-mibsār] (mīm'in kesriyle) Şol hurmā ağacına denir ki soy ve kerīm ol-mamakla koruğunu puhte edip yetiştirmez ola; yukālu: نَحْلَةٌ مِبْسَارٌ إِذَا كَانَتْ لَا تُنْضِجُ الْبُنْسَرَ

الْمُبَسِّرَاتُ [el-mubessirāt] (مُبَسِّرَاتُ)

[mubeşşirāt] vezninde) Şol yellere itlāk olunur ki hübūblarıyla yağmura istidlāl oluna, yağmur yeli ta'bīr olunur. Müfredi تَهْبُ الْمُبَسِّرَاتُ [mubessiret]tir; yukālu: أَيُّ رِيَّاحٍ يُسْتَدَلُّ بِهَيْبِهَا عَلَى الْمَطْرِ

الْبَسُورُ [el-besūr] [şabūr] vezninde) Arslana denir, 'abāsetine mebnī.

الْبَسْرَةُ [el-Besret] [ḥamzet] vezninde) Benū 'Uḳayl yurdunda bir suyun adıdır.

الْمُبَاسِرَةُ [el-mubāsiret] (ism-i fā'il bünye-siyle) Şol dişi davara denir ki henüz gereği gibi kızıp kösnük olmaksızın erkeğe meyl edip sürünür ola; yukālu: نَاقَةٌ وَفَرَسٌ مُبَاسِرَةٌ إِذَا صَارَتْ تَهْمُ بِالْفَحْلِ قَبْلَ تَمَامِ وَدَاقِهَا

الْبَاسِرَةُ [el-bāsiret] [ḥāsiret] vezninde) Zikr olunan بَسْرٌ [besr] ve بُسُورٌ [busūr] dan ism-i fā'il-i nesebīdir, ekşi ve burtuk vech ve vücūha vasf olur ve minhu kavlu-hu ta'ālā: ﴿وَجُودَةٌ يَوْمِنِدٍ بَاسِرَةٌ﴾ أَيُّ مُتَكَرِّهَةً مُتَقَطَّبَةً Ke-mā zukire.

[ب س ك ر]

بِسْكَرَةٌ [Biskeret] (bā'nın kesri ve fethiyle) Mağrib'de bir beldedir ki بِسْكَرَةُ النَّخِيلِ [Biskeretu'n-Naḥīl] demekle ma'rūfedir; Ḥāfız 'Alī b. Cubāre Ebu'l-Qāsım el-Huzelī oradandır.

[ب ش ت ر]

الْبُسْتِيرِيُّ [el-Buštīriyy] (bā'nın zammı ve şīn-i mu'cemenin sükūnuyla) Şeyhü'l-İslām 'Abdulkādir b. Ebī Şāliḥ el-Cīlī nisbetidir, hafīdleri Qāḍī Ebū Şāliḥ el-Cīlī bu resme nisbet eylemiştir, mūmāileyh 'Abdulkādir-i Geylānī kuddise sırruhu hazretleri olacaktır. Şārih der ki mahall-i nisbetleri nere olduğunu beyān eylememiştir. Zāhiren bu نَشْتَبِرِيٌّ [Neştebriyy] musahhafıdır, nūn'un fethiyle ki Bağdād

nevāhīsinden şehir-i Ebān kurbünde bir karyedir.

[ب ش ر]

الْبَشْرُ [el-beşer] (bā'nın ve şīn'in fethiyle) İnsāna denir ki hayvān-ı nātiktir, zeker ve ünsā ve müfred ve cem'i müsāvīdir. Ve ba'zen tesniye kılınp بِشْرَيْن [beşereyn] denir, ferd irādesiyle ve cem'lenip أَبْشَارٌ [ebşār] denir. Ve

بَشْرٌ [beşer] İnsānın zāhir-i cildine ya'nī derisinin taşra yüzüne denir. Ba'zılar ta'mīm eylediler, ya'nī sâ'ir hayvānın da zāhir-i cildine itlāk olunur dediler. Müfredi بَشْرَةٌ [beşeret]tir hā'yla. Cem'ü'l-cem'i أَبْشَارٌ [ebşār]dır.

Mü'ellifin *Başā'ir*'de beyānına göre asl بَشْرَةٌ [beşeret] mutlak zāhir-i cild ma'nāsına mevzū olup ba'dehu zuhūr-ı cildi i'tibārıyla insāna itlāk olundu, zīrā sâ'ir hayvānların sūf ve şa'ar ve veber ile cildleri mestūr olur ve ma'ānī-i sâ'ire birer münāsebetle ondan müteferri'dir. İntehā.

الْبَشْرُ [el-beşr] (bā'nın fethi ve şīn'in sükūnuyla) Derinin ve sâ'ir nesnenin yüzünü kazıyıp sıyırmak ve soymak ma'nāsınadır; yukālu: بَشَرَ الْأَدِيمَ وَغَيْرَهُ بَشْرًا مِنْ بَشْرَةِ الْأَوَّلِ إِذَا قَشَرَ بَشْرَتَهُ Ve

بَشْرَةٌ [beşeret] Zāhir olunca kadar bıyığı kırkıp yalın eylemek ma'nāsınadır; yukālu: بَشَرَ الشَّارِبَ إِذَا أَحْفَاهُ حَتَّى تَطْهَرَ بَشْرَتُهُ Ve çekirge kısmı yer yüzünde olan nebāt makūlesini bi'l-cümle ekl edip yeri çıplak eylemek ma'nāsınadır; yukālu: بَشَرَ الْجَرَادُ إِذَا أَكَلَ مَا عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ Ve bir işi bi-nefsihi kendi eliyle görmek ma'nāsınadır; yukālu: بَشَرَ الْأَمْرَ إِذَا بَاشَرَهُ Ke-mā se-yuzkeru. Ve bir adama bir nesne ile müjde eylemek ma'nāsınadır; yukālu: بَشَرَهُ بِمَوْلُودٍ بِمَعْنَى بَشْرَهُ Ve

Lākin tef'īl eblagdır. Ve bir nesne yā bir müjde sebebiyle şād olup yüz göz gülmek ma'nāsınadır; tekūlu: بَشِرْتُ بِهِ وَبَشِرْتُ بِهِ بَشْرًا Ve bir adama güler yüz ile buluşmak ma'nāsınadır; tekūlu: بَشَرَنِي فَلَانٌ بِوَجْهِ حَسَنِ أَي لَقِيْتَنِي بِهِ

الْإِبْشَارُ [el-ibşār] (hemzenin kesriyle) Bu dahi derinin ve sâ'ir nesnenin yüzünü kazıyıp sıyırmak ma'nāsınadır; yukālu: Ve müjde eylemek ma'nāsınadır; yukālu: بِمَعْنَى بَشْرَهُ Ve ferah-nāk olmak ma'nāsınadır ki lāzımdır; yukālu: أَبْشَرَ فَلَانٌ بِهِ إِذَا فَرِحَ Ve «وَأَبْشِرُوا: ﴿أَبْشِرْ بِخَيْرٍ﴾ بِالْجَنَّةِ ﴿الآيَةُ

إِبْشَارٌ [ibşār] Yer beşeresini ya'nī bitecek sebze ve nebātını zāhire ihrāc eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَبْشَرْتُ الْأَرْضَ إِذَا أَخْرَجْتُ بَشْرَتَهَا أَي مَا طَهَرَ مِنْ نَبَاتِهَا Ve hayvān döl tutup gebe kalmak ma'nāsınadır; yukālu: أَبْشَرْتُ النَّاقَةَ إِذَا لَبِحَتْ Ve bir işi yā bir nesneyi hūb ve revnak ve letāfetli kılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَبْشَرَ الْأَمْرَ إِذَا حَسَّنَهُ وَنَصَّرَهُ

التَّبْشِيرُ [et-tebşīr] [tef'īl] vezninde) Müjde eylemek ma'nāsınadır; yukālu: بِمَعْنَى تَبْشِيرًا فَأَبْشَرَ

الْبُشُورُ [el-buşūr] [ku'ūd] vezninde) Bu dahi müjde eylemek ma'nāsınadır; yukālu: بَشَرَهُ بِهِ بَشْرًا وَبُشُورًا فَبِشَرَ بِهِ

الْإِسْتِبْشَارُ [el-istibşār] Stīlāsī ma'nāsınadır ki müjde eylemek ma'nāsınadır; yukālu: Ve beşāretlenip ferah-nāk olmak ma'nāsınadır; yukālu: فَاسْتَبْشَرَ

الْبِشَارَةُ [el-bişāret] (bā'nın kesriyle) ve

الْبُشْرَى [el-buşrā] [tūbā] vezninde) İsmeldir, müjdeye denir. Ve

بِشَارَةٌ [bişāret] Mübeşşire verilen 'atiyyeye denir ki müjde-bahā ta'bīr olunur. Bu iki ma'nāda bā'nın zammıyla da cā'izdir.

أَلْبِشَارَةُ [el-beşāret] (bā'nın fethiyle) Hüsn ü cemāl ma'nāsınadır ve minhu kavluhum هُوَ أَبْشَرُ مِنْهُ أَي أَحْسَنُ وَأَجْمَلُ وَأَسْمَنُ

أَلْبِشْرُ [el-biṣr] (bā'nın kesriyle) Güler yüz-lülük, talakat ma'nāsına; yukālu: لَقِينِي فَأَطْهَرُ. Ve **أَلْبِشْرُ** أَي الطَّلَاقَةُ وَالْبِشَاشَةُ

بِشْرُ [Biṣr] Bir mevzi' adıdır. Ve Cezīre'de bir dağın ismidir. Ve kabīle-i Tağlib yur-dunda bir su yāhūd bir vādī adıdır ki أَحْرَاؤُ [aḥrāru'l-buḳūl] inbāt eder. Ve أَحْرَاؤُ [aḥrāru'l-buḳūl] tere gibi pişmeksi-zin ekl olunan nebātāta denir. Ve

بِشْرُ [Biṣr] Yirmi yedi nefer ashāb-ı kirām adıdır. Ve Ebu'l-Ḥasan Sāhib-i Sehl b. 'Abdullāh ve Aḥmed b. Muḥammed b. Aḥmed ve Ebū 'Amr el-Biṣriyyūn muhaddislerdir.

بِشْرَوَيْهِ [Bişreveyhi] [سِبَوَيْهِ] [sībeveyhi] vezninde) Bir cemā'atin ismidir ki muhaddislerdir.

بِشْرَى [Beşerā] [جَمْرَى] [cemezā] vezninde) Mekke-i mükerrerme'de Naḥle-i Şāmiyye türābında bir karye adıdır.

بِشْرَى [Buşerā] (bā'nın zammıyla أُرْبَى [urebā] vezninde) Şām'da bir karye adıdır.

أَلْبِشَارُ [el-buṣār] [عُرَابُ] [ğurāb] vezninde) İşe yaramayan kimselere itlāk olunur, İnsān yongası mesābesinde olanlardır ve سُقَّاطُ النَّاسِ [suḳḳātu'n-nās] ma'nāsına ki حُشَارٌ [ḥuṣār] gibi; yukālu: هُوَ مِنْ بَشَارِ النَّاسِ أَي سُقَّاطِهِمْ

بِشْرَةٌ [Bişret] (bā'nın kesriyle) 'Avn b. 'Abdullāh'ın cāriyesi ismidir. Ve Māviye b. Ḳays'ın feresi adıdır.

أَلْبِشِيرُ [el-beṣīr] [أَمِيرُ] [emīr] vezninde) Fa'ıl bi-ma'nā fā'ildir, müjdeciye denir, mübeşşir ma'nāsınadır. Mü'ellif بِبِشِيرٍ [beṣīr] lafzı dahi نَذِيرٌ [nezīr] gibi mübeşşir ma'nāsına olduğundan yāhūd tīzāh için mübeşşir ile tefsīr eylemiştir. Ve güler yüzlü hūb ve cemāl adama itlāk olunur ki بِبِشَارَةٍ [beṣāret] ten me'hūzdur. Mü'ennesi بِبِشِيرَةٍ [beṣīret]tir hā ile. Ve

بِشِيرُ [Beṣīr] Selmā cibālinden bir küçük dağın adıdır. Ve Endelūs'te bir iklim adıdır. Ve yirmi altı nefer ashāb-ı kirām ismidir. Ve muhadisinden bir cemā'atin isimleridir. Ve Aḥmed b. Muḥammed ve 'Abdullāh b. el-Ḥakem ve Muṭṭalib b. Bedr el-Beṣīriyyūn muhaddislerdir. Ve قَلْعَةُ بِبِشِيرٍ [Ḳal'atu Beṣīr], İrān'da Zevzen eyāletinde bir kal'adır. Ve حِصْنُ بِبِشِيرٍ [Ḥiṣnu Beṣīr], Bağdād ile Ḥille miyānında bir hısndır.

أَلْمَبْشُورَةُ [el-mebşūret] Hilkat ve endāmı ve levn ve beşeresi hūb hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ مَبْشُورَةٌ أَي حَسَنَةُ الْخَلْقِ وَاللُّونِ

أَلْتَبَاشِيرُ [et-tebāṣīr] [تَعَاشِيبُ] [te'āṣīb] vezninde) بُشْرَى [buṣrā] ma'nāsınadır ki müjde demektir. Şārih der ki bu تَبَاشِيرٌ [tebāṣīr] kelimesi bünye-i cem' üzere vārid olan kelimāttandır, تَعَاشِيبُ [te'āṣīb] ve تَعَاجِيبُ [te'ācīb] ve تَقَاطِيرُ [teḳāṭīr] gibi. Mübālagaten müjde ma'nāsında isti'māl olundu ki müfreddir ve bundan fi'l muta-sarrıf olmaz.

Esās'ın beyānına göre تَبَاشِيرُ [tebāṣīr] gūyā ki تَبْشِيرٌ [tebṣīr]in cem'idir ki mü-beşşir ma'nāsınadır, meselā تَبَاشِيرُ الْفَجْرِ [tebāṣīru'l-fecr] vakt-i sabāhın evā'iline itlāk olunur ki subhun kudümünü tebşir eder. İntehā. Ve

تَبَاشِيرُ الصُّبْحِ [tebāṣīru's-ṣubḥ] Vakt-i

sabāhın evā'iline itlāk olunur; yukālu: طَلَعَتْ تَبَاشِيرُ الصُّبْحِ أَيِ أَوَائِلُهُ Ve تَبَاشِيرُ [tebāšīr] Her şey'in evā'iline itlāk olunur. Ve yer yüzünde hādis olan yol yol tarikalara itlāk olunur ki yel şiddetle dokunup sıyırmaktan peydā olur. Ve davarın yanlarında beyāz beyāz vākī^c olan yağır eserlerine itlāk olunur. Ve

تَبَاشِيرُ النَّحْلِ [tebāšīru'n-naḥl] Hurmānın tāze turfandalarından 'ibārettir; yukālu: رَأَى النَّاسُ فِي النَّحْلِ التَّبَاشِيرَ أَيِ الْبَوَاقِيرِ Ve hurmā rutab olmaya henüz başladıkta ağacında hādis olan rengārenk elvāna itlāk olunur; yukālu: ظَهَرَتْ تَبَاشِيرُ النَّحْلِ أَيِ أَلْوَانِهَا أَوَّلَ مَا تَوَطَّبُ. تَبَاشِيرَةُ [el-mubāšeret] [mufā'alet] vezninde) Bir işe bi'z-zāt kişi kendi şürū^c eylemek ma'nāsınadır ki gayra tefvīz eylememekten 'ibārettir; بَشَرَةٌ [bešeret]-i mezkūreden me'hūzdur; yukālu: بَاشَرَ الْأَمْرَ إِذَا وَلِيَهُ بِنَفْسِهِ Ve cimā^c eylemek ma'nāsına müsta'emeldir, 'alā-kavlin ikisi sevb-i vāhid içre beşereleri birbirine sürüşmek ma'nāsınadır; yukālu: بَاشَرَ الْمَرْأَةَ إِذَا جَامَعَهَا أَوْ صَارَا فِي ثَوْبٍ وَاحِدٍ فَبَاشَرَتْ بَشَرَتَهُ بَشَرَتَهَا [et-tubuṣšīr] (tā'nın ve bā'nın zamımı ve šīn-i müşeddedenin kesriyle) Bir kuş ismidir ki ona ضَفَارِيَّةٌ [ṣufāriyyet] dahi derler, Türkīde sarı asma dedikleridir. Cevherī bā'nın fethiyle takyīd eylemiştir. Müfredi, تُبَشِّرَةٌ [tubuṣširet]tir hā'yyla.

مُبَشِّرٌ [Mubeṣṣīr] [muḥaddis] vezninde)

بَشَارٌ [Beṣṣār] [kettān] vezninde)

بِشَارَةٌ [Biṣāret] [kinānet] vezninde)

بِشْرٌ [Biṣr] [icl] vezninde) Esāmīdendir.

بُشَيْرُ الثَّقَفِيِّ [Buṣeyru's-Şekāfiyy] [zū-ze] [zū-

beyr] vezninde) ve

بُشَيْرُ الْعَدَوِيِّ [Buṣeyru'l-ʿAdeviyy] ve

بُشَيْرُ السُّلَمِيِّ [Buṣeyru's-Sulemiyy] ('alā-kavlin bu بِشْرٌ [Biṣr]dir bā'nın kesriyle) Üçü de saḥābīdir. Ve Buṣeyr b. Ka'b ve Buṣeyr b. Yesār ve Buṣeyr b. 'Abdullāh ve Buṣeyr b. Müslim ve 'Abdul'azīz b. Buṣeyr muhaddislerdir.

الْمُبَشِّرُ [el-mubṣer] مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde ki 'Arabların رَجُلٌ مُؤَدِّمٌ مُبَشِّرٌ kavlinde vākī^cdir, bāb-ı mīm'de "أدم," faslında mersūmdur; hāzık ve mücerreb adamdan kināyedir.

تَلْبَاشِرٌ [Tell Bāşer] (šīn'in fethiyle) Ḥaleb kurbünde bir mevzi^c adıdır; a'lamdan Muḥammed b. 'Abdurrahmān el-Bāşerī oradandır. Mevzi-i mezbūr maskat-ı re'simiz olan 'Ayntāb kazāsında bir harābe kal'ayı müştemil bir karyedir ve nāhiye başıdır.

أَبُو الْبَشِيرِ [Ebu'l-Beşer] Ādem safiyyullāh 'alā-nebiyyinā ve 'aleyhi's-selām hazretlerinin künyeleridir. Ve 'Abdullāh b. 'Abdul'āḥir nām muhaddisin künyesidir ve rüvāt-ı ehādīs zümresinden Behlevān el-Yezdī künyesidir ki deccāldır, ya'ni kezzābdır ve gayr-i mevsūktur. ve Mekkī b. Ebi'l-Ḥasan b. Beşer muhaddistir.

[ب ص ر]

الْبَصْرُ [el-başar] (bā'nın ve şād'ın fethiyle) Havāss-ı hams-i zāhirīden bāsırının hiss ve idrākinden 'ibārettir ki gözün görmesi ta'bīr olunur. Hāsse-i bāsıra ile şey^c-i manzūru idrāki olacaktır, hissü'l-ʿayn ma'nāsına ismidir. Cem'ī أَبْصَارٌ [ebṣār] gelir. Mü'ellifin Baṣā'ir'de beyānına göre بَصْرٌ [başar] cāriha-i nāzıraya ya'ni göze ve

onda olan kuvvet-i hissiyyeye itlāk olunur ve mine'l-evveli kavluhu ta'ālā: ﴿كَلَّمَح﴾ **بَصِيرَةٌ** Ve kuvvet-i müdrike-i kalbe **بَصِيرَةٌ** [başıret] kezālik **بَصْرٌ** [başar] itlāk olunur ki mecāzdır, ondan lisānımızda kalb gözüyle ta'bīr olunur. Ve **بَصْرٌ** [başar]ın cem'î **أَبْصَارٌ** [ebşār] ve **بَصِيرَةٌ** [başıret]in **بَصَائِرٌ** [başā'ir] dir. Evvelde ya'ni görmek ma'nāsında mezīd olarak **أَبْصَرْتُهُ** **إِبْصَارًا** denir. Ve sānīde ya'ni **بَصِيرَةٌ** [başıret]te ki murād bilmektir, if'alden **أَبْصَرْتُهُ** ve sülāsīden **بِهِ** **بَصْرَتْ** denir, bāb-ı hāmīs ve rābi'den **عَلِمْتُ** ma'nāsına. İntehā. Ve

بَصْرُ الْقَلْبِ [başaru'l-ğalb] Nazar ve hātırından 'ibārettir ki kalb gözüyle görmek ta'bīr olunur, murād 'ilm ve idrāktir nazar ve fikir ile. Ve

بَصْرٌ [başar] (fethateynle) ve

بَصَارَةٌ [başāret] (bā'nın fethi ve kesriyle) Bir adam görür olmak ma'nāsınadır; yukālu: **بَصُرَ الرَّجُلُ بِهِ** **وَبَصَرَ بِهِ** **بَصْرًا** **وَبَصَارَةً** **مَنْ** yukālu: **بَصُرَ الرَّجُلُ بِهِ** **وَبَصَرَ بِهِ** **بَصْرًا** **وَبَصَارَةً** **مَنْ** Mü'ellif burada gerçi görmek ma'nāsına **إِبْصَارٌ** [ibşār] sīgāsını zıkr eylemeyi lākin **مُبْصِرًا** 'unvānıyla işāret eylemiştir. Ve **Basā'ir**'de vech-i mezkūr üzere tahsīsī buraya münāfidir ve usūl-i sā'irede **بَصْرٌ** [başar] ve **بَصَارَةٌ** [başāret] ve **إِبْصَارٌ** [ibşār] görmek ve bilmek ma'nālariyle müfesser olmakla mü'ellif yine teşvīş eylemiştir.

الْإِبْصَارُ [el-ibşār] (hemzenin kesriyle) Görebilir miyim diye bir şey'e nazar edip kuvvet-i bāsırayı ona sarf eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **أَبْصَرَ الشَّيْءَ إِذَا نَظَرَ إِلَيْهِ** **هَلْ يُبْصِرُهُ** Ve

إِبْصَارٌ [ibşār] Başra şehrine gelmek ma'nāsınadır; yukālu: **أَبْصَرَ الرَّجُلُ إِذَا أَتَى الْبَصْرَةَ** **الْبَصْرُ** [et-tebaşşur] [tefā'ul] veznin-

de) Bu dahi bir nesneyi görür müyüm diye sarf-ı nazar eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **تَبْصَّرَهُ إِذَا نَظَرَ إِلَيْهِ هَلْ يُبْصِرُهُ** Ve bir nesneyi gereği gibi te'emmul ve mülāhaza ile idrāk edip muttali' olmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَبْصَّرَهُ إِذَا تَأَمَّلَ فِيهِ وَتَعَرَّفَ**

الْمُبَاَصَرَةُ [el-mubāşaret] [mufā'alet] vezninde) İki adam hangimiz akdem görürüz diye bir nesneye bakışmak ma'nāsınadır; yukālu: **بَاَصَرَا مُبَاَصَرَةً إِذَا نَظَرَ** **أَيْهَمَا يُبْصِرُ قَبْلُ**

التَّبَاصُرُ [et-tebaşşur] [tefā'ul] vezninde) Birbiriyle görüşmek ma'nāsınadır; yukālu: **تَبَاصَرُوا إِذَا أَبْصَرَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا**

الْبَصِيرُ [el-başı'r] [emīr] vezninde) **بَصْرٌ** [başar] ve **بَصِيرَةٌ** [başıret]ten fa'ıldır, görücü, mubsir ve bīnā ma'nāsınadır; yukālu: **بُصْرَاءُ** [buşarā'] Cem'î **رَجُلٌ بَصِيرٌ** **أَيُّ** **مُبْصِرٌ** gelir, **عُلَمَاءُ** [ulemā'] vezninde. Ve bilici, 'ālim ve dānā ma'nāsınadır; yukālu: **رَجُلٌ فَلَانَ بَصِيرٌ** **بِالتِّجَارَةِ** **أَيُّ** **عَالِمٌ** **بِهَا**

الْبَصِيرَةُ [el-başıret] [sefīnet] vezninde) 'Akīdetü'l-ğalb ma'nāsınadır; ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿أَدْعُوا إِلَى اللَّهِ عَلَى بَصِيرَةٍ﴾ **كَالِة**'ş-şārih ve minhu hadīsu 'Oşmān radiyallāhu 'anhu: **“وَلْتَحْتَلِفُنَّ”** **عَلَى بَصِيرَةٍ** **أَيُّ** **عَلَى** **مَعْرِفَةٍ** **مِنْ** **أَمْرِكُمْ** **وَيَقِينِ** Ve

بَصِيرَةٌ [başıret] Fitnat ve firāset ma'nāsınadır ki kalb gözü küşād olmakla dikkat-i nazar edip bir emrin zāhir ve bātının ke-mā yenbagī idrāk eder olmaktan 'ibārettir ve o nūr-ı ilāhīdir; yukālu: **لَهُ بَصِيرَةٌ صَادِقَةٌ** **أَيُّ** **فَطَنَةٌ** **وَهُوَ** **لَهُ** **فِرَاسَةٌ** **ذَاتُ** **بَصِيرَةٍ** **مُبَالَغَةٌ** **وَهُوَ**

بَصِيرَةٌ [başıret] Beytin ya'ni 'Arab haymesinin iki şukkası aralığındaki şukkaya ve aralığa denir ki içeri yāhūd taşra ondan görölür. Şehr hānelerinde iki bölüğünün

aralığına meselâ hâriciyye ve dâhiliyye miyânında olan fâsılaya itlâk olunur. Ve

بَصِيرَةٌ [başîret] Hucet ve delîl ve burhâna itlâk olunur; tekûlu: هُوَ بَصِيرَتِي عَلَيْهِ أَيُّ حُجَّتِي ﴿بَلِ الْإِنْسَانُ عَلَىٰ كَالَةِ ۖ شَارِيهٍ كَافِرًا﴾ قَالَ الْأَخْفَشُ جَعَلَهُ هُوَ الْبَصِيرَةَ كَمَا تَقُولُ نَفْسُهُ بِصِيرَةٌ ﴿قَالَ الْأَخْفَشُ جَعَلَهُ هُوَ الْبَصِيرَةَ كَمَا تَقُولُ نَفْسُهُ بِصِيرَةٌ﴾ Ve لِلرَّجُلِ أَنْتَ حُجَّةٌ عَلَىٰ نَفْسِكَ

بَصِيرَةٌ [başîret] Zahm-dâr olan şikâra ken-disiyle istidlâl olanan kana itlâk olunur ki bir tarafa firâr eylese onunla izlenir. Ve bîkr kızın ba'de'l-izâle bekâreti kanı-na itlâk olunur. Ve kalkana ve zırha itlâk olunur, leme'ânlarıyla mubassir oldukları için. Ve medâr-ı 'ibret olan şey'e itlâk olunur ki dikkat ve im'ânla ondan 'itibâr olunur; tekûlu: أَمَا لَكَ بَصِيرَةٌ فِيهِ أَيُّ عِبْرَةٍ تَعْتَبِرُ بِهَا Ve şehîd ma'nâsınadır ki şahid ve güvâh demektir. Kâle'l-mü'ellif fi'l-Başâ'ir ve minhu kavluhu ta'âlâ: ﴿بَلِ الْإِنْسَانُ عَلَىٰ نَفْسِهِ بِصِيرَةٌ﴾ أَيُّ عَلَيْهِ مِنْ جَوَارِحِهِ بَصِيرَةٌ تُبْصِرُهُ وَتَشْهَدُ لَهُ وَعَلَيْهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَتَأْتِيهِ الْبَصِيرَةَ لِأَنَّ الْمُرَادَ بِالْإِنْسَانِ هُنَا جَوَارِحُهُ وَقِيلَ الْهَاءُ لِلْمَبَالِغَةِ

أَلْبَاصِرُ [el-bâşir] (ism-i fâ'il-i nesebîdir) Dikkat ve im'ân sâhibi demektir. Ve gâh olur ki mübâlagaten lemh ve nazara vasf olur; yukâlu: لَمَحَّ بِأَصْرٍ أَيُّ دُو بَصْرٍ وَتَحْدِيقٍ

أَلْبَصْرَةُ [el-Başrat] (bâ'nın fethi ve şâd'ın sükûnuyla ve bâ'nın kesri ve fetehtâla ve şâd'ın kesriyle de zebân-zeddîr) Bir şeh-r-i ma'rûf adıdır ki bender-i 'Irâk'tır. 'Alâ-kavlin **بَصْرَةٌ** [başrat] "bes râh"-ı Fârisî mu'arrebîdir ki çok yollar demektir. Şârih der ki ercah olan **بَصْرَةٌ** [başrat] dedikleri küfeki taş yerinde çok olup ve onlar ile mebnî olduğu bâ'is-i tesmiyedir. Hilâfet-i Fârûk-ı a'zam zamânında binâ olunmuş-tur. Ve

بَصْرَةٌ [Başrat] Mağrib'de dahi bir bel-

de adıdır; târîh-i hicrîden dört yüz sene mürûrunda harâb oldu. Ve

بَصْرَةٌ [başrat] Arz-ı galîzaya denir ki por yer ta'bîr olunur, ıraktan parıldar. Ve bir nev' taşta denir ki gevşek olup ve onda beyâzlık olur, ya'nî hâlîs beyâz olmayıp lâkin yer yer beyâzlığı olmakla ıraktan parıldayıp görünür, Türkîde küfeki ta'bîr ettikleridir.

أَلْبَصْرَةُ [el-buşrat] (bâ'nın zammıyla) Top-rağı kızıl ve pākîze ve münbit olan arza denir. Ve azca sût bakiyyesine denir ki görünür olur.

بُصْرَى [Buşrâ] (حُبْلَى [hublâ] vezninde) Şâm diyârında bir beldedir. Ve Bağdâd kazâsında 'Ukberâ' kurbünde bir karyedir; Muḥammed b. Ḥalef eş-Şâ'ir el-Buşravî oradandır.

بُوصِيرُ [Büşîr] (bâ'nın zammıyla) Mısır ülkesinde dört karye adıdır. Şârih der ki *Ḳaşîde-i Burde* sâhibi Şerefuddîn Muḥammed b. Sa'îd el-Büşîrî, Şa'îd nâhiyesinde olan Büşîr'dendir. Ve

بُوصِيرُ [büşîr] Bir nev' nebât adıdır. Bu nebât Yünânîde kulumus ve Türkîde sığır kuyruğu dedikleri nebâttir ki beş sınıf olur.

أَلْبَصْرُ [el-başr] (نَصْرٌ [naşr] vezninde) Kesmek ma'nâsınadır; yukâlu: بَصْرُهُ بَصْرًا مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا قَطَعَهُ Ve iki meşin yâ sahtiyân kıt'asının birbirine dikmek için kenârlarını bir araya getirip kavuşturmamak ma'nâsınadır; yukâlu: بَصْرَ الْأَدِيمَيْنِ إِذَا ضَمَّ حَاشِيَتَاهُمَا لِلْحِيَاظَةِ

أَلْتَبْصِيرُ [et-tebşîr] (تَفْعِيلٌ [tef'îl] vezninde) Bu dahi kesmek ma'nâsınadır; yukâlu: بَصْرُهُ تَبْصِيرًا إِذَا قَطَعَهُ Ve şeh-r-i Başra'ya gel-mek ma'nâsınadır; yukâlu: بَصْرَ الرَّجُلِ إِذَا أَتَى الْبَصْرَةَ Ve bir emrin hakîkatini bir ada-

firāvān olmakla tahammülüne bî-hazm ve bî-havsala olduğundan nāṣī mest gibi medhūş ve hayrān olmak ma'nāsınadır ki nev-devletān ve mest-i mey-i ikbāl ü sāmān olanların şīvesidir; yukālu: **بَطْرٌ** الرَّجُلُ إِذَا حَارَ وَدَهَشَ مِنْ قَلَّةِ اِحْتِمَالِ النِّعْمَةِ Ve māl ve ni'met ve ikbālın vefret ve temādisi sebebiyle küfrān-ı ni'metle tугyān eylemek ma'nāsınadır. Bundan lisānımızda buturluk ile ta'bīr olunur ki 'Arabiyyeden me'hūzdur; yukālu: **بَطْرُ الرَّجُلِ إِذَا طَعَى بِالنِّعْمَةِ** Rāğīb *Müfredāt*'ta دَهَشٌ يَغْتَرِي الْإِنْسَانَ مَعَ سُوءِ اِحْتِمَالِ النِّعْمَةِ وَقَلَّةِ الْقِيَامِ بِحَقِّهَا وَصَرَفَهَا إِلَى غَيْرِ وَجْهٍهَا 'ibāretiyle tefsīr eylemiştir. Ve

بَطْرٌ [batar] Bir nesne kerāhet ve istikbāha lāyık değil iken onu kerīh ve kabīh görmek ma'nāsınadır; yukālu: **بَطْرُ الشَّيْءِ إِذَا كَرِهَهُ** Ve مِنْ غَيْرِ أَنْ يَسْتَحِقَّ الْكَرَاهَةَ

بَطْرُ الْحَقِّ [bataru'l-ḥaqq] Hak olan nesden tekebbür ve tecebbür sebebiyle ibā ve i'rāz eylemekten 'ibārettir. Mü'ellif bununla işbu "الْكِبْرُ بَطْرُ الْحَقِّ" hadīsine telmīh eylemiştir. Kāle fi'n-*Nihāye* ve minhu'l-hadīsu: "الْكِبْرُ بَطْرُ الْحَقِّ" هُوَ أَنْ يَجْعَلَ مَا جَعَلَهُ اللهُ حَقًّا مِنْ تَوْحِيدِهِ وَعِبَادَتِهِ بَاطِلًا وَقِيلَ هُوَ أَنْ يَتَجَبَّرَ عِنْدَ الْحَقِّ فَلَا يَرَاهُ حَقًّا وَقِيلَ هُوَ أَنْ يَتَكَبَّرَ عَنِ الْحَقِّ فَلَا يَقْبَلُهُ Pes mü'ellif kavlı-i sālise zāhib olmuştur.

الْبَطْرُ [el-batr] (bā'nın fethi ve tā'nın sükūnuyla) Yarmak ma'nāsınadır; yukālu: **بَطْرُهُ بَطْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا شَقَّه**

الْبَطْرِ [el-baṭīr] [emīr] [emīr] vezninde) Bi-ma'nā mef'ūldür, yarılmış, meşḫūq [meşḫūq] ma'nāsınadır. Ve bi-ma'nā fā'il olur, na'l-bend ma'nāsına, davarın turnağını kesip ve davarı fasd eylediği için; yukālu: **فَلَانَ بَطِيرٌ** أَي مَعَالِجِ الدَّوَابِّ

الْبَيْطَرُ [el-bayṭar] [ḥayder] vezninde) ve

الْبَيْطَارُ [el-beyṭār] (elifle) ve

الْبَيْطَرُ [el-biyatr] [hizebr] vezninde) ve

الْمُبَيْطَرُ [el-mubayṭir] [musayṭir] vezninde) Bunlar da na'l-bende denir. Ve

بَيْطَرٌ [biyatr] [hizebr] vezninde) Terziye itlāk olunur, **حَيَّاطٌ** [ḥayyāṭ] ma'nāsına.

النَّبَيْطَرَةُ [el-beyṭarat] [dahrecet] vezninde) Na'l-bendlik san'atına denir ki murād bayṭarlık eylemektir; yukālu: **بَيْطَرٌ** الدَّابَّةُ بَيْطَرَةٌ

بَيْطَرَةٌ [Biyatret] (bā'nın kesri ve yā'nın fet-hiyle) Mağrib'de üç mevzi' adıdır.

الْبِطْرِيُّ [el-bitrīr] [bitrīk] vezninde) Dā'imā halkın yüzüne çağırıp zebāndırāzlık eden kimseye denir; yukālu: **رَجُلٌ بَطْرِيٌّ أَي صَحَابٌ طَوِيلَ اللِّسَانِ** Ve gāy ve dalālette münhemik ve mütemādī olan kem-rāha denir; yukālu: **رَجُلٌ بَطْرِيٌّ أَي مُتَمَادٍ** **بِطْرِيَّةٌ** [bitrīret] denir hā'yla.

الْإِبْطَارُ [el-ibtār] (hemzenin kesriyle) Bir kimseyi medhūş ve hayrān eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **أَبْطَرُهُ إِذَا أَدَهَشَهُ** Ve bir sebeble bir adamı sāhib-i batar eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **أَبْطَرَهُ الْمَالُ إِذَا جَعَلَهُ بَطْرًا** Ve insān ve hayvāna tākatinden ziyāde yük tahmīl yāhūd ma'āsını kat' eylemekle bedenini zār u zebūn eylemek ma'nāsına müsta'meldir; ma'nā-yı mezbūrdan me'hūzdur; yukālu: **إِذَا أَبْطَرَهُ دَرْعُهُ إِذَا حَمَلَهُ فَوْقَ طَائِقَتِهِ أَوْ قَطَعَ عَلَيْهِ مَعَاشَهُ وَأَبْلَى بَدَنَهُ** [Ve] **دَرْعٌ** kelimesi bedel-i iştimāldir; **زَرْعٌ** [zer] burada tākat ma'nāsınadır. Ve *Esās*'ta **لَا تُبْطِرُنَّ صَاحِبَكِ دَرْعَهُ أَي لَا تُثْلِقِي إِيْكَانَهُ وَلَا تَسْتَفْرِئِي بَأْنَ** 'ibāretiyle mersūmdur.

الْبِطْرُ [el-bitr] (bā'nın kesriyle) Heder ve bātil ma'nāsınadır; yukālu: **ذَهَبَ دَمُهُ بَطْرًا أَي**

هَدْرًا

الْبَطِيرُ [el-Baṭīr] [كَتِفٌ [ketif] vezninde) Esmādır: Naşr b. Aḥmed b. el-Baṭīr muhaddistir.

[ب ظ ر]

الْبَازِرُ [el-bazr] (bā'nın fethi ve zā-yı mu'cemenin sükūnuyla) 'Avret fercinin iki dudaklarının arasında olan lahm-ı zā'ide denir ki dılak ve dılcık ta'bīr olunur. Cem'î **بُظُورُ** [buẓūr] gelir.

الْبَيْظَرُ [el-bayzar] [صَيْقَلٌ [şayqal] vezninde) ve

الْبُنْزُرُ [el-bunzur] [فُنْفُذٌ [kunfuz] vezninde) ve

الْبُزَارَةُ [el-buzāret] (bā'nın zammı ve fethiyle) Bunlar da **بَظْرُ** [bazr] ma'nāsınadır. Ve

بُزَارَةٌ [buzāret] (bā'nın zammiyle) Üst dudakın vasatında olan sarkıkça et pāresine denir. Ve

بُزَارَةُ الشَّاةِ [buzāretu's-şāt] Koyun kısmının ferci ucunda olan küçük et pāresine denir.

الْبَظْرَاءُ [el-bazrā] [حَمْرَاءُ [hamrā] vezninde) **بَظْرُ** [bazr]ı uzun olan hatuna denir; yukālu: أُمَّةٌ **بَظْرَاءُ** أَي طَوِيلَةٌ **الْبَظْرُ**

الْبَظْرُ [el-bazar] (fethateynle) İsmidir, hatunun **بَظْرُ** [bazr]ı uzun olmağa denir. Ve

بَظْرُ [bazar] [حَاتِمٌ [hātim]e denir.

الْأَبْظَرُ [el-ebzar] [أَحْمَرٌ [aḥmer] vezninde) Sünnetsiz olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ **أَبْظَرٌ** أَي أَقْلَفٌ

الْبَظْرَةُ [el-bazrat] [تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Koltuk altında olan azca kıllara denir. Ve kürsisiz ya'nī kaşsız yüzük halkasına denir.

الْبُظْرَةُ [el-buzrat] [غُرْفَةٌ [gurfet] vezninde)

Bu dahi üst dudakın vasatında olan sarkıkça mercimek dānesi gibi etçeğize denir.

الْبِظْرِيُّ [el-bizrī] (bā'nın kesriyle) Yüze çağırıcı zebān-dırāz hatuna denir, **صَحَابَةٌ** [şaḥḥābet] ma'nāsına. Mü'ellif tā-yı mühmele ile **بِظْرِيٌّ** [biẓrī] **رَجُلٌ صَحَابٌ** ile tefsīr edip mü'ennesini hā'yla takyīd eylemiştir, ona kıyās ile burada **صَحَابَةٌ** [şaḥḥābet]in hā-yı mübālagaya haml ile vasf-ı mezkūrda olan kişiye itlāk olunup mü'ennesinde **بِظْرِيَّةٌ** [biẓrīret] demek olur. Bunda lisān, **بَظْرُ** [bazr]a teşbīh olunmuştur.

الْبِزْرُ [el-bizr] (bā'nın kesriyle) Heder ve bātıl ma'nāsınadır; yukālu: ذَهَبٌ **دَمُهُ بِظْرًا** أَي هَدْرًا

الْبَيْظَرُ [el-bayzar] [صَيْقَلٌ [şayqal] vezninde) **بَظْرُ** [bazr] ma'nāsınadır ki zikr olundu ve minhu kavluhum: **يَا بَيْظَرُ شَتْمٌ لِلْأَمَةِ** Ya'nī cevāriye mahsūs şetm ve dūşnām kelimātındandır.

الْمُبِظْرَةُ [el-mubezziret] [مُحَدِّثَةٌ [muḥaddišet] vezninde) Sünnetçi kariya denir; yukālu: هِيَ **مُبِظْرَةٌ** أَي خَافِضَةٌ

التَّبْظِيرُ [et-tebzīr] [تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) 'Avreti sünnet eylemek ma'nāsınadır; bināsı izāle içindir; yukālu: **بَطَّرَتِ الْمُبِظْرَةُ** "هُوَ **يُمِضُّهُ** إِذَا **خَفَضَتْهَا** وَ**بِظْرَةٌ**، أَي قَالَ لَهُ **أَمْضُضْ بَظْرٌ فَلَانَةٌ**

[ب ع ر]

الْبَعْرُ [el-ba'r] (bā'nın fethi ve 'ayn'ın sükūnu ve fethiyle) Zātu'l-huff ve 'z-zilf ya'nī deve ve koyun ve keçi ve āhū kısmının tersine denir ki kığ ta'bīr olunur. Müfredi **بَعْرَةٌ** [ba'ret]tir hā'yla. Cem'î **أَبْعَارٌ** [eb'ār]dır. Ve

بَعْرُ [ba'r] [فَعْرٌ [ḡar] vezninde) Masdar olur, kışlamak ma'nāsına; yukālu: **بَعَرَ** **الْبَعِيرُ**

Şārih der ki Şārih der ki الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا تَعَوَّطَ أَغْجَزَهُ الْبُعْرُ أَيِ الْفَقْرُ الثَّمَامُ kavli dahi Arabdan mesmū'dur. Ve

بَعْرُ [ba'ar] Fakr-ı tām̄m ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَعْجَزَهُ الْبُعْرُ أَيِ الْفَقْرُ الثَّمَامُ الْعَبْعَرُ [el-meb'ar] (مَقْعَدٌ [maq'ad] vezninde) ve

الْمِبْعَرُ [el-mib'ar] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Mutlakā çār-pāy kısmının dübürüne itlāk olunur.

الْبَعِيرُ [el-ba'ir] (bā'nın fethi ve kalilen kesriyle) بَازِلٌ [bāzil] 'alā-kavlin جَذَعٌ [ceza] olan erkek deveye denir ve kalilen nākaya da itlāk olunur. بَازِلٌ [bāzil] azı dişini yarmış ve جَذَعٌ [ceza] beş yaşına girmiş devedir. Ve

بَعِيرٌ [ba'ir] Eşeğe denir, حِمَارٌ [himār] ma'nāsına. Ve mutlakā yük götüren hayvāna denir. Bu iki ma'nā nuhāttan İbn Hāleveyhi rivāyetidir. Ve بَعِيرٌ [ba'ir]in cem'i أَبْعَرَةٌ [eb'iret] ve أَبَاعِرٌ [ebā'ir] ve أَبَاعِيرٌ [ebā'ir] ve بُعْرَانٌ [bu'rān] ve بَعْرَانٌ [bi'rān] gelir, bā'nın zammı ve kesriyle.

الْبَعْرُ [el-ba'ar] (fethateynle) Deve kısmı büyüyüp ba'ir olmak ma'nāsınadır; yukālu: بَعِرَ الْجَمَلُ بَعْرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَارَ بَعِيرًا الْعَبْعَرَةُ [el-ba'aret] (bā'nın fethi ve 'ayn'ın sükunuyla) Bir adama fillāh gazab eylemeye denir; yukālu: لَهُ عَلَى فُلَانٍ بَعْرَةٌ أَيِ عَضْبَةٌ فِي اللَّهِ

الْبَعْرَةُ [el-ba'aret] (fetehātlā) Zekerin başına denir, كَمْرَةٌ [kemeret] ma'nāsına.

الْمِبْعَارُ [el-mib'ār] (mīm'in kesriyle) Şol koyuna denir ki sütünü sağarken kığlar ola.

الْبِعَارُ [el-bi'ār] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Ondan ismidir, sütü sağılırken kığlamağa

denir.

الْبِعَارُ [el-bu'ār] (عُرَابٌ [gurāb] vezninde) نَبِيٌّ [nebi] ismidir ki sidr ağacının meyvesidir, Arabistān kirāzı ta'b'ir olunur.

بِعَارٌ [Ba'ār] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Bir mevzi' adıdır. Ve bir ma'rūf recül lakabıdır.

الْبَيْعَرَةُ [el-Bey'aret] (حَيْدَرَةٌ [hayderet] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

بَعْرَيْنٌ [Ba'rīn] (يَبْرَيْنٌ [yeb'rīn] vezninde) Şām'da bir belde adıdır. Yāhūd bu 'ammiyyedir, savāb olan elifle بَارَيْنٌ [Bārīn]dir.

بَاعِرْبَايَا [Bā'irbāyā] ('ayn'ın kesri ve bā-yı muvahhade ve yā-yı tahtiyye ile yāhūd باعِرْبَايَا [bā'irbāyā]) Naşībīn nāhiyesinde bir belde adıdır. Ve Mavşil kazasında bir karve adıdır.

الْإِبْعَارُ [el-ib'ār] (hemzenin kesriyle) ve **التَّبْعِيرُ** [et-teb'ir] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bağırsak içre olan fazalātı çıkarıp temiz eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَبْعَرَ الْمَعَى وَبَعْرَهُ إِذَا تَلَّلَ مَا فِيهِ مِنَ الْبُعْرِ

بَاعِرْبَايَا [bā'irbāyā] ('ayn'ın kesriyle) İbn Hābīb nakli üzere kapılarında kilid olmayan kimselere denir. Şārih der ki bu A'cemī olmak gālibdir ve o iki ihtimāle mebnīdir, biri مِضْيَافٌ [miḍyāf] ve biri دَيْوُثٌ [deyyūṣ] olmaktadır.

ب ع ث ر

الْبَعْرَةُ [el-ba'aret] (şā-yı müsellese ile دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Bir nesneye dikkat ve ihtimāmla nazar edip teftiṣ eylemek ma'nāsınadır; yukālu: بَعْرَهُ إِذَا نَظَرَ إِلَيْهِ وَفَتَّشَهُ Ve bir nesneyi dağıtıp birbirinin üzerine çevirmek ma'nāsınadır; yukālu: بَعَثَ الشَّيْءَ إِذَا فَرَّقَهُ وَبَدَّدَهُ وَقَلَّبَ بَعْضَهُ عَلَى بَعْضٍ

olundu, Türkide ona dolap ve susalık ta'bir olunur. Ve

بَعْرُ [baġar] Susuzluġa denir; tekülu: أَخَذَنِي الْعَطَشُ أَي الْعَطَشُ

[ب غ ب ر]

الْبُغْبُورُ [el-buġbūr] (bā'nın zammıyla) Şol taşa denir ki putperest tā'ifesi putları için zebh eyleyecek kurbānlarını onun üzerinde zebh ederler. Ve

بُغْبُورُ [buġbūr] Çin pādīşāhlarının lakab-ı mahsūslarıdır, فُغْفُورُ [fuġfūr] ile meşhūrdur.

[ب غ ث ر]

الْبَغْشَرُ [el-baġşer] (sā-yı müsellese ile جَغْفَرُ [ca'fer] vezninde) Ahmak ve za'fī'ü'l-'akl ve sakīl ve nā-tırāş kimseye denir. Ve kīrli pāsılı murdār adama denir; yukālu: رَجُلٌ بَعَثْتُ أَي أَحْمَقُ ضَعِيفٌ ثَقِيلٌ وَحَمٌ وَكَذَا وَسِخٌ Ve iri ve dızman erkek deveye denir. Ve Baġşar b. Lakīṭ şu'arā-i Cāhiliyye'dendir.

الْبَغْشَرَةُ [el-baġşeret] (dahrecet) [dahrecet] vezninde) Gönül bulanmak ve mi'de dönme ma'nāsınadır; yukālu: بَعَثَتْ نَفْسُهُ إِذَا خَبِنَتْ Ve karış muruş ve şūrīde olmak ma'nāsınadır; yukālu: بَعَثَ الْقَوْمُ إِذَا هَاجُوا وَقَعَ الْقَوْمُ فِي بَعَثَةٍ أَي هَبِجَ ve yukālu: وَاخْتَلَطُوا Ve dağıtmak ma'nāsınadır; yukālu: بَعَثَرَهُمْ إِذَا فَرَقَهُمْ

بُغْشُرُ [Buġşur] [uşfur] vezninde) Kelb kabīlesinden bir recül adıdır.

التَّبَغْشُرُ [et-tebaġşur] [tedahruc] vezninde) Bu dahi mi'de bulanmak ma'nāsınadır; yukālu: تَبَعَثَتْ نَفْسُهُ إِذَا خَبِنَتْ وَعَثَتْ

[ب غ ش ر]

بَغْشُورُ [Baġşūr] (bā'nın fethiyle) Herāt ile Seraḡs beyninde bir beldedir. Nisbetinde

gayr-i kıyās üzere بَعْوِيٌّ [Begaviyy] denir. Ve bu gev-şūr-ı Fārisī mu'arrebidir ki tuzlu çukur demektir. A'lāmdan 'Alī b. 'Abdul'azīz ve birāder-zādesi Ebu'l-Kāsım ki mu'ammerinden olup Mesnedu'd-Dunyā ile mülakkabdır ve İbrāhīm b. Hāşim ve Muḡammed b. 'Alī ed-Debbās ve sāhibü't-tefsīr ve'l-Meşābih muhyi's-sünne İmām Ḥuseyn b. Mes'ūd el-Begavī belde-i merkūmedendir. Şārih der ki ta'rib-i mezkūr garībdır. Mütercim der ki Fāriside بَغْ [baġ] kelimesi çukura denmekle tekellüf-i ta'ribden eslem olmak aglebdır.

[ب ق ر]

الْبَقْرَةُ [el-baġarat] (bā'nın ve kāf'ın fethiyle) Sığır kısmına denir, Fāriside gāv mürādifidir. Müzekker ve mü'ennesine ıtlāk olunur; hā'yı vahdet içindir. Cem'-i cinsi بَقْرٌ [baġar]dur hā'sız. Ve cem'-i sığı بَقْرَاتٌ [baġarāt]tır حَرَكَاتٌ [harekāt] gibi ve بُقْرٌ [buġur]dur zammeteynle ve بُقَارٌ [buġar]dır رُمَانٌ [rummān] vezninde ve أَبْقُورٌ [ubġūr]dur hemzenin zammıyla ve بَوَاقِرٌ [bevāķir]dir. Ammā بَاقِرٌ [bāķir] ve بَقِيرٌ [baķir] ki أَمِيرٌ [emīr] veznindedir ve بَيَقُورٌ [bayġūr] طَيْفُورٌ [tayfūr] vezninde ve بَاقُورٌ [bāġūr] ve بَاقُورَةٌ [bāġūret] ism-i cem'lerdir.

الْبَقَّارُ [el-baġġār] [şeddād] vezninde) Sığır sāhibine denir. Ve bir vādī adıdır. Ve Remlu 'Alīc nām mevzi'de bir mahal adıdır, onda cinn tā'ifesi çoktur. Ve

بَقَّارٌ [baġġār] 'Arab sıbyānına mahsūs bir la'ib adıdır. La'ib-i mezbūr بَقَّارِيٌّ [buġġarīy] ayrā] dedikleridir, ke-mā se-yuzkeru. Ve

بَقَّارٌ [baġġār] Demirciye denir, حَدَادٌ [haddād] ma'nāsına.

بَقَّرَ الشَّيْءَ Ve ölmek ma'nāsınadır; yukālu: مَاتَ بَقَّرَ الْعُدُوَّ إِذَا مَاتَ Ve bir mahalle konmak ma'nāsınadır; yukālu: بَقَّرَ الدَّارَ إِذَا نَزَلَهَا Ve bedevî kısmından biri kavmini bādiyede terk edip kendisi şehir ve karyeye göçmek ma'nāsınadır; yukālu: بَقَّرَ فُلَانٌ إِذَا نَزَلَ إِلَى الْحَضَرِ وَأَقَامَ وَتَرَكَ قَوْمَهُ بِالْبَادِيَةِ Ve bir adam bī-nām u nişān olacak semte çıkıp gitmek ma'nāsınadır; yukālu: بَقَّرَ فُلَانٌ إِذَا خَرَجَ إِلَى حَيْثُ لَا يُدْرَى Ve başını yere eğerek sür'atle yürüyüp gitmek ma'nāsınadır; yukālu: بَقَّرَ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ مَطَّاطًا رَأْسَهُ Ve mālî bir kimseye vermeyip cem' ve iddihārına harīs olmak ma'nāsınadır; yukālu: بَقَّرَ الرَّجُلُ إِذَا حَوَّصَ بِجَمْعِ الْمَالِ وَمَنَعَهُ يَنْفَرُ إِذَا حَامَ بِيَدِهِ Ve Şām ülkesinden İrāq diyārına 'azīmet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: بَقَّرَ الرَّجُلُ إِذَا خَرَجَ مِنَ الشَّامِ إِلَى الْعِرَاقِ Ve mutlakā bir arzdan arz-ı uhrāya nakl ve hicret eylemek ma'nāsınadır; yukālu: بَقَّرَ فُلَانٌ إِذَا هَاجَرَ مِنْ أَرْضٍ إِلَى أَرْضٍ Ve bir adamın māl ve metā'ı firāvān olmak ma'nāsınadır; yukālu: بَقَّرَ الرَّجُلُ إِذَا كَثُرَ مَالُهُ وَمَتَاعُهُ

الْبَقَيْرَى [el-buqḳayrā] (bā'nın zammı ve kāf-ı müşeddedenin fethiyle سُمِّيَهَا [summeyhā] vezninde) 'Arab sıbyānına mahsūs bir gūne la'ib adıdır; 'an-karīb zikr olunan بَقَّارٌ [baqqār] dahi budur. Çocuklar birkaç küme toprak yığıp nezāketle bir kümenin içine bir nesneyi vaz' ve ketm ederler. Her kim ta'yīn edip bulursa ödülle müstahak olur; toprağa gömme oyunu ta'bir olunur.

التَّبْقِيرَى [et-tebqīrī] [tef'īl] vezninde) Zikr olunan بَقَّيرَى [buqqayrā] oyunu oyna-

mak ma'nāsınadır; yukālu: بَقَّرَ الصَّبِيَّ تَبْقِيرًا إِذَا لَعِبَ التَّبْقِيرَى [el-bayqārān] [ḥayzerān] vezninde) Bir nev' nebāt adıdır.

الْبُقَارَى [el-buqqārā] (bā'nın zammı ve kāf'ın teşdidi ve rā'nın fethiyle) Yalan söze denir; yukālu: أَتَى فُلَانٌ بِالْبُقَارَى أَيْ الْكُذِبِ Ve āfet ve dāhiyeye denir; yukālu: أَفْرَعَتْهُ الْبُقَارَى أَيْ الدَّاهِيَةَ

الْبُقَارَى [el-buqqār] [şurad] vezninde) Bu dahi dāhiye ma'nāsınadır; ve minhu'l-meselu: "جَاءَ فُلَانٌ بِالْبُقَارَى وَالْبُقَارَى وَالصُّمَّارَى وَالْبُقَارَى أَيْ الْكُذِبِ أَوْ الدَّاهِيَةَ"

الْبُقَارَى [el-bayqār] [şayqal] vezninde) cullāha denir, حَائِكٌ [ḥā'ik] ma'nāsına.

الْأُبَيْقِرَى [el-ubeyqīrī] (bünye-i tasgīr ile) Bī-hayr ve bī-menfa'at kimseye denir ki aslā bir işe yaramaz olur; yukālu: رَجُلٌ أُبَيْقِرٌ أَيْ لَا خَيْرَ فِيهِ

الْمَبْقَرَاتَى [el-mebqarat] (mīm'in ve kāf'ın fethiyle) Yola itlāk olunur.

عَيْنَا الْبَقَرَى [Aynu'l-Baqqār] 'Akkā kasabasında bir çeşme adıdır.

عَيْوُنُ الْبَقَرَى [uyūnu'l-baqqār] Sığır gözü ta'bir olunan bir nev' üzümüne denir ki siyāh ve iri dāneli ve yuvalak ve halāveti azca olur. Ve Fileştīn diyārında bir gūne eriğe itlāk olunur.

الْبَقَرَاتَى [el-baqqarat] (feteḥātla) Bir nev' kuş ismidir ki rengi ak ve siyāh alaca olup lākin aklıḡı boza ma'īl olur. Cem'-i cinsi بَقَّرٌ [baqqār]dır hā'sız. Ve

بَقَّرٌ [Baqqār] Kūfe'ye karīb Ḥafān nām mahal kurbünde bir mevzi' adıdır.

قُرُونُ الْبَقَرَى [Qurūnu Baqqār] Benī 'Āmir diyārında bir mevzi' adıdır.

دِغْصَاتَا بَقَرَى [Diḡṣatā Baqqār] (dāl'ın kesriyle)

Hicāz'da Şıkk-ı Dehnā'da iki دَغْصَةٌ [di'şat] ya'nī kumdan tepenin ismidir.

ذُوْبَقْرٍ [Zū Baqar] Rebeze nām kasaba kuruluğunda Aḥyile dedikleri mevzi' aralığında bir vādī ismidir.

الْبَاقِرَةُ [el-bāqiret] Şakk ma'nāsından ism-i fā'ildir, ayırıcı demektir; te'nīs mevsūf i'tibārıyla; ve minhu yukālu: **فِئْتَةٌ بَاقِرَةٌ أُنِي صَادِعَةٌ لِلْأَلْفَةِ شَاقَّةٌ لِلْعَصَا**

بَقِيرَةٌ [Baqiret] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Endelüs'te bir hısn adıdır. Ve Endelüs şarkīsinde bir belde adıdır.

بُقَيْرَةٌ [Buqayret] (جُهَيْنَةٌ [cuheyne] vezninde) 'Amr b. Şaḥr b. Eşna' nām kimsenin feresi ismidir.

بُقَيْرٌ [Buqayr] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) İbn 'Abdullāh b. Şihāb ismidir ki muhaddistir.

[ب ق ط ر]

الْبُقْطُرِيَّةُ [el-buḳṭuriyyet] (bā'nın ve tā'nın zammıyla) Beyāz ve vāsī' olan sevbilere denir; yukālu: **ثِيَابٌ بُقْطُرِيَّةٌ أُنِي بِيضٌ وَاسِعَةٌ**

بُقْطُرٌ [Buḳṭur] (عُضْفُرٌ [uşfur] vezninde) Bir recül adıdır; siyāb-ı mezbūre ona mensūbdur.

[ب ك ر]

بَكْبِرَةٌ [Bekberet] (سَحْبِرَةٌ [saḥberet] vezninde) Herāt ahālīsinden 'Abdusselām nām kimsenin lakabıdır ki hadīs rivāyet eylemiştir.

[ب ك ر]

الْبُكْرَةُ [el-bukret] (bā'nın zammı ve kāf'ın sükūnuyla) **عُدْوَةٌ** [gudvet] ma'nāsındadır ki erken ve çın sabāh ta'bīr olunur.

Şārih der ki eğer gününü ta'yīn eylemeyip hemān erken geldim demek murād olursa **أَتَيْتُهُ بَكْرَةٌ** dersin ve eğer müte'ayyin

günün erken vaktinde geldim demek murād olunursa **أَتَيْتُهُ بَكْرَةٌ** dersin; zurūf-ı gayr-i mütemekkineden olmakla tenvīn idhāl olunmaz.

الْبَكْرُ [el-beker] (fethateynle) Bu dahi erken, **بُكْرَةٌ** [bukret] ma'nāsındadır.

الْإِبْكَارُ [el-ibkār] (hemzenin kesriyle) Ondandır ismidir, **إِصْبَاحٌ** [işbah] gibi, erkenlemeğe denir. Ve

إِبْكَارٌ [ibkār] Masdar olur, bir yere erken gelmek ma'nāsına; yukālu: **إِبْكَارًا** Ve bir nesneye sür'at eylemek ma'nāsındadır ve bu ma'nā-yı mezbūrdan me'hūzdur ve sār ma'ānī dahi ondan münşa'ibdir ve sür'at ne vakte olursa olsun; yukālu: **إِذَا بَادَرَ إِلَيْهِ فِي أَيِّ وَقْتٍ كَانَ** Ve bir adamı erken varıp kaldırmak için bir kimseyi ta'yīn eylemek ma'nāsındadır; yukālu: **أَبْكَرُهُ عَلَى أَصْحَابِهِ إِذَا جَعَلَهُ يُبْكَرُ عَلَيْهِمْ** Ve sebk ve takaddüm eylemek ma'nāsına istī'māl olunur; yukālu: **أَبْكَرَ فُلَانٌ إِذَا تَقَدَّمَ** Ve bir adamın develeri erken suya gelmek ma'nāsındadır; yukālu: **أَبْكَرَ الْقَوْمُ إِذَا وَرَدَتْ إِبْلَهُمْ** **بُكْرَةٌ**

الْبَكْرَةُ [el-bekret] (bā'nın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Türkīde tahrīfle makara ta'bīr olunan kuyu çarhına denir ki değirmi haşebe olup ortasında tekerleği olmakla ona ip geçirip su çekerler. 'Alā-kavlin mihāle-i serī'aya ya'nī 'azīm ve serī'ü'd-deverān olan makaraya ve çıkırığa denir; kāf'ın fethiyle de cā'izdir. Cem'-i cinsi **بَكْرٌ** [beker]dir fethateynle, **حَلْقَةٌ** [ḥalkat] ve **حَلَقٌ** [ḥalaḳ] gibi. Evvele göre **بَكْرَاتٌ** [bekerāt]tır **فَتْحَاتٌ** [feteḥāt] vezninde. Ve

بَكْرَةٌ [bekret] Gürüh ve cemā'at ma'nāsındadır. Ve genç nākaya denir. Cem'i **بِكَارٌ** [bikār]dır bā'nın kesriyle. Mü-

zekkeri بَكْرٌ [bekr]dir.

Şārih der ki Ebū 'Ubeyde dedi ki deveden بَكْرٌ [bekr] insānda genç oğlan ve بَكْرَةٌ [bekret] genç kız ve قَلُوصٌ [qalūš] cāriye ve بَعِيرٌ [ba'ir] insān ve جَمَلٌ [cemel] recül ve نَاقَةٌ [nāqat] imre'e menzilindedir. İntehā.

Ve mine'l-emsālī: "صَدَقْتَنِي سِنَّ بَكْرِهِ" بَرَفِعَ "سَيَوْنُضِهِ أَيَّ خَيْرِنِي بِمَا فِي نَفْسِهِ وَمَا انْطَوَتْ عَلَيْهِ سِنِّي" Ya'nī سِنَّ لافzının ref'i ve nasbıyla mervīdir. Ref'i süreti tevessü' ve mecāza mebnīdir ve nasbı süretinde صَدَقْتَنِي [şaddeķ anī] عَرَفْتَنِي [arrefenī] ma'nāsına haml olunmakla سِنَّ kelimesi mef'ül-i sānī olur, "بَكْرٌ [bekr]inin sinnini bana mu'arrif ta'rīf eyledi" demek olur. Pes مُعَرِّفٌ [mu'arrif] hālī olur yāhūd muzāf takdīr olunur, صَدَقْتَنِي خَيْرٌ بَكْرِهِ demek olur yāhūd فِي takdīr olunmakla hazf ve īsāl kabīlinden olur. صَدَقْتَنِي فِي سِنَّ بَكْرِهِ sebkinde olur. Niteki فِي سِنَّ بَكْرِهِ صَدَقَ فِي سِنَّ بَكْرِهِ derler.

Mesel-i mezbūrun menşe'i budur ki bir adam bir kimseden bir بَكْرٌ [bekr] ya'nī bir erkek genç deve iştirā edecek olup sāhibinden yaşını sūr'al eyledikte بَازِلٌ [bāzil]dir dedi ki deve kısmının azıyı yarırıp kemāle vardığı kertedir, o hılālde deve bir nesneden ũrkũp firār eylemekle sāhibi tevkīf için hasbe'l-ādet هَدَعُ هَدَعُ diye çağır-dıkta müşterī kelām-ı merkūmu īrād eyle-di, zīrā هَدَعُ lafzı küçük köşekleri teskīn ve tevkīf için tekellũm olunur.

الْبُكُورُ [el-bukūr] قُودٌ [qūūd] vezninde) Bir adama yā bir yere erken gelmek ma'nāsınadır; yukālu: بَكْرٌ عَلَيْهِ وَإِلَيْهِ وَفِيهِ بُكُورًا مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَتَاهُ بَكْرَةٌ

التَّبَكِيرُ [et-tebkīr] تَفَعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bu dahi بُكُورٌ [bukūr] ma'nāsınadır; yukālu: بَكْرٌ عَلَيْهِ إِذَا أَتَاهُ بَكْرَةٌ

eylemek ma'nāsınadır; yukālu: بَكْرٌ عَلَيْهِ إِذَا تَقَدَّمَ Ve namāza evvel vaktinde gelmek ve evvel vaktinde edā eylemek ma'nāsına isti'māl-i şer'īdir; yukālu: بَكْرٌ الْمُصَلِّي إِذَا أَتَى الصَّلَاةَ لِأَوَّلِ وَقْتِهَا Ve

تَبَكِيرٌ [tebkīr] Bir kimseyi erken kaldırmak için bir adamı ta'yīn eylemek ma'nāsınadır; yukālu: بَكْرَةٌ عَلَى أَصْحَابِهِ إِذَا جَعَلَهُ يُبَكِّرُ عَلَيْهِمْ

الْإِبْتِكَارُ [el-ibtikār] اِئْتِمَاعٌ [ifti'al] vezninde) Bu dahi erken gelmek ma'nāsınadır; yukālu: بَكْرَةٌ إِذَا أَتَاهُ بَكْرَةٌ Ve cum'ada hutbenin evveline yetişmek ma'nāsına isti'māl-i şer'īdir; yukālu: اِبْتَكَّرَ الرَّجُلُ إِذَا أَذْرَكَ أَوَّلَ الْخُطْبَةِ Ve meyvenin turfandasını ekl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: اِبْتَكَّرَ الرَّجُلُ إِذَا أَكَلَ بَاكُورَةَ الْفَاكِهَةِ Ve hatun ibtidā'en oğlan doğurmak ma'nāsınadır; yukālu: اِبْتَكَّرَتْ الْمَرْأَةُ إِذَا وَلَدَتْ ذَكَرًا فِي الْأَوَّلِ

الْمُبَاكَرَةُ [el-mubākeret] مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Bu dahi bir yere yā bir kimseye erken gelmek ma'nāsınadır; yukālu: بَاكَرَهُ إِذَا أَتَاهُ مُبَاكَرَةً وَمِنْهُ "الْمُبَاكَرَةُ مُبَاكَرَةٌ"

الْبُكُورُ [el-bekur] نَدَسٌ [nedus] vezninde) ve بُكُورٌ [el-bekir] كَيْتِفٌ [ketif] vezninde) بُكُورٌ [bukūr]dan vasftır, seher-hīz olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ بَكْرٌ وَبَكْرٌ أَيُّ قَوِيٍّ عَلَى الْبُكُورِ

التَّبَكُّرُ [et-tebkkur] تَفَاعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Sebki ve takaddũm eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَبَكَّرَ الرَّجُلُ إِذَا تَقَدَّمَ

الْبَكْرُ [el-beker] فَهَاتَيْنِ (Acele eylemek ma'nāsınadır; yukālu: بَكِرَ إِلَى الشَّيْءِ بَكْرًا مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا عَجَلَ

الْبَاكُورُ [el-bākūr] Evvel-i bahārda yağan yağmura denir; yukālu: أَمْطَرَتِ السَّمَاءُ الْبَاكُورَ Ve mutlakā sārīden وَهُوَ الْمَطَرُ أَوَّلَ الْوَسْمِيِّ 'acele ve çabuk yetişen nesneye denir,

turfanda meyve gibi; mü'ennesinde **بَاكُورَةٌ** [bākūret] denir. Ve

بَاكُورَةٌ [bākūret] Meyveye denir, **ثَمَرَةٌ** [şemeret] ma'nāsına ve bu mecāzdır. Ve meyvesi sâ'irden mukaddem yetişir olan hurmâ ağacına denir; yukâlu: **نَحْلَةٌ بَاكُورَةٌ إِذَا صَارَتْ تُدْرِكُ أَوْلًا**

الْمُبْكِرُ [el-mubkir] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) ve

الْبَكُورُ [el-bekūr] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Bunlar da evā'il-i bahârda yağan yağmura itlāk olunur. Ve

بَكُورٌ [bekūr] Meyvesi sâ'irden akdem yetişir olan hurmâ ağacına itlāk olunur. Cem'î **بُكْرٌ** [bukur] gelir zammeteynle. Mü'ellif burada yine teşvîş eylemiştir, zîrâ 'âdeti üzere **بَكُورٌ** **جَمْعُهُ بُكْرٌ** 'ibâretindeki zamîr **بَاكُورٌ** [bākūr]a 'â'id olmak muktezîdir; o ise **بَكُورٌ** [bekūr]a râci'dir. Niteki *Mişbâh*'ta ve sâ'ir ümmehâtta **بَاكُورٌ** [bākūr]un cem'î **بَوَاكِيرٌ** [bevākîr] ve **بَكُورٌ** [bekūr]un **بُكْرٌ** [bukur] dur, **رَسُولٌ** [resül] ve **رُسُلٌ** [rusul] gibi diye mansüstür.

الْبَكِيرَةُ [el-bekîret] (سَفِينَةٌ [sefinet] vezninde) ve

الْمِبْكَارُ [el-mibkār] (مِشْبَاهٌ [mişbâh] vezninde) Bunlar da meyvesi mukaddem idrāk eden hurmâ ağacına denir; yukâlu: **نَحْلَةٌ بَكُورٌ وَبَكِيرَةٌ وَمِبْكَارٌ إِذَا صَارَتْ تُدْرِكُ أَوْلًا**

مِبْكَارٌ [mibkār] Serî'atü'l-inbât olan soy ve kuvvetli arza itlāk olunur; yukâlu: **أَرْضٌ مِبْكَارٌ أَيْ سَرِيعَةُ الْإِنْبَاتِ**

الْبِكْرُ [el-bikr] (bā'nın kesriyle) Henüz düşîze olan kıza denir, **عَذْرَاءٌ** [‘azrâ] ma'nāsına. Cem'î **أَبْكَارٌ** [ebkār]dır. Masdarı **بَكَرَةٌ** [bekâret]tir ki kız bikr olmak ma'nāsınadır; **عَذْرَةٌ** [‘azîret] gibi.

Şārih der ki takaddüm ma'nāsından me'hūzdur. Ve **بَاكِرَةٌ** [bākîret] ta'bîri galattır. Ve **بِكْرٌ** [bikr] müzekker ve mü'ennese itlāk olunur, ya'nî henüz tezevvüc eylememiş oğlana da denir. İntehâ. Ve

بِكْرٌ [bikr] Şol hatuna, kezâlik şol nākaya itlāk olunur ki düşîze hükmünde olur. Ve her şey'in evveline **بِكْرٌ** [bikr] denir. Ve mesbûk bi'l-mesel olmayan 'amel ve san'ata itlāk olunur. Ve henüz hâmil olmamış sığır ineğine, 'alâ-kavlin gencine denir ki dana ta'bîr olunur. Kâle'ş-şārih ve minhu kavluhu ta'ālâ: **لَا فَارِضٌ وَلَا** **بِكْرٌ** **الآيَةُ، أَيْ لَا مُسِنَّةٌ وَلَا قَبِيَّةٌ** Ve yağmuru çok sehâba denir; yukâlu: **سَخَابَةٌ بِكْرٌ أَيْ غَزِيرَةٌ** Ve ebeveynin en evvelki veledine itlāk olunur ki ilk çocuğu ta'bîr olunur. ve en ibtidâ üzümlü vermesi olan asmaya itlāk olunur; yukâlu: **كَوْمٌ بِكْرٌ إِذَا حَمَلَ أَوَّلَ حَمْلِهِ** Ve

ضَرْبَةُ بَكْرٍ [darbatun bikrun] Şol kılıç darbesine itlāk olunur ki birde kesip katl eylemekle ikinciye hâcet komaya; yukâlu: **كَالَةَ'Ş-ŞĀRIH VE MINHU'L-HADİSU: "إِنَّ ضَرْبَةَ عَلِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ كَانَتْ بِكْرًا" أَيْ قَاطِعَةً قَاتِلَةً بَوَاحِدَةٍ لَا يَحْتَاجُ أَنْ يُعِيدَهَا**

الْبِكْرُ [el-bukr] (bā'nın zammı ve fethi ve kâf'ın sükūnuyla) Nākanın veledine, 'alâ-kavlin genç nākaya ve 'alâ-re'yin **ثَبِيٌّ** [seniyy]e denir, **جَذَعٌ** [ceza] olunca kadar yāhūd **إِبْنُ مَحَاضٍ** [ibnu meḥād]ına denir, **ثَبِيٌّ** [seniyy] olunca kadar yāhūd **إِبْنُ لَبُونٍ** [ibnu lebūn]a denir yāhūd henüz **بَازِلٌ** [bāzil] olmayana denir. Cem'î **أَبْكَرٌ** [ebkur] gelir, **أَفْلَسٌ** [eflus] gibi ve **بُكَرَانٌ** [bukrān] gelir bā'nın zammıyla ve **بَكَارَةٌ** [bekâret] gelir bā'nın fethi ve kesriyle.

Ma'lûm ola ki mü'ellife göre **ثَبِيٌّ** [seniyy] beş yaşını bitirip altıya varan ba'ır ve

nākaya denir. Ve جَذَعٌ [ceza^c] ثِيْبِي [ṣeniyy] haddinden evvel olana denir; أَجْدَاعٌ [eczā^c] bakarda üç yaşına varmak ma'nāsınadır. Ve إِبْنُ مَحَاضٍ [ibnu meḥād] bir yaşını geçip ikinciye girmiş olandır. Ve إِبْنُ لَبُونٍ [ibnu lebūn] ikiyi geçip üçüncüye varmış olandır. Ve بَازِلٌ [bāzil] dokuzuncuya varandır.

الْبِكْرَاتُ [el-bekerāt] (حَرَكَاتٌ [ḥarekāt] vezninde) Kılıcın zinetleri cümlesinden olan halkalara denir. Ve

بِكْرَاتُ [Bekerāt] Benū Zūveyb cemā'ati yurdunda olan su yanında bir niçe 'ālī dağlara itlāk olunur ve o suyun ismi بَكْرَةٌ [Bekret]tir bā'nın fethiyle. Ve

بِكْرَاتُ [Bekerāt] Curcān nām mevzi'de yāhūd tarīk-i Mekke'de bir niçe siyāh ve 'azīm sahralara itlāk olunur.

الْبِكْرَتَانِ [el-Bekretān] (تَمْرَتَانِ [temretān] vezninde) Benī Ca'fer yurdunda iki küçük dağa denir ve orada bir su vardır ki ona da بَكْرَةٌ [Bekret] denir.

بِكَّارٌ [Bekkār] (شَدَادٌ [ṣeddād] vezninde) Şīrāz'a karīb bir karye adıdır. Ve bir recül ismidir.

بُكْرٌ [Bukur] (عُنُقٌ [ʿunuḳ] vezninde) Yemen'de bir hısn adıdır.

بُكَيْرٌ [Bukeyr] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Esmā-i ricāldendir.

أَبُو بَكْرَةَ [Ebū Bekret] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Ashābdan Nufey^c b. el-Ḥārīş yāhūd Nufey^c b. Mesrūḥ künyesidir, Tā'if melhamesinde hisārdan بَكْرَةٌ [bekret] ile aşıya nüzül eylemekle Fahr-i enām 'aleyhi's-selām hazretleri 'abū BAKR' ile tekniye eylediler.

أَبُو بَكْرٍ [Ebū Bekr] Evvel-i hulefā-i rāşidīndir, radiyallāhu 'anhum. İsmi

'Abdullāh ve pederi Ebū Kuḥāfe'nin ismi 'Osmān'dır. Ricālede ibtidā şeref-yāb-ı İslām olan budur. Sebeb-i künyesi ibtidā tekbīr-i İslām eylediğidir. Nisbetinde kezālik Benī Bekr b. 'Abdumenāt ve Bekr b. Vā'il nisbetlerinde بَكْرِيٌّ [Bekriyy] denir ve Benī Ebī Bekr b. Kilāb cemā'atine nisbetinde بَكْرَاوِيٌّ [Bekrāviyy] denir.

بَكْرٌ [Bekr] (سَكْرٌ [sekr] vezninde) Tayyi kabilesi yurdunda bir mevzi'dir.

الْبَكْرَانُ [el-Bekrān] (سَكْرَانٌ [sekrān] vezninde) Ḍariyye nāhiyesinde bir mevzi^c ve bir karye isimleridir.

بَكْرُونٌ [Bekrūn] (حَمْدُونٌ [ḥamdūn] vezninde) Bir recül ismidir.

[ب ك ه ر]

بَكْهُورٌ [Bekhūr] (تَكْفُورٌ [tekfūr] vezninde) Mülūk-i Hind'den bir pādīşāhın ismidir.

[ب ل ر]

الْبِلُّورُ [el-bellūr] (تَنْوَرٌ [tennūr] vezninde) ve

الْبِلِّوَرُ [el-billevr] (سِنَوْرٌ [sinnevr] vezninde) ve

الْبِلَوْرُ [el-bilevr] (سِبَطْرٌ [sibatr] vezninde) Cevher-i ma'rūf ismidir ki lisānımızda dahi billūr denir. Ve

بِلَوْرٌ [billevr] (سِنَوْرٌ [sinnevr] vezninde) 'Azīmü'l-heykel olan bahādıra denir. Ve sā'ir mülūk-i Hind'den 'azīmü'ş-şān olan pādīşāha 'alem-i mahsūstur, rāy-ı rāyān demektir.

[ب ل ج ر]

بَلَنْجَرٌ [Belencer] (عَصْفَرٌ [ğadanfer] vezninde) Ḥazer ülkesinde Bābü'l-Ebvāb ensesinde bir belde adıdır. Ve Aḥmed b. 'Ubeyd b. Nāşih b. Belencer muhaddis-i nahvīdir.

[ب ل غ ر]

بُلْغَرُ [Bulğar] (ğayn-ı mu'ceme ile فُرْطَقُ [kurtak] vezninde) Şaḳālibe ülkesinde kā'idetü'l-mülkü olan şehrin ismidir, şimāl tarafına düşer, soğuğu be-gāyet şedīd olur; **بُلْغَارُ** [Bulğār] derler. صَقَالِيْبَةٌ [Şaḳālibet] Fatalye-i Yūnānī mu'arrebidir, Rus ve Leh ve Macar vilāyetlerini hāvīdir.

[ب ل ه ر]

الْبَلْهَوْرُ [el-behver] غَضَنْفَرُ [ğadanfer] vezninde) Mekān-ı vāsi'a denir.

[ب ن ر]

الْبَنُوْرُ [el-benūr] صَبُوْرُ [şabūr] vezninde) Her hālī sınıanmış mücerreb ve muhteber adama denir; yukālu: هُوَ بَنُوْرٌ أَيْ مُخْتَبَرٌ

[ب ن د ر]

الْبِنَادِرَةُ [el-benādiret] (bā'nın fethiyle) Ma'denlere mülāzemet eden ticārete denir. 'Alā-kavlin pahalı satmak için emti'a ve eşyayı saklar olan tüccāra denir ki madrabaz ta'bīr olunur, Fārisīde kīse-dār derler. Müfredi بُنْدَارٌ [bundār]dır bā'nın zammıyla; yukālu: هُمْ بِنَادِرَةٌ أَيْ تُجَارٌ يَلْزَمُونَ Ve المَعَادِنُ أَوْ الَّذِينَ يَخْرُتُونَ الْبِضَائِعَ لِلْغَلَاءِ

بُنْدَارٌ [Bundār] Muhaddisīnden Muḥammed b. Beşşār'ın lakabıdır, İmām Mālik'in tahrīc eyledikleri ehādīsī cem' ve zabt eylediği için mülakkab olmuştur.

الْبِنْدَرُ [el-bender] جَغْفَرُ [ca'fer] vezninde) Gemi yatağı ve gemi limanı olan yere denir, مَرْسَى [mersā] ve مَكْلَلٌ [mukelle] ma'nāsına. Hālā İzmir ve İskenderiyye gibi iskele olup bāzīrgān makarrı olan şehre بَنْدَرٌ [bender] ta'bīri bu mülābese ile dir.

[ب ن ص ر]

الْبِنْصِرُ [el-binşir] (bā'nın kesriyle) Orta

parmakla serçe parmak beyninde olan parmağa denir ki adsız parmak ta'bīr olunur, Fārisīde bī-nām derler. Ve بِنْصِرٌ [binşir] lafzı mü'ennestir. Cevherī'nin bunu "ب،ص،ر" māddeinde zikri vehmdir, ya'nī nūn'u asliyyedir. Şārih der ki *Mişbāh*'da şād'ın kesriyle mansūstur.

[ب و ر]

الْبَوْرُ [el-bevr] (bā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Zirā'at için islāh ve i'mār olunmazdan mukaddem 'alā-hālīhā olan ya'nī sökülüp nadas olunmamış ve saban girmemiş arza denir ki arz-ı meyyite olacaktır. 'Alā-kavlin şol nadas olmuş tarlaya denir ki gelecek sene zirā'at olunmak için dinlendirip bu sene nesne zer' olunmamış ola, zīrā beher sene zer' olursa yorulmakla hāsılātı za'f ve kalīl olur. Bizim diyārlarda bā'nın zammıyla por ta'bīr ve ma'nā-yı evveli irāde ederler. Ve

بَوْرٌ [bevr] Masdar olur, bir nesnenin künhüne vākıf olmak için yoklamak ve sınamak ma'nāsınadır; yukālu: بَارَ فَلَانًا يَبُوْرُهُ بَوْرًا Ve إِذَا اخْتَبَرَهُ

بَوْرٌ [bevr] ve

بَوَارٌ [bevār] تَبَارٌ [tebār] vezninde) Helāk olmak ma'nāsınadır; yukālu: بَارَ الرَّجُلُ بَوْرًا وَبَوَارًا إِذَا هَلَكَ Ve بَارَتِ السُّوقُ إِذَا كَسَدَتْ Ve

بَوْرٌ [bevr] بَائِرٌ [bā'ir]in cem'i olur, hālīk ve hā'ir ma'nālarına, صَحْبٌ [şahb] ve صَاحِبٌ [şāhib] gibi. Ve

بَوْرٌ [bevr] Kezālik masdar olur, nākayı gebe midir değil midir bilmek için buğura 'arz eylemek ma'nāsına. Zīrā eğer gebe ise kendisini buğur istişmām eyledikte

vechine tebevül eder; yukālu: بَارَ النَّاقَةَ Ve bir nesne heder ve bātıl olmak ma'nāsınadır; yukālu: بَارَ عَمَلُهُ إِذَا بَطَلَ ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿وَمَكَرُ أَوْلِيكَ هُوَ يَبُورُ﴾ Ve

بُورُ [bevr] Gebe olduğunu bilmek için buğur nākayı istiṣmām eylemek ma'nāsınadır; yukālu: بَارَ النَّحْلَ النَّاقَةَ إِذَا تَشَمَّمَهَا لِيَعْرِفَ لِقَاحَهَا مِنْ حِيَالِهَا

الْإِبْتِيَارُ [el-ibtiyār] [ifti'āl] [ifti'āl] vezninde) Bu dahi tecrube ve ihtibār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِبْتَارَ فَلَانًا إِذَا اخْتَبَرْتَهُ وَجَرَّبْتَهُ Ve cimāc eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِبْتَارَ الْمَرْءَ إِذَا نَكَحَهَا أَيَّ جَامِعَهَا

الْإِبَارَةُ [el-ibāret] (hemzenin kesriyle) Helāk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَبَارَهُ اللهُ إِبَارَةً أَيَّ أَهْلَكَهُ

الْبَوَارُ [el-bevār] (bā'nın fethiyle) Bu dahi helāk ve kesād ma'nalarının, niteki zikir olundu. Ve **بَوَارُ الْأَيْمِ** [bevāru'l-eyyim] bu ma'nādandır ki dul hatunun ere varmayıp evde çürüyüp kalmasından 'ibārettir. Mü'ellif bununla “نَعُودُ بِاللَّهِ مِنْ بَوَارِ الْأَيْمِ” hadīsine telmih eylemiştir.

الْبُورُ [el-būr] (bā'nın zammıyla) Şol kimseye denir ki niyyet ve 'akīdesi fāsīd olmakla hālik olup onda dūnyā ve āhirete müte'allik hayr ve felāh şā'ibesini olmaya. Ve bunda müfred ve tesniye ve cemc ve müzekker ve mü'ennes beraberdir, zīrā fi'l-asl masdardır; yukālu: رَجُلٌ وَامْرَأَةٌ بُورٌ Kāle'ş-şārih ve minhu kavluhu ta'ālā: أَيُّ: ﴿وَكُنْتُمْ قَوْمًا بُورًا﴾ أَيُّ: Ve هَالِكِينَ عِنْدَ اللهِ تَعَالَى لِفَسَادِ عَقِيدَتِكُمْ وَسُوءِ نِيَّتِكُمْ **بُورُ** [būr] Kezālik arz-ı meytete denir ki gars ve zirā'at için sōkülüp ıslāh ve i'mār olunmamış ola.

الْبَائِرُ [el-bā'ir] ve

الْبَائِرَةُ [el-bā'iret] (hā'yla) Bunlar da arz-ı mezkūreye denir; yukālu: أَرْضٌ بُورٌ وَبَائِرٌ Ve وَبَائِرَةٌ أَيُّ مَثْرُوكَةٌ فَلَمْ تُعْمَرْ

بَائِرٌ [bā'ir] Fāsīdül-akīde olmakla hālik olan kimseye denir. Bu mülābese ile حَائِرٌ [hā'ir] lafzı te'kīd için itbāc olundu; yukālu: رَجُلٌ حَائِرٌ بَائِرٌ إِذَا كَانَ لَمْ يَنْجِهْ لِشَيْءٍ وَلَا يَأْتِمُرُ رُشْدًا وَلَا يُطِيعُ مُرْشِدًا

بَوَارٍ [bevāri] [kaṭāmi] vezninde ki kesr üzere mebnīdir) Helāk ismidir; yukālu: نَزَلَتْ بَوَارٍ عَلَى النَّاسِ أَيَّ الْهَلَاكِ

الْمِبْوَرُ [el-mibver] [minber] vezninde) Şol buğura denir ki nākanın gebe olup olmadığını be-gāyet hiss ve idrāk eder ola; yukālu: فَحَلَّ مِبْوَرٌ أَيُّ عَارِفٌ بِالنَّاقَةِ أَنَّهَا لَقِاحٌ أَمْ حَائِلٌ

الْبُورِيُّ [el-būriyy] ve

الْبُورِيَّةُ [el-būriyyet] (bā'ların zammıyla) ve **الْبُورِيَاءُ** [el-bevriyā] (bā'nın fethi ve medd ile) ve

الْبَارِيُّ [el-bāriyy] ve

الْبَارِيَاءُ [el-bāriyā] (taḥfif-i yā ve medd ile) ve

الْبَارِيَّةُ [el-bāriyyet] (teşdid-i yā ile) Hasıra denir ki sāzlıktan örülüp ferş olunur, būriyā-yı Fārisī mu'arrebidir. Hasırcıya ve hasır satana **بَوَارٌ** [bevār] denir. İmām Buḥārī ve İmām Müslim'in şeyhi Ḥasan b. er-Rebīc el-Bevārī bey'ine mensūbdur. Ve

بُورِيٌّ [būriyy] ve

بُورِيَاءُ [būriyā] Yola itlāk olunur, طَرِيقٌ [ṭarīq] ma'nāsına.

بَارٌ [Bār] Neysābūr kazāsında bir karyedir; a'lāmdan Ḥuseyn b. Naşr el-Bārī en-Neysābūrī oradandır.

سُوقَالْبَارِ [Sūku'l-Bār] Yemen'de ber

beldedir.

باري [Bārī] (yā'nın sükūnuyla) Bağdād'da bir karyedir.

بارة [Bāret] Şām ülkesinde bir sancağın adıdır. Ve a'māl-i Cezire'den bir iklim-i 'örfi ismidir. Bunların nisbetlerinde **باري** [Bāriyy] denir.

بورة [Būret] (bā'nın zammıyla) Mışır'da bir beldedir, semek-i būrī dedikleri balık oraya mensübdür. Ve 'ulemādan Hibetullāh b. Ma'add ve birāder-zādesi Muḥammed b. 'Abdul'azīz ve sā'ir bazı zevāt oraya mensüblardır.

بوز [Būr] (nūr [nūr] vezninde) Fārs diyārında bir beldedir. Ve

بوز [Būr] Esāmī-i ricāldendir: Būr b. Ađram, İmām Buḥārī şeyhidir. Ve Būr b. Muḥammed ve Būr b. 'Ammār el-Belḫiyyān ve Būr b. Hānī ve sā'ir bazı muhaddislerin ismidir.

بورى [Būrā] (şūrā [şūrā] vezninde) 'Ukberā kurbünde bir karyedir; Muḥammed b. Ebi'l-Me'ālī b. el-Būrānī nām muhaddis oradandır.

بورى [Būrī] (rā'nın kesriyle zūrī [zūrī] vezninde ki zār [zāre] fi'inden emrdir) A'lām-ı 'ulemādandır.

البورانية [el-būrāniyyet] (bā'nın zammıyla) Bir nevc ta'ām ismidir ki Me'mūn Ḥalife'nin halilesi olan Būrān bint Ḥasan b. Sehl'e mensübdür; hālen bizim diyarlarda būrānī ta'bīr ederler bir latīf ta'āmdır. Ve Kāđī Ebū Bekr el-Būrānī, İbn Cumey'e eş-Şaydāvī şeyhinin şeyhidir. Ve 'Abdullāh b. Muḥammed b. Būrīn bā'nın zammıyla ve Ebū Bekr b. Būrīn muhaddislerdir.

البويرة [el-Buveyret] (cuheynet [cuheynet] vezninde) Bir mevzi' ismidir ki Benū Nađīr'in ondan hurmālıkları var idi.

البوري [el-būriyy] (bā'nın zammıyla) mekān-ı būr [būr]a mensüb demektir. Bu ma'nādandır ki bir gulāmı kendi başına boşlayıp lāübāliyāne revişle istediğini işler olup te'dīb ve gūş-mālınden igmāz ve müsāmaha olunur olsa **أرسله ببوريه** derler ya'nī **وَرَأَيْتُهُ وَلَمْ يُؤَدِّبْ** Bizim diyarlarda bu makūle te'dīb ve terbiyesiz neşvü nemā bulan oğlan hakkında buruna körüne büyümüş ta'bīr ederler.

[ب ه ت ر]

البهتره [el-buhturet] (bā'nın ve tā'nın zammıyla) ve

البهتر [el-buhtur] (hā'sız) Bodur hatuna denir, **مَرْأَةٌ قَصِيرَةٌ** ma'nāsına.

البهتره [el-behteret] (dahrecet [dahrecet] vezninde) Yalan söylemek ma'nāsınadır; yukālu: **بَهْتَرَ الرَّجُلُ إِذَا كَذَبَ**

[ب د ر]

البهدرى [el-buhduriyy] (bā'nın ve dāl'ın zammı ve yā'nın şeddesiyle) Süt çalmış çocuğa denir ki büyümez olur; **بُحْدَرِيٌّ** [buhduriyy] dahi derler.

[ب ه ر]

البهز [el-buhr] (bā'nın zammı ve hā'nın sükūnuyla) ve

البهزة [el-buhret] (hā'yla) Geniş yere denir, arz-ı müttesi'a ma'nāsına ki gittikçe müttesi' ola. Ve derenin vasatına denir ki hayr ve atyeb olan mahallidir, yayvan olur, onda çayır ve çemen nābit olur.

Mü'ellif **سِرُّ الْوَادِي وَخَيْرُهُ** 'ibāretiyle tefsir eylemekle **حَيْرٌ** [ḫayr] mukābelesiyle ekser-i

nüsha şīn-i mu'ceme ile شَرٌّ [şerr]e sapmışlardır, galattır. Zīrā سِرٌّ [sirr] derenin vasatına ve yayvan yerine denir ki sā'ir mahallerinden hoş ve hayr ve atyeb olur. Ve

بُهْرُ [buhr] Arz-ı mahdüde-i mu'ayyeneye denir ki بَلَدٌ [beled] ma'nāsına. Ve bī-tāb olmaktan nāşī nefes kesilip har har solumak ma'nāsınadır; bunda ism ve masdar olur, hattā solugan illetine itlāk olunur.

الْمَبْهُورُ [el-mebhūr] ve

الْبَهِيرُ [el-behīr] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Ma'nā-yı mezbūrdan vasflardır, har har soluyan ve solugan illetine uğramış kimseye denir; yukālu: بُهْرَ الرَّجُلِ عَلَى بِنَاءِ الْمَغُولِ إِذَا عَدَا حَتَّى غَلَبَهُ الْبُهْرُ أَيْ الرَّبُّ فَهُوَ مَبْهُورٌ وَبِهَيْرٍ

الْبُهْرَةُ [el-buhret] (bā'nın zammıyla) بُهْرُ [buhr] ile ma'nā-yı evvelde mürādiftir ki zikr olundu. Ve

بُهْرَةٌ [Buhret] Medīne nevāhisinde bir mevzī' adıdır. Ve Yemāme'de bir mevzī' adıdır. Ve

بُهْرَةٌ [buhret] Her şey'in ortasına denir; yukālu: بُهْرَةُ اللَّيْلِ وَبُهْرَةُ الْوَادِي وَبُهْرَةُ الْفَرَسِ وَبُهْرَةُ الْخَلْقَةِ أَيْ وَسَطُهُ

الْإِنْبِهَارُ [el-inbihār] (إِنْفِعَالٌ [infi'āl] vezninde) Yorulup nefes kesilmekle har har solumak ma'nāsınadır; yukālu: إِنْبَهَرَ الرَّجُلُ إِذَا أَنْقَطَعَ نَفْسُهُ وَتَتَابَعِ مِنَ الْإِعْيَاءِ

الْبَهْرُ [el-behr] (فَهْرٌ [kahr] vezninde) ve

الْبُهْوَرُ [el-buhūr] (قُعُودٌ [qu'ūd] vezninde) Be-gāyet aydın ve tāb-dār olmak ma'nāsınadır; yukālu: بَهَرَتِ الشَّمْسُ بُهْرًا وَبُهْوَرًا Ve مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا أَصَابَتْ

بَهْرٌ [behr] Gālib olmak ma'nāsınadır; yukālu: بَهْرَهُ إِذَا غَلَبَهُ Ve doldurmak ma'nāsınadır; yukālu: بَهْرَ الْإِنَاءِ إِذَا مَلَأَهُ Ve irak olmak ma'nāsınadır; yukālu: بَهْرَ

الرَّجُلِ إِذَا بَعَدَ yukālu: بَهَرَ الرَّجُلُ إِذَا خَابَ وَالحُبُّ وَالْحَبُّ Şārih وَالْحَبِيئَةُ وَالْحَبِيئَةُ olmaktadır diye bi'l-istişhād tansīs eylemiştir. Ve gussa ve tasaya uğramak ma'nāsınadır; yukālu: بَهَرَهُ الْأَمْرُ إِذَا كَرَبَهُ Ve bir adama kazf ve iftirā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: بَهَرَ فَلَانًا إِذَا قَدَفَهُ بِالْبَهْتَانِ zā'id teklīf eylemek ma'nāsınadır; yukālu: بَهَرَ فَلَانًا إِذَا كَلَّفَهُ فَوْقَ طَاقَتِهِ Ve ta'acciüb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: بَهْرًا لَهُ أَيْ عَجَبًا ve yukālu: بَهْرًا لَهُ أَيْ تَعَسًّا يَغْنِي هَلَاكًا Ve bu kahr ve galebe ma'nāsındandır; fi'l-i muzmer-i mehcūr ile mansūbdur, maglūb ve makhūr olsun demektir. Kāle fi'l-*Esās* بُهْرًا لَهُ دُعَاءٌ عَلَيْهِ بِأَنْ يَغْلَبَ Ve

بَهْرٌ [behr] Ayın ziyāsı kevākib-i sā'irenin ziyāsına gālib olmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: بَهَرَ الْقَمَرَ إِذَا غَلَبَ ضَوْءُهُ Ve bir adam emsāl ve akrānına fā'ik olmak ma'nāsınadır; yukālu: بَهَرَ فَلَانٌ إِذَا بَرَعَ أَيْ فَاقَ أَقْرَانَهُ

الْأَبْهَرُ [el-ebher] (أَحْمَرٌ [ahmer] vezninde) Arkaya denir, ظَهْرٌ [zahr] ma'nāsına. Ve arkada bir damar adıdır ki sā'ir damarlardan 'azīm olanıdır. Ve boyun damarına denir ki şāh damar dedikleridir, وَرِيدُ الْعُنُقِ [verīdu'l-ʿunuq] ma'nāsına. Ve اَنْحَلٌ [ekḥal] dedikleri damara denir ki kolda kan alınacak üç damarın ortasında olan damardır, ona beden damarı ta'bīr ederler, etibbā' عِرْقُ الْحَيَاةِ [irqu'l-hayāt] itlāk ederler.

Mütercim der ki İbn Eşīr beyānı üzere أَبْهَرٌ [ebher] dedikleri damar baştan neş'et edip ayağa kadar mümtedd olur ve şerāyīn dedikleri küçük damarlar ona muttasıl olur. Başta iken نَامَةٌ [nāmet] ve boğazda وَرِيدٌ [verīd] ve göğüste أَبْهَرٌ [ebher] ve arkada

وَتَيْنُ [vetīn] derler ki yürek damarıdır, yürek ona muttasıldır, hareket eder ve sâ'ir şerâyîn ondan münşâ'ib olur. O damarın kesilmesi sebab-i helâktır ki ödü koptu dedikleri budur. Ve o damara uylukta نَسَا [nesā] ve baldırda صَافِنُ [şāfin] derler. İntehā. Ve

أَبْهَرُ [ebher] Kuş kanadının cānib-i aksarında olan yeleğe denir. Cem'î أَبَاهِرُ [ebāhir] dir.

Kuş kanadının yeleklere beş mertebedir: Evvelki yeleklere قَوَادِمُ [qavādīm] denir, ba'dehu مَنَاقِبُ [menākib] ba'dehu حَوَافِي [ḥavāfī] ba'dehu أَبَاهِرُ [ebāhir] en sonra كَلَى [kulā] denir. Ve

أَبْهَرُ [ebher] Siye-i kavsin ya'nī yayın iki başında olan eğri yerlerin arkasına denir, 'alā-kavlin طَائِفُ [tā'if] ile كَلِيَّةُ [kulyet] aralığına denir. طَائِفُ [tā'if] yay hānesidir ve كَلِيَّةُ [kulyet] ok değdiği ince yerdir. Ma'lūm ola ki tīr-endāzlar yayın başlarına kūşe-i kemān ve oraya sardıkları deriye زَاغُ [zāg] ta'bīr ederler, tuncu ona geçirirler. Onun birisine ki büküm yeridir, kasan ve ondan beriye sal ve el tutacak yere ki yayın vasatıdır, kabza itlāk ederler. Ve

أَبْهَرُ [ebher] Şol pākīze ve soy arza denir, ona sel suyu çıkıp nizāmına hālel ve tagyīr irās etmez ola. Ve

أَبْهَرُ [ebher] ضَرِيْعُ [ḍarī'c]-i yābis ismidir, ضَرِيْعُ [ḍarī'c] mü'ellife göre شَبْرِقُ [şibriq] dedikleri ottur ve sâ'ir müfredāt beyānına göre cev'f-i bahrde nābit olur bir değirmi yapraklı ottur ki mevce-i deryā tarhiyla sevāhilde bulunur. Ve

أَبْهَرُ [ebher] Āb-her-i Fārisī mu'arrebidir ki مَاءُ الرَّحَى [mā'u'r-reḥā] ya'nī değirmen suyu demektir. Bu münāsebetle Qazvīn ile

Zencān beyninde vāki' bir şeh'r-i 'azīme tesmiye olundu.

Mütercim der ki mü'ellif gerçi āb-her Fārisīde değirmen suyu demek deyip lākin müfredāt-ı Fārisīde zafer-yāb olunmamıştır. Mü'ellif elbette a'lemdir. Zāhiren Pehlevī yāhūd Sekzī lisāndır. Ve

أَبْهَرُ [ebher] İsfahān nevāhīsinde bir küçük şehrin dahi ismidir. Ve Hicāz'da bir dağın adıdır.

بَهْرَاءُ [Behrā'] (زَهْرَاءُ [zehrā'] vezninde) Bir kabīle adıdır; elifin kasrıyla da zebānzeddır. Nisbetinde بَهْرَانِيَّ [Behrāniyy] ve بَهْرَاوِيَّ [Behrāviyy] denir, nūn'la gayr-i kıyās üzeredir.

الْبَهَارُ [el-behār] (سَحَابُ [sehāb] vezninde) Bir hoş-bū nebāt adıdır, papatyā nev'inden sığır gözü dedikleri papatyānın küçük ve sarı nev'idir ki sarı papatyāya dedikleridir. Ve

بَهَارُ [behār] Mutlakā hūb ve münīr ve tābdār olan şey'e denir, çehre-i mehābīb gibi. Ve atın sīnesine denir, لَبَبُ الْفَرَسِ [lebebu'l-feres] ma'nāsına. Kezālik sīnesinde olan beyāza denir ki sīne-bend durduğu yerde olan beyāz olacaktır. Ve

بَهَارُ [Behār] Merv kazāsında bir karye adıdır, بَهَارِيْنُ [Behārīn] dahi derler; muhaddisinden Ruqād b. İbrāhīm el-Behārī oradandır.

الْبَهَارُ [el-buhār] (bā'nın zammıyla) Puta denir, صَنَمٌ [şanem] ma'nāsına. Ve kırılacağı kuşuna denir, حُطَّافٌ [ḥuṭṭāf] gibi. Ve bir nev' beyāz balık adıdır. Ve hallāclanmış pamuğa denir. Ve evzāndan üç yüz ritl yāhūd dört yüz yāhūd altı yüz 'alā-kavlin bin ritl olan vezn ve mikdāra denir.

Şārih der ki 'Amr b. el-Āş demiştir ki Talha b. 'Ubeydullāh vefat eyledikte yüz بُهَارٌ [buhār] terk eyledi ki her birinde üçer kantār altın ve gümüş var idi. Pes 'Amr [b. el-Āş], بُهَارٌ [buhār]ı vezn olunacak zarftan 'ibāret eyledi. Ve Ebū 'Ubeyd dedi ki بُهَارٌ [buhār] üç yüz rıtlı itlāk olunur kelām-ı 'Arab'da. Ve ben kelime-i mezbūreyi Kıbtıyye zan ederim, lākin Ezherī, 'Arabī ve lügat-ı Şām olduğunu tasrih eylemiştir. İntehā. Ve

بُهَارٌ [buhār] Deryā metā'ına denir ki deryādan zuhūr eden emti'adır, lü'lü ve sadef ve sâ'irleri gibi. Ve şol yük dengine denir ki onda dört yüz rıtlı vezninde nesne ola. Ve

بُهَارٌ [buhār] İbrīk tarzında bir gūne kabın ismidir.

أَلْبَهِيرَةُ [el-behīret] [emīret] vezninde) Kavmi beyninde seyyide ve şerīfe olan hatuna denir, عَقِيلَةٌ [aqīlet] gibi; yukālu: هِيَ بَهِيرَةٌ أَيْ سَيِّدَةٌ شَرِيفَةٌ Ve hilkati sagīr ve za'if ve zebūn hatuna denir. Ve şol hatuna denir ki sağırsı pek büyük ve sakīl olmakla yürürken çekemeyip sıkletinden har har solur ola; yukālu: امْرَأَةٌ بَهِيرَةٌ إِذَا كَانَتْ ثَقِيلَةً الْأُرْدَافُ فَإِذَا مَشَتْ انْبَهَرَتْ

الْإِبْهَارُ [el-ibhār] (hemzenin kesriyle) Bir adam bir 'acīb nesne peydā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: انْبَهَرَ الرَّجُلُ إِذَا أَتَى بِالْعَجَبِ Ve fakīr iken ganī olmak ma'nāsınadır; yukālu: انْبَهَرَ فُلَانٌ إِذَا اسْتَعْنَى بَعْدَ فَقْرٍ nehār vaktinin harāretinden yanıp yakılmak ma'nāsınadır; yukālu: انْبَهَرَ الرَّجُلُ إِذَا احْتَرَقَ مِنْ حَرِّ بُهْرَةِ النَّارِ Ve bir adam ahlāk cihetiyle rengārenk olmak ma'nāsınadır ki gāh nīk-hū ve gāh bed-hūluk eylemekten 'ibārettir; yukālu: انْبَهَرَ فُلَانٌ إِذَا تَلَوَّنَ فِي أَحْلَاقِهِ

وَحُتْبًا أُخْرَى دَمَائَةً مَرَّةً وَحُتْبًا أُخْرَى ve bir adam seyyide ve şerīfe hatun almak ma'nāsınadır; yukālu: انْبَهَرَ فُلَانٌ إِذَا تَزَوَّجَ بِبَهِيرَةٍ

الْإِبْتِهَارُ [el-ibtihār] [ifti'āl] vezninde) Bir kimse irtikāb etmediği fücūr makūlesi fī'l-i şenī'i ettim diye yalandan iddi'ā eylemek ma'nāsınadır; meselā filān hatunla hem-bezm-i visāl oldum diye iddi'ā ve kendi nefsine iftirā eylemek gibi; yukālu: انْبَهَرَ الرَّجُلُ إِذَا ادَّعَى كَذِبًا وَقَالَ فَجَرْتُ وَلَمْ يَفْجُرْ Kāle'ş-şārih ve minhu şī'ru'l-Kumeyt: "فَيْبَحْ بِمِثْلِي نَعْتُ الْفَتَاةِ | إِذَا انْبَهَرَ وَإِنَّمَا انْبَهَرَ أَنْ الْإِبْتِهَارُ أَنْ يَقُولَ فَعَلْتُ لِفَلَانَةٍ وَلَمْ يَفْعَلْ وَالْإِبْتِهَارُ أَنْ يَقُولَ فَعَلْتُ وَقَدْ فَعَلَ Ve

إِبْتِهَارٌ [ibtihār] Bir adam kendi mürtekib olduğu fī'l-i kabīhi āher bī-gūnāh kimseye isnād ile ālūde kılmak ma'nāsınadır; yukālu: انْبَهَرَ فُلَانًا إِذَا رَمَاهُ بِمَا فِيهِ Ve du'āyī tazarru' ve hulūs ve tezellül üzere eylemek, 'alā-kavlin kat'ā hāmūş olmayarak her sâ'at du'ā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: انْبَهَرَ فِي الدَّعَاءِ إِذَا انْبَهَلَ أَوْ يَدْعُو كُلَّ سَاعَةٍ لَا يَسْكُتُ Ve bir adam hayāline aldığı nesne üzere uyumak ma'nāsınadır; yukālu: انْبَهَرَ الرَّجُلُ إِذَا نَامَ عَلَى مَا خَيْلَ Ve bir kimsenin hakkında bezl-i makdūr eylemek ma'nāsınadır, gerek onun nef' ve himāyeti ve gerek zarr ve ihāneti zımnında olsun; yukālu: انْبَهَرَ لِفُلَانٍ وَفِي فُلَانٍ إِذَا لَمْ يَدْعُ جَهْدًا مِمَّا لَهُ أَوْ عَلَيْهِ انْبَهَرَ بِفُلَانَةٍ عَلَى بِنَاءِ الْمَشْعُولِ إِذَا شَهَرَ بِهَا Ve bir nesne yarısından kırılıp iki pāre olmak ma'nāsınadır; yukālu: انْبَهَرَ السَّيْفُ إِذَا انْكَسَرَ نِصْفَيْنِ

التَّبَهُّرُ [et-tebehhur] [tefa'ul] vezninde) Dolmak ma'nāsınadır; yukālu: تَبَهَّرَ الْإِنَاءُ إِذَا امْتَلَأَ Ve havāda sehāb ışlayıp parıldamak ma'nāsınadır; yukālu: تَبَهَّرَتِ السَّحَابَةُ إِذَا

أَصْءَاتُ

أَلْمَبَاهِرَةُ [el-mubāheret] مُفَاخَرَةٌ [mufāḥaret] vezninde ve mürādifidir; yukālu: بَاهِرٌ فَلَانًا إِذَا فَاخَرَهُ

أَلْإِبْهِيرَارُ [el-ibhīrār] إِحْمِيرَارٌ [iḥmīrār] vezninde) Gece yarı olmak, 'alā-kavlin karanlıđı çöküp basmak yāhūd ekserī geçmek yāhūd sülsü mikdārına yakın hissesi kalmak ma'nāsınadır; yukālu: إِبْهَارٌ اللَّيْلُ إِذَا أَنْتَصَفَ أَوْ تَرَكَبْتَ ظَلْمَتَهُ أَوْ ذَهَبَتْ عَامَّتُهُ أَوْ بَقِيَ نَحْوُ ثُلُثِهِ

أَلْبَاهِرَاتُ [el-bāhirāt] Sefinelere ıtlāk olunur; suyu galebesinden nāşī şakk ettikleri için. Müfredi **بَاهِرَةٌ** [bāhīret]tir.

أَلْبَاهِيرُ [el-bāhīr] Bir damar adıdır ki insānın dimāğından başlayıp kāsesinde **يَأْفُوخُ** [yāfūḫ]a kadar mümtedd olur.

أَلْبَهْوَرُ [el-behver] **جَزْوَلٌ** [cervel] vezninde) Arslana denir.

[ب • ز ر]

أَلْبَهْزَرُ [el-behzer] (zā-yı mu'ceme ile **جَعْفَرٌ** [ca'fer] vezninde) Re'y-i metīn sāhibi hasīf ve reşīd ve hūş-mend adama denir. Ve şerīf ve zī-şān adama denir; yukālu: هُوَ بَهْزَرٌ أَي حَصِيفٌ عَاقِلٌ وَكَدَا شَرِيفٌ

أَلْبَهْزُرَةُ [el-buhzuret] **قُنْفُذَةٌ** [kunfuzet] vezninde) Cüssesi 'azīm nākaya denir. Ve uzun hurmā ağacına, 'alā-kavlin meyvesi el ile devşirilir olanına denir. Bu iki ma'nāda bā'nın fethiyle de lügattir. Cem'ci **بَهَازِرُ** [behāzir] gelir.

[ب ي ر]

بِيَارُ [Biyār] **كِتَابٌ** [kitāb] vezninde) Beyhāk ile Bişām beyninde bir belde adıdır. Ve Nese' kazāsında bir karye adıdır.

أَلْبِيرَةُ [el-Bīret] (bā'nın kesriyle) Sumeysāt

kal'ası kurbünde bir belde adıdır; bu belde Furāt kenārında hālen Birecik dedikleridir ki Bīrū'l-Furāt dahi derler. Ve

بِيرَةُ [Bīret] **قُدُسُ** ile Nābulus beyninde bir karye adıdır. Ve Haleb ve Kefriṭāb kazālarında ve Cezīre-i İbn 'Ömer'de birer karye adlarıdır. Ve Aḫmed b. 'Ubeyd b. el-Faḍl b. Sehl b. Bīrī ki **سَارَ** [sāre] kelimesinden emr olan **سِيرِي** veznindedir, muhaddisīndendir.

أَبْيَارُ [Ebyār] (hemzenin fethiyle) Mışır ile İskenderiyye beyninde bir belde adıdır.

FASLU'T-TĀ'Ī'L-FEVKIYYE**(فَضْلُ التَّاءِ الْمُفَوَّقِيَّةِ)****[ت أ ر]**

الْإِنْتَارُ [el-it'ār] (hemzenin kesriyle **إِظْهَارٌ** [iz hār] vezninde) Bir nesnenin ardınca bakakalmak ma'nāsınadır; tekūlu: **أَتَأْرُتُهُ وَإِلَيْهِ** Ve değnekle vurmak ma'nāsınadır; tekūlu: **أَتَأْرُتُهُ بِالْعَصَا إِذَا ضَرَبْتَهُ** Ve bir nesneye gereği gibi hiddet ve dikkatle bakmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَتَأْرُتُهُ إِذَا أَحَدَهُ إِلَيْهِ** Şārih der ki bu mādde ma'ānī-i mezbūrede mezīd olarak mesmū'dur.

التَّأْرُ [et-te'r] (tā'nın fethi ve hemzenin sükūnuyla) Bir adamı āzār ile kovup sürmek ma'nāsınadır; yukālu: **تَأْرٌ فُلَانًا تَأْرًا** Mü'ellif gerçi **إِنْتِهَارٌ** [intihār] māddesinde beyān eylemeyip lakin şārihin beyānı üzere *Esās*'ta mersūm ve müfesserdir.

التَّأْرَةُ [et-te'ret] (tā'nın fethi ve hemzenin sükūnuyla) Bir kerre demektir, **مَرَّةٌ** [mer-ret] ma'nāsına. Fi'l-asl vech-i mezkūr üzere mehmūz olup kesret-i isti'mālden nāşī hemzesi terk olunmuştur. Cem'i **تَيَّرٌ** [ti'er] gelir tā'nın kesri ve hemzenin fethiyle. Mü'ellif bunu "ت، ور" māddesinde dahi sebt eylemiştir; yukālu: **فَعَلَ ذَلِكَ تَأْرَةً** **وَتَأْرَةً بَعْدَ تَأْرَةٍ أَيْ مَرَّةً بَعْدَ مَرَّةٍ**

التُّؤْرُورُ [et-tu'rūr] (**زُنْبُورٌ** [zunbūr] vezninde) **شُرْطِيٌّ** [şurtiyy] ya'nī subaşı ve muhtesib makūlesi zābitların tābi' ve hizmet-kārına denir ki serheng ve kul uşağı ta'bīr olunur. Ve pādīşāh ve vālī-i vilāyet a'vānına denir ki 'ulūfe-hār olmayarak hizmetinde ola. Cem'i **تَأْرِيرٌ** [te'ārīr]dir.

[ت ب ر]

التَّبِيرُ [et-tibr] (tā'nın kesri ve bā'nın sükūnuyla) Mutlakā altına ve gümüşe denir, **ذَهَبٌ** [zeheb] ve **فِضَّةٌ** [fiḍḍat] ma'nāsına. 'Alā-kavlin henüz siyāgat olunmamış ya'nī eritip bir şey yapılmamış altın ve gümüş hurdelerine denir. Ba'de's-siyāga **ذَهَبٌ** [zeheb] ve **فِضَّةٌ** [fiḍḍat] denir. Ve 'inde'l-ba'z ma'denden müstahrec olanına denir, siyāgat olunmazdan mukaddem ki toprakla muhtelit olur. Ve sırça kırıklarına ve hurdelerine denir, **مُكْسَرُ الرُّجَاجِ** [mukesseru'z-zuccāc] ma'nāsına. Ve tunç ve bakırdan mutlakā müsta'mel olup nesne yapılacak filizzāta itlāk olunur.

التَّبْرُ [et-tebr] (**صَبْرٌ** [şabr] vezninde) Kır-mak ma'nāsınadır; yukālu: **تَبَّرَ الشَّيْءَ تَبْرًا** Ve helāk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **تَبَّرَهُ إِذَا أَهْلَكَهُ**

التَّتَبِيرُ [et-tetbīr] (**تَفْعِيلٌ** [tef'īl] vezninde) **تَبَّرَ** [tebr] ma'nāsınadır; teşdīdi teksīr ve mübālaga içindir; yukālu: **تَبَّرَهُ إِذَا كَسَرَهُ** ve yukālu: **تَبَّرَهُ إِذَا أَهْلَكَهُ**

التَّبَّارُ [et-tebār] (**سَحَابٌ** [seḥāb] vezninde) Helāk ma'nāsına ismdir. Kāle'ş-şārih ve minhu kavluhu **تَأْرًا** **مِشْبَاهٌ** **مِشْبَاهٌ** **تَبَّارًا** **أَيُّ هَلَاكًا** **كَلَّمْ كَلَامًا وَوَدَّعَ وَوَدَّعَا** **تَتَبِيرٌ** [tetbīr]den ismdir ki **وَدَّعَا** derler.

التَّبْرَاءُ [et-tebrā'] (**حَمْرَاءٌ** [ḥamrā'] vezninde) Hüb-renk olan nākaya vasf olur, **تَبَّرَ** [tibr] den me'hūzdu; yukālu: **نَاقَةٌ تَبْرَاءٌ أَيْ الْحَسَنَةُ** **اللُّونُ**

الْمَتَبِيرُ [el-metbūr] **هَالِكٌ** [hālik] ma'nāsınadır; yukālu: **رَجُلٌ مَتَبِيرٌ أَيْ هَالِكٌ**

التَّتَبِيرُ [et-tebrīr] (tā'nın fethiyle) Nesne demektir; isti'mālī makām-ı nefye

maḥsūstur; tekūlu: مَا أَصَبْتُ مِنْهُ تَبْرِيْرًا أَيَّ شَيْئًا
التَّبْرِيْرَةُ [et-tibriyet] (tā'nın ve rā'nın kesri ve yā'nın tahfiyiyle) Baş kıllarının diplerinde kepek tarzında nesneye denir ki konak ta'bīr olunur.

التَّبْرُ [et-teber] (fethateynle) Helāk olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَبْرَ الرَّجُلُ تَبْرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا هَلَكَ

الْإِنْتِبَارُ [el-intibār] (infi'āl) [infi'āl] vezninde) Nehy olduğu nesneden nehy-i kabülle imtinā'e eylemek ma'nāsınadır; yukālu: اِنْتَبَرَ عَنِ الْأَمْرِ إِذَا انْتَهَى

[ت ت ر]

التَّتَرُ [et-Teter] (tā'ların fethiyle) Kavm-ı ma'rūf ismidir ki ülkeleri Türk ülkesine sınırdaştır; hālen Tatar ta'bīr olunan tā'ife olacaktır.

Mütercim der ki kütüb-i tevārihte bu resme mersümdür ki nevbet-i saltanat-ı Türkistān, Türk b. Yāfes hānedānından Alunca Ḥān'a intikāl edip mezbūrun Moğol ve Tatar nām iki oğlu olmakla cümle memleketi beynlerinde taksīm eyledi. Moğol ve Tatar oymakları onlardan münşā'ib ve müştehir oldu.

[ت ث ر]

التَّوَابِيْرُ [et-tevāšir] (sā-yı müsellese ile **تَبَاشِيْرُ** [tebāšir] vezninde) جَلَاوِزَةٌ [celāvizet] ma'nāsınadır ki subaşı ve şehzābitlerinin serhenglerine ve a'vān ve etbā'ına denir.

[ت ح ر]

التَّاجِرُ [et-tācir] (fācir] [fācir] vezninde) Alım satım eden adama denir ki bāzīgān ta'bīr olunur; yukālu: هُوَ تَاجِرٌ أَيُّ يَبِيْعُ وَيَشْتَرِيْ Ve mey-hāneciye denir ve minhu: التَّاجِرُ فَاجِرٌ Cem'i تَجَارٌ [ticār] gelir, رِجَالٌ [ricāl] vez-

ninde ve تُجَارٌ [tuccār] gelir, عُمَالٌ [ummāl] vezninde ve تَجْرٌ [tecr] gelir, صَحْبٌ [ṣaḥb] vezninde ve تُجْرٌ [tucur] gelir, كُتُبٌ [kutub] vezninde. Ve

تَاجِرٌ [tācir] Mübāşeret eylediği işte hāzık ve üstāz-ı māhir olan adama itlāk olunur; yukālu: هُوَ تَاجِرٌ بِالْأَمْرِ أَيُّ حَادِقٌ Ve satı pazara gelir olan revāclı nākaya itlāk olunur; نَاقَةٌ [tācīret] dahi denir hā'yula; yukālu: نَاقَةٌ تَاجِرَةٌ وَتَاجِرَةٌ أَيُّ نَاقَةٌ فِي التَّجَارَةِ وَفِي السُّوقِ Ve begāyet soy ve pākīze-cins olan at kısmına itlāk olunur; ve minhu yukālu: هُوَ عَلَى أَكْرَمِ نَاقَةٍ أَيُّ عَلَى أَكْرَمِ خَيْلِ عَتَاقٍ

الْمُتَجَرَّةُ [el-metceret] (mīm'in ve cīm'in fethiyle) İsm-i mekāndır, ticāret-gāh olan yere denir; yukālu: أَرْضٌ مُتَجَرَّةٌ أَيُّ يُتَجَرُّ فِيهَا وَإِلَيْهَا

التَّجْرُ [et-tecr] [zجر] [zeccr] vezninde) ve

التَّجَارَةُ [et-ticāret] [kitābet] vezninde) Bāzīgānlık eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَجَرَ الرَّجُلُ تَجْرًا وَتِجَارَةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا كَانَ يَبِيْعُ وَيَشْتَرِيْ

[ت خ ر]

التُّخْرُورُ [et-tuḥrūr] (ḥā-yı mu'ceme ile عُضْفُورٌ [uṣfūr] vezninde) Celd ve kesif olmayan ya'nī ne çabuk ve ne sakīl ve künd olan adama denir; yukālu: هُوَ تُخْرُورٌ أَيُّ الَّذِي لَا يَكُونُ جَلْدًا وَلَا كَثِيْمًا Ve Muḥammed b. 'Alī b. el-Ḥuseyn et-Tuḥārī ki بُحَارِيٌّ [buḥāriyy] veznindedir, muhaddistir; Medāyini nām muhaddisten ve kendiden Dāreḳuṭnī rivāyet-i hadīs eylemiştir.

[ت ر ر]

التُّرُّ [et-terr] (tā'nın fethi ve rā'nın teşdidiyle) ve

التُّرُورُ [et-turūr] [ḳu'ūd] vezninde) Be-dende kemik kesilip birbirinden ayrılmak

ma'nāsınadır; yukālu: تَرَّ الْعَظْمُ تَرًّا وَتُرُورًا مِنْ وَأَنْقَطَعَ Ve mutlakā bir nesne kesilmek ma'nāsınadır; yukālu: تَرَّ الشَّيْءُ إِذَا قُطِعَ Ve ıraklaşmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: تَرَّ عَنْ بَلَدِهِ إِذَا تَبَاعَدَ Ve تَرَّ [terr] ve

تُرُورٌ [turūr] ve

تَرَارَةٌ [terāret] (sehābet) [sehābet] vezninde) Beden gereği gibi lahm ve şahmla dolup ve sıkılıp kemikler ete ve yağa kanmak ma'nāsınadır; yukālu: تَرَّ الرَّجُلُ تَرًّا وَتُرُورًا Ve تَرَّ الرَّجُلُ إِذَا أَكْثَرَ الْكَلَامَ Ve تَرَارَةٌ إِذَا امْتَلَأَ جِسْمُهُ وَتَرَوَى عَظْمُهُ

تَرَّ [terr] Vasef olur, kopuşu ve deprenişi at gibi çabuk olan beygire denir; yukālu: تَرَّ بَزْدُونٌ تَرًّا أَيْ سَرِيعَ الرَّكْضِ Ve a'zā ve endāmi uygun ve mu'tedil olan ata denir; yukālu: فَرَسٌ تَرَّ أَيْ مُعْتَدِلُ الْأَعْضَاءِ Ve nihāyet-i tākat u mechūd ma'nāsınadır; yukālu: بَدَلٌ تَرُّهُ أَيْ مَجْهُودَةٌ Ve devekuşu çımkırıp sağnamak ma'nāsınadır; yukālu: تَرَّتِ النَّعَامَةُ تَرًّا إِذَا أَلْقَى مَا فِي بَطْنِهِ

الْإِتْرَارُ [el-itrār] (hemzenin kesriyle) Kesmek ma'nāsınadır; yukālu: أَتَرَ الشَّيْءُ عَلَى بِنَاءِ الْمَفْعُولِ إِذَا قُطِعَ Ve irak eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَتَرَهُ إِذَا أَبْعَدَهُ

الْمُنْتِيرُ [el-muntirr] (nūn'la İntirār) [intirār]dan ism-i fā'ildir) Bu dahi kopuşu ve deprenişi cüst ve çabuk olan beygire denir; yukālu: بَزْدُونٌ مُنْتِيرٌ أَيْ سَرِيعَ الرَّكْضِ

التُّرُّ [et-turr] (tā'nın zammıyla) Asl ve 'un-sur ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ كَرِيمٌ التُّرُّ أَيْ الْأَصْلُ Ve mi'mārların çırpı ta'bir ettikleri ipe denir ki onunla binā takdīr ederler.

التُّرَّةُ [et-turret] (kezālik tā'nın zammıyla) Hasnā ve ra'nā olan kıza denir; yukālu: جَارِيَةٌ تُرَّةٌ أَيْ حَسَنَاءٌ وَرَعْنَاءٌ

التُّرَاتِيرُ [et-terātīr] (şerāşīr) [şerāşīr] veznin-

de) Ra'nā ve hasnā olan kızlara denir. Müfredi تُرُورٌ [turtūr]dur.

التُّرْتَرَةُ [et-terteret] (zelzelet) [zelzelet] vezninde) İrgalamak ma'nāsınadır; yukālu: تَرَّتْ وَرَعَزَعُوهُ إِذَا حَرَكَهُ Ve minhu hadīsu İbn Mes'ūd fi'r-reculillezī zanne ennehu şeribe'l-hamre fe-kāle: أَيْ حَرَكَوهُ وَرَعَزَعُوهُ Ve وَاسْتَنْكَهُوهُ حَتَّى تُوَجَدَ مِنْهُ الرِّيحُ لِيَعْلَمَ مَا شَرِبَ

تَرْتَرَةٌ [terteret] Sözü çoğaltmak ve pür-güylük eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَرَّتْ الرَّجُلُ إِذَا أَكْثَرَ الْكَلَامَ Ve

تَرْتَرَةٌ [terteret] Bedende kezālik kelāmda olan süstlüğe ve salkılığa denir ve yukālu: فِي بَدَنِهِ أَوْ فِي كَلَامِهِ تَرْتَرَةٌ أَيْ اسْتِزْخَاءٌ

التُّرُورُ [et-turtūr] (zunbūr) [zunbūr] vezninde) Şehr zābitinin serhengine denir, جِلْوَازٌ [cilvāz] gibi. Ve

تُرُورٌ [turtūr] Bir kuş adıdır.

الْأُتْرُورُ [el-utrūr] (hemzenin zammıyla) Su-başının ve şehr zābitinin gulāmına denir ki kul uşağı ta'bir olunur. Ve küçük oğlana denir. Kāle'ş-şārih ve minhu'l-meselu: "فِيهِ ضَعْفٌ عُضْفُورٍ وَعَقْلٌ أُتْرُورٌ" وَهُوَ الْعَلَامُ الصَّغِيرُ

التُّتْرُورُ [et-tetertur] (tezul) [tezul] vezninde ve mürādifidir ki sarsılmak ve ırgalanmak ma'nāsınadır; yukālu: تَتْرَوَتِ السَّرِيرُ إِذَا تَزَلَّزَلَ وَتَقَلَّقَلَ

التُّرَاتِيرُ [et-terātīr] (tā'nın fethiyle) Mihen ve şedā'id ma'nāsınadır; yukālu: أَصَابَتْهُ التُّرَاتِيرُ أَيْ الشَّدَائِدُ

التُّرَّى [et-turrā] (tā'nın zammı ve rā'nın teşdidiyle) عُوَى [uvvā] vezninde) Kesilmiş ele denir, yed-i maktū'a ma'nāsına. Şārihin beyānına göre أَتَّرَ [eter] lafzından mü'ennestir, أَحْسَنُ [ahsen] ve حُسْنَى [husnā] gibi; kat' ma'nāsındandır, yedde gālib olmuştur ve yukālu: يَدٌ تُرَّى أَيْ مَقْطُوعَةٌ

تَرَاةٌ [et-tārr] (حَارٌّ [ḥarr] vezninde) [terāret]ten ism-i fā'ildir, etine dolu, gövdesi sıkı tıknaz adama denir. Ve

تَارٌّ [tārr] Açlıktan yāhūd sā'ir 'ārızadan nāṣī salkı ve süst-endām olan kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ تَارٌّ أَيُّ مُسْتَرْخٍ مِنْ جُوعٍ أَوْ غَيْرِهِ

أُتْرَارٌ [Utrār] (hemzenin zammıyla) Bir ma'rūf belde adıdır.

[ت س ت]

تُسْتَرٌ [Tuster] (جُنْدَبٌ [cundeb] vezninde) İrān'da bir belde adıdır. Şīneyn-i mu'cemeteyn ile شُشْتَرٌ [Şuşter] ta'biri lahn'dır. Belde-i mezbūrenin sūru ba'de't-tūfān en evvel tarh olunan sūrdur.

[ت ش ر]

تِشْرِينٌ [tişrīn] (tā'nın kesriyle) Şühūr-ı Rūmiyyeden bir ayın adıdır. İkişi تِشْرِينَانٌ [tişrīnān]dır. Bu güz aylarıdır ki evveli تِشْرِينُ الْأَوَّلُ [tişrīnu'l-evvel] ve sānisi تِشْرِينُ الثَّانِي [tişrīnu's-sānī] dir. Re's-i seneyi tā'ife-i Rūm ondan itibār ederler.

[ت ع ر]

تِعَارٌ [Ti'ār] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Qays bilādında bir dağın adıdır. Ve bir niçe ricāl ismleridir.

التَّعْرُ [et-ta'r] (tā'nın fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) Haykırmak ma'nāsınadır; yukālu: تَعَرَ الرَّجُلُ تَعْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا صَاحَ

التَّعَارُ [et-ta'ār] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Kanı durmayan yaraya denir; yukālu: جُرْحٌ تَعَارُ أَيُّ لَا يَوْقَأُ

التَّعْرُ [et-te'ar] (fethateynle) Cenk kızışıp āteş-i harb müşte'il olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَعَرَّتِ الْحَزْبُ تَعْرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اسْتَعَلَّتْ

[ت ع ك ر]

تَعَكْرٌ [Ta'ker] (تَعْلَمٌ [ta'lemu] vezninde) Yemen'de bir cebel yāhūd bir hısnın adıdır.

[ت غ ر]

التَّغْرَانُ [et-teğarān] (ğayn-ı mu'ceme ile غَلْيَانٌ [ğaleyān] vezninde) Kaynamak ma'nāsınadır; yukālu: تَعَرَّتِ الْقِدْرُ وَتَعَرَّتْ تَعْرَانًا Ve 'inde'l-ba'z savāb olan nūn'la نَعْرَانٌ [neğarān]dır, zīrā tā-yı fevkiyye ile 'Arabdan mesmū' olmadı. Belki bu İmām Ḥalīl üzere tashīf olunup Cevherī ve sā'irleri ona tābi' oldular. Şārih der ki mü'ellif kavlı-i ahırde İbn Berrī'ye peyrev olup berrānī söylemiştir. İbn A'rābī ve sā'ir e'imme تَغْرَانٌ [tağarān] tā'yla نَعْرَانٌ [nağarān] lafzında ki nūn'ladır, lügat olduğunu tansīs eylemişlerdir.

التَّغُورُ [et-tuğūr] (فُعُودٌ [ku'ūd] vezninde) Bulut yağmuru çeşme gibi akıtmak ma'nāsınadır; yukālu: تَعَرَّتِ السَّحَابَةُ تُعُورًا إِذَا تَعَرَ الْكَلْبُ إِذَا أَنْفَجَرَ ve yukālu: بِأَلْبُولٍ

التَّيغَارُ [et-tiğār] (tā'nın kesriyle كَيْفَالٌ [kīfāl] vezninde) İccānet ismidir ki leğene şebīh büyük tasa ve kāseye denir; Türkīde tağar ta'biri bundan me'hūzdur.

التَّغْغَارُ [et-tağğār] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) تَعَارٌ [ta'ār] ma'nāsınadır ki zikr olundu; yukālu: جُرْحٌ تَعَارٌ أَيُّ تَعَارَ

التَّغَارَةُ [et-tağğāret] (سَيَّارَةٌ [seyyāret] vezninde) Şol nākaya denir ki seğirtirken ağızı köpürüp ve gittikçe şiddetlenip ve aslā bir cānibe sapar olmaya, ya'nī rāst ok gibi gider ola; yukālu: نَاقَةٌ تَغَارَةٌ إِذَا صَارَتْ تَرْتُدُّ عِنْدَ الْعُدُوِّ وَتَشْتَدُّ وَلَا تَنْتَفِي فِي مَرَّهَا

التَّغْرُ [et-tağr] (tā'nın fethi ve ğayn'ın

sükünüyla) Damardan kan fışkırıp akmak ma'nāsınadır; yukālu: تَعَرَّ العَرُوقُ تَعَرًّا مِنَ البَابِ Ve kırbanın ve tulumun yırtık ve delik yerlerinden su hurūc eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَعَرَّتِ القِرْبَةُ إِذَا خَرَجَ المَاءُ مِنْ خَرَقٍ فِيهَا

[ت ف ر]

التَّفْرِءُ [et-tifret] (tā'nın kesri ve zammı ve fā'nın sükünüyla) ve

التَّفْرِءُ [et-tefīret] (kelimē) [kelimet] vezninde) ve

التَّفْرِءُ [et-tuferet] (تُودَةٌ [tu'edet] vezninde) Üst dudağın ortasında olan yive denir, Hindīde ona naga denir. Ve

تَفْرِءٌ [tefīret] (kelimē) [kelimet] vezninde) Bir nebāt adıdır. Ve henüz bitmeğe başlayan nebāta denir. Ve ağaç altlarında biten nebāta, 'alā-kavlin şol ota denir ki pek küçük olmakla davar onu otlamağa kudret-yāb olmaya.

التَّفْرِءُ [et-tāfir] ve

التَّفْرِءُ [et-tefir] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

التَّفْرِءَانُ [et-teferān] (feteḥātla) Kırılı pāslı sifle-kıyāfet olan kişiye denir, müneccim ve kimyāger gibi; yukālu: رَجُلٌ تَافِرٌ وَتَفَرٌّ وَتَفْرَانٌ أَي وَسَخٌ

الْإِتْفَارُ [el-itfār] (hemzenin kesriyle) Bir adamın burnu kılları üst dudağın ortasında olan yive kadar çıkıp sarmak ma'nāsınadır; yukālu: أَتْفَرَ الرَّجُلُ إِذَا خَرَجَ شَعْرُهُ أَتْفَرًا إِلَى تَفْرِئِهِ Ve mugaylān ağacının ibtidā çiçekleri zāhir olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَتْفَرَ الطَّلْحُ إِذَا طَلَعَ فِيهِ نَشَائُهُ

الْمُتْفِرَةُ [el-mutfirat] (muḥsinet) [muḥsinet] vezninde) Otları henüz küçük iken raşy olunmuş arza denir; yukālu: أَرْضٌ مُتْفِرَةٌ إِذَا صَارَتْ قَدْ أَكَلَتْ كَلَاهَا صَغِيرًا

[ت ف ر]

التَّفْتَرُ [et-tefter] [defter] vezninde ve onda lügattir.

[ت ق ر]

التَّقْرِءُ [et-taḥiret] (kelimē) [kelimet] vezninde) كَرُوبَا [kerevyā] ismidir ki Karaman kemmūnu ve tatlıca ot dedikleri nebātür.

التَّقْرِءُ [et-teḥir] (kelim) [kelim] vezninde) Tencere havāyicine denir, tuz ve biber ve nohut gibi تَوَابِلٌ [tevābil] ma'nāsına.

[ت ك ر]

التُّكْرِئِيُّ [et-tukkeriyy] ve

التُّكْرُؤُ [et-tukker] (tā'ların zammı ve kāf-ı müşeddedelerin fethiyle) Gerçi sā'ir usūl nüshalarında bu resme mazbūttur, lākin savāb olan tā'ların fethi ve kāf-ı müşeddedelerin zammıyla جُبُّ [cebbul] vezninde olmaktır. Bağdād'ın aşağı cānibinde bir karye ismidir. Ve

تُكْرِئِي [Tukkeriy] Sind ülkesinde ser-askere itlāk olunur. Cem'inde تَكَكِرَةٌ [tekākiret] denir.

تُكْرُؤُ [Tukrūr] (tā'nın zammıyla) Mağrib'de bir belde adıdır. Tukrūr Arabları ma'rūftur.

[ت م ر]

التَّمْرُ [et-temr] (tā'nın fethi ve mīm'in sükünüyla) Ma'rūftur ki hurmāya denir. İsm-i cinstir, vāhidü **تَمْرَةٌ** [temret]tir hā'yyla. Cem'i **تَمْرَاتٌ** [temerāt]tır feteḥātla ve **تُمُورٌ** [tumūr] ve **تُمْرَانٌ** [tumrān]dır tā'ların zammıyla. Şāriḥ der ki bu iki sīga ile envā' murād olur, zīrā cins hakīkati üzere cem' olunmaz, kesir ve kalīle şümülü olduğu için.

التَّمْمَارُ [et-temmār] (kettān) [kettān] vezninde)

Hurmā satan adama denir.

التَّمْرِي [et-temriyy] (yā-yı nisbetle) Hurmāyı pek seven adama denir; yukālu: هُوَ تَمَّارٌ أَي بَاعِعُ التَّمْرِ وَيُقَالُ تَمَّرِي أَي مُحِبُّهُ **الْمَتْمُورُ** [el-metmūr] [mu'cūr] vezninde) Zād ve zahiresi hurmā olan adama denir.

التَّتْمِيرُ [et-tetmīr] [tef'īl] vezninde) Hurmānın tāzesi gereği gibi olup temr haddine varmak ma'nāsınadır; yukālu: تَمَّرَ الرُّطْبُ إِذَا صَارَ فِي حَدِّ الرُّطْبِ Ve ağaç hurmā tutmak, 'alā-kavlin meyvesi rutab olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا تَمَّرَتِ النَّخْلَةُ إِذَا حَمَلَتِ التَّمْرَ أَوْ صَارَ مَا عَلَيْهَا رُطْبًا Ve bir adama hurmā yedirmek ma'nāsınadır; yukālu: تَمَّرَ التَّمْرَ إِذَا أَطْعَمَهُمُ التَّمْرَ Ve bir nesneyi kurutmak ma'nāsına müsta'meldir, zīrā rutabı kurutmayınca temr olmaz; yukālu: إِذَا تَمَّرَ الشَّيْءُ إِذَا يَبَسَهُ Ve eti tike tike doğrayıp kurutmak ve kadīd eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: تَمَّرَ اللَّحْمَ إِذَا قَطَعَهُ صَغَارًا وَجَفَّفَهُ

الْإِتْمَارُ [el-itmār] (hemzenin kesriyle) Bu dahi rutab hurmā haddine varmak ma'nāsınadır; yukālu: أَتَمَّرَ الرُّطْبُ إِذَا صَارَ فِي حَدِّ التَّمْرِ Ve bir adamın hurmāsi çok olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَتَمَّرَ الْقَوْمُ إِذَا كَثُرَ تَمْرُهُمْ

التَّمْرُ [et-temr] [emr] vezninde) Masdar olur, bir adama hurmā yedirmek ma'nāsına; yukālu: تَمَّرَ فُلَانٌ الْقَوْمَ تَمْرًا مِنَ النَّبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَطْعَمَهُمُ التَّمْرَ

التَّامِرُ [et-tāmīr] Hurmāsi çok olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ تَامِرٌ وَقَوْمٌ تَامِرُونَ إِذَا كَثُرَ تَمْرُهُمْ

التَّامُورُ [et-tāmūr] "أم،ر" māddesinde zikr olundu.

التَّمَارِي [et-tumāriyy] [gūrābiyy] vezninde) Bir nev' bādiye şecerinin ismidir.

الثَّمْرَةُ [et-tummeret] (tā'nın zammıyla قُبْرَةُ [qubberet] vezninde) yāhūd

إِنْتِثْمَرَةٌ [ibnu tummeret] Serçeden küçük bir kuşun adıdır. Şārih der ki hurmālıklarda olur, ne vakt görülse ağzında elbette hurmā olur.

تَيْمَرُ [Teymer] [hayder] vezninde) Şām'da bir karye adıdır.

تَيْمَرِي [Teymerā] (kasr ile) Şām'da bir mevzi ismidir.

تَيْمَرَةُ الْكُبْرَى [Teymeretu'l-Kubrā] [hayderet] vezninde) ve

تَيْمَرَةُ الصُّغْرَى [Teymeretu's-Şuğrā] İsfahān kazasında iki karye adlarıdır.

تَمْرُ [Temer] (fethateynle) Yemāme'de bir mevzi'dir.

تُمَيْرُ [Tumeyr] [zubeyr] vezninde) ve

تَمْرَةُ [Temeret] (fetehtāla) Yemāme'de iki karye isimleridir.

عَقِيقَةُ تَمْرَةَ [Aqīku Temret] [şakīku cemret] vezninde) Tihāme'de bir mevzi'dir.

عَيْنُ التَّمْرِ [Aynu't-Temr] Kūfe kurbünde bir çeşme adıdır.

تَمْرَانُ [Temrān] [saḥbān] vezninde) Bir belde adıdır.

تَيْمَارٌ [Teymār] (tā'nın fethiyle) Bir dağın ismidir.

الثَّمْرَةُ [et-temiret] [feriḥat] vezninde) تَمْرُ [temr]den me'hūzduz, vasftır; tayyibe ve pākīze ma'nāsına müsta'meldir, te'nisi mevsūf istibārıyla ve minhu yukālu: دَعْنِي إِنَّ نَفْسِي غَيْرُ تَمْرَةٍ أَي طَيِّبَةٌ Ya'nī "Beni boşla, şimdi mizācim nā-hoştur."

الثَّمْرَةُ [et-tumret] (tā'nın zammıyla) Şol

deri pāresine denir ki فُوْقُ [fūḳ]un ya'nī zekerin başının yanında olur. Murād hitān yerinde olan dericeğizdir.

الْإِثْمِرَائُ [el-itmi'rār] (إِطْمِينَانٌ [iṭmīnān] vezninde) Bir nesne pek ve katı olmak ma'nāsınadır, kuru hurmā gibi; yukālu: **إِثْمَارُ الرُّمْحِ إِذَا صَلَبٌ** Ve ālet-i tenāsül kazık gibi kıvāma gelip katılanmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِثْمَارُ الذَّكَرِ إِذَا اشْتَدَّ نَعَطُهُ**

الْمُتْمِرُ [el-mutme'irr] (مُطْمِرٌ [muṭma'inn] vezninde) Ālet-i tenāsüle itlāk olunur. Ve جُرْدَانٌ [curzān] dedikleri fārenin sulb ve şedīd olanına denir.

التُّومِرِيُّ [et-tūmuriyy] (tā'nın ve mīm'in zammıyla) Bir kimse demektir, ehad ve ferd ma'nāsına. Ve bu nefy makāmına mahsūstur; yukālu: **مَا بِالذَّارِ تُوْمِرِيٌّ أَيُّ أَحَدٌ** Mü'ellif bunu "أ،م،ر" māddesinde insān ile tefsīr eylemiştir.

[ت ر]

التَّنُّورُ [et-tennūr] (tā'nın fethi ve nūn-ı müşdedenin zammıyla) Ekmek pişirecek ocağa ve fırına denir, **كَانُونُ الْحُبْزِ** [kānūnu'l-ḥubz] ma'nāsına.

Şārih der ki *Miṣbah*'ın beyānı üzere işbu **تَنُّورٌ** [tennūr] kelimesi a'cemī olup 'Arab dahi muvāfakat eylemiştir. Ve Ebū Ḥātim, 'Arabī-yi saḥīh değildir dedi. Cem'ī **تَنَانِيرٌ** [tenānīr]dir. Ve Ḳurṭubī dedi ki **تَنُّورٌ** [tennūr] ism-i a'cemīdir, 'Arab ta'rīb eylediler, zīrā asl bināsı "ت،ن،ر" dir, kelām-ı 'Arabda ise kable'r-rā' nūn'u müştēmil kelime yoktur. Ve *Muzhir*'de Fārisīden me'hūz olmak üzere mersūmdur. İntehā. Ve

تَنُّورٌ [tennūr] Yer yüzüne denir, vechü'l-arz ma'nāsına ve bihi fussire kavluhu

ta'ālā: **﴿وَفَارَ التَّنُّورُ﴾** الآية Ve su kaynayıp çıkan yere denir, **مَفْجَرُ الْمَاءِ** [mefceru'l-mā] ma'nāsına, pınar gözü gibi. Ve derenin suyu varıp müctemī' olacak yere denir, **مَحْفَلُ مَاءِ الْوَادِي** ma'nāsına. Ve

تَنُّورٌ [Tennūr] Şehr-i Maşīşa kurbünde bir dağın adıdır.

التَّنَّارُ [et-tennār] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Tennūr yapan adama denir, ocakçı ta'bīr olunur.

ذَاتُ التَّنَانِيرِ [Zātu't-Tenānīr] Zubāle karşısında bir 'akabe adıdır.

تُنَيْنِيرٌ [Tuneynīr] (musaggar bünyesiyle) Ḥābūr kazāsında iki karyedir. Birine **تُنَيْنِيرُ** [Tuneynīru'l-'Ulīyā] ve birine **تُنَيْنِيرُ السُّفْلَى** [Tuneynīru's-Suflā] derler.

تَنْبِيرَةٌ [Tenīret] (حَلِيمَةٌ [ḥalīmet] vezninde) Sūdān vilāyetinde bir karye ismidir.

[ت و ر]

التَّوْرُ [et-tevr] (جَوْرٌ [cevr] vezninde) Akmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَارَ الْمَاءِ يَتَوْرُ تَوْرًا** Ve **إِذَا جَرَى**

تَوْرٌ [tevr] Elçiye denir, **رَسُولٌ** [resūl] ma'nāsına. Ve su içecek küçükçe kabın ismidir ki topraktan ve tunçtan dahi yapılır, tas ve bardak ve maşraba gibi; yukālu: **تَوْرٌ تَوْرًا وَهُوَ بِالتَّوْرِ وَهُوَ إِذَا بُشِرَبَ فِيهِ** Bunda **تَوْرٌ** [tevr] kelimesi müzekkerdir.

التَّوْرَةُ [et-tevret] (hā'yla) Şol kızcağıza denir ki uşşāk miyānında kelām götürip getirmek için irsāl olunur, küçük pezevenk olacaktır; yukālu: **أَرْسَلْتُ إِلَيْهِ تَوْرَةً وَهِيَ جَارِبَةٌ** تَارَةٌ **تَارَةٌ** Şārihin beyānına göre **تَارَةٌ** [tāret]ten me'hūzdur: **لَأَنَّهَا تَارَةٌ عِنْدَ هَذَا وَتَارَةٌ** عِنْدَ ذَلِكَ

التَّارَةُ [et-tāret] Vakt ve hīn ve hengām ma'nāsınadır. Ve **مَرَّةٌ** [merret] ma'nāsınadır

ki bir kerre demektir. Cem'î تَارَات [tārāt] ve تِير [tiyer]dir tā'nın kesriyle ve yā'nın fethiyle.

Mü'ellif bunu mehmūzen dahi zikr ve mehmūzü'l-asl olduğunu tansīs eylemiştir. Rāğıb *Müfredāt*'ta bu 'Arabların تَار الْجُرْح [ilte'eme] ma'nāsınadır diye beyān-ı me'haz eylemiştir ve minhu yukālu: فَعَلَهُ تَارَةً أَيْ مَرَّةً وَفَعَلَهُ تَارَاتٍ أَيْ حَالًا بَعْدَ حَالٍ وَشَيْئًا بَعْدَ شَيْءٍ

Mütercim der ki *Durretü'l-Ġavvāş*'ta mastürdür ki ashāb-ı kirām bir gün مَوْودَةٌ [me'üdet] husūsunda ihtilāf eylemeleriyle bāb-ı medīne-i 'ilm olan Murtaḍā kerremallāhu vechehu hazretlerine mürāca'at eylediler. Müşārün'ileyh hazretleri bu resme hall-i 'ukde-i işkāl eylemiştir ki mevlüdenin üstünden tārāt-ı seb' güzerān eylemedikçe مَوْودَةٌ [me'üdet] itlākı mütehakkak olmaz. Hazret-i Fārūḳ dahi hāzır bi'l-meclis olmakla hemān zebān-ı istihsānla اللهُ بَتَاءَكَ dedi-ler. Bu 'unvānla du'ā ibtidā onlardan sādır oldu. Ve tārāt-ı seb'eden murād işbu: ﴿وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ سُلَالَةٍ مِنْ طِينٍ ثُمَّ جَعَلْنَاهُ نُطْفَةً فِي قَرَارٍ مَكِينٍ ثُمَّ خَلَقْنَا النُّطْفَةَ عَلَقَةً فَخَلَقْنَا الْعَلَقَةَ مُضْغَةً فَخَلَقْنَا الْمُضْغَةَ عِظَامًا فَكَسَّوْنَا الْعِظَامَ لَحْمًا ثُمَّ أَنْشَأْنَاهُ الْإِنْسَانَ خَلْقًا آخَرَ﴾ الآية kerīmesinde mübeyyen olan tabakāt-ı seb'dir. Pes mevlūd hayyen vülūd edip istihlālinden sonra diri olarak defn olunursa مَوْودَةٌ [me'üdet] itlāk olunur. İntehā.

الْإِتَارَةُ [el-itāret] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi merreten ba'ḍe-uhrā i'āde ve tekrār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَتَارَ الشَّيْءَ إِذَا أَعَادَهُ مَرَّةً بَعْدَ مَرَّةٍ Ve bir nesneye hiddet ve dikkatle nazar eylemek ma'nāsınadır, niteki hemze ile اِتَارٌ dahi bu ma'nāyadır;

أَتَرْتُ النَّظَرَ إِلَيْهِ بِمَعْنَى أَتَارْتُهُ

تَارَاءُ [Tārā'] (medd ile) Arz-ı Şām'da Tebük kurbünde bir mevzi' adıdır. Mescid-i Tārā' onda mescid-i Hazret-i Nebevīdir, 'aleyhi's-selām.

تَارَانٌ [Tārān] Ḳulzum ile kasaba-i Eyle miyānında bir ceziredir.

التَّارَاتُ [et-tārāt] تَارَةٌ [tāret]in cem'idir ki zikr olundu. Ve 'Arabların فُلَانٍ يَأْتِي تَارَاتٍ يَأْتِي تَارَاتٍ [vetr] maktübudur, ya'nī أُوْتَارُ maktübudur ki intikām-ı maktül ma'nāsınadır, فُلَانٍ يَأْتِي تَارَاتٍ demek olur.

تُورَانٌ [Türān] (tā'nın zammıyla) Cemī'-i Māverāünnehr ya'nī nehr-i Ceyhūn verāsında olan ülkenin ismidir; pādīşāhına Tūrānşāh denir.

Ma'lūm ola ki Ferīdūn Şāh'ın üç oğlu var idi ki Tūr ve Selem ve İrec'dir. İrec'i ki küçük oğludur, velī-'ahd edip büyük oğlu Tūr'a āb-ı Ceyhūn'un verāsını ihāle ve Selem'e Furāt'tan aksā-yı Mağrib'e dek tefvīz eyledi. Ona binā'en ülke-i mezbūra Tūr'a nisbetle Tūrān itlāk olundu, niteki nehrin beri tarafına İrec'e nisbetle İrān dediler. Ba'ḍehu Tūrānşāh ve İrānşāh, mülüklerine lakab-ı mahsūs kılındı. Ve

تُورَانٌ [Türān] Ḥarrān kazāsında bir kar-ye adıdır; Sa'd b. el-Ḥasan el-'Arūdī et-Türānī ve Muḥammed b. Aḥmed el-Ḳazzāz et-Türānī oradandır.

غُبُّورَانٌ [ğubbu türān] (ğayn-ı mu'cemenin zammıyla) Sind ülkesinde Ḥavru'd-Debīl nām belde kurbünde bir mevzi'dir.

التَّائِرُ [et-tā'ir] حَائِرٌ [hā'ir] vezninde) Şol ki-şiye denir ki bir kār ve 'amelden fütür ve kelāl geldikten sonra tekrār ona mübāşeret ve müdāvemmet eder ola; yukālu: رَجُلٌ تَائِرٌ أَيْ

مُدَاوِمٌ عَلَى الْعَمَلِ بَعْدَ فُتُورٍ

[ت ه ر]

التَّيْهُورُ [et-teyhūr] [طَيْفُورٌ] [ṭayfūr] vezninde) Düz ve oturaklı yere denir, arz-ı mutma'inne ma'nāsına. Ve derenin yukarısıyla aşağısı beynine denir ki murād tepesiyle dibinin aralığıdır. Kezālik dağın tepesiyle aşağısının aralığına denir ki yöresi olacaktır. Ve hod-bīn ve hod-pesend ve müdemmig kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ يَأْتِيهِ دَرٌّ مِثْلَ تَيْهُورٍ أَيْ تَائِبَةٌ مُتَكَبِّرٌ Ve deryānın tepe gibi yüksek dalgasına denir. Ve şol kumluğa ve kumdan tepeye denir ki onda cürüf ya'nī sel suyu yardığı yār ola. Cem'i تَيَاهِيرُ [teyāhīr] ve تَيَاهِرُ [teyāhir] gelir.

التَّوْهَرِيُّ [et-tevheriyy] [جَوْهَرِيٌّ] [cevheriyy] vezninde) Uzun hörgüce denir, سَنَامٌ طَوِيلٌ ma'nāsına.

التَّاهُورُ [et-tāhūr] Buluta denir, سَحَابٌ [sehāb] ma'nāsına.

[ت ي ر]

التَّيَّارُ [et-teyyār] [شَدَادٌ] [şeddād] vezninde) Denizin yarılıp saçılan dalgasına denir ki kum ta'bīr olunur, تَيَّرَ [tīr] ma'nāsından me'hūzdur; yukālu: بَحْرٌ مُتَلَاطِمٌ التَّيَّارِ وَهُوَ مُوجُهُ Ve اللّٰذِي يَنْصُحُ

تَيَّارٌ [teyyār] Gāyet-i kibrinden başını yukarı kaldıran ser-be-hevā müdemmig kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ تَيَّارٌ أَيْ تَائِبَةٌ مُتَكَبِّرٌ Kāle fi'l-*Esās*: رَجُلٌ تَيَّارٌ أَيْ تَيَّاهٌ يَطْمُحُ طُمُوحُ الْمَوْجِ مِنَ تَيْهَةٍ أَيْ كِبْرِهِ Ve

تَيَّارٌ [teyyār] Kanı çabuk cereyān eden damara vasf olur; yukālu: قَطَعَ عِزْقًا تَيَّارًا أَيْ سَرِيْعَ الْجِزْيَةِ

التَّيَّرُ [et-tīr] (tā'nın kesriyle) Kibr ve nahvet ve tih ma'nāsınadır; yukālu: أَحَذَهُ التَّيَّرُ أَيْ التَّيَّةُ Ve hānenin iki duvarı beynine ar-

kuru vaz' olunan ağaca denir. Mü'ellifin "تَيَّرَ [tīr] māddesinde beyānına göre "ج،و،ز" lafz-ı Fārisīdir ve o ok ve kirişleme ta'bīr olunan kalın direk olacaktır ki bir başını beri duvara öbür başını diğer duvara vaz' ederler, kārgīr binālarda olur.

نَهْرُ تَيْرِي [Nehru Tīrā] [ضَيْرِيٌّ] [ḍīzā] vezninde) Ahvāz türābında bir ırmak adıdır. Ḥumeyd b. Tīr eṭ-Ṭavīl yāhūd İbn Tīreveyhi ki شِيرَوَيْه [şīreveyhi] veznindedir, bir muhaddistir ki namāz içre kıyāmda iken vefāt eyledi. Amr b. Tīrī, سِيرِي [sīrī] vezninde ki سَارَ fi'lınden emr-i hāzırdir, İbn Mubārek'in şeyhidir.

FASLU'S-ŞĀ'Ī'L-MÜSELLESE

(فَضْلُ النَّاءِ الْمَثَلَّةِ)

[ن ا ر]

التَّأْرُ [eş-se'r] (şānım fethi ve hemzenin sükūnuyla) Kātil zimmetinde müstakarr olan dem ve diyete denir ki ismdir, tekūlu: **تَأْرِي عِنْدَ فُلَانٍ أَي دَخَلِي وَدَمِي مِنَ الْقَتِيلِ** Ve maktülün kätilden dem ve diyet ve kısāsını talep eylemek ma'nasına masdar olur; yukālu: **تَأْرَ بِهِ وَتَأْرَهُ تَأْرًا مِنَ النَّبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا مُؤَئَلِّفِ مُسَامَاهَا** üzere sebt eylemiştir. Ve

تَأْرُ [se'r] Bir adamın hamīm ve karībini katl eden kimseye denir ki zimmetinde dem ve intikām sābit olur; tekūlu: **فُلَانٌ تَأْرِي** Cem'i **أَتَارُ** [eş'ār] gelir hemzenin fethi ve şā'nın sükūnuyla ve **أَسَارُ** [āsār] gelir ki maktūbdur. Bunlardan ism:

تُؤْرَةٌ [su'ret]tir şā'nın zammı ve hemzenin sükūnuyla ve

تُؤْرَةٌ [su'üret]tir şā'nın zammı ve hemzenin zamm ve meddiyle maktül için kätil zimmetinde sābit olup ahzı matlūb olan kīne ve intikāma denir ki öc ta'bīr olunur, tekūlu: **قَتَلْتُ بِهِ تَأْرِي وَأَدْرَكْتُ تُؤْرَتِي وَتُؤْرَتِي أَي دَخَلِي** ve yekülüne **يَا تَارَاتِ زَيْدٍ أَي يَا قَتَلَةَ زَيْدٍ دَخَلِي** Pes **تَارَاتِ** [sārāt] **تَأْرُ** [se'r] lafzından cem' olur ki vech-i mezkūr üzere kätile denir.

Şārih der ki cem' sadedinde mü'ellif bundan sükūt eylemiştir, lākin ümmehāt-ı sā'irede mansūstur ve *Nihāye*'de işbu "يا تَارَاتِ عُثْمَانَ" hadisinde iki vechle mersūmdur: Evvelā hazf-ı muzāfla **يَا أَهْلَ تَارَاتِهِ** ya **أَيْهَا الطَّالِبُونَ** ki takdīrindedir ki **تَأْرُ** demektir. Sānī burada **تَأْرُ** kätil

ma'nasına olmakla kätilleri takrīr ve tefzīr ve tasdīr ve intikām husūsunda şiddet-i kīnelerini i'lām ve tasrīh için nidā olunmuştur. Ve Zemaḥşerī vech-i evvele zāhib olmuştur ki maktülün cānib-dārlarını ahz-ı kīne vü intikāma hass ve igrā için nida ederler, niteki muhibb-i hānedān olanlar Yezīdilere "dād-ı Ḥuseyn" diye feryād ederler. Kezālik Zemaḥşerī dedi ki ahz-ı intikām eden adama da **تَأْرُ** [se'r] itlāk olunur, zīrā tālib ve matlūbdan her biri āherin **تَأْرُ** [se'r]idir. Biri **صَيْدٌ** [şayd] lafzı gibidir ki **مَأْتُورٌ** [me'sūr] ma'nasınadır ve biri **عَدْلٌ** [adl] gibidir ki **فَاعِلٌ** ma'nasınadır. Ve **فَاعِلٌ** ma'nasına olan **تَأْرُ** [se'r] **تَائِرٌ** [sā'ir] lafzından mahzūf ya'nī muhtasar olmak cā'izdir, **شَاكٌ** [şākin] ve **شَائِكٌ** [şā'ik] ve **لَاثٌ** [lāşin] ve **لَاثٌ** gibi. Pes elifi mehmūz olmaz, zīrā elif fā'ildir. İntehā. Ve

تَأْرُ [se'r] Maktülün kätilini katl ile intikāmını almak ma'nasınadır; yukālu: **كَالَةَ فِئْلِ تَأْرَ الْقَتِيلِ وَتَأْرَهُ بِالْقَتِيلِ تَأْرًا إِذَا قَتَلَ قَاتِلَهُ** **Esās:** **تَأْرْتُ حَمِيمِي وَبِحَمِيمِي إِذَا قَتَلْتُ قَاتِلَهُ فَعَدُّكَ مَتُورٌ** **İntehā.** Ve tekūlu: **تَأْرْتُكَ بِكَذَا أَي أَدْرَكْتُ بِهِ تَأْرِي مِنْكَ** Ve **لَا نَفَعَاتُهُ** **لَا تَأْرْتُ فُلَانًا يَدَاهُ** **تَأْرُ** [se'r]i nef' bi'l-yed ma'nasında isti'māl ederler, **تَأْرْتُ حَمِيمِي** ma'nasından me'hūzdur.

الْإِئْتَارُ [el-iş'ār] [izhār] vezninde) Bir kimse kīne ve intikāmını almak ma'nasınadır; yukālu: **أَتَأْرُ الرَّجُلُ إِذَا أَدْرَكَ تَأْرَهُ**

الْإِسْتِئَارُ [el-istiş'ār] İntikām almak için āherden meded talep eylemek ma'nasınadır; yukālu: **إِسْتَأْتَرْتُ وَلِيَّ الْقَتِيلِ إِذَا اسْتَعَاثَ لِئْتَارَ بِمَقْتُولِهِ**

التَّوْرُورُ [eş-su'rūr] **تُورُورٌ** [tu'rūr] vezninde ve

mürādifidir ki tāḥ māddeinde zikr olundu.

التَّائِبُ [eṣ-ṣā'ir] (بَائِبٌ [bā'ir] vezninde) Mün-takim adama denir ki intikāmını almadık-ça bir nesne üzere durmaya ya'nī bir işe meşgūl olmaya; yukālu: رَجُلٌ تَائِبٌ إِذَا كَانَ لَا يَبْقَى عَلَى شَيْءٍ حَتَّى يُدْرِكَ تَأْرَهُ

الإِيتَارُ [el-iṣṣi'ār] (hemzenin ve ṣā-yı mü-şeddedenin kesriyle) İntikām almak ma'nāsınadır; tekūlu: إِيْتَارْتُ مِنْ فُلَانٍ أَيْ أَذْرَكْتُ إِيْتَارْتُ مِنْ فُلَانٍ أَيْ أَذْرَكْتُ Ve مِنْهُ تَائِبٌ Ve إِيْتَارٌ [iṣṣi'ār] kelimesinin aslı إِيْتَارٌ [iṣṣi'ār] idi, ifti'ālin tā'yı sā'ya kalb ve idgām olundu.

التَّائِرُ الْمُنِيمُ [eṣ-ṣe'ru'l-munīm] (mīm'in zam-mıyla) Şol intikāma itlāk olunur ki onun tālibi ona nā'il oldukta āsūde ve hoş-dil olup hāb-ı rāhata vara; yukālu: أَصَابَ التَّائِرُ الْمُنِيمُ وَهُوَ الَّذِي إِذَا أَصَابَهُ الطَّالِبُ رَضِيَ بِهِ فَتَمَّ بَعْدَهُ

[ث ب ج ر]

التَّابِعُ الرَّجُلُ [el-iṣḥicrār] [iṣḥicrār] (إِطْمِينَانٌ [iṣṣi'ār] vezninde) Bir nesneden havf eylemekle geri durup ondan fāriḡ olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَابِعَ الرَّجُلُ عُنْهُ إِذَا اذْتَدَعَ مِنْ فَرَعٍ Vank ulu titremek ile terceme eylemekle zāhiren nūshası iztēd iztēd olmağa mahmūldür. Ve

التَّابِعُ الرَّجُلُ [iṣḥicrār] Medhūş ve mütehayyir olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَابِعَ الرَّجُلُ إِذَا تَحَيَّرَ Ve ürküp kaçmak ma'nāsınadır; yukālu: تَابِعَ الرَّجُلُ إِذَا تَحَيَّرَ Ve bir adam hazm ve rüşd ve tedbīr cihetinde za'if ve kāsır olmakla re'y-i dürüstle bir māddeyi fasl ve kat'a bī-kudret olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَابِعَ الرَّجُلُ إِذَا ضَعُفَ Ve bir adam arkası üzere dönmek ma'nāsınadır, gerek 'azīmet ve gerek vukūf hālinde olsun; yukālu: تَابِعَ الرَّجُلُ إِذَا رَجَعَ عَلَى ظَهْرِهِ Ve bir semte giderken gitmeyip geri dönmek ma'nāsınadır; yukālu: تَابِعَ الرَّجُلُ إِذَا تَرَاثُوا أَيْ تَرَاثَعُوا

Ve akmak ma'nāsınadır; yukālu: تَابِعَ الرَّجُلُ إِذَا سَالَ

التَّابِعَةُ [eṣ-ṣibcāret] (ṣānın kesriyle) Şol çukura denir ki oluğun dökülen suyu kazıp çukurlatmış ola.

[ث ب ر]

التَّابِعُ [eṣ-ṣebr] (صَبْرٌ [ṣabr] vezninde) Bir iş ile bir adamı alıkomak ma'nāsınadır; yukālu: تَابِعَ فُلَانًا بِالشَّيْءِ تَبْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا حَبَسَهُ Ve bir husūstan men' ve sarf eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَابِعَ فُلَانًا عَنِ الْأَمْرِ إِذَا مَنَعَهُ Ve bir adamı bir nesneden hā'ib ve nevmīd eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَابِعَ فُلَانًا بِالشَّيْءِ Ve la'n ve nefrīn eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَابِعَهُ إِذَا لَعَنَهُ Ve kovup sürmek ma'nāsınadır; yukālu: تَابِعَهُ إِذَا طَرَدَهُ Ve deryā cezr eylemek ya'nī sāhilden geri çekilmek ma'nāsınadır; yukālu: تَابِعَ الْبَحْرُ إِذَا جَزَرَ

التَّابِعُ [et-teṣbīr] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bu dahi bir adamı bir iş üzere alıkomak ma'nāsınadır; yukālu: تَابِعَ فُلَانًا بِالشَّيْءِ تَبِيرًا إِذَا حَبَسَهُ عَلَيْهِ

التَّابِعُ [eṣ-ṣubūr] (فُعُودٌ [ḡu'ūd] vezninde) Helāk olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَابِعَ الرَّجُلُ تَبِيرًا إِذَا هَلَكَ Ve veyl ve 'azāb ma'nāsınadır; yukālu: تَابِعَ أَهْلَ النَّارِ وَالتَّبِيرُ إِذَا هَلَكَ Ve helāk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَابِعَ اللَّهُ أَيْ أَهْلَكَهُ

التَّابِعَةُ [el-muṣāberet] [mufā'alet] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Bir nesneye müdāvemmet ve iştigāl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَابِعَهُ عَلَى الْأَمْرِ مُتَابِعَةً إِذَا وَاطَبَ

التَّابِعُ [et-teṣābur] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Sıçraşmak ma'nāsınadır; yukālu: تَابِعَ الْقَوْمُ إِذَا تَوَاتَبُوا

التَّابِعُ [eṣ-ṣebret] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde)

Toprağı yumuşak düz yere denir, أَرْضٌ سَهْلَةٌ ma'nāsına. Ve bir güne toprağa denir ki نُورَةٌ [nūret]e şebih olur. Ve yerde olan çukura denir. Ve

ثَبْرَةٌ [Şebret] Dabbe kabilesi yurdunda bir dere adıdır.

الثَّبْرَةُ [eş-şubret] (şānın zammıyla صُبْرَةٌ [şubret] vezninde ve mürādifidir ki) Çeç harmanına denir.

ثَبْرَةُ الْأَثْبَرَةِ [Şebiretu'l-Eşbiret] (şā'nın fet-hiyle) ve

ثَبْرَةُ الْخَضْرَاءِ [Şebīru'l-Ḥaḍrā'] ve

ثَبْرَةُ النَّضْعِ [Şebīru'n-Niṣ'] (nūn'un kesriyle) ve

ثَبْرَةُ الزِّنْجِ [Şebīru'z-Zinc] ve

ثَبْرَةُ الْأَعْرَجِ [Şebīru'l-A'rec] ve

ثَبْرَةُ الْأَخْذَبِ [Şebīru'l-Aḥdeb] ve

ثَبْرَةُ غَيْنَاءِ [Şebīru Ğaynā'] Zāhir-i Mekke'de birer dağın isimleridir. Ve

ثَبْرٌ [Şebīr] Muzeyne yurdunda bir suyun ismidir ki Şerīs b. Ḍamre el-Muzenī'ye Resūl-i enām 'aleyhi's-selām hazretleri iktā' buyurdular. Ve mezbūrun ismini Şureyh'e tebdil buyurdular şerr-i ist ma'nāsından istikrāh sebebiyle.

الْمَثْبِرُ [el-meşbir] (مَنْزِلٌ [menzil] vezninde) Meclis ma'nāsıdır. Ve makta' ve mafsal ma'nālarıdır ki kesilecek ve ayrılacak yerlerdir. Ve şol mevzi'e denir ki onda 'avret yāhūd nāka vaz'-ı haml eyleye. Ve deve boğazlanacak yere denir.

الثَّبْرُ [eş-şeber] (fethateynle) Yaranın ağzı açılmak ma'nāsıdır; yukālu: ثَبْرَتِ الْقَرْحَةُ ثَبْرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا انْفَتَحَتْ

الثَّبْرُ [el-işbīrār] (إِحْمِيرَارٌ [iḥmīrār] vezninde) Bir iştēn keşel ve fütür sebebiyle

ağırlaşıp oyalanmak ma'nāsıdır; tekūlu: إِثْبَارُتُ عَنِ الْأَمْرِ إِذَا تَنَاقَلَتْ عَنْهُ

الثَّبَارُ [eş-şibār] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bir husūs husūl-pezīr olmağa yaklaşımağa denir; yukālu: هُوَ عَلَى ثَبَارٍ أَمْرٍ أَيْ عَلَى إِشْرَافٍ مِنْ قَصَائِهِ

[ث ح ر]

الثَّجْرَةُ [eş-şucret] (sā'nın zammı ve cīm'in sükūnuyla) Çukur ve alçak yere denir. Ve derenin vāsī' ve mu'zam olan yerine denir, vasatı gibi; yukālu: وَقَفَّ السَّيْلُ فِي ثَجْرَةِ الْوَادِي وَوَقَفَ فِي مُعْظَمِهِ Ve müctema'-ı a'la'l-ḥaṣā ya'nī eczā-yı cevfiyyenin yukarı taraflarının cem' olduğu yere denir ki göğüs ile göbeğin mā-beyni olan yerdir, 'alā-kavlin o yerin vasatına denir. Ve göğüs çukurunun çevresine denir. Ve ثَجْرَةُ الْبُعَيْرِ [şucretu'l-ba'īr] devenin göğüs çukuruna sarkan tüylere denir, سَبَلَةُ الْبُعَيْرِ [sebeletu'l-ba'īr] ma'nāsına. Ve nebāt ve sā'ir nesnelere dağmık olan kıt'alarının her birine denir. Cem'i ثَجْرٌ [şucer]dir, عُرْفٌ [ğuref] ve عُرْفَةٌ [ğurfet] gibi.

الثَّجِيرُ [eş-şecīr] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Üzüm ve sā'ir sıkılır olan nesnenin cibresine ve posasına denir.

الثَّجْرُ [eş-şecr] (فَجْرٌ [fecr] vezninde) Bir nesneyi āher nesnenin posasına katmak ma'nāsıdır; yukālu: ثَجَرَ التَّمْرَ ثَجْرًا مِنَ الْبَابِ إِذَا خَلَطَهُ بِشَجِيرِ الْبُنْشَرِ أَيْ تُفْلِهِ الثَّجِيرُ تُفْلُ كُلِّ شَيْءٍ يُعْصَرُ وَهُوَ مُعْرَبٌ وَوَقَالَ الْأَضْمَعِيُّ الثَّجِيرُ عَصَاةُ التَّمْرِ وَالْعَامَةُ تُقُولُ بِالنَّاءِ Ve

الثَّجْرُ [şecr] Galīz ve 'arīz olan şey'e denir; yukālu: وَرَقٌ ثَجْرٌ أَيْ غَلِيظٌ عَرِيضٌ Ve

الثَّجْرُ [Şecr] Necnān kurbünde bir suyun adıdır, 'alā-kavlin Vādi'l-Ḳurā ile Şām bey-

ninde vāki'dir.

الأَنْجَرُ [el-eşcer] [aḥmer] vezninde) Bu dahi galız ve 'arız olan şey'e denir. Ve kısa ve dibi kalın oka denir; yukālu: سَهْمٌ أَنْجَرٌ أَي عَلِيظُ الْأَصْلِ قَصِيرٌ

الْتَجِرُ [es-şecir] [ketif] vezninde) Bu dahi galız ve 'arız şey'e denir.

التَّجِيرُ [et-teşcīr] [tefīl] vezninde) Bolaltmak ma'nāsıdır; yukālu: إِذَا تَجَّرَهُ إِذَا وَسَعَهُ Ve enliletmek ma'nāsıdır; yukālu: تَجَّرَهُ إِذَا عَرَضَهُ

تَشَجِيرٌ [teşcīr] Vücüdda olan gevşekliğe ve sölpüklüğe denir ki ismdir; yukālu: فِي لَحْمِهِ تَشَجِيرٌ أَي رَخَاوَةٌ

الْتَجِرُ [eş-sucer] [şurad] vezninde) Cem'at-i müteferrikaya denir; zıkr olunan نُجْرَةٌ [şucet] in cem'idir. Ve dipleri kalın ve 'arız olan oklara denir.

الْإِنْجَارُ [el-insicār] [inficār] vezninde ve mürādıfidir ki yerden su kaynayıp akmak ma'nāsıdır; yukālu: إِذَا إِنَّجَرَ الْمَاءُ إِذَا أَنْجَرَ Ve su vefretinden nāşī pek taşkın olmak ma'nāsıdır; yukālu: إِنَّجَرَ الْمَاءُ إِذَا فَاضَ كَثِيرًا

الْمُشَجَّرُ [el-muşeccer] [mu'azzam] vezninde) Boğumları olan dala denir; yukālu: حَيْزِرَانٌ مُشَجَّرٌ أَي ذُو أَنْبَابٍ

مَشْجُورٌ [Meşcūr] İbn Ğaylān'dır ki Cerīr'in hicv-kerdesidir.

[ث ر ر]

ذَرَّةٌ [es-şerret] (rā-yı müşeddede ile [zerret] vezninde) Suyu pek firāvān olan pınara ve ayazmaya denir; yukālu: عَيْنٌ تَرَّةٌ أَي عَزِيْرَةٌ Ve memesinin delikleri vāsi'e olan nākaya yāhūd koyuna itlāk olunur ki süt firāvān akar; yukālu: نَاقَةٌ أَوْ شَاةٌ تَرَّةٌ أَي وَاسِعَةٌ الإِخْلِيلُ Ve sütti firāvān olan nākaya ve ko-

yuna itlāk olunur; yukālu: نَاقَةٌ أَوْ شَاةٌ تَرَّةٌ أَي عَزِيْرَةٌ Cem'i تَرَوْرٌ [surūr] gelir ve şirār [şirār] gelir şā'nın kesriyle. Ve

تَرَّةٌ [şerret] Zahmının kanı firāvān olan ta'neye de vasf olur; yukālu: طَغَنَةٌ تَرَّةٌ أَي كَثِيْرَةٌ Ve çok sözlü ozan kariya itlāk olunur; yukālu: إِفْرَاءَةٌ تَرَّةٌ أَي كَثِيْرَةُ الْكَلَامِ

التَّرَارَةُ [eş-şerāret] [tarāret] vezninde) ve

التَّرْسَارَةُ [eş-şersāret] [selsālet] vezninde) ve

التَّرْسُورَةُ [eş-sursūret] (şā'nın zammıyla) Bunlar da suyu firāvān olan çeşmeye denir; yukālu: عَيْنٌ تَرَارَةٌ وَتَرْسَارَةٌ وَتَرْسُورَةٌ أَي غَزِيْرَةٌ Ve

تَرْسَارَةٌ [şersāret] Ozan ve pür-gū kariya denir.

التَّرْوَرُ [eş-şerūr] [şabūr] vezninde) Sütti pek çok nākaya ve koyuna denir; yukālu: نَاقَةٌ تَرْوَرٌ إِذَا كَانَتْ غَزِيْرَةً وَكَذَلِكَ الشَّاةُ

التَّرَارَةُ [eş-şāret] Bu dahi çok sözlü kariya denir.

التَّرُّ [eş-şarr] [ḥarr] vezninde) ve

التَّرْوَرَةُ [eş-şurūret] (şā'nın zammıyla) ve

التَّرَارَةُ [eş-şerāret] [ḥarāret] vezninde) ve

التَّرْوَرُ [eş-şurūr] [surūr] vezninde) Ma'āni-i mezbüreden masdarlardır; yukālu: تَرَّتْ الْعَيْنُ وَالنَّاقَةُ وَالشَّاةُ تَرًا وَتَرْوَرَةً وَتَرَارَةً Ve وَتَرْوَرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي وَالرَّابِعِ إِذَا عَزُرَتْ

تَرٌّ [şerr] (şānın fethiyle) Perākende kılmak ma'nāsıdır; yukālu: تَرٌّ الشَّيْءُ تَرًا مِنَ الْبَابِ Ve التَّانِي إِذَا بَدَدَهُ وَفَرَقَهُ

تَرٌّ [şerr] Vasf olur, bol nesneye denir; yukālu: عَيْنٌ تَرٌّ وَمَكَانٌ تَرٌّ أَي وَاسِعٌ Ve çok sözlü adama denir; yukālu: رَجُلٌ تَرٌّ أَي مَكْتَنٌ Ve

yağmuru çok buluta denir; yukālu: سَحَابٌ
ماءٍ كَثِيرٌ أَيْ كَثِيرٌ Ve deprenişi çabuk olan ata
denir, مُنْجَرٌ [munşerr] dahi denir, مُنْجَرٌ [mun-
cerr] vezninde; yukālu: فَرَسٌ نَرٌّ وَمُنْجَرٌ أَيْ سَرِيعٌ
الرَّكْضِ

الزَّلْزَلَةُ [eş-şerşeret] [zelzelet] veznin-
de) Bu dahi tārümār etmek ma'nāsınadır;
yukālu: تَوَثَّرَ الشَّيْءُ إِذَا بَدَّهَ وَفَرَقَهُ Ve sözü döne
döne çok söylemek ma'nāsınadır; yukālu:
تَوَثَّرَ فِي الطَّعَامِ إِذَا أَكْتَرَهُ وَرَدَّدَهُ
Ve çok ta'ām yemek
ma'nāsınadır; yukālu: تَوَثَّرَ فِي الطَّعَامِ إِذَا أَكْتَرَهُ
وَإِذَا خَلَّطَهُ Ve ta'āmı birbirine katıp karıştırmak
ma'nāsınadır; yukālu: تَوَثَّرَ الطَّعَامُ إِذَا خَلَّطَهُ

الزَّرَّازُ [eş-şersār] [selsāl] vezninde)
Yāve-gū kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ زَرَّازٌ
Ve çağırğan adama denir; yukālu:
رَجُلٌ زَرَّازٌ أَيْ صَيَّاحٌ

زَرَّازٌ [Şersār] Sincār ile Tekrīt beyninde bir
irmak yāhūd bir büyük derenin ismidir.

الْإِشْرَارَةُ [el-işrāret] (hemzenin kesriyle)
أَنْبِرْبَارِيسُ [enbirbārīs] ismidir ki bu ismle
ma'rūf devāyī nebāttır, Türkīde kadın tuz-
luğu ta'bīr olunur.

الزُّرْزُورُ [eş-Şurşūr] (sā'nın zammıyla)
Ermīniyye diyārında iki nehrin ismidir,
birine eş-Şurşūru'l-Kebīr ve birine eş-
Şurşūru'ş-Şagīr derler.

التَّشْرِيرُ [et-teşrīr] [tefīl] vezninde)
Yeri nem-nāk eylemek ma'nāsınadır;
yukālu: تَشَرَّرَ بِالْمَكَانِ إِذَا نَدَّاهُ

ث ع ر

التَّعَجَّرَةُ [eş-şac'eret] [dahrecet] vez-
ninde) Dökmek ma'nāsınadır; yukālu:
تَعَجَّرَ الشَّيْءُ إِذَا صَبَّهُ

الْإِخْرِنَجَامُ [el-iş'incār] [ihřincām]
vezninde) Dökülmek ma'nāsınadır;
yukālu: تَعَجَّرَ الْمَاءُ فَأَتَعَجَّرَ أَيْ انْصَبَّ

الْمُتَعَجِّرَةُ [el-muş'anciret] (ism-i fā'il bün-
yesiyle) Şol çanağa denir ki içine konu-
lan yağı taşıp dökülür ola. Zāhiren dibi
çukur olmayıp ve darlığından olur; te'nisi
mevsūf itibārıyladır; yukālu: جَفْنَةٌ مُتَعَجِّرَةٌ
إِذَا كَانَتْ يَفِيزُ وَدَكَّهَا

الْمُتَعَجِّرُ [el-muş'ancir] (bu dahi ism-i fā'il
'unvāniyla) Akıcı nesneye denir; yukālu:
مَاءٌ أَوْ دَمْعٌ مُتَعَجِّرٌ أَيْ سَائِلٌ

الْمُتَعَجِّرُ [el-muş'ancer] (ism-i mef'ul bün-
yesiyle) Denizin ortasına denir ki pek
engin yeridir, orada olan suyun kesretine
sā'ir mahalleri benzemez olur. Ve kav-
lu İbn 'Abbās ve zekere 'Aliyyen "عَلِمِيَّ
إِلَى عِلْمِهِ كَالْفَرَاةَ فِي الْمُتَعَجِّرِ" أَيْ مَقِيسًا إِلَى عِلْمِهِ
يَا'NĪ İbn 'Abbās dediler ki "Benim 'ilmim 'ilm-i
Murtaḏā'ya kıyās ve nisbet olunsa, مُتَعَجِّرٌ
[muş'ancer] cenbine mevzū' olan karāre
ya'nī gadīr-i sagīr gibidir."

Ve Cevherī ve Şagānī مُتَعَجِّرٌ [muş'ancer]
kelimesinin musaggarında مُتَعَجِّجٌ [muşay'ic]
ve مُتَعَجِّجٌ [muşey'ic] denir demeleri galat-
tır, savāb olan تُعَجِّجٌ [su'aycir] olmaktadır,
niteki مُخْرِنَجِمٌ [muħřencim] musaggarında
مُخْرِنَجِمٌ [ħureycim] dersin, ya'nī mīm ve
nūn'u zā'iddir.

ث ع ر

التَّغْرُ [eş-şar] (sā'nın fethi ve 'ayn'ın
sükūnuyla ve sā'nın zammıyla ve fet-
hateynle de lügattir) Şol zamka şebīh
seyyāl nesneye denir ki سَمُرٌ [semur] ya'nī
mugaylān ağacının kökünden zuhūr eder,
semm-i kātildir.

التَّغْرُ [eş-se'ar] (fethateynle) Bedende siğil
çok olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَغْرٌ الرَّجُلِ
تَغْرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَثُرَتْ ثَالِيَهُ

التَّغْرُورُ [eṣ-ṣu'rūr] (sānin zammıyla) Bodur kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ تَغْرُورٌ أَيْ قَصِيرٌ Ve **تَغْرُورٌ** [su'rūr] طُرْتُورٌ [tuṣṣūs] dedikleri nebāta, 'alā-kavlin طُرْتُورٌ [tuṣṣūs]un ucuna denir ki zeker başı gibi olur. Ve

طُرْتُورٌ [tuṣṣūs] Kolgan dikenini dedikleridir. Kāle'ş-şārih [kāle] fi'n-Nihāye ve fi'l-hadīs “يَخْرُجُ قَوْمٌ مِنَ النَّارِ فَيَبْتُونَ كَمَا يَبْتُونَ النَّعَارِيضَ” جمع تَغْرُورٍ وَهِيَ الْقِنَاءُ الصَّغَارُ شَبَّهَهَا لِأَنَّ الْقِنَاءَ يَنْمِي سَرِيعًا وَقِيلَ هِيَ رُؤُوسُ الطَّرَائِثِ تَكُونُ بَيَضَاءً Ve

تَغْرُورٌ [su'rūr] Siğile denir, تُؤْلُولُ [su'lūl] ma'nāsına. Ve ada soğanının köküne denir. Ve 'acūr dedikleri sebzenin sagirine denir. Ve دُؤُونٌ [zu'nūn] dedikleri nebātın yemişine denir, bādiye nebātındandır.

التَّغْرَانِ [eṣ-ṣu'rān] ve

التَّغْرُورَانِ [eṣ-ṣu'rūrān] (ṣā'ların zammı ve tesniye bünyesiyle) Şol meme başlarına şebīh iki taraflı uzuncu siğillere denir ki at kısmının hāyelerinin iki taşra taraflarını ihāta eder, kezālik koyun kısmının dahi memelerinin taşra taraflarını ihāta eder.

التَّغَارِيرُ [eṣ-ṣa'ārīr] (cem' bünyesiyle) Kuş-konmaz otuna şebīh bir nebāt adıdır. Ve burunda hādīs olan çatlaklara denir.

التَّغْرُورَةُ [eṣ-ṣa'areret] (جَلْبَبَةٌ [celbebet] vezninde) Burunda çatlaklar zuhūr eylemek ma'nāsındadır; yukālu: تَغْرَرُ الْأَنْفُ إِذَا بَدَأَ فِيهِ التَّشَقُّقُ

الْإِنْمَارُ [el-iṣ'ār] (hemzenin kesriyle) Yalandan muvāza'a cihetiyle ahhār ve havādis tecessüs eylemek ma'nāsındadır; yukālu: أَنْعَرَ الرَّجُلُ إِذَا تَجَسَّسَ الْأَخْبَارَ بِالْكَذِبِ

ث غ ر

التَّغْرُ [eṣ-ṣağr] (sā'nın fethi ve ğayn-ı mu'cemenin sükunu ve fethiyle) Hıyār-ı 'uşbdandır, ya'nī bir güne otluk ismi-

dir ki bi'l-cümle otlukların güzidesidir, deve kısmının mahbubudur. Müfredi تَغْرَةٌ [ṣağret]tir hā'yla. Ve

تَغْرٌ [sağr] Mutlakā açılmış yırtığa ve yarığa yāhūd dağlarda ve bazı yerlerde olan gediğe ve rahneye denir. Ve ağıza denir, فَمٌ [fem] ma'nāsına. Ve dişlere denir, 'alā-kavlin mukaddemlerine ya'nī ön dişlere denir. Kāle'ş-şārih ve fi'l-Miṣbāh Ve 'inde'l-ba'z **تَغْرٌ** [sağr] menbitlerinde sābit olan dişlere denir ki çıktıktan sonra itlāk olunmaz. Ve dārū'l-harb kurbünde olan serhadde denir ki mahall-i havf olmakla oraya muhāfız ve merzübān ta'cyin olunur, düşman ağızı ta'bir olunan yerler olacaktır. Ve mutlakā fūrūc-ı büldāndan ya'nī her belde ve memleketin serhaddinde ve dāhilinde olan gediklere ve derbendlere denir ki havf-nāk mahallerdir, düşman yāhūd harāmī makülesinin mürür-gāhlarıdır ve ona تَغْرٌ [suğūr] dahi denir, زُنْبُورٌ [zunbūr] vezninde. Ve

تَغْرٌ [Sağr] Şehr-i Kirmān kurbünde sāhil-i Baħr-ı Hind'de bir belde adıdır. Ve

تَغْرٌ [sağr] Masdar olur, gedik açmak ve rahne eylemek ma'nāsına; yukālu: تَغَرَ الرَّجُلُ تَغْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا تَلَّمَ Ve gedik tutmak ma'nāsına olmakla zıdd olur; yukālu: تَغَرَ الْإِنْسَانُ إِذَا سَدَّهَا Ve bir adamın dişlerini şikest eylemek ma'nāsındadır; yukālu: تَغَرَ تَغْرًا إِذَا كَسَرَ تَغْرَهُ Ve bir adamın bir hādise sebebiyle dişleri ufanmak ma'nāsındadır; yukālu: تَغَرَ فَلَانٌ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا دَقَّ فَمَهُ فَهُوَ مَتَّعُورٌ Ve çocuğun dişleri 'alā-kavlin ön dişleri düşmek ma'nāsındadır ki sonra yerine sābiti nābit olur; yukālu: تَغَرَ الصَّبِيُّ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا سَقَطَتْ أَسْنَانُهُ أَوْ رَوَّاحِيَهُ فَهُوَ مَتَّعُورٌ

التُّغْرَةُ [eṣ-ṣuğret] (نُغْرَةٌ [nuḡret] vezninde) İki taraflı boyun çenberlerinin beyninde olan boğaz çukuruna denir; yukālu: طَعَنَ تُغْرُهُ Ve فِي تُغْرَتِهِ أَيُّ نُغْرَةٍ نَحْرِهِ الَّتِي بَيْنَ التَّرْقُوتَيْنِ البعير [ṣuğretu'l-ba'ir] devenin boynunun nihāyetinde olan çukura denir ki oradan zebh olur. Ve نُغْرَةُ الْفَرَسِ [ṣuğretu'l-feres] at kısmının göğüsünün üstünde olan çukurdan 'ibārettir. Ve

تُغْرَةٌ [ṣuğret] Arzın bir nāhiyesine denir. Ve düz ve mülāyim yola denir, طَرِيقٌ سَهْلَةٌ ma'nāsına.

الْإِنْتَاغُ [el-iṣḡār] (hemzenin kesriyle) Çocuk dişlerini düşürmek ma'nāsınadır; yukālu: Ve أَتَغَّرَ الْغُلَامُ إِذَا أَلْقَى تُغْرَهُ. Ve bir adamın dişleri ufanmak ma'nāsınadır; yukālu: أَتَغَّرَ الرَّجُلُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا دَقَّ فَمُهُ

الْإِشْغَارُ [el-iṣḡār] (hemzenin ve ṣā-yı müşdededenin kesriyle) Bu dahi çocuğun dişleri bitmek ma'nāsınadır; yukālu: إِنْتَغَرَ الْغُلَامُ إِذَا نَبَتَ تُغْرُهُ كَمَا يُقَالُ إِدْغَرَ إِنْتَغَرَ [iṣṡegāre] idi ki ifti'āldendir.

الْمَثْغُورُ [el-meṣḡūr] Dişleri düşmüş olan çocuğa denir, ke-mā zukire.

التُّغُورُ [eṣ-ṣuḡūr] (ṣānın zammıyla) تُغَّرُ [ṣaḡr] kelimesinin müfredidir, daḡmık, müteferrik ma'nāsına müsta'meldir ve minhu yukālu: أَمْسُوا تُغُورًا أَيُّ مُتَفَرِّقِينَ

تُغُورٌ [Ṣaḡūr] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Yemen'de Hımyer kabilesine mahsūs bir hısn adıdır.

تُغْرَةٌ [Ṣuğret] (ضَبْرَةٌ [ṣubret] vezninde) أَغْرَاضٌ [a'raḡd]-ı Medīne'den bir nāhiyenin ismidir. أَغْرَاضٌ [a'raḡd] nevāh-i Medīne'ye itlāk olunur.

[ث ف ر]

التُّفْرُ [eṣ-ṣefr] (ṣā'nın fethi ve zammı ve fā'nın sükūnuyla) Sibā' ve mahālibenin ya'ni yırtıcı vuhūṣ ve tuyūrun hāssaten fercine denir, hayā-i nākaya mahsūs olduğu gibi, 'alā-kavlin ferclerinden meslek-i kazīb ya'ni ālet girecek yerine denir ki ahass olur.

التُّفَرُ [eṣ-sefer] (fethateynle ve ba'zen fā' sākin olur) At eyerinin gerisinde olan kayışa denir ki kuskun ta'bīr olunur; semerli ve pālānlı dābbelerde kuskun olmamakla pāldüm ta'bīr olunur; yukālu: سَدُّ تُفْرِهِ وَهُوَ الشَّيْبُ فِي مُؤَخَّرِ السَّرَجِ

الْإِنْفَارُ [el-iṣfār] (hemzenin kesriyle) Eyere ve pālāna kuskun ve pāldüm yapmak 'alā-kavlin kuskun ve pāldüm takmak ma'nāsınadır; yukālu: أَنْفَرَ السَّرَجَ إِذَا عَمِلَ لَهُ Ve dābbeyi ensesinden sürmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَنْفَرَ الْبَعْلُ إِذَا سَاقَهُ مِنْ خَلْفِهِ Ve bu ma'nādandır ki filānın dübürüne zekerimi yanaştırıp dayadım diyecek yerde أَنْفَرْتُهُ بَيْعَةً سُوءَ الذَّرْقَتِهَا derler, بَيْعَةً ma'nāsına. سِلْعَةٌ [sil'at]ten kināyedir ki murād sil'a-i sū-i bedenidir. Ve

إِنْفَارٌ [iṣfār] Gebe keçi vilādet 'alāmetini belirtmek ma'nāsınadır; yukālu: أَنْفَرَتِ الْعَنْزُ إِذَا بَيَّنَّتِ الْوِلَادَةَ

الْمِثْفَارُ [el-miṣfār] (مِثْبَاهٌ [miṣbāḡ] vezninde) Şol ata ve sā'ir davara denir ki eyerini ve pālānını dā'imā geriye silkip atar ola; yukālu: دَابَّةٌ مِثْفَارٌ أَيُّ تَرْمِي بِسَرْجِهَا إِلَى مُؤَخَّرِهَا Ve me'būn ve kekez kimseye itlāk olunur ki müzekker-i semā'i ta'bīr olunur.

الْمِثْفَرُ [el-miṣfer] (مِثْبَرٌ [miṣbr] vezninde) هُوَ مِثْفَارٌ ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ مِثْفَرٌ أَيُّ مَا يُؤْنَسُ

الْإِسْتِفْأَرُ [el-istişfār] Bir adam art eteğini avretlerin don bezi gibi uylukları arasında ön tarafına çekip getirmek ma'nāsınadır; yukālu: **إِسْتَفَّرَ بِإِرَارِهِ إِذَا أَدَخَلَهُ** Ve köpek kısmı kuyruğunu paçası aralığına kıştırıp karnına yapıştırmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِسْتَفَّرَ الْكَلْبُ بِذَنَبِهِ إِذَا أَدَخَلَهُ بَيْنَ فَخْدَيْهِ حَتَّى يُلْزِقَهُ بِنَبْطِهِ**

الْتَفْرُ [eş-sefr] [ħafr] (vezninde) Davarı ensesinden sürmek ma'nāsınadır; yukālu: **تَفَّرَ الْحِمَارُ تَفْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا سَاقَهُ مِنْ خَلْفِهِ**

[ث ق ر]

الْتَفْقُرُ [et-teşakqur] [kāf] (vezninde) Sabırsızlıktan nāşî tereddüd ve ıztırāb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **تَفَّقَرَ الرَّجُلُ إِذَا تَرَدَّدَ وَجَرَغَ**

[ث م ر]

الْتَمَرُ [eş-semer] (fethateynle) Ağacın yemişine denir, Fārisīde mīve denir; yukālu: **وَكَانَ لَهُ تَمْرٌ** ﴿أَيُّ أَنْوَاعِ الْمَالِ﴾ Ve her nev'e mālā itlāk olunur; yukālu: **تَمْرٌ الشَّجَرُ تَمُورًا إِذَا صَارَ فِيهِ التَّمْرُ** Ve bir adam māl-dār olmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: **تَمَرَ الرَّجُلُ إِذَا تَمَوَّلَ** Ve davar otlamak için sāhibi ağaç biriktirmek ma'nāsınadır; yukālu: **تَمَرَ لِلْعَنَمِ إِذَا جَمَعَ لَهَا الشَّجَرَ**

الْتَمِيرُ [şumur] Filizzāttan altına ve gümüşe itlāk olunur; yukālu: **تَمِيرٌ أَيْ ذَهَبٌ وَفِضَّةٌ** Ve

الْتَمِرَةُ [semeret] Şecereye itlāk olunur ki mecāz-ı mürseldir. Ve başın derisine denir **جِلْدَةُ الرَّأْسِ** [cildetu'r-re's] ma'nāsına. Ve **تَمِرَةُ اللِّسَانِ** [semeretu'l-lisān] dilin ucuna itlāk olunur; semere-i savttan me'hūzdur. Kāle fi'l-Esās **إِذَا بَعَذَبْتَهُ أَيَّ بَعَذَبْتَهُ إِذَا**

تَمِرَةُ السَّوْطِ [semeretu's-savt] kamçının ucunda olan 'ukdeye itlāk olunur, meyveye teşbihen; yukālu: **تَمِرَةُ السَّوْطِ عَظِيمُ التَّمَرَةِ** Ve nesl ve zürriyyete itlāk olunur; yukālu: **كَثُرَ اللَّهُ تَمَرَةَ سُلْطَانِنَا أَيُّ نَسَلُهُ وَوَدَّرِيَّتُهُ وَوَلَدُهُ**

الْتَمَارُ [eş-semār] [sehāb] (vezninde) Bu dahi meyveye ve her nev'e mālā itlāk olunur.

الْتَمُورُ [eş-sumūr] [ku'ūd] (vezninde) Ağaç yemiş tutmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَمَرَ الشَّجَرُ تَمُورًا إِذَا صَارَ فِيهِ التَّمْرُ** Ve bir adam māl-dār olmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: **تَمَرَ الرَّجُلُ إِذَا تَمَوَّلَ** Ve davar otlamak için sāhibi ağaç biriktirmek ma'nāsınadır; yukālu: **تَمَرَ لِلْعَنَمِ إِذَا جَمَعَ لَهَا الشَّجَرَ**

الْتِمَارُ [el-işmār] (hemzenin kesriyle) Bu dahi ağaç meyve vermek ma'nāsınadır; yukālu: **تَمَرَ الشَّجَرُ إِذَا صَارَ فِيهِ التَّمْرُ** Ve tulumda kere yağını çalkayıp yayarken yağ dāne dāne olmak ma'nāsına müsta'meldir, **تَمْرٌ** [semer]te teşbih olunmuştur; yukālu: **أَتَمَرَ** **إِنَّ السَّيْفَاءَ إِذَا ظَهَرَ عَلَيْهِ تَحَبُّبُ الرُّبْدِ لِبَنَاتِكَ لِحَسَنِ التَّمْرِ وَهُوَ مَا يُرَى عَلَيْهِ إِذَا مُخِضٌ مِنْ أَثْمَالِ** Ve bir adamın mālî çoğalmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: **الرَّجُلُ إِذَا كَثُرَ مَالُهُ**

الْتَامِيرُ [eş-sāmīr] [şumūr] dan ismi-fā'ildir) ve

الْمُشْمِيرُ [el-muşmir] [işmār] dan fā'ildir) Me'hazları üzere ikisi de meyve tutmuş ağaca denir. Ve 'inde'l-ba'z **تَامِيرٌ** [sāmīr] meyvesi henüz zuhūr eden ağaca ve **مُشْمِيرٌ** [muşmir] meyvesi devşirilmek derecesine gelmiş ağaca denir; yukālu: **شَجَرٌ تَامِيرٌ وَمُشْمِيرٌ إِذَا صَارَ فِيهِ التَّمْرُ أَوْ شَجَرٌ تَامِيرٌ إِذَا خَرَجَ تَمْرُهُ وَمُشْمِيرٌ إِذَا بَلَغَ تَمْرُهُ أَنْ يُجْنَى**

التَّمْرَاءُ [eṣ-ṣemrā'] [حَمْرَاءُ] [ḥamrā'] vezninde) **تَمْرَة** [semeret]in cem'idir. Gerçi mü'ellif cem'-i **تَمْرَة** [semeret] 'ibāretiyle cem'iyetini tansis edip lākin agreb olmakla **شَجْرَاءُ** [šecrā'] gibi ism-i cem' olmak gālibdir. Ve

تَمْرَاءُ [ṣemrā'] Bi-'aynihi bir nev' ağacın adıdır. Ve šehr-i Tā'if'in Serāt cānibinde vākī' şıkında bir küçük dağın ismidir. Ve

تَمْرَاءُ [ṣemrā'] Yemişli ağaca denir; yukālu: **شَجْرَة تَمْرَاءُ إِذَا صَارَ قَدْ خَرَجَ تَمْرُهَا** Ve semeri çok arza denir; yukālu: **أَرْضُ تَمْرَاءُ أَي كَثِيرَةُ التَّمْرِ**

التَّمِيرَة [eṣ-ṣemīret] [سَفِينَة] [sefīnet] vezninde) Bu dahi kesirü's-semer olan olan arza denir. Ve yayıkta yayılıp çıkarken henüz toplanmaksızın dāne dāne zāhir olan yağa denir; yukālu: **ظَهَرَتْ تَمِيرَة الرُّبْدِ وَهِيَ مَا يَظْهَرُ مِنْهُ** Ve kere yağı zuhūr etmiş 'alā-kavlin henüz yağı ve kaymağı çıkmamış süte denir; yukālu: **شَرِبَ التَّمِيرَة أَي اللَّبَنَ الَّذِي ظَهَرَ رُبْدُهُ أَوْ الَّذِي لَمْ يَخْرُجْ رُبْدُهُ**

التَّمِيرُ [eṣ-ṣemīr] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) [ṣemīret] ile ma'nā-yı ahırde mürādifdir.

التَّمِيرُ [eṣ-ṣemir] [كَيْفٌ] [ketif] vezninde) ve **الْمَثْمُورُ** [el-mešmūr] Māl-ı kesire denir; yukālu: **مَالٌ تَمْرٌ وَمَثْمُورٌ أَي كَثِيرٌ** Ve

مَثْمُورٌ [mešmūr] Kesirü'l-māl adama denir; yukālu: **رَجُلٌ مَثْمُورٌ وَقَوْمٌ مَثْمُورُونَ أَي كَثِيرُونَ الْمَالِ**

التَّشْمِيرُ [et-tešmīr] [تَعْمِيلٌ] [tefīl] vezninde) Tulumda yağ yayar iken dāne dāne zuhūr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **تَمَّرَ السَّقَاءُ تَشْمِيرًا إِذَا ظَهَرَ عَلَيْهِ تَحَبُّبُ الرُّبْدِ** Ve nebat ve eṣcār kısmı çiçeklerini döküp yemiş bağlamak ma'nāsınadır; yukālu: **تَمَّرَ النَّبَاتُ** Ve bir adam mālını bereketlendirip neşv ü nemā ile çoğaltmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَمَّرَ الرَّجُلُ مَالَهُ إِذَا نَمَّاهُ**

تَمَّرَ الله مَالَكَ وَكَثَّرَهُ

التَّامِرُ [eṣ-ṣāmīr] Meyveli ağaca denir ki niteki zikr olundu. Ve hubūbāttan böğrül-ceye denir. Ve **حُمَاضٌ** [ḥummāḍ] nebātının çiçeğine denir ki kırmızı olur.

إِبْتِمِيرٌ [ibn ṣemīr] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) Mehtāb gecenin künyesidir.

تَمْرٌ [Ṣemr] [تَمْرٌ] [temr] vezninde) Bir vādī adıdır.

تَمْرٌ [Ṣemer] (fethateynle) Yemen'de bir karye adıdır.

تُمَيْرٌ [Ṣumeyr] [زُبَيْرٌ] [zubeyr] vezninde) Muḥammed b. 'Abdurrahīm nām muhad-disin ceddı ismidir.

التَّمِيرَة [eṣ-ṣemīret] [فَرِيحَة] [ferihāt] vezninde) **تَمْرٌ** [ṣemir]in mü'ennesidir. Ve **تَمْرٌ** fi'l-asl nemā bulmuş māl-ı mübāreke itlāk olunup o 'alāka ile **تَمِيرَة** [ṣemīret] nefsi-i tay-yibede isti'māl olundu ve minhu tekūlu: **مَا نَفْسِي لَكَ بِتَمِيرَة أَي مَا لَكَ فِي نَفْسِي حَلَاوَةٌ** Mü'ellif hāsıl-ı ma'nā ile tefsīr eylemiştir.

[ث ن ح ر]

التَّيْنَجَارَة [eṣ-ṣincāret] Nün'la **تَيْنَجَارَة** [šibcāret] vezninde ve mürādifidir ki oluk suyuyla peydā olan hufreye denir.

[ث و ر]

التَّوْرُ [eṣ-sevr] [جَوْرٌ] [cevr] vezninde) ve

التَّوْرُ [eṣ-su'ūr] [فُعُودٌ] [ku'ūd] vezninde) ve

التَّوْرَانُ [eṣ-severān] (fethātla) Bir nesne yerinden tozup kalkımak ma'nāsınadır, tozun ve dalğanın kalkması gibi; yukālu: **تَارَ الشَّيْءُ يَتَوْرًا وَتَوْرًا وَتَوْرَانًا إِذَا هَاجَ** Ve sıçramak ma'nāsınadır; yukālu: **تَارَ إِلَيْهِ إِذَا وَتَبَ** Ve toz tozup havāya ağmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَارَ الْعُبَارُ إِذَا سَطَعَ** Ve hāsaten bağirtlak kuşu ve çekirge yerlerinden kalkmak

ma'nāsınadır; yukālu: تَارَ الْقَطَا وَالْجَرَادُ إِذَا ما'nāsına müsta'meldir; yukālu: تَارَ الدَّمُ إِذَا Ve ظَهَرَ

نُورٌ [sevr] أَقِطٌ [akīṭ] ya'ne keş dedikleri yoğurt kurusundan kıt'a-i 'azîmeye itlāk olunur. Cem'i اَنْوَارٌ [eşvār] ve ثُورَةٌ [šiveret] gelir. عِنْبَةٌ [inebet] vezninde. Ve

نُورٌ [sevr] Erkek öküze denir, arzı اِنَارَةٌ [işāret] ettiği için, gūyā ki masdar ile müsemmadır, نَائِرٌ [sā'ir] ma'nāsınadır. Cem'i اَنْوَارٌ [eşvār]dır ve ثِيَابٌ [šiyār]dır şānın kesriyle ve ثُورَةٌ [šiveret] ve ثِيْرَةٌ [siyeret]tir, عِنْبَةٌ [inebet] vezninde ve ثِيْرَةٌ [šīret] tir ve ثِيْرَانٌ [šīrān]dır, جِيْرَةٌ [ciyeret] ve جِيْرَانٌ [cīrān] vezninde yā' mücāveret-i kesreye mebnīdir. Mü'ennesi ثُورَةٌ [ševret]tir.

نُورٌ [sevr] Bir kavmin seyyid ve mihterine itlāk olunur; yukālu: هُوَ نُورٌ الْقَوْمِ أَي سَيِّدُهُمْ Ve yosuna denir, طُحْلُبٌ [tuḥlub] ma'nāsına. Ve tırnağın dibinde olan beyāza denir. Ve mutlakā yosun gibi suyun yüzüne çöken şey'e denir. Ve deliliğe denir; yukālu: هَيْعَانًا تَابَعْدَةً هُوَ نُورٌ الْقَوْمِ أَي أَصَابَهُ النَّوْرُ أَي الْجُؤُنُ سَقَطَ نُورٌ الشَّقَى أَي حُمُرُهُ النَّائِرَةُ Ve ahmak ve bī-magz adama itlāk olunur; yukālu: هُوَ نُورٌ أَي أَحْمَقٌ Ve

نُورٌ [Sevr] Felekte bir burcun adıdır ki onda kevākibden نُورٌ [sevr] süreti mersümdür; ikinci burc olacaktır. Ve

نُورٌ [Sevr] 'Aş b. Sa'īd'in feresi ismidir. Ve Muḍar'dan bir kabîle pederinin ismidir; imām ve muhaddis Sufyān b. Sa'īd o kabiledendir. Ve Muzeyne bilādında bir vādī ismidir. Ve Mekke'de bir dağın adıdır ki Tenzil-i mübīn'de mezkūr olan mağara ondadır, murād: ﴿ثَانِيِ اثْنَيْنِ إِذْ هَمَّا فِي﴾

اَلْاٰيَةِ الْاَلَاٰءِ ﴿اَلْاٰيَةِ الْاَلَاٰءِ﴾ ayetinde mezkūr olan غَارٌ [gār]dır ve ona Şevru Aṭḥal dahi denir. أَطْحَلٌ [Aṭḥal] dağın adı olup Şevr b. 'Abdumenāt ona nāzil olmakla kendisine mensüb olmuştur. Lākin bu sürette Aṭḥalu Şevr denmek lāzım idi. Ve

نُورٌ [Sevr] Medīne'de dahi bir dağın adıdır ve minhu'l-hadīsu's-sahīhu: مَا اَلْمَدِيْنَةُ حَرَمٌ مَّا بَيْنَ عَيْرِ اِلٰي ثُوْرٍ “وَأَمَّا قَوْلُ أَبِي عُبَيْدِ بْنِ سَلَامٍ وَعَبِيْرِهِ مِنْ أَكْبَرِ الْأَعْلَامِ إِنَّ هَذَا تَضْحِيْفٌ وَالصُّوَابُ إِلَى أَحَدٍ لِأَنَّ ثُوْرًا إِنَّمَا هُوَ بِمَكَّةَ فَغَيْرُ جَيْدٍ Ya'ne “Medīne-i münevvere havzası 'Ayr nām dağdan Şevr nām dağa kadar harem-i muhteremdir, Ebū 'Ubeyd ve sā'ir ekābir-i a'lām Medīne-i münevvere'de Şevr nām dağ yoktur, Şevr Mekke'de olmakla اِلٰي ثُوْرٍ kelimesi اِلٰي أَحَدٍ kelimesinin musahhafıdır ki rāviler tashif eylemişlerdir” demeleriyle bu kelāmı ceyyid ve be-cā değildir. Zīrā İmām ve muhaddis ve zāhid Şeyh Şucā' el-Ba'ī, Hāfız Ebū Muḥammed 'Abdusselām el-Bašrī nām muhaddisten rivāyet eyleyerek bana bu vech üzere haber vermiştir ki Medīne'de Uḥud dağının ensesine mā'il hizāsında bir küçük dağ vardır ki ona Şevr derler. Ve merreten ba'de-uhūrā arz-ı mezbūreye āgāh olan 'Arablardan su'āl eylediğimde bi'l-cümle orada Şevr nāmında bir küçük dağ olduğunu ihbār eylediler. Bundan başka Şeyh 'Afīfuddīn el-Maṭarī kendi pederi olan Muḥammed'den ki hāfız ve sikadır, rivāyet eylemek üzere bana tahrīr eyledi ki Uḥud dağının şimālī olan halfinde bir değirmi küçük dağ vardır ki Şevr tesmiye olunur, ehl-i Medīne'nin bi'l-cümle halefen 'an-selef ma'lūmlarıdır.

النُّوْرُ [et-tesevur] تَمَعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Bu dahi نُورٌ [sevr] ve ثُورَانٌ [severān]

ma'nalarındadır; yukālu: تَوَّرَ الرَّجُلُ بِمَعْنَى تَارَ
الْإِسَارَةُ [el-iṣāret] (hemzenin kesriyle) To-
 zutmak ve toz koparmak ma'nalarına
 müte'addīdir; yukālu: وَأَثَرُهُ وَهَتْرُهُ إِذَا هَيَّجَهُ
 Şārih der ki burada mü'ellifin أَثَرُهُ kavli
 maktūbdur, lākin ona göre medd ile أَثَرُهُ
 olmak lāzımdır; هَتْرُهُ kavli ki hā' hemzeden
 bedeldir, ondan ābīdir. Esās'ta الصَّيْدُ
 وَأَثَرُهُ الْبَارِيَّةُ وَالْأَسَدُ وَاسْتَشْرَفْتُ أَي هَيَّجْتُهُ
 olmakla إِسَارَةُ [iṣāret]ten mütেকellimdir.
 Sā'ir me'hazlarda dahi bu gūne mersūm
 olduğundan zāhiren mü'ellif mütেকellim-
 den gaybete zeyg ile sülāsī 'unvānında
 sebt eylemiştir.

التَّوِيرُ [et-teṣvīr] [tefīl] [tefīl] vezninde)
 إِسَارَةُ [iṣāret] ma'nāsınadır; yukālu: تَوَّرَهُ بِمَعْنَى
 أَثَرُهُ Ve bir nesnenin iç yüzünden bahs ve
 teftiṣ eylemek ma'nāsına müsta'meldir;
 yukālu: تَوَّرَ عَنِ الْقُرْآنِ إِذَا بَحَثَ عَنْ عِلْمِهِ

الْإِسْتِشَارَةُ [el-istiṣāret] Bu dahi إِسَارَةُ [iṣāret]
 ma'nāsınadır; yukālu: اسْتَشَارَهُ بِمَعْنَى أَثَرُهُ

تَوْرُ الشَّبَاكِ [Sevru's-Şibāk] (şīn'in kesriyle)
 ve

بُرْقَةُ التَّوْرِ [Burqatu's-Şevr] (bā'nın fethiyle)
 İki mevzi'lerdir.

تَوْرِي [Şevrā] (kasr ile ve ba'zen medd eder-
 ler) Dimaşk türābında bir nehrin adıdır.

أَبُو التَّوْرَيْنِ [Ebu's-Şevreyn] (tesniye bün-
 yesiyle) Tābi'inden Muḥammed b.
 'Abdurrahmān künyesidir.

التَّوْرَةُ [eṣ-ṣevret] [devret] vezninde)
 Çok nesneye ıtlāk olunur; yukālu: تَوْرَةٌ مِنْ
 مَالٍ وَرَجَالٍ أَي كَثِيرٌ

التَّوَارَةُ [eṣ-sevāret] (mübālaga bünyesiyle)
 حَوْرَانٌ [ḥavrān] ma'nāsına müsta'meldir ki
 hayvānın dübüir ve mak'adına denir.

التَّائِرُ [eṣ-ṣā'ir] تَوْرَانٌ [ṣeverān]den ism-i

fā'ildir, bu münāsebetle hıṣm ve gazaba
 ıtlāk olunur; yukālu: تَارَ تَائِرُهُ إِذَا هَاجَ غَضَبُهُ

التَّيْرُ [eṣ-ṣīr] (sā'nın kesriyle) Gözün perde-
 sine denir; yukālu: عَلَى عَيْنِهِ تَيْرٌ أَي غَطَاءٌ

الْمُثِيرَةُ [el-muṣīret] إِسَارَةُ [iṣāret]ten ism-i
 fā'ildir, tarlayı söküp toprağını koparıp to-
 zutan ya'ni nadas eden çift öküzüne denir;
 yukālu: بَقْرَةٌ مُثِيرَةٌ إِذَا كَانَتْ تُبَيِّرُ الْأَرْضَ

الْمُتَاوِرَةُ [el-muṣāveret] [mufā'let] vezninde) ve

الْتَوَاوُزُ [eṣ-ṣivār] (sā'nın kesriyle) Sıçraş-
 mak ma'nāsınadır, vāhiden ve fe-sā'idin
 için olur; yukālu: تَاوَرَهُ مُتَاوِرَةً وَتَوَارًا إِذَا وَائِبُهُ

تُوَيْرُ [Şuveyr] [zubeyr] veznin-
 de) İbn Ebī Fāḥite Sa'ıd b. 'İlāka'dır ki
 tābi'ındendir Ve

تُوَيْرُ [Şuveyr] Cezire'de Tağlib kabilesi
 menāzilinden bir menzilin adıdır. Ve
 Dariyye cibāline karīb bir taşlık ve kumluk
 yerin ismidir ki Ca'fer b. Kilāb cemā'atine
 mahsūstur.

FASLU'L-CĪM**(فَضْلُ الْجِيمِ)****[ج أ ر]**

الْجَارُ [el-ceʔr] (cīm'in fethi ve hemzenin sükūnuyla) ve

الْجَوَارُ [el-cuʔār] (عُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Feryād ve zārī ile dergāh-ı Hakk'a duʿā ve niyāz ve istimdād eylemek ma'nāsınadır; ma'nā-yı ātīden me'hūzdur; yukālu: جَارَ إِلَى اللَّهِ جَارًا وَجَوَارًا مِنَ النَّبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا رَفَعَ صَوْتَهُ بِالذُّعَاءِ وَإِلَيْهِ وَتَضَرَّعَ وَاسْتَعَاثَ وَبَغَّوْرَمَكَ ma'nāsınadır; yukālu: جَارَ الْبَقْرَةَ: بَقْرَةٌ [baqarat] yaban sığırına da şāmildir; hā' vahdet içindir. Ve

جَارُ [ceʔr] Nebāt boy sürüp uzamak ma'nāsına müsta'meldir; ref'-i savt ma'nāsından me'hūzdur; yukālu: جَارَ النَّبَاتِ كَمَا يُقَالُ صَاحَتِ كَالَةَ فِي 'L-ESĀS جَارًا إِذَا طَالَ نَبْتُهَا وَ الشَّجَرَةَ إِذَا طَالَتِ Ve

جَارُ [ceʔr] Tāze ve firāvān olan otluğa itlāk olunur, irtifāc şānından olduđu için; yukālu: فِي أَرْضِهِ نَبْتُ جَارٍ أَيْ غُصَّ كَثِيرٌ Ve tenūmend ve dahāmetli adama itlāk olunur; yukālu: هُوَ أَجَارٌ وَ رَجُلٌ جَارٌ أَيْ صَحْمٌ مِنْهُ أَيْ أَصْحَمٌ

الْجِنَّارُ [el-ceʔār] (كَتَّانٌ [kettān] vezninde) ve

الْجَنْبِرُ [el-ceʔir] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Bunlar da dahāmetli adama denir.

الْجَائِرُ [el-cā'ir] (ism-i fā'il bünyesiyle) Gönül bulanıp gaseyān gelmek ma'nāsınadır; ref'-i savtla olduğuna mebnīdir; yukālu: وَ أَخَذَهُ الْجَائِرُ أَيْ جَيْشَانُ النَّفْسِ Ve boğazda nesne tıkanmağa denir, غُصَّصٌ [ġaşaş] ma'nāsına. Ve boğaza ʿarız olan harāret ve yanıklık gibi keyfiyete denir ki gazab makūlesi hālāt-ı nefsiyyeden hādis olur, ʿalā-kavlin

humūzata šebīh bir hālettir ki pek yağlı nesne yemekten ʿarız olur, boğazı ekşiyip geğirdikçe ekşi ekşi gelir; tekūlu: أَخَذَنِي الْجَائِرُ وَهُوَ حُرُّ الْحَلَقِ أَوْ شَبَهُ حُمُوضَةٍ فِيهِ مِنْ أَكْلِ الدَّسَمِ

الْجَارُ [el-ceʔr] (cīm'in fethi ve hemzenin sükūnuyla) ve

الْجِنَّارُ [el-ceʔār] (كَتَّانٌ [kettān] vezninde) ve

الْجَوْرُ [el-cuʔer] (صُرْدٌ [şurad] vezninde) ve

الْجَوْرُ [el-civerr] (هِجْفٌ [hiceff] vezninde) Pek firāvān yağmura denir; yukālu: Burada غَيْثٌ جَارٌ وَجَنَّاوٌ وَجَوْرٌ وَجَوْرٌ أَيْ غَزِيْرٌ كَثِيْرٌ جَوْرٌ [civerr] vāv-ı müşeddede ile olmakla zāhiren hemzeden mübeddedir, *Şihāh*'ta “ج، و، ر” māddesinde mersūmdur. Ve

جَارُ [ceʔr] Masdar olur, bir adamın içeri göğüsünde bir nesne tıkanıp kalmak ma'nāsına; yukālu: جَيْرَ الرَّجُلِ جَارًا مِنَ النَّبَابِ الرَّابِعِ إِذَا غُصَّ فِي صَدْرِهِ

الْجَوَارُ [el-cuʔār] (عُرَابٌ [ġurāb] vezninde) İnsāna pek müstevlī olan kay' ve ishāl ʿarızasına itlāk olunur, şamātasına binā'en; yukālu: أَخَذَهُ الْجَوَارُ أَيْ الْقِيءُ وَالسَّلَاحُ

[ج ب ر]

الْجَبْرِ [el-cebr] (صَبْرٌ [şabr] vezninde) Hilāf-ı kesr ma'nāsınadır; ya'nī kırığı bütünlemek ma'nāsınadır, kırık kemiği sarıp bütünlemek ve kırık kabı kenād eylemek gibi; yukālu: جَبَرَ الْعَظْمَ جَبْرًا مِنَ النَّبَابِ الْأَوَّلِ صِدُّ كَسْرَهُ أَيْ أَصْلَحَهُ

Mü'ellifin *Başā'ir*'de beyānına göre جَبْرِ [cebr] māddesi kahrđan bir güne şīve ile bir nesneyi islāh eylemek ma'nāsına mevzū'dur, gāhca islāh-ı mücerredde isti'māl olunur ve minhu kavlu 'Aliyyin radiyallāhu ʿanhu وَيَا جَابِرَ كُلِّ كَسِيْرٍ وَيَا كَسِيْرٍ” يَا جَابِرَ كُلِّ كَسِيْرٍ Ve gāhī kahr-ı mücerred-

de isti'cāl olunur ve minhu'l-hadīsu: لَا”
“جَبْرٌ وَلَا تَفْوِيضٌ” Ve sā'ir ma'ānī bundan
münşa'ibdir. İntehā. Ve

جَبْرٌ [cebr] Pādişāha itlāk olunur, nāsı ken-
di murādı üzere kahr yāhūd ıslāh eylediği
için ve bu رَجُلٌ عَدُوٌّ kabīlindedir. Ve kula
itlāk olunur, 'abd ma'nāsına, pes azdāddan
olur. Lākin جَبْرٌ [cebr] burada mef'ul
ma'nāsına olmakla zıddıyyeti gayr-i mü-
sellemdir. Ve

جَبْرٌ [cebr] Şecīr ve bahādır adama itlāk
olunur; yukālu: رَجُلٌ جَبْرٌ أَيْ شَجَاعٌ Ve

جَبْرٌ [cebr] Kader mukābiline denir. Cebe-
riyye, Kaderiyye mukābilidir, ke-mā se-
yuzkeru. Ve gulāma dahi جَبْرٌ [cebr] itlāk
olunur. Ve 'ūd ya'nī kırık çıkık saracak
ağaç pāresine de denir. Ve

جَبْرٌ [Cebr] Esmā-i ricāldendir; Mucāhid b.
Cebr muhaddisīndendir. Ve

جَبْرٌ [cebr] ve

جُبُورٌ [cubūr] فُعُودٌ [ku'ūd] vezninde) ve

جِبَارَةٌ [cibāret] كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde)
Masdar olur, kırık kemiği sarıp ıslāh ey-
lemek ma'nāsınadır; yukālu: جَبْرُ الْعَظْمِ جَبْرًا
Ve جُبُورًا وَجِبَارَةً فَجَبْرٌ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا أَصْلَحَهُ
fakīre ihsān eylemek, 'alā-kavlin fakīr
iken itā-i māl eylemekle zengin eylemek
ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: جَبْرُ الْفَقِيرِ
إِذَا أَحْسَنَ إِلَيْهِ أَوْ أَعْنَاهُ بَعْدَ فَقْرٍ

جَبْرٌ [cebr] Bir adamı bir nesne üze-
re ikrāh eylemek ya'nī zoraki işletmek
ma'nāsınadır; yukālu: جَبْرٌ فَلَانًا عَلَى الْأَمْرِ إِذَا
أَكْرَهَهُ

التَّجْبِيرُ [et-tecbīr] تَفْعِيلٌ [tef'īl] veznin-
de) Bu dahi sınık kemiği sarıp onaltmak
ve fakīri māl-dār etmek ma'nālarındadır;
yukālu: جَبْرُ الْعَظْمِ وَالْفَقِيرِ بِمَعْنَى جَبْرٍ

الْإِنْجِبَارُ [el-incibār] [infī'āl] veznin-
de) ve

التَّجْبِيرُ [et-tecebbur] تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vez-
ninde) جَبْرٌ [cebr] ve تَجْبِيرٌ [tecbīr]den
mutāvi'lerdir; yukālu: جَبْرُ الْعَظْمِ وَالْفَقِيرِ وَجَبْرُهُ
فَأَنْجَبِرَ وَتَجَبَّرَ Ve

تَجَبَّرَ [tecebbur] Kibirlemek ma'nāsınadır;
yukālu: تَجَبَّرَ الرَّجُلُ إِذَا تَكَبَّرَ Ve ağaç yeşerip
yapraklanmak ma'nāsınadır; yukālu: تَجَبَّرَ
الشَّجَرُ إِذَا اخْضَرَّ وَأُورِقَ Ve çayır bir def'a otlan-
dıktan sonra tekrār yeşerip bir mikdārca
otlanmağa sālīh olmak ma'nāsınadır;
yukālu: تَجَبَّرَ الْكَلْبُ إِذَا أَكَلَ ثُمَّ صَلَحَ فَلِيلاً Ve hasta
ifākat bulup hoş-hāl olmak ma'nāsınadır;
yukālu: تَجَبَّرَ الْمَرِيضُ إِذَا صَلَحَ حَالُهُ Ve bir kim-
se mālā nā'il olmak ma'nāsınadır; yukālu:
تَجَبَّرَ الرَّجُلُ مَالًا إِذَا أَصَابَهُ Ve bir adamın elin-
den giden nesnesi yine eline girmek
ma'nāsınadır; yukālu: تَجَبَّرَ الرَّجُلُ إِذَا عَادَ إِلَيْهِ
مَا ذَهَبَ عَنْهُ

الْإِجْتِبَارُ [el-ictibār] [iftī'āl] vezninde)
جَبْرٌ [cebr] ve تَجَبَّرَ [tecebbur] ma'nāsınadır;
yukālu: فَجَبَّرَهُ فَتَجَبَّرَ Ve fakīr iken ganī ol-
mak ma'nāsınadır ki جَبْرٌ [cebr] kelimesine
mutāvi' olur; yukālu: جَبْرُ الْفَقِيرِ فَاجْتَبَرَ

الْإِسْتِجْبَارُ [el-isticbār] [ictibār]
ma'nāsınadır; yukālu: جَبْرُهُ فَاسْتَجَبَرَ

الْإِجْبَارُ [el-icbār] (hemzenin kesriyle)
جَبْرٌ [cebr] gibi bir adamı bir nesneye ikrāh ey-
lemek ve zoraki tutturmak ma'nāsınadır;
yukālu: أَجْبَرَهُ عَلَى الْأَمْرِ إِذَا أَكْرَهَهُ Ve bir ada-
mı cebre nisbet eylemek ma'nāsınadır;
yukālu: أَجْبَرُ فَلَانًا إِذَا نَسَبَهُ إِلَى الْجَبْرِ

الْجَبْرِتَةُ [el-Ceberiyyet] (cīm'in ve bā'nın
fethasıyla) قَدْرِيَّةٌ [Kaderiyyet] mukābilidir.
Bunda bā'nın sūkūnu lahn ve hatādır
yāhūd bā'nın sūkūnu savābdır fethi قَدْرِيَّةٌ
[kaderiyyet] lafzına müşākele ve izdivāca

mebnīdir. Ceberiyye tā'ifesi 'ibāddan kudreti ve ihtiyārı nefy ederler; insāndan sādır olan ef'āl, ra'ṣe-i ıztırārī mesābesindedir, min-tarafillāh cebr ve ikrāhla sādır olur dediler.

الْجَبَّارُ [el-Cebbār] [فَهَّارٌ] [ḳahhār] vezninde) 'Ülöv ve 'azamet ve kahr ve 'izzet sāhibi Hak celle ve 'alānın esmā-i sıfātiyyesinden bir ism-i şerīftir. Ve

جَبَّارٌ [cebbār] Mahlūktan her 'atī ve mütemerride itlāk olunur, niteki جَبِّيرٌ [cibbir] dahi denir, سَكِّيتٌ [sikkīt] vezninde. Ve Cevzā' burcunun ismidir.

Mütercim der ki belki Cevzā' burcunda bir süretin ismidir, ayak üzere ve elinde bir çomak kaldırmış, bir kimseye hışmla darb eder hey'etindedir, Nehr-i Ürdün sağ tarafına mülāsık cereyān eder. Ve iki paçası aralığında bir tavşan süreti vardır ve süret-i merkūme mıntakanın cenūbīsinde vākī'dir. Ve

جَبَّارٌ [cebbār] Şol sengīn gönüle vasf olur ki aslā ona rahm ve şefkat eseri dāhil olmaya; yukālu: قَلْبٌ جَبَّارٌ إِذَا كَانَ لَا تَدْخُلُهُ الرَّحْمَةُ. Ve dā'imā nā-hak yere katl-i nüfūs eden hūnīye itlāk olunur; yukālu: هُوَ جَبَّارٌ أَيُّ قَتَّالٌ. Ve 'azīm ve kavī ve bālā-bülend olan adama itlāk olunur. Ve

جَبَّارٌ [Cebbār] Esāmī-i ricāldendir: Cebbār b. el-Ḥakem ve Cebbār b. Sulmā ve Cebbār b. Şahr ve Cebbār b. el-Ḥāriş ashābdandır. Cebbār b. Ḥāriş'i, Fahr-i enām 'aleyhi's-selām hazretleri 'Abdulcebbār ile tesmiye buyurdular. Ve Cebbār eṭ-Ṭā'ī muhaddis-tir. Ve

جَبَّارٌ [cebbār] Genç ve uzun olan hurmā ağacına itlāk olunur; bunda zammıla da lügattir. Ve şol hod-bīn ve mütekebbir

kimseye denir ki kemāl-i kibrinden bir kimse için kendi üzerinde hak ve hukūk bilmez ola; herkes kendi 'indinde lā-şey' mesābesinde olup gücü yetişikte cebren ve kahren ve tav'an ve kerhen dilediğini alıp icrā-yı mezāk eder ola; yukālu: هُوَ جَبَّارٌ أَيُّ مُتَكَبِّرٌ لَا يَرَى لِأَحَدٍ عَلَيْهِ حَقًّا

الْجَبْرِیَّةُ [el-cibriyyet] ve

الْجَبْرِیَاءُ [el-cibriyā'] (cīm'lerin kesriyle) ve

الْجَبْرِیَّةُ [el-cibriyyet] (kesreteynle) ve

الْجَبْرِیَّةُ [el-ceberiyet] (fethateynle) ve

الْجَبْرُوءَةُ [el-ceberuvvet] (fethateyn ve rā'nın zammı ve vāv-ı müşeddedenin fethiyle) ve

الْجَبْرُوتَى [el-ceberütā] (fethateynle) ve

الْجَبْرُوتُ [el-ceberüt] [عَظْمُوتٌ] ['azamūt] vezninde) ve

الْجَبْرِیَّةُ [el-cebriyyet] [صَبْرِیَّةٌ] [şabriyyet] vezninde) ve

الْجَبْرُوءَةُ [el-cebruvvet] (rā'nın zammı ve vāv'ın teşdidiyle) ve

التَّجْبَارُ [et-tecbār] [تَدَكَّارٌ] [tezkār] vezninde) ve

الْجَبْبُورَةُ [el-cebbūret] (cīm'in fethi ve bā'nın teşdidiyle) ve

الْجَبْبُورَةُ [el-cubbūret] (cīm'in ve bā-yı müşeddedenin zammıyla) ve

الْجَبْرُوتُ [el-cubrüt] (cīm'in zammıyla) Mecmū'u on üç masdardır, mübālagayı mutazammındır. Bunlardan fi'l mutasarrıf değildir, kibr ve 'azamet ve celālet ma'nāsınadır.

جَبْرَائِيلُ [Cebra'il] (cīm'in fethi ve bā'nın sükūnuyla) Ferište-i ma'rūf ismidir ki nāmūs-ı a'zamdır, 'Abdullāh demektir, جَبْرٌ [cebr] 'abd ve اِبْرَائِيلُ [il] ism-i celāldir. Ve

جُوَيْبَارُ [Cūybār] Semerqand kazāsında bir karye adıdır; Ebū 'Alī el-Ḥasan b. 'Alī es-Semerqandī oradandır. Ve Nesef şehrinde bir mahalle adıdır; Muḥammed b. es-Serī b. 'Abbād nām muhaddis ki İmām Buḥārī rāvisidir, oradandır. Ve Merv şehrinde bir karye adıdır; sāhibü's-Sem'ānī 'Abdurrahmān b. Muḥammed b. 'Abdurrahmān oradandır. Ve İsfahān'da bir mahalle adıdır; Muḥammed b. 'Alī es-Simsār ve 'Abdulcelīl b. Muḥammed b. Kūtāh el-Ḥāfız oradandır. Ve

جُوَيْبَارُ [Cūybār] Curcān kazāsında bir mevzi' adıdır; a'lāmdan Ṭalḥa b. Ebī Ṭalḥa oradandır.

جَابِرُ [Cābir] ve

جُبَارَةٌ [Cubāret] [ثُمَّامَةٌ [sumāmet] vezninde) ve

جِبَارَةٌ [Cibāret] [كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) ve

جَبْرُ [Cebr] [صَبْرٌ [ṣabr] vezninde) ve

جَبَّارُ [Cebbār] [شَدَادٌ [ṣeddād] vezninde) ve

جُبَيْرُ [Cubeyr] [زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) ve

جَبْرَةٌ [Cebret] [طَلْحَةُ [ṭalḥat] vezninde) ve

جُوَيْبِرُ [Cuveybir] (musaggar bünyesiyle) Esmā-i ricāldendir.

جَابِرُ [Cābir] Yirmi iki nefer saḥābe-i kirām ismidir.

جَبْرُ [Cebr] [صَبْرٌ [ṣabr] vezninde beş nefer;

جُبَيْرُ [Cubeyr] [زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde sekiz nefer ve **جِبَارَةٌ** [Cibāret] [كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde bir nefer saḥābī isimleridir. Ve 'İmrān b. Mūsā b. Cibāre ve Muḥammed b. Ca'fer b. Cibāre muhaddislerdir.

جَبْرَةٌ [Cebret] [طَلْحَةُ [ṭalḥat] vezninde) Bintu Muḥammed b. Şābit'tir ki etbā'-ı tābi'ından bānū-yı ma'rūfedir ki rüvāt-ı

ehādīstendir. Ve Cebre bint Ebī Ḍayḡam el-Beleviyye şā'ire-i tābi'iyyedir.

أَبُو جُبَيْرٍ [Ebū Cubeyr] [زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) ve

أَبُو جَبْرَةَ [Ebū Cebīret] b. el-Ḥuşayn ki سَفِينَةٌ [sefinet] veznindedir, ashābdandır, Ebū Cebīre b. eḍ-Ḍaḥḥāk sohbetinde ihtilāf olundu. Zeyd b. Cebīre muhaddistir ve Aḥmed b. 'Alī b. Muḥammed b. Cubeyre ki جُهَيْنَةُ [cuheyne] veznindedir İbn 'Asākir'in şeyhidir.

أَلْجُبَيْرِيُّونَ [el-Cubeyriyyūn] [زُبَيْرِيُّونَ [zubeyriyyūn] vezninde) Başra'da muhaddisinden bir cemā'attir, Cubeyr b. Ḥayye b. Mes'ūd'a mensūblardır. Sa'īd b. 'Abdullāh b. Ziyād b. Cubeyr ve oğlu İsmā'īl ve 'Abdullāh b. Yūsuf b. 'Īsā onlardandır.

جَبْرِينُ [Cibrīn] [غَسْلِينٌ [ḡislīn] vezninde) A'zāz nāhiyesinde bir karyedir, nisbetinde gayr-i kıyās üzere جَبْرِانِيّ [Cibrāniyy] denir; İbn Nuḡṭa cīm'in fethiyle zabt etmiştir; Aḥmed b. Hibetullāh en-Naḥvī el-Muḡrī oradandır.

أَلْمُجَبِّرُ [el-mucebbir] [مُحَدِّثٌ [muḥaddis] vezninde) Kırık ve çıkık saran adama denir ki çıkıkçı ta'bīr olunur. Ve muhaddisinden Aḥmed b. Mūsā b. el-Ḳāsim lakabıdır. Ve

مُجَبِّرٌ [Mucebber] (bā'nın fethiyle) 'Abdurrahmān b. 'Ömer b. el-Ḥaṭṭāb lakabıdır. Şārihin beyānına göre sabāvetinde bir yüksek mahalden düşüp ba'zı a'zāsı şikeste olmakla 'ammesi Ḥaḫṣa'ya اُنْظُرِي إِلَى بَلِ أَنْظُرِي إِلَيَّ ابْنِ أُخَيْكَ الْمَكْسَرِ dediklerinde tefe'ülen demekle min-ba'd onunla mülakkab oldu.

جَبْرٌ [Cebber] [بَقْمٌ [baqqam] vezninde) Muhaddisinden Muḥammed b. 'İşām el-

İşfahānī lakabıdır.

الْمُتَعَبِّرُ [el-mutecebbir] (مُتَعَبِّرٌ [mutekebbir] vezninde) Arslana ıtlāk olunur.

بَابُ جَبَّارٍ [Bābu Cebbār] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Baḥreyn kazāsında bir karyedir.

جَابَارُ [Cābār] Esāmīdendir: Muḥammed b. Cābār zāhid-i ma'rūftur; Şiblī hazretleriyle sohbet eylemiştir. Ve Mekkī b. Cābār muhaddisindedir.

الْجَابِرِيُّ [el-Cābiriyy] Bir muhaddistir, 'ilm-i hadīste cüz-i ma'rūf sāhibidir. Ve Muḥammed b. el-Ḥasan el-Cābirī, Kāḏī 'Iyād rāvīsıdır. Ve Yūsuf b. Cebreveyhi et-Ṭayālīsī, عَمْرَوِيَّه [amreveyhi] vezninde muhaddisindedir.

جُبْرَانُ [Cubrān] (عُشْمَانُ [uşmān] vezninde) Bir şā'irdir.

جَبْرُونُ [Cebrūn] (جَيْحُونُ [ceyhūn] vezninde) İbn 'İsā el-Belevī ve Cebrūn b. Sa'īd el-Ḥaḍramī ve Cebrūn b. 'Abdulcebbār ve 'Abdulvāriş b. Sufyān b. Cebrūn muhaddislerdir.

الْمَجْبُورَةُ [el-Mecbüret] ve

جَابِرَةٌ [Cābiret] Ṭaybe'nin ya'nī Medīne-i münevvere'nin esmāsındandır.

الْإِنِّجَبَارُ [el-incibār] (hemzenin fethiyle) Beyne'l-etubbā' bu ismle ma'rūf bir neffā' nebāttir, ondan 'usāre ittihāz olunur.

[ج ت ر]

الْحَيْتَرُ [el-ceyter] (tā-yı fevkiyye ile حَيْدَرٌ [ḥayder] vezninde) Bodur kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ حَيْتَرٌ أَيْ فَصِيرٌ

[ج ث ر]

جَائِرٌ [Cāsir] (şā-yı müsellese ile İbn İrem b. Sām b. Nūḥ 'aleyhi's-selām'dır ki Ebū Şemūd'dur.

الْجَيْرُ [el-ceşir] (كَيْفٌ [ketif] vezninde) Şol mekāna denir ki toprağına çoraklık, 'alā-kavlin taşlık muhtelit ola; yukālu: مَكَانٌ جَيْرٌ أَيْ فِيهِ تُرَابٌ يُخَالِطُهُ سَيْخٌ أَوْ حِجَارَةٌ

[ج ح ر]

جَجَارُ [Cecār] (cīm'le سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Buḥārā kazāsında bir karye adıdır; Şālīḥ b. Muḥammed b. Şālīḥ Ebū Şu'ayb el-Cecārī el-Muḥaddis el-'Ābid ki erbāb-ı kerāmettedir, oradandır.

[ج ح ر]

الْجُحْرُ [el-cuḥr] (cīm'in zammı ve ḥā-yı mühmelenin sükūnuyla) Haşerāt ve sibā' makūlesi cānverlerin kendileri yatmak için hafr ve ittihāz ettikleri her şey'e ya'nī her yere denir ki in ta'bīr olunur. Cem'ī جِحْرَةٌ [ciḥaret]tir, عِنْبَةٌ [inebet] vezninde ve أَجْحَارٌ [açḥār]dır.

الْجُحْرَانُ [el-cuḥrān] (عُشْمَانُ [uşmān] vezninde) Bu dahi ine denir; yukālu: دَخَلَ الْمَرْأَةُ حُرْمَ الْجُحْرَانِ “يُزْوَى بِكُسْرِ التَّوْنِ عَلَى التَّشْبِيهِ يُرِيدُ الْفُرْجَ وَالذَّبْرَ يَعْنِي اجْتِمَاعَ الْإِنْتَانِ فِي الْحُرْمَةِ بَعْدَ مَا كَانَتِ الْحُرْمَةُ فِي أَحَدِهِمَا وَيُزْوَى بِضَمِّ التَّوْنِ يُرِيدُ الْفُرْجَ

الْجَحْرُ [el-caḥr] (cīm'in fethi ve ḥā'nın sükūnuyla) Cānver ine girmek ma'nāsındadır; yukālu: جَحَرَ الضَّبُّ جَحْرًا مِّنْ جَحَرَ الضَّبُّ إِذَا دَخَلَ الْجُحْرَ Ve cānveri kaçırıp ine sokmak ma'nāsındadır; yukālu: جَحَرَ جَحْرًا مِّنْ جَحْرًا مِّنْ جَحْرًا إِذَا دَخَلَهُ فِي الْجُحْرِ semāya doğru yükselmek ma'nāsına müsta'meldir, gūyā ki جَحْرٌ [cuḥr]a kaçıp gider; yukālu: جَحَرَتِ الشَّمْسُ إِذَا ارْتَفَعَتْ Ve yağmur yağmayıp habs olmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: جَحَرَ الرَّبِيعُ أَيْ لَمْ يُصَبْنَا مَطْرُهُ Ve hayr ve menfa'at mütehallif olmak

ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: جَحَرَ الحَيْرُ إِذَا تَحَلَّفَ Ve göz çukurlanıp içeri batmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: جَحَرَتِ العَيْنُ إِذَا غَارَتْ Ve

جَحْرُ [caħr] Derin mağāraya itlāk olunur, vasf bi'l-masdardır; tekūlu: دَخَلْنَا مِنَ الْمَطْرِ فِي جَحْرِ أَي غَارَ بِعِيدِ الْقَعْرِ

الْإِنِحْيَارُ [el-incihār] [infi'āl] vezninde) ve

التَّجْحُرُ [et-tecaħħur] [tefa'ul] vezninde) mutāvi'lerdir; yukālu: جَحَرَ فَلَانُ الضَّبَّ فَإَنْجَحَرَ وَتَجَحَرَ أَي أَدْخَلَهُ فَدَخَلَ فِيهِ

الْإِحْيَارُ [el-ichār] (hemzenin kesriyle) Bu dahi cānveri kaçırpıp ine sokmak ma'nāsınadır; yukālu: أَجَحَرَ الضَّبَّ إِذَا أَدْخَلَهُ Ve bir adamı bir nesneye yāhūd bir kimseye muztar ve ilcā eylemek ma'nāsına müsta'meldir; tekūlu: أَجَحَرْتُهُ أَي أَجَحَرْتِ النَّجُومَ إِذَا لَمْ تُمَطَّرْ Ve nās kaht ve galāya girmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَجَحَرَ النَّوْمُ إِذَا دَخَلُوا فِي النَّحْطِ

الْإِحْتِيَارُ [el-ictihār] [ifti'āl] vezninde) Cānver, in edinmek ma'nāsınadır; yukālu: وَاجْتَحَرَ الضَّبُّ لَهُ جُحْرًا إِذَا اتَّخَذَهُ Ve

الْجَحْرَةُ [el-caħret] [talħat] vezninde) Be-gāyet kaht ve şedid olan seneye itlāk olunur; hā'nın fethiyle de cā'izdir; yukālu: أَتَتْ عَلَيْهِمُ الْجَحْرَةُ وَهِيَ السَّنَةُ الشَّدِيدَةُ النَّحْطِ

الْجَحْرَاءُ [el-caħrā'] [ħamrā'] vezninde) İçeri batık çukur göze vasf olur; yukālu: عَيْنٌ جَحْرَاءٌ أَي مُتَجَحِرَةٌ

الْجُحَارِيَّةُ [el-cuħāriyet] [ulābiṭat] vezninde) Sıkı ve dirnekli, gövdeli tıknaz hayvāna itlāk olunur; yukālu: بَعِيرٌ جُحَارِيَّةٌ أَي مُجْتَمِعُ الحُلُقِ

الْجَوَاحِرُ [el-cevāħir] İnerine girip gizlenir olan cānverlere denir; yukālu: هَوَاءٌ جَوَاحِرُ أَي الدَّوَاخِلُ فِي الْجَحْرَةِ

الْبَجَاحِرُ [el-cāħir] Refik ve hem-pālarından dā'imā tahallüf eder olan insān ve hayvāna itlāk olunur.

الْجَحْرَمَةُ [el-caħremet] [dahrecet] vezninde) Bed-hüylük, sū'u'l-hulk ma'nāsınadır; mīm'i zā'iddir; yukālu: بِهْ جَحْرَمَةٌ أَي سُوءُ الحُلُقِ

الْمَجْحَرُ [el-mecħar] [manzar] vezninde) Sığınacak yere ve pusulanacak yere denir; melce ve mekmen ma'nālarıdır. Cem'i مَجَاحِرُ [mecāħir]dir; yukālu: دَخَلُوا فِي مَجَاحِرِهِمْ أَي مَلَاجِيهِمْ وَمَكَامِنِهِمْ

[ج ح ب ر]

الْجِحْبَانِبَارُ [el-ciħinbār] (cīm'in ve hā'nın kesriyle) Bir nebāt adıdır. Ve iri ve dızman kişiye denir, gemi arslanı gibi; 'alā-kavlin cevfi 'azīm ve vāsi' yāhūd gövdesinin vasatı büyük, cevfi vāsi' bodur kimseye denir ve ona جِحْبَانِبَارَةٌ [ciħinbāret] de denir hā'yla. İkisinde dahi zamme ile de lügattir.

الْجَحْبَانِبَرَةُ [el-ceħanberet] (fethateynle) Bodur hatuna denir.

[ج ح د ر]

الْجَحْدَرُ [el-caħder] (cīm'in ve dāl'ın fethiyle) Bodur kişiye denir. Ve

جَحْدَرٌ [Caħder] Bir recül adıdır.

الْجَحْدَرَةُ [el-caħderet] [dahrecet] vezninde) Yere çalmak ma'nāsınadır; yukālu: جَحْدَرَةٌ إِذَا صَرَغَتْ Ve yuvarlamak ma'nāsınadır; yukālu: جَحْدَرَةٌ إِذَا دَخَرَجَتْ

التَّجْحُدُرُ [et-tecaħdur] [tedaħruc] vezninde) Kuş kısmı yerinden deprenip

uçmak ma'nāsınadır; yukālu: تَجَحَدَرَ الطَّائِرُ إِذَا تَحَوَّكَ فَطَارَ إِذَا تَحَوَّكَ فَطَارَ [el-cuḥādiriyy] (cīm'in zam-mıyla) 'Azīmü'l-heykel insān ve hayvāna denir.

ج ح ش ر

أَلْبَحَاشِيرُ [el-cuḥāšīr] (šīn-i mu'ceme ile غَلَابِطُ [ulābiṭ] vezninde) Gövdesi tıknaz ve dirnekli ve mafsalları iri, bünyesi 'azīm fīl-hey'et insān ve hayvāna denir. Ve kaburgaları kısa olan yuvarlak ata denir. Mü'ennesi جُحَاشِيرَةٌ [cuḥāšīret]tir hā'yla.

أَلْحَاشِيرُ [el-caḥšer] (caffer [caffer] vezninde) جُحَاشِيرُ [cuḥāšīr] ma'nālarıdır.

جُحُشُرُ [Cuḥşur] (kūnfüz [kūnfüz] vezninde) Bir recül adıdır.

ر ا خ

أَلْجَحْرُ [el-ceḥar] (cīm'in ve hā-yı mu'cemenin fethiyle) Etin rāyihası bozulmak ma'nāsınadır; yukālu: جَحَرَ اللَّحْمُ جَحْرًا Ve مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَغَيَّرَتْ زَائِحَتُهُ

جَحْرُ [ceḥar] Ba'zı 'avret kısmının fercinden gelen rāyiha-i mekrūheye denir. Şārih der ki bu ma'nāda masdar dahi olur. Ve

جَحْرُ [ceḥar] Kuyunun içerisi geniş olmak ma'nāsınadır; yukālu: جَحَرَ جَوْفُ الْبَيْتِ جَحْرًا Ve مِنَ الْبَابِ الْمَرْبُورِ إِذَا اتَّسَعَ جَحَرَ الْبَطْنُ جَحْرًا Ve مِنَ الْبَابِ الْمَرْبُورِ إِذَا اتَّسَعَ جَحَرَ الْبَطْنُ جَحْرًا Ve مِنَ الْبَابِ الْمَرْبُورِ إِذَا اتَّسَعَ جَحَرَ الْبَطْنُ جَحْرًا Ve مِنَ الْبَابِ الْمَرْبُورِ إِذَا اتَّسَعَ جَحَرَ الْبَطْنُ جَحْرًا Ve مِنَ الْبَابِ الْمَرْبُورِ إِذَا اتَّسَعَ جَحَرَ الْبَطْنُ جَحْرًا

أَلْجَحْرَاءُ [el-caḥrā'] (ḥamrā' [ḥamrā'] vez-

ninde) Ferci bed-būy olan hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ جَحْرَاءُ إِذَا كَانَتْ فِي قُبْلَيْهَا جَحْرًا أَيُّ رَائِحَةً مَكْرُوهَةً Ve

جَحْرَاءُ [Caḥrā'] Benī Şicne kabilesine mahsūs bir belde adıdır. Ve cevfi vāsi', bedeni bed-būy olan hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ جَحْرَاءُ أَيُّ وَاسِعَةً تَفْلَةً ÇİRK VE ÇAPAKLI OLAN GÖZE VASF OLUR; yukālu: عَيْنٌ جَحْرَاءُ إِذَا كَانَتْ صَيِّفَةً وَفِيهَا عَمَصٌ وَرَمَضٌ

أَلْجَحْرُ [el-ceḥir] (ketif [ketif] vezninde) Kesirü'l-ekl adama denir. Ve korkak kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ جَحْرٌ أَيُّ جَبَانٌ Ve uyluklarının eti azca çelimsiz adama denir. Ve fāsidi'l-'akl, tebāh-magz adama denir ki her nesneden 'āciz ve kāsır ola. Ve çirkīn ve bed-çehre ve bed-kıyāfet adama denir; yukālu: رَجُلٌ جَحْرٌ أَيُّ سَمِجٌ Ve تِيزَ أَعْيَانِ أَدَمًا دَنِيرٌ; yukālu: رَجُلٌ جَحْرٌ أَيُّ سَرِيعٌ الْجُوعِ

أَلْجَحْرُ [el-cāḥir] Bol dereye denir; yukālu: وَادٍ جَاحِرٌ أَيُّ وَاسِعٌ

أَلْجَحْرُ [el-caḥr] (faḥr [faḥr] vezninde) Kuyunun başını tevsī'e eylemek ma'nāsınadır; yukālu: جَحَرَ الرَّجُلُ جَحْرًا مِنَ الْبَابِ الْثَالِثِ إِذَا وَسَّعَ رَأْسَ بَيْتِهِ Ve

جَحْرُ [Caḥr] Semerḳand kazāsında bir kar-ye adıdır.

أَلْإِجْحَارُ [el-içḥār] (hemzenin kesriyle) ve أَلْتَجْحِيرُ [et-teçīr] (tefīl [tefīl] vezninde) Bunlar da جَحْرُ [caḥr] ma'nāsınadır; yukālu: أَجَحَرَ الرَّجُلُ وَجَحْرًا بِمَعْنَى جَحَرَ

إِجْحَارٌ [içḥār] Kuyu olmayan yerden eşme kazıp çok su peydā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَجَحَرَ الرَّجُلُ إِذَا أَتْبَعَ مَاءً كَثِيرًا مِنْ غَيْرِ مَوْضِعٍ Ve bir adam gereği gibi yıkanıp istincā eylememekle henüz mevzī-i istincāda rāyiha-i kazire kalmağın bed-būy olmak

ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا غَسَلَ الرَّجُلُ إِذَا غَسَلَ أَجْحَرَ الرَّجُلُ إِذَا تَزَوَّجَ امْرَأَةً جَحْرَاءَ دُرُهُ وَلَمْ يُتَيِّقِ فَيَقِي نَتْنَهُ Ve جَحْرَاءَ [caḥrā'] olan hatun almak ma'nāsınadır; yukālu: أَحْرَ الرَّجُلُ إِذَا تَزَوَّجَ امْرَأَةً جَحْرَاءَ

الْتَجْحُرُ [et-tecaḥḥur] (تَفَعَّلَ [tefa'ul] vezninde) Havuzun içinde olan çamurları kurumakla yarılıp suyu çekilip gitmek ma'nāsınadır; yukālu: تَجْحَرُ الْحَوْضُ إِذَا تَفَلَّقَ طِينُهُ وَذَهَبَ مَائُهُ Ve havuzun suyu kaynayıp akmak ma'nāsınadır; yukālu: تَجْحَرُ الْحَوْضُ إِذَا انْفَجَرَ مَائُهُ

ج خ د ر

الْتَجْحَدُرُ [el-caḥder] (جَعَفَرَ [ca'fer] vezninde) ve

الْتَجْحَدِرِيُّ [el-caḥderiyy] (حَيَدَرِيٌّ [ḥayderiyy] vezninde) ve

الْتَجْحَادِرُ [el-cuḥādir] (عَلَابِطٌ [ulābiṭ] vezninde) Be-gāyet iri ve dahāmetli adama denir.

ج د ر

الْتَجْدُرُ [el-cedr] (cīm'in fethi ve dāl'ın sükūnuyla) ve

الْتَجْدَارُ [el-cidār] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Duvara denir, حَائِطٌ [ḥā'iṭ] ma'nāsına. Cem'i جُدْرٌ [cudr] gelir, cīm'in zammı ve dāl'ın sükūnuyla muhaffettir ve جُدْرٌ [cudr] gelir zammeteynle ve جُدْرَانٌ [cudrān] gelir cīm'in zammıyla. Şārihin beyānına göre جُدْرٌ [cudr] جِدَارٌ [cidār]ın cem'idir, جُدْرَانٌ [cudrān] ve كُتُبٌ [kutub] gibi ve جُدْرَانٌ [cudrān] جَدْرٌ [cedr]in cem'idir, بَطْنٌ [baṭn] ve بَطْنَانٌ [buṭnān] gibi.

Müellifin *Başā'ir*'de beyānına göre جِدَارٌ [cidār] ve حَائِطٌ [ḥā'iṭ] duvara denip lākin جِدَارٌ [cidār] nütüvv ve irtifā' ve حَائِطٌ [ḥā'iṭ] ihāta i'tibārıyla. Ve جِدَارٌ [cidār] maddesinden ma'nā-yı nütüvv i'tibārına

mebnī جَدْرَ الشَّجَرِ derler, nohut gibi, hurde semeri zuhūr eyledikte. Kezālik arzdan nātī olan nebāta جَدْرٌ [cedr] itlāk olunur. Ve جُدْرِيٌّ الصَّبِيَانُ [cuderiyyu'ş-sibyān] dahi i'tibār-ı mezkūr ile semer-i şecere teşbīh olunmuştur. Ve جَيْدَرٌ [ceyder] kasīre denir, جُدْرَانٌ [cudrān]dan müştaktır, tehakkümen bir harf ziyāde olunmuştur. Ve جَيْدِرٌ [cedir] müntehā ma'nāsına müsta'meldir, bir şey'in cidāra intihāsı gibi, gūyā ki o dahi müntehādır, lāyık ve hakīk ma'nāsı buna mebnīdir. İntehā. Ve

جَدْرٌ [cedr] (بَدْرٌ [bedr] vezninde) Kumsalla mahsūs bir nebāt adıdır. Cem'i جُدُورٌ [cudūr]dur. Ve

جَدْرٌ [cedr] Ḥaṭīm-i Ka'be'ye itlāk olunur. Ve duvarın dibine denir. Ve duvarın bir cānibine denir. Ve

جَدْرٌ [cedr] Masdar olur, çocuğun bedeninde çiçek çıkmak ve çocuk çiçek çıkarmak ma'nālarına; yukālu: جَدْرَ الْجُدْرِيِّ فِيهِ وَجَدِرَ الصَّبِيِّ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ وَيُسَدُّ فَهُوَ مَجْدُورٌ وَمَجْدَرٌ Ve

جَدْرٌ [cedr] Ağacın yemişi nohut gibi baş verip çıkmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: جَدْرَ الشَّجَرِ جَدْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا خَرَجَ ثَمْرُهُ كَالْحِصَصِ Ve yerden nebātın uçları جُدْرِيٌّ [cuderiyy] tarzında çıkmaya başlamak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: جَدْرَ الثَّبْتِ إِذَا طَلَعَتْ رُؤُوسُهُ كَأَنَّهُ الْجُدْرِيُّ Ve el kesret-i 'amelden kabarmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: جَدَرَتِ الْيَدُ إِذَا مَجَلَّتْ Ve bir adamı bir şey'e lāyık ve çesbān kılmak ma'nāsınadır; yukālu: جَدْرَ الرَّجُلِ لَهُ إِذَا جَعَلَهُ جَدِيرًا إِلَيْهِ Ve bir yere duvar çevirmek ma'nāsınadır; yukālu: جَدْرَ الْجِدَارِ إِذَا حَوَّطَهُ Ve bir kimse duvarı siperlenip arkasında gizlenmek ma'nāsınadır; yukālu: جَدْرَ الرَّجُلِ

إِذَا تَوَازَى بِالْجَدَارِ

الإِجْدَارُ [el-icdār] (hemzenin kesriyle) Bir yerde جَدَّرَ [cedr] dedikleri nebât-ı mezkûr olmak ma'nâsınadır; hemze sayrûret içindir; yukâlu: أَجْدَرَ الْمَكَانَ إِذَا صَارَ فِيهِ الْجَدُّ Ve ağacın yemişi nohut gibi zuhûr eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: أَجْدَرَ الشَّجَرِ إِذَا خَرَجَ جُدْرِيٌّ مِنْهُ كَالْحَبِّصِ Ve yerden nebâtın uçları جُدْرِيٌّ [cuderiyy] gibi çıkmak ma'nâsınadır; yukâlu: أَجْدَرَ الثَّبْتُ إِذَا طَلَعَتْ رُؤُوسُهُ كَأَنَّهَا الْجُدْرِيٌّ **الْجُدْرِيٌّ** [el-cuderiyy] (cîm'in zammı ve fethi ve dâl'in iki sûrette dahi fethiyle) Çiçek ta'bîr olunan kabarcığa denir ki çocuklarda çıkar.

المَجْدُورُ [el-mecdür] ve

المُجَدَّرُ [el-mucedder] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Çiçek çıkarmış çocuğa denir. Biri sülâsiden ve biri tef'ildendir; yukâlu: جَدَّرَ الصَّبِيَّ وَجَدِرَ فَهُوَ مَجْدُورٌ وَمُجَدَّرٌ Ke-mâ zukire.

المَجْدَرَةُ [el-mecderet] (مَلْعَبَةٌ [mel'abet] vezninde) Çiçek illeti çok olan yere denir; yukâlu: أَرْضٌ مَجْدَرَةٌ أَيْ كَثِيرَةٌ الْجُدْرِيَّ

التَّجْدِيرُ [et-tecdîr] (تَفْعِيلٌ [tef'îl] vezninde) Çocuk çiçek çıkarmak ma'nâsınadır; teksîri mutazammındır; yukâlu: جَدَّرَ الصَّبِيَّ Ke-mâ zukire. Ve إِجْدَارٌ [icdār] ile iki ma'nâ-yı ahîrde mürâdiftir; yukâlu: جَدَّرَ الشَّجَرِ وَجَدَّرَ الثَّبْتُ بِمَعْنَى أَجْدَرَ جَدَّرَ الْجَدَارَ إِذَا سَدَّهَ

الْجَدْرُ [el-cidr] (cîm'in kesriyle) Bir nebât adıdır. Müfredi جَدْرَةٌ [cidret]tir.

الْجَدَرُ [el-ceder] (fethateynle) Yumruya denir ki bedende hilkî yâhüd darbdan yâ bir cirâhattan hâdis olur. Vâhidi جَدْرَةٌ [cederet]tir hâ'yla; cem'i أَجْدَارٌ [ecdār]dır. Ve

boğazda zuhûr eden vereme ve ura dahi itlâk olunur. Ve eşek kısmının boynunda hâdis olan kabarığa ve ısırik eserine denir. Ve ağacın çiçeğinde ibtidâ zâhir ve mün'akid olan habbeye denir. Ve

جَدَّرَ [ceder] Masdar olur, insânın bedeninde ur yâ yumru çıkmak çıkmak ma'nâsına; yukâlu: جَدَّرَ الرَّجُلُ جَدْرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا خَرَجَ بِهِ جَدْرٌ Ve asma yapraklanmağa yüz tutmak ma'nâsınadır; yukâlu: جَدَّرَ الْكُرْمَ إِذَا هَمَّ بِالْإِيْرَاقِ **الْجُدْرُ** [el-cuder] (ضُرْدٌ [şurad] vezninde) Bu dahi gövdede zuhûr eden yumruya denir. Vâhidi جُدْرَةٌ [cudret]tir, غُرْفَةٌ [gurfet] ve غُرْفٌ [guref] gibi.

الْجُدُورُ [el-cudür] (فُعُودٌ [ku'üd] vezninde) Eşek boynunda ur yâhüd ısırik eseri olmak ma'nâsınadır; yukâlu: جَدَّرَ الْجِمَارُ جُدُورًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا صَارَ فِي غُنْفِهِ جَدْرٌ

الْجَدِيرُ [el-cedîr] (أَمِيرٌ [emîr] vezninde) İki tarafı duvarlı olan yere denir; yukâlu: مَكَانٌ جَدِيرٌ إِذَا صَارَ قَدْ بُنِيَ حَوْلَيْهِ جِدَارٌ Ve lâyık ve halîk ve sezâvâr ma'nâsınadır; 'alâkası zikr olundu. Cem'i جَدِيرُونَ [cedîrûn]dur ve جَدْرَاءٌ [cuderā] gelir, كُرْمَاءٌ [kuremā] vezninde; yukâlu: هُوَ جَدِيرٌ بِكَذَا أَيْ خَلِيقٌ

الْجَدَارَةُ [el-cedâret] (كَرَامَةٌ [kerâmet] vezninde) Lâyık ve sezâvâr olmak ma'nâsınadır; yukâlu: جَدَّرَ بِكَذَا جَدَارَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ خَلِيقًا بِهِ Kâle'sî-şârih ve yukâlu: مَا أَجْدَرُهُ بِالْخَيْرِ وَهُوَ أَجْدَرُ بِهِ

جَدَارَةٌ [cedâret] Nebâtın uçları جُدْرِيٌّ [cuderiyy] şeklinde görünmeğe başlamak ma'nâsınadır; yukâlu: جَدَّرَ الثَّبْتُ جَدَارَةً إِذَا طَلَعَتْ رُؤُوسُهُ كَأَنَّهَا الْجُدْرِيٌّ

المَجْدَرَةُ [el-mecderet] (mîm'in ve dâl'in fethiyle) ve

المَجْدُورُ [el-mecdür] Ehl-i liyâkat demek-

tir; yukālu: إِنَّهُ لَمَجْدَرَةٌ أَنْ يُفَعَلَ وَمَجْدُورٌ أَيْ مَحْلَقَةٌ. Asl bu sīga bā'is ve dā'ī-i mādde ma'nāsına mevzū'dur; meselā مَجْنَبَةٌ [mecnebet] cübne ve مَبْخَلَةٌ [mebħalet] buhle bā'is ve dā'ī demektir. Pes مَجْدَرَةٌ [mecderet] ve مَحْلَقَةٌ [maħleqat] onda bir haslet ve isti'dād vardır ki kendisini 'amel-i merkūmun fi'line liyākati dā'ī ve sezāvārlığına bā'istir demektir ki me'ālī ehl-i liyākat demektir ve مَجْدُورٌ [mecdūr] burada fi'li-i müte'addiden mef'uldür.

الْجَدِيرَةُ [el-cedīret] حَظِيرَةٌ [ħazīret] vezninde ve mürādifidir ki ağıla ve mandıraya itlāk olunur. Ve sirişt ve tabī'at ma'nāsınadır; yukālu: بِهِ جَدِيرَةٌ كَرِيمَةٌ أَيْ طَبِيعَةٌ

الْجِدَارَةُ [el-Cidāret] كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Ħicāz'da bir dere adıdır ki niçe kurāya müstemildir.

جَدْرٌ [Ceder] (fethateynle) Ħimş ile Selemiyye beyninde bir karye adıdır. Nisbetinde جَدْرِيٌّ [cederiyy] denir ve gayr-i kıyās üzere جَيْدَرِيٌّ [ceyderiyy] denir, جَيْدَرِيٌّ [ħayderiyy] gibi.

الْجَدْرَةُ [el-Cederet] (feteħātla) Ezd kabīlesinden bir cemā'at adıdır, Ka'be-i mu'azzamanın duvarını 'alā-kavlin Ħicr ve Ħaṭīm'i onlar binā etmeleriyle جَدْرَةٌ [Cederet] ile tesmiye olundular. Ve

جَدْرَةٌ [Cederet] Kuşayy b. Kilāb'ın vālidisi lakabıdır.

الْإِجْتِدَارُ [el-ictidār] إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Duvar yapmak ma'nāsınadır; yukālu: إِجْتَدَرَ الْبِنَاءُ إِذَا بَنَى الْجِدَارَ

الْجَيْدَرُ [el-ceyder] حَيْدَرٌ [ħayder] vezninde) ve

الْجَيْدَرِيٌّ [el-ceyderiyy] ve

الْجَيْدَرَانُ [el-ceyderān] شَيْقَرَانٌ [şayqarān]

vezninde) Bodur, kasīrū'l-kāmet kişiye denir.

الْمَجْدُورُ [el-mecdūr] Bir nesneye lāyık kılınmış ve yakıştırlmış demektir ki zikr olundu. Ve bedeni kalīlū'l-lahm, çelimsiz kişiye itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ مَجْدُورٌ أَيْ قَلِيلُ اللَّحْمِ

ذُو جَدْرٍ [Zū Cedr] بَدْرٌ [bedr] vezninde) Medīne kurbünde bir çirāgāh adıdır.

الْمِجْدَارُ [el-micdār] مِخْرَابٌ [miħrāb] vezninde) Ekinli tarlalarda vuhuş men' ve ihāfesi için nasb olunan taştan yapıma heykele denir ki oyuk ta'bīr olunur ve minhu yukālu: كَالْمِجْدَارِ لَيْسَ لَهُ مَقْدَارٌ وَهُوَ مَا يُنْصَبُ فِي الرَّزْعِ مَرْجَرَةٌ لِلسَّبَاعِ

عَامِرُ بَنُ جَدْرَةَ [Āmir b. Cederet] (feteħātla) En evvel hatt-ı 'Arabīyi ketb eden kimsedir.

عَامِرُ الْأَجْدَارِ [Āmiru'l-Ecdār] (hemzenin fethiyle) Bir cemā'atin pederidir; gövdesinde yumrular olmakla muzāf olmuştur.

جُدْرَةٌ [Cudret] (cīm'in zammıyla) İbn Sebre'dir ki saħābidir.

الْجَنْدَرَةُ [el-cenderet] دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Yazılmış 'atīk yāhūd āb-zede ve fersūde makūlesi hatt üzerine kalem gezdirmek tecdīd ve islāh eylemek ma'nāsınadır; yukālu: جَنْدَرَ الْكِتَابِ إِذَا أَمَرَ الْقَلَمَ عَلَى مَا دَرَسَ مِنْهُ Ve kumaşın fersūde olan nakş u nigārını i'āde eylemek ma'nāsınadır, gerek nakşını islāhla ve gerek perdāhtla olsun. Bu münāsebetle ütülemeğe dahi itlāk olunur; yukālu: جَنْدَرَ الثَّوْبِ إِذَا أَعَادَ وَشَبِهَ جَنْدَرَةَ [cenderet] kelimesi bu ma'nāda Fārisīden mu'arreb zann olunur. Fi'l-vāki جَنْدَرَهُ [cendere] Fārisīde raht-māl ta'bīr olunan ālete denir ki onunla kumaş perdāht ederler. Bu münāsebetle

mücellid cenderesine de itlāk olunmuştur. 'Arab ta'rib ve tasarruf eylemek gayr-i garıbdır. Ve Ebū Kışışafe Cendere b. Ğayşene saĥābıdır.

[ج ذ ر]

الْجَذْرُ [el-cezr] (cīm'in fethi ve zāl-ı mu'cemenin sükünuyla) Kesmek ma'nāsınadır; yukālu: جَذَرَ الشَّيْءَ جَذْرًا مِّنْ أَلْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا قَطَعَهُ Ve

جَذْرٌ [cezr] Bir nesnenin köküne ve bünyādına denir, أَضْلٌ [aşl] ma'nāsına. 'Alā-kavlin lisānın ve zekerin ve hisābın asl ve esāsına denir ki bunlarda hāss olur. Esās'ta ta'mimle mersümdür; kāle نَزَلَتْ فِي جَذْرِ قَلْبِهِ أَيَّ أَضْلِهِ وَغَلَطَ جَذْرُ لِسَانِهِ وَمَا أَغْلَطَ الْمَحَبَّةُ فِي جَذْرِ قَلْبِهِ أَيَّ أَضْلِهِ وَغَلَطَ جَذْرُ لِسَانِهِ وَمَا أَغْلَطَ الثَّوْرُ جَذْرَ قَوْزٍ هَذَا الثَّوْرُ Ve bunlarda cīm'in kesriyle lügattir, 'alā-kavlin asl ma'nāsında kesr iledir. Kaldı ki mü'ellifin أَضْلٌ جَسَابٌ dediđi meselā on 'adedi kendi nefesine darb eylesen yüz olur; on ki asl madrūbdur, جَذْرٌ [cezr]dir, hāsıl olan yüzü مَجْدُورٌ [meczūr] ve جُدَاءٌ [cudā] dahi derler. Kezālik üç 'adedi nefesine darb ile dokuz olur, üç جَذْرٌ [cezr] ve dokuz مَجْدُورٌ [meczūr] ve جُدَاءٌ [cudā]dır; yukālu: مَا جَذْرُ هَذَا الْعَدَدِ وَمَجْدُورُهُ وَجُدَاءُهُ أَيُّ أَضْلُهُ وَمَبْلَعُهُ Ve

جَذْرٌ [cezr] Bir nesneyi kökünden kesmek ma'nāsınadır; yukālu: جَذَرَهُ إِذَا اسْتَأْصَلَهُ Ve

جَذْرٌ [cezr] Boynun köküne denir, مَعْرُزُ الْعُنُقِ [mağziru'l-'unuq] ma'nāsına. Cem'i جَذُورٌ [cuzūr]dur.

الْإِجْدَارُ [el-iczār] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir nesneyi bi-tamāmihi kökünden kesmek ma'nāsınadır; yukālu: إِجْدَرَهُ إِذَا اسْتَأْصَلَهُ

الْجُودُزُ [el-cu'zur] (hemze ile فَتْنُذٌ [kunfu'z] vezninde ve zāl'ın fethiyle lügattir) ve

الْجَيْذَرُ [el-ceyzer] حَيْدَرٌ [ĥayder] vezninde) ve

الْجُودُزُ [el-cūzer] (vāv ile فُوفَلٌ [füfel] vezninde) ve

الْجَوْدُزُ [el-cevzer] كَوْكَبٌ [kevkeb] vezninde) ve

الْجَوْزُزُ [el-cevzir] (cīm'in fethi ve zāl'ın kesriyle) Bakara-i vahşiyye veledine ya'nı sığın ta'bir olunan hayvānın yavrusuna denir.

الْمُجْذِرُ [el-muczir] (مُحْسِنٌ [muĥsin] vezninde) Yavrulu sığına denir; yukālu: بَعْرَةٌ مُجْذِرٌ أَيُّ ذَاتِ جُودُزٍ

الْإِنْجِدَارُ [el-incizār] (إِنْفِعَالٌ [infi'āl] vezninde) Kesilmek ma'nāsınadır; yukālu: فَانْجَذَرَ أَيُّ قَطَعَهُ فَانْقَطَعَ

الْإِجْذِيرَارُ [el-iczirār] (إِشْمِيزَاةٌ [işmizāz] vezninde) Bir adam bir kimse ile sövüşüp muĥāsama eylemek için karşısına 'amūd gibi dikilmek ma'nāsınadır; yukālu: إِجْدَارٌ إِذَا انْتَصَبَ لِلْسَبَابِ Ve nebāt bitip lākin boylanmayıp bodur kalmak ma'nāsınadır; yukālu: إِجْدَارُ النَّبَاتِ إِذَا نَبَتَ وَلَمْ يَطُلْ

الْجَيْذَرَةُ [el-ceyzeret] حَيْدَرَةٌ [ĥayderet] vezninde) Bir nev' balık ismidir ki iri zengī 'Arablar şeklinde siyāh olur, okyānūsun kadırğa balıklarındandır.

الْمُجْذَرُ [el-Mucezzer] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) 'Abdullāh b. Ziyād el-Belevī lakabıdır. Ve 'Alķama b. el-Mucezzer el-Kinānī ikisi de ashābdandır. Ve

مُجْذَرٌ [mucezzer] İri tomruk gibi yoğun ve her yanı dızman olan tıknaz bodura denir. Ve gövdesinin etleri kemiklerinin iç tarafında az olup etrafında ve hacmlerinde olan deveye denir.

الْجَيْذَرُ [el-ceyzer] حَيْدَرٌ [ĥayder] veznin-

de) Bu dahi gövdesi yoğun ve her yanı iri adama denir, 'alā-kavlin bu dāl-ı mühmele iledir, Cevherī vehmle burada sebt eylemiştir, lākin bu resme mütereddid olan maddede tevḥīm gayr-i müstakīmdir.

[ج ز م ر]

الْجَذْمُورُ [el-cuzmūr] عُضْفُورٌ [uṣfūr] vezninde) Bir şey'in aslına, 'alā-kavlin evveline denir. Ve budak dibine denir ki kesildikten sonra ağaç özdeğinde yumruca kütük gibi kalır. Cem'i جَذَامِيرُ [cezāmīr] dir, o 'alāka ile cümle ve cem' ma'nāsına istīf'māl olunur; yukālu: أَخَذَهُ بِجَذْمُورِهِ وَبِجَذَامِيرِهِ أَيَّ بِجَمِيعِهِ

الْجَذْمَارُ [el-cizmār] (cīm'in kesriyle) [cuzmūr] ile ma'nā-yı sānīde mürādiftir.

الْجَذَامِيرُ [el-cuzāmīr] [ulābiṭ] vezninde) 'Ahd ve hukūku pek kat' eden kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ جَذَامِيرٌ أَيَّ قَطَاعٌ لِلْعَهْدِ

[ج ر ر]

الْجَرُّ [el-cerr] (cīm'in fethi ve rā'nın teşdidiyle) Bir nesneyi öteden beriye çekmek ma'nāsınadır; yukālu: جَرَّ الشَّيْءَ جَرًّا مِنْ النَّبِيبِ الْأَوَّلِ إِذَا جَذَبَهُ

جَرُّ [Cerr] Hiçāz'da Eşca' kabilesi diyârına karīb bir mevzi' adıdır. Ve

جَرُّ [cerr] جَرَّةٌ [cerret] lafzından cem'-i cinsi olur ki büyük destîlere denir. Ve

جَرُّ [cerr] Dağın dibine denir, أَضْلُ الْجَبَلِ [aṣlu'l-cebel] ma'nāsına; yāhūd savāb olan الْجُرَاصِلُ الْجَبَلِ [el-curāsilu'l-cebel] olmaktadır, ya'nī kütüb-i lügatte الْجَبَلِ 'ibāretiyle mersūm olmakla İmām Ferrā' الْجُرَاصِلُ kelimesini ki عُلاَبِطٌ [ulābiṭ] vezninde cebel ma'nāsınadır, iltibās-ı resmīye binā'en أَضْلُ الْجَبَلِ olmak üzere fehmi eylemekle musahhafen sebt ve rivāyet ey-

lemiştir. Ve

جَرُّ [cerr] Çukur ve engebe yere denir. Ve sırtlan inine denir, جَحْرُ الضَّبْعِ [cuḥru'd-ḍabu'] ma'nāsına. Ve tilki inine denir. Ve zenbīle denir ki zarf-ı ma'ruftur. Ve deve sinirinin soyuntusundan masnū' himyān tarzında bir gūne zarfa denir ki seferber olan hatunlar ona pişmiş et koyup pālānın gerisine ta'lik ederler, gittiği yerde beri öte salınıp hareket eder. Ve şol ip'e denir ki çiftçiler onunla boyunduruk makūlesi ālāt ve edevātı sarıp bend ederler. Ve

جَرُّ [cerr] Masdar olur, davarı āhestece sürmek ma'nāsına; yukālu: جَرَّ الْإِبِلَ جَرًّا إِذَا سَاقَهَا رُوَيْدًا Ve deve otlayarak gitmek, 'alā-kavlin rākibi irhā-yı miḥār etmekle otararak gitmek ma'nāsınadır; yukālu: جَرَّتْ الْإِبِلُ إِذَا رَعَتْ وَهِيَ تَسِيرُ أَوْ إِذَا تَرَكَهَا رَاكِبَهَا تَزْعَى فَلَانَ يَجُرُّ الْإِبِلَ عَلَى أَفْوَاهِهَا إِذَا سَارَ Kāle fi'l-Esās بِهَا سَيْرًا لَيْتًا وَهِيَ تَأْكُلُ جَرَّ لِسَانَ الْفَصِيلِ إِذَا شَقَّهُ Ve gebe nāka karnında veledini senesi tamāmından sonra bir yā iki ay yā kırk gün dahi vaz' eylemeyi çekip götürmek ma'nāsınadır; yukālu: جَرَّتِ النَّاقَةُ إِذَا لَمْ تُنْتِجْ وَلَدَهَا بَعْدَ تَمَامِ السَّنَةِ شَهْرًا أَوْ شَهْرَيْنِ أَوْ أَرْبَعِينَ يَوْمًا Ve gebe kısarak on bir aydan ziyāde geçirip vaz' eylememekle çekip götürmek ma'nāsınadır; yukālu: جَرَّتِ الْفَرَسُ إِذَا لَمْ تُنْتِجْ Şārih der ki at kısmının müddet-i hamli on bir ay mikdārıdır; ondan geçerse جَرُّ [cerr] denir ve bu sürette kulun be-gāyet kuvvetli olur. Ve

جَرُّ [cerr] Kezālik nisvān kısmı müddet-i hamlden dokuz ayı geçirmek ma'nāsınadır; yukālu: جَرَّتِ الْمَرْأَةُ إِذَا جَارَتْ وَلَاذَتْهَا عَلَى تِسْعَةِ أَشْهُرٍ

müsta'meldir ki cerr-i fitne vü günāhtan 'ibârettir; yukālu: جَزَّ فَلَانٌ عَلَى نَفْسِهِ وَعَلَى غَيْرِهِ جَزْرَةَ جَزْرَةٍ يَجُزُّ بِالضَّمِّ وَيَجُزُّ بِالْفَتْحِ جَزًّا مِنَ النَّبَابِ الْأَوَّلِ جَزْرَةَ جَزْرَةٍ وَرِزْقَهُ وَرِزْقَهُ إِذَا جَنَى

الْإِجْتِرَارُ [el-ictirār] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) ve

الْإِجْدِرَارُ [el-icdirār] (tā-yı dāl'a kalble) Bunlar da bir nesneyi beri çekmek ma'nāsınadır; yukālu: إِجْتَرَّ الشَّيْءَ وَاجْدَرَهُ وَجَزَّ بِمَعْنَى جَزَّهَ Ve

إِجْتِرَارٌ [ictirār] Geviş getiren hayvān geviş getirmek ma'nāsınadır; yukālu: إِجْتَرَّ الْبَعِيرُ إِذَا آتَى بِالْجَزْوَةِ آتَى بِالْجَزْوَةِ

الْإِسْتِجْرَارُ [el-isticrār] Bu dahi cerr ve cezb ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَجْرَرْتُ لِفُلَانٍ أَيَّ أَمَكْتَهُ جَزْوَةً Ve çekilmek, incizāb ma'nāsına gelmekle bir adama teslīm-i zimām-ı inkıyād ile fermān-ber olmak ma'nāsına isti'māl olunur; bundan çektiği yere gitmek ile ta'bīr olunur; tekūlu: إِسْتَجْرَرْتُ لِفُلَانٍ أَيَّ أَمَكْتَهُ مِنْ نَفْسِي فَأَنْقَذْتُ لَهُ

التَّجْرِيرُ [et-tecrīr] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bu dahi cerr ve cezb ma'nāsınadır; yukālu: تَجَرَّرَ الشَّيْءُ بِمَعْنَى جَزَّهَ

عَيْنُ الْجَزْرِ [ʿAynu'l-Cerr] (fethle) Şām'da bir belde adıdır.

الْجَزْوَةُ [el-cerret] (cīm'in fethiyle) Toprak-tan yapılmış büyük destīye denir ki el ile çekip götürmesi kābil olur. Cem'-i cinsi جَزَّ [cerr]dir hā'sız ve cem'-i sīgı جَزَارٌ [cirār]dır cīm'in kesriyle. Ve

جَزْوَةٌ [cerret] Ekmeğe denir, حُبْزٌ [hūbz] gibi, 'alā-kavlin hāssaten külde pişmiş ekmeğe denir.

الْإِنْجِرَارُ [el-incirār] (إِنْفِعَالٌ [infi'āl] vezninde) Çekilmek ma'nāsınadır; yukālu:

إِنْجَزَّتْ الْإِبِلُ بِمَعْنَى جَزَّتْ Ve جَزَّ [cerr] gibi deve otlayarak gitmek, 'alā-kavlin rākibi yularını boşlayıp otarak yürüyüp gitmek ma'nāsınadır; yukālu: إِجْتَرَّتْ الْإِبِلُ بِمَعْنَى جَزَّتْ

الْإِجْرَارُ [el-icrār] (hemzenin kesriyle) Bu dahi deve yavrusunun anasını emmesin diye dilini şakk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَجَرَ الْفَصِيلَ إِذَا شَقَّ لِسَانَهُ لِئَلَّا يَرْتَضِعَ Ve hayvān geviş getirmek ma'nāsınadır; yukālu: أَجَرَ الْبَعِيرَ إِذَا آتَى بِالْجَزْوَةِ Ve bir nesneyi bir adama çektirip sürttürmek ma'nāsınadır; yukālu: أَجَرَهُ الرَّسَنَ إِذَا أَشْحَبَهُ Bu münāsebetle emsāldendir ki جَزَّ فَلَانًا "أَجَرَ فَلَانًا تَرَكُهُ يَضَعُ مَا شَاءَ رَسَنَهُ" ya'nī "Filān kimseyi mutlaku'l-'inān edip kendi başına terk eyledi, ne işlerse işlesin ipini sürüyerek gezip yürüsün" demektir. Ve

إِجْرَارٌ [icrār] Medyūna deyn için bir mikdār mühlet verip vakt-i āhere sürttürmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَجَرَهُ الدَّيْنُ إِذَا أَحْرَهُ لَهُ Ve hānende asvāt-ı mütetābi'a ile tegannī ve sürūd eylemek ma'nāsına müsta'meldir ki kesmeyip peyderpey icrār eylemekten 'ibârettir; yukālu: أَجَرَ فَلَانٌ أَعَانِيهِ إِذَا تَابَعَهَا أَجْرَنِي أَعَانِي إِذَا عَنَّكَ صَوْتًا Kāle fi'l-'Esās إِذَا تَابَعَهَا Ve mızrak vurduğu adamın üzerinden mızrağı geri çekmeyip sançılımış olarak terkle sürttürmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَجَرَ فَلَانًا إِذَا طَعَنَهُ وَتَرَكَ Güyā ki o adama mızrağı kendisi sürttürür oldu. Vanķulu merhūmun işbu sürttürür oldu. **إِجْرَارٌ** [icrār] māddesi tercemesine çeşm-i insāfla nazar oluna.

الْجَزْوُ [el-cerūr] (صَبْرٌ [şabūr] vezninde) Şol gebe nākaya denir ki tamām-ı seneden sonra bir yā iki ay yāhūd kırk gün dahi ziyāde geçmiş ola. Ve yedeğe gelmez

olan serkeş hayvāna denir ki قَوُودٌ [ka'ūd] mukābilidir; yukālu: فَرَسٌ وَجَمَلٌ جُرُورٌ إِذَا كَانَ يَمْنَعُ الْقِيَادَ Ve pek derin olan kuyuya denir, gūyā ki derinliğinden ipi kendisine cerr ve cezb eder; yukālu: بِئُرٌ جُرُورٌ أَيْ بَعِيدَةٌ Ve kötürüm hatuna denir ki sürünerek gider; yukālu: إِمْرَأَةٌ جُرُورٌ أَيْ مَقْعَدٌ

الْجِرَّةُ [el-cirret] (cīm'in kesriyle) Binā-i nev^cdir ki hey^cet ve hālete delālet eder; yukālu: مَا أَحْسَنَ جِرَّتَهُ أَيْ هَيْئَةَ جِرَّتِهِ Ve

جِرَّةُ [cirret] Geviş dedikleri şey'e denir ki işkenbesi olan hayvān ekl eylediği nesneyi geri çıkarıp sakız gibi çiğneyip yine bel eder. Bunda cīm'in fethiyle de cā'izdir; yukālu: كَظَمَ الْبَعِيرُ جِرَّتَهُ وَهِيَ مَا يَفِيضُ بِهِ الْبَعِيرُ yukālu: فَيَأْكُلُهُ ثَانِيَةً وَكَذَا الْغَنَمُ ettikleri için itlāk olunmuştur. Ve

جِرَّةُ [cirret] Şol çiyneymiye ve lokmaya itlāk olunur ki deve kısmı 'alef gelince kadar onu ağızında beri öte çiğneyip avunur; bu gevişten başkadır; yukālu: يَجْتَرُ الْبَعِيرُ بِالْجِرَّةِ وَهِيَ اللَّفْمَةُ الَّتِي يَتَعَلَّلُ بِهَا إِلَى وَقْتِ عَلْفِهِ Ve

جِرَّةُ [cirret] Konup göçer olan haşem-nişin obasına denir; tekülü: أَتَيْتُ عَلَى جِرَّةِ أَبِي جَمَاعَةَ yukālu: وَيَطْعُنُونَ Ve Bāb b. Zī'l-Cirre şol kimse-dir ki Hazret-i 'Oşmān radiyallāhu 'anhū ashābından olmakla 'Acem'de Rīşehr nām beldenin fethi hususunda ehl-i 'Acem'den Suhrek nām battālī ki ser-^casker idi, katl eylemişti. Ve Sevm bint Cirre bir A-rābiyyedir.

الْجِرَّةُ [el-curret] (cīm'in zammıyla ve fet-hiyle lügattir) Bir zirā^c mikdārında bir ağaçtır, ucunda ağ ve ortasında bir ip olur, onunla āhū şikār ederler.

Kāle's-ş-şārih ve minhu'l-meselu: "نَاوَصَ" yukālu: "أَهْوَى الْجِرَّةَ ثُمَّ سَأَلَهَا" ten sonra muztarib olup sonra sākīn olur"

gūyā ki tuzak ile müsāleme eyler. Bir mikdār ta'assub ve muhālefet edip ba'dehu nāçārī inkiyād eden hakkında darb olunur. İntehā. Ve

جِرَّةُ [curret] Şol ölçek tarzında bir gūne kaba denir ki demirden olup ve dibinde cā-be-cā süzgülü gibi delikleri olmakla ikinci kısmı onun içine tohum doldurup beri öte gittiği yerde tarlaya tohum ilkā eder, bāğçevān sikāyesi gibi bir kaptır. Ve Yezīd b. el-Aḥnes b. Ḥabīb b. Curre ashābandandır.

الْجِرِّيُّ [el-cirriyy] (cīm'in ve rā-i müşeddedenin kesriyle) Bir nev^c balık ismidir ki uzun ve emles ya'nī yılan gibi düz ve pul-suz olur, Yehūd tā'ifesi onu ekl eylemezler. Müfredāt sāhibleri bunu yayın balığı ile beyān ederler. Hattā *Tuḥfe* mütercimi Yūnānīde silevros ve Mışır'da silevver ve Māzenderān'da kelīs derler diye tafsīl eylemişti. Ve şārih mār-māhī ya'nī yılan balığı ile beyān eylemiştir. Ve kāle fi'n-Nihāye ve fi hadīsi İbn 'Abbās: عَنْ "أَنَّهُ سُئِلَ عَنْ أَكْلِ الْجِرِّيِّ فَقَالَ إِنَّمَا هُوَ سَيْءٌ حَرَمَةٌ الْيَهُودُ" وَهُوَ نَوْعٌ مِنَ السَّمَكِ يُشْبِهُ الْحَيَّةَ وَيُسَمَّى بِالْفَارِسِيَّةِ "مَا زَ مَا هِيَ"

الْجِرِّيَّةُ [el-cirriyyet] (kesreteyn ve teşdid-i yā'yla) ve

الْجِرِّيَّةُ [el-cirriyyet] (kesreteyn ve hemze ile) Kursāğa denir; yukālu: أَلْقَاهُ فِي جِرِّيَّتِهِ وَفِي Hemze ile mehmūzdu.

الْجَارَّةُ [el-cāret] [ḥāret] vezninde) Şol develere denir ki yularlarıyla çekilir ola; yukālu: إِبِلٌ جَارَّةٌ أَيْ نُجْرٌ بِأَرْمَتِهَا yukālu: مَجْرُورَةٌ [mecrūret] ma'nāsına olmakla ﴿عَيْشَةٌ رَاضِيَةٌ﴾ ve ﴿مَاءٌ﴾ kabılinden olur ve minhu'l-hadīsu: "لَيْسَ فِي الْإِبِلِ الْجَارَّةُ صَدَقَةٌ" وَهِيَ الْعَوَامِلُ سُؤِيَّتٌ yukālu: جَارَّةٌ لِأَنَّهُ نُجْرٌ بِأَرْمَتِهَا Ve

جَارَةٌ [cārret] Suya varan yola itlāk olunur; tekūlu: **إِنْتَهَيْتُ إِلَى جَارَةٍ أَيِ الطَّرِيقِ إِلَى الْمَاءِ**

الْجَرِيرُ [el-cerīr] (حَرِيرٌ [harīr] vezninde) Şol ipe denir ki devenin başına yulardan başkaca geçirirler, izār-ı dābbe menzilesindedir. Ve yulara itlāk olunur. Kāle'ş-şārih ve fi'l-hadīsi: **أَنَّ الصَّحَابَةَ نَازَعُوا جَرِيرَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ زَمَامَةَ فَقَالَ النَّبِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ "خَلُّوا بَيْنَ جَرِيرٍ وَالْجَرِيرِ" أَيِ دَعُوا لَهُ زَمَامَةَ** Ve

جَرِيرٌ [Cerīr] ile ba'zı kimseler de tesmiye olunmuştur: Ebū Cerīr ve Cerīr el-E[r]kaṭ ve Cerīr b. 'Abdullāh b. Cābir el-Becelī ve Cerīr b. 'Abdullāh el-Ḥimyerī ve Cerīr b. Evs b. Ḥārīşe ashāb-ı kirāmdandır.

الْمَجْرُ [el-mecerr] (مَرْدٌ [meredd] vezninde) Kārgīr binālar sathında cā'iz dedikleri ok ta'bir olunan iri direğe denir ki 'avārız ya'nī kirişleme ve hātıl ta'bir olunan direkleri onun üzerine arkuru vaz' ederler.

الْمَجْرَةُ [el-mecerret] (hā'y-la) Bābu's-semā' ya'nī gök kapısına denir, 'alā-kavlin **شَرْحٌ** [şerec] ya'nī Fārisīde kehkeşān, Tūrkīde saman uğrusu dedileri beyāza denir ki geceler felekte hurde kevākib-i sehābiyye ictimā'ından yol şeklinde görünen beyāzdır; bir tarafa doğru çekildiği için itlāk olundu.

مَجْرُ الْكَنْبِشِ [Mecerru'l-Kebş] Minā'da bir mevzi' adır.

الْجَرِيرَةُ [el-cerīret] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Zeb ve cināyet ya'nī suça denir ki kendi nefsi yāhūd gayr üzerine cerr ve cezb eder; yukālu: **جَرَّ عَلَى نَفْسِهِ جَرِيرَةً وَكَذَا [Bu] فَاعِلَةٌ بِي-مَا'نَا مَفْعُولَةٌ**

مِنْجَرَاكٌ [min cerrāke] (cīm'in fethi ve rā'nın teşdīdi ve tahfifiyle) ve

مِنْجَرَاكٌ [min cerrā'ike] (kezālik rā'nın teşdīdi ve tahfifi ve hemze ile) ve

مِنْجَرِيرَتِكَ [min cerīretike] (cīm'in fethiyle) **مِنْ أَجْلِكَ** ma'nāsınadır ki senin için ve senden ötürü demektir; tekūlu: **فَعَلْتُ ذَلِكَ مِنْ جَرَاكَ وَمِنْ جَرَاكَ وَيَحْفَمَانِ وَمِنْ جَرِيرَتِكَ أَيِ مِنْ أَجْلِكَ** Cerr ve cezb ma'nāsından me'hūzdur.

الْحَارُّ [el-cār] حَارٌّ [ḥarr] lafzına itbā'an irād olunur ki hā-yı mühmele ile; yukālu: **هَذَا الشَّيْءُ حَارٌّ جَارٌّ**

الْجَرْجَارُ [el-cercār] (قَرَاكٌ [qarak] vezninde) Bir nev' nebāt adıdır. Ve çağırğan deveye denir; yukālu: **إِبِلٌ جَرْجَارٌ أَيِ كَثِيرُ الصَّوْتِ** Ve ra'd āvāzına denir.

الْجَرْجَارَةُ [el-cercāret] (hā'y-la) Değirmene denir.

الْجَرْجِيرُ [el-circir] (cīm'lerin kesriyle) Bu dahi çağırğan deveye denir. Ve **جَرْجِيرٌ** [circir] ma'nāsınadır, ke-mā se-yuzkeru.

الْجَرْجَارِجُ [el-cerācir] (cīm'in fethiyle) İri ve dahāmetli develere denir; yukālu: **إِبِلٌ جَرْجَارِجٌ** Müfredi **جَرْجُورٌ** [curcūr]dur. Ve

جَرْجُورٌ [curcūr] Cemā'at ve gürüh ma'nāsınadır. Ve soy ve cinsi pāk deveye denir. Ve tām ve kāmīl ma'nāsınadır; yukālu: **مَائَةٌ جَرْجُورٌ أَيِ كَامِلَةٌ**

الْجَرْجَارِجُ [el-curācir] (عَلَابِطٌ [ulābiṭ] vezninde) Pek böğürücü deveye denir; yukālu: **بَعِيرٌ جَرْجَارِجٌ أَيِ ضَخَّابٌ** Ve suyu çok iĉer olan deveye denir. Ve çağılğan suya denir; yukālu: **مَاءٌ جَرْجَارِجٌ أَيِ مُصَوِّتٌ**

الْجَرْجَرُ [el-cercer] (عَرَعَرٌ [ar'ar] vezninde) Şol kanlıya denir ki demirden ve ağızı bıçkı gibi diş diş tekerlekleri olmakla öküze koşup onunla harman döverler, harman 'arabası ta'bir olunur. Bakla dedikleri sebze ye denir; cīm'in kesriyle de cā'izdir.

الأَجْرَانِ [el-ecerrān] (tesniye bünyesiyle) İns ve cinne itlāk olunur, ثَقْلَانِ [ṣeḳalān] gibi.

الْجَارُورُ [el-cārūr] Sel suyunun harkında peydā olan çaya denir.

الْجَرَارَةُ [el-cerrāret] (mübālağa bünyesiyle) Şol 'askere vasf olur ki pek firāvān olmakla seyr ve hareketleri ağır ve āheste āheste ola, gūyā ki pek çok 'udde ve 'atadı su'ubetle çekip getirirler; yukālu: كَتَيْبَةُ جَرَارَةٌ كَتَيْبَةُ جَرَارَةٌ أَي ثَقِيلَةُ السَّيْرِ لِكَثْرَتِهَا جِنْسُ جَرَارٍ 'l-Esās Kāle fi'l-Esās Bir cins 'akreb adıdır ki kuyruğunu sürüyerek gider. Mü'ellif tasgīr ile عُقَيْرِبٌ [uḳayrib] 'unvānında irād eylemekle tasgīr ve teksīre muhtemeldir. Bu 'akreb, 'Acem'de Ahvāz ülkesinde çok olur, pek kattāldır. Ve

جَرَارَةٌ [Cerrāret] Baṭīḥa'da bir nāhiye adıdır.

الْجِرْجِرُ [el-circir] ve

الْجِرْجِيرُ [el-circīr] (cīm'lerin kesriyle) Ma'rūf sebze adıdır ki su teresi ve su kerdemesi ta'bīr olunur.

الْمَجْرُ [el-Mucirr] (مَلِمٌ [mulimm] vezninde) 'Abdurrahmān b. Surāḳa b. Mālik b. Cu'şum nām kimsenin kılıcı ismidir.

ذُو الْمَجْرِ [Zu'l-Mecerr] (fethateynle مَحَطٌّ [maḥaṭṭ] vezninde) 'Uteybe b. el-Ḥārīs b. Şihāb'ın kılıcı adıdır.

الْجَرَجَرَةُ [el-cerceret] (غَرَجَرَةٌ [gārgarat] vezninde) Deve kısmı āvāzını boğazında terdīd eylemek ma'nāsınadır; yukālu: جَرَجَرُ الْبَعِيرِ إِذَا رَدَّدَ صَوْتَهُ فِي حَنْجَرَتِهِ Mü'ellif müsāmaha üzere tefsir eylemiştir. Ve

جَرَجَرَةٌ [cerceret] Boğaza su dökmek ma'nāsınadır ki cır cır seslenmeği mücibdir; yukālu: جَرَجَرُ الْمَاءِ إِذَا صَبَّهُ فِي حَلْقِهِ

Ve su boğaza nüzūl eylediğinde cır cır seslenmek ma'nāsınadır; yukālu: جَرَجَرُ الشَّرَابِ إِذَا صَوَّتَ يَعْنِي فِي حَلْقِهِ Ve bir adama bu resme su içirmek ma'nāsınadır; yukālu: جَرَجَرُهُ إِذَا سَقَاهُ عَلَى تِلْكَ الصَّفَةِ

التَّجْرُجُرُ [et-tecercur] (تَزَلُّزٌ [tezelzul] vezninde) جَرَجَرَةٌ [cerceret] ile iki ma'nā-yı evvelde mürādiftir; yukālu: تَجْرَجَرُ الْبَعِيرُ وَتَجْرَجَرُ الْمَاءُ بِمَعْنَى جَرَجَرُ Ve bilā-fāsıla kunt kunt seslendirerek su içmek ma'nāsınadır; yukālu: تَجْرَجَرُ الْمَاءِ إِذَا جَرَعَهُ جَرَعًا مُتَدَارِكًا

الْمُجَارَةُ [el-mucāret] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Bir adamın hakkını uzatıp süründürmek ma'nāsınadır, 'alā-kavlin bir kimseye cināyet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: جَارَةٌ مُجَارَةٌ إِذَا مَاطَلَهُ أَوْ جَانَاهُ

[ح ز ر]

الْجَزْرُ [el-cezr] (cīm'in fethi ve zā-yı mu'cemenin sükūnuyla) Deryāda ve ırmakta su sāhile geldikten sonra geri çekilmek ma'nāsınadır ki مَدٌّ [medd] mukābilidir; yukālu: جَزَرَ الْبَحْرُ جَزْرًا مِنَ الْبَابِ Deryānın cezr ve meddi ma'lūmdur, Baḥr-i Ḳulzum'da meşhūd-ı mütercim-i hakīr olmuştur. Küttüb-i cogrāfiyyede gūnāgūn esbāba rabt eylemişlerdir, lākin akvā ve azheri müdāhale-i kamer ile okyānusun hareketine merbūttur. Ve

جَزْرٌ [cezr] Kesmek ma'nāsınadır ki ma'nā-yı mevzū'udur; yukālu: جَزَرَ الشَّيْءُ جَزْرًا مِنَ جَزَرَ الشَّيْءِ وَقَدْ يَأْتِي مِنَ الْأَوَّلِ إِذَا قَطَعَهُ Ve su yere sıvışıp batmak ma'nāsınadır; yukālu: جَزَرَ الْمَاءُ جَزْرًا مِنَ الْبَابَيْنِ الْمُرْبُورَيْنِ أَيْضًا إِذَا نَصَبَ

جَزْرٌ [cezr] Deryāya itlāk olunur; fā'il ma'nāsına mübālagadır. Ve arı kovanından bal sağmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: جَزَرَ الْعَسَلُ إِذَا شَارَ مِنْ حَلِيَّتِهِ Ve

جَزْرٌ [Cezr] Bādiyede bir mevzi' adıdır. Ve Haleb kazasında bir nāhiye adıdır. Ve

جَزْرٌ [cezr] جَزَا [cizār] ma'nāsına gelir, كِتَاب [kitāb] vezninde.

الْجَزْرُ [el-cezer] (fethateynle) Şol arza denir ki ondan suyun meddi müncezir ve munkatı' olur. Murād bahr içre olan arz'dır ki onda deryānın meddi kesilir, جَزِيرَةٌ [cezīret] dahi denir ki onunla meşhūrdur, Türkīde ada ta'bīr olunur. Ve

جَزْرٌ [cezer] Ma'rūf bostānī ve yabanī kök ismidir ki Türkīde havuç ta'bīr olunur, gezer-i Fārisī mu'arrebidir. Bevli müdirr ve cimā'ı mukavvī ve dem-i hayzı muhad-dır; varakının zimādı oyulmuş yaralara nāfi'dir. Ve bunda cīm'in kesriyle de lügattir. Ve

جَزْرٌ [cezer] Semiz koyuna itlāk olunur; boğazlanmağa çeşbān olmak melhūzuna mebnīdir. Mecmū'unun müfredi جَزْرَةٌ [cezeret]tir hā'yla. Ve

جَزْرَةٌ [Cezeret] Huffāzdan Şālih b. Muḥammed el-Bağdādī lakabıdır. Ve

جَزْرٌ [cezer] Şol et pārelerine denir ki vuhūş ve tuyūr yemek için kira vaz' ederler. Cāhiliyye'de mizyāf ve hanedān olanlar mahsūs deve boğazlayıp bu resme vuhūş ve tuyūra ziyāfet ederler idi.

الْجَزْرُ [el-cezūr] صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Deveye denir, بَعِيرٌ [ba'īr] ma'nāsına, 'alā-kavlin nāka-i meczūreye mahūstur. Cem'i جَزَائِرٌ [cezā'ir] ve جُزْرٌ [cuzur] ve جُزْرَاتٌ [cuzurāt] gelir zammeteynle.

Mü'ellif الْجَزْوَرَةُ الْمَجْزُورَةُ بِالنَّاقَةِ الْمَجْزُورَةِ 'ibāretiyle resm eylemekle o güne terce-me olundu. Kaldı ki ümmehāt-ı sā'irenin beyānı üzere جَزُورٌ [cezūr] boğazlanacak

deveye denir, zeker ve ünsā müsāvīdir, lākin lafz-ı جَزُورٌ [cezūr] mü'ennestir, الْجَزُورُ رَعَتِ derler. Ba'zılar boğazlanacak nākaya tahsīs eylemiştir ve ba'zılar mā-ye'ülü ileyi itibāriyle mutlakā deveye جَزُورٌ [cezūr] itlāk eylediler. Mü'ellifin kavli ikisine de muhtemeldir. Ve

جَزُورٌ [cezūr] Zebh olunacak koyunlara da itlāk olunur. Müfredi جَزْرَةٌ [cezret]tir, تَمْرَةٌ [temret] vezninde.

الْإِجْزَارُ [el-iczār] (hemzenin kesriyle) Bir adama boğazlanacak koyun vermek ma'nāsınadır; yukālu: إِجْرَزَ فُلَانًا إِذَا أَعْطَاهُ Ve devenin boğazlanacak vakti gelip çatmak ma'nāsınadır; yukālu: أَجْرَزَ الْبَعِيرُ إِذَا حَانَ لَهُ أَنْ يُذْبَحَ Ve pīr adamın vefātı demleri hulūl eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَجْرَزَ الشَّيْخُ إِذَا حَانَ لَهُ أَنْ يَمُوتَ Ve hurmānın kesim vakti çatmak ma'nāsınadır; yukālu: أَجْرَزَ النَّحْلُ إِذَا حَانَ جِرَاؤُهُ أَيَّ صِرَامُهُ

الْجَزَارُ [el-cezār] شَدَادٌ [şeddād] vezninde) ve

الْجِزِيرُ [el-cizzīr] سِكِّيتٌ [sikkīt] vezninde) Deve kassābına denir.

الْجِزَارَةُ [el-cizāret] كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) deve kassāblığı hırfetine denir.

الْمَجْزِرُ [el-meczir] مَجْلِسٌ [meclis] vezninde) İsm-i mekāndır, deve boğazlanacak yere denir.

الْجِزَارَةُ [el-cuzāret] (cīm'in zammıyla) Boğazlanan devenin kesilen ellerine ve ayaklarına ve gerdanına itlāk olunur. Ve kassāba verilen ücrete denir; ma'nā-yı evvel bundan me'hūzdur ücret mukābili kassāba verildiği için.

الْجَزِيرَةُ [el-cezīret] سَفِينَةٌ [sefīnet] veznin-

de) Adaya denir ki karadan munkatı^c arzdan 'ibârettir. Ve

جَزِيرَةٌ [Cezîret] Başra kazâsında bir arzın ismidir ki Başra ile Ubulle beynindedir.

جَزِيرَةُ قُورٍ [Cezîretu Kūr] (حَزِينَةُ نُورٍ [hazînetu nūr] vezninde) Dicle ile Furât aralığında bir mevzi-i kebîrdir ki niçe büyük beldelere müştemeldir. Onun mahsûs tarih-i müdevveni vardır ki Ebû 'Arûbe el-Harrânî te'lîf eylemiştir ve ona nisbette **جَزْرِيٌّ** [Cezeriyy] denir.

الْجَزِيرَةُ الْحَضْرَاءُ [el-Cezîretu'l-Ḥadrâ] Endelüs ülkesinde bir beldedir. Gerçi su ile muhât değildir, lâkin letâfet ve nadâret cihetiyle etrâfından imtiyâzî bâ'is-i tesmiyedir. Bunun nisbetinde **جَزْرِيٌّ** [Cezîriyy] denir. Ve

الْجَزِيرَةُ الْحَضْرَاءُ [el-Cezîretu'l-Ḥadrâ] Zengibâr'da başka bir cezîredir ki onda iki şâh vardır, yekdîgere münkâd değildir, her biri müstakillen şâhlardır. Ve Endelüs halkı **جَزِيرَةٌ** [Cezîret] itlâk eyleseler, Endelüs şarkisinde Mucâhid b. 'Abdullâh bilâdını murâd ederler.

جَزِيرَةُ الذَّهَبِ [Cezîretu'z-Zeheb] Arz-ı Mısr'da iki mevzi'dir.

جَزِيرَةُ سُكَّرٍ [Cezîretu Şuker] (زُفْرٍ [zufer] vezninde) Endelüs'te bir beldedir.

جَزِيرَةُ ابْنِ عُمَرَ [Cezîretu İbn 'Ömer] Maşil şimalisinde bir beldedir ki kazâsını nehr-i Dicle hilâl hey'etinde ihâta eylemiştir.

جَزِيرَةُ شَرِيكِ [Cezîretu Şerik] Mağrib'de bir eyâlettir.

جَزِيرَةُ بَنِي نَاشِرٍ [Cezîretu Benî Naşr] Diyâr-ı Mısr'da bir eyâlettir.

جَزِيرَةُ قَوْسِيَّيَا [Cezîretu Kavseniyyâ] Mısr ile İskenderiye beyninde bir nâhiyedir. Ve

جَزِيرَةٌ [Cezîret] Yemâme'de bir mevzi^c adıdır. Ve Fustât-ı Mısr'da bir mahalle adıdır; Nîl taşıkta etrâfını ihâta eylemekle ortasında ada tarzında kalır.

جَزِيرَةُ الْعَرَبِ [Cezîretu'l-'Arab] Bahr-i Hind ile Bahr-i Şâm ve bir taraftan nehr-i Dicle vü Furât ihâta eden ülkedir. Yâhüd tülen 'Aden-i Ebyen'den etrâf-ı Şâm'a kadar ve 'arzan Cidde'den ma'mûre-i 'Irâk'a kadar mahdûd olan arzdan 'ibârettir.

Mütercim der ki tahdîdeyn müttehiddir ve kütüb-i cogrâfiyyedeşarkan Bahr-i Hurmuz ki ötesi Bahr-i Hind'dir ve cenûben Bahr-i Hind ve garben Bahr-i Kızılum ile muhât olan arzdır ki cezîre şeklindedir. Cümle sükkânı 'Arab olmakla onlara muzâf olmuştur.

الْجَزَائِرُ الْخَالِدَاتُ [el-Cezâ'iru'l-Ḥâlidât] ve ona **جَزَائِرُ السَّعَادَاتِ** [Cezâ'iru's-Sa'âdât] dahi derler, Bahr-i Muḥîṭ'in cânib-i garbisinde altı cezîreden 'ibârettir ki ehl-i tencim mebde-i tül-ı bilâdı oradan itibâr eylediler. Tûrâbı be-gâyet atyeb ve havâsı a'del olmakla şarkıyye ve garbiyye olan ecnâs-ı fevâkihe vü esmâr ve envâf-ı reyâhîn ü ezhâr ve bi'l-cümle hubûbât orada bilâzer'in ve garsin nâbit olur. Bu adalar hâlen Kanarya Adaları ta'bir ettikleridir ki Bahr-i Muḥîṭ'e seferber olanlar orada solunup giderler. Kanarya dedikleri kuş oradan neş'et eylemiştir.

جَزَائِرُ بَنِي مَرْغَانَايَ [Cezâ'iru Benî Merġanây] Mağrib'de bir beldedir.

الْجَزَارُ [el-cizâr] (كِتَابٌ [kitâb] vezninde) Hurmâ kesimine denir ki ismidir. Ve

جَزَارٌ [cizâr] ve

جَزْرٌ [cezr] (cîm'in fethiyle)

gibi masdar olur, hurmā kesiminde hurmā kesmek ma'nāsına yukālu: جَزَرَ النَّحْلُ جَزْرًا وَجَزَارًا وَجَزَارًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا صَرَّمَهُ **الْتَجَازَرُ** [et-tecāzur] [تَفَاعُلٌ] [tefā'ul] vezninde) Sövüşmek ma'nāsındır; yukālu: تَجَازَرَا إِذَا تَشَاتَمَا **الْإِجْتِزَارُ** [el-ictizār] [إِفْتِعَالٌ] [ifti'āl] vezninde) ve

الْتَجَزَّرُ [et-tecezzur] [تَفَعُّلٌ] [tefa'ul] vezninde) Be-gāyet şiddet üzere cenk ve kıtāl eylemek ma'nāsındır, şöyle ki lāşeleri meydānda vuhūş ve tuyūra ziyāfet için terk edeler; yukālu: **إِجْتَزَرُوا فِي الْقِتَالِ وَتَجَزَّرُوا** إِذَا تَرَكُوهُمْ جَزْرًا لِلسَّبَاعِ **الْعَجْزِيرُ** [el-cezīr] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) Ehl-i Sevād ya'nī 'Irāq lügatinde şol kimseye denir ki ehl-i karye onu ücretle tutarlar tā ki vālī ve köy ağaları taraflarından vürüd edenlerin ve sā'ir mihmānların mühimmāt ve hidemātlarını rü'yet ve idāre ve temşīt eyleye. Hālen Anadolu ve vilāyetlerinde kizir ta'bīr ederler, köy kiziri ve mahalle kiziri ma'rūftur. Ve **جَزِيرٌ** [cezīr], gezīr-i Fārisī mu'arrebidir.

جُزْرَةٌ [Cuzret] [عُرْفَةٌ] [gurfet] vezninde) Yemāme'de bir mevzi' ve Kūfe ile Feyd beyninde bir dere adıdır.

[ح س ر]

الْجُسْرُ [el-cesr] (cīm'in fethi ve kesriyle) Üzerinden öte yakaya 'ubūr olunacak şey'e denir ki köprü ta'bīr olunur. Cem'ī **أَجْسُرٌ** [ecsur]dur ve **جُسُورٌ** [cusūr]dur.

Gerçi mü'ellif **قَنْطَرَةٌ** [kañtarat]ı dahi **جَسْرٌ** [cesr] ile ta'rīf eylemiştir, lākin **جَسْرٌ** [cesr] isti'māle mutlakdır, gerek taştan ve tahtadan ve gerek düz ve gerek yüksek olsun. Ve **قَنْطَرَةٌ** [kañtarat]ın mefhūmunda ihkām

ve irtifā' mu'teber olmakla taştan kemerli yüksek olanına mahsūstur. Meselā nehr-i Tuna üzere kurdukları köprüye **جَسْرٌ** [cesr] denip **قَنْطَرَةٌ** [kañtarat] denmez. Ve Zemaşşerī **جَسْرٌ** [cesr]i küçük ve **قَنْطَرَةٌ** [kañtarat]ı büyük köprü ile tefsīr eylemiştir. Ve 'orf-i fukahāda haşeb ve elvāhtan ittihāz ve vaz' ve ref'le mebnī olana **جَسْرٌ** [cesr] ve hacet ve ācürden mevzū'an ittihāz olunana **قَنْطَرَةٌ** [kañtarat] itlāk olunur, niteki *Nihāye-iHidāye*'de meşrūhtur. Ve

جَسْرٌ [cesr] 'Azīmü'l-heykel olan deveye itlāk olunur; mü'ennesi **جَسْرَةٌ** [cesret] tir hā'yyla. Ve bālā-bülend bahādır adama itlāk olunur. Ve işlek yāhūd uzun erkek deveye itlāk olunur. Ve mutlakā dahāmetli insān ve hayvāna itlāk olunur. Ve

جَسْرٌ [Cesr] Kudā'a kabīlesinden bir cemā'at adıdır. Ve Cesr b. 'Ule ve Cesr b. Şey'ullah ve Cesr b. Muḥārib ve Cesr b. Temīm ki ricāl-i 'Arabdandır, cümlesi cīm'in fethiyledir. Ve Ebū Cisir el-Muḥāribī ve Cisir b. Vehb ve hafīdi Cisir b. Zehrān ve Cisir b. Ferqad ve Cisir b. Ḥasan ve Cisir b. 'Abdullāh el-Murādī cīm'lerin kesriyledir, niteki ba'zı muhaddisīn kavlidir, lākin savāb olan bunlar da cīm'in fethiyledir. Ve Cesre bint Decāce bir muhad-dise kadındır, Hazret-i 'Ā'işe'den rivāyet-i hadīs eylemiştir.

الْجَسُورُ [el-cesūr] [صَبُورٌ] [şabūr] vezninde) **جَسْرٌ** [cesr] gibi bālā-bülend bahādıra denir; yukālu: **رَجُلٌ جَسُورٌ أَيْ شَجَاعٌ طَوِيلٌ** Ve dilīr ve mikdām adama denir ki **جَسَارَةٌ** [cesāret]-i ātiyeden me'hūzdur.

الْعَجْسُورُ [el-cusr] (cīm'in zammı ve sīn'in sükūnuyla ve zammeteynle) **جَسُورٌ** [cesūr]

kelimesinin cem'idir.

الْجُسُورُ [el-cusūr] (فُعُودٌ [ku'ūd] vezninde) ve

الْجَسَارَةُ [el-cesāret] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) Buğur nākaya aşmağı terk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: جَسَرَ الْفَحْلُ جُسُورًا Ve bir adam nāfiz ve dilir olmak ma'nāsınadır ki yürekli olmakla bir nesneden gözünü sakınmayıp ona saldırır olmaktan 'ibārettir; yukālu: جَسَرَ الرَّجُلُ إِذَا مَضَى وَنَقَدَ Ve kat-ı mefāze eylemek ya'nī beyābānı köprü gibi geçip gitmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: جَسَرَتِ الرِّكَابُ الْمَفَازَةَ إِذَا عَبَرَتْهَا Ve bir yere köprü kurmak ma'nāsınadır; yukālu: جَسَرَ الرَّجُلُ إِذَا عَقَدَ جَسْرًا

الْإِجْتِسَارُ [el-ictisār] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Bu dahi beyābānı köprü gibi geçip gitmek ma'nāsınadır; yukālu: إِجْتَسَرَتِ الرِّكَابُ إِجْتِسَارًا Ve gemi deryā yüzünde köprü gibi salınıp gitmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: إِجْتَسَرَتِ السَّفِينَةُ الْبَحْرَ إِذَا رَكِبَتْهُ وَخَاصَّتُهُ قَالَ فِي الْأَسَاسِ إِذَا عَبَرْتُهُ

الْجَسْرَةُ [el-cesret] (cīm'in fethi ve sīn'in sükünuyla) ve

الْمُتَجَسِّرَةُ [el-mutecāsiret] İşlek ve revende nākaya vasf olur; yukālu: نَاقَةٌ جَسْرَةٌ وَمُتَجَسِّرَةٌ أَي مَاضِيَةٌ

التَّجْسِيرُ [et-tecsīr] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bir adama kuvvet-i kalb vermekle dilirlendirmek ma'nāsınadır; yukālu: جَسَرَ فَلَانًا إِذَا شَجَّعَهُ

جِسْرِينُ [Cisrīn] (cīm'in kesriyle) Dimaşk kazāsında bir karye adıdır.

جَيْسُورُ [Ceysūr] (طَيْفُورٌ [tayfūr] vezninde) Mūsā nebī 'alā-nebiyyinā ve 'aleyhi's-selām katl eylediği gulāmın ismidir;

'alā-kavlin hā-yı mühmele iledir yāhūd Celbetūr'dur, yāhūd Cenbetūr'dur.

Şārih der ki موسى [Mūsā] lafzı sebk-ı kalemdir, zīrā cemī-i usūlde Hazret-i Hıdır'ın katl eylediği gulām ismi olmak üzere mersümdür ki niteki kıssası Kur'ān-ı mübīnde meşrūhtur. İntehā.

التَّجَاسُرُ [et-tecāsur] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Serkeşlikten yā hod-bīnlikten başını yukarı tutmak ma'nāsınadır; yukālu: تَجَاسَرَ الرَّجُلُ إِذَا تَطَاوَلَ وَرَفَعَ رَأْسَهُ كِبْرًا Ve dilirlik izhārıyla bir şedīd nesneye cür'et ve ikdām eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَجَاسَرَ عَلَيْهِ إِذَا اجْتَرَا Ve bir adama vurmak kasdıyla değneği beri öte depretip oynatmak ma'nāsınadır; yukālu: تَجَاسَرَ لِفُلَانٍ بِالْعِضَاءِ إِذَا تَحَرَّكَ لَهُ بِهَا

أُمُّ الْجُسَيْرِ [Ummu'l-Cuseyr] (زُبَيْرٌ [zu-beyr] vezninde) Cemīl-i 'Uzrī nām şahs-ı ma'rūfun ma'sūkası olan Buşeyne nām nigārın kız karındaşı künyesidir.

[ج س م ر]

الْجُسْمُورُ [el-cusmūr] (عُضْفُورٌ [uṣfūr] vezninde) İnsānın arka tarafından cüssesinin mahsūs olan kıvāmına ve hüsn-i hey'et ve i'tidāline denir; yukālu: مَا أَحْسَنَ جُسْمُورَهُ أَي قِيَامَ ظَهْرِهِ وَجُتْبِهِ

[ج ش ر]

الْجَشْرُ [el-ceşr] (نَشْرٌ [neşr] vezninde) Davarı otlamak için otlağa çıkarmak ma'nāsınadır; yukālu: جَشَرَ الدَّوَابَّ جَشْرًا Ve at sürtüsünü bedevī tārifesi obanın önüne çıkarıp hemān oralıkta otlatmak ma'nāsınadır; yukālu: جَشَرَ الْخَيْلَ إِذَا نَزَاهَا فَرَعَاهَا أَمَامَ بَيْتِهِ Ve bir nesneyi terk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: جَشَرَ الشَّيْءَ إِذَا تَرَكَهُ

الْتَجْشِيرُ [et-tecšīr] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) جَشْرٌ [ceşr] ile ma'nā-yı evvelde ve sālīste mürādiftir; yukālu: جَشَرَ الدَّوَابَّ وَجَشَرَ الشَّيْءَ. Ve kabı boşaltmak ma'nāsınadır; yukālu: جَشَرَ الإِنَاءَ إِذَا فَرَّغَهُ.

الْجَشْرُ [el-ceşer] (fethateynle) Şol mālā ya'nī devābb ve mevāşīye denir ki yabanda otlanıp geceler obaya gelmeye; yukālu: مَالٌ جَشْرٌ إِذَا صَارَ يُرْعَى فِي مَكَانِهِ لَا يَزْجَعُ إِلَى أَهْلِهِ بِاللَّيْلِ. Ve develer ile yabanda akşamlayıp eve gelmeyen kavm ve cemā'ate denir; yukālu: أَضْبَحُوا جَشْرًا إِذَا كَانُوا يَبْتَثُونَ مَعَ الإِبِلِ. Ve sāhil-i bahrde olan balıklara denir ki taş gibi tahaccür edip huşūnet ve vücūd peydā eylemiş olalar. Şārih der ki mü'ellifin masdara kasrı kāsırdır, zīrā bu güne ism dahi olur. İntehā. Ve

جَشْرٌ [ceşer] Ma'nā-yı mezbūrda masdar olur; yukālu: جَشَرَ السَّاحِلَ جَشْرًا مِنَ البَابِ الرَّابِعِ. Ve إِذَا حُشِنَ طِينُهُ وَيَسَّ كَالْحَجَرِ.

جَشْرٌ [ceşer] Ergen adama denir, رَجُلٌ عَزَبٌ ma'nāsına. Ve bahār mevsiminde yetişen sebzelere denir; yukālu: مَا أَنْصَرَ جَشْرَ الرَّبِيعِ أَيُّ مَا بُغُوهُنَّ. Ve

جَشْرٌ [ceşer] Masdar olur; göğüs soğuk te'siri gibi 'arıza sebebiyle huşūnetlenip ve ses gılzatlanıp boğuklanmak ma'nāsına; yukālu: جَشَرَ الرَّجُلُ جَشْرًا مِنَ البَابِ الرَّابِعِ إِذَا حُشِنَ صَدْرُهُ وَغَلِظَ صَوْتُهُ.

الْتَجْشِيرُ [el-ceşīr] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bu dahi develer ile yabanda akşamlayıp eh-linden ayrıca olan adama denir.

الْمَجْشُرَةُ [el-cuşret] (عُمْدَةٌ [umdet] vezninde) İsmdir, göğüse bazı 'arıza sebebiyle 'arız olan huşūnete ve seste olan yoğunluğa denir; tekūlu: أَصَابَتْنِي مِنَ البُرْدِ جُشْرَةٌ أَيُّ حُشُونَةٌ فِي صَدْرِي وَغَلِظَةٌ فِي صَوْتِي. Ve bu ma'nāda

[ceşer]-i mezkūr gibi masdar olur; yukālu: جَشَرَ الرَّجُلُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ فَهُوَ مَجْشُورٌ إِذَا حُشِنَ صَدْرُهُ وَغَلِظَ صَوْتُهُ.

الْمَجْشُورُ [el-mecşūr] Ma'nā-yı mezbūrden ism-i mef'uldür. Ve pek yoğun öksürtüklü deveye denir; yukālu: بَعِيرٌ مَجْشُورٌ إِذَا صَارَ بِهِ سُعَالٌ جَافٌ.

الْأَجْشُرُ [el-ecşer] (أَحْمَرٌ [ahmer] vezninde) Zikr olunan جَشْرٌ [ceşer] lafzından sıfattır, sadrında huşūnet ve sesinde gılzat olan kişiye denir. Mü'ennesinde جَشْرَاءُ [ceşrā] denir, حَمْرَاءُ [hamrā] gibi.

الْجُشُورُ [el-cuşūr] (فُعُودٌ [ku'ūd] vezninde) Şafak söküp tan yeri açılmak ma'nāsınadır; yukālu: جَشَرَ الصُّبْحِ جُشُورًا مِنَ البَابِ الْأَوَّلِ إِذَا طَلَعَ.

الْجَاشِرِيَّةُ [el-cāşiriyyet] Mutlakā sabāh vakti içmek, 'alā-kavlin hāssaten deve sütünü sabāh deminde içmek ma'nāsınadır. Gerçi masdardır, lākin ondan fi'l mutasarıf olmaz. Ve

جَاشِرِيَّةٌ [Cāşiriyyet] Bir kabīle adıdır. Ve bir hatun ismidir. Ve

جَاشِرِيَّةٌ [cāşiriyyet] Nısf-ı nehār vaktine ve seher vaktine itlāk olunur. Ve bir güne ta'ām adıdır.

الْتَجْشِيرُ [el-ceşīr] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Yabanda akşamlayan adama denir ki zikr olundu. Ve

جَشِيرٌ [ceşīr] Deriden olan tirkeşe denir. Ve büyük çuvala denir.

الْجَسَارُ [el-ceşşār] (كَتَّانٌ [kettān] vezninde) At yalkısı otlayacak çayırılık sāhibine denir.

الْمُجْشَرُ [el-muceşşer] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Eh-linden cüdā kılınmış adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُجْشَرٌ أَيُّ مُعْرَبٌ.

الْمُجْشَرَةُ [el-muceşşeret] (مُعْظَمَةٌ)

[mu'azzamet] vezninde) Çayıra çıkarılan at sürüsüne denir; yukālu: خَيْلٌ مُجْشِرَةٌ أَي مَرْعِيَّةٌ

الْمَجْشِرُ [el-Muceşşir] [muħaddis] vezninde) Muhaddisînden Sevvār el-İclî pederinin ismidir.

أَبُو الْحِشْرِ [Ebu'l-Ceşr] [ħaşr] vezninde) İki kimsenin künyesidir.

الْمَجْشِرُ [el-micşer] [minber] vezninde) Şol havuza denir ki onda hayvân suvarılmaz ola.

Ve Cevherî'nin **حِشْرٌ** [ceşr] [ħaşr] vezninde süt tulumu kirlî pāslı olmak ma'nāsınadır ve minhu yukālu: وَطَبْتُ حِشْرًا وَطَبْتُ حِشْرًا kavli musahhaftır, savāb olan hā-yı mühmele ile olmaktır. Şārih der ki mü'ellif bu bābda Hamza el-İşbahānî'yi taklîd eylemiştir. Meydānî ve sâ'ir e'imme-i lûgat ise merkūmu tezyîf ve taglît ve savāb olan cîm'le olmaktır diye tansîs eylediler. İntehā.

[ج ح ر]

الْمُجْظَرُ [el-mucza'ir] (zā-yı mu'ceme ve hemze ile **مُجْظَرٌ** [muħşa'ir] vezninde) Bir adama şer-gîr olmağa âmāde olan kimseye denir ki gūyā ilkā-yı şerr eylemek için dikilip durur ola; tekūlu: مَا لَكَ مُجْظَرًا أَي مُعَدًّا شَرًّا كَأَنَّكَ مُتَّصِبٌ

[ج ع ر]

الْجَعْرُ [el-ca'r] (cîm'in fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) Dübürde kalan necis kurusuna denir ki çakıldak ta'bîr olunur, 'alā-kavlin pençe ve mihleb sâhibi her yırtıcı cānverin necisine denir. Ve bu tesmiye bi'l-masdardır, cem'i **جُعُورٌ** [cu'ūr]dur; yukālu: وَرَمَى الْجَمَلَ بِبَعْرِهِ وَالذَّنْبُ بِجَعْرِهِ أَي نَجْوِهِ

جَعْرٌ [ca'r] Masdar olur ki asldır, yırtıcı

cānver terslemek ma'nāsına; yukālu: جَعَرَ الصَّبُعُ جَعْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا خَرِيءَ

الْجَاعِرَةُ [el-cā'iret] Bu dahi **جَعْرٌ** [ca'r] ma'nāsınadır ki 'ale'l-ihlāfi'l-mezkūr necise denir. Ve dübüre 'alā-kavlin dübür halkasına denir.

الْمَجْعَرُ [el-mec'ar] [maq'ad] vezninde) Dübüre denir; yukālu: صَرَبَ مَجْعَرَهُ أَي مَقْعَدَهُ

الْمِجْعَارُ [el-mic'ār] [mişbah] vezninde) Yübüset-i tabrî gālib ve kesir olan adama itlāk olunur, fazalâtı saht olmak münāsebetiyle; yukālu: رَجُلٌ مِجْعَارٌ إِذَا كَثُرَ نَيْسُ طَبِيعَتِهِ

الْإِنْجِعَارُ [el-incī'ār] [infī'āl] vezninde) **جَعْرٌ** [ca'r] gibi yırtıcı cānver terslemek ma'nāsınadır; yukālu: إِنْجَعَرَ الذَّنْبُ بِمَعْنَى جَعَرَ

الْجَعْرَاءُ [el-ca'rā] [sevda] vezninde) Göte denir, **إِسْتِ** [ist] ma'nāsına. Ve

جَعْرَاءُ [Ca'rā] Bel'anber ya'nî Temîm kabîlesinden Beni'l-'Anber cema'atinin lakabıdır. Sebeb-i tesmiye budur ki onlardan Duğa bint Mağnec nām hatunun zamān-ı vaz'-ı hamli hulûl edip o hılâlde nev'an ishāle dahi uğramakla vilâdet burusunu ishāl tekāzāsı zannıyla sahrāya sür'at ve bir çukura ku'ud edip iki buru birden hükmünü icrā eylemekle hemîn def'-i tabrî eyledim kıyāsıyla kıyām ve çadıra gelip darresine **يَنْعَرُ الْجَعْرُ** "يا هنتاه هل ينعر الجعر" diye istiknāh eyledikte darresi 'ākile olmakla māddeye intikāl edip, "Belī ağzımı açmak değil, belki pederini bile çağırır!" diye kalkıp o çukurdan çocuğu alıp getirdi, ona mebnî cemā'at-i mezbüreye **جَعْرَاءُ** [Ca'rā] itlāk eylediler. Ve merkūme Duğa belāhette darb-ı meseldir.

الْجَعْرَى [el-ci'irrā] [zimikkā] [zimikkā] vezninde) Bu dahi göte denir, إِسْتِ [ist] ma'nāsına. Ve

جَعْرَى [ci'irrā] Beyne'l-^cArab sebb ve düşnām kelimātındandır ki lü'm ve fūrū-māyegīye nisbet olunan kimseye tefevvūh olunur. Ve etfāle mahsūs bir la'ib adıdır ki iki çocuk birini iki taraflı elleri üzere götürüp giderler.

الْجَاعِرَاتَانِ [el-cā'iretān] (tesniye bünye-siyle) Eşek kısmının dübüründe olan iki taraflı kemiklerin mevzi'ine denir ki at kısmında iki yancık ta'bīr olunur. Ve at kısmının iki taraflı uylukları başından beri öte kuyruğunu vurduğu yerlere denir ki yancık olacaktır, 'alā-kavlin iki taraflı pöç kemiklerinin uçlarına denir ki tümsek olup uylukları üzere müşrif olur; me'āl müttehid ve ta'bīr muhtelifdir. Kāle fi'l-*Esās* كَوَى دَابَّتَهُ فِي جَاعِرَاتَيْهِ وَهُمَا مَضْرِبَا ذَنْبِهِ

الْجِعَارُ [el-ci'ār] [kitāb] [kitāb] vezninde) Bir güne dāg ve damga ismidir ki atın zikr olunan جَاعِرَةٌ [cā'iret]lerine basılır. Ve şol ipe denir ki kuyudan su çeken adamın düşmemek için beline bend ederler; bir ucu taşrada merbūt yāhūd bir adamın elinde olur.

التَّجَعْرُ [et-tecā'ur] [tefā'ul] [tefā'ul] vezninde) Kuyudan su çeken adam beline جِعَارٌ [ci'ār] dediği mezbūr ipi bağlanmak ma'nāsınadır; yukālu: تَجَعَّرَ الْمُسْتَقِي إِذَا شَدَّ وَسَطَهُ بِالْجِعَارِ لِئَلَّا يَقَعَ فِي الْبُئْرِ

الْجَعْرَةُ [el-cu'ret] [umdet] [umdet] vezninde) Mezbūr جِعَارٌ [ci'ār]ın gövdede yer ettiği esere denir. Ve bir nev^c arpaya denir ki dānesi iri ve pek ak olur.

جَيْعَرٌ [cey'ar] [hayder] [hayder] vezninde) ve

جَعَارٍ [ce'āri] [kaṭāmi] [kaṭāmi] vezninde) ve **أُمُّ جَعَارٍ** [ummu ce'āri] ve

أُمُّ جَعْوَرٍ [ummu ca'ver] [ca'fer] [ca'fer] vezninde) Dişi sırtlana itlāk olunur, جَعْرٌ [ca'r] ı kesir olduğu için ve mine'l-emsāli: "تَيْسِي" "عَيْشِي جَعَارٍ" Bu mesel bir adamı tekzīb ve kelāmını ibtāl eylemek ma'rizinde darb olunur. "تَيْسِي جَعَارٍ" kavli ki emr-i muhātabadır, كُونِي كَالتَيْسِ فِي حُمُقِهِ يا صَبِيحُ demektir, zīrā teke kısmı pek ahmak olur; kābil-i tasdik olmayan kelām mütekellimin hamākatine dāldir. Ve عَيْشِي kelimesi ifsād ma'nāsına olan عَيْثٌ [ays] tan emr-i hāzırdir; yukālu: عَاثَ الذُّبُّ الْعَنَمَ إِذَا أَفْسَدَهَا Ya'nī "Yalan sözler ile göreyim seni bir fesād ilkā eyle" me'ālinde olur. Kezālik emsāldendir ki "رُوعِي جَعَارٍ" derler, zamm-ı rā-i رُوعِي ile ki bu dahi emr-i muhātabadır, korkak kimse tezellül ve firāra ibtidār eyledikte darb olunur ve yukālu: رُوعِي جَعَارٍ وَأَنْظُرِي أَيْنَ الْمَفْرُ:

الْجَعْوَرُ [el-Ce'ūr] [şabūr] [şabūr] vezninde) Benū Nehşel cemā'atine kezālik Benū 'Abdullāh b. Dārim cemā'atine mahsūs bir su irkilecek masna'a gibi yerin ismidir ki onları yağmur suyu doldurdukta koyun ve keçi kısmının suları husūsundan emīn ve fārigū'l-bāl olurlar.

الْجُعْرُورُ [el-cu'rūr] [zunbūr] [zunbūr] vezninde) Bir küçük böcek adıdır. Ve kötü ve kemter hurmāya denir.

أَبُو جَعْرَانَ [ebū ci'rān] (cīm'in kesriyle) Bokböceğinin künyesidir.

أُمُّ جَعْرَانَ [ummu ci'rān] Kartal kuşunun künyesidir.

الْجَعْرَانَةُ [el-Ci'rānet] (cīm'in kesriyle ve gāh olur ki 'ayn'ı meksūr ve rā'y'ı mü-

şedded ederler, lākin İmām Şāfi'ī teşdīdi tahtı'e eylemiştir) Mekke ile Tā'if beyninde bir mevzi' adıdır, جِغْرَانَةٌ [Ci'rānet] ile mülakkaba olan Rayta bint Sa'd lakabıyla müsemmadır, neste'izu billāhi: ﴿وَلَا تَكُونُوا﴾ الآية mezbūre Rayta'dır; dā'imā ipliği eğirip ba'dehu nakz eylemekle hamakatla mesel olmuştı. Ve

جِغْرَانَةٌ [Ci'rānet] Arz-ı İrāk evvelinde bādiye nāhiyesinden başka bir mevzi' adıdır.

ذُو جِغْرَانَ [Zū Cu'rān] [عُثْمَانُ] [uṣmān] vezninde) أَقْيَالٌ [aḳyāl] [أَذْوَاءُ] [ezvā'] ta'bīr olunan [aḳyāl]-i Yemen'den bir فَيْلٌ [ḳayl] ya'nī bir melik lakabıdır.

ج ع ب ر

الْجَعْبَرِيُّ [el-ca'ber] [جَعْفَرٌ] [ca'fer] vezninde) Bodur, kasirü'l-kāmet kişiye denir; mü'ennesi جَعْبَرَةٌ [ca'beret]tir. Ve şol kavataya denir ki kalın ve duvarları kısa olup ve oyumu muhkem olmaya. Ve

جَعْبَرٌ [Ca'ber] Benī Numeyr'den bir recül adıdır ki Furāt verāsında kal'a-i Ca'ber'e müstevlī olmakla kendisine nisbet olunmuştur.

الْجَعْبَرَةُ [el-ca'beret] [دَخْرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) Bir adamı yere çalmak ma'nāsınadır; yukālu: صَرَبَهُ فَجَعْبَرُهُ إِذَا صَرَعَهُ Ve

جَعْبَرَةٌ [ca'beret] Kezālik ism olur, bedhilkat ve bed-endām olan bodur hatuna denir.

الْجَعْبَرِيَّةُ [el-ca'beriyet] Bu dahi zikr olunan hatuna denir.

ج ع ث ر

الْجَعْبَرَةُ [el-ca'şeret] [سَاءَ] [sā] müselles ile

دَخْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Biriktirmek ma'nāsınadır; yukālu: جَعَّرَ الْمَتَاعَ إِذَا جَمَعَهُ

ج ع ح ر

الْجَعَّاجِرُ [el-ce'ācir] [حَضَّاجِرٌ] [ḥaḍācir] vezninde) جَعَّجَرَةٌ [ca'ceret]in cem'idir ki طَرَطَبَةٌ [ṭarṭabat] veznindedir, şol nesnelere denir ki hamirden günāgün sûretlerle düztip sıra ve reçel makülesini tabh ederken içine bırakıp beraber tabh olunduktan sonra ekl ederler.

ج ع د ر

الْجَعْدَرُ [el-ca'der] [جَعْفَرٌ] [ca'fer] vezninde) Bodur, kütāh-kad kişiye denir.

الْجَعَادِرَةُ [el-Ce'ādiret] [بِنَادِرَةٌ] [benādiret] vezninde) Benū Murre b. Mālik b. el-Evs cemā'atine itlāk olunur.

ج ع ذ ر

الْجَعْدَرِيُّ [el-ca'zeriyy] [زَالٌ] [zāl] mü'ceme ile جَعْفَرِيٌّ [ca'feriyy] vezninde) Ekül ve inhan kimseye denir.

ج ع ظ ر

الْجَعْظَرِيُّ [el-ca'zariyy] [زَا] [zā] mü'ceme ile جَعْدَرِيٌّ [ca'zeriyy] vezninde) Fazz ve galīz ya'nī dürişt ve bed-hüy ve künde kimseye, alā-kavlin ekül ve galīz olan nā-tirāşa denir. Ve şol bodur kişiye denir ki uhdesinde olmayan nesne ile tefāhür edip lāf u güzāfla körük gibi havāyı puflar ola; yukālu: رَجُلٌ جَعْظَرِيٌّ أَيُّ قَصِيرٍ مُتَفَخِّحٍ بِمَا لَيْسَ عِنْدَهُ: جَعْظَرَةُ [el-ci'zāret] (cīm'in kesriyle) جَعْظَرِيٌّ [ca'zariyy] ile ma'nā-yı ahırde mürādiftir. Ve kalīlü'l-akl ve sebük-magz adama denir.

الْجَعِنْظَارُ [el-ci'inzār] (kesreteinle) Köpek gibi ta'āma harīs olup sığır gibi doymaz olan şahsa denir; yukālu: رَجُلٌ جَعِنْظَارٌ أَيُّ شِرَّةٍ

نَهْمٌ Ve cüssesi iri ve dızman olan ekül ve inhan kimseye denir.

الْجَعَنْظَرُ [el-ce'anzar] [sefercel] [sefercel] vezninde) جَعَنْظَرٌ [ci'inzār] ma'nāsınadır.

الْجَعْظَرَةُ [el-ca'zarat] [dahrecet] [dahrecet] vezninde) Şişman adam gibi bat'ü'l-hareke olan kimse ağır ağır yelmek ma'nāsınadır; yukālu: جَعْظَرُ الرَّجُلِ إِذَا سَعَى بَطِيئًا ve yukālu: سَعَى الْجَعْظَرَةُ إِذَا تَنَاقَلَ فِي سَعِيهِ Ve

جَعْظَرَةٌ [ca'zarat] Arka verip kaçmak ma'nāsınadır; yukālu: جَعْظَرُ الرَّجُلِ إِذَا فَرَّ وَوَلَّى مُدْبِرًا

الْجَعْظَرُ [el-ca'zar] [ca'fer] [ca'fer] vezninde) Şol adama denir ki kıcı pek büyük olmakla yürürken karaman koyunu kuyruğunu beri öte saldıgı gibi bu dahi kıynaklarını tahrik eder ola; tekülü: رَأَيْتُ جَعْظَرًا أَيَّ ضَحْمٍ الْإِسْتِ إِذَا مَشَى حَرَكَهَا

الْجَعِظَارُ [el-ci'zār] Gövdesi yoğun olan bodura denir; yukālu: رَجُلٌ جَعِظَارٌ أَيُّ فَصِيرٍ غَلِيظٌ

[ج ع ر]

الْجَعْفَرُ [el-ca'fer] (fā'yla) Küçük ırmağa denir, nehr-i sagır ma'nāsına. Ve büyük ve vāsi' olan ırmağa da denmekle azdāddan olur. Ve su ile toplu olan ırmağa 'alā-kavlin جَدْوَلٌ [cedvel] dedikleri küçük çaydan ziyādece olanına denir. Ve pek sütlü nākaya itlāk olunur. Ve

جَعْفَرُ [Ca'fer] Esāmīdendir: Ca'fer b. Kilāb bir kabîle pederinin ismidir. Kāle's-şārih ve minhu kavluhum: رَأَيْتُ جَعْفَرًا عَلَى جَعْفَرٍ فِي جَعْفَرٍ أَيُّ عَلَى نَاقَةٍ غَرِيْرَةٍ فِي النَّهْرِ الصَّغِيرِ وَكَذَا الْكَبِيرِ الْوَأَسَعِ وَالنَّهْرِ الْمَلَانُ أَوْ فَوْقَ الْجَدْوَلِ

الْجَعْفَرِيُّ [el-Ca'feriyy] (yā-yı nisbetle) Bir kasr ismidir ki Mutevekkil Hālife, Surremen-re'ā nām kasaba kurbünde binā eylemişti.

الْجَعْفَرِيَّةُ [el-Ca'feriyyet] Bağdād'da bir

mahalle. Ve

جَعْفَرِيَّةُ دَيْشُو [Ca'feriyyetu Deyşū] (dāl'in fethi ve şin-i mu'cemenin zammıyla) ve

جَعْفَرِيَّةُ الْبَادِنَجَانِيَّةِ [Ca'feriyyetu'l-Bāzincāniyyet] Mısır diyārında iki karyedir.

[ج ع م ر]

الْجَعْمَرَةُ [el-ca'meret] [dahrecet] [dahrecet] vezninde) Erkek eşek kendi kendisini kirpi gibi dertop devşirip dişi eşek üzere yāhūd ısırıp kapmasını kasd eylediği sā'ir eşek üzere atılıp salmak ma'nāsınadır; yukālu: جَعَمَرُ الْحَمَارُ إِذَا جَمَعَ نَفْسَهُ وَجَرَامِيْرَهُ ثُمَّ حَمَلَ عَلَى الْعَانَةِ أَوْ غَيْرِهَا إِذَا أَرَادَ كَدْمَهُ

[ج ف ر]

الْجَفْرُ [el-cefr] [ħafr] [ħafr] vezninde) Şol kuzuya denir ki büyüyüp işkenbelenmekle memeden kesilip otlamağa itiyād eyleye, 'alā-kavlin dört aylığa bālig olan kuzuya denir. Cem'i أَجْفَارٌ [ecfār] ve جِفَارٌ [cifār] gelir cīm'in kesriyle ve جَفْرَةٌ [ceferet] gelir fetehātla.

Şārih der ki mü'ellif الشَّاءِ مِنْ أَوْلَادِ الشَّاءِ ve Cevherī وَلَدَ الشَّاءِ جَفْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا عَظُمَ وَاسْتَكْرَسَ أَوْ بَلَغَ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ Ekseri Cevherī kavline muvāfıktır. İntehā. Ve

جَفْرُ [cefr] Masdar olur, kuzu zıkr olunan kerteye varmak ma'nāsınadır; yukālu: جَفْرٌ وَلَدَ الشَّاءِ جَفْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا عَظُمَ وَاسْتَكْرَسَ أَوْ بَلَغَ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ Ve

جَفْرُ [cefr] Gövdesinin etleri kabarıp ta'am ekl eder olan sabīye itlāk olunur. İksinin de mü'enneslerinde جَفْرَةٌ [cefret] denir. Kāle fi'l-Esās: دَبِحَ لَهُ جَفْرَةٌ وَهِيَ الْمَاعِزَةُ الْجَدْعَةُ Ve

جَفْرُ [cefr] İçerisi taş ile örülmemiş, 'alā-kavlin bir mikdārı örülmüş olan kuyuya

ıtlāk olunur; yukālu: جَفَرُوا جَفْرًا أَي بَثُّوا لَمْ تُطَوِّ أَوْ طَوَّيْ بَعْضَهَا

جَفْرُ [Cefr] Medīne nevāhīsinden Ḍariyye nāhiyesinde bir mevzi^c adıdır, orada Sa'īd b. Suleymān'ın çiftliği olmakla ekserī oraya hurūcundan جَفْرِيٌّ [Cefriyy] ile mülakab olmuştur. Ve

جَفْرُ [Cefr] Mekke'de Benī Teym b. Murre cemā'atine mahsūs bir kuyu adıdır. Ve Benū Naḍr yurdunda bir suyun ismidir. Ve Ğatafān bilādında bir su irkilecek mahal adıdır.

جَفْرُ الْفَرَسِ [Cefru'l-Feres] Bir su adıdır ki ona bir feres düşüp birkaç gün onda kalmakla bir kimse vākıf olmayıp ondan su alıp içtikten sonra feres-i mezbūr zinde ve dürtüst zuhūr eylemiştir.

جَفْرُ الشَّحْمِ [Cefru'ş-Şahm] Benū 'Abs cemā'ati yurdunda bir su adıdır.

جَفْرُ الْبَعْرِ [Cefru'l-Ba'ar] Benū Ebī Bekr b. Kilāb yurdunda bir sudur.

جَفْرُ الْأَمْلَاكِ [Cefru'l-Emlāk] Hīre nevāhīsinde bir mevzi^cdir.

جَفْرُ الْهَبَاءَةِ [Cefru'l-Hebā'et] Bir mevzi^cdir ki onda Bedr-i Fezārī'nin ferzendleri olan Ḥamel ile Ḥuzeyfe katl olundular.

جَفْرَةُ بَنِي حُوَيْلِدٍ [Cefretu Benī Ḥuweylid] Benū 'Uḳayl yurdunda bir sudur.

Mütercim der ki kütüb-i tevārīhte mersūm olduğu üzere جَفْرُ [Cefr] ve جَامِعُ [Cāmi^c] iki kitāb ismidir ki İmām 'Alī kerremallāhu vechehu te'lif buyurdular. Cild-i جَفْرُ [cefr]e ketb eyledikleri bā'is-i tesmiyedir. İntehā.

الْإِسْتِجْفَارُ [el-isticfār] ve

التَّجْفُرُ [et-teceffur] تَفَعَّلَ [tefa^{cu}l] vezninde) Bunlar da جَفْرُ [cefr] ma'nāsınadır;

إِسْتَجْفَرَ وَلَدَ الشَّاءِ وَتَجَفَّرَ بِمَعْنَى جَفَرَ yukālu: جَفْرَةُ [el-cufret] [ḥufret] vezninde) Göğüsün içerisine denir, جَوْفُ الصَّدْرِ [cevfu'ş-şadr] ma'nāsına, 'alā-kavlin karrın ile iki yanları kavuşturan yere denir. Ve çukur şeklinde vāsi^c olup değirmi olan arza denir. Cem'i جِفَارٌ [cifār]dır. Kāle'ş-şārih ve minhu hadīsu Ṭalḥa: "فَوَجَدْنَاهُ فِي بَعْضِ تِلْكَ الْجِفَارِ" وَهِيَ جَمْعُ جُفْرَةٍ أَيْ الْحُفْرَةِ الْوَأَسَعَةُ جُفْرَةُ الْفَرَسِ Ve جُفْرَةُ الْفَرَسِ [cufretu'l-feres] at kısmının beline ıtlāk olunur; yukālu: فَرَسٌ جَفْرٌ [cufet] gelir, عَظِيمُ الْجُفْرَةِ أَيْ وَسَطُهُ غُرْفٌ [ğuref] gibi ve جِفَارٌ [cifār] gelir cīm'in kesriyle. Ve

جُفْرَةٌ [Cufret] Başra'da bir mevzi^c adıdır ki onda yetmiş tārīhinde ki Emeviyye 'ahdidir, bir ceng-i 'azīm vāki^c olmuştur. Ve ekber-i kurrā-i Başra'dan Ca'fer b. Ḥayyān el-'Uḫāridī el-Cufri, عَامُ الْجُفْرَةِ [āmu'l-cufret]te ya'nī sene-i mezbūrede tevellüd eylemekle ona nisbet olundu.

الْمُجْفَرُ [el-mucfer] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) Ortalığı çok ve vāsi^c olan ata ve sārīr hayvāna denir; yukālu: فَرَسٌ مُجْفَرٌ أَيْ وَاسِعٌ الْجُفْرَةُ

الْجَفِيرُ [el-cefir] (emīr [emīr] vezninde) Şol ok tirkeşine denir ki yalnız deriden olup onda ağaç olmaya, 'alā-kavlin ağaçtan olup derisi olmayanına denir; tekūlu: يَمْلَأُ الْجَفِيرَ قَبْلَ أَنْ يَقَعَ النَّوِيرُ وَهُوَ جَعْبَةٌ مِنْ جُلُودٍ لَا خَشَبَ فِيهَا أَوْ مِنْ خَشَبٍ لَا جُلُودَ فِيهَا Ve

جَفِيرٌ [Cefir] Ḍariyye nāhiyesinde bir mevzi^c adıdır.

جُفَيْرٌ [Cufeyr] زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Baḥreyn kazāsında bir karyedir.

الْجُفُورُ [el-cufūr] (فُعُودٌ [ku'ūd] vezninde) Buğur nākaya çok aşmaktan nāşī fütür gelip süst ve munkatı^c olmak ma'nāsınadır;

yukālu: جَفَرَ الْفَحْلُ جُفُورًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا Ve bolalmak ma'nāsınadır; yukālu: جَفَرَ الشَّيْءُ إِذَا اتَّسَعَ Ve bir adam bir illet ve marazdan çıkmak ya'nī kurtulmakla vüs'at bulmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا مِنَ الْمَرَضِ إِذَا خَرَجَ يَعْنِي بَرَأَ وَنَجَّى مِنْهُ

الْإِجْتِمَارُ [el-ictifār] [ifti'āl] vezninde) ve

الْإِجْفَارُ [el-icfār] [if'āl] vezninde) ve التَّجْفِيرُ [et-tecfīr] [tef'īl] vezninde) Bunlar da buğur dişkiye çok aşmaktan süst olup munkatır olmak ma'nāsınadır; yukālu: اجْتَفَرَ الْفَحْلُ وَأَجْفَرَ وَجَفَرَ إِذَا انْقَطَعَ مِنَ الصَّرَابِ Ve

إِجْفَارُ [icfār] Gā'ib ve nā-bedīd olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَجْفَرَ الشَّيْءُ إِذَا غَابَ Ve cimā'dan kesilmek ma'nāsınadır; yukālu: أَجْفَرَ عَنِ الْمُرَاةِ إِذَا انْقَطَعَ kesip ziyāretini terk eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَجْفَرَ صَاحِبَهُ إِذَا قَطَعَهُ وَتَرَكَ زِيَارَتَهُ

الْجَوْفَرُ [el-cevfer] [cevhər] vezninde ve mürādifidir.

الْجَيْفَرُ [el-ceyfer] [hayder] vezninde) Yavuz arslana denir, şerze-şīr ma'nāsına. Ve

جَيْفَرُ [ceyfer] Esāmīdendir: Ceyfer b. el-Culendā milket-i 'Umān melikinın ismidir ki Sultānu'l-enbiyā' aleyhi efdalu't-tehāyā hazretleri tarafından nāme ve sefāretle giden 'Amr b. el-'Āş radiyallāhu 'anhu yedinde 'Umān'da oldukları hālde bilā-rü'yetin merkūm ve birāderi 'Abdullāh şeref-yāfte-i İslām olup yine eyāletleri kendilere takrīr olundu. Ve Dūmayre bint Ceyfer sahābiyyedir.

الْمَجْفَرُ [el-mecfer] ve

الْمَجْفَرَةُ [el-mecferet] (mīm'in ve fā'nın fethiyle) Cimā'ın kat'ına bā'is olacak şey'e denir, kesret-i şürb-i kahve gibi; yukālu: طَعَامٌ مَجْفَرٌ وَمَجْفَرَةٌ إِذَا كَانَ يَقْطَعُ عَنِ الْجَمَاعِ الصُّومُ مَجْفَرَةٌ لِلنِّكَاحِ

الْمُجْفَرُ [mu'azzam] [mu'azzam] vezninde) Rāyiha-i cesedi mütegayyir olmakla bed-būy olan kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ مُجْفَرٌ إِذَا صَارَ قَدْ تَغَيَّرَتْ رَائِحَةُ جَسَدِهِ

مِنْجَفْرِكُ [min cefrike] (cīm'in fethi ve fā'nın sükūnuyla) ve

مِنْجَفْرِكُ [min ceferike] (fethateynle) ve

مِنْجَفْرَتِكَ [min cefretike] [min eclike] ma'nāsınadır ki senin için ve senden ötürü demektir; yukālu: مِنْ جَفْرِكَ وَمِنْ جَفْرِكَ أَيُّ مِنْ أَجْلِكَ جَفْرِكَ وَمِنْ جَفْرَتِكَ أَيُّ مِنْ أَجْلِكَ

مُنْهَدِمُ الْجَفْرِ [munhedimu'l-cefr] Kuyusu yıkık demektir, bu münāsebetle ma'dümü'l-'akl adama itlāk olundu; yukālu: رَجُلٌ مُنْهَدِمٌ الْجَفْرِ أَيُّ لَا عَقْلَ لَهُ

الْجُفْرَى [el-cufurrā] [kufurrā] vezninde ve elifin meddiyle cā'izdir) Ağacın çiçeği kabına denir ki kapçık ta'bir olunur.

الْجِفَارُ [el-cifār] [kitāb] vezninde) Kuyulara ve eşmelere denir; جَفْرُ [cefr]in cem'idir. Ve

جِفَارُ [Cifār] Benī Temīm yurdunda bir su adıdır. Ve pek sütlü nākalara itlāk olunur.

الْأَجْفَرُ [el-Ecfer] [ahmer] vezninde) Huzeymiyye ile Feyd miyānında bir su adıdır.

[ج ك ر]

الْجُكَيْرَةُ [el-cukeyret] [cekeret] lafzının musaggarıdır ki fetehātla لَجَاجَةٌ [lecācet] ma'nāsınadır ki önegülükten

‘ibārettir; yukālu: مَا هَذِهِ الْجَكَزَةُ أَيِّ اللَّجَاجَةِ

الْجَكَزُ [el-ceker] (fethateynle) Bir adam önegü olmak ma'nāsınadır; yukālu: جَكَزَ

الرَّجُلُ جَكَزًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا لَجَّ

جَكَزَ [Cikār] [kitāb] vezninde) Bir recül adıdır.

الْإِجْكَارُ [el-ickār] (hemzenin kesriyle) Bir adama yedinde olan mālını bey' eylemesi zımında ibrām ve ilhāh eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَجَكَرَهُ إِذَا أَلْحَهُ فِي الْبَيْعِ. Burada cīm'le أَلَجَّ nüshaları galattır.

[ج ل ب ر]

الْجُلْبَابُ [el-culubbār] (zammeteyn ve teşdid-i bā'yla) Kılıcın kabına ya'nī kılıcı gılāfı ve sār edevātıyla vaz' eyledikleri kabına denir, قِرَابُ السَّيْفِ [qirābu's-seyf] ma'nāsına. 'Alā-kavlin kılıcın ağzına denir.

جُلْبَابُ [Culbār] [buṭnān] vezninde) İşfahān'da bir mahalle adıdır.

[ج ل ف ر]

جُلْفَارُ [culfār] (fā'yla [buṭnān] vezninde) 'Umān nevāhisinde bir belde adıdır ki yağ ve peynir makülesi eşyā' Bahr-i Hurmuz'de olan Qays ceziresine ondan celb ve nakl olunur.

[ج ل ن ر]

الْجُلْنَانُ [el-cullenār] (cīm'in zammı ve lām-ı müşeddedenin fethiyle) Gül-nār-ı Fārisī mu'arrebidir ki nār çiçeğine denir.

Menküldür ki bir adam henüz asgar iken üç dānesini koparıp yutsa bir seneye kadar göz ağrısı görmemek havāssındandır, lākin kütüb-i tibbiyyede sāhibi-i remed yāhūd gayrı kimse çarşamba gününü tulūf-ı āfītābdan mukaddem açılmamış gonca-

sından birkaç dānesini ağızıyla koparıp yutsa hitām-ı seneye dek göz ağrısı görmez ve mücerredir diye mersümdür.

[ج م ر]

الْجَمْرَةُ [el-cemret] (cīm'in fethi ve mīm'in sükūnuyla) Bir dāne āteş koruna denir ki köz dahi ta'bīr olunur, nār-ı muttakıde ma'nāsına. Cem'-i cinsi جَمْرٌ [cemr]dir. Şārihin beyānına göre cem'-i سِغَمَاتُ جَمْرَاتٍ [cemerāt] ve جِمَارٌ [cimār] gelir cīm'in kesriyle; yukālu: أَلْقَى اللَّحْمَ عَلَى الْجَمْرِ أَيِ النَّارِ. Ve

جَمْرَةٌ [cemret] Bin nefer süvāriye itlāk olunur; a'dāyī āteş gibi sūzān ettikleri için yāhūd cem'iyyet ma'nāsından me'hūzdur; yukālu: جَمْرَةٌ كَالْجَمْرَةِ أَيِ أَلْفِ فَارِسٍ كَالنَّارِ الْمُتَمَقِّدَةِ. Ve

جَمْرَةٌ [cemret] Şol kabīleye itlāk olunur ki aslā bir ferde ve bir kabīleye munzamm olmayıp 'alā-hidetin hod-ser olalar, şiddet ve şehāmetlerinden nāşī müzāheretten müstagnī olurlar. 'Alā-kavlin üç yüz süvāriyi hāvī olan kabīleye itlāk olunur. Ve

جَمْرَةٌ [cemret] Hurde çakıl taşına denir, حَصَاةٌ [ḥaşāt] gibi ki Fārisīde seng-rīze denir. Ve

جَمْرَةٌ [cemret] Menāsik-i hacdan olan جَمْرَاتٍ [cemerāt]ın müfredidir ki üç جَمْرَةٌ [cemret]tir. Birbirinin 'akibince جِمَارٌ [cimār] ya'nī hurde taşlar atılır, cemre-i ulā ve cemre-i vustā ve cemretü'l-'akabe ta'bīr olunur; vech-i tesmiye 'an-karīb zikr olunur. Mü'ellif burada müsāmaha eylemiştir, zīrā vech-i mezkūr üzere جَمْرَةٌ [cemret]in cem'i جَمْرَاتٍ [cemerāt] ve جِمَارٌ [cimār] gelir, nihāyet جَمْرَاتٍ [cemerāt] fi'l-i mahsūs-ı menāsikte gālibdir.

جَمَرَاتُ الْعَرَبِ [Cemerātu'l-‘Arab] Üç güürühtan ‘ibārettir: Biri Benū Ḍabbe b. Udd ve biri Benu'l-Hāriṣ b. Ka‘b ve birisi Benū Numeyr b. ‘Āmir’dir, ‘alā-kavlin ‘Abs ve Hāriṣ ve Ḍabbe kabīleleridir. Bunlar li-ümm birāderlerdir. Mukaddemā vālideleri rū’yāsında müṣāhede eder ki fercinden üç dāne cemre zuhūr eyledi. Bir müddetten sonra Ka‘b b. el-Medān nām kimse mezbūreyi tezevvüc edip firāşından Hāriṣ tevellüd eyledi ki bunlar Yemen’in eṣrāfıdır. Ba‘dehu Bağīḍ b. Reyt nām adama varıp ondan ‘Abs tevellüd eyledi ki bunlar ‘Arabın silāh-şūr cündīleridir. Ondan sonra Udd nām kimse tezevvüc edip ondan Ḍabbe tulū‘ eyledi. Pes iki جَمْرَةٌ [Cemret] ki ‘Abs ile Ḍabbe’dir, Muḍar’da ve bir جَمْرَةٌ [cemret] Yemen’de olur. Ve Cemre bint Ebī Ḳuḥāfe saḥābiyyedir. Ve Ebū Cemre eḍ-Ḍabuṭ ki ismi Naşr b. ‘İmrān’dır ve ‘Āmir b. Şaḳīḳ b. Cemre ve Ebū Bekr b. Ebī Cemre el-Endelüsī ‘ulemā ve muḥaddisīndendir.

التَّجْمِيرُ [et-tecmīr] [تَجْمِيرٌ] [tefīr] vezninde) Biriktirmek ma‘nāsınadır; yukālu: جَمَرَ الْقَوْمَ Ve nās bir araya gelip birikmek ma‘nāsınadır; yukālu: جَمَرَ الْقَوْمَ Ve hatun saçını ensesine toplamak ma‘nāsınadır; yukālu: جَمَرَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا جَمَعَتْ شَعْرَهَا فِي قَفَاهَا Ve hurmā ağacından hurmā beynisini kesmek ma‘nāsınadır; yukālu: جَمَرَ الرَّجُلُ إِذَا قَطَعَ جُمَارًا Ve başbuğ ‘askeri düşman ülkesinden geri salıvermeyip ma‘iyyetinde alıkmak ma‘nāsınadır; yukālu: جَمَرَ الْقَائِدُ الْجَيْشَ إِذَا حَسَبَهُمْ فِي أَرْضِ الْعَدُوِّ وَلَمْ يُقْتَلْهُمْ

الْجَمْرُ [el-cemr] (cīm’in fethi ve mīm’in sükūnuyla) Bu dahi nās bir husūs zımnın-

da bir araya gelip birikmek ma‘nāsınadır; yukālu: جَمَرَ الْقَوْمَ عَلَى الْأَمْرِ جَمْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي Ve ayağı bukağılı at sıçrayarak yürümek ma‘nāsınadır; yukālu: جَمَرَ الْفَرَسَ إِذَا وَثَبَ فِي الْقَيْدِ Ve bir adama āteş közü yāhūd hurde çakıl taşı vermek ma‘nāsınadır; yukālu: جَمَرَهُ إِذَا أَعْطَاهُ جَمْرًا Ve bir adamı alarga ve bertaraf eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: جَمَرَ فَلَانًا إِذَا نَحَاهُ ve minhu; جَمَرَ يَوْمَ الْجَمَارِ Ya‘nī menāsik-i hacdan Minā’da remy olunan جَمْرَةٌ [cemret]ler bundan me‘hūzdur, zīrā Hazret-i İbrāhīm ‘alā-nebiyyinā ve ‘aleyhi’t-teslīm şeytānı onlar ile tard ve teb‘id eyledi yāhūd isrā‘ ma‘nāsına olan إِجْمَارٌ [icmār]dan me‘hūzdur, zīrā şeytāna taş attıklarında mel‘ūn, Hazret-i İbrāhīm önünden sür‘atle firār eyledi.

الإجمار [el-icmār] (hemzenin kesriyle) Bu dahi nās bir araya gelip birikmek ma‘nāsınadır; yukālu: جَمَرَ الْقَوْمَ بِمَعْنَى جَمَرُوا Ve hatun saçını ensesine toplamak ma‘nāsınadır; yukālu: أَجْمَرَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا أَجْمَرَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا جَمَعَتْ شَعْرَهَا فِي قَفَاهَا Ve sür‘atle yürümek ma‘nāsınadır; yukālu: أَجْمَرَ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ فِي السَّيْرِ Ve bukağılı at sıçrayarak yürümek ma‘nāsınadır; yukālu: أَجْمَرَ الْفَرَسَ إِذَا وَثَبَ فِي الْقَيْدِ Ve bir nesneyi buhūrlamak ma‘nāsınadır; yukālu: أَجْمَرَ ثَوْبَهُ إِذَا بَحَرَهُ Ve āteşe ‘ūd ağacı komak ma‘nāsınadır; yukālu: أَجْمَرَ النَّارَ مُجْمَرًا إِذَا هَيَأَهَا Ve deve kısmının tabanıyla parmak yerinde olan kemikleri aralarında hutūt olmayıp düpdüz olmak ma‘nāsınadır; yukālu: أَجْمَرَ الْبَعِيرُ إِذَا اسْتَوَى خُمُهُ فَلَا خَطَّ بَيْنَ سَلَامِيْنِهِ Ve ağaç üzerinde olan taze hurmaların mikdārını tahmīn ve takdīr eyledikten sonra tahmīnini cem‘ ve hisāb eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: أَجْمَرَ النَّخْلَ إِذَا حَرَصَهَا ثُمَّ حَسَبَ فَمَجَمَعَ حَرَصَهَا

yneni ay gece içre görünmeyip nihān olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَجْمَرَتِ اللَّيْلَةُ إِذَا اسْتَتَرَ فِيهَا أَهْلُهَا Ve bir hālet cümleye 'amm ve şāmil olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَجْمَرَ الْأَمْرُ بَنِي إِذَا عَمَّهُمْ Ve ılgara ve çapula gidenler atları biriktirip yarandırmak ma'nāsınadır; yukālu: أَجْمَرَ الْخَيْلَ إِذَا أَضْمَرَهَا وَجَمَعَهَا

الْإِسْتِجْمَارُ [el-isticmār] Bu dahi nās bir araya gelip birikmek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَجْمَرَ الْقَوْمُ إِذَا اجْتَمَعُوا وَانْضَمُّوا ülkesinde ser-asker ma'iyyetinde 'avk olunup kalmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَجْمَرَ الْجَيْشُ إِذَا حُسِبُوا فِي أَرْضِ الْعَدُوِّ وَلَمْ يُقْفَلُوا Ve çakıl taşlarıyla istincā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَجْمَرَ الرَّجُلُ إِذَا اسْتَنْجَى بِالْجِمَارِ

التَّجْمُرُ [et-tecemmur] [tefa'ul] vezninde) Bu dahi 'asker diyārlarına ric'at etmeyip ülke-i a'dāda ser-'asker ma'iyyetinde kalmak ma'nāsınadır; yukālu: تَجْمَرَ الْجَيْشُ بِمَعْنَى اسْتَجْمَرُوا

الْمِجْمَرُ [el-micmer] [minber] vezninde) Buhūr-dāna denir, ālet-i buhūr olmak i'tibārıyla. Ve bu müzekkerdir, mü'ennes dahi olur, مِبْحَرَةٌ [mibḥaret] ve مِدْحَنَةٌ [midḥanet] yāhūd نَارُ [nār] i'tibārıyla. Ve

مِجْمَرٌ [micmer] 'ūd ağacına da itlāk olunur ki ālet-i buhürdür.

الْمَجْمَرَةُ [el-mecmeret] (mīm'lerin fet-hiyle) Bu dahi buhūr-dāna denir, ism-i mekāndır.

الْمُجْمَرُ [el-mucmer] [mukrem] vezninde) Bu dahi buhūr-dāna ve 'ūd ağacına denir.

الْإِجْتِمَارُ [el-ictimār] [ifti'āl] vezninde) **مِجْمَرٌ** [micmer] ile buhüratlanmak ma'nāsınadır; yukālu: إِجْتَمَرَ بِالْمِجْمَرِ إِذَا تَبَحَّرَ بِهَا

الْجُمَارُ [el-cummār] [rummān] vezninde) ve

الْجَامُورُ [el-cāmūr] Hurmā göbeği ve hurmā beynisi dedikleri nesneye denir ki hurmā ağaçlarının tepelerinde olur, ak ve lezīz ve ta'mı süte karıbdır, شَحْمُ النَّحْلِ [şahmu'n-naḥl] dahi derler.

الْجَمَارُ [el-cemār] [seḥāb] vezninde) Gürüh ve cemā'at ma'nāsınadır.

جُمَارَى [cumārā] [cumādā] vezninde ve tenvīnle de isti'māl olunur) Hep ve cümle ma'nāsınadır; yukālu: جَاؤُوا جُمَارَى وَجُمَارًا أَيَّ بِأَجْمَعِهِمْ

الْجَمِيرُ [el-cemīr] [emīr] vezninde) Nāsın cem'iyyet-gāhlarına denir; yukālu: هَذَا جَمِيرُ الْقَوْمِ أَيُّ مُجْتَمِعُهُمْ

الْجَمِيرَةُ [el-cemīret] [sefīnet] vezninde) Örülmüş saça denir, ضَفِيرَةٌ [ḍafirēt] ma'nāsına.

إِبْنَا جَمِيرٍ [ibnā cemīr] Leyl ve nehāra itlāk olunur, mevki-i ictimā'e oldukları için, niteli **إِبْنَا سَمِيرٍ** [ibnā semīr] derler, müsāmere ve muhākāt vāki'e olduğu için.

الْجُمَيْرُ [el-cumeyr] [zubeyr] vezninde) Esāmīdendir: Ḥārice b. el-Cumeyr ehl-i Bedr'dendir, Ensār'ın halīfidir, 'alākavlin ḥā-yı mu'ceme iledir yāhūd ḥā-yı mühmele iledir, bir kabīle ismi olan Ḥimyer gibi yāhūd Ḥummeyr'dir, جِمَارٌ [ḥimār] in musaggarı gibi yāhūd ismi Ḥāriṣe'dir yāhūd Ḥumre b. el-Ḥumeyr'dir yāhūd ismi Cāriye'dir, yāhūd Ebū Ḥārice'dir.

الْمُجْمِيرُ [el-Muceymir] [musayṭir] vezninde) Bir dağın adıdır.

جُمْرَانُ [Cumrān] [uṣmān] vezninde) Bir beldedir.

الْمُجْمِرُ [el-mucmir] [muḥsin] vezninde)

ninde) ve

الْمُجْمَرُ [el-mucmer] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) Sulb ve metin olan davar tırnağına vasf olur; yukālu: حَافِرٌ مُجْمِرٌ وَمُجْمَرٌ أَي صُلِبَ مُحْسِنٌ [Nu'aymu'l-Mucmir] (مُحْسِنٌ [muhsin] vezninde) Fārūḳ-ı a'zām radiyallāhu 'anhu hazretlerinin kölesi olan Nu'aym olacaktır, Mescid-i Nebevî'yi çakıl taşlarıyla döşediği için telkib olundu.

[ج م ث ر]

الْجُمْهُورَةُ [el-cumsüret] (şā-yı müsellese ile جُمْهُورَةٌ [cumhüret] vezninde) Yığılmış top rak kümesine denir, تَرَابٌ مَجْمُوعٌ ma'nāsına. Mütercim der ki bu جمر ثرى kelimelerinden menhüt olmak melhüzdur.

[ج م خ ر]

الْجُمْهُورُ [el-cumhür] (hā-yı mu'ceme ile جُمْهُورٌ [cumhür] vezninde) İçi boş pūçmagz şey'e denir ki kovuk ta'bīr olunur, أَجُوفٌ [ecvef] ma'nāsına.

الْجَمْحَرُ [el-cemḥar] (جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Kamış gibi içi boş olan kemiğe denir.

[ج م ز ر]

الْجَمْزَرَةُ [el-cemzeret] (zā-yı mu'ceme ile دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Bir nesneden havf eylemekle ikdām edemeyip izi üzere dönüp kaçmak ma'nāsınadır; yukālu: جَمْزَرَ الرَّجُلُ إِذَا نَكَصَ وَهَرَبَ

[ج م ع ر]

الْجَمْعَرَةُ [el-cem'aret] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) جَمْعَرَةٌ [cem'aret] ma'nāsınadır ki zikr olundu. Ve

جَمْعَرَةٌ [cem'aret] Galīz ve saht ve bülend olan siyāh kayaya denir, 'alā-kavlin yüksek taşığa denir. Ve

جَمْعَرَةٌ [cem'aret] Masdar olur, küme-

lenmiş yoğurt kurusunu değırmiletmek ma'nāsına; yukālu: إِذَا دَوَّرَهَا جَمَعَرُ الْجُمْهُورَةِ

جَمْعَرٌ [Cem'ar] (جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Bir kabile adıdır. Ve kuyu kazılırken çıkan sarı balçığa denir.

الْجُمْهُورُ [el-cum'ūr] (جُمْهُورٌ [cumhür] vezninde) Cem'-i 'azīm ma'nāsınadır.

الْجُمْهُورَةُ [el-cum'üret] (hā'yla) Ağırşağa denir ki ağacın tepesine geçirilmiş ola, çadır direğinin tepesinde olan ağırşak gibi. Ve keş dedikleri yoğurt kurusunun kümesine denir.

[ج م ه ر]

الْجُمْهُورُ [el-cumhür] (عُضْفُورٌ [uşfür] vezninde) Şol kum yığınına denir ki pek yüksek olmakla etrafına havāle ve müşrif ola. Ve جُمْهُورُ النَّاسِ [cumhürü'n-nās] insāndan güruh-ı 'azīme denir, جُلُّ النَّاسِ [cullu'n-nās] gibi. Cem'ei جَمَاهِيرٌ [cemāhīr]dir; yukālu: هَذَا قَوْلُ الْجُمْهُورِ وَشَهِدَ ذَلِكَ الْجَمَاهِيرُ أَي جُلُّ النَّاسِ Ve her şey'in mu'zam ve firāvānına denir. Ve

جُمْهُورٌ [Cumhür] Benī Sa'd cemā'ati yurdunda bir kara taşlık adıdır. Ve kerīme ve pāk-nijād olan hatuna denir.

الْجَمْهَرَةُ [el-cemheret] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Biriktirmek ma'nāsınadır; yukālu: جَمْهَرُ الشَّيْءِ إِذَا جَمَعَهُ Ve kabr ve mezārı sıva eylemeyip hemān üzerine toprak biriktirip öylece topraklamak ma'nāsınadır; yukālu: جَمْهَرُ الْقَبْرِ إِذَا جَمَعَ عَلَيْهِ "إِنَّهُ شَهِدَ دَفْنَ رَجُلٍ فَقَالَ جَمْهَرُوا" Mūsā b. Ṭalḥa: "أَيِ اجْمَعُوا عَلَيْهِ التُّرَابَ وَلَا تُطَيِّنُوهُ وَلَا تُسْوُوهُ" Ve

جَمْهَرَةٌ [cemheret] Bir haberin bir tarafını söyleyip sāmī'a müfid ve maksūd olan tarafını ketm eylemek ma'nāsınadır; yukālu:

جَمْهَرٌ عَلَيْهِ الْخَبَرُ إِذَا أَخْبَرَهُ بِطَرْفٍ وَكَتَمَ الْمُرَادَ

الْجُمْهُورِيُّ [el-cumhūriyy] (yā-yı nisbetle) Bir nev' şarāb-ı müskir adıdır, 'alā-kavlin üç senelik üzüm şarābına denir; yukālu: سَقَاهُ جُمْهُورِيًّا وَهُوَ الشَّرَابُ الْمُسْكِرُ أَوْ نَبِيذُ الْعِنَبِ أَتَتْ مُمْفَرَدَاتًا عَلَيْهِ ثَلَاثُ سِنِينَ kalınca kaynatılıp terk olunana itlāk olunur diye mersūmdur.

الْمُجْمَهْرَةُ [el-mucemhired] (ism-i fā'il bünyesiyle) Şol nākaya denir ki kum yığını gibi bünye ve terkibi sım sıkı ve kunt ve dirnekli ola; yukālu: نَاقَةٌ مُجْمَهْرَةٌ إِذَا كَانَتْ مُدَاخَلَةَ الْخَلْقِ يَعْنِي كَأَنَّهَا جُمْهُورُ الرَّمْلِ

التَّجْمَهُرُ [et-tecemhur] [tedahruc] vezninde) Bir kimseye şer-gürlikle bālā-pervāzlık edip havāle olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَجْمَهُرُ فَلَانٌ عَلَيْنَا إِذَا تَطَاوَلَ

[ج ن ر]

حِجَارَةٌ [Cināret] (cīm'in kesriyle) Esterābād ile Curcān beyninde bir beldedir.

الْحِنُّورُ [el-cennūr] [tannūr] vezninde) Buğday ve arpa dövecek yere denir ki harman yeri ta'bīr olunur.

[ج ن ب ر]

الْحَنْبَرُ [el-cenber] (bā-yı muvahhade ile mə'ad] vezninde) İri ve dızman erkek deveye denir. Ve bodur ve kasīrū'l-kāme kimseye denir. Ve toy kuşunun yavrusuna denir. Ve

جَنْبَرُ [Cenber] Ca'de b. Mirdās'ın feresi ismidir.

الْحِنْبَارُ [el-cinibbār] (bā'nın şeddesiyle [cihinbār] vezninde) ve

الْحِنْبَارُ [el-cinbār] [simsār] vezninde) Bunlar da toy kuşunun yavrusuna denir. Ve [cihinbār] vezninde

esāmīdendir, Şubeyl b. el-Cinibbār bir şā'irdir.

[ج ن ث ر]

الْحَنْفَرُ [el-cenfer] (sā-yı müsellese ile [ca'fer] vezninde) ve

الْحَنْفُورُ [el-cunfur] [kunfuz] vezninde) Dahāmetli semiz erkek deveye denir. Cem'i جَنَائِرُ [cenāšir]dir.

الْحَنْشُورَةُ [el-cunšūret] [cunšūret] vezninde ve mürādifidir ki zikr olundu.

[ج ن در]

الْحَنْدَرَةُ [el-cenderet] "ج،د،ر" māddesinde zikr olundu.

[ج ن د ي س ا ب و ر]

جُنْدَيْسَابُورُ [Cundeysābūr] (cīm'in zamımı ve dāl'in fethiyle) Ahvāz eyāletinde Tuster nām belde kurbünde bir belde adıdır. Ya'qūb b. eš-Şaffār nām şahın kabri oradadır. Küttüb-i cogrāfiyyede Kund-i Şāpūr mu'arabi ve Hūzistān vilāyetinin kā'idetü'l-mülkü olmak üzere mersūmdur; Şāpūr b. Erdeşir bināsıdır.

[ج ن س ر]

الْحَنْسَارِيَّةُ [el-cunāsiriyyet] (cīm'in zamımıyla) Başra'ya mahsūs bir güne hurmā ağacıdır ki meyvesi sā'ir ağaçlardan pek geç zuhūr eder.

[ج ن ف ر]

الْحَنْفَارِيُّ [el-cenāfir] (fā'yla جَمَاهِيرُ [cemāhīr] vezninde) Pek eski kabrlerle denir ki eslāftan kalmış olur, قُبُورٌ عَادِيَّةٌ [qubūr 'ādiyyet] ma'nāsına. Müfredi جُنْفُورٌ [cunfūr]dur, جُمْهُورٌ [cumhūr] vezninde.

[ج و ر]

الْحَجُورُ [el-cevr] [devr] vezninde)

عَدْلٌ [ʿadl] nakīzidir ki zulm ve sitem ma'nāsınadır. Bunda عَلَى ile müte'addī olur; yukālu: جَارٌ عَلَيْهِ يَجُورُ جَوْرًا إِذَا ظَلَمَ وَلَمْ يَغْدُلْ Ve

جَوْرٌ [cevr] قَصْدٌ [kaşd] mukābilidir ki cādde-i mu'tedile-i müstakīmeden sapmaktır, gerek hissī ve gerek ma'nevī olsun; yukālu: جَارٌ فَلَانَ صِدْقًا أَيْ مَالَ عَنِ الْقَصْدِ ve yukālu: جَارٌ عَنِ الطَّرِيقِ إِذَا مَالَ Ve

جَوْرٌ [cevr] جَائِرٌ [cā'ir] ma'nāsına gelir ki sitem-kār ve i'tidāl ve cāddeden münharif kimselere denir ve bu mübālagaten vasf bi'l-masdardır; yukālu: رَجُلٌ جَوْرٌ أَيْ جَائِرٌ Ve جَائِرٌ [cā'ir]in cem'i جَوْرَةٌ [ceveret] gelir, fethateynle ve جَوْرَةٌ [cuveret] gelir cīm'in zammı ve vāv'ın fethiyle ki gayr-i kıyās üzeredir ve جَارَةٌ [cāret] gelir ki ism-i cem'dir yāhūd aslı جَائِرَةٌ [cā'iret] tir, cemā'at i'tibarıyladır; yukālu: قَوْمٌ جَوْرَةٌ وَجَوْرَةٌ وَجَارَةٌ أَيْ جَائِرُونَ

الْجَارُ [el-cār] Komşuya denir, mücāvir ve hem-sāye ma'nāsına; tekūlu: هُوَ جَارِيٌّ Ve şol adama denir ki bir zālīm ona zulm ederken birisi dād ve imdādına yetişip tahlīs ve te'mīn eylemiş ola; yukālu: هُوَ جَارُهُ وَهُوَ الَّذِي أَحْرَهُ مِنْ أَنْ يُظْلَمَ Ve imdāda yetişen adama denir, مُجِيرٌ [mucīr] ma'nāsına; tekūlu: هُوَ جَارِيٌّ Ve istimdād eden adama denir; tekūlu: هُوَ جَارِيٌّ أَيْ الْمُسْتَجِيرِ Ve bir adamın ticāret ortağına denir; tekūlu: هُوَ جَارِيٌّ أَيْ شَرِيكِي فِي التِّجَارَةِ Ve hatunun zevcine itlāk olunur, niteki zevcinin hatununa جَارَةٌ [cāret] denir; yukālu: هُوَ جَارُهَا وَهِيَ جَارَتُهُ أَيْ رَوْجُهَا وَرَوْجَتُهُ Ve avretin fercine itlāk olunur. Ve mesāfesi karīb olan konağa itlāk olunur. Ve göte itlāk olunur, اِسْتٌ [ist] ma'nāsına, niteki جَارَةٌ [cāret] dahi denir.

Mütercim der ki bir A'rābinin 'avreti hā'id olup o hılālde kırbān eylemek dā'iyesine düşmekle hālet-i mezbūreyi müşāhede eyledikte "وَيُوْحَدُ الْجَارُ بِذَنْبِ الْجَارِ" diyerek tahtāniye mübāşeret eylediği menküldür. Ve

جَارٌ [cār] Mülk ve 'akārda mukāsım olan şerīke itlāk olunur. Ve halīfe itlāk olunur ki yekdīgere imdād ve i'ānet eylemek üzere 'ahd ve yemīn eden adamların her birinden 'ibārettir, ma'ānī-i mezbūrede mütezāyiftir. Ve nāsır ve mu'īn ma'nāsına müsta'emeldir. Cem'i جِيرَانٌ [cīrān] gelir cīm'in kesriyle ve جَيْرَةٌ [ciyeret] gelir, عِنْبَةٌ [inebet] vezninde ve أَجْوَارٌ [ecvār] gelir. Ve

جَارٌ [Cār] Bahr-i Kūlzum üzere ya'nī sāhilinde bir belde adıdır, onunla Medīne miyānı bir merhale mesāfedir; 'Abdullāh Suveydā eş-Şahābī el-Cārī oradandır yāhūd bu el-Hārişī olmakla tashīf olunmuştur. Ve 'Abdumelik b. Ḥasan ve 'Amr b. Sa'd ve 'Ömer b. Rāşid ve Yahyā b. Muḥammed el-Cāriyyūn muhaddislerdir. Ve

جَارٌ [Cār] İsfahān kazāsında bir karye adıdır; muhaddisinden 'Abdulcebbār b. Faḍl ve Zākir b. Muḥammed el-Cāriyyān oradandır. Kezālik Bahreyn kazāsında bir karye adıdır. Ve Mavşil şarkīsinde bir dağın adıdır.

جُورٌ [Cūr] نُورٌ [nūr] vezninde) Şīrāz ülkesinde Fīrūzābād eyāletinin medīnesi ya'nī kā'idetü'l-mülkü olan şehrin adıdır. A'ālā gülü olmakla verd-i Cūrī ona nisbet olunur. Ve ona 'ulemādan zevāt-ı kesīre mensūbdur. Ve

جُورٌ [Cūr] Neysābūr'da bir mahalle adı-

dır; a'lāmdan Muḥammed el-Velīd el-İşbahānī el-Cūrī oradandır. جَوْرٌ [cūr] kelimesi mü'ennes olmakla gayr-i munsarıftır, بَلْدَةٌ [beldet] ve مَحَلَّةٌ [maḥallet] ve 'ucme i'tibārıyla. Ve ba'zen müzekker ve munsarıf olur. Mütercim der ki ماءٌ ve جَوْرٌ bahsi *Kāfiye*'de meşrūhtur. Ve

جَوْرٌ [Cūr] Esmā-i ricāldendir: Muḥammed b. Şucā' b. Cūr ve Muḥammed b. İsmā'ıl ki İbn Cūr denmekle meşhūrdur, muhaddislerdir.

جَوْرٌ [Cuver] زُفْرٌ [zufur] vezninde) İşfahān kazāsında bir karyedir.

الْجَوْرُ [el-civerr] (cīm'in kesriyle هَجَفٌ [hi-ceff] vezninde) Pek tünd-āvāz olan şey'e itlāk olunur ki haddi mütecāviz olur ve minhu yukālu: غَيْثٌ جَوْرٌ أَيْ شَدِيدُ الرَّغْدِ ve yukālu. بَازِلٌ جَوْرٌ أَيْ شَدِيدُ الصُّوْتِ

الْجَوَارِ [el-cevār] سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Çok ve dibi derin olan suya denir; yukālu: جَوَارِ الدَّارِ ve فِي أَرْضِهِ جَوَارٌ أَيْ مَاءٌ كَثِيرٌ فَعِيْرٌ [cevāru'd-dār] bir hānenin had ve sınırında mümted ve دَوْرَةٌ [düret] hizāsında vākī' olan 'arsa ve hāne makülesinde denir, طَوَارٌ [tavār] gibi. Ve

جَوَارِ [cevār] جَوَارِي [cevārī] lafzında lügattır ki gemilere denir, سُفُنٌ [sufun] ma'nāsına ve bu Şā'id-i Luğavī'den menkül ve garībdır.

شِعْبَانُ الْجَوَارِ [Şi'bu'l-Cevār] Medīne kurbünde bir dağ yoludur.

الْجَوَارِ [el-civār] كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Asl komşuluğa denir, ba'dehu bir adama lede'l-iktizā' imdād ve i'ānet ve hıfz ve himāyet eylemek üzere 'ahd ve emān vermekte isti'māl olundu. Şöyle ki min ba'd o adam o kimsenin zīr-i emān u zinhārında me'mūn olur. Şārih der ki mü'ellif bunda

müsāmaha eyledi, زِرَارٌ جَوَارِ [civār] vech-i mezkūr üzere olan emān ve zinhāra denir; bunda cīm'in zammıyla da cā'izdir; tekūlu'l-'Arabu: هُوَ فِي جَوَارِي وَجَوَارِي أَيْ فِي إِنْتِهَاءِ عَهْدِي وَأَمَانِي

جَوَارِ [civār] Masdar olur, emān talep eylemek ma'nāsına; yukālu: جَارَ الرَّجُلِ جَوَارًا إِذَا طَلَبَ أَنْ يُجَارَ

الْجَوَارِ [el-cevvār] كَتَّانٌ [kettān] vezninde) Çiftçiye denir, أَكَّارٌ [ekkār] ma'nāsına.

الْمُجَاوِرَةُ [el-mucāveret] مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) ve

الْجَوَارِ [el-cevār] (cīm'in fethi ve kalilen kesriyle ki isim olan جَوَارٌ [civār]a 'adem-i iltibās içindir) Bir adama komşu olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا جَاوَرَهُ مُجَاوِرَةً وَجَوَارًا إِذَا صَارَ جَارَهُ

مُجَاوِرَةٌ [mucāveret] Mescidde i'tikāf eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: جَاوَرَ جَاوِرَةً الْمُجَاوِرَةَ إِذَا اغْتَكَفَ فِيهِ bu ma'nādandır.

التَّجَاوُرِ [et-tecāvur] تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) ve

الْإِجْتِمَاعِ [el-ictivār] إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde ki müşāreket içindir) Komşulaşmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا تَجَاوَرُوا وَاجْتَمَعُوا جَاوَرَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا

Şārih der ki اِجْتَوَرَ [ictevere] kelimesi i'lāl olunmadı تَجَاوَرَ ma'nāsına olduğu için, زِرَارٌ تَجَاوَرَ [tecāvere] kelimesi de i'lāl olunmadı, hattā Sibeveyhi اِجْتَوَرُوا وَاجْتَمَعُوا تَجَاوَرًا تَجَاوَرًا der idi. Ehadühümā āher ma'nāsına olduğu meşhūr olmakla ihtimāl-i āher meslūb olduğundan. Ve nādiren i'lāl üzere اِجْتَمَعَ dahi vārid olmuştur.

الْإِسْتِجَارَةُ [el-isticāret] Emān verilmek ve hıfz ve himāyet olunmağı niyāz eylemek

ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَجَارَ فُلَانٌ إِذَا طَلَبَ أَنْ يُجَارَ

الْإِجَارَةُ [el-icāret] (hemzenin kesriyle) Kurtarmak ma'nāsınadır; yukālu: أَجَارَ فُلَانًا إِذَا أَنْقَذَهُ Ve penāh getireni himāyet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أَعَادَهُ ve minhu yukālu: مِنْ اسْتَجَارَ بِاللَّهِ أَجَارَهُ Ve metā'ı zarf içre komak ma'nāsına müsta'meldir ki hıfzı müstelzimdir; yukālu: أَجَارَ الْمَتَاعَ إِذَا جَعَلَهُ فِي الْوِعَاءِ Ve

إِجَارَةٌ [icāret] ve

جَارَةٌ [cāret] (hemzesiz) gayr-i kıyās üzere ki ism-i masdardır, masdar makāmında müsta'meldir, yasakçılık eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَجَارَ فُلَانًا إِجَارَةً وَجَارَةً إِذَا خَفَرَهُ

التَّجْوِيرُ [et-tecvīr] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Yere çalmak ma'nāsınadır; yukālu: جَوَّرَهُ إِذَا صَرَعَهُ Ve bir adamı cevır ve siteme nisbet eylemek ya'nī hakkında جَائِرٌ [cā'ir] ve sitem-ger demek ma'nāsınadır; yukālu: جَوَّرَهُ إِذَا نَسَبَهُ إِلَى الْجَوْرِ Ve bir nesnenin altını üstüne ya'nī tersine çevirmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: جَوَّرَ الْبِنَاءَ إِذَا قَلَبَهُ

Ve tersine çevrilen şey'e مُحَوَّرٌ [mucevver] denir, مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde; yukālu: "يَوْمَ تَوَّرَ مُحَوَّرٌ أَي مَقْلُوبٌ" Ya'nī "Bugün hafağ-ı mucevver gününün bedelidir." حَفْصٌ [hafağ] fethateynle kıl çadıra ve esvābına denir. Menşe-i mesel budur ki bir pīr adamın bir sagīr birāder-zādesi var idi. Gāh bī-gāh 'amucasının odasına duhūl ve ortallığı tenhā buldukta içinde bulunan emti'a ve eşyayı altı üstüne döndürür idi. Ba'de müddetin kendisi dahi 'amucası merkezine vardıkta bi-'aynihi ona birāder-zādeleri dahi müstevlī olup 'amucasına ettiğini

kendisine buldurdular. Çadıra girip bu hāli gördükte kelām-ı mezbūru irād eyle-di. Sū-i fi'liyle mücāzāt olunan menkūb kimseye şemātet mevki'inde darb olunur.

التَّجْوُرُ [et-tecevvr] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Düşmek ma'nāsınadır; yukālu: تَجَوَّرَ الرَّجُلُ إِذَا سَقَطَ Ve yan üzere yatmak ma'nāsınadır; yukālu: تَجَوَّرَ زَيْدٌ عَلَى فِرَاشِهِ Ve binā yıkılmak ma'nāsınadır; yukālu: تَجَوَّرَ الْبِنَاءُ إِذَا تَهَدَّمَ

[ج . د ر ا]

الْجُهْنُدُ [el-cuhender] (cīm'in zammıyla ve hā'nın ve dāl'ın fethiyle) Bir nev' hurmā adıdır.

[ج . ر ا]

الْجَهْرَةُ [el-cehret] (cīm'in fethi ve hā'nın sükūnuyla) İsmdir, zāhir ve āşikār olan şey'e denir ve minhu kavluhu ta'ālā: «أَرْنَا اللهَ جَهْرَةً» أَي عَيَانًا غَيْرَ مُسْتَسْتَرٍ Ya'nī "Hā'ılsiz, āşikārece irā'e kıl."

Mü'ellifin Baş'a'ir'de beyānına göre جَهْرٌ [cehr] māddesi hāsse-i basarın yāhūd hāsse-i sem'in ifrātı sebebiyle bir şey'in kemāl-i zuhūruna mevzū'dur. Hāsse-i basar ile olan meselā وَجَهَارًا جَهْرَةٌ gibi ki "Onu 'ayānen gördüm" demektir, جَهْرٌ بِئْرٌ ve اِجْتِهَارٌ [ictihār] bundan müteferri'dir. Ve hāsse-i sem' ile olan جَهْرٌ بِالْقَوْلِ gibidir ve جَوْهَرٌ [cevher] kelimesi ondan fev'aldir, şol 'ayna denir ki kendisi bātıl olunca mahmūlü dahi bātıl olur; hāsseye kemāl-i zuhūrundan nāşī tesmiye olunmuştur. İntehā.

الْجَهْرُ [el-cehr] (قَهْرٌ [kahr] vezninde) ve

الْجِهَارُ [el-cihār] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bir nesne 'ayān ve āşikār olmak ma'nāsınadır; yukālu: جَهْرَ الْأَمْرِ جَهْرًا وَجَهَارًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ

عَلَنَ Ve bir sözü āşikārece söylemek ma'nāsınadır, bi-nefsihi ve bā ile müte'addi olur; yukālu: جَهَرَ الْكَلَامَ وَبِالْكَلَامِ إِذَا Ve اُعْلَنَ Ve ref-i savt eylemek ma'nāsınadır; yukālu: جَهَرَ الصَّوْتُ إِذَا أَغْلَاهُ Ve 'askeri çoğaltmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: جَهَرَ الْجَيْشَ إِذَا اسْتَكْتَرَهُمْ Ve bir arza sülük eylemek ma'nāsına müsta'meldir ki kendisini orada izhārı müstelzimdir; yukālu: جَهَرَ الْأَرْضَ إِذَا سَلَكَهَا Ve bir adamı bī-hā'il āşikārece görmek, 'alā-kavlin bir adama nazar eyledikte gözüne büyük görünmek ma'nāsınadır; yukālu: جَهَرَ الرَّجُلَ إِذَا رَأَاهُ بِلَا حِجَابٍ أَوْ نَظَرَ إِلَيْهِ وَعَظَمَ فِي عَيْنَيْهِ Ve hūb-çehre ve hoş-likā insānın ve sâ'ir nesnenin hey'et-i zībā ve cemāl-i dil-ārāsı hātira bedī' ve 'acīb gelmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: جَهَرَ الشَّيْءُ إِذَا رَاعَاهُ جَمَالَهُ وَهَيْئَتَهُ Ve yağ çıkmak için yayığı çalkamak ma'nāsınadır; yukālu: جَهَرَ السَّقَاءَ إِذَا مَحَضَهُ Ve 'ale'l-gafle bir cemā'ate şeb-hün eylemek ma'nāsınadır; yukālu: جَهَرَ الْقَوْمَ Ve kuyuyu ayırtlayıp pāk eylemek, 'alā-kavlin mecmū' suyunu çekmek yāhūd kuyu kazarken suya yetişmek ma'nāsınadır; yukālu: جَهَرَ الْبُئْرَ إِذَا نَقَّاهَا أَوْ نَزَّحَهَا أَوْ بَلَغَ الْمَاءَ Ve güneş bir adamın gözünü hīrelendirip kamaştırmak ma'nāsınadır; yukālu: جَهَرَتِ الشَّمْسُ الْمُسَافِرَ إِذَا أَسْدَرَتْ عَيْنَهُ Ve bir kimseye ta'zīm eylemek ma'nāsınadır; yukālu: جَهَرَ فُلَانًا إِذَا عَظَّمَهُ Ve bir nesneyi takdīr ve tahmīn eylemek ma'nāsınadır; yukālu: جَهَرَ الشَّيْءَ إِذَا حَزَرَهُ

جَهْرٌ [cehr] Toprağı galīz ve dürtüşt olan tepeye ve yüksek yere denir. Ve yıla denir, مَضَى عَلَيْهِ جَهْرٌ [senet] ma'nāsına; yukālu: Ve dehr ve zamāndan bir mikdāra

بَعَثَ مِنْهُ عَسَجَدًا مُذْ جَهَرَ أَيَّ قِطْعَةً مِنَ الدَّهْرِ

الْإِجْهَارُ [el-ichār] [izhār] (vezninde) Bu dahi sözü āşikāre söylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَجْهَرَ الْكَلَامَ وَبِالْكَلَامِ Ve إِذَا أَغْلَنَتْهُ فَهُوَ مُجْهَرٌ Ve bir adamın şaşsı oğlu olmak, 'alā-kavlin mevzūn-kad ve hūb-sūret ve hoş-likā oğulları olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَجْهَرَ الرَّجُلُ إِذَا جَاءَ بِابْنٍ أَحْوَلَ أَوْ بِبَنِينَ ذَوِي جَهَارَةٍ **الْمِجْهَرُ** [el-micher] [minber] (vezninde) ve

الْمِجْهَارُ [el-michār] [mihrāb] (vezninde) Sözü cehr ile söylemek 'adeti olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ مِجْهَرٌ وَمِجْهَارٌ إِذَا كَانَتْ عَادَتُهُ أَنْ يَجْهَرَ الْكَلَامَ

الْإِجْتِهَارُ [el-ictihār] [ifti'āl] (vezninde) Bu dahi 'askeri çoğaltmak ma'nāsınadır; yukālu: اجْتَهَرَ الْجَيْشَ إِذَا اسْتَكْتَرَهُمْ Ve hūb-likā ve hoş-sūret insān ve sâ'ir nesnenin hūsn ve hey'eti hātira 'aceb vermek ma'nāsınadır; yukālu: اجْتَهَرَ الشَّيْءَ إِذَا رَاعَاهُ جَمَالَهُ وَهَيْئَتَهُ Ve kuyuyu ayırtlayıp pāk eylemek 'alā-kavlin bi'l-cümle suyunu çekmek ma'nāsınadır; yukālu: اجْتَهَرَ الْبُئْرَ إِذَا نَقَّاهَا أَوْ نَزَّحَهَا Ve bir şey'in görünüşü büyük olmak ma'nāsınadır ki göze büyük görünmekten 'ibarettir; tekūlu: اجْتَهَزَتْهُ إِذَا رَأَيْتَهُ عَظِيمَ الْمَوْأَةِ Ve bir nesneyi aralıkta hā'il olmayaarak āşikāre görmek ma'nāsınadır; tekūlu: اجْتَهَزَتْهُ إِذَا رَأَيْتَهُ بِلَا حِجَابٍ بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ

الْجَهْرُ [el-ceher] (fethateynle) Göz kamaşmakla güneşte baktığı nesneyi görmekten kelīl olmak ma'nāsınadır; yukālu: الْعَيْنُ جَهْرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا لَمْ تُبْصَرْ فِي الشَّمْسِ

الْجَهَارَةُ [el-cehāret] [kerāmet] (vezninde) Bir kimse fahīm olmak ya'nī göze büyük görünür olmak ma'nāsınadır;

yukālu: جَهْرُ الرَّجُلِ جَهْرَاءٌ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا الرَّايِي فَحْمٌ يُغْنِي بَيْنَ عَيْنِي الرَّايِي Ve savt büleñd olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا جَهْرُ الصُّوْتِ إِذَا اذْتَمَعُ Ve

جَهْرَاءٌ [cehāret] İsm olur, bir adamın kāmēt ve kıyāfet ve endāmı hüb ve dil-keş olmağā denir; yukālu: رَجُلٌ ذُو جَهْرَاءٍ أَيُّ حُسْنِ الْقَدِّ وَالْخَدِّ

الْجَهِيْرُ [el-cehīr] (emīr) [emīr] vezninde) ve **الْمُجْهَرُ** [el-mucher] (mukrem) [mukrem] vezninde) ve

الْجَهْوَرِيُّ [el-cehveriyi] (yā-yı nisbetle) Kelāma vasf olur, büleñd āvāz ile söylenen söze denir; yukālu: كَلَامٌ جَهِيْرٌ وَمُجْهَرٌ عَلِیَّ عَالٍ جَهْوَرِيُّ Şārih der ki جَهْوَرِيُّ [cehveriyi], sāhib-i āvāz-ı büleñd dahi vasf olur; yukālu: رَجُلٌ جَهْوَرِيُّ İntehā. Ve

جَهِيْرٌ [cehīr] Hoş-likā ve hüb-çehre insāna itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ جَهِيْرٌ أَيُّ بَيْنَ الْجَهْوَرَةِ Ve lutf ve ihsāna sezāvār olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ جَهِيْرٌ أَيُّ خَلِيْقٍ لِلْمَعْرُوفِ Cem'i جَهْرَاءُ [cuherā] gelir, [umerā] vezninde. Ve su karışmamış hālīs süte denir; yukālu: لَبَنٌ جَهِيْرٌ أَيُّ غَيْرٌ مَمْدُوقٍ بِالْمَاءِ

الْجَهْوَرَةُ [el-cuhūret] (cīm'in zammıyla) جَهْرَاءٌ [cehāret] ma'nāsınadır ki hoş-manzarlığā denir; yukālu: رَجُلٌ ذُو جَهْوَرَةٍ وَجَهْرَاءٌ أَيُّ حَسَنِ الْمَنْظَرِ

جَهِيْرٌ [el-cehir] (ketif) [ketif] vezninde) جَهِيْرٌ [cehīr] ma'nāsınadır ki hoş-manzar ve sāhib-i cemāl adama denir.

الْمَجْهُوْرَةُ [el-mechūret] Ma'mūr olan kuyuya denir; yukālu: بَيْتٌ مَجْهُوْرَةٌ أَيُّ مَعْمُوْرَةٌ Ve

حُرُوفُ مَجْهُوْرَةٍ [hurūfun mechūret] 'İnde's-sarfıyyīn on sekiz harften ibārettir ki işbu: "ظُلٌّ قَوٌّ رَبَضٌ إِذْ غَزَا جُنْدٌ مَطِيْعٌ"

eder. Mukābiline حُرُوفٌ مَهْمُوسَةٌ [hurūfun mehmūset] denir. Şārihin beyānına göre hurūf-ı mezkūre telaffuz hālinde mahreclerine itimādı işbā' ederler, şöyle ki nefesi kendiler ile cereyāndan men' ederler. Bu cihetten مَجْهُوْرَةٌ [mechūret] itlāk olundu. Ammā مَهْمُوسَةٌ [mehmūset]te nefes bunlar ile cereyān eder, zīrā mahreclerine itimādları za'iftir.

الْجُهْرُ [el-cuhr] (cīm'in zammıyla) Bir adamın hey'etine ve hüsn-i manzarına denir ki istilāhımızda gösteriş ta'bīr olunur; yukālu: مَا أَحْسَنَ جَهْرَهُ أَيُّ هَيْئَتُهُ وَحُسْنُ مَنَظَرِهِ

الْأَجْهَرُ [el-echer] (ahmer) [ahmer] vezninde) Hoş-manzar ve hüb-kıyāfet, a'zāsı mütenāsib ve endāmı tām̄m ve mevzūn mahbūba denir; yukālu: غُلَامٌ أَجْهَرٌ أَيُّ حَسَنٌ مَا أَحْسَنَ جَهْرَهُ أَيُّ هَيْئَتُهُ وَحُسْنُ مَنَظَرِهِ Ve şaşılığı bed olmayıp melāhatlı olan şaşıya denir; yukālu: رَجُلٌ أَجْهَرٌ أَيُّ أَحْوَلٌ مَلِيْحٌ الْحَوْلَةُ Adama denir ki güneş pertevinde bir nesneyi göremez ola; yukālu: رَجُلٌ أَجْهَرٌ إِذَا كَانَ فَرَسٌ أَجْهَرٌ إِذَا كَانَ قَدْ غَشِيَتْ عُرْتُهُ وَجَهَهُ

الْجَهْرَاءُ [el-cehrā] (hamrā) [hamrā] vezninde) Zikr olunan أَجْهَرٌ [echer]in mü'ennesidir. Ve şol yere denir ki onda ağaç ve tepe ve dere ve engebe yerler olmamakla el aya-sı gibi düpdüz ola; yukālu: أَرْضٌ جَهْرَاءٌ إِذَا كَانَتْ مُسْتَوِيَةً لَا شَجَرَ فِيهَا وَلَا آكَامَ Ve yumurtası büyük olup taşra uğramış göze vasf olur ki sāhibine lokma göz ta'bīr olunur; yukālu: وَغَيْنٌ جَهْرَاءٌ أَيُّ جَاحِظَةٌ

جَهْرَاءُ الْحَيِّ [cehrā'u'l-hayy] Efādıl-ı kabīleye itlāk olunur; yukālu: هَذَا رَأْيِي جَهْرَاءٌ

الْحَيِّ أَيَّ أَفْضَلِهِمْ

الْجَوْهَرُ [el-cevher] [جَوْرَبْ] [cevreb] vezninde) Mutlakā şol hacere denir ki ken-disinden intifāc olunacak nesne istihrāc olunur ola; murād cevāhir-i ma'ceniyye olan ahcārdır ki filizzāttan 'ibārettir. Ve جَوْهَرُ الشَّيْءِ [cevheru's-şey] o nesnenin cibilleti kendisi üzere mevzūc olan nesneye itlāk olunur, ya'nī o nesnenin asl māye ve mādidesidir ki o nesne ondan sūret-pezīr-i husūl ola. Meselā cevher-i insānī māye-i cibilliyettir ki neşv ü nemā bi'l-cümle evzāc ve atvārının mevzūcun 'aleyhidir.

Mütercim der ki ahcār-ı ma'rūfeye جَوْهَرُ [cevher] itlākı ma'nā-yı evvelden me'hūzdu. Ve mü'ellife göre جَوْهَرُ [cevher] 'Arabīdir, جَهْرُ [cehr]den me'hūzdu, niteki zikr olundu, lākin mütē'āref olan gevher-i Fārisī mu'arrebidir. Ve ehl-i hikmet istilāhında جَوْهَرُ [cevher] bi-nefsihi kā'im mevzūc-ı mukavvimden müstagnī mevcūddur. Ve mütেকellimīn 'indinde mütēhayyiz bi'z-zāttır, mukābili 'arazdır ve 'araz kā'im bi'l-cevherdir. Bu münāsebetle Seyyid Şerīf kuddise sırruhu hazretlerinin işbu taksīm-i manzūmesi fā'idesi mülāhazasıyla sebt olundu:

Mevcūd munkasim bedu kismest nezd-i 'akl

Yā vācibu'l-vucūd veyā mumkinu'l-vucūd

Lākin du kism geşt yakīn cevher u 'araz
Cevher be-penc kism şud ey nāzım-ı 'ukūd

Cism u du asl-ı ū ki heyūlā vu sūretest
Pes nefis u 'akl īn heme-rā yād gīr zūd

Nuh geşt bāz cins 'araz īn dakīka-rā

Ender hayāl u nazm be-men 'akl mīnumūd

Kem-est u keyf u eyne metā ve muzāf u vazc

Pes yef'alest u yenfa'il u mulk der-vucūd

Ecnās-i kā'ināt makūlāt-i 'aşr şud

Nī geşt kem ezīn ne berīn dīgerī fuzūd

جَوْهَرُ [cevher] Cerī ve mikdām ve dilīr adama itlāk olunur; yukālu: هُوَ جَوْهَرٌ أَيُّ جَرِيٍّ مُقَدِّمٌ

الْجِهَارُ [el-cihār] [قِتَالٌ] [kitāl] vezninde) ve

الْمُجَاهَرَةُ [el-mucāheret] [مُقَاتَلَةٌ] [muķātelet] vezninde) Mugālebe ma'nāsınadır; yukālu: جَاهَرَهُمْ بِالْأَمْرِ جِهَارًا وَمُجَاهَرَةً إِذَا غَالَبَهُمْ Ve

جِهَارٌ [cihār] [كِتَابٌ] [kitāb] vezninde) İsm olur, جَهْرَةٌ [cehret] gibi 'ayān ve āşikāre ma'nāsına; cīm'in fethiyle de cā'izdir; yukālu: لَقِيَهُ جِهَارًا وَجِهَارًا أَيُّ عَيَانًا

جَهْوَرٌ [Cehver] [جَعْفَرٌ] [ca'fer] vezninde) Bir mevzi'c adıdır. Ve bir recil adıdır.

الْجَيْهَرُ [el-ceyher] [حَيْدَرٌ] [hayder] vezninde) ve

الْجَيْهُورُ [el-ceyhūr] [طَيْفُورٌ] [tayfūr] vezninde) Ete konup tebāh ve ifsād eden sineğ denir.

الْجَهْوَرُ [el-cehūr] [صَبُورٌ] [şabūr] vezninde) جَهْرُ [cehr]den mübālagadır. Bu münāsebetle جَهْوَرُ الصَّوْتِ [cehūru's-şavt] şol ata itlāk olunur ki bülend-āvāz olup ve āvāzı genizinden çıkmayıp kişnediği hinde gittikçe bülend ve müştedd olup meydānı ve dūr u dırāz gider ola; yukālu: فَرَسٌ جَهْوَرُ الصَّوْتِ أَيُّ لَيْسَ بِأَجْسٍ وَلَا أَعْنَ ثُمَّ يَشْتَدُّ صَوْتُهُ حَتَّى يَتْبَاعَدَ

جِهَارٌ [Cihār] [كِتَابٌ] [kitāb] vezninde) Hevāzin kabīlesinde bir sanemin ismidir.

[ج ي ر]

جَيْرِ [ceyri] (cīm'in fethi ve yā'nın sükūnu ve rā'nın kesr üzere bināsıyla ve gāh olur ki münevven olur ve أَيْنُ vezninde lügattir ki fethi üzere mebnī olur) 'İnde'l-^çArab kelime-i yemīndir, حَقًّا ma'nāsına ki ism olur; yukālu: لَا جَيْرَ لَا جَيْرَ لَا أَفْعَلُ أَيُّ حَقًّا ve لَا جَيْرَ لَا جَيْرَ لَا أَفْعَلُ أَيُّ لَا حَقًّا 'Alā-kavlin جَيْرِ [ceyri] hurūf-ı cevābiyyedendir, نَعَم [ne'am] ma'nāsınadır, 'alā-re'yin أَجَلَ [ecel] ma'nāsınadır. أَجَلَ gerçi نَعَم gibi kelime-i cevābdır, lākin tasdikte أَجَلَ [ecel], نَعَم [ne'am]dan ahsen ve istifhāmda 'ale'l-akstir.

Şārih der ki İbn Hişām kavlı-i sāniye hasr eylemiştir ve üstādım İbn Ebī Rebī'eden rivāyet eder ki جَيْرِ kelimesi ism-i fī'dir أَعْرِفُ ma'nāsına ve İbn Hişām bundan gāfil olmuştur. İntehā.

الْجَيْرِ [el-ceyer] (fethateynle) Ba'zı adamda olan bodurluğa ve bed-endāmlığa ve hakīrī'l-cüsseliğe denir; yukālu: بِهِ جَيْرٌ أَيُّ قَصْرٌ وَقَمَاءَةٌ

الْجَيَّارِ [el-ceyyār] (كَتَّانٌ [kettān] vezninde) Alçıya denir, صَارُوحٌ [şārūc] ma'nāsına, lākin murād hırızmadır ki نُورَةٌ [nūret] olacaktır. Ve dargınlıktan yāhūd açlıktan nāşī sadra ya'nī fem-i mi'deye 'arız olan yanıksı tatsızlığa denir ki boğazı ve fem-i mi'deyi yakarak bir ekşilik hāletidir ve ona جَائِرٌ [cā'ir] dahi denir; tekūlu: أَخَذَنِي Ve جَيَّارٌ وَجَائِرٌ مِنَ الْغَضَبِ أَوْ الْجُوعِ أَيُّ حَزَاةٌ

جَيَّارٌ [Ceyyār] Bahreyn nevāhīsinde bir mevzi' adıdır.

جَيْرِ [Ceyyer] (بَقَّامٌ [baqqām] vezninde) Mışır'da bir kazānın adıdır.

حَيْرَةٌ [Ceyyiret] (كَيْسَةٌ [keyyiset] vezninde) Hicāz'da Kināne kabīlesi yurdunda bir

mevzi' adıdır.

جَيْرَوِيهِ [Cīreyvhi] (نِفْطَوِيهِ [niftaveyhi] vezninde) Esāmīdendir: Yūsuf b. Cīreyvhi muhaddisīndendir.

الْمُجَيْرِ [el-muceyyer] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Şol havuza denir ki küçüklenmiş 'alā-kavlin kazılıp derinlenmiş 'alā-re'yin alçı ve horāsān ile sıvanıp badana vurulmuş ola; yukālu: حَوْضٌ مُجَيْرٌ أَيُّ مُصَعَّرٌ أَوْ مُقَعَّرٌ أَوْ مُجَصَّصٌ

جَيْرَانُ [Cīrān] (cīm'in kesriyle) İşfahān kazāsında bir karyedir; muhaddisīnden Muḥammed b. İbrāhīm ve Aḥmed b. Sehl ve Huzeyl b. 'Abdullāh el-Cīrāniyyūn oradandır. Ve Sīrāf ile 'Umān beyninde bir kazā adıdır.

جَيْرُونُ [Ceyrūn] (جَيْحُونُ [ceyhūn] vezninde) Dimaşq şehri 'alā-kavlin cāmi'-i kebīri kurbünde olan kapısının adıdır ve bu Muṭarrizī kavlidir yāhūd جَيْرُونُ [Ceyrūn] nām emīre mensūbdur ki zamānında onun hısnı idi ve Bābu'l-Ḥiṣn hālen bākīdir, mehīb ve hā'ildir, lākin Şāmlı beyninde cāmi'in şarkīsinde olan kapı Bābu Ceyrūn demekle müte'ārefdir. Şārih der ki جَيْرُونُ [Ceyrūn] şol 'ifrītin ismidir ki Suleymān 'alā-nebiyyinā ve 'aleyhi's-selām hazretlerinin emriyle hısn-ı mezbūru binā eyledi, sonra o hısn kilise ve ba'dehu cāmi' oldu.

FASLU'L-ĤĀ'Ī'L-MÜHMELE (فَصْلُ الْحَاءِ الْمُهْمَلَةِ)

[ح ب ر]

الْحَبْرُ [el-ḥibr] (ḥā'nın kesri ve bā'nın fethiyle) Yazı yazacak mürekkebe denir, نَقَسَ [niqs] ma'nāsına.

Müellifin *Başā'ir*'de beyānına göre **حَبْرٌ** [ḥibr] eser-i müstahsen ma'nāsına mevzū'dur, cemāl ve bahā ma'nāsı ve sār'ir ma'ānī ondan münşa'ibdir. Ve 'ālim ve dānāya **حَبْرٌ** [ḥibr] itlākı kulüb-ı nāsta eser-i 'ulūmu bākī kaldığına mebnīdir. Kezālik ef'alleri üsve-i āsār-ı hasenedir. Niteki İmām 'Alī kerremallāhu vechehu buyurdular ki "الْعُلَمَاءُ بَأَقْوَنَ مَا بَقِيَ الدَّهْرُ أَعْيَانُهُمْ مَفْقُودَةٌ" "الْعُلَمَاءُ بَأَقْوَنَ مَا بَقِيَ الدَّهْرُ أَعْيَانُهُمْ مَفْقُودَةٌ" "İntehā. Ve

حَبْرٌ [ḥibr] 'Alim ve dānā adama, 'alā-kavlin sālih ve perhīz-kār adama itlāk olunur. Bu ma'nāda ḥā'nın fethiyle de cā'izdir. **كَعْبٌ** [Ka'bu'l-ḥabr] bundandır, kesr ile de zebān-zeddir, الْأَحْبَارُ **كَعْبٌ** lahn olmakla te-fevvühünden mü'ellif nehy eylemiştir.

Şārih der ki merhūm Ka'b ki İbn Mātī' el-Ḥimyerī'dir, a'lem-i 'ulemā-yı ehl-i kitāb idi. Halife-i evvel zamānında İslām'a gelmekle tābi'ındendir, 'ilm ve hıfzı müttefak ve mevsūkiyyeti muhakkak olmakla katı vāfir rivāyet-i muhkemesi vardır. Zamān-ı hilāfet-i Zi'n-Nürey'n'de 'āzim-i süy-i cinān oldular. Ve bunda **حَبْرٌ** [ḥabr] kelimesi iki sūrette dahi 'ālim ma'nāsına olmakla **كَعْبٌ** lafzı münevven ve mevsūf olur ve meksūr olup mürekkebe ma'nāsı murād olursa bilā-tenvīn olur ki muzāf olur. Vech-i izāfet, kesret-i kitābet ve kesret-i ketb mülābesesiyledir. Ve mü'ellif gerçik

كَعْبُ الْأَحْبَارِ itlākından nehy eyledi, lākin **حَبْرٌ** [ḥibr]in cem'i olmakla **أَحْبَارٌ** [aḥbār] **حَبْرٌ** [ḥibr]in cem'i olmakla **كَعْبُ الْعُلَمَاءِ** itlākı mesmū'dur. Ebū 'Ubeyde ve İbn Kuteybe itlākına zāhib oldular. İntehā. Ve **حَبْرٌ** [ḥibr] kelimesinin cem'i **أَحْبَارٌ** gelir ve **حُبُورٌ** [ḥubūr] gelir. Şārihin beyānına göre **أَحْبَارٌ** [aḥbār] meksūrenin cem'idir, **مِثْلٌ** [miṣl] ve **أَمْثَالٌ** [emsāl] gibi ve **حُبُورٌ** [ḥubūr] meftūhanın cem'idir, **فَلْسٌ** [fels] ve **فُلُوسٌ** [fulūs] gibi. Ve

حَبْرٌ [ḥibr] (kesr ile) Eser ve nişāne ma'nāsınadır ki ma'nā-yı mevzū'udur; tekūlu: **أَنْظُرُ إِلَى حَبْرٍ عَمَلِهِ أَيْ أَثَرِهِ** Ve hāssaten eser-i ni'met ve refāh ve sāmāna denir. Ve hüsn ü cemāl ma'nāsınadır. Kāle'ş-şārih ve minhu'l-hadīsu: **قَدْ يُخْرُجُ رَجُلٌ مِنَ النَّارِ قَدْ دَهَبَ حَبْرُهُ وَسَبْرُهُ** "أَيْ حُسْنُهُ وَهَيْئَتُهُ" Ve

حَبْرٌ [ḥibr] Alacaya denir, **وَشَيْءٌ** [veşy] ma'nāsına ismdir; masdarı ḥā'nın fethiyledir; yukālu: **بُرِدٌ فِيهِ حَبْرٌ أَيْ وَشَيْءٌ** ve yukālu: **حَبْرٌ إِذَا وَشَاءَ** ve

حَبْرٌ [ḥibr] Dişlerin beyāzına 'arız ve muhtelit olan sarılığa denir; yukālu: **شَابَ حَبْرٌ بَيَاضًا سَنَانَهُ حَبْرٌ أَيْ صَفْرَةٌ** Bu ma'nalarda **حَبْرٌ** [ḥibr]in cem'i **حُبُورٌ** [ḥubūr]dur. Ve misl ve nazīr ma'nāsınadır; yukālu: **لَيْسَ لَهُ حَبْرٌ أَيْ** **مِثْلٌ وَنَظِيرٌ** Ve

حَبْرٌ [Ḥibr] Bir belde adıdır.

الْمَحْبِرَةُ [el-maḥberet] (mīm'in ve bā'nın fethiyle) **حَبْرٌ** [ḥibr]-i mezkūrdan ismi-mekāndır, mürekkebe koyacak hokkaya ve divite denir.

Mīm'in kesriyle cā'iz değıldir. Cevherī galat edip mīm'in kesriyle takyīd eyledi. Ve mīm'in fethi ve bā'nın zammıyla lügattır, **مَقْبُرَةٌ** [maḥburet] vezninde ve gāh olur ki zarūret için rā'yı müşedded ederler. Şārih der ki İbn Mālik ve Ebū Ḥayyān iki vec-

hi dahi hikāyet eylediler. Hattā *Miṣbāh*'ta bunda üç lügat vardır: Biri mīm'in ve bā'nın fethiyledir ki eveddi budur. Sānī *مَقْبُرَةٌ* [maḳburet] ve *مَادْبَةٌ* [meʔdubet] veznindedir. Sālis mīm'in kesriyledir.

الْحَبْرِيُّ [el-ḥibriyy] (hā'nın kesriyle) Mürekkeb satana denir ki mürekkebcî ta'bir olunur. *حَبَّارٌ* [ḥabbār] demek cā'iz değildir, *حَبَّارٌ* [cebbār] vezninde. Şārih der ki vezni mezbūr mübālaga için geldiği gibi nisbet için ve hırfet ve sanāyi'e delālet için gelir, *بَزَّازٌ* [bezzāz] ve *حَبَّازٌ* [ḥabbāz] ve *نَجَّازٌ* [necčār] gibi. Bu cihetle itlākını ekseri sarfiyyūn tasrih eylediler. İntehā.

الْحَبْرُ [el-ḥabr] (hā'nın fethiyle) Zikr olunduğu üzere ālim yāhūd sālih ma'nāsınadır, meksüre gibi. Ve dişlerin beyāzına ʿarız olan sufrete denir. Ve sevinmek, ferah ve sürūr ma'nāsınadır; *حُبُورٌ* [ḥubūr] ve *حَبْرَةٌ* [ḥabret] gibi, ke-mā se-yuzkeru. Ve niʿmet ve vüsʿat-i ʿayş u refāh ma'nāsınadır.

الْحَبْرَةُ [el-ḥabret] (hā'nın fethiyle) Bu dahi dişlere ʿarız olan sufrete denir. Ve ferah ve meserret ma'nāsına masdar olur, ke-mā se-yuzkeru. Ve niʿmet ve refāh ma'nāsınadır ki masdardır. Ve cennette olan semāʿ ve nagme ve terāneye denir ve minhu kavluhu taʿālā: *﴿فَهُمْ فِي رَوْضَةٍ يُحْبَرُونَ﴾* *أَيُّ يُسْرُونَ وَقِيلَ*: *يُنْعَمُونَ وَيُكْرَمُونَ وَفَسَّرَ الرَّجَالُ بِالسَّمَاعِ فِي الْحَبْرَةِ* Ve

حَبْرَةٌ [ḥabret] Her hūb ve dil-keş nagme ve terāneye denir; tekūlu: *سَمِعْتُ حَبْرَةَ أَيُّ سَمِعْتُ نِعْمَةً حَسَنَةً* Ve bir nesneyi vaf-ı cemilde mübālaga eylemek ma'nāsınadır; ve minhu yukālu: *تُحْبَرُونَ أَيُّ تُكْرَمُونَ إِحْرَامًا يُبَالِغُ فِيهِ*

الْحَبْرَةُ [el-ḥubret] (hā'nın zammıyla) Bu dahi dişlere ʿarız olan sufrete denir. Ve baʿzı büyük ağaçlarda şol tomruk gibi budak diplerinde olan yumru ʿukdeye de-

nir ki katʿ edip kavata ve kersen ve çanak makūlesi baʿzı kaplar düzerler.

الْحَبِيرُ [el-ḥibir] (kesreteynle) ve **الْحَبِيرَةُ** [el-ḥibiret] (hā'yla) Bunlar da dişlere ʿarız olan sufrete denir.

الْحَبِيرُ [el-ḥaber] (fethateynle) Bir adamın dişleri sararmak ma'nāsınadır; yukālu: *حَبِرْتُ أَشْتَأُهُ حَبْرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا قَلِحْتُ* Ve mesrūr ve şādumān olmak ma'nāsınadır; yukālu: *حَبِرَ الرَّجُلُ إِذَا سُرَّ* Ve eser ma'nāsınadır. Ve eser ve nişāne kalmak ma'nāsınadır; yukālu: *حَبِرَ جِلْدُهُ عَلَى بِنَاءِ الْمُجْهُولِ إِذَا ضُرِبَ* *أَثْرُهُ* Ve mecrūh olan ʿuzvun kemiğininde ʿukde kalarak onulmak ma'nāsınadır; yukālu: *حَبِرَتْ يَدُهُ عَلَى الْمُجْهُولِ إِذَا بَرَّتَتْ عَلَى غَفْدَةٍ* Ve menbit yerin nebātı firāvān olmak ma'nāsınadır; yukālu: *حَبِرَتِ الْأَرْضُ* *حَبِرَتِ الْأَرْضُ* Ve yara nüks edip ağızı kapanmak ma'nāsınadır, ʿalā-kavlin onulup yerinde eser ve nişāneleri kalmak ma'nāsınadır; yukālu: *حَبِرَ الْجُرْحُ إِذَا نَكَسَ وَغَفَرَ* *أَوْ بَرَأَ وَبَقِيَتْ لَهُ آثَارٌ*

الْحُبُورُ [el-ḥubūr] (*سُرُورٌ* [surūr] vezninde) *حَبْرٌ* [ḥabr] ve *حَبْرَةٌ* [ḥabret] gibi şādumān olmak ma'nāsınadır; yukālu: *حَبِرَ الرَّجُلُ حَبْرًا* *وَحَبْرَةً وَحُبُورًا إِذَا سُرَّ*

الْإِحْبَارُ [el-iḥbār] (hemzenin kesriyle) Şād etmek ma'nāsınadır; yukālu: *أَحْبَرَهُ إِذَا سَرَّهُ*

الْحَبَّارُ [el-ḥabbār] (*سَحَابٌ* [sehāb] vezninde) ve

الْحَبَّارُ [el-ḥibār] (*كِتَابٌ* [kitāb] vezninde) Bunlar da eser ve nişāne denir; tekūlu: *بِجِلْدِهِ حَبَّارُ الضَّرْبِ وَيَبْدَهُ حَبَّارُ الْعَمَلِ أَيُّ أَثْرُهُ*

الْحَبِيرُ [el-ḥabir] (*كَيْفٌ* [ketif] vezninde) ve **الْحَبِيرُ** [el-ḥabir] (*أَمِيرٌ* [emir] vezninde) Tāze ve cedid şey'e denir; yukālu: *شَيْءٌ حَبِيرٌ وَحَبِيرٌ* *أَيُّ نَاعِمٌ جَدِيدٌ* Ve

حَبِيرٌ [ḥabīr] Şol sehāba denir ki kaplan postu gibi cā-be-cā alaca ola ki yağmurunun kesretinden öylece görünür. Ve alaca münakkaş kumaşa denir; yukālu: بُرْدٌ حَبِيرٌ Ve yeni sevbe denir; yukālu: نُوبٌ أَيْ مُوشَى [Ve] حَبِيرٌ [ḥabīr] kelimesinin cem'i حُبْرٌ [ḥubr] gelir, ḥā'nın zammıyla. Ve

حَبِيرٌ [Ḥabīr] 'Arabdan bir batn adıdır. Ve bir şā'ir ismidir. Cevherī حَبِيرٌ [ḥabīr] devenin ağzında olan köpüğe de denir diye tefsīri galattır, savāb olan onda حَبِيرٌ [ḥabīr] olmaktadır ḥā-yı mu'ceme ile. Şārih der ki İbn Sīde ikisini dahi tasrīh eyleyip nihāyet i'cāmı terciḥ eylemiştir.

الْحَبِيرَةُ [el-Ḥiberet] [عَبْتَةٌ [‘inebet] vezninde) Esāmīdendir.

أَبُو حَبِيرَةَ [Ebū Ḥiberet] Tābi'ındendir. Ve Ḥibere b. Necm muhaddistir. Ve

حَبِيرَةٌ [hiberet] Bir nev' kumaş-ı Yemenī ismidir. Bunda ḥā'nın fethiyle de cā'izdir. Cem'i حَبِيرٌ [hiber] gelir, عَنَبٌ [‘ineb] gibi ve حَبِيرَاتٌ [hiberāt] gelir, فِقَارَاتٌ [fiqarāt] gibi. Şārih der ki kumaş-ı mezbūr pen-beden ve ketenden muhattat alacaktır, بُرْدٌ حَبِيرَةٌ derler, vasf olarak ve بُرْدٌ حَبِيرَةٌ derler izāfetle. Burada حَبِيرَةٌ [hiberet] veşy-i mezkūr ma'nāsınadır, niteki نُوبٌ قِرْمِزٌ derler izāfetle.

الْحَبِيرِيُّ [el-ḥiberiyy] [عَنْبِيٌّ [‘inebiyy] vezninde) حَبِيرٌ [hiber] dedikleri kumaş-ı mezkūru satan adama denir; حَبَّارٌ [ḥabbār] demek cā'iz değildir.

حُبَيْرٌ [Ḥubeyr] [زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Esāmīdendir: Muṭarrif b. Ebi'l-Ḥubeyr ve Yahyā b. el-Muẓaffer b. el-Ḥubeyr muhaddislerdir.

الْحُبَارَى [el-ḥubārā] (ḥā'nın zammı ve elifin kasrıyla) Toy dedikleri kuşa denir; müzekker ve mü'ennes ve müfred ve cem'e itlāk olunur ve āhirinde olan elif te'nīs içindir. Cevherī te'nīs için değildir demekle galat eylemiştir, zīrā te'nīs için olmaz ise elbet-te munsarır olur, bu ise munsarır değildir. Mütercim der ki Şihāb, Cevherī'nin murādını bu güne tahrīr eylemiştir ki elifi te'nīsiyye değildir demek te'nīsiyyeti hissī değildir, zīrā müzekkere de itlāk olunur, شَاةٌ [şāt] ve حَمَامَةٌ [ḥamāmet]in te'nīsleri gibi olur. Ve çün mukarrerendedir ki her elif ki te'nīsiyye ola, ona ḥā' lāhık olmaz. Lākin حُبَارَى [ḥubārā] kelimesinde حُبَارَاةٌ mesmū' olmakla elifi te'nīsiyye olmaz. İntehā. Ve حُبَارَى [ḥubārā] kelimesinin cem'i حُبَارِيَاتٌ gelir.

الْحُبُرُورُ [el-ḥubrūr] [زُبُورٌ [zubūr] vezninde) ve

الْحَبِيرِيرُ [el-ḥibrīr] (ḥā'nın kesriyle) ve

الْحَبْرَبَرُ [el-ḥaberber] [عَضْنَفَرٌ [ḡaḍanfer] vezninde) ve

الْحُبُورُبُورُ [el-ḥuburbūr] (zammeteynle) ve

الْيَحْبُورُ [el-yahbūr] [يَعْفُورٌ [ya'fūr] vezninde) ve

الْحَبْبُورُ [el-ḥabbūr] [تَنْوُرٌ [tennūr] vezninde) Toy kuşunun yavrusuna denir. حُبْرُورٌ [ḥubrūr] ve حَبْرِيرٌ [ḥibrīr]in cem'i حَبَابِيرٌ [ḥabābīr] ve حَبَابِيرٌ [ḥabābīr] gelir, زَنَابِيرٌ [zenābīr] ve نُعَارِيرٌ [se'ārīr] veznlerinde. Ve

يَحْبُورُ [yahbūr] Bir kuşun adıdır, 'alā-kavlīn toy kuşunun erkeğine denir.

حَبْرِيلٌ [Ḥibrīl] [قَنْدِيلٌ [kındīl] vezninde) Bahreyn türābında bir dağın adıdır.

الْمُحْبَبَرُ [el-Muḥabber] [مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Mālik b. Nuveyre'nin kātili

olan Dīrār b. Ezver nām kimsenin feresi adıdır. Ve

مُحَبِّرٌ [muḥabber] Şol adama denir ki gövdesini pireler ekl eylemekle cā-be-cā pīre yenikleri kalmış ola; yukālu: مُحَبِّرٌ إِذَا صَارَ فَدٌ أَكَلَ الْبَرَاعِثُ جَلْدَهُ فَيَقْفِيهِ حَبْرٌ أَيْ أَثَرٌ mevzūn yonulmuş oka denir; yukālu: فَدٌحٌ مُحَبِّرٌ إِذَا كَانَ فَدٌ أَجِيدٌ بَرِيءٌ Ve şol koyuna denir ki gözlerinde ak ve kara alacaları ola; yukālu: شَاةٌ مُحَبِّرٌ إِذَا كَانَ فِي عَيْنَيْهَا تَحْبِيرٌ مِنْ سَوَادٍ وَبَيَاضٍ

الْمُحَبِّرُ [el-Muḥabbir] [muḥaddiṣ] vezninde) Şā'ir ve fāris olan Reb'rā b. Sufyān'ın lakabıdır. Ve şu'arā-yı cāhiliyyeden Tufeyl b. 'Avf-ı Ğanevī'nin lakabıdır, şi'ri güzel nazm eylediği için.

حَبْرَى [Ḥibirrā] [zimikkā] vezninde) Bir vādī adıdır.

نَارُ إِحْبِيرٍ [nāru iḥbīr] [kāru iksīr] vezninde) نَارُ الْحَبَاحِبِ [nāru'l-ḥabāḥib] olacaktır ki āteş böceğinin uçarken leme'ān eden şu'lesinden 'ibārettir.

حُبْرَانُ [Ḥubrān] [uṣmān] vezninde) Yemen'de bir kabīle pederinin ismidir; tābi'ından Ebū Rāşid ve muhaddisīnden bir cemā'at onlardır.

يُحَابِرُ [yuḥābiru] [yuḳātilu] vezninde) Kabīle-i Murād pederleri olan İbn Mālik b. Uded ismidir.

الْحَنْبَرُ [el-ḥanber] [ḳanber] vezninde) ve

الْحَبْرَبَرُ [el-ḥaberber] [sefercel] vezninde) Şey' ma'nāsına müsta'meldir; makām-ı nefye mahsūstur; tekülü: مَا أَصْبَتْ مَا أَصْبَتْ مِنْهُ حَبْرَبَرٌ وَلَا حَبْرَبَرٌ أَيْ شَيْئًا مَا عَلَى رَأْسِهِ حَبْرَبَرٌ Ve "başında bir tüy yoktur" diyecek yerde حَبْرَبَرٌ مَا عَلَى رَأْسِهِ شَعْرَةٌ ma'nāsına; eser

ma'nāsına olan حَبْرٌ [ḥibr]den me'hūzlardır. Ve

حَبْرَبَرٌ [ḥaberber] Cüssesi küçük erkek deveye denir. Ve

حَبْرَبَرَةٌ [ḥaberberet] (hā'yla) Bed-çehre ve zişt-endām küze-hār kariya denir, مَرْأَةٌ قَمِيَّةٌ ma'nāsına.

حَبْرٌ [Ḥibirr] [filizz] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

أَبُو حَبْرَانَ الْاَحْمَانِي [Ebū Ḥibrān el-Ḥimmānī] [imrān] vezninde) Hüsn ü cemālle mevsūf bir kimse idi. حِمَّانُ [Ḥimmān] ḥā'nın kesri ve mīm'in teşdidiyle bir kabīledir.

أَبُو حَبْرَةَ [Ebū Ḥiberet] [inebet] vezninde) Şīḥa b. 'Abdullāh künyesidir ki tabi'ındendir. Şāriḥ der ki mü'ellif bunu tekrār eylemiştir, karīben zikr olunan Ebū Ḥiberet budur.

الْمِخْبَارُ [el-miḥbār] [miḥrāb] vezninde) Toprağı soy ve pākīze olmakla nebātī tīz inbāt eden yere denir; yukālu: أَرْضٌ مِخْبَارٌ أَيْ طَيِّبَةٌ سَرِيعَةُ الْإِنْبَاتِ

الْحَابُورُ [el-ḥābūr] Feseka ve süfehā meclisine denir ki murād bezm-i 'işrettir; sürür ma'nāsına olan حَبْرٌ [ḥabr]den fā'üldür; yukālu: رَأَيْتُهُ فِي الْحَابُورِ أَيْ مَجْلِسِ الْفَسَاقِ

حُبْرُ حُبْرٍ [ḥubru ḥubru] (mükerreren ḥā'ların zammıyla) Koyun kısmını sağmak için çağırarak savttan hikāyedir.

التَّحْبِيرُ [et-taḥbīr] [tefīl] vezninde) Bir nesneyi hūb ve latīf ve nāzūk eylemek ma'nāsınadır, şi'r ve kelām ve kitābet ve sā'iri olsun; yukālu: حَبْرَ الشَّعْرِ وَالْحَطِّ وَغَيْرَهُ إِذَا حَسَّنَهُ

جَبْرَةٌ [Ḥibret] (ḥā'nın kesriyle) Medīne'de bir hisār-beççe ismidir. Ve Ḥibre bint Ebī

Daygām şā'irdir.

حَبْرَوِيَّة [Ḥabreveyhi] [ḥamdōyih] [ḥamdeveyhi] vezninde) Leys b. Ḥabreveyhi muhaddisîndendir.

سُورَةُ الْأَحْبَارِ [sūretu'l-Aḥbār] (hemzenin fethiyle) Suver-i Kur'āniyyeden sūre-i Mā'ideye itlāk olunur: ﴿وَالرَّابُّونَ وَالْأَحْبَارُ﴾ āyet-i kerîmesine müştemil olduğu için.

حَبْرُونُ [Ḥabrūn] (ḥā'nın fethiyle) Esāmîdendir. Aḥmed b. Ḥabrūn bir şā'ir adıdır.

حَبْرَى [ḥabrā] [sokrā] [sekrā] vezninde) ve **حَبْرُونُ** [ḥabrūn] [zeytūn] [zeytūn] vezninde) Beyt-i muḳaddes kurbünde İbrāhîm Nebî 'alā-nebiyyinā ve 'aleyhi's-selām hazretlerinin medîneleri ismidir.

[ح ب ت ر]

الْحَبْتَرِ [el-ḥabter] (tā-yı fevkiyye ile جَغْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Tilkiye denir, ثَغَلَبٌ [ša'leb] gibi. Ve bodur adama denir. Ve Ḳays b. Ḥabter tābî'indendir.

الْحَبَيْتَرِ [el-ḥabeyter] [‘abeyṭar] vezninde) Bodur adama denir.

الْحُبَاتِرِ [el-ḥubātir] [‘ulābit] vezninde) Kat'ı rahim eden kimseye denir; yukālu: هُوَ حُبَاتِرٌ أَي قَاطِعٌ رَحِمَهُ

الْحَبْتَرَةُ [el-ḥabteret] [dahrecet] vezninde) Beden zebūn ve lāgar ve nahif olmağa denir.

الْحَبْتَرِيَّ [el-ḥabteriy] [ḥayderiy] vezninde) ‘Āmir b. Ḍabb el-Kelbî lakabıdır.

[ح ب ج ر]

الْحَبِيعِرِ [el-ḥibecr] (cīm'le سِبْطَرٌ [sibatır] vezninde) ve

الْحُبَابِرِ [el-ḥubācir] [‘ulābit] veznin-

de) ve

الْمُحْبَجِرِ [el-muḥbecir] [musbekir] vezninde) Kalın ve galîz olan şey'e denir.

الْحُبُجُرِ [el-ḥubcur] [kūfuz] vezninde) ve

الْحُبَابِرِ [el-ḥubācir] [‘ulābit] vezninde) Toy kuşunun erkeğine denir.

التَّحْبِجُرِ [et-teḥabcur] [tedaḥruc] vezninde) Karın içre bağırsaklar bir ‘arıza sebebiyle kıvrılıp burulmak ma'nāsınadır; yukālu: تَحْبَجَرَتِ الْأَمْعَاءُ إِذَا التَّوَتَ

الْإِحْبِجِرَارِ [el-iḥbicrār] [iḳṣi'rār] vezninde) Dargınlıktan tulum gibi şişip kabarmak ma'nāsınadır; yukālu: إِحْبَجِرُ الرَّجُلُ إِذَا انْتَفَخَ عَضْبًا إِحْبِجِرُ الشَّيْءُ إِذَا غَظَّ

الْإِحْبِنَجَارِ [el-iḥbincār] [iḥrincām] vezninde) **إِحْبِجِرَارِ** [iḥbicrār] ile ma'nā-yı evvelde mürādiftir.

[ح ب ق ر]

حَبْرُ [ḥabḳurr] (ḥā'nın fethi ve kāf'ın zammı ve rā'nın teşdidıyla ki فَعْلُلٌ [fa'lull] veznindedir) Gerçî sarfiyyūn bunu ebniye cümlesinde zikr edip lākin ma'nāsını tefsîr eylemediler. Kelime-i merkūme fi'l-asl حَبٌّ قُرٌّ [ḥabbu ḳurrin] lafzlarından mürekkebirdir ki menhūt olur. حَبٌّ [ḥabb] dāne ve قُرٌّ [ḳurr] soğuk ma'nāsına olmakla ba'de't-terkiḳ dolu dānesinde 'alem eylediler; ḥā'yı 'ayn'a ibdalle عَبَقُرٌّ [‘abḳurr] dahi derler. Pek bārid nesne hakkında: «أَبْرُدُ مِنْ حَبْقُرٍّ وَعَبَقُرٍّ» diye darb ederler. Bu tevcîhime delîl Ebū 'Amr b. el-'Alā' mesel-i mezbūru «أَبْرُدُ مِنْ عَبِّ قُرٍّ» unvānyıla zikr eylesidir. قُرٌّ [ḳurr] lafzı بَرَدٌ [bered] ismidir ki doluya denir.

[ح ب ك ر]

الْحَبَوَكْرُ [el-ḥabevker] [غَضَنْفَرٌ] [gādanfer] vezninde) Şol kumsal yere denir ki onda yol ve iz eseri olmamakla misāfir ve süllāk veche-i maksūdlarından güm-rāh olur olalar. Ve āfet ve dāhiyeye denir. Ve iri cüsseli gövdesi devşirimli tıknaz adama denir. Ve bedeni za'if ve zebūn olup adımlarını sık sık atan adama denir. Cem'ci خبأكر [ḥabākir] gelir.

الْحَبَوَكْرَى [el-ḥabevkerā] (elif-i maksūre ile) ve

أُمُّ حَبَوَكْرٍ [ummu ḥabevker] ve

أُمُّ حَبَوَكْرَى [ummu ḥabevkerā] ve

أُمُّ حَبَوَكْرَانَ [ummu ḥabevkerān] Bunlar da āfet ve dāhiyeye itlāk olunur. Ve

حَبَوَكْرَى [ḥabevkerā] Cenk bertaraf olduktan sonra cenk vākic olan meydān ve ma'rekeye denir; cenk hengāmında itlāk olunmaz. Ve cüssesi hurde, cılız çocuğa denir ki büyümeyiz olur.

الْحَبَاكِرِيَّي [el-ḥabākiriyy] [عَلَابِطِيَّي] [ulābiṭiyy] vezninde) Bu dahi dahāmetli ve a'zāsı dirnekli topaç adama denir.

الْحَبَاكِرَةُ [el-ḥabkeret] [دَحْرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) Biriktirmek ma'nāsınadır; yukālu: حَبَاكِرَ الشَّيْءِ إِذَا جَمَعَهُ

التَّحْبُكْرُ [et-teḥabkur] [تَدْحُرُجٌ] [tedaḥruc] vezninde) Hayrān olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَحْبُكِرَ الرَّجُلَ إِذَا تَحَيَّرَ

[ح ت ر]

الْحِثْرُ [el-ḥatr] (ḥā'nın fethi ve tā-yı fevkiyyenin sükūnuyla) Bir nesneyi muhkem ve metīn bend eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَتَرَ الشَّيْءَ حِثْرًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي حَتَرَ أَغْطَاهُ حِثْرًا أَوْ أَقْلَهُ Ve bir şey'e kıya kıya bak-

mak ma'nāsınadır; yukālu: حَتَرَ إِذَا أَحَدَهُ النَّظَرُ Ve ehl ve 'ayālin rızık ve infākında hisset ve taksir eylemek ma'nāsınadır; حِثْرٌ [ḥutūr] dahi bu ma'nāyadır, قُصُورٌ [kūsūr] vezninde; yukālu: حَتَرَ فَلَانٌ أَهْلَهُ حِثْرًا وَحِثْرًا إِذَا قَتَرَ عَلَيْهِمُ النَّفَقَةَ Ve pek pek nesne yemek ma'nāsınadır; yukālu: حَتَرَ الرَّجُلُ إِذَا أَكَلَ شَدِيدًا Ve nesne vermek, 'alā-kavlin az vermek ma'nāsınadır; yukālu: حَتَرَ إِذَا أَغْطَاهُ أَوْ أَقْلَهُ Kāle fi'l-Esās yukālu: وَإِذَا أَنْفَقَ قَتَرَ وَإِذَا أَغْطَى حَتَرَ Ve yukālu: حَتَرَ إِذَا أَطْعَمَهُ Ve

حِثْرٌ [ḥatr] Tūlānī olan yüksek arza denir; ḥā'nın kesriyle de cā'izdir. Ve az nesneye denir; tekūlu: أَغْطَانِي حِثْرًا أَيَّ شَيْئًا قَلِيلًا Ve erkek tilkiye denir. Ve tatmak, zevk ma'nāsınadır; tekūlu: مَا حَتَرْتُ الْيَوْمَ شَيْئًا أَيَّ مَا دُفْتُ

الْإِحْتَارُ [el-iḥtār] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir nesneyi muhkem bend eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَحْتَرَهُ إِذَا شَدَّهُ وَأَحْكَمَهُ Ve it'ām eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَحْتَرُ فَلَانًا إِذَا أَطْعَمَهُ

الْحِثْرَةُ [el-ḥutret] [غُرْفَةٌ] [gurfet] vezninde) Bu dahi şey'e-i kalile denir; yukālu: مَا أَغْطَاهُ حِثْرَةً أَيَّ شَيْئًا قَلِيلًا Ve çadırın etekleri kısa olup yerden yukarı oldukta vasl eyledikleri şukkaya denir. Ve yüzde iki avurdun kavuştuğu yere denir. Ve yeni binā bünyād eden adamın aḥbāba tertīb ve ihzār eylediği ta'āma denir, وَكَبِيرَةٌ [vekīret] ma'nāsına. Ve çehrede bıyığın kırılacak yerine denir.

الْحِثْرُ [el-ḥitr] (ḥā'nın kesriyle) حِثْرَةٌ [ḥutret] ile ma'nā-yı sānīde mūrādifitir ki çadır eteğine vurulan vassāleye denir. Ve bahşişe denir; yukālu: أَغْطَاهُ حِثْرًا أَيَّ عَطِيَّةً Ve çadır eteklerine vasl için şukka edinmek

ma'nāsınadır ki bunda masdardır; yukālu:

حَتَرَ الرَّجُلُ حَتْرًا إِذَا أَخَذَ لِلْبَيْتِ حَتَارًا

الْحَتَارُ [el-ḥatār] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) حَتْرٌ [ḥitr] gibi çadır eteklerine vasl eyledikleri parçaya denir. Ve bir nesneyi dā'iren-mā-dār ihāta eyleyen şey'e denir, kulağın çevresinde olan zih ve çadır şuk-kalarının pervāzları ve tırnağı ihāta eden et ve kalbur ve elek kasnakları gibi. Ve

حَتَارٌ [ḥatār] Dübür halkasına denir, 'alā-kavlin dübür ile kabul aralığına, 'alā-re'yin hāyeler aralığında olan zih gibi uzun çizgiye denir. Ve gözün iç tarafından kapağın dā'iren-mā-dār zihine denir ki gözü ihāta eder. Ve devenin ağzının nihāyetinde olan azı dişi hey'etinde olan et pāresine denir. Ve şol ipe denir ki kıl çadırların arkuru çevresine şerit gibi bend ederler ki ona tınābları bağlanır.

الْحَتِيرَةُ [el-ḥatīret] وَكِيرَةٌ [vekīret] vezninde ve mürādifidir ki حُنْرَةٌ [ḥutret] gibi yeni binā için yārāna tertīb olunan bakyaz ta'āmına denir; tekūlu: أَطْعَمْنَا الْحَتِيرَةَ وَالْحُنْرَةَ: أَيِ الْوَكِيرَةِ

الْحَتْرَةُ [el-ḥatret] [ḍarbet] vezninde) Bir kere emmek, raḍ'a-i vāhide ma'nāsınadır. Pes حَتْرٌ [ḥatr] emmek ma'nāsına masdar olup حَتْرَةٌ [ḥatret] binā-i merre olur.

الْمَحْتَوْرُ [el-maḥtūr] Şol sūt emer çocuğa ve yavruya denir ki kaht sebebiyle anasının sütü az olduğundan azca emzirilir ola; yukālu: سَبَّ مَحْتَوْرًا وَهُوَ الَّذِي يُرَضَعُ شَيْئًا قَلِيلًا لِلْحَدْبِ وَقَلَّةِ اللَّبَنِ

الْمُحْتَرِ [el-muḥtir] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Ehl ve 'ayāline terzīk ve infāk husūsunda hisset ve taksīr eden nākese denir; yukālu: رَجُلٌ مُحْتَرٍ أَيِ مُقْتَرٍ

التَّحْتِيرُ [et-taḥtīr] [teftīl] vezninde) Yeni binā yapturan adam aḥbāb için bakyaz ta'āmı tertīb ve ziyāfet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا بَلَغَ الْخَبَابَ إِذَا جَعَلَهُ لَهُ حَتْرًا

[ح ث ر]

الْحَاشِرُ [el-ḥašer] (ḥā'nın ve sā-yı müselle-senin fethiyle) Bedende hurde hurde sivilceler çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: حَشِرَ الْجِلْدُ حَتْرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا بَيَّرَ Ve gözün kapağında kezālik kızıl kızıl sivilceler peydā olmak, 'alā-kavlin ağrıdan nāšī kapaklar gılzatlanıp huşūnet bulmak ma'nāsınadır; yukālu: حَشِرَتِ الْعَيْنُ إِذَا خَرَجَ فِي أَجْفَانِهَا حَبٌّ حُمُومٍ Ve bir nesne gılzatlanıp dahāmet peydā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَشِرَ الشَّيْءُ إِذَا غَلِظَ وَصَحْمٌ Ve bal ve pekmez makülesi mütegayyir olmağa yüz tutmakla dāne dāne olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَشِرَ الْعَسَلُ إِذَا تَحَبَّبَ لِيَفْسُدَ Ve

حَشْرٌ [ḥašer] Bir nesnenin عَكَرٌ [aker]ine ve tortusuna denir; yukālu: مَا أَكْتَرَ حَشْرَ الرَّيْتِ أَيِ عَكَرُهُ Ve misvāk ağacının yemişine denir, بَرِيرٌ [berīr] gibi. Ve حَشْرُ الْعَنْبِ [ḥašeru'l-'ineb] henüz pek ve ekşi olan üzüm koruğuna denir. Ve salkımın yenice zuhūr eden dānesine denir. Ve bir nev' kırmızı mantarlara denir ki kumsal yerlerde biter, geriden toprak kümesi zann olunur, kazılıp açıldıkta kumluk altında görünür. Müfredi حَشْرَةٌ [ḥašeret]tir hā'yla.

الْحُشَارَةُ [el-ḥušāret] (ḥā'nın zammıyla) Saman ufantisına denir, حُشَالَةٌ [ḥušālet] ma'nāsına.

الْحَوْشَرَةُ [el-ḥawšeret] (صَوْمَعَةٌ [şavma'at]

vezninde) Zekerin başına denir, حَشَفَةٌ [haşefet] ma'nāsına.

بَنُو حَوْزَرَةَ [Benū Ḥavseret] 'Abdulqays kabilesinden bir batndır. Ve 'Abdulmu'min b. Aḥmed b. Ḥavseret el-Ḥavserī el-Curcānī muhaddisīndendir.

الْحَشِيرَةُ [el-ḥašīret] وَكَبِيرَةٌ [vekīret] vezninde ve mürādifidir ki yeni binā için ahbāba tertīb ve ziyāfet olunan ta'āma denir.

الإِحْسَارُ [el-iḥṣār] إِحْضَارٌ [iḥḍār] vezninde) Hurmā ağacının çiçeklerinin kapçıkları yarılıp hurde sivilceler tarzında dāneleri zuhūr eylemek ma'nāsınadır ki henüz ko-ruğa başlamazdan evvelce olur; yukālu: أَحْسَرُ النَّخْلُ إِذَا تَشَقَّقَ طَلْعُهُ وَكَانَ حَبُّهُ كَالْحِثْرَاتِ الصِّغَارِ قَبْلَ أَنْ يَصِيرَ حَصَلًا

التَّخْشِيرُ [et-taḥṣīr] تَفْعِيلٌ [tef'īl] veznin- de) Edviye ve süfuf makülesini iyice tahmīr eylememekle dāne dāne eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَثَّرَ الدَّوَاءَ تَخْشِيرًا إِذَا حَبَّبَهُ

[ح ث ف ر]

الْحُشْفُورُ [el-ḥuṣḥūr] (ḥā'nın ve fā'nın zam- mıyla) Dühn makülesinin çöküntüsüne ve posasına denir. Ve mālın işe yarama- yıp kemter olanına denir; tekülü: أَخَذَ هُوَ مِنْ أَلْمَالِ أَلْمَالِ أَحْوَدَهُ وَأَبْقَى لَنَا حُشْفَرَهُ أَيَّ سَقَطَهُ وَرَذَالَهُ Cem'ci حَنَافِيرُ [ḥaṣāfir] gelir. Ve

حَنَافِيرُ [ḥaṣāfir] حَذَافِيرُ [ḥaḏāfir] gibi cümle ve cem' ma'nāsınadır; tekülü: أَخَذْتُ بِحَنَافِيرٍ الْأَمْرِ أَيَّ بِأَحْرِهِ يَغْنِي بِمَجْمُوعِهِ

الْحُنْفُزَةُ [el-ḥuṣḥūret] فَتْنَةٌ [ḥunfuzet] vez- ninde) Yağ ve bal destīlerinin diplerinde kalmış olan tüfle ve tortuya denir; yukālu: قَدْ بَقِيَ فِي الْحُجْرَةِ حُنْفُزَةٌ أَيَّ حُثُورَةٌ وَقَدَى يَبْقَى فِي أَسْفَلِهَا

[أ ح ر]

الْحَجْرُ [el-ḥacr] (ḥā'nın harekāt-ı selāsı ve

cīm'in sükūnuyla) ve

الْحُجْرَانُ [el-ḥucrān] (ḥā'nın zammı ve kes- riyle) Men' eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَجَرَهُ حُجْرَانًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا مَنَعَهُ حَجَرَ عَلَى الصَّغِيرِ الْفَاضِي إِذَا مَنَعَهُ مِنَ التَّصْرُفِ فِي مَالِهِ Ve

حَجْرٌ [ḥacr] (ḥā'nın fethi ve kesriyle) İnsānın kucağına denir, حِضْنٌ [ḥiḏn] ve kenār ve āgūṣ ma'nāsınadır; yukālu: نَشَأَ فِي حَجْرٍ حِضَانَةٌ Fukahānın جِرِّ فَلَانٍ أَيَّ فِي حِضْنِهِ [ḥicru ḥiḏānet] ta'bīrleri bundandır. Ve harām ma'nāsınadır ki ismdir, şer'an mu- harrem olan nesneden 'ibārettir; yukālu: ﴿حَجْرًا أَيَّ حَرَامًا مَحْجُورًا﴾ أَيَّ حَرَامًا مُحَرَّمًا وَقُرِّئَ بِالْفَتْحِ وَالْكَسْرِ

حَجْرٌ [ḥacr] (hemān fethle) Beyāz ve pākīze kumluğa denir. Ve gözün hānesine denir; العين مَحْجِرُ الْعَيْنِ [maḥcīru'l-ayn] ma'nāsına. Ve

حَجْرٌ [Ḥacr] Yemāme eyāletinin kasabası ya'nī kā'idetü'l-mülkü olan şehrin adıdır. Ve Benū 'Uḳayl diyārında bir mevzi' is- midir. Ve 'Uzre kabilesi bilādıyla Ğaṭafān bilādı beyninde bir vādī adıdır. Ve Benū Suleym'e mahsūs bir karye adıdır; bun- da ḥā'nın kesriyle de zebān-zeddir. Ve Ğaṭafān bilādında bir dağın adıdır. Ve Yemen'de bir mevzi' isimdir. Ve bir mev- zi' adıdır ki orada Devs kabilesiyle Kināne meyānında bir vak'a olmuştur. Ve

حَجْرٌ [ḥacr] حَجْرَةٌ [ḥacret] lafzından cem'-i cinsi olur ki نَاحِيَةٌ [nāhiyet] ma'nāsınadır; yukālu: تَنَحَّى فِي حَجْرَةٍ أَيَّ نَاحِيَةٍ

حَجْرُ ذِي رُعَيْنِ [Ḥacru Zī Ru'ayn] Bir kabīle pederinin lakabıdır; tābi'inden 'Abbās b. Ḥuleyd ve muhaddisīnden 'Uḳayl b. Bākīl ve Ḳays b. Ebī Zeyd ve Hiṣām b. Ḥumeyd ve bunun zürriyyetleri o kabiledendir.

حَجْرُ الْأَزْدِ [Ḥacru'l-Ezd] Ezd kabilesinden

bir batndır; Hāfız 'Abdulgānī ve Hāfız ve İmām Ebū Ca'fer eṭ-Ṭahāvī ondandır.

الْمَخْجَرُ [el-maḥcer] (مُصَدَّرٌ [maşdar] vez-ninde) حَجْرٌ [ḥicr] gibi harām ma'nāsındır. Ve

حَجْرٌ [ḥicr] ve

مَخْجَرٌ [maḥcer] Masdar olurlar; yukālu: حَجْرَهُ عَلَيْهِ حَجْرًا وَمَخْجَرًا إِذَا حَرَمَهُ Ve şol çay kıyısına denir ki yüksekçe olmakla suyunu taşraya neşf ve seyelāndan men' ve imsāk eyleye.

الْحِجْرُ [el-ḥicr] (hā'nın kesriyle) حَجْرٌ [ḥacr]-i mezkūr ile ma'nā-yı evvelde mürādifdir, niteki zikr olundu. Ve

حَجْرٌ [ḥicr] 'Akl ve hūş ma'nāsındır, nā-sezā umūrdan sāhibini men' eylediği için; yukālu: هُوَ مِنْ ذَوِي الْحِجْرِ أَيِ الْعَقْلِ ve

حِجْرُ الْكَعْبَةِ [Ḥicru'l-Ka'bet] Beyt-i şerīfin cānib-i şimālisinde vāki' Ḥaṭīm ile mūdār olan mevzi'den 'ibārettir ki beyt-i şeriftendir, gūyā ki beyt-i şerīfin kucağıdır yāhūd حَجْرٌ [ḥacer] ile muhāt olduğu mülāhazasına mebnīdir. Ve

حِجْرٌ [Ḥicr] Vādi'l-Ḳurā kurbünde Semūd kavminin diyārı yāhūd bilādı ismidir ve fīhi kavluhu ta'ālā: ﴿كَذَّبَ أَصْحَابُ الْحِجْرِ﴾ Tā'ife-i mezbūre Hazret-i Sālih kavmidir. Ve

حِجْرٌ [ḥicr] Kısrak ata itlāk olunur, erkeği dirābdan men' eylediği için; bunda hā'yla حِجْرَةٌ [ḥicret] demek lahdır. Cem'i حُجُورٌ [ḥucūr] ve حُجُورَةٌ [ḥucūret]tir, zammıla. Ve

حِجْرٌ [ḥicr] Hısımlık ve karābet ma'nāsındır ki bīgāneyi mānī'dir; tekūlu: بَيْنِي وَبَيْنَهُ حِجْرٌ أَيِ قَرَابَةٍ Ve bir adamın kucağında yā önünde olan sevbe denir. Ve

حِجْرُ الرَّجُلِ [ḥicru'r-recul] ve

حِجْرُ الْمَرْأَةِ [ḥicru'l-mer'et] Er ve 'avretin nā-mahrem yerlerine itlāk olunur. Ve

حِجْرٌ [Ḥicr] Benū Suleym diyārında bir karye adıdır. Bu iki mādde fethle de cā'izdir ve hıfz ve kenf ve himāyet ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: نَسَاءٌ فَلَانٌ فِي حِجْرٍ فَلَانٌ وَفِي حَجْرِهِ بِالْفَتْحِ أَيِ فِي حِفْظِهِ وَسْتَرِهِ Ve Vēhb b. Rāşid el-Ḥicrī 'ulemā-i Mışr'dandır.

الْحَجْرُ [el-ḥacer] (fethateynle) Taşa denir, ālet-i men' olduğu için. Cem'i أَحْجَارٌ [aḥcār] ve cem'-i killeli أَحْجُرٌ [aḥcur]dur ve حِجَارَةٌ [ḥicāret] gelir hā'nın kesriyle ve āhirde hā'yla ve حِجَارٌ [ḥicār] gelir hā'sız.

Mü'ellif burada حَجْرٌ [ḥacer]i صَحْرَةٌ [şahret] ile tefsir eylemiştir ki tefsir bi'l-ahasstır, ZİRَا صَحْرَةٌ [şahret] hācer-i 'azīme denir ki kaya ta'bir olunur. Ve Başā'ir'de ma'rūf cevher-i sulb ile beyān eylemiştir. Ve

حَجْرٌ [ḥacer] Ma'denden çıkıp henüz zevb ve siyāgat olunmamış gümüşe ve altına itlāk olunur. حَجْرَانِ [ḥacerān] altın ile gümüşdür. Ve

حَجْرٌ [ḥacer] Kuma itlāk olunur, رَمْلٌ [reml] gibi. Ve

الْحَجْرُ الْأَسْوَدُ [el-ḥaceru'l-esvedu] Ka'be-i mu'azzama cidārında ma'rūf seng-i es'addır, kemāline mebnī yalnız حَجْرٌ [ḥacer] dahi itlāk olunur. Ve

حَجْرٌ [Ḥacer] Endelüs'te bir şehr-i 'azīm ismidir ki bir cebel üzerinde vāki'dir; muhaddisinden Muḥammed b. Yaḥyā el-Ḥacerī oradandır. Ve bir başka mevzi' adıdır. Ve

حِجْرُ الذَّهَبِ [Ḥaceru'z-Zeheb] Dimaşk'ta bir mahalle adıdır. Ve

حِجْرُ شُغْلَانَ [Ḥaceru Şuğlāne] (şin-i

mu'cemenin fethiyle) Antākiyye kurbün-
de bir hısn adıdır. Ve

حَجْرٌ [ḥacer] Āfet ve dāhiyye ıtlāk olu-
nur; yukālu: بِحَجْرِ الْأَرْضِ أَيِ بَدَاهِيَةِ Ve
ashābdan Evs hazretlerinin pederi ismidir.
Ve şu'arā-yı Cāhiliyye'den diğeri Evs nām
kimsenin pederi adıdır. Ve muhaddisinden
Enes cenābının pederi ismidir, 'alā-kavlin
bu iki كَيْفٌ [ketif] veznindedir. Ve Eyyüb
b. Ḥacer ve Muḥammed b. Yahyā b. Ebī
Ḥacer hadīs rivāyet eylediler.

ذُو الْحَجَرَيْنِ [Zu'l-Ḥacereyn] Ezd
kabilesinden bir kimsenin lakadır; duhteri
bir taş ile devesine çekirdek kırıp ve bir
başka taş ile zevci için arpa öğütüp un ey-
lediği için telkīb olundu.

الْأَحْجُرُ [el-uḥcūr] (hemzenin ve cīm'in
zammı ve rā'nın teşdidiyle أُزْدُنُ [urduñ]
vezninde) Bu dahi taşa denir, حَجْرٌ [ḥacer]
gibi.

الْحَجِرَةِ [el-ḥaciret] (فَرِحَةٌ [ferihāt] veznin-
de) ve

الْحَجِيرَةِ [el-ḥaciret] (حَظِيرَةٌ [ḥazīret] veznin-
de) ve

الْمُتَحَجِّرَةِ [el-muteḥacciret] Taşlık yere de-
nir, Fārisīde senglāh derler; yukālu: أَرْضُ
حَجْرَةٍ وَحَجِيرَةٍ وَمُتَحَجِّرَةٍ أَيِ كَثِيرَةِ الْحَجْرِ

الْحُجْرُ [el-ḥucur] (zammeteynle) Tırnağın
çevresini zih gibi ihāta eden etçeğize
denir.

الْحُجْرُ [el-ḥucer] (صُرْدٌ [şurad] vezninde)
حُجْرَةٌ [ḥucret]in cem'idir ki çardağa denir
غُرْفَةٌ [ğurfet] ma'nāsına. Ve deve ağılına
denir ki etrāfı taştan çevrilir. حُجْرَةُ الدَّارِ
[ḥucretu'd-dār] ki odaya denir, bundan
me'hūzdur.

الْحُجْرَاتُ [el-ḥucurāt] (zammeteynle) ve

الْحُجْرَاتُ [el-ḥucerāt] (ḥā'nın zammı ve
cīm'in fethiyle) ve

الْحُجْرَاتُ [el-ḥucrāt] (cīm'in sükūnuyla)
Bunlar da حُجْرٌ [ḥucer] gibi حُجْرَةٌ [ḥucret]
in cem'leridir. Sīga-i ahīre Zemaḥşerī'den
menküldür.

الْحَاجِرُ [el-ḥācir] Şol yüksek arza denir ki
ortası alçak ve çukurca ola; yukālu: أَرْضُ
حَاجِرٍ أَيِ مُزْتَفَعَةٍ وَوَسَطُهَا مُنْخَفِضٌ Ve şol dere ve
çay kenārına denir ki yüksekçe ve çaya
doğru engebe olmakla suyunu tutup taş-
ra seyelānına māni' ola; tekülü: رَأَيْتُهُ يُقْعَدُ
فِي حَاجِرِ الْوَادِي وَهُوَ شَفْتُهُ الَّتِي تَمْسِكُ الْمَاءَ
رَمَتْ [remṣ] dedikleri nebātin dā'iren-mā-
dār mu'zam olan menbitine denir ki ona
mahsūs havzedir. Cem'ī حُجْرَانٌ [ḥucrāñ]
gelir ḥā'nın zammıyla, حَائِرٌ [ḥā'ir] ve حُورَانٌ
[ḥūrāñ] ve شَابٌّ [şābb] ve شُبَّانٌ [şubbāñ]
gibi. Ve

حَاجِرٌ [Ḥacir] Bādiyyede huccāc konakla-
rından bir konak adıdır.

الْحُجْرِيُّ [el-ḥucriyy] (كُرْدِيٌّ [kurdiyy] vez-
ninde, ḥā'nın kesriyle de lügattır) Hak ve
hürmet ve zimmet ma'nāsınadır; tekülü:
بَيْنَنَا وَبَيْنَهُ حُجْرِيٌّ أَيِ حَقٌّ وَحُرْمَةٌ

حُجْرٌ [ḥucur] (ḥā'nın zammı ve cīm'in
sükūnu ve zammıyla) İmrū'ulḳays nām
şā'ir-i meşhūrun pederi ve cedd-i a'lāsı
ismleridir. Ve Ḥucur b. Rebī'a ve Ḥucur b.
'Adiyy ve Ḥucur b. en-Nu'c māt ve Ḥucur b.
Yeẓīd ashābdandır ve Ḥucur b. el-'Anbes
tabi'ındendir. Ve

حُجْرٌ [Ḥucur] Yemen'de bir karye adıdır ki
nevāhī-i Bedr'dendir; a'lām-ı 'ulemādan
Yahyā b. el-Munzir ve Muḥammed b.
Aḥmed b. Cābir el-Ḥucrī oradandır.

الْحُجُورُ [el-Ḥacūr] (صُبُورٌ [şabūr] vezninde)

Medīne'de bir mevzi'dir.

مُحَجَّرٌ [Muḥaccer] [مُعَظَّمٌ] [mu'azzam] vezninde ve مُحَدِّثٌ [muḥaddiṣ] veznlerinde) Bir suyun yāhūd bir mevzi'in adıdır.

الْحُجَيْرَاتُ [el-Ḥuceyrāt] (musaggar bünye-siyle) Evs b. Mağrā' nām kimseye mahsūs bir menzil adıdır.

الْحُنْجُورُ [el-ḥuncūr] [زُنْبُورٌ] [zunbūr] vezninde) Küçük sepete denir; yukālu: وَضَعُهُ وَضَعُهُ فِي حُنْجُورٍ أَيْ سَفَطٍ صَغِيرٍ Ve şol şişeye denir ki içine göz otu makülesi süfüflar korlar. Ve حُلُقُومٌ [ḥulqūm] ma'nāsınadır. Mü'ellif gerçi حُلُقُومٌ [ḥulqūm]u حَلَقٌ [ḥalq] ile tefsir eylemiştir, lākin müsāmaha eylemiştir ve burada حُلُقُومٌ [ḥulqūm] ile beyāni ibhāma müştemildir. *Başā'ir*'de nūn'un asāletine mebnī zā'id bahsinde irād ve re's-i غُلْصَمَةٌ [ğalşamet] ile beyān eylemiştir. غُلْصَمَةٌ [ğalşamet] boğazda boğurtlağın başındaki yumruya denir. Kaldı ki boğazın fezāsında iki mecrā vardır ki biri havā eğirip nefes alacak mecrādır buna حُنْجُورٌ [ḥuncūr] ve حُلُقُومٌ [ḥulqūm] ve kasaba-i riyye derler, Türkide boğurtlak ve Fāriside nāy-ı gelū denir; bunun mahal-li رَقَبَةٌ [raqabet]in önünde vaz olunmuştur ki hissēn zāhirdir ve dīgeri ta'am tenāvül olundukta mi'deye vāsıl olacak mecrādır ki buna مَرِيٌّ [merī] ve بُلْعُومٌ [bul'ūm] derler, Türkide kızılöyken ve Fāriside gelūy-ı sürh derler, bir ucu fem-i mi'deye vāsıl olur.

الْحَنْجَرَةُ [el-ḥanceret] (ḥā'nın ve cīm'in fet-hiyle) Bu dahi حُنْجُورٌ [ḥuncūr] ma'nāsınadır ki حُلُقُومٌ [ḥulqūm]dur. حَنْجَرَةٌ [ḥanceret] in cem'i حَنَاجِرٌ [ḥanācir] gelir. Ve حَنَاجِرٌ [Ḥanācir] bir belde adıdır.

كَالْحَنْجَرَةِ وَالْحَنَاجِرِ جَمْعُهُ وَبَلَدٌ Mü'ellif

'ibāretiyle resm eylemekle teşvīş eylemiş-tir. جَمْعُهُ zamīri حَنْجَرَةٌ lafzına rāci'dir ve بَلَدٌ ona ma'tūftur. حُنْجُورٌ [ḥuncūr]un cem'i حَنَاجِرٌ [ḥanācir] ve حَنْجَرَةٌ [ḥanceret]in حَنَاجِرٌ [ḥanācir] gelir. Kāle fi'l-*Başā'ir* kavluhu ta'alā: ﴿وَبَلَعَتِ الْقُلُوبُ الْحَنَاجِرَ﴾ الْآيَةُ جَمْعُ حَنْجَرَةٍ وَهِيَ رَأْسُ الْغُلْصَمَةِ مِنْ خَارِجِ

التَّحْجِيرِ [et-taḥcīr] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) Ay incerek ve yufkarak pervāz gibi ağıllanmak, 'alā-kavlin yufkaca bulut içre olmakla çevresi buluttan hāle şeklinde olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا حَجَّرَ الْقَمَرُ إِذَا اسْتَدَارَ بِحَطِّ ذَقِيقٍ مِنْ غَيْرِ أَنْ يَغْلُظَ أَوْ صَارَ حَوْلَهُ دَارَةٌ فِي الْعَنِيمِ Ve deve kısmının gözlerinin çevresi değirmi dāğla dāğlanmak ma'nāsınadır; yukālu: حَجَّرَ الْبَعِيرُ إِذَا وَسِمَ حَوْلَ عَيْنَيْهِ بِوَيْسِمٍ مُسْتَدِيرٍ

الِإِخْتِجَارُ [el-iḥticār] [إِفْتِعَالٌ] [ifti'al] vezninde) Serhadd ve sınır olan yere sā'iri men' için mīl makülesi nişān nasb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِخْتَجَرَ الْأَرْضَ إِذَا ضَرَبَ عَلَيْهَا مَنَارًا أَيْ يَمْنَعُهَا بِهِ عَنِ الْغَيْرِ Ve bir nesneyi kucağa almak ve kucağa komak ma'nāsınadır; yukālu: إِخْتَجَرَ اللَّوْحَ إِذَا وَضَعَهُ فِي حِجْرِهِ Ve bir yere yā bir adama penāh getirmek ma'nāsınadır; yukālu: إِخْتَجَرَ بِهِ فُلَانٌ إِذَا التَّجَأَ إِلَيْهِ وَاسْتَعَاذَهُ 'arıza sebebiyle pekişmek ma'nāsınadır ki o sebeple dolup ve doymamak derecesine bālig olur; yukālu: إِخْتَجَرَتِ الْإِبِلُ إِذَا تَشَدَّدَتْ بَطُونُهَا

وَادِي الْحِجَارَةِ [Vādī'l-Ḥicāret] Endelüs serhaddinde bir beldedir; muhaddis ve sā'ir Muḥammed b. İbrāhīm b. Ḥabbūn el-Ḥicārī oradandır.

حَجْوَرٌ [Ḥacver] [قَسْوَرٌ] [qasver] vezninde) Bir recül ismidir.

حَجَّازٌ [Haccār] [كَتَّانٌ] [kettān] vezninde) İbn

Ebcer'dir ki hükkām-ı 'Arabdandır.

حَجِينِز [Huceyr] (زُبَيْرِ [zubeyr] vezninde) Esāmīdendir: Huceyr b. er-Reb' ve Hişām b. Huceyr muhaddislerdir. Ve Huceyr b. Suvā'e, Cābir b. Semure es-Sahābī ceddidir.

[ح د ر]

الْحَدْرُ [el-ḥadr] (غَدْرٌ [gadr] vezninde) ve **الْحُدُورُ** [el-ḥudūr] (صُدُورٌ [şudūr] vezninde) Yüksek ve engebe yerden iniş aşağı indirmek ma'nāsınadır, dağdan ve tepeden indirmek gibi; yukālu: حَدَرَ الشَّيْءَ حَدْرًا وَحُدُورًا Sārih der ki mutāvi'i inhidārdır. Ve حَدْرٌ [ḥadr] ve حُدُورٌ [ḥudūr] lāzım dahi olur; yukālu: حَدَرَ الرَّجُلُ إِذَا هَبَطَ İntehā. Ve

حَدْرٌ [ḥadr] Bir işte sür'at eylemek ma'nāsına müsta'meldir ki o işi tatvilden hatt eder; yukālu: حَدَرَ الْقِرَاءَةَ حَدْرًا إِذَا أُسْرِعَ فِيهَا Ve darbe yāhūd sadme sebebiyle gövdenin derisi şişip gılzatlanmak ma'nāsına müsta'meldir ki şişip kabarmak sebebiyle kıvām-ı vücūd münhatt olur; yukālu: حَدَرَ جِلْدُهُ حَدْرًا وَحُدُورًا إِذَا وِرِمَ وَغَلَطَ مِنَ الضَّرْبِ Ve bu ma'nāda müte'addī olur; yukālu: ضَرَبَهُ حَدْرًا وَحَدْرًا وَحُدُورًا وَحُدُورًا Ve bez ve mak'ad makülesinin saçaklarını ve püskülleri ni bükmek ma'nāsına müsta'meldir ki o sebeple tülünden hatt ve kasr olunur; yukālu: حَدَرَ النَّوْبَ إِذَا قَتَلَ هُدْبَهُ Ve müşhil devā içeriyi ishāl edip sürmek ma'nāsına müsta'meldir ki esfele inzāl eder; yukālu: حَدَرَ الدَّوَاءَ بَطْنَهُ إِذَا أَمَشَاهُ eylemek ma'nāsınadır ki istitāleden gūyā ki hatt eylemiş olur; yukālu: حَدَرَ الشَّيْءَ إِذَا أَحَاطَ بِهِ Ve a'zā ve endām kalın ve dirnekli ve sımsıkı olduğu hâlde semirmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: حَدَرَ الرَّجُلُ

حَدْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا سَمِنَ فِي غَلَطٍ وَاجْتِمَاعِ خَلْقٍ Ve gözyaşını su akıntısı gibi salıverip akıtmak ma'nāsınadır; yukālu: حَدَرَتِ الْعَيْنُ Ve الدَّمْعُ حَدْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا سَالَتْ بِهِ **حَدْرٌ** [ḥadr] Gözde olan şaşılığa itlāk olunur, bir tarafa münhadir olduğu için; yukālu: فِي عَيْنِهِ حَدْرٌ أَيْ حَوْلٌ

التَّحْدِيرُ [et-taḥdīr] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bu dahi bir işte sür'at eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَدَرَ الْقِرَاءَةَ وَالْمَشْيَ إِذَا أَسْرَعَ Ve darbe sebebiyle gövdenin derisi gılzatlanıp şişmek ma'nāsınadır; yukālu: حَدَرَ جِلْدَهُ بِمَعْنَى حَدَرَ

الإِحْدَارُ [el-iḥdār] (hemzenin kesriyle) Bu dahi darbeden gövdenin derisi şişmek ma'nāsınadır; yukālu: أَحَدَرَ جِلْدَهُ Ve bu ma'nādā müte'addī olur; yukālu: أَحَدَرَ جِلْدَ فُلَانٍ إِذَا ضَرَبَهُ حَتَّى وَرَمَهُ Ve bez makülesinin saçaklarını bükmek ma'nāsınadır; yukālu: أَحَدَرَ النَّوْبَ إِذَا قَتَلَ هُدْبَهُ

الْحَدَارَةُ [el-ḥadāret] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) Bir adamın vücūdu dirnekli ve endāmı kalın ve tıknaz olarak semiz olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَدَرَ الرَّجُلُ حَدَارَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا سَمِنَ فِي غَلَطٍ وَاجْتِمَاعِ خَلْقٍ

الْحَدَرُ [el-ḥader] (fethateynle) ve

الْحُدُورُ [el-ḥadūr] (قَبُولٌ [qabūl] vezninde) ve

الأُحْدُورُ [el-uḥdūr] (أُسْلُوبٌ [uslūb] vezninde) ve

الْحَدْرَاءُ [el-ḥadrā'] (صَحْرَاءٌ [şahrā'] vezninde) ve

الْحَادُورُ [el-ḥādūr] Akıntılı iniş ve engebe yere denir, Fāriside neşib denir. Ve

حَدْرٌ [ḥadr] Göz yaşı su gibi inip akmak ma'nāsına masdar olur; yukālu: حَدَرَ الدَّمْعُ حَدْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا سَالَ

الْحَدُورَةُ [el-ḥadūret] (ḥā'nın fethiyle) ve **الْحُدُورَةُ** [el-ḥudūret] (ḥā'nın zammıyla) ve **الْحَادُورَةُ** [el-hādūret] Ma'nā-yı mezbūrdan isimlerdir, bir adamın yukarıdan aşağıya doğru inmesine denir. Kezālik gözyaşının akıntılı su gibi akmasına denir.

الْأَحْدَرُ [el-aḥder] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Şaşı gözlü kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ أَحْدَرُ Ve uylukları ete dolu olup yukarıları incerek olan deveye denir; yukālu: بَعِيرٌ أَحْدَرٌ إِذَا كَانَ مُمْتَلِئًا مِنَ الْمَخْدِنِ دَقِيقَ الْأَعْلَى

الْحَدْرَاءُ [el-ḥadrā'] (حَمْرَاءُ [ḥamrā'] vezninde) **أَحْدَرُ** [aḥder]in mü'ennesidir, şaşı gözlü hatuna denir. Ve yan etleri ve uylukları ete dolu olup yukarısı incerek ve nāziükçe olan atlara denir ki vasf-ı hasen ve na't-ı cemildir. Ve

حَدْرَاءُ [Ḥadrā'] Bir hatun ismidir ki Ferezdağ eş'arında onunla teşbīb ve tegazzül eder idi.

الْحَدْرَةُ [el-ḥadret] (بَدْرَةٌ [bedret] vezninde) ve

الْحُدْرَى [el-ḥudurrā] (كُفْرَى [kufurrā] vezninde) Büyük göze denir, 'alā-kavlin kapakları eti sulb ve galiz olanına yāhūd hadīdī'n-nazar olanına denir; yukālu: عَيْنٌ حَدْرَةٌ وَحُدْرَى أَيْ عَظِيمَةٌ أَوْ غَلِيظَةٌ ضَلْبَةٌ أَوْ حَادَّةُ النَّظْرِ

الْحَادِرُ [el-ḥādir] Arslana itlāk olunur, gıllat ve dahāmetinden nāşī. Ve endāmi dirneklî semiz, 'alā-kavlin hūb-likā olup gösterişli olan dil-ber civāna vasf olur; yukālu: غَلَامٌ حَادِرٌ أَيْ سَمِينٌ أَوْ حَسَنٌ جَمِيلٌ ﴿وَإِنَّا لَجَمِيعٌ حَادِرُونَ﴾ أَيْ مُؤَدُونَ kavluhu ta'ālā: بِالْكَرَاعِ وَالسَّلَاحِ حُدَاقٌ بِالْقِتَالِ أَقْوِيَاءُ نَشِيطُونَ لَهُ أَوْ مَعْنَاهُ سَائِرُونَ خَارِجُونَ طَالِبُونَ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ الشَّارِحُ وَهَذَا قِرَاءَةُ ابْنِ مَشْعُودٍ وَقَالَ الْأَزْهَرِيُّ وَهُوَ شَادُّ

وَقَرَأَ عَاصِمٌ وَغَيْرُهُ حِدْرُونَ وَحَادِرُونَ بِالذَّالِ الْمُعْجَمَةِ Burada حَادِرٌ [ḥādir] tefsir-i evvele göre simen ve gıllat ma'nāsından ve sāniye göre hūbūt ma'nāsından me'hūzdur ki kasr-ı tūl-ı mesāfeyi müstelzimdir. Ve مُؤَدُونَ kelimesi "أَدَى-يُؤَدِي" sīgasındandır, kavī ve mūteheyyi'ü's-sefer ma'nāsınadır.

الْحَيْدَرُ [el-ḥayder] (صَيْقَلٌ [şayqal] vezninde) ve

الْحَيْدَرَةُ [el-ḥayderet] (hā'yla) Bunlar da arslana denir. Ve

حَيْدَرَةٌ [ḥayderet] (هَلَكَةٌ [heleket] ve tehlike ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: رَمَاهُ اللَّهُ بِالْحَيْدَرَةِ أَيْ الْهَلَكَةِ

الْحَادُورُ [el-ḥādūr] Engebe yere denir ki zikr olundu. Ve küpeye itlāk olunur, فُوطٌ [kurt] ma'nāsına. Ve müşil dārūya itlāk olunur; yukālu: شَرِبَ حَادُورًا أَيْ مُسَهَلًا

الْحَيْدَارُ [el-ḥaydār] (بَيْطَارٌ [beytār] vezninde) Pek olan çakıl taşına denir.

الْحَدْرَةُ [el-ḥadret] (ḥā'nın fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Bir güne yaradır ki göz kapagının iç tarafında hurūc eder. Şārih der ki الجَفْنُ نُشَالَارِي گَالَاتتَرِ, sāvāb olan الجَفْنُ بِنَاطِنِ الجَفْنِ olmaktadır.

الْحُدْرَةُ [el-ḥudret] (ḥā'nın zammıyla) Kesret ve ictimāc ma'nāsınadır; tekūlu: مَا هَذِهِ مَا الْحُدْرَةُ فِيهِمْ أَيْ الْكَثْرَةُ وَالْإِجْتِمَاعُ Ve deve sürtüşüne denir.

الْحُنَادِرُ [el-ḥunādir] (عُلَابِيٌّ [ulābi] vezninde) Basarı keskin olan adama denir ki kuvvet-i bāsırası ziyāde olur; yukālu: رَجُلٌ حُنَادِرٌ أَيْ حَادُّ النَّصْرِ

الْحُنْدُرُ [el-ḥundur] ve

الْحُنْدُورُ [el-ḥundūr] ve

الْحُنْدُورَةُ [el-ḥundūret] (ḥā'ların zammıyla) ve

الْحِنْدُورَةُ [el-ḥindevret] (ḥā'nın kesri ve dāl'ın fethiyle هِنْكَوْرَةٌ [hirkevlet] vezninde) ve

الْحِنْدُورَةُ [el-ḥindüret] (ḥā'nın kesri ve dāl'ın zammiyla) ve

الْحِنْدِيرُ [el-ḥindīr] ve

الْحِنْدَارَةُ [el-ḥindāret] (ḥā'ların kesriyle) ve

الْحِنْدُورُ [el-ḥindevur] (ḥā'nın kesri ve dāl'ın fethi ve vāv'ın zammiyla) ve

الْحِنْدِيرَةُ [el-ḥindīret] (ḥā'nın kesriyle) Gözün siyāhına denir, حَدَقَةٌ [ḥadaqat] ma'nāsına ve minhu tekülü'l-^{Arab}: هُوَ عَلَى حُنْدُرٍ عَيْنِيهِ وَعَلَى حُنْدُورَةٍ عَيْنِيهِ أَيِ يَسْتَشْقِلُهُ فَلَا يَقْدِرُ عَلَى جَعَلْتُهُ عَلَى حُنْدِيرَةٍ عَيْنِي وَحُنْدُورَتِهَا أَيِ جَعَلْتُهُ نُصَبَ عَيْنِي

الْحُدُرُ [el-ḥudurr] (عُتْلٌ [ʿutull] vezninde) Yoğun ve galiz nesneye denir.

الْإِنْحِدَارُ [el-inḥidār] (إِنْفِعَالٌ [infi'āl] vezninde) Bir ʿuzvun derisi darbe sebebiyle şişip gızlatılmak ma'nāsınadır; yukālu: حُدْرًا وَحُدْرًا وَمَحْدُورَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا احْتَرَزَ مِنْهُ

الْمُنْحَدَرُ [el-munḥadar] (mīm'in zammı ve ḥā ve dāl'ın fethiyle ki) إِنْحِدَارٌ [inḥidār]dan isim-i mekândır. Ve

الْمُنْحَدَرُ [el-munḥadur] (dāl'ın zammiyla ki mīm'e itbā olunmuştur) ve

الْمَنْحَدَرُ [el-menḥadar] (mīm'in ve ḥā'nın ve dāl'ın fethiyle ki mīm dāl'a itbā olunmuştur) Mevzî'-i İNḤIDĀR'a denir.

التَّحْدُرُ [et-teḥaddur] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) تَنْزُلٌ [tenezzul] ma'nāsınadır; yukālu: تَحَدَّرَ مِنَ الْجَبَلِ إِذَا تَنْزَلَ

[ح دب ر]

الْحِدْبَارُ [el-ḥidbār] ve

الْحِدْبِيرُ [el-ḥidbīr] (ḥā'ların kesriyle) Arık ve zebūn olan nākaya denir; tekülü: بَاعَ مَيْيَ وَجِدْبَارًا وَجِدْبِيرًا أَيِ نَاقَةً ضَامِرَةً

حِدْبَارٌ [ḥidbār] Ziyādesiyle zaf ve zebūnluğundan yāhūd kesret-i ʿamelden hörgücü mahv olmak kertesine varmış nākaya denir. Ve kurak yıla denir, sene-i cedbe ma'nāsına. Ve tepeye ʿalā-kavlin arzdan mürtefi' ve tümsek olan yere denir. Cem'i حَدَابِيرٌ [ḥadābīr] gelir.

[ح ذ ر]

الْحِزْرُ [el-ḥizr] (ḥā'nın kesri ve zāl-ı mu'cemenin sükünuyla) ve

الْحَذَرُ [el-ḥazer] (fethateynle) ve

الْمَحْدُورَةُ [el-maḥzūret] [maşdükat] vezninde ki masdardır, sakınmak, perhiz ve ihtirāz ma'nāsınadır; yukālu: حَذَرَ الشَّيْءِ حِدْرًا وَحَذْرًا وَمَحْدُورَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا احْتَرَزَ مِنْهُ

الْإِحْتِزَارُ [el-iḥtizār] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Bu dahi sakınmak ma'nāsınadır; yukālu: اِحْتَذَرَ مِنْهُ بِمَعْنَى حَذَرَ

الْحَاذِرَةُ [el-ḥāzūret] ve

الْحِزْرِيَّانُ [el-ḥizriyān] (ḥā'nın ve rā'nın kesriyle) ve

الْحَازِرُ [el-ḥazir] (كَيْفٌ [ketif] vezninde) ve

الْحَازِرُ [el-ḥazur] (نَدَسٌ [nedus] vezninde) Her nesneden sakınıp ihtirāz eder olan müteyakkız ve endişe-nāk adama denir ki aslā çürük tahtaya basmaz olur. حَذْرٌ [ḥazir] kelimesinin cem'i حَذْرُونَ [ḥazirūn] gelir ve حَدَارَى [ḥazārā] gelir ḥā'nın fethi ve elifin kasrıyla, وَجَعٌ [veci'] ve وَجَاعَى [vecā'ā] gibi; yukālu: حَذْرِيَّانُ وَحَذْرِيَّانُ وَحَذْرٌ وَحَذْرٌ أَيِ مُتَبَيِّضٌ شَدِيدُ الْحَذَرِ

إِنْتَاْحِدَارٌ [ibnu aḥzār] (hemzenin fethiyle) Hazm ve hazer ve ihtiyāt sāhibi adama

ıtlāk olunur; yukālu: هُوَ ابْنُ أَخَذَارٍ أَيْ ابْنُ حَزْمٍ وَحَذَرٍ

الْمَحْذُورَةُ [el-mahzūret] Masdardır, niteki zikr olundu. Ve

مَحْذُورَةٌ [mahzūret] Korkuya denir; yukālu: وَمَاكَ اللَّهُ مِنْ كُلِّ مَحْذُورَةٍ أَيْ فَرَعَ رَمَاهُ Ve cenk ve cidāle ıtlāk olunur; yukālu: وَمَاكَ اللَّهُ بِمَحْذُورَةٍ أَيْ ذَاهِيَةٍ وَقَعَتْ بَيْنَهُمْ مَحْذُورَةٌ أَيْ حَرْبٌ

حَذَارٍ حَذَارٍ [ḥazāri ḥazāri] (mükerreren فَطَامٍ [ḫaṭāmi] vezninde ve kalilen ikinci حَذَارٍ مِنْ takdīriyle ism olur) İsm-i fi'l-i emrdir; إِخْذَرُ ma'nāsına, niteki اِمْنَعُ [menā'i] [imna'] ma'nāsınadır; tekrarı te'kīd içindir; tekūlu: حَذَارٍ حَذَارٍ يَا فُلَانُ أَيْ أَخْذَرُ

حَذَارٌ [Ḥuzār] [ḡurāb] vezninde) Esāmīdendir: Reb'ā b. Ḥuzār, Ḥātım gibi bir cevād-ı ma'rūftur.

ذُو حَذَارٍ [Zū Ḥuzār] Elhān b. Mālik cemā'atındendir. Ve Ḥabībe bint 'Abdul'uzzā b. Ḥuzār bir şā'ire hanımdır. Ve Reb'ā b. Ḥuzār el-Esedī hakem-i 'Arabdandır ki bir mādde-i müşkilede ona tehāküm ederler idi. 'Alā-kavlin bu, كِتَابٌ [kitāb] veznindedir.

الْحَذِيرُ [el-ḥazīr] نَذِيرٌ [nezīr] vezninde ve mürādıfidir ki korkutucu adama denir, tekūlu: أَنَا حَذِيرٌ مِنْهُ أَيْ أُحْذِرُكَ

الْحَذْرِيَّةُ [el-ḥizriyet] (ḥā'nın kesri ve yā'nın tahfīfiyle هَبْرِيَّةٌ [hibriyet] vezninde) Arzdan bir kıt'a-i galīzaya denir. Ve Benū Suleym kabilesine mahsūs bir حَرَّةٌ [harret] ya'nī kara taşlık adıdır. Ve galīz ve dürüş olan tepeye denir. Ve horozun boynu tüyüne denir ki birbiriyle döğüşükte kabarıp kal-kar, عَفْرِيَّةٌ [ifriyet] dahi derler; yukālu: نَفْسُ حَذَارِيٍّ [ḥazāri] Cem'i حَذَارِيٍّ حَذْرِيَّتُهُ أَيْ عَفْرِيَّتُهُ

gelir ḥā'nın fethi ve rā'nın kesriyle ve حَذَارٍ [ḥazārin] gelir ki maktūb ve mahzūftur, بِمَاكَ وَدَابٍ ŞİK ve دَابٍ gibi.

الْحُذْرَى [el-ḥuzurrā] (ḥā'nın zammıyla كُفْرَى [kufurrā] vezninde) Bātıl ve beyhüde ma'nāsınadır; yukālu: وَقَعَ فِي الْحُذْرَى أَيْ الْبَاطِلُ

حُذْرَانٌ [Ḥuzrān] [ʕuṣmān] vezninde) **حُذَيْرٌ** [Ḥuzeyr] [zubbeyr] vezninde) İki recülün 'alemidir.

الْحُذَارِيَّاتُ [el-ḥuzāriyyāt] (ḥā'nın zammıyla) Nāsı tahvīf ve tahzīr eden cemā'at ve 'askere denir.

الْإِخْذِيرَارُ [el-iḫzīrār] [iḫṣī'rār] vezninde) Pek hışm ve gazaba gelmek ma'nāsınadır; yukālu: إِخْذَارُ الرَّجُلِ إِخْذِيرَارًا إِذَا غَضِبَ وَتَعَيَّظَ

حَذْرَكَ [ḥazereke] (fethātla) ve

حَذَارِيكَ [ḥazāreyke] (ḥā'nın fethi ve tesniye bünyesiyle) İsm-i fi'l-i emrdir, sakın, müteyakkız ol ma'nāsınadır; tekūlu: حَذْرَكَ إِكْذَارِيكَ إِذَا كُنْتَ تُحْذِرُهُ مِنْهُ حَذْرًا بَعْدَ حَذْرٍ sebkindedir ve evvelkide حَذْرَكَ حَذْرًا sebkile mü'evvel olur.

أَبُو حَذَرٍ [ebū ḥazer] (fethateynle) حَزْبَاءُ [ḥirbā] ya'nī kaya kelerinin künyesidir, pek muhteriz olur.

أَبُو مَحْذُورَةٍ [Ebū Mahzūret] Mü'ezzin-i Resūl-i ekrem sallallāhu 'aleyhi ve sellem olan Semure b. Mi'yer'in künyesidir.

حَيْذَرٌ [Ḥayzer] [ḥayder] vezninde) Esāmīdendir: 'Ömer b. Muḥammed b. 'Alī b. Ḥayzer muhaddistir; İbn 'Asākir bu resme zabt eylemiştir.

الْمُحَادَرَةُ [el-muḥāzeret] [mufā'alet] vezninde müşāreket içindir) Birbirini

korkutmak ve sakındırmak ma'nāsınadır;
yukālu: حَادِرًا أَيْ حَذَرَ كُلَّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا الْآخَرَ

[ح ذ ف ر]

الْحَذْفُورُ [el-ḥuẓfūr] [uṣṣūr] [uṣṣūr] vezninde) ve

الْحَذْفَارُ [el-ḥizfār] (ḥā'nın kesriyle) Cānib ma'nāsınadır; yukālu: قَعَدَ فِي حَذْفُورٍ وَحَذْفَارٍ أَيْ فِي جَانِبٍ Ve

حَذْفُورٌ [ḥuẓfūr] Bir kavmin şerif ve zī-şānına denir. Ve

حَذْفُورٌ [ḥuẓfūr] Cem'-i kesire denir. Ve

حَذْفُورٌ [ḥuẓfūr] ve

حَذْفَارٌ [ḥizfār] Cümle ve mecmū' ma'nāsınadır. Cem'i حَذْفَائِرٌ [ḥazāfir]dir; yukālu: أَخَذَ الشَّيْءَ بِحَذْفُورِهِ وَبِحَذْفَارِهِ وَبِحَذْفَائِرِهِ أَيْ بِأَسْرِهِ أَوْ بِجَوَانِبِهِ أَوْ بِأَعَالِيهِ Ve

حَذْفَائِرٌ [ḥazāfir] Cenk ve kıtāle mütehey-yi' ve āmāde olan 'askere denir ve minhu kavluhum: أَشَدُّ حَذْفَائِرِكَ أَيْ تَهَيَّأْ

[ح ذ م ر]

الْحَذْمِيرُ [el-ḥizmir] [zibric] [zibric] vezninde) Kısa nesneye denir.

الْحَذَامِيرُ [el-ḥazāmīr] حَذْفَائِرٌ [ḥazāfir] vezninde ve mürādifidir ki hep ve cümle ma'nāsınadır, müfredi حُذْمُورٌ [ḥuẓmūr]dur; yukālu: أَخَذَهُ بِحَذَامِيرِهِ أَيْ بِأَسْرِهِ لَمْ يَدَعْ مِنْهُ شَيْئًا

[ح ر ر]

الْحَرُّ [el-ḥarr] (ḥā'nın fethi ve rā'nın teşdidıyla) Issiya denir ki ismdir, بَرْدٌ [berd] mukābilidir; tekūlu: يَوْمَنَا بِهِ حَرٌّ شَدِيدٌ Cem'i حُرُورٌ [ḥurūr] gelir ḥā'nın zammıyla ve أَخَارِيرٌ [eḥārīr] gelir gayr-i kıyās üzere Ve

حَرٌّ [ḥarr] ve

حُرُورٌ [ḥurūr] [ḥurūr] [ḥurūr] vezninde) ve

حَرَازَةٌ [ḥarāret] Masdar olur, ıssı olmak ma'nāsınadır; tekūlu: حَرَزْتُ يَا يَوْمَ كَمَلْتِ تَحْرُ بِالْفَتْحِ حَرًّا وَحُرُورًا وَحَرَازَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَحَرَزْتُ كَمَرَزْتُ حَرًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَحَرَزْتُ كَفَرَزْتُ حَرًّا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي صِدُّ بَرَدْتُ Ve

حَرٌّ [ḥarr] Deve kısmına mahsūs zecr ve āzār asvātındandır, giderken durup yā ağır-laştıkta sevk için irād olunur, niteki koyun kısmını اَلْحَيْه [el-ḥayhi] savtıyla sevk ederler. Ve

حَرٌّ [ḥarr] حَرَّةٌ [ḥarret] kelimesinden cem'-i cinsi olur. Niteki cem'-i حَرَازَاتٌ [ḥirār]dır ḥā'nın kesriyle ve حَرَاتٌ [ḥarrāt]tır ki cem'-i müennes-i sālimdir ve حَرَّيْنِ [ḥarrīn]dir ki cem'-i müzekker bünyesi üzeredir ve حَرَّيْنِ [eḥarrīn] gelir, müfredi أَحْرٌ [eḥarr] olmak tevehhümüne mebnī. Ve

حَرَّةٌ [ḥarret] Şol kara taşlık arza denir ki taşları āteşte yanmış süretinde çürüyüp paralanmağa yüz tutmuş ola. Bādiyede kabā'il-i 'Arabdan her birinin bir حَرَّةٌ [ḥarret]-i mahsūsaları olur ki kış faslında çadır ile orada temekkün ve īvā ederler. Ḥarre-i Benī Suleym ve Ḥarre-i Benī 'Uḫ ayl dedikleri bu olacaktır. Orada ra'f ve çerā eden deveye حَرِّيٌّ [ḥariyy] derler yā-yı nisbetle. Ve

حَرٌّ [ḥarr] Müte'addī olur, bir nesneyi ısıtmak ve germ-nāk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَرَّ الْمَاءَ حَرًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا سَخَنَهُ Ve حَرِيرَةٌ [ḥarīret] dedikleri ta'ām pişirmek ma'nāsınadır; yukālu: حَرَّ الرَّجُلُ حَرًّا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا طَبَخَ الْحَرِيرَةَ

الْحَرِّيُّ [el-ḥariyy] (yā-yı müşeddede ile) حَرَّةٌ [ḥarret] dedikleri yerde ra'f ve çerā eden deveye denir; yukālu: بَعِيرٌ حَرِّيٌّ إِذَا كَانَ يَزْعَى فِي الْحَرَّةِ

الْحُرُّ [el-ḥurr] (ḥā'nın zammıyla) Kişi-zāde

ve āzādeye denir, عَبْدٌ [ʿabd] mukābilidir; yukālu: “أَلْعَبْدُ حُرٌّ إِنْ قَنَّعَ وَالْحُرُّ عَبْدٌ إِنْ طَمَعَ” Ve her şey'in güzide ve efdaline itlāk olunur; tekūlu: كَلْنَا حُرَّ الْفَاكِهِةِ أَيَّ خِيَارَهَا Ve soy ve pāk-cins ata itlāk olunur; yukālu: فَرَسٌ حُرٌّ أَيَّ عَيْتٍ Ve حُرُّ الطَّيْنِ [ḥurru't-ṭīn] kum ve taş ve moloz ile muhtelit olmayıp pākīze olan balçığa itlāk olunur. Kezālik حُرُّ الرَّمْلِ [ḥurru'r-rem] pākīze ve tayyibü'n-nebāt olan kumsala itlāk olunur; yukālu: طَيِّبٌ حُرٌّ رَمْلٌ أَيَّ طَيِّبٌ يُعْنِي طَيِّبٌ أَيَّ طَيِّبٌ الثَّبَاتِ Ve حُرٌّ [ḥurr] kelimesinin cem'i أَحْرَارٌ [aḥrār] gelir ve حِرَارٌ [ḥirār] gelir ḥā'nın kesriyle. Ve

حُرٌّ [ḥurr] Güvercin palazına denir, فَرْحٌ أَلْحَمَامَةِ [ferhu'l-ḥamāmet] ma'nāsına. Ve āhū yavrusuna denir. Ve yılan yavrusuna denir. Ve güzel iş, fir'i hasen ma'nāsınadır; tekūlu: مَا هَذَا مِنْكَ بِحُرٍّ أَيَّ أَزَادٌ [ezāz] dedikleri bir nev' ḥurmānın tāzesine denir. Ve çakır doğana denir. Ve isperi doğana denir, bāzī ma'nāsına ki Fāriside bāz-ı sepīd derler. Ve

حُرُّ الرَّجْهِ [ḥurru'l-vech] İnsānın yüzünden zāhir ve manzūr olan yerine denir ki yüzün yumru yeri olacaktır, Fāriside ruhsār denir; yukālu: صَرَبَ حُرٌّ وَجْهَهُ وَهُوَ مَا بَدَأَ مِنْهُ Ve

حُرُّ الرَّمْلِ [ḥurru'r-rem] Kumluğun ortasına denir; yukālu: نَزَلَ فِي حُرِّ الرَّمْلِ أَيَّ وَسَطِهَا Ve

حُرٌّ [Ḥurr] Esāmī-i ricāldendir: Ḥurr b. Yūsuf eş-Şeḳafī o kimsedir ki Mavşil diyārında Nehru'-Ḥurr dedikleri ırmak ona mensūbdur, merkūm hafr etmiştir. Ve Ḥurr b. Ḳays ve Ḥurr b. Mālik ashābandandır. Ve

حُرٌّ [Ḥurr] Necd ülkesinde bir vādī adıdır. Ve Cezīre'de bir başka vādī adıdır. Ve

حُرُّ الْفَرَسِ [ḥurru'l-feres] At kısmının zāhir-i uzuneyninde ya'nī kulaklarının taşra tarafında olan siyāha denir ki ekserī doru atlarda olur.

جَمَيْلُ حُرٍّ [cumeylu ḥurr] (kalīlen ḥā' meksüre olur) Bir kuş adıdır. Şārihin beyānına göre İrāḳ diyārında olur.

سَاقُ حُرٍّ [sāḳu ḥurr] Kumru kuşunun erkeğinin adıdır. Mütercim der ki sā'ir usūlden münfehim olduğu üzere bu kuş yabancı güvercin nev'inden hikāye-i savtı olan kuskuvuk ta'bīr olunan kuş olacaktır, 'Arablar سَاقُ حُرٍّ derler ki bu dahi hikāye-i savtıyla müsemmādır. Bahār mevsiminde bāğçelerde husūsan dağlarda çok olur. Zāhiren mü'ellif kumru cinsinden 'addeylemiştir.

أَلْحُرَّانُ [el-Ḥurrān] (ḥā'nın zammıyla tesniyedir) Ḥurr nām ma'rūf kimse ile biraderi Ubeyy nām kimse irāde olunur.

أَلْحُرُّ [el-ḥirr] (ḥā'nın kesriyle) Muhaffef olan حُرٌّ [ḥir] kelimesinde lügattır. Bu dahi حُرٌّ [ḥirḥ] lafzından muhaffeftir ki 'avretin fercine denir.

أَلْحَرَّةُ [el-ḥarret] (ḥā'nın fethiyle) Kara taşlığa denir ki zikr olundu. Ve bedende çıkan hurde hurde sivilceye denir. Ve mülüm ve müci' işkence ve 'azāba denir. Ve zulmet-i kesīreye denir. Ve bir mevzi' ismidir ki Ḥuneyn vak'ası onda vāki' oldu. Ve Tebūk türābında bir mevzi' adıdır. Ve Taḳ de türābında bir mevzi' adıdır. Ve Medīne ile 'Aḳīḳ beyninde bir mevzi' adıdır. Ve Medīne'nin kıble cānibinde bir mevzi'dir. Ve 'Abs ve Fezāre ve Beni'l-Ḳayn kabīleleri bilādında. Ve Dahnā' nām mahalde birer mevzi' adlarıdır. Ve Ḥicāz'ın yukarı semtinde bir mevzi'dir. Ve Feyd

kurbünde ve Ṭayyib kabilesi cibälinde ve arz-ı Bāriḳ'te ve Necd bilādında Ḍariyye kurbünde birer mevzi'dir. Ve Benü Murre yurdunda bir mevzi'dir. Ve Ḥayber kurbünde bir mevzi' adıdır ki حُرَّةُ النَّارِ [Ḥarretu'n-Nār] dedikleridir. Ve zāhir-i Medīne'de taht-ı Vāḳim'de bir mevzi'dir ki ona sānī-i Emeviyye olan Yezīd-i pelīd 'aleyhi mā-yestaḥikku vaktinde bir vak'a olmuştur. Vak'a-i Ḥarre ma'rūftur. Mesfūr tarafından nehb-i Medīne istisāl-i ashāb için Mesleme b. 'Uḳbe varıp hasāret-i küllīye cesāret eylemiştir. Ve

حُرَّةٌ [Ḥarret] Yemen tarīkinde Bureyk nām mahalde bir mevzi' adıdır. Ve

حُرَّةٌ غَلَّاسٍ [Ḥarretu Ḡallās] (كَتَّانٌ [kettān] vezninde) ve

حُرَّةٌ لُبْنٍ [Ḥarretu Lubn] (lām'ın zammıyla نُفْلٌ [nuf] vezninde) ve

حُرَّةٌ لَفْلَفٍ [Ḥarretu Leflef] (غَبَّابٌ [ḡabḡab] vezninde) ve

حُرَّةٌ شُورَانَ [Ḥarretu Şūrān] (عُشْمَانٌ [ʿuṣmān] vezninde) ve

حُرَّةٌ الْحِمَارَةِ [Ḥarretu'l-Ḥimāret] (ḡā'nın kesriyle) ve

حُرَّةٌ الْجَفْلِ [Ḥarretu'l-Cefl] (نَفْلٌ [nefl] vezninde) ve

حُرَّةٌ مِيطَانَ [Ḥarretu Miṭān] (mīm'in kesriyle) ve

حُرَّةٌ مَعْشِرٍ [Ḥarretu Ma'şer] ve

حُرَّةٌ لَيْلَى [Ḥarretu Leylā] ve

حُرَّةٌ عَبَادٍ [Ḥarretu 'Abbād] (كَتَّانٌ [kettān] vezninde) ve

حُرَّةٌ الرَّجْلَاءِ [Ḥarretu'r-Reclā] ve

حُرَّةٌ قَمَاءَةَ [Ḥarretu Ḳam'ete] Medīne'de birer mevzi'lerdir. Ve

حُرَّةٌ [ḡarret] Masdar olur, susamak ma'nāsına; yukālu: حَرَّ الرَّجُلُ حُرَّةً مِنَ الْبَابِ إِذَا عَطِشَ وَمَا اللَّهُ بِالْحُرَّةِ تَحْتَ الرَّابِعِ إِذَا عَطِشَ ve yukālu: رَمَاهُ اللَّهُ بِالْحُرَّةِ تَحْتَ رَمَاهُ اللَّهُ بِالْحُرَّةِ Ya'nī "Hak ta'ālā onu pek bārid günde üşüttükten sonra 'ataş derdine uğratsın." Zīrā yevm-i bāridde susuzluk pek eşedd olur. Burada حُرَّةٌ [ḡirret] ḡā'nın kesriyle telaffuz olunur, قِرَّةٌ [ḡirret] lafzına müşākele ve izdivāc için.

حُرَّةٌ الْحُرُورِيَّةِ [el-ḡarūriyyet] (ḡā'nın fethiyle) ve

حُرَّةٌ الْحُرُورَةِ [el-ḡurūret] (ḡā'nın zammıyla) ve

حُرَّةٌ الْحِرَارِ [el-ḡirār] (ḡā'nın kesriyle) ve

حُرَّةٌ الْحُرِّيَّةِ [el-ḡurriyyet] (ḡā'nın zammıyla) Masdarlardır, bir adam hür olmak ya'nī kişi-zāde ve āzāde olmak ma'nāsına; yukālu: رَجُلٌ حُرٌّ أَيْ بَيْنَ الْحُرُورِيَّةِ وَالْحُرُورَةِ وَالْحِرَارِ وَالْحُرِّيَّةِ

حُرَّةٌ [el-ḡurret] (ḡā'nın zammıyla) Kişi-zāde ve kerīme olan hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ حُرَّةٌ أَيْ كَرِيمَةٌ ve āzāde hatuna denir ki أَمَةٌ [emet] ve جَارِيَةٌ [cāriyyet] mukābilidir. Cem'i حَرَائِرٌ [ḡarā'ir] gelir ḡayr-i kiyās üzere; yukālu: هِيَ حُرَّةٌ أَيْ ضِدُّ أَمَةٍ

حُرَّةٌ الذَّفْرِى [ḡurretu'z-zifrā] Kulak tozunda küpenin oynayacağı yere itlāk olunur ve

حُرَّةٌ السَّحَابِ [ḡurretu's-seḡāb] Kesirü'l-matar olan seḡābdır.

حُرَّةٌ الرَّقَاشِي [Ebū Ḥurret er-Raḡāşiy] Bir zāt-ı ma'rūftur ki Başrī ve etbā'ı tābi'ındendir.

حُرَّةٌ اللَّيْلَةِ [el-leyletu'l-ḡurret] Her ayın ibtidā gecesine itlāk olunur. Bu münāsebetle dāmād çelevi, halīlenin ibtidā leyle-i zifāfta dūresini sakb ve hisārını nakb ya'nī bikrini izāle eylememiş ise o halīle hakkında بَاتَتْ بِلَيْلَةِ حُرَّةٍ derler izāfetle,

kezālik حُرَّةٌ بِلَيْلَةٍ derler vasfiyyetle. Niteki āhir-i leyālī-i şehre شَيْبَاءُ [šeybā'] denir. İbtidā gece bikri izāle olunursa, بَاتَتْ بِلَيْلَةٍ batāt bilyāle derler, niteki “ش،ي،ب” māddeinde beyān olundu. Ve kāle fi'l-*Esās* yukālu: بَاتَتْ بِلَيْلَةٍ حُرَّةٌ إِذَا لَمْ تُمَكِّنْ زَوْجَهَا مِنْ قَصَّتْهَا ve yukālu: بَاتَتْ بِلَيْلَةٍ شَيْبَاءٌ إِذَا عَلَبَهَا الزَّوْجُ بِالْإِقْتِصَاصِ yukālu: حُرَّةٌ كَأَنَّهَا دُهَيْتٌ بِأَمْرِ شَدِيدٍ تَشِيبُ مِنْهُ الدَّوَابُّ [ḥurret] ya'nī kerīme olduğu için, gūyā ki maglūbe olmadı, kezālik o gece kerīme olduğu için mezbūreyi maglūbe kılmadı.

الْحَرَّانُ [el-ḥarrān] [عَطْشَانٌ] [aṭšān] vezninde) حُرَّةٌ [ḥurret]ten sıfattır, susuz kişiye denir; yukālu: حُرَّانٌ هُوَ حَرَّانٌ أَيْ عَطْشَانٌ Mü'ennesinde حَرَّى [ḥarrā] denir, عَطْشَى [aṭšā] gibi. Ve

حَرَّانٌ [Ḥarrān] Şu'arādan Aḥmed b. Muḥammed el-Mašīsī lakabıdır. Ve Cezīre-i İbn 'Ömer'de bir belde adıdır; İmām Ḥasan b. Muḥammed b. Ebī Ma'ser el-Ḥarrānī oradandır. Ve gāh olur ki nisbetinde حَرَّانِيٌّ [Ḥarrāniyy] derler gayr-i kıyās üzere. Şārih der ki fa'lān ve fa'al olması muhteleftir. Ve

حَرَّانٌ [Ḥarrān] Bahreyn kazāsında iki karyedir, Ḥarrānu Kubrā ve Ḥarrānu Şuḡrā derler. Ve Haleb kazāsında bir karyedir. Ve Gūtā-i Dimaşk'ta bir karyedir. Ve bādiyede bir kumluk adıdır.

حَرَّارَةٌ [Ḥarāret] [سَحَابَةٌ] [sehābet] vezninde) Muhaddisinden Aḥmed b. 'Alī er-Reccāl lakabıdır ve Muḥammed b. Aḥmed b. Ḥarāre el-Berda'ī tahdīs eylemiştir.

حُرَّانٌ [Ḥurrān] [رُمَّانٌ] [rummān] vezninde) İsfahān'da bir sokağın adıdır.

حَرِّيٌّ [Ḥarriyy] [بَرِّيٌّ] [berriyy] vezninde) Esāmīdendir: Neşel b. Ḥarrī şā'ir-i ma'rūftur. Ve Naşr b. Seyyār b. Rāfi' b. Ḥarrī etbā'-ı tābi'ındendir. Ve Mālik b.

Ḥarrī tābi'ındendir.

الْحَرِيرُ [el-ḥarīr] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) Derūnu pūr-harāret olan adama denir, gerek gayz ve gazab ve gerek sā'ir sebep ile olsun; tekūlu: رَأَيْتُهُ حَرِيرًا أَيْ قَدْ تَدَاخَلَهُ الْحَرَارَةُ Ve غَيْظًا أَوْ غَيْرَهُ

حَرِيرٌ [Ḥarīr] Meymūn b. Mūsā el-Merī nām kimsenin feresi ismidir. Ve

حَرِيرٌ [ḥarīr] İpekten nesc olunmuş kumaşa ve atlasa denir. Şārih der ki حَرِيرٌ [ḥarīr] asl ipeğe denip ba'dehu ipekten mensūc olan kumaşta isti'māl olundu, niteki Muḥarrizī *Muḡrib*'de الإِبْرِسِيمُ الْمَطْبُوحُ سَمِيَ الثُّوبُ الْمُتَّخَذُ *Muḡrib*'de الإِبْرِسِيمُ الْمَطْبُوحُ سَمِيَ الثُّوبُ الْمُتَّخَذُ مِنْهُ حَرِيرًا 'ibāretiyle ta'rīf eylemiştir. Ve kütüb-i fikiyyede ahkām-ı mahsūsası vardır; hürre ve kerīm olduğu için itlāk olundu.

أُمُّ الْحَرِيرِ [Ummu'l-Ḥarīr] Ṭalḥa b. Mālik'in cāriyesidir.

الْمَحْرُورُ [el-maḥrūr] حَرِيرٌ [ḥarīr] ile ma'nanı evvelde mürādiftir.

الْحَرِيرَةُ [el-ḥarīret] [بَرِيرَةٌ] [berīret] vezninde) Un ve süt ile yāhūd çerviş yağıyla pişirdikleri bulamaç aşına denir. Ve

حَرِيرَةٌ [ḥarīret] حَرِيرٌ [ḥarīr]in müfredi olur ki ipekten mensūc kumaşa denir.

الْحَرُورُ [el-ḥarūr] [صَبُورٌ] [şabūr] vezninde) Gece vakti esen rīh-i hārreye denir ve ba'zen gündüz dahi eser ve bu bād-ı semūmun gayrıdır. Ve güneşin ısısına denir; yukālu: لَفَحَهُ الْحَرُورُ أَيْ حَرُّ الشَّمْسِ Ve muttasıl dā'imī olan ıssılığa denir. Ve āteşe itlāk olunur.

حُرَيْرٌ [Ḥureyr] [زُبَيْرٌ] [zubeyr] vezninde) İşhāk b. İbrāhīm el-Mavşilī şeyhinin ismidir. Mezbūr İşhāk hulefā-i 'Abbāsiyye zamānında ser-āheng-i gürūh-ı müsikī-

şināsān idi. Ve Ƙays b. 'Ubeyd b. Hureyr ashābdandır.

الْحُرِّيَّةُ [el-ħurriyyet] (hā'nın zammıyla) Kumsalca olup nerm ve mülāyim olan yere denir; yukālu: أَرْضُ حُرِّيَّةٍ أَيْ لَيْتَةَ رَمَلِيَّةٍ Ve **حُرِّيَّةُ الْعَرَبِ** [ħurriyyetu'l-'Arab] eşrāf ve sādātlarına itlāk olunur.

الْحُرَيْرَةُ [el-ħureyret] [هُرَيْرَةٌ] [hureyret] vezninde) Naħle kurbünde bir mevzi'dir.

حُرَيْرٌ [Hurrīn] (hā'nın zammı ve rā-yı müşdededenin kesriyle) Āmid şehrine karīb bir belde adıdır.

حُرُورَاءُ [Harūrā'] [جُلُورَاءُ] [celūlā'] vezninde ve ba'zen maksūr olur) Kūfe kazāsında bir karyedir.

الْحُرُورِيَّةُ [el-ħarūriyyet] (hā'nın fethiyle) Ĥavāriciden bir tā'ifedir ki re'īsleri Necdet nām kimse idi Harūrā' nām karye-i mezbūreye mensūblardır.

التَّحْرِيرُ [et-taħrīr] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) Kitāb ve sār nesneyi doğru ve yerli yerinde dürüst ve pākīze yapmak ma'nāsınadır; yukālu: حَرَّرَ الْكِتَابَ وَغَيْرَهُ إِذَا قَوْمُهُ Bu fi'l-asl bir nesneyi حُرٌّ [ħurr] ya'nī hālis eylemek ma'nāsına olup ba'dehu yazıyı güzel ve doğru yazmak ve sār işi yakışığıyla görmekte isti'māl olundu, ba'dehu kitābette gālib oldu. Kāle fi'l-Esās إِذَا حَسَنَهُ إِذَا حَسَنَهُ إِذَا حَسَنَهُ Ve وَخَلَصَهُ بِإِقَامَةِ حُرُوفِهِ وَإِصْلَاحِ سَقَطِهِ

تَحْرِيرٌ [taħrīr] Kul ve cāriye āzād eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَرَّرَ الرِّقَبَةَ إِذَا أَعْتَقَهَا

مُحَرَّرٌ [Muħarrer] [مُعْظَمٌ] [mu'azzam] vezninde) İbn 'Āmir'dir ki ashābdandır ve Muħarrer b. Ƙatāde şol kimsedir ki zamān-ı hilāfet-i Şiddīk-i Ekber'de Benū Ĥanīfe riddete şurū'e eyledikte evlādına sebāt-ı İslām'la tavsīye ve igrā eder idi.

Ve Muħarrer b. Ebī Hureyre tābi'ındendir.

مُحَرَّرٌ دَارِمٌ [muħarreru dārim] (izāfetle مَكْرُورٌ ظَالِمٌ [mukerreru zālim] vezninde) Bir gūne yılan ismidir.

الْإِسْتِحْرَارُ [el-istiħrār] Harb ve kītāl kızışıp şiddetlenmek ma'nāsınadır; yukālu: اسْتَحْرَارٌ الْقَتْلُ إِذَا اسْتَدَّتْ

الْأَحْرُ [el-aħarr] حُرٌّ [ħurr] lafzından ef'al-i tafdīldir ki hā'nın zammıyladır. Bu münāsebetle hüsn ü cemāl cihetinden erakk ve eltaf ve nāziük-ter olana itlāk olunur; yukālu: هُوَ أَحْرٌ حُسْنًا مِنْهُ أَيْ أَرْقٌ مِنْهُ رِقَّةً حُسْنٍ

الْحَارُّ [el-ħārr] Issı nesneye denir. Ve bu 'alāka ile güç ve mihnet ve zahmetli 'amelde isti'māl olunur; tekūlu: كَلَّفَنِي حَارًّا كَلَّفَنِي أَيْ عَمَلًا شَاقًّا شَدِيدًا Ve

حَارٌّ [ħārr] Burun deliklerinde olan kıllara denir; yukālu: نَتَفَّ حَارَّةً أَيْ شَعْرَ مَنْحَرِيهِ

الْإِحْرَارُ [el-iħrār] (hemzenin kesriyle) Issı olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَحْرَ التَّهَارُ إِذَا ضَارَ حَارًّا Ve bir adamın develeri susuz olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَحْرَ الرَّجُلُ إِذَا ضَارَتْ إِبِلُهُ جَرَارًا أَيْ عَطَاشًا

حَرْحَارٌ [Harħār] [ثَوَاتٌ] [şersār] vezninde) Cuheyne bilādında bir mevzi'dir. Ve Muħammed b. Ĥālid el-Ĥarevverī ki 'amellesiyi [amellesiyi] veznindedir, muhaddisīndendir.

[ح ز ب ر]

الْحَيْزَبُورُ [el-ħayzebūr] (hā'nın ve zā-yı mu'cemenin fethiyle) حَيْزَبُونٌ [ħayzebūn] vezninde ve mürādifidir ki kocakarıya denir, pīre-zen ma'nāsına.

[ح ز ر]

الْحَزْرُ [el-ħazr] (hā'nın fethi ve zā-yı mu'cemenin sükūnuyla) Bir nesneyi takdīr

ve tahmîn eylemek ve nazar ile endâzeye almak ma'nâsınadır; yukâlu: حَزْرُ الشَّيْءِ حَزْرًا Ve مِنَ النَّبِيبِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا حَرَصَهُ وَقَدَّرَهُ

حَزْرٌ [Ḥazr] Necd ülkesinde bir mevzi' adıdır. Ve

حَزْرٌ [ḥazr] Çehre ekşiyip burtulmak ma'nâsınadır; yukâlu: حَزَرَ وَجْهَهُ حَزْرًا إِذَا عَبَسَ وَبَسَرَ فَهُوَ حَازِرٌ

الْمَحْزَرَةُ [el-mahzeret] (ḥā'nın ve zā'nın fethiyle ki) Masdar-ı mîmidir, حَزْرٌ [ḥazr] ma'nâsınadır ki takdîr ve tahmîn eylemektir; yukâlu: حَزَرَهُ حَزْرًا وَمَحْزَرَةً إِذَا حَرَصَهُ وَقَدَّرَهُ

الْحَزْرَةُ [el-ḥazret] (ḥamzet) [ḥamzet] vezninde) Bir nev' şecere-i hāmize ismidir. Ve güzîde ve a'lā olan mālā ya'nî deveye denir, ta'cîd ve takdîr olunur olduğu için; yukâlu: حَزَرَاتٌ حَزْرًا هَذِهِ حَزْرَةُ الْمَالِ أَيَّ حَيَاةُهَا [ḥazerāt] gelir fetehtâla. Ve

حَزْرَةٌ [ḥazret] [nebiḳat murret] ya'nî سِدْرٌ [sidr] ağacının acı olan meyvesine, 'alā-kavlin merâretine denir ki ism olur. Ve

حَزْرَةٌ [Ḥazret] Bir vādî adıdır.

بَيْتُ حَزْرَةَ [Bî'ru Ḥazret] Beyne'l-'Arab bir ma'rûf kuyu ismidir.

الْحَازِرُ [el-ḥāzir] (zā'nın kesriyle) Ekşi süte ve ekşi yoğurda denir; yukâlu: حَزَرَ اللَّبَنُ حَزْرًا Ve فَهُوَ حَازِرٌ أَيَّ حَامِضٌ Ve حَزَرَ النَّبِيْدُ فَهُوَ حَازِرٌ أَيَّ حَامِضٌ Ve ekşi ve burtuk çehreye itlāk olunur; yukâlu: وَجْهٌ حَازِرٌ أَيَّ عَابَسَ بَاسِرٌ nā-hoş arpa ununa denir; tekülü: أَطْعَمْنَا حُزْبًا مِنْ حَازِرٍ وَهُوَ دَقِيقُ الشَّعْبِيرِ لَهُ رِيحٌ لَيْسَتْ بِطَبِيبَةٍ

حَازِرَانٌ [ḥazirān] (ḥā'nın fethiyle) Şühür-i rûmiyyeden bir şehr-i ma'rûfun ismidir.

الْحَزْوَرَةُ [el-ḥazveret] [kasveret] vezninde) Kesret-i isti'mâlden gereği gibi

rām ve zelül olan nākaya denir; tekülü: اِشْتَرَيْتُ حَزْوَرَةً أَيَّ نَاقَةً مُثَلَّةً مُذَلَّلَةً Ve küçük tepeye denir, زَابِيَةٌ صَغِيرَةٌ ma'nâsına. Cem'leri حَزَاوِرٌ [ḥazāvîr] ve حَزَاوِرَةٌ [ḥazāvîret] gelir ve حَزَاوِيرٌ [ḥazāvîr] gelir.

الْحِزْوَارُ [el-ḥizvār] (ḥā'nın kesriyle) Bu dahi küçük tepeye denir.

الْحَزْوَرُ [el-ḥazevver] [amelles] vezninde) Güçlü kuvvetli oğlana denir; yukâlu: غَلَامٌ حَزْوَرٌ أَيَّ قَوِيٌّ Ve zūr-mend kişiye denir. Ve za'if ve bî-dermān kişiye denmekle zıdd olur; yukâlu: رَجُلٌ حَزْوَرٌ أَيَّ قَوِيٌّ وَضَعِيفٌ Ve Muhammed b. İbrāhîm b. Yaḥyā b. el-Ḥakem b. el-Ḥazevver es-Şekafî el-Ḥazevverî el-İşfahānî muhaddisîndendir.

الْمَحْزُورُ [el-mahzūr] [mezbur] vezninde) Türş-rü ve dā'imā dargın, sarkık çehreli adama denir; yukâlu: رَجُلٌ مَحْزُورٌ أَيَّ مُتَعَصِّبٌ

الْحَزْرَاءُ [el-ḥazrā'] (ḥamrā') vezninde) Pek ekşi süte denir, صَبْرَةٌ حَامِضَةٌ ma'nâsına.

[ح ز ف ر]

الْحَزْفَرَةُ [el-ḥazferet] [dahrecet] vezninde) Doldurmak ma'nâsınadır; yukâlu: حَزَفَرُ الْإِنَاءِ إِذَا مَلَأَهُ Ve yük dengini şerit ile çekip bağlamak ma'nâsınadır; yukâlu: حَزَفَرُ الْمَتَاعِ إِذَا شَدَّهُ Ve cenk için sâz ve silâhla hâzırlanmak ma'nâsınadır; yukâlu: حَزَفَرُ الْقَوْمِ إِذَا اسْتَعَدُّوا يَغْنِي تَهَيُّؤًا لِلْحَرْبِ

حَزْفَرَةٌ [ḥazferet] Düz ve hemvār olan arzdān şol yere denir kisıyrıncaḳ ve taşlıca ola; yukâlu: أَرْضٌ حَزْفَرَةٌ أَيَّ مَلْسَاءٌ مِنَ الْأَرْضِ الْمُسْتَوِيَّةِ فِيهَا حِجَارَةٌ

الْحِزْفَرَةُ [el-ḥizferret] [irdebbet] vezninde) Pek ve şedîd olan mekāna denir.

ح ز م ر

الْحَزْمَرُ [el-ḥazmer] [جَعْفَرُ] [cafer] vezninde) Pādişāha denir, melik ma'nāsına.

الْحَزْمَرَةُ [el-ḥazmeret] [دَخْرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) Mütebassırāne hazm ve ihtiyāt eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **حَزْمَرٌ فِي أَمْرِهِ** Ve doldurmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِذَا حَزَمَ** Ve hāssaten pırasanın çiçekleri yarılıp uç göstermek ma'nāsınadır; yukālu: **حَزْمَرُ الْكُرَاثِ إِذَا تَفَتَّقَ نَوْرُهُ**

الْحُزْمُورُ [el-ḥuzmūr] [عُضْفُورٌ] [uşfür] vezninde) ve

الْحَزَامِيرُ [el-ḥazāmīr] [حَذَائِيرُ] [ḥazāfir] vezninde) Hep ve cümle ma'nāsınadır; **حَزَامِيرُ** [ḥazāmīr] **حُزْمُورُ** [ḥuzmūr] un cem'idir; yukālu: **أَخَذَهُ بِحُزْمُورِهِ وَبِحَزَامِيرِهِ أَيْ بِحَذَائِيرِهِ**

ح س ر

الْحَسْرُ [el-ḥasr] (ḥā'nın fethi ve sīn-i mühmelenin sükūnuyla) Mesdūd ve pūşide olan nesneyi açıp 'ayān eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **حَسَرَ الشَّيْءَ حَسْرًا مِّنْ حَسْرٍ كُتْمُهُ** ve yukālu: **الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا كَشَفَهُ عَن ذِرَاعِهِ وَحَسَرَتِ الْمَرْأَةُ حِمَارَهَا**

Müellifin *Başā'ir*'de beyānına göre **كَشَفَ** [keşf] ma'nāsına mevzū'dur, ma'ānī-i sā'ire birer münasebetle ondan münşaf'ibdir. Ez-ān cümle **مِحْسَرَةٌ** [miḥseret] **مِكْنَسَةٌ** [mikneset] ma'nāsınadır, süpürüntüyü izāle ile yeri keşf eylediği için ve **حُسُورٌ** [ḥusūr] yorulup fūrū-mānde olmak ma'nāsınadır; kuvvet ve tākati münkeşif olduğu için; **حُسُورٌ عَيْنٍ** [ḥusūru 'aynin] dahi böylecedir. **صَ حَسْرَةٌ** [ḥasret] ki fevt olan nesneye dirīg ve te'essüf eylemek ma'nāsınadır, fevti sebebiyle mukaddemā irtikābına hāmil ve bā'is olan nesneyi cehl kendiden münkeşif ve zā'il olduğu için yāhūd fart-ı gam sebe-

biyle kuvveti münkeşif olduğu için yāhūd fā'it olanı ve kendiden sādır olan bādireyi tedārükten 'aciz ve i'cā' uruzuyla 'uhde-i iktidārında olmadığı münkeşif olduğu için. İntehā. Ve

حَسْرٌ [ḥasr] Bir şey'in kabuğunu soyup gidermek ma'nāsınadır; yukālu: **حَسَرَ الْعُضْوُ** **إِذَا قَشَرَهُ** Ve dābbeyi pek sürüp fūrū-mānde kılmak ma'nāsınadır; yukālu: **حَسَرَ الْبُعِيرَ إِذَا سَاقَهُ حَتَّى أَغْيَاهُ** Ve süpürmek ma'nāsınadır; yukālu: **حَسَرَ النَّبْتِ إِذَا كَنَسَهُ** Ve yorulup bī-tāb olmak ma'nāsınadır ki lāzım olur; yukālu: **حَسَرَ الرَّجُلُ وَالْبُعِيرُ حَسْرًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَغْيَاهُ**

الْحُسُورُ [el-ḥusūr] [ظُهُورٌ] [zuhūr] vezninde) Mesdūd ve pūşide nesne açılıp 'ayān olmak ma'nāsınadır; yukālu: **حَسَرَ الشَّيْءَ حُسُورًا** Ve göz uzun uzadı bir düzeye bakmak sebebiyle yorulup fer-siz olmak ma'nāsınadır ki donuklanmak ta'bīr olunur; yukālu: **حَسَرَ الْبَصْرُ حُسُورًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا كَلَّ وَانْقَطَعَ مِنْ طُولِ مَدَى**

الْحَسِيرُ [el-ḥasīr] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) ve

الْمَحْسُورُ [el-maḥsūr] Uzun uzadı bir düzeye bakmak hasebiyle fer-i gidip donuklanmış basara ve nazara vasf olur; yukālu: **بَصَرَ حَسِيرٌ وَمَحْسُورٌ أَيْ كَلِيلٌ مُنْقَطِعٌ** Ve

حَسِيرٌ [ḥasīr] Fevt olmuş nesneye dirīg ve te'essüf eden adama denir; tekülü: **مَا أَنَا بِهِ** **حَسِيرٌ أَيْ مُتَلَهِّفٌ** Ve yorulup fūrū-mānde olmuş insān ve hayvāna denir; yukālu: **رَجُلٌ حَسْرَى** [ḥasrā] gelir, **قَاتِلٌ** [katīl] ve **قَاتِلَةٌ** [katlā] gibi. Ve

حَسِيرٌ [Ḥasīr] 'Abdullāh b. Ḥayyān'nın ferresi ismidir.

الْإِحْسَارُ [el-iḥsār] (hemzenin kesriyle) Bu dahi davarı çok sürmekle yorup dermānde eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **أَحْسَرَ الْبُعِيرَ إِذَا سَاقَهُ حَتَّى أَغْيَاهُ**

الْحَسْرَةُ [el-ḥasret] (hā'nın fethi ve sīn'in sükūnuyla) ve

الْحَسَرُ [el-ḥaser] (fethateynle) Fevt olmuş nesneye kemāl-i ārzūdan dirīg ve te'essüf eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَسَرَ الرَّجُلُ حَسْرَةَ وَحَسَرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَلَهَّفَ Ve yorulup fūrū-mānde olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَسِرَ الْبُعِيرُ إِذَا أَعْيَا

الْإِسْتِحْسَارُ [el-istiḥsār] Bu dahi yorulup bī-tāb olmak ma'nāsınadır; yukālu: اسْتَحْسَرَ الْبُعِيرُ إِذَا أَعْيَا

الْمَحْسِرُ [el-maḥsir] (مَجْلِسٌ [meclis] vezninde ve مَقْعَدٌ [maq'ad] vezninde lügattır ki bāb-ı evveldendir) Bir adamın halka haber verip vasf edecek sıfat ve tavr ve kirdārına itlāk olunur ki bi'l-fi'l mer'ī olmaz; مَنْظَرٌ [manzar] mukābilidir; yukālu: فَلَانٌ مَلِيحٌ Ve insānın yüzüne itlāk olunur; yukālu: حَسِنُ الْمَحْسِرِ أَيِ وَجْهِهُ Ve hüy ve tabī'ate itlāk olunur.

الْمُحْسَرُ [el-muḥasser] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) İzā ve tahkīr ve tezlīl olunmuş kimseye denir ki hasret ve telehhüfe mahmūldür; yukālu: رَجُلٌ مُحْسَرٌ أَيِ مُؤَدَى مُحَقَّرٌ

حَسَارٌ [ḥasār] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) [ḥazret] dedikleri nebāta šebīh 'alā-kavlin hardal nebātına šebīh bir otluk adıdır, mevāšī mer'āsındandır.

الْمِحْسَرَةُ [el-miḥseret] [mikneset] vezninde ve mürādifidir ki süpürgeye denir.

الْحَاسِرُ [el-ḥāsir] Şol adama itlāk olunur ki cenkte başında tolga ve önünde zırhı yāhūd cübbe ve cevşeni olmaya; yukālu: رَجُلٌ حَاسِرٌ أَيِ لَا مَغْفَرَ لَهُ وَلَا دِرْعَ أَوْ لَا حِجَّةَ لَهُ Ve şol aygıra denir ki dişiye aşmaktan 'udül eder ola ki kuvveti münkeşif ve za'fī zāhir olur; yukālu: فَحَلَّ حَاسِرٌ إِذَا كَانَ يَغْدُلُ عَنِ الصَّرَابِ

التَّحْسِيرُ [et-taḥsīr] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bir adamı hasret ve te'essüfe bırakmak ma'nāsınadır; yukālu: حَسَّرَ فَلَانًا إِذَا أَوْقَعَهُ فِي الْحَسْرَةِ Ve kuş kısmı tüyünü dökmek ma'nāsınadır; yukālu: حَسَّرَ الطَّائِرُ إِذَا أَسْقَطَ ريشَهَا Ve bir adamı rencide ve tahkīr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَسَّرَ فَلَانًا إِذَا آذَاهُ وَحَقَّرَهُ

بَطْنُ مُحَسِّرٍ [Batnu Muḥassir] [muḥaddis] vezninde ki Vādī-i Muḥassir ile zebān-zeddir, Müzdelife kurbūnde bir vādī adıdır, Minā ile Müzdelife meyānındadır. Mütercim der ki ashāb-ı filin fili orada çöküp Ka'be'ye teveccühten ibā eylediği bā'is-i tesmiyedir; ashābını tahsīr eylediğine mebnī yāhūd şeytān orada mütehasir olduğuna mebnīdir. Ve Ḳays b. el-Muḥassir ashābandandır.

التَّحَسُّرُ [et-teḥassur] (تَفَاعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Fevt olmuş nesneye dirīg ve te'essüf eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَحَسَّرَ عَلَيْهِ إِذَا تَلَهَّفَ Ve deve kısmının ifrād üzere fūrū-māndeliğinden tüyleri dökülmek ma'nāsınadır; yukālu: تَحَسَّرَ وَبَرَ الْبُعِيرُ إِذَا سَقَطَ مِنَ الْإِعْيَاءِ Ve bir adamın gövdesinin etleri yerli yerinde uygun olmak ma'nāsınadır ki tenāsübü 'ayān olur; yukālu: تَحَسَّرَتِ كِزَالِيكُ الدَّجَارِيَّةُ إِذَا صَارَ لِحْمُهَا فِي مَوَاضِعِهِ كِزَالِيكُ الدَّجَارِيَّةُ إِذَا صَارَ لِحْمُهَا فِي مَوَاضِعِهِ Kezālik deve kısmını çayır gereği gibi tavlandırıp gövdesi yağlı ve hörgücü yükselip uzandıktan sonra bir müddet rükūb ve i'māl olunmakla hāmlıktan nāšī gövdesinde olan söl-püklüğün zā'il ve salkı ve dağınık olan etleri yerli yerine gelip sıkı ve müstahkem olmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: تَحَسَّرَ الْبُعِيرُ إِذَا سَمِنَهُ الرَّبِيعُ حَتَّى كَثُرَ شَحْمُهُ وَتَمَكَّ سَنَامُهُ ثُمَّ رُكِبَ أَيَّامًا فَذَهَبَ رَهْلٌ لِحْمِهِ وَاشْتَدَّ مَا تَرَيَّم مِنْهُ فِي مَوَاضِعِهِ

[ح ش ر]

الْحَشْرُ [el-ḥaşr] [neşr] vezninde) Latîf ve nâzûk olan kulağa denir; attā olursa o ata kalem kulaklı ta'bir olunur. Müfredi ve tesniye ve cem'î müsāvîdir, zîrā fi'l-asl masdardır; yukālu: **أُدُنَّ حَشْرٌ أَيْ لَطِيفٌ وَيُقَالُ: أَدُنَّ حَشْرٌ وَأَدَانٌ حَشْرٌ**

Mü'ellifin *Başā'ir*'de beyānına göre **حَشْرٌ** [ḥaşr] bir cemā'ati makarr ve me>vālarından nefir üzere iz'ac ve ihrac eylemeğe mevzū'dur, ba'dehu cemā'at mülāsebesiyle cem' ma'nāsında isti'cām olundu. Ve latîf ve nâzûk olan kulağa ve ok yeleşine vâsıf oldu, hiddet ve intişārī 'alākasıyla, ya'nî ince ve dik olmakla gūyā ki uzunluğuna yerinden münza'ic olmuş-tur. İntehā. Ve

حَشْرٌ [ḥaşr] Kezālik latîf ve nâzûk olan ok yeleşine denir; yukālu: **فُدَّةٌ حَشْرٌ أَيْ لَطِيفٌ** Ve ince ve nâzûk olan temrene de vâsıf olur; yukālu: **سَارِهُنَّ حَشْرٌ أَيْ دَقِيقٌ** Şārih der ki mutlakā vech-i mezkūr üzere latîf ve nâzûk şey'e **حَشْرٌ** [ḥaşr] itlāk olunur. Ve

حَشْرٌ [ḥaşr] Masdar olur, temreni ve sâ'ir nesneyi ince ve nâzûk kılmak ma'nāsına; yukālu: **حَشْرَ السِّنَانِ حَشْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا دَقَّقَهُ وَلَطَّفَهُ** Ve cem' eylemek ma'nāsındadır; yukālu: **حَشْرَ النَّاسِ إِذَا جَمَعَهُ** Ve bir adamı vatanından iclā' ve ib'ād eylemek ma'nāsına müsta'emeldir; yukālu: **حَشْرَ فَلَانًا إِذَا جَلَا عَنْ** [Ve] **جَلًا** māddeşi müte'addî ve lāzım gelir. Ve kurak ve kıtlık sene hayvānları süpürü kırıp geçirmek ma'nāsına müsta'emeldir; yukālu: **حَشْرَتِ السَّنَةِ الشَّدِيدَةِ** **عِنْدَ الْمَالِ إِذَا أَحْجَفْتَهَا وَأَهْلَكَهَا** Ve bir adamın zekeri yāhūd karnı pek iri ve büyük olmakla önünde dikilip durmak ma'nāsına müsta'emeldir; yukālu: **حَشْرٌ فَلَانٌ فِي ذَكَرِهِ**

وَفِي بَطْنِهِ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا كَانَ ضَحْمَيْنِ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ Kezālik bir adamın başı pek büyük ve şedid olmak ma'nāsına müsta'emeldir; yukālu: **حَشْرٌ فِي رَأْسِهِ إِذَا اغْتَرَّه ذَلِكَ وَكَانَ أَضْحَمَهُ** Ve

حَشْرٌ [Ḥaşr] Esāmîdendir: Sālim b. Ḥar-mele b. Ḥaşr ve 'Attāb b. Ebi'l-Ḥaşr ashābdandır.

الْإِحْتِشَارُ [el-iḥtişār] [ifti'āl] vezninde) Bu dahi bir adamın başı pek iri ve şedid olmak ma'nāsına müsta'emeldir; yukālu: **أَحْتِشِرَ فِي رَأْسِهِ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ بِمَعْنَى حَشْرٍ**

الْمَحْشِيرُ [el-maḥşir] [meclis] ve مَقْعَدٌ [maḥ'ad] veznlerinde) İsm-i mekândır, ḥaşr ve cem' olunacak mevzi'e denir; yukālu: **يُسَاقُ النَّاسُ إِلَى الْمَحْشِرِ أَيْ الْمَجْمَعِ**

الْحَاشِرُ [el-Ḥāşir] Esmā-i nebeviyedendir, 'aleyhi's-salātu ve's-selām. Kale'ş-şārih **لَأَنَّهُ يَحْشِرُ النَّاسَ خَلْفَهُ وَعَلَى مَلْتِهِ دُونَ مَلَّةٍ غَيْرِهِ**

الْحَشَّارُ [el-Ḥaşşār] [kettān] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

الْحَشْرَاتُ [el-ḥaşerāt] (feteḥātla) Hevāmma itlāk olunur ki müteharrik ve muhavvif olan küçük cānverlerdir, 'akreb ve yılan ve fāre ve keler gibi. 'Alā-kavlin küçük böceklere denir, devābb-ı sığār ma'nāsına, karınca ve çekirge gibi. Şārihin beyānı üzere müfredi **حَشْرَةٌ** [ḥaşeret]tir, **قَصَبَةٌ** [kaşabat] ve **قَصَبَاتٌ** [kaşabāt] gibi. Cem'iyetleri bā'is-i tesmiyedir. Pes mü'ellifin **كَالْحَشْرَةِ** kavli müsāmaha olur. Ve

حَشْرَاتُ [ḥaşerāt] Berrānî olan yemişlere itlāk olunur, **ثِمَارٌ بَرِّيٌّ** [şimārun berriyy] ma'nāsına, zamk ve sâ'iri gibi.

الْحَشْرَةُ [el-ḥaşeret] (feteḥātla) Bu dahi hevāmma yāhūd devābb-ı sığāra itlāk olu-

nur, vech-i mezkūr üzere. Bu müfredir. Zemaḥşerī *Muḳāddimetu'l-Edeb*'de هَامَةٌ [hāmet]i "cünbende" ile ya'nī müteharrik olup müzī ve muhavvif olan küçük cānver ile tefsīr eylemiştir, keler ve sūsmār ve 'akreb ve yılan ve fāre ve köstebek gibi ve حَشْرَةٌ [ḥaşeret]i cünbende-i hurd ya'nī müteharrik olan küçük böcekler ile beyān eylemiştir, karınca ve 'ankebūt ve çekirge ve sülük ve çıyan ve حُنْفَسَاءُ [ḥunfesā'] gibi. Bunlar aslā arzdan müfārakat eylemeyip dā'imā arzda müctemī' oldukları bā'is-i tesmiyedir. İntehā. Ve

حَشْرَةٌ [ḥaşeret] Hubübāt kısmının iç kabuğuna denir. Zīrā hubübātta iki kabuk olur, taşra kabuğuna قَصْرَةٌ [kaşarat] ve üzerine mukārin olana حَشْرَةٌ [ḥaşeret] denir. Cem'-i cinsi حَشْرٌ [ḥaşer]dir, hā'sız. Ve

حَشْرَةٌ [ḥaşeret] Şikār olunacak hayvānın mecmū'una denir, 'alā-kavlin 'azīmine yāhūd me'kūl olanına denir, tavşan ve ceyran gibi.

الْحَشْرُ [el-ḥaşer] (fethateynle) Kepeğe denir, نُحَالَةٌ [nuḥālet] ma'nāsına. Ve zammeteynle lügat-ı rediyyedir.

الْحَشْوَرَةُ [el-ḥaşveret] [قَسْوَرَةٌ] [kaşveret] vezninde) Tavlılıktan iki yanları kabarıp kalkmış olan ata denir. Ve şol kocakarıya denir ki zātında buhl ve le'āmeti olarak mutazarrafe ola. Ve karnı büyük karıya denir. Ve a'zāsı dirneklî ve kunt ve sımsıkı olan dābbeye denir, müfredi حُشُورٌ [ḥuşūr]dur, ya'nī cemā'at 'atibārıyla; حَشْوَرَةٌ [ḥaşveret] ki mü'ennestir, cem' 'atibār olunur.

الْحَشِيرُ [el-ḥaşir] [كَيْفٌ] [ketif] vezninde) Şol tuluma denir ki ne büyük ve ne küçük; orta ve mu'tedil ola, güyā ki iki tarafı da cem' eylemiş olur; yukālu: وَطَبَّ حَشِيرٌ إِذَا كَانَ

بَيْنَ الصَّغِيرِ وَالْكَبِيرِ

ح ص ر

الْحَضْرُ [el-ḥaşr] [قَصْرٌ] [kaşr] vezninde) Bir adamı bir daracık yere tıkayıp etrāfından sıkıştırmak ma'nāsınadır; yukālu: حَضْرَهُ Vanḳulu merhūm dar etmek ve ihāta etmekle tercemesi garībdir. Cevherī به أَحَاطَهُ وَصَيَّقَ عَلَيْهِ 'ibāretiyle irād eylemekle etrāfını çevirip sıkıştırmak demek olur. Ve

حَضْرٌ [ḥaşr] Bir adamı seferden yāhūd gayr-ı işten alıkomak ma'nāsınadır; yukālu: حَضَرَ فَلَانًا إِذَا حَبَسَهُ عَنِ السَّفَرِ وَغَيْرِهِ Ve devenin üzerine zikri ātī hisār çekip bağlamak ma'nāsınadır; yukālu: حَضَرَ الْبُعَيْرَ إِذَا حَبَسَهُ بِالْحِضَارِ müsta'meldir; yukālu: حَضَرَ الرَّجُلَ عَلَى بِنَاءٍ Ke-mā se-yuzkeru. Ve ihāta ve ist'āb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَضَرَهُ إِذَا اسْتَوْعَبَهُ Ve 'asker bir adamı çepçevre ihāta eylemek ma'nāsınadır ki hisār etmek ta'bīr olunur; yukālu: حَضَرَ الْقَوْمَ فُلَانًا إِذَا أَطَافُوا بِهِ

الإِحْضَارُ [el-iḥşār] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir adamı seferden yāhūd gayrı işten habs edip alıkomak ma'nāsınadır; yukālu: أَحَضَرَهُ عَنِ السَّفَرِ وَغَيْرِهِ إِذَا حَبَسَهُ عَنْهُ Ve kabz olmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَحَضَرَ الرَّجُلَ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا اغْتَقَلَ بَطْنَهُ Ve nāka حَضُورٌ [ḥaşūr] olmak ya'nī memesinin delikleri daracık olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَحَضَرَتِ النَّاقَةُ إِذَا كَانَتْ حَضُورًا Ve bir adamı bir illet yāhūd idrār zuhūru sıkıştırmakla kendi nefsinî tazyik eder kılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَحَضَرَهُ الْمَرَضُ أَوْ الْبُؤُولُ إِذَا جَعَلَهُ يَحْضُرُ نَفْسَهُ

الإِحْتِصَارُ [el-iḥtişār] [إِفْتِعَالٌ] [ifti'al] vezninde) Bu dahi deveye zikri ātī hisār çekip

bağlamak ma'nāsınadır; yukālu: اِحْتَضَرَ
الْبُعِيرُ إِذَا شُدَّ بِالْحِصَارِ

الْحُضْرُ [el-ḥuṣr] (ḥā'nın zammıyla) Kabz olmaya denir ki ismdir, kabzlık ta'bīr olunur; masdarı zikr olundu. Şārih der ki حُضْرٌ [ḥuṣr] gā'ite ve أُسْرٌ [usr] bevlle mahsūstur; yukālu: أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ بَهِّ حُضْرٍ أَيْ اِعْتِقَالَ بَطْنِ الْحُضْرِ وَالْأَسْرِ

الْمَحْضُورُ [el-maḥṣūr] Münkabız olan adama denir; yukālu: حُصِرَ الرَّجُلُ عَلَى الْمَجْهُولِ فَهُوَ مُحْضُورٌ أَيْ مُعْتَقَلُ الْبَطْنِ

الْحَصْرُ [el-ḥaṣar] (fethateynle) Bir gussa ve tasa sebebiyle teng-dil olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَصِرَ الرَّجُلُ حَصْرًا مِنْ حَصْرٍ صَدْرُهُ إِذَا صَاقَ صَدْرُهُ Ve bahīl ve nākes olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَصِرَ الرَّجُلُ إِذَا بَخَلَ فِي يَدِهِ حَصْرٌ أَيْ بُخْلٌ Ve tekellümde 'aciz olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَصِرَ فُلَانٌ إِذَا عَيِيَ Ve 'örf-i şer' de Kur'ān-ı kerīm tilāvet ederken ilerisi hātra gelmemekle tutulup dem-beste olmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: حَصِرَ الْإِمَامُ فِي الْقِرَاءَةِ إِذَا عَيِيَ وَلَمْ يَقْدِرْ عَلَيْهِ أَيْ عَلَى مُنْطِقِ الْقِرَاءَةِ حُضُورٌ [ḥaṣūr] olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَصِرَتْ النَّاقَةُ إِذَا صَارَتْ حُضُورًا Ve nisvāna takarrüb ve cimā'dan imtināc eder olmak ma'nāsınadır, gerek 'aciz ve 'anetten ve gerek izāle-i şehvete icthād ve 'iffetinden nāṣi olsun; yukālu: حَصِرَ الرَّجُلُ عَنِ الْمَرْأَةِ إِذَا امْتَنَعَ عَنْ إِثْبَانِهَا حَصْرٌ بِالْبَسْرِ إِذَا صَانَهُ

الْحَصِيرُ [el-ḥaṣīr] (emīr) [emīr] vezninde) Gussa ve tasa sebebiyle teng-dil olmuş adama denir; yukālu: جَعَلَهُ الْعُغْمُ حَصِيرًا أَيْ الصَّيْقُ الصَّدْرِ

حَصِيرٌ [ḥaṣīr] بَارِيَّةٌ [bāriyyet]e denir ki ma'rūf döşemedir, sāzlıktan işlenir,

Türküde dahi hasır derler; eczāsı birbirini tazyik eylediği için itlāk olunur. Ve şol damara denir ki davarın yanları üstünden karnı tarafına doğru arkuru çekilip uzanmıştır, 'alā-kavlin mahall-i mezbūrda olan etçeğize denir yāhūd kıl biten derinin altında olan deri ile eyegü kemiklerinin arkurudan aralığında olur. Ve

حَصِيرٌ [ḥaṣīr] Yana denir; yukālu: ضَرَبَ حَصِيرِي الدَّابَّةِ أَيْ جَنَّبَهَا Ve pādişāha itlāk olunur, nāstan mahsūr ya'nī muhtecib olduğu için yāhūd nāsı her bār huzūruna vusūl ve duhūlden ḥaṣīr [ḥaṣīr] ya'nī mānīc olduğu için; yukālu: غَضِبَ الْحَصِيرُ عَلَى فُلَانٍ أَيْ خَلَدَهُ Ve zindāna itlāk olunur; yukālu: الْحَصِيرُ فِي الْحَصِيرِ عَلَى الْحَصِيرِ أَيْ الْمَلِكُ فِي السِّجْنِ عَلَى الْبَارِيَّةِ Ve meclise itlāk olunur. Ve yola ve tarīka itlāk olunur. Ve suya denir. Ve insāndan ve sā'ir nesneden sıra ve tabura denir, صَفٌّ [ṣaff] ma'nāsına. Ve yer yüzüne denir. Cem'i أَحْشِرَةٌ [aḥṣīret] ve حُضْرٌ [ḥuṣr] gelir zammeteynle. Ve

حَصِيرٌ [ḥaṣīr] Kılıcın cevherine, 'alā-kavlin iki cānibine denir. Ve bahīl ve nākesedir. Ve şol 'ayyāş-meşrebe denir ki buhl ve denā'etinden nāṣi şūrb-i şarāb eylemez ola; yukālu: رَجُلٌ حَصِيرٌ إِذَا كَانَ لَا يَشْرَبُ الشَّرَابَ بَخْلًا Ve

حَصِيرٌ [Ḥaṣīr] Cuheyne kabilesi yurdunda bir dağın ismidir, 'alā-kavlin Ğaṭafān yurdundadır. Ve

حَصِيرٌ [ḥaṣīr] Mutlakā ma'rūf hasır gibi mensūc olan şey'e denir. Ve şol münakkaş ve müzeyyen ve dil-keş sevb ve kumaşa denir ki manzaraya hasır gibi yayılıp açıldıkta seyr ve temāşā edenlerin kulübunu hüs nü letāfeti cihetiyle kendisine ahz ve hasır eder ola; yukālu: ثَوْبٌ حَصِيرٌ أَيْ مُزْحَرَفٌ

مَوْشَى إِذَا نُشِرَتْ أَخَذَتِ الْقُلُوبَ مَاخِذَهُ لِحَمِينِهِ Ve

حَصِيرٌ [Haşîr] Bir vādî adıdır. Ve Yemen'de bir hısn ve hisâr adıdır. Ve Medîne kurbünde Nemelâ sularından bir su adıdır.

الْحَصُورُ [el-ḥaşūr] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde)

Bu dahi gam ve gussadan teng-dil olmuş adama denir; yukālu: رَجُلٌ حَصُورٌ أَيَّ ضَيْقٍ الصَّدْرِ Ve memesinin delikleri daracak olan nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ حَصُورٌ أَيُّ الضَّيْقَةِ الإِخْلِيلِ Ve şol adama itlāk olunur ki kudreti var iken nisvānla cimā'a ragbet eylemeye,

‘alā-kavlin cimā'dan memnū' ola; meselā ba'zı kimse bir gūne 'illete mübtelā olur ki cimā' ona muzırır yāhūd mūhlik olmakla etibbā' onu cimā'dan men' ederler ve ‘alā-re'yin حَصُورٌ [ḥaşūr] aslā şehvet ve tevkāni olmamakla nisvāna kurbān eylemez olan kimseye denir ki ‘innīn olacaktı; yukālu:

رَجُلٌ حَصُورٌ إِذَا كَانَ لَا يَأْتِي النِّسَاءَ وَهُوَ قَادِرٌ عَلَى ذَلِكَ أَوْ الْمَمْنُوعُ مِنْهُنَّ أَوْ مَنْ لَا يَسْتَهْيِهِنَّ وَلَا يَقْرُبُهُنَّ

Şārih der ki Yaḥyā Nebī 'alā-nebiyyinā ve 'aleyhi's-selām hazretlerine حَصُورٌ [ḥaşūr] itlākı kudret-i tāmmesi var iken lezā'iz-i dā'ire-i dūnyeviyyeden başka nef-i nefislerini zabt edip aslā cimā'a meyl ve te'ehhüle ragbet eylemediklerine mebnīdir. İntehā. Ve

حَصُورٌ [ḥaşūr] Hadım ve tavāşīye denir,

مَجْبُوتٌ [mecbūb] ma'nāsına. Ve bahīl ve nākese denir. Ve şol adama denir ki bir nesneden heybet ve dehşetlenmekle ikdām edemeyip geriye çekilmiş ola; yukālu: هُوَ حَصُورٌ مِنْهُ أَيُّ هَيْبَةٍ مُحْجَمٌ عَنْهُ ketm-i rāz eden adama denir; yukālu: رَجُلٌ حَصُورٌ أَيُّ كَاتِمٍ لِلسِّرِّ

الْحَصِيرَةُ [el-ḥaşīret] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Hurmāyı serip kurutacak yere denir, جَرِينُ التَّمْرِ [cerīnu't-temr] ma'nāsına. Ve şol

etçeğize denir ki at kısmının arkuru yanlarında olur, arıklıkta zāhire çıkıp görünür. Ve

حَصِيرَةٌ [Haşīret] Esmādandır: Ḥāriṣ b. Ḥaşīre muhaddisīndendir.

ذَوَالْحَصِيرَيْنِ [Zu'l-Ḥaşīreyn] 'Abdumelik b.

'Abdul'ule nām kimsenin lakabıdır ve الَّةُ [ulet] hemzenin zammıyla عُلَّةٌ [ulet] veznindedir, hurmā dallarından mensūc ve zift ile endüde iki hasır olmakla onunla mülakkab olmuştu. Ve zātında bahādir olmakla kabīlesine bir düşman teveccüh eyledikte reh-güzerlerinde vāki' derbende varıp o hasırları pīş ü pesine metres edip tīr ile bi-nefsihi düşmanın güzerānını sedd ve men' eder idi.

الْحَصِيرُ [el-ḥaşīr] (كَيْفٌ [ketif] vezninde) Bahīl ve nākese denir.

الْحَضْرَاءُ [el-ḥaşrā'] (حَفْرَاءٌ [ḥamrā'] vezninde) Şol hatuna denir ki ferici bitişik olmakla zeker nāfiz olmaya; yukālu: اِمْرَأَةٌ حَضْرَاءٌ أَيُّ رَتْقَاءُ O hatuna aslık ta'bīr olunur.

الْحَضَارُ [el-Ḥaşšār] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) A'lamdan bir cemā'at efrādının isimleridir.

الْحَضَارُ [el-ḥişār] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) ve

الْحَضَارُ [el-ḥaşār] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Şol yastık tarzında mindere denir ki devenin üzerine çekip ensesini havutun art kaşı gibi yüksek ve ilerisini katık ve yün makülesiyile doldurup ön kaşı gibi yükseltip ortasına semer gibi süvār olurlar; yukālu: جَعَلَ عَلَى البَعِيرِ حَضَارًا وَحَضَارًا وَهُوَ وَسَادٌ يُرْفَعُ مُؤَخَّرُهَا وَيُحْشَى مُقَدَّمُهَا كَالرَّحْلِ يُلْقَى عَلَى بَعِيرٍ مَحْضُورٌ إِذَا أُلْقِيَ عَلَيْهِ ve yukālu: البَعِيرِ وَيَرْكَبُ الْحَضَارُ

الْمِخْشَرُ [el-miḥşar] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde)

de) Bu dahi **حَصَارٌ** [ḥaṣār] ma'nāsınadır, 'alā-kavlin bu küçük deve semerine denir.

الْمُحْضَرُ [el-maḥṣar] [مُحْضَرٌ] [maḥ'ad] vezninde) Üzerine keş dedikleri yoğurt kurusu serilecek şey'e denir, **إِشْرَارَةٌ** [iṣrāret] ma'nāsına.

الْمُحْتَضِرُ [el-muḥtaṣir] (ism-i fā'il bünye-siyle) Arslana itlāk olunur.

الْمُحَاصِرَةُ [el-muḥāṣarat] ve

الْحِصَارُ [el-ḥiṣār] [قِتَالٌ] [kitāl] vezninde) Düşmanın etrāf ve cevānibini ihāta ile tazyik eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **حَاصِرُوا الْأَعْدَاءَ مُحَاصِرَةً وَحِصَارًا إِذَا صَيِّقُوا** **حِصْنٌ** [hiṣn] ma'nāsına olan **حِصَارٌ** [ḥiṣār] sūr ile müsevver olduğu içindir ve kal'ā bārūsuna **حِصَارٌ** [ḥiṣār] itlākı **حَاصِرٌ** [ḥāṣir] olduğuna mebnīdir. İntehā.

الْحُضْرِيُّ [el-ḥuṣriyy] [كُرْدِيٌّ] [kurdiyy] vezninde) İmām Ferrā' şeyhi olan 'Alī b. 'Abdulḡanī el-Muḡrī nisbetidir. Ve Burhāneddīn Ebu'l-Futūḥ Naṣr b. Ebi'l-Ferec ve sā'ir ba'zı zevāt ve Ḥasan b. Ḥabīb el-Ḥaṣā'irī muhaddislerdir.

[ح ض ر]

الْحُضُورُ [el-ḥuḍūr] (ḥā'nın ve ḡād-ı mu'cemenin zammıyla) ve

الْحَضَارَةُ [el-ḥaḡāret] [نَظَارَةٌ] [naḡāret] vezninde) Hāzır olmak ma'nāsınadır ki gaybet mukābilidir; yukālu: **حَضَرَ الرَّجُلُ وَحَضِرَ حُضُورًا وَحَضَارَةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالرَّابِعِ صِدْقًا غَابَ**

Mü'ellif **كَتَبَ وَعَلِمَ** 'ibāretiyle takyid eylemekle bāb-ı evvelden ve rābi'den olmak üzere beyān olundu, lākin ṣārihin tahkiki üzere ikisinin de müstakbeli mazmūmü'l-'ayn olmakla tedāhülü'l-lügateyn kabīlinden olur, "فَضِلٌ - يَفْضُلُ" gibi, nite-

ki **وَجَدٌ - يَجِدُ** [vaḡdet] māddeinde dahi o kabīlendendir. İntehā. Ve

حُضُورٌ [ḥuḍūr] ve

حَضَارَةٌ [ḡaḡāret] Müte'addī olur, hāzır eylemek ma'nāsına; yukālu: **حَضَرَهُ إِذَا جَعَلَهُ حَاضِرًا** Ve hoş-nişinler suya varmışken başka semte munsarīf olmak ma'nāsına müsta'meldir; tekūlu: **حَضَرْنَا عَنْ مَاءٍ أَيْ تَحَوَّنَا عَنْهُ** Bu ma'nā ile sılalandıkta olur, bi-'aynihi **رَغْبَةٌ** [raḡbet] mādde gibidir, **رَغْبَةٌ** derler, meyl ma'nāsına ve **رَغَبٌ** derler, i'rāz ma'nāsına.

الْإِحْتِضَارُ [el-iḡtiḡār] [إِفْتِعَالٌ] [ifti'āl] vezninde) ve

التَّحْضِيرُ [et-taḡḡidūr] [تَفْعُلٌ] [tefa'ul] vezninde) Bunlar da hāzır ve der-piṣ olmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِحْتَضَرَ الرَّجُلُ وَتَحَضَّرَ بِمَعْنَى حَضَرَ** Ve

إِحْتِضَارٌ [iḡtiḡār] Hasta muhtazır olmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَحْتَضِرُ الْمَرِيضُ عَلَى بِنَاءٍ الْمَجْهُولُ إِذَا حَضَرَهُ الْمَوْتُ**

الْإِحْضَارُ [el-iḡḡār] (hemzenin kesriyle) Hāzır kılmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَحْضَرَ الشَّيْءُ إِذَا جَعَلَهُ حَاضِرًا أَوْ يُقَالُ أَحْضَرَهُ إِيَّاهُ يَعْنِي مُتَعَدِّيًا بِالْمَفْعُولَيْنِ** Ve

إِحْضَارٌ [iḡḡār] At kısmı uzun uzadı seḡirtmek ma'nāsına müsta'meldir, ḡyā ki 'uhde-i iktidārında olan seḡirtmeyi hāzır kılmış olur; yukālu: **أَحْضَرَ الْفَرَسُ إِذَا ارْتَمَعَ فِي الْعَدُوِّ**

الْحَضْرَةُ [el-ḡaḡret] (ḡā'nın harekāt-ı selāsi ve ḡād'ın sükūnuyla) ve

الْحَضَرُ [el-ḡaḡar] (fethateynle) ve

الْحَضْرَةُ [el-ḡaḡret] (hā'yla) ve

الْمُحْضَرُ [el-maḡḡar] [مُحْضَرٌ] [maḡ'ad] vezninde) Bir adamın kurb ve piṣ-ḡāhına denir ki mahall-i huzūr olacaktır; tekūlu: **فَعَلْتُهُ بِحَضْرَتِهِ**

مُثَلَّثَةُ الْحَاءِ وَيَحْضَرُهُ وَيَحْضَرْتَهُ وَمَحْضَرُهُ أَيُّ بِقُرْبِهِ وَجَنْبِهِ وَفَنَائِهِ Ashāb-ı tersilin فُلَانٍ حَضْرَةٌ ta'bīrleri bundandır ki kemāl-i ta'zīm için selām ve senāyı onun meclisine īsāl ederler.

الْحَاضِرُ [el-ḥāḍir] غَائِبٌ [gā'ib] mukābilidir. Cem'î حُضْرٌ [ḥuḍḍar] gelir, رُكْعٌ [rukka'] gibi ve حُضُورٌ [ḥuḍūr] gelir, شَاهِدٌ [šāhid] ve شُهُودٌ [šuhūd] gibi.

الْحِضْرَةُ [el-ḥiḍrat] (ḥā'nın kesriyle) Binā-i nev'dir, huzūr hey'etine ve hāletine dāll olur ve isti'mālī hayr makāmına mahsūstur tefe'ül cihetiyle; yukālu: رَجُلٌ حَسَنُ الْحِضْرَةِ إِذَا حَضَرَ بِخَيْرٍ

الْحَضْرُ [el-ḥaḍar] (fethateynle) ve

الْحَضْرَةُ [el-ḥaḍret] (ḍād'ın sükūnuyla) ve

الْحَاضِرَةُ [el-ḥāḍiret] ve

الْحِضَارَةُ [el-ḥiḍāret] (ḥā'nın kesri ve fethiyle) Bādiye mukābilidir ki bilād ve kurā ve kasabāt demek olur. Bedevī, sahrāyī demektir ki hoş-niṣīn tā'ifesidir. حَضْرِيٌّ [ḥaḍariyy] şehri ve karavī olacaktır; yukālu: هُوَ مِنْ أَهْلِ الْحَضْرَةِ وَالْحَاضِرَةِ وَالْحَاضِرَةِ أَيُّ خِلَافِ الْبَادِيَةِ Ve

حِضَارَةٌ [ḥiḍāret] كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Masdar olur, şehirde ve köyde ikāmet eylemek ma'nāsına ki şehri yāhūd karavī olmak murāddır; yukālu: حَضَرَ فُلَانٌ حِضَارَةً إِذَا أَقَامَ فِي الْحَضْرِ mukābilidir.

الْحَضْرُ [el-ḥaḍr] (ḥā'nın fethi ve ḍād'ın sükūnuyla) Kūfe kurbünde Meskin nām mahal karşısında bir belde adıdır, Sāṭirūn nām ṣāh-ı 'Acem binā eylemiştir. Ve

حَضْرٌ [ḥaḍr] Er ve 'avretin nā-mahrem yerine itlāk olunur. Ve تَطْفِيلٌ [taṭfīl] ma'nāsınadır ki tufeylī olmaktadır, ya'nī dalkavukluk eylemeğe denir ki "her cā āş

āncā bāş" vasiyyetini tutmaktan 'ibārettir. Ve

حَضْرٌ [ḥaḍr] İnsānın kasıgında ve yukarı-casında olan bez gibi yumruca ete denir.

الْحُضْرُ [el-ḥuḍr] (ḥā'nın zammıyla) At kısmı uzun uzadı seğırtmeye denir; yukālu: مَا أَشَدَّ حُضْرُهُ أَيُّ اِرْتِفَاعَ عَدْوِهِ

الْمِخْضِيرُ [el-miḥḍīr] [mikṣīr] vezninde) Soluklu yüğrük ata denir; مِخْضَارٌ [miḥḍār] denmez yāhūd مِخْضَارٌ [miḥḍār] lügat-ı rediyyedir; yukālu: فَرَسٌ مِخْضِيرٌ أَيُّ شَدِيدُ الْعَدْوِ Ve cem'î مِخْضِيرٌ [meḥāḍīr] gelir ve minhu kavluhum إِلَّا الْمَضَامِيرِ لِلْجُزْدِ الْمَخَاضِيرِ

الْحَضْرُ [el-ḥaḍir] كَيْفٌ [ketif] vezninde) ve

الْحَضْرُ [el-ḥaḍur] نَدَسٌ [nedus] vezninde) Dalkavuk adama denir ki halkın ta'āmı çıkacak vakti gözetip hemān o vakte kuzgun gibi sofrā başına konar; yukālu: رَجُلٌ حَضِرٌ وَحَضْرٌ إِذَا كَانَ يَتَحَيَّنُ طَعَامَ النَّاسِ حَتَّى يَحْضَرَهُ Ve

حَضْرٌ [ḥaḍir] كَيْفٌ [ketif] vezninde) Aslā sefer ve gurbet irādesinde olmayan adama denir, 'alā-kavlin hazarī ya'nī şehri ve karavī olan kimseye denir ki bedevī mukābilidir; yukālu: رَجُلٌ حَضِرٌ أَيُّ لَا يُرِيدُ السَّفَرَ أَوْ حَضْرِيٌّ Ve

حَضْرٌ [ḥaḍur] نَدَسٌ [nedus] vezninde) Fesāhat ve fikh ve beyān sāhibi adama denir ki o bābda melekāt-ı kaviiyesi olmakla murād eylediği anda mesā'il ü ma'ānī-i matlūbeyi istihzār ve ihzār eder ola; yukālu: رَجُلٌ حَضْرٌ أَيُّ دُو بَيَانٍ وَفِيهِ يَسْتَحْضِرُ الْمَسَائِلَ وَالْمَعَانِي حِينَ مَا أَرَادَ

الْمَحْضَرُ [el-maḥḍar] مَقْعَدٌ [maḥ'ad] vezninde) İsm-i mekāndır, suya rüüc' edecek yere denir, merci'-i miyāh ma'nāsına. Ve

denir ve dilersen s̄anīyi münevven ey-
lemezsın, niteki سَامٌ أَبْرَصٌ ve دَاهِي رَامُهُزْمُرٌ dahi
bu kabīl'dendir. Musaggarında حَضْرَمَوْتٌ
[Huḍayramevt] ve nisbetinde حَضْرَمِيّ
[Ḥaḍramiyy] denir; ke-mā yukālu: نَعْلٌ
حَضْرَمِيَّةٌ أَيُّ مَلْسَةً Ya'ni "uzunca ve latif" de-
mektir, zīrā Ḥaḍramevt'te yapılan ayak-
kabı o hey'et üzere olur. Ve gāh olur ki
aslı üzere حَضْرَمَوْتِيّ [Ḥaḍramevtiyy] denir,
ke-mā yukālu: نَعْلَانِ حَضْرَمَوْتِيَّانِ

Şārih der ki mü'ellif bu māddeyi bāb-ı
mīm'de dahi zikr eyledi. Ve i'rābında bir
vech dahi vardır ki iki cüz'ü dahi mebnī
olmaktır, حَمْسَةٌ خَمْسَةٌ kelimesi gibi, harf-i
‘atf ma'nāsını mutazammın olduğu için.
Ve vech-i tesmiyesi *Baḥr* nām tefsirde
mersūm olduğu üzere Hazret-i Şālih
‘alā-nebiyyinā ve ‘aleyhi's-selām arz-ı
mezkūreye nüzül ve huzūrlarında mevt ve
intikālleri hāzır olduğu bā'is-i tesmiyedir.

حَضْرَوٌ [Ḥaḍūr] (صَبْرٌ [ṣabūr] vezninde)
Yemen'de bir dağın ve bir şehrin adıdır.

الْحَاضِرُ [el-ḥāḍir] Der-piş olan şey'e denir
ki zikr olundu. Ve

حَاضِرٌ [ḥāḍir] بَادِي [bādī] mukābilidir ki
şehr ve karye sākinine denir. Ve ‘azīm
olan obaya ve kabīle ve cemā'ate denir,
حَيٌّ عَظِيمٌ ma'nāsına. Ve Dehnā dağlarından
bir dağın adıdır ve Ḳinnesrīn kazāsında
bir karye adıdır. Ve Ḥaleb hāricinde bir
mahalle-i ‘azīme adıdır.

الْحَاضِرَةُ [el-ḥāḍiret] (hā'y-la) Şehr ve
kurālara denir, بَادِيَّةٌ [bādiyyet] ma'nāsına;
yukālu: هُوَ مِنْ أَهْلِ الْحَاضِرَةِ أَيُّ خِلَافِ الْبَادِيَّةِ Ve

حَاضِرَةٌ [ḥāḍiret] Fīl dedikleri hayvānın ku-
lağına denir.

أَبُو حَاضِرٍ [Ebū Ḥāḍir] Ashābdandır. İsmi
ma'rūf değildir ve Ebū Ḥāḍir Useydī

hüsn-i fā'ik ve cemāl-ı rāyıkla meşhūr bir
kimsedir ve Ebū Ḥāḍir, Bişr b. Ebī Ḥazim
künyesidir.

الْحَوَاضِرُ [el-ḥavāḍir] حَاضِرَةٌ [ḥāḍirat]ın
cem'idir ki fil kulağına denir ve mutlakā
büyük kulaklı nesnelere حَوَاضِرٌ ذُو اِتْلَاقٍ
ederler; yukālu: عُسٌّ ذُو حَوَاضِرٍ أَيُّ ذُو اِذَانٍ

الْمَحْضُورُ [el-maḥḍūr] حَاضِرٌ [ḥāḍir]den
ism-i mef'üldür, ‘Arablar cinn tā'ifesinin
hāzır olacağı nesnede isti'māl ederler ve
minhu kavluhum اَللَّبَنُ مَحْضُورٌ أَيُّ كَثِيرُ الْاِقَةِ
تَحْضُرُهُ الْجِنُّ وَكَذَلِكَ الْكُنْفُ مَحْضُورَةٌ أَيُّ تَحْضُرُهَا
﴿وَأَعْوَدُ﴾ ve minhu fi't-Tenzil: أَيُّ يَحْضُرُونِ ﴿أَيُّ الْجِنِّ
بِكَ رَبِّ أَنْ يَحْضُرُونَ﴾ وَيُصِيبُنِي بِسُوءٍ

حَضَابٌ [Ḥaḍār] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde)
Yemāme ile Başra miyānında bir dağın
adıdır. Ve هِجَانٌ [hicān] olan ya'ni ak tüylü
yāhūd kızıl tüylü develere denir; ḥā'nın
kesriyle de lügattır. Ve bunun müfred-
di yoktur, ‘alā-kavlin müfred ve cem'i
beraberdir.

الْحِضَابُ [el-ḥiḍār] كِتَابٌ [kitāb] vezninde)
Şol حَلُوقٌ [ḥalūḳ] dedikleri tibe denir ki
kızların çehresinde sürülmüş ola; yukālu:
يَتَضَوُّعٌ حِضَارَهَا أَيُّ خَلُوقَهَا الَّذِي فِي وَجْهِهَا
Ve şol nākaya denir ki hem kavī ve tüvānā ve
hem güzel yürüyüşlü ola; yukālu: نَاقَةٌ حِضَارٌ
إِذَا صَارَتْ قَدْ جَمَعَتْ قُوَّةً وَجُودَةً سِيرَ

حَضَارَةٌ [Ḥaḍāret] حَبَانَةٌ [cebbānet] veznin-
de) Yemen'de bir belde adıdır.

الْحُضَارُ [el-ḥuḍār] غُرَابٌ [gūrāb] vezninde)
Deve kısmına mahsūs bir maraz adıdır.

مَحْضُورَاءُ [Maḥḍūrā'] (medd ve kasr ile)
Benī Ebī Bekr b. Kilāb yurdunda bir su
adıdır.

الْحَضْرَاءُ [el-ḥaḍrā'] حَمْرَاءٌ [ḥamrā'] vez-

المحظمر [el-muḥaṭmir] (İsm-i fā'il bünye-siyle) Dargın ve hışm-nāk adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُحْظَمَرٌ أَيْ غَضْبَانٌ

[ح ظ ر]

الحظُر [el-ḥazır] (ḥā'nın fethi ve zā-yı mu'cemenin sükūnuyla) Bir nesneyi bir kimseye vermeyip men' ve hacr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَظَرَهُ الشَّيْءُ وَحَظَرَ عَلَيْهِ Ve develer için ağıl ittihāz eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَظَرَ لِلْمَالِ إِذَا اتَّخَذَ لَهُ حَظِيرَةً وَحَجَرَهُ ve devābb ve mevāşiyi ağılda alıkomak ma'nāsınadır; yukālu: حَظَرَ الْمَالَ إِذَا حَبَسَهُ فِي الْحَظِيرَةِ Ve bir adam bir nesneyi kendisine doğru biriktirmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: حَظَرَ الشَّيْءَ إِذَا حَازَهُ

الإحظار [el-iḥtizār] [ifti'al] vezninde) Bu dahi develer için ağıl edinmek ma'nāsınadır; yukālu: إِحْظَرَ الرَّجُلُ إِذَا اتَّخَذَ حَظِيرَةً

الحظيرة [el-ḥazīret] [sefīnet] vezninde) Hurmā serip kurutacak yere denir; yukālu: نَشَرَ التَّمْرَ فِي الْحَظِيرَةِ أَيْ الْجَرِينِ Ve bir nesneyi dā'iren-mā-dār muhīt olan şey'e denir, gerek ağaçlıktan ve gerek sâzlıktan olsun, içine duhūlden men' eylediği için. Bu cihetle çalıdan ve sâzlıktan çevrilip geceler içinde mevāşī yatırdıkları yere ki Türkīde ağıl ta'bīr olunur, حَظِيرَةٌ [ḥazīret] denir; ism-i hāl ile mahalle tesmiye olunmuştur, niteki حَظَارٌ [ḥizār] dahi denir; tekūlu: أَدْخَلَ الْعَتَمَ فِي الْحَظِيرَةِ

الحظار [el-ḥizār] (ḥā'nın kesri ve fethiyle) Bir nesnenin çevresine çevrilmiş duvara denir, حَائِطٌ [ḥā'iṭ] ma'nāsına. Ve deve kısmını soğuktan muhāfaza için çalıdan ve sâzlıktan yaptıkları çevrintiye denir ki ağıl ta'bīr olunur.

الحظير [el-ḥazīr] [ketif] vezninde) Şol ağaçlara ve çalılara denir ki onlar ile ağıl çevrilir. Ve yaş dikenliklere itlāk olunur, ekserī onunla ağıl yaptıkları için. Ve bu ma'nādandır ki 'Arablar "filān gücü yetişmeyecek 'uhde-i tāb u tākatinden hāric keyfiyyete uğradı" diyecek yerde فِيمَا لَا طَاقَةَ لَهُ بِهِ derler, وَقَعَ فِي الْحَظِيرِ الرُّطْبِ ma'nāsınadır. Kezālik "nemīme ve nakl-i makāl ve si'āyetle ilkā-yı fitne vü fesād eyledi" diyecek yerde أَوْقَدَ فِي الْحَظِيرِ الرُّطْبِ derler. Ve kāle fi'l-Esās yukālu: جَاءَ بِالْحَظِيرِ الرُّطْبِ لِلتَّمَامِ وَالْكَذَابِ لِأَنَّهُ يَسْتَوْفِدُ بِنَمَائِهِ نَارَ الْعَدَاوَةِ Kezālik bir adam māl-ı kesīr yā nās-ı kesīr yāhūd bir kizb-i şeni' ü beşīr getirdikte جَاءَ بِكثْرَةٍ مِنَ الْمَالِ أَوْ النَّاسِ بِالْحَظِيرِ الرُّطْبِ derler, جَاءَ بِكثْرَةٍ مِنَ الْمَالِ أَوْ النَّاسِ أَوْ بِالْكَذِبِ الْمُسْتَبْشِعِ ma'nāsına.

حظيرة القدس [ḥazīretu'l-kuds] Cennete itlāk olunur; حَظِيرَةٌ [ḥazīret]-i mezkūreden me'hūzdur; yukālu: أَحَلَّهُ اللهُ فِي حَظِيرَةِ الْقُدْسِ أَيْ الْجَنَّةِ Ve 'Arablar bahīl ve kalīlū'l-hayr olan adama نَكِدُ الْحَظِيرَةَ [nekidu'l-ḥazīret] itlāk ederler, نَكِدُ [nekid] sütsüz hayvāna denmekle ağılından kimseye feyz ve fā'ide olmadığı hasebiyle; yukālu: هُوَ نَكِدٌ Ve الْحَظِيرَةَ أَيْ قَلِيلُ الْخَيْرِ

حظيرة [Ḥazīret] Duceyl a'mālinden bir belde adıdır.

الحظيري [el-Ḥazīriyy] (yā-yı nisbetle) Ḥazīret nām beldeye mensūb demektir; Muḥammed b. Aḥmed b. Muḥammed el-Cubbā'ī ve 'Abdulkādir b. Yūsuf el-Ḥazīriyyān muhaddislerdir.

المحظار [el-miḥzār] [miḥrāb] vezninde) Bir nev' yeşil sineğe denir. Bu sineğin gözleri gök ve cüssesi büyük ve kuyruğunda neşteri olur, yollarda dābbelere musallat olup be-gāyet āzürde

eyler, Türkîde büvelek ta'bir olunur.

حَظْرَةٌ [Ḥazret] [تَمْرَةٌ] [temret] vezninde) Esāmîdendir: Edhem b. Ḥazret el-Laḥmī ashābdandır ve Ḥazret b. 'Abbād onun evlādın[dan]dır ki Ḥāricī idi.

التَّحْظِيرُ [et-taḥzīr] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) **حَظْرٌ** [ḥazr] gibi men' ve hacr eylemek ma'nāsındadır; teksir ve mübālaga içindir. Ve minhu **التَّحْظِيرُ** [zemu't-taḥzīr] ya'nī kütüb-i eḥādīs ü şiyerde mastūr olan zamān-ı **تَحْظِيرٌ** [taḥzīr]den murād Fārūḳ-ı a'zam radiyallāhu 'anhu hazretleri zamān-ı hilāfetlerinde def'a-i sāniyede Yehūd tā'ifesini arz-ı Ḥicāz'dan tard ve iclā eyledikten sonra Vādī'l-Ḳurā havzasını müslimīn ile Benī'Uzre beynlerinde taksīm ve her bir mahalline hadd ve sınır hāciz ta'yīn eyledikleri hengāmdır.

الْحَظَائِرُ [el-Ḥazā'ir] Yemāme'de bir mevzi' adıdır.

الْمَحْظُورُ [el-maḥzūr] Memnū' ma'nāsındadır. Bu münāsebetle **مُحَرَّمٌ** [muḥarrem] ma'nāsına müsta'meldir ki **مُبَاهٍ** [mubāḥ] mukābilidir ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿وَمَا كَانَ عَطَاءُ رَبِّكَ مَحْظُورًا﴾ **أَيُّ مَقْضُورًا عَلَى طَائِفَةٍ دُونَ أُخْرَى**

[ح ف ر]

الْحَفْرُ [el-ḥafir] (ḥā'nın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Mutlakā bir nesnenin içini eşip kazmak ve çukurlatmak ma'nāsındadır; yukālu: **حَفَرَ الشَّيْءَ حَفْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا نَقَا:** Ve cimā' eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: **حَفَرَ الْمَرْءُ إِذَا جَامَعَهَا** Ve hayvānı kesret-i a'māl yāhūd kesret-i halb sebebiyle arıkatmak ma'nāsına müsta'meldir ki gövdesi çukur çukur olur; yukālu: **حَفَرَ الْعُتْرَ إِذَا أَهْرَلَهَا** Ve 'Arablar meselā "Zeyd'in umūr ve

ahvāline ittīlā' için gereği gibi teccessüs ve teftiṣ eyledi" diyecek yerde **حَفَرَ ثَرَى زَيْدٌ** derler, **فَتَّسَ عَنْ أَمْرِهِ وَوَقَّفَ عَلَيْهِ** ma'nāsına. Kāle fi'l-*Esās* tekülü: **حَفَرْتُ ثَرَى فُلَانٍ إِذَا فَتَّسْتُ عَنْ أَمْرِهِ لِلْوُقُوفِ** Ve

حَفْرٌ [ḥafir] Çocuğun dişleri düşmek ma'nāsına müsta'meldir ki yeri çukurlandır; yukālu: **حَفَرَ الصَّبِيُّ إِذَا سَقَطَتْ رَوَاضِعُهُ** Ve dişlerin diplerinde hurde hurde sivilceler çıkmakla yāhūd fāsīd olup sararmakla çürüyüp tebāh olmak ma'nāsındadır ki min ba'd ufanıp dökülmekle yerleri çukur olur; yukālu: **حَفَرَ فَوْهَ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ وَحَفَرَ وَحَفَرَ: حَفْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالرَّابِعِ إِذَا فَسَدَتْ أَصُولُ أَسْنَانِهِ بِسَلَاقٍ يُصَيِّبُهَا أَوْ بِضَفْرَةٍ تَعْلُوهَا وَحَفَرْتُ وَحَفَرْتُ أَسْنَانُهُ إِذَا تَأَكَّلْتُ** Ve

حَفْرٌ [ḥafir] Bir şey'in ötesine kesb-i ittīlā' eylemek ma'nāsına müsta'meldir; ve minhu kavluhum: **عَيْتٌ لَا يَحْفِرُهُ أَحَدٌ أَيُّ لَا يَعْلَمُ أَقْضَاءُ**

الْإِحْفَارُ [el-iḥfār] [إِفْتِعَالٌ] [ifti'āl] vezninde) Bu dahi kazmak ma'nāsındadır; yukālu: **إِحْفَرَ الْأَرْضَ بِمَعْنَى حَفَرَهَا**

الْحُفْرَةُ [el-ḥufret] [غُرْفَةٌ] [ḡurfet] vezninde) ve

الْحَفِيرَةُ [el-ḥafīret] [سَفِينَةٌ] [sefīnet] vezninde) Çukura denir; tekülü: **تَبَصَّرُ يَا مُسْرِعٌ فُدَامَكَ** Ve **حُفْرَةٌ وَحَفِيرَةٌ أَيُّ مُحْتَفَرٌ**

حَفِيرَةٌ [Ḥafīret] bir mevzi' adıdır.

الْمِحْفَرُ [el-miḥfer] [مِنْبَرٌ] [minber] vezninde) ve

الْمِحْفَارُ [el-miḥfār] [مِحْرَابٌ] [miḥrāb] vezninde) ve

الْمِحْفَرَةُ [el-miḥferet] [مِكْنَسَةٌ] [mikneset] vezninde) Demir bele itlāk olunur. Ve kazma ta'bir olunan ālete denir; yukālu: **حَفَرَ الْأَرْضَ بِالْمِحْفَرِ وَالْمِحْفَارِ وَالْمِحْفَرَةَ أَيُّ بِالْمِسْحَةِ أَوْ الْخَلْدِيدَةِ الَّتِي يُحْتَفَرُ بِهَا**

الْحَفْرُ [el-ḥafer] (fethateynle) Geniş kuyuya itlāk olunur, بِئْرٌ مُّوسَعَةٌ ma'nāsına ve fā'nın sükūnuyla lügattir. Ve kazılmış çukurdan çıkan toprağa denir; yukālu: كَثُرَ الْحَفْرُ عَلَيَّ Cem'i أَحْفَارٌ [ahfār] ve cem'ü'l-cem'i أَحَافِيرٌ [ehāfir] gelir. Ve

حَفْرٌ [ḥafer] Dişlerin diplerinde hādīs olan sivilceler sebebiyle hudūs eden çürüklüğe yāhūd sarılığa denir; fā'nın sükūnuyla da lügattir; yukālu: فِي أَسْنَانِهِ حَفْرٌ وَحَفْرٌ أَيْ سَلَاقٌ Cem'i ānifen zikr olundu. Ve

حَفْرٌ [Ḥafer] Kūfe'de bir mevzi' adıdır ki ona mütē'ayyinān-ı 'Arabdan 'Amr b. Sa'd el-Ḥafri nāzil olur idi. Ve bunda hā'yla **حَفْرَةٌ** [Ḥaferet] demek sahīh değıldir. Ve

حَفْرٌ [Ḥafer] Mekke ile Başra meyānında bir mevzi' adıdır. Ve

حَفْرُ أَبِي مُوسَى [Ḥaferu Ebī Mūsā] Başrā'nın Mekke cāddesinde vāki' eşme kuyulara denir ki Ebū Mūsā el-Eş'arī hafr ettirmiştir. Ve

حَفْرُ صَبَّةٍ [Ḥaferu Ḍabbet] Sevācin nāhiyesinde bir niçe eşmelere itlāk olunur. Ve

حَفْرُ سَعْدِ بْنِ زَيْدِ مَنَاةٍ [Ḥaferu Sa'd b. Zeydi Menāt] Dehnā' verāsında bir niçe eşmelerdir.

الْإِحْفَارُ [el-iḥfār] (hemzenin kesriyle) Çocuk dişlerini döküşmek ma'nāsınadır ki altlı üstlü dört ön dişleri düşmekten 'ibārettir; yukālu: أَحْفَرَ الصَّبِيَّ إِذَا سَقَطَتْ لَهُ Cem'i Kezālik at kısmının tay dişlerini döküşmek ma'nāsına müsta'meldir ki iki yaşını tamām edip üçüncüye varınca senāyāsını ve beşinciye varınca rubā'iyātını düşürmekten 'ibārettir; yukālu: أَحْفَرَ الْمُهْرُ إِذَا سَقَطَتْ ثَنَائَاهُ

وَرُبَاعِيَاتُهُ Ve kuyu hafr edene i'ānet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَحْفَرَ فَلَانًا بئْرًا إِذَا أَعَانَهُ عَلَى حَفْرِهَا

الْحَفِيرُ [el-ḥafīr] [emīr] [emīr] vezninde) Çukura denir. Ve kabr ve mezāra itlāk olunur. Ve

حَفِيرٌ [Ḥafīr] bir mevzi' adıdır ki Mekke ile Başra beyninde vāki'dir ve diğeri bir mevzi' adıdır.

الْحَافِرُ [el-ḥāfir] (ism-i fā'ildir) Seyr ve 'advinde yeri hafr eylediği için dābbenin tırnağına itlāk olundu, ba'dehu rükn-i a'zamı olmak 'alākasıyla dābbenin kendisine itlāk olunur, niteki deve kısmına حُفٌّ [ḥuff] ve çatal tırnaklıya ظِلْفٌ [zılf] itlāk olunur ve minhu yukālu: هَذَا الْبَلَدُ مَمَرُ الْعَسَاكِرِ Cem'i حَوَافِرٌ [ḥavāfir]dir. Ve

حَافِرٌ [ḥāfir] ve

حَافِرَةٌ [ḥāfiret] Bir nesnenin evveline itlāk olunur, dābbe kısmının tırnağı evveli-seyr ü meşy olmak münāsebetiyle; ve minhu kavluhum: اِلْتَفَتُوا فَاقْتَلُوا عِنْدَ الْحَافِرَةِ أَيْ Ya'nī "Birbirine mülākī olduklarında ibtidā-yı mülākāt anında cenk ve kıtāle başladılar." Ve 'Arablar "Geldiğim yoldan izim üzerine 'avdet eyledim" diyecek yerde اَيُّ طَرِيقِي أَيِّ رَجَعْتُ عَلَى حَافِرَتِي derler, اَيُّ طَرِيقِي أَيُّ الدِّيِّ أَصْعَدْتُ فِيهِ أَيْ سِرْتُ فِيهِ Ve

حَافِرَةٌ [ḥāfiret] Hilkat-ı ulāya itlāk olunur ki murād ibtidā-yı hilkattir; yukālu: اَلْأَنْ قَدْ تَعَسَّفَ وَقَدْ كَانَ نَجِيًّا فِي الْحَافِرَةِ أَيْ فِي خِلْقَتِهِ رَجَعَ إِلَى حَافِرَتِهِ أَيْ إِلَى خِلْقَتِهِ اَلْأُولَى وَحَالَتِهِ اَلْأُولَى Ve bir nesne āhiri evvele redd olunur haysiyyetiyle bir şey'e 'avdet eylemeğe denir. Kāle'l-musannifu fi'l-Başā'ir ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿أَبْنَا لَمْزُدُونَ فِي الْحَافِرَةِ﴾ أَيْ إِلَى أَمْرِنَا الْأَوَّلِ وَهُوَ الْحَيَاةُ وَقَالَ مُجَاهِدٌ أَيْ خَلَقًا جَدِيدًا وَقَالَ ابْنُ الْأَعْرَابِيِّ أَيْ إِلَى الدُّنْيَا كَمَا

كُنَّا، يُقَالُ عَادَ إِلَى حَافِرَتِهِ أَي رَجَعَ إِلَى حَالَتِهِ الْأُولَى وَإِذَا رَجَعَ مِنَ الطَّرِيقِ الَّذِي جَاءَ مِنْهُ أَيْضًا Ve minhu'l-meselu: "الْتَقَدُّ عِنْدَ الْحَافِرَةِ وَالْحَافِرُ" أَي عِنْدَ أَوَّلِ كَلِمَةٍ Asl-ı mesel budur ki 'inde'l-'Arab at kısmı ekrem-i emvāl olmakla aslā vere-siye bey'e eylemezler. Bir müşterî zuhūr edip 'akd-i mu'amele eyledikte pahası bir an te'hîr olunmayıp akçesini teslim eylemedikçe tırnağı durduğu yerden bir hatve zā'il olmaz diyecek yerde irād olunur. Istilāhımızda dahi tırnağı dibinde ta'bîri bundan me'hūzdur. 'Alā-kavlin حَافِرٌ [ḥāfir] atın tırnağına dendiği gibi, seğirt-tikte tırnağıyla kazdığı çukura da denir, رَاضِيَةٌ [rādiyyet] ve مَرْضِيَّةٌ [marḍiyyet] gibi. Burada murād yarış müntehāsında tır-nağımı sā'irden mukaddem bastığı çukur olacaktır. Bahsle koşuya gittiklerinde التَّقَدُّ عِنْدَ الْحَافِرَةِ derler, ya'nî her kimin atı sebk ederse vaz' olunan ödüle müstahak olur. Mesel-i mezbûrun aslı budur, ba'dehu mutlakā evveliyette isti'māl olundu. Ve te'nîsle حَافِرَةٌ [ḥāfiret]ten murād zāt-ı fe-restir ki at el-hāletü hāzihi benim yanımda iken akçesi teslim olunmak lâzımdır de-mek olur.

الْحَفْرَةُ [el-ḥifrāt] (ḥā'nın kesriyle) Bir güne nebāt adıdır, kumsallarda nābit olur. Cem'-i cinsi حِفْرَى [ḥifrā] gelir ki hā'sızdır. Ve

حِفْرَةٌ [ḥifrāt] Buğday savuracak parmaklı ağaca denir ki yaba ta'bîr olunur.

الْحَافِيرَةُ [el-ḥāffiret] (fā'nın teşdidiyle) Bir nev'e siyāh balık adıdır.

الْحَفَّارُ [el-ḥaffār] (kattān [kettān] vezninde) Kabr kazıcıya itlāk olunur. Ve ashābdan Surāka b. Mālik'in feresi ismidir.

الْحَفَّارُ [el-ḥifār] (kitāb [kitāb] vezninde) Şol

ağaca denir ki haşem-nişîn olanlar onu eğip ortasını delip kıl çadırın orta direği-nin ucunu ona idhāl ve üstüvār ederler.

الْحَفَائِرُ [el-Ḥafā'ir] (ḥā'nın fethiyle) Huccāc-ı Kūfe'nin yesārı üzere Benî Qurayṭ cemā'atine mahsūs bir suyun adıdır.

الْحُفَيْرَةُ [el-Ḥufeyret] (musaggar bünyesiy- le) 'Irāk'ta bir mevzi' adıdır.

الْحُفْرِيُّ [el-Ḥufriyy] (ḥā'nın zammıyla حُفْرَةٌ [ḥufret]ye mensüb demektir, a'lāmdan Yaḥyā b. Suleymān el-Ḥufri nām zātın hānesi Kayrevān-ı Mağrib'de bir حُفْرَةٌ [ḥufret] üzere vākī' olmakla ona nisbet olunmuştur.

مَحْفُورٌ [Maḥfūr] Baḥr-i Rūm kenārında bir belde adıdır. 'Ayn-ı mühmele ile مَعْفُورٌ [Ma'fūr] lahn ve hatādır. Onda a'lā ve fāhir kilimler ve kālîçeler nesc olunur.

[ح ف ت ر]

الْحَفَيْتَرُ [el-ḥafeyter] (tā-yı fevkiyye ile عَمَيْتَلٌ [ameysel] vezninde) Bodur, kūtāh adama denir.

[ح ق ر]

الْحَاقُورَةُ [el-ḥāqūret] (kāf'la) Semā'-ı rābi'anın ismidir.

الْحَقْرُ [el-ḥaqr] (faqr [faqr] vezninde) ve

الْحُقْرِيَّةُ [el-ḥuqriyyet] (ḥā'nın zammıyla) ve

الْحَقَّارَةُ [el-ḥaqqāret] (ḥā'nın harekāt-ı selāsıyla) ve

الْمَحْقَرَةُ [el-maḥqqaret] (mīm'in ve kāf'ın fethiyle) Hor ve zelîl olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَقَّرَ الرَّجُلُ وَالشَّيْءُ وَحَقَّرَ حَقْرًا وَحُقْرِيَّةً: Ve وَمَحْقَرَةٌ وَحَقَّارَةٌ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْحَامِسِ إِذَا دَلَّ حَقْرٌ [ḥaqr] Müte'addî olur, horlamak ve

hor görmek ma'nāsına; yukālu: حَقَّرَ فُلَانًا حَقْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا ذَلَّهُ

التَّحْقِيرُ [et-tahqīr] [tef'āl] [ifti'āl] vezninde) ve

الإِخْتِقَارُ [el-ihtikār] [ifti'āl] vezninde) ve

الإِسْتِحْقَارُ [el-istihqār] Bunlar da horlamak ve hor görmek ma'nāsınadır; yukālu: حَقَّرَهُ تَحْقِيرًا وَاسْتَحَقَّرَهُ إِذَا أَدَلَّهُ

تَحْقِيرُ [tahqīr] Küçültmek, tasgīr ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: حَقَّرَ الْكَلَامَ إِذَا صَغَّرَهُ ve minhu kavlu'n-nuhāti: حَقَّرَ الْإِسْمَ أَيَّ صَغَّرَهُ ve بَابُ التَّحْقِيرِ أَيَّ التَّصْغِيرِ

الْحَقَّارُ [el-ḥayqār] (hā'nın fethi ve kāf'ın fethi ve zammıyla) Pek hor ve hakīr, 'alā-kavlin za'if ve nā-tüvān yāhūd fūrū-māye olan kimseye denir; tekülü: مَا رَأَيْتُ مِثْلَهُ حَقَّارًا أَيَّ ذَلِيلًا أَوْ ضَعِيفًا أَوْ لَيْمًا الْأَضْل

الْحُرُوفُ الْمَحْفُورَةُ [el-ḥurūfu'l-mahkūret] Beyne's-sarfıyyīn "جُدُّ قُطْبٌ" harfleridir ki beş harften 'ibārettir, hurūf-ı kalkala dahi derler.

الْمُحَقَّرَاتُ [el-muḥaqqārāt] (ism-i mef'ul bünyesiyle) Küçükler demektir, صَغَائِرُ [şağā'ir] ma'nāsına.

التَّحَاقُرُ [et-teḥāqur] [tefā'ul] vezninde) İzhār-ı züll ü hakāret yā izhār-ı sigar eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَحَاقَرَ الرَّجُلُ إِذَا تَصَاغَرَ

الْحَقَّارُ [el-ḥaqār] (fethateynle) Bir sebeple sonradan hor ve hakīr olmak ma'nāsınadır; tekülü: حَقَّرَتْ وَتَقَرَّتْ يَا رَجُلُ أَيَّ صَرَّتْ حَقِيرًا تَقِيرًا

[ح ك ر]

الْحَكْرُ [el-ḥakr] [mekr] vezninde) Zulm ve sitem eylemek ma'nāsınadır; yukālu: Ve bir kimse ile hūs-n-i mu'āşeret ü imtizāc ey-

lemeyip sū-i ülfet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: Ve فُلَانٌ يَحْكِرُ فُلَانًا إِذَا سَاءَتْ مُعَاشَرَتُهُ

حَكْرُ [ḥakr] Bal ile muhtelit yağa denir ki küçük çocuklara yalattırlar. Ve küçük kavataya ve ağaç çanağa denir; yukālu: وَضَعَ الْحَكْرَ بِالْحَكْرِ أَيَّ السَّمْنِ الْمَخْلُوطِ بِالْعَسَلِ يَلْعَقُهُمَا Ve الصَّبِيُّ فِي الْقَعْبِ الصَّغِيرِ

حَكْرُ [ḥakr] Az nesneye denir; tekülü: Bu iki ma'nāda hā'nın zammıyla da lügattir.

الْحَكْرُ [el-ḥaker] (fethateynle) Şol mālā denir ki ağır pahaya çıksın diye sāhibi satmayıp habs ve tevkīf olunmuş ola ve bu مَحْكُورٌ [mahkūr] ma'nāsınadır; عَدَدٌ [aded] ve مَعْدُودٌ [ma'dūd] gibi; yukālu: فِي يَدِهِ حَكْرٌ Ve ona حَكْرٌ [ḥaker] dahi denir, ضَرْدٌ [şurad] vezninde.

حَكْرُ [ḥaker] (fethateynle) Lecc ve 'inād eylemek ma'nāsına masdar olur; yukālu: Ve حَكْرَ الرَّجُلِ حَكْرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا لَجَّ حَكْرٌ بِالْأَمْرِ إِذَا اسْتَبَدَّ بِهِ

حَكْرُ [ḥaker] Birikmiş suya denir; yukālu: فِي الثَّقْرَةِ حَكْرٌ أَيَّ مَاءٌ مُجْتَمِعٌ

الْحَكِيرُ [el-ḥakir] [ketif] vezninde) Ziyāde pahaya çıkmak için habs-i māl eden kimseye denir ki madrabaz ta'bir olunur; yukālu: إِنَّهُ لِحَكِيرٌ لَا يَزَالُ يَحْسِبُ سَلْعَتَهُ

التَّحْكُورُ [et-teḥakkur] [tefā'ul] vezninde) ve

الإِخْتِقَارُ [el-ihtikār] [ifti'āl] vezninde) Bunlar da māl ağır pahaya çıkmak için habs eylemek ma'nāsınadır; yukālu: Ve الْمَالُ وَاحْتِكْرَهُ إِذَا احْتَبَسَهُ إِتِظَارًا لِغَلَايِهِ

تَحْكُورُ [teḥakkur] Tahassür ma'nāsınadır; yukālu: إِنَّهُ لَيَتَحَكَّرُ عَلَيْهِ أَيَّ يَتَحَسَّرُ

إِخْتِكَارُ [el-ḥukret] (hā'nın zammıyla)

[ihtikār]dan ismdir, madrabazlığa denir; yukālu: فُلَانٌ حِرْفَتُهُ الْإِحْتِكَارُ Ve

حُمْرَةٌ [Hukret] Yemen mihlāflarındandır, ya'ni eyāletlerinden bir eyālet adıdır.

الْمُحَاكِرَةُ [el-muhākeret] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Lecc ve 'inād edişmek ma'nāsınadır; yukālu: حَاكِرُهُ إِذَا لَاجَهُ

ح م ر

الأحمر [el-aḥmer] (hemzenin ve mīm'in fethiyle) Kırmızı nesneye denir; حُمْرَةٌ [ḥumret]ten sıfattır; yukālu: هُوَ أَحْمَرٌ وَهُوَ مَا هُوَ أَحْمَرٌ لَوْنُهُ الْحُمْرَةُ Ve üzerinde silāhı olmayan adama itlāk olunur; gūyā ki kızıl eti zāhirdir, niteki müsellah adama أَرَزَقُ [ezraq] itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ أَحْمَرٌ أَيُّ لَا سِلَاحَ مَعَهُ Ve أَحْمَرٌ [aḥmer]in cem'i حُمُرٌ [ḥumr] ve حُمْرَانٌ [ḥumrān] gelir ḥā'ların zammı ve mīm'lerin sükūnuyla.

Şārih der ki eğer masbūg olur ise cem'i حُمُرٌ [ḥumr] ve حُمْرَانٌ [ḥumrān] gelir ve eğer ذُو الْحُمْرَةِ دُو murād olur ise cem'i أَحَامِيرٌ [aḥāmīr] gelir. Mü'ellif bundan sükūt eylemiştir. Ve

أحمر [aḥmer] Beyāz olan şey'e denir, yeşile أَسْوَدٌ [esved] ve siyāha أَخْضَرٌ [aḥḍar] itlākı gibi. Kāle's-ş-şārih ve minhu'l-hadīsu: "بَعِثْتُ إِلَى الْأَحْمَرِ وَالْأَسْوَدِ" أَي الْعَجَمِ وَالْعَرَبِ لِأَنَّ الْعَالِبَ عَلَى الْأَوَانِ الْعَجَمِ الْحُمْرَةُ وَالْبَيَاضُ وَقِيلَ أَرَادَ بِالْأَحْمَرِ الْأَبْيَضَ مُطْلَقًا فَإِنَّ الْعَرَبَ تَقُولُ امْرَأَةً حُمْرَاءَ قَالِ عَلِيٍّ لِعَائِشَةَ "إِنِّي أَنْ تَكُونِيهَا يَا حُمَيْرَاءَ" Ve أَي يَا بَيْضَاءَ وَهُوَ تَضْعِيفُ الْحُمْرَاءِ

أحمر [aḥmer] Altına ve za'ferāna itlāk olunur. Ve ete ve bādeye dahi itlāk olunur; tekūlu: نَحْنُ مِنْ أَهْلِ الْأَسْوَدِينَ لَا مِنْ أَهْلِ الْأَحْمَرِينَ Ve أَيُّ مِنْ أَهْلِ التَّمْرِ وَالْمَاءِ لَا مِنْ أَهْلِ الْخُمْرِ وَاللَّحْمِ أَحْمَرٌ [aḥmer] Bir gūne hurmānın ismidir.

Ve

أحمر [Aḥmer] Esāmī ve elkābdandır; Aḥmer Ebū 'Asīb, Server-i enām 'aleyhi's-selām hazretlerinin köleleri ismidir Ve Ummu Seleme radiyallāhu 'anhānın kölesi ismidir. Ve Aḥmer b. Mu'āviye b. Suleym ve Aḥmer b. Sevā' b. 'Adiyy ve Aḥmer b. Kaṭān el-Hemedānī ve Aḥmer el-Medenī sahābelerdir.

الموت الأحمر [el-mevtu'l-aḥmer] Ya'ni kızıl ölüm ki murād katldır, sefk-i hūn münāsebetiyle. 'Alā-kavlin mevt-i şedīddir ki sekerāt ve sā'ir şedā'id zuhūr eden mevttir, ne'ūzu billāhi ta'ālā; yukālu: رَمَاهُ اللهُ تَعَالَى بِالْمَوْتِ الْأَحْمَرِ أَيِ الْقَتْلِ أَوْ الْمَوْتِ الشَّدِيدِ Bu münāsebetle mutlakā saht ve şedīd olan hālette isti'māl olundu ve minhu kavluhum: الْحُسْنُ أَحْمَرٌ أَيُّ يَلْقَى الْعَاشِقُ مِنْهُ مَا يَلْقَى مِنَ الْحَزْبِ Ya'ni "آشِك-ي بِي-çāre o hüsn ü cemāl cihetinden gördüğü şiddet ve mihneti cenk ve kıtāl cihetinden gördüğü gibidir."

الأحامية [el-eḥāmīret] [aḥmer]in cem'idir ki zikr olundu. Ve

أحامية [Eḥāmīret] Selefte 'acemden bir kavm idi ki Başra'ya nāzil olmuşlar idi. Ve

أحامية [Eḥāmīret] Cem' bünyesiyle zikr olundukta et ve bāde ve خَلُوقٌ [ḥalūḳ] dedikleri tīb murād olur. Şārih der ki Esās'ta خَلُوقٌ [ḥalūḳ] yerine زَعْفَرَانٌ [za'ferān] mersūmdur, kemā kāle'l-A'şā:

إِنَّ الْأَحَامِيرَةَ الثَّلَاثَةَ أَهْلَكَتْ مَالِي وَكُنْتُ بِهَا قَدِيمًا مَوْلَعًا
اللَّحْمَ وَالرَّوْحَ الْعَتِيقَ وَأَطْلَى
بِالزَّعْفَرَانِ فَلَنْ أَرَاكَ مَرْدَعًا

الحمر [el-ḥamrā'] أَحْمَرٌ [aḥmer]in

mü'ennesidir. Ve

حَمْرَاءُ [ḥamrā'] 'Acem tā'ifesine ya'nī 'Arab mukābili olan cins-i insāniye itlāk olunur, Fūrs ve Rūm ve Türk ve Hindī dāhildir. Ve kıtlık yıla itlāk olunur, şidde-tinden nāşī; yukālu: سَنَةٌ حَمْرَاءُ أَيُّ شَدِيدَةً Ve ıssılığı pek şedīd olan nisf-ı nehār vaktine itlāk olunur; yukālu: ظَهِيرَةٌ حَمْرَاءُ أَيُّ شَدِيدَةً Ve الْحَرِّ Ve

حَمْرَاءُ [Ḥamrā'] Mağrib'de Leble eyāletinin şehri ismidir. Ve Fustāt-ı Mışr'da bir mevzi' adıdır. Ve Kud̄s-i şerīf'te bir mevzi' adıdır. Ve Yemen'de bir karye adıdır. Ve

حَمْرَاءُ الْأَسَدِ [Ḥamrā'u'l-Esed] Medīne'ye üç mīl mesāfede bir mevzi' adıdır. Ve

حَمْرَاءُ [Ḥamrā'] Mışır diyārında üç karye adıdır. Ve

فَضْرُ الْحَمْرَاءِ [Muḍaru'l-Ḥamrā'] (izāfetle) Kureyş kabīlesinden Muḍar b. Nizār olacaktı. Pederi vefātında mīrāsını taksīm edip kendisi altın ve birāderi Rebī'a atları ahz eylemekle ona Muḍaru'l-Ḥamrā' Ve birāderine Rebī'atu'l-Feres itlāk eylediler. 'Alā-kavlin cenk hengāmında müte'allākātıyla 'alāmetleri kızıl şukkālı bayraklar olduğu bā'is-i tesmiyedir.

الْحِمَارُ [el-ḥimār] (ḥā'nın kesriyle) Eşeğe denir, şiddet ma'nāsından me'hūzdur, Fārisīde har derler. Ehlī ve vahşī olur. Vahşisine حِمَارٌ وَحْشٌ denir ki yaban eşeği ve dağ eşeği ta'bīr olunur. Cem'i أَحْمَرَةٌ [aḥmiret]'tir ve حُمْرٌ [ḥumur]dur zammeteynle ve حَمِيرٌ [ḥamīr]dir ḥā'nın fethiyle ve حُمُورٌ [ḥumūr]dur ḥā'nın zammıyla ve حُمُرَاتٌ [ḥumurāt]'tır zammeteynle ki cem'u'l-cem'i olacaktır ve مَحْمُورَاءُ [maḥmūrā'] gelir. مَشْيُوحَاءُ [meşyühā'] gibi. Ve

حِمَارٌ [ḥimār] Hayvān semerinin ön tarafında olan tahtaya denir ki ön kaşı ondan yapılı. Ve mühre tahtasına denir ki üzerinde bir nesneye mühre ve saykal vurulur. Ve se-pāy ta'bīr olunan nesneye denir ki yere dikilmiş üç ağaç olup üzerlerinden arkuru bir ağaç dahi uzattıktan sonra üzerinde kereste biçerler. Ve

حِمَارٌ [Ḥimār] Yemen diyārında bir vādī adıdır. Ve

حِمَارٌ [Ḥimār] Esāmīdendir: Ḥimār b. Mālik 'alā-kavlin Ḥimār b. Muveyli' 'أَكْفَرُ' "meselinin menşei'dir. Aslı budur ki merkūm ehl-i İslām'dan olup kırk sene müddet nāsa cūd ve kerem ve mürū'etle imrār-ı eyyām eyledi. Ve sulbünden on nefer evlād-ı zükūrā nā'il olmakla bir gün mecmū' u birden şikāra gidip nāgāh be-kazā-yı Hazret-i İlāh cevvi havāda berk ve bārān peydā ve bir sā'ika sadmesiyle cümlesi 'āzim-i savb-ı olmalarıyla mersūm bu hāleti istimā' eyledikte evlādımı bu resme nābūd eden ma'būda 'ibādet eylemem diye ne'uzu billāhi ta'alā mürtedd olmağın hakkında gazab u kahr-ı rabbānī zuhūr ve dār-ı diyārıyla hebā-i mensūr eyledi.

ذُو الْحِمَارِ [Zu'l-Ḥimār] الْأَسْوَدُ الْعَنْسِيُّ [el-Esvedu'l-'Ansiyy] dedikleri har-ı herze-kārdır ki evā'il-i hilāfet-i Şiddīk-i ekber'de iddī'ā-yı nübüvvet eyledi. Yemen halkından ve 'Ans kabīlesinden idi. Bir siyāh eşeği olmakla eşek oynatanlar gibi ta'līm eylemişti. Rabbına secde eyle dedikte der-sā'at secdeye varıp ve diz üzere otur dese ber-kā'ide oturur idi. Kıssası mütercim-i hakīrin *Siyer-i Nebvī* kitābında meşrūhtur. Ba'zılar ذُو الْحِمَارِ ile

üzerlerine arkuru bir yassı büyük taş vaz' edip üzerine keş dedikleri yoğurt kurusunu sererler.

الْحُمُرُ [el-ḥumer] (صُرْدُ [şurad] vezninde) Temr-i hindîye denir. Ve bir kuşun ismidir ki حُمُرٌ [ḥummer] dahi denir, mīm'in teşdidiyle, Türkîde kaya kuşu dedikleridir, başı ve burnu kızıl olur. Müfredleri حُمَرَةٌ [ḥumeret] ve حُمَرَةٌ [ḥummeret]tir hā'yla.

الْحَوْمَرُ [el-ḥavmer] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Bu dahi temr-i hindîye denir.

إِبْنُ لِسَانِ الْحُمَرَةِ [İbnu Lisāni'l-Ḥummeret] (سُكَّرَةٌ [sukkeret] vezninde) 'Abdullāh b. Ḥuşayn yāhūd Varḳā' b. el-Eş'ar nām hatibin künyesidir ki ehl-i belāgat u beyān ve 'ilm-i ensābda nādire-i zamān idi.

الْيَحْمُورُ [el-yaḥmūr] (يَغْفُورٌ [ya'fūr] vezninde) Pek kırmızı şey'e denir. Ve

يَحْمُورٌ [yaḥmūr] Bir dābbe ve bir kuşun isimleridir. Ve yaban eşeğine denir.

الْحَمَارَةُ [el-ḥammāret] (جَبَانَةٌ [cebbānet] vezninde) Feres-i hecīn ya'nī beygire denir ki Fāriside esb-i pālānī derler. Ve

حَمَارَةٌ [ḥammāret] Eşek sāhiblerine ya'nī eşekçi ta'bīr olunan kāfile ve cemā'ate denir ve ona حَامِرَةٌ [ḥāmiret] dahi denir, ism-i fā'il-i nesebīdir.

الْمُحَمَّرُ [el-muḥammer] (مُعَظَّمٌ [mu'azzam] vezninde) Bu dahi beygire denir.

الْحَمَارَةُ [el-ḥamāret] (hā'nın fethi ve mīm'in tahfifi ve rā'nın teşdidiyle ve zarūret-i şī'r için ba'zen tahfif olunur) Havāda olan şiddet-i harārete denir; yukālu: أَحْرَقَتِ النَّبَاتَ حَمَارَةُ الصَّيْفِ أَيِ شِدَّةَ حَرِّهِ Şārih der ki *Kitāb-ı Faşih*'te mezkūr olduğu üzere işbu حَمَارَةٌ [ḥamāret] kelimesi fi'l-asl tahfifledir, mübāлага için

müşedded oldu, niteki زَعَارَةٌ [ze'āret] kelimesi dahi bu resmedir. Ve bunlar fi'l-asl masdarlardır ve bunlardan fi'l mutasarraf değildir.

الْحَمِيرُ [el-ḥamīr] ve

الْحَمِيرَةُ [el-ḥamīretu] (hā'ların fethiyle) أُشْكُرُّ [uşkuzz] ma'nāsınadır ki ak tirşeye ve sırıma denir, onunla at eyerini sarıp bend ederler.

الْحَمْرُ [el-ḥamr] (hā'nın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Kayışın yüzünü sıyırıp tirşe eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَمَرَ السَّيْرَ حَمْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا سَحَا قَشْرُهُ Ve mezbūhun derisini yüzmek ma'nāsınadır; yukālu: حَمَرَ الرَّأْسَ إِذَا حَلَقَهُ Ve baş tırāş eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَمَرَ الرَّأْسَ إِذَا حَلَقَهُ

الْحِمْرُ [el-ḥimr] (فِلِزٌّ [filizz] vezninde) Şol yağmura denir ki gāyet-i şiddetinden yerin yüzünü sıyırıp soya; yukālu: غَيْثٌ حِمْرٌ إِذَا كَانَ يَغْشَى الْأَرْضَ Ve yaz mevsiminin pek saht ve şedid olan ısısına denir. Ve pek şirir olan kimseye denir.

بَنُو حِمْرٍ [Benū Ḥimrā] (زِمَكِيُّ [zimikkā] vezninde) Bir kabiledir.

الْمِحْمَرُ [el-miḥmer] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Debbāğların deri kazıyacak āletlerine denir, مِحْلًا [miḥle] ma'nāsına. Ve şol kimseye denir ki pek mümsik olmakla bir nesneyi verir ise de pek güçlük ile verir ola; yukālu: هُوَ مِحْمَرٌ أَيِ الَّذِي لَا يُعْطِي إِلَّا عَلَى الْكَدِّ Ve le'im ve fūrū-māyeye denir, gerek insān ve gerek hayvān olsun yukālu: وَفَرَسٌ مِحْمَرٌ أَيِ لَيْمٍ يَعْني يُسْبِهُ الْحَمَارَ

الْحَمَرُ [el-ḥamer] (fethateynle) At kısmı arpayı çok yemekle arpalamak, 'alā-kavlin ağzının rāyihası bozulmak ma'nāsınadır; tohme olmaktan neş'et eder; yukālu: حَمَرَ

الْفَرْسُ حَمْرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا سَبَقَ مِنْ أَكْلِ الشَّعِيرِ أَوْ
تَغَيَّرَتْ زَائِحَتُهُ فِيهِ Ve bir adam ifrāt-ı gazabdan
pür-āteş olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَمِيرٌ
الرَّجُلُ إِذَا تَحَرَّقَ غَضَبًا Ve davar beslenip gereği
gibi tavlanmak sebebiyle eşek gibi belid
ve künd-pāy olmak ma'nāsınadır; yukālu:
حَمِيرَتِ الدَّائِبَةُ إِذَا صَارَتْ مِنَ السَّمَنِ كَالْحِمَارِ بِلَادَةَ

أَحَامِرُ [Uḥāmīr] [عَلَابِيطُ] [ʿulābiṭ] veznin-
de) Bir dağın ismidir. Ve Medīne'de bir
mevzi'in adıdır ki بُغْيَبِغَاتٌ [Buğaybiğat]a
izāfetle أَحَامِيرُ بُغْيَبِغَاتٍ [Uḥāmīru Buğaybiğat]
ile müte'āreftir.

أَحَامِرَةٌ [Uḥāmīret] (hā'yla) Bir su irkilecek
çukurun ismidir.

أَلْحُمْرَةُ [el-ḥumret] (ḥā'nın zammıyla) Kır-
mızılığa denir ki reng-i ma'rūftur, ismidir.
Ve bir ağacın adıdır ki eşek kısmı ondan
pek hoşlanırlar. Ve

حُمْرَةٌ [ḥumret] Vebā' nev'inden bir verem
adıdır; beyne'l-etibbā' yine حُمْرَةٌ [ḥumret]
ile müte'āreftir. Ve

حُمْرَةٌ [Ḥumret] Esāmīdendir: Ḥumre
b. Yeşrah b. 'Abdukulāl tābi'ındendir.
Ve Ḥumre b. Mālik neseb-i rical-i
Hemdān'dandır. Ve Ḥumre b. Cafer b.
Şa'lebe, Temīm kabilesi nesebindedir. Ve
Mālik b. Ḥumre ashābdandır. Ve Mālik b.
Ebī Ḥumre el-Kūfī ve Daḥḥāk b. Ḥumre
ve 'Abdullāh b. 'Alī b. Naşr b. Ḥumre
za'ifü'r-rivāyelerdir. Ve

حُمْرَةٌ [ḥumret] Pek tatlılığa denir ki şiddet
ma'nāsından me'hūzdur; yukālu: رُطِبْتُ دُو
حُمْرَةَ أَيِّ حُلُوةٍ

حُمَيْرٌ [Ḥummeyr] (teşdīd-i mīm'le)
(gūyā ki حُمَارٌ [ḥummār]ın musaggarıdır
رُمَّانٌ [rummān] vezninde) Esāmīdendir:
Ḥumeyr b. Eşca' ashābdandır ve Ḥumeyr
b. 'Adiyy el-'Ābid muhaddistir.

حُمَيْرٌ [Ḥumeyr] [زُبَيْرٌ] [zubeyr] vezninde)
Esāmīdendir: 'Abdullāh ve 'Abdurrahmān
ibnā Ḥumeyr b. 'Amr, Cemel vak'asında
Hazret-i 'A'îşe tarafında olarak katl
olundular.

حُمْرَانٌ [Ḥumrān] [عُثْمَانٌ] [ʿuṣmān] veznin-
de) Diyār-ı Rebāb'da bir suyun adıdır. Ve
Raḳqa'da bir mevzi'in ismidir.

قَصْرُ حُمْرَانَ [Kaşru Ḥumrān] Bādiyede bir
mevzi'dir. Ve Tekrīt kurbünde bir karye
adıdır.

حَامِرٌ [Ḥāmīr] Furāt üzerinde bir mevzi'
adıdır. Ve Semāve tarafında bir vādī ismi-
dir. Ve Yebṛīn verāsında bir vādī adıdır.
Ve Benū Zuheyr b. Cenāb yurdunda bir
vādī adıdır. Ve kabīle-i Ğaṭafān yurdunda
bir mevzi' adıdır.

أَلِإِحْمَارٌ [el-iḥmār] (hemzenin kesriyle)
Bir adamın kızıl benizli veledi olmak
ma'nāsınadır; yukālu: أَحْمَرُ الرَّجُلِ إِذَا
وُلِدَ لَهُ وَلَدٌ Ve davara ağzının rāyihāsını
tagyīr edince kadar yem vermek ma'nāsınadır;
yukālu: أَحْمَرُ الدَّائِبَةِ إِذَا عَلَفَهَا حَتَّى تَغَيَّرَ فُوهَا

أَلْتَحْمِيرُ [et-taḥmīr] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] veznin-
de) Bir kimseye behey eşek demek
ma'nāsınadır; yukālu: حَمَّرَ فُلَانًا إِذَا
قَالَ لَهُ يَا حَمَارُ Ve bir nesneyi et tikeleri
gibi kesip doğramak ma'nāsınadır; yukālu:
حَمَّرَ الشَّيْءَ إِذَا فَطَعَهُ كَهَيْئَةِ الْهَبِيرِ
Ve Ḥimyer kabilesinin lisānı üzere
tekellüm eylemek ma'nāsınadır; yukālu:
حَمَّرَ الرَّجُلُ إِذَا تَكَلَّمَ بِالْحَمِيرِيَّةِ

Menḳūldur ki bir gün emīr-i kabīle-i
Ḥimyer ki Yemen'de a'zam-ı mülük
idi, havāss ve nüdemāsıyla şikāra çıkıp
bir yalçın kaya üzere vākī' dağ başın-
da sāye-bān içre ku'ūd ve etrafı seyr ve
temāşā ederken bir a'rābī gelip mülakat
için ba'de'l-istūzān pīş-gāh-ı emīre müsül

eyledikte emīr o aʿrābīye ثب [sib] diye emr eyledi ki وَثُوبٌ [vuṣūb]dan emr-i hāzırdır, Hımyer lügatinde جُلُوسٌ [culūs] maʿnāsınadır. Aʿrābī, ʿArabiyye-i fasīha üzere sıçramak maʿnāsını fehm eylemekle imtisālen li'l-emr hemān o yüksek kayadan aşağıya pertāb edip bünyād-ı vücūdu harāb u yebāb oldu. Emīr, huzzārdan bu keyfiyyetin sebebini istifsār eyledikte onlar dahi māddeyi tefhīm eylemeleriyle emīr-i müşārünʾileyh لَيْسَ عِنْدَنَا عَرَبِيٌّ مَنْ دَخَلَ فَلْيَحْمَرِ dediler. Ve عَرَبِيٌّ [ʿarabiyyet] lafzını vakfla tekellüm eylemekle tā-yı tavīle ile mersūm olur. Ve

تَحْمِيرٌ [taḥmīr] Deriyi fenā ve nā-hoş dibāgat eylemek maʿnāsınadır; yukālu: حَمَّرَ الْجِلْدَ إِذَا دَبَعَهُ رَدِيئًا

التَّحْمِيرُ [et-teḥamyur] [taʿasyur] [taḥmīr] vezninde) Hımyerlenmek yaʿnī تَحْمِيرٌ [taḥmīr] gibi Hımyer kabilesinin lügati üzere tekellüm eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَحْمِيرَ الرَّجُلِ إِذَا تَكَلَّمَ بِالْحُمَيْرِيَّةِ Şārih der ki Hımyer kabilesi ez-cümle harf-i taʿrifi mīmʾe tebdil ederler, niteki lisān-ı mezbūr üzere ”لَيْسَ مِنْ أَمِيرٍ أَصْبِيَامٌ فِي الْمَسْفَرِ“ hadisi sādır olmuştur. Ve

تَحْمِيرٌ [teḥamyur] Bed-hüy olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَحْمِيرَ الرَّجُلِ إِذَا سَاءَ خُلُقُهُ **الإِخْمِيرَارُ** [el-iḥmirār] [iṣfirār] vezninde) ve

الإِخْمِيرَارُ [el-iḥmīrār] [iṣhibāb] vezninde) Evzān-ı mübālagadandır, pek kızarmak maʿnāsınadır, sülāsisi bāb-ı hāmistendir ve iftīlāl eblag olmakla ahmer katı olmak olur; yukālu: إِحْمَرُ الشَّيْءُ وَاحْمَارٌ إِذَا صَارَ أَحْمَرَ Ve

إِخْمِيرَارٌ [iḥmirār] Cenk ve mihnet makülesi kızışıp müştedd olmak maʿnāsınadır;

إِحْمَرُ الْبَاسِ إِذَا اشْتَدَّ [el-muḥmerr] [muḥtarr] vezninde) Şol gebe nākaya denir ki karnında yavrusu burulup pīçide olmakla helāk olmayınca hurūc eylemeye; yukālu: نَاقَةٌ مُحْمَرٌ إِذَا صَارَتْ قَدِ النَّوَى فِي بَطْنِهَا وَلَدَهَا فَلَا يَخْرُجُ حَتَّى يَمُوتَ

الْمُحْمِرَةُ [el-Muḥammiret] [muḥaddiṣet] vezninde) Hurremiyye tāʾifesinden bir fırkadır ki Mubayyiḍa tāʾifesine muhālefet ederler. Müfredi مُحْمَرٌ [Muḥammir]dir; hāʾ cemāʿat itibārıyladır. Mubayyiḍa tāʾifesi Şeneviyyeʾden bir fırkadır ki dāʾimā beyāz bayrak ve beyāz esvāb telebūs ederler idi ve Muḥammire dāʾimā kırmızı istiʿmāl ederler idi. Ve حُرْمِيَّةٌ [Hurremiyyet] Mecūsʾtan bir fırkadır.

حِمْيَرٌ [Hımyer] [dirhem] vezninde) Yemenʾde Şanʾā nām şehrin garbisinde bir mevziʿ adıdır. Ve bir kabile pederinin ismidir ki Hımyer b. Sebeʾ b. Yeşub b. Yaʿrub b. Kaḥtānʾdır; kabile-i mezküre onunla müştehirdir. Ve Hārice b. Hımyer sahābīdir, ʿalā-kavlin bu حُمَيْرٌ [Humeyr] dir ki حِمَارٌ [ḥimār]ın musaggarıdır yāhūd cīmʾledir, niteki māddesinde zikr olundu.

حِمَارٌ [Ḥimār] (ḥāʾnın kesriyle) ve **حُمْرَانٌ** [Ḥumrān] [uṣmān] vezninde) ve

حَمْرَاءُ [Ḥamrāʾ] ve

حُمَيْرَاءُ [Ḥumeyrāʾ] (musaggar bünyesiyle) Esāmīdendir.

الْحُمَيْرَاءُ [el-Ḥamīrāʾ] (ḥāʾnın fethiyle) Medīne kurbünde bir mevziʿ adıdır.

[ح م ر]

حُمَيْرَةٌ [Ḥumeyteret] (ḥāʾnın zammı ve mīmʾin ve tā-yı fevkiyyenin fethiyle)

غَيْدَابٌ [Ayzāb] sahrāsında bir mevzi' adıdır.

[ح م ط ر]

الْحَمْطَرَةُ [el-ḥamṭarat] [dahrecet] [dahrecet] vezninde) Doldurmak ma'nāsınadır; yukālu: حَمَطَرَ الْقَرْبَةَ إِذَا مَلَأَهَا Ve yay kurmak ma'nāsınadır; yukālu: حَمَطَرَ الْقَوْسَ إِذَا وَتَرَهَا

الْمُحْمَطَرَةُ [el-muḥamṭarat] (ism-i mef'ul bünyesiyle) Ayak üzere kalkmış yüklü develere denir; yukālu: إِبِلٌ مُحْمَطَرَةٌ أَيُّ قَائِمَةٌ مُوقِفَةٌ أَيُّ مَحْمُولَةٌ

[ح ن ر]

الْحَنِيرَةُ [el-ḥanīret] (nūn'la sefīnet [sefīnet] vezninde) Kemer-i binānın çatısı kavuşan muhaddeb yerine denir. Ve yaya 'alā-kavlin giriş geçirilmemiş yaya denir. Ve çatısı yassı olmayıp hörgüç gibi mukavves olan kemere denir. Kāle'ş-şārih ve kāle fi'n-*Nihāye*: وَفِي حَدِيثِ أَبِي دَرِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: "لَوْ صَلَّيْتُمْ حَتَّى تَكُونُوا كَالْحَنَائِرِ لَمْ يَنْفَعَكُمْ حَتَّى تُحِبُّوا آلَ بَيْتِ رَسُولِ اللَّهِ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ" الْحَنَائِرُ جَمْعُ حَنِيرَةٍ وَهِيَ الْقَوْسُ بِلَا وَتَرٍ أَوْ الطَّاقُ الْمَغْفُودُ وَكُلُّ شَيْءٍ حَنِيرَةٌ مُمْتَحَنٌ فَهُوَ حَنِيرَةٌ

الْحِنْزُورَةُ [el-ḥinnevret] [sinnevret] vezninde) Bir böcek adıdır.

الْحَنْزُرُ [el-ḥanr] (ḥā'nın fethi ve nūn'un sükūnuyla) حَنِيرَةٌ [ḥanīret] ya'nī kemer-i binā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا بَنَاهَا Şārih der ki gerçi nūsaḥ-ı *Ḳāmūs*'ta şā-yı müsellese ile unvānında mersūm olup lākin ümmehāt-ı sā'irede bā-yı muvāhade ile ibāretiyile müsebbettir.

[ح ن ب ر]

الْحَنْبَرُ [el-ḥanber] [ḳanber] vezninde) Bodur adama denir. Ve bir recül ismidir.

الْحَنْبَرَةُ [el-ḥanberet] [dahrecet] [dahrecet] vezninde) Soğuk şedid olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَنْبَرَ الْبُرْدِ إِذَا اشْتَدَّ

[ح ن ب ت ر]

الْحَنْبِئِرُ [el-ḥinbetr] (tā-yı fevkiyye ile cirdaḥl] vezninde) Şiddet ve sahtī ma'nāsınadır.

[ح ن ت ر]

الْحَنْتَرَةُ [el-ḥanteret] (tā-yı fevkiyye ile) Darlık ضَيْقٌ [ḍiḳ] ma'nāsınadır; yukālu: حَنْتَرَةٌ أَيُّ ضَيْقٌ

الْحَنْتَارُ [el-ḥintār] [ḳintār] vezninde) Cüce adama denir ki cüssesi sagīr ve kasīr olur; yukālu: هُوَ حَنْتَارٌ أَيُّ قَصِيرٌ صَغِيرٌ

[ح ن ث ر]

الْحَنْشَرَةُ [el-ḥaḥseret] (şā-yı müsellese ile) Dar şeye denir, ضَيْقٌ [ḍayyīḳ] ma'nāsına. Ve Benū 'Uḳayl yurdunda bir suyun adıdır.

الْحِنْشَرُ [el-ḥinṣer] [dirhem] vezninde) ve

الْحِنْشَرِيُّ [el-ḥinṣeriyi] (yā-yı nisbetle) Ahmak ve sebük-magz kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ حِنْشَرٌ وَحِنْشَرِيٌّ أَيُّ أَحْمَقٌ

[ح ن ج ر]

الْحَنْجَرَةُ [el-ḥanceret] [dahrecet] vezninde) Boğazlamak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا دَبَحَهُ Ve göz çukurlanıp içeri batmak ma'nāsınadır; yukālu: حَنْجَرَتِ الْعَيْنُ إِذَا غَارَتْ

حَنْجَرَةٌ [ḥanceret] Boğaza denir ki "ح،ج،ر" māddesinde zikr olundu.

الْمُحْمَنْجِرُ [el-muḥancir] (ism-i fā'il bünyesiyle) Bir güne 'illet adıdır ki karına 'arız olur.

[ح ن د ر]

الْحُنَادِرُ [el-ḥunādīr] (عَلَابِطُ [ʿulābiṭ] vezninde) Kuvvet-i bāsırası ziyāde olmakla nazarı hiddetli olan adama denir; yukālu:

رَجُلٌ حُنَادِرٌ أَيْ حَدِيدُ النَّظَرِ

الْحُنْدُورَةُ [el-ḥundūret] (hā'nın zammıyla) "ح، د، ر" māddesinde zikr olundu.

حُنْدُرُ [Ḥundur] [قُنْفُذُ] [kūnfuz] vezninde) 'Asqālān kazāsında bir karye adıdır; muhaddisinden Selāme b. Ca'fer ve Muḥammed b. Aḥmed el-Ḥunduriyyān oradandır.

[ح ن ز ر]

الْحَنْزَرَةُ [el-ḥanzeret] (hā'nın ve zā-yı mu'cemenin fethiyle) Dağın bir şuşebesine denir; tekülü: نَزَلْنَا فِي الْحَنْزَرَةِ أَيْ فِي شُعْبَةِ الْجَبَلِ

[ح ن ز ق ر]

الْحِنْزَقَرَةُ [el-ḥinzāqret] (kāf'la جِرْدَخْلَةٌ [cirdaḥlet] vezninde) ve

الْحِنْزَقَرُ [el-ḥinzāqr] [جِرْدَخْلٌ] [cirdaḥl] vezninde ki hā'sızdır) Yakışksız taslak bodura denir. Ve

حِنْزَقَرَةٌ [ḥinzāqret] (hā'yla) Yılana denir, حَيَّةٌ [ḥayyet] ma'nāsına. Cem'i حِنْزَقَرَاتٌ [ḥinzāqrāt] gelir.

[ح ن ص ر]

الْحِنْصَارُ [el-ḥinšār] (şād ile كِنْطَارٌ [kiṅtār] vezninde) Kemikleri hurde ve ince olup karnı büyük olan adama denir; yukālu:

رَجُلٌ حِنْصَارٌ أَيْ الدَّقِيقُ العَظْمِ عَظِيمِ البَطْنِ

[ح ن ط ر]

الْحَنْطَرِيرَةُ [el-ḥanṭarīret] (hā'nın ve tā'nın fethiyle) Buluta denir; yukālu: مَا فِي السَّمَاءِ حَنْطَرِيرَةٌ أَيْ شَيْءٌ مِنَ السَّحَابِ

التَّحْنَطُرُ [et-taḥanṭur] [تَدَخْرُجٌ] [tedaḥruc]

vezninde) Bir adam bir mādde zımnında o yana bu yana devr ve tereddüd eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَحْنَطُرُ الرَّجُلُ فِي الأَمْرِ إِذَا تَرَدَّدَ وَاسْتَدَارَ

[ح و ر]

الْحَوْرُ [el-ḥavr] [دَوْرٌ] [devr] vezninde) ve

الْمَحَارُ [el-meḥār] ve

الْمَحَارَةُ [el-meḥāret] (mīm'lerin fethiyle) ve

الْحُوْرُ [el-ḥu'ūr] [قُعودٌ] [ku'ūd] vezninde) Geri dönmek, rücu' ma'nāsınadır; yukālu: حَارَ الرَّجُلُ يَحُورُ حَوْراً وَمَحَاراً وَمَحَارَةً وَحُوْرًا إِذَا رَجَعَ Ve eksilmek, noksān ma'nāsınadır; yukālu: حَارَ الشَّيْءُ إِذَا نَقَصَ Ve

حَوْرٌ [ḥavr] Başta sarılan sarıgım görünen ya'nī dolamının en alt dolamına denir, zīrā sarık çözüldükte ona rücu' olunur ve bu tesmiye bi'l-masdardır. Kāle'ş-şārih ve minhu'l-hadīsu: "نَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الحَوْرِ بَعْدَ الكَوْرِ" مَعْنَاهُ التَّقْضَانُ بَعْدَ الزِّيَادَةِ أَوْ مِنْ فَسَادِ الأُمُورِ Ve بَعْدَ صَلَاحِهَا وَأَصْلُهُ مِنْ نَفْضِ العِمَامَةِ بَعْدَ لَفْهَآ

حَوْرٌ [ḥavr] Hayrān olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَارَ الرَّجُلُ حَوْراً إِذَا تَحَيَّرَ Ve su ve kuyu makülesinin derinliğine ve dibine denir; yukālu: بَيَّرَ بَعِيدَةَ الحَوْرِ أَيْ الفَعْرَ وَالْعَمِيقَ minhu yukālu: هُوَ بَعِيدُ الحَوْرِ أَيْ عَاقِلٌ كَمَا يُقَالُ بَعِيدٌ فَلَانَّ مَا يَحُورُ وَمَا يَبُورُ أَيْ مَا يَرُكُو العَوْرُ ve yukālu: وَمَا يَبُورُ Ya'nī "neşv ü nemā häletine rücu' eylemez." Ve مَا يَبُورُ kelimesi itbā'dır, zīrā itbā' ve izdivāc vāv ile de vardır. Ve

حَوْرٌ [ḥavr] Kassārılık eylemek ya'nī bezi çırpıp ağartmak ma'nāsınadır; tekülü: حُرْتُ الثَّوْبَ حَوْراً أَيْ عَسَلْتُهُ وَبَيَّضْتُهُ

الْحُوْرُ [el-ḥūr] (hā'nın zammıyla) Helāk ma'nāsınadır; tekülü: رَأَيْتُهُ فِي وَرْطَةِ الحَوْرِ أَيْ الهَلَاكُ Ve eksilme, نَقْصٌ [naqş] ma'nāsınadır; yukālu: فَلَانَّ قَدْ أَصَابَهُ حَوْرٌ فِي مَحَارَةٍ أَيْ نَقْصَانٌ فِي

أَحْوَرُ [Aḥver] Yemen'de bir mevzi' adıdır. Ve 'Abdurrahmān b. Şemmāse b. Zī'b b. Aḥver tābi'ndendir.

الْأَحْوَرِيُّ [el-aḥveriyi] (yā-yı nisbetle) Kar gibi ter ve be-gāyet ak olan şey'e denir; mübālagaten nefisine mensūbdur; yukālu: ثَوْبٌ أَحْوَرِيٌّ أَيُّ أَبْيَضُ نَاعِمٌ

الْإِخْوِرَارُ [el-iḥvirār] [iḥmirār] (vezninde) Bir adam mübāлага vechile أَحْوَرُ العَيْنِ [aḥveru'l-ayn] olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِخْوَرُ الرَّجُلِ إِخْوِرَارًا إِذَا حَوَّرَ مُبَالَغَةً Ve bir nesne pek ağarmak ma'nāsınadır; yukālu: إِخْوَرُ الثَّوْبِ إِذَا أَبْيَضَ

الْمُحَوَّرُ [el-muḥavver] [mu'azzam] (vezninde) Astarı zikr olunan حَوَّرَ [ḥaver] ya'ni kırmızı sahtiyān olan çizmeye denir; yukālu: خُفٌّ مُحَوَّرٌ إِذَا كَانَتْ بِطَانَتُهُ مِنَ الْحَوْرِ

الْحَوَارِيَّاتُ [el-ḥavāriyyāt] (ḥā'nın fethiy-le) Şehr hatunlarına itlāk olunur çehreleri beyāz olduğu için, zīrā حَوَارٍ [ḥavār] aklığa denir. Ve

حَوَارِيٌّ [ḥavāriyy] Nāsır ve meded-kāra, 'alā-kavlin hāssaten enbiyā-yı 'izām 'aleyhi's-selām hazretlerinin infāz-ı ahkām-ı şer'iyeleri bābında yārī ve nusret edenlere itlāk olunur, hulūs ve nekā-yı 'azm münāsebetiyle. Ve

حَوَارِيٌّ [ḥavāriyy] Çırpıcıya denir, فَصَّارٌ [kaşşār] ma'nāsına, bezleri ağarttığı için. Ve hālis ve dürtüst dosta denir, حَمِيمٌ [ḥamīm] ma'nāsına.

Mütercim der ki mü'ellif *Başā'ir*'de الآية ﴿قَالَ الْحَوَارِيُّونَ﴾ kerīmesinde حَوَارِيُّونَ [ḥavāriyyūn] cem'dir. Ve حَوَارٍ [ḥavār] beyāz ma'nāsınadır ki ismdir; mü'ennesi حَوَارِيَّاتُ [ḥavāriyyāt]tır ki nisvān-ı hazariyeye itlāk olunur. Ve āyet-i merkūmede

حَوَارِيُّونَ [ḥavāriyyūn] ensār-ı 'Īsā 'aleyhi's-selām'dır, hulūs-ı 'akīde ve nekā-yı 'alākaları bā'is-i tesmiyedir. 'Alā-kavlin cemā'at-i merkūme فَصَّارٌ [kaşşār]lar idi ve 'alā-re'yin صَيَّادٌ [şayyād]lar idi, igfāl-i sayd için sayyādlar beyāz esvāb telebūs ederler. Ve 'inde'l-ba'z dā'imā ifāde-i 'ilm ve ta'līm-i emr-i dīnle nüfūs-ı nāsı tathīr ve tenkiye eyledikleri bā'is-i tesmiyedir ki sebep-i ma'nevī olur ve kassārlik isnād edenlerin murādları dahi budur. Ve sayyādlik 'azv edenlerin murādları mütehayyir-i emr-i dīn ü āhiret olan nüfūs-ı nāsı istiyād ve tarīk-i hakka kavd ettiklerine mebnīdir ve 'alā-kavlin onlar mülük idi, dā'imā beyāz giyerler idi. Kal-dı kī حَوَارٍ [ḥavār] vech-i mezkūr üzere زَمَانٌ [zamān] gibi ismdir ve حَوَارِيٌّ [ḥavāriyy] munsarıftır, zīrā حَوَارٍ [ḥavār]a mensūbdur, بُحْتِيٌّ [buḥtiyy] ve كُرْسِيٌّ [kursiy] cem'leri olan بَحَاتِيٌّ [beḥātiyy] ve كَرَّاسِيٌّ [kerāsiyy] kabillerinden değildir.

Şārih der ki ba'zılar حَوَارِيٌّ [ḥavāriyy] cem'den cinse menküldür dediler, zīrā müfred ve cem'e itlāk olunur. Ve muhakkık Teftāzānī, aslı حَوَّرَ [ḥaver] idi fet-hateynle ve nisbetinde حَوَارِيٌّ [ḥavāriyy] dediler tagyīr-i neseb için mübālagaten elif ziyāde olundu diye tahkik eylemiştir. İntehā.

الْحَوَارِيٌّ [el-ḥuvvārā] (ḥā'nın zammı ve vāv'ın teşdīdi ve elifin kasrıyla) Be-gāyet beyāz ve hālis una itlāk olunur ki hās un ta'bīr olunur. Ve mutlakā ağartılmış una denir.

حَوَارُونَ [Ḥavvārūn] (ḥā'nın fethi ve vāv'ın teşdīdiyle) Bir belde adıdır.

الْحَوْرَاءُ [el-ḥavrā'] [ḥamrā'] (veznin-

de) أَحْوَرُ [aḥver]in mü'ennesidir ki zikir olundu. Ve değirmi olan dāga ve yakıya denir, keyye-i müdevvere ma'nāsına. Ve

حَوْرَاءُ [Ḥavrā'] Medīne kurbünde bir mevzi' adıdır ki Baḥr-i Ḳulzum'da Mısır cānibinde vürüd eden sefīnelerin iskelesidir, hālen metrūktur. Ve

حَوْرَاءُ [Ḥavrā'] Benū Nebhān yurdunda bir su adıdır.

أَبُو الْحَوْرَاءِ [Ebu'l-Ḥavrā'] Kunūt du'ası hadīsinin rāvisi olan muhaddisin künyesidir ve ferddir, ya'nī o künyede sānisi yoktur. Kāle'ş-şārih بِنِ الْحَسَنِ بْنِ جَدِي رَسُولُ اللَّهِ عَلَيَّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ عَلَّمَنِي أَبِي أَوْ جَدِّي رَسُولُ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَنْ أَقُولَ فِي قُنُوتِ الْوَيْتِ "اللَّهُمَّ اهْدِنِي فِيمَنْ هَدَيْتَ وَعَافِنِي فِيمَنْ عَافَيْتَ وَتَوَلَّنِي فِيمَنْ تَوَلَّيْتَ وَبَارِكْ لِي فِيمَا أَعْطَيْتَ وَقِنِي شَرَّ مَا قَضَيْتَ إِنَّكَ تَقْضِي وَلَا يُقْضَى عَلَيْكَ إِنَّهُ لَا يَدُلُّ مَنْ وَالَيْتَ تَبَارَكْتَ وَتَعَالَيْتَ"

أَلْمَحَاوِرَةُ [el-meḥaret] (mīm'in fethiyle ism-i mekāndır) Rücū' eyleyecek ve rücū' olunacak mekāna denir. Ve kulağın içine denir, جَوْفُ الْأُذُنِ [cevfu'l-uzun] ma'nāsına. Ve bedende omuz başı dönecek yere denir, مَرْجِعُ الْكَيْفِ [merci'u'l-ketif] ma'nāsına. Ve صَدَفَةٌ [şadefet]le ya'nī a'zāda olan kemiklerden pazının nihāyet bulup omuz ile kavuştuğu yerde olan yumruca kemiklere itlāk olunur. Ve sā'ir o maküle kemiklere denir ki oynak yerlerinde olan burgaç kemiklerden 'ibārettir. Ve هَوْدَجٌ [hevdec] tarzında bir nev' merkebe itlāk olunur ki nisvān rüküb ederler. Ve نَسْرٌ [nesr] ile سُنْبُكٌ [sunbuk] mā-beynine ya'nī at kısmının tırnağı içre çekirge hey'etinde yābis et pāresiyle tırnağı ucunun aralığına denir. Ve

مَحَاوِرَةٌ [meḥāret] Çizgiye denir, حَطٌّ [ḥaṭṭ] ma'nāsına. Ve ba'zı nüshalarda zā-yı

mu'ceme ile حَطٌّ [ḥaṭṭ] mersūm olmakla behre ve nasīb demek olur. Māddenin buna nev'an mülāyemeti vardır. Ve

مَحَاوِرَةٌ [meḥāret] Nāhiye ma'nāsınadır. Ve noxsān ma'nāsınadır ve minhu'l-meselu: "حَوْرٌ فِي مَحَاوِرَةٍ" أَيُّ نُقْصَانٍ فِي نُقْصَانٍ Ānen-fe-ān naks ve idbārda olan yāhūd aslā salāh bulmayan yāhūd ba'de's-salāh fāsīd olan hakkında söylenir.

أَلْحَوَارِيُّ [el-Ḥavārā] (سَكَارَى [sekārā] vezninde) Elkābandır: Aḥmed b. Ebi'l-Ḥavārā ve Ebi'l-Ḥuvvārā ki سُمَانِي [summānā] veznindedir ve Ebu'l-Ḳāsim el-Ḥuvvārā iki zāhid-i ma'rūftur.

أَلْحَوَارُ [el-ḥuvār] (ḥā'nın zammı ve ba'zen kesriyle) Deve kısmını doğurduğu anda yavrusuna denir, 'alā-kavlin anasından munfasıl ya'nī memeden münfatim olunca kadar itlāk olunur. Cem'i أَحْوَرَةٌ [aḥviret] ve حَوْرَانٌ [ḥīrān] gelir ḥā'nın kesriyle ve حَوْرَانٌ [ḥūrān] gelir ḥā'nın zammıyla.

أَلْمَحَاوِرَةُ [el-muḥāveret] (mīm'in zammıyla) ve

أَلْمَحْوَرَةُ [el-maḥveret] (mīm'in ve vāv'ın fethiyle) ve

أَلْمَحْوَرَةُ [el-maḥūret] (مَقُولَةٌ [maḳūlet] vezninde) ve

أَلْحَوِيرُ [el-ḥavīr] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

أَلْحَوَارُ [el-ḥavār] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) ve

أَلْحَيْرَةُ [el-ḥīret] (سَبِيرَةٌ [sīret] vezninde) ve

أَلْحَوَيْرَةُ [el-ḥuveyret] (musaggar bünyesiyle) Cevāb ma'nāsınadır, sā'ile idāre olunduğu 'alākasıyla. مُحَاوِرَةٌ [muḥāveret] gerçi mufā'aletten masdardır, lākin ism menziline münezzeldir. Ve

مُحَاوِرَةٌ [muḥāveret] Asl masdar olarak

karşılıklı cevāb döndürmek ma'nāsınadır; tekūlu: حَاوَرْتُهُ مُحَاوَرَةً أَي رَاجَعْتُهُ الْكَلَامَ

التَّحَاوُرُ [et-tehāvur] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Muhāvere edişmek ma'nāsınadır; yukālu: تَحَاوَرُوا إِذَا تَرَاجَعُوا الْكَلَامَ بَيْنَهُمْ Ve cevāblaşmak ma'nāsınadır; yukālu: تَحَاوَرُوا إِذَا تَجَاوَبُوا

الْمِحْوَرُ [el-mihver] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) İsm-i ālettir, şol demir iğge denir ki بَكَرَةٌ [bekeret] ile حُطَّافٌ [huṭṭāf] dedikleri demirin beyinlerini cem' eder ya'nī ikisi de onun üzerinde olur. Kezālik şol ağaç oka denir ki çarh onun üzerinde deverān eder, murād makaranın ve çarhın okları olacaktır ki onun üzerinde deverān ederler. Ve kuşak ve kolan makūlesinin uçlarında olan tokaların deverān eyledikleri küçük demir iğgeçize denir. Ve dağlağya denir, مِكْوَاتٌ [mikvāt] ma'nāsına. Ve ekmeğçilerin hamur açacak ağaçlarına denir ki oklava ve merdāne ta'bīr olunur.

التَّحْوِيرُ [et-tahvīr] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Ekmeğçi hamuru oklava ile açıp hāzırlamak ma'nāsınadır; yukālu: حَوَّرَ الْحَنْبَةَ إِذَا هَيَّأَهَا وَأَدَارَهَا لِيَضَعَهَا فِي الْمَلَّةِ Ve devenin gözünün çevresini dāğlamak ma'nāsınadır; yukālu: حَوَّرَ عَيْنَ الْبَعِيرِ إِذَا أَدَارَ حَوْلَهَا مَيْسَمًا Ve geri döndürmek ma'nāsınadır; yukālu: حَوَّرَ الشَّيْءَ إِذَا رَجَعَهُ حَوَّرَهُ اللهُ تَعَالَى أَي حَيَّيْتُهُ Mü'ellif ma'nā-yı sānīyi tekrār eylemiştir.

الْحَوِيرُ [el-ḥavīr] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) 'Adāvet ve مُضَارَّةٌ [muḍārret] ma'nāsındır ki tarafeynden dā'irdir; yukālu: بَيْنَهُمَا حَوِيرٌ أَي عِدَاوَةٌ وَمُضَارَّةٌ

الْحَوَرُ [el-ḥaver] (سَفَرَجَلٌ [sefercel] vezninde) حَوْرٌ [ḥaver] gibi nesne ma'nāsınadır; tekūlu: مَا أَضْبَتْ مِنْهُ حَوْرًا

وَحَوْرٌ أَي شَيْئًا

حَوْرِيَّتٌ [Havrit] (تَكْرِيْتُ [tekrīt] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

الْحَايِرُ [el-ḥā'ir] Zebūn ve mehzü'l olan hayvāna ve insāna denir; yukālu: رَجُلٌ وَفَرَسٌ حَائِرٌ أَي مَهْزُولٌ Ve çerviş yağına denir. Ve 'Irāk'ta bir mevzi' adıdır ki meşhed-i İmām Ḥuseyn radiyallāhu 'anhu ondadır; a'lāmdan Naşrullāh b. Muḥammed el-Kūfī ve 'Abdulḥamīd b. Fahḥār el-Ḥā'iriyān oradandır.

الْحَايِرَةُ [el-ḥā'iret] Aslā kocamak bilme-yen dişi koyuna ve hatuna itlāk olunur, gūyā ki dōne dōne gençlenip tāzelenirler; yukālu: شَاةٌ وَمَرْأَةٌ حَائِرَةٌ إِذَا كَانَتْ لَا تَشِبَّانِ أَبَدًا Ve kat'ā hayr ve menfa'at me'mūl olmayan şey'e denir; yukālu: مَا هُوَ إِلَّا حَائِرَةٌ مِنَ الْحَوَائِرِ أَي لَا خَيْرَ فِيهِ

حَوْرَةٌ [Ḥavret] (ḥā'nın fethiyle) Raḳқа ile Bālis beyninde bir karyedir; muhaddisīnden Şāliḥ el-Ḥavrī oraya mensūbdur. Ve Ḳabeliyye'de bir vādī ismidir.

حَوْرِيٌّ [Ḥavriyy] (rā'nın kesriyle) Duceyl muzāfātından bir karyedir; zūhhāddan Ḥasan b. Muslim ve Suleym b. 'Īsā oradandır.

حَوْرَانٌ [Ḥavrān] (سَلْمَانٌ [selmān] vezninde) Dimāşḳ-ı Şām kürelerinden bir küre adıdır. Ve Necd türābında bir su adıdır. Ve bādiye-i Semāve'de bir mevzi' adıdır. Ve

حَوْرَانٌ [ḥavrān] Fīl derisine denir.

الإِحَاذَةُ [el-iḥāret] (إِدَارَةٌ [idāret] vezninde ve mürādīfidir ki geri döndürmek ma'nāsınadır; yukālu: طَحَنَتِ الطَّاحُونَةُ فَمَا أَحَارَتْ شَيْئًا أَي مَا رَدَّتْ شَيْئًا مِنَ الدَّقِيقِ Ma'nā-yı mezbūrdan حَوْرٌ [ḥūr] zammıyla ismdir, ni-

teki zikr olundu. Ve

إِحَارَةٌ [ihāret] Nāka حُوَارٌ [huvār] dedikleri yavru sāhibi olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَارَتْ النَّاقَةُ إِذَا صَارَتْ ذَاتَ حُوَارٍ Ve cevāb dön-dürmek ma'nāsınadır; tekūlu: كَلَّمْتُهُ فَمَا أَحَارَ إِلَيَّ جَوَابًا أَيَّ مَا رَدَّ

الْمَحَاوِرُ [el-meḥāvīr] (mīm'in fethiyle) مَحْوَرٌ [miḥver]in cem'idir ki makara ve çarh oklarına ve iğlerine denir. Bu münāsebetle 'Arablar "Filānın işi be-gāyet süst ve muztarib oldu" diyecek yerde فَلَقْتُ فَلَاقَتْ derler, مَحَاوِرُهُ ma'nāsına.

عَقْرَبُ الْحِيرَانِ [ʿaḳrebu'l-hīrān] Kış vaktinde zuhūr eden 'akrebe itlāk olunur, devenin حُوَارٌ [huvār] dedikleri yavrularını ledg edikleri için.

الْحَوَزُورَةُ [el-ḥavveret] [sefercelle] vezninde) Pek beyāz çehreli hatuna denir; tekūlu: رَأَيْتُ حَوَزُورَةً أَيَّ مَرَأَةً بَيْضَاءَ Ve bu sülāsiyyü'l-asl olup humāsīye mülhak olmuştur.

الْمُحَوَّرَةُ [el-muḥavveret] (مُعْظَمَةٌ) [mu'azzamet] vezninde) Devenin hörgücü yağıyla ağartılmış ağaç çanağa ve kavataya denir; yukālu: جَفَّتْهُ مُحَوَّرَةً أَيَّ مُبَيَّضَةً بِالسَّنَامِ

الْإِسْتِحَارَةُ [el-istiḥāret] Muhātabdan redd-i cevāb taleb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَحَارَهُ إِذَا اسْتَنْطَقَهُ

فَاعُ الْمُسْتَحِيرَةِ [Kā'u'l-Musteḥīret] Bir belde adıdır.

[ح ي ر]

الْحَيْرَةُ [el-ḥayret] ve

الْحَيْرُ [el-ḥayr] (hā'ların fethi ve yā'ların sükünuyla) ve

الْحَيْرُ [el-ḥayer] (fethateynle) ve

الْحَيْرَانُ [el-ḥayerān] (طَيْرَانٌ) [ṭayerān] vez-

ninde) Bir nesneye bir düzeye pek çok bakmak sebebiyle gözü donuklanmak ma'nāsınadır ki o hālet savuşmadıktan sonra bir şey'i göremez olur. Asl ma'nā-yı mevzū'u budur; yukālu: حَارَ الرَّجُلُ يَحَارُ حَيْرَةً وَحَيْرًا وَحَيْرَانًا مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا نَظَرَ إِلَى الشَّيْءِ وَحَيْرًا وَحَيْرَانًا مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا نَظَرَ إِلَى الشَّيْءِ عَلَيْهِ Ve bir adam ser-geşte ve deng ve mank olmak ma'nāsına müsta'meldir ki nereye gideceğini ve ne yapacağını bilmez olur; yukālu: حَارَ الرَّجُلُ إِذَا لَمْ يَهْتَدِ لِسَبِيلِهِ Ve bir yerde su bir tarafa akmayıp beri öte çalkanıp dönmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: حَارَ الْمَاءُ إِذَا تَرَدَّدَ يَغْبِي كَأَنَّهُ لَا يَدْرِي كَيْفَ يَجْرِي

الْحَيْرَانُ [el-ḥayrān] (سَكْرَانٌ) [sekrān] vezninde) ve

الْحَائِرُ [el-ḥā'ir] Mādde-i merkūmeden vasftır, ser-geşte ve deng ve mank adama denir. Mü'ennesinde حَيْرَاءُ [ḥayrā'] denir, حَمْرَاءُ [ḥamrā'] vezninde. Cem'inde حَيْرَايَ [ḥayārā] denir hā'nın fethi ve zammıyla. Ve

حَائِرٌ [ḥā'ir] Su müctemī' olacak yere denir. Ve şol havuza denir ki ona yağmur suyu akacak mecrā ve mesil tesyib ve tesyil olunmuş ola. Ve mürtefi' yerler aralığında olan düz ve oturaklı mekāna denir. Ve bostāna denir; elifi tarhla حَيْرٌ [ḥayr] dahi denir. Cem'i حُورَانٌ [ḥūrān] gelir hā'nın zammıyla ve حَيْرَانٌ [ḥīrān] gelir hā'nın kesriyle. Ve et yağına denir, وَدَكٌ [vedek] ma'nāsına. Ve Kerbelā' çölüne itlāk olunur. Ve Kerbelā'da bir mevzi' adıdır.

الْحَيْرَاءُ [el-Ḥayrā'] (صَحْرَاءُ) [ṣaḥrā'] vezninde) Bu dahi Kerbelā' çölüne itlāk olunur.

حَيْرِيَّ الدَّهْرِ [ḥayriyye'd-dehr] (hā'nın fethi ve kesri ve āhirde yā'nın teşdīd ve nasbiyle) ve

حَيْرِي دَهْرٍ [ḥayrī dehr] (yā-yı ahirenin tahfif ve sükülüyle)

حَيْرِي دَهْرٍ [ḥayriye dehr] (yā'nın tahfif ve nasbıyla)

حَارِي دَهْرٍ [ḥāriyye dehr] (yā'nın teşdid ve nasbıyla)

حَيْرِ دَهْرٍ [ḥiyere dehrin] (عَبَّ [ʿineb] vezninde) مُدَّةُ الدَّهْرِ [muddete'd-dehr] ma'nāsına müsta'meldir, حَيْرَةٌ [ḥayret]ten nāşī mütevakıf kimseye teşbihe mebnīdir; tekūlü: لَا آتِيَهُ حَيْرِي الدَّهْرِ وَحَيْرِي الدَّهْرِ وَحَيْرِي دَهْرٍ وَحَيْرِي دَهْرٍ وَحَارِي دَهْرٍ وَحَارِي دَهْرٍ أَي مُدَّةُ الدَّهْرِ وَدَوَامُهُ Ya'nī "Zamān durdukça ben ona varmam demektir." Ve yekūlüne: حَيْرٌ مَا قُلْتُهُ أَي رُبَّمَا [Ve] رُبُّ burada teksir içindir, ma'nā-yı mezbūrdan münş'aibdir.

التَّحْيِيرُ [et-teḥayyur] (تَفَعَّلَ [tefa'ul] vezninde) Bu dahi حَيْرَةٌ [ḥayret] gibi hayrān olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَحْيِيرُ الرَّجُلِ بِمَعْنَى حَارٍ Ve su bir yerde irkilip beri öte çalkanıp dönmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: تَحْيِيرُ الْمَاءِ إِذَا دَارَ وَاجْتَمَعَ Ve bir mahal su ile dopdolu olmak ma'nāsına müsta'meldir, güyā ki bir tarafa cereyānı bilmez olur; yukālu: تَحْيِيرُ الْمَكَانِ بِالْمَاءِ إِذَا امْتَلَأَ Ve delikanlının civanlığı gāyet ve kemāle resīde olmakla a'zā ve endāmında kat'ā noksān şā'ibesini kalmayıp tammü's-şebāb olmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: تَحْيِيرُ الشَّبَابِ إِذَا تَمَّ أَحَدًا مِنَ الْجَسَدِ كُلِّ مَا حَذَرَ يَغْنِي وَتَمَّ جَسَدُهُ Ve havā yüzünde sehāb bir tarafa teveccüh eylemeyip olduğu yerde durmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: تَحْيِيرُ السَّحَابِ إِذَا لَمْ يَتَّجِهْ جِهَةً Ve kap bir nesne ile dopdolu olmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: تَحْيِيرَتِ الْجُفْنَةِ إِذَا امْتَلَأَتْ دَسِمًا وَطَعَامًا

الْإِسْتِحَارَةُ [el-istiḥāret] تَحْيِيرُ [teḥayyur]

ile ma'nā-yı evvel ve sānī ve sāliste mürādiftir. Esās'ın kavline göre mecmū'uyla mürādiftir; yukālu: اسْتَحَارَ الرَّجُلُ وَاسْتَحَارَ الْمَكَانَ بِالْمَاءِ وَاسْتَحَارَ الشَّبَابَ بِمَعْنَى تَحْيِيرٍ

الْحَيِيرُ [el-ḥayyir] (كَيْسٌ [keyyis] vezninde) Kaplayı buluta denir, غَيْمٌ [gaym] ma'nāsına.

الْحِيَرُ [el-ḥiyer] (عَبَّ [ʿineb] vezninde) ve **الْحَيَرُ** [el-ḥayer] (fethateynle) Māl-ı kesire ve ehl ü müte'allakāt-ı kesireye denir.

الْحَيْرَةُ [el-Ḥiret] (ḥā'nın kesriyle) Neysābūr'da bir mahalle adıdır. Qāḍī-i Neysābūr Muḥammed b. Aḥmed b. Ḥafş oradandır. Ve Kūfe kurbünde bir belde adıdır; nisbetlerinde حَيْرِي [Ḥiriyy] denir, kıyās üzere ve حَارِي [Ḥāriyy] dahi mesmū'dur, gayr-i kıyās üzere; Ka'b b. 'Adiyy el-Ḥirī bu Ḥire'dendir. Ve Fārs ülkesinde bir karye ve 'Āne kurbünde bir belde adıdır. A'lāmdan Muḥammed b. Mukārim oradandır.

الْحَيْرَتَانِ [el-Ḥiretān] (tesniye bünyesiyle) Ḥire ile Kūfe murād olunur.

الْمُسْتَحِيرَةُ [el-Musteḥiret] Bir belde adıdır. Ve et yağıyla dopdolu olan kavataya ve çanağa vasf olur.

الْمُسْتَحِيرُ [el-musteḥir] (hā'sız) Beyābānın arkuru tarafına sālīk olan yola itlāk olunur ki nereye müsıl olacağı ma'lūm olmaz. Ve şol sakīl ve kesif sehāba itlāk olunur ki bir tarafa sevk eder yel olmamakla mütereddid olarak mütevakıf ola.

الْحَيَارَانِ [el-Ḥiyārān] (ḥā'nın kesriyle) Bir mevzi'dir.

حَيْرَةٌ [Ḥayyiret] (كَيْسِيَّةٌ [keyyisette] vezninde) Yemāme'de cebel-i Niṭā'da bir beldedir.

الْحَيْرُ [el-ḥayr] (غَيْرٌ [ḡayr] vezninde) Mevāṣī ağılına yāhūd çayır koruluğuna şebīh olan yere denir. Ve

حَيْرٌ [Ḥayr] Surre-men-re'ā nām kasabada bir kasr ismidir.

الْحَيْرَةُ [el-ḥayret] (مَيْرَةٌ [meyret] vezninde) Çayırılı çemenli sebzezār yere denir; yukālu: أَضْبَحَتِ الْأَرْضُ حَيْرَةً أَي مَحْضَرَةً مُبْقَلَةً

حَيَارُ بَنِي الْقَعْقَاعِ [Ḥiyāru Beni'l-Ḳa'qā'c] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Ḳinnesrīn beriyyesinde bir nāhiyedir.

الْحَارَةُ [el-ḥāret] Hāneleri birbirine karīb ve sıkça olan şehir mahallesine denir; yukālu: دَارُهُ فِي حَارَةِ فُلَانٍ وَهِيَ كُلُّ مَحَلَّةٍ دَنَتْ مَنَازِلَهُمْ

الْحُرَيْرَةُ [el-Ḥureyret] (جُهَيْتَةٌ [cuheyret] vezninde) Dimāşḡ şehrinde bir mahalledir; muhadisīnden İbrāhīm b. Mes'ūd el-Ḥuveyrī oradandır.

حَيْرِ بَيْرٍ [ḥīre bīre] (ḥā'nın ve bā'nın kesri ve rā'ların feth üzere bināsıyla) ve

حَيْرِ بَيْرٍ [ḥīrin bīrin] (cerr ve tenvīnle) حُورٌ إِنَّهُ فِي حَيْرِ بَيْرٍ وَفِي حُورٍ بَيْرٍ ke-mā tekaddeme.

FASLU'L-ḤĀ'İ'L-MU'CEME

(فَضْلُ الْحَاءِ الْمُعْجَمَةِ)

[خ ب ر]

الْحَبِيرُ [el-ḥaber] (fethateynle) نَبَأٌ [nebe'] ve حَدِيثٌ [ḥadīṣ] ma'nāsınadır ki nakl ve taḥdīs olunan kelāmdan 'ibārettir, Fārisīde peyām ve peygām ve Türkīde salık ta'bīr olunur. Cem'ī اَحْبَارٌ [aḥbār] ve cem'ü'l-cem'ī اَحَابِيرٌ [eḥābīr]dir.

الْحَابِيرُ [el-ḥābīr] ve

الْحَبِيرُ [el-ḥabīr] ve

الْحَبِيرُ [el-ḥabīr] (كَيْفٌ [ketif] vezninde) ve

الْحُبْرُ [el-ḥubr] (جُحْرٌ [cuḥr] vezninde) Sıfatlardır, haber bilen kimseye denir; yukālu: هُوَ حَابِرٌ وَحَبِيرٌ وَحَبْرٌ وَحَبْرٌ أَي عَالِمٌ بِالْحَبْرِ

الْإِحْبَارُ [el-iḥbār] (hemzenin kesriyle) Haber vermek ma'nāsınadır; yukālu: اَحْبَرَهُ أَي عَمَّرَهُ بِالسُّبْحِيِّ إِذَا أَنْبَأَهُ بِهِ Ve sütlü nākayı pek süti çok bulmak ma'nāsınadır; tekūlu: اَحْبَرْتُ اللَّفْحَةَ أَي وَجَدْتُهَا غَزِيرَةً

الْحَبِيرُ [el-ḥibr] ve

الْحَبِيرَةُ [el-ḥibret] (ḥā'ların kesri ve zam-mıyla) ve

الْمَحْبَرَةُ [el-maḥberet] (mīm'in ve bā'nın fethiyle) ve

الْمَحْبُرَةُ [el-maḥburet] (mīm'in fethi ve rā'nın zammıyla) Bir nesneyi künh ve hakīkati üzere bilmek ma'nāsınadır; yukālu: حَبَرَ الرَّجُلُ بِالشَّيْءِ وَحَبَرَهُ وَحَبَرَهُ خَبْرًا وَخَبْرَةً وَمَحْبَرَةً وَمَحْبُرَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالْأَوَّلِ إِذَا عَلِمَهُ يَعْنِي بِكُنْهِهِ وَحَقِيقَتِهِ Ve bunlar ism olarak isti'māl olunur ve minhu tekūlu: لِي بِهِ خَبْرٌ وَخَبْرَةٌ لَأَخْبِرَنَّ خَبْرَكَ Ve tekūlu: وَمَحْبَرَةٌ وَمَحْبُرَةٌ أَي عَلِمْتُكَ Ve بَضَمَ الْحَاءِ أَي لِأَعْلَمَنَّ عِلْمَكَ

خُبْرٌ [ḥubr] (ḥā'nın zammıyla) ve

خَبْرَةٌ [ħibret] (hā'nın kesriyle) Bir şey'i gereği gibi bilmek için yoklayıp sınamak ma'nāsınadır; yukālu: خَبْرَهُ خُبْرًا وَخَبْرَةً مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا بَلَاهُ وَجَدْتُ النَّاسَ أُخْبِرُ "تَقْلَهُ" أَيَّ وَجَدْتُهُمْ مَقُولًا فِيهِمْ هَذَا أَيُّ مَا مِنْ أَحَدٍ إِلَّا وَهُوَ مَسْحُوطُ الْفَعْلِ عِنْدَ الْخَبْرَةِ Gerçi mü'ellif kelām-ı mezbūrun kā'ilin sükūt edip lākin kütüb-i ehādīste Ebu'd-Derdā' hazretlerine ma'zūvv olmakla işāret olundu. Bunda خُبْرٌ kelimesi emr-i hāzırdır, süret-i emrde haberdır ve قَلِيٌّ kelimesi قَلِيٌّ [qaly] lafzından müstakbeldir, meczūmdur. قَلِيٌّ [qaly] bugz ma'nāsınadır ve hā' sektiyyedir, İfādāda خَبْرْتُهُمْ قَلِيٌّ sebkindedir. Nāsin pek bevātın-ı ahvāline im'ān eyleme ki zīrā hakāyık-ı ef'āl ve dekāyık-ı atvārlarına muttalī' olduğunda ekserī zāhirlerine küllī muhālefet olmakla elbette onlara bugz ve 'adāvete mecbūr olacağın derkārdir, husūsan fī zemāninā selām verecek adam bulamazsın. Kendi nefsimiz dahi o makūledendir, 'asamenallāhu ta'ālā ve tahherenā min ednāsi's-sum'ati ve'n-nifāki ve'r-riyā'i. Ve

خُبْرٌ [ħubr] ve

خَبْرَةٌ [ħibret] Ta'amı yağlı yapmak ma'nāsınadır; yukālu: خَبْرَ الطَّعَامِ خُبْرًا وَخَبْرَةً إِذَا دَسَّمَهُ

الْإِحْتِبَارُ [el-iħtibār] [ifti'āl] [ifti'āl] vezninde) Bu dahi bir şey'i gereği gibi bilmek ma'nāsınadır; yukālu: إِحْتَبَرَ الشَّيْءَ إِذَا عَلِمَهُ بِكُنْهِهِ Ve bir nesneyi gereği gibi bilmek için yoklayıp sınamak ma'nāsınadır; yukālu: إِحْتَبَرَهُ إِذَا بَلَاهُ [tecribet] merreten ba'de-uhrā sınamak olmakla إِحْتِبَارٌ [iħtibār] ile farkı olmuştur.

التَّحْبِيرُ [et-teħabbur] (تَفْعُلُ) [tefa'ul] vez-

ninde) Bu dahi bir nesneyi bi'l-hakīka bilmek ma'nāsınadır; yukālu: تَحَبَّرَهُ بِمَعْنَى إِحْتَبَرَهُ يَعْنِي عِلْمَهُ Ve bir adamdan haber sor-mak ma'nāsınadır; yukālu: تَحَبَّرَ فُلَانًا إِذَا سَأَلَهُ الْخَبْرَ Ve birkaç kimseler kendi beyinlerinde koyun iştirā ve zebh edip etini bölüşmek ma'nāsınadır; yukālu: تَحَبَّرَ الْقَوْمُ إِذَا اشْتَرَوْا شَاءً يَبْنَهُمْ فَذَبَحُوهَا وَافْتَسَمُوا لَحْمَهَا

الْحَبْرُ [el-ħabr] (hā'nın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Büyük azık çantasına denir, tūşe-dān-ı büzürğ ma'nāsına; hā'nın kesriyle de cā'izdir. Cem'ī خُبُورٌ [ħubūr] gelir. Bu ma'nādandır ki 'Arablar "Filān bildiği haberi aslā ketm eylemeyip mecmū'unu filāna nakl ve ihbār eyledi" diyecek yerde أَخْبَرَهُ خُبُورَهُ derler, مَا عِنْدَهُ أُنْبَاءٌ ما'nāsına. Ve **خَبْرٌ** [ħabr] Sütü pek çok nākaya denir; hā'nın kesriyle de lügattır. Bunun da cem'ī خُبُورٌ [ħubūr] gelir. Ve

خَبْرٌ [ħabr] Şīrāz'da bir karye adıdır; sāhibü'l-*Musned* Faḍl b. Ḥammād el-Ḥabrī oradandır. Ve Yemen'de bir karye adıdır. Ve

خَبْرٌ [ħabr] Ekine denir, زُرْعٌ [zer'c] ma'nāsına. Ve dağlarda su irkilecek yere denir. Ve سِدْرٌ [sidr] ağacına denir ki 'Arabistān kirazı ta'bir olunur.

الْخَبْرَاءُ [el-ħabrā'] [ṣaħrā'] vezninde) Bu dahi büyük azık çantasına denir, mezāde-i 'azīme ma'nāsına. Ve سِدْرٌ [sidr] ağacının menbiti olan ovaya denir. Cem'ī خَبَارِيٌّ [ħabārā] gelir hā'nın ve rā'nın fetihle ve خَبَارِيٌّ [ħabārī] gelir rā'nın kesriyle ve خَبْرَاوَاتٌ [ħabrāvāt] gelir, خَبْرَاوَاتٌ [ħabrāvāt] gibi ve خَبَارٌ [ħibār] gelir hā'nın kesriyle. Ve

خَبْرَاءٌ [ħabrā'] سِدْرٌ [sidr] ağacının diplerinde olan küçük havuz gibi su irkilecek yere

denir.

الْحَبِيرُ [el-ḥabir] [كَتِفٌ [ketif] vezninde) Bu dahi سِدْرٌ [sidr] ağacına denir.

الْحَبِيرَةُ [el-ḥabiret] [فَرِيحَةٌ [ferihāt] vezninde) Bu dahi سِدْرٌ [sidr] ağacının menbiti olan ovaya denir.

الْحَبَارُ [el-ḥabār] [سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Şol arza denir ki toprağı yumuşak ve gevşek ola, şöyle ki dābbe giderken gāh gömülüp ve gāh sarsılır ola; ve minhu'l-meselu: "مَنْ تَجَبَّبَ الْحَبَارَ أَمِنَ الْعَثَارَ" Ya'nī "حَبَارٌ [ḥabār] dedikleri arz-ı mezküreden bertaraf olup onda gezmeyen adam tökezliyip yıkılmaktan emīn olur." Ve

حَبَارٌ [ḥabār] [جَرَائِمٌ [cerāšim] ma'nāsınadır ki جُرُثُومٌ [cursūm] cem'idir, eṣcār diplerinde müctemir olan toprağa denir. Ve tarla sıçanının yuvasına denir.

الْحَبِيرُ [el-ḥaber] (fethateynle) Peyām ma'nāsınadır ki zikr olundu. Ve

حَبِيرٌ [ḥaber] Masdar olur bir yerin حَبَارٌ [ḥabār]ı ya'nī sıçan delikleri çok olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَبِيرَتِ الْأَرْضِ حَبِيرًا مِنْ: الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَثُرَ حَبَارُهَا

فَيْفَاءُ الْحَبَارِ [Feyfā'u'l-Ḥabār] yāhūd

فَيْفَاءُ الْحَبَارِ [Feyfu'l-Ḥabār] (fā'ların fethiyale) 'Akik-i Medīne nevāhīsinde bir mevzi' adıdır.

الْمُحَابَرَةُ [el-muḥāberet] [مُفَاعَلَةٌ [mufā'let] vezninde) Tarladan hāsıl olan galleinin nısfı yāhūd süls ve rub'u gibi hisse-i mu'ayyene üzere 'akd-i müzāra'atla ekin ekmek ma'nāsınadır. Kāle'ş-şārih ve minhu'l-hadīsu: "نَهَى عَنْ أَنَّهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ" وَهِيَ الْمُحَابَرَةُ" Ve

مُحَابَرَةٌ [muḥāberet] [مُؤَاكِرَةٌ [mu'ākeret] ma'nāsınadır ki zirā'at için bir adama tarla

tahsīs eylemektir; yukālu: حَابِرُهُ إِذَا أَكَرَهُ

الْحَبِيرُ [el-ḥibr] (ḥā'nın kesriyle) مُحَابَرَةٌ [muḥāberet]nin ma'nā-yı evvelinden ismidir; yukālu: إِنْ عَقَدَ بَيْنَهُمَا حَبِيرٌ أَيْ عَقَدَ الْمُرَارَعَةَ عَلَى الْبَيْضِ وَنَحْوِهِ

الْحَبِيرُ [el-ḥabīr] [أَمِيرٌ [emīr] vezninde) İkinciye denir, أَكَّارٌ [ekkar] ma'nāsına. Ve hāssaten 'ālim-billāh olan merd-i āgāha denir; yukālu: رَجُلٌ حَبِيرٌ أَيْ عَالِمٌ بِاللَّهِ تَعَالَى Ve deve tüyüne denir, وَبِرٌّ [veber] ma'nāsına. Ve 'uṣb ve nebāta denir. Ve devenin ağızı köpüğüne denir. Ve kılların ve tüylerin döküntüsüne denir, نُسَالَةُ الشَّعْرِ [nusāletu's-ṣa'ar] ma'nāsına. Ve

حَبِيرٌ [Ḥabīr] Muhaddisinden Aḥmed b. 'Imrān'ın pederinin ceddı ismidir.

الْحَبِيرَةُ [el-ḥabīret] [سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Bedenden dökülen kılların ve tüylerin bir tā'ifesine ya'nī bir külçesine ve bir tutamına denir. Hā-i vāhdet tahsīs içindir. Ve bir niçe kimseler beynlerinde iştirā ve zebh olunup eti taksīm olunacak koyuna denir. Ve şol koyun yününe denir ki ibtidā kırkmada kırkılmış olmakla pek iyi ve güzel ola.

الْحُبِيرَةُ [el-ḥubret] (ḥā'nın zammiyle) Bu dahi etini bölüşmek için birkaç adamların beynlerinde müştereken iştirā ve zebh olunan koyuna denir. Ve kap içre irice bir küme tiride denir; yukālu: فِي الْجَفْنَةِ حُبِيرَةٌ أَيْ تَرِيدَةٌ صَحْمَةٌ Ve şol hisseye denir ki hīn-i kısımda ahz olunur, et ve balık ve sā'ir nesne olsun. Ve ehl ve 'ayāl için iştirā olunan şey'e denir, ekmek ve ta'am ve et gibi. Ve takdīm olunan şey'e denir. Ve misāfir kısmının sofrā içre yola götürdüğü ta'ama denir. Ve şol çanağa ve kavataya denir ki içinde dört yāhūd beş beyninde et ve ek-

mek ola.

الْمَحْبَرَةُ [el-maḥberet] (مَنْظَرَةٌ [manzarat] vezninde) Memşā ve kenīfe denir, مَحْرَاةٌ [maḥre'et] ma'nāsına. Ve مَرَاةٌ [mer'āt] ve مَنْظَرَةٌ [manzarat]ın nakizine denir ki insānın haber verip tavsīf eyleyecek sıfatından şibārettir; yukālu: فَلَانَ مَلِيحَ الْمَنْظَرَةِ وَكَرِيمَ الْمَحْبَرَةِ

الْحَابُورُ [el-ḥābūr] (كَأْفُورٌ [kāfūr] vezninde) Bir nebāt adıdır. Ve Re'su 'Ayn ile Furāt beyninde bir nehrin ismidir ki Raḫka kazāsındadır. Ve Dicle-i Mavşil şarkisinde bir nehr-i diğerin ismidir. Ve bir vādī adıdır.

حَابُورَاءُ [Ḥābūrā'] (medd ile) Bir mevzi' adıdır.

حَيْبَرُ [Ḥayber] (حَيْدَرٌ [ḥayder] vezninde) Medīne kurbünde hısn-ı ma'rūf adıdır. Şārih der ki Ḥayber vilāyetinin adıdır, yedi hısnı müştemeldir. A'flāmdan Aḫmed b. 'Abdulḳāhir ve Muḫammed b. 'Abdul'azīz el-Ḥayberiyyān gūyā ki Ḥayber'de tevellüd eylemişlerdir, ya'nī Ḥayberiyyü'l-asl olmaları muhakkak değildir. Ve

حَيْبَرُ [Ḥayber] Esmādandır: 'Alī b. Muḫammed b. el-Ḥayber muhaddisīndendir.

الْحَيْبَرِيُّ [el-ḥayberīyy] (yā-yı nisbetle ve ba'zı nüshada maksüren vāki'dir) Mutlakan kara yılana denir.

خَابِرَانَ [Ḥāberān] (bā'nın fethiyle) İrān'da Seraḫs ile Ebīverd beyninde bir nāhiye adıdır. Ve bir mevzi' ismidir.

الْإِسْتِحْبَارُ [el-istiḥbār] Bir kimseden bir haber sormak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَحْبَرَهُ إِذَا سَأَلَ الْحَبْرَ

التَّحْبِيرُ [et-taḥbīr] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde)

Haber vermek ma'nāsınadır; yukālu: تَحْبِيرًا بِمَعْنَى أَحْبَرَهُ **حَبْرِينَ** [Ḥabrīn] (قَزْوِينَ [qazvīn] vezninde) Bust kazāsında bir karye adıdır.

الْمَحْبُورُ [el-maḥbūr] Katıklığı hoş olan yiyeceğe denir; yukālu: إِدَامٌ مَحْبُورٌ أَيْ شَارِيهِنِ بَيَانِنَا غَوْرَةَ تَائِيْبُ'ل-إِدَامِ

الْحَبُورُ [el-ḥabūr] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Arslana denir.

حَبْرَةٌ [Ḥabiret] (نَبِيْقَةٌ [nebiqat] vezninde) Benū Tağlib yurdunda bir su adıdır.

حَبْرَاءُ الْعِدْقِ [Ḥabrā'u'l-'īzḳ] (zāl-ı mu'ceme ile غَبْرَاءُ الرِّزْقِ [gabrāu'r-rizḳ] vezninde) Sāmān türābında bir mevzi' adıdır.

الْحَبَابِيرُ [el-Ḥabā'ir] Zī Cebele b. Sevād evlādından bir kimsedir ki Kulāf kabīlesinden bir batnın pederidir; muhaddisīnden Ebū 'Alī el-Ḥabā'irī ve tābi'ından Suleym b. 'Amir el-Ḥabā'irī ve muhaddisīnden 'Abdullāh b. 'Abdulcebbār el-Ḥabā'irī o batndandır. Ve Muḫammed b. 'Alī el-Ḥābirī ki نَاصِرِيٌّ [naširiyy] veznindedir, muhaddisīndendir.

[خ ب ج ر]

الْحَبْبَجُرُ [el-ḥabcer] (cīm'le جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) ve

الْحُبَابِيرُ [el-ḥubācir] (عُلَابِيٌّ [ulābiḥ] vezninde) Karnı büyük, vücūdu sölpük adama denir.

[خ ت ر]

الْحَاتِرُ [el-ḥatr] (ḥā'nın fethi ve tā-yı fevkiyenin sükūnuyla) ve

الْحُتُورُ [el-ḥutūr] (فُعُودٌ [fu'ūd] vezninde) Bir adamı aldayıp gadr ve hayf eylemek, 'alā-kavlin akbeh ve eşna' vechile gadr

eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَتَرَهُ حَتْرًا وَحَتْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا عَدَرَهُ وَخَدَعَهُ أَوْ أَفْسَحَ الْعَدْرَ Ve bir adamın gönlü dönüp mi'cesi bulanmak ma'nāsınadır; yukālu: حَتَرَتْ نَفْسُهُ إِذَا حَبَيْتُ وَفَسَدَتْ

الْحَاتِرُ [el-ḥātīr] ve

الْحَاتَارُ [el-ḥattār] [مَكَّارٌ] [mekkār] vezninde) ve

الْحَاتِيرُ [el-ḥatīr] [عَمِيرٌ] [emīr] vezninde) ve

الْحَاتُورُ [el-ḥatūr] [صَبُورٌ] [ṣabūr] vezninde) ve

الْحَاتِيرُ [el-ḥittīr] [سِكِّيتٌ] [sikkīt] vezninde) Ma'nā-yı evvelden vasflardır; tefāvütleri bünye cihetiyledir. Dā'imā nāsa dubara ve hud'a ile gadr ve hayf eder olan mekkār ve gaddāra denir.

الْحَاتِرُ [el-ḥater] (fethateynle) Şol uyuşukluk hâletine denir ki bir mü'essir devā yāhūd zehr tenāvül olundukta vücūda 'arız olur, a'zā' hiss ve hareketten kalır; yukālu: بِهِ حَتْرٌ وَهُوَ حَدْرٌ يَحْضَلُ عِنْدَ شُرْبِ دَوَاءٍ أَوْ سَمٍ

الْحَاتِرُ [et-teḥattūr] [تَفَعُّلٌ] [tefa'ul] vezninde) Vücūd kırıklık peydā edip uyuşuk ve süst ve fātir olmak ma'nāsınadır; yukālu. تَحَتَّرَ

الرَّجُلُ إِذَا تَفَتَّرَ وَاسْتَزَحَى وَكَبِلَ Ve mahmūm olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَحَتَّرَ الرَّجُلُ إِذَا حَمَّ Ve bir adamın derūnu sūt makūlesi nesneyi çok içmekten bulanıp şūrīde olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا اخْتَلَطَ ذَهْنُهُ

مِنْ شُرْبِ اللَّبَنِ وَنَحْوِهِ Ve fātir ve mütেকāsīl kimse gibi yürümek ma'nāsınadır; yukālu: تَحَتَّرَ الرَّجُلُ إِذَا مَشَى مَشْيَةَ الْكَسَلَانِ

الْتَحَاتِيرُ [et-taḥtīr] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) Bir nesne bir adamın derūnunu tagyīr ve ifsād eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَتَرَهُ الشَّرَابُ إِذَا أَفْسَدَ نَفْسَهُ

خ ت ع ر

الْحَتْرَةُ [el-ḥat'aret] [دَحْرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) Muzmahil olmak, izmihlāl ma'nāsınadır.

الْحَيْتَعُورُ [el-ḥayte'ūr] [حَيَزُبُونٌ] [ḥayzebūn] vezninde) Bed-hüy ve bed-mizāc karıya denir; yukālu: امْرَأَةٌ حَيْتَعُورٌ أَي السَّيِّئَةُ الْخُلُقِ Ve serāba denir ki ıssı günlerde ıraktan ova-da su gibi görünür. Ve mutlakan hâlet-i vāhide üzere karār eylemeyiip sūr-at-i zevāl ü izmihlâlde olan şey'e denir, mütelevvin eşhāsın tab' ve tavrı gibi ve zıll ve ikbāl-i dünyā gibi. Ve şol nesneye denir ki be-gāyet ıssı günlerde hāne-i 'ankebūt hey'etinde cevvi-i havādan iplik iplik nāzil olur gibi tahayyül olunur ve bu kesāfet-i havādan neş'et eder ve ona حَيْطٌ بَاطِلٌ [ḥay-tun bāṭil] ve لُعَابُ الشَّمْسِ [lu'ābu'ş-şems] ve مُحَاطُ الشَّيْطَانِ [muḥātu'ş-şeytān] dahi ta'bīr olunur. Ve

حَيْتَعُورٌ [ḥayte'ūr] Dünyāya ıtlāk olunur. Ve kurda denir, ذُنْبٌ [zi'b] ma'nāsına. Ve gül-ı beyābāniye ve dāhiye ve āfete ve şeytāna ve arslana ıtlāk olunur. Ve uzun uzadı fir-kate ve cüdālīga denir. Ve

حَيْتَعُورٌ [ḥayte'ūr] Bir böcek adıdır ki su yü-zünde gezip aslā ārām ve karār eylemez, mütēharrik bi'z-zarürettir.

خ ث ر

الْحَشْرُ [el-ḥaşr] (ḥā'nın fethi ve şā-yı müsellenenin sükūnuyla) ve

الْحُشُورُ [el-ḥuşūr] [فُعُودٌ] [fu'ūd] vezninde) ve **الْحَشَارَةُ** [el-ḥaşāret] [حَسَارَةٌ] [ḥasāret] vezninde) ve

الْحُشُورَةُ [el-ḥuşūret] (ḥā'nın zammıyla) ve **الْحَشَرَانُ** [el-ḥaşerān] [طَيْرَانٌ] [ṭayerān] vezninde) Süt ve bal makūlesi sıvık nes-

setr olunur. İçinde olanı setr eylediği için itlāk olundu. Ondan murād hevdec ve mi-haffe ve şebüriyye makülesidir. Ve

خَدَرٌ [hidr] Arslan yatağı olan büke ve mişeye itlāk olunur.

الْحَادِرُ [el-hādir] خَدَرٌ [hidr]inde ya'nī dā'imā yatağında olan arslana denir ki gezmesi kalil olanıdır; yukālu: أَسَدٌ خَادِرٌ أَيُّ مُقِيمٌ فِي خَدْرِهِ أَيُّ أَجْمَتِهِ

الْحَادِرُ [el-hādir] [gadr] vezninde) Yetişmiş kıza perde ve çar tutundurmak ma'nāsınadır ki bu diyarlarda ferācelendirmek olur; yukālu: خَدَرَ الْبَيْتَ خَدَرَ الْبَيْتَ إِذَا أَلْزَمَهَا الْخَدَرَ Ve bir mahalde dā'imī mukīm olmak ma'nāsına müsta'emeldir; yukālu: خَدَرَ بِالْمَكَانِ إِذَا أَقَامَ بِهِ Ve sürüden bir āhū tahallüf eylemek ma'nāsınadır; yukālu: خَدَرَ الطَّبِيْعُ إِذَا تَخَلَّفَ عَنِ الطَّبِيْعِ Ve ser-geşte ve hayrān olmak ma'nāsınadır; yukālu: خَدَرَ الرَّجُلُ إِذَا تَحَيَّرَ

الْإِحْدَارُ [el-iḥdār] (hemzenin kesriyle) Bu dahi tāze kıza perde ve çar tutundurmak ve ferācelendirmek ma'nāsınadır; yukālu: أَخَدَرَ الْبَيْتَ بِمَعْنَى خَدَرَهَا Ve bir yerde mukīm olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَخَدَرَ بِالْمَكَانِ إِذَا أَقَامَ بِهِ Ve bir 'uzvu uyuşturmak ma'nāsınadır; yukālu: أَخَدَرَ الْعُضْوُ إِذَا جَعَلَهُ خَدِرًا أَخَدَرَ الْقَوْمَ إِذَا دَخَلُوا فِي يَوْمٍ مَطَرٍ وَعَظِيمٍ وَرِيحٍ Ve arslan dā'imā mişede yatağında yatmak ma'nāsınadır; yukālu: أَخَدَرَ الْأَسَدُ إِذَا لَرِمَ الْأَجْمَةَ Ve arslanı yatağı setr ve pinhān eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَخَدَرَ الْعَرِيْنَ الْأَسَدُ إِذَا سَتَرَهُ

التَّحْدِيرُ [et-tahdir] [tef'il] vezninde) Bu dahi tāze kıza perde ve çar tutundurmak ma'nāsınadır; yukālu: خَدَرَ الْبَيْتَ بِمَعْنَى أَخَدَرَهَا

الْمَخْدُورَةُ [el-maḥdūret] ve

الْمَخْدُرَةُ [el-maḥduret] [mekrumet] vezninde) ve

الْمُخَدَّرَةُ [el-muḥadderet] [mu'azzamet] vezninde) Ehl-i perde olan kıza denir.

الْحَادِرُ [el-hādir] (fethateynle) A'zā uyuşturmak ma'nāsınadır ki rüh hassās ve müteharrik bir mertebe galiz olur ki 'uzv hiss ve hareketten mu'attal olur; yukālu: خَدِرْتُ رَجُلِي خَدِرًا مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَفْتَرْتُ وَاسْتَرْخَحْتُ فَلَا تُطِيقُ الْحَرَكَةَ Ve göz bir 'arıza sebebiyle hīre ve fātir olmak, 'alā-kavlin göze toz ve hār u hāşāk makülesi isābet eylemekle ovuşturmaktan sıklet peydā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: خَدِرْتُ الْعَيْنُ إِذَا أَفْتَرْتُ أَوْ خَدِرْتُ فِي الْيَوْمِ خَدَرَ أَيُّ كَسَلٌ وَفُتُورٌ

خَدَرَ [hāder] Yağmura itlāk olunur; perde ma'nāsından me'hūzdur. Ve gecenin zulmetine itlāk olunur; ḥā'nın kesriyle de cā'izdir. Ve mübālagaten pek karanlık olan geceye itlāk olunur; tekülü: غَمِشِينَا خَدَرَ سِرْنَا فِي لَيْلٍ خَدَرَ أَيُّ مُظْلِمٌ Ve mekān-ı muzlime itlāk olunur. Ve ıs-sının ve soğuşun saht ve şedid olmasına denir; yukālu: خَدَرَ الْحَرُّ وَالْبُرْدُ إِذَا اشْتَدَّ

الْحَادِرُ [el-hādir] [ketif] vezninde) Uyuşuk 'uzva denir; yukālu: غَضُوْ خَدِرٌ وَرَجُلٌ خَدِرَةٌ أَيُّ فَاتِرَةٌ لَيْلٌ خَدَرَ أَيُّ مُظْلِمٌ وَلَيْلَةٌ خَدِرَةٌ

الْأَخْدَرُ [el-aḥder] [aḥmer] vezninde) ve

الْحُدَارِيُّ [el-ḥudāriyy] [gūrabīyy] vezninde) Bunlar da pek karanlık geceye denir; yukālu: لَيْلٌ أَخَدَرٌ وَخُدَارِيٌّ أَيُّ مُظْلِمٌ

الْأَحْدَرِيُّ [el-aḥderiyy] (yā-yı nisbetle) Hımār-ı vahşīye denir.

Mü'ellifin beyânına göre أَحْدَرُ [Aḥder] şāhān-ı 'Acemden Erdeşir b. Bābek atlarından bir aygırın ismi olup bir gün tavīlesinden tavahhüş ve nefret ve beyābāna firār eyledi. Kāzime sahrāsında hımār-ı vahşiler ile muhtelit olup bir dişî hımāra aşmakla ondan bir veled hāsıl olup gittikçe tenāsül eylediler. Ona mensub olana أَحْدَرِيُّ [aḥderiyy] dediler. Kāle: وَهُوَ مِنَ الْأَحْدَرِيَّاتِ وَهِيَ الْحُمُرُ نُسِبَتْ إِلَى أَحْدَرَ حِصَانٍ كَانَ لِأَرْدَشِيرِ بْنِ بَابُكٍ تَوَحَّشَ فَضَرَبَ فِيهَا تَقْوُلَ فِي الْأَحْمَقِ "هُوَ مِنْ بَنَاتِ أَحْدَرَ" أَوْ مِنْ بَنَاتِ أَكْدَرَ وَهُوَ فَحْلٌ مِنْ حُمُرِ الْوَحْشِ

الْحَدْرُ [el-ḥadur] [نَدُسٌ [nedus] vezninde) Bu dahi muzlim geceye denir.

الْحُدَارِيَّةُ [el-ḥudāriyyet] [غُرَابِيَّةٌ [gürābiyyet] vezninde) Tavşancıl kuşuna itlāk olunur, tesettir ederek şikāra tarassud ve hücum eylediği için.

الْحُدْرَةُ [el-ḥudret] (ḥā'nın zammıyla) Zulmet-i şedīdeye denir. Ve

حُدْرَةٌ [Ḥudret] Bir ma'rūf kancık eşeğin ismidir. Ve Ensār'dan bir cemā'atin ismidir. Ve Ḥudret b. Kāhil, Beliyy kabilesindedir ve Ḥabīb b. Ḥudre tābi'inden muhaddistir.

حِدْرَةٌ [Ḥidret] (ḥā'nın kesriyle) 'Amr b. Zuhl b. Şeybān nām kimsenin lakabıdır.

حَدْرَةٌ [Ḥadret] [تَمْرَةٌ [temret] vezninde) 'Abīde nām kimsenin cāriyesi ismidir ki muhaddisedir. Ve 'Aşim b. Ḥadre rivāyet-i hadīs eylemiştir.

الْحَدْرِيُّ [el-Ḥadāriyy] (fethateynle) Muḥammed b. Ḥasan nām muhaddisin nisbetidir.

الْحَدْرِيُّ [el-ḥudriyy] [كُرْدِيٌّ [kurdiyy] vez-

ninde) Siyāh eşeğe itlāk olunur.

حَدَارٌ [Ḥudār] [غُرَابٌ [gürāb] vezninde) Kilāb kabilesinden Ḳaṭṭāl nām kimsenin feresi ismidir.

حِدَارٌ [Ḥidār] [كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Yemen'de şehir-i Şan'ā kazāsında bir kal'a adıdır.

الْأَحْدَرِيَّةُ [el-aḥderiyyet] Zikr olunan أَحْدَرُ [Aḥder] nām aygırın dölllerinden olan at sürüsüne denir; yukālu: فَرَسٌ أَحْدَرِيٌّ خَيْلٌ أَحْدَرِيَّةٌ

الْحَدْرَنَى [el-ḥadernā] (fethateynle ve kasr ile) Örumceğe denir, perde-sāz olduğu hasebiyle.

حَدُورَاءُ [Ḥadūrā'] [حَرُورَاءُ [ḥarūrā'] vezninde) Belḥāriş b. Ka'b bilādında bir mevzi' adıdır.

التَّحْدَرُ [et-teḥaddur] [تَفَاعُلٌ [tefa'ul] vezninde) ve

الْإِحْتِدَارُ [el-iḥtidār] [إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Perdelenmek ve perde tutunmak ma'nāsındadır; yukālu: تَحْدَرُ وَاحْتَدَرَ إِذَا اسْتَتَرَ

الْمُحْدَرُ [el-muḥder] [مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) ve

الْمُحْدِرُ [el-muḥdir] [مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Mīşe içre dā'imā yatağında olan arslana denir, mīşe kendini setr ve kendisi mīşeye mülāzemet eylediği için; niteki zikr olundu.

الْحُدْرِيُّ [el-ḥudriyy] [زُفْرِيٌّ [zuferiyy] vezninde) Pek siyāh olan deveye itlāk olunur; yukālu: بَعِيرٌ حُدْرِيٌّ أَيَشْدِيدُ السَّوَادِ

الْحَدْرَةُ [el-ḥadiret] [زَنِیْحَةٌ [zeniḥat] vezninde) Henüz nuzc ve kemāl bulmaksızın ağacından sākıt olan hurmāya denir; yukālu: تَمْرَةٌ حَدْرَةٌ إِذَا كَانَتْ تَقَعُ قَبْلَ أَنْ تَنْصَجَ

[خ ذ ر]

الْحَدَافِرُ [el-ḥudāfir] (fā'yla غَلَابِطُ [ʿulābiṭ] vezninde) Eski esvāba denir, ثِيَابٌ خُلْفَانٌ ma'nāsına. Şārihin beyânına göre müfredi حَدْفَرَةٌ [ḥadferet] olmak mümkündür.

[خ ذ ر]

الْحُدْرَةُ [el-ḥuzret] (hā'nın zammı ve zāl-ı mu'cemenin sükūnuyla) حُدْرُوفٌ [ḥuzrūf] ma'nāsınadır ki Türkîde etfâlin tırlı ta'bîr ettikleri oyuncağa denir.

الْحَاذِرُ [el-ḥāzir] Dā'imā sultān ve vāliden yāhūd borçludan benim gibi müstetir ve nihān olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ حَاذِرٌ أَي مُسْتَتِرٌ مِنْ سُلْطَانٍ أَوْ غَرِيمٍ

[خ ذ ف ر]

الْحَدْفَرَةُ [el-ḥazferet] (hā'nın ve fā'nın fethiyle) Bez pāresine denir, قِطْعَةُ الثُّوبِ [kit'atu's-sevb] ma'nāsına.

الْحَدَنْفَرَةُ [el-ḥaznferet] (عَضْنَفَرَةٌ) [ḡadanferet] vezninde) Şol hatuna denir ki tekellüm ederken savtı gūyā ki burnunun deliklerinden çıkar ola, Türkîde fan fan ta'bîr olunur; yukālu: إِمْرَأَةٌ حَدَنْفَرَةٌ أَي خَفْحَافَةٌ الصَّوْتِ كَأَنَّهُ يَخْرُجُ مِنْ مُنْحَرِفِهَا

[خ ذ ر]

الْحَرِيرُ [el-ḥarîr] (ṣarîr) [ṣarîr] vezninde) Su akarken çağlamak ma'nāsınadır; yukālu: حَرَّ الْمَاءِ حَرِيرًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا صَاتَ Kezālîk yel eserken ve tavşancıl kuşu uçarken fişıldamak ma'nāsınadır; yukālu: حَرَّتِ الرِّيحُ وَالْعُقَابُ إِذَا صَاتَتْ حِينَ حَفَّتْ Ve uykuda horuldamak ma'nāsınadır; yukālu: حَرَّ النَّائِمِ إِذَا غَطَّ

حَرِيرٌ [ḥarîr] İki yüksek tepelerin beyninde olan düz ve oturaklı yere denir. Cem'i أَحْرَةٌ [eḥirret]tir. Ve

حَرِيرٌ [Ḥarîr] Yemāme'de bir mevzi' adıdır. **الْحَرْحَرُ** [el-ḥarḥar] (zəmzəm) [zemzem] vezninde) ismdir, su çağlıtısına ve yel ve kuş fişlıtısına denir.

الْحَرْحَرَةُ [el-ḥarḥaret] (zəlzelet) [zelzelet] vezninde) Uykuda horuldamak ma'nāsınadır; yukālu: حَرْحَرَ النَّائِمُ إِذَا غَطَّ Ve kaplan ve kedi mırıldamak ma'nāsınadır; yukālu: حَرْحَرَ السَّمُرُ وَالسَّنُونُورُ إِذَا صَاتَ بِالْحَرْحَرِ

الْحَرُّ [el-ḥarr] (cer) [cerr] vezninde) ve

الْحُرُورُ [el-ḥurūr] (ḡurūr) [ḡurūr] vezninde) Mutlakan düşmek, 'alā-kavlin yüksekten aşağıya düşmek ma'nāsınadır; yukālu: حَرَّ الرَّجُلُ حَرًّا وَحُرُورًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا سَقَطَ أَوْ مِنْ غُلُوبٍ إِلَى سَفْلٍ Ve

حَرٌّ [ḥarr] Yarmak ma'nāsınadır; yukālu: حَرَّ الشَّيْءُ إِذَا سَقَطَ Ve bir adam üzere 'akl ve zihnine gelmez yerden ansızın hücum eylemek ve varıvermek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: حَرَّ عَلَيْنَا نَاسٌ مِنْ بَنِي فُلَانٍ أَي هَجَمُوا عَلَيْنَا مِنْ مَكَانٍ لَا نَعْرِفُ حَرَّ فُلَانٍ إِذَا مَاتَ

الْحُرُّ [el-ḥurr] ve

الْحُرِّيُّ [el-ḥurriyy] (hā'ların zammıyla) Değirmenin ağızına ya'nî boğaz dedikleri deliğine itlak olunur ki oradan buğday vaz olunur. Ve

حُرٌّ [ḥurr] Hubübāttan bir nev' habbe isimdir ki müdevver olur. Türkîde hürle ve geleçeri (?) dedikleri galle olacaktır. Ve kulağın dibine denir; yukālu: صَرَبَهُ حُرُّهُ أَي فِي أَضَلِّ أَدْبِهِ Ve sel suyu yardığı yara ve hendeğe denir. Cem'i حِرْرَةٌ [ḥireret] gelir, عَيْبَةٌ [inebet] vezninde.

حُرَّةٌ [Ḥurret] (hā'nın zammıyla) Esāmîdendir: Ya'küb b. Ḥurre ed-Debbāğ

muhaddisinden za'fū'r-rivāyettir. Ve Aḥmed b. Muḥammed b. 'Ömer b. Ḥurre muhaddistir. Ve Bahā'uddevle Ḥurre Feyrūz b. 'Aḍuddevle ed-Deylemī' dir ki Deyālime'den bir şāh idi.

الْحَرَّارَةُ [el-ḥarrāret] (ḥā'nın fethi ve rā'nın şeddesiyle) Etfāl la'iblerinden bir la'ib adıdır ki nısf-ı na'ı kadar bir tahta-i masnū'a bir ip bağlayıp bir ucunu parmağına geçirdikten sonra o ipi ona dolayıp kendi taraflarına doğru çektikçe cıgış cıgış seslenir, Türkīde çakşağı ve ba'zı yerde pırlağış ta'bir ederler. Ve

حَرَّارَةٌ [ḥarrāret] Bir kuş adıdır ki göçegen kuşundan büyük olur. Cem'î حَرَّارٌ [ḥirār] gelir ḥā'nın kesriyle. Ve

حَرَّارَةٌ [Ḥarrāret] Kūfe kurbünde bir mevzi' adıdır.

الْحَرَّارُ [el-Ḥarrār] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Cuḥfe'ye karīb bir mevzi' adıdır.

الْحَرِّيَّانُ [el-ḥirriyān] (صَلِّيَّانٌ [şilliyān] vezninde) Korkak, cebān adama denir.

الْحَرَّاهَارُ [el-ḥarḥār] (شَرَّارٌ [şerşār] vezninde) Çağlayarak akan suya denir ki çağılğan ta'bir olunur.

الْحَرَّحُورُ [el-ḥurḥūr] (سُورُورٌ [sursūr] vezninde) ve

الْحَرَّحِيرُ [el-ḥirḥīr] (جَرَّحِيرٌ [cīrcīr] vezninde) Çok sütlü nākaya denir. Ve

حُرَّحُورٌ [ḥurḥūr] Mat'umāt ve meşrübāt ve melbūsāt ve mefrūşātı husūsunda tena'um ve nezāket ve nezāhet eden adama denir.

الْحَرَّحِيرُ [el-ḥirḥīr] (ḥā'ların kesriyle) حُرَّحُورٌ [ḥurḥūr] ile ma'nā-yı sānīde mürādifdir; yukālu: رَجُلٌ حُرَّحُورٌ وَحَرَّحِيرٌ أَي نَاعِمٌ فِي طَعَامِهِ وَلِبَاسِهِ وَفِرَاشِهِ

الْحَرُّورُ [el-ḥarūr] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde)

Ferci pek sulu olan hatuna denir; yukālu: **إِمْرَأَةٌ حَرُّورٌ أَي الكَثِيرَةُ مَاءِ القُبُلِ** Ve **حَرُّورٌ** [Ḥarūr] Ḥārezm ülkesinde bir kasaba adıdır. Ve

حَرُّورٌ [ḥarūr] Kaplanın ve kedi kısmının mırıldamasına denir. Şārihin beyānına göre bu ma'nāda masdar ve vaf olur; yukālu: **هَرَّةٌ حَرُّورٌ وَلِلْهَرَّةِ حَرُّورٌ**

الْحَرَّحِيرِيُّ [el-ḥirḥiriyy] ve

الْحَرَّحِيرِيَّةُ [el-ḥirḥiriyyet] (ḥā'ların kesriyle) Zā'if ve zebūn baldıra vaf olur; yukālu: **سَاقٌ حَرَّحِيرِيَّةٌ وَحَرَّحِيرِيَّةٌ أَي ضَعِيفَةٌ**

الْتَحَرَّحُورُ [et-teḥarḥur] (تَزَلُّزٌ [tezelzul] vezninde) Karnı büyük olan kimsenin karnı tulum gibi beri öte oynamak ma'nāsınadır; yukālu: **تَحَرَّحَرَ بَطْنُهُ إِذَا اضْطَرَبَ مَعَ الْعُظْمِ**

الْإِنْحِرَارُ [el-inḥirār] (إِنْفِعَالٌ [infī'al] vezninde) Salkı ve sölpük olmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِنْحَرَ الرَّجُلُ وَإِنْحَرَ بَطْنُهُ إِذَا اسْتَوَحَى**

الْحُرَّيرِيُّ [el-ḥureyriyy] (زُبَيْرِيٌّ [zubeyriyy] vezninde) Ece' nām cebel yanında bir suvat ismidir.

الْإِنْحِرَارُ [el-iḥrār] (hemzenin kesriyle) Düşürmek ma'nāsınadır; yukālu: **ضَرَبَ يَدَهُ بِالسَّيْفِ فَأَحْرَهَائِي أَسْقَطَهُ**

خ ز ر

الْحَزْرُ [el-ḥazer] (ḥā'nın ve zā-yı mu'cemenin fethiyle) Bir adamın gözleri hılkı olarak kaypak olmak ma'nāsınadır ki "kirpik sıra bakar" olmaktır. 'Alā-kavlin göz dar ve küçük olmak yāhūd bir tarafıyla bakar şeklinde olmak ya'nī yā kuyruğu yā pınarıyla akar gibi olmak yāhūd tīz tīz gözlerini açıp kapayarak bakar olmak yāhūd gözünün birisi şaşu olmak ma'nāsınadır; yukālu: **حَزَرَ الرَّجُلُ حَزْرًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ تَكْسِيرَ عَيْنِهِ بَصَرَهَا خَلْقَةً أَوْ صَارَتْ**

ضَيْقَةً وَصَغِيرَةً أَوْ كَانَ يَنْظُرُ كَأَنَّهُ فِي أَحَدِ الشَّيْئِينَ أَوْ يَفْتَحُ عَيْنَيْهِ وَيُعْمِضُهُمَا أَوْ أَحْوَلَ أَحَدَ الْعَيْنَيْنِ Ve

خَزْرُ [Ḥazer] Cins-i insāniden bir tā'ifenin ismidir ki Baḥr-i Ḥazar dedikleri Baḥr-i Şīrvān o tā'ifeye muzāftır; sevāhilinde mukīm olurlar. Gözleri dar ve küçük olmakla mübālagaten itlāk olundu. Bunlar fi'l-asl kefere-i Etrāk'tan idi. Ve

خَزْرُ [ḥazer] Yağlı çorbaya denir. Ve Yūsuf b. el-Mubārek el-Mukrī lakabıdır. Ve Muḥammed b. 'Ömer eṣ-Şūfī ceddinin lakabıdır ki muhaddislerdir. Ve Qāsım b. 'Abdurrahmān b. Ḥazer muhaddistir.

الْأَخْزَرُ [el-aḥzer] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) خَزْرُ [ḥazer]-i mezkūrdan vasftır, 'ale'l-ihtilāf gözleri vasf-ı mezkūr üzere olan kişiye denir. Mü'ennesi خَزْرَاءُ [ḥazrā]dır ki göze de vasf olur. Cem'i خَزْرٌ [ḥuzr]dur, حُمْرٌ [ḥumr] gibi.

الْحَزِيرَةُ [el-ḥazīret] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) خَزْرُ [ḥazer] gibi yağlı çorbaya denir Ve

حَزِيرَةٌ [ḥazīret] Un ve ufak kıyılmış et ile olan bulamaç aşına denir. Ve eğer et olmazsa عَصِيدَةٌ [aṣīdet] denir. 'Alā-kavlin et suyuna ayrıca un islağını karıştırmakla olan çorbaya denir.

Mütercim der ki *Elfiyye*-i 'Irākī şerhinde Şehāvī merhūmun tasrīhī üzere Şiddīk-i Ekber hazretlerini bu ta'ām ile tesmīm eylediler. Etubbā-yı ashābdan Ḥāriş b. Kelede ile ekle mübāşeret ve birer lokma tenāvül 'akibinde Ḥāriş feryād edip "Yā halīfe, semm-i sene 'ale't-tahkīk bu ta'āmda mevcūddur!" dedikte terk olunup fi'l-vākī' sene tamāmında ikisi dahi şehīden rihlet eylediler. İntehā. Ve ta'ām-ı mezburē خَزِيرٌ [ḥazīr] dahi derler hā'sız.

الْحَزْرُ [el-ḥazr] (ḥā'nın fethi ve zā'nın sükūnuyla) Göz ucuyla bakmak ma'nāsınadır ki hod-bīn ve 'adū bakışıdır; yukālu: إِذَا الرَّجُلُ خَزْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا نَظَرَ بِلَخْظِ الْعَيْنِ Ve bir kimse yā bir nesne dāhiyelenmek ma'nāsınadır; yukālu: خَزْرَ إِذَا تَدَاهَى Ve kaçmak ma'nāsınadır; yukālu: خَزْرَ الرَّجُلِ إِذَا هَرَبَ

الْحِنْزِيرُ [el-ḥinzīr] (ḥā'nın kesriyle) Hayvān-ı ma'rūftur ki Fārisīde hūk ve Türkīde domuz ta'bīr ederler. Şārih der ki خَزْرُ [ḥazer]den me'ḥūzdur, dar gözlü olduğu için itlāk eylediler. Pes vezni fin'ıl olur. Ve 'inde'l-ba'z rubā'īdir, nūn'u asliyedir, buna göre vezni fi'lil olur. Mü'ellif bu ihtilāfa mebnī rubā'ī zeylinde dahi işāret eylemiştir. İntehā. Ve

حِنْزِيرٌ [Ḥinzīr] Yemāme'de bir mevzi' yā bir cebel adıdır.

الْحَنْزَايِرُ [el-ḥanāzīr] حِنْزِيرٌ [ḥinzīr]in cem'idir. Ve

حَنْزَايِرٌ [ḥanāzīr] Türkīde sıraca ve domuzbaşı ta'bīr olunan marazlara denir. Müfredi حِنْزِيرٌ [ḥinzīr]dir. Ve o bir katı şiştir, gāhca çakma çakma bir yerde birkaç yumru olur, ekserī boyunda zuhūr eder.

الْحَزْرَةُ [el-ḥazeret] (feteḥātla) ve

الْحُزْرَةُ [el-ḥuzeret] (ḥā'nın zammıyla هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) Bir güne veca' ismidir ki insānın arkasında hādis olur.

الْحَيْزَرِيُّ [el-ḥayzerā] ve

الْحَوْزَرِيُّ [el-ḥavzerā] (ḥā'ların fethi ve eliflerin kasrıyla) Tefekkük ile ya'nī kolları salarak ve etekleri dağıtarak yürüyüşe denir ki sıkı sıkı yürümekten 'ibārettir; yukālu: يَمْشِي الْحَيْزَرِيُّ وَالْحَوْزَرِيُّ أَي يَمْشِي مَشِيَّةً بَتَفَكُّكٍ

الْحَيْزُرَانُ [el-ḥayzurān] (ḥā'nın fethi ve zā'nın zammıyla) Bir nev^c şecer-i Hindî ismidir ki tahrîfle hezārān dedikleridir, dallarından çevgān ve iskemle ve taht-ı revān yaparlar. Ve

حَيْزُرَانُ [ḥayzurān] Eşcārın derūn-ı arza mümtedd olan 'urūkuna ve şu^cbelerine denir. Ve kargıya ve kamışa da denir. Ve mutlakan ter ü tāze ve nerm olan nihāle itlāk olunur. Ve mızraklara itlāk olunur. Ve gemicilerin gönder ta'bīr ettikleri sı- rığa denir ki onunla kayığı kenārdan ve sığ yerlerden def^c ederler, مُزْدِيّ [murdiyy] dahi denir. Ve geminin dümenine denir, sükkān-ı sefīne ma'nāsına. Müfredi حَيْزُرَانَةٌ [ḥayzurānet]tir.

دَارُ الْحَيْزُرَانِ [Dāru'l-Ḥayzurān] Mekke-i mükerreme'de bir hāne-i ma'rūftur ki 'Abbāsiyyeden bir halīfenin ki Reşīd olacaktı, cāriyesi Ḥayzurān binā eylemiş idi. Mütercim der ki mezburā üdebā^c ve şu^carādan olmakla halīfeye münādemet eyler idi. Miyānlarında mutāyebāt-ı kesīre vākī^c olmuştur. Ez-cümle bir gün hammāmdan çıkıp aynaya nazar eyledikte ruhsārı berg-i gül gibi jāle-dār-ı 'arak olmakla safha-i dīvāra işbu الْحَمْرَاءُ "أَنَا التُّفَاحَةُ الْحَمْرَاءُ الْبُحْرَاءُ" mısra^cını nakş edip gitti. Reşīd ber-takrīb mısra^c-ı merkūmu gördükte tahtına: "وَفَرُجٌ عَرْضُهَا شِبْرٌ عَلَيْهَا الْعَهْنُ" "وَفَرُجٌ عَرْضُهَا شِبْرٌ عَلَيْهَا الْعَهْنُ" "مَنْعُوشُ" mısra^cını terkīm eylemekle haylice mülātafeye bādī olmuştur.

الْحَازِرُ [el-ḥāzir] Be-gāyet zīrek ve dāhiye adama denir; yukālu: رَجُلٌ حَازِرٌ أَيْ ذَاهِيَةٌ Ve

حَازِرٌ [Ḥāzir] Mavşil ile İrbil beyinde bir nehrin ismidir.

الْأَحْزَرِيّ [el-aḥzeriyy] (أَحْمَرِيّ [aḥmeriyy] vezninde) ve

الْحَزْرِيّ [el-ḥazeriyy] (حَجْرِيّ [ḥaceriyy] vezninde) Şol dülbendlere ve sarıklara denir ki eski ipeği bozup yeniden eğirip büğürdükten sonra hāsıl olan iplikle nesc olunmuş ola.

حُزَارٌ [Ḥuzār] (عُرَابٌ [ğurāb] vezninde) Ne- sef kurbünde Vahş nām kasabaya karīb bir mevzi^c adıdır.

دَارَةُ الْحَنْزِيرِ [Dāretu'l-Ḥanāzīr] ve

دَارَةُ حَنْزِيرٍ [Dāretu Ḥanzer] (جَعْفَرٌ [ca^cfer] vezninde) ve

دَارَةُ الْحَنْزِيرَيْنِ [Dāretu'l-Ḥinzīreyn] ki **دَارَةُ الْحَنْزِيرَتَيْنِ** [Dāretu'l-Ḥanzereteyn] dahi derler, birer mevzi^c isimleridir.

الْحَزَنْزُرُ [el-ḥazenzer] (سَفَرْجَلٌ [sefercel] vez- ninde) Bed-hūy kimseye denir; yukālu: هُوَ حَزَنْزُرٌ أَيْ السَّيِّءُ الْخُلُقِ

التَّحْزِيرُ [et-taḥzīr] (تَنْفِيلٌ [tefīl] veznin- de) Bir nesneyi daraltmak ma'nāsınadır; yukālu: حَزَّرَهُ تَحْزِيرًا إِذَا صَبَّحَهُ

التَّحَازُرُ [et-teḥāzur] (تَفَاؤُلٌ [tefā'ul] veznin- de) Bir nesneye dikkat ve hiddetle bak- mak için göz kapaklarını kısıp kıpmak ma'nāsınadır; yukālu: تَحَازَرَ الرَّجُلُ إِذَا ضَبَّقَ جَفْنَهُ لِيَحْدِدَ النَّظَرَ

خ س ر

الْحَسْرُ [el-ḥasr] (كَسْرٌ [kesr] vezninde) ve

الْحَسَرُ [el-ḥaser] (fethateynle) ve

الْحُسْرُ [el-ḥusr] (ḥā'nın zammıyla) ve

الْحُسُورُ [el-ḥusur] (zammeteynle) ve

الْحُسْرَانُ [el-ḥusrān] (فُرْقَانٌ [furqān] veznin- de) ve

الْحَسَارَةُ [el-ḥasāret] ve

الْحَسَارُ [el-ḥasār] (ḥā'ların fethiyle) Bir kimse yolundan azmak ve dāll ve güm- rāh olmak ma'nāsınadır, yukālu: حَسِرَ الرَّجُلُ

الْحُشَارَةُ [el-ḥuṣāret] (ḥā'nın zammıyla) Her şey'in kötüsüne ve kemterine denir, sofrasilkintisi ve dōkecek ve atılacak nesnelere gibi; yukālu: مَا بَقِيَ عَلَى الْمَائِدَةِ إِلَّا حُشَارٌ وَحُشَارَةٌ هَذِهِ حُشَارَةُ التَّمْرِ أَيُّ مَا لَا خَيْرَ فِيهِ رَدِيئُهُ Ve sefile ve edānī-i nāsa itlāk olunur ki adam molozu ta'bīr olunur; yukālu: هُوَ مِنْ حُشَارَةِ النَّاسِ أَيُّ سَفِيلَتِهِ

حُشَارَةٌ [ḥuṣāret] Özü olmayan arpaya itlāk olunur; yukālu: هَذِهِ حُشَارَةُ الشَّعِيرِ أَيُّ مَا لَا لُبَّ فِيهِ

الْحَاشِرُ [el-ḥāṣir] Bu dahi hırvat makūlesi sefile-i nāsa denir; yukālu: رَجُلٌ حَاشِرٌ أَيُّ دَنِيءٌ

الْحَشْرُ [el-ḥaṣr] (ḥaṣr [ḥaṣr] vezninde) Ba'de't-ta'ām sofrada ve tepside döküntü ve silkinti komak ma'nāsınadır; yukālu: حَشَرَ الرَّجُلُ حَشْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَبْقَى عَلَى الْمَائِدَةِ [ḥuṣāret] Ve bir nesnenin ḥuṣāret [ḥuṣāret] ini izāle ile temyīz ve pākīze kılmak ma'nāsına olmakla zıdd olur; yukālu: حَشَرَ الرَّجُلُ إِذَا نَقَى عَنْهُ حُشَارَتَهُ Ve ta'ām makūlesine hırs ve izhār-ı fart-ı iṣtihā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَشَرَ الرَّجُلُ إِذَا شَرَهُ

الْحَشْرُ [el-ḥaṣer] (fethateynle) Bir kimse bir nesneden korkup kaçmak ma'nāsınadır; yukālu: حَشَرَ فُلَانٌ حَشْرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا هَرَبَ جُنُبًا

حُشَاوَرَةٌ [Ḥuṣāveret] (ḥā'nın zammıyla) Neysābūr'da bir sokak adıdır.

ذُو حُشْرَانَ [ZūḤaṣrān] (selmān [selmān] vezninde) Mülük-i Yemen'den أدْوَاءُ [ezvā] ta'bīr olunan meliklerden Elhān b. Mālik neslinden bir melikin lakabıdır.

[خ ص ر]

الْحَصْرُ [el-ḥaṣr] (ḥā'nın fethi ve ṣād'ın sükūnuyla) İnsānın vasatına denir ki bel ta'bīr olunur, Fārisīde miyān denir;

yukālu: دَقَّ حَصْرُهُ أَيُّ وَسَطُهُ Ve insānın tabanının kemerine itlāk olunur ki ortasında yere değmeyen yeridir, düz tabanlarda olmaz, aḥmṣ al-qadm [aḥmaṣu'l-kadem] ma'nāsına. Ve ṣol yola itlāk olunur ki kumluğun yu-karısıyla aṣaḡısı beyinde ola ki böğüründen gider olur. Ve okta gezin dibiyle ye-leğin aralığına itlāk olunur. Ve bādiye-niṣīn olanların hāneleri mevzi'ine denir ki yurt yerleri olacaktır. Ve ḥaṣr [ḥaṣr] kelimesinin cem'i ḥuṣūr [ḥuṣūr] gelir.

الْحَصْرُ [el-ḥaṣar] (fethateynle) Üşüme-k ve soğuk olmak ma'nālarıdır; yukālu: وَحَصْرَتْ يَدُهُ حَصْرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا قَرَّتْ وَتَكَوَلَتْ حَصْرٌ يَوْمًا إِذَا بَرَدَ Müellif burada pek icāz eylemiştir.

الْحَصِيرُ [el-ḥaṣir] (ketif [ketif] vezninde) Pek soğuk şey'e denir; yukālu: يَوْمٌ حَصِيرٌ أَيُّ بَارِدٌ

الْمُحَصَّرُ [el-muḥassar] (mu'azzam [mu'azzam] vezninde) İnce belli adama denir. Ve bele ve böğüre de vasf olur; yukālu: رَجُلٌ مُحَصَّرٌ كَشَحٌ مُحَصَّرٌ أَيُّ دَقِيقٌ صَامِرٌ حَصْرُهُ وَتَكَوَلَتْ حَصْرٌ أَيُّ دَقِيقٌ Ve ortası ince olan papuca vasf olur; yukālu: نَعْلٌ مُحَصَّرَةٌ أَيُّ مُسْتَدَقَّةٌ الْوَسَطِ Ve düz taban olmayıp tabanı kemerli olan adama vasf olur; yukālu: رَجُلٌ مُحَصَّرٌ الْقَدَمَيْنِ إِذَا كَانَ يَمَسُّ الْأَرْضَ مِنْ مَقْدَمِهَا وَعَقِبِهَا وَيُحَوِّي أَحْمَصَهَا مَعَ دِقَّةٍ فِيهِ Veṣol ele vasf olur ki bilekçesinin keffe kavuştuğu yerde pek incelik olmakla gūyā ki sonradan merbūt gibi ola; yukālu: يَدٌ مُحَصَّرَةٌ إِذَا كَانَ فِي رُسْغِهَا تَحْصِيرٌ كَأَنَّهُ مَرْبُوطٌ أَوْ فِيهِ مَحْرٌ مُسْتَدِيرٌ Ya'nī “Yāhūd onda bilezik yeri şeklinde kesintilik ola.”

الْحَاصِرَةُ [el-ḥāṣiret] Boş böğüre denir, ṣākilet [ṣākilet] ma'nāsına. Ve ḥarḳ afat [ḥarḳ] ile ya'nī yanbaşında olan kemik ile ḳuṣayrā [ḳuṣayrā] ya'nī kısa eyegünün mā-beynine denir. Zāhir ikisi bir şey' olmakla

sānī 'atf-ı tefsīr olur.

الْمَخَاصِرُ [el-meḥāşir] (mīm'in fethiyle) Yakın yollara denir; yukālu: سَلَكُوا بِمَخَاصِرٍ مُؤَفَّرَةٍ مُؤَفَّرَةٍ أَي أَقَارِبَهَا Müfredi مَخَصَّرَ الطَّرِيقَ أَي أَقَارِبَهَا

الْمُخَصَّرَةُ [el-miḥşarat] [mikneset] vezninde) İsm-i alettir, mutlakan ittikā olunacak şey'e denir, عَصَا [ʿaşā] ve عَكَازَةٌ [ʿukkāzet] ve koltuk yastığı gibi. Ve emīr ve hākimlerin ellerinde tutup nāsa hitāp ettiklerinde beri öte onunla işāret eyledikleri ser-deste makülesine denir ve gāh olur ki hatīb-i kavm hitābet ederken o maküle çöpü ellerinde tutarlar, çavuş dūrbāşları gibi ve hālen çavuşbaşı makülesi zābitların ellerinde kullandıkları ʿasālar gibi.

ذُو الْمَخَصَّرَةِ [Zu'l-Miḥşarat] Ashābdan ʿAbdullāh b. Uneys lakabıdır. Makbūl be-dergāh olan bir hizmeti mukābilinde Resūl-i ekrem sallallāhu ʿaleyhi ve sellem hazretleri kendilerine bununla cennette bana mülākāt edersin tebşiriyle bir مَخَصَّرَةٌ [miḥşarat] ʿināyet buyurdıkları bāʿis-i telkīb olmuştur.

ذُو الْخُوَيْصِرَةِ الْيَمَامِيَّةِ [Zu'l-Ḥuveşiret el-Yemāmiyy] Ashābdandır ki bāʿil bi'l-mesciddir.

ذُو الْخُوَيْصِرَةِ التَّمِيمِيَّةِ [Zu'l-Ḥuveşiret et-Temīmiyy] Ḥurkūş b. Zuheyr'dir ki Havāric'in asl ve menşei olan kimsedir. İmām Buḥārī *Sahīh*'inde bir kerre ذُو فَاتَاهُ ذُو الْخُوَيْصِرَةِ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ ائْتِئِدْ فَاتَاهُ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ ذِي الْخُوَيْصِرَةِ ʿunvāniyla sebt olunmakla taʿbīr-i sānī vehm olunması aglebdir, vallāhu aʿlemu.

الْإِخْتِصَارُ [el-iḥtişār] [iftiʿāl] vezninde) Bir kimse elinde مَخَصَّرَةٌ [miḥşarat] tutmak maʿnāsınadır; yukālu: إِخْتَصَرَ الرَّجُلُ إِذَا

أَخَذَ الْمُخَصَّرَةَ Ve kelāmı mūciz ve muhtasar kılmak maʿnāsınadır; gūyā ki kelāmı va-satından bedʿ eylemiş olur; yukālu: إِخْتَصَرَ إِذَا أَوْجَزَهُ Ve Kurʿān-ı kerīm'de secde āyetini tilāvet ederken secde eylemek için secde āyetini terk edip geçmek maʿnāsına istiʿmāl-i şerʿīdir; yukālu: إِخْتَصَرَ السَّجْدَةَ إِذَا قَرَأَ سُورَتَهَا وَتَرَكَ آيَتَهَا كَيْ لَا يَسْجُدَ Alā-kavlin secde eylemek için yalnız secde āyetini tilāvet eylemek maʿnāsınadır ki ikisinden de nehy-i şerʿī sādır olmuştur; yukālu: إِخْتَصَرَ السَّجْدَةَ إِذَا أَقْرَدَ آيَتَهَا فَقَرَأَ بِهَا لِيَسْجُدَ فِيهَا Ve

إِخْتِصَارٌ [iḥtişār] Eli böğür üzerine ko-mak maʿnāsınadır; yukālu: إِخْتَصَرَ الرَّجُلُ إِذَا وَضَعَ يَدَهُ عَلَى خَاصِرَتِهِ süreden hemān bir yāhūd iki āyet okumak maʿnāsına hakikat-i şerʿiyyedir; yukālu: إِخْتَصَرَ الْمُصَلِّي إِذَا قَرَأَ آيَةً أَوْ آيَتَيْنِ مِنْ آخِرِ السُّورَةِ فِي الصَّلَاةِ Ve bir nesneden fuzūlī ve beyhūde olanı hazf ve izāle eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِخْتَصَرَ الرَّجُلُ فِي الشَّيْءِ إِذَا حَذَفَ الْفُضُولَ مِنْهُ Ve yolun pek yakın olanına gitmek maʿnāsınadır; yukālu: إِخْتَصَرَ الطَّرِيقَ إِذَا سَلَكَ أَقْرَبَهُ Ve bir nesneyi istiṣāl üzere kesmeyip hemān bir mikdārca kesmek maʿnāsınadır; yukālu: إِخْتَصَرَ فِي الْحَزِّ أَيَّ مَا اسْتَأْصَلَهُ

التَّخَصُّرُ [et-teḥaşşur] [tefaʿul] vezninde) Eli böğür üzere komak maʿnāsınadır; yukālu: تَخَصَّرَ الرَّجُلُ إِذَا وَضَعَ يَدَهُ عَلَى خَاصِرَتِهِ ve minhu'l-ḥaḍisu: "الْمُتَخَصِّرُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَى وَجْهِهِمْ النَّوْرُ" أَي الْمُصَلُّونَ بِاللَّيْلِ فَإِذَا تَعَبُوا وَضَعُوا أَيْدِيَهُمْ عَلَى خَوَاصِرِهِمْ

الْمُخَصِّرِيُّ [el-ḥuşayrā] (musaggar bünyesi ve elifin kasrıyla) Bir nesneden hazf ve izāle oluna zāid ve fuzūlī şey'e denir, iskāt olunan harf-i zāid gibi.

الْمَخَاصِرَةُ [el-muḥāşarat] [mufāʿalet] [mufāʿalet]

vezninde) Bir adamın elini eline alıp gezmek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا خَاصَرَ فَلَانًا إِذَا أَخَذَ يَدَيْهِ فِي الْمَشْيِ Ve iki refikin her biri bir yola gidip yol kavuştuğu yerde buluşmak 'alā-kavlin yanı tarafına doğru yürümek ma'nāsınadır; yukālu: خَاصَرَ الرَّجُلَانَ إِذَا أَخَذَ كُلٌّ فِي طَرِيقٍ حَتَّى يَلْتَقِيَا فِي مَكَانٍ أَوْ مَشَى إِلَى جَنْبِهِ

التَّخَاضُرُ [et-tehāsur] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Bu dahi bir adamın elini eline alıp gezmek ma'nāsınadır; yukālu: ذَهَبَ الْقَوْمُ يَتَخَاضِرُونَ إِذَا كَانَ بَعْضُهُمْ أَخَذَ يَدَ بَعْضٍ

الْحِضَارُ [el-ḥiṣār] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) İzāra denir ki böğürden tutunulan fütaya ve peştemāle denir.

خ ض ر

الْحُضْرَةُ [el-ḥuḍret] (ḥā'nın zammı ve ḍād-ı mu'cemenin sükūnuyla) Levn-i ma'rūfa denir ki Fārisīde sebz ve Türkīde yeşil ta'bīr olunur. Cem'i ḥuṣur [ḥuḍar] gelir, ṣurad [ṣurad] vezninde ve ḥuṣur [ḥuḍr] gelir ḥā'nın zammı ve ḍād'ın sükūnuyla. Ve

حُضْرَةٌ [ḥuḍret] At kısmında siyāhla karışık bozluktur ki gökçül olur, mora karīb bir levndir, Türkīde konur ta'bīr olunur; yukālu: لَوْنُ الْفَرَسِ حُضْرَةٌ أَيُّ عُبْرَةٌ خَالَطَتْهَا دُهْمَةٌ Ve

حُضْرَةٌ [ḥuḍret] Terliğe ve tazelığe itlāk olunur; yukālu: وَغُضْنٌ فِيهِ حُضْرَةٌ أَيُّ نَعُومَةٌ Ve

حُضْرٌ [ḥuḍr] **أَحْضَرُ** [aḥḍar] kelimesinden cem' olur ki yeşil nesneye denir ve o münāsebetle hısb ve rehāsı olan nesneye itlāk olunur ve minhu yukālu: هُمْ حُضْرٌ الْمَنَاقِبِ أَيُّ فِي حِضْبٍ عَظِيمٍ

الْحَضْرُ [el-ḥaḍar] (fethateynle) Bir nesne yeşil olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَضِرَ الشَّيْءُ حَضْرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَارَ أَحْضَرَ Ve bir nesne ter ü taze olmak ma'nāsına

müsta'meldir; yukālu: حَضِرَ الزَّرْعُ إِذَا أَنْعَمَ Ve **حَضْرٌ** [ḥaḍar] Hurmā ağacının yeşil ve ter ü taze dalına denir; tesmiye bi'l-masdarıdır.

الْإِخْضِرَارُ [el-iḥḍirār] (إِخْمِرَارٌ [iḥmirār] vezninde) Bir nesne pek yeşil olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِخْضَرَ الشَّيْءُ إِذَا خَضِرَ مِبَالَعَةً Ve çayır ve otluk makülesi henüz yeşil iken biçilmek ma'nāsınadır; yukālu: إِخْضَرَ الْكَلَأُ إِذَا أَنْجَزَ وَانْقَطَعَ وَهُوَ أَحْضَرٌ Ve gece pek karanlık olmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: إِخْضَرَ اللَّيْلُ إِذَا اسْوَدَّ

الْإِخْضِيبَارُ [el-iḥḍībār] (إِعْشِيبَاتٌ [i'ṣiṣāb] vezninde) Bu dahi bir nesne pek yeşil olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِخْضَوْضَرَ الشَّيْءُ بِمَعْنَى أَحْضَرَ

الْأَحْضَرُ [el-aḥḍar] (أَحْمَرٌ [aḥmer] vezninde) **حُضْرَةٌ** [ḥuḍret]ten vasftır. Ve

الْحَضُورُ [el-ḥaḍūr] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) ve

الْحَضِيرُ [el-ḥaḍīr] (كَيْفٌ [ketif] vezninde) ve

الْيَحْضِيرُ [el-yaḥḍīr] ve

الْيَحْضُورُ [el-yaḥḍūr] (yā'ların fethiyle) ve **الْحَضِيرُ** [el-ḥaḍīr] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bunlar da yeşil renkli şey'e denir. Ve

أَحْضَرُ [aḥḍar] Siyāh nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ أَحْضَرٌ أَيُّ أَسْوَدٌ

حُضْرَةٌ [ḥuḍret] Beyāzla siyāh beyninde siyāha akreb olan levn olduğundan siyāha da itlāk olunur. Mü'ellif gerçi zıddıyyetine kā'il olmuştur, lākin vech-i mezkūr üzere zıddıyyeti nā-mülāyimidir. Ve

أَحْضَرُ [Aḥḍar] Ṭā'if'te bir dağın adıdır.

الْحَضِيرُ [el-ḥaḍīr] (كَيْفٌ [ketif] vezninde) Vasftır, niteki zikr olundu. Ve

حَضِرٌ [ḥaḍīr] Ter ü taze ve yeşil nihāle itlāk olunur. Ve taze ekine ve taze sebzeye ve

çayıra ve çemene denir; خَضِرَةٌ [ħaḍīret] dahi denir hā'yla. Ve çemen-zāra ve sebze-zāra denir; yukālu: مَكَانٌ خَضِرٌ أَيْ كَثِيرٌ مِنَ الْخَضِرَةِ Ve

خَضِرٌ [ħaḍīr] جَنَبَةٌ [cenbet]ten ya'nī kökü derin olmakla yaz mevsiminde tazelenen nebattan bir güneye denir. Müfredi خَضِرَةٌ [ħaḍīret]tir hā'yla.

الْخَضِيرُ [el-ħaḍīr] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Vasftır, niteki zıkr olundu. Ve

خَضِيرٌ [ħaḍīr] Tāze ve yeşil sebze ve çayıra denir.

الْيَخْضُورُ [el-yaḥḍūr] (يَعْفُورٌ [ya'fūr] vezninde) أَخْضَرُ [aḥḍar] ma'nāsınadır ki beyān olundu. Ve

يَخْضُورٌ [yaḥḍūr] Sebze-zāra ve çemen-zāra denir.

الْمَخْضَرَةُ [el-maḥḍarat] (mīm'in ve ḍād'ın fethiyle) Bu dahi sebze-zāra denir.

الْإِخْتِصَارُ [el-iḥtiḍār] (إِفْتِعَالٌ [ifti'al] vezninde) Çayır ve sebze ter ü tāze iken biçilmek ma'nāsınadır; yukālu: أَخْضِرَ الْكَلَأَ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا أَخَذَ طَرِيًّا غَضًّا Ve bir adam tāze nev-civān iken vefāt eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَخْضِرَ الشَّابُّ إِذَا مَاتَ فَيَبُتًا Ve yük götürmek ma'nāsına müsta'meldir, sebzevātı yüklenmek 'ādetine mülāyemetledir; yukālu: إِخْتَضَرَ إِحْتَمَلَهُ إِذَا الْجَمَلُ Ve kızın bıkırını bozmak 'alā-kavlin henüz nā-bālīga iken bekāretini bozmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: إِخْتَضَرَ الْجَارِيَةَ إِذَا افْتَرَعَهَا أَوْ قَبَلَ الْبُلُوغَ Ve çayırlı ve sebzevātı henüz yeşil ve tāze iken biçmek ma'nāsınadır ki ma'nā-yı evvelin 'aynı olur; nihāyet o mechül bünyesi ve ahz 'unvānıyla mu'abberdir; yukālu: إِخْتَضَرَ الْكَلَأَ إِذَا جَزَّهُ وَهُوَ أَخْضَرٌ

الْخَضِرَاءُ [el-ħaḍrā'] (حَمْرَاءُ [ħamrā'] vezninde) أَخْضَرُ [aḥḍar]ın mü'ennesidir; yukālu: بَقْلَةٌ خَضِرَاءُ Ve feleke itlāk olunur, semā ma'nāsına; kebūd-renk olduğu için itlāk olundu, zīrā خَضِرَةٌ [ħuḍrat]a akreb renktir; yukālu: مَا تَحْتِ الْخَضِرَاءِ أَكْرَمُ مِنْهَايَ السَّمَاءِ Ve 'askerin sevād ve mu'zamına itlāk olunur ve minhu kavluhum: أَبَادَ اللَّهُ خَضِرَاءَهُمْ أَيْ أَيُّ شَجَرَتَهُمْ وَسَوَادَهُمْ وَمُعْظَمَهُمْ أَيْ سَجَرَتَهُمُ الَّتِي مِنْهَا تَفَرَّغُوا Ve sebzevāta denir, pırasa ve soğan ve ispanak gibi.

Şārih der ki bunun cem'i خَضِرَاوَاتٌ [ħaḍrāvāt] gelir ve minhu فِي لَيْسَ فِي خَضِرَاوَاتٍ كَيَاسٌ فَالْحَضِرَاوَاتُ صَدَقَةٌ“ Kıyās olan gerçi cem'i خَضِرٌ [ħuḍr] olmaktadır, حَمْرَاءُ [ħamrā'] ve حُمُرٌ [ħumr] gibi, lākin bunda ismiyyet tarafı galebe eylemekle ism gibi cem'lendi, صَحْرَاءُ [šahrā'] ve صَحْرَاوَاتٌ [šahrāvāt] gibi. İntehā. Ve

خَضِرَاءُ [Ḥaḍrā'] 'Adiyy b. Cebele b. 'Arekī ve Sālim b. 'Adiyy ve Kūḥbe b. Zeyd el-Ḳaynī nām kimselerin feresleri ismidir. Ve

خَضِرَاءُ [Ḥaḍrā'] İki cezīre ismidir ki “ج، ز، ر” māddesinde beyān olundu. Ve 'azīm ve kesir olan 'asker alayına itlāk olunur; yukālu: كَتَبَتْ خَضِرَاءُ أَبِي عَظِيمَةَ لِخَضِرَةَ الْحَدِيدِ Veşol kovaya itlāk kolunur ki çok zaman onunla su çekilmekle rengi bozulup yemyeşil olmuş ola; yukālu: دَلَّوْ خَضِرَاءُ إِذَا كَانَ قَدْ اسْتَقْبَى بِهَا زَمَانًا حَتَّى اخْضَرَّتْ Ve hānegī güvercinlere itlāk olunur; yukālu: حَمَامٌ خَضِرَاءُ أَيْ دَوَاجِنُ

خَضِرَاءُ [Ḥaḍrā'] Yemen'de Zebīd a'lāmından bir kal'fa adıdır. Ve Yemāme'de bir mevzi' adıdır. Ve 'Uḫārid kabilesi yurdunda bir arzın ismidir.

الْخَضَارَةُ [el-ħuḍāret] (ħā'nın zammıyla)

Bu dahi bostān sebzevātına denir, خَضِرٌ [ḥuḍar] gibi ki غُرْفٌ [ğuref] veznindedir, gūyā ki خَضْرَةٌ [ḥuḍret]in cem'idir, غُرْفَةٌ [ğurfet] gibi. Ve

خَضَارَةٌ [ḥuḍāret] Deryāya denir ki 'alemidir; ma'rifeye olmakla gayr-i munsarıftır; yukālu: هَذِهِ خَضَارَةٌ طَائِمِيَّةٌ

أَلْخَضِيرَةُ [el-ḥaḍīret] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Şol hurmā ağacına denir ki kuruğu yeşil iken dökülür ola.

أَلْخَضَارِيُّ [el-ḥuḍāriyy] (غُرَابِيٌّ [ğurābiyy] vezninde) Bir kuş adıdır. Şārihin beyānına göre أَخِيلٌ [aḥyel] dedikleridir ki Türkīde boyunburan kuşu dedikleridir. Ba'zılar arı kuşu dahi derler.

أَلْخَضَارَى [el-ḥuḍārā] (ḥā'nın zammı ve ḍād'ın teşdidiyle شُقَّارَى [şuḳḳārā] vezninde) Bir nebāt adıdır.

أَلْخَضَارُ [el-ḥaḍār] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Şol süte denir ki su karıştırılmakla suyu süütünden çok ola. Ve en evvel biten sebzeze denir.

خَضَارٌ [ḥuḍdār] (رُومَانٌ [rummān] vezninde) Bir kuş adıdır.

حُضَارٌ [Ḥuḍār] (غُرَابٌ [ğurāb] vezninde) Bir mevzi' adıdır ki be-gāyet eşcārī firāvāndır. Ve Yemen'de Şihr kurbünde bir belde adıdır.

أَلْمُحَاصِرَةُ [el-muḥāḍaret] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Ağacında olan meyveleri salāhı zāhir olmaksızın bey'e eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَاصِرُهُ إِذَا بَاعَهُ التَّمَارَ قَبِيلٌ بَدُوٌ صَلَاحُهَا

Şārih der ki bundan nehy-i şer'ī sādır olmuştur ve bu hükümden bostān sebzevātı dahi dāhildir. Pes bāg ve bāgçeyi ve bostānı vaktinden mukaddem zımāna ver-

mek şer'an cā'iz olmaz.

أَلْخَضِرُ وَالْمِضْرُ [el-ḥiḍr ve'l-miḍr] (ḥā'nın ve mīm'in kesreleriyle) ve

أَلْخَضِرُ وَالْمِضْرُ [el-ḥaḍir ve'l-maḍir] (كَتِفٌ [ketif] veznlerinde) Heder ve bātıl ve müft ve meccāne ma'nalarına müsta'meldir. Fi'l-asl henüz salāha resīde olmayan pek tāze sebzevāta denir. Ve مِضْرٌ [miḍr] pek ekşi yoğurda ve süte denir ki tenāvüle kābil olmaya; ba'dehu heder ve müft ma'nalarında isti'māl olundu ve minhu kavluhum: دَهَبَ دَمٌ فَلَانَ خَضِرًا وَمِضْرًا وَخَضِرًا أَخَذَهُ خَضِرًا وَمِضْرًا وَخَضِرًا وَأَخِيلٌ هَدْرًا هُوَ لَكَ مِضْرًا أَيْ بَعِيرٌ تَمَنَّى أَوْ غَضًّا طَرِبًا مِضْرًا مِضْرًا أَيْ هَبْنِيًّا مَرِيًّا Cümlesi ter ü tāze ma'nāsından i'tibār olunmuştur. Ve مِضْرًا kelimesi li-ecli't-te'kīd itbā' ve müzāvece i'tibār olunur.

خَضِرٌ [Ḥaḍir] (كَبِدٌ [kebid] vezninde bā'nın kesriyledir ve كَبِدٌ [kibid] vezninde ki bā'nın sükūnuyladır) Ebu'l-Abbās en-Nebī 'aleyhi's-selām hazretleridir.

Şārih der ki ismi Aḥmed yāhūd Belyā idi, seyr ve ku'ūd eylediği mahaller yeşil çemen-zār olur olmakla خَضِرٌ [Ḥaḍir] ile telkīb olundu. Ekser-i muhakkikīn hālen zinde olmasına cāzimlerdir ve 'alāmeti müsebbiha parmağı orta parmağıyla beraberdir.

خَضِيرَةٌ [Ḥaḍiret] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) Ḥayber kal'asının 'alemidir. Ve ba'zı ehādīste vārid olmuştur ki Sultānu'l-enbiyā 'aleyhi efdalü't-tehāyā hazretleri bir arzdan güzerān eylediler ki oraya عِثْرَةٌ [aşiret] s̄ā-yı müsellese ile yāhūd عَفْرَةٌ [afiret] fā'yla yāhūd عَذْرَةٌ [aziret] derler idi zāl'le ki üçü de فَرِحَةٌ [feriḥat] veznindedir, muhibb-i fāl olduklarından tefe'ülün

حَضْرَةٌ [Ḥaḍiret] ile tesmiye eylediler. Bu, Ḥayber'den başkadır.

الْحَضِيرَاءُ [el-ḥuḍayrā'] (musaggar bünyesiyle) Bir yeşil kuşcağız adıdır.

الْحُضْرُ [el-ḥuḍr] (ḥā'nın zammıyla) Bir kabiledir ki cümlesi tūr-endāz idi.

الْحَضْرِيَّةُ [el-ḥuḍriyyet] (كُرْدِيَّةٌ [kurdiyyet] vezninde) Bir cins hurmā ağacıdır ki hurması be-gāyet tayyib ve hoş-meze ve evrākı pek yeşil olur.

الْحَضْرِيَّةُ [el-Ḥuḍariyyet] (شُرَدِيَّةٌ [şuradiyyet] vezninde) Bağdād'da bir mevzi'dir.

الْأَحَاضِرُ [el-eḥāḍir] (hemzenin fethiyle) Altına ve ete ve bādeye itlāk olunur.

حَضْرَاءُ [Ḥaḍūrā'] (ḥā'nın fethiyle) Bir su adıdır.

التَّحْضِيرُ [et-taḥḍīr] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bir nesneyi yeşilletmek ma'nāsınadır. Levn-i mezbūr mübārek ve mu'teber olmak münāsebetiyle tebrik ve is'ād ma'nāsında isti'māl olundu; ve minhu yukālu: حَضَرَ لِفُلَانٍ فِي ذَلِكَ الشَّيْءِ أَيُّ بَوْرِكَ لَهُ فِيهِ

الْأَحْضِيرُ [el-uḥayḍir] (tasgīr bünyesiyle) Bir nev' yeşil küçük sineğe denir. Ve göz 'illetlerinden bir 'illetin adıdır. Ve Medīne ile Şām beyninde bir derenin ismidir.

الْحَضْرُ [el-ḥaḍr] (ḥā'nın fethi ve ḍād'ın sükūnuyla) Ağacı ve otu kesmek ma'nāsınadır; yukālu: حَضَرَ التَّخْلُ حَضْرًا مِنْ النَّبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا قَطَعَهُ

الْإِحْضِيرُ [el-iḥḍīr] (hemzenin kesriyle) Tebūk ile Medīne meyānında bir mescid-i nebevī adıdır, 'aleyhi's-salātu ve's-selām.

بَنُو الْحَضْرِ [Benu'l-Ḥuḍr] (ḥā'nın zammıyla) Qays b. Gāylān kabilesinden bir batn ismidir; muhaddisinden Ebū Şeybe el-Ḥuḍrī ondandır. Ve Ebu'l-'Abbās

'Abdullāh b. Ca'fer el-Ḥuḍarī ki bu dahi muhaddisindedir, ضُرْدُ [şurad] veznindedir. Ve Merv şehrinde şeyhü'ş-Şāfi'iyye olan Ebū 'Abdullāh Muḥammed b. Aḥmed b. el-Ḥidr el-Mervezī ve İbrāhīm b. Muḥammed b. Ḥalef ve Qādi'l-Ḥarem 'Osmān b. 'Abdeveyh el-Ḥidriyyūn ki fukahā ve muhaddislerdir, ḥā'nın kesriyledir.

الْحَضْرِيَّةُ [el-Ḥuḍariyyet] (زُبَيْرِيَّةٌ [zubeyriyyet] vezninde) Bağdād'da bir mahalle adıdır; a'lāmdan Muḥammed b. eṭ-Ṭayyib eṣ-Şabbāg el-Ḥuḍayrī oradandır. Ve

حُضَيْرٌ [Ḥuḍayr] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Esmādandır: Mubārek b. 'Alī b. Ḥuḍayr ve Ḥuḍayr b. Zurayḳ a'lāmdandır. Ve حُضَيْرٌ [Ḥuḍayr] İbrāhīm b. Muṣ'ab b. ez-Zubeyr'in lakabıdır, kezālik 'Alī b. Rebāḥ'ın şeyhi lakabıdır. Ve 'Abdurrahmān b. Ḥuḍayr el-Başrī ve Ḥuḍayr es-Sulemī muhaddislerdir yāhūd bu ḥā-i mühmele iledir.

[خ ط ر]

الْحَاطِرُ [el-ḥāṭir] (tā'nın kesriyle) İnsanın derünuna lāyih olup cevelān eden şey'e denir, re'y ve fikr ve tedbīr ve vesvese gibi, حَاطِرٌ [ḥāṭir] gelir ki hevācis-i nefis demektir. Ve bu zikri ātī hareket ma'nāsından ism-i fā'ildir. Kāle fi'l-Esās [عَلَى بِنَالِي وَ] حَاطِرٌ ذَاكَ بِنَالِي وَ] بَالِي وَلَهُ حَوَاطِرٌ وَهِيَ مَا يَتَحَرَّكُ فِي الْقَلْبِ مِنْ رَأْيٍ أَوْ مَعْنَى Pes halkın mahall-i hutūr olan kalbe حَاطِرٌ [ḥāṭir] itlākı mecāza mahmūl olur. Ve

حَاطِرٌ [ḥāṭir] Hırām ve reftār ile yürüten adama denir; yukālu: رَجُلٌ حَاطِرٌ أَيُّ مُتَبَحِّرٍ

الْحَاطِرُ [el-ḥaṭir] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) حَاطِرٌ [ḥāṭir] ile ma'nā-yı sānīde mürādifdir.

الْخَطُورُ [el-ḫuṭūr] [zuhūr] vezninde) Bir nesne unutulduktan sonra derūna gelmek ma'nāsınadır; yukālu: خَطَرَ الْأَمْرُ بِنَالِهِ وَعَلَى بَالِهِ خَطُورًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا ذَكَرَهُ وَشَارِهُ der ki ümmehāt-ı kesirede itlāk üzeredir, ya'nī gerek evvel-i emrden ve gerek ba'de'n-nisyan olsun. Ve bu, hareket ma'nāsından me'hūzdur; fe-yukālu: خَطَرَ الشَّيْءُ بِنَالِي إِذَا مَرَّ

الْإِخْطَارُ [el-iḫṭār] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi hātıra getirmek ma'nāsınadır; yukālu: أَخْطَرَهُ اللهُ تَعَالَى بِنَالِي أَيُّ أَدَّكَرُهُ Ve bir adama nefsinin kendi hemtāsıyla miyānede ödül edip uğraşmak ma'nāsınadır ki hatar ve tehlikeye ilkā-yı nefis eylemekten 'ibarettir; yukālu: أَخْطَرَ الرَّجُلُ إِذَا جَعَلَ نَفْسَهُ إِذَا خَطَرَ الرَّجُلُ إِذَا جَعَلَ نَفْسَهُ إِذَا خَطَرَ الرَّجُلُ إِذَا جَعَلَ نَفْسَهُ إِذَا خَطَرَ الرَّجُلُ إِذَا جَعَلَ نَفْسَهُ إِذَا خَطَرَ الرَّجُلُ إِذَا جَعَلَ نَفْسَهُ

الْخَطَرُ [el-ḫaṭr] (ḫā'nın fethi ve tā'nın sükunıyla) ve

الْخَطَارَانُ [el-ḫaṭarān] (feteḫātla) ve

الْخَطِيرُ [el-ḫaṭīr] (ḫā'nın fethiyle) Buğur deve kuyruğunu sağına ve soluna vurmak ma'nāsınadır; yukālu: خَطَرَ الْفَحْلُ بَدَنَهُ خَطَرًا وَخَطَرَانًا وَخَطِيرًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا صَرَبَ بِهِ يَمِينًا وَشِمَالًا Ve

خَطَرَانُ [ḫaṭarān] Ehl-i meydān olan dilāver kılıcını yā mızrağını yukarı aşağı oynatmak ma'nāsınadır ki meydānda mübāriz-i mu'cib şīvesidir; yukālu: خَطَرَ

الرَّجُلُ بِسَيْفِهِ وَرُمَحِهِ خَطَرَانًا إِذَا رَفَعَهُ مَرَّةً وَوَضَعَهُ أُخْرَى Ve kollarını kaldırıp indirerek yürümek ma'nāsınadır; yukālu: خَطَرَ فِي مَشِيَّتِهِ إِذَا رَفَعَ يَدَيْهِ وَوَضَعَهُمَا Ve elde kargı mızrak tir tir titremek ma'nāsınadır ki yumuşak kargı hāletidir; yukālu: خَطَرَ الرُّمْحُ إِذَا اهْتَزَّ

الْخَطَارَةُ [el-ḫaṭāret] [mekkāret] vezninde) Kuyruğunu sağa sola vurur olan nākaya denir. Ve deve ağılına denir. Ve Ḳāhire-i Mısr kurbünde bir mevzi' adıdır.

الْخَطَّارُ [el-ḫaṭṭār] [şeddād] vezninde) Kargısı pek nerm ve nāzūk olduğundan tir tir titreyici mızrağa denir; yukālu: رُمْحٌ زَيْتُونِ يَأْخُذُ فِي مَهْتَرٍ Ve bir nev' dühn ismidir ki zeytün yağına bazı dārū-yı tīb mezc etmekle terkīb olunur. Ve

خَطَّارٌ [Ḥaṭṭār] Ḥuzeyfe b. Bedr el-Fezārī ve Ḥanzala b. 'Āmir en-Numeyrī nām kimselelerin feresleri ismidir. Ve muhaddisinden 'Amr b. 'Osmān'ın lakabıdır. Ve

خَطَّارٌ [ḫaṭṭār] Sapana denir, مِفْلَاحٌ [miḫlāḥ] ma'nāsına. Ve arslana denir. Ve mancılık dedikleri ālet-i harbiyyeye denir. Ve şol adama denir ki ok atmağa idmān ve meşk için ok atar heyetinde elini kaldırıp ölçümlenir ola. Ve 'attāra denir. Ve mızrak sançmakta yed-i tūlāsı olan nīze-bāzā denir; yukālu: رَجُلٌ خَطَّارٌ أَيُّ طَعَانٌ بِالرُّمْحِ Ve

خَطَّارٌ [Ḥaṭṭār] Elkābandandır; Ebu'l-Ḥaṭṭār el-Kelbī şā'irdir.

الْخِطْرُ [el-ḫiṭr] (ḫā'nın kesriyle) Bir nebāt adıdır, onunla خِصَابٌ [ḫiḍāb] olunur, 'alā-kavlin vesmedir ki çivit otu dedikleridir; müfredi, خِطْرَةٌ [ḫaṭīret]tir hā'yla. Ve suyu çok olan süte denir. Ve ağacın tāze dalına itlāk olunur, غُصْنٌ [ḡuṣn] gibi. Ve çokluk develere 'alā-kavlin kırk yāhūd iki yüz yāhūd bin mihār deveye denir; ḫā'nın fet-

hiyle de lügattır. Cem'î **أَحْطَارٌ** [aḥṭār]dır.

الْحَطْرُ [el-ḥaṭr] (سَطْرٌ [saṭr] vezninde) Bir nevc iri ve büyük ölçek adıdır. Şārih der ki ehl-i Şām beyninde müte'ārefdir. Ve

حَطْرٌ [ḥaṭr] Deve kısmının butları üzere bevl ve ba'rlarında keçe gibi yapışıp mün'akid olan çakıldığa denir; bunda ḥā'nın kesriye de cā'izdir. Ve ufk üzere arkuru zuhūr edip duran buluta denir. Ve

حَطْرٌ [ḥaṭr] Şeref ve şān ve menzilet ma'nāsınadır; bunda fethateynle de cā'izdir; yukālu: هُوَ مِنْ أَهْلِ الْحَطْرِ وَالْحَطْرِ أَيِ الشَّرَفِ

الْحُطْرُ [el-ḥuṭr] (ḥā'nın zammıyla) Şeref ve şān sāhibi adamlara denir. Müfredi, **حَطِيرٌ** [ḥaṭīr]dir; yukālu: رَجُلٌ حَطِيرٌ وَقَوْمٌ حَطْرٌ أَيِ شَرِيفٌ وَأَشْرَافٌ

الْحَطَارُ [el-ḥaṭar] (fethateynle) Helāke müşrif olmak ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ عَلَى حَطَرٍ عَظِيمٍ أَيِ إِشْرَافٍ عَلَى هَلَكَةٍ Lü olan bahse ve yarışa ve koşuya denir. Şārih der ki belki bi-aynihi ödüle denir; yukālu: وَضَعُوا لَهُمْ حَطْرًا وَأَحْرَزُوا حَطْرًا Ve bu ma'nā hakikidir, işrāf 'ale'l-helāk ma'nası bundan me'hūzdur. İntehā. Ve **حَطْرٌ** [ḥaṭar] ın cem'î **حِطَارٌ** [ḥiṭār] gelir ḥā'nın kesriyle ve cem'ü'l-cem'î **حُطَارٌ** [ḥuṭar] gelir ḥā'nın zammıyla Ve

حَطْرٌ [ḥaṭar] Bir adamın kadr ve mertebesine denir; yukālu: إِنَّهُ لَعَظِيمُ الْحَطْرِ أَيِ الْقَدْرِ Ve 'uluvv-i şān ve rif'at cihetiyle olan misl ve nazīre denir; yukālu: فَلَانَ لَيْسَ لَهُ حَطْرٌ أَيِ مِثْلٍ وَعَدْلٌ فِي الْعُلُوِّ

الْحَطِيرُ [el-ḥaṭīr] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Şeref ve şān sāhibi adama denir; yukālu: رَجُلٌ حَطِيرٌ Ve **حَطْرٌ** [ḥaṭar] gibi rif'at ve şān ve rütbe cihetiyle olan misl ve hemtāya denir; yukālu: مَا لَهُ حَطِيرٌ أَيِ مِثْلٍ فِي الْعُلُوِّ

refī ve 'ālī ma'nāsınadır; yukālu: أَمْرٌ حَطِيرٌ Ve yulara denir, زِمَامٌ [zimām] ma'nāsına. Ve **قَارٌ** [qār] mürādifidir ki kara sakız dedikleridir, İrāk diyārında ba'zı ıssı suların kaynayıp çıkar. Ve ipe denir, حَبْلٌ [ḥabl] ma'nāsına. Ve **لُعَابُ الشَّمْسِ** [lu'ābu'ş-şems] ismidir ki harāret-i havā vaktinde şa'şaa-i āfītābdan cevvi-i havāda örümcek ağı gibi tel tel tahayyül olunur, 'avāmm-i nās şeytān örümceği ta'bīr ederler. Ve

حَطِيرٌ [ḥaṭīr] Gecenin zulmetine denir. Ve va'rd ma'nāsınadır. Ve neşāt ve şatāret ma'nāsınadır.

التَّحَاطُرُ [et-teḥāṭur] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) İki taraftan bir bahs üzere ödül vaz ve ta'yīn edişmek ma'nāsınadır; yukālu: تَحَاطَرُوا عَلَى الْأَمْرِ إِذَا تَرَاهُنَا

الْحُطُورَةُ [el-ḥuṭūret] (zammeteynle) Refī ve bülend olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَطَرُ الرَّجُلِ حُطُورَةٌ مِنَ النَّبَابِ الْخَامِسِ إِذَا صَارَ رَفِيعًا

الْمُحَاطَرَةُ [el-muḥāṭaret] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Bir adam kendi nefsinin bir meh-lekeye yāhūd bir mülk ve devlete takrīb ve ilkā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَاطَرَ فَلَانٌ بِنَفْسِهِ إِذَا أَشْفَاهَا عَلَى حَطَرٍ هَلَكٍ أَوْ نَبَلٍ مُلْكٍ

الْحَطْرَةُ [el-ḥaṭret] (قَطْرَةٌ [kaṭret] vezninde) Bir nevc otluk adıdır. Ve deve kısmına mahsūs bir güne damga adıdır ki baldırına basılır. Ve **حَطْرَةٌ** [ḥaṭret] **حُطُورٌ** [ḥuṭūr] dan vahdettir, def'a-i vāhide ma'nāsına müsta'meldir. Bu münāsebetle hīnen ba'de-hīn ma'nāsına da isti'māl olunur ve minhu tekūlu: مَا لَيْقِيئُهُ إِلَّا حَطْرَةٌ أَيِ أَحْيَانًا Ve tekūlu: مَا ذَكَرْتُهُ إِلَّا حَطْرَةً بَعْدَ حَطْرَةٍ Ve gāh olur ki **حَطْرَةٌ** [ḥaṭret] ile mess-i cin irāde olunur; yukālu: أَصَابَتْهُ حَطْرَةٌ مِنَ الْجَنِّ أَيِ مَسَّ

الْحَطَارَاتُ [el-ḥaṭarāt] (fethātla) **حَطْرَةٌ** [ḥaṭret]in cem'idir, قَطْرَةٌ [kaṭret] ve

قَطْرَاتٍ [qatarāt] gibi, harekāt ve defe'āt ma'nāsınadır. Bu münāsebetle otlakta kuruyup ba'dehu üzerine bahār yağmu-ru yağmakla aralık aralık tazelenen çayır kıt'alarına وَسِيمِي قَطْرَاتٍ itlāk olunur; yukālu: الْإِبِلُ تَزَعَى حَطْرَاتِ الْوَسِيمِي أَيِ اللَّمْعِ مِنَ الْمَرَاعِ الْعَهْدِ

الْمُحْطَرُ [el-muḥṭar] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) 'Ahd ve devr ve zamān ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: آخِرُ مُحْطَرٍ مِنْهُ أَيِ آخِرُ عَهْدِ

حُطْرَانِيَّةٌ [Ḥuṭarniyet] (بُلْهِنِيَّةٌ [bulehniyet] vezninde) Bābil diyārında bir karye adıdır.

حُطَيْرٌ [Ḥuṭayr] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) 'Abdalmelik b. Gāfil el-Ḥavlānī nām kim-
senin kılıcı adıdır.

لَبِئَالْحَطْرَةِ [le'ibu'l-ḥaṭret] (قَطْرَةٌ [qatret] vezninde) Turayı elde fırıldatıp oynatmaya itlāk olunur.

الْتَحْطَرُ [et-teḥaṭṭur] (تَمَعْلٌ [tefa'ul] vezninde) Bir muhātaraya uğrayıp öte savuşmak ma'nāsınadır ki muhātara atlamak ta'bir olunur; yukālu: تَحْطَرُ شَرُّ فُلَانٍ إِذَا تَحَطَّأَ وَجَارَهُ Ve ba'zı nüshada تَحْطَرِي unvânında mersümdür.

[خ ع ر]

الْحَيْعَرَةُ [el-ḥay'aret] (بَيْطَرَةٌ [beyṭarat] vezninde) Hiffet ve sebük-bār olmaktan 'ibārettir; yukālu: بِهِ حَيْعَرَةٌ أَيِ حَيْفَةٌ وَطَيْشٌ

[خ ف ر]

الْحَفْرُ [el-ḥafer] (ḥā'nın ve fā'nın fethiyle) ve

الْحَفَاةُ [el-ḥafāret] (سَفَاةٌ [sefāret] vezninde) Pek utanmak ma'nāsınadır; yukālu: حَفَرَتِ الْجَارِيَةُ حَفْرًا وَحَفَاةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اسْتَحْيَتْ شِدَّةَ الْحَيَاءِ

الْتَحْفَرُ [et-teḥafur] (تَمَعْلٌ [tefa'ul] vezninde) Bu dahi o ma'nāyadır; yukālu: تَحْفَرْتُ بِمَعْنَى حَفَرْتُ الْجَارِيَةَ بِمَعْنَى حَفَرْتُ Ve bir adama yasakçılık eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا تَحْفَرْتُ بِفُلَانٍ إِذَا اسْتَجَارَ بِهِ وَسَأَلَهُ أَنْ يَكُونَ لَهُ حَفِيرًا

الْحَفِيرَةُ [el-ḥafiret] (فَرِيحَةٌ [feriḥat] vezninde) ve

الْحَفِيرُ [el-ḥafir] (كَيْفٌ [ketif] vezninde) ve
الْمِيْحْفَارُ [el-miḥfār] (مِيْحْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Be-gāyet utancak olan hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ حَفِيرَةٌ وَحَفْرٌ وَمِيْحْفَارٌ أَيُّ شَدِيدَةٌ Cem'i حَفَايِرُ [ḥafā'ir] gelir.

الْحَفْرُ [el-ḥafr] (حَفْرٌ [ḥafr] vezninde) Bir adama yasakçılık eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَفَرَهُ وَحَفَرَ بِهِ وَحَفَرَ عَلَيْهِ حَفْرًا مِنَ الْبَابِ Ve yasakçı yasak paha almak ma'nāsınadır; yukālu: حَفَرَ فُلَانًا إِذَا أَخَذَ مِنْهُ جُعْلًا لِيَجِيرَهُ

حَفْرٌ [ḥafr] ve

حُفُورٌ [ḥufūr] Mün'akid olan 'ahde vefā eylemeyip nakz ve gadr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَفَرَ بِهِ حَفْرًا وَحُفُورًا إِذَا نَقَضَ عَهْدَهُ وَغَدَرَهُ

الْتَحْفِيرُ [et-taḥfīr] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bu dahi bir adama yasakçılık eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَفَرَهُ تَحْفِيرًا بِمَعْنَى حَفَرَهُ Ve bir beldeye yāhūd bir mahalle sūr ve hisār çevirmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: حَفَرَهُ إِذَا سَوَّرَهُ وَحَصَّنَهُ

الْحُفْرَةُ [el-ḥufret] (حُفْرَةٌ [ḥufret] vezninde) ve

الْحَفَاةُ [el-ḥafāret] (ḥā'nın harekāt-ı selāsiyla) İsmdir, yasakçılığa denir. Ve حَفَاةٌ [ḥafāret] kezālik harekāt-ı selāsla ya-

sak pahaya denir.

الْخَفِير [el-ḥafīr] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Yasakçı ile himāyet olunmuş kimseye denir ki bi-ma'nā mef'üldür. Ve yasakçıya denir ki bi-ma'nā fā'ildir; yukālu: هُوَ خَفِيرٌ أَيْ مُجَارٍ رَجُلٌ خَفِيرٌ أَيْ مُجِيرٍ

الْخَفَرَةُ [el-ḥuferet] (ḥā'nın zammıyla هُمْزَةٌ [humezet] vezninde) Bu dahi yasakçıya denir.

الْخَافُورُ [el-ḥāfūr] (كَافُورٌ [kāfūr] vezninde) Buğday زَوَانٌ [zuvān]ına şebīh bir nebāt adıdır. Bu nebāt هُرْطُمَانٌ [hurṭumān] dedikleridir ki burçağa şebīh danelerdir. 'İnde'l-ba'z خُلٌّ [ḥuller] envā'ından بَسِيلَةٌ [besilet] dedikleridir.

الْإِخْفَارُ [el-iḥfār] (hemzenin kesriyle) Bu dahi 'ahdi bozup gadr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَخْفَرَهُ إِذَا نَقَضَ عَهْدَهُ وَغَدَرَهُ Ve bir adamın bilesince yasakçı yollamak ma'nāsınadır; yukālu: أَخْفَرَهُ إِذَا بَعَثَ مَعَهُ خَفِيرًا

الْخِفَارَةُ [el-ḥifāret] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Hurmayı ağacında fāsīd ve tebāh olmaktan sakınmak ma'nāsınadır; yukālu: خَفَرَ الثُّخْلَةَ خِفَارَةً إِذَا حَفَظَهَا مِنَ الْفَسَادِ Ve ekin kısmını gözetip hıfz ve himāye eylemek ma'nāsınadır; yukālu: خَفَرَ الزَّرْعَ إِذَا سَرَجَهُ

[خ ف ت ر]

الْخَفْتَارُ [el-ḥaftār] (رَفْتَارٌ [refṭār] vezninde) Cezīre'nin 'alā-kavlin Ḥabeşe mülkünün pādīşāhı ismidir yāhūd savāb olan حِفْيَارٌ [ḥīkār]dır ḥā'nın kesri ve káf'la yāhūd جِيفَارٌ [cīfār]dır cīm ve fā'yla.

[خ ل ر]

الْخُلُّ [el-ḥuller] (سُكَّرٌ [sukker] vezninde) Bir nebāt adıdır, 'alā-kavlin فُولٌ [fūl] ya'nī bakla ve 'alā-re'yin جُلْبَانٌ [culbān] ismidir

ki burçak ta'bīr olunur yāhūd مَاشٌ [māş] ismidir ki ma'rūf dānedir.

خَلَاءٌ [Ḥullār] (رُومَانٌ [rummān] vezninde) Fārs diyārında bir mevzi' adıdır; onda a'lā ve latīf bal hāsıl olmakla a'lāsı oraya nisbet olunur.

[خ م ر]

الْحَمْرُ [el-ḥamr] (ḥā'nın fethi ve mīm'in sükünuyla) Adamı sarhoş eden üzüm şirasına denir ki Fārisīde bāde ve Türkīde süci ta'bīr olunur. 'Alā-kavlin 'āmmdır, ya'nī mutlakan müskir olup sarhoş eden şiraya denir, gerek üzüm ve gerek hurmā ve sārīrlerin olsun; خَمْرَةٌ [ḥamret] dahi denir tā-i vahdetle ki خَمْرٌ [ḥamr]dan ahasstır, تَمْرٌ [temr] ve تَمْرَةٌ [temret] gibi. Ve خَمْرٌ [ḥamr] kelimesi mü'ennestir, ba'zen müzekker olur; yukālu: خَمْرٌ صِرْفٌ وَخَمْرٌ صَافِيَةٌ Ve 'umūm üzere itlākı ya'nī mutlakan müskire itlākı asahh ve asvebdır, زِيرَا خَمْرٌ [ḥamr] hakkında āyet-i muharrime nāzil olup isti'mālınden ehl-i İslām memnū' olduklarında Medīne'de üzüm şirası olmamakla şarābları hemān nebīz-i hurmāya münhasır idi. Pes üzüm şirasına mahsūs olsa, vech-i mezkūr üzere tenāvül eyledikleri nebīz-i hurmādan müntehī olmamak lāzım idi.

Ve ona خَمْرٌ [ḥamr] tesmiyesi 'aklı خَمْرٌ [ḥamr] ya'nī setr eylediği için yāhūd خَمِيرٌ [ḥamīr] gibi māyalanıp şarāb derecesine bālig olunca kadar terk olduğu için yāhūd 'aklı şūrīde ve muhtelit eylediği için. Şārih der ki yāhūd istihyā ma'nāsına olan خَمْرٌ [ḥamr]dandır, şāribi nāstan hayā eylediği için ola yāhūd galeyān ma'nāsına olan إِخْتِمَارٌ [iḥtimār]dan ola yāhūd tagayyür-i rāyiha ma'nāsına olan إِخْتِمَارٌ [iḥtimār]dan

ola yāhūd hafā ma'nāsına olan خَمْرٌ [ḥamr] dan ola, zīrā bāde-nüş olan yārana ahvāl ve eşyā muhtefī olup kendi 'āleminde olur yāhūd māye-i hamīr ismi olan خَمْرٌ [ḥamr]dan ola, zīrā şarāb ümm-i habā'is ve māye-i fesāddır yāhūd mülāzeme ma'nāsına olan مُحَامَرَةٌ [muḥāmeret]ten ola, zīrā 'işrete şūrūc eden bir müddet nefsinı alamayıp ona idmān ve müdāvemet eder, belki ba'zılar aslā ferāgat edemez olur. İntehā. Ve

خَمْرٌ [ḥamr] Üzüme itlāk olunur ki mecāz-ı evveli olur, ke-mā fi't-Tenzīl: ﴿إِنِّي أَرَانِي﴾ Ve أَعْصِرُ خَمْرًا ﴿﴾ أَي عَيْبًا

خَمْرٌ [ḥamr] Masdar olur, setr eylemek ma'nāsına ki ma'nā-yı mevzū'udur; yukālu: خَمَرَ الشَّيْءَ خَمْرًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا سَتَرَهُ Ve bir husūsu tınmayıp ketm eylemek ma'nāsınadır; yukālu: خَمَرَ الشَّهَادَةَ إِذَا كَتَمَهَا Ve bir adama bāde içirmek ma'nāsınadır; yukālu: خَمَرَ فُلَانًا إِذَا سَفَاهَ الْخَمْرَ Ve utanmak ma'nāsınadır ki utandıḡı adamdan kendi nefsinı setr eylemeyi müstelzimdir; yukālu: خَمَرَ مِنْهُ إِذَا اسْتَحْيَا مِنْهُ Ve hamuru ve balçık makūlesini māyelendirmek ma'nāsınadır; yukālu: خَمَرَ الْعَجِينَ وَالطِّينَ Ve gāh olur ki hamr ile şerr ve şūr irāde olunur, niteki خَلٌّ [ḥall] ile hayır ve menfa'at kasd olunur ve minhu yukālu: مَا هُوَ بِخَلٍّ وَلَا خَمْرٍ أَي لَا خَيْرَ عِنْدَهُ وَلَا شَرًّا وَلَا شَرًّا

الإِخْمَارُ [el-iḥmār] (hemzenin kesriyle) Bu dahi setr ve ketm eylemek ma'nālarındır; yukālu: أَخْمَرَهُ إِذَا سَتَرَهُ Ve yukālu: أَخْمَرَهُ إِذَا كَتَمَهُ Ve bir nesne ile gizlenip tesettür eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَخْمَرَ فُلَانًا بِهِ إِذَا تَوَارَى وَتَكَلُّهُ: أَخْمَرْتُهُ الْأَرْضَ عَنِّي وَمَنِّي وَعَلَيَّ أَي وَارْتَهُ Ve bir adam derūnunda hıkd ve kīne

tutmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَخْمَرَ فُلَانٌ فُلَانًا إِذَا حَقَدَ وَدَخَلَ لَهُ Ve bir adama bir nesne vermek yāhūd temlik eylemek ma'nāsına müsta'meldir ki saky-ı şarāb gibi keyif baḡışlamış olur; yukālu: أَخْمَرَ فُلَانًا الشَّيْءَ إِذَا أَعْطَاهُ أَوْ مَلَكَهُ إِيَّاهُ Ve igfāl eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَخْمَرَ الشَّيْءَ Burada zāhiren أَخْمَرَ الشَّيْءَ kelimesi tahrīf-i nāsıhtır, savāb olan الرَّجُلُ olmaktadır yāhūd شَيْءٌ insān ve hayvāndan e'ammdır.

Ve bir māddeyi kalbde muzmer eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَخْمَرَ الْأَمْرَ إِذَا أَضْمَرَهُ Ve bir yerin gizlenecek ve kuytulanacak yerleri çok olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَخْمَرَتِ الْأَرْضُ إِذَا كَثُرَ خَمْرُهَا Ve ekme hamuruna māye katmak ma'nāsınadır; yukālu: أَخْمَرَ الْعَجِينَ بِمَعْنَى خَمَرَهُ

التَّخْمِيرُ [et-taḥmīr] [tef'āl] [tef'āl] vezninde) Hamur ve balçık makūlesini māyelendirmek ma'nāsınadır; yukālu: خَمَرَ الْعَجِينَ وَالطِّينَ وَنَحْوَهُ بِمَعْنَى خَمَرَهُ Ve bir nesneyi bürütiüp setr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: خَمَرَ وَجْهَهُ إِذَا غَطَّاهُ

الْحَمِيرُ [el-ḥamīr] [emīr] [emīr] vezninde) Māye katılmış hamura denir. عَجِينٌ [acīn] yoḡrulup henüz māye katılmamış olanına denir. Ve māyeye dahi denir, حَمِيرَةٌ [ḥamīret] dahi derler hā'yla. Ve

حَمِيرٌ [Ḥamīr] Esāmīdendir: Ḥamīr b. Muḥammed ez-Zekvānī ve Muḥammed b. Ḥamīr el-Ḥārezmī ve belediyyuhu Şā'id b. Mansūr b. Ḥamīr muhaddislerdir.

الإِخْتِمَارُ [el-iḥtimār] [ifti'āl] [ifti'āl] vezninde) Hamur ve balçık makūlesi māyelenip özlenmek ma'nāsınadır; yukālu: إِخْتَمَرَ الْعَجِينَ وَالطِّينَ إِذَا صَارَ حَمِيرًا Ve şarāb küp içre kaynayıp derecesini bulmak ma'nāsınadır; yukālu. إِخْتَمَرَ الْخَمْرُ إِذَا غَلَى وَأَذْرَكَ Ve hatun

başına çar ve yaşmak makûlesi örttü örtünmek ma'nâsınadır; yukâlu: إِخْتَمَرَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا لَبَسَتِ الْخِمَارَ

الْخَمْرُ [el-ħimr] (hâ'nın kesriyle) Müzdahim olan 'askere ve cemâ'at-i vefîreye itlâk olunur. Ve derûnda muzmer olan hıkd ve kîneye itlâk olunur.

الْحَمَرُ [el-ħamer] (fethateynle) Bir adamı setr ve pinhân eden şey'e denir, gerek şecer ve gerek sâ'ir nesne olsun, tekûlu: Ve تَوَارَى الصَّيْدُ عَنِّي فِي حَمْرِ الْوَادِي أَي سَتَرْتَهُ

حَمْرُ [Ĥamer] Kuds türâbında bir dağın adıdır. Ve

حَمْرُ [ħamer] Masdar olur, gizlenmek ve duldalanmak ma'nâsına; yukâlu: حَمَرَ فَلَانٌ Ve عَنِّي حَمْرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَوَارَى

حَمْرُ [ħamer] Müzdahim olan cemâ'at-i insânîye itlâk olunur; bunda hâ'nın zammiyle da câ'izdir. Ve

حَمْرُ [ħamer] Bir nesne olduğu hâlden mütegayyir olmak ma'nâsınadır; yukâlu: حَمَرَ الشَّيْءُ حَمْرًا مِنَ الْبَابِ الْمَرْبُورِ إِذَا تَغَيَّرَ عَمَّا كَانَ عَلَيْهِ Ve dağarcığın ve azık çantasının sahtiyânının iki tarafını birbirine dikdikten sonra üzerine bir dikiş dahi çekmek ma'nâsınadır; yukâlu: حَمَرَ الْمَرْأَةَ إِذَا حَرَزَ نَاحِيَّتَيْهَا وَعَلَى بِحَزْرِ Ve آخَرَ

حَمْرُ [ħamer] Sır ve hufye ve gâflet ma'nâsına müsta'meldir, ke-mâ se-yuzkeru.

الْحُمْرَةُ [el-ħumret] [ġurfet] [ġurfet] vezninde) Bu dahi müzdahim olan 'askere ve cemâ'ate itlâk olunur. Ve hamura katılan mâyeye denir. Ve nebîz ve bâdenin tortusuna ve çöküntüsüne denir. Ve hurmâ çöplerinden örülmüş küçük hasıra itlâk olunur ki seccâde ederler, yeri setr eyledi-

ği için yâhüd hurmâ çöpleri dikiş iplerini setr eylediği için itlâk olundu. Ve

خُمْرَةٌ [ħumret] [vers] ismidir ki Yemen za'ferânı dedikleri dârûdur. Ve tîb kısmından bîr gûne terkîbe denir ki hatunlar tahsîn-i cemâl için yüzlerine sürünürler, kızılca gibi. Ve insâna muhâlît olan râyihaya denir. Ve mutlakan râyihai tayyibeye denir ve bunda hâ'nın harekât-ı selâsıyla câ'izdir. Ve bâdenin neş'e ve keyfiyyeti geçtikten sonra 'arız olan fütür ve inkisâr ve girânlık hâletine denir ki حُمَارٌ [ħumâr] ile ma'ruftur, ke-mâ se-yuzkeru. 'Alâ-kavlin sarhoşluk ve şûrîde-dimâğlık hâletine denir; yukâlu: أَخَذَتْهُ الْخُمْرَةُ أَي أَلَمَ الْخُمْرُ وَضِدَاعُهَا وَأَدَاهَا أَوْ مَا خَالَطَ مِنْ سُكْرِهَا

الْحَمِيرُ [el-ħamir] [ketif] vezninde) Şol arza denir ki gizlenecek ve kuytulanacak yerleri çok ola, ağaçlı ve kayalı yerler gibi.

الْخِمَارُ [el-ħimâr] [kitâb] vezninde) Bu dahi müzdahim ve galebe olan cemâ'at-i insânîye denir. Ve hatun kısmının tesettür için başlarına örttükleri çar ve yaşmak makûlesine denir, نَصِيفٌ [naşîf] ma'nâsına. Ve mutlakan bir şey' setr eden nesneye denir. Cem'i أَحْمِرَةٌ [aħmîret] ve حُمْرٌ [ħumr] gelir hâ'nın zammıyla ve حُمُرٌ [ħumur] gelir zammeteynle. Ve ma'nâ-yı evveldendir ki 'Arablar حِمَارَكَ مَا شَمَّ derler ve مَا غَيَّرَكَ عَنْ حَالِكَ ve مَا أَصَابَكَ ma'nâsına, ya'nî "Sana ne uğradı ve eski hâlimden seni ne şey' böylece tagyîr eyledi?" Çünkü nisvân-ı 'Arablar hımârlarını tîble âlûde ederler, muhadderâtının hımârlarını ba'zı zen-dostlar istişmâm eyledikte elbette infî'âl ederler.

الْحَمْرَةُ [el-ħameret] (fetehatla) Bu dahi insâna muhâlît olan râyihaya denir.

الْخِمَارُ [el-ḥumār] (غُرَابٌ [ḡurāb] vezninde) Bādenin neş'e ve keyfiyeti geçtikten sonra ʿarız olan hamyāzeye ve sıklet ve sergirānlığa denir ve minhu kavlu'ş-şā'ir: "إِذَا قُلْتِ أَهْلًا لِلْكُؤُوسِ وَمَرْحَبًا | | فَصَبْرًا عَلَى خَيْرِ الْخِمَارِ وَشَرَّهُ" وَهُوَ ضِدَاغُ الْخَمْرِ وَأَدَاهَا

الْمُخَمَّرُ [el-muḥammir] (مُحَدَّثٌ [muḥaddiṣ] vezninde) خَمْرٌ [ḥamr] ittihāz eden ya'nī bāde basıp çıkarır olan adama denir.

الْخِمَارُ [el-ḥammār] (كَتَّانٌ [kettān] vezninde) خَمْرٌ [ḥamr] satıcıya denir, mey-fürüş ma'nāsına lisānımızda mey-hāneci ta'bīr olunur.

الْخِمِيرُ [el-ḥimirr] (طِمِيرٌ [ṭimirr] vezninde) خِمَارٌ [ḥimār] gibi bu dahi nisvānın baş örtülerine denir, Fārisīde başāme derler.

الْخِمْرَةُ [el-ḥimret] (ḥā'nın kesriyle) Binā-yı nev'dir, nisvānın baş örtüsünü örtünmek hey'etine denir ki örtü tutunuşu ta'bīr olunur; yukālu: "إِنِّهَا لِحَسَنَةُ الْخِمْرَةِ أَيُّ هَيْئَةٍ اخْتِمَارَهَا Niteki lihāfın nev' ve hey'etinde لِحَفَّةٌ [liḥfet] derler ve minhu'l-meselu: "عَوَانٌ [ʿavān] [Ve] "الْعَوَانُ لَا تَعْلَمُ الْخِمْرَةَ" hāzıka hatuna örtü tutunmayı ta'līme hācet yoktur", "mücerrib ve ʿarif ve kār-āgāh olan adam ta'rīf ve irşād ve delāletten müstagnīdir" diyecek yerde darb olunur. Ve خَمْرٌ [ḥamer] gibi sır ve hufye ve gaflet ma'nāsına müsta'meldir; tekūlu: عَلَى جِئْنَا عَلَى خِمْرَةٍ وَخَمْرٍ أَيُّ فِي سِرِّ وَعَقْلَةٍ وَخَفِيَّةٍ

التَّخْمُرُ [et-taḥammur] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Hatun başına kisāyı tutunmak ma'nāsınadır; yukālu: تَخَمَّرَتِ الْمَرْأَةُ بِالْخِمَارِ إِذَا لَبَسَتْهُ

الْمُخْتَمِرَةُ [el-muḥtemiret] (مُعْتَمِرَةٌ [mu'etemiret] vezninde) Başı beyāz olan koyuna ve ata itlāk olunur, gūyā ki beyāz

yaşmak örtünmüş gibi olur; yukālu: شَاةٌ وَفَرَسٌ مُخْتَمِرَةٌ أَيُّ الْبَيْضَاءِ الرَّأْسِ

الْيَخْمُورُ [el-yaḥmūr] (يَغْفُورٌ [ya'fūr] vezninde) Şol içi kavuk şey'e denir ki muztarib ve müteharrik ola; yukālu: شَيْءٌ يَخْمُورُ أَيُّ وَدَعٌ وَدَعٌ أَجْوَفٌ مُضْطَرِبٌ [veda'] ma'nāsına.

مِخْمَرٌ [Miḥmar] (مِئْبَرٌ [minber] vezninde) Bir recül adıdır.

خُمَيْرٌ [Ḥumayr] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Yemen'de Sa'de'den yukarıda bir su adıdır. Ve

حُمَيْرٌ [Ḥumeyr] Esāmīdendir: Ḥumeyr b. Ziyād ve Ḥumeyr er-Reḥabī ve Yezīd b. Ḥumeyr muhaddislerdir. Ve Ebū Ḥumeyr b. Mālik tābī'ındendir. Ve Ḥārice b. el-Ḥumeyr cīm māddesinde güzērān eyledi.

ذُو مِخْمَرٍ [Zū Miḥmar] (مِئْبَرٌ [minber] vezninde) Alā-kavlin ذُو مِخْبَرٍ [Zū Miḥber]dir. Melik-i Ḥabeşe olan Necāşī'nin birāderzādesidir ki hizmet-i Nebevī ʿaleyhi's-selām ile şeref-yäfte idi.

ذَاتُ الْخِمَارِ [Zātu'l-Ḥimār] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Tihāme'de bir mevzī'dir.

ذُو الْخِمَارِ [Zu'l-Ḥimār] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) ʿAvf b. er-Rebī b. Zī'r-Rimḥayn lakabıdır, zevcesinin hımārına bürünüp cenk ve kıtāl eder idi ve zātında bahādır ve nīze-güzār olmakla a'dādan katı vāfir kimseleri nīze ile zahm-dār edip hatta hir kime ki "Seni böylece nīze ile kim mecrūh eyledi?" diye su'āl eyleseler, "Zu'l-Ḥimār eseridir" derler idi. Ve

ذُو الْخِمَارِ [Zu'l-Ḥimār] Mālik b. Nuveyre'nin kezālik Zubeyr b. ʿAvvām'ın feresleri adıdır. Zubeyr vak'a-i cemelde o ata süvār olmuş idi.

الْمَخَامِرَةُ [el-muḫāmeret] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Bir mahalde müdāmī ikāmet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا خَامَرَ بَيْتَهُ إِذَا أَقَامَ بِهِ وَلَزِمَهُ وَلَمْ يَبْرَحْهُ Ve hürrü 'abd diyerek satmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا خَامَرَ الرَّجُلُ إِذَا بَاعَ خُرًا عَلَى أَنَّهُ عَبْدٌ Ve bir nesneye yakın olmak ma'nāsınadır; yukālu: خَامِرَةٌ إِذَا قَارَبَهُ Ve bir nesneye katılıp karışmak ma'nāsınadır; yukālu: خَامِرَةٌ الدَّاءُ إِذَا خَالَطَ جَوْفَهُ Ve gizlenmek ma'nāsınadır; yukālu: خَامِرٌ بِهِ إِذَا اسْتَتَرَ بِهِ Ve minhu: "خَامِرِي أُمُّ غَامِرِي" ve bu meseldir. Ve minhu: "خَامِرِي أُمُّ غَامِرِي" dişi sırtlanın künyesidir, sayyādlar cānver-i mezbūrun deliğine bu kelāmı diyerek duhūl edip ayaklarını bend ederler. O dahi aslā hareket eylemeyip rām olur; sırtlan be-gāyet ahmak cānverdir. Kezālik "خَامِرِي خَصَاجِرٌ أَتَاكَ مَا تُحَازِرُ" derler, "Ey sırtlan, sen pinhān ol ki hazer eylediğin nesne sana geldi" demektir. Mü'ellif der ki mesel-i sānīyi kütüb-i emsāilde gerçi bu üslūb üzere buldum, lākin evceh ve enseb olan yā'nın hazfiyle خَصَاجِرٌ خَامِرٌ yāhūd isbāt-ı nūn'la تُحَازِرِينَ olmaktadır, zīrā خَصَاجِرٌ [ḫaḫācīr] bünye-i cem' üzere müfred olduğu māddesinde beyān olundu.

الْإِسْتِحْمَارُ [el-istiḫmār] Bir adamı kul edinmek ma'nāsınadır, yukālu: إِذَا اسْتَحْمَرَ فَلَانًا إِذَا اسْتَعْبَدَهُ

الْمُسْتَحْمِرُ [el-mustaḫmir] (ism-i fā'il bünyesiyle) شِرْبٌ [şirrib] ma'nāsınadır ki müdmin-i hamr olan bekrīye ve şürbü'l-Yehūda mübtelā olan Müslümāna denir; yukālu: رَجُلٌ مُسْتَحْمِرٌ أَيُّ شِرْبٍ

تَحْمُرُ [Taḫmuru] (تَنْصُرُ [tanşuru] vezninde) Nisvān a'lāmındandır.

بَاخْمَرِي [Bāḫamrā] (bā-yı muvahhade ile سَكْرِي [sekrā] vezninde) Kūfe kurbünde bir karye adıdır ki İbrāhīm b. Ḥasan el-

Muṣennā b. Ḥasan b. 'Alī b. Ebī Ṭālib radiyallāhu 'anhum hazretlerinin merkadleri ondadır.

خُمْرَانُ [Ḥumrān] (عُثْمَانُ [uṣmān] vezninde) Ḥorāsān eyāletinde bir nāhiye adıdır.

[خ م ج ر]

الْحَمَجِرُ [el-ḥamcer] (جَفَعَرٌ [ca'fer] vezninde) ve

الْحُمَجِرُ [el-ḥumecir] (عُلِبْتُ [ulebit] vezninde) ve

الْحُمَاجِرُ [el-ḥumācir] (عُلَابْتُ [ulābit] vezninde) ve

الْحَمَجِرِيُّ [el-ḥamcerīr] (زَمْهَرِيُّ [zemherīr] vezninde) Deniz suyu gibi şūr suya, 'alā-kavlin pek acılık derecesine varmayıp devābb kısmı içer olan şūrca suya denir. Ve 'alā-re'yin حَمَجِرِيُّ [ḥamcerīr] acı suya denir ki devābb dahi içemez ola. Ziyāde-i mebnā ziyāde-i ma'nāya dāll olduğu için ba'zılar bunu mübālagada isti'māl eyledi.

الْحَمَجِرِيَّةُ [el-ḥamcerīret] (زَمْهَرِيَّةٌ [zemherīret] vezninde) Fitne ve şūriş ve kavgaya denir; yukālu: بَيْنَهُمْ حَمَجِرِيَّةٌ أَيُّ تَهْوِيشٍ

[خ م ش ت ر]

الْحَمَشْتَرُ [el-ḥameşter] (شَيْنٌ [şin] mu'ceme ve تَايٌ [tāy] fevkiyye ile غَضَنْفَرٌ [gaḫanfer] vezninde) Le'im ve fūrū-māye kimseye denir.

[خ م ط ر]

الْحَمَطَرِيُّ [el-ḥamṭarīr] (قَمَطَرِيُّ [kamṭarīr] vezninde) حَمَجِرِيُّ [ḥamcerīr] ma'nāsınadır ki zikr olundu.

[خ ن ت ر]

الْحِثْتَارُ [el-ḫintār] (ḫā'nın kesriyle) ve

الْحُثْتُورُ [el-ḫuntūr] (ḫā'nın zammıyla) Pek

açlığa denir, جُوْعٌ شَدِيدٌ ma'nāsına.

[خ ن ث ر]

الْحَنْشِيرُ [el-ḥanešir] (ḥā'nın ve nūn'un fethi ve sâ-yı müsellesenin kesriyle) ve

الْحَنْشَرُ [el-ḥanšer] [جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) ve

الْحِنْشِيرُ [el-ḥinšir] [زَبْرِيْحٌ [zibric] vezninde) ve

الْحُنْشُرُ [el-ḥunšur] [كُنْفُزٌ [kunfuz] vezninde) Şol işe yaramaz hakîr ve hasîs ve kemter eşyâ döküntüsüne denir ki bir mahalle nakl olundukta yurtta ve evde kalır.

الْحَنْثَائِيرُ [el-ḥanāšir] (cem' bünyesiyle) Dâhiyelere itlâk olunur. Ve ev esbâbına denir, kumaşu'l-beyt ma'nāsına ki murâd hırt mırt makûlesi esâs ve resâstır.

حَنْشَرٌ [Ḥanšer] [جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Temîm kabîlesinin silsile-i neseblerinden bir kimsedir. Kezâlik Ḥuzeyme ve Kays-ı 'Aylân kabîlelerinin nesepleri ricâлиндendir. Ve 'Amr b. Ḥanšer Câhiliyye şüc'ânından bir dil-âverdir ki Ümmü'l-mü'minîn Ḥadîcetü'l-Kübrâ radiyallâhu 'anhâ cenâblarının li-ümm cedleri idi. [خ ن ج ر]

الْحَنْجَرُ [el-ḥancer] [جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Bıçağa denir, سِكِّينٌ [sikkîn] ma'nāsına, 'alâ-kavlin 'azîm olanına denir ki hâlen o nev'ine lisânımızda dahi hançer ta'bîr olunur; ḥā'nın kesriyle دِرْهَمٌ [dirhem] vezninde dahi lügattır. Ve 'Arablar sakalı bed-hey'et olan adama حَنْجَرِيّ اللِّحْيَةِ [ḥanceriyyu'l-lihyet] itlâk ederler ki murâd sakalının etrafı az ve uzun ve söbü olanıdır, hançer şeklinde olur; yukâlu: رَجُلٌ حَنْجَرِيّ اللِّحْيَةِ أَي قَبِيحُهَا Ve

حَنْجَرٌ [ḥancer] Sütü firāvân olan nākaya denir.

الْحَنْجَرَةُ [el-ḥanceret] (hā'yla) ve

الْحُنْجُورَةُ [el-ḥuncūret] (ḥā'nın zammiyla) Bunlar da sütü firāvân olan nākaya denir; yukâlu: نَاقَةٌ حَنْجَرَةٌ وَحُنْجُورَةٌ أَي الْعَرِيْزَةُ اللَّبْنِ Ve

حُنْجُورَةٌ [ḥuncūret] İri ve 'azîmü'l-heykel nākaya denir; yukâlu: نَاقَةٌ حُنْجُورَةٌ أَي ضَحْمَةٌ

الْحَنْجَرِيْرُ [el-ḥancerîr] حَمَجَرِيْرٌ [ḥamcerîr] vezninde ve mürâdifidir ki zikr olundu.

[خ ن ر]

الْحَانِرُ [el-ḥānir] (nūn'la) Sıdk ve safvet ve ihlâs üzere olan dosta denir ki sâni-kimiyâdır. Cem'i حُنُرٌ [ḥunur] gelir zammeteynle, yukâlu: رَجُلٌ حَانِرٌ أَي صَدِيقٌ مُصَافٍ der ki savâb olan cem'i رُكْعٌ [rukka'] vezninde olmaktadır.

الْحَنْوَرُ [el-ḥanevver] (fetehtle ve teşdîd-i vāv ile عَدْوَرٌ [ʿavezver] vezninde) ve

الْحَنْوَرُ [el-ḥannūr] [تَنْوَرٌ [tennūr] vezninde) Okçuların ok yonup perdâht eylecek kamışlarına denir ki 'Arablar bıçak gibi keskin kamış ile yonup perdâht ederler. Ve her gevşek ve rehâvetli şecere denir. Ve ni'met-i zâhireye denir.

الْحَنْوَرُ [el-ḥinnevr] (ḥā'nın kesriyle عِلْوَصٌ [ʿillevs] vezninde) ve

الْحَنْوَرُ [el-ḥanevver] [عَدْوَرٌ [ʿavezver] vezninde) Dünyâya itlâk olunur; dâhiye ma'nâsındandır.

حَنْزَرَةٌ [ḥunneret] [سُكَّرَةٌ [sukkeret] vezninde) Esâmîdendir: İsmâ'ıl b. İbrâhîm b. Ḥunne-re muhaddisîndendir, Şağâniyyu'l-asıldır.

أُمُّ حَنْوَرٍ [ummu ḥannūr] [تَنْوَرٌ [tennūr] vezninde) ve

أُمُّ حَنْوَرٍ [ummu ḥinnevr] [بَلْوَرٌ [billevr] vezninde) Dişi sırtlanın ve dişi sığırın künyesidir. Ve âfet ve dâhiyenin künyesidir.

Ve ni'etin künyesi olmakla azdāddan olur. Ve Mıŝır memleketinin künyesidir ve minhu'l-hadīsu: "أُمُّ خَنْوَرٍ يُسَاقُ إِلَيْهَا الْفِصَارُ" "Şārih der ki dūnyā ma'nāsından yāhūd ni'et ma'nāsından me'hūzdur. Evvele göre أُمُّ الدُّنْيَا [ummu'd-dunyā] ta'bīri mülāyimidir ve ba'zılar dāhiye ma'nāsından me'hūzdur, hadīs-i mezkūrda ta'bīri makām-ı ta'lıdedir dediler. Ve

أُمُّ خَنْوَرٍ [ummu ḥannūr] Baŝra ŝehrinin künyesidir; ni'et ve ticāretinin vefretine mebnīdir. Ve götün ve mak'adın dahi künyesidir; dāhiyeden me'hūzdur.

[خ ن ز ر]

أَلْحَنْزَرَةُ [el-ḥanzeret] (zā-yı mu'ceme ile) Yoğunluk ma'nāsıdır; yukālu: فِيهِ خَنْزَرَةٌ أَيُّ فِيهِ غُلْظٌ Ve taşçıların taş kırdıkları büyük bal-taya denir ki varsak ta'bīr olunur.

دَارَةُ خَنْزَرٍ [Dāretu Ḥanzer] [ca'fer] vezninde) ve

دَارَةُ الْخَنْزَرَتَيْنِ [Dāretu'l-Ḥanzereteyn] [ma'ŝareteyn] vezninde) ve

دَارَةُ الْخَنْزِيرَيْنِ [Dāretu'l-Ḥinzireyn] Bādiyede ma'rūf mevzi'lerin isimleridir.

أَلْحَنْزِيرُ [el-ḥinzīr] "خ،ز،ر" māddeinde zikr olundu ki nūn'u zā'ididir.

[خ ن س ر]

أَلْحِنْسِيرُ [el-ḥinsīr] [zibrīc] vezninde) Le'im ve nākes ve fūrū-māye ŝahsa denir. Ve āfet ve dāhiyeye denir.

أَلْحَنْسِيرُ [el-ḥanāsīr] [tebāŝīr] vezninde) Helāk ma'nāsıdır. Şārihin beyānına göre müfredi yoktur. Ve zu'afā-yı nāsa denir. Ve dağ keçilerini ba'zı otluklar ve ağaçlar üzere tebevül eyledikleri bevl eserlerine denir. Bunların müfredi خَنْسِيرُ

[ḥinsīr]dir, خَنْزِيرٌ [ḥinzīr] gibi.

أَلْحَنْسِيرَةُ [el-ḥanāsīret] [qayāŝiret] vezninde) Korkak kimselere denir; yukālu: هُوَ مِنَ الْحَنْسِيرَةِ أَيُّ مِنْ أَهْلِ الْجَبَانَةِ

أَلْحَنْسَرُ [el-ḥanser] [ca'fer] vezninde) ve

أَلْحَنْسَرِيٌّ [el-ḥanseriyy] [ca'feriyy] vezninde) Mevki-i hüsrānda olan adama denir, yukālu: رَجُلٌ خَنْسَرٌ وَخَنْسَرِيٌّ أَيُّ فِي مَوْضِعِ الْخُشْرَانِ Cem'i خَنْسِيرَةُ [ḥanāsīret] gelir. Mü'ellif bunu "خ،س،ر" māddeinde zikr eylemekle nūn'unun zā'id olduğunu iş'ar eylemiş idi, burada zikri muhālif olur.

[خ ن ش ف ر]

أَلْحَنْشَفِيرُ [el-ḥanŝefīr] (ŝīn-i mu'ceme ile) فَتْدَفِيرٌ [ḩandefīr] vezninde) Āfet ve dāhiyeye denir; yukālu: رَمَاهُ اللَّهُ بِالْحَنْشَفِيرِ أَيُّ الدَّاهِيَةِ

[خ ن ص ر]

أَلْحِنْصِيرُ [el-ḥinŝīr] (ḩā'nın ve ŝād'ın kesriyle ve ŝād'ın fethiyle de lügattır) İsbā'-ı sugrāya ya'nī küçük parmağa denir ki serçe parmak ta'bīr olunur, Fārisīde kālūc denir, 'alā-kavlin orta parmağa denir. Ve bu müzekkerdir, mü'ennes dahi olur; yukālu: قَطَعَ خِنْصِرَهُ وَهُوَ الْإِضْبَعُ الصُّغْرَى أَوْ الْوُسْطَى

خُنَاصِيرَةُ [ḩunāŝiret] (ḩā'nın zammıyla) Şām diyārında ḩaleb a'mālinden bir belde adıdır; bānisi olan ḩunāŝire b. 'Urve b. el-ḩāriŝ ismiyle müsemmadır, Cirānu'l-'Avd nām ŝā'ir etrāf ve havālisi i'tibārıyla işbu "نَظَرْتُ وَصُحْبَتِي بِخُنَاصِرَاتٍ" mısra'ında cem' olarak irād eylemiştir, dedikleri gibi.

خِنْصِرَانُ [ḩinŝirānu] (kesreteynle) Bir adamın 'alemīdir.

[خ ن ط ر]

الْحِنْطِيرُ [el-ħinṭīr] (ṭā-yı mühmele ile قُنْدِيلٌ [qındīl] vezninde) Şol kocakarıya denir ki pīrlikten gözlerinin kapakları ve yüzünün etleri sölpüklenip boş deri gibi salkı ve sarkık ola.

[خ ن ف ر]

حُخَانَفِيرٌ [Ḥunāfir] (fā'yla غَلَابِطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) Bir recül adıdır.

[خ و ر]

الْحُوَارُ [el-ḥuvār] (غُرَابٌ [ğurāb] vezninde) Hayvāndan sığır kısmının āvāzına denir ki böğürme ta'bīr olunur. Ve koyun ve keçi āhū kısmında āvāzlarına denir ki meleme ta'bīr olunur. Ve yaydan çıkarken okun dahi āvāzına itlāk olunur.

Şārih der ki حُوَارٌ [ḥuvār] sığır āvāzında hakīki ve sā'irinde tevessü'e mebnīdir. Ve حُوَارٌ [ḥuvār] fi'l-asl masdardır, ism olarak dahi isti'māl olundu; yukālu: حَارَ الْبَقَرِ خَارَ الْبَقَرِ إِذَا صَاتَ ve minhu kavluhu ta'ālā: هُ عَجَلًا جَسَدًا لَهُ حُوَارٌ ﴿﴾ أَي صَوْتٌ لَهُ yukālu: إنتهأ. صوتٌ كَحُوَارِ الثَّوَرِ.

الْحَوْرُ [el-ḥavr] (ḥā'nın fethiyle غَوْرٌ [ğavr] vezninde) İki yüksek yerin aralığında olan alçak düzce yere ve deniz körfezine denir, خَلِيجُ الْبَحْرِ [ḥalīcu'l-baḥr] ma'nāsına. Ve cereyān eden suyun denize döküldüğü yere denir, مَصْبُ الْمَاءِ [maşabbu'l-mā] ma'nāsına. Ve

حَوْرٌ [Ḥavr] Necd ülkesinde bir mevzī' yāhūd bir cebel verāsında bir vādī adıdır. Ve

حَوْرَانٌ [ḥavr] Masdar olur, dābbenin حَوْرَانٌ [ḥavrān]ına vurmak ma'nāsına, ke-mā se-yuzkeru; yukālu: طَعَنَهُ فَخَارَ فَيَحُورُ حَوْرًا إِذَا أَصَابَ حَوْرَانَهُ

الْحَوْرَانُ [el-ḥavrān] (ḥā'nın fethi ve vāv'ın sükünuyla) Dābbe kısmının meb'arına ya'nī fişki çıkacak yerine denir ki omurgaları uçlarına dā'iresi oraya müctemī'e ve orayı müştemil olur. Murād dübüri ile işkenbesi aralığında fişkılık dedikleri yer olacaktır. 'Alā-kavlin meb'arının başına yāhūd dübüri olan yerine ya'nī dübüri müştemil olan yerine denir. Cem'i حَوْرَانَاتٌ [ḥavrānāt] gelir ve حَوَارِيْنٌ [ḥavārīn] gelir.

الْحُوْرُ [el-ḥūr] (نُورٌ [nūr] vezninde) Reyb ve töhmetleri çok olan nisvāna denir. Fī-zātihā ehl-i fesād ve habā'is olduklarına binā'en doğru yürüseler de yine mazinne-i töhmet olalar. İşbu حُوْرٌ [ḥūr] kelimesi cem'dir, müfredi mesmū'e değıldir. Ve

حُوْرٌ [ḥūr] حَوَارَةٌ [ḥavvāret] lafzından cem' olur ki sütü bol ve firāvān olan nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ حَوَارَةٌ أَيْ الْغَزِيْرَةُ اللَّبْنِ ve yukālu: نُوقٌ حُوْرٌ

الْحَوْرُ [el-ḥaver] (fethateynle) Za'īf ve zebūn ve bī-tāb olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَوْرَ الرَّجُلِ حَوْرًا مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا ضَعُفَ

الْحُوْرُ [el-ḥu'ūr] (ظُهُورٌ [zuhūr] vezninde) Bu dahi o ma'nāyadır; yukālu: حَارَ الرَّجُلِ يَحُورُ حُوْرًا إِذَا ضَعُفَ

الْتَحْوِيرُ [et-taḥvīr] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) حُوْرٌ [ḥu'ūr] ma'nāsınadır; yukālu: حُوْرًا تَحْوِيرًا بِمَعْنَى خَارَ حُوْرًا

الْحَوَارُ [el-ḥavvār] (كَتَانٌ [kettān] vezninde) ve

الْحَاوِرُ [el-ḥā'ir] Süst ve za'īf ve nizār olan insān ve hayvāna ve sā'ir nesneye denir. Evvel mübālagadır; yukālu: رَجُلٌ وَشِيءٌ حَوَارٌ وَخَاوِرٌ أَي ضَعِيْفٌ

حَوَارٌ [ḥavvār] Pek āteşli çakmağa denir; yukālu: زُنْدٌ حَوَارٌ أَي قَدَاحٌ Ve bünye ve endāmı

nāzük ve hoş ve tenāsüb-i a'zāsı tām olan erkek deveye denir; yukālu: جَمَلٌ خَوَازٍ أَيْ جَمَلٌ الرَّقِيقُ الْحَسَنُ Burada رِقَّةٌ [riq̄qat] nezāket ma'nāsındır. Cem'i خَوَازَاتٌ [ḥavvārāt]tır. Ve

خَوَازٍ [Ḥavvār] Selefte 'ilm-i ensābda māhir bir adam ismidir.

خَوَازُ الْعِنَانِ [ḥavvāru'l-inān] Boynu yumuşak ve dizgini elde ve yüğrük ve soluklu olan ata itlāk olunur; yukālu: فَرَسٌ خَوَازٍ الْعِنَانِ أَيْ سَهْلُ الْمُعْطِفِ كَثِيرُ الْحَزِيّ

الْخَوَازَةُ [el-ḥavvāret] سَيَّارَةٌ [seyyāret] vezninde) Göte denir, اِسْتِثْنَاءٌ [ist] ma'nāsına. Ve çok yemiş tutmuş hurmā ağacına denir; yukālu: نَخْلَةٌ خَوَازَةٌ أَيْ غَرِيزَةُ الْحُمَلِ

الْإِسْتِخَارَةُ [el-istihāret] Bir adamdan şefkat ve mihrübānlık niyāz eylemek ma'nāsındır; yukālu: إِسْتِخَارَةٌ إِذَا اسْتَعَطَفَهُ Şārihin beyānına göre bu خَوَازٌ [ḥuvār] kelimesinden me'hūzdur ki savt ma'nāsındır. Sayyādlar āhū yavrusunu yatağında buldukta kulağını burarlar, tā ki feryād eylemekle anası işitip gelmekle kurdukları tuzağa giriftār ola. Ve

إِسْتِخَارَةٌ [istihāret] Sayyād önüne tuzak nasb olunan deliğinden çıkmakla tuzağa düşmek için sırtlanın asl yatağının ağızını ağaçlar ile kapamak ma'nāsındır; yukālu: إِسْتِخَارَ الضُّبُعِ إِذَا جَعَلَ حَشَبَةً فِي ثَقْبِ بَيْتِهَا حَتَّى تَخْرُجَ eV hāneyi silip süpürüp pāk ve pākize kılmak ma'nāsındır; yukālu: إِسْتِخَارَ الْمَنْزِلَ إِذَا اسْتَعَطَفَهُ

الْإِحَارَةُ [el-iḥāret] اِجَارَةٌ [icāret] vezninde) Bir nesneyi bir semte sarf ve imāle eylemek ma'nāsındır, yukālu: إِذَا صَرَفَهُ وَعَطَفَهُ

حُورٌ [Ḥūr] نُورٌ [nūr] vezninde) Belḥ kazāsında bir karye adıdır; a'lāmdan

Muḥammed b. 'Abdullāh b. 'Abduḥakem oradandır. Ve Esterābād kazāsında bir karye adıdır ki جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde حُورٌ سَفْلَقٌ [Seflak] lafzına izāfetle حُورٌ سَفْلَقٌ [Ḥūru Seflak] demekle müte'areftir; muhaddisinden Ebū Sa'īd Muḥammed b. Aḥmed el-Ḥūru Seflakī oradandır.

حُورُ السَّيْفِ [Ḥavru's-Seyf] (ḥā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) ve

حُورُ الدَّيْبِلِ [Ḥavru'd-Deybul] (dāl'ın fethi ve bā'nın zammıyla) ve

حُورُ فَوْفَلٍ [Ḥavru Fevfel] فَدْفَدٌ [fedfed] vezninde) ve

حُورُ فُكَّانٍ [Ḥavru Fukkān] رُمَّانٌ [rummān] vezninde) ve

حُورُ بَرَوَصٍ [Ḥavru Bervav] جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) yāhūd

حُورُ بَرِيعٍ [Ḥavru Bervec] Birer mevzi' adlarıdır.

حُورٌ [Ḥuvār] غُرَابٌ [gūrāb] vezninde) Rey şehrinin kazāsında bir karye adıdır; a'lāmdan 'Abdulcebbār b. Muḥammed ve Zekeriyā b. Mes'ūd el-Ḥuvāriyyān oradandır. Ve Ḥuvār b. eṣ-Şadif, Ḥimyer mülükundan bir melikin ismidir.

الْحُورَةُ [el-ḥūret] غُورَةٌ [gūret] vezninde) Güzīde ve müntehab deveye denir; tekülü: نَحْرُنَا حُورَةٌ اِبْلِنَا أَيْ خَيْرَتَهَا

[خ ي ر]

الْحَيْرُ [el-ḥayr] (ḥā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Ma'rūftur, cem'i حَيُورٌ [ḥuyūr] gelir.

Şārih der ki شَرٌّ [şerr] mukābilidir. Bazılar حَيْرٌ [ḥayr]ı mutlakān halkın meyl ve ragbet ve muhabbet eylediği nesne ile ta'rīf eylediler, 'akl ve 'ilm ve māl ve 'adl ve ihsān gibi. Ve mü'ellifin Başā'ir'de beyānına

göre خَيْرٌ [ḥayr] vech-i meşrūh üzere cümlelerin ragbet eylediği nesneden 'ibârettir ve iki nev' üzeredir: Biri hayr-ı mutlakdır ki fî-küllî hâlin ve 'inde külli ehadin mergüb ve mahbûb olandır, cennet gibi; kezâlik شَرٌّ [şerr] dahi bu gûnedir, cehennem gibi. Sānī hayr-ı mukayyedir ki bir adam 'in-dinde hayr olan 'inde'l-âher şerr olur, māl-ı kesir gibi. Ve خَيْرٌ [ḥayr] ve شَرٌّ [şerr] kelimeleri iki gûne isti'mâl olunur: Biri ism olurlar, niteki zikr olundu. Sānī vasf olup ef'al-i tafdil ile mukadder olurlar; yukâlu: هَذَا خَيْرٌ مِنْهُ وَشَرٌّ مِنْهُ أَي يُفْضَلُهُ يَعْنِي تَقْدِيرُهُ مَا أَفْعَلُ مِنْهُ الصَّلَاةُ لَذَلِكَ خَيْرٌ مِنَ التَّوَمَاتِي هِيَ دَاتُ خَيْرٍ وَفَضْلٌ يَعْنِي جَامِعَةٌ لِذَلِكَ Ve Benū 'Amir lügatinde hemze ile ef'al-i tafdil olarak müsta'meldir; yukâlu: هَذَا أَحْيَرُ مِنْ هَذَا أَوْ أَسْرُّ مِنْهُ İntehâ. Ve

خَيْرٌ [ḥayr] Māla itlāk olunur; yukâlu: خَيْرٌ كَثِيرٌ أَي مَالٌ كَثِيرٌ Ve at kısmına itlāk olunur, hattâ cebhesindeki غُرَّةٌ [gurret]e صَبَاحُ الخَيْرِ [şabāḥu'l-hayr] ta'bîr olunur. Ve kesirü'l-hayr ve 'n-nef' olan adama itlāk olunur, niteki خَيْرٌ [ḥayyir] dahi denir, teşdîd ile كَيْسٌ [keyyis] vezninde. Pes خَيْرٌ [ḥayr] bu ma'nâda bundan muhaffeftir, مَيِّتٌ [meyyit] ve مَيِّتٌ [meyt] lafzları gibi; bunun cem'i أَحْيَارٌ [aḥyār] ve خَيْرَاتٌ [ḥiyār] gelir ḥā'nın kesriyle. 'İnde'l-ba'z muhaffef olan cemâl ve مَيْسَمٌ [miysem] ve hüsn-i kıyâfet makûlesi sıfat-ı zâhire ile; ve müşeddad olanı dîn ve salâh ve takvâ makûlesi sıfat-ı ma'neviyye ile muttasif olanda müsta'meldir. Ve خَيْرٌ [ḥayr] kelimesinin mü'ennesinde خَيْرَةٌ [ḥayret] denir hâ'yla; yukâlu: امْرَأَةٌ خَيْرَةٌ أَي فَاضِلَةٌ Şārihin beyânına göre cem'i خَيْرَاتٌ [ḥayrât] gelir, بَيْضَةٌ [beydat] ve بَيْضَاتٌ [beydât] gibi. Ve

Tefsîru'l-'Uyûn'da İbn 'Abbās hazretlerinden mervîdir ki خَيْرٌ [ḥayr] maddesinin ma'nâsı 'ilmullâha muhavveldir, zîrâ ihâtası mümkün değildir. İntehâ. Ve

خَيْرٌ [Ḥayr] Esāmîdendir: Manşūr b. Ḥayr el-Mālikî ve Ebū Bekr b. Ḥayr el-İşbîlî muhaddislerdir. Kezâlik Sa'du'l-Ḥayr muhaddistir. Ve

خَيْرٌ [ḥayr] Masdar olur, bir adam sâhib-i hayr olmak ma'nâsına; yukâlu: خَارَ الرَّجُلُ خَارَ اللَّهُ لَكَ فِي الْأَمْرِ أَي جَعَلَ لَكَ فِيهِ الْخَيْرَ Ve

خَيْرٌ [ḥayr] Ef'al-i tafdil olarak isti'mâl olur; tekûlu: هُوَ خَيْرٌ مِنْكَ كَمَا تَقُولُ أَحْيَرُ مِنْكَ Hemze ile isti'mâli Benū 'Amir lügatidir, niteki zikr olundu. Ve

خَيْرٌ [ḥayr] Ef'al-i tafdil olduğu gibi fi'l-i ta'accüb dahi olur; yukâlu: مَا خَيْرَ اللَّيْلِ كَمَا يَقَالُ مَا أَشْرُهُ Ge-rek tafdil ve gerek ta'accübde hemzelerin hazf ve isbâtları lügâta mebnîdir, niteki zikr olundu. Ve tekûlu'l-'Arab: إِنَّكَ مَا وَخَيْرًا إِنَّكَ مَا بUNUN ASLI أَي مَعَ خَيْرٍ أَي سُنَّيْبِ خَيْرًا مَعَ، ma'nâsınadır, kesret-i isti'mâlden fi'ller hazf olundu.

Şārih der ki burada مَا ta'zîm içindir ve خَيْرًا lafzının tenvîni dahi ta'zîm içindir, tenvî için dahi olur, kezâlik مَا lafzı mübâlagâ-i fi'le haml olunmak dahi mümkündür, zîrâ 'Arablar bir kimsenin kesret-i fi'linden ihbâr murâd ettikte ona مَا kelimesini idhâl ederler. Meselâ إِنَّ زَيْدًا مِمَّا يَكْتُتُ derler; مِنْ مَحْلُوقٍ مِنَ الْكِتَابَةِ گüyâ ma'nâsına, demektir. Pes burada mübâlagâ muhâtabın dâ'imâ hayr semtinde olmasına mahmûl olur. İntehâ.

الخَيْرِ [el-ḥayyir] (كَيْسٌ [keyyis] vezninde) Sıfattır, hayrı çok adama denir; yukâlu:

خَيْرٌ Vech-i mezkūr üzere كَثِيرٌ خَيْرٌ أَي كَثِيرٌ الخَيْرِ خَيْرٌ [ḥayr] bundan muhaffeftir, مَيِّتٌ [mey-yit] ve مَيِّتٌ [meyt] gibi. Ve

خَيْرٌ [Ḥayr] Elkābdandır: İbrāhīm b. el-Ḥayr muhaddisīndendir.

الْخَيْرُ [el-ḥīr] (ḥā'nın kesriyle) Kerem ve şeref ma'nālarıdır; yukālu: هُوَ مِنْ أَهْلِ الْخَيْرِ أَي الْكُرْمِ وَالشَّرَفِ Ve asl ve bünyād ma'nāsınadır; yukālu: مَا أَكْرَمَ خَيْرُهُ أَي أَصْلُهُ Ve hey'et ve kıyāfet ma'nāsınadır; yukālu: إِنَّهُ لَحَسَنُ الْخَيْرِ أَي الْهَيْئَةِ

الْخَيْرَةُ [el-ḥīret] (ḥā'nın kesriyle) ve

الْخَيْرُ [el-ḥiyer] (عَبَّةٌ [‘ineb] vezninde) ve

الْخَيْرَةُ [el-ḥiyeret] (عَبَّةٌ [‘inebet] vezninde) Masdarlardır, bir nesneyi sā'ir üzere tafdil ve terciḥ eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَارَ الرَّجُلُ عَلَى غَيْرِهِ يَخِيرُهُ خَيْرَةً وَخَيْرًا وَخَيْرَةً إِذَا حَارَ الشَّيْءَ إِذَا انْتَقَاهُ Ve asl ve bünyād ma'nāsınadır; yukālu: حَارَ الشَّيْءَ إِذَا انْتَقَاهُ Şāriḥ der ki meselā اللهُ مُحَمَّدٌ خَيْرُهُ kavlinde خَيْرَةُ kelimesi bi-ma'nā مَحْيُورٌ [maḥyūr]dur. İntehā. Ve

خَيْرَةٌ [ḥiret] إِحْتِيَارٌ [iḥtiyār]dan ism olur, خَيْرَةٌ [ḥiret] فِدْيَةٌ [fidyet] ve إِفْتِدَاءٌ [iftidā'] gibi. Ve خَيْرَةٌ [ḥiyeret] (عَبَّةٌ [‘inebet] vezninde kezālīk ism olur, خَيْرٌ [ḥiyār] gibi ki إِحْتِيَارٌ [iḥtiyār]dan ismdir ve تَحْيِيرٌ [teḥayyur]dan dahi ism olur, طَيْرَةٌ [ṭiyeret] ve تَطْيِيرٌ [teṭayyur] gibi. Ve ba'zılar خَيْرَةٌ [ḥīret] ve خَيْرَةٌ [ḥiyeret] üründülenmiş güzide nesneye denir dediler, pes مَحْيُورٌ [maḥyūr] ma'nāsına olur, niteki zikr olundu.

التَّخْيِيرُ [et-taḥyīr] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bu dahi bir şeyi sā'iri üzere tafdil eylemek ma'nāsınadır; yukālu: خَيْرُهُ عَلَى غَيْرِهِ إِذَا فَضَّلَهُ Ve bir adamı muhayyer kılmak ya'nī ikiden birinin terciḥ ve ihtiyārını kendisine ihāle eylemek ma'nāsınadır; yukālu:

خَيْرٌ فَلَانًا فِي الْأَمْرِ إِذَا فَوَّضَ إِلَيْهِ الْخَيْرَ التَّخْيِيرُ [et-teḥayyur] (تَفْعِيلٌ [tefa'ul] vezninde) Bir nesneyi seçip üründülemek ma'nāsınadır; yukālu: تَخَيَّرَ الشَّيْءَ إِذَا انْتَقَاهُ

الإِخْتِيَارُ [el-iḥtiyār] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Bu dahi üründülemek, إِضْطِفَاءٌ [iṣṭifā'] ma'nāsınadır; tekūlu: إِخْتَرْتُهُ الرَّجَالَ وَاخْتَرْتُهُ مِنْهُمْ وَاخْتَرْتُهُ عَلَيْهِمْ أَي انْتَقَيْتُهُ وَاضْطَفَيْتُهُ مِنْ بَيْنِهِمْ Bu ma'nādan ism خَيْرَةٌ [ḥīret]tir, ḥā'nın kesriyle ve خَيْرَةٌ [ḥiyeret]tir, عَبَّةٌ [‘inebet] vezninde, niteki zikr olundu.

الأَخْيَرُ [el-aḥyer] (أَفْضَلُ [efḍal] vezninde) Ef'al-i tafdīldir, pek hayrlı adama denir, niteki خَيْرٌ [ḥayyir] dahi bu ma'nāya gelir, ānifen zikr olunmuştur; yukālu: هُوَ أَحْيَرُ مُرَادَ خَيْرٍ مِمَّنْكَ كَمَا يُقَالُ خَيْرٌ مِمَّنْكَ فَلَانٌ خَيْرُهُ النَّاسُ خَيْرُهُ النَّاسُ فَلَانَةٌ خَيْرُهُ النَّاسُ خَيْرُهُ النَّاسُ فَلَانَةٌ خَيْرُهُ مِنَ الْمَرْأَتَيْنِ مِنَ الْيَهُودِ Ve asl ve bünyād ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ أَحْيَرُ مُرَادَ خَيْرٍ مِمَّنْكَ كَمَا يُقَالُ خَيْرٌ مِمَّنْكَ فَلَانٌ خَيْرُهُ النَّاسُ خَيْرُهُ النَّاسُ فَلَانَةٌ خَيْرُهُ النَّاسُ فَلَانَةٌ خَيْرُهُ مِنَ الْمَرْأَتَيْنِ مِنَ الْيَهُودِ denir harf-i ta'rīfle. Ve خَيْرٌ [ḥayr] kelimesi ef'al-i tafdīl olduğu sürette tesniye ve cem' kılınmaz.

الْخَيْرَةُ [el-ḥayret] (ḥā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) ve

الْخَيْرَةُ [el-ḥīret] (ḥā'nın kesriyle) ve

الْخَيْرِيُّ [el-ḥīrā] (ضَيْرِيٌّ [ḍīzā] vezninde) ve

الْخَوْرِيُّ [el-ḥūrā] (طُوبَى [ṭūbā] vezninde) Bunlar da ef'al-i tafdīl-i mü'ennestir; yukālu: إِمْرَأَةٌ خَيْرَةٌ وَخَيْرَةٌ وَخَيْرِيٌّ وَخَوْرِيٌّ

الْخَيْرِيُّ [el-ḥayrā] (ḥā'nın fethiyle خَيْرِيٌّ [ḥayrā] vezninde) ve

خَوْرِيٌّ [ḥavrā] (ḥā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) ve

الْخَوْرِيُّ [el-ḥūrā] (طُوبَى [ṭūbā] vezninde) ve

الْخَيْرِيُّ [el-ḥīrā] (ضَيْرِيٌّ [ḍīzā] vezninde) Bunlar isimlerdir, mübālagaya delālet ederler, hayrı firāvān olan kişiye der-

ler; yukālu: رَجُلٌ حَيْرَى وَحَوْرَى وَحَوْرَى وَحَيْرَى Burada vāvī olanlar “خ،و،ر” آي الكَثِيرُ الحَيْرُ mādde-sindedir.

أَلْمَحَايِرَةُ [el-muḥāyeret] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Bāb-ı mugālebedendir, hayr ve meziyyette yarışmak ma'nāsınadır; yukālu: حَايِرُهُ فِي العِلْمِ مَثَلًا فَحَارَهُ أَي عَلَبَهُ فَكَانَ حَيْرًا مِنْهُ

الْحَيَارُ [el-ḥiyār] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bu ismle ma'rūf sebzedir ki 'acūra şebih olur. Ve

حَيَارٌ [ḥiyār] اِحْتِيَارٌ [iḥtiyār]dan ism olur ki iki emrin hayrlısını talep eylemeğe denir; ve minhu yukālu: أَنْتَ بِالْحَيَارِ وَبِالْمُحْتَارِ أَي تूर्کیده ondan muhayyerlik ile ta'bīr olunur. Ve

حَيَارٌ [ḥiyār] حَيْرٌ [ḥayr] lafzından cem' olur, شُرٌّ [şerr] ve شِرَارٌ [şirār] gibi; mālın güzide ve müntehab olanlarına denir; yukālu: فِي يَدِهِ حَيَارٌ المَالِ أَي نُصَارُهُ

حَيَارٌ [Ḥiyār] Esmādandır: İmām Neḥaī rāvīsının ismidir. Ve Ḥiyār b. Seleme tābi'ındendir.

أُمُّ الحَيَارِ [Ummu'l-Ḥiyār] Bir ma'rūfe hatundur. Ve 'Abdullāh b. 'Adiyy b. el-Ḥiyār fakīh-i ma'rūftur, ba'zılar bunu ashābdan ve ba'zılar tābi'ından 'add eylediler.

حَيَارُ شَنْبَرٍ [ḥiyāru şenber] (جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Şecer-i ma'rūf ismidir, sākı olmakla şecerden 'add eylemişlerdir. İskenderiyye ve Mışır diyārında kesir olur. Tूर्کیده hıyārşenbe dedikleri dārū onun yemişidir.

حَيْرَبَوَا [ḥayrebevā] (bā-yı meftūha ve vāv-ı müşeddede ile) Kakuleye şebih bir nev' dāne ismidir. Müfredāt sāhibleri bunu kakulenin sagīr nev'ıyla beyān ederler, zīrā kakulenin kebīri ve sagīri olur.

حَيْرَانٌ [Ḥayrān] (حَيْرَانٌ [ḥayrān] vezninde) Kuds kazāsında bir karye adıdır; a'lāmdan Aḥmed b. 'Abdulbākī er-Rebeī ve Ebū Naşr b. Ṭavḳ oradandır. Ve Yemen'de bir hisn adıdır. Ve

حَيْرَانٌ [Ḥayrān] Veled-i Nevf b. Hemdān'dır.

حَيَارَةٌ [Ḥiyāret] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Ṭaberıyye kazāsında bir karye adıdır; Şu'ayb peygamber 'alā-nebiyyinā ve 'aleyhi's-selām hazretlerinin merkad-i enverleri ondadır.

حَيِرَةٌ [Ḥiyeret] (عَيْنَةٌ [eynebet] vezninde) Şehr-i Şan'a kazāsında bir karyedir. Kezālik Yemen'de Cened a'mālinden bir mevzi'dir. Ve

حَيِرَةٌ [Ḥiyeret] Şā'ir ve edīb İbrāhīm el-İşbīlī pederinin ismidir. Ve 'Abdullāh b. Lubbe eş-Şāṭibī el-Muḳrī ceddinin ismidir.

أَلْحَيِرَةُ [el-Ḥayyiret] (كَيْسِيَّةٌ [keyyiset] vezninde) Medīne-i münevvere'nin ismidir.

حَيْرٌ [Ḥīr] (مِيلٌ [mīl] vezninde) Fārs ülkesinde bir kasaba adıdır.

حَيْرَةٌ [Ḥīret] (ḥā'yla) Muḥammed b. 'Abdurrahmān eṭ-Ṭaberī nām muhaddisin ceddı ismidir.

حَيْرِينَ [Ḥīrīn] (ḥā'nın ve rā'nın kesriyle) Mavşil a'mālinden bir karye adıdır.

حَيْرَةُ الْأَصْفَرِ [Ḥayretu'l-Aşfer] ve

حَيْرَةُ الْمَمْدَرَةِ [Ḥayretu'l-Memderet] (ḥā'ların fethiyle) Mekke-i mükerreme cibālinden iki cebeldir.

الإِسْتِحَارَةُ [el-istiḥāret] Hayr talep eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَحَارَهُ إِذَا طَلَبَ مِنْهُ الحَيْرُ ve tekülü: يَسْتَحِرُّ اللهُ يَخْرُ لَكَ Ya'nī “Hak ta'alā dergāhından hayrlı olanı talep eyle ki hayrlısını ihsān eder.”

Benu'l-Ḥiyār b. Mālik bir kabiledir. Ve Ḥuseyn b. Ebī Bekr el-Ḥiyārī muhad-distir. Ve Ebu'l-Ḥiyār Yuseyr yāhūd Useyr b. 'Amr ve Ḥayr yāhūd 'Abduḥayr el-Ḥimyerī ve Ḥayr b. 'Abduyezīd el-Hemdānī sahābelerdir. Ebū Ḥīre eş-Şunābiḥī ḥā'nın kesriyle ashābdandır. Şāriḥ der ki cemī'-i nüshalarda **صُنَابِجِي** 'unvânında mersümdür, lākin savāb olan **صُنَابِجِي** olmaktadır. Ḥayre bint Ebī Ḥadred ḥā'nın fethiyle sahābiyyedir. Ebū Ḥayre 'Ubeydullāh tahdīs eylemiştir. Ve Ebū Ḥayre Muḥammed b. Hişām ibn Ebī Ḥayre muhaddislerdir. Ve Ḥayre bint Ḥufāf ve Ḥayre bint 'Abdurrahmān rivāyet-i hadīs eylemişlerdir. Ve Aḥmed b. Ḥayrūn el-Miṣrī ve Muḥammed b. Ḥayrūn el-Ḳayrevānī ve Muḥammed b. 'Ömer b. Ḥayrūn el-Muḳrī ve Ḥāfız Aḥmed b. Ḥasan b. Ḥayrūn ve Mubārek b. Ḥayrūn muhaddislerdir. Ve Ebū Manşūr el-Ḥayrūnī, İbn 'Asākir'in şeyhidir.

FAṢLU'D-DĀLİ'L-MÜHMELE

(فَضْلُ الدَّالِ الْمُهْمَلَةِ)

[د ب ر]

الدُّبُرُ [ed-dubr] (dāl'in zammıyla) ve

الدُّبُورُ [ed-dubur] (zammeteynle) Arda denir ki ön mukābilidir, Fārisīde pīş ve pes ve 'Arabīde قَبِلَ [ḳubul] ve دُبُرُ [dubur] denir. Ve

دُبُرُ [dubur] Her şey'in 'akib ve mu'ahharına denir. Ve bir nesnenin āhir ve encāmına denir ve minhu tekūlu: **جُنْتُكَ دُبُرُ الشَّهْرِ وَفِي دُبُرِهِ وَعَلَى دُبُرِهِ وَأَذْبَارِهِ عَلَى الْجَمْعِ وَفِي أَذْبَارِهِ أَيِ آخِرِهِ** ﴿وَمِنَ اللَّيْلِ فَسَبَّحَهُ﴾ Ve kavluhu ta'ālā: **وَأَذْبَارَ السُّجُودِ** ﴿عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ الرَّكْعَتَانِ بَعْدَ الْمَغْرِبِ﴾ Ve kavluhu ta'ālā: **وَأَذْبَارَ** **وَأَذْبَارَ السُّجُودِ** Kāle el-Beyḍāvī: **وَأَذْبَارَ السُّجُودِ** بِفَتْحِ الْهَمْزَةِ أَيِ أَعْقَابِ الصَّلَاةِ جَمْعُ دُبُرٍ وَقَرَأَ الْحَجَّازِيُّانَ وَحَمْزَةً وَخَلَّفَ بِالْكَسْرِ مِنْ أَذْبَرَتِ الصَّلَاةِ إِذَا انْقَضَتْ **وَأَذْبَارَ السُّجُودِ** أَيِ إِذَا أَذْبَرَتِ السُّجُودِ مِنْ آخِرِ اللَّيْلِ وَقَرِئَ بِالْفَتْحِ أَيِ فِي أَعْقَابِهَا إِذَا فَسَبَّحَهُ Pes hemzenin kesriyle oldu-ğu sūrette masdar olur ki مَقْدَمَ الْحُجَّاجِ ve خُفُوقَ النُّجْمِ gibi zarf olur. Ve

دُبُرُ [dubur] Göte itlāk olunur, اِسْتِ [ist] ma'nāsına, Fārisīde kün denir. Ve arka-ya itlāk olunur, ظَهْرُ [zahr] ma'nāsına. Ve hānenin köşesine itlāk olunur; yukālu: **جَلَسَ فِي دُبُرِ الْبَيْتِ أَيِ فِي زَاوِيَتِهِ**

الدُّبُورُ [ed-debr] صَبْرٌ [şabr] vezninde) Bal arısının ve sār' arıların sürüsüne denir, iğneleri artlarında olmak mülābesesiyle, **جَمَاعَةُ النَّحْلِ وَالرَّنَابِيرِ** ma'nāsına. Ve bu ism-i cem'dir, dāl'in kesriyle de lügattir. Cem'i **أَدْبُرُ** [edbur] gelir, أَفْلَسَ [eflus] vezninde ve **دُبُورُ** [dubūr] gelir, فُلُوسٌ [fulūs] gibi. Ve

الدُّبُرُ [ed-debr] دُبْرَةٌ [debret] kelimesinden

cem^c-i cinsi olur ki ekinciler beyninde tarladan evlek ta'bir olan bir kıta'ya denir, مَسَارَةُ الْمَرْعَةِ [meşāretu'l-mezra'a] ma'nāsına, bostānlarda tahta ta'bir ettikleri mikdārdır, niteki جَرِيْب [cerīb] bir dönüm tarlaya denir. Ve

دَبْرُ [debr] Çekirge yavrularına itlāk olunur; dāl'ın kesriyle de cā'izdir. Bunların müfredi دَبْرَةٌ [debret]tir. Ve bir nesnenin ense tarafına denir, خَلْفَ الشَّيْءِ ma'nāsına ve minhu yukālu: جَعَلَ كَلَامَكَ دَبْرًا أَيْ خَلْفَهَا Ve يغني لَمْ يُضَعِ إِلَيْهِ وَلَمْ يُعْرَجْ عَلَيْهِ

دَبْرُ [debr] Masdar olur, ölmek ma'nāsına; yukālu: دَبَرَ الرَّجُلُ دَبْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا مَاتَ

دَبْرُ [debr] Dağa denir; ve minhu hadīsu'n-Necāšī: "مَا أَحْبَبَ أَنْ لِي دَبْرًا ذَهَبًا وَأَنْتِي آذَيْتِ رَجُلًا" Ve مِنَ الْمُسْلِمِينَ

دَبْرُ [debr] Her sā'at uyumağa denir; yukālu: هُوَ مَلَا زِمَ الدَّبْرُ أَي رَقَادٌ كُلُّ سَاعَةٍ Ve yazı yazınmak ma'nāsına masdar olur; yukālu: دَبَرَ الْكِتَابَ دَبْرًا إِذَا اكْتَتَبَهُ Ve deniz içre şol galīz kıta'-i arziyyeye denir ki ada tarzında olup deryā cezr ve medd eyledikçe gāh üzerinden aşır ve gāh çekilmekle açılır ola. Ve çok mālā denir; bu ma'nāda dāl'ın kesriyle de cā'izdir. Ve

دَبْرُ [debr] ve

دُبُورُ [dubūr] Ok nişāndan geçip ötesine düşmek ma'nāsınadır; yukālu: دَبَرَ السَّهْمُ Ve الْهَدَفَ إِذَا جَاوَزَهُ وَسَقَطَ وَرَائَهُ

دَبْرُ [debr] ve

دُبُورُ [dubūr] Bir nesneye arka verip dönme ma'nāsınadır; yukālu: دَبَرَ الرَّجُلُ دَبْرًا وَدُبُورًا إِذَا وَلَّى Ve bir nesneyi iletme ve götürme ma'nāsınadır; yukālu: دَبَرَ بِالشَّيْءِ إِذَا ذَهَبَ بِهِ Ve pīr olmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: دَبَرَ الرَّجُلُ إِذَا شَيَّخَ Ve bir kimseden

vefātından sonra hadīs ve haber nakl ve rivāyet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: دَبَرَ الْحَدِيثَ عَنْ فُلَانٍ إِذَا حَدَّثَهُ عَنْهُ بَعْدَ مَوْتِهِ Ve esen yel debūra varmak ma'nāsınadır; yukālu: دَبَرَتِ الرِّيحُ إِذَا تَحَوَّلَتْ دُبُورًا Ke-mā se-yuzkeru. Ve debūr yeline uğramak ma'nāsınadır; yukālu: دَبَرَ الرَّجُلُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا أَصَابَتْهُ الدَّبُورُ

الدَّبِيرَةُ [ed-debret] (dāl'ın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Nekbet ve idbārılığa denir ki devlet ve ikbāl mukābilidir; yukālu: هُوَ مِنْ أَهْلِ الدَّبِيرَةِ وَهِيَ تَقْيِضُ الدَّوْلَةِ Ve 'ākıbet ve encām ma'nāsınadır. Ve hezīmet-i 'asker ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: كَانَتْ الدَّبِيرَةُ لَهُ إِذَا انْهَزَمَ قِيَرَتُهُ وَكَانَتْ الدَّبِيرَةُ عَلَيْهِ إِذَا انْهَزَمَ هُوَ

الدَّبِيرَةُ [ed-dibret] (dāl'ın kesriyle) [qiblet]in mukābilidir, ense cihetidir ve minhu kavluhum: مَا لَهُ قِبَلَةٌ وَدِبْرَةٌ أَي لَمْ يَهْتَدِ لِحِجَّةِ أَمْرِهِ Ya'ni "Temşit-i emrinde bir cānibe yol bulup sülük edememekle mütereddid ve mütehayyir kaldı."

الدَّبِيرَةُ [el-deberet] (fetehtle) Dābbe kısıminın arkasında eyer ve pālān sürtmekten hādīs olan yağıra ve cıdava denir. Cem^c-i cinsi دَبْرُ [deber]dir ve cem^c-i sīgı اُدْبَارُ [edbār]dır.

الدَّبِيرُ [ed-deber] (fethateynle) Dābbenin sırtı yağır olmak ma'nāsınadır; yukālu: دَبَرَ الْبَعِيرُ دَبْرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَصَابَتْهُ الدَّبِيرَةُ

الدَّبِيرُ [ed-debir] [ketif] vezninde) Sırtı yağır olan davara denir ve minhu'l-meselu: "هَانَ عَلَى الْأَمْلَسِ مَا لَاقَى الدَّبِيرُ" Ya'ni "Sırtı sağ olan dābbeye yağır olan dābbenin hālī āsān gelir." "Gayrdaki yara yarasız duvar deliği gibidir" meseliyle yek-me'āldir. Bir kimse ahabāb ve ashābın giriftār olduğu mihnete mübālāt ve ihtimām eylemediği sürette darb olunur.

الإِدْبَارُ [el-idbār] (hemzenin kesriyle) Bu dahi dābbenin sırtı yağır olmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَدْبَرَ الْحِمَارُ إِدْبَارًا بِمَعْنَى** أدْبَرَ Ve bu ma'nāda müte'addī olur; yukālu: **دَبِرَ** Ve bu ma'nāda müte'addī olur; yukālu: **أَدْبَرَهُ الْقَتْبُ إِذَا جَعَلَهُ دَبْرًا** Ve arka çevirip dönmek ma'nāsınadır; yukālu: **أَدْبَرَ مِنْهُ إِذَا وَلَّى** Ve debūr yeline girmek ma'nāsınadır; yukālu: **أَدْبَرَ الرَّجُلُ إِذَا دَخَلَ فِي الدُّبُورِ** Ve çarşamba günü yola gitmek ma'nāsınadır; zikri ātī **دُبَارٌ** [dubār]dan me'hūzdur; yukālu: **إِذَا** أدْبَرَ Ke-mā se-yuzkeru. Ve ölmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: **أَدْبَرَ الْمُقْبِلُ إِذَا مَاتَ** Ve bir adam ahabb ve ashābının işinden tegāfīl eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: **أَدْبَرَ فُلَانٌ إِذَا تَعَافَلَ عَنْ** حاجَةِ صَدِيقِهِ Ve bir adamın devesi yağır olmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَدْبَرَ الرَّجُلُ إِذَا دَبِرَ** Ve bir adam māl-ı firāvān sāhibi olmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِذَا صَارَ** أدْبَرَ فُلَانٌ Ve deve boğazlanırken kulağının ensesinde olan şakkın bükümü kafası tarafına dönmek ma'nāsınadır; yukālu: **أَدْبَرْتِ** نِتَكي fetle-i mezburā yüzü üzere dönmeğe **إِقْبَالٌ** [iḳbāl] denir.

الدُّبُورُ [ed-debūr] [صَبُورٌ] [şabūr] vezninde) Bād-ı sabāya mukābil esen yeke denir. Ve sabā, istivā-i leyl ü nehār hengāmında maşrık tarafından esen yeldir.

İnde'l-Arab usūl-i riyāh dört olmakla **صَبَا** [şabā]dan murādları mutlak poyraz ve **دُبُورٌ** [debūr]dan murādları mutlak lodos yelidir, lākin usūl-i semāniye itibārına göre sabā hengām-ı mezburda gün doğusu kertesinde esen; ve **دُبُورٌ** [debūr] batı ta'bīr olunan yel olur ki karayel ile lodos miyānından eser.

الدَّبِيرُ [ed-debīr] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde)

دُبْرٌ [dubr]den fa'ıldır, bu münāsebetle ma'siyette isti'māl olundu, niteki **قَبِيلٌ** [ḳabīl] tā'atta isti'māl olundu ve minhu yukālu: **عَرَفَ فُلَانٌ قَبِيلَهُ مِنْ دَبِيرِهِ أَيَّ مَعْصِيَتِهِ مِنْ** Burada tefsīr-i leff-i müşevveştir. Ve **دَبِيرٌ** [debīr] Nisvān ipliği eğirip bükerken ardına doğru çektiği tele itlāk olunur, niteki mukābiline **قَبِيلٌ** [ḳabīl] itlāk olunur; ve minhu yukālu: **فُلَانٌ لَا يَعْرِفُ قَبِيلَهُ مِنْ دَبِيرِهِ** Murād ardını önünü bilmez, nādān ve bīdrāktir demektir.

الْمُدَابِرَةُ [el-mudāberet] [مُفَاعَلَةٌ] [mufā'alet] vezninde) Bu dahi ölmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: **دَابَرَ فُلَانٌ إِذَا مَاتَ** Ve

مُدَابِرَةٌ [mudāberet] Mufā'aletten ism-i mef'ūl-i mü'ennes olur, **إِدْبَارَةٌ** [idbāret] i olan koyuna denir, niteki **إِقْبَالَةٌ** [iḳbālet] i olana **مُقَابَلَةٌ** [muḳābelet] denir, ke-mā se-yuzkeru; yukālu: **شَاءَ مُدَابِرَةً وَمُقَابَلَةً أَيَّ ذَاتٍ** **إِدْبَارَةٍ وَإِقْبَالَةٍ** Ve

مُدَابِرَةٌ [mudāberet] Kezālik masdar olur, koyunu yāhūd nākayı **إِدْبَارَةٌ** [idbāret] sāhibi kılmak ma'nāsına; yukālu: **دَابَرَ الشَّاءَ مُدَابِرَةً** Ve husūmet edişmek ma'nāsınadır; yukālu: **دَابَرَ فُلَانًا إِذَا** عَادَاهُ

الدَّبْرِيُّ [ed-deberiy] (harekātla ve yā-yı müşeddede ile) Müte'allik olduğu maslahat fevt olduktan sonra hātra sūnūh eden rey ve tedbīre itlāk olunur; yukālu: **شَرُّ** الرَّأْيِ الدَّبْرِيُّ وَهُوَ مَا يَسْتَحُحُّ أَحْيَرًا عِنْدَ فَوْتِ الْحَاجَةِ Ve āhir vaktinde edā olunan namāza itlāk olunur ve bunda bā'nın sūkūnuyla cā'izdir ve zammeteynle **دُبْرِيٌّ** cā'iz değıldir, lahn-i muhaddisīndendir. Kāle'ş-şārih ve minhu hadīsu Ebi'd-Derdā **هُمُ الدِّينِ لَا يَأْتُونَ الصَّلَاةَ** "لَا يَأْتِي الصَّلَاةَ" ve **فِي'ل-HADĪSĪ'Ī-ĀHERĪ** "لَا دَبْرًا" **إِلَّا دَبْرِيًّا** "وَهُوَ مِنْ تَغْيِيرَاتِ النَّسْبِ وَأَنْتِصَابُهُ عَلَى الْحَالِ"

الدَّابِرُ [ed-dābir] (غَابِرٌ [gābir] vezninde) Tābi^c ve peyrev ma'nāsına müsta'emeldir; yukālu: هُوَ دَابِرُهُ أَي تَابِعُهُ Ve her şey'in āhir ve encāmına itlāk olunur; yukālu: فَطَعَ اللهُ دَابِرَ الْأَعْدَاءِ وَعَابِرَهُ أَي آخِرَهُ وَمَا بَقِيَ مِنْهُ nesnenin köküne ve asl ve esāsına itlāk olunur; yukālu lehu: دَابِرٌ قَوِيٌّ أَي أَضْلٌ Ve nişāndan işleyip öte güzerān eden oka itlāk olunur; yukālu: سَهْمٌ دَابِرٌ إِذَا كَانَ يَخْرُجُ مِنَ الْهَدَفِ Ve kumar oklarından bī-nasīb olan oka itlāk olunur ki en geriye kalan ok olacaktır; yukālu: مَا بَقِيَ فِي الْكِنَانَةِ إِلَّا الدَّابِرُ وَهُوَ قِدْحٌ غَيْرُ فَائِزٍ وَهُوَ آخِرُ الْقِدَاحِ Ve kumsalda olan eşme kuyular üzere yaptıkları bināya denir. Ve binānın yere yakın olan eteklerine itlāk olunur, زَفْرُفُ الْبِنَاءِ [refrefu'l-binā] ma'nāsına.

المُدَابِرُ [el-mudābir] (مُجَاوِرٌ [mucāvir] vezninde) Kumar oklarından دَابِرٌ [dābir]-i mezkūrun sāhibine denir.

الدَّابِرَةُ [ed-dābiret] (hā'yla) Kumluğun āhir ve nihāyetine denir; yukālu: نَزَلُوا فِي دَابِرَةِ الرَّمْلِ أَي فِي آخِرِهِ Ve hezīmet fi'l-harb ma'nāsınadır; yukālu: جَعَلَ اللهُ الدَّابِرَةَ عَليْهِمْ أَي الْهَرِيمَةَ Ve meşūme olan 'avrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ دَابِرَةٌ أَي مَشُؤْمَةٌ Ve insānın ökçesi üstünde olan sinire denir; yukālu: صَرَبَ دَابِرَتُهُ أَي عُرْفُوبُهُ Ve güreşçilerin mansübelerinden sarma ta'bir ettikleri mansübeye itlāk olunur ki ayağını hasmın ayağının ensesine dolayıp zemīne sar eder; yukālu: صَرَعهُ بِالدَّابِرَةِ أَي بِالسَّعْرِيَّةِ Ve

دَابِرَةُ الْحَافِرِ [dābiretu'l-hāfired] Davar kısımnının bilekçeleri mu'ahharına muhāzī olan sinire denir.

الْمُدْبُورُ [el-medbūr] Yaralıya denir, mecrūh ma'nāsına. Ve kesirū'l-māl olan adama denir.

الدَّيْرَانُ [ed-Deberān] (fetehtla) Menāzil-i kamerden bir menzil adıdır, menzil-i mezbūr Şevr burcunda beş kevkebi müstemildir ki hörgücü yerindedir, ظَهْرٌ [zahr] ma'nāsına olan دُبُرٌ [dubur]dan me'hūzdur. Ve Nazzām'ın kavline göre bir kevkebi tābāndır ki yanında bir niçe mahfi kevkebler dahi olmakla Şevr'in hörgücü üzere hevdec şeklindedir, ba'zı 'Arab ona فَلَانِيصٌ [kalāniş] derler.

الأُدَابِرُ [el-udābir] (عَلَابِطٌ [ulābiṭ] vezninde) Kātī^c-ı rahim olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَدَابِرٌ أَي فَاطِعُ الرَّحِمِ Ve söz eslemez olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَدَابِرٌ إِذَا كَانَ لَا يَقْبَلُ قَوْلَ أَحَدٍ

الْمُدَابِرُ [el-mudāber] (ism-i mef'ul bünyesiyle) إِدْبَارَةٌ [idbāret]i olan deveye denir, niteki مُقَابِلٌ [muqābel] [iḳbālet]i olan deveye denir ve bu münāsebetle iki taraftan cinsi pāk olan hayvāna ve insāna itlāk olunur; önu ardı soy demek olur ki murād 'umūm ve iştimāldir; yukālu: هُوَ مُقَابِلٌ وَمُدَابِرٌ أَي مَحْضٌ وَصِرْفٌ مِنْ أَبَوَيْهِ

الإِدْبَارَةُ [el-idbāret] (hemzenin kesriyle) Ba'zı devenin kulağında olan yarığın pāresine denir ki ense tarafına bükülmüş ola, niteki önünde olanına [iḳbālet] denir; yukālu: نَاقَةٌ دَاتٌ إِقْبَالَةٌ وَإِدْبَارَةٌ وَهِيَ شَقٌّ فِي الْأُذُنِ ثُمَّ يُنْتَلِ ذَلِكَ فَإِنْ أَقْبَلَ بِهِ فَهُوَ إِقْبَالَةٌ وَإِنْ أُدْبِرَ فَهُوَ إِدْبَارَةٌ Ve ba'zı koyunun ve nākının kulağından meme tarzında salınan deri pāresine denir ki ba'zı koyunun gerdanlarında [zenemet] dedikleri meme şeklinde salınan deri pāresine şebīh olur. O hayvāna مُقَابِلَةٌ [muqābelet] ve مُدَابِرَةٌ [mudāberet] denir, cihetleri itibārıyla.

دُبَارٌ [dubār] (غُرَابٌ [gūrāb] ve كِتَابٌ [kitāb] veznlerinde) Çarşamba gününün nām-ı

kadīmidir, يُؤْم الأَرْبَعَاءِ [yevmu'l-erbi'ā] ma'nāsına; teşe'ümlerine mebnī itlāk eylemişler idi. Pes çarşamba ile teşe'üm ef'āl-i Cāhiliyye'dendir. Ve İmām Hālīl, *Kitābü'l-ʿAyn*'da bunu leyle-i erbi'ā ile tefsīr eylemekle taglībe mebnī olur. Ve

دَبَارٌ [dibār] (dāl'ın kesriyle) مُدَابِرَةٌ [mudāberet] gibi mufā'aletten masdardır, muhāsame ve mu'ādāt ma'nāsınadır; yukālu: دَابِرُهُ مُدَابِرَةٌ وَدِبَارًا إِذَا عَادَاهُ Ve

دَبَارٌ [dibār] Ekinler aralıklarında olan küçük su arklarına denir. Ve cenklerde olan vekāyi' ve hezāyime itlāk olunur ki دُبْرَةٌ [debret] in cem'i olmuş olur.

الدَّبَارُ [ed-debār] (sehāb) [sehāb] vezninde) Helāk ma'nāsınadır ki kat'-ı dābire eyler; yukālu: أَصَابَهُ الدَّبَارُ أَيِ الْهَلَاكُ

التَّدْبِيرُ [et-tedbīr] (tef'īl) [tef'īl] vezninde) ʿAkıbet-endiştirlikle encām-ı kāra nazar ve sarf-ı basar eylemek ma'nāsınadır; yukālu: اِسْتَدْبَرَ فِي الْأَمْرِ إِذَا نَظَرَ فِي عَاقِبَتِهِ وَتَمَكَّرَ Bir hususun temşiti zımında sa'y ve tertīb-i esbāb eylemek ma'nāsı bundan me'hūzdur. Ve

تَدْبِيرٌ [tedbīr] Bir adam kendinin mevtine kölesinin ve cāriyesinin ʿtkımı ta'lik eylemek ma'nāsınadır ki mevtinden sonra onları āzād olmalarını vasiyyet eylemekten ʿibārettir. O köleye مُدَبِّبٌ [mudebber] ve cāriyeye مُدَبِّبَةٌ [mudebberet] denir; yukālu: دُبِّرَ الْعَبْدُ إِذَا عَتَقَهُ عَنْ دُبْرٍ Bu gūne ʿtk meşrū'dur, lākin gayr-i ma'küldür, zīrā mālikinin mevtine müteveccih olup temennī eder, silsileli tarık gibi. Ve ba'zısı fırsatında efendisini helāk eder. Sā'ir emre dahi ta'likte o emrin husūlüyle āzād olur, niteki talāk emr-i meşrū' iken bī-iktizā ma'kūl değıldir. Ve

تَدْبِيرٌ [tedbīr] Bir kimseden bir kelām ve ha-

ber nakl ve rivāyet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: دَبَّرَ الْحَدِيثَ إِذَا رَوَاهُ وَتَقَلَّدَهُ عَنْ غَيْرِهِ

التَّدْبِيرُ [et-tedebbur] (tefa'ul) [tefa'ul] vezninde) Bu dahi bir mādennin serencāmını mülāhaza ve tefekkür eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَدَبَّرَ الْأَمْرَ إِذَا نَظَرَ وَتَفَكَّرَ ﴿أَفَلَمْ يَدَّبَّرُوا الْقَوْلَ﴾ ve kavluhu ta'ālā: ﴿أَيُّ أَفَلَمْ يَتَّفَعَهُمْ مَا حُوطِبُوا بِهِ فِي الْقُرْآنِ

التَّدَابِيرُ [et-tedābur] (tefa'ul) [tefa'ul] vezninde) Niçe kimseler birbirinden kat'-ı mahabbet ü ülfet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَدَابَرُوا إِذَا تَقَاطَعُوا

الْإِسْتِدْبَارُ [el-istidbār] Bir nesneye ark çevirmek ma'nāsınadır ki ondan yönünü çevirmek ta'bīr olunur, اِسْتِيقْبَالٌ [istikbāl] mukābilidir ki yönelmek ma'nāsınadır; yukālu: اِسْتَدْبَرَهُ ضِدُّ اِسْتَقْبَلَهُ Ve bir hususun evvelinde bilmediği nesneyi āhirinde bilmek ma'nāsına müsta'emeldir; yukālu: اِسْتَدْبَرَ الْأَمْرَ إِذَا رَأَى فِي عَاقِبَتِهِ مَا لَمْ يَرَ فِي صَدْرِهِ Ve اِسْتَدْبَرَ فِي الْأَمْرِ مَا لَمْ يَكُنْ اِسْتَقْبَلَ kāle fi'l-*Esās*: Ve ihtiyār ve istisār ma'nāsınadır; yukālu: اِسْتَدْبَرَهُ إِذَا اِسْتَأْثَرَهُ

دُبَيْرٌ [Dubeyr] (zubeyr) [zubeyr] vezninde) Esed kabilesinden bir kabile pederinin ismidir. Ve bir himār adıdır. Ve Ka'b b. ʿAmr el-Esedī lakabıdır.

دُبَيْرَةٌ [Dubeyret] (cuheyne) [cuheyne] vezninde) Bahreyn kazasında bir karye adıdır.

ذَاتُ الدَّبْرِ [Zātu'd-Debr] (şabr) [şabr] vezninde) Huzeyl kabilesi yurdunda bir sarp ʿakabenin adıdır.

دَبْرٌ [Debr] (şabr) [şabr] vezninde) Teymā' ile Tayyi' kabilesine mahsūs iki dağın aralığında bir dağ ismidir.

دَبِيرٌ [Debīr] (emīr) [emīr] vezninde) Neysābūr

kazāsında bir karye adıdır; muhaddisinden Muḥammed b. ʿAbdullāh b. Yūsuf ed-Debīrī ve Muḥammed b. Suleymān el-Ḳaṭṭān nām muhaddisin cediti oradandır.

دَبِيرَا [Debīrā] (زَلِيحَا [zelīḥā] vezninde) ʿIrāk'ta bir karye adıdır.

دَبْرُ [Deber] (جَبَلٌ [cebel] vezninde) Yemen'de bir karyedir; muhaddisinden İshāk b. İbrāhīm b. ʿAbbād oradandır.

الْأَدْبَرُ [el-Edber] (أَبْتَرٌ [ebter] vezninde) Ḥucr b. ʿAdiyy nām kimsenin lakabıdır. Ve Cebele b. Ḳays el-Kindī lakabıdır; baʿzılar bunu ashābdan ʿadd eylediler.

الْأَدْبِيرُ [el-udeybir] (musaggar bünyesiyle) Bir nevʿ yılanın ismidir.

الدَّبُورُ [ed-debbūr] (تَنُورٌ [tennūr] vezninde) Bābet ve şekl ve gūne maʿnāsınadır; yukālu: لَيْسَ هُوَ مِنْ شَرَجٍ فَلَا نَ وَلَا دَبُورِهِ أَيُّ مِنْ ضَرْبِهِ وَرَبِيهِ

دَبُورِيَّةٌ [Debbūriyyet] (dāl'ın fethi ve bā-yı müşeddedenin zammıyla) Ṭaberiyye kurbünde bir belde adıdır.

[د ث ر]

الدَّثْرُ [ed-deṣr] (dāl'ın fethi ve šā-yı müsellenenin sükunuyla) Çok mālā denir. Müfredi ve tesniye ve cem'i beraberdir, zīrā fi'l-asl masdardır; yukālu: مَالٌ دَثْرٌ وَمَالَانِ دَثْرٌ وَأَقْوَالٌ دَثْرٌ

الدَّثَرُ [ed-deṣer] (fethateynle) Kīre denir; yukālu: *Esās*'ın beyānına göre bu mādde دَثَارٌ [diṣār]dan müteferriʿdir. Ve

دَثْرٌ [Deṣer] Yemen'de bir hısn ismidir.

الدُّثُورُ [ed-duṣūr] (دُرُوسٌ [durūs] vezninde ve mürādifidir ki bir nesnenin eser ve nişānı mahv ve muzmahil olmak maʿnāsınadır; yukālu: دَثْرُ الرَّسْمِ دُثُورًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا دَرَسَ

Ve دُثُورُ النَّفْسِ [duṣūru'n-nefs] her şey'i çabuk unutmaktan ʿibārettir. Ve دُثُورُ الْقَلْبِ [duṣūru'l-ḳalb] ezkār-ı ilāhiyyenin saḥīfe-i deründan mahv ve nābūd olmasından ʿibārettir. Müʿellif bununla işbu hadīse telmīh eylemiştir: Kāle fi'n-*Nihāye* ve fi'l-hadīsi: ”حَادِثُوا هَذِهِ الْقُلُوبَ بِذِكْرِ اللَّهِ فَإِنَّهَا” سَرِيعَةُ الدُّثُورِ“ يَغْنِي دُرُوسَ ذِكْرِ اللَّهِ وَإِحَاؤُهُ مِنْهَا وَدُثُورُ النَّفْسِ سُرْعَةُ نِسْيَانِهَا

دُثُورٌ [duṣūr] Ağaç yapraklanmak maʿnāsına müstaʿmeldir; gūyā ki telebbüs-i diṣār eder; yukālu: دَثْرُ الشَّجَرِ دُثُورًا إِذَا أُورِقَ Ve bir nesne çoktanki olmak maʿnāsınadır ki mahv ve izmihlālī müstelzimdir; yukālu: دَثْرُ الرَّسْمِ إِذَا قَدِمَ Ve cāme kīrlenmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: دَثْرُ الثَّوْبِ إِذَا اتَّسَخَ Ve kılıç pāslanmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: دَثْرُ السَّيْفِ إِذَا صَدِيَءٌ

الْإِنْدِثَارُ [el-indiṣār] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) Bu dahi bir nesne eskimekle eser ve nişānı mahv olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِندَثَرَ الرَّسْمُ بِمَعْنَى دَثْرٌ

الدَّثُورُ [ed-deṣūr] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Tenbel ve üşengen adama denir; yukālu: رَجُلٌ دَثُورٌ أَيُّ بَطِيءٌ Ve nāsla üns ü ülfet üzere olmayıp sākıt ve adam mesābesinden hāric dā'imā hānesinde ve kenārlarda uykuya mülāzım kimseye itlāk olunur. Ve bu iki maʿnā da دِثَارٌ [diṣār]dan meḥūzdu; yukālu: رَجُلٌ دَثُورٌ أَيُّ حَامِلٌ نَوُومٌ

الدَّثَائِرُ [ed-dāṣir] (هَالِكٌ [hālik] maʿnāsınadır; yukālu: رَجُلٌ حَاسِرٌ دَثَائِرٌ أَيُّ هَالِكٌ Ve gāfil maʿnāsınadır. Ve pāsılı kılıca denir; yukālu: سَيْفٌ دَثَائِرٌ أَيُّ صَدِيءٌ

الْأَدَثَرُ [el-edṣer] (أَبْتَرٌ [ebter] vezninde) Bu dahi gāfil adama denir; yukālu: رَجُلٌ دَثَائِرٌ وَأَدَثَرٌ İkincinin mefḥūmu mufaddaldır.

التَّدَثُّرُ [et-tedṣsur] (تَفَاعُلٌ [tefaʿul] vezninde)

Cāmeye bürünmek ma'nāsınadır; yukālu: تَدَثَّرَ بِالثَّوْبِ إِذَا اسْتَمَلَ بِهِ Ve erkek dışıye aşmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: تَدَثَّرَ الْفَحْلُ Ve merküb üzere sıçrayıp binmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: تَدَثَّرَ الرَّجُلُ فَرَسَهُ إِذَا وَتَبَ عَلَيْهِ فَرَسُهُ

الْمُتَدَثِّرُ [el-mutedeşsir] مُتَدَثِّرٌ [mutezekkir] vezninde) Me'bün ve kekez şahsa itlāk olunur, fā'ilini der-puşť eylediđi için; yukālu: فَلَانَ مُتَدَثِّرًا أَي مَأْبُونًا

الدِّثَارُ [ed-dişār] كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Şeğār [şi'ār] üzere telebbüs olunan sevb ve cāmeye denir. Şeğār [şi'ār] bedene mümāss olan libāsa denir, gömlek ve fūta ve izār gibi. Pes Dişār [dişār] üst libāsa denir, zıbın ve kaftan gibi; yukālu: جَاءَ وَعَلَيْهِ دِثَارٌ وَهُوَ مَا فَوْقَ الشَّعَارِ مِنَ الثِّيَابِ

دِثَارٌ [Dişār] Esāmīdendir: Dişār el-Şaţţān eğ-Đabbī ve Zeyd b. Dişār et-Tābi' ve Muḥārib b. Dişār ve oğlu Dişār muhaddislerdir.

التَّدَاثُرُ [et-tedāşur] تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Bu dahi bir nesne çoktānki olmak ma'nāsınadır ki mahv ve tebāhı müstelzimdir; yukālu: تَدَاثَرُ الرُّشْمُ إِذَا قَدِمَ

الدِّثْرُ [ed-dişr] (dāl'ın kesriyle) Mālı üzere hüsn-i takayyüd ve tīmār ve ri'āyetinde dā'imā ihtimām eden adama denir; gūyā ki mālına دِثَارٌ [dişār] olur; yukālu: هُوَ دِثْرٌ مَالٍ أَي حَسَنُ الْقِيَامِ بِهِ

الإِدِّثَارُ [el-iddişār] (hemzenin ve dāl-ı müşeddedenin kesriyle) اِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Māl-ı kesir kazanmak ma'nāsınadır; yukālu: إِدَثَّرَ الرَّجُلُ إِذَا افْتَنَى دَثْرًا مِنَ الْمَالِ

التَّدَثِيرُ [et-tedeşir] تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Kuş kendi yuvasını ıslāh eylemek ma'nāsınadır; yukālu: دَثَّرَ الطَّائِرُ إِذَا أَصْلَحَ عُشَّهُ Ve maktül üzere setr için taşlar yığmak

ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: دَثَّرَ الْقَتِيلُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا نُصِدَ عَلَيْهِ الصَّخْرُ

[د ج ر]

الدَّجْرُ [ed-decr] (dāl'ın harekāt-ı selāsı ve cīm'in sükunuyla) ve

الدُّجْرُ [ed-ducur] (zammeteynle) Hubübāttan böğrölceye denir, لُوبِيَاءُ [lūbiyā'] gibi. Ve

دَجْرٌ [decr] (dāl'ın harekāt-ı selāsıyla) Çiftçilerin saban demirini geçirip bend ve üstivār eyledikleri haşebeye denir ki saban eneği ta'bir ederler.

الدُّجْرُ [ed-ducr] (dāl'ın zammıyla) Şol ölçek tarzında 'ulbeye denir ki dibi demir den ve süzgü gibi göz göz olmakla ekin-ciler tohumu ona koyup bāğçevānların bāğçe suvardıkları gibi beri öte gittikçe tohum ondan tarlaya dökülüp ekilir.

الدَّجْرُ [ed-decer] (fethateynle) Mütehayyir olmak ma'nāsınadır; yukālu: دَجَرَ الرَّجُلُ دَجْرًا مِنَ النَّبَابِ الرَّابِعِ إِذَا حَارَ Şürīde olmak ma'nāsınadır; yukālu: دَجَرَ النَّاسُ إِذَا هَرَجَ Ve sarhoş olmak ma'nāsınadır; yukālu: دَجَرَ الرَّجُلُ إِذَا سَكَرَ

الدَّجْرُ [ed-decir] (şekis) [şekis] vezninde) ve **الدَّجْرَانُ** [ed-decrān] سَكْرَانٌ [sekrān] vezninde) Ma'anī-i mezbüreden vasflardır. Cem'i دَجَارَى [decārā] ve دَجْرَى [decrā] gelir, سَكَرَى [sekārā] ve سَكْرَى [sekrā] gibi.

الدَّيْجُورُ [ed-deycūr] طَيْفُورٌ [tayfūr] vezninde) Toprađa denir. Ve karanlıđa denir; tekülü: فِي دَيْجُورِ اللَّيْلِ أَي فِي ظِلَامِهِ Şārihin beyānına göre ba'zen mübālagaten vasf olur; yukālu: لَيْلٌ دَيْجُورٌ أَي مُظْلِمٌ

دَيْجُورٌ [deycūr] Rengi karamtık boz nesneye itlāk olunur; yukālu: شَيْءٌ دَيْجُورٌ أَي أَغْبَرُ Ve kurumuş çokluk ot ya-

ğınının karaltısına itlāk olunur.

الْمُنْدَجِرُ [el-mundecir] (مُنْفَجِرٌ [munfecir] vezninde) Gevşek ve süst nesneye denir; yukālu: حَبْلٌ مُنْدَجِرٌ أَيْ رِخْوٌ

الدَّجْرَانُ [ed-dicrān] (dāl'ın kesriyle) Üzerine asma çardağı ve kerevit kurulan ayaklara denir.

الْمُدَاجِرَةُ [el-mudāceret] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Kaçmak ma'nāsınadır; yukālu: دَاجِرَ الرَّجُلِ إِذَا فَرَّ

[د ح ر]

الدَّحْرُ [ed-daħr] (بَحْرٌ [baħr] vezninde) ve **الدُّحُورُ** [ed-duħūr] (ظُهُورٌ [zuħūr] vezninde) Tard ve ib'ād eylemek ma'nāsınadır; yukālu: دَحَرَهُ دُحْرًا وَدُحُورًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا وَطَّرَدَهُ Ve def' eylemek ma'nāsınadır; ve minhu'd-du'ā'u: "اللَّهُمَّ ادْحِرْ عَنَّا الشَّيْطَانَ" أَي ادْفَعُهُ

الدَّاحِرُ [ed-dāħir] ve

الدَّحُورُ [ed-daħūr] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Ma'nā-yı mezkūrdan vasftır, طَارِدٌ [tārid] ve دَافِعٌ [dāfi'] ma'nalarıdır.

[د ح ر]

الدَّحْدَرَةُ [ed-daħderet] (دَحْرَجَةٌ [daħrecet] vezninde ve mürādifidir ki yuvarlamak ma'nāsınadır.

التَّدَاخِرُ [et-tedaħdur] (تَدَاخِرُجٌ [tedaħruc] vezninde) Yuvarlanmak ma'nāsınadır; yukālu: دَخَدَرَ الْحَجَرَ فَتَدَاخِرُجُ أَي دَحْرَجَهُ فَتَدَاخِرُجُ

[د ح م ر]

الدَّخْمَرَةُ [ed-daħmeret] (دَاخِرَةٌ [daħrecet] vezninde) Doldurmak ma'nāsınadır; yukālu: دَخَمَرَ الْقِرْبَةَ إِذَا مَلَأَهَا

الدُّخْمُورُ [ed-duħmūr] (عُضْفُورٌ [uşfūr] vezninde) Bir küçük böcek adıdır.

[د خ ر]

الدَّخْدَارُ [ed-daħdār] (dāl'ın fethi ve hā-yı mu'cemenin sükūnuyla) Bir çeşit sevb ve kumaş adıdır ki ak yāhūd siyāh olur; yukālu: جَاءَ وَعَلَيْهِ ثَوْبٌ دَخْدَارٌ وَهُوَ ثَوْبٌ أَبْيَضٌ أَوْ تَاهْتِ-دَارِ-ي فَارِسِيٍّ مُعَارَبِيٍّ. Şārihin beyānına göre aklı karalı çubuklu ve kalemlili nesc olunan çarşaf ve nihālī ve cāme olacaktır. Fi'l-asl taht-ı şāhī pūşīdesine mahsūs idi ve sāhib-i Agānī beyānına göre musavver olan sevb ve nihālī olacaktır. Ve

دَخْدَارٌ [daħdār] Altına itlāk olunur, ذَهَبٌ [zeheb] ma'nāsına.

الدَّخْدَرَةُ [ed-daħderet] (دَاخِرَةٌ [daħrecet] vezninde) Bir nesneyi müzehheb ve zerrīn eylemek ma'nāsınadır; yukālu: دَخَدَرَ الشَّيْءَ إِذَا ذَهَبَهُ

[د خ ر]

الدُّحُورُ [ed-duħūr] (ظُهُورٌ [zuħūr] vezninde) ve

الدَّحْرُ [ed-deħar] (fethateynle) Hor ve zelil olmak ma'nāsınadır; yukālu: دَحَرَ الرَّجُلُ وَدَحَرَ دُحُورًا وَدَحَرَ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ وَالرَّابِعِ إِذَا صَغُرَ وَذَلَّ

الْإِدْحَارُ [el-idħār] (hemzenin kesriyle) Tahkīr ve izlāl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَدْحَرَهُ إِذَا أَذَلَّهُ

[د خ م ر]

الدَّخْمَرَةُ [ed-daħmeret] (دَاخِمَرَةٌ [daħmeret] vezninde ve mürādifidir ki doldurmak ma'nāsınadır; yukālu: دَخَمَرَ الْقِرْبَةَ إِذَا مَلَأَهَا Ve bir nesneyi örtüp bürüyüp saklamak ma'nāsınadır; yukālu: دَخَمَرَ الشَّيْءَ إِذَا سَتَرَهُ وَعَطَّاهُ

[در]

الدُّرُ [ed-derr] (dāl'ın fethi ve rā'nın teşdidıyla) Nefs ve zāt ma'nāsınadır; yukālu: رَجُلٌ سَرِيٌّ الدُّرُّ أَيُّ التَّمْثِيسِ

Müellifin *Başā'ir*'de beyānına göre bu mādde bir şey'in şey-i āherden tevellüd eylemesine mevzū'dur; hareket ve ıztırāb fi'ş-şey' ma'nāsına dahi bi'l-münāsebe isti'māl olunur. Bu 'alākalar ile ma'ānī-i sā'ire ondan münşā'ibdir. İntehā. Ve

دُرٌّ [derr] Süte itlāk olunur; yukālu: دُرٌّ غَزْرٌ شَارِيهِ الدَّرُّ أَيُّ النَّاقَةِ أَيُّ لَبْنِهَا Şārih der ki bu tesmiye bi'l-masdadır. Ve

دُرٌّ [derr] Masdar olur, süt çok olmak ma'nāsına; yukālu: دَرُّ اللَّبَنِ دَرًّا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Ve süt zātında eşref ve mahz hayr olmak münāsebetiyle bir adamdan sādır olan 'āmel-i hūb ve eser-i nīgūya itlāk olunur; ve minhu kavluhum fi'l-medh ve'd-du'ā: "لِلَّهِ دُرٌّ" أَيُّ عَمَلُهُ يَغْنِي جَزَاءً Ya'nī 'āmel-i mezbūr mukābilinde mükāfāt 'uhde-i beşeriyeden bīrūn olmakla cezā ve mükāfātı rabbū'l-mücāzāta havāle olunmuştur. Ve yukālu fi'z-zemm: "لَا دَرٌّ دُرٌّ" أَيُّ لَا زَكَامَةً عَمَلُهُ Ya'nī "Ameli hayrlı olmasın" demektir ki bed-du'ādır. Ve

دُرٌّ [derr] Kezālik masdar olur, nebāt gereği gibi neşv ü nemā bulup firāvān olmakla birbirine sarmaşmak ma'nāsına ki mecāzdır; yukālu: دَرُّ النَّبَاتِ دَرًّا إِذَا التَّتَفَّ Ve davar sütünü gereği gibi verip akıtmak ma'nāsınadır; yukālu: دَرَّتِ النَّاقَةُ بَلْبِنِهَا بِمَعْنَى أَدْرَتْ Ve

دُرٌّ [derr] ve

دُرُورٌ [durūr] (ظُهُورٌ [zuhūr] vezninde) Bedenden ter durmayıp akmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: دَرُّ الْعَرَقِ دَرًّا وَدُرُورًا إِذَا

دَرَّتِ السَّمَاءُ بِالْمَطَرِ Kezālik سَالٌ derler, buluttan yağmur harıl harıl munsabb oldukta. Ve bunda bā ile müte'addi olmuştur. Ve pazarın metā ve mu'āmelesi pek rāyic olmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: دَرَّتِ السُّوقُ إِذَا نَفَقَ مَتَاعُهَا Ve bir nesne pek yumuşak olmak ma'nāsına müsta'meldir, süt gibi; yukālu: دَرُّ الشَّيْءِ إِذَا لَانَ Ve

دُرُورٌ [durūr] Ok tırnak üzere gereği gibi fırıl fırıl döner olmak ma'nāsınadır ki ucunu sol baş parmağın tırnağı üzere koyup sağ baş parmakla fırır döndürürler, salābetini ve hüsni-istikāmetini müşteriye irā'et için ederler; yukālu: دَرُّ السَّهْمِ دُرُورًا إِذَا دَارَ دَوْرَانًا عَلَى الظُّفْرِ Ve bir nesne parıl parıl parıldamak ma'nāsınadır, sağılan süt gibi; yukālu: دَرُّ السَّرَاحِ إِذَا أَضَاءَ Ve

دُرٌّ [derr] Harāc ve ganīmet ve tayyārāt makūlesi nesnelere vāridātı firāvān olmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: دَرُّ الْحَرَاجِ دَرًّا إِذَا كَثُرَ إِتَاؤُهُ Ve bir adam hasta olup çehresi mütegayyir olduktan sonra yerine gelip dil-berlenmek ma'nāsına müsta'meldir; tekūlu: دَرُّ وَجْهِكَ يَدُرُّ وَيَدُرُّ مِّنْ البَائِبِينَ الْمَذْبُورِينَ وَيَدُرُّ بِالْفُتْحِ وَهُوَ نَادِرٌ إِذَا حَسُنَ Şārih der ki gerçi müellif 'ayn'ın fethiyle nevādirde 'add eyledi, lākin bāb-ı sāliden değıldir ki nādir ola, belki "مَلٌّ - يَمَلُّ" bünyesi gibi bāb-ı rābi'dendir.

الدَّرَّةُ [ed-dirret] (dāl'ın kesriyle) Bu dahi süte denir; yukālu: نَاقَةٌ ذَاتٌ دَرَّةً أَيُّ لَبْنٍ Ve

دِرَّةٌ [dirret] İsm olur, sütün çok olup mededen akmasına denir; yukālu: مَا أَغْرَزَ دِرَّتَهَا Ve أَيُّ سَيْلَانَهُ وَكَثْرَتَهُ

دِرَّةٌ [dirret] Türkide tahrifle tura dedikleri şey'e denir ki kamçı gibi onunla darb ederler; kırbaça da itlāk olunur.

الْإِسْتِدْرَارُ [el-istidrār] Bu dahi memede

süt firāvān olmak ma'na'sıdır; yukālu: **إِسْتَدَرَّ اللَّبْنُ إِذَا كَثُرَ** Ve keçi tekeye tālib olmak ma'na'sına müsta'emeldir ki kösnüme ta'bīr olunur, gūyā ki derr-i lebene tālib olmuş olur; yukālu: **إِسْتَدَرَّتِ الْمَغْزَى إِذَا أَرَادَتْ الْفَحْلَ**

الدَّرِيرُ [ed-derīr] (dāl'ın fethiyle) Pek seğirtmek 'alā-kavlin rıfk ve sühütle seğirtmek ma'na'sıdır; yukālu: **دَرَّ الْفَرَسُ** دَرَّ دَرِيرًا إِذَا عَدَا شَدِيدًا أَوْ عَدَا سَهْلًا Bu ma'na yine ma'na'sından me'hūzdur.

الْمِدْرَارُ [el-midrār] [مِحْرَابٌ] [mihrāb] vezninde) Bünye-i mübālagadır, matar-ı kesīr sabb eden sehāba vasfıdır; yukālu: **سَحَابٌ مِدْرَارٌ إِذَا كَانَ يَدْرُ بِالْمَطَرِ الْكَثِيرِ** **الدَّارُ** [ed-dār] ve

الدَّرِيرُ [ed-derīr] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) Ziyā ma'na'sından vasflardır, tābende ve ziyā-dār olan şey'e denir; yukālu: **دَرَّ السَّرَاحُ** فَهُوَ دَارٌ وَدَرِيرٌ أَي مُضِيءٌ

الدَّرَّةُ [ed-durret] (dāl'ın zammıyla) Büyük inci dānesine denir, **لُؤْلُؤَةٌ عَظِيمَةٌ** [lu'lu'et 'az īmet] ma'na'sına. Cem'-i cinsi, **دُرٌّ** [durr] dur ve cem'-i sīgı **دُرَّرٌ** [durer] gelir, **غُرْفٌ** [guref] gibi ve **دُرَّاتٌ** [durrāt] gelir, cem'-i mü'ennes-i sālim bünyesiyle. Ve

دُرَّةٌ [Durret] Ebū Leheb'in ve Ebū Seleme'nin kızları ismidir ki sahabıyyelerdir. İşbu ziyā ma'na'sına olan **دُرٌّ** [durr] vech-i mezkūr üzere sütün parıldamasından me'hūzdur ve inci ma'na'sına olan **دُرَّةٌ** [durret] ziyā ma'na'sından münşā'ıdır.

الدَّرِييُّ [ed-durriyy] (dāl'ın zammıyla) Nūrānī ve dırahşān olan kevkebe vâf olur; yukālu: **كَوَكَبٌ دُرِّيٌّ أَي مُضِيءٌ** Ve bunda dāl'ın harekāt-ı selāsiyla cā'izdir. Şārih der ki gūyā ki revnak ve safā ve ziyāda

دُرٌّ [durr]e nisbet olunmuştur. Ve **دُرِّيٌّ** [durriyy] kelimesi hemze ile de isti'māl olunur. Niteki “د،ر،أ” māddesinde beyān olundu. İntehā. Ve

دُرِّيُّ السَّيْفِ [durriyyu's-seyf] Kılıcın parıldamasından 'ibārettir, **دُرٌّ** [durr]e nisbet yāhūd ma'nā-yı masdariyyet yāhūd teşbīh tarīkiyledir; yukālu: **مَا أَحْسَنَ دُرِّيِّ السَّيْفِ أَي تَلَأُلُوهُ وَإِشْرَاقُهُ**

الدَّرَرُ [ed-derer] (fethateynle) Yolun cāddesine itlāk olunur ki pāy-gāh olan uzun uzadı hemvār olan yeridir; sağılan sütün riştesine teşbīh olunmuştur; yukālu: **سَلَّكَ مِنْ دَرَرِ الطَّرِيقِ أَي قَضَدِهِ** Ve

دَرَرُ النَّيْتِ [dereru'l-beyt] Hānenin karşısına itlāk olunur; tekülü: **بَنَى نَيْتًا دَرَرٌ نَيْتِي أَي قُبَالَتَهُ** Ve

دَرَرُ الرِّيحِ [dereru'r-rīh] Yelin estiği kertesine denir; yukālu: **تَوَجَّهَ إِلَى دَرَرِ الرِّيحِ أَي مَهَبِهَا** **دُرٌّ** [Derr] (dāl'ın fethiyle) A'lām-ı ricāldendir. Ve Benū Suleym diyārında bir su gölünün ismidir.

الدَّرَارَةُ [ed-derāret] (dāl'ın fethiyle) Yün eğirdikleri ālete denir ki Türkmen tā'ifesi kirman ta'bīr ederler, küçük elemeye şeklinde bir nesnedir, elde döndürerek yün eğirirler.

الإِدْرَارُ [el-idrār] (hemzenin kesriyle) Okçu yaptığı oku müşteriye 'arz için baş parmağının üzerinde devr ettirmek ma'na'sıdır; yukālu: **أَدَرَ السَّهْمَ إِدْرَارًا إِذَا أَدَارَهُ عَلَى الظَّفْرِ** Ve yünü **دَرَارَةٌ** [derāret]-i mezkūrede eğirip muhkem bükme ma'na'sıdır; yukālu: **أَدَرْتُ الْمَرْأَةَ الدَّرَارَةَ أَي الْمَعْزَلَ إِذَا فَتَلْتَهُ شَدِيدًا حَتَّى كَأَنَّهُ وَاقِفٌ مِنْ شِدَّةِ دَوْرَانِهِ** Ve bir nesneyi tahrik eylemek ma'na'sıdır; yukālu:

هَذَا حَرْكُهُ أَذْرَ الشَّيْءِ إِذَا حَرَكَهُ Ve rih sehābdan sūt sağar gibi yağmur akıtmak ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: أَذْرَتِ الرِّيحُ السَّحَابَ إِذَا حَلَبَتْهُ

الدَّرِيرُ [ed-derīr] [emīr] (vezninde) Masdardır, niteki zikr olundu. Ve

دَرِيرٌ [derīr] Bünyesi sıkı ve endāımı kunt ve kavī 'alā-kavlin cüst ve çālāk dābbeye denir; yukālu: فَرَسٌ دَرِيرٌ إِذَا كَانَ مُكْتَنِرَ الْحَلْقِ مُقْتَدِرًا: أَوْ سَرِيعًا

الدَّرُورُ [ed-derūr] [şabūr] (vezninde) ve

الدَّارُ [ed-dār] Sütü çok olan hayvāna vasf olur; yukālu: نَاقَةٌ دَرُورٌ وَدَارٌ أَي كَثِيرُ الدَّرِّ وَيُقَالُ إِبِلٌ دَرُورٌ Cem'i dūr [durur] gelir zammeteynle ve dūr [durrer] gelir, rukkā [rukka] vezninde ve dūr [durrār] gelir, kuffār [kuffār] vezninde.

الدَّوْدَرِيُّ [ed-devderrā] (dāl'ların fethi ve rā'nın şeddesi ve kasr ile yehyerrā [yehyerrā] vezninde) Beyhūde ve bī-müciḅ dā'imā beri öte olta eder olan kimseye denir; yukālu: هُوَ دَوْدَرِيٌّ أَي الَّذِي يَذْهَبُ وَيَجِيءُ فِي غَيْرِ حَاجَةٍ Ve debe taşak kişiye denir, āder [āder] ma'nāsına. Ve hāyeleri uzun kişiye denir.

الدَّوْدَرِيُّ [ed-derderrā] (vāv yerine rā ile yine yehyerrā [yehyerrā] vezninde) dōderrā [devderrā] ma'nāsınadır.

الدَّرِيرَةُ [et-tedirret] [teḥillet] (vezninde) ve onun gibi isimdir, sütü memeden pek çok akıtmağa denir, vezni tef'iletir.

الدَّرْدُرُ [ed-durdur] [hudhud] (vezninde) Çocuk kısmının dişleri bitecek yerlere denir, 'alā-kavlin bitmezden mukaddem. Kezālik dişler döküldükten sonra yerlerine denir; ve minhu'l-meselu: "أَغْيَيْتَنِي بِأَشْرٍ فَكَيْفَ بَدُرٌ" أَي لَمْ تَقْبَلِ التُّصْحَ شَابًّا فَكَيْفَ وَقَدْ بَدَتْ فَكَيْفَ بَدُرٌ" أَي لَمْ تَقْبَلِ التُّصْحَ شَابًّا فَكَيْفَ وَقَدْ بَدَتْ [Ve] [uşur] zammateynle

keskin dişe denir. Ya'nī "Sen beni dişlerin keskin olduğu hengāmda 'aciz kılmış idin, şimdi ise dişlerin dökülmekle pīr oldun." Murād genç iken pendimi ve irşādımı kat'ā isgā eylemez idin, şimdi ise pīr oldun zu'münce nasīhatten müstagnī oldun. Mesel-i mezbūru bir kimse zevcesine irād eylemekle fi'l mü'ennestir ve emsāl mütegayyir olmaz.

الدَّرْدُورُ [ed-durdūr] [uşfūr] (vezninde) Deryānın vasatında suyu cüş ve galeyān üzere olan yere denir ki Fārisi ve Türkīde gird-āb ve küçüğüne kanal ta'bīr olunur; çevrinti olmakla oraya düşen gemi halās olmaz; yukālu: وَقَعَتِ السَّفِينَةُ فِي الدَّرْدُورِ وَفَعَتِ الْبَحْرُ يَجِيئُ مَأْوُهُ Kāle fi'l-Esās Ve

دُرْدُورٌ [Durdūr] Sāhil-i Bahr-i 'Umān'da bir dar boğazın adıdır ki hatar-nāktır, öylesi yere yere a'sed [femu'l-esed] dahi derler.

التَّدْرُدُ [et-tederdur] [tezul] (vezninde) Semizlikten gövdenin eti tir tir titremek ma'nāsınadır; yukālu: تَدْرَدَرَتِ اللَّحْمَةُ إِذَا اضْطَرَبَتْ

الدَّرْدَرَةُ [ed-derderet] [zelzelet] (vezninde) Dişsiz adam bir şeyi gevelemek ma'nāsınadır; yukālu: دَرَدَرَ الشَّيْخُ الْبُسْرَةَ إِذَا لَاقَهَا

الدَّرْدَارُ [ed-derdār] [şerşār] (vezninde) Tabl ve kös āvāzına denir; tekūlu: سَمِعْتُ الدَّرْدَارَ أَي صَوْتَ الطَّبْلِ Türkīde karaağaç dedikleridir.

دُرَيْرَاتٌ [Dureyrāt] (musaggar bünyesiyle) Bir mevzi' adıdır.

دُهِدْرَيْنٌ [duhdurreyn] "د،ه،د،ر" māddesinde mersūmdur.

[د ز ر]

الدُّزْرُ [ed-dezr] (dāl'ın fethi ve zā-yı mu'cemenin sükūnuyla) Def' eylemek ma'nāsınadır; yukālu: دَزْرَةٌ دَزْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا دَفَعَهُ

[د ز م ر]

دِزْمَارَةٌ [Dizmāret] (dāl'ın kesriyle) Bir mevzi' adıdır.; Aḥmed b. Kuşāşib el-Faḫih eş-Şāfi' ed-Dizmārī oradandır.

[د س ر]

الدِّسْرُ [ed-desr] (kšr [kesr] vezninde) Dürtmek ve sançmak ma'nāsınadır; yukālu: دَسْرَهُ بِالْثَّمْحِ دَسْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا طَعَنَهُ kakmak ma'nāsınadır; yukālu: دَسْرَهُ إِذَا دَفَعَهُ Kāle'ş-şārih ve minhu'l-hadīsu: "كَيْسٌ فِي الْعَنْبَرِ زَكَاةٌ إِنَّمَا هُوَ شَيْءٌ دَسْرَهُ الْبَحْرُ" أَي دَفَعَهُ Ve cimā' eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: دِسَارٌ دَسْرَهَا إِذَا جَامَعَهَا [disār] ile ıslāh ve üstüvār kılmak ma'nāsınadır; yukālu: دَسَرَ السَّفِينَةَ إِذَا أَضْلَحَهَا بِالدِّسَارِ Ve bir nesneye zor ile enser sokmak ma'nāsınadır; yukālu: دَسَرَ الدِّسَارَ فِيهِ إِذَا أَدْخَلَهُ بِهِ بِقُوَّةٍ

الدِّمْدَسْرُ [el-midser] (minber [minber] vezninde) Cimā' ma'nāsından me'hūzdur, kesirü'l-cimā'a ıtlāk olunur, mübālagaten ālet bünyesiyle gelmiştir; yukālu: رَجُلٌ مِدْسَرٌ أَي جَمَاعٌ نَيْتَاكُ

الدِّسَارُ [ed-disār] (kitāb [kitāb] vezninde) Ensere denir, mismār [mismār] ma'nāsına. Ve şol ipe ve halata denir ki liften bükülüp onunla geminin tahtaları birbirine çatılıp tertüb ve üstüvār olur, Arab denizinin "dāv" ta'bīr ettikleri gemileri öylecedir. Cem'i dusr [dusr] gelir dāl'ın zammıyla ve dusr [dusr] gelir zammeteynle. Ve

دُسْرُ [dusr] (zammeteynle) دَسْرَاءُ [desrā']

kelimesinden cem' olur ki gemiye denir, سفينة [sefinet] ma'nāsına, yürürken suyu öte öte def' eylediği için.

الدُّوسْرُ [ed-devser] (cevhre [cevhre] vezninde) Dızman ve 'azīmü'l-heykel erkek deveye denir. Mü'ennesi دُوسْرَةٌ [devseret]tir. Ve

دُوسْرُ [devser] Bir nebāt adıdır ki hāsıl olan habbesine زُنُّ [zinn] derler zā'nın kesri ve nūn'un şeddesiyle. Bu dāne Türkīde çavdar dedikleridir ki buğday aralığında bitter, ba'zı yerlerde yaban yulafı derler. Ve çavdar دُوسْرٌ [devser]den muharref olmak melhūzdur. Ve

دُوسْرُ [devser] Ümerā-yı Arabdan Nu'mān b. Munzir'in hāsaten askerî ve alayı ismidir. Ve saht ve şedīd arslana denir. Ve eski zamāndan kalmış kadīm nesneye denir. Ve زُؤَانٌ [zu'ān] ismidir ki delice dedikleri nesnedir, buğday içre olur; muhaddirattan müfsid-i idraktır. Ve bir atın ismidir. Ve iri ve mukallak zekere denir.

الدُّوسْرَةُ [ed-devseret] (hā'yyla) دُوسْرٌ [devser]in mü'ennesidir ki zikr olundu. Ve مَمْضَغَةٌ [memḍağat] ma'nāsınadır ki ağızda çiynekti yeridir.

الدُّوَايسِرُ [ed-duvāsir] (ulābiṭ [ulābiṭ] vezninde) ve

الدُّوسْرُ [ed-devser] ve

الدُّوسْرِيّ [ed-devseriyy] (cevhre [cevhre] vezninde) ve

الدُّوسْرَانِيّ [ed-devserāniyy] İri ve tünd ve şedīd deveye denir.

الدِّاسِرَةُ [ed-dāsiret] Cüst ve revende nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ دَاسِرَةٌ أَي سَرِيْعَةٌ

[د س ت ر]

الدُّسْتُورُ [ed-dustūr] (dāl'ın zammıyla) Şol

defter-i dīvāna denir ki ondan mīri mahal-
lerinin ve ʿulūfe-hār olan ʿaskerī tāʿifesinin
esāmileri mersūm olmakla iktizā ettikçe
ona mūrācaʿatla mīrī tahsīl ve vazīfe ve
ʿulūfe tanzīm olunur, hālen defterdār ve
defter emīni efendinin defterleri gibi.

Müʿellifin اَللُّسْحَةُ الْمَعْمُومَةُ لِلْجَمَاعَاتِ kavlinde
cemāʿatten murādı tavāʿif-i merkūmedir.
Bi'l-cümle selātīn ve vülāt-ı hükkām ve
sāʿir erbāb-ı cihātın her birinin muktezā-
yı maslahatı üzere birer öylece nü-
sahaları olur. Ve دُشْتُور [dustūr] kelimesi
muʿarrebdir. Cemʿi دَسَاتِير [desātīr]dir
yaʿnī dāl'ın fethiyle destūr-i Fārisīden
muʿarrebdir ki “دست” ile “ور”dan mürek-
kebirdir. “Dest” ele dendiği gibi fāʿide ve
zafer ve sadr ve mesned-i ʿālī ve kāʿide ve
üslüb ve yek ʿaded maʿnalarına olup “vār”
kelimesi sāhib ve liyākat maʿnalarına ol-
makla deftere ve vezīre “destūr” itlākı
bu münāsebetle mütihakak olmuştur.
Baʿdehu tahfīf ve mezcle vāv'ı medd edip
دُشْتُور [destūr] dediler, gencūr dedikleri
gibi ve taʿrīb edip dāl'ın zammıyla دُشْتُور
[dustūr] dediler. Ve

دُشْتُور [dustūr] İzn ve icāzet maʿnāsına
da Fārisīde müstaʿmeldir. ʿĀdetā icāzet
işāret-i yed ile olduğuna mebnīdir. Bu
resme terceme *Hāṣiye-i Metālī*de: اَلدُّشْتُورُ
اَلَّذِي جُمِعَ فِيهِ قَوَانِينُ الْمُلْكِ وَصَوَابُهُ مُعْرَبٌ
فَارِسِيٌّ وَالْوَزِيرُ الْكَبِيرُ الَّذِي يُزَجَعُ فِي جَمِيعِ اَحْوَالِ
النَّاسِ ʿibāretine muvāfıktır. Ve ehl-i nücūm
ıstīlāhında her senenin hisāb-ı kevākibini
istihrācla kayd eyledikleri sahīfe ve defte-
re itlāk olunur.

[د س ك ر]

اَلدُّسْكِرَةُ [ed-deskeret] (dāl'ın ve kāf'ın fet-
hiyle) Köye denir, قَرِيَّةٌ [qariyet] maʿnāsına.

Ve savmaʿa-i ruhbāna denir. Ve arz-ı
müsteviyyeye denir. Ve eʿācim tāʿifesine
mahsūs şol büyüta denir ki içinde şürb-i
şarāb ve çeng ve çegāne ve melāhī ola ki
harābāt taʿbīr ettikleridir; mey-gedeye de
itlāk olunur. Ve ʿinde'l-baʿz şol binā ve
ʿimārete denir ki kasr şeklinde ve çevre-
sinde büyütu müştēmil ola. Cemʿi دَسَاكِرُ
[desākīr] gelir.

Mütercim der ki Ḥarīrī'nin on ikinci
makāmede فَاذْلَجْتُ فِي الدُّسْكِرَةِ ʿibāretinde
bi'l-cümle şürrāhın beyānı üzere دُسْكِرَةٌ
[deskeret] māhūr yaʿnī bābulluk dedikle-
ri harābāta ve mey-hāneye denir. Kezālik
kalʿa etrafında varoş dediklerine denir
ki mahallāt ve büyütu müştēmidir. Pes
müʿellifin murādı yine varoş olacaktır,
lākin kasra teşebbühünün çendān maʿnāsı
münfehīm olmamıştır. İntehā. Ve

دُسْكِرَةٌ [Deskeret] Nehru'l-melik kazāsında
bir karye adıdır; rüʿesā-yı üdebādan
Maṣṣūr b. Aḥmed b. el-Ḥuseyn ed-
Deskerī oradandır. Kezālik Şehrabān kur-
bünde bir karye adıdır; Ḥatīb-i Bağdādī
şeyhi Aḥmed b. Bekrūn oradandır. Ve
Bağdād ile Vāsiṣ beyinde bir karye adı-
dır; muhaddisīnden Ebān b. Ebī Ḥamza
oradandır. Ve Ḥüzistān kazāsında bir kar-
ye adıdır.

[د ص ر]

اَلدُّوَصْرُ [ed-devşar] دُوَسْرٌ [devser] veznin-
de) İbnu'l-Ḳattāʿ rivāyeti üzere bir nebāt
adıdır ki ekin aralığında bitip ve uzayıp
ekini basar. Şārihin beyānına göre دُوَسْرٌ
[devser] olacaktır.

[د ط ر]

اَلدُّوَطِيرَةُ [ed-devṭiret] (dāl'ın fethi ve ṭā'nın

kesriyle) Geminin kılına yāhūd dümeni-
ne denir, كَوْتُلُ السَّفِينَةِ [kevşelu's-sefīnet]
ma'nāsına.

[د ع ر]

الدَّعْرُ [ed-de'ar] (dāl'ın ve 'ayn'ın fethiyle)
Fesād ve tebāh ma'nāsınadır; yukālu: فِيهِ
دَعْرٌ أَي فَسَادٌ Ve

دَعْرٌ [de'ar] Masdar olur, odun yaş yāhūd
yaramaz olmakla 'alevlenmeyip hemān
tütme ma'nāsınadır; yukālu: دَعْرُ الْعُودِ دَعْرًا
مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا ادَّخَنَ وَلَمْ يَتَّقِدْ
āteşi çıkmayıp kör olmak ma'nāsınadır;
yukālu: دَعْرُ الرُّنْدِ إِذَا لَمْ يُورِ Ve

دَعْرٌ [de'ar] Fısk ve fücür ve hubs
ma'nāsınadır.

الدَّعِيرُ [ed-de'ir] (كِتِفٌ [ketif] vezninde) ve
الدَّعْرُ [ed-du'ar] (صُرْدٌ [şurad] vezninde) Şol
oduna denir ki yaşlığın yāhūd fenā ve
kemterliğinden 'alevlenmeyip hemān tü-
ter ola. Ve çürük ve özüz, gevşek ve fenā
ağaca denir, ke-mā se-yuzkeru.

الأَدْعَرُ [ed-ed'ar] (أَحْمَرٌ [ahmer] vezninde)
Āteşi çıkmayan kör çakmağa denir.

الدَّعَارَةُ [ed-de'aret] (كِرَامَةٌ [kerāmet] veznin-
de) ve

الدِّعَارَةُ [ed-di'aret] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde)
ve

الدَّعْرَةُ [ed-da'ret] (نَعْرَةٌ [na'ret] veznin-
de) Bunlar da fısk ve fücür ve habā'is
ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ مِنْ أَهْلِ الدَّعْرِ كَمَا مَرَّ
وَالدَّعَارَةُ وَالِدِّعَارَةُ وَالِدِّعْرَةُ أَي الْفِسْقُ وَالْخُبْتُ وَالشَّرُّ

الدَّعِيرُ [ed-de'ir] (كِتِفٌ [ketif] vezninde) Yan-
mayıp tüter olan oduna denir ki zikr olun-
du. Ve şol odun makülesine denir ki āteşe
konup henüz gereği gibi yanmaksızın sön-
dürülmekle küskü gibi ola, ba'zı harikten
çıkış ber-zede ve nīm-sühte eşyā' gibi.

الدَّعْرُ [ed-du'r] (dāl'ın zammıyla) Ağaç kur-
duna denir. Ve Mālik b. Du'r, Yūsuf Pey-
gamber 'alā-nebiyyinā ve 'aleyhi's-selām
hazretlerini kuyudan ihrāc eden tācirin is-
midir; zāl-ı mu'ceme ile musahhaftır.

الدَّاعِرِيَّةُ [ed-dā'iriyyet] Şol develere denir
ki دَاعِرٌ [dā'ir] nām bir pākīze-cins buğura
mensüblardır yāhūd Benu'l-Hāriş b. Ka'b
kabilesine mensüblardır ki Dā'ir b. el-
Hīmās nām kimseden münşā'iblerdir.

الدَّاعِرَةُ [ed-dā'iret] Aşu tutmaz olan hurmā
ağacına denir; yukālu: نَخْلَةٌ دَاعِرَةٌ إِذَا كَانَتْ لَمْ
مَدَاعِيرُ [medā'ir]dir, zāhiren gayr-i kıyāstur.

الدَّعْرُورُ [ed-du'rūr] (عُضْفُورٌ [uşfur] veznin-
de) Le'im ve fūrū-māyeye denir.

المُدْعَرُ [el-muda'ar] (مُعْظَمٌ [mu'azzam]
vezninde) Fıl dedikleri cānverin levnine
denir ki konur olur. Ve mutlakan kabīh
ve bed-ter olan levne denir. Şārih der ki
muktezā-yı mādde vasf olmaktadır, meğer
mübālagaya haml oluna.

التَّدْعُرُ [et-teda'ur] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vez-
ninde) Bir kimsenin levni ve çehresi
مَمْسُوحٌ [memsūh] gibi be-gāyet bedlenip
çirkinlenmek ma'nāsınadır; yukālu: تَدَعَّرَ
وَجْهُهُ إِذَا تَبَقَّعَ تَبَقُّعًا سَمِجًا مُتَعَيِّرًا

الدَّعَارَةُ [ed-de'arret] (dāl'ın fethi ve rā'nın
teşdidıyla) Bed-hüylük ma'nāsınadır;
yukālu: فِي خُلُقِهِ دَعَارَةٌ أَي سُوءٌ Şārihin beyānına
göre bu hüyy ve tabī'ata mahsüstür.

الدَّاعِرُ [ed-dā'ir] Özüz çürük ve süst ve
kemter keresteye denir; yukālu: عُوْدٌ دَاعِرٌ
وَدَعْرٌ كَمَا مَرَّ أَي نَخْرٌ رَدِيءٌ

[د ع ث ر]

الدَّعْفَرُ [ed-da'fer] (sā-yı müsellese ile جَفْفَرٌ
[ca'fer] vezninde) Ahmak ve sebük-magz

müzekkerdir; mü'ennesinde دَفْرَةٌ [defret] ve دَفْرَاءُ [defrā'] denir حَمْرَاءُ [ḥamrā'] gibi; yukālu: هُوَ دَفْرٌ وَأَدْفَرٌ وَهِيَ دَفْرَةٌ وَدَفْرَاءُ

دَفَارِ [defāri] [قَطَامِ] [qaṭāmi] vezninde) Cāriyeye itlāk olunur, أَمَةٌ [emet] ma'nāsına. Fi'l-asl hubs-i rāyihalarından nāṣī şetm ve āzār mevki'inde cāriye kısmına دَفَارِ يَا derler idi ki hubs muhbir ve levs haberlerinden kināyedir, ba'dehu betahsīs itlāk eylediler. Kezālik دَفَارِ [defāri] dünyāya itlāk olunur.

أُمُّ دَفَارِ [ummu defār] (سَحَابِ) [sehāb] vezninde) ve

أُمُّ دَفْرِ [ummu defr] (جَفْرِ) [cefr] vezninde) Bunlar da dünyānın künyeleridir; yukālu: لَعَنَ اللهُ أُمَّ دَفَارٍ وَأُمَّ دَفْرِ أَيُّ الدُّنْيَا

أَلْمُدْفَارِ [el-Mudāfir] (مُجَاوِرِ) [mucāvir] vezninde) Bir mevzi^c adıdır.

مِدْفَارِ [Midfār] (مِخْرَابِ) [miḥrāb] vezninde) Benū Suleym yurdunda bir mevzi^cdir.

أُمُّ دَفْرَاءِ [ummu defrā'] (صَفْرَاءِ) [ṣafrā'] vezninde) Āfet ve dāhiyenin künyesidir.

أَلْدَفْرَاءِ [ed-defrā'] (حَمْرَاءِ) [ḥamrā'] vezninde) Müntine olan şey'e denir; mü'ennestir, niteki zikr olundu. Bu münāsebetle silāhları pāslı olmakla bed-rāyihaları sātū^c olan 'asker ve alaya vassf olur; yukālu: كَتِيبَةٌ دَفْرَاءٌ إِذَا صَارَ بِهَا صَدَأُ الْحَدِيدِ

أَلْمِدْفَرِ [el-midfer] (مِنْبَرِ) [minber] vezninde) Tünd ve bahādır olup birbirini sīnelerinden darb ve def^c eden merd-efken 'askere denir; yukālu: جَيْشٌ مِدْفَرٌ أَيُّ مِصْكٌ

[د ف ت ر]

أَلْدَفْتَرِ [ed-defter] (تَا-يُ) [tā-yı] fevkiyye ile جَعْفَرِ [ca'fer] vezninde) Birbirine zamm olunmuş saḥīfeler cemā'atine ya'nī birbirine zamm ve peyvend olunmuş niçe evrākı

müştemil nüshaya denir ki lisānımızda dahi defter ta'bīr olunur ve ba'zen dāl'ını meksūr ederler. Cem'ı دَفَاتِرِ [defātir] gelir. Şārih der ki دَفْتَرٌ [defter] kelimesi 'Arabīdir, lākin iştikākı ma'lūm değildir. Ve bazı 'Arab dāl'ı tā'ya ibdālle تَفْتَرٌ [tefter] derler.

[د ق ر]

أَلْدَقْرِ [ed-daqr] (كَاْفِ) [ka'f] vezninde) ve

أَلْدَقْرَاتِ [ed-daqrāt] (هَاءِ) [hā'] ve

أَلْدَقْرِيرَةِ [ed-daqrīret] (نَقِيرَةٍ) [naqīret] vezninde) ve

أَلْدَقْرَارِ [ed-deqārā] (جَمَزَى) [cemezā] vezninde) Be-gāyet hūb ve dil-keş ve mutarrā ve merg-zār olan bāğçeye denir.

أَلْدَقْرَانِ [ed-duqrān] (عُشْمَانِ) [uṣmān] vezninde) Asmaya kerevit yaptıkları herak denilen ağaçlara denir. Müfredi دَقْرَانَةٌ [daqrānet]tir hā'yla.

دَقْرَانِ [daqrān] (سَلْمَانِ) [selmān] vezninde) Vādi's-Şafrā' kurbünde bir dere adıdır.

أَلْدَقْوَرَةِ [ed-devqaret] (دَوْسَرَةٍ) [devseret] vezninde) Dağlar aralığında olup aslā nebāt eseri olmayan kır ve hālī açık 'arsaya denir; yukālu: بُعْثَةٌ دَوْقَرَةٌ إِذَا كَانَتْ وَاقِعَةً بَيْنَ الْجِبَالِ لَا نَبَاتَ لَهَا

أَلْدَقَارِ [ed-daqār] (فِثَاهَيْنِ) [fethateyn] Bir adam ta'āmı pek iksār eylemekle cevfi küfe gibi dolmak ma'nāsınadır; yukālu: دَقَرَ الرَّجُلُ دَقْرًا Ve bir mekān bāğçelikli merg-zār olmak ma'nāsınadır; yukālu: دَقَرَ الْمَكَانَ إِذَا صَارَ دَا رِيَاضِ Ve bir mahal nem-nāk olmak ma'nāsınadır; yukālu: دَقَرَ الْمَكَانَ إِذَا نَدِيَ Ve mi'denin dolgunluğundan nāṣī istifrāg eylemek ma'nāsınadır; yukālu: دَقَرَ الرَّجُلُ إِذَا فَاءَ مِنَ الْمَلْءِ Ve çayır ve sā'ir nebāt firāvān ve latīf ve hoş-manzar

olmak ma'nāsınadır; yukālu: دَقِرَ النَّبَاتُ إِذَا كَثُرَ وَتَنَعَّمَ

الدَّفْرَارَةُ [ed-dikrāret] (dāl'ın kesriyle) Koğuculuğa denir; yukālu: جَاءَ بِالدَّفْرَارَةِ أَي النَّيْمَةِ Ve muhālefet ve münāfāt ma'nāsınadır; yukālu: بَيْنَهُمَا دَفْرَارَةٌ أَي مَخَالَفَةٌ Ve bed ve nā-hoş de'v ve 'adete denir. Ve mübālagaten koğucuya denir; yukālu: لَا تُقْرَبُهُ مَجْلِسَكَ فَإِنَّهُ Ve āfet ve dāhiyeye denir. Ve ayağa giydikleri iç dona denir, تُبَانٌ [tubbān] ma'nāsınadır ki tahrīfle tuman ta'bīr olunur. Ve şalvar ve çakşır makülesi üst dona denir, سَرَوِيلٌ [serāvīl] ma'nāsına. Ve

دِفْرَارَةٌ [dikrāret] Husümet ma'nāsınadır; yukālu: بَيْنَهُمَا دِفْرَارَةٌ أَي خُصُومَةٌ Ve bodur adama denir; yukālu: وَرَجُلٌ دِفْرَارَةٌ أَي قَصِيرٌ Ve bed ve nā-hoş söze denir; yukālu: أَمَى بِدِفْرَارَةٍ أَي بِكَلَامٍ قَبِيحٍ Ve دِفْرَارَةٌ [dikrāret] lafzının cem'i دَفَارِيرٌ [dekārīr] gelir.

الدَّفْرُورَةُ [ed-dakrūret] (dāl'ın zammiyle) Bu dahi muhālefet ma'nāsınadır. Ve سَرَوِيلٌ [serāvīl]e denir. دَقْرُورٌ [dakrūr] dahi denir hā'sız.

الدَّفْرَارَةُ [ed-dikrār] (dāl'ın kesriyle) [dikrāret] gibi iç dona denir; yukālu: لَيْسَ الدَّفْرَارَةُ وَالدَّفْرُورَةُ وَالدَّفْرَارُ أَي النَّبَاتُ

دِفْرَةٌ [Dikret] (dāl'ın kesriyle) Ummu 'Abdurrahmān b. Uzeyne'dir ki tābi'ındendir.

[د ك ر]

الدِّكْرُ [ed-dikr] (dāl'ın kesriyle) Rebī'a lügatinde zikr ma'nāsınadır ki anmak ve yād eylemektir. Lügaviyyündan Leys b. Muẓ affer demiştir ki Rebī'a kabilesi دِكْرٌ [zikr] lafzında galat edip دِكْرٌ [dikr] derler mühmele ile ve onları mu'arref ve müşedded

olan الدِّكْرُ [ed-dikr] lafzı taglīt eylemiştir. O ise harf-i ta'rīf telaffuzda dāl'a idgām olunmakla dāl müşedded oldu ve bu دِكْرَةٌ [dikret]in cem'-i cinsidir ki lu'be-i ātiye ismidir. Pes harf-i ta'rīften mücerred olarak hemān دِكْرٌ [zikr] denir mu'ceme ile. Ve دِكْرٌ [dikr] Zenc ve Habeş tā'ifesine mahsüs bir la'ibin adıdır.

[د م ر]

الدُّمُورُ [ed-dumūr] (ظُهُورٌ [zuhūr] vezninde) ve

الدِّمَارُ [ed-demār] ve

الدِّمَارَةُ [ed-demāret] (dāl'ların fethiyle) Helāk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: دَمَرَهُمْ دُمُورًا وَدِمَارًا وَدِمَارَةً مِنَ النَّبَاتِ الْأَوَّلِ إِذَا أَهْلَكَهُمْ الْإِهْلَاكُ كالتَّدْمِيرِ Mü'ellif gerçi bunları كالتَّدْمِيرِ 'ibāretiyle tefsīr edip lākin ümmehāt-ı sā'irede sülāsī lāzım ve تَدْمِيرٌ [tedmīr] müte'addī olmak üzere mersümdür. Hattā *Miṣbāh*'ta دِمَارٌ [demār] helāk ma'nāsına ism olmak üzere musarrahtır. Ve fi'l-*Esās* حَلَّ بِهِمُ الدِّمَارُ وَقَدْ دَمَرُوا يَدْمُرُونَ وَهُوَ خَاسِرٌ دَامِرٌ أَي هَالِكٌ Ve

دُمُورٌ [dumūr] Bir mahalle izn ve destürsuz duhül eylemek ma'nāsınadır, nāgehānī bir şerr ve kerīhenin hücumu gibi; meselā baskın gibi ve sakīl ve nā-tırāş dalkavuk makülesinin meclise duhülü ve süfī hācenin encümen-i yārān-ı 'işret-kārāna nāgehānī duhülü gibi; yukālu: دَمَرَ عَلَيْهِمُ Şārihin beyānına göre bu ma'nā mecāzdır, zīrā ekserī destürsuz bir yere dāhil olanlar ma'riz-i helākta vākī' olurlar.

التَّدْمِيرُ [et-tedmīr] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bu dahi helāk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: دَمَرَهُمُ اللَّهُ تَدْمِيرًا أَي أَهْلَكَهُمْ

leyeceği cānver kendisinin rāyahasını hiss ve istiṣmām eylememek için gömeltisine yün ve yapığı makülesiyle tütsü vermek ma'nāsınadır ki bu takrīble saydı dām-ı helāka ilkā eder; yukālu: دَمَرَ الصَّائِدُ إِذَا أَحْرَقَ فُتْرَتَهُ بِالْوَبْرِ لَيْلًا يَجِدُ الْوَحْشَ رِيحَهُ

تَدْمُرُ [Tedmur] [تَنْصُرُ] [tanşur] vezninde) Ḥaṣṣān b. Uzeyne nām emīrin kızı ismidir, Şām diyārında binā eylediği Tedmur nām kasaba kendi ismiyle mersūmdur.

التَّدْمُرِيُّ [et-Tedmuriyy] (yā-yı müşedde ile) Benū Şa'lebe b. Sa'd cemā'atine mahsūs bir feresin ismidir. Ve

تَدْمُرِيٌّ [tedmuriyy] Le'im ve nākes ve fūrū-māyeye itlāk olunur, helāk ma'nāsındandır. Ve kes-i vāhid ve ferd ma'nāsına müsta'emeldir; bunda tā'nın zammıyla da cā'izdir; yukālu: مَا بِالْدَارِ تَدْمُرِيٌّ أَيْ أَحَدٌ Ve bu destürsuz duhül ma'nāsındandır ve bu münāsebetle “ālem-i dünyāda ondan hūb ve dil-ber mahbūbe görmedim” diyecek yerde مَا رَأَيْتُ تَدْمُرِيًّا أَحْسَنَ مِنْهَا dersin. Ve yukālu: اذُنُ تَدْمُرِيَّةٍ أَيْ صَغِيرَةٌ kulak hūb ve latif ve mevzūn olur.

الدَّمْرَاءُ [ed-demrā'] [حَمْرَاءُ] [ḥamrā'] vezninde) Sütü pek az olan koyuna itlāk olunur; yukālu: شَاةٌ دَمْرَاءُ أَيْ الْقَلِيلَةُ اللَّبَنِ Ve bir mahalle destürsuz duhül eden hatuna ve cemā'ate vasf olur; yukālu: اِمْرَأَةٌ دَمْرَاءٌ وَجَمَاعَةٌ دَمْرَاءُ أَيْ اَلْهَجُومُ بَعِيرٌ إِذِنْ

دُمَّرُ [Dummer] [سُكَّرُ] [sukker] vezninde) Arz-ı Dimaşq'ta bir akabe adıdır.

الْمُدَامَرَةُ [el-mudāmeret] [مُفَاعَلَةٌ] [mufā'alet] vezninde) Seher ve mihnet ve keder ile geceyi başa varmak ma'nāsınadır; tekülü: دَامَرْتُ اللَّيْلَ إِذَا كَابَدْتَهُ وَسَهَوْتَهُ

الدِّيمُرِيُّ [ed-deymuriyy] (dāl'in fethi ve mīm'in zammıyla) Tünd ve musallat ve

çakır dikenini gibi iliştığı adamdan değme hālle ayrılmaz olan kimseye denir; yukālu: إِنَّهُ لَدَيْمُرِيٌّ أَيْ حَدِيدٌ عَلِقَ

دَمِيرَةٌ [Demīret] [سَفِينَةٌ] [sefīnet] vezninde) Mışır nevāhīsinden Semennūdiyye'de iki karye adıdır; muhaddisinden 'Abdulvahhāb b. Ḥalef ve 'Abdulbākī b. Ḥasan onların birindendir.

[د م ث ر]

الدَّمَائِرُ [ed-dumāšir] (sā-yı müsellese ile غَلَابِطُ [ulābiṭ] vezninde) Toprağı yumuşak düz yere denir. Ve gövdesi etli ve pek tavlı erkek deveye denir.

الدِّمَشِيرُ [ed-dumešir] [غَلِبِطُ] [ulebiṭ] vezninde) ve

الدِّمَشِرُ [ed-dimešr] [سِبْحَلُ] [sibaḥl] vezninde) ve

الدِّمَشَرُ [ed-demšer] [جَعْفَرُ] [caffer] vezninde) Bunlar da etli ve tavlı erke deveye denir.

الدِّمَشَرَةُ [ed-demšeret] [دَحْرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) وَتَارَةٌ [vešāret] ma'nāsınadır ki yer ve firāş makülesi nerm ve mülāyim olmağa denir.

[د م ه ك ر]

الدِّمَهَكْرُ [ed-demehker] [سَفَرَجَلٌ] [sefercel] vezninde) “Deme-gīr”-i Fārisī mu'arrebidir, adamı dem-beste eden şey'e denir, gam ve gussa gibi. “Deme” Fārisīde dem gibi soluğa denir ve “kīr”, “gīrende”den murahhamdır; yukālu: إِنَّهُ دِمَهَكْرٌ أَيْ أَحَدٌ بِالنَّمِيسِ

[د ن ر]

الدِّينَارُ [ed-dīnār] (dāl'in kesriyle) Ma'rūftur, ya'nī dirhemini büyük birāderi olan sikkeli altına denir. Ve bu mu'arrebdir ve aslı دِنَارٌ [dinnār]dır teşdīd-i nūn'la;

nūn'un biri yā'ya ibdāl olundu fir'āl vezninde olan masdara mültebis olmamak için, كَذَّابٌ [kizzāb] gibi. Ve nūn'un tesiri "ح،ب،ب" maddesinde zikr olundu.

Şārih der ki evvelā mü'ellif "ح،ب،ب" maddesinde دِينَارٌ [dīnār]a müte'allik nesne zikr eylemedi. Sāniyā cem'i-i kütüb-i lügaviyyede دِينَارٌ [dīnār] mu'arrebî olmak üzere mersümdür, lākin ne lisāndan mu'arreb olduğu birinde iş'ār olunmamıştır ve mü'ellif dahi ma'rūf ile iktifā eyledi.

Mütercim-i fakīr der ki 'Allāme Zemaḥşerī'nin beyānına göre "dīnār" behisāb-ı Şa'iret [şa'iret] kırk sekiz şa'ire vezninde olan altındır ki ona sikke vurulup mu'amelede mütedāvil olur. Pes تَبْرٌ [tibr] ve ذَهَبٌ [zeheb]den bu ahas olur; bu cihetle sikkelenmiş altına da itlāk olunur. Ve behisāb-ı Ḥabbe [ḥabbet] yirmi dört ve behisāb-ı Dānik [dānik] altı ve behisāb-ı Ḥardal [ḥardal] iki yüz seksen sekiz ve behisāb-ı Fel's [fels] üç bin dört yüz elli altı ve behisāb-ı Fetilet [fetilet] yirmi bin yedi yüz otuz altı ve behisāb-ı Naḳīr [naḳīr] yüz yirmi dört bin dört yüz on altı Naḳīret [naḳīret] ve behisāb-ı Kīṭmīr [kīṭmīr] yüz doksan beş bin üç yüz yirmi sekiz ve behisāb-ı Zerret [zerret] bin kerre bin dokuz yüz kırk üç kerre bin dokuz yüz otuz altı mikdārıdır. Ve *Burhān* gibi kütüb-i Fārisiyyede دِينَارٌ [dīnār] yā'yla vech-i mezkūr üzere altın ile müfesser olup ve dīn ve itā'āt ve haşmet ve üslub ve devlet ve saltanat ma'nalarına olmakla دِينَارٌ [dīnār] lafz-ı mürekkeb olmak aglebdir; آر [ār] lafzı Fārisīde götüürücü ve tahsīl ve peydā edici ma'nāsına olmakla dīn yāhūd haşmet ve devlet ve saltanat peydā edici ya'nī onların vesīle ve medārıdır demek olur. Ve *Mişbāh*'ın beyānına göre meşhūr

budur ki aslı müşeddeden دِينَارٌ [dīnār] olup tahfīf için nūn-ı evvel yā'ya münkalib oldu. Bu cihetten cem'inde aslına redd ile denānīr [denānīr] denir. Ve bazıların vezni fir'āldir kavleri merdūddur, zīrā eğer o resme olaydı cem'inde yā' sābit olur idi, دِيمَاسٌ [dīmās] ve دِيَامِيسٌ [deyāmis] gibi, lākin kütüb-i Fārisiyyede دِينَارٌ [dīnār] Fārisī olup ve 'Arabīde dahi mürādif olmak üzere mersümdür. Bu cihetle yā'yı nūn'a ibdalle ta'rībî tahayyül olunduktan sonra tahfifen yā'ya kalble isti'māl eylediler yāhūd bi-re'sihi 'Arabīdir, aslı دِينَارٌ [dīnār] idi tahfifen yā'ya ibdāl olundu. Ve kavli-i ahīr kabüle cedīrdir. Ve 'inde'l-ba'z دِيْبَاعٌ [dībāc] lafzı gibi mevḥūmen mutasarrıftır, niteki maddesinde beyān olundu, fe'lyenzur.

الدِّينَارِيُّ [ed-Dīnāriyy] Bir feres ismidir. Ve Dīnār el-Enşārī sahābedir ve 'Amr b. Dīnār tābī'dir, pederi sahābī olmak menkūldür.

الدِّينَوْرُ [ed-Dīnever] (dāl'ın kesriyle) Mavşil ile Āzerbaycān beyninde bir beldedir.

الْمُدَنَّرُ [el-mudenner] (mu'azzam) [mu'azzam] vezninde) Şol ata itlāk olunur ki abraştan ziyāde pul pul benekleri ola; yukālu: فَرَسٌ مُدَنَّرٌ إِذَا كَانَ فِيهِ نَكْتُ فَوْقَ الْبُرْشِ Ve sikke vurulmuş altına denir ki tecrīd olur; yukālu: دِينَارٌ مُدَنَّرٌ أَيُّ مَضْرُوبٌ Ve altını çok adama denir, رَجُلٌ مُدَنَّرٌ إِذَا كَثُرَ دَنَانِيرُهُ

التَّنْزِيرُ [et-tednīr] (tef'īl) [tef'īl] vezninde) Parıldamak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: دَنَّرَ وَجْهَهُ إِذَا تَلَأَلَاً Ve bir adamın altını firāvān olmak ma'nāsınadır; yukālu: دَنَّرَ الرَّجُلُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا كَثُرَ دَنَانِيرُهُ

[د ن ق ر]

الدَّنْقَرَةُ [ed-denqaret] (kāf'la دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Umūr ve mesālih'in dekāyık ve hafāyāsını tenkīr ve tettebbu' eylemek ma'nāsınadır; yukālu: فَلَانٌ يَدْنَقِرُ فُلَانٌ الْأُمُورَ أَي يَتَّبِعُ مَدَاقِفَهَا Ve

دَنْقَرَةٌ Devābb kısmının nā-hoş seğırtmesinden ve yürümesinden bir güneye denir; yukālu: دَابَّتُهُ تَعْدُو وَتَمَشِي بِالْدَنْقَرَةِ وَهِيَ مِنْ عُدْوِهَا وَمَشِيهَا إِذَا كَانَ ذَمِيمًا

الدَّنْقَرِيُّ [ed-denqariyy] (dāl'ın fethiyle) ve **الدَّنْقَرِيُّ** [ed-dinqariyy] (dāl'ın kesriyle) Kaddi kasīr ve cüsse ve nümāyişi hakīr olan kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ دَنْقَرِيٌّ وَدَنْقَرِيٌّ أَي فَصِيرٌ ذَمِيمٌ

[د ن س ر]

دُنَيْسُرٌ [Duneyser] (dāl'ın zammı ve nūn ve sīn'in fethiyle) Mardin kurbünde bir beldedir.

[د و ر]

الدَّارُ [ed-dār] Binā ve 'arsayı cāmi' mahalle denir, ya'nī birkaç hāneyi ve avluyu dā'iren-mā-dār cāmi' olan dā'iredir ki lisānımızda konak ve sarāy ta'bīr olunur ve o hānelere بَيْتٌ [beyt] denir. Ve

دَارٌ [dār] دَائِرَةٌ [dā'iret] muhaffefi ve بَيْتٌ [beyt] بَيْتُوتَةٌ [beytütet]ten me'hūzdur. Ve دَارَةٌ [dāret] hā'yla دَارٌ [dār]dan ahasstır. Ve دَارٌ [dār] lafzı mü'ennestir, ba'zen müzekker isti'māl olunur. Cem'i أَدُورٌ [ed'ur] gelir, أَفْلُسٌ [eflus] vezninde ki vāv'ı hemzeye mübeddeldir ve أَدُورٌ [edūr] gelir vāv ile ve آدُرٌ [ādur] gelir, hemzenin meddiyle ki makbūldür ve دِيَارٌ [diyār] ve دِيَارَةٌ [diyāret] ve دِيَارَاتٌ [diyārāt] ve دِيرَانٌ [dirān] gelir dāl'ların kesriyle ve دُورَانٌ [dūrān] gelir dāl'ın zammıyla ve دُورَاتٌ [dūrāt] gelir

tā'yla ve أَدْوَارٌ [edvār] gelir, أَبُوبِتٌ [ebvibet] gibi ve أَدْوَرَةٌ [edviret] gelir, أَبُوبِتَةٌ [ebvibet] gibi.

Mü'ellifin *Başā'ir*'de beyānına göre hā'it ile müdār olduğu i'tibārıyla مَنَزَلٌ [menzil]e itlāk olunmuştur. Bādiye-nişinlerin kendilerine mahsūs olup sınır ve 'alāmetle muhāt olan buk'aya دَارَةٌ [dāret] itlāk ederler hā'yla ki muhassastır, دَارَةُ الْعَرَبِ [dāretu'l-'Arab] bu olacaktır. Beldeye ve kabīle mahalline de mecāzen itlāk olunur. İntehā. Ve

دَارٌ [dār] Şehr ve beldeye denir. Ve hāssaten Medīne-i münevvere'ye itlāk olunur. Ve bir mevzi' adıdır. Ve

دَارٌ [dār] ve

دَارَةٌ [dāret] Kabīleye denir ki murād kabīlenin bi'l-fi'l menzilleri olacaktır, kabīlenin ārāmları mülāhazasıyla; Fāriside būn-gāh ve Türkide oba ta'bīr olunur ve bu ehli mevcūd olmak üzere meclise "nādī" itlākı gibidir. Ve iki mertebeye ile asl kabīleye de itlāk olunur. Ve

دَارٌ [Dār] Bir sanem adıdır. Ebū Batn olan 'Abduddār onunla nām-dārdır. Ve

دَارٌ [Dār] Esāmīdendir: Dār b. Hāni' b. Hābīb bir batn pederidir. Ashābdan Ebū Ruqayye b. Temīm b. Evs ve Ebū Hind Berīr b. Rezīn ed-Dāriyyān o batndandır.

الدَّارَةُ [ed-dāret] (hā'yla) دَارٌ [dār]dan ahasstır, niteki zikr olundu. Ve dağlar aralığında vākī' arz-ı vāsī'aya itlāk olunur. Ve bir nesneyi çepçevre ihāta eden şey'e denir, dā'ire gibi. Ve

دَارَةُ الرُّمْلِ [dāretu'r-remle] Değirmi ve müstedir olan kumluğa itlāk olunur. دَارَةٌ [dāret]in cem'i دَارَاتٌ [dārāt] ve دُورٌ [dūr] gelir dāl'ın zammıyla, سَاحَةٌ [sāhat] ve سُوْحٌ

[sūh] gibi. Ve

دَارَةٌ [Dāret] Ḥābūr a'mālinden bir belde adıdır. Ve ay ağılına denir, هَالَةُ الْقَمَرِ [hāletu'l-ḳamer] ma'nāsına.

دَارَاتُ الْعَرَبِ [dārātu'l-^cArab] Diyār-ı ^cArab'da دَارَةٌ [dāret] ile musaddar olan mevāzi^c olacaktır ki yüz ondan ziyādedir, bundan gayrının mü'ellifinde bu mertebede müctemī^c olmamıştır. Sā'ir mü'ellifīn-i kütüb-i lügat ise kemāl üzere tettebbu^c ve tenkīr eylemişlerdir. Ve lillāhi'l-hamdu ^calā-zālik işbu kitāb-ı *Ḳāmūs*'ta hurūf-ı hecā tertūbī üzere ber-vefk-i ātī zikr ve irād olundu:

دَارَةُ الْأَرَامِ [Dāretu'l-Ārām], دَارَةُ أَبْرِقٍ [Dāretu Ebraḳ], دَارَةُ الْأَرْحَامِ [Dāretu Uḥud], دَارَةُ الْأَرْحَامِ [Dāretu'l-Erhām], دَارَةُ الْأَسْوَاطِ [Dāretu'l-Asvāt], دَارَةُ الْإِكْلِيلِ [Dāretu'l-İklīl], دَارَةُ الْأَكْوَارِ [Dāretu'l-Ekvār], دَارَةُ أَهْوَى [Dāretu Ehvā], دَارَةُ بَاسِلِ [Dāretu Bāsīl], دَارَةُ بُحْثُرِ [Dāretu Buḥsur], دَارَةُ بَدْوَتَيْنِ [Dāretu Bedveteyn], دَارَةُ الْبَيْضَاءِ [Dāretu'l-Beydā], دَارَةُ تِلِّ [Dāretu Tīl], دَارَةُ الثَّلَمَاءِ [Dāretu's-Selmā], دَارَةُ الْجَبِّ [Dāretu'l-Ceb], دَارَةُ الْجُثُومِ [Dāretu'l-Cuṣūm], دَارَةُ جُدَى [Dāretu Cuddā], دَارَةُ جُلْجُلِ [Dāretu Culcul], دَارَةُ الْجَلْعَبِ [Dāretu'l-Cel'ab], دَارَةُ جَمُودِ [Dāretu'l-Cumud], دَارَةُ جَوْدَاتِ [Dāretu Cevdāt], دَارَةُ الْجَوْلَاءِ [Dāretu'l-Cevlā], دَارَةُ جَوْلَةَ [Dāretu Cevlet], دَارَةُ جَيْفُونِ [Dāretu Ceyfūn], دَارَةُ حُلْحُلِ [Dāretu Ḥulḥul] ve bu cīmī olan دَارَةُ حَوْقِ [Dāretu Ḥavḳ], دَارَةُ الْحَرْجِ [Dāretu'l-Ḥarc], دَارَةُ الْحَلَاءَةِ [Dāretu'l-Ḥalā'et], دَارَةُ الْحَنَازِيرِ [Dāretu'l-Ḥanāzīr], دَارَةُ حَنْزَرِ [Dāretu Ḥanzer], دَارَةُ الْحَنْزَرَتَيْنِ [Dāretu'l-Ḥanzereteyn], دَارَةُ حَوِّ [Dāretu'l-Ḥinzīreyn], دَارَةُ حَوِّ [Dāretu'l-Ḥinzīreyn],

[Dāretu Ḥavv], دَارَةُ دَائِرِ [Dāretu Dāsīr], دَارَةُ دَمْحِ [Dāretu Demḥ], دَارَةُ دُمُونِ [Dāretu Demmūn], دَارَةُ الدُّورِ [Dāretu'd-Dūr], دَارَةُ الذَّبِّ [Dāretu'z-Ziḅ], دَارَةُ الذُّؤُوبِ [Dāretu'z-Zū'eyb], دَارَةُ ذَاتِ غُزَيْشِ [Dāretu Zātu ^cUrş], دَارَةُ الرَّجَالَيْنِ [Dāretu Rābiḡ], دَارَةُ رَبِيعِ [Dāretu Rābiḡ], دَارَةُ الرَّدْمِ [Dāretu'r-Redm], دَارَةُ رَدْمَةٍ [Dāretu Redhet], دَارَةُ رَفْرِيفِ [Dāretu Refref] rā-i mühmelerin fethalarıyla yāhūd mu^ccemelerin zammeleleriyle, دَارَةُ الرُّمْحِ [Dāretu'r-Rumḥ], دَارَةُ الرِّمْرِمِ [Dāretu'r-Rimrim], دَارَةُ رَهْبَى [Dāretu Rehbā], دَارَةُ الرَّهْمَى [Dāretu'r-Ruhā], دَارَةُ سَعْرِ [Dāretu Sa'r] sīn'in fethi ve kesriyle, دَارَةُ السَّلْمِ [Dāretu's-Selem], دَارَةُ سَجَا [Dāretu Şecā] cīm'le *kafā* veznindedir ve bu دَارَةُ صَارَةَ [Dāretu Şāret] musahhafı değildir, دَارَةُ الصَّفَايِحِ [Dāretu's-Şafā'ih], دَارَةُ شُلْشُلِ [Dāretu Şulşul], دَارَةُ شَنْدَلِ [Dāretu Şandal], دَارَةُ عَسْعَسِ [Dāretu ^cAbs], دَارَةُ عَسْعَسِ [Dāretu ^cAs'as], دَارَةُ الْعَلْيَاءِ [Dāretu'l-^cAlyā], دَارَةُ عَوَارِضِ [Dāretu ^cUvāriḍ], دَارَةُ عَوَارِمِ [Dāretu ^cUvārim], دَارَةُ الْعُوجِ [Dāretu'l-^cŪc], دَارَةُ عُوَيْجِ [Dāretu ^cUveyc], دَارَةُ الْعُبَيْرِ [Dāretu'l-^cĪb], دَارَةُ الْغُبَيْرِ [Dāretu'l-^cGubeyr], دَارَةُ الْغُزَيْلِ [Dāretu'l-^cGuzeyyil], دَارَةُ الْعُمَيْرِ [Dāretu'l-^cGumeyr], دَارَةُ فَتْكِ [Dāretu Fetk], دَارَةُ الْفُرُوعِ [Dāretu'l-^cFurū], دَارَةُ فَرْوَعِ [Dāretu Ferva^c], دَارَةُ فَرْوَعِ [Dāretu'l-^cFurū], دَارَةُ الْفُرُوعِ [Dāretu'l-^cFurū] m gayrıdır, دَارَةُ الْقِدَاحِ [Dāretu'l-^cQidāḥ] - Dāretu'l-^cQaddāḥ] كِتَابٌ [kitāb] ve كِتَابٌ [kettān] veznlerinde, دَارَةُ قُرْحِ [Dāretu Ḳurḥ], دَارَةُ الْقُطْقُطِ [Dāretu'l-^cḲuṭḳuṭ], دَارَةُ الْقَلْبَيْنِ [Dāretu'l-^cQalbīn], دَارَةُ الْقَتْعَبَةِ [Dāretu'l-^cQinna^cbet], دَارَةُ الْقَمُوصِ [Dāretu'l-^cQamūş], دَارَةُ قَاوِ [Dāretu Ḳavv], دَارَةُ كَامِسِ [Dāretu Kāmis], دَارَةُ الْكَيْسَاتِ [Dāretu Kībd], دَارَةُ كَيْدِ [Dāretu Kībd], دَارَةُ الْكَبْرِ [Dāretu'l-^cKebīr], دَارَةُ الْكَبْرِ [Dāretu'l-^cKebīr], دَارَةُ الْكُورِ [Dāretu'l-^cKūr] kāf'ın

zammyyla, دَارَةٌ مَأْسَلٌ [Dāretu Lākīṭ], دَارَةٌ لَاقِطٌ [Dāretu Me'sel], دَارَةٌ مُتَالِعٌ [Dāretu Mutālic], دَارَةٌ الْمُتَامِنِ [Dāretu'l-Mešāmin], دَارَةٌ مِحْصَنٌ [Dāretu Miḥṣan], دَارَةُ الْمَرَضِ [Dāretu'l-Merāḍ], دَارَةُ الْمَرْدَمَةِ [Dāretu'l-Merdemet], دَارَةُ الْمَرْوَرَاتِ [Dāretu'l-Merverāt], دَارَةٌ مَعْرُوفٌ [Dāretu Ma'rūf], دَارَةُ الْمُكَامِنِ [Dāretu'l-Mekāmin], دَارَةٌ مَكْحَمٌ [Dāretu Mekmen], دَارَةٌ مَلْحُوبٌ [Dāretu Melhūb], دَارَةُ الْمَلِكَةِ [Dāretu'l-Meliket], دَارَةُ مَنْوَرٍ [Dāretu Menver], دَارَةُ مَوْضِعٍ [Dāretu Mevāḍi'], دَارَةُ مَوَاضِعٍ [Dāretu Mevḍūc], دَارَةُ النَّشَاشِ [Dāretu'n-Neṣṣāš], دَارَةُ النَّصَابِ [Dāretu'n-Niṣāb], دَارَةٌ وَاحِدٌ [Dāretu Vāhid], دَارَةٌ وَاسِطٌ [Dāretu Vasaṭ], دَارَةٌ وَشْحَى [Dāretu Veṣḥā], دَارَةُ هَضْبٍ [Dāretu Haḍb], دَارَةُ الْيُعْضِيدِ [Dāretu'l-Ya'ḍid], دَارَةُ يَلْغُونِ [Dāretu Yelgūn] yāhūd mühmele iledir, bunların her biri mādelerinde meşrūhtur. Ve

دَارَةٌ [dāret] Ma'rife olarak āfet ve dāhiyeye itlāk olunur; yukālu: رَمَاهُ اللَّهُ بِدَارَةِ أَيِّ الدَّاهِيَةِ

الدَّائِرَةُ [ed-dā'iret] Bu dahi bir şey'i çepçevre ihātā eden nesneye denir. Cem'î dāvā'ir [devā'ir] gelir; yukālu: شَارِهٌ دَارَتْ بِهِ الدَّوَائِرُ der ki fi'l-asl ism-i fā'ildir, āhirindeki tā' vasfiyyeden ismiyyete nakl için ilhāk olunmuştur. Ve

دَائِرَةٌ [dā'iret] Halkaya itlāk olunur; yukālu: رَأَيْتُهُ قَاعِدًا فِي وَسْطِ الدَّائِرَةِ أَيِّ الْحَلْفَةِ Ve insānın başındaki perçeminin ve saçının bir bölüğü üzere olan değirmi saça itlāk olunur; o güne mahbūblara tabla-perçem ta'bīr olunur. 'Alā-kavlin saçının bittiği yere itlāk olunur ki küçük tabla tarzında olur. Ve

دَائِرَةٌ [dā'iret] Hezīmet ma'nāsına müsta'meldir, beliyye-i muhīta gibi dā'ir

olduğu için; yukālu: أَصَابَتْهُمْ الدَّائِرَةُ أَيِّ الْهَزِيمَةِ Ve insānın burnu altında ya'nī üst dudakğının ortasında olan değirmi yive itlāk olunur.

الدَّيْرَةُ [ed-deyyiret] كَيْسَةٌ [keyyiset] vezninde) Bu dahi müstedirü'ş-şekl olan kumluğa denir.

الدَّوْرَةُ [et-tedviret] تَفْعِيلٌ [tef'ilet] vezninde) Bu dahi دَيْرَةٌ [deyyiret] ma'nāsındır.

الدَّوْرُ [ed-devr] جَوْرٌ [devr] vezninde) ve

الدَّوْرَانُ [ed-deverān] (fetehātla) Dönmek ve dolanmak ma'nāsındır; çarh gibi; yukālu: دَارَ الشَّيْءُ يَدُورُ دَوْرًا وَدَوْرَانًا

الْإِسْتِدَارَةُ [el-istidāret] Bu dahi dönüp dolanmak ma'nāsındır ve değirmilenmek ma'nāsındır, onun için değirmi nesneye مُسْتَدِيرَةٌ [mustediret] denir; yukālu: اسْتَدَارَ الْقَمَرُ وَقَمَرَ مُسْتَدِيرٌ

الْإِدَارَةُ [el-idāret] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi çarh gibi çevirip döndürmek ma'nāsındır; tekülü: أَدْرَتْهُ إِدَارَةً Ve dolandırmak ma'nāsındır; tekülü: أَدْرَتْ الْعِمَامَةَ أَدْرَتْ عَلَى رَأْسِي Ma'nā-yı evveldendir ki bir kimseyi bir husūstan terk ve ferāgata bā'is olsa حَاوَلَهُ أَنْ يَتْرَكَهُ أَدَارَ فَلَانًا عَنِ الْأَمْرِ olsa ma'nāsına ki lisānımızda filānı o işten çevirdi ta'bīr olunur; kezālik bir husūsun fi'line bā'is olsa أَدَارَ عَلَيْهِ derler, حَاوَلَهُ أَنْ يَفْعَلَهُ ma'nāsına. Ve

إِدَارَةٌ [idāret] Dönmek ve dolanmak ma'nāsına lāzım olur; tekülü: أَدْرَتْ بِمَعْنَى اسْتَدْرَتْ Ve دَوَارٌ [duvār] marazına mübtelā olmak ma'nāsındır; yukālu: أَدِيرَ بِهِ إِذَا أَحَدُهُ الدَّوَارُ كَمَا يُقَالُ دِيرَ بِهِ

التَّدْوِيرُ [et-tedvīr] تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bu dahi bir nesneyi dolap gibi döndürüp çevirmek ma'nāsındır; tekülü: دَوَّرْتُهُ

دَوَّرَهُ إِذَا جَعَلَهُ مُدَوِّرًا Ve bir nesneyi değirmi kılmak ma'nāsınadır gerek evvelā ve gerek ba'de'l-ʿamel olsun ki değirmiletmek ta'bīr olunur; yukālu: دَوَّرَهُ إِذَا جَعَلَهُ مُدَوِّرًا

الدَّوَّارَةُ [el-mudāveret] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) ve

الدِّوَارُ [ed-divār] (dāl'ın kesriyle) Bir kimse ile beraberce Mevlevī gibi dönmek ma'nāsınadır; yukālu: دَاوَّرَهُ مُدَاوِّرَةً وَدَوَّارًا إِذَا Ve bir maslahatın temşitine dūrüşmek ma'nāsına müsta'emeldir; yukālu: دَاوَّرَهُ مُدَاوِّرَةً وَدَوَّارًا إِذَا Ve bir nesnenin kolay tarafını ve tüleğini etrāfından araştırmak ma'nāsına müsta'emeldir; yukālu: دَاوَّرَهُ إِذَا لِأَوْصَهُ

الدَّوَّارُ [ed-devvār] (كَتَّانٌ [kettān] vezninde) ve

الدَّوَّارِيَّ [ed-devvāriyy] Mübālagaten nefesine nisbetle dönücü ve dā'imī döner olan şey'e denir, çarh-ı değirmen gibi hareket-i devriyesi olan nesneden 'ibārettir; yukālu: الدَّهْرُ بِالنَّاسِ دَوَّارٌ وَدَوَّارِيٌّ أَي دَائِرٌ يَعْني يَدُورُ بِأَحْوَالِهِ الْمُخْتَلِفَةِ

الدَّوَّارُ [ed-duvār] (dāl'ın zammı ve fethiyle غُرَابٌ [gūrāb] ve سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Baş çığrınmek illetine denir ki dolāb marazı ta'bīr olunur ve bu ma'nāda masdar olur; yukālu: دَبَّرَ بِهِ وَدَبَّرَ عَلَيْهِ دَوَّارٌ إِذَا أَخَذَهُ الدَّوَّارُ أَدِيرَ بِهِ كَمَا ذُكِرَ وَهُوَ مُدَارٌ بِهِ ve yukālu: دَبَّرَ بِهِ كَمَا ذُكِرَ وَهُوَ مُدَارٌ بِهِ

الدَّوَّارَةُ [ed-duvvāret] (رُمَّانَةٌ [rummānet] vezninde) Değirmi nesneye denir. Bu cihetten başın değirmi olarak bir bölüğüne دَوَّارَةُ الرَّأْسِ [duvvāretu'r-re's] derler. Ve

دَوَّارَةُ الْبَطْنِ [duvvāretu'l-baṭn] Koyun kısmının karnındaki bağırsaklardan kıvrım değirmi bağırsağa itlāk olunur; bu ma'nalarda dāl'ın fethiyle de lügattir. Ve

دَوَّارَةٌ [duvvāret] Şol değirmi kumluğa denir ki vahşī cānverler onun çevresini dolanıp üzeri pek yumuşak olmakla onda geşt ü güzār edemezler.

الدَّوَّارُ [Devvār] (كَتَّانٌ [kettān] vezninde, رُمَّانٌ [rummān] vezninde dahi cā'izdir) Ka'be-i mu'azzamaya itlāk olunur, mutāf olduğu için. Ve bir sanemin adıdır; bunda tahfifle de zebān-zeddir.

الدَّوَّارَةُ [ed-devvāret] (جَبَّانَةٌ [cebbānet] vezninde) Perkār ta'bīr olunan ālete denir ki dā'ire çizilir, فِرْجَارٌ [fircār] dahi denir ki perkār mu'arrebidir; ve yukālu: لِكُلِّ مَا لَمْ يَسْحَرْكَ وَلَمْ يَدُرْ دَوَّارَةٌ وَقَوَّارَةٌ بِفَتْحِهِمَا فَإِذَا تَحَرَّكَ أَوْ دَارَ يَسْحَرْكَ وَفَتْحُهُمَا فَهُوَ دَوَّارَةٌ وَقَوَّارَةٌ بِضَمِّهِمَا Lākin hareketi yāhūd deverāni olmayan şey'e دَوَّارَةٌ [devvāret] ve قَوَّارَةٌ [qavvāret] denir fethile baş gibi ve hareketi yāhūd deverāni olan değirmiye دَوَّارَةٌ [duvvāret] ve قَوَّارَةٌ [quvvāret] denir zammıla, çarh ve değirmen gibi." Şārih der ki bu ekserīdir. Lākin mü'ellif قَوَّارَةٌ [quvvāret] māddesinde bundan sükūt eylemiştir; o dahi değirmi nesneye denir. Ve

دَوَّارَةٌ [devvāret] Üst dudakta burnunun altında olan değirmice yive denir.

الدَّارِيَّ [ed-dāriyy] (yā-yı nisbetle) ʿAttāra itlāk olunur; fi'l-asl Bahreyn şehrinin sāhilinde Dāreyn dedikleri iskeleye mensūbdur. Onda bir pazar vardır ki tüccār Hind tarafından nāfe-i miski oraya celb ve fūrūht ederler. Giderek mutlakā ʿitr-fūrūşlarda gālib oldu. Ve

دَارِيَّ [dāriyy] Ni'met sāhibi adama itlāk olunur, dā'ında mukīm olup halka in'ām eylediği için. Ve gemide yelken hizmetinde olan mellāha denir ki yelkenci ta'bīr olunur; yelkeni beri öte aktarıp idāre eder.

Ve dā'imā hānesinde mukīm ve mülāzım olan adama denir; mübālagaten دَارِيَّةٌ [dāriyyet] dahi denir. Ve şol deveye denir ki dā'imā ikāmet-gāhına mülāzım olup mer'āya gitmez ola; obaya mülāzemet eylediği için ıtlāk olundu.

دَوَاوَزُ [Duvvār] (رُمَّانٌ [rummān] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

دَوَاوَزُ [Devvār] (كَتَّانٌ [kettān] vezninde) Yemāme'de bir zindān adıdır.

إِبْنُ دَارَةَ [İbnu Dāret] Fürsān-ı 'Arabdan bir kimsedir.

دَارِينُ [Dārīn] (رَا'nın kesriyle) Şām'da bir mevzi'dir. Ve Bahreyn'de bir iskele adıdır, niteki zikr olundu.

دُو دَوْرَانَ [Zū Devrān] (حَوْرَانَ [havrān] vezninde) Kudeyd ile Cuħfe beyninde bir mevzi'dir.

دَارَا [Dārā] (elif-i maksüre ile Naşībīn ile Mardīn beyninde bir belde adıdır ki şāh-ı İrān Dārā b. Dārā binā-kerdesidir, ismiyle müsemmadır. Ve Taberistān eyāletinde bir kal'a adıdır. Ve Benū 'Āmir diyārında bir vādī adıdır. Ve Bahreyn'de bir nāhiye adıdır.

دَارَةُ الْبَقْرِ [Dāru'l-Bakar] Mışır'da iki karye adıdır.

دَارُ عَمَارَةَ [Dāru 'Umāret] Bağdād'da iki mahalle adıdır: Biri şarkıyye ve biri garbiyyedir.

دَارُ الْقُطْنِ [Dāru'l-Ḳuṭn] (kāf'ın zammıyla) Bağdād'da bir mahalledir; İmām Ebu'l-Ḥasan 'Alī b. 'Ömer ed-Dāreḳuṭnī oradandır. Ve Haleb'de bir mahalle adıdır; fūnūn-ı mütenevvi'ada tesānif-i kesire-i mebsūta sāhibi 'Ömer b. 'Alī b. Ḳuşām oradandır.

دُزْنِي [Durnā] (dāl'ın zammıyla) Bir mevzi' adıdır, mevzi'-i zikri nūn bābıdır.

الدَّارِي [ed-dāriyy] ve

الدَّيَّارُ [ed-deyyār] (كَتَّانٌ [kettān] vezninde) ve

الدُّورِي [ed-dūriyy] (dāl'ın zammıyla) ve

الدَّيُّورُ [ed-deyyūr] (تَنُّورٌ [tennūr] vezninde) Kes-i vāhid ve ferd ma'nāsına müsta'meldir ve makām-ı nefye mahsüstur; yukālu: مَا دِيَّارٌ دِيَّارٌ وَدِيَّارٌ وَدِيَّارٌ أَيُّ أَحَدٌ in vezni fey'aldır.

الْمُدَارَةُ [el-mudāret] (mīm'in zammıyla) Şol değirmi kesilmiş deriye denir ki kova tarzında dikilip onunla kuyudan su çekerler. Ve alaca fūtaya ve izāra denir.

الدَّوْدَرَى [ed-devderā] (دَوَّارَةٌ [davṭarā] vezninde) Bodur kıza denir ki dibek tarzında yusuvalak olur.

الدَّوَيْرَةُ [ed-Duveyret] (جُهَيْتَةٌ [cuheyneṭ] vezninde) Rīf-i Şām'da bir beldedir. Ve bir mevzi' adıdır ki onda Ḥassūn b. el-Ḥeysem el-Muḳri' ed-Duveyrī sākin oldu.

دَوِيرَةُ [Devīret] (صَحِيفَةٌ [şaḥīfet] vezninde) Neysābūr kazāsında bir karye adıdır; a'lāmdan Muḥammed b. 'Abdullāh b. Yūsuf b. Ḥurşīd oradandır.

الدُّورُ [ed-Dūr] (dāl'ın zammıyla) Surremen-re'ā kasabasıyla Tekrīt beyninde iki karyedir. Birine دُورٌ عُيَا [Dūru 'Ulyā] ve birine دُورٌ سُفْلَى [Dūru Suflā] derler; a'lāmdan Muḥammed b. el-Ferruḥān b. Rūzbeh oradandır. Ve Duceyl kazāsında bir nāhiye adıdır. Ve Meşhed-i Ebī Ḥanīfe radıyallāhu 'anhu kurbünde bir mahalle adıdır; muhaddisinden Muḥammed b. Maḥled b. Ḥafş oradandır. Ve Neysābūr'da bir mahalle adıdır; muhaddisinden Ebū

دَهْرٌ [dehr] Zamān-ı tavīl ve emed-i memdūda denir; tekūlu: مَا رَأَيْتُهُ دَهْرًا أَيْ زَمَانًا Ve bin sene müddete denir. Ve harf-i halk olmakla hā'nın fethiyle de cā'izdir. Cem'i أَدْهَرٌ [edhur] ve دُهُورٌ [duhūr] gelir. Ve

دَهْرٌ [dehr] Mecāzen nāzile ve hādiseye itlāk olunur; yukālu: أَفْلَقَهُ دَهْرٌ أَيْ نَارَلَهُ Ve himmet ma'nāsına müsta'meldir; tekūlu: مَا دَهْرِي بِكَذَا أَيْ هَمَّتِي وَإِرَادَتِي Ve gāyet ve encām ma'nāsına müsta'meldir, cüz'iyet ve külliyyet münāsebetiyle; yukālu: دَهْرُهُ دَهْرٌ أَفْلَقَهُ دَهْرٌ أَيْ كَذَا أَيْ غَايَتُهُ Ve galebe ma'nāsına müsta'meldir ki i'tikād-ı 'avāmda fi'l-i zamāndır; yukālu: تَطَاوَلَ عَلَيْهِ بِالدَّهْرِ أَيْ بِالْعَلْبَةِ Ve de'b ve 'ādet ma'nāsına müsta'meldir ki müddet-i hayātta bākī olur; yukālu: دَهْرُهُ كَذَا أَيْ عَادَتُهُ Ve

دَهْرٌ [dehr] Bi'l-ahz masdar olarak isti'māl olunur, bir kimseye bir hādise ve kerīhe isābet eylemek ma'nāsına; yukālu: دَهْرُهُمْ أَمْرٌ دَهْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا نَزَلَ بِهِمْ مَكْرُوهٌ وَهُمْ مَدْهُورٌ بِهِمْ وَمَدْهُورُونَ

الدَّهَارِيرُ [ed-dehārīr] [عَبَادِيدُ] [‘abādīd] vezninde) Evvelü'd-dehri fi'z-zemeni'l-māzī ma'nāsınadır ve bunun müfredi yoktur, عَبَادِيدُ [‘abādīd] gibi. Ve zamān-ı sālif ve hengām-ı kadīm ma'nāsına müsta'meldir. Ve dühūr-i muhtelif ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: دُهُورٌ دَهَارِيرٌ أَيْ مُخْتَلِفَةٌ Şārih der ki Cevheri şedīd ma'nāsına sebt eylemiştir ki لَيْلٌ أَلِيلٌ ve لَيْلٌ ظَلٌّ kabīlinden olur. Ve *Nihāye*'de Saṭīḥ-i Kāhīn'in "فَإِنَّ دَهْرًا أَيْ دَهْرًا أَيْ دَهْرًا أَيْ دَهْرًا" kavlinde Ezherī beyanı üzere دَهَارِيرٌ [dehārīr] gayr-i kıyās üzere دُهُورٌ [duhūr]un cem'ü'l-cem'i olmakla murādı bu's ve ni'amdan zū-hāleyn demektir. Ve Zemaḥşerī kavli üzere دَهَارِيرٌ

[dehārīr] tasārīf-i دَهْرٌ [dehr]den 'ibārettir, دَهْرٌ [dehr] lafzından me'hūzdur, lafzından vāhidi yoktur. Pes mü'ellif Zemaḥşerī'ye muvāfakat eylemiştir. Ve Kāle fi'l-*Esās* مَصَّتْ دُهُورٌ دَهَارِيرٌ أَيْ طَوَالَ

الدَّهِيرُ [ed-dehīr] [emīr] vezninde) ve **الدَّاهِرُ** [ed-dāhir] Mübālagaten vasf olur; yukālu: يَمْضِي عَلَيْهِمْ دَهْرٌ دَهِيرٌ وَدَاهِرٌ أَيْ شَدِيدٌ ve tekūlu: لَا آتِيَهُ دَهْرٌ الدَّاهِرِينَ أَيْ أَبَدًا كَمَا تَقُولُ عَوْضُ الْعَائِضِينَ

الدَّهْرِيٌّ [ed-dehriyy] (yā-yı nisbetle) Deh-rin bekā' ve 'adem-i fenāsımı zu'm ve i'tikād eden mülhīde denir ki āhireti münkir olur, hayvān ve insān, giyāh menzilin-dedir, دَهْرٌ أَبْدِيُّ الْبَقَاءِ, derler.

Şārih der ki دَهْرِيٌّ [dehriyy] dāl'ın fethiyle mülhid-i mezbūra denir ve dāl'ın zam-mıyla gayr-i kıyās üzere pīr ve sāl-horde kimseye denir, fark için nisbet mütegay-yirdir. Kezālīk vech-i ātī üzere دَهْرٌ [Dehr] nām kabīleye mensūb demektir ve minhu yukālu: رَجُلٌ دَهْرِيٌّ وَدَهْرِيٌّ أَيْ مُلْحَدٌ وَمُسْنٌ وَمِنْ قَبِيلَةِ الدَّهْرِ İntehā.

الْمُدَاهِرَةُ [el-mudāheret] [مُفَاعَلَةٌ] [mufā'alet] vezninde) ve

الدَّهَارُ [ed-dihār] [قِتَالٌ] [qītāl] vezninde) Tevkīt ve tahdīd eylemeyerek müddet-i medīde üzere mu'amele eylemek ma'nāsınadır; yukālu: وَدَاهَرًا مُدَاهِرَةً ve yukālu: إِسْتَأْجَرَهُ مُدَاهِرَةً

الدَّهْوَرَةُ [ed-dehveret] [جَهْوَرَةٌ] [cehveret] vezninde) Bir nesneyi biriktirip bir çukur ve derin yere atmak ma'nāsınadır; tark-ı dehrden me'hūzdur; yukālu: دَهْوَرُ الشَّيْءِ إِذَا دَهْوَرَهُ وَوَقَفَهُ فِي مَهْوَرَةٍ Ve çımkırmak vechiyle hadeslemek ma'nāsınadır; yukālu: دَهْوَرٌ دَهْوَرٌ إِذَا سَلَحَ الرَّجُلُ وَالطَّيْرُ إِذَا سَلَحَ olarak muttasılın fesāhat ve belāgatla te-

kellüm eylemek ma'nāsınadır, havādis-i 'azīme-i mütevāliye-i dehr gibi; yukālu: دُهُورَ الْكَلَامِ إِذَا فَحَمَ بَعْضُهُ فِي إِثْرِ بَعْضٍ Ve bir nesneyi öte kakıp düşürmek ma'nāsınadır; yukālu: دُهُورَ الْحَائِطِ إِذَا دَفَعَهُ فَسَقَطَ

تَدَهُورُ [et-tedahvur] [تَدَحْرُجُ] [tedahruc] vezninde) Gecenin ekser vakti savuşmak ma'nāsınadır; yukālu: تَدَهُورَ اللَّيْلِ إِذَا أُذْبِرَ

أَلَدَهُورِي [ed-dehveriyi] [جَهْوَرِي] [cehveriyi] vezninde) Metīn ve dayangan adama denir; yukālu: رَجُلٌ دَهُورِيٌّ أَيْ ضَلَبَ

دَهْرٌ [Dehr] [نَهْرٌ] [nehr] vezninde) Hıdıramevt yanında bir vādī adıdır. Ve bir kabīle pederinin ismidir, nisbetinde دُهُرِيٌّ [Duhriyy] denir dāl'ın zammıyla gayr-i kıyās üzere. Ve

دُهُرِيٌّ [Duhriyy] Pīr ve sāl-hordeye itlāk olunur ki bu dahi tagyīr-i nisbettendir, niteki zikr olundu.

دَاهِرٌ [Dāhir] ve

دَهِيرٌ [Dehīr] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) A'lām-ı ricāldendir.

أَلَدَاهِرَةٌ [ed-dāhiret] Nisbet üzere zāt-ı dehr demektir ki üzerinden dūr u dırāz vakt geçmiş nesne demektir; te'nisi mevsūf i'tibārıyla. Bu münāsebetle kāmēti ifrāt üzere uzun olan hatuna دَاهِرَةُ الطُّولِ [dāhiretu't-tūl] itlāk ederler; yukālu: إِنَّهَا لَدَاهِرَةُ الطُّولِ أَيْ طَوِيلَةٌ جِدًّا

دَاهِرٌ [Dāher] [هَاجِرٌ] [hācer] vezninde) Kasaba-i memleket-i Sind olan Deybul nām şehrin şāhı ismidir ki Haccāc'ın 'amm-zādesi Muḥammed b. el-Ḳāsım eş-Şakafī katl eylemiştir.

أَلَدَاهِرِيٌّ [ed-Dāhiriyy] [نَاصِرِيٌّ] [nāsiriyi] vezninde) Dāhir'e mensūb demektir. 'Abdullāh b. Ḥakīm ed-Dāhirī za'fū'r-

rivāyedir. Ve 'Abdusselām ed-Dāhirī muhaddistir.

[دهدر]

دُهُرَيْن [duhdurreyn] (dāl'ların zammı ve rā-yı müşeddedenin fethiyle) بَطَلٌ fi'lının ismidir, ya'nī ism-i fi'l-i māzīdir ki بَطَلٌ ma'nāsınadır, سَرَعَانَ ve سَرَعَانَ gibisi ki سَرَعٌ ve بَعْدٌ fi'llerinin isimleridir. Ve bātıl ve beyhūdenin ve kizb ve dūrūgun dahi isimleridir, niteki دُهُرٌ [duhdurr] dahi böylece. Ya'nī asl دُهُرٌ [duhdurr] bātıl ve kizbin ismi olup tesniye olarak دُهُرَيْن [duhdurreyn] 'unvānında dahi isti'māl olunur ve minhu'l-meselu: "دُهُرَيْنِ سَعْدُ الْقَيْنِ" أَيْ بَطَلٌ "دُهُرَيْنِ سَعْدُ الْقَيْنِ" أَيْ بَطَلٌ "دُهُرَيْنِ سَعْدُ الْقَيْنِ" أَيْ بَطَلٌ Ya'nī "Nās kaht u galā beliyyesine uğraşmakla demircilik maslahatları kalmadığından nāşī Sa'd dedikleri demirci mühmel ve mu'attal kaldı." Pes burada ism-i fi'l-i māzī olarak isti'māl olundu. Ve 'inde'l-ba'z bir demirci "ismim Sa'd" diyerek bir müddet imrār-ı eyyām eyledikten sonra bir takrīble isminin Sa'd olmadığı beyne'n-nās mütebeyyen olmakla o bābda kizbi zāhir oldukta kendisine kelām-ı mezbūru darb eylediler, ta'nī "Ey demirci, sa'd-ı bātılı bātıl ile cem' eyledin!"

Pes دُهُرَيْن [duhdurreyn] tesniye olup ve muzmer جَمَعْتُ fi'liyle mansūb ve سَعْدٌ münādā-yı ma'rife ve harf-i nidā mahzūf ve اَلْقَيْنُ kelimesi sıfat olur. Ve mukaddemā san'atında hazākat iddī'ā edip ba'dehu bī-behre zuhūr eylemekle kizbi iki def'a müte'ayyen olduğunda tesniye ile irād eylediler. Ve bazıları munfasılan da دُرَيْن [durreyn] 'unvānıyla rivāyet eylediler, gūyā ki دُرٌ lafzı دَمَا kelimesinden fi'l-i emr olup lām-ı fi'li olan vāv 'ayn-ı fi'li

mevzi'ine nakl olunup دُوهُ olduktan sonra ictimā'-ı sākineyn için vāv hazf olundu.

Ve دُرِّين kelimesi “دُرٌّ - دُرٌّ - دُرٌّ” sīgasından ism-i müsennādır, لَيْتِكَ ve حَيَاتِكَ lafzları gibi, te'kīd için īrād olunmuştur. Hāsıl-ı ma'nā: “Kizb ve dūrūgda ey Sa'd sen tetābu' ederek ifrāt ve mūbālagā kıl” demek olur. Ve bazıları dediler ki haddād-ı mezbūr 'Acem tā'ifesinden olup Yemen nevāhilerinde san'atını icrā eyleyerek gešt ü güzār eyler idi. Nāhiyenin birinde kesādladığı vakte lisān-ı Fārisī üzere دُرٌّ der idi. ده [deh] Fārisīde karye ve بَدْرُود [bedrūd] vedā' ma'nāsına olmakla işbu karyeye vedā' ederim demekle ferdā mahall-i āhere 'azm eyleyeceğini ihbār eder idi, tā ki halk bir müddet gitme deyip kendisini isti'māl edeler. 'Arab bu kelāmı ta'rīb edip mutlakan kizb ve beyhūde mevki'inde darb-ı mesel eylediler. Vech-i mezkūr üzere rāh ve revīşi herkesin ma'lūmu olmakla birbirine إِذَا سَمِعْتَ بَسْرِي إِذَا سَمِعْتَ فَانَّهُ مُصْبِحٌ derler idi; ya'nī “Ma'ħūd demircinin bu gece giderim dediğini tasdik eyleme, o yarın da bundadır.”

Müellif gerçi bu güne bast u beyān eyledi, lākin ikinci vechi müşevveş olmakla bir hoşça zā'ikası mūmāss-ı havāss olmamıştır. *Emsāl-i Meydānī*'de ziyādece mebsūttur. Ez-cümle 'Arab tā'ifesi 'Acemi ehl-i mekr ü hadī'a olmak üzere i'tikād ederler idi. 'Acem tā'ifesi 'Araba muhālata ve دُرٌّ [durr] ile ya'nī inci ile ticāret edip lākin 'Arabiyyede fesāhat üzere edā edemezler idi. 'Arabīde عَشْرَةٌ [aşeret] diyecek yerde lisān-ı Fārisī üzere “deh”; ve اِثْنَيْنِ [isneyn] diyecek yerde “dū” derler idi ki bunu doğru tekellüm edip sā'irine

kelimāt-ı 'Arabiyye mezc ederler idi. Bir gün 'ale'l-'āde 'Acemden bir tācir vāfir ak ve kara boncuklar ve yalancı inciler getirdi. Supāl edenlere de دُرِّين ده [deh durreyn] ile cevāb verdi ki murādı iki güne inci demek idi. “Dū” diyecek yerde de “deh” dedi. ba'dehu 'aybesini istikşāf eylediklerinde kizbi zāhir olmakla دُرِّين ده diyerek hezl ve Sa'd nām haddād beyne'l-'Arab kizble müştehir olmakla سَعْدُ الْقَيْنِ lafzını dahi izāfe edip ve müzdevic olmakla min-ba'd darb-ı mesel eylediler ve دُرٌّ [durr] lafzına müzāveceten dāl'ını mazmūm kıldılar. Ba'dehu دُهُدُرٌّ kelimesini ve ondan tasarrufla دُهُدَارٌ ve ba'zen rā'yı nūn'a ibdalle دُهُدُنٌّ kelimelerini kizb ve bātıl ve beyhūdede isti'māl eylediler.

Ve mütercim-i fakīrin 'Arabistān'da elsine-i 'Arabdan mesmū'u olduğu üzere bir adamı hezl ile mūmtezc tekzīb mevki'inde دُهُدُرِّين ve دُهُدُرٌّ 'unvānıyla īrād ederler. Hattā nisvān-ı fellāhīn tahrīfle دِرَاوٌ [dirrāv] dedikleri mesmū' olmuştur, dāl'ın kesri ve rā'nın teşdīdi ve elif ve vāv ile. İntehā.

[ده ش ر]

الدَّهْشَرَةُ [ed-dehşeret] (şin-i mu'ceme ile دَشْكِرَةٌ [deskeret] vezninde) Nāka-i kebīreye denir. Ve masdar olur bir işi rıfk ve sūhūletle işlemeyip 'acele ile görmek ma'nāsına; yukālu: دَهْشَرَ الْأَمْرَ إِذَا عَمِلَهُ بَعْثَرٍ Ve güreşçi hasmını cüst ve çabuk tutmak ma'nāsınadır; yukālu: دَهْشَرَ الرَّجُلُ إِذَا الجَمَاعَ إِذَا أَسْرَعَ Kezālik cimā'da çabuk deprenmek ma'nāsınadır; yukālu: دَهْشَرَ فِي

[ده ك ر]

التَّدَهْكُرُ [et-tedahkur] تَدَخَّرُجُ [tedahruc]

vezninde ve mürādifidir ki yuvarlanmak ma'nāsınadır; yukālu: تَدَهَكَرَ الْحَجْرُ إِذَا تَدَخَّرَجَ Ve bir nesne üzere sür'atle sıçrayıp binmek ma'nāsınadır; yukālu: تَدَهَكَرَ عَلَيْهِ إِذَا تَنَزَّى Ve hatunun sağrısı pek büyük olmakla yürürken beri öte ıztırāb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَدَهَكَرَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا اضْطَرَبَتْ

[د م ر]

الْمُدَهَمَرَةُ [el-mudehmeret] (مُدَخَّرَجَةٌ [mudahrecet] vezninde) Gövdesi tıknaz ve sınıksız ve kunt olan hatuna denir.

[ر د ي]

الدَّيْرُ [ed-deyr] (dāl'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla) حَانُ النَّصَارَى [hānu'n-Naşārā] ya'nī Naşrānilerin manastırlarına denir ki bu kiliseden başkadır. Cem'i أَدْيَارٌ [edyār] dir.

الدَّيَّارُ [ed-deyyār] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde ki vezni فَعَالٌ [fa'āl]dir) ve

الدَّيْرَانِي [ed-deyrāniyy] Gayr-i kıyās üzere nisbetle sāhib-i manastır olana denir.

رَأْسُ الدَّيْرِ [re'su'd-deyr] Manastır sükūnına re's olan papaza denir.

دَيْرُ الرَّعْفَرَانِ [Deyru'r-Za'ferān] İki mevzi' adıdır.

دَيْرُ رَكِي [Deyru Rekiyyin] (حَيْرٌ عَلِيٌّ [hayru 'aliyyin] vezninde) Ruhā şehrinde bir mevzi'dir. Ve Dimaşk kazāsında bir karyedir.

دَيْرُ سَمْعَانَ [Deyru Sem'an] (سَحْبَانٌ [saḥbān] vezninde) Dimaşk'ta bir karye adıdır ki 'Ömer b. 'Abdul'aziz orada medfündür ve hāliyen o karye mechüldür. Ve An'ākiye türābında bir mevzi' adıdır. Ve Ma'arra'da bir mevzi' adıdır. 'Ömer b. 'Abdul'aziz'in merkadı gerçi bundadır derler, lākin saḥih olan kavli evveldir. Ve Haleb kazāsında

bir mevzi' adıdır.

دَيْرُ الْعَاقُولِ [Deyru'l-'Ākūl] Üç mevzi'dir.

دَيْرُ عَبْدِوْنِ [Deyru 'Abdūn] İki mevzi' adlarıdır.

دَيْرُ الْعَذَارَى [deyrul-'Azārā] Üç mevzi' adlarıdır.

دَيْرُ هِنْدِ [Deyru Hind] Üç mevzi'dir.

دَيْرُ نَجْرَانَ [Deyru Necrān] Üç mevzi'dir

دَيْرُ مَرْجِشِ [Deyru Merciş] (مَنْزِلٌ [menzil] vezninde) İki mevzi'dir.

دَيْرُ مَارْتِ مَرْيَمِ [Deyru Mārte Meryem] Üç mevzi'dir.

نَجَرَ الدَّالُ بِعَوْنِ اللَّهِ الْمَلِكِ الْمُتَعَالِ

FASLU'Z-ZĀLĪ'L-MU'CEME**(فَضْلُ الدَّالِ الْمُعْجَمَةِ)****[ذ أ ر]**

الدَّأُرُ [ez-ze'er] (zāl'ın ve hemzenin fethiy-
le) Bir nesneden korkup istinkāf eylemek
ma'nāsınadır; yukālu: دَأُرَ عَنْهُ دَأُرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ
إِذَا فَرَعَ مِنْهُ وَأَنْفَ Ve bir nesneye cür'etlenip
ikdām eylemek ma'nāsınadır; yukālu: دَأُرَ عَلَيْهِ إِذَا اجْتَرَأَ
يُكَالُو: دَأُرَ الرَّجُلُ إِذَا غَضِبَ فَهُوَ دَأُرٌ وَدَائِرٌ Ve bir
nesneyi kerīh ve nā-hoş görüp iğrenmek-
le ondan munsarīf olmak ma'nāsınadır;
yukālu: دَأُرَ الشَّيْءَ إِذَا كَرِهَهُ وَأَنْصَرَفَ عَنْهُ
دَأُرَ بِالْأَمْرِ إِذَا صَرِيَ بِهِ Ve hatun zevcine nüşüz ve 'isyān
eylemek ma'nāsınadır; yukālu: دَأُرَتِ الْمَرْأَةُ
عَلَى بَغْلِهَا إِذَا نَشَرَتْ

الدَّئِيرُ [ez-ze'ir] (ketif [ketif] vezninde) ve

الدَّأِيرُ [ez-zā'ir] Gazab ma'nāsından ism-i
fā'ildir, dargın ve gazbān kişiye denir. Ve
zevcine nüşüz ve 'isyān üzere olan karıya
denir; yukālu: رَجُلٌ دَأِيرٌ وَدَائِرٌ أَيْ غَضْبَانٌ وَأَمْرَاءَةٌ دَأِيرَةٌ
وَ دَائِرٌ أَيْ نَاشِرٌ لِيَبْغِلَهَا

الأِدْءَارُ [el-iz'ār] (hemzenin kesriyle) Bir
adamı darıltmak ma'nāsınadır; tekülü.
أَدْرَأَهُ عَلَيْهِ إِذَا جَرَّاهُ وَأَعْرَاهُ Ve bir adamı bir nesne
üzere cür'etlendirip iğrā ve tahrīş eylemek
ma'nāsınadır; yukālu: دَأُرَاهُ عَلَيْهِ إِذَا جَرَّاهُ وَأَعْرَاهُ
Ve bir nesneye muztarr ve nāçār eyle-
mek ma'nāsınadır; yukālu: دَأُرَاهُ إِلَيْهِ إِذَا أَلْجَأَهُ
وَاضْطَرَّ لَهُ إِلَيْهِ

الدَّئَارُ [ez-zi'ār] (kitāb [kitāb] vezninde)
Toprakla karışık fişkıya denir ki nākanın
memesine sıvarlar, tā ki yavrusunu em-
zirmeye ve bunu yavruyu süttten kestikleri

vaktte ederler.

الدَّأُرُ [ez-ze'r] (zāl'ın fethi ve hemzenin
sükünuyla) Nāka yavrusunu emzirmemek
için memesine zikr olunan fişkıyı sıvamak
ma'nāsınadır; yukālu: دَأُرَ النَّاقَةَ دَأُرًا مِنَ الْبَابِ
الثَّالِثِ إِذَا طَلَى أَطْبَاءَهَا بِالذَّأُرِ

الْمُدَّاءِرَةُ [el-muzā'eret] (mufā'alet [mufā'alet]
vezninde) Bu dahi hatun zevcine nüşüz
ve 'isyān eylemek ma'nāsınadır; yukālu:
دَاءَرَتِ الْمَرْأَةُ عَلَى بَغْلِهَا إِذَا نَشَرَتْ

الْمُدَّائِرُ [el-muzā'ir] Ondan ism-i fā'ildir;
yukālu: مَرْأَةٌ مُدَّائِرٌ أَيْ نَاشِرَةٌ عَلَى بَغْلِهَا
Ve yav-
rusunu vaz' eylediği hinde ondan nefret
edip hanīn eylemeyen 'alā-kavlin hemān
burnunun ucuyla koklayıp derūnundan
özlemez olan nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ
مُدَّائِرٌ إِذَا كَانَتْ تَنْفِرُ عَنِ الْوَلَدِ سَاعَةَ تَضَعُهُ أَوْ تَرَأَمُ بِأَنْفِهَا
وَلَا يَصْدُقُ حُبُّهَا

الدَّئِيرَةُ [ez-ze'iret] (feriḥat [feriḥat] vezninde)
دَأِيرٌ [ze'ir] lafzından mü'ennestir ki dargın
ve gazbān ma'nāsınadır; niteki zikr olun-
du; ve minhu yukālu: سُؤُونَكَ دَائِرَةٌ أَيْ دُمُوعَاكَ
شَانَ [şu'ün] سُؤُونَ [Ve] فِيهَا تَنْفُسٌ كَتَنَفُسِ الْغَضْبَانِ
[şe'n]in cem'idir ki baş kemiğinin çatısı-
na denir, göz yaşının 'urūku ondadır. تَنْفُسٌ
[teneffuş] tüyler ürpermek ma'nāsınadır.

[ذ ب ر]

الدَّبْرُ [ez-zebr] (şabr [şabr] vezninde) Yazı
yazmak ma'nāsınadır; yukālu: دَبَرَ الْكِتَابَ دَبْرًا
Ve yazıyı noktala-
yıp icām eylemek ma'nāsınadır; yukālu:
دَبَرَ الْكِتَابَ إِذَا نَقَطَهُ Ve hafice kırā'at 'alā-kavlin
sür'atle kırā'āt eylemek ma'nāsınadır;
yukālu: دَبَرَ الْقُرْآنَ إِذَا فَرَّاهُ خُفْيَةً أَوْ سَرِيعَةً

دَبْرٌ [zebr] Hımyer kabilesi lisānında hurmā
yaprağı üzere yazılan yazıya denir ki
kāğıd gibi ona yazı yazarlar. Ve

ذَبْرٌ [zebr] Kezālik masdar olur, gereği gibi fehm ve idrāk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: ذَبَرَ الشَّيْءَ إِذَا عَلِمَهُ وَفَقَهُ بِهِ Ve

ذَبْرٌ [zebr] Sahīfeye denir; yukālu: ذَبْرٌ Cem'î ذِبَارٌ [zibār]dır zāl'ın kesriyle.

التَّذْبِيرُ [et-tezbīr] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bu dahi yazı yazmak ma'nāsınadır; yukālu: ذَبَّرَهُ تَذْبِيرًا إِذَا كَتَبَهُ

الذَّبَارَةُ [ez-zebāret] (سَفَاةٌ [sefāret] vezninde) Bir nesneye hüsn-i dikkat ve im'ānla nazar eylemek ma'nāsınadır; yukālu: ذَبَّرَ الشَّيْءَ ذِبَارَةً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا نَظَرَ وَأَحْسَنَ النَّظَرَ Ve bir kelām ve haberin ma'nā ve mefhūmunu fehm ve idrāk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: ذَبَّرَ الْخَبَرَ إِذَا فَهَمَهُ Ve āb-ı revān gibi selāset ve talākatle okumak ma'nāsınadır; ve minhu yukālu: مَا أَحْسَنَ مَا يَذْبِرُ الشَّعْرَ أَيِ يُبْمِرُهُ وَيُنْشِدُهُ

الذَّبِيرُ [ez-zeber] (fethateynle) Darılmak ma'nāsınadır; yukālu: ذَبَّرَ عَلَيْهِ ذَبْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا غَضِبَ

الْمَذْبَبَرُ [el-muzebber] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Alaca ve pür-naqş u nigār olan sebve denir; yukālu: نُوتِبَ مَذْبَبَرٌ أَيِ مُنَمَّمٌ

الذَّبِيرُ [ez-zebir] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Sühūlet ve selāset üzere kırā'at olunan kitāb ve mektūba denir; yukālu: كِتَابٌ ذَبِيرٌ أَيِ سَهْلُ الْقِرَاءَةِ

الذَّبَابِرُ [ez-zabir] 'İlm ve dānişte itkān ve im'ān sāhibi adama denir, gerek hāss ve gerek 'āmm olsun; yukālu: رَجُلٌ ذَابِرٌ أَيِ مُتَّقِنٌ لِلْعِلْمِ

[د خ ر]

الذُّخْرُ [ez-zuḥr] (zāl'ın zammı ve hā-yı mu'cemenin sükūnuyla) Bir nesneyi ihtiyār eylemek a'lā-kavlin ittihāz ya'nī

edinmek ma'nāsınadır ki murād vakt-i hācette muktezī olur diye edinip saklamaktır; yukālu: ذَخَرَ الشَّيْءَ ذُخْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا اخْتَارَهُ أَوْ اتَّخَذَهُ أَيِ لَوْقَتِ حَاجَتِهِ Kāle fi'l-*Esās*: ذَخَرَهُ إِذَا خَبَأَهُ لَوْقَتِ حَاجَتِهِ ve kāle fi'l-*Miṣbāh* ذَخَرْتُهُ ذُخْرًا مِنْ بَابِ نَفَعٍ وَالْإِسْمُ الذُّخْرُ بِالضَّمِّ إِذَا أَغْدَدْتَهُ لَوْقَتِ الْحَاجَةِ إِلَيْهِ Ve

ذُخْرٌ [zuḥr] İsm olur; vakt-i hācet için ittihāz ve hıfz olunan nesneye denir; ذَخِيرَةٌ [zahīret] gibi. Cem'î أَذْحَارٌ [ezhār] gelir, فُكْلٌ [kufl] ve أَقْفَالٌ [akfāl] gibi.

الإِدْحَارُ [el-iddihār] (hemzenin ve dāl-ı müşeddedenin kesriyle ondan اِفْتِعَالٌ [ifti'al] dir) Zahīre tutmak ma'nāsına; yukālu: ذَخَرَهُ بِمَعْنَى ذَخَرَهُ Aslı اِدْتَحَرَ idi, tā ve zāl dāl'a kalb ve idgām olundu, niteki كَذَرَ ke-limesi dahi böylecedir.

الذَّخِيرَةُ [ez-zahīret] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Bu dahi vakt-i iktizā için ittihāz ve hıfz olunan şey'e denir. Cem'î ذَخَائِرٌ [zahā'ir] gelir; ve minhu yukālu: جَعَلَ مَالَهُ ذَخَائِرًا وَذَخِيرَةً Ve

ذَخِيرَةٌ [Zahīret] Bir mevzi' adıdır ki temrin a'lāsı oraya nisbet olunur.

الذَّاحِرُ [ez-zāḥir] (فَاحِرٌ [fāḥir] vezninde) Pek semiz ve tavlı insān ve hayvāna denir; yukālu: وَفَرَسٌ ذَاخِرٌ أَيِ سَمِينٌ Ve

ذَاخِرٌ [Zāḥir] Bir recül adıdır.

الْمَذْحُورُ [el-muzahḥar] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Şol ata itlāk olunur ki yūğrük-lüğünden nāşī ihtiyār ve ittihāz olunmuş ola; yukālu: فَرَسٌ مَذْحُورٌ أَيِ مُبْتَعًى لِحَضْرِهِ

أَذَاخِرُ [Ezāḥir] (hemzenin fethiyle) Mekke'ye karīb bir mevzi' adıdır.

الْإِدْحِيرُ [el-izḥir] (زَبْرِيحٌ [zibric] vezninde) Mutlakan ter ü taze ve sebz olan otluğā denir. Ve bir nev' hoş-bü otluğın ismidir,

Türki'de Mekke ayrığı ve Mekke samanı dedikleridir.

الدَّخِرُ [ez-Zaḥir] [كَتِفٌ [ketif] vezninde) Yemen'de bir dağın adıdır.

الْمَذَاخِرُ [el-mezāḥir] [مَصَادِرُ [maşādir] vezninde) İnsân ve hayvânın cevflerine ve batnlarına ve bağırsaklarına ve damarlarına ve esâfil-i butûnlarına itlâk olunur, mecma' ve merci'-i ta'âm u 'alef oldukları için ve minhu yukâlu: إِذَا مَذَاخِرُ فُلَانٍ إِذَا تَمَلَّأَتْ مَذَاخِرُ فُلَانٍ إِذَا شَبَّعَ وَمَلَأَتْ الدَّابَّةُ مَذَاخِرَهَا وَهِيَ الْمَوَاضِعُ الَّتِي تَدَخِرُ فِيهَا الْعَلْفُ وَالْمَاءُ مِنْ جَوْفِهَا

[ذ ر]

الدُّرُّ [ez-zerr] (zāl'ın fethi ve rā'nın teşdidıyla) Hurde karıncalara denir, صَعَارٌ [şiğāru'n-neml] ma'nāsına. Vāhidi **ذَرَّةٌ** [zerret]tir. Onların yüz dānesi bir arpa vezninde olmakla **ذَرَّةٌ** [zerret] evzân cümlesindedir. Kāle's-şārih ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَظْلِمُ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ﴾ أَي أَبَدًا

Şārih der ki bu mādde saçmak ma'nāsına mevzū'dur, ma'ānī-i sâ'ire ondan münşa'ibdir. Hurde karıncaya **ذَرَّةٌ** [zerret] itlâkı saçılmış dāneye teşbîhledir ve vezn-i mezbūr ondan müteferri'dir ve şu'ā-ı şems sebebiyle pencere ve bacalar içre havâda müselsel toza **ذَرَّةٌ** [zerret] ta'bîri dahi ondan münşa'ibdir. İntehâ. Ve

ذُرٌّ [zerr] Masdar olur, tohum ve dāne makûlesini saçmak ma'nāsına; yukâlu: ذُرُّ الْحَبِّ وَالْمِلْحِ وَنَحْوَهُ ذُرًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا فَوَّقَهُ وَنَثَرَهُ Ve göze göz otu ekmek ma'nāsınadır; yukâlu: ذُرُّ الدُّرُورِ إِذَا طَرَحَهُ فِي الْعَيْنِ Ve neşr eylemek ma'nāsınadır; ve minhu: ذُرُّ اللَّهِ عِبَادَهُ Ve فِي الْأَرْضِ إِذَا نَسَرَهُمْ

ذُرٌّ [zerr] ve

ذُرُورٌ [zurūr] [مُرُورٌ [murūr] vezninde) Göv-

denin yāhūd sâde etin arıklayıp ve rutûbeti çekilmekle şiğil tarzında dāne dāne sûretinde olmak ma'nāsına müsta'meldir; yukâlu: ذُرُّ اللَّحْمِ ذُرًّا وَذُرُورًا إِذَا تَخَدَّدَ [zerret] gibi yerden nebât uç göstermek ma'nāsına müsta'meldir; yukâlu: ذُرُّ الْبُقْلِ إِذَا طَلَعَ أَي أَدْنَى شَيْءٍ مِنْهُ كَالذَّرَّةِ Kezâlik güneşin ucu tulûc eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukâlu: ذُرُّ ذَرَّتِ الشَّمْسُ إِذَا طَلَعَتْ ve yukâlu: ذُرُّ قَرْنِ الشَّمْسِ إِذَا طَلَعَ Ve

ذُرٌّ [zerr] Müte'addî olur, nebâtı yer bitirmeye başlayıp ucunu göstermek ma'nāsına; yukâlu: ذَرَّتِ الْأَرْضُ التَّبَاتَ ذُرًّا إِذَا أَطْلَعَتْهُ Ve bir adamın başının ilerisi ağarmaya başlamak ma'nāsınadır; yukâlu: ذُرُّ الرَّجُلِ يَذُرُّ بِالضَّمِّ وَيَذُرُّ بِالْفَتْحِ ذُرًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالرَّابِعِ إِذَا شَابَ مُقَدِّمَ رَأْسِهِ بِالْفَتْحِ ذُرًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَيَذُرُّ فِيهِ بِالْفَتْحِ شَادٌ

الدُّرُورَةُ [ez-zerzeret] [زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Bu dahi toz ve dāne makûlesini bir nesne üzere dağıtıp saçmak ma'nāsınadır; yukâlu: ذَرَدَ الْمِلْحُ وَالْفُلْفُلُ بِمَعْنَى ذَرَّةٍ

ذُرُّ ذُرٍّ [Ebū Zerr] (zāl'ın fethiyle) Ashābdan Cundeb b. Cunāde el-Ġifārî künyesidir, halîlesi Ummu Zerr ile mekniyyedir; burada **ذُرٌّ** [zerr] hurde karınca olacaktır. Kendileri, husūsan ferzendlerinin cüsseleri begāyet sagîr ve kasîr idiler. Ve Ebū Zerre el-Hāriş b. Mu'āz kezâlik ashābdandır. Ve Ebū Zerr el-Huzelî eş-Şāhilî şu'arādandır, 'alā-kavlin bu dāl-ı mühmele-i mazmûme iledir.

الدُّرُورُ [ez-zerūr] [صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Göz otuna denir, dārū-yı çeşm ma'nāsına, tütüya ve sürme ve sâ'iri gibi. Ve

ذُرُورٌ [zerūr] Bir nev' 'ıtrıdır ki Hind'den gelir. Cem'î **أَذِرَّةٌ** [ezirret] gelir, **أَجِلَّةٌ** [ecillet] gibi.

الدَّرِيرَةُ [ez-zerîret] [سَفِينَةٌ [sefînet] veznin-

de) Bu dahi ذُرُورٌ [zerūr] dedikleri ıtrın adıdır, bu isimle ma'rūftur.

الدُّرِّيَّةُ [ez-zurriyyet] (zāl'ın zamm ve kesri ve rā-i müşeddedenin kesri ve yā-yı müşeddede ile) Bir adamın nesl ve veledine denir. Cem'i ذُرِّيَّاتٌ [zurriyyāt] gelir ve ذُرَارِيٌّ [zerārī] gelir zāl'ın fethiyle. Ve

ذُرِّيَّةٌ [zurriyyet] Nisvāna itlāk olunur, mahall-i nesl olduğu için. Müfred ve cem'i berāberdir, ya'nī gerek veled ve gerek nisvān ma'nāsında müfred ve cem'e şāmildir. Ve cem'inde ذُرِّيَّاتٌ [zurriyyāt] ve ذُرَارِيٌّ [zerārī] denir.

Şārih der ki vezni fu'liyyettir, sığār-ı neml ma'nāsına olan ذُرٌّ [zerr] kelimesinden me'hūzdur. Ve bunda üç lügat vardır: efsahı zāl'ın zammıyladır, lügat-ı sāniye kesr ile ve sālise zāl'ın fethi ve rā'nın tahfifiyle كَرِيمَةٌ [kerīmet] veznindedir. Ve 'inde'l-ba'z "ذر، أ" māddesinden ki halk ma'nāsınadır, me'hūzdur vezni fu'ülettir, niteki hemze bābında dahi zikr olundu. Ve mecāzen usüle de itlāk olunur.

الدُّرْذَارُ [ez-zerzār] (رُزْذَارٌ [şersār] vezninde) Ozan ve pür-gū kimseye itlāk olunur; yukālu: ذُرْذَارٌ أَي مِكَتَارٌ. Ve bir recül lakabıdır.

الدُّرَارَةُ [ez-zurāret] (سُمَامَةٌ [şumāmet] vezninde) Saçılan ve ekilen şey'e denir ki saçıntı ve ekinti ta'bīr olunur; yukālu: هَذِهِ ذُرَارَةُ الطَّيِّبِ وَغَيْرِهِ أَي مَا تَنَاتَرَ مِنْهُ إِذَا ذُرٌّ

الدُّرِّيُّ [ez-zerriyy] (zāl'ın fethiyle) بَرِّيٌّ [berriyy] vezninde) Taban ve horasān kılıç gibi āb-dār ve cevher-dār kılıca vasf olur; yukālu: سَيْفٌ ذُرِّيٌّ أَي كَثِيرُ الْمَاءِ. Ve kılıcın cevherine itlāk olunur ki kılıcın cevheri yüzü suyudur, hurde karınca şeklinde olmakla güyā ki ona nisbet olunmuştur; yukālu: مَا

أَبْيَنُ ذُرِّيٌّ سَيْفُهُ أَي فِرْنَدُهُ

الدُّرَارُ [ez-zirār] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bir kimseye darılıp ondan irāz eylemek ma'nāsınadır; yukālu: ذُرٌّ عَلَيْهِ ذِرَارًا إِذَا غَضِبَ عَلَيْهِ وَأَعْرَضَ

الْمُدَارَةُ [el-muzāret] (فِي'ل-اسْلُ مُمْعَاةٌ [mufā'let] vezninde) ve

الدُّرَارُ [ez-zirār] (كِتَالٌ [kitāl] vezninde) Nāka bed-hūy olmak ma'nāsınadır; yukālu: ذَارَتْ النَّاقَةُ مُدَارَةً وَذِرَارًا إِذَا سَاءَ خُلُقُهَا وَهِيَ مُدَارٌ أَي سَبِيَّةُ الْخَلْقِ

الْمِذْرَةُ [el-mizerret] (mīm'in kesri ve zāl'ın fethiyle) Harmanda hubūbāt dağıtacak ālete denir ki yaba olacaktır.

[ذع ر]

الدُّعْرُ [ez-zu'r] (zāl'ın zammı ve 'ayn'ın sükūnuyla) İsmdir, korkuya denir, havf ma'nāsına.

الْمُدْعُورُ [el-mez'ūr] Bir nesneden korkmuş adama denir; yukālu: دُعِرَ الرَّجُلُ عَلَى بِنَاءٍ أَلْمُجْهُولُ فَهُوَ مُدْعُورٌ

الدُّعْرُ [ez-za'r] (zāl'ın fethiyle) Korkutmak ve korkuya düşürmek ma'nāsınadır; yukālu: دَعَرَهُ دَعْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا خَوَّفَهُ

الْإِدْعَارُ [el-iz'ār] (hemzenin kesriyle) Bu dahi korkutmak ma'nāsınadır; yukālu: أَدَعَرَهُ بِمَعْنَى دَعَرَهُ

الدُّعْرُ [ez-ze'ar] (fethateynle) Medhūş olmak ma'nāsınadır; yukālu: دَعِرَ الرَّجُلُ دَعْرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا دَهَشَ

الدُّعْرُ [ez-zu'ar] (şURAD] vezninde) Korkunç nesneye denir; yukālu: دَعَرَهُ دُعْرٌ أَي أَمْرٌ مَخُوفٌ

الدُّعْرَةُ [ez-zu'aret] (تُوْدَةٌ [tu'edet] vezninde) Bir kuş adıdır ki ağaçlarda olup dā'imā kuyruğunu tahrīk eder, kuyruksalan dedikleri kuş olacaktır, pek korkak olur.

الدُّعُورُ [ez-ze'ūr] (صُبُورٌ [ṣabūr] vezninde) ve

الْمُتَدَعِّرُ [el-muteza'ir] (مُتَدَعِّرٌ [mutezekkir] vezninde) Bi't-tab' ayb ve töhmetten havf ve ihtirāz eder olan hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ دُعُورٌ وَمُتَدَعِّرٌ إِذَا كَانَتْ تُدَعِّرُ مِنَ الرِّبِيَّةِ وَالْكَلامِ الفَيْسِحِ Ve

دُعُورٌ [ze'ūr] Şol nākaya itlāk olunur ki memesine el vurulduğu gibi kemāl-i nüfûrundan sütünü çeker ola; yukālu: نَاقَةٌ دُعُورٌ إِذَا كَانَتْ قَدْ مُسَّ صِرْعُهَا غَارَتْ

ذُو الْأَدْعَارِ [Zu'l-Ez'ār] (hemzenin fethiyle) Tebābī'a-i Yemen'den أَذْوَاءٌ [ezvā'] ta'bīr olunan ümerādan birinin lakabıdır; suver ve eşkālî garīb ve vahşī bir tā'rifeyi seby ve esīr edip memleketi olan Yemen'e götürdükte halk onlardan havf eylemele-riyle telkīb olunmuş idi, 'alā-kavlin نَسْنَسَ [nesnās] dedikleri dağ adamlarını Yemen üzere havāle ve taslīt eylemekle nās ken-disinden havf eylemekle telkīb olundu.

الدُّعَارِيرُ [ez-ze'ārīr] [še'ārīr] veznin-de ve mürādifidir ki dardağan ve tārümār ma'nāsına müsta'meldir. Müfredi yok-tur, gūyā ki دُعُورٌ [zu'rūr]dur. Havf ve hirāstan nāşī perākende olan 'askere denip ba'dehu tārümār ma'nāsına isti'māl olun-du; yukālu: تَفَرَّقُوا دَعَارِيرَ أَيِّ شَعَارِيرِ Ve

دَعَارِيرُ الْأَنْفِ [ze'ārīru'l-enf] Burundan seyelān eden süte şebīh sümüğe itlāk olu-nur ki pek gılzatı olmaz.

الدُّعْرَةُ [ez-zu'ret] (zāl'ın zammıyla) ve **الدُّعْرَاءُ** [ez-za'rā'] (حَمْرَاءُ [ḥamrā'] vez-ninde) Göte itlāk olunur, gūyā ki dā'imā zartası havfından nāşīdir. Ve 'Arablar be-gāyet şedīd ve kaht olan seneyi دُعْرِيَّةٌ [zu'riyyet] ile tavsīf ederler, herkes ondan

endīşe eder olduğu için; yekūlüne: أَصَابَتْهُمْ سَنَةٌ دُعْرِيَّةٌ أَيِّ شَدِيدَةٍ

الْمُدْعُورَةُ [el-mez'üret] ve

الْمُدْعَرَةُ [el-muza'aret] (مُعْظَمَةٌ [mu'azzamet] vezninde) Delirmiş nākaya itlāk olunur; yukālu: نَاقَةٌ مُدْعُورَةٌ وَمُدْعَرَةٌ أَيِّ مَجْنُونَةٍ

الْمُتَدَعِّرُ [el-muteza'ir] (مُتَدَعِّرٌ [mutezekkir] vezninde) Her nesneden havf ve ihtirāz eder olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُتَدَعِّرٌ أَيِّ مَسْخُوفٍ Ve Mālik b. Du'r dāl-ı mühmele-dir, niteki mahallinde zikr olundu.

[ذغ م ر]

الدُّعْمُورُ [ez-zuğmūr] (ğayn-ı mu'ceme ile عُضْمُورٌ [uşfūr] vezninde) Şol müntin ve kīn-dār adama denir ki 'ukde-i hıkd ve kīni değme hālle münhall ve zā'il olmaya; deve-kīnli ta'bīr olunur; yukālu: رَجُلٌ دُعْمُورٌ أَيِّ حَقْمُودٍ لَا يَنْحَلُّ جَفْدُهُ

[ذ ف ر]

الدُّذْفَرُ [ez-zefr] (zāl'ın ve fā'nın fethiyle) ve

الدُّذْفَرَةُ [ez-zeferet] (fetehtla) Mutlakan rāyihanın be-gāyet hiddet ve şiddetine 'alā-kavlin müntin ve bed-būy olan koltuk rāyihasının tizliğine mahsūslardır; yukālu: فِيهِ دُذْفَرٌ وَدُذْفَرَةٌ وَهِيَ شِدَّةٌ ذُكَاءِ الرِّيحِ أَوْ يَخْتَصِمَانِ بِرَائِحَةٍ الإِبْطِ الْمُنْتِنِ Ve

ذَفَرٌ [zefer] (fethateynle) Masdar olur; yukālu: ذَفِرَ الشَّيْءُ ذَفْرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا ظَهَرَتْ رَائِحَتُهُ وَاسْتَدَّتْ

ذَفْرٌ [zefer] Rāyiha bed olmak, نَشْتُ [netn] ma'nāsınadır; yukālu: فِيهِ ذَفْرٌ أَيِّ نَشْتٍ Ve ay-gırın nutfesine itlāk olunur, bed-rāyiha ol-duğu için itlāk bi'l-masdardır.

الدُّذْفِيرُ [ez-zefir] (كَيْفٌ [ketif] vezninde) ve

الْأَذْفَرُ [el-ezfer] (أَحْمَرٌ [aḥmer] vezninde) Vasflardır, be-gāyet tiz-rāyiha olan şey'e

denir; ve minhu yukālu: مِسْكٌ أَذْفَرٌ وَذَفِرٌ أَيُّ جَيْدٍ إِلَى الْعَايَةِ

الدَّفْرَى [ez-zifrā] (ذَكَرَى [zīkrā] vezninde) Cemr-i hayvānın kulakları dibinden فَذَالٌ [qazāl]in nisfına varınca 'uzva denir, 'alā-kavlin kulağın ensesinde olan yumru kemiğe denir, 'ale'l-kavleyn kulak tozu ta'bīr olunun yer olacaktır ki Fārisīde binā-gūş derler. Ve فَذَالٌ [qazāl] سَحَابٌ [sehāb] vezninde kulak dibinde kafā çukuruna varınca yere derler. Ve ذِفْرَى [zifrā] lafzının cem'î ذِفْرِيَاتٍ [zifreyāt] gelir ve ذَفَارَى [zefārā] gelir صَحَارَى [şahārā] vezninde ve yukālu: مِنْهُ ذِفْرَى أَسْبَلَةٌ غَيْرُ مَنُونَةٍ وَقَدْ تَنَوَّنُ وَتُجْعَلُ الْأَلْفُ لِلْإِلْحَاقِ بِدِرْهَمٍ Āhirindeki elif te'nīs için olmakla bilā-tenvīn olur ki gayr-i munsarıftır ve ba'zen elif ilhāk i'tibārıyla dirhem vezninde mülhakan münevven olur.

الدَّفِيرُ [ez-zifir] طِمِيرٌ [ṭimirr] vezninde) Kulağının tozu 'azīm olan deveye denir. Mü'ennesi ذِفْرَةٌ [zifirret]tir, yukālu: جَمَلٌ ذِفْرٌ وَنَاقَةٌ ذِفْرَةٌ أَيُّ عَظِيمِ الدَّفْرَى

ذِفْرٌ [zifir] Metīn ve dayanıklı tünd ve şedīd deveye denir; fā'nın fethiyle de lügattir; yukālu: جَمَلٌ ذِفْرٌ أَيُّ ضَلْبٌ شَدِيدٌ. Ve bünye ve hilkatı 'azīm olan insān ve hayvāna denir. Ve uzun boylu olup endām ve a'zāsı tām celd ve çalāk delikanlıya denir.

الدَّفْرَةُ [ez-zifirret] جَبِلَّةٌ [cibillet] vezninde) Soy ve celd ve çalāk nākaya denir. Ve Şām eşeği gibi galīz ve kunt eşeğe denir.

الدَّفْرَاءُ [ez-zefrā] حَمْرَاءٌ [ḥamrā] vezninde) أَذْفَرٌ [ezfer]den mü'ennestir. Bi'l-münāsebe şol 'askere itlāk olunur ki silāhları pāslanmış olmakla bed rāyiha bağlamış ola; yukālu: كَتَيْبَةٌ ذَفْرَاءٌ أَيُّ سَهَكَةٌ مِنَ الْحَدِيدِ Ve

ذَفْرَاءٌ [zefrā] Bir nev' otluk adıdır ki kışa kadar kalır, deve 'alefindendir.

الدَّفْرَةُ [el-mezfūret] ذَفْرَاءٌ [zefrā] dedikleri nebāt-ı mezkūru çok olan yere denir; yukālu: أَرْضٌ مَذْفُورَةٌ أَيُّ كَثِيرَةٌ الذَّفْرَاءِ

الدَّفْرَةُ [ez-zefiret] زَنِحَةٌ [zeniḥat] vezninde) Bir nebāt adıdır.

ذَفْرَةٌ [Zeferet] (feteḥātla) Esāmīdendir: Ḥalīd b. Zefere rivāyet-i ḥadīs eylemiştir.

ذَفْرَانٌ [Zefirān] (zāl'ın fethi ve fā'nın kesriyle) Vādī'ş-Şafrā' kurbünde bir vādī adıdır, 'alā-kavlin ذَفْرَانٌ [Daḫrān] lafzından musahhaftır.

ذُو الدَّفْرَيْنِ [Zu'z-Zifreyn] (zāl'ın ve rā'nın kesriyle) أَذْوَاءٌ [ezvā] itlāk olunan ümerā-i Ḥimyer'den Ebū Şemir b. Selāme'nin lakabıdır.

[ذ ك ر]

الدِّكْرُ [ez-zīkr] (zāl'ın kesriyle) ve

التَّذْكَارُ [et-tezkār] (tā'nın fethiyle) Bir şeyi unutmayıp hātırda tutmak ma'nāsınadır; yukālu: ذَكَرَ الشَّيْءَ ذِكْرًا وَتَذَكَرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا حَفِظَهُ

Mü'ellifn *Başā'ir*'de beyānına göre ذِكْرٌ [zīkr] māddeyle ba'zen şol hey'et-i nefsiyye murād olur ki onunla insān kesb eylediği ma'rifeti hıfz eylemek mümkün olur. Pes bu ma'nāda حَفِظَ [ḥifz] ile mürādıftır, lākin حَفِظَ [ḥifz] kalbde ihrāzı ve ذِكْرٌ [zīkr] istihzārı i'tibārıyladır. Ve ba'zen bir şey'in kalbe yāhūd kavı ve lisāna hāzır olmasına itlāk olunur. Bu cihetle ذِكْرٌ [zīkr] ikidir: biri ذِكْرٌ بِالْقَلْبِ [zīkr bi'l-ḳalb] ve birisi ذِكْرٌ بِاللِّسَانِ [zīkr bi'l-lisān]dır derler. Ve her biri iki günedir: ذِكْرٌ عَنِ نَسْيَانٍ [zīkr 'an-nisyān] ve ذِكْرٌ عَنِ لَا نَسْيَانٍ [zīkr 'an lā nisyān]dır ki idāme-i hıfz u ezberden 'ibārettir. Ve ذِكْرٌ بِاللِّسَانِ [zīkr bi'l-lisān] Türkīde anmak ve yād eylemek ile ta'bīr olunur. Ve mecāzen

sīt ve şöhret ve şeref ve şānda isti'māl olunur. Ve ذِكْرَى [zīkrā] dahi masdar ve ism dahi olur ve bu ذِكْرٌ [zīkr]den eblagdır ki kesret-i zīkr ma'nāsınadır. İntehā. Ve

ذِكْرٌ [zīkr] Lisāna cārī olan şey'e denir.

Şārihin beyānı üzere bunda mü'ellif müsāmaha eylemiştir, zīrā murād zīkr-i lisānīdir ki anmak ve yād eylemek olacaktır, niteki ānifen *Başā'ir*'den nakl olundu; yukālu: ذَكَرْتُ لِغُلَامٍ ذَكَرَهُ بِلِسَانِهِ ذِكْرًا ve tekūlu: حَدِيثًا كَذَا وَكَذَا إِذَا قُلْتَهُ لَهُ "ما اسمك أذكركه" يَقْطَعُ الْهَمْزَةَ مِنْ أذْكَرُهُ إِنْكَارٌ عَلَيْهِ Ya'anī "Sen kimsin? Ben seni bilmem ki zīkr edeyim." Ve

ذِكْرٌ [zīkr] Şöhret ve nām-dārılık ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: لَهُ ذِكْرٌ أَيْ صِيَّتٌ وَتَنَاءٌ Ve sitāyış ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: هُوَ مِنْ بَدْرِهِ أَشْرَفُ النَّاسِ بِذِكْرِهِ أَيْ بِتَنَاءِهِ Ve şeref ve şān ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: مِنْ أَهْلِ الذِّكْرِ أَيْ الشَّرَفِ Ve namāza itlāk olunur, mahall-i zīkr-i ilāhī olduğu için. Ve du'ā ve niyāz-ı ilāhīye itlāk olunur. Ve tafsīl-i dīn ü şerī'ati ve vaz' u tebyīn-i mülk ü milleti müştēmil olan kitāba itlāk olunur ki murād kitāb-ı semāvīdir. Kāle's-şārih ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿عَلَّمَ النَّبِيَّ الذِّكْرَ مِنْ أَهْلِ الذِّكْرِ﴾ ve kavluhu ta'ālā ﴿فَاسْأَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ﴾ Ve

ذِكْرٌ [zīkr] Ebiyyu'n-nefs, mümteni', dilir ve bahādır adama itlāk olunur, nām-dār olduğu için. Ve

ذِكْرُ الْمَطَرِ [zīkru'l-maṭar] Sağanaklı şedīd yağmura itlāk olunur; tekūlu: أَخَذْنَا ذِكْرَ الْمَطَرِ Ve

ذِكْرُ الْقَوْلِ [zīkru'l-kavl] Darblı sulb ve metīn kelāma itlāk olunur; yukālu: ذِكْرٌ قَوْلٍ أَيْ الصُّلْبِ الْمَتِينِ Ve

ذِكْرُ الْحَقِّ [zīkru'l-ḥaqq] Sakk ve huccete

itlāk olunur; yukālu: عَلَى هَذَا الْأَمْرِ ذِكْرٌ حَقٌّ أَيْ صِدْقٌ Ve celilü's-şān ve 'azīmü'l-kadr şey'e itlāk olunur ve minhu'l-hadīs: "الْفُرْآنُ ذِكْرٌ فَذِكْرُوهُ" أَيْ جَلِيلٌ نَبِيَّةٌ حَاطِيَةٌ فَأَجْلُوهُ وَاعْرِفُوا لَهُ ذَلِكَ وَصَفُوا بِهِ وَقَسَرَ بَعْضُهُمْ إِذَا اخْتَلَفْتُمْ فِي الْبَاءِ وَالنَّاءِ فَاتَّبِعُوا بِالْبَاءِ كَمَا صَرَخَ بِهِ ابْنُ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ

الذِّكْرَةُ [ez-zukret] (zāl'ın zammıyla) Bu dahi āvāze ve şöhret ve nām ma'nāsınadır; yukālu: لَهُ ذِكْرٌ وَذِكْرَةٌ أَيْ صِيَّتٌ

ذِكْرَةٌ [zukret] Balta makūlesi ālātın ağızlarına yaptıkları pūlād kıtasına denir ki Dimāşkī çelikten ederler. Ve keskinlik hāletine itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ وَسَيْفٌ ذُو هُوَ أذْكَرٌ مِنْهُ أَيْ أَحَدٌ ذِكْرَةٌ أَيْ حِدَّةٌ

الْإِذْكَارُ [el-izzikār] (hemzenin ve zāl-ı mu'cemenin kesriyle) ve

الْإِذْكَارُ [el-izdikār] (evvelde zāl-ı mu'ceme ve sānīde mūhmele ile ki ikisi de ifti'āl)dendir) Bir nesneyi hātra getirmek ve hātir-nişān eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذْكَرَهُ وَإِذْكَرَهُ بِمَعْنَى تَذَكَّرَهُ Evvelde dāl'ı zāl'e kalb ve idgāmla ve sānīde hemān tā'yı dāl'a kalbledir.

الْإِسْتِذْكَارُ [el-istizkār] ve

التَّذْكَرُ [et-tezzekkur] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Bunlar da إِذْكَارٌ [izzikār] ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَذْكَرَهُ وَتَذَكَّرَهُ بِمَعْنَى إِذْكَرَهُ Ve bir şey'i ders ve tekrār ile ezber kılmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَذْكَرَهُ إِذَا دَرَسَهُ وَحَفِظَهُ

الْإِذْكَارُ [el-izkār] (hemzenin kesriyle) ve

التَّذْكَيرُ [et-tezkīr] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bir adama bir nesneyi andırmak ve hātirına getirmek ma'nāsınadır; yukālu: ذِكْرَى [zīkrā] bunlardan ismdir, ke-mā se-yuzkeru. Ve

إِذْكَارٌ [izkār] Erkek veled doğurmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا وَلَدَتْ

دَكْرًا Ṣārih der ki er kişinin nutfesi sebk ederse bi-iznihi ta'ālā veled erkek ve ber-aks olursa dişi olur. Ve

تَذْكِرٌ [tezkīr] تَأْنِيْتُ [te'nīs] mukābilidir ki istilāh-ı nuhātandır, bir kelimeyi müzeker kılmak ya'nī 'alāmāt-ı te'nīsten hālī eylemek ma'nāsınadır; yukālu: دَكَّرَ الْكَلِمَةَ ضِدًّا وَتَذَكَّرَ الْكَلِمَةَ ضِدًّا Ve va'z ve nasihat eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: دَكَّرَ النَّاسَ إِذَا وَعَظُهُ Kāle'ş-ṣārih ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿وَذَكَّرَ الْكَلِمَةَ ضِدًّا وَتَذَكَّرَ الْكَلِمَةَ ضِدًّا﴾ Ve balta makülesi āletin ağızına دَكْرَةٌ [zukret] dedikleri pülād kıt'āsını yapmak ma'nāsınadır; yukālu: دَكَّرَ الْقَاسِ إِذَا وَصَعَ الدُّكْرَةَ فِي رَأْسِهِ

الدُّكْرَى [ez-zikrā] (zāl'ın kesri ve kasr ile) دُكْرًا [izkār] ve تَذْكِرٌ [tezkīr]den ismdir, anmaya denir ki Fāriside yād denir; tekülü: دَكَّرْتُهُ دُكْرًا ve kavluhu ta'ālā: ﴿وَذَكَّرَ الْمُؤْمِنِينَ﴾ اِسْمٌ لِلتَّذْكِيرِ أَيْ اِقْسَمَ ﴿وَذَكَّرَ لَأُولِي الْأَنْبَابِ﴾ أَيْ عِبْرَةً لَهُمْ ﴿وَأَنْتَى لَهُ الدُّكْرَى﴾ أَيْ أَنْتَى يَثُوبُ وَمِنْ أَيْنَ ﴿ذِكْرَى الدَّارِ﴾ أَيْ التَّوْبَةُ يُدَكِّرُونَ عَلَى صَيْغَةِ الْمُجْهُولِ مِنَ التَّذْكِيرِ بِالذَّارِ الْأَخْرَجَةِ وَيَجُوزُ أَنْ يَكُونَ: Kāle'ş-ṣārih: دَكَّرَ الْكَلِمَةَ ضِدًّا وَتَذَكَّرَ الْكَلِمَةَ ضِدًّا ve kavluhu ta'ālā: ﴿فَأَنْتَى لَهُمْ إِذَا جَاءَتْهُمْ دُكْرَاهُمْ﴾ أَيْ فَكَيْفَ لَهُمْ إِذَا جَاءَتْهُمْ السَّاعَةُ بِذِكْرَاهُمْ وَالْمُرَادُ بِهَا تَذَكُّرُهُمْ وَإِتْعَاطُهُمْ أَيْ لَا يَنْفَعُهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عِنْدَ مُشَاهَدَةِ الْأَهْوَالِ

الدُّكْرُ [ez-zukr] (zāl'ın zammı ve kesriyle) Bir nesneyi der-hâtır edip yād eylemeğe denir ki ismdir; yukālu: مَا زَالَ مِنِّي عَلَى ذِكْرٍ أَيْ: دَكَّرَ Ṣārih der ki ba'zılar meksüreyi lisāna ve mazmümeyi kalbe tahsīs eylediler. Mü'ellifin beyānına göre müşterek olur ve kavli evvel Ferrā kavlidir.

الدُّكْرُ [ez-zekr] [şeks] [şeks] vezninde) ve

الدُّكْرُ [ez-zekur] [nedus] vezninde) ve

الدُّكْرُ [ez-zekīr] [emīr] vezninde) ve **الدُّكْرُ** [ez-zikkīr] [sikkīt] vezninde) Sāhib-i ذِكْرٌ [zīkr] ya'nī sīt ve nām ve şeref ve şān yāhūd kuvvet-i hāfıza sāhibi adama denir; sīgaların tefāvütü ma'lūmdur.

الدُّكْرُ [ez-zeker] (fethateynle) Erkeğe denir ki اُنْتَى [unṣā] mukābilidir, Fāriside ner denir. Cem'î دُكْرٌ [zukūr] ve دُكْرَةٌ [zukūret] gelir zāl'ların zammıyla ve ذِكَارٌ [zikār] ve ذِكَارَةٌ [zikāret] gelir zāl'ların kesriyle ve دُكْرَانٌ [zukurān] gelir zāl'ın zammıyla ve ذِكْرَةٌ [zikeret] gelir, عِنْبَةٌ [inebet] vezninde. Ve

ذِكْرٌ [zeker] Ālet-i tenāsüle itlāk olunur ki kıvām-ı دُكْرَةٌ [zukūret]tir. Cem'î دُكْرٌ [zukūr] gelir ve مَذَاكِرٌ [mezākīr] gelir gayr-i kıyās üzere. Ve

ذِكْرٌ [zeker] Demirin pek اَيُّسٌ [eybes] ve اَجْوَدٌ [ecved]ine denir ki erkek demir ve çelik ve Dimāşķī ta'bīr olunur, Fāriside pülād ve mu'arrebinde فُلَادٌ [fulāz] derler.

الدُّكْرُ [ez-zekīr] [emīr] vezninde) Bu dahi zīkr olunan demire denir.

الدُّكْرُ [ez-zekr] (zāl'ın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Bir kimsenin ālet-i tenāsülüne vurmak ma'nāsınadır; yukālu: دَكَّرَهُ دُكْرًا Ve bir hatunu kendi nefsine hitbe ve nikāh eylemek 'alā-kavlin dünürlüğüne tasaddī eylemek ma'nāsınadır; yukālu: دَكَّرَ فَلَانَةً إِذَا خَطَبَهَا أَوْ تَعَرَّضَ لِخَطْبِهَا زَايِيءٌ كِلْمًا وَحِفْظُهُ وَلَمْ يَضَيِّعْهُ Kāle'ş-ṣārih ve bihi fussire kavluhu ta'ālā: ﴿وَأَذَكَّرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ﴾ أَيْ أَحْفَظُوهَا وَلَا تُضَيِّعُوا شُكْرَهَا

الدُّكْرَةُ [ez-zekiret] [ferihāt] vezninde)

ve

الْمَذْكُرَةُ [el-muzekkiret] ve

الْمُتَذَكِّرَةُ [el-mutezekkiret] (ism-i fā'il bün-yeleriyle) Erkeksi hatuna denir ki evzāf ve atvārī merdāne olur, niteki 'aşā'ir nisvānları öylecedir; yukālu: **إِمْرَأَةٌ ذَكْرَةٌ** وَمُذَكِّرَةٌ وَمُتَذَكِّرَةٌ أَيُّ مُشْتَبِهَةٌ بِالذُّكُورِ

الْمِذْكُرُ [el-mizker] [minber] vezninde) ve

الْمِذْكَارُ [el-mizkār] [mikšār] vezninde) Dā'imā erkek doğurur olan dişiye denir; yukālu: **إِمْرَأَةٌ وَأَتَانٌ مِذْكُرٌ وَمِذْكَارٌ إِذَا كَانَتْ تِلْدُ الذُّكُورِ** Ve

مِذْكَارٌ [mizkār] Şol korkunç beriyye ve çöl beyābāna itlāk olunur ki ona ancak dilir ve zehre-dār bahādırlar gider ola; yukālu: **فَلَاةٌ مِذْكَارٌ أَيُّ ذَاتٌ أَهْوَالٌ لَا يَسْلُكُهَا إِلَّا الذُّكُورُ الرَّجَالُ**

الذُّكُورَةُ [ez-zukūret] (zāl'ın zammıyla) **ذَكَرٌ** [zeker]in cem'idir ki zikr olundu. Bu münāsebetle 'Arablar feyz ve eseri olmayan şey'e **ذَكَرٌ** [zeker] itlāk ederler, meselā misk-i nāfe ve 'ūd ve 'anber makūlesi eseri ve bulaşığı olmayan tibe **ذُكُورَةٌ** الطَّيِّبِ [zukūretu't-ṭīb] itlāk ederler, niteki hilāfına **مُؤَنَّثُ الطَّيِّبِ** [mu'ennesu't-ṭīb] itlāk ederler, **خَلُوقٌ** [ḫalūq] ve **زَعْفَرَانٌ** [zaferān] ve **أُدْهَانٌ** [edhān] gibi. Şārih der ki me'kul olmayan bukūla da **ذُكُورَةُ الْبَقْلِ الْبَاكِلِ** itlāk ederler, niteki me'kul olanına **جَاءَ الْعَطَّارُ** [ahrār] itlāk ederler; yukālu: **بِذُّكُورَةِ الطَّيِّبِ أَيُّ مَا لَيْسَ لَهُ رَدْعٌ**

يَذْكُرُ [Yezkuru] [yanşuru] vezninde) Reb'rā kabīlesinden bir batn ismidir.

الْمُذَكِّرُ [el-muzekker] [mu'azzam] veninde) Āb-dār ve cevher-dār kılıca itlāk olunur; yukālu: **سَيِّفٌ مُذَكِّرٌ أَيُّ ذُو الْمَاءِ** Ve

مُذَكِّرُ الْأَيَّامِ [muzekkeru'l-eyyām] Mihnet-

li, be-gāyet dūşvār ve şedid eyyāma itlāk olunur; yukālu: **يَوْمٌ مُذَكِّرٌ أَيُّ صَعَبٌ شَدِيدٌ**

الْمُذَكِّرُ [el-muzkir] [muḫsin] vezninde) Bu dahi sarp ve sa'b güne itlāk olunur. Ve korkunç yola itlāk olunur; yukālu: **طَرِيقٌ مُخَوِّفٌ** Ve dāhiye-i şedīdeye itlāk olunur; yukālu: **دَاهِيَةٌ مُذَكِّرٌ أَيُّ شَدِيدَةٌ**

الْمُذَكِّرَةُ [el-muzekkeret] [mu'azzamet] vezninde) Bu dahi dāhiye-i şedīdeye vāsf olur.

Şārih der ki 'Arab tā'ifesi nākanın erkek doğurmasından hoşlanmayıp kerīh 'add eylemeleriyle **إِذْكَارٌ** [izkār] māddesini mutlakān mekrūh ve şedid nesnelere mesel eylediler. İntehā.

التَّذْكِرَةُ [et-tezkiret] [tecribet] vezninde) Maksūdu tezekküre vesīle olan şey'e denir, parmağa bağladıkları iplik gibi; delālet ve emāreden e'ammıdır. Ve bu fi'l-asl **تَكْمِيلَةٌ** [tekmilet] gibi masdardır, ba'dehu ism olmuştur; aḥbāba irsāl olunan varakaya **تَذْكِرَةٌ** [tezkiret] itlākı bundandır.

الذُّكَاةُ [ez-zukkāret] [rummānet] vezninde) Erkek hurmā ağaçlarına itlāk olunur.

مِذْكُرَةُ الشُّنْيَا [muzekkeretu's-sunyā] (sā-yı müsellesenin zammıyla) Başı erkek deve başı gibi büyük olan nākaya itlāk olunur. Ve **شُنْيَا** [sunyā]ya izāfeti başı mukāmerede bāy'i için müstesnā olduğuna mebnīdir.

ذَاكِرٌ [Zākir] ve

مَذْكُرٌ [Mezker] [maḫ'ad] vezninde) Esāmī-i ricāldendir.

[ذ م ر]

الذَّمْرُ [ez-zemir] [kebid] vezninde) ve

الذَّمْرُ [ez-zemr] [kebd] vezninde ki bā'nın sükūnuyladır) ve

الدِّمْرُ [ez-zimr] (zāl'ın kesriyle) ve

الدِّمِيرُ [ez-zemīr] (emīr [emīr] vezninde) ve

الدِّمِرُ [ez-zimirr] (filizz [filizz] vezninde) Şecr̄ ve bahadır adama denir. Ve dā'imā nāsa meded ve i'ānet eden zarīf ve lebīb ve dānā adama denir.

الدِّمَارَةُ [ez-zemāret] (kerāmet [kerāmet] vezninde) İsmdir, bahadırılığa denir; yukālu: صَاحِبُ الدِّمَارَةِ أَي الشَّجَاعَةِ

الدِّمْرُ [ez-zimr] (zāl'ın kesriyle) Dāhiye esmāsındandır.

الدِّمَائِرُ [ez-zumā'ir] (ulābiṭ [ulābiṭ] vezninde) Bu dahi dāhiyeye denir.

الدِّمْرُ [ez-zemr] (emr [emr] vezninde) Bir kimseyi levm ve serzenişle bir nesneye tergīb edip kindirmek ma'nāsınadır; yukālu: دَمْرُهُ دَمْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا لَامَهُ وَحَصَّهُ كَاله fi'l-Esās مَعَ لَوْمٍ كَوَمٍ لِيُجِدَّ فِيهِ Ve korkutmak ma'nāsınadır; yukālu: دَمْرُهُ إِذَا تَهَدَّدَهُ Ve arslan haykırmak ma'nāsınadır; yukālu: الْأَسَدُ يَدْمُرُ أَي يَزَارُ

الدِّمَارُ [ez-zimār] (kitāb [kitāb] vezninde) Adama hıfz ve himāyeti lāzım olan nesneye denir, ırz ve nāmūs ve āb-ı rū ve harem gibi ki müsāmaha ve izā'atı beyne'n-nās levm ve fezāhati müstelzim olur; yukālu: هُوَ حَامِي الدِّمَارِ إِذَا حَمَى مَا لَوْ لَمْ يَحْمِهِ لِيَمِ وَعُتِبَ مِنْ حِمَاءٍ وَخَرِيمٍ

الدِّدْمُرُ [et-tezzemmur] (tefa'ul [tefa'ul] vezninde) Fevt olmuş nesne için bir adam kendi nefesine levm ve tevbih eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَدْمُرُ الرَّجُلُ إِذَا لَامَ Ve dargınlık peydā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَدْمُرُ فُلَانٌ إِذَا تَغَضَّبَ Ve bir adamın bir fi'lini inkār ve tafzī'le lisānen tahvīf eylemek ma'nāsınadır, bu işi niçin işledin yāhūd niçin işlemedin,

‘ākıbeti sana vahīdir yāhūd böyle eylediğin için seni şöyle ederim demek gibi; yukālu: تَدْمُرُ عَلَيْهِ إِذَا تَنَكَّرَ لَهُ وَأَوَعَدَهُ

الدِّمْدَمُرُ [el-muzemmer] (mu‘azzam [mu‘azzam] vezninde) Başın ensesine itlāk olunur; yukālu: عَرِيضُ الدِّمْدَمُرِ أَي الْفَقَا وَيُقَالُ لِلْأَمْرِ إِذَا اشْتَدَّ بَلَغَ الدِّمْدَمُرُ كَقَوْلِهِمْ بَلَغَ الْمُحْتَنَقُ

الدِّمْدَمِيرُ [el-muzemmir] (muḥaddis [muḥaddis] vezninde) Rahim-i hayvānda olan yavru erkek midir, dişi midir bilmek için elini nākanın fercine idhāl eden kimseye denir ki o bābda hāzık olan adam olacaktır.

دِمَارُ [Zemār] (sehāb [sehāb] vezninde) yāhūd فَطَامٍ [kaṭāmi] vezninde) Şan‘ā-i Yemen’e iki merhale mesāfede bir karye adıdır; Zemār nām melik binā eylemekle onunla nām-dār olmuştur.

دُمُورَانُ [Zemūrān] ve دَالَانُ [Dālān] Karye-i mezbūre kurbünde iki karyelerdir; arz-ı Yemen’de onların nisvānından dil-ber-i nisvān olmadığı menküldür.

دُزْمُرُ [Zemermer] (sefercel [sefercel] vezninde) Şan‘ā’ eyāletinde bir hısn adıdır.

الدِّمِيرُ [ez-zemīr] (emīr [emīr] vezninde) Hüsn ü cemāl sāhibi dil-ber kişiyeye denir; yukālu: رَجُلٌ دَمِيرٌ أَي حَسَنٌ

الدِّدْمِيرُ [et-tezmīr] (tefīl [tefīl] vezninde) Bir işi takdīr ve tahmīn eylemek ma'nāsınadır; yukālu: دَمْرُ الْأَمْرِ إِذَا قَدَّرَهُ

الدِّدْمَارُ [et-tezzāmur] (tefā'ul [tefā'ul] vezninde) Nās cenk ve kıtāle birbirini tergīb ve igrā ile kindirmek ma'nāsınadır; tekūlu: رَأَيْتُ الْقَوْمَ يَتَدَامَرُونَ أَي يَحْضُّ بَعْضُهُمْ بَعْضًا عَلَى الْقِتَالِ

الدِّمْرَةُ [ez-zemiret] (zenihāt [zenihāt] vezninde) Savt ve āvāza denir; tekūlu: سَبِعَتْ دَمْرَةً أَي صَوَّتَا

الذَّيْمِرِيُّ [ez-zeymuriyy] (zāl'ın fethi ve mīm'in zammıyla) Şol şehâmetli dilîr ve nâfiz adama denir ki halefin cür'et ve ikdâm edemediği umûr-ı müşkile vü hâ'ileye girişip 'uhdesinden gelir ola; yukâlu: رَجُلٌ ذَيْمِرِيٌّ أَيُّ حَدِيدٌ عَلِقُ

[ذ م ق ر]

الإِذْمِرَارُ [el-izmiqrār] (kāf'la إِسْطِرَارُ [isbitrār] vezninde) Süt kesilmek ma'nāsınadır ki peynir ve teleme gibi olur; yukâlu: إِذْمَقَرَّ اللَّبَنُ إِذَا تَقَلَّقَ وَتَقَطَّعَ

[ذ و ر]

الذُّورُ [ez-zūr] (zāl'ın zammıyla) Toprağa denir.

الذُّورَةُ [ez-zūret] (hā'yla) Kuşun kursağı önünde olan suluğa denir ki su ona varır. Cem'i ذُورٌ [zuver] gelir, ضَرَدٌ [şurad] vezninde.

الذُّورُ [ez-zevr] [devr] [devr] vezninde) Bir adamı korkutmak ve korkuya düşürmek ma'nāsınadır; tekülu: ذُرْتُهُ أَدْرَهُ دُورًا إِذَا دَعَرْتَهُ

الإِذَارَةُ [el-izāret] [idāret] vezninde) **الذُّورُ** [zevr] ma'nāsınadır; tekülu: أَدْرْتُهُ بِمَعْنَى ذُرْتُهُ

الذُّورُورُ [ez-zeverver] [sefercel] vezninde) Şey ma'nāsınadır; yukâlu: مَا أَغْطَاهُ دُورُورًا أَيُّ شَيْئًا

ذُورَةٌ [Zevret] [temret] vezninde) Bir mevzi'c adıdır.

[ذ ه ر]

الذَّهْرُ [ez-zehar] (zāl'ın ve hā'nın fethiyle) Bir adamın bazı 'ārıza sebebiyle dişleri kararmak ma'nāsınadır; yukâlu: ذَهَرَ فُوهُ ذَهْرًا مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اسْوَدَّتْ أَسْنَانُهُ

[ذ ي ر]

الذِّيَارُ [ez-ziyār] [kitāb] vezninde) **الذِّيَارُ** [zi'ār] ma'nāsınadır ki mehmûzdur, māddesinde zikr olundu ki nākanın veledini emzirmemek için memesine sıvadıkları fışkı ile mahlût toprağa denir. 'Alā-kavlin toprakla halt eylemezden evvel o fışkıya حُضَّةٌ [huşset] denir hā'nın zammı ve sâ'nın tahfiifiyle ve ba'de'l-halt ذِيْرَةٌ [zīret] denir zāl'ın kesriyle ve memeye sıvadıktan sonra ذِيَارٌ [ziyār] denir.

الذَّيْيِرُ [et-tezyīr] [tefīl] vezninde) Nākanın memesi emziklerine ذِيَارٌ [ziyār] sıvamak ma'nāsınadır; yukâlu: ذَيَّرَ الْأَطْبَاءُ إِذَا لَطَّخَهَا بِالذِّيَارِ Ve sardıkları sargı tahtası äzürde eylesin diye nākanın memesini ibtidā paçavra makülesiyle sarmak ma'nāsınadır; yukâlu: ذَيَّرَ النَّاقَةَ إِذَا صَرَ أَطْبَاءَهَا لِئَلَّا يُؤْتِرَ فِيهَا التَّوَادِي ذَيَّرَ فُوهَ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا كَرِهَهُ اسْوَدَّتْ أَسْنَانُهُ

الذُّورُ [ez-zevr] [devr] [devr] vezninde) Bir nesneyi nā-hoş görüp iğrenmek ma'nāsınadır; yukâlu: دَارَهُ يَدَارُهُ دُورًا إِذَا كَرِهَهُ

FASLU'R-RĀ'Ī'L-MÜHMELE

(فَصْلُ الرَّاءِ الْمُهْمَلَةِ)

[ري ش ه ر]

رِيْشَهْرُ [rīšehr] (rā'nın kesri ve šīn'in fetihiyle) 'Acemde Hūzistān eyāletinde bir belde adıdır.

[ري ر]

الرَّيْرُ [er-reyr] (rā'nın fethiyle) Salyara denir ki çocukların ağızlarından çıkıp seyelān eder. Ve gövdenin kemiklerinde olan şol iç yağına denir ki şiddet-i za'f u hüzāldan eriyip rakīk siyāh su ola, 'alā-kavlin şiddet-i hüzāldan rikkat bulup erimiş iliğe denir. Ve

رَيْرُ [reyr] Masdar olur, ucuzluğa, bolluğa nā'il olmak ma'nāsına; yukālu: رَيْرِ الْقَوْمِ عَلَى سِمَنِ الْبَهْمِ Ve insān ve hayvānı sīmān [simen] ve kuvvet basmak ma'nāsınadır; yukālu: رَيْرِ الْقَوْمِ إِذَا غَلَبَهُمُ السِّمَنُ

الرَّيْرُ [er-rīr] (rā'nın kesriyle) ve

الرَّارُ [er-rār] (rā' [nār] vezninde) Za'f ve hüzālden eriyip tebāh olmuş iliğe denir.

الرَّارُ [et-teryīr] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bu dahi ucuzluğa ve bolluğa ermek ma'nāsınadır; yukālu: رَيْرِ الْقَوْمِ عَلَى الْمَجْهُولِ Ve hısb ve vüs'at sebebiyle insān ve hayvānı tāb ve kuvvet basmak ma'nāsınadır; yukālu: رَيْرِ الْقَوْمِ وَدَوَابُّهُمْ إِذَا غَلَبَهُمُ السِّمَنُ Ve her tarafta hısb ve refāh ve ni'emet firāvān olmak ma'nāsınadır; yukālu: رَيْرِ الْبِلَادِ إِذَا أَخْضَبَتْ Ve kuzu ve oğlak ve köşek makūlesi devābb ve mevāšī dölleri sūtün ve çayırın vefreti sebebiyle hareketten kalmak derecesinde tāb u tūvān peydā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَيْرَتْ أَوْلَادُ الْمَالِ إِذَا سَمِنُوا حَتَّى عَجَزُوا عَنِ الْحَرَكَةِ

الرَّارَةُ [el-irāret] (إِرَادَةٌ [irādet] vezninde) Bir kimsenin yāhūd bir hayvānın iliğini rakīk eylemek ma'nāsınadır ki be-gāyet za'f ve zebūn kılmaktan kināyedir; yukālu: رَارَ اللَّهُ مُحَهُ إِذَا رَقَّقَهُ

الرَّارَةُ [er-rā'iret] (دَائِرَةٌ [dā'iret] vezninde) Şol iç yağı kır'asına denir ki koyun ve keçi kısmının dizlerinde olup ilik gibi hoş ve lezīz olur; tekūlu: أَكَلْتُ الرَّارَةَ وَهِيَ الشَّحْمَةُ تَكُونُ فِي الرُّكْبَةِ طَيِّبَةً كَالْمُخِّ

رَارَانُ [Rārān] İşfahān kazāsında bir karyedir; muhaddisinden Zeyd b. Şābit ve oğlu Hālīl ve birāder-zādesi Muḥammed b. Muḥammed b. Bedr er-Rārānī oradandır.

FASLU'Z-ZĀYI'L-MU'CEME

(فَصْلُ الرَّأْيِ الْمُعْجَمَةِ)

[ز أ ر]

الرَّأْيُ [ez-ze'r] (zā'nın fethi ve hemzenin sükünüyle) ve

الرَّيْبُ [ez-ze'r] (zā'nın fethiyle) Arslanın sînesinden zuhûr eden savta denir ki inirti ve gümürtü ta'bîr olunur; yukâlu: لَيْثٌ لَهُ زَأْرٌ Ve وَرَيْبٌ أَيْ صَوْتٌ مِنْ صَدْرِهِ

زَأْرٌ [ze'r] ve

رَيْبٌ [ze'r] ve

تَزَّأْرٌ [tez'ār] (تَذَكَرٌ [tezkār] vezninde) Masdar olurlar, arslan gümrenmek ve bağır-mak ma'nâsındır; yukâlu: زَأْرَ الْأَسَدُ وَرَيْبٌ زَأْرًا وَرَيْبًا وَتَزَّأْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالثَّلَاثِ وَالرَّابِعِ إِذَا زَأَرَ الْفَحْلُ إِذَا رَدَّدَ صَوْتَهُ فِي جَوْفِهِ ثُمَّ مَدَّهُ

الْإِزْأَرُ [el-iz'ār] (hemzenin kesriyle) Bu dahi arslan gümürdemek ma'nâsındır; yukâlu: أَزَّارَ الْأَسَدُ بِمَعْنَى زَأْرَ

الرَّأْيُ [ez-zā'ir] ve

الرَّيْبُ [ez-ze'ir] (كَيْفٌ [ketif] vezninde) ve

الْمُزْأِرُ [el-muz'ir] (مُحْسِنٌ [muhsin] vezninde) Onlardan ism-i fā'illerdir, gümürdenici arslana denir, şîr-i garrân ma'nâsına.

الرَّزَاةُ [ez-ze'ret] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) **الرَّزَاةُ** [ecemet] ma'nâsındır ki arslan yatağı olan mişeye denir, Türkîde bük ta'bîr olunur; tekulu: وَرَأَيْتُ الْأَسَدَ فِي زَأْرَتِهِ أَيْ أَجْمَتِهِ ve yukâlu: لَهُ مَرْزَبَانُ الرَّزَاةِ

رَاةٌ [Ze'ret] Şa'îd-i Mısr türâbında bir kazâ adıdır. Ve Tarâbulus-ı Garb kazâsında bir karye adıdır. Ve Bahreyn kazâsında bir

karye adıdır ki onda bir ma'rûf çeşme vardır.

[ز أ ب ر]

الرَّزْبُ [ez-zi'bir] (زَبْرٌ [zibric] vezninde ve ba'zen bâ'yı mazmûm ederler yâhüd bâ'nın zammı lahdır) Sevbin derzinden tel tel çıkan şey'e denir ki pürüz ta'bîr olunur; yukâlu: حَرَجَ زَيْبُ الثَّوْبِ وَهُوَ مَا يَطْهَرُ مِنَ الثَّوْبِ مِنْ دَرَزِهِ

الرَّزْبُ [ez-zevber] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) ve

الرَّزْبُ [ez-zu'bur] (قُنْفُذٌ [kunfuz] vezninde) Bunlar da زَبْرٌ [zi'bir] ma'nâsındır.

الرَّزْبَةُ [ez-ze'beret] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Câme pürüzlenmek ma'nâsındır; yukâlu: زَابِرُ الثَّوْبِ زَابِرَةٌ إِذَا صَارَ لَهُ زَيْبٌ Ve câmenin pürüzünü çıkarmak ma'nâsındır; yukâlu: زَابِرُ الثَّوْبِ إِذَا أُخْرِجَ زَيْبُهُ

الرَّمْزَابُ [el-muze'bir] Ondan ism-i fā'ildir.

الرَّمْزَابُ [el-muze'ber] İsm-i mef'üldür.

الرَّزْبُ [ez-ze'ber] (جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Hep ve götürü ma'nâsına müsta'meldir; yukâlu: أَخَذَهُ بِرَأْبِهِ أَجْمَعُ Mütercim der ki Şihâh'ta زَابِرٌ [ze'ber] yeni kumaşın yüzünde olan hav ile müfesser olup mü'ellifin ve sâ'ir ba'zı ümmehâtın tefsîrlerine göre pürüz olacaktır.

[ز ب ر]

الرَّزْبُ [ez-zebr] (شَبْرٌ [şabr] vezninde) ve

الرَّزْبُ [ez-zebir] (كَيْفٌ [ketif] vezninde) Kavî ve şedîd adama denir; yukâlu: رَجُلٌ زَبْرٌ وَرَبْرٌ Ve أَيْ قَوِيٌّ شَدِيدٌ

رَبْرٌ [zebr] (شَبْرٌ [şabr] vezninde) 'Akl ve hüş ma'nâsına müsta'meldir ki temâsük-i insânîye bâ'istir; طَيِّبٌ بَرٌّ [tayyu birin] ma'nâsından me'hûz fi'l-asl masdardır;

yukālu: ما لَهُ زَبْرٌ أَي عَقْلٌ يَعْنِي يَتَمَسَكُ بِهِ Ve **زَبْرٌ** [zebr] Taşlara denir; vāhidi زَبْرَةٌ [zebret] tir. Ve taş atmak ma'nāsına masdar olur; yukālu: زَبْرُهُ زَبْرًا مِنَ النَّبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا رَمَاهُ بِالْحِجَارَةِ Ve kuyuyu taş ile örmek ma'nāsınadır; yukālu: زَبْرُهُ زَبْرًا إِذَا طَوَّاهَا بِالْحِجَارَةِ Ve söz söylemek ma'nāsınadır; yukālu: سَأَلْتُهُ فَمَا زَبْرٌ Ve sabr ve şekīb ma'nāsınadır; yukālu: لَمْ يَزْبُرْ عَلَيْهِ أَي لَمْ يَضْمِرْ Ve bināyı sarāy ve cāmī' bināları gibi taşlarını kor kor yapmak ma'nāsınadır; yukālu: زَبْرُ الْمِعْمَارِ الْبِنَاءُ إِذَا وَضَعَ الْبُنْيَانَ بَعْضَهُ عَلَى بَعْضٍ Ve yazı yazmak ma'nāsınadır; yukālu: زَبْرُ الْكِتَابِ زَبْرًا مِنَ النَّبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا كَتَبَهُ Ve sā'il ve hācet-mend makülesini āzār ve huşūnetle men' ve mahrūm kılmak ma'nāsınadır; yukālu: زَبْرُ السَّائِلِ إِذَا انْتَهَرَهُ Kāle's-şārih ve minhu'l-hadisu: "إِذَا رَدَدْتَ" Ve bir adamı bir nesneden men' ve nehy eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا زَبْرُهُ عَنِ الْأَمْرِ إِذَا مَنَعَهُ وَنَهَاهُ عَنْهُ

التَّزْبِيرَةُ [et-tezbiret] [tekmiilet] [tekmilet] vezninde) Bu dahi yazı yazmak ma'nāsınadır; زَبْرٌ الْكِتَابِ تَزْبِيرَةً إِذَا كَتَبَهُ

الزَّبْرُ [ez-zibr] (zā'nın kesriyle) Yazılmış nesneye denir, مَكْتُوبٌ [mektüb] ma'nāsınadır. Cem'î زُبُورٌ [zubūr] gelir, قَدْرٌ [qidr] ve فُودُورٌ [qūdūr] gibi.

الْمِزْبَرُ [el-mizber] [minber] vezninde) Yazı yazacak kaleme denir.

الزَّبُورُ [ez-zebūr] [şabūr] vezninde) Bi-ma'nā mef'uldür, kitāb ve mektūba denir. Cem'î زُبُرٌ [zubur] gelir zammeteynle. Ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿وَكُلُّ شَيْءٍ فَعَلُوهُ﴾ Ve **الزَّبُورُ** [Zebūr] Hāssaten Dāvūd Peygamber 'alā-nebiyyinā ve 'aleyhi's-selām hazret-

lerine nāzil olan kitābın ismidir ki kütüb-i erba'a cümlesindedir.

Şārih der ki ikincide 'inde'l-ba'z Süryānīdir. Ve ba'zılar kitāb ile ki murād semāvīdir, fark ederler, كِتَابٌ [kitāb] hikmet-i 'akliyye ve ahkām-ı şer'iyeyi mutazammın olana denir, Furkān-ı mübīn gibi. Ve زُبُورٌ [zebūr] hikmet-i 'akliyyeye maksūr olana denir, Dāvūd 'aleyhi's-selām hazretlerine nāzil kitāb gibi ki Zebūr'dur, ahkām-ı şer'iyeden bir hükmü müştamil değil idi. Ve 'inde'l-ba'z mutlakan sa'bu'l-vukūf olan kitāb-ı ilāhiye زُبُورٌ [zebūr] itlāk olunur. İntehā.

الرُّبْرَةُ [ez-zubret] (zā'nın zammıyla) Arkada iki küreğin arasına denir ki yağrını ta'bīr olunur; yukālu: رَجُلٌ وَأَسَدٌ صَحْمُ الرُّبْرَةِ أَي الكَاهِلِ Ve demir kı'tasına denir; cem'î زُبُرٌ [zuber] gelir, ضَرْدٌ [şurad] vezninde ve زُبُرٌ [zubur] gelir zammeteynle; ve minhu fi't-Tenzīl: ﴿آتُونِي زُبُرَ الْحَدِيدِ﴾ أَي الْقِطْعِ Ve arslanın ve sā'irin yağrınısında top olan kıl ve tüy külçesine itlāk olunur; yukālu: أَسَدٌ صَحْمُ الرُّبْرَةِ وَهِيَ الشَّعْرُ الْمُجْتَمِعُ بَيْنَ كَتِفَيْهِ

زُبْرَةٌ [zubret] Demirci örsüne itlāk olunur, سِنْدَانٌ [sindān] ma'nāsına. Ve felekte bir kevkeb adıdır ki menāzil-i kamerdendir; hakikatı Esed burcunda musavver olan arslan süretinin iki taraflı yağrınısında iki tābān kevkeb olacaktır, kamer ona nāzil olur, ağustos evā'ilinde tulū' eder.

الْأَزْبَرُ [el-ezber] [aḥmer] vezninde) ve

الْمَزْبَرَانِي [el-mezberāniyy] [mertebāniyy] vezninde) Yağrınısı büyük olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَرْبَرٌ وَمَزْبَرَانِي Ve **الْأَزْبَرُ** [ezber] Yılan gibi müzī insān ve

hayvāna ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ أَزْبَرُ أَيُّ مُوَذِّ

زَبْرَاءُ [Zebrā'] [صَحْرَاءُ] [ṣaḥrā'] vezninde) Teymā' kurbünde bir buk'a adıdır. Ve Aḥnef b. Qays'ın cāriyesi ismidir ki be-gāyet salīta idi.

زَبْرَانُ [Zeberān] (feteḥātla) Cend kazāsında bir karye adıdır; fukahādan Zeyd b. 'Abdullāh oradandır.

زَبَارُ بْنُ مَيْسُورٍ [Zebār b. Meysūr] (zā'nın fet-hiyle) ve

الزَّبَيْرُ بْنُ الْعَوَامِ [ez-Zubeyr b. el-'Avvām] (musaggar bünyesiyle) ve

زُبَيْرُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ [Zubeyr b. 'Abdullāh] ve

زُبَيْرُ بْنُ عُيَيْدَةَ [Zubeyr b. 'Ubeydet] ve

زُبَيْرُ بْنُ أَبِي هَالَةَ [Zubeyr b. Ebī Hālet] Sahābelerdir, mādde-i mezküreden me'hūzdurlar.

الزَّبِيرُ [ez-zebīr] (emīr) [emīr] vezninde) Dāhiye ve mihnete denir. Ve bir dağın ismidir ki Hak celle ve 'alā onun üzerinde Hazret-i Mūsā'yı şeref-yāb-ı 'izz-i teklīm eyledi. Ve

زَبِيرٌ [zebīr] Siyāh çamura denir, حَمَاءَةٌ [ḥam'et] ma'nāsından. Ve Zebīr b. 'Abdullāh şu'arādandır ve ceddinin ismi dahi Zebīr'dir. Pederi 'Abdullāh şol kim-sedir ki 'Abdullāh b. ez-Zubeyr hazretle-rine me'mūl zımında vürūd edip nā'il-i nevāle-i me'mūl olmamakla لَعَنَ اللَّهُ نَاقَةَ حَمَلْتَنِي إِلَيْكَ demekle 'Abdullāh cevābında إِنَّ اللَّهَ لَعَنَ النَّاقَةَ وَرَأَيْتَهَا dediler ki وَرَأَيْتَهَا tak-dirindedir, iktifā' kabīlindedir. Ve

زَبِيرٌ [Zebīr] Şa'lebe kurbünde bir mevzi' adıdır. Ve

زَبِيرٌ [zebīr] مَزْبُورٌ [mezbūr] ma'nāsınadır ki mektüb demektir. Ve 'Abdurrahmān b. ez-

Zebīr b. Bātī ashābdandır.

الزَّبِيرَتَانِ [ez-Zebīretān] (zā'nın fethiyle) Tuḥayye kabīlesine mahsūs iki suyun adıdır.

زَوْبَرٌ [Zevber] (جَوْهَرٌ [cevhər] vezninde) Muṭayr b. el-Eşyem nām kimsenin ve Cu-mayḥ ile mülakkab Munḳiz b. eṭ-Ṭammāḥ nām kimsenin ve karındaşı 'Urfuṭa'nın fe-resleri ismidir. Ve

زَوْبَرٌ [zevber] ve

زَبَرٌ [zeber] fethateynle ve

زَوْبَوْرٌ [zebevber] (صَنْوَبِرٌ [ṣanevber] veznin-de) Hep ve götürü ma'nāsınadır; yukālu: أَخَذَهُ بَزْوَبْرِهِ وَزَبْرَهُ وَزَبْوَبْرَهُ أَيُّ أَجْمَعَ Bu iki ma'nā dahi رَجَعَ بَزْوَبْرَهُ بِالْفَتْحِ إِذَا لَمْ يُصَبِّ سَيْتًا ma'nāsından münşac'ibdir ki gūyā tüyleri tutamıyla almış gibidir ve ikincide gūyā ki eline işe yaramaz bir tutam tüyden gayrı nesne geç-medi demek olur. Ve

زَوْبَرٌ [zevber] (جَوْهَرٌ [cevhər] vezninde) ve

زُؤُبُرٌ [zu'bur] (كُنْفُزٌ [ḳunfuẓ] vezninde) زَبِيرٌ [zi'bir] ma'nāsınadır ki mü'ellife göre esvāb pürüzüdür.

الْإِزْبَارُ [el-izbār] (hemzenin kesriy-le) Bir adam 'azīmü'l-heykel olmak ma'nāsınadır; yağrınısı tüylü arslan gibi; yukālu: أَزْبَرُ الرَّجُلُ إِذَا عَظَّمَ جِسْمَهُ Ve dilir ve bahādır olmak ma'nāsınadır, arslan gibi; yukālu: أَزْبَرُ الرَّجُلُ إِذَا شَجَعَ

الْإِزْبَارُ [el-izbi'rār] (إِسْبِطْرَارٌ [isbiṭrār] vez-ninde) Köpek silkinip tüylerini kabartmak ma'nāsınadır; yukālu: إِزْبَارُ الْكَلْبِ إِذَا تَنَفَّسَ Şa'r-ı mezkūr ma'nāsından me'hūzdur. Ve tüyler ve kıllar diklenip kabarmak ma'nāsınadır; yukālu: إِزْبَارُ الشَّعْرِ إِذَا انْتَفَشَ Ve ot ve gövdede tüy bitmek ma'nāsınadır;

yukālu: يُرْبَاؤُ النَّبْتُ وَالْوَبْرُ إِذَا نَبَتَا Ve bir kimseye şer-gir olmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: يُرْبَاؤُ الرَّجُلُ إِذَا تَهَيَّأَ لِلشَّرِّ

الرَّزْوَبْرَةُ [ez-zevberet] [dahrecet] [dahrecet] vezninde) Cāme pürüzlenmek ma'nāzınadır; yukālu: رَزْوَبْرُ الثَّوْبِ إِذَا صَارَ لَهُ زَبْرٌ

الرَّمْزُوبِرُ [el-muzevbir] (ism-i fā'il bünyesiy- le) ve

الرَّمْزُوبِرُ [el-muzeybir] (vāv'ı yā'ya ibdalle) Pürüzlenmiş cāmeye denir.

أَبُو زَبْرٍ [Ebū Zabr] [šabr] [šabr] vezninde) Tevābî-i tābî'ından 'Abdullāh b. el-'Alā' lakabıdır. Ve Hārişe ve Hişn ibnā Kağan b. Zābir sahabilerdir. Ve Muḥammed b. Ziyād b. Zebbār ez-Zebbārī šeddād [šeddād] vezninde ehl-i ahbārdandır ki eş'ār-ı kesire rivāyet eylemiştir.

[ز ب ت ر]

الرَّزْبَنْتَرُ [ez-zebenter] (tā-yı fevkiyye ile غَضَنْفَرُ [gādanfer] vezninde) Bodur, kūtāh-kad kişiye denir. Ve cüce ta'bîr olunan pek kısacık adama denir. Ve āfet ve dāhiyye denir.

الرَّزْبَنْتَرِي [ez-zebenterā] [kaba'serā] [kaba'serā] vezninde) Bu dahi dāhiyye denir.

الرَّزْبَنْتَرُ [et-tezebtur] [tedaḥruc] [tedaḥruc] vezninde) Tekebbürlük eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: مَرَّ رَزْبَنْتَرٌ عَلَيْنَا أَيُّ مُتَكَبِّرًا

[ز ب ط ر]

زِبَطْرَةٌ [Zibatret] (zā'nın kesriyle قِمَطْرَةٌ [qimatret] vezninde) Malatya ile Sumeysāt beyninde bir belde adıdır; bāniyesi olan Zibatre bint Rūm b. el-Yağan b. Sām b. Nūḥ 'aleyhi's-selām ile müsemmādır, hālen bu ismle ma'rūftur.

[ز ب ع ر]

الرَّزْبَعْرَى [ez-ziba'fā] (zā'nın kesri ve bā'nın fethi ve kasr ile) Bed-hūy adama denir; yukālu: رَجُلٌ زَبْعْرَى أَي السَّيِّءُ الخُلُقِ Ve vücūdu yoğun adama denir; yukālu: رَجُلٌ زَبْعْرَى أَي غَلِيظٌ Mü'ennesinde زَبْعْرَاءُ [ziba'fāt] denir hā'yla. Ve

زَبْعْرَى [ziba'fā] Yüzünün ve kaşlarının ve sakalının kılları gür ve firāvān olan kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ زَبْعْرَى أَي الكَثِيرُ شَعْرٌ وَجْهَهُ وَحَاجِبَيْهِ وَلِحْيَتَيْهِ Ve Hiçāz'a mahsūs bir şecerin adıdır. Ve timsāh dedikleri su cānverinin dışısına denir. 'Alā-kavlin bir gūne dābbeye denir ki boynuzuyla fili alıp götürür, kütüb-i cogrāfiyyede gergedan dedikleri cānver-i Hindī ile müfesserdir Ve

زَبْعْرَى [Ziba'fā] Şu'arā-yı 'Arabdan 'Abdullah el-Ḳureşī pederinin ismidir.

الرَّزْبَعْرَاءُ [ez-ziba'fāt] (hā'yla) زَبْعْرَى [ziba'fā] mü'ennesidir. Ve galīz olup kılları ve tüyleri gür olan kulağa vasf olur; yukālu: أُذُنٌ زَبْعْرَاءُ أَي غَلِيظَةٌ كَثِيرَةُ الشَّعْرِ

زَبْعَرُ [zeb'ar] [ca'fer] [ca'fer] vezninde) ve

زَبْعَرُ [zib'ar] [dirhem] [dirhem] vezninde) Bir nev' hoş-bü nebāt adıdır. Ve

زَبْعَرُ [zeb'ar] [ca'fer] [ca'fer] vezninde ve

زَبْعَرِيٌّ [zeb'ariyy] [ca'feriyy] [ca'feriyy] vezninde) مَرْوُ [merv] dedikleri nebāt-ı ma'rūftan bir nev'in ismidir ki merv-i mähüz dedikleri olacaktır.

الرَّزْبَعْرِيٌّ [ez-ziba'riyy] [hiraqliyy] [hiraqliyy] vezninde) Bir nev' oka denir ki galīz nev'i olacaktır.

[ز ب غ ر]

الرَّزْبَغَرُ [ez-zibgar] (ğayn-ı mu'ceme ile دَرْهَمٌ

[dirhem] vezninde) زَبْعُرُ [zib'ar] lafzında lügattır, yāhūd savāb olan ihmāledir.

ز ج ر

الرُّجُزُ [ez-zecr] [فَجْرُ] [fecr] vezninde) Men' ve nehy eylemek ma'nāsındır; yukālu: زَجْرُهُ زَجْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا مَنَعَهُ وَنَهَاهُ Mü'ellifin *Başā'ir*'de beyānına göre زَجْرُ [zecr] savt ve āvāz ile tard eylemeye mevzū'dur ve gāh olur ki yalnızca tard ma'nāsında ve ba'zen āzār ve sayhada isti'māl olunur. İntehā. Ve

زَجْرُ [zecr] Köpek kısmını āzār ile kovmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: زَجْرُ الْكَلْبِ وَبِالْكَلْبِ إِذَا نَهَيْتَهُ Ve kuş ile tefe'ül edip fālî bed gelmekle kuşu haykırıp sürmek ma'nāsındır ve bu 'an-karīb zikr olunacak عِيَافَةٌ [iyāfet]ten başkadır; gerçi bu da o cümledendir; yukālu: زَجْرَ الطَّائِرِ إِذَا تَفَالَّ بِهِ فَتَطْيِرُهُ فَتَطْيِرُهُ فَتَطْيِرُهُ

Ma'lūm ola ki eclāf-ı 'Arab töresindedir ki şer' de vārid olmayan ba'zı eşyā' ve ahvālle tefe'ül ve tatayyur ederler. عِرَافَةٌ [irāfet] ve كِهَانَةٌ [kehānet] dahi onlara mahsüstür, kezālik زَجْرُ [zecr] ve عِيَافَةٌ [iyāfet] ve طَيْرَةٌ [tīret] 'indlerinde emri mu'tenādır. Bu üç vaz' vāhiddir, nev'leri muhtelifdir: عِرَافَةٌ [irāfet] ba'zı berrāk nesnelere ve su ile kadehe ve kurs-ı āftāba ve cirm-i billūra nazar ederler ve zu'mlerince ondan cinnileri görüp mugayyebāttan haber alırlar. Hālen mashara-i şeyātīn olan nisvānın Ayasofya hareminde bir kuyuya nazar eylemeleri dahi o cümledendir. Hakikati şa'bede-i kayyīmīn-i cāmī'dendir, para tuzağıdır. Ve كِهَانَةٌ [kehānet] birkaç gūnedir. Ez-cümle meselā yedi dāne taş alıp ve her birine nişānlar ederler ve her birine esāmī vaz' ederler. Ba'dehu avucu

içre tahrik ederler ve ba'zı kelimāt söylerler ve avucunu açıp o taşların vaz'ından ve şeklinden hayr ve şerre hükm ederler ve bu san'ata طَرَقُ [tarq] dahi derler. Ve

زَجْرُ [zecr] ve عِيَافَةٌ [iyāfet] reftār ve hoş-āvāz murgān ile ba'zı havādisin vukū'una istidlāl eylemekten 'ibārettir. Meselā sefere veyā şikāra çıksalar eğer vahşī sağ taraftan gelirse tefe'ül ve soldan gelirse teşe'üm ederler. Ve āvāz-ı kelāg ikişer olsa şūm ve üçer olsa mes'ūd 'add ederler, حَيْرٌ [hayr] ve شَرٌّ [şerr] kelimelerinin hurūfları 'adedine itibār ederler. Ve kelāg dıraht-ı sebz üzere konsa hayr ve 'ārī üzere konsa şerr ve kerīh 'add ederler.

Mü'ellifin misāl-i mezbūrdan murādı meselā karga bir yere konmak sadedinde iken onun vech-i mezkūr üzere konacağı mahallere ve konuktan sonra ötmesine bi't-tefe'ül muntazır olurlar. Eğer zu'mlerince vech-i mübārek üzere olursa safā-yāb olup ve eğer gayr-i marzī olur ise infi'allerinden āzār ile yāhūd taş ile uçurup tard eylediklerine mebnīdir ve 'an-karīb عِيَافَةٌ [iyāfet] ve تَكْهُنٌ [tekehun] ile tefsīri bundan başkadır. İntehā. Ve

زَجْرُ [zecr] Davarı durmayıp yürüsün diye āzār ile haykırıp sürmek ma'nāsındır; meselā beygire deh ve eşeğe çü demek gibi; yukālu: زَجْرَ الْبُعَيْرِ إِذَا سَافَهُ يَعْغِي حَتَّى يَلْمُطَ Ve nāka karnında olan dölünü bırakmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: زَجْرَتِ النَّاقَةِ بِمَا فِي بَطْنِهَا إِذَا رَمَتْ بِهِ Ve

زَجْرُ [zecr] عِيَافَةٌ [iyāfet] ma'nāsındır ki kuşu uçurmakla yāhūd ötmekle tefe'ül ve teşe'üm eylemekten 'ibārettir, niteki beyān olundu; yukālu: فَلَانَ يَزْجُرُ الطَّيْرُ أَيُّ أَصْلُهُ أَنْ يَزْمِيَ الطَّيْرُ بِحَصَاةٍ كَالِةِ فِي 'L-ESĀSِ يَعْأُهَا

أَوْ يَصِيحُ بِهِ فَإِنْ وَلَاهَ فِي طَيْرَانِهِ مَيَامِنَهُ تَمَّالٌ بِهِ وَإِنْ وَلَاهَ
مَيَاسِرَهُ تَطَّيَّرَ مِنْهُ Ve

رُجُرُ [zercr] Kāhinlik eylemek ma'nāsına müsta'meldir ki zu'münce cinleri da'vet ve onların ihbārıyla mugayyebāttan haber vermektir, bakıcılık ta'bīr olunur; zamān-ı sa'adetten evvel var idi; yukālu: فَلَانٌ يَزُجُرُ أَي يَتَكَهَّرُ Ve

رُجُورُ [zercr] Bir nev' büyük balığın adıdır; bunda fethateynle de lügattir. Cem'î رُجُورُ [zucūr] gelir. Müfredātın beyānına göre bu köpek balığı dedikleridir.

الرُّجُورُ [el-izdicār] Fi'l-asl ifti'āl vezninde müte'addī ve mutāvi' olur, men' ve nehy eylemek ve men'î kabūl eylemek ma'nalarına; yukālu: وَارْدُجُرَهُ فَارْدُجَرَ أَي مَنَعَهُ فَامْتَنَعَ Ve رُجُرُ [zercr] gibi kuş ile tefe'ül edip fālī nā-hoş gelmekle kuşu tard eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِرْدَجَرَ الطَّيْرَ بِمَعْنَى جَرَهُ

الرُّجُورُ [el-inzicār] [inficāl] vezninde) Bu dahi mutāvi'dir; yukālu: وَجَرَهُ فَانْرَجَرَ

الرُّجُورُ [el-ezcer] [ahmer] vezninde) Şol deveye denir ki bir 'illetten yāhūd yağırlıktan omurga kemiklerinde kesintilik ve şikestelik ola; yukālu: بَعِيرٌ أَرْجُرُ إِذَا كَانَ فِي فَقَارِهِ انْحِرَالٌ مِنْ دَاءٍ أَوْ دَبِيرٍ

الرُّجُورُ [ez-zācir] [zercr]den ism-i fā'ildir, māni' ve tārid ve sā'ik ma'nālarıdır ve minhu kavluhu ta'ālā: أَي ﴿فَالرُّجُورَاتُ رُجُرَا﴾ أَي الْمَلَائِكَةُ تَرْجُرُ السَّحَابَ أَي تَسُوقُهُ سَوْقًا

الرُّجُورُ [ez-zecūr] [şabūr] vezninde) Şol nākaya itlāk olunur ki doğurduğu köşeğine nazar eyledikte köşeği olduğunu hiss ve idrāk edip istişmām eyledikte inkār eli emzirmekten imtinā' eder ola ki köşeği emmekten men' eder; yukālu: نَاقَةٌ رُجُورٌ إِذَا كَانَتْ تُعْرِفُ وَلَدَهَا بِعَيْنِهَا وَتُنْكِرُ بِأَنْفِهَا

nākaya itlāk olunur ki zecr ve āzār olunmadıkça süt vermez ola; yukālu: نَاقَةٌ رُجُورٌ إِذَا كَانَتْ لَا تَدِيرُ حَتَّى تَرْجُرَ Ve şol nākaya itlāk olunur ki veledinden gayrıya yakıldıkta ona rām olmayıp yaklaştıkta istişmām edip tard ve def' eder ola; yukālu: نَاقَةٌ رُجُورٌ أَي عَلُوقٌ

زح ر

الرُّحَيْرُ [ez-zaḥīr] (zā'nın fethi ve ḥā-yı mühmelenin kesriyle) ve

الرُّحَارُ [ez-zuḥār] (zā'nın zammıyla) ve

الرُّحَارَةُ [ez-zuḥāret] (hā'yı) Seslenmek ma'nāsınadır; yukālu: زَحَرَ الشَّيْءُ زَحِيرًا وَزَحَارًا وَزَحَرَ الشَّيْءُ زَحِيرًا وَزَحَارَةً مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ وَالثَّانِي إِذَا صَاتَ Şārihin beyānına göre bunlar bu ma'nādā ve ma'anī-i ātiyede ism olurlar. İntehā. Ve

رَحِيرُ [zaḥīr] ve

رُحَارُ [zuḥār] ve

رُحَارَةٌ [zuḥāret] İnilti ve sıkıntı ile soluk almak ma'nāsınadır ki ıkıntı ta'bīr olunur, doğururken ve tiryākī çeledi def-i tabi' ederken sıkıntı ile soluk aldıkları gibi; yukālu: زَحَرَتِ الْمَرْأَةُ عِنْدَ الْوِلَادَةِ إِذَا تَنَفَّسَتْ بِأَيْنٍ وَاضْطِرَابٍ Ve

رَحِيرُ [zaḥīr] İshāl nev'inden bir 'illet isimdir ki şiddet üzere bağırsak sırtısı ve göbek buruntusu ile 'arız olup içi geçip ve karnı bükülüp müsterāha varınca kan gelir olur, Türkîde iç ağrısı ta'bīr olunur, burüdet-i ahlātın semmiyyeti bā'is olur; yukālu: رَجُلٌ مَرْحُورٌ بِهِ رَحِيرٌ وَهُوَ اسْتِطْلَاقُ الْبَطْنِ Ve بِشِدَّةٍ وَتَقَطِيعِ فِي الْبَطْنِ يُمَشِّي دَمًا

رَحِيرُ [zaḥīr] ve

رُحَارُ [zuḥār] Bu ma'nādā masdar olur; yukālu: زَحَرَ الرَّجُلُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا اسْتَكَى Ve doğurmak ma'nāsına müsta'meldir, lüzūmiyyet 'alākasıyla;

yukālu: بِهٖ اِذَا وَلَدْتُهُ Ve

زُحَارٌ [zuḥār] (غُرَابٌ [gūrāb] vezninde) Deve kısmına mahsūs bir ʿillet adıdır.

التَّزْحُرُ [et-tezahḥur] (تَفْعُلٌ [tefaʿul] vezninde) ve

التَّزْحِيرُ [et-tezhīr] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bunlar da زَحِيرٌ [zaḥīr] ʿilletine uğramak maʿnāsınadır; yukālu: تَزْحَرُ الرَّجُلُ وَزَحَرَ تَزْحِيرًا yukālu: إِذَا صَارَ مَزْحُورًا Ve

تَزْحُرُ [tezahḥur] Doğurmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: تَزْحَرْتُ عَنْهُ أُمُّهُ إِذَا وَلَدْتُهُ Ve

تَزْحِيرٌ [tezhīr] İsm olarak müstaʿmeldir, beyne'l-Arab ona denir ki nāka kısmının baʿde'n-nitāc bir aya varınca aralıkta veledi helāk oldukta paçavradan bir kundak yapıp o nākanın fercinden rahimine doğru idhāl ve nākanın burnu mesdūd olarak bir gece o kundak ferci içre kaldıktan sonra ihrāc ve o hılâlde bir gayrı nākanın veledini hāzır eylemeleriyle kendisine gösterdikte “henüz doğurdum, kendi veledimdir” zannıyla süret-i meyl ü hanīn göstermeğin burnunu çözüp o vechle o yavru kendisine ve kendi yavruya yakılmakla sütünü çekmeyip idrār eder. Ve **تَزْحِيرٌ** [tezhīr] bu maʿnāda masdar olur ki vech-i mezkūr üzere ona تَزْحِيرٌ [tezhīr] ile ʿamel kılmak maʿnāsına; tekūlu: زَحَرْتُ النَّاقَةَ تَزْحِيرًا إِذَا عَمِلْتَ لَهَا التَّزْحِيرَ

زَحْرٌ [Zaḥr] (بَحْرٌ [baḥr] vezninde) Esāmīdendir: Zaḥr b. Kays ve Zaḥr b. Ḥuşayn el-Ḥasan muhaddislerdir.

الزُّحْرُ [ez-zuḥar] (زُفْرٌ [zufer] vezninde) ve **الزُّحْرَانُ** [ez-zaḥrān] (سَكْرَانٌ [sekrān] vezninde) Bahīl ve nākese itlāk olunur, زَحِيرٌ [zaḥīr] ve dacretle itā eder olduğu için;

yukālu: رَجُلٌ زَحْرٌ وَزَحْرَانٌ أَيُّ بَحِيلٍ

الْمَزْحُورُ [el-mezḥūr] زَحِيرٌ [zaḥīr] ʿilletine mübtelā adama denir; yukālu: زَحَرَ الرَّجُلُ عَلَى الْمَجْهُولِ فَهُوَ مَزْحُورٌ

الْمُزَاهِرَةُ [el-muzāḥaret] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Muʿādāt ve muḥāsama maʿnāsınadır, dacretle münāfeseyi müstelzim olduğu için; yukālu: زَاخَرَ فَلَانًا إِذَا عَادَاهُ

الزُّحْرُ [ez-zaḥr] (نَحْرٌ [naḥr] vezninde) Bir adamın başını yarmak maʿnāsınadır; yukālu: زَحَرَهُ بِالرُّمْحِ زَحْرًا إِذَا شَجَّهَ بِهِ Ve bahīl kimse suʿāl-i matlūbu istiskāl eylemek maʿnāsınadır ki زَحِيرٌ [zaḥīr]-i mezkūrdan mutasarrıftır; yukālu: زَحَرَ الْبَحِيلُ إِذَا سَبَلَ فَاسْتَفْتَلَ السُّوَالِ

ازح م را

الزُّحْمَرَةُ [ez-zaḥmeret] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Meşki doldurmak maʿnāsınadır; yukālu: زَحَمَرَ الْقُوْبَةَ إِذَا مَلَأَهَا

ازخ را

الزُّحْرُ [ez-zaḥr] (zā'nın fethi ve ḥā-yı muʿcemenin sükūnuyla) ve

الزُّحُورُ [ez-zuḥūr] (ظُهُورٌ [zuhūr] vezninde) Deryānın suyu vefret bulmakla taşkın olmak maʿnāsınadır; yukālu: زَحَرَ الْبَحْرُ زَحْرًا وَزَحُورًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا طَمًا وَتَمَلَأَ Ve **دَحْرَجَةٌ** [dahrecet] Yukālu: زَحَرَ الْوَادِي إِذَا مَدَّ جَدًّا وَارْتَفَعَ Ve doldurmak maʿnāsınadır; yukālu: زَحَرَ الشَّيْءَ زَحْرًا Ve ʿasker nefīr yāhūd cenk için deryā gibi cūş u hurūş eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: زَحَرَ الْقَوْمُ إِذَا جَاشُوا لِتَغْيِيرِ Ve tencere kaynamak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: زَحَرْتُ الْقِدْرُ إِذَا جَاشَتْ Ve nebāt boylanıp uzamak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: زَحَرَ النَّبَاتُ إِذَا طَالَ Ve bir adam medār-ı fahr olacak nesnesiyle fahr ve mübāhat

eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: فَلَانٌ عَوْفُهُ زَاخِرٌ أَيْ كَرِيمٌ يَنْبِيءُ Ve bir adamı şevk ve cünbüşle tarab-nāk eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: إِذَا أَطْرَبَهُ زَخَرُ الرَّجُلِ إِذَا أَطْرَبَهُ Ve çayır davarı tavlandırıp hüsn ve kıyāfet vermek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: زَخَرُ الْعُشْبِ الْمَالِ إِذَا سَمَّنَهُ وَزَيَّنَهُ Ve un ve kepek makülesini rüzgāra savurmak ma'nāsınadır; yukālu: زَخَرُ الدَّقِّ إِذَا أَذْرَاهُ فِي الرِّيحِ

التَّزْحُرُ [et-tezahhur] [تَفْعُلٌ] [tefa'ul] vezninde) Bu dahi çay ve deniz taşkın olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَزَحَّرَ الْبَحْرُ وَالْوَادِي بِمَعْنَى زَخَرَ

التَّزْحُورُ [et-tezahvur] [تَدَخْرُجُ] [tedahruc] vezninde) Bu dahi fahr ve mübāhāt eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَزَحَّورَ الرَّجُلُ إِذَا فَخَرَ فَخَرَهُ

الْمُزَاهَرَةُ [el-muzāharet] [مُفَاخَرَةٌ] [mufāharet] vezninde ve mürādifidir, bāb-ı mübālagada isti'māl olunur; yukālu: زَاخَرَهُ فَزَخَرَهُ إِذَا فَاخَرَهُ فَفَخَرَهُ أَيْ فَعَلَبَهُ فِي الْفَخْرِ

الزَّخْوَرُ [ez-zahver] [جَعْفَرِيٌّ] [ca'fer] vezninde) ve

الزَّخْوَرِيٌّ [ez-zahveriyy] [جَعْفَرِيٌّ] [ca'feriyy] vezninde) ve

الزَّخَارِيٌّ [ez-zuhāriyy] [عُرَابِيٌّ] [gurābiyy] vezninde) Tamām-ı neşv ü nemā ve tāb u tarāvet bulup etrāfına sarılıp sarmaşmış nebāta vasf olur; yukālu: نَبَاتٌ زَخَوْرٌ وَزَخَوْرِيٌّ أَخَذَ الثِّبَاتَ وَزَخَارِيٌّ أَيْ تَامَ رِيَانٌ مُلْتَفٌّ زُخَارِيَّةٌ أَيْ زَهْرُهُ وَنَصَارَتُهُ

الزَّاخِرُ [ez-zāhir] (ism-i fā'ildir) Taşkın denize vasf olur; yukālu: بَحْرٌ زَاخِرٌ أَيْ طَامٌ فَلَانٌ بَحْرٌ زَاخِرٌ وَبَدَرَ زَاهَرٌ Ve şeref-i 'ālī ve şān-ı müte'ālī ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: فَلَانٌ لَهُ شَرَفٌ زَاخِرٌ أَيْ غَالٍ Ve şādān ve tarab-nāk adama itlāk

olunur; yukālu: فَلَانٌ عَوْفُهُ زَاخِرٌ جَذْلَانٌ وَرَجُلٌ زَاخِرٌ جَذْلَانٌ عَوْفُهُ زَاخِرٌ أَيْ كَرِيمٌ يَنْبِيءُ

الزُّخْرِيٌّ [ez-zuhriyy] [كُرْدِيٌّ] [kurdiyy] vezninde) Pek uzun olan şey'e denir; yukālu: شَيْءٌ زُخْرِيٌّ أَيْ طَوِيلٌ

الزُّخْوَرِيٌّ [ez-zahveriyy] [جَهْوَرِيٌّ] [cehveriyy] vezninde) Nebāt-ı tām u mülteffe itlāk olunur ki zikr olundu. Ve nahvet ve tekebbürü mutazammın olan kelāma itlāk olunur; yukālu: كَلَامٌ زُخْوَرِيٌّ إِذَا كَانَ فِيهِ تَكَبُّرٌ

[ز خ ب ر]

زَخْبَرُ [Zahber] [جَعْفَرِيٌّ] [ca'fer] vezninde) Bir recül adıdır.

[ز د ر]

الْإِزْدَارُ [el-izdār] (hemzenin kesriyle) إِضْدَارٌ [işdār] lafzında lügattır; yukālu: أَزْدَرَهُ لُغَةً فِي أَضْدَرَهُ وَقُرِيَ قَوْلُهُ تَعَالَى "يَوْمَئِذٍ يُزْدِرُ النَّاسُ أَشْتَاتًا"

الْأَزْدَرَانُ [el-ezderān] (tesniye bünyesiyle) İki omuza itlāk olunur; yukālu: جَاءَ يُحْرِكُ أَزْدَرِيَّةً أَيْ مُكْنِيَّةً

[ز ر ر]

الزِّرُّ [ez-zirr] (zā'nın kesri ve rā'nın teşdidıyla) Düğmeye denir ki esvābın yeninde ve yakasında olur. Cem'i أَزْرَارٌ [ezrār] ve زُرُورٌ [zurūr] gelir. Ve

زُرُّ [zirr] Yüreğin altında olan hurde kemiğe itlāk olunur ki yüreğin kıvāmıdır, yarım cevz mikdārındadır. Ve omuz başında olan çukurcağıza itlāk olunur ki bāzūnun vābilesi ya'nī müntehāsı onda dā'ir olur, o dahi nısf-ı cevz kadar kemiktir. Kāle fi'l-*Esās* ضَرْبُهُ فَأَصَابَ زُرَّةً وَهُوَ عَظْمٌ كَأَنَّهُ نِصْفُ جَوْزَةٍ عَضِدٌ وَهُوَ تَدَوَّرُ فِيهِ الْوَابِلَةُ وَهِيَ رَأْسُ الْعَضِدِ Ve o vech kemiğinin نُقْرَةٌ [nuqrat]ta olan düğmecik ta'bīr ettikleri kemikçeğize itlāk olunur, iki taraflı olmakla زُرَّانٌ [zirrān] itlāk ederler. Ve

‘Arab çadırlarının ahşabından bir haşebenin adıdır ki murād çadırın yukarısında ağırşak ta‘bīr olunan küçük ve müdevver tahta olacaktır; يُقَالُ لِضَارِبِ الْجَبَاءِ إِجْعَلَ رَأْسَ أَغْرِشَاكَ تَابَعًا لِحَابِطِهَا وَهُوَ الْمُخَشَّيَةُ الَّتِي فِي أَعْلَاهُ Ve

زُرُّ [zirr] Kılıcın ağzına denir; yukālu: صَرَبَهُ بِزِرِّ السَّيْفِ أَيَّ بِحَدِّهِ Ve

زُرُّ [Zirr] Esāmīdendir: Zirr b. Hübeyş tabī‘ındendir. Ve Zū‘z-Zirreyn Sufyān b. Mulcem yāhūd İbn Mulcec el-Ķirdī lakabıdır. Ve

زُرُّ [zirr] Deve kısmına hüsn-i takdīr ve tīmār ile gereği gibi ri‘āyet ve ihtimām eder olan adama itlāk olunur ki esvāb düğmesi gibi ‘ale‘d-devām muhāfaza ve tīmārından cūdā olmaz; yukālu: إِنَّهُ لَزُرٌّ مِنْ أَزْرَارِ الْإِبِلِ أَيَّ حَسَنُ الرِّعْيَةِ لَهَا هُوَ زُرُّورٌ مَالٍ Ve وَرَزُّهُ أَيَّ عَالِمٌ بِمُضْلِحَتِهِ Ve

زُرُّ [zirr] Bir şey’in kıvāmı ve medār-ı sübütü olan nesneye itlāk olunur; yukālu: Kāle’s-şārih ve fi’l-haberī: ”رَأَى عَلِيٌّ أَبَا ذَرٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا فَقَالَ أَبُو ذَرٍّ لَهُ هَذَا زُرُّ الدِّينِ“ أَيَّ قَوْمُهُ كَالزَّرِّ وَهُوَ الْعُظْمَى الَّذِي تَحْتَ الْقَلْبِ وَهُوَ قَوْمُهُ Ke-mā zukire.

زُرُّ [ez-zerr] (zā’nın fethiyle) Cāmeyi düğmelemek ma‘nāsınadır; yukālu: زُرُّ الْقَمِيصِ زُرًّا Ve sürmek, tard ma‘nāsınadır; yukālu: هُوَ يَزُرُّ الْكُتَابَ بِالسَّيْفِ أَيَّ يَطْرُدُهُ Ve زُرُّهُ بِالرُّمْحِ إِذَا طَعَنَهُ بِهِ Ve زُرُّ الشَّعْرَ إِذَا تَنَفَّهُ Ve ısırmak ma‘nāsınadır; yukālu: إِذَا زُرُّهُ Ve gözü kıpır kısmak ma‘nāsınadır; yukālu: زُرُّ عَيْنَهُ إِذَا ضَيَّقَهَا Ve bir nesneyi biraraya getirip dertop gereği gibi biriktirmek ma‘nāsınadır; yukālu: إِذَا جَمَعَهُ جَمْعًا زُرُّ الشَّيْءِ

Ve esvāb ve emti‘a makūlesinin tozu gitmek için silmek ma‘nāsınadır; yukālu: زُرُّ الْمَتَاعَ إِذَا نَفَضَهُ Ve

زُرُّ [Zerr] Esāmīdendir: A‘lāmdan ‘Abdullāh el-Ĥuvārī ceddinin ismidir. Ve Vāzim b. Zerr ashābdandır. Ve Zerr b. Kermān er-Rāzī sāhib-i zikr ü menkabe-dir. Ve

زُرُّ [zerr] Kezālik masdar olur, bir adamın tecrube sebebiyle ‘akl ve dānişi ziyāde olmak ma‘nāsınadır; yukālu: زُرُّ الرَّجُلُ زُرًّا إِذَا زَادَ عَقْلُهُ Ve bir adam düşmanına ta‘addī eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: زُرُّ فَلَانٌ زُرًّا Ve ba‘de’l-hamākat rüşd ve dirāyet sāhibi olmak ma‘nāsınadır; yukālu: زُرُّ فَلَانٌ إِذَا عَقَلَ بَعْدَ حُمَقٍ

الزَّرِيرُ [ez-zerīr] [emīr] vezninde) Zekī ve reşīd ve sebük-rūh olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ زَرِيرٌ أَيَّ ذَكِيٌّ خَفِيفٌ Ve bir nebāt adıdır ki onunla boya boyanır ve bu Rümīde isperek ve ercifen ve Türkīde alacehre dedikleridir ki sarı boya aksāmındandır. Ve

زَرِيرٌ [zerīr] Masdar olur, göz pek nūrānī olmakla billūr gibi yaldıramak ma‘nāsınadır; yukālu: عَيْنَاهُ تَرِيرَانٍ زَرِيرًا إِذَا تَوَقَّدَتَا وَتَنَوَّرَتَا

الزُّرَّازِرُ [ez-zurāzīr] [ulābit] vezninde) ve

الزُّرَّازِرُ [ez-zerzār] [şersār] vezninde) Bu dahi زَرِيرٌ [zerīr] gibi zekī ve lebīb ve sebük-rūh adama denir.

الزُّرُّورُ [ez-zurzūr] [zunbūr] vezninde) ve

الزُّرُّورُ [ez-zurzūr] [hudhud] vezninde) Sığırcık kuşuna denir ki çekirge kuşu dahi derler. Ve

زُرُّورٌ [zurzūr] Adımı dar olan merkebe

denir; yukālu: حِمَارٌ زُرُورٌ أَيْ صَيِّقٌ Ve devābb ve mevāšīye yarar mesālihi a'lā bilen adama denir, زُرٌّ [zirr] gibi; yukālu: هُوَ زُرُورٌ مَالٍ وَرِزُّهُ أَيْ عَالِمٌ بِمُضَلِّحَتِهِ

الرُّزُزَةُ [ez-zerzeret] [زلزلة] [zelzelet] vezninde) Sığırcık kuşu ötmek ma'nāsınadır; yukālu: زُرَزَرُ الرُّزُورُ إِذَا صَوَّتَ Ve bir adam dā'imā sığırcık kuşu ekl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: زُرَزَرُ الرَّجُلُ إِذَا دَامَ عَلَى أَكْلِ الرُّزُورِ Ve bir mahalde sābit ve pāyidār olmak ma'nāsınadır; yukālu: زُرَزَرٌ بِالْمَكَانِ إِذَا تَبَيَّنَتْ

التَّرْزُزُ [et-tezerzur] [تزلزل] [tezelzul] vezninde) Deprenmek ma'nāsınadır; yukālu: تَرَزَزَ الرَّجُلُ إِذَا تَحَوَّكُ

الرَّزَاةُ [ez-zāret] (rā'nın şeddesiyle) Bir nevc sineğe denir ki gökçül olur, ذُبَابٌ شَعْرَاءُ ma'nāsına.

الرِّزَّةُ [ez-zirret] (zā'nın kesriyle) Isırık yerine denir, أَنْزَرَ الْعَصْفَةَ [eşeru'l-ʿaḫḫat] ma'nāsına. Ve

رِزَّةُ [Zirret] Ashābdan ʿAbbās b. Mirdās'ın feresi ismidir; zā'nın fethiyle de cā'izdir. Bu cihetle ʿAbbās'a Cāhiliyyet'te فَارِسٌ فَارِسُ [Fārisu'z-Zirret] itlāk ederler idi. Ve **رِزَّةُ** [Zirret] Cumayh b. Munķiz'in feresi ismidir.

Cevherī deve kısmı tavlanıp güzellendikte **بِهَازِرَةً** [bihāziret] derler demekle kavli mezburu tashīf-i kabīh ve tahrīf-i şen'îdir, zīrā asl **بِهَازِرَةً** [behāziret]tir ki fa'āliyet veznindedir ve mevzi-i zikri bā-yı muvahhadde faslıdır ki niteki "ب،ه،ز،ر" māddesinde güzerān eyledi. Lākin mü'ellif orada **بُهَزُّرٌ** [buhzur] [كُنْفُزٌ] [kunfuz] vezninde, cem'î **بِهَازِرٌ** [behāzir] olmak üzere sebt eylemiş idi ki cem' hāsız idi ve hā ile cem'iyet ʿucmeye mahsūs olduğu gayr-i setîrdir.

زُرَيْرٌ [Zureyr] [زُبَيْرٌ] [zubeyr] vezninde) Esāmīdendir: ʿAbdullāh b. Zureyr tābi'ndendir.

الرَّزَاوِرَةُ [ez-zerāviret] [أساقفة] [esāḫifet] vezninde) **بَطَارِقَةٌ** [baṭāriḫat]a denir ki **بَطْرِيْقٌ** [biṭriḫ]in cem'îdir. Rūm tā'ifesinin ser-askerine denir, ba'dehu baş papazlarına itlāk olunmuştur ki patrik ta'bīr olunur. Ve **بَطْرِيْقٌ** [biṭriḫ] patrik mu'arrebidir. Ve **رِزَاوِرَةٌ** [zerāviret]in müfredi **رِزْوَارَةٌ** [zirvāret]tir zā'nın kesriyle.

زَرِيرَانٌ [Zerīrān] (zā'nın fethiyle) Bağdād kazāsında bir karye adıdır.

زَرِيرٌ [Zerīr] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) ʿUtārid-i Başrī lakabıdır ki etbā'-ı tābi'ndendir.

الرَّزَارَةُ [ez-zurāret] [شُمَامَةٌ] [şumāmet] vezninde) O şey'e denir ki duvara atıp çaldığında yapışıp kalır ola; şimdiki etler gibi güyā ki duvara düğme olur. Ve

رُزَارَةٌ [Zurāret] Esāmīdendir: Zurāre b. Evfā ve Zurāre b. Cureyy ve Zurāre b. ʿAmr ve Zurāre b. Ḳays b. el-Ḥārīş ve Ebū ʿAmr Zurāre ki bir belde ve kabiley nisbeti yoktur, sahābelerdir. Ve Zurāre b. Yezīd b. ʿAmr ki **بَكَايِيٌّ** [Bekkā'iy] ile mü-lakkabdır, ma'rūftur. Ve

رُزَارَةٌ [Zurāret] Kūfe'de bir mahalle adıdır.

الرَّمَزَارَةُ [el-muzāret] (teşdīd-i rā'yla fi'l-asl **مُفَاعَلَةٌ** [mufā'alet] vezninde) Bir adamı kavrayıp ısırarak ma'nāsınadır, müşāreket için dahi olur; yukālu: رَاةٌ إِذَا عَاَصَهُ

رُزُرٌ [Zurzur] [هُدْهُدٌ] [hudhud] vezninde) Esāmīdendir: Zurzur b. Şuheyb muhaddisīndendir.

[زع را]

الرَّعْرُ [ez-ze'ar] (zā'nın ve ʿayn'ın fethiyle) Gövdenin ve başın kılları kezālik kuşun

tüyleri az ve aralık aralık dağınık ve seyrek olmak ma'nāsınadır; yukālu: زَعْرَ الشَّعْرِ وَالرَّيْشُ زَعْرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا قَلَّ وَتَفَرَّقَ

الرَّعْرُ [ez-ze'ir] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

الْأَزْعَرُ [el-ez'ar] (أَحْمَرٌ [ahmer] vezninde) Ondan vasflardır; yukālu: رَجُلٌ وَطَائِرٌ زَعْرٌ وَأَزْعَرُ أَي الْقَلِيلُ الشَّعْرُ وَالرَّيْشُ وَالْمَتَفَرِّقُهُ Ve nebātı azca ve seyrekçe olan mekāna itlāk olunur; yukālu: مَكَانٌ زَعْرٌ وَأَزْعَرُ أَي الْقَلِيلُ الثَّبَاتِ وَالْمَتَفَرِّقُهُ

الْإِزْعِرَارُ [el-iz'irār] (إِحْمِرَارٌ [ihmirār] vezninde) ve

الْإِزْعِيرَارُ [el-iz'irār] (إِحْمِيرَارٌ [ihmirār] vezninde) Gövdenin ve başın kılları ve kuşun tüyleri pek az ve seyrek seyrek dağınık olmak ma'nāsınadır; mübālagaten farkları ma'lumdur; yukālu: إِزْعَرُ الشَّعْرُ وَالرَّيْشُ وَأَزْعَارًا بِمَعْنَى زَعْرٍ عَلَى الْمُبَالَغَةِ

الرَّيْعَرُ [ez-zey'ar] (صَيْقَلٌ [şaykal] vezninde) Mālî az ya'nî züğürt olan adama itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ رَيْعَرٌ إِذَا كَانَ قَلِيلَ الْمَالِ

الرُّعْرُورُ [ez-zu'rūr] (زُنْبُورٌ [zunbūr] vezninde) Bed-hüy kimseye denir, kalilü'l-hayr olduğu için; yukālu: رَجُلٌ رُعْرُورٌ أَي سَيِّئُ الْخُلُقِ Ve

رُعْرُورٌ [zu'rūr] Alıç ta'bîr olunan dağ yemişinin adıdır.

الرَّزْعَرَاءُ [ez-za'rā'] (حَمْرَاءٌ [hamrā'] vezninde) Şeftali nev'inden tüysüz şeftali ve et şeftali dediklerine denir. Ve bir mevzi' adıdır.

الرَّزْعَارَةُ [ez-ze'arret] (zā'nın fethi ve rā'nın teşdidi ve tahfifiyle) Çetin huyluluk ma'nāsınadır; yukālu: فِيهِ رَعَارَةٌ وَرَعَارَةٌ أَي شَرَّاسَةٌ Şārih der ki bunun da aslı tahfifledir, حَمَارَةٌ [hamāret] gibi, niteki beyān olundu.

الرَّزْعَرُ [ez-za'r] (zā'nın fethi ve 'ayn'ın sükünuyla) Cimāc eylemek ma'nāsınadır;

yukālu: زَعْرَ الْجَارِيَةِ زَعْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا جَامَعَهَا Ve

رَعْرُ [Za'r] Hicāz'da bir mevzi' adıdır.

رُعْرَةٌ [zu'aret] (تُوْدَةٌ [tu'edet] vezninde) Bir kuş adıdır ki dā'imā mez'ūr ya'nî havf-nāk ve muhteriz görülür. Şārihin beyānına göre «ذ،ع،ر» olacaktır ki zāl'ladır, māddesinde zikr olundu.

رَعْوَرٌ [Za'ver] (جَدْوَلٌ [cedvel] vezninde) Bir batn pederinin ismidir.

الرَّتْرَعِيرُ [et-tez'ir] (تَفْعِيلٌ [tef'il] vezninde) Kābiliyyetli eşek sıpasını dişiye çekmek için igrā ile çağırarak ma'nāsınadır; yukālu: زَعْرَ الْجَحْشِ إِذَا دَعَاهُ لِلتَّفَادِ

[ز ع ب ر]

الرَّزْعَبْرِي [ez-za'beriy] (جَعْفَرِيٌّ [ca'feriy] vezninde) Bir nev' oka denir.

[ز ع ف ر]

الرَّزْعَفْرَانُ [ez-za'ferān] (zā'nın ve fā'nın fet-hiyle) Dārū-yı ma'rūf ismidir ki 'avāmm-ı Türkîde safran ta'bîr ederler. Bulunduğu hāneye sām-ı abras dāhil olmaz. Cem'î ze'āfir]dir hazf-ı zevā'id ile.

رَعْفَرَانُ الْحَدِيدِ [za'ferānu'l-ḥadīd] Demirin pāsına itlāk olunur ki murād demir bürādesini bir safhanın üzerinde yayıp ve ıslatıp sararınca nem-nāk yerde terk eyledikten sonra dövüp sararmış eczāsını ahz ve bākīsini yine tarz-ı sâbık üzere nem-nāk yerde terk ve ba'dehu sararmışını ahz ederler. Ammā efdal-i aksāmı husūsan san'at-ı iksirde bürāde-i hadīd rub'u kadar nişadır ile dövüp nem-nāk yerlerde defn ederler. On güne kadar cümlesi za'ferān olur. Ve

رَعْفَرَانٌ [Za'ferān] Havfezān ile mülakkab

Hāriş b. Şerik ve Sulil b. Kays nām kim-selerin feresleri ismidir.

الرَّغْفَرَةُ [ez-za'feret] [دَحْرَجَةٌ] [dahrecet] vez-ninde) Bir nesneyi za'ferānla boyamak ma'nāsınadır; yukālu: رَغْفَرَ الثُّوبَ إِذَا صَبَعَهُ بِالرَّغْفَرَانِ

الرَّغْفَرَانِيَّةُ [ez-Za'ferāniyyet] Hemedān kazāsında bir karye adıdır; İmām Dāreğ utnī şeyhi Kāsim b. 'Abdurrahmān ez-Za'ferānī oradandır. Ve Bağdād kazāsında bir karye adıdır; İmām Şāfi'ī ashābından Hāsan b. Muḥammed b. eş-Şabbāh oradandır ve Bağdād dervāzelerinden Derbu'z-Za'ferānī ona muzāftır.

الرَّمْزَعْفَرُ [el-muza'fer] [مُدْحَرَجٌ] [mudahrec] vezninde) Fālūd ismidir ki murād zerde ta'bīr olunan tatlı ta'āmdır, balla ve piriçle ma'mūl olur; Fārisīde birinc-i şemālī derler. Ve gül-gün arslana itlāk olunur.

[زغ ر]

الرَّزْغَرُ [ez-zağr] (zā'nın fethi ve ğayn-ı mu'cemenin sükūnuyla) Bir nesneyi bi-gayr-i hakkın zor ile gasb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَزَعَرَ الشَّيْءَ رَزْعًا مِّنَ النَّبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا اغْتَضَبَهُ Ve çay ve deniz çoğalıp taşkın olmak ma'nāsınadır; yukālu: رَزَعَرَتْ دَجَلَةُ بِمَعْنَى رَزَحَتْ وَمَدَّتْ رَزَعَرَ الشَّيْءُ إِذَا كَثُرَ مَعَ إِفْرَاطِ

رُزْغَرُ [Zuğar] [زُفَرٌ] [zuffer] vezninde) Bir kabīle pederinin ismidir ki cümle terkeşleri zerrīn kırmızı sahtiyāndan idi. Ve Lūt Peygamber 'alā-nebiyyinā ve 'aleyhi's-selām hazretlerinin duhterleri ismidir. Ve Şām diyārında bir karye ismidir ki merkūme oraya nezil olmakla ismiyle müsem mā olmuştur ve onda bir çeşme

vardır ki 'Aynu Zuğar ile ma'rifuttur; suyunun çekilip kuruması deccāl-ı mel'ūnun hurūcuna 'alāmettir, niteki Temīm ed-Dārī radiyallāhu 'anhu ahbārında mūndericdir, *Meşābih*'te mezkūrdur.

رُزْغَرِيُّ الْوَادِي [zuğriyyu'l-vādī] (zā'nın zam-ıyla) Bir nev' hurmā adıdır.

[زغ ب ر]

الرَّزْغَبِرُ [ez-zağber] [جَعْفَرٌ] [ca'fer] vezninde) Her şey'in mecmū'una denir ki hep ve götürü ta'bīr olunur; yukālu: أَخَذَ الشَّيْءَ بِرَزْغَبِرِهِ Ve

رَزْغَبِرٌ [zağber] [مَرْوٌ] [merv] dedikleri nebātın yufka yapraklı olan nev'ine denir, buna Fārisīde merv-i sefid ve merv-i telh ve Türkīde şile derler. Bunda zā'nın kesriyle de zebān-zeddir.

الرَّزْغَبِيرُ [ez-ziğbir] [زَبْرِيحٌ] [zibric] vezninde) ve

الرَّزْغَبُورُ [ez-zuğbur] [قُنْفُزٌ] [kunfuz] vezninde) رَزْبِيرٌ [zi'bir] lafzında lügattır ki esvāb pürüzüne denir.

الرَّزْغَبِرَةُ [ez-zağberet] [دَحْرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) Cāme pürüzlenmek ma'nāsınadır; yukālu: رَزْعَبِرَ الثُّوبَ إِذَا صَارَ لَهُ رَزْبِيرٌ

الرَّزْغَبُورُ [ez-zuğbūr] [زُنْبُورٌ] [zunbūr] vezninde) Bir nev' yırtıcı cānverin adıdır.

[ز ف ر]

الرَّزْفَرُ [ez-zefr] [حَفْرٌ] [hafr] vezninde) ve

الرَّزْفِيرُ [ez-zefīr] (zā'nın fethiyle) Soluğu uzun uzadı içeri çektikten sonra taşra vermek ma'nāsınadır ki mihnet-zede ve derd-nāk adamın hāletidir, göğüs geçirmek ta'bīr olunur; yukālu: زَفَرَ الرَّجُلُ زَفْرًا وَزَفِيرًا مِّنَ إِبَاهِ شَارِيهِ إِذَا أُخْرِجَ نَفْسُهُ بَعْدَ مَدِّهِ إِبَاهِ bundan ism زَفْرَةٌ [zefret] ve زَفِيرٌ [zefir]dir,

intehā. Ve

زَفْرُ [zefr] Bir nesneyi yüklenip götürmek ma'nāsınadır ki زَفِيرٌ [zefīr]i ya'nī şiddetle soluk almağı müstelzimidir; yukālu: زَفَرَ شَيْئًا إِذَا حَمَلَهُ Ve kuyudan su çekmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: زَفَرَ الْمَاءَ إِذَا اسْتَقَمَى Ve āteş 'alevi güürüldemek ma'nāsına; yukālu: زَفَرَتِ النَّارُ إِذَا سَمِعَ لِتَوَقُّدِهَا صَوْتًا

الْإِزْدِفَارُ [el-izdifār] [ifti'āl] [vezninde] Bu dahi bir nesneyi yüklenip götürmek ma'nāsınadır; yukālu: إِزْدَفَرَ الشَّيْءَ إِذَا اخْتَمَلَهُ

الْمُزْدَفَرُ [el-muzdefer] [muzdecer] [vezninde] ve

الْمُزْفَرُ [el-muzfer] [mukrem] [vezninde] ve

الزَّفْرَةُ [ez-zefret] [temret] [vezninde] İsmilerdir, göğüs geçirmeğe denir; yukālu: رَأَيْتُهُ يَزْفِرُ مُزْدَفَرًا تُكَلِّمُ وَمُزْفَرًا وَزَفَرَتَهَا أَي تَنْسَسَهَا بِشِدَّةٍ Ve mübālagaten göğüs geçiren adama itlāk olunur. Ve

مُزْدَفَرٌ [muzdefer] At kısmının göğüsü içre soluk ihrāc eylediği mevzi'e denir. Ve

زَفْرَةٌ [zefret] Bir şey'in ortasına denir; yukālu: زَفْرَةُ الشَّيْءِ أَي وَسْطُهُ

الزَّفْرُ [ez-zifr] (zā'nın kesriyle) Yüke denir ki götürülür, حِمْلٌ [hıml] ma'nāsına; yukālu: عَلَى ظَهْرِهِ زَفْرٌ أَي حِمْلٌ Ebū 'Alī Bārī' nām kitabında حَمَلَ [hamel] ile zabt eylemiştir ki fethateynledir, kuzu demek olur. Şārih der ki ikisi de sahihtir. Ve

زِفْرٌ [zifr] Kırbaya itlāk olunur, arkada götürüldüğü için. Ve misāfir ve reh-revān takımına itlāk olunur ki yol sāmānıdır. Ve cemā'at-i insāniye denir; yukālu: زَفْرٌ مِنْ أَهْلِ السَّفَرِ يُجَهِّزُونَ أَي جَمَاعَةٌ مِنْهُمْ يُجَهِّزُونَ جِهَارَ الْمُسَافِرِ

الزَّفِيرَةُ [ez-zāfīret] Bu dahi cemā'ate denir.

Ve müretteb 'askere denir. Ve binānın mu'temedün 'aleyhi olan rükn-i kavīsine itlāk olunur. Ve زَافِرَةُ الرَّجُلِ [zāfīretu'r-recul] kişinin 'aşiret ve tebārına itlāk olunur. Bunlar حِمْلٌ [hıml] ma'nāsından münşā'iblerdir. Ve

زَافِرَةٌ [zāfīret] 'Azīmü'l-heykel erkeğe deveye denir. Ve زَافِرَةُ السَّهْمِ [zāfīretu's-sehm] okun yeleğinin altı yancağızına 'alā-kavlin temren tarafından olarak sülüsānından aşağısına denir. Ve bir kavmin seyyid ve ser-gerdesine itlāk olunur, bār-ı mesālihlerine mütehammil olduğu için. Ve yaya itlāk olunur, زَفِيرٌ [zefīr] olduğu için. Cem'i زَوَافِرٌ [zavāfir]dir; yukālu: زَوَافِرُ الْمَجْدِ Ve بِأَيْدِيهِمُ الزَّوَافِرُ أَي الْقِسِيُّ لَهَا زَفِيرٌ [zavāfiru'l-mecd] 'izz ve iclāl ve devletin medār-ı takviyeti olan a'mide ve esbāb ve erkānına itlāk olunur; yukālu: لِمَجْدِهِمْ زَوَافِرٌ أَي أَعْمِدَةٌ وَأَسْبَابُ تَقْوِيَةٍ

الزَّفَرُ [ez-zefer] (fethateynle) Ağaca vurulan desteğe ve pāyendeye itlāk olunur, hāmil olduğu için.

الزُّفْرُ [ez-zufer] [şurad] [vezninde] Arslana itlāk olunur, زَفِيرٌ [zefīr]den me'hūzdur. Ve dilir ve bahādıra itlāk olunur. Ve deryāya ve suyu firāvān çaya itlāk olunur, temevvücle izhār-ı zefīr eylediği için. Ve زَفِيرُ الْمَطِيَّةِ [zefīru'l-'aṭīyye] pek çok vergiden 'ibārettir. Ve dolu ve ağır kırbalar götürür olan adama itlāk olunur. Ve iri cüsseli tüvānā erkeğe deveye itlāk olunur. Ve müretteb alaya ve 'askere itlāk olunur. Ve

زُفْرٌ [Zufer] A'lām-ı 'ulemādan bir cemāatin ismidir. İmām Zufer b. Huzeyl onların birisidir, 'ulūmda mütebahhirlerdir.

الزَّفِيرُ [ez-zefīr] (zā'nın fethiyle) Masdar-

dır, niteki zikr olundu. Ve

زَفِيرٌ [zefir] Āfet ve dāhiyeye itlāk olunur. Ve eşek kısmını āvāzının evveline denir ki idhāldir, niteki āhirine **شَهِيْقٌ** [şehiḳ] denir ki ihrācdır. Kāle'ş-şārih ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿لَهُمْ فِيهَا زَفِيرٌ وَشَهِيْقٌ﴾

الْمَزْفُورُ [el-mezfūr] Şol dābbeye itlāk olunur ki mefāsıl-ı a'zāsının sokuşturmaları ve telāhum ve tevāsulları be-gāyet pek ve kavī ve saht ola; yukālu: **فَرَسٌ وَحِمَارٌ مَزْفُورٌ** إِذَا: **كَانَ تَلَاخُمٌ مَفَاصِلِهِ شَدِيدًا**

الْأَزْفَرُ [el-ezfer] **أَحْمَرٌ** [ahmer] vezninde) İki yanları 'azīm olan ata itlāk olunur, kaburgalarının iri ve büyük olmasından olur. Cem'i **زُفْرٌ** [zufır] gelir zā'nın zammıyla; yukālu: **فَرَسٌ أَزْفَرٌ أَيْ عَظِيمُ الْجَنْبَيْنِ**

[ز ق]

الزَّقْرُ [ez-zaqr] (zā'nın fethi ve kāf'ın sükunuyla) **صَقْرٌ** [şaqır] lafzında lügattır ki çakır doğana denir.

زَقَرٌ [zeqar] (fethateynle) **سَقَرٌ** [seqar] lafzında lügattır ki cehennem esmāsındandır.

[ز ك]

الزَكْرُ [ez-zekr] **سَكْرٌ** [sekr] vezninde) Dol-durmak ma'nāsınadır; yukālu: **زَكَرَ الْإِنَاءُ زَكْرًا** مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا مَلَأَهُ

الزَّكْرُ [et-tezkır] **تَفْعِيلٌ** [tef'ıl] vezninde) **زَكَرٌ** [zekr] ma'nāsınadır; yukālu: **زَكَرَ الْإِنَاءُ بِمَعْنَى** **زَكَرَهُ** Ve çocuk kısmı karın kasık bağlayıp hüsn-i kıyāfetle endāmlanmak ma'nāsına müsta'meldir ve bu **زُكْرَةٌ** [zukret]-i ātiyeden me'hūzdur; yukālu: **زَكَرَ بَطْنُ الصَّبِيِّ إِذَا عَظُمَ** وَحَسُنَتْ حَالُهُ

الزَّكْرُ [et-tezekkur] **تَفْعُلٌ** [tefa'ul] vezninde) Dolmak ma'nāsınadır; yukālu: **زَكَرَ الْإِنَاءُ** **فَزَكَرَ أَي مَلَأَهُ فَتَمَلَأَ** Ve tulumda su ve sā'ir meşrüb birikmek ma'nāsınadır; yukālu:

تَزَكَّرَ الشَّرَابُ إِذَا اجْتَمَعَ يَغْنِي فِي الزُّكْرَةِ **عُرْفَةٌ** [ez-zukret] (zā'nın zammıyla [ğurfet] vezninde) Küçük şarāb ve sirke tulumuna denir, 'avāmm-ı Türkīde sükre ta'bīr ederler.

الزُّكْرِيَّةُ [ez-zekriyyet] **بَكْرِيَّةٌ** [bekriyyet] vezninde) ve

الزُّكْرِيَّةُ [ez-zikriyyet] **فِكْرِيَّةٌ** [fikriyyet] vezninde) Pek kızıl tüylü olan dişi keçiyeye denir ki nev'-i mahsūstur, gūyā ki kızıl tüylü **عَنْزٌ زُكْرِيَّةٌ** [zukret]e mensūbdur; yukālu: **وَزُكْرِيَّةٌ أَي شَدِيدَةُ الْحُمْرَةِ**

زَكَرِيَّاءُ [Zekeriyyā'] (fethateynle ve teşdīd-i yā' ve medd ile) Bir peygamber-i zī-şān ismidir, 'alā-nebiyyinā ve 'aleyhi's-selām.

Ve bunda dört lügat vardır, biri budur ve sānī elif-i maksüre ve sālis **عَرَبِيٌّ** [Arabıyy] vezninde, rābi' yā'nın tahfıfiyledir medd ve kasrda. Ve eğer memdüde ve maksüre ile olursa gayr-i munsarıf olur ve eğer müşedded olursa munsarıf olur. Ve memdüdün tesniyesi **زَكَرِيَّائِ** ve cem'i **زَكَرِيَّائُونَ** gelir. Ve nasb ve cerr hāletlerinde **زَكَرِيَّائِينَ** denir. Ve nisbetinde **زَكَرِيَّائِيٌّ** denir. Ve kaçan nefesine muzāf eylesen **زَكَرِيَّائِي** dersin vāv'sız ve tesniyesinde **زَكَرِيَّائِي** ve cem'inde **زَكَرِيَّائِيٌّ** dersin vāv'ın kesriyle. Ve maksürün tesniyesinde **زَكَرِيَّانٍ** ve hālet-i nasbında **زَكَرِيَّانِينَ** ve cem'inde **زَكَرِيَّانُونَ** dersin. Ve muhaffef olan **زَكَرِيٌّ** dersin vāv'ı tarh ile. Mü'ellif **Başā'ir**'de ism-i a'cemī olup ve qelm vezninde lügat-ı hāmise de olduğunu zikr eylemiştir.

[ز ل ب ر]

زَلْبُورُ [Zelenbūr] **سَمْتَنُورٌ** [seḳanḳūr] vezninde) İblīs-i la'īnin beş nefer evlādından

birisinin ismidir ki dā'imā bir adamın ehl ve 'ayāliyle beynlerini tefrīk ve 'uyüb u nakāyis-i ehl ü 'ayālini irā'et ve izhār-ı melf'anetine sa'fı u gūşış eder: ﴿أَفْتَسْخِذُونَهُ﴾ الْآيَةُ kerīmesinde zürriyyetini zikr olunan evlād-ı hamse ile tefsir ederler.

Şārih der ki evlādının biri **سَبْرٌ** [Sebr]dir, **جَبْرٌ** [cebr] vezninde, dā'imā sübūr ve şakk-ı cüyüb ile emr eder, sāhib-i mesā'ibdir. Ve biri **أَعْوَرٌ** [A'ver]dir, zinā ve fücūr ile emr eder. Ve biri **مَسُوطٌ** [Mesūt]tur, kizb ile emr eder. Ve biri **دَاسِمٌ** [dāsīm]dir, sūk ve paza-ra müstevlīdir.

[ز م ر]

الرَّمَزُ [ez-zemr] [أَمْرٌ] [emr] vezninde) ve

الرَّمِيمُ [ez-zemīr] (zā'nın fethiyle) Kamış ile tegannī eylemek ya'nī ağız ile nāy ve kaval ve düdük ve çığırta ve sūrnā çalmak ma'nāsınadır; yukālu: **رَمَزَ الرَّجُلُ رَمَزًا** Ve **وَرَمِيمًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا عَنَى فِي الْقَصَبِ**

رَمَزٌ [zembr] Kırbayı doldurmak ma'nāsınadır; yukālu: **رَمَزَ الْقِرْبَةَ رَمَزًا إِذَا مَلَأَهَا** Ve bir kelām ve haberi fāş ve şāyi' kılmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: **رَمَزَ** Ve bir kimseyi bir kimse üzere kışkırtıp igrā eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: **رَمَزَ فُلَانًا بِفُلَانٍ إِذَا أَعْرَاهُ**

الرَّتْمِيمُ [et-tezmīr] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) Bu dahi ney çalmak ma'nāsınadır; yukālu: **رَمَزَ الرَّجُلُ بِمَعْنَى رَمَزَ** Ve kırbayı doldurmak ma'nāsınadır; yukālu: **رَمَزَ الْقِرْبَةَ إِذَا مَلَأَهَا**

الرَّزَامِرَةُ [ez-zāmiret] Ney ve düdük çalan 'avrete denir.

الرَّزَمَارُ [ez-zemmār] [شَدَادٌ] [şeddād] vezninde) ve

الرَّزَامِرُ [ez-zāmīr] Ney ve düdük çalan kim-

seye denir, ney-zen ta'bīr olunur ve **رَمَائِرٌ** [zāmīr] lafzı kalilü'l-isti'māldir.

الرَّزَمَارَةُ [ez-zimāret] [كِتَابَةٌ] [kitābet] vezninde) Ney-zenlik san'atına denir.

الرَّمَزَمَارُ [el-mizmār] [مِخْرَابٌ] [mihrāb] vezninde) Çaldıkları nāya ve kavala ve düdüğe denir. Cem'ī **رَمَائِمِيرٌ** [mezāmīr] gelir: **وَرَمَائِمِيرُ دَاوُدَ عَلَيْهِ السَّلَامُ مَا كَانَ يَتَعَنَّى بِهِ مِنَ الرُّبُورِ** Mü'ellifin bundan murādı işbu hadīstir: **Ve fī hadīsi Ebī Mūsā el-Eş'arī radiyallāhu 'anhu: "سَمِعَهُ النَّبِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقْرَأُ فَقَالَ لَقَدْ أَغْطَيْتَ مِزْمَارًا مِنْ مِزْمَائِرِ آلِ دَاوُدَ"** Hazret-i Dāvūd be-gāyet hoş-āvāz sāhib-i nagamāt-ı hātır-nüvāz olmakla Zebūr kırā'at ederken vuhūş u tuyūr bile istimā'ına hāzır ve bīhod mer-tebesinde vālih ve hā'ir olurlar idi. Sāz envā'ından nāy dahi ervāh-ı selīme ve tībā'-ı müstakīmeye be-gāyet mü'essir olmakla te'sir cihetiyle nagme-i renginle kırā'at eyledikleri Zebūr'u ve envā'-ı du'āyı **رَمَائِمِيرٌ** [mezāmīr]le teşbīh edip Ebū Mūsā dahi hoş-āvāz olup Qur'ān-ı kerīm'i tekellüfsüz nagme-i dil-güşā ve makām-ı ferah-fezā ile tilāvet eylediği mesmū'-ı şerīfleri olmakla kırā'at-ı Dāvūd'a temsīl buyurdular.

"Bişnev ez ney çün hikāyet mī-kuned." Envā'-ı sāz ve asvāt-ı mü'essirenden nāyın ihtiyārında olan dakīka evā'il-i **Meşnevī-i şerīf** şerhini mütālā'a eden Mevlevī-siret yārāna kavvāl ve lisān-ı mezbūra āşinā olanlara nākil-i kāl hāl olur. Ve āyet-i merkūmede **آل** kelimesi mukahhamdır, ta'zīmen vāridir. İntehā. Ve **رَمَائِمِيرٌ** [mezāmīr] **مِزْمُورٌ** [mezmūr]un dahi cem'īdir ki o dahi **مِزْمَارٌ** [mizmār] ma'nāsınadır, mezmūrün fih olmak i'tibārıyla.

الزَّمَارَةُ [ez-zemmāret] (جَبَانَةٌ [cebbānet] vezninde) Bu dahi nāya denir, مِزْمَارٌ [mizmār] gibi, gūyā ki kendisi zemr eder. Ve

زَمَارٌ [zemmār] سَاجُورٌ [sācūr] ma'nāsındır ki köpek kısmının boynuna geçirdikleri halta ta'bīr olunan ağaç halkadır. Ve zinākār 'avrete itlāk olunur, zenpāreye ısıklık çaldığı münāsebetiyle. Ve mahbūsun boynuna geçirdikleri lāle ta'bīr olunan demir bendin iki halkası beyninde olan 'amūda itlāk olunur, düdük tarzında olduğu için.

الزِّمَارُ [ez-zimār] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Deveküşü ötmek ma'nāsındır, مِزْمَارٌ [mizmār]dan mutasarrıftır; yukālu: زَمَرَ النَّعَامُ زِمَارًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا صَوَّتَ

الزَّمْرَانُ [ez-zemerān] (fetehtla) Āhū kısmı türküp kaçmak ma'nāsındır; yukālu: زَمَرَ الظَّنْبِيُّ زَمْرَانًا إِذَا نَفَرَ

الزَّمِيرُ [ez-zemir] (كَيْفٌ [ketif] vezninde) Gövdesinde kıllar ve tüyler pek āz olan insān ve hayvāna itlāk olunur, gūyā ki düdük gibi kavlak olur. Mü'ennesi زَمِيرَةٌ [zemi-ret]tir; yukālu: صَبِيٌّ زَمِيرٌ أَي قَلِيلُ الشَّعْرِ وَشَاةٌ Ve زَمِيرَةٌ وَعَنْمٌ زَمِيرَاتٌ

زَمِيرٌ [zemir] Mürū'et ve insāniyyeti pek az olan şahsa itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ زَمِيرٌ Ve hüsn ü cemāl sāhibi adama itlāk olunur, kamış gibi tāb-dār olmak münāsebetiyle.

الزَّمَرُ [ez-zemer] (fethateynle) İnsān ve hayvānın gövdesinde kıl ve tüy azca olmak ma'nāsındır; yukālu: زَمَرَ الرَّجُلُ زَمْرًا مِنْ زَمَرَتِ الشَّعْرِ إِذَا كَانَ قَلِيلَ الشَّعْرِ Ve bir kimse bī-mürū'et olmak ma'nāsındır; yukālu: زَمَرَ الرَّجُلُ إِذَا كَانَ قَلِيلَ الْمُرْوَةِ

الزِّمِيرُ [ez-zimir] (طَمِيرٌ [ṭimirr] vezninde) Saht ve şedīd nesneye denir.

الزَّمِيرُ [ez-zemir] (أَمِيرٌ [emir] vezninde) Bodur kimseye denir; cem'i زِمَارٌ [zimār] gelir zā'nın kesriyle. Ve hüsn ü cemāl sāhibi oğlana denir; yukālu: غُلَامٌ زَمِيرٌ أَي جَمِيلٌ

الزُّومَرُ [ez-zevmer] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) ve

الزَّمُورُ [ez-zemūr] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Bunlar da hūb ve dil-ber oğlana itlāk olunur.

الزَّمْرَةُ [ez-zumret] (zā'nın zammıyla) Gürūh-ı insāniyye denir ki pek çok olmaya, bölük ta'bīr olunur; bir mikdārca savt ve çığıltıları olmak melhūzuna mebnī; tekūlu: جَاءَتْ زُمْرَةٌ مِنَ النَّاسِ أَي فَوْجٌ Ve müteferrik cem'at-i insāniyye itlāk olunur. Cem'i زُمْرٌ [zumer] gelir, صُرْدَةٌ [şurad] vezninde; yukālu: جَاؤُوا زُمْرًا أَي جَمَاعَاتٍ مُتَفَرِّقَةً

الْمُسْتَزْمِرُ [el-mustezmir] (ism-i fā'il bünyesiyle) Münkabız ve mütezellil adama denir ki mukāvemmet ve müvāceheye kudreti olmamakla sinip durur, kılletten ve nāy gibi kasrıktan müteferri'dir; yukālu: رَجُلٌ اسْتَزَمَرَ Kāle fi'l-Esās أَي مُتَفَبِّضٌ مُتَصَاعِزٌ فُلَانٌ عِنْدَ الْهُوَانِ إِذَا صَارَ قَلِيلًا ضَيِّلًا

بَنُو زَمَيْرٍ [Benū Zumeyr] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Bir batndır.

زَيْمَرٌ [Zeymer] (حَيْدَرٌ [ḥayder] vezninde) Bir kişinin 'alemidir. Ve Şemmāḥ nām şā'irin nākası ismidir. Ve Ṭayyib kabilesi cibālinde bir buk'anın adıdır.

زَيْمُرَانٌ [Zeymurān] (صَيْمُرَانٌ [ṣaymurān] vezninde) Bir mevzi'dir.

زَمَّارَةٌ [Zemmārā] (zā'nın fethi ve mīm'in teşdididiyle) Bir mevzi' adıdır.

زَمِيرٌ [zimmir] (سَكَيْتٌ [sikkīt] vezninde) Bir nev' balık adıdır. Şāriḥ der ki sırtında bir yumru dikenli olur ve şikār oldukta

seslenir.

الْإِزْمِيرَارُ [el-izmīrār] [isbiṭrār] [isbiṭrār] vezninde) Şiddet-i gazabdan gözler kızarmak ma'nāsınadır; yukālu: إِزْمَارُّ الرَّجُلُ إِذَا غَضِبَ إِذَا غَضِبَ Ney-zenin ney çalarken hāline kıyas olunmuştur.

[ز م ج ر]

الزَّمَجَرُ [ez-zemcer] [جعفر] [ca'fer] vezninde) İnce ve ufak oka denir.

الزَّمَجَرَةُ [ez-zemceret] (hā'y-la) Nāya ve düdüğe denir, زَمَارَةٌ [zemmāret] ma'nāsına. Cem'i زَمَاجِرُ [zemācīr] ve زَمَاجِيرُ [zemācīr] gelir. Şārihin beyānına göre bu çobanların çaldıkları kaval olacaktır. Ve

زَمَجَرَةٌ [zemceret] Kaval sesine denir; tekūlu: سَمِعْتُ زَمَجَرَةً أَي صَوْتُ الزَّمَجَرَةِ Ve çokça guriv ve feryād ve kavgaya denir; yukālu: مَا هَذِهِ الزَّمَجَرَةُ أَي الصَّبَاخُ وَالصَّحْبُ الكَثِيرُ: Ve mutlakan sese denir; tekūlu: سَمِعْتُ زَمَجَرَةً أَي صَوْتًا زَمَجَرَ الأَسَدُ إِذَا رَدَّدَ زَيْبُهُ

الزَّمَجْرُ [et-tezemcur] [تَدخُرُج] [tedaḥruc] vezninde) Bu dahi زَمَجَرَةٌ [zemceret] ma'nāsınadır; yukālu: تَزَمَجَرَ الأَسَدُ بِمَعْنَى زَمَجَرَ

الزِّمَعْرُ [ez-zimecr] [سِبَطْر] [sibatr] vezninde) Bu dahi sese denir, صَوْتٌ [şavt] ma'nāsına.

الْإِزْمِجْرَارُ [el-izmicrār] [isbiṭrār] [isbiṭrār] vezninde) Pek seslenmek ma'nāsınadır; yukālu: إِزْمَجَرَ الشَّيْءُ إِذَا صَوَّتَ

زِمَجَارُ [Zimcār] [سِنَجَار] [sincār] vezninde) Bir belde adıdır.

[ز م خ ر]

الزَّمَحْرَةُ [ez-zemḥaret] (hā-yı mu'ceme ile دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Ses katı olmak ma'nāsınadır; yukālu: زَمَحَرَ الصَّوْتُ

إِذَا اشْتَدَّ Ve kaplan öykelenip haykırmak ma'nāsınadır; yukālu: زَمَحَرَ التَّمْرُ إِذَا غَضِبَ فَصَاحَ Ve taze nebātın baldırı boğumlanmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا زَمَحَرَ العُشْبُ إِذَا بَرَعَمَ Ve

زَمَحْرَةٌ [zemḥaret] İsm olur, zinā-kār rūsbī 'avrete denir; ses ma'nāsından me'ḥūzdur.

الْإِزْمِجْرَارُ [el-izmiḥrār] [isbiṭrār] [isbiṭrār] vezninde) Bu dahi savt pek katı olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِزْمَحَرَ الصَّوْتُ إِذَا اشْتَدَّ

التَّزْمِجْرُ [et-tezemḥur] [تَدخُرُج] [tedaḥruc] vezninde) İsmidir, kaplanın öykelenip haykırmasına denir. Fi'l-asl masdardır, ba'dehu ism olarak isti'māl olundu; tekūlu: أَذْهَشَنِي تَزْمَحُرُ التَّمْرِ أَي غَضِبُهُ وَصِيَاخُهُ

الزَّمَحْرُ [ez-zemḥar] [جعفر] [ca'fer] vezninde) Nāya ve düdüğe denir, مِزْمَارٌ [mizmār] ma'nāsına. Ve nişān okuna denir, نُشَابٌ [nuşşāb] ma'nāsına, seslendiği mülāhazasıyla. Ve birbirine sarılıp sarmaşmış çokluk ağaçlara denir ki çatıtkı ta'bir olunur, yel dokundukça āvāze verdiği için. Ve içi kavuk taze ve ter şey'e denir, taze nebāt baldırı gibi.

زَمَاجِيرُ [Zemāḥīr] (zā'nın fethiyle) Mısır'da Nīl garbisinde bir karyedir ki Şa'īd-i Ednā nāhiyesindedir.

الزَّمَحْرِي [ez-zemḥariyy] [جعفرِي] [ca'feriyy] vezninde) Uzun şey'e denir. Ve içi kavuk ecvef nesneye denir.

الزَّمَاجِرِي [ez-zemāḥiriyy] (zā'nın fethiyle) Bu dahi ecvef nesneye denir, Fāriside pūç denir.

[ز م خ ش ر]

زَمَحْشَرُ [Zemaḥşer] (şīn-i mu'ceme ile سَفَرْجَلُ [sefercel] vezninde) Ḥārezm ülkesi nevāhisinde bir kasaba adıdır. Bir

a'rābī kasaba-i mezbūreye uğrayıp bir kimseye kasabanın ve vālîsinin isimlerini su'âl eyledikte kasabanın ismi Zemaḥşer ve vālîsinin ismi Reddād olduğunu ihbār eylemekle a'rābī "لَا خَيْرَ فِي شَرِّ وَرَدٍ" di-yerek kasabaya girmeyip semt-i āhere munsarıf oldu. VASF ve şöhreti şems-i nehār-āsā cihān-gīr olan Cārullāh Ebu'l-Kāsim Maḥmūd b. 'Ömer ez-Zemaḥşerī ona mensūbdur. Müşārünileyh medhinde Emīr-i Mekke 'Alī b. 'İsā b. Vehhās el-Ḥasanī inşād eylediği kasīde cümlesinden işbu iki beyt-i dil-pezīr bu mahalle tahrīr olundu:

جَمِيعُ قَوَى الدُّنْيَا سَوَى الْقَرْيَةِ الَّتِي
تَبَوَّأَهَا دَارًا فِدَاءً زَمَحْشَ رَا
وَأَخْرَبَ بَانَ تَزْهَى زَمَحْشَرُ بَامَ رِي
إِذَا عَدَّ فِي أَسَدِ الشَّرَى زَمَخَ الشَّرَى

Müstesnā olan karyeden murād Mekke-i mükerrreme'dir ki ondan mücāvīr olmuş idi. أخر [ehri] kelimesi fi'l-i ta'acceb'dür; شَرَى [Şerā] cebel-i Selmā tarīkinde arslanı kesīr ve şedīd bir mahaldir; زَمَخَ [zemaḥ] kibr ve nahvet ma'nāsınadır. Şarihin beyānı üzere evveli budur:

وَكَمْ لِلْإِمَامِ الْفَرْدِ عِنْدِي مِنْ يَدٍ
وَهَاتِيكَ مِمَّا قَدْ أَطَابَ وَأَكْثَرَ
أَخِي الْعَزْمَةَ الْبَيْضَاءَ وَالْهَيْمَةَ الَّتِي
أَنَافَتْ بِهِ عَلَامَةُ الْعُضْرِ وَالسُّورَا

[ز م ز ر]

الرُّزْمَرَةُ [ez-zemzeret] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) İçine nesne vaz' olunmuş kabı doldurduktan sonra köşeleri dolup yerleşmek için silkip ırgalamak ma'nāsınadır; yukālu: زَمَزَرَ الْوِعَاءَ إِذَا حَوَّكَهُ بَعْدَ الْمَلْءِ لِيَتَأَبَّطَ

الرُّزْمَازِيرُ [ez-zemāzīr] (cem' bünyesiyle ki müfreddir) Buruşuk ve burtaşık ete denir; yukālu: لَحْمُهُ زَمَازِيرُ أَيُّ مُتَقَبِّضٍ

[ز م ر]

الرُّزْمَهْرِيرُ [ez-zemherīr] (زَنْجَبِيلٌ [zencebīl] vezninde) Pek soğuk, şiddet-i berd ma'nāsınadır; yukālu: يَوْمٌ فِيهِ زَمَهْرِيرٌ أَيُّ شِدَّةٌ يَبُذُّ فِيهِ شَدِيدٌ البُزْدُ Şārih der ki بَزْدٌ شَدِيدٌ ba'zılar bunu menhüttur dediler ki زَمَ هَرِيرُ الْكَلْبِ kelimesinden mürekkebdir. Ve الرُّزْمَهْرِيرُ [zemherīr] Aya denir, قَمَرٌ [kamer] ma'nāsına.

الرُّزْمِهْرَارُ [el-izmihrār] (إِسْبِطْرَارٌ [isbiṭrār] vezninde) Yıldız parıldamak ma'nāsınadır; ma'nā-yı sānīden me'hūzdu; yukālu: إِزْمَهْرَتِ الْكَوَاكِبُ إِذَا لَمَعَتْ Ve şiddet-i gazabdan göz kızarmak ma'nāsınadır; yukālu: إِزْمَهْرَتِ الْعَيْنُ إِذَا احْمَرَّتْ غَضَبًا Ve soğuk şedīd olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِزْمَهْرَتِ الْيَوْمُ إِذَا اسْتَدَّ بَزْدُهُ الرُّزْمَهْرَةُ [ez-zemheret] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Bu dahi gazabdan göz kızarmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا زَمَهْرَتِ الْعَيْنُ إِذَا احْمَرَّتْ غَضَبًا

الرُّزْمَهْرُ [el-muzmehirr] (مُضْمَحِلٌّ [muḍmaḥill] vezninde) Dargın adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُزْمَهُرٌ أَيُّ غَضَبَانٌ Ve güleç ve handān adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُزْمَهُرٌ أَيُّ Ma'nā-yı evvel şiddet-i berdden türş-rū ve ثَانِي [sānī] dişleri sırtarmış adamlara teşbīhledir.

[ز ن ر]

الرُّزْنُ [ez-zenr] (zā'nın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Doldurmak ma'nāsınadır; yukālu: زَنَرَ الْإِنَاءَ زَنْوًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا مَلَأَهُ Ve bir Naşrāniye zūnnār kuşatmak ma'nāsınadır;

yukālu: زَنَرَ الرَّجُلُ إِذَا أَلْبَسَهُ الزُّنَارَ

الزُّنَارُ [ez-zunnār] (تَفَّاحٌ [tuffāḥ] vezninde) ve

الزُّنَّارَةُ [ez-zunnāret] (hā'yla) ve

الزُّنَيْرُ [ez-zunneyr] (فُيَيْطٌ [kubbeyṭ] vezninde) Naşārā ve Mecūs tā'ifesinin şî'ar-ı küfrlerinden olan bir güne kuşağın adıdır. Ve bu "küstic"den başkadır; bu ipekten olur, ve dāhile kuşanırlar, küstic hāricden kuşanırlar.

الزُّنُرُ [et-tezennur] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Bir nesne ince olmak ma'nāsınadır, gūyā ki zunnār tarzında olur; yukālu: زَنُرٌ الشَّيْءُ إِذَا دَقَّ

الزُّنَائِيرُ [ez-zenānīr] (دَنَائِيرٌ [denānīr] vezninde) Hurde çakıl taşlarına denir. Ve hurde sineklere denir, ذُبَابٌ صَعَاوٌ ma'nāsına. Mü'ellif müfredini zikr eylememekle zāhiren müfredi nā-mesmū'dur yāhūd زُنَّارٌ [zunnār]dır. Ve

زُنَائِيرٌ [Zenānīr] Yemen'de bir ma'rūf kuyu adıdır. Ve Cureş nām mevzi' ile Benū 'Uḫ ayl yurdunun beyninde bir kumluk adıdır.

الْمُزَنَّرَةُ [el-muzenneret] (مُعْظَمَةٌ [mu'azzamet] vezninde) Uzun boylu etli cānlı hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ مُزَنَّرَةٌ أَي طَوِيلَةٌ حَسِيمَةٌ

زَيْنَرَةٌ [Zinnīret] (سِكِّينَةٌ [sikkīnet] vezninde) Rūmiyyetü'l-asl bir cāriye adıdır ki sahābiyyedir, mukaddemā bir kāfirin zīr-i dest-i temellükünde olup hidāyet-i Rabbü'l-enām ile şeref-yāb-ı İslām olduğundan mel'un-ı mesfūr āgāh olduktan irtidādı için her bār günāgün işkence ile ta'zīb ve dil-fikār eylediği Şiddīḫ-i Ekber radiyallāhu 'anhu hazretlerinin ma'lūmları olmakla iştirā ve āzād eyledi.

زُنَيْرٌ [Zuneyr] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde)

İbn 'Amr'dır ki Ḥaş'am kabilesinden ve şu'arādandır.

[ز ن ب ر]

الزُّنْبُورُ [ez-zunbūr] (zā'nın zammıyla) Eşek arısı ve sarıca arı dedikleri arıya denir; mü'ellif ذُبَابٌ لَسَاعٌ 'ibāretiyle tefsīr edip şārihin ve ümmehāt-ı sā'irenin beyānı üzere o güne arı ile terceme olundu. Hattā Zemaḫşerī, *Muḫaddimetü'l-Edeb*'de "زُنْبُورٌ [zunbūr] münc-i beyābānī ve nahl-i münc-i engübīn" 'ibāretiyle resm ve beyān eylemiştir. Mü'ellif dahi نَحْلٌ kelimesini bal arısıyla takyīd eylemiştir. Hülāsa نَحْلٌ [nahl] bal arısına ve زُنْبُورٌ [zunbūr] eşek arasına denir. Vanḫulu bī-halāvet terceme eylemiştir. Ve

زُنْبُورٌ [zunbūr] Cüst ve zarīf ve serī'ü'l-cevāb adama itlāk olunur. Ve yük götürmeğe liyākat ve kudret peydā eylemiş eşek sıpasına itlāk olunur. Ve gāret-i 'azīmeye ya'nī şiddet üzere olan şeb-hūna ve baskına itlāk olunur. Ve

زُنْبُورٌ [zunbūr] Çınar ağacına şebīh bir şecer ismidir. Ve 'Arabların تِينٌ حُلْوَانِيٌّ dedikleri bir nevc' lezīz incīr adıdır.

الزُّنْبُورَةُ [ez-zunbūret] (hā'yla ki muhassas-tır) ve

الزُّنْبَارُ [ez-zinbār] (zāy'ın kesriyle) Bunlar da eşek arısına denir. Ve

زُنْبَارٌ [zinbār] زُنْبُورٌ [zunbūr] gibi mezkūr incīre denir.

الزُّنْبِيرُ [ez-zinbir] (زَبْرِجٌ [zibric] vezninde) Bu dahi o incīre denir.

الزُّنْبُورُ [ez-zunbur] (فُنْفُذٌ [kunfuz] vezninde) Bu dahi cüst ve zarīf ve hāzır-cevāb adama denir.

الْمَزْبَرَةُ [el-mezberet] (مَزْبَلَةٌ [mezbelet] vez-

ninde) Eşek arısı çok olan yere denir; yukālu: أَرْضٌ مَرْبُورَةٌ أَيْ كَثِيرَةُ الرَّنَابِيرِ

الرُّنْبَرُ [ez-zenber] [جَعْفَرٌ] [ca'fer] vezninde) Arslana denir. Ve küçük kirpiye denir, فَتُنَدُّ صَغِيرٌ ma'nāsına.

الرُّنُوبَرُ [ez-zenevber] [شَانِيبَرٌ] [şanevber] vezninde) **رُوبَرٌ** [zevber] ma'nāsınadır ki hep ve götürü demektir; yukālu: أَخَذَهُ بِرُنُوبَرِهِ أَيْ بِرُوبَرِهِ

الرُّنْبُرُ [et-tezenbur] [تَدَخْرُجٌ] [tedaḥruc] vezninde) Kibr ve nahvet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَرْتَبِرُ عَلَيْهِ إِذَا تَكَبَّرَ

الرُّنْبِرِيُّ [ez-zenberiy] [جَعْفَرِيٌّ] [ca'feriy] vezninde) Sakıl ve girān-cān kişiye denir. Ve büyük gemiye denir.

[ز ن ت ر]

الرُّنْزَرَةُ [ez-zeneret] (tā-yı fevkiyye ile **دَخْرَجَةٌ** [daḥrecet] vezninde) Darlık ve çepreşiklik ma'nāsınadır; yukālu: فِي عَيْشِهِ رُنْزَرَةٌ أَيْ ضَيْقٌ وَعُسْرَةٌ

الرُّنْزُرُ [et-tezentur] [تَدَخْرُجٌ] [tedaḥruc] vezninde) Salını salını yürümek ma'nāsınadır; yukālu: تَرْتَزُرُ الرَّجُلُ إِذَا تَبَحَّثَرَ

رُنْزَرٌ [Zenter] [جَعْفَرٌ] [ca'fer] vezninde) Esāmīdendir: Rifā'a b. Zenter ashābdandır. Ve Mubeşşir b. 'Abdulmunzir b. Zenter ashāb-ı Bedr'dendir, vak'a-i mezbürede şehid olmuştur. Ve Ebū Zenter, Sa'īd b. Dāvūd b. Ebī Zenter ez-Zenterī ceddī olacaktır. Ve Aḥmed b. Mes'ūd ez-Zenterī muhaddistir. Ammā Muḥammed b. Bişr ez-Zubeyrī zā'nın zammı ve bā-yı muvahhadenin fethiyledir, zīrā bu mevālī-i āl-i Zubeyr'dendir, İbn Nuḳṭa 'aleyhi'r-rahmet serd-i isnād-ı hadīste vehm eylemekle **رُنْزَرٌ** 'unvānında zabt eylemiştir.

[ز ن ج ر]

رُنْجَارٌ [Zincār] [سِنْجَارٌ] [sincār] vezninde) Bir belde adıdır.

رُنْجُورٌ [zuncūr] [عُضْفُورٌ] [uşfür] vezninde) Bir nev' balık adıdır.

الرُّنْجِيرُ [ez-zincīr] ve

الرُّنْجِيرَةُ [ez-zincīret] (zā'ların kesriyle) Genç ve taze adamların tırnakları üzere hādīs olan beyāza denir, silsike ma'nāsına, zencīr-i Fārisīdir.

الرُّنْجِرَةُ [ez-zenceret] [دَخْرَجَةٌ] [daḥrecet] vezninde) Baş parmakla şehadet parmağının tırnaklarını birbirine zamm eyledikten sonra aralığına āher elinin parmağıyla fiske çalmak ma'nāsınadır; bunu va'de işāret için ederler; yukālu: رُنْجِرُ الرَّجُلِ إِذَا فَرَعَ بَيْنَ ظُفْرِ إِهَامِهِ وَظُفْرِ سَبَابَتِهِ مَا فَافَ عَنِّي بِخَيْرٍ وَلَا مَادَّدَسِيْنِدِ "ف،و،ف" māddesinde **رُنْجِرٌ** 'unvānyla mesel olarak dahi zikr eylemiştir. Hāsılı sol elin baş parmağını sebbābe ile halka edip tırnakları ucu kavuştukta sağ elin baş parmağının tırnağı zahriyle fiske vurmaktır ki va'di müşīrdir, ekserī visāl-cūyān olanlara mehābībin işāret-i mevā'īdīdir ki baş üzere demektir, niteki *Mucmel*'de işbu şi'r ile istişhād olunmuştur:

فَأَرْسَلْتُ إِلَى سَلْمَى

بِأَنَّ النَّفْسَ مَشْغُوفَةً

فَمَا جَادَتْ لَنَا سَلْمَى

بِرُنْجِيرٍ وَلَا فُوقَ فُوقَ

Burada **رُنْجِيرٌ** ve **فُوقَهُ** isimlerdir, fiskeye denir.

[ز ن ج ف ر]

الرُّنْجُفُرُ [ez-zuncufr] (zā'nın ve cīm'in zam-

myla) Lisānımızda zincifre ta'bir olunan kırmızı boyadır ki ma'rūftur, ma'denîsi ve masnū'isi olur.

[ز ن خ ر]

الزُّنْحَرَةُ [ez-zenḥaret] (ḥā-yı mu'ceme ile **دَحْرَجَةٌ** [dahrecet] vezninde) Bir adam geniziyle oflamak ve puflamak ve solumak ma'nāsındadır ki genizinden āvāz verir gibi olur; yukālu: **زُنْحَرٌ بِمِنْخَرِهِ إِذَا نَفَخَ فِيهِ**

[ز ن ف ر]

الزِّنْفِيرُ [ez-zinfir] (fā'yla) **زِنْجِيرٌ** [zincir] vezninde) Tırnak kesintisine denir, **قُلَامَةُ الظُّفْرِ** [kulāmetu'z-ḡufur] ma'nāsına. Ve tırnak kesintisinden bir pāreye denir. Ve çekirdeğin zar gibi ince kabuğuna denir ve bu münasebetler ile pek az nesne ma'nāsında isti'māl olunur; tekūlu: **مَا رَزَأَتْهُ زِنْفِيرًا أَيَّ شَيْئًا**

[ز ن ه ر]

الزَّنْهَرَةُ [ez-zenheret] (**دَحْرَجَةٌ** [dahrecet] vezninde) Bir kimseye gözünü belertip şidetle bakmak ma'nāsındadır; tekūlu: **زَنَهَرَ إِلَيَّ** **بِعَيْنِهِ إِذَا اسْتَدَّ نَظْرَهُ وَأَخْرَجَ عَيْنَهُ**

[ز و ر]

الزَّرْوُزُ [ez-zevr] (zā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Bedende göğüsün ortasına 'alā-kavlin göğüsün üstüne denir ketiflere kadar ve 'alā-re'yin göğüs kemiklerinin uçları kavuşup biriktikleri yere denir; yukālu: **مَا فَرسٌ عَرِيضُ الزَّرْوَرِ وَهُوَ وَسَطُ الصَّدْرِ أَوْ مَا ارْتَفَعَ مِنْهُ إِلَى الْكَتِفَيْنِ أَوْ مُلْتَقَى أَطْرَافِ عِظَامِ الصَّدْرِ** Ve **زَوُزٌ** [zevr] **زَائِرٌ** [zā'ir] ma'nāsındadır ki bir adamı ziyāret eden kimsedir. Ve bu ziyāret ma'nāsına fi'l-asl masdar olup ba'dehu vasf olarak isti'māl olundu; yukālu: **رَجُلٌ زَوُزٌ أَيَّ زَائِرٍ** Ve

زَوُزٌ [zevr] **زَائِرُونَ** [zā'irūn] ma'nāsına olur;

ya'nī **زَائِرٌ** [zā'ir] lafzından cem' olur; **سَفْرٌ** [sefr] ve **سَافِرٌ** [sāfir] ve **صَاحِبٌ** [ṣāḥb] ve **صَاحِبٌ** [ṣāḥib] gibi. Niteki **زَائِرٌ** [zā'ir]in cem'i **زَوُزٌ** [zuvvār] ve **زَوُزٌ** [zuvver] dahi gelir, **رَاجِزٌ** [rāciz] ve **رُجَازٌ** [ruzzāc] ve **رَاجِعٌ** [rāci'] ve **رُكَّعٌ** [rukka'] gibi; yukālu: **رَجُلٌ زَوُزٌ وَرِجَالٌ زَوُزٌ وَزَوُزٌ وَزَوُزٌ أَيَّ زَائِرُونَ** Ve

زَوُزٌ [zevr] Hurmā ṣāḥnının dibinden yukarı yaprak bitmeyen yerine denir ki **جَرِيدٌ** [cerid]i olacaktır; bu meyl ma'nāsındadır; yukālu: **قَطَعَ زَوُزَ التَّحْلِ أَيَّ عَسِيْبُهُ** Ve 'akl ve hūṣa ıtlak olunur, semt-i hatādan imāleye bā'is olduğu için; yukālu: **مَا لَهُ زَوُزٌ أَيَّ عَقْلٌ** Bu ma'nāda zā'nın zammıyla dahi lügattir. Ve

زَوُزٌ [zevr] Masdar olur, **زِيَارَةٌ** [ziyāret] gibi; yukālu: **زَارَهُ زَوُزًا وَزِيَارَةً** Ke-mā se-yuzkeru. Ve bir kavmin seyyid ve müteṣahhası olan adama ıtlak olunur ki **مَزُورٌ** [mezūr] ma'nāsına olur, **zīrā nāsın ziyāret-gāhıdır**, yukālu: **هُوَ زَوُزٌ قَوْمِهِ أَيَّ سَيْدُهُ** Ve yukuda müşāhede olunan hayāl ve misāle ıtlak olunur, **طَيْفٌ** [ṭayf] gibi. Ve

زَوُزٌ [zevr] Kuvvet ve 'azīmet ma'nāsındadır; yukālu: **لَهُ فِي الْأَمْرِ زَوُزٌ أَيَّ قُوَّةٌ وَعَزِيمَةٌ** Ve şol 'azīm taşa denir ki kuyunun ağzında vāki' olup bir vechile kesrinden 'āciz olmalarıyla hālî üzere terk olunmuş ola. Bunlarda tefe'ülen isti'māl olunmuştur. Ve

زَوُزٌ [Zevr] Sevāriḳiyye kurbünde bir vādī adıdır.

يَوْمُ الزَّرْوَرِ [yevmu'z-zevr] Beyne'l-'Arab bir vak'a-i ma'rūfedir ki Bekr kabilesi Temīm üzere sū-i kasd ile varıp āheng-i cidāl eylemezden akdemce iki devenin dizlerini gereği gibi bend eyledikten sonra Temīm kavmine karşı **“هَذَا زَوُزَانَا لَنْ نَبْرَّ حَتَّى يَبْرَّأَ”** Ya'nī “Bu develer bizim ma'budumuz

olmakla bunlar firār eylemedikçe bizim firārımız mutasavver değildir” diye iş‘ār-ı tesebbüt eylediler. Bu sebebden يَوْمُ الزُّورِ [yevmu'z-zevr] ile müte‘āref oldu. Burada زُورٌ [zevr] sanem ma‘nāsınadır, kizb-i sırf ve mā'il ‘ani'l-hak olduğu için, niteki zā'nın zammıyla da lügattir.

الزِّيَارَةُ [ez-ziyāret] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) ve

الزُّوَارُ [ez-zuvār] (zā'nın zammıyla) ve

الْمَزَارُ [el-mezār] (mīm'in fethiyle) Bir kimseyi görmeğe varmak ma‘nāsınadır; yukālu: زَارَهُ يُوْرُهُ زُورًا وَزِيَارَةً وَزُورًا وَمَزَارًا إِذَا آتَاهُ بِقَصْدِ اللَّفَاءِ Bu ma‘nā sadr ma‘nāsına olan زُورٌ [zevr]den me'hūzdur, gūyā ki sadrıyla telakkī yāhūd مَزُورٌ [mezūr]un sadrına kasd-ı likā' eder olur, niteki müvācehe dahi bu resmedir.

الزُّوَيْرُ [ez-zuveyr] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) ve

الزُّوَرُ [ez-ziverr] (zā'nın kesriyle خِدْبٌ [hıdebb] vezninde) Bunlar da kavmin sey-yid ve zī-şānına itlak olunur; tasgīr ta‘zīm içindir.

الزُّورُ [ez-zūr] (zā'nın zammıyla) Yalan söze denir; tekūlu: مَشَايِخُ زَمَانِنَا فِعْلُهُمْ رِيَاءٌ وَفَقَوْلُهُمْ زُورٌ أَي كَذَبٌ Ve şirk-billāh ma‘nāsına isti‘māl olunur ki a‘zam-ı ekāzībdir. Ve Yehūd ve Naşārā tā'ifelerinin paskalyalarına itlak olunur. Ve زُورٌ [zevr] gibi bir kavmin sey-yid ve ser-gerdelerine itlak olunur, bu زِيَارَةٌ [ziyāret]tendir, mahall-i meyl olduğu dahi sebep olabilir. Ve tarab ve müsikī meclisine itlak olunur. Ve ma‘būd bi'l-hakk celle şānuhu hazretlerinden gayrı ma‘būd ittihāz olunan şey'e itlak olunur ki put ve

sanem olacaktır. Kāle'ş-şārih yukālu: وَمَا لَكُمْ تَعْبُدُونَ الزُّورَ وَهُوَ كُلُّ مَا عْبِدَ مِنْ دُونِ اللَّهِ تَعَالَى Ve

زُورٌ [zūr] Kuvvet ma‘nāsına gelir, bunda Fārisī ile müttefaktır, zīrā Fārisī lisānında dahi kuvvete زور [zūr] derler; zūr-mend kuvvetli demektir. Ve

زُورٌ [Zūr] Bir ırmak adıdır ki Dicle'ye munsabb olur, eğri cereyān eylediği için. Ve

زُورٌ [zūr] ‘Akl ve re‘y ve rüşd ma‘nāsına müsta‘meldir; yukālu: مَا لَهُ زُورٌ وَلَا صَيُورٌ أَي Ve bātıl ve beyhüdeye itlāk olunur. Ve أَزُورٌ [ezver] kelimesinden ki أَحْمَرٌ [aħmer] veznindedir, cem‘ olur, kemā se-yuzkeru. Ve ta‘āmin hoş ve leziz olmasına denir; tekūlu: أَعْجَبَنِي زُورٌ هَذَا الطَّعَامِ أَي Zīrā nefis elbette ona meyl eder. Ve libāsın temiz ve nerm ve mülāyim olmasına denir; yukālu: مَا يَلْبَسُ إِلَّا ثَوْبًا فِيهِ زُورٌ Ve

زُورٌ [Zūr] Bir pādīşāh ismidir ki hāliyen Bağdād kurbünde şehir-i Zūr dedikleri beldenin bānisi olmakla ismine muzāf olmuştur.

الزُّورُ [ez-zevr] (fethateynle) Bir tarafa eğrice vurup ve devrik olmak ma‘nāsınadır, yukālu: زُورَ الشَّيْءِ زُورًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا مَالَ Ve insānın ve sār'ir hayvānın göğüsü bir tarafa doğru devrik yāhūd göğüsünün iki taraf-ı etlerinin birisi āher üzere çıkık ve basık olmak ma‘nāsınadır; yukālu: زُورَ الرَّجُلِ وَالْفَرَسِ إِذَا عَوَجَ زُورُهُ أَي صَدْرُهُ أَوْ أَشْرَفَ أَحَدَ جَانِبَيْ زُورِهِ عَلَى الْآخَرِ

الْأَزُورُ [el-ezver] (أَحْمَرٌ [aħmer] vezninde) Ma‘nā-yı merkūmdan vasftır; yukālu: Ve göğüsünün kaburgası ince ve uzunca olan köpeğe itlak olunur;

yukālu: كَلَبْتُ أَرْوْرُ إِذَا كَانَ جَوْشُنُ صُدْرِهِ مُسْتَدِقًا
Ve gözlerinin kuyruğuyla nazar eder olan adama itlāk olunur. 'Alā-kavlin şol insān ve hayvāna denir ki pekçe yürüdükte bir yamı üzere yengeç gibi eğilerek yürür ola, her ne kadar sadrında meyl ve i'vicāc yok ise de; yukālu: رَجُلٌ أَرْوْرُ إِذَا كَانَ يُنْظَرُ بِمُؤَخَّرِ عَيْنَيْهِ
أَوْ هُوَ الَّذِي يَمِيلُ فِي شِقِّ إِذَا اشْتَدَّ فِي السَّيْرِ وَإِنْ لَمْ يَكُنْ فِي صُدْرِهِ مَيْلٌ

الزَّوْرُ [ez-ziverr] (zā'nın kesriyle [hi-ceff] vezninde) Seyr-i şedīd ma'nāsınadır. Ve tünd ve şedīd insān ve hayvāna denir. Ve sefer için müheyā ve āmāde olmuş deveye denir.

الزَّوَارُ [ez-zivār] ve

الزِّيَارُ [ez-ziyār] (kitāb) [kitāb] vezninde) Bir nesnenin salāh ve 'ismetine medār ve kıvām olan şey'e denir; yukālu: هُوَ زَوَارٌ لَهُ
هُوَ زَوَارٌ لَهُ وَزِيَارٌ أَيُّ صِلَاحٌ لَهُ Ve şol ipe denir ki devenin göğüsü bağıyla ki göğüslüğü ta'bir olunur, kolanı arasına bend ederler, tā ki kolan sürüp mesānesini bend eylemeye. Bunlar takvīm ve tahsīn ma'nāsına olan تَزْوِيرٌ [tezvir]-i ātīden me'hūzdur. Cem'i أَزْوَرَةٌ [ezviret]tir. Ve

زَوَارٌ [zivār] Masdar olur, devenin göğüslüğüne zikr olunan ipi bağlamak ma'nāsına; tekūlu: زُرْتُ الْبَعِيرَ زَوَارًا إِذَا شَدَدْتَهُ بِالزِّيَارِ
Ve 'Alī b. 'Abdullāh b. Behrām ez-Ziyārī muhaddīsindendir.

الزَّوْرَاءُ [ez-zevrā'] (ḥamrā') [ḥamrā'] vezninde) Uḥayḥa b. el-Culāḥ el-Enşārī'nin 'uhde-i temellükünde olan māl ya'nī devābb ve mevāşīn ismidir. Ve

زَوْرَاءُ [zevrā'] Pek derin kuyuya itlāk olunur, ifāzadan mā'il olduğu için; yukālu: بِنْتُ زَوْرَاءٍ أَيُّ بَعِيدَةٍ
كادهhe denir. Ve gümüş zarfa ve ināya

denir. Ve yaya itlāk olunur; yukālu: رَمَى بِالزَّوْرَاءِ أَيُّ الْقَوْسِ
Ve nehr-i Dicle'ye itlāk olunur, eğri büğrü cārī olduğu için. Ve şehir-i Bağdād'a itlāk olunur, zīrā ebvāb-ı dāhiliyyesi hāriciyyeden müzevver ve mā'ildir. Ve Medīne'de Mescid-i şerīf'e karīb bir mevzi' adıdır. Ve Hīre şehrinde bir sarāyın ismidir. Ve arz-ı ba'ideye itlāk olunur, vusūlden mā'il olduğu için; yukālu: أَرْضٌ وَفَلَاةٌ زَوْرَاءٌ أَيُّ بَعِيدَةٍ
Ve

زَوْرَاءُ [Zevrā'] Zū Ḥīm nām mevzi' yanında bir arzın ismidir. Ve 'Osmān radiyallāhu 'anhu hazretlerinin dār ve sarāyları adıdır.

الزَّارَةُ [ez-zāret] (hā'y)la) Deve sürüsüne denir. Ve kuş kursağına denir. Ve

زَارَةٌ [Zāret] Ezd-i Serāt kabilesinden bir cemā'atin ismidir. Ve Baḥreyn kazāsında bir karye adıdır, Merzubānu'z-Zāret demekle müte'āref kimse oraya muzāftır. Ve Şa'ad kazāsında bir karye adıdır. Ve Ṭarābulus-ı Ġarb kazāsında bir karye adıdır; tācir ve mütemevvīl İbrāhīm ez-Zārī ondandır. Ve İştīḥan kazāsında bir karye adıdır; a'lāmdan Yaḥyā b. Ḥuzeyme ez-Zārī oradandır.

الزَّارِوَةُ [ez-zāviret] (ḥāḍire) [ḥāḍiret] vezninde) ve

الزَّارُورَةُ [ez-zāvūret] (nāṭūret) [nāṭūret] vezninde) Bunlar da kuş kursağına denir, ḥavṣale) [ḥavṣalet] ma'nāsına.

الزَّرِيرُ [ez-zīr] (zā'nın kesriyle) زَرٌّ [zīrr] ma'nāsınadır ki düğmeye denir. Şārihin beyānı üzere rā-i ulā yā'ya mübeddedir. Ve

زِيرٌ [zīr] Ketene denir; tā-i tahsīle, زِيرَةٌ [zīret] ketenden bir pāreye denir. Ve

زِيرٌ [zīr] Büyük küpe denir, دَنْ [denn]

ma'nāsına. 'Alā-kavlin kulpsuz büyücek destiye denir, حُبُّ [ḥubb] ma'nāsına. Ve de'v ve 'ādet ma'nāsına müsta'meldir, dā'imā tereddüdü olduğu için; yukālu. هَكَذَا زِيْرُهُ أَيَّ عَادَتُهُ Ve

زِيْرُ [zīr] Şol zen-dost çelebeye itlāk olunur ki zenān tā'ifesiyle musāhabetten ve mu'āmelesizce yāhūd mu'āmele ile ilf ve mücālesetten pek hazz eder ola. Ve erkek sohbetinden ve üns ü ülfetinden hazz eden 'avrete de itlāk olunur, 'alā-kavlin erkeğe mahsüstur ve bu زِيْرَةٌ [ziyāret]ten me'hūzdur. Cem'i أَزْوَارٌ [ezvār] ve زِيْرَةٌ [ziyeret] gelir, عَيْبَةٌ [inebet] vezninde ve أَزْيَارٌ [ezyār] gelir lafzına mebni; yukālu: هُوَ زِيْرٌ نِسَاءً إِذَا كَانَ يُحِبُّ مُحَادَثَةَ النِّسَاءِ وَيُحِبُّ مُجَالَسَتَهُنَّ بِغَيْرِ نِسَاءٍ إِذَا كَانَ يُحِبُّ مُحَادَثَةَ النِّسَاءِ وَيُحِبُّ مُجَالَسَتَهُنَّ بِغَيْرِ نِسَاءٍ أَيَّ عَادَتُهُنَّ Ve هِي زِيْرٌ رَجَالًا أَوْ حَاصِّ بِيَهُمْ ve yukālu: بِمٌ [zīr] Tanbūrun ince teline denir ki بِمٌ [bemm] mukābilidir yāhūd pek keskin olanına denir, ikisi bir olmak gerektir.

زِيْرَةٌ [ez-zīret] (zā'nın kesriyle) زِيْرَةٌ [ziyāret]ten binā-i nev'edir, ziyāret hey'etine ve hāletine denir ki ziyāret edişi ta'bīr olunur; yukālu: فَلَانٌ حَسَنُ الزِّيْرَةِ أَيَّ هَيْئَتِهِ زِيَارَتِهِ

الزِّيْرُ [ez-zeyyir] سَيِّدٌ [seyyid] vezninde) Bi't-tab' dargın adama denir; yukālu: رَجُلٌ زِيْرٌ أَيَّ غَضْبَانٌ

زُورَةٌ [Zūret] (zā'nın zammı ve fethiyle) Kūfe'ye karīb bir mevzī'dir.

الزُّورَةُ [ez-zevret] (zā'nın fethiyle) Iraklık ma'nāsınadır; yukālu: Ve بَيْنَهُمَا زُورَةٌ أَيَّ بُعْدٌ Ve yavuzluğundan gözlerinin kuyruğuyla bakar olan nākaya denir; yukālu: إِذَا نَاقَتْ زُورَةً إِذَا كَانَتْ تَنْظُرُ بِمُؤَخَّرِ عَيْنَيْهَا لِشِدَّتِهَا

يَوْمَ الزُّوْبِرِ [yevmu'z-zevīr] [emīr] vezninde) Beyne'l-'Arab yevm-i ma'rūftur.

الْإِزَارَةُ [el-izāret] (hemzenin kesriyle) Bir adamı bir kimsenin ziyāretine vardırmaq ve ziyāret ettirmek ma'nāsınadır; yukālu: إِزَارَةٌ إِذَا حَمَلَهُ عَلَى الزِّيَارَةِ

التَّرْوِيْرُ [et-tezvīr] [tefīl] vezninde) Yalan söze vesme ve āriyşle tervīde için hüsn ve zīnet vermek ma'nāsınadır; yukālu: زَوْرٌ فَلَانٌ إِذَا زُوْرَ الكَذِبِ Ve bir nesneye kıvām ve i'tidāl ve istikāmet vermekle tahsīn ve tehzīb eylemek ma'nāsına müsta'meldir. Bunda tefīl selb içindir ki i'vicācını izāle eylemekle olur; yukālu: زَوْرٌ الشَّيْءِ إِذَا حَسَنَهُ وَقَوْمَهُ Ve kendisini ziyāret eden adama nūvāziş ve ikrām eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أَكْرَمَهُ زَوْرٌ الرَّائِرِ Ve şahidin şehādetini ibtāl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أَبْطَلَهَا زَوْرٌ الشَّهَادَةَ إِذَا أَبْطَلَهَا Ve bir adamın nefsinı kizb ve dūrūgla mu'lem kılmak ya'nī kizb nisbet eylemek ki "filān muzevverdir" demekten ibārettir; yukālu: أَنَا أَزُوْرُكَ عَلَى نَفْسِكَ أَيَّ أَتَهَمَكَ عَلَيْهَا

الْمُزْوَرُ [el-muzevver] [mu'azzam] vezninde) Şol deveye denir ki eliyle deve kısmının karnından yavruyu çekip çıkarır olan kimse yavruyu çıkarır iken yavrunun göğüsü eğilmekle eliyle sıkıp doğrultup lākin eser ve 'alāmeti kalmakla o eserden hālet-i mezbūresi fehmi ve idrāk oluna; yukālu: فَصِيْلٌ وَبَعِيْرٌ مُزَوْرٌ إِذَا كَانَ قَدْ سَلَهُ المُدْمَرُ مِنْ بَطْنِ أُمِّهِ فَاعْوَجَّ صَدْرُهُ فَعَمَزَهُ لِئَقْبِمَهُ فَبَقِيَ فِيهِ مِنْ عَمَزِهِ أَثَرٌ يُعْلَمُ مِنْهُ أَنَّهُ مُزَوْرٌ

الْإِسْتِزَارَةُ [el-istizāret] Bir kimseden kendisinin ziyāretine gelmesini iltimās ve niyāz eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتِزَارٌ فَلَانًا إِذَا سَأَلَهُ أَنْ يَزُوْرَهُ

التَّرَاوُزُ [et-tezāvur] [tefā'ul] vezninde) ve

الإِزْوِرَارُ [el-izvirār] (إِحْمِرَارٌ [ihmirār] vezninde) ve

الإِزْوِرَارُ [el-izvīrār] (إِحْمِيرَارٌ [ihmīrār] vezninde) Bir nesneden sapıp ʿudül ve inhirāf eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَزَاوَرَ عَنْهُ وَازْوَرَ وَازْوَارًا إِذَا عَدَلَ عَنْهُ وَانْحَرَفَ Ve

تَزَاوَرَ [tezāvur] Ziyāret edişmek maʿnāsınadır; yukālu: إِذَا زَارَ الْقَوْمَ إِذَا زَارَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا

زَوْرَانٌ [Zevrān] (سَحْبَانٌ [saḥbān] vezninde) Tābīʿinden ve muhaddisinden Muḥammed b. ʿAbdurrahmān el-Bağdādī ceddinin ismidir.

زُورَانٌ [Zūrān] (عُشْمَانٌ [ʿuşmān] vezninde) Bu dahi esāmīdendir: ʿAbdullāh b. Zūrān el-Kāzerūnī ve İşhāk b. Zūrān es-Sīrāfī muhaddislerdir.

[ز ه ر]

الرَّهْرَةُ [ez-zehret] (zā'nın fethi ve hā'nın sükunuyla ve harf-i halk olmakla hā' meftūh olur) Nebāt kısmının çiçeğine denir, ʿalā-kavlin sarı olanına mahsūstur. Cemʿ-i cinsi زَهْرٌ [zehr]dir hā'sız ve cemʿ-i sīgı أَزْهَارٌ [ezhār]dır ve cemʿü'l-cemʿi أَزْهَائِرٌ [ezāhīr]dir.

Müellif نَوْرُهُ وَنَوْرُهُ الْبَنَاتُ ʿibāretiyle sebt eylemekle نَوْرٌ وَكَرْمُهُ زَيْدٌ وَعَجَبِي زَيْدٌ kabīlindedir ve نَوْرٌ [nevr] māddesinde أَوْ الْأَبْيَضُ مِنْهُ الْعَجَبِيُّ أَوْ الْأَبْيَضُ مِنْهُ الْعَجَبِيُّ ʿibāretiyle beyān eylemekle kavli-rācih üzere زَهْرٌ [zehr] ile نَوْرٌ [nevr] in farkı yoktur, lākin Zemāḥşerī نَوْرٌ [nevr] i ağacın çiçeğine tahsīs eylemiştir ve Kāle fi'l-Esās: مَا أَحْسَنَ هَذِهِ الرَّهْرَةَ كَأَنَّهَا الرَّهْرَةُ ve yukālu: نَجُومٌ كَأَنَّ زَهْرَ النُّجُومِ زَهْرُ النُّجُومِ bilā-sāk olan nebātlardır. İntehā. Ve

زَهْرَةُ الدُّنْيَا [zehretu'd-dunyā] ʿĀlem-i dünyānın hüsn ü behcet ve tāb u revnak

u letāfetinden ʿibārettir. Kāle'ş-şārih ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿زَهْرَةُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا﴾ أَيُّ بَهْجَتِهَا وَنَصَارَتِهَا وَحُسْنِهَا Ve Zehre b. Cuveyriyye ashābdandır.

الرَّهْرَةُ [ez-zuhret] (zā'nın zammıyla) Hüsn ve safvete mukārin aklığa denir; tekūlu: أَعْجَبِي زَهْرَةَ لَوْنِهِ أَيُّ بَيَاضِهِ وَحُسْنِهِ Şārih der ki baʿzen sāfī aklıkta dahi istiʿmāl olunur. İntehā. Ve

زُهْرَةُ [Zuhret] Esāmīdendir: Zuhre b. Kilāb, Ḳureyş'ten bir cemāʿat pederinin ismidir. Ve muhaddise olan Ummu'l-Ḥayā el-Enbāriyye'nin ismidir.

بَنُو زُهْرَةَ [Benū Zuhret] Ḥaleb şehrinde şīʿadan bir tāʿifedir.

أُمُّ زُهْرَةَ [Ummu Zuhret] Kilāb b. Murre'nin zevcidir.

الرَّهْرُ [ez-zeher] (fethateynle) ve

الرَّهْرُورَةُ [ez-zuhūret] (عُمُومَةٌ [ʿumūmet] vezninde) Bir kimsenin levni semen gibi ak ve hūb ve dil-ber olmak maʿnāsınadır; yukālu: زَهْرُ الرَّجُلِ زَهْرًا وَرُهْرُورَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالْخَامِسِ إِذَا كَانَ أَيْبَضَ وَأَحْسَنَ

الرَّهْرَةُ [ez-Zuheret] (تَوْدَةٌ [tuʿedet] vezninde) Sebʿa-i seyyareden bir kevkeb ismidir ki felek-i sāliste olur, sāʿir nücūma nisbet mütelālī ve sāfī olduğu için tesmiye olunmuştur, Fārisīde Nāhīd derler. Ve

زُهْرَةُ [Zuheret] Medīne'de bir mevziʿ adıdır.

الرَّهْرُورُ [ez-zuhūr] (ظُهُورٌ [zuhūr] vezninde) Tābān nesne yaldıramak maʿnāsınadır; yukālu: زَهْرُ السِّرَاجِ وَالْقَمَرِ وَالْوَجْهُ زُهْرُورًا مِنَ زَهْرَتِ النَّارِ إِذَا أَضَاءَتْ Ve āteş parıldamak maʿnāsınadır; yukālu: بُو النَّارِ إِذَا أَضَاءَتْ Bu maʿnādandır ki ʿArablar “Senin sebebinle ahvālim kuvvetlenip māl u menāl

ve âmālim neşv ü nemā ve hayr u bereket buldu” diyecek yerde بَكَ زَهْرَتْ derler, وَكَثُرَتْ قَوَيْتُ بَكَ ma'nāsına. Ve

زُهُورٌ [zuhur] Güneş bir nesneye te'sir ile çehresini bozmak ma'nāsınadır; yukālu: زَهْرَتْ الشَّمْسُ الْإِبِلَ إِذَا غَعِرَتْهَا

الْإِزْدِهَارُ [el-izdihār] [ifti'āl] vezninde ki tā' dāl'a mübeddedir Bu dahi bir nesne yaldıramak ma'nāsınadır; yukālu: إِزْدَهَرَ السَّرَاجُ إِذَا تَلَأَلَا Ve telef ve zāyi' olmak için bir nesneyi sakınıp gözetmek ma'nāsınadır; yukālu: إِزْدَهَرَ بِالشَّيْءِ إِذَا اخْتَفَطَهُ Ve bir nesne sebebiyle ferah-nāk olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِزْدَهَرَ بِهِ إِذَا فَرِحَ Ve bir adam bir nesneyi kendi mālī kılmak ma'nāsınadır ki onu māl edinmek ta'bīr olunur; yukālu: إِزْدَهَرَ بِهِ إِذَا جَعَلَ مِنْ مَالِهِ Ve hemdem ve hādimine emr eylediği husūsta sa'y ve ikdām eylesini tenbīh ve te'kīd eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِزْدَهَرَ بِصَاحِبِهِ إِذَا أَمَرَهُ أَنْ يَجِدَ فِيهَا أَمْرَهُ Bu ma'nālar mecāzdir.

الْأَزْهَرُ [el-ezher] [aḥmer] vezninde) Be-gāyet hüsn ve safvet üzere ak ve berrāk olan şey'e denir. Mü'ennesi زَهْرَاءُ [zehrā']dır. Ve

أَزْهَرُ [ezher] Aya itlāk olunur; yukālu: طَلَعَ الْأَزْهَرُ أَي الْقَمَرُ Ve yevm-i cum'aya itlāk olunur. Mü'ellif bununla işbu hadīse işāret eylemiştir. Kāle fi'n-Nihāye ve fi'l-hadīsi: "أَكْتَبُوا الصَّلَاةَ عَلَيَّ فِي اللَّيْلَةِ الْغُرَاءِ وَالْيَوْمِ الْأَزْهَرِ" أَي لَيْلَةَ الْجُمُعَةِ وَيَوْمَهَا

أَزْهَرُ [ezher] Yaban öküzüne itlāk olunur, تَوَزَّ وَحْشِيٌّ ma'nāsına. Ve tüyü ak olan arslana denir. Ve be-gāyet nūrānī ve tābān olan şey'e denir. Ve çehresi sirāc-ı vehhāc gibi berk ve işrāk eden adama denir. Kāle 'ş-şārih ve minhu fi'l-hilyeti: "كَانَ النَّبِيُّ عَلَيْهِ" كَانَ النَّبِيُّ عَلَيْهِ" أَي تَبَرَّأَ مُشْرِقَ الْوَجْهِ Ve şol yük-

sek ve bacakları uzun erkek deveye denir ki uzanıp eşcārın şāhları uçlarını otlar ola. Ve sağıldığı anda tāze süte itlāk olunur; yukālu: سَقَانِي أَزْهَرًا وَهُوَ اللَّبَنُ سَاعَةَ حَلْبِ

أَزْهَرُ [Ezher] Esāmīdendir: Ezher b. Minkar ve Ezher b. 'Abdu'avf ve Ezher b. Qays ashābdandır ve Ezher b. Ḥamīşa tābī'ındendir.

الْأَزْهَرَانُ [el-ezherān] (tesniye bünyesiyile) Ay ile güneşe itlāk olunur. أَزْهَرُ [ezher] aya denmekle قَمْرَيْنِ [qamereyn] gibi mugallebdir.

الرَّاهِرُ [ez-zāhir] Pek kırmızı demektir ki أَحْمَرُ [aḥmer] lafzını te'kīd olur, şiddet-i humrette leme'an olmak münāsebetiyledir; yukālu: أَحْمَرُ زَاهِرٌ أَي شَدِيدُ الْحُمْرَةِ

زَاهِرٌ [Zāhir] Mekke ile Ten'im beyninde bir suyu çok kuyu ismidir ki dā'imā ondan su çekilir. Ve Zāhir b. Ḥarām ve Zāhir b. el-Esved ashābdandır.

الْإِزْهَارُ [el-izhār] (hemzenin kesriyle) Āteşi parlatmak ma'nāsınadır; tekūlu: أَزْهَرَتْ النَّارُ إِذَا أَضَاءَتْهَا أَزْهَرَ الثَّبَاتُ إِذَا نَوَّرَ

الرَّاهِرِيَّةُ [ez-zāhiriyyet] (yā-yı masdariyyetle) Salını salını yürümeye denir; yukālu: يَمْشِي الرَّاهِرِيَّةُ وَهِيَ التَّبْحُورُ

زَاهِرِيَّةُ [Zāhiriyyet] Re'su'l-ʿAyn nām mahalde bir çeşme adıdır ki be-gāyet derin olmakla dibine aslā bir nesne yetişmez.

الرَّهْرَاءُ [ez-Zehrā'] [ḥamrā'] vezninde) Mağrib-zemīn'de bir belde adıdır. Ve bir mevzī' ismidir. Ve çehresi mehtāb gibi tābān olan hatuna denir ki أَزْهَرُ [ezher]in mü'ennesidir; yukālu: إِمْرَأَةٌ زَهْرَاءُ أَي مُشْرِقَةٌ فَاطِمَا رَاقِيَا اللَّهُ 'ANHA CENĀBLARINA bu cihetle vasf olmuştur. Ve

زَهْرَاءُ [zehrā'] Yaban sığırının dışisine itlāk olunur, niteki erkeğine **أَزْهَرُ** [ezher] itlāk olunur. Ve Ru'be nām şā'irin şi'rinde mezkūr olan **زَهْرَاءُ** [zehrā'] lafzından murād şol ak ve berrāk sehābedir ki akşamdan sonraca ufuklarda nümāyān ola, şafağın in'ikās-ı şu'ar-ı sebebiyle mültemi' olur. Şi'r-i mezbūrdan mü'ellif ve şārihler sākit olmuşlardır.

الزُّهْرَاوَانِ [ez-Zehrāvān] (tesniye bünyesiyle) Qur'ān-ı kerīm sūrelerinden sūre-i Bakāra ile sūre-i Ālu 'Imrān'a itlāk olunur. Kāle'ş-şārih ve minhu'l-hadīsu: "سُورَةُ البَقَرَةِ وَآلِ عِمْرَانَ الزُّهْرَاوَانِ" أَي الْمُنِيرَتَانِ

الزَّهْرُ [ez-zihr] (zā'nın kesriyle) Hācet ma'nāsınadır; yukālu: قَضَى زَهْرَهُ أَي وَطَّرَهُ

زُهْرُ [Zuhr] (zā'nın zammıyla) Esāmīdendir: Zuhr b. 'Abdumelik b. Zuhr el-Endelūsī ve akribāları bi'l-cümle fuzalā ve etibbālardır. Şārih der ki zümre-i mezbūre tabīblerinden biriyle üdebā-i 'asrından birisi mübāsata vechiyle işbu kıt'ayı inşād eylemiştir:

يَا مَلِكَ الْمَوْتِ وَابْنَ زُهْرٍ
جَاوَزْتُمَا الْحَدَّ وَالتَّهَائِيَةَ
تَرْقَعًا بِالْوَرَى قَلِيَةً
فِي وَاحِدٍ مِنْكُمْ الْكِفَايَةَ

زُهْرَةٌ [Zuheret] (zā'nın zammıyla) **هُمَزَةٌ** [humezet] vezninde)

زَهْرَانُ [Zehrān] [saḥbān] [saḥbān] vezninde)

زُهَيْرٌ [Zuheyr] [zūbeyr] [zūbeyr] vezninde) Esāmī-i ricāldendir.

الزُّهَيْرِيَّةُ [ez-Zuheyyriyyet] [zūbeyriyyet] [zūbeyriyyet] vezninde) Bağdād kazāsında bir karyedir.

الْمِزْهَرُ [el-mizher] [minber] [minber] vezninde)

'Ud ismidir ki sāz envārındandır, Türkīde lavta ve Türkī-i kadīmde kopuz ta'bīr olunur. Ve bedevī tā'ifesinden şol hānedān ve mizyāfa denir ki gece içre ebnā-i sebīl, görmekle haymesine gelip misāfir olmak için āteş kaldırır ola; yukālu: فَلَانَ مِزْهَرًا إِذَا كَانَ يُزْهَرُ النَّارَ وَيَرْفَعُهَا لِلضَّيْفَانِ

الْمَزَاهِرُ [el-mezāhir] [menābir] [menābir] vezninde) **مِزْهَرٌ** [mizher] [mizher] [mizher] cemi'dir. Ve

مَزَاهِرُ [Mezāhir] Bir mevzi' adıdır.

الْإِزْهِيرَارُ [el-izhīrār] [iḥmīrār] [iḥmīrār] vezninde) Nebāt pek çiçeklenmek ma'nāsınadır; yukālu: إِزْهَارُ النَّبَاتِ إِذَا نَوَّرَ يَغْنِي مِبَالَعَةً

الزَّاهِرِيُّ [ez-Zāhiriyy] Zāhir'e mensūb demektir: Muḥammed b. Aḥmed ez-Zāhirī ed-Dendāneḳānī muhaddistir ve Aḥmed b. Muḥammed b. Muferrīḥ en-Nebātī ez-Zehrī ki zā'nın fethiyedir, huffāzıdır.

[ز ي ر]

الزَّيْرُ [ez-zīr] (zā'nın kesriyle) Küpe denir.

الزِّيَارَةُ [ez-ziyāret] [kitābet] [kitābet] vezninde) "ز،و،ر" māddesinde zikr olundu. Mü'ellifin bunları burada dahi zikri lafzlarına mürā'at içindir, yoksa bunlar vāvilerdir.

FASLU'S-SĪNĪ'L-MÜHMELE

(فَضْلُ السِّينِ الْمُهْمَلَةِ)

[س أ ر]

السُّورُ [es-suʔr] (sīn'in zammı ve hemzenin sükünuyla) Ekl ve şürbden bākī kalan artığa denir; yukālu: فِي الْإِنَاءِ سُورٌ أَيْ بَقِيَّةٌ وَفَضْلَةٌ

الْإِنَاءُ [el-isʔār] (hemzenin kesriyle) Bir nesneden bakiyye komak ma'nāsınadır; yukālu: أَكَلَ الرَّجُلُ فَأَسَارَ مِنْهُ إِذَا أَبَقِيَ بَقِيَّةٌ

السَّأَرُ [es-seʔr] (sīn'in fethi ve hemzenin sükünuyla) Bu dahi İNĀʔ [isʔār] ma'nāsınadır; yukālu: سَأَرَ الشَّارِبُ فِي الْإِنَاءِ سَأَرًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ بِمَعْنَى أَسَارَ

السَّأَرُ [es-seʔār] [şeddād] [şeddād] vezninde) Zıkr olunan mezīd ve sülāsīden gayr-i kıyās üzere fā'ildir, zīrā kıyās mezīdde **سَائِرٌ** [sā'ir] olmaktadır. Şārih der ki sülāsīde dahi **سَائِرٌ** [sā'ir] olmaktadır, zīrā **سَاءَرٌ** [seʔār] mübālagadır. İntehā. Ve semā'a mütevakıf olmamak muttaridesiyle kıyās olmakta cā'izdir.

السُّورَةُ [es-suʔret] hā'yyla) **سُورٌ** [suʔr]den ahasstır; yukālu: سَأَرَ فِي الْإِنَاءِ سُورًا وَسُورَةً أَيْ فِي فَلَانِ سُورَةٌ مِنْ شَبَابِ أَيْ بَقِيَّةٌ ve yukālu: هَذِهِ سُورَةٌ مِنَ الْقُرْآنِ لَعْنَةٌ فِي "سُورَةٍ"

السَّائِرُ [es-sā'ir] (hemzenin kesriyle) **بَاقِي** [bākī] ma'nāsınadır, bir nesneden geri kalan şey olacaktır, **سُورٌ** [suʔr]-i mezkürdan me'hūzdur, niteki **بَاقِي** [bākī] **بَاقِيَّةٌ** [bakiyyet] ten me'hūzdur. Cemī' ma'nāsına değildir, niteki lügaviyyündan niçe cemā'āt öylece tevehhüm eylediler. Yāhūd mecāzen cemī' ma'nāsına da isti'māl olunur killet üzere niteki Aḥveş'in işbu **وَقَدْ فَجَلَّتْهَا لَنَا لُبَابَةٌ لَمَّا | | وَقَدْ فَجَلَّتْهَا لَنَا لُبَابَةٌ لَمَّا** beytinde cemī' ma'nāsına müsta'meldir. Ve mine'l-emsāli: **بَطْنِي**

عَطْرِي وَسَائِرِي دَرِي

Aslı budur ki bir a'rābī bir a'şirete mihmān olmakla sāhib-i hāne mihmān-ı mezbūru ikrāmen ʔitr ile taʔtir ve tatyṭb eylemek bābında bir kıza emr eylemeleriyle kız dahi taʔtīre mübāşeret eyledikte a'rābī kelām-ı mezkūru irād eyledi, murādı "beni itāmla karnımı işbā'e eyle" demektir. Bir adamdan kendi hāline ehemmi mehāmm olanı istidā mevkī'inde darb olunur. Ve kezā mine'l-emsāli: **”أَسَائِرُ”** Aslı budur ki bir kabīle 'ale's-seher bir kabīleye şeb-hūn eylemekle karīblerinde mütemekkin olan 'amm-zādelerinden istigāse ve istimdād edip hareket ve imdād husūsunda tebtāi eylemeleriyle a'dāları mezbūrları nehb ve gāret ve merbūt-ı silsile-i esr ü mezzelet edip me'vālarına ric'at eyledikten sonra merkūm 'amm-zādeleri imdād için ba'de'z-zuhr vürüd ve yurтта kalan bir kimseden ahvāli su'āl eylediklerinde o kimse dahi kelām-ı mezbūru irād eylemiştir, ya'ni "bu vaktten sonra mı imdād kaydında oluyorsunuz, öğleden mukaddem gelmek gerek idi, hāliyen öğle vakti savuştu." Zīrā hāceti tamām-ı yevmde olan adam kable'z-zuhr mübāşeret eder, zuhr ise güzērān eylemekle ye's hāsıl olmuştur, gurūb-ı şems hālinde ye's hāsıl olduğu gibi. Mesel-i mezbūr bir işin vakti fevt olduktan sonra taleb ve neyl dā'iyesinde olan kimse hakkında darb olunur.

Mütercim der ki *Mişbāh*'tan ve ümmehāt-ı sā'ireden fehm olunduğu üzere Ezherī'den menküldür ki **سَائِرٌ** [sā'ir] kelimesi bākī ve bakiyye ma'nāsınadır, **سُورٌ** mādidesinden me'hūzdur. Cevherī **سَيَرٌ** mādidesinden ahz

ile cemīr ma'nasıyla tefsīr eylemiştir, gūyā ki seyr ile muttasıf olan nesneye denip ba'adehu ta'mīm olunmuştur. Ve ba'zılar sūr [sūr]-i beldeden ahz eylediler. Ve İbn Vellād tahkīki üzere gerçi سَائِر [sā'ir] bakiyye ma'nāsına olup lākin farkı budur ki سَائِر [sā'ir] bākī-i kesīrde ve بَقِيَّة [bakīyyet] bākī-i kalīlde müsta'meldir. Meselā "kitābın bir cüz'ünü alıp sā'irini terk eyledim" denir, bakiyyesi denmez. Ve Ḥarīrī *Durretu'l-Ğavvāš*'ta bu mebhāsı tahkīk ve Şihāb şerhinde tedkīk-i enīk eylemiştir, fe'lyurāci.

السَّأُرُ [es-se'ar] (fethateynle) Bir nesne ar-tıp kalmak ma'nāsınadır; yukālu: سَيَّرَ الشَّيْءُ سَأْرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا بَقِيَ

شورُ الأَسَدِ [Su'ru'l-Esed] (sīn'in zammıy-la) Ebū Ḥabī'e el-Kūfī nām muhaddisin lakabıdır. Bir vakte bir arslan kendisini iftirās eylemişken rehā-yāb olmakla onun-la mülakkab oldu.

السَّأُورُ [et-tesā'ur] [tefā'ul] veznin-de) Şarāb bakiyyesini içmek ma'nāsınadır; yukālu: تَسَأَّرَ الرَّجُلُ إِذَا شَرِبَ سُورَ النَّيِّدِ

[س ب ر]

السَّبْرُ [es-sebr] [cibr] vezninde) Yara ve kuyu ve sā'ir nesne gavır ve gāyetini bil-mek için yoklayıp denemek ma'nāsınadır, mīl ile yarayı ve sırık ile kuyuyu ve iskan-dil ile denizi yoklamak gibi; yukālu: سَبَرَ الْجُوحَ وَالْبَيْتَ وَغَيْرَهُ سَبْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا امْتَحَنَ عَوْرَهُ لِيَتَعَرَّفَ بِمَقْدَارِهِ Ve

سَبْرُ [sebr] Er arslana denir, tesmiye bi'l-masdardır; dā'imā şikār yokladığı için. Ve bir şey'in asl ve bünyādına itlāk olunur, 'ādeten yoklanılır olduğu için; yukālu: هُوَ كَرِيمٌ السَّبْرُ أَي الْأَصْلُ Ve levn ve cemāl ve hey'et ma'nālarına müsta'meldir; yukālu:

عَرَفْتُهُ بِسَبْرِ أَعْجَبَنِي لَطْفُ سَبْرِهِ أَي لَوْنُهُ شَيْءٌ وَرَجُلٌ مُسَبُّورٌ أَي حَسَنٌ الْهَيْئَةُ السَّبْرُ [el-mesbūr] Hüsn-i hey'et sāhibi şey'e denir; yukālu: شَيْءٌ وَرَجُلٌ مُسَبُّورٌ أَي حَسَنٌ الْهَيْئَةُ السَّبْرُ

السَّبْبُورُ [el-istibār] [ifti'āl] vezninde) سَبْرُ [sebr] ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَبْرَ الْجُوحَ بِمَعْنَى سَبْرِهِ

السَّبْرُ [es-sibr] (sīn'in kesriyle) Düşmanlık ma'nāsınadır; yukālu: بَيْنَهُمَا سَبْرٌ أَي عَدَاوَةٌ Ve benzemek, شَبَّهَ [şebeh] ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ سَبْرٌ أَحْيَاهُ أَي شَبَّهَهُ

السَّبْرَةُ [es-sebret] [temret] veznin-de) Pek soğuk olan erken vaktine denir; tekūlu: سَبْرَاتٌ زَارِنِي فِي عَدَاةٍ سَبْرَةٍ أَي بَارِدَةٍ Cem'i [seberāt] gelir fethātla. Ve

سَبْرَةُ [Sebret] Esāmīdendir: Sebret b. Ebī Sebret ve Sebret b. 'Amr ve Sebret b. Fātik ve Sebret b. el-Fākih ashābdandır. Ve Ebū Bekr b. Sebret es-Sebrī, Medīne müftisi idi.

سَبْرِيَّتْ [Sibrit] [zibric] vezninde) Mağrib'de bir belde adıdır.

السَّابِرِيُّ [es-sābiriyy] Bir nev' bez ismidir ki be-gāyet ince ve a'lā olur, hümāyün bezi gibi. Ve minhu'l-meselu: "عَرَضَ سَابِرِيٌّ" Mesel-i mezbūru şol adam irād eder ki ona vech-i muhakkak üzere olmayarak bir nesne ednā 'arz ve teklīfle 'arz oluna, der-sā'at o adam onu ihrāza dīl ü cānla hāhiş-ger olur, zīrā esvāb-ı mezbūr be-gāyet enfes ve a'lā olmakla cüz'ice 'arzla herkes ona meyl ve ragbet eder. Şārihin beyānına göre سَابُورُ [Sābūr]-ı ātiye mensūbdur. Ve

سَابِرِيٌّ [sābiriyy] Bir nev' hoş ve nāzük hurmā ismidir. Ve bir güne zırha denir ki

nesci be-gāyet ince ve muhkem ve metīn olur.

سَابُورُ [Sābūr] [كَافُورٌ] [kāfūr] vezninde) Şāhpūr mu'arrebidir ki şāhān-ı 'Acemden bir şāhın ismidir. Ve Fārs ülkesinde bir eyālet adıdır, Nevbendecān onun şehiridir. Ve Aḥmed b. 'Abdullāh b. Sābūr ve 'Abdullāh b. Muḥammed b. Sābūr eş-Şīrāzī muhaddislerdir.

السُّبُرُورُ [es-subrūr] [زُنْبُورٌ] [zunbūr] vezninde) Fakīr ve gedāya denir; yukālu: رَجُلٌ

أَرْضٌ سُبُرُورٌ أَيْ لَا نَبَاتَ بِهَا Ve kat'ā nebāt eseri olmayan arza denir; yukālu: أَرْضٌ سُبُرُورٌ أَيْ لَا نَبَاتَ بِهَا

السِّبَارُ [es-sibār] [كِتَابٌ] [kitāb] vezninde) ve

الْمِسْبَارُ [el-misbār] [مِحْرَابٌ] [miḥrāb] vezninde) Cerrāhların yara yokladıkları mīle denir; yukālu: سَبَرِ الْجَرَاحِ الْجُرْحَ بِالسِّبَارِ وَالْمِسْبَارِ Ve هُوَ مَا يُسْبَرُ بِهِ الْجُرْحُ

سِبَارٌ [Sibār] [كِتَابٌ] [kitāb] vezninde) Buḥārā kazāsında bir karye adıdır. 'Abdulmelik b. 'Abdurrahmān es-Sibārī ki *Tārīḫ-i Memleket-i Buḥārā'yı* mü'ellifi olan Ğuncār'dan nakl ve rivāyet eylemiştir, oradandır.

سُبَيْرٌ [suber] [صُرْدٌ] [şurad] vezninde ve فَتْرَةٌ [kutret] vezninde) Bir kuş adıdır. Ve صُرْدٌ [şurad] yāhūd فَتْرَةٌ [kutret] vezninde yāhūd زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Teymu'r-Ribāb 'aşireti yurdunda bir 'ādī ya'nī kadīm kuyu adıdır.

سَبْبَرٌ [Sebber] [بَقْمٌ] [baqqam] vezninde) Bedr ile Medīne beyninde bir kumsal tepenin ismidir.

السُّبُورَةُ [es-sebbūret] (sīn'in fethi ve bā'nın teşdidıyla) Meşk ve ta'līm yazmağa hevesnāk olan etfālīn tahta-i ta'līmlerine itlāk olunur ki ona meşk edip ba'de'l-istignā'

silip mahv ederler, tekrār yazıp yine mahv ederler; beynlerinde yazboz tahtası ta'bīr ederler. Kāle'ş-şāriḫ ve fi'n-Nihāye ve fi'l-hadīsi: لَا بَأْسَ أَنْ يُصَلِّيَ الرَّجُلُ وَفِي كُفْمِهِ "سُبُورَةٌ" وَهِيَ جَرِيدَةٌ مِنَ الْأَلْوَابِ يُكْتَبُ عَلَيْهِ فَإِذَا اسْتَعْتَمُوا عَنْهَا مَحَوْهَا

الْمُسْبِيرُ [el-musbe'ir] [مُفْشَعِرٌ] [muqşa'ir] vezninde) Gece içre yola giden adama itlāk olunur, yoklayarak gider olduğu için; yukālu: هُوَ مُسْبِيرٌ أَيْ ذَاهِبٌ تَحْتَ اللَّيْلِ

[س ب د ر]

السَّبَادِرَةُ [es-sebādiret] [عِبَادِلَةٌ] [‘abādilet] vezninde) İşsiz güçsüz, herze-gerd ve bī-kār adamlara denir; yukālu: جَمَاعَةٌ سَبَادِرَةٌ أَيْ فُرَاغٌ Ve lehv ve lagv ve tebtatul erbābına denir; yukālu: هُمْ السَّبَادِرَةُ أَيْ أَصْحَابُ اللَّهْوِ وَالتَّبَطُّلِ

[س ب ط ر]

السَّبِيطُ [es-sibaṭr] [هَزِيءٌ] [hizebr] vezninde) Umūr ve mesālīhte işlek ve nāfiz ve mikdām olan şehāmetli ve celādetli adama denir; yukālu: وَجَدْتُهُ سَبِيطًا أَيْ مَاضِيًا شَهْمًا Ve uzun boylu serv-i sehī gibi hemvār ve mevzūn adama denir; yukālu: سَبَاتٌ سَبِيطٌ أَيْ وَجَدْتُهُ سَبِيطًا أَيْ مَاضِيًا شَهْمًا Ve sıçradığı vakte sünüp uzanır olan arslana denir; yukālu: أَسَدٌ سَبِيطٌ إِذَا كَانَ يَمْتَدُّ عِنْدَ الْوُثْبَةِ

السَّبِيطَرَاتُ [es-sibaṭrāt] [سَبِيطٌ] [sibaṭr] lafzının cem'idir. Ve şol erkek develere denir ki yere yakın gerimli ve uzun ola; yukālu: BUNDA OLAN سَبِيطَرَاتٌ أَيْ طَوَالَ عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ tā' te'nīs için değildir, belki رجالآت kelimesinde olan tā' gibidir ki cem'-i müzekkerdir, pes tā-i melfūza te'nīs için mütemahviz olmayıp belki cem'-i müzekker-i sālimde olan yā' ve vāv menzilesinde olur.

السَّبِيطَارُ [es-sebeyṭar] [عَمَيْتَلٌ] [‘ameyṣel] vez-

ninde) Bir nev^c kuş ismidir ki be-gāyet uzun boyunlu olur. Ve pek uzun şey^e denir.

السَّبَاطِرُ [es-subātīr] (عَلَابِطُ [ulābiṭ] vezninde) Bu dahi pek uzun şey^e denir.

السَّبَطْرَى [es-sibaṭrā] (sīn'in kesri ve kasr ile عَرْضَنِى [iraḏnā] vezninde) Bir gūne yürüyüşe denir ki onda hīrām ve reftār ola; yukālu: يَمْشِي مَشِيَّةَ السَّبَطْرَى وَهِيَ مَشِيَّةٌ فِيهَا تَبْحَثُزُ

الْإِسْبِطْرَارُ [el-isbiṭrār] [iḳṣi'rār] [iḳṣi'rār] vezninde) Yan üzere uzanıp döşenerek yatmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْبَطْرُ الرُّجُلِ إِذَا اضْطَجَعَ وَامْتَدَّ Ve deve kısmı sür'atle yürümek ma'nāsınadır ki uzanıp döşenerek yürür olur; yukālu: إِسْبَطْرَتِ الْإِبِلِ إِذَا أَسْرَعَتْ Ve yol ve sahrā doğrulmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: إِسْبَطْرَتْ لَهُ الْبِلَادُ إِذَا اسْتَقَامَتْ

[س ب ع ر]

السَّبْعَرَةُ [es-seb'aret] [daḥrecet] [daḥrecet] vezninde) ve

السَّبْعَارُ [es-sib'ār] [diḥrāc] [diḥrāc] vezninde) Nāka kısmı cümbüş ve neşāt ve şatāretinden başını yukarı tutup kuyruğunu uyluklarına çalarak yürümek ma'nāsınadır; yukālu: النَّاقَةُ تُسْبَعِرُ سَبْعَرَةً وَسَبْعَارًا إِذَا صَارَتْ تَمْشِي مِنَ النَّشَاطِ وَالْحَدَّةُ تَرْفَعُ رَأْسَهَا وَتُحْطِرُ بِذَنَبِهَا

[س ب ع ط ر]

السَّبْعَطْرَى [es-sebaṭarā] [ḳaba'ṣerā] [ḳaba'ṣerā] vezninde) Be-gāyet uzun şey^e denir.

[س ب ك ر]

الْإِسْبِكْرَارُ [el-isbikrār] [isbiṭrār] [isbiṭrār] vezninde ve mecmu' ma'nālarıyla mürādiftir. Ve taze oğlan ve kız kısmı yāl ü bāl sāhibi olup kad ve kıyāfetinde i'tidāl bulmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْبِكْرَاتِ الْجَارِيَةِ إِذَا

اعْتَدَلَتْ وَاسْتَقَامَتْ

الْمُسْبِكِرُ [el-musbekirr] [muḳṣa'irr] [muḳṣa'irr] vezninde) Tāmmü'l-hilkat ve mu'tedilü'l-kāmet olan nev-cevāna denir; yukālu: سَابَتْ مُسْبِكِرٌ أَيْ تَامٌّ مُعْتَدِلٌ Ve kıvırcık ve top olmayan saça denir.

[س ت ر]

السِّتْرُ [es-sitr] (sīn'in kesri ve tā-yı fevkıyyenin sükūnuyla) Perdeye denir, cem'î sūtūr [sutūr] ve estār [estār] gelir. Ve korkuya itlāk olunur ki setri müstelzimdir; yukālu: أَحَاطَهُ السِّتْرُ أَيْ الْخَوْفُ Ve utanmağa itlāk olunur; yukālu: أَخَذَهُ السِّتْرُ أَيْ الْحَيَاءُ Ve 'akl ve hūşa itlāk olunur ki insāna atvār-ı nā-şāyesteden perdedir; yukālu: Abdurrahmān b. Yūsuf es-Sitrī muhaddistir, Beyt-i şerif'in perde-dāri olmuş idi. Ve Yākūt el-Hādim es-Sitrī 'ubbāddandır. Ve 'Alī b. el-Faḏl es-Sāmīrī ve 'Abdul'azīz b. Muḥammed es-Sutūriyyān muhaddislerdir.

السِّتْرُ [es-seter] (fethateynle) Kalkana itlāk olunur; yukālu: لَا يَبْقَى الظَّالِمُ مِنْ نَضْلِ دَعْوَةِ الْمُظَلَّمِ سِتْرٌ أَيْ تُرْسٌ

السِّتَارَةُ [es-sitāret] [kitābet] [kitābet] vezninde) Mutlakan kendisiyle perdelenip istitār olunacak şey^e denir; cem'î setā'ir [setā'ir] gelir. Ve tırnağın üzerinde olan ince dericeğize itlāk olunur ki murād tırnak dip-lerinde olup tırnağın kökünü setr eden dericeğizdir.

السُّتْرَةُ [es-sutret] (sīn'in zammıyla) ve

الْمِسْتَرُ [el-mister] [minber] [minber] vezninde) ve

الْإِسْتَارَةُ [el-istāret] (hemze-i meksüre ile) Bunlar da sītāret [sitāret] ma'nāsınadır ki perdelenecek şey^e denir.

السِّتَارُ [es-sitār] [كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Perdeye denir, سِتْرٌ [sitr] ma'nāsına. Cem'î سِتْرٌ [sutr]dur zammeteynle. Ve

سِتَارٌ [Sitār] 'Āliye'de bir dağın adıdır. Kezālik Ece' ve Ĥimā nām mahallerde birer dağın ismidir. Ve ansāb-ı Ĥarem'in üst tarafında bir niçe سِتَارًا [šenāyā] ya'nī belen ta'bīr olunan burgaç yokuşa itlāk olunur, Ĥarem ile Ĥill aralığını setr eyledikleri için. Ve diyār-ı Reb'ā'da iki vādī ismidir. Ve Suleym kabilesi yurdunda bir dağın adıdır. Ve Baḥreyn kazāsında bir nahiye adıdır.

السِّتِيرُ [es-sefir] [أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

الْمَسْتُورُ [el-mestūr] 'Afīf ve perhīz-kār ki-şiye itlāk olunur. Mü'ennesi سِتِيرَةٌ [setīret] ve مَسْتُورَةٌ [mestūret]tir; yukālu: رَجُلٌ سِتِيرٌ وَمَسْتُورٌ وَأَمْرَأَةٌ سِتِيرَةٌ وَمَسْتُورَةٌ أَيَّ عَفِيفٌ

الْإِسْتَارُ [el-istār] (hemzenin kesriyle) A'dāddan dört 'adede denir; yukālu: هُمُ إِسْتَارٌ أَيُّ أَرْبَعَةَ عِنْدِي مِنْهُ إِسْتَارٌ وَهُوَ مِنْ الرِّبَةِ أَرْبَعَةٌ مَثَاقِيلَ وَنِصْفُ

Şārih der ki إِسْتَارٌ [istār] fi'l-asl rub'ü 'uşri'l-menn olan mikdāra denir, ba'dehu ittisā'an cins-i vāhiddin olan erba'ada isti'māl olundu ve bu çehār-ı Fārisīden mu'arreb olmak menkūldür.

التَّسْتُرُ [et-tesettur] [تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) ve

الْإِسْتِتَارُ [el-istitār] [إِفْتِعَالٌ [ifti'al] vezninde) Bir nesnenin içinde yā arkasında gizlenmek ma'nāsınadır; yukālu: تَسْتَرُ الرَّجُلُ وَاسْتَتَرَ إِذَا تَعَطَّى

سَاتُورٌ [Sātūr] [كَافُورٌ [kāfūr] vezninde) Fir'avn'ın Mūsā peygamber 'alā-nebiyyinā ve 'aleyhi's-selām hazretleri için mu'arāza

kasdıyla getirdiği sāhirlerden birinin ismidir. Onlar dört sāhir idi ki sonra īmāna geldiler: biri سَاتُورٌ [Sātūr] ve biri عَادُورٌ [Āzūr] ve biri حَطْحَطٌ [Ḥaḥḥat] ve biri مُصَفَّى [Muşaffā]dır.

أَسْتَرَابَادٌ [Esterābād] (hemzenin ve tā'nın fethiyle) Curcān'a karīb bir kasabanın ismidir. Ve Sevād-ı 'Irāk'ta bir eyālet adıdır.

[س ج ر]

السَّجْرُ [es-secr] [فَجْرٌ [fecr] vezninde) Bir nesneyi kızdırmak ma'nāsınadır; yukālu: سَجَرَ النَّوْرَ سَجْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَحْمَاهُ Ve dol-durmak ma'nāsınadır; yukālu: سَجَرَ النَّهْرَ إِذَا مَلَأَهُ Ve suyu dökmek ma'nāsınadır; tekūlu: سَجَرْتُ الْمَاءَ فِي حَلْقِهِ إِذَا صَبَبْتُهُ

سَجْرٌ [secr] ve

سُجُورٌ [sucūr] [ظُهُورٌ [zuhūr] vezninde) Nāka kısmı yavrusuna ārzü sebebiyle uzun uzadı nāle ve hanīn eylemek ma'nāsınadır; yukālu: سَجَرَتِ النَّاقَةُ سَجْرًا وَسُجُورًا إِذَا مَدَّتْ حَنِينَهَا Ve

سَجْرٌ [secr] Kelb boğazına سَاجُورٌ [sācūr] ya'nī halta geçirmek ma'nāsınadır; yukālu: سَجَرَ الْكَلْبِ سَجْرًا إِذَا شَدَّهُ بِالسَّاجُورِ

السَّجُورُ [es-secūr] [صَبُورٌ [şabūr] vezninde) ve

الْمَسْجُورُ [el-miscer] [مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Fırını ve tennüru 'alevlendirip kızdırdıkları tutrağa denir; yukālu: سَجَرَهُ بِالسَّجُورِ وَالْمَسْجَرِ أَيُّ أَحْمَاهُ بِمَا يُسَجَرُ بِهِ النَّوْرُ

الْمَسْجُورُ [el-mescūr] 'Alevlendirilmiş āteşe ve kızdırılmış fırına denir. Ve 'alevi ve kızgınlığı sākin olmuşa denmekle zıdd olur. Ve şol deryāya denir ki suyu kendiden ekser ola, ya'nī taşkın ola ve bu dol-durmak ma'nāsından me'hūzdu; yukālu: بَحْرٌ مَسْجُورٌ إِذَا كَانَ مَأْوُهُ أَكْثَرَ مِنْهُ

da āvīze gibi salınmış inci dizisine denir; yukālu: لَوْلُوْ مُسْجُوْرٌ أَيْ مُنْظُوْمٌ مُسْتَرْسِلٌ

السَّاجِرُ [es-sācīr] Şol mevzi'e denir ki sel uğrağı olmakla aralıkta sel suyu gelip leb-ā-leb doldurur ola. Esās'ın beyanına göre bi'l-fi'ā doldurmuş olan mevzi'e denir; kāle: تَقُوْلُ مَرْزَنَا بِكُلِّ حَاجِرٍ وَسَاجِرٍ وَهُوَ كُلُّ مَكَانٍ مَرَّ بِهِ السَّيْلُ فَمَلَأَهُ

سَاجِرٌ [Sācīr] Yemāme'de bir su adıdır.

السَّجِيرُ [es-secīr] [emīr] [emīr] vezninde) Sādık dosta itlāk olunur, yekdīgere yakılıp hanīn eder olduğu için; niteki حَوِيْمٌ [ḥamīm] dahi bu mülāhaza ile itlāk olunur; yukālu: هُوَ سَجِيْرُهُ أَيْ خَلِيْلُهُ وَصَفِيْلُهُ Cem'ci سَجْرَاءُ [sucerā'] gelir, كُرْمَاءُ [kuremā'] gibi.

السَّاجُوْرُ [es-sācūr] [kāfūr] [kāfūr] vezninde) Kelb kısmının boynuna geçirdikleri ağaçtan tavka denir ki قِلَادَةٌ [qilādet] muharrefi halta ta'bīr olunur. Ve

سَاجُوْرٌ [Sācūr] Menbic türābında bir nehrin ismidir.

السُّوَجْرَةُ [es-sevceret] [ḥavqālet] [ḥavqālet] vezninde) Kelbin boynuna halta geçirmek ma'nāsınadır; yukālu: سُوَجْرُ الْكَلْبِ إِذَا شَدَّهُ بِالسَّاجُوْرِ

سِجَارٌ [Sicār] [kitāb] [kitāb] vezninde) Buḥārā kurbünde bir karye adıdır.

السُّوَجْرُ [es-sevcer] [cevhēr] [cevhēr] vezninde) Bir nev' şecer 'alā-kavlin söğüt ağacına denir yāhūd savāb olan ḥā-yı mühmele ile olmaktadır.

السَّجُوْرِيّ [es-secveriyy] [cevhēriyy] [cevhēriyy] vezninde) Hafīf ve çālāk, 'alā-kavlin aḥmak ve bī-idrāk kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ سَوْجَرِيّ أَيْ خَفِيْفٌ أَوْ أَحْمَقُ

السَّجْرَاءُ [es-secrā'] [ḥamrā'] [ḥamrā'] vezninde) Beyāzına humret karışmış göze denir;

yukālu: عَيْنٌ سَجْرَاءٌ إِذَا كَانَتْ قَدْ خَالَطَتْ بِيَاضَهَا حُمْرَةً

السُّجْرَةُ [es-sucret] (sīn'in zammıyla) ve

السَّجْرُ [es-secer] (fethateynle) Gözün beyāzının kırmızı ile karışıklığına denir; yukālu: إِنَّ فِي عَيْنِكَ لَسَجْرَةً وَسَجْرًا وَهِيَ بَيْنَةُ السُّجْرَةِ وَالسَّجْرِ

الْمُسَجَّرُ [el-museccer] [mu'azzam] [mu'azzam] vezninde) ve

الْمُنْسَجِرُ [el-munsecir] [munzecir] [munzecir] vezninde) ve

الْمُسُوَجْرُ [el-musevcer] [muvevher] [muvevher] vezninde) Şol saça vasf olur ki örülmüş ve toplanmış olmayıp çözülmüş ve sarkmış ola; yukālu: شَعْرٌ مُسَجَّرٌ وَمُنْسَجِرٌ وَمُسُوَجْرٌ أَيْ مُسْتَرْسِلٌ وَمُرْسَلٌ

الْأَسْجَرُ [el-escer] [aḥmer] [aḥmer] vezninde) Balçığı pāk ve sāfī olan su gölüne denir; yukālu: غَدِيْرٌ أَسْجَرٌ إِذَا كَانَ حُرٌّ الطَّيْنِ Ve arslana denir.

التَّسْجِيْرُ [et-tescīr] [tefcīr] [tefcīr] vezninde ve mürādifidir ki suyu revān eylemek ma'nāsınadır; yukālu: سَجَّرَ الْمَاءَ إِذَا فَجَّرَهُ

الْمُسَاجِرَةُ [el-musāceret] [mufā'alet] [mufā'alet] vezninde) Dostlaşmak ma'nāsınadır; yukālu: سَاجِرَةٌ إِذَا خَالَهٗ

الْإِنْسِجَارُ [el-insicār] [infī'āl] [infī'āl] vezninde) Peyderpey katar üzere yürüyüp gitmek ma'nāsınadır; yukālu: إِنَّسَجَرَتِ الْإِبِلُ إِذَا تَنَابَعَتْ فِي السَّيْرِ

[س ج ر]

الْمُسْجَهْرُ [el-muscehīr] [muḥşa'īr] [muḥşa'īr] vezninde) Pek ak nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ مُسْجَهْرٌ أَيْ أَبْيَضُ

الْإِسْجَهْرَانُ [el-iscihrār] [ikḥšī'rār] [ikḥšī'rār] vezninde) Bir nesne pek ak olmak

ma'nāsınadır, niteki mü'ellif telmih eyledi. Ve nebāt uzayıp zemīn üzere yayılmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْجَهَرُ النَّبَاتِ إِذَا طَالَ وَأَنْبَسَطَ Ve ovada serāb cereyān eder gibi yaldıramak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْجَهَرُ السَّرَابِ إِذَا تَرَبَّهَ Ve cenkte bir kimseye a'dānın mızrakları doğrulup gelmek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْجَهَرَتِ الرِّمَاحُ إِذَا أَقْبَلَتْ بِعَيْنِي إِلَيْكَ

الْمُسْجِهَرَةُ [el-muscehirret] (مُطْمَئِنَّةً) [muṭma'innet] vezninde) İçinde yağmur leme'an eden sehābeye vasf olur; yukālu: سَحَابَةٌ مُسْجِهَرَةٌ إِذَا صَارَتْ يَتَرَفَّرُ فِيهَا الْمَاءُ

[س ح ر]

السَّحْرُ [es-saḥr] (sīn'in fethi ve ḥā'nın sükunu ve fethiyle ve sīn'in zammıyla lügattir) Akciğere denir ki ri'et dahi derler, Türkīde öyken ta'bīr olunur; yukālu: سَحْرٌ كُلُّ ذِي سَحْرٍ يَنْتَفِسُ وَهُوَ الرِّئَةُ [suḥūr] ve [eshār] gelir ve minhu'l-meselu; yukālu: "فُلَانٌ اِنْتَفَخَ سَحْرُهُ" وَاِنْتَفَحَتْ "مَسَاحِرُ [Ve] إِذَا عَدَا طَوْرَهُ وَجَاوَزَ قُدْرَهُ سَحْرٌ burada gayr-i kıyās üzere [saḥr]ın cem'idir, hüsn ve mehāsin gibi sā'ir ahşā' i'tibārıyla tagliben cem' olmuştur. Lisānımızda dahi hadd ve mikdārını tecāvüz ile bālā-pervāzlık edene şişkin ta'bīr olunur.

Lākin mü'ellif *Başā'ir*'de mesel-i mezbūru Lākin mü'ellif *Başā'ir*'de mesel-i mezbūru *ibāretiyle* beyān eylemiştir, havf sebebiyle akciğere intifāh 'arız olmakla iki tefsīr dahi mülāyimidir. Ve kezā mine'l-emsālī tekūlu: "اِنْقَطَعَ مِنْهُ سَحْرِي" "اِنْقَطَعَ مِنْهُ سَحْرِي" Ve sayyādlar tefe'ül tarīkiyle sayd olunacak tavşan kısmına السُّحُورُ [mukaṭṭa'atu's-suḥūr] itlāk ederler, ya'nī akciğerleri pāre pāre olmuş ki şimdi tutulur demeyi fāl ederler. Ve ba'zen مُقَطَّعَةٌ lafzını ism-i fā'il ederler ki pek kaçmak-

tan akciğerini pāre pāre edici demek olur. Mü'ellifin *Başā'ir*'de beyānına göre سَحْرٌ [saḥr] hulkūmun ucuna ve akciğere denir ve mecāzen bedenden ona muhāzī olan 'uzva da itlāk olunur.

Ve سَحْرٌ [siḥr] ki cādūluğa denir, fi'l-asl bir adamın سَحْرٌ [saḥr]ına ya'nī akciğerine vurup onu mütegayyir ve sersem eylemek ma'nāsına masdar olup ba'dehu cādūlukta isti'māl eylediler.

Ve سَحْرٌ [siḥr] üç gūnedir: Biri mahz-ı hudā' vü tahayyülāttır ki hakīkati yoktur, şa'bede ve gözbağcılık ta'bīr olunur, hiffet-i yed ve sür'atten neş'et eder. İkinci şeyātine takarrüb sebebiyle bazı mertebe mu'āvenetlerini isticlābla olur. Üçüncüsü irtikāb-ı küfr ile efsūn ederek suver ve tabāy'i gūyā ki tagyīr ederler; meselā ba'zı adamı hımār ederler ki bu dahi gerçi mü'essirdir, lākin hakīkati yoktur, meshūr olan adam kendisini hımār oldum kıyāsıyla eşekcesine şīve eder. Her hālde سَحْرٌ [siḥr]in vukū'u vardır, niteki Mu'avvizeteyn o bābda nāzildir.

Ve işbu سَحْرٌ māddesinden bā'zen hüsn ve letāfeti tasavvur olunur ve minhu: "إِنَّ مِنَ الْبَيَانِ لَسَحْرًا" Ve ba'zen dikkat-i fi'li tasavvur olunur ve minhu yekūlu'l-etibbā "الطَّبِيعَةُ سَاحِرَةٌ" Ve sabāh gıdāsına سَحْرٌ [siḥr] itlākı te'sīrinin lutf ve dikkati mülāhazasıyladır, ba'dehu ondan zamān-ı gıdā olan سَحْرٌ [seḥar] vakti teferru' olundu yāhūd evkātın eltafi ve pek nāzükü olmakla dikkat ve letāfet tasavvurundan ahz olundu yāhūd akciğerin hālī olan tenef-fūs i'tibārından tasvīr olundu, zīrā vakt-i mezbūr gecenin idbārı ve gündüzün ikbālī hengāmı olmakla soluğun alıp vermesine

teşbih olunmuştur. İntehā. Ve

سَحْرٌ [saħr] (بَحْرٌ [baħr] vezninde) Deve kısmının sırtında ʿarız olan yağırın sağaldıktan sonra yerinde kalan eser ve nişânına itlāk olunur ki beyāz ve akciğer şeklinde olur.

السَّحُورُ [es-seħūr] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Temcīd yemeğine denir ki vakt-i seherde ekl olan taʿāmdan ʿibārettir.

السَّحْرُ [es-seħar] (fethateynle) Subhtan yaʿnī tan yerі açılmazdan mukaddemce olan vakte denir, سَحْرِيٌّ [seħariyy] ve سَحْرِيَّةٌ [seħariyyet] dahi denir mübālagaten nef-sine nisbetle. Ve سَحْرِيَّةٌ [seħariyyet] sehere nāzırdır ki hā'yla vakt-i mezbūra denir, سَحْرٌ [seħar]dan ahasstır; tekulu: أَتَانِي فِي السَّحْرِ وَالسَّحْرِيِّ وَالسَّحْرِيَّةِ أَي قُبَيْلِ الصُّنْحِ Ve

سَحْرٌ [seħar] Beyāzı gālib olan siyāha denir ki akçıl siyāh olur, vakt-i merkūma teşbihledir; yukālu: فِي لَوْنِهِ سَحْرٌ وَهُوَ سَحْرِيٌّ Ve her şey'in ucuna itlāk olunur, niteki zikr olundu. Ve سَحْرٌ [seħar] lafzının cemʿi أَسْحَارٌ [eşhār] gelir.

السُّحْرَةُ [es-suħret] (sīn'in zammıyla) Evvel-i sehere denir ki fecr-i kāzib olacaktır, seher-i a'lā ma'nāsına ve tekulu: لَقَيْتُهُ سَحْرًا يَا هَذَا مَعْرِفَةً تُرِيدُ سَحْرًا لِيَلْتَكُ فَإِنْ أَرَدْتَ نَكَرَةً صَرَفْتَهُ فَقُلْتُ أَتَيْتُهُ بِسَحْرٍ وَبِسُحْرَةٍ Ya'nī eğer bu gecenin seher-i ma'hūdunda mülākī olduğunu ifāde edersen ʿadl ve ma'rife sebepleriyle gayr-i munsarif olmakla mansüb olur, zirā muʿarref bi'l-lāmdan ma'düldür. Niteki bazıları رَجَبٌ lafzının ʿadem-i insirāfını اَلرَّجَبُ kelimesinden ma'düliyyetle ta'lil ederler. Ve eğer lā-ʿale't-ta'yīn أَسْحَارٌ [eşhār]dan bir seherde rü'yet eylediğini işʿar edersen nekre ve

munsarife olmakla mecrūr olur. Ve

سُحْرَةٌ [suħret] سُحْرَةٌ [şuħret] ma'nāsınadır ki siyāhta gālib olan aklığa denir.

الْإِسْحَارُ [el-işhār] (hemzenin kesriyle) Seher vaktinde gezmek ve bir yere gitmek ma'nāsınadır; yukālu: أَسْحَرَ الرَّجُلُ إِذَا سَارَ فِي السَّحْرِ Ve seher vaktine girmek ma'nāsınadır; yukālu: أَسْحَرَ الرَّجُلُ إِذَا صَارَ فِي السَّحْرِ

السِّحْرُ [es-siħr] (sīn'in kesriyle) Mutlakan me'hazı latif ve dakik olan şey'e denir, pes ma'ruf cādülüğa ve gözbağcılığa itlāk olunur, niteki zikr ve tafsil olundu. Ve bu ismdir; yukālu: فَلَانٌ يَتَعَلَّمُ السِّحْرَ Ve kavluhu ʿaleyhi's-selām: مَعْنَاهُ وَاللَّهِ "إِنَّ مِنَ الْبَيَانَ لِسِحْرًا" أَغْلَمُ إِنَّهُ يَمْدَحُ الْإِنْسَانَ فَيُضِدُّ فِيهِ حَتَّى يَضْرِبَ قُلُوبَ السَّامِعِينَ إِلَيْهِ وَيَذُمَّهُ فَيُضِدُّ فِيهِ حَتَّى يَضْرِبَ قُلُوبَ الْفِئَرَالرَّاءِ فِي كَلِمَاتِهِ أَيْضًا عَنْهُ فَيَمْدَحُ ve يَمْدَحُ ve يَمْدَحُ kelimelerinin mutazammın oldukları مَدْحٌ ve مَدْحٌ lafzlarına raci'dir. Ve

سِحْرٌ [siħr] Masdar olur, cādülük eylemek ma'nāsınadır; yukālu: سَحَرَهُ سِحْرًا مِنَ الْبَابِ Ve bir adama dubara ve reng ve hud'a eylemek ma'nāsınadır; yukālu: سَحَرَهُ إِذَا خَدَعَهُ Ve iraklaşmak ma'nāsınadır; yukālu: سَحَرَ عَنْهُ إِذَا تَبَاعَدَ Ve erken kalkmak ma'nāsınadır; yukālu: سَحَرَ الرَّجُلُ سِحْرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا بَكَرَ

السُّحْرُ [es-suħr] (sīn'in zammıyla) Cermī-i Nahvī nakli üzere yüreğe denir, kalb ma'nāsına.

التَّسْحِيرُ [et-teshīr] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bu dahi aldatmak ve reng ve hud'a eylemek ma'nāsınadır; yukālu: سَحَرَ فَلَانًا إِذَا خَدَعَهُ

الْمَسْحُورُ [el-meshūr] Sihre uğramış kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ مَسْحُورٌ أَي مُصَابٌ بِالسَّحْرِ Ve tebāh ve ifsād olunmuş ta'āma itlāk olunur; yukālu: طَعَامٌ مَسْحُورٌ أَي مُفْسَدٌ Ve şol

mahalle itlāk olunur ki yağmurun kesret ve vefretinden yāhūd çayırın yokluğundan tebāh ve harāb olmuş ola; yukālu: مَكَانٌ مَسْحُورٌ أَيْ مُفْسَدٌ مِنْ كَثْرَةِ الْمَطَرِ أَوْ قِلَّةِ الْكَأَلِ

السَّحِيرُ [es-sehīr] [emīr] (vezninde) Karnı ağır olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ سَحِيرٌ [sehīr] Asl [sehīr] akciğeri ağrıyana denip ba'dehu ta'mīm olunmuştur. Ve karnı büyük olan ata itlāk olunur, gūyā ki akciğerinin büyüklüğünden nāşīdir; yukālu: فَرَسٌ سَحِيرٌ أَيْ عَظِيمُ الْبَطْنِ

السَّحَارَةُ [es-suhāret] [sumāmet] (vezninde) Boğazlanmış koyundan kassābın koparıp attığı akciğere ve kızıl öykene denir; yukālu: ذَبَحَ الْقَصَابُ الشَّاةَ فَرَمَى سَحَارَتَهَا *Başā'ir*'de وَهِيَ مِنْهَا مَا يَقْتَلَعُ مِنَ الرِّئَةِ وَالْحُلُقُومِ 'ibāretiyle مَا يُتْرَعُ مِنَ السَّحْرِ عِنْدَ الذَّبْحِ فَيُؤْمَى بِهِ mersūmdur.

السَّحَارَةُ [es-sehḥāret] [cebbānet] (vezninde) Etfāl oyuncağından bir oyuncak adıdır. Ve o bir melf'abedir ki ondan bir hayt olmakla bir taraftan çekseler bir renkte ve öbür taraftan çekseler bir gayrı renkte zuhūr eder. Kāle fi'l-*Esās* لَعِبَ الصَّبِيَّانِ بِالسَّحَارَةِ وَهِيَ لُعْبَةٌ فِيهَا خَيْطٌ يَخْرُجُ مِنْ جَانِبٍ عَلَى لُونٍ وَمِنْ جَانِبٍ عَلَى لُونٍ

الإِسْحَارَةُ [el-ishāret] ve

الإِسْحَارُ [el-ishārr] (hemzelerin kesri ve fethi ve rā'ların şeddesiyle) ve

السِّحَارُ [es-sihār] (كِتَابٌ [kitāb] (vezninde) Bir güne çayır ismidir ki deve kısmını tesmīn eder.

السَّوْحَرُ [es-sevḥar] [cevhər] (vezninde) Söğüt ağacına denir.

سَحَارٌ [Sehḥār] [kettān] (vezninde) Ashābdan bir zātın ismidir. Ve 'Abdullāh es-Sihrī ki sīn'in kesriyledir, muhaddistir.

المُسْحَرُ [el-musahḥar] [mu'azzam] (vezninde) Cevfi izāle olunmuş kavuk nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ مُسْحَرٌ أَيْ مُجَوَّفٌ Bunda tef'īl izāle içindir, akciğeri izāle olunmuş denip ba'dehu ta'mīm olunmuştur.

الإِسْتِحَارُ [el-istihār] [ifti'āl] (vezninde) Horoz kısmı seherī ötmek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْحَرَ الذِّبْكَ إِذَا صَاحَ فِي السَّحْرِ

[س ح ط ر]

الإِسْحِنَاطُ [el-ishīntār] [if'inlāl] (vezninde) Bir kimse gerinip uzanmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْحَنَطَ الرَّجُلُ إِذَا امْتَدَّ Ve meyl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْحَنَطَ إِذَا مَالَ Ve bir nesne 'arīz ve tavīl olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْحَنَطَ إِذَا عَرَضَ وَطَالَ Ve yüz üzere düşmek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْحَنَطَ الرَّجُلُ إِذَا وَقَعَ عَلَى وَجْهِهِ

[س ح ف ر]

الإِسْحِنْفَارُ [el-ishīnfār] (fā'yla [ishīntār] (vezninde) Bir adam sür'at ve şitābla geçip gitmek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْحِنْفَرَ الرَّجُلُ إِذَا مَضَى مُسْرِعًا Ve yol doğrulmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْحِنْفَرَ إِذَا اسْتَقَامَ Ve yağmur pek çok olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْحِنْفَرَ الْمَطَرُ إِذَا كَثُرَ Ve bir kimse pür-gūy ve mütekellim olmakla söze boşanmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: إِسْحِنْفَرَ الْخَطِيبُ إِذَا اتَّسَعَ فِي كَلَامِهِ

المُسْحَنَفِرُ [el-muşhanfir] (ism-i fā'il bünyesiyle) Beled-i vāsi' ma'nāsınadır. Ve her māddeye üstāz ve hāzık adama denir; yukālu. رَجُلٌ مُسْحَنَفِرٌ أَيْ حَادِقٌ Ve doğru yola denir; yukālu: طَرِيقٌ مُسْحَنَفِرٌ أَيْ مُسْتَقِيمٌ

[س ح ر]

السَّحْرُ [es-saḥr] (sīn'in fethi ve ḥā-yı mu'cemenin sükūnuyla) ve

السَّحْرُ [es-seḥar] (fethateynle) ve
السُّحْرَةُ [es-suḥret] (sīn'in zammıyla) ve
الْمَشْحَرُ [el-meshḥar] (mīm'in ve ḥā'nın fet-
 hiyle) ve

السُّحْرُ [es-suḥr] (sīn'in zammıyla) ve
السُّحْرُ [es-suḥur] (zammeteynle) Bir adamı
 istihzā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: سَحَرَ
 مِنْهُ وَسَحَرَ بِهِ سَحْرًا وَسَحْرًا وَسَحْرًا وَمَشْحَرًا وَسَحْرًا
 ve kavluhu ta'ālā: ﴿إِنْ تَسْحَرُوا مِنَّا فَإِنَّا نَسْحَرُ مِنْكُمْ كَمَا تَسْحَرُونَ﴾ أَي
 تَسْتَجْهَلُونَا يَعْنِي تَحْمِلُونَا عَلَى الْجَهْلِ عَلَى سَبِيلِ الْهَزْوِ
 إِنَّا نَسْتَجْهَلُكُمْ كَمَا تَسْتَجْهَلُونَنَا
 İstihzā'ı ma'nāsına müsta'meldir, müşākele vec-
 hiyle de gerçi vārid olmuştur; ke-kavlihi
 ta'ālā: ﴿اللَّهُ يَسْتَهْزِئُ بِهِمْ﴾

الِإِسْتِسْحَارُ [el-istishār] Bu dahi سَحَرَ
 ma'nāsınadır; yukālu: وَاسْتَسْحَرَ بِهِ
 بِمَعْنَى سَحَرَ

السُّحْرِيَّةُ [es-suḥriyyet] ve
السُّحْرِيٌّ [es-suḥriyy] (sīn'lerin zammıyla)
 İsmelerdir, masharalığa denir; yukālu:
 اِتَّخَذُوهُ سُّحْرِيَّةً وَسُّحْرِيًّا

السُّحْرِيٌّ [es-sihriyy] (sīn'in kesri ve zam-
 mıyla) Bir adama zoraki bir iş teklif ey-
 lemek ma'nāsınadır; yukālu: سَحَرَهُ
 وَسَحَرِيًّا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا كَلَّفَهُ مَا لَا يُرِيدُ وَقَهَرَهُ
 Şārih der ki gerçi yā'sız سَحَرَ [suḥr] dahi
 bu ma'nāda masdardır, lākin yā-yı nisbet
 ziyāde-i kuvveti mutazammındır, ḥuṣuṣ
 [ḥuṣuṣ] ve ḥuṣuṣiyyet [ḥuṣuṣiyyet] gibi.
 İntehā.

السُّحْرَةُ [es-suḥret] (sīn'in zammı ve ḥā'nın
 sükūnuyla) ve

السُّحْرِيٌّ [es-suḥriyy] (yā'yla) ve
السُّحْرِيٌّ [es-sihriyy] (sīn'in kesriyle) Üc-
 retsiz zoraki iş işleyen ırgata kezālik dava-

ra denir; yukālu: هُوَ سُحْرَةٌ لِي وَسُحْرِيٌّ وَسُحْرِيٌّ
 وَكَذَا جَمَارٌ أَي يَعْجَلُ بِالسُّحْرِيِّ Ve

سُحْرَةٌ [suḥret] Şol kimseye denir ki kendi-
 sini nās dā'imā masharalığa alıp hezl ve
 istihzā edeler; مَسْحَرَةٌ [masharat] dahi denir
 ki kaşmer ta'bīr olunur; yukālu: هُوَ سُحْرَةٌ
 أَي يَسْحَرُ مِنْهُ النَّاسُ Ve

سُحْرَةٌ [suḥret] Şol kimseye denir ki her
 gücü yetişen adam onu zoraki işleter
 ola; yukālu: رَجُلٌ سُحْرَةٌ إِذَا كَانَ يَسْحَرُ كُلَّ مَنْ
 قَهَرَهُ Mü'ellifin يَسْحَرُ kavlindeki zamīr-i
 mansūb mahzūftur. Ve Suyūṭi Muzhir'de
 bu vech üzere tahkik eylemiştir ki fā'nın
 zammı ve 'ayn'ın fethiyle fu'elet veznin-
 de olan nu'ūt fā'il ile mü'evveldir, هُمَزَةٌ
 [humezet] ve لَمَزَةٌ [lumezet] gibi ve fā'nın
 zammı ve 'ayn'ın sükūnuyla fu'let vez-
 ninde olan mef'ul ile mü'evveldir, صُحْكَةٌ
 [ḍuḥket] ve سُحْرَةٌ [suḥret] gibi. İntehā.

السُّحْرَةُ [es-suḥaret] (sīn'in zammı ve ḥā'nın
 fethiyle) Dā'imā nāsı hezl ve istihzā eder
 olan kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ سُحْرَةٌ
 إِذَا كَانَ يَسْحَرُ مِنَ النَّاسِ

السَّحْرُ [es-saḥr] (sīn'in fethi ve ḥā'nın
 sükūnuyla) Yel, geminin muvāfıkı üzere
 esip pupasına gitmek ma'nāsınadır, ma'nā-
 yı mezkūrdan müteferri'dir; yukālu: سَحَرَتِ
 السَّفِينَةَ سَحْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا طَابَتْ لَهَا الرِّيحُ
 وَالسَّيْرُ

سُحْرٌ [suḥḥar] (سُكْرٌ [sukker] vezninde)
 Bukūl envā'ından bir nebāt ismidir ki
 Ḥorāsān'da olur. Şārih سَيْكِرَانُ [seykerān]
 ile beyān eylemiştir ki ban tohumu-
 nun nebātıdır, “ب،ن،ج” māddesinde zikr
 olundu.

التَّسْحِيرُ [et-teshīr] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde)
 Rām ve münkād eylemek ma'nāsınadır;
 yukālu: سَحَرَ فُلَانًا إِذَا ذَلَّ Ve bu, ma'nā-yı

ātiden meḥūzdur. Ve bir adama ücret-siz meccānen zoraki iş teklif eylemek ma'nāsınadır; yukālu: سَحَّرَهُ إِذَا كَلَّفَهُ عَمَلًا بِلَا أَجْرَةٍ

تَسَحَّرَ فَلَانًا بِمَعْنَى سَحَّرَهُ [et-tesahḥur] (تَفَعَّلَ [tefa'ul] vezninde) Bu dahi zoraki iş işletmek ma'nāsınadır; yukālu: تَسَحَّرَ فَلَانًا بِمَعْنَى سَحَّرَهُ

[س خ ب ر]

السَّحْبَرُ [es-sahber] (bā-yı muvahhade ile جَعَفَرَ [ca'fer] vezninde) Mekke ayrığına şebīh bir şecer adıdır; müfredatta dahi bu ismle müte'āreftir. Ve bir mevzi' adıdır.

السَّحْبِيرَةُ [es-suhaybiret] (musaggar bünye-siyle) Benu'l-Aḍbaṭ yurdunda bir suyun ismidir.

سَحْبِرَةٌ [Sahberet] (فَحَطَبَةٌ [ḳaḥṭabet] vezninde) Esāmīdendir: Sahbere el-Ezdi ve Sahbere b. 'Ubeyde ashābdandır. Ve Sahbere bint Temīm sahābiyyedir.

[س د ر]

السِّدْرُ [es-sidr] (sīn'in kesri ve dāl'ın sükūnuyla) Şecer-i nebī [nebiḳ] ismidir ki 'Arabistān kirazı ta'bīr olunur, Trabzon hurmāsı o nev'dendir. Müfredi سِدْرَةٌ [sidret]tir. Cem'ī سِدْرَاتٌ [sidrāt] gelir ve سِيدِرَاتٌ [sidirāt] gelir kesretheynle ve سِيدِرَاتٌ [siderāt] gelir sīn'in kesri ve dāl'ın fethiyle ve سِيدِرٌ [sider] gelir, عِنَبٌ [ʿineb] vezninde ve سُدْرٌ [sudur] gelir zammeteynle.

Şārih der ki سِيدِرَاتٌ [siderāt] sīn'in kesri ve dāl'ın fethiyle سُدْرٌ [sudur]un cem'ü'l-cem'idir. Ve سِيدِرَاتٌ [sidrāt] dāl'ın sükūnuyla سِدْرَةٌ [sidret] in cem'idir. Ve şecer-i mezbūr iki güne olur: biri bostānīdir ki yemişi hoş olup ve yaprağıyla gasl olunur ve birisi berrīdir ki yemişi kekre olur. Ve ikisinin de gölgesi be-gāyet

koyu ve latīf ve hafīf olur. İntehā. Ve سِدْرَةٌ [Sidret] Tābi'inden bir zātın ismidir ve Ebū Sidre, Suḥaym el-Huceymī nām şā'irin künyesidir. Ve سِدْرَةُ الْمُنتَهَى [sidretu'l-muntehā] semā-i sābi'ededir. Şārih der ki 'ulūm-ı mahlūk ona müntehī olup ötesine tecāvüz eylemez, 'ilmullāha muhavveldir, tafsīli tefāsīrde meşrūhtur.

ذُو سِدْرٍ [Zū Sidr] (فِكْرٌ [fikr] vezninde) ذُو سُدَيْرٍ [Zū Sudeyr] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde)

سِدْرَتَانٍ [Sidretān] Birer mevzi'lerdir.

سِدِيرٌ [Sedīr] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Hīre nāhiyesinde bir nehrin ismidir. Ve Yemen'de bir arzın adıdır, Burūd-ı Sedīriyye oraya mensūbdur. Ve Mışır'da 'Abbāsiyye kurbünde bir mevzi' adıdır Ve Sedīr b. Ḥakīm, Sufyān-ı Sevri'nin şeyhi ismidir. Ve

سِدِيرٌ [sedīr] Tāze çayıra denir; yukālu: يَزْعَى الْأَمَالُ فِي مَرْعَى كَثِيرِ السِّدِيرِ أَيْ الْعُشْبِ

سُدَيْرٌ [Sudeyr] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Başra ile Kūfe aralığında bir düz sahrā adıdır.

Şārih der ki mü'ellif ism-i kasr olan سِدِيرٌ [sedīr]den ki أَمِيرٌ [emīr] veznindedir, sükūt eyledi, asl Sudeyr o kasrı müştamil olan bünyān-ı 'azīmin ismidir ki se-deyr-i Fārisī mu'arrebidir, üç kat olmakla onunla tesmiye olunmuştur. Ve kasr-ı mezbūrun ismi Ḥavernaḳ idi, mi'mār Sinimmār'ın dest-yārī-i 'imaretiyle melik-i Hīre Nu'mān binā ve ba'de'l-itmām Sinimmār sū-i cezā ile mükāfātını icrā eyledi. İntehā. Ve

سُدَيْرٌ [Sudeyr] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Gaṭafān diyārında bir mevzi' adıdır. Ve

Hicāz'da bir su ismidir, Sudeyre dahi derler.

السَّدَرُ [es-seder] (fethateynle) ve

السَّدَارَةُ [es-sedāret] [صَدَارَةٌ] [ṣadāret] vezninde) Sergeşte ve hayrān olmak ma'nāsınadır; yukālu: سِدِرَ الرَّجُلُ سَدْرًا أَوْ سَدَارَةً: Ve şiddet-i harāretten deve kısmının gözleri dumanlanıp görmez olmak ma'nāsınadır; yukālu: سِدِرَ الْبَعِيرُ إِذَا تَحَيَّرَ تَحَيَّرَ بَصْرُهُ مِنْ شِدَّةِ الْحَرِّ

السَّادِرُ [es-sādir] ve

السَّادِرُ [es-sedir] [كَتِيفٌ] [ketif] vezninde) Sergeşte ve mütehayyir kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ سَادِرٌ وَسَدِرٌ أَيْ مَتَحَيَّرَ Ve

سَادِرٌ [sādir] Kār ve kirdārında mübālāt ve ihtimām eylemez olan lāübālī adama itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ سَادِرٌ إِذَا كَانَ لَا يَهْتَمُّ وَلَا يَبَالِي Ve harāret-i havānın şiddetinden gözleri dumanlanıp hīre olmakla idrākten kalmış olan deveye denir; yukālu: بَعِيرٌ سَادِرٌ Ve إِذَا ضَارَ قَدْ تَحَيَّرَ بَصْرُهُ مِنْ شِدَّةِ الْحَرِّ

سَدِيرٌ [sedir] [كَتِيفٌ] [ketif] vezninde) Deryāya itlāk olunur, gūyā ki hayretinden bir tarafa revān olmaz.

السَّيْدَارُ [es-sidār] [كِتَابٌ] [kitāb] vezninde) Uyuşukluğa şebih bir hālete denir ki vücūda ʿarız olup hiss ve ʿamelden mānde olur; yukālu: أَخَذَهُ السَّيْدَارُ وَهُوَ شِبْهُ الْخِذْرِ

السَّيْدَارَةُ [es-sidāret] (sīn'in kesr ve meddiyle) Nisvānın baş örtülerinin altında olan yaşmak ve ser-bend makülesi vikāyeye ve alına bağladıkları çembere ve duldaya denir.

Mütercim der ki işbu سَيْدَارَةٌ [sidāret] sitāre-i Fārisī mu'arrebî olmak melhūzdur ki Fāriside sāyebāna ve şemsiyyeye ve üç kat şey'e denir, ondan ahz ve ma'nā-yı

mezbūrda isti'mālî ba'īd değıldir. İntehā.

سُدْرٌ [sudder] (sīn'in zammıyla قُبْرٌ [qub-ber] vezninde) Etfāl la'iblerinden bir la'ib adıdır.

الْأَسْدَرَانُ [el-esderān] (tesniye bünyesiyle) İki gözde iki damara itlāk olunur ki göz damarı olacaktır, her biri **أَسْدَرٌ** [esder]dir; vech-i mezkūr üzere vehn ve za'fları sebebiyle gözün hīrelenmesine sebep olurlar. Ve iki omuza dahi **أَسْدَرَانُ** [esderān] itlāk olunur ki gözlerden gelen damarlar itibārıyla. Ve minhu yukālu: "جَاءَ يَضْرِبُ" **أَسْدَرِيهِ** "أَيُّ عَطْفِيهِ وَمَنْكَبِيهِ أَيْ جَاءَ فَارِعًا وَلَمْ يَقْضِ طَلْبَتَهُ" Ya'nī "Filān, hācet ve merāmından mahrūm ve tehī-dest geldi" diyecek yerde kelām-ı mezbūru irād ederler. Şārih der ki bu mahalde şād ile ve zā-yı mu'ceme ile de zebān-zeddir. Bu üç harf birbirine mu'ākab olurlar. İntehā.

السَّدْرُ [es-sedr] [عَدْرٌ] [gadr] vezninde) Başta olan saçı ve perçemi salıvermek ma'nāsınadır.

الْإِنْسِدَارُ [el-insidār] [إِنْفِعَالٌ] [infi'āl] dir; yukālu: سَدَرَ الشَّعْرَ سَدْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Ve فَانْسَدَرَ أَيَّ سَدَلَهُ فَانْسَدَلَ

إِنْسِدَارٌ [insidār] Dağ ve bayır makülesi yüksek yerden aşağıya doğru bir düzeye seğırterek inip gitmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: **إِنْسَدَرَ يَغْدُو** إِذَا **أُنْحَدَرَ** وَاسْتَمَمَ

[س ر ر]

السَّرُّ [es-sirr] (sīn'in kesri ve rā'nın teşdi-diyle) ve

السَّرِيرَةُ [es-serīret] (sīn'in fethiyle) Derūnda ketm ve ihfā olunan rāza denir. سِرٌّ [sirr]in cem'i **أَسْرَارٌ** [esrār] ve سَرِيرَةٌ [serīret]in cem'i **سَرَائِرٌ** [serā'ir] gelir; yukālu: **أَفْشَى سِرَّهُ وَسَرِيرَتَهُ** ve yukālu: **ضُدُّوهُ الْأَحْرَارِ** وَهُوَ مَا يُكْتَمُ فِي النَّفْسِ

سُرَّة [surret] (sīn'in zammıyla) Göbeğe denir, ke-mā se-yecī'u. Ve

سَرَرُ [serer] Bir illet adıdır ki deve kısmının döşünde kirkire ya'nī değirmi müheresinde yağlıktan 'arız olur. O deveye أسْرُ [eserr] denir, ke-mā se-yecī'u. Ve bir nesnenin içi boş ve kavuk olmağa denir; yukālu: قَتَاةٌ سَرَاءٌ أَيُّ جَوْفَاءَ بَيْنَهُ السَّرَرِ Ve سَرَرُ الشَّهْرِ [sereru's-şehri] سَرَارٌ [serār] gibi ayın āhir gecesine itlāk olunur.

السَّرَارُ [es-sirār] كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bu dahi elin ayasında ve cebhede olan çizgiye denir. Ve سِرَارٌ [sirār] Hicāz'da bir mevzi' adıdır. Ve Yemāme kurbünde bir su 'alā-kavlin Temīm bilādında bir çeşme adıdır. Ve سِرَارُ الشَّهْرِ [sirāru's-şehr] سَرَارٌ [serār] gibi ayın āhir gecesine itlāk olunur; yukālu: هَذِهِ لَيْلَةُ السَّرَارِ وَالسَّرَارِ أَيُّ آخِرِ لَيْلَةٍ مِنَ الشَّهْرِ

السُّرُّ [es-surr] (sīn'in zammıyla) Rey nām belde kazāsında bir karye adıdır. A'lāmdan Ziyād b. 'Alī es-Surrī oradandır. Ve Hicāz'da Muzeyne bilādında bir mevzi' adıdır. Ve

سُرٌّ [surr] masdar olur, ferah-nāk eylemek ma'nāsına, ke-mā se-yuzkeru. Ve henüz doğmuş çocuğun göbeğinden kesilip atılacak fazlaya itlāk olunur; سَرَرٌ [serer] gibi, cem'î أسْرَةٌ [esirret] gelir; tekūlu: تَعَلَّمْتُ الْعِلْمَ قَبْلَ أَيُّ يُقَطِّعُ سُرِّي وَسَرَرِي وَهُوَ مَا يُقَطِّعُ مِنَ السُّرَّةِ Ve bu mādeler hep sirr ve hafā' ma'nāsında me'hūzlardır. عكن batnında müstetir olduğu için itlāk olunmuştur.

سُرَّاءُ [Surrā'] (sīn'in zammı ve fethi ve elif'in meddiyle) Vādī-i Sulmā yanında bir su adıdır. Ve vādī-i Urul kurbünde bir taşlık ve kumluk yerin ismidir. Ve Surremen-re'ā kasabasının ismidir, ke-mā se-yuzkeru.

السَّرِيرُ [es-serīr] (emīr) [emīr] vezninde) Benū Dārim 'alā-kavlin Benū Kināne diyārında bir mevzi' adıdır. Ve Bilād-ı el-Lān ile Bābu'l-Ebvāb beyninde bir memleket ismidir ki mahsus pādīşāhu ve sükkānının başkaca dīn ve milletleri vardır, kütüb-i cogrāfyāda سَرِيرُ اللَّانِ [Serīru'l-Lān] hālen Dağıstān dedikleri memleketidir ki dārū'l-mülkü Kuymuk nām kasabadır. Ve لَانَ [Lān], Abaza ve Çerkes ve Açıkbaş ve Gürcü tā'ifelerinin vilāyetleridir ki mecmū'u Baħr-ı Hazar ile Baħr-ı Siyāh beyninde vākī' ve şimālisi Rūs memleketine mücāvirdir. Ve ona سَرِيرٌ [serīr] tesmiyesi Nūşirevān kendi akribāsından birini oraya vālī nasb ve istiklāl-ı tām için tahtnişīn eylediğine mebnīdir. Ve

سَرِيرٌ [Serīr] bir vādī adıdır. Ve سَرِيرٌ [serīr] taht ta'bir olunan nişimine denir ki ma'rūftur. Fārisīde evreng denir, taht-ı mülükta gālib olmuştur, cālis olan ehl-i cāh ve rif'at mesrūr olduğu mülāhasasıyla itlāk olunmuştur. Cem'î أسْرَةٌ [esirret] ve سُرٌّ [surur] gelir, zammeteynle. Ve

سَرِيرٌ [serīr] Boynun baş durduğu yere itlāk olunur ki başın güyā ki tahtı ve kürsīsidir; yukālu: ضَرَبَ سَرِيرَ رَأْسِهِ وَهُوَ مُسْتَقَرُّهُ مِنَ الْعُنُقِ Ve

سَرِيرٌ [serīr] Mülk ve saltanat ma'nāsına isti'māl olunur, lüzum 'alākasıyla; yukālu: زَالَ سَرِيرُهُ أَيُّ مُلْكُهُ Ve ni'met ve refāh ve vüs'at-ı ma'āş ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: زَالَ فَلَانٌ عَنِ سَرِيرِهِ إِذَا ذَهَبَ عِزُّهُ وَنِعْمَتُهُ وَخَفُضَ عَيْشُهُ Ve na'ş-ı meyyite itlāk olunur, henüz cenāze haml olunmaksızın; ba'dehu جِنَازَةٌ [cināz]a denir, كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde. Ve mantar çıktıkta üzerinde yapışık olan kuma itlāk olunur. Ve mutlakan üzerinde uzanılıp yatılacak şey'e itlāk olunur.

Ve hasır otunun özüne denir, شَحْمَةُ الْبَزْدِيِّ ma'nāsına.

الْأَسَارِيرُ [el-esārīr] [esrār]ın cem'idir ki elin ayasında ve cebhede olan çizgilere denir, niteki zikr olundu ve bu münasebetle mehāsin-i çehreye itlāk olunur; yukālu: بَرَقَتْ أَسَارِيرُ وَجْهِهِ أَيِ مَحَاسِنُهُ

الْأَسْرُورُ [es-surūr] [zuhūr] vezninde) ve

الْأَسْرُ [es-surr] (sīn'in zammıyla) ve

الْأَسْرَى [es-surrā] [buṣrā] vezninde) ve

الْأَسْرَةُ [et-tesirret] [taḥillet] vezninde ki semā'ıdır) ve

الْمَسْرَةُ [el-meserret] (mīm'in ve sīn'in fethiyle) bir adamı sevindirmek ve şādān eylemek ma'nāsınadır; yukālu: سَرَّهُ سُورًا وَسَرًّا وَسُرَى وَتَسْرَةً وَمَسْرَةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَفْرَحَهُ Mü'ellifin *Başā'ir*'de beyanına göre kalbde münketim olan feraha mahsūs olup ba'dehu ta'mīm olunmuştur; ve yukālu: سُرُّ هُوَ سُورًا عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا فَرِحَ فَهُوَ مَسْرُورٌ

الْأَسْرُورُ [es-serūr] [qabūl] vezninde) İsmidir, sevinç ma'nāsına.

الْأَسْرُ [es-serr] (sīn'in fethiyle) Bedevî 'Arabların مَرْحٍ [merḥ] ve عَفَارٍ [afār] nām şecer tahtalarından düzdükleri çakmağın boş olan deliğine birbirine sürüp âteş çıkarmak için çivi sokmak ma'nāsınadır; yukālu: سَرَّ الرَّئِدُ سَرًّا إِذَا جَعَلَ فِي طَرْفِهِ غُودًا لِيَقْدَحَ سُرُّ زَنْدُكَ فَإِنَّهُ ve yukālu: إِذَا كَانَ أَجْوَفَ Ve سُرُّ أَيِ أَجْوَفَ

سَرُّ [serr] Henüz doğmuş çocuğun ebe kadın göbeğinde olan fazlayı kesmek ma'nāsınadır ki göbek kesmek ta'bīr olunur; yukālu: سَرَّ الصَّبِيَّ إِذَا قَطَعَ سُرَّهُ Ve bir adamın göbeği ağrımak ma'nāsınadır; yukālu:

Ve سَرَّ الرَّجُلُ سَرًّا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اشْتَكَى سُرَّتَهُ bir adama hoş-bū çiçekler sunup 'aşkbād eylemek ma'nāsınadır; yukālu: سَرُّ فُلَانًا سَرًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا حَيَّاهُ بِالْمَسْرَةِ أَيِ بِأَطْرَافِ الرَّيَاحِينِ Ke-mā se-yuzkeru. Ve

سَرُّ [serr] Sıfat-ı müşebbehe olur, herkesi dā'imā mesrūr ve dilşād eden adama denir; yukālu: هُوَ رَجُلٌ بَرٌّ وَسَرٌّ أَيِ يَبْرُ النَّاسَ وَيَسْرُهُمْ ve yukālu: قَوْمٌ بَرُّونَ وَسُرُّونَ

الْأَسْرَةُ [es-surret] (sīn'in zammıyla) Bedende göbek ta'bīr olunan mevzi'e denir. Fārisīde nāf derler. Cem'ī سُرُّ [surer] gelir. Fārisīde nāf derler. Cem'ī سُرُّ [surer] gelir. Ve سُرَّتَاتٍ [surrāt] gelir. Ve سُرَّةُ الْوَادِي [surretu'l-vādī] سُرُّ [surr] ve سَرَارٌ [serār] gibi derenin atyeb ve hayr ve hoşter olan yerine itlāk olunur ki tamām-ı vasatı olacaktır; yukālu: تَزَلُّوا سَرَارَةً الْوَادِي وَسُرَّتَهُ وَسُرَّهُ وَسَرَارَهُ أَيِ بَطْنَهُ وَأَفْضَلَ مَوَاضِعِهِ Ve سُرَّةُ الْخَوْضِ [surretu'l-ḥavḍi] havzun nihāyetinde suyun karar-gāhına itlāk olunur. Ve

سُرَّةُ [surret] Şol hatuna denir ki hayr ve ihsān ile dā'imā nāsı mesrūr eder ola; ve bunun aslı سُرَّرَةٌ [sureret]dir ki هُمَزَةٌ [humezet] vezindedir; yukālu: إِمْرَأَةٌ سُرَّةٌ إِذَا كَانَتْ تُسُرُّ النَّاسَ

الْأَسْرُ [el-eserr] (hemzenin ve sīn'in fethiyle) Ecvef ve kavuk olan şey'e denir; yukālu: زَنْدٌ أَسْرٌ أَيِ أَجْوَفٌ Ve şol deveye denir ki göğsünde olan tabak gibi değirmi mühresinde yağrılıktan illet hādis olmuş ola; o illete سَرَّرٌ [serer] denir, niteki zikr olundu; yukālu: بَعِيرٌ أَسْرٌ إِذَا صَابَهُ السَّرُّ Ve bir adamın umuruna karışıp mahrem rāzı olan adama denir; yukālu: دَخِيلٌ [dahīl] ma'nāsına.

الْبَسْرُ [es-sirer] [ineb] vezninde) Bu dahi tāze çocuğun göbeğinden kesilip atılan fazlaya denir. Ve سِيرٌ [sirer] عَنَبٌ

[ineb] vezninde ve سُورُ [surer] ضُرْدُ [şurad] vezninde yerden çıkarılmış mantarın ve yer elmasının üzerlerinde yapışık kabuk ve çamur makulesine denir. Ve Mekke'ye karîb bir mevzi' adıdır ki onda bir şecer vardır, tahtında yetmiş peygamber-i zî-şân tevellüd edip ve orada göbekleri kesilmiş-tir ve bâ'is-i tesmiye budur ve tekûlu'l-^{Arab} وَلَدٌ لِفُلَانٍ ثَلَاثَةٌ عَلَى سِرٍّ وَسِرٌّ أَيْ أَشْبَاهُ لَا

أَنْتَى Ya'ni filânın bir göbekten birbirine müşâbih üç tâne erkek oğulları zuhür eyledi diyecek yerde irâd ederler. سُورُ مِنْ رَأَى [surru-men-re'â] Sîn'in ve rā'nın zammıyla ki سُورُ [surūr] ma'nāsınadır, مِنْ رَأَى cümlesine muzâftır ve sîn'in ve rā'nın fethiyle de ki mazī-i müte'addidir ve sîn'in fethi ve rā'nın zammıyla ki tahiyeye bi'l-meserret ma'nāsınadır. Ve

سَامَرًا [Sāmerrā] (mīm'in fethi ve elifin kasrıyla ki) Ta'bir-i merkūndan menhūttur ve Buhturî şîrinde medd eylemiştir; yāhūd ikisi de lahdır. Ve سَاءَ مِنْ رَأَى ki سَاءَ lafzından mazīdir, Bağdād kurbünde bir belde adıdır, Mu'taşım Hılîfe zamânında askerî tâ'ifesi Dârü'l-hilâfede müzdahim ve sükkânî âzürde olmakla askerîyi mahsûs İvâ ve temkîn için belde-i mezbûrenin binâsına mübâşeret eyledikte derûn-ı askerîye bu keyfiyyet girân gelip ba'de'l-itmâm ve'n-nakl temâşâ eylediklerinde bi'l-cümle münbasit ve mesrūr olmalarıyla ism-i mezbûr ile müsemmâ oldu. Pes مِنْ رَأَى dedikleri ibtidâ-yı emrde askerîlerin gam-nāk olduklarına mebnîdir, nisbetinde سُورَمَرِيّ [surremerriyy] denir, sîn'in zammı ve mīm'in fethiyle ve سَامَرِيّ [sāmerriyy] denir, mīm'in fethi ve kesriyle ve سُورِيّ [surriyy] denir, cüz-i

evvele nisbetle; muhaddisinden Ḥasen b. 'Alî b. Ziyād es-Surrî oraya mensûbdur.

السُّرِّيَّةُ [es-surriyyet] (sîn'in zammı ve rā-yı müşeddedenin kesriyle) Odalık ittihâz olunan cāriyeye denir, bunun vezni fu'liyyedir, سِرٌّ [sirr] lafzına mensûbdur ki sîn'in kesriyle cimâc ma'nāsınadır, nisbetinde sîn'in zammı tagyîr-i neseb kabîlindedir, niteki قِبَاطِيّ kelimesinden قِبَاطِيّ [qubāṭiyy] derler; yukâlu: اِتَّخَذَ أَمْتَهُ سُرِّيَّةً وَهِيَ: الأُمَّةُ الَّتِي بَوَّأَهَا بَيْنَنَا Mütercim der ki Zemaḥşerî bunu سُورُ maddesinde sebt eylemiştir, gūyâ nefâset ma'nâsından ahz eylemiştir ve ba'zılar سُورُ [surūr] ma'nâsına olan سُرٌّ [surr] lafzına mensûb olduğuna zâhib olmuştur ki bunda tagyîr yoktur. ZİRَّ السُّرِّيَّةُ [surriyyet] ittihâz edenler elbette mesrūr olurlar. Ve mü'ellifin beyânı üzere سِرٌّ [sirr]le mensûb olması 'âdetâ 'akreb-i bânüdan ya'ni kaydâfe-i beytten gizlice ittihâz olduğuna mebnîdir. Fe-'ale't-takdîreyn nâsın جَلِيَّةً vezninde سَرِيَّةً ta'bîri hatâdır.

التَّسْرُورُ [et-teserrur] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) ve

التَّسْرِيّ [et-teserrî] (rā'yı yā'ya ibdâlla تَطَّنٌ [teẓannun] ve تَطَّنِيّ [teẓannî] gibi) Odalık edinmek ma'nāsınadır; yukâlu: تَسْرُرُ فُلَانٌ إِذَا اتَّخَذَ سُرِّيَّةً وَتَسْرَى إِذَا اتَّخَذَ سُرِّيَّةً

الْإِسْتِسْرَارُ [el-istisrār] Bu dahi تَسْرُرٌ [teserrur] ma'nāsınadır; yukâlu: اِسْتَسْرَرُ فُلَانٌ إِذَا اتَّخَذَ سُرِّيَّةً Ve gizlenmek ma'nāsınadır; tekûlu: اِسْتَسْرَرْتُ عَنِّي إِذَا اسْتَسْرَرْتُ

سُرَيْرٍ [Sureyr] زُبَيْرٍ [zubeyr] vezninde Ḥicâz'da bir vādî ismidir ve Ḥabeş tarafından Medîne'ye vârid olan sefînelere mahsûs bir lîmân adıdır ki Câr kurbündedir.

الْمَسْرَةُ [el-meserret] (mīm'in ve sīn'in fet- hiyle) ve

السُّرُورُ [es-surūr] (ظُهُورٌ [zuhūr] veznin- de) Masdarlardır, niteki zikr olundu. Ve mūcib-i neşāt olduğu için hoş-bū çiçekle- rin uçlarına itlāk olunur ki ahbāb birbirine aşk ederler, niteki bu dahi zikr olundu.

الْمِسْرَةُ [el-miserret] (mīm'in kesriyle) İsm-i ālettir, tomar tarzında bir mücev- vef nesnedir ki bir adamın kulağına takrīb edip onunla gizli söz tekellüm olunur, zāhiren a'rāba mahsūs bir nesnedir, dūr- şinīd-i mesmū'umuzdur, lākin bu tevcīh sāmī'a olunacak şey' değildir. Mütercim der ki mü'ellif كَالطُّومَارِ فِيهَا يُسَارُّ فِيهَا سُرٌّ إِذَا حَيَّاهُ بِالْمِسْرَةِ 'ibāretiyle beyān edip ve سُرٌّ إِذَا حَيَّاهُ بِالْمِسْرَةِ 'ibāretinin zeylinde irād eylemekle سُرٌّ kelimesin- den me'hūz ola ki ahbāb birbirine çiçek tuhfe eylemek ma'nāsına olur. Pes مِسْرَةٌ [miserret] çiçek donatıp ithāf eyledikleri çubuk makūlesi nesne olur ki tomār şek- linde olur ve bu vicdān-ı hakīrānemde ev- velkiden mülāyimdir.

السَّرَاءُ [es-serrā'] (sīn'in fethiyle) ve

السَّارُورَاءُ [es-sārūrā'] Sevinmeye denir ki ismdir, صَرَاءٌ [ḍarrā'] mukabilidir; yukālu: Ve هُوَ حَمِيمٌ لَهُ فِي السَّرَاءِ وَالصَّرَاءِ أَيِ الْمَسْرَةِ وَالْبُؤْسِ

سَرَاءٌ [serrā'] Zikr olunan أَسْرٌ kelimesin- den mü'ennes olur, سَرَرٌ [serer] dedikleri derde uğramış nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ سَرَاءٌ إِذَا كَانَ بِهَا السَّرُّ Ve içi boş kargıya denir; yukālu: فَتَأْتِي سَرَاءً أَيِ جَوْفَاءً بَيِّنَةُ السَّرْرِ. Ve toprağı soy, pākīze ve münbit yere denir; yukālu: أَرْضٌ سَرَاءٌ أَيِ طَيِّبَةٌ

الْإِسْرَارُ [el-isrār] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi ketm eylemek ma'nāsınadır; yukālu: Ve أَسْرَهُ إِسْرَارًا إِذَا كَتَمَهُ

ma'nāsına olmakla zıdd olur; yukālu: أَسْرَهُ التَّدَامَةَ إِذَا أَظْهَرَهَا Bunda hemze selb içindir. Ve bir adama bir kelām ve haber yetiştir- mek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أَسْرَ إِلَيْهِ حَدِيثًا إِذَا أَفْضَى بِهِ إِلَيْهِ

السُّرُورُ [es-surur] (zammeteynle) Mutlakan nebātın baldırından nısfından yukarısına denir, müfredi سُرُورٌ [surūr]dur, niteki zikr olundu.

السَّارَةُ [es-sārret] Dā'imā hem-demini bir takrīble mesrūr eder olan hatuna denir, سُرَّةٌ [surret] dahi denir ki zikr olundu; yukālu: إِمْرَأَةٌ سُرَّةٌ وَسَارَةٌ إِذَا كَانَتْ تَسْرُكُ

السُّرُسُورُ [es-sursūr] (زُنْبُورٌ [zunbūr] vez- ninde) Dā'imā umūr ve mesāliha girişen kār-şinās ve maslahat-güzār, reşīd ve dānā adama denir ki āşinā-yı nabz-ı mesālih ol- makla bī-pervā umūra dahl ve temşīt-pezīr eder; yukālu: رَجُلٌ سُرُسُورٌ أَيِ فَطِنٌ عَالِمٌ دَخَالَ Ve iplik eğirecek iğın yalmanına denir. Ve bir adamın ahbāb ve ashābı bey- ninden sıdk ve rüşdü sebebiyle mütehasıs ve mütekarrib olan dostuna itlāk olunur; yukālu: هُوَ سُرُسُورٌ فَلَانَ أَيِ حَبِيبٌ وَخَاصَّةٌ لَهُ مِنْ هُوَ سُرُسُورٌ مَالٍ أَيِ مُضْلِحٌ لَهُ Ve devābb ve mevāşī terbiyesin- de 'ārif olup tīmār ve ri'āyetleri husūsuna hüsn-i ihtimām eden adama itlāk olunur; yukālu: هُوَ سُرُسُورٌ مَالٍ أَيِ مُضْلِحٌ لَهُ

سُرُورٌ [surūr] (sīn'in zammıyla) Ḳahistān eyāletinde bir beldedir.

التَّشْرِيرُ [et-tesrīr] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Nehrin yā havuzun suyu bir adamın gö- beğine çıkmak ma'nāsınadır; سُرَّةٌ [surret] ten me'hūzdur; yukālu: سُرَّةُ الْمَاءِ إِذَا بَلَغَ سُرَّتَهُ

الْمَسَارَةُ [el-musārret] (fi'l-asl [mufā'alet] vezninde) ve **السَّرَارُ** [es-sirār] (قِتَالٌ [kītal] vezninde) Bir adamın kulağına bir söz fısıldamak

ma'nāsınadır; yukālu: سَارَةٌ فِي أَذْنِهِ مُسَارَةٌ وَسِرَارًا إِذَا نَاجَاهُ

النَّسَاءُ [et-tesārr] (Fi'l-asl [tefā'ul] vezninde) Fısıldaşmak ma'nāsınadır; yukālu: نَسَاءَ الْقَوْمِ إِذَا تَنَاجَوْا

النَّسْرُسُ [et-tesersur] (Tezelzul [tezelzul] vezninde) Bez ve dülbend makülesi pek gevşek nesc olunmakla cā-be-cā derzleri ve pürüzleri çıkıp ayrılıp açılmak ma'nāsınadır; yukālu: تَسْرَسِرُ الثُّوبَ إِذَا تَهَلَّهَلَ

السَّرْسَرَةُ [es-serseret] (Zelzelet [zelzelet] vezninde) Bıçağı bileyip keskinletmek ma'nāsınadır; yukālu: سَرَسَرَ الشُّفْرَةَ إِذَا حَدَّدَهَا

مَسَارٌ [mesārr] (mīm'in fethiyle) Yemen'de bir hısn adıdır, rā'nın tahfifi lahdır, fi'l-asl ism olan مَسْرَةٌ [meserret]ten cem'dir.

سَرٌّ جَاهِلًا [serre cāhilen] (māzī bünyesiyle) Bir adamın lakabıdır, niteki تَابَطَ سَرًّا dahi birinin lakabıdır.

رَتْقَةُ السَّرِينِ [Retkatu's-Sirreyni] (rā'nın ve kāf'ın fethi ve sirreyn [sirreyn] tesniye bünyesiyle) Haly ile Cidde beyinde sāhil-i Baħr-ı Kūlzum üzerinde bir karye adıdır.

أَبُو سُرَيْرَةَ [Ebū Sureyret] (hureyret [hureyret] vezninde) Hemyān nām muhaddisin künyesidir. Ve Maṣṣūr b. Ebī Sureyre, İbn Mübārek'in in şeyhidir.

سَرَّى [serrā] (sekrā [sekrā] vezninde) Bintu Nebhān el-Ganeviyye'dir ki saħābiyyedir.

سِرْرِيْنُ [sirrīn] (siccīn [siccīn] vezninde) Mekke'de bir mevzi' adıdır, Şeyhu't-Ṭaberānī Mūsā b. Muħammed b. Keşir oradandır.

[س س ن ب ر]

السِّيسَنْبَرُ [es-sisenber] (lī'anber [lī'anber] vez-

ninde) Hoş-bū bir çiçek adıdır, Arabīde ona نَمَام [nemmām] denir. سِيسَنْبَرُ [sisenber] a'cemidir, Türkīde marsama dedikleridir.

[س ط ر]

السَّطْرُ [es-saṭr] (sīn'in fethi ve tā'nın sükünüyle) Sıraya denir, صَفٌّ [şaff] ma'nāsına, yazı ve ağaç ve cemā'at sırası gibi, Fārisī rüste denir. Cem'ci أَسْطُرٌ [eṣṭur] ve سَطُورٌ [suṭūr] ve أَسْطَارٌ [eṣṭār] gelir. Ve أَسْطَارٌ [eṣṭār]ın cem'ci-ül-cem'ci أَسَاطِيرُ [eṣāṭīr] gelir; tekūlu: كَتَبْتُ سَطْرًا مِنَ الْكِتَابِ وَغَرَسْتُ سَطْرًا مِنَ النَّخْلِ أَي صَفًّا وَكَذَلِكَ بَنَى سَطْرًا مِنْ بِنَائِهِ أَي كَتَبْتُ سَطْرًا مِنَ الْكِتَابِ وَغَرَسْتُ سَطْرًا مِنْ النَّخْلِ أَي صَفًّا وَكَذَلِكَ بَنَى سَطْرًا مِنْ بِنَائِهِ أَي صَفًّا Kāle's-şārih ve minhu kavluhu ta'ālā: «إِنَّ هَذَا إِلَّا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ» أَي شَيْءٌ اِكْتَتَبَهُ كَذِبًا وَهُوَ جَمْعُ أَسْطُورَةٍ Ve kāle'l-Muberrred أَسْطُورَةٌ Ve كَأَحَادِيثٍ وَأَحْدُوثَةٍ

سَطْرٌ [saṭr] Yazıya itlāk olunur; yukālu. مَا أَحْسَنَ سَطْرَهُ أَي خَطَّهُ Ve masdar olur, yazı yazmak ma'nāsına; yukālu: سَطْرًا فَلَانٌ سَطْرًا Ve bunlarda ṭā'nın fethiyle de cā'izdir. Ve

سَطْرٌ [saṭr] Bir yıllık koyuna ve keçiye itlāk olunur ki o koyuna toklu ve keçiye çebiş ta'bir olunur, sıraya dāhil oldukları için. Ve

سَطْرٌ [saṭr] Kılıç ile kesmek ma'nāsınadır; yukālu: سَطْرَهُ إِذَا قَطَعَهُ بِالسَّيْفِ

السَّاطِرُ [es-sāṭīr] Kassāba denir.

السَّاطُورُ [es-sāṭūr] (kāfūr [kāfūr] vezninde) Kassābın büyük bıçağına denir, Fārisīde gūşt-kūb derler, قَطَعُ بِالسَّيْفِ ma'nāsından me'hūzlardır.

الْإِسْطَارُ [el-istiṭār] (ifti'āl [ifti'āl] vezninde) Bir yazıyı kendi için yazınmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْطَطَرَهُ إِذَا كَتَبَهُ يَغْنَى اِكْتَتَبَهُ

الْأَسَاطِيرُ [el-eṣāṭīr] أَسْطَارٌ [eṣṭār]ın cem'cidir ki zikr olundu. Ve

أَسَاطِيرُ [esāfir] Efsāne makūlesi perīṣān kelimāta itlāk olunur, İsrā'iliyyāt gibi. Müfredi, **إِسْطَارٌ** [istār] ve **إِسْطَارَةٌ** [istāret]tir hā'yla ve **إِسْطِيرٌ** [istīr] ve **إِسْطِيرَةٌ** [istīret]tir ve **أُسْطُورٌ** [ustūr] ve **أُسْطُورَةٌ** [ustūret]tir. Kāle fi'l-*Esās*: قَصَّ عَلَيْنَا فُلَانٌ مِنْ أَسَاطِيرِهِمْ أَيْ مِمَّا سَطَّرُوا مِنْ أَعَاجِيبِ أَحَادِيثِهِمْ

التَّسْطِيرُ [et-tastīr] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) Te'lif-i kelām eylemek ma'nāsınadır; yukālu: سَطَّرَ الْأَكَاذِيبَ إِذَا أَلْفَهَا Ve bir adam efsāne makūlesi perīṣān saçma ahbār ve kelimāt peydā eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: سَطَّرَ فُلَانٌ عَلَيْنَا أَيْ أَنَا بِالْأَسَاطِيرِ

الْمُسَيْطِرُ [el-musaytir] [مُهَيِّمٌ] [muheymin] vezninde ki) **سَيْطَرَةٌ** [saytaret]-i ātīden ism-i fā'ildir, bir şey'in üzerinde kā'im olup ahvālini görüp gözetir olan adama denir. Ve mutasallit ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ هُوَ مُسَيْطِرٌ عَلَيْهِ أَيْ رَقِيبٌ حَافِظٌ عَلَيْهِمْ أَيْ مُتَسَلِّطٌ

الْمُسَاطِرُ [el-musattir] [مُحَدَّثٌ] [muḥaddis] vezninde) Bu dahi **مُسَيْطِرٌ** [musaytir] ma'nāsınadır. Şārihin beyānı üzere bunun aslı **مُسَيْطِرٌ** idi, yā' tā'ya kalb ve idgām olundu. Ve bu "س، ط، ر" māddesinden me'hūz olmakla fi'l-asl bir kimse üzere nāzır ve müte'ahhid olup a'māl ve ef'ālini kaleme alan adama denip ba'dehu ma'nā-yı mezbūrlarda isti'māl olundu.

السَّيْطَرَةُ [es-seytaret] [بَيَّطَرَةٌ] [baytaret] vezninde) ve

السُّوْطَرَةُ [es-sewtaret] [حَوْقَلَةٌ] [ḥavqalet] vezninde) ve

التَّسَيْطُرُ [et-tesaytur] [تَبَيْطُرٌ] [tabaytur] vezninde) Musaytir olmak ma'nāsınadır; yukālu: سَيْطَرَ عَلَيْهِمْ وَسَوَّطَرَ وَتَسَيْطَرَ إِذَا كَانَ مُسَيْطِرًا عَلَيْهِمْ

الْمُسْطَارُ [el-mustār] (mīm'in zammıyla) Şol hamra denir ki nūṣ eden adamı baştan kara yakar ola, 'alā-kavlin ekşi olanına, 'alā-re'yin tāze ola, yārān beyninde mustariyye demekle müte'āreftir; yukālu: سَفَاةُ الْمُسْطَارِ أَيْ الْحُمْرَةُ الصَّارِعَةُ لِشَارِبِهَا أَوْ الْحَامِضَةُ أَوْ الْحَدِيثَةُ Ve

مُسْطَارٌ [mustār] Semāya ağmış gubāra denir.

الْإِسْطَارُ [el-istār] (hemzenin kesriyle) Bir adamın ismi mektūb olan satrı okumayıp öte savuşmak ma'nāsınadır; tekūlu: **أَسْطَرَ فُلَانٌ** إِسْمِي أَيْ تَجَاوَزَ السَّطْرَ الَّذِي فِيهِ إِسْمِي Ve bir şey'in kırā'atide hatā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **أَسْطَرَ فُلَانٌ** إِذَا أَحْطَأَ فِي قِرَاءَتِهِ

السَّاطِرُونَ [es-Sātirūn] Şāhān-ı 'Acemden bir şāhın ismidir ki onu Şāpūr-ı Zu'l-Ektāf nām şāh katl eylemiştir. Şārihin beyānına göre mülük-i tavā'iften idi.

السُّطْرَةُ [es-sutret] (sīn'in zammıyla) Emel ve ümniyye ma'nāsına müsta'meldir, ekserī tezkire makūlesiyle taleb olunduğuna mebni; tekūlu: رَاجَعْتُ فُلَانًا وَلَمْ يُسَاعِدْ سَطَّرْتِي أَيْ أُمْنِيَّتِي

سَطْرَى [Satrā] [سَكْرَى] [sekrā] vezninde) Di-maşk kazasında bir karye adıdır.

[س ع ر]

السَّعْرُ [es-si'r] (sīn'in kesriyle) Satlık nesnenin pahasının mukavvemün 'aleyhi olan şey>e denir ki narh ta'bīr olunur. Cem'ī **أَسْعَارٌ** [es'ār]dır. Ve bu **إِسْعَارٌ نَارٌ** [is'āru nār] ma'nāsından müteşā'ibdir; yukālu: رَخَّصَ السَّعْرُ وَهُوَ الَّذِي يَقُومُ عَلَيْهِ الثَّمَنُ

سَعْرٌ [Si'r] Esāmīdendir: Si'ru'd-Du'elī 'inde'l-ba'z ashābdandır. Ve Ebū Si'r Manzūr b. Ḥabbe rāciz-i ma'rūftur.

‘Uyeyne’nin şeyhi ismidir. Ve gāh olur ki mezbūrun ve hem-nāmının mīm’lerini tefe’ül en meftūh ederler, gūyā ki muzāf olduklarına fāl ederler yāhūd مِسْعَرٌ [mis‘ar] uzun şey’e denmekle tül-ı ‘ömürlerine tefe’ül ederler.

السَّاعُورُ [es-sā‘ūr] (كَافُورٌ [kāfūr] vezninde) Ocağ ve fırına ve tennūra denir. Ve āteş denir. Ve Naşārā tā’ifesinin ma’rifet-i ‘ilm-i tabābette mukaddem ve pīşvālarına denir ki re’īs-i etubbāları olacaktır. Şārihin beyānına göre fi’l-asl سَاعُورًا [sā‘ūrā]dır ki Süryānīdir, hastaları tafakkud eden kimseye denir.

السِّغْرَاةُ [es-si‘rāret] (sīn’in kesriyle) ve

السُّغْرُورَةُ [es-su‘rūrət] (sīn’in zammıyla) Sabāh vaktine ıtlāk olunur, istināresi mülāhazasıyla; tekūlu: وَفَتْ السِّغْرَاةُ أَتَيْتُهُ وَفَتْ السُّغْرُورَةُ أَيُّ الصُّبْحِ Ve güneşin pencereden ve bacadan içeriye nüfūz eden şu‘ā’ına denir ki nās ona zerre ta‘bīr ederler.

الْمَسْعُورُ [el-mes‘ūr] Şol ekül ve inhan kimseye ıtlāk olunur ki karnı gereği gibi do-yup dolsa dahi yine ekl-i ta‘āma harīs ola, ma‘āzallāh cū‘u’l-bakara mübtelādır, gūyā ki ekl eylediği ta‘ām mi‘desinde āteş-i iştihā ile mahv olur; yukālu: رَجُلٌ مَسْعُورٌ أَيُّ حَرِيصٌ عَلَى الْأَكْلِ وَإِنْ مَلِيَ بَطْنُهُ

السَّغْرَةُ [es-sa‘ret] (بَاغْرَةٌ [ba‘ret] vezninde) Öksürüğe denir; yukālu: أَخَذَهُ السَّغْرَةُ أَيُّ السُّعَالُ Ve bir işin ve bir nesnenin evveline ve nev-zuhūrluğuna ıtlāk olunur ki āteş ‘alevi gibi hiddeti hengāmıdır; yukālu: فَعَلَهُ فِي سَغْرَةِ شَبَابِهِ أَيُّ أَوْلَاهُ وَجَدْتَهُ

السَّعْرَانُ [es-se‘arān] (fetehtla) Pek seğırtmek ma’nāsınadır; yukālu: سَعْرُ نَارٍ [sa‘ru nār]dan me’hūzdur; yukālu: سَعْرُ الْفَرْسِ سَعْرَانًا إِذَا عَدَا شَدِيدًا

سِغْرَانٌ [Si‘rān] (sīn’in kesriyle) Bir recül ismidir.

الْأَسْعَرُ [el-es‘ar] (أَحْمَرٌ [aħmer] vezninde) Şol adama ıtlāk olunur ki be-gāyet nahif ve zebūn ve gövdesi lahm ve şahmdan ‘ārī olup cā-be-cā sinirleri çöp gibi nümāyān olur ola küskü gibi, kupkuru adam olacaktır; yukālu: رَجُلٌ أَسْعَرُ أَيُّ الْقَلِيلُ اللَّحْمِ الظَّاهِرُ Ve Es‘ar Merşed b. Ebī Ĥumrān el-Cu‘fī nām şā‘irin lakabıdır. Ve Zeyd b. Sūhān nām kimsenin kölesi lakabıdır, ‘alā-kavlin bu mu‘ceme iledir. Ve Es‘ar el-Cu‘fī ve Es‘ar b. Ruḥayl et-Tābīf ve Es‘ar b. ‘Amr muhaddislerdir. Ve Hilāl b. Es‘ar el-Başrī ekkāl-i meşhūrdur. Ve Şafiyye bint Es‘ar şā‘iredir.

الْمَسَاعِرُ [el-mesā‘ir] (mīm’in fethiyle مَسْعَرٌ [mes‘ar] müfredidir ki مَقْعَدٌ [maḳ‘ad] veznindedir) İnsānın ve hayvānın kasık yerlerine ıtlāk olunur ki koltuk ve but içleri olacaktır, acışıp yandığı için; yukālu: أَخَذَ الْجَرْبَ فِي مَسَاعِرِهِ أَيُّ أَرْفَاقِهِ وَأَبَاطِهِ

الْإِسْتِعَارُ [el-isti‘ār] (إِفْتِعَالٌ [ifti‘āl] vezninde) Uyuz marazı devenin kasık yerlerinden başlamak ma’nāsınadır; yukālu: اسْتَعَرَ الْجَرْبُ فِي الْبَعِيرِ إِذَا ابْتَدَأَ بِمَسَاعِرِهِ Ve āteş ‘alevlenmek ma’nāsınadır; yukālu: اسْتَعَرَتِ النَّارُ إِذَا اتَّقَدَتْ Ve uğru tā’ifesi ‘alev gibi beri öte çalıp çarpmak ma’nāsına müsta‘meldir, tarīk-i Ĥicāz’da meşhūdumuz olmuştur; yukālu: اسْتَعَرَ اللُّصُوفُ إِذَا تَحَرَّكُوا كَأَنَّهُمْ اسْتَعَلُوا Ve şerr ve fitne ve harb ve cidāl kıvılcım gibi münteşir olmak ma’nāsına müsta‘meldir; yukālu: اسْتَعَرَ الشَّرُّ وَالْحَرْبُ إِذَا انْتَشَرَا

التَّسْعَرُ [et-tese‘ur] (تَفْعُلٌ [tefa‘ul] vezninde) Bu dahi āteş yanmak ma’nāsınadır; yukālu: تَسْعَرَتِ النَّارُ إِذَا اتَّقَدَتْ

الْمَسْعَرُ [el-mes‘ar] (مَقْعَدٌ [maḳ‘ad] veznin-

de) Deve kısmının kuyruğunun incerek yerine itlāk olunur, güyā ki oranın tüyleri yanmış gibi olur.

يَسْتَعْوِرُ [yesta'ūru] (yā'nın fethiyle) Yā' faslında mersümdür.

[س ع ب ر]

السَّعْبَرُ [es-sa'ber] [ca'ber] vezninde) ve

السَّعْبَرَةُ [es-sa'beret] (hā'yla) Suyu pek çok olan kuyuya denir; yukālu: **بِئْرُ سَعْبَرٍ وَسَعْبَرَةٌ** Ve ucuz şey'e denir; yukālu: **مَاءٌ سَعْبَرٍ أَيْ كَثِيرٍ**

السَّعَابِرُ [es-se'ābir] **سَعْبَرٍ** [sa'ber]in cem'idir ki buğdaydan çıkan atılacak makülesi nesnelere denir, **زُؤَانٌ** [zu'ān] ve delice ve karamuk gibi; tekülü: **نَقَّ الطَّعَامُ عَنِ السَّعَابِرِ أَيْ مَا يَخْرُجُ مِنْهُ مِنْ زُؤَانٍ وَنَحْوِهِ**

[س ع ت ر]

السَّعْتَرُ [es-sa'ter] (tā-yı fevkiyye ile **جَعْفَرٍ** [ca'fer] vezninde) Kekik ta'bīr olunan nebāt-ı ma'rūfa denir. Berrīsine kekik ve bostānīsine 'Arabī olarak sa'ter ta'bīr olunur, Arnavut biberi dahi o nev'dendir. Ve şād ile **صَعْتَرٌ** [şa'ter] 'unvānında resm olunması a'lādır, **شَعِيرٌ** [şa'īr] lafzına mültebis olmamak için, zīrā i'cām mu'teber değildir, husūsan terk-i i'cām olunmuş ola.

السَّعْتَرِيُّ [es-sa'teriy] (yā-yı nisbetle) Şen ve şātır ve şakrak adama denir; yukālu: **رَجُلٌ سَعْتَرِيٌّ أَيْ شَاطِرٌ** Mütercim der ki Fārisī mustalahātından "sa'terī" zıbıkçı 'avrete denir. İntehā. Ve

سَعْتَرِيٌّ [sa'teriy] Kerīm olup şecīr ve bahādır olan adama denir; yukālu: **رَجُلٌ سَعْتَرِيٌّ أَيْ كَرِيمٌ شَجَاعٌ** Ve muhaddisinden Yūsuf b. Ya'qūb en-Necīremī lakabıdır.

[س غ ر]

السَّغْرُ [es-sağr] (sīn'in fethi ve gayn-ı mu'cemenin sükūnuyla) Nefy ve teb'īd eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **سَغَرُ الشَّيْءِ سَغَرًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا نَفَاهُ**

[س ف ر]

السَّفْرُ [es-sefr] (sīn'in fethi ve fā'nın sükūnuyla) Süpürmek ma'nāsınadır; yukālu: **سَفَرُ الْبَيْتِ سَفْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا كَسَّهَ** Müellifin *Başā'ir*'de beyānına göre **سَفْرٌ** [sefr] māddeyi bir nesneden gıtā' ve sitāreyi keşf eylemek ma'nāsına mevzū'dur ve a'yāna mahsūstur, **سَفَرُ الْعِمَامَةِ**, **سَفَرُ الْخِمَارِ عَنِ الْوَجْهِ** gibi. Ve **إِسْفَارٌ** [isfār] ki if'āl bābındandır, levne muhtassır ve ma'ānī-i sā'ire birer münāsebetle onlardan müteferri'dir. İntehā. Ve

سَفْرٌ [Sefr] Esāmī-i ricāldendir. Fi'l-asl **سَافِرٌ** [sāfir] ma'nāsına olup ba'dehu 'alem isti'māl eylediler. Ve esāmīde fā'nın sükūnu ve künyelerde fethiyle olmak mültezimdir ki künyelerde 'alem olmamış olur. Sefr bin Nuseyr tābī'ndendir. Ve

سَفْرٌ [Sefr] Ebu'l-Feyḍ ile meknī Yūsuf nām muhaddisin pederi ismidir. Ve

سَفْرٌ [sefr] Kezālik masdar olur, bir nesneyi bir şey'in yüzünden sıyırıp yāhūd kaldırıp açmak ma'nāsınadır; yukālu: **سَفَرَتِ الرِّيحُ الْعَيْمِ عَنِ وَجْهِ السَّمَاءِ إِذَا كَسَطَتْهُ** Ve dağıtmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: **سَفَرُ الشَّيْءِ إِذَا فَوَّقَهُ** Ve

سَفْرٌ [sefr] Eser ve nişāna itlāk olunur; sefr ve izāle olunan nesneden kaldığı için. Cem'ī **سُفُورٌ** [sufūr] gelir. Ve

سَفْرٌ [sefr] **سَافِرٌ** [sāfir] ma'nāsına olur ki tesmiye bi'l-masdarıdır, yola giden adama denir; yukālu. **رَجُلٌ سَفْرٌ أَيْ سَافِرٌ** Şārih

der ki bu ma'nādān fi'l tasrīfi mehcūrdur, masdarı ism olarak isti'māl olundu, niteki mü'ellif dahi zıkr eylemiştir. İntehā. Ve

سَفَرٌ [sefr] سَافِرٌ [sāfir] lafzından cem' olur, sefere giden kişiler denir ve bu صَحْبٌ [şaḥb] ve صَاحِبٌ [ṣāḥib] gibidir; yukālu: قَوْمٌ سَافِرَةٌ وَأَسْفَارٌ ve yukālu: قَوْمٌ سَفَرٌ أَي دُوٌّ سَفَرٌ وَرَجُلٌ سَافِرٌ [suffār] سَافِرٌ [sāfir]in cem'leridir ve سَافِرَةٌ [sāfiret] cemā'at itibārıyladır. Ve

سَفَرٌ [sefr] Devenin burnuna burundalık geçirmek ma'nāsınadır; yukālu: سَفَرٌ أَنْفٌ Ve sabāh yeri açılıp ağarmak ma'nāsınadır; yukālu: سَفَرٌ الضَّبْحُ إِذَا أَضَاءَ وَأَشْرَقَ şiddeti bertaraf olup yavaşlanmağa yüz tutmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: سَفَرَتِ الْحَزْبُ إِذَا وَلَّتْ Ve hatun çehresini açmak ma'nāsınadır; yukālu: سَفَرَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا كَشَفَتْ عَنْ وَجْهِهَا يَغْنِي الْخَمَارَ müsta'meldir; yukālu: سَفَرُ الْعَنَمِ إِذَا بَاعَ حَيَارَهَا Ve

سَفَرٌ [sefr] سَفَارَةٌ [sefāret] ma'nāsınadır ki nās beynini islāh eylemektir, ke-mā se-yuzkeru.

السُّفْرَةُ [el-misferet] (mīm'in kesriyle) İsm-i ālettir, süpürgeye denir; yukālu: سَفَرٌ الثَّيْتُ بِالسُّفْرَةِ أَي الْمَكْنَسَةِ

السُّفَارَةُ [es-sufāret] ثَمَامَةٌ [sumāmet] vezninde) Süprüntüye denir, كُنَاسَةٌ [kunāset] ma'nāsına.

السَّافِرُ [es-sāfir] Seferber olan adama denir, niteki zıkr olundu; yukālu: رَجُلٌ سَافِرٌ أَي دُوٌّ سَفَرٌ Ve bundan fi'l tasrīf olunmaz; masdarı ism olarak isti'māl olundu. Cem'i أَسْفَارٌ [esfār] ve سَفَارٌ [suffār] gelir, نُصَّارٌ [nuṣṣār] vezninde. Ve

سَافِرٌ [sāfir] Gövdesi etsizce çelimsiz ata itlāk olunur; güyā ki eti keşf ve izāle olunmuştur; yukālu: فَرَسٌ سَافِرٌ أَي قَلِيلُ اللَّحْمِ Kāle fi'l-Esās: إِذَا ذَهَبَ Ve

سَافِرٌ [sāfir] Dā'imā yüzünü keşf eden 'avrete denir, zıkr olunan سَفَرُ الْوَجْهِ ma'nāsından sıfat-ı muhtassadır; yukālu: إِذَا سَافِرٌ إِمْرَأَةٌ كَانَتْ تَكْشِفُ الْفَتَاخَ عَنْ وَجْهِهَا kātib ma'nāsına, ke-mā se-yuzkeru.

السَّافِرَةُ [es-sāfiret] Seferber olan cemā'ate denir ki zıkr olundu. Ve Rüm tā'ifesinden bir fırka ismidir ki aksā-yı Mağrib'de te-vattun ve temekkün eylemeleriyle nāstan pek ba'd oldukları güyā ki bā'is-i tesmiye olmuştur ve minhu'l-hadisu: "لَوْلَا أَصْوَاتُ السَّافِرَةِ لَسَمِعْتُهُمْ وَجِبَةَ الشَّمْسِ" وَهِيَ أُمَّةٌ مِنَ الرُّومِ كَأَنَّهُ لِيُعْدِهِمْ وَتَوَعَّلِهِمْ فِي الْمَغْرِبِ أَطْلَقَ عَلَيْهِمْ

الْمُسْفَرُ [el-misfer] مِئْبَرٌ [minber] vezninde) Pek çok sefer ve seyāhat eder olan kişiye denir, güyā ki sefer için mahlūk ālettir; yukālu: رَجُلٌ مُسْفَرٌ أَي كَثِيرُ الْأَسْفَارِ Ve seyr ü sefer bābında dayanıklı tüvānā kişiye itlāk olunur. Mü'ennesleri مِسْفَرَةٌ [misferet]tir; yukālu: رَجُلٌ مُسْفَرٌ أَي قَوِيٌّ عَلَى السَّفَرِ

السُّفْرَةُ [es-sufret] (sīn'in zammıyla) Misāfirin istishāb eylediği yol ta'āmına denir. سَفْرَةُ الْجِلْدِ [sufretu'l-cild] bundan me'hūzdu, ya'nī ta'ām sardıkları ma'hūd değirmi deriye سَفْرَةٌ [sufret] itlākı hāliyyet ve mahalliyyet 'alākasıyla bundan me'hūzdu. Misāfirlerin ta'ām sarıp götürdükleri ve ta'āmın altına yaydıkları meşinden olmakla giderek onda isti'māl olunup ba'dehu 'ale'l-itlāk isti'māl olundu, lisānımızda şād ile sofa ta'bīr olunur.

السِّفَارُ [es-sifār] كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Demirden yāhūd deriden düzüp deve kısmının burnuna geçirdikleri nesneye denir ki

burundalık ta'bir olunur, yulardan mā-adā ona ip geçirip yavuz deveyi onunla zabt ederler; serkeşliğini keşf ve izāle eylediği için itlāk olunmuştur. Cem'î **أَسْفِرَةٌ** [esfīret] gelir ve **سُفْرٌ** [sufır] gelir sīn'in zammıyla ve **سَفَايِرٌ** [sefā'ir] gelir ve o at kısmının geminde olan suluk yerindedir.

سِفَارٌ [es-sifār] Mufā'ale bābindan masdar-ı sānī olur, ke-mā se-yuzkeru.

الإِسْفَارُ [el-isfār] (hemzenin kesriyle) Devenin burnuna burundalık geçirmek ma'nāsınadır; yukālu: **أَسْفَرَ البَعِيرَ إِذَا جَعَلَ عَلَى** أسْفَرَ البَعِيرَ إِذَا جَعَلَ عَلَى **أَنْفِهِ سَفَارًا** Ve sabāh yeri açılıp aydınlanmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَسْفَرَ الضَّبْحُ إِذَا أَضَاءَ** وَأَشْرَقَ Kāle's-şārih ve minhu'l-hadīsu: **”أَسْفِرُوا بِالْفَجْرِ فَإِنَّهُ أَكْبَرُ لِلْأَجْرِ“** Bunda **إِسْفَارٌ** [esfār]dan murād **غَلَسٌ** [gales] zā'il olup aydınlık zuhuru hengāmında edā-yı salāt-ı subh eylemektir, İmām A'zam hazretleri bu hadisle 'āmil olmuştur. Ve

إِسْفَارٌ [isfār] Sabāh aydınlığı hengāmına girmek ma'nāsınadır; yukālu: **أَسْفَرَ الرَّجُلُ إِذَا دَخَلَ فِي سَفْرِ الضَّبْحِ** Ve ağacın yaprakları dökülmüş olmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَسْفَرَتِ الشَّجَرَةُ إِذَا صَارَ وَرَقُهَا سَفِيرًا** Ve cenk ve cidāl kı-zışıp şiddet bulmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَسْفَرَتِ الْحَرْبُ إِذَا اشْتَدَّتْ** Bunun sülāsisi cenk yavaşımak ma'nāsına müsta'meldir ki zikr olundu, pes **إِسْفَارٌ** [isfār] kelimesinin hemzesi selb için olur yāhūd **نَارِ الْهَابِ** ma'nāsından mecāz bi-mertebeteyndir, ke-mā se-yuzkeru.

التَّسْفِيرُ [et-tesfīr] **تَفْعِيلٌ** [tef'īl] vezninde) Bu dahi deveye burundalık takmak ma'nāsınadır; yukālu: **سَفَّرَ البَعِيرَ بِمَعْنَى أَشْفَرَهُ** Ve bir adamı sefere yollamak ma'nāsınadır; yukālu: **سَفَّرَ فُلَانًا إِذَا أَرْسَلَهُ إِلَى السَّفَرِ** Ve devābb ve mevāşiyi akşamla yat-

sı beyninde ki hentüz aydınlık eseri olur, otarmak ma'nāsınadır; yukālu: **سَفَّرَ الإِبِلَ إِذَا رَعَاهَا بَيْنَ العِشَائِينَ وَفِي السَّفِيرِ** Burada **سَفِيرٌ** [sefīr] den murād vakt-i mezbūrdur. Ve āteşi 'alevlendirmek ma'nāsına müsta'meldir, gūyā ki subh yeri gibi açıp yarılmış olur; yukālu: **سَفَّرَ النَّارَ إِذَا أَلْهَبَهَا**

السَّفْرُ [es-sefr] (sīm'in fethi ve fā'nın sükūnuyla) ve

السَّفَارَةُ [es-sefāret] **نُظَارَةٌ** [nezāret] vezninde) ve

السَّفَارَةُ [es-sifāret] **كِتَابَةٌ** [kitābet] vezninde) Kavmin mā-beynini ıslāh eylemek ma'nāsınadır ki murād yekdigere münāfeseleri olan iki tā'ife miyānına miyāncılık ve elçilik edip vahşet ve münāferetlerini keşf ve izāle ile hoş-dil eylemekten 'ibārettir; yukālu: **سَفَّرَ فُلَانٌ بَيْنَ القَوْمِ سَفْرًا وَسَفَارَةً مِنَ البَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا أَضْلَحَ**

السَّفِيرِ [es-sefīr] **أَمِيرٌ** [emīr] vezninde) Ma'nā-yı mezkūrdan vasfıdır ki miyāncı ve elçi ta'bir olunur; yukālu: **هُوَ سَفِيرٌ بَيْنَ القَوْمِ أَي مَضْلِحٌ وَرَسُولٌ** Bunda **سَفِيرٌ** [sefīr] bi-ma'nā fā'ildir. Ve ağaçtan yere dökülüp düşmüş yaprağa itlāk olunur; bunda bi-ma'nā mef'uldür; tekülü: **أَعْلِفُ دَابَّتَكَ السَّفِيرِ وَهُوَ مَا سَقَطَ مِنْ وَرَقِ الشَّجَرِ** Ve

سَفِيرٌ [Sefīr] Bir mevzi' adıdır. Ve gece evā'ilinde olan aydınlık eserine itlāk olunur ki beyne'l-işā'eyn hengāmı olacaktır.

السَّفُورُ [es-seffūr] **تَنْوُرٌ** [tennūr] vezninde) Bir nev' balık adıdır ki pek kılçıklı olur.

السَّفُورَةُ [es-seffūret] **تَنْوَرَةٌ** [tennūret] vezninde) **سَبْبُورَةٌ** [sebbūret] ma'nāsınadır ki yazboz tahtasıdır, niteki mahallinde zikr olundu.

سَفَارٍ [sefāri] (فَطَامٌ [kaṭāmi] vezninde) Başra ile Medīne beyninde Zī Kār nām mevzi'in karşısında Benū Māzin b. Mālik yurdunda bir kuyu adıdır.

السَّفِيرَةُ [es-sefīret] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Nisvān-ı 'Arab zīnetlerinden bir güne kılâdedir ki ilikli olup altından ve gümüşten dahi olur. Ve

سَفِيرَةٌ [Sefīret] Ṭayyib kabilesi bilādında bir nāhiye adıdır.

سُفَيْرٌ [Sufeyr] زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

سُفَيْرَةٌ [Sufeyret] (جُهَيْنَةٌ [cuheyne] vezninde) Bir yastım dağın adıdır.

الْمَسَافِرُ [el-mesāfir] (مَجَالِسٌ [mecālis] vezninde) مَسْفِرٌ [mesfir]in cem'idir ki ism-i mekândır, keşf olunacak yere denir; ve minhu yukālu: مَا أَحْسَنَ مَسْفِرٍ وَجْهٍ وَمَسَافِرٍ وَجْهٍ وَهُوَ مَا يَطْهَرُ مِنْهُ

التَّسْفُرُ [et-teseffur] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Deve beyne'l-işā'eyn otlamak ma'nāsınadır ki henüz aydınlık hengāmıdır; yukālu: سَفَّرَ الْإِبِلَ فَتَسْفَرَتْ أَي رَعَاهَا بَيْنَ الْعِشَائِينَ فَرَعَتْ وَوَجُوهُهُمْ وَهُوَ مَا يَطْهَرُ مِنْهُ

السَّفَرُ [sefr]den me'hūzdu; yukālu: تَسْفَرُ الرَّجُلُ إِذَا أَتَى بِسَفَرٍ Ve bir adam hāceti bi'l-küllüyye fevt olmazdan akdem bir mikdārını elden kaçırmayıp tedārük eylemek ma'nāsınadır; bakiyye-i beyāz-ı nehār ma'nāsına olan سَفَرٌ [sefer] den me'hūzdu; yukālu: تَسْفَرُ شَيْئًا مِنْ حَاجَتِهِ إِذَا تَدَارَكُهُ Ve tezevvüc için nisvānın rüşen çehrelisini talep eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَسْفَرُ النِّسَاءُ إِذَا اسْتَسْفَرَهُنَّ

āherin zimmetine lāzım gelen zamān ve diyet makülesi hakk-ı matlūbundan nısf mikdārını talep kılmak ma'nāsınadır, güyā ki hemān nısfına rızā ile o kimse-nin sıklet-i 'azimesini isfār eylemiş olur; yukālu: تَسْفَرُ فُلَانًا إِذَا طَلَبَ عِنْدَهُ النِّصْفَ مِنْ تَبِعَةٍ Burada قِبَلٌ [qibel] 'ineb] veznindedir.

السَّفَرُ [es-sifr] (sīn'in kesriyle) Kitāb-ı kebīre denir. 'Alā-kavlin Tevrāt-ı şerif eczāsından bir cüz'e denir. Mü'ellifin 'ādeti bir mādde mukayyed olmayarak resm olunursa elbette evveli meftūh olur. Burada غَالِبًا بِالْكَسْرِ kaydı nāsihten sākıttır. Ve *Başā'ir*'de yalnız kitāba hasr edip hakāyık ve işkālātı isfār ve beyān eylediği bā'is-i tesmiye olmak üzere resm eylemiştir. Cem'ī **أَسْفَارٌ** [esfār] gelir. Ve Tevrāt cüz'üne itlāk edenler işbu: ﴿مَثَلُ الَّذِينَ حُمِلُوا﴾ التَّوْرَةَ ثُمَّ لَمْ يَحْمِلُوهَا كَمَثَلِ الْحِمَارِ يَحْمِلُ أَسْفَارًا﴾ āyet-i kerimesine binā'en itlāk eylediler.

السَّفَرَةُ [es-seferet] (بَرَرَةٌ [bereret] vezninde) سَافِرٌ [sāfir]in cem'idir ki كَاتِبٌ [kātib] ma'nāsınadır. Pes سَفَرَةٌ [seferet] [ketebet] demektir. Şārih der ki سَفَرٌ [sefr] حَفْرٌ [ḥafr] vezninde yazı yazmak ma'nāsına da müsta'meldir, isfār-ı 'ulūm ve tebyīn-i merām eylediği için; yukālu: سَفَرُ الْكِتَابِ إِذَا كَتَبَهُ Ve

سَفَرَةٌ [seferet] A'māl-i 'ibādı zabt ve ketb ve ihsā eylemeğe mü'ekkel olan melā'ikeye itlāk olunur. Mü'ellif bununla işbu: ﴿بِأَيْدِي سَفَرَةٍ كِرَامٍ بَرَرَةٍ﴾ āyet-i kerimesine işāret eylemiştir.

السَّفَرُ [es-sefer] (fethateynle) Kat'-ı mesāfe ma'nāsınadır ki ismdir. Cem'ī **أَسْفَارٌ** [esfār] dır. Şārih der ki fi'l-asl سَفَرٌ [sefer] masdardır, bir semte irtihāl için mekānından

hurūc eylemek ma'nāsına; yukālu: سَفَرُ الرَّجُلِ سَفَرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا خَرَجَ لِلإِذْخَالِ Ba'dehu kat'-ı mesāfe ma'nāsına ism olarak isti'māl olundu, mekânından münkeşif olması 'alāka i'tibār olunmuştur. Ve

سَفَرٌ [sefer] Güneş gurūb eyledikten sonra henüz bakiyye kalan beyāz-ı nehār eserine denir; tekūlu: خَرَجْنَا فِي سَفَرٍ أَيْ بَقِيَّةِ بَيَاضِ النَّهَارِ بَعْدَ مَغِيبِ الشَّمْسِ Ve

سَفَرٌ [sefer] Bir mevzi' ve Ḥarrān kazāsında bir karye adıdır.

أَبُو السَّفَرِ [ebu's-sefer] (fethateynle) Tābi'inden Sa'īd b. Muḥammed'in künyesidir. Ve 'Abdullāh b. Ebi's-Sefer etbā'-ı tābi'ındendir.

أَبُو الْأَسْفَرِ [Ebu'l-Esfer] [aşkar] vezninde) Gerçi Ebū Ḥakīm'den o dahi İmām 'Alī radiyallāhu 'anhu hazretlerinden rivāyet-i hadīs eylemiştir, lākin mechūldür.

الْمُسْفِرَةُ [el-musfīret] مُحْسِنَةٌ [muḥsinet] vezninde ki إِسْفَارٌ [isfār]dan ism-i fā'il-i mü'ennestir, مُضِيئَةٌ [muḍī'et] ma'nāsınadır; yukālu: وَجْهٌ وَوُجُوهُ مُسْفِرَةٌ أَيْ مُضِيئَةٌ Ve bu münasebetle kumral tüylü nākadan akçılca olan nākaya الْمُسْفِرَةُ الْخُمْرَةُ [musfīretu'l-ḥumret] itlāk olunur; yukālu: نَاقَةٌ مُسْفِرَةٌ صَهْبَاءُ [Ve] الْخُمْرَةُ وَهِيَ الَّتِي ارْتَفَعَتْ عَنِ الصَّهْبَاءِ شَيْئًا [ṣahbā'] tüylerinin dipleri ak ve uçları kıızıl olan kumral nākaya denmekle humreti ondan mürtefi' olunca azca olmakla akçıl olmuş olur ve صَهْبَاءُ kelimesi temyizdir.

الْمُسْفِرَةُ [el-musefferet] مُعْظَمَةٌ [mu'azzamet] vezninde) İplik yumağına itlāk olunur, كُبَّةٌ الْعُزْلُ [kubbetu'l- ğazl] ma'nāsına.

الْمُسَافِرَةُ [el-musāferet] مُفَاعَلَةٌ [mufā'let] vezninde) ve

السَّفَارُ [es-sifār] [kitāl] vezninde) Bir mekāndan mekān-ı āhere seyr ve irtihāl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: سَافَرَ إِلَى بَلَدٍ Mü'ellifin Başā'ir'de beyānına göre vech-i mezkūr üzere gerçi sülāsīden سَفَرَ [sefer] dahi bu ma'nāyadır, lākin tasrīfi mehcūrdur ve mufā'alete tahsisin vechi misāfir mekānından ve mekān ondan münkeşif olmak dakīkasına mebnīdir. Ve

مُسَافِرَةٌ [musāferet] Ölmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: سَافَرَ فُلَانٌ إِذَا مَاتَ Ve

مُسَافِرَةُ الرِّيَاحِ [musāferetu'r-riyāḥ] Rüzgārın müzāyelesinden 'ibārettir ve minhu tekūlu'l-'Arab: إِنَّ الرِّيَاحَ تُسَافِرُ بَعْضَهَا بَعْضًا لِأَنَّ الصَّبَا تَسْفِرُ مَا أَسْدَنَتْهُ الدُّبُورُ وَالْجَنُوبُ تُلْجِمُهُ Ya'nī "Sabā ve batı ve lodos yelleri yekdiğere nisbetle arış ve argaç menzilesindedir. Sabā yeli batının sürüp götürdüğü buhārı geri tükürüp keşf ve lodos argaç gibi arkurudan getirip zamm ve ilhām eder."

الْإِسْفَارُ [el-infisār] [infī'āl] vezninde) Bir nesnenin yüzünde olan nesne zā'il olmakla küşāde olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِنَّسْفَرَ شَعْرُهُ عَنِ رَأْسِهِ إِذَا انْحَسَرَ Ve bir tarafa 'azīmet eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: إِنَّسْفَرَتِ الإِبِلُ إِذَا دَهَبَتْ

[س ف ج ر]

السَّفَجْرُ [es-sefcer] [cīm]le جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Küçük nesnelere denir, صَغَارٌ [ṣiğār] ma'nāsına. Ve bunun müfredi mesmū' değıldir; yukālu: ذَرَّ سَفَجْرٌ أَيْ صَغَارٌ

[س ف س ر]

السِّفْسِيرُ [es-sifsīr] (sīm'in kesriyle) Simsār ma'nāsınadır ki miyāncı ta'bīr olunan kimsedir, bāyi' ile müşterī beyninde pazar vukū'una sebep olur ve bu dellālden

başkadır. Bu, pezevenk makāmındadır ve lügat-ı mezbûre Fârisiyedir. Mütercim der ki *Burhân*'da سِفْسَارٌ [sifsār] 'unvânında mersûmdur ve سِمْسَارٌ [simsār] sipsār mu'arrebî kezâlik سِفْسَارٌ [sifsār] sipsār mu'arrebî olmak üzere meşrûhtur. İntehâ. Ve

سِفْسِيرٌ [sifsîr] Hizmet-kâra denir, حَادِمٌ [hâdim] ma'nâsına. Ve tâbîc ve peyrev olana denir. Ve bir işin yâ bir nesnenin üzerinde kâ'im ve islâhı ve ri'âyet ve tîmârî husûsuna mukdim ve müdâvim olan adama denir. Kezâlik hâssaten nâka kısmının tîmâr ve ri'âyet ve nezâretinde dâ'imâ mütekayyid olan adama denir. Ve zarîf ve nâzûk adama denir. Ve sînâ'atında be-gâyet hâzık ve mâhir ve çire-dest adama denir; yukâlu: رَجُلٌ سِفْسِيرٌ أَيْ ظَرِيفٌ ve yukâlu: هُوَ سِفْسِيرٌ أَيْ عِنْقَرِيٌّ حَادِقٌ بِصِنَاعَتِهِ Ve müdîr ve müdebbir-i celîd ve kâr-güzâr ve kahramân adama denir. Ve asvât ve mûsikîde hâzık ve dâna adama denir ki usûllerini ve şu'belerini edvâr ve tkâc üzere 'âlim ola. Kezâlik demire müte'allik esliha ve sâ'ir eşyâyı be-gâyet güzel bilip fark ve temyîz eden adama denir. Ve bir yere gönderilen piyâde ulağa denir ki sâ'î ta'bîr olunur, فَيْعٌ [feyc] ma'nâsına ki peyk mu'arrebîdir. Ve yonca ve çayırda bir demet otluğa denir ki deveye 'alef ederler. Cem'î سَفَاسِيرٌ [sefāsîr] ve سَفَاسِيرَةٌ [sefāsîret] gelir.

السِّفْسَارُ [es-sifsār] (sîn'in kesriyle) Her fenn ve husûsta mâhir ve cümleye fâyik ve nakkâd ve habîr adama denir, جِهْدٌ [cih-biz] ma'nâsına ve bu lügat-ı Rûmiyyedir.

[س ق ر]

السَّقَرُ [es-saqr] (sîn'in fethi ve kâf'ın

sükûnuyla) صَقْرٌ [saqr] kelimesinde lügattir ki çakır doğana denir; sîn ve şâd birbirine mu'âkiblerdir. Kezâlik صَقْرٌ [saqr] ma'nâsınadır ki vücûdu güneş gereği gibi çalıp yakmakla âzürde kılmak ma'nâsınadır; yukâlu: سَقَرْتُهُ الشَّمْسُ سَقْرًا مِنْ إِذَا لَوَّحْتُهُ بِحَرِّهَا وَأَذْتُهُ الْبَابِ الْأَوَّلِ Ve pezevenklik eylemek ma'nâsına müsta'meldir ki sâhib-i haremi سَقْرٌ [saqr] eder; yukâlu: فَلَانٌ يَشْقُرُ عَلَى الْحَرَمِ أَيْ يَقُودُ قِيَادَةً

سَقْرٌ [saqr] Pekmeze itlâk olunur; tekûlu: أَكَلْنَا السَّقْرَ أَيْ الدَّبْسَ Ve esâmîdendir: Saqr b. 'Abdurrahîm ve Saqr b. 'Abdurrahmân ve Saqr b. Hüseyn ve Saqr b. 'Addâs ve Ebu's-Saqr Yahyâ b. Yezdâd muhaddislerdir.

السَّقَّارُ [es-saqqâr] (şeddâd) [şeddâd] vezninde Kâfire itlâk olunur; nisbet üzeredir yâhûd kendi nefsinin nâr-ı cehenneme yaktığı için. Ve mahal ve müstahak olmayanlara dâ'imâ la'n ve nefrîn eden kimseye denir, niteki صَقَّارٌ [saqqâr] dahi bu ma'nâyadır, gûyâ ki صَاقُورٌ [saqûr] ile darb ve سَاقُورٌ [saqûr] ile hark eylemiş olur; yukâlu: رَجُلٌ سَقَّارٌ أَيْ لَعَانٌ لِعَيْبَرِ الْمُسْتَحَقِّينَ

السَّاقُورُ [es-sâqûr] (kâfûr) [kâfûr] vezninde) Pek ıssılığa itlâk olunur; tekûlu: الْيَوْمَ لِلشَّمْسِ سَاقُورٌ شَدِيدٌ أَيْ حَرٌّ Ve şol demir dağlağıya denir ki âteşte kızdırıp onunla eşek kısmının gövdesine dâg basarlar.

سَقَرٌ [saqar] (fethateynle) Cehennem esmâsındandır, e'âzenallâhu ta'âlâ minhâ. Ve işbu سَقَرٌ [saqar] kelimesi ma'rifedir, ya'nî 'alemiyyet ve vezn-i fi'l illetleriyle gayr-i munsarıftır. Mü'ellifin *Başâ'ir*'de beyânına göre ma'nâ-yı mezkûrdan me'hûzdur, ba'zılar 'ucmeliğine zâhib olmuşlardır. Ve

سَقَرٌ [Saqar] Mekke'de Manşûr Hâlif'e'nin

kasrı olduğu mevzi'e müşrif bir cebel adıdır.

سَفْرَانُ [Saḡrān] (سَلْمَانُ [selmān] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

سَفْرَوَانُ [Saḡravān] (نَهْرَوَانُ [nehrevān] vezninde) Tūs kazasında bir karyedir.

الْمِسْقَارُ [el-misḡār] (مِحْرَابُ [miḡrāb] vezninde) Pekmezi dā'imā seyelān üzere olan hurmā ağacına denir; yukālu: إِذَا مِسْقَارُ إِذَا كَانَتْ يَسِيلُ سَفْرَاهَا

الْإِسْقَارُ [el-isḡār] (hemzenin kesriyle) Hurmā ağacı pekmezi seyelān eder olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا كَانَتْ مِسْقَارًا

سَفْرُ [Saḡr] (صَفْرُ [ṣaḡr] vezninde) ve

سُقَيْرُ [Suḡayr] (زُبَيْرُ [zubeyr] vezninde) Esāmīdendir: Ebu's-Suḡayr en-Numeyrī tābi'ındendir ve Bekkār b. Suḡayr tābi'-i tābi'ındendir. Ve Suḡayr ve Suheyl b. Suḡayr ve Yūsuf b. 'Amr b. Suḡayr muhaddislerdir.

السَّقْفُورُ [es-seḡanḡūr] (sīn'in ve ḡāf'ın fethiyle) Bir nev' cānverdir ki sevāhil-i Baḡr-i Nīl'de neṣ'et eder; lahmı takviiyet-i cimā'da derece-i nihāyete bāligdir. Cānver-i mezbūr bu ismle mütē'āreftir. Erkeḡinin kadībi ve diṣisinin ferri ikiṣer olur, suda ve karada ta'ayyūṣ eder.

[س ق ط ر]

السِّقْطِرِيُّ [es-siḡṭiriyy] (زِبْرَجِيّ [zibriḡiyy] vezninde) ve

السِّقْنَتَارُ [es-siḡinṭār] (kesreteynle) Her bābda nakkād ve māhir ve habīr ve bārī' ve dānā adama denir, جِهْبِذْ [jihbiz] ma'nāsına.

سُقْطَرَاءُ [Suḡṭrā'] (zammedteynle ve elifin meddiyle) ve

سُقْطَرَى [Suḡṭrā] (elifin kasrıyla) ve

أَشْقُطَرَى [Uṣḡṭrā] (hemzenin zammıyla) Bir cezīre adıdır ki Baḡr-i Hind'de vāki'dir, Zengibār'dan gelen sefinenin cānib-i yesārına düşer. O cezireden صَبْرٌ [ṣabir] ve دَمُ الْأَحْوَيْنِ [demu'l-aḡaveyn] dedikleri dārū celb olunur. Bu cezīre Bābu'l-Mendeb hāricindedir, 'amme سُفُوطْرَه [Suḡ ṭrah] derler.

[س ق ع ط ر]

السَّقْطَرَى [es-saḡaṭarā] (قَبْعَثَرَى [ḡabaṣerā] vezninde) Be-gāyet uzun adama ve deveye denir, niteki yā-yı müṣedde ile سَقْطَرَى [saḡaṭariyy] dahi derler. Ve iri ve yavuz ve ṣedīdü'l-baṭṣ deveye denir.

[س ك ر]

السُّكْرُ [es-sukr] (sīn'in zammıyla) ve

السُّكْرُ [es-sukur] (zammedteynle) ve

السُّكْرُ [es-sekr] (sīn'in fethi ve kāf'ın sükūnuyla) ve

السُّكْرُ [es-seker] (fethateynle) ve

السَّكْرَانُ [es-sekerān] (feteḡātla) Sarhoṣ olmak ma'nāsınadır; yukālu: سَكِرَ الرَّجُلُ مِنَ الْخَمْرِ سَكْرًا وَسَكْرًا وَسَكْرًا وَسَكْرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ نَقِيضُ صَحَا

السُّكْرِي [es-sekir] (كَيْفٌ [ketif] vezninde) ve

السَّكْرَانُ [es-sekrān] (عَطْشَانُ [aṭṣān] vezninde) Ma'nā-yı mezbūrdan sıfatlardır, mest ve sarhoṣ adama denir. Mü'ennesi سَكْرَةٌ [sekireṭ]tir, فَرِحَةٌ [feriḡat] gibi ve سَكْرِي [sekrā]dır, صَوْعِي [ṣarā] gibi ve سَكْرَانَةٌ [sekrānet]tir ki Benū Esed lūgatidir. Cem'i سَكَارَى [sukārā] gelir sīn'in zammı ve rā'nın fethiyle ve سَكَارَى [sekārā] gelir sīn'in fethiyle ve سَكْرَى [sekrā] gelir, عَطْشَى [aṭṣā] vezninde ki mü'ennes ve cem' bir

olur.

السِّكِّيرُ [es-sikkīr] (سِكِّيتٌ [sikkīt] vezninde) ve

السِّكْرِ [es-sekir] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve **السِّكُورُ** [es-sekūr] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Mübālagaya delālet ederler, ekserī sarhoş olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ سِكِّيرٌ وَسِكْرٌ وَسُكُورٌ أَيْ كَثِيرُ السِّكْرِ

السِّكْرُ [es-seker] (fethateynle) Masdar'dır ki zikr olundu. Ve ism olur ki şarābā itlāk olunur; yukālu: شَرِبَ سَكْرًا أَيْ خَمْرًا Ve hāssaten hurmādan ve كَشُوثٌ [keşūš] ya'nī bāg sarmaşığı dedikleri nebāttan ittihāz eyledikleri nebīze itlāk olunur. Ve mut-lakan müskir olan şey'e itlāk olunur. Ve muharrem olan semereye denir. Şārih der ki murād muharrem olan hāsıl-ı semerāttır ki rızk-ı hasen mukābilidir ve o helāl olan hāsıl-ı semerāttır. İntehā. Ve

سَكْرٌ [seker] Sirkeye itlāk olunur, حَلٌّ [ḥall] ma'nāsına. Ve ta'āma itlāk olunur. Ve masdar olur, dolmak ma'nāsına ki mecāzdır; yukālu: سَكِرَ الْحَوْضُ سَكْرًا مِنَ الْبَابِ إِذَا امْتَلَأَ Ve darılmak ve hışm ve kīn eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: سَكِرَ عَلَيْهِ إِذَا غَضِبَ وَعَظَظَ

السِّكْرَةُ [es-sekeret] (feteḥātla) [šey-lem] isimdir ki delice dedikleridir, buğday içre olur; ihtilāl-i dimāğı müristir.

السِّكْرُ [es-sekr] (sīn'in fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Sarhoş olmak ma'nāsınadır ki zikr olundu. Ve doldurmak ma'nāsınadır; yukālu: سَكِرَ الْإِنَاءُ سَكْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا مَلَأَهُ Ve

سَكْرٌ [sekr] Ahrār-ı bukūldan ya'nī pişmek-sizin ekl olur olan a'şābdan bir nev' sebze adıdır. Ve

سَكْرٌ [sekr] Nehrin ve cedvelin önünü bend eylemek ma'nāsınadır; yukālu: سَكَرَ النَّهْرُ سَكْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا سَدَّهُ

السِّكْرُ [es-sikr] (sīn'in kesriyle) Ondan ismidir, nehrin önünü tutmağa denir. Ve su bendine denir; tekūlu: أُسَكِرَ النَّهْرُ بِالسِّكْرِ أَيْ سَكُورٌ [sukūr] gelir. Müellifin مُسَنَّةٌ cem'i سَكُورٌ [sukūr] gelir. Müellifin مُسَنَّةٌ وَمَا سَدَّ بِهِ النَّهْرُ وَالْمُسَنَّةُ kavlinde vāki kavl-i evvelden ahasstır.

السُّكُورُ [es-sukūr] (ظُهُورٌ [zuhūr] vezninde) ve

السِّكْرَانُ [es-sekerān] (feteḥātla) Yel sākin olmak ma'nāsınadır; yukālu: سَكَرَتِ الرِّيحُ سَكْرًا وَسَكْرَانًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا سَكَتَتْ

السَّكِرَةُ [es-sākiret] Rüzgārī sākin limanlık geceye itlāk olunur; yukālu: لَيْلَةٌ سَكِرَةٌ أَيْ سَاكِئَةُ الرِّيحِ

السِّكْرَانُ [es-Sekrān] (سَلْمَانٌ [selmān] vezninde) Meşārik-i Şām'da bir vādī adıdır.

السِّيكْرَانُ [es-seykurān] (دَائِمُرَانٌ [ḍaymurān] vezninde) Bir nev' nebāt adıdır ki her dem tazedir, hāsıl olan dāneleri me'küldür. Bu nebāt cem'i-i müfredatta بَنْجٌ [benc] ile müfesserdir ki dānesine bān tohumu derler, ma'rūftur ve muktezā-yı mādde o olmak aglebdir. Ve

سَكْرَانٌ [Sekrān] Bir mevzi' adıdır.

شُكْرٌ [Suker] (زُفْرٌ [zufer] vezninde) Mışır'da iki merhale mesāfede bir mevzi' adıdır.

السُّكْرُ [es-sukker] (sīn'in zammı ve kāf-ı müşeddedenin fethiyle) Ma'rūftur ki şeker-i Fārisī mu'arrebidir, lisānımızda dahi şeker ta'bīr olunur. Müfredi سُكْرَةٌ [sukkeret]tir ki ahas olacaktır, bir pāresine itlāk olunur. Ve

شُكْرٌ [sukker] Bir nev' taze hurmāya itlāk

olunur ki be-gāyet hoş ve lezīz olur. Ve bir güne üzüm ismidir ki ona ba'zen مَرَقٌ [merak] dedikleri 'arıza ki mezru'ata da 'arız olur, isābet eylemekle dāneleri dağılır. Envā'ının nāzūk ve atyebidir.

السُّكَّرَةُ [es-Sukkeret] (hā'y-la) Qādisiyye'de bir su adıdır. Ve سُكَّرٌ [sukker] ve سُكَّرَةٌ [sukkeret] esmā ve elkābdandır.

إِبْنُ سُكَّرَةَ [İbnu Sukkeret] Muḥammed b. 'Abdullāh eş-Şā'ir el-Hāşimī ez-Zāhid künyesidir. Ve 'Abdullāh b. el-Mubārek eş-Şabbāğ ki İbn Sukkere ile ma'rūftur, muhaddistir. Ve Qādi Ebū 'Alī b. Sukkere imām-ı ma'rūftur. Ve

سُكَّرٌ [Sukker] Muhaddisinden Aḥmed b. Suleymān el-Ḥarbī lakabıdır. Ve 'Alī b. Ḥasan b. Ṭāvūs b. Sukker muhaddistir. Ve Sukker el-Vā'iz ki İmām Buḥārī tārīhinde muhaddisīn 'idādında zikr eylemiştir, كَتَبْتُ [ketif] veznindedir.

السُّكَّارُ [es-sekkār] (كَتَّانٌ [kettān] vezninde) نَبَّازٌ [nebbāz] ma'nāsındır ki nebīz ve hamr çıkarıp satan kimsedir, mey-hāneci olacaktır.

السُّكَّرَةُ [es-sekret] (sīn'in fethi ve kāf'ın sükūnuyla) İsmidir, sarhoşluğa denir; yukālu: سَكَّرَةٌ سَكَّرَةٌ شَدِيدَةٌ تَقْبِضُ صَحْوَةَ سَكَّرَةٌ الْمَوْتِ وَسَكَّرَةُ الْهَمِّ أَيُّ شِدَّتِهِ وَهَمُّهُ وَعَشِيَّتُهُ

التَّسْكِيرُ [et-teskīr] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Boğmak ma'nāsındır, zikr olunan sekr-i nehr ma'nāsından me'hūzdur, bend-i nefes eylediği için; yukālu: سَكَّرَ فُلَانًا إِذَا خَنَفَهُ Ve gözü nazardan alıkomak ma'nāsına müsta'meldir; ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿سَكَّرَتْ أَبْصَارُنَا﴾ أَيُّ حَبِسَتْ عَنِ النَّظَرِ وَحَبِطَتْ أَوْ غَطِيَتْ وَعُشِبَتْ وَفُرِيَتْ سَكَّرَتْ بِالتَّخْفِيفِ أَيُّ حَبِسَتْ Tefsīr-i evvele göre سَكَّرٌ [sekr]-i nehrden ve sāniye göre سُكَّرٌ [sukr]-i hamrdan

me'hūz olur.

الْمُسَكَّرُ [el-musekker] (مُعَظَّمٌ [mu'azzam] vezninde) Mahmūr ve humār-ālūda denir; yukālu: شَرِبْتُ فِي الْعِشَاءِ حُمُورًا وَأَصْبَحْتُ مُسَكَّرًا مَحْمُورًا

[س ك ن د ر]

الْإِسْكَندَرُ [el-İskender] (hemzenin kesri ve kalīlen fethiyle) İbnu'l-Feylesūf'tur ki pādīşāh-ı meşhūrdur. Āhir-i mülūk-i Fūrs olan Dārā'yı katl ve cemr-i bilāda mālīk olmuştur.

Mütercim der ki mü'ellif burada الْإِسْكَندَرُ ذُو الْقَرْنَيْنِ إِسْكَندَرُ ve nūn bābında بُنُ الْفَيْلَسُوفِ 'ibāretiyle resm eylemekle ehl-i tahkīkin İskender bir zāt olduğu kavlleri-ne muvāfiktır. Ve bu İskender, Yūnānī ve Rūmī ile zebān-zededir; ikisinden murād birdir. Gerçi Beydāvī ve Sa'dī Çelebi merhūm, Yūnānī sāhib-i Hıdır ve Rūmī sāhib-i Aristo olmasını iş'ar eder ve Sa'dī Çelebi sā'ir ba'zı ihtilāf dahi bast eder.

Lākin bu bābda ehakk bi'l-kabūl olan kavlı-i makbūl budur ki İskender fakat bir pādīşāhtır ve Rūmīdir, Maķedonya'dan ya'nī Rūmeli'den neş'et eylemiştir. Pederinin ismi Filipos'tur, ta'rīble Filīkos derler. Rūmeli'de Filippiya dedikleri belde ki hālen Filibe ta'bīr ederler, mevālī-i devriyyenin aksā-yı kazālarıdır, mezbūra mensūbdur, hālen āsārını nakl ederler. Mü'ellifin İBْنُ الْفَيْلَسُوفِ 'unvānında resmi tahrīf-i nūssāhtır. Ve

İskender, Aleksander yāhūd Alasander mu'arrebidir ki Rūmīde ve Yūnānīde iyi adam demektir, şākird-i Eflātūn olan mu'allim-i evvel Aristo nām feylesūfun şākirdidir. Tārīh-i hicretten dokuz yüz otuz beş sene mukaddem 'asker-i bī-

kerān ile milket-i Īrān üzere sefer ve āhir-i mülük-i Fūrs olan Dārā b. Dārāb b. Behmen ile cenk ve bi'l-āhere gālib olup Dārā'yı katl ve Aristō irşādıyla mülük-i tavāyif vaz' eylemiştir. Dārā'yı katl eylemesi mebd'e-i tārīh-i Īskenderī i'tibār olunmuştur. Ve şehir-i Zūr'da vefāt eyledi. Ba'de vefātihi memālik etbā'ına kalıp İşk alīnos Maķedonya ya'nī Rūmeli'yi Endelūs ülkesine varınca zabt edip İtalya memleketinin dārū'l-mülkü olan Roma'da ikāmet eyledi. Ve Antikyos Şām ve Cezīre ve Bābil'i zabt eyledi, Anṭākiye şehri ona mensūbdur. Ve Maṭaros, Ermīniyye ve Āzerbaycān ve Deylem ülkelerine mālīk oldu.

Ve *Burhān*'da mastūrdur ki "iskenderūs" Rūmī lūgatinde sarmısağa denip Īskender'in vālidesi, Melik Dārāb'ın zevci idi, mübtelā olduğu behar 'illetini sarmı sakla def' eylemekle o hılālde Īskender'i tevli'd eylemeğin o isimle tesmiye eyledi. Bānī-i sedd-i Ye'cūc olan bu değildir. O Yemen'de Ĥimyer kabīlesinden ezvā' ta'bīr olunan mülükten bir pādīşāhtır ki ismi Şa'b ve lakabı Zu'l-Ķarneyn idi, Hazret-i İbrāhīm 'alā-nebiyyinā ve 'aleyhi't-teslīm ile mu'ānaka eylediler, niteki *Şahīḥayn*'da mastūrdur. Īskender-i Yūnānī ki Rūmī dahi derler, ondan müte'ahhardır, miyānelerinde bin dokuz yüz elli sekiz sene tefāvūt isbāt olunmuştur. Ve Īskender vech-i mezkūr üzere Aristō şākirdi olmakla felāsifedendir ve Zu'l-Ķarneyn ise nübüvvet ve velāyetinde ihtilāf vardır. Ve إسكندر [Īskender] lafzı Rūmī ve ذُو الْقَرْيَيْنِ [Zu'l-Ķarneyn] 'Arabīdir. İkişi dahi rüy-i zemīni seyr ve seyāhat ve her biri bünyād-ı şehir ü vilāyet

eylediler.

Ve ba'zı kütüb-i ensābda nesebi bu silsile üzere mersūmdur: Īskender b. Filipos b. Ḥarim b. Hermes b. Maṅtaros b. Rūmī b. Līṭī b. Şābit b. Serḥūn b. Revme b. Ķırmaṭ b. Nevfel b. 'İşū b. İshāķ b. İbrāhīm 'aleyhime's-selāmdır. Pes ba'zı nāsın Īskender-i Zu'l-Ķarneyn ta'bīrleri nazra-i hamkā ile kütüb-i müşevveşe-i tevārīhten ahz eylemelerine mebnīdir, mu'teber değildir. Zīrā ba'zen Rūmī ve ba'zen Yūnānī nisbetiyle mersūm olmakla her biri başka fehm ederler, ma'a-hāzā vech-i mezkūr üzere ikisi bir şahstır, gāh taht-ı vilāyetinde olan Yūnān ülkesine ve gāh nesebi nisbetine 'azv ve nisbet ederler.

Cümle-i fūhūlun telakkī bi'l-kabūl eyledikleri Yemen tārīhinde ve sā'ir kütüb-i tevārīh-i mu'tebere mü'ekkeden müsebbet olduğu üzere Zu'l-Ķarneyn te'bābi'a-i Yemen'den Ĥimyeriyyū'l-kabīledir. İsmi Şa'b b. er-Rāyiş Zī Merābid b. Ḥamāl Zī-Sudud b. 'Ād Zī Menḥ b. 'Āmir b. Maṭāt b. Seksek b. Vā'il b. Ĥimyer b. Sebā b. Yeşcub b. Ya'rub b. Ķaḥṭān b. Hūd b. 'Ābir b. Şāleḥ b. Erfahşed b. Sām b. Nūḥ 'aleyhi's-selāmdır. Ve bu resme beyān İbn 'Abbās hazretlerinden saḥīhan mervīdir. Hattā beyān-ı mezkūr 'akibinde Īskender'den dahi su'āl eylediklerinde "Hakīm-i Rūmī idi, sāhil-i bahrde bir mināre binā edip ve 'ālemi geşt ü güzār eyledi" diye cevāb eylemiştir. Kezālik Ka'bu'l-Aḥbār'a dahi su'āl ettiklerinde "Asahh olarak Zu'l-Ķarneyn Şa'b b. er-Rāyiş Zī Merābid'dir ve Īskender benū-Yūnān'dandır, 'İşū b. İshāķ 'aleyhi's-selām neslindedir" dedi. Ve İmām 'Alī kerremallāhu vechehu bir gün huzzār-ı

meclise: “حَدِّثُوا عَنْ حِمَيْرٍ فَإِنَّ فِي حَدِيثِهَا عَجَائِبَ” ibāretiyle hitābı kavl-i sābıkı mü'eyyiddir. Ve Hazret-i Hıdır 'aleyhi's-selām ile Zū'l-Ḳarneyn mülākī olup berāberce garb ve şarka halkı imāna da'vet ederek seyr ü sefer ve niçe āsār-ı 'azīme vaz' eylemiştir. Niteki neslinden Tubba' Ebū Kerb Es'ad b. 'Adiyy b. Şayfī b. Semūr 'Uşş b. Nāşiru'n-ni'am işbu ebyātında iş'ār eylemiştir:

إِنْ كَانَ ذُو الْقُرْنَيْنِ جَدِّي مُسْلِمًا
كُلُّ الْمُلُوكِ لِمُلْكِهِ كَالشَّجْرِ
طَافَ الْمَشَارِقَ وَالْمَغَارِبَ عَالِمًا
يَبْغِي غُلُومًا مِنْ كَرِيمٍ مُرْشِدًا
وَيَرَى مَسِيرَ الشَّمْسِ عِنْدَ غُرُوبِهَا
فِي عَيْنٍ حَامِيَةٍ لَهَا تَتَوَقَّأُ
فَلَقَدْ أَذَلَّ الصَّعْبُ صَعْبَ زَمَانِهِ
وَأَثَارَ عُرَّةَ عِزِّهِ بِالْفُرُوقِ
حَكَمَ الْأُمُورَ فَأُحْكِمَتْ آيَاتُهُ
فَجَرَى إِلَى أَجْلِ لَهُ وَبِمَوْعِدِ

Kezālik hukemā' ve būlegā-i 'Arabdan Ḳuss b. Sā'ide el-İyādī kasīde-i meşhūresinde bu ebyātıyla iş'ār eylemiştir:

فَتَكَ الزَّمَانَ بِمُلْكِ حِمَيْرٍ فَتَكَةً
تَسْعَى بِكُلِّ مَسَا وَكَلَّ صَبَاحَ
وَالصَّعْبُ ذُو الْقُرْنَيْنِ أَضْبَحَ ثَاوِيَا
بِالْحُبُوبَيْنِ مَلَاعِيبَ الْأَرْيَاحِ

Ve İmām İbn Hişām *Ticān* nām kitabında sebt eylediği üzere merküm Ḳuss b. Sā'ide Sūḳ-i 'Uḳāz'da rākib-i cemel olduğu hâlde 'amme-i 'Arab meşhedinde dem-sāz olduğu mev'iza esnāsında: “أَيُّهَا النَّاسُ هَلْ أَنَا كُمْ مَا لَمْ يَأْتِ آبَائِكُمُ الْأَوَّلِينَ أَمْ أَحَدَثْتُمْ عَهْدًا مِنَ السِّنِينَ أَمْ عِنْدَكُمْ مِنْ ذَلِكَ الْبَقِيَّةُ أَمْ أَضْبَحْتُمْ مِنْ ذَلِكَ آمِنِينَ

وَالله أَضْبَحْتُمْ فِي غَفْلَةٍ لِأَعْيُنٍ أَيْنَ الصَّعْبُ ذُو الْقُرْنَيْنِ جَمَعَ الثَّقَلَيْنِ وَسَاحَ الْحَافِقَيْنِ وَعَمَرَ الْفَيْنِ لَمْ يَكُنْ عِنْدَهُ” ibāretiyle hitāb eylemekle merküm hakīm ve belīg olup ensāb-ı 'Arab vech-i küllī ve itkānla 'ālim idi. Bu vec-hile Zū'l-Ḳarneyn 'Arab tā'ifesinden ve ismi Şa'b olup ve iki bin sene mu'ammer olmuş ve bundan vech-i telkībi dahi müs-tanbet olmuştur.

Ve'l-hāsī İskender bir şahıstır, gāh Rūmī ve gāh Yūnānī ile nisbet ederler. Vech-i mezkūr üzere Maḳedonya pādīşāhı Filipos'un duhter-zādesidir. İrān şāhı Melik Dārāb tezevvüc edip beḡar 'ille-tine mebnī hāmīl olarak pederi tarafına itlāk ve irsāl eylemekle pederine ba'de'l-vusūl vaz'-ı haml edip ismini “iyi adam” ma'nāsına Aleksander yāhūd 'illet-i merkūmu iskenderūs ile ya'nī sarmısak ile def' eylediklerine mebnī İskenderūs tesmiye, ba'dehu İskender ile müştehir oldu. Ve bunun garb tarafına seyr ü seferi olmadı. Ba'de-zamān vāris-i taht-ı Yūnān olup li-ebīn birāderi olan Dārā b. Dārāb'la Nasībīn ülkesinde muhārebe ve Dārā maktūl olup o iklīmleri üstāzı Aristō irşādıyla tavā'if-i mülūka taksīm eyledi. Ve muhārebe-i mezkūre hūbūt-ı Hazret-i Ādem'den beş bin iki yüz sekiz sene mürūrunda vākī' oldu. Ve bi'l-cümle Rūm ve Yūnān ve 'Arab ve Fūrs tevārīh-i mevsūkalarında İskender-i Yūnān 'unvānıyla müştehir olan Rūmeli diyārında Maḳedonyā nām beldede tevellūd ve Rūm neslinden olmak üzere mesbūttur ve felāsifedendir.

Ve bāni-i sedd olan Zū'l-Ḳarneyn 'Arabdan Yemenī ve Ḥimyerīdir. Hazret-i

İbrāhīm 'aleyhi's-selām ile hübüt-ı Ādem'den üç bin dört yüz seksen üç sene mürürunda Mekke-i mükerreme'de mülākāt eylediği ehādīs-i sahīhada mezkūrdur. Ba'de'l-mülākāt şark ve şimāl taraflarına sefer edip o seferde sedd-i Ye'cüc'u binā eyledi. Pes Zu'l-Ķarneyn ismi İskender dediklerine aslā iltifāt olunmaya. Ve's-selām.

الإِسْكَندَرِيَّةُ [el-İskenderiyyet] Rub'-ı meskūnda on altı mevzi'dir ki İskender-i mezkūra mensūblardır. Ez-ān cümle Hindistān'da bir kebīr beldedir. Ve arz-ı Bābil'de bir beldedir. Ve nehr-i a'zamin ya'nī İrān'da nehr-i Ceyhūn'un sāhilinde bir beldedir. Ve Şoğd-ı Semerķand sancağında bir beldedir. Ve Belḡ şehrinin ismidir.

Mütercim der ki *Cihān-nümā*'da Belḡ eyāletinden Merv-i Şāhcān nām belde Zu'l-Ķarneyn bināsı olup İskender-i Rūmī dārū'l-mülkü olmak üzere mersūm olmakla zāhiren Belḡ'in nisbeti o mülābeseye mebnīdir. İntehā. Ve

إِسْكَندَرِيَّةُ [İskenderiyyet] Bilād-ı Mışriyyede serhadd-i ma'rūf olan şehir-i meşhūrun ismidir. Ve Ḥamā ile Ḥaleb beyninde bir kasaba adıdır, hālen İskenderun dedikleri olacaktır; sāhīl-i bahrde vākī'dir. Ve Vāsiṭ kurbünde Dicle üzerinde bir kasaba adıdır; üdebā-i seleften Aḥmed b. el-Muḥtār b. Mubeşşir oradandır. Ve Mekke ile Medīne beyninde bir karye adıdır. Ve Hind ülkesinde cārī ve Pencāb demekle ma'rūf enhār-ı ham-senin mecrālarında bir belde adıdır. Ve bunlardan başka beş 'aded belde ismidir, pes Arnabud İskenderiyye'si bunların

dāhilindedir.

[س م ر]

السُّمْرَةُ [es-sumret] (sīn'in zammı ve mīm'in sükūnuyla) Elvāndan beyāz ile sevād beyninde bir menziledir ki makbūldür, Fārisīde siyeh-çerde dedikleridir ki Türkīde buğday enlilik ve kara yağızlık ta'bīr olunur. İnsānda husūsan dil-berānda şīrīn levn-i dil-nişīndir. Ve

سُمْرَةٌ [sumret] Masdar olur, kara yağız olmak ma'nāsınadır; yukālu: سُمُرُ الْوَلَدِ وَسِمْرٌ سُمْرَةٌ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ وَالرَّابِعِ إِذَا كَانَ أَسْمَرَ

الْإِسْمِيرَارُ [el-ismīrār] [ihmīrār] vezninde) Kara yağız olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْمَارٌ إِسْمِيرَارًا إِذَا كَانَ أَسْمَرَ مُبَالَغَةً

الْأَسْمَرُ [el-esmer] [aḥmer] vezninde) Sıfattır, kara yağız kişiye denir. Mü'ennesi **سَمْرَاءُ** [semrā']dır. Ve

أَسْمَرٌ [esmer] Ceyran kısmının süttüne itlāk olunur, pek sāfī beyāz olmadığı için.

الْأَسْمَرَانُ [el-esmerān] (tesniye bünyesiyle) Su ile buğdaya ilāk olunur. 'Alā-kavlin su ile mızrağa itlāk olunur.

السَّمْرَاءُ [es-semrā'] [ḥamrā'] vezninde) **أَسْمَرٌ** [esmer]in mü'ennesidir, **حِنْطَةٌ** [ḥiṇṭat]a itlāk olunur. Ve buğdayı tenkīye ve gasl olunmayıp ve kepeği alınmış undan yaptıkları ekmeğe itlāk olunur, **خُشْكَارٌ** [ḥuškār] ma'nāsına, çarşılarda satılan harcı ekmeğe gibi. Ve te'nīsī **خُبْزَةٌ** [ḥubzet] itibārıyla. Ve **عُلْبَةٌ** [ulbet]e itlāk olunur ki süt sağılacak kaptır, tahtadan olur, külek ta'bīr olunur. Ve

سَمْرَاءُ [Semrā'] Şafvān b. Ebī Şuḥbān'ın feresi ismidir ve bir nāka adıdır. Ve Nehīk nām kimsenin kızı ismidir ki zamān-ı sa'adet-nişān-ı Hazret-i Nebevī'ye resīde

olmuştur.

السَّمُرُ [es-semr] [emr] [vezninde] ve **السُّمُورُ** [es-sumūr] [zuhūr] [vezninde] Gece uyumamak ma'nāsınadır ki murād uyumayıp sohbet ve lakırdı eylemektir; yukālu: إِذَا سَمَرَ فَلَانَ سَمْرًا وَسُمُورًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا لَمْ يَنْتَمْ يَعْغِي تَحَدَّثَ لَيْلًا وَهُمْ السُّمَارُ وَالسَّامِرَةُ **السَّامِرُ** [es-sāmīr] İsmü'l-cem' [dir]. Pes سَامِرٌ [sāmīr] müfred olarak isti'mālî şāyi' olup بَاقِرٌ [bāqīr] ve جَامِلٌ [cāmīl] ve حَاجٌ [hācc] kelimeleri gibi ism-i cem' olarak isti'māl eylemişler. Asl سَامِرٌ [sāmīr] in cem'î سُمَارٌ [summār] dır sīn'in zammı ve mīm'in teşdidiyle; yukālu: بَاتُوا سُمَارًا وَسَامِرَةً وَسَامِرًا Ve وَقَدْ يُقَالُ هَذَا سَامِرُ الْحَيِّ

سَامِرٌ [sāmīr] Geceler efsāne ve musāhabet edenlerin meclisine de itlak olunur; tekūlu: أَمْسَيْتُ اللَّيْلَةَ فِي سَامِرِ الْحَيِّ أَيِّ فِي مَجْلِسِ سُمَارِهِمْ

السَّمُرُ [es-semer] (fethateynle) Geceye denir, leyl ma'nāsına. Ve gece sohbetine itlak olunur. Ve ay karanusuna denir, ظِلٌّ [zillu] l-kamer ma'nāsına ki ayın aydını düşmeyip gölge olan yeridir. Ve dehr ve zamāna itlak olunur. Ve karanlığa itlak olunur, ظُلْمَةٌ [zūlmet] ma'nāsına. Ve geceler oturup sohbet eden kimselerin meclisine denir.

السَّمِيرُ [es-semīr] [emīr] [vezninde] Bu dahi dehr ve zamāna itlak olunur. Ve gece birbiriyle efsāne yāhūd gayrı sohbet eden adamların her birine denir, tekūlu: كَانَ فُلَانٌ أَيْ مُسَامِرِي أَيْ مُسَامِرِي

إِنَّا سَمِيرٌ [ibnā semīr] Leyl ve nehāra itlak olunur. Burada سَمِيرٌ [semīr] den murād zamāndır; tekūlu: لَا أَفْعَلُهُ مَا سَمَرَ السَّمِيرُ وَابْنٌ سَمِيرٍ وَابْنًا سَمِيرٍ وَمَا أَسْمَرَ السَّمِيرُ وَابْنٌ سَمِيرٍ وَابْنًا سَمِيرٍ أَيْ الْأَجْدَانِ يَعْغِي مَا اخْتَلَفَ اللَّيْلُ وَالنَّهَارُ

السَّمِيرُ [es-simmīr] [sikkīt] [vezninde] Geceler emsāl ve dāsītān husūsunda sühan-dān ve zebān-āverd adama denir, meddāh gibi.

ذُو سَامِرٍ [Zū-Sāmīr] Aqyāl-i Hīmyer'den bir melikin lakadır, ezvā' cümlesindedir.

السَّمُرُ [es-semr] [emr] [vezninde] Gece sohbet eylemek ma'nāsına masdardır, ni-teki zikr olundu. Kezālik masdar olur, bir adamın gözüne kızmış demir ile mīl çekmek 'alā-kavlin gözünü oyup çıkarmak yāhūd patlatmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا سَمَرَ عَيْنَ فُلَانٍ سَمْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا سَمَلَهَا أَوْ فَقَاهَا Ve سَمَرَ اللَّبْنَ إِذَا جَعَلَهُ سَمَارًا Ve yaydan oku salıvermek ma'nāsınadır; yukālu: سَمَرَ السَّهْمَ إِذَا أَرْسَلَهُ Ve davar ot otlamak ma'nāsınadır; yukālu: سَمَرَتِ الْمَأْشِيَةُ Ve şarāb içmek ma'nāsınadır; yukālu: سَمَرَ الشَّيْءَ سَمْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا شَدَّهُ بِالْمُسْمَارِ

السَّمَارُ [es-semār] [sehāb] [vezninde] Suyu çok olan yufka süte denir; tekūlu: Ve شَرِبْتُ لَبْنًا سَمَارًا أَيِّ كَثِيرِ الْمَاءِ

سَمَارٌ [Semār] Bir mevzi' adıdır.

الْمُسْمَارُ [el-mismār] [miftāh] [vezninde] Kendisiyle bir nesne bend olunup ve pekiştirilen ālete denir. Ve ensere denir ki Fāriside mīh derler. Cem'î مَسَامِيرٌ [mesāmīr] gelir. Ve

مِسْمَارٌ [Mismār] Ümmü'l-mü'minīn Meymüne radiyallāhu 'anhā cenāblarının وَارْحُمْنَا bir kelbi ismidir ki hasta oldukta وَارْحُمْنَا diye mübtelā olduğu zahmetine teneddüb eylemiştir. Ve Đabbe kabilesinden 'Amr nām kimsenin feresi adıdır. Ve

مِسْمَارُ الْإِبِلِ [mismāru'l-ibil] Deve kısmının ri'āyet ve tīmārı husūsunda hüsn-i ihtimām eder olan adama itlāk olunur; yukālu: هُوَ مِسْمَارُ الْإِبِلِ أَي حَسَنُ الْقَوَامِ بِهَا

الْمَسْمُورُ [el-mesmūr] Gövdesi çelimsiz olarak 'urūk ve a'sāb ve 'izāmı kunt ve saht ve kavī olan adama itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ مَسْمُورٌ إِذَا كَانَ الْقَلِيلَ اللَّحْمِ الشَّدِيدِ أَشْرَ الْعِظَامِ وَالْعَصَبِ Ve sāfi ve hemvār olmayıp mahlūt ve mağsūş olan dirliğe itlāk olunur, su karışmış süt gibi; yukālu: عَيْشٌ مَسْمُورٌ أَي مَخْلُوطٌ مَمْدُوقٌ

الْمَسْمُورَةُ [el-mesmūret] (hā'y-la) Şol hatuna itlāk olunur ki gövdesinin eti süst ve sölpük olmayıp sinirleri ve etleri dirnekli ve kunt ve kavī ola; yukālu: جَارِيَةٌ مَسْمُورَةٌ إِذَا كَانَتْ مَعْصُوبَةً الْجَسَدِ غَيْرَ رِخْوَةَ اللَّحْمِ

السَّمُرُ [es-semur] (sīn'in fethi ve mīm'in zammıyla) Bādiye eşcārından bir şecer-i ma'rūf adıdır, müfredi سَمُرَةٌ [semuret] tir hā'y-la. Cemīr-i müfredatta bu şeceri mugaylān nev'inden olmak üzere beyān ederler ve onunla bazı eşhās tesmiye olundular. Ez-ān cümle Semure b. Cunāde b. Cundeb ve Semure b. 'Amr b. Cundeb ve Semure b. Cundeb b. Hilāl ve Semure b. Ḥabīb ve Semure b. Reb'ā ve Semure b. 'Amr el-'Anberī ve Semure b. Fātik ve Semure b. Mu'āviye ve Semure b. Mi'yer sahābelerdir. Ve Cundeb b. Mervān es-Semurī, Semure b. Cundeb es-Sahābī neslindedir, muhaddisīndendir. Ve Muḥammed b. Mūsā es-Semerī ki fethateynledir, muhaddistir.

السَّمُرِيَّةُ [es-semuriyyet] (yā-yı nisbetle) Dā'imā şecer-i سَمُرَةٌ [semuret] ra'cy eden develere denir; yukālu: إِبِلٌ سَمُرِيَّةٌ إِذَا كَانَتْ تَأْكُلُ السَّمُرَةَ

سَمَيْرٌ [Sumeyr] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Esāmīdendir: Ebū Suleymān Sumeyr ve Sumeyr b. el-Ḥuşayn es-Sāfi'dī ashābdandır.

التَّسْمِيرُ [et-tesmīr] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bu dahi bir yeri mīhlamak ma'nāsınadır; yukālu: سَمَّرَهُ تَسْمِيرًا إِذَا شَدَّهُ بِالْمِسْمَارِ Ve bir nesneyi elden salıvermek, 'alā-kavlin hāssaten yaydan oku salıvermek am'nāsınadır; yukālu: سَمَّرَ الشَّيْءَ إِذَا شَمَّرَهُ وَأُزْسَلَهُ أَوْ يُقَالُ سَمَّرَ السَّهْمَ إِذَا أُزْسَلَهُ

سَمِيرَاءُ [Semirā'] (sīn'in fethiyle) Bir mevzi' adıdır. Ve Semirā' bint Ḳays sahābiyyedir.

السَّمُورُ [es-semūr] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Cüst ve revende nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ سَمُورٌ أَي سَرِيعَةٌ

سَمُورٌ [semmūr] (تَنْوُرٌ [tennūr] vezninde) Bu ism ile ma'rūf cānverdir ki derisinden zī-kıymet kürkler ittihāz olunur; bu cānver Türkistān ve bilād-ı şimāliyyede olur.

السَّمُورَةُ [Semmūret] (تَنْوُرَةٌ [tennūret] vezninde) ve

سَمُورَةٌ [Semmuret] (vāv'sız) Celālīka tā'ifesinin şehrleri ismidir ki onda sākīn olurlar idi.

Mü'ellif مَدِينَةُ الْجَلَالِيَّةِ 'unvānıyla zikr edip lākin gerek burada ve gerek kāf bābında beyānından sūkūt eylemiştir. Kütüb-i cogrāfiyyāda mersūm olduğu üzere Celālīka tā'ifesi Naşārā kavminden olup ve diyārları Endelüs şimālisinde olmak üzere meşrūhtur. Tārīh hicretin üç yüz yirmi sekiz senesinde hurūc edip Endelüs üzere hücūm ve o havālīde müddet-i medīde iş'āl-i nā'ire-i fesād eylediler. Ve جَلَالِيَّةٌ [Celālīkat] lafzı Danimarka

mu'arabi olmakla hâlen şimâlde Dani-marka itlâk eyledikleri tâ'ife olacaktır.

السَّامِرَةُ [es-Sāmiret] (عَامِرَةٌ [āmiret] vezninde) Beyne'l-Ḥaremeyn bir karye adıdır. Ve

سَامِرَةٌ [Sāmiret] Yehūd kavminden bir tâ'ifeye itlâk olunur ki ba'zı ahkâmlarında onlara muhâlefet ederler. Meselâ Hazret-i Mūsâ'dan sonra peygamber ba's olunmadığına zâhib olurlar ve bir kimse kendilere dokunacak olsa لَا مِسَاسَ derler ve Nâbulus şehrini kıble ittihâz ederler. Ve onlar iki sınıftır: birine Düşân ve birine Küşân derler. Ve Mūsâ 'aleyhi's-selâm münâcâta gittikten sonra altından buzağı düzüp ve ona 'ibâdet eden yehûdî ki سَامِرِيُّ [Sāmiriyy] derler idi, Kirmâniyyü'l-asl bir عِلَج [‘ilc] ve fūrū-mâye şahs idi, 'alâ-kavlin 'uzamâ-yı Benî-İsrâ'îl'den idi ve o Sāmire nâm mevzi'e mensûbdur.

Şârih der ki Fir'avn etfâl-i Benî İsrâ'îl'i katl-i 'âmm eylediği senede mezbûr Sāmîrî ki ismi Mūsâ b. Zafer idi, vâlidisi doğurup katl havfından kühistânda bir gâra vaz' eylemiş idi. Fitne-i mukadderinin infâzı maslahatına mebnî emr-i Hazret-i Kâdir-i bî-zevâlle Cibrîl-i Emîn merkûmun tagziye ve terbiyesine iştigâl edip neşv ü nemâ bulduktan sonra gelip kavmine mültehak ve bi'l-âhere fitne-i ma'hûdeye kâ'id ve sâ'ik oldu. Üstâdım 'aleyhi'r-raḥme bu ma'nâ-yı işbu kıt'ada imâ eylemiştir:

إِذَا الطِّفْلُ لَمْ يَكْتُبْ نَجِيًّا تَخَلَّفَ
إِجْتِهَادُ مَرْبِيهِ وَخَابَ الْمُؤْمَلُ
فَمُوسَى الَّذِي رَبَّاهُ جِبْرِيلُ كَافِرٌ
وَمُوسَى الَّذِي رَبَّاهُ فِرْعَوْنُ مُزْسَلٌ

Ve muhaddisinden İbrâhîm b. Ebi'l-'Abbâs es-Sāmerrî ki mîm'in fethi ve râ'nın teşdidiyledir, Surre-men-re'â nâm kasabanın ism-i dîgeri olan Sāmerrâ'ya mensûb değildir; şârihin beyânı üzere Bağdâd'da Sāmiriyye nâm mahalle mensûb olduğu menkûldür.

سُمَيْرَةٌ [Sumeyret] (جُهَيْنَةٌ [cuheyne] vezninde) Benî Mu'âviye batnından bir hatunun ismidir; ağızında bir uzun diş var idi ki sâ'ir dişleri üzere çıkıp havâle olmuş idi, sebab-i tesmiyesi budur. Hemedân kurbünde bir dağ ona teşbîhle سِنُّ سُمَيْرَةَ [Sinu Sumeyret] itlâk eylediler. Ve

سُمَيْرَةٌ [Sumeyret] Ḥuneyn kurbünde bir vâdî adıdır.

السَّمَرْمَرَةُ [es-semermeret] (سَفَرَجَلَةٌ [sefercelet] vezninde) Gûl-ı beyâbânîye itlâk olunur ki koncoloz ta'bîr olunur.

[س م ح ر]

السَّمَجْرَةُ [es-semceret] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Süte çok su katmak ma'nâsınadır; yukâlu: سَمَجَرَ اللَّبَنَ إِذَا أَكْثَرَ مَاءَهُ

[س م د ر]

السَّمَادِيرُ [es-semâdir] (سِنِّ'ın fethiyle) Za'f-ı basar ma'nâsınadır. 'Alâ-kavlin sarhoşluktan nâşî gözü buhâr istilâ eylemekle za'f-ı basar 'arız olduğundan dumanlı göz gibi manzarasında görünen kara kura hayâlât makûlesine denir. Kezâlik دُوَارٌ [duvâr] 'arızasından ve uyku basmasından 'arız olan baygınlık hâletine denir; yukâlu: أَخَذَهُ السَّمَادِيرُ أَيَّ ضَعْفُ الْبَصْرِ أَوْ هُوَ شَيْءٌ يَبْرَأَتِي لِلْإِنْسَانِ مِنْ ضَعْفِ بَصَرِهِ عَنِ السُّكْرِ وَعَشْيِ الدُّوَارِ وَالتَّعَابِيسِ Şârihin beyânına göre سَمَادِيرُ [semâdir] سَمْدُورٌ [sumdûr]un cem'idir. Ve ba'zı nüshada وَعَشْيِ الدُّوَارِ 'ibâreti kesre ile mazbût

olmakla ona göre عَنِ السُّكْرِ üzerine ma'tūf olup ma'nen müttehid olur. Ve

سَمَادِيرُ [Semādīr] Bir hatun adıdır.

الْإِسْمِيدِرَارُ [el-ismidrār] (إِسْمِيدِرَارٌ [isbiṭrār] vezninde) Bir adamın bāsirasına hālet-i mezküre 'arız olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْمِيدِرَّ بَصْرُهُ إِذَا أَخَذَهُ السَّمَادِيرُ

الْمُسْمِيدِرُّ [el-musmedirr] (مُسْمِيدِرُّ [muḫṣa'irr] vezninde) Uzun olup doğru olan yola denir; yukālu: طَرِيقٌ مُسْمِيدِرٌّ أَيْ طَوِيلٌ مُسْتَقِيمٌ Ve rāst ve dürüst ve metīn söze vasf olur; yukālu: كَلَامٌ مُسْمِيدِرٌّ أَيْ قَوِيمٌ

السُّمْدُورُ [es-sumdūr] (زُنْبُورٌ [zunbūr] vezninde) Pādişāha itlāk olunur, gūyā ki onun kevkebe-i şevket ü zīnetini gördükte gözler hīre-nāk olduğu münāsebetine mebnīdir. Ve

سُمْدُورٌ [sumdūr] Gözün dumanlanıp perdelenmesi hāletine denir; yukālu: أَخَذَهُ السُّمْدُورُ أَيْ غَشَاوَهُ الْعَيْنِ

السَّمْنِدَرُ [es-semender] (nūn'la) ve

السَّمَيْدِرُ [es-semeyder] (yā'yla سَفْرَجَلٌ [sefercel] vezninde) Bir dābbe ismidir.

Mütercim der ki ekser-i lügaviyyūn kaknūs ile semenderi bir cānver olmak üzere beyān eylediler. Ba'zılar kuş ve ba'zılar keler hey'etinde bir cānverdir dediler. Āteşte mütekevvin ve fāre cüssesinde olup āteşten çıktıkta helāk olur derler. Ve bir kavle ahyāyen āteşten çıkıp gezer, o esnāda sayd ederler ve derisinden mendil ve takke ve gömlek makūlesi siyāb düzeler. Kīrlendikçe āteşe ilkā edip sābūnla gasl olunmuştan ziyāde pāk ve pākīze olur.

Ve kuş olmasına kā'il olanların kavleri budur ki elvān ve nukūş ile müzeyyen

ve münakkaş ve be-gāyet hoş-āvāz bir kuştur. Mīnkārında üç yüz altmış delikleri vardır, yüksek dağlarda rüzgāra karıştı oturup rüzgār o deliklere dokundukça günāgūn āvāzeler zuhūr eder. İstimāc eden kuşlar bī-ihyāyār başına müctemīc olurlar, onların birkaç dānesini ahz ve gīdā eder. Ve derler ki bin sene müddet mu'ammer olur. Vaktā ki bin sene tamām olduktaki katı vāfir odun biriktirip üzerine çıkar ve bir mertebe latīf ve sūz-nāk nagamāta dem-sāz olur ki kendisi dahi müte'essir olup 'aşıklık-ı şūrīde gibi ser-mest olmakla kemāl-i vecdinden kanatlarını birbirine çaldıkta çakmak gibi aralarından āteş zuhūr ve o odun harmanını ihrāk edip kendisi dahi berāberce muhterik olur. Bī-emrihi ta'ālā remādından bir yumurta hasıl ve der-sā'at cevfinden bir yavru peydā ve karīn-i neşvü nemā olur. Ve cānver-i mezbūr Hindistān'a mahsūstur, 'acāyib-i kudret-i rabbānīden dūr değildir. İntehā.

[س م س ر]

السَّمْسَارُ [es-simsār] (sīn'in kesriyle) Bāyīc ile müşterī beyninde mütevassıt olan adama denir ki miyāncı ta'bīr olunur, dellāldan başkadır. Bu pezevenk menzilededir. Cem'ī سَمَاسِرَةٌ [semāsiret]tir, niteki سِفْسِيرٌ [sifsīr] dahi derler ki zikr olundu. Mütercim der ki *Muğrib*'de Fārisīden mu'arreb olmak üzere mersūmdur, zāhiren sīp-sār mu'arrebidir ki sergeştelik sāhibi demektir; miyāncı, bāyīc ile müşterī beyninde tereddüd ve sarf-ı enfās ederek sergeşteliği bā'is-i tesmiye olmak melhūzdur. Ve سِمْسَارُ الشَّيْءِ [simsāru's-şey'] bir nesnenin mālīki olup hıfz ve rī'āyet ve nezāretinde gereği gibi kā'im olan adama

ıtlāk olunur; yukālu: هُوَ سَمْسَارُهُ أَي مَالِكُهُ وَقَتِيمُهُ
Ve iki dost aralığında olan miyāncıya de-
nir ki miyānelerini rabt ve ıslāha medār
olur. Ve سَمْسَارُ الْأَرْضِ [simsāru'l-arz] tar-
la ve mezāri^c makūlesi arzın umūr ve
ahvāline gereği gibi bilip o bābda hāzık ve
āgāh olan adama ıtlāk olunur. Mü^hennesi
سَمْسَارَةٌ [simsāret]tir hā'yıla.

السَّمْسَرَةُ [es-semseret] [دَحْرَجَةٌ] [dahrecet]
vezninde) Onlardan masdardır, simsārlik
eylemek ma'nāsınadır; yukālu: سَمْسَرَ فُلَانٌ
إِذَا صَارَ سَمْسَارًا

[س م ق ر]

المُسْمَقِرُّ [el-musmaqir] [كَاْفٌ] [kāf] la
[muslehibb] vezninde) Be-gāyet ıssı ve
germ-nāk olan güne denir; yukālu: يَوْمٌ
مُسْمَقِرٌّ أَي شَدِيدُ الْحَرِّ

[س م ه ر]

السَّمَهْدَرُ [es-semehder] [سَفَرَجَلٌ] [sefercel]
vezninde) Semiz kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ
سَمَهْدَرٌ أَي سَمِينٌ Ve ālet-i tenāsüle denir. Ve
geniş ve vāsi^c arz ve beldeye denir. Ve
ba'ıdetü'l-gavr arza denir ki çöl beyābān
gibi, rehbersiz gidenler ekseri güm-rāh
olurlar ola.

[س م ه ر]

السَّمَهْرِيُّ [es-semheriy] [جَفَرِيٌّ] [caferiy]
vezninde) Saht ve metīn mızrağa denir.
Fi'l-asl Semher nām mızrakçının yaptığı
mızrağa denir idi ki be-gāyet metīn ve a'lā
olur idi, ba'dehu her muhkem ve bihter
mızrağı ona nisbetle سَمَهْرِيٌّ dediler.
Ve mezbūrun Rudeyne nām zevcesi dahi
mızrak yapar idi, o dahi a'lā olmakla
رُوحٌ سَمَهْرِيٌّ ona mensūbdur. 'Alā-kavlin
[semheriy] Hābeşe kurālarından Semher
nām karyeye mensūbdur.

الإِسْمِيزَارُ [el-ismihrar] [إِسْبِطْرَارٌ] [isbitrar]
vezninde) Lafz-ı mezbūrdan mutasar-
rıftır, mutlakan bir nesne saht ve şedīd
olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْمَهَرَ الشَّيْءُ
إِذَا صَلَبٌ وَاشْتَدَّ Ve bir nesne mızrak gibi
rāst ve mu'tedil olarak dikilip durur ol-
mak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْمَهَرَ الْعُودُ
وَإِذَا اعْتَدَلَ وَقَامَ Ve karanlık pek çoktup bas-
mak ma'nāsına müsta'meldir, şiddet
ma'nāsından me'hūzdur; yukālu: إِسْمَهَرَ
الظَّلَامَ إِذَا تَنَكَّرَ وَتَرَكَم

المُسْمَهِيرُ [el-musmehir] [مُقْشَعِرٌ] [muqşa'ir]
vezninde) Ālet-i tenāsüle ıtlāk olunur.

السَّمَهْرَةُ [es-semheret] [دَحْرَجَةٌ] [dahrecet]
vezninde) Ekin sūnbūlesi uzun ve kuvvet-
li olarak dōllenmeyip uçlarında dāneleri
gūyā ki birer dāne olmak ma'nāsınadır;
ma'nā-yı mezkūrdan tasarruf olunmuştur;
yukālu: سَمَهَرَ الرَّزْءُ إِذَا لَمْ يَتَوَلَّدْ كَأَنَّهُ كُلُّ حَبَّةٍ بِرَأْسِهَا
أَي بِرَأْسِ سُنْبُلَيْهَا

[س ن ب ر]

السَّنْبَرُ [es-senber] [جَفَرٌ] [cafer]
vezninde) Bir şey'i ke-mā hüve hakkuhu bi-
lip künh ve hakīkatine 'ārif ve ahvāline
mütkın olan adama denir. Ve سَنْبَرُ الْأَبْوَاشِي
[Senber el-Ebvāşiy] ashābdandır. Ve
muhaddisinden Hişām ed-Destuvānī pe-
derinin ismidir.

السَّنِسْبَرُ [es-sisenber] (sīn'in kesriyle)
"س،ب،ر" māddesinde güzer eyledi.

[س ن ح ر]

سِنَجَارٌ [Sincār] (sīn'in kesriyle) Mavşil
şehrine üç merhāle mesāfede bir şehir-i
meşhūr ismidir. Ve diyār-ı Mışriyye'de
bir karye adıdır.

[س ن د ر]

السَّنْدَرَةُ [es-senderet] [دَحْرَجَةٌ] [dahrecet] (vezninde) Sür'atle gitmek ma'nāsınadır; yukālu: سُنْدَرُ الرَّجُلِ إِذَا أَسْرَعَ Ve

سَنْدَرَةٌ [senderet] Bir nev' ölçek adıdır ki be-gāyet vāsi' olur. Ve bir güne şecer ismidir ki ondan yay ve ok düzerler; bu şecer Fāriside güş ve Türkide kayın ağacı dedikleri met'n ağaçtır. Ve bir hatun ismidir ki dā'imā tām ve vāfi ölçek ile buğday bey' eder idi. Şārih der ki İmām 'Alī kerremallāhu vechehu hazretlerinin işbu: "أَنَا الَّذِي سَمَّيْتَنِي أُمِّي حَيْدَرَةً | | كَلَيْتُ غَابَاتٍ غَلِيظِ الْقَصْرَةِ | | أَكَيْلُكُمْ بِالسَّيْفِ كَيْلَ السَّنْدَرَةِ" ürcüzesinde سَنْدَرَةٌ [senderet] lafzı zikr olunan iki ma'nāya da muhtemeldir.

السَّنْدَرِيُّ [es-senderiyy] [جَعْفَرِيٌّ] [ca'feriyy] (vezninde) Yavuz ve dilir ve pür-dil adama itlāk olunur ki düşmanın ölçeğine vāfi mükāfāt eder yāhūd şecer-i mezbūra mensübdur, şiddet ve salābette; yukālu. Ve uzun adama ve sār'ir şey'e itlāk olunur. Ve arslana itlāk olunur. Ve be-gāyet ak olan mızrak ve ok temrenine ve kılıç namlusuna itlāk olunur. Ve

سَنْدَرِيٌّ [Senderiyy] Bir şār'ir lakabıdır. Ve bir nev' büyük ve iri ölçek adıdır ve bu سَنْدَرَةٌ [senderet]ten başkadır; güyā ki ona mensübdur. Ve gözleri iri ve büyük olan insān ve hayvāna itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ سَنْدَرِيٌّ أَيُّ الصَّخْمِ الْعَيْنَيْنِ Ve iyi ve bihter şey'e denir; yukālu: شَيْءٌ سَنْدَرِيٌّ أَيُّ جَيْدٍ Ve kötü ve kemter şey'e denmekle zıdd olur; yukālu: شَيْءٌ سَنْدَرِيٌّ أَيُّ رَدِيٍّ Bu ma'nā dahāmet ma'nāsından musavverdir ki ekseri yakışsız olur. Ve

سَنْدَرِيٌّ [senderiyy] Bir cins kuşun ismi-

dir. Ve be-gāyet sāf ve berrāk olan temrene denir; yukālu: سِنَانٌ سَنْدَرِيٌّ أَيُّ أَرْزُقٍ Ve bir işte müsta'cil ve şitāb-kār adama denir; yukālu: رَجُلٌ سَنْدَرِيٌّ أَيُّ مُسْتَعَجَلٍ Ve saht ve müstahkem kirişlenmiş met'n ve zürmend yaya denir; yukālu: قَوْسٌ سَنْدَرِيَّةٌ أَيُّ مَوْتَرَةٍ مُخَكَّمَةٍ

[س ن د ن ه و ر]

سِنْدَنَهْوَرُ [Sindenehūr] (sīn'in kesri ve dāl ve nūn-ı sāniyenin fethi ve hā'nın zamımıyla) Mışır'da Şarkıyye'de iki karye isimleridir.

[س ن ق ط ر]

السِّنِقَطَارُ [es-siniqātār] (sīn'in ve nūn'un kesriyle) سِنِقَطَارٌ [siniqātār] ma'nāsınadır ki zikr olundu.

[س ن ر]

السَّنَرُ [es-sener] (sīn'in ve nūn'un fethiyle) Çetin huylu olmak ma'nāsınadır; yukālu: سِنَّرُ الرَّجُلِ سِنَّرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا شَرَسَ خُلُقُهُ

السِّنَوْرُ [es-sinnevr] (sīn'in kesri ve nūn-ı müşeddedenin fethiyle) Ma'rūfttur ki kediyeye denir, Fāriside gürbe derler, ma'nā-yı mezbürdan me'hūzudur. Ve bir kavmin seyyid ve mihterine itlāk olunur, muhāfazasına mebnī; yukālu: هُوَ سِنَوْرُ الْقَوْمِ هُوَ أَيُّ سَيِّدِهِمْ Ve deve ve at makülesinin boyunlarında olan kaburgaya itlāk olunur. Ve kuyruğun köküne denir. Cem'ī سنَانِيرٌ [senānīr] gelir.

السُّنَّارُ [es-sunnār] [رُمَّانٌ] [rummān] (vezninde) Bu dahi kediyeye denir.

السَّنَوْرُ [es-senevver] [حَزَوَّلٌ] [hazevvel] (vezninde) Cenk esbābından zırh tarzında bir kesim cübbe ismidir ki kayıştan düzüp cenklerde telebbüs ederler; yukālu: لَيْسَ سَنَوْرَةٌ وَهُوَ لَبُوسٌ مِنْ قِدِّ كَالدِّرْعِ

silāha itlāk olunur; yukālu: لَبَسُوا السَّمَوْرَ وَهُوَ كُلُّ سِلَاحٍ
[Senīr] (emīr) [emīr] vezninde) Hims ile Ba'lebek beyninde bir dağın adıdır.

[س ن ق ر]

سُنْقُرُ [Sunqur] kāf'la فَتُنْدُ [kunfuz] vezninde ki سُنْقُرُ الْأَشْقَرُ [Sunqur el-Aşkar] ile ma'rūftur, selefte bir kimsedir ki Dimaşq-ı Şām'ı tagallüben zabt ve ondan tasaltun eyledi.

Mütercim der ki asl sunkur lafz-ı Türkîdir. Fārisîde şinkār dedikleri ak doğana denir ki 'ämme صُونْقُور [şunqur] ta'bīr ederler. Türkistān'a mahsüstür, onunla selātīn sayd ederler, bu sebeble ba'zı kimseleri onunla tesmiye ederler. Ve mü'ellifin zikr eylediği pādīşāh, kütüb-i tevārīhte Aksunkur 'unvānında mersümdür. İntehā.

Ve 'Abdullāh b. Futūh b. Sunqur muhaddisīndendir. Ve Ebū 'Abdullāh Muḥāmməd b. Taybars es-Sunqurī eş-Şūfī, Emīr 'Alī b. Sunqur'un mevālīsīndendir ki Şahīh-i Buḥārī rāvisi Rūzbeh'ten istimāc-ı hadīs eylemiştir. Ve Sunqur ez-Zeynī a'lāmdandır ki bizler ashābından hadīs rivāyet ederiz, ya'nī ashābı silsilemiz ricālīndendir.

[س ن م ر]

السِّنْمَارُ [es-sinimmār] (sīn'in ve nūn'un kesri ve mīm'in teşdīdiyle) Aya denir, kamer ma'nāsına. Ve geceler aslā uyumaz olan adama denir. Ve uğruya itlāk olunur. Ve bir iskāf ya'nī fi'l-asl kefş-ger olan bir mi'mār adıdır ki mülük-i 'Irāk'tan Nu'mān b. İmrū'ulḳays için zahr-ı Kūfe'de garā'ibden olarak bir kasr-ı 'acībü't-tarh binā eylemiştir, ba'de'l-itmām melik-i

müşārünileyh gelip temāşā eyledikte şāyed selātīn-i sā'ire tarafına gidip onlara da bu resme kasr binā eder mülāhazasıyla bīçāre mi'mārı küngüre-i bāmdan aşāğuya ilkā eyledi. 'Alā-kavlin Sinimmār, Uḥayḥa b. el-Ḥallāc nām kimsenin gulāmı olup Uḥayḥa için hānesi havālīsinde kule ta'bīr olunur bir hısn-ı garīb binā edip ba'de'l-ikmāl metānet ve letāfetini begāyet istihsān ve nūvāziş ve ihsān eyledikte "Ben bu bināda bir san'at-ı garībe icrā ya'nī bir taşu mecmū'-ı bināya kilīd eyledim. Eğer o taş yerinden nez' olunursa cümle-i hisār elbette münhedim olur" deyip ba'de'l-istifsār o taşu irā'et eyledikte, şāyed bana bir gayz ve gadr edeceği tutup yāhūd bir takrīble āher bir kimseye irā'etle bā'is-i berbād-i hānūmānım olur diye bālā-yı bāmdan ilkā ve hakkında cezā-yı Sinimmār icrā eyledi. Bir adama hizmeti yāhūd bir cemīlesi mukābilinde gadr ve isā'et edenler hakkında darb olunur.

[س ن ه ر]

سَنَهُورُ [Senhūr] (sīn'in fethiyle) Mısır'da iki karye adıdır: biri Buḥayre'de ve biri Ğarbiyye'de vākī'dir ve Şa'rd eyāletinde olan şīn-i mu'ceme iledir.

[س و ر]

السُّورَةُ [es-sevret] (sīn'in fethi ve vāv'ın sükūnuyla) ve

السُّوَارُ [es-suvār] (sīn'in zammıyla) Şarāb ve sirke makūlesinin tizliğine ve yavuzluğuna denir ki başa sıçrayıp yakıp yandırması hāletinden 'ibārettir; tekūlu: أَخَذْتِي سُوْرَةَ الْحَمْرِ وَالْحَلِّ وَسُوَارَهَا أَيَّ جَدَّتْهُ *Başā'ir*'de beyānına göre سُوْر [sevr] ve سُوْرَةُ [sevret] yükseğe sıçramak ma'nāsına olup ba'de'hi hiddet ve şiddet ma'nāsına

isti'māl olundu, سُورَةُ الْحَمْرِ [sevetu'l-ḥamr] ve سُورَةُ الْخَلِّ [sevetu'l-ḥall] gibi. İntehā. Ve

سُورَةُ الْمَجْدِ [sevetu'l-mecd] 'İzz ve mecd ve şerefîm eser ve irtifā'ından 'ibārettir; yukālu: لَهُ سُورَةٌ فِي الْمَجْدِ أَيُّ أَثَرٍ وَعَلَامَةٌ وَازْتِفَاعٌ فِيهِ Ve

سُورَةُ الْبُرْدِ [sevetu'l-berd] Soğuşun şidde-tinden 'ibārettir; yukālu: الْيَوْمَ لِلْبُرْدِ سُورَةٌ أَيُّ شِدَّةٌ Ve

سُورَةُ السُّلْطَانِ [sevetu's-sultān] Pādişāhların kahr ve batş ve i'tidā' ve satvetinden 'ibārettir; yukālu: إِشْتَدَّتْ عَلَيْهِمْ سُورَةُ السُّلْطَانِ أَيُّ سَطْوَتُهُ وَاعْتِدَاؤُهُ سُورَةٌ [sevet] kelimesi ismdir. Ve

سُورَةٌ [Sevret] Bir mevzi' adıdır. Ve esāmī-i ricāldendir: Sāhibü's-Sunen Ebū 'İsā Muḥammed et-Tirmizī el-Būgī eḍ-Ḍarīr'in ceddî ismidir. Ve Sevre b. el-Ḥakem el-Ḳāḍī a'lām-ı muhaddisîndendir ki 'Abbās ed-Dūrî kendisinden ahz-ı hadīs eylemiştir.

السُّورُ [es-sevr] [جُورٌ [cevr] vezninde) ve **السُّوورُ** [es-suvūr] [ظُهُورٌ [zuhūr] vezninde) Şarāb makūlesi nesne başa sıçrayıp buhārî başın içinde sersem gibi dönmek ma'nāsınadır; yukālu: سَارَ الشَّرَابُ فِي رَأْسِهِ وَبِالسُّوورِ إِذَا دَارَ وَازْتَفَعَ فِيهِ سَارَ الرَّجُلُ إِلَيْكَ إِذَا وَثَبَ وَثَارَ Ve

سُورٌ [sevr] Duvara tırmanıp çıkmak ma'nāsınadır; tekülü: سُرْتُ الْحَائِطَ إِذَا تَسَلَّقْتَهُ

السُّوَارُ [es-sevvār] [شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Şol adama denir ki şarāb dimāgına tīz sıçrayıp sersem eder ola; mübālagaten itlāk olunur, zīrā sevvāriyyet hamrın sıfa-

tıdır; yukālu: هُوَ سُوَارٌ إِذَا كَانَ سُورُ الْحَمْرِ فِي رَأْسِهِ سَرِيعًا Ve insānın dimāgına te'sir eden tīz ve ciğer-gāh kelāma itlāk olunur; yukālu: كَلَامٌ سُوَارٌ إِذَا صَارَ يَأْخُذُ بِالرَّأْسِ Şārih der ki ger-çi nüshalarda 'unvānında mersūm olup lākin savāb olan olmaktadır ki adamın başından kavrayıp kapar olan kelb demek olur.

السُّوَاوَرَةُ [el-musāveret] [مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Bir adamın başından kavrayıp tutmak ma'nāsınadır; yukālu: سَاوَرَ فُلَانًا إِذَا أَخَذَ بِرَأْسِهِ Ve

مُسَاوَرَةٌ [musāveret] ve

سِوَارٌ [sivār] Bir kimse ile dövüşmek için üzerine sıçrayıp atılmak ma'nāsınadır; yukālu: سَاوَرَ فُلَانًا مُسَاوَرَةً وَسِوَارًا إِذَا وَاتَّبَهُ

السُّورُ [es-sūr] (sīn'in zammıyla) Şehrin çevresine dā'iren mā-dāre çekilen bārūya ve hisāra denir. Cem'î أسُوَارٌ [esvār] gelir ve سِيرَانٌ [sīrān] gelir sīn'in kesriyle. Ve

سُورٌ [sūr] Soy ve pāk-cins olan develere denir; yukālu: لَهُ سُورٌ مِنَ الْإِبِلِ أَيُّ كِرَامٌ

السُّورَةُ [es-sūret] (sīn'in zammıyla) Derece ve menziletine itlāk olunur; yukālu: لَهُ سُورَةُ الْقُرْآنِ Ve سُورَةُ الْقُرْآنِ [sūretu'l-Ḳur'ān] ma'lūmdur, ma'nā-yı mezbūrdan me'hūzdur, zīrā her biri āherden maktū'a menziletün ba'de-menziletindir. Ve

سُورَةٌ [sūret] Şeref ve şān ma'nāsına müsta'emeldir; yukālu: صَاحِبٌ سُورَةٍ أَيُّ شَرَفٍ Ve tarh-ı hasen üzere bünyād olmuş binā-i refi'e itlāk olunur. Mü'ellifin مِنَ الْبِنَاءِ مَا طَالَ مِنَ الْجَانِبِ السَّمَاءِ kavli demektir. Ve

سُورَةٌ [sūret] Nişān ve 'alāmete denir. Ve duvarın yapısının 'urūkundan ya'nī her korundan ve sırasından bir kora ve bir sıraya itlāk olunur. Cem'-i cinsi سُورٌ [sūr]dur

ve cem'-i sīgī سُوْر [suver]dir, غُرْف [ğuref] vezninde.

السَّوَارِ [es-sivār] (كِتَاب [kitāb] vezninde) ve **السَّوَارِ** [es-suvār] (غُرَاب [ğurāb] vezninde) Bileziğe denir ki zenān bilekçelerine geçirirler. Cem'i أَصَوْرَةٌ [esviret] ve أَصَاوِرَةٌ [esāviret] gelir ve سُوْر [sūr] gelir sīn'in zamm ve meddiyle ve سُوْوْر [suvūr] gelir, zammeteynle. Ve

سِوَارِ [sivār] (كِتَاب [kitāb] vezninde) Esāmīdendir: Ebū Ṭāhīr b. Sivār, mukri'-i ma'rūftur ve Ubeydullāh b. Hişām b. Sivār muhaddistir.

الْأَسْوَارِ [el-usvār] (hemzenin zammıyla) Bu dahi bileziğe denir, سِوَارِ [sivār] gibi. Ve

أُسْوَارِ [usvār] (hemzenin zammı ve kesriyle) At yeden adama denir ki yedekçi ta'bīr olunur. Ve māhir tīr-endāza denir. Ve at üzerinde yeniçeri oturuşu gibi oturmayıp sahra-i sammā' gibi sābit ve üstüvār olan şeh-süvāra denir. Cem'i أَصَوْرَةٌ [esāviret] ve أَصَاوِرٌ [esāvīr] gelir. Ve Ebū 'Īsā el-Usvārī muhaddisīndendir, أَصَاوِرَةٌ [Esāviret]-i ātiyeye mensūbdur.

Şārih der ki bilezik ma'nāsına olan سِوَارِ [sivār] dest-vāre mu'arrebidir; kezālik أَصَوَارَةٌ [usvāret] süvār mu'arrebidir.

أَسْوَارِ [Esvār] (hemzenin fethiyle) İsfahān kazāsında bir karye adıdır; zūhhāddan Muḥaysin ve muhaddisīnden Muḥammed b. Aḥmed el-Esvāriyyān oradandır.

الْمُسَوِّرِ [el-musevver] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Bilekçede bilezik geçirecek yere denir. Ve

مُسَوِّرِ [Musevver] Esāmīdendir: Musevver b. Abdulmelik muhaddistir. Ve Musevver

b. Yezīd el-Mālikī el-Kāhīlī ashābdandır. **الْمِسْوَرِ** [el-misver] (مِئْبَرٌ [minber] vezninde) ve

الْمِسْوَرَةِ [el-misveret] (hā'y-la) Meşinden yapılan dayanacak yastığa denir. Ve Misver b. Maḥreme ve Ebū 'Abdullāh Misver ki bir mahal ve san'ata mensūb değıldir, sahābelerdir.

مَسْوَرِ [Mesver] (مُعَدٌّ [maç'ad] vezninde) Yemen'de iki hısn adıdır: birisi Benu'l-Muntāb ve diğeri Benū Ebi'l-Futūh cemā'atine mahsūstur.

السُّوْرِ [es-sūr] (sīn'in zammıyla) Şehr hisārına denir ki zikr olundu. Ve

سُوْرِ [sūr] Ziyāfete denir ve bu lafz-ı Fārisīdir. İbtidā Fahr-i 'ālem sallallāhu 'aleyhi ve sellem hazretleri tekellüm buyurmalarıyla şeref-yāb eylediler. Mü'ellif bununla Ḥandek gazvesinde sādır olan işbu "قَوْمُوا فَقَدْ صَنَعَ جَابِرٌ سُوْرًا" hadīsine işāret eylemiştir. Kāle fi'n-Nihāye أَيُّ طَعَامًا يَدْعُو Gerçi سُوْر [sūr] ile burada ziyāfet ta'āmı murād olup lākin hendeğe mülāyemeti erbāb-ı letāfete rüşendir. Ve

سُوْرِ [Sūr] Tābī'inden Muḥammed b. Ḥālid eḍ-Ḍabbī lakabıdır. Ve Ka'b b. Sūr, Başra kādīsıdır ki Fārūḫ-ı a'zam tarafından mansūb idi.

أَبُو سُوَيْرَةَ [Ebū Suveyret] (musaggar būnyesiyle) Şeyh-i Sufyān-ı Şevrī olan Cebele b. Suḥaym kūnyesidir.

الْتَسْوَرِ [et-tesevver] (تَفَاعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Duvara tırmanıp çıkmak ma'nāsıdır; tekūlu: تَسْوَرْتُ الْحَائِطَ إِذَا تَسَلَّقْتَهُ

سُر سُر [sur sur] Mükerreren سُوْر [sevr] lafzından emr-i hāzır, bir adama me'ālī-i

umūr u merātibe irtifā^c eylemek bābında te'kīdi mutazammın emr ve iğrā için te-kellüm olunur.

سُورِيَّةُ [Sūriyet] (sīn'in zammı ve yā'nın tahfiifiyle) Şām ülkesinin ism-i kadīmidir, 'alā-kavlin Hımş arzından Hūnāşire kurbünde bir mevzi^c adıdır. Kütüb-i cogrāfiyyede Şām ülkesi سُورِيَا [Sūriyā] ile mersūmdur, lafz-ı Süryānīdir, Sūrī nām pādīşāha yāhūd Nemrūd'un ism-i aslīsi سُورِيُوسُ [Sūriyūs] olmakla ona mensūbdur.

سُورِينُ [Sūrīn] (sīn'in zammıyla) Rey nām belde türābında bir nehrin addır. Yahyā b. Zeyd b. 'Alī b. el-Hūseyñ radiyallāhu 'anhu hazretlerinin ālet-i şehādeti olan kılıcı o nehrde gasl eylemeleriyle Rey halkı nehr-i mezbūrdan tatayyūr ve teşē^um ederler.

سُورَى [Sūrā] (طُوبَى [tūbā] vezninde) 'Irāq'ta bir mevzi^c adıdır; mukaddemā Süryāniyyūn bilādından idi. Ve Bağdād a'mālinden bir mevzi^c adıdır. Ve gāh olur ki medd ile سُورَاءُ [Sūrā²] dahi derler.

أَلْأَسَاوِرَةُ [es-esāviret] سَوَاوِرٌ [sivār]ın cem'idir, niteki zikr olundu. Ve

أَسَاوِرَةُ [Esāviret] 'Acem cinsinden bir kavme ıtlāk olunur ki Başra'ya nāzil ve mukīm olmuşlar idi, niteki Aḥāmire tā'ifesi Kūfe'ye nüzül ve ikāmet eylemişler idi. Be-gāyet üstād tīr-endāz olmalarıyla أَسَاوِرَةُ [Esāviret] ıtlāk olunmuş idi.

ذُو الْإِسْوَارِ [Zu'l-İsvār] (hemzenin kesriyle) Mülük-i Yemen'de birinin lakabıdır, dā'imā bilezik takınır idi. Erbāb-ı saltanatın olmayıp bir takrīble tasaltun dā'iyesine düşüp başında olan 'asker ile Yemen halkına iğāre ve hücüm eylemekle beynlerinde harb-i 'azīm vākī^c olup encām-ı kār

münhezim ve havāss ve müte'allakātıyla bir gāra ilticā ve derūndan muhārebeye ibtidār eylemekle 'akab-gīri olan Benū Ma'ad etrāf-ı gārı hisār edip bi'l-āhere Munebbih nām kimse içeriye tütün vermekle cümlesi helāk oldular. Bu sebeble mezbūr Munebbih, Duḥān ile tesmiye olundu.

[س ه ب ر]

السَّهْبَرَةُ [es-sehberet] (sīn'in ve bā'nın fethiyle) Eşme ta'bīr olunan kuyu esmāsındandır.

[س ه ح ر]

السَّهْجَرَةُ [es-sehceret] دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Bir nesneden korkup kaçan kimsenin kaçması gibi seğırtip gitmek ma'nāsındadır; yukālu: سَهْجَرَ الرَّجُلُ إِذَا عَدَا عَدُوَّ فَرَعٍ

[س ه د ر]

السَّهْدَرُ [es-sehder] جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) ve

السَّمَهْدَرُ [es-semehder] سَفْرَجَلٌ [sefercel] vezninde) Irak ma'nāsındadır; yukālu: سَهْدَرٌ وَسَمَهْدَرٌ أَيُّ بَعِيدٌ

[س ه ر]

السَّهْرُ [es-seher] (fethateynle) Gece uyuymayıp uyanık durmak ma'nāsındadır; yukālu: سَهَرَ الرَّجُلُ الْبَارِحَةَ سَهْرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا: Mütercim der ki beyne'l-etibbā² سَهْرٌ [seher] 'illet-i ma'rūftur, mübtelāsı beher gece uyumaz; sebebi safrādan yā sevdādan ve mālīhūlyā ve sā'ir bu maküle hādiseden 'arız olur.

السَّاهِرُ [es-sāhir] ve

السَّهَّارُ [es-sehhār] كَتَّانٌ [kettān] vezninde) ve

السَّهْرَانُ [es-sehrān] (سَكْرَانُ [sekrān] vezninde) ve

السَّهْرَةُ [es-suheret] (تَوْدَةٌ [tu'edet] vezninde ondan sıfatlardır) Geceler yatmayıp dā'imā uyanık duran kişiye denir. Ve سَاهِرٌ [sāhir] mübālagaten leyle de vasf olur; yukālu: لَيْلٌ سَاهِرٌ أَي دُو سَهَرٍ كَمَا يُقَالُ لَيْلٌ نَائِمٌ

السَّاهِرَةُ [es-sāhoret] (ظَاهِرَةٌ [zāhoret] vezninde) Arza 'alā-kavlin vech-i arza itlāk olunur, gūyā ki kesret-i vat-ı akdāmdan seher üzere olur; yukālu: قَطَعُوا سَاهِرَةً بَسِيطَةً Ve dā'imā cereyān üzere olan çeşmeye ve ayazmaya itlāk olunur, gūyā ki aslā fātir olmaz; yukālu: عَيْنٌ سَاهِرَةٌ أَي جَارِيَةٌ يَعْنِي لَا تَنْتَثِرُ وَمِنْهُ خَيْرُ الْمَالِ عَيْنٌ سَاهِرَةٌ لَعَيْنٌ Ve نَائِمَةٌ وَهِيَ عَيْنٌ صَاحِبَهَا لِأَنَّهُ فَارَعَ الْبَالِ لَا يَهْتَمُّ بِهَا **سَاهِرَةٌ** [sāhoret] Beyābāna itlāk olunur; tekūlu: قَطَعْنَا سَاهِرَةً بَعِيدَةً أَي فَلَاةٌ Ve aslā insān ve hayvān ayağı basıp çiğnenmemiş arza itlāk olunur. 'Alā-kavlin şol arza itlāk olunur ki Hak celle ve 'alā yevm-i kıyāmette haşr-i mahlūkāt için tecdīd eyleyecektir ki أَزْضٌ بَيَضَاءٌ dahi denir. Ve

سَاهِرَةٌ [Sāhoret] Quds-i şerif'te bir dağın adıdır. Ve cehenneme itlāk olunur. Ve Şām ülkesinde bir arzın ismidir. Kāle'ş-şārih ve minhu kavluhu ta'alā: ﴿فَإِذَا هُمْ بِالسَّاهِرَةِ﴾ أَي فَإِذَا هُمْ أَحْيَاءٌ عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ بَعْدَمَا كَانُوا أَمْوَاتًا فِي بَطْنِهَا وَالسَّاهِرَةُ الْأَرْضُ الْمُسْتَوِيَّةُ الْبَيْضَاءُ سُمِّيَتْ بِذَلِكَ لِأَنَّ السَّرَابَ يَجْرِي فِيهَا أَوْ لِأَنَّ سَالِكَهَا يَسْهَرُ خَوْفًا وَقِيلَ اسْمُ جَهَنَّمَ كَذَا فِي الْبَيْضَاوِيِّ وَقَالَ السَّجِسْتَانِيُّ سُمِّيَتْ سَاهِرَةً لِأَنَّ فِيهَا سَهْرَهُمْ وَتَوَمُّهُمْ وَأَضَلَّهَا مَسْهُورَةٌ وَمَسْهُورٌ فِيهَا فَضْرَفٌ مِنْ مَفْعُولَةٍ إِلَى Ve فَاعِلَةٌ كَمَا قِيلَ ﴿عَيْشَةٌ رَاضِيَةٌ﴾ أَي مَرْضِيَّةٌ

سَاهِرَةٌ [sāhoret] Kamerin gılāfına denir, سَاهُورٌ [sāhūr] gibi, ke-mā se-yuzkeru.

الْأَسْهَرَانُ [es-esherān] (tesniye bünyesiyle) İnsanın burnuyla zekerine itlāk olunur,

dā'imā kā'im oldukları mülāhazasıyla. Ve **أَشْهَرَانُ** [esherān] Sırtta iki damara denir ki nutfe onlara varıp onlardan ālete cārī ve nāzil olur ki menba'-ı nutfe olan damarlar olacaktır. Ve burundaki iki damara denir, rutūbet onlardan cereyān eder. Kezālik gözdeki iki damara denir. Kezālik şol iki damarlara denir ki hāyelerden çekilip zekerin iç yüzünde kavuşurlar.

السَّاهُورُ [es-sāhūr] (كَافُورٌ [kāfūr] vezninde) Bu dahi gece vakti uyanıklığa denir, mübālagaten itlāk olunmuştur; yukālu: Ve çokluğa itlāk olunur, kesret ma'nāsına. Ve kamerin gılāfına denir. 'Arablar zu'f'm ederler ki ayın gılāfı olmakla حُسُوفٌ [husūf] hengāmında ona duhülle zulmānī olur; yekūlūne: دَخَلَ الْقَمَرُ فِي السَّاهُورِ إِذَا انْكَسَفَ وَخَرَجَ دَارَةٌ, Ve ayın ağılına denir, دَارَةٌ [dāretu'l-ķamer] ma'nāsına. Ve her ayın āhir dokuz gecelerine itlāk olunur, ay görünmez olduğu için. Ve yer yüzünün gölgesine denir, ظِلُّ سَاهِرَةٍ ma'nāsına. Hākikatte gılāf-ı kamer ile bu ma'nā müttehiddir, zīrā zıll-ı sāhire şems ve kamer beynine haylūlet eylemekle kamer şemsten istifāza-i nūr eylemeyip o zıll ile zulmānī olur. Ve

سَاهُورُ الْعَيْنِ [sāhūru'l-'ayn] Pınarın asl ve menba'ına itlāk olunur.

الْأَسْهَارُ [es-suhār] (غُرَابٌ [gurāb] vezninde) Bu dahi gece uyanıklığa denir, سَهْرٌ [seher] ma'nāsına. Ve bu, illet olduğu için, fu'āl vezninde dahi vārid olmuştur.

السَّاهِرِيَّةُ [es-sāhiriyyet] Bir nev' c'itr adıdır; terkibi be-gāyet düşvār olmakla 'amele getiren adam geceler uykusuz kaldığı için itlāk eylediler.

مُشِيرٌ [Mushir] [muḥsin] vezninde) Bir recil adıdır.

[س ي ر]

السَّيْرُ [es-seyr] (sīn'in fethi ve yā'nın sükūnuyla) ve

الْمَسِيرُ [el-mesīr] (mīm'in fethiyle) ve

التَّسْيَارُ [es-tesyār] [tezkar] vezninde) ve

الْمَسِيرَةُ [el-mesīret] (mīm'in fethiyle) ve

السَّيْرُورَةُ [es-seyrūret] [şayrūret] vezninde) Gezmek ma'nāsınadır ki Fārisīde geşt ü güzār mürādifidir, niteki mü'ellif *Başā'ir*'de **المُضَيِّ فِي الْأَرْضِ** 'unvānıyla tefsir eylemiştir; yukālu: **سَارَ الرَّجُلُ يَسِيرُ سَيْرًا وَمَسِيرًا وَتَسْيَارًا وَمَسِيرَةً وَسَيْرُورَةً إِذَا سَارَ** Ve müte'addī olur, gezdirmek ma'nāsınadır; yukālu: **سَارَهُ عَيْرُهُ بِمَعْنَى سَيْرَهُ**

الْإِسَارَةُ [el-isāret] (hemzenin kesriyle) Gezdirmek ma'nāsınadır; yukālu: **أَسَارَهُ وَأَسَارَ بِهِ جَعَلَهُ سَائِرًا**

السَّيْرَةُ [es-sīret] (sīn'in kesriyle) İsmidir, gezmeye ve gezişe denir, reviş ma'nāsına. Ve

سِيرَةٌ [sīret] Sünnet ve tarikat ve hey'et ma'nālārına müsta'meldir ki insānın ma'nevī tuttuğu yoldan ve kā'im olduğu hāletten ibārettir; yukālu: **لَهُ سِيرَةٌ حَسَنَةٌ أَيْ لَهُ سِيرَةٌ قَبِيحَةٌ أَيْ حَالَةٌ وَهَيْئَةٌ وَطَرِيقَةٌ** Cem'ī **سَيَّرَ** [siyer] gelir, **عَبَّ** [ineb] vezninde. Ve

سِيرَةٌ [sīret] Diyār-ı āherden celb olunan zahīreye itlāk olunur, **مِيرَةٌ** [mīret] ma'nāsına.

الْمَسُورُ [el-mesūr] [maḥūf] vezninde) İsm-i mef'uldür, seyr olunan yola kezālik seyr ettirilen adama denir; yukālu:

Şārihin beyānına göre bu hilāf-ı kıyāstır, zīrā kıyās, **مَسِيرٌ** [mesīr] olmaktadır, zāhiren masdara iltibās mahzūruna mebnīdir.

السَّيْرَةُ [es-seyret] (sīn'in fethiyle) **سَيَّرَ** [seyr] den bir darb ve nev'edir, yanī bir türlü gezmek ma'nāsınadır ki binā-i nev' olur. Şārih der ki bu gerçi binā-i merre bünyesinde, lākin binā-i nev' olarak müsta'meldir, ism olan **سِيرَةٌ** [sīret]e 'adem-i iltibās için.

السَّيْرَةُ [es-suyeret] (sīn'in zammıyla **هُمَزَةٌ** [humezet] vezninde) Kesirü's-seyr olan adama denir; yukālu: **رَجُلٌ سَيْرَةٌ أَيْ كَثِيرُ السَّيْرِ**

التَّسْيِيرُ [et-tesyīr] [tef'īl] vezninde) Bu dahi gezdirmek ma'nāsınadır, teksiri mutazammındır; yukālu: **سَيَّرَهُ بِمَعْنَى أَسَارَهُ** Ve atın sırtından çulunu sıyırmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: **إِذَا سَيَّرَ الْجُلَّ عَنِ الْفَرَسِ إِذَا نَزَعَهُ** Ve bir sözü yā bir nesneyi beyne'n-nās fāş ve zebān-zed kılmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: **سَيَّرَ الْمَثَلَ إِذَا جَعَلَهُ سَائِرًا** Ve ahbār-ı eslāfī nakl ve beyān eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: **سَيَّرَ فُلَانٌ سَيَّرَتْ الْمَرْأَةُ حِضَابَهَا إِذَا حَطَّطَتْهُ يَعْنِي جَعَلَتْهُ حُطُوطًا كَالسُّيُورِ**

السَّيْرُ [es-seyr] **عَيَّرَ** [ġayr] vezninde) Masdardır ki zikr olundu. Ve

سَيَّرَ [seyr] Deriden ince ince dilinip dilim olan uzunca kayışa denir ki sıırım ta'bīr olunur, kazınmışına tirşe ta'bīr olunur ki tırāşe muharrefidir, cem'ī **سَيُّورٌ** [suyūr]dur; muhaddisinden Huseyn b. Muḥammed ve 'Abdumelik b. Aḥmed es-Suyūriyyān ona mensūblardır.

Şārih der ki bu hilāf-ı kıyās üzeredir, zīrā nisbetinde kıyās olan müfredde ircā' olun-

maktır. Ve bazıları bunları سَيُورٌ [Suyūr] nām beldeye nisbet ederler ve ekser-i 'ulemā' kavli-i sānīyi tashīh eylediler. İntehā. Ve

سَيْرٌ [Seyr] Yemen'de Cened şehrinin şarkisinde bir belde adıdır; fikh-ı şerifte *Kitābu'l-Beyān ve'z-Zevā'id* müvellifi Yaḥyā b. Ebi'l-Ḥayr es-Seyrī el-'Umrānī oradandır.

أَمِيرُ عَيَّارٍ [Hebīru Seyyār] هَبِيرُ سَيَّارٍ [emīru 'ayyār] vezninde) Necd ülkesinde bir kumsal adıdır; onda Qarāmiṭa re'isi olan Ebū Sa'īd el-Cenābī nām Hāricī katı vāfir fesād eylemiştir. Ve

سَيَّارٌ [Seyyār] Esāmīdendir: Seyyār b. Bekr saḥābedir. Ve tābī'tın ve muḥaddīsinden Seyyār ile müsem mā vāfir zevāt vardır.

السَّيَّارِيُّونَ [es-Seyyāriyyūn] Bir cemā'attir ki muḥaddīsinden 'Ömer b. Yezīd es-Seyyārī o cümledendir.

السَّيَّارَةُ [es-seyyāret] طَيَّارَةٌ [ṭayyāret] vezninde) Kārbāna itlāk olunur, قَافِلَةٌ [kāfilet] ma'nāsına; yukālu: جَاءَتْ سَيَّارَةٌ أَيْ قَافِلَةٌ

أَبُو سَيَّارَةَ [Ebū Seyyāret] 'Umeyre b. Ḥālid el-'Advānī künyesidir. Bir siyāh eşeği var idi, kırk sene muttasıl onunla huccācı Müzdelife'den Minā'ya taşıyıp götürdü, iyāb ve zehābında Minā'ya müşrif Şubeyr nām dağa hitāben أَشْرَفْتُ نَبِيرٌ كَيْمَا نُغَيِّرُ يَغْنَى كَيْيَ نُسْرَعُ إِلَى النَّحْرِ der idi. Cāhiliyye'de kable tulū'i'ş-şems ifāza eylemediklerine mebnī Şubeyre işrākla emr eder idi ki zebh-i kurbāna mübāderet edeler. Ona binā'en beyne'l-'Arab "أَصْحُ مِنْ عَيْرِ أَبِي سَيَّارَةَ" mesel oldu.

عَبَاءُ السَّيْرَاءِ [es-siyerā'] (sīn'in kesriyle عَبَاءُ [inebā'] vezninde) Bir nev' alaca kumaş

adıdır ki yol yol sarı kalemli ve çubuklu olur, çitāre gibi, 'alā-kavlin nescine yol yol ipek muhtelit olur. Ve hālīs ve bī-gıışş altına itlāk olunur, seyr ve revācına mebnī. Ve bir gūne nebāt adıdır ki خُلَّةٌ [ḥullet]e ya'nī deve 'alefi olan hoş-meze ota şebīh olur. Ve

سَيْرَاءٌ [siyerā'] Çekirdeğe yapışık olan ince kabuğa denir. Ve yüreğin perdesine denir, حِجَابُ الْقَلْبِ [ḥicābu'l-ḳalb] ma'nāsına. Ve hurmā جَرِيدٌ [cerīd]ine denir.

السَّيْرَانُ [es-Seyyirān] سَيِّدَانٌ [seyyidān] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

سَيْرَوَانٌ [Sīrevān] (sīn'in kesri ve rā'nın fethiyle) Māsebezān eyāletinde bir küre ve kazā adıdır, 'alā-kavlin onun yanında bir küre adıdır, lākin Māsebezān vilāyeti ma'lūm olmamıştır. Ve

سَيْرَوَانٌ [Sīrevān] Mışır'da bir karye adıdır; a'lāmdan Aḥmed b. İbrāhīm b. Mu'āz oradandır. Ve Fārs ülkesinde bir mevzi' ve Rey şehrinin kurbünde bir mevzi' adıdır.

السَّائِرُ [es-sā'ir] (mehmūz olmakla) "س،أر" māddesinde zikr olundu.

الْمُسَيَّرُ [el-museyyer] مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Bir nev' sevb ismidir ki çubuklu olur. Ve bir adamın ve bir nev' helvānın isimleridir.

التَّسَيَّرُ [et-teseyyur] تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Tüylü deri kavlamak ma'nāsınadır; yukālu: تَسَيَّرَ الْجِلْدُ إِذَا تَقَشَّرَ

الإِسْتِيَارُ [el-istiyār] اِئْتِيَارٌ [imtiyār] vezninde ve mürādifidir ki bir semtten zahīre celb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: اِسْتَارَ الرَّجُلُ إِذَا اِئْتَارَ Ve bir adamın sīretiyle sīretlenmek ma'nāsınadır; yukālu: اِسْتَارَ بِسَيْرَتِهِ إِذَا اسْتَنَّ بِسُنَّتِهِ

سَيْرٌ [Seyr] [جَبَلٌ [cebel] vezninde) Bedr ile Medīne beyninde bir mevzi^c isimdir ki Sultānu'l-enbiyā³ 'aleyhi efdalu't-tahāyā hazretleri ganāyim-i Bedr'i orada tevzīf ve taksīm eylediler.

نَجَرَ حَرْفُ السَّيْنِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ تَعَالَى فِي كُلِّ حِينٍ

FASLU'Ş-ŞĪNĪ'L-MU'CEME

(فَضْلُ الشَّيْنِ الْمُعْجَمَةِ)

[ش ب ر]

الشَّيْبُرُ [eş-şibr] (şīn-i mu'cemenin kesri ve bā'nın sükūnuyla) Baş parmağın ucundan serçe parmağın ucuna varınca mikdāra denir ki açıp gerdikte hāsıl olur, Türkīde karış ve Fārisīde bidist derler. Ve شِبْرٌ [şibr] lafzı müzekkerdir, cem'ī أَشْبَارٌ [eşbār]dır. Ve 'Arablar a'zā³ ve endāmı uzun olmayıp dirnekli birbirine yakın sıkça olan adama فَصِيرُ الشَّيْبُرِ [kaşīrū'ş-şibr] itlāk ederler; yukālu: هُوَ فَصِيرُ الشَّيْبُرِ أَيُّ مُتَقَارِبِ الْخَلْقِ Ve yilana قِبَالُ الشَّيْبُرِ [qibālu'ş-şibr] itlāk ederler, كِتَابٌ [kitāb] vezninde. Ve

شَبْرٌ [Şibr] Esāmīdendir: Şibr b. Munķiz el-A'ver, şā'ir-i tābī'īdir.

الشَّيْبُرُ [eş-şibr] [صَبْرٌ [şabr] vezninde) Karış ile ölçmek ma'nāsınadır; yukālu: شَبْرَ الثُّوبِ Ve vermek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: إِذَا شَبْرَهُ إِذَا بَاعَ نَيْتَكي kerem ve ni'mete بَاعَ [bā' ve يَدٌ [yed] itlāk olunur. Ve

شَبْرٌ [şabr] Mihr ve kābīne itlāk olunur, 'atā³ ma'nāsından me'hūzdu; yukālu: تَزَوَّجَهَا وَلَمْ يُعْطِ شَبْرَهَا أَيُّ حَقِّ نِكَاحِهَا Ve erkeğe deveyi dişiyeye çekmek için 'akd olunan kirā ve ücrete itlāk olunur. Ve nikāh ma'nāsına müsta'meldir ki murād cim'ādır. Ve 'ömr ve hayāt ve zindegānī ma'nāsına müsta'meldir; bunda kesr ile de cā'izdir. Ve kad ve kāmete itlāk olunur. Ve

شَبْرٌ [Şebr] Esmādandır: Şebr b. Şa'fūkh ashābdandır; bā'nın fethiyle de zebānzeddır. Ve Bişr b. Şebr tābī'īndendir, Fārūkh-ı a'zam ashābındandır. Ve Şebr

b. 'Alkame tābi'ındendir. Ve Şebr ed-Dārimī, Hennād b. es-Seriyy b. Yahyā'nın cecdi ismidir.

الإشبار [el-işbār] (hemzenin kesriyle) Bu dahi vermek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أَشْبِرَهُ إِذَا أَغْطَاهُ

الشَّبِيرُ [eş-şeber] (fethateynle) Vergiye denir, 'atiyye ma'nāsına. Ve hayr ve hase-ne ve sadakaya itlāk olunur. Ve Naşārā tā'ifesi beynlerinde te'atī eyledikleri şey'e denir, kurbān gibi ki onu vesīle-i takar-rüb zu'fı ederler, 'alā-kavlin bi-'aynihi kurbāna denir. Ve

شَبِيرٌ [şeber] Ecsāma ve kuvāya itlāk olunur ki hilkat-ı insānīde mevdūc olan kuvvetlerdir, hāsse ve cāzibe ve māsike gibi. Ve küttüb-i semāviyyeden İncil kitabına denir. Ve

شَبِيرٌ [şeber] Masdar olur, neşāt ve sürür ci-hetiyle taşkın olmak ma'nāsınadır; yukālu:

شَبِيرَ الرَّجُلِ شَبِيرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا بَطَرَ

المَشْبُورَةُ [el-meşbüret] [mestüret] (Sehiyye ve cömert olan hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ مَشْبُورَةٌ أَي سَخِيَّةٌ

الشَّبُورُ [eş-şebbür] [tennür] [büq] ismidir ki nefir dedikleri büyük boru olacaktır; cenklerde selātın mihterleri çalarlar. Ve bu tunçdan olmakla Fārisīde nāy-ı rüyin derler ve bu kerre-nāydan küçük olur. Gerçi mü'ellif [büq] ile tefsir eyledi, lākin [büq] mutlakan boruya denir ve bu 'İbrānīden mu'arrebdir.

المَشَابِيرُ [el-meşābir] [meşā'ir] (Arşında ve endāzede olan kertiklere itlāk olunur ki her biri bir mikdārın nişānıdır. Ve şol nehlere denir ki alçak yerlerde vākīc olmakla sā'ir sular akıp ona mültahak olur. Müfredi **مَشْبِيرٌ** [meşber] ve

مَشْبِيرَةٌ [meşberet]tir.

الأشْبُورُ [el-uşbūr] [uslūb] (uzlūb) vezninde) Bir nev' balık ismidir.

شَبِيرٌ [Şebber] [baqqam] vezninde) ve

شَبِيرٌ [Şebbīr] [kammīr] vezninde) ve

شَبِيرٌ [Şibbīr] [sikkīt] vezninde) ve

مَشْبِيرٌ [muşebbir] [muḥaddis] vezninde) Hārūn 'alā-nebiyyinā ve 'aleyhi's-selām hazretlerinin oğullarının isimleridir. Menküldür ki Resūlullāh 'aleyhi's-selām hazretleri kurre-i 'uyūn-ı İslāmiyyān olan Ḥasan ve Ḥuseyn ve Muḥsin cenāblarını esmā-i mezbūre ile tesmiye eylediler, zirā esmā-i merkūme 'İbrī lisānında ḥasan ve ḥuseyn ve muḥsin ma'nālarıdır.

Şārih der ki "أَنْتَ مَيِّ بِمَنْزِلَةِ هَارُونَ مِنْ مُوسَى" hadīs-i şerīfī sudūrunda vahy ile tesmiye eylediler. Pes esmā-i mezbūre hüsn ma'nāsından me'hūz olmuş olur. Asl **شَبِيرٌ** [şibbīr] [sikkīt] vezninde **حَسَنٌ** ve **حُسَيْنٌ** [şebber] [baqqam] vezninde **شَبِيرٌ** mürādıfidir, niteki ehl-i mahabbetten birisi demiştir: "Fedā cān u serem der çār server // Resūl u Murtaḍā Şibbīr u Şebber"

التَّشْبِيرُ [et-teşbīr] [tefīl] vezninde) Bir nesneyi ölçümlemek, takdīr ve tahmīn ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا قَدَّرَهُ Ve bir adama ta'zīm eylemek ma'nāsınadır; yukālu: شَبِيرٌ فَلَانًا إِذَا عَظَّمَهُ

التَّشْبِيرُ [et-teşebbur] [tefa'ul] vezninde) Ululanmak, ta'azzüm ma'nāsınadır; yukālu: شَبِيرَهُ فَتَشْبِيرُ أَي عَظَّمَهُ فَتَعَظَّمُ

التَّشَابِيرُ [et-teşābir] [tefa'ul] vezninde) Cenkte birbirlerine yaklaşmak ma'nāsınadır; gūyā ki beynlerinde bir karış mikdārı yer kalır; yukālu: تَشَابِيرًا إِذَا تَقَارَبَا فِي الْحَزْبِ

شَابُورُ [Şābūr] Bir recül adıdır. Mütercim der ki Şābūr nām pādīşāh-ı Īrān Şāhpūr mu'arrebidir ki şeh-zāde demektir.

شَابِرُ الْمِيزَانِ [şābiru'l-mīzān] Uğruya itlak olunur; yukālu: رَجُلٌ شَابِرُ الْمِيزَانِ أَيُّ سَارِقٌ

شَبْرَى [Şebrā] [sekrā] vezninde) Elli üç mevzi' ismidir ki cümlesi Diyār-ı Mıṣriyye'dedir; onu Şarkıyye'de ve beşi Murtāhiyye'de ve altısı Cezīre-i Kūveysinā'da ve on biri Ġarbiyye'de ve yedisi Semennūdiyye'de ve üçü Menūfiyye'de ve üçü Cezīre-i Benī Naşr'da ve dördü Buḥayra'da ve ikisi Ramsīs nām nāhiyede ve ikisi Cezīre'de vākī'dir.

شَبْرَةٌ [Şebberet] [beḳkamat] vezninde) A'lāmdan Aḥmed b. Muḥammed el-Ābid en-Neysābūrī ceddinin ismidir.

[ش ب ذ ر]

الشَّبْدَرُ [eş-şebzer] (zāl-ı mu'ceme ile جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Yoncaya şebīh bir nebāt adıdır, lākin bunun yaprakları yonca yaprağından büyük ve iri olur.

الشَّبْدَارَةُ [eş-şibzāret] (şīm'in kesriyle) Pek gayretli, hamiyetli adama denir; yukālu: رَجُلٌ شَبْدَارَةٌ أَيُّ غَيُورٌ

[ش ب ك ر]

الشَّبْكَرَةُ [eş-şebkeret] [dahrecet] vezninde) عَشَا [aşa] ma'nāsınadır ki şebkūr olmak ya'nī gündüz görüp gece görmez olmaktır ki tavuk karanusu olmak ta'bīr olunur ve şeb-kūr-ı Fārisiden ta'rib ve tasarrufla fa'elet bināsına ilhāk olunmuştur. Şeb-kūr Fāriside o 'illete mübtelā olana denir; yukālu: شَبْكَرُ الرَّجُلِ شَبْكَرَةٌ إِذَا صَارَ أَعْشَى

[ش ت ر]

الشَّتْرُ [eş-şetr] (şīm'in fethi ve tā'nın sükūnuyla) Kesmek ma'nāsınadır; yukālu: شَتَرَ الشَّيْءَ شَتْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا قَطَعَهُ Ve

شَتْرٌ [Şetr] 'Abdurrahmān el-Muḥaddis el-Kūfī pederinin ismidir. Ve

شَتْرٌ [şetr] Kezālik masdar olur, gözün kapağını tersine devirmek ma'nāsına; yukālu: شَتَرَ الْعَيْنَ إِذَا قَلَّبَ جَنْفَهَا Ve bir adamın vücūdunu yaralayıp āzürde eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: شَتَرَهُ إِذَا عَثَّه وَجَرَحَهُ

الشَّتْرُ [eş-şeter] (fethateynle) Kesilmek ma'nāsınadır; yukālu: شَتَرَ الشَّيْءَ شَتْرًا مِنَ الْبَابِ إِذَا انْقَطَعَ Ve gözün üst ve alt kapakları dönüp devrik olmak 'alā-kavlin yarık olmak ki yırtlaz olmak ta'bīr olunur ve 'alā-re'yin alt kapağı sölpük olmak ma'nāsınadır ki gevşek olmakla gözünü iyice kapayamaz olur; yukālu: شَتَرَ الرَّجُلُ إِذَا كَانَ جَفْنُ عَيْنِهِ مُنْقَلِبًا مِنْ أَعْلَى وَأَسْفَلَ أَوْ كَانَ مُنْشَقًّا أَوْ شَتَرَ عَلَى بِنَاءِ الْمُجْهُولِ ve yukālu: شَتَرَ عَيْنَهُ Ve

شَتْرٌ [şeter] Alt dudak yarık olmak ma'nāsınadır; yukālu: شَتَرَ الرَّجُلُ إِذَا كَانَتْ شَفْتُهُ Ve

شَتْرٌ [şeter] 'Arūziyyūn ıstılāhında bahr-i hezecın eczāsına ki mefā'ilündür, خَرْمٌ [ḥarm] ile قَبْضٌ [kabḍ] 'illetinin duhüllerinden 'ibārettir. Pes mīm ve yā'yı gitmekle fa'ilün kalır. Ve

شَتْرٌ [Şeter] Errān vilāyetinde Berda'a ile Gence miyānında bir kal'a adıdır. Ve

شَتْرٌ [şeter] Bir adama sövmek ma'nāsına müsta'meldir; kat' ma'nāsındandır; yukālu: شَتَرَ بِهِ شَتْرًا إِذَا سَبَّهُ

الإِنشَاءُ [el-inşitār] [infi'āl] vezninde)

de) Bu dahi bir adamın gözü yırtlaz olmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِنشَرَّتْ عَيْنُهُ بِمَعْنَى شَبَّرَتْ**

الإِشْتَارُ [el-ištār] (hemzenin kesriyle) ve

التَّشْتِيرُ [et-teštīr] [tef'īl] [tef'īl] vezninde) Bir adamın gözünü yırtlaz eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **أَشْتَرَّ عَيْنَهُ وَشَتَّرَهَا إِذَا جَعَلَهَا شَتْرَاءَ**

شُتَيْرٍ [Şuteyr] [zubeyr] [zubeyr] vezninde) Esāmīdendir: Şuteyr b. Şekel ve Şuteyr b. Nehār tābī'ndendir.

أَشْتُرُّ [Uşturr] (hemzenin zammı ve rā'nın şeddesiyle) **أُرْدُنُّ** [urdu] vezninde) Bir adamın lakabıdır, 'Aleviyyūndan Zeyd b. Cafer'in lakabı olacaktır.

الْشَيْتِيرُ [eş-şittīr] [fissīk] vezninde) Bed-hüy ve zışt-meşreb ve mecmū'a-i şerr ü 'uyüb olan şahsa denir; yukālu: **لَا تُصَاحِبُ إِلَّا فُلَانًا فَإِنَّهُ شَيْتِيرٌ أَيْ كَثِيرُ الشَّرِّ وَالْعُيُوبِ سَيِّءُ الْخُلُقِ**

الشُّتْرَةُ [eş-şutret] (şīn'in zammıyla) İki parmakların aralığında olan açıklığa ve fūrceye denir; kat' ma'nāsındandır.

الشُّوتْرَةُ [eş-şevteret] [cevhēret] vezninde) Sağrısı ve kıçı büyük olan hatuna denir ki beyne'l-'Arab mu'teberedir; yukālu: **إِمْرَأَةٌ شُّوتْرَةٌ أَيْ عَجْزَاءٌ**

الأَشْتَرُ [el-eşter] [aḥmer] vezninde) Zikr olunan **شَتْرٌ** [şeter] kelimesinden vafıttır, gözü yırtlaz adama denir. Mü'ennesi **شَتْرَاءٌ** [şetrā']dır, **حَمْرَاءٌ** [ḥamrā'] gibi, mer'e ve göze vaf olur. Ve

أَشْتَرُ [Eşter] Mālik b. el-Hāriş en-Nehāf eş-Şā'ir'in lakabıdır, ashāb-ı Ḥaydar-ı Kerrār'dan ve be-gāyet bahādır idi. Kendisiyle oğlu İbrāhīm'e Eşterān itlāk olunur. Ve Aḥmed b. el-Eşterī ve 'Ömer b. 'Alī eş-Şūfī el-Eşterī rivāyet-i hadīs eylediler.

إِبْنُ الشُّتْرَاءِ [İbnu'ş-Şetrā'] [ḥamrā']

vezninde) Bir meşhūr uğrunun künyesidir. **نَقْبُ شِتَارٍ** [Naqbu Şitār] [kitāb] vezninde) Medīne ile Belḳā' beyninde bir mevzi' adıdır.

[ش ت ع ر]

الشَّيْتَعُورُ [eş-şeyte'ūr] (şīn'in ve tā'nın fethi ve 'ayn'ın ihmāliyle) Arpaya denir **شَعِيرٌ** [şa'īr] ma'nāsına.

[ش ت غ ر]

الشَّيْتَعُورُ [eş-şeytegūr] (ğayn-ı mu'ceme ile) Bu dahi arpaya denir ve bu İbn Cinnī'den menkūldür.

[ش ث ر]

الشَّيْثُرُ [eş-şisr] (şīn'in kesri ve şā-yı müsellesenin sükūnuyla) Dağın bir taraftan burun gibi çıkan sivri ucuna denir. Cem'î **شُورٌ** [şusūr]dur. Ve

شِيسُرٌ [Şisr] Bir dağın adıdır.

الشَّيْثِيرُ [eş-şeşīr] [emīr] vezninde) İşe yaramayan ağaç ve kereste kırıklarına ve parçalarına denir, **قُمَاشُ الْعِيدَانِ** [qumāşu'l-īdān] ma'nāsına. Ve nebāt ve eşcārın diplerinden süren tāze küçük filizlerine ve fidanlarına denir.

الشَّيْثِرَةُ [eş-şeşīret] [feriḥat] vezninde) Kıymıklı ağaç ve kamış makülesine denir ki bu taraklı diken gibi ele ve tırnak içlerine batıp āziürde eder; yukālu: **فَنَاءٌ شَيْثِرَةٌ أَيْ مَنَّسْطِيَّةٌ**

الشَّيْثَرُ [eş-şeşēr] (fethateynle) Gözün kapakları bir 'ārıza sebebiyle gılzat kesb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **شَبَّرَتْ عَيْنَهُ شَتْرًا مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا حَيَّرَتْ**

[ش ح ر]

الشَّجْرُ [eş-şecer] (şīn'in ve cīm'in fethalarıyla) ve

الشَّجَرُ [eş-şicer] [عَنْبٌ [‘ineb] vezninde) ve **الشَّجْرَاءُ** [eş-şecrā'] [صَحْرَاءُ] [şaḥrā'] vezninde) ve

الشَّيْرُ [eş-şiyer] (yā-yı tahtıyye ile عَنْبٌ [‘ineb] vezninde ki aslı yāhūd cīm'den mübeddedir) Nebātāt-ı arzıyyeden bi-nefsihi sāk üzere kā'im olana denir, ‘alā-kavlin bi-nefsihi yükselip nemā bulana denir, gerek hurde ve gerek ulu olsun ve gerek şitāya mukāvīm olsun ve gerek şitāya mukāvemetten ‘āciz olsun. Müfredleri hā'yıladır.

Bu iki ta'rife göre de Fāriside dıraht ve Türkide ağaç ta'bīr olunur. İki ta'rife göre de bādincān ve bamyā ve uzun kabak ve mısır buğdayı ve mūz makūlesi şecer aksāmındandır. Mü'ellif *Başā'ir*'de مَا لَهُ مِنَ النَّبَاتِ سَائِقٌ مِّنَ النَّبَاتِ ile tefsīr eylemekle ona göre buğday ve arpa nebātına da itlāk olunur ve o نَجْمٌ [necm] mukābilidir ki sākı olmayandır; onlara galebe ile nebāt itlāk olunur, yoksa شَجَرٌ [şecer] dahi nebāt kısmındandır. Pes يَفْطِنُ [yaḳtīn] ki sākı olmayan nebāta ve hāssaten kabağa denir, urūme-i kebīresi olduğundan نَاسِيٍّ مِّنْ شَجَرَةٍ مِّنْ يَفْطِنُ ﴿﴾ āyetinde شَجَرَةٌ [şeceret], cümlesine ilhāk olunmuştur.

الشَّجْرَةُ [eş-şeciret] [فَرِحَةٌ] [ferihāt] vezninde) ve

المَشْجَرَةُ [el-meşceret] [مَعْصَرَةٌ] [ma'sarat] vezninde) ve

الشَّجْرَاءُ [eş-şecrā'] [حَمْرَاءُ] [ḥamrā'] vezninde ki) Sıfattır, ağacı çok yere denir ki ağaçlık ta'bīr olunur, dırahtistān ma'nāsına; yukālu: أَرْضٌ شَجْرَةٌ وَمَشْجَرَةٌ وَشَجْرَاءُ أَي كَثِيرَةٌ الشَّجَرِ

المَشْجَرُ [el-meşcer] [مَقْعَدٌ] [maḳ'ad] vezninde)

de) Ağaç biten yere denir, ism-i mekāndır. **الأَشْجَرُ** [el-eşcer] [أَحْمَرٌ] [aḥmer] vezninde ki vasfır) ve

الشَّجِيرُ [eş-şecīr] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) ve **المُشْجِرُ** [el-muşcīr] [مُحْسِنٌ] [muḥsin] vezninde) Kezālik ağaçlık ve koruluk yere denir; yukālu: وَادٍ أَشْجَرٌ وَشَجِيرٌ وَمُشْجِرٌ أَي كَثِيرٌ الشَّجَرِ Ve

أَشْجَرٌ [eşcer] Ef'al-i tafdīl olur; yukālu: هَذَا الْمَكَانُ أَشْجَرٌ مِنْهُ أَي أَكْثَرُ شَجَرًا

الشَّجَرِيُّ [eş-şeceriyy] (yā-yı nisbetle) Şecer bey'ine ve şecer garsına mensüb demektir, ba'zı zevāt nisbet olunmuştur. Ez-cümle İbrāhīm b. Yaḥyā eş-Şeceri, İmām Buḥārī şeyhidir. Ve Ebu's-Sa'ādāt Hibetullāh b. 'Alī b. eş-Şeceri el-'Alevī, 'Irāk ülkesinin nuhātındandır.

الإِشْجَارُ [el-işcār] (hemzenin kesriyle) Ağaç bitirmek ma'nāsınadır; yukālu. أَشْجَرَتِ الْأَرْضُ إِذَا أَنْبَتَتِ الشَّجَرُ

المُشَاجِرَةُ [el-muşāceret] [مُفَاعَلَةٌ] [mufā'alet] vezninde) Davar ağaç otlamak ma'nāsınadır; yukālu: شَاجَرَ الْمَالِ إِذَا رَعَى الشَّجَرُ Ve bir kimse ile münāza'a eylemek ma'nāsınadır; ağaçla vurmaktan müteferri'dir; yukālu: شَاجَرَ فُلَانًا فُلَانًا إِذَا نَارَعَهُ

المُشْجِرُ [el-muşeccer] [مُعْظَمٌ] [mu'azzam] vezninde) Şol tasvīr makūlesine ve sâ'ir nesneye denir ki şecer san'atı ve şecer hey'eti üzere ola, hatt-ı müşeccer gibi. Ve şol kamaşa denir ki nakş ve zamānı شَجَرٌ [şecer] hey'etinde masnū' ola; yukālu: دِيْبَاجٌ مُشْجِرٌ إِذَا كَانَ مُتَقَشًّا بِهَيْئَةِ الشَّجَرِ

الإِشْتِجَارُ [el-işticār] [إِفْتِعَالٌ] [ifti'āl] vezninde) Niçe kimseler birbirine muhālefet ve münāza'at edişmek ma'nāsınadır ki burada ifti'āl müşāreket içindir; yukālu:

ve bir kimse elini çenesi altına koyup dirseği üzere dayanmak ma'nāsındır, mütefekkir ve melül hāletidir, شَجَرَ [şecr]-i ātīden me'hūzdur; yukālu: **إِشْتَجَرَ الرَّجُلُ إِذَا وَضَعَ يَدَهُ تَحْتَ ذَقَبِهِ وَأَتَكَأَ** Ve sebk ve takaddüm eylemek, مِرْفَقِهِ عَلَى Ve sebk ve takaddüm eylemek, نَجَاءَ [necā] ma'nāsına müsta'meldir ki ile-ri geçmekle gūyā ki شَجَرَ [şecer] gibi uzamış olur; yukālu: **إِشْتَجَرَ عَلَيْهِ إِذَا سَبَقَهُ وَتَقَدَّمَ عَلَيْهِ** Şārih burada نَجَاءَ [necā] kelimesini sebk ve takaddüm ile tefsir eylemiştir. Ve uyku kaçmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: **بَاتَ النَّوْمُ إِشْتَجَرَ نَوْمُهُ إِذَا تَجَافَى عَنْهُ** مُشْتَجِرًا إِذَا تَجَافَى عَنْ صَاحِبِهِ

الشَّجَارُ [et-teşācur] [tefā'ul] vezninde) Bu dahi ağaç gibi birbirine girişip nizā' edişmek ma'nāsındır; yukālu: **تَشَاجَرَ الْقَوْمُ إِذَا تَحَالَفُوا يَغْنِي تَشَبُّكُوا فِي التَّرَاعِ إِشْتَبَاكَ الْأَشْجَارِ** **الشُّجُورُ** [eş-şucūr] [zühūr] vezninde) Niçe kimse beyninde bir mādde muhtelif olup mahall-i nizā' olmak ma'nāsındır ki her biri bir semte çeker; yukālu: **شَجَرَ بَيْنَهُمُ الْأَمْرُ شُجُورًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا تَنَازَعُوا فِيهِ**

الشَّجْرُ [eş-şecr] [zecr] vezninde) Bir nesneyi bir nesneye rabt eylemek ma'nāsındır; yukālu: **شَجَرَ الشَّيْءَ إِلَيْهِ شَجْرًا مِنْ** **الشَّجْرُ** **إِذَا رَبَطَهُ إِلَيْهِ** Ve bir adamı bir nesneden sarf ve tahvīl eylemek ma'nāsındır; yukālu: **شَجَرَ الرَّجُلَ عَنِ الْأَمْرِ إِذَا صَرَفَهُ** **شَجْرَهُ إِذَا نَحَاهُ** Ve men^c ve def^c eylemek ma'nāsındır; yukālu: **شَجَرَ فَلَانًا إِذَا مَنَعَهُ وَدَفَعَهُ** **شَجَرَ الْقَمَّ** Ve merküb olan dābbeyi alıkomak için gemini geriye çalmak ma'nāsındır ki suluk dibinden çalmakla darbından dābbe ağızını ayırıp açır; yukālu: **إِذَا شَجَرَ الدَّابَّةَ إِذَا** **شَجَرَ الدَّابَّةَ إِذَا** **صَرَبَ لِجَامِهَا لِيَكْفَهَا حَتَّى فَتَحَتْ فَاهَا**

ve eve direk ve dayak dikmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: **شَجَرَ الْبَيْتَ إِذَا عَمَدَهُ بِعُودٍ** Ve ağacın yere sarkan dallarını yukarı kaldırmak ma'nāsındır; yukālu: **شَجَرَ الشَّجْرَةَ إِذَا رَفَعَ مَا تَدَلَّى مِنْ أَعْصَانِهَا** Ve bir kimseye mızrak sançmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: **شَجَرَ فَلَانًا بِالرُّمْحِ إِذَا طَعَنَهُ بِهِ** **شَجَرَ** nesne atmak ma'nāsındır; yukālu: **شَجَرَ** Ke-mā se-yuzkeru. **Ve**

شَجْرُ [şecr] Münāza'un-fih olan māddeye denir; yukālu: **بَيْنَهُمْ شَجْرٌ أَيْ أَمْرٌ مُخْتَلَفٌ** Ve deve ve eşek semerinin ön kaşıyla art kaşının mā-beynine denir. Ve bedende enegē denir **ذَقَنُ** [zeqan] ma'nāsına. **شَجَرَ الْقَمَّ** [şeceru'l-fem] ağızın ayrılacak yerine denir, **مَحْرُجٌ وَمَمْرُجٌ فَمَ** ma'nāsına, 'alā-kavlin mu'ahharına yāhūd ağızın bir cānibine denir ki avurt tarafından dudakların kavuştuğu yer olacaktır, **صَامِعٌ** [şāmiğ] ma'nāsına ki iki tarafına **صَامِعَانٌ** [şāmiğān] denir yāhūd ağızın kapandığı ve kavuştuğu yerden açılacak yerine denir ki bu ma'nā-yı evvelden ahass olur yāhūd kulaktan aşığı çenenin nihāyet bulduğu yerde olan iki sivri kemiklerin kavuştuğu yere denir, **مُلْتَقَى اللَّهْزَمَتَيْنِ** [multeka'l-lahzimeteyn] ma'nāsına yāhūd iki çene kemiklerinin mā-beynine denir. Bunların mecmū'unda ayrılıp açılmak melhūzdur. Cem'i **أَشْجَارٌ** [eşcār] ve **شُجُورٌ** [şucūr] ve **شِجَارٌ** [şicār] gelir şīn'in kesriyle.

الْحُرُوفُ الشَّجَرِيَّةُ [el-hurūfu'ş-şecriyyet] **الْحُرُوفُ الشَّجَرِيَّةُ** [eş-şunūfu'z-zecriyyet] vezninde) Üç harften 'ibārettir ki "شج" kelimesi cem^c eder, ya'nī şīn ve dād-ı mu'cemeteyn ve cīm harfleridir; **شَجْرٌ** [şecr]-i mezkūrdan hurūc ederler.

مَقْعَدُ الْمَوْشَجِرِ [el-miṣcer] [مَنْبَرٌ [minber] ve مَقْعَدٌ [maḳ'ad] veznlerinde) ve

السَّجَارُ [eş-şicār] [سَحَابٌ [seḥāb] ve كِتَابٌ [kitāb] veznlerinde) Hevdec ağaçlarına ve tahtalarına 'alā-kavlin hevdecden sagīr bir gūne merkebe denir ki üstü açık olur, zāhiren شَبْرِيَّةٌ [şiburiyye] dedikleridir ki tarīk-i Ḥicāz'da cevārī makūlesini irkāb ederler. Ve

شَجَارٌ [şicār] [كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Serīrin ve kerevitin altlarına üstüvār ettikleri ağaca ve tahtaya denir ki onunla serīr müstahkem durur, Fārisīde meters derler. Ve kuyunun ağızına ve istihkām için içene doğru çevirdikleri ağaçlara ve tahtalara denir. Ve deve kısmına mahsūs bir gūne damga ismidir ki şecer hey'etinde olur. Ve anasını emmesin diye oğlak kısmının gem gibi ağızlarına vurdukları ağaç pāresine denir ki Türkīde esnek ta'bīr olunur. Ve

شَجَارٌ [Şicār] Bir mevzi' adıdır.

السَّجَارُ [eş-Şeccār] [كَتَانٌ [kettān] vezninde) Esmādandır: 'Ulāse b. Şeccār sahābīdir, İmām Zehebī tahfīfle zabt eylemekle vehm eylemiştir. Ve Ebū Şeccār 'Abdulhakem b. 'Abdullāh b. Şeccār muhaddisindedir.

السَّجِيرُ [eş-şecīr] [أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Kılıca itlāk olunur; yukālu: ضَرَبَهُ بِالسَّجِيرِ أَيِ السَّيْفِ Ve garīb olan adama ve deveye itlāk olunur. Ve şol oka itlāk olunur ki kendi ağacından olmayan oklar aralığına düşmüş ola. Ve

شَجِيرٌ [şecīr] Sāhib ma'nāsıdır; burada sāhib gālibā sohbettendir, zīrā Esās'ta صَدِيقٌ [şadīḳ] ile mübeyyendir. Ve

شَجِيرٌ [şecīr] Kötü ve kemter şey'e denir; yukālu: شَيْءٌ شَجِيرٌ أَيِ رَدِيءٌ

الْإِنْشِجَارُ [el-inşicār] [إِنْفِعَالٌ [infi'āl] vezninde) [إِشْتِجَارٌ [işticār] gibi uyku kaçmak ma'nāsıdır; yukālu: إِشْتَجَرَ نَوْمَهُ إِذَا تَجَافَى عَنْهُ Ve sebk ve takaddüm eylemek ma'nāsıdır; yukālu: إِشْتَجَرَ إِذَا تَقَدَّمَ

السَّجْرَةُ [eş-şcret] [تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Küçük taze oğlanın zekanına vaz' eyledikleri noktacığa denir ki nazar için anası vaz' eder. Ve nākanın memesinin hey'et ve mikdārına itlāk olunur; 'alā-kavlin memesinin damarlarına ve cild ve lahmına itlāk olunur; yukālu. مَا أَحْسَنَ شَجْرَةَ ضَرَعِهَا أَيِ قَدْرَهُ وَهَيْئَتَهُ أَوْ غُرُوقَهُ وَجِلْدَهُ وَلَحْمَهُ

التَّشْجِيرُ [et-teşcīr] [تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Hurmānın meyve-dār olan dalı eğilip kırılmamak için cerīd üzere komak ma'nāsıdır; yukālu: شَجَّرَ النَّخْلَ بِمَعْنَى شَحْرَهُ Ke-mā se-yuzkeru.

[ش ح ر]

الشَّحْرُ [eş-şahr] (ḥā-yı mühmele ile بَحْرٌ [baḥr] vezninde) Ağız açmak ma'nāsıdır; yukālu: شَحَرَ الرَّجُلُ شَحْرًا مِّنْ Ve

الشَّحْرُ [eş-Şahr] Aksā-yı Cezīretü'l-'Arab'da 'Umān ile 'Aden beyninde vākī' sāhilin ismidir ki vilāyet-i mahsūsadır, şīn'in kesriyle de zebān-zeddır, niçe bilād ve kasabāta müştemildir, anber-i Şahrī ona mensūbdur; muhaddisinden Muḥammed b. Mu'āz er-Raḥḥāl ve şu'arādan Muḥammed b. 'Ömer el-Aşğar eş-Şahrīyyān oradandır. Ve

شَحْرٌ [şahr] Derenin vasatına denir. Ve su mecrāsına denir. Ve devenin yağırı sağaldıktan sonra yerinde kalan eser ve nişānına denir.

شَهِيرٌ [şehīr] [أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bir nev'

şecer adıdır.

الشَّخْوَرُ [eş-şahver] [فَسْوَر] [kasver] vezninde) ve

الشَّخْوَرُ [eş-şuhrūr] [عُضْفُور] [uşfür] vezninde) Bir kuş adıdır, kara tavuk ta'bīr olunan kuştur.

الشَّخْرَةُ [eş-şihret] (şīn'in kesriyle) Darca olan nehr ve bahr ve vādī kıyısına denir.

دُو شِخْرِ [Zū-Şihr] İbn Vek'ā'dır ki ezvā' ta'bīr olunan ümerā-i Yemen'den birinin lakabıdır.

[ش ح ز ر]

الْمُشْحَنْزِرُ [el-muşhanzir] (nūn ve zā-yı mu'ceme ile مُسْتَنْفِر [mustenfir] vezninde) Bir adama şetm ve düşnām eylemeğe āmāde olan kimseye denir. 'Alā-kavlin henüz şebāblığı ve civānlığı azca olana denir ki kemāl üzere yāl ü bāl peydā edip yiğit olmamış ola; yukālu: رَجُلٌ مُشْحَنْزِرٌ أَيْ مُسْتَعِدٌّ لِشْتَمِ الْإِنْسَانِ أَوْ هُوَ الَّذِي سَبَّ قَلِيلًا

[ش ح س ر]

الشَّخْسَارُ [eş-şahsār] (şīn'in fethiyle) Uzun şey'e denir.

[ش ح ظ ر]

الْمُشْحَنْظِرُ [el-muşhanzir] (zā-yı mu'ceme ile مُسْتَعْفِر [mustağfir] vezninde) Lokmagöz adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُشْحَنْظِرٌ أَيْ جَاحِظٌ الْعَيْنَيْنِ

[ش ح ر]

الشَّخِيرُ [eş-şehīr] (şīn'in fethiyle) ve

الشَّخْرُ [eş-şahr] [فَخْر] [fahır] vezninde) Boğazın içinden yāhūd genizden seslenmek ma'nāsınadır ki ba'zılar bu güne tekellüm ederler; yukālu: شَخْرَ الرَّجُلِ شَخِيرًا وَإِذَا صَاتَ مِنَ الْحَلْقِ أَوْ الْأَنْفِ وَشَخْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا صَاتَ مِنَ الْحَلْقِ أَوْ الْأَنْفِ Ve at kişnemek yāhūd ağızından seslen-

mek ma'nāsınadır ki murād okramaktır; yukālu: شَخْرَ الْفَرْسِ إِذَا صَهَلَ أَوْ صَاتَ مِنْ فَمِهِ Bu ma'nalarda شَخِير [şehīr] ism dahi olur. Ve

شَخِير [şahīr] Beri öte gezip çiy nemekten nāşī dağdan ve bayırdan ufanıp dağılan toprak ve çakıl makülesine denir. Ve

شَخْرُ [şahr] [شَرْخ] [şarḫ] gibi civānlık hengāmının evveline denir; yukālu: هُوَ شَخْرٌ فِي شَخْرِ الشَّبَابِ أَيْ أَوْلَاهِ Şahiren شَرْخ [şarḫ] maktübudur. Ve

شَخْرُ الرَّحْلِ [şahrū'r-raḥl] Semerin ön kaşıyla art kaşının mā-beynine denir; ve minhu yukālu: لَا يَزَالُ فُلَانٌ بَيْنَ شَخْرِي الرَّحْلِ وَهُوَ مَا بَيْنَ الْقَادِمَةِ وَالْآخِرَةِ إِذَا كَانَ مُسْفَرًا Ve

شَخْرُ الْإِسْتِ [şahrū'l-ist] Götün yarığına denir; شَرْخُ الْإِسْتِ [şarḫū'l-ist] gibi. Ve

شَخْرُ [şahr] Kezālik masdar olur, dābbe kısmı içinde galle ve 'alef olan hararı ve çuvalı ağızıyla yırtıp dağıtmak ma'nāsına; yukālu: شَخْرَ الْبُعْبُعِ مَا فِي الْعِرَازَةِ شَخْرًا إِذَا بَدَدَهَا وَخَرَقَهَا

الشَّخِيرُ [eş-şihīr] [سِكَيْت] [sikkīt] vezninde) Ekseri genizden seslenip söyler olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ شَخِيرٌ أَيْ كَثِيرُ النَّخِيرِ Ve 'Abdullāh b. eş-Şihīr ashābdandır.

الْأَشْحَرُ [el-eşhar] [أَشْقَر] [aşkar] vezninde) شَجْرُ الْعُسْرِ [şeceru'l-uşer] ismidir ki سُكْرُ الْعُسْرِ [sukkeru'l-uşer] ve Türkīde tıgala dedikleri zamkın şeceridir.

التَّشْخِيرُ [et-teşhīr] [تَفْعِيل] [tef'īl] vezninde) Dābbenin sırtında olan semeri ileri çekmek için üzerinde olan çulu ve palāsı kaldırmak ma'nāsınadır; yukālu: شَخْرَ الْجُلْسِ إِذَا رَفَعَهُ حَتَّى يَسْتَقْدِمَ الرَّحَالَةَ Şehīr olan dallarını eğilip kırılmamak için cerīdi üzere vaz' eylemek ma'nāsınadır; yukālu: شَخْرَ النَّحْلِ إِذَا وَضَعَ عُذُوقَهَا عَلَى الْجَرِيدَةِ

لَيْلًا تَتَكَبَّرُ

[ش خ در]

شَحْدُرُ [Şahder] (zāl-ı mu'ceme ile جَفَعَرُ [ca'fer] vezninde) Bir recül adıdır.

[ش ذ ر]

الشَّدُرُ [eş-şezr] (şim'in fethi ve zāl-ı mu'cemenin sükūnuyla) Şol altın pārelerine denir ki hurde hurde ma'denden devşirilir ki hudāyī olur, taş topağı izābe edip kāl eylemeksizin zuhūr eder. 'Alā-kavlin şol boncuklara denir ki dizilmiş dizinin fāsıla için aralıklarına geçirirler, 'alā-re'yin hurde incilere denir. Müfredi şَذْرَةٌ [şezret]tir hā'yyla. Zemaḥşerī *Esās*'ta kavli evveli ihtiyār eylemiştir. Kāle **الْتَقَطَ** **الشَّدُرُ** Ve **الشَّدُرُ** مِنَ الْمَغْدِنِ وَالشَّدُورِ

شَذْرَةٌ [Şezret] Esāmīdendir: Ebū Şezre ez-Zibriḳān b. Bedr saḥābīdir. Ve Şezre b. Muḥammed b. Aḥmed b. Şezre muhaddistir.

شَذْرُ مَذْرُ [şezere mezere] (fethateynle ve şin ve mīm'in kesriyle de cā'izdir ve āhirlerinin feth üzere binālarıyla) Dar-dağan ve tārümār ma'nāsınadır. **شَذْرُ** [şezere] zikr olunan **شَذْرَةٌ** [şezret]ten ve **مَذْرُ** [mezere] **بَذْرُ** [bezr]den me'hūzdur ki bā' mīm'e ibdāl olunmuştur; yukālu: **تَفَرَّقُوا شَذْرَ** **شَعْرَ** **مَذْرَ** **إِذَا ذَهَبُوا فِي كُلِّ وَجْهِ** ve bunun terkībi gibidir, niteki "ب, ح, ر" māddesinde beyān olundu.

الشَّيْذَارَةُ [eş-şinzāret] (şim'in kesriyle) Pek gayretli, neng ve nāmūs sāhibi adama denir; yukālu: **رَجُلٌ شَيْذَارَةٌ أَيُّ غَيُورٌ**

الشَّيْذَرُ [eş-Şeyzer] (ḥayder [hayder] vezninde) Bir belde ismidir. 'Alā-kavlin bir **فَيْقِيرُ** [faḳīru mā'] adıdır, ya'nī bir düz ve topağı yumuşak yer ismidir ki cā-be-cā

ondan eşmeler hafır olunup sular çıkar ola. **الشَّوْذَرُ** [eş-şevzer] [cevher] vezninde) Çarşafa denir, **مِلْحَفَةٌ** [milḥafet] ma'nāsına ve bu mu'arrebdir, ya'nī cādır-ı Fārisī mu'arrebidir. Ve **إِتْبُ** [itb] ismidir ki nisvān-ı 'Arabın yensiz ve yakasız gömleklerine denir, hemān ortasını yarıp boyunlarından geçirirler. Ve bādiyede bir mevzi' adıdır. Ve Endelüs diyārında bir belde adıdır.

التَّشْدُرُ [et-teşezzur] [tefa'ul] vezninde) Cenk ve kıtāle hāzırlanmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَشَدَّرَ الرَّجُلُ إِذَا تَهَيَّأَ** **لِلْقِتَالِ** Ve bir adama lisānla korku vermek ma'nāsınadır; yukālu: **تَشَدَّرَ فَلَانًا إِذَا تَوَعَّدَهُ** Ve gazab peydā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **تَشَدَّرَ الرَّجُلُ إِذَا تَغَضَّبَ** ve neşāta gelmek ma'nāsınadır; yukālu: **تَشَدَّرَ** **رَجُلٌ إِذَا نَشِطَ** Ve bir işe sür'at ve şitāb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **تَشَدَّرَ الرَّجُلُ إِذَا تَسَرَّعَ إِلَى الْأَمْرِ** **تَهَدَّدَ** Mü'ellif burada ke-limesiyle tefsīr eylemekle tekrār eylemiştir, **زِيرًا تَوَعَّدَ** ve **تَهَدَّدَ** bir ma'nāyadır ki 'ukūbetle korkutmaktan 'ibārettir. Ve dābbe kısmı iyice çayır görmekle ferah ve neşātından cünbüşe gelip başını beri öte sallayıp oynatmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَشَدَّرَتِ النَّاقَةُ إِذَا رَأَتْ رُغْيًا فَحَرَكَتْ رَأْسَهَا فَرَحًا** Ve kamçı bir tarafa eğilip beri öte dönüp oynamak ma'nāsınadır; yukālu: **تَشَدَّرَ السَّوْطُ إِذَا** **مَالَ وَتَحَرَّكَ** Ve nās dağılmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَشَدَّرَ الْجَمْعُ إِذَا تَفَرَّقُوا** Ve cenkte birbirini kahr ve irgām eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **تَشَدَّرُوا فِي الْحَرْبِ إِذَا تَطَاوَلُوا** Ve art eteği butlar aralığından alıp kuşağa sokmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَشَدَّرَ بِالثُّوبِ إِذَا اسْتَشْفَرَ** Ve dābbeye ensesinden binmek ma'nāsınadır; yukālu: **تَشَدَّرَ فَرَسُهُ إِذَا رَكِبَهُ مِنْ وَرَائِهِ**

الْمُتَشَدِّرُ [el-muteşezzir] [mutē'azzir] (vezninde) Arslana itlāk olunur.

[ش ر ر]

الشَّرُّ [eş-şerr] (şin'in fethi ve zammı ve rā'nın şeddesiyle) خَيْرٌ [ḥayr] mukābilidir ki خَيْرٌ [ḥayr] māddeinde bastı oldu. Cem'î سُورٌ [şurūr]dur; yukālu: هُوَ رَجُلٌ لَّا يُرْجَى مِنْهُ إِلَّا الشَّرُّ أَيُّ السُّوءِ وَالْفَسَادِ وَالظُّلْمِ Ve خَيْرٌ [ḥayr] ve شَرٌّ [şerr] kelimelerinin eḥ'al-i tafđil oldukları dahi خَيْرٌ [ḥayr] māddeinde beyān oldu. Ve

شَرٌّ [şerr] ve

شَرَارَةٌ [şerāret] (şin'lerin fethiyle) Kötülük ve yaramazlık eylemek ma'nāsınadır; yukālu: شَرَّ الرَّجُلُ شَرًّا وَشَرَارَةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ شَرَزَتْ يَا فُلَانُ مِثْلَهُ الرَّاءُ يَغْنِي ve tekūlu: Ve شَرٌّ [şerr] kelimesi eḥ'al-i tafđil olur; ya'nî vâsıf olup eḥ'al-i tafđil ile mukadder olur; tekūlu: هُوَ شَرٌّ مِثْلَهُ وَأَشَرُّ مِنْكَ وَأَشَرُّ قَلِيلَةً أَوْ رَدِيئَةً olunuz; yekūlüne: هُوَ أَشَرُّ مِنْكَ وَأَخَيْرٌ مِنْكَ Mü'ennesinde شَرَّةٌ [şerret] ve شَرَّى [şurrā] şin'in zammı ve kasr ile. Ve minhu kavlu imre'tin: أَعْيَذُكَ بِاللَّهِ مِنْ نَفْسٍ حَيٍّ وَعَيْنٍ شَرَّى أَيُّ حَيِّئَةٍ Ve

شَرٌّ [şerr] İblis-i me'lûna itlāk olunur. Ve hummā 'arızasına ve fakr u fākaya itlāk olunur. Ve

شَرٌّ [şerr] Kezālik masdar olur, et ve keş ve esvāb makūlesini kurmak için güneşe sermek ma'nāsınadır; yukālu: شَرَّ اللَّحْمُ وَالْأَقْطَ وَالنُّوبَ وَنَحْوَهُ شَرًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا وَضَعَهُ عَلَى خَصْفَةٍ أَوْ غَيْرِهَا لِيَجِفَّ Ya'nî sepet makūlesi nesne üzerine vaz' edip güneşe serdi.

الشَّرِيرُ [eş-şerir] (emir [emir] vezninde) ve

الشَّرِيرُ [eş-şirir] (sikkit [sikkit] vezninde)

شَرٌّ [şerr] ve شَرَارَةٌ [şerāret]ten vâsıflardır; yukālu: رَجُلٌ شَرِيرٌ وَشَرِيرٌ مِنْ قَوْمِ أَشْرَارٍ وَشَرِيرِينَ

المُشَارَةُ [el-muşāret] (fi'l-asl مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Bir kimseye şer-gir olup husümet ve kavga eylemek ma'nāsınadır; yukālu: شَارَةٌ مُشَارَةٌ إِذَا خَاصَمَهُ

الشُّرُّ [eş-şurr] (şin'in zammıyla) Mekrüh ve nā-hoş nesneye denir ve minhu tekūlu: Ve مَا قُلْتُ ذَاكَ لِشُرِّكَ أَيُّ لِسَانِي تَكْرَهُهُ

شُرٌّ [şurr] Masdar olur, 'ayblamak ma'nāsına; yukālu: شَرَّهُ شَرًّا إِذَا عَابَهُ

الشَّرِيرُ [eş-şerir] (emir [emir] vezninde) Vâsıf, niteki zikr oldu. Ve

شَرِيرٌ [şerir] Deryānın kıyısına itlāk olunur; yukālu: يَمْشِي مِنْ شَرِيرِ الْبَحْرِ أَيُّ جَانِبِهِ Ve bir şecer adıdır ki deryāda nābit olur.

الشَّرِيرَةُ [eş-şeriret] (sefinet [sefinet] vezninde) Çuvaldıza denir, مِثْلَةٌ [misellet] ma'nāsına.

شُرَيْرَةٌ [şureyret] (hureyret [hureyret] vezninde) Bintu'l-Hāriş'dir ki sahābiyyedir. Ve Ebū Şureyre tābi'inden Cebele b. Suḥaym künyesidir.

الشَّرِيرَةُ [eş-şirret] (şin'in kesriyle) شَرٌّ [şerr] ve شَرَارَةٌ [şerāret]ten ismdir, şerirliğe denir. Bu münāsebetle شَرِيرَةُ الشَّبَابِ [şirretu's-şebāb] cevānlık hengāmında olan cünbüş ve neşāt ve sermestlik hāletine itlāk olunur; yukālu: أَيْنَ شَرِيرَةُ الشَّبَابِ أَيُّ نَسَاطَتِهِ

الشَّرَارُ [eş-şirār] (kitāb [kitāb] vezninde) ve

الشُّرُّ [eş-şerer] (cebel [cebel] vezninde) Kıvılcıma denir. Müfredi شَرَارَةٌ [şerāret] ve شَرَرَةٌ [şereret]tir.

الإِشْرَارُ [el-işrār] (hemzenin kesriyle) Bu dahi nesneyi kurutmak için sermek ma'nāsınadır; yukālu: أَشَرَّ اللَّحْمَ وَالْأَقْطَ وَالنُّوبَ بِمَعْنَى شَرَّهُ Ve izhār eylemek ma'nāsınadır;

yukālu: أَطَهَّرَهُ إِذَا أَطَهَّرَهُ Ve bir kimseyi şerre nisbet eylemek ya'nî şerîr adamdır demek ma'nâsınadır; yukālu: إِذَا أَشَّرَ فَلَانًا إِذَا نَسَبَهُ إِلَى الشَّرِّ

التَّشْرِيرُ [et-teşrîr] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) ve **التَّشْرِيرَةُ** [et-teşriyet] (rā'yı yā'ya ibdālle) Bu dahi bir şey'i kurutmak için güneşe sermek ma'nâsınadır; yukālu: سَرَّرَهُ وَسَرَّاهُ بِمَعْنَى إِذَا أَشَّرَهُ Ve

تَشْرِيرٌ [teşrîr] Bir adamı nās arasında zikr-i kabīhle rüsvā ve teşhîr eylemek ma'nâsınadır; yukālu: سَرَّرَهُ إِذَا أَشَّهَرَهُ فِي النَّاسِ **الْإِشْرَارَةُ** [el-işrāret] (hemzenin kesriyle) Pastırmaya denir, قَدِيدٌ [kadīd] ma'nâsına. Ve güneşte kurutmak için üzerine keş serdikleri sepet ve tabla makûlesine denir. Ve kesret üzere olan deve sürüsüne denir.

الْإِسْتِشْرَارُ [el-istişrār] Bir adam kesretli deve sürüsüne mâlik olmak ma'nâsınadır; yukālu: إِسْتَشَّرَ فَلَانٌ إِذَا صَارَ ذَا إِشْرَارَةٍ مِنَ الْإِبِلِ

الْأَشْرَانُ [eş-şerrān] [كَتَانٌ] [kettān] vezninde) Sineğe şebîh bir cānver adıdır. Bunu şārih أَدَى [ezā] ile beyān eylemiştir ki tatarcık dedikleridir. Müfredi شَرَّانَةٌ [şerrānet]tir.

الشَّرَاشِيرُ [eş-şerāşir] (şīn-i ūlānın fet-hi ve sāniyenin kesriyle) Nefs ve zāt ma'nâsınadır; yukālu: أَلْقَى عَلَيْهِ شَرَّاشِيرَهُ أَيَّ بَاشَرَ بِهِ بِشَرَّاشِيرِهِ أَيَّ نَفْسَهُ حِرْصًا وَمَحَبَّةً Ve ahmāl ve eskāl ma'nâsınadır. Ve sevgiye denir, muhabbet ma'nâsına. Ve cesedîn mecmû'una denir ki baştan ayağa dek kâlıbdır. Ve at ve deve makûlesinin kuyrukları ucuna denir ki zā'id salman kıllar ve tüyler olacaktır. Müfredi شُرُشَرَةٌ [şerşeret]tir. Ve

شَرَّاشِيرٌ [Şerāşir] Bir mevzi' adıdır.

الشَّرْشَرَةُ [eş-şerşeret] [زَلْزَلَةٌ] [zelzelet] veznin-

de) Kesmek ma'nâsınadır; yukālu: إِذَا شُرُشِرَهُ إِذَا قَطَعَهُ Ve bir nesneyi diş ile ısırpı kaptıktan sonra beri öte silkmek ma'nâsınadır, azgın devenin kārıdır; yukālu: إِذَا شُرُشِرَ الشَّيْءُ إِذَا عَضَّهُ وَنَقَضَهُ Ve yılan sokmak ma'nâsınadır; yukālu: شُرُشِرَتِ الْحَيَّةُ إِذَا عَضَّتْ Ve davar ʿalef yemek ma'nâsınadır; yukālu: شُرُشِرَتِ الْمَاشِيَةُ إِذَا أَكَلَتْهُ Ve bıçak makûlesini taşta sürüp bilemek ma'nâsınadır; yukālu: شُرُشِرَ السِّكِّينَ إِذَا أَحَدَّهَا عَلَى حَجَرٍ

الشُّرُشُورُ [eş-şurşūr] [عُضْفُورٌ] [uşūr] vezninde) Bir kuş adıdır, bunu peygamber kuşu ile beyān ederler ki serçeden büyücektir.

الشُّرُشِيرَةُ [eş-şirşiret] (kesreteynle) Bir nev' otluk adıdır. Ve her nesneden bir bölüğe ve bir kıt'aya denir; tekülü: فَرَقَ شُرُشِيرَةً مِنْهُ أَيَّ قِطْعَةً

شُرَّاشِيرٌ [Şurāşir] [عُلَابِيَةٌ] [ulābiṭ] vezninde)

شُرَّيْشِيرٌ [Şureyšir] [مُضَيِّجٌ] [museycid] vezninde)

شُرَّيْشِيرٌ [Şureyšir] [مُحَيِّرِيْبٌ] [muḥayrīb] vezninde)

شُرُشَرَةٌ [Şerşeret] [كَلْكَالَةٌ] [kelkelet] vezninde) Esmā-i ricāldendir.

شُرَّيْرٌ [Şureyr] [زُبَيْرٌ] [zubeyr] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

شُرَّوَى [Şerrā] [حَتَّى] [ḥattā] vezninde) Hemedān kazāsında bir nāhiye ismidir.

شُرَّوْرَى [Şerevrā] [فَفْعُولٌ] [fefev'al] vezninde) Benī Suleym yurdunda bir dağın adıdır.

الْمُشْرِشِيرُ [el-muşerşir] (ism-i fā'il bünye-siyle) Arslana denir.

الشُّرُشَرُ [eş-şerşer] [فَدْفَدٌ] [fedfed] vezninde) Bir nebāt adıdır ki ip gibi tel tel yer üzere uzanıp gider; şīnlerin kesriyle de lügattir. Ve üzerinden yağı tekātur eden biryāna

إِذَا شَاكَئُهُ Bu ma'nādan ism شَصِيرٌ [šeşīr]dir, şīn'in fethiyle ki gövdeye diken batmağa denir. Ve

شَصْرٌ [şaşr] Teznīd-i nāka ma'nāsınadır ki "ز،ن،د" māddeinde beyān olundu; tekūlu: شَصْرُ الثَّاقَةِ شَصْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا زُنْدَتْهَا Ve nākanın burunları deliklerinin aralığına شَصَارٌ [şişār] geçirmek ma'nāsınadır; yukālu: شَصْرَ الثَّاقَةِ إِذَا جَعَلَ بَيْنَ وَمُنْحَرِيهَا شِصَارًا

الشِّصَارُ [eş-şişār] [kitāb] vezninde) Şol tahta parçasına denir ki nākanın burunları deliklerinin aralığına idhāl ederler. Ve

شِصَارٌ [Şişār] Bir recül ve bir cinnī ismleridir. Ve تَزْنِيدٌ [teznīd] hılāline denir ki bu dahi "ز،ن،د" māddeinde zikr olundu.

التَّشَصِيرُ [et-teşşīr] [tefīl] vezninde) Bu dahi nākanın burunları deliklerinin aralığına شِصَارٌ [şişār] sokuşturmak ma'nāsınadır; yukālu: شَصْرَ الثَّاقَةِ بِمَعْنَى شِصَرَهَا

الشِّصْرُ [eş-şişr] (şīn'in kesriyle) Bu dahi تَزْنِيدٌ [teznīd] hılāline denir, شِصَارٌ [şişār] gibi.

الشِّصْرُ [eş-şeşar] (fethateynle) Şol geyik yavrusuna denir ki süsmek kertesine bālig olmuş ola, 'alā-kavlin bir aylık ola yāhūd henüz bir hoşça kuvvetlenmemiş ola yāhūd gerçi vücūduna kuvvet gelip lākin beri öte henüz sıçrayıp gezmeğe liyākati olmaya. Mü'ennesinde شِصْرَةٌ [şeşaret] denir. Cem'i أَشْصَارٌ [eşşār] gelir. Ve

شِصْرٌ [şeşar] Bir küçük kuş adıdır.

الشَّاصِرُ [eş-şāşir] ve

الشُّوَصْرُ [eş-şevşar] [cevhər] vezninde) شِصْرٌ [şeşar] ile ma'nā-yı evvelde mürādiftir.

الشُّشُورُ [eş-şuşūr] [zuhūr] veznin-

de) Kelām-ı havf u hayretten bir adamın gözü dönüp öylece belerip kalmak ma'nāsınadır; yukālu: شَصْرَ بَصْرُهُ عِنْدَ الْمَوْتِ شُصُورًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا شَخَّصَ وَأَنْقَلَبَتِ الْعَيْنُ 'Alā-kavlin bunda savāb olan شِصَا olmak-tır ki mu'tellidir.

الشَّاصِرَةُ [eş-şāşirat] Yırtıcı cānver sayd edecek bir güne tuzak ismidir.

[ش ط ر]

الشُّطْرُ [eş-şatr] [satr] vezninde) Bir şey'in nisfına ve cüz'üne denir ki murād iki cüz'ünden bir cüz'ü olacaktır. Fi'l-asl munfasıl olana mevzū' olup ba'dehu gayr-i munfasıl olan nisfta dahi isti'māl olundu ve minhu hadīsu'l-isrā'i: "فَوَضَعَ أَشْطُرٌ أَسْطُرًا" Cem'i أَشْطُرٌ [eşşūr] ve شُطُورٌ [şuṭūr] gelir. Ve

شَطْرٌ [şaṭr] Cihet ve semt ve nāhiye ma'nāsınadır. Bu ma'nāda ondan fi'l mutasarrıf olmaz yāhūd شَطْرُهُ شَطْرٌ قَصْدٌ ma'nāsına. Ve

شَطْرٌ [şaṭr] Nākanın ve sā'ir mevāşīnin iki memesini sağıp iki āher memesini terk eylemek ma'nāsınadır, zīrā ileri ve geri dört memeleri olmakla her iki memeye bir شَطْرٌ [şaṭr] itlāk olunur ve ondan fi'l tasarruf olundu; yukālu: شَطْرَ الثَّاقَةِ إِذَا حَلَبَ Bu شَطْرٌ [şaṭr]ın dahi cem'i أَشْطُرٌ [eşşūr] gelir ve minhu'l-meselu: "حَلَبَ فَلَانَ الدَّهْرَ أَشْطُرَةً" إِذَا جَرَّبَهُ خَيْرُهُ وَشَرُّهُ Ya'ni "Dehrin hayr ve şerrini tecrube eylemiş, takallübāt-ı kevnıyyeye uğramış, germ ü serd keşide ve nīk ve bed çeşide kimse" demektir, nākanın bir def'a iki ön memelerini ve bir def'a iki art memelerini sağmaktan müste'ardır. Ve أَشْطُرُهُ kelimesi الدَّهْرُ lafzından bedeldir; ve kavluhu "مَنْ مَنَعَ صَدَقَةً" aleyhi ve selleme:

فَإِنَّا آخِذُوهَا وَشَطَّرَ مَالَهُ“ هَكَذَا رَوَاهُ بَهْرٌ وَوَهُمَ وَإِنَّمَا الصَّوَابُ ”وَشَطَّرَ مَالَهُ“ كَعُنِيَ يُعْنَى عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ أَيْ جَعَلَ مَالَهُ شَطَّرِينَ فَيَتَحَيَّرُ عَلَيْهِ الْمُصَدِّقُ فَيَأْخُذُ الصَّدَقَةَ مِنْ خَيْرِ الشُّطَّرِينَ عُقُوبَةً لِمَنْعِهِ الرِّكَاءَ

Hadis-i mezkūr māni'ü'z-zekāt hakkında vārid olup rüvāttan Behz, شطر kelimesini şīn'in fethi ve tā'nın sükūnu ve rā'nın nasbı ve ماله kelimesinin cerriyile rivāyet eylemekle mü'ellif onu tevhīm eyledi, zīrā ona göre cebren hem zekātını ve hem nısf-ı mālını müsādere ile almak iktizā eder. Vech-i savāb üzere 'ibāre mechūl bün-yesiyle olmakla 'āmil o mālī a'lā ve ednā olarak iki bölük edip 'ukūbeten li-sāhibihi zekātı a'lā bölümünden ahz eylemekte mü-tehayyirdir demek olur. Nihāye'de bazı vüçūh-ı sâ'ire ve işbu hadîsin 'inde'l-ba'z mensūhiyyeti mersūmdur.

الشُّطِيرُ [et-teşīr] [tef'īl] [tef'īl] vezninde) Nākanın memesinin iki emziğini sarıp ikisini terk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: شَطَّرَ النَّاقَةَ إِذَا صَرَّ خَلْفَهَا وَتَرَكَ خَلْفَيْنِ Ve bir nesneyi yarisından iki bölmek ma'nāsınadır; yukālu: شَطَّرَ الشَّيْءَ إِذَا نَصَفَهُ

الشُّطُورُ [eş-şatūr] [şabūr] vezninde) Şol koyuna denir ki memelerinin birisi kuruyup soğuşmuş ola, 'alā-kavlin iki emziğinin birisi āherinden uzun ola; yukālu: شَاءَ شَطُورٌ إِذَا كَانَتْ يَسَسَ أَحَدُ خَلْفَيْهَا أَوْ كَانَ أَحَدُ طَبَقَيْهَا أَطْوَلَ مِنَ الْآخَرَ Ve şol sevb ve dōşeme makūlesine denir ki 'arızı tarafından olan köşelerinin birisi diğ erinden uzun ola, Fāriside ona kūs denir; yukālu: نَوَّبَ شَطُورٌ إِذَا كَانَ أَحَدُ طَرَفَيْ عَرْضِهِ أَطْوَلَ مِنَ الْآخَرَ

الشُّطُورُ [eş-şutūr] (zammeteynle) ve

الشُّطُورَةُ [eş-şutūret] (hā'yila) Ma'nā-yı mezkūrdan masdardır; yukālu: شَطَّرَتِ الشَّاةُ وَشَطَّرَتْ شَطُورًا وَشَطُورَةٌ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالْحَامِسِ إِذَا

صَارَتْ شَطُورًا Ve

شُطُورٌ [şutūr] Bir adam bir kimseye bakar iken onun gayrısına bakar gibi bakmak ma'nāsınadır, gūyā ki nazarını iki bölük eylemiş olur; yukālu: شَطَّرَ بَصْرَهُ شَطُورًا مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا صَارَ كَأَنَّهُ يَنْظُرُ إِلَيْكَ وَإِلَى آخَرَ يَغْنِي كَأَنَّهُ نَصَفَ بَصْرَهُ Ve

شُطُورٌ [şutūr] ve

شُطُورَةٌ [şutūret] [şatāret] ma'nāsına gelir, ke-mā se-yuzkeru.

الشُّطْرَةُ [eş-şitret] [fitrat] vezninde) İsmdir, bir adamın evlādlarının nısfı erkek ve nısfı dişi olmağa denir, meselā dört evlādının ikisi oğlan ve ikisi kız olmak gibi; yukālu: وَلَدَهُ شِطْرَةٌ أَيْ نِصْفٌ ذَكَورٌ وَنِصْفٌ إِبْطَاتٌ

الشُّطْرَانُ [eş-şatrān] [sekrān] vezninde) Yarısı dolmuş kaba denir; yukālu: إِنَاءٌ قِضْعَةٌ شِطْرَى وَشُطْرَانٌ إِذَا بَلَغَ الْكَيْلَ شِطْرَهُ **الشُّاطِرُ** [eş-şatir] Şol şūh ve küstāh ve bī'ār-meşreb kimseye denir ki ehl ve müte'allakāt ve ahbābına muvāfakat üzere olmayıp lū'm ve habāset ve lāübāliyāne xxvaz ve hareketle onları 'āciz eder ola; yukālu: هُوَ شَاطِرٌ وَهُوَ مَنْ أَعْيَا أَهْلَهُ حُبْنًا

الشُّطَارَةُ [eş-şatāret] [nazāret] vezninde) Bir kimse şاطر [şatir] olmak ma'nāsınadır; yukālu: شَطَّرَ الرَّجُلُ وَشَطَّرَ شُطَارَةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالْحَامِسِ إِذَا كَانَ شَاطِرًا وَهُوَ مَنْ أَعْيَا أَهْلَهُ حُبْنًا Hālen lisānımızda şatir ve şatāretli adam ta'birimiz, bundan me'hūzdur, lākin şatāret 'unvānı isti'māl-ı medīhaya nā-mülāyimidir.

الشُّطُورُ [eş-şutūr] ve

الشُّطُورَةُ [eş-şutūret] (şīn'lerin zammıyla) ve

الشُّطَارَةُ [eş-şatāret] [kerāmet] vez-

ninde) Bir kavm ve cemā'ate ragm ve infī'āl sebebiyle aralarından ayrılıp bertaraf olmak ma'nāsınadır, nısf ma'nāsından me'hūzdur; yukālu: شَطْرَ فَلَانٍ عَنْهُمْ شَطْرًا مَا تَرَاحَ عَنْهُمْ مَرَاغِمًا لَهُمْ

الشَّطِيرُ [eş-şa'īr] [emīr] (vezninde) Ba'īd ma'nāsınadır; yukālu: مَنَزَلُ شَطِيرٍ أَيُّ بَعِيدٍ Ve garīb adama itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ شَطِيرٌ أَيُّ غَرِيبٌ

المَشْطُورُ [el-meş'tūr] كَامَحٌ [kāmaḥ] dedikleri katık sürülmüş ekmeğe denir. Ve كَامَحٌ [kāmaḥ], māddeinde beyān olundu; yukālu: خَبَزُ مَشْطُورٍ أَيُّ مَطْلَبِي بِالْكَامِخِ Ve

مَشْطُورٌ [meş'tūr] Ehl-i 'arūz ıstīlāhında bahr-i recez-i müseddesten eczā-i selāsesi tenkīs olunmakla müselles kalmış olan beyte denir ki birer mısra' kalmış olur; ekser-i ürcūzeler onda manzūmedir; 'inde'l-ba'z bu eş'ardan ma'ūd değilidir.

الشُّطْرُ [eş-şu'tur] (zammeteynle) Bu dahi ba'īd ma'nāsınadır; yukālu: نَوَى شَطْرَ أَيُّ بَعِيدَةً Burada ba'īdet[in te'nīsī] نِيَّةٌ [niyyet] yāhūd فِرْقَةٌ [firqat] te'vīliyledir.

شَطَاطِيرُ [Şe'tā'īr] [qanā'tīr] (vezninde) Mışır'da Şa'īd-i Ednā vilāyetinde bir küre adıdır.

المُشَاطِرَةُ [el-muşā'tarat] [mufā'alet] (vezninde) Bir kimse ile bir nesneyi yarı bölüşmek ma'nāsınadır; tekülü: شَاطِرْتُهُ مَالِي إِذَا نَاصَفْتُهُ

المُشَاطِرُ [el-muşā'tīr] (ism-i fā'il bünye-siyle) Obası yāhūd hānesi muttasıl olan komşuya denir; tekülü: هُمْ مُشَاطِرُونَا أَيُّ دُوْرُهُمْ تَتَّصِلُ بِدُوْرِنَا

[ش ع ر]

الشِّغْرُ [eş-şi'r] (şīn'in kesri ve 'ayn'ın

sükūnuyla) ve

الشِّغْرُ [eş-şa'r] (şīn'in fethiyle) ve

الشِّغْرَةُ [eş-şa'ret] (şīn'in harekāt-ı selāsiyla) ve

الشِّغْرَى [eş-şi'rā] [zikrā] (vezninde) ve

الشِّغْرَى [eş-şu'rā] [rucā] (vezninde) ve

الشُّغُورُ [eş-şu'ūr] [zuhūr] (vezninde) ve

الشُّغُورَةُ [eş-şu'üret] [şu'türet] (vezninde) ve

المَشْغُورُ [el-meş'ūr] [meysūr] (vezninde) ve

المَشْغُورَةُ [el-meş'üret] (hā'yla) ve

المَشْغُورَاءُ [el-meş'ūrā] [meşyühā] (vezninde ki on iki masdardır, bir nesneyi hoşça fehm edip zekā ve zihn ve fetānetle mezāyā ve dakīkasına varıp iyice idrāk eylemek ma'nāsınadır ki عِلْمٌ [ilm]den ahass olur, bundan tanımak ile ta'bīr olunur; yukālu: شَعَرَ بِهِ وَشَعُرَ شَعْرًا وَشَعُرًا وَشَعْرَةً مَثَلَةً وَشَعْرَى وَشَعْرَى وَشَعُورًا وَشَعُورًا وَشَعُورَةً وَمَشْغُورَةً وَمَشْغُورَاءَ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالْحَامِسِ إِذَا عَلِمَ بِهِ وَقَطِنَ لَهُ وَعَقَلَهُ

Müellifin *Başar'ir*'de beyānına göre asl şig'r [şa'r] şīn'in fethiyle kıla mevzū'dur, ondan dikkat vechiyle olan 'ilm ma'nāsı ahz ve tasarruf ve niçe ma'anī teferru' kılındı. İntehā. Ve minhu kavluhum لَيْتَ شَعْرِي فَلَانًا وَلِفَلَانٍ وَعَنْ فَلَانٍ مَا صَنَعَ أَيُّ لَيْتَنِي شَعْرَتْ يَا'nī "N'olaydı filānın ne yaptığını bileydim!" Ve

شِغْرُ [şi'r] (şīn'in kesriyle) Kelām-ı manzūm ve kavli mevzūnda gālib-i isti'māl olmuştur. Gerçi her عِلْمٌ [ilm], شِغْرُ [şi'r] olup lākin manzūmenin vezn ve kāfiye sebebiyle şeref ve imtiyāzı bā'is-i

ıtlāk oldu, niteki 'ilm-i şerī'atte فِقْهُ [fiḳh] ve Şüreyyā'da نَجْمٌ [necm] isti'māl-i gālib olmuştur. Cem'î اَشْعَارٌ [eş'ār] gelir. Şārih der ki vech-i mezkūr üzere شِعْرٌ [şi'r] me'hazında i'māl-i zihn ü fetānet mu'teber olup o dahi kasdın eseri olmakla ittifakī āyāt ve ehādīs-i mevzūneye شِعْرٌ [şi'r] ıtlāk olunmaz. Ve

شِعْرٌ [şi'r] ve

شِعْرٌ [şa'r] (şīn'in fethiyle) Gazel ve kasīde gibi mevzūn ve manzūm ve mukaffā kelām söylemek ma'nāsınadır; yukālu: شِعْرٌ فَلَانٌ وَشِعْرٌ شِعْرًا وَشِعْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالْحَامِيسِ إِذَا قَالَ شِعْرًا 'Alā-kavlin bāb-ı hāmisten şi'ri güzel ve rengīn ve matbūc söylemek ma'nāsınadır; yukālu: شِعْرٌ فَلَانٌ إِذَا أَجَادَ الشِّعْرَ Mütercim der ki bāb-ı hāmīs ef'āl-i garīziyye ve secāyāya müte'allik olmakla kavlı-āhīr murtazā-yı cemāhīrdır, ya'nī kaldırım şā'irleri hakkında bāb-ı hāmisten tasrīf olunmaz, belki māder-zād olup bi't-tabc şā'ir hakkında irād olunur. Bu münāsebetle şu mutāyebenin sebtī revā görüldü: Selefte Di'bil nām şā'irin bir dostu var idi ki zu'münce şā'ir-i bī-nazīr geçinir idi, hemīşe tefevvūh eylediği beyt galat ve hatādan sālīm olmaz idi. Bir gün işbu işbu **إِنَّ ذَا الْحُبِّ شَدِيدٌ لَيْسَ يُنَجِّهِ الْفُرَاؤُ | | وَنَجَا** işbu beytini inşā ve Di'bil'e 'arz eyledikte Di'bil dedi ki "Ey 'azīz, beyt-i mezbūr mukaffā olmamış, zīrā mīsrā'-ı evvel rā ve sānī zā-yı mu'ceme üzere mebnīdir ve bu makbūl değildir." Şā'ir efendi dedi ki "Nokta vaz' eyleme ki o dahi mühmel olmakla yek-kāfiye ola." Di'bil bu mahzūrun def'ine "Bārekallāh! Çāre buldun lākin mīsrā'-ı evvelin āhiri merfūc ve sānīnin mecrūr

olmakla bu dahi me'āyībdendir" dedikte şā'ir olacak yādigār, Di'bil'e hitābāne "Aceb ahmak adam imişsin, ben nokta vaz' eyleme diyorum, sen i'cām ve irāb edeyim dersin" diye tahmīk eylemiştir. İntehā. Ve

شِعْرٌ [şi'r] 'Avret ile bir شِعْرًا [şi'ār] içre yatmak ma'nāsınadır; yukālu: شِعْرَ الْمَرْأَةِ إِذَا نَامَ مَعَهَا فِي شِعَارٍ

الشَّاعِرُ [eş-şā'ir] شِعْرٌ [şa'r] kelimesinden vasftır, şi'r söyleyen adama denir. Cem'î شِعْرَاءُ [şu'arā']dır, عُلمَاءُ [ulemā] gibi.

Miṣbāh'ın beyānına göre fā'il fu'alā üzere cem'lenmek nādirdir, عَاقِلٌ [ākīl] ve صَاحِبٌ [sālīh] ve عُقْلَاءٌ [uḳalā] ve بَارِعٌ [bāriḥ] ve بُرْحَاءٌ [burehā] şüzüz üzere geldiler. Ve شَاعِرٌ [şā'ir] bāb-ı hāmisten iken kıyās vasfı fa'il üzere gelmektir, شَرِيفٌ [şerīf] ve شُرَفَاءٌ [şurefā] gibi, lākin habbe-i ma'hūde ismi olan شَاعِرٌ [şa'ir]e iltibās şā'ibesine mebnī fu'alā üzere irād olundu. İntehā. Ve

شَاعِرٌ [şā'ir]in 'inde'l-'Arab merātib-i 'adīdesi vardır: مُفْلِكٌ [mufliḳ] ya'nī fasīh ve belīg ve māhir olan şā'ire خَنْزِيذٌ [ḫinzīz] derler ki mūntehā-yı merātibdir. Ondan dūn olanına شَاعِرٌ [şā'ir] derler. Ba'dehu musaggar bünyesiyle شُوَيْعِرٌ [şuvey'ir] derler, şā'ircik demektir. Ba'dehu شُعْرُورٌ [şu'rūr] derler, tahvīl-i bünye ile عُصْفُورٌ [uṣfūr] vezninde. Ba'dehu مُتَشَاعِرٌ [muteşā'ir] derler. Ba'dehu بَاعِرٌ [bā'ir] derler ki بَعْرٌ [ba'r] dan me'hūzduz, bokçu demektir. Ve شَاعِرٌ [şā'ir] lafzı gāh olur ki شِعْرٌ [şi'r] kelimesini te'kīd ve mübālaga için vasfen irād olunur; yukālu: شِعْرٌ شَاعِرٌ أَيَّ جَيْدٍ كَمَا يُقَالُ لَيْلٌ لَأَيْلٍ وَظِلٌّ ظِلِيلٌ

الشُّوَيْعِرُ [eş-Şuvey'ir] (musaggar bünye-

siyle) Şu'arādan Muḥammed b. Ḥumrān el-Cu'fī ve Rebī'a b. 'Osmān el-Kinānī ve Hānī' b. Tevbe eṣ-Şeybānī lakablarıdır.

الأشعر [el-Eṣ'ar] Beliyy kabilesinden bir şā'irin ismidir. Ve 'Amr b. Hārīse el-Esedī lakabıdır. Ve Sebe neslinden Nebt b. Uded nām kimsenin lakabıdır, gövdesi kıllı doğmakla mülakkab olmuştur ve o, Yemen'de bir kabilenin pederidir ki kabīle-i Eṣ'ar ki kabīle-i 'azīmedir, ondan münşā'ibdir; Ebū Mūsā el-Eṣ'arī o kabīle ricālindedir. Cem'-i nisbetinde **أشعريون** [Eṣ'ariyyūn] denir, yā'nın hazfiyle **أشعرون** [Eṣ'arūn] dahi derler; yukālu: **جاءتكَ أَشعرون** Ve **الأشعرون** بِحَدْفِ يَاءِ التَّسْبِ

أشعر [eṣ'ar] Gövdesi çok ve uzun kıllı kişiye denir; yukālu: **رَجُلٌ أَشعِرٌ إِذَا كَانَ كَثِيرَ الشَّعْرِ وَطَوِيلَهُ** Ve

أشعر [eṣ'ar] Davar kısmının tırnağının nihāyet bulduğu çevresi derisine denir ki kıl ve tüy bittiği yerin mebde'idir, yukarısına nisbet pek kıllı olur. Ve fercin bir cānibine itlāk olunur. Ve siğil tarzında şol hurde hurde nesnelere denir ki koyun kısmının bakanakları aralıklarında zuhūr eder. Ve

أشعر [Eṣ'ar] Bir dağın adıdır. Ve tırnağın altında çıkan ete denir; cem'i **شعُر** [şu'ur] gelir zammeteynle.

الإشعار [el-iṣ'ār] (hemzenin kesriyle) Bir adama bir nesneyi bildirmek ve āgāh eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **أشعَرُهُ الأَمْرَ** Ve çizme makūlesi nesnenin koncu içre kıl döşemek ma'nāsınadır ki bedevī A'rābın astarları yerindedir; yukālu: **أشعَرُ الحُفِّ إِذَا بَطَّنَهُ بِشَعْرِ** Ve anası kar-nında olan yavru kıllanmak ve tüylenmek ma'nāsınadır; yukālu: **أشعَرُ الجَنِينِ إِذَا نَبَتَ عَلَيْهِ**

الشعر Ve hayvān kısmı tüylenmiş yavru dü-şürmek ma'nāsınadır; yukālu: **أشعَرَتِ النَّاقَةُ** **شعْرًا** Ve bir kimseye **شعْرًا** [şī'ār] giydirmek ma'nāsınadır; yukālu: **أشعَرُهُ الشَّعَارَ إِذَا أَلْبَسَهُ غَيْرُهُ** Ve derüne gam ve tasa yapışmak ma'nāsına müsta'meldir ki güyā bedende olan kıl mesābesinde olur; yukālu: **أشعَرُ الهُمِّ قَلْبِي إِذَا لَزِقَ بِهِ** Ve bir şey'i bir şey'e yapıştırmak ma'nāsına müte'addī olur; yukālu: **أشعَرُهُ بِهِ إِذَا أَلَزَقَهُ بِهِ** Ve cenkte her fırka şī'ārlarıyla nidā eylemek 'alā-kavlin her fırka birbirini bilip tanımak için kendilerine şī'ār vaz' ve ta'yīn kıl-mak ma'nāsınadır; yukālu: **أشعَرُ القَوْمِ إِذَا نَادَوْا بِشَعَارِهِمْ أَوْ جَعَلُوا لِأَنْفُسِهِمْ شِعَارًا** Ve hacc menāsikinden kurbān devesine i'lām için 'alāmet ve nişān eylemek ma'nāsınadır ki murād hörgücünün sağ tarafını bıçak-la bir mikdār şakk edip yāhūd bir nesne ile dürtüp kanatırlar, tā ki kurbānlık oldu-ğuna nişān ola; yukālu: **أشعَرُ البدنة إِذَا أَعْلَمَهَا وَهُوَ أَنْ يَشُقَّ جِلْدُهَا أَوْ يَطْعَنَهَا حَتَّى يَظْهَرَ الدَّمُ** Ve temrene ve bıçağā pirāzvāne geçirmek ma'nāsınadır; yukālu: **أشعَرُ الرِّصَابِ وَالتَّضَلُّ إِذَا جَعَلَ لَهَا شَعِيرَةً**

الشعُر [eṣ-şa'r] (şīn'in fethi ve 'ayn'ın sükūnu ve halkiyye olmakla fethiyle) Cismde nābit olan şey'e denir; yünden ve tüyden mā-'adāsıdır ki Fārisīde müy ve Türkīde kıl ta'bīr olunur, Niteki yüne **صُوف** [şūf] ve tüye **وَبَرٌّ** [veber] derler. Cem'i **أشعَارٌ** [eṣ'ār] ve **شُعورٌ** [şu'ūr] gelir ve **شعَارٌ** [şī'ār] gelir şīn'in kesriyle. Müfredi **شعْرَةٌ** [şa'ret]tir hā'yyla ve gāh olur ki **شعْرَةٌ** [şa'ret] ile cem'den kināye olunur, cemā'at i'tibārıyla. Ve

شعْر [şa'ar] Nebāt ve eṣçāra ve za'ferāna itlāk olunur.

الشعر [eş-şar] (كَتِف [ketif] vezninde) ve **الشعراني** [eş-şarāniyy] (صُنْعَانِيّ [şan'āniyy] gibi) Gövdesinde keçi gibi kılları çok ve uzun olan kişiye denir, niteki **أشعر** [eş'ar] dahi denir; yukālu: رَجُلٌ أَشْعَرٌ وَشَعْرٌ وَشَعْرَانِيٌّ أَي كَثِيرُ الشَّعْرِ وَطَوِيلُهُ

الشعر [eş-şar] (fethateynle) Bir adam gövdesi güre kıllı olmak ma'nāsınadır; yukālu: شَعْرُ الرَّجُلِ شَعْرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَثُرَ شَعْرُهُ Ve köle sâhibi olmak ma'nāsınadır ki bu **شعور** [şu'ūr]dandır, gūyā ki o imtiyāz ile beyne'n-nās ma'lūm olur; yukālu: شَعْرُ الرَّجُلِ إِذَا مَلَكَ عَبِيدًا

الشعره [eş-şiret] (şīn'in kesriyle) Kasık kılına denir hâssaten; yukālu: نَبَتْ شَعْرَتُهُ أَي شَعْرُ عَانَتِهِ Ve göbeğin altında kıl biten yere denir. Ve kasığa denir mahalliyet 'alākalarıyla. Ve bir bölük kıllara denir.

الشعراء [eş-şirā] (şīn'in kesri ve medd ile) Bu dahi kasık kılına denir.

الشعير [et-teşir] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) **إشعار** [iş'ār] gibi yavru anası rahiminde tüylenmek ma'nāsınadır; yukālu: شَعْرُ الْجَيْنِينِ: إِذَا نَبَتْ عَلَيْهِ الشَّعْرُ Ve çizmenin astarı yerine yâhūd tabanına kıl döşemek ma'nāsınadır; yukālu: شَعْرَ الْحُفِّ إِذَا بَطَّنَهُ بِشَعْرِ

الإستشعار [el-istiş'ār] ve

التشعر [et-teş'ar] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Bunlar da yavru anası rahiminde tüylenmek ma'nāsınadır; yukālu: اسْتَشَعَرَ الْجَيْنِينِ: وَتَشَعَّرَ إِذَا نَبَتْ عَلَيْهِ الشَّعْرُ

إشيشعار [iştiş'ār] **شعار** [şī'ār] giymek ma'nāsınadır; yukālu: اسْتَشَعَرَ الرَّجُلُ إِذَا لَبَسَ الشَّعْرَ Mütercim der ki *Esās*'ta **إشيشعار** [iştiş'ār] kelimesini mecāz olarak derūnda izmār-ı havf ma'nāsına da resm olunmuştur; ilzāk-ı hemm ü tāsā ma'nāsına

müsta'mel olan **إشعار** [iş'ār]dan me'hūzdur. İntehā.

الشعرة [eş-şairet] (فَرِحَةٌ [ferihāt] vezninde) Şol koyuna vasf olur ki bakanakları aralıklarında dā'imā kıllar bitip tırnakları kanar ola, 'alā-kavlin dizlerinde dā'imā gicik 'illeti 'arız olan koyuna denir; yukālu: شَاةٌ شَعْرَةٌ إِذَا كَانَتْ يَنْبُتُ الشَّعْرُ بَيْنَ ظَلْفَيْهَا فَتَدْمِيَانِ أَوْ هِيَ الَّتِي تَجِدُ أَكَالًا فِي رُكْبَيْهَا

الشعراء [eş-şarā] (حَمْرَاءٌ [hamrā] vezninde) **أشعر** [eş'ar] kelimesinden mü'ennestir, güre kıllı 'avrete denir. Ve dürişt ve haşin olan şey'e denir; te'nisi mevsūf itibārıyladır. Şārih خَشِينَةٌ nüshalarını taglīt ve خَبِيثَةٌ olmağı tasvib eylemiştir, lākīn huşūnet dahi māddeye mülāyim olmakla itlākı ba'īd değildir. Ve

شعراء [şa'rā] 'Akl kabul eylemeyecek mer-tebede 'azīm ve münker olan āfete vasf olur, niteki **وَبْرَاءٌ** [vebrā] dahi bu mahalde müsta'meldir; yukālu: دَاهِيَةٌ شَعْرَاءٌ وَدَاهِيَةٌ وَبْرَاءٌ أَي مُنْكَرَةٌ Ve

شعراء [şa'rā] Kürke itlāk olunur; tekūlu: رَأَيْتُهُ وَعَلَيْهِ شَعْرَاءٌ أَي الْفُرُوءُ insān gürühuna itlāk olunur; yukālu: جَمَاعَةٌ شَعْرَاءٌ أَي كَثِيرَةٌ Ve bir nev' sinek ismidir ki gökçül yâhūd kızıl olur, deve ve eşek ve köpek kısmına üşüntü eder, bunu büvelek ta'bir ettikleri büyük ve nış-dār sinek ile beyān ederler. Ve

شعراء [şa'rā] Deve kısmının mahzūz olduğu **حَمْضٌ** [hamḍ] envā'ından bir şecerin ismidir. Ve bir güne şeftali adıdır, tüylü olan nev'idir. Bu ikinin cem' ve müfredi berāberdir. Ve

شعراء [şa'rā] Ağaçlı 'alā-kavlin ağacı çok drahtistān arza vasf olur; yukālu: أَرْضٌ شَعْرَاءٌ أَي ذَاتُ الشَّجَرِ أَوْ كَثِيرَتُهُ

ya'nî çatılkı ve koruluk olmuş bāğçeye ve merg-zāra denir; yukālu: رَوْضَةٌ شُعْرَاءُ إِذَا كَانَتْ يَغْمُرُ رَأْسَهَا الشَّجَرُ Ve نَصِيٌّ [naṣiyy] makūlesi otluk bitiren kumsala itlāk olunur. Ve ṣedīd ve 'azīm dāhiyeye vasf olur, niteki zikr olundu. Cem'i شُعْرٌ [ṣu'ar] gelir ṣīn'in zammıyla.

الشُّعَارُ [eṣ-ṣa'ār] [seḥāb] [seḥāb] vezninde) Birbirine āmihte olmuş çatılkı ağaçlı-ğa denir; yukālu: رَوْضَةٌ كَثِيرَةٌ الشُّعَارِ أَيْ الشَّجَرِ الْمُتَلْتَفِ Ve toprağı mülāyim ve pā-zede olan yerde nābit şol ağaçlara itlāk olunur ki memerr-i nāsta vākī' olmakla ebnā-yı sebīl oraya nüzūl edip kış ise altına girip nev'an berd ve bārāndan korunmakla ve onlardan odun edinmekle ısıyırlar ve yaz ise gölgelenirler.

المَشْعَرُ [el-meṣ'ar] [maḥ'ad] [maḥ'ad] vezninde) Bu dahi zikr olunan ağaca denir. Ve

مَشْعَرٌ [meṣ'ar] Menāsik-i haccın edā olu-nacak mevzi'ine itlāk olunur; cem'i مَشَاعِرُ [meṣā'ir]dir. Niteki شَعِيرَةٌ [ṣa'īret] ve شِعَارَةٌ [ṣi'āret] dahi denir, ke-mā se-yuzkeru.

Mü'ellif *Baṣā'ir*'de الْمَشَاعِرُ الْحَوَاسُ وَمَشَاعِرُ الْحَوَاسِ مَعَالِمُهُ الظَّاهِرَةُ لِلْحَوَاسِ eylemekle مَشْعَرٌ [meṣ'ar] her hāsse-i insāniye ve her mahall-i menāsik-i hacca itlāk olunur. Burada مُعْظَمُهَا nüşhaları galattır, savābı مُؤْضِعُهَا olmaktadır ki zamīr مَنَاسِكٌ [menāsik]e rāci'idir. Ve مَشْعَرٌ حَرَامٌ [meṣ'aru ḥarām] ki bunda mīm'in kesriyle de cā'izdir, Muzdelife'ye itlāk olunur ki hāliyen üzerinde binā' vardır; onun kurbünde bir küçük dağa itlāk olunur zann edenler vehm eylediler. Şārih der ki ba'zı nüşhalarda الْمُرْدَلِفَةُ Ve ba'zında بِالْمُرْدَلِفَةِ 'unvānında mersūm olmakla buna göre Muzdelife'de bir mahal ismi demek

olur ve saḥīh olan böylece olmaktadır. Ve *Miṣbāh*'ta الْمَشَاعِرُ مَوَاضِعُ الْمَنَاسِكِ وَالْمَشْعَرُ الْحَرَامُ جَبَلٌ بِأَخْرِ مُرْدَلِفَةَ وَاسْمُهُ قَرْحٌ وَمِيمُهُ مَفْتُوحَةٌ عَلَى الْمَشْهُورِ وَيَغْضُهُمْ يَكْسِرُهَا عَلَى التَّشْبِيهِ بِاسْمِ الْأَلَةِ 'ibāretiyle mübeyyen olmakla nüşha-i sāniyeyi te'yīd eder. Ve Beydāvi'nin beyānına göre imāmın vākıf olduğu cebel olacaktır ki ona Kūzaḥ dahi derler ve bu kavli hadīs-i şerīfle te'yīd eylemiştir. Ve مَشْعَرٌ [meṣ'ar] tesmiyesi ma'lem-i 'ibādet olduğuna ve harām ile vasf hürmetine mebnīdir ve āyet-i kerīmede ﴿عِنْدَ الْمَشْعَرِ﴾ vürüdü, zīrā ona karīb olan mahalde zikr efdaldır ve illā Muzdelife'nin vād-i Maḥser'den mā-'adā mecmū'u mevkıftır. Pes bu beyāna göre الْمُرْدَلِفَةُ nüşhası dahi saḥīh olur, lākin vād-i Maḥser müstesnā olmak lāzım olmakla nüşha-i sāniye yine rācihtir. İntehā.

الشُّعَارُ [eṣ-ṣi'ār] [kitāb] [kitāb] vezninde) At kısmının çuluna itlāk olunur. Asl شِعَارٌ [ṣi'ār] insānın gömleğine denir. Ve mut-lakan bedenine mümās olan libāsına denir, kıllara mümās olduğu için, ba'dehu at çulunda ve o makūlede isti'māl olundu. Ve cenk ve sefer hengāmalarında birbirini tanıyıp bilmek için beynlerinde ta'yīn eyledikleri 'alāmete denir ki bu شُعُورٌ [ṣu'ūr] dandır.

Mütercim der ki ashāb-ı kirāmın ekserī cenklerde ṣi'ārları أَمْتُ أَمْتُ kelimesi idi ki İMĀTET]ten fi'l-i emrdir, tefe'ülēn bunu ṣi'ār eylemişler idi. İntehā. Ve

شِعَارٌ [ṣi'ār] Nisvānın baş örtülerini ve yaşmaklarını yağmurdan hıfz edecek bür-ründükleri üst örtülerine denir. Ve gök güürütüsüne itlāk olunur ki 'alāmet-i matardır. Ve ağaca itlāk olunur; bunda ṣīn'in

fethiyle de lügattir, niteki zıkr olundu. Cem'i أَشْعَرَةٌ [eş'aret] gelir ve شُعْرٌ [şu'ur] gelir zammeteynle. Ve

شِعَارٌ [şi'ār] Ölmeğe itlāk olunur, herkesin ma'lūmu olduğuna mebnī, mev ma'nāsına. Ve دِئَارٌ [dişār] altından giyilen libāsa denir ki gömlek gibi sâde et üzere giyilen libāstır, kıllara mümās olduğu için; bunda şīn'in fethiyle de cā'izdir.

الْمُشَاعِرَةُ [el-muşā'aret] [مُفَاعَلَةٌ] [mufā'alet] vezninde) İki şā'ir birbiriyle şi'r söyleşmek ma'nāsınadır ve bāb-ı mübālagada isti'māl olunur; yukālu: شَاعَرَهُ فَشَعَرَهُ أَي كَان شَاعَرَهُ أَشْعَرُ مِنْهُ Ve 'avretle bir شِعَارٌ [şi'ār] içre yatıp uyumak ma'nāsınadır; yukālu: شَاعَرُ الْمَرْأَةِ إِذَا نَامَ مَعَهَا فِي شِعَارٍ

الشَّعِيرَةُ [eş-şa'īret] [سَفِينَةٌ] [sefīnet] vezninde) Hacc için olan 'alāmetli kurbān devesine itlāk olunur, bedene-i muhdāt ma'nāsına. Cem'i شَعَائِرٌ [şe'ā'ir] gelir. Kāle'ş-şārih ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿لَا تُحَلُّوا شَعَائِرَ اللَّهِ﴾ الآية أَي مَا يُهْدَى إِلَى بَيْتِ اللَّهِ وَسُجِّيَ بِذَلِكَ لِأَنَّهَا تَشْعُرُ Ve أَي تَعْلَمُ بِأَنْ تَدْمَى بِشَعِيرَةٍ أَي حَدِيدَةٍ تَشْعُرُ بِهَا

شَعِيرَةٌ [şa'īret] Şol nesneye denir ki gümüşten yāhūd demirden arpa şeklinde düzüp temrene ve bıçak sapına zabt için üstüvār ederler. Türkide pirāzvāne ta'bīr olunur. Ve

شِعَارَةٌ [meş'aret] ve شَعِيرَةٌ [şa'īret] gibi menāsik-i haccın mevzi'ine ya'nī edā edecek mahalline itlāk olunur. شَعَائِرُ الْحَجِّ [şe'ā'iru'l-hacc] ki müfredi شَعِيرَةٌ [şa'īret]-i mezbūredir; menāsik ve 'alāmāt ve āsārından 'ibārettir, tavāf ve sa'y ve remy-i cimār ve vukūf ve zebh-i karābīn gibi. 'Alā-kavlin me'ālim-i hacca itlāk olunur ki Hak ta'ālānın 'ibādına oralarda kıyām ve edā-yı menāsikle emr eyledikle-

ri mevāzi'-i mu'alleme ve mu'ayyeneden 'ibārettir, Şafā ve Merve ve Minā ve 'Arafāt gibi; ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿وَمَنْ يُعْظِمِ شَعَائِرَ اللَّهِ﴾ الآية، وَهِيَ مَنَاسِكُهُ وَعَلَامَاتُهُ أَوْ مَعَالِمُهُ الَّتِي نَدَّبَ اللَّهُ إِلَيْهَا وَأَمَرَ بِالْقِيَامِ بِهَا مَشْعَرٌ [eş-şi'āret] (şīn'in kesriyle) [meş'ar] ve شَعِيرَةٌ [şa'īret] gibi bu dahi mevzi'-i hacca itlāk olunur.

الشَّعِيرُ [eş-şa'īr] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) Hubūbāt cinsinden arpaya denir, Fāriside cev denir, gūyā ki buğdaydan 'alāmetle mümteż olmuştur. Müfredi شَعِيرَةٌ [şa'īret] tir. Ve

شَعِيرٌ [şa'īr] Bir adamın 'aşīr ve musāhib ve hemdemine itlāk olunur ve bu İmām Nevevī'den menküldür. Ve Bağdād'da bir mahalle adıdır; sulehādan Şeyh 'Abdulkerīm b. el-Hasan b. 'Alī oradandır. Ve Endelüs ülkesinde bir iklīm ismidir. Ve Huzeyl bilādında bir mevzi' adıdır.

الشُّعْرُورَةُ [eş-şu'rūret] (şīn'in zammıyla) تِنَاءٌ [kışsā']-i sagīre denir ki hıyarın birāderi olan 'acūrun hurde nev'idir. Cem'i شَعَارِيرٌ [şe'ārīr] gelir. Ve

شَعَارِيرٌ [şe'ārīr] Perākende ve tārümār ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: دَهَبُوا شَعَارِيرَ بَقْدَانَ أَوْ بِقَنْدَحْرَةَ أَي مُتَفَرِّقِينَ مِثْلَ الدَّبَانِ Ya'nī "Sinekler gibi el ayak yetişmez yerlere tārümār olup gittiler." Ve

شَعَارِيرٌ [şe'ārīr] Etfāl-i 'Arab beynlerinde bir oyun adıdır. Ve kelime-i merkūmenin müfredi yoktur, شَعَابِيبٌ [şe'ābīb] gibi.

شِعْرَى [şi'rā] [ذِكْرَى] [zikrā] vezninde) Hārre-i Benī Suleym yanında bir dağın adıdır. Ve

شِعْرَى [şi'rā] Felekte iki kevkab ismidir ki birisine Şi'ra'l-'Abūr ve birine Şi'ra'l-

Ġumeysā' derler. Zu'ṣm-ı 'Arab üzere Süheyl nām kevkebin kız karındaşlarıdır.

Mütercim der ki عُبُورٌ [ʿAbūr] صَبُورٌ [ṣabūr] veznindedir ve غَمَيْضَاءُ [Ġumeysā'] mechül bünyesi üzeredir. Evvelki Şi'rā-yı Yemānī ve sānī Şi'rā-yı Şāmī dedikleridir. Ve Süheyl kezālik Yemen kutrunda mer'ī bir kevkebdir. Şi'rā-yı Yemānī'ye 'Arabdan Benū Huzā'a perestiş ederler idi. Ve bunlar Cevzā'dan sonra tulū' ederler. Mābeynleri iki nīze mīkdārıdır, biri cenūba mā'il büyük ve rūşen ve dīgeri şimāle mā'il küçük sürh-renktir. Cenūba mā'il olan Şi'rā-yı 'Abūr ve Şi'rā-yı Yemānī olacaktır. Ve şimāle mā'il olan Ġumeysā' ve Şāmī dedikleridir ki suver-i cenūbiyyeden kelb-i asgarın ağızındadır ve Yemānī kelb-i ekberin ağızındadır, Fārīsīde bunlara dū-hāherān itlāk olunur. Beyne'l-kevākibi'l-cenūbiyye ma'ṛūf oldukları bā'is-i itlāktır. Şöyle zu'ṣm ederler ki bir gece 'Abūr hufyeten Süheyl ile mecerreyi 'ubūr ve igtirāb eylemeleriyle Şi'rā-yı Şāmī onların firkatinden bükā eyleyerek mübtelā-yı gamsu'l-'ayn olmuştur. İntehā.

شُعْرٌ [Şa'r] (şīn'in fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla gayr-i munsarīf olarak) Benū Suleym yāhūd Benū Kilāb yurdunda bir dağın adıdır. Şārih der ki men'ci sarfının 'illeti ma'lūm değildir, meğer ki esmā-i ināstan menkūl ola.

شِعْرٌ [Şi'r] (şīn'in kesriyle) Benū Cuşem bilādında bir dağın adıdır.

الشُّعْرَانُ [eş-şa'arān] (سَلْمَانُ [selmān] vezninde) Deve mer'ālarından رَمَتْ [rimš] dedikleri şūr otluk nev'inden boza mā'il yeşil nev'ine denir. Ve Mavşil kurbünde bir dağın adıdır; eşcār ve ve fevākih ve envā'-ı

tuyūr ile māl-ā-māl a'ṣmer-i cibāldır.

شُعْرَانُ [Şu'arān] (عُصْمَانُ [ʿuṣmān] vezninde) İbn 'Abdullāh el-Ḥāḍramī ismidir.

شُعَارَى [Şu'arā] (كُصَالَى [kusālā] vezninde) Bir dağın ve Yemāme'de bir suyun ismidir.

الشُّعْرِيَّاتُ [eş-şa'ariyyāt] (feteḥātla) Kartal dedikleri kuşun yavrularına denir, tüyleri kıl tarzında olduğu için.

الشُّعُورُ [eş-Şa'ūr] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Ḥabeṭāt kabilesinde bir feres ismidir.

الشُّعَيْرَاءُ [eş-şu'ayrā'] (حُمَيْرَاءُ [ḥumeyrā'] vezninde) Bir şecer adıdır. Ve esmā-i nisvāndandır; Şu'ayrā' binti Ḍabbe b. Udd, bir kabīle vālidesidir, 'alā-kavlin o hatunun ferzendi olan Bekr b. Murr'un lakabıdır.

ذُو الْمِشْعَارِ [Zu'l-Miş'ār] (mīm'in kesriyle) Mālik b. Nemaṭ el-Hemdānī el-Ḥāriḫī lakabıdır ki ashābdandır. Ve Zu'l-Miş'ār Ḥamza b. Eyfa' en-Nā'itī el-Hemdānī ki Yemen'de kavmi beyninde şerīf ve zī-şān idi, zamān-ı hilāfet-i Fārūkī'de Şām diyārına hicret edip dā'iresinde yalnız dört bin nefer 'abd-ı memlūku var idi, cümlesini āzād eyledi. Bu cihetle bi'l-velā' Hemdān kabilesine müntesib oldular.

الْمُتَشَاعِرُ [el-muteşā'ir] Nefsinde şā'ir ve kuvvet-i nazmiyyeye mālīk ve muktedir değil iken şā'irlik iddī'ā eden kavvāla denir; yukālu: هُوَ مُتَشَاعِرٌ مَا بِشَاعِرٍ أَيِّ يَزِي مِنْ نَفْسِهِ أَنَّهُ شَاعِرٌ

[ش ع ص ر]

الشُّعُورُ [eş-şu'ūr] (عُصْفُورٌ [ʿuṣfūr] vezninde) Cevz-i berrī ismidir ki yaban cevzi demektir. Şārihin nüshasında جَوْزٌ هِنْدِيٌّ ile mersūmdur ki nārcīl olacaktır.

[ش ع ف ر]

شَعْفَرُ [Şa'fer] [Şa'fer] [ca'fer] vezninde) Bir hatun adıdır. Ve Benü Şa'lebe'den bir batn ismidir ki Benu's-Si'lāt ile müte'āreftir. Ve Sumeyr b. el-Ḥāriş eğ-Ḍabbī nām kimsenin ferisi ismidir.

شَعْفَرَةُ [Şa'feret] (hā'yla) Kelb kabilesinden bir şā'irdir ki Mura'iş nām şā'ir onunla mühācāt eylemiştir.

[ش غ ب ر]

الشَّعْبَرُ [eş-şağber] (gayn-ı mu'ceme ile [ca'fer] vezninde) **إِبْنُ أَوَى** [ibn āwā] ismidir ki çakal dedikleri cānverdir. Bunu zā-yı mu'ceme ile resm edenler tashīf eylediler.

الشَّعْبُورُ [et-teşağbur] [تَدَخُرُجُ] [tedaħruc] vezninde) Yel burularak esmek ma'nāsınadır; yukālu: تَشَعَّبَرَتِ الرِّيحُ إِذَا تَوَّتَّ فِي هُبُوبِهَا

[ش غ ر]

الشَّعْرُ [eş-şağr] (şin'in fethi ve gayn'ın sükünuyla) Köpek kısmı bir ayağını kaldırmak ma'nāsınadır, gerek tebevül eylesin, gerek eylemesin, 'alā-kavlin tebevül için kaldırmağa mahsüstür; yukālu: شَعَرَ الْكَلْبُ شَعْرًا مِنَ النَّبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا رَفَعَ إِحْدَى رِجْلَيْهِ بَالٌ أَوْ لَمْ يَبَلْ Ve bir kimseyi bir mevzî'den ihrāc eylemek ma'nāsınadır; yukālu: شَعَرَ فَلَانًا عَنِ الْأَرْضِ Ve mutlakan ba'īd olmak ma'nāsınadır; yukālu: شَعَرَ الرَّجُلُ إِذَا بَعُدَ Ve hāssaten bir belde emīr ve vālī ve hākim tarafından ba'īd olmak ma'nāsınadır; yukālu: شَعَرَ الْبَلَدُ إِذَا بَعُدَ مِنَ الْقَاضِي وَالشُّلْطَانِ Ve perākende olmak ma'nāsınadır; yukālu: شَعَرَ النَّاسُ إِذَا تَفَرَّقُوا Ve buğur başıyla çökmüş nākanın memeleri tarafından altına altına vurmak ma'nāsınadır, tā ki kaldırıp üzerine aşı; yukālu: شَعَرَ الْفُحْلُ إِذَا ضَرَبَ بِرَأْسِهِ تَحْتَ Ve 'Arab-

لَارِ الْغَلُوتُ فِي الْعَرَبِ فِي الرَّجُلِ فِي الْعَرَبِ كَافِلِي فِي الْعَرَبِ لَارِ الْغَلُوتُ فِي الْعَرَبِ فِي الرَّجُلِ فِي الْعَرَبِ كَافِلِي فِي الْعَرَبِ لَارِ الْغَلُوتُ فِي الْعَرَبِ فِي الرَّجُلِ فِي الْعَرَبِ كَافِلِي فِي الْعَرَبِ لَارِ الْغَلُوتُ فِي الْعَرَبِ فِي الرَّجُلِ فِي الْعَرَبِ كَافِلِي فِي الْعَرَبِ

الشُّعُورُ [eş-şugūr] (fūğud) [ku'ūd] vezninde) Cimā' eden adam cimā' için hatunun ayaklarını 'alem gibi yukarı kaldırmak ma'nāsınadır; yukālu: شَعَرَ الرَّجُلُ الْمَرْأَةَ شُعُورًا مِنَ النَّبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا رَفَعَ رِجْلَيْهَا لِلنِّكَاحِ Hengām-ı mezbūrda ayaklarını kendi kaldırmak ma'nāsına gelir; yukālu: شَعَرَ الرَّجُلُ الْمَرْأَةَ إِذَا رَفَعَ رِجْلَيْهَا فَشَعَرَتْ هِيَ belde zabt ve himāyet eden mutasarıftan hālī kalmak ma'nāsınadır; yukālu: شَعَرَتْ الْأَرْضُ إِذَا لَمْ يَبَقْ بِهَا أَحَدٌ يَحْمِيهَا وَيَضْبِطُهَا

الإِشْغَارُ [el-işğār] (hemzenin kesriyle) Bu dahi cimā' için hatunun ayaklarını yukarı kaldırmak ma'nāsınadır; yukālu: أَشَعَرَ الرَّجُلُ الْمَرْأَةَ بِمَعْنَى شَعَرَهَا أَشَعَرَ الْمُنْهَلُ إِذَا صَارَ فِي نَاحِيَةٍ مِنَ الْمَحَجَّةِ أَشَعَرَتْ الرُّفْقَةُ إِذَا انْفَرَدَتْ عَنِ السَّابِلَةِ Ve hisāb çoğalıp dağınık olmakla zabt ve muhāsebeden kalmak ma'nāsınadır; yukālu: أَشَعَرَ الْحِسَابَ عَلَيْهِ إِذَا انْتَسَرَ وَكَثُرَ يَعْنِي فَلَمْ يَهْتَدِ لَهُ

الشَّعَارُ [eş-şiğār] (şin'in kesriyle) ve

المُشَاغَرَةُ [el-muşāğaret] (mufā'alet) vezninde) Cāhiliyye'de olan nikāhlardan bir güne nikāh eylemektir. Ve o, bir adama bir āher adama sen bana bir hatun tezvīc eyle ben dahi mukābilinde sana bir hatun tezevvüc edeyim diye şartla tarafeyn birer hatun tezevvüc eylemekten 'ibārettir. Tarafeyne mihr verilmeyip her birinin mihr-

ri āherin بَضِعَ [buḍʿ]u olup gūyā ki mihr ʿadd olunur. ʿAlā-kavlin vech-i meşrūh u meşrūt üzere tezevvüc eyledikleri her birinin akribāsı olmağa mahsüstür, kızı ve hemşiresi ve sāʿir harīmesi gibi; yukālu: شَاعَرَ الرَّجُلُ فَلَانًا شِعَارًا وَمُشَاعِرَةً إِذَا زَوَّجَ كُلَّ وَاحِدٍ صَاحِبَهُ امْرَأَةً عَلَى أَنْ يَزَوِّجَهُ أُخْرَى بِغَيْرِ مَهْرٍ، صَدَاقُ كُلِّ وَاحِدَةٍ بَضِعُ الْأُخْرَى أَوْ يُحْصَى بِهَا الْقَرَائِبُ

Mü'ellifin بِهَا kavlindeki zamīr مُنَاكِحَةً [munākeḥat]e rāciʿdir. *Miṣbāh*'ın ve *Nihāye* ve sāʿirin beyānına göre kavli-ī sānī esahhtır ve bu refʿ-i riclü'l-keleb maʿnāsından meʿhūzdur, zīrā miyānelerinde mihr mürtefiʿdir yāhūd buʿd yāhūd ittisāʿ maʿnāsından meʿhūzdur ve bu “لَا شِعَارَ فِي الْإِسْلَامِ” hadīsiyle menhīdir ve hālen Aʿrāb ve ʿaşāʿir-i Ekrād ve Terākime beynlerinde bu resme nikāh vākīʿ olur, beynlerinde deġişik taʿbīr ederler. İntehā. Ve

شِعَارٌ [şiġār] İki kimse bir kimse üzere ʿadv ve hücum eylemek maʿnāsınadır.

Mü'ellif iktisār eylemiştir. Murād meydān-ı cenkte dil-āverler birer birer çıkmakla mukābillere taraf-ı düşmandan dahi birer pehlevān çıkıp birisi zebūn olunca o gālib üzere zebūnun taraf-dārlarından biri dahi hurūc ve ikisi birden ona sataşmak olacaktır. O vakte لَا شِعَارَ لَا شِعَارَ diye nidā ederler.

الشُّاعِرَةُ [eş-şāġiret] Şol beldeye vaf olur ki vālī ve hāmīden hālī olmakla herkes onu pā-zede-i nehb ü gāret eylemeğe muktedir ola; refʿ-i ricli-keleb maʿnāsından meʿhūzdur; yukālu: بَلَدَةٌ شَاعِرَةٌ بِرَجُلِهَا إِذَا كَانَتْ وَ لَا تَمْتَنِعُ مِنْ غَارَةٍ أَحَدٍ لِحُلُولِهَا أَيَّ عَمَّنْ يَحْمِيهَا

شَاعِرَةٌ [Şāġiret] Bir mevziʿ adıdır.

شَاغِرٌ [Şāġir] Bir buġur devenin ismidir.

شُعُورٌ [Şaġūr] [صُبُورٌ] [şabūr] vezninde) Semāveʿde bir mevziʿ adıdır. Ve

شُعُورٌ [şāġūr] Şol yüksek boylu nākaya itlāk olunur ki üzerine binilmeğe mübāşeret olundukta ayaklarını kaldırırlar ola, yaʿnī rikāb gibi ayaklarına basıp sühūletle binmek için ayaklarını kaldırırlar olan taʿlīmli nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ شُعُورٌ أَيُّ طَوِيلَةٌ تَشْعُرُ Mü'ellifin طَوِيلَةٌ بِقَوَائِمِهَا إِذَا أَخَذَتْ لِتُرَكَّبَ kavli طَوِيلَةٌ demektir ki murād yüksek demektir, niteki ekser mevzīʿde murād budur.

الشُّعْرُورُ [eş-şuġrūr] [عُشْفُورٌ] [ʿuşfür] vezninde) Bir nevʿ otluk adıdır.

الشُّعْرُ [eş-Şuġr] (şīn'in zammıyla) Antākiye kurbünde bir kalʿa-i hasīne adıdır.

الشُّعْرَى [eş-Şaġrā] [سَكْرَى] [sekrā] vezninde) Bir belde yā bir mevziʿ adıdır. Ve Mekke kurbünde bir hacir ismidir ki nās binek taşı gibi ona basıp dābbelerine binerler.

الشُّعَارُ [eş-şāġār] [سَحَابٌ] [sehāb] vezninde) İçindeki boşalmış boş nesneye denir; yukālu: ظَرْفٌ شِعَارٌ أَيُّ فَارِغٌ Ve suyu pek çok olan kuyuya denir; müfred ve cemʿi müsāvīdir; yukālu: بَيْتٌ شِعَارٌ وَأَبَاٌ شِعَارٌ أَيُّ كَثِيرَةٌ الْمَاءِ Ve erkek devenin yan cānibinde bir damar adıdır ki iki yanındaki damarlara شِعَارَانِ [şēġārān] derler.

الشُّعَارَةُ [eş-şāġāret] [سَحَابَةٌ] [sehāret] vezninde) Çakmağa denir, قَدَاخَةٌ [qaddāḥet] maʿnāsına.

الشُّوَعْرُ [eş-şevġar] [جَوْهَرٌ] [cevher] vezninde) Şol insān ve hayvāna denir ki aʿzā ve endāmı kunt ve dirnekli ve sımsıkı ola.

الشُّوعْرَةُ [eş-şevġarat] [حَوْصَلَةٌ] [ḥavşalat] vezninde) Hurmā dengine denir, دَوْخَلَةٌ [devḥalet] maʿnāsına.

شَعَارِ [şağāri] (فَطَامَ [kaṭāmi] vezninde) Benī Fezāre kabilesinin lakabıdır.

الشَّاعُورُ [eş-Şāgūr] Dimaşq-ı Şām'da bir mahalle adıdır.

شَعَرَ بَعَرَ [şağara bağara] (feteḥātla ve evvellerin kesriyle de cā'izdir) Dardağan ve tārümār ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: تَفَرَّقُوا شَعَرَ بَعَرَ أَي فِي كُلِّ وَجْهِ Ya'nī "Her biri bir semte tārümār olup gittiler." Bunlar fi'l-asl isimlerdir, شَعَرَ [şağara] teferruk ve بَعَرَ [bağara] sukūt-ı necm ma'nāsına olup ba'de't-terkīb ism-i vāhid ve āhirleri feth üzere mebnī kılınmıştır, niteki "ب،ع،ر" māddesinde bast olundu ve صَحْرَةَ بَحْرَةَ ve سَدْرَ مَدْرَ terkībleri dahi bu kabildendir.

الِشْتِغَارُ [el-iştigār] (إِفْتِعَالَ [ifti'āl] vezninde) Irak gitmek ma'nāsınadır; yukālu: إِشْتَعَرَ فِي الْفَلَاةِ إِذَا أَبْعَدَ Ve bir adama bālā-pervāzlıkla fahr ve mübāhāt ederek tafrafürüşluk eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: إِشْتَعَرَ عَلَيْنَا أَي تَطَاوَلَ وَافْتَحَرَ Ve bir kimsenin develeri firāvān ve müctemī'e olmakla beri öte tereddüd ve ihtilāf üzere olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِشْتَعَرَتِ الْإِبِلُ إِذَا كَثُرَتْ وَاخْتَلَفَتْ Ve bir nesnenin sayısı pek firāvān olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِشْتَعَرَ الْعُدُدُ إِذَا كَثُرَ وَاتَّسَعَ Ve bir husūs karışık ve şūrīde olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِشْتَعَرَ الْأَمْرُ إِذَا اخْتَلَطَ

التَّشَعُّرُ [et-teşağğur] (تَفَعَّلَ [tefa'ul] vezninde) Bir kabīh ve nā-sezā işte tevaggul ve temādī eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَشَعَّرَ فِي أَمْرٍ قَبِيحٍ إِذَا تَمَادَى فِيهِ وَتَعَمَّقَ Ve deve kısmı yürümekte sarf-ı makdūr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَشَعَّرَ الْبَعِيرُ إِذَا بَدَّلَ Ve pek yelmek ma'nāsınadır; yukālu: تَشَعَّرَ الْبَعِيرُ إِذَا اسْتَدَّ عَدُوَّهُ

الشَّاعِرَانِ [eş-şāgīrān] (tesniye bünyesiyle)

Bedende göbek damarlarının munkatır olduğu yerlere denir ki iki taraflı olur.

الشَّعِيرِ [eş-şiğgīr] (سَكَيْتَ [sikkīt] vezninde) Bedhūy adama denir; yukālu: رَجُلٌ شَعِيرٌ أَي سَيِّءُ الْخُلُقِ

ش غ ر

الشَّعْفَرُ [eş-şağfer] (جَعْفَرَ [ca'fer] vezninde) Güzel ve dil-ber hatuna denir. Ve mu'arref olmayarak شَعْفَرُ [Şağfer] Ebu't-Tavk el-A'rābī nām kimsenin zevcesi isimdir.

ش ف ر

الشُّفْرُ [eş-şufr] (şīn'in zammı ve fā'nın sükünüyla) Göz kapağında kirpik biten yerin köküne denir ki kirpik biten yer olacaktır; şīn'in fethiyle de cā'izdir ve lafz-ı mezkūr müzekkerdir. Ve her şey'in nāhiyesine denir ki asl ma'nā-yı mevzū'dur. Ve fercin kenārına denir. Ve **شُفْرٌ** [şufr] Ehad ve ferd ma'nāsınadır ki kimse demektir, ke-mā se-yuzkeru. Ve derenin ve çayın yukarı cānibinden kenārına ve nāhiyesine itlāk olunur.

الشُّفَيْرُ [eş-şefīr] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) [şufr] ile iki evvelki ma'nālarda mürādifdir. Ve deve kısmının dudağının kenārına denir ki bıçak ağzı gibi yufka olur. Ve **شُفْرٌ** [şufr] gibi derenin ve çayın üst taraftan kenār ve nāhiyesine denir; yukālu: فَعَدَّ عَلَى شُفْرِ الْوَادِي وَشُفَيْرِهِ أَي نَاحِيَّتِهِ مِنْ أَعْلَاهُ

الشَّافِرُ [eş-şāfir] Bu dahi fercin kenārına denir.

الشُّفَيْرَةُ [eş-şefīret] (فَرِحَتْ [ferihāt] vezninde) ve

الشُّفَيْرَةُ [eş-şefīret] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Şol hatuna itlāk olunur ki hemān zekker fercinin kenārına sürüştükte şehvete gelip fi'l-hāl inzāl eder ola, 'alā-kavlin

azca cimā'ca kāni'ca ola, ya'nī 'Arab mızrağı gibi çokça işlemeğe hâcet olmayıp 'amel-i yesîr ile istîfâ-yı huzûz eder ola; yukâlu: **إِمْرَأَةٌ شَفِيرَةٌ وَشَفِيرَةٌ إِذَا كَانَتْ تَجِدُ شَهْوَتَهَا فِي شَفْرِهَا فَتُنزِلُ سَرِيعًا أَوْ هِيَ فَانَعَةٌ مِنَ الْبِكَاحِ بِأَيْسَرِهِ** **الشَّفْرُ** [eş-şefr] (حَفْرٌ [ħafr] vezninde) Cimā' ederken zekeri hatunun ferici kenârlarına çalıştırmak ma'nâsınadır; yukâlu: **شَفَّرَ الْمَرْأَةَ** Ve **شَفَّرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا صَرَبَ شَفْرَهَا فِي الْجَمَاعِ** **شَفْرٌ** [şefr] Ehad ve ferd ma'nâsınadır, kemâ se-yuzkeru.

الشَّفَارَةُ [eş-şefâret] (سَفَارَةٌ [sefâret] vezninde) Hatunun şehveti karîb ya'nī serî'an inzâl eder olmak ma'nâsınadır; yukâlu: **شَفَّرَتِ الْمَرْأَةُ شَفَارَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا قُرِبَتْ شَهْوَتُهَا** Ve eksilmek ma'nâsınadır; yukâlu: **شَفَّرَ الشَّيْءُ إِذَا نَقَصَ**

الشَّفْرَةُ [eş-şefret] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) **شَفْرٌ** [şufr] ve **شَفْرٌ** [şefr] gibi ehad ve ferd ma'nâsınadır ki kes ve kimse demektir; yukâlu: **مَا بِالْدَّارِ شَفْرَةٌ وَشَفْرٌ وَشَفْرٌ أَيْ أَحَدٌ هُوَ مِنْ شَفْرِ الْعَيْنِ أَيْ ذَا شَفْرِ كَقَوْلِهِمْ مَا** **بِهَا عَيْنٌ تَطْرُفُ**

الْمِشْفَرُ [el-mişfer] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde ve مَنَعَدٌ [mağ'ad] vezninde cā'izdir) Hâssaten deve kısmının dudağına denir; cem'î **مَشَافِرٌ** [meşâfir]dir. Ve gâh olur ki insânın dudağında dahi isti'mâl olunur; ve minhu'l-meselu: **أَيُّ "أَرَاكَ بَشْرًا مَا أَحَارَكَ مِشْفَرًا" أَيُّ أَغْنَاكَ الظَّاهِرُ عَنِ سَوْأَلِ الْبَاطِنِ لِأَنَّكَ إِذَا رَأَيْتَ بَشْرَهُ Zāhir-i Sَمِيئًا كَانَ أَوْ هَزِيلاً اسْتَدْلَلْتَ بِهِ عَلَى كَيْفِيَّتِهِ أَكْلُهُ hāl bātınından mugnī olmakla keyfiyyet-i bātiniyyesini su'âle hâcet yoktur diyecek yerde irād olunur. Bu mesel: "الظَّاهِرُ عُثْوَانٌ" **الْمِشْفَرُ** [mişfer] Men'at ve kuvvet ma'nâsına**

müsta'meldir; yukâlu: **هُوَ ذُو مِشْفَرٍ أَيُّ مَنَعَةٍ** Ve yavuzluk, şiddet ve tündî ma'nâsına

müsta'meldir; yukâlu: **رَجُلٌ ذُو مِشْفَرٍ أَيُّ شِدَّةٍ** Ve arzdan ve kumluktan bir kıt'aya itlâk olunur.

التَّشْفِيرُ [et-teşfîr] (تَفْعِيلٌ [tef'îl] vezninde) Bir adamın devābb ve mevāşîsi azalıp fenâ bulmak ma'nâsınadır; yukâlu: **شَفَّرَ مَالَهُ تَشْفِيرًا إِذَا قَلَّ وَذَهَبَ شَفَّرَتِ الشَّمْسُ إِذَا** **دَنَتْ لِلْعُرُوبِ** Ve bir kimse mübâşir olduğu işi bitirmek üzere olmak ma'nâsınadır; yukâlu: **شَفَّرَ الرَّجُلُ عَلَى الْأَمْرِ إِذَا أَشْفَى** Ve 'avretin ferici kenârına çalarak cimā' eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: **شَفَّرَ الْمَرْأَةَ إِذَا جَامَعَهَا عَلَى شَفْرِ فَرْجِهَا**

الشَّفْرَةُ [eş-şefret] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Büyük bıçağa denir, yatağan gibi; bunu Fârisîde guş-küb ile beyân ederler ki kassâb satırı olacaktır. Ve mutlakan enli ve keskin namluya denir; cem'î **شِفَارٌ** [şifâr] gelir şîn'in kesriyle. Ve temrenin kenârına ve kılıcın ağızına denir; yukâlu: **سَيْفٌ كَلِيلٌ** Ve papuççu bıçkısına denir.

الْمُشْفَرُ [el-muşeffir] (مُحَدِّثٌ [muħaddîş] vezninde) Darca ve azca olan dirliğe denir; yukâlu: **عَيْشٌ مُشْفَرٌ أَيُّ ضَيْقٌ قَلِيلٌ**

الشَّفَارِيَّةُ [eş-şufâriyyet] (زُلَابِيَّةٌ [zulâbiyyet] vezninde) İri ve büyük kulağa vâsif olur; yukâlu: **أُذُنٌ شَفَارِيَّةٌ أَيُّ عَظِيمَةٌ**

الشَّفَارِيُّ [eş-şufâriyy] (غُرَابِيٌّ [ğurâbiyy] vezninde) Şol 'Arab tavşanı ve tarla sıçanı dedikleri cānvere denir ki kulakları iri ola, 'alâ-kavlin kulakları uzun ve pençeleri yüksek ve be-gâyet çabuk olmakla ensesinden yetişilmez ola yâhüd ayakları uzun ve eti gevşek ve sölptük ve pek yağlı ola; yukâlu: **يَزْبُوغُ شَفَارِيٌّ إِذَا كَانَ صَحْمَ الْأَذْنَيْنِ** **أَوْ طَوِيلُهُمَا الْعَالِي الْبَرَانِ وَلَا يَلْحَقُ سَرِيعًا أَوْ الطَّوِيلُ الْقَوَائِمِ الرَّخْوُ اللَّحْمِ الدِّسَمِ**

شَفَاؤُ [şufār] [غُرَابٌ] [gūrāb] vezninde) Uvāl ile Kaṭar miyānında bir adanın ismidir.

ذُو الشُّفْرِ [Zu's-Şufır] (şīn'in zammıyla) Huzā'a kabilesinden İbn Ebī Serḥ nām kimsenin lakabıdır. Ve Tāce nām 'avretin pederi ismidir.

İmām-ı fenn-i siyer olan İbn Hişām nakl eylemiştir ki Yemen diyārında bir vakte bir seyl-i nāgehānī zuhūr edip bir kabri hafr eylemekle içinden bir hatun cenāzesi zāhir oldu. Gerdanında inciden dizilmiş yedi dāne gerdançlık ve ellerinde ve bāzularında ve topuklarında yedişer zerrīn murassa' bilezikler ve bāzū-bendler ve halhāllar ve her parmağında zī-kīmet mücevher hātemler olup ve başı tarafında nefāyis ve tefārīk-i emvāl-i girān-behā ile memlū bir tābūt ve bir levh ve o levhte işbu 'ibāre mestürdür: **”بِاسْمِكَ اللَّهُمَّ إِلَهَ حَمِيرٍ أَنَا تَاجَةٌ بِنْتُ ذِي شُفْرِ بَعَثْتُ مَاثِرِنَا إِلَى يَوْسُفَ فَأَنْطَأَ عَلَيْنَا فَبَعَثْتُ لِأَدْتِي بِمُدٍّ مِنْ وَرَقٍ لِتَأْتِيَنِي بِمُدٍّ مِنْ طَحِينٍ فَلَمْ تَجِدْهُ فَبَعَثْتُ بِمُدٍّ مِنْ ذَهَبٍ فَلَمْ تَجِدْهُ فَبَعَثْتُ بِمُدٍّ مِنْ بَحْرِيٍّ فَلَمْ تَجِدْهُ فَأَمَرْتُ بِهِ فَطُحِنَ فَلَمْ أَنْتَفِعْ بِهِ فَأَقْتَفَلْتُ فَمَنْ سَمِعَ بِي فَلْيُرْحَمْنِي وَأَيَّةَ امْرَأَةٍ لَبِسْتُ”** Mezbūre Hīmyer ümerāsından Zu's-Şerr nām emīrin duhteri olup ma'āzallāhi ta'ālā açlıktan fevt olduğunu o levhaya tastīr eylemiş. Mefhūm-ı kelām budur ki “Karargāhımız olan memlekete bir kaht-ı 'azīm istilā eylemekle zahire celb eylemek için zahirecimizi 'azīz-i Mısr olan Yūsuf'a ki Hazret-i Yūsuf 'aleyhi's-selām olacaktır, irsāl eyledik. Gecikip eğlenmekle ba'zı havāssımıza bir müdd gümüş verip bir mahalden bir müdd un bulup getirmek için ta'yīn eylediğimizde bir vechile zafer-yāb olamayıp tehī-dest 'avdet eylemele-riyle müceddeden bir müdd altın teslīm ve

etrāfa irsāl eyledik. Yine me'yūsen ric'at eylemeleriyle bi'l-āhere bir müdd a'lā ve enfes bahrī ya'cīnci verip tekrār irsāl ve yine nevmīd 'avdet eylemekle o bir müdd inciyi değirmende un gibi öğüttürüp tenāvül eyledim. Kat'ā 'illet-i cū'uma devā olmamakla encām-ı kār bu kadar emvāl-i bī-şümāra mālīk iken aç olarak diyār-ı āhirete nakl-i kārübār-ı hayāt eyledim. Benim bu kıssa-i pūr-gussamı güş edenler hālīme rikkatle terahhüm eylemeleri niyāz olunur. Āyā hangi 'avret işbu pīrāyelerim gibi pīrāyeler takınıp benim süret-i helākīm gibi helāka duçar olmuştur!” Ne'ūzu billāhi ta'ālā min gazabihi ve'btilā'ihī.

شُفْرُ [Şufer] [زُفْرٌ] [zuffer] vezninde) Mekke-i mükerrreme'de bir dağın adıdır.

[ش ف ت ر]

الشُّفْتَرَةُ [eş-şefteret] [دَاحِرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) Perākende olmak ma'nāsınadır; yukālu: شُفْتَرُ الْقَوْمِ إِذَا تَفَرَّقُوا.

الإِشْفِثْرَارُ [el-işfitrār] [إِسْبِطْرَارٌ] [isbitrār] vezninde) Bu dahi شُفْتَرَةُ [şefteret] ma'nāsınadır; yukālu: إِشْفَتَرَ الشَّيْءُ إِذَا تَفَرَّقَ. Ve ağacın dalları ve keresteleri kırılıp pāre pāre olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِشْفَتَرَ السَّرَاجُ إِذَا اتَّسَعَتْ. Ve çerāg pek şu'elelenmek ma'nāsınadır; yukālu: إِشْفَتَرَ الْعُودُ إِذَا تَكَثَّرَ نَارُهُ.

المُشْفَتِرُّ [el-muşfetirr] [مُشْعِمِرٌ] [muşşā'irr] vezninde ve mūrādıfidir ki soğuktan yā korkudan tüyleri ürperip kabaran kimseye denir. Ve kabaran kıla ve tüye de denir. Ve muşemmīr [muşemmīr] ma'nāsınadır ki çemrek ta'bīr olunur. Ve muntāşib [muntāşib] ma'nāsınadır ki dikilip duran şey'e denir.

الشُّفْتَرُ [eş-şefenter] [عَضْفَنَرٌ] [gaḍānfer] vez-

ninde) Bütün gövdesinin kılları dökülüp gitmiş kavlak adama denir.

الشَّقْفَرِيُّ [eş-şefenteriyy] (غَضْفَرِيٌّ) [ğadanferiyy] vezninde) Dağınık, müteferrik ma'nāsınadır.

[ش ق ر]

الأَشْقَرُ [el-aşkar] (kāf'la أَحْمَرُ [ahmer] vezninde) شُقْرَةٌ [şukret]ten vasftır, devābb ve insāna sıfat olur. Devābb kısmındaki murād at kısmıdır, rengi sāfi kırmızı olup yelesi ve kuyruğu dahi kırmızı ola, Türkide al ta'bīr olunur; yelesi ve kuyruğu siyāh olana كُمَيْتٌ [kumeyt] denir ki doru ta'bīr olunur. Ve insānda beşeresinin beyāzına kırmızılık gālib ola ki kumral ta'bīr olunur, kızıl benizli adam olacaktır. Ve

أَشْقَرٌ [aşkar] Uyuşmuş kana itlāk olunur. Ve

أَشْقَرٌ [Aşkar] Mervān b. Muḥammed b. Kuteybe b. Muslim ve Laķīt b. Zurāre'nin feresleri ismidir.

الشَّقَرُ [eş-şakar] (fethateynle) ve

الشَّقْرَةُ [eş-şukret] (şin'in zammıyla) Masdarlardır, at ve adam aşkar olmak ma'nāsınadır; yukālu: شَقَرَ الْفَرَسَ وَالرَّجُلَ وَشَقَرَ شَقْرًا وَشُقْرَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالْحَامِسِ إِذَا كَانَ أَشْقَرَ

الإِشْقِرَارُ [el-işkirār] (ihmirār) vezninde) Pek aşkar olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِشْقَرَ الْفَرَسَ إِذَا كَانَ أَشْقَرَ يَغْنِي مُبَالَغَةً

الشَّقْرَاءُ [eş-şakrā] (ḥamrā) vezninde) أَشْقَرٌ [aşkar]ın mü'ennesidir. Ve

شَقْرَاءُ [Şakrā] Ruḳād b. Munzir eḍ-Ḍabbī ve Zuheyr b. Ceẓīme yāhūd Ḥālid b. Cafer'in feresleri ismidir. Beyne'l-'Arab zebān-zed olan "شَيْئًا مَا يَطْلُبُ السَّوْطَ إِلَى الشَّقْرَاءِ" meselinin menşe'idir. Sāhibi olan mezbur

feres-i merkūmeye süvār ve semt-i mak-sadına 'āzim olup hılāl-i rāhta ta'cīl için kamçı ile vurdukça cery ve 'advini ziyāde eder idi. Bir matlab üzere olan adam mat-labını tahsīl ve kazā ile ondan fārig olma-ğā karīb oldukta darb olunur. Kāle'ş-şārih قَوْلُهُ مَا فِي شَيْءٍ مَا صَلَّةٌ وَقَوْلُهُ يَطْلُبُ أَيُّ يَطْلُبُ الْعَدُوَّ يُضْرَبُ فِي مَنْ يُعْتَفَى مِنْهَا Ve kāle fi'l-Mustaḳṣā لَا يَسْتَحْرَاجُ الْمَطْلُوبِ مِنْ يَدِهِ

شَقْرَاءُ [Şakrā] Esīd b. Ḥinnā'e'nin kısırağı ismidir. Ve Şeytān b. Lātim nām kimse-nin kısırağı ismidir ve minhu'l-meselu: "أَشْأَمُ مِنَ الشَّقْرَاءِ" Bir ma'rekede kendisi ve sāhibi katl olunmakla şe'āmette mesel olmuştur, 'alā-kavlin bir mahalle gider-ken sertlik edip bir türlü başı zabt olma-makla sāhibini hod-ser alıp kaçar iken reh-güzerlerine bir ba'īdü'l-gavr dere gelmekle öte tarafa pertāv edip lākin ye-tiştirememekle ikisi birden dereye sākit oldukta kısırağın boynu şikest ve helāk olup sāhib-i selāmetle necāt buldu. "Şakrā nice oldu?" diye su'al edenlere إِنَّ الشَّقْرَاءَ كَلَامِيَّ لَا يَكْفِيهَا كَلَامِيَّ وَلَا يَكْفِيهَا كَلَامِيَّ kelāmıyla vak'ayı nakl eyledi. 'Alā-kavlin شَقْرَاءُ [Şakrā] Ğaziyye b. Cuşem nām kimsenin oğlunun kısırağı ismidir. Bir gulāma tepmek için kıç attıkta kendi kulununa rāst gelip helāk eylemesi bā'is-i darb-ı mesel oldu. Ve

شَقْرَاءُ [Şakrā] Muhelhil b. Rebī'a'nın ve Ḥavṫ el-Faḳ'asī nām kimsenin kısırakla-rı ismidir. Ve Mu'āviye b. Esed'in Zeyt nām kısırağının kısırak kulunu adıdır. Ve 'Ureyme'de beyne'l-cebeleyn bir su is-midir. Ve bādiyede başka bir suyun adıdır ki 'Amr b. Seleme b. Seken el-Kilābī radiyallāhu 'anhu hadīsinde mezkūrdur. Mümāileyh Hazret-i Sultānu'l-enbiyā' 'aleyhi efdalu't-tehāyā dergāhına vüfūd ve

Sa'diyye ve Şakrā nām sular miyānında olan arāzīyi istiktā' eylemekle nā'il-i maksūd olmuş idi. Ve

شُقْرَاءُ [Şakrā] Yemāme nāhiyesinde bir karye adıdır.

الشُقَيْرُ [eş-şakir] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Şakāyiku'n-nu'mān ismidir ki gelincik çiçeği dedikleridir, al renk olur. Müfredi شِقْرَةٌ [şakiret] ve cem'i شَقِيرَاتٌ [şakirāt] gelir.

الشُقَّارُ [eş-şukḳār] (رُمَّانٌ [rummān] vezninde) ve

الشُقْرَانُ [eş-şuḳrān] (عُثْمَانٌ [uṣmān] vezninde) ve

الشُقَّارَى [eş-şukḳārā] (سُمَّانِي [summānā] vezninde kāf'ın taḥfīfiyle de cā'izdir) Bunlar da gelincik çiçeğine denir, alā-kavlin شَقِيرٌ [şakir] başka bir kırmızı nebāt adıdır. Ve

شُقَّارٌ [şukḳār] (رُمَّانٌ [rummān] vezninde) Bir gūne balık adıdır ki sırtında uzun hör-gücü olur.

الشُقَيْرَةُ [eş-şakiret] (زَيْحَةٌ [zenihāt] vezninde) سِنْجَرٌ [sincerf] ismidir ki zencefre ta'bīr olunan kırmızı boyadır. Ve

شِقْرَةٌ [Şakiret] Elkābdandır: Şakire b. el-Hāriş b. Temīm, Ḍabbe kabilesinden bir başka kabilenin pederi lakabıdır, nisbetinde شَقْرِيٌّ [Şakariyy] denir harekāt ile.

الشُقُورُ [eş-şuḳūr] (şīn'in zammıyla) شَقْرٌ [şakr] kelimesinden ki صَقْرٌ [şakr] veznindedir, cem'dir; hācet ve matlaba ve derūna mülāsık ve mülāzım olan emr-i mühimme denir; tekūlu: أَحْبَبْتُهُ بِشَقْرِي وَبِشُقُورِي أَيَّ حَاجَتِي وَأَمْرِي اللَّاصِقَ بِقَلْبِي الْمُهَمِّ لَهُ

الشُقُرُ [eş-şuḳar] (صُرْدٌ [şurad] vezninde) Horoza denir, دِيكٌ [dik] ma'nāsına. Ve ya-

lana denir, كَذِبٌ [keziḅ] ma'nāsına.

شُقُورُونَ [Şuḳrūn] (عُضْفُورٌ [uṣfūr] vezninde) Bir adamın 'alemidir.

شُقْرَانُ [Şuḳrān] (عُثْمَانٌ [uṣmān] vezninde) Nebiy-i ekrem 'aleyhi's-selām hazretlerinin Şālih nām memlūklarının lakabıdır. Ve Ḳudā'a'dan bir kimsenin lakabıdır.

الشُقَيْرَى [eş-Şiḳrā] (ذِكْرَى [zikrā] vezninde) Bir gūne a'lā ve ecved hurmā ismidir. Ve kabīle-i Ḥuzā'a yurdunda bir mevzi' adıdır.

المُشَقَّرُ [el-Muşaḳḳar] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Bahreyn diyārında bir hısn-ı kadīm adıdır. Ve sahtiyāndan olan kırba-ya denir. Ve büyük kadeh ve kāseye denir.

شُقُورٌ [Şaḳūr] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Endelüs ülkesinde bir belde adıdır.

شُقْرٌ [şakr] (صَقْرٌ [şakr] vezninde) Endelüs ülkesinde bir adanın ismidir.

شُقْرٌ [Şuḳr] (şīn'in zammıyla) Bir suyun ve bir beldenin ismidir.

شِقْرَةٌ [Şakret] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Esāmīdendir: Şakret b. Nebt b. Uded ve Şakret b. Rebī'a b. Ka'b ricāl-i 'Arabdandır.

شُقْرَةٌ [Şuḳret] (نُقْرَةٌ [nuḳret] vezninde) İbn Nukre b. Lukeyz'dir.

شُقُرٌ [Şuḳur] (zammeteynle) Yemen deryāsında Aḥver ile Ebyen beyninde bir liman adıdır.

المَشَاقِرُ [el-Meşāḳir] (mīm'in fethiy-ile ki) Zu'r-Rumme nām şā'irin kavlinde vāki'dir, bir mevzi' adıdır. Mü'ellifin murādı işbu beyttir: كَأَنَّ عُرَى الْمَوْجَانِ مِنْهَا "عَلَى أُمِّ خَشْفٍ مِنْ طِبَاءِ الْمَشَاقِرِ" Ve

مَشَاقِرٌ [Meşāḳir] Şol kumsala denir ki yere doğru yatık ve hemvār ve mutma'inn olup

onda gezip yürümek sühüetli ola, 'alā-kavlin celādetli ola. Ve

مَشَاقِرُ [meşāqir] عَرْفَجُ [arfec] nām şecer menbitlerine denir. Müfredi مَشَقَرُ [meşqar] dir.

الشَّقِيرُ [eş-Şaķir] (أَمِيرُ [emir] vezninde) Bir arz-ı mahsūsanın adıdır.

الشَّقَائِرُ [eş-şuķayr] (كُمَيْتُ [kumeyt] vezninde) Bir güne kaya kelerine yāhūd bir nev' çekirgeye denir.

الشَّقَارَى [eş-şuķārā] (حُبَالَى [hubālā] vezninde) Yalan söze denir.

الأَشَاقِرُ [el-Eşāķir] (hemzenin fethiyle) Yemen'de bir küçük kabîle adıdır. Ve beyne'l-Hāremeyn bir niçe cibāle itlāk olunur.

[ش ك ر]

الشُّكْرُ [eş-şukr] (şīn'in zammıyla) İhsanı bilip ve neşr eylemek ya'nī muhsin ve mün'imin tafaddül eylediği ni'met ve ihsanı ve kadr kıymetini bilip nāsa neşr ve i'āşe ve muhsin ve mün'imini medh ve senā eylemekten 'ibārettir, كُفْرَانُ [kufrān] mukābilidir. 'İnde'l-ba'z شُكْرُ [şukr] cevārihden hemān yede mahsūstur ve Hak ta'ālā tarafından isti'māl olundukta a'māl-i hasene-i 'ibāda mücāzāt irāde olunur. Ve شُكْرُ [şukr] senā-i cemil ma'nāsına isti'māl olunur.

Mü'ellifin *Başā'ir*'de beyānına göre شُكْرُ [şukr] mün'imin in'ām eylediği ni'meti tasavvur edip nāsa izhār eylemekten 'ibārettir. Ba'zılar 'indinde كَشْرُ [keşr] lafzından maktūbdur ki keşf ma'nāsınadır, ni-teki zıddı olan كُفْرُ [kufr] setr ma'nāsınadır. Ve 'inde'l-ba'z عَيْنُ شُكْرِي [ayn şukrā] kavlinde me'hūzdur ki مُتَمَلِّئَةٌ

[mumteli'et] ma'nāsınadır, pes شُكْرُ [şukr] [مُتَمَلِّئَةٌ مِنْ ذِكْرِ الْمُنْعِمِ عَلَيْهِ] ma'nāsına olur. Ve

Şükür üç darb üzeredir: Biri kalb ile olur ki mün'im tarafından nā'il olduğu ni'meti tasavvur ve 'irfāndan 'ibārettir. Sānī lisān ile olur ki mün'im ve muhsinine senā ve sitāyiş eylemekten 'ibārettir. Sālis cevārih-i sā'ire ile olur ki bi-kadri'l-istihkāk mün'im'e mükāfāt eylemekten 'ibārettir. Ve beş kā'ide üzere mebnīdir ki şāķir, meşķūra huzū' ve ibtihāl ve tevāzu' eylemek ve meşķūra muhabbet eylemek ve in'ām eylediği ni'meti ketm eylemeye ikrār ve i'tirāf eylemek ve ona senā ve sitāyiş eylemek ve o ni'meti mün'im'in hoşlanmadığı yerlere sarf ve isti'mālden mücānebet eylemekten 'ibārettir.

Ve erbāb-ı hakāyıkdan Hāmdūn el-Ķaşşār dedi ki şükür sana in'ām olunan ni'mete nefsinı tufeylī 'add ve i'tibār eylemekten 'ibārettir. Ve Cunejd dedi ki şükür kendi nefsinı sana erzān olunan ni'mete ehl ve müstahak 'add eylemeye mahz-ı tafaddül i'tibār eylemekten 'ibārettir. Ve Ebū 'Osmān dedi ki şükür edā-yı şükürden 'acz ve kusūru bilmekten 'ibārettir. Ve kaldı ki zikr olunun kavā'id-i hams şükürün esās ve bünyādı olmakla onlardan biri mün'adim oldukta binā-yı şükür münhedim olur. Ve şükür bābında her ne kadar akvāl var ise mecmū'unun medār ve merci'i kavā'id-i mezkūredir.

Ve şükürün semeresi ni'ām-ı mevcūdeyi kayd ve ni'ām-ı mefkūdeyi sayd olup ve 'avāmmın şükürü mat'am ve melbes ve kuvvet-i ebdān üzere olup havāssın şükürü tevhid ve imān ve kuvvet-i kulüb üzere vāki' olur. Dāvūd-ı Nebī 'aleyhi's-selām

dediler ki “Yā Rabbi, ben dergāhına nice şükr edeyim ki şükrüm dahi mücib-i şükr olur bir ni‘met-i ‘azīmedir?” Cenāb-ı Bārī ta‘ālā cevābında “الآن شُكْرَتِي يَا دَاوُدُ” buyurdular.

Ve ‘ulemā’ حَمْدٌ [ḥamd] ve شُكْرٌ [şukr]ün birbirinden efdaliyyeti bābında tekellüm eylediler, lākin hadīste “الْحَمْدُ رَأْسُ الشُّكْرِ” vāki‘ olmakla hamd eylemeyen elbette şükr eylememiş olur. Ve esmā-i hüsnā-yı ilāhiyyeden bir ism-i sāmī Şekūr’dur. Hak ta‘ālā cānibinden şükr, ‘ibāda mag-firet ve mücāzātta ‘ibārettir. Ve حَمْدٌ [ḥamd] ile شُكْرٌ [şukr]ün farkı budur ki شُكْرٌ [şukr] envā‘ ve esbāb cihetinden ee‘amm ve müte‘allakāt cihetinden ahasstır ve حَمْدٌ [ḥamd] müte‘allakāt cihetinden e‘amm ve esbāb cihetinde ahasstır. Ve شُكْرٌ [şukr] fi’l-asl masdar olup ba‘dehu ism olarak isti‘māl olundu. İntehā. Ve

شُكْرٌ [şukr] ve

شُكُورٌ [şukūr] ve

شُكْرَانٌ [şukrān] Masdar olur; yukālu: شُكْرُهُ وَشَكَرَ لَهُ شُكْرًا وَشُكُورًا وَشُكْرَانًا وَشَكَرَ اللهُ وَشَكَرَ Şārih der ki “lām” ile ta‘diyesi efsahdır ve “bā” ile ta‘diyesi mukābeleye mebnīdir ve bi-nefsihi ta‘diyesi Asma‘ī ‘indinde münkerdir, eş‘āra mahsūstur ve du‘ā-yı kunūtta “نَشْكُرُكَ وَلَا نَكْفُرُكَ” kavli evvelen Hazret-i ‘Ömer’den menkūl rivāyette sabīt deġildir, sāniyen izdivāca mahmūldür.

التَّشْكُرُ [et-teşekkur] [تَفَعَّلَ] [tefa‘ul] vezninde) Bu dahi şükr ve sipās eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: تَشْكُرُ لَهُ بِلَاءَهُ بِمَعْنَى شُكْرٍ

الشُّكُورُ [eş-şekūr] [صَبُورٌ] [şabūr] vezninde) Mübālaga-i vasfdır, çok şükr ve sipās eden adama denir; yukālu: رَجُلٌ شُكُورٌ أَي كَثِيرٌ

الشُّكْرُ Ve azca ‘alef ile iktifā ederek kuvvet ve simen bulur olan dābbeye itlāk olunur; yukālu: دَابَّةٌ شُكُورٌ إِذَا صَارَتْ تَسْمُنُ عَلَى قَلَّةِ الْعَلْفِ

الشُّكْرُ [eş-şekr] (şīn’in fethi ve kāf’ın sükūnuyla) ‘Avretin fercine ‘alā-kavlin fercinin lahmine denir; şīn’in kesriyle de lügattir. Ve cimā‘ ma‘nāsınadır. Kāle’ş-şārih ve fi’n-Nihāye: عَنْ أَنَّهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ نَهَى عَنْ شُكْرِ الْبَغِيِّ “الشُّكْرُ بِالْفَتْحِ الْفَرْجُ أَرَادَ مَا يُعْطَى عَلَى وَطْئِهَا Ve

شُكْرٌ [Şekr] Serāt arzında mütemekkin bir cemā‘atin pederi olan ve Vālān b. ‘Amr’ın lakabıdır. Ve Yemen’de bir daġın adıdır. Ve

شُكْرٌ [şekr] Masdar olur, hurmā ağacının diplerinden küçük fidanlar sürüp çıkmak ma‘nāsınadır; yukālu: شَكَرَتِ النَّخْلَةُ شُكْرًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا نَبَتَ شَكِيرُهُ

الشُّكْرُ [eş-şeker] (fethateynle) Hayvānın memesi süt ile dolmak ma‘nāsınadır; yukālu: شَكَرَتِ النَّاقَةُ شُكْرًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا امْتَلَأَتْ ضَرْعُهَا شَكَرَتِ الدَّابَّةُ إِذَا سَمِنَتْ Ve bir adam civān-merdlik eylemek, ‘alā-kavlin ba‘de’l-buhl vergisi çok olmak ma‘nāsınadır; yukālu: شَكَرَ فُلَانٌ إِذَا سَخَا بِمَالِهِ Ve ağacın dibinden hurde fidanlar ve filizler sürüp çıkmak ma‘nāsınadır; yukālu: شَكَرَتِ الشَّجَرَةُ إِذَا خَرَجَ مِنْهَا الشَّكِيرُ

الشُّكْرَةُ [eş-şekiret] [فَرِحَةٌ] [ferihāt] vezninde) ve

المُشْكَارُ [el-miškār] [مِكْسَارٌ] [mikşār] vezninde) Memesi süt ile mümtele olan nākaya denir. شُكْرَةٌ [şekiret]nin cem‘i شُكَارَى [şekārā] gelir, سَكَارَى [sekārā] vezninde ve شُكْرَى [şekrā] gelir, سَكْرَى [sekrā] vezninde ve شُكْرَاتٌ [şekirāt] gelir, فَرِحَاتٌ [ferihāt]

vezninde.

أَلْمَشْكِرَةُ [el-meşkeret] (mīm'in ve kāf'ın fethiyle) Pek sütlü olan otluklara vasf olur; yukālu: عُشْبٌ مَشْكِرَةٌ أَيْ مَعْرُزَةٌ اللَّبَنِ

الْإِشْكَارُ [el-işkār] (hemzenin kesriyle) Hayvānın memesi süt ile dolmak ma'nāsınadır; yukālu: أَشْكِرُ الضَّرْعُ إِذَا امْتَلَأَ نَبَاتًا Ve bir adamın develeri tavlanmak ma'nāsınadır; yukālu: أَشْكِرُ الْقَوْمَ إِذَا شَكَرْتِ أَشْكِرُ Ve ağacın dibinden taze fidanlar sürüp çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: أَشْكِرُ التَّخْلُ إِذَا خَرَجَ شَكِيرُهُ

الْإِشْتِكَارُ [el-iştikār] [ifti'al] vezninde) Bu dahi meme süt ile dopdolu olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِشْتَكِرُ الضَّرْعُ إِذَا امْتَلَأَ Ve bulutun yağmuru sağanaklı yağmak ma'nāsınadır; yukālu: إِشْتَكِرْتِ السَّمَاءَ إِذَا جَدَّ مَطَرُهَا يَعْنِي إِشْتَدَّ وَقَعَهَا Ve yel yağmur getirmek ma'nāsınadır; yukālu: إِشْتَكِرْتِ الرِّيحَ إِذَا أَتَتْ بِالْمَطَرِ Ve havāda ıssı yāhūd soğuk müştedd olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِشْتَكِرُ الْحَرُّ إِشْتَدَّتَا Ve yelip seğırtmekte çabalayıp sarf-ı maddür eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِشْتَكِرُ الرَّجُلُ فِي عُدُوهِ إِذَا اجْتَهَدَ

الشكير [eş-şekir] [emir] vezninde) At kısmının yelesi diplerinde olan hurde tüye denir. Ve insanın yüzünün ve kafasının kulağa ve boyuna doğru olan kıla denir. Ve hurde deveye denir. Ve kıl ve tüy ve kuş yeleklerinin ve otluğun diplerinde ve aralıklarında olan hurdesine denir. Ve solup kurduktan sonra müceddeden henüz tazelenen otluğa denir. Ve kurumuş nihaller aralığında olan ter ü taze nihale denir. Ve büyük ağaçların diplerinde biten fidana denir. Ve hāssaten hurmā ağacının diplerinde özdekleri aşağısında biten filize ve fidana denir. Ve hurmā ağacına itlāk

olunur. Ve hurmā dallarının diplerinde ve iri yapraklarının diplerinde biten hurde yaprağa denir. Ve taze ağaç dalına denir. Ve ağacın kabuğuna denir. Mecmū'unun cem'i şukr [şukur] gelir zammeteynle. Ve asmanın yere yatırıp başka yerden çıkarıldıkları koluna denir ki daldırma ta'bīr olunur. Bunların cümlesi bāb-ı if'alden ve bāb-ı rābi'den ve ifti'alden mutasarrıftır.

الشكيرة [eş-şekeriyyet] (fetehtāla) Zikir olunan şukr [şeker] lafzından me'hūzdur ki nākanın memesi süt ile dolmak ma'nāsınadır; yukālu: هَذَا زَمْنُ الشُّكْرِ إِذَا حَفَلَتِ الْإِبِلُ مِنَ الرَّبِيعِ

يشكُر [Yeşkuru] [yanşuru] vezninde) Esāmīdendir: Yeşkur b. 'Alī b. Bekr b. Vā'il ve Yeşkur b. Mubeşşir b. Şa'b iki kabīlenin pederidir.

شكير [Şukeyr] [zubeyr] vezninde) Endelüs ülkesinde bir dağ ismidir ki tepesinden yaz ve kış kar müfārakat eylemez.

شكُر [Şuker] [zufur] vezninde) Endelüs'te bir adanın adıdır.

شكّر [Şekker] [bakqam] vezninde) Huffāzdan Muḥammed b. el-Munzir lakabıdır.

شكُر [Şukr] (şin'in zammıyla)

شكوة [Şevker] [cevher] vezninde) A'lām-ı ricāldendir.

الشكيري [eş-şākiriyy] (kāf'ın fethiyle) Çāker-i Fārisī mu'arrebidir, ecir ve ırgata denir. Ve hizmet-kāra denir.

الشكائر [eş-şekā'ir] [nevāşī] [nāşiyet]in ma'nāsınadır ki نَوَاصِيَةٌ [nāşiyet]in cem'idir. Ve شكائر [şekā'ir] cem' olarak müsta'emeldir, gūyā ki شكيرة [şekīret]in cem'idir.

المُشْتَكِرَةُ [el-muštəkiret] (مُشْتَهَرَةٌ [muštəhoret] vezninde) Saht ve şedîd riyāha vasf olur; yukālu: هَبَّتِ الرِّيحُ المُشْتَكِرَةَ أَي الشَّدِيدَةَ

الشُّيْكَرَانُ [eş-şeykerān] (şīn'in ve kāf'ın fethiyle ve kāf'ın zammıyla zebān-zeddir) Bir nev' nebāt adıdır. Yāhūd savāb olan mūhmele ile olmaktadır, i'cāmla zabtında Cevherī vehm eylemiştir. Yāhūd savāb olan şuw_k_rān [şevkerān] olmaktadır. Bu nebāt cemī-i müfredāta şuw_k_rān [şevkerān] 'unvānında mersūm ve Fārisīde devres ve teft-i Yezdī ve Türkīde baldıran ile müfesserdir.

المُشَاكِرَةُ [el-muşākeret] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Bir kimse ile harıl harıl söze boşanıp girişmek ma'nāsındadır; imtilā-i leben ma'nāsından me'hūzdu; tekūlu: شَاكَرْتُهُ الحَدِيثَ إِذَا فَاتَحْتَهُ Ve bir adam kendi nefsin şükür ve sipās eder göstermek ma'nāsındadır; tekūlu: شَاكَرْتُهُ أَي أَرَيْتُهُ أَنِّي لَهُ شَاكِرٌ

الشُّكْرَى [eş-şekrā] (سَكْرَى [sekrā] vezninde) Semiz ve yağlı et külçesine vasf olur; yukālu: فِدْرَةٌ شُكْرَى مِنَ اللَّحْمِ أَي سَمِينَةٌ

ش م ر

الشُّمْرُ [eş-şemr] (şīn'in fethi ve mīm'in sükūnuyla) Cidd ve hiddetle 'alā-kavlin hırām ve reftār ile mūrūr eylemek ma'nāsındadır; yukālu: شَمَرَ الرَّجُلُ شَمْرًا مِّنْ شَمْرٍ أَوْ مُخْتَلًا Ve bir nesneyi çekip büzmek ma'nāsındadır; yukālu: شَمَرَ الشَّيْءَ إِذَا قَلَصَهُ Ve ağaçtan kesim vakti hurma kesmek ma'nāsındadır; yukālu: شَمَرَ النُّخْلَ إِذَا صَرَمَهُ أَي صَرَمَ ثَمَرَتَهُ

التَّشْمِيرُ [et-teşmīr] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) şemr [şemr] ile iki ma'nā-yı evvelde mūrādiftir; yukālu: شَمَرَ تَشْمِيرًا بِمَعْنَى شَمَرَ

Ve baldırdan ve bacaktan esvābı yukarı sıvayıp çemremek ma'nāsındadır ki bacakları sıvamak ta'bīr olunur, seğirtmeye ve ikdāma teheyvü şīvesidir; yukālu: شَمَرَ إِذَا رَفَعَهُ Ve bir işte cüst ve çabuk deprenmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: شَمَرَ فِي الأَمْرِ إِذَا خَفَّ Ve bir nesneyi salıvermek ma'nāsındadır; yukālu: شَمَرَ السَّفِينَةَ وَغَيْرَهَا إِذَا أَرْسَلَهَا

الْإِنْشِمَارُ [el-inşimār] (إِنْفِعَالٌ [infi'āl] vezninde) ve

التَّشْمُرُ [et-teşemmur] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) تَشْمِيرٌ [teşmīr] ile ma'nā-yı evvelde mūrādiftir; yukālu: اِنْتَشَمَرَ الرَّجُلُ وَتَشْمَرَ بِمَعْنَى شَمَرَ Ve

تَشْمُرُ [teşemmur] Bir işte hāzırlanmak ma'nāsına müsta'meldir ki ma'nā-yı lāzımdır; yukālu: تَشْمَرَ لِالأَمْرِ إِذَا نَهَيْتَ

الشُّمْرُ [eş-şimr] (şīn'in kesriyle) ve

الشُّمِيرُ [eş-şimmīr] (سِكِّيتٌ [sikkīt] vezninde) ve

الشُّمْرِيُّ [eş-şemmeriyy] (şīn'in ve mīm-i müşeddedenin fethi ve yā'nın şeddesiyle) ve

الشُّمِيرِيُّ [eş-şimmiriyy] (kesreteynle) ve

الشُّمُرِيُّ [eş-şummuriyy] (zammeteynle) ve

الشُّمَرِيُّ [eş-şimmeriyy] (قَبِيٌّ [kīnnebiyy] vezninde) ve

المُشَمِّرُ [el-muşemmir] (مُحَدَّثٌ [muḥaddis] vezninde) Takallübāt-ı dehre ve tībā'-ı umūr u mesālihe tecribesi mesbūk kār-dān ve kār-güzār adama itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ شَمِرٌ وَشَمِيرٌ وَشَمَرِيٌّ وَشَمْرِيٌّ وَشَمْرِيٌّ وَشَمْرِيٌّ وَمُشَمِّرٌ أَي مَاضٍ فِي الأُمُورِ مُجَرَّبٌ

الشُّمِيرُ [eş-şimīr] (فِلِزٌّ [filizz] vezninde) Şedîd ve düşvār olan işe itlāk olunur, gūyā ki ondan baldırlar sıvanır; yukālu: شَرُّ شَمِيرٌ

أَيُّ شَدِيدٍ

شَمِيرٌ [Şemir] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) İbn Efrîkîs ismidir ki Mâverâünnehr ülkesinde Soğd memleketinin medînesi ya'nî kâ'idetü'l-mülkü olan şehre gazâ edip medîne-i mezbûreyi kal^c ve tahrîb eylemekle Şemirkend itlâk eylediler. 'Alâ-kavlin şehir-i mezbûru merkûm binâ eylemekle Şemirkent tesmiye eylediler, zîrâ kent kelimesi Türkîde karyeye denir, ta'rîb olunup Semerķand dediler; mîm'i iskân ve râ'yı fethle telaffuz lahdır. Mü'ellif pek icâz eylemiştir.

Evvelâ mezbûr Şemir İfrîkiyya mensûbu olan tebâbi'a-i Yemen'den İfrîkis nâm pâdişâhın oğlu olup Mâverâünnehr'e ki bilâd-ı Türkistân'dır, sefer ve şehir-i merkûmu zîr ü zeber eylemekle Şemirkend dediler. "Kend" lafzı kal^c ma'nâsına olan "kenden"den mâzîdir ki Fârisîdir yâhüd vâsf-ı terkîbidir ve ba'zılar 'inde asl "kent" idi ki tâ'yıdır ve Türkîdir, karye ma'nâsınadır, ta'rîble Semerķand dediler ve hâlen mu'arrebîyle meşhûr belde-i 'azîmedir.

Ve *Burhân-ı Kâfir*'de bu vechile mersûmdur ki سَمَر [Semer] sîn-i mühmele ve mîm'in fethiyle Türkistân şâhlarından birinin ismidir ve "kend" Fârisîde karyeye denir. Şehir-i mezbûru ibtidâ şâh-ı mesfûr karye olarak i'mâr edip refte refte şehir-i 'azîm olmuştur, onun için vâsf-ı terkîbî üzere Semerkend ve mu'arrebinde Semerķand dediler. İntehâ.

Ve Şemir b. Hamdeveyh lügavî-yi ma'rûftur.

الشَّمِيرُ [eş-şimr] (şîn'in kesriyle) Sehî ve civân-merd adama itlâk olunur. Ve nâkid

ve başır ve hurde-dân ve āgâh adama itlâk olunur. Ve bir recül adıdır.

الشَّمْرَةُ [eş-şimret] (bu dahi şîn'in kesriyle) Fâsid ve tebâh kimsenin yürüyüşüne itlâk olunur, murâd baldırı çıplak makûlesi süfehânın ve ehl-i şerr olan yaramazların yürüyüşü olacaktır; yukâlu: يَمْشِي الشَّمْرَةُ أَيُّ مَشِيَةِ الْفَاسِدِ

الشَّمَارُ [eş-şemâr] (سَحَابٌ [sehâb] vezninde) Mışır lisânında الرَّازِيَانِج [er-râziyâ nec] ismidir ki tahrîfle rezene dedikleri dânedir.

شَمِيرٌ [Şemîr] (أَمِيرٌ [emîr] vezninde) Yemen'de bir dağın adıdır. Ve Ermîniyye'de bir mevzi' ismidir.

شَمِيرَانٌ [Şemîrân] (حَزِيرَانٌ [hazîrân] vezninde) Ermîniyye'de bir beldedir. Ve şehir-i Merv kazâsında bir karyedir. Ve Hâvlân kabîlesinden bir batndır ki cemâ'atine Şemîriyyûn derler.

الشَّمُورُ [eş-şemmûr] (تَنْوُرٌ [tennûr] vezninde) Elmâs dedikleri cevher-i ma'rûfa denir.

شَمَرٌ [şemmer] (بَقَّامٌ [bakqâm] vezninde) Şu'arâdan Cemîl b. 'Abdullâh b. Ma'mer'in ceddinin feresi ismidir. Ve bir nâka ve bir recül isimleridir.

الشَّمِيرُ [eş-şimmîr] (سِكِّيتٌ [sikkît] vezninde) Umûr ve mesâlihte be-gâyet cüst ve mikdâm adama itlâk olunur; yukâlu: وَرَجُلٌ شَمِيرٌ أَيُّ مُتَشَمِّرٌ مُعْجِدٌ نَاقَةٌ شَمِيرٌ أَيُّ سَرِيْعَةٌ

الشَّمِيرِيَّةُ [eş-şimmiriyyet] Bunda dört lügat vardır: şîn'in ve mîm-i müşeddedenin kesri ve şîn'in kesri ve mîm-i müşeddedenin fethiyle ve ikisinin de zammı ve ikisinin de fethiyle. Bu dahi cüst ve çâlâk nâkaya

ıtlāk olunur.

الإِسْمَارُ [el-işmār] (hemzenin kesriyle) Bir kimseyi kılıç ile çalıp öldürmek ma'nāsınadır; yukālu: أَشْمَرَهُ بِالسَّيْفِ إِذَا أُذِرَجَهُ Ve davarı pek sūr'at ve ta'cīl ile sürüp iletmek ma'nāsınadır; yukālu: أَشْمَرَ الْإِبِلَ إِذَا أَكْمَسَهَا وَأَعْجَلَهَا Ve buğur aştığı nākayı gebe kılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَشْمَرَ الْجَمَلَ طُرُقَتُهُ إِذَا أَلْفَحَهَا

الشَّامِرُ [eş-şāmīr] ve

الشَّامِرَةُ [eş-şāmīret] Memesi çekilip karnına yapışmış olan koyuna ıtlāk olunur; yukālu: شَاءَ شَامِرٌ وَشَامِرَةٌ إِذَا كَانَ قَدِ انْضَمَّ ضَرْعُهَا Ve

شَامِرَةٌ [şāmīret] ve

مُتَشَمِّرَةٌ [muteşemmīret] Dişlerin dipleri-ne pek yapışık olan diş etine vasf olur; yukālu: لَيْتَهُ شَامِرَةٌ وَمُتَشَمِّرَةٌ إِذَا كَانَتْ لِارْقَةِ بِأُصُولِ الْأَسْنَانِ

[ش م ح ر]

الشَّمْجَرَةُ [eş-şemceret] [zəmceret] [zemceret] vezninde) Korkup kaçan adam gibi seğirtip kaçmak ma'nāsınadır; yukālu: شَمَجَرَ الرَّجُلُ إِذَا عَدَا عَدُوَّ فَرِعَ

[ش م خ ر]

الشَّمْجَرَةُ [eş-şemħaret] [hā-yı mu'ceme ile şemceret] vezninde) Tekebbürlük eylemek ma'nāsınadır; yukālu: شَمَجَرَ فَلَانٌ مَا هَذِهِ الشَّمْجَرَةُ أَيِ الْكِبَرِ: إِذَا تَكَبَّرَ

الإِشْمِخْرَارُ [el-işmiħrār] [isbitrār] [isbitrār] vezninde) Pek uzamak ma'nāsınadır; yukālu: إِشْمَخَرَ الشَّيْءُ إِذَا طَالَ

الْمُشْمَخِرُ [el-muşmeħīr] [muşşa'īr] [muşşa'īr] vezninde) Yüksek dağa vasf olur; yukālu: جَبَلٌ مُشْمَخِرٌ أَيِ عَالٍ

الشَّمَاخِيرُ [eş-Şemāħīr] [cemāħīr]

vezninde) Hicāz'da Tārif ile Cures miyānında bir niçe cibāla ıtlāk olunur.

الشَّمْمُخْرُ [eş-şimmaħr] (şīn'in kesri ve mīm-i müşeddedenin fethiyle) Hod-bīn ve mütekebbir kimseye denir.

[ش م خ ت ر]

الشَّمْمَاخِرُ [eş-şemaħter] [sefercel] [sefercel] vezninde) Şūm-ahter-i Fārisī mu'arrebidir ki bed-baht ve menhūsū't-tālī kimseye denir. Ve le'īm ve fūrū-māyeye ıtlāk olunur.

[ش م ذ ر]

الشَّمْمِيذَرُ [eş-şemeyzer] [zāl-ı mu'ceme ile sefercel] vezninde) Cüst ve revende deveye denir. Ve cüst ve çālāk ve sebük-pā ve sebük-rūh gulāma denir. Ve pek sūr'atle olan yürüyüşe denir, seyr-i nācī ma'nāsına.

الشَّمْمِذَارَةُ [eş-şimzāret] (şīn'in kesriyle) Bu dahi cüst ve çālāk uşağa denir.

الشَّمْمِذَرُ [eş-şemzer] [ca'fer] [ca'fer] vezninde) ve

الشَّمْمِذَرُ [eş-şimzer] [dirhem] [dirhem] vezninde) ve

الشَّمْمِذَارُ [eş-şimzār] [dīnār] [dīnār] vezninde) Bunlar da sūr'atle olan yürüyüşe denir.

[ش م ص ر]

الشَّمْمِصْرَةُ [eş-şemşarat] [dahrecet] [dahrecet] vezninde) Bir kimseye bir mādde zımnında tazyīk ve tekāzā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: شَمْمِصَرَ عَلَيْهِ إِذَا ضَيَّقَ

شَمْمِصِيرُ [şemēşīr] (fethateynle) yāhūd **شَمْمَاصِيرُ** [şemāşīr] Huzeyl diyārında bir dağın adıdır.

[ش ن ر]

الشَّنَارُ [eş-šenār] (şīn'in fethiyle) Pek bed ve kabīh olan 'ayb ve 'ār ve nakīsaya denir. Ve şenā'at ve feza'atle meşhūr olan işe denir; yukālu: **أَتَى بِالشَّنَارِ وَهُوَ أَفْضَحُ الْعَيْبِ وَالْعَارِ** ve **وَكَذَا الْأَمْرُ الْمَشْهُورُ بِالشُّعْبَةِ**

التَّشْنِيرُ [et-tešnīr] (tef'īl [tef'īl] vezninde) Bir kimseyi 'ayblamak, 'alā-kavlin bir nakīsa ile teşhīr ve rüsvāy eylemek ma'nāsındadır; yukālu: **سَنَّ عَلَيْهِ إِذَا عَبَاهُ أَوْ سَمِعَ بِهِ وَفَضَّحَهُ**

الشَّيْنِيرُ [eş-şinnīr] (sikkīt [sikkīt] vezninde) ve

الشَّيْنِيرَةُ [eş-şinnīret] (hā'yla) Bed-hūy ve bed-mizāc adama denir; yukālu: **رَجُلٌ شَيْئَرٌ** Ve şerr ve 'uyūbu kesīr olan kimseye denir.

بنو شينير [Benū Şinnīr] (sikkīt [sikkīt] vezninde) 'Arabdan bir batn adıdır.

الشَّنْرَةُ [eş-şenret] (şīn'in fethi ve nūn'un sükūnuyla) Sālīh ve mütedeyyin adamın yürüyüşüne denir; yukālu: **يَمْشِي الشَّنْرَةَ وَهِيَ** مَشْيَةُ الرَّجُلِ الصَّالِحِ

شَنَارَى [şunārā] (ḥubārā [ḥubārā] vezninde) Kediye denir, **سَنَوْرٌ** [sinnev] gibi.

شَنْرَى [Şenerā] (cemezā [cemezā] vezninde) Mışır ülkesinde Semennūdiyye nāhiyesinde bir karye ve Behnesā nāhiyesinde bir karye isimleridir.

[ش ن ب ر]

شَنْبَارَةٌ [Şenbāret] (şīn'in fethi ve nūn'un sükūnuyla) Mışır'ın Şarkıyye'sinde iki karye ismidir.

خِيَارُ شَنْبَرٍ [ḥiyāru şenber] "خ،ي،ر" māddesinde zikr olundu.

[ش ن ت ر]

الشُّنْتَرَةُ [eş-şunturet] (şīn'in ve tā'nın zam-

mı ve tā'nın fethiyle za'tiftir) Parmağa denir, **إِضْبَعٌ** [işba'c] ma'nāsına; cem'i **شَنَاتِرٌ** [şenātīr] gelir. Ve iki parmağın aralıklarına denir.

ذُو الشَّنَاتِرِ [Zu'ş-Şenātīr] (şīn'in fethiyle) Mülūk-i Yemen'den bir melik lakabıdır ki ismi **لَحْتَيْعَةُ** [Laḥtī'at] idi; zā'id parmağı olmakla onunla mülakkab olmuştu. Mezbūr hānedān-ı mülūktan olmayıp 'alā-tariki't-tagallüb neş'et eylemekle hānumān-ı mülūkiyyete mahsūs olan Ḥimyer dūdmānlarından idrāk eden civānları dest-i kahr ile ihzār ve livāta ile ihtikār eder idi, tā ki beynlerinde derkār olan kānūn-ı mu'teber muktezāsınca mesned-i mülūkiyyete sezāvār olmayalar. Şārihin beyānına göre bir gün yine hānedān-ı Ḥimyer'den Zū Nuvās nām bir civān-ı müstesnā peydā olduğunu istimā' eyledikte 'ale'l-'āde livāta için tarafına ihzār ve halvet-gāha duhūl ve kār-ı tebeh-kārına mübāşeret hengāmında civān-ı mezbūr tīz-destlikle mesfūrun zeker ve serini kat' ve taşra hurūc eyledikte nās keyfiyyete vākıf olmakla giribānımızı pençe-i mersūmdan tahlīs eyledik diye izhār-ı şādī vü şābāş ederek taht-ı saltanata iclās eylediler.

الشُّنْتَرَةُ [eş-şenteret] (dahrecet [dahrecet] vezninde) Esvābı yırtıp paralamak ma'nāsındadır; yukālu: **سُنْتَرٌ نُؤْبَةُ إِذَا مَرَّقَهُ**

[ش ن ج ر]

الشَّنَجَارُ [eş-şincār] (şīn'in kesriyle) Şingār-ı Fārisī mu'arrebidir ki 'Arabīde **حَسُّ الْحَمَارِ** [ḥassu'l-ḥimār] ve **كَخَلَاءٍ** [kaḥlā'] ve **رَجُلٌ الْحَمَامِ** [riclu'l-ḥamām] dahi derler, Türkīde eşek marulu ve havacıva dedikleri nebāt olacaktır

ki edviyedendir. Nebātı zemīne mülāsık, sākı diken diken tüylü ve kökü parmak gızatında ve kan gibi kırmızı olur, el sürüldükte eli rengin eder, toprağı pek tayyib olan yerlerde biter.

[ش ن ذ ر]

الْشَّنْدَارَةُ [eş-şinzāret] ve

الْشَّنْدِيرَةُ [eş-şinzīret] (şin'lerin kesriyle) Gayūr 'alā-kavlin fāhiş adama denir; yukālu: رَجُلٌ شَنْدَارَةٌ وَشَنْدِيرَةٌ أَيُّ غَيُورٌ أَوْ فَاحِشٌ

[ش ن ز ر]

الْشَّنْزَرَةُ [eş-şenzeret] (zā-yı mu'cemele ile dāḫrecet [dahrecet] vezninde) Dürtüşt ve galiz olmak ma'nāsınadır; yukālu: شَنْزَرٌ الرَّجُلُ إِذَا غَلَطَ وَخَشِنَ

شَنْزَرٌ [Şenzer] [جعفر] [ca'fer] vezninde) Bir recül adıdır. Ve bir mevzi' ismidir; bunda شَيْزَرٌ [şeyzer] musahhafı olmak gerekir.

[ش ن ص ر]

الْشَّنْصَرَةُ [eş-şenşaret] [شَنْزَرَةٌ] [şenzeret] vezninde) Bir nesne yoğun olmak ma'nāsınadır; yukālu: شَنْصَرُ الشَّيْءِ إِذَا غَلَطَ Ve katı ve şedid olmak ma'nāsınadır; yukālu: شَنْصَرُ الشَّيْءِ إِذَا صَارَ شَدِيدًا

الْشَّنْصِيرُ [eş-şinşīr] Bu dahi gızat ve şidet ma'nālarındadır ve yukālu: هُمْ فِي شَنْصَرَةٍ وَشَنْصِيرٍ أَيُّ فِي شِدَّةٍ Ve

شِنْصِيرٌ [şinşīr] Hısn ve ma'kıl ve melāz ma'nāsınadır.

[ش ن ظ ر]

الْشَّنْظَرَةُ [eş-şenzāret] (zā-yı mu'cezeme ile) Sövmek, sebb ve düşnām ma'nāsınadır; yukālu: شَنْظَرٌ بِهِمْ إِذَا سَتَمَهُمْ

الْشِنْظِيرُ [eş-şinẓīr] ve

الْشَنْظِيرَةُ [eş-şinẓīret] (şin'lerin kesriyle)

Bed-hüy ve bed-mizāc ve bed-zebān kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ شِنْظِيرٌ وَشَنْظِيرَةٌ أَيُّ سَيِّءُ الخُلُقِ فَحَاشَ ki dağın rüknü olan yalçın kayadan çatlayıp aşağıya yuvarlanıp düşmüş ola. Ve

شِنْظِيرَةٌ [şinẓīret] (hā'yla) Dağın sivri ucuna denir.

الْشَنْظُورَةُ [eş-şunẓūret] şin'in zammıyla) Bu dahi rükn-i cebelden ayrılıp düşen kaya parçasına denir.

بنو شِنْظِيرٍ [Benū Şinẓīr] (şin'in kesriyle) 'Arabdan bir batndır.

[ش ن غ ر]

الْشِنْغِيرُ [eş-şingīr] (ğayn-ı mu'ceme ile شِنْظِيرٌ [şinẓīr] vezninde) Bed-hüy ve bed-zebān ve dil-āzār kimseye denir.

الْشِنْغَرَةُ [eş-şengāret] [dahrecet] vezninde) ve

الْشِنْغِيرَةُ [eş-şingīret] (şin'in kesriyle) On dan isimlerdir.

[ش ن ف ر]

الْشِنْفِيرَةُ [eş-şinfīret] (fā'yla شِنْظِيرَةٌ [şinẓīret] vezninde) ve

الْشِنْفَارَةُ [eş-şinfāret] (şin'in kesriyle) Nāka kısmının hiddet ve neşāt ve cünbüşle yürümesine denir. Ve

شِنْفِيرَةٌ [şinfīret] Bed-hüy kimseye denir.

الْشَنْفَرَى [eş-Şenferā] [فَنْعَلَى] [fen'alā] vezninde) Ezd kabilesinden bir şā'ir lakabıdır, be-gāyet yüğrük olmakla: "أَعْدَى مِنْ أَغْدَى مِنْ أَغْدَى مِنْ أَغْدَى" "darb-ı mesel olmuştur. Şārihin beyānına göre ismi 'Amr b. Mālik'tir, *Kaşide-i Lāmiyyetü'l-'Arab* sāhibidir.

الْشِنْفَارُ [eş-şinfār] [كِنْفَارٌ] [kinfār] vezninde) Cüst ve hafif adama denir; yukālu: هُوَ شِنْفَارٌ أَيُّ خَفِيفٌ

[ش ن ه ب ر]

الشَّهْبَرُ [eş-şehber] [sefercel] [سَفْرَجَل] (sefercel) vezninde) ve

الشَّهْبَرَةُ [eş-şehberet] (hā'y-la) Pek koca karıya denir.

[ش ن ق ر]

الشَّيْنَقُورُ [eş-şeynekūr] [حَيْرَبُون] [hayzebūn] vezninde) Gerçi Umeyye b. Ebi's-Şalt nām şā'irin şi'rinde vāki' olup lākin tefsirine kimse ta'arruz eylememiştir.

[ش و ر]

الشُّورُ [eş-şer] [دَوْر] [devr] vezninde) ve

الشَّيَارُ [eş-şiyār] ve

الشَّيَارَةُ [eş-şiyāret] [كِتَاب] [kitāb] ve كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) ve

الْمَشَارُ [el-meşār] ve

الْمَشَارَةُ [el-meşāret] (mīm'lerin fethiy-le) Kovandan bal sağmak ma'nāsınadır; yukālu: شَارَ الْعَسْلُ يَشُورُ شُورًا وَشِيَارًا وَشِيَارَةً Ve وَمَشَارًا وَمَشَارَةً إِذَا اسْتَحْرَجَهُ مِنَ الْوَقْبَةِ

شُورٌ [şevr] Sağılmış bala itlāk olunur, tesmiye bi'l-masdadır; yukālu: مَا أَكْثَرَ شُورَهُ أَيُّ عَسَلَهُ الْمَشُورُ

شُورٌ [şevr] Hüsn ü cemāl ve hey'et ma'nālarına müsta'meldir, ke-mā se-yuzkeru. Ve

شُورٌ [şevr] ve

شِوَارٌ [şivār] [قَوَام] vezninde) Dābbeyi ta'līm yāhūd pazarda müşteriye 'arz ve māyesini irā'et için dizgin edip seğirtmek ve yürütmek yāhūd müşterī kendi binip yürütmek ve seğirtmekle deneyip yoklamak yāhūd ileri ve geri çevirip yürütmek ma'nāsınadır, güyā ki kovandan bal istihrāc eder gibi o 'amel ile dābbenin māyesini istihrāc eder. Ve satılık cāriye

kısmında dahi isti'māl olunur; yukālu: شَارَ الدَّابَّةُ شُورًا وَشِوَارًا إِذَا رَاضَهَا أَوْ رَكِبَهَا عِنْدَ الْعَرْضِ عَلَى مَشْتَرِيهَا أَوْ بَلَاهَا يَنْظُرُ مَا عِنْدَهَا أَوْ قَلْبَهَا وَكَذَا الْأُمَّةُ

شُورٌ [Şevr] Esāmīdendir: Şevr b. Şevr b. Şevr b. Şevr ki ismi Dīvāstī idi. İbn Durayd nām edībin Maḫsūre nām eserinde memdūhu olan 'Abdullāh b. Muḫammed b. Mikiyāl nām kimsenin ceddī olmak üzere mübeyyendir. Bunların mecmū'u mülük-i Fārs idi ve bunlar Yezdcird b. Behrām neslindedir. Ve Dīvāstī, Fārisīde musālihū'l-cinn demektir. Ve Қаққа' b. Şevr tābi'ındendir.

الإشارة [el-işāret] (hemzenin kesriyle) Zikr olunan شُورٌ [şevr] ve شِوَارٌ [şivār] ile iki ma'nāda dahi mürādifdir; yukālu: أَشَارَ وَأَشَارَ الدَّابَّةُ بِمَعْنَى شَارَ Ve bir nesneyi bir adama ta'yīn vechiyle göstermek ma'nāsınadır; yukālu: أَشَارَ إِلَيْهِ إِذَا أَوْمَأَ Ve işāret, el ile ve göz ile ve kaş ile olur; yukālu: أَشَارَ إِلَيْهِ بِيَدِهِ وَبِعَيْنِهِ وَبِحَاجِبِهِ Ve emr ma'nāsına olur. Burada emrden murād hükm tarikiyle olan emr olmayıp belki meselā bir husūs için bir adam bir adam ile müşāvere edip 'acabā onu işleyeyim mi yoksa işlemeyeyim mi dedikte o adam işle yāhūd işleme demekten 'ibārettir ki re'y ve irşād mefhūmudur; yukālu: أَشَارَ عَلَيْهِ بِكَذَا Ve bunlar zikr olunan istihrāc-ı 'asel ma'nāsından me'hūzdur, āmir güyā ki istihrāc-ı fi'l-i me'mūr eder yāhūd me'mūr āmirin re'yini istihrās eder. Ve āteş kaldırmak ma'nāsınadır ki murād mizyāf olan bedevīler gece vaktinde kezālīk şeb-hün makūlesine dūçār olanlar etrāf-ı kabā'ile iş'ār için ref'-i nār eylemeleridir; yukālu: أَشَارَ النَّارَ وَبِالنَّارِ وَيُقَالُ أَشُورَ بِهَا عَلَى الْأَصْلِ إِذَا رَفَعَهَا Ve

إِشَارَةٌ [iṣāret] Bal sağan adama yardım eylemek ma'nāsınadır; tekülü: أَشْرَنِي عَسَلًا أَيُّ أَعْنِي عَلَى جَنِيهِ

الِإِسْتِشَارَةُ [el-istiṣāret] [istiḥāret] (istiḥāret) vezninde) Bu dahi bal sağmak ma'nāsınadır; yukālu: اسْتَشَارَ الْعَسَلُ بِمَعْنَى شَارَهُ Ve davar kısmı semirip endām ve manzarası güzellenmek ma'nāsınadır ki شَارَةٌ [ṣāret] ve hey'et-i hilkīsini ihrāc eylemekten ibārettir; yukālu: اسْتَشَارَتِ الْإِبِلُ إِذَا سَمِنَتْ وَحَسِنَتْ Ve buğur deve nāka gebe midir değil midir fehm için bevlini istişmām eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: اسْتَشَارَ الْمَحْلُ الثَّاقَةَ إِذَا كَرَفَهَا فَتَطَّرَ الْأَفْخَ هِيَ أُمُّ لَا Ve bir adam hūb ve fāhir cāme giymek ma'nāsınadır; yukālu: اسْتَشَارَ فَلَانٌ إِذَا لَبَسَ لِبَاسًا Ve bir adamın kār ve kirdārı zāhire çıkıp ayān olmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: اسْتَشَارَ أَفْرَهُ إِذَا تَبَيَّنَ Ve bir adamdan bir husūs için meşveret taleb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: اسْتَشَارَ فَلَانًا إِذَا طَلَبَ مِنْهُ الْمَشُورَةَ

الِإِسْتِثْيَارُ [el-iṣṭiyār] [ifti'āl] (ifti'āl) vezninde) Bu dahi bal sağmak ma'nāsınadır; yukālu: اسْتِثَارَةُ الْعَسَلِ بِمَعْنَى شَارَهُ

الْمَشَارُ [el-meṣār] (mīm'in fethiyle) Arı kovanına denir, حَلِيَّةٌ [ḥaliyyet] ma'nāsına.

الْمِشْوَارُ [el-miṣvār] [mihrāb] (mihrāb) vezninde) Kovandan gömeci kesip balını sağacak ālete denir ki eğiş ta'bīr olunur. Ve bir adamın haber verecek sıfatına itlāk olunur, مَحْبَرٌ [maḥber] ma'nāsına; yukālu: اسْتَشَارَ الْمَشُورَ أَيُّ الْمَحْبَرِ Ve çehre ve manzara ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: لَيْسَ أَخَذَتِ الدَّابَّةُ Ve yukālu: اسْتَشَارَ أَيُّ مَشُورًا أَيُّ مَشُورًا Ve yukālu: اسْتَشَارَهَا إِذَا سَمِنَتْ وَحَسِنَتْ هَيْئَتُهَا

مِشْوَارٌ [miṣvār] Niş-hār-ı Fārisī mu'arrebî olur ki deve ve koyun ve keçi makülesinin

mi'dede ibkā eyleyip aralık aralık çıkarıp çiğnedikleri 'alef bakiyyesine denir, Türkīde geviş ta'bīr olunur. Ve bey' için devāb 'arz olunacak mekāna denir ki at pazarı ta'bīr olunur. Ve minhu'l-meselu: "إِيَّاكَ وَالْخُطْبَ فَإِنَّهَا مِشْوَارٌ كَثِيرُ الْعِثَارِ" Meseli mezbūr iksār-ı kelāmdan tahzīr ma'rizinde darb olunur. Ve

مِشْوَارٌ [miṣvār] Hallāc yayının kirişine denir.

الشُّورَةُ [eṣ-ṣūret] (ṣīn'in zammıyla) Bu dahi mahber ve manzar ma'nālarıdır. Ve bal gömecine denir. Ve semiz ve tavlı nākaya denir.

الْمِشْوَارَةُ [el-miṣvāret] (mīm'in kesriyle) Bu dahi bal gömecine denir.

مَادِيٌّ مِشَارٌ [māziyyun miṣārun] (zāl-ı mu'cemenin kesri ve mīm'in zammıyla) Şol bala denir ki bir adamın i'ānetiyle sağılmış ola. مَادِيٌّ [māziyy] bala denir ve مِشَارٌ [miṣār] [iṣāret]ten ism-i mef'uldür.

الشُّورَةُ [eṣ-ṣevret] [temret] (temret) vezninde) ve

الشَّارَةُ [eṣ-ṣāret] ve

الشُّورُ [eṣ-ṣevr] Ke-mā zukire ve

الشُّيَارُ [eṣ-ṣiyār] [kitāb] (kitāb) vezninde) ve

الشُّوَارُ [eṣ-ṣevār] [sehāb] (sehāb) vezninde) Hüsn ü cemāle denir; yukālu: فُلَانٌ ذُو سُورَةٍ وَشَارَةٍ وَسُورٍ وَشِيَارٍ وَسُورٍ أَيُّ حُسْنٍ وَجَمَالٍ Ve hey'et ve kıyāfet ma'nāsına müsta'meldir. Ve libās ve kisveye itlāk olunur. Ve semizliğe itlāk olunur, سِمَنٌ [simen] ma'nāsına. Ve bir adamın tezeyyün eylediği zīnet ve ārāyişe itlāk olunur. Ve

شُورَةٌ [ṣevret] Hacil olmaya denir, haclet ve şerm-sārī ma'nāsına; yukālu: أَخَذَتْهُ الشُّورَةُ أَيُّ الْحَجَلَةُ

الْمَشُورَةُ [el-meşūret] (مَقُولَةٌ [maḳūlet] vezninde) Bu dahi bal gömecine denir.

الْمَشَارَةُ [el-meşāret] (mīm'in fethiy-
le) Bu dahi sûret ve manzar ma'nāsına
müsta'emeldir ve minhu yukālu: أَخَذَتِ الدَّابَّةُ
مِشَاوَرَهَا وَمَشَارَتَهَا إِذَا سَمِنَتْ وَحَسِنَتْ Ve

مَشَارَةٌ [meşāret] دَبْرَةٌ [debret] ma'nāsındır
ki bir dönüm tarlaya denir. Cem'i مَشَاوِرُ
[meşāvīr] ve kesre sebebiyle مَشَايِرُ
[meşāyīr] gelir.

Mü'ellif دَبْرَةٌ [debret]i مَشَارَةٌ [meşāret] ile ve
مَشَارَةٌ [meşāret]i دَبْرَةٌ [debret] ile ta'rīf ey-
lemiştir. Ümmehāt-ı sâ'ireden münfehîm
olduğu üzere altmış zirāc tül ve altmış zirāc
'arzı müştemil mezra'aya جَرِيْبٌ [cerīb] de-
nir ki Türkîde dönüm ta'bîr olunur. Ve
kırk adımdan on adıma gelince kadar tar-
laya ve bostân kıt'asına دَبْرَةٌ [debret] ve
مَشَارَةٌ [meşāret] denir, ekinciler beyninde
evlek ta'bîr olunur, Fâriside evvele gerî ve
sânîye ḥavîd derler.

الْشِيَارُ [eş-şiyār] (şîn'in kesriyle) Semiz
ve hüb-hey'et atlara vasf olur; yukālu:
خَيْلٌ شِيَارٌ أَيُّ سِمَانٌ حَسَانٌ Şārihin beyânına
göre müfredi شَيِّرٌ [şeyyīr]dir, سَيِّدٌ [seyyid]
vezninde.

التَّشْوِيرُ [et-teşvīr] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde)
Bu dahi satılık dābbeyi at pazarında gös-
teriş eylemek ma'nāsındır; yukālu: سُورٌ
شَارَهَا الدَّابَّةُ بِمَعْنَى شَارَهَا Edecek ve hacil ve şerm-sār olacak bir iş
işlemek ma'nāsındır, 'avret yerini keşf
eylemek gibi; yukālu: سُورٌ بِهِ إِذَا فَعَلَ بِهِ فِعْلًا
يُسْتَحْيَا مِنْهُ Ve işāret ma'nāsındır; yukālu:
سُورٌ إِلَيْهِ بِيَدِهِ إِذَا أَوْمَأَ إِلَيْهِ

الْمُسْتَشِيرُ [el-musteşīr] Şol adama itlāk
olunur ki hayvânın gebe olup olmadığını idrāk eder ola ve bu erkek hayvânda

dahi müsta'emeldir. Zikr olunan اِسْتِشَارَةٌ
[istişāret]ten ism-i fā'ildir; yukālu: رَجُلٌ
وَفَحْلٌ مُسْتَشِيرٌ إِذَا صَارَ يَعْرِفُ الْحَائِلَ مِنْ غَيْرِهَا

الشُّوَارُ [eş-şevār] (şîn'in harekât-ı selâsıyla)
Ev esbâb ve tecemmülâtına itlāk olunur;
tekülü: مَتَزَلِّي خَالٍ عَنِ الشُّوَارِ أَيُّ مَتَاعِ النَّبْتِ Ve
insânın zekerine ve hâye ve dübürtüne
itlāk olunur ki 'avret yeridir. Ve

شَوَارٌ [şevār] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde)
Nerm ve latîf serin yeke vasf olur; yukālu:
رِيحٌ شَوَارٌ أَيُّ رُخَاءٌ

التَّشْوِيرُ [et-teşevvur] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] veznin-
de) Tahcîl ma'nāsına olan تَشْوِيرٌ [teşvīr]-i
mezkürdan mutâvî'dir ki şermende olmak
ma'nāsındır; yukālu: سُورٌ بِهِ فَتَشْوَرُ

الشُّورَى [eş-şūrā] (طُوبَى [tübā] vezninde) ve
الْمَشُورَةُ [el-meşūret] (mīm'in fethi ve
vāv'ın zammıyla) Emr ma'nāsına olan
إِشَارَةٌ [işāret]-i mezküreden isimlerdir.

Ve مَشُورَةٌ [meşūret]in vezni مَفْعُولَةٌ [mef'ulet]
tir, مَفْعُولَةٌ [mef'ulet] değildir, ya'nî aslı
مَشُورَةٌ [meşvūret] değildir. *Mişbâh*'ın
beyânına göre مَشُورَةٌ kelimesinde iki lügat
vardır, biri mīm'in ve vāv'ın fethiyledir ve
birisi mīm'in fethi ve şîn'in zammıyla مَعُونَةٌ
[me'ünet] veznindedir. Ve Kirmānî'nin
nakline göre mīm'in ve vāv'ın fethi ve
vāv'ın zammı ve مَعُونَةٌ [me'ünet] veznin-
dedir ki buna göre üç olur. Pes mü'ellifin
kavli bunlara muhâlifdir.

الشُّورَانُ [eş-şevrân] (حَوْرَانٌ [ḥavrân] veznin-
de) عُصْفُرٌ [uşfur] isimdir ki tahrîfle aspur
dedikleri nebâtür. Ve

شُورَانٌ [şevrân] 'Aḳıḳ-i Medîne kurbünde
bir dağın adıdır, onda katı vâfir yağmur
suları irkilir. Ve

حَرَّةٌ شُورَانٌ [Ḥarretu Şevrân] Ḥicāz kara

taşlıklarından birinin ismidir.

الْمَشُورُ [el-muşevver] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) **شُورَانُ** [şevrān] ile ya'nī aspur ile boyanmış nesneye denir; yukālu: ثَوْبٌ مَشُورٌ أَي مَضْبُوعٌ بِالشُّورَانِ

الشُّورَى [eş-şevrā] (سَكْرَى [sekrā] vezninde) Bir nebāt-ı bahrī ismidir.

الشَّيْرِي [eş-şeyyir] (سَيِّدٌ [seyyid] vezninde) Bir adamın dā'imā meşveret-güzini olan kimseye denir, ehadühümā āherin hem-meşveretidir; yukālu: فَلَانَ شَيْوِكَ أَي مُشَاوِرِكَ Ve vezīre itlāk olunur, pādīşāhın meşveret-kārı olduğu için. Cem'i **شُورَاءُ** [şuverā'] gelir, **شُعْرَاءُ** [şu'arā'] vezninde.

الشَّيْرَةَ [eş-şeyyiret] (سَيِّدَةٌ [seyyidet] vezninde) Zikr olunan **شُورَةٌ** [şevret] ve **شَارَةٌ** [şāret] ten sıfattır, hüsn ü cemāl sāhibi şey'e denir. Te'nisi mevsūf i'tibāriyladır; yukālu: فَصِيْدَةٌ شَيْرَةٌ أَي حَسَنَاءُ

الْمُشِيرَةُ [el-muşīret] (mīm'in zammıyla) **سَبَابَةٌ** [sebbābet]e denir, ya'nī şehādet parmağına itlāk olunur, onunla işāret olunduğu için.

شِيرَوَانُ [Şīrevān] (şīn'in kesriyle) Buḥārā kazāsında bir karye adıdır.

بَنُو شَاوِرٍ [Benū Şāvīr] (vāv'ın kesriyle) Hemdān kabīlesinden bir batndır.

الْمَشُورُ [el-meşūr] (مَقُولٌ [maḳūl] vezninde) Zikr olunan **شُورَةٌ** [şevret] ve **شَارَةٌ** [şāret]ten ism-i mef'ūldür, zīnetli ve ārāste nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ مَشُورٌ أَي مُرَيِّنٌ

الشَّيْرِي [eş-şīr] (şīn'in imālesiyle) Fārisīde arslana denir; Şerīf-i Nessābe-i 'Ömerī şecā'atine mebnī onunla mülakkab olmuştur.

[ش ه ر]

الشُّهْرَةُ [eş-şuhret] (şīn'in zammı ve hā'nın

sükūnuyla) Bir nesne kubh ve şenā'at ci-hetiyle beyne'n-nās vāzih ve zāhir olma-ğa denir ki rüsvāylik olacaktır. Şārihin beyānına göre hayr ve hüsn cihetinde isti'māli mecāz olur ve minhu kavluhum: **الشُّهْرَةُ أَفَةٌ**

الشُّهْرُ [eş-şehr] (قَهْرٌ [ḳahr] vezninde) Bir şey'i şöhretlendirmek ma'nāsınadır; yukālu: شَهْرُهُ شُهُرًا مِّنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا أَظْهَرَهُ فِي: **لَٰكِنِ الْمُؤَلَّفِ بَٰسَآءِ**'de ta'mīm eylemiştir. Ve

شَهْرٌ [şehr] Ehl-i 'ilm ve dānişmende itlāk olunur; bi-ma'nā mef'ūldür; yukālu: رَجُلٌ شَهْرٌ أَي عَالِمٌ Ve tırnak kesintisi şeklinde olan şey'e itlāk olunur; ma'nā-yı ātīden ta'mīm olunmuştur. Ve yeni aya itlāk olunur, şöhretine mebnī; yukālu: طَلَعَ الشُّهْرُ أَي الْهَلَالُ Ve aya itlāk olunur, 'umūm 'alākasıyla **قَمَرٌ** [ḳamer] ma'nāsına, 'alā-kavlin tamām vāzih ve 'ayān olup bedr-i kāmīl olma-ğa mütekarrib oldukça itlāk olunur. Ve eyyāmdan 'aded-i ma'rūfa itlāk olunur, kamer ile meşhūr olduğu için; murād on iki cüz' i'tibar olunan bir senenin bir cüz'ü olacaktır ki kamer yirmi sekiz menāzili kat' eylediği eyyāmdan 'ibārettir, gāh otuz ve gāh yirmi dokuz gün olur, Türkīde dahi bir ay ta'bīr olunur. Cem'i **أَشْهُرٌ** [eşhur] ve **شُهُورٌ** [şuhūr] gelir. Ve

شَهْرٌ [şehr] Kezālik masdar olur, nās üzere kılıç sıyırıp sell-i seyf eylemek ma'nāsına; yukālu: شَهْرٌ سَيْفُهُ شُهُرًا مِّنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا انْتَضَاهُ: **فَرَفَعَهُ عَلَى النَّاسِ** Ve

شَهْرٌ [Şehr] Esāmīdendir: Şehr b. Ḥavşeb muhaddis ve metrükü'r-rivāyettir.

التَّشْهِيرُ [et-teşhīr] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bu dahi şöhretlendirmek ma'nāsınadır; yukālu: **شَهْرُهُ بِكَذَا تَشْهِيرًا بِمَعْنَى شَهْرُهُ** Ve nās

üzere kılıç sıyrmak ma'nāsınadır; yukālu:

شَهْرٌ سَيْفُهُ بِمَعْنَى شَهْرَهُ

الإِشْتِهَارُ [el-iṣṭihār] [ifti'āl] [ifti'āl] vezninde) Bir nesneyi şöhretlendirmek ve o nesne şöhretlenmek ma'nāsına müte'addi ve lāzım olur; yukālu:

إِشْتَهَرَهُ فَاشْتَهَرَ

الشَّهِيرُ [eş-şehīr] [emīr] vezninde) ve

الْمَشْهُورُ [el-meşhūr] Beyne'n-nās kadr ve menzileti ma'rūf ve zıkr bi'l-hayr ile elsinede mezkūr ve mevsūf olan adama itlāk olunur; yukālu:

رَجُلٌ شَهِيرٌ وَمَشْهُورٌ أَي الْمَعْرُوفُ

Ve şeref ve şān sāhibi nām-dār adama itlāk olunur; yukālu:

رَجُلٌ شَهِيرٌ وَمَشْهُورٌ أَي نَبِيَّةٌ

الْمُشَاهَرَةُ [el-muşāheret] [mufā'alet] vezninde) ve

الشَّهَارُ [eş-şihār] [fi'āl] vezninde) Ecīr ve hizmet-kār makūlesini aylıkla tutmak ma'nāsınadır, niteki **مُيَاوَمَةٌ** [muyāvemet] günlükle ve **مُسَانَهَةٌ** [musānehet] yıllıkla tutmaktır; yukālu:

شَاهَرَهُ مُشَاهَرَةً وَشَهَارًا إِذَا اسْتَأْجَرَهُ

لِلشَّهْرِ

الإِشْهَارُ [el-işhār] (hemzenin kesriyle) Bir ay geçmek ma'nāsınadır; yukālu:

أَشْهَرَ الْقَوْمُ

إِذَا أَتَى عَلَيْهِمْ شَهْرٌ Ve hatun doğuracağı aya girmek ma'nāsınadır; yukālu:

أَشْهَرَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا دَخَلَتْ فِي شَهْرِ وَلَادِهَا

الْأَشَاهِيرُ [el-eşāhir] (hemzenin fethiyle)

Nercisin ya'nī zerrīn dedikleri şükūfenin beyāzına denir ki murād ak ak yaprakları olacaktır. Fi'l-asl **أَشْهَرَ** [eşher]in cem'idir.

الشَّهِيرَةُ [eş-şehīret] [sefīnet] vezninde) Gövdesi enli ve kurumu vāsi' hatuna ve sâ'ir dişi hayvāna vasf olur; yukālu:

أَتَانٌ وَامْرَأَةٌ شَهِيرَةٌ أَي عَرِيضَةٌ وَاسِعَةٌ

الشَّهْرِيَّةُ [eş-şihriyyet] (şīn'in kesriyle) Bir güne beygire denir. *Esās*'ın beyānına göre

cinsi pāk kahīl ile beygir beyninde olan kısrağ beygir olacaktır.

شَهْرَانُ [Şehrān] [selmān] vezninde) İbn 'İfris ismidir ki Hāş'em'den bir kabīle pederinin ismidir.

مَشْهُورٌ [Meşhūr] Şa'lebe b. Şihāb el-Cedelī nām kimsenin feresi ismidir.

الشَّهْوَرَةُ [eş-şuhūret] (hā'yyla) Benū Kināne'nin a'zam-ı eyyāmından bir yevm-i ma'rūf ismidir ki onda bir vak'a-i 'azīme olmuştur.

الْمُشْهَرَةُ [el-Muşehheret] [mu'azzamet] vezninde) Muhelhil b. Rebī'a'nın kısrağının ismidir.

ذُو الْمَشْهَرَةِ [Zu'l-Muşehheret] Ashāb-ı kirāmdan Ebū Ducāne Simāk b. Evs hazretlerinin lakabıdır, bir **مُشْهَرَةٌ** [muşehheret] i var idi, onunla meydān-ı harbe huruc eyledikte beyne's-saffeyn salını salını yürüyüp ve zātında bahādır olmakla önüne gelen a'dāyı 'ālem-i hayāta terk ve ibkā eylemez idi. Zāhiren **مُشْهَرَةٌ** [muşehheret] ten murād seyftir, hā' ismiyyedir; zīrā kütüb-i siyerde mestürdür ki Uḫud gazvesinde Sultān-ı Enbiyā 'aleyhi efdalu't-tehāyā hazretleri Ebū Ducāne'ye bir seyf i'tā ve hakkını edā eyle tavsiye buyurup o dahi seyf-i mezbūru ahz ve reftār ederek meydāna huruc eylemekle Resūl-i ekrem hazretleri reftār ve hūrāmını gördükte: **إِنَّهَا** "بُيُورُ الدُّوَابِّ لَمْ يَشِيئَتْ بِعِضِّهَا اللَّهُ تَعَالَى إِلَّا فِي هَذِهِ الْمَوَاطِنِ" buyurdular. Ve seyf-i merkūmun safhasında **فِي الْجُبْنِ عَارٌ وَفِي الْإِقْبَالِ مَكْرَمَةٌ** || **وَالْمَرْءُ بِالْجُبْنِ لَا يَنْجُو مِنَ الْقَدْرِ** beyti mersūm idi.

[ش ه ب ر]

الشَّهْبَرَةُ [eş-şehberet] (bā-yı muvahhade ile **دَحْرَجَةٌ** [dahrecet] vezninde) Devenin

arkasında yağrı ağarmak ma'nāsınadır ki murād sağaldıktan sonra yeri ağarmaktır; yukālu: **شَهْبَرٌ دَبْرُ الْبَعِيرِ إِذَا اشْتَهَبَ** Ve bükā eylemeğe hāzırlanmak ma'nāsınadır; yukālu: **شَهْبَرُ الرَّجُلِ لِكَذَا إِذَا أَجْهَشَ لِلْبُكَاءِ**

الشَّهْبَرُ [eş-şehber] جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) ve

الشَّهْبَرَةُ [eş-şehberet] (hā'yla) ve

الشَّهْبِيُّورُ [eş-şeyhebūr] حَيْزُبُونُ [hayzebūn] vezninde) ve

الشَّهْبَرَةُ [eş-şenehberet] سَفَرَجَلَةٌ [sefercelet] vezninde) Pīr ve sāl-horde olup lākin henüz vücūdunda bakıyye-i kuvvet kalmış adama denir, gerek er ve gerek 'avret olsun; yukālu: **رَجُلٌ شَهْبَرٌ وَأَمْرَأَةٌ شَهْبَرَةٌ وَشَيْهَبُورٌ** Alā-kavlin bu mādde nisvāna mahsūstur ve ricāl sıfatlanmaz. Ve

شَهْبَرٌ [şehber] İri başlı kişiye denir; yukālu: **رَجُلٌ شَهْبَرٌ أَيْ ضَحْمٌ الرَّأْسِ** Ve

شَهْبَرٌ [Şehber] Esāmīdendir, 'İşām b. Şehber, Hīre meliki olan Nu'cman b. Munzir'in der-bānı ismidir.

الْمُشَهْبَرُ [el-muşehber] مُدْخَرَجٌ [mudahrec] vezninde) Zikr olunan **شَهْبَرٌ** [şehber]den mutasarrıf ism-i mef'uldür, başı iri olarak yassı olan kimseye denir; yukālu: **رَجُلٌ مُشَهْبَرٌ الرَّأْسِ أَيْ كَبِيرُهُ مَقْطُوحُهُ**

[ش ه ر]

الشَّهَاجِرُ [eş-şehācīr] (şīn'in fethi ve cīm'in sükünuyla) Kartal kuşlarına denir. Müfredi yoktur.

[ش ه ر]

الشَّهْدَارُ [eş-şihdār] دِخْرَاجٌ [dihrāc] vezninde) Üç yaşında olan çocuk altı yaşına kadar meşy ve hareket eylemek ma'nāsınadır

ki vakt-i merkūma mahsūstur; yukālu: **شَهْدَرُ الْجَارِيَةِ وَالْغَلَامِ شَهْدَارًا إِذَا تَحَوَّكَ مَا بَيْنَ ثَلَاثِ سِنِينَ إِلَى سِتِّ**

الشَّهْدَرُ [eş-şehder] جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Üç yaşından altı yaşına kadar yürüyüp gezen oğlana denir; mü'ennesi **شَهْدَرَةٌ** [şehderet]tir hā'yla. Ve servet ve sāmān ve ni'met ve refāh sāhibi 'ālī-şān adama denir; yukālu: **فُلَانٌ شَهْدَرٌ أَيْ عَظِيمٌ مَثْرُفٌ**

الشَّهْدَارَةُ [eş-şihdāret] (şīn'in kesriyle) Fāhiş ve bed-zebān ve beyne'n-nās nakli-i makāl ve nemīme ve nifākla miyāne-i nāsı şūrīde ve ifsād eden şahsa denir; yukālu: **رَجُلٌ شَهْدَارَةٌ أَيْ فَاحِشٌ وَنَمَامٌ مُفْسِدٌ بَيْنَ النَّاسِ** Ve bodur ve kasīrū'l-kāmet adama denir. Ve dürtüş ve galiz kimseye denir.

[ش ه ر]

الشَّهْدَارَةُ [eş-şihzāret] شَهْدَارَةٌ [şihdāret] vezninde ve mürādifidir ki zikr olundu. Ve 'unf ve şiddetle yürür olan kimseye denir.

[ش ه ر ز و ر]

شَهْرُزُورٌ [Şehrezūr] (şīn'in ve rā'nın fetihiyle) Zūr b. eđ-Đaḥḥāk nām kimsenin medīnesidir, Bağdād'dan öte İrbīl ile Hemedān beyninde bir beldedir ki Zūr nām emīrin binā-kerdesi olmakla ismine muzāf olmuştur.

[ش ي ر]

شَيْيَارٌ [şiyār] كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Sebt gününün ism-i kadīmidir. Cem'ī **أَشْيِيرٌ** [eşyūr] gelir, **أَفْلُسٌ** [eflus] vezninde ve **شَيْيُرٌ** [şuyūr] gelir zammeteynle ve **شَيْرٌ** [şīr] gelir şīn'in kesriyle.

FASLU'Ş-ŞĀDİ'L-MÜHMELE

(فَضْلُ الصَّادِ الْمُهْمَلَةِ)

[ص أ ر]

صَوَّأَرُ [Şav'ar] (hemze ile جَعَفَرُ [ca'fer] vezninde) Bir mevzi^c adıdır.

صَوَّأَرُ [Şu'ār] (غُرَابُ [gürāb] vezninde) Medīne'de bir mevzi^c isimdir.

[ص ب ر]

الصَّبْرُ [eş-şabr] [جَبْرُ [cebr] vezninde) Bir kimseyi bir nesneden alıkomak ma'nāsındır; yukālu: صَبْرٌ فَلَأَنَّا عَنْهُ صَبْرًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا حَبَسَهُ عَنْهُ

Mü'ellifin Başv'ir'de beyānına göre **صَبْرٌ** [şabr] imsāk fi'z-zik ma'nāsına mevzū'dur; tekülü: صَبْرُ الدَّائِبَةِ إِذَا حَبَسَتْهَا بِأَلَا عَظْفٌ Pes صَبْرٌ fi'li lafz-ı 'āmmdır, ihtilāf-ı vekāyī^c hasebiyle itlākı muhtelif olur. Eğer bir musībet vukū'unda ceza^c ve ıztırābdan habs-i nefis ederse ona hemān صَبْرٌ [şabr] itlāk olunur, mukābiline جَزَعٌ [ceza^c] denir. Ve eğer muhāberede olur ise ona شَجَاعَةٌ [şecā'at] ve mukābiline جُبْنٌ [cubn] denir. Ve eğer bir hādise-i muzcire vukū'unda olur ise ona رَحْبُ الصَّدْرِ [rahbu'ş-şadr] ve mukābiline صَجْرَةٌ [dacret] denir. Ve eğer imsāk-ı kelām bābında olur ise ona كِتْمَانٌ [kitmān] ve mukābiline مَذَلٌّ [mezl] denir. Qur'ān-ı kerīm'de bunların cümlesine صَبْرٌ [şabr] itlāk olunmuştur. İntehā.

Ve صَبْرُ الْإِنْسَانِ عَلَى الْقَتْلِ [şabru'l-insāni 'ale'l-ka'tl] Bir adamı ba'zı kimseler tutup taş ve ok makūlesi mühlik nesnelere atıp vurmakla helāk eylemekten 'ibārettir ki Cāhiliyye törelerindedir; yukālu: قَدْ قَتَلَهُ وَمِنَهُ صَبْرُهُ عَلَيْهِ Kāle'ş-şārih: وَصَبْرًا فِي رَجُلٍ أَمْسَكَ رَجُلًا وَقَتَلَهُ آخَرَ فَقَالَ عَلَيْهِ

السَّلَامُ "أَقْتُلُوا الْقَاتِلَ وَاصْبِرُوا الصَّابِرَ" يَغْنِي إِحْسُوا الَّذِي حَبَسَهُ لِلْمَوْتِ حَتَّى يَمُوتَ كَغَلِيهِ بِهِ وَكَذَلِكَ لَوْ حَبَسَ الرَّجُلُ نَفْسَهُ عَلَى شَيْءٍ يُرِيدُهُ قَالَ صَبْرْتُ نَفْسِي Ve

يَمِينُ الصَّبْرِ [yemīnu'ş-şabr] Şol yemīne itlāk olunur ki yemīn terettüb eden adamı yemīn eylemedikçe hākim salıvermeyip habs ve imsāk eyleye; 'alā-kavlin hükm cihetiyle sāhibine lāzım gelmekle yemīn eylemek zımnında hākim cebr ve zor eyleye, yemīn-i kısās gibi. Pes bir adama hod-be-hod yemīn eylese ona يَمِينُ الصَّبْرِ [yemīnu'ş-şabr] itlāk olunmaz. Ve

صَبْرٌ [şabr] Bir adama yemīn-i sabr lāzım gelmek ma'nāsındır; yukālu: صَبْرُ الرَّجُلِ يَمِينُ الصَّبْرِ إِذَا لَزِمْتَهُ Ve

صَبْرٌ [şabr] جَزَعٌ [ceza^c] mukābilidir ki bir adama bir musībet ve beliyeye hudūsuna telāş ve feryād ve ıztırāb eylemeyip zevāline müterakkīb olarak sükūn ve tahammül ile katlanmaktan 'ibārettir; yukālu: أَصْبَرَ الرَّجُلُ نَفْسَهُ جَزَعًا فَهُوَ صَابِرٌ وَصَبِيرٌ Ve

صَبْرٌ [şabr] ve

صَبَارَةٌ [şabāret] [سَفَارَةٌ [sefāret] vezninde) Kefil olmak ma'nāsındır; yukālu: صَبْرٌ بِهِ Ve kefil vermek ma'nāsındır; tekülü: أَصْبُرُنِي عَلَى صِغَةِ الْأَمْرِ أَيِ اعْطِنِي كَفِيلًا

الْمَضْبُورَةُ [eş-şabūret] (şād'ın fethiyle) Zikr olunan صَبْرٌ [şabr] cihetiyle maktūl adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَضْبُورٌ أَيِ مَضْبُورٌ لِلْقَتْلِ Kāle'ş-şārih ve minhu'l-hadīsu: "نَهَى عَنِ الْمَضْبُورَةِ" وَهِيَ النَّفْسُ الْمُحْبُوسَةُ عَلَى الْمَوْتِ

الْمَضْبُورَةُ [el-maşbūret] Şol yemīne itlāk olunur ki yemīn terettüb eden adam onun üzerine habs olunmuş ola ki o yemīni edā edince kadar mahbūs olur; murād zikr

olunduğu üzere صَبْرٌ [ṣabr] tārīkiyle olan yemindir. Şārih der ki gerçi o yeminin sāhibi مَضْبُورٌ [maṣbūr]dur, lākin yemīn-i mezbūre zımnında hasb olunmakla mecāzen صَبْرٌ [ṣabr] ile mevsūf olmuştur. Kāle ve fi'n-Nihāye: ”مَنْ حَلَفَ عَلَى يَمِينٍ مَضْبُورَةٍ كَاذِبًا“ الْحَدِيثُ وَفِي آخِرِ ”مَنْ حَلَفَ عَلَى يَمِينٍ صَبْرٍ“ أَيُ الْأَزْمِ بِهَا وَحُبْسِ عَلَيْهَا وَكَانَتْ لَأَرْمَةِ لِصَاحِبِهَا مِنْ جِهَةِ الْحَكْمِ وَقِيلَ لَهَا مَضْبُورَةٌ وَإِنْ كَانَ لِصَاحِبِهَا فِي الْحَقِيقَةِ هُوَ الْمَضْبُورُ لِأَنَّهُ إِنَّمَا صَبَرَ مِنْ أَجْلِهَا أَيُ حُبْسٍ فَوُصِفَتْ بِالصَّبْرِ وَأَصِيفَتْ إِلَيْهِ مَجَازًا

الصَّابِرُ [eṣ-ṣābir] ve

الصَّبِيرُ [eṣ-ṣabīr] ve

الصَّبُورُ [eṣ-ṣabūr] Musībet ve hādiseye ceza^c ve feryād eylemeyip sākin ve mütehammil olan adama denir. Ve

صَابِرٌ [Ṣābir] Esāmī-i ricāldendir. Ve

صَبِيرٌ [ṣabīr] Kefīl ma'nāsınadır; yukāu: صَارَ صَبِيرًا لَهُ أَيُ كَفِيلًا Ve bir kavm ve cemā'atin mercī^c-i umūr u mesālihi olan re'īs ve pīṣvālarına itlāk olunur; yukālu: هُوَ صَبِيرُهُمْ Ve أَيُ مَقْدَمُهُمْ فِي أُمُورِهِمْ

صَبِيرٌ [ṣabīr] Dağā itlāk olunur. Cem'ī صَبْرَاءُ [ṣuberā'] gelir, كُرْمَاءُ [kuremā'] vezninde. Ve

صَبِيرٌ [ṣabīr] Beyāz sehāb pāresine denir, 'alā-kavlin yufka sehāb üzere olan sık ve kesīf sehāba yāhūd birbiri üzere katlanmış sık sehāba yāhūd yürümeyip sūkūnet üzere olan sehāb pāresine yāhūd mutlak beyāz olan sehāba denir. Cem'ī صَبْرٌ [ṣubur] gelir zammeteynle. Ve

صَبِيرٌ [ṣabīr] Şol yufka ekmeğe denir ki ekl olunacak ta'āmin altına bast ederler, kebāb altına bast ettikleri yufka gibi. 'Alā-kavlin şol yufkaya denir ki üzerine düğünlerde aşçı ta'ām kotarıp herkesin önüne yāhūd

eline verirler. 'Arabların sahn ve tabakı olmamakla ta'āmı husūsan et makūlesini ekmeğe üzere vaz^c ederler. Ve

صَبُورٌ [Ṣabūr] 'Usāt-ı 'ibād haklarında intikāmını ta'cīl eylemeyip belki fazlından 'afv ile mu'āmele yāhūd te'hīr ve tevkīf eden Zāt-ı eccl ü a'lānın ism-i şerīfidir ve minhu'l-hadīsu: ”إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى قَالَ إِنِّي أَنَا الصَّبُورُ“ أَيُ الْحَلِيمِ الَّذِي لَا يُعَاجِلُ الْعَصَاةَ بِالنَّقْمَةِ بَلْ يَغْفُو أَيُ يُؤَخِّرُ Ve

صَبُورٌ [Ṣābūr] Nāfi^c b. Cebele'nin feresi ismidir.

التَّصَبُّرُ [et-teṣabbur] [tefa^cul] vezninde) ve

الإِضْطِبَارُ [el-iṣṭibār] (fi'l-asl [ifti'āl] vezninde) ve

الإِضْبَارُ [el-iṣṣibbār] (hemzenin ve şād-ı müşeddedenin kesriyle) Bunlar da sabr eylemek ma'nāsınadır, lākin tekellüfüt mutazammındır; yukālu: تَصَبَّرَ عَلَيْهِ وَاضْطَبَّرَ بِمَعْنَى صَبَرَ [Ve] [iṣṭabere]nin aslı [iṣṣabere]nin aslı [iṣṭabere] idi, tā šād'a kalb ve idgām olundu. Ve

إِضْطِبَارٌ [iṣṭibār] Kısās almak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: إِضْطَبَّرَ مِنْهُ إِذَا اقْتَصَّ مِنْهُ

الإِضْبَارُ [el-iṣbār] (hemzenin kesriyle) Bir adama sabr ile emr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَضْبَرَ فَلَانًا إِذَا أَمَرَهُ بِالصَّبْرِ Ve bir adama tesliyetle yāhūd incilā-yı 'ākıbeti tezkīr ile sabr ve tahammül ettirmek ma'nāsınadır; yukālu: أَضْبَرَ فَلَانًا إِذَا جَعَلَ لَهُ صَبْرًا Ve zikri āti صَبِيرَةٌ [ṣābīret] ekl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَضْبَرَ الرَّجُلُ إِذَا أَكَلَ الصَّبِيرَةَ Ve bir āfet ve dāhiyeye dūçār olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَضْبَرَ الرَّجُلُ إِذَا وَقَعَ فِي أَمِّ صَبُورٍ [ṣabīr] üzere ya'nī dağın tepesine çıkıp oturmak ma'nāsınadır; yukālu: أَضْبَرَ الرَّجُلُ إِذَا قَعَدَ عَلَى الصَّبِيرِ Ke-mā se-yuzkeru. Ve şi-

şenin ağzını sarıp bağlamak ma'nāsınadır; yukālu: أَضْبَرَ الرَّجُلُ إِذَا شَدَّ رَأْسَ الْحَوْجَلَةِ أَيَّ يُكَالُو: أَلْقَا وَرَةَ الْقَارُورَةَ بِالضَّبْرِ pek ekşimek ma'nāsınadır; yukālu: أَضْبَرَ أَلْبِنُ إِذَا اشْتَدَّتْ حُمُوضَتُهُ إِلَى الْمَرَاةِ üzere cür'et ve dilirlik ettirmek ma'nāsına müsta'emeldir; ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿فَمَا أَضْبَرَهُمْ عَلَى النَّارِ﴾ أَيَّ مَا أَجْرَاهُمْ عَلَى أَعْمَالِ أَهْلِ النَّارِ أَوْ مَا أَعْمَلُهُمْ بِعَمَلِ أَهْلِهَا Şārih der ki bu ma'nā mecāzdir.

الضَّبِيرُ [et-taşbīr] (tefīl) [tefīl] vezninde) Bu dahi bir adama sabr ve tahammül ile emr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا ضَبَّرَهُ إِذَا أَمَرَهُ بِالضَّبْرِ Ve bir nesneyi ölçüsüz ve tartısız harman eylemek ma'nāsınadır; yukālu: ضَبَّرَ الطَّعَامَ إِذَا جَعَلَهُ ضَبْرَةً Ve bir adamdan sabr ve tahammül eylemesini talep kılmak ma'nāsınadır; yukālu. إِذَا طَلَبَ مِنْهُ أَنْ يَضْبِرَ

الضَّبَارَةُ [eş-şabāret] (şād'ın fethiyle) Kefālet ma'nāsına masdardır, niteki zıkr olundu. Ve

ضَبَارَةٌ [şabāret] Taşlara denir, حِجَارَةٌ [hicāret] ma'nāsına; şād'ın harekāt-ı selāsıyla lügattır.

Şārih der ki ضَبَارَةٌ [şabāret] ضَبَارٌ [şabār]ın cem'idir; hā-i te'nīs cem' içindir. Mü'ellif der ki Cevherī ضَبَارٌ [şabār] kelimesi سَحَابٌ [sehāb] vezninde ضَبْرَةٌ [şabret]nin cem'idir, تَمْرَةٌ [temret] vezninde, katı ve şedīd taşlara denir deyip ve A'şā nām şā'irin işbu: "فَيْئَلٌ" مِيسْرَا'ıyla istişhādı galattır. Lügate ve beyt-i mezkūrda savāb olan صِيَارٌ [şiyār] olmaktadır yā-yı tahtıyye ile كِتَابٌ [kitāb] vezninde ki zil ta'bīr olunan sāzın āvāzına denir ve beyt-i mezbūr A'şā'nın değıldir ve mısırā'-ı merkūmun sadrı: "كَأَنَّ تَرْتُمَ الْهَاجَاتِ فِيهَا" mısırā'idir.

Şārih der ki mü'ellif bu taglitte Şāgānī'ye taklīd eylemiştir, lākin sāhib-i Muḥkem, Cevherī gibi sebt ve beyti A'şā'ya nisbet eylemiştir. Ve

ضَبَارَةٌ [şabāret] Demirden ve taştan bir pāreye denir.

الضَّبِيرَةُ [eş-şabīret] [sefīnet] vezninde) صَبِيرٌ [şabīr] gibi şol yufkaya denir ki üzerine velīme ta'āmı kotarılır ola.

الضَّبِيرَةُ [el-aşbīret] (hemzenin fethi ve bā'nın kesriyle) Şol koyun ve keçi ve develere denir ki otlamak için sabāh vakti obadan çıkıp akşam yine geleler, lākin gittiklerinde obadan ba'īd ve gā'ib olmayalar. Ve bunun müfredi mesmū'e değıldir.

الضَّبِيرُ [eş-şibr] (şād'ın kesri ve zammıyla) Bir şey'in ucuna ve nāhiyesine denir. Cem'i أَضْبَارٌ [aşbār]dır ve minhu yukālu: أَخَذَهُ مَلَأَ الْكَأْسَ إِلَى أَضْبَارِهَا أَيَّ رَأْسِهَا Ve بِأَضْبَارِهِ أَيَّ بِجَمِيعِهِ

ضَبْرٌ [şibr] (kezālik şād'ın kesri ve zammıyla) Ak sehāb parçasına denir. Bunun da cem'i أَضْبَارٌ [aşbār] gelir.

الضَّبْرُ [eş-şubr] (şād'ın zammıyla) Ğassān kabīlesinden bir batn ismidir. Ve

ضَبْرٌ [şubr] ve

ضَبْرٌ [şubur] (zammeteynle) Çakıl taşlı olan arza denir.

الضَّبْرُ [eş-şabar] (fethateynle) Buza denir, جَمْدٌ [cemed] ma'nāsına.

الضَّبْرَةُ [eş-şubret] (şād'ın zammıyla) Ölçüsüz ve tartısız gılāl yığınınna denir; lisānımızda ondan götürü ile ta'bīr olunur; yukālu: أَخَذَ ضَبْرَةً مِنَ الطَّعَامِ وَهِيَ مَا جُمِعَ مِنْهُ بِلاَ كَيْلٍ وَوَزْنٍ Ve temizlenmiş ve kalburlanmış galle harmanına denir ki cec ta'bīr olunur. Ve iri iri taş yığınınna denir. Cem'i ضَبَارٌ

[šibār] gelir.

الصَّبَاةُ [eş-şabāret] (šād'ın fethi ve rā'nın teşdidıyla ve ba'zen tahfifle) Pek şedid soğuşa denir.

الصَّبْرَةُ [eş-şabret] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Bu dahi berd-i şedide denir. Ve havuzların diplerinde birbirine yapışıp dertop kalan devābb fişkısına ve bevl ve zibil makülesine denir. Ve

صَبْرَةُ الشِّتَاءِ [şabretu'ş-şitā'] Kış eyyāmının vasatına denir ki şiddet-i berd hengāmıdır. Ve

صَبْرَةٌ [Şabret] Mağrib'de bir belde adıdır.

أُمُّ صَبَّارٍ [ummu şabbār] (كَتَّانٌ [kettān] vezninde) ve

أُمُّ صَبُّورٍ [ummu şabbūr] (تَنُّورٌ [tennūr] vezninde) **حَرَّةٌ** [harret] dedikleri kara taşlığa itlāk olunur; yukālu: سَلَكُوا أُمَّ صَبَّارٍ وَأُمَّ صَبُّورٍ Ve āfet ve dāhiyeye itlāk olunur; yukālu: وَقَعُوا فِي أُمَّ صَبَّارٍ وَأُمَّ صَبُّورٍ أَيِ الدَّاهِيَةِ Ve harb-i şedideye itlāk olunur.

الصَّبِيرُ [eş-şabir] (كَتِفٌ [ketif] vezninde ve bā'nın sükūnuyla zarūret-i şi'ce maḥsūstur) Bir nev° acı şecerin °usāresinin ismidir ki edviyedendir, beyne'n-nās bu isimle müte'āreftir, Türkî-i kadimde azvay ta'bīr olunur. Ve

صَبِيرٌ [Şabir] Yemen'de Ta'izz nām şehir üzere müşrif bir dağın ismidir.

صَبِيرَةٌ [Şabiret] (فَرِحَةٌ [ferihāt] vezninde) Esmādandır, Laḳīḥ b. Āmir b. Şabire ashābdandır.

الصَّبَّارُ [eş-şibār] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Şişe tıkaçına denir, سِدَادٌ [sidād] ma'nāsına. Ve

صَبَّارٌ [šibār] Mufā'aletten masdar olur **مُصَابِرَةٌ** [muşāberet] ma'nāsına; tekülü:

صَابِرَةٌ عَلَى كَذَا مُصَابِرَةٌ وَصَبَّارًا

Şārih der ki mü'ellifin *Başā'ir*'de beyānına göre işbu: **إِصْبِرُوا وَصَابِرُوا وَرَابِطُوا** الآية kerīmesinde **مُصَابِرَةٌ** [muşāberet] ve **مُرَابِطَةٌ** [murābetat] gerçî bir ma'nāyadır, lākin hasbe'l-hakīka ednādan a'lāya terakkī ciyetiyledir ki “Sizler nüfusunuz ile sabr ve kulübunuz ile belā ve imtihāna tahammül ve esrārınız ile şevk-ı likā-yı ilāhīye mürtebit olasız” demektir. İntehā. Ve

صَبَّارٌ [šibār] Bir nev° ta'cımı ekşi şecerin yemişine denir.

الصَّبَّارُ [eş-şubār] (غُرَابٌ [ğurāb] vezninde) ve

الصَّبَّارُ [eş-şubbār] (رُمَّانٌ [rummān] vezninde) Temr-i hindî dedikleri meyveye denir.

أَبُو صَبِيرَةَ [ebū şubeyret] (جُهَيْنَةٌ [cuheyne] vezninde) Bir nev° kuşun künyesidir ki karnının altı kırmızı ve arkası ve başı ve kuyruğu siyah olur.

الْإِسْتِصْبَارُ [el-istişbār] Bir nesne kesāfet peydā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: وَمِنْهُ إِسْتِصْبَارُ الشَّيْءِ إِذَا اسْتَكْتَفَ الْخَدِيثُ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى ﴿وَكَانَ عَرْشُهُ عَلَى الْمَاءِ﴾ قَالَ كَانَ يَضَعُ إِلَى السَّمَاءِ بُخَارًا مِنَ الْمَاءِ فَاسْتِصْبَرَ فَعَادَ صَبِيرًا أَيِ اسْتَكْتَفَ وَتَرَكَمْ فَصَارَ سَحَابًا فَذَلِكَ قَوْلُهُ تَعَالَى ﴿ثُمَّ اسْتَوَى إِلَى السَّمَاءِ وَهِيَ دُخَانٌ﴾ الآية

شَهْرُ الصَّبْرِ [şehrü'ş-şabr] Şehr-i ramazāna itlāk olunur. Kāle'ş-şārih ve minhu'l-hadīsu: “سَمَّ شَهْرُ الصَّبْرِ” وَهُوَ شَهْرُ الصَّوْمِ

الصَّبَّارَةُ [eş-şabbāret] (جَبَّانَةٌ [cebbānet] vezninde) Şol arza itlāk olunur ki bayır gibi yüksek ve toprağı por ve galiz olup onda aslā ot bitmek mutasavver olmaya; yukālu: أَرْضٌ صَبَّارَةٌ أَيِ غَلِيظَةٌ مُشْرِفَةٌ شَأْسَةً

صَابِرٌ [Şāber] (هَاجِرٌ [hācer] vezninde) Merv şehrinde bir sokak adıdır.

الصُّنْبُورُ [eş-şunbūr] زُنْبُورُ [zunbūr] vezninde) Nūn'ü asliyye olmakla nūn faslında gelir inşā'allāhu ta'ālā.

[ص ح ر]

الصَّحْرَاءُ [eş-Şahrā'] (şād'ın fethi ve hā-yı mühmelenin sükūnuyla) Kūfe'de yedi mahal ismidir. Ve şol düz ve hemvār arza denir ki aslā bayır ve engebe ve tümsek yeri olmaya ve toprağı mülāyemet ve gıl-zat ile müntabi' ola, 'alā-kavlin şol fezā-yı vāsi'e denir ki el ayası gibi düz ve aslā ondan nebāt eseri olmaya, Fāriside deşt ve Türkide ova ta'bir olunur.

Ve işbu صَحْرَاءُ [şahrā'] kelimesi gayr-i munsarıftır, lüzūm-ı harf-i te'nīs için pes صَحْرَاءُ وَاِسْعَةً denir, صَحْرَاءُ وَاِسْعَةً demek sahih değıldir, zīrā te'nīseyñ tevārüd eylemiş olur. Cem'î صَحَارَى [şahārā']dır şād'ın ve rā'nın fethiyle ve صَحَارَى [şahārī']dir, rā'nın kesriyle ve صَحْرَاوَاتُ [şahrāvāt']tır ve işbu "وَقَدْ أَغْدُوا عَلَى أَشَقَرٍ يَجْتَابُ الصَّحَارِيَّاتِ" mısırā'ında teşdīd ile gelmiştir zarūret-i vezn için.

الْإِضْحَارُ [el-işhār] (hemzenin kesriyle) Sahrāya çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: أَضْحَرَ الْقَوْمُ إِذَا بَرَزُوا فِي الصَّحْرَاءِ Ve bir mekān sāhrā' gibi vüs'at peydā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَضْحَرَ الْمَكَانَ إِذَا اتَّسَعَ أَضْحَرَ كَالصَّحْرَاءِ Ve bir kimse yek-çeşm olmak ma'nāsına müsta'emeldir; yukālu: أَضْحَرَ الرَّجُلُ إِذَا اعْوَرَّ

الصُّحْرَةُ [eş-şuhret] (şād'ın zammiyla) Kara taşlık aralığında olan açık fūrceye denir. Cem'î ضَحْرُ [şuħar] gelir, زُفْرُ [zufur] vezninde. Ve

صُحْرَةٌ [şuhret] أَشْحَرُ [aşhar] kelimesinden ism olur, ke-mā se-yuzkeru.

صَحْرَةٌ بَحْرَةٌ [şahrete bahrete] (şād'ın ve bā'nın fethalarıyla) Perdesiz ve māni' ve hā'ili yok, āşikāre ve açık demektir; tekūlu: لَقَيْتُهُ صَحْرَةً بَحْرَةً بِالْمُنْحِ وَصَحْرَةً بَحْرَةً بِالتَّنْوِينِ وَصَحْرَةٌ بَحْرَةٌ بِضَمِّ الصَّادِ وَالْبَاءِ وَقَتِحِ الْآخِرِ Terkīb-i mezbur عَجَرَ بَحْرًا ve شَدَرَ مَدْرًا terkībleri gibidir, niteki mādelerinde beyān olundu.

الْأَصْحَرُ [el-aşhar] أَحْمَرُ [ahmer] vezninde) أَصْهَبُ [aşheb]le karīb ya'nī ala müşrib akçıl olan nesneye denir ki kızıl boz ta'bir olunur; yukālu: جَمَارٌ أَصْحَرُ أَي قَرِيبٌ مِنَ الْأَصْهَبِ Kāle fi'l-Esās وَهِيَ غُبْرَةٌ وَهِيَ صَحْرَةٌ وَفِيهِ أَصْحَرُ وَفِيهِ غُبْرَةٌ فِي حُمْرَةٍ

الصَّحَارُ [eş-şihār] كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bu dahi açık ve āşikāre ma'nāsınadır; yukālu: أَبْرَزَ لَهُ الْأَمْرُ صَحَارًا أَي جَاهَرَهُ بِهِ جَهَارًا

الصَّحْرُ [eş-şahar] (fethateynle) ve

الصُّحْرَةُ [eş-şuhret] غُرْفَةٌ [gurfet] vezninde) أَشْحَرُ [aşhar]-ı merkūmdan isimlerdir ki al çalar akçılık levnine denir ki kızılı bozluk olacaktır, 'alā-kavlin şol bozluğa denir ki hafice ya'nī nev'an beyāz çalar kırmızılığı ola; zāhiren ikisi bir gibidir. Ve صَحْرُ [şahar] ma'nā-yı merkūmdan masdar olur.

الْإِضْحِيرَارُ [el-işhīrār] إِحْمِيرَارٌ [ihmīrār] vezninde) Nebāt kızarmak, 'alā-kavlin evā'ili ağarmak ma'nāsınadır; yukālu: إِضْحَارًا الثَّبْتُ إِذَا احْمَارَ أَوْ ابْيَضَّتْ أَوْ ائْتَلَتْ

الصُّحُورُ [eş-şahūr] صُبُورٌ [şabūr] vezninde) Şol dişi merkebe denir ki levninde karışık beyāz ve humret ya'nī kızılı boz ola, 'alā-kavlin ayağıyla tepme vurur ola; yukālu: أَتَانَ صُحُورٌ أَي فِيهَا بَيَاضٌ وَحُمْرَةٌ أَوْ نَفُوحٌ بِرِجْلِهَا

الصَّحِيرَةُ [eş-şahīret] سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) A'rāba mahsūs bir nev'e ta'amdır ki kaynamamış tāze süte sāfi yağ katıp tenāvül ederler; tekūlu: أَطْعَمْنَا صَحِيرَةً أَي اللَّبْنَ

الْحَلِيبِ يُغْلَى ثُمَّ يُصَبُّ عَلَيْهِ السَّمْنُ

الصَّحِيرُ [eş-şahîr] (صَرِيرٌ [şarîr] vezninde) Eşek kısmının savtından bir güne savta denir ki murād şedîd olan savtıdır; yukâlu: لِهَذَا الْجِمَارِ صَحِيرٌ أَيْ صَوْتٌ شَدِيدٌ

الصَّحِيرَاءُ [eş-şuḥayrā'] (حُمَيْرَاءُ [ḥumeyrā'] vezninde) Bir güne süt ismidir; murād pek kaynamış olanıdır.

صُحَيْرٌ [Şuḥayr] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Feyd kurbünde bir mevzi' adıdır. Ve Qıptn nām mahallin şimālīsinde bir dağın adıdır.

الصُّحَارُ [eş-şuḥār] (غُرَابٌ [ğurāb] vezninde) At kısmını terine, 'alā-kavlin hummāsına ya'nî harāret-i şedidesine denir. Ve

صُحَارٌ [Şuḥār] 'Abdulḳays kabilesinden bir recül adıdır. Ve

إِبْنَا صُحَارٍ [İbnā Şuḥār] 'Arabdan iki batndır.

الصُّحْرُ [eş-şahr] (بَحْرٌ [bahr] vezninde) Sütü pek kaynatıp tabh eylemek ma'nāsınadır; yukâlu: صَحَرَ اللَّبَنَ صَحْرًا مِّنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا طَبَخَهُ Ve bir adama güneş pek te'sîr eylemekle dimāgını āzürde eylemek ma'nāsınadır; yukâlu: صَحَرَتْهُ الشَّمْسُ إِذَا أَلَمَّتْ دِمَاعَهُ

صُحْرٌ [Şuḥr] (şād'ın zammıyla) Loḳmān b. 'Ād'ın kızının ismidir. Ve **صُحْرٌ** [Şuḥr] kelimesi gayr-i munsarıftır, insirāfı dahi cā'izdir.

Mezbūr Loḳmān, oğlu Luḳaym ile nihānī ba'zı a'dā tarafına nehb ve gāret kasdıyla çıkıp her biri bir cānibe 'azîmet eyledi. Luḳaym bir sürü deveye tesādüf eylemekle sürüp obalarına getirdi, Şuḥr-ı mezbüre devenin birini boğazlayıp ta'ām tabh edip Loḳmān'a müterakkıb oldular. Bir vaktten sonra Loḳmān tehî-dest 'avdet ve keyfiyyete vākıf oldukta reşk ve infî'âlınden bî-ihtiyār bilā-sebeb Şuḥr'u darb eylemekle:

"مَا لِي ذَنْبٌ إِلَّا ذَنْبٌ صَحْرٌ" beyne'l-'Arab mesel oldu, ihsān mukābilinde 'ikāb olduḡu mevki'de; kezālîk bî-cürm mazhar-ı isā'et olan hakkında darb olunur. Burada أُخْتُ أُخْتٍ nüshaları galattır.

الأَصْحَرُ [el-aşḥar] (أَحْمَرٌ [aḥmer] vezninde) ve

المُصْحِرُ [el-muşḥir] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Arslana itlāk olunur.

[ص خ ر]

الصَّخْرَةُ [eş-şahret] (şād'ın fethi ve hā-yı mu'cemenin sükunuyla) Pek ve 'azîm olan taşa denir ki kaya ta'bîr olunur. Harf-i halk olduḡu için fethiyle de cā'izdir. Cem'î **صَخْرٌ** [şaḥr]dır, تَمْرٌ [temr] vezninde ve **صَخْرٌ** [şaḥr] gelir fethateynle ve **صُحُورٌ** [şuḥūr] gelir ve **صَخْرَاتٌ** [şaḥarāt] gelir feteḥātla.

الصَّحِيرُ [eş-şahîr] (كَيْفٌ [ketif] vezninde) ve **المُصْحِرُ** [el-muşḥir] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Kayalık yere denir; yukâlu: مَكَانٌ صَخْرٌ وَمُصْحِرٌ إِذَا كَانَ كَثِيرَ الصَّخْرِ

الصَّاحِرُ [eş-şāḥir] (ism-i fā'il vezninde) Demir kısmının birbirine dokunup yā boşaldıkta zuhūr eden çatırtısına denir ve bu ism olarak müsta'emeldir; tekülü: أَرْعَجِي صَاحِرَ الْحَدِيدِ وَهُوَ صَوْتٌ بَعْضُهُ عَلَى بَعْضٍ

الصَّاحِرَةُ [eş-şāḥiret] (hā'yla) Saksıdan yapılı bir güne kabın ismidir ki meşrebe envā'ından Türkîde tahrîfle sağrak ve ba'zı diyârda kupa ta'bîr ederler.

صُحَيْرَةٌ [Şuḥayret] (جُهَيْنَةٌ [cuheyne] vezninde) Hicāz'da bir karye adıdır.

صَحِيرٌ [şaḥîr] (أَمِيرٌ [emîr] vezninde) Bir nev' nebāt adıdır.

الصَّخْرَاتُ [eş-Şaḥarāt] (feteḥātla) 'Arafāt'ta bir mevzi' adıdır.

صَحِيرَاتُ الْيَمَامِ [Şahīrātu'l-Yemām] (şād'ın fethiyle) Bir menzil ismidir ki şeh-süvār-ı meydān-ı risālet 'aleyhi's-salātu ve's-selām hazretleri Bedr gazāsına 'azīmet eylediklerine oraya teşrīf-i nüzül eylediler.

صَحْرٌ [Şahr] [فَحْرٌ] [faḥr] vezninde) İbn 'Amr'dır ki Ḥansā nām şā'irenin birāderi ismidir.

صَحْرَةٌ [Şahret] [تَمْرَةٌ] [temret] vezninde) Esāmīdendir.

التَّصْحِيرُ [et-taşḥīr] [تَشْحِيرٌ] [teşḥīr] vezninde ve mürādıfidir; şād sīn'e müte'ākibdir, **صِرَاطٌ** [şirāt] ve **سِرَاطٌ** [sirāt] gibi; yukālu: **صَحْرَهُ بِمَعْنَى سَحْرَهُ**

[ص د ر]

الصُّدْرُ [eş-şadr] (şād'ın fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Her şey'in mukaddeminin a'lāsına ve evveline denir ki baş tarafının ve üst cānibinin fātihası ve ibtidāsı mebdedinden 'ibārettir; ve minhu yukālu: **أَخَذَ الصُّدْرَ النَّهَارَ** ve **صَدْرُ الصَّيْفِ** ve yukālu: **أَخَذَ الأَمْرَ بِصَدْرِهِ أَيَّ بِأَوَّلِهِ** Ve mutlakan bir adamın muvācehesine gelen şey'e itlāk olunur ki o dahi baş tarafı olur. Ve **صَدْرُ السَّهْمِ** [şadru's-sehm] okun vasatından öte inceldiği yeri-ne doğru itlāk olunur, zīrā atıldıkta orası mütekaddim olur. Ve

صَدْرٌ [şadr] Ehl-i 'arüz 'indinde 'arüzda vāki' **فَاعَلُنْ** [fā'ilun] cüz'ünün elifini hafz eylemekten 'ibārettir. Ve **صَدْرُ الْإِنْسَانِ** [şadru'l-insān] cāriha-i ma'ḥüdedir ki göğüs ta'bir olunur ve bu müzekkerdir. Ve bir nesneden bir bölüğe ve bir tārīfeye de **صَدْرٌ** [şadr] itlāk olunur; tekūlu: **أَخَذْتُ صَدْرًا** Ve **مِنْهُ أَيَّ طَائِفَةً**

صَدْرٌ [şadr] Masdar olur, rücu' eylemek ma'nāsına. **مُصَدِّرٌ** [maşdar] dahi bu

ma'nâyadır ki masdar-ı mīmīdir; yukālu: **صَدَرَ عَنْهُ صَدْرًا وَمُصَدِّرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا رَجَعَ** Bundan ism **صَدَرَ** [şader]dir fethateynle ve minhu **طَوَافُ الصُّدْرِ** Ve

صَدْرٌ [şadr] Müte'addī olur, ircā' ma'nāsına; yukālu: **صَدَرَ الرَّجُلُ غَيْرَهُ إِذَا أَرْجَعَهُ** Ve bir kimsenin göğüsüne dokunmak yā vurmak ma'nāsınadır; yukālu: **صَدَرَ فَلَانًا إِذَا أَصَابَ صَدْرَهُ** Ve bir adamın göğüsü ağrımak ma'nāsınadır; yukālu: **صَدِرَ الرَّجُلُ عَلَى بِنَاءِ الْمُجْهُولِ إِذَا شَكِيَ صَدْرَهُ وَمِنْهُ الْمَصْدُورُ**

الْمُصَدِّرُ [el-maşdar] [مَقْعَدٌ] [maq'ad] vezninde) Masdar-ı mīmīdir, niteki zikr olundu. Ve ism-i mekān olur ki 'ilm-i tasrīfte olan **مُصَدِّرٌ** [maşdar] bu ma'nâyadır.

الصُّدْرُ [eş-şader] (fethateynle) Rücū' ma'nāsına olan **صَدَرَ** [şader]den ismdir, dönüş ve dönmek hāletine denir; **طَوَافُ الصُّدْرِ** [tavāfu's-şader] bu ma'nādandır. Ve

صَدْرٌ [şader] Eyyām-ı nahrđan yevm-i rābi'e itlāk olunur ki huccāc semt-i emākinlerine ric'at ederler. Ve

صَدْرٌ [şader] **صَادِرٌ** [şādir] kelimesinden ism-i cem' olur, **رَاجِعِينَ** [rāci'in] ma'nāsına.

الْإِضْدَارُ [el-işdār] (hemzenin kesriyle) İrcā' eylemek ma'nāsınadır; yukālu. **أُصَدِّرُ** **فَلَانًا إِذَا أَرْجَعَهُ** Pes lisānımızda fermān isdār olundu ta'biri lahn olur, meğer ki selefte tekrār i'āde-i emr makāmında irād olunup giderek 'umüm mevki'inde isti'māl oluna, niteki **جَوَابٌ** [cevāb] dahi def'a-i sāniyede kat-ı kelām-ı muhātab için irād olunan kelāmdan 'ibāret olup giderek 'umümen kelāmda isti'māl olundu.

التَّضْدِيرُ [et-taşdir] [تَفْعِيلٌ] [tef'il] vezninde) Bu dahi ircā' ma'nāsınadır; yukālu: **صَدْرَهُ إِذَا أَرْجَعَهُ** Ve at kısmı göğüs kakarak sār atlardan ileri geçip gitmek ma'nāsınadır;

yukālu: صَدَّرَ الْفَرَسُ إِذَا تَقَدَّمَ الْخَيْلَ بِصَدْرِهِ Ve kâtib ve mü'ellif makûlesi mektûbuna ser-nâme ve kitâbına dîbâce vaz' eylemek ma'nâsınadır; yukālu: إِذَا صَدَّرَ كِتَابَهُ إِذَا صَدَّرَ جَعَلَ لَهُ صَدْرًا Ve deveye göğüslük bağlamak ma'nâsınadır ki o göğüslüğe de تَضْدِيرُ [taşdîr] denir; تَمْتِنُ [temtîn] gibi ism olmuştur ve o kolan arkaya kaymamak için kolandan geçirip göğüsünden dolayı bağladıkları ipten 'ibârettir ki حَقَبٌ [haqab] mukâbilidir; yukālu: صَدَّرَ بَعِيرَهُ إِذَا شَدَّ حَبْلًا مِنْ جَزَامِهِ إِلَى مَا وَرَاءَ الْكِرْكِرَةِ Ve

تَضْدِيرُ [taşdîr] Koşu atı yâhūd alay atı sâ'ir atlar aralığından seçilip çıkıp cümlesini sebk eylemek ma'nâsınadır; yukālu: صَدَّرَ الْفَرَسُ إِذَا بَرَزَ بِرَأْسِهِ وَسَبَقَ

الْصُدْرَةُ [eş-şudret] (şād'ın zammıyla) Bu dahi göğüse denir, صَدْرٌ [şadr] ma'nâsına, 'alâ-kavlin göğüs tahtasının yukarısına denir ki bülendce olur; yukālu: صَرَبَ صُدْرَتَهُ Ve

صُدْرَةٌ [suğret] Sevb-i ma'rûf adıdır ki murād 'Acem gömleği ve nîm-ten ve göğüslük dedikleri içlik kısa câmedir.

الْأَصْدَرُ [el-aşder] [esmer] [esmer] vezninde) Göğüsü büyük olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَصْدَرُ أَيِ الْعَظِيمِ الصَّدْرِ

الْمُصَدَّرُ [el-muşadder] [mu'azzam] vezninde) Kaviyyu's-sadr adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُصَدَّرٌ أَيِ الْقَوِيِّ الصَّدْرِ Ve göğüsüne kadar ter çıkmış adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُصَدَّرٌ إِذَا بَلَغَ الْعَرَقُ صَدْرَهُ Ve şol koyun ve keçi ve at kısmına itlāk olunur ki göğüslerinin boğaza doğru üstleri beyâz ola. 'Alâ-kavlin sığır ineği ve dişi koyundan göğüsleri siyâh olup sâ'ir 'uzvları beyâz olana itlāk olunur. Ve dâ'imâ sâ'ir atları sebk eder olan revende ve devende ata

itlāk olunur. Ve şol oka itlāk olunur ki nısfından aşağı temren tarafına doğru kalınca ola; yukālu: صَدَّرَ أَيِ غَلِيظِ الصَّدْرِ Mü'ellif ānifen صَدَّرَ سَهْمٌ [şadru sehm]i vasatından inceldiği yere doğru ile tefsîr eyledi ki ona göre temrene doğru olan yeri olur, vehini dahi beyân eyledi, lākin *Esās*'ta مَا فَوْقَ مَا فَوْقَ إِلَى مَرَاتِبِهِ 'ibâretiyle tefsîr eylemekle ona münâfi olur. Ve

مُصَدَّرٌ [muşadder] Nasîbsiz olan kumar oklarından evvelki oka denir. Ve arslana ve kurda مُصَدَّرٌ [muşadder] itlāk olunur, kaviyyu's-sadr oldukları için.

التَّصَدُّرُ [et-taşaddur] [تَفْعُلٌ] [tefa'ul] vezninde) Bir adam otururken göğüsünü dik tutmak ma'nâsınadır; yukālu: تَصَدَّرَ الرَّجُلُ إِذَا نَصَبَ صَدْرَهُ فِي الْجُلُوسِ Ve sadr-ı meclise oturmak ma'nâsınadır; yukālu: تَصَدَّرَ الرَّجُلُ إِذَا جَلَسَ فِي صَدْرِ الْمَجْلِسِ Ve at göğüsüyle kakarak sâ'irleri sebk ve takaddüm eylemek ma'nâsınadır; yukālu: تَصَدَّرَ الْفَرَسُ إِذَا تَقَدَّمَ الْخَيْلَ بِصَدْرِهِ

الْصُدُورُ [eş-şudür] (şād'ın zammıyla) صَدْرٌ [şadr]ın cem'idir ve minhu أَيِ صُدُورِ الْوَادِي أَيِ أَعَالِيهِ وَمَقَادِمُهُ

الصَّدَائِرُ [eş-şadâ'ir] صَدَاةٌ [şadâret] ve صَدِيرَةٌ [şadîret]nin cem'idir ki bu dahi derenin yukarılarına denir.

الصَّادِرُ [eş-şâdir] Rücû' ma'nâsına olan صَدْرٌ [şadr]dan ism-i fâ'ildir, rāci' ma'nâsına, ba'dehu sudan ric'at edende gâlib-i isti'mâl olmuştur, niteki suya varana وَارِدٌ [vârid] itlākı gâlib olmuştur ve minhu'l-meselu: "مَا لَهُ صَادِرٌ وَلَا وَارِدٌ" أَيِ لَا شَيْءَ لَهُ Ya'nî filânın sulanmak için suya gidip gelecek devâbb ve mevâşisi yoktur" ki alsâ māl ve mülkü yoktur demekten kinâyedir, zîrâ A'râbın mālî devâbb ve mevâşiden 'ibârettir. Ve

صَادِرٌ [šādir] Sudan geri getiren yola itlāk olunur; yukālu: طَرِيقٌ صَادِرٌ أَي يَصْدُرُ بِأَهْلِهِ عَنِ الْمَاءِ

الْأَصْدَرَانِ [el-aşderān] (tesniye bünyesiy- le) Sudgaynın ya'nî cebhe ile kulak bey- ninde tulun ta'bir olunun 'uzvun altında vākî' iki damara itlāk olunur ve minhu'l- meselu: "جَاءَ يَضْرِبُ أَصْدَرَيْهِ" Ya'nî bir husūstan tehî-dest 'avdet eyledikte darb olunur, zīrā me'yūs olan kimse 'ādetā mahall-i mezbūrlarını darb eyleyerek ge- lir, lākin *Emsāl-i Meydānī*'de جَاءَ يَضْرِبُ جَاءَ يَضْرِبُ 'ibāretiyle mersūmdur.

صَادِرٌ [Šādir] قَادِرٌ [kādir] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

صَادِرَةٌ [šādiret] نَادِرَةٌ [nādiret] vezninde) Bir ma'rūf سِدْرٌ [sidr] ağacının ismidir.

مُصْدِرٌ [muşdir] مُحْسِنٌ [muhsin] vezninde) Selefte cumāde'l-ūlā ayının ismidir.

الْصِّدَارُ [eş-şidār] كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bir gūne sevb ismidir ki nisvān-ı 'Arab başlarına örtünürler, ucu مِثْقَةٌ [mişkne'at] tarzında olup aşağısı bütün göğüslerini ihāta eder.

صِدَارَةٌ [Şidāret] كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Yemāme'de bir karye adıdır.

الْمُصَادِرَةُ [el-muşāderet] مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Bir māl yāhūd bir nesne için bir adamı sıkıştırıp mütālebe eylemek ma'nāsınadır; yukālu: صَادَرَهُ عَلَى كَذَا إِذَا طَالَبَهُ بِهِ Ve bu yine rüçü' ve ircā' ma'nāsındandır, hattā Şihāb: صَادَرَهُ عَلَى مَالٍ فَارَقَهُ عَلَى أَنْ يُؤَدِّيَهُ 'ibāretiyle resp eylemiştir.

صَدْرٌ [Şader] جَبَلٌ [cebel] vezninde yāhūd زُفْرٌ [zuffer] vezninde) Beytu'l-makdis kazāsında bir karye adıdır.

صُدَارٌ [Şudār] غُرَابٌ [gūrāb] vezninde)

Medīne kurbünde bir mevzi' adıdır.

[ص ر ر]

الصُّرَّةُ [eş-şirret] (şād'ın kesri ve rā'nın teşdidıyla) Soğuğun şiddetine, 'alā-kavlin soğuğa denir; hā'sız صِرٌّ [şirr] dahi bu ma'nāyadır ki isimlerdir; yukālu: مَضَتْ أَيْ شِدَّةُ الْبُرْدِ أَوْ الْبُرْدُ Ve pek şiddetle haykırmağa ve feryāda denir; yukālu: أَقْبَلَ فِي صِرَّةٍ أَيْ أَشَدَّ صِتَايحَ

الصُّرَّةُ [eş-şirr] (şād'ın kesriyle) [şirret] ile ma'nā-yı evvelde mürādifitir ve minhu'l-hadīsu: "إِنَّهُ نَهَى عَمَّا قَتَلَهُ الصُّرُّ مَنْ" Ve الْجِرَادِ" أَيْ الْبُرْدُ

صِرٌّ [şirr] Pek gürültülü, 'alā-kavlin pek soğuk olan yele denir; yukālu: رِيحٌ صِرٌّ أَيْ شَدِيدَةُ الصَّوْتِ أَوْ الْبُرْدُ

الصُّرَّةُ [eş-şarret] (şād'ın fethiyle) Şedid olan tasaya ve gam ve gussaya denir; yukālu: كَزَالِكِ أَخَذْتُهُ صِرَّةً الْكَزْبِ أَيْ شِدَّتُهُ Cenk ve kıtālin ve harāret-i havānın şid- detine denir; yukālu: أَفْضَى جِدَالَهُمْ إِلَى الصُّرَّةِ أَيْ شِدَّةِ الْحَزْبِ مَضَتْ صِرَّةً الْفَيْظِ أَيْ شِدَّةِ الْحَزْبِ Ve

صِرَّةٌ [şarret] عَطْفَةٌ [aţfet] ma'nāsınadır ki cādū-meşreb olan nisvānın teshir için efsūnladıkları boncuğa denir. Mü'ellif bu ma'nāyı tekrār eylemiştir. Asl mādde-i mezküre pek bağlamak ma'nāsına mevzū' olup ma'ānī-i sā'ire ondan müteferri' dir. Ve

صِرَّةٌ [şarret] Cemā'ate itlāk olunur, in'ikād ve inzimāmı sebebiyle. Ve ta'abbüsle yüz göz burtarıp buruşturmağa itlāk olunur; tekūlu: قَابَلْنِي بِصِرَّةِ الْوَجْهِ أَيْ بِتَقَطُّيهِ Ve memesi sarılıp bağlanmakla sütü yığılıp dolmuş koyuna denir; yukālu: شَاءَ صِرَّةً أَيْ مُصْرَاةً

الصُّرَّةُ [eş-şurret] (şād'ın zammıyla) Kese-

ye itlāk olunur ki içine akçe ve altın vaz olunur; yukālu: صَرَ الدَّرَاهِمَ فِي الصَّرَّةِ وَهِيَ شَرْجُ الدَّرَاهِمِ وَنَحْوَهَا

الصَّرَصَرُ [eş-şarşar] [ʿarʿar] vezninde) Pek gürültülü, ʿalā-kavlin pek soğuk olan yele denir; yukālu: رِيحٌ صَرٌّ كَمَا ذُكِرَ وَصَرَصَرُ أَيُّ شَدِيدَةُ الصَّوْتِ أَوْ الْبُرْدِ Ve

صَرَصَرٌ [şarşar] Ağustos böceğine denir. Ve horoza denir. Ve Bağdād kazāsında iki karye adıdır, birine صَرَصَرٌ عُليَا [şarşar ʿulyā] ve birine سَفْلَى [sufilā] denir ve bu, عُليَا [ʿulyā]dan büyüktür.

الصَّرُّ [eş-şarr] (şād'ın fethiyle) Nebāt ve şecer makülesini bād-ı sarsar çalmak maʿnāsınadır; yukālu: صَرَ النَّبَاتُ عَلَى الْمَجْهُولِ صَرًّا إِذَا أَصَابَهُ الصَّرُّ Ve

صَرٌّ [şarr] ve

صَرِيرٌ [şarīr] Seslenmek maʿnāsınadır; yukālu: صَرَ الشَّيْءُ صَرًّا وَصَرِيرًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا صَوَّتَ Ve

صَرِيرٌ [şarīr] Bu maʿnāda ism olur ki sese denir, bu sestem Türkide kıcırtı ile taʿbir olunur. Ve

صَرٌّ [şarr] ve

صَرِيرٌ [şarīr] Pek haykırmak maʿnāsınadır; yukālu: صَرَ الرَّجُلُ صَرًّا وَصَرِيرًا إِذَا صَاحَ شَدِيدًا Ve

صَرِيرٌ [şarīr] Susuzluğun şiddetinden kulak çinremek maʿnāsınadır; yukālu: صَرَ صِمَاخُهُ صَرًّا وَبِالنَّاقَةِ صَرًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا شَدَّ صَرَغَهَا Ve

صَرٌّ [şarr] Sütli māşiyenin memesini sarıp bağlamak maʿnāsınadır; yukālu: صَرَ النَّاقَةَ وَبِالنَّاقَةِ صَرًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا شَدَّ صَرَغَهَا Ve at ve eşek makülesi bir ses dinlemek için kulaklarını doğrultup dikmek maʿnāsınadır; yukālu: صَرَ الْفَرَسُ وَالْجَمَارُ بِأُذُنِهِ وَأُذُنُهُ صَرًّا إِذَا سَوَّاهَا وَنَصَبَهَا لِلْإِسْتِمَاعِ Ve

صَرٌّ [şarr] Şol kovaya itlāk olunur ki kuyuya salındıkta bir tarafa salkı nüzül eylemekle taʿdil için ona مِسْمَعٌ [mismaʿ] bend olunmuş ola. Ve مِسْبَرٌ [mismaʿ] vezninde büyük kovanın ortasında olan kulpa denir ki kova doğrulup muʿtedil olmak için ona ip bağlanır ola. Burada صَرٌّ [şarr] tesmiye bi'l-masdadır, mefʿül maʿnāsınadır.

الْإِضْرَارُ [el-işrār] (hemzenin kesriyle) Bu dahi at ve eşek makülesi ses dinlemek için kulaklarını kabartıp dikmek maʿnāsınadır; yukālu: أَصَرَ الْفَرَسُ وَالْجَمَارُ بِأُذُنِهِ إِذَا سَوَّاهَا وَنَصَبَهَا لِلْإِسْتِمَاعِ Ve **صَرَّرٌ** [şarar] olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَصَرَ الشُّبْلُ إِذَا صَارَ Ke-mā se-yuzkeru. Ve sürʿatle yelemek maʿnāsınadır; yukālu: أَصَرَ الرَّجُلُ يَغْدُو إِذَا أَسْرَعَ Ve bir işe fārig olmamak üzere iltizām-ı tāmmla ʿazm ve ʿakd-i kalb eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَصَرَ عَلَى الْأَمْرِ إِذَا عَزَمَ عَلَيْهِ

الصَّرَارُ [eş-şirār] [kitāb] vezninde) Bağa ve sargıya denir. Cemʿi ʿAşirrat [eşirrat] gelir. Ve

صِرَارٌ [Şirār] Medīne kurbünde bir mevzi adıdır.

الْمُصَرَّرَاتُ [el-muşarrāt] (ism-i mefʿül bünyesiyle) Şol sütli koyun ve nāka makülelerine denir ki memeleri sarılıp bağlanmakla sütleri yığılmış ola, مُحَفَّلَةٌ [muḥaffelet] maʿnāsına. Ve bu صِرَارٌ [şirār]-ı mezkürdan meʿhūzdur, ʿalā-kavlin “صَرَّى - يُصَرِّي - تَصَرَّى” sīgasından meʿhūz olmakla mahall-i zikri muʿtell bābıdır. Ve تَصَرَّى [taşriyet] koyunun sütünü birkaç gün sağmayıp biriktirmek maʿnāsınadır.

الْمُصَرَّرَةُ [el-muşirret] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Süt vermez olan māşiyeye itlāk olunur;

نَاقَةٌ مُصِرَّةٌ إِذَا كَانَتْ لَا تَدُرُّ yukālu:

الْصَّرُّ [eş-şarar] (fethateynle) Sapı kamış-
lanıp pekişmiş olan, 'alā-kavlin henüz
dāne bağlamamış olan sünbüle ve hūşeye
denir. Müfredi صِرَّةٌ [şararat]tır.

الْصِرِّيُّ [eş-şiriyy] (kesreteynle) ve

الْأَصِرِّيُّ [el-eşirriyy] (hemze-i meftūha ile)
ve

الْصِرِّيُّ [eş-şirrā] (şād'ın kesri ve rā'nın fet-
hiyle) ve

الْأَصِرِّيُّ [el-eşirrā] (hemze ziyādesiyle) ve

الْصِرِّيُّ [eş-şurriyy] (şād'ın zammı ve
rā'nın kesriyle) ve

الْصِرِّيُّ [eş-şurrā] (şād'ın zammı ve rā'nın
fethiyle) 'Azîmet ve cidd ve hakikat
ma'nāsınadır; tekūlu: هُوَ مِثِّي صِرِّيٌّ وَأَصِرِّيٌّ
وَصِرِّيٌّ وَأَصِرِّيٌّ وَصِرِّيٌّ وَصِرِّيٌّ أَي عَزِيمَةٌ وَجَدُّ

الْصَّرَاءُ [eş-şarrā] (صَّرَاءٌ [darrā] vezninde)
Yalçın kayaya denir; yukālu: صَحْرَةٌ صَّرَاءٌ أَي
صَمَاءٌ

الْصَّرُورُ [eş-şarūr] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde)
ve

الْصَّرُورَةُ [eş-şarūret] (hā'yyla) ve

الْصَّرَارَةُ [eş-şarāret] (سَحَابَةٌ [sehābet] vez-
ninde) ve

الْصَّرَارُورَةُ [eş-şarūret] (فَارُورَةٌ [kārūret] vez-
ninde) ve

الْصَّرَارُورُ [eş-şārūr] (قَانُونٌ [kānūn] vezninde)
ve

الْصَّرُورِيُّ [eş-şarūriyy] (yā-yı müşeddede
ile) ve

الْصَّرَارُورَاءُ [eş-şārūrā] (عَاشُورَاءُ [eşūrā] vez-
ninde) Hacc eylemez olan kimseye itlāk
olunur; cem'i صَّرَارَةٌ [şarāret] ve صَّرَارٌ [şarār]
gelir. 'Alā-kavlin tezevvüc eylemez olan
adama denir; müfred ve cem'i müsāvīdir.

Şārihin beyānına göre صَّرُورٌ [şarūr] ve
صَّرُورَةُ [şarūret]in cem'i olacaktır; lākin
hilāf-ı kıyāstır. Ve kāle fi'n-Nihāye: وَفِي
الْحَدِيثِ "لَا صَّرُورَةَ فِي الْإِسْلَامِ" قَالَ أَبُو عُبَيْدٍ هُوَ
التَّيْبُلُ وَتَرَكُ الْبِكَاحِ لِأَنَّهُ فَعَلَ الزُّهْبَانَ وَالصَّرُورَةَ أَيْضًا
الَّذِي لَمْ يَحْجُجْ قَطُّ وَأَصْلُهُ مِنَ الصَّرِّ وَهُوَ الْحَبْسُ وَالْمَنْعُ
وَقِيلَ وَجْهَ التَّشْبِيهِ صُرُّ الصَّرَّةِ عَنْ إِخْرَاجِ النَّفَقَةِ يُقَالُ رَجُلٌ
صُرُّورٌ وَصُرُورَةٌ وَصَرَارَةٌ وَصَارُورَةٌ وَصَارُورٌ وَصُرُورِيٌّ
وَصَارُورَاءٌ أَي لَمْ يَحْجُجْ أَوْ لَمْ يَتَزَوَّجْ

الْمُصَّرُورُ [el-maşrūr] ve

الْمُصْطَرُّ [el-muştar] Şol davar tırnağına
vasf olur ki büzülmüş hey'etinde 'alā-
kavlin dar ola; yukālu: حَافِرٌ مُصَّرُورٌ وَمُصْطَرٌّ أَي
مُتَقَبِّضٌ أَوْ صَبِيْقٌ

الْصَّرَاةُ [eş-şarret] (حَارَةٌ [hāret] vezninde)
Hācete denir; tekūlu: لِي فِيكَ صَّرَاةٌ أَي حَاجَةٌ
Ve susuzluğa denir; tekūlu: أَصَابَنِي صَّرَاةٌ
حَرَائِرٌ Cem'i صَّرَائِرٌ [şarā'ir] gelir,
[harā'ir] vezninde ve صَوَارٌ [şavār] gelir.

الْمُصَّارُ [el-meşar] (mīm'in fethiyle) Ba-
ğırsaklara denir, اَمْعَاءُ [em'ā] ma'nāsına.

Mü'ellif ve sā'ir lügaviyyūn "م،ص،ر" mād-
desinde bağıracağı مَصِيرٌ [maşīr] ile
resm eylemekle burada مُصَّارٌ [meşar]ın
vech-i tesmiyesi ve müfredi ma'lūm olma-
mıştır, gerçi bend ve 'akd münāsebetiyle
vech bulmak mümkündür.

الْصَّرَارَةُ [eş-Şarāret] (سَحَابَةٌ [sehābet] vez-
ninde) Bir nehrin ismidir.

الْصَّرَارِيُّ [eş-şarāriyy] (ذَرَارِيٌّ [zerāriyy]
vezninde) Gemici tā'ifesine denir, مَلَاَحٌ
[mellāh] ma'nāsına. Cem'i صَّرَارِيُونٌ
[şarāriyyūn] gelir.

الْتَّصْرِيرُ [et-taşrīr] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde)
Nāka takaddüm eylemek ma'nāsınadır;
yukālu: صَرَّرَتِ النَّاقَةُ إِذَا تَقَدَّمَتْ

صِرِّيُّ [Şirrīn] (kesreteynle) Şām'da bir

belde adıdır.

الصُّرُ [eş-şırr] (şād'ın kesriyle) Serçeye şebīh levni sarı bir kuş adıdır.

الصُّرُضُورُ [eş-şursūr] (زُنْبُورُ [zunbūr] vezninde) ve

الصُّرُضُورُ [eş-şursur] (هُدُودُ [hudhud] vezninde) ve

الصُّرُضُورُ [eş-şarşar] (فَدَفَدَ [fedfed] vezninde) Ağustos böceğine denir. Ve

صُرُضُورُ [şursūr] 'Azīmü'l-cüsse olan deveye denir. Ve بُحْتِيي [buhtıyy] nev'ine denir ki 'Acemî ve Hırasānî dedikleri devedir.

الصُّرُضُرَانِيَّاتُ [eş-şarşarāniyyāt] (şād'ların fethiyle) Şol develere denir ki buhtî ile 'Arabî deve beynlerinde ya'nî onlardan hâsıl olmuş ola, 'alā-kavlin iki hörgüçlü olanlarına denir.

الصُّرُضُرَانِييُ [eş-şarşarāniyy] ve

الصُّرُضُرَانُ [eş-şarşarān] (yā'sız) Bir güne pulsuz اَمْلَسُ [emles] balığının ismidir.

الصُّرِّيُّ [eş-şarriyy] (şād'ın fethi ve kesriyle) Sayılırken çakırtısı zuhūr eden akçeye denir; yukālu: دِرْهَمٌ صُرِّيٌّ إِذَا كَانَ لَهُ صُرِيرٌ إِذَا نُقِدَ

صَوَارُ اللَّيْلِ [şarrāru'l-leyl] (جَوَارُ الْكَيْلِ) [cerrāru'l-keyl] vezninde) Ocak çekirgesine denir ki geceler dūr u dirāz āvāz eder.

الصُّرُاصِرَةُ [eş-Şarāşiret] Şām diyārında mütemekkin olan Nebaṭî dedikleri tā'ifeye denir.

صُرُ [Şarar] (fethateynle) Yemen'de bir hisn adıdır.

الأَصْرَارُ [el-Aşrār] (hemzenin fethiyle) Yemen'de bir kabîle adıdır.

صَرَارُ [Şarār] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde yāhūd كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Hiçāz'da bir vādî adıdır.

الصُّرِيرَةُ [eş-şarīret] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Keselenmiş akçelere denir; yukālu: ذَرَاهِمُ صُرِيرَةٌ أَيْ مَضْرُورَةٌ

الصُّوَيْرَةُ [eş-şuveyyiret] (musaggar bünyesi ve teşdīd-i yā'yla دُوَيْبَةٌ [duveyyibet] vezninde) Hulku ve reyî dar, teng-havsala ve teng-meşreb adama itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ صُوَيْرَةٌ أَيْ ضَيْقُ الْخُلُقِ وَالرَّأْيِ

الْمُضَارَّةُ [el-muşārret] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Cebr ve ikrāh eylemek ma'nāsınadır; tekülü: صَارَزْتُهُ عَلَى كَذَا مُضَارَّةً إِذَا أَكْرَهْتَهُ عَلَيْهِ

الصُّرْرَانُ [eş-şurrān] (şād'ın zammıyla) Sakız gibi zamk hâsıl olan ağaçların pek ve dürtüş yerlerde nābit olanına denir.

الصُّارُ [eş-şārr] Sā'ir ağaçlara sarmaşık olmakla pek koyu gölgeli olan ağaçlara denir. Müfredi صَارَةٌ [şārret]tir.

[ص ط ر]

الصُّطْرُ [eş-şatr] (şād'ın fethi ve tā'nın sükünüyle ve fethateynle) سَطْرٌ [satr] ma'nāsınadır ki yazı yazmaktır; şād ve sīn müte'akebdir; yukālu: صَطْرَةٌ صَطْرًا بِمَعْنَى سَطْرَةٍ

التَّصْيِطُورُ [et-teşayṭur] [tesayṭur] vezninde ve mürādifidir ki musallat olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَصْيِطُورٌ بِمَعْنَى تَسْيِطُورٍ

الْمُضْطَارُ [el-muşṭār] (mīm'in zammıyla) Bādeye denir, حَمْرٌ [hamr] ma'nāsına. Şārih, Kisā'ī'den bunun lügat-ı rediyye olduğunu nakl eder, zīrā ebniye-i 'Araba münāfi gibidir, lākin lafz-ı mezbūr Rūmīden me'hūz olmak gerektir, zīrā Rūmiyyede şıraya "mustur" derler ve "mustār" lisān-ı nāsta tatlı şırada müte'ārefdir.

الصُّطْرُ [eş-şatr] (fethateynle) Bir yıllık koyuna ve keçiyeye denir ki toklu ve çebiş ta'bīr olunur; tekülü: إِشْتَرَيْتُ صَطْرًا أَيْ عَثُودًا مِنَ الْعَنَمِ

[اص ع ر]

الضغورُ [eş-şa'ar] (şād'ın ve 'ayn'ın fethiyle) İnsanın yüzü bir tarafa doğru māyil ya'nī devrik olmak, 'alā-kavlin bir yüzü devrik olmak ve 'alā-re'yin deve kısmına mahsūs bir 'illettir ki boynu bir cānibe doğru eğri- lip devrik olur. Pes **ضغُر** [şa'ar] lafzı ismdir ve masdar olur; yukālu: فِي وَجْهِه أَي فِي حَدِّه **ضغُر** ve yukālu: فِي غُنْتِ البُعِيرِ **ضغُر** أَي مَيْلٌ **ضغُر** ve yukālu: **ضغُر** وَجْهَهُ **ضغُرًا** مِنَ البَابِ الرَّابِعِ إِذَا مَالَ **ضغُر** إِلَى أَحَدِ الشَّيْئَيْنِ Ve bu meyelān hilkī ve kibr ü nahvetten nāşī ca'lī olur. Ve

ضغُر [şa'ar] Adamın başı küçük olmak ma'nāsınadır; yukālu: **ضغُر** رَأْسُهُ إِذَا **ضغُر** Ve **ضغَارِيرُ** [şa'ārīr] ekl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: Ke-mā **ضغُر** الرَّجُلُ إِذَا أَكَلَ الضَّغَارِيرَ se-yuzkerü.

التضغُرُ [et-teşa'ur] [تَفْعُلٌ] [tefa'ul] vezninde) Bu dahi insānın yüzü yāhūd devenin boynu bir tarafa doğru devrik olmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَضغُر** وَجْهَهُ إِذَا ضَارَ مَائِلًا

الأضغُرُ [el-aş'ar] **ضغُر** [şa'ar]-ı mezkürdan vasfıdır, devrik yüzlü adama denir. Kāle 'ş-şārih ve minhu 'l-hadīsu: "يَأْتِي عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ لَيْسَ فِيهِمْ إِلَّا أَضغُرٌ أَوْ أَبْتَرٌ" الأضغُرُ الْمُعْرِضُ بِوَجْهِهِ كِبْرًا Ve

أضغُر [Aş'ar] Esāmīdendir.

التضغِيرُ [et-taş'īr] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) ve **المضاعرةُ** [el-muşā'aret] [مُفَاعَلَةٌ] [mufā'alet] vezninde) ve

الإضغَارُ [el-iş'ār] (hemzenin kesriyle) Kibr ve hod-bīnlikten nāşī karşınsındaki adama bakmayıp yüzü bir tarafa doğru devirip eğmek ma'nāsınadır; yukālu: **ضغُر** حَدَّهُ وَضاعِرُهُ وَأضغِرُهُ إِذَا أَمَالَهُ عَنِ النَّظَرِ إِلَى النَّاسِ تَهَاوُنًا مِنْ كِبَرٍ وَرَبْمَا يَكُونُ خِلْقَةً

المضغَرُ [el-muş'ar] (مُكْرَمٌ) [mukrem] vez-

ninde) Tünd ve şedīd olan deveye itlāk olunur ki sertliğinden boynunu çevirmek düşvār olur; yukālu: قَرَبْتُ مُضغِرٌ أَي شَدِيدٌ

الصَّيغِرِيَّةُ [eş-şay'ariyyet] [صَيْغَلِيَّةٌ] [şaykālīyyet] vezninde) Arkuru arkuru yürümeğe itlāk olunur ki bir tarafa meyelān üzere yürümektir, yengeç gibi; yukālu: Ve يَمْشِي صَيْغِرِيَّةً وَهُوَ اغْتِرَاضٌ فِي السَّيْرِ

صَيْغِرِيَّةٌ [şay'ariyyet] Nāka kısmının gerdanına mahsūs bir güne dāg ve damga ismidir.

Mutlakan deveye mahsūs değildir, Cevherī ta'mīm eylemiştir ve Cevherī'yi Museyyeb b. 'Amelles nām şā'irin işbu: "وَقَدْ أَتَنَسَى الهَمَّ عِنْدَ اخْتِصَارِهِ | | بِنَاجٍ عَلَيْهِ الصَّيغِرِيَّةُ" وقد أتناسى beyti vehme ilkā eylemiştir. Tarafe nām şā'ir ise beyt-i merkūmu gūş ettikte mezbūr Museyyeb hakkında 'alā-vechi'l-hezl "قَدْ اسْتَنَوَقَ الجَمَلُ" meselini irād eyledi. Mesel-i mezbūrun tamāmı "ن، و، ق" māddesinde mersūmdur.

الصَّيغِرِيُّ [eş-şay'ariyy] [صَيْغَلِيٌّ] [şaykālīyy] vezninde) Pek kırmızı demektir ki أَحْمَرٌ [ahmer] lafzını te'kīd için irād ederler; yukālu: **ضغُر** صَيْغِرِيٌّ أَي قَانِيٌّ Ve cüssesi büyük nesneye vasf olur; yukālu: سَنَامٌ صَيْغِرِيٌّ أَي عَظِيمٌ

الصَّغَيْرَاءُ [eş-Şu'ayrā] [حُمَيْرَاءٌ] [hūmeyrā] vezninde) Şa'nebā nām mahal karşınsında bir mevzi' adıdır.

ضغِرَانٌ [Şa'rān] [عَجَلَانٌ] [eaclān] vezninde) Bir arzın adıdır. Ve

ضغِرَانٌ [Şa'rān] Bir recül ismidir.

ضغَارِي [Şu'ārā] [قُضَارِي] [kuşārā] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

الضغورُ [eş-şu'rūr] [زُنْبُورٌ] [zunbūr] vezninde) ve

الضُّعُرُ [eş-şu'urrur] (şād'ın ve 'ayn'ın ve rā-yı müşdedenin zammıyla) Ağaçlardan seyelān eden pusların müncemid olanına denir; كَثِيرَاءُ [keşirā'] ve günlük gibi. Ve uzun uzadı ve yufkaca burularak seyelān eylemişine de denir. Ve bir güne sarı ve galiz ve yābis nesneye denir ki hamur gibi gevşek olur. Ve memenin emzikleri deliklerinden çıkan şol rutübeteye denir ki zamk gibi lüzücteli olur, süt ağızı ta'bir ederler, 'alā-kavlin yeni doğmuş hayvānın ağızından en evvel sağılanına denir. Ve ardıç ve fülful ağaçları gibi salābetli ağaçların yemişine ve hāsılına denir. 'Alā-kavlin mutlakan zamka denir ki ağaç pusu ta'bir olunur. Cem'i ضَعَارِيرُ [şa'ārīr] gelir.

الإِضْعِرَاءُ [el-iş'inrār] [if'inlāl] vezninde) ve

الإِضْعِرَاءُ [el-iş'irrār] [if'illāl] vezninde) Bir kimse darbe yāhūd sancı gibi bir veca' sebebiyle olduğu yerde buruşup büzülerek değirmen gibi dönmek ma'nāsınadır; yukālu: ضَرَبَهُ فَاضْعَرَّرَ وَاضْعَرَّرَ أَي اسْتَدَارَ مِنَ الْوَجَعِ مَكَانَهُ وَتَقَبَّضَ أَي اسْتَدَارَ مِنَ الْوَجَعِ مَكَانَهُ وَتَقَبَّضَ

ضُعَيْرٌ [Şu'ayr] [zubeyr] vezninde) Ebū Zerr el-Ğifārī rādiyallāhu 'anhu hazretlerinin cedit ismidir. Ve ashābdan Şa'lebe'nin pederi ismidir. Ve muhaddisinden 'Aķabe'nin pederi adıdır.

الضُّعُرُورَةُ [eş-şu'rūret] (şād'ın zammıyla) Bok böceğinin yuvaladığı yuvalağa denir.

الضُّعُرُورَةُ [eş-şa'raret] (dāḥrecet] vezninde) Bir nesneyi küre gibi müdevver kılmak ma'nāsınadır.

التَّضْعُرُورُ [et-teşa'rur] [tedāhruç] vezninde) Ondan mutāvir'dir; tekūlu: ضَعُرُرْتُ الشَّيْءَ فَتَضْعُرُرُ أَي اسْتَدَارَ

[ص ع ب ر]

الضُّعْبُورُ [eş-şu'būr] (bā-yı muvahhade ile عُضْفُورُ [uşfūr] vezninde) Başı küçük olan adama denir.

الضُّعْبُورُ [eş-şa'ber] [ca'fer] vezninde) ve

الضُّعْبُورُ [eş-şana'ber] [semender] vezninde ve gāh olur ki 'ayn'ı takdīmle ضَعْبُورُ [şa'anber] dahi derler) سِدْرٌ [sidr] ağacına şebih bir nev' şecer adıdır.

[ص ع ت ر]

الضُّعْتَرُ [eş-şa'ter] [sa'ter] vezninde ve mürādifidir ki yabanī nev'ine kekik ta'bir olunur; bir mahalle ferş olursa oradan hevāmm ve haşerāt makülesi firār ederler. Şārih der ki شُعَيْرٌ [şa'īr] lafzına mültebis olmamak için şād ile resm ederler.

الضُّعْتَرَةُ [eş-şa'teret] [dahrecet] vezninde) Arı kısmı kekik otu otlamak ma'nāsınadır; yukālu: صَعَتَرَ النَّحْلُ إِذَا رَعَى الضُّعْتَرَ Ve bir nesneyi tezyīn eylemek ma'nāsınadır; yukālu: صَعَتَرَ الشَّيْءَ إِذَا زَيَّنَّهُ

الضُّعَاتِيرُ [eş-şa'ātīr] (şād'ın fethiyle) Şedid ve düşvār olan nesnelere denir; yukālu: أُمُورٌ ضَعَاتِيرٌ أَي صَعَابٌ شِدَادٌ

ضَعْتَرٌ [Şa'ter] ve

أَبُو ضَعْتَرَةَ [Ebū Şa'teret] İki recül adıdır.

الضُّعْتَرِيُّ [eş-şa'terīyy] [sa'terīyy] vezninde ve mürādifidir ki māddesinde zikr olundu.

[ص ع ف ر]

الْمُضْعَنْفِرُ [el-muş'anfir] (ism-i fā'il bünyesiyle) İşlek, māzī ve nāfiz insān ve hayvāna denir; yukālu: رَجُلٌ مُضْعَنْفِرٌ أَي مَاضٍ

الإِضْعِنْفَارُ [el-iş'infār] [işhinfār] vezninde) İnsān yā hayvān gürühu

sür'atle firār eyleyerek tārümār olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِضْعَنْفَرَتِ الْحُمُرُ إِذَا وَأَسْرَعَتْ فِرَارًا وَابْدَعَرَتْ إِضْعَنْفَرَتِ الْعُنُقُ إِذَا التَّوْتُ

الصَّغْفَرَةُ [eş-şa'feret] [dah'recet] [dah'recet] vezninde) ve

التَّصْغَفُرُ [et-teşa'fur] [tedaħruc] vezninde) Bunlar da boyun bir tarafa burulmak ma'nāsınadır; yukālu: صَغَفَرَتِ الْعُنُقُ إِذَا التَّوْتُ وَتَصْغَفَرَتْ إِذَا التَّوْتُ Ve

صَغْفَرَةٌ [şa'feret] Tārümār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: صَغَفَرَ الْحَوْفُ الْحُمُرُ إِذَا فَرَّقَهَا

[ص ع ق ر]

الصَّغْفُورُ [eş-şu'qur] [burku'] [burku'] vezninde) Havvara ve balık yumurtasına denir, Fārisīde eşpel derler; yukālu: أَكَلَ الصَّغْفُورُ أَيَّ بَيْضِ السَّمَكِ

[ص ع م ر]

الصَّغْمُورُ [eş-şu'mūr] [zunbūr] vezninde) Kuyu çarhına denir, ذُولَابٌ [dūlāb] ma'nāsına, 'alā-kavlin kovasına denir, ni-teki غُضْمُورٌ [u'şmūr] dahi bu ma'nāyadır.

[ص غ ر]

الصَّغِيرُ [eş-şigār] [ineb] vezninde) ve **الصَّغَاةُ** [eş-şağāret] [kerāmet] vezninde) İsmelerdir, عَظْمٌ [e'zam] mukābilidir, ya'nī küçüklüğe denir ki Fārisīde hurđı ve mukābilinde büzürgī denir. 'Alā-kavlin صَغِيرٌ [şigār] kelimesi cürm ve cüsse cihetiyle olan ve صَغَاةٌ [şağāret] kadr ve şān cihetiyle olan küçüklüğe mahsüstür ki murād hakāret-i kadrdir. Ve

صَغَاةٌ [şağāret] ve

صَغِيرٌ [şigār] ve

صَغَرٌ [şağar] (fethateynle) ve

صُغْرَانٌ [şuğrān] (şād'ın zammıyla) Masdarlardır, küçük olmak ma'nāsınadır; yukālu: صَغُرَ الشَّيْءُ وَصَغُرَ صَغَاةٌ وَصَغُرَا وَصَغُرَا وَصَغُرَا وَصَغُرَانًا مِنَ الْبَابِ الْخَامِيسِ وَالرَّابِعِ ضِدَّ عَظْمٍ

الصَّغِيرُ [eş-şağīr] [emīr] vezninde) ve

الصَّغَاوُ [eş-şuğār] [ğurāb] vezninde) ve

الصَّغْرَانُ [eş-şuğrān] [sulṭān] vezninde) Vasflardır, küçük şey'e denir.

صَغِيرٌ [şağīr]in cem'i صِغَارٌ [şigār] gelir ve صُغْرَاءُ [şuğarā] gelir, كُرْمَاءُ [kuremā] vezninde ve مَشْيُورَاءُ [maşğūrā] gelir, [meşyūhā] vezninde.

الْأَصَاغِرُ [el-eşāğir] ve

الْأَصَاغِرَةُ [el-eşāğiret] (te'nīs-i cem' ile) أَصْغَرٌ [aşğar]ın cem'idir ki ef'al-i tafdīldir.

التَّصْغِيرُ [et-taşğīr] [tef'īl] vezninde) ve

الْإِصْغَارُ [el-işğār] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi küçültmek ma'nāsınadır ve bu ibtidā'en ve tedricen olur; yukālu: صَغَّرَ الشَّيْءَ وَأَصْغَرَهُ إِذَا جَعَلَهُ صَغِيرًا

إِصْغَارٌ [işğār] Arzın nebātı sağīr olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَصْغَرَتِ الْأَرْضُ إِذَا صَارَ نَبَاتُهَا صَغِيرًا Ve bir kimseyi hor ve hakīr eylemek ma'nāsınadır ki horlamak ta'bīr olunur; yukālu: إِذَا جَعَلَهُ صَاغِرًا أَيَّ ذَلِيلًا Ve küçük kırba dikmek ma'nāsınadır; yukālu: أَصْغَرَ الْفَرْبَةَ إِذَا خَرَزَهَا صَغِيرَةً Ve küçük evlād peydā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذْتَبَعُوا لِيَصْغُرُوا أَيَّ يُولَدُوا الْأَصَاغِرُ

الصَّغْيَرُ [eş-şuğayyir] (şād'ın zammı ve yā-yı müşeddedenin kesriyle) ve

الصَّغْيَرُ [eş-şuğayyir] (ziyāde-i yā'yla) صَغِيرٌ [şağīr] lafzından musaggarlardır.

الْمُصْغَرَةُ [el-mušğiret] (مُحْسِنَةٌ [muhsinet] vezninde) Hurde hurde nebâtlı yere vasf olur; yukâlu: أَرْضٌ مُصْغَرَةٌ إِذَا صَارَ نَبْتُهَا صَغِيرًا

الْصِغْرَةُ [eş-şigret] (şād'ın kesriyle) İhvânın yâhüd kavmin en küçüğüne denir; yukâlu: فَلَانٌ صِغْرَةٌ هُوَ صِغْرَتُهُمْ أَيْ أَصْغَرُهُمْ وَأَنَا مَا صِغَرَنِي إِلَّا بِسِنَّةٍ مِنَ الصِّغْرَةِ أَيْ الصِّغَارِ مَا صِغَرَا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ أَيْ مَا صِغَرَ عَنِّي benden hemân bir yaş küçüktür.”

الْصَاغِرُ [eş-şāğir] Züill ve hakārete rāzî ve mütehammil adama denir. Cem'i صِغْرَةٌ [şağarat] gelir, كَتَبَتْهُ [ketebet] vezninde. Kāle'ş-şārih yukâlu: صِغَرَ الرَّجُلُ صِغْرًا مِنَ الْبَابِ الرَّاعِ إِذَا ذَلَّ وَهَانَ فَهُوَ صَاغِرٌ

الْصِغْرُ [eş-şigar] (عَنْبٌ [‘ineb] vezninde) ve **الْصَاغِرُ** [eş-şāğār] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) ve

الْصَاغَرَةُ [eş-şāğāret] (سَحَابَةٌ [sehābet] vezninde) ve

الْصُغْرُ [eş-şuğr] ve

الْصُغْرَانُ [eş-şuğrān] (şād'ların zammıyla) Bir adam züill ve hakārete rāzî ve mütehammil olmak ma'nāsınadır, gücü yetişmediğinden nāşî; yukâlu: صِغَرَ الرَّجُلُ صِغْرًا وَصَاغَرًا وَصَاغَرَةً وَصَاغَرًا مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا وَصَاغَرَ وَصَاغَرَتْ إِلَيْهِ نَفْسُهُ أَيْ وَصَاغَرَتْ Ve güneş gurūba meyl eylemek ma'nāsına isti'māl olunur; yukâlu: صِغَرَتِ الشَّمْسُ إِذَا مَالَتْ لِلْغُرُوبِ

التَّصَاغُرُ [et-teşāğur] (تَفَاغُلٌ [tefā'ul] vezninde) Küçüklenmek ve küçük görünmek ma'nāsınadır; yukâlu: تَصَاغَرْتُ إِلَيْهِ نَفْسُهُ أَيْ تَصَاغَرْتُ Ve kendi nefsinin hakîr göstermek ma'nāsınadır; yukâlu: تَصَاغَرَ الرَّجُلُ إِذَا تَحَاقَرَ

الْأَصْغَرَانِ [el-aşğārān] (tesniye bünyesiyle) Kalb ile lisāna itlāk olunur. Kāle'ş-şārih ve minhu'l-meselu: “الْمَرْءُ بِأَصْغَرِيهِ”

صِغْرَانُ [Şağrān] (سَحْبَانٌ [saħbān] vezninde) Bir mevzi'dir.

صُغْرَانُ [Şuğrān] (عُثْمَانٌ [‘uṣmān] vezninde) Bir recül adıdır.

الْإِسْتِصْغَارُ [el-istişğār] Bir nesneyi küçük-sünmek ma'nāsınadır; yukâlu: اسْتِصْغَرَ الشَّيْءُ إِذَا عَدَّهُ صَغِيرًا

صِغِيرٌ [Şağîr] ve

صِغِيرَةٌ [Şağîret] (جَمِيلَةٌ [cemîlet] vezninde) Esāmîdendir.

[ص ف ر]

الْصُفْرَةُ [eş-şufret] (şād'ın zammı ve fā'nın sükünüyle) Ma'rûftur, ya'nî elvāndan sarılık levnine denir. Ve siyāha denmekle azdāddan olur. Ve

صُفْرَةٌ [Şufret] Yemāme'de bir mevzi' adıdır. Ve

صُفْرَةٌ [şufret] Ma'rife olarak keçi kısmının 'alemidir ki 'alem-i cins olur, أُسَامَةٌ [usāmet] gibi.

الْإِضْفِرَارُ [el-işfirār] (إِحْمِرَارٌ [iħmirār] vezninde) ve

الْإِضْفِيرَارُ [el-işfirār] (إِحْمِيرَارٌ [iħmirār] vezninde) Bir nesne sararmak ma'nāsınadır; yukâlu: إِضْفَرُ الشَّيْءِ وَاضْفَارٌ إِذَا صَارَ ذَا صُفْرَةٍ

الْأَصْفَرُ [el-aşfer] صُفْرَةٌ [şufret]ten vasftır, sarı şey'e denir.

الْصُفْرَةُ [eş-şafret] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Açlığa denir. Kāle'ş-şārih ve minhu'l-hadīsu: “صُفْرَةٌ فِي سَبِيلِ اللَّهِ خَيْرٌ مِنْ صُفْرَةٍ فِي سَبِيلِ النَّعْمِ” Mü'ellifin *Başā'ir*'de beyānına göre bu ma'nā ve sār'ir خُلُوٌ [ħuluvv] ma'naları صَفِيرٌ [şafir]den me'hūzdur.

الْمُصْفُورُ [el-maşfūr] ve

الْمُصْفَرُّ [el-muşaffer] (مُعْظَمٌ [mu'azzam]

vezninde) Aç ve cā'ic ma'nāsınadır.

الأَصْفَرَان [el-aşferān] (tesniye bünyesiyle) Za'ferān ile altına 'alā-kavlin za'ferān ile وَرْسٌ [vers] ya'ni Yemen za'ferānı ve alacehre dedikleri sarı boyaya yāhūd za'ferān ile kuru üzümüne itlāk olunur.

الصَّفْرَاءُ [eş-şafrā'] Altına itlāk olunur. Kāle's-şārih ve minhu'l-hadīsu: "إِنَّهُ صَالِحٌ أَهْلٌ خَيْبَرَ عَلَى الصَّفْرَاءِ وَالْبَيْضَاءِ وَالْحَلَقَةِ" "أَيُّ عَلَى وَالدَّرُوعِ وَالذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ وَالذَّرُوعِ" Ve ahlāt-ı erba'adan hilt-ı ma'rūfa denir ki مِرَّةٌ [mirrett]dir, lisānımızda dahi safrā ta'bīr olunur, Fārisīde zerd-āb denir. Ve yumurtlamış çekirgeye denir. Ve deve 'aleflerinden bir otluk adıdır ki sehl ve kumsal yerlerde nābit olur, yaprağı marul yaprağına şebīh olur. Ve Hāriş b. Ađcem nām kimsenin ve Mucāşi' es-Sulemī nām kimsenin feresi ismidir. Ve Hāremeyn beyninde bir vādī adıdır, hālen Vādī's-Safrā' ile ma'rūftur. Ve kayın ağacından yapılan yaya itlāk olunur.

التَّصْفِيرُ [et-taşfīr] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bir nesneyi sarıya boyamak ma'nāsınadır; yukālu: صَفَّرَ الثُّوبَ تَصْفِيرًا إِذَا صَبَّغَهُ بِصَفْرَةٍ Ve bir yeri hālī kılmak ma'nāsınadır; yukālu: صَفَّرَ إِذَا خَلَّاهُ Ve ıslık çalmak ma'nāsınadır; yukālu: صَفَّرَ لِلدَّابَّةِ إِذَا صَاتَ بِشَفَقَتَيْهِ

المُصَفَّرَةُ [el-muşaffiret] (مُحَدَّثَةٌ [muḥaddišet] vezninde) 'Alāmet ve nişānları sarı olan kimselere denir; yukālu: قَوْمٌ مُصَفَّرَةٌ أَيُّ عِلْمًا مَثْمُهُمُ الصَّفْرَةُ

الصَّفْرِيَّةُ [eş-şufriyyet] (şād'ın zammıyla) Yemen diyārına mahsūs bir güne hurmā ismidir, henüz بُسْرٌ [busr] iken kurutup sevīk içre şeker yerine vaz' ederler. Ve

صَفْرِيَّةٌ [Şufriyyet] (şād'ın zammı ve kesriyle) Hārūriyye tā'ifesinden bir fırkaya itlāk

olunur. 'Abdullāh b. Şaffār yāhūd Ziyād b. el-Aşfer nām re'īslerine mensūblardır yāhūd benizleri sarı olmakla sarıya nisbet olundular yāhūd dīn ve şerī'atten hālī oldukları için itlāk olundu. Bu خُلُوٌّ [huluvv] ma'nāsından me'hūzdur. Ve Mehālibe cemā'āti ki kerem ve semāhatle müştehirlerdir, onlara da Şufriyyet itlāk olunur, cedleri olan Ebū Şufre'ye mensūblardır.

الصُّفَارُ [eş-şufār] (غُرَابٌ [gurāb] vezninde) بُهْمَى [buhmā] ya'nī pisi pisi dedikleri kedi otunun kurusuna denir. Ve karnında tekevvin eden kurtçağızlara denir. Ve karında müctemī' olan sarı suya denir, istiskā māddesi gibi. Ve kene ta'bīr olunan böceğe denir, قُرَادٌ [kurād] gibi. Ve dābbenin dişleri diplerinde kalan 'alef bakiyyesine denir; bu ma'nāda şād'ın kesriyle de cā'izdir. Ve bir küçük böcek adıdır ki at ve katır ve deve makūlesinin trnklarında hādīs olur.

الصُّفَارَةُ [eş-şufāret] (şād'ın zammıyla) Solmuş pejmürde nebāta itlāk olunur.

الصَّفْرُ [eş-şafir] (حَفْرٌ [ḥafr] vezninde) Bir adamın 'illetinden nāşī karnında صُفْرًا [şufār] ya'nī sarı su müctemī' olmak ma'nāsınadır; yukālu: صَفَّرَ الرَّجُلُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ فَهُوَ مَصْفُورٌ إِذَا اجْتَمَعَ فِي بَطْنِهِ الصُّفَارُ

الصَّفْرُ [eş-şaffer] (fethateynle) Bir 'illet adıdır ki insānın karnına 'arız olup benzini keh-rübā gibi sarartır. Ve

صَفْرٌ [şāfer] Muharrem ayını safer ayına te'hīr eylemeğe denir. Cāhiliyyet'te eşhūr-i hurumdan olan muharrem ayında mübādīr oldukları harb ve gārātı icrā için tahrīmi safer ayına te'hīr ya'nī saferi muharreme bedel ederler idi. Ve minhu'l-hadīsu: "لَا صَفْرٌ" 'Alā-kavlin hadīs-i mezkūrda

menfî olan **صَفَرٌ** [şafēr]den murād 'illet-i merkūmedir ki gayre sārī zu'c m ederler idi; وَالْمُرَادُ مِنَ الْحَدِيثِ قَوْلُهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ "لَا عَدْوَى وَلَا هَامَةٌ وَلَا صَفَرٌ" Ve

صَفَرٌ [şafēr] 'Akl ve hūş ve 'akd ve cezm ve gönül ve kalb ve lübbü'l-kalb ma'nalıdır. Ve 'Arablar zu'c münde bir yılan adıdır ki insānın karnında mütekevvin ve adlā'a mültaşık olup acıktıkta insānın içerisini kavrayıp ısırır. 'Alā-kavlin başka bir cānverdir ki kezālik insānın cevfinden olup acıktıkta eyegü kemiklerinin iç taraflarını ısırır. İnsān acıktıkta içerisinin sızladığı gūyā ki bundandır. Ve 'alā-re'yīn bir nev' kurtçağızdır ki insānın karnında 'arız olur, **صَفَارٌ** [şufār] dahi derler. Şārihin beyānına göre murād solucanlar olacaktır ki süflādan mündef' olurlar. Ve

صَفَرٌ [şafēr] Açlığa denir, **جُوعٌ** [cū'] ma'nāsına. Ve şehir-i safer ma'rūftur ki muharrem 'akibinde olan aydır. Ve bu munsarıftır ve ba'zen memnū' olur, 'alemiyyet ve taglīb-i leyālī i'tibārıyla te'nīs 'illetlerine mebnī cem'i **أَصْفَارٌ** [aşfār]dır. Şārih der ki şehir-i mezbūra **صَفَرٌ** [şafēr] tesmiyesi **خُلُوفٌ** [huluvv] ma'nāsındandır, zīrā eşhūr-i mezkūrda ehl-i Mekke etrāfa celb-i zehāyir için münteşir olup Mekke hālī kalır idi. Ve

صَفَرٌ [Şafēr] Melel dağlarından bir dağın adıdır. Ve

صَفَرٌ [şafēr] ve

صُفُورٌ [şufūr] Hālī olmak ma'nāsındadır; yukālu: **صَفِرَ الْإِنَاءُ صَفْرًا وَصُفُورًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا خَلَا** ve yukālu: **صَفِرَتْ وَطَابَ فُلَانٌ إِذَا مَاتَ** خلا

الصَّفَرَانِ [eş-şafērān] (tesniye bünyesiyle) Seneden iki şehre itlāk olunur ki 'ahd-i

İslām'da onların birisi muharrem ile tesmiye olundu. Murād muharrem ile saferdir ki Cāhiliyye'de ikisine **صَفْرَانِ** [şafērān] itlāk ederler idi.

النَّحَاسُ [eş-şufr] (şād'ın zammıyla) [nuhās] aksāmındandır, ya'nī filizzāt-ı tis'adan tunca denir ki ma'rūftur, Fārisīde rüy derler. Ve altına da itlāk olunur. Ve boş nesneye denir; bu ma'nāda şād'ın harekāt-ı selāsiyla da cā'izdir.

الْصَّفَارُ [eş-şaffār] (**عَطَّارٌ** [a'ttār] vezninde) Tuç yapan adama denir.

الصُّفَيْرُ [eş-şafir] (**كَيْتِفٌ** [ketif] vezninde) ve

الصُّفُورُ [eş-şufur] (**زُبُرٌ** [zubur] vezninde)

Bunlar da boş nesneye denir. Cem'leri **إِنَاءٌ أَصْفَارٌ** [aşfār] gelir; yukālu: **إِنَاءٌ أَصْفَارٌ كَمَا يُقَالُ أَصْفَارٌ** **أَيُّنَةُ صُفُورٍ بِضَمِّ الصَّادِ بُوْمَةٌ أَغَشَارٌ أَيُّ خَالٍ**

الْإِضْفَارُ [el-işfār] (hemzenin kesriyle) Fakir ve muhtāc olmak ma'nāsındadır; yukālu: **أَصْفَرَ الرَّجُلُ إِذَا افْتَقَرَ** Ve hālī kılmak ma'nāsındadır; yukālu: **أَصْفَرَ الْبَيْتَ إِذَا أُخْلَاهُ**

خُلُوفٌ [eş-şafir] (**كَيْتِفٌ** [ketif] vezninde) **خُلُوفٌ** [huluvv] ma'nāsına olan **صَفِيرٌ** [şafir]den vasftır, hālī ma'nāsına; yukālu: **إِنَاءٌ صَفِيرٌ أَيُّ خَالٍ**

الصُّفَيْرِيَّةُ [eş-şafiriyyet] (fetehtāla) Güz mevsiminin evā'ilinde biten nebātlara denir, 'alā-kavlin harāret-i havānın çekilip bürüdetin bi't-tedrīc gelmeğe başladığı hengāmda nābit olanlara denir yāhūd evvel-i ezmineye ya'nī her mevsimin evā'iline denir ki ibtidā ayının müddetidir, meselā yazın ve güzün ibtidā ayları gibi. Ve

الصُّفَيْرِيَّةُ [şafiriyyet] Koyun ve keçi kısmının Süheyl yıldızı tulū'u vaktinde doğurdukları döllere itlāk olunur ki evvel-i mevsim-i

şıtā' olur.

الصَّفْرِيَّةُ [eş-şafiriyy] Bu dahi صَفْرِيَّةٌ [şaferiyyet] ma'nāsınadır.

الصَّافِرُ [eş-şāfir] Uğruya itlāk olunur; صَفِيرٌ [şafir]den me'hūzdu; yukālu: هُوَ صَافِرٌ أَيْ لُصٌّ Ve bir nev' kuş ismidir ki be-gāyet cebān ve bī-zehre olur. Ve mutlakan ıslık çalar gibi öten kuşa itlāk olunur. Ve şikārī olmayan her kuşa itlāk olunur. Ve

صَافِرٌ [şāfir] Ehad ve ferd ma'nāsına müsta'meldir ki kes ve kimse demektir; yukālu: مَا بِالذَّارِ مِنْ صَافِرٍ أَيْ أَحَدٍ

الصَّفَّارَةُ [eş-şaffāret] [sahhāret] [seccāret] vezninde) Göte itlāk olunur; صَفِيرٌ [şafir]i zar-tadır. Ve

صَفَّارَةٌ [şaffāret] Bakırdan içi boş düdük tarzında bir nesnedir ki etfāl onunla güvercin kuşlarına صَفِيرٌ [şafir] ederler yāhūd eşek kısmı su için diye onunla safir ederler.

الصَّفِيرَةُ [eş-şafīret] [sefīnet] [sefīnet] vezninde) İki arz beyninde olan صَفِيرَةٌ [şafīret] e ya'nī iki tarafa mülāsık kum yığınınına denir.

الصَّفِيرِيُّ [eş-şafīr] [şarīr] [şarīr] vezninde) Işığa denir, dudak ile çalarlar, düdük sesi gibi ses çıkarırlar, Fāriside huşpulek derler ve bu خُلُوٌّ [huluvv] ma'nāsından me'hūzdu. Ve

صَفِيرٌ [şafīr] Masdar olur, ıslık çalmak ma'nāsına; yukālu: صَفَّرَ الرَّجُلُ صَفِيرًا مِنَ الْبَابِ إِذَا صَاتَ بِفِيهِ Ve eşek kısmını su iç-meğe çağırarak ma'nāsınadır, sebebiyyet münāsebetiyle; yukālu: صَفَّرَ بِالْحِمَارِ إِذَا دَعَاهُ لِلْمَاءِ

التَّصْفِيرُ [et-taşfir] [tefīl] [tefīl] vezninde) Bu dahi ıslık çalmak ma'nāsınadır; yukālu: صَفَّرَ الرَّجُلُ بِمَعْنَى صَفَّرَ

بَنُو الْأَصْفَرِ [Benu'l-Aşfer] Mülük-i Rüm'dur ki onlar Şafir b. Rüm b. Ya'şū b. İshāk 'aleyhi's-selām evlādıdır. 'Alā-kavlin seleften Hābeş kavminden bir tā'ife onlar ile muhārebe edip gālib olmalarıyla memleketlerine mālīk olup ve evlād ve 'ayāllerini seby eylemeleriyle onlardan hāsıl olan evlād sarı benizli oldukları bā'is-i tesmiye olmuştur, zīrā sevād ile beyāz beyninde mütevellid oldular.

Mütercim der ki selefte Naşārā cümlesi Rüm idi, İfrec ve sārīr tavā'if-i Naşārā sonradan münşā'ib oldular. Hattā zāmān-ı sa'ādet'e kadar bilād-ı Şām ve Mışır, Rüm yedinde idi ve zamān-ı sa'ādet'e Kayşer-i Rüm ki cemī'-i Naşārā pādīşāhı idi, taht-gāhı Şām idi, ismi Hirakl idi, Hazret'ten "Azīmu'r-Rüm" 'unvānıyla ona nāme irsāl olundu ve Yermük gazāsında "Bu 'azīmetimiz Beni'l-Aşfer üzeredir, tedārük-i kesīre lāzımdır" diye buyurdular. Pes 'ale't-takdīreyn Benu'l-Aşfer mutlakan Rüm tā'ifesi olur ki Mosko ve İngiliz ve Fransa ve sārīrleri dāhildir, tā'ife-i vāhıdeye muhassis yoktur. İntehā.

مَرْجُ الصُّفْرِ [Mercu'ş-Şuffer] [sukker] [sukker] vezninde) Şām'da bir mevzī'dir.

الصَّفَّارِيَّةُ [eş-şaffārīt] [afārīt] [afārīt] vezninde) Fukarā' ve gedāyāna itlāk olunur. Şārīhin beyānına göre müfredi صَفْرِيَّةٌ [şifirīt]tir ve tā' zā'idedir ve خُلُوٌّ [huluvv] ma'nāsındandır.

الْمُصْفِرُ [el-muşaffir] [muḥaddis] [muḥaddis] vezninde) تَصْفِيرٌ [taşfir]den ism-i fā'ildir, ıslık çalıcı demektir ve minhu yukālu: هُوَ مُصْفِرٌ اسْتَبَهَ أَي صَرَاطٌ

صَفْوَرِيَّةٌ [Şaffūriyyet] (yā'nın tahfifiyle عَمُورِيَّةٌ [ammūriyyet] vezninde) Ürdün san-

cağında bir belde adıdır.

الصُّفُورِيَّةُ [eş-şuffüriyyet] (şād'ın zammı ve yā'nın teşdidıyla) Bir cins nebāt adıdır.

صُفُورَاءُ [Şafūrā'] (şād'ın fethiyle 'alā-kavlin **صُفُورَةٌ** [Şafūret] yāhūd **صُفُورِيَاءُ** [Şafūriyā']) Şu'ayb 'aleyhi's-selām hazretlerinin kerîmeleri ismidir ki halîle-i Hazret-i Mūsā 'aleyhi's-selāmdır.

الأَصَافِرُ [el-Eşāfir] Bir niçe cibāla itlāk olunur.

الصُّفُورَاتُ [eş-Şafrāvāt] Beyne'l-Ḥaremeyn, Merru'z-Zahrān nām mahal kurbünde bir mevzi' adıdır. Şārihin beyānına göre bir mevzi' ve bir niçe karyeden 'ibārettir ki Vādi'ş-Safrā' ve Cedīde onların dāhilindedir.

[ص ق ر]

الصُّقْرُ [eş-şakr] (şād'ın fethi ve kāf'ın sükünuyla) Her sayd ve şikār eden kuşa denir, şāhīn ve doğan cinsinden. Cem'î **صُفُورَةٌ** [aşkur] ve **صُفُورٌ** [şukūr] ve **صُفُورَةٌ** [şukūret] gelir ve **صِقَارٌ** [şikār] gelir şād'ın kesriyle ve **صِقَارَةٌ** [şikāret] gelir hā'yla ve **صُقْرٌ** [şukr] gelir şād'ın zammıyla.

Şārihin beyānı üzere **صُقْرٌ** [şakr] **صُرْتُ** [darb] ma'nāsından me'hūzdu, vech-i mezkūr üzere gerek şāhīn ve gerek doğan envā'ından mutlakan şikārī kuşa denir. Lākin isti'mâlde çarg-ı Fārisī mukābilinde gālib oldu ki Türkīde çakır ta'bir ettikleridir; yukālu: **يَتَصَيَّدُ بِالصُّقُورِ وَهِيَ كُلُّ طَيْرٍ يَصِيدُ مَنْ صُقْرٌ صَاقِرٌ أَيْ حَدِيدٌ** ve yukālu. **النُّبْرَةَ وَالشَّوَاهِينَ النَّبْصِرَ** Ve

صُقْرٌ [Şakr] Yemāme'de bir büyük siyāh kaya ismidir. Ve ekşi süte denir; yukālu: **جَاءَ بِصُقْرٍ يُرْوِي الْوَجْهَ أَيْ بِاللَّبَنِ الْحَاوِضِ** Ve devābb kısmının teğelti gelen yerlerinin

enselerinde tüyden bir dā'ireye denir ki sağlı sollu iki dā'ire olur, **خَيَالٌ** [ḥayyāl] beyninde nişān 'add olunur; ikisine **صُقْرَانٍ** [şakrān] derler. Ve

صُقْرٌ [şakr] Pekmeze denir; tekūlu: **أَكَلْتُ صُقْرًا أَيْ دُبْسًا** Ve tāze hurmānın ve kuru üzümün şıralarına denir; tekūlu: **نَزَلْتُ عَلَيْهِ فِجَاعَنِي بِالصُّقْرِ أَيْ عَسَلِ الرُّطْبِ أَوْ الزَّرْبِيبِ** Bu ma'nāda fethateynle de cā'izdir. Ve

صُقْرٌ [şakr] Masdar olur, **صُقْرَةٌ** [şakret] gibi güneşin ısısı şiddetle vücūdu çalmak ma'nāsına; yukālu: **صُقْرَتْهُ الشَّمْسُ صُقْرًا وَصُقْرَةٌ** Ve **مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا آذَنَهُ بِحَرَهَا**

صُقْرٌ [şakr] Çok durmaktan nāşī mütegayyir olmuş suya denir; yukālu: **مَاءٌ صُقْرٌ أَيْ آجِنٌ** Ve deyyüsluğa denir ki ismidir; yukālu: **فِي طَبْعِهِ صُقْرٌ أَيْ قِيَادَةٌ عَلَى الْحُرْمِ** Ve müstahak olmayan kimseye la'n ve nefrīn eylemeğe denir ki ismidir. Cem'leri **صُفُورٌ** [şukūr] gelir ve **صِقَارٌ** [şikār] gelir, **صِغَارٌ** [şiğār] vezninde. Kāle'ş-şārih ve minhu'l-hadīsu: **لَا يَقْبَلُ اللَّهُ مِنَ الصُّقُورِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ صُرْفًا وَلَا عَدْلًا**، وَهُوَ **”كُلُّ صِقَارٍ مَلْعُونٌ“** وَهُوَ اللَّعَانُ لِمَنْ لَا يَسْتَحِقُّ وَرُويَ بِالسَّيْنِ Buna göre **صُقْرٌ** [şakr] masdar olmuş olur. Ve

صُقْرٌ [şakr] Vurmak ma'nāsınadır; yukālu: **صَاقُورٌ** [şākūr] ile taş kırmak ma'nāsınadır; yukālu: **صُقْرٌ** Ve **صَقَّرَ اللَّبْنَ إِذَا اشْتَدَّتْ** Ve **صَقَّرَ النَّارَ إِذَا أَوْقَدَهَا** Ve bir adamı yā bir nesneyi yere çalmak ma'nāsınadır; yukālu: **صَقَّرَ بِهِ الْأَرْضَ إِذَا صَرَبَ بِهِ**

صُقْرٌ [Şakr] Esmā-i ricāldendir. **التَّصُقُّرُ** [et-teşakḫur] **تَفَعَّلَ** [tefa'ul] vezninde) Çakır cinsiyle aveylemek ma'nāsınadır;

yukālu: yukālu: تَصَقَّرَ الرَّجُلُ إِذَا صَادَ بِالصَّقْرِ Ve āteş yanıp alevlenmek ma'nāsınadır; yukālu: تَصَقَّرَتِ النَّارُ إِذَا اتَّقَدَتْ Ve bir yerde oyalanıp eğlenmek ma'nāsınadır; yukālu: تَصَقَّرَ بِمَوْضِعٍ كَذَا أَي تَلَبَّثَ فِيهِ

الصَّقْرُ [eş-şakar] (fethateynle) Büyük meşe ağaçlarının yere dökülen yapraklarına denir. Ve

صَقْرٌ [şakar] سَقْرٌ [saqar] lafzında lügattır ki cehennem esmāsındandır.

الصَّاقُورَةُ [eş-şākūret] Başın kâsesinden dimāg üzere müşrif olan yerinin iç tarafına denir. Ve

صَاقُورَةٌ [şākūret] Üçüncü felekin ismidir.

الصَّاقُورُ [eş-şākūr] Taşçıların taş kırdıkları büyük küllünge denir ki varyoz ta'bir olunur ve ona صَوْقُرٌ [şavqar] dahi denir, جَوْهَرٌ [cevhər] vezninde. Ve

صَاقُورٌ [şākūr] Lisāna itlāk olunur, صَرَبٌ [darb] ma'nāsından me'hūzlarıdır.

الصَّقَّارُ [eş-şakḳār] كَتَّانٌ [kettān] vezninde) Herkese la'n ve nefrīn eder olan bed-zebān kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ صَقَّارٌ أَي لَعَانَ ve fihi'l-hadīsu ke-mā zukire. Ve koğucuya itlāk olunur, نَمَّامٌ [nemmām] ma'nāsına. Ve kâfire itlāk olunur, ta'n-ı İslām eylediği için. Ve pekmezciye denir, دَبَّاسٌ [debbās] ma'nāsına.

الصَّقْفُورُ [eş-şakḳūr] تَنُّورٌ [tennūr] vezninde) Deyyūs ve kurumsağa denir.

الأَصْقَرُ [el-aşqar] Ef'al-i tafdīldir, şıra ma'nāsına olan صَقْرٌ [şakr] dandır; yukālu: هَذَا التَّمْرُ أَصْقَرُ مِنْ هَذَا أَي أَكْثَرُ صَفْرًا Şārih der ki fi'li olmayarak vārid olmuştur.

الصَّقِيرُ [eş-şakīr] كَتِيفٌ [ketif] vezninde) Şıralı hurmāya vasf olur; yukālu: رُطِبٌ صَقِيرٌ [Ve] مَقِيرٌ أَي ذُو صَقِيرٍ

itbā' dandır.

الصَّاقِرَةُ [ş-şākīret] Dāhiye-i nāzileye itlāk olunur; yukālu: أُرْعِجْتُهُ صَاقِرَةً أَي دَاهِيَةً نَازِلَةً

الإِضْقِرَارُ [el-işqirār] [if'ilāl] vezninde) ve

الإِضْمِيقَارُ [el-işmiqrār] [idmihlāl] vezninde) Süt ziyādesiyle ekşimek ma'nāsınadır; yukālu: إِضْمَقَّرَ اللَّبَنُ وَاضْمَقَّرَ إِذَا اشْتَدَّتْ حُمُوضَتُهُ

التَّضْقِيرُ [et-taşqīr] [tef'il] vezninde) Bu dahi āteş yakmak ma'nāsınadır; yukālu: صَقَّرَ النَّارَ إِذَا أَوْقَدَهَا

الإِشْتِيقَارُ [el-iştīqār] ve

الإِشْطِيقَارُ [el-iştīqār] [ifti'āl] vezninde) Bunlar da āteş yanmak ma'nāsınadır; yukālu: إِضْتَقَّرَتِ النَّارُ وَاضْطَقَّرَتْ إِذَا اتَّقَدَتْ

الإِشْقَارُ [el-işqār] (hemzenin kesriyle) Güneşin harāreti āteş gibi pek ıssı olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَضْقَرَتِ الشَّمْسُ إِذَا اتَّقَدَتْ

الصَّقْرُ [eş-şuqar] ve البُقْرُ [el-buqar] زُفْرٌ [zuffer] veznlerinde) ve

الصَّقَّارَى [eş-şuqārā] ve البُقَّارَى [el-buqārā] [sumānā] veznlerinde) Beyne'n-nās ma'rūf olmayan kizb-i fāhişin ve erācif ve ebātīlin isimleridir, صَرَبٌ [darb] ma'nāsından me'hūzdu; niteki "ب،ق،ر" māddesinde zikr olundu; ve minhu yukālu: جَاءَ بِالصَّقْرِ وَالْبُقْرِ وَالصَّقَّارَى وَالْبُقَّارَى أَي بِالْكَذِبِ الصَّرِيحِ

صُقَّارَى [Şuqārā] [sumānā] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

الصُّوقَرِيرُ [eş-şavqarīr] زَمْهَرِيرٌ [zemherīr] vezninde) Zemzeme ve nagamātla öten kuşun āvāzesini hikāyedir.

الصُّوقَرَةُ [eş-şavqaret] دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Kuş kısmı terci' ve zemzeme

ile ötmek ma'nāsınadır; yukālu: صَوْفَرُ الطَّائِرِ إِذَا رَجَعَ صَوْتُهُ

الصَّغْرَةُ [eş-şakāret] (feteħātla) Şol suya denir ki pek çok durmuş olup ve içine kelb ve tilki makülesi cānverler bevl eylemekle mütegayyir ve müte'affin olmuş ola.

الصَّغْرَةُ [eş-şakiret] [ferihāt] [ferihāt] vezninde) Be-gāyet tiz-fehm ve çālāk-nazar ve şedīdetü'l-basar olan hatuna vasf olur; yukālu: إِمْرَأَةٌ صَغْرَةٌ أَيْ ذَكِيَّةٌ شَدِيدَةُ الْبَصْرِ

صُقَيْرٌ [Şukayr] [zübeyr] vezninde) Esāmīdendir.

[ص ق ع ر]

الصُّقْعُرُ [eş-şuk'ur] [kūnfuz] vezninde) Mā-i bāride denir. Ve acı ve galiz suya denir. Ve bir mahalde pek çok durmakla mütegayyir olmuş suya denir.

الصُّقْعَرَةُ [eş-şak'aret] [dahrecet] vezninde) Bir adamın kulağına haykırmak ma'nāsınadır; yukālu: صُقْعَرَ فِي أُذُنِهِ إِذَا صَاحَ فِيهِ

الإِصْقِعْرَاؤُ [el-işki'rār] [iḳṣi'rār] vezninde) Çekirge kısmına güneş te'sir eylemekle oldukları yerden bir tarafa gitmek ma'nāsınadır; yukālu: إِصْقَعَرُ الْجَرَادُ إِذَا أَصَابَتْهُ الشَّمْسُ فَذَهَبَ

الصُّنْقَعْرُ [eş-şınka'r] [cirdahl] vezninde) Keş dedikleri yoğurt kurusuna denir. Ve zamk külçesine denir.

[ص ل ر]

الصِّلْوَرُ [eş-sillevr] [sinnevr] vezninde) Yılan balığına denir, çirriy gibi ki Fārisīde mār-māhī derler.

[ص م ر]

الصُّمْرُ [eş-şamr] (şād'ın fethi ve mīm'in sükūnuyla) ve

الصُّمُورُ [eş-şumūr] [ku'ūd] vezninde)

Bir adama nesne vermeyip buhl ve dirig eylemek ma'nāsınadır; yukālu: صَمَرَ فُلَانٌ صَمْرًا وَصُمُورًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا بَخَلَ وَمَنَعَ Ve yüksek akıntıdan su düz yere indikten sonra ahestece cereyān ederek sükünet üzere olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا صَمَرَ الْمَاءُ إِذَا جَرِيَ مِنْ حُدُودٍ فِي مُسْتَوَى فَسَكَنَ وَهُوَ جَارٍ

صَمْرٌ [şamr] Lāşe rāyihāsı gibi müntin rāyihaya denir. Ve taze misk rāhiyasına denir. Ve süt pek ekşimek ma'nāsınadır; yukālu: صَمَرَ اللَّبْنُ صَمْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا صَارَ صَمُورَةً Ke-mā se-yuzkeru.

الإِصْمَارُ [el-işmār] (hemzenin kesriyle) Bu dahi nesne vermeyip buhl ve dirig eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أَصَمَرَ الرَّجُلُ إِذَا بَخَلَ وَمَنَعَ Ve süt pek ekşimek ma'nāsınadır; yukālu: أَصَمَرَ اللَّبْنُ إِذَا صَارَ صَامُورَةً Ve nās vakt-i gurūba dāhil olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَصَمَرَ الْقَوْمُ إِذَا دَخَلُوا فِي الطُّمَيْرِ

التَّصْمِيرُ [et-taşmīr] [tef'il] vezninde) İsmār ile ma'nā-yı evvelde ve sālīste mürādifdir; yukālu: صَمَرَ الرَّجُلُ وَصَمَرَ الْقَوْمُ بِمَعْنَى أَصَمَرَ

الصِّمْرُ [eş-şimr] (şād'ın kesriyle) Yüksek akıntıdan nāzil ve cārī olan suyun karār-gāhı olan düz yere denir.

الصُّمْرُ [eş-şumr] Şād'ın zammıyla [şubr] vezninde ve mürādifidir, bir şey'in ucuna ve cānibine denir. Cem'i أَصْمَارٌ [aşmār] gelir; ve minhu tekūlu: أَذْهَقْتُ Ke-mā merre.

الصُّمِيرُ [eş-şamīr] [emīr] vezninde) Eti kemiğine yapışmış zebūn ve nahif ve Hindī gibi vücūdu kupkuru adama denir ki vücūdundan dā'imā ter kokusu gelir; yukālu: رَجُلٌ صَمِيرٌ أَيْ الْيَابِسُ اللَّحْمِ عَلَى الْعُظَامِ يَفُوحُ مِنْهُ رَائِحَةُ الْعَرَقِ

الصُّمَارَى [eş-şumārā] [hubārā] vez-

ninde) ve

الصَّمَارَى [eş-şamārā] (حَبَالَى [ḥabālā] vezninde) ve

الصَّمَارِيَّ [eş-şumāriyy] (عُشَارِيَّ [ʿuṣāriyy] vezninde) Dübüre denir, اِسْت [ist] maʿnāsına.

صَيْمَر [Şaymer] (حَيْدَر [ḥayder] vezninde ve baʿzen mīm'i mazmūm olur) Hūzistān ile bilād-ı Cebel miyānında bir belde adıdır. Ve Başra'da bir nehr ismidir ki üzerinde niçe karyeler vardır; onların birine fukahā-i Şāfiʿiyyeden ʿAbdulvāhid b. Hūseyn b. Muḥammed mensūbdur.

الصَّيْمَرَةُ [eş-Şaymeret] (هَيْنَمَةُ [heynemet] vezninde) İrān'da Dīnever kurbünde bir belde adıdır; aʿlāmdan İbrāhīm b. Aḥmed b. el-Hūseyn oradandır. Ve Başra kazāsında bir nāhiye adıdır ki nehr-i Maʿḳil ağzında vākī'dir; Kāḍī Ebū ʿAbdullāh Ḥasan b. ʿAlī b. Muḥammed el-Ḥanefī ve ʿulemādan bir cemāʿat oraya mensūblardır. Bunların zamānından sonra orada ʿĀşim nām bir kimse zuhūr eylemekle iddiʿā-yı ulūhiyyet edip niçe bī-magzān dahi ʿubūdiyyetinde pūyān oldular. Mürd olduktan sonra veledine dahi perestiş eylediler; kıssaları tevārīhte mestūrdur.

الصُّومَر [eş-şavmer] (جَوْهَر [cevher] vezninde) Şecer-i bādzūċ [bāzerūc] ismidir ki tere-i Ḥorāsānī dedikleri nebāttır.

الصَّمْرَةُ [eş-şamret] (تَمْرَةُ [temret] vezninde) Aslā halāveti olmayan tatsız süte denir; tekūlu: سَقَانَا صَمْرَةً أَيْ لَبْنَا لَا حَلَاوَةَ لَهُ

الصَّمَامُورَةُ [eş-şāmūret] Be-gāyet ekşi süte denir; tekūlu: سَرَبْنَا صَامُورَةَ أَيْ لَبْنَا حَامِضًا جِدًّا

الصَّمَر [eş-şamer] (fethateynle) Süt pek ekşi olmak maʿnāsıdır; yukālu: صَمِرَ اللَّبْنُ

صَمْرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَارَ صَامُورَةً مُتَشَمِّسًا [el-muteşammir] (مُتَشَمِّسًا [muteşemmir] vezninde) Dā'imā güneş karşı durup oturur olan adama denir, مُتَشَمِّسٌ [muteşemmis] maʿnāsına. Ve habs-i nefes eder olan kişiye denir, مُتَحَبِّسٌ [muteḥabbis] maʿnāsına.

الصُّمَيْر [eş-şumeyr] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Güneş gurūb edecek vakte denir.

[ص م ع ر]

الصَّمْعَرِيَّ [eş-şamʿariyy] (جَعْفَرِيَّ [caʿferiyy] vezninde) Tünd ve şedīd olan şey'e denir.

Bu māddeyi Cevherī “ص،ع،ر” zeylinde zikr eylemekle vehm eylemiştir. Şārih der ki baʿzı e'imme Cevherī gibi mīm'in ziyādesine zāhib oldular. Ve

صَمْعَرِيَّ [şamʿariyy] Fūrū-māye ve nākese denir; yukālu: رَجُلٌ صَمْعَرِيٌّ أَيْ لَيْمٌ Ve şol kimseye denir ki ona bir vechile sihr ve efsūn kār eylemez ola; yukālu: رَجُلٌ صَمْعَرِيٌّ إِذَا كَانَ لَا يَعْمَلُ فِيهِ سِحْرٌ وَرُقِيَّةٌ هَالِسٌ هَالِسٌ كَالْمَاءِ الشَّيْءِ Ve kırmızısı hālīs olan kırmızı şey'e denir; yukālu: شَيْءٌ صَمْعَرِيٌّ أَيْ خَالِضٌ الْخُمْرَةَ Ve habīs ve mūzī yı-lana denir.

الصَّمْعَر [eş-şamʿar] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Şedīd şey'e denir. Ve bir recül adıdır. Ve Cerrāh b. Evfā ve Yezīd b. Ḥazzāk nām kimselerin feresleri ismidir. Ve bir nāka adıdır. Ve toprağı kalın yere denir. Ve bir mevzi ismidir.

الصَّمْعُور [eş-şumʿūr] (زُبُورٌ [zunbūr] vezninde) Kasīrū'l-kāmet olarak bahādır adama denir; yukālu: رَجُلٌ صَمْعُورٌ أَيْ قَصِيرٌ شَجَاعٌ

الصَّمْعَرَةُ [eş-şamʿarat] (şād'ın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Hayvān kısmının tüylü olarak başının derisine denir, فَرَوَةُ الرَّأْسِ [fervetu'r-re's] maʿnāsına. Ve

galiz olan nesneye denir. Te'nisi mevsüf i'tibarıyladır.

[ص م ق ر]

الصَّمَقْرَةُ [eş-şamkarat] [dahrecet] [daḥrecet] vezninde) ve

الإِصْمِقْرَارُ [el-işmiqrār] [isbitrār] [isbitrār] vezninde) Süt be-gâyet ekşimemek ma'nâsınadır; yukâlu: صَمَقَرَّ اللَّبْنُ وَاصْمَقَرَ إِذَا إِذَا أَشْتَدَّتْ حُمُوصَتُهُ Ve

إِصْمِقْرَارُ [işmiqrār] Güneş âteş gibi pek ıssı olmak ma'nâsınadır; yukâlu: إِصْمَقَرَتِ الشَّمْسُ إِذَا اتَّقَدَتْ

الْمُصْمَقِرُّ [el-muşmekirr] [muşşac'irr] [muşşac'irr] vezninde) Pek ıssı güne vasf olur; yukâlu: يَوْمَ مُصْمَقِرِّ أَيِّ حَارٌّ

[ص ن ر]

الصِّنَارُ [eş-şinār] [kitāb] [kitāb] vezninde) **الصِّنَارُ** [dulb] isimdir ki çınar ağacına denir. Ve bu, çenār-ı Fārisiden mu'arrebdir; bunda nūn'un tahfifi ekserdir. Ve

صِنَارٌ [şinār] İplik eğirecek iğn ucuna denir.

الصِّنَارَةُ [eş-şināret] [kitābet] [kitābet] vezninde) Kulağa denir, her ne kadar nebîh ya'nî kadr ve şān sâhibi ise de; yukâlu: هُوَ صِنَارَةٌ أَيِّ سَيِّءِ الْأَدَبِ وَإِنْ كَانَ نَبِيهَا

الصَّنُورُ [eş-şanūr] [acūl] [acūl] vezninde) Bahil olup bed-hüy olan kimseye denir; yukâlu: هُوَ صَنُورٌ أَيِّ بَخِيلٍ سَيِّءِ الْخُلُقِ

[ص ن ب ر]

الصُّنْبُورُ [eş-şunbūr] [zunbūr] [zunbūr] vezninde) Şol hurmā ağacına denir ki aşığıncı inceli ve budak dipleri berg ve şahtan mütecerred ve meyvesi kalil ola. Burada killet 'ademen kināyedir. Ve yalnızca ve

başkaca olan hurmā ağacına denir. Ve büyük hurmā ağacının dibinden sürüp çıkan filizlere ve fidanlara denir. Ve hurmā ağacının köküne denir. Ve şol kimseye denir ki kavm ve kabilesi ve ehl ve evlādı olmayıp yalnızca za'ifu'l-hāl ve zelil ve hakir ola. Kāle's-şārih ve minhu'l-hadīsu: إِنَّ كُفَّارَ فَرَيْشٍ كَانُوا يَقُولُونَ فِي النَّبِيِّ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ مُحَمَّدٌ صُنْبُورٌ فَإِذَا مَاتَ انْقَطَعَ ذِكْرُهُ فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى ﴿إِنَّ شَأْنَكَ﴾ Ve

صُنْبُورٌ [şunbūr] Fūrū-māye ve le'im ve nākese itlāk olunur. Ve mecrā-yı mā' olan künk ve oluk makülesinin ağızına denir ki su ondan içeriye dāhil olur, فَمِ الْفَنَاءِ [femu'l-kanāt] ma'nâsına. Ve bardak ve ibrik ve matara makülesi evānide olan emziğe denir ki ondan su içilir, demirden ve tenekeden ve sāirden olur. Kezālik çeşmelerde olan musluğa itlāk olunur; yukâlu: شَرِبَ مِنَ الصُّنْبُورِ وَهُوَ قَصَبَةٌ فِي الْإِدَاةِ يُشْرَبُ مِنْهَا حَدِيدًا أَوْ رَصَاصًا أَوْ غَيْرَهُ Ve havuzun oluşuna, 'alā-kavlin havuz yaykandıktan taşra akacak deliğine itlāk olunur. Ve küçük çocuğa denir. Ve āfet ve dāhiyeye itlāk olunur. Ve rih-i bārideye ve rih-i hārreye denmekle azdāddan olur.

الصُّنْبِرَةُ [eş-şanberet] [dahrecet] [dahrecet] vezninde) Hurmā ağacı **صُنْبُورٌ** [şunbūr] olmak ma'nâsınadır; yukâlu: صُنْبِرَتِ النَّحْلَةُ إِذَا صَارَتْ وَصُنْبُورًا Ve

صُنْبِرَةٌ [şanberet] İsm olur, şol gübre ve fişkı makülesi zibile ve kâzürāta denir ki yerde gılatlanıp kalmış ola.

الصُّنُوبَرُ [eş-şanevber] [sefercel] [sefercel] vezninde) Şecer-i **أَرْزٌ** [erz], 'alā-kavlin semerinin isimdir ki çam ağacı olacaktır. Envā'-ı 'adidesi vardır, **أَرْزٌ** [erz] ondan bir nev'dir; semerine fıstık ve köknar içi ta'bīr

ederler.

الصَّبْبُ [eş-şinnebr] (şād'ın kesri ve nūn-ı müşeddedenin kesri ve fethiyle) Bārid güine ve vakte ve havāya, kezālik hārr olanına denmekle zidd olur; **صُبُّورُ** [şunbūr]-ı mezbürdan me'hūzdu; yukālu: **عِدَاةٌ صَبْبٌ أَيْ غَدَاةٌ بَارِدَةٌ وَحَارَةٌ** Ve

صَبْبٌ [şinnebr] **حُسُومٌ** [ħusūm] ta'cīr olunan eyyām-ı 'acūzum ikinci gününe denir; **صَنَابِرُ** [şanābir] cem'idir ve minhu: **صَنَابِرُ الشِّتَاءِ أَيْ شَدَّةُ بَرْدِهِ** Ve şā'irin işbu **السَّيْفِ وَالسَّحْمِ وَنَسْتِي** | | **المُخَضِّ فِي الصَّبْبِ وَالصَّرَادِ** beytinde nūn'un ve rā'nın teşdīdi ve bā'nın kesresi zarūret-i vezn içindir.

الصَّبْبُ [eş-şanber] (**جَفْرٌ** [ca'fer] vezninde) İnce ve za'if olan şey'e denir.

صَبْبٌ [Şinbir] (**زَبْرَجٌ** [zibric] vezninde) Bir dağın adıdır ve bu **صَبْبٌ** [dayber] lafzından musahhaf değildir.

[ص ن خ ر]

الصَّنْحَرُ [eş-şinnaħr] (hā-yı mu'ceme ile **جَرْدَحْلٌ** [cirdaħl] vezninde) ve

الصَّنْحَرُ [eş-şinħir] (**حَنْصِرٌ** [ħinşir] vezninde) ve

الصَّنْحَرُ [eş-şunāħir] (**عُلَابِطٌ** [ulābiṭ] vezninde) ve

الصَّنْحَرُ [eş-şuneħir] (**عُلْبِطٌ** [ulebiṭ] vezninde) Be-gāyet iri cüsseli erkek deveye denir. Ve gemi arslanı gibi 'azīmü'l-vü'üd, tavilü'l-kāmet adama denir. Ve

صَنْحَرٌ [şinħir] (**حَنْصِرٌ** [ħinşir] vezninde) Kurmuş hurmā koruğuna denir. Ve

صَنْحَرٌ [şinnaħr] (**جَرْدَحْلٌ** [cirdaħl] vezninde) Ahmak ve bön adama denir.

[ص ن ب ع ر]

الصَّبْبُ [eş-şinba'r] (**جَرْدَحْلٌ** [cirdaħl] vezninde)

ninde) Bed-hüy adama denir; yukālu: **هُوَ صَبْبٌ أَيْ السَّيِّءُ الْخَلْقُ**

[ص ن ف ر]

الصَّنَافِرُ [eş-şunāfir] (**فَا**yla **عُلَابِطٌ** [ulābiṭ] vezninde) Her şey'in bī-gışş, sırf ve hālisine denir.

الصَّنَافِرَةُ [eş-şunāfīret] (hā'yla) Pederi nā-ma'lūm olan veledе denir; yukālu: **وَلَدٌ صَنَافِرَةٌ أَيْ لَا يُعْرَفُ لَهُ أَبٌ** Bu ma'nādandır ki **أَلْحَقَهُ بِمَنْقَطِعِ** **أَلْحَقَهُ اللَّهُ بِصَنَافِرَةِ** derler, **أَلْحَقَهُ بِالْحَاقِقِ** ma'nāsına, ya'nı **“Hak ta'alā onu aksā-yı magribde müntehā-yı arza ilhāk eylesin”** ki ma'cūm ve güm-nām eylesin demekten kināyedir.

[ص و ر]

الصُّورَةُ [eş-şūret] (şād'ın zammıyla) Şekil ma'nāsındadır ki Fāriside peyker denir, Türkīde kılık ta'cīr olunur. Cem'ī **صُورٌ** [şuver]dir, **صُرْدٌ** [şurad] vezninde ve **صُورٌ** [şiver]dir, **عِنَبٌ** [ineb] vezninde ve **صُورٌ** [şūr]dur şād'ın zammıyla ki bu cem'-i cin-sidir; yukālu: **سَيِّءٌ حَسَنُ الصُّورَةِ أَيْ الشَّكْلِ**

Mü'ellifin **Başā'ir**'de beyānına göre sūret-i a'yān eşyānın mā-bihi'l-intikāş olup ve sā'irden mā-bihi'l-ımtiyāzı olan nesneden ibārettir ve bu iki gūnedir: Biri mahsūstur ki hāssa ve 'amme belki mutlakan insān ve ekser-i hayvān onu idrāk eder, insānın ve humār ve feresin bi'l-mu'āyene sūretleri gibi. Ve birisi ma'küldür ki onu hāssa idrāk edip 'amme idrāk eylemez, insānın muhtass olduğu 'akl ve reviyet ve her şey'in mahsūs olduğu ma'ānī gibi. Ve işbu iki nev'e işbu: **﴿خَلَقْنَاكُمْ ثُمَّ صَوَّرْنَاكُمْ﴾** الآية kerīmesinde işāret-i rabbānī vākī'dir. Ve işbu: **“إِنَّ اللَّهَ خَلَقَ آدَمَ عَلَى صُورَتِهِ”** hadīsinde **صُورَةٌ** [şūret]ten murād insānın muhtass

olduğu hey'et ve kıyāfettir ki basar ve basīretle müdrekedir ve Hak ta'ālā onunla insānı mahlūkāt-ı kesīre üzere tafdīl eylemiştir. Ve burada Hak ta'ālāya izāfeti 'alā-sebīli'l-mülk olup hāšā 'alā-vechi'l-ba'ziyyet ve't-tešbīh değildir, niteki الله بَيْنْتُ [beytullāh] ve نَاقَةُ الله [nākatullāh] dahi 'alā-sebīli't-tešrīftir. İntehā. Ve

صُورَةٌ [šūret] Nev' ve sıfat ma'nālarına isti'māl olunur. Kāle'ş-şārih ve minhu'l-hadīsu'l-mezkūru: "إِنَّ اللَّهَ خَلَقَ آدَمَ عَلَى صُورَتِهِ" Ve minhu yukālu: "صُورَةُ الْفِعْلِ كَذَا أَيُّ هَيْئَتُهُ وَصُورَةُ الْأَمْرِ كَذَا أَيُّ صِفَتُهُ"

الصُّيْرُ [eş-şayyir] [keyyis] (كَيْسٌ) vezninde) Sūreti pek hūb olan şey'e denir; yukālu: شَيْءٌ صَيِّرَ أَيُّ أَحْسَنَ الصُّورَةَ

التَّصْوِيرُ [et-tašvīr] [tef'īl] (تَفَعَّلَ) vezninde) Bir nesneye sūret vermek ve sūretli kılmak ve bir şey'in sūretini resm ve nakş eylemek ma'nāsındır.

التَّصَوُّرُ [et-tašavvūr] [tefa'ul] (تَفَعَّلَ) vezninde) Ondan mutāvi'dir, sūretlenmek ma'nāsındır; yukālu: صُورَةُ صُورَةٍ حَسَنَةً فَتَصَوَّرُ [Ve] تَصَوَّرُ أَيُّ تَشَكَّلَ [tašavvūr] merite-i sāniyede bundan me'hūzdu. Ve yere düşmek ma'nāsındır ki hedd ve imāle ma'nālarından me'hūzdu; yukālu: ضَرَبَهُ فَتَصَوَّرَ أَيُّ سَقَطَ

الصُّورَةُ [eş-şavret] (šād'ın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Gicik 'illetine šebīh bir 'arızadır ki insānın başına 'arız olmakla dā'imā başı bitlenmek gibi kaşınıp karıştırılmağa iştihā eder; tekūlu: أَجَدُ فِي رَأْسِي صُورَةٌ وَهِيَ شَبَهُ حِكْمَةٍ فِيهِ حَتَّى يَشْتَهِيَ أَنْ يَفْلَى ümmehātta te'sīr-i buhārdan başta 'arız olan konak ile de müfesserdir.

الصُّورُ [eş-şavv] [devr] (دَوْرٌ) vezninde) Seslenmek ma'nāsındır; yukālu: صَارَ الرَّجُلُ

يَصُورُ صُورًا إِذَا صَوَّتَ Ve bir şey'i bir tarafa doğru eğmek, 'alā-kavlin eğip düşürmek ma'nāsındır; yukālu: صَارَ الشَّيْءُ إِذَا أَمَالَهُ أَوْ صَارَ عُثْقَهُ إِلَيَّ وَتَقُولُ صِرْتُ كَالَةَ فِي 'L-ESĀS هَدُّهُ Ve bir şey'e imāle-i vech eylemek ma'nāsındır ki yönelmek ta'bīr olunur; yukālu: صَارَ وَجْهَهُ إِلَيْهِ يَصُورُهُ وَيَصِيرُهُ إِذَا قَطَعَهُ Ve bir nesneyi fasl ve kat' eylemek ma'nāsındır; yukālu: صَارَ الشَّيْءُ إِذَا قَطَعَهُ وَفَصَّلَهُ Ve صَارَ الْحَاكِمُ الْحُكْمَ إِذَا قَطَعَهُ Ve

صَوْرٌ [šavr] İsm olur, hurde ve sagīr hurmā ağaçlarına 'alā-kavlin bir yerde dertop müctemī' olanlarına denir. Cem'i صَيْرَانٌ [šīrān] gelir, نَيْرَانٌ [nīrān] vezninde ve bunun müfredi yoktur. Ve nehrin kıyısına denir; yukālu: قَعَدَ فِي صَوْرِ النَّهْرِ أَيُّ شَطَبَهُ Ve hurmā ağacının köküne denir. Ve

صَوْرٌ [Šavr] Mardin kurbünde bir kal'a adıdır. Ve boynun safhasına itlāk olunur; meyl ma'nāsından bi-ma'nā mef'uldür; yukālu: صَرَبَ صُورَهُ أَيُّ لَيْتَهُ يَغْنِي صَفْحَةَ عُثْقِهِ

بنو صُورٍ [Benū Šūr] 'Arabdan bir batndır.

الصُّوَارُ [eş-şavvār] [kettān] (كَتَّانٌ) vezninde) Ses ma'nāsından mübālagadır, pek çok öten kuşa vaf olur; yukālu: عُضْفُورٌ صَوَّارٌ Lākin šārih bunu çağırana varan ekti kuş ile beyān eylemiştir, hattā Esās'ta dahi عُضْفُورٌ صَوَّارٌ أَيُّ تَجِيبُ إِذَا دُعِيَ 'ibāretiyle mersūmdur.

الإِصَارَةُ [el-išāret] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir nesneyi bir tarafa eğmek, 'alā-kavlin eğip düşürmek ma'nāsındır.

الْإِنْصِيَارُ [el-inšiyār] [infi'āl] (إِنْفَعَلَ) vezninde) Ondan mutāvi'dir; yukālu: أَصَارَ الشَّيْءُ فَأَنْصَارَ أَيُّ أَمَالَهُ أَوْ هَدُّهُ فَمَالٌ أَوْ أَنْهَدَّ

الصُّورُ [eş-şaver] (fethateynle) Bir tarafa eğilmek ma'nāsındır; yukālu: صُورَ الشَّيْءُ

صَوْرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا مَالَ

الْأَصْوُرُ [el-aşver] صَوْرٌ [şavr]dan vasftır, bir tarafa mā'il olan şey'e denir; yukālu: شَيْءٌ أَصْوُرٌ أَي مَائِلٌ

الْصُّورُ [eş-şūr] (şād'ın zammıyla) Dündük gibi çaldıkları boynuza denir, nitelikte Kalendarer tā'ifesi kullanırlar, savt ma'nāsından me'hūzdur; yukālu: نَمَّخَ فِيهِ الصُّورَ وَهُوَ قَرْنٌ يُنْفَخُ فِيهِ

ضُورٌ [Şūr] sāhil-i Baħr-i Şām'da bir belde adıdır. Ve 'Abdullāh b. Şūriyā ki بُورِيَا [būriyā] veznindedir, Yehūd aħbārından bir kimsedir ki ba'de'l-İslām mürtedd oldu.

الْصَّوَارُ [eş-şivār] [kitāb] vezninde) ve **الْصُّوَارُ** [eş-şuvār] [ğurāb] vezninde) Sığır sürüsüne denir, فَطِيحُ الْبَقَرِ [kaḫī'u'l-baċar] ma'nāsına. Ve rāyiha-i tayyibeye denir. Ve bir mikdārca misk ta'bīr olunan ıtra denir. Cem'i أَصْوَرَةٌ [aşviret] gelir, أَلْبَسَةٌ [elbiset] vezninde.

الْصِّيَارُ [eş-şiyār] (bu dahi كِتَابٌ [kitāb] vezninde) ve

الْصُّوَارُ [eş-şuvvār] [rummān] vezninde) Bunlar da sığır sürüsüne denir. Ve Şuvvār b. 'Abduşems bir recüldür.

الْصَّارَةُ [eş-şaret] Dağın yukarısına denir; yukālu: صَعَدَ وَقَعَدَ صَارَةَ الْجَبَلِ أَيِ أَعْلَاهُ: Ve فَارَةُ الْمِسْكِ [şāretu'l-misk], فَارَةُ الْمِسْكِ [fāretu'l-misk] olacaktır ki miski ondan sıyırlar. Ve

صَارَةٌ [Şāret] Bir mevzi' adıdır.

الْمُصَوَّرُ [el-Muşavver] [mu'azzam] vezninde) Buceyr b. Evs nām kimsenin kılıcı ismidir.

الْمُصَوَّرَانِ [eş-şivārān] (tesniye bünyesiyle) Ağızın iki cānibinde olan çene kemikle-

rine denir ki kulak dibine kadar varmıştır.

ضَوْرَةٌ [Şūret] (şād'ın zammıyla) Yelemlem sadrından bir mevzi' adıdır.

صَارِي [Şārā] (kasr ile) Bir ş'i'b-i cebel adıdır. Ve bu gayr-i munsarıftır, sarfı dahi cā'izdir.

صَوْرِي [Şavrā] [sekrā] vezninde) Bilād-ı Muzeyne'de bir su adıdır. Ve Medīne kurbünde bir su ismidir.

صَوْرَانُ [Şavrān] [sahbān] vezninde) Yemen'de bir karye adıdır. Ve 'Aķīķ-i Medīne kurbünde bir mevzi' adıdır.

صَوْرَانُ [Şavverān] (şād'ın ve vāv-ı müşedenin fethiyle) Hımş kazāsında bir sancak adıdır.

ضَوْرٌ [Şuvver] [sukker] vezninde) Hābūr kenārında bir karye adıdır.

دُو صَوْبِيرٍ [Zū-Şuveyr] [zubeyr] vezninde) 'Aķīķ-i Medīne'de bir mevzi' adıdır.

[ص • ر]

الصَّهْرُ [eş-şihr] (şād'ın kesriyle) Hısımlıġa denir, karābet ma'nāsına; yukālu: بَيْنَهُمَا صَهْرٌ Ve ġutūnet cihetiyle olan hürmete denir ki zevcenin anası ve kız karındaşısı ve yeġeni gibi akreb olan akribāsıyla zevc beyninde olan hürmet-i karābetten 'ibārettir; yukālu: بَيْنَهُمَا صَهْرٌ أَيِ حُرْمَةٌ خُتُونَةٌ Ve خَتَنٌ [ġaten] ma'nāsındır ki kayın ana ve kayın ata ve baldız olacaktır. Cem'i كُرْمَاءٌ [aşhār] ve صَهْرَاءٌ [şuherā] gelir, كُرْمَاءٌ [kuremā] vezninde ve minhu: "الْأَصْهَارُ أَخْتَانٌ"

Şārihin beyānına göre "ص،ه،ر" māddesinde makālāt-ı 'adīde vardır. İmām Leyş kavli üzere خَتَنٌ [ġaten] صَهْرٌ [şihr]dir ki bir kavm içre mütezevvic olan kişiden 'ibārettir. Pes ebevān o adamın haten ve

sıhrıdır. Ve ba'zılara göre اَحْتَانٌ [aḥtān] ehl-i beytü'r-recül ve اَصْهَارٌ [aşhār] ehl-i beytü'l-mer'etten 'ibārettir. Ve 'inde'l-ba'zi'l-'Arab mecmū'u اَصْهَارٌ [aşhār]dır. Ve Aşma'ī'ye göre اَحْمَاءٌ [aḥmā'] min-kıbeli'z-zevc ve اَحْتَانٌ [aḥtān] min-kıbeli'l-mer'et ve اَصْهَارٌ [aşhār] bunları cāmī'dir. Ve İmām Ferrā'ya göre نَسَبٌ [neseb] nikāhı helāl olmayan ve صَهْرٌ [şihr] nikāhı helāl olan akribādır, benāt-ı 'amm u ḥāl gibi. Ve kāle'z-Zeccāc: حَرَّمَ اللهُ تَعَالَى مِنْ اَحْمَاءِ النَّسَبِ سَبْعًا فِي قَوْلِهِ تَعَالَى ﴿حُرِّمَتْ عَلَيْكُمْ اُمَّهَاتُكُمْ﴾ إِلَى ﴿وَبَنَاتِ الْأَخْتِ﴾ وَمِنْ الصَّهْرِ سَبْعًا فِي قَوْلِهِ الْعَزِيزِ ﴿وَأُمَّهَاتُكُمُ اللَّائِي أَرْضَعْنَكُمْ﴾ إِلَى ﴿وَأَنْ تَجْمَعُوا﴾ Ve بَيْنَ الْأَخْتَيْنِ ﴿وَلَا تَنْكِحُوا مَا نَكَحَ آبَاؤُكُمْ﴾ Ve Ezherī bu kavli tashīh ve tasvīb eyledi. Ve *Mişbāh*'ın beyânına göre İmām Ḥalīl'den menküldür ki صَهْرٌ [şihr] ehl-i beytü'l-mer'eden 'ibārettir. Ve ba'zı 'Arab اَحْمَاءٌ [aḥmā'] ve اَحْتَانٌ [aḥtān]ın mecmū'unu صَهْرٌ [şihr] 'addederler. Ve Ezherī dedi ki صَهْرٌ [şihr] karābāt-ı nisāya müştemildir, gerek zevi'l-erhām ve gerek zevātü'l-mehārim olsun, ebeveyn ve ihve ve evlād ve a'mām ve ahvāl ve ḥālāt gibi, bunlar اَصْهَارُ الرُّوْحِ [aşhāru'z-zevc]dir; kezālik karābāt-ı zevce müştemildir, zī-karābeti'l-mehārim olanlarından ve bunlar اَصْهَارُ الْمَرْأَةِ [aşhāru'l-mer'et]tir. Ve İbnu's-Sikkīt dedi ki zevc tarafından eb ve eh ve 'amm gibi karībler اَحْمَاءٌ [aḥmā']dır ve mer'e tarafından olanlar اَحْتَانٌ [aḥtān]dır ve sınıfeyni اَصْهَارٌ [aşhār] cem' eder. Mü'ellif dahi bu vech üzere 'umūma zāhib olmuştur. İntehā. Ve

صَهْرٌ [şihr] Kabr ve mezāra denir. Ve bir adamın kızının zevcesine denir ki dāmād olacaktır; yukālu: هُوَ صَهْرُهُ أَي زَوْجُ بِنْتِهِ Ve kız karındaşının zevcine denir ki enişte

efendi olacaktır; yukālu: هُوَ صَهْرُهُ أَي زَوْجُ أُخْتِهِ Kāle'ş-şārih: Kāle 'Alī kerremallāhu vechehu:

سَبَقْتُكُمْ عَلَى الْإِسْلَامِ طُورًا
عُلَامًا مَا بَلَغْتُ أَوْ أَنْ حُلُمًا
مُحَمَّدُ النَّبِيُّ أَحْيَى وَصَهْرِي
وَحَمْرَةٌ سَيِّدُ الشُّهَدَاءِ عَمِّي
وَجَعْفَرُ الَّذِي يُضِيحُ وَيُمْسِي
يَطِيرُ مَعَ الْمَلَائِكَةِ ابْنُ عَمِّي
وَبِنْتُ مُحَمَّدٍ سَكْنِي وَعَزِيسِي
مَشُوبٌ لَحْمَهَا بِدَمِي وَلَحْمِي
وَسِبْطًا أَحْمَدٌ وَلَدَايَ مِنْهَا
فَمَنْ ذَا يَدْعِي سَهْمًا كَسَهْمِي

Burada صَهْرٌ [şihr] kayın ata demektir.

الْمُصَاهَرَةُ [el-muşāheret] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) ve

الْإِشْهَارُ [el-işhār] (hemzenin kesriyle) Bir kavm ve kabileden kız almakla dāmād olmak ma'nāsınadır; yukālu: صَاهَرَ الْقَوْمَ وَصَاهَرَهُ Ve فِيهِمْ وَأَصْهَرَ بِهِمْ وَأَصْهَرَ إِلَيْهِمْ إِذَا صَارَ فِيهِمْ صَهْرًا **إِشْهَارٌ** [işhār] Bir 'asker āher 'askere yaklaşıp çatmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَصْهَرَ الْجَيْشَ لِلْجَيْشِ إِذَا دَنَا بَعْضُهُمْ مِنْ بَعْضٍ

الضَّهْرُ [eş-şahr] [كَهْرٌ] [kahr] vezninde) Bir adama güneş pek te'sir edip yakmak ma'nāsınadır; yukālu: صَهَرَتْهُ الشَّمْسُ صَهْرًا Ve bir adam başını مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا صَحَرَتْهُ **ضَهْرَةٌ** [şuhāret] ile yağlamak ma'nāsınadır; yukālu: صَهَرَ فُلَانٌ رَأْسَهُ إِذَا دَهَنَهُ بِالضَّهْرَةِ Ve bir nesneyi āteşte eritmek ma'nāsınadır; yukālu: صَهَرَ الشَّيْءَ إِذَا أَذَابَهُ

صَهْرٌ [şahr] Issı nesneye itlāk olunur; yukālu: شَيْءٌ صَهْرٌ أَي حَارٌّ Ve çerviş ve

kuyruk yağını eritip kakırdak eylemek ma'nāsınadır; yukālu: صَهَرَ الشَّحْمَ إِذَا أَذَابَهُ

الْإِنْصِهَارُ [el-inṣihār] (إِنْفَعَالٌ [infī'āl] vezninde) Erinmek ma'nāsına mutāvī'dir; yukālu: صَهَرَ الشَّيْءَ فَأَنْصَهَرَ أَيُّ أَذَابَهُ فَذَابَ

الْصَّهِيرُ [eṣ-ṣahīr] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Eritilip sızdırılmış yağa ve sâ'ir nesneye denir.

الْإِضْطِهَارُ [el-iṣṭihār] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Bu dahi iç yağını eritip sızdırmak ma'nāsınadır; yukālu: إِضْطَهَرَ الشَّحْمَ إِذَا أَذَابَهُ Ve ilik yemek ma'nāsınadır; yukālu: إِضْطَهَرَ إِضْطَهَرَ الرَّجُلُ إِذَا أَكَلَ الضُّهْرَةَ Ve kaya kelerinin sırtı güneş şu'â'ından ışıldamak ma'nāsınadır; yukālu: إِضْطَهَرَ الْحِزْبَاءَ إِذَا تَلَأَّ طَهْرُهُ مِنْ حَرِّ الشَّمْسِ

الصُّهُورُ [eṣ-ṣuhr] (şād'ın zammıyla) [ṣahūr] kelimesinin cem'idir ki **صُبُورٌ** [ṣabūr] veznindedir, eti kavurup yağını eritip sızdıran adama denir ki kavurmacı ve yağcı olacaktır; yukālu: رَجُلٌ صُهُورٌ أَيُّ شَاوِيَ اللَّحْمَ وَمَذِيبُ الشَّحْمِ

الضُّهْرَةُ [eṣ-ṣuhāret] (şād'ın zammıyla) [kunāset] vezninde) Zevb olunmuş nesneye denir. Ve zevb olunmuş çerviş ve kuyruk pärelerine denir ki kakırdak ta'bîr olunur. Ve iliğe denir ki kemik içre olur.

الْإِضْهِيرَارُ [el-iṣḥirār] (إِحْمِيرَارٌ [iḥmīrār] vezninde) Bu dahi kaya kelerinin arkası şemsin şa'şâ'asından parıldamak ma'nāsınadır; yukālu: إِضْهَارَ الْحِزْبَاءَ إِذَا تَلَأَّ طَهْرُهُ مِنْ حَرِّ الشَّمْسِ **الصُّهْرِيَّ** [eṣ-ṣihriyy] (şād'ın kesriyle) [ṣihri'c] isimdir ki su irkilecek masna'adır, sahrınc ta'bîr olunur.

الصَّيْهُورُ [eṣ-ṣayhūr] (طَيْفُورٌ [ṭayfūr] vezninde) Minber şeklinde bir nesnedir ki 'Arablar çamurdan yapıp üzerine bakır makûlesi ev esbâbı vaz' ederler.

الصَّاهُورُ [eṣ-ṣāhūr] [sāhūr] vezninde ve mürâdifidir ki glâf-ı kamere denir, ni-teki maddesinde zikr olundu.

[ص ي ر]

الصَّيْرُ [eṣ-ṣayr] (şād'ın fethi ve yâ'nın sükûnuyla) ve

الْمَصِيرُ [el-maṣīr] (mīm'in fethiyle) ve

الصَّيْرُورَةُ [eṣ-ṣayrūrət] (شَيْخُوْحَةٌ [ṣeyḥūḥat] vezninde) Rücū'c ve tahavvülü mutazammın olarak olmak ya'nî bir nesne sonradan bir türlü dahi olmak ma'nāsınadır; yukālu: صَارَ الْأَمْرُ إِلَى كَذَا صَيْرًا وَمَصِيرًا وَصَيْرُورَةً إِذَا رَجَعَ إِلَيْهِ Şārih der ki işbu صار maddesi iki güne müsta'meldir: Biri bülüg fi'l-hâldir, صار صَارَ زَيْدٌ رَجُلًا gibi ki bunda كَانَ bābı gibidir. Ve birisi bülüg fi'l-muzâftır; صارَ زَيْدٌ إِلَى عَمْرٍو gibi ki bunda rücū'c ve tahavvülü mutazammındır, ya'nî sonradan olmaktadır. *Miṣbāh'*ın beyânına göre bir hâletten bir hâlete intikâli mutazammındır. Meselâ صارَ زَيْدٌ غَنِيًّا gibi ki "ibtidâ fakîr iken ganî oldu" demektir ve صارَ الْأَمْرُ إِلَى كَذَا gibi ki "âkıbet iş ona varıp öylece oldu" demektir. İntehâ. Ve

صَيْرٌ [ṣayr] ve

صَيْرُورَةٌ [ṣayrūrət] Nâsın mevridlerisi olan suya varmak ma'nāsınadır; yukālu: صارَ النَّاسُ الصَّيْرَ إِذَا حَضَرُوهُ Ve

صَيْرٌ [ṣayr] Kesmek ma'nāsınadır; yukālu: صارَ الشَّيْءَ صَيْرًا إِذَا قَطَعَهُ Ve otçular ve çayırıclar yerlerine dönüp gelmek ma'nāsınadır; yukālu: صارَ الْمُتَجِعُونَ إِذَا رَجَعُوا إِلَى مَحَاضِرِهِمْ

التَّصْيِيرُ [et-taṣyīr] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) ve

الإِصَارَةُ [el-iṣāret] (إِجَارَةٌ [icāret] vezninde) Bir nesneyi bir sūrete vardırıp o hâlde öldürmek ma'nāsınadır, cāhili ta'lîmle 'âlim

ve fakīri ignā ile ganī kılmak gibi; yukālu:

صَيْرُهُ إِلَيْهِ وَأَصَارَهُ إِلَيْهِ

الْمَصِيرُ [el-mašīr] (mīm'in fethiyle) Masdar-ı mīmīdir ki zikir olundu. Ve ism-i mekân olur, 'örfte suların akıp vardığı mevzi'e denir.

الصَّيْرُ [eş-şīr] (şād'ın kesriyle) Şol suya denir ki dā'imā nās ona varıp hāzır olurlar. Ve bir işin 'ākibet ve ser-encāmına denir; bunda şād'ın fethiyle de lügattir. Ve bir şey'in bir ucuna ve bir nāhiyesine itlāk olunur; tekūlu: **أَنَا عَلَى صَيْرٍ مِنْ أَمْرٍ كَذَا أَيُّ عَلَى نَظَرٍ** Ve kapı yarığına denir; yukālu: **نَظَرَ مِنْ صَيْرِ الْبَابِ أَيُّ مِنْ شَقِيهِ** Ve balık salamurasına denir; tekūlu: **أَكَلْتُ صَيْرًا أَيُّ صَحْنًا** Ve 'inde'l-ba'z salamuraya şebīh bir nesne ismidir. Ve salamura yapılacak tuzlanmış hurde balıklara denir. Ve Yehūd tā'ifesinin hahamlarına denir, **أَشَقَّفُ الْيَهُودَ** [uškuffu'l-Yehūd] ma'nāsına. Ve

صَيْرٌ [Şīr] Tayyi' bilādında cebel-i Ece' 'indinde bir dağın adıdır ki Sīrāf ile 'Umān beynindedir. Ve Necd ülkesinde bir mevzi' adıdır.

الصَّيُورُ [eş-şayyūr] ve

الصَّيُورَةُ [eş-şayyūret] (şād'ın fethi ve yā'nın teşdidiyle) Bu dahi bir işin 'ākibet ve ser-encāmına denir ve bu fey'ül veznindedir; yukālu: **رَجَعَ صَيُورُهُ وَصَيُورَتُهُ إِلَى كَذَا** Ve **أَيُّ مَالُهُ وَعَاقِبَتُهُ**

صَيُورٌ [şayyūr] 'Akl ve hūşa itlāk olunur ki re'y ve rüşd ile bir emrin 'ākibetini idrāk ve o emri ser-encāmına iblāğ eder; yukālu: **مَا لَهُ بُدْمٌ** ve yukālu: **مَا لَهُ صَيُورٌ أَيُّ عَقْلٌ** Ve şol kurumuş çayıra itlāk olunur ki yağmur yağıp tazelendikten sonra yine devābb ve mevāşī bir zamān dahi ra'cy edeler.

الصَّائِرَةُ [eş-şā'iret] Bu dahi zikir olunan çayıra itlāk olunur; yukālu: **الْمَوَاشِي تَزَعَى الصَّيُورَ وَالصَّائِرَةَ وَهُوَ الْكَلَاءُ الْيَابِسُ يُؤْكَلُ بَعْدَ خُضْرَتِهِ زَمَانًا**

الصَّيْرَةُ [eş-şīret] (şād'ın kesriyle) Koyun ve keçi ve sığır ağılına itlāk olunur. Cem'î **صَيْرٌ** [şīr] gelir ki cinsīdir ve **صَيْرٌ** [şiyer] gelir, **عَنْبٌ** [ineb] vezninde. Ve

صَيْرَةٌ [Şīret] Yemen'de 'Aden-i Ebyen türābında bir dağın adıdır. Ve Cevf nām mahalde Benū Fehm cemā'atinden bir hānümān adıdır.

يَوْمُ صَيْرَةٍ [yevmu şīret] Eyyām-ı 'Arabdan bir yevm-i ma'ruftur.

الصَّيَارَةُ [eş-şiyāret] [kitābet] vezninde) Bu dahi sığır ve koyun ve keçi ağılına denir.

أُمُّ صَيُورٍ [ummu şayyūr] [seffūd] vezninde) Şol müştēbih ve mültebis ve piçide husūs ve māddeye itlāk olunur ki re'y ve tedbīre menfez ve medhali olmaya.

صَيْرَةٌ [Şayret] [temret] vezninde) Yemen'de bir mevzi' adıdır.

الصَّيِيرُ [eş-şayyir] [keyyis] vezninde) Cemā'ate itlāk olunur. Ve kabr ve mezāra itlāk olunur.

الصَّيَارُ [eş-şiyār] [diyār] vezninde) Zil āvāzına denir; tekūlu: **سَمِعْتُ الصَّيَارَ أَيُّ صَوْتٌ الصَّنَجِ**

التَّصْيِيرُ [et-teşayyur] [tefa'ul] vezninde) Bir kimse halk yā huluk cihetiyle pederine benzemek ma'nāsınadır ki pederine çekmek ta'bīr olunur; yukālu: **تَصَيَّرَ أَبَاهُ إِذَا نَزَعَ إِلَيْهِ فِي الشَّبَهِ**

نَعَزَ بِحَمْدِ اللَّهِ تَعَالَى

el-Okyânûsu'l-Basît fi Tercemeti'l-Kâmûsi'l-Muhît

KÂMÛSU'L-MUHÎT TERCÛMESİ

MÛTERCİM ÂSİM EFENDİ

3. CİLT

[ض ب ر]-[ي ض ض]

TÜRKİYE YAZMA ESERLER KURUMU BAŞKANLIĞI YAYINLARI: 1

- Edebiyat ve Sanat Serisi* : 1
Sözlük Dizisi : 1
Kitabın adı : el-OKYÂNÜSU'L-BASÎT fî TERCEMETİ'L-KÂMÜSİ'L-MUHÎT
KÂMÜSU'L-MUHÎT TERCÜMESİ
3. Cilt [أ ب ر] - [ي ض ض] ; (6 Cilt)
Müellifi : MÜTERCİM ÂSİM EFENDİ (1755-1820)
Yayın hazırlık - Çeviri yazı : Mustafa Koç Eyyüp Tanrıverdi
Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Dicle Üniversitesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Arap Dili ve Belagatı Anabilim Dalı
Editör : Mustafa Koç
Arşiv Kayıt : Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi,
Hamidiye Koleksiyonu, No. 1377-1378-1379
Kitap tasarımı : Abdusselam Feriatoğlu
Yapım : Fotografika Ltd. Şti.
Baskı : Pasifik Ofset, Cihangir Mah. Baha İş Merkezi A Blok 34310
Haramidere-İstanbul. Tel.: 0212 412 17 77
Sertifika No. 12027
Baskı yeri ve yılı : İstanbul 2013
Baskı miktarı : 1. Baskı, 2000 adet

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI
Library of Congress A CIP Catalog Record

Mütercim Âsım Efendi
el-Okyânûsu'l-Basît fî Tercemeti'l-Kâmûsi'l-Muhît
Kâmûsu'l-Muhît Tercümesi, 3. Cilt (6 Cilt)

1. Mütercim Âsım, 2. Kâmûs, 3. Arapça Sözlük, 4. Fîrûzâbâdî,
5. Arap Dili ve Edebiyatı, 6. Türk Dili ve Edebiyatı, 7. Osmanlı Türkçesi

ISBN: 978-975-17-3686-4 (3. Cilt) / 978-975-17-3665-9 (Takım)

Copyright © Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı. Her hakkı mahfuzdur.

Bütün yayın hakları *Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı*'na aittir. Başkanlığın izni olmaksızın tümüyle veya kısmen, hiçbir yolla ve hiçbir ortamda yayınlanamaz ve çoğaltılamaz.

T. C. Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı

Süleymaniye Mah. Kanuni Medresesi Sok. No:5 34116 Fatih / İstanbul

Tel. : +90 (212) 511 36 37

Faks : +90 (212) 511 37 00

info@yek.gov.tr

www.yek.gov.tr

EL-OKYÂNÛSU'L-BASÎT
FÎ TERCEMETÎ'L-KÂMÛSÎ'L-MUHÎT

KÂMÛSU'L-MUHÎT TERCÜMESİ

MÜTERCİM ÂSİM EFENDİ
(1755-1820)

3. CİLT

[ض ب ر]-[ي ض ض]

Yayına Hazırlayanlar

Mustafa Koç

Eyyüp Tanrıverdi

TÜRKİYE
YAZMA
ESERLER
KURUMU
BAŞKANLIĞI

İÇİNDEKİLER (Cilt 3)

BĀBU'R-RĀ'	2123	Faslu'n-nūn	2540
Faslu'ḍ-ḍādi'l-mu'ceme	2123	Faslu'l-vāv	2547
Faslu't-ṭā'i'l-mühmele	2133	Faslu'l-hā'	2551
Faslu'z-zā'i'l-mu'ceme	2146	BĀBU'S-SĪNĪ'L-MÜHMELE	2557
Faslu'l-ʿayni'l-mühmele	2155	Faslu'l-hemze	2557
Faslu'l-ğayni'l-mu'ceme	2216	Faslu'l-bā'i'l-muvahhade	2564
Faslu'l-fā'	2243	Faslu't-tā'i'l-fevkiyye	2575
Faslu'l-kāf	2265	Faslu'l-cīm	2578
Faslu'l-kāf	2305	Faslu'l-hā'i'l-mühmele	2585
Faslu'l-lām	2327	Faslu'l-hā'i'l-mu'ceme	2597
Faslu'l-mīm	2328	Faslu'd-dāli'l-mühmele	2607
Faslu'n-nūn	2351	Faslu'z-zāli'l-mu'ceme	2623
Faslu'l-vāv	2396	Faslu'r-rā'i'l-mühmele	2623
Faslu'l-hā'	2414	Faslu's-sīni'l-mühmele	2633
Faslu'l-yā'i't-tahtiiyye	2433	Faslu'ş-şīni'l-mu'ceme	2639
BĀBU'Z-ZĀYĪ'L-MU'CEME	2439	Faslu'ş-şādi'l-mühmele	2644
Faslu'l-hemze	2439	Faslu'ḍ-ḍādi'l-mu'ceme	2645
Faslu'l-bā'i'l-muvahhade	2442	Faslu't-ṭā'i'l-mühmele	2648
Faslu't-tā'i'l-fevkiyye	2448	Faslu'l-ʿayni'l-mühmele	2656
Faslu'l-cīm	2450	Faslu'l-ğayni'l-mu'ceme	2674
Faslu'l-hā'i'l-mühmele	2462	Faslu'l-fā'	2680
Faslu'l-hā'i'l-mu'ceme	2473	Faslu'l-kāf	2688
Faslu'd-dāli'l-mühmele	2477	Faslu'l-kāf	2705
Faslu'z-zāli'l-mu'ceme	2479	Faslu'l-lām	2717
Faslu'r-rā'i'l-mühmele	2479	Faslu'l-mīm	2726
Faslu'z-zāyi'l-mu'ceme	2485	Faslu'n-nūn	2734
Faslu's-sīni'l-mühmele	2487	Faslu'l-vāv	2748
Faslu'ş-şīni'l-mu'ceme	2488	Faslu'l-hā'	2754
Faslu'ḍ-ḍādi'l-mu'ceme	2492	Faslu'l-yā'i't-tahtiiyye	2761
Faslu't-ṭā'i'l-mühmele	2496	BĀBU'S-ŞĪNĪ'L-MU'CEME	2765
Faslu'l-ʿayni'l-mühmele	2497	Faslu'l-hemze	2765
Faslu'l-ğayni'l-mu'ceme	2510	Faslu'l-bā'i'l-muvahhade	2767
Faslu'l-fā'	2513	Faslu't-tā'i'l-fevkiyye	2773
Faslu'l-kāf	2517	Faslu'ş-şā'i'l-müsellese	2774
Faslu'l-kāf	2524	Faslu'l-cīm	2774
Faslu'l-lām	2529	Faslu'l-hā'i'l-mühmele	2782
Faslu'l-mīm	2535	Faslu'l-hā'i'l-mu'ceme	2795

Faslu'd-dāli'l-mühmele	2803	Faslu'l-vāv	2969
Faslu'z-zāli'l-mu'ceme	2806	Faslu'l-hāʔ	2973
Faslu'r-rāʔi'l-mühmele	2806	Faslu'l-yāʔi't-tahtiyye	2975
Faslu'z-zāyi'l-mu'ceme	2813	BĀBU'D-ḌĀDĪ'L-MU'CEME	2977
Faslu'ş-şīni'l-mu'ceme	2813	Faslu'l-hemze	2977
Faslu'ṭ-ṭāʔi'l-mühmele	2815	Faslu'l-bāʔi'l-muvahhade	2981
Faslu'z-zāʔi'l-mu'ceme	2818	Faslu't-tāʔi'l-fevkiyye	2988
Faslu'l-ʿayni'l-mühmele	2818	Faslu'l-cīm	2989
Faslu'l-ġayni'l-mu'ceme	2830	Faslu'l-hāʔi'l-mühmele	2991
Faslu'l-fāʔ	2833	Faslu'l-hāʔi'l-mu'ceme	2999
Faslu'l-kāf	2839	Faslu'd-dāli'l-mühmele	3002
Faslu'l-kāf	2845	Faslu'r-rāʔi'l-mühmele	3004
Faslu'l-lām	2850	Faslu'ş-şīni'l-mu'ceme	3013
Faslu'l-mīm	2851	Faslu'd-Ḍādi'l-mu'ceme	3014
Faslu'n-nūn	2856	Faslu'l-ʿayni'l-mühmele	3014
Faslu'l-vāv	2866	Faslu'l-ġayni'l-mu'ceme	3029
Faslu'l-hāʔ	2871	Faslu'l-fāʔ	3034
Faslu'l-yāʔi't-tahtiyye	2876	Faslu'l-kāf	3040
BĀBU'Ş-ŞĀDĪ'L-MÜHMELE	2877	Faslu'l-kāf	3048
Faslu'l-hemze	2877	Faslu'l-lām	3048
Faslu'l-bāʔi'l-muvahhade	2879	Faslu'l-mīm	3049
Faslu't-tāʔi'l-fevkiyye	2885	Faslu'n-nūn	3054
Faslu'l-cīm	2886	Faslu'l-vāv	3064
Faslu'l-hāʔi'l-mühmele	2888	Faslu'l-hāʔ	3066
Faslu'l-hāʔi'l-mu'ceme	2896	Faslu'l-yāʔi't-tahtiyye	3068
Faslu'd-dāli'l-mühmele	2905		
Faslu'r-rāʔi'l-mühmele	2911		
Faslu'ş-şīni'l-mu'ceme	2916		
Faslu'ş-şādi'l-mühmele	2921		
Faslu'l-ʿayni'l-mühmele	2922		
Faslu'l-ġayni'l-mu'ceme	2931		
Faslu'l-fāʔ	2933		
Faslu'l-kāf	2937		
Faslu'l-kāf	2949		
Faslu'l-lām	2952		
Faslu'l-mīm	2956		
Faslu'n-nūn	2961		

el-Okyânûsu'l-Basît fî Tercemeti'l-Kâmûsi'l-Muhît

KÂMÛSU'L-MUHÎT TERCÛMESİ

MÜTERCİM ÂSİM EFENDİ

3. CİLT

[ض ب ر] - [ي ض ض]

BĀBU'R-RĀ'
(بَابُ الرَّاءِ)

FASLU'D-DĀDĪ'L-MU'CEME
(فَصْلُ الضَّادِ الْمُعْجَمَةِ)

[ض ب ر]

الضَّبْرُ [eḍ-ḍabr] [ṣabr] vezninde) ve
الضَّبْرَانُ [eḍ-ḍaberān] (fetehātla) Dābbe
yāhūd ayağı bukağılı adam ayaklarını
bir araya getirip sıçramak ma'nāsınadır;
yukālu: ضَبَرَ الْفَرَسُ وَالْمَقَيْدُ ضَبْرًا وَضَبْرَانًا مِنَ الْبَابِ
Ve الثاني إذا جمع قوائمه ووثب

ضَبْرٌ [ḍabr] Kāğıdları ve yazılmış evrāk
kitābları biriktirip deste eylemek
ma'nāsınadır; meselā on kıt'a kāğıdı bir
araya getirip cüz' eylemek gibi; yukālu:
ضَبَرَ الْكُتُبَ ضَبْرًا إِذَا جَعَلَهَا إِضْبَارَةً
Ve taşları ve kayaları istif edip dizmek ma'nāsınadır;
yukālu: ضَبَرَ الصَّخْرَ إِذَا نَضَّدَهُ Ve

ضَبْرٌ [ḍabr] Gazv ve muhārebeye āzım
olan cemā'ate itlāk olunur, tecemmu'larına
mebnī. Ve selefte muhārasa-i kal'a
esbābından bir ālete denir ki sığır ve
deve gönlerinden büyük çuval tarzında
düzüp içini mücevvef ve etrāfını ahşābla
ta'biye ve ihāta edip hisār hengāmında
içine bahādırlar duhül ve āheste āheste
hisār dibine kadar yürütüp ehl-i hisār ile
muhārebe ederler. Ve bu, دَبَابَةٌ [debbābet]
olacaktır. Cem'ci ضُبُورٌ [ḍubūr]dur; yukālu:
قَدَّمُوا الضُّبُورَ إِلَى الْحُصُونِ وَهِيَ جُلُودٌ يُعَشَّى خَشَبًا فِيهَا
رِجَالٌ تُقْرَبُ إِلَى الْحُصُونِ لِلْقِتَالِ Ve

ضَبْرٌ [ḍabr] Yaban cevzi ağacına denir ki
yaban narı gibi çiçeği olup yemiş tutmaz.
Ve cevz-i bevvēya denir ki ma'rūftur.

الضَّبِيرُ [eḍ-ḍibir] [ṭimīr] vezninde)
Pek sıçragan ata denir; yukālu: فَرَسٌ ضَبِيرٌ أَيْ
وَنَابٌ

التَّضْبِيرُ [et-taḍbīr] [tef'īl] vezninde)

Birikirmek ma'nāsınadır; tekūlu: صَبْرُوتٌ Ve vücūdun kemikleri pek dirnekli ve eti kunt ve sımsıkı ve kurumu kavī olmak ma'nāsınadır; ve minhu yukālu: هُوَ مُضَبَّرُ الْخَلْقِ أَي مَلَزَزَهُ وَمَوَثَّقَهُ

الْمَضْبُورُ [el-maḍbūr] Bu dahi مَضَبَّرٌ [muḍabber] ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ مَضْبُورُ الْخَلْقِ وَمُضَبَّرُهُ أَي مَلَزَزَهُ

الضَبَارَةُ [eḍ-ḍabāret] (ḍād'ın fethiyle) Vücūd dirnekli ve kunt ve kavī olmak ma'nāsınadır; yukālu: رَجُلٌ ذُو ضَبَارَةٍ أَي مُجْتَمِعٌ الْخَلْقِ وَمَوَثَّقَهُ

الضَبَارِمُ [eḍ-ḍubārim] (ʿulābiṭ] [ʿulābiṭ] vezninde) ve

الضَبَارِمَةُ [eḍ-ḍubārimet] (hā'yla) Hilkatı kavī ve dirnekli ve sımsıkı arslana denir. Te'kīd için mīm'ler zā'ididir; yukālu: أَسَدٌ ضَبَارِمٌ وَضَبَارِمَةٌ أَي مُضَبَّرُ الْخَلْقِ

الْإِضْبَارَةُ [el-iḍbāret] (hemzenin kesriyle ve fethiyle) Suhuf ve evrāk destesine denir ki cüz' ve sīpāre ta'bir olunur; cem'i أَضَابِيرٌ [eḍābir]dir; yukālu: عِنْدَهُ أَضَابِيرٌ مِنَ الصُّحُفِ

الضَبَارُ [eḍ-ḍibār] (kitāb] [kitāb] vezninde) ve **الضَبَابُ** [eḍ-ḍubār] (gūrāb] [gūrāb] vezninde) Kitāblara denir, كُتُبٌ [kutub] ma'nāsına. Müfredi mesmū' degildir.

الضَبِيرُ [eḍ-ḍabir] (ketif] [ketif] vezninde) Bu dahi yaban cevzinin şecerine denir.

الضَبِيرُ [eḍ-ḍibr] (ḍād'ın kesriyle) Koltuğa denir, إِبْطٌ [ibt] ma'nāsına.

الضَبْبَارُ [eḍ-ḍubbār] (rummān] [rummān] vezninde) Bir nev' şecer ismidir ki belūt ağacına şebih olur. Müfredi ضَبَّارَةٌ [ḍubbāret]tir hā'yla.

ضَبِيرَةٌ [Ḍubeyret] (cuheyneṭ] [cuheyneṭ] vezninde) Bir hatun adıdır.

الضَبَّارُ [eḍ-Ḍabbār] (kettān] [kettān] vezninde)

Bir kelbin ismidir.

الضَبُورُ [eḍ-ḍabūr] (şabūr] [şabūr] vezninde) ve

الضَبِيرُ [eḍ-ḍibirr] (filizz] [filizz] vezninde) ve **الْمُضَبَّرُ** [el-muḍabber] (mu'azzam] [mu'azzam] vezninde) Arslana denir.

الضَبِيرُ [eḍ-ḍabīr] (emīr] [emīr] vezninde) Şedīd nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ ضَبِيرٌ أَي شَدِيدٌ Ve ālet-i tenāstīle itlāk olunur.

ضَبِيرٌ [Ḍabyer] (ḥayder] [ḥayder] vezninde) Ḥicāz'da bir dağın adıdır.

ضَبَارَى [Ḍibārā] (ḍād'ın kesri ve elifin kasrıyla) Temīm kabīlesinden bir recül adıdır.

ضَبَارَى [Ḍabārā] (ḥabārā] [ḥabārā] vezninde) Ribāb kabīlesinden bir kimse adıdır.

ضَبَارَةٌ [Ḍubāret] (şumāmet] [şumāmet] vezninde) Esāmīdendir: 'Amr b. Ḍubāre, Rebī'a kabīlesinden bir fāris-i ma'rūftur. Ve Ḍubāre b. es-Suleyk sikāt-ı muhaddisīndendir. Ve

ضَبَارَةٌ [ḍubāret] Bir tutam ve bir deste şey'e denir, حُزْمَةٌ [ḥuzmet] ma'nāsına; ḍād'ın kesriyle de lügattir.

[ض ب ط ر]

الضَبْبَطُ [eḍ-ḍibatr] (hizebr] [hizebr] vezninde) Saht ve şedīd şey'e denir. Ve cüsse-ri ve bünyesi dirnekli ve tıknaz insān ve hayvāna denir. Ve be-gāyet çabuk ve gālāk arslana denir.

الضَبْبَطُ [eḍ-ḍabeyter] (ḍād'ın ve bā'nın fethiyle) Bu dahi cerī' ve çabuk ve māzī arslana denir.

[ض ب غ ط ر]

الضَبْبَطَرَى [eḍ-ḍabağtarā] (ğayn-ı mu'ceme ile قَبْعَثَرَى [kaba'serā] vezninde) Pek uzun adama denir. Ve tünd ve şedīd kimseye

denir. Ve ahmak ve bī-magz adama denir. Ve

ضَبَعَطْرَى [ḍabağtarā] Lisān-ı 'Arabda bir kelimedir ki onunla küçük çocukları korkutup iskāt ederler, lisānımızda böcü ve umaca lafzları gibi. Ve şol nesneye denir ki bir adam onu başında götürüp ve düşmemek için elleriyle tutmuş ola, simitçi tablası gibi. Ve oyuk ta'bīr olunan şekle denir ki ekin kenārlarına ve bostānlar içre nasb ederler, vuhūş ve tuyūr onu insān kıyās edip ekine girmezler. Ve sırtlan dedikleri cānvere denir, 'alā-kavlin dışisine denir; tesniyesinde ضَبَعَطْرَانِ [ḍabağtarān] derler; yukālu: هُمَا ضَبَعَطْرَانِ وَرَأَيْتُ ضَبَعَطْرَيْنِ

[ض ح ر]

الضَّجْرُ [eḍ-ḍacer] (ḍād'ın ve cīm'in fethiyle) Gam ve gussadan nāşī ıztırāb-ı derūn ile teng-dil olmak ma'nāsınadır; yukālu: ضَجَرَ الرَّجُلُ مِنْهُ وَبِهِ ضَجْرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَبَرَّمَ وَقَلِقَ Ve nāka sağılırken zahmetlenip bağırır olmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: ضَجَرَتِ النَّاقَةُ إِذَا صَارَتْ تَزْعُو عِنْدَ الْحَلَبِ

الضَّجِرُ [eḍ-ḍacir] (ketif [ketif] vezninde) Vasftır, tasa ve gussa sebebiyle muztarib ve teng-dil adama denir; yukālu: رَجُلٌ ضَجِرَ بِهَ ضَرًّا مِنَ الْبَابِ Ve dar yere itlāk olunur, niteki cīm'in sükūnuyla da bu ma'nāyadır; tahfifen cīm iskān olunup yāhūd شَكْسٌ [şeks] gibi bi-nefsihi sıfattır; yukālu: مَكَانٌ ضَجِرٌ وَضَجِرٌ أَي ضَيِّقٌ

الضُّجْرَةُ [eḍ-ḍucret] (ḍād'ın zammıyla) İsmdir, kalb sıkıntısına denir; yukālu: فِيهِ ضُّجْرَةٌ أَي ضَيِّقُ النَّفْسِ

التَّضَجُّرُ [et-teḍaccur] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Bu dahi bir gussa sebebiyle teng-dil olup ıztırāb-ı derūn peydā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَضَجَّرَ الرَّجُلُ إِذَا تَبَرَّمَ

وَقَلِقَ

الِاضْجَارُ [el-iḍcār] (hemzenin kesriyle) Bir adamı mütezaccir eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: أَنَا أُضَجِّرُهُ فَأَنَا مُضَجِّرٌ مِنْ مَضَاجِرٍ وَمَضَاجِيرٍ Pes مَضَاجِرٍ [meḍācir] ve مَضَاجِيرٍ [meḍācīr] cem'i olur.

الضُّجُورُ [eḍ-ḍacūr] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Sütü sağılırken muztarib olup bağırır olan nākaya itlāk olunur; yukālu: إِذَا ضَجُّورٌ إِذَا كَانَتْ تَزْعُو عِنْدَ الْحَلَبِ

الضُّجْرَةُ [eḍ-ḍucret] (ḍād'ın zammıyla) Bir kuş adıdır.

[ض ح ر]

الضُّجْرَةُ [eḍ-ḍaḥaret] (sāniyede ḥā-yı mühmele ile ذَخْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Kırba makülesini doldurmak ma'nāsınadır; yukālu: ضَجَجَرَ الْقَرْيَةَ إِذَا مَلَأَهَا

الِاضْجِجْرَارُ [el-iḍcihrār] (إِقْشِعْرَارٌ [ikşi'rar] vezninde) Pek dolmak ma'nāsınadır; yukālu: إِضْجَجَرَ السِّقَاءَ إِذَا امْتَلَأَ

[ض ر ر]

الضَّرُّ [eḍ-ḍarr] (ḍād'ın fethi ve zammıyla) Ziyāna denir ki nef' ve fā'ide mukābilidir. Fāriside gezend derler. 'Alā-kavlin ḍād'ın fethiyle masdardır, ziyān eylemek ma'nāsına; yukālu: ضَرَّهُ وَضَرَّ بِهِ ضَرًّا مِنَ الْبَابِ Ve ḍād'ın zammıyla ismdir, ziyāna denir; yukālu: أَصَابَهُ ضَرٌّ أَي نَفْعٌ

Müellifin Başā'ir'de beyānına göre ضَرٌّ [ḍurr] ḍād'ın zammıyla ismdir, sū-i hāl ma'nāsınadır. O dahi fī nefsihi olur, killet-i 'ilm ü fikh u fazl gibi yā fī bedenihi olur, naks ve 'adem-i cāriha vü 'uzv gibi yā hālet-i zāhirede olur, killet-i māl u cāh gibi. İşbu: ﴿وَكَشَفْنَا مَا بِهِ مِنْ ضُرِّ﴾ الآية kerīmesinde ma'ānī-i selāse muhtemeldir. Ve ḍād'ın fethiyle masdardır; yukālu: ضَرُّهُ

إنتهā. Ve

ضُرٌّ [ḍurr] (ḍād'ın zammıyla) Sū-i hāl ve fakr u fāka ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَصَابَهُ ضُرٌّ أَي سُوءٌ حَالٍ Ve bir nesneye dāhil olan noksāna itlāk olunur; yukālu: فِي بَدَنِهِ ضُرٌّ أَي نُقْصَانٌ فِي جَارِحَتِهِ مِنْ ذَهَابِ عَيْنٍ أَوْ يَدٍ Ve zevce üzere bir zevce almağa denir ki ismdir, gūyā ki zevce-i ūlāya zarar eder, ke-mā se-yuzkeru. Ve

ضُرٌّ [Ḍurr] Bir su adıdır.

الْإِضْرَارُ [el-idrār] (hemzenin kesriyle) Bir adama ziyān eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَضْرَهُ إِضْرَارًا إِذَا جَلَبَ إِلَيْهِ الضَّرَرَ ve yukālu: أَضَرَ السَّيْلُ مِنَ الْحَائِطِ وَأَضَرَ السَّحَابُ إِلَى الْأَرْضِ إِذَا دَنِيَ Ve bir nesneye sür'at eylemek ma'nāsına müsta'meldir, isābe-i zarar gibi; yukālu: أَضَرَ إِلَيْهِ إِذَا أُسْرِعَ Ve bir adamı bir nesne üzere zoraki cebr ve ikrāh eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَضَرَهُ عَلَى الْأَمْرِ إِذَا أَكْرَهَهُ

الْمُضَارَّةُ [el-muḍārret] (fi'l-asl مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) ve

الضَّرَارُ [eḍ-ḍirār] [ḳitāl] vezninde) Bu dahi bir adama ziyān eylemek ma'nāsınadır; yukālu: ضَارَهُ مُضَارَةً Ve muhālefet eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: ضَارًا فَلَانًا إِذَا خَالَفَهُ Ve nās birbirine pek yakın olup ehadühümā āhere sıkışıp munzamm olmak ma'nāsına müsta'meldir, isābet-i zarardan me'hūzdu; ve minhu'l-hadīsu: "أَنَّهُ قِيلَ أُنزِي رَبَّنَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَقَالَ أَنْضَارُونَ فِي رُؤْيَةِ الشَّمْسِ فِي غَيْرِ سَحَابٍ قَالُوا لَا قَالَ فَإِنَّكُمْ لَا تُضَارُونَ فِي رُؤْيَتِهِ تَعَالَى" أَي لَا تُضَارُونَ تَضَامًا يَدْنُو بَعْضُكُمْ مِنْ بَعْضٍ وَقِيلَ هُوَ Ke-mā zuki-re. Pes evvele göre rü'yet-i dīdār-ı ilāhī rezekanallāhu ta'ālā herkese münferiden müyesser olur demektir. Ve sāniye göre

‘ayānen vāzih ve āşikār müyesser olmakla sıhhat-i müşāhede bābında ehadühümā āhere muhālefet ve münāza‘at eylemez olur ki herkes o bābda müttfikü'l-kavl olur demektir.

الضَّارُونَ [eḍ-ḍārūrā'] (medd ile) Kaht ve şiddet ma'nāsınadır; yukālu: أَصَابَتْهُمْ سِنَّةٌ فِيهَا ضَارُونَ أَي فَحِطٌ وَشِدَّةٌ Ve hācet ve mā-yuhtācu ileyhi ma'nāsınadır; ضُرُورَةٌ [ḍarūret] gibi.

الضَّرَرُ [eḍ-ḍarar] (fethateynle) Bu dahi ismdir, bed-hālliğe denir, ضَرٌّ [ḍarr] gibi; tekūlu: شَاهَدْتُ فِيهِ ضَرًّا وَضَرًّا أَي سُوءٌ حَالٍ Ve bir şey'e dāhil olan ziyān ve noksāna denir; yukālu: أَصَابَ فِي مَالِهِ ضَرَرٌ أَي نُقْصَانٌ Ve darlığa itlāk olunur; yukālu: فِي مَعَايِشِهِ ضَرَرٌ أَي ضَيْقٌ Ve dar yere itlāk olunur; yukālu: مَكَانٌ ضَرَرٌ أَي ضَيْقٌ Ve dağlarda olan gārların kenārına itlāk olunur ki aşığa kayıp düşecek mehleke yerlerinden ‘ibārettir; tekūlu: رَأَيْتُهُ يَمْشِي فِي الضَّرَرِ أَي فِي شَفَا الْكَهْفِ

التَّضَرُّرَةُ [et-teḍirret] [teḥillet] vezninde) ve

التَّضَرُّرَةُ [et-teḍurret] (ḍād'ın zammıyla) Bunlar da ضَرَرٌ [ḍarar] gibi sū-i hāl ma'nāsınadır.

Şārih der ki mü'ellifin sevk-i kelāmına göre bunlar ismdir, تَهْلُكَةٌ [tehluket] gibi ki ma'nāsınadır. Lākin Sibeveyh'e göre bunlar masdarlardır, niteki تَسْرِيرَةٌ [tesirret] ve تَجَلَّةٌ [teḥillet] dahi masdarlardır. İntehā.

الضَّرَاءُ [eḍ-ḍarrā'] [serrā'] vezninde) Kötürümlüğe itlāk olunur; yukālu: بِهِ ضَرَاءٌ Ve sahtī ve şiddet ve mihnet ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: مَسْتَهُ الضَّرَاءُ أَي الشِدَّةُ Ve emvāle ‘arız olan naks ve ziyāna denir;

yukālu: أَصَابَتْهُمُ الصَّرَاءُ أَيِ التَّقِيصَةِ فِي أَنْفُسِهِمْ وَأَمْوَالِهِمْ

الصَّرَّةُ [eḍ-ḍurret] (ḍād'ın zammıyla) ve

الصَّرَارَةُ [eḍ-ḍarāret] [ḥasāret] [ḥasāret] vezninde) Bunlar da enfūs ve emvāle isābet eden noksān ve hasārete denir; tekūlu: حَفِظْنَا اللَّهَ عَنِ الصَّرَاءِ وَالصَّرَّةِ وَالصَّرَارَةِ أَيِ التَّقِيصِ فِي الْأَنْفُسِ وَالْأَمْوَالِ

الصَّرِيرُ [eḍ-ḍarīr] (āmīr) [emīr] vezninde) Gözsüze denir ki murād aʿmā olarak mütevellid olandır; naks-ı ʿuzv maʿnāsından meʿhūzdur; tekūlu: أَبُو الْعَلَاءِ الْمَعَرِيُّ كَانَ صَرِيرًا Cemʿi أَصْرَاءُ [aḍirrā] gelir. Ve

صَرِيرٌ [ḍarīr] Pek zebūn ve mehzūl ve nā-tüvān hastaya itlāk olunur; yukālu: صَرِيرَةٌ Müʿennesi أَيِ مَرِيضٌ مَهْزُولٌ [ḍarīret]tir. Ve zarar ve ziyāna muhtelit olmuş nesneye denir ki ziyān-dīde taʿbīr olunur; yukālu: شَيْءٌ صَرِيرٌ إِذَا صَارَ قَدْ خَالَطَهُ الصَّرُّ Ve kıskanmağa denir ki baʿde'l-masdar ism olarak müstaʿmeldir; yukālu: مَا أَشَدَّ صَرِيرَهُ عَلَيْهَا أَيِ غَيْرَتَهُ Ve iki zevce bey-ninde olan ortaklığa itlāk olunur; yukālu: بَيْنَهُمَا صَرِيرٌ أَيِ مُضَارَّةٌ Ve derenin kıyısına itlāk olunur ki suyun zarar eylediği mahaldir; yukālu: يَمْشِي فِي صَرِيرِ الْوَادِي أَيِ فِي حَرْفِهِ Ve nefis ve zāta itlāk olunur, hemişe mevkiʿ-i zarar olduğu için; yukālu: هُوَ سَلِيمٌ الصَّرِيرِ أَيِ النَّفْسِ Ve bakiyye-i cism ü cesede itlāk olunur, yaʿnī bir hādise sebebiyle ziyān-dīde olan vücūdun bakiyyesine denir. Ve sabr ve şekīb maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: إِنَّهُ لَدُوٌّ صَرِيرٌ أَيِ صَبْرٌ رَجُلٌ صَرِيرٌ أَيِ صَبُورٌ

الْمَصْرُورُ [el-maḍrūr] Bu dahi ziyān-dīde şey'e denir; yukālu: شَيْءٌ صَرِيرٌ وَمَصْرُورٌ إِذَا صَارَ قَدْ خَالَطَهُ الصَّرُّ

الْإِضْطِرَارُ [el-iḍṭirār] [iftiʿāl] vezninde) Bir nesneye muhtāc ve nāḥār olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِضْطَرَّ إِلَيْهِ إِذَا اخْتَأَجَ إِلَيْهِ Ve bir adamı bir nesneye muhtāc ve nāḥār eylemek maʿnāsına müteʿaddī olur; yukālu: إِضْطَرَّهُ إِلَيْهِ إِذَا أَحْوَجَهُ وَالْحَاجَّ فَاضْطَرَّ هُوَ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ

الصَّرَّةُ [eḍ-ḍarret] (ḍād'ın fethiyle) [iḍṭirār]dan ismdir, nāḥārılığa ve ihtiyāca denir; yukālu: فِيهِ صُرَّةٌ أَيِ احْتِيَاجٌ وَلِحَاجًا

صُرَّةٌ [ḍarret] İki zevcenin her birine itlāk olunur ki ehadühümā āherin صُرَّةٌ [ḍarret] idir, ortak ve kuma taʿbīr olunur; cemʿi صَرَائِرٌ [ḍarāʿir]dir. Ve bu fi'l-asl faʿlettir, yaʿnī masdardır, ehadühümā āhere zarar eylemek maʿnāsınadır, baʿdehu mübālagaten her birine itlāk olundu. Kaleʿş-şārih ve minhu'l-meselu: ”بَيْنَهُمْ دَاءٌ” Ve الصَّرَائِرُ “أَيِ الْحَسَدُ

صُرَّةٌ [ḍarret] İnsanın kıynaklarının kemik cānibinden yaʿnī iç tarafından her birine itlāk olunur; ikisine صَرَائِرٌ [ḍarretān] denir. Ve zīk-i maʿāş ve şiddet ve ʿusret-i hāl maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: سَهْلٌ اللَّهُ صُرَّتَهُ أَيِ شِدَّةٌ حَالِهِ Ve işkenceye itlāk olunur; yukālu: أَرْعَجَتْهُ الصَّرَّةُ أَيِ الْأَذِيَّةُ Ve memenin başına denir, خَلْفٌ [ḥilf] maʿnāsına. Ve memenin köküne denir, أَضْلُ الثَّدْيِ [aşluʿş-şedy] maʿnāsına. Ve baş parmağın altında olan etçeğize, ʿalā-kavlin el ayasının içinde olan etçeğize denir ki yine baş parmağın altındaki olacaktır. Ve memenin mecmūʿuna denir, كُلُّ الصَّرْعِ [kulluʿd-ḍarʿ] maʿnāsına. Ve ayakta tabanın baş parmak tarafında olan etçeğize denir ki yürüdükte yere mess eder. Cemʿleri صَرَائِرٌ [ḍarāʿir] gelir. Bunların mecmūʿu صُرَّةٌ [ḍarret]-i zevciyyetten meʿhūzdur ve yekdiğere nisbet

üzeredir. Ve

ضِرَّةٌ [darret] Şol mālā denir ki sen ona i'timād üzere olasın, hālā ki o gayrın ola. Ve mālđan ve deve ve koyun ve keçi cinsinden bir bölüğe ve bir kıt'aya denir.

الضُرُورَةُ [eğ-đarüret] ve

الضَّارُورَةُ [eğ-đarüret] ve

الضَّارُورُ [eğ-đarür] Bunlar da hâcet ve nâçārī ma'nâsınadır; yukālu: أَلْجَأْتُهُ إِلَيْهِ ve الضُّورَةُ وَالضَّارُورَةُ وَالضَّارُورُ أَيُّ الْحَاجَةِ yukālu: قَاتَلَ اللهُ الضُّورَةَ

Mü'ellifin *Başā'ir*'de beyânına göre ضُرُورَةُ [darüret] ki hâcet ve nâçārī ma'nâsınadır, yā-yı nisbetle ضُرُورِيٌّ [darürī] ki nâçār olan şey'dir, üç vech üzeredir: Biri bî-ihiyār ya'nî kahr ve kasr tarîkiyle olur, rîh-i şedidenin tahrîk eylediği şecer gibi. Ve biri medār-ı husûl-ı vücûd olan nesnedir, hıfz-ı beden husûsunda insânın nâçār olduğu gıdâ gibi. Ve biri hilâfının vukû'cu mümkün olmayan nesnedir, meselâ mekâneynde ân-ı vâhidde husûlü mümkün olmayan cism-i vâhid gibi. İntehâ.

الضُّرُّ [eğ-đirr] (dād'ın kesriyle) İsm-i masdardır, ضَرَّرَ [đarar] ma'nâsına; ve minhu yukālu: فَلَانَ ضُرًّا أَضْرَارًا أَيُّ دَاهِيَةً فِي رَأْيِهِ Ve

ضُرٌّ [đirr] ve

ضُرٌّ [đurr] (dād'ın zammıyla) Bir hatun üzere bir hatun almağa denir; yukālu: تَزَوَّجَ عَلَى ضِرٍّ وَضِرًّا أَيُّ مَضَارَّةً بَيْنَ امْرَأَتَيْنِ أَوْ ثَلَاثٍ

الْمُضِرُّ [el-muğirr] (ism-i fâ'il bünyesiyle) Bir nesneye pek yakın gelip çatmış nesneye denir; yukālu: صَارَ مُضِرًّا إِلَيْهِ أَيُّ دَائِيًّا Ve zevcesi üzere ortak alan adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُضِرٌّ وَامْرَأَةٌ مُضِرَّةٌ وَمُضِرَّةٌ

الْمُضِرَّاءُ [el-miđrār] (مِحْرَابٌ [mihrāb] vezninde) İfrāt-ı cünbüş ü neşâtından gemi

azıya alıp tevahhuş ve nüfûr süretinde serkeşlikle beri öte kaçıp gelmez olan hatuna ve deve ve at makûlesine denir; yukālu: امْرَأَةٌ مُضِرَّاءٌ وَنَاقَةٌ وَفَرَسٌ مُضِرَّاءٌ إِذَا كَانَتْ تَبْدُ وَتَتَوَكَّبُ شِدْقَهَا مِنَ النَّسَاطِ

ضِرَّاءٌ [Dirār] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Esāmîdendir: Đirār b. el-Ezver ve Đirār b. el-Hattāb ve Đirār b. el-Ka'ķā' ve Đirār b. Muķarrin ashābdandır.

[ض ط ر]

الضُّوْطَرُ [eğ-đavtar] [جَوْهَرٌ [cevhær] vezninde) ve

الضُّيْطَرُ [eğ-đaytar] [صَيْقَلٌ [şaykal] vezninde) ve

الضُّيْطَارُ [eğ-đaytār] [بَيْطَارٌ [beytār] vezninde) Cüssesi 'azîm olan, 'alâ-kavlin cüssesi iri ve sağrısı büyük, le'im ve fûrümāye şahsa denir. ضَيِّطَرٌ [đaytar] ve ضَيِّطَارٌ [đaytār]ın cem'leri ضَيَّاطَرٌ [đayātir] ve ضَيَّاطِرَةٌ [đayātiret] ve ضَيَّاطِرُونَ [đayātirün] gelir. Ve

ضَيِّطَارٌ [đaytār] Şol tâcire denir ki olduğu mahalden âher yere gitmez ola.

الضُّيْطَرِيُّ [eğ-đaytarā] (elif-i maksûre ile) ve

الضُّوْطَارُ [eğ-đavtār] Şol kimseye denir ki pazara sermâyesiz dâhil olup beri öte du-bara ile ve âher tarîkler ile iktisâb eder ola.

بَنُو ضَوْطَرِيٍّ [benū đavtarā] (kasr ile) Açlığın künyesidir; tekûlü: قَدْ خَلْنَا بَنُو ضَوْطَرِيٍّ أَيُّ فَجْرٌ Şārihin beyânına göre ebū đavtarā] olmak savâbdır. Ve

بَنُو ضَوْطَرِيٍّ [Benū Đavtarā] 'Arabdan bir cemā'attir.

[ض غ د ر]

الضُّغَادِيُّ [eğ-đagādir] [دَفَاتِيْرٌ [defātir] vez-

ninde) Tavuklara denir; دَجَاجٌ [decāc] ma'nāsına; müfredi ضُغْدَرَةٌ [duğduret]tir, فُتْفُتَةٌ [kunfuzet] vezninde.

[ض ف ر]

الضُّفْرُ [eḍ-ḍafr] (حَفْرٌ [ḥafr] vezninde) Sıçramak ma'nāsınadır; yukālu: صَفَرَ الرَّجُلُ Ve saç ve kaytan makülesini örmek ma'nāsınadır; yukālu: ضَفَرَ الشَّعْرَ إِذَا نَسَجَ بَعْضُهُ عَلَى بَعْضٍ Ve yelip yopurmak ma'nāsınadır; yukālu: صَفَرَ الرَّجُلُ إِذَا عَدَا وَسَعَى Ve

ضَفْرٌ [ḍafr] Şol örülmüş ipe denir ki onunla deveyi bend ederler; bi-ma'nā mef'üldür, cem'i ضُفُورٌ [ḍufūr] ve ضُفْرٌ [ḍufur] gelir zammeteynle. Ve bir tutam ve bir deste örülmüş saç ve kıl makülesine denir ki örgü ta'bīr olunur. Ve şol kumluğa itlāk olunur ki etraftan birikmekle 'azīm olmuş ola, 'alā-kavlin birbiri üzere sımsıkı yığılıp örülmüş ip gibi müte'akkid olan kumluğa itlāk olunur; cem'i ضُفُورٌ [ḍufūr] gelir. Ve

ضَفْرٌ [ḍafr] Cibsīn ve kireç ve balıksız yapı yapmak ma'nāsına müsta'meldir; 'arsa-i muhterika kenārına çevrilen duvar gibi ki duvar örmek ta'bīr olunur; yukālu: صَفَرَ الْبِنَاءَ إِذَا بَنَاهُ بِحِجَارَةٍ بِلَا كِلْسٍ وَطِينٍ Ve dābbenin ağzına 'alef ilkā eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: صَفَرَ الْعَلْفَ فِي فَمِ الدَّابَّةِ إِذَا أَلْفَاهُ رَأْسَهُ إِذَا جَمَعَهُ

الضُّفَارُ [eḍ-ḍafār] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) ضَفْرٌ [ḍafr] gibi deve bend olunacak ipe denir.

الضُّفِيرَةُ [eḍ-ḍafīret] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Örülmüş bir deste saça denir. Ve

ضَفِيرَةٌ [ḍafīret] Vādi'l-'Aḳīḳ nām mahalde bir arzın ismidir.

الضُّفِرَةُ [eḍ-ḍafīret] (فَرِحَةٌ [ferihāt] vezninde) Bu dahi birbiri üzere yığılıp müte'akkid olan kumluğa denir.

التُّضَافُ [et-teḍāfur] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Yardımlaşmak ma'nāsınadır; yukālu: تَضَافُوا عَلَى الْأَمْرِ إِذَا تَطَاهَرُوا

الضُّفِيرُ [eḍ-ḍafīr] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Deniz kıyısına denir; yukālu: قَعَدَ فِي ضَفِيرٍ Ve Şām'da bir dağın adıdır.

[ض ف ط ر]

الضُّفَطَارُ [eḍ-ḍiḍfār] (قِنْطَارٌ [ḳiṅṭār] vezninde) Şol koca kelere denir ki bed-hilkat ve mühiş-hey'et ola.

[ض م ر]

الضُّمْرُ [eḍ-ḍumr] (دَادٌ [dād]ın zammıyla) ve

الضُّمُرُ [eḍ-ḍumur] (zammeteynle) İsmlerdir, insān ve hayvān arıklayıp karınları içeri çöküp yapışmağa denir; yukālu: ضُمُرٌ وَضُمُرٌ أَيُّ هُزَالٍ وَلِحَاقٍ بَطْنٍ

الضُّمُورُ [eḍ-ḍumūr] (قُعُودٌ [ḳu'ūd] vezninde) Masdardır, arıklamakla bel incelop karın içeri yapışmak ma'nāsınadır; yukālu: ضَمَرَ الْفَرَسُ وَضَمَرَ ضُمُورًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالْحَامِسِ إِذَا هَزَلَ وَلِحَقَّ بَطْنُهُ

Müellifin Baṣā'ir'de beyānına göre hayvān kısmının ضُمُورٌ [ḍumūr]u hüzdāden olmayıp belki a'mālle olur, Türkīde yarıdirmek ve yarak eylemek ta'bīr ettikleridir. Meselā bir irakça semte gitmek murād eylediklerinde perverde olan atların yemlerini çend-rüz mukaddem tedricle taklīl edip ve her sabāh akşam binip gezdirirler ve seğirtirler. O vechle şişkin etleri çekilip zağlanmış kılıca dönerler. Pes burada

mü'ellifin اَلْهُزَالُ ta'birī mü'evvel olur.

الإِضْطِمَارُ [el-iḍṭimār] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) ضُمُورٌ [ḍumūr] ma'nāsınadır; yukālu:

إِضْطَمَرَ الْفَرَسُ بِمَعْنَى ضَمَرَ

الضَّمِيرُ [eḍ-ḍāmīr] ضُمُورٌ [ḍumūr]u olan hayvāna denir; yukālu: جَمَلَ ضَامِرٍ وَنَاقَةً ضَامِرٍ Ve suyu çekilip kurumağa yüz tutmuş çubuğa ve dala vasf olur, yukālu: قَضَيْتُ ضَامِرًا إِذَا دَهَبَ مَاؤُهُ

الضُّمْرُ [eḍ-ḍamr] (شَكْسٌ [şeks] vezninde) Şol adama denir ki karnı düz ve mevzūn ve beli incerek ve beden ve endāmi nāzūk ve latīf ola, serv-i sehī gibi; yukālu: رَجُلٌ ضَمْرٌ Mü'ennesinde أَيُّ الْهَضِيمِ الْبَطْنِ اللَّطِيفِ الْجَسْمِ ضَمْرَةٌ [ḍamret] denir. Ve kaş kemikleri incerek olmakla yakışıklı olan ata vasf olur; yukālu: فَسَّارِ إِذَا كَانَ دَقِيقَ الْحِجَاجَتَيْنِ Ve

ضَمْرٌ [ḍamr] Dar yere denir; yukālu: مَكَانٌ ضَمْرٌ أَيُّ ضَمْرٌ Ve ضَمِيرٌ [ḍamīr] ma'nāsınadır ki derūnda izmār olunan sırra denir, kemā se-yuzkeru. Ve Benū Sa'd diyārında bir dağın adıdır.

الضُّمِيرُ [eḍ-ḍamīr] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Solmuş üzüme itlāk olunur, ضُمُورٌ [ḍumūr]undan nāşī; yukālu: عَنَبٌ ضَمِيرٌ أَيُّ Derūnda izmār olunan sırra ve dāhil-i hātırā itlāk olunur, derūn-ı kalbde olmakla dakīkū'l-vukūf olmak 'alākasına mebnī. Cem'i ضَمَائِرٌ [ḍamā'ir] gelir, سَرِيرٌ [serīr] ve سَرَائِرٌ [serā'ir] gibi; tekūlu: فِي ضَمِيرِي كَذَا أَيُّ فِي سَرِي وَدَاخِلَ خَاطِرِي Ve

ضَمِيرٌ [ḍamīr] 'Umān diyārında bir belde adıdır.

الإِضْمَارُ [el-iḍmār] (hemzenin kesriyle) Kalbde bir zamīr gizlemek ma'nāsınadır; yukālu: أَضْمَرَ الضَّمِيرَ إِذَا أَخْفَاهُ Ve bu ma'nādandır ki arz bir adamı sefer ve gay-

betle yāhūd mevtle gā'ib ve nābūd eyledikte أَضْمَرَ الرَّجُلُ الْأَرْضَ derler, أَوْ غَيْبَهُ إِذَا بَسَفَرَ أَوْ ma'nāsına. Ve

إِضْمَارٌ [iḍmār] Atı yarandırmak ma'nāsınadır; yukālu: أَضْمَرَ الْفَرَسَ إِذَا جَعَلَهُ ضَامِرًا Ve bir haberin veyā bir nesnenin ötesini gereği gibi araştırmak ma'nāsına müsta'meldir; teftīş ve tenkīr ile, gūyā ki onu ضَامِرٌ [ḍāmīr] eder; yukālu: أَضْمَرَ الشَّيْءَ إِذَا اسْتَقْضَاهُ Ve

إِضْمَارٌ [iḍmār] 'Arūziyyūn ıstīlāhında bahri kāmīl eczāsı olan مُتَفَاعِلُنْ [mütefā'ilūn] cüz'ünün "tā"sını iskān eylemeğe itlāk olunur, tā ki مُسْتَفْعِلُنْ [mustef'ilun] cüz'üne menkūl olur. Şārih der ki إِضْمَارٌ [iḍmār]ı kāmīle tahsīs müvecceh değildir.

الْمُضْمَرُ [el-muḍmar] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) إِضْمَارٌ [iḍmār]dan ism-i mekāndır. Ve ism-i mef'ūl olur ki derūnda izmār olunan sırra denir.

الْمُنْضَمِيرُ [el-munḍamīr] (إِنْفِعَالٌ [infi'āl]den ism-i fā'ildir) Bu dahi āb u tābı çekilip kurumağa yüz tutmuş nihāle vasf olur; yukālu: قَضَيْتُ مُنْضَمِيرًا إِذَا دَهَبَ مَاؤُهُ

التَّضْمِيرُ [et-taḍmīr] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) At kısmını yarandırmak ve yarak eylemek ma'nāsınadır ki vech-i mezkūr üzere irak mahalle gidecek oldukça mukaddemen 'alefīni ziyāde ile gereği gibi tavlandırmış olmalarıyla tedricle taklīl eyleyerek eski 'alefine redd edip ve beher gün gezdirip seğirtmekle ederler; yukālu: ضَمَّرَ الْخَيْلَ تَضْمِيرًا إِذَا عَلَفَهَا الْقَوْتَ بَعْدَ السَّمَنِ يَغْنِي إِذَا عَلَفَهَا حَتَّى تَسْمَنَ ثُمَّ رَدَّهَا إِلَى الْقَوْتَ بَعْدَ السَّمَنِ

الْمِضْمَارُ [el-miḍmār] (مِخْرَابٌ [mihrāb] vezninde) At yarandıracak mevzi'e denir; ālet menziline tenzīl olunmuştur. Ve koşu meydānına itlāk olunur; yukālu: جَرَى

غَايَةً الفَرَسُ فِي المُضْمَارِ أَي الغَايَةِ فِي السَّبَاقِ [gāyet] cüz'iyet ve külliyyet 'alākasıyla meydan olacaktır.

الْمُضْطَمِرُ [el-muḍṭamir] إِضْطَمَارٌ [iḍṭimār] dan ism-i fā'ildir, birbirine peyveste olmuş inciye denir ki pek sıkı dizilmiş olacaktır; yukālu: لَوْلُو مُضْطَمِرٌ أَي مُنْضَمٌ

الْتَضْمُرُ [et-teḍammur] تَغْمُلٌ [tefa'ul] vezninde) Gövdenin derisi pek arıklık sebebiyle salkılanıp birbirine kavşıklanmış ma'nāsınadır; yukālu: تَضْمَرُ وَجْهَهُ إِذَا انْضَمَّتْ جِلْدَتُهُ هَذَا

الضَّمَارُ [eḍ-ḍimār] كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Şol zā'il olan māla denir ki bir dahi sāhibine 'avdeti me'mul olmaya; yukālu: Ve 'avk ve te'hiri mutazammın va'deye vasf olur; yukālu: عِدَّةٌ ضَمَارٌ إِذَا كَانَ ذَا تَشْوِيفٍ 'ayān ve āşikār mukābilidir; yukālu: ضَمَارٌ خِلَافَ عَيَانٍ OLAN BORCA VASF OLUR; yukālu: ذَيْنٌ ضَمَارٌ إِذَا كَانَ بِلَا أَجَلٍ Ve

ضَمَارٌ [Ḍimār] Bir mekânın adıdır. Ve bir putun ismidir ki kable'l-İslām 'Abbās b. Mirdās ile kavmi ona perestiş ederler idi.

ضَمْرٌ [Ḍumr] (ḍād'ın zammıyla) Benū Ḳays bilādında bir dağın adıdır.

ضَمَيْرٌ [Ḍumeyr] زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Dimaşk kurbünde bir mevzi' ve Şām ülkesinde bir dağın ismidir.

بَنُو ضَمْرَةَ [Benū Ḍamret] تَمْرَةٌ [temret] vezninde) 'Amr b. Umeyye eḍ-Ḍamrī cemā'atidir ki peyk-i Hazret-i Resūlullāh idi 'aleyhi's-salātu ve's-selām ve radiyallāhu 'anhu.

الضَّمِيرَانُ [eḍ-ḍaymerān] ve

الضَّمِيرَانُ [eḍ-ḍaymerān] (ḍād'ların ve

mīm'lerin fethiyle) Reyhān-ı berrī nev'indedir ki yaban fesleğeni olacaktır, 'alā-kavlin reyhān-ı Fārisī ismidir ki fesleğen dedikleridir, Fāriside şāh-isferem denir.

ضَمْرَانُ [Ḍamrān] سَكْرَانٌ [sekrān] vezninde) Necd ülkesinde bir vādī adıdır. Ve bir nev' nebāt adıdır ki şeceri eşcār-ı dakīkadandır.

ضَمْرَانُ [Ḍumrān] عُثْمَانٌ [uṣmān] vezninde) Bir kelb ismidir. Cevherī galat eylemekle bir dişi kelbin ismidir diye resm eylemiştir ve istiḥād için irād eylediği beyt budur: || فَهَابَ ضَمْرَانٌ مِنْهُ حَيْثُ يُوزَعُهُ "طَعْنُ الْمُعَارِكِ عِنْدَ الْمُجْحَرِ النَّجْدِ"

[ض م خ ر]

الضَّمْحُرُ [eḍ-ḍummaḥr] (ḍād'ın zammı ve mīm-i müşeddedenin fethiyle) Şummaḥr [ṣummaḥr] vezninde) Hod-bīn ve mütekebbir adama denir. Ve cüssesi iri şişman adama denir.

[ض م ز ر]

الضَّمْزَرُ [eḍ-ḍamzer] (zā-yı mu'ceme ile) جَعْفَرٌ [cafer] vezninde) Toprağı pek yere denir ki por ta'bīr olunur. Ve vücūdu kalın hatuna denir. Ve bir nāka adıdır. Ve arslana denir.

الضَّمْزِرُ [eḍ-ḍimzir] زَبْرِيحٌ [zibric] vezninde) Kavī ve tüvānā nākaya denir.

الضَّمْمَازِرُ [eḍ-ḍumāzir] غَلَابِطٌ [ḡulābiṭ] vezninde) Tüvānā erkek deveye denir; yukālu: بَعِيرٌ ضَمْمَازِرٌ أَي قَوِيٌّ

الضَّمْزَرَةُ [eḍ-ḍamzeret] دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Bir mahal galiz ve haşin olmak ma'nāsınadır; tekülü: ضَمْزَرَ عَلَيَّ البَلْدُ إِذَا غَلِظَ

[ض م ط ر]

الضَّمَاطِيرُ [eḍ-ḍamāṭir] قَنَاطِيرٌ [ḳanāṭir] vez-

ninde) Derenin aşağı taraflarına denir ki seli nihāyet bulduğu yerleridir.

[ض ن ب ر]

ضَبْرٌ [Ḍanber] [ca'fer] vezninde) Bir recil adıdır.

[ض و ر]

أَلْضَوْرُ [eḍ-ḍavr] [dūr] [devr] vezninde) Pek acıkmak ma'nāsınadır; yukālu: صَارَ الرَّجُلُ يَضْوَرُ ضَوْرًا إِذَا جَاعَ شَدِيدًا

أَلْضَوْرُ [eḍ-ḍūr] (ḍād'ın zammıyla) Siyāh sehāba denir.

أَلْإِسْتِضْوَاؤُ [el-istiḍvār] Sığır ineği kösnümek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَضْوَرَتِ الْبَقْرَةُ إِذَا اسْتَحْرَمَتْ

بَنُو ضَوْرٍ [Benū Ḍavr] [dūr] [devr] vezninde) Bir cemā'attir.

[ض ه ر]

أَلْضَهْرُ [eḍ-ḍahr] [qəh] [kahr] vezninde) Kaplumbağaya denir, سُلْحَفَةٌ [sulaḥfāt] ma'nāsına. Ve dağın yukarı yöresine denir. Ve dağın asl hilkat ve cibilletine muhālif kayalık olan buk'asına denir. Mü'ellifin mu'akkad tefsirini *Lisānu'l-ʿArab* أَلْضَهْرُ الْبُقْعَةُ مِنَ الْجَبَلِ يُخَالِفُ لَوْنَهَا سَائِرَ لَوْنِهِ vāzihan beyān eylemiştir. Ve

ضَهْرٌ [Ḍahr] Yemen'de bir dağın adıdır.

أَلْضَاهِرُ [eḍ-ḍāhir] Bu dahi dağın yukarı yöresine denir. Ve dereye denir.

[ض ي ر]

أَلْضَوْرُ [eḍ-ḍavr] [cūr] [cevr] vezninde) ve

أَلْضَيْرُ [eḍ-ḍayr] [ḡayr] [ḡayr] vezninde) Zarar ve ziyān eylemek ma'nāsınadır; yukālu: سَارِهَ ضَاوْرَهُ الْأَمْرُ يَضْوَرُهُ ضَوْرًا وَيَضْيِرُهُ ضَيْرًا إِذَا ضَرَّهُ der ki mü'ellif vāviyyeyi yā'iyeye halt eylemiştir.

أَلْضَوْرُ [et-teḍavvur] (تَعَلُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Veca'ı darbeden yāhūd şiddet-i cū'dan nāşī kıvrılıp burulmak ma'nāsınadır; yukālu: تَضَوَّرَ الرَّجُلُ إِذَا تَلَوَّى مِنْ وَجَعِ الضَّرْبِ أَوْ الْجُوعِ Ve kelb ve kurd ve arslan makūlesi hayvān açlık sebebiyle feryād eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَضَوَّرَ الذَّنْبُ وَالْكَذِبُ وَالْأَسَدُ وَالْتَعَلَّبُ إِذَا صَاحَ عِنْدَ الْجُوعِ

أَلْضَوْرَةُ [eḍ-ḍüret] (ḍād'ın zammıyla) Beyne'n-nās kem-kadr u itibār ve bī-vak' u şān u haysiyyet olan hakīr ve zelīl adama denir.

FASLU'T-ṬĀ'Ī'L-MÜHMELE (فَضْلُ الطَّاءِ الْمُهْمَلَةِ)

[ط أ ر]

طُورِي [eṭ-tu'riyy] (ṭā'nın zammı ve hemzenin sükūnuyla) Kes ve kimse ma'nāsındır ve nefy makāmına mahsūstur; yukālu: مَا بِالْأَدَارِ طُورِي أَي أَحَدٌ

[ط ب ر]

طَبْرُ [eṭ-ṭabr] (ṣabr [ṣabr] vezninde) Pertāv eylemek ma'nāsındır; yukālu: طَبَّرَ الرَّجُلُ Ve gizlenmek ma'nāsındır; yukālu: طَبَّرَ الرَّجُلُ إِذَا اخْتَبَأَ Ve aygır kırsağa aşmak ma'nāsındır; yukālu: طَبَّرَ الْحِصَانُ الْفَرَسَ إِذَا صَرَبَهَا

طَبْرُ [eṭ-ṭibr] (ṭā'nın kesriyle) Köşkün bir rüknüne denir.

طُبَّارٌ [ṭubbār] (rummān [rummān] vezninde) İncir ağacına şebih bir güne şecer ismidir. Müfredāt-ı sā'irede incirin kebîr ve kırmızı nev'iyile mübeyyendir ki gayr-i me'küldür.

طَبْرِيَّةٌ [Ṭaberiyyet] (fethateynle) Ürdün eyâletinin kasabası ismidir; Nisbetinde **طَبْرَانِيَّةٌ** [Ṭabērāniyy] denir; Hâfız Ebu'l-Ḳāsim Suleymān b. Aḥmed eṭ-Ṭabērānī oradandır. Ve

طَبْرِيَّةٌ [Ṭaberiyyet], Vāsiṭ kazasında bir karye adıdır; bunun nisbetinde **طَبْرِيٌّ** [Ṭaberiyy] denir.

طَبْرِكٌ [ṭaberek] Kāf zeylinde mersümdür.

طَابِرَانٌ [Ṭāberān] (bā'nın fethiyle) Ṭūs eyâletinde vāki' iki şehrin birisidir ki diğeri **نُوقَانٌ** [Nuqān] derler.

طَابِرَانٌ [Ṭāberān] (feteḥātla) Ḳūmes sınırında bir belde adıdır.

طَبْرِسْتَانٌ [Ṭaberistān] Īrān ülkesinde bir eyâlet-i vāsi'a adıdır.

بَنَاتُ طَبَارٍ [benātu ṭabār] (ṭā'nın fethi ve rā'nın fethi ve kesriyle) Āfāt ve devāhiye itlāk olunur. **وُثُوبٌ** [vuṣūb] ma'nāsından me'hūzdur.

الطَّبْرِيُّ [eṭ-ṭaberiyy] (arabiyy [arabiyy] vezninde) Lügat-ı Şāmiyye'de bir dirhem in sülüsān miktārına itlāk olunur; yeḳülüne **زَنْ طَبْرِيًّا وَهُوَ ثَلَاثَا الدِّرْهَمِ**

[ط ب د ر]

الطَّبْبَنْدَرُ [eṭ-ṭabbender] (sefercel [sefercel] vezninde) Şerr ü şūr ma'nāsındır; yukālu: **بَيْنَهُمْ طَبْبَنْدَرٌ أَي شُرٌّ**

[ط ب ش ر]

الطَّبَّاشِيرُ [eṭ-ṭabāşir] (ṭā'nın fethiyle) Bir devā ismidir ki Hind kamışlarının cevflerinde tekevün eder, 'alā-kavlin köklerini yaktıktan sonra hāsıl olan külü olacaktır. Ve kamışının içinde olan pulları ve boğumları dirhem şeklinde müstedir olur, şiddet-i riyāhla kamışlar birbirine tesādümden muhterik oldukta o pulları tefrîk ederler. 'İnde'l-ba'z **طَبَّاشِيرٌ** [ṭabāşir] budur ve ba'zen ona koyun başının muhterik kemiklerini halt ederler.

[ط ث ر]

الطَّثْرَةُ [eṭ-ṭaşret] (ṭā'nın fethi ve sā-yı müsellesenin sükūnuyla) Sütün çalkandıktan ve kaynatıldıktan yüzüne gelen ince kaymağınadır; henüz tahmîr olunmamakla kere yağı olmaz. Buna süt yüzü ta'bîr olunur, Fāriside ser-i şîr derler. Ve

طَثْرَةٌ [ṭaşret] Siyāh çamura denir. Ve yosuna denir. Ve galîz suya denir. Ve refāh ve vüs'at-i ma'āş ma'nāsındır; ve minhu:

الْمُطْحَرُ [el-muṭḥar] [مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) Uzatılmış nesneye denir; yukālu: نَضَلْ مُطْحَرًا أَي مُطْوَلْ

[ط ح م ر]

الطَّحْمَرَةُ [eṭ-ṭaḥmeret] [دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Sıçramak ma'nāsınadır; yukālu: طَحْمَرَ الرَّجُلُ إِذَا وَتَبَ Ve doldurmak ma'nāsınadır; yukālu: طَحْمَرَ السَّقَاءَ إِذَا مَلَأَهُ Ve yay kurmak ma'nāsınadır; yukālu: طَحْمَرَ الْقَوْسَ إِذَا وَتَرَهَا

الطَّحْمِيرُ [eṭ-ṭiḥmīr] [قِطْمِيرٌ [kiṭmīr] vezninde) ve

الطَّحْمِيرَةُ [eṭ-ṭiḥmiret] (tā'nın ve mīm'in kesriyle) ve

الطَّحْمَرِيرَةُ [eṭ-ṭaḥmerīret] [شَعْرِيرَةٌ [şa'arīret] vezninde) Pek azca ve ince bulut parçasına denir; yukālu: مَا فِي السَّمَاءِ طَحْمِيرٌ وَطَحْمَرَةٌ وَطَحْمَرِيرَةٌ أَي لَطَخَ مِنَ السَّحَابِ

الطُّحَامِيرُ [eṭ-ṭuḥāmīr] [عُلَابِيٌّ [ulābiṭ] vezninde) Pek büyük karınlı kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ طُحَامِيرٌ أَي بَطِينٌ

الطَّحْمِيرَةُ [eṭ-ṭiḥmiret] (tā'nın ve mīm'in kesriyle) Pek azca şey'e denir; yukālu: مَا عَلَى رَأْسِهِ طَحْمِيرَةٌ أَي شَعْرَةٌ

[ط خ ر]

الطُّحْرُورُ [eṭ-ṭuḥrūr] (ḥā-yı mu'ceme ile) **طُحْرُورٌ** [ṭuḥrūr] vezninde ve mürādifidir ki zikr olundu. Cem'i **طَحَارِيرٌ** [ṭaḥārīr]dir. Ve garīb adama denir. Ve şol kimseye denir ki ne cüst ve çālāk ve ne künd ve girāncān ola; yukālu: رَجُلٌ طُحْرُورٌ إِذَا لَمْ يَكُنْ جَدًّا وَلَا كَيْفِيًّا

الْمُطْحَرَرُ [el-muṭḥarer] [مُدْحَرَجٌ [mudaḥrec] vezninde) Za'if ve nā-tüvān adama denir.

الطَّاحِرُ [eṭ-ṭāḥīr] [فَاحِرٌ [fāḥīr] vezninde) Siyāh buluta denir.

الطُّحْرُ [eṭ-ṭaḥr] [صَحْرٌ [şaḥr] vezninde) Pek yufkaca buluta denir.

الطَّحَارِيرُ [eṭ-ṭaḥārīr] **طُحْرُورٌ** [ṭuḥrūr]un cem'i'dir ki zikr olundu. Ve ecnās-ı muhtelifeden müctemī' evbāş-ı nāsa itlāk olunur; yukālu: جَاءَهُ طَحَارِيرٌ أَي أَشَابَهُ مِنَ النَّاسِ

الطُّحَارِيَّةُ [eṭ-ṭuḥāriyyet] (tā'nın zammıyla) Soy ve eşkin dişi merkebe vasf olur; yukālu: أَتَانُ طُحَارِيَّةٌ أَي فَارِهَةٌ عَتِيقَةٌ

طُحَارِشْتَانُ [Ṭuḥāriştān] (tā'nın zammıyla) Bir belde adıdır. Bu belde Türkistān'da vākī'dir.

[ط ر]

الطُّرُ [eṭ-ṭarr] (tā'nın fethi ve rā'nın teşdidiyle) Develeri pek sürüp götürmek ma'nāsınadır; yukālu: طَرَّ الْإِبِلَ طَرًّا مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا شَلَّهَا وَسَاقَهَا شَدِيدًا Ve dağınık giden develeri toplayıp yoluna komak ma'nāsınadır; yukālu: طَرَّ الْإِبِلَ إِذَا ضَمَّهَا مِنْ نَوَاحِيهَا Ve

طَرٌّ [ṭarr] ve

طُرُورٌ [ṭurūr] Bıçak makülesini bileyip keskin eylemek ma'nāsınadır; yukālu: طَرَّ السَّيْفَ وَغَيْرَهُ إِذَا حَدَّدَهَا Ve bināyı tecdīd eylemek ma'nāsınadır; yukālu: طَرَّ الْبَيْتَانَ إِذَا جَدَّدَهُ Ve yerden nebāt bitmeğe başlayıp uçları görünmek ma'nāsınadır; yukālu: طَرَّ الثَّبَاتُ طَرًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا طَلَعَ طَرَّ شَارِبُ الْغُلَامِ إِذَا طَلَعَ Ve yarmak ma'nāsınadır; yukālu: طَرَّ الثَّوْبَ إِذَا شَقَّهُ Ve kesmek ma'nāsınadır; yukālu: طَرَّ الشَّيْءَ إِذَا قَطَعَهُ Yan kesiciye **طَرَّارٌ** [ṭarrār] itlākı bundan me'hūzdur. Ve bir nesneyi bir takrīble kapıp almak ma'nāsınadır; yukālu: طَرَّ الشَّيْءَ إِذَا خَلَسَهُ Ve çehreye şamar vurmak ma'nāsınadır; yukālu: طَرَّ فُلَانًا إِذَا

طَرَّ Ve düşmek ma'nāsınadır; yukālu: طَرَّ Ve مِنَ السَّطْحِ طَرًّا مِنَ الْبَابَيْنِ الْمَرْبُورَيْنِ إِذَا سَقَطَ

طَرَّ [tarr] Deve ve eşek makülesi hayvânın döküldükten sonra yeniden nâbit olan tüylerine denir; bi-ma'nā fâ'ildir; yukālu: طَفَّقَ يُشْسَأُ طَرَّ الْجَعِيرِ وَالْحِمَارِ أَيُّ وَبِزُهُ وَشَعْرُهُ النَّاسِلُ

الطَّرِيرِ [eṭ-tarir] [emir] vezninde) Bilenip keskinlenmiş namluya denir; yukālu: سَنَّانٌ طَرِيرٌ أَيُّ مُحَمَّدٌ Ve

طَرِيرٌ [tarir] ve

طَارَّ [tarr] Henüz bıyığı terleyen oğlana itlāk olunur; yukālu: غُلَامٌ طَرِيرٌ وَطَارٌّ إِذَا صَارَ Ve hoş-likā ve hūb-manzar mahbūba itlāk olunur; yukālu: غُلَامٌ طَرِيرٌ أَيُّ ذُو مَنْظَرٍ وَرُؤَاءِ

الْإِطْرَارِ [el-iṭrār] (hemzenin kesriyle) Düşürmek ma'nāsınadır; yukālu: أَطَرَ فَلَانًا إِذَا أَطَرَ Ve kındırmak ma'nāsınadır; yukālu: أَطَرَ فَلَانًا إِذَا أَغْرَاهُ Ve kesmek ma'nāsınadır; yukālu: أَطَرَ الشَّيْءَ إِذَا قَطَعَهُ Ve mahbūb kısmı nāz ve şive eylemek ma'nāsınadır; yukālu: طُرَّةٌ [ṭurret]-i vādīyi ya'nī derenin kenārını sıyırıp gitmek ma'nāsınadır; ve minhu'l-meselu: "أَطْرِيْ أَوْ طَرِيْ فَإِنَّكَ نَاعِلَةٌ" أَيُّ حُذِي طَرَّ الْوَادِي أَوْ أَدَلِي أَوْ أَجْمَعِي الْإِبِلِ فَإِنَّ عَلَيْكَ نَعْلَيْنِ يُرِيدُ خُشُونَةَ رَجُلَيْهَا Bu meselin menşe-i budur ki bir adamın bir rā'iyesi var idi, dā'imā develeri düz yerlerde ra'y edip sarp ve çukur yerlere varamaz idi. Deve sāhibi bir gün ona kelām-ı mezbūru irād eyledi, ya'nī "Sen develeri dere kenārlarında olan sarp yerlerde dahi ra'y ve çerā eyle ki senin ayaklarında papuçların olmakla āzürde olmazsın." Murādı çobanın ayaklarının derileri dürtüşt ve galiz ve şedid olduğunu iş'ardır. Ve ba'zılar اِطْرَارٌ [iṭrār] nāz ve şive eylemek ve ba'zılar

mek ma'nālarına haml eylemişlerdir, lākin akreb ve asveb olan ma'nā-yı evveldir. Ve mesel-i merkūm emr-i şedide muktedir olan adamı iktidārını iş'ar ile ona sevk ve igrā eylemek mevki'inde darb olunur.

الطَّرَّةُ [eṭ-ṭarret] (tā'nın fethiyle) Bedende boş böğür ta'bīr olunan 'uzva denir. Ve aygır dişiyeye bir def'a aşmakla gebe eylemeğe denir; yukālu: أَلْفَحَهَا بِطَّرَّةٍ أَيُّ بِقَرْعَةٍ وَاحِدَةٍ

الطَّرَّةُ [eṭ-ṭurret] (tā'nın zammıyla) Sevin saçaksız olan cānibine denir; kat ma'nāsından me'hūzdur; yukālu: ثَوَّبَ لَهُ طَّرَّةٌ Ve çayın ve derenin kıyısına denir; yukālu: أَخَذَ يَمْشِي طَّرَّةُ النَّهْرِ وَالْوَادِي أَيُّ شَفِيرَةٍ فَطَعَّ طَّرَّتَهُ أَيُّ طَرَفُهُ Ve kenārına denir; yukālu: وَحَزَفُهُ Ve cebhede olan mutlakan saça itlāk olunur, uzadıkça kesilip perdāhte olduğu için; yukālu: جَارِيَةٌ لَهَا طَّرَّةٌ لَطِيْفَةٌ أَيُّ نَاصِيَةٍ Ve sevb ve kumaşın kenārlarında kılābdan makülesiyle çekilen nişāneye ve etrāfına çevrilen atlas makülesi sincefine denir. Ve azık çantasına denir, مَزَادَةٌ [mezādet] ma'nāsına. Ve

طُرَّةُ الْحِمَارِ [ṭurretu'l-himār] Eşek kısmının kürekleri üzerinden beline doğru halkī çekilmiş hatta denir ki levnine muhālif olur. İki tarafında olan hatlara طُرَّتَانِ [ṭurretān] denir; yukālu: جِمَارٌ ذُو طُرَّتَيْنِ وَهُمَا خُطَّانٌ عَلَى كَتِفَيْهِ Ve buna جُدَّةٌ [cuddet] dahi derler. Ve

طُرَّةُ السَّحَابِ [ṭurretu's-sehāb] Tūlānī sehāb tarikasına itlāk olunur. Ve

طُرَّةٌ [ṭurret] Tāze kızların cebhelerinde gisūlarından kesilmiş kākül ta'bīr olunan zūlf kıt'asına denir ki takye ve fes makülesi kisvet altlarından damga-yı kumaş gibi nümāyān olur. Ve گَاهِجًا [rāmek] dedikleri hoş-bū ve mümessek

[ط ع ر]

الطَّغْرُ [eṭ-ṭa'r] (tā'nın fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) Cimāc eylemek ma'nāsınadır; yukālu: طَعَرَ الْمَوْأَةَ طَعْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا جَامَعَهَا Ve kādī ve hākim bir adamı hükme mecbūr eylemek ma'nāsınadır ki bi-gayr-i hakkın cebr ve ikrahla mahkūm eylemekten 'ibārettir; yukālu: طَعَرَهُ الْقَاضِي إِذَا أُجْبِرَهُ عَلَى الْحُكْمِ

[ط غ ر]

الطَّغْرُ [eṭ-ṭağr] (ṭağr [ṣağr] vezninde) Bir meclis ve cem'iyete destürsüz bî-pervā duhūl ve iktihām eylemek ma'nāsınadır; yukālu: طَعَرَ عَلَيْهِم طَعْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا دَعَرَ **الطَّغْرُ** [eṭ-ṭuğar] (ṣurad [ṣurad] vezninde) Bir kuş adıdır; cem'i ṭuğrān [ṭiğrān] gelir, tā'nın kesriyle. Zāhiren Türkīde toygar ondan muharreftir. Şārih der ki bu māddeye mülāyim olan ṭuğrā [ṭuğrā] kelimesi ki a'cemiyedir, menāşir-i sultāniyye üzere mersūm 'alāmet-i mahsūsadan 'ibārettir ki sultānın ism ve lakabını mutazammın olur.

[ط ف ر]

الطَّفْرَةُ [eṭ-ṭafret] (tā'nın fethi ve fā'nın sükūnuyla) ve

الطُّفُورُ [eṭ-ṭufūr] (ṭufūr [ṭufūr] vezninde) Duvar gibi yüksek nesneyi sıçrayıp atlamak ma'nāsınadır; yukālu: طَفَرَ الْحَائِطَ طَفْرَةً Şārih der ki *Miṣbah*'ın ve sā'irin beyānlarına göre طَفْرَةٌ [ṭafret] وُثُوبٌ [vuṣūb]dan ahass-tır. Ve 'inde'l-ba'z وُثُوبٌ [vuṣūb] yukarıdan aşağıya ve طَفْرَةٌ [ṭafret] aşağıdan yukarıya sıçramaktır; yukālu: وَثَبَ الرَّجُلُ إِذَا كَانَ مِنْ فَوْقِ طَفْرَةٍ ve yukālu: طَفَرَ إِذَا كَانَ إِلَى فَوْقِ كَالْحَائِطِ Ve

طَفْرَةٌ [ṭafret] طَشْرَةٌ [ṭaşret] ma'nāsınadır ki

sütün yüzünde olan ince kaymağa denir.

التَّطْفِيرُ [eṭ-ṭaṭfīr] (teṭfīl [teṭfīl] vezninde) Birini yüksek yerden sıçratmak ma'nāsınadır; yukālu: طَفَّرَ الْفَرَسَ تَطْفِيرًا إِذَا جَعَلَهُ طَافِرًا

الطَّيْفُورُ [eṭ-ṭayfūr] (deycūr [deycūr] vezninde) Bir küçük kuş ismidir. Ve

طَيْفُورٌ [Ṭayfūr] Şeyhu's-sūfiyye Ebā Yezīd el-Biṣṭāmī cenāblarının isimleridir.

الْإِطْفَارُ [el-iṭṭifār] (şārihin tasvībi üzere İFTİCَالٌ [ifti'āl] vezninde) Ata rākib olan adam rükūb ederken ayağını atın koltuğu altına götürüp binmek ma'nāsınadır ki 'acemlerin şīvesidir, cündī kısmına me'āyibdendir; yukālu: إِطْفَرَ الرَّكِيْبَ فَرَسَهُ إِطْفَارًا إِذَا دَخَلَ قَدَمَيْهِ فِي رُغْفَيْهِمَا وَهُوَ عَيْبٌ لِلرَّكِيْبِ

[ط م ر]

الطَّمْرُ [eṭ-ṭamr] (ğamr [ğamr] vezninde) Bir nesneyi zīr-i tūrāba defn eylemek ma'nāsınadır; yukālu: طَمَرَ الشَّيْءَ طَمْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا دَفَنَهُ Ve gizlemek ma'nāsınadır; yukālu: طَمَرَهُ إِذَا خَبَأَهُ Ve

طَمْرٌ [ṭamr] ve

طُمُورٌ [ṭumūr] ve

طِمَارٌ [ṭimār] (kitāb [kitāb] vezninde) Aşağıya sıçramak, 'alā-kavlin yükseğe sıçramak ma'nāsınadır; yukālu: طَمَرَ الرَّجُلُ طَمْرًا وَطُمُورًا Ve وَطِمَارًا إِذَا وَثَبَ إِلَى أَشْفَلِ أَوْ فِي السَّمَاءِ أَيْ الْعُلُوِّ

طَمْرٌ [ṭamr] مَطْمُورَةٌ [maṭmūret]ji bir nesne ile doldurmak ma'nāsınadır; tekūlu: طَمَرْتُ طَمْرًا إِذَا مَلَأْتُهَا Ve yara şişip kabarmak ma'nāsına müsta'meldir, güyā ki yukarı sıçramış olur; yukālu: طَمَرَ الْجُرْحُ إِذَا انْتَفَخَ Ve diş ağrısı şiddetlenmek ma'nāsınadır; yukālu: طَمِرَ الرَّجُلُ فِي ضَرْسِهِ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا هَاجَ وَجَعُهُ Ve

طُمُورٌ [ṭumūr] Seyr ve seyāhat eylemek

الطُّمَّرُ [eṭ-ṭummer] [سُكَّرٌ [sukker] vezninde) ve

الطُّمَّوْرُ [eṭ-ṭimmevr] [سِنَّوْرٌ [sinnevr] vezninde) Asl ve unsur ma'nâsınadır.

الطُّمِّيرُ [eṭ-ṭatmîr] [تَفْعِيلٌ [tef'îl] vezninde) Bir nesneyi tûmâr gibi dürüp bükme ma'nâsınadır; yukâlu: **طَمَّرَ الشَّيْءَ إِذَا طَوَّاهُ** Ve perdeyi salıvermek ma'nâsınadır; yukâlu: **طَمَّرُوا بُيُوتَهُمْ إِذَا أَرَخُوا سُورَهُمْ**

الطُّمَّرَةُ [eṭ-ṭumurret] (zammeteynle ve rā'nın şeddesiyle) Civânlık hengâmının evveline itlâk olunur; yukâlu: **كَانَ ذَلِكَ فِي طُمَّرَةِ الشَّبَابِ أَيَّ أَوْلِهِ وَيَقُولُونَ أَنْتَ فِي طُمَّرِكَ الَّذِي طُمَّرَةُ الشَّبَابِ أَيَّ كُنْتُ فِيهِ أَيَّ فِي غَرْبِكَ وَجَهْلِكَ** Ve bunlar ihfâdan me'hûzdur ki ahvâl-i 'âlem o hengâmda onlara meçhûl ve mahfî olur. Ve burada **غَايِنِ** nüshaları galattır, **غَرْبٌ [garb]** ğayn-ı mu'ceme ile hiddet ve şatâret ma'nâsınadır.

الْمُطَمَّرَاتُ [el-muṭammirât] (مُحَدَّثَاتٌ [muḥaddiṣât] vezninde) Mühlikât ma'nâsınadır; yukâlu: **أَزْعَجَتْهُمُ الْمُطَمَّرَاتُ أَيَّ الْمُهْلِكَاتِ**

إِبْنَا طَمِيرٍ [İbnâ Ṭimîr] [فِلِزٌّ [filizz] vezninde) İki dağa itlâk olunur.

الْإِطْمَارُ [el-iṭmâr] (hemzenin kesriyle) Ferce âlet sokmak ma'nâsınadır ki ihfâ ma'nâsından me'hûzdur; yukâlu: **أَطَمَرَ الْفَرَسُ غُرْمُولَهُ فِي الْحَجْرِ إِذَا أَوْعَبَهُ**

مَطَامِيرُ [Meṭāmîr] (mîm'in fethiyle) **قَا'قَا'** b. Şevr nâm kimsenin feresi ismidir.

الْإِطْمَارُ [el-iṭtimâr] (teşdîd-i tā ile **إِفْتِعَالٌ [ifti'âl]** vezninde) Dâbbeye ensesinden sıçrayıp binmek ma'nâsınadır; yukâlu: **إِطَمَرَ عَلَى فَرَسِهِ إِذَا وَتَبَ عَلَيْهِ مِنْ وَرَائِهِ وَرَكِبَهُ**

الْمُطَمَّرَةُ [el-muṭammeret] (مُعْظَمَةٌ [mu'azzamet] vezninde) Şol dişi hayvâna

denir ki kurumu gerimli, uzunca ve gövdesi dirnekli ve kunt ve muhkem ola; yukâlu: **أَتَانُ مُطَمَّرَةٌ أَيَّ مَدِيدَةٌ مُوْتَقَمَةٌ الْحَلِيِّ**

[ط م ح ر]

الْإِطْمِحْرَارُ [el-iṭmiḥrâr] [إِفْشِرَارٌ [ikṣi'râr] vezninde) Bir nesneyi mi'desi mümtelî olunca kadar içmek ma'nâsınadır; yukâlu: **إِطْمَحَرَ الرَّجُلُ إِذَا شَرِبَ حَتَّى امْتَلَأَ**

الطُّمَّاحِرُ [eṭ-ṭumâḥir] [عُلَابِيَةٌ [ulâbiṭ] vezninde) ve

الطُّمَّحْرِيرُ [eṭ-ṭamḥarîr] [زَمْهَرِيرٌ [zemherîr] vezninde) 'Azîmü'l-cevf olan insân ve hayvâna denir ki doymak bilmez olur.

الْمُطْمَحِيرُ [el-muṭmaḥîr] (مُضْمَجِلٌ [muḍmaḥîll] vezninde) Lebaleb dolmuş kaba denir; yukâlu: **إِنَاءٌ مُطْمَحِيرٌ أَيَّ مُمْتَلِيٌّ**

[ط م خ ر]

الْإِطْمِحْرَارُ [el-iṭmiḥrâr] (ḥā-yı mu'ceme ile) **إِطْمِحْرَارٌ [iṭmiḥrâr]** vezninde ve mürâdifidir ki zikr olundu.

الطُّمَّحْرِيرُ [eṭ-ṭamḥarîr] [زَمْهَرِيرٌ [zemherîr] vezninde) Karnı büyük adama denir, **بَطِينٌ [baṭîn]** ma'nâsına.

الطُّمَّاحِرُ [eṭ-ṭumâḥir] [عُلَابِيَةٌ [ulâbiṭ] vezninde) Deveye itlâk olunur, **بَعِيرٌ [ba'îr]** ma'nâsına.

[ط ن ب ر]

الطُّنْبُورُ [eṭ-ṭunbûr] [زُنْبُورٌ [zunbûr] vezninde) ve

الطُّنْبَارُ [eṭ-ṭinbâr] [سِنجَارٌ [sincâr] vezninde) Ma'rûf sâzın ismidir ki fethle **طُنْبُورٌ [ṭanbûr]** ta'bir olunur, dünbe-i bere mu'arrebidir ki Fârisîde kuzu kuyruğu demektir, bitârîki't-teşbîh itlâk olunmuştur ve **طُنْبَارٌ [ṭinbâr]** ondan tasarruf olunmuştur.

طُنْبُورَةٌ [Ṭannüberet] (ṭā'nın fethi ve nûn-ı

müşeddedenin zammıyla) Endelus ülkesinde bir belde adıdır.

[ط ن ث ر]

الطَّنْزَرَةُ [eṭ-ṭaṣeret] (ṣā-yı müsellese ile **دَحْرَجَةٌ** [dahrecet] vezninde) Vücūda sıklet 'arız olunca kadar pek yağlı ta'ām yemek ma'nāsınadır; yukālu: طَنَّزَرُ الرَّجُلِ إِذَا أَكَلَ الدَّسَمَ Ve حَتَّى يَنْقُلَ جِسْمَهُ

طَنَّزَرَةٌ [Ṭaṣeret] Bir rectül adıdır.

التَّطْنُشُرُ [et-teṭaṣur] [tedahruc] vezninde) Pek yağlı nesne yemekten vücūd ağırlaşmak ma'nāsınadır; yukālu: تَطْنُشُرُ جِسْمِهِ إِذَا تَنَقَّلَ عَنِ أَكْلِ الدَّسَمِ

[ط ن ج ر]

الطَّنْجِيرُ [eṭ-ṭincīr] (ṭā'nın kesriyle) Ma'lūmdur ve bu mu'arrebdir, Fārisīsi pātiledir, ya'ni tencereye denir; lākin mü'ellif neden mu'arreb olduğunu beyān eylememiştir.

[ط و ر]

التَّوْرُ [eṭ-ṭavr] [cavr] vezninde) نَارَةٌ [tāret] ma'nāsınadır ki bir kerre ve def'a demektir, Fārisīde yek-bār mürādifidir; tekulu: **تَوْرٌ** أَيْ نَارَةٌ بَعْدَ نَارَةٍ Cem'i **أَطْوَارٌ** [aṭvār] gelir. Ve bir şey'in hadd ve mikdārınca olan nesneye, 'alā-kavlin rāst ve hemvār hizāsında olan şey'e denir; **طُورٌ** [ṭūr] ve **طَوَارٌ** [ṭavār] dahi bu ma'nāyadır, ke-mā se-yuzkeru. Ve iki nesne aralığında olan hadd ve fāsılaya denir. Ve kadr ve mikdār ma'nāsınadır; yukālu: عَدَى طُورَهُ أَيْ عَدَى قَدْرَهُ Ve

طَوْرٌ [ṭavr] Masdar olur, bir nesnenin çevresini çizginmek ma'nāsınadır; yukālu: طَارَ حَوْلَ الشَّيْءِ يَطُورُ طَوْرًا إِذَا حَامَ

الطُّورُ [eṭ-ṭūr] (tā'nın zammıyla) ve

الطُّوَارُ [eṭ-ṭavār] [seḥāb] vezninde) Bunlar da bir şey'in hadd ve mikdārınca olan, 'alā-kavlin rāst ve hemvār muhāzisi olan şey'e denir; tekūlu: رَأَيْتُ جَبَلًا يَطُورُ هَذَا الْحَائِطِ وَطُورِهِ وَطَوَارِهِ أَيْ بِحَدِّهِ يَغْنِي بِطُولِهِ ve هَذِهِ الدَّارُ يَطُورُ هَذِهِ الدَّارَ وَيَطَوِّرُهَا أَيْ حَائِطُهَا مُتَّصِلٌ بِحَائِطِهَا عَلَى نَسْتٍ وَاحِدٍ أَوْ بِجِدَائِهَا ve وَكُلُّ شَيْءٍ سَاوَى شَيْئًا فَهُوَ طُورُهُ وَطُورُهُ وَطَوَارُهُ هُوَ مِنْ طَوَارِ الدَّارِ وَهُوَ مَا يَمْتَدُّ مَعَهَا مِنْ فَنَائِهَا Ve bunda ṭā'nın kesriyle de cā'izdir.

الطُّورَانَ [eṭ-ṭaverān] [cevelān] vezninde) **طُورٌ** [ṭavr] gibi bu dahi bir nesne çevresinde çizginmek ma'nāsınadır; yukālu: طَارَ حَوْلَ الشَّيْءِ طَوْرًا وَطَوْرَانًا إِذَا حَامَ

الطُّورِيّ [eṭ-ṭūriyy] (ṭā'nın zammıyla) Vaḥṣīye itlāk olunur, güyā ki **طُورٌ** [ṭūr] a ya'ni dağa mensūbdur; yukālu: فَلَانَ طُورِيٍّ Lisānımızda tor tay ta'bīri bundan me'hūzdur. Ve

طُورِيّ [ṭūriyy] ve te'kīd-i nisbetle

طُورَانِيّ [ṭūrāniyy] Kes ve kimse ma'nāsına müsta'meldir, nefy makāmına mahsūstur; yukālu: مَا بِالْأَدَارِ طُورِيٍّ وَطُورَانِيٍّ أَيْ أَحَدٌ

طُورَانَ [Ṭūrān] (ṭā'nın zammıyla) Ḥorāsān'da Herāt nām belde kazāsında bir karye adıdır. Ve Medāyin nāhiyesinde bir karye ve Sind ülkesinde bir nāhiye ismidir.

الطُّورُ [eṭ-ṭūr] (ṭā'nın zammıyla) Hadd ve mikdār ma'nāsınadır ki zikr olundu. Ve

طُورٌ [ṭūr] Dağa denir; yukālu: صَعِدَ الطُّورَ أَيْ الْجَبَلَ Ve finā-i dāra denir ki bināsız olan 'arsa ve avlusundan 'ibārettir; tekūlu: رَأَيْتُهُ Ve يَغْدُ طُورَ دَارِهِ أَيْ فَنَائَهُ

طُورٌ [Ṭūr] Kasaba-i Eyle kurbünde mahsūs bir dağın ismidir ki سَيْنَاءَ [Seynā'] ve سَيْنِيْنِ

[Sinīn] kelimelerine izāfetle طُورُ سَيْنَاءَ [Tūru Seynā] ve طُورُ سَيْنِينَ [Tūru Sinīn] ile zebān-zeddir; ke-mā fī kavlihi ta'ālā: ﴿مِنْ طُورِ سَيْنَاءَ﴾ ve fī kavlihi ta'ālā: ﴿طُورِ سَيْنِينَ﴾ Cebel-i merkūm Şām ile Medyen bey-ninde vāki'dir; Şuveys denizinden Yenbu' tarafına gidenlere görünür. Ve

طُورٌ [Tūr] Şām ülkesinde başka bir da-ğın dahi ismidir, 'Alā-kavlin سَيْنَاءَ طُورُ سَيْنَاءَ [Tūru Seynā] budur ki münācāt-gāh-ı Hazret-i Mūsā 'aleyhi's-selāmdır. Ve Kuds-i şerīf'te Mescid-i Akşā'nın cānib-i yemīninde bir dağın dahi ismidir ki طُورُ زَيْنَا [Tūru Zeytā] dedikleridir. Ve biri dahi mescidin kible cānibine düşer ki Hārūn nebī 'aleyhi's-selām hazretlerinin merkad-leri ondadır, hālen طُورُ هَارُونَ [Tūru Hārūn] ta'bīr ederler. Ve Re'su'l-ı-ayn türābında bir dağın dahi ismidir. Ve Taberiyye üzere müşrif bir dağın dahi adıdır. Ve Mısr'ın iklim-i kibliyyesinde bir sancak adıdır. Ve Naşibīn nevāhīsinde bir belde adıdır.

طُورِينَ [Tūrīn] (tā'nın zammıyla) İrān'da Rey şehrinin kazāsında bir belde adıdır.

الطُّورَةُ [eṭ-ṭiveret] (tā'nın kesri ve vāv'ın fethiyle) طَيْرَةُ [ṭiyeret] ma'nāsındır ki ya-ramaz fāt tutmaktan 'ibārettir; ke-mā se-yuzkeru. Pes vāvī ve yā'ī olur.

الْأَطُورِينَ [el-aṭverīn] (rā'nın kesriyle) Āfet ve dāhiyye itlāk olunur. Fi'l-asl hadd ve sınır ma'nāsından ef'al-i tafdīldir, أَبْلَغُ فِي الْحَدِّ ma'nāsındır, ba'dehu mutlakan gāyet ve nihāyet ma'nāsında isti'māl olundu. Ve şiddette mütēnāhī olmak 'alākasıyla āfet ve dāhiyye itlāk eylediler. Ve mübālagaten cem'-i 'ākil olarak isti'māl eylediler, niteki أَقْوَرِينَ [akverīn] ve أَمْرِينَ [emerrīn] kelimeleri dahi bu resmedir;

لَقِيَ مِنْهُ الْأَطُورِينَ أَيِ الدَّاهِيَةِ يَعْنِي العَظِيمَةَ yukālu: "بَلَّغَ فَلَانٌ فِي العِلْمِ أَطُورِيَهُ وَفَتَحَ الرِّاءَ عَلَى التَّشْبِيهِ وَقَدْ تَكَسَّرَ عَلَى الجَمْعِ أَيِ أَوَّلُهُ وَأَخْرَجَهُ "Filān derece-i 'ilm ü dānişin evvel ve āhirine bāliğ" demektir ki murād her tarafını muhīt ve müstev'ib olmuştur de-mek olur. Me'hazı ānifen beyān olundu.

الطُّورَةُ [eṭ-ṭavṭaret] [dahrecet] [dahrecet] vez-ninde) Bir nesneye remy eyledikten sonra tekrār remy eylemek ma'nāsındır; طُورٌ [ṭavr] ve تَارَةٌ [tāret]ten me'hūzdur; tekūlu: طُورُطُرِي فَلَانٌ أَيِ رَمَانِي مَزْمِي بَعْدَ مَزْمِي

[ط ه ر]

الطُّهْرُ [eṭ-ṭuhr] (tā'nın zammıyla) ve

الطُّهَارَةُ [eṭ-ṭahāret] (tā'nın fethiyle) Pāk olmak ma'nāsındır; yukālu: طَهَّرَ الشَّيْءَ وَطَهَّرَ طَهْرًا وَطَهَارَةً مِنَ البَابِ الْأَوَّلِ وَالْحَامِسِ ضُدَّ وَطَهَّرَ طَهْرًا وَطَهَارَةً Şārihin beyānına göre طَهْرٌ [ṭuhr] ism dahi olur, pāklık ma'nāsına. Cem'ī أَطْهَارًا [aṭhār] gelir, أَقْفَالٌ [akfāl] gibi; yukālu: إمْرَأَةٌ ذَاتُ طَهْرٍ وَهُنَّ ذَوَاتُ أَطْهَارٍ Ve

طُهْرٌ [ṭuhr] ve

طَهَارَةٌ [ṭahāret] Hatun kısmı hayz ve nifāstan gusl edip arı olmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: إِذَا وَطَهَّرْتَ إِذَا أَنْقَطَعَ دَمُهَا وَاعْتَسَلَتْ مِنَ الحَيْضِ وَغَيْرِهِ

الطَّاهِرُ [eṭ-ṭāhir] ve

الطُّهْرُ [eṭ-ṭāhir] كَيْفٍ [ketif] vezninde) ve

الطُّهْيَرُ [eṭ-ṭāhīr] [emīr] vezninde) Sı-fatlardır, pāk nesneye denir; tefāvüt-i sīgaları ma'lūmdur. Cem'leri أَطْهَارًا [aṭhār] ve طَهَارَى [ṭahārā] gelir rā'nın fethiyle ve طَهْرُونَ [ṭahīrūn] gelir. Mü'ellif teşvīş ey-lemiştir, طَاهِرٌ [tāhīr]in ve أَطْهَارًا [aṭhār]in ve طَهَارَى [ṭahārā] طَهْيَرٌ [ṭahīr]in cem'idir, نَدِيمٌ [nedīm] ve نَدَمَى [nedemā] gibi. Ve طَهْرُونَ [ṭahīrūn] طَهْرٌ [ṭahīr]in cem'idir, فَرِحٌ [ferih]

[ط ي ر]

طَيْرَانُ [eṭ-ṭayerān] (جَوْلَانُ [cevelān] vezninde) ve

طَيْرِ [eṭ-ṭayr] (سَيْرِ [seyr] vezninde) ve

طَيْرُورَةٌ [eṭ-ṭayrūrēt] (صَيْرُورَةٌ [ṣayrūrēt] vezninde) Uçmak ma'nāsındır; yukālu: طَارَ الطَّائِرُ يَطِيرُ طَيْرَانًا وَطَيْرًا وَطَيْرُورَةً إِذَا تَحَرَّكَ فِي الْهَوَاءِ وَهُوَ لَهُ فِي الْجَوِّ كَمَشِي الْحَيَوَانِ فِي الْأَرْضِ Ve bir nesne uzamak ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: طَارَ الشَّعْرُ إِذَا طَالَ

الْإِطَارَةُ [el-iṭāret] (hemzenin kesriyle) ve

التَّطْيِيرُ [et-ṭaṭyīr] (تَفْعِيلُ [tef'īl] vezninde) Uçurmak ma'nāsındır; yukālu: أَطَارَ الْغُرَابُ أَطَارَ بِهِ وَطَيْرُهُ إِذَا طَارَ بِهِ Ve mālî tevzīr ve taksīm eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَطَارَ الْمَالُ وَطَيْرُهُ إِذَا قَسَمَهُ

تَطْيِيرُ [taṭyīr] Buğur deve aştığı nākaların mecmū'unu gebe kılmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: إِذَا طَيَّرَ الْفَحْلُ الْإِبِلَ إِذَا أَلْفَحَهَا كُلَّهَا

الْمُطَايَرَةُ [el-muṭāyeret] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Bu dahi uçurmak ma'nāsındır; yukālu: طَايَرَهُ بِمَعْنَى أَطَارَهُ

طَائِرُ [eṭ-ṭayr] (غَيْرِ [ğayr] vezninde) طَائِرُ [ṭā'ir] lafzının cem'idir, صَحْبٌ [ṣahb] ve صَاحِبٌ [ṣāhib] ve رَكْبٌ [rekb] ve رَاكِبٌ [rākib] gibi. Ve ba'zen vāhide dahi itlāk olunur. Bunun cem'i طَيُورٌ [ṭuyūr] ve أَطْيَارٌ [aṭyār] gelir; ve mine'l-emsālî: كَأَنَّ عَلِيَّ رُؤُوسَهُمُ الطَّيْرِ أَي سَاكِنُونَ هَيْبَةً Bunun aslı budur ki karga kuşu ba'zı devenin başına konup tüyleri içre olan kene ve sakırğa makülesi böcekleri devşirmeye başladıkta deve be-gāyet hoşlanıp müsterih olmakla şāyed kargayı ürkütüp kaçırırım diye aslâ başını kımıldatmayıp öylece sâkin durur. Ba'dehu o hey'et üzere sükün ve ārām

eden kimse hakkında darb olundu.

طَائِرُ [eṭ-ṭā'ir] Vech-i mezkūr üzere طَائِرُ [ṭayr]ın müfredidir; ve minhu'l-meselu; yukālu: «فُلَانٌ سَاكِنُ الطَّائِرِ» أَي وَفُورٌ Güyā ki başına bir kuş konmakla kemāl-i temkīn ü vakārından nāṣī onu cemād zannıyla mütevvahhiş olmaz; ve yukālu: إِذَا طَارَ طَائِرُهُ إِذَا غَضِبَ كَمَا يُقَالُ ثَارَ ثَائِرُهُ Ve

طَائِرُ [ṭā'ir] Dimāğa itlāk olunur; yukālu: مَا فِي عَيْشِ رَأْسِهِ طَائِرٌ أَي دِمَاحٌ Ve insānın teyemmun ve teşe'üm eylediği şey'e itlāk olunur. Fi'l-asl a'rāb bir umūra mübāderetlerinde طَائِرَةٌ [iṭāret]-i tayr eder olup eğer sağ tarafa doğru uçarsa tefe'ül ve sol tarafa uçarsa teşe'üm ederler idi. Ba'dehu mutlakan teyemmün ve teşe'üm eyledikleri nesnede isti'māl eylediler. Kāle's-şārih ve minhu kavluhu ta'ālā: «أَلَا إِنَّمَا طَائِرُهُمْ عِنْدَ اللَّهِ» ve kavluhu ta'ālā: «قَالَ طَائِرُكُمْ عِنْدَ اللَّهِ»; الآية طَائِرُكُمْ مَعَكُمْ Ve

طَائِرُ [ṭā'ir] Hazz ve baht ve nasībe itlāk olunur; yukālu: هُوَ وَافِرُ الطَّائِرِ أَي الْحَظُّ Ve hükmi kazā vü kader ile insānın 'uhdesine ilzām ve taklīd olunan hayr ve şerr 'amele itlāk olunur. Kāle's-şārih ve minhu kavluhu ta'ālā: «وَكُلُّ إِنْسَانٍ أَلْزَمْنَاهُ طَائِرَهُ فِي» Ve «نَاهُ نُو كَسَمْنَاهُ» matbahından mu'ayyen olan rızık ve rüziye itlāk olunur. Ve

طَائِرُ [Ṭā'ir] Qatāde b. Cerīr es-Sedūsī nām kimsenin feresi isimdir.

التَّطَايِيرُ [et-tetāyur] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Perākende ve perīşān olmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: إِذَا تَفَرَّقَ تَطَايَرَ الشَّيْءُ إِذَا تَفَرَّقَ Ve uzamak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: تَطَايَرَ الشَّيْءُ إِذَا طَالَ Ve bulut havānın her tarafına yayılıp 'āmm ve şāmil olmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: تَطَايَرَ

السحاب في السماء إذا عمها

الإستطارَةُ [el-istiṭāret] Bu dahi perākende olmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu:

إستطارَ الشيء إذا تفرق Ve şafak aydınlığı āfāka yayılmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu:

إستطارَ العجز إذا انشتر Ve bir şey'in yarığı ve çatlağı ucuna kadar varmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu:

إستطارَ الشئ إذا ارتفع Şārih إستطارَ السوق nüşhalarını tağlīt eylemiştir. Ve bir nesne baştan başa yarılmak ma'nāsına müsta'meldir. Ve bu ma'nā-yı mezkūrun gayıdır; yukālu:

إستطارَ الحائط إذا انصدغ يغني من أوله إلى آخره Ve kılıcı tiz-dest sıyırmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu:

إستطارَ السيف إذا سله مشرعاً Ve dişi kelb erkeğe kızmak ma'nāsınadır; yukālu:

إستطارَ الكلبة Ve uçurmak ma'nāsınadır; yukālu:

أستطير الطائر على المخجول بمعنى طير Ve bir nesneden 'ale'l-gaflet korkmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu:

إستطارَ الرجل إذا دعر Ve pek sür'atle yürümek ve seğirtmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu:

إستطارَ الفرس إذا أسرع في الجزي فهو مستطارٌ

الطيرة [eṭ-ṭiyeret] ve

الطورة [eṭ-ṭiveret] عتبة [inebet] veznlerinde Kendisiyle teşe'üm olunan yaramaz fāla denir. Şārih der ki فأل [fe'l] e'ammdır ve طيرة [ṭiyeret] ahasstır ki fāl-ı rediye mahsüstur ve ba'zen fāl-ı nīgūda dahi isti'māl olunur. Ve gāhca طيرة [ṭiyeret] cins ve فأل [fe'l] nev'e mahallinde isti'māl olunur; ve minhu'l-hadīsu: "أصدق الطيرة الفأل"

التطير [eṭ-teṭayyur] تفعّل [tefa'ul] vezninde) Bir adam tuttuğu fālı yaramaz, uğursuz 'add eylemek ma'nāsınadır; yukālu:

تطير بالشيء ومنه إذا تشأم

المتارة [el-meṭāret] منارة [menāret] vezninde) Kuşları kesir olan yere denir; yukālu:

أرض مطارة أي كثيرة الطير Ve ağzı vāsi'e olan kuyuya vasf olur; yukālu: بئر مطارة أي واسعة الفم

الطيور [eṭ-tayyūr] (tā'nın fethi ve yā'nın teşdidıyla) Şol adama itlāk olunur ki pek tiz-meşreb olup bir mādde zımında hemān sūt köpüğü gibi kabarıp lākin yine çabuk savuşur ola; yukālu: هو طيور فيور أي حديد سريع الفينة

المتار [el-muṭār] (mīm'in zammıyla) ve

الطيّار [eṭ-ṭayyār] صياد [ṣayyād] vezninde) Be-gāyet yüreği hiddetli, yavuz ve işlek ata itlāk olunur; yukālu: فرس متار وطيّار أي حديد الفؤاد ماض

طيّار [Ṭayyār] Reysān el-Ḥavlānī nām kim-senin feresi ismidir.

المستطير [el-mustetīr] Etrāfa yayılıp mün-teşir olan şey'e itlāk olunur; yukālu: ضبح مستطير أي ساطع منتشر Ve kızgın köpeğe ve deveye itlāk olunur; yukālu: يعير وكلب مستطير أي هاتج

المستطار [el-mustetār] Be-gāyet revende ve devende ata itlāk olunur; süret-i mef'ülde mütesavverdir; yukālu: فرس مستطار أي سريع جار

المطير [el-muṭayyer] معظم [mu'azzam] vezninde) Kırılmış ağaç pāresine denir, 'alā-kavlin tāze ve mutarrāsına denir. Ve yarılmış ve kırılmış nesneye denir; yukālu: شيء مطير أي مشقوق مكسور Ve bir güne kumaş ismidir.

الإنطيار [el-intiyār] إنفعال [infi'al] vezninde) Yarılmak ma'nāsınadır; yukālu: إنطار الشيء إذا انشتر

المتيرة [el-meṭīret] مدينة [medīnet] vezninde) Surre-men-re'ā nām belde kurbünde bir şehrin adıdır.

طَيْرَةٌ [Ṭīret] (tā'nın kesriyle) Dimaşk kazâsında bir karye adıdır.

طَيْرٌ [Ṭīr] [mīr] vezninde) Bir mevzi adıdır.

طَيْرِي [Ṭīrā] [dīzā] vezninde) İşfahān kazâsında bir karye adıdır; nisbetinde طَيْرَانِي [Ṭīrāniyy] derler.

الطَيْرَةُ [eṭ-ṭayret] [ġayret] vezninde) ve الطَيْرُورَةُ [eṭ-ṭayrūret] [ṣayrūret] vezninde) Hiffet ve sebük-meşreblik ma'nāsına müsta'emeldir; yukālu: فِيهِ طَيْرَةٌ وَطَيْرُورَةٌ أَي خِفَّةٌ وَطَيْشٌ

FASLU'Z-ZĀ'Ī'L-MU'CEME

(فَضْلُ الطَّاءِ الْمُعْجَمَةِ)

[ظ أ ر]

الظَّنْزُ [ez-zi'r] (zā'nın kesri ve hemzenin sükünüyle) Şol hatuna ve sâ'ir hayvāna denir ki gayrın veledine yakılıp emzirir ola. İnsānda olana dāye ve sūt anası ta'bīr olunur, lākin sūt anasından e'ammdır, zīrā ظَنْزُ [zi'r] zeker ve ünsāya itlāk olunur. Cem'i أَطُوْرُ [eṭ'ur] gelir, أَفْلَسُ [eflus] vezninde ve أَطَاْرُ [eṭ'ār] gelir, أَبْيَارُ [ebyār] vezninde ve طُوْرَةٌ [zu'ūr] ve طُوْرَةٌ [zu'ūr] gelir zā'ların zammıyla ve طُوَارُ [zu'ār] gelir, زُوْرُ [zu'r] vezninde ve رُوْحَالُ [ruḥāl] vezninde ve طُوْرُ [zu'r] gelir, zā'nın zammıyla. Kāle's-şārih ve fi'n-Nihāye: وَمِنْهُ حَدِيثُ سَيْفِ الْقَيْنِ ظَنْزُ إِبْرَاهِيمَ Ve min-hu hadīsu 'Ömer radiyallāhu 'anhu: 'أَعْطِي' رَبْعَةً يَتَّبِعُهَا ظَنْزُهَا' أَي أُمَّهَا وَأَبْوَهَا

ظَنْزُ [zi'r] Köşkün rüknüne itlāk olunur; yukālu: سَيِّدُ ظَنْزِ الْقَضْرِ أَي رُكْنُهُ Ve binālarda kirişleme ve ok ta'bīr ettikleri büyük direğe itlāk olunur ki üzerine direkleri vaz olunmak için duvarın bir yanına üstivār olunur.

الطَّارُ [eṭ-za'r] (zā'nın fethi ve hemzenin sükünüyle) ve

الطَّارُ [eṭ-zi'ār] [kitāb] vezninde) Bir hatunu yāhūd bir hayvānı emzirmek için gayrın veledine yakmak ma'nāsınadır. Ve bu ma'nāda lāzım olur; yukālu: طَارَ الْمَرْأَةُ وَالنَّاقَةُ عَلَى وَدٍ غَيْرِهَا طَارًا وَظَنَارًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ وَالنَّاقَةُ عَلَى وَدٍ غَيْرِهَا طَارًا وَظَنَارًا هِيَ أَي عَطَفَهَا عَلَيْهِ فَعَطَفَتْ وَالطَّعْنُ طِنَارُ قَوْمٍ أَي يَعْطِفُهُمْ عَلَى الصُّلْحِ فَأَجْحَفُهُمْ "Yaf'nī "Düşmana mızrak sançmak, selm ve salāha onları yakıp mum

eder. Hemān sen mızrağı silkip ihāfe kıl ki tarafına meyl ve inkıyāda muztar olurlar.” Cevheri'nin mesel-i mezkūru “الطَّعْنُ يَطَّارُهُ” ‘ibāretiyle irādı sehvdır, savāb olan يَطَّارُ ‘unvānında olmaktadır ki zamīr-i mef’ūlden ‘ārī olmaktadır, عَلَى الصُّلْحِ demek olur. Müellif ibtidā mesel طَّار ‘unvānında vārid olup müstakbel ‘unvānında irād olunduktan zamīrden mücerred olarak sahīh olup ma‘a’z-zamīr sıhhat-i ma‘nā olmadığını iş‘ār eder. Ve mesel-i mezbūr bahılden ihāfe ile istihsāl-i māl olunacağını imā zımında irād olunur. Ve

ظَارٌّ [zī‘ār] Nākayı āherin veledine yakmak için burnuna غِمَامَةٌ [gimāmet] ile ‘ilāc eylemeğe denir, niteki “د،ر،ج” māddeinde tafsīl olundu; yukālu: طَارَ النَّاقَةَ بِالطَّيَّارِ وَهُوَ أَنْ تُعَالَجَ النَّاقَةُ بِالغِمَامَةِ فِي أَنْفِهَا كَيْ تَنْظُرَ

الْإِظْطَارُّ [el-iz‘ār] (hemzenin kesriyle) ve **الْمُظْأَرَةُ** [el-muzā‘eret] [mufā‘alet] vezninde) Bunlar da ظَارٌّ [zār] ma‘nāsınadır; yukālu: أَظَّارَ النَّاقَةَ عَلَى وُلْدٍ غَيْرِهَا Ve وَظَاءَرَهَا بِمَعْنَى ظَارَّهَا

مُظْأَرَةُ [muzā‘eret] Tarafeynden biri birine ظئر [zī‘r] olmak ma‘nāsınadır; yukālu: بَيْنَهُمَا ظئر Ya’nī “Birbirinin veledine yakılıp emzirir oldular.” Ve emzirmek için dāye olmak ma‘nāsınadır; yukālu: ظَاءَرَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا اتَّخَذَتْ وَلَدًا تُرْضِعُهُ Ve bir adamın bir husūs işlemlerini dilemek, ‘alā-kavlin o husūs zımında cebr ve ikrāh eylemek ma‘nāsına müsta‘emeldir; tekūlu: باءَ ظَاءَرَنِي عَلَى الْأَمْرِ أَي رَاوَدَنِي أَوْ أَكْرَهَنِي عَلَيْهِ nūshada bu sūlāsī ‘unvānıyla mersūmdur.

الْإِظْطَارُّ [el-iz‘zī‘ār] (hemzenin ve zā-yı müşeddedenin kesriyle اِظْطَارٌّ [ifti‘āl] vezninde) Gayrın veledine yakılmak ma‘nāsınadır; yukālu: ظَارَّهَا فَاطَّارَتْ

الظُّورَةُ [ez-zū‘uret] (zā’nın zammıyla) Gayrın veledine ve veled-i gayra yakılmağa denir.

الْإِضْطِطَارُّ [el-id‘tī‘ār] (bu dahi اِظْطَارٌّ [ifti‘āl] vezninde) Bir adam, veledine dāye tutunmak ma‘nāsınadır; yukālu: اِضْطَّارَ لَوْلَدِهِ ظئرًا إِذَا اتَّخَذَهَا

الظُّوَارُّ [ez-zū‘ār] (غُرَابٌ [gūrāb] vezninde) Saç ayağına itlāk lunur, اَثْفِيئِي [esāfiyyi] ma‘nāsına.

الظُّورَى [ez-zū‘rā] (بُشْرَى [buşrā] vezninde) Erkeğe kızmış sığır ineğine denir ki kösnük ta‘bīr olunur; yukālu: بَقَرَةٌ ظُوْرَى أَي صَبِيْعَةٌ

الْإِسْتِظْطَارُّ [el-istiz‘ār] Kancık hayvān erkeğe kızmak ma‘nāsınadır; yukālu: اِسْتِظْطَارَّتِ الْكَلْبَةُ إِذَا اسْتَحْرَمَتْ

الظَّارُّ [ez-zār] (zā’nın fethi ve hemzenin sükūnuyla) Masdardır, niteki zikr olundu. Ve şol şey’e itlāk olunur ki kendisiyle berāberce misl ve ‘adīli ola; yukālu: عَدُوٌّ ظَارٌّ إِذَا كَانَ مِثْلَهُ مَعَهُ

[ظ ر ر]

الظُّرُّ [ez-zirr] (zā’nın kesri ve rā’nın teşdidıyla) ve

الظُّرُّرُ [ez-zurer] (ضُرْدٌ [şurad] vezninde) ve

الظُّرُّرَةُ [ez-zureret] (hā’yla) Mutlakan taş denir, حَجَرٌ [hacer] ma‘nāsına. ‘Alā-kavlin müdevver olup tiz ve muhadded ola, ya’nī uçları bıçak gibi keskin ola. Cem‘i ظُرَّانٌ [zurrān] gelir zā’nın zammıyla ve ظُرَّانٌ [zurrān] gelir zā’nın kesriyle.

الْأُظْرُورُ [el-uzrūr] (اُسْلُوبٌ [uslūb] vezninde) ve

الظُّرُّوْرُ [ez-zurzūr] (سُرْسُورٌ [sursūr] vezninde) ve

الْمَظْرُورُ [el-mazrūr] (mīm’in fethiyle)

Bunlar da o ma'nâyadır. مَظْرُورٌ [mazrūr]un cem'i مَظَارِيرٌ [mezārīr] gelir.

الْمَظْرَةُ [el-muzirret] [إِظْرَارٌ] [izrār]dan ism-i fā'il bünyesiyle) Zikr olunan vechle taşlık yere denir; yukālu: أَرْضٌ مُظْرَةٌ أَيْ كَثِيرَةُ الظَّرِّ

مُظْرَةٌ [ez-zarīr] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) مُظْرِيٌّ [muzirret] ma'nāsınadır; yukālu: أَرْضٌ ظَرِيٌّ: أَرْضٌ مُظْرَةٌ Ve

ظَرِيٌّ [zarīr] Yol bulunmak için nasb olunan mīl makülesi nişāna denir. Cem'i ظِرَارٌ [zirār] gelir zā'nın kesriyle ve أَظْرَةٌ [ezirret] gelir, أَجِلَّةٌ [ecillet] gibi.

الْمَظْرَةُ [el-mizarret] (mīm'in kesriyle) Çakmak taşına denir.

الْمَظْرَةُ [el-mezarret] (mīm'in ve zā'nın fethiyle) Zikr olunan keskin taş kırma ma'nāsınadır, yukālu: ظَرُّ الرَّجُلِ مَظْرَةٌ إِذَا كَسَرَ إِذَا كَسَرَ: ظَرُّ الشَّارِهِ فَطَعَهَا نُشَاسًا رَدَّ عَيْلَمِشْتَر. Ve zikr olunan keskin taş ile hayvān boğazlamak ma'nāsınadır, yukālu: إِذَا ظَرَّ النَّاقَةَ إِذَا ذَبَحَهَا بِالظَّرِّ

الْإِظْرَارُ [el-izrār] (hemzenin kesriyle) Zikr olunan keskin çakmak taşlığı yerde yürümek ma'nāsınadır; yukālu: ظَرُّ الرَّجُلِ إِذَا مَشَى أَلْظَرِيَّ فَإِنَّكَ: وَعَلَى الظَّرِّ وَهُوَ بِالطَّاءِ الْمُهْمَلَةِ أَعْرَفَ Ke-ma zukire.

ظَرٌّ [Zarr] (zā'nın fethi ve zāmmıyla) Bir su ismidir.

[ظ ف ر]

الظَّفْرُ [ez-zafır] (zā'nın fethiyle) ve

الظَّفْرُ [ez-zufur] (zāmmeteynle) ve

الظَّفْرُ [ez-zifır] (şāzz olarak zā'nın kesriyle) Tırnağa denir, insānın ve sâ'ir tırnak ve pençe sâhibi hayvānın olsun, Fāriside nāhun denir. ظَفْرٌ [zufur]un cem'i أَظْفَارٌ [ezfār] ve أَظْفِيرٌ [ezāfir] gelir; ve kavluhu ta'ālā: ﴿وَعَلَى الَّذِينَ هَادُوا حَرَّمْنَا كُلَّ ذِي ظُفْرٍ﴾

الآيَةِ دَخَلَ فِيهِ ذَوَاتُ الْمَنَاسِمِ مِنَ الْإِبِلِ وَالْأَنْعَامِ لِأَنَّهَا كَالْأظْفَارِ لَهَا

الْأُظْفُورُ [el-uzfūr] [أُسْلُوبٌ] [uslūb] vezninde) Bu dahi tırnağa denir. Cevheri'nin أَظْفُورٌ [uzfūr] dahi ظَفْرٌ [zufur]un cem'idir demesi galattır, zīrā أَظْفُورٌ [uzfūr] müfrededir, niteki şā'irin işbu "إِذَا انْحَدَرَتْ" ما بَيَّنَّ لِقَمَّتِهَا الْأُولَى إِذَا انْحَدَرَتْ " | وَبَيَّنَّ أُخْرَى تَلِيهَا فَيَدُ أَظْفُورٍ " beytinde müfred olarak vāridir. *Miṣbāḥ* sâhibi Cevheri'yi tугyān-ı kaleme haml ile insāf eylemiştir, أَظْفُرٌ tahrīr edecek iken zeyg-i kaleme vāv ziyade olmuştur; ve tekülü'l-^cArab: رَجُلٌ مَقْلَمٌ الظَّفْرُ أَوْ كَلِيلُ الظَّفْرِ أَيْ مَهِينٌ Ya'anī "Ferd-i vāhide irās-ı zarar eder makülesi değildir, zebūn ve zelīdir." Ve

ظَفْرٌ [zufır] Bir dericiğe denir ki ma'āzallāhi ta'ālā gözde hādīs olup gözü örtmekle rü'yetine māni' olur. Salābette tırnağa teşbīh olunmuştur. Kütüb-i tibbiyyede bu ظَفْرَةٌ [zaferet] 'unvānında mersūm ve bir 'illettir ki tabaka-i mültehamede yāhūd gözü ihāta eden hicābda hādīs olur bir ziyādeliktir, ekserī gözüün pınarında zuhūr eder, gāh sarı ve gāhī kızıl ve gāhça donuk olur ve gāhça mümtedd olup tabaka-i karniyyeye doğru yürüyüp gözüün beğini örter ve görmeğe zarar eder diye meşrūhtur. Ve bu, perde ta'bīr eyledikleri 'illet olacaktır. Ve

ظَفْرٌ [zufır] Yayın kiriş düğümlendiği yerden ucuna varınca, 'alā-kavlin yayın ucuna itlāk olunur; yukālu: قَوْسٌ لَطِيْفَةٌ الظَّفْرُ وَهُوَ مَا وَرَاءَ مَعْقِدِ الوَتْرِ إِلَى طَرْفِ القَوْسِ أَوْ طَرْفِ القَوْسِ Ve

ظَفْرٌ [Zufır] Yemen'de bir hısn adıdır. Ve nefy makāmında kes ve kimse ma'nāsına isti'māl ederler; yukālu: مَا بِالْدَارِ ظَفْرٌ أَيْ أَحَدٌ Ve nefis ve zāt ma'nāsına müsta'meldir;

tekülü: ما رَأَيْتُهُ بِظُفْرِهِ أَيِّ بِنْتِيسِهِ: Alāka, cüz'iyet ve külliyyettir.

الأظفر [el-azfer] [aḥmer] [vezninde] Tırnakları uzun ve enli olan kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ أَظْفَرُ أَيُّ الطَّوِيلِ الأظفارِ العَرِيضِهَا

الظفر [ez-zāfr] [ḥaf] [vezninde] Bir adamın yüzünü tırmalayıp tırnaklarını batırmak ma'nāsınadır; yukālu: ظَفَّرَ فُلَانًا ظَفْرًا: Ve görmek ma'nāsına müsta'meldir; tekülü: ما ظَفَّرْتُكَ عَيْنِي أَيِّ مَا رَأَيْتُكَ

التظفير [et-tazfīr] [tefīl] [vezninde] Bu dahi ظَفَّرَ [zāfr] ma'nāsınadır; yukālu: Ve أَظْفَارًا [azfār] dedikleri ıtr ile bir nesneyi tatyīb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: ظَفَّرَ بِالأظفارِ ثَوْبَهُ إِذَا طَيَّبَهُ Ve bir adama zafer ve nusretle du'ā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: ظَفَّرَ فُلَانًا إِذَا دَعَا عَوْفَجَ [arfec] dedikleri şecer yapraklanmağa başladıkta tırnaklara şebīh nesnelere zuhūr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: Ve ظَفَّرَتِ الأَرْضُ إِذَا خَرَجَ مِنْهُ شِبْهُ الأظفارِ Ve yer nebātından tırnaklar ile kazılıp çıkarılması mümkün olacak mikdārı nebāt çıkarmak ma'nāsınadır; yukālu: Ve أَخْرَجَتْ مِنَ الثِّبَاتِ مَا يُمَكِّنُ احْتِفَارَهُ بِالأصابع ظَفَّرَ gömmek ma'nāsınadır; yukālu: Ve derinin tırnak tırnak pürüzleri ve kıvrıkları düzeltmek için deriyi ovuşturmak ma'nāsınadır; yukālu: ظَفَّرَ الجِلْدَ إِذَا دَلَكَهُ لِيَمْلَأَ أَظْفَارُهُ وَأَظْفَارُ: الجِلْدُ مَا تَكَسَّرَتْ مِنْهُ فَصَارَتْ لَهُ عُضُونٌ

الإظفار [el-izfār] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir adamın yüzüne tırnak batırmak ma'nāsınadır; yukālu: أَظْفَرُ فُلَانًا إِذَا عَرَزَ فِي وَجْهِهِ ظَفْرَهُ

الظفرة [ez-zufret] [ḥufret] [vezninde]

Bir nev' nebâtır ki hirrīfiyyetli ya'nī lisāna mülākī oldukta eczāsını birbirinden tefrīk edip ısıricıdır. Kurūh-ı habīseye nāfi' ve zımādı gövdede çıkan siğillerin izalesinde müfiddir. Bu nebāta Türkīde tırnak otu ta'bir ederler; varakı müdevver ve tırnağa şebīh ve yer yüzüne münbasit olur.

ثَمْرُ الحَسَكِ [zufretu'l-acūz] **ظفرة العجوز** [semeru'l-ḥasek] ismidir ki demir dikenli ve çoban kalkıtan dedikleri dikenlik semerine denir, katı ve müselles ve nohuttan asgar olur.

ظفر النسر [zufru'n-nesr] Bir nebāt-ı āher adıdır, Türkīde tavşancıl otu ve sevgi otu dedikleri nebāt olacaktır, Yūnānīde kataniki derler.

ظفر القط [zufru'l-kuṭṭ] (kāf'ın zammıyla) Bir nebāt-ı dīğerdır, Türkīde kedi çıynağı dedikleridir, sākı bakla sākı gibi murabba' ve varakı sinirli varakına şebīh olur.

الأظفار [el-azfār] (hemzenin fethiyle) ve **الظفار** [ez-zāfār] [sehāb] [vezninde] Munsarıftır ve ba'zen memnū' olur, ıtr aksāmındandır; dibinden derisi soyulmuş tırnak tarzında olur. Ve işbu أَظْفَارٌ [azfār] kelimesi cem' süretinde olup lākin müfredi yoktur. Ve ba'zen müfredinde أَظْفَارَةٌ [azfāret] denir hā'yla ki muktezā-yı kıyās üzere cā'iz değildir ve أَظْفِيرٌ [ezāfīr] üzere cem'lenir. Ve eğer ondan müfred sebke olursa kıyās olan müfredi ظَفْرٌ [zafur] olmaktadır, فَوْهٌ [fūh] ve أَفْوَاهٌ [efvāh] gibi ki فَوْهٌ [fūh] dahi ıtrıyyāttandır. İşbu أَظْفَارٌ [azfār] müfredāt-ı tıbbiyede أَظْفَارُ الطَّيْبِ [azfāru't-ṭīb] 'unvānında mersūmdur ki Türkīde iblīs tırnağı ve tırnak buhuru dedikleri hoş-bü dārūdur. Ve

أظفار [azfār] Kutb-ı şimālī tarafında Nesr

ve 'Ukāb süretinin öntünde bir niçe hurde kevākibe itlāk olunur. Ve kene ta'bir olunan böceğin büyüklerine itlāk olunur.

الظَّفْرَةُ [ez-zaferet] (fetehtla) Zikr olunan ظَفْرٌ [zʿufr] dedikleri dericiğe denir ki gözde hādis olur, niteki tafsīl olundu.

الظَّفْرُ [ez-zafer] (fethateynle) Gözde zikr olunan ظَفْرٌ [zʿufr] 'illeti peydā olmak ma'nāsındadır; yukālu: ظَفِرَتِ الْعَيْنُ ظَفْرًا مِّنْ ظَفْرِ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا نَبَتَتْ فِيهَا الظَّفْرَةُ Ve

ظَفْرٌ [zafer] Etrāfına nisbet düz ve oturaklı arza denir. Ve

ظَفْرٌ [zafer] Kezālik masdar olur, matlūba dest-res olmak ma'nāsına ki tırnak ilişirmek lāzımıdır; yukālu: ظَفِرَ الْمَطْلُوبُ وَظَفِرَ بِهِ وَظَفِرَ عَلَيْهِ ظَفْرًا مِّنَ الْبَابِ لَمْزُورٍ إِذَا فَارَ

الْإِظْفَارُ [el-izzifār] (hemzenin ve zā-yı müşeddedenin kesriyle İFTİCَالٌ [ifti'āl] vezninde) Bu dahi matlūba zafer-yāb olmak ma'nāsındadır; yukālu: إِظْفَرَ فَلَانٌ إِذَا ظَفِرَ إِذَا فَارَ مَطْلُوبُهُ Ve bir nesneye tırnak ilişirmek ma'nāsındadır; yukālu: إِظْفَرَ عَلَيْهِ إِذَا أَغْلَقَ ظَفْرُهُ بِهِ Ve şikārī kuş pençesiyle şikār almak ma'nāsındadır; yukālu: إِظْفَرَ الصَّقْرُ الطَّائِرَ إِذَا أَخَذَهُ بِبَرَأْسِهِ

الظَّفْرَةُ [ez-zafiret] (فَرِحَةٌ [ferihāt] vezninde) Zikr olunan ظَفْرَةُ [zaferet] 'illetine mübtelā göze denir; yukālu: عَيْنٌ ظَفْرَةٌ إِذَا أَصَابَتْهَا الظَّفْرَةُ

الْمَظْفُورُ [el-mazfūr] Zikr olunan ظَفْرَةٌ [zaferet] 'illetine mübtelā adama denir; yukālu: ظَفِرَ الرَّجُلُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ فَهُوَ مَظْفُورٌ

الْمُظْفَرُ [el-muzaffer] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) ve

الظَّفِيرُ [ez-zafir] (كَيْفٌ [ketif] vezninde) ve

الظَّفِيرُ [ez-zafir] (أَمِيرٌ [emir] vezninde) ve

الظَّفِيرُ [ez-ziffir] (سَكِّيتٌ [sikkit] vezninde) ve

الْمِظْفَارُ [el-mizfār] (مِحْرَابٌ [mihrāb] vezninde) Şol adama denir ki talebine 'azm eylediği matlūba dā'imā zafer-yāb olur ola, tāli' ve ikbālinin yāverliğinden olur; yukālu: رَجُلٌ مِظْفَرٌ وَظَفِيرٌ وَظَفِيرٌ وَمِظْفَارٌ إِذَا كَانَ لَا يُحَاوِلُ أَمْرًا إِلَّا ظَفَرَ بِهِ

ظَفَارِي [Zafārī] (قَطَامٌ [qaṭāmī] vezninde) Yemen'de şehir-i Şan'ā kurbünde bir belde adıdır; cez-i Yemānī ki göz boncuğu dedikleridir, oraya nisbet olunur. Ve yine Yemen'de Mirbāṭ kurbünde bir şehir-i āher ismidir; kuş-ı Zafārī ona mensūbdur, zīrā Hindistān'dan doğru oraya gelip diyār-ı āherlere oradan münteşir olur. Ve yine şehir-i Şan'ā'nın cānib-i yemīninde ve cānib-i şimālinde birer hısn ismleridir; evvelki Zafāru Zeyd ve ikinci Zafāru 'z-Zāhir ile müştehirdir.

بَنُو ظَفْرِ [Benū Zafer] (fethateynle) Ensārdan bir batndır. Ve Benū Suleym kabilesinde bir batndır.

الْمِظْفَارُ [el-mizfār] (مِنْكَاشٌ [minkaš] vezninde) ve mürādifidir ki berberlerin cımbız ta'bir ettikleri kıl devşirecek āletlerine denir.

ظَفْرٌ [Zafr] (جَفْرٌ [cefr] vezninde) ve

مُظْفَرٌ [Muzaffer] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) ve

مِظْفَارٌ [Mizfār] (مِحْرَابٌ [mihrāb] vezninde) ve

ظَفِيرٌ [Zafir] (أَمِيرٌ [emir] vezninde) Esāmī-ricāldendir.

الْأُظْفُورُ [el-uzfūr] (أُسْلُوبٌ [uslūb] vezninde) Tırnağa denir ki zikr olundu. Ve şol sarmaşık tarzında ince filize denir ki asmanın çubuğuna sarmaşır.

ظَفِرَانَ [Zafirān] ve

ظَفِيرٌ [Zafir] ve

وَقِيلَ أَرَادَ ʕ-ʕāriḥ Kāle'ş-şāriḥ "آيَةً إِلَّا وَلَهَا ظَهْرٌ وَبَطْنٌ
بِالظَّهْرِ مَا ظَهَرَ بَيَانُهُ وَالْبَطْنُ مَا اخْتَجَّ إِلَى تَفْسِيرِهِ Ve

ظَهْرٌ [zahr] Hadīs ve habere denir. Ve bir adamın gā'ib eylediği şey'e itlāk olunur ki ḥāṣir [hāḍir] mukābilidir; ve minhu yukālu: ظَهْرٌ عَنْ غَيْبٍ Burada ظَهْرٌ [zahr] غَيْبٌ [gayb] lafzına muzāftır. Lafzeyn muhtelif oldukta te'kīd için şey' nefesine muzāf olur, نَسِيمُ الصَّبَا ve حَقُّ الْيَقِينِ gibi. Ve

ظَهْرٌ [zahr] Kezālik masdar olur, bir kim-
senin arkasına vurmak ma'nāsına; yukālu:
ظَهْرٌ لِي-عَلِيٍّ إِذَا ضَرَبَ ظَهْرَهُ Ve li-eclī'l-iktizā'
ihtiyāten hıfz olunacak deve ittihāz eyle-
mek ma'nāsınadır; yukālu: ظَهْرَ الرَّجُلِ إِذَا اتَّخَذَ
ظَهْرًا Ve bir kimsenin hācetine mūbālāt
eylemeyip ihmāl ve mūsāmaha eylemek
ma'nāsına mūsta'emeldir; tekūlu: ظَهْرَ فُلَانٍ
بِحَاجَتِي أَي جَعَلَهَا بِظَهْرِي يَعْنِي وَرَاءَ ظَهْرِي وَاتَّخَذَ ظَهْرًا
الْمُظْهِرُ [el-muẓhir] [muḥsin] veznin-
de) Tenbelīt devesi ittihāz eden adama de-
nir; yukālu: هُمْ مُظْهِرُونَ إِذَا كَانَ لَهُمْ ظَهْرٌ كَمَا يُقَالُ:
عَمْرٌ مُنْجِبُونَ إِذَا كَانُوا أَصْحَابَ نَجَابَتٍ Ve

مُظْهِرٌ [muẓhir] Şol deveye denir ki onu
zevāl vaktinin ısısı berbād eylemiş ola;
yukālu: بَعِيرٌ مُظْهِرٌ إِذَا هَجَمَتْهُ الظَّهِيرَةُ

الظَّهَارُ [ez-zuhār] [gūrāb] vezninde)
Bu dahi kuş yeleşinin kısa tarafına denir.
Ve cemā'at-i insāniye itlāk olunur.

الظَّهْرُ [ez-zāher] (fethateynle) Bir adamın
arkası ağrımak ma'nāsınadır; yukālu: ظَهْرُ
الرَّجُلِ ظَهْرًا مِنَ النَّبَابِ الرَّاعِ إِذَا اشْتَكَى ظَهْرَهُ

الظَّهِيرُ [ez-zahīr] [emīr] vezninde)
Arka ağrısına mūbtelā kişiye denir. Ve ar-
kası kavī ve metīn olan insān ve hayvāna
denir; yukālu: رَجُلٌ وَفَرَسٌ ظَهِيرٌ أَي قَوِيٌّ الظَّهِيرُ
Ve

ظَاهِرٌ [zahīr] Mu'cin ve yāvere itlāk olunur;

Ve اللَّهُمَّ كُنْ لَنَا ظَهِيرًا أَي مُعِينًا tekūlu:

ظَاهِرٌ [Zahīr] Esāmīdendir: Muḥammed b.
Zahīr el-İrbilī ve Muḥammed b. İsmā'īl b.
ez-Zahīr el-Ḥamevī muhaddislerdir.

الْمُظْهِرُ [el-muẓahher] [mu'azzam] vezninde)
Bu dahi kavīyyū'z-zahr olana
denir. Mütercim der ki ehl-i Mağrib hīz ve
puşt-dādeye مُظْهِرٌ [muẓahher] itlāk ederler.
İntehā. Ve

مُظْهِرٌ [Muẓahher] 'Abdumelik b. Ḳureyb
el-Aşma'ī ceddinin ismidir.

الظَّهَارَةُ [ez-zahāret] [kerāmet] vez-
ninde) Bir adam kavīyyū'z-zahr olmak
ma'nāsınadır; yukālu: ظَهْرَ الرَّجُلِ ظَهَارَةً مِنْ
الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا كَانَ قَوِيًّا الظَّهِيرُ

الظَّهِيرَةُ [ez-zihret] (zā'nın kesriyle) İsm-
dir, 'avn ve meded ma'nāsınadır; tekūlu:
أَنَا ظَهْرُكَ عَلَى كَذَا أَي عَوْنُكَ
Ve bir ada-
mın kavm ve 'aşiretine itlāk olunur.
Ve Ebū Ruhm Ahrāb b. Esīd ez-Zihrī
ashābandandır. Ve Ḥārīş b. Muḥammer ez-
Zihrī tābi'ındendir. Ve Mu'āfā b. 'İmrān
ez-Zihrī za'ifū'r-rivāyettir.

الظَّهْرَةُ [ez-zaheret] (fethātla) Ev metā'ına
denir ki أُنْثَى الْبَيْتِ [eşāsu'l-beyt] ta'bir olu-
nur. Ve bir adamın 'aşiret ve tebārına itlāk
olunur; yukālu: هُوَ مِنْ ظَهْرَتِهِ أَي عَشِيرَتِهِ

الظَّاهِرُ [ez-zāhir] 'Ayān ve āşikāre demek-
tir ki بَاطِنٌ [bāṭin] mukābilidir. Ve

ظَاهِرٌ [Zāhir] Esmā-i hüsnādandır. Kāle'ş-
şāriḥ ve fi'n-Nihāye هُوَ الَّذِي ظَهَرَ فَوْقَ كُلِّ شَيْءٍ
الظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ فِي Kāle'r-Rāgīb Ve وَعَلَا عَلَيْهِ
صِفَةُ اللَّهِ تَعَالَى وَلَا يُقَالُ إِلَّا مُزْدَوَجِينَ كَالأَوَّلِ وَالآخِرِ
فَالظَّاهِرُ إِشَارَةٌ إِلَى مَعْرِفَتِنَا الْبَدِيهِيَّةِ فَإِنَّ الْفِطْرَةَ تُفْضِي فِي
كُلِّ مَا نَظَرَ إِلَيْهِ الْإِنْسَانُ أَنَّهُ تَعَالَى مَوْجُودٌ وَالْبَاطِنُ إِشَارَةٌ
إِلَى مَعْرِفَتِهِ الْحَقِيقِيَّةِ وَهِيَ الَّتِي أَشَارَ إِلَيْهَا أَبُو بَكْرٍ رَضِيَ
اللَّهُ عَنْهُ بِقَوْلِهِ «بَا مِنْ غَايَةِ مَعْرِفَتِهِ الْقُصُورُ عَنْ مَعْرِفَتِهِ»
وَقِيلَ ظَاهِرٌ بِأَيَاتِهِ بَاطِنٌ بِدَاتِهِ

kılmak ma'nāsındır; yukālu: ظَهَرَ بِفُلَانٍ إِذَا أَغْلَى بِهِ Şārih nūn'la işbu أَغْلَى nüshalarını taglit ve ümmehāt-ı sâ'irede müsebbet olduğu üzere أَغْلَى olmağı tasvīb eylemiştir ki bir adamın derecesini terfî eylemek ve ʿālî rütbeyle is'ād eylemek ma'nāsına olur, niteki بِفُلَانٍ kaydı dahi mü'eyyiddir.

الظُّهْرُ [ez-zuhr] (zā'nın zammıyla) Şemsin nisf-ı nehār dā'iresinden zā'il olduğu sâ'ate denir ki öğle vakti ta'bîr olunur, zahr-ı nehārdan mutasarrıftır; tekūlu: سَاعَةَ [zahr] سَاعَةَ الرَّوَالِ Pes ظَهَرَ أَي سَاعَةَ الرَّوَالِ [sā'at] i'tibārıyla mü'ennes ve وَقْتُ [vaqt] i'tibārıyla müzekker olur.

الظُّهْرَةُ [ez-zuhret] [ğurfet] [ğurfet] vezninde) Kaplumbağaya itlāk olunur. Ve mu'în ve meded-kāra itlāk olunur; tekūlu: هُوَ ظُهْرَتِي Ve bir adamın kavm ve ʿaşiretine itlāk olunur; tekūlu: جَاءَنَا فِي ظُهْرَتِهِ وَفِي ظُهْرَتِهِ بِالْكَسْرِ وَفِي ظُهْرَتِهِ أَي فِي عَشِيرَتِهِ وَقَوْمِهِ

الظُّهَارَةُ [ez-zihāret] (zā'nın kesriyle) Bir nesnenin taşra yüzüne denir, بِطَانَةٌ [biṭānet] mukābilidir. Meselā بِطَانَةُ الثُّوبِ [biṭānetu's-s-şevb] cāmenin astarı ve ظُهُارَةُ [zihāret] taşra kumaşdır.

الْمُظَاهَرَةُ [el-muzāheret] [mufā'alet] vezninde) ve

الظُّهَارُ [ez-zihār] [kitāl] vezninde) İki nesneyi birbirine mutābık eylemek ma'nāsındır, meselā sevbin astarına yüz geçirmek gibi; yukālu: Ve ظَاهَرَ بَيْنَهُمَا إِذَا طَابَقَ

ظِهَارٌ [zihār] Zevc zevcesine كَظَّهَرَ أَي كَظَّهَرَ ظِهَارٌ demek ya'nî “senin arkan vālidemin arkasına benzer” demektir ki وَالَّذِينَ ﴿وَالَّذِينَ﴾ الْآيَةُ Keffāret eylemedikçe kırbān harām olur, eğerçi nikāh fāsîd ve münfesih olmaz. Ve

bu tesmiyeye sebep a'zādan ظَهَرَ [zahr] sâ'ir a'zānın birbirine müşābehethlerinden ziyāde müşābehethi olduğuna mebnīdir. Ve sâ'ir nikāhı haram olanların birine de teşbîhi lisāna getirirse, hemşire ve عَمَّةٌ [ʿamet] ve خَالَةٌ [hālet] gibi, yine keffāret lāzım gelir. Keffāret dahi keffāret-i savm gibidir, niteki kütüb-i fikhiyyede mebsüttür; yukālu: ظَاهَرَ مِنْ امْرَأَتِهِ مُظَاهَرَةً وَظِهَارًا إِذَا قَالَ لَهَا أَنْتَ عَلَيَّ كَظَّهَرَ أَبِي

التَّظْهَرُ [et-tezahhur] [tefa'ul] vezninde) Bu dahi zevcesine ظِهَارٌ [zihār] eylemek ma'nāsındır; yukālu: تَظْهَرُ مِنْ امْرَأَتِهِ بِمَعْنَى ظَاهَرَ

الْمَظْهَرُ [el-mazher] [maş'ad] vezninde ve mürādifidir ki su'ūd mahallidir.

الظُّهَارُ [ez-zahār] [sehāb] vezninde) نَزَلُوا الظُّهَارَ أَي ظَاهَرَ الْحَرَّةَ [harret] dedikleri kara taşlığın taşra tarafına denir; yukālu: نَزَلُوا الظُّهَارَ أَي ظَاهَرَ الْحَرَّةَ

الظُّهَارِيَّةُ [ez-zuhāriyyet] [ğurābiyyet] vezninde) Güreşçiler mansübelerinden bir mansübedir, ʿalā-kavlin sarma dedikleridir yāhūd hasmı arkası üzere yıkmaktan ʿibārettir; yukālu: صَرَغَهُ بِالظُّهَارِيَّةِ وَهِيَ نَوْعٌ مِنْ أَخَذَ الصَّرَاعَ أَوْ هِيَ الشُّغْرِيَّةُ أَوْ الصَّرُغُ عَلَى الظُّهْرِ Ve bir güne cimā eylemeğe denir ki hatunu oğlan gibi domaltıp arka taraftan cimā eylemek olacaktır. Ve esirin elini arka tarafına çevirip bend eylemeğe denir; yukālu: أَوْتَقَهُ الظُّهَارِيَّةَ إِذَا كَتَمَهُ

ظَهْرَانٌ [Zahrān] [selmān] vezninde) Bahreyn kazāsında bir karye adıdır. Ve Qanān etrāfından bir dağın ismidir. Ve Mekke kurbünde bir vādī adıdır ki مَرُّ لَفْزِيٍّ مِنْ مَرِّ الظُّهْرَانِ [Merru'z-Zahrān] demekle meşhūrdur.

ظُهَيْرٌ [Zuheyr] [zubeyr] vezninde) İbn Rāfi eş-Şahābī ismidir. Ve bir cemā'at

adıdır. Ve Ebū Zuheyr ʿAbdullāh b. Fāris el-ʿÖmerī, Ebū ʿAbdurrahmān es-Sulemī şeyhidir.

FASLU'L-ʿAYNİ'L-MÜHMELE (فَضْلُ الْعَيْنِ الْمُهْمَلَةِ)

[ع ب ر]

العَبْرُ [el-ʿabr] (صَبْرٌ [ṣabr] vezninde) ve

العِبَارَةُ [el-ʿibāret] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde)

Düş yoymak maʿnāsınadır; yukālu: عَبَرَ الرَّؤْيَا عَبْرًا وَعِبَارَةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا فَسَّرَهَا وَأَخْبَرَ بِأَخْرِ مَا يُؤُولُ إِلَيْهِ أَمْرًا

Müellifin *Başāʾir*'de beyānına göre mādde-i mezkūre bir hālden bir hāle tecāvüz eylemeğe mevzūʿdur. Ondan **عُبُورٌ** [ʿubūr] mādde-i suyu tecāvüz eylemekte gālib oldu, gerek sibāhat ve gerek sefīne ve devābb ve kantara ile olsun. Ve **عُبْرُ الْعَيْنِ** [ʿubru'l-ʿayn] ve **دَمْعَةٌ** [demʿat] maʿnāsına olan **عَبْرَةٌ** [ʿabret] ondan münşaʿibdir. Ve **عِبَارَةٌ** [ʿibāret] ki lisān-ı mütekellimden semʿ-i sāmiʿe ʿābir olan kelām olacaktır ve **عِبْرَةٌ** [ʿibret] ki maʿrifet-i müşāhedden müşāhed olmağa vesīle-i tavassul olan hāletten ʿibārettir ve **عَبْرُ رُؤْيَا** [ʿabru ruʾyā] ve **تَغْيِيرٌ** [taʿbīr] ki rüʾyānın zāhirinden bātınına ʿubūrdur, ondan müteferriʿlardır. İntehā. Ve

عَبْرٌ [ʿabr] ve

عُبُورٌ [ʿubūr] (ظُهُورٌ [zuhūr] vezninde) Çayın ve derenin beri yakasından öte yakasına geçmek maʿnāsınadır ki maʿnā-yı mevzūʿudur; yukālu: عَبَرَ الْوَادِي وَالنَّهْرَ عَبْرًا وَعُبُورًا إِذَا قَطَعَهُ مِنْ عَبْرِهِ إِلَى عَبْرِهِ Ke-mā se-yuzkeru. Ve ölmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: عَبَرَ الْقَوْمَ إِذَا مَاتُوا Ve sürʿatle yolu yarıp gitmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: عَبَرَ السَّبِيلَ إِذَا شَقَّهَا أَيَّ مَرَّ كَأَنَّهُ شَقَّهَا Ve bā harfiyle müteʿaddī olur, bir adamı beri tarafa geçirmek maʿnāsına;

yukālu: عَبْرَ بِهِ الْمَاءَ إِذَا جَارَ Ve

عَبْرَ [ʿabr] Mektüb makülesini ref^c-i savt eylemeyip âhestece teʿennî ile kırâʿat ederek maʿnâ ve mefhûmunu tedebbür ve teʿemmül eylemek maʿnâsına müstaʿmeldir ki mantükundan mefhûmuna ʿubür eylemektir; yukālu: عَبْرَ الْكِتَابَ عَبْرًا إِذَا تَدَبَّرَهُ وَلَمْ يَرْفَعْ صَوْتَهُ بِقِرَاءَتِهِ Ve metâʿ ve akçe makülesinin kumaş ve ʿayarı ne gûnedir ve vezni ne mikdârdır diye nazar ve dikkat ve imʿân eylemek maʿnâsına müstaʿmeldir; yukālu: عَبْرَ الْمَتَاعِ وَالذَّرَاهِمِ إِذَا نَظَرَ كَمْ وَزُنْهَا وَمَا هِيَ كِاسْمِ الْيُنُودِ بِيَوْمٍ بِيَوْمٍ كَمَا يَكُونُ بِمَنْزِلَةِ الْعَبْرَةِ وَكَمَا يَكُونُ بِمَنْزِلَةِ الْعَبْرَةِ Ve koç kısmının yününü bir sene kırkmayıp öylece terk eylemek maʿnâsına müstaʿmeldir; yukālu: عَبْرَ الْكَبِشِ إِذَا تَرَكَ صَوْفَهُ عَلَيْهِ سَنَةً Ve kuşu ürkütüp kaldırmak maʿnâsına müstaʿmeldir; yukālu: عَبْرَ الطَّيْرِ عَبْرًا مِنَ الْبَابِ Ve mahzûnluktan nâşî göz yaşı akmak maʿnâsına müstaʿmeldir; yukālu: عَبْرَ الرَّجُلِ عَبْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا جَرَتْ عَبْرَتُهُ وَحَرِنَ Ve

عَبْرَ [ʿabr] Çok şey>e denir, ke-mâ se-yuzkeru.

التَّعْبِيرُ [et-taʿbîr] [tefʿîl] [tefʿîl] vezninde) Bu dahi düş yoymak maʿnâsınadır; tefʿîl mübâlagaya içindir; yukālu: عَبْرَهَا Ve derûnda cāygîr olan maʿnâyı elfâzla izhâr ve beyân eylemek maʿnâsınadır; yukālu: عَبْرَ عَمَّا فِي نَفْسِهِ إِذَا أَعْرَبَ Ve bir adamın mâ-fiʿz-zamîrini ifsâh ve beyân kılmak maʿnâsınadır; yukālu: عَبْرَ عُنْهُ Ve bir adamı bir taraftan öte tarafa geçirmek maʿnâsınadır; yukālu: عَبْرَ بِهِ الْمَاءَ إِذَا جَارَ Ve altını birer birer başkaca vezn eylemek, ʿalâ-kavlin vezni husûsunda mübâlagaya eylemeyip müsâhele eylemek maʿnâsına müstaʿmeldir, evvelde hakîkatine ʿubür ve sâniide müsâmahâ

ile ʿubür eylemek olur; yukālu: عَبْرَ الدَّهَبِ إِذَا وَرَنَهُ دِينَارًا دِينَارًا أَوْ لَمْ يُبَالِغْ فِي وَرْنِهِ Ve bir adama gözünün عَبْرَ [ʿubr]unu göstermek maʿnâsınadır; yukālu: عَبْرَ بِهِ إِذَا أَرَاهُ عَبْرَ عَيْنَيْهِ Ke-mâ se-yuzkeru. Ve bir iş be-gâyet saʿb ve müştedd olmak maʿnâsınadır; عَبْرَ عَيْنٍ [ʿubru ʿayn]den meʿhûzdur; yukālu: عَبْرَ بِهِ الْأُمُرُ إِذَا اشْتَدَّ عَلَيْهِ Ve bir kimseyi helâk eylemek maʿnâsına müstaʿmeldir; tekûlu: عَبْرْتُ بِهِ إِذَا أَهْلَكْتُهُ

الِاسْتِعْبَارُ [el-istiʿbâr] Bir adama rü'yâ taʿbîr ettirmek maʿnâsınadır; yukālu: اسْتَعْبَرَهُ الرُّؤْيَا Ve hüzn ve endüh sebebiyle göz yaşı akmak maʿnâsınadır; yukālu: اسْتَعْبَرَ الرَّجُلُ إِذَا جَرَتْ عَبْرَتُهُ وَحَرِنَ

الْعَبْرَةُ [el-ʿabret] [temret] vezninde) ve **الْعِبَارَةُ** [el-ʿibâret] [kitâbet] vezninde) İsmelerdir, mâ-fiʿz-zamîri beyân eden kelâma denir; tekûlu: أَعْرَبْتُ عَمَّا فِي الضَّمِيرِ بِالْعَبْرَةِ وَالْعِبَارَةِ وَهُوَ الْكَلَامُ Ve العَابِرُ مِنْ لِسَانِ الْمُتَكَلِّمِ إِلَى سَمْعِ السَّامِعِ

عَبْرَةُ [ʿabret] Henüz göz içre olup taşra cereyân eylememiş olan göz yaşına denir, ʿalâ-kavlin derûn-ı sîne mütereddid olan bükâyâ denir ve ʿalâ-re>yin bükâsız olan hüzn ve endüha denir. Kavli evvelde göre mâ-yeʿülü ileyhi ve ahîrlere göre sebebiyyet-i ʿâdiyye münâsebetiyledir. Cemʿi عَبْرَاتُ [ʿabarât] gelir, fetehâtla ve عَبْرَ [ʿiber] gelir, عَبْنُ [ʿineb] vezninde. Kâle fiʿl-*Esâs*: عَبْرَةُ لَا عَبْرَةَ دَمْعُهُ وَتَقُولُ لَا عَبْرَةَ بِعَبْرَةِ مُسْتَعْبِرٍ مَا لَمْ تَكُنْ عَبْرَةَ مُعْتَبِرٍ

الْعَبْرُ [el-ʿibr] (ʿayn'ın kesri ve fethiyle) Derenin ve çayın kıyısına itlâk olunur ki öte geçecek yeridir; yukālu: الْفَرَاتُ يَصْرِبُ الْعَبْرَيْنِ Ve بِالرَّيْدِ وَهُمَا شَطَّاهُ وَنَاجِيَتَاهُ

عَبْرَ [ʿibr] (hârekât-ı selâsla) Şol hayvâna ve insâna itlâk olunur ki be-gâyet kavî ve

tüvānā olmakla mürür eylediği yeri gūyā ki şakk edip öylece 'ubür eder ola. Ve bunun müfredi ve cem'i müsāvīdir; yukālu: نَاقَةٌ عَبْرٌ أَسْفَارٌ مُثَلَّثَةٌ أَيُّ قَوِيَّةٌ تُشَقُّ مَا مَوَتْ بِهِ وَكَذَا رَجُلٌ وَرَجَالٌ وَجَمَلٌ وَجَمَالٌ Ve

عَبْرٌ [ʿibr] ('ayn'ın kesriyle) Kesrū'l-ehl olan meclise vasf olur; 'ayn'ın fethiyle de lügattir; yukālu: مَجْلِسٌ عَبْرٌ وَمَجْلِسٌ عَبْرٌ أَيُّ كَثِيرٌ الأهل Ve

عَبْرٌ [ʿibr] Nehr-i Furāt'ın cānib-i garbīsinden berriyye-i 'Araba kadar mümtedd olan arza itlāk ederler. Ve bir kabīle adıdır.

الْعَبْرُ [el-ʿubr] ('ayn'ın zammıyla) Hüzn ve endühtan nāšī gözün kızgınlığına denir ki ağlamak mukaddimesi olan hālettir; fethateynle de lügattir; yukālu: أَرَاهُ عَبْرٌ عَيْنِهِ وَعَبْرٌ أَرَاهُ عَبْرٌ عَيْنِهِ أَيُّ شَحْنَتَهَا yā'nī "Onu sevmemekten yāhūd mahzūn ve endūh-nāk olmaktan nāšī ona gözünün germiyyetini yā'nī bükā eyleyecek emāre ve 'alāmetini irā'et eyledi." Kāle'ş-şārih ve fī hadīsi Um̄mi Zer': وَعَبْرٌ جَارَتِهَا أَيُّ أَنَّ صَرَّتَهَا تَرَى مِنْ عَفْتِهَا مَا تُعْتَبِرُ وَقِيلَ إِنَّهَا تَرَى مِنْ جَمَالِهَا مَا يُعْبَرُ عَيْنَهَا أَيُّ مَا يُسْخَنُهَا وَيُنْبِكِيهَا وَمِنْهُ الْعَيْنُ الْعَبْرَى Ve

عَبْرٌ [ʿubr] Çok şey'e itlāk olunur. Ve cemā'ate itlāk olunur. Ve bir kabīle adıdır. Ve veledi vefāt eylemiş hatuna itlāk olunur; yukālu: إِمْرَأَةٌ عَبْرٌ أَيُّ النَّكَلَى Ve şiddet ve sür'atle seyr eden sehāblara itlāk olunur; bunda عَبْرٌ [ʿābir]in cem'i olur. Ve tavşancıl kuşuna itlāk olunur.

الْمَعْبَرُ [el-mi'ber] [minber] vezninde Kendisiyle nehrin öte yakasına geçilir olan şey'e denir, kayık ve köprü ve kelek ve tulum gibi; yukālu: عَبْرَ النَّهْرِ بِالْمَعْبَرِ وَهُوَ مَا غَوَرَ بِهِ

الْمَعْبَرُ [el-ma'ber] [maq'ad] vezninde

de) İsm-i mekāndır, nehri öte geçmek için tehy'e olunmuş yere denir ki geçit ta'bīr olunur. Ve

مَعْبَرٌ [Ma'ber] Baħr-i Hind sāhilinde bir belde adıdır.

الْعَبَّارُ [el-abbār] [kettān] vezninde) Zikr olunan عَبْرٌ [ʿubr] gibi mürür eylediği yeri şakk eder süretinde 'ubür eden erkek hayvāna denir; yukālu: جَمَلٌ عَبَّارٌ أَيُّ قَوِيٌّ يَشُقُّ مَا مَرَّ بِهِ

الْعَبْرَةُ [el-ʿibret] ('ayn'ın kesriyle) 'Aceb ma'nāsındır ki ismdir.

الْإِعْتِبَارُ [el-i'tibār] [ifti'āl] vezninde) Ta'ac'cüb eylemek ma'nāsındır; yukālu: إِعْتَبَرَ مِنْهُ إِذَا تَعَجَّبَ

Karīben zikr olunduğu üzere mü'ellif Başā'ir'de عَبْرَةٌ [ʿibret]i ma'rifet-i müşāhedden mā-leyse bi-müşāhed ma'rifetine vesīle-i tavassul olan hālet ile beyān eylemiştir. Pes burada عَجَبٌ [ʿaceb] ile beyāni mecāz olur; ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿إِنَّ فِي ذَلِكَ لَعِبْرَةً لِّأُولِي الْأَبْصَارِ﴾ Ve ümmehāt-ı sā'irede إِعْتِبَارٌ [i'tibār] ta'ac'cüb ederek mutta'iz olmak ile müfesserdir ki 'ibret almak ta'bīr olunur. Ve عَبْرَةٌ [ʿibret] ondan ismdir ki mev'iza gibidir. Pes أَمْرٌ عَبْرٌ kendiden ta'ac'cübelle itti'āz olunacak emr demek olur ki nefis ve fāhir ma'nāsı mecāz olur.

الْعَابِرُ [el-ʿābir] ve

الْعَبْرَى [el-ʿabrā] [sekrā] vezninde) ve

الْعَبْرَةُ [el-ʿabret] [ferihāt] vezninde) Hüzn ve endühtan nāšī göz yaşı döker olan hatuna vasf olur; yukālu: إِمْرَأَةٌ عَبْرٌ [Ve] وَعَبْرَى وَعَبْرَةٌ أَيُّ بَاكِيَةٌ حَزِينَةٌ الْعَبْرَى [ʿabrā] gelir, عُبَارَى [ʿubārā]

سُكَارَى [sukārā] vezninde Ve عَبْرَى [‘abrā] göze dahi vasf olur; yukālu: عَيْنٌ عَبْرَى أَيْ يَكُونُ رَجُلٌ عَبْرَانٌ كَسُكَرَانَ وَعَبْرٌ كَكَتِفٍ وَبَاكِيَةٍ

الْمُسْتَعْبِرَةُ [el-musta‘biret] (ism-i fā’il ve ism-i mef’ul bünyeleriyle) Zevci ‘indinde kadr ve hürmeti olmayan hatun denir; yukālu: اِمْرَاةٌ مُسْتَعْبِرَةٌ وَمُسْتَعْبِرَةٌ اَيُّ عَيْرٍ حَظِيَّةٍ

الْعَبِيرُ [el-‘abīr] [emīr] vezninde) Çok şey’e denir; yukālu: قَوْمٌ عَبِيرٌ اَيُّ كَثِيرٍ Ve yeleği vāfir olan oka vasf olur, مُعْبِرٌ [mu‘ber] gibi, ke-mā se-yuzkeru. Ve

عَبِيرٌ [‘abīr] Za‘ferān, ‘alā-kavlin envā‘-ı tıbden mürekkebe bir güne terkīb adıdır. *Tuḥfe-i Tıbbiyye*’de mersüm olduğu üzere **عَبِيرٌ** [‘abīr] dedikleri terkīb-i mahsüstür. Sıfatı sandal-ı ebyaz üç cüz’ mev dedikleri kök ve sünbül kökü ve gül-i ahmer ve sünbül-i Hindī ve īrsā ve turunc çiçeği ve iğde çiçeği ve topalak ve nārenc her birinden birer cüz’ ve mikdār-ı kalīl misk be-gāyet ince sahk edip terkīb ederler.

الْإِعْبَارُ [el-‘i‘bār] (hemzenin kesriyle) Koyunun yününü kırkmayıp üzerinde çoğaltmak ma‘nāsınadır; yukālu: اَعْبَرَ الشَّاةَ اِذَا وَقُرَّ صُوفُهَا

الْمُعْبِرُ [el-mu‘ber] [mukrem] vezninde) Tüyü çok olan erkek deveye denir; yukālu: جَمَلٌ مُعْبِرٌ اَيُّ كَثِيرِ الوَبْرِ Ve bundan sīga tasrīf olunup اَعْبِرْتُهُ demek cā‘iz değildir, niteki koyun kısmında müsta‘meldir. Ve

مُعْبِرٌ [mu‘ber] Yeleği vāfir olan oka vasf olur, **عَبِيرٌ** [‘abīr] gibi; yukālu: سَهْمٌ مُعْبِرٌ Ve şol oğlana denir ki bülūga karīb olup lākin henüz hitān olmamış ola; yukālu: غُلَامٌ مُعْبِرٌ اِذَا كَانَ قَدْ كَادَ يَحْتَلِمُ Ve وَلَمْ يَحْتَنُ بَعْدُ Ya‘nī kelime-i mezkūre beyne’l-‘Arab sebb ve dūšnām kelimātındadır, اِبْنُ الْعُقَلَاءِ demek-

tir. Ve عُقْلَاءٌ [‘aflā] aslık hatuna denmekle gūyā ki anasının dübüründen hāsıl olduğuna kināye eder. Ve

مُعْبِرَةٌ [mu‘beret] Şol nākaya denir ki üç sene muttasıl doğurmamakla vücūduna medār-ı selābet ya‘nī o sebeble sulb ve metīn ola; yukālu: نَاقَةٌ مُعْبِرَةٌ اِذَا صَارَتْ لَمْ تُنْتِجْ ثَلَاثَ سِنِينَ فَكَانَ اَصْلَبَ لَهَا

بَنَاتٌ عِبْرٌ [benātu ‘ibr] (‘ayn’ın kesriyle) Kezib ve bātıl künyesidir. **عِبْرٌ** [‘ibr] kenār-ı vādī ma‘nāsınadır ki zikr olundu; yukālu: اَتَى بَنَاتٍ عِبْرٍ اَيُّ بِالْكَذِبِ وَالْبَاطِلِ

الْعِبْرِيُّ [el-‘ibriyy] ve

الْعِبْرَانِيُّ [el-‘ibrāniyy] (‘aynların kesriyle) Yehūd tā‘ifesinin lügatlarıdır. Şārih der ki **عِبْرٌ** [‘ibr]-i nehr-i Nīl’e mensüb olmak ba‘d değildir. Ya‘nī çün Hazret-i Ādem ‘aleyhi’s-selām ta‘līm-i rabbānī ile cemī‘-i lügāta ‘ārif olup hattā ‘inde ehli’t-tahkik cennette hāssaten lisān-ı ‘Arabī ile tekellüm eder olup ‘inde’z-zelle selb ve ba‘de kabūli’t-tevbe yine ilhām olunmuştu. Ve’l-hāsıl ba‘de’n-nüzūl evlādlarıyla her lisān üzere mükāleme eylediler. Ve hayātında evlād ve ahfādī mütekersir olup her biri kendi evlādıyla bir tarafa ihtiyāz eylediler. Nīl kenārına nakl ve ivā eden **عِبْرِيُّ** [‘ibriyy] tekellüm eylediler ki nehr kıyısına mensüb oldular. İklīm-i Şām’ın ismi سُوْرِيَا [sūriyā] olmakla orada mukīm olanların lisānlarına سُوْرِيَانِي [suryāniyy] dediler. Ve bir mikdārı dahi Yemen tarafını ve sā‘ir ba‘zı arāziyi ihtiyār ve onda karār eylediler.

الْعَبْرُ [el-‘aber] (fethateynle) ‘İbret] almak, i‘tibār ma‘nāsınadır; yukālu: عَبْرَ مِنْهُ عَبْرًا مِنْ الْعَبْرِ اِذَا عَبَّرَ ve اِذَا عَبَّرَ اِذَا عَبَّرَ اِذَا عَبَّرَ اِذَا عَبَّرَ اِذَا عَبَّرَ اِذَا عَبَّرَ اِذَا عَبَّرَ اِذَا عَبَّرَ اِذَا عَبَّرَ اِذَا عَبَّرَ اِذَا عَبَّرَ اِذَا عَبَّرَ a_jعلنا ممن يعبر الدنيا ولا يعبرها“ Evvelki

bāb-ı rābi'den ve ikinci bāb-ı evveldendir. Hāsıl-ı ma'nā: "İlāhī, beni dünyādan 'ibret almaksızın cānib-i āhirete 'ubūr eylemeye yip belki itibār ile rızā-yı şerīfine muvāfık 'ibādāta muvaffak olan 'ibādından olmayı müyesser eyle." Ve du'ā-yı merkūm bi'l-iktizā' tūl-i 'ömr ve 'āfiyet niyāzını mutazammındır.

أَبُو عَبْرَةَ [ebū 'aberet] (fethātla) ve

أَبُو الْعَبْرِ [ebu'l-'aber] (fethateynle) Bī-hayā ve küstāh olup dā'imā hezl ve hezeyān eder olan kimseye itlāk olunur; yukālu: هُوَ أَبُو عَبْرَةَ وَأَبُو الْعَبْرِ أَيُّ هَازِلٍ خَلِيْعٍ

الْعَبُورُ [el-'abūr] (صُبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Toklu ta'bīr olunan koyuna ve çebiş ta'bīr olunan keçiye denir ki iki yaşında olurlar; cem'î عَبَائِرٌ [‘abā'ir] gelir. Ve hitān olmamış adama denir; yukālu: رَجُلٌ عَبُورٌ أَيُّ بUNUN cem'î عَبْرٌ [‘ubr] gelir 'ayn'ın zammıyla.

الْعُبَيْرَاءُ [el-'ubeyrā'] (حُمَيْرَاءُ [ḥumeyrā'] vezninde) Bir nebāt adıdır.

الْعَوْبَرُ [el-'avber] (جَوْهَرٌ [cevhər] vezninde) Pārs dedikleri cānverin eniğine denir, جِرْوُ الْفَهْدِ [cirvu'l-fehd] ma'nāsına.

الْمَعَابِيرُ [el-me'ābīr] (mīm'in fethiyle) Sefīnede lenger ta'bīr olunan demiri halatlar ile sarıp bağlayacak ahşāba itlāk olunur.

عَابِرٌ [‘Āber] (هَاجِرٌ [hācer] vezninde) İbn Erfahşed b. Sām b. Nūh 'aleyhi's-selāmdır.

مُعَبَّرٌ [Mu'abber] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Dehnā' türābında bir dağın adıdır.

الْمُعْبَرَةُ [el-mu'abberet] (مُعْظَمَةٌ [mu'azzamet] vezninde) Her tarafı tām ve kāmīl olan yaya vasf olur; yukālu: قَوْسٌ مُعْبَرَةٌ أَيُّ تَامَةٌ

الْعَبْرَانُ [el-'Abrān] (سَلْمَانٌ [selmān] veznin-

de) Bir mevzi' adıdır.

عَبْرَتَى [‘Abertā] (جَبْرَتَى [cebertā] vezninde) Nehrevān kurbünde bir karyedir.

الْعُبْرَةُ [el-'ubret] ('ayn'ın zammıyla) Bir خَرَزَةٌ [ḥarezet] ya'nī ba'zı zī-kıymet cevherlerden masnū' bir tāc ismidir ki ümerā-i Arabdan Reb'ā b. el-Ḥarīs telebbüs eder idi, bu sebeble ذُو الْعُبْرَةِ [Zu'l-'Ubret] ile mülakkab olmuş idi.

يَوْمُ الْعَبْرَاتِ [yevmu'l-'aberāt] (fethātla) Beyne'l-'Arab bir yevm-i ma'rūftur.

الْعَابِرَةُ [el-'ābiret] Cā'ize ve sāyiga ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: لُعَّةٌ عَابِرَةٌ أَيُّ جَائِزَةٌ

[ع ب ث ر]

الْعَبُورُثْرَانُ [el-'abevsurān] ve

الْعَبَيْثُرَانُ [el-'abeysurān] ('ayn'ların fethi ve s̄ā-yı müsellese ile; bunda dört lügat vardır, biri vāv ve biri yā iledir ve s̄ā-yı müsellesenin zamme ve fethalarıyladır) Bir nebāt adıdır. Müfredāt-ı tubbiyyede bunu varatika ile beyān ederler. Bizim diyārlarda 'abaytaran ta'bīr ederler, hoş-bū bir nebāttır. Huccāc, Ka'be'den sepetler içre getirip hediye ederler ve tatyīb için esvāb aralığına vaz' ederler; ona Ka'be reyhānı dahi derler. Meshūku 'asel ile ta'cīn olup ferzice olursa ihbāl husūsunda nāfi'dir. Ve

عَبَيْثُرَانٌ [‘abeysurān] Şedīd ve düşvār işe denir. Ve şerr ve mekrūha denir; s̄ā'nın fethiyle de cā'izdir. Ve bir nev' şecer adıdır ki dikenleri ve çalıları pek çok olmakla ilişen nesne değme hālle ondan ayırtlanıp bertaraf olmaz, onun için emr-i şedīd ü düşvārda darb-ı mesel olmuştur.

عَبَيْثُرٌ [‘Abeyser] (عَضْمَنْفَرٌ [ğadanfer] veznin-

de) Bir recül adıdır.

عَبَائِرُ [ʿAbāsir] (‘ayn’ın fethiyle) Bir daracık dağ yolunun ismidir ki Cezîretü'l-‘Arab’da İdam nām mahalden çıkıp Yenbu‘ iskelesine ondan sülük olunur.

[ع ب ج ر]

الْعَبَنَجُرُ [el-‘abencer] (غَضَنَفَرٌ [ğadanfer] vezninde) Kalın ve galîz şey’e denir.

[ع ب د ر]

الْعَبْدَرِيّ [el-‘abderiyy] (جَعْفَرِيّ [caʿferiyy] vezninde) ‘Abduddār kabîlesine mensüb demektir. [Belhāris] [بلخارث] gibi menhütedir; yukālu: رَجُلٌ عَبْدَرِيّ أَيْ مُنْسُوبٌ إِلَى بَيْتِ عَبْدِ الدَّارِ

[ع ب س ر]

الْعَبْسُورُ [el-‘ubsūr] (عُصْفُورٌ [uʿşūr] vezninde) Yavuz, tünd ve şedîd nākaya denir. Ve çabuk ve revende nākaya denir.

الْعَبْسُورُ [el-‘ubsur] (كُنْفُزٌ [kūnfuz] vezninde) عَبْسُورٌ [‘ubsūr] ma‘nāsıdır.

[ع ب ق ر]

عَبْقَرٌ [‘Abqar] (كَافٌ جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Bādiye-i ‘Arabda bir mevzi‘ ismidir ki onda tāʿife-i cinn kesirdir. Ve Yemen’de bir kasaba adıdır ki onda be-gāyet aʿlā ve nāzük siyāb nesc olunur, sevb-i ‘Abqarī meşhūrdur.

Müʿellif Başāʾir’de ihtilāf üzere resm eylemiştir, yaʿnī bazıları ‘indinde bilād-ı cinn ve ‘inde’l-baʿz bir karyedir ki onda cinn tāʿifesi sākin olurlar ve ‘alā-kavlin bir arz ismidir ki insān ve hayvān ve sevb ve mutlakan nādîr ve fāʾik ve garîb olan eşyāʾ ona nisbet olunur. İntehā. Ve

عَبْقَرٌ [‘Abqar] Bir hatun ismidir.

الْعَبْقَرِيّ [el-‘abqariyy] (جَعْفَرِيّ [caʿferiyy]

vezninde) Mutlakan naks ve kusuru olmayan kāmîl şey’e denir; yukālu: شَيْءٌ عَبْقَرِيٌّ أَيْ كَامِلٌ Ve bir kavmin seyyid ve şerîf ve zî-şānına denir; yukālu: هُوَ عَبْقَرِيٌّ قَوْمُهُ أَيْ سَيِّدُهُمْ Ve hüsn ve letāfet ve sāʾir meziyyet cihetiyle nihāyet dereceye bālig nesneye denir ki fevkinde bir şey’ olmaya, gūyā ki o sanāyi‘-i beşeriyyeden olmayıp belki cinn ve peri sanʿatıdır diye taʿaccüb olunur ola; yukālu: هُوَ عَبْقَرِيٌّ أَيْ لَيْسَ فَوْقَهُ شَيْءٌ Ve tünd ve şedîd insān ve hayvāna denir. Ve bir gūne fāhîr döşeme ve bisāt ismidir. Ve kizb-i hālise itlāk olunur; yukālu: كَذِبٌ عَبْقَرِيٌّ أَيْ خَالِصٌ

الْعَبَاقِرِيّ [el-‘ubāqiriyy] (‘ayn’ın zammıyla) Bu dahi bir nev‘ fāhîr bisāt adıdır.

الْعَبْقَرَةُ [el-‘abqaret] (عَنْتَرَةٌ [‘anteret] vezninde) Etlî cānlı güzel hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ عَبْقَرَةٌ أَيْ تَارَةٌ جَمِيلَةٌ Ve

عَبْقَرَةٌ [‘abqaret] Masdar olur, beyābānda serāb yaldıramak ma‘nāsına; yukālu: عَبْقَرٌ السَّرَابِ إِذَا تَأَلَّأَ

الْعَبْوَقَرَةُ [el-‘Abevqaret] (سَفَرَجَلَةٌ [sefercellet] vezninde) Bir mevzi‘ yāhūd bir dağın adıdır.

عَبَيْقُرٌ [‘Abeyqur] (‘ayn’ın fethi ve kāf’ın zammıyla) Bir mevzi‘ adıdır.

عَبَاقِرٌ [‘Abāqir] (‘ayn’ın fethiyle) Benū Fezāre cemāʿatine mahsūs bir su adıdır. Ve “أَبْرُدٌ مِنْ عَبْقَرٍ” meseli “ح،ب،ق،ر” māddesinde beyān olundu.

[ع ب ه ر]

الْعَبْهَرُ [el-‘abher] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Etine dolu tıknaz adama denir. Ve ‘azîmü’l-cüsse adama denir. Ve mutlakan vücūdu ter ü tāze ve nerm olarak uzunca olan şey’e denir, tāze mahbūb ve tāze nihāl

gibi. Ve nercis ya'nī nerges ve zerrīn ta'bīr olunan şükūfeye denir. Ve yāsemīne denir. Ve başka bir şükūfe ismidir ki Fārisīde ona bostān-efrūz derler, Türkīde bostān güzeli ve mīr-i 'āşıkān ta'bīr ederler.

الْعَبَاهِرُ [el-'ubāhir] (عَلَابِطُ [ulābiṭ] vezninde) عَبْهَرٌ [abher] ile iki ma'nā-yı evvelde mürādiftir.

الْعَبْهَرَةُ [el-'abheret] (عَبْقَرَةٌ [abqaret] vezninde) Beşere-i vücūdu nāzūk ve latīf ve sīm-i sāfī gibi be-gāyet ak ve berrāk olan mahbūbe-i dil-ārāma denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ Ve عَبْهَرَةٌ أَي الرِّقِيقَةُ النَّاصِعَةُ الْبَيَاضِ

عَبْهَرَةٌ [abheret] ve hā'sız

عَبْهَرٌ [abher] Etine dolu hatuna denir. Ve halkan ve hulukan mecmū'a-i eczā-yı hüsn ü cemāl olan mahbūbe-i dil-ārāya denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ عَبْهَرَةٌ أَي جَامِعَةٌ لِلْحُسْنِ خَلْقًا وَخُلُقًا

ع ت ر

الْعَثْرُ [el-'atr] ('ayn'ın fethi ve tā-yı fevkiyenin sükūnuyla) ve

الْعَثْرَانُ [el-'aterān] (fetehtla) Mızrak ve sâ'ir nesne katılanıp saht ve şedīd olmak ma'nāsınadır; yukālu: عَثَرَ الرُّمْحُ وَعَثِرَهُ عَثْرًا Ve عَثْرَانًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا اشْتَدَّ عَثَرَ الرُّمْحُ إِذَا عَثَرَ الدَّكْرُ عَثْرًا وَعَثُورًا إِذَا أَنْعَطَ Ve اضْطَرَبَ وَاهْتَرَّ

عَثْرٌ [atr] ve

عَثُورٌ [utūr] فُعُودٌ [ku'ūd] vezninde) Ālet-i tenāsül kıvāma gelmek ma'nāsınadır; yukālu: عَثَرَ الدَّكْرُ عَثْرًا وَعَثُورًا إِذَا أَنْعَطَ

عَثْرٌ [atr] Boğazlamak ma'nāsınadır; yukālu: عَثَرَ الشَّاةَ إِذَا ذَبَحَهَا

عَثْرٌ [atr] Ālet-i tenāsüle denir; 'ayn'ın kesriyle de cā'izdir.

الْعَثَارُ [el-'attār] (كَثَانٌ [kettān] vezninde) Bu dahi ālet-i tenāsüle denir. Ve dilīr ve bahādıra denir; yukālu: رَجُلٌ عَثَارٌ أَي شَجَاعٌ Ve tūvānā ata denir; yukālu: فَرَسٌ عَثَارٌ أَي قَوِيٌّ Ve mühiş ve dürtüşt ve haşin mekāna denir; yukālu: مَكَانٌ عَثَارٌ أَي خَشِنٌ مُوحِشٌ

الْعَثْرُ [el-'itr] ('ayn'ın kesriyle) Asl ve bünyād ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ كَرِيمٌ الْعَثْرُ هُوَ كَرِيمٌ الْعَثْرُ Ve bir nev' nebāt, 'alā-kavlin bir güne hurde şecer ismidir. Bunu bazıları güne hurde şecer ismidir. Bunu bazıları çığdem çiçeği ile beyān ederler. Ve

عَثْرٌ [itr] Kāfirlerin pereştis eyledikleri puta denir, صَنَمٌ [şanem] ma'nāsına. Ve mutlakan zebh olunacak hayvāna denir. Ve şol koyuna denir ki Cāhiliyyet'te müşrikün-ı 'Arab perestis eyledikleri asnām için kurbān ederler idi. Şārih şehri recebe tahsīs eylemiştir. Ve

عَثْرٌ [itr] Bir kabīle adıdır ki pederleri 'İtr b. Cuşem nām kimse idi; ashābdan 'Abdurrahmān b. 'Udeys el-'İtrī ondandır. Ve 'İtr b. Mu'āz, Hevāzin kabilesinden bir batn adıdır. Sinān b. Mużāhir ve Muḥammed b. Mūsā ve Bekkār b. Sellām ve Melik b. Ḍamre et-Tābi'ī ve Ebān ve Ḳāsim ibnā Erḳam el-'İtriyyūn ki muhad-dislerdir, batn-ı merkūm ricālindendir. Ve Suleym b. 'İtr et-Tucībī, Mışır kādisi idi ki rüvāttandır. Ve muhad-disinden Fuḍayl b. Merzūk, Benū 'İtr mevālīsindendir. Ve

عَثْرٌ [itr] Bel ve tırpan ve balta makülesinin sapına denir, 'alā-kavlin bel demirinin üzerinde olan arkuru ağaca denir ki bel ile yeri söken kimse ayağını ona vaz' ile zor ederler. Ve hezeyān ma'nāsınadır; yukālu: أَتَى بِالْعَثْرِ أَي الْهَدْيَانِ

الْعَتِيرَةُ [el-'afīret] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde)

وَعَثَارًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ وَالرَّابِعِ وَالْحَامِسِ إِذَا كَبَا
Bu ma'nādandır ki "Filānın baht ve ikbālî ber-zede ve berbād oldu" yāhūd "olsun" diyecek yerde عَثْرُ جَدُّهُ derler, تَعَسَّ بِحُثُّهُ ma'nāsını irāde ederler. Ve

عَثْرُ [ʿaṣr] Bir nesneye muttaliʿ olmak ma'nāsına müstaʿmeldir, ke-mā se-yuzkeru. Ve yalan söylemek ma'nāsına müstaʿmeldir ki gerçekten kaymaktır; yukālu: عَثْرُ فُلَانٍ إِذَا كَذَبَ Ve bedende damar atmak ma'nāsınadır; yukālu: عَثْرُ الْعِزْقِ إِذَا ضَرَبَ Ve

عَثْرِي [ʿaṣriyy] ma'nāsınadır ki yağmur suyu saky eylediği zerʿ ve eṣcāra denir, ke-mā se-yuzkeru. Ve

عِثَارٌ [ʿiṣār] [kitāb] vezninde) Şerr ve mekrūha itlāk olunur; yukālu: وَقَعَ فِي عِثَارٍ أَيْ شَرٍّ وَمَكْرُوهٍ

التَّعَثُّرُ [et-teʿaṣṣur] [tefaʿul] vezninde) Bu dahi ayak kayıp sürçmek ma'nāsınadır; yukālu: تَعَثَّرَ الرَّجُلُ بِمَعْنَى عَثْرَ

الإِعْثَارُ [el-iʿṣār] (hemzenin kesriyle) Bir adamın ayağını kaydırıp yere kapatmak ma'nāsınadır; yukālu: أَعَثَّرَ فُلَانًا إِذَا أَتْعَسَهُ Ve bir adamı bir şey'e muttaliʿ kılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَعَثَّرَهُ عَلَيْهِ إِذَا أَطْلَعَهُ Ve bir adamı bir vartaya ilkā için sultān ve vālî huzūrunda kadh ve fasl ve mezemmet eylemek ma'nāsına müstaʿmeldir; yukālu: أَعَثَّرَ بِهِ عِنْدَ السُّلْطَانِ إِذَا قَدَحَ فِيهِ بِعَيْنِي طَلَبَ تَوْرِيطَهُ وَأَنْ يَقَعَ بِهِ فِي عَاثُورٍ

التَّغْيِيرُ [tefīl] vezninde) Bu dahi bir adamı sürçtürüp yere kapatmak ma'nāsınadır; yukālu: عَثَّرَ فُلَانًا بِمَعْنَى أَعَثَّرَهُ

العَاثُورُ [el-ʿāṣūr] [kāfūr] vezninde) Baʿzı yerde olan varta ve mehlekeye denir; yukālu: وَقَعَ فِي عَاثُورٍ أَيْ مَهْلِكَةٍ مِنَ الْأَرْضِ Ve bir adamı yā bir cānveri düşürmek için

hafr ve tehyiʿe kılınmış çukura denir. Ve kuyuya itlāk olunur.

العُثُورُ [el-ʿuṣūr] [kuʿūd] vezninde) عَثْرٌ [ʿaṣr] gibi bir nesneye muttaliʿ ve āgāh olmak ma'nāsınadır. Min gayr-i talebin nāgehānī muttaliʿ olmaktan ʿibārettir, gūyā ki onun üzerine kayıp düşmüş gibidir; yukālu: عَثْرَ عَلَى سِرِّ الرَّجُلِ عَثْرًا وَعُثُورًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَطْلَعَ عَلَيْهِ

العَثِيرُ [el-ʿiṣyer] [minber] vezninde) Toprağa ve havayā ağan gubāra denir; ve minhu yukālu mutelattifen: لَا تَفْتَحْ فِي الْعَثِيرِ Ve yürürken ayak parmaklarının uçlarıyla döndürülüp serpilerek çamur ve kesek makülesine denir. Ve eser-i hafî ma'nāsınadır ki belli bellisiz olur, niteki عَيْثَرٌ [ʿayser] dahi bu ma'nāyadır, صَيْقَلٌ [ṣayqal] vezninde; ve minhu'l-meṣelu: "لَا أَرَى لَهُ أَثْرًا وَلَا عَيْثَرًا وَلَا عَيْثَرًا، أَيْ أَثْرًا خَفِيًّا Ve bunlarda ʿayn'ın kesre ve fethalarıyla cāʿizdir.

العَيْثَرَةُ [el-ʿayseret] [bayṭaret] vezninde) Küçük kızlar fāl için kuşu ürkütüp kaçırmak ma'nāsınadır; yukālu: عَيْثَرَتِ الْجَارِيَةُ الطَّيْرَ إِذَا رَأَاهَا فَزَجَرَهَا

الْعُثْرُ [el-ʿuṣr] (ʿayn'ın zammıyla) Tavşancıl kuşuna denir. Ve yalan söze denir; yukālu: يَقُولُ عَثْرًا أَيْ كَذِبًا Bunda fethateynle de cāʿizdir.

العَثْرِيُّ [el-ʿaṣriyy] [arabiyy] vezninde) عَثْرٌ [ʿaṣr] gibi bu dahi mahzā yağmur ile saky olunan zerʿ ve eṣcāra denir. Şārih der ki gūyā ki sāhibini iʿmāl ve itʿāb eylemeyip bi-nefsihi su üzere düşmüş gibi olur. Pes fethateynle عَثْرِي [ʿaṣriyy] tagyir-i neseb kabīlindendir; ve minhu fī hadīsi'z-zekāti: "مَا كَانَ بَعْلًا أَوْ عَثْرِيًّا فِيمِهِ الْعُثْرُ" هُوَ مِنَ النَّحِيلِ الَّذِي يَشْرَبُ بِعُزُوقِهِ مِنْ مَاءِ الْمَطَرِ وَكَذَا الزَّرْعُ Ve

عَثْرِيّ [ʿasəriyy] Dünyā ve āhîret talebinden muʿattal ve fārig olan bî-himmet kismeye itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ عَثْرِيٌّ إِذَا لَمْ يَكُنْ فِي: Bu maʿnāda baʿzen yā'yı müşedded ederler, lâkin savāb olan muhaffef olmaktır. Kāle'ş-şārih ve minhu'l-hadīsu: «وَهُوَ: أَبْعَضُ النَّاسِ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى الْعَثْرِيّ» وَهُوَ: الَّذِي لَيْسَ فِي أَمْرِ الدُّنْيَا وَلَا فِي أَمْرِ الْآخِرَةِ

عَثْر [ʿAsser] [bakḫam] vezninde) Bir arslan yatağı mahalli ismidir.

عَثْر [ʿAsr] [bahr] vezninde) Yemen'de bir beldedir.

عَثَارَى [ʿUşārā] [sukārā] vezninde) Bir vādî adıdır.

الْعَثِيرُ [el-ʿaşyer] [caʿfer] vezninde) Bir şey'in şahs ve ʿaynına itlāk olunur; tekülü: رَأَيْتُهُ بَعَثِيرَهُ أَيَّ بَعْنِيهِ وَشَخْصِهِ Şārih der ki bunda savāb olan صَيْقَلٌ [şayḳal] vezninde olmaktır.

عَثْرَةٌ [ʿAşîret] [zeniḫat] vezninde ki işbu "أَنَّهُ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ مَرَّ بِأَرْضِ تُسَمَّى عَثْرَةً" hadīsinde vārid olmuştur. Bir arzın adıdır, niteki "خ،ض،ر" māddesinde zikr olundu.

عَيْثَر [ʿAyşer] [ḫayder] vezninde) İbnu'l-Kāsim'dir ki muhaddisîndendir.

عُثَيْر [ʿUşeyr] [zubeyr] vezninde) "ع،ت،ر" māddesinde zikr olundu.

عَثْرَانُ [ʿĪşrān] [ʿimrān] vezninde) ve

عُثَيْر [ʿUşeyr] [zubeyr] vezninde) ve

عَثِير [ʿAşīr] [emīr] vezninde) ve

عِثِير [ʿĪşyer] [ḫizyem] vezninde) Esāmîdendir.

ع ث م ر

الْعَثْمُرَةُ [el-ʿuşmuret] [ḫunfuẓet] vezninde) Suyu sorulup kabuğu kalmış olan üzüm dānesine denir; tekülü: نَاولِي عَثْمُرَةً

وَهِيَ مِنَ الْعَنْبِ مَا امْتَصَّ مَاؤُهُ وَبَقِيَ قَشْرُهُ Ve

عَثْمُر [ʿUşmur] (hā'sız) Ṭayyî kabilesi bilādında bir düz kumsal ismidir.

ع ج ر

الْعَجْرُ [el-ʿacer] (fethateynle) Bir adamın vücūdu şişmān ve galiz olmak mā'nāsınadır; yukālu: عَجَرَ الرَّجُلُ عَجْرًا مِّنَ: Ve bir adamın karnı pek büyük olmak maʿnāsınadır; yukālu: عَجَرَ الرَّجُلُ إِذَا ضَخَّمَ بَطْنَهُ Ve bir nesne pek ve salābetli olmak maʿnāsınadır; yukālu: عَجَرَ: الْفَرَسُ إِذَا صَلَبَ

الْأَعْجُرُ [el-aʿcer] [aḫmer] vezninde) Vasftır, gövdesi kalın ve şişman olan kişiye ve büyük karınlı kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ أَعْجُرٌ أَيُّ غَلِيظٌ سَمِينٌ وَيُقَالُ أَعْجُرٌ أَيُّ ضَخَّمَ الْبَطْنَ

الْعَجِرُ [el-ʿacir] [ketif] vezninde) ve

الْعَجْرُ [el-ʿacur] [nedus] vezninde) Sulb ve metūn olan şey'e denir; yukālu: وَظَيْفٌ عَجْرٌ وَعَجْرٌ أَيُّ صَلَبٌ

الْعَجْرَةُ [el-ʿucret] (ʿayn'ın zammıyla) Bedende mevzi-ʿi عَجْرٌ [ʿacer]e denir ki hacm ve gılzat olan yeridir. Murād gılzat sebebiyle tümüp kabaran yeri olacaktır. Ve ağaç makülesinde olan düğüme ve ukdeye denir. Cem'î عَجْرٌ [ʿucer] gelir, زُفْرٌ [zuffer] vezninde; ve minhu'l-meselu: "يَشْكُو عَجْرَهُ وَبُجْرَهُ" أَيُّ عُيُوبُهُ وَأَحْزَانُهُ وَمَا أَبْدَى وَمَا أَخْفَى

الْعَجْرُ [el-ʿacr] [fecr] vezninde) Boyun bükmek maʿnāsınadır; yukālu: عَجَرَ عُنُقَهُ Ve عَجْرًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا ثَنَاهُ

عَجْرٌ [ʿacr] ve

عَجْرَانُ [ʿacerān] Havftan yāhūd pek ʿacele bir husūstan nāşî sür'atle mürür eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَجَرَ الرَّجُلُ عَجْرًا: Ve eşek kıs-

mı iki ellerini birden kaldırıp ve indirip ve ayaklarını hamur yoğurur gibi gevelemek ma'nāsınadır; yukālu: عَجَرَ الْحِمَارَ إِذَا قَمَصَ Ve hamle ve hücum eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَجَرَ عَلَيْهِ إِذَا حَمَلَ عَلَيْهِ Ve bir adamı bir nesneden men' eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَجَرَ عَلَيْهِ إِذَا حَجَرَ Ve ilhāh ve ibrām eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَجَرَ عَلَى فُلَانٍ إِذَا أَلَحَّ عَلَيْهِ

الْمُعَاجِرَةُ [el-mu'aceret] [mufā'alet] vezninde) Bu dahi sür'atle mürür eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَاجَرَ الرَّجُلَ إِذَا مَرَّ سَرِيْعًا مِنْ خَوْفٍ وَتَخَوِهٍ

الْإِعْتِجَارُ [el-i'ticār] [ifti'āl] vezninde) Başa dülbendi çene altından götürmeyerek sarınmak ma'nāsınadır; yukālu: تَلَحَّى إِعْتَجَرَ الرَّجُلُ إِذَا لَفَّ عِمَامَتَهُ دُونَ التَّلْحِي [telahhī] dülbendin bazı dolamını çene altından götürerek sarınmaktır ki 'Arabların sarınışıdır. Ve

إِعْتِجَارٌ [i'ticār] Hatun kısmı **مِعْجَرٌ** [mi'cer] tutunmak ma'nāsınadır; yukālu: إِعْتَجَرَتْ إِعْتَجَرَتِ الْمِعْجَرَةُ إِذَا تَلَبَّسَتْ بِالْمِعْجَرِ Ve hatun vilādetten nevmīd olduktan sonra veled doğurmak ma'nāsınadır; yukālu: إِعْتَجَرَتْ الْمَرْأَةُ بِعِلَامٍ أَوْ جَارِيَةٍ إِذَا وَلَدَتْهُ بَعْدَ يَأْسِهَا مِنَ الْوَلَدِ

الْمِعْجَرُ [el-mi'cer] [minber] vezninde) Nisvān-ı 'Araba mahsūs bir nev' baş örtüsüne denir. Şārihin beyānına göre serbend dedikleridir ki çardan küçük ve مِقْنَعَةٌ [miqne'at]tan büyük olup hatunlar dolayı başlarına sarınırlar, onunla başları kaplanır. Ve

مِعْجَرٌ [mi'cer] Yemen'e mahsūs bir güne sevb ismidir. Ve çuvala şebih bir tarz zarf adıdır ki liften nesc olunur.

الْمَعْجُورُ [el-ma'cūr] [ma'zūr] vez-

ninde) Şol adama denir ki nās kendiden su'āl ve cerr ederek emvāli tükenip kalmamış ola, مَمْمُودٌ [meṣmūd] gibi; ilhāh ma'nāsından me'hūzdur; yukālu: رَجُلٌ مَعْمُورٌ عَلَيْهِ إِذَا كَانَ قَدْ أَخَذَ مَالَهُ كُلَّهُ بِالسُّوَالِ **الْعَجِيرُ** [el-'acīr] [emīr] vezninde) 'İnnān ve bī-rücūliyyet olan adama ve ata denir; yukālu: رَجُلٌ وَفَرَسٌ عَجِيرٌ أَيُّ عَيْنَيْنِ Türkīde ona puluç ta'bir olunur.

عَاجِرٌ ['Acīr] ve

عُجْبَيْرٌ ['Uceyr] [zubeyr] vezninde) ve **عَوْجَرٌ** ['Avcer] [cevhēr] vezninde) ve

أَعْجُرٌ [A'cer] [aḥmer] vezninde) ve

عُجْرٌ ['Ucer] [bucer] vezninde) ve

عُجْرَةٌ ['Ucret] [gurfet] vezninde) Esmā-i ricāldendir. Ve

عُجْرَةٌ ['Ucret] Bir kabīle pederinin ismidir. Ve Ġanī kabīlesinden Nāfi' nām kimsenin feresi ismidir. Ve ashābdan Ka'b hazretlerinin pederi ismidir. Ve

عُجْبَيْرٌ ['Uceyr] [zubeyr] vezninde) Bir mevzi' ismidir. Ve Selūl kabīlesinden bir şā'ir adıdır.

الْعُجْرِيُّ [el-'uciyy] [kurdiyy] vezninde) Yalan söze denir; yukālu: كَلَامٌ عُجْرِيٌّ Ve āfet ve dāhiyeye denir; yukālu: أَصَابَهُ عُجْرِيٌّ أَيُّ دَاهِيَةٍ

الْعَجَاجِيرُ [el-'acācīr] [azāzīl] vezninde) Hamur yumaklarına denir, كُتْلُ الْعَجِينِ [kutelu'l-'acīn] ma'nāsına. Şārih der ki zāhiren müfredi **عَجَّورٌ** ['iccevr]dir, [ibbev] ve **أَبَابِيلُ** [ebābīl] gibi. Ve

عَجَاجِيرٌ ['acācīr] Hamur yumaklarını ekl edenlere denir.

الْعَجَّارُ [el-'accār] [kettān] vezninde) Bu dahi açılmadık hamur yumaklarını ekl

eden adama denir. Ve şol güreşçiye denir ki yanları kavī ve zūr-mend olmakla sarma ta'bīr olunan mansūbesine aslā bir hasım mukāvemmet edemez ola; yukālu: هُوَ عَجْرًا أَي صَرِيحٌ لَا يُطَاقُ جُنْبُهُ فِي الصَّرَاحِ الْمُشْغَرِبِ لِصَرِيحِهِ

الْعَجْرَاءُ [el-'acrā'] (حَمْرَاءُ [hamrā'] vezninde) Düz olmayıp düğmeli olan değneğе vasf olur; yukālu: عَصَا عَجْرَاءُ أَي ذَاتُ الْأُيُنِ

الْعَجَارِي [el-'acāriyy] ('ayn'ın fethiyle) Devāhī ve āfāta denir; yukālu: جَاءَ بِالْعَجَارِيَّيْ جَاءَ بِالذَّوَاهِي Ve kemiklerin başlarına denir ki yumru olur; müfredi عَجْرَاءُ ['acrā']dır. Ve ba'zı eş'ārda yā'nın tahfifiyle de gelmiştir.

الْعَجْرَجَةُ [el-'acenceret] [سَفَرَجَلَةٌ [sefercellet] vezninde) Şol tıknaz ve topaç gövdeli hatuna denir ki sebük-rūh ola; yukālu: إِمْرَأَةٌ عَجْرَجَةٌ أَي مُكْتَلَّةٌ خَفِيفَةُ الرُّوحِ

الْعَجَارِيرُ [el-'acārīr] عُجْرُورٌ [ucrūr]un cem'idir ki عُضْفُورٌ [uṣfūr] veznindedir, rüzgār sebebiyle kumluklarda hādis olan yol yol uzun hatlara denir.

الْعَجْوَجِرُ [el-'acevcer] [صَنْوَبِرٌ [ṣanevber] vezninde) Kemikleri iri tenū-mend adama denir.

الْعَجْرَعَةُ [el-'anceret] [حَنْجَرَةٌ [hanceret] vezninde) Dudağı uzatıp taşra devirmek ma'nāsınadır; yukālu: عُنْجَرُ الرَّجُلِ إِذَا مَدَّ شَفْتَيْهِ زُنْجَرَةٌ وَقَلْبُهُمَا [zenceret] parmağa mahsüstür.

الْعُنْجُورَةُ [el-'uncūret] ('ayn'ın zammıyla) Şişenin gılāfına denir.

ع ج ه ر

الْعَجْهَرَةُ [el-'acheret] ('ayn'ın ve hā'nın fethiyle) A'zā ve endām yakışksız, galīz ve nā-turāş olmaya denir; yukālu: فِيهِ عَجْهَرَةٌ أَي فِيهَا جَفَاءٌ وَغَلَطٌ الْخَلْقِ Burada جَفَاءٌ [cefā'] yakışık-

sızlık ma'nāsınadır.

عَيْجَهُورٌ [Aycehūr] [حَيْرَبُونٌ [hayzebūn] vezninde) Bir hatun adıdır.

ع د ر

الْعَدْرُ [el-'adr] [غَدْرٌ [gadr] vezninde) Cür'et ve ikdām eylemek ma'nāsınadır; yukālu: وَعَدَرَ عَلَيْهِ عَدْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا جَرَّ عَلَيْهِ

عَدْرٌ ['adr] Sağanaklı çok yağmura denir; bunda 'ayn'ın zammıyla da cā'izdir; tekülü: أَصَابَنَا عَدْرٌ أَي مَطَرٌ شَدِيدٌ كَثِيرٌ

الْعَدْرُ [el-'ader] (fethateynle) Kesret-i matar sebebiyle bir mahallin suyu çok olmak ma'nāsınadır; yukālu: عَدِرَ الْمَكَانُ عَدْرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَثُرَ مَائُهُ يَغْنِي بِالْعَدْرِ

الْإِعْتِدَارُ [el-'i'itādār] [إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) **عَدْرٌ** ['ader] ma'nāsınadır; yukālu: إِعْتَدَرَ الْمَكَانُ بِمَعْنَى عَدِرَ إِعْتَدَرَ الْمَكَانُ إِذَا ابْتَلَّ مِنَ الْمَطَرِ

الْعَادِرُ [el-'ādīr] Yalancı adama denir; yukālu: رَجُلٌ عَادِرٌ أَي كَذَّابٌ

الْعَدَّارُ [el-'addār] [كَتَّانٌ [kettān] vezninde) Gemici tā'ifesine denir, مَلَّاحٌ [mellāh] ma'nāsına.

عُدَّارٌ [udār] [غُرَابٌ [gurāb] vezninde) Arz-ı Yemen'e mahsūs bir nev' dābbe ismidir ki insān kısmına rāst geldikte hemān üzerine düşüp livāta ederler. Ve nutfeleri hurde hurde kurtcağızlardır. Bu cihetle pek lūtī hakkında "أَلْوَطُ مِنْ عُدَّارٍ" darb-ı meseldir. Ve

عُدَّارٌ [Udār] ve

عَدَّارٌ ['addār] [شَدَّادٌ [ṣeddād] vezninde) Esāmī-i ricāldendir.

الْعُنْدَرَةُ [el-'anderet] [دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Yağmur müştedd olmak

ma'nāsınadır; yukālu: عُنْدَرِ الْمَطَرِ إِذَا اسْتَدَّ فَهُوَ مُعْتَدِرٌ

[ع د ر]

أَلْعَيْدَهُورُ [el-'aydehūr] حَيْرُبُونُ [hayzebūn] vezninde) Cüst ve revende nākaya denir.

[ع ذ ر]

أَلْعُذْرُ [el-'uzr] ('ayn'ın zammı ve zāl-ı mu'cemenin sükūnuyla) İsmdir, ma'rūftur ya'nī bahāneye denir ki bir emrin icrāsını terk eylemeğe sebep ve vesīle olandır; cem'i اَعْدَارُ [a'zār] gelir.

Mü'ellifin *Başā'ir*'de beyānına göre işbu عُذْرُ mādresi asl عُذْرَةٌ [aziret]ten müteferra'dır ki şey²-i necis ma'nāsınadır; مَرَأَةٌ عُذْرَةٌ ve سَائِرِلَرِي ondan mutasarrıftır. قُلْفَةٌ [kulfet]te teşbīhen cild-i bekāret kezālik halk-ı sıbyānda olan 'arız ve giderek bi'l-umūm 'arız onunla tesmiye olundu. Ve insānın mahv-ı zūnūbu zımnında irād eylediği bahāne dahī ondan ahz olundu, güyā ki onunla necs-i günāhını mahv eder. Ve inkitāc-ı miyāh ma'nāsına olan اِعْتِدَارُ [i'tizār]da ve vuzūh-ı عُذْرُ [uzr] ile zenbi munkatı' ve münderis olana teşbīh tasavvur olunmuştur. Ve bed-hūya عَدُورٌ [azūr] itlākında murdārlik mutasavverdir. Ve kaldı ki عُذْرُ [uzr] üç günedir: Biri o işi işlemedim demekle hāsıldır. Sānī şu nesneye mebnī işledim demektir ki o nesneyi zıkr ile mevki-i zenbden hurūc eder. Sālis gerçi onu işledim lākin min ba'd işlemem demektir ve bu تَوْبَةٌ [tevbet]tir. Pes her تَوْبَةٌ [tevbet], عُذْرُ [uzr] olup emr bi'l-'aks değildir; beynlerinde 'umūm ve husūs-ı mutlak olur. İntehā. Ve

عُذْرُ [uzr] ve

عُذْرُ [uzur] (zammeteynle) ve

عُذْرِي [uzrā] (بُشْرِي [buşrā] vezninde) ve

مَعْدِرَةٌ [ma'ziret] مَنَقِبَةٌ [menķibet] vezninde) ve

مَعْدِرَةٌ [ma'zuret] مَكْرُمَةٌ [mekrumet] vezninde) Masdarlardır, bir adamın irād eylediği 'özr ve bahāneyi kabūl eylemek ma'nāsınadır ki ma'zūr tutmak ta'bīr olunur; yukālu: عُدْرَهُ فِيمَا صَنَعَ عُدْرًا وَعُدْرًا وَعُدْرًا بِمَعْنَى عُدْرَةٍ وَمَعْدِرَةٌ وَمَعْدِرَةٌ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا قَبِلَ عُدْرَهُ وَرَفَعَ عَنْهُ اللُّومَ فِيهِ Ve

عُذْرُ [uzr] Fevz ve zafer ma'nāsına müsta'meldir; ve minhu yukālu fi'l-harb: لِمَنْ الْعُدْرُ أَي التُّجْحُ وَالْعَلْبَةُ

أَلْمَعْدِرَةُ [el-ma'ziret] (mīm'in fethi ve zāl'in harekāt-ı selāsiyla) ve

أَلْعِدْرَةُ [el-'izret] ('ayn'ın kesriyle) İsmlerdir, irād olunan 'özr ve bahāneyi kabūl eylemeğe denir.

أَلْإِعْدَارُ [el-i'zār] (hemzenin kesriyle) Bu dahī ma'zūr tutmak ma'nāsınadır; yukālu: عُدْرَ عُدْرًا فُلَانًا فِيمَا صَنَعَ بِمَعْنَى عُدْرٍ عُدْرَ الرَّجُلِ إِذَا أَبْدَى عُدْرَةً Ve hadeslemek ma'nāsınadır ki عُذْرَةٌ [aziret]ten me'hūzdur; yukālu: عُدْرَ فُلَانٍ إِذَا أَخَذَتْ Ve bir adam için 'özr sābit olmak ma'nāsınadır ki ma'zūr olmaktadır; yukālu: عُدْرَ مَنْ أَنْذَرَ أَي ثَبِتَ لَهُ عُدْرٌ Ve bir adam bir husūsta cidd ve mübālaga eylemeyiپ taksīr eylemek ma'nāsınadır, hālbuki kendisini mübālaga ve im'ān eder sūretinde irā'et eyleye; yukālu: عُدْرَ الرَّجُلِ فِيهِ إِذَا قَصَرَ Kāle's-şārih ve minhu hadīsu İbn 'Ömer: "إِذَا وَضَعَتِ الْمَائِدَةُ فَلْيَأْكُلْ وَلَمْ يَبَالِغْ وَهُوَ يَرِي أَنَّهُ مُبَالِغٌ الرَّجُلِ مِمَّا عِنْدَهُ وَلَا يَوْفَعُ يَدَهُ وَإِنْ شَبِعَ وَلْيَعْدِرْ فَإِنَّ ذَلِكَ

يُحَجِّلُ جَلِيسَهُ» أَي لِيَبَالِغَ

إِعْدَارٌ [i'zār] Bir husūsta cidd ve mübālaga eylemek ma'nāsına gelmekle ma'nā-yı sâbık ile beyenlerinde şibh-i tezād olur; yukālu: أَعْدَرَ الرَّجُلُ فِيهِ إِذَا بَالَعَ Ve bir adamın 'uyüb ve zünubu kesir olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَعْدَرَ الرَّجُلُ إِذَا كَثُرَتْ لَنْ يَهْلِكَ النَّاسُ“ ve minhu'l-hadīsu: “حَتَّى يُعْذِرُوا مِنْ أَنْفُسِهِمْ» يَعْنِي أَنَّهُمْ لَا يَهْلِكُونَ حَتَّى تَكْثُرَ ذُنُوبُهُمْ وَعُيُوبُهُمْ فَيُعْذِرُوا مِنْ أَنْفُسِهِمْ وَيَسْتَوْجِبُونَ الْعُقُوبَةَ وَيَكُونُ لِمَنْ يُعْذِرُهُمْ عَذْرٌ كَانَتْهُمْ قَامُوا بِغَدْرِهِ فِي ذَلِكَ وَيُرْوَى بِفَتْحِ الْيَاءِ مِنْ عَذْرَتِهِ وَهُوَ بِمَعْنَاهُ se-yuzkeru. Ve

إِعْدَارٌ [i'zār] Ata uyan geçirmek, 'alā-kavlin gemine başlık takmak ma'nāsınadır; yukālu: أَعْدَرَ الْفَرَسَ إِذَا أَلْجَمَهُ أَوْ جَعَلَ لَهُ عِدَارًا Ve oğlanı hitān eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَعْدَرَ الْعُلَامَ إِذَا خَتَنَهُ Ve bir nesneyi necis ve murdār ile ālüde kılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَعْدَرَ لِلْقَوْمِ إِذَا عَمِلَ Ve bir kimseye vurup eser ettirmek ma'nāsınadır; yukālu: أَعْدَرَ الرَّجُلَ إِذَا أَنْصَفَ Ve bir yerde fazalāt ve mühmelāt çok olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَعْدَرَتِ الدَّارُ إِذَا كَثُرَتْ فِيهَا الْعِدْرَةُ Ve bir yeni binā yaptırıp yāhūd çocuk hitān eyledikte yāhūd bir şey-i cedid istifāde eyledikte ahhāb için tehniye ta'āmı tertib ve ziyāfet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَعْدَرَ الرَّجُلَ لِلْأَحْبَابِ إِذَا عَمِلَ طَعَامَ الْبِنَاءِ أَوْ الْخِتَانِ أَوْ جَدِيدِ Ve helāka müşrif olmak ma'nāsınadır; yukālu: ضَرَبَ زَيْدٌ فَاعْدَرَ عَلَى الْمَجْهُولِ أَي أَشْرَفَ عَلَى الْهَلَاكِ

الْعَدْرُ [el-'azr] نَذْرٌ [nezr] vezninde) ve

الْعَدْرُ [el-'uzr] ('ayn'ın zammıyla) Bunlar da bir adamın 'uyüb ve zünubu kesir olmak ma'nāsınadır; yukālu: عَدَرَ الرَّجُلُ

عَدْرًا وَعَدْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا كَثُرَتْ ذُنُوبُهُ وَعُيُوبُهُ قَدْ رُوِيَ حَتَّى يُعْذِرُوا مِنْ أَنْفُسِهِمْ بِفَتْحِ الْيَاءِ Ve çocuğu sinnet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَدَرَ الْعُلَامَ إِذَا خَتَنَهُ Ve dābbeye 'izār geçirmek ma'nāsınadır; yukālu: عَدَرَ الْفَرَسَ عَدْرًا وَعَدْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي عَادَوْرٌ [āzūr] Ve çocuğu عَادَوْرٌ إِذَا شَدَّ عِدَارَهُ ya'nī boğaz ağrısı incitmek ma'nāsınadır; yukālu: عَدَرَ الصَّبِيَّ الْعَادَوْرُ إِذَا أَصَابَهُ وَأَوْجَعَهُ فَعُدْرٌ عَلَى الْمَجْهُولِ فَهُوَ مَعْدَوْرٌ أَي مُصَابٌ بِالْعَادَوْرِ

التَّعْذِيرُ [et-ta'zīr] تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) 'Özr irād eden adama 'özr sābit olmamak ma'nāsınadır ki murād 'özr-i kāzib irād eylemektir; yukālu: عَدَرَ الرَّجُلُ تَعْذِيرًا إِذَا لَمْ يَثْبُتْ لَهُ عَدْرٌ وَذَلِكَ إِذَا لَمْ يَأْتِ بِعَدْرِ صِدْقٍ وَبِهِ فُسِّرَ قَوْلُهُ تَعَالَى ﴿وَجَاءَ الْمُعْذِرُونَ﴾ الآية Ve bir nesneyi necis ve murdār ile ālüde kılmak ma'nāsınadır; yukālu: عَدَرَ الْعُلَامَ إِذَا نَبَتَ شَعْرُ عِدَارِهِ عَدَرَ الشَّيْءَ إِذَا لَطَحَهُ Ve hāne ve sarāyın rūsūm ve āsarını bi'l-küllīyye mahv ve müzmahill eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَدَرَ الدَّارَ إِذَا طَمَسَ آثارَهَا Ve sinnet düğünü yāhūd bir cedid binā ve bir cedid nesne ittihāz eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَدَرَ فُلَانٌ إِذَا اتَّخَذَ طَعَامَ الْعِدَارِ Ve halkı zikr olunan ta'āma da'vet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَدَرَ النَّاسَ إِذَا دَعَاهُمْ إِلَى طَعَامِ الْعِدَارِ

الْمُعَادَزَةُ [el-mu'āzeret] مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Bu dahi 'özr-i kāzib irād eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَادَرَ الرَّجُلُ إِذَا لَمْ يَثْبُتْ لَهُ عَدْرٌ

التَّعْذُرُ [et-te'azzur] تَفْعِيلٌ [tefa'ul] vezninde) Bir işten gerilenmek ma'nāsınadır; yukālu: تَعَدَّرَ عَنِ الْأَمْرِ إِذَا تَأَخَّرَ düşvār olmakla yoluna girmeyip husulü

‘adīmü’l-ımkān olmak ma‘nāsınadır ki ‘özü-i kavī ve mānī-i ‘azīmi sebebiyle dā‘ire-i husūle duhūlü mümteni‘ olur; yukālu: تَعَدَّرَ الْأَمْرُ إِذَا لَمْ يَسْتَقِمَّ وَذَلِكَ إِذَا صَغُبَ Musanniflerin مُتَعَدَّرٌ [mute‘azzir]i [mumteni‘] mahallinde isti‘mālleri bu ma‘nādandır, ibtidā‘ bi’s-sākin gibi. Ve bir şey’in resm ve eseri mahv ve nābūd olmak ma‘nāsınadır; yukālu: تَعَدَّرَ الرَّسْمُ إِذَا دَرَسَ Ve necis ve murdāra bulaşmak ve ālüde olmak ma‘nāsınadır; yukālu: تَعَدَّرَ الشَّيْءُ إِذَا تَلَطَّحَ بِالْعَذْرَةِ Ve bir adam kendi nefsi için bir mādde zımnında ‘özü ve ‘illet serd eylemek ma‘nāsınadır ki delīl ile itizār eylemek olur; yukālu: تَعَدَّرَ الرَّجُلُ إِذَا احْتَجَّ لِنَفْسِهِ Ve firār eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: تَعَدَّرَ الرَّجُلُ إِذَا فَرَّ

عَازِرٌ [el-‘azīr] [emīr] vezninde) عَازِرٌ [‘azir] ma‘nāsınadır ki ‘özü ve bahāneyi kabūl eden adama denir; ve minhu kavlu ‘Alī kerremallahū vechehu ve huve yenzuru ilā İbn Mulcem: “أُرِيدُ حَيَاتَهُ وَرِيدُ قَتْلِي | |” ve yukālu: عَازِرٌ مِنْ مُرَادٍ Ve فَلَانَ بِالنُّصْبِ أَي هَاتِ مَنْ يَغْذِرُنِي

عَازِرٌ [‘azir] Bir adam bir nesneyi işledikte ma‘zūr olmak için taleb ve teşebbüs eylediği hālete denir ki bā‘is-i itizārı olur. Ve

عَازِرٌ [‘azir] Mu‘in ve nasīre itlāk olunur; tekūlu: مَنْ عَازِرِي مِنْ فَلَانٍ أَي نَصِيرِي

الْعِذَارُ [el-‘izār] [kitāb] vezninde) Atın uyanından ve yularından yanaklarına gelen yerine denir ki başlık salıntısı olacaktır, başlığa dahi itlāk olunur. Cem‘i عُذْرٌ [‘uzur] gelir zammeteynle; iki tarafa عِذَارَانِ [‘izārān] denir. Ve sakalın iki cānibine itlāk olunur. Asl kulak yumuşağına doğru beyāz olan yerler olup ba‘dehu sakala sirāyet eyledi. Ve

عِذَارٌ [‘izār] Bir binā-yı cedīd ve hitān-ı sabī ve bir şey-i cedīd istifāde eyledikte ahhāb için tehyīe ve tertīb olunan ziyāfete denir; tekūlu: كُنَّا فِي عِذَارٍ فَلَانَ وَهُوَ طَعَامُ الْبِنَاءِ Ve şol galīz yere denir ki bir vāsī‘ ve hemvār sahrānın ortasında yāhūd ba‘zı yerinde mu‘teriz ola. Ve

عِذَارُ الْعِرَاقِ [‘izāru’l-‘īrāk] Kūfe nāhiyesinde Ṭaff nām mahalden açılıp mütevessī‘ olan arzın ismidir. Ve

عِذَارَيْنِ [‘izāreyn] (ki tesniyedir) Zū’r-Rumme nām şā‘irin şī‘rinde vākī‘ olmuştur, iki uzun uzadı kumluk yāhūd iki tarīk murāddır. Ve

عِذَارٌ [‘izār] Şerm ve hayāya itlāk olunur; ‘izār-ı dābbeden me‘hūzdur ki müseyyeb eylemez. Bu ma‘nādandır ki خَلِيعُ الْعِذَارِ [ḫalīu’l-‘izār] bī-şerm ve hayā‘ demektir ki lisānımızda sıyrık ta‘bīr olunur, gūyā ki efsārı sıyrılmakla müseyyeb ve salma olmuştur. Ve

عِذَارٌ [‘izār] Bir gūne damga ismidir ki dararın ‘izārına basılır ki başlık salıntısı gelen yerine uzun uzadı vurulur. Ve

عِذَارُ النَّضْلِ [‘izāru’n-naşl] Namlunun ve temrenin ağzına itlāk olunur; iki ağzına شَحْدُ عِذَارِي [‘izārān] denir; yukālu: Ve çehrede yanağa itlāk olunur; yukālu: غُلَامٌ لَطِيفٌ الْعِذَارِ أَي الْحَدِّ Ve kendisiyle devenin burundalığı başlığına bend olunacak ipe denir.

الْعِذِيرَةُ [el-‘azīret] [sefīnet] vezninde) عِذِيرٌ [‘azir] ve عِذَارٌ [‘izār] gibi bakyaz ve tehniye ta‘āmına denir.

الْعُذْرَةُ [el-‘uzret] [gurfet] vezninde) عِذَارٌ [‘izār] gibi dābbenin ‘izār yerine

basılır bir güne damga adıdır. Ve cebhede olan perçeme denir, نَاصِيَةٌ [nāšiyet] ma'nāsına. Ve bir bölük saça itlāk olunur. Ve çocuğun sünnet olan dericeğizine denir, كَلْفَةٌ [kulfet] ma'nāsına. Ve at kısmının yağrınısı üstünde olan tüylere denir. Ve ferc-i zenānda olan lahm-ı zā'ide denir; yukālu: جَتَانٌ [hitān] ma'nāsınadır; yukālu: دَنَا وَقْتُ غُدْرَةِ الصَّبِيِّ أَيُّ دَنَا وَجَتَانَهُ Ve kızlığa denir, bekāret ma'nāsına; ve minhu yukālu: هُوَ أَبُو غُدْرِيهَا أَيُّ مُفْتَضَّهَا Bu kelām bir gayr-i mesbūk nesne ihtirāc eden kimse hakkında darb olunur; أَبُو غُدْرَةٍ [ebū 'uzret] dahi zebān-zeddirdir. Ve

غُدْرَةٌ [‘Uzret] Felekte beş kevkab adıdır ki Kehkeşān'ın evāhirinde olur. Şārihin beyānı üzere Şi'rā-yı 'Ubūr'un tahtında olup eyyām-ı vasat-ı harārette tulūc ederler. Ve

غُدْرَةٌ [‘uzret] Kızın bekāretini izāle eylemeye denir. Ve minhu غُدْرَتِهَا أَيُّ مُفْتَضَّهَا Ke-mā zukire. Ve bir kevkab adıdır ki tulūc'unda harāret-i havā müştedd olur, Suheyl bundan sonra tulūc eder. Ve

غُدْرَةٌ [‘uzret] 'Alāmet ve nişān ma'nāsınadır; yukālu: هَذِهِ غُدْرَتُهُ أَيُّ عَلَامَتُهُ Ve boğaz 'illetlerinden bir 'illet adıdır, 'alā-kavlin demin galeyānından nāşī boğaza 'arız olan veca'a denir. Ve boğazda veca'-ı mezkūrun mahalline denir ki küçük dile karībdır. Şārih der ki zikr olunan 'illet mevāzi'-i hārrede غُدْرَةٌ [‘Uzret] dedikleri kevkab-i mezkūrun tulūc'unda çocukların boğazlarında hādis olur. Bir nesne ile deşip müctemīc olan kanını ihrāc ederler. Ve

غُدْرَةٌ [‘Uzret] Yemen'de bir kabīle adıdır; aşk ve iffetle mecbūl olan kabīle olacaktır.

الْعَادُورُ [el-'āzūr] Bu dahi zikr olunan غُدْرَةٌ [‘uzret] dedikleri 'illete denir.

الْمَعْدُورُ [el-ma'zūr] عَادُورٌ [‘āzūr] dedikleri 'illete mübtelā adama denir.

الْعَذْرَاءُ [el-'azrā'] حَمْرَاءُ [hamrā'] vezninde) Bıkr kıza denir. Cem'ī عَذَارَى [‘azārā] gelir, 'ayn'ın ve rā'nın fethiyle ve عَذَارِي [‘azārī] rā'nın kesriyle ve عَذْرَاوَاتُ [‘azrāvāt] gelir. Ve

عَذْرَاءُ [‘azrā'] Demirden bir güne ālete denir ki onunla uğru makūlesi mücrimleri ikrār ve ihbār için işkence ederler, burgu ta'bir ettikleridir. Ve şol kumluğa vaf olur ki ona aslā ayak basıp çiğnenmemiş ola; yukālu: رَمَلَةٌ عَذْرَاءٌ إِذَا صَارَتْ لَمْ تُوْطَأَ Ve delinmedik inciye vaf olur; yukālu: دُرَّةٌ عَذْرَاءٌ أَيُّ غَيْرِ مُتَّقَوَّبَةٍ burcuna, 'alā-kavlin Cevzā] burcuna itlāk olunur, kız süreti olduğu için. Ve

عَذْرَاءُ [‘Azrā'] Medīne-i munevvere'nin ismidir. Ve Dimāşq-ı Şām'a bir berīd mesāfede bir mevzi' adıdır ki onda Mu'āviye b. Cuhr katl olundu. 'Alā-kavlin Şām'da bir ma'rūf karyedir.

الْعَازِرُ [el-'āzīr] 'Özr ve bahāne kabūl eden adama denir. Ve hatunlarda olan istihāza damarına denir. Ve yara sağaldıktan sonra kalan eserine denir. Ve necis ve gā'ite denir; عَازِرَةٌ [‘āziret] dahi derler hā'yıla.

الْعَذْرَةُ [el-'aziret] زَيْحَةٌ [zeniḥat] vezninde) Bu dahi gā'ite denir.

الْعَذْرَةُ [el-'azret] تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Ev önünde ve avlusunda olan 'arsaya denir, فَنَاءٌ دَارٍ ma'nāsına. Ve nāsın müctemīc olduğu meclise denir. Ve buğday içinden çıkan atılacak kemter nesneye denir.

الْمَعَاذِيرُ [el-me'āzīr] مِعَاذِرٌ [mi'zār]ın

cem'idir ki perdeye denir. Kāle's-şārih
قَالَ أَبُو غُبَيْدٍ عَنِ الضَّحَّاكِ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى ﴿وَلَوْ أَلْقَى
رَهُ مَعَاذِرُهُ﴾ الآية أَي سُتُورُهُ Ve

مِعْدَارٌ [mi'zār] Huccet ve delile itlāk olu-
nur; yukālu: أَتَى بِالْمِعْدَارِ أَي بِالْحُجَّةِ

أَعْدَوْرٌ [el-azevver] [amelles] vez-
ninde) İçerisi vāsi' olmakla doymak bil-
mez olan haşarı eşeğe denir. Ve bed-hūy
ve şedīdū'n-nefs olan adama denir. Ve
mülk-i şedīde denir ki temellük ve istilāsı
herkese mümkün olmaya.

الْإِعْتِدَارُ [el-i'tizār] [ifti'āl] vezninde)
Bir adam 'özü ve bahāne serd eylemekle
kusūrunu dilemek ma'nāsınadır; yukālu:
عِثْدَرٌ عَنْهُ إِذَا طَلَبَ قَبُولَ مَعْدَرَتِهِ
resm ve eseri mahv ve muzmahill olmak
ma'nāsınadır; yukālu: Ve إِعْتَدَرَ الرَّسْمُ إِذَا دَرَسَ

إِعْتِدَارٌ [i'tizār] İştikā' ma'nāsınadır; yukālu:
عِثْدَرٌ عَنْهُ إِذَا شَكَا
enseden iki uç salıvermek ma'nāsınadır;
yukālu: عِثْدَرُ الْعِمَامَةِ إِذَا أَرْحَى لَهَا عَدَبَتَيْنِ مِنْ خَلْفِ
Ve su kesilmek ma'nāsınadır; yukālu:
عِثْدَرَتِ الْمِيَاهُ إِذَا انْقَطَعَتْ

عَدْرٌ [AzEr] [ḥasen] vezninde)
İbn Vā'il'dir ki Ebū Mūsā el-Eş'arī
cenāblarının ceddī ismidir.

عُدْرٌ [Uzer] [zufe] vezninde) İbn
Sa'd'dır ki Hemedān kabīlesindendir.

الْمُعْدِرُونَ [el-mu'azzir] [muḥaddis]
vezninde ki) işbu: الآية ﴿وَجَاءَ الْمُعْدِرُونَ﴾ Aslı
مُعْدِرٌ [mu'tezir] idi ki عِثْدَارٌ [i'tizār]dandır;
tā' zāl'e kalb ve idgām ve fethası mā-
kabline nakl olunmuştur: فَالْمَعْنَى الْمُعْتَدِرُونَ
الَّذِينَ لَهُمْ عُدْرٌ وَقَدْ يَكُونُ الْمُعْدِرُ عَيْرٌ مُجِئٌ فَالْمَعْنَى
الْمُقَصِّرُونَ بِغَيْرِ عُدْرٍ وَقَرَأَ ابْنُ عَبَّاسٍ بِالتَّخْفِيفِ مِنْ
أَعْدَرٌ وَكَانَ يَقُولُ وَاللَّهِ لَهَكَذَا أَنْزَلْتُ وَكَانَ يَقُولُ لَعَنَ
اللَّهُ الْمُعْدِرِينَ كَأَنَّ الْمُعْدِرَ عِنْدَهُ إِنَّمَا هُوَ عَيْرٌ الْمُجِئُ
تغذيرٍ Tefsir-i Beydāvi'de وَبِالتَّخْفِيفِ مَنْ لَهُ عُدْرٌ

[ta'zīr]den dahi ism-i fā'il olmak mervīdir;
yukālu: عُدْرٌ فِي الْأَمْرِ إِذَا قَصَرَ فِيهِ مُوهِمًا أَنْ لَهُ عُدْرًا
وَلَا عُدْرَ لَهُ

[ع ذ ف ر]

الْعُدَافِرُ [el-uzāfir] (fā'yyla [ulābit]
vezninde) Arslana denir. Ve ya-
vuz ve 'azīmū'l-cisse deveye denir;
mü'ennesinde عُدَافِرَةٌ [uzāfīret] denir. Ve

عُدَافِرٌ [Uzāfir] Bir recül ismidir.

الْعَدْوْفَرُ [el-azevfer] [gādanfer] vez-
ninde) عُدَافِرٌ [uzāfir] ile ma'nā-yı sānīde
mürādiftir.

التَّعْدُفُرُ [et-te'azfur] [tedāhru]c]
vezninde) Pek dargınlık peydā eylemek
ma'nāsınadır; yukālu: تَعْدَفَرُ الرَّجُلُ إِذَا تَغَضَّبَ

[ع ذ م ه ر]

الْعَدْمَهْرُ [el-azemher] [sefercel]
vezninde) Geniş ve meydānlı yere denir;
yukālu: بَلَدٌ عَدْمَهْرٌ أَي رَحْبٌ وَاسِعٌ

[ع ر ر]

الرُّعْرُ [el-arr] ('ayn'ın fethi ve rā'nın
teşdidıyla) ve

الرُّعْرُ [el-urr] ve

الرُّعْرُ [el-urret] ('ayn'ların zammıyla) Uyuz
'illetine denir, جَرَبٌ [cereb] ma'nāsına.
'Alā-kavlin 'ayn'ın fethiyle uyuzluğa de-
nir ve zammıyla bir güne kurhaya denir
ki deve köşeklerinin boyunlarında 'arız
olur. Ve bir nev' 'illet ismidir ki deve kıs-
mına mahsūstur; mübtelā olan develerin
uyuz gibi tüyleri kavlayıp dökülür; sā'ire
sirāyet eylememek için o develere dāg vu-
rurlar. Ve

عُرُ [arr] ('ayn'ın fethiyle) Masdar olur,
deve kısmı uyuz olmak, kezālik 'illet-i
mezküreye uğramak ma'nalarına; yukālu:

عَرَّتِ الْإِبِلُ عَرًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا جَرَبَتْ وَيُقَالُ عَرَّتِ الْإِبِلُ عَلَى الْمَجْهُولِ وَيُقَالُ عَرَّتِ الْإِبِلُ وَعَرَّتْ إِذَا أَصَابَهُ دَاءُ الْعُرَّةِ وَهِيَ دَاءٌ يَتَمَعَطُ مِنْهُ وَيَزُ الْإِبِلُ وَهِيَ مَعْرُورَةٌ Ve

عَرَّ [ʿarr] Bir adamı bī-huzūr ve magmūm eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: عَرَّ فُلَانًا إِذَا سَاءَ Ve bir adama bir şerr ve kerīhe isnādıyla ālūde kılmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: عَرَّه بِشَرٍّ إِذَا لَطَحَهُ بِهِ Ve bir adamdan min-gayr-i suʿālin ihsān ümniyyesine gelmek maʿnāsınadır; yukālu: عَرَّ فُلَانًا إِذَا آتَاهُ مُعْتَرًا Ve bir adamı bir varta ve mekrūheye dūçār etmek maʿnāsınadır; yukālu: عَرَّ فُلَانًا إِذَا أَصَابَهُ بِمَكْرُوهٍ Ve devenin hörgücü sagīr yāhūd kalīl yāhūd kesret-i ʿamelden yā bir marazdan zāʿil olmak maʿnāsınadır; yukālu: عَرَّ سَنَامَ الْبَعِيرِ عَرًّا مِنْ Ve الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَعُرَ أَوْ قَلَّ أَوْ ذَهَبَ

عَرَّ [ʿarr] gibi vaktinden mukad-dem sütün kesilmiş veledenir, ke-mā se-yuzkeru; bunda vasf olur.

الْمَعْرُورَةُ [el-maʿrūrət] جَرَبَتْ [cereb] ʿilletine, kezālīk zikr olunan عُرَّةٌ [ʿurret] ʿilletine uğramış develere denir; yukālu: عَرَّ الْبَعِيرُ وَعَرَّتِ الْإِبِلُ فَهُوَ مَعْرُورٌ وَهِيَ مَعْرُورَةٌ

التَّعْرُورُ [et-teʿarʿur] تَزَلُّزٌ [tezelzul] vezninde) Bu dahi deve kısmı zikr olunan عُرَّةٌ [ʿurret] ʿilletlerine uğramak maʿnāsınadır; yukālu: تَعَرَّعَتِ الْإِبِلُ بِمَعْنَى عَرَّتْ

الْإِسْتِعْرَارُ [el-istiʿrār] Uyuz ʿilleti develere yayılmak maʿnāsınadır; yukālu: اسْتَعْرَرَهُمُ الْجَرَبُ إِذَا فَسَأَ فِيهِمْ

الْعَرُورُ [el-ʿarər] (fethateynle) ve

الْعُرُورُ [el-ʿurūr] ظُهُورٌ [zuhūr] vezninde) Uyuz ʿilletine uğramağa denir. Ve devenin hörgücü sagīr yā kalīl yāhūd zāʿil ol-maya denir.

الْأَعْرُ [el-eʿarr] [emerr] vezninde) Vastır, uyuz deveye denir; yukālu: أَعْرُ أَيُّ بَعِيرٍ أَعْرُ أَيُّ بَيْنِ الْعُرِّ وَالْعُرُورِ يَغْنِي أَجْرَبَ Ve göğsü ve boynunu semiz olan eşeğe denir; yukālu: جَمَارٌ أَعْرُ أَيُّ سَمِيمِ الضُّدْرِ وَالْعُنُقِ Ve hörgücü sagīr yā kalīl yāhūd bir ʿarıza sebebiyle zāʿil olmuş erkek deveye denir; yukālu: جَمَلٌ أَعْرُ أَيُّ بَيْنِ الْعُرِّ

الْمِغْرَارُ [el-miʿrār] [miʿyār] vezninde) Şol hurmā ağacına itlāk olunur ki uyuz uğramış deve gibi alçaklığından berg ve bārı dökülür ola; yukālu: نَحْلَةٌ مِغْرَارٌ أَيُّ جَرْبَاءَ

الْمَعْرَةَ [el-meʿarret] (mīm'in ve ʿayn'ın fet-hiyle) عَرَّ [ʿarr] kelimesinden meʿhūzdur, uyuzluğa denir; yukālu: فِيهِ مَعْرَةٌ أَيُّ جَرَبَتْ Bu münasebetle günāha itlāk olunur. Ve ezā ve işkence maʿnāsına müstaʿmeldir; tekūlu: لَا تَفْعَلْ هَذَا لَا تُصْنَبِكَ مِنْهُ مَعْرَةٌ أَيُّ ائِمَّ Ve garāmet ve diyet ve cināyet maʿnālarına müstaʿmeldir. Ve

مَعْرَةٌ [Meʿarret] Bir kevkeb adıdır ki Kehkeşān kurbünde olur. Esās'ın beyānına göre مَعْرَةٌ [Meʿarret] felekte cihet-i Şāmiyye'de bir mahal ismidir ki nücümü kesir ve müştebiktir. Uyuz deveye teşbīh olunmuştur, ona mebnī feleğe sūlūl أُعْرَابِيٌّ [ʿerbāʿi] derler; ve minhu: عَنْ مَثْرَلِهِ فَقَالَ نَزَلْتُ بَيْنَ الْمَجْرَةِ وَالْمَعْرَةِ أَرَادَ بَيْنَ حَيْثَيْنِ كَثِيرِي الْعَدَدِ Ve

مَعْرَةٌ [meʿarret] Emīr ve ser-ʿaskerin icāzeti olmayarak ʿaskerin cenk ve kıtāl eylemesine denir. Kāle'ş-şārih ve minhu hadīsu ʿÖmer: «اللَّهُمَّ إِنِّي أَبْرَأُ إِلَيْكَ مِنْ مَعْرَةِ الْحَيْشِ» وَهُوَ: «عَنْ مَثْرَلِهِ فَقَالَ نَزَلْتُ بَيْنَ الْمَجْرَةِ وَالْمَعْرَةِ أَرَادَ بَيْنَ حَيْثَيْنِ كَثِيرِي الْعَدَدِ» Ve

مَعْرَةٌ [meʿarret] Gazabdan nāşī çehrenin levni dönmeğe denir.

الْعِرَارُ [el-ʿirār] كِتَابٌ [kitāb] vezninde) De-vekuşu ötmek maʿnāsınadır; yukālu: عَرَّ

الظَّلِيمِ عِرَارًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا صَاحَ
مُفَاعَلَةٌ [el-mu'ārret] (fi'l-asl مُفَاعَلَةٌ
[mufā'alet] vezninde) ve

الْعِرَارُ [el-'irār] (قِتَالٌ [kītāl] vezninde) Bu
dahi o ma'nâyadır; yukālu: عَارَ الظَّلِيمِ مُعَارَةً
وَعِرَارًا إِذَا صَاحَ Ve

مُعَارَرَةٌ [mu'äreret] (fekk-i idgāmla) Bir yer-
de eğlenip kalmak ma'nāsınadır; tekūlu:
عَارَزْتُ فِي الْمَكَانِ مُعَارَرَةً إِذَا تَمَكَّنْتُ

التَّعَارُّ [et-te'ārr] (fi'l-asl تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vez-
ninde) Gece uyumayıp firāş içre kendi
kendisine söylenerek takallüb eylemek
ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ يَتَعَارُّ أَي يَسْهَرُ وَيَتَقَلَّبُ
لَٰكِنِ *Esās*'ta ve *Nihāye*'de تَعَارَّ [te'ārr] uykudan kelāmla
uyanıp kalkmak ma'nāsına mersūmdur.
وَفِي الْحَدِيثِ «كُلَّمَا تَعَارَزْتُ ذَكَرْتُ
اللَّهِ تَعَالَى وَكَانَ سَلْمَانَ إِذَا تَعَارَّ مِنَ اللَّيْلِ قَالَ سُبْحَانَ رَبِّ
النَّبِيِّينَ وَإِلَهُ الْمُؤْمِنِينَ» وَهُوَ أَنْ يَهْبُتَ مِنَ النَّوْمِ مَعَ كَلَامٍ
Ve bu siyāh ma'nāsına olan عِرَارُ ظَلِيمٍ [irāru
zalīm]den me'hūzdur.

الْعُرُّ [el-'Urr] ('ayn'ın zammıyla)
Yemen'de 'Aden eyāletinde vākī'cebel-i
meşhūrun adıdır. Ve tāze oğlana denir. Ve
kuş kısmının sağnamasına ve çımkırması-
na denir.

الْعُرَّةُ [el-'urret] (hā'yıla) Tāze kıza denir.
Ve kuş tersine ve insān necisine denir. Ve
deve hörgücünün bağına denir. Ve bir şerr
ve kerīheye uğramağa denir. Ve cürm ve
cināyete denir. Ve şol kimseye itlāk olu-
nur ki kavm ve 'aşiretinin şeyn ve kubhü
ya'nî lekesi ola; yukālu: هُوَ عُرَّةٌ قَوْمِهِ أَي شَيْنُهُ

عَرٌّ [el-'arār] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) عَرٌّ
[arar] gibi vaktinden mukaddem süttten ke-
silmiş veledde denir; yukālu: وَلَدٌ عَرَارٌ وَعَرٌّ أَي
مُؤَنَّسٌ Mü'ennesinde عِرَارَةٌ [arāret]
ve عَرَّةٌ [arret] denir. Ve

عَرَارٌ [arār] Kaved ve kısās ma'nāsınadır.
Ve şol şey'e denir ki hissī yāhūd ma'nevī
şey'-i āhere mukābil gele. Meselā kātilin
demi gibi ki maktülün demine müsāvī ve
mukābil ola yāhūd bir maktülün demi ki
kabīle-i kātilden bir maktül-i āherin demine
müsāvī gele. Ve

عَرَارٌ [Arār] Bir vādī ismidir. Ve بَهَارُ الْبَرِّ
[behāru'l-berr] ismidir ki papatyanın sı-
ğirgözü dedikleridir, bahār dahi derler.
Müfredi عِرَارَةٌ [arāret]tir hā'yıla. Ve

عِرَارَةٌ [arāret] Katılık, şiddet ma'nāsınadır.
Ve rif'at ve süded ve 'izzet ma'nāsınadır.
Ve dā'imā oğlan doğurur olan hatunla-
ra denir. Ve bed-hüylük ma'nāsınadır;
yukālu: فِيهِ عِرَارَةٌ أَي سُوءُ الْخُلُقِ

الْمُعْتَرُّ [el-mu'terr] (مُضْطَرٌّ [muztar] vez-
ninde) Fakīr ve gedāya denir; yukālu:
رَجُلٌ مُعْتَرٌّ أَي فَقِيرٌ Ve fakr ve ihtiyācı sebe-
biyle min-gayr-i su'āl ihsān ve 'atiyyeye
mu'teriz olan adama denir ki cenābından
yāhūd hayāsından su'āle nefsi mutāvi'ce
olmayıp lākin lisān-ı hālle mu'teriz ola. Ve
bu فَانِعٌ [kāni'] ile سَائِلٌ [sā'il] beyninde olan
fakīrdir; yukālu: جَاءَهُ مُعْتَرًّا أَي مُعْتَرِّضًا لِلْمَعْرُوفِ
مِنْ غَيْرِ أَنْ يَسْأَلَ

الْإِعْتِرَارُ [el-'itirār] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] veznin-
de) مُعْتَرٌّ [mu'terr]-i mezkūrdan masdardır;
yukālu: إِعْتَرَّهُ وَبِهِ إِعْتِرَارًا إِذَا اعْتَرَّضَ لِلْمَعْرُوفِ مِنْ
غَيْرِ أَنْ يَسْأَلَ

الْعَرِيرُ [el-'arīr] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bir
kavm ve 'aşiret içre garīb olan adama de-
nir; yukālu: هُوَ عَرِيرٌ أَي غَرِيبٌ فِي الْقَوْمِ

الْمَعْرُورُ [el-ma'rūr] Üşümüş adama denir;
yukālu: رَجُلٌ مَعْرُورٌ أَي مَقْرُورٌ Ve şol adama
denir ki üzerinde ber-karār olmayan bir
hādiseye düçār olmuş ola; yukālu: رَجُلٌ
مَعْرُورٌ إِذَا كَانَ قَدْ أَصَابَهُ مَا لَا يَسْتَقِرُّ عَلَيْهِ

b. Suveyd muhaddisindendir.

الْمَغْرُورَةُ [el-ma'arūret] (hā'y-la) Sütüne nazar isābet eylemiş hatuna denir; yukālu: *إِمْرَأَةٌ مَغْرُورَةٌ إِذَا صَارَتْ قَدْ أَصَابَتْ فِي لَبْنِهَا عَيْنٌ*

الْعَرَّةُ [el-'arret] ('ayn'ın fethiyle) Cenkte olan sahtî ve şiddet hâletine denir; yukālu: *أَخَذْتَهُمْ عَرَّةُ الْحَرْبِ أَيَّ شِدَّتِهَا* Ve haslet-i kabîhaya denir.

الْإِعْرَارُ [el-i'rār] (hemzenin kesriyle) Bir mahal gübreli olmak ma'nâsınadır; yukālu: *أَعْرَبَ الدَّارُ إِذَا صَارَتْ ذَاتَ عَرَّةٍ*

الْعَرَاءُ [el-'arrā'] (عَرَاءٌ [garrā'] vezninde) Zikir olunan *أَعْرُ* [e'arr] lafzından mü'ennestir, hörgücü sagîr yâ kalîl yâhūd zā'il olan nākaya denir. Ve bîkr kıza denir.

الْعَرَايِرُ [el-'urā'ir] (عَلَابِطُ [ulābiṭ] vezninde) Şerîf ve celîlî'ş-şān adama denir; cem'i *عَرَايِرُ* [e'arā'ir] gelir 'ayn'ın fethiyle. Ve bir kavmin ser-gerdesine denir; yukālu: *هُوَ عَرَايِرُ الْقَوْمِ أَيَّ سَيِّدَهُمْ* Ve semiz ve tavlı deveye denir. Ve bir mevzi' adıdır ki ondan tuz celb olunur.

الْعُرْعُورَةُ [el-'ur'uret] ('ayn'ların zammıyla) Her şey'in tepesine ve mu'zam olan yerine denir; yukālu: *عُرْعُورَةُ الْجَبَلِ وَالسَّنَامِ وَكُلِّ شَيْءٍ* Ve burun deliklerinin mā-beynine denir. Ve hatunun fercine denir. Ve tekülü'l-'Arab: *حَلَقَتْهُ إِذَا سَاءَ حَلَقَتْهُ* Ya'ni "Hod-bînlik ve hod-re'ylik eyledi" demektir. Ma'nâ-yı evvelden me'hûzdur ki kibr ve tereffu' cihetiyle muvâfakat eylemeyip serkeşlik eylediğinden kinâyedir.

الْعُرْعُرَةُ [el-'ar'aret] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Bir adamın gözünü oyup çıkarmak ma'nâsınadır; yukālu: *عَزَعَرَ عَيْنَهُ إِذَا أَقْتَلَعَهَا* Ve şişenin tıpasını çıkarmak ma'nâsınadır; yukālu: *عَزَعَرَ صِمَامَ الْقَارُورَةِ إِذَا اسْتَحْرَجَهُ* Ve

عُرْعُرَةٌ [e'ar'aret] İsm olur, şişenin ağzında olan tıpayı denir; bu ma'nâda 'aynların zammıyla da cā'izdir. Ve başın derisine denir. Ve

عُرْعُرَةٌ [e'ar'aret] Irgalamak ma'nâsınadır; yukālu: *عَزَعَرَ الشَّيْءَ إِذَا حَرَكَهُ* Ve sıbyān-ı 'Araba mahsûs bir nev' la'ib ismidir.

الْعُرْعُرُ [el-'ar'ar] (فَدْفَدٌ [fedfed] vezninde) Şecer-i serv ismidir ki Fārisiyyü'l-aslıdır, lâkin meşhûru dağ servisi olacaktır ki dikenli ardıç ta'bîr olunur.

عُرْعَارٍ [e'ar'ari] ('ayn'ın fethi ve âhîrinin kesr üzere binâsıyla) **عَزَعَرَةٌ** [e'ar'aret] dedikleri la'ib-i mezkûrun ismidir.

عَرَارٍ [e'arāri] (قَطَامٍ [kaṭāmi] vezninde) Bir öküzün adıdır; ve minhu'l-meselu: "بَاءَتْ عَرَارٍ بِكَحْلٍ" [Ve] كَحْلٌ [kaḥl] فَحْلٌ [faḥl] vezninde başka bir öküzün adıdır ki bir gün birbiriyle süstiştüklerinde ikisi de helāk oldular. İki nesne birbiriyle berāber olukta darb olunur.

الْعَارُورَةُ [el-'ārūret] (قَارُورَةٌ [kārūret] vezninde) Uğursuz, meş'ûm adama denir; yukālu: *هُوَ عَارُورَةٌ أَيَّ مَسْؤُومٌ* Ve hörgücü olmayan deveye denir; zāhiren bir 'illet yâ kesret-i isti'māl sebebiyle zā'il olmuştur.

الْعُرَى [el-'urrā] ('ayn'ın zammıyla) Zevci gā'ib olan hatuna denir. Ve Cevherî'nin **عَرَاةُ** [e'arāret] māddesinde "Ve **عَرَاةُ** [e'arāret] bir feresin ismidir" demesi tashiftir, zîrā o feresin ismi **عَرَادَةٌ** [e'arādet] tir dāl'le, kezālîk istişhād eylediği beytte dahi tashiftir, zāhiren İbn Fāris'in *Mucmel* nām kitâbından ahz eylemiştir. Ma'a-hāzā İbn Fāris sahih olmak üzere onu dāl-ı mühmele bābında resm eylemiştir. Şārih der ki Ebū Manşūr dahi Cevherî gibi rā ile resm eylemiştir.

مَعْرَةٌ [Me'arret] (feteħātla) Ĥamā ile Ĥaleb beyninde bir belde adıdır. نُعْمَانٌ [Nu'cman] lafzına izāfetle مَعْرَةُ النُّعْمَانِ [Me'arretu'n- Nu'cman] ile müştehirdir, "ن،ع،م" māddeesinde mezkürdür. Ve مَعْرَةُ عَلِيَاءَ [Me'arretu 'Alyā] onda bir mahalledir. Ve

مَعْرَةٌ [Me'arret] Ĥaleb'e bir merhale mesāfede bir sancak ismidir ki hālen مَعْرَةُ مَضْرِينَ [Me'arretu Maşrīn] ile müte'areftir. Ve Kefriṭāb kurbünde bir karye adıdır. Ve Efāmiye kurbünde bir karye adıdır. Ve

مَعْرُ [Me'arr] (hā'sız) Şām ülkesinde on bir karye ismidir.

مَعْرِينَ [Me'arrīn] (kesr-i rā-yı müşeddede ile) Nasībīn nevāhīsinde bir beldedir. Ve Şeyzer kazāsından bir karyedir. Ve Ĥamā kazāsında bir karyedir ki ondan olan dağ-da bir meşhed vardır, ziyāret olunur. Ve 'Azzāz şimālīsinde bir karye adıdır.

[ع ز ر]

الْعَزْرُ el-'azr] ('ayn'ın fethi ve zā-yı mu'cemenin sükūnuyla) Levn ve serzeniş eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَزَّرَهُ عَزْرًا Ve yardım eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَزَّرَ فَلَانًا إِذَا أَعَانَهُ Ve men' eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَزَّرَهُ إِذَا مَنَعَهُ Ve cimā' eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَزَّرَ جَارِيَتَهُ إِذَا جَامَعَهَا Ve bir adama bir iş üzere cebr ve ikrāh eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَزَّرَهُ عَلَى الْأَمْرِ إِذَا أُجْبِرَهُ Ve bir adamı bāb-ı dīn ü millet ü ferā'iz ve sā'ir ahkām-ı şer'iyye üzere tevkīf ve temkīn eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَزَّرَ فَلَانًا إِذَا وَقَفَهُ عَلَى بَابِ الدِّينِ وَالْفَرَائِضِ وَالْأَحْكَامِ **عَزْرٌ** ['azr] Ekini biçilen tarlada bākī anız ve çayır makülesini davar otarmak için

sattıkta mün'akid olan semen ve pahasına denir.

التَّعْزِيرُ [et-ta'zīr] [tef'īl] vezninde) Bu dahi levn ve tevbih eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَزَّرَ فَلَانًا إِذَا لَأَمَهُ Ve te'dīb eylemek ma'nāsınadır ki hadd-i şer'iden nākıs darb etmekten ibārettir, 'alā-kavlin eşedd-i darb ile darb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَزَّرَ الْجَانِي إِذَا ضَرَبَهُ دُونَ الْحَدِّ أَوْ هُوَ أَشَدُّ الضَّرْبِ Ve bu nusret yāhūd men' ma'nāsından me'hūzdur. Ve bir kimseyi ululamak tevkīr ve ta'zīm ma'nāsınadır; yukālu: عَزَّرَ فَلَانًا إِذَا فَحَّمَهُ وَعَظَّمَهُ Bu sürette azdāddan olur. Ve bir adama bir husūsta yardım eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَزَّرَهُ إِذَا أَعَانَهُ Ve takviyet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَزَّرَهُ إِذَا قَوَّاهُ Ve bir maglūba nusret eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَزَّرَهُ إِذَا نَصَرَهُ [Ve] نُصْرَةٌ [nuşret] [i'ānet]ten ahasstır.

الْعَزِيرُ [el-'azīr] [emīr] vezninde) Bu dahi ekin biçildikten sonra yerinde kalan satılmış otluk pahasına denir.

الْعَزَائِرُ [el-'azā'ir] ve

الْعَيَازِرُ [el-'ayāzīr] ('ayn'ların fethiyle) Mugaylān misilli iri meşe ağaçlarından ve عَزْفَجٌ ['arfec] ve ثُمَامٌ [sumām] makülesinden kebīr olan eşcāra denir. Ve kerestelik kuru kesilmiş ağaçlara denir. Ve kesilip ve koptuktan sonra yerinde kalan ağaç bakiyyelerine denir. Ve bunların müfredleri mesmū' değildir.

الْعَيْرَارُ [el-'ayzār] [beyṭār] vezninde) Sulb ve şedīd olan şey'e denir. Ve cüst ve hafifü'r-rūh gulāma denir. Ve bir güne sırça kadehe denir, ona عَيْرَارَةٌ ['ayzerānet] dahi derler.

أَبُو الْعَيْرَارِ [ebu'l-'ayzāri] Bir nev' kuşun

künyesidir ki boynu uzun olur, sularda gezer, 'alā-kavlin turna kuşuna denir.

الْعَوَزُ [el-'avzer] جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Eşek kengeri dedikleri otun cebelî nev'idir.

عَيْزَارٌ [ʿAyzār] بَيْطَارٌ [beytār] vezninde) ve **عَيْزَارَةٌ** [ʿAyzāret] (hā'y-la) ve

عَزْرَةٌ [ʿAzret] طَلْحَةٌ [talḥat] vezninde) ve

عَزْرَارٌ [ʿAzrār] سَلْسَالٌ [selsāl] vezninde) ve

عَزْرَانٌ [ʿAzrān] سَحْبَانٌ [saḥbān] vezninde) Esāmī-ri ricāldendir.

الْعَوَزُ [el-'azver] جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Bed-hüy adama denir. Ve deyyūs ve kuramsak kimseye denir; yukālu: هُوَ عَزْوَرٌ أَيُّ السَّيِّءِ الخَلْقِ وَكَذَا الدَّيُّوْتُ Ve

عَزْوَرٌ [ʿAzver] Medīne'den öte Cuḥfe nām mevzi'in 'akabesi ismidir ki üzerinden Mekke'ye 'azīmet olunur.

الْعَوَزُ [el-'azveret] حَيْدَرَةٌ [ḥayderet] vezninde) Tepeye denir, أَكَمَةٌ [ekemet] ma'nāsına. Ve

عَزْوَرَةٌ [ʿAzveret] Mekke kurbünde bir mevzi' yāhūd ehl-i Medīne'nin Bathā-i Mekke'ye sālîk yollarında bir 'akabenin ismidir.

عَازِرٌ [ʿĀzer] هَاجِرٌ [hācer] vezninde) Īsā nebī'alā nebiyyinā ve 'aleyhi's-selām hazretlerinin ihyā eyledikleri recülün adıdır.

عَزَيْرٌ [ʿUzeyr] زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde ki) İsm-i a'cemīdir; hiffeti için munsarîf olur, ya'nī لُوْطٌ [Lūt] ve نُوحٌ [Nūḥ] kabīlinden olur, zīrā عَزْرٌ [ʿazr]in musaggarı veznindedir. Şārih der ki عَزَيْرٌ [ʿUzeyr] ismi-İbrānīdir, bir peygamberin ismidir, enbiyā-i Benī İsrā'īl'dendir.

الْعَيْزَارَةُ [el-'Ayzāret] ('ayn'ın fethiyle)

Ḳays nām şār'in vālidesi adıdır.

[ع س ر]

الْعُسْرُ [el-'usr] ('ayn'ın zammıyla) ve

الْعُسْرُ [el-'usur] (zammeteynle) ve

الْعَسْرُ [el-'aser] (fethateynle) ve

الْمَعْشُورُ [el-ma'sūr] مَعْشُورٌ [ma'ḳūl] vezninde) Bir iş güç ve düşvār olmak ma'nāsınadır; yukālu: عَسِرَ الْأَمْرُ عُسْرًا وَعُسْرًا ve yukālu: عَسِرَ الْأَمْرُ عُسْرًا وَعُسْرًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ ضِدُّ يَسَّرَ عُسْرَ الْأَمْرِ عُسْرًا وَعَسَارَةً مِّنَ الْبَابِ الْخَامِسِ

الْعُسْرَةُ [el-'usret] ('ayn'ın zammıyla) ve

الْمَعْسَرَةُ [el-ma'seret] (mīm'in ve sīn'in fethiyle) ve

الْمُعْسَرَةُ [el-mu'seret] (sīn'in zammıyla) ve

الْعُسْرَى [el-'usrā] بُشْرَى [buşrā] vezninde) İsmelerdir, güçlük ve çaparıklık ma'nāsınadır; yukālu: فِي هَذَا الْأَمْرِ عُسْرَةٌ Ve fakr ve ihtiyāc hāletine itlāk olunur, niteki mukābilleri servet ve gınāya itlāk olunur. Şārih der ki يُسْرَى [yusrā] أَيُّسْرٌ [eyser]in dahi mü'ennesi olur.

الْعَسِيرُ [el-'asir] كَتِيفٌ [ketif] vezninde) bāb-ı rābi'den ve

الْعَسِيرُ [el-'asīr] أَمِيرٌ [emīr] vezninde) bāb-ı hāmisten sıfatlardır, düşvār olan işe denir; yukālu: أَمْرٌ عَسِيرٌ وَعَسِيرٌ ضِدُّ يَسِيرٍ Ve saht ve şedīd olan, 'alā-kavlin şüm ve menhūs olan vakte itlāk olunur, أَعْسَرَ [a'ser] gibi; ke-mā se-yuzkeru. Ve çepreşik olan işe itlāk olunur; yukālu: حَاجَةٌ عَسِيرٌ وَعَسِيرٌ أَيُّ مُتَعَسِّرَةٍ Ve

عَسِيرٌ [ʿasir] كَتِيفٌ [ketif] vezninde) Tabī'ati çaparız, bed-mizāc adama itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ عَسِيرٌ أَيُّ يَبِينُ الْعَسْرَ شَكِيْسٌ

عَسِيرٌ [ʿasīr] أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Şol

‘acemī nākaya itlāk olunur ki henüz baş bilmemekle ta‘līm için burundalık geçiriliş binilmeye şürū‘ oluna. Ve

عَسِيرٌ [‘asir] عَسِيرٌ [‘asīr] gibi henüz baş bilmeyen erkek deveye denir. Ve

عَسِيرٌ [‘asīr] Gebe olacak senesinde kısır kalmış nākaya denir. Ve seğırtirken kuyruğunu kaldırır olan nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ عَسِيرٌ إِذَا كَانَتْ تَرْفَعُ ذَنْبَهَا فِي عَدْوِهَا

الْأَعْسَرُ [el-‘aser] أَحْمَرٌ [aḥmer] vezninde) Bu dahi saht ve şedīd yāhūd uğursuz vakte vasf olur; yukālu: يَوْمٌ عَسِيرٌ وَعَسِيرٌ وَأَعْسَرُ أَيُّ شَدِيدٌ أَوْ سُؤْمٌ

أَعْسَرُ [a‘ser] Solak adama denir; yukālu: مِئِنَّسِنْدِ رَجُلٌ أَعْسَرُ إِذَا كَانَ يَغْمَلُ بِشِمَالِهِ إِذَا رَفَعَتْ ذَنْبَهَا فِي عَدْوِهَا **عَسْرَاءُ** [‘asrā] denir. Ve

أَعْسَرُ يَسْرُ [a‘seru yeserun] (yā’nın ve sīn’in fethiyle) Sağıyla ve soluyla işleyen adama denir; yukālu: يُقَالُ رَجُلٌ أَعْسَرُ يَسْرُ إِذَا كَانَ يَغْمَلُ بِيَدَيْهِ جَمِيعًا

التَّعْسُرُ [et-te‘assur] (تَفَعَّلَ [tefa‘ul] vezninde) ve

التَّعْأَسُرُ [et-te‘āsur] (تَفَاعَلَ [tefā‘ul] vezninde) Bir iş sarplanıp güçlenmek ma‘nāsınadır; tekūlu: Ve تَعَسَّرَ عَلَيَّ الْأَمْرُ وَتَعَاسَرَ إِذَا اشْتَدَّ وَالتَّوَى

تَعَسَّرُ [te‘assur] Bir kelām çepreşik ve müştebih olmak ma‘nāsına müsta‘meldir; yukālu: تَعَسَّرَ الْقَوْلُ إِذَا التَّبَسَّ

الْإِسْتِعْسَارُ [el-isti‘sār] Bu dahi bir iş çaparılanmakla güçlenmek ma‘nāsınadır; yukālu: Ve bir şey’in ‘usrete dūçār olmasını istemek ma‘nāsınadır; yukālu: إِسْتَعْسَرَهُ إِذَا طَلَبَ مَعْسُورَهُ

الْعَسْرُ [el-‘asr] كَسْرٌ [kesr] vezninde) ve

الْعُسْرُ [el-‘usr] (‘ayn’ın zammıyla) Borçlunun pek teng-destliğı hālinde tekāzā ve mu‘āhaze eylemek ma‘nāsınadır; yukālu:

عَسَرَ الْغَرِيمَ عَسْرًا وَعُسْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا طَلَبَ مِنْهُ عَلَى عُسْرَةٍ Ve zamān saht ve dūşvār olmak ma‘nāsına müsta‘meldir; yukālu: عَسَرَ عَلَيْهِ مَا فِي الْبَطْنِ إِذَا كَبَزَ Ve kabz olmak ma‘nāsına müsta‘meldir; yukālu: إِذَا لَمْ يَخْرُجْ عَسَرَ عَلَيْهِ Ve bir adama muhālefet eylemek ma‘nāsına müsta‘meldir; yukālu: إِذَا خَالَفَهُ Ve bir adamın sol cānibinden gelmek ma‘nāsınadır; tekūlu: عَسْرَنِي فَلَانَ أَيُّ جَاءَ عَنِ يَسَارِي

عُسْرٌ [‘usr] ve

عَسْرَانٌ [‘aserān] (fethātla) Nāka seğırtirken kuyruğunu kaldırmak ma‘nāsınadır; yukālu: عَسَرَتِ النَّاقَةُ عُسْرًا وَعَسْرَانًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا رَفَعَتْ ذَنْبَهَا فِي عَدْوِهَا

الْإِعْسَارُ [el-‘i‘sār] (hemzenin kesriyle) Bu dahi fakīr ve bī-nevā olmak ma‘nāsınadır; yukālu: Ve اِعْتَقَرَ إِذَا ائْتَقَرَ Ve borçluya begāyet teng-destliğı vakte mu‘āhaze ve tekāzā eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: عَسَرَ

Ve vilādet hāleti sarplanıp dūşvār olmak ma‘nāsınadır; yukālu: اِعْسَرَتِ الْمَرْؤَةُ إِذَا عَسَرَ عَلَيْهَا وَلِأَذْهَا Ve nāka senesinde doğurmayıp kısır kalmak ma‘nāsınadır; yukālu: اِعْسَرَتِ النَّاقَةُ إِذَا اغْتَاطَتْ فِي عَامِهَا فَلَمْ تَحْمِلْ

الْمُعَاسَرَةُ [el-mu‘āseret] [mufā‘alet] vezninde) Bir adama çetinlik eylemek ve çaparızlıkla mu‘āmele kılmak ma‘nāsınadır; yukālu: عَاسَرَهُ إِذَا عَامَلَهُ بِالْعُسْرَةِ

التَّعْسِيرُ [et-ta‘sīr] (تَفَعَّلَ [tefā‘il] vezninde) Bu dahi bir adama muhālefet eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: عَسَرَ عَلَيْهِ إِذَا خَالَفَهُ Ve bir adamın sol tarafından gelmek ma‘nāsınadır; tekūlu: عَسْرَنِي فَلَانَ إِذَا جَاءَ عَنِ يَسَارِكِ

الْعَسْرُ [el-‘aser] (fethateynle) Bed-hūyluk, **شِكَاةٌ** [şikāset] ma‘nāsınadır. Ve bir adam

solak olmak ma'nāsınadır; yukālu: عَبَسَ الرَّجُلُ وَالْمَرْأَةُ عَسْرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ أَغْسَرَ **العُسرَاءُ** [el-'asrā] (ḥamrā] [ḥamrā] vezninde) Solak hatuna denir. Ve kanatları uçlarında ak yelekleri olan tavşancıl kuşuna denir. Ve sol kanadının yelekleri sağından çok olan tavşancıla denir. Ve kanadın mukaddemide olan beyāz yelekleredir; kādime-i beyzā' ma'nāsına. Ve

عُسرَاءُ [ʿAsrā] Zaʿīfū'r-rivāyet 'Alī b. Muḥammed b. Īsā el-Ḥayyāt nām muhad-disin vālidesi ismidir.

الإِعْسَارُ [el-i'ʿtisār] [ifti'āl] vezninde) Henüz baş öğrenmedik tor nākaya burundalık ve yular takıp binmek ma'nāsınadır; yukālu: إِعْتَسَرَ النَّاقَةُ إِذَا أَخَذَهَا رِيضًا فَخَطَمَهَا وَرَكِبَهَا Ve bir adam kerh ve cebr ile oğlunun mahsūs mālından almak ma'nāsınadır; yukālu: إِعْتَسَرَ فَلَانٌ مِنْ مَالٍ وَلَدِهِ إِذَا أَخَذَ مِنْهُ كَرْهًا

العُوسَرَانَةُ [el-'avserānet] ve

العَيْسِرَانَةُ [el-'ayserānet] ('ayn'ların fethiyle) Baş öğrenmeden rüküb olunan nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ عَوْسِرَانَةٌ وَعَيْسِرَانَةٌ أَيُّ عَيْسِيرٍ

العَيْسُرَانُ [el-'aysurān] (sīn'in zammıyla) ve

العَيْسُرَانِي [el-'aysurāniyy] (yā-yı müşedde-de ile) Baş öğrenmeden binilen erkek deveye denir. Ve

عَيْسُرَانٌ [ʿaysurān] Bir nebāt adıdır. Ve

العَاسِرُ [el-'āsir] Seğirtirken kuyruğunu kaldıran nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ عَاسِرٌ إِذَا كَانَتْ تَرْفَعُ ذَنْبَهَا فِي عَدْوِهَا

العَاسِرَةُ [el-'aseret] (fethātla) Bu dahi kādime-i beyzā' ma'nāsınadır ki mukaddem-i cenāhta olan ak yeleklerdir.

العُسرَى [el-'asrā] (sokrā] [sekrā] vezninde ve **بُسرَى** [bušrā] vezninde zebān-zeddir) Bir nev' me'kūl nebāt adıdır.

جَيْشُ العُسرَةِ [ceyšū'l-'usret] Güçlük 'askeri demektir. Tebūk gazvesine 'āzim olan 'asker-i Sultānū'l-enbiyā'ya itlāk olunmuştur, 'aleyhi's-salātu ve's-selām, zīrā havānın kemāl-i harāreti hengāmında 'azīmet eylemeleriyle sefer-i mezbūr be-gāyet düşvār olmuş idi.

العُسرُ [el-'İsr] ('ayn'ın kesriyle) Cinn tā'ifesinden bir kabīlenin yāhūd bir arzın adıdır ki onda cinn tā'ifesi sākīn olurlar. Ve ba'zen 'ayn'ı meftūh ederler.

العُسَارَاتُ [el-'usārāt] ('ayn'ın zammıyla) ve

العُسَارَى [el-'usārā] (sukārā] [sukārā] vezninde) Birbirinin 'akibinde yürüyüp giden cemā'ate denir; yukālu: جَاءَ الْقَوْمُ عُسَارَاتٍ

[el-'Asīr] [el-'Asīr] (emīr] [emīr] vezninde) (şārihin tasvibi üzere) Bir kuyu ismidir ki Fahr-i 'ālem sallallāhu 'aleyhi ve sellem hazretleri ona **يَسِيرَةٌ** [Yesīret] tesmiye eylediler.

العُوسَرَانِيَّةُ [el-'avserāniyyet] ('ayn'ın fethiyle) Seğirtirken kuyruğunu kaldırmak 'ādeti olan nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ عَوْسَرَانِيَّةٌ إِذَا كَانَتْ مِنْ دَابِّهَا تَعْسِيرُ ذَنْبِهَا إِذَا عَدَتْ وَرَفَعَتْهُ

العُسَارِيَّاتُ [el-'usāreyāt] ('ayn'ın zammıyla)

Dardağan ve tārümār cemā'ate denir; yukālu: ذَهَبُوا عُسَارِيَّاتٍ أَيُّ مَتَفَرِّقِينَ فِي كُلِّ وَجْهِ

العُسرُ [el-mi'ser] (minber] [minber] vezninde) Borçluya tazyīk ve tekāzā eder olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ مِعْسَرٌ أَيُّ مُقْعَطٌ عَلَى عَرَبِيهِ

عَزْوَةُ ذِي العُسرَةِ [Ġazvetu Zi'l-'Useyret] (şīn-i mu'ceme ile) A'ref ve eşherdir.

[ع س ب ر]

العُسرُ [el-'usbur] (bā-yı muvahhade ile **قُنْفُزٌ** [ḳunfuz] vezninde) Kaplana denir, **نَمِيرٌ** [nemir] gibi. Mü'ennesinde **عُسرَةٌ** [ʿusburet]

denir.

الْعُسْبُورُ [el-‘usbūr] (زُبُورُ [zunbūr] vezninde) ve

الْعُسْبُورَةُ [el-‘usbūret] (hā’yyla) Erkek köpek kurt ile çiftleştikte beynlerinde mütevellid olan eniğe denir. Ve

عُسْبُرٌ [‘usbur] ve

عُسْبُورَةٌ [‘usbūret] Soy ve cüst ve revende nākaya denir.

[ع س ح ر]

الْعَيْسَجُورُ [el-‘aysecūr] (حَيْرَبُونَ [hayzebūn] vezninde) Sulb ve dayangan nākaya denir. Ve cüst ve revende olanına denir. Ve cinn tā’ifesinin pek habīsine denir, سِغْلَةٌ [si‘lāt] ma’nāsına, koncoloz ta‘bīr olunur.

الْعَسْجَرَةُ [el-‘asceret] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Dike dike şiddetle bakmak ma’nāsınadır; yukālu: عَسَجَرَ إِلَيْهِ إِذَا نَظَرَ إِلَيْهِ Ve develer bir düzeye yürüyüp gitmek ma’nāsınadır; yukālu: عَسَجَرَتْ فِي سَيْرِهَا Ve eti tuzlamak ma’nāsınadır; yukālu: إِذَا مَلَحَهُ Ve hubs ve fesād ma’nāsına ism olur; yukālu: فِي سَجِيَّتِهِ عَسْجَرَةٌ أَيْ خُبْتُ وَفَسَادٌ

الْعَسْجَرُ [el-‘ascer] (جَفْفَرٌ [ca‘fer] vezninde) Tuza denir. Ve bir mevzi‘ adıdır.

[ع س ق ر]

الْمُتْعَسِقِرُ [el-mute‘askir] (كَافٌ [kāf] la مُتَدَحْرَجٌ [mutedahric] vezninde) Her hādiseden binā-yı sabr u sebātı mütezelzil olmayan celādetli sābit ve sabūr adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُتْعَسِقِرٌ أَيْ جَلَدٌ صَبِيرٌ

[ع س ك ر]

الْعَسْكَرُ [el-‘asker] (جَفْفَرٌ [ca‘fer] vezninde) Cem‘ ma’nāsınadır ki müctemi‘ olan benī ādeme denir, Türkide çeri ta‘bīr olunur.

Ve mutlakan kesīr olan şey’e denir. Ve lafz-ı mezbūr Fārisīdir. Ve

عَسْكَرُ اللَّيْلِ [‘askeru’l-leyl] Gecenin zulmetine itlāk olunur; yukālu: هَزَمَ النَّهَارُ عَسْكَرَ اللَّيْلِ أَيْ ظَلَمْتَهُ

الْعَسْكَرَانِ [el-‘askerān] ‘Arafāt ile Minā’ya itlāk olunur.

الْعَسْكَرَةُ [el-‘askeret] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Be-gāyet şiddet ve kaht ve müzāyakaya denir. Ve

عَسْكَرَةٌ [‘askeret] Masdar olur; gece pek zulmet basıp çökmek ma’nāsına; yukālu: عَسْكَرَ اللَّيْلُ إِذَا تَرَكَمَتْ ظَلَمْتُهُ Ve nās etrāftan gelip birirmek, ‘alā-kavlin kaht ve şiddete uğramak ma’nāsınadır; yukālu: عَسْكَرَ الْقَوْمُ إِذَا تَجَمَّعُوا أَوْ وَقَعُوا فِي شِدَّةٍ

الْمُعْسَكِرُ [el-mu‘asker] (مُدْحَرَجٌ [mudahrec] vezninde) İsm-i mekândır, leşker-gāh ma’nāsınadır.

عَسْكَرٌ [‘Asker] (جَفْفَرٌ [ca‘fer] vezninde) Neysābūr’da bir mahalle adıdır. Ve Mısır’da bir mahalledir; muhaddisinden Muḥāmməd b. ‘Alī ve Ḥāsen b. Reşīk el-‘Askeriyyān oradandır. Ve Remle’de ve Başra’da birer mahalledir. Ve Ḥuzistān vilāyetinde bir beldedir; üdebādan Ḥuseyn b. ‘Abdullāh ve Ḥāsen b. ‘Abdullāh oradandır. Ve Nābulus türābında bir mevzi‘ adıdır. Ve Ḳaryeteyn nām kazāda bir hısn adıdır. Ve Mısır’da bir karyedir. Ve Surremen-re‘ā şehrinin ismidir, zirā Mu‘taşim Halīfe ona ‘asker iṭvā eylemek için binā eyledi; Ebu’l-Ḥāsen ‘Alī b. Muḥammed b. ‘Alī b. Mūsā b. Ca‘fer eṣ-Şādiḳ ve veled-i emcedleri Ḥāsen el-İmāmān el-‘Askeriyyān orada vefāt eylemeleriyle oraya nisbet olundular. Ve

عَسْكَرُ الْمُهْدِي [‘Askeru’l-Mehdiyy] ve

عَشَكُرْ [ʿAskeru'l-Mansūr] الْمُنْصُورُ
Bağdād'da birer mevzi'dir. Ve

عَشَكُرْ [ʿAsker] ve

عَسَاكِرْ [ʿAsākir] Esāmīdendir.

[ع ش ر]

أَلْعَشْرَةُ [el-ʿaṣeret] (ʿayn'ın ve ṣīn'in fethiyile) ʿUkūd-ı ʿadādın evvelinin yaʿnī evvel mertebesinin ismidir ki on taʿbīr olunur, Fārisīde deh denir.

Mütercim der ki *Miṣbāḥ*'tan ve sāʾir usūlden müstefād olduğu üzere eğer maʿdūd müʿennes olur ise ism-i ʿaded tecrīd olunur istiskālen ve eğer ve müzekker olursa hā' ilhāk olunur, ثَلَاثَةُ رِجَالٍ ve عَشْرَةُ رِجَالٍ gibi. Ve selāsedan ona kadar maʿdūdun müfredi müzekker ise hā' ilhāk ve müʿennes ise hazf olunur. Ve عَشْرَةٌ [ʿaṣeret]ten ثَلَاثَةٌ [selāsete ʿaṣer]e kadar müzekkerinde عَشْرٌ ve أَحَدٌ عَشْرٌ denir ṣīn'in fethiyle ve hā'sız ve müʿennesinde إِثْنَا وَ عَشْرَةٌ denir hā'yla ve ṣīn'in fethiyle. Ve ثَلَاثَةٌ عَشْرٌ [selāsete ʿaṣer]den تِسْعَةٌ عَشْرٌ [tisʿate ʿaṣer]e kadar müzekkerde عَشْرٌ [ʿaṣr]den hā'yı hazf ve sadrına ilhāk ve ṣīn'i meftūh ve ismeyni feth üzere mebnī olarak ism vāhid olur. Ve müʿennesinde hā'yı sadrdan hazf ve عَشْرٌ lafzına ilhāk ve ṣīn'i sākin olur, meksūr olmak dahi cāʾizdir, meselā الْكِتَابُ فِي عَامِ سَبْعَةِ عَشْرٍ وَفِي سَنَةِ تِسْعٍ عَشْرَةٍ unvānında resm olunur. Ve baʿzı lügat-ı ʿArabda عَشْرٌ lafzının ṣīn'ini mutlakān iskān ederler, tül-i ism ve kesret-i harekāta mebnī tahfif için. Ve ʿArabların meselā عَشْرًا بِزَنَا عَشْرًا kavllerinden murād عَشْرٌ dir. Burada müʿennes müzekker üzere taglīb olundu, ʿadedin elsinede kesret-i deverānına mebnī; ve minhu kav-

luhu taʿālā: ﴿يَتَرَبَّصْنَ بِأَنْفُسِهِنَّ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا﴾
İntehā.

أَلْعَشْرُ [el-ʿaṣr] (ʿayn'ın fethi ve ṣīn'in sükūnuyla) On ʿadedden birini almak maʿnāsınadır ki ʿoṣr almak ve deh-yek almak taʿbīr olunur. Yāhūd dokuza bir ʿaded ziyāde edip on eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَشْرُهُ عَشْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَحَدًا وَاحِدًا Ve bir cemāʿatin onuncusu olmak maʿnāsınadır; yukālu:

عَشَرَ الْقَوْمِ إِذَا صَارَ عَاشِرَهُمْ

أَلْعَاشِرُ [el-ʿāṣir] Bir ʿadedin onuncusuna denir, niteki تَاسِعٌ [tāsīʿ] ve ثَامِنٌ [ṣāmin] dokuzuncu ve sekizinci demektir. Fārisīde ʿadedin āhirlerine mīm ziyāde ederler, yekum ve heṣtum ve dehum gibi.

أَلْعُشَارِيَّ [el-ʿuṣāriyy] (عُشَارِيَّ [gurābiyy] vezninde) Tülü on zirāʿ olan şey'e denir; yukālu: ثَوْبٌ عُشَارِيٌّ إِذَا كَانَ طُولُهُ عَشْرَةَ أَذْرُعٍ

أَلْعَاشُورَاءُ [el-ʿāṣūrā] ve

أَلْعُشُورَاءُ [el-ʿaṣūrā] (eliflerin meddi ve kasrıyla) ve

أَلْعَاشُورُ [el-ʿāṣūr] (كَافُورٌ [kāfūr] vezninde) Muharremü'l-harāmın onuncu, ʿalā-kavlin dokuzuncu gününe denir, zikri ātī yevm-i vird-i baʿirden meḥūz olmakla bir hisābda yine onuncu olur; yukālu: صَامَ الْعَاشُورَاءَ وَالْعُشُورَاءَ بِالْمَدِّ وَالْقَصْرِ وَالْعَاشُورَ أَبِي عَاشِرٍ الْمُحَرَّمِ أَوْ تَاسِعَهُ

عَشْرَتَانِ [el-ʿiṣrūn] (ʿayn'ın kesriyle) [ʿaṣretān] ismidir, yaʿnī iki kerre on ʿadedin ismidir ki yirmi taʿbīr olunur. Zikri ātī عَشْرٌ [ʿiṣr] kelimesine münāsebeti için ʿayn'ı meksūr olmuştur yāhūd āhādī olan إِثْنَا وَ عَشْرٌ lafzının evveli meksūr olmakla ittīrāden meksūr kılınmıştır, niteki ثَلَاثُونَ [selāṣūn] ve أَرْبَعُونَ [erbaʿūn] ve خَمْسُونَ [ḥamsūn] ve سَبْعُونَ [sebʿūn] ve ثَمَانُونَ [semānūn] kelime-

lerinde āhādlarına muvāfakaten meftūh kılınmıştır ve سِتُونَ [sittūn] ve تِسْعُونَ [tis'ūn] kelimelerinde meksūr kılınmıştır. Ve عِشْرُونَ [i'şrūn] yirmi 'adedin mecmū'una ve yirminciye itlāk olunur. Me'hāzı ve cem' sīgasıyla vürūdunun vechi 'an-karīb mebsūttur.

الْعَشْرَةَ [el-'aşrenet] [dahrecet] [dahrecet] vezninde) Bir 'adedi yirmi kılmak ma'nāsınadır. Ve bu tasrīf nevādir dendir, عِشْرِينَ [i'şrīn]den ahz ve tasarruf olunmuş-tur; yukālu: عَشْرُونَ الشَّيْءِ عَشْرَةً إِذَا جَعَلَهُ عِشْرِينَ

الْعَاشِيرَ [el-'aşīr] [emīr] vezninde) عِشْرَةَ [aşeret]in eczāsından bir cüz'e denir ki onda bir ta'bīr olunur. Cem'i أَعْشِرَاءَ [a'şirā] gelir, أَنْصَبَاءَ [enşibā] gibi. Şārih der ki burada teşvīş yāhūd iskāt vardır, zīrā muktezā-yı siyāk-ı 'ibāre عِشْرُونَ [u'şūr] ve أَعْشَارَ [a'şār] 'aşīr'in cem'i olmağı muktezīdir, bunlar ise عِشْرَ [aşr] in cem'leridir; عِشِيرَ [aşīr]in cem'i أَعْشِرَاءَ [a'şirā]dır. İntehā. Ve

عِشِيرَ [aşīr] Bir adamın karīb ve sadīkına itlāk olunur; عِشْرَةَ [i'şret]ten me'hūzdur. Cem'i عِشْرَاءَ [u'şerā] gelir, كُرْمَاءَ [kuremā] vezninde; yukālu: هُوَ عِشِيرُهُ أَي قَرِيبُهُ وَصَدِيقُهُ Ve zevcenin zevcine itlāk olunur; yukālu: هُوَ عِشِيرُهَا أَي زَوْجُهَا Ve bir adamın hem-dem ve hem-ülfeti olan kimseye denir; yukālu: هُوَ عِشِيرُهُ أَي مُعَاشِرُهُ

عِشِيرَ [aşīr] Misāha-i arz hisābında قَفِيرَ [kaftīz]in onda bir bölüğüne denir; قَفِيرَ [kaftīz] bir dönüm tarlaya denir ki altmış arşın tül ve altmış arşın 'arzı müştēmil olur. Ve

عِشِيرَ [aşīr] Sırtlan dedikleri cānverin āvāzına denir.

الْمِعْشَارُ [el-mi'şār] عِشِيرَ [aşīr] ile ma'nā-yı

evvelde mürādiftir ki onda bir demektir; yukālu: أَخَذَ الْعَاشِرُ الْمِعْشَارَ وَهُوَ جُزْءٌ مِنَ الْعَشْرَةِ Şārih der ki kusūrda مِرْبَاعٌ [mirbā] ile مِعْشَارٌ [mi'şār]dan gayrı mi'f'āl yoktur. Ve 'inde'l-ba'z مِعْشَارٌ [mi'şār] عِشِيرَ [u'şru 'aşīr]e denir. Ve عِشِيرَ [aşīr] عِشْرِ الْعِشْرِ [u'şru'l-'aşr]dir. Buna göre مِعْشَارٌ [mi'şār] binde bir olur. İntehā. Ve

مِعْشَارٌ [mi'şār] Sütü firāvān olan nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ مِعْشَارٌ إِذَا كَانَ يَغْزُرُ لِبُنْهَآ

الْعُشْرُ [el-'uşr] ('ayn'ın zammıyla) Bu dahi 'adedin onda birine denir; yukālu: أَخَذَ عُشْرَ الْعَاشِرِ عُشْرَ أَمْوَالِهِ وَهُوَ جُزْءٌ مِنْ عَشْرَةِ [u'şūr] ve أَعْشَارَ [a'şār] gelir. Ve

عُشْرٌ [u'şr] Nākalara denir ki memelerinde süt bir hoşça birikmeksizin azca azca idrār ederler olalar. Bunda gūyā ki عَاشِرَةٌ [āşiret] in cem'idir; yukālu: نُوقَ عُشْرٌ إِذَا صَارَتْ تُنْزَلُ الدَّرَّةُ الْقَلِيلَةَ مِنْ غَيْرِ أَنْ تَجْتَمِعَ

الْعُشْرُ [el-'aşr] [neşr] vezninde) ve

الْعُشُورُ [el-'uşūr] [zuhūr] vezninde) 'Öşr-i emvāl almak ma'nāsınadır; yukālu: عَشَرَ الْقَوْمِ عَشْرًا وَعَشُورًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَخَذَ عُشْرَ أَمْوَالِهِمْ

التَّعْشِيرُ [et-ta'şīr] [tef'īl] vezninde) Bu dahi mālın 'öşrünü almak ma'nāsınadır; yukālu: عَشَرَ الْقَوْمِ إِذَا أَخَذَ عُشْرَ أَمْوَالِهِمْ Ve eşek kısmı bir solukta on kerre vasl ve terdīd ile anırmak ma'nāsına müsta'femeldir; yukālu: عَشَرَ الْجَمَارِ إِذَا تَابَعَ التَّهْيِيقَ عَشْرًا وَالْعُرَابَ نَعَقَ كَذَلِكَ عِشْرَاءَ [u'şerā] Ve nāka عِشْرَاءَ [u'şerā] olmak ma'nāsınadır; yukālu: عَشْرَتِ النَّاقَةِ إِذَا صَارَتْ عِشْرَاءَ Ke-mā se-yuzkeru.

الْعِشَارُ [el-'aşşār] [a'ttār] vezninde) 'Öşr-i emvāl-i nāsı kabz eden voyvodaya itlāk olunur; yukālu: هُوَ عِشَارُ الْقَوْمِ أَي قَابِضٌ عُشْرِ أَمْوَالِهِمْ

العَشْرُ [el-‘iṣr] (‘ayn’ın kesriyle) Deve kısımlı su içtiği günün onuncu günü su içmek için suya gelmeğe denir yāhūd dokuzuncu günü gelmesine denir ki deveyi sekiz gün dokuz gece sudan alıkoyup dokuzuncu günü suya getirirler. Pes içtiği günden hisābla yine onuncusu olur. Ve

عَشْرُ [‘iṣr] Onuncu yāhūd dokuzuncu günü suya gelmeğe itlāk olduğu için ‘aded-i ma’hūda ya‘nī yirmi ‘adede tesniye bünyesiyle عَشْرَيْن [‘aṣreyn] itlāk eylemeyip belki ‘alā-kile’t-takdireyn iki dokuzdan hāsıl olan on sekize عَشْرَان [‘aṣrān] itibār ve üçüncü suya gelmek müddeti ki ikinciye zamm ile yirmi altı olacaktır, ondan on dokuzu ve yirmiyi ki ‘aded-i mezkūrun bazıları olacaktır. عَشْر [‘aṣr] tamām itibārıyla üç عَشْر [‘aṣr] ‘add edip mecmū‘una cem‘ sīgasıyla عَشْرَيْن [‘iṣrīn] itlāk eylediler. Niteki ﴿الْحَجُّ أَشْهُرٌ مَّعْلُومَاتٌ﴾ āyet-i kerimesinde şehrin bir mikdār gününe ki on gün olacaktır, شَهْر [shehr] itlāk olunmuştur. Pes işbu kavli-i sāniye göre yirmi ‘adede mevzū‘ olan عَشْرَيْن [‘iṣrīn] lafzı müfred olmayıp belki devenin dokuz günde bir suya gelmesinin ismi olan عَشْر [‘iṣr] lafzından me’hūz olmakla ‘aded-i mezbūr ondan fer‘ ve mukayyedi mutlakta isti‘māl kabīlinden olur.

Ḳāmūs’un bu mahalli dahi ma’dūd matrah-ı enzār olan makāmlardan olmakla bir mikdār dahi bast olundu. Ma’lūm ola ki ‘Arablar deve kısmını suya her gün götürüp suvarırlarsa رَفْهًا سَقَيْنَاهَا derler. Ve eğer gün aşırı götürürlerse, غَيًّا سَقَيْنَاهَا derler. Ve eğer otlakta iki gün ikāme ve üçüncü günü götürürlerse رَبْعًا سَقَيْنَاهَا derler, mukaddem ve mu’ahhar içtiği iki günü dahi hisāb

ederler. Onun için ثَلَاثًا demezler. Hattā bir gün tutup iki gün boşlayıp üçüncü günü tutan sıtmaya حُمَى الرِّبْع itlāk ederler. Kaldı ki deve kısmının susuzluğu müddetin tamāmı gāliben sekiz gün olur. Dokuzuncu günü ki şūrb-i evvelin onuncusu olur, suya götürürlerse عَشْرًا سَقَيْنَاهَا derler. Pes عَشْر [‘iṣr] dā‘imā dokuz gün olur. Ve on sekize kadar عَشْر بَعْدُ رَفْهًا سَقَيْنَاهَا derler. Pes mü‘ellifin العَاشِرَ الْيَوْمَ الْإِبِلَ الرِّبْعُ kavlinde murādı suya gelmediği sekiz gün ve mukaddem içtiği bir günden ‘ibāret olmakla mecmū‘u dokuz gün olup onuncu günü gelmesi olur. Ve onuncu gün bir itibār ile dokuz ve bir itibār ile on olur. Onun için burada التَّاسِعَ أَوْ kavlindeki أَوْ kelimesi tahyire mahmūldür; kavluhu: وَالعَشْرُونَ وَرُودُهَا الْإِبِلُ أَيْ وَرُودُهَا الْمَاءَ لِتَشْرَبَهُ الْيَوْمَ الْعَاشِرَ أَوْ التَّاسِعَ أَيْ فِي الْيَوْمِ الْعَاشِرِ أَوْ التَّاسِعِ فَالتَّرْدِيدُ لِلتَّخْيِيرِ وَهَذَا أَيْ وَلِكُونِهِ عِبَارَةٌ عَنْ تِلْكَ الْأَيَّامِ التَّسْعَةِ لَمْ يَقُلْ بِصِيغَةِ الْمَجْهُولِ عَشْرَيْنِ أَيْ لَعَدَمِ تَعْيِينِ الْعَاشِرِ لِرُودِ الْإِبِلِ وَاحْتِمَالِ التَّاسِعِ أَيْضًا لَمْ يُسْمُوا الْعِدَدَ الْمَعْهُودَ بِصِيغَةِ التَّثْنِيَةِ فَلَمْ يَقُولُوا عَشْرَيْنِ بَفَتْحِ الرَّاءِ وَقَالُوا عَشْرَيْنِ بِصِيغَةِ الْجَمْعِ بِكَسْرِ الرَّاءِ جَعَلُوا ثَمَانِيَةَ عَشْرٍ يَوْمًا عَشْرَيْنِ بَفَتْحِ الرَّاءِ يَعْنِي اعْتَبَرُوا وَرُودَ الْإِبِلِ لِلْمَاءِ فِي كُلِّ تِسْعَةِ أَيَّامٍ فَجَمَعُوا وَرَدَّيْنِ فَحَصَلَ ثَمَانِيَةَ عَشْرٍ يَوْمًا وَالتَّاسِعَةَ عَشْرَ وَالْعَشْرِينَ طَائِفَةً مِنَ الْوَرْدِ الثَّلَاثِ فَقَالُوا عَشْرَيْنِ جَمْعُهُ بِذَلِكَ أَيْ جَعَلُوا التَّاسِعَةَ عَشْرَ وَالْعَشْرِينَ طَائِفَةً يَعْنِي اعْتَبَرُوا فَسَمَوْهُمَا أَيْضًا عَشْرًا إِذْ قَدْ يُسَمَّى بَعْضُ الشَّيْءِ بِاسْمِ الْكُلِّ كَمَا قَالَ تَعَالَى ﴿الْحَجُّ أَشْهُرٌ مَّعْلُومَاتٌ﴾ الْآيَةَ مَعَ أَنَّ زَمْنَ الْحَجِّ شَهْرٌ سُؤَالٌ وَذِي الْفِعْدَةِ وَعَشْرَةٌ أَيَّامٌ مِنَ الثَّلَاثِ فَصَارَ الْمَجْمُوعُ ثَلَاثَةَ عَشْرَانِ كَامِلَانِ وَيَوْمَانِ مِنَ الْعَشْرِ الثَّلَاثِ فَقَالُوا عَشْرَيْنِ بِصِيغَةِ الْجَمْعِ Burada ba‘zı nüshalarda لَمْ يَقُولُوا ‘ibāretiyle vākī‘dir. Ve şārih der ki sāhib-i *Mucmel*’in beyānına göre عَشْرَيْن [‘iṣrīn] ibtidā-yı emrden yirmi ‘adede mevzū‘ ismidir. Müzekker ve mü‘ennesi müsāvīdir. Tesniye-i عَشْرَةَ [‘aṣeret] üzere cārī değildir. Ve عَشْرُ

[‘aşr]den cem‘dir diye bazı irād eyledikleri makālāt sahîhü’s-sübüt değildir. İntehâ.

العواشير [el-‘avâšir] عاشرَة [‘āširet]in cem‘idir, vasf-ı mezkûr üzere on günde yâhüd dokuz günde bir suya gelen develere denir. Ve

عواشير القرآن [‘avâširu’l-Ķur‘ân] Şol âyet-i kerîmeye itlâk olunur ki kendiler ile on âyet tamâm ola ki onuncusu olur. Müfredi عاشرَة [‘āširet]tir.

عشار [‘uşār] (‘ayn’ın zammıyla) ve

معشَر [ma‘şer] (مَثَلٌ [meşles] vezninde) عَشْرَة [‘aşeret] kelimesinden ma‘düllerdir, onar demektir, niteki ثَلَاثٌ [sulāse] ve مَثَلٌ [meşeşe] üçer demektir, yukâlu: جَاءَ الْقَوْمُ عَشَارَ عَشَارٍ وَمَعَشَرٍ وَمَعَشَرٍ أَي عَشْرَةَ عَشْرَةَ

العُشْرَاءُ [el-‘uşerā] (نُجَبَاءٌ [nucebā] vezninde) Üzerinden on ay geçen gebe nākaya denir, ‘alā-kavlin sekiz ay geçene denir ki رِزْدُ الْمَاءِ [virdu’l-mā] ma‘nāsına olan عِشْرٌ [‘işr]-i mezkûrdan olur. Ve ‘alā-re‘yin nākadan عُشْرَاءُ [‘uşerā] nisvândan نَفْسَاءٌ [nufesā] menzilindedir. Cem‘i عُشْرَاوَاتٌ [‘uşrāvāt] gelir ‘ayn’ın zammı ve şīn’in sükûnuyla ve عِشَارٌ [‘işār] gelir ‘ayn’ın kesriyle. Şārih der ki عُشْرَاءُ [‘uşerā] ve نَفْسَاءٌ [nufesā] kelimeleri cem‘ sûretinde vârid müfredlerdir. Ve

عُشْرَاءُ [‘Uşerā] Esmâ-i ricâldendir; Zebbân b. Seyyâr b. el-‘Uşerā şu‘arâdandır. Ve

بنو العُشْرَاءِ [Benu’l-‘Uşerā] Fezâre kabîlesinden bir cemā‘attir. Ve

أَبُو العُشْرَاءِ [Ebu’l-‘Uşerā] Tâbi‘inden Usâme ed-Dârimî künyesidir. Ve

عُشْرَاءُ [‘uşerā] قُلَّةٌ [kulet] ma‘nâsıdır ki sıbyânın çelik ve çomak oyunlarından değneğidir.

العِشَارُ [el-‘işār] (‘ayn’ın kesriyle) Kimi doğurmuş ve kimisinin henüz doğurması muntazar olan nāka sürüsüne itlâk olunur, ismdir. Ve bir mevzi‘ adır.

الإعْشَارُ [el-i‘şār] (hemzenin kesriyle) Nāka عُشْرَاءُ [‘uşerā] olmak ma‘nâsıdır; yukâlu: أَغْشِرَتِ النَّاقَةُ إِذَا صَارَتْ عُشْرَاءَ

الأعْشَارُ [el-a‘şār] (hemzenin fethiyle) عِشْرٌ [‘aşr]ın cem‘idir, niteki zikr olundu. Ve kırılıp on parça olan şey’e vasf olur; yukâlu: قَلْبٌ أَغْشَارٌ وَقِدْرٌ أَغْشَارٌ وَقُدُورٌ أَغْشِيرٌ أَي مَكْسَرَةٌ عَلَى عِشْرٍ قَطْعٌ Ve ‘inde’l-ba‘z şol kazana vasf olur ki pek ‘azîm olmakla ancak on adam kaldırıp götürür ola; yukâlu: قَدَّرَ أَغْشَارٌ أَي عِشْرَةً شَٰرِيهِمْ لَأَ يَحْمِلُهَا إِلَّا عِشْرَةً

أعْشَارُ الجُزُورِ [a‘şāru’l-cezûr] Zebh olunan devenin etinden hisseler itlâk olunur; yukâlu: إِقْتَسَمُوا بَيْنَهُمْ أَغْشَارَ الْجُزُورِ أَي الْأَنْصِبَاءِ

العِشْرُ [el-‘işr] (‘ayn’ın kesriyle) ve

العِشَارَةُ [el-‘uşāret] (خُلَاصَةٌ [hulāşat] vezninde) Tencereden ve sâ‘ir nesneden münkeşir olan parçaya denir, güyâ ki on parçadan bir parçadır.

العِشْرَةُ [el-‘işret] (‘ayn’ın kesriyle) مُعَاشِرَةٌ [mu‘āşeret]-i âtiden ismdir, hultat ve ülfet ma‘nâsıdır; yukâlu: بَيْنَهُمَا عِشْرَةٌ أَي خُلَاطَةٌ

المُعَاشِرَةُ [el-mu‘āşeret] (مُفَاعَلَةٌ [mufā‘alet] vezninde) ve

التعَاشُرُ [et-te‘āşur] (تَفَاعُلٌ [tefā‘ul] vezninde) Nās birbiriyle üns ve ihtilât edip hoşça geçinmek ma‘nâsıdır; yukâlu: عَاشَرَهُ مُعَاشِرَةٌ وَتَعَاشَرُوا إِذَا تَخَالَطُوا

العِشِيرَةُ [el-‘aşiret] (سَفِينَةٌ [sefinet] vezninde) Bir adamın akreb olan benü ecdādına denir, ‘alā-kavlin kabîlesine denir; yukâlu: عِشَائِرُهُمْ عِشِيرَتُهُ أَي بَنُو أَبِيهِ الْأَدْنَوْنَ أَوْ قَبِيلَتُهُ

[aṣā'ir] gelir.

الْمَعْشَرُ [el-ma'ṣer] (مَعْدٌ [maḳ'ad] vezninde) Cemā'ate denir. Ve bir adamın ehl ve 'ayāl ve evlādına denir. Ve cinn gürūhuna ve ins gürūhuna itlāk olunur.

Şārih der ki asl مَعْشَرٌ [ma'ṣer] müttehidi' ş-şān olan cemā'ate denir. Pes bir adamın ehl ve müte'allakātı ve nev'-i cinn ve nev'-i ins ve sā'ir şānları vāhid olan cemā'at onun tahtında dāhildir. Meselā ins ma'şerdur ve cinn ma'şer ve enbiyā' ma'şer ve fukahā' ma'şerdur. ﴿يَا مَعْشَرَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ﴾ kerīmesinde izāfet, beyāniyyedir. Pes mü'ellifin her birini ma'nā-yı mahsūs 'adādında zikri müsāmahadır. İntehā.

عُشْرٌ [uṣur] (ضُرْدٌ [ṣurad] vezninde) Bir nev' şecerdir ki şecer-i 'eṣā [gāḍā] gibi āteş-nāk olmakla ondan düzülen çakmak, مَوْحٌ [merḥ] ve عَفَارٌ [afār] gibi sā'ir ağaçlar çakmaklarından ecved ve bihter olur ve berg ve şāhlarından yastıklara haşv ederler ve çiçeklerinden ve dallarından سُكَّرُ الْعُشْرِ [sukkeru'l-uṣur] dedikleri ma'rūf nesne zuhūr eder ki ta'mında nev'an merāret vardır. Şecer-i mezbūr Hind ve Yemen ve Hicāz'da nābit olur. Hindiler ona āg derler. Onda mün'akid olan rutūbete ki toz pārelerine şebīh olur, Türkīde tıgala derler, kesirū'd-devā' bir nesnedir.

عَشُورَاءُ [Aṣū'rā'] ('ayn'ın fethiyle) ve

تِعْشَارٌ [Ti'ṣār] (tā'nın kesriyle) Birer mevzi' adıdır.

ذُو الْعُشَيْرَةِ [Zu'l-Uṣeyret] (musaggar bünyesiyle) Şammān türābında bir mevzi' adıdır ki onda zikr olunan şecer-i عُشْرٌ [uṣur] olur. Ve Yenbu' nāhiyesinde bir başka mevzi' isimdir ki onda gazve-i Hazret-i Nebevī vākī' oldu.

الْعُشَيْرَةُ [el-Uṣeyret] Yemāme'de bir mevzi' dir.

عَاشِرَةٌ [āṣiret] Dişi sırtların 'alemidir. Cem'i عَاشِرَاتٌ [āṣirāt]tır.

الْمُعْشِرُ [el-mu'aṣṣir] (مُحَدِّثٌ [muḥaddiṣ] vezninde) Develeri doğurmuş olan adama denir. Ve develeri عِشَارٌ [iṣār] olan adama denir.

الْأَعْشَرُ [el-a'ṣer] (أَحْمَرٌ [aḥmer] vezninde) Oğuz ve ahmak adama denir.

الْعُرَيْشِرَاءُ [el-uveyşirā'] (bünye-i tasgīr ve medd ile) قُلَّةٌ [kulet] ma'nāsınadır ki sıbyānın çelik çomak dedikleri ālet-i la'ibdir.

الْعُشَارِيَّاتُ [el-uṣāreyāt] ('ayn'ın zammıyla) عُسَارِيَّاتٌ [usāreyāt] vezninde ve mürādifidir ki perākende ve tārümār demektir; yukālu: ذَهَبُوا عُشَارِيَّاتٍ بِمَعْنَى عُسَارِيَّاتٍ

الْعَاشِرَةُ [el-āṣiret] Mushaf-ı şerīfin عُشْرٌ [uṣr] yerlerine nişān için vaz' olunan hal-kaya denir.

[ع ش ز ر]

الْعُشَنَزَرُ [el-aṣenzer] (zā-yı mu'ceme ile) غُضَنَفَرٌ [gāḍanfer] vezninde) Mutlakan hilkati 'azīm ve şedīd olan şey'e denir. Mü'ennesi عَشَنَزَرَةٌ [aṣenzeret]tir.

[ع ص ر]

الْعُضْرُ [el-uṣr] ('ayn'ın harekāt-ı selāsı ve şād'ın sükūnuyla) ve

الْعُضْرُ [el-uṣur] (zammeteynle) Dehr ve zamān ma'nāsınadır. Cem'i أَغْصَارٌ [aṣār] ve عُصُورٌ [uṣūr] ve أَغْضُرٌ [aṣur] gelir; ve minhu yekūlūne: جَاءَ فُلَانٌ لَكِنْ لَمْ يَجِئْ لِعُضْرٍ أَيَّ "Geldi ammā vaktinde gelmedi." Ve yukālu: نَامَ فُلَانٌ وَمَا نَامَ لِعُضْرٍ أَيَّ لَمْ يَنَمْ حِينَ التَّوْمِ "Uyudu lākin

vaktinde uyumadı.” Ve

عَضْرُ [‘aşr] (فَضْرُ [kaşr] vezninde) Gündüze, kezâlik geceye itlâk olunur; عَضْرَانِ [‘aşrān] gece ve gündüzdür. Ve ikinci vaktine denir, güneş kızarınca kadar; bunda fethateynle de cā’izdir. Ve sabâh vaktine itlâk olunur, عَدَاةٌ [gadāt] gibi. Ve

عَضْرُ [‘aşr] Alıkomak, habs ma‘nâsınadır; yukâlu: عَضْرَهُ عَضْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا حَبَسَهُ Ve

عَضْرُ [‘aşr] Bir adamın raht ve ‘aşiretine denir. Ve مَعْصِرَاتٌ [mu‘şirāt] olan sehâbdan yağan yağmura denir. Ve bir nesneyi men‘ eylemek ma‘nâsınadır; yukâlu: عَضَرَ عَضْرًا إِذَا مَنَعَهُ Ve vergi vermek ma‘nâsınadır; yukâlu: إِذَا أَعْطَاهُ الْعَطِيَّةَ Ve içindeki çıkmak için rutübetli nesneyi sıkmak ma‘nâsınadır; yukâlu: عَضَرَ الْعَنْبَ وَالتُّوبَ الْمُعْسُولَ وَنَحْوَهُ إِذَا اسْتَخْرَجَ مَا فِيهِ

الْعَضْرُ [el-‘aşar] (fethateynle) Penâh getirecek yere denir, مَلْجَأٌ [melce] ve مَنَجَاةٌ [mencāt] ma‘nâsına. Ve toza denir, عُبَاژٌ [gubār] ma‘nâsına.

الْعَضْرُ [el-‘uşr] (‘ayn’ın zammıyla) Bu dahi penâh edecek yere denir.

الْمَعْصَرُ [el-mu‘aşşar] (مُعْظَمٌ [mu‘azzam] vezninde) عَضْرُ [‘uşr] ma‘nâsınadır.

الإِعْصَارُ [el-i‘şār] (hemzenin kesriyle) İkinci vaktine girmek ma‘nâsınadır; yukâlu: أَعْصَرَ الرَّجُلُ إِذَا دَخَلَ فِي الْعَضْرِ Ve kız kısmı yetişip gelinlik olmak ‘alâ-kavlin yeni bālīga olup hayz görmek yâhūd yirmi yaşına doğru varmak yâhūd hatun doğurmak yâhūd hayz vaktinde hânesinde kalmak ma‘nâsınadır; yukâlu: إِذَا أَعْصَرَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا بَلَغَتْ شَبَابَهَا وَأَذْرَكَتْ أَوْ دَخَلَتْ فِي الْحَيْضِ أَوْ رَاهَقَتْ الْعَشْرِينَ أَوْ وُلِدَتْ أَوْ حَبَسَتْ فِي الْبَيْتِ سَاعَةً طَمِئَتْ Ve

إِعْصَارٌ [i‘şār] Yağmura uğramak ma‘nâsınadır; yukâlu: إِنَّ الْقَوْمَ أَعْصَرُوا عَلَى بِنَاءٍ إِذَا امْطَرُوا Ve

إِعْصَارٌ [i‘şār] Şol yele denir ki şiddetinden sehâb tozutup götürür ola, ‘alâ-kavlin âteşi ya‘nî sâ‘ikâsı ola yâhūd yerden direk gibi havâya kalka ki kasırğa ta‘bîr olunur yâhūd gubâr-ı şedîdi olan yele denir. Şârih der ki masdar ile müsemmâdır, gūyâ ki sehâbı yâhūd gubârı عَضْرُ [‘aşr] eder. Ve **إِعْصَارٌ** [i‘şār] müzekkerdir.

إِعْصَارَةٌ [el-‘aşaret] (fethâtla) Bu dahi **إِعْصَارٌ** [i‘şār] dedikleri rîh-i mezkûreye denir.

التَّغْصِيرُ [et-ta‘şîr] (تَفْعِيلٌ [tef‘îl] vezninde) **إِعْصَارٌ** [i‘şār] ile ma‘nâ-yı sâniide ‘ale’l-ihtilâfi’l-mezkûr mürâdiftir; yukâlu: عَضَرَتِ الْمَرْأَةُ بِمَعْنَى أَعْصَرَتْ Ve ekinin sünbûlelerinin kapçığı bitmek ma‘nâsınadır; yukâlu: عَضَرَ الزَّرْعُ إِذَا نَبَتَ أَكْثَامُ سُئِلَ

الْمَعْصِرُ [el-mu‘şîr] (مُحْسِنٌ [muhsin] vezninde) Zikr olunan **إِعْصَارٌ** [i‘şār]dan ism-i mef’uldür, zât-ı **إِعْصَارٌ** [i‘şār] olan kıza denir. Cem‘i مَعْصِرٌ [me‘âşîr] gelir.

الْمَعْصُورُ el-ma‘şûr] ve

العَصِيرُ [el-‘aşîr] (emîr [emîr] vezninde) Şırası yâhūd dühni alınmak için sıkılmış nesneye denir. Ve

عَصِيرٌ [‘aşîr] عَضَارَةٌ [‘uşâret] gibi sıkılmış nesnenin sıkıntısına denir. Bu ma‘nâdandır ki ‘Arablar kerîmü’n-neseb ve tâhirü’l-‘ırk adama كَرِيمُ الْعَصِيرِ [kerîmu’l-‘aşîr] itlâk ederler, vaz‘ ve kerem ve mu‘amelesine mebnî. Gerçi nüshalarda كَرِيمُ الْعَضْرِ ‘unvânında mersûm olup lâkin şârihin tasvibi الْعَصِيرِ olmaktadır.

الإِعْتِصَارُ [el-i‘tişār] (إِفْتِعَالٌ [ifti‘âl] vezninde) عَضْرُ [‘aşr] gibi rutübetli nesneyi sıkmak

كريم المغصِرِ والمُعْتَصِرِ وَالْغُصَارَةِ أَي جَوَادٍ عِنْدَ الْمَسْأَلَةِ
Ve

مُعْتَصِرٌ [mu'caşar] Herem ve 'ömr ma'nāsına müsta'meldir.

يَغْصُرُ [Ya'şuru] (يُنْصُرُ [yensuru] vezninde) 'alā-kavlin **أَغْصُرُ** [a'şuru] (أَنْصُرُ [anşuru] vezninde) Bir kabîle pederinin ismidir ki Bāhile nām 'aşıretin vālidesi olan Bāhile onlardandır.

أَلْغُوصِرَةُ [el-'Avşaret] (حَوْصَلَةٌ [havşalat] vezninde) Bir recül adıdır.

عَوْصُرٌ ['Avşar] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) ve

عَيْصُرٌ ['Ayşar] (حَيْدَرٌ [hayder] vezninde) ve **عَنْصُرٌ** ['Anşar] (جَعْفَرٌ [cafer] vezninde) Bir mevzi' isimleridir.

عِصْرٌ ['İşr] ('ayn'ın kesriyle) Medīne ile Vādī'l-Fur' beyninde bir dağın adıdır.

أَلْغُصْرَةُ [el-'aşret] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Bir nev' büyük şecerin adıdır.

أَلْغُصْرَةُ [el-'uşret] (غُرْفَةٌ [ğurfet] vezninde) Kurtulup halās olacak yere denir, مَنجَاةٌ [mencāt] ma'nāsına.

أَلْمُعْتَصِرُ [el-mu'caşir] (ism-i fā'il bünye-siyle) Def'-i tabī' eden adama ıtlāk olunur; ve minhu'l-hadīsu: «أَمَرَ بِأَلَا أَنْ يُؤَدَّنَ قَبْلَ الْفَجْرِ لِيَعْتَصِرَ مُعْتَصِرُهُمْ» أَرَادَ قَاضِي الْحَاجَةِ فَكَنَى عَنْهُ بِالْمُعْتَصِرِ

بَنُو عِصْرٍ [Benū 'Aşar] (fethateynle) 'Abdulkaşys kabilesinden münşa'ib bir cemā'attir; eşrāf-ı 'Arabdan Mercūm el-'Aşarī onlardandır.

أَلْغُصْرُ [el-'unşur] ('ayn'ın ve şād'ın zam-mıyla ve şād'ın fethiyle lügattir) Asl ve haseb ma'nāsınadır; yukālu: كَرِيمُ الْغُصْرِ كَرِيمُ الْأَصْلِ وَالْحَسْبُ «يَرْجِعُ كُلُّ مَاءٍ إِلَى غُصْرِهِ» أَي أَصْلِهِ

عِضْنُصْرٌ ['Aşanşar] (غَضَنَفَرٌ [ğadanfer] vez-ninde) Bir dağın adıdır.

[ع ص ف ر]

أَلْغُضْفُورُ [el-'uşfur] (قُنْفُزٌ [kunfuz] vezninde) Bir nebāt adıdır ki lahm-ı galīzi müherrā eder ve tohumuna قِرْطِمٌ [kırtım] derler; Türkīde tahrīfle aspur ve tohumuna aspur tohumu dedikleridir. Hīn-i tabhta lahma izāfe olunsa serī'an müherrā eder ve onun-la sarı boyanır.

أَلْعِضْفَرَةُ [el-'aşferet] (دَاخِرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Aspur ile nesne boyamak ma'nāsınadır.

أَلْتَعْصِفُورُ [et-te'aşfur] عِضْفَرَةٌ ['aşferet]ten mutāvi'dir; yukālu: عِضْفَرٌ تَوْبُهُ فَتَعْصِفُورٌ إِذَا صَبَغَهُ بِالْغِضْفِرِ فَأَنْصَبِغَ Ve

تَعْصِفُورٌ [te'aşfur] Boyun burulmak ma'nāsınadır; yukālu: تَعْصِفُورَتِ الْعُنُقُ إِذَا التَوَّتْ **أَلْعُضْفُورُ** [el-'uşfūr] (زُنْبُورٌ [zunbūr] vezninde) Serçe kuşuna denir. Mū'ennesinde عِضْفُورَةٌ ['uşfüret] denir; cem'i عِضْفِيرٌ ['aşāfir]dir. Bu ma'nādandır ki 'Arablar «Filānın karnı acıktı» diyecek yerde نَقَّتْ بِطَنِهِ عِضْفِيرٌ derler. Ve

عُضْفُورٌ ['uşfūr] Erkek çekirgeye denir. Ve hevdecde ve mihaffede şol haşebeye denir ki sār ahşābın uçları onun üzerine üstivār olur ki mihaffenin ve hevdecin māddesi olacaktır. Ve deve semerinde olan şol ağaçlara denir ki semerin hānelerinin uçları sınırlar ile ona bend olunur ve o dört haşebedir ki semer ağacının kaşında olur, her semerin kaşında iki haşebe olur. Ve yine deve semerinde olan şol ağaç pāresine denir ki ona kinnabların uçları bend olunur ki semerin ön kaşının ara yerinde meşdüd olur. Ve

عُضْفُورٌ [ʕuʃfūr] Cebhede saçın asl menbiline denir. Ve şol yumruca kemiğe denir ki at kısmının alınında olur. Ve bu iki dāne olur; ikisine عُضْفُورَانِ [ʕuʃfūrān] derler. Ve dimāğın bir kıtʕasına denir ki asl dimāğdan munfasılca olup aralarında bir incerek dericeğiz olur. Ve atın alınından burun deliklerine kadar nāzil olmuş gurreye denir. Ve kitāba denir. Ve gemi mihına denir, بِسْمَارُ [mismāru's-sefīnet] maʕnāsına. Ve pādīşāha ve vālī ve seyyid ve ser-gerdeye denir.

الْعَصَافِيرُ [el-ʕaʕāfir] (عُضْفُورٌ [ʕuʃfūr]un cemʕidir ki zikr olundu. Ve

عَصَافِيرُ [ʕaʕāfir] Bir gūne şecer adıdır ki ʕArablar مَنْ رَأَى مِثْلِي [men-reʕā miʃli] dahi derler onda halkī serçe sûretleri olur, Fāris ülkesinde kesirdir. Ve

عَصَافِيرُ الْمُنْذِرِ [ʕaʕāfiru'l-munzir] Mülük u ümerā-yı ʕArab ʕindlerinde güzide ve soy ve aʕlā develere itlāk olunur; ümerā-yı ʕArabdan Nuʕmān'ın pederine muzāftır.

الْعُضْفُورِيُّ [el-ʕuʃfuriyy] (فُتْفُذِي [kufufuziyy] vezninde) Haccāc'ın birāderi olan Muḥammed b. Yūsuf'un feresi ismidir ki Ḥarūn nām feres neslinden idi.

الْعُضْفُورِيُّ [el-ʕuʃfuriyy] (teşdid-i yā'yla) İki hörgüçlü erkek deveye denir.

الْعُضْفِيرَةُ [el-ʕuʕayfīret] (musaggar bünyesiyle) Sarı şebboy taʕbīr olunan çiçeğe denir.

[ع ص م ر]

الْعُضْمُورُ [el-ʕuʕmūr] (عُضْفُورٌ [ʕuʃfūr] vezninde) Dolaba denir yāhūd kovasına denir.

[ع ض ر]

الْعَضْرُ [el-ʕaḍr] (ʕayn'ın fethi ve ḍād-i

muʕcemenin sükūnuyla) Yemen'de bir küçük kabīle adıdır. Ve

عَضْرٌ [ʕaḍr] Masdar olur, aʕşikārca söz söylemek maʕnāsınadır; yukālu: عَضْرٌ بِكَلِمَةٍ إِذَا بَاخَ بِهَا

الْعَضْرَةُ [el-ʕaḍret] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Haber ve peyām maʕnāsınadır; tekülü: سَمِعْتُ عَضْرَةَ أَبِي خَيْرًا

الْعَاضِرُ [el-ʕāḍir] Māniʕ ve rādiʕ maʕnāsınadır.

[ع ض ب ر]

الْعَضُوبَرُ [el-ʕaḍvber] (صَنْوَبَرٌ [ʕanevber] vezninde) Gövdesi iri ve ʕazīm olan adama denir. Ve şol iri kayaya denir ki onunla kaya kırarlar. Ve erkek kurda denir; dişisine عُضُوبَرَةٌ [ʕaḍvberet] denir.

الْعَضْبَارَةُ [el-ʕiḍbāret] (ʕayn'ın kesriyle) Değirmen taşına denir. Ve çırpıcı taşına denir ki üzerinde esvāb çırpılır.

الْعَضْبَرَةُ [el-ʕaḍberet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Köpek kısmı yavuzlanıp saldırır olmak maʕnāsınadır; yukālu: إِذَا عَضِبَرَ الْكَلْبُ إِذَا اسْتَأْسَدَ

[ع ض م ر]

الْعَضْمَرُ [el-ʕaḍammer] (عَمَلَسٌ [ʕamelles] vezninde) Be-gāyet bahil ve nākes ve bīhayr kimseye denir; yukālu: هُوَ عَضْمَرٌ أَيُّ بَخِيلٌ ضَيِّقٌ

الْعُضْمُورُ [el-ʕuḍmūr] (عُضْمُورٌ [ʕuʕmūr] vezninde) Dolaba denir. Ve bu عُضْمُورٌ [ʕuʕmūr] musahhafı değıldir.

[ع ط ر]

الْعَطْرُ [el-ʕitr] (ʕayn'ın kesriyle) Hoş rāyihalı nesneye denir, طِيبٌ [tib] maʕnāsına; cemʕi جَاءَتْ وَعَلَيْهَا يُنْفَعُ [ʕuḍūr] gelir; yukālu: الْعَطْرُ أَيُّ الطِّيبِ

الْعَاطِرُ [el-‘āṭir] ‘İtr seven adama denir; yukālu: عَطِرٌ رَجُلٌ عَاطِرٌ أَيُّ مُحِبِّ الْعَطْرِ [‘uṭur] gelir zammeteynle.

الْعَطَّارُ [el-‘aṭṭār] ‘İtr satan adama denir, bûy-fürüş ma‘nāsına. Ve Sâlim b. Vâbişa'nın feresi ismidir.

الْعَطَّارَةُ [el-‘iṭāret] (‘ayn'ın kesriyle) ‘Attârlık hırfetine denir.

الْعَطِيرُ [el-‘aṭir] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Dā'imā ‘ıtr sürünür olan adama denir; mü'ennesinde عَطِيرَةٌ [‘aṭiret] denir. Ve

عَطِيرَةٌ [‘aṭiret] Şol nākaya itlāk olunur ki satılmak için pazara vardıkta kat'ā ilişmeyip rāyic ve mergüb ola, عَطَّارَةٌ [‘aṭṭāret] gibi, ke-mā se-yuzkeru. Kezālik soy ve kerīm olan nākaya denir.

الْمِغَطَّارَةُ [el-mi‘ṭāret] (mīm'in kesriyle) Dā'imā tīb isti‘māl eden hatuna denir. Ve hā'sız مِغَطَّارٌ [mi‘ṭār] dahi denir. Ve

مِغَطَّارَةٌ [mi‘ṭāret] Soy ve kerīm olan nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ عَطِيرَةٌ وَمِغَطَّارَةٌ أَيُّ كَرِيمَةٌ

الْمُغَطَّرَةُ [el-mu‘ṭiret] [muḥsinet] vezninde) ve

الْمُتَعَطَّرَةُ [el-mute‘aṭṭiret] Bunlar da dā'imā ‘ıtr sürünür olan hatuna denir.

الْمِغَطِيرُ [el-mi‘ṭir] [mikṣir] vezninde) ve

الْمِغَطَّارُ [el-mi‘ṭār] Bunlar da dā'imā ‘ıtr sürünen recüle ve hatuna denir. Ve

مِغَطِيرٌ [mi‘ṭir] Şol kırmızı tüylü nākaya denir ki gövdesinin rāyihası tīb ola. Ve

مِغَطَّارٌ [mi‘ṭār] MetİN olup ve endām ve manzarı hoş ve latif olan nākaya denir.

الْمُغَطَّرُ [el-mu‘ṭir] [muḥsin] vezninde) Bu dahi hoş-manzar kavī ve metİN olan nākaya denir. Ve

مِغَطَّرَةٌ [mu‘ṭiret] (hā'yı) Soy olan nākaya denir.

الْعَطَّارَةُ [el-‘aṭṭāret] Bu dahi hüblüğundan nāşī rāyic ve mergüb olan nākaya denir.

التَّعَطَّرُ [et-te‘aṭṭur] [tefa‘ul] vezninde) Hatun kısmı ere varmayıp pederi hānesinde gelinlik ārāyişinden mu‘attal oturmak ma‘nāsınadır; yukālu: تَعَطَّرَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا أَقَامَتْ عِنْدَ أُبُوئِهَا وَلَمْ تَتَزَوَّجْ «وَكَانَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَكْرَهُ تَعَطَّرَ النِّسَاءُ وَتَشَبَّهُنَّ بِالرِّجَالِ» أَيُّ تَعَطَّلُ هُنَّ تَعَطَّلُ [te‘aṭṭur] kelimesinin rā'sı lām'dan mübeddedir ki aslı تَعَطَّلُ [te‘aṭṭul] idi. Ve ‘Arabların «بَطْنِي عَطِيرِي» meseli «س،أ،ر» māddesinde zikr olundu.

عُطَيْرٌ [‘Uṭayr] [zubeyr] vezninde) ve

عَطْرَانٌ [‘Aṭrān] [selmān] vezninde) Esāmī-i ricāldendir.

ع ظ ر

الْعَظَرُ [el-‘azar] (‘ayn'ın ve zā-yı mu‘cemenin fethiyle) Bir nesneden iğrenmek ma‘nāsınadır; yukālu: عَظَرَ الرَّجُلُ الشَّيْءَ Ve doldurmak ma‘nāsınadır; yukālu: عَظَرَ السِّقَاءَ إِذَا مَلَأَهُ

الْإِعْظَارُ [el-i‘zār] (hemzenin kesriyle) Bir adamın içtiği nesne içerisine sıklet ve zahmet vermek ma‘nāsınadır; yukālu: أَغْظَرَهُ الشَّرَابُ إِذَا كَطَّهُ وَتَقَلَّ فِي جَوْفِهِ

الْعَظْوَرُ [el-‘azūr] [şabūr] vezninde) İçerisi şarābla dolmuş adama denir, ne güne meşrüb olursa olsun. Cem‘i عَظُرٌ [‘uzur] gelir zammeteynle.

الْعِظَّارَةُ [el-‘izāret] (‘ayn'ın kesriyle) İsmidir, bir adamın mi‘desi şürb eylediği meşrūbla dolmağa denir.

الْعَظَّارِيُّ [el-‘azāriyy] (‘ayn'ın fethiyle) Erkek çekirgelere denir.

الْعِظِيرُ [el-‘izyerr] (rā'nın teşdidiyle) إِرْدَبٌ

[irdebb] vezninde ve tahfifle cā'izdir) Bodur kişiye denir, kasır ma'nāsına. Ve cāmūs gibi vücūdu kavī ve galīz adama denir. Ve gövdesi tıknaz topaç adama denir. Ve bed-hūy kimseye denir.

الْعَظْرَةُ [el-ʿaziret] (فَرِحَةٌ [ferihāt] vezninde) Gebe nākaya denir. Ve kısır nākaya denmekle zıdd olur; yukālu: نَاقَةٌ عَظْرَةٌ أَيْ لَاقِحٌ Ve gāh olur ki nākada عَرِقُ الْعَظْرِ [ırķu'l-ʿazar] dedikleri damar olmakla onu kestikte gebe olur.

ع ف ر

الْعَفْرُ [el-ʿafer] (ʿayn'ın ve fā'nın fethiyle) Toprağın yüzüne denir; fā'nın sükūnuyla da cā'izdir; yukālu: أَلْرَقَةُ عَلَى الْعَفْرِ أَيْ وَجِهٌ Cem'i اَعْفَارُ [aʿfār]dır. Ve ekini en evvel suvarmağa denir; yukālu: اِكْتَفَى هَذَا الزَّرْعُ بِالْعَفْرِ وَهُوَ أَوَّلُ سَقِيَّتِهَا سَقِيَّتِهَا الزَّرْعُ nesneye denir ki pek ıssı günde tekāsūf-i havā sebebiyle manzarada tahayyül olunur, ʿArablar ona مُحَاطُ الشَّيْطَانِ [muḥāṭu'ş-şeytān] dahi derler, ıstīlāhımızda cemre-i hissiyye taʿbīr olunur. Ve

عَفْرٌ [ʿafer] Masdar olur, āhū kısmı اَعْفَرُ [aʿfer] olmak ma'nāsına; yukālu: عَفْرَ الطَّبِيّ عَفْرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ أَعْفَرَ

الْعَفْرُ [el-ʿafr] (جَفْرٌ [cefr] vezninde) Bir nesneyi toprağa bulamak, ʿalā-kavlin toprağa gömmek ma'nāsınadır; yukālu: عَفْرَهُ فِي الثَّرَابِ عَفْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا مَرَّعَهُ فِيهِ أَوْ دَسَّهُ Ve bir nesneyi yere vurmak ma'nāsınadır; yukālu: عَفْرَهُ إِذَا صَرَبَ بِهِ الْأَرْضَ ʿArab: كَلَامٌ لَا عَفْرَ فِيهِ أَيْ لَا عَوِيصَ فِيهِ Ve bu ma'nā-yı evvelden me'hūzdur ki kelām-ı mezburun āsānlığından nāşī toprağa bular gibi beri öte bahs ve tenkīre muhtāc değıldir demektir.

التَّغْفِيرُ [et-taʿfīr] (تَفَعَّلَ [tefʿīl] vezninde) **عَفْرٌ** [ʿafr] ile ma'nā-yı evvelde mürādiftir; yukālu: عَفْرَهُ فِي الثَّرَابِ بِمَعْنَى عَفْرَهُ Ve bir adam siyāh koyunlarını boz koyunlara katıp karıştırmak ma'nāsına; yukālu: عَفْرٌ فَلَانٌ إِذَا خَلَطَ سَوَدَ عَنَمِهِ بِعَفْرِ بİR niçe gün emzirmeyip baʿdehu acıyıp bir müddet dahi emzirdikten sonra bütün bütün kesmek ma'nāsınadır; yukālu: عَفْرَتِ الْوَحْشِيَّةِ وَلَدَهَا إِذَا قَطَعَتْ عَنْهُ الرِّضَاعَ ثُمَّ رَدَّتْهُ بِمِ قَطَعَتْهُ إِزَادَةً لِلْفِطَامِ

الْإِنْفِخَارُ [el-inʿifār] (إِنْفَعَلَ [infiʿāl] vezninde) **عَفْرٌ** [ʿafr]dan mutāviʿdir, toprağa bulanmak yāhūd toprağa gömülmek ma'nāsına; yukālu: عَفْرَهُ فِي الثَّرَابِ فَانْفَعَرَ

التَّعْفُرُ [et-teʿaffur] (تَعَفَّلَ [tefaʿul] vezninde) Bu da تَغْفِيرٌ [taʿfīr]den mutāviʿdir; yukālu: عَفْرَهُ فِي الثَّرَابِ فَتَعَفَّرَ Ve ʿavret ʿifrīt olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَعَفَّرَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا صَارَتْ عَفْرِيًّا Ke-mā se-yuzkeru. Ve vahşī hayvān semirmek ma'nāsınadır; yukālu: تَعَفَّرَ الْوَحْشُ إِذَا سَمِنَ

الْإِعْتِفَارُ [el-iʿtifār] (إِفْتَعَلَ [iftiʿāl] vezninde) Bir nesneyi yere vurmak ma'nāsınadır; yukālu: إِعْتَفَرَهُ إِذَا صَرَبَ بِهِ الْأَرْضَ Ve arslan gibi bir kimse üzerine atılıp kavramak ma'nāsınadır; yukālu: إِعْتَفَرَهُ إِذَا سَاوَرَهُ

الْأَعْفَرُ [el-aʿfer] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Zikr olunan عَفْرٌ [ʿafer]den vasftur, şol āhūya denir ki beyāzına humret ʿarız ola ki bozuntuk kızıl, ʿalā-kavlin zāhirinde kızillık olup böğürlerinden karnına kadar beyāz ola yāhūd şedīdū'l-beyāz olmaya-ak ak ola ki akçıl boz olur; yukālu: طَبِيّ أَعْفَرٌ وَهُوَ مَا يَغْلُو بَيَاضَهُ حُمْرَةً أَوْ الَّذِي فِي سَرَائِهِ حُمْرَةٌ وَأَقْرَابُهُ بَيْضٌ أَوْ الْأَبْيَضُ لَيْسَ بِالشَّدِيدِ الْبَيَاضِ Mü'ennesinde اَعْفَرَاءُ [aʿfrāʾ] denir. Ve

عَفْرَاءُ [ʿafrāʾ] Ak olan nesnelere ıtlāk olunur; **بَيْضَاءُ** [beydāʾ] maʿnāsına; teʿnisi mevsūf iʿtibārıyladır. Ve şol beyāz arza vasf olur ki aslā pāymāl olmamış ola; yukālu: **أَرْضُ عَفْرَاءٍ أَيْ بَيْضَاءٍ لَمْ تُثَوِّطْ** Ve

عَفْرَاءُ [ʿAfrāʾ] Bir arzın ismidir. Ve Filestīn kazāsında bir kalʿa adıdır. Ve bir hatun ismidir. Ve

قَصْرُ عَفْرَاءٍ [Kaşru ʿAfrāʾ] Şām'da bir mevzi'dir, Nevā kurbündedir.

الْعَفْرَةُ [el-ʿufret] حُمْرَةٌ [ḥumret] vezninde) İsmidir, āhū **أَغْفَرُ** [aʿfer] olmak hāletine denir ki bozumtuk kızılık taʿbīr olunur. Ve

غَفْرَةُ الْبُرْدِ [ʿufretu'l-berd] Soğuğun ibtidā hengāmına denir; tekūlu: **جَاءَنَا فِي غَفْرَةِ الْبُرْدِ: أَيْ أَوْلَهُ**

التَّعَافُرُ [et-teʿāfur] تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Tirit ağarmak maʿnāsındadır; yukālu: **تَعَاْفَرُ الثَّرِيدُ إِذَا ابْتَيْضَ**

الْعَفْرُ [el-ʿufr] (ʿayn'ın zammıyla) Her ayın yedinci ve sekizinci ve dokuzuncu gecelerine denir. Ve cüst ve celd ve bahādır adama denir. Ve galīz ve şedīd adama denir. Cemʿi **أَغْفَارٌ** [aʿfār] ve **عَفَارٌ** [ʿifār] gelir ʿayn'ın kesriyle. Ve

عَفْرُ [ʿUfr] Bādiyede Kays bilādında bir niçe kumsal adıdır. Ve

عَفْرُ [ʿufr] Cemʿ olur, boz renkli koyunlara denir; müfredi **أَغْفَرُ** [aʿfer]dir. Ve alışveriş olmayan çarşıya ve pazara denir, **سُوقٌ حَشْفٌ** maʿnāsına.

الْبَيْغْفُورُ [el-yaʿfūr] (yā-yı tahtiyenin fethiyle) Şol āhūya denir ki tūyü toprak renğinde ola ki boz olur, ʿalā-kavlin ʿāmmıdır, mutlakān āhūya denir; yā'nın zammıyla da cāʾizdir. Ve āhū yavrusuna denir, **حَشْفٌ** [ḥiʃf] gibi. Ve gecenin eczāsından bir

cüz'e denir, hums ve süds gibi; yukālu: **جَاءَ وَقَدْ مَضَى بَيْغْفُورٌ مِنَ اللَّيْلِ أَيْ جُزْءٌ مِنْ أَجْزَائِهِ** Ve **بَيْغْفُورٌ** [yaʿfūr] Tavīle-i celīle-i nebeviyye ʿaleyhi efdalu't-tahiyye devābbından bir ḥumārın adıdır. Şārih der ki Ḥayber vakʿasında dest-res olunmuştu ve āhū levninde idi; Hazret-i ʿUzeyr'in merkeb-i hāssları olan ḥumārın āhir-i zürriyyeti idi. Vefāt-ı Hazret-i Muştafavī hengāmında hüzn ve endühtan kendisi bir kuyuya ilkā ve onda fevt oldu, rahmetullāhi ʿaleynā. İntehā. ʿAlā-kavlin onun ismi **عُفَيْرٌ** [ʿUfeyr] dir, **زُبَيْرٌ** [zubeyr] vezninde.

الْعَفَارَةُ [el-ʿafāret] حَسَارَةٌ [ḥasāret] vezninde) Hubs ve şeytanet maʿnāsındadır.

الْعَفْرُ [el-ʿifr] (ʿayn'ın kesriyle) ve

الْعَفْرِيَّةُ [el-ʿifriyyet] شِرْزِيمَةٌ [şirzimet] vezninde) ve

الْعَفْرِيْتُ [el-ʿifrīt] كِبْرِيْتُ [kibrīt] vezninde) ve

الْعَفْرِيُّ [el-ʿifirriyy] طِمْرٌ [ṭimirr] vezninde) ve

الْعَفْرِيَّةُ [el-ʿifirriyy] (yā-yı müşeddede ile) ve

الْعَفْرِيَّةُ [el-ʿuferniyet] قُدْعَمَلَةٌ [kūzaʿmilet] vezninde) ve

الْعَفْرَارِيَّةُ [el-ʿufāriyyet] غُلَابِيَّةٌ [ʿulābiṭat] vezninde) Nihāyet derecede habīs ve şirrīr ve siyeh-kāre denir; yukālu: **رَجُلٌ عَفْرٌ وَعَفْرِيَّةٌ وَعَفْرِيَّةٌ وَعَفْرِيَّةٌ أَيْ حَبِيبٌ مُنْكَرٌ وَعَفْرِيَّةٌ وَعَفْرٌ وَعَفْرِيَّةٌ وَعَفْرِيَّةٌ** Ve

عَفْرِيْتُ [ʿifrīt] ve

عَفْرِيْنَ [ʿifrīn] (nūn'la **عَفْرِيْتُ** [ʿifrīt] vezninde ve baʿzen **عَفْرِيْنَ** [ʿifirrīn] dahi derler ʿayn'ın ve fā'nın kesri ve rā'nın teşdidiyle) Şol adama denir ki dühāttan olup umūr ve mesālihte nāfiz ve kār-güzār ve bilā-fütūr ve pehlivān gibi cidd ve ikdām sāhibi ola,

o makūleye cellād-ı umūr ta'bīr olunur; yukālu: رَجُلٌ عَفْرِيٌّ وَعَفْرِيٌّ وَعَفْرِيٌّ أَي نَافِذٌ فِي عَفْرِيَّةٍ Mū'ennesinde Mü'ennesinde [ʿifrītet] denir. Ve

عِفْرٌ [ʿifr] ve

عِفْرِيَّةٌ [ʿifriyet] ve

عِفْرِيَّتٌ [ʿifrīt] ve

عِفْرَارِيَّةٌ [ʿufāriyet] ve

عَفْرَانِيٌّ [ʿafernā] [faʿalnā] vezninde ki sefercel [sefercel] kelimesine mülhaktır) Tünd ve şedīd arslana vasf olur, şīr-i derende ma'nāsına; yukālu: أَسَدٌ عَفْرٌ وَعَفْرِيَّةٌ Türkīde ona kağan arslan ta'bīr olunur. Ve yukālu: لَبْوَةٌ لَبْوَةٌ [lebuʿet] dişi arslana denir.

الْعَفْرِيَّانُ [el-ʿifirrīn] (ʿayn'ın ve fā'nın kesri ve rā'nın teşdidiyle) Arslan yatağına denir, bük ve meşe gibi. 'Arabların لَيْثٌ عَفْرِيَّانٌ [leysu ʿifirrīn] dedikleri şedīd arslan demektir, لَيْثٌ الْعَرِيَّانِ [leysu'l-ʿarīn] gibi, zīrā bük ve meşe yerlerin arslanı beyābān arslanlarından şedīd olur; ve minhu'l-meselu: «أَشْجَعُ مِنْ لَيْثِ عَفْرِيَّانٍ» Ve

لَيْثٌ عَفْرِيَّانٌ [leysu ʿifirrīn] Bir böcek ismidir ki duvar diplerinin toprağı yumuşak yerlerinde sākīn olur. 'Alā-kavlin kaya kelesine şebīh bir cānverdir ki ba'zı süvārīlere ta'arruz edip kuyruğıyla darb eder. Ve kāmīl ve zābit ve kavī adama itlāk olunur. Şārīh der ki Cāhiz'in beyānı üzere لَيْثٌ عَفْرِيَّانٌ bir nev' örümcektir ki altı gözü vardır, zübāb saydında be-gāyet çabuk olur.

Ve ma'lūm ola ki adamın merātīb-i sinine nazaran birer ism itlāk olunmuştur. Meselā on yaşında olan gulāma لَعَابٌ بِاللُّعْبَانِ [laʿābun bi'l-ḫulīn] derler, çelik ço-

mak oynayıcı demektir. Ve yirmiye bālig olunca بَاغِي نَيْسِيْنٌ [bāgī nisīn] derler, talīb-i nisvān demektir. Ve otuza bālig olunca أَسْعَى السَّاعِيْنَ [esʿa's-sāʿīn] derler. Ve kırk yaşında أَبْطَشُ الْبَاطِشِيْنَ [ebṭašu'l-bāṭiṣīn] derler. Elli yaşına bālig olunca لَيْثٌ عَفْرِيَّانٌ [leysu ʿifirrīn] derler. Ve altmış yaşında مُونِسُ الْجَلِيْسِيْنَ [mūnisu'l-celīsīn] derler. Yetmiş yaşında أَحْكَمُ الْحَاكِمِيْنَ [ahkemu'l-hākīmīn] derler. Seksen yaşında أَسْرَعُ الْحَاسِبِيْنَ [esraʿu'l-hāsibīn] derler. Doksan yaşında أَحَدُ الْأَرْذَلِيْنَ [eḥadu'l-erzelīn] derler. Ve Meydānī dedi ki yüz yaşında لَا حَاءَ وَلَا سَاءَ [lā-ḥāʿe ve lā-sāʿe] derler, ne recül ve ne imreʿedir demektir. Sāhib-i *Tekmile* ne muhsin ve ne musīʿ demektir dedi. Ve ba'zılar "Ne koyuna ḥāʿe ve ne hımāra sāʿe diye zecre kādir değıldir" demekle tefsīr eyledi. İntehā.

الْعَفْرِيَّةُ [el-ʿifriyet] [zibrice] [zibrice] vezninde) ve

الْعَفْرَةُ [el-ʿafret] [temret] [temret] vezninde) Horoz kısmının boynunda olan uzun tüylere denir ki birbiriyle döğüşür iken kabarıp kalkar. Ve insānın kafasında olan kıllara denir. Ve dābbenin nāsıyesinde olan perçeme denir. Ve insānın vasat-ı re'sinde olan perçeme denir.

الْعَفْرَاتُ [el-ʿifrāt] (ʿayn'ın kesriyle) ve

الْعَفْرِيَّةُ [el-ʿuferniyet] [ḫuza'milet] [ḫuza'milet] vezninde) Bunlar da vasat-ı re'ste nābit perçeme denir.

الْعَفْرُ [el-ʿifr] (ʿayn'ın kesriyle) Erkek hınzīre denir; 'ayn'ın zammıyla da cā'izdir. 'Alā-kavlin mutlak hınzīre yāhūd veledine denir.

الْعَفْرُ [el-ʿufur] (zameteynle) Vakt ve hīn ma'nāsınadır. 'Alā-kavlin aya denir, شَهْرٌ

[şehr] ma'nāsına.

الْعَافُورُ [el-ʿāfūr] [كَافُورٌ [kāfūr] vezninde) Sahtî ve şiddet ma'nāsınadır; yukālu: وَقَعَ فِي عَافُورٍ سَرٍّ أَي فِي عَائُورِهِ يَعْنِي شِدَّتِهِ

الْعَفَارُ [el-ʿafār] [سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Dişi hurmâyı aşılamaq, تَلْفِيحُ النَّحْلِ [telḫiḥu'n-naḥl] ma'nāsınadır ki ismdir. Ve

عَفَارٌ [afār] Bir güne şecer adıdır ki âteş-nāk olmakla ondan ʿArablar çakmak ittihāz ederler, niteki «م،ر،خ» ve «م،ج،د» māddelelerinde beyān olundu. Müfredi عَفَارَةٌ [ʿafāret]tir. Tuḥfe tercemesinde عَفَارٌ [ʿafār] koca yemişi ağacıyla müfesser olmakla zāhiren yabanî nev'i olur. Şārih der ki ﴿أَفْرَأَيْتُمُ النَّارَ الَّتِي تُورُونَ أَأَنْتُمْ أَنْشَأْتُمُ شَجَرَتَهَا﴾ الآية kerîmesinde شَجَرَةٌ [şeceret]ten murād zikr olunan مَرْحٌ [merḥ] ve عَفَارٌ [ʿafār] olduğu baʿzı müfessirlerin kavlidir. Ve

عَفَارٌ [ʿafār] Mekke ile Tāʾif beyninde bir mevziʿ adıdır. Ve katıksız sâdece müretteb olan sevîka denir. Ve katıksız ekmeğ denir, tekülü: أَكَلْتُ عَفَارًا أَي خُبْرًا بِلَا إِدَامٍ

الْعَفِيرُ [el-ʿafīr] [أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Güneşte kum üzere kurutulan pastırmaya denir. Ve katıksız sevîka ve katıksız ekmeğe denir.

الْغَفْرَةُ [el-ʿufret] [غُرْفَةٌ [gurfet] vezninde) ve **الْغَفْرَةُ** [el-ʿufurret] [عُتْلَةٌ [ʿutullet] vezninde) Soğuşun evâ'il-i hengāmına denir; yukālu: إِذْ تَحَلَّ الْقَوْمُ فِي غَفْرَةٍ الْبُرْدِ وَغَفْرَتِهِ أَي أَوْلِهِ Ve

غَفْرَةٌ [ʿufurret] (teşdîd ile) Ecnās-ı muhtelifeden müctemîc evbāş-ı nāsa denir; yukālu: تَجَمَّعَتْ غَفْرَةٌ مِنَ النَّاسِ أَي الْأَخْلَاطُ:

الْعَفَارِييُّ [el-ʿufāriyy] [غُرَابِيٌّ [gurābiyy] vezninde) Ceyyid ve bihter namluya vasf

olur; yukālu: نَضَّلَ عَفَارِيَّيَّ أَي جَيْدًا

مَعَاْفِرٌ [Meʿāfir] (mīm'in fethiyle) Bir belde adıdır. Ve Hemdān kabîlesinden bir cemā'atin pederi ismidir. Nekreliği ve maʿrifeliği hâlinde gayr-i munsarıftır, zīrā gayr-i munsarif olan cemʿ sīgası üzeredir. ثَبَاتٌ مَعَاْفِرِيَّةٌ [ṯiyābun Meʿāfirīyyet] bunların birine mensûbdur; mīm'in zammesi gayr-i cā'izdir.

الْمُعَافِرُ [el-muʿāfir] [مُصَاحِبٌ [muşāhib] vezninde) Şol adama denir ki yalnız bir yere gitmeyip dā'imā refîk ve yoldaşlar ile gider ola, hissetinden nāşî onların fazalâtından ekl eylemek için; yukālu: رَجُلٌ مُعَافِرٌ إِذَا كَانَ يَمْشِي مَعَ الرَّفِيقِ يَنَالُ مِنْ فَضْلِهِمْ **الْعَفِيرَةُ** [el-ʿafīret] [سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Bok böceğinin yuvarladığı yuvalağa denir.

الْعَفْرَفَرَةُ [el-ʿaferferet] [سَفْرَجَلَةٌ [sefercelet] vezninde) Habîs ve bed-kār kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ عَفْرَفَرَةٌ أَي حَبِيْبٌ Ve arslana denir.

الْعَفْرُونُ [el-ʿifern] [هَزْبْرٌ [hizebr] vezninde) Bu dahi arslana denir.

الْعَفَارِيَّاتُ [el-ʿUfāreyāt] (ʿayn'ın zammi ve rā'nın fethiyle) ʿAḫīḫ-i Medīne nevāhîsinde bir niçe kum yığınlarına denir.

عَفْرَبَلَا [ʿAferbelā] (fethateynle) Beysān kurbünde bir belde adıdır.

عُفَيْرٌ [ʿUfeyr] [زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Bir recül adıdır. Ve Cuheyne kabîlesinde bir feresin ismidir.

الْمَغْفُورَةُ [el-maʿfūret] Kesāda varmış pazara denir; yukālu: سُوْقٌ مَغْفُورَةٌ أَي كَاسِدَةٌ

عَفَارَةٌ [ʿAfāret] [سَحَابَةٌ [sehābet] vezninde) Bir hatun adıdır.

عَفَاؤُ [ʿAfār] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) ve
عَفْيَرُ [ʿUfeyr] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) ve
عَفْرَاءُ [ʿAfrāʾ] (حَمْرَاءُ [hamrāʾ] vezninde)
Esāmī-i ricāldendir.

عَفْيَرَةُ [ʿUfeyret] (جُهَيْنَةُ [cuheyne] vezninde)
Hukemā-yı Cāhiliyye'den bir hatun
adıdır.

العَفَّارُ [el-ʿaffār] (كَتَّانٌ [kettān] vezninde)
Hurmā aşılایıcı adama denir; yukālu: هُوَ
عَفَّارٌ أَي مَلْعُحُ النَّخْلِ

العَفْرَانَةُ [el-ʿafernāt] (fethateynle) Dişi
arslana denir ki zikr olundu. Ve gül-ı
beybāniye denir.

[ع ف ز ر]

عَفْرُزُ [el-ʿafzer] (zā-yı muʿceme ile جَعْفَرُ
[caʿfer] vezninde) Be-gāyet çabuk olmak-
la sâʿirleri dāʾimā sebk ve güzâriş eden
insān ve hayvāna denir. Ve beyhūde ve
bātıl ʿarbede ve şamatası kesir olan şaltak
ve yanşak fodula denir; yukālu: هُوَ عَفْرَزٌ أَي
سَابِقٌ سَرِيعٌ وَكَذَا الْكَثِيرُ الْجَلْبَةِ فِي الْبَاطِلِ

عَفْرُزٌ [ʿafzer] Ehl-i Hīre'den bir kim-
se idi ki bir çengī ve dil-ber kızı var idi;
İmruʿulqays baʿzı eşʿarında onunla teşbīb
eylemiştir. Ve Sālim b. ʿĀmir'in feresi
ismidir.

[ع ق ر]

العَقْرَةُ [el-ʿaqrēt] (ʿayn'ın fethi ve zammı ve
kāf'ın sükunuyla) İsmidir, doğurmazlık ki
kısırlık taʿbīr olunur; yukālu: حَمَلْتُ بَعْدَ عَقْرَةٍ
أَي عَقِيمٍ

العَقَارَةُ [el-ʿaḳāret] (حَسَارَةٌ [hasāret] vezninde)
ve

العَقَارَةُ [el-ʿuḳāret] (ʿayn'ın zammıyla)
Hatun ve sâʿir hayvān kısır olmak
maʿnāsındır; yukālu: عَقَّرَتِ الْمَرْأَةُ عَقَارَةً وَعَقَارَةٌ

مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا صَارَتْ عَاقِرًا
الْعَقْرُ [el-ʿaqr] (فَقْرٌ [faqr] vezninde) ve

الْعَقْرُ [el-ʿuqr] (ʿayn'ın zammıyla) ve
الْعَقَارُ [el-ʿuḳār] (غُرَابٌ [gūrāb] vezninde)
Bunlar da kısır olmak maʿnāsındır;
yukālu: عَقَّرَتِ النَّاقَةَ عَقْرًا وَعَقْرًا وَعَقَارًا مِنَ الْبَابِ:
الثَّانِي إِذَا صَارَتْ عَاقِرًا

الْعَاقِرُ [el-ʿāḳir] Doğurmaz olan hatuna ve
hayvāna denir ki kısır taʿbīr olunur; cemʿi
عُقْرٌ [uḳḳar] gelir, سُكَّرٌ [sukker] vezninde,
Fāriside seterven derler. Ve عَاقِرٌ [ʿāḳir] ve
عَاقِرٌ [ʿaḳīr] ile ricāl vasflanır, aslā kendi-
den veled mütevellid olmayan yaʿnī çocu-
ğu olmaz olan kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ
وَعَاقِرٌ إِذَا كَانَ لَا يُوَلِّدُ لَهُ وَوَلَدٌ

عَاقِرٌ [ʿāḳir] Aslā bir nesne inbāt eylemez
olan kumsala itlāk olunur; yukālu: رَمَلُ عَاقِرٍ
وَإِذَا كَانَ لَا يُنْبِتُ Ve ʿazīm olan kumluğa itlāk
olunur, kısır hayvān semiz olmakla teşbīb
olunmuştur; yukālu: رَمَلُ عَاقِرٍ أَي عَظِيمٌ

عَاقِرٌ [ʿĀḳir] Bir maʿrūf kumluk adıdır. Ve
hüsn ve cemālde misl ve mānendi olma-
yan hatuna itlāk olunur; yukālu: إِمْرَأَةٌ عَاقِرٌ
أَي لَا مِثْلَ لَهَا

الْعَقِيرُ [el-ʿaḳīr] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Ço-
cuğu olmayan recüle denir ki zikr olundu.
Ve yaralanmış ve sinirlenmiş insān ve
hayvāna denir, مَعْقُورٌ [maʿḳūr] maʿnāsına;
cemʿi عَقْرَى [ʿaqrā] gelir, جَرِيحٌ [ceriḥ] ve
جَزْحِي [cerḥā] gibi. Ve şol adama denir
ki bagteten ʿarız olan bir havf sebebiyle
yāhūd medhūş olmakla bir kadem ileri-
ye gitmeye kudreti olmaya; عَقَرَ [ʿaḳar]-ı
ātiden meʿhūzdur; yukālu: قَدْ صَارَ فُلَانٌ عَقِيرًا
إِذَا صَارَ قَدْ فَجِئَهُ الرُّوعُ فَلَمْ يَقْدِرْ أَنْ يَتَقَدَّمَ أَوْ يَتَأَخَّرَ أَوْ
دُهَشَ

العَقْرَةُ [el-ʿuḳaret] (ʿayn'ın zammıyla)

[humezet] vezninde) Şol boncuğa denir ki nisvān-ı 'Arab hāmīl olmamak için uçkur yerinde götürürler. Ve davar arkasını yağır eden teğelti ve pālāna denir; yukālu: سَرَجٌ عَقْرَةٌ أَيُّ غَيْرِ وَاقٍ يَغْفُرُ الظُّهْرَ Ve şol adama denir ki devenin üzerine çok varıp it'āb eylemekle yağır eder ola. Ve ba'zılar 'indinde عَقْرَةٌ [uqaret] cārih olan cemādāta denir, dikenli ağaç gibi, ke-mā se-yuzkeru. Ve rahiminde 'illet olan hatuna denir.

العُقْرُ [el-'uqr] ('ayn'ın zammıyla) Bir maslahat netice vermez olmak ma'nāsına müsta'emeldir; yukālu: عَقْرُ الأَمْرِ عُقْرًا مِنَ البَابِ Ve الخَامِسُ إِذَا لَمْ يُنْبِجْ عَاقِبَةً

عُقْرُ [uqr] Ferc-i magsūbun bedeli verilen diyete denir. Kāle'ş-şārih ve minhu hadīsu'ş-Şa'ebī: «لَيْسَ عَلَى زَانٍ عُقْرٌ وَهُوَ اللَّمْعَتَصِبَةُ: Kāle İbnu'l-Eşīr: العُقْرُ مَا تَعْطَاهُ الْمَرْأَةُ عَلَى وَطْءِ الشَّبَهَةِ وَأَضْلُهُ أَنْ وَاطِئَ الْبِكْرِ يَغْفُرُهَا إِذَا افْتَضَّهَا فَسَمِيَّ مَا تَعْطَاهُ الْعُقْرُ عُقْرًا ثُمَّ صَارَ عَامًّا لَهَا وَلِلنَّبِيِّ Ve

عُقْرُ [uqr] Menkūhanın mehrine denir, صدَاقٌ [şadāq] ma'nāsına. Ve mahalleye denir ki şehirlerde olur; bunda 'ayn'ın fetihiyle de cā'izdir. Ve

عُقْرُ [uqr] Havuzun gerisine denir ki deve suvata vardıkta orada durur, 'alā-kavlin havuzdan su içenin durduğu yere denir. Ve

عُقْرُ النَّارِ [uqru'n-nār] Āteşin mu'zam ve cem'iyet-gāhına denir ki korları cem' olan yeridir; عُقْرُ النَّارِ [uquru'n-nār] dahi bu ma'nāyadır zammeteynle. Ve

عُقْرُ الدَّارِ [uqru'd-dār] Asl u vasat-ı dāra itlāk olunur. دَارٌ [dār]dan murād, gerek sarāy ve gerek şehir ve mahalle olsun; bunda fethle de lügattir. Kāle'ş-şārih ve bihi fussire hadīsu: «عُقْرُ دَارِ الإِسْلَامِ الشَّامُ» أَيُّ أَضْلُهُ

كَأَنَّهُ أَشَارَ بِهِ إِلَى وَقْتِ المَتَنِ يَغْنِي يَكُونُ الشَّامُ يُؤَمِّدُ أَمَّا مِنْهَا وَأَهْلُ الإِسْلَامِ بِهِ أَسْلَمَ Ve

عُقْرُ [uqr] Tu'meye denir. Ve çayırın güzīdesine denir. Ve ebyāt-ı kasīdenin berceste ve ahsen olan beytine denir; yukālu: مَا أَلْطَفَ عُقْرٌ هَذِهِ الْقَصِيدَةَ وَهُوَ أَحْسَنُ Ve hatunun bıkır olup olmadığını istibrā eylemeye denir. Ve hurmā ağacının liflerini sıyıdırıp ve beynisini çekip çıkarmağa denir ki ondan sonra ağaç kurumağa yüz tutar. Ve

بَيْضَةُ العُقْرِ [beydatu'l-'uqr] Şol yumurtaya denir ki onunla bekāret ihtibār ve tecribe olunur. 'Alā-kavlin tavuk kısmının ibtidā doğurduğu yāhūd en sonra doğurduğu yumurtaya denir. Yāhūd horoz yumurtasıdır ki senede bir def'a doğurur; keklik yumurtasından büyücek ve tūlānī olur. Ve

بَيْضَةُ العُقْرِ [beydatu'l-'uqr] Veled ve zürriyeti olmayan ebter adama denir.

العُقْرُ [el-'aqr] [faqr] vezninde) Yaralamak ma'nāsınadır; yukālu: عَقْرُهُ عُقْرًا مِنَ البَابِ Ve davarın ayağını sinirlemek ma'nāsınadır; yukālu: عَقْرَ الفَرَسِ وَالإِبِلَ إِذَا قَطَعَ عَقْرَ النَّاقَةِ إِذَا حَصَدَ قَوَائِمَهَا ve yukālu: قَوَائِمُهُ كَالْحَزْرِ بِالسَّيْفِ Ve hurmā ağacının başını kesmek ma'nāsınadır ki başı kesildikte hayvān gibi nemādan kalıp kurur, zīrā beynisi başında olmakla berāber kesilmek hasebiyle mādde-i hayātı munkatı' olur; yukālu: عَقْرَ النَّخْلَةِ إِذَا قَطَعَ رَأْسَهَا فَيَبَسَّتْ Ve şikār vurmak ma'nāsınadır; yukālu: عَقْرَ بِالصَّيْدِ إِذَا وَقَعَ بِهِ Ve davar çayır otlamak ma'nāsınadır; yukālu: عَقْرَ الحِمَارِ الكَلًّا إِذَا أَكَلَهُ Ve

عُقْرُ [aqr] İki nesnenin küşāde olan aralığına denir, paçası arası gibi. Ve 'Arablara mahsūs ayaklı ta'am tepsisinin ayaklarının aralığına denir. Kāle'ş-şārih kale'l-Halīl:

رَأَيْتُ أَغْرَابِيًّا وَضَعَ يَدَهُ عَلَى قَائِمَتِي الْمَائِدَةِ وَنَحْنُ نَتَعَدَّى
عَقْرًا فَقَالَ مَا بَيْنَهُمَا عَقْرٌ Ve

عَقْرٌ [ʿaqr] Menzil ve mevāya denir. Ve köşke denir, فَصْرٌ [kaşr] ma'nāsına; bunda 'ayn'ın zammıyla da cā'izdir. 'Alā-kavlin harābe ve müteheddim olan köşke denir. Ve sehāb-ı ebyaza yāhūd şol siyāh sehāba denir ki güneşin semtinden neş'et edip güneşin cirmini ve etrāfını bürüyüp setr ve ihāta eyleye yāhūd havānın bir tarafında peydā olmakla bir cānibe çekilip gerçi cirmini nazardan gā'ib lākin ra'dı ıraktan mesmū' ola. Ve bülend ve mürtefi' bināya denir. Ve mutlakan ak nesneye denir. Ve

عَقْرٌ [ʿAqr] Kūfe kurbünde bir mevzi' adıdır. Ve Duceyl türābında bir karye adıdır. Ve Duskūr nāhiyesinde bir karyedir; Ebu'd-Durr Lu'lu' b. Ebi'l-Kerem b. Lu'lu' oradandır. Ve Cebel-i Hīmīrīn dibinde bir karyedir. Ve kabīle-i Qays bilādında bir arzın ismidir. Ve Becīle bilādında bir mevzi' adıdır. Ve Mavşil kazāsında bir kal'a adıdır; fukahā ve münāzirīnden Muḥammed b. Faḍlūn el-ʿAdevī oradandır.

التَّعْقِيرُ [et-ta'qīr] [tefīl] [tefīl] vezninde) Bu dahi davarı sinirlemek ma'nāsınadır; yukālu: عَقَّرَ الْإِبِلَ بِمَعْنَى عَقَرَهُ

المُعَاقرَةُ [el-mu'ākaret] [mufā'alet] vezninde) Davarı sinirlemek bābında bir kimse ile mücādele ve müfāhare eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَاقَرَ فُلَانًا إِذَا فَاحَرَ فِي عَقْرِ الْإِبِلِ Ve münāfere ve müşāteme ma'nāsınadır; yukālu: عَاقَرَهُ إِذَا نَافَرَهُ وَشَاتَمَهُ Ve bir nesneye idmān ve mülāzemet kılmak ma'nāsınadır; yukālu: عَاقَرَ الشَّيْءِ إِذَا لَازَمَهُ

التَّعَاقُرُ [et-te'ākūr] [tefā'ul] vezninde) İki kimse davar sinirlemek bābında mahāretlerini izhār için her biri develerini

sinirlemek ma'nāsınadır; yukālu: تَعَاقَرَا إِذَا عَقَرَا إِبِلَهُمَا لِيَرَى أُبُيُهُمَا عَقْرًا لَهَا

العَقِيرَةُ [el-ʿaķiret] [sefīnet] vezninde) عَقْرٌ [ʿaqr] ve cerh olunan şikāra ve sā'ire denir; fa'īl bi-ma'nā mef'ūldür. Cem'i عَقْرَى [ʿaqrā] gelir, جَرِيحٌ [cerīh] ve جَرْحَى [cerhā] gibi. Ve hānende ve mugannī avāzesine denir. Ve bükā eden ve kırā'at eden kimselerin āvāzına denir. Ve maktūl olan şerīf ve müte'ayyen adama itlāk olunur. Ve hāssaten kat' olunmuş baldıra denir, سَاقٌ مَقْطُوعَةٌ ma'nāsına. Ve tepesi kesilmiş hurmā ağacına vāsf olur; yukālu: نَحْلَةٌ عَقِيرَةٌ أَيْ مَعْقُورُ الرَّأْسِ

الإِعْقَارُ [el-i'itīkār] [iftī'āl] vezninde) Davarın sırtı yağır olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِعْتَقَرَ الظَّهْرُ مِنَ الرَّحْلِ وَالسَّرَجِ إِذَا دَبَرَ Ve kuş kısmını olduğu yerden ürkütüp kaldırmayıp hāli üzere durdurmak ma'nāsına müsta'meldir, gūyā ki yerinde sinirleyip alıkomuş gibidir; tekūlu: إِعْتَقَرْتُ الطَّيْرَ أَيْ لَمْ أَزْجُرْهَا

الإِنْعِقَارُ [el-in'itīkār] [infi'āl] vezninde) Bu dahi davarın arkası yağır ve cıdāv olmak ma'nāsınadır; tekūlu: إِعْتَقَرَ ظَهْرُ الدَّابَّةِ إِذَا دَبَرَ

المِعْقَارُ [el-mi'qār] ve

المِعْقَرُ [el-mi'qār] [minber] vezninde) ve

المُعْقِرُ [el-mu'qīr] [muḥsin] vezninde) ve

العَقْرَةُ [el-ʿuqaret] [humezet] vezninde) ke-mā zükire ve

العَقْرُ [el-ʿuqar] [şurad] vezninde) ve

العَاقُورُ [el-ʿākūr] Şol eyere ve semere denir ki dābbenin sırtını yağır eder ola; yukālu: سَرَجٌ مِعْقَارٌ وَمِعْقَرٌ وَمِعْقَرٌ وَعَقْرَةٌ وَعَقْرٌ وَعَاقُورٌ أَيْ غَيْرٌ

واقٍ بَعْفَرِ الظَّهْرِ Ve

عُقْرَةٌ [uqaret] [humezet] vezninde) ve

عُقْرٌ [uqar] [şurad] vezninde) ve

مِعْقَرٌ [miqar] [minber] vezninde) Şol

adama denir ki devenin üzerine pek varır

olmakla sırtını yağır eder ola; yukālu: رَجُلٌ

عُقْرَةٌ وَعُقْرٌ وَمِعْقَرٌ إِذَا كَانَ يَعْقِرُ الْإِبِلَ مِنْ إِنْعَابِهِ لَهَا Ve

مُعْقِرٌ [muqir] [muhsin] vezninde)

‘Akār ve emlāki çok adama denir; yukālu:

رَجُلٌ مُعْقِرٌ أَي كَثِيرُ الْعَقَارِ

الْعُقُورُ [el-aqur] [şabur] vezninde)

Yırtıcı cānvere vasf olur ki her gördüğünü

kavurup عُقْرٌ [aqar] eder; yukālu: كَلَبٌ

عُقْرٌ Cem‘i عُقْرٌ وَكَذَا فَهْدٌ وَنَوْمٌ عُقُورٌ

‘ayn’ın zammıyla. Ba‘zılar ‘indinde عُقُورٌ

[aqur] zī-rūh olana ve عُقْرَةٌ [uqaret]

[humezet] vezninde cemādāta mahsüstür,

çalı ve dikenli ağaç gibi.

الْعَقَارُ [el-aqar] [sehab] vezninde)

ve

الْعَقَّارُ [el-uqqar] [rumman] vezninde)

Şol otluğa denir ki otlayan mevāşiyi helāk

eder ola; yukālu: كَلًّا عَقَّارٌ وَعَقَّارٌ إِذَا كَانَ يَعْقِرُ

الْمَأَشِيَةَ Ve

عَقَّارٌ [aqar] [sehab] vezninde) Men-

zil ve mevāya denir. Ve çiftlik ve tarla ve

bāg ve bostān makūlesi mülke denir. Ve

Dehnā kurbünde bir kumluk adıdır. Ve

Benū Đabbe cem‘atine mahsūs bir arzın

ismidir. Ve Bāhile kabilesi yurdunda bir

arzın adıdır. Ve Yemen’de bir kal‘a adı-

dır. Ve Benū Kuşeyr diyārında bir mev-

zic adıdır. Ve kırmızı boyaya denir. Ve

hurmalığa denir. Ve ev esbābına denir

ki أُنَاثُ النَّبِيَّتِ [eşasu'l-beyt] ta‘bīr olunur.

Ve şol fāhīr ev metā‘ına denir ki hemān

‘id günleri gibi eyyām-ı mahsūsada ferş

ve isti‘māl olunup eyyām-ı sā‘irede bir

mahfūz mahalde istif edip hıfz ederler

ve ba‘zen bunda ‘ayn’ı mazmūm ederler.

Ve kurumuş nesneye denir, يَبِيْسٌ [yebis]

ma‘nāsına.

الْعُقْرَى [el-aqra] [cerha] veznin-

de ki işbu عُقْرَى حَلْقِي kelāmında vākī‘dir

ve tenvīnle عُقْرًا وَحَلْقًا dahi derler, عَقْرَهَا

تَعْقِرُ قَوْمَهَا وَتَحْلِقُهُمْ بِشُومِهَا اللَّهُ وَحَلَقَهَا

ma‘nāsıdır. Şārih der ki Nihāye’de

bu vechile mastürdür; ve minhu hadīsu

Şafiyete lemmā kīle innehā hā‘id fe-

kāle: «عُقْرَى حَلْقِي» أَي عَقْرَهَا اللَّهُ وَأَصَابَهَا بَعْفَرٌ:

Bunun zāhiri bed-du‘adır, lākin

‘adet-i ‘Arab üzere ma‘nāsı maksūd de-

ğildir. Ebū ‘Ubeyde eyitti ki savāb olan

tenvīnle عُقْرًا حَلْقًا olmaktadır ki masdarlardır.

Ve Sībeveyhi dedi ki bunlar سُقْيًا ve رَغِيًا

bābındandır. Ve Zemaşşerī dedi ki bun-

lar mer‘e-i meş‘ūmenin sıfatları olmakla

هِيَ عُقْرَى وَحَلْقِي takdīrindedir, uğursuzluğu

sebebiyle kavmini عُقْرٌ [aqar] ve halk ve

istisāl eder demektir. Ve دَعْوَى [da‘vā] ve

شُكْرَى [şekrā] gibi masdar olmaları muhte-

meldir. İntehā. Ve

عُقْرَى [aqra] Hā‘iz hatuna denir; yukālu:

إِمْرَأَةٌ عُقْرَى أَي حَائِضٌ

الْعُقْرَى [el-aqir] [ketif] vezninde) Şol

kuşa denir ki kanadının yeleşine bir āfet

isābet eylemekle dökülüp bir dahi yerin-

de çıkmamış ola; yukālu: طَائِرٌ عُقْرٌ إِذَا صَارَ قَدْ

وَصَّابَ فِي رِيشِهِ أَقَّةٌ فَلَمْ يَبْنُثْ

عُقْرَةٌ [aqiret] (hā‘yla) Tahvīf olunmadıkça

su içmez olan nākaya denir.

الْعَقَّارُ [el-uqqar] [gurab] vezninde)

Çayırın güzide ve bihterine denir. Ve

hamr ve bādeye denir, küpe mülāzim ol-

duğu için yāhūd şāribini yürümekten عُقْرٌ

[ʿaqr] eylediği için. Ve

عَقَارٌ [ʿuqār] Bir nevʿ kırmızı bezin adıdır.

الْإِسْتِعْقَارُ [el-istiʿqār] Cānver kısmı terdîd ve tatrîb-i savtla vurmak maʿnâsınadır; yukālu: **إِسْتَعْقَرَ الدَّبُّ إِذَا رَفَعَ صَوْتَهُ بِالتَّطْرِيبِ فِي الْعَوَاءِ**

الْعُقْرَى [el-ʿuqrā] [طُوبَى] [tūbā] vezninde) Bu dahi çiftliğe ve mezraʿaya denir, عَقَارٌ [ʿaqār] gibi, ضَبِيعَةٌ [ḍayʿat] maʿnâsına.

الْعَقَّارُ [el-ʿaqqār] [شَدَادٌ] [şeddād] vezninde) Kendisiyle tedāvî olunur olan nebāta, ʿalā-kavlin köküne denir. Şārihin beyānı üzere edviyeden olan köke denir, marazı عَقْرٌ [ʿaqr] eylediği için; cemʿi عَقَاقِيرُ [ʿaḳāḳīr] gelir; ve minhu yukālu: **حَدِيدٌ جَيِّدٌ الْعَقَاقِيرِ أَيْ كَرِيمٌ الطَّنْبَعِ**

عَقَّارٌ [ʿaqqār] Şecere itlāk olunur. Ve bir kelbin ismidir.

الْعِقْيرُ [el-ʿiḳḳīr] [سِكِّيتٌ] [sikkīt] vezninde) Bu dahi şecere denir.

الْعَقْرُ [el-ʿaqr] (fethateynle) Bir adama nāgehānī bir havf ʿarız olmakla olduğu mahalden bir hatve ileri geri gitmeğe kâdir olmayıp öylece kalmak, ʿalā-kavlin medhüş olmak maʿnâsınadır; yukālu: **عَقَرَ الرَّجُلُ عَقْرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ**

عَقَارَاءُ [ʿAḳārā] (ʿayn'ın fethiyle) ve

الْعَقَارَاءُ [el-ʿaḳārā] (harf-i taʿrifle) ve

الْعُقُورُ [el-ʿUḳūr] (ʿayn'ın zammıyla) ve

الْعَوَاقِرُ [el-ʿAvāḳir] Birer mevziʿ adıdır.

عَقَيْرٌ [ʿUḳayr] [زُبَيْرٌ] [zubeyr] vezninde) Hecer ülkesinde sāhil-i bahrde bir belde adıdır. Ve Yemāme'de Benū Zuhl cemāʿatine mahsūs bir hurmālık adıdır. Kezālik Yemāme'de Benū ʿĀmir'e mahsūs bir hurmālık adıdır.

مَعْقَرٌ [Maʿqar] [مَقْعَدٌ] [maqʿad] vezninde) Yemen'de bir vādī ismidir; sāhib-i *Kitāb-i Şahīh-i Muslim* ʿaleyhi'r-rahmenin şeyhi Aḫmed b. Caʿfer el-Maʿqarī oradandır.

مَعْقَرُ الْبَارِقِيِّ [Muʿaqqiru'l-Bāriḳiyy] [مُحَدَّثٌ] [muḥaddiṣ] vezninde) Bir şāʿirdir.

عَقَّارٌ [ʿAḳḳār] [شَدَادٌ] [şeddād] vezninde) ve

عُقْرَانٌ [ʿUḳrān] [عُشْمَانٌ] [ʿuṣmān] vezninde) Esāmī-i ricāldendir.

التَّعْقُرُ [et-teʿaqqur] [تَفْعُلٌ] [tefaʿul] vezninde) Yağmur dāʿimī olmak maʿnâsınadır; yukālu: **تَعَقَّرَ الْغَيْثُ إِذَا دَامَ** Ve davarın gövdesi yağ yeri yerinde sıkılanıp dolgunlanmak maʿnâsınadır; yukālu: **تَعَقَّرَ شَحْمُ النَّاقَةِ إِذَا اكْتَنَزَ كُلُّ مَوْضِعٍ مِنْهَا شَحْمًا** Ve nebāt uzamak maʿnâsınadır; yukālu: **تَعَقَّرَ الثَّبَاتُ إِذَا طَالَ**

الْأَعْقَارُ [el-aʿqār] (hemzenin fethiyle) Bir şecer adıdır.

الْعَقْرَاءُ [el-ʿaḳrā] [حَمْرَاءٌ] [ḥamrā] vezninde) Bülend olan kumluğa denir.

عَقْرَى [ʿAḳrā] [سَكْرَى] [sekrā] vezninde) Bir su adıdır.

الْأَعْقَرُ [el-aʿqar] [أَحْمَرٌ] [aḥmer] vezninde) Şol erkek deveye denir ki azı dişleri kırılıp ufanmış ola; yukālu: **جَمَلٌ أَعْقَرٌ إِذَا تَهَضَّمَتْ أُنْيَابُهُ**

الْإِعْقَارُ [el-iʿqār] (hemzenin kesriyle) Hatunu عَقْرَةٌ [ʿuḳaret] kılmak yaʿnī rahimini ʿalīl eylemek maʿnâsınadır; yukālu: **عَقَّرَهَا اللهُ تَعَالَى أَيْ جَعَلَهَا عَقْرَةً** عَقْرَةٌ [ʿuḳret] yaʿnī tuʿme yedirmek maʿnâsınadır; yukālu: **عَقَّرَ فُلَانًا إِذَا أَطْعَمَهُ عَقْرَةً أَيْ طُعْمَةً**

عُتْبُ الْعَقَارِ [Ġubbu'l-ʿUḳār] (ğayn-ı muʿcemenin ve ʿayn'ın zammıyla) Cezīretu'l-ʿArab'da Mehre bilādına karīb bir mevziʿdir.

[ع ق ص ر]

الْعَقَيْصِيرُ [el-ʿuqayšīr] (šād-ı mühmele ve musaggar bünyesiyle) Şol dābbeye denir ki pek bed ekl eder olmakla televvüstünden istikrāh olunur ola.

[ع ق ف ر]

الْعَنْقَبِيرُ [el-ʿanqafīr] [zencebīl] [vezninde) Āfet ve dāhiyeye denir. Ve haşarı ve selīta ʿavrete denir. Ve ʿakrebe denir. Ve şol deveye denir ki be-gāyet semizlenip cüssesi ʿazīm ola, şöyle ki büyüklüğünden kafası omuzlarına değip dokunmak derecesine bālig ola.

الْعَقْفَرَةُ [el-ʿaḳferet] [dahrecet] [vezninde) ve

الْإِعْقِنْفَارُ [el-i-ʿḳinḳār] [işhinkāk] [vezninde) Bir adamı dāhiye ve āfet yere çalıp helāk eylemek maʿnāsınadır.

الْتَعْفُفُرُ [et-te-ʿaḳfur] [tedahruc] [vezninde) Ondan mutāviʿdir; yukālu: عَقْفَرْتُهُ وَعَقْفَرْتُهُ عَلَيْهِ وَاعْقَفَرْتُهُ فَتَعْفُفُرُ أَي صَرَغْتُهُ فَأَهْلَكْتُهُ

[ع ك ر]

الْعَكْرُ [el-ʿaḳr] [mekr] [vezninde) ve

الْعُكُورُ [el-ʿukūr] [ḳuʿūd] [vezninde) Döne döne hamle ve hücum eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَكَرَ عَلَى الشَّيْءِ عَكَرًا وَعُكُورًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا كَرَّ وَأَنْصَرَفَ وَيُقَالُ قَرَّ مِنْ قِرْنِهِ ثُمَّ عَكَرَ بِالرُّمْحِ إِذَا كَرَّ وَحَمَلَ

الْعَكَّارُ [el-ʿakkār] [ʿaḳḳār] [vezninde) Döne döne aʿdā üzere hamle ve hücum eden adama denir; yukālu: هُوَ عَكَّارٌ أَي كَرَّارٌ «قُلْنَا Kāleʿş-şāriḥ ve minhu'l-hadīsu: يَا رَسُولَ اللَّهِ نَحْنُ الْفَرَّارُونَ فَقَالَ بَلْ أَنْتُمْ الْعَكَّارُونَ»

الْإِعْكَارُ [el-i-ʿḳikār] [iftiʿāl] [vezninde) Cenkte ʿasker birbirine karışmak

maʿnāsınadır; yukālu: إِعْتَكَرُوا فِي الْحَرْبِ إِذَا ʿاِخْتَلَطُوا Ve ʿasker birbirine rücut ve ihtilāl eylemeleriyle sayılması nā-mümkin olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِعْتَكَرَ الْعَسْكَرُ إِذَا رَجَعَ بَعْضُهُ عَلَى بَعْضٍ فَلَمْ يُقْدَرْ عَلَى عَدِّهِ Ve gecenin zulmeti pek müştedd olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِعْتَكَرَ اللَّيْلُ إِذَا اشْتَدَّ سَوَادُهُ وَالتَّبَسَّ أَي اِخْتَلَطَ Ve yağmur kesret ve vefret bulmak maʿnāsınadır; yukālu: إِعْتَكَرَ الْمَطَرُ إِذَا اشْتَدَّ Ve yel toz getirmek maʿnāsınadır; yukālu: إِعْتَكَرَتِ الرِّيحُ إِذَا جَاءَتْ بِالْغُبَارِ Ve civānlık ber-karār olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِعْتَكَرَ الشَّبَابُ إِذَا دَامَ وَتَبَّتْ

الْإِعْكَارُ [el-i-ʿkār] (hemzenin kesriyle) Bu dahi gecenin zulmeti birbirine girişip pek basmak maʿnāsınadır; yukālu: أَعَكَرَ اللَّيْلُ إِذَا اشْتَدَّ سَوَادُهُ وَالتَّبَسَّ أَعَكَرَ الشَّيْءُ إِذَا جَعَلَهُ عَكَرًا Ve bir nesneye tortu ve posa katmak maʿnāsınadır; yukālu: أَعَكَرَهُ إِذَا جَعَلَ فِيهِ الْعَكَرَ Ve devenin hörgücü yağlı olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَعَكَرَ السَّنَامُ إِذَا صَارَ فِيهِ شَحْمٌ

الْتَعَاكُرُ [et-te-ʿākūr] [tefaʿul] [vezninde) Cenkte ʿasker şebeke gibi birbirine girişmek maʿnāsınadır; yukālu: تَعَاكَرَ الْجَيْشُ إِذَا تَشَاجَرُوا فِي الْخُصُومَةِ

الْعَكْرُ [el-ʿaḳer] (fethateynle) Beş yüzden ziyāde olan deve sürüsüne denir, ʿalā-kavlin altmış yāhūd elliden yüze varınca develere denir; kāf'ın sükūnuyla da cā'izdir. Ve

عَكَرَ [ʿAker] Bir recül adıdır. Ve kılıcın pāsına denir. Ve her nesnenin tortusuna denir. Ve

عَكَرَ [ʿaḳer] Masdar olur, bir nesne tortulu ve posalı olmak maʿnāsına; yukālu: عَكَرَ الْمَاءَ وَالتَّبِيدُ عَكَرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَارَ عَكَرًا

hayāt ve bekā' ma'nāsını irāde ederler. Pes لعَمْرُكَ kavli "Senin başına ve cānına ve 'indimde e'azz ve eşref olan hayātına and içirim" demek olur.

Ve 'Arablar مَا فَعَلْتُ كَذَا اللَّهُمَّ derler ki nasbladır; izhārı metrūk olan fi'l izmāriyla mansüb masādır mevzi'ine vaz' olunan esmā' cümlesindedir, zīrā aslı اللَّهُمَّ عَمْرُكَ idi ki ziyādeler hazf olunup asl fi'l üzere kalmıştır, "Hudā-yı müte'alden senin için 'ömr ve bekā niyāz ederim" demektir.

Kezālik مَا فَعَلْتُ كَذَا اللَّهُمَّ derler. Bu dahi nasbladır. Ve ikisinde dahi lafza-i celāle mansūbdur. Bunun aslı اللَّهُمَّ أَنْ تُفْعَلَ idi, gūyā ki muhātaba yemīn verip ve muhātab için Rabb-i lā-yezālden 'ömr ve bekā istid'ā eder. Hāsılı Hak ta'ālā sana 'ömr-i tavīl ihsān eylesin, o ömr ve bekā hakkı için böyle eylemedin mi yāhūd böyle eyle demek olur. Yāhūd aslı اللَّهُمَّ لَعَمْرُكَ idi ki ma'nāsınadır. Ya'nī اللَّهُمَّ لَعَمْرُكَ kısmı yāhūd مَا أَقْسِمُ بِهِ takdīrindedir ki Hudā-yı müte'alīn bekā' ve devāmına kasedir, lām sākit olmakla masādır nasbı gibi mansüb kılınmıştır. 'İnde'l-ba'z aslı اللَّهُمَّ اذْكُرْكُ idi ki اذْكُرْكَ الله demektir ki hāsılı Hak ta'ālānın bekā' ve devāmına ikrāra kasedir.

Şārih der ki gāhca yemīn irāde olunmayarak hemān du'ā için isti'māl olunur, niteki işbu: «أَيُّهَا الْمُنْكِحُ الثَّرِيًّا سَهْبِيًّا | | عَمْرُكَ اللَّهُ كَيْفَ يَلْتَقِيَانِ» Ve bu عَمْرُكَ الله سَأَلْتُ sebkindedir. Aslı عَمْرُكَ اللَّهُ تَغْمِيرًا idi ki su'ālī mutazammındır. Masdar makām-ı fi'le kā'im olduğu için fi'l hazf olunup ba'zı zevā'id dahi hazf olundu. İmdi masdar mef'ūlüne muzāftır. Ve lafza-ı celāle masdar ile yāhūd masda-

rı nāsīb fi'l ile mansūbdur. Pes ma'nā-yı beyt "Ey Süreyyā'yı kevkeb-i Sühey'l'e nikāh eymek kaydında olan adam, Hak ta'ālā sana 'ömr versin, onlar ne güne birbirine mülākī olurlar ki mülākātı mümkün değildir." İntehā. وَجَاءَ فِي الْحَدِيثِ النَّهْيُ عَنْ قَوْلِ عَمْرٌ زِيرًا لَعَمْرُكَ اللَّهُ bedenin rühla 'imāret bulduğu müddetten 'ibāret olmakla bekā' devām ile beynderinde fark olup عَمْرٌ [amr] bekā'dān dün olmak şān-ı ulūhiyyete izāfesi nā-sezādır. Ve

لَحْمٌ مَا بَيْنَ (‘ayn’ın fethiyle) عَمْرٌ [amr] الْأَسْنَانَ [lahm mā-beyne’l-esnān] ya'nī dişlerin aralıklarında olan etlere denir, 'alā-kavlin لَحْمُ اللَّيْتَةِ [lahmu'l-lişet] ya'nī dişlerin menbitlerinde olan ete denir ki diş eti ta'bīr olunur. Bunda şīn'in zammıyla da lügattir. Ve

عَمْرٌ [amr] شَنْفٌ [şenf] ma'nāsınadır ki sal-kım küpeye denir, kulağa takınırlar. Ve her iki dişin aralığında sā'il ve müstatīl olan ete denir.

Çāmūs'ta bu mahal dahi matrah-ı nazardır. Nihāye'de bu vechle mersūmdur: وَفِي الْحَدِيثِ «أَوْضَائِي جَنْبِلٌ بِالسَّوَاكِ حَتَّى خَشِيتُ عَلَى عُمْرِي» الْعُمْرُ مَنَابِتُ الْأَسْنَانَ وَاللَّحْمُ الَّذِي بَيْنَ عَمْرٌ Ve Lisānu'l-'Arab'da الْعُمْرُ مَنَابِتُ الْأَسْنَانَ وَاللَّحْمُ الَّذِي بَيْنَ مَعَارِسِهَا كَالدِّي وَالْوَأْحِدُ عَمْرٌ وَقِيلَ كُلُّ مَسْطِطِيلٍ بَيْنَ سَتَيْنِ لَحْمٌ مَا بَيْنَ الْأَسْنَانَ murād murād dır ki dişlerin menbitlerinde olan etlerin mā-beynlerinde olan et olacaktır ki diş aralığına giren et olmaz. Ve ma'nā-yı sānide كُلُّ مَسْطِطِيلٍ بَيْنَ سَتَيْنِ 'ibāretiyle müfesserdir, murād her iki dişin aralığında sarkan uzunca etçeğiz olur; ba'zı insān ve hayvānın pek uzun

olur. Hülāsa dış eti üç güne olur: Birisi dişlerin menbitlerinde ve köklerinde olur. Ve biri dişlerin üstünde ve altında olur ki diş eti dedikleridir. Ve biri dişlerin aralıklarında olur. Mecmū'una عَمْرٌ [ʿamr] itlāk olunur. Ve kaldı ki cemr-ı-i nüshalarda tā ile بَيْنَ سِنَّين unvānında mersūmdur. سِنَّ [sinn] kelimesi ise mü'ennestir. Evvelā te'nīsī delāle 'ale'l-cem' için olmakla vāhidinde tā' duhlülü cā'iz olur ki tā-i vahdet olacaktır, niteki رِيحٌ ve رِيحَةٌ dahi sā'igdir. Sāniyen ضِرْسٌ [ḍirs] i'tibārıyla tezkīri muhtemeldir. İntehā. Ve

عَمْرٌ [ʿamr] Uzun ağaçlara denir, شَجَرٌ طَوَالٌ [şecerun ṭivālu] ma'nāsına; müfredi عَمْرَةٌ [ʿamret]tir. Ve سُكَّرٌ [sukker] dedikleri leziz ve ceyyid hurmānın ağaçlarına denir; bunda 'ayn'ın zammıyla a'fādir.

الْعَمْرِيُّ [el-ʿamriyy] (yā-yı müşeddede ile) Bir başka nev' hurmā ismidir.

الْعَمْرُ [el-ʿamer] (fethateynle) ve

الْعَمْرُ [el-ʿamr] (ḥamr [ḥamr] vezninde) ve

الْعُمْرُ [el-ʿumr] ('ayn'ın zammıyla) ve

الْعَمَارَةُ [el-ʿamāret] (emāret [emāret] vezninde)

Çok zaman yaşayıp kalmak ma'nāsınadır ki mu'ammer olmak ta'bīr olunur; yukālu: عَمِرَ الرَّجُلُ وَعَمَرَ عَمْرًا وَعَمَّرًا وَعَمَّرًا وَعَمَّرًا مِنَ النَّبَابِ Ve الرَّابِعِ وَالْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا بَقِيَ زَمَانًا أُنِي طَوِيلًا Ve mu'ammer eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَمَرَهُ اللهُ أُنِي أَبْقَاهُ Ve bir adama bir nesneyi 'ömrü vechile ya'nī kendisinin yāhūd o adamın müddet-i hayātına ta'likle bahş ve itā eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: عَمَّرْتُهُ إِيَّاهُ Ve إِذَا جَعَلْتَهُ لَهُ عُمْرَهُ أَوْ عُمْرَكَ

عَمَارَةٌ [ʿamāret] ve

عُمُورَةٌ [ʿumūret] ('ayn'ın zammıyla) Bir adam mālına ve hānesine mülāzemet ey-

lemek ma'nāsınadır; yukālu: عَمَرَ الرَّجُلُ مَالَهُ وَبَيْتَهُ عَمَارَةً وَعُمُورَةً إِذَا لَزِمَهُ

عَمَارَةٌ [ʿamāret] Bir adamın mālı onup ābādān ve firāvān olmak ma'nāsınadır; yukālu: عَمَرَ الْمَالُ نَفْسَهُ وَعَمَّرَ وَعَمَّرَ عَمَارَةً مِنَ النَّبَابِ الْأَوَّلِ وَالْخَامِسِ وَالرَّابِعِ إِذَا صَارَ غَامِرًا أُنِي كَثِيرًا وَافْرًا Ve

عَمَارَةٌ [ʿamāret] Baş kisvetine denir, takye ve kalensüve gibi. Ve

عَمَارَةٌ [ʿamāret] Kabileden küçüğe denir ki murād kabileden münşafib olan küçük kabile olacaktır; 'ayn'ın kesriyle de cā'izdir. 'Alā-kavlin hayy-ı 'azīm ya'nī kabileden küçük ve batndan büyük olup kendi başlarına konup göçer olan çokluk cemā'attir, Türkmenler boy ta'bīr ederler. Ve شَعْبٌ [şa'b] māddesinde beyān olunmuştu ki رَأْسٌ [re's] ve شَعْبٌ [şa'b] ba'dehu قَبِيلَةٌ [kābīlet] ba'dehu عَمَارَةٌ [ʿamāret] ondan بَطْنٌ [batn] ve ondan فَحْدٌ [fehiz] itlāk olunur. Ve

عَمَارَةٌ [ʿamāret] Beyne'l-ʿArab şol murassa' ve müzeyyen ruk'aya denir ki ser-gerde-i kavm ü kabīle olan adamın kendilerine mahsūs sāyebānlarına 'alāmet-i riyāset için terkī olunur, güyā ki şemse-i hayme-i vüzerā' menzilinde olur. Ve

عِمَارَةٌ [imāret] Tahiyet ve teslim ma'nāsınadır. Fi'l-asl "'ömrün uzun olsun" diye du'ā' ma'nāsına olup ba'dehu mutlak tahiyet ve teslimde isti'māl olundu; عَمَارٌ [ʿamār] dahi bu ma'nāyadır hā'sız. Ve

عَمْرٌ [ʿamr] (ḥamr [ḥamr] vezninde) ve

عَمَارَةٌ [ʿamāret] Savm ve salāt gibi Hak ta'alā dergāhına 'ibadet eylemek ma'nāsına müsta'meldir ki i'mār-ı dīn eylemektir; yukālu: عَمَرَ رَبَّهُ عَمْرًا وَعَمَارَةً إِذَا عَبَدَهُ وَصَلَّى وَصَامَ

التَّعْمِيرُ [et-ta'c'mīr] [تَعْمِيلٌ [tef'īl] vezninde) Mu'ammer ve müstedām eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَمَّرَهُ اللهُ تَعَالَى أَيُّ أَبْقَاهُ Ve bir adam kendi bekā-yı nefsi için mikdār-ı mahdūd u mu'ayyen takdīr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَمَّرَ فُلَانٌ نَفْسَهُ إِذَا قَدَّرَ لَهَا قَدْرًا مَحْدُودًا ﴿وَمَا يَعْمُرُ مِنْ مَعْمَرٍ وَلَا يُنْقِضُ مِنْ عُمْرِهِ إِلَّا فِي كِتَابٍ﴾ فَسَرَ عَلَى وَجْهَيْنِ عَمَّرَ اللهُ مَنْزِلَكَ Ve bir mahalli ābādān eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَمَّرَ اللهُ مَنْزِلَكَ أَيُّ جَعَلَهُ أَهْلًا وَغَزَلَهُ

الْعُمْرَى [el-'umrā] [بُشْرَى [buṣrā] vezninde) Bir adam bir mālī bir kimseye kendisinin yāhūd o kimsenin hayātına ta'līkle tefvīz ve temlīk ve itā eylemeğe denir ki ismdir. Meselā 'ömrüm oldukça yāhūd 'ömrün oldukça bu hāne senindir, ba'de'l-vefāt benimdir diye temlīk eylemek gibi; tekūlu: أَعْمَرْتُهُ الدَّارَ الْعُمْرَى أَيُّ جَعَلْتَهَا لَهُ يَسْكُنُهَا مَدَّةَ عُمْرِي أَوْ مَا الدُّنْيَا إِلَّا عُمْرَى وَلَا أَعْمَرْتُهُ الأُخْرَى Şārih der ki عُمْرَى [umrā] ve رُقْبَى [rukba] mu'āmelāt-ı Cāhiliyye'den idi, niteki «ر،ق،ب» māddeesinde zikr olundu. Ve kāle fi'n-Nihāye: فَإِذَا مَاتَ عَادَتْ إِلَيَّ وَكَذَا كَانُوا يَفْعَلُونَ فِي الْجَاهِلِيَّةِ فَأَبْطَلُ ذَلِكَ وَأَعْلَمَهُمْ أَنَّ مَنْ أَعْمَرَ شَيْئًا أَوْ أَرْقَبَهُ فِي حَيَاتِهِ فَهُوَ لَوْرَثْتِهِ مِنْ بَعْدِهِ وَقَدْ تَعَاَصَدَتِ الزَّوَايَاتُ عَلَى ذَلِكَ وَالْفَقَهَاءُ فِيهَا مُخْتَلِفُونَ فَمِنْهُمْ مَنْ يَعْمَلُ بِظَاهِرِ الْحَدِيثِ وَيَجْعَلُهَا تَمْلِكًا وَمِنْهُمْ مَنْ يَجْعَلُهَا كَالْعَارِيَّةِ وَيَتَأَوَّلُ الْحَدِيثَ

الْإِعْمَارُ [el-i'c'mār] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi bir adama zikr olunan 'ömrü vechile vermek ma'nāsınadır; tekūlu: عَمَّرْتُهُ إِتَاهُ أَيُّ جَعَلْتُهُ لَهُ عُمْرَهُ أَوْ عُمْرِي Ve bir yeri ābād eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: عَمَّرَ اللهُ مَنْزِلَكَ إِذَا جَعَلَهُ أَهْلًا

eder kılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَعْمَرُهُ Ve bir yeri ma'mūr ve ābādān bulmak ma'nāsınadır; yukālu: عَمَّرَ مَنْزِلَكَ إِذَا جَعَلَهُ يَعْمُرُهُ Ve bir adamı zengin eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَمَّرَ عَلَيْهِ إِذَا وَجَدَهَا عَامِرَةً Ve bir adama hacda 'umre getirmek husūsunda ifānet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَمَّرَ فُلَانًا إِذَا أَعَانَهُ عَلَى أَدَاءِ الْعُمْرَةِ Ve kişi menkūhasına ehl ve akribāsı yurdunda gerdek eylemek ma'nāsınadır ki iç güveyiliğe girmek olacaktır; yukālu: عَمَّرَ فُلَانٌ عَلَى إِمْرَاتِهِ إِذَا بَنَى عَلَيْهَا فِي أَهْلِهَا

الْعُمْرِيُّ [el-'umriyy] [كُرْدِيٌّ [kurdiyy] vezninde) 'Ömre mensüb demektir ki murād zamān-ı tavīlden kalmış nesnedir; ve minhu yukālu: عُمْرِيُّ الشَّجَرِ أَيُّ قَدِيمُهُ Ve 'alā-kavlin عُمْرِيُّ الشَّجَرِ [umriyyu] ş-şecer] enhār üzere nābit olan sidr ağacına itlāk olunur.

الْعِمَارَةُ [el-'imāret] [كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Ma'mūr ve ābādān eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: عَمَّرَ اللهُ بِكَ مَنْزِلَكَ عِمَارَةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا جَعَلَهُ أَهْلًا

عِمَارَةٌ [imāret] Kendisiyle bir mekānin ma'mūr ve ābād olacağı şey'e denir. Ve

عِمَارَةٌ [imāret] Bādiyyede Selīle nām mahalde bir suyun adıdır.

الْإِسْتِعْمَارُ [el-isti'c'mār] Bir yeri bir adama ābādān ettirmek ve ābādān eder kılmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَعْمَرَ فُلَانًا فِيهِ إِذَا جَعَلَهُ هُوَ أَنْشَأَكُمْ مِنْ الأَرْضِ وَاسْتَعْمَرَكُمْ فِيهَا أَيُّ أَذِنَ لَكُمْ فِي عِمَارَتِهَا وَاسْتَخْرَاجِ قَوْمَكُمْ مِنْهَا وَجَعَلَكُمْ عُمَارَهَا

الْمَعْمَرُ [el-ma'c'mer] [مَسْكَنٌ [mesken] vezninde) Suyu ve çayır ve çimeni firāvān olan menzile denir. Ve

مَعْمَرٌ [Ma'c'mer] Esāmīdendir.

الْعِمَارَةُ [el-'umāret] [سُمَامَةٌ [sumāmet] vez-

ninde) Bir yeri 'imāret eylemek için verilen ücrete denir. Ve

عُمَارَةٌ [ʿUmāret] Esāmīdendir.

الْعُمْرَةُ [el-ʿamret] تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Baş kisvetine denir. Ve şol boncuk makûlesine denir ki onunla inci ve tesbîh ve sâ'ir nesne dizisinin aralıkları fasl olunur. Bu münâsebetle onunla ba'zı nisvân tesmiye olunmuştur.

الْعُمْرَةُ [el-ʿumret] (ʿayn'ın zammıyla) Ziyâret ma'nâsına ismidir; hacc ef'âlinde olan fi'l-i ma'hûd bundandır. Ve

عُمْرَةٌ [ʿumret] Bir adam zevcesini ehl ve hîşâvendi yanında zifâf eylemeğe denir, içgüveyilik olur; niteki kendi hânesine getirmeğe عُرْسٌ [ʿurs] denir.

الْإِعْتِمَارُ [el-i'timār] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Başa عُمْرَةٌ [ʿamret] ya'nî kisvet giyinmek ma'nâsınadır; yukâlu: **إِعْتَمَرَ الرَّجُلُ إِذَا لَبَسَ فِي رَأْسِهِ الْعُمْرَةَ** Ve ziyâret eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: **إِعْتَمَرَهُ إِذَا زَارَهُ**

الْمُعْتَمِرُ [el-mu'temir] (ism-i fâ'il bünyesiyle) Zâ'ir ma'nâsınadır. Ve **قَاصِدٌ لِلشَّيْءِ** [kâšidun li'ş-şey'] ma'nâsınadır. **پَسْ إِعْتِمَارٌ** [i'timār] kasd ve âheng ma'nâsına da olmuştur.

الْعَمَارُ [el-ʿamār] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) عِمَارَةٌ [ʿimāret] gibi tahiyet ve teslim ma'nâsınadır. Ve şol hoş-bü çiçeğe denir ki onunla meclis-i 'işret tezyîn olunur.

الْعَوْمَرَةُ [el-ʿavmeret] جَوْهَرَةٌ [cevheret] vezninde) Nâsın gıriv ve kavga ve şamatasına denir; tekûlu: **تَرَكَتُ الْقَوْمَ فِي عَوْمَرَةٍ أَيَّ فِي الْخِتْلَاطِ** Ve **وَصِيَّاحٌ وَجَلْبَةٌ**

عَوْمَرَةٌ [ʿavmeret] Masdar olur, nâsı bir yerde biriktirip alıkomak ma'nâsına; :ulûket **مَا لَكَ مُعَوْمِرًا بِالنَّاسِ عَلَى بَابِي أَيَّ جَامِعَهُمْ وَحَابِسَهُمْ**

الْعَمَيْرَانِ [el-ʿumeyrān] (musaggar bünyesiyle) ve

الْعَمْرَتَانِ [el-ʿammeretān] (ʿayn'ın ve mīm-i müşeddedenin fethiyle) ve

الْعُمَيْرَتَانِ [el-ʿummeyretān] (tasgîr bünyesiyle) ve

الْعُمَيْرَتَانِ [el-ʿumeymîretān] (bu dahi musaggar bünyesiyle) Şol iki dâne küçük kemiğe denir ki lisânın kökünde olur. Ve onların iki şu'abeleri vardır ki boğazda olan yumruca eti iç yüzünden ihâta eylemiştir.

الْبِعْمُورُ [el-ya'ʿmûr] (يَعْفُورٌ [ya'fûr] vezninde) Oğlağa denir, جَدْيٌ [cedy] ma'nâsına.

الْيَعْمُورَةُ [el-ya'ʿmûret] (hâ'yyla) Bir nev' şecer ismidir; cem'î يَعَامِيرٌ [ye'āmîr]dir.

الْعَمْرَانِ [el-ʿamrān] تَمْرَانٌ [temrān] vezninde ki tesniyedir) Esvâbın iki yenlerinin iki ucuna denir.

عَمِيرَةٌ [ʿAmîret] (سَفِينَةٌ [sefînet] vezninde) Bir batn pederinin ismidir. Ve **كُوَارَةٌ النُّحْلِ** [kuvvâretu'n-naħl] ma'nâsınadır ki mâddesinde ihtilâf üzere mersümdür, ba'zılar kovana ve ba'zılar gömece itlâk eylediler, ke-mâ se-yuzkeru.

عَمْرٌ [ʿAmr] تَمْرٌ [temr] vezninde) Esmâ-ricâldendir. Cem'î **أَعْمُرٌ** [a'ʿmur] gelir ve **عُمُورٌ** [ʿumûr] gelir.

Mütercim der ki bu vāv ile **عَمْرٌ** [ʿAmr] süretinde resm olunur, **عُمْرٌ** [ʿUmer] ile beynini fark için ve hâlet-i nasbda vāv terk olunur, elif-i nasb fârik olduğu için. Ve **عُمْرٌ** [ʿUmer] kelimesinde vāv resm olmayıp **عَمْرٌ** [ʿamr] kelimesinde mersüm olmak, **زَيْرٌ** [ʿamr] kelimesi evveli meftûh ve vasatı sâkin ve munsarîf olmak cihetiyle hafiftir. Ve

عَمْرٌ [ʿAmr] Ferezdağ nâm şâ'irin şeytânı

ismidir.

عَامِرٌ [Āmir] Esmā-i ricāldendir. Ve gāh olur ki onunla kabīle tesmiye olunur, ya'nī bir kabīle pederinin ismi olmakla o kabīle onunla müsemmadır. Ve

عَامِرٌ [āmīr] Sırtlan eniğine denir.

عُمُرٌ [umer] (زُفَرٌ [zuffer] vezninde) Bir kişiyi onunla tesmiye hâlinde **عَامِرٌ** [āmīr]den ma'düldür, zīrā sıfat hâletinde ma'dül olsa **عُمُرٌ** denir ki **عَامِرٌ** [āmīr] irāde olunur.

عُمَيْرٌ [Umeyr] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) ve

عُومِيرٌ [Uveymir] ve

عَمَارٌ [Ammār] (كَتَانٌ [kettān] vezninde) ve

عِمْرَانٌ [Īmrān] (ʿayn'ın kesriyle) ve

يَعْمَرٌ [Ya'amer] (يَعْلَمٌ [ya'lemu] vezninde) Esāmīdendir.

الْعَمْرَانُ [el-ʿAmrān] (ʿayn'ın fethi ve tesniye bünyesiyle) ʿAmr b. Cābir ile ʿAmr b. Bedr murād olunur. Ve

عَمْرَانٌ [ʿamrān] Boğazda küçük dil üzere sarkmış iki et pāreciğine denir.

الْعَامِرَانُ [el-Āmirān] ʿĀmir b. Mālik ile ʿĀmir b. eṭ-Ṭufeyl nām kimselerdir.

الْعَمْرَانُ [el-Umerān] (ʿayn'ın zammı ve mīm'in fethiyle) Ebū Bekr eṣ-Şiddīk ve ʿÖmer el-Fārūk radiyallāhu ʿanhumā hazretleri irāde olunur. Alā-kavlin ʿÖmer el-Fārūk ile hulefā-yı Emeviyyeden ʿÖmer b. ʿAbdulʿazīz murād olur.

عَمْرَوَيْهِ [ʿAmreveyhi] (ʿayn'ın fethi ve mīm'in sükünü ve vāv-ı meftūha ve yā-ı sākine ile) İsm-i a'cemīdir.

Şārih der ki bu iki lafzdır, lafz-ı vāhid hükümünde kılınmıştır, **سَيْبَوَيْهِ** [Sibeveyhi] ve **نَيْفَوَيْهِ** [Niftaveyhi] gibi. Mecmū'unda hā' meksür olur, zīrā bunların āhirleri a'cemī

olmakla asvāta şebīhtir, عَاقٍ [gāki] gibi. Ve eğer nekre kılırsan münevven edersin. İmām Muberrred tesniyesinde ve cem'inde **عَمْرَوَيْهِ** [ʿAmreveyhāni] ve **عَمْرَوَيْهُونَ** [ʿAmreveyhūn] denir dedi. İntehā.

أَبُو عَمْرَةَ [ebū ʿamret] (بَنُو جَمْرَةَ [benū cemret] vezninde) Müflisliğin künyesidir; tekülü: قَدْ تَعَلَّقَ بِي أَبُو عَمْرَةَ أَللَّهُمَّ أَقْهَرُهُ وَهُوَ كُنْيَةُ الْإِفْلَاسِ Ve açlığın dahi künyesidir; yukālu: أَخَذَهُ أَبُو عَمْرَةَ أَي الْجُوعِ Ve bir kişinin dahi künyesi idi ki be-gāyet şūm-kadem olmakla hangi kavm ve kabīleye nüzül ve hulūl eylese orada elbette cenk ve kītāl ve sār'ir güne bir belā ve fitne zuhūr eder idi.

حِصْنُ ابْنِ عَمَارَةَ [Hişnu İbni ʿUmāret] (ثَمَامَةُ [şumāmet] vezninde) Arz-ı Fāriste bir hisn adıdır.

الْيَعْمَرِيَّةُ [el-Ya'meriyyet] Bir su adıdır.

الْيَعَامِيرُ [el-ya'āmīr] Bir mevzi' yāhūd bir şecer adıdır. Ve bu Kuṭrub el-Luğavī rivāyetidir, lākin tahti'e olunmuştur.

أُمُّ عَمْرٍو [ummu ʿamr] ve

أُمُّ عَامِرٍ [ummu ʿāmīr] Dişi sırtlanın künyesidir. Eniğine **عَامِرٌ** [āmīr] itlāk olunur.

الْعَمَارُ [el-ammār] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Salāt ve sıyāmı kesir olan müslime denir, i'mār-ı dīn eylediği için. Ve imān ve istikādi kavī olup emr-i dīninde sābit ve pāyidār adama denir. Ve herkesi zikr bi'l-hayr ile yād eden lisānı pāk tayyibū's-senā adama denir; yukālu: هُوَ عَمَارٌ أَي الطَّيِّبُ الشَّاءِ Ve dā'imā rāyiha-i tayyibe isti'māl eden adama denir. Ve şol kimseye denir ki fī-nefsihi müctemi'ü'l-emr olup dā'imā cemā'ate mülāzim ve sultān ve vālī taraflarının idāre ve temşiti lāzım umūrlarında ve mesālih-i nāsın vech-i itidāl üzere rū'yet ve idāresinde ikdām ve himmet

eder ola. Šārihin beyānına göre bu ma'na baş kisvetinin ismi olan عَمَارَةٌ [ʿamāret]ten me'hūzdur; yukālu: هُوَ عَمَارٌ أَي الْمَجْتَمِعُ الْأَمْرُ. Ve halimū'n-nefs olup kelām ve muhāverātında vakār ve temkīn sāhibi olan adama denir. Ve dā'imā evlād ve ʿayālını ve kavm ve ashābını edeb-i nebevī ve sūnnet-i Mustafavī üzere cem' ve irşād eder olan adama denir. Ve ile'l-vefāt emr-i ma'rūf ve nehy-i münker üzere kā'im ve müdāvim olan adama denir. Ve bunlar itlākāt-ı şer'iyyedendir; yukālu: رَجُلٌ عَمَارٌ إِذَا كَانَ كَثِيرَ الصَّلَاةِ وَالصِّيَامِ وَرَجُلٌ عَمَارٌ أَي الْقَوِيُّ الْإِيمَانِ الثَّابِتُ فِي أَمْرِهِ وَرَجُلٌ عَمَارٌ أَي الطَّيِّبُ الثَّنَاءِ وَرَجُلٌ عَمَارٌ أَي الطَّيِّبُ الرُّوَائِحِ وَرَجُلٌ عَمَارٌ أَي الْمَجْتَمِعُ الْأَمْرُ اللَّازِمُ لِلْجَمَاعَةِ الْحَدِيثِ عَلَى السُّلْطَانِ وَرَجُلٌ عَمَارٌ أَي حَلِيمٌ وَقَوْرٌ فِي كَلَامِهِ وَرَجُلٌ عَمَارٌ إِذَا كَانَ يَجْمَعُ أَهْلَ بَيْتِهِ وَأَصْحَابَهُ عَلَى أَدَبِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَرَجُلٌ عَمَارٌ أَي الْقَائِمُ بِالْأَمْرِ وَالتَّهَيُّي إِلَى أَنْ يَمُوتَ

عُمُورِيَّةُ [ʿAmmūriyyet] (ʿayn'ın fethi ve mīm'in teşdīdiyle) Rūm ülkesinde bir belde adıdır. Kütüb-i coğrafıyyede hālen Anadolu'da Enguri dedikleri belde olmak üzere mersūmdur. Selefte Anadolu, Rūm ʿadd olunur idi. Zāhiren ʿAmmūriyyet muʿarrebdir.

الْعَمَارَةُ [el-ʿAmmāret] (جَبَانَةٌ [cebbānet] vezninde) Cāhiliyye'de bir suyun adıdır. Ve Minā'da bir kuyu ismidir.

الْعَمَارِيَّةُ [el-ʿammāriyyet] Yemāme'de bir karye adıdır.

الْعَمْرَانِيَّةُ [el-ʿEmrāniyyet] Maṣşil şarkisinde bir kalʿa adıdır.

الْعَمْرِيَّةُ [el-ʿAmriyyet] (تَمْرِيَّةُ [temriyyet] vezninde) Necd ülkesinde bir su adıdır.

الْعَمْرِيَّةُ [el-ʿUmeriyyet] (زُفْرِيَّةُ [zufriyyet] vezninde) Bağdād'da bir mahalledir.

بُسْتَانُ ابْنِ عَامِرٍ [Bustānu'bni ʿĀmir] Necd huccācının mīkātı olan Zātu ʿIrq nām mahal ile Mekke-i mükerreme beyinde olan Nahle nām mevziʿdedir. بُسْتَانُ ابْنِ مَعْمَرٍ demek cā'iz değildir, zīrā ʿAbdullāh b. ʿĀmir b. Kureyz b. Rebī'a'ya muzāftır.

عَمْرَانُ [ʿAmerān] (fetehātla) Bir mevziʿ adıdır.

عُمُرُ الزُّعْفَرَانِ [ʿUmru'z-Za'ferān] (ʿayn'ın zammıyla) Bir mevziʿ adıdır, Cezīre'de vākīʿdir.

عُمُرُ [Ummer] (سُكَّرٌ [sukker] vezninde) Vāsiṭ kurbünde bir mevziʿdir.

عُمُرُ نَضْرٍ [ʿUmmeru Naşr] (سُكَّرٌ قَصْرٍ [sukke-ru kaşr] vezninde) Surre-men-reʿā kasabası türābında bir mevziʿdir.

الْعُمَيْرُ [el-ʿUmeyr] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Mekke'ye karīb bir mevziʿdir. Ve Hanzale b. Seyyār'ın feresi adıdır.

بِنْتُ عُمَيْرٍ [Bi'ru ʿUmeyr] Benū ʿUvāl cemāʿatine mahsūs bir arz-ı mürtefī'ada bir kuyu adıdır.

أَبُو عُمَيْرٍ [ebū ʿumeyr] Ālet-i tenāsülün künyesidir.

جِلْدُ عُمَيْرَةَ [celdu ʿumeyret] Tecelluk ve istinnādan kināyedir. Šārih der ki عُمَيْرَةُ [ʿumeyret] el ayasına itlāk olunur.

الْعَمَارِيُّ [el-ʿAmāriyy] (سَحَابِيٌّ [sehābiyy] vezninde) Ebrehe b. Şabāh-ı Hımyeri'nin kılıcı ismidir.

الْعَمْرُ [el-ʿamer] (fethateynle) Şol mendile ve dülbende denir ki ahrār olan nisvān onunla başlarını örterler, ʿalā-kavlin yaşmağı ve çarı olmamakla başlarını örtüp bürüdükleri gömlekleri yenine denir. ʿArab gömleklerinin yenleri büyük ve vāsiʿ olmakla onunla da perdelenirler. Mü'ellifin

يَهْدِيهَا لَهَا حِمَاً
 mü'sāmahayı mutazammındır, ya'nī أَنْ ile mü'evvel olan masdarı ism-i fā'il olmak üzere itibār eylemiştir. Şārih der ki sonra mutlakan yen uçlarında isti'māl olundu. Ke-mā fi'n-Nihāye: وَلَا بَأْسَ أَنْ يُصَلِّيَ الرَّجُلُ فِي عَمْرِيهِ هُمَا طَرَفَا الْكَمَّيْنِ فِيمَا فَسَّرَهُ الْفُقَهَاءُ Ve [Amer] Bir dağın adıdır ki ondan cereyān eden yağmur suyu Mekke'nin mesīline munsabb olur.

الْعَمِيرُ [el-'amīr] [emīr] (vezninde) Sık ve tefeli nesc olunmuş sevbe denir; yukālu: نُوتُ عَمِيرٍ أَيِّ صَفِيْقٍ Ve

عَمِيرٌ [amīr] كَثِيرٌ [kešīr] kelimesine itbā' olur; yukālu: كَثِيرٌ بَجِيرٍ عَمِيرٍ

الْبَيْتُ الْمَعْمُورُ [el-Beytu'l-Ma'mūr] Hālen āsumānda Ka'be-i mükərreme'nin rāst izā' ve berāberinde vākī' beyt-i şerīfin ismidir, ahvāli kütüb-i tefāsīr ve ehādīste mebsūttur.

[ع م د ر]

الْعَمِيْدُرُ [el-'ameyder] [sefercel] [sefercel] (vezninde) Bedeni berg-i gül gibi tāze ve nāzūk olan oğlana denir; tekūlu: رَأَيْتُ عَمِيْدُرًا وَهُوَ الْغُلَامُ النَّاعِمُ الْبَدَنُ Ve mālı çok adama denir.

[ع م ط ر]

الْعَمِيْطُرُ [el-'Ameytar] [sefercel] (vezninde) 'Abbāsiyye'den Muḥammed-i Emīn hilāfeti hengāmında Dimaşq-ı Şām'da hurūc eden merd-i Sufyānī ismidir.

[ع ن ب ر]

الْعَنْبَرُ [el-'anber] [kanber] (vezninde) Tīb-i ma'rūf ismidir. Bunun māddeyi bir dābbe-i bahriyyenin revs ve fazlasıdır

yāhūd deryāda kā'in bir pınardan zift gibi kaynayıp çıkar, ya'nī dühniyyeti sebebiyle suyun üzerine çıkıp münce mid oldukça mevc sürüp sāhil-i deryāda bulunur.

Mütercim der ki iş bu عَنْبَرٌ [anber] māddeyi mütekaddimīn ve müte'ahhirīn ihtilāf eylediler. Mü'ellifin beyānı mütekaddimīne göredir. Hattā derler ki gāhca o münce mid olan nesneyi balıklar yutup kendilerine muzırr olmakla helāk olup darb-ı emvācla sāhilde bulduktan sonra karınlarını yarıp çıkarırlar imiş. Ve müte'ahhirīne göre ba'zı cezā'ir-i Hind cibālinde olan bal arıları hoş-bū nebātāttan ra'y ile hāsıl eylediği 'aseldir ki kesret-i bārān sebebiyle arıların kovanlarını sel suyu deryāya götürdükte eczā-yı 'aseliyyesi mahv olup eczā-yı şem'iiyyesi bākī kaldıkta mevc sāhile atıp onda bulunur. Ve bu kavlı, tab'a mülāyimdir, zīrā ba'zı 'anberlerde arı kanadı ve ayağı ve kuyruğu müşāhede olunur. Ve 'anberin ecvedi eşhebī nev'idir ki aklığı karalığına gālib olandır. İntehā. Ve عَنْبَرٌ [anber] kelimesi müzekkerdir, mü'ennes dahi olur. Ve عَنْبَرٌ [Anber] Temīm kabīlesinden bir cemā'atin pederi ismidir, بُنُو الْعَنْبَرِ [Benu'l-'Anber] ve tahfifle بَلْعَنْبَرٍ [Bel'anber] dedikleri ondandır. Ve

عَنْبَرٌ [anber] Bir nev' semek-i bahrī ismidir. Mütercim der ki mezbur balık be-gāyet 'azīmü'l-cüsse olup lahmından Hazret-i Resūl-i ekrem 'aleyhi's-salātu ve's-selām ekl eyledikleri kütüb-i siyerde mastürdür. Ve

عَنْبَرٌ [anber] Za'ferāna denir. Ve Yemen za'ferānına denir ki وَرْسٌ [vers] dahi derler. Ve zikr olunan 'anber nām balığın de-

risinden düzülen kalkana denir.

عَنْبَرَةٌ [ʿAnberet] (hā'yyla) Yemen'de bir karye adıdır.

عَنْبَرَةُ الشِّتَاءِ [ʿanberetu's-šitā] Kış faslının sahtı ve şiddetine itlāk olunur, müstelzim-i bereket olduğu için; tekūlu: **أَتَيْتُهُ فِي عَنْبَرَةٍ** الشِّتَاءِ أَي شَدَّتْهُ

عَنْبَرَةُ الْقِدْرِ [ʿanberetu'l-kidr] Soğana itlāk olunur. **قُدُورٌ** [kudūr], aʿrābın ʿanberi mesābesindedir.

عَنْبَرَةُ الْقَوْمِ [ʿanberetu'l-kavm] Miyāne-i kavmde nesebi hālis ve sāfī olana kâltı olunur.

عَنْبَرِيُّ الْبَلَدِ [ʿanberiyu'l-beled] Rüşd ve hidāyet husūsunda mesel-i sâ'irdir, zīrā zikr olunan Benu'l-ʿAnber bi'l-cümle ashāb-ı hidāyet olmalarıyla ehl-i hidāyet onlara nisbet olunur; yukālu: **هُوَ عَنْبَرِيُّ الْبَلَدِ** وَهُوَ مَثَلٌ فِي الْهَدَايَةِ

عَنْبِيرَةٌ [ʿUneybiret] (musaggar bünyesiyle) Bir recül adıdır.

[ع ن ت ر]

الْعَنْتَرُ [el-ʿanter] (tā-yı fevkıyye ile [caʿfer] vezninde) ve

الْعَنْتَرُ [el-ʿunter] [cundeb] vezninde) Sineğe denir, **ذُبَابٌ** [zubāb] maʿnāsına.

الْعَنْتَرَةُ [el-ʿanteret] **دَخَرَجَةٌ** [dahrecet] vezninde) Sinek vızırdamak maʿnāsınadır; yukālu: **عَنْتَرُ الْعَنْتَرِ إِذَا صَاتَ** **أَذَانِي عَنْتَرَةٌ** Ve şedīd ve saht olan ahvāl ve efʿālē sülük ve ihtihām eylemek ve cenkte bahâdırlık eylemek maʿnāsınadır; yukālu: **أَعْجَبَنِي عَنْتَرَتُهُ أَي سُلُوكُهُ فِي الشَّدَائِدِ** **وَشَجَاعَتُهُ فِي الْحَرْبِ** Ve mızrak sançmak maʿnāsınadır; yukālu: **عَنْتَرُهُ بِالرُّمْحِ إِذَا طَعَنَهُ** Ve ʿAntere b. Muʿāviye, ʿAbs kabilesinden

bir maʿrūf kimsedir ki Cāhiliyye'den ve şuʿarādan idi.

[ع ن ج ر]

الْعَنْجَرَةُ [el-ʿanceret] [ḥanceret] vezninde) Cürʿet ve ikdāmlı dilir hatuna denir; yukālu: **إِمْرَأَةٌ عَنْجَرَةٌ أَي جَرِيئَةٌ**

عَنْجُورَةٌ [ʿuncüret] (ʿayn'ın zammıyla) Bir kimse idi ki **عَنْجَرَ** [ʿancir] ve **عَنْجُورَةٌ** [ʿuncüret] demekten huylanmış idi. Her kim kendisine **عَنْجُورَةٌ** یا **عَنْجُورَةٌ** dese pür-âteş olur idi. Ve **عَنْجُورَةٌ** [ʿuncüret] «ع,ج,ر» māddesinde zikr olundu.

[ع ن ص ر]

الْعَنْصُرُ [el-ʿunşur] (ʿayn'ın zammı ve şād'ın zammı ve fethiyle) Âfet ve dāhiyye denir. Ve himmet ve hâcet maʿnāsınadır; yukālu: **عَنْصُرٌ** مَا لَهُ فِيهِ عَنْصُرٌ أَي هِمَّةٌ وَحَاجَةٌ [ʿunşur] kelimesi «ع,ص,ر» māddesinde zikr olundu, yaʿnī nūn'u zā'ide olan **عَنْصُرٌ** [ʿunşur]un maʿnāsı mahall-i mezbūrede beyān olundu.

[ع ن ق ر]

الْعَنْقُرُ [el-ʿunqur - el-ʿunqar] (ʿayn'ın zammı ve kâf'ın fethi ve zammıyla) Kamışın köküne denir, ʿalā-kavlin ibtidā biten taze ve yumuşak nebâtına denir. Ve koğalak ve hasır otu dedikleri nebâta denir, **بَرْدِيٌّ** [berdiyy] gibi, ʿalā-kavlin beyāz olduğu hâlde itlāk olunur ki murād tâzesidir. Ve hurmā beynisine denir. Ve bir adamın asl ve ırk ve nesebine denir; yukālu: **كَرِيمُ الْعَنْقُرِ أَي الْأَصْلِ** Ve dihkânların yaʿnī köylü ve ikinci makülesinin evlâdlarına itlāk olunur, nezâret ve hakâretlerine mebnī, güyâ ki hasır otuna teşbîh olunmuştur. Ve kâf'ın zammıyla **عَنْقُرٌ** [ʿunqur] bir maʿrūf soyu pāk nakanın ismidir.

الْعَنْقَرَةُ [el-ʿanqaret] [حَنْجَرَةٌ] [ḥanceret] vezninde) Atmaca dedikleri kuşun dışısına denir. Ve bir hatun adıdır.

[ع ن ك ر]

الْعَنْكَرَةُ [el-ʿankeret] [حَنْجَرَةٌ] [ḥanceret] vezninde) İri cüsseli nākaya denir.

[ع و ر]

الْعَوْرُ [el-ʿaver] (fethateynle) Bir gözün hissi yaʿnî kuvvet-i bāsırası zāʿil olmak ki murād yek-çeşm olmaktır; yukālu: عَوْرَ الرَّجُلِ عَوْرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَيُقَالُ «عَارَ - يَعَارُ Lākin كَخَافَ - يَخَافُ» إِذَا ذَهَبَ جِسْمٌ إِخْدَى عَيْنَيْهِ عَوْرَتِ الْعَيْنِ إِذَا تَقَصَّتْ أَوْ غَارَتْ ʿibāretiyle mersūm olmakla müʿellifin tefsīrine muhālif olur.

الإِغْوِرَارُ [el-i-ʿvirār] [إِحْمِيرَارٌ] [iḥmirār] vezninde) ve

الإِغْوِيرَارُ [el-i-ʿvirār] [إِحْمِيرَارٌ] [iḥmirār] vezninde) Bunlar da yek-çeşm olmak maʿnāsınadır; lākin mübālagayı mutazammınlardır; yukālu: إِغْوِرَارُ الرَّجُلِ وَاعْوَارٌ بِمَعْنَى عَوْرٍ

الْأَعْوَرُ [el-a-ʿver] [أَحْمَرٌ] [aḥmer] vezninde) عَوْرٌ [ʿaver]den vasftır, yek-çeşm kişiye denir. Cemʿi عَوْرٌ [ʿūr] gelir ʿaynʿın zammıyla ve عِيرَانٌ [ʿirān] gelir ʿaynʿın kesriyle ve عُورَانٌ [ʿūrān] gelir ʿaynʿın zammıyla. Ve

أَعْوَرٌ [a-ʿver] Kargaya itlāk olunur; zıddıyla tesmiyedir, zīrā karga hiddet-i basar ile mevsüftür, a-ʿmāya أَبُو الْبَصِيرِ [ebuʿl-baṣīr] ve habeşīye أَبُو الْبَيْضَاءِ [ebuʿl-beyḍāʿ] dedikleri gibi, bir gözlünün gūyā ki iki gözü nūru müttehid olmakla hiddet-i basara mālîk olur. Ve

أَعْوَرٌ [a-ʿver] Kötü ve kemter nesneye itlāk olunur; yukālu: شَيْءٌ أَعْوَرٌ أَي رَدِيءٌ Ve şol korkak ve zaʿîf ve kabran şahsa itlāk olunur ki fî-nefsihi bî-hayr ve bî-fāʿide

olmakla ne bir hayr ve menfaʿat semtine delīl olur ve ne bir kimse onun tarafına birini delālet eder ki cemād kabīlinden olmuş olur; yukālu: رَجُلٌ أَعْوَرٌ أَي ضَعِيفٌ جَبَانٌ بَلِيدٌ لَا يَدُلُّ وَلَا يَنْدُلُّ وَلَا خَيْرٌ فِيهِ Ve hazākati olmayan bed-delālet kılavuza itlāk olunur; yukālu: دَلِيلٌ أَعْوَرٌ أَي سَيِّءٌ الدَّلَالَةِ Ve pek köhne ve fersūde kitāba itlāk olunur; yukālu: وَفِي كِتَابِ أَعْوَرٌ أَي مُنْدَرِسٌ olmayan adama itlāk olunur ki murād silāhsız demektir; yukālu: رَجُلٌ أَعْوَرٌ إِذَا صَارَ لَا سَوْطَ مَعَهُ Ve ebeveyn cihetinden karında-şı olmayan adama itlāk olunur. Pes yalnız bir cihetten olana itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ أَعْوَرٌ إِذَا لَمْ يَكُنْ لَهُ أَحَدٌ مِنْ أَبْوَابِهِ Ve şol kimseye itlāk olunur ki bir matlabı semtine ʿazm edip lākin hāceti müsāʿadeye mazhar olmamakla meʿyūs ve nā-murād olmuş ola; yukālu: رَجُلٌ أَعْوَرٌ إِذَا صَارَ قَدْ عَوَّرَ وَلَمْ تُقْضَ حَاجَتُهُ Ve başta olan kehle sirkesine denir, ضَوَابٌ [şuʿāb] maʿnāsına. Cemʿi أَعَاوِرُ [e-ʿāvir] gelir. Ve

أَعْوَرُ الطَّرِيقِ [a-ʿveruʿt-ṭarīk] Nişān ve ʿalāmeti olmayan yola itlāk olunur; yukālu: أَخَذُوا أَعْوَرَ الطَّرِيقِ أَي الَّذِي لَا عِلْمَ لَهُ

الْعَوْرُ [el-ʿavr] [عَوْرٌ] [cevr] vezninde) Bir adamı أَعْوَرٌ [a-ʿver] kılmak maʿnāsınadır; yukālu: عَارَهُ يَعْوَرُهُ عَوْرًا إِذَا صَبَّرَهُ أَعْوَرَ Ve bir nesneyi alıp götürmek, ʿalā-kavlin telef eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَارَ الشَّيْءِ عَوْرًا إِذَا أَخَذَهُ وَذَهَبَ بِهِ أَوْ أَتْلَفَهُ

الإِغْوَارُ [el-i-ʿvār] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir adamı أَعْوَرٌ [a-ʿver] eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَوَّرَ فُلَانًا إِذَا صَبَّرَهُ أَعْوَرَ Ve bir nesne mümkün ve zāhir olmak maʿnāsınadır; yukālu: عَوَّرَ الشَّيْءُ إِذَا ظَهَرَ وَآمَكَنَ Ve cenkte hasm olan süvārın darbe mahal olan bir gedik ve tülek yeri belir-

mek ma'nāsınadır; yukālu: أَعْوَرَ الْفَارِسُ إِذَا بَدَأَ فِيهِ مَوْضِعٌ خَلَلَ لِلضَّرْبِ

التَّعْوِيرُ [et-ta'vīr] (tefīl [tefīl] vezninde) Bu dahi a'vur [a'ver] kılmak ma'nāsınadır; yukālu: عَوَّرَ فُلَانًا بِمَعْنَى أَعْوَرَهُ Ve bir hācetli kimsenin hācetine müsā'ade eylemeyip redd eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: عَوَّرَ فُلَانًا إِذَا رَدَّهُ وَلَمْ يَقْضِ حَاجَتَهُ Ve ölçeği ve ölçülmüşü takdīr ve tahmīn eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَوَّرَ الْمَكَايِلَ إِذَا قَدَّرَهَا Ve çoban mevāşiyi hoşça gözetmeyip 'urza-i telef eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: عَوَّرَ الرَّاعِي الْغَنَمَ إِذَا عَرَّضَهَا لِلضَّبَاعِ

التَّعْوِيرُ [el-'uveyr] (zūbiyy [zubeyr] vezninde) Bu dahi kargaya itlāk olunur. Ve iki mevzi' ve bir recīl adıdır.

الْعَائِرُ [el-'ā'ir] Gözü 'alīl eder olan şey'e denir. Ve göz ağrısına itlāk olunur. Ve göze düşen hār u hāşāk makūlesine itlāk olunur. Ve bir güne sivilce ismidir ki gözün alt kapağında hādīs olur. Ve şol atılmış oka itlāk olunur ki nāgehān gelip ve geldiği yer ve atan adam ma'lūm olmaya; yukālu: سَهُمٌ عَائِرٌ إِذَا كَانَ لَا يُدْرَى رَامِيَهُ

الْعَوَارُ [el-'uvvār] (rummān [rummān] vezninde) Bu dahi göze düşen hār u hāşāk makūlesine denir; yukālu: وَقَعَ فِي عَيْنِهِ عَائِرٌ وَعَوَّارٌ أَيْ قَدَى Ve kırlangıç kuşuna denir. Ve gözde hādīs olan şol etçeğize denir ki göz otu ekilip tīmār olunmakla çıkarılır ola. Ve şol adama itlāk olunur ki tarīk husūsunda aslā hidāyeti olmaya, ya'nī yol ahvālını bilmez ola. Ve korkak ve za'fū'l-kalb adama itlāk olunur; cem'i avāvīr [avāvīr] gelir. Ve hācetleri dübürlerinde olan eşhāsa denir ki murād kekez ve me'būnlar olacaktır. Bunda 'ā'ir [ā'ir]

in cem'idir; yukālu: هُمْ عَوَّارٌ وَهُوَ عَائِرٌ أَيَّ الدِّينِ حَاجَاتُهُمْ فِي أَدْبَارِهِمْ يَعْني الْمَأْبُوتُونَ Ve

عَوَّارٌ [uvvār] Bir güne şecer adıdır ki nisvān-ı Mekke ondan gerden-bend ittihāz ederler.

الْعَائِرَةُ [el-'ā'iret] ve

الْعَيْرَةُ [el-'ayyiret] (seyyidet [seyyidet] vezninde) Şol mālā itlāk olunur ki kesret ve vefret cihetiyle nāzırın gözünü doldurur ola, gerçi benī ādemın gözünü bir avuç toprak doldurur; yukālu: عَلَيْهِ مِنَ الْمَالِ عَائِرَةٌ عَلَيْهِ مِنَ الْمَالِ عَائِرَةٌ Ve Şārih der ki zamān-ı Cāhiliyye'de bir adamın devele-ri bin mihāra bālig olunca fahlın gözlerini çıkarırlar idi. Ba'adehu mutlakan māl-ı firāvānda isti'māl eylediler, hattā māl-ı kesīr ile geldi diyecek yerde; جَاءَ بِمَالٍ تَعَوَّرَ بِهِ عَيْنَا الْفَحْلِ derler.

الْعَوَّارُ [el-'uvvār] ('ayn'ın harekāt-ı selāsiyla) 'Ayb ve nakīsaya itlāk olunur; yukālu: سِلْعَةٌ دَائَتْ عَوَّارٌ مَثَلْتُ أَيَّ عَيْبٍ فِيهِ عَوَّارٌ أَيْ خَرَقٌ وَشَقٌّ

الْعَوَّارِيُّ [el-'uvvārī] (sukārī [sukārī] vezninde) 'Ewvār [uvvār] gibi bu dahi me'būnlara denir.

الْعَوْرَاءُ [el-'avrā] (hamrā [hamrā] vezninde) 'A'vur [a'ver]in mü'ennesidir. Ve kelime-i kabīhaya yāhūd fi'le-i kabīhaya vasf olur; yukālu: بَدَتْ مِنْهُ كَلِمَةٌ وَفِعْلَةٌ عَوْرَاءٌ أَيْ قَبِيحَةٌ Ve şaşu gözülü hatuna itlāk olunur, حَوْلَاءُ [havlā] ma'nāsına. Şārih der ki 'Arablar şaşu adama a'vur [a'ver] ve حَوْلَاءُ [havlā] dedikleri gibi 'A'vur [avrā] ve عَوْرَاءُ [avrā] dahi derler.

الْعَوَّارِيُّ [el-'avā'ir] ve

الْعَبْرَانُ [el-'īrān] ('ayn'ın kesriyle) Fırka

fırka olan çekirge sürülerine denir.

الْعَوْرَةُ [el-‘avret] (‘ayn’ın fethi ve vāv’ın sükūnuyla) Serhadlerde ve derbendlerde ve mahall-i muhārebelerde olan ge-diğe itlāk olunur ki cāy-ı havf-nāk olur: وَقَرَأَ ابْنُ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا وَجَمَاعَةً مِنَ الْقُرَاءِ ﴿إِنَّ بُيُوتَنَا عَوْرَةٌ﴾ الآية ذات عَوْرَةَ Ya‘nī “Bizim hānelerimizde ricālden hālī olmakla sārıklarden havf olunacak mahaller ve ge-dikler vardır.” Ve

عَوْرَةُ [‘avret] Pusulanacak yere itlāk olunur; مَكْمَنٌ [mekmen] ma‘nāsına. Ve insānda setri vācib olan a‘zāya itlāk olunur ki ricālede mā-beyne’s-sürre ve ‘r-rükbedir, ud yeri ta‘bīr olunur. Ve

عَوْرَةُ [‘avret] Leyl ve nehārdan üç sā‘ate itlāk olunur ki her biri ‘avret yerinin küşāde olacak vaktidir. Biri salāt-ı fecrden mukaddemce olan sā‘attir ki yataktan kalkıp gecelik libāsın nez‘ eyleyecek hengām olmakla bir kimse ‘ale’l-gafle ser ve katına duhūl eylese ekserī mekşūfū’l-‘avret olmakla emr-i mahzūra dūçār olur. Ve birisi nısf-ı nehār vaktidir ki kaylūle sā‘atidir. Ve birisi yatsı namāzından sonra vaktir ki soyunup yatacak hengāmdır.

Şārih der ki sā‘āt-i mezbūreye **عَوْرَةُ** [‘avret] itlākı itlākāt-ı şer‘iyyedendir, zarfiyyet ve mazrūfiyyet ‘alākasına mebnīdir, me‘hazı sūre-i Nūr’da ﴿بِأَيِّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَيْسْتَأَذْنُكُمُ الَّذِينَ مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ وَالَّذِينَ لَمْ يَبْلُغُوا الْحُلُمَ مِنْكُمْ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ مِنْ قَبْلِ صَلَاةِ الْفَجْرِ وَحِينَ تَضَعُونَ ثِيَابَكُمْ مِنَ الظَّهْرِ وَمِنْ بَعْدِ صَلَاةِ الْعِشَاءِ ثَلَاثُ عَوْرَاتٍ لَكُمْ﴾ الآية kerīmesidir. Ba‘zı müfessirīn sebeb-i nüzūlünü bu vech üzere beyān eyledi ki bir gün nısfu’n-nehār vaktinde Fahr-i ‘ālem ‘aleyhi’s-selām hazretleri Fārūq-ı a‘zam’ı ihzār için ebnā’-ı ensārdan Mud-

lic b. ‘Amr nām gulāmı irsāl edip meğer Hazret-i Fārūq o hengāmda kaylūleye meşğūl ve ‘avret yerinden sevb bertaraf olmakla gulām-ı mezbūr bagteten duhūl ve ikāz ve teblīg-i emr-i hümāyūn eyledikte sūret-i merkūmeden münfa‘il ve āzürde-dil olarak kıyām ve kāşkī Hazret-i Hūdā-yı mütē‘āl bu vaktlerde bī-izn ve i‘lām bir adamın ser ve katına duhūl olunmamak bābında emr-i semāvī inzāl buyura idi diye temennā ederek hāk-i pāy-i nebevīye ‘āzim olup lede’l-vusūl āyet-i merkūme şeref-yāfte-i nüzūl olmuş bulmakla secde-güzār-ı dergāh-ı kādī’l-hācāt oldular. İntehā. Ve

عَوْرَةُ [‘avret] Mutlakan şerm ve istihyā olunacak şey’e itlāk olunur; yukālū: هُوَ عَوْرَةٌ لَا يَلِيْقُ أَنْ يُفْعَلَ أَيُّ أَمْرٍ يُسْتَحْيَا مِنْهُ Ve

عَوْرَاتُ الْجِبَالِ [‘avrātu’l-cibāl] Dağlarda olan yarıklar ve çatlaklardan ‘ibārettir. Ve **عَوْرَتِي الشَّمْسِ** [‘avreteyi’ş-şems] Maşrik ve magribden ‘ibārettir.

الْعَارِيَّةُ [el-‘āriyyet] (yā’nın teşdīdiyle ve ba‘zen muhaffef olur) ve

الْعَازَةُ [el-‘āret] (سَارَةٌ [sāret] vezninde) Beyne’n-nās mütēdāvil olan şey’e denir ki murād hibe olmayarak birbirine hāceti bitinceye dek verdikleri nesnedir. Cem‘i عَوَارِيٌّ [‘avāriyy] gelir yā’nın teşdīdi ve tahfifiyle.

Şārih der ki mü‘ellif bunun beyānında iktisār eyledi. Bu tedāvül ma‘nāsına olan **إِعْتَوَاژ** [i‘tivār]dan me‘hūzdur, vezni fa‘liyyettir, ‘ayn’ın fethiyledir. Ve Ezherī eyitti ki bunun nisbeti عَارَةٌ [‘āret]edir ik **عَارِيَّةُ** [i‘āret]ten ismdir. Ve Leys dedi ki **عَارِيَّةُ** [‘āriyyet] itlākı tālibine ‘ayb ve ‘ār olduğuna mebnīdir. Ve ba‘zılar dedi ki bunda olan

yā' ma'nāya dāll deġildir, كُورِسِيّ [kursiyy] lafzında olan yā' gibidir. Lākin mü'ellif عَوْرَ māddesinden olduğuna zāhib oldu. Zāhiren setr ve muhāfaza ma'nāsından tasvīr olunmuştur, عَارَ māddesinden olsa mu'tell-i yā' olur idi. Ve عَارَةٌ [āret] lafzının aslı عَارِيَّة [āriyet]ten maktūb عَائِرَةٌ idi, vāv mahzūf oldu. Ve bazıları عَارِيَّة [āriyet] kelimesi fā'ulet olup عَاوِرَةٌ [āviret]ten maktūb olmasına zāhib oldu. Ve عُرْيَانٌ [uryān] māddesinden me'hūz olmak dahi muhtemeldir.

الإِعَارَةُ [el-i'āret] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi bir adama āriyyet vechiyle vermek ma'nāsınadır; yukālu: أَعَارَهُ الشَّيْءَ وَأَعَارَهُ مِنْهُ إِعَارَةٌ

المُعَاوَرَةُ [el-mu'āveret] [mufā'let] vezninde) Bu dahi bir nesneyi bir adama āriyyet vermek ma'nāsınadır; yukālu: عَاوَرَهُ إِثَاءَ بِمَعْنَى أَعَارَهُ Ve ölçekleri takdīr ve tahmīn eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَاوَرَ الْمَكَايِلَ وَعَاوَرَهَا مُعَاوَرَةً وَمُعَايِرَةً إِذَا قَدَّرَهَا Ve مُعَايِرَةٌ [mu'āyeret] iki ölçeği çakıştırıp āyārlamak ma'nāsınadır; yukālu: عَاوَرَ بَيْنَ الْمِيكَالَيْنِ مُعَايِرَةً إِذَا قَدَّرَهُمَا وَنَظَرَ مَا بَيْنَهُمَا

التَّعَوُّرُ [et-te'avvur] [tefa'ul] vezninde) ve

الإِسْتِعَارَةُ [el-isti'āret] Bir adama āriyyet verdiği nesneyi geri istemek ma'nāsınadır; yukālu: تَعَوَّرَ الْعَارِيَّةَ وَاسْتَعَارَهَا إِذَا طَلَبَهَا

إِسْتِعَارَةُ [isti'āret] Bir kimseden bir nesneyi āriyyete vermeği istemek ma'nāsınadır; yukālu: اسْتَعَارَ الشَّيْءَ مِنْهُ إِذَا طَلَبَ إِعَارَتَهُ

الإِغْتَوَارُ [el-i'itivār] [ifti'āl] vezninde) ve

التَّعَوُّرُ [et-te'avvur] [tefa'ul] vezninde) ve

التَّعَاوُرُ [et-te'avur] [tefā'ul] vezninde) Bir nesneyi elden ele vermek ve elden ele gezdirmek ma'nāsınadır; yukālu: إِغْتَوَرَ الْقَوْمُ الشَّيْءَ وَتَعَوَّرُوهُ وَتَعَاوَرُوهُ إِذَا تَدَاوَلُوهُ

الْمُعَارَ [el-mu'ār] (mīm'in zammıyla) Yarak olmuş ata denir, ālā-kavlin kuyruğunun kılları yolunmuş yāhūd tavlı semiz ata denir; yukālu: فَرَسٌ مُعَارٌ أَيُّ مُضَمَّرٌ أَوْ الْمَثُوفُ الذَّنْبُ أَوْ سَمِيمٌ

عَوْرَتَا [Avertā] (fethateynle) Nābulus kurbünde bir belde adıdır. Onda yetmiş peygamber-i zī-şān merkadı olup hattā 'Uzeyr ve Yūşā' ālā-nebiyyinā ve 'aleyhimü's-selām merkadleri dahi onda olduğu menkūdür.

الإِسْتِعْوَارُ [el-isti'vār] Bir kimse yalnız yegāne olmak ma'nāsınadır; yukālu: اسْتَعْوَرَ الرَّجُلُ إِذَا انْفَرَدَ

الْعَوْرَانُ [el-'ūrān] (ayn'ın zammıyla) Yıkık ve vīrāne eşmeye ve kuyuya denir; müfred ve cem'ine itlāk olunur; yukālu: رَكِيئَةٌ وَرَكَيَا عَوْرَانٌ أَيُّ مُتَهَدِّمَةٌ

عَوْرَانُ قَيْسِ [Ürānu Kays] Beş nefer şu'arāya itlāk olunur: Biri Temīm b. Ubeyy, sānī Rā' ki ismi 'Ubeyd idi, sālīs Şemmāḥ, rābi' İbn Aḥmer ki ismi 'Amr'dır, hāmis Ḥumeyd b. Şevr idi.

العَوْرُ [el-'avir] [ketif] vezninde) Bedderūn ve bed-serīret olan kimseye vasf olur; yukālu: رَجُلٌ عَوْرٌ أَيُّ الرُّدِيءِ السَّرِيرَةِ

مُسْتَعِيرُ الْحَيِّ [musta'iru'l-ḥuşṣ] (ḥā'nın zammıyla) Bir kuş ismidir.

[ع ه ر]

العَهْرُ [el-'ahr- el-'ihr - el-'aher] [ḳahr] vezninde ve 'ayn'ın kesriyle ve fethateynle) ve

الْعُهْرُ [el-'uhūr] ve

الْعُهُورَةُ [el-‘uhūret] (‘ayn’ların zammıyla) ve

الْعَهَارَةُ [el-‘ahāret] (حَسَارَةٌ [ḥasāret] vezninde) Gecede yā gündüzde zinā için bir hatunun uğurluğuna gelmek ma‘nāsınadır; yukālu: عَهَرَ الرَّجُلُ الْمَرْأَةَ عَهْرًا وَعَهْرًا وَعَهْرًا وَإِذَا آتَاهَا لَيْلًا لِلْمَجُورِ وَعَهْرَةٌ وَعَهْرَةٌ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا آتَاهَا لَيْلًا لِلْمَجُورِ أَوْ نَهَارًا Şārih der ki bu mādde bu ma‘nāya mevzū^c olup sonra zināda gālib oldu. Ve bir kimse şerr ve menhiyyāta tābi^c olmak ma‘nāsına müsta‘meldir, gerek zinā ve gerek sā’ir fisk ve sefāhet olsun; yukālu: عَهَرَ الرَّجُلُ إِذَا تَبِعَ الشَّرَّ Ve zinā eylemek, ‘alā-kavlin hırsızlık eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: عَهَرَ فَلَانٌ إِذَا زَنَى أَوْ سَرَقَ

الْعِهَارُ [el-‘ihār] (قِتَالٌ [kītal] vezninde) Bu dahi bir ‘avretin zinā için uğurluğuna varmak ma‘nāsınadır; yukālu: عَاهَرَ الْمَرْأَةَ عِهَارًا بِمَعْنَى عَهَرَهَا

الْعَاهِرَةُ [el-‘āhīret] ve

الْمُعَاهِرَةُ [el-mu‘āheret] (مُجَاوَرَةٌ [mucāveret] vezninde) Vech-i mezbūr üzere zinā eden hatuna denir. Şārih der ki hā’sız عَاهِرٌ nüshası galattır, zīrā عَاهِرٌ [‘āhir] vech-i mezkūr üzere zinā eden kişiye denir. Niteki işbu «الْوَلَدُ لِلْفَرَاشِ وَلِلْعَاهِرِ الْحَجَرُ» hadīsinde vārid olmuştur. Ba‘zı ‘Arab zinādan isbāt-ı ne-seb eder olmalarıyla şer^c nehy eyledi, işbu takdīrindedir. لِيَصَاحِبِ الْفَرَاشِ

الْعَيْهَرَةُ [el-‘ayheret] (شَيْطَرَةٌ [şeyṭaret] vezninde) Başı taşra rūspī ‘avrete denir; yukālu: هِيَ عَيْهَرَةٌ أَي نَزَقَتْ حَفِيْمَةً بِلَا عَمَّةٍ Ve gül-ı beyābāniye denir ki koncoloz ta‘bīr olunur; cem‘i عَيَاهِرٌ [‘ayāhīr]dir. Ve

عَيْهَرَةٌ [‘ayheret] Masdar olur, karı rūspī olmak ma‘nāsına; yukālu: عَيْهَرَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا صَارَتْ عَيْهَرَةً

التَّعْيَهُرُ [et-te‘ayhur] (تَفْعِيلٌ [tefey‘ul] vezninde)

de) **عَيْهَرَةٌ** [‘ayheret] ma‘nāsınadır.

الْعَيْهَرَانُ [el-‘ayherān] (شَيْقَرَانٌ [şeyqārān] vezninde) Gül-ı beyābāninin erkeğine denir. Ve bunlar a‘rāb tahayyülātındandır. Ve yavuz ve şedīd erkek deveye denir.

ذُو مُعَاهِرٍ [Zū Mu‘āhir] (مُجَاوِرٌ [mucāvīr] vezninde) Ḥimyer mülükundan birinin lakabıdır.

ع ي ر

الْعَيْرُ [el-‘ayr] (عَيْرٌ [ġayr] vezninde) Mutlakan eşeğe denir, حِمَارٌ [ḥimār] gibi. Ba‘dehu ḥimār-ı vahşīde gālib oldu. Cem‘i أُعْيَارٌ [a‘yār] gelir ve عِيَارٌ [‘iyār] gelir ‘ayn’ın kesriyle ve عُيُورٌ [uyūr] ve عُيُورَةٌ [uyūret] gelir ‘ayn’ların zammıyla ve مَعْيُورَاءُ [ma‘yūrā] gelir, مَشْيُوحَاءُ [meşyūḥā] gibi; cem‘ü’l-cem‘i عِيَارَاتٌ gelir ‘ayn’ın kesriyle. Ve

عَيْرٌ [‘ayr] Ortası yumru ve domalığ olan kemiğe itlāk olunur.

Şārih der ki burada وَسَطُهَا وَالْعَظْمُ النَّاتِي وَسَطُهَا nüshaları galattır, zīrā عَظْمٌ müzekkerdir, savāb olan وَسَطُهُ olmaktadır. Ve sā’ir ümmehātta ‘unvāniyla وَالْعَظْمُ النَّاتِي وَسَطُ الْأَعْضَاءِ mersūmdur. Meselā keffin vasatında olan tümsek kemiğe عَيْرُ الْكَفِّ [‘ayru’l-keff] ve arkada küreğin vasatında olan عَيْرُ الْكَتِفِ [‘ayru’l-ketif] ve ayağın üzerinde olana عَيْرُ الْقَدَمِ [‘ayru’l-ka-dem] ve kulakta olan عَيْرُ الْأُذُنِ [‘ayru’l-uzun] ve temrenin vasatında olan yumruya عَيْرُ النَّصْلِ [‘ayru’n-naşl] ve kayanın yumru ve domalığ yerine عَيْرٌ ve kayanın yumru ve domalığ yerine عَيْرٌ عَيْرٌ [‘ayru’ş-şāḥret] itlāk olunur. İntehā. Ve

عَيْرٌ [‘ayr] Mutlakan düz ve hemvār olan nesnede vākī^c yumruya ve domalığa itlāk olunur. Ve gözün pınarına, ‘alā-kavlin

kapağına yāhūd bebeğine yāhūd göz kuyruğuyla bakmağa denir. Ve kulak kemirteğinin iç yüzünden olarak üst tarafından aşaçıcaya gelen sivrice ve tümsekçesine denir. Ve bir vādī ismidir. Ve bir mevzi^c adıdır ki selefte be-gāyet otlu ve sulu ma^cmūr ve ābādān olup sonra havādis-i gerdünla mütegayyir ve harāb ve bī-āb u tāb kalmakla beyne'l-^cArab beled-i vahş hakkında darb-ı mesel olmuştur. Ve

عَيْر [ʿAyr] Hımār b. Muveyli^c nām kāfirin lakabıdır ki kendisine mahsūs bir ma^cmūr vādī olup irsāl-i ilāhī ile āteş isābet eylemekle muhterik ve berbād oldu. Bu dahi hayr ve menfa^catten hālī olan mahal hakkında darb-ı mesel olup «أَخْلَى مِنْ جَوْفٍ» «أَخْلَى» ile zebān-zed olmuştur. Ve Hımār-ı mesfūr «ح،م،ر» māddesine dahi zikr olundu. Ve

عَيْر [ʿayr] Hevdecin ve mihaffenin önünde olan haşebeye denir. Ve kazığa denir. Ve dağa denir. Ve bir kavmin seyyid ve mihterine denir. Ve pādīşāha denir. Ve Medīne'de mahsūs bir dağın adıdır. Ve arka kemiğinin bir tarafına denir; iki tarafına عَيْرَان [ʿayrān] denir; ve tekülü'l-^cArab مَا أَذْرِي أَيِّ مَنْ ضَرَبَ الْعَيْرَ هُوَ أَيُّ النَّاسِ: «عَيْرٌ بَعِيرٌ وَزِيَادَةٌ» «عَيْرٌ» Bunun aslı budur ki Benū Umeyye mülükundan kaçan birisi vefāt eylese cānişini olan kimse ʿaskerin ʿulufesine on akçe terakkī zamm eder idi, giderek seleften halef enfa^c olan māddeye mesel oldu. Ve yekülüne: فَعَلْتُهُ قَبْلَ عَيْرٍ وَمَا جَرَى أَيُّ قَبْلَ لَحْظٍ العَيْرين Bu ma^cnā karīben zikr olundu. Ve

عَيْر [ʿayr] Masdar olur, bir nesneden sıyrılıp çıkmış gibi gitmek ma^cnāsına; yukālu:

عَارَ الْفَرَسَ وَالْكَلْبَ يَعْيرُ عَيْرًا إِذَا ذَهَبَ كَأَنَّهُ مُنْفَلِتٌ
Ve beri öte gidip gelmek ma^cnāsınadır ki olta çalmak ta^cbīr olunur; yukālu: عَارَ الرَّجُلُ
عَارًا إِذَا ذَهَبَ وَجَاءَ مُتَرَدِّدًا Ve kuyruğunu kaldırıp āmāde olan nākayı buğur terk edip āher nākaya aşmak ma^cnāsınadır; yukālu: عَارَ سُؤْلَ [Ve] الْعَيْرِ إِذَا تَرَكَ سُؤْلَهَا وَانْطَلَقَ إِلَى أُخْرَى [şuvvel] رُكْعًا [rukka^c] veznindedir; zamīr, نَاقَةٌ [nāqat]a rāci^cdir. Ve kasīde ve eşʿār beyne'n-nās revān ve münteşir olmak ma^cnāsınadır; yukālu: عَارَتِ الْقَصِيدَةُ إِذَا سَارَتْ
الْعَيْرِ [el-ʿīr] (ʿayn'ın kesriyle) Kārbāna denir, قَافِلَةٌ [kāfilet] ma^cnāsına ve bu mü'ennestir. ʿAlā-kavlin zahīre götüren develere denir; müfredi lafzından yoktur. Ve ʿalā-reyin mutlakan zahīre götüren dābbelere denir, gerek deve gerek sā'ir devābb olsun; cem'ī عَيْرَاتٌ [iyerāt] gelir, عَيْنَاتٌ [ʿinebāt] vezninde, yā'nın sükūnuyla da cā'izdir.

عَيْرٌ وَخِدِه [ʿuyeyru vaḥdihi] (musaggaran ve muzāfen) Kendi reyini beğenir hod-rey ve hod-bīn adama, ʿalā-kāvlin dā'imā yalnızca ta^cām eder olan kimseye ıtlāk olunur ki misāfiriden hoşlanmaz olur; yukālu: هُوَ عَيْرٌ وَخِدِهَ أَيُّ مُعْجَبٍ بِرَأْيِهِ أَوْ يَأْكُلُ وَخِدِهَ:
الْعَيْرَارُ [el-ʿiyār] [kitāb] vezninde) Zehāb ve infilāt ma^cnāsından ismidir, bir nesneden sıyrılıp çıkar gibi gitmeğe denir.

الْإِعَارَةُ [el-iʿāret] [icāret] vezninde) Dābbe makūlesini elden boşandırıp yāhūd ürkütüp kaçırmak ma^cnāsınadır; yukālu: عَارَ الْفَرَسَ صَاحِبُهُ إِذَا أَقْلَنَهُ

الْمُعَارُ [el-muʿār] (mīm'in zammıyla) Ondan ism-i me^cʿūldür. Bişr b. Hāzim'in beyt-i ātisinde vāki^c مُعَارٌ [muʿār] kelimesi bu ma^cnāya olduğu ba^czılardan menkūldür.

الْعَيْرَاتُ [el-ʿiyāret] [kitābet] vezninde)

Zikr olunan seyr-i kasīde ma'nāsından ismdir, kasīdenin beyne'n-nās intişārı hāletine denir.

الْعَيَارُ [el-ʿayyār] (طَيَّارٌ [ṭayyār] vezninde) Dā'imā beri öte gezinip oltası kesir olan adama denir; ma'nā-yı mezkürdan me'hūzdur; yukālu: رَجُلٌ عَيَّارٌ إِذَا كَانَ كَثِيرَ Ve her yeri gezip dolanması çok olan cüst ve tiz-fehm ve zekī adama denir; yukālu: رَجُلٌ عَيَّارٌ أَي ذَكِيٌّ كَثِيرُ التَّطَوَّافِ Ve arslana denir. Ve Ḥālīd b. Velīd'in ferresi ismidir. Ve bir recül ʿalemidir.

الْعَيْرَانَةُ [el-ʿayrānet] (سَكْرَانَةٌ [sekrānet] vezninde) Be-gāyet cünbüşlü ve neşatlı cüst ve çalāk develere denir.

عَيْرَانُ الْجِرَادِ [ʿayrānu'l-cerād] ve

الْعَائِرَةُ [el-ʿā'iret] (ع، و، ر) māddesinde zikr olundu.

الْعَارُ [el-ʿār] ʿAyb ve nakīsa lāzım gelecek şey'e denir; yukālu: بِهِ عَارٌ وَهُوَ كُلُّ شَيْءٍ لَزِمَ بِهِ عَيْبٌ

التَّغْيِيرُ [et-ta'iyir] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bir adamı bir fi'li sebebiyle ʿarlandırmak ma'nāsınadır ki bir fi'l-i nā-sezā sādır olan adamın kabāhatini yüzüne vurmakla ona ʿār lāhık eylemekten ʿibārettir; yukālu: عَيَّرَهُ لَا تَقُلْ بِالْأَمْرِ Ve الْأَمْرُ إِذَا فَبَحَهُ عَلَيْهِ وَنَسَبَهُ إِلَى الْعَارِ ya'nī bā harfiyle ta'diye eylemesi cā'iz değildir. Şārih der ki *Mişbāh*'ta cevāzı musarrahtır, nihāyet bi-nefsihi ta'diyesi muhtārdır. Ve

التَّغْيِيرُ [ta'iyir] Akçe ve altını birer birer tartıp ʿayārlamak ma'nāsınadır; yukālu: عَيَّرَ الدَّنَانِيرَ عَيَّارٌ إِذَا وَرَنَهَا وَاحِدًا بَعْدَ وَاحِدٍ [ʿiyār] ʿayn'ın kesriyle ve مُعَايِرَةٌ [mu'āyeret] mufā'alet vezninde ölçęği yāhūd teraziyi sıhhatini bilmek için bir āher ile çakıştırmak ma'nāsınadır, ba'dehu عَيَّارٌ [ʿiyār]

mutlakan bir nesnenin nizāmında isti'cāl olundu; yukālu هُوَ عَيَّارٌ أَي نِظَامُهُ: Ve Ezherī tef'ilden vürūdunu tahti'e eyledi. Ve Muğrib'in beyānı dahi bu minvāl üzeredir. Pes عَيَّارٌ [ʿiyār] bir nesnenin mikyāsı olur; ve minhu الدَّرَاهِمِ وَالذَّنَانِيرِ وَهُوَ مَا جَعَلَ فِيهِمَا مِنَ النِّقْضَةِ الْخَالِصَةِ أَوْ الذَّهَبِ الْخَالِصِ Ve suyun yüzü yosun tutmak ma'nāsınadır; yukālu: عَيَّرَ الْمَاءَ إِذَا طَحَلَبَ

التَّعَايُرُ [et-te'āyur] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Birbirinin kabāhatlerini yüzlerine vurmakla ʿarlandırmak ma'nāsınadır; yukālu: تَعَايَرَ الْقَوْمُ إِذَا عَيَّرَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا

إِبْنَةُ مِيعَرٍ [ibnetu mi'yer] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Dāhiyenin künyesidir. Ve

مِيعَرٍ [Mi'yer] Esāmīdendir: Ebū Maḥzūre Evs yāhūd Semure b. Mi'yer saḥābīdir.

الْمِعَارُ [el-mi'ār] (mīm'in kesriyle) Rākibini dā'imā yoldan saptırır olan ata denir; yukālu: فَرَسٌ مِعَارٌ إِذَا كَانَ يَجِدُّ عَنِ الطَّرِيقِ: Ve minhu kavlu Bişr b. Ebī Ḥāzīm lā eṭ-Ṭirimmāh ve galeta'l-Cevherī (وَجَدْنَا فِي بَرَاقِبِهِ «وَجَدْنَا فِي بَرَاقِبِهِ» Ebū ʿUbeyde ve sa'ir lügaviyyūn bunu mīm'in zammıyla rivāyet ve عَارِيَّةٌ [ʿariyyet] ten me'hūz zann eylediler ve o hatadır. Şārih der ki evvelen şatr-ı sānī Ṭirimmāh'ın beytinde dahi vākī' olmakla Cevherī gatlattan sālindir. Ve sāniyen ekser-i fūhūl mīm'in zammıyla rivāyet ve فَرَسٌ مُضْمَرٌ tefsir eylediler ki vāvī olur, makāma dahi bu mülāyimidir.

الْأَعْيَارُ [el-A'yār] (hemzenin fethiyle) Bir niçe kevkeb-i tābān ismidir ki Suheyl nām kevkebin mecrā-yı kademinde vākī'lerdir.

الإِغْيَارُ [el-i'yār] (hemzenin kesriyle) Temrenin ortasını yumruca eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِغْيَارٌ إِذَا جَعَلَ لَهُ

عَيْرًا

بَرَقَةُ الْعَيْرَانِ [Berqatu'l-Āyerān] (bā'nın fet-hi ve 'ayn'ın kesri ve yā'nın fethiyle) Bir mevzi^c adıdır.

عَيْرُ السَّرَاةِ [ayru's-serāt] Bir kuş adıdır.

تِعَارٌ [Ti'ār] (tā'nın kesriyle) Kıyas bilādında bir dağdır.

الْمَعَايِرُ [el-me'āyir] (mīm'in fethiyle) Me'āyib ma'nāsındır.

الْمُسْتَعِيرُ [el-muste'ir] Hilkatte yaban eşeği-ne şebīh olan şey'e denir.

FASLU'L-ĠAYNİ'L-MU'CEME

(فَضْلُ الْعَيْنِ الْمُعْجَمَةِ)

[غ ب ر]

الْغُبُورُ [el-ğubūr] [فُعُودٌ [ku'ūd] vezninde)

Bir yerde meks eylemek ma'nāsındır; yukālu: غَبَّرَ الرَّجُلُ غُبُورًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا مَكَثَ: Ve gitmek ma'nāsına olmakla zıdd olur; yukālu: غَبَّرَ الرَّجُلُ إِذَا ذَهَبَ: Ve bir nesne toz renginde olmak ma'nāsındır; yukālu: غَبَّرَ الشَّيْءُ إِذَا كَانَ أَغْبَرَ

الْغَابِرُ [el-ğābir] İki ma'nā-yı evvelden ism-i fā'ildir, mākis ve bākī ve zāhib ve māzī şey'e denir. Cem'i غُبَّرٌ [ğubber]dir, رُكَّعٌ [rukka^c] gibi.

الْغُبْرُ [el-ğubr] (ğayn'ın zammıyla) Bir nesnenin bakiyyesine denir; ma'nā-yı evvel-dendir, lākin dem-i hayzın ve memede ka-lan sütün bakiyyelerinde gālib olmuştur. Cem'i أَغْبَارٌ [ağbār] gelir.

الْغُبْبَرُ [el-ğubber] [سُكَّرٌ [sukker] vezninde) Bu dahi bir şey'in bakiyyesine denir.

التَّغَبُّرُ [et-teğabbur] [تَفْعُلٌ [tefa^cul] veznin-de) Memede kalan süt bakiyyesini sağmak ma'nāsındır; yukālu: تَغَبَّرَ النَّاقَةُ إِذَا احْتَلَبَتْ: Ve hatundan veled istifāde eylemek ma'nāsına müsta'emeldir; yukālu: تَغَبَّرَ مِنَ الْمَرْأَةِ وَلَدًا إِذَا اسْتَفَادَهُ: Menküldür ki 'Osmān b. Ḥabīb nām kimse Raqāşi bint 'Āmir nām pīrezeni tezevvüc murād eylemekle ahbābı kendiye mezbūrenin müsınne oldu-ğunu haber verdiklerinde وَلَدًا لِعَلِيٍّ أَتَغَبَّرُ مِنْهَا وَلَدًا: Guber] vaz^c eyledi, زُفْرٌ [zuffer] vezninde. Ve merküm neşv ü nemā bulup ve bir kabîle kendiden münşa'ib oldu. Muhaddisinden

عَلَى ظَهْرِ الْغُبْرَاءِ أَيَّ عَلَى ظَهْرِ الْأَرْضِ يَغْنِي رَجُلًا Ve keklik kuşunun dışısına itlāk olunur, lev-nine mebnī. Pes erkeğine de أَغْبِرُ [ağber] itlāk olunmak mülâyimidir. Ve

غُبْرَاءُ [ğabrā'] Eşcārı firāvān yere vasf olur; yukālu: أَرْضُ غُبْرَاءِ أَيَّ كَثِيرَةُ الشَّجَرِ Ve Yemāme'de bir mevzi^c adıdır. Ve düz ve yumuşak yerlerde nābit olan nebātlara itlāk olunur. Ve Ḥamel b. Bedr ve Kudāme b. Meşād nām kimselerin feresleri adıdır. Ve bir nebāt adıdır ki غُبَيْرَاءُ [ğubeyrā'] dahi derler, ke-mā se-yuzkeru.

أَلْوَطَاءُ الْغُبْرَاءِ [el-vaṭetu'l-ğabrā'] Yeni ize, 'alā-kavlin bozulup mahv olmak derecesinde olan ize itlāk olunur; yukālu: فِي هَذِهِ الطَّرِيقِ وَطَاءُ غُبْرَاءِ أَيَّ جَدِيدَةٌ أَوْ دَارِسَةٌ

السَّنَةُ الْغُبْرَاءِ [es-senetu'l-ğabrā'] Kurak seneden 'ibārettir, killet-i emtār sebebiyle āfāk ve arāzī mugber olduğu için; yukālu: أَصَابَتْهُمْ السَّنَةُ الْغُبْرَاءِ أَيَّ الْجُدْبَةُ

بَنُو غُبْرَاءِ [benū ğabrā'] Fukarāya, 'alā-kavlin şol gurebāya itlāk olunur ki yekdiğeri bil-meyerek meclis-i şarābda müctemi^c olalar; yukālu: هُمْ بَنُو غُبْرَاءِ أَيَّ الْفُقَرَاءِ أَوْ الْغُرَبَاءِ الْمُجْتَمِعُونَ Ma'nā-yı evvel güyā ki fakru fāka cihetiyle türāb ve gubāra mültesik olup ve ma'nā-yı sānī her biri güyā ki bir arzin adamı olduğu tasavvuruyladır.

الْغُبَيْرَاءُ [el-ğubeyrā'] (musaggar bünyesiyle) Bir nebāt adıdır ki murād iğde ta'bīr olunan şecerdir, غُبْرَاءُ [ğabrā'] dahi denir. 'Alā-kavlin غُبْرَاءُ [ğabrā'] onun yemişine ve غُبَيْرَاءُ [ğubeyrā'] şecerine yāhūd ber-'aks itlāk olunur. Ve

غُبَيْرَاءُ [ğubeyrā'] سُكْرُكَةً [sukurket]e denir ki boza ta'bīr olunan şarābdır, mısır buğdayından ma'mūl olur, hālen bu diyarlarda darıdan i'māl ederler. Ve

غُبَيْرَاءُ [ğubeyrā'] غُبْرَاءُ [ğabrā'] lafzından musaggardır, tozluca nesneye denir; ve minhu yukālu: إِذَا تَرَكَهُ عَلَى غُبَيْرَاءِ الظَّهْرِ وَغُبْرَائِهِ إِذَا طَلَبَ حَاجَةً فَرَجَعَ عَلَى غُبَيْرَاءِ الظَّهْرِ أَيَّ حَاطِبًا

الْغُبْرُ [el-ğibr] (ğayn'ın kesriyle) Hıkd ve kīn ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: وَقَعَ مِنْهُ فِي قَلْبِهِ غُبْرٌ أَيَّ حِفْدٌ

الْغُبْرُ [el-ğabir] [ketif] [ketif] vezninde) غُبْرُ [ğaber]-i mezkūrdan vasftır, fāsīd ve tebāh olmuş yaraya denir; yukālu: جُرْحٌ غُبْرٌ أَيَّ فَاسِدٌ

الْغُبْرُ [el-ğuber] [صُرْدٌ] [şurad] vezninde) ve **الْغُبْرُ** [el-ğavber] [جَوْهَرٌ] [cevher] vezninde) Bir cins balık adıdır.

الْغُبَارَةُ [el-Ğubāret] [ثُمَّامَةٌ] [sumāmet] vezninde) Benū 'Abs yurdunda bir su adıdır.

الْغُبَارَاتُ [el-Ğubārāt] (gayn'ın zammıyla) Yemāme'de bir mevzi^c adıdır.

الْغُبْرَانُ [el-ğubrān] (gayn'ın zammıyla) Bir kapçıkta olan iki hurmāya itlāk olunur. Cem'i غُبَارَيْنُ [ğabārīn] gelir.

الْغُبْرُونَ [el-ğubrūn] [سُحْنُونٌ] [suḥnūn] vezninde) Bir kuş adıdır.

الْمُغْبِرَةُ [el-mugebbiret] [مُحَدِّثَةٌ] [muḥaddišet] vezninde) Şol ta'rifeye itlāk olunur ki zikrullāhla تَغْبِيرٌ [tağbīr] ya'nī tehlīl edip ve āvāzelerini kırā'āt ve münacāt ve ilāhiyyātla terdīd ve tercī' eder olalar. Nāsı غَابِرَةٌ [ğābiret] ya'nī āhirete tergīb eyledikleri için bu ismle tesmiye olundular; zikrullāhla تَغْبِيرٌ [tağbīr] nāsı غَابِرَةٌ [ğābiret]le teşvīk demektir. Murād ezkā-ı cehriyye ile tesbīh ve tehlīl ve mü'essir āvāz ile Kur'ān ve kasā'id-i na'tiyye ve ilāhiyyāt kırā'āt eder olan cemā'at olacaktır; yukālu: قَوْمٌ مُغْبِرَةٌ أَيَّ يُعْبِرُونَ بِذِكْرِ اللَّهِ أَيَّ يَهْلِلُونَ

Zemaḥşerī'nin mezheb ve meşrebi süfiyyeyi inkâr olmakla *Esās*'ta bu 'ibâretle resm eylemiştir: «وَيُقَالُ لِلَّذِينَ يَتَنَاشِدُونَ الشَّعْرَ بِالْأَلْحَانِ فَيَطْرَبُونَ» «Güyâ FİZ_FŪṢŪN وَيَزْهَجُونَ الْمُعْتَبِرَةَ وَلِتَطْرِبَهُمُ التَّغْيِيرُ» ki sāmī'nî gubār gibi ber-pāy raks ve cünbüş ederler: «وَعَنِ الشَّافِعِيِّ أَرَى الزُّنَادِقَةَ وَضَعُوا: هَذَا التَّغْيِيرُ لِيَضُدُوا عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَقِرَاءَةِ الْقُرْآنِ وَقِيلَ سُمُّوا مُعْتَبِرَةً لِتُزْهِدَهُمْ فِي الْفَأْيَةِ وَتَرْغِيهِمْ فِي الْعَابِرَةِ» Hülâsası bazıları 'indinde cehren ezkâr eden süfiyye ve bazıları 'indinde hânende zümresi olacaktır.

الْغَبِيرُ [el-gābir] (أَمِيرٌ [emir] vezninde) Bir nev^c hurmā ismidir. Ve Muḥārib kabilesi yurdunda bir su adıdır.

الْغُبْرُورُ [el-gubrūr] (عُضْفُورٌ [uṣfūr] vezninde) Bir güne bozumtrak küçük serçe kuşuna denir.

الْمُغْبُورُ [el-muğbūr] (mīm'in zammıyla) الْمُغْتَوْرُ [muğsūr] ma'nāsındır; ke-mā se-yuzkeru.

غُبَارٌ [Gubār] (غُرَابٌ [gūrāb] vezninde) ve

غَابِرٌ [Gābir] ve

غَابِرَةٌ [Gāberet] (feteḥâtla) Esāmīdendir.

غُبْرٌ [Guber] (زُفْرٌ [zufer] vezninde) Başra ile Vāsiṭ-ı Baṭāyih'e muttasıl bir batīḥa adıdır.

دَارَةُ غُبَيْرٍ [Dāretu Gubeyr] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Benu'l-Aḍbaṭ yurdunda bir mevzī'dir.

غ ب ش ر

الْغَبَاشِيرُ [et-gabāşir] (تَبَاشِيرٌ [tebāşir] vezninde) Gece ile gündüz aralığında olan aydınlığa denir ki seher ile gece ve gurūb ile 'işā' aralığında olan rüşenliktir.

غ ث ر

الْغَشْرَةُ [el-gaşeret] (ğayn'ın ve sâ-yı müsellesenin fethiyle) ve

الْغَشْرَاءُ [el-gaşrā] (صَحْرَاءُ [şaḥrā] vezninde) ve

الْغُشْرُ [el-guşr] (ğayn'ın zammıyla) ve

الْغَيْشِرَةُ [el-ğayşeret] (حَيْدَرَةٌ [ḥayderet] vezninde) Sefile ve erāzil-i nāsa denir. Ve

عَشْرَاءُ [gaşrā] عَبْرَاءُ [gabrā] ma'nāsındır ki toz renkli olan şey'e. 'Alā-kavlin ona karīb bozumtuk şey'e denir. Te'nisi mevsūf i'tibārıyladır. Ve dişi sırtlana denir. Ve yünü çok olan kilime ve keçeye denir; yukālu: كِسَاءٌ عَشْرَاءٌ إِذَا كَانَتْ كَثِيرَةَ الطُّوفِ Ve ecnās-ı nāstan müctemī' cemā'at-i muhtelitaya denir.

عَشَارٍ [gaşāri] (قَطَامٌ [kaṭāmi] vezninde) Ma'rife olarak bu dahi dişi sırtlana denir.

الْأَغْشَرُ [el-ağşer] (أَحْمَرٌ [aḥmer] vezninde) Bu dahi yünü çok olan kilim ve aba makülesine denir. Ve bir nev^c kuş adıdır ki boynu uzun olur. Şārihin vasfına göre su kuşlarından karabatak dedikleri kuştur. Ve

أَغْشَرٌ [ağşer] Arslana denir.

الْغَيْشِرَةُ [el-ğayşeret] Vech-i mezkūr üzere sefile-i nāsa denir. Ve masdar olur, lisānla bir adamı tahvīf eylemek ma'nāsına; yukālu: غَيْشِرَةٌ إِذَا أُوْعِدَتْ وَتَهَدَّدَتْ

الْغَشْرَةُ [el-gaşret] (كَثْرَةٌ [keşret] vezninde) Ucuşluk ve bolluk, hisb ve si'at ma'nāsındır; yukālu: بِهْ غَشْرَةٌ أَيُّ خِصْبٍ وَسَعَةٍ

الْغُشْرَةُ [el-guşret] (ğayn'ın zammıyla) Kızılsı olan bozluğa denir, غُبْشَةٌ [gubşet] gibi; yukālu: فِي لَوْنِهِ غُشْرَةٌ أَيُّ غُبْشَةٌ تَخْلِطُهَا حُمْرَةٌ

الْمُغْتَوْرُ [el-muğsūr] (mīm'in zammıyla) ve

الْمَغْتَرُ [el-miğser] [مِنْبَرٌ [minber] vezninde) olunan nebâtta şıra peydâ olup seyelân eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: عَشْرٌ [eşer] عُشْرٌ [eşer] ev [rims] dedikleri eşcârdan bal gibi tereşşüh eden şıraya denir. Cem'i مَغَائِرُ [meğāsîr]dir.

الْإِغْسَارُ [el-iğsār] (hemzenin kesriyle) Zikr olunan nebâtta şıra peydâ olup seyelân eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: إِذَا أَعْتَرُ الرِّمْتُ إِذَا سَأَلَ مِنْهُ الْمُعْتَوِرُ

الْتَمَغْسُرُ [et-temağsur] [تَدَخْرُجُ [tedaħruc] vezninde) Zikr olunan şırayı devşirmek ma'nâsınadır; yukâlu: تَمَغْتَرُ الرَّجُلُ إِذَا اجْتَنَى الْمُعْتَوِرُ

الْغَشْوِشُ [el-ğaşevşer] [سَفَرِجَلٌ [sefercel] vezninde) Bu dahi arslana denir.

الْغَنْشَرَةُ [el-ğanseret] [نُونٌ لَّا دَخْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) ve

الْتَعْشُرُ [et-teğansur] [تَدَخْرُجُ [tedaħruc] vezninde) Susamış olmayarak su içmek ma'nâsınadır; yukâlu: غَشْرُ الرَّجُلِ وَتَعَشَّرَ بِالْمَاءِ إِذَا شَرِبَهُ بِلَا عَطَشٍ

عَنْشَرَةٌ [ğanseret] Başın kılı çok olmak ma'nâsınadır; yukâlu: غَشْرُ رَأْسِهِ إِذَا ضَمًّا شَعْرُهُ

عَنْشَرَةٌ [ğanseret] İsm olur, gökçül sineğe rined ma'nâsına.

الْعَنْشَرُ [el-ğanser] [جَعْفَرٌ [ca'fer] ve فُنْفُنٌ [kunfuz] veznlerinde) Bön ve ahmak adama denir; yukâlu: هُوَ عَنْشَرٌ أَيْ أَحْمَقٌ

الْغَشْرِي [el-ğaseriyy] [عَشْرِيٌّ [aseriyy] vezninde ve mürâdifidir ki yağmur ile saky olunan ekine denir; yukâlu: زَرْعٌ عَشْرِيٌّ أَيْ عَشْرِيٌّ

الْغَشْرُ [el-ğaser] (fethateynle) Libâsın pürüzüne denir, زَبِيرٌ [zi'bir] ma'nâsına.

الْإِغْشِيرَارُ [el-iğşirār] [إِحْمِيرَارٌ [ihmîrār] vezninde) Libâs pek pürüzlenmek ma'nâsınadır; yukâlu: إِغْمَارٌ التُّوْبُ إِذَا كَثُرَ عَشْرُهُ

الْغَشْرُ [el-ğasr] [حَضْرٌ [ħaşr] vezninde) Bahār vaktinde rüy-i zemîn nebâtât zuhuruyla heyecâna gelip tâb u tarâvet izhâr eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: غَشْرَتِ الْأَرْضُ بِالتَّبَاتِ عَشْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا مَادَتْ بِهِ

الْمُغْتَرِيَّةُ [el-muğasriyet] [مُسَلِّقِيَّةٌ [muselkiyet] vezninde) Nebât sebebiyle heyecâna gelmiş arza denir ve bu عَشْرَى [ğasrā] lafzından ism-i fâ'ildir.

الْمُغْتَرِي [el-muğasrî] (bu dahi ism-i fâ'il bünyesiyledir) Sonradan çoğalan şey'e denir; yukâlu: وَجَدَ الْمَاءَ مُغْتَرِيًا أَيْ مَكْتَوِرًا عَلَيْهِ

[غ ث م ر]

الْغَشْمَرَةُ [el-ğaşmeret] [دَخْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Bir nesneyi tebâh eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: غَشْمَرَ مَالَهُ إِذَا أَفْسَدَهُ

الْمُغْتَشِمِرُ [el-muğaşmer] [مُدَخْرَجٌ [mudaħrec] vezninde) Kalın ve fenâ ve bed-ter nesc olunmuş sevbe denir; yukâlu: ثَوْبٌ مُغْتَشِمِرٌ إِذَا كَانَ رَدِيءَ النَّسِجِ خَشِيئًا Ve ayırtlanıp temizlenmemiş ve elenip pâklanmamış buğdaya denir; yukâlu: طَعَامٌ مُغْتَشِمِرٌ إِذَا صَارَ لَمْ يَنْقُ وَلَمْ يُنْحَلْ

الْمُغْتَشِمِرُ [el-muğaşmir] (ism-i fâ'il bünyesiyle) Hükûku kesr ve pâymâl eden kimseye denir; yukâlu: رَجُلٌ مُغْتَشِمِرٌ أَيْ حَاطِمٌ الْحُقُوقِ وَمُتَهَضِّمُهَا

[غ د ر]

الْغَدْرُ [el-ğadr] [قَدْرٌ [qadr] vezninde) ve **الْغَدْرَانُ** [el-ğaderān] (feteħâtla) Vefâ mukâbilidir ki ahdde durmayıp vefâsızlık ve hıyânet eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: غَدْرَهُ وَغَدَرَ بِهِ غَدْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي وَهُوَ ضِدُّ الْوَفَاءِ أَيْ نَقْضُ عَهْدِهِ

Mü'ellifin *Başarîr*'de beyânına göre **عَدْرٌ** [ğadr] [تَوَكُّهُ [takku] ma'nâsına mevzû'dur. Terk ve nakz-i ahd ma'nâsı on-

dan münşafıdır. Kezâlik sâ'ir ma'nâlarda terk melhûzdur. Meselâ su gölüne غَدِيرٌ [gâdir] dedikleri, sel o mahalde suyu terk ve ibkâ eylediği münâsebetiyledir. Ve hâli üzere terkle uzamış olan saça غَدِيرٌ [gâdir] derler. İntehâ. Ve

غَدْرٌ [gâdr] Gölde su içmek ma'nâsınadır; yukâlu: غَدَرَ الرَّجُلُ إِذَا شَرِبَ مَاءَ الْغَدِيرِ

الْغَدُورُ [el-gâdūr] [ṣabūr] [ṣabūr] vezninde ve

الْغُدْرُ [el-güder] [ṣurad] vezninde ve

الْغَدَّارُ [el-gaddâr] ve

الْغَدَّارَةُ [el-gaddâret] Ma'nâ-yı evvelde vasf-ı mü'enneslerdir.

الْغَادِرُ [el-gâdir] ve

الْغَدَّارُ [el-gaddâr] ve

الْغَدِيرُ [el-giddir] [sikkit] vezninde ve

الْغَدُورُ [el-gâdūr] [ṣabūr] vezninde ve

الْغُدْرُ [el-güder] [ṣurad] vezninde Bunlar da ricâle vasflardır. Nisvân kısmı bi't-tab' gaddâr ve bed-ahd ve hıyânet-kâr oldukları hasebiyle mü'ellif hilâf-ı 'âde mü'ennes evsâfını takdîm eyledi. Ve 'Arablar hâssaten nidâ ile ricâl kısmına يَا غَدْرُ [yâ güder] derler ki عُمَرُ [umer] veznindedir, يَا غَادِرُ [gâdir]den ma'düldür ve يَا مَغْدَرُ [yâ mağder] derler, مَغْدَدٌ [mağ'ad] vezninde ve يَا مَغْدِرُ [yâ mağdir] derler, مَنَزِلٌ [menzil] vezninde ki gūyâ mübâlagaten mahall ü menşe-i gâdr demektir ve يَا ابْنَ مَغْدِرٍ [yâ'ne mağdir] derler. Mecmū'u ma'rife olarak gâdr ve hıyânetle sebb ve düşnâmi mutazammındır. Ve nisvâna hitâben يَا غَدَّارِ [yâ gaddâr] derler, قَطَامٌ [kaṭâmi] vezninde, yâ mekkâre ve hâ'ine demektir. Ve bunlar

harf-i nidâ ile isti'mâl olunurlar.

الْإِغْدَارُ [el-iğdâr] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi hâli üzere terk ve ibkâ eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: أَغْدَرَ الشَّيْءُ إِذَا تَرَكَهُ وَأَبْقَاهُ الْمَغَادِرَةُ [el-muğâderet] [mufâ'let] vezninde ve

الْغِدَارُ [el-gidâr] [kitâl] vezninde) إِغْدَارٌ [iğdâr] ma'nâsınadır; yukâlu: غَادَرَهُ مَغَادَرَةً وَغَادَارًا بِمَعْنَى أَغْدَرَهُ

الْغُدْرَةُ [el-güderet - el-gidret] (ğayn'ın zamımı ve kesriyle) Hâli üzere terk ve ibkâ olunan şey'e denir. Cem'i غُدْرَاتٌ [güdrât] gelir.

الْغُدَّارَةُ [el-güddâret] [ṣumâmet] vezninde ve

الْغَدْرَةُ [el-gâderet] (fethâtle) ve

الْغَدْرُ [el-gâder] (fethateynle) Bunlar da [terduπ] غُدْرَةٌ ma'nâsınadır.

الْغُدْرُ [el-güder] [ṣurad] vezninde ve

الْغَدِيرُ [el-gâdir] [emir] vezninde) Sel terk ve ibkâ eylediği suya denir ki göl ta'bir olunur. غَدِيرٌ [gâdir]in cem'i غُدْرٌ [güder] gelir, غُدْرَانٌ [güdrân] vezninde ve غُدْرَانٌ [güdrân] vezninde. Ve

غَدِيرٌ [gâdir] Kılıca denir. Ve bir recül adıdır. Ve Muḍar kabîlesi bilâdında bir vâdî adıdır.

الْغَدِيرَةُ [el-gâdirret] [sefînet] vezninde) Nebât kıtasına denir; yukâlu: أَرْضٌ فِيهَا غُدْرَانٌ غَدِيرَةٌ أَيُّ قِطْعَةٍ مِنَ النَّبَاتِ gelir, غُدْرَانٌ [güdrân] vezninde. Ve uzun gîsūya denir, ذُوَابَةٌ [zu'âbet] gibi; cem'i غَدَائِرٌ [gâdâ'ir]dir. Ve süt bulamacı dedikleri ta'âma denir, رَغِيدَةٌ [rağidet] gibi. Ve çobanın geride terk eylediği nâkaya denir; eğer kendisi tahallüf eylemiş ise غَدُورٌ [gâdūr] derler; yukâlu: نَاقَةٌ غَدِيرَةٌ إِذَا تَرَكَهَا

الرَّاعِي وَنَاقَةٌ غَدُورٌ إِذَا تَحَلَّفَتْ هِيَ

الْإِسْتِعْدَارُ [el-istiġdār] Bir yerde göller olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا اسْتَعْدَرَ الْمَكَانُ إِذَا صَارَتْ فِيهِ غُدْرَانٌ

الْإِغْتِدَارُ [el-iġtidār] [إِفْتِعَالٌ] [ifti'āl] vezninde) غَدِيرَةٌ [ġadīret] dedikleri ta'ām-ı mezbūr ittihāz eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِغْتَدَرَ الرَّجُلُ إِذَا اتَّخَذَ غَدِيرَةً

الْغَدَرُ [el-ġader] (fethateynle) Yağmur suyu içmek ma'nāsınadır; yukālu: غَدِرَ الرَّجُلُ غَدْرًا Ve gece karanlık olmak ma'nāsınadır; yukālu: غَدِرَ Ve nāka sürüden gerilenip kalmak ma'nāsınadır; yukālu: غَدِرَتِ النَّاقَةُ Ve koyun ve keçi kısmı otlakta ibtidā biten çayırdan doymak ma'nāsınadır; yukālu: غَدِرَتِ الْعَنَمُ إِذَا شَبِعَتْ Ve فِي الْمَوْعِ فِي أَوَّلِ نَبْتِهِ

غَدْرٌ [ġader] Şol sarp yere denir ki dābbe kısmı oraya varamaz ola. Ve çakır çukur yarıkları ve yırtıkları ve delikleri olup ve taşlık olan yere denir ki sālîkine gūyā ġadr eder olur. Ve taşlara itlāk olunur. Ve

غَدْرٌ [ġader] Kezālik masdar olur, bir yerde sülūku düşvār zikr olunan yarık ve yırtık ve taşlık çok olmak ma'nāsına; yukālu: غَدِرَتِ الْأَرْضُ غَدْرًا مِنَ الْبَابِ الْمَرْبُورِ إِذَا كَثُرَ بِهَا رَجُلٌ ثَبُتَ الْغَدْرُ إِذَا كَانَ Arab: tekūlu'l-عَرَبِ: Ya'nī "arz-ı mezkūre gibi düşvār olan kıtāl ve cidālde ve sār'ir mübāşeret eylediği emr-i müşkilde sābit ve pāyidārdır."

الْغَنْدَرَةُ [el-ġanderet] [حَنْجَرَةٌ] [ħanceret] vezninde) Şerr ve kerīheye denir; yukālu: وَقَعَ فِي غَنْدَرَةٍ أَيَّ شَرٍّ

الْغَيْدَارُ [el-ġaydār] [بَيْطَارٌ] [beyṭār] vezninde) Şol adama denir ki zātında bed-gümān olup lākin gümānında isābet eder; yukālu:

رَجُلٌ غَيْدَارٌ أَيَّ السَّيِّءِ الظَّنِّ فَيُظَنُّ فَيُصِيبُ **آلُ غُدْرَانَ** [Ālu Ġudrān] [عُثْمَانٌ] [ʿuṣmān] vezninde) Bir batndır.

الْغَدْرَاءُ [el-ġadrāʾ] [صَحْرَاءٌ] [ṣaħrāʾ] vezninde) Zulmet ma'nāsınadır.

غَدْرٌ [Ġadr] [بَدْرٌ] [bedr] vezninde) Şehr-i Enbār kazāsında bir karyedir.

غُدْرٌ [Ġuder] [زُفْرٌ] [zufer] vezninde) Yemen'de bir nāhiyedir.

غُنْدُرَةٌ [Ġunduret] [كُنْفُزَةٌ] [kunfuzet] vezninde) Bir ma'rūf vādī adıdır.

[ع ذ ر]

الْغَازِرَةُ [el-ġazīret] [زَالٌ-ı mu'ceme ile سَفِينَةٌ] [sefinet] vezninde) ve

الْغَيْزَرُ [el-ġayzər] [حَيْدَرٌ] [ħayder] vezninde) Bir güne a'rāb ta'āmına denir ki un üzerine süt sağıp bulamaç eyledikten sonra içine kızgın taşlar bırakmakla tabh ve tertīb ederler.

الْإِغْتِزَارُ [el-iġtizār] [إِفْتِعَالٌ] [ifti'āl] vezninde) غَذِيرَةٌ [ġazīret] dedikleri ta'ām-ı mezbūru tertīb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِغْتَدَرَ الرَّجُلُ إِذَا اتَّخَذَ الْغَذِيرَةَ

الْغَيْزَارُ [el-ġayzār] [بَيْطَارٌ] [beyṭār] vezninde) Hımāra denir. Cem'i ġayāzīr [ġayāzīr]dir.

الْغَيْزَرَةُ [el-ġayzeret] [حَيْدَرَةٌ] [ħayderet] vezninde) Şerr ve kerīheye denir. Ve mecliste söz çoġalıp şūrīde ve muhtelit olmasına denir; yukālu: وَقَعُوا فِي غَيْزَرَةٍ أَيَّ فِي شَرٍّ وَكَذَا كَثْرَةُ الْكَلَامِ وَالْتَحْلِيلُ

[ع ذ م ر]

الْغَدْمَرَةُ [el-ġazmeret] [دَحْرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) Bir nesneyi keyl ve vezn eylemeksizin götürü satmak ma'nāsınadır; yukālu: غَدَمَرَ الشَّيْءَ إِذَا بَاعَهُ جُزْأًا Ve sözü bī-fāsıla birbirine tābi' ve muttasıl söylemek

veyiyyeye aslā tecribesi mesbūk olmaya. Cem'î أَغْرَاءُ [ağirrā] gelir, أَجْلَاءُ [ecillā] gibi ve أَغْرَةٌ [ağirret] gelir, أَجَلَةٌ [ecillet] gibi; yukālu: شَابَ غَرِيرٌ أَيُّ لَا تَجْرِبَةَ لَهُ

الإِغْتِرَارُ [el-iğtirār] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Bir adamın beyhüde itmā'ına aldanmak ma'nāsınadır; yukālu: غَرَّ فُلَانًا فَأَعْتَرَ هُوَ Ve gāfil olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِعْتَرَ الرَّجُلُ إِذَا عَفَلَ

الْغَرُورُ [el-ğarūr] (صَبْرٌ [şabūr] vezninde) Dünyāya itlāk olunur, sıfat-ı gālibesidir. Ve ağızda gargara olunur olan devā ve dārūya denir. Ve mutlakan adamı aldayıp magrūr eden şey'e denir, insān olsun ve şeytān ve māl ve cāh olsun, 'alā-kavlin şeytāna mahsüstür; ve minhu kavluhu تَفَالَا: ﴿وَلَا يَغُرُّكُمْ بِاللَّهِ الْغُرُورُ﴾ فُتِسِرَ بِالذُّنُوبِ وَغَيْرِهَا

الْغُرُورُ [el-ğurūr] (gayn'ın zammıyla) Masdardır ki zıkr olundu. Ve

غُرُورٌ [ğurūr] غَارٌ [ğār] lafzından cem' olur, سُجُودٌ [sucūd] ve سَاجِدٌ [sācīd] gibi, beyhüde ve bātıl nesnelere denir.

التَّغْرِيرُ [et-tağrīr] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) ve **التَّغْرِيرَةُ** [et-tağirret] (تَجْلِيلٌ [tehillēt] vezninde) Bir adam kendi nefsinin hatar ve mehlekeye sevk ve ilkā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: غَرَّرَ فُلَانٌ بِنَفْسِهِ تَغْرِيرًا وَتَغْرَةً إِذَا عَرَّضَهَا لِلْهَلَكَةِ Ve doldurmak ma'nāsınadır; yukālu: غَرَّرَ الْقِرْيَةَ إِذَا مَلَأَهَا Ve kuş kısmı kanatlarını açıp uçmaya yapınmak ma'nāsınadır; yukālu: غَرَّرَتِ الطَّيْرُ إِذَا هَمَّتْ بِالطَّيْرَانِ وَرَفَعَتْ أَجْنِحَتَهَا

الْغَرَرُ [el-ğarer] (fethateynle) تَغْرِيرٌ [tağrīr] ve تَغْرِيرَةٌ [tağirret]in ma'nā-yı evvelinden ismidir, hatar ve tehlikeye denir. Kāle's-şārih فِي الْحَدِيثِ أَنَّهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ «نَهَى عَنْ بَيْعِ الْغَرَرِ» وَهُوَ الْخَطَرُ يَعْنِي مَا كَانَ عَلَى غَيْرِ غَهْدَةٍ وَلَا نِقَّةٍ وَيَدْخُلُ فِيهِ الْبُيُوعُ الَّتِي لَا يُحِيطُ بِكُنْهَاتِهَا الْمُتَبَاعِنِ مِنْ

كُلِّ مَجْهُولٍ Meselā suda balık ve havāda kuş satmak gibi.

الْغُرَّةُ [el-ğurret] (gayn'ın zammıyla) At kısmının cephesinde olan beyāza denir ki sabāhu'l-hayr ta'bīr olunur. Ve köleye ve cāriyyeye denir, 'abd ve emet ma'nāsına. Kāle's-şārih ve fi'n-Nihāye: أَنَّهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ «جَعَلَ فِي الْجَنِينِ غُرَّةً عَبْدًا أَوْ أُمَّةً» Mukaddemā beyāz köleye ve cāriyyeye itlāk olunup ba'dehu ta'mīm olundu. Ve 'inde'l-fukahā' bu şart değildir, semeni nisf-ı 'uşr-ı diyete bālig olan 'abd ve emet olmaktır. Ve

غُرَّةُ الشَّهْرِ [ğurretu's-şehr] Ayın leyle-i istihlālī ya'nī ibtidā gecesine ve gününe itlāk olunur. Ve

غُرَّةُ الْهَيْلَالِ [ğurretu'l-hilāl] Yeni ayın tal'atından 'ibārettir. Ve

غُرَّةُ الْأَسْنَانِ [ğurretu'l-esnān] Dişlerin ibtidā parlayan beyāz yeridir ki ağız açıldıkta ibtidā nümāyān olur. Ve

غُرَّةُ الْمَتَاعِ [ğurretu'l-metā' Emti'ānın hıyārı ya'nī güzīde ve fāhirine itlāk olunur. Ve

غُرَّةُ الْقَوْمِ [ğurretu'l-ğavm] Bir cemā'atin 'azīz ve şerīf ve zī-şānından 'ibārettir. Ve

غُرَّةُ الْكَرْمِ [ğurretu'l-kerm] Asmanın sūr'at-ı büsüku ya'nī çabuk uzayıp süren filizinden 'ibārettir. Ve

غُرَّةُ الرَّجُلِ [ğurretu'r-recul] Kişinin vechinden 'ibārettir. Ve

غُرَّةُ [ğurret] Mutlakan bir şey'in en evvel nümāyān olan yerine itlāk olunur, meselā الْغُرَّةُ الضُّوءِ [ğurretu'd-ğav] ziyānın ibtidā nümāyān olanı ve غُرَّةُ الضُّبْحِ [ğurretu's-şubḥ] sabāhın ibtidā zāhir olan rüşenliğinden 'ibārettir. Ve

غُرَّةُ الْإِسْلَامِ [ğurretu'l-islām] Sadr-ı İslām'dan 'ibārettir. Ve

عُرَّةٌ [Ġurret] Medīne'de Benū 'Amr b. 'Avf cemā'atine mahsūs bir kal'anın ismidir; yerine Mescid-i Ġubā mināresi binā kılındı.

ذُو الْعُرَّةِ [Zu'l-Ġurret] Ashābdan Berā b. 'Azib ile Ye'īş el-Hilālī lakablarıdır, çehrelerinde beyazlık olduğu için.

الْعُرْغُرَةُ [el-ġurguret] (ġayn'ların zammıyla) Bu dahi atın alnında olan beyāza denir, عُرَّةٌ [ġurret] gibi. Ve şerīf ve zī-şān adama itlāk olunur.

الْأَعْرُ [el-eġarr] عُرَّةٌ [ġurret]ten vasfıtır, cebhesinde عُرَّةٌ [ġurret]li olan erkek ata denir; mü'ennesi عَرَاءٌ [ġarrā']dır; yukālu: فَرَسٌ أَعْرٌ Ve عَرَاءٌ إِذَا كَانَتْ فِي جَنْبَيْهِ عُرَّةٌ

أَعْرٌ [eġarr] Mutlakan ak olan şey'e itlāk olunur. Ve

أَعْرُ الْأَيَّامِ [eġarru'l-eyyām] Pek ıssı olan güne itlāk olunur. Ve

أَعْرُ الْغِفَارِيِّ [Eġarr el-Ġifāriyy] ve

أَعْرُ الْجُهَيْنِيِّ [Eġarr el-Cuheniyy] ve

أَعْرُ الْمُزَنِيِّ [Eġarr el-Muzeniyy] Sahābilerdir, 'alā-kavlin üçü şahs-ı vāhiddir yāhūd iki ahīri bir zāttır. Ve

أَعْرٌ [Eġarr] İki nefer tābi' ismidir. Ve bir niçe muhaddis ismleridir. Ve

أَعْرٌ [eġarr] Cümle-i ef'āl ve atvārı kerīm ve vāzıh ve āşikār olan adama itlāk olunur, her işi güzel olarak meydānda olur; yukālu: رَجُلٌ أَعْرٌ أَيُّ الْكَرِيمِ الْأَفْعَالِ الْوَاضِحِهَا Ve şol kimseye itlāk olunur ki yüzünü sakal kaplayıp hemān عُرَّةٌ [ġurret] gibi bir mikdārca açık yeri kalmış ola; yukālu: رَجُلٌ أَعْرٌ إِذَا كَانَتْ قَدْ أَخَذَتْ اللَّحْيَةَ جَمِيعَ وَجْهِهِ إِلَّا قَلِيلًا Ve 'aziz ve şerīf adama itlāk olunur. Cem'i عُرَرٌ [ġurer] gelir, عُرْفَةٌ [ġurfet] ve عُرْفٌ [ġuref] gibi ve عُرْرَانٌ [ġurrān] gelir

ġayn'ın zammıyla. Ve

أَعْرٌ [Eġarr] Ġubey'a b. el-Hāriş ve 'Ömer b. Ebī Rebī'a ve Şeddād b. Mu'āviye el-'Absī ve Mu'āviye b. Şevr el-Bekā'ī ve 'Amr b. en-Nāsī el-Kinānī ve Ṭarīf b. Temīm el-'Anberī ve Mālik b. Ĥimār ve Bel'ā b. Ġays el-Kinānī ve Yazid b. Sinān el-Murrī ve Eş'ar el-Cu'fī nām kimselerin feresleri ismidir.

الْعَرَاءُ [el-ġarrā'] أَعْرٌ [eġarr]ın mü'ennesidir, cebhesi sabāhu'l-hayrlı kısraġa denir. Ve pek ıssı eyyām ve sā'ate vasf olur; yukālu: هَاجِرَةٌ عَرَاءٌ وَظَهِيرَةٌ عَرَاءٌ وَوَدِيقَةٌ عَرَاءٌ أَيُّ شَدِيدَةِ الْحَرِّ Ve

عَرَاءٌ [Ġarrā'] Medīne-i münevvere'nin ismidir, füyüzāt-ı envār-ı kudsiyye ve eşi'a-i esrār-ı ünsiyye ile tāb-dār olduğu için. Ve bir nev' hoş-bū nebāt adıdır, 'alā-kavlin عَرِيرَاءٌ [ġarīrā'] dedikleri nebāttır, ke-mā se-yuzkeru. Ve Benū Esed diyārında bir mevzi' adıdır. Ve Emeviyye'den Ĥişam b. 'Abdumelik kızının kısraġı ismidir. Ve bir güne kuş ismidir ki başı ak olur, erkeğine ve dişisine itlāk olunur; cem'i عُرَرٌ [ġurr] gelir ġayn'ın zammıyla.

ذُو الْعَرَاءِ [Zu'l-Ġarrā'] 'Aķıķ-i Medīne yanında bir mevzi'dir.

الْعَرَرُ [el-ġarer] (fethateynle) ve

الْعُرَّةُ [el-ġurret] (ġayn'ın zammıyla) ve

الْعَرَاةُ [el-ġarāret] [Ĥasāret] [Ĥasāret] vezninde) Bir atın yüzü sabāhu'l-hayrlı olmak, kezālik bir adamın yüzü beyāz ve nūrānī olmak ma'nāsınadır; yukālu: عَرٌّ وَجْهُهُ يَعْرُ بِالْفَتْحِ عَرْرًا وَعُرَّةٌ وَعَرَاةٌ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَارَ ذَا عَرٍّ وَجْهُهُ يَعْرُ بِالْفَتْحِ عَرْرًا وَعُرَّةٌ وَعَرَاةٌ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَارَ ذَا عَرٍّ Ve bir nesne ağarmak ma'nāsınadır; yukālu: عَرٌّ الشَّيْءُ إِذَا ابْيَضَّ Ve

عَرَاةٌ [ġarāret] Bir adam ahvāl ve umūr-ı

dünyeviyyede tecribesiz, gāfil ve nāpuhte olmak ma'nāsınadır; yukālu: غَرَّ الرَّجُلُ وَغَرَّرَتِ الْمَرْأَةُ غَرَاةً مِنَ الْبَابِ الْمَرْبُورِ إِذَا صَارَ Ke-mā se-yuzkeru.

الْغُرُّ [el-girr] (ğayn'ın kesriyle) غَرِيرٌ [ğarīr] gibi umūr-ı dünyeviyyeye tecribesi mesbūk olmayan adama denir ki çokluk ahvāl-i 'āleme ittlāfı olmayıp sāde-levh olmakla çabuk aldanıp ve her ne söyle-seler inanır olur. Mü'ennesinde kezālik غُرٌّ [ğirr] denir ve غُرَّةٌ [ğirret] denir hā'yla ve غَرِيرَةٌ [ğarīret] denir ki غَرِيرٌ [ğarīr]in mü'ennesidir. Kāle'ş-şārih ve minhu'l-hadīsu: «الْمُؤْمِنُ غُرٌّ كَرِيمٌ وَالْمُنَافِقُ حَبٌّ لَيْيَمٌ» أَيِ الْمُؤْمِنُ لَيْسَ بِذِي نَكَرٍ فَهُوَ يَنْحَدِجُ لِانْتِقَادِهِ وَلَيْيَمٌ يُرِيدُ أَنَّ الْمُؤْمِنَ الْمَخْمُودَ مَنْ طَبِعَهُ الْغَرَاةُ وَقَلَّةُ الْفِطْنَةِ لِلشَّرِّ وَتَرَكَ الْبَحْثَ عَنْهُ وَلَيْسَ ذَلِكَ مِنْهُ جَهْلًا وَلَكِنَّهُ كَرَمٌ وَحُسْنُ حُلُقٍ

الْغَارُّ [el-gārr] (ğayn'ın kesriyle) غُرُورٌ [ğurūr]un müfredidir ki zikr olundu. Ve gāfil adama denir. Ve kuyu kazıcıya denir. Şārih der ki غُرٌّ [ğirr] kuyu kazmak ma'nāsına da gelir.

الْغَرَّةُ [el-ğirret] (ğayn'ın kesriyle) İsmdir, gaflet ma'nāsınadır.

الْغِرَارُ [el-ğirār] (kitāb) [kitāb] vezninde) Mızrak ve temren ve kılıç makülesi ālātın ağzına denir. Ve az uykuya denir. Ve sār azca nesneye denir. Ve namāzın tahāretinde yāhūd rükū' ve sücūd gibi erkānında olan noksāna ittlāk olunur ki tamām icrā olunmamaktan 'ibārettir. Ve tahiyet ve teslīm husūsunda cem' olarak unvānında demeyip belki müfred bünyesiyle وَسَلَامٌ عَلَيْكَ yāhūd redd-i selāmda kezālik عَلَيْكُمْ demeyip عَلَيْكَ demekten 'ibārettir. Asl غِرَارٌ [ğirār] noksān ma'nāsınadır. Ve bunlar ittlākāt-ı şer'iyyedendir. Kāle fi'n-Nihāye وَفِي

الْحَدِيثِ «لَا غِرَارَ فِي صَلَاةٍ وَلَا تَسْلِيمٍ» فَالْغِرَارُ التَّقْضَانُ وَغِرَارُ الثَّوْمِ قَلْتُهُ وَيُرِيدُ بِغِرَارِ الصَّلَاةِ تَقْضَانَ هَيْبَتِهَا وَأَرْكَانِيهَا وَغِرَارُ التَّسْلِيمِ أَنَّ يَقُولُ الْمُجِيبُ وَعَلَيْكَ لَا وَعَلَيْكُمْ Ve

غِرَارٌ [ğirār] Çarşı ve pazarın kesāda varmasına denir. Ve nākanın lebeni kalīl olmağa denir. Ve şol nümüne ve örneğe denir ki ok temreni onun üzerine işlenir. Ve mutlakan örneğe denir, misāl ma'nāsına; yukālu: صَرَبَ نَضْلُهُ عَلَى غِرَارٍ أَيِ مِثَالٍ Ve

غِرَارٌ [ğirār] Mufā'alekten masdar olur, nākanın süti azalmak ma'nāsınadır; yukālu: غَارَتِ الثَّاقَةُ غِرَارًا إِذَا قَلَّ لَبَنُهَا

الْمَعَارُ [el-mugārr] (mīm'in zammıyla) Süti az olan nākaya denir. Cem'ī meğār [megārr] gelir mīm'in fethiyle. Ve bu münāsebetle bahīl ve mümsike مِعَارُ الْكُفِّ [mugārru'l-keff] ittlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ مِعَارٌ الْكُفِّ أَيِ رَجُلٌ مِعَارٌ الْكُفِّ الْبَحِيلُ der ki مِعَارٌ Şārih der ki مِعَارٌ الْكُفِّ الْبَحِيلُ nüşhaları galattır.

الْغِرَارَةُ [el-ğirāret] (ğayn'ın kesriyle ki fethi cār'iz değildir) Çuvala denir, جَوَالِقٌ [cuvāliq] ma'nāsına, lākin kıldan örölmüş büyük çuvalda meşhūrdur ki tahrīfle harar ta'bir olunur.

الْغَرُّ [el-ğarr] (ğayn'ın fethiyle) ve

الْغِرَارُ [el-ğirār] (kitāb) [kitāb] vezninde) Deveyi otlatmak ma'nāsınadır; yukālu: غَرَّ الرَّاعِي غَرًّا وَغِرَارًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا رَعَى إِبِلَهُ Ve su çekilip yere batmak ma'nāsınadır; yukālu: غَرَّ الرَّجُلُ غَرًّا إِذَا نَضَبَ Ve غَرَّ غَرًّا [ğirğir] dedikleri otluk yemek ma'nāsınadır; yukālu: غَرَّ الرَّجُلُ غَرًّا إِذَا أَكَلَ الْغِرْغِرَ Ve kuş ağzıyla yavrusunu yemlemek ma'nāsınadır; yukālu: غَرَّ الطَّائِرُ فَوْحَهُ إِذَا رَقَّه

غَرٌّ [ğarr] İsm olur, kuşun yavrusuna ağzıyla verdiği yeme denir. Ve yerde olan yarığa ve çatlağa denir. Ve yerde olan ince

nehre جَدُولٌ, rined [cedvel] ta'bīr olunur. Ve sevbdde ve deride olan büküme ve kıvrıma denir ki ondan devşirilir. Ve minhu'l-meselu: «إطوهُ عَلَى غَرِّهِ» Ya'fī "Bükümüne kıvrır." Bir nesneyi kolayına olduğu hâlde terk eyle diyecek mahalde darb olunur. Ve غَرٌّ [Ġarr] Bādiyede bir mevzi' adıdır. Ve kılıcın ağzına denir. Ve

غَرٌّ [ġarr] ve

غَرَارَةٌ [ġarāret] Bir nesne muhkem olduktan sonra bir tarafa meyl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: غَرَّ الشَّيْءُ غَرًّا وَغَرَارَةٌ مِنْ: البابِ الثَّانِي إِذَا تَصَابَى بَعْدَ حُنْكَةٍ

الغُرُّ [el-ġurr] (ġayn'ın zammıyla) Bir nev' su kuşunun ismidir.

الغُرَيْرَاءُ [el-ġureyrā'] [ħumeyrā'] vezninde) Bir nev' hoş-bū nebāt adıdır; deve mer'āsındandır. Ve Mışır'da bir mevzi' adıdır.

الغِرْغِرُ [el-ġirġir] (kesreteynle) Bir nev' nebāt adıdır, çoban değneği dedikleri nebātın sagīr nev'idir. Ve

غِرْغِرُ [ġirġir] Hābeş tavuğuna, 'alā-kavlin yaban tavuğuna denir.

الغَرْغَرَةُ [el-ġarġaret] زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Suyu boğazda çalkamak ma'nāsınadır; yukālu: غَوَّعَ الرَّجُلُ إِذَا رَدَّدَ الْمَاءَ فِي حَلْقِهِ Ve boğuk boğuk seslenmek ma'nāsınadır; yukālu: غَوَّعَ الرَّجُلُ إِذَا صَاتَ مَعَهُ بَحْحٌ Ve tencere kaynarken zuhūr eden sese denir. Ve çehrede burnun kasabasını ve şişenin tepesini kesr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: غَوَّعَ الْقَارُورَةَ إِذَا كَسَرَ قَصْبَهُ ve yukālu: غَوَّعَ الْقَارُورَةَ إِذَا كَسَرَ رَأْسَهَا Ve

غَرْغَرَةٌ [ġarġaret] Kurşağa denir, حَوْصَلَةٌ [ħavşalat] ma'nāsına. Bu ma'nāda ġayn'ların zammıyla da lügattir. Ve

غَرْغَرَةٌ [ġarġaret] Çobanın āvāzından hikāye olur ki koyun sesine müşābih āvāz ile çağırmasından 'ibārettir. Ve

غَرْغَرَةٌ [ġarġaret] Cān çekiştirmek ma'nāsınadır; yukālu: غَوَّعَ الرَّجُلُ إِذَا جَادَ بِنَفْسِهِ: Ve boğazlamak ma'nāsınadır; yukālu: غَوَّعَهُ إِذَا دَبَّحَهُ Ve bir adamın boğazına mızrak sançmak ma'nāsınadır; yukālu: غَوَّعَهُ بِالسِّنَانِ إِذَا طَعَنَهُ فِي حَلْقِهِ Ve et kaynayıp pişer iken harıl harıl seslenmek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا سَمِعَ لَهُ: نَشِيشٌ عِنْدَ الصَّلِيِّ

التَّعْرُغُ [et-teġarġur] تَزَلُّلٌ [tezelzul] vezninde) Suyu boğazda çalkamak ma'nāsınadır; yukālu: تَعْرَغَ الْمَاءُ إِذَا رَدَّدَهُ فِي حَلْقِهِ

الغَارَةُ [el-ġāret] [ħarret] vezninde) Bir güne uzun balık adıdır.

الغُرَّانُ [el-ġurrān] (ġayn'ın zammıyla) Suyun yüzünde olan kabarcıklara denir.

غَرَّانٌ [Ġarrān] (ġayn'ın fethiyle) Bir mevzi' adıdır.

غُرَّارٌ [Ġurrār] [ġurāb] vezninde) Tihāme'de bir dağın adıdır.

الأَعْرَانُ [el-Eġarrān] (tesniye bünyesiyle) Mekke yolunda iki dağa itlāk olunur.

الْإِسْتِغْرَارُ [el-istiġrār] Aldanmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَعَرَّ الرَّجُلُ إِذَا اغْتَرَّ Ve bir yere nāgehānī gelivermek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَعَرَّ فُلَانًا إِذَا أَتَاهُ عَلَى عَقْلَةٍ

المُعَارَةُ [el-muġārret] (mīm'in zammıyla) مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Kumru kuşu dişisine ağızıyla yem vermek ma'nāsınadır; yukālu: غَارَ الْقُمْرِيُّ أَنْتَاهُ مُعَارَةً إِذَا رَفَّهَا

أَعْرٌ [Eġarr] (fethateynle) ve

غُرُونٌ [Ġurrūn] (ġayn'ın fethiyle) ve

غُرَيْرٌ [Gureyr] [زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Esāmīdendir.

بَطْنُ الْأَعْرَجِ [Baṭnu'l-Eğarr] Tarīk-i Mekke'de bir menzil adıdır.

الْغُرَيْرُ [el-ğurrā] (حُبْلَى [ḥublā] vezninde) Şol hatuna denir ki kabilesinde seyyide ve serkār ola; yukālu: هِيَ غُرَيْرٌ أَيْ سَيِّدَةٌ فِي قَبِيلَتِهَا

غُرْغُرَى [ğurgurrā] (zammeteynle ve rā-yı sāniyenin teşdīdi ve elifin kasrıyla) Keçi kısmını sağmak için çağırarak savttan hikāyedir.

غ ز ر

الْغَزِيرُ [el-ğazīr] (zāy-ı mu'ceme ile) Çok nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ غَزِيرٌ أَيْ كَثِيرٌ

الْمَغْزُورَةُ [el-mağzūret] Çok yağmur isābet eylemiş yere vasf olur; yukālu: أَرْضٌ مَغْزُورَةٌ إِذَا أَصَابَهَا مَطَرٌ غَزِيرٌ

الْغَزِيرَةُ [el-ğazīret] Sütü firāvān olan hayvāna denir; yukālu: إِذَا شَاءَ وَنَاقَةٌ غَزِيرَةٌ إِذَا كَانَتْ كَثِيرَةَ الدَّرِّ بِنَارِهَا نَارًا وَغَزِيرَةٌ أَيْ كَثِيرَةُ الْمَاءِ وَغَزِيرَةٌ أَيْ كَثِيرَةُ الدَّفْعِ

الْغَزَارَةُ [el-ğazāret] (حَسَارَةٌ [ḥasāret] vezninde) ve

الْغَزْرُ [el-ğazr] (ğayn'ın fethiyle) ve

الْغُزْرُ [el-ğuzr] (ğayn'ın zammıyla) Hayvānın sütü ve pınarın suyu firāvān olmak ma'nāsınadır; yukālu: غَزْرَتِ النَّاقَةُ مَثَلًا غَزَارَةٌ وَغَزْرًا وَغَزْرًا مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَثُرَ دَرْهَا Ve mutlakan bir nesne çok olmak ma'nāsınadır; yukālu: غَزْرُ الشَّيْءِ إِذَا كَثُرَ Ve hayvān sütünü kesret ve vefretinden nāşī idrār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: غَزْرَتِ الْمَاشِيَةُ إِذَا دَرَّتْ أَلْبَانُهَا

الْمَغْزِرَةُ [el-muğzīret] (مُحْسِنَةٌ [muḥsinet] vezninde) Hayvānın sütünü teksir edecek şey'e denir, bazı müksir-i leben olan

nebāt gibi. Ve

مُغْزِرَةٌ [muğzīret] Bir nebāt adıdır ki yaprağı tere yaprağına şebīh olur, bakar kısmı ondan pek hoşlanıp ve sütünü teksir eder.

الْإِغْزَارُ [el-iğzār] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi çok eylemek ma'nāsınadır; yukālu: وَأَغْزَرَ الْمَغْزُوفَ إِذَا جَعَلَهُ غَزِيرًا Ve bir adamın devaleri çok olmak ve sütlü olmak ma'nālarıdır; yukālu: أَغْزَرَ الْقَوْمُ إِذَا غَزُرَتْ أَيْلَهُمْ وَإِذَا كَثُرَتْ أَلْبَانُ إِيْلِهِمْ

الْمُغْزِرُ [el-muğzer] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) Sütü ve devesi firāvān olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَغْزِرٌ لَهُ وَقَوْمٌ مَغْزِرٌ لَهُمْ إِذَا كَانُوا قَدْ غَزُرَتْ أَلْبَانُهُمْ وَإِيْلَهُمْ

غُزْرَانٌ [Guzrān] (عُشْمَانٌ [uşmān] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

الْمُغَازِرُ [el-muğāzīr] (مُجَاوِرٌ [mucāvir] vezninde) ve

الْمُسْتَعْزِرُ [el-mustağzīr] (ism-i fā'il bünye-siyle) Şol kimseye denir ki mukābilinde ziyāde ve kesir almak için adama nesne bahş eder ola; yukālu: إِذَا كَانَ يَهَبُ شَيْئًا لِيُرِدَ عَلَيْهِ أَكْثَرَ مَا أُعْطِيَ

الْغَزْرُ [el-ğazr] (تَمْرٌ [temr] vezninde) Bir nev' kap ismidir, hasır otundan ve hurmā yaprağından düzerler.

التَّغْزِيرُ [et-tağzīr] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Hayvān kısmının sütü çekilip azalmağa başladıkta iki sağımın arasında bir sağımı terk eylemek ma'nāsınadır, tā ki memede süt tekessür bula; tekülü: غَزْرٌ نَاقَتِكَ أَيْ دَغٌ حَلَبَةٌ بَيْنَ حَلَبَتَيْنِ وَذَلِكَ إِذَا أَدْبَرَ لَبَنُ النَّاقَةِ

غ س ر

الْغَسْرُ [el-ğasr] (كَسْرٌ [kesr] vezninde) Borçluya teşdīd ve tekāzā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: غَسَرَ عَلَى الْعَرِيمِ غَسْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا شَدَّدَ عَلَيْهِ

yan nākaya aşmak ma'nāsınadır; yukālu: عَسَرَ الْفَحْلُ النَّاقَةَ إِذَا ضَرَبَهَا عَلَى غَيْرِ ضَبْعَةٍ
الْعَسِيرُ [el-ğasir] (كِتَفٌ [ketif] vezninde) Çepreşik ve dolaşık ve müştebih olan husûsa denir; yukālu: أَمْرٌ عَسِيرٌ أَيْ مُلْتَبِسٌ مُلْتَأَتٌ
الْعَسْرُ [el-ğaser] (fethateynle) Rüzgârın su gölüne attığı hâr u hâşâk ve ağaç pâresi makûlesine denir.

الْتَعَسُرُ [et-teğassur] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Bir nesne müştebih ve şūrîde olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَعَسَّرَ الْأَمْرُ إِذَا التَّبَسَّسَ وَاخْتَلَطَ تَعَسَّرَ الْعَزْلُ إِذَا التَوَى Ve su gölüne ağaç pâreleri düşmek ma'nāsınadır; yukālu: تَعَسَّرَ الْعَدِيدُ إِذَا وَقَعَ فِيهِ الْعِيدَانُ

[ع ش م ر]

الْغَشْمَرَةُ [el-ğaşmeret] (şīn-i mu'ceme ile دَخْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Bir husûsa tessebbüt ve te'ennî ve tevakkuf eylemek-sizin 'ale'l-fevr mübâşeret ve î'mâl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: فَلَانَ يَغْشِمِرُ الْأَمْرَ إِذَا آتَاهُ مِنْ غَيْرِ تَبْتُّبٍ غَشْمَرٌ فَلَانًا إِذَا تَهَضَّمَهُ Ve وظلمه

غَشْمَرَةٌ [ğaşmeret] İsm olur, sese denir; tekûlu: غَشَامِرٌ سَمِعْتُ غَشْمَرَةَ أَيْ صَوْتًا [ğaşāmir] gelir. Ve bir adam mübâşeret eylediği işte bî-bāk u pervâ hod-râyılık eylemek ma'nāsınadır; yukālu: غَشْمَرٌ فَلَانٌ إِذَا رَكِبَ رَأْسَهُ فِي الْحَقِّ وَالْبَاطِلِ لَا يُبَالِي مَا صَنَعَ غَشْمَرُ السَّيْلِ إِذَا أَقْبَلَ

الْغَشْمَرِيَّةُ [el-ğaşmeriyyet] (yā-yı müşeddede ile) Zulm ve sitem ma'nāsınadır; yukālu: مَا هَذِهِ الْغَشْمَرِيَّةُ أَيْ الظُّلْمُ

الْغِشْمِيرُ [el-ğişmîr] (ğayn'ın kesriyle)

أَخَذَهُ 'Unf ve şiddet ma'nāsınadır; yukālu: بِالْغِشْمِيرِ أَيْ بِالشِّدَّةِ
الْتَعَشْمُرُ [et-teğaşmur] (تَدَخْرُجٌ [tedahruc] vezninde) Bir nesneyi kahr ve şiddetle ahz eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَعَشْمَرُهُ إِذَا أَخَذَهُ قَهْرًا تَعَشْمَرٌ عَلَيْهِ إِذَا غَضِبَ عَلَيْهِ yukālu:

[ع ض ر]

الْغَضَارَةُ [el-ğadāret] (ğayn'ın fethiyle) Özlü yapışkan hâlis çamura denir. Ve ni'met ve vüs'at ve hısb ve vefret-i ma'tşete denir; yukālu: هُوَ فِي غَضَارَةٍ أَيْ نِعْمَةٍ وَسَعَةٍ وَخَضِبٍ Ve bağırtlak kuşuna denir.

الْغَضَارُ [el-ğadār] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Bu dahi hâlis özlü yapışkan balçığa denir. Ve bir güne yeşil hazef-pâreye denir ki 'Arablar def'-i nazar için istishâb ederler.

الْغَضْرَاءُ [el-ğadrā] (حَمْرَاءٌ [hamrā] vezninde) Şol arza denir ki toprağı pāk ve tayyib ve özlü ve yelmeşik olup ve çayır ve çemenle pür-sebz ü letâfet ola; yukālu: أَرْضٌ غَضْرَاءٌ Ve şol arza denir ki ondan hâlis balçık ola. Ve hafr olunmadıkça hurmâ nâbit olmayan arza denir; yukālu: غَضْرَاءٌ إِذَا كَانَتْ لَا يَنْبُتُ فِيهَا النَّحْلُ حَتَّى يُحْفَرَ

الْغَضِيرَةُ [el-ğadîret] (سَفِينَةٌ [sefinet] vezninde) Bu dahi hâlis balçıklı arza denir; yukālu: أَرْضٌ غَضْرَاءٌ وَغَضِيرَةٌ إِذَا كَانَ فِيهَا طِينٌ حُرٌّ

الْغَضُورُ [el-ğadūr] (جَهْوَرٌ [cehver] vezninde) Özlü yapışkan balçığa denir. Ve bâdiyede bir nev' şecer adıdır. Ve Tayyî kabilesi yurdunda bir su ismidir.

الْغَضُورُ [el-ğadavver] (عَمَلَسٌ [amelles] vezninde) Arslana denir. Ve bir mevzi' adıdır.

الْغَضْرُ [el-ğadār] (fethateynle) Bir adam killet-i māl ile müzâyakada iken refâh

vezninde) Arslana denir. Ve galizü'l-cüsse, vicâhetli, dahâmetli insân ve hayvâna denir.

الْعُضَافِرُ [el-ğudâfir] (عُلَابِيطُ [‘ulâbiṭ] vezninde) Arslana denir. Ve

الْعَضْفَرَةُ [el-ğadferet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Bir nesne sakîl olmak ma‘nâsınadır; yukâlu: غَضَفَرُ الشَّيْءِ إِذَا ثَقُلَ

الْعَضْفَرُ [el-ğadfer] (جَعْفَرُ [ca‘fer] vezninde) ve

الْغَنَافِرُ [el-ğanadfer] (nün’un takdîmiyle سَفْرَجَلُ [sefercel] vezninde) Vücüdü galîz ve yakışiksız taslak adama denir.

[غ ط ر]

الْغَطْرُ [el-ğatr] (سَطْرُ [saṭr] vezninde) Bir kimse kollarını kaldırıp salarak salınarak yürümek ma‘nâsınadır; yukâlu: غَطَرَ الرَّجُلُ بِيَدَيْهِ غَطْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا حَظَرَ

الْغِطْيَرُ [el-ğityerr] (إِرْدَبُّ [irdebb] vezninde) ve ğayn’ın zammıyla lügattir) Vücüdü tomruk gibi galîz ve yoğun olan bodura, ‘alâ-kavlin gövdesinin etleri sıkı ve dirnekli olan orta boylu adama denir.

[غ ف ر]

الْغَفْرُ [el-ğafir] (جَفْرُ [cefr] vezninde) Setr eylemek ma‘nâsınadır; yukâlu: غَفَرَ الشَّيْءَ غَفْرًا Ve bir nesneyi bir zarf içre vaz‘ ve ihfâ eylemek ma‘nâsınadır; yukâlu: غَفَرَ الْمَتَاعَ فِي الْوَعَاءِ إِذَا أَدَخَلَهُ وَسَتَرَهُ Ve bir nesneyi bir zarf içre vaz‘ ve ihfâ eylemek ma‘nâsınadır; yukâlu: غَفَرَ الْمَتَاعَ فِي الْوَعَاءِ إِذَا أَخْلَهُ وَسَتَرَهُ Ve sakalı bi-tamâmihi boyamak ma‘nâsına isti‘mâl olunur; yukâlu: غَفَرَ الشَّيْبَ بِالْحَضَابِ إِذَا غَطَّاهُ Ve

غَفْرُ [ğafir] ve

غَفْرَةٌ [ğifret] (ğayn’ın kesriyle) ve

مَغْفِرَةٌ [mağfîret] ve

غُفُورٌ [ğufür] (فُغُودٌ [ku‘ūd] vezninde) ve

غُفْرَانٌ [ğufrân] ve

غَفِيرٌ [ğafîr] (ğayn’ın fethiyle) ve

غَفِيرَةٌ [ğafîret] (hâ’yla) Hazret-i Hak celle ve ‘alâ ‘ibādın cürm ve günâhını setr ve ‘afv eylemek ma‘nâsınadır ki yarlıĝamak ta‘bîr olunur; yukâlu: غَفَرَ اللَّهُ ذُنُوبَنَا غَفْرًا وَغَفْرَةً غَفْرًا اللهُ دُنُوبَنَا غَفْرًا وَغَفْرَةً أَيُّ غَطَى عَلَيْهِ وَمَغْفِرَةٌ وَغُفُورًا وَغُفْرَانًا وَغَفِيرًا وَغَفِيرَةٌ أَيُّ غَطَى عَلَيْهِ وَغَفَا عَنْهُ Ve

غَفْرٌ [ğafir] Islâh eylemek ma‘nâsına müsta‘meldir, ke-mâ se-yuzkeru. Ve

غَفْرٌ [ğafir] Karna itlâk olunur, بَطْنُ [baṭn] ma‘nâsına. Ve esvâb pürüzüne denir, زُبَيْرٌ [zi‘bir] ma‘nâsına; bunda fâ’nın fethiyle de lügattir. Ve daĝ keçisinin yavrusuna denir; bunda ğayn’ın zammıyla ekserdir. Cem‘i أَغْفَارٌ [ağfâr] gelir ve غَفْرَةٌ [ğiferet] gelir, عِنْبَةٌ [‘inebet] vezninde ve غُفُورٌ [ğufür] gelir ğayn’ın zammıyla. Ve

غَفْرٌ [Ğafir] Menâzil-i kamerden bir menzil adıdır ki üç kevkeb-i sagîri müstemildir; menzil-i mezbûr, Mîzân burcunda ve kavs-ı ‘Acemî nizâmındadır. Ve

غَفْرٌ [ğafir] Çuval tarzında bir zarf isimidir. Ve

غَفْرٌ [ğafir] Kezâlik masdar olur, hastanın ‘illeti nüks eylemek ma‘nâsına yukâlu: غَفَرَ الْمَرِيضَ وَغَفَرَ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ غَفْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا نَكِسَ Ve ‘aşıkın mu‘tâd olduĝu derd ve endûhu ‘avdet eylemek ma‘nâsınadır; yukâlu: غَفَرَ الْعَاشِقُ إِذَا عَادَ عَيْدَهُ Ve yara azıtmak ma‘nâsınadır; yukâlu: غَفَرَ الْجُرْحَ إِذَا أَنْتَقَصَ Ve bir mâlın vefret ve kesreti pazarı ucuzutmak ma‘nâsınadır; yukâlu: غَفَرَ الْجَلْبَ السُّوقَ إِذَا رَخَّصَهَا

الْإِعْفَارُ [el-iğfâr] (hemzenin kesriyle) Bir

nesneyi bir zarf içre sokup setr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أَغْفَرَ الْمَتَاعَ إِذَا أَذْخَلَهُ وَسَتَرَهُ Ve رِمْتُ [rims] ve غُرْفْتُ [ʿurfut] makūlesi ağaçlar مِغْفَرٌ [miġfer] dedikleri samg-ı āti'z-zikr vermek ma'nāsınadır; yukālu: أَغْفَرَ الرِّمْتُ إِذَا أَخْرَجْتُ مَعَايِرَهُ Ve hurmā koruġuna kışra ŧebih bir nesne çökmek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أَغْفَرَ النَّحْلُ إِذَا عَهَرَ عَهَرَ Ehl-i Medīne ona غَفَارٌ [ġifār] itlāk ederler.

الِاسْتِغْفَارُ [el-istiġfār] Bir adam Hak ta'ālādan günāha magfiredet niyāz eylemek ma'nāsınadır; yukālu: اسْتَغْفَرَ اللَّهُ مِنْ ذَنْبِهِ وَاسْتَغْفَرَهُ إِثَاءً بِحَدْفِ الْجَارِ مِنَ الْمَفْعُولِ الثَّانِي سَمَاعًا أَيْ طَلَبَ مِنْهُ عَفْرَهُ وَإِيَاءَهُ

الْعَفْوُ [el-Ġafūr] [᧧abūr] vezninde) ve

الْعَفَّارُ [el-Ġaffār] [cebbār] vezninde) Zünüb-ı 'ibādımı setr edip 'uyüb ve hatāyāsını yarlıġayıcı Hazret-i Mevlā-yı müte'ālin esmā-i hüsnāsındandır.

الْعَفْرَةُ [el-ġufret] [ġurfet] vezninde) ve

الْعَفِيرَةُ [el-ġafīret] [aġīret] vezninde) Medār-ı islāh olacak ŧey'e denir; yukālu: عَفَرَ الْأَمْرَ بِعَفْرِتِهِ وَعَفِيرَتِهِ أَي أَصْلَحَهُ بِمَا يَتَّبِعِي أَنْ يَضْلَحَ بِهِ

الْمِغْفَرُ [el-miġfer] [minber] vezninde) ve

الْمِغْفَرَةُ [el-miġferet] (hā'yyla) ve

الْغِفَارَةُ [el-ġifāret] [kitābet] vezninde) ŧol zırh külāhına denir ki baş kisvetinin altından giyilir, ışık ta'bir olunur. 'Alā-kavlin başı ve yüzü omuzlara gelince bürüyen zırh külāhına denir ki başa yalnız giyilir, Fārisīde ser-penāh ve Türkīde tolga ta'bir olunur. Ve

مِغْفَرٌ [miġfer] [sumām] makūlesi ağaçlardan hāsıl olan zamka ŧebih ŧıraya denir. Ve

غِفَارَةٌ [ġifāret] [kitābet] vezninde) ŧol hırkaya denir ki nisvān başlarında olan خِمَارٌ [ħimār]ı edhāndan muhāfaza için telbbüs ederler. Ve kiriŧe zarar eylemesin diye yayın toncuna sardıkları deri parçasına denir. Ve bir āher sehāb üstünde olan sehābeye denir. Ve daġın tepesine denir. Ve bir daġın isimdir.

الْغَفَرُ [el-ġafer] (fethateynle) ve

الْإِغْفِيرَارُ [el-iġfirār] [iħmīrār] vezninde) Sevb pürüzlenmek ma'nāsınadır; yukālu: غَفَرَ الثَّوْبُ غَفْرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَأَغْفَارًا Ve أَغْفِيرَارًا إِذَا تَارَ زَيْبُرُهُ

غَفَرٌ [ġafer] Hurde çayırlara denir. Ve boyunda ve çene altlarında ve kafāda olan tüylere denir.

الْغِفْرُ [el-ġifr] (ġayn'ın kesriyle) Buzaġıya denir. Ve bir böcek adıdır.

الْغُفَارُ [el-ġufār] [ġurāb] vezninde) ve

الْغَفِيرُ [el-ġafīr] [emīr] vezninde) Bunlar da boyunda ve boġazda ve kafāda olan tüylere denir.

غَفِرُ الْقَفَا [ġafiru'l-ġafā] [ketif] vezninde) Kafāsı tüylü olan adama denir; mü'ennesi غَفْرَةٌ [ġafīret]tir; yukālu: رَجُلٌ غَفِرٌ الْقَفَا وَامْرَأَةٌ غَفْرَةٌ الْوَجْهَ

الْجَمَاءُ الْغَفِيرُ [el-cemmā'u'l-ġafīr] (cīm'in fethi ve mīm'in ŧeddesiyle) ŧol beyzağa denir ki re'si cem' ve zamm eyleye. Bundan murād başa giydikleri miġfer-i mezkūrun beyzasıdır ki kıt'a kıt'a olan safahāt ve eczāsını hurde mismārlar ile birbirine cem' ve bend ve üstivār eylemekle kendisi mādde-i miġfer olur, niteki

لِأَحَدٍ ذَنْبًا

الْغَوْفَرُ [el-ğavfer] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Güz faslında nābit olan kavuna denir, 'alā-kavlin bir nev' kavun ismidir.

الْغَفَّارِيَّةُ [el-Ğaffāriyyet] (شَدَادِيَّةٌ [şeddādiyyet] vezninde) Mısır'da bir karyedir.

غُفْرٌ [Ğufr] (قُفْلٌ [kūfl] vezninde) Yemen'de bir hısn adıdır.

[غ م ر]

الْغَمْرُ [el-ğamr] (تَمْرٌ [temr] vezninde) Çok suya denir; cem'î **غِمَارٌ** [ğimār] gelir ve **غُمْوْرٌ** [ğumūr] gelir; yukālu: دَخَلَ فِي غَمْرٍ أَيْ مَاءٍ كَثِيرٍ Ve :

غَمْرٌ [ğamr] Kerīm ve vāsī'ü'l-huluk deryā-dil adama itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ غَمْرٌ أَيْ دَخَلَ فِي غَمْرٍ أَيْ مَاءٍ كَثِيرٍ Ve deryānın engin yerine denir. Ve yüğrük cins ata itlāk olunur; **بَحْرٌ** [baħr] gibi; yukālu. فَرَسٌ غَمْرٌ أَيْ جَوَادٌ Ve her tarafı vāsī' ve vāfir libāsa itlāk olunur; yukālu: ثَوْبٌ غَمْرٌ أَيْ سَابِغٌ Ve müzdehim olan cemā'at-i nāsa itlāk olunur; tekūlu: دَخَلْتُ فِي غِمَارِ النَّاسِ وَغَمْرِهِمْ أَيْ جَمَاعَتِهِمْ وَلَقَبِيهِمْ Ve aslā umūr ve ahvāl-i cihāna tecribesi sebke eylememiş nādān ve hām-kār adama itlāk olunur; yukālu: فَلَانَ غَمْرٌ أَيْ غَمْرٌ مُجْرَبٌ لِلْأُمُورِ Bu ma'nāda ğayn'ın harekāt-ı selāsı ve fethateynle lügattır. Ve

غَمْرٌ [Ğamr] Hālid b. Yezīd b. Mu'āviye'nin kılıcı ismidir. Ve Caħħāf b. Hākīm nām kimsenin feresi ismidir. Ve Mekke'de bir kadīm kuyu adıdır. Ve Mekke'ye iki merhale mesāfede bir mevzi' adıdır. Ve Yemāme'de bir su adıdır. Ve Ṭayyi' kabilesi yurdunda bir mevzi'dir. Ve bir recūl ismidir. Ve

غَمْرُ الرِّدَاءِ [ğamru'r-ridā'] ve

غَمْرُ الْخُلُقِ [ğamru'l-ħuluq] (ħā'nın zam-mıyla) Be-gāyet mün'im ve kerīm ve kesīrū'l-ihsān adama itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ غَمْرُ الرِّدَاءِ وَغَمْرُ الْخُلُقِ أَيْ كَثِيرٌ الْمَعْرُوفِ Şārih der ki mü'ellif bunda teşviş eyledi, zīrā **غَمْرٌ** [ğamru'r-ridā'] sehī ve kesīrū'l-ihsān ve **غَمْرُ الْخُلُقِ** [ğamru'l-ħuluq] deryā-dil vāsī'ü'l-huluk adama itlāk olunur. Ve

غَمْرٌ [ğamr] Masdar olur, bir yeri yāhūd bir nesneyi su basıp bürümek ma'nāsına; yukālu: غَمْرَهُ الْمَاءُ غَمْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا عَطَاهُ

الْغَمِيرُ [el-ğamīr] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bu dahi çok suya denir. Ve **بُهْمَى** [buhmā] otunun ya'nī çocukların pisi pisi dedikleri kedi otunun dānesine denir. 'Alā-kavlin başka bir otun adıdır yāhūd yer yüzünde olan bir mikdārca sebz ve huzraya yāhūd üzerini kuru otluk bürümüş olan sebz ve tāze otluğa yāhūd bir başka nebāt dibinde nābit otluğa denir. Cem'î **أَغْمِرَاءُ** [ağmirā'] gelir.

الْغَمْرُ [el-ğamer] (fethateynle) ve

الْغَمْرَةُ [el-ğamret] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) ve

الْغَمَارَةُ [el-ğumāret - el-ğamāret] (ğayn'ın zammı ve fethiyle) Bunlar da müzdehim nāsa itlāk olunur; tekūlu: دَخَلْتُ فِي غَمْرٍ النَّاسِ وَغَمْرَتِهِمْ وَغَمَارَتِهِمْ وَغَمَارَتِهِمْ أَيْ فِي جَمَاعَتِهِمْ وَلَقَبِيهِمْ Ve

غَمْرٌ [ğamer] (fethateynle) Et rāyihāsına denir. Ve ele bulaşan zifirine denir. Ve bu ma'nāda masdar olur, tekūlu: غَمْرَتْ يَدِي Ve **غَمْرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا عَلِقَ بِهَا دَسَمَ اللَّحْمَ**

غَمْرٌ [ğamer] Derūnda mün'akid hıkd ve kīneye denir; ğayn'ın kesriyle de cā'izdir. Cem'î **غُمْوْرٌ** [ğumūr] gelir; yukālu: فِي قَلْبِهِ

عَمَرَ وَعَمِيرٌ أَي غُلٌّ وَحَقْدٌ Ve

عَمَرَ [gamer] Masdar olur, derūnda kīn tutmak ma'nāsınadır; yukālu: عَمِرَ صَدْرُهُ عَمَرًا

مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا غُلَّ

الْعُمُرُ [el-gumr] ve

الْعُمْرَةُ [el-gumret] (ğayn'ların zammıyla) Za'ferāna denir.

الْإِغْتِمَارُ [el-iğtimār] [ifti'āl] vezninde) Za'ferāna sürünmek ma'nāsınadır;

yukālu: إِغْتَمَرَتِ الْمَرْأَةُ بِالْعُمُرِ إِذَا طَلَّتْ بِهِ وَجْهَهَا

Ve bir nesneyi su büürümek ma'nāsınadır;

yukālu: إِغْتَمَرَهُ الْمَاءُ إِذَا غَطَّاهُ Ve suya dalmak ma'nāsınadır;

yukālu: إِغْتَمَرَ الرَّجُلُ إِذَا اغْتَمَسَ

التَّعْمُرُ [et-teğammur] [tefa'ul] vezninde)

Bu dahi za'ferān sürünmek ma'nāsınadır;

yukālu: تَعْمَرَتِ الْمَرْأَةُ بِمَعْنَى

Ve suyu kanmak derecesinden az içmek ma'nāsınadır;

yukālu: تَعْمَرُ الْبَعِيرُ إِذَا لَمْ يَزُ Ve davar zikr olunan

عَمِيرٌ [gāmīr] dedikleri ot otlamak ma'nāsınadır;

yukālu: عُمِرَ تَعْمَرَتِ الْمَاشِيَةُ إِذَا أَكَلَتْ الْعَمِيرَ

dedikleri kadeh ile su içmek ma'nāsınadır;

yukālu: تَعْمَرُ الرَّجُلُ إِذَا شَرِبَ بِالْعُمْرِ

الْعُمُرُ [el-gumer] [şurad] vezninde)

Bir gūne kadeh-i sagīre, 'alā-kavlin pek küçüğüne denir.

الْعَمَارَةُ [el-gamāret] (ğayn'ın fethiyle) ve

الْعُمُورَةُ [el-gumūret] (zamm'la) Su kesir olmak ma'nāsınadır;

yukālu: عَمَرَ الْمَاءُ عَمَارَةً وَغُمُورَةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا كَثُرَ

الْمُعْتَمِرُ [el-muğtemir] (ism-i fā'il bünyesiyle) Şüribü çok sudan olan ağaca denir;

yukālu: نَحَلُ مُعْتَمِرٍ إِذَا كَانَ يَشْرَبُ فِي الْعُمْرَةِ

Ve sarhoşa itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ مُعْتَمِرٌ

Ve şol buğdaya denir ki tenkiye olunmayıp henüz kepeğiyle kalmış ola;

yukālu: طَعَامٌ مُعْتَمِرٌ إِذَا كَانَ يَبْقَشِرُهُ يَعْنِي لَمْ يَنْتَقِ وَكَانَ يَبْقَشِرُهُ

الْمُعْتَمُورُ [el-mağmūr] Beyne'n-nās nām ve

şöhret ve şanı olmayan güm-nām ve bī-vücūd adama itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ

مُعْتَمُورٌ أَي خَائِلٌ

الْغَامِرُ [el-gāmīr] [āmīr] mukābilidir ki

harābe ve vīrāneye denir. 'Alā-kavlin şol

arza denir ki henüz sökölüp saban girme-

miş ola ki bor ta'bīr olunur.

الْغَامِرَةُ [el-gāmīret] (hā'yla) Suvarmağa

muhtāc olmayan hurmā ağacına denir;

yukālu: نَحَلَّةٌ غَامِرَةٌ إِذَا كَانَتْ لَا تَحْتَاجُ إِلَى السَّقْيِ

الْعُمْرَةُ [el-gamret] [temret] vezninde)

Şiddet ve sahtī ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ

Ve bir nesnenin müzdehim ve mu'zam olan yerine denir,

bahrin engini gibi. Cem'ī **عَمَرَاتٌ** [gamarāt]

gelir fetehtāla ve **عِمَارٌ** [gimār] gelir ğayn'ın kesriyle.

الْمُغَامِرُ [el-muğāmīr] (ism-i fā'il bünyesiyle) ve

الْمُعْتَمِرُ [el-muğammīr] [muḥaddis] vezninde)

Nefsini şiddete ve sarp işlere ilkā eder olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ

مُغَامِرٌ وَمُعْتَمِرٌ إِذَا كَانَ يَلْقِي بِنَفْسِهِ فِي عِمَارِ الْأُمُورِ

الْإِنْعِمَارُ [el-inğimār] [infi'āl] vezninde)

Suya dalmak ma'nāsınadır; yukālu:

إِنْعَمَرَ الرَّجُلُ إِذَا اغْتَمَسَ

عَمْرَةٌ [Gamret] [cemret] vezninde)

Tarīk-i Mekke'de bir menhel ve çeşme

adıdır ki Tihāme ile Necd miyānında hadd-i fāsıldır.

عُمَيْرٌ [Gumeyr] [zübeyr] vezninde)

Zātu 'Irq kurbünde bir mevzi' adıdır. Ve

Benū Kilāb diyārında bir mevzi'dir. Ve

Ece' nām cebelde bir su adıdır.

الْغِمَارُ [el-Ġimār] [كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Necd diyārında bir vādī adıdır.

ذُو الْغِمَارِ [Zu'l-Ġimār] Bir mevzi'dir.

الْغَمْرَانُ [el-Ġamrān] [سَلْمَانُ [selmān] vezninde) Benū Esed bilādında bir mevzi'dir.

الْغَمْرِيَّةُ [el-Ġamriyyet] [حَمْرِيَّةٌ [hamriyyet] vezninde) 'Abs kabilesi yurdunda bir su adıdır.

الْغَمِرَةُ [el-ġamiret] [فَرِحَةٌ [ferihāt] vezninde) Et zifiri bulaşmış ele denir. Ve bir nevsiyāh sevb adıdır ki köle ve cāriye kısmı giyerler.

الْتَّغْمِيرُ [et-taġmīr] [تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bir nesneyi def' yāhūd remy eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **عَمَّرَ الشَّيْءَ إِذَا دَفَعَهُ أَوْ رَمَاهُ** Ve suyun kılletinden nāşī dābbeyi küçük kavata makūlesiyle suvarmak ma'nāsınadır; yukālu: **عَمَّرَ فَرَسَهُ إِذَا سَقَاهُ فِي الْقَدْحِ لِصَبِيقِ الْمَاءِ**

ذُو غَمَرٍ [Zū Ġumer] [صُرْدٌ [şurad] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

الْإِغْمَارُ [el-iġmār] (hemzenin kesriyle) Havānın pek ıssılığı sükūnet bulduktayola gitmek ma'nāsınadır; tekūlu: **أَغْمَرَنِي الْحَرُّ أَي فَتَرَ فَاجْتَرَأْتُ عَلَيْهِ وَرَكِبْتُ الطَّرِيقَ**

هَضْبُ الْيَغَامِرِ [Haḍbu'l-Yegāmīr] Bir mevzi'dir.

[غ م ج ر]

الْغِمَجَارُ [el-ġimcār] (ġayn'ın kesriyle) Şol tutkala denir ki yay eskiyip çatlamaya başladıkta onunla çatlak yerleri yapıştırmış ola.

الْغَمَجَرَةُ [el-ġamceret] [دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Yayın çatlak yerlerini tutkallamak ma'nāsınadır; yukālu: **عَمَجَرَ الْقَوْسَ إِذَا جَعَلَ عَلَيْهَا الْغَمَجَارَ**

yağmur suyu doldurmak ma'nāsınadır; yukālu: **عَمَجَرَ الْمَطْرَ الرُّوْضَةَ إِذَا مَلَأَهَا** Ve suyu yudum yudum olarak peyderpey içmek ma'nāsınadır; yukālu: **عَمَجَرَ الْمَاءَ إِذَا تَابَعَ جَوْعَهُ**

[غ م ذ ر]

الْغَمَيْذَرُ [el-ġameyzer] [سَفَرَجَلٌ [sefercel] vezninde) Dā'imā akvāl ve ef'ālī şūrīde ve muhtelit ve nā-muntazam olan kimseye denir. Ve künd-zihn ve nādān olup bir şey' fehmi eylemez olan kimseye denir; yukālu: **هُوَ غَمَيْذَرٌ أَي مُخَلِّطٌ فِي كَلَامِهِ وَفِعَالِهِ وَكَذَا مَنْ لَا يَفْهَمُ شَيْئًا** Ve ter ü tāze ve etli cānlı nāzūk ve nerm-ten pūr-āb u tāb nev-civāna denir.

الْغَمَذَرَةُ [el-ġamzeret] [دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Bir nesneyi vāfir olarak ölçmek ma'nāsınadır; yukālu: **غَمَذَرَ الشَّيْءَ إِذَا كَالَهُ فَأَكْثَرَ**

[غ ن ح ر]

غُنَجَارٌ [Ġuncār] [دُمْدَارٌ [dumdār] vezninde) Muhaddisinden 'Īsā b. Mūsā et-Teymī el-Buġārī ve *Tārīhu Buġārā* sāhibi Muġammed b. Aġmed el-Buġārī lakablarıdır.

[غ ن ف ر]

الْغُنَافِرُ [el-ġunāfir] [عُلَابِيَةٌ [ulābiṭ] vezninde) Pūç-magz, mugaffel ve nādān kimseye denir; yukālu: **رَجُلٌ غُنَافِرٌ أَي مُعَفَّلٌ** Ve pek tüylü sırtlana denir.

[غ ن ث ر]

الْتَّغْنَشُرُ [et-teġnaşur] (sā-yı müsellese ile **تَدَحْرُجٌ [tedahruc] vezninde) İştihā yok iken su içmek ma'nāsınadır; yukālu: تَغْنَشُرُ بِالْمَاءِ إِذَا شَرِبَهُ بِلَا شَهْوَةٍ**

الْغَنْشَرَةُ [el-ġanşeret] [دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Başın kılları çok olmak ma'nāsınadır; yukālu: **غَنْشَرُ رَأْسِهِ إِذَا صَفَا وَكَثُرَ شَعْرُهُ**

الْعَنْشُرُ [el-gānšer] [جَعْفَرٌ] [ca'fer] vezninde) ve

الْعَنْشُرُ [el-gūnšer] [جُنْدَبٌ] [cundeb] vezninde) ve

الْعَنْشُرُ [el-gūnšur] [فُنْفُذٌ] [kūnfuz] vezninde) Beyne'l-Arab kelimāt-ı sebb ü düşnāmdandır; yeḳūlūne وَيَا عَنْشُرُ وَيَا عَنْشُرُ وَيَا عَنْشُرُ أَيُّ يَا جَاهِلٌ أَوْ أَحْمَقُ أَوْ ثَقِيلٌ أَوْ سَفِيهٌ أَوْ لَيْيْمٌ Zāhiren bu غَشْرَةٌ [gāšret] māddesindedir ki sefālet ve rezālet ma'nāsınadır.

[غ ن ر]

الْعُنْدُرُ [el-gūnder] [جُنْدَبٌ] [cundeb] vezninde) ve

الْعُنْدُرُ [el-gūndur] [فُنْفُذٌ] [kūnfuz] vezninde) Etlī cānlı, ter ve nāzük-beden, genç irisi civāna denir; yukālu: عِلَامٌ عُنْدُرٌ وَعُنْدُرٌ أَيُّ عِلَامٌ عُنْدُرٌ Ve سَمِينٌ غَلِيظٌ نَاعِمٌ وَيُقَالُ لِلْمُبْرَمِ الْمَلِيحِ يَا عُنْدُرُ

عُنْدُرٌ [Gundur] Huffāzdan Muḥammed b. Ca'fer el-Başrī lakabıdır. A'lām-ı meşāyıhtan İbn Cüreḫ'in meclis-i imlāsında iksār-ı su'āl eylemekle mūmā-ileyh ya Eūdū 'unvānıyla merāmından istifsār eylediğine mebnī min-ba'd Gundur ile mülakkab oldu.

[غ و ر]

الْعَوْرُ [el-gāvır] [جَوْرٌ] [cevr] vezninde) Bir nesnenin dibine denir, قَعْرٌ [ka'ar] ma'nāsına, Fārisīde būn derler; yukālu: بَحْرٌ لَا يُدْرِكُ عَوْرَهُ Ve أَيُّ قَعْرُهُ

عَوْرٌ [Ġavır] Tihāme ile Necd beynini hadd-i fāsıl olan Zātu 'Irḫ nām mahalden bahre kadar arza itlāk olunur ki hālen عَوْرٌ [Ġavru Tihāme] ta'bīr olunur. Ve mutlakan Tihāme'den garb tarafına doğru iniş ve engebe olan arza itlāk olunur. Ve Ḳuds ile Ḥavrān beyninde bir alçak ve mūnhafiz mevzi'in ismidir ki iki fersah

'arz ve üç merhale mesāfe tūlü müştemdir. Ve Benū Suleym diyārında bir mevzi' adıdır. Ve Benū'l-Adeviyye yurdunda bir su adıdır. Ve

عَوْرٌ [gāvır] ve

عَوْرٌ [gū'ūr] [فُعُوْدٌ] [ku'ūd] vezninde) Masdar olur, Ġavır dedikleri arz-ı mezkūreye gelmek ma'nāsına; yukālu: غَارَ الرَّجُلِ يَعُوْرُ غَارَ عَوْرًا وَغَوْرًا إِذَا أَتَى الْعَوْرَ Ve

عَوْرٌ [gāvır] ve

عَوْرٌ [gū'ūr] ve

غِيَارٌ [giyār] [كِتَابٌ] [kitāb] vezninde) Bir nesne içre duhūl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: غَارَ فِي الشَّيْءِ عَوْرًا وَغَوْرًا وَغِيَارًا إِذَا دَخَلَ فِيهِ Ve

عَوْرٌ [gāvır] Su yere batmak ma'nāsınadır ki soḡuşmak ta'bīr olunur; yukālu: غَارَ الْمَاءِ إِذَا سَقَلَ فِيهَا Ve yere batmış suya da عَوْرٌ [gāvır] itlāk olunur; tesmiye bi'l-masdardır; yukālu: مَاءٌ عَوْرٌ أَيُّ غَائِرٌ Ve daḡlarda maḡara ta'bīr olunan kesmelik yere denir, كَهْفٌ [kehf] gibi. Ve

غِيَارٌ [giyār] ve

عَوْرٌ [gū'ūr] Güneş gurūb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: غَارَتِ الشَّمْسُ غِيَارًا وَغَوْرًا إِذَا عَرَبَتْ Ve

غِيَارٌ [giyār] Hısb ve rehā ve hayr ve menfa'ate nā'il kılmak ma'nāsınadır; غَايَةٌ [gāret] ve غَوَارٌ [gīvār]dan me'hūzdur; yukālu: غَارَهُمُ اللَّهُ تَعَالَى بِخَيْرٍ يَغْوُرُهُمْ وَيَغْيُرُهُمْ وَرَزَقَ غِيَارًا أَيُّ أَصَابَهُمْ بِخِصْبٍ وَمَطَرٍ وَنَمَعَهُمْ بِخَيْرٍ وَرَزَقَ [Ve] غِيَارٌ [giyār]ın aslı غَوَارٌ [gīvār]dır, kesre için vāv yā'ya mübeddel oldu. Ve havānın ıssılıḡı ziyāde ve müştedd olmak ma'nāsınadır; yukālu: غَارَ النَّهَارُ إِذَا أَشْتَدَّ حَرُّهُ Ve ma'āş ve zindegānī zımnında meded ve 'ināyet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: غَارَ

لَهُمْ اللهُ وَغَارَهُمْ أَيُّ أَعَانَهُمْ بِمَيْرٍ وَرَزَقٍ
الَّلَّهُمْ غَرْنَا بِكُسْرِ الْعَيْنِ وَفَتْحَهَا مِنْ يَعُورٌ وَيَعِيرُ أَيُّ أَعَانْنَا
بِهِ Ve

غَوْرٌ [ğavr] Nısf-ı nehār vaktinde uyumak
ma'nāsınadır; yukālu: غَارَ الرَّجُلُ إِذَا نَامَ فِي
نِصْفِ النَّهَارِ

الْغَوْرَى [el-ğavrā] (سَكْرَى [sekrā] vezninde)
غَوْرٌ [ğavr] gibi bir nesnenin derinliğine ve
dibine denir.

الْإِغَارَةُ [el-iğāret] (hemzenin kesriyle) Bu
dahi arz-ı gavra gelmek ma'nāsınadır;
yukālu: أَغَارَ الرَّجُلُ إِذَا أَتَى الْعَوْرَ Ve tiz tiz yü-
rümek ma'nāsınadır; yukālu: أَغَارَ الرَّجُلُ
إِذَا عَجَلَ فِي الْمَشْيِ Ve ip makülesini muh-
kem bükme ma'nāsınadır; yukālu: أَغَارَ
إِذَا شَدَّ فَتَلَّهُ Ve arz ve diyārda seyr ve
seyāhat eylemek ma'nāsınadır; yukālu:
أَغَارَ عَلَى الْقَوْمِ Ve şeb-hün ey-
lemek ma'nāsınadır; yukālu: أَغَارَ عَلَى الْقَوْمِ
غَارَةٌ Şārih der ki غَارَةٌ إِذَا دَفَعَ عَلَيْهِمُ الْحَيْلَ
[ğāret] [iğāret]ten ism-i masdardır,
طَاعَةٌ [tā'at] ve إِطَاعَةٌ [iṭā'at] ve أَدَى [ezā]
ve إِيْدَاءٌ [izā] gibi. Ba'zen ism-i masdar
meki'ine vaz' ve isti'māl olunur. Ve

إِغَارَةٌ [iğāret] At kısmı şeb-hünde ve
sā'ir hālinde şiddetle yelip seğirtmek
ma'nāsınadır; yukālu: أَغَارَ الْفَرَسُ إِذَا اشْتَدَّ
عَدُوُّهُ فِي الْغَارَةِ وَعَبَّرَهَا
يُكَالُو: أَغَارَ بَنِي فُلَانٍ إِذَا جَاءَهُمْ لِيَنْضُرُوهُ وَقَدْ بُعِدَى
بِإِلَى فَيَقَالُ إِلَى بَنِي فُلَانٍ
Ma'nāsınadır. Bu ma'nā tekrarı muta-
zammındır; ve minhu kavluhum fi'l-hacc:
نَبِيرٌ [Ve] «أَشْرَفُ نَبِيرٍ كَيْمَا نُعِيرُ» أَيُّ نُسْرُ إِلَى النَّحْرِ
[Sebir] Muzdelife'de bir dağdır. Murād
tulū-ı şemsle tepesinin işrākıdır, niteki
yukarıda beyān olundu.

التَّغْوِيرُ [et-tağvīr] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde)

Bu dahi arz-ı gavra gelmek ma'nāsınadır;
yukālu: غَوَّرَ الرَّجُلُ إِذَا أَتَى الْعَوْرَ Ve su yere ba-
tıp soğuşmak ma'nāsınadır; yukālu: غَوَّرَ
عُورَتِ الشَّمْسِ Ve güneş gurüb ey-
lemek ma'nāsınadır; yukālu: غَوَّرَتِ الشَّمْسُ
إِذَا غَرَبَتْ Ve nısf-ı nehār vaktine girmek
ma'nāsınadır; yukālu: غَوَّرَ الرَّجُلُ إِذَا دَخَلَ
أَيُّ فِي نِصْفِ النَّهَارِ Ve nısf-ı nehār vaktin-
de kaylüle için bir yere nüzül eylemek
ma'nāsınadır; yukālu: غَوَّرَ السَّابِلُ إِذَا نَزَلَ فِي
نِصْفِ النَّهَارِ يَعْنِي لِلْفَائِلَةِ Ve nısf-ı nehārda uyu-
mak ma'nāsınadır; yukālu: غَوَّرَ الرَّجُلُ إِذَا نَامَ
فِي نِصْفِ النَّهَارِ Ve vakt-i mezbūrda yola git-
mek ma'nāsınadır; yukālu: غَوَّرَ فُلَانٌ إِذَا سَارَ
فِي نِصْفِ النَّهَارِ Ve 'askeri bozup sürüp kov-
mak ma'nāsınadır; yukālu: غَوَّرَ الْجَيْشُ إِذَا
هَزَمَهُمْ وَطَرَدَهُمْ

التَّغْوُرُ [et-teğavvur] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vez-
ninde) Bu dahi arz-ı gavra gelmek
ma'nāsınadır; yukālu: تَغَوَّرَ الرَّجُلُ إِذَا أَتَى الْعَوْرَ

الْمَغَارَةُ [el-meğāret - el-muğāret] ve

الْمَغَارُ [el-meğār - el-muğār] (mīm'lerin
fethi ve zammıyla) Dağlarda lisānımızda
dahi mağara ta'bir olunan kesmelik hü-
cre tarzında yere denir ki ekserî oyma
olur, halkī çatlakta dahi isti'māl olu-
nur, فَغْرٌ [ka'f] ma'nāsına; غَوْرٌ [ğavr]dan
me'hüzdür, ism-i mekānlardır, 'Arabīde
كَهْفٌ [kehf] dahi denir.

الْغَارُ [el-ğār] Bu dahi مَغَارَةٌ [meğāret]e de-
nir, كَهْفٌ [kehf] gibi. 'Alā-kavlin غَارٌ [ğār]
çatlağa itlāk olunmayıp hemān dağda ka-
yadan oyma oda şeklinde yere denir yāhūd
dağda pek çukur ve alçak yere denir yāhūd
yüksek yerler aralığında olan düz ve otu-
raklı mutma'in yere denir yāhūd vahşī
cānver inine ve deliğine denir. CEM'İ
أَغْوَارٌ [ağvār] ve غَيْرَانٌ [gīrān] gelir, جَارٌ [cār] ve

جِيرَانٌ [cīrān] gibi. Ve

غَارٌ [gār] Ağzın içerisinde damak ta'bīr olunan üst sakfının ense tarafına itlāk olunur, 'alā-kavlin iki çene kemiklerinin aralığında olan uzunca yive yāhūd ağzın içine itlāk olunur. Ve

غَارٌ [gār] Nāstan cem'-i kesire denir; yukālu: تَجَمَّعَ مِنَ الْأَطْرَافِ الْغَارُ أَيُّ الْجَمْعِ الْكَثِيرِ مِنَ النَّاسِ Ve asma yaprağına denir. Ve defne ağacına denir ki ondan yağ çıkarılır. Defne yağı ma'rūftur, dānelerini su ile kaynatıp üzerine geleni alırlar yāhūd tāze varaklarının ve dānelerinin 'usāresini zeytūn yağıyla 'usāre mahv olunca kaynatırlar. Ve

غَارَةٌ [gāret] Toza denir, غُبَارٌ [gubār] ma'nāsına. Ve Gār b. Cebele bir muhaddis ismidir, 'alā-kavlin zā-yı mu'ceme iledir. Ve ehl-i Nesef 'inde bir ma'rūf ölçek ismidir ki yüz قَفِيرٌ [kafīz] nesne istī'āb eder. Ve

غَارٌ [gār] 'Askere denir, جَيْشٌ [ceyš] ma'nāsına. Ve reşk ve gayret ma'nāsınadır; yukālu: فَلَانَ شَدِيدُ الْغَارَةِ عَلَى أَهْلِهِ أَيُّ الْغَيْرَةِ

الْغَارَانِ [el-gārān] (tesniye bünyesiyle) Ağz ile ferce itlāk olunur; yukālu: فَلَانَ يَسْعَى لِغَارِيهِ أَيُّ لَيْمِهِ وَفَرْجِهِ Ve gözlerin mevzi'i olan iki kemiğe itlāk olunur.

الْإِسْتِغَارَةُ [el-istiğāret] Bu dahi gāret ve şeb-hūn eylemek ma'nāsınadır; yukālu: اسْتِغَارَ عَلَى الْقَوْمِ بِمَعْنَى أَغَارَ Ve gövdeye yağ yayılıp kuvvetlenip gereği gibi simen peydā eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: اسْتِغَارَ الشَّحْمُ فِي الْجِسْمِ إِذَا اسْتَطَارَ وَسِيمَنَ Ve yara şişip kabarmak ma'nāsınadır; yukālu: اسْتِغَارَتِ الْجُرْحَةُ إِذَا تَوَرَّمَتْ yere inmeği murād eylemek ma'nāsınadır; yukālu: اسْتِغَارَ الرَّجُلُ إِذَا أَرَادَ هُبُوطَ أَرْضٍ عَوْرٌ

الْغَوَارِ [el-givār] [كِتَابٌ [kitāb] vezninde) ve **الْغَارَةُ** [el-gāret] İsmeldir, şeb-hūn ve tārāca denir. Mü'ellif غَارَةٌ [gāret]i masdar mevki'inde resm eylediği zikir olundu. Ve **غَارَةٌ** [gāret] Göbeğe denir, سُرَّةٌ [surret] ma'nāsına.

الْمِغْوَارِ [el-miğvār] [مِحْرَابٌ [mihrāb] vezninde) Ekseri gāret ve şeb-hūn eder olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ مِغْوَارٌ أَيُّ بَيْنَ الْغَوَارِ كَثِيرَ الْغَارَاتِ

الْإِسْتِغْوَارِ [el-istiğvār] Aslı üzere Hak ta'alā dergāhından zād ve zahīre niyāz eylemek ma'nāsınadır; yukālu: اسْتِغْوَرَ اللَّهُ تَعَالَى إِذَا سَأَلَهُ Ke-mā merre. إِسْتِغْوَرَ اللَّهُ تَعَالَى إِذَا سَأَلَهُ وَقَدْ غَارَ لَهُمْ غِيَارًا

الْغَائِرَةِ [el-gā'iret] Kaylüle uykusuna denir, قَائِلَةٌ [kā'ilet] ma'nāsına. Ve nısf-ı nehār vaktine denir.

مُغِيرَةٍ [Muğiret] [مُدِيرَةٌ [mudiret] vezninde) Esāmīdendir; Muğire b. 'Amr b. el-Ahnes ve Muğire b. el-Hāriş ve Muğire b. Selmān ve Muğire b. Şu'be ve Muğire b. Nevfel ve Muğire b. Hişām sahabīyye-i kirāmlardır. Ve Muğire nāmında muhaddisinden zevāt-ı kesire geldiler.

الْغَوْرَةِ [el-gāvret] [تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Güneşe denir; yukālu: طَلَعَتِ الْغَوْرَةُ أَيُّ الشَّمْسِ Ve kaylüle uykusuna denir. Ve bir mevzi' adıdır.

عُورَةٌ [Güret] (ğayn'ın zammıyla) Herāt şehrinin dervāzesi yanında bir karye adıdır; nisbetinde عُورَجِيٌّ [Güreciyy] denir, gayr-i kıyās üzere.

عُورٌ [Gür] [سُورٌ [sür] vezninde) 'Acem ülkesinde bir nāhiye adıdır. Ve ehl-i Hārezm 'inde bir ölçek ismidir ki on iki سُحٌّ [suḥḥ] mikdār nesne alır. Ve سُحٌّ [suḥḥ] sīn'in zammıyla yirmi dört مَنَّ [menn]

mikdārına denir.

التَّعَاوُرُ [et-tegāvur] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Birbirine şeb-hün eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَعَاوَرَ الْقَوْمُ إِذَا غَارَ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ

الْعُوَيْرُ [el-Guveyr] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Benū Kelb yurdunda bir su adıdır; ve min-hu kavlu'z-Zebbā: «عَسَى الْعُوَيْرُ أَبْوَسًا»

Mesel-i mezbūr kadīmdir: Cezīre hākimini Hīre emīri olan Cezīme el-Vaḍḍaḥ katl eyledikte yerine kızı ki ismi Nā'ile ve lakabı Zebbā' idi, Cezīre'ye hākime oldu. Ve pederinin intikāmı kaydına düşüp hezār mekr ve āl ile Cezīme'yi kendi nef-sine itmā' ve zifāf için tarafına celb ve katl eyledikte yeğeni olan 'Amr b. 'Adī, Hīre'de cā-niş'in oldu, Cezīme'nin vezīri olan Ḳasīr efendisini intikāmı husūsuna mübāşeret edip Zebbā'yı firifte eylemek için kendi ihtiyārıyla enfini kat' ve gūyā ki 'Amr kendisini katl ve idām eylemek kasdında olduğuna mebnī firār sūretiyle Zebbā' tarafına ilticā ve şahid-i mecrūh olan enfiyle isbāt-ı müdde'ā eylemekle Zebbā'ya itmīnān-ı tām hāsıl olup kendisine mukarreb eyledi. Zātında kār-güzār olmakla Zebbā' mālıyla etrāftan ticārete başlayıp katı vāfir fevā'id ve merābih irād ve irā'et eyledi. Fevā'id-i mezbūreyi nihānīce 'Amr cānibinden celb ve ribh sūretinde Zebbā'ya 'arz ve itā eder idi. Ba'dehu tamām işin kāfiyesi geldikte bin sandūka içre müsellaḥ 'asker ta'biye edip develere tahmīl ve emtī'a sūretinde ictilāb edip bu def'a reh-i rāsttan Guveyr nām su semtine 'udūl eylemekle Zebbā', mekr-i bārū-yı hisārdan kāfilenin vürūdunu temāşā eder olmakla vaz'-ı merkūmu müşāhede eyledikte derūnuna vehm ve

hadşe 'arız olmağın kavlı-i mezbūru te-fevvüh eyledi. Ve'l-hāsıl şehre dāhil ve Zebbā'yı katl ile ahz-ı kīne vü intikām şerefine vāsıl oldular. أَبْوَسٌ [eb'us] kelimesi بَأْسٌ [be's] lafzından cem'dir, şiddet ve mihnet ma'nāsınadır.

'İnde'l-ba'z mesel-i merkūmda vākī' عُوَيْرٌ [guveyr], غَارٌ [gār]ın musaggarıdır. Aslı budur ki bir mikdār adamlar bir küçük gār içre mütemekkin iken üzerlerine çoküp 'alā-kavlin nāgehānī düşman hücūm eylemekle cümlesi helāk olmalarıyla darb-ı mesel oldu. Kendisinden şerr ve mazarrat zuhūru havf olunan nesne hakkında darb olunur.

الْإِغْتِيَارُ [el-igtiyār] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) İntifā' eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِغْتَارَ الرَّجُلُ بِهِ إِذَا انْتَفَعَ بِهِ

الْعَوَازَةُ [el-Gāvāret] (سَحَابَةٌ [sehābet] vezninde) Zahrān nām mahal yanında bir karyedir.

غُورِينَ [Gūrīn] (ğayn'ın zammıyla) Bir arzın adıdır.

غُورِيَانَ [Gūrīyān] (ğayn'ın zammıyla) Merv şehrinin kazāsında bir karye ismidir.

ذُو غَاوَرَ [Zū Gāver] (هَاجَرَ [hācer] vezninde) Benū Elhān b. Mālik'ten bir emīr lakabıdır ki ezvā-i akyāl-i Yemen'dendir.

الْغَوْرُ [el-giver] (عَنْبٌ [ineb] vezninde) Diyet ma'nāsınadır ki dem mukābilinde edā olunur; yukālu: أَعْطَى غَوْرَهُ أَيَّ دَيْتَهُ

[غ ي ر]

الْغَيْرَةُ [el-gīret] (ğayn'ın kesriyle) Zahīreye denir; yukālu: جَلَبَ لِقَوْمِهِ الْغَيْرَةَ أَيَّ الْمِيرَةَ

غَيْرٌ [ğayr] (ğayn'ın fethiyle) سَوَى [sivā] ma'nāsınadır ki mā-'adā demektir. Fārisīde cuz ve Türkīde özge ile ta'bīr olunur. Ve

لا [lā]-i nāfiye ma'nāsına olur, ke-kavlihi ta'ālā: ﴿فَمَنْ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ﴾ الآية أَي جَائِعًا: Ve لا [illā] ma'nāsına olur ki istisnā için olur, ke-kavlike أَحَدٌ غَيْرُكَ Ve işbu غَيْرٌ [gayr] kelimesi ma'nāda izāfete mülazımdır. Ve gāhca lafzen izāfetten munkatıf olur, eğer ma'nası fehm olunup ve kendisine لَيْسَ kelimesi takaddüm eder ise. Ve ba'zılar dediler ki nās'ın لا [lā]-i nāfiye tesliti ile غَيْرٌ لا kavleri lahn ve hatādır. Ba'z-ı mezkūrun bu kavli ya'ni terkīb-i mezbūru telhīni gayr-i ceyyiddir, zīrā şā'irin işbu: «جَوَابًا بِهِ تَنْجُو اغْتَمَدَ فَوْرَتَنَا | |» beytinde vārid ve mesmūc olmuştur. Ve İbn Mālik Şerhu Teshīl'in kaseb bābında beyt-i merkūm ile ihticāc eyledi. Güyā ki ba'z-ı mezbūr telhīn-i mezkūru Sīrāfī merhūmun işbu الْحَذْفُ إِنَّمَا يُسْتَعْمَلُ إِذَا كَانَتْ إِلَّا وَغَيْرُ بَعْدَ لَيْسَ وَلَوْ كَانَ مَكَانَ لَيْسَ غَيْرُهَا مِنْ أَلْفَاظِ الْحَجْدِ لَمْ يَجُزِ الْحَذْفُ ibāretinden ahz eylemiştir. Gerçi Sīrāfī'nin mefhūm-ı kelāmından لَيْسَ غَيْرٌ [gayr] kelimesine [leyse] lafzından mā-'adā elfāz-ı nāfiye müsellit olduğunun 'adem-i mesmū'iyyeti münfehimidir, lākin vech-i mezkūr üzere şi'r-i merkūmdan mesmūc olmakla kelām-ı mezbūr iltifāta sezā değildir. Ve meselā غَيْرُهَا لَيْسَ عَشْرَةٌ denir, غَيْرٌ [gayr]ın ref'iyle لَيْسَ ik kelimesinin haberi mahzūftur, لَيْسَ غَيْرُهَا مَقْبُوضًا takdīrindedir. Ve لَيْسَ غَيْرُهَا denir, غَيْرٌ [gayr]ın nasbıyla لَيْسَ ik [leyse] kelimesinin ismi muzmerdir, لَيْسَ غَيْرُهَا لَيْسَ الْمَقْبُوضُ غَيْرُهَا denir, fethle ki muzāfun ileyhın lafzen hazfi ve niyyeten sübūtu ve kezālik ismin izmāriyladır. Ve لَيْسَ غَيْرٌ denir, zammla, bilā-tenvīn; bu sürette zammesi zamme-i binā'iyye ve i'rābiyye olmak muhtemel-

dir, ya'ni onda üç mezheb vardır.

Muberrred ve müte'ahhirūn zammenin binā'iyye olmasına zāhiblerdir, zīrā غَيْرٌ kelimesi gāyāta müşābih olmuştur, قَبْلٌ ve بَعْدٌ kelimeleri gibi. Ve Aḥfeş i'rābiyye olmasına zāhibdir, zīrā قَبْلٌ ve بَعْدٌ kelimeleri gibi ism-i zamān ve فَوْقٌ ve تَحْتُ gibi ism-i mekān olmayıp belki كُلٌّ ve بَعْضٌ kelimeleri menzilesindedir. Ve İbn Ḥarrūf vecheynin ihtimāline zāhib oldu. Ve لَيْسَ غَيْرٌ denir ref'le ve لَيْسَ غَيْرًا denir nasbla. Pes bu süretlerde harekesi i'rābiyyedir.

Ve işbu غَيْرٌ [gayr] kelimesinin ibhāmda tevaggul ve şiddeti olmakla izāfetle kesb-i ta'rīf eylemez ve zıddeyn beyninde vākīc oldukta ibhāmına za'f 'arız yāhūd bi'l-külliyeye zā'il olmakla müte'arref olunur, ﴿غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ﴾ الآية vākīc olmuştur. Ve istisnā için oldukta, إِلَّا kelimesinden sonra olan lafzın i'rābiyla mu'reb olur. Pes جَاءَ الْقَوْمُ غَيْرَ زَيْدٍ kelāmında غَيْرٌ [gayr]ı mansüb edersin, zīrā غَيْرٌ [gayr] fi'l-asl sıfat olup istisnā için olması 'arızıdır. Ve جَاءَ أَحَدٌ غَيْرَ زَيْدٍ kelāmında nasb ve ref'i tecvīz edersin, istisnā'iyye ve vasfiyye üzere. Ve غَيْرٌ [gayr] kelimesi mebnīye muzāf oldukta feth üzere mebnī olması cā'izdir, niteki işbu: «لَمْ يَنْعَ الشُّرْبُ مِنْهَا غَيْرٌ أَنْ نَطَقْتُ | | حَمَامَةً فِي غُصُونِ ذَاتِ أَوْقَالٍ» beytinde vākīc olmuştur.

Mütercim der ki bu münāsebetle Ḥassān b. Şābit radıyallāhu 'anhu hazretlerinin işbu beyt-i müşkili sebt olunmak revā görüldü: «أَتَانَا فَلَمْ يَغْدُلْ سِوَاهُ بَغْيِرِهِ | | نَبِيٌّ بَدَا فِي ظُلْمَةِ اللَّيْلِ [sivā] سِوَى غَيْرِ هَادِيًا» Gerçi غَيْرٌ [gayr] zamīrini سِوَى [sivā] ya ircā'la merām hāsıldır, lākin سِوَى [sivā] lafzı غَيْرٌ [gayr] ve عَيْنٌ [ʿayn] ma'nālarına azdāddan olmakla burada عَيْنٌ [ʿayn]

ma'nāsına haml ile merām müte'ayyen olur.

التَّغْيِيرُ [et-teğayyur] [تَفَعُّلٌ] [tefa'ul] vezninde) Bir hâlden bir hâle dönmek ma'nāsınadır ki bozulmak ta'bîr olunur; yukâlu: تَغَيَّرَ الشَّيْءُ عَنْ حَالِهِ إِذَا تَحَوَّلَ Şārih der ki تَغَيَّرَ [tağyîr] ve تَغَيَّرَ [teğayyur] iki vechle olur: Biri bir şey'in süreti tağyîr olup zātına 'arız olmamak vechile olur; ve minhu tekûlu: غَيَّرْتُ دَارِي إِذَا بَنَيْتَهَا بِنَاءً غَيْرَ الَّذِي كَانَ Ve biri gayra tebdîl ile olur ve minhu tekûlu: غَيَّرْتُ غُلَامِي وَدَائِي إِذَا أَبَدَلْتُهُمَا بغيرِهِمَا

التَّغْيِيرُ [et-tağyîr] [تَفْعِيلٌ] [tef'îl] vezninde) Bir nesneyi evvelki sûretinden bozmak ma'nāsınadır; yukâlu: غَيَّرَ الشَّيْءَ إِذَا جَعَلَهُ غَيْرَ مَا كَانَ Ve bir âhere tahvîl ve tebdîl kılmak ma'nāsınadır; yukâlu: غَيَّرَ الشَّيْءَ إِذَا حَوَّلَهُ وَبَدَّلَهُ Türkîde bundan değişmek ile ta'bîr olunur.

التَّغْيِيرُ [el-ğayr] [سَيْرٌ] [seyr] vezninde) **تَغْيِيرٌ** [tağyîr] ve **تَغَيَّرَ** [teğayyur]den ismdir. Ve

غَيَّرَ [ğayr] Masdar olur, diyet vermek ma'nāsına; yukâlu: غَارَهُ يَغْيِرُهُ غَيْرًا إِذَا وَدَاهُ

الْغَيْرَةُ [el-ğîret] (ğayn'ın kesriyle) İsmidir, diyete denir ki hün-bahâ ta'bîr olunur. Cem'î **غَيَّرَ** [ğiyer] gelir, **عَبَبَ** [‘ineb] vezninde, mübâdeleyi mutazammın olduğundan ıtlâk olunmuştur; yukâlu: قَبِلَ مِنْهُ الْغَيْرَةُ أَيَّ الدِّينَةِ

التَّغْيِيرُ [el-ğiyer] [عِنَبٌ] [‘ineb] vezninde) **تَغْيِيرٌ** [tağyîr]den ismdir, bozmağa ve bozulmağa denir; ve minhu: الدَّهْرُ دُو غَيْرٍ أَيُّ دُو أَحْدَاثٍ وَفِي حَدِيثِ Kāle'ş-şārih ve fi'n-Nihāye: الإِسْتِسْقَاءُ «مَنْ يَكْفُرُ اللَّهُ يَلْقُ الْغَيْرَ» أَيُّ تَغْيِيرِ الْحَالِ وَأَنْتَقَالَهَا عَنِ الصَّلَاحِ إِلَى الْفَسَادِ وَالْغَيْرُ الْإِسْمُ مِنْ قَوْلِكَ غَيَّرْتُ الشَّيْءَ فَتَغَيَّرَ

الْمَغْيِرَةُ [el-meğîret] [مَسِيرَةٌ] [mesîret] vezninde) ve

الْمَغْيُورَةُ [el-mağyüret] Meskî olan arza denir; yukâlu: أَرْضٌ مَغْيِرَةٌ وَمَغْيُورَةٌ أَيُّ مَسْقِيَّةٌ Ve bu zahîre ve ihsân ma'nāsındandır, ke-mā se-yuzkeru.

الْغَيْرَةُ [el-ğayret] ve

الْغَيْرُ [el-ğayr] (ğayn'ların fethiyle) ve

الْغَارُ [el-ğār] ve

الْغِيَارُ [el-ğiyār] [كِتَابٌ] [kitāb] vezninde) Nām ve nāmüsa hâlel verecek hâletten hamiyet eylemek ma'nāsınadır ki kıskanmak ta'bîr olunur; yukâlu: غَارَ الرَّجُلُ عَلَى أَمْرٍ أَيْ عَلَيْهِ تَعَارُ غَيْرَةٌ وَغَيْرًا وَغَارًا وَغِيَارًا مِنَ الْبَابِ Ve

غِيَارٌ [ğiyār] Hak ta'ālā 'ibādına rahmet inzāl ve hayr ve rızk-ı kesîr ihsân eylemek ma'nāsınadır; yukâlu: غَارَهُمُ اللَّهُ بِمَطَرٍ يَغْيِرُهُمْ غِيَارًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا سَفَاهُمْ وَيُقَالُ غَارَهُمْ بِخَيْرٍ إِذَا أَعْطَاهُمْ Ve İsāl-i nef' eylemek ma'nāsınadır; yukâlu: غَارَ فُلَانًا إِذَا نَفَعَهُ

الْغَيْرَانُ [el-ğayrān] [حَيْرَانٌ] [ğayrān] vezninde) **غَيْرَةٌ** [ğayret]ten vasftır, pek gayretli, hamiyetli, kıskanç kişiye denir. Cem'î **غَيَارَى** [ğayārā] gelir, **سَكَرَى** [sekārā] gibi ve **غِيَارَى** [ğuyārā] gelir, **كُسَالَى** [kusālā] gibi.

الْغَيُورُ [el-ğayür] [صُبُورٌ] [şabür] vezninde) Bu dahi vasftır; cem'î **غَيُّرٌ** [ğuyur] gelir zammeteynle. Kāle'ş-şārih : وَفِي الْحَدِيثِ «فَإِنَّ اللَّهَ غَيُّورٌ» مَعْنَاهُ لَا يَرْضَى بِالْمُفَوَّحِشِ

الْمَغْيَارُ [el-miğyār] [مِشْبَاهٌ] [mişbāh] vezninde) Bu dahi vasftır, cem'î **مَغْيِيرٌ** [meğyîr] dir. Mü'ennesinde **غَيْرَى** [ğayrā] denir, **سَكَرَى** [sekārā] vezninde; cem'î **غَيَارَى** [ğayārā] dır, **سَكَرَى** [sekārā] vezninde, kezâlik **غَيُّورٌ** [ğayür] denir, yine cem'î **غَيُّرٌ** [ğuyur]dur.

الْإِغَارَةُ [el-iğāret] (hemzenin kesriyle) Bir adam zevcesi üzere bir zevce dahi almak ma'nāsınadır ki zevce-i ülāyı gayrete dü-

şürmeği müstelzimidir; yukālu: اَعَارَ الرَّجُلُ
أَهْلَهُ إِذَا تَزَوَّجَ عَلَيْهَا فَعَارَتْ

أَلْمَعَايِرَةُ [el-muġāyeret] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Bey^c ve şirā mu'āmelesinde mübādele eylemek ma'nāsındır ki de-
ğiş eylemek ta'bir olunur; yukālu: إِذَا
عَارَضَهُ بِالْبَيْعِ وَبَادَلَهُ

الإِغْتِيَارُ [el-iġtiyār] (إِغْتِيَالٌ [iġti'āl] veznin-
de) Zahīre edinmek ma'nāsındır; yukālu:
إِغْتَارَ الرَّجُلُ إِذَا امْتَنَرَ

بِنَاتٍ غَيْرِ [benātu ġayr] Ekāzibe itlāk olu-
nur; yukālu: جَاءَ بِنَاتٍ غَيْرِ أَيُّ بِأَكَاذِيبَ

بِدَالٍ [el-ġiyār] (جِدَالٌ [cidāl] vezninde)
[bidāl] ma'nāsındır ki mufā'aletten mas-
darlardır. Müellifin bunu ifrād eylemesi-
nin vechi nā-ma'lūmdur. Ve

غِيَارٌ [ġiyār] İsm olur, selefte ehl-i zim-
met tā'ifesine mahsūs imtiyāz için bir
'alāmet ismidir, zünnār ve sā'iri gibi. Ba'zı
ümmeḥatta zikr olunduğuna göre üst
libāslarının düşuna reng-i libāsa muḥālif
bir mikdārca nesne dikerler idi, hālen baş
kisvetlerine ve mest ve papuçlarına itlāk
olunur.

غَيْرَةٌ [Ġayret] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde)
Ḥādiş b. Yezīd'in feresi ismidir.

غَيْرَةٌ [Ġiyeret] (عَيْبَةٌ [inebet] vezninde bir
recül ismidir.

FASLU'L-FĀ

(فَضْلُ الْفَاءِ)

[ف أ ر]

الْفَأْرُ [el-fe'r] (fā'nın fethi ve hemzenin
sükūnuyla) Ma'lūmdur ki sıçana denir,
Fārisīde mūş denir. Cem'î فَيْرَانٌ [fi'rān]
gelir fā'nın kesriyle ve فَيْرَةٌ [fi'eret] gelir,
عَيْبَةٌ [inebet] vezninde ve فُورٌ [fu'er] gelir,
ضُرْدٌ [şurad] vezninde. Ve فَأْرٌ [fe'r] lafzı
müzekkere mahsüstür; hā'yyla فَاْرَةٌ [fe'ret]
müzekker ve mü'ennese itlāk olunur, حَمَامَةٌ
[ḥamāmet] gibi, lākin müzekker olan فَاْرَةٌ
[fe'ret]te hā' vahdet için olmak aglebdir.
Şārihin beyānına göre tahfifen hemzesinin
terki cā'izdir. Ve

فَاْرَةٌ [fe'ret] Dābbe kısmının bilekçesine
'arız olur bir cins rīhin ismidir ki sıva-
nıp sıkıldıkta dağılıp, terk olundukta yine
müctemī' olur. Ve bir nev' şecer adıdır. Ve

فَاْرَةٌ [fe'ret] Misk göbeğine denir, نَافِجَةُ الْمِسْكِ
[nāficetu'l-misk] ma'nāsına. Ve hā'sız فَاْرٌ
[fe'r] bi-nefsihi miske denir. Yāhūd savāb
olan bunu «ف، و، ر» māddesinde zikr eyle-
mektir ki rāyihāsının feverānından nāşī
itlāk olunmakla ecvef olur. 'Alā-kavlin
mehmūz olması da cā'izdir, zīrā فَاْرٌ [fe'r]
heyetinde vāki'dir.

Ve letāyiftendir ki bir a'rābīden اَتَهَمَزُ الْفَأْرُ
ya'nī فَاْرٌ kelimesini mehmūzen tefev-
vuh eder misin diye su'āl eylediklerinde
cevābında اَلْهَرَّةُ تَهْمِزُهَا ya'nī “Fāreyi kedi
kısmı hemz eder” dedi ki هَمَزٌ [hemz] sık-
mak ma'nāsına olmakla ona haml eyledi.

الْفُورَةُ [el-fu'uret] (fā'nın zammıyla) Bu
dahi dābbe kısmının bilekçesine 'arız olan
rīh-i mahsūsaya denir.

الْفَيْرُ [el-fe'ir] (كِفٌ [ketif] vezninde) İçine fāre düşmüş nesneye denir; yukālu: لَبِنٌ فَيْرٌ إِذَا وَقَعَتْ فِيهَا الْفَارَةُ

الْفَيْرَةُ [el-fe'iret] [feriḥat] vezninde) ve

الْمَفَارَةُ [el-mef'eret] (مَأْسَدَةٌ [me'sedet] vezninde) Fāresi çok yere denir; yukālu: أَرْضٌ فَيْرَةٌ وَمَفَارَةٌ أَي كَثِيرَةٌ الْفَارَةُ

الْفَأْرُ [el-fe'r] (fā'nın fethi ve hemzenin sükūnuyla) Yeri kazmak ma'nāsınadır; yukālu: فَأَرَّ التُّرَابَ فَأَرًّا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا حَفَرَهُ Ve bir yere bir nesneyi defn ve ihfā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: فَأَرَّ الشَّيْءَ إِذَا دَفَنَهُ وَأَخْفَاهُ Zikr olunan فَارَةٌ [fe'ret] nām mel'ūn bu ma'nālardandır.

الْفَيْرَةُ [el-fi'ret] (fā'nın kesriyle) ve

الْفَوَارَةُ [el-fu'āret] (ثُمَامَةٌ [ṣumāmet] vezninde) ve

الْفَيْرَةُ [el-fe'iret] (كَرِيمَةٌ [kerīmet] vezninde) ve

الْفَيْرَةُ [el-fi'eret] (عَيْبَةٌ [‘inebet] vezninde ve gāhī hemzeleri tahfif olunur) Bir tür-lü a'rāb ta'āmına denir ki sütü hurmā ile mezc eyledikten sonra tabh edip bulamaç ederler; lohusa nisvāna mahsūstur.

فَأْرُ [Fe'r] (fā'nın fethiyle) Esāmīdendir: Sa'īd b. Fe'r, Yezīd b. Hārūn nām muhad-disin şeyhidir. Ve

فَأْرُ [Fe'r] Ermīniyye bilādından bir belde adıdır.

ف ت ر

الْفُتُورُ [el-futūr] [ṭuhūr] vezninde) ve

الْفُتَارُ [el-futār] (fā'nın zammıyla) Bir nesne hiddetten sonra sükūnet ve şiddetten sonra mülāyemet bulup süst ve bī-tāb olmak ma'nāsınadır; gevşemek ve fersiz-

lenmek ta'bīr olunur; yukālu: فَتَرَ الشَّيْءُ فَتُورًا وَفُتَارًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا سَكَنَ بَعْدَ جِدَّةٍ وَلَا نَ وَفُتَارًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا سَكَنَ بَعْدَ جِدَّةٍ وَلَا نَ Ve kızgın suyun harāreti nev'an geçip ılı olmak ma'nāsınadır; yukālu: فَتَرَ الْمَاءُ إِذَا سَكَنَ حَرُّهُ Ve bir nesneyi فَتَرَ [fitr] ile ya'ni sere ile ölçmek ma'nāsınadır; yukālu: فَتَرَ الشَّيْءَ إِذَا كَالَهُ بِفَيْتْرِهِ

فُتُورٌ [futūr] Bir adamın mefāsıl ve a'zāsı gevşeyip bedeni fersiz olmak ma'nāsınadır; yukālu: فَتَرَ جِسْمَهُ فَتُورًا إِذَا لَانَتْ مَفَاصِلُهُ وَضَعْفٌ

الْتَفْتِيرُ [et-teftīr] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bir nesneyi fātir kılmak ma'nāsınadır; yukālu: فَتَرَهُ اللهُ أَي جَعَلَهُ فَاتِرًا فَتَرَ السَّحَابَ إِذَا تَحَيَّرَ وَسَكَنَ وَتَهَيَّأَ لِلْمَطَرِ

الْفَاتِرُ [el-fātir] فَتَرَ [fetr] ve فَتُورٌ [futūr]dan ism-i fā'ildir; yukālu: مَاءٌ فَاتِرٌ إِذَا سَكَنَ حَرُّهُ

فَاتِرٌ [fātir] Süst bakışlı göze vasf olur ki çeşm-i hasta ta'bīr olunur; dīde-i mehābīb evsāfındandır, kendi hasta iken sağları 'alīl eder; yukālu: طَرَفٌ فَاتِرٌ أَي لَيْسَ بِحَادٍ النَّظْرَ يَغْنِي فِيهِ فَتُورٌ وَضَعْفٌ مُسْتَحْسَنٌ

الْفَاتُورُ [el-fātūr] Bu dahi hiddet-i harāreti sākin olmuş suya denir ki bu mübālagayı mutazammındır.

الْفَتَرُ [el-feter] (fethateynle) Za'flīğe denir; tekūlu: Ve فِي جِسْمِي الْيَوْمَ فَتَرَ أَي ضَعْفٌ

فَتَرٌ [feter] Bedende olan balık etine denir. Ve gılālden bir mikdār-ı ma'lūma denir.

الْإِفْتَارُ [el-iftār] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi fātir ve za'if kılmak ma'nāsınadır; yukālu: فَتَرَهُ الدَّوَاءُ إِذَا أَضَعَفَهُ Ve oğlan hasta-çeşm olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَفْتَرٌ

مُرَادِيفİDİR ki defter ta'bir eylediğimiz kitāb müfredātıdır.

فَتْرٌ [Fetr] [سَتْرٌ [setr] vezninde) Bir hatun adıdır. Cevherī vehmine mebnī fā'nın kesriyle zabt eylemiştir. Şārih der ki İbn Berrī dahi kesr ile zabt eyledi.

[ف ت ك ر]

أَفْتَارٌ [el-futār] [عُرَابٌ [gūrāb] vezninde) Bādenin ve sā'ir isti'māl olunan nesnenin dimāga vāsıl olan ibtidā neşe ve keyfiyyetine denir ki dimāğı henüz kavrayıp sardığı neşedir; tekülü: إِخْتَبَرْتُ فَتَارَهُ أَيِ ابْتِدَاءٍ نَشْوَتِهِ

أَلْفِتْرٌ [el-fitr] (fā'nın kesriyle) Baş parmakla küşāde olan şehādet parmağı ucunun mā-beyni olan mikdāra denir ki sere ta'bir olunur; yukālu: فَاسَهُ بِالْفَيْتْرِ وَهُوَ مَا بَيْنَ طَرْفِ الْإِبْهَامِ وَطَرْفِ الْمُشِيرَةِ

أَلْفِتْرَةٌ [el-futret] [عُورْفَةٌ [gurfet] vezninde) Şol sofrā tarzında nesneye denir ki hurmā yaprağından örülüp ona un elenir, Türkīde tepir ta'bir olunur.

أَلْفِتْرَةٌ [el-fetret] [تَمْرَةٌ [temret] vezninde) İki peygamber-i zī-şān mā-beyninde olan zamāna itlāk olunur, vahy ve ahkām-ı semāvīnin vakt-i sükūneti olduğu için. Kāle'ş-şārih ve minhu kavluhu ta'ālā; ﴿ عَلَى فِتْرَةٍ مِنَ الرُّسُلِ ﴾ أَيِ سُكُونِ حَالٍ عَنِ مَجِيءِ رَسُولٍ Ve

فِتْرَةٌ [fetret] Bir cins balık adıdır ki üzerine bir adam ayağıyla bastıkta ayağına elbette süstlük 'arız olur, terlemeyince zā'il olmaz. Şārih der ki bu bi-'aynihi رِعَادَةٌ [ra'ādet] dedikleri balıktır, hālen nehr-i Nīl'de mevcūddur.

أَلْفِتْرٌ [el-fitter] [قَنْبٌ [qinneb] vezninde) Bu dahi zıkr olunan balığa denir.

أَلِإِسْتِفْتَارٌ [el-istiftār] At kısmı dinlenmek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَفْتَرَ الْقَرَسُ إِذَا اسْتَجَمَ Burada إِسْتَجَرَ nüshaları galattır.

أَلْتَفْتَرٌ [et-tefter] [دَفْتَرٌ [defter] vezninde ve

مُرَادِIFİDİR ki defter ta'bir eylediğimiz kitāb müfredātıdır.

فَتْرٌ [Fetr] [سَتْرٌ [setr] vezninde) Bir hatun adıdır. Cevherī vehmine mebnī fā'nın kesriyle zabt eylemiştir. Şārih der ki İbn Berrī dahi kesr ile zabt eyledi.

[ف ت ك ر]

أَلْفَيْتِكِرٌ [el-fitkir] [حِصْرٌ [hışır] vezninde) ve

أَلْفَيْتِكْرٌ [el-fitekr] [حِضْرٌ [hıdır] vezninde) ve

أَلْفَيْتِكْرَيْنٌ [el-fetkerīn] (fā'nın harekāt-ı selāsı ve kāf'ın fethiyle) ve

أَلْفَيْتِكْرَيْنٌ [el-fitkerīn] (fā'nın kesri ve tā'nın sükūnu ve kāf'ın fethiyle) Āfet ve dāhiyeye, 'alā-kavlin emr-i 'acīb ve 'azīme denir.

[ف ث ر]

أَلْفَائُورٌ [el-fāşūr] (şā-yı müsellese ile كَافُورٌ [kāfūr] vezninde) Leğen ta'bir olunan kaba denir, taş ma'nāsına. 'Alā-kavlin طَشْتَحَانٌ [taşteḥān] ismidir ki ta'am tepsisi olacaktır, sīni dahi denir. طَشْتَحَانٌ [taşteḥān], teşteḥān-ı Fārisī mu'arrebidir yāhūd şol tepsisiye denir ki ak mermerden yā gümüştēn yā altından dizilmiş ola. Mü'ellif bununla işbu hadīse telmīh eylemiştir: Kāle fi'n-Nihāye: وَفِي حَدِيثِ أَشْرَاطِ السَّاعَةِ «وَتَكُونُ الْأَرْضُ طَشْتَحَانًا» Ve كَفَائُورٌ الْفِضَّةِ

فَائُورٌ [fāşūr] [نَاجُودٌ [nācūd] mūrādifidir ki mutlak şarāb vaz' olunan kap olacaktır. Ve بَاطِيَةٌ [bāṭiyet]e denir ki zarf-ı ma'hūddur. Ve

فَائُورٌ [Fāşūr] Bir mevzi' adıdır. Ve serhadlerde olan gözcü 'askere ve derbend bekçilerine denir ki harāmī makūlesi düşman zuhūr eyledikte tard ve def'leri zımnında

enselerinden sürüp giderler. Ve cāsūsā denir. Ve pāye ve menzilet ve meretebe ma'nāsınadır. Ve döşemeye denir, بِسَاطٍ [bisāt] ma'nāsına. Şārih der ki isahsün نَسَاطٌ galattır; fe-li-hāzā yekülüne: هُمْ عَلَى فَأْتُوْرٍ Ve وَاحِدٍ كَأَنَّهُمْ يَغْتُونُ عَلَى بِسَاطٍ وَاحِدٍ

فَأْتُوْرُ [fāšūr] Göğse denir, sadr ma'nāsına. Ve ağaçtan dizilmiş çanağa ve kavataya denir.

[ف ج ر]

الْفَعْرُ [el-fecr] [zeçr] [zeçr] vezninde) ضَوْءُ [ḍav'u's-şabāh] ya'nī sabāh yerinin rūşenliğine denir ki sevād-ı leylin āhirinde şemsin ufk-ı maşrıktā zāhir olan humre-tinden 'ibārettir, şafak ta'bīr olunur.

Ve فَعْرٌ [fecr] ikidir: Fecr-i kāzibdir ki şekl-i müstatīl üzere zuhūr eder, ذَنْبُ الْبَسْرِحَانِ [zenebu's-sirḥān] dedikleri budur. Ve biri ondan sonra zuhūr eder ki āfāka münteşir olur, o vakte sâ'ime ekl ve şürb harām olur ve ona fecr-i sādık derler. Mü'ellifin Başā'ir'de beyānına göre bu, tesmiye bi'l-masdardır ve bi-ma'nā fātīldir, geceyi fecr ya'nī şakk eylediği için tesmiye olundu.

الْإِنْفِجَارُ [el-inficār] [inficār] vezninde) Sabāh yeri açılmak ma'nāsınadır ki şafak sökmek ta'bīr olunur; yukālu: **إِنْفَجَرَ** وَانْفَجَرَ عَنهُ اللَّيْلُ إِذَا انْكَشَفَ Ve yerden su kaynayıp akmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِنْفَجَرَ** الْمَاءُ إِذَا سَالَ Bunların mefhūmunda şakk mu'teber olmakla yarararak akmak ma'nāsına olur, gerek kaynayarak yarmak ve gerek yeri yarararak akmak olsun. Ve mecāzen yer yüzünde akmakta dahi istī'māl olunur. Ve

إِنْفِجَارٌ [inficār] Her taraftan āfāt ve devāhī zuhūr ve teveccüh eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: **إِنْفَجَرَتِ الدَّوَاهِي عَلَيْهِم**

إِذَا أَتَتْهُمْ مِنْ كُلِّ وَجْهِ Ve bir adamın mālī kesīr ve 'atā ve bezli vefir olmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: **إِنْفَجَرَ الرَّجُلُ إِذَا صَارَ ذَا فَعْرٍ**

الْتَفَعُّرُ [et-tefeccur] [tefa'ul] vezninde) Bu dahi şafak sökmek ma'nāsınadır; yukālu: **تَفَعَّرَ الصُّبْحُ بِمَعْنَى إِنْفَجَرَ** Ve su yerden kaynayıp akmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَفَعَّرَ الْمَاءُ إِذَا سَالَ** Ve bir adamın 'atā ve ihsānī mebzūl ve bī-dirīg olmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: **تَفَعَّرَ بِالْكَرَمِ إِذَا تَكَرَّمَ** وَصَارَ ذَا فَعْرٍ

الْإِفْعَارُ [el-ifcār] (hemzenin kesriyle) Fecr vaktine dāhil olmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَفْعَرَ الرَّجُلُ إِذَا دَخَلَ فِي الْفَعْرِ** Ve bir kimseyi fācir bulmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَفْعَرَ** فَلَانًا إِذَا وَجَدَهُ فَاجِرًا Ve bir adam māl-ı firāvān getirmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: **أَفْعَرَ** فَلَانًا إِذَا جَاءَ بِالْمَالِ الْكَثِيرِ Ve yalan söylemek ma'nāsınadır; yukālu: **أَفْعَرَ** الرَّجُلُ إِذَا كَذَبَ Ve zinā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **أَفْعَرَ** فَلَانًا إِذَا زَنَا Ve kāfir olmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَفْعَرَ** الرَّجُلُ إِذَا كَفَرَ Ve haktan sapmak ve tarīk-i müstakīmden 'udūl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **أَفْعَرَ** فَلَانًا إِذَا مَالَ عَنِ الْحَقِّ

الْمُفَجِّرُ [el-mufcir] [muḥsin] vezninde) Fecr hengāmından tulū'-ı şemse kadar üzerinden vakt geçen adama denir; tekūlu: **أَنْتَ مُفَجِّرُ أَبِي ذُو الْإِفْعَارِ**

الْفِجَارُ [el-ficār] [kitāb] vezninde) Yollara denir, طُرُقٌ [ṭuruq] ma'nāsına. Ve mufā'aletten masdar olur, irtikāb-ı fücūr eylemek ma'nāsına; yukālu: **فَاجَرَهَا فِجَارًا إِذَا** أَيَّامَ الْفِجَارِ أَرْبَعَةٌ أَفْجِرَةٌ فِي Ve اِرْتَكَبَ الْمُفْجُورَ مَعَهَا الْأَشْهُرَ الْحُرْمَ كَانَتْ بَيْنَ قُرَيْشٍ وَمَنْ مَعَهَا مِنْ كِنَانَةَ وَبَيْنَ

فَيْسَ عَيْلَانَ وَكَانَتْ الدَّبْرَةُ عَلَى قَيْسٍ فَلَمَّا قَاتَلُوهُمْ قَالُوا فَجَزْنَا، حَضَرَهَا النَّبِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَهُوَ ابْنُ عَشْرِينَ وَفِي الْحَدِيثِ «كُنْتُ أَتْبَلُ عَلَى عُمُومِي يَوْمَ الْفِجَارِ وَرَمَيْتُ فِيهِ بِأَسْهُمٍ وَمَا أَحْبَبْتُ أَنِّي لَمْ أَكُنْ فَعَلْتُ»

Kütüb-i siyerin beyânı üzere beyne'l-
‘Arab dört def’a فِجَارٌ [ficār] vâki’ oldu ki cümlesi eşhür-i hurum içre vâki’ olmakla gūyâ ki hetk-i hürmet eylediklerinden nâşî irtikâb-ı fücūr ya‘nî haktan ‘udül eylediler. A‘zamî ficâr-ı mezkûrdur ki Nebiyy-i ekrem ‘aleyhi’s-salātu ve’s-selâm hazretleri o vakte yirmi yaşında olup ma‘rekeye amcalarıyla berâber hâzır olmuşlar idi; karşidan atılan okları devşirip amcalarına verirler idi. Ve o ma‘rekede bulunduklarından mahzûzlar idi. Ve Qays tarafı münhezim olmuştur.

الْفَجْرُ [el-fecr] [زَجْرٌ [zacr] vezninde) Su akıtmak ma‘nâsınadır; yukâlu: فَجَرَ الْمَاءَ فَجْرًا مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ فَانْفَجَرَ Asl فَجْرٌ [fecr] bir nesneyi şakk-ı vâsi‘ ile şakk eylemek ma‘nâsına mevzû‘dur. Ve

فَجْرٌ [fecr] ve

فُجُورٌ [fucūr] [فُعُودٌ [fucūd] vezninde) Me‘āsî ve āsâma dürüşmek ma‘nâsınadır ki tarîk-i hakkı şakk eylemiş olur; yukâlu: فَجَرَ الرَّجُلُ فَجْرًا وَفُجُورًا إِذَا انْبَعَثَ فِي الْمَعَاصِي Ve فَجَرَ الرَّجُلُ إِذَا رَنَّا

فُجُورٌ [fucūr] Fısk eylemek ma‘nâsınadır; yukâlu: فَجَرَ الرَّجُلُ إِذَا فَسَقَ Ve

فَجْرٌ [fecr] ve

فُجُورٌ [fucūr] Yalan söylemek ma‘nâsınadır; yukâlu: فَجَرَ فُلَانٌ إِذَا كَذَبَ Ve bir adamı tekzîb eylemek ma‘nâsınadır; yukâlu: فَجَرَهُ إِذَا عَصَاهُ وَخَالَفَهُ إِذَا كَذَّبَهُ Ve hasta sağalmak ma‘nâsınadır; yukâlu:

فَجَرَ مِنْ مَرَضِهِ إِذَا بَرَأَ Ve bir adamın basarı hîre ve za‘îf olmak ma‘nâsınadır; yukâlu: فَجَرَ الرَّجُلُ إِذَا كَلَّ بَصْرَهُ Ve bir mādde fâsid ve tebâh olmak ma‘nâsınadır; yukâlu: فَجَرَ أَمْرُهُمْ إِذَا فَسَدَ

فُجُورٌ [fucūr] Rākib bindiği eyerden bir tarafa kaymak ma‘nâsınadır; yukâlu: فَجَرَ الرَّكِيْبُ إِذَا مَالَ عَنْ سَرْجِهِ Ve haktan ‘udül eylemek ma‘nâsınadır; yukâlu: فَجَرَ عَنِ الْحَقِّ إِذَا عَدَلَ

الْفَجُورُ [el-fecūr] [صُبُورٌ [şabūr] vezninde) ve

الْفَاجُورُ [el-fācūr] Be-gāyet āsām ve me‘āsīye münhemik ve zinā-kār adamlara denir. Cem‘i فَجُرٌ [fucur]dur zammeteynle.

أَفْجَارٌ [el-fācir] Fâsik ve zāniye denir. Cem‘i فَجَارٌ [fuccār]dır, تَاجِرٌ [tācir] ve نَجَّارٌ [tuccār] gibi ve فَجَرَةٌ [feceret] gelir, طَلَبَةٌ [talebet] gibi. Ve

فَاجِرٌ [fācir] Pek zengin māl-dar adama itlāk olunur. Ve cādū ve sāhire denir; yukâlu: رَجُلٌ فَاجِرٌ أَيُّ مُتَمَوِّلٍ وَكَذَا سَاحِرٌ

التَّفَجِيرُ [et-tefcīr] [تَفْعِيلٌ [tef‘īl] vezninde) Suyu akıtmak ma‘nâsınadır; yukâlu: الْمَاءَ فَانْفَجَرَ

الْمَفْجَرَةُ [el-mefceret] [مَشْحَرَةٌ [meşharet] vezninde) Suyun kaynayıp akan yerine denir, havuzdan olsun sā‘ir yerde olsun; مُمْفَجِرٌ [munfecir] ma‘nâsınadır. Ve şol arza denir ki düz ve mutma‘in olmakla ondan akıntılar ve dereler münfecir olur.

الْمَفْجَرَةُ [el-fucret] (fā’nın zammıyla) Bu dahi suyun kaynayıp akan yerine denir. Ve

الْوَادِي الْمَفْجَرَةُ [fucretu’l-vādī] Derenin vüs‘atlenip yayvanlanan yerine denir ki orasına etrâftan sular gelip münfecir olur.

الفَجْرُ [el-fecer] (fethateynle) 'Atā' ve kerem ve cūd ve ihsāna itlāk olunur. Ve çok māla itlāk olunur.

فَجَارٍ [fecāri] (فَطَامٍ [kaṭāmi] vezninde) Fücür ve zinānın ismidir. Ve فَاجِرَةٌ [fācīret] ten ma'cūl olmakla nisvān kısmına يَا فَجَارٍ diye sebb ve dūšnām ederler, يَا زَانِيَةً demektir.

ذُو فَجْرٍ [Zū Fecer] (fethateynle) Bir mevzi' adıdır.

الفَجْرَةُ [el-Fuceyret] (جُهَيْتَةً [cuheyret] vezninde) Bir mevzi'dir.

فَجْرَةٌ [fecret] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Kizb ma'nāsına ismidir; yukālu: رَكِبَ فُلَانٌ فَجْرَةً مَمْنُوعَةً مِنَ الصَّرْفِ إِذَا كَذَبَ

الْمُتَفَجِّرُ [el-Mutefeccir] (مُتَحَجِّرٌ [mutehaccir] vezninde) Hāriṣ b. Va'le'nin feresi ismidir.

الإِفْتِحَارُ [el-ifticār] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Bir āher kimseden işitip yāhūd öğrenmeyecek kendi karīhasından bir kelām ihtirāc eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِفْتَحَرَ فِي الْكَلَامِ إِذَا اخْتَرَقَهُ مِنْ غَيْرِ أَنْ يَسْمَعَهُ مِنْ أَحَدٍ وَيَتَعَلَّمَهُ

[ف ح ر]

الإِفْتِحَارُ [el-iftihār] (hā-yı mühmele ile إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Gayrın mütāba'at eylemeyeceği vechile bir adam tilkā-i nefisinden bir kelām yāhūd bir rey peydā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِفْتَحَرَ فُلَانٌ الْكَلَامَ وَالرَّأْيَ إِذَا آتَى بِهِ مِنْ قَصْدِ نَفْسِهِ وَلَمْ يُتَابِعْهُ عَلَيْهِ أَحَدٌ

[ف خ ر]

الْفَحْرُ [el-fahr] (fā'nın fethi ve hā-yı mu'cemenin sūkūnuyla ve harf-i halk sebebiyle fethateynle) ve

الْفَحَارُ [el-fehār] ve

الْفَحَارَةُ [el-fehāret] (fā'ların fethiyle) ve

الْفَحِيرِيُّ [el-fiḥīrī] (خَلِيفَى [ḥillifā] vezninde) ve

الْفَحِيرَاءُ [el-fiḥīrā'] (medd ile) Bir adam muttasif olduğu hīsāl ve fezā'il ile nāzendelik edip övünmek ma'nāsınadır; yukālu: فَحَرَ الرَّجُلُ فُحْرًا وَفَحَارًا وَفَحَارَةً وَفَحِيرًا وَإِذَا تَمَدَّحَ بِالْخِصَالِ Ve bir kimseyi fahr cihetiyle bir āher kimse üzere tafdīl ve terciḥ eylemek ma'nāsınadır; yukālu: فَحَرَهُ عَلَيْهِ إِذَا فَضَّلَهُ عَلَيْهِ بِالْفَخْرِ

الإِفْتِحَارُ [el-iftihār] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Bu dahi fahr ve mūbāhāt eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِفْتَحَرَ الرَّجُلُ بِمَعْنَى فَحَرَ

الْفَاحِرُ [el-fāḥir] Fahr ve mūbāhāt edici adama denir. Ve ceyyid ve nefis ve bihter şey'e itlāk olunur, gūyā ki lisān-ı hālle nefāseti cihetinden fahr eder; yukālu: شَيْءٌ فَاحِرٌ أَي جَبِيذٌ Ve iri olup çekirdeği olmayan hurmā koruğuna itlāk olunur; yukālu: بُسُرٌ فَاحِرٌ إِذَا صَارَ يَعْظُمُ وَلَا نَوَى لَهُ

الْفَحُورُ [el-faḥūr] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Mūbālagadır, fahr ve mūbāhāt eylemeğe mecbūl adama denir. Ve şol nākaya vasf olur ki memeleri büyük ve sūtü az ola; yukālu: نَاقَةٌ فَحُورٌ إِذَا كَانَتْ عَظِيمَةَ الصَّرْعِ قَلِيلَةَ الدَّرِّ Ve yumru olup delikleri dar ve sūtü azca olan memeye denir; yukālu: صَرَعُ فَحُورٍ أَي الصَّرْعُ الْعَظِيمُ الصَّبِيُّ الْأَحَالِيلُ الْقَلِيلُ اللَّبَنِ Ve şol hurmā ağacına sıfat olur ki özdeği iri ve dalları budakları kalın ola; yukālu: نَخْلَةٌ فَحُورٌ أَي الْعَظِيمَةُ الْجُدْعُ الْعَظِيمَةُ السَّعْفِ Ve hāyesi büyük ve uzun olan ata itlāk olunur; yukālu: فَرَسٌ فَحُورٌ أَي الْعَظِيمُ الْجُرْدَانِ الطَّوِيلُهُ

التَّفَاخُرُ [et-tefāḥur] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Niçe kimseler birbiriyle fahr edişmek ma'nāsınadır; yukālu: تَفَاخَرَ الْقَوْمُ إِذَا فَحَرَ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ

المُفَاخَرَةُ [el-mufaḥaret] (مُقَاتَلَةٌ [muḳātelet]

vezninde)

أَفْحَارُ [el-fihār] (كِتَالٌ [kitāl] vezninde) Bir adama fahr ile mübāhase ve kerem ve cūd ve ʿilm ve haseb makūlesi fezā'il ve mezāyāyı taʿdād ederek mücādele eylemek maʿnāsınadır; yukālu: فَاحِرُهُ مُفَاخِرَةٌ Ve bāb-ı mugālebede istiʿmāl olunur; yukālu: فَاحِرُهُ فَفَخِرَهُ إِذَا غَلَبَهُ وَكَانَ أَفْخَرَ مِنْهُ

الإِفْحَارُ [el-ifhār] (hemzenin kesriyle) Bir adamı fahr ve şeref cihetiyle sâ'ir bir adam üzere terciḥ ve tafdīl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَفْخَرُهُ عَلَيْهِ إِذَا فَضَّلَهُ عَلَيْهِ فِي الْمَفْخِرِ

أَفْخِيرُ [el-feḥīr] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bir adama fahr eden kimseye denir; tekūlu: فَخِيرٌ هُوَ فَخِيرُكَ أَيُّ مُفَاخِرِكَ dir. Ve fahr cihetinde āherin maglūbu olan adama denir; yukālu: هُوَ فَخِيرُهُ أَيُّ مَغْلُوبُهُ فِي الْمَفْخِرِ

أَلْمَفْخَرَةُ [el-mefḥaret - el-mefḥuret] (mīm'in fethi ve ḥā'nın fethi ve zammıyla) Mā-bihi'l-fahr olan şey'e denir; yukālu: مَا مَفْخَرْتُهُ حَتَّى يَفْخَرَ أَيُّ مَا فَخَرَ بِهِ

الإِسْتِفْحَارُ [el-istifhār] Fāhir ve nefis olarak nesne iştirā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَفْخَرَ الشَّيْءَ إِذَا اشْتَرَاهُ فَاخِرًا

أَلْفَيْخَرُ [el-feyḥar] (صَيْقَلٌ [şayqal] vezninde) Bu dahi hāyesi büyük ve uzun ata denir. Cem'i فَيَاخِرُ [feyāḥir] gelir.

أَلْمَفْحَارَةُ [el-fahḥāret] (جَبَانَةٌ [cebbānet] vezninde) Topraktan yapılmış büyük destīye denir, جِرَّةٌ [cerret] maʿnāsına; cem'-i cinsi فَحَارٌ [fahḥār]dır. ʿAlā-kavlin saksıya denir, خَرْفٌ [ḥazef] maʿnāsına. Bunlar nakr olundukta gūyā ki tefāhur eden şahs gibi seslendikleri mülāhazasına mebnīdir; yukālu: جَاءَ وَفِي يَدِهِ فَخَارَةٌ أَيُّ جِرَّةٌ أَوْ هُوَ الْخَرْفُ

أَلْفَخْرُ [el-feḥar] (fethateynle) Bir nesnedен ʿār ve istinkāf eylemek maʿnāsınadır; yukālu: فَخَرَ الرَّجُلُ مِنْهُ فَخْرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَنْفَ **أَلْفَاخُورُ** [el-fāḥūr] رِيحَانُ الشُّبُوحِ [reyḥānu'ş-şuyūḥ] ismidir ki koca yarpuzu dedikleri nebātür.

[ف در]

أَلْفَدْرُ [el-fedr] (عَدْرٌ [gadr] vezninde) ve

أَلْفُدُورُ [el-fudūr] (فُعُودٌ [ḩu'ūd] vezninde) Aygır at ve buğur deve kısmı dişīye çok varmaktan süst olup yorşumakla ibā eder olmak maʿnāsınadır; yukālu: فَدَرَ الْفُحْلُ فَدْرًا وَفُدُورًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا فَتَرَ عَنِ الصَّرَابِ وَعَدَلَ Ve pişmiş et soğumak maʿnāsınadır; yukālu: فَدَرَ اللَّحْمُ إِذَا بَرَدَ وَهُوَ طَبِيخٌ

أَلْفَادِرُ [el-fādir] Maʿnā-yı evvelden ism-i fā'ildir; yukālu: فَحَلَّ فَادِرٌ أَيُّ فَاتَرَ عَنِ الصَّرَابِ Cem'i فَدْرٌ [fudr] gelir fā'nın zammıyla. Ve

فَادِرٌ [fādir] ve

فَدْرٌ [feder] (fethateynle) Sarp ve yüksek dağlarda īvā eden dağ keçisine denir; kezālik karaca, ʿalā kavlin genç olup vücūdu tām olan dağ keçisine denir. Cem'i فَوَادِرٌ [fevādir] gelir ve فَدْرٌ [fudur] gelir zammeteynle ve فَدُورٌ [fudūr] gelir, جَالِسٌ [cālis] ve مُدْرَةٌ [mefderet] gibi ve فَدْرٌ [fudr] gelir, مَشِيحَةٌ [meşyeḥat] gibi. Ve

فَادِرٌ [fādir] Dā'imā sürüden başkaca gezip duran nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ فَادِرٌ إِذَا كَانَتْ تَنْفِرُ وَحَدَهَا عَنِ الْإِبِلِ

أَلْتَفْدِيرُ [et-tefdīr] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bu dahi aygır dişīye çok varmaktan yorşuyup kalmak maʿnāsınadır; yukālu: فَدَرَ فَحْلٌ بِمَعْنَى فَدَرَ Ve bir nesneyi küçük büyük bölük bölük bölmek maʿnāsınadır; yukālu: حِجَارَةٌ فَتُدْرِي أَيُّ تُكَسِّرُ صَغَارًا وَكِبَارًا

أَلْإِفْدَارُ [el-ifdār] (hemzenin kesriyle) تَفْدِيرٌ

[tefdīr] ile ma'cānā-yı evvelde mürādiftir; yukālu: أَفْدَرَ الْفَحْلُ بِمَعْنَى فَدَرَ

الْمَفْدِرُ [el-mufdir] [muḥsin] [muḥsin] vezninde) ve

الْمَفْدَرَةُ [el-mefderet] (mīm'in ve dāl'in fethiyle) Adamı cimā'dan kat' eden şey'e denir, afyon gibi; yukālu: طَعَامٌ مُفْدِرٌ وَمَفْدَرَةٌ إِذَا كَانَ يَقْطَعُ عَنِ الْجَمَاعِ Ve

مَفْدَرَةٌ [mefderet] İsm-i mekân olur, dağ keçisi kesir olan yere denir; yukālu: مَكَانٌ مَفْدَرَةٌ أَي كَثِيرُ الْفَادِرِ

الْفَدُورُ [el-fedūr] [ṣabūr] [ṣabūr] vezninde) Bu dahi sarp dağlarda İvā eden dağ keçisine denir.

الْفَادِرَةُ [el-fādiret] Dağ tepelerinde olan büyük yalçın kayaya denir ki dağın maddesinden olmayıp başkaca ola.

الْفِدْرَةُ [el-fidret] [fidyet] [fidyet] vezninde) Bir nesnenin pāre ve kıt'asına denir; yukālu: فِدْرَةُ اللَّحْمِ وَفِدْرَةُ اللَّيْلِ وَالْجَبَلِ مَثَلًا أَي قَطَعْتُهُ

الْفِنْدِيرَةُ [el-findiret] ve

الْفِنْدِيرُ [el-findir] (fā'ların kesriyle) فِدْرَةٌ [fidret]ten dūn olan kıt'aya denir. Burada ziyāde-i mebānī mā-dūn tarafına masrūftur.

الْفَدِيرُ [el-fedir] [ketif] [ketif] vezninde) Bön ve ahmak adama denir. Ve tiz kırılır olan ağaç ve kereste makülesine denir; yukālu: عُوْدٌ فَدِيرٌ أَي سَرِيعُ الْإِنْكَسَارِ

الْفُدُرُّ [el-fudurr] [ʕutull] [ʕutull] vezninde) Gümüşe denir, فِدْرَةٌ [fidret] gibi. Ve etli cānlı, 'alā-kavlin bülūga mütekārib oğlana denir.

الْفُدْرَةُ [el-fuderet] (fā'nın zammiyle) هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) Dā'imā yalnızca gezer olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ فُدْرَةٌ إِذَا كَانَ يَذْهَبُ وَحْدَهُ

[ف ر ب ر]

فِرْبَرُ [Firebr] [sibeḥl] [sibeḥl] vezninde) Buḥārā eyaletinde bir kasaba adıdır.

Mütercim der ki İmām Buḥārī rāvīsi Ebū 'Abdullāh Muḥammed b. Yūsuf b. Maṭar b. Şāliḥ b. Bişr el-Firebrī oradandır; hāliyen tarikından a'lā sened yoktur. Bihamdihi ta'alā mütercim-i hakir, Ḥicāz seferinde nā'il olmuştur, tarik-i merkūmdan İmām Buḥārī ile beynimizde on nefer şuyūh-ı 'izām vardır, 'aleyhimü'r-rahme.

[ف ر ر]

الْفَرُّ [el-ferr] (fā'nın fethi ve rā'nın teşdidiyle) ve

الْفِرَارُ [el-firār] [kitāb] [kitāb] vezninde) ve

الْمَفَرُّ [el-meferr] (mīm'in ve fā'nın fethiyle) ve

الْمَفِيرُ [el-mefir] (fā'nın kesriyle) Kaçmak ma'cānıdır; yukālu: فَارَّ الرَّجُلُ فَرًا وَفِرَارًا وَمَفَرًا Ve فَارًّا وَمَفَرًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا رَأَى وَهَزَبَ

فَرٌّ [ferr] ve

فِرَارٌ [firār] (fā'nın harekāt-ı selāsıyla) Dābbe kısmının kaç yaşında olduğunu bilmek için ağzını açıp dişlerine bakmak ma'cānıdır ki arpalık ta'bīr olunan dişi duruyor ise genç olup ve illā koca olur; yukālu: فَارَّ الدَّابَّةُ فَرًا وَفِرَارًا مَثَلْتُهُ الْفَاءُ إِذَا كَشَفَ عَنْ أَسْنَانِهَا لِيَنْظُرَ مَا سَبَّهَا Mü'ellifin Başa'ir'de beyānına göre asl bu mādde keşf ma'cānısına mevzū'dur. Meselā فِرَارٌ عَنِ الْحَرْبِ nefisini 'askerden keşf eylemekten 'ibarettir. Ve sār ma'cānī birer münāsebetle müteferra'dır. Ve minhu'l-meselu: «إِنَّ الْجَوَادَ عَيْنُهُ فِرَارُهُ» مَثَلْتُهُ الْفَاءُ Ya'nī "Cins atın nümāyiş-i endāmında 'alāmāt-ı cevdet zāhir olmakla ihtibāra hācet yoktur." Bir nesnenin zāhiri bātınına delālet edip ahvālini bahs ve teftiş ve tec-

ribeye muhtâc değildir diyecek mevki'de irād olunur. Ve tekūlu'l-^cArab: فُرُ الْأَمْرِ جَذَعًا Ya'nī “Evvvelki kertesine dönüp geldi.” Burada فُرُ mechül bünyesiyledir. Ve جَذَعٌ [ceza^c] fethateynle tâze ve hâdis demektir. Ve

فَرٌّ [ferr] Bir nesneden bahs ve tenkîr eylemek ma'nâsına müsta'meldir; yukâlu: فَرٌّ عَنِ الْأَمْرِ إِذَا بَحَثَ عَنْهُ

الْمَفْرُؤُ [el-mefirru] (mîm'in fethi ve fâ'nın kesriyle) Masdardır ki zikr olundu. Ve ism-i mekân olur; yukâlu: أَيْنَ الْمَفْرُؤُ أَي مَوْضِعٌ ﴿أَيْنَ الْمَفْرُؤُ﴾ Kāle's-şārih kavluhu ta'ālā: أَي الْفِرَاؤُ وَفَرِيءٌ بِالْكَسْرِ وَهُوَ الْمَكَانُ

الْفَرُورُ [el-ferür] [şabür] vezninde) ve

الْفَرُورَةُ [el-ferüret] (hâ'yla) ve

الْفَرَرَةُ [el-fureret] (fâ'nın zammıyla ^{هَمَزَةٌ} [humezet] vezninde) ve

الْفَرَارُ [el-ferrār] [kerrār] vezninde) ve

الْفَرُّ [el-ferr] [şahb] vezninde) sıfatlardır.

الْإِفْرَارُ [el-ifrār] (hemzenin kesriyle) Kaçırmaq ma'nâsınadır; tekūlu: إِذَا أَفْرَرْتُهُ إِذَا جَعَلْتَهُ فَارًا أفْرَوْتَ الْخَيْلَ وَالْإِبِلَ لِلْإِثْنَاءِ yukâlu: أفْرَوْتَ الْخَيْلَ وَالْإِبِلَ لِلْإِثْنَاءِ yukâlu: إِذَا سَقَطَتْ رَوَاضِعُهَا وَطَلَعَ غَيْرُهَا [işnā] ön dişleri bırakmağa denir. Ve

إِفْرَارٌ [ifrār] Bir adama firār edecek iş işleemekle onu firāra bā'is olmak ma'nâsınadır; yukâlu: أَفْرَرْنَا إِذَا فَعَلْنَا بِهِ مَا يَفْرُ عَنْهُ Yukâlu: أَفْرَرْنَا إِذَا فَعَلْنَا بِهِ مَا يَفْرُ عَنْهُ Yukâlu: Mü'ellif bunu tekrār eylemiştir.

الْفَرَاءُ [el-ferrā] [garrā] vezninde ve mürādifidir ki dişleri inci gibi pür-âb u tâb olan hatuna denir; yukâlu: إِفْرَاءُ فَرَاءٍ أَي غَرَاءٍ

الْإِفْتِرَارُ [el-iftirār] [ifti'āl] vezninde) Nāzükâne gülmek ma'nâsınadır; nāzende dil-berlerin tebessümleri ve şeker handeleri gibi; keş ma'nâsından me'hüz olmakla dişler zâhir olmak vechiyle nāzükâne sırtmak olur; yukâlu: إِفْتَرَّ الْمَحْبُوبُ إِذَا صَحِكَ إِذَا صَحِكَ حَسَنًا Ve tâbende nesne yaldırmak ma'nâsınadır; yukâlu: إِفْتَرَّ الْبُرْقُ إِذَا تَلَأَلًا Ve burna nesne çekmek ma'nâsınadır; yukâlu: إِفْتَرَّ الشَّيْءُ إِذَا اسْتَشَقَّهُ

الْفَرِيرُ [el-ferir] [emir] vezninde) ve

الْفَرَارُ [el-furār] [gurāb] vezninde) ve

الْفَرُورُ [el-ferür] [şabür] vezninde) ve

الْفُرُفُورُ [el-furfür] [zunbür] vezninde) ve

الْفُرْفُورُ [el-furfur] [hudhud] vezninde) ve

الْفُرَافِيرُ [el-furāfir] [ulābiṭ] vezninde)

Koyun ve keçi ve yaban sığırı kısmının yavrularına, 'alā-kavlin hemān oğlaklara, kuzulara denir. فَرِيضٌ [ferir]in cem'i فَرَارٌ [furār] gelir fâ'nın zammıyla, nüdür üzere. Ve minhu'l-meselu: «نَرُ الْفَرَارِ اسْتَجْهَلَ الْفَرَارَا» Ya'nī “Bakara-i vahşiyye yavruları reside olup dişleri üzere sıçramağa başladıkta nā-reside onlar dahi onlar görüp taklid ile sıçramağa başlarlar.” [istichāl] haml 'ale'l-hiffet ma'nâsınadır. Meseli mezbür sohbet ve ülfetinden ictināb olunacak bed-kār kimse hakkında darb olunur, ya'nī o maküleye mukārin olunca lāmahāle ef'āline mütāba'at olunmakla bu dahi bed-kār olur. Ve

فَرِيرٌ [ferir] [emir] vezninde) Ağza itlāk olunur, فَمٌ [fem] ma'nâsına. Ve at kısmının ağzında arpalık ta'bir olunan dişine itlāk olunur ki yaşları ondan yoklanıp idrāk

olunur. Ve

فَرِيرٌ [Ferīr] Esāmīdendir: Benū Seleme'den
Kaıys nām kimsenin pederi ismidir.

فُرَيْرٌ [Fureyr] زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) İbn
Uneyn b. Selāmān ismidir.

الْفُرْفُرُ [el-furfur] هُدْهُدٌ [hudhud] vezninde)
ve

الْفِرْفِيرُ [el-firfir] زَبْرِيحٌ [zibric] vezninde) ve
الْفُرْفُورُ [el-furfūr] عُصْفُورٌ [uṣfūr] veznin-
de) Bir kuş ismidir. Şārihin beyānına göre
bu kuş Mışır diyārında olur, ördekten kü-
çüktür. Ve

فُورُفُ [furfur] هُدْهُدٌ [hudhud] vezninde)
Serçe kuşuna denir. Ve kırn ve hemtāsını
pāre pāre eden yavuz arslana denir. Ve

فُورُفُورٌ [furfūr] عُصْفُورٌ [uṣfūr] vezninde)
Sütten kesilip otlamağa başlamış kuzuya
denir. Şārihu'l-Cumel إِذَا أَكَلَّ وَاجْتَرَّ nüsha-
larını tahti'e eylemiştir, ke-mā se-yuzkeru
fi'l-ferāfir. Ve bedevilerin keçi boynuzun-
dan düzdükleri sevka denir. Ve nev-civān
oğlana denir. Ve tavlı erkek deveye denir.
Ve serçe kuşuna denir.

الْفُرَّةُ [el-furret] (fā'nın zammıyla) ve

الْأَفُرَّةُ [el-ufurret] (zammeteynle ve ba'zen
hemze meftūh olur) Harāret-i havānın ev-
vel hengāmına denir ki şiddeti zamānıdır;
yukālu: جَاءَ فِي فُرَّةٍ الْحَرِّ وَأَفُرَّتْهُ أَي فِي شِدَّتِهِ وَأَوَّلِهِ
Ve karışıklık ve şiddet ve mihnet ve
ma'nāsınadır; yukālu: وَقَعَ الْقَوْمُ فِي فُرَّةٍ وَأَفُرَّتْهُ
أَي فِي اخْتِلَاطٍ وَشِدَّةٍ

الْفُرُّ [el-furr] (fā'nın zammıyla) ve

الْفُرَّةُ [el-furret] غُرَّةٌ [ğurret] vezninde) Bir
kavm ve cemā'atin güzide ve ser-gerde ve
hānedānına itlāk olunur ki nās onun sāye-i
feyz ü bereketinde zevk ve safā ve meser-
retle hemişe hande-nāk olalar; yukālu: هُوَ

فُرُّ الْقَوْمِ وَفُرَّتُهُمْ أَي مِنْ خِيَارِهِمْ وَوَجْهِهِمُ الَّذِي يَمْتَرُونَ
عَنْهُ

الْفَرْفَرَةُ [el-ferferet] زَلْزَلَةٌ [zelzelet] veznin-
de) Bir kimseye haykırmak ma'nāsınadır;
yukālu: فَرْفَرَهُ إِذَا صَاحَ بِهِ Ve sözü çoğal-
tıp halt-ı kelām eylemek ma'nāsınadır;
yukālu: فَرْفَرَ فِي كَلَامِهِ إِذَا خَلَطَ Ve bir nesneyi
kırmak ma'nāsınadır; yukālu: فَرْفَرَهُ إِذَا كَسَرَهُ
Ve kesmek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا فَرْفَرَهُ
فَرْفَرَهُ Ve çalkayıp ırgalamak ma'nāsınadır;
yukālu: فَرْفَرَهُ إِذَا حَرَكَهُ Ve silkip sarsmak
ma'nāsınadır; yukālu: فَرْفَرَهُ إِذَا نَفَضَهُ Ve bir
adamın ırz ve nāmūsuna hanel verecek
i'tirāzātla dillemek ma'nāsınadır; yukālu:
فَرْفَرَ فُلَانًا إِذَا نَالَ مِنْ عِرْضِهِ
pāre pāre eylemek ma'nāsınadır; yukālu:
فَرْفَرَ الْبَعِيرُ إِذَا فَرْفَرَ الذَّبْتُ الشَّاةَ إِذَا مَرَّقَهَا
vücüdünü silmek ma'nāsınadır ki sil-
kinmek ta'bir olunur; yukālu: إِذَا فَرْفَرَ
الْبَعِيرُ إِذَا نَفَضَ جَسَدَهُ Ve adımları sık sık atarak tiz tiz
gitmek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا فَرْفَرَ
الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ وَقَارَبَ الْخَطُورَ Ve hafiflik ve sebük-serlik
eylemek ma'nāsınadır ki vakār ve temkīn
mukābilidir; yukālu: فَرْفَرَ الرَّجُلُ إِذَا طَاشَ وَخَفَّ
Ve at kısmı başından başlığı sıyırmak için
gemin damağını dişlerine çalarak başını
peyderpey silmek ma'nāsınadır; yukālu:
فَرْفَرَ الْفَرَسُ إِذَا صَرَبَ بِفَأْسٍ لِحَامِهِ أَسْنَانَهُ وَحَرَكَ رَأْسَهُ
Ve dedikleri merkebi nisvān
düzmek ma'nāsınadır; yukālu: فَرْفَرَ
الرَّجُلُ إِذَا عَمِلَ الْفَرْفَارَ Ve şecer-i ferfār ile ateş yak-
mak ma'nāsınadır; yukālu: فَرْفَرَ الرَّجُلُ إِذَا
فَرْفَرَ الرَّجُلُ إِذَا أَوْقَدَ بِشَجَرِ الْفَرْفَارِ
ma'nāsınadır; yukālu: فَرْفَرَ الرَّجُلُ إِذَا
عَمِلَ الْفَرْفَارَ

الْفَرْفَارُ [el-ferfār] (fā'nın fethiyle) Hafif
ve sebük-meşreb adama denir ki şelfe ve
yelkovan ta'bir olunur. Ve çok sözlü yan-
şak adama denir, مِكَتَّارٌ [mikṣār] ma'nāsına;

mü'enneslerinde فَرْفَارَةٌ [ferfāret] denir. Ve her şey'i kesr ve şikest eder olan adama denir. Ve bir cins şecer adıdır ki ondan kavata dizilir. Ve nisvāna mahsūs hevdec gibi bir merkeb adıdır. Ve akrān ve emsālini pāre pāre eder olan arslana denir; bunda fā'nın kesriyle de cā'izdir.

الْفُرَافِيرُ [el-furāfir] (عَلَابِطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) Bu dahi her şey'i kesr ve hedm eden yavuz adama denir. Ve keçı boynuzu semerinden yaptıkları kavuta denir. Ve nev-civān oğlana denir. Ve

فُرَافِيرٌ [Furāfir] ʿĀmir b. Kaṣs el-Eşcaʿ nām kimsenin feresi ismidir. Ve ʿĀmir b. Yezīd el-Kinānī'nin kılıcı adıdır. Ve nādān ve bī-magz adama denir; yukālu: رَجُلٌ فُرَافِيرٌ أَيْ أَخْرَقَ Ve şol ata denir ki başlığını sıyırmak için geminin damağını dişlerine çalıp dā'imā başını silker ola. Ve akrānını pāreler olan yavuz arslana denir. Ve süttten kesilip otlamağa başlamış kuzu ya denir. Şārih burada وَالْجَمَلُ إِذَا أَكَلَ وَاسْتَجَرَّ وَالنُّشَالَارِمِ تَاثِيَةً وَنُشَالَارِمِ إِذَا أَكَلَ وَاسْتَجَفَرَ ʿibāretille olmağı tasvib eylemiştir.

الْفُرْفِيرُ [el-firfir] (fā'nın kesriyle) Elvāndan bir türlü renk adıdır.

الْفُرَافِيرَةُ [el-furāfīret] (عَلَابِطَةٌ [ʿulābiṭat] vezninde) Bu dahi hemtāsını pāreler olan yavuz arslana denir.

فِرْرِينَ [Firrīn] (غَسْلِينَ [gislīn] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

الْأَيَّامُ الْمَفِيرَاتُ [el-eyyāmu'l-mufirrāt] (ism-i fā'il bünyesiyle) Ahbār ve havādis izhār eden günlere itlāk olunur.

الْتَفَارُ [et-tefār] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Kaçışmak ma'nāsınadır; yukālu: تَفَارًا الْقَوْمُ إِذَا تَهَارَبُوا

الْمِفْرُ [el-miferr] (mīm'in kesriyle) Şol ata denir ki üstüne binip firār eylemeğe sālil ve revā ola, ʿalā-kavlin firāri hoş ve matbūc ola; yukālu: فَرَسٌ مِفْرٌ إِذَا كَانَ يَصْلُحُ لِلْفِرَارِ عَلَيْهِ أَوْ جَيْدَ الْفِرَارِ وَفَرِيٌّ قَوْلُهُ تَعَالَى ﴿أَيْنَ الْمَفْرُ﴾ بِكَسْرِ الْمِيمِ عَبْرَ عَنِ الْمَوْضِعِ بِلَفْظِ الْأَلَّةِ

فُوفُرٌ [Furfur] (هُدْهُدٌ [hudhud] vezninde) Esāmīdendir: ʿAmr b. Furfur el-Cuzāmī, Benū Vā'il seyyididir.

الْفُرِّي [el-furrā] (عُزَّى [ʿuzzā] vezninde) Bozgun ʿaskere denir; yukālu: كَتَبَتْهُ فُرَى أَيْ مُنْهَرَمَةٌ

الْتَفَرُّ [et-teferrur] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) Gülmek ma'nāsınadır; yukālu: تَفَرَّرَ الرَّجُلُ إِذَا صَحِحَكَ

[ف ر س ك ر]

فَارِشْكُورٌ [Fārīškūr] Mışır diyārında bir karye-i kebire ismidir.

[ف ز ر]

الْفَزْرُ [el-fezr] (جَزْرٌ [cezr] vezninde) Yarımak ma'nāsınadır; yukālu: فَزَرَ الثَّوْبَ فُزْرًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا شَقَّهُ Ve bir adamın arkasına değnekle vurmak ma'nāsınadır; yukālu: فَزَرَ فُلَانًا بِالْعَصَا إِذَا ضَرَبَهُ عَلَى ظَهْرِهِ Ve bir adamın arkasında yāhūd göğsünde kamburluk zuhūr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: فَزَرَ فُلَانٌ إِذَا خَرَجَ عَلَى ظَهْرِهِ أَوْ صَدْرِهِ فُزْرَةً أَيْ عُجْرَةً عَظِيمَةً فَأَخَذَبَ

الْتَفَرُّزُ [et-tefezzur] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) ve

الْإِنْفِزَارُ [el-infizār] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) Yarılmak ma'nāsınadır; yukālu: فَزَرَ الثَّوْبَ فَتَفَرَّرَ وَانْفَزَرَ أَيْ انشَقَّ

الْفُزْرَةُ [el-fuzret] (غُرْفَةٌ [gurfet] vezninde) Arkada yāhūd göğüste zuhūr eden büyük yumruya denir. Ve tarīk-i vāsī'a denir; yukālu: أَخَذَ بِالْفُزْرَةِ أَيْ الطَّرِيقِ الْوَاسِعِ

الأَفْزَرُ [el-efzer] [أَحْمَرُ] [aḥmer] vezninde) ve **الْمَفْزُورُ** [el-mefzūr] Arkasında yāhūd göğsünde yumru çıkmakla kambur olan kişiye denir.

الْفِزْرُ [el-fizer] [عِنَبٌ] [‘ineb] vezninde) Yarıklara ve çatlaklara denir, شُقُوقٌ [şuqūq] ma‘nāsına.

الْفَزْرَاءُ [el-fezrā‘] [حَمْرَاءُ] [ḥamrā‘] vezninde) Etine dolu, ‘alā-kavlin bülūga tekārüb etmiş olan kıza denir; yukālu: إِذَا جَارِيَةٌ فَزْرَاءُ إِذَا كَانَتْ مُمْتَلِئَةً لِحْمًا وَشَحْمًا أَوْ قَارَبَتِ الْإِذْرَاكَ

الْفِزْرُ [el-fizr] (fā’nın kesriyle) İki ve ikiden ziyādece keçiyeye denir. Bu münāsebetle Sa‘d b. Zeydu Menāt mülakkab oldu, zīrā mevsim-i hacca bir sene bir sürü keçi ile varıp yağma ettirdikte: مَنْ أَخَذَ مِنْهَا وَاحِدَةً يَا نِي “Bir keçi alan kimseye safā-yı hātūr ile helāl olsun; iki ve ikiden ziyāde alınmasın” demekle فِزْرٌ [fizr] ile mülakkab oldu. Ve bu mülābese ile: «لَا آتِيكَ مِعْزَى الْفِزْرِ» kelāmı mesel oldu ki “Fizr’in yağma-kerde olan keçileri müctemi‘ olunca kadar sana gelmem” demektir. Onların cem‘i mümkün olmamakla gelme-meği te‘yīd mevki‘inde darb olunur. Ve

فِزْرٌ [fizr] Asl ve bünyād ma‘nāsınadır. Ve insānın kasıklarının nihāyetine karīb yerde çıban bezi gibi çıkan yumruca beze denir ki kasık taşı ta‘bīr olunur. Ve on ‘aded koyundan kırka yāhūd üçten ona varınca koyuna denir. Ve oğlağa denir. Ve Fezr b. el-Beyr, ‘Arabdan bir kimsedir; kızının ismi Fizre ve vālidesinin ismi Fezāre’dir, سَحَابَةٌ [sehābet] vezninde. Ve

فَزَارَةٌ [fezāret] Dişi kaplana denir. Ve Gāṭafān’dan bir kabīle pederinin ismidir.

الْفَازِرُ [el-fāzir] Bir nev‘ karıncaya denir ki

renki kızılısı karamtık olur. Ve vāsi‘ yola denir.

الْفَازِرَةُ [el-fāziret] (hā’yla) Yere muttasıl kumlukta olan yola denir ki yumuşak ve hilkatlen uzun uzadı ola.

الْإِفْزَارُ [el-ifzār] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi ufatmak ma‘nāsınadır; yukālu: أَفْزَرَ الْجَلَّةَ إِذَا فَتَّتَهَا

فَزْرٌ [Fezr] [نَزْرٌ] [nezr] vezninde) Esāmīdendir: Fezr b. Evs b. el-Fezr, mukri‘-i Mışrı‘dır. Ve Ḥālīd b. Fezr tābi‘ındendir.

بَنُو الْأَفْزَرِ [Benu’l-Efzer] Bir batndır.

فُزَيْرٌ [Fuzeyr] [زُبَيْرٌ] [zubeyr] vezninde) Bir adamın ‘alemidir.

[ف س ر]

الْفَسْرُ [el-fesr] [كَسْرٌ] [kesr] vezninde) Örtülü nesneyi keşf ve ‘ayān eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: فَسَّرَ الشَّيْءَ فَسْرًا مِنَ الْبَابِ فَسَّرَ الشَّيْءَ فَسْرًا إِذَا أَبَانَهُ وَكَشَفَهُ عَنْ غِطَائِهِ Ve tabīb ‘illete istidlāl için hastanın karūrede bevline bakmak ma‘nāsına isti‘māl olunur; yukālu: فَسَّرَ الطَّبِيبُ إِذَا نَظَرَ فِي بَوْلِ الْمَرِيضِ

التَّفْسِيرَةُ [et-tefsiret] [تَكْمِيلَةٌ] [tekmilet] vezninde) Bu dahi tabīb marīzin bevline bakmak ma‘nāsına masdardır. ‘Alā-kavlin ismdir, hastanın tabīb nazar edecek bevline itlāk olunur. Yāhūd bu kelime müvellededir. Kāle fi’l-*Esās* وَهُوَ تَفْسِيرَةُ الْمَرِيضِ وَهُوَ نَظَرُ الطَّبِيبِ فِي تَفْسِيرَةِ الْمَرِيضِ وَهُوَ مَاؤُهُ الْمُسْتَدَلُّ بِهِ عَلَى عِلَّتِهِ

فَسْرٌ [fesr] [تَفْعِيلٌ] [tef‘il] vezninde) فَسْرٌ [fesr] gibi pūşīde ve mestūr nesneyi rūşen ve ‘ayān eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: فَسَّرَهُ إِذَا كَشَفَهُ وَأَبَانَهُ فَسْرٌ [tefsir] İmām Şa‘leb kavli üzere te‘vīl ile mūrādifdir. Ve ‘inde’l-gayr تَفْسِيرٌ [tefsir] lafz-ı müşkilden ma‘nā-yı murādī keşf ve

beyān; ve تَأْوِيلٌ [te>vīl] iki muhtemel olan ma'nânın birini zāhir-i kelāma mutābık olan ma'nāya redd eylemekten 'ibārettir.

فُسَارَانُ [Fusārān] (fā'nın zammıyla) İşfahān kazāsında bir karye adıdır.

[ف ش ر]

أَلْفَاشِرِيّ [el-fāşiriyy] (حَاشِرِيّ [hāşiriyy] vezninde) Bir nev'e devā ismidir ki yılan ve sâ'ir haşerāt ısırıldığı yere nāfi'dir. Küttüb-i tibbiyyede yā'nın kasrıyla Süryānī olmak üzere mersüm ve ören gülü ve ak asma dedikleri devāyī nebātla müfesserdir.

أَلْفَشَارُ [el-fuşār] (غُرَابٌ [ğurāb] vezninde) Bir lafzdır ki 'amme herze ve hezeyān mevki'inde isti'māl ederler. Kelām-ı 'Arabdan değildir. Mütercim der ki lafz-ı mezbūr Fāriside saçma ma'nāsınadır.

[ف ص ر]

أَلْفَيْضُورُ [el-feyşūr] (فَيْضُومٌ [fayşūm] vezninde) Neşatlı haşarı hımāra denir.

[ف ط ر]

أَلْفَطْرُ [el-faṭr] (سَطْرٌ [saṭr] vezninde) İsmidir, yarığa denir, şikāf ma'nāsına. Cem'i فُطُورٌ [fuṭūr]dur, yukālu: فِيهِ فَطْرٌ أَيْ شَقٌّ Ve

فَطْرٌ [faṭr] Masdar olur, yarmak ma'nāsına; yukālu: فَطَرَ الشَّيْءَ فَطْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ Ve hayvânın memesini baş parmak ve şehâdet parmaklarıyla saĝmak, 'alā-kavlin parmakların uçlarıyla saĝmak ma'nāsınadır; yukālu: فَطَرَ النَّاقَةَ إِذَا حَلَبَهَا بِالسَّبَابَةِ Ve hamur mayalanmaksızın ekmek yapmak ma'nāsınadır; yukālu: فَطَرَ الْعَجِينِ إِذَا اخْتَبَزَهُ مِنْ سَاعَتِهِ وَلَمْ يُحَيِّزْهُ Ve deriyi dibāgata kandırmayıp yufkaca yapmak ma'nāsınadır; yukālu: فَطَرَ الْجِلْدَ إِذَا لَمْ يَزُوهِ مِنَ الدِّبَاغِ Ve

فَطْرٌ [faṭr] ve

فُطُورٌ [fuṭūr] (ظُهُورٌ [zuhūr] vezninde) Dābbe kısmının azı dişi zuhūr eylemek ma'nāsınadır ki azısını yarmak ta'bīr olunur; yukālu: فَطَرَ نَابَ الْبَعِيرِ فَطْرًا وَفُطُورًا إِذَا طَلَعَ Ve

فَطْرٌ [faṭr] Yaratmak ma'nāsınadır; yukālu: فَطَرَ اللهُ أَيْ خَلَقَهُمْ Ve bir nesneyi ibtidā' icād eylemek ma'nāsınadır; yukālu: فَطَرَ اللهُ فَطْرًا بَرَأَهُمْ شَارِيحُ الْخَلْقِ أَيْ بَدَأَهُمْ eylemiştir, vākīpā *Başā'ir*'de dahi şārihe muvāfıktır. Ve

فَطْرٌ [faṭr] Bir nesneye başlamak ma'nāsınadır; yukālu: فَطَرَ الْأَمْرَ إِذَا ابْتَدَأَهُ Ve bir nesneyi inşā ve ihdās eylemek ma'nāsınadır; yukālu: فَطَرَ الشَّيْءَ إِذَا أَنْشَأَهُ Ve bu zikir olunan icād ma'nāsından e'amdır. Ve

فَطْرٌ [faṭr] ve

فِطْرٌ [fiṭr] (fā'nın kesriyle) Oruçlu orucunu bozmak ma'nāsınadır; yukālu: فَطَرَ الصَّائِمِ فِطْرًا وَفِطْرًا إِذَا أَكَلَ وَشَرِبَ Ve oruçlunun orucunu bozdurmak ma'nāsınadır; tekülü: فَطْرَتْ الصَّائِمَ إِذَا جَعَلْتَهُ مُفْطِرًا

أَلْفُطْرُ [el-fuṭr] (fā'nın zammıyla) ve

أَلْفُطْرُ [el-fuṭr] (zāmmeteynle) Bir nev'e mantar ismidir ki kattāldır, delice mantar dedikleridir; yüreği şakk eylediği için itlāk olundu. Ve

فُطُورٌ [fuṭūr] Süt saĝıldığı anda memede kalan süt fazlasına denir. Ve memenin delikleri üzere nümāyān olan süte denir: وَمِنْهُ مَا رَوَاهُ التَّنْضُرُ قَوْلَ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ وَقَدْ سُئِلَ عَنِ الْمَذْبِيِّ «هُوَ الْفُطُورُ» Bu hadīste فُطُورٌ [fuṭūr] lafzını Naḍr b. Şumeyl, fā'nın zammıyla rivāyet eylemekle Hazret-i 'Ömer mezīyi kılletinden nāşī meme ağzında zāhir olan süt reş-

hasına teşbîh eylemiş olur. Ve Nađr'dan mā-^cadā rüvāt fā'nın fethiyle rivāyet eylemeleriyle iki parmakla sağılan süte yāhūd zuhūrunu devenin azı dişinin zuhūruna teşbîh eylemiş olur.

الْفِطْرُ [el-fiṭr] (fā'nın kesriyle) Henüz uç göstermiş üzüme denir; fā'nın zammıyla da cā'izdir. Ve

فِطْرٌ [fiṭr] Orucunu açan adama itlāk olunur. Fi'l-asl masdar olmakla müfred ve cem'i berāberdir; yukālu: رَجُلٌ فِطْرٌ وَرِجَالٌ فِطْرٌ أَي مَفْطَرٌ Ve

فِطْرٌ [fiṭr] İsm olur, oruç açmağa denir.

الْإِنْفِطَارُ [el-infiṭār] [infi'āl] [infi'āl] vezninde) ve

التَّفْطُرُ [et-tefaṭṭur] [tefa'ul] vezninde) Yarılmak ma'nāsınadır; yukālu: فَطَرَ الشَّيْءَ فَانْفَطَرَ وَتَفَطَّرَ أَي شَقَّهُ فَانْشَقَّ

الْإِفْطَارُ [el-ifṭār] (hemzenin kesriyle) Bu dahi deriyi dibāgata doyurmayıp hafifçe çalaça yapmak ma'nāsınadır; yukālu: أَفْطَرَ الْجِلْدَ إِذَا لَمْ يُرْوِهِ أَفْطَرَ الصَّائِمَ إِذَا أَكَلَ وَسَرِبَ أَفْطَرْتُ الصَّائِمَ إِذَا جَعَلْتُهُ أَفْطَرْتُ الصَّائِمَ إِذَا حَانَ لَهُ أَنْ مَفْطَرًا Ve oruç açacak vakt gelip çatmak ma'nāsınadır; yukālu: أَفْطَرَ الرَّجُلَ إِذَا دَخَلَ فِي وَقْتِ الْإِفْطَارِ

التَّفْطِيرُ [et-teftīr] [teftīr] vezninde) Bu dahi sā'ime iftār ettirmek ma'nāsınadır; tekūlu: فَطَرْتُهُ بِمَعْنَى أَفْطَرْتُهُ

الْمُفْطِرُ [el-muṭṭīr] [muḥsin] vezninde) İftār eden kimseye denir. Cem'i مَفَاطِيرٌ [mefāṭīr]dir.

الْفِطْوَرُ [el-feṭūr] [ṣbūr] vezninde) ve

الْفِطْوَرِيُّ [el-feṭūrīy] (yā-yı nisbetle, gūyā

ki nefsine mensūbdur) Oruç açacak nesneye denir; yukālu: فَلَانَ يُفْطِرُ الصُّوَامَ بِفِطْوَرٍ وَفِطْوَرِيٌّ حَسَنٌ وَهُوَ مَا يُفْطِرُ عَلَيْهِ

الْفِطِيرُ [el-feṭīr] [emīr] vezninde) Henüz mayasını almamış hamura denir. حُبْرُ الْفِطِيرِ [ḥubzu'l-feṭīr] mayasız ekmektir ki pek alçağıdır. Ve mutlakan kertesini idrāke ^cacele olunmuş olan şey'e denir.

الْفِطْرَى [el-faṭrā] [sekrā] vezninde) **فِطِيرٌ** [faṭīr] ma'nāsınadır; yukālu: أَطْعَمَهُ فِطْرَى فَطِيرٌ أَي فَطِيرٌ أَي فَطِيرٌ أَي فَطِيرٌ [faṭrā] [faṭīr]in cem'i olmak üzere mersūmdur. Ve

فِطْرَى [faṭrā] Āfet ve dāhiyeye denir.

فِطَيْرٌ [Fuṭayr] [zubeyr] vezninde) Tābī'inden bir zāt adıdır. Ve bir feres ismidir ki Qays b. Dirār onu Ruḳād b. Munzir'e bahş eylemişti.

الْفِطْرَةُ [el-fiṭret] (fā'nın kesriyle) Sadaka-i fitra denir ki ramazān savmının teşekkürü zımında fukarāya verilen sadakadan ibārettir. Şārih der ki muzāf mahzūf olup ve ona delālet için āhirine hā' ilhāk olundu. Pes elhāndan ve müvelledāttan değildir. Ve

فِطْرَةٌ [fiṭrat] Halk ma'nāsına olan فَطْرٌ [faṭr] dan ism olur, yaratılışa denir, hilkat ve tīnet ve āferīniş ma'nāsına. Şārihin beyānına göre bu binā-i nev'^cdir; ve minhu'l-hadīsu: «كُلُّ مَوْلُودٍ يُوَلَّدُ عَلَى فِطْرَةِ الْإِسْلَامِ» Kāle fi'n-Nihāye: الْفِطْرَةُ الْحَالَةُ مِنَ الْفِطْرِ كَالْجِلْسَةِ وَالرَّكْبَةِ وَالْمَعْنَى أَنَّهُ يُوَلَّدُ عَلَى نَوْعٍ مِنَ الْجِبَلَةِ وَالطَّنْعِ الْمُنْتَهَى لِقَبُولِ الدِّينِ فَلَوْ تَرَكَ عَلَيْهَا لَأَسَمَمَ عَلَى لُزُومِهَا

فِطْرَةٌ [fiṭrat] Dīn ve millet ma'nāsına müsta'meldir; ve minhu'l-hadīsu: «عَشْرٌ مِنَ الْفِطْرَةِ» قَالَ فِي النَّهَائَةِ أَي مِنَ السُّنَّةِ يَعْنِي سُنَنَ الْأَنْبِيَاءِ **الْفِطَارُ** [el-fuṭār] [ḡurāb] vezninde)

Şol kılıca denir ki ağzında çatlaklar olmakla kesmez ola; yukālu: سَيْفٌ فُطَارٌ إِذَا كَانَ فِيهِ تَشَقُّقٌ وَلَا يَنْقَطُ

الْفُطَارِيُّ [el-fuṭāriyy] [غُرَابِيٌّ] [gūrābiyy] vezninde) Elinden hayr ve şerr gelmez olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ فُطَارِيٌّ أَيْ لَا خَيْرَ فِيهِ وَلَا شَرٌّ

الْأَفَاطِيرُ [el-efāṭīr] أُفْطُورٌ [ufṭūr]un cem'idir. Ve

أُفْطُورٌ [ufṭūr] Tāze civānların burunlarında cā-be-cā zāhir olan çatlaklara denir.

النَّفَاطِيرُ [en-nefāṭīr] (nūn'un fethiyle) نُنْفُورَةٌ [nuṭūret]in cem'idir, nūn-ı meftūha ile. Ve

نُنْفُورَةٌ [nuṭūret] Cā-be-cā dağmık nābit olan otluklara denir, 'alā-kavlin evvel-i bahārda biten ibtidā otluklara denir.

الْفَظِيرَةُ [el-feṭīret] ve

الْفُطُورَةُ [el-feṭūret] (fā'ların fethiyle) Yevm-i fitrda kesilen koyuna denir; tekülü: دَبَحْنَا فَظِيرَةً وَفُطُورَةً أَيْ شَاءَ يَوْمَ الْفِطْرِ

[ف ع ر]

الْفَعْرُ [el-fa'ṛ] (fā'nın fethi ve 'ayn'ın sükunuyla) Dābbe فَعَارِيٌّ [fe'ārīr] ekl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: فَعَرَ الْجِمَارُ فَعْرًا 'Alā-kavlin فَعْرٌ [fa'ṛ] ve فَعَارِيٌّ [fe'ārīr] bir ma'nāyadır. Ve

فَعَارِيٌّ [fa'ārīr] (fā'nın fethiyle) ذَائِنٌ [ze'anīn] isimdir ki bir nev' otluk adıdır, 'alef-i devābbdandır.

[ف غ ر]

الْفَعْرُ [el-fağr] [سَغْرٌ] [sağr] vezninde) Bir adam ağzını açmak ma'nāsınadır; yukālu: فَعَرَ فَاهُ فَعْرًا مِّنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ وَالْأَوَّلِ إِذَا فَتَحَهُ

وَاسِعٌ فَعَرَ الْفَمَ أَيَّ بَابِهِ Ya'nī "Ağzının yırtmacı vāsi'dir." Ve

فَعْرٌ [fağr] Henüz açılan güle ve şüküfeye denir, gonca-i nev-şükufte ma'nāsına.

الْإِفْغَارُ [el-ifgār] (hemzenin kesriyle) Bu dahi ağız açmak ma'nāsınadır; yukālu: فَاهُ إِذَا فَتَحَهُ

الْإِنْفِغَالُ [el-infiğār] [إِنْفِئَالٌ] [infi'āl] vezninde) Ağız açılmak ma'nāsınadır; yukālu: اِنْفَعَرَ فُوهُ إِذَا انْفَتَحَ

الْمَغْزَرَةُ [el-mefgaret] [مَغْزَرَةٌ] [mağşaret] vezninde) Arz-ı vāsi'aya denir. Ve dağlarda kâ'in mağaradan küçük aralık yere ve çatalğa denir.

الْفَعَّارُ [el-Fağğār] [شَدَادٌ] [şeddād] vezninde, 'alā-kavlin غُرَابٌ [gūrāb] vezninde) Fürsân-ı 'Arabdan Hubeyre b. Nu'mān'ın lakabıdır.

الْفَاغِرُ [el-fāğir] Bir böcek adıdır.

الْفَاغِرَةُ [el-fāğiret] (hā'yla) Bir nev' tīb, 'alā-kavlin كِبَابَةٌ [kebābet] dedikleri dārū yāhūd nīlūfer köklerine denir; müfredatta ağzı açık dedikleri devā ile müfesserdir.

فِغْرَى [Fiğrā] [ضِغْرَى] [diğzā] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

الْفَغْرَةُ [el-fağret] [تَمْرَةٌ] [temret] vezninde) Süreyyā'nın ibtidā-i tulū'una denir ki ibtidā-i hengām-ı tulū'udur, şitā' mevsi-minde olur; o hilâlde vasat-ı semāya geldikte pek ba'īd görünmekle nazar edenler başlarını kaldırıp nazar eylemeleriyle el-bette ağızları açılır olur.

الْفُغْرَةُ [el-fuğret] [غُرْفَةٌ] [ğurfet] vezninde) Derenin ağzına denir. Cem'i فُغْرٌ [fuğar] gelir, ضُرْدٌ [şurad] vezninde.

فَعَّارٍ [feğāri] [قَطَامٌ] [kaṭāmi] vezninde) Öte cānibe nāfiz olmuş ta'ne ve darbeye denir

ki yaranın ağzı açılır; yukālu: طَعْنَةُ فَعَارٍ أَي نَافِذَةٌ

[ف ق ر]

الْفَقْرُ [el-faqr] (fā'nın fethi ve qāf'ın sükunuyla, fā'nın zammıyla da lügattir) Yoksulluk ma'nāsınadır; غِنَاءٌ [gīnā'] mukābilidir.

Mü'ellifin *Başā'ir*'de beyānına göre sülāsīden فَقْرٌ [faqr] sīgası her ne kadar kıyās ise de isti'māl olunmamıştır, lākin *Miṣbāh*'ta فَقْرٌ يَفْقَرُ مِنْ بَابِ تَعَبٍ إِذَا قَلَّ مَالُهُ 'ibāretiyile mersūm olmakla bāb-ı rābī'den masūg olduğu musarrahtır; ve kāle: فَقْرٌ الْفَقْرُ يَفْتَحُ الْفَاءَ وَضَمَّهَا إِسْمٌ مِنْ اِفْتَقَرَ [faqr] masdar-ı metrūk olup ism olarak müsta'meldir.

الْفَقِيرُ [el-feqīr] Fakr u fāka sāhibi kişiye denir; cem'ci فَقَرَاءٌ [fuqārā'] gelir. Mü'ennesi فَقِيرَةٌ [feqīret]'tir; cem'ci فَقَائِرٌ [feqā'ir]'dir.

Ma'lūm ola ki fakrın mikdār-ı derecesi hemān 'ayāline kifāyet eyleyecek kadar nesnesi olmaktan 'ibārettir. Ba'zı nüshada فَقْرٌ لَا يَكُونُ 'unvāniyla menfiyyen mersūm olmakla 'ayālini idāre edecek nesneye iktidārı olmamak demek olur, zāhiren bu müreccahtır. Ve ehl-i 'Arabiyye فَقِيرٌ [feqīr] ile مُسْكِينٌ [miskīn] beynlerini fark ederler. Ba'zılar dediler ki fakīr şol kimsedir ki sedd-i ramak edecek kūt ve gıdā bulur ola ve miskīn aslā bir nesnesi olmaya. Ve 'inde'l-ba'z fakīr muhtāc ve gedā ve miskīn zelīl ve hakīre denir, zillet ve hakāreti gerek fakr u fāka sebebiyle ve gerek ahvāl-i sā'ire sebebiyle olsun. İmām Şāfi' 'aleyhi'r-rahme dedi ki فَقَرَاءٌ [fuqārā'] kötürüm ve muk'ad olup aslā hırfet ve san'atları olmayanlara, kezālik gerçi ehl-i hırfet olup lākin hırfeti havāyic-i

zarūriyyesini idāre eylemez olanlara denir. Ve مَسَاكِينٌ [mesākīn] şol kimselere denir ki gerçi hırfetleri olup lākin nafaka-i 'ayāline muḡnī olmamakla su'āl eder olalar. Yāhūd fakīr kifāyet mikdārı ma'āşı olana ve miskīn aslā nesnesi olmayana denir. Ve 'inde'l-ba'z miskīn, fakīrden hāli ahsen olana denir ve 'alā-kavlin ikisi de berāberdir ki züḡürt ve gedā olana denir. Ve

فَقِيرٌ [feqīr] Omurga kemikleri kırılmış insān ve hayvāna denir. Şārihin beyānına göre asl فَقْرٌ [faqr] bu ma'nāya mevzū'dur; yukālu: فَجُلٌ فَقِيرٌ إِذَا كَانَ مَكْسُورَ الْفَقَارِ Ve hurmā fidanı dikecek kuyu gibi derin çukura denir; cem'ci فَقُورٌ [fuqūr] gelir zammeteynle. 'Alā-kavlin فَقُورٌ [fuqūr] birbirine geçilir olan kuyulara denir ki her biri فَقِيرٌ [feqīr] dir. Ve

فَقِيرٌ [feqīr] Mahsūs bir eşme kuyu ismidir. Ve şol toprağı yumuşak düz yere denir ki onda cā-be-cā nizām üzere kuyular kazılır ola. Ve su mecrāsı olan künkün ağzına denir. Ve şol deveye denir ki serkeş olmakla burnu yarılıp kiriş geçirilmiş ola ki yuları o kirişe bend eylemekle at kısmının licāmı yerinde olur.

الْفَقَارَةُ [el-feqāret] حَسَارَةٌ [hasāret] vezninde) Fakīr ve gedā olmak ma'nāsınadır; yukālu: فَقَرُ الرَّجُلِ فَقَارَةٌ مِنَ الْبَابِ الْحَامِسِ إِذَا كَانَ فَفَقِيرًا Ve

فَقَارَةٌ [feqāret] İsm olur, arkada yağrından kuyruk sokumuna gelince arka kemiğine denir ki omurga ta'bīr olunur. Cem'ci cinsi فَقَارٌ [feqār]'dır.

الْإِفْتِقَارُ [el-iftikār] اِفْتِئَالَ [ifti'āl] vezninde) Bu dahi fakīr ve muhtāc olmak ma'nāsınadır; muktezāsı sonradan fakīr

gibi 'uhdesinden gelip zābit ve muktedir olan adama itlāk olunur; yukālu: إِنَّهُ لَمُفَقِّرٌ هَذَا الْأَمْرَ أَي مُفَقِّرٌ لَهُ صَابِطٌ

دُو الْفَقَارِ [Zu'l-Fekār] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) 'Āş b. Munebbih nām kāfirin kılıcı lakabıdır ki melhame-i Bedr'de tu'me-i şîr-i şemşîr olmakla taraf-ı Hazret-i Nebevî'ye 'ā'id oldukta Ḥaydar-ı Kerrār kerremallāhu vechehu hazretlerine ihsān buyurdular. Metninde فَقْرَةٌ [fikret]ler olmakla دُو الْفَقَارِ ile tesmiye olundu. Ve

دُو الْفَقَارِ [Zu'l-Fekār] Maş'er b. 'Amr el-Hemdānī lakabıdır.

الْمُفَقَّرُ [el-mufaqqar] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Şol kılıca denir ki sırtında فَقْرَةٌ [fikret] şeklinde düzce gedikleri olarak masnū' ola, Türkîde kırk merdiven dedikleridir. Ve

مُفَقَّرٌ [mufaqqar] 'Uhdesine ihale olunan her umūru ke-mā yenbağ' icrā eder olan adama itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ مُفَقَّرٌ أَي مُجْرِي لِكُلِّ مَا أَمْرٌ بِهِ

الْفُقْرَةُ [el-fuqret] (fā'nın zammıyla) Yakınlık ma'nāsındır; yukālu: هُوَ مِثِّي فُقْرَةٌ أَي قُرْبًا Ve çukura denir; yukālu: فَفَرَّ فُقْرَةً أَي حُفْرَةً Ve gömleğin baş geçecek yerine denir.

الْفِقْرَةُ [el-fikret] (fā'nın kesriyle) Omurga kemiğine denir ki zikr olundu. Ve

فِقْرَةٌ [fikret] 'Alem ve nişāna denir. Gerek dağdan ve gerek hedef makūlesi nesneden olsun. Ve bir kasīdenin muhtevî olduğu ebyātın eltaf ve ecvedine itlāk olunur ki beytū'l-kasīd ve şāh-beyt ta'bīr olunur. Ve şol tarlaya denir ki ekin ekmek için sürülüp islāh olunmuş ola.

الْفَقْرَةُ [el-fakret] (temret] vezninde) Bir nebāt adıdır. Cem'-i cinsi فَقْرٌ [fakr]

gelir.

الْفَقْرَنُ [el-Fakren] (رَعَشَنُ [ra'şen] vezninde) Ebu'l-Ḥayr ibn 'Amr el-Kindī kılıcının ismidir.

فَقَارٌ [Feqār] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Bir dağın adıdır.

الْمَيْقَرُ [el-feyqar] (صَيْقَلٌ [şayqal] vezninde) Āfet ve dāhiyeye itlāk olunur.

الْمُتَفَقِّرَةُ [el-mutefakqiret] (مُتَفَكِّرَةٌ [mutefek-kiret] vezninde) Çukurları çok olan yere denir; yukālu: أَرْضٌ مُتَفَقِّرَةٌ إِذَا كَانَتْ فِيهَا فُقْرٌ كَثِيرَةٌ أَي حُفْرٌ

[ف ك ر]

الْفِكْرُ [el-fikr] (fā'nın kesri ve fethiyle) ve

الْفِكْرَةُ [el-fikret] (fā'nın kesriyle) ve

الْفِكْرَى [el-fikrā] (ذِكْرَى [zikrā] vezninde) Bir nesnede i'māl-i nazar eylemek ma'nāsındır ki düşünmek ta'bīr olunur, Fārisīde endīşe denir. فِكْرٌ [fikr]in cem'i أَفْكَارٌ [efkār]dır. Şārih der ki فِكْرَةٌ [fikret] in cem'i فِكْرٌ [fiker]dir, فَفْرَةٌ [fikret] ve فَفَرٌ [fikar] gibi; ve minhu yukālu: لِفَلَانٍ فِكْرٌ كُلُّهَا Ve

فِكْرٌ [fikr] Masdar olur, düşünmek ma'nāsındır; yukālu: فَكَّرَ فِيهِ فِكْرًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَعْمَلَ النَّظَرَ فِيهِ

الْإِفْكَارُ [el-ifkār] (hemzenin kesriyle) ve

التَّفْكِيرُ [et-tefkīr] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) ve

التَّفْكَرُ [et-tefekkūr] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Bunlar da düşünmek ma'nāsındır; yukālu: أَفْكَرَ فِيهِ وَفَكَّرَ وَتَفَكَّرَ بِمَعْنَى فَكَّرَ

الْفِكْكِيْرُ [el-fikkīr] (سِكِّيتٌ [sikkīt] vezninde) ve

الْفَيْكِرُ [el-feyker] (صَيْقَلٌ [şayqal] vezninde) Kesirū'l-fikr adama denir; yukālu: هُوَ فَيْكِرٌ وَفَيْكِرٌ أَي كَثِيرُ الْفِكْرِ

الفكر [el-fekr] (fā'nın fethi ve kalīlen kesriyle) Hācet ma'nāsındır; tekülü: مَا لِي فِيهِ فَكْرٌ أَيْ حَاجَةٌ

[ف ل ر]

الفلاويرة [el-felāviret] (fā'nın fethiyle) صيادلة [şayādilet] ma'nāsındır ki çerçilere ve tuhafçılara denir. Ve kelime-i mezbûre mu'arredir. صيدلانيي [şayādilāniyy] cem'idir ki çerçiye ve tuhafçılara ve hurdacıya denir. Ve

فلاويرة [felāviret] Ptle-ver-i Fārisī mu'arrebī ve ondan mutasarrıftır.

[ف ن ر]

الفنخيرة [el-finḫiret] (ḥā-yı mu'ceme ile إنجيرة [inciret] vezninde) Kesirü'l-iftihār olan adama denir. Ve şol kaya tarzında parçaya denir ki dağın tepesinden kopmuş olup ve gevşekçe ola.

الفنخير [el-finḫir] (زبرج [zibric] vezninde) Süsüşçü hayvânın çok süsüşmekten cebhesinde kalan pekliğe ve nasırlığa denir.

الفنخُر [el-funḫur] (قُنْفُذ [kunfuz] vezninde) ve

الفناخير [el-funāḫir] (عَلَابِط [ulābiṭ] vezninde) 'Azimü'l-cüsse insān ve hayvāna denir. Mü'ennesi فُنْحَرَةٌ [funḫaret] ve فُنَاخِرَةٌ [funāḫiret]tir. Ve

فناخير [funāḫir] Burnun deliği vāsi' adama denir.

الفنخرة [el-fenḫaret] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Burnunun deliği vāsi' olan adamın burnu deliğine üflemek ma'nāsındır; yukālu: فَنْخَرُ فَلَانًا إِذَا نَفَخَ مِنْخَرَهُ الْوَاسِعَ

[ف ن ر]

الفندير [el-findir] (قِنْدِيل [kindil] vezninde) ve

الفنديرة [el-findiret] (hā'yla) Büyük hurmā kümesine denir. Ve dağın tepesinden kopup ayrılmış 'azim kayaya denir.

[ف ن ز ر]

الفنزور [el-fenzer] (zā-yı mu'ceme ile جعفر [cafer] vezninde) Şol bekçi kulübesine denir ki tülü altmış zirā'a karīb ahşāb üzere binā olunmuş ola. Yangın köşküne ve balıkçı dalyanına da bu münasebetle itlāk olunur.

الفنقورة [el-funḫūret] (عُضْفُورَةٌ [uṣfūret] vezninde) ve

الفنقور [el-funḫūr] (hā'sız) Mak'adın deliğine denir, ثَقْبُ الْفُنْحَةِ [şakbu'l-faḫḫat] ma'nāsına.

[ف و ر]

الفور [el-fevr] (جَوْر [cevr] vezninde) ve

الفؤور [el-fu'ūr] (ظُهُور [zuhūr] vezninde) ve

الفوران [el-feverān] (دَوْرَان [deverān] vezninde) Çeşmeden ve tencereden su kaynayıp fişkirmek ma'nāsındır; yukālu: فَارَ الْمَاءِ وَالْقَدْرُ يُغْوِرُ فَوْرًا وَفُؤُورًا وَفُورَانًا إِذَا جَاشَ Ve müte'addī olur; tekülü: أَنَا فُورُهُ أَنَا Ve

فوران [feverān] Damardan kan fişkırıp çıkmak ma'nāsındır; yukālu: فَارَ الْعِرْقُ فُورَانًا إِذَا فَارَ الْعِرْقُ وَصَرَبَ هَاجَ وَنَبَعَ Mü'ellif burada وَصَرَبَ kelimesini dahi tensik eylemekle şārih der ki mü'ellif Muḥkem nām me'hazda نَبَعَ kavlınden sonra ve وَصَرَبَ فُورًا أَيْ رَغِيْبٌ وَاسِعٌ eylemekle bī-reviyyet kendileri dahi وَصَرَبَ lafzını resm eylemiştir. Ve

فور [fevr] Teraziye فَيَارَ [fiyār] dedikleri demir geçirmek ma'nāsındır; tekülü: فُورٌ الْمِيْرَانُ فُورًا إِذَا عَمِلَتْ لَهُ الْفِيَارَ

الإفارة [el-ifāret] (hemzenin kesriyle) Kaynatıp fişkirtmek ma'nāsındır; tekülü: أَفُورٌ

الْقِدْرُ إِذَا جَعَلْتَهُ فَاوِيًّا

الْفَوَارُ [el-fuvār] (غُرَابٌ [gūrāb] vezninde) ve **الْفَوَارَانُ** [el-feverān] (feteḥātla) Rāyihā etrāfa yayılmak ma'nāsınadır; yukālu: فَارَ فَارِئُهُ وَفَوَارَانَا إِذَا انْتَشَرَ Ve mehmūzen فَارِئُهُ iseddām فَارًا zeylinde zikr olundu.

فَارَةُ الْإِبِلِ [fāretu'l-ibil] Deve kısmından zuhūr eden hoş rāyihaya itlāk olunur ki hoş-bū nebāt otlayıp üzerine su içip bedenine rutūbet geldikte hāsıl olur. Elif vāv'dan münkalibedir.

الْفَائِرُ [el-fā'ir] Kaynayıp fışkıran nesneye denir; niseb üzere ism-i mef'uldür. Bu münāsebetle hışm ve gazabı müştedd ve münteşir olan insān ve hayvāna itlāk olunur; yukālu: فَارَ فَارِئُهُ كَمَا يُقَالُ نَارَ نَائِرُهُ إِذَا اشْتَدَّ غَضَبُهُ

الْفَوْرُ [el-fevr] (جَوْزٌ [cevr] vezninde) Masdardır, niteki zikr olundu. Bu münāsebetle bir adamın vürūd eylediği semt ve cihe- te itlāk olunur, gūyā suyun fışkırdığı ci- het gibidir. Kezālik fi'l-hāl ve der-sā'at ve hemān ma'nāsına isti'māl olunur ki teḥīri olmayan vakt-i hāzırda müste'ār olup ba'dehu but' ve meksten berī olan hālette isti'māl olundu; ve minhu yukālu: أَتُوا مِنْ فَوْرِهِمْ أَيُّ مِنْ وَجْهِهِمْ أَوْ قَبْلَ أَنْ يَسْكُنُوا Kāle'ş-şārih ve minhu kavlu Ebī Ḥanīfe rahimehullāhu: الْأَمْرُ عَلَى الْفَوْرِ لِأَعْلَى التَّرَاجِي مَضَرُّ فَارَتِ الْقِدْرِ إِذَا غَلَّتْ أَشْتَعِيرَ لِلشَّرْعَةِ ثُمَّ سَمِيَتْ بِهِ الْحَالِ الَّتِي لَا رَيْثَ فِيهَا

الْفَوْرَةُ [el-fevret] (دَوْرَةٌ [devret] vezninde) İsmidir, fışkıрмаğa denir. Bu münāsebetle dağın mürtefi' ve mu'zam olan sırtına فَوْرَةُ الْجَبَلِ [fevretu'l-cebel] itlāk olunur; tekülü: صَعِدْتُ حَتَّى اسْتَوَيْتُ إِلَى فَوْرَةِ الْجَبَلِ أَيُّ سَرَائِهِ وَمَثَبِهِ **أَبُو فَوْرَةَ** [Ebū Fevret] Cudeyre es-Sulemī nām kimsenin künyesidir.

الْفَارُ [el-fār] İnsānın gövdesinde olan balık etlerine denir, müteharrik olduğu için.

الْفَوَارَتَانِ [el-fevväretān] (fā'nın fethi ve vāv'ın teşdidiyle) فَوَارَةٌ [fevväret]in tesniyesidir ki فَوْرٌ [fevr]den mübālagadır, ziyādesiyle kaynayıp fışkıracı demektir. Bu münāsebetle pınara itlāk olunur ki suyun menba'ıdır. Ve tesniye olarak şol iki sıra kemiğe itlāk olunur ki iki kıynakla dübürü ihāta eden kemiğin beyinde olur, omaca kemiği tarafına doğru ki yürürken ikisi de hareket ve ıztırāb eder. 'Alā-kavlin فَوَارَةٌ [fevväret] omaca kemiğinin cevfe doğru boş harkına denir ki önünde kemik kısmı olmaz; iki tarafına فَوَارَتَانِ [fevväretān] itlāk olunur. Ve

فَوَارَةٌ [Fevväret] Zahrān yanında bir karye adıdır.

الْفَوَارَةُ [el-fuvāret] (ثُمَّامَةٌ [sumāmet] vezninde) Çömleğin pek kızgınlığından nāşī kaynayıp fışkıran nesnesine denir; yukālu: فَارَتْ فَوَارَةُ الْقِدْرِ وَهُوَ مَا يَفُورُ مِنْ حَرِّهَا

الْفَيْرَةُ [el-fīret] (fā'nın kesriyle) Lohusa hatun için tertīb olunan süt bulamacına denir, niteki (ف،أ،ر) māddesinde beyān olundu.

الْتَفْوِيرُ [et-tefvīr] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Lohusa hatun için فَيْرَةٌ [fīret] dedikleri bulamaç yapmak ma'nāsınadır; yukālu: فَوْرٌ لِلتَّفْوِيرِ إِذَا عَمِلَ لَهَا الْفَيْرَةُ

فَيْرَةٌ [Fīret] (fā'nın kesriyle) Muhaddisinden İbrāhīm b. Muḥammed b. Ḥuseyn el-İşbahānī ceddinin ismidir. Ve rā-yı müşeddede-i mazmūme ile Ebu'l-Kāsim b. Fīre eş-Şāṭibī fenn-i kırā'atte manzūme-i ma'rūfe sāhibidir.

الْفُورُ [el-fūr] (fā'nın zammıyla) فَائِرٌ [fā'ir]in

cem'idir, āhūya itlāk olunur.

الْفُورَةُ [el-fūret] (hā'yla ve ba'zen mehmūz olur) At kısmının bilekçesine 'arız olan yele denir ki sıvayınca dağılıp ve terk olursa müctemī' olur.

الْفَيَارَانِ [el-fiyārān] (fā'nın kesriyle) Şol iki demire denir ki terazi dilciğinin iki tarafını çevirmiş olur.

الْفَيُّورُ [el-feyyūr] (عَبُّوْقُ [‘abbūk] vezninde) Hiddetli, tünd ve tiz adama itlāk olunur; yukālu: إِنَّهُ لَفَيُّورٌ أَيْ حَدِيدٌ

فَوْرٌ [Fevr] (جَوْرٌ [cevr] vezninde) Yemāme'de bir mevzi' adıdır; zammıla da zebān-zeddir. Ve Bahr-i Hind sāhilinde bir belde adıdır ki Pūr mu'arrebidir.

فُورٌ [Fūr] (نُورٌ [nūr] vezninde) Bir recül ismidir.

فُورَانٌ [Fūrān] (تُورَانٌ [tūrān] vezninde) Hemedān kazāsında bir karyedir. Ve bir recül adıdır.

فُوفَارَةٌ [Fūfāret] (fā'nın zammıyla) Soğd kazāsında bir karyedir.

[ف ه ر]

الْفِهْرُ [el-fihr] (fā'nın kesriyle) Şol taşta denir ki cevz kıracak mikdār, 'alā-kavlin el ayasını dolduracak mikdār ola ki ayalama ta'bīr olunur. Ve bu müzekkerdir, mü'ennes dahi olur. Cem'i أَفْهَارٌ [efhār] ve فَهُورٌ [fuhūr] gelir. Te'nisi صَحْرَةٌ [şahret] itibārıyladır; yukālu: رَمَاهُ بِالْفِهْرِ وَهُوَ الْحَجَرُ وَهُوَ الْقَفُّ Ve قَدَرٌ مَا يَدُقُّ بِهِ الْجَوْرُ أَوْ مَا يَمْلَأُ الْكَفَّ

فِهْرٌ [Fihr] Kureyş'ten bir kabīle ismidir ki Fihr b. Mālik b. Nađr b. Kināne'den münşā'ibdir, Kureyş'in mecmū'u ona müntesiblerdir.

الْفَهْرُ [el-fehr] (قَهْرٌ [kahr] vezninde ve harf-i halk için fethateynle cā'izdir) Bir

hatunla cimā' edip kable'l-inzāl āher hatuna varıp onda inzāl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: فَهَرَ الرَّجُلُ فَهْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا نَكَحَ الْمَرْأَةَ ثُمَّ تَحَوَّلَ إِلَى غَيْرِهَا فَأَنْزَلَ Şer'i sādır olmuştur.

الْإِفْهَارُ [el-ifhār] (hemzenin kesriyle) فَهْرٌ [fehr] ma'nāsınadır; yukālu: أَفْهَرَ الرَّجُلُ بِمَعْنَى فَهَرَ Ve Yehūd tā'ifesinin bayramları gününe hāzır olmak, 'alā-kavlin havralarına varmak ma'nāsınadır; فَهْرٌ [fuhr]-i ātīden me'hūzdur; yukālu: أَفْهَرَ الرَّجُلُ إِذَا شَهِدَ عَيْدَ الْيَهُودِ أَوْ أَتَى مِدْرَاسَهُمْ Ve gövdenin eti cā-be-cā külçe külçe ve top top olmak vechiyle semirmek ma'nāsınadır. Bu süret semizlik pek çirkīn hāletidir; yukālu: إِذَا أَفْهَرَ الرَّجُلُ إِذَا اجْتَمَعَ لَحْمُهُ وَتَكَثَّلَ وَهُوَ أَفْخِ السَّمَنِ [Ve bu] hacir ma'nāsına olan فَهْرٌ [fihr]den me'hūzdur.

Ve dābbenin üzerine çok varmakla pek yorup dermānde ve bī-mecāl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَفْهَرَ بَعِيرَهُ إِذَا أَبْدَعَ فَأَبْدَعَ بِهِ Ve bir adam bir āher cāriyesi hışlıtıyı işiterek bir cāriyesiyle cimā' eylemek ma'nāsınadır. Bu dahi menhīdir; yukālu: أَفْهَرَ الرَّجُلُ إِذَا خَلَا مَعَ جَارِيَتِهِ وَجَارِيَتُهُ الْأُخْرَى تَسْمَعُ وَهُوَ كَالْحَيَّةِ وَهُوَ كَالْحَيَّةِ وَهُوَ كَالْحَيَّةِ Ve kız hitān olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَفْهَرَتِ الْجَارِيَةُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا خَتِنَتْ

الْفَهْرُ [el-fuhr] (fā'nın zammıyla) Yehūd tā'ifesinin havralarına denir ki eyyām-ı 'ıdlerinde oraya müctemī' olurlar. 'Alā-kavlin فَهْرٌ [fuhr], Yehūd'un ekl ve şürb ve 'ayş ve 'işret eyledikleri yevm-i ma'rūflarına denir ki 'ıdleri olacaktır. Kāle'ş-şārih ve fi'n-Nihāye: وَفِي حَدِيثِ عَلِيٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ رَأَى قَوْمًا قَدْ سَدَلُوا ثِيَابَهُمْ فَقَالَ «كَأَنَّهُمْ الْيَهُودُ خَرَجُوا مِنْ فَهْرِهِمْ» أَيْ مَوْضِعِ مِدْرَاسِهِمْ وَهِيَ كَلِمَةٌ نَبْطِيَّةٌ أَوْ عِبْرَانِيَّةٌ عَرَبَتْ وَأَصْلُهَا بُهْرَةٌ بِالْبَاءِ

التَّفْهْرُ [et-tefehhr] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Bir adamın māl ve menālī firāvān

olmak ma'nāsınadır; yukālu: فِي تَفْهَرِ الرَّجُلِ الْمَاءَ إِذَا اتَّسَعَ فِيهِ

التَّفْهِيْرُ [et-tefeyhur] [tebeytur] vezninde) تَفْهَرُ [tefehkur] ma'nāsınadır; yukālu: يورولمaktan nāṣī soluyup hışıldamak gelmek, 'alā-kavlin za'fından yāhūd seğırtmesinin hükmü geçmek sebebiyle durgunluk gelmek manāsınadır; yukālu: تَفْهَرُ الْفَرَسُ إِذَا اعْتَرَاهُ بُهْرٌ أَوْ تَرَادَّ عَنِ الْجَزْيِ مِنْ ضَعْفٍ أَوْ فِي الْجَزْيِ انْقِطَاعِ فِي الْجَزْيِ هَآلَتِيْنِ تَرَادَّ [terādd] ba'cehu [futur] ondan sonra تَفْهِيْرُ [tefeyhur] denir.

التَّفْهِيْرُ [et-tefhīr] [tefīl] vezninde) ve **الْفَيْهَرَةُ** [el-feyheret] [beytaret] vezninde) تَفْهِيْرُ [tefeyhur] ile ma'nā-yı sānīde mürādiftir; yukālu: فَهَرِ الْفَرَسِ وَفِيَهَرِ بِمَعْنَى تَفْهِيْرٍ [el-mefāhir] (mīm'in fethiyle) Göğüs etlerine denir.

الْفَيْهَرَةُ [el-feyheret] [hayderet] vezninde) ve

الْفَيْهَرُ [el-feyher] (hā'sız) Pek ve dayangan olup 'azīmü'l-cüsse olan nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ فَيْهَرَةٌ وَفَيْهَرٌ أَيُّ ضَلْبَةٍ عَظِيْمَةٍ

فُهَيْرَةٌ [Fuheyret] [cuheyret] vezninde) Esāmīdendir: 'Āmir b. Fuheyre, Hazret-i Ebū Bekr'in mevālīsindendir.

الْفَيْهَرَةُ [el-fehīret] [sefīnet] vezninde) Bedevīye mahsūs bir türlü bulamaç aşına denir ki yağı alınmış süt içre kızgın taşlar bırakıp kaynattıktan sonra un çalıp bulamaç ederler.

[ف ه ر]

الْفُهْدُرُ [el-fuhdur] [kunfuz] vezninde) Etine dolu, vücūdu ter ve mutarrā taze civāna denir; yukālu: غُلَامٌ فُهْدُرٌ أَيُّ مُمْتَلِئٍ رِيَانٌ

Ve bu فُهْدُرٌ [furhud] maktūbudur.

نَجَرَ الْفَاءَ مَعَ الرَّاءِ بِعَوْنِهِ تَعَالَى

FASLU'L-KĀF

(فَضْلُ الْقَافِ مَعَ الرَّاءِ)

[ق ب ر]

الْقَبْرِ [el-ḳabr] (ḳāf'ın fethi ve bā'nın sükünuyla) İnsân kısmının ba'de'l-vefât medfenine denir ki gür ve mezâr ve Türkîde sin ta'bir olunur. Cem'i قُبُورٌ [ḳubūr]dur.

الْمَقْبَرَةُ [el-maḳberet] (mīm'in fethi ve bā'nın harekât-ı selâsıyla) ve

الْمِقْبَرَةُ [el-miḳberet] (mikneset) [mekneset] vezninde) Mevzi'-i kubûra denir ki mezârlık ta'bir olunur.

الْمَقْبَرِيُّونَ [el-Maḳburiyyûn] Muhaddisînden bir cemâ'attir.

الْقَبْرِ [el-ḳabr] (cebr) [zebr] vezninde) ve

الْمَقْبَرِ [el-maḳber] (mīm'in ve bā'nın fet-hiyle ki) Masdar-ı mîmîdir, meyyiti defn eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: قَبَرَ الْمَيِّتَ قَبْرًا وَمَقْبَرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا دَفَنَهُ

الْإِقْبَارِ [el-iḳbār] (hemzenin kesriyle) Bir kimse için mezâr hâzırlamak ve ona mezâr yeri göstermek ve mezâr yeri vermek ma'nâsınadır; yukâlu: أَقْبَرُ فُلَانًا إِذَا جَعَلَ لَهُ قَبْرًا Ve bir cemâ'ate defn için maktûllerini vermek ma'nâsınadır; yukâlu: أَقْبَرِ الْقَوْمَ إِذَا أَعْطَاهُمْ قَبَائِلَهُمْ لِيَقْبُرُوهُ

الْقَبُورِ [el-ḳabûr] (şabûr) [şabûr] vezninde) Derin ve çukur yere denir, غَامِضَةٌ ma'nâsına Ve çabuk meyve tutar olan hurmâ ağacına, 'alâ-kavlin meyvesi dallarında hâsıl olanına denir; yukâlu: نَحْلَةُ قَبُورٍ إِذَا صَارَتْ سَرِيعَةَ الْحَمْلِ أَوْ الَّتِي يَكُونُ حَمْلُهَا فِي سَعْفِهَا

الْقَبْرِ [el-ḳibr] (ḳāf'ın kesriyle) 'Üd ağacında olan çürük yere denir.

الْقَبْرِ [el-ḳibirrā] (zimikkā) [zimikkā] vezninde) Burna denir, أَنْفٌ [enf] ma'nâsına. Ve burnu büyük adama denir; yukâlu: صَرَبَ رَجُلٌ قَبْرِي أَيَّ عَظِيمِ الْأَنْفِ ve yukâlu: قَبْرَاهُ أَيَّ أَنْفُهُ

الْقَبْرَاتِ [el-ḳibirrāt] (kesreteyn ve teşdîd-i rā'yla) Zeker başının ucuna denir; mu-saggarı قُبَيْرَةٌ [ḳubeyret]tir, hazf-i zevâ'id üzere.

قُبَارٍ [Ḳubbār] (رُمَّانٌ [rummān] vezninde) Mekke'de bir mevzi' adıdır. Ve

قُبَارٍ [ḳubbār] İçinde sayd olan ağı çekmek için müctemî' olmuş adamlara denir. Bunda قَابِرٌ [ḳābir]in cem'idir. Ve sayyâdın gece içre yaktığı çerâğa denir, balıkçıların çıramozu gibi.

قُبَارٍ [Ḳubār] (هُمَامٌ [humām] vezninde) Şa'bân b. 'Amr el-Hîmyerî kılıcının ismidir.

الْقُبْرِ [el-ḳuber] (şurad) [şurad] vezninde) Bir güne üzüm ismidir ki ak ve uzun olur, a'lâ kuruşu olur.

الْقُبْرِ [el-ḳubber] (سُكَّرٌ [sukker] vezninde) ve

الْقُبْرِ [el-ḳuber] (şurad) [şurad] vezninde) Toygar kuşuna denir, أَبُو الْمَلِيحِ [ebu'l-meliḥ] künyesidir; müfredi قُبْرَةٌ [ḳubberet] ve قُبْرَةٌ [ḳuberet]tir. Ve ona قُنْبَرَاءٌ [ḳunberā] dahi denir, غُنْصَلَاءٌ [ʿunşalā] vezninde; cem'i قَنَابِرٌ [ḳanābir]dir, قُنْفُزَةٌ [ḳunfuzet] vezninde, قُنْبُرَةٌ [ḳunburet] demek cā'iz de-ğildir yâhüd lügat-ı rediyyedir.

قَبْرَةٍ [Ḳabret] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Endelus'te bir eyâlet adıdır; a'lâmdan 'Abdullâh b. Yûnus ve 'Osmân b. Aḥmed el-Ḳabrî oradandır.

قَبْرِ ذِي قَبْرِ [Ḥayfu Zî Ḳabr] 'Asfân kur-bünde bir mevzi'dir.

قُبْرَيَانُ [Kubreyān] (kāf'ın zammıyla) İfrīkiyye'de bir karyedir.

قُبْرَيْن [Kibreyn] (kāf'ın kesriyle ve tesniye bünyesiyle) Tihāme'de bir akabedir.

الْمَقْبُورُ [el-maḳbūr] Medfūn ma'nāsınadır. İbn ʿAbbās radiyallāhu ʿanhumā hazretlerinin deccāl hakkında «وَلِدَ مَقْبُورًا» hadīsinin ma'nāsı budur ki deccālī vālidesi bir yarığı ve deliği yok dağarcık içre vaz' eylemekle kabileleri "Bu ur ve yumru ta'bir olunan nesnedir, bunun içinde veled yoktur!" dediğinde, vālidesi "Boş değildir, onda veled makbūr ya'nī mestürdür" demekle şakk eylediklerinde seslenip istihlāl eyledi.

الْقَبَارِيُّ [el-Ḳabbāriyy] (şeddādī) [şeddādiyy] vezninde) Zāhid-i İskenderiyye Ebu'l-Ḳāsim Manşūr lakabıdır.

ق ب ث ر

الْقُبْشُورُ [el-ḳubşur] (şā-yı musellese ile ḡuṣṣūr [ʿuṣfur] vezninde) ve

الْقَبَاسِيرُ [el-ḳubāsir] (ḡalāḑ [ʿulābiṭ] vezninde) Bodur adama denir.

الْقَبْشَرُ [el-ḳabşer] (ca'fer [ca'fer] vezninde) ve

الْقَبَاسِيرُ [el-ḳubāsir] (kezālik ḡalāḑ [ʿulābiṭ] vezninde) Hasīs ve bī-vak' ve ḡāmil kimseye denir.

ق ب ج ر

الْقَبْبَجَرُ [el-ḳabencer] (cīm'le ḡuṣṣūr [ḡādanfer] vezninde) Karnı büyük adama denir.

ق ب ش ر

الْقَبْشُورُ [el-ḳubşūr] (ʿuṣṣūr [ʿuṣfūr] vezninde) Aslā hayz görmez olan hatuna denir.

ق ب ط ر

الْقَبْطُرِيَّةُ [el-ḳubṭuriyyet] (kāf'ın ve ṭā'nın zammıyla) Bir nev' ak keten bezine denir.

ق ب ع ر

الْقَبْعُرُورُ [el-ḳaba'rūr] (seṣṣūr [seḳankūr] vezninde) Kemter ve redī' hurmāya denir.

ق ب ع ث ر

الْقَبْعُشَرُ [el-ḳaba'şer] (şā-yı müsellese ile seṣṣer [sefercel] vezninde) Bünye ve hil-kati ʿazīm olan adama denir.

الْقَبْعُشَرَى [el-ḳaba'şerā] (elif-i maksūre ile A'zā ve endāmı iri ve cüssesi ʿazīm, kūh-peyker erkek deveye denir. Ve zebūn ve mehzūl deve köşeğine denir. Ve bir dābbe adıdır ki deryāda olur. Ve mutlakān ʿazīm ve şedīd olan insān ve hayvāna denir. Ve bunun elifi te'nīs için değildir, zīrā mü'ennesinde قَبْعُشَرَا [ḳaba'şerāt] denir. Ve sūdāsīye ilhāk için değildir, zīrā ism-i sūdāsī yoktur ki ona ilhāk ola, belki kısm-ı sālistir, ya'nī teksir ve mübāлага için ziyāde kılınmıştır. Şārih der ki gerçi mü'ellif Cevherī'ye ta'rız eylemiştir lākin Cevherī, Mubered kavline ta'bi olmuştur. İntehā. Ve قَبْعُشَرَى [ḳaba'şerā] kelimesinin cem'inde قَبَاعُ [ḳabā'is] denir. Şārih der ki zīrā rubā'īye zā'id olandan cem' ve taşgīr rubā'īye redd olunur, meḡer ki harf-i rābi' harf-i medd ola; أُسْطُوَانَةٌ [uṣṭuvānet] ve حَانُوتٌ [ḡānūt] gibi.

ق ب ت ر

الْقَطْرُ [el-ḳatr] (kāf'ın fethi ve tā'nın sükūnuyla) Sedd-i ramak edecek kadar ʿayş ve zindeḡāniye denir; yukālu: لَا يُنْفَىٰ عَلَىٰ عِيَالِهِ إِلَّا قَتْرًا وَهُوَ الرُّمُقَةُ مِنَ الْعَيْشِ Ve bu fi'l-asl masdardır, ism olarak müsta'meldir,

تَقْتِيرٌ [taqtīr] dahi böylece'dir. Ve

فَقْتَرٌ [kaṭr] ve

فَقْتُورٌ [kaṭūr] (فُعُودٌ [ku'ūd] vezninde) Nafaka-i 'ayālî hisset ve kılet üzere görüp dar kullanmak ma'nāsınadır; yukālu: فَتَرَ عَلَى عِيَالِهِ فَتْرًا وَفَتُورًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا ضَيَّقَ وَفَقْتُورٌ فِي التَّفَقُّةِ فَهُوَ قَاتِرٌ وَفَقْتُورٌ nesnenin rāyihası yayılmak ma'nāsınadır; yukālu: فَتَرَ اللَّحْمُ إِذَا سَطَعَتْ رَائِحَتُهُ Ve kadr ve tahmīn ma'nāsınadır; yukālu: فَتَرَ بَيْنَ الْأَمْرَيْنِ إِذَا قَدَرَ Bunda fethateynle de cā'izdir. Ve nesneyi birbirine yanaştırmak ma'nāsınadır; yukālu: فَتَرَ الشَّيْءَ إِذَا صَمَّ بَعْضُهُ Ve et makülesi nesnenin rāyihası yayılmak ma'nāsınadır; yukālu: فَتَرَ الشَّيْءَ إِذَا لَرِمَهُ

التَّقْتِيرُ [et-taqtīr] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bu dahi ism olarak müsta'emeldir ki seddi ramak edecek kadar dirliğe denir. Ve nafaka-i 'ayālde tazyik ve taksir eylemek ma'nāsınadır; yukālu: فَتَرَ عَلَى عِيَالِهِ إِذَا ضَيَّقَ وَفَقْتُورٌ فِي التَّفَقُّةِ وَفَقْتُورٌ فِي التَّفَقُّةِ Ve et ve buhūr makülesinin rāyihası yayılmak ma'nāsınadır; [yukālu]: فَتَرَ اللَّحْمُ إِذَا سَطَعَتْ رَائِحَتُهُ Ve arslan avcısı rāyihā istişmāmıyla arslan gelip hufreye düşmek için gömelti içre et komak ma'nāsınadır; yukālu: فَتَرَ الصَّائِدُ لِلْأَسَدِ إِذَا وَضَعَ لَهُ لَحْمًا يَجِدُ فَتَارَهُ Ve vahşî cānver avcısı cānver kendinin rāyihasını hiss ve ahz eylememek için deve tüyüyle tütsü vermek ma'nāsınadır; yukālu: فَتَرَ لِلْوَحْشِ إِذَا دَخَنَ بِأَوْبَارِ Ve bir adamı gübre ve fişkılık üzere yıkmak ma'nāsınadır; yukālu: فَتَرَ فَلَانًا إِذَا صَرَغَهُ عَلَى فَتْرَةٍ Ve emti'a makülesi nesnelere birbirine yanaştırmak ma'nāsınadır; yukālu: فَتَرَ الْمَتَاعَ وَغَيْرَهُ إِذَا أَدْنَى

فَقْتَرٌ بَيْنَهُمَا إِذَا قَارَبَ ve yukālu: فَتَرَ بَيْنَهُمَا إِذَا قَارَبَ

الْقَاتِرُ [el-kaṭir] ve

الْقَاتُورُ [el-kaṭūr] (صُبُورٌ [ṣabūr] vezninde) ve الْأَقْتَرُ [el-aḳter] (أَحْمَرٌ [aḥmer] vezninde) فَتَرَ [kaṭr]-ı mezkürdan sıfatlardır, nafaka-i 'ayālîni tazyik ve taksir üzere rü'yet eden adama denir.

الْإِقْتَارُ [el-iḳtār] (hemzenin kesriyle) Bu dahi nafaka-i 'ayālde tazyik eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَقْتَرَ عَلَى عِيَالِهِ إِذَا ضَيَّقَ وَفَقْتُورٌ فِي التَّفَقُّةِ Ve sayyād gömeltisi içre siperlenmek ma'nāsınadır; yukālu: أَقْتَرَ الصَّيَادُ إِذَا اسْتَتَرَ Ve bir nesneye dā'imī mülāzemet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَقْتَرَ الشَّيْءَ إِذَا لَرِمَهُ Ve fakir olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَقْتَرَ الرَّجُلُ إِذَا افْتَمَرَ Ve 'ūd ağacıyla buhürlanmak ma'nāsınadır; yukālu: أَقْتَرَتْ الْمَرْأَةُ إِذَا تَبَحَّرَتْ بِالْعُودِ

الْقَاتِرُ [el-kaṭer] (fethateynle) ve

الْقَاتِرَةُ [el-kaṭeret] (fetehtle) ve

الْقَاتِرَةُ [el-kaṭeret] (نَمْرَةٌ [temret] vezninde) Bir nesne üzere çökmüş toza denir; yukālu: بَوَّجَهُ فَتَرَ وَفَتْرَةٌ وَفَتْرَةٌ أَيَّ غَبْرَةٍ

الْقَاتَارُ [el-kaṭār] (هُمَامٌ [humām] vezninde) Buhūr ve tencere ve kebāb ve biryān ve yanmış kemik makülesinin rāyihasına denir. Şārih der ki bu mādde bu ma'nāya mevzū'dur, ma'anī-i sā'ire birer 'alāka tasavvuruyla bundan münşa'iblerdir.

الْقَاتِرُ [el-kaṭer] (fethateynle) Bir nesnenin rāyihası yayılmak ma'nāsınadır; yukālu: فَتَرَ الْبُحُورُ فَتْرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا سَطَعَتْ رَائِحَتُهُ فَتَرَ [kaṭr] (kaṭr'ın zammıyla) ve

الْقَاتِرُ [el-kaṭur] (zameteynle) Nāhiye ve cānib ma'nāsınadır. Cem'i أَقْتَارٌ [aḳtār]dır.

التَّقَاتِرُ [et-teḳattur] (تَفْعِيلٌ [tefa'ul] vezninde) Pek darılıp kabarmak ma'nāsınadır;

yukālu: **تَقَتَّرَ الرَّجُلُ إِذَا غَضِبَ وَتَنَفَّسَ** Ve bir hüsusa yapınıp hâzırlanmak ma'nâsıdır; yukālu: **تَقَتَّرَ لِلْأَمْرِ إِذَا نَهَيْتَهُ لَهُ** Ve bir kimse için mansübe ve hîle kurmak ma'nâsıdır; yukālu: **تَقَتَّرَ فُلَانًا إِذَا حَاوَلَ خُلُّهُ** Ve bir nesneden alarga olmak ma'nâsıdır; yukālu: **تَقَتَّرَ عَنْهُ إِذَا تَمَحَّى**

الْفَقَاتِرُ [et-teḳātūr] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Birbirine hîle ve mansübeler kurmak ma'nâsıdır; yukālu: **تَقَاتَرُوا إِذَا تَحَاتَلُوا**

الْفَيْزُ [el-ḳitr] (كَافٍ [ḳāf] kesriyle) Nişân oku dedikleri okun temrenine denir ki hurde olur, 'alā-kavlin sâzlıktan ve kamıştan düzülmiş hurde oklara denir ki nişâna atılır.

الْفَيْزُ [el-ḳatir] (كَتِيفٌ [ketif] vezninde) Hodbîn ve mütekebbir adama denir; yukālu: **رَجُلٌ قَيْزٌ أَيُّ مُتَكَبِّرٍ**

الْفَيْزُ [el-ḳatir] (أَمِيرٌ [emir] vezninde) Kocalığa denir, 'alā-kavlin kocalığın evvel hâletine denir; yukālu: **لَاخٌ بِهِ الْقَيْزُ أَوْ الشَّيْبُ أَوْ أَوْلُهُ** Ve zırh çivilerinin uçlarına denir ki perçin ederler.

الْفَاتِرُ [el-ḳātir] ve

الْمُقْتِرُ [el-muḳtir] (مُحْسِنٌ [muhsin] vezninde) Şol pālâna ve at eyerine denir ki dâbbenin sırtına güzel yerleşip uygun yaraşır ola, 'alā-kavlin latif ve dil-pezir olanına denir; yukālu: **رَجُلٌ وَسَرَجٌ قَاتِرٌ وَمُقْتِرٌ إِذَا صَارَ جَيْدَ الْوُقُوعِ عَلَى الظَّهْرِ أَوْ اللُّطِيفِ مِنْهُمَا**

الْقُتْرَةُ [el-ḳutret] (غُرْفَةٌ [ḡurfet] vezninde) Avcı gömeltisine denir; yukālu: **بَاتَ الصَّائِدُ فِي قُتْرَتِهِ أَيُّ نَامُوسِهِ** Ve gübre ve fışkı kümesine, 'alā-kavlin moloz kümesine denir; yukālu: **صَرَغَهُ عَلَى الْقُتْرَةِ أَيُّ كَثْبَةِ الْبَعْرِ أَوْ الْحَصَى**

إِبْنُ قِتْرَةَ [ibnu ḳitret] (كَافٍ [ḳāf] kesriyle) Bir güne yılana ıtlâk olunur ki küçükçe ve begâyet habîs olur. Şârihin beyânına göre ok

yılanı olacaktır. **كَالَةَ فِي 'L-ESĀS: وَهِيَ حَيْةٌ خَبِيْثَةٌ لَا يَنْجُو سَلِيْمُهَا كَأَنَّ لَهَا قِتْرَةً تَزْمِي بِهَا قِتْرَةُ** [ḳitret] şeytânın 'alemidir; ok temrenine teşbîh olunmuştur.

الْقَتُورُ [el-ḳatūr] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Bahîl ve nâkese denir.

قُتَيْرَةٌ [Ḳuteyret] (جُهَيْنَةٌ [cuheyne] vezninde) Bir recül adıdır. Ve Tucîb kabilesinden münşacîb bir küçük kabîle pederinin ismidir; muhaddisinden Muḥammed b. Revh ve Ḥasen b. el-'Alā' el-Ḳuteyriyyân ondandır.

[ق ت ر]

الْقَشْرَةُ [el-ḳaşret] (كَافٍ [ḳāf] ve sâ-yı müselle-senin fethiyle) Ev takımına denir ki hırt murt ve ufak tefek eşyâdan 'ibârettir. Mu-saggârî **قُشَيْرَةٌ** [ḳuşeyret]tir.

الْإِقْتِشَارُ [el-iḳtişār] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Bir nesneyi ev takımı edinmek ma'nâsıdır; tekûlu: **إِقْتَشَرْتُ الشَّيْءَ إِذَا اتَّخَذْتَهُ فَمَا شَأْنُ لَيْبِنِكَ**

الْقَتَّاسُ [et-teḳassur] (تَفَاعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Bir hâdise vukû'unda sabırsızlıkla telâştan beri öte olta eylemek ma'nâsıdır; yukālu: **تَقَتَّرَ مِنْهُ إِذَا تَرَدَّدَ وَجَرَغَ**

[ق ح ر]

الْقَاهِرُ [el-ḳahr] (بَحْرٌ [bahr] vezninde) Pek sâl-horde pîr adama denir; **شَيْخٌ هَرَمٌ** ma'nâsına. Ve henüz vücûdunda kuvvet bakıyyesi olan koca deveye denir; cem'î **أَقْهَرُ** [aḳḫur] ve **فُحُورٌ** [ḳuḫūr] gelir. Ve işbu **فَاحِرَةٌ** [ḳaḫr] lafzının mü'ennesinde **فَاحِرٌ** [ḳaḫret] denmez, belki **نَابٌ** [nâb] denir yâhüd **فَاحِرَةٌ** [ḳaḫret] lügat-ı rediyyedir.

الْإِنْقَاهِرُ [el-inḳaḫr] (نُونٌ [nūn] 'la جَزْدَحْلٌ [cirdahl]

vezninde) ve

أَلْقَحَارِيَّةُ [el-kuḥāriyet] [عُلَابِيَّةٌ] [ʿulābiṭat] (vezninde) Bunlar da vasf-ı mezkūr üzere olan koca deveye denir. Ve

قُحَارِيَّةُ [kuḥāriyet] ve

قُحُورَةٌ [kuḥūret] (kāf'ın zammıyla) Bünye ve hilkatî 'azīm olan insān ve hayvāna denir. Ve dargın ve gazūb adama denir. Ve ince belli bodur adama denir.

أَلْقَاهَرَةُ [el-kaḥāret] [حَسَارَةٌ] [ḥasāret] (vezninde) İsmdir, henüz bakiyye-i kuvveti olarak deve kısmının kocalığına denir.

ق ح ث ر

أَلْقَحْشَرَةُ [el-kaḥşeret] (sā-yı müsellese ile) Bir nesneyi elden saçıp perākende kılmak ma'nāsınadır; yukālu: فَحَشَرَ الشَّيْءَ مِنْ يَدِهِ إِذَا بَدَّدَهُ

ق ح ط ر

أَلْقَحْطَرَةُ [el-kaḥṭaret] [دَحْرَجَةٌ] [dahrecet] (vezninde) Yay kurmak ma'nāsınadır; yukālu: فَحَطَرَ الْقَوْسَ إِذَا وَتَرَهَا جَامِعَهَا

ق خ ر

أَلْقَحْرُ [el-kaḥr] [فَحْرٌ] [faḥr] (vezninde) Bir kuru nesneyi bir āher kuru nesneye vurmak ma'nāsınadır; yukālu: فَحَرَ الشَّيْءَ الْيَابِسَ عَلَى الْيَابِسِ فَحْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا ضَرَبْتَهُ

ق د ر

أَلْقَدَرُ [el-kaḍer] (fethateynle) Kazā ve hüküm ma'nāsınadır ki Hak ta'ālānın hāzır eylediği zuhūrātta hüküm ve kazāsıdır ki ta'rīf-i istilāhisi ezelden ebede dek cārī olan ahvāl ve şü'ünātın sūret-i vukū'u üzere a'yān-ı mevcūdātta 'ādetullāh üzere vukū'a gelen hüküm-i küllî-i ilāhīdir. Şārih

der ki قَدْرٌ [kaḍer] fi'l-asl masdardır. Ve ba'zılar قَدْرٌ [kaḍer] ile قَضَاءٌ [kaḍā'] beynini fark eylediler. Ya'ni قَدْرٌ [kaḍer] Bārī ta'ālā umūru kable'l-ikāc takdīr ve قَضَاءٌ [kaḍā'] o takdīri infāz ile 'ademden fi'l haddine ihrāc eylemekten 'ibārettir ve bu sahihtir, ke-mā cā'e fi'l-hadīs: «أَنَّ النَّبِيَّ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ مَرَّ بِكَهْفٍ مَائِلٍ لِلشَّقُوطِ فَأَسْرَعَ الْمَشْيَ حَتَّى جَاوَزَهُ فَبَقِيَ لَهُ أَتْفَرٌ مِنْ قَضَاءِ اللَّهِ يَا رَسُولَ اللَّهِ فَقَالَ أَفِرُّ مِنْ قَضَائِهِ إِلَى قَدْرِهِ»

قَدْرٌ [kaḍer] Bir nesnenin meblag ve endāzesine denir, مِقدَارٌ [miḳdār] gibi; bunda kāf'ın zammıyla da zebān-zeddir; yukālu: هُمْ قَدْرُ مَائَةٍ وَقَدْرُهَا أَي مَبْلَغًا مَا لَهُ قَدْرٌ أَي طَاقَةٌ أَقْدَارٌ [aḳdār] gelir. Ve

قَدْرٌ [kaḍer] masdar olur, تَقْدِيرٌ [taḳdīr] ma'nāsına, ke-mā se-yuzkeru. Ve bir nesneye güç yetip kādir olmak ma'nāsınadır; yukālu: قَدَرَ عَلَى الشَّيْءِ قَدْرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَقْتَدَرَ قَدِرَ الرَّجُلُ إِذَا قَضَرَ غُنْفَهُ

أَلْمِقدَارُ [el-miḳdār] Bu dahi bir nesnenin meblag ve endāzesine denir; yukālu: هُوَ عَلَى مِقدَارِهِ أَي مَبْلَغِهِ

قَدْرٌ [kaḍr] ve

قَدْرٌ [kaḍer] (fethateynle) تَقْدِيرٌ [taḳdīr] ma'nāsınadır; yukālu: قَدَرَ اللَّهُ ذَلِكَ عَلَيْهِ قَدْرًا قَدْرًا وَقَدْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي بِمَعْنَى قَدْرَهُ تَاكْسِيمِ-ي رِزْقِ عَيْلَتِهِ إِذَا قَسَّمَهُ

قَدْرٌ [kaḍr] Gīnā ve yesār ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: فَلَانَ ذُو قَدْرٍ أَي ذُو غِنَى وَيَسَارٍ

yukālu: قَدْرٌ أَيْ قُوَّةٌ Ve bir nesneye güç yetmek ma'nāsınadır; yukālu: قَدْرٌ عَلَى الشَّيْءِ قَدْرًا مِنَ الْبَاتِنِ الْمُرْبُورِينَ إِذَا افْتَدَرَ عَلَيْهِ Ve sıkıştırmak ma'nāsınadır; yukālu: قَدْرٌ عَلَيْهِ إِذَا ضَيَّقَ عَلَيْهِ Ve pişirmek ma'nāsınadır; yukālu: قَدْرٌ اللَّحْمِ إِذَا طَبَخَهُ Ve ta'zīm eylemek ma'nāsınadır; yukālu: قَدْرَهُ إِذَا عَظَّمَهُ ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ﴾ Ve tedbir-i husūs eylemek ma'nāsınadır; yukālu: قَدْرَ الْأَمْرِ قَدْرًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا دَبَّرَهُ Ve bir nesneyi bir nesneye kıyās eylemek ma'nāsınadır; yukālu: قَدْرُهُ بِهِ إِذَا قَاسَهُ بِهِ Ve

قَدْرٌ [qadr] Ne büyük ve ne küçük olup orta ve mu'tedil olan pālāna ve eyere itlāk olunur; yukālu: هَذَا رَحْلٌ قَدْرٌ وَسَرْجٌ قَدْرٌ أَيْ وَسَطٌ Ve omuzun başına denir; yukālu: ضَرَبَ عَلَى قَدْرِهِ أَيْ رَأْسَ كَتِفِهِ

القَدْرِيَّةُ [el-Ḳaderiyyet] (fethateynle) Mu'tezile'den kader-i ilāhīyi inkār eden tārifeye itlāk olunur. 'İbādī ef'ālinin hālıkıdır derler, Cebriyye mukābilidir. Ve kendilerine ehl-i 'adl ü tevhīd itlāk ederler. Bu ümmetin onlar mecūsileridir; yukālu: هُمْ قَدْرِيَّةٌ أَيْ جَاحِدُوا الْقَدَرَ

التَّقْدِيرُ [et-taḳdīr] [tef'īl] (vezninde) Hazret-i Hak celle ve 'alā ezelden ebede kadar halk ve icād eyleyeceği mevcūdāt ve kā'inātu kable'l-ikā' levh-i mahfūzda olacağı üzere resm eylemek ma'nāsınadır, niteki kazā' o umūr-ı mersūmeyi evkāti hulūlünde infāz ve ikā' eylemekten 'ibārettir; yukālu: قَدَرَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَلَهُ تَقْدِيرًا ثُمَّ قَضَى عَلَى تَقْدِيرِهِ Ve tazyik eylemek ma'nāsınadır; yukālu: قَدَرَ عَلَيْهِ إِذَا ضَيَّقَ عَلَيْهِ Ve bir nesneyi tertīb ve tesviye zımnında i'māl-i fikr ü endiše ile oranlamak ve ta'yin-i mikdār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: قَدَرَ الْأَمْرَ

إِذَا رَوَى فِي تَسْوِيَّتِهِ Ve bir adamı Kaderiyye tā'rifesinden kılmak ma'nāsınadır; yukālu: قَدَرَ فَلَانًا إِذَا جَعَلَهُ قَدْرِيًّا

الْإِسْتِفْدَارُ [el-istikdār] Dergāh-ı ilāhīden bir adam kendi için hayr makdūr eylemeyi niyāz eylemek ma'nāsınadır; yukālu: اِسْتَفْتَدَرَ اللَّهَ خَيْرًا إِذَا سَأَلَهُ أَنْ يَقْدِرَ لَهُ بِهِ

الْقُدْرَةُ [el-ḳudret] (kāf'ın zammıyla) ve

الْمَقْدِرَةُ [el-maḳdiret] (mīm'in fethi ve dāl'in harekāt-ı selāsıyla) ve

الْمِیْكَدَارُ [el-miḳdār] ve

الْقَدَارَةُ [el-ḳadāret] (kāf'ın fethiyle) ve

الْقُدُورَةُ [el-ḳudūret] (zameteynle) ve

الْقُدُورُ [el-ḳudūr] [ḳu'ūd] (vezninde) ve

الْقِدْرَانُ [el-ḳidrān] (kāf'ın kesriyle) ve

الْقَدَارُ [el-ḳadār] (kāf'ın fethi ve kesriyle) Gınā ve yesār ma'nāsınadırlar; yukālu: هُوَ ذُو قُدْرَةٍ وَمَقْدِرَةٍ وَمَقْدَارٍ وَقَدَارَةٍ وَقُدُورَةٍ وَقُدُورٍ وَقِدْرَانٍ وَقَدَارٍ أَيْ ذُو غَنَى وَبَسَارٍ Ve bunlar zor ve kuvvet ma'nāsına gelirler, bu ma'nāda masdar olurlar; yukālu: قَدَرَ عَلَيْهِ وَقَدَرَ قُدْرَةً وَمَقْدِرَةً وَقَدَارَةً وَقُدُورَةً وَقُدُورًا وَقَدَارًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي وَالرَّابِعِ إِذَا قَوِيَ عَلَيْهِ وَهُوَ قَادِرٌ وَقَدِيرٌ

الْإِيقْتِدَارُ [el-iḳtidār] [ifti'āl] (vezninde) Bir nesneye sāhib-i kudret ü kuvvet olmak ma'nāsınadır ki gücü yetmek ta'bir olunur; yukālu: اِسْتَفْتَدَرَ عَلَيْهِ إِذَا قَوِيَ عَلَيْهِ

الْإِفْدَارُ [el-iḳdār] (hemzenin kesriyle) Bir adamı bir nesne üzere kādir kılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَقْدَرَهُ اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ أَيْ جَعَلَهُ قَادِرًا

الْأَقْدَرُ [el-aḳder] [aḥmer] (vezninde) Boynu kısa adama denir, قَدْرٌ [qadr]-i mezkūrdan vasftır; yukālu: رَجُلٌ أَقْدَرُ أَيْ قَصِيرُ الْعُنُقِ Ve şol ata denir ki yürürken ayaklarını ellerinin bastığı yere basar ola,

‘alā-kavlin lāyık ve münāsib olan yere basar ola ki bu medīhadır; yukālu: فَرَسٌ أَقْدَرُ إِذَا سَارَ وَوَقَعَتْ رِجْلَاهُ مَوَاقِعَ يَدَيْهِ أَوْ الَّذِي يَضَعُ رِجْلَيْهِ حَيْثُ يَنْبَغِي

أَقْدَرُ [el-ḳidr] (kāf’ın kesriyle) Ma‘lūmdur ki çömleğe ve tencereye denir. Ve bu mü’ennestir, ‘alā-kavlin müzekker ve mü’ennes olur. Cem’i فُدُورُ [ḳudūr]dur.

الْقَادِرُ [el-ḳādir] ve

الْقَادِرُ [el-ḳādir] فُدْرَةٌ [ḳudret] ve مَقْدِرَةٌ [maḳdīret]ten vasflardır ve قَادِرٌ [ḳādir] eb-lagdır. Ve

قَادِرٌ [ḳādir] ve

قَادِرٌ [ḳādir] Çömlek içre tabh olunan şey>e denir.

الْقُدَارُ [el-ḳudār] (humām [humām] vezninde) Orta boylu adama denir. Ve aşçıya denir. ‘Alā-kavlin deve kassābına denir, جَزَارٌ [cezzār] ma’nāsına. Ve çömlekte ta‘ām tabh eder olan adama denir. Ve Ḳudār b. Sālif, Şālīh peygamber ‘alā-nebiyyinā ve ‘aleyhi’s-selām hazretlerinin nākasını ‘akr eden bed-bahtın ismidir. Ve Ḳudār b. ‘Amr b. Ḍubay‘a, re‘īs-i kabīle-i Rebī‘a’dır. Ve

قُدَارٌ [ḳudār] Büyük ejderhāya denir; yukālu: فِي الطَّرِيقِ قُدَارٌ أَيْ تُغْبَانُ عَظِيمٌ

الْمُقْتَدِرُ [el-muḳtedir] (ism-i fā‘il bünye-siyle) Bu dahi çömlekte ta‘ām tabh eden adama denir. Ve mutlakan vasat ya‘nī mu‘tedil olan şey>e denir; yukālu: شَيْءٌ مُقْتَدِرٌ رَجُلٌ مُقْتَدِرٌ الْخَلْقِ أَيْ وَسَطٌ لَيْسَ بِالطَّوِيلِ وَالْقَصِيرِ

قَدَارٌ [Ḳadār] (sehāb [sehāb] vezninde) Bir mevzi‘ adıdır.

بَنُو قَدْرَاءَ [benū ḳadrā‘] (ḥamrā [ḥamrā] vezninde) Agniyā ve meyāsire itlāk olunur.

الْقَدَرَةُ [el-ḳaderet] (fetehtāla) Küçük

kārüreye denir. Ve her iki hurmā ağacının aralığı mikdār-ı ma‘lūm ve mu‘ayyen olmak vech üzere hurmā ağacı dikmeğe denir. Ve minhu tekūlu: كَمْ قَدْرَةٌ نَخْلِكَ وَيُقَالُ: عُرْسٌ عَلَى الْقَدْرَةِ وَهِيَ أَنْ يُعْرَسَ عَلَى حَدِّ مَعْلُومٍ بَيْنَ كَلِّ نَخْلَتَيْنِ

الْمُقَادَرَةُ [el-muḳāderet] (mufā‘alet [mufā‘alet] vezninde) Bir ‘ameli bir adamın ‘ameline kıyāsla onun kadr ve endāzesine muvāfık işlemek ma’nāsınadır; tekūlu: قَادَرْتُهُ أَي قَابَسْتُهُ وَفَعَلْتُ مِثْلَ فِعْلِهِ

التَّقْدِيرُ [et-teḳaddur] (tefa‘ul [tefa‘ul] vezninde) Hāzırlanmak ma’nāsına müsta‘meldir; yukālu: تَقَدَّرَ لَهُ إِذَا تَهَيَّأَ

الْإِنْقِدَارُ [el-inḳidār] (infī‘āl [infī‘āl] vezninde) قَدَّرَ [ḳadr] ve تَقَدَّرَ [taḳdīr]e mutāvi‘dir; tekūlu: قَدَّرْتُ الثَّوْبَ فَانْقَدَرَ أَي جَاءَ عَلَى الْمُدَّارِ

الْقَادِرَةُ [el-ḳādiret] Seyri āsān ve bī-zahmet olan mesāfe-i karibeye itlāk olunur; tekūlu: بَيْنَنَا لَيْلَةٌ قَادِرَةٌ أَي هَيْئَةُ السَّيْرِ لَا تَعَبَ فِيهَا

قَيْدَارٌ [Ḳaydār] (beytār [beytār] vezninde) Bir recül adıdır.

الْقَدْرَاءُ [el-ḳadrā‘] (ḥamrā [ḥamrā] vezninde) Ne küçük ve ne büyük olmakla mu‘tedil olan kulağa vasf olur; yukālu: أَدْنُ قَدْرَاءٍ أَيْ لَيْسَتْ بِصَغِيرَةٍ وَلَا كَبِيرَةٍ

الْمُقَادَرَةُ [el-muḳāderet] (mīm’in zammı ve dāl’in fethiyle) Daracık olan hāneye denir; yukālu: دَارٌ مُقَادَرَةٌ أَي ضَيِّقَةٌ

الْقَدَارَةُ [el-ḳadāret] (ḥasāret [ḥasāret] vezninde) Hāzırlamak ma’nāsınadır; tekūlu: قَدَّرْتُ الشَّيْءَ قَدَارَةً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا هَيَّأْتَهُ قَدَّرْتُ الشَّيْءَ إِذَا وَقَّعْتُهُ

[ق د ح ر]

الْقَيْدُ حُورُ [el-ḳaydehūr] (ḥā-yı mühmele ile ḥayzebūn [ḥayzebūn] vezninde) Bed-hüy ve

bed-meşreb adama denir.

الْقَنْدَحُرُ [el-ķindahūr] (جَوْدَحْلٌ [cirdahl] vezninde) Dā'imā nāsa müte'arrız olan fodul ve küstāh adama denir; yukālu: هُوَ قَنْدَحُرٌ أَيُّ مُتَعَرِّضٌ لِلنَّاسِ

الْإِقْدِحْرَارُ [el-iķdihrār] (إِقْشِعْرَارٌ [iķši'rār] vezninde) Nāsa şer-gīr olup şetm ve kītāle āmāde olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِقْدَحْرٌ رَجُلٌ إِذَا تَهَيَّأَ لِلشَّرِّ وَالسَّبَابِ وَالْقِتَالِ

الْقَيْدَحْرَةُ [el-ķiddahret] (ķāf'ın kesri ve dāl-ı müşeddedenin fethiyle) ve

الْقَيْدَحْرَةُ [el-ķindahret] (جَوْدَحْلَةٌ [cirdahlet] vezninde) İktidārdan hāric su'übele denir; ve minhu yukālu: ذَهَبُوا بِقَيْدَحْرَةٍ وَقَيْدَحْرَةٍ أَيُّ بَحِيثٌ لَا يَقْدَرُ عَلَيْهِمْ

[ق ذ ح]

الْقَيْدَحُورُ [el-ķayzeħūr] Zāl-ı mu'ceme ile قَيْدَحُورٌ [ķaydeħūr] vezninde ve cemī' terākībının müştemil oldukları ma'ānī ile mūrādıftır.

[ق ذ ر]

الْقَازِرُ [el-ķazer] (ķāf'ın ve zāl-ı mu'cemenin fethiyle) ve

الْقَازَرَةُ [el-ķazāret] (حَسَارَةٌ [ħasāret] vezninde) Bir nesne murdār olmak ma'nāsınadır; yukālu: قَدِرَ الشَّيْءُ وَقَدِرَ قَدْرًا وَقَدَارَةً مِنَ النَّبَابِ الرَّابِعِ وَالْأَوَّلِ وَالْحَامِسِ صِدُّ نَظْفٍ

الْقَازِرُ [el-ķazır] (صَعْبٌ [şa'b] vezninde) ve

الْقَازِرُ [el-ķazır] (كَيْفٌ [ketif] vezninde) ve

الْقَازِرُ [el-ķazır] (رَجُلٌ [recul] vezninde) ve

الْقَازِرُ [el-ķazer] (جَمَلٌ [cemel] vezninde) Sıfatlardır, murdār şey'e denir.

الْقَازِرُ [el-ķazır] (نَذْرٌ [nezr] vezninde) ve

الْقَازِرُ [el-ķazer] (fethateynle) Masdarlardır, bir şey'i murdār kılmak ma'nāsınadır; yukālu: قَدِرَ الشَّيْءُ وَقَدِرَةً قَدْرًا وَقَدْرًا مِنَ النَّبَابِ الرَّابِعِ

وَالْأَوَّلِ إِذَا جَعَلَهُ قَدْرًا

الْتَقْدَرُ [et-teķazzur] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) ve

الْإِسْتِقْدَارُ [el-istikzār] Bir nesneyi murdārsanmak ma'nāsınadır; yukālu: تَقْدَرُهُ وَاسْتَقْدَرَهُ إِذَا عَدَّهُ قَدْرًا

الْمَقْدَرُ [el-maķzer] (مُفْعَدٌ [maķ'ad] vezninde) Dā'imā murdār ve nā-pāk olan kimseye, 'alā-kavlin nās kendiden ictināb ve tebā'ud eder olan kimseye denir ki murdār-ı ma'nevīdir; yukālu: رَجُلٌ مَقْدَرٌ أَيُّ مَقْدَرٌ أَوْ يَجْتَنِبُهُ النَّاسُ

الْقَازُورُ [el-ķazūr] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Dā'imā ricāl tā'ifesinden tebā'ud eder olan hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ قَازُورٌ أَيُّ مُتَجَبِّتَةٌ مِنْ: Ve fevāhişten ve mevāki'-i töhmetten perhiz eder olan hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ قَازُورٌ أَيُّ مُتَبَرِّهَةٌ عَنِ الْإِفْدَارِ أَيُّ الرَّيْبِ وَالْفَوَاحِشِ Ve şol kişiye itlāk olunur ki bed-hüy ve bed-mizāc olmakla nāsla ülfet ve ihtilāt eylemez ola, قَازُورٌ [ķāzūr] gibi, ke-māse-yuzkeru. Ve şol deveye itlāk olunur ki dā'imā süriden alargada yatıp onlara ihtilāt eylemez ola. Ve

قَازُورٌ [Ķazūr] Bir hatun ismidir.

الْقَازُورُ [el-ķāzūr] ve

الْقَازُورَةُ [el-ķāzūret] (hā'yla) ve

ذُو الْقَازُورَةِ [zu'l-ķāzūret] Bunlar da nās ile ülfet ve imtizāc edemez olan bed-hüy ve bed-mizāc kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ قَازُورٌ وَقَازُورٌ وَقَازُورَةٌ وَذُو قَازُورَةٍ إِذَا كَانَ لَا يُخَالِطُ النَّاسَ لِشَوْءٍ خَلْقِهِ Ve

قَازُورَةٌ [ķāzūret] Be-gāyet kıskanç olan bed-hüy adama denir ki bed-hüyluğundan kıskanmağı ifrāt üzere ve bī-nemek eder ola; yukālu: رَجُلٌ قَازُورَةٌ أَيُّ سَيِّءِ الْخُلُقِ غَيُورٌ

قَازُورَةٌ [ķāzūret] Zinā ve fücūra itlāk olu-

nur. Kāle'ş-şāriḥ; ve minhu'l-hadīsu: «مَنْ أَصَابَ مِنْ هَذِهِ الْقَادُورَاتِ شَيْئًا فَلْيَسْتَسِرْ بِسِرِّ اللَّهِ» أَرَادَ مَا فِيهِ حَدٌّ كَالزَّنَا وَالشَّرْبِ Ve

قَادُورَةٌ [kāzūret] قَدُورٌ [kāzūr] gibi deve sürüsüne karışmayıp dā'imā alargada yatar olan deveye itlāk olunur; yukālu: بَعِيرٌ قَدُورٌ Ve bir nesneyi kerīḥ görmekle ekl eylemeyen adama itlāk olunur. Kāle'ş-şāriḥ ve minhu'l-hadīsu: «أَنَّهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ كَانَ قَادُورَةً لَا يَأْكُلُ الدَّجَاجَ حَتَّى تُغْلَفَ الْقَادُورَةُ» هَهُنَا اللَّبِي يَغْدِرُ الْأَشْيَاءَ وَأَرَادَ بِغَلْفِهَا أَنْ تُطْعَمَ الشَّيْءُ الطَّاهِرُ وَالْهَاءُ لِلْمُبَالَغَةِ

قَيْدَارٌ [Kayzār] [beyṭār] vezninde) İsmā'īl b. İbrāhīm 'alā-nebiyyinā ve 'aleyhime's-selām'dır ki ebu'l-^cArabdır.

أَلْفَذْرَةٌ [el-ḳuzeret] (kāf'ın zammıyla [humezet] vezninde) Melāmet gelecek a'māl ve ef'alden dā'imā perhīz ve ictināb eden adama denir; yukālu: رَجُلٌ قُدْرَةٌ أَيْ مُتَنَزِّةٌ عَنِ الْمَلَائِمِ يَعْنِي مَا يُلَامُ عَلَيْهِ **الْإِفْدَارُ** [el-iḳzār] (hemzenin kesriyle) Muhātaba sözü çoğaltmak ma'nāsana müsta'meldir ki muhatabın zacret ve istikrāhını müstelzimdir; ve minhu yekūlūne: يَا ابْنَ أُمَّ قَدْ أَفْدَرْتَنَا أَيْ أَكْثَرْتَ الْكَلَامَ

[ق ذ ع ر]

الْمُقْدَعِرُ [el-muḳze'ir] مُقْدَحِرٌ [muḳdaḥir] vezninde ve mürādifidir ki zikr olundu.

الْإِفْدِعْرَارُ [el-iḳzi'rār] [iḳṣi'rār] vezninde) Bir kimse tarafına peyderpey harfendāzlık eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِفْدَعَرَوْ نَحْوَهُمْ إِذَا رَمَى بِالْكَلِمَةِ بَعْدَ الْكَلِمَةِ

[ق ذ م ر]

الْقُدْمُورُ [el-ḳuzmūr] عُضْمُورٌ [uṣfūr] vezninde) Gümüş tepsiye denir; yukālu: يَأْكُلُ الطَّعَامَ عَلَى الْقُدْمُورِ أَيْ الْحِوَانِ مِنَ الْفِضَّةِ

[ق ر ر]

الْقُرُّ [el-ḳurr] (kāf'ın zammı ve rā'nın teṣdidiyle) Soğuğa denir, بَرْدٌ [berd] ma'nāsına, 'alā-kavlin kış soğuğuna mahsüstür; yukālu: يَوْمَنَا دُونَ قُرِّ أَيْ بَرْدٍ أَوْ هُوَ يُخْصُ بِالِشِّتَاءِ Ve karār ve meblag ma'nāsınadır ki bir şey'in en son yerleştiği merkezden 'ibārettir; ve minhu: يُقَالُ عِنْدَ الْمُصِيبَةِ الشَّدِيدَةِ قَبْرًا وَقَعَتْ بِقُرِّ أَيْ صَارَتْ بِقَرَارِهَا أَيْ إِلَى قَرَارِهَا وَمَبْلَعِهَا وَمُسْتَقَرِّهَا

الْقِرَّةُ [el-ḳirret] (kāf'ın kesriyle) Bir adama isābet eden soğuğa denir ki o adam soğuk geçmiş olur; tekūlu: أَدْنَيْ قِرَّةٍ وَهِيَ مَا أَصَابَكَ مِنَ الْقُرِّ

الْقُرَّةُ [el-ḳurret] (kāf'ın zammıyla) Kurbağaya denir; kāf'ın harekāt-ı selāsiyla da lügattir; yukālu: يَنْزِقُ الْقِرَّةُ أَيْ الضَّمْدُغُ Ve

قُرَّةٌ [Ḳurret] Ḳādisiyye kurbünde bir karye adıdır. Ve bir atım şey'e denir, دُفَعَةٌ [dufat] ma'nāsına; ve minhu yukālu: قَرَزَتْ النَّاقَةُ Ke-mā se-yuzkeru. إِذَا رَمَتْ بِبَوْلِهَا قُرَّةً أَيْ دُفَعَةً

قُرَّةُ الْعَيْنِ [ḳurretu'l-ayn] Su teresi dedikleri nebāta denir جَزَجِيرُ الْمَاءِ [circīru'l-mā'] dahi derler. Ve

قُرَّةُ الْعَيْنِ [ḳurretu'l-ayn] İnsānın gözünün aydın olacağı nesneye itlāk olunur; tekūlu: هُوَ قُرَّةُ عَيْنِي أَيْ مَا تَقَرَّرَ بِهِ عَيْنِي Ve

قُرَّةٌ [ḳurret] Çömlek dibine yapışık kalan ta'am bakiyyesine itlāk olunur ki çömlek yanığı ta'bir olunur.

التَّخْرِيرُ [et-taḳrīr] [tef'īl] vezninde) Nāka kısmı bevlini atım atmak ma'nāsınadır; yukālu: قَرَزَتْ النَّاقَةُ تَقْرِيرًا إِذَا رَمَتْ بِبَوْلِهَا قُرَّةً أَيْ دُفَعَةً Ve bir nesneyi bir yere yerleştirmek ma'nāsınadır; yukālu: قَرَزَ فُلَانًا فِي الْمَكَانِ إِذَا ثَبَّتَهُ وَأَسْكَنَ فِيهِ

bir adamı bir nesne zımında ikrāra getirmek ma'nāsınadır; yukālu: قَرَرْتُ فَلَانًا عَلَى الْحَقِّ إِذَا جَعَلَهُ مُقَرًّا عَلَيْهِ

الْقَرُّ [el-ḳarr] (ḳāf'ın fethiyle) Bir kimseye soğuk dokunmak ma'nāsınadır; yukālu: قُرَّ الرَّجُلُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ قُرًّا Ve

قُرٌّ [ḳarr] Sıfat olur, soğuk şey'e denir; yukālu: يَوْمَ قُرَّ أَيُّ بَارِدٍ وَيُقَالُ لَيْلَةٌ قُرَّةٌ أَيُّ بَارِدَةٌ Ve bir nesne soğuk olmak ma'nāsınadır; tekūlu: قُرَّ يَوْمَنَا قُرًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي وَالرَّابِعِ Ve kaynayan tencereye soğuk su dökmek ma'nāsınadır; yukālu: قُرَّ إِذَا بَرَدَ Ve deve kısmı suyu bir def'a içip ikinci def'adan iktifā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: قَرَّتِ النَّاقَةُ Ve tavuk kısmı şamatasını kesmek ma'nāsınadır; yukālu: قَرَّتِ الدَّجَاجَةُ إِذَا قَطَعَتْ صَوْتَهَا Ve bir adamın kulağına eğilip bir nesne boşaltır gibi kelāmı bi-tamāmihi söylemek, 'alā-kavlin fısıldamak ma'nāsınadır; yukālu: قَرَّ الْكَلَامَ فِي أذُنِهِ إِذَا فَرَعَهُ أَوْ سَارَهُ Ve bir nesne üzere su dökmek ma'nāsınadır; yukālu: قَرَّ عَلَى الْمَاءِ إِذَا صَبَّهُ Ve bir yerde sükün ve āram eylemek ma'nāsınadır; yukālu: قَرَّ بِالْمَكَانِ إِذَا نَبَتَ وَسَكَنَ Ve

قُرٌّ [ḳarr] Pālān ile semer beyninde bir şey'in adıdır ki ona ricāl tā'ifesi rüküb ederler. Ve hevdece ve mihaffeye itlāk olunur. Ve tavuk pilicine denir, فَرَّوَجَةٌ [ferrūcet] ma'nāsına. Ve bir mevzî' adıdır. Ve

قُرُّ الثُّوبِ [ḳarru's-ṣevb] Bezin ve cāmenin bükümüne itlāk olunur ve minhu yukālu: يَا نِي "بُكْتُمْنِي عَلَى قُرِّهِ أَيُّ غَرِّهِ بُكْتُ" demektir.

الْإِقْرَارُ [el-iḳrār] (hemzenin kesriyle) Soğuk geçirmek ma'nāsınadır; yukālu: أَقْرَأُ

اللَّهُ تَعَالَى أَيُّ أَصَابَهُ بِالْقُرِّ وَهُوَ مَقْرُورٌ وَلَا تَقُلْ قُرَّةٌ يَا نِي bu ma'nāda sülāsiden gelmeyip belki if'alden gelir ve ism-i mef'ülünde gayr-i kıyās üzere مَقْرُورٌ [maḳrūr] denir, مُقَرَّرٌ [muḳarr] denmez. Ve

إِقْرَارٌ [iḳrār] Soğuga girmek ma'nāsınadır; yukālu: أَقْرَأَ الرَّجُلُ إِذَا دَخَلَ فِي الْقُرِّ Ve bir yerde sābit ve pāyidār kılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَقْرَأَهُ فِي الْمَكَانِ وَأَقْرَأَهُ عَلَيْهِ إِذَا أَثْبَتَهُ وَسَكَّنَهُ Ve bir nesneyi soğutmak ma'nāsınadır; yukālu: [Ve] أَقْرَأَ اللَّهُ عَيْنَهُ وَبِعَيْنِهِ أَيُّ أَبْرَدَهُ [ibrādu'l-'ayn] kalbi mesrūr eylemekten kināyedir, zīrā sürür sebebiyle gözden akan yaş bārid ve hüzn sebebiyle akan yaş hārr olmakla اللَّهُ أَبْرَدَ عَيْنَهُ kavli, "Mahzūn mesrūr eylesin" ve أَسَحَّرَ اللَّهُ عَيْنَهُ "Mahzūn eylesin" demekten kināyedir. Ve

إِقْرَارٌ [iḳrār] Bir hakkı itirāf eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَقْرَأَ بِحَقِّهِ إِذَا أَدْعَنَ وَاعْتَرَفَ Ve bir nesneyi yerinde yerleştirmek ma'nāsınadır; yukālu: أَقْرَأَهُ فِي مَكَانِهِ إِذَا ثَبَّتَهُ Ve hayvānın gebeliği sābit olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَقْرَأَتِ النَّاقَةُ إِذَا ثَبَّتَ حَمْلُهَا

الْمَقْرُورُ [el-maḳrūr] Vech-i mezkūr üzere soğuk geçmiş adama denir. Ve bu hilāf-ı kıyās üzeredir, zīrā kıyās إِقْرَارٌ [iḳrār]dan مُقَرَّرٌ [muḳarr] olmaktadır. Ve

مَقْرُورٌ [maḳrūr] Soğuk nesneye itlāk olunur; yukālu: يَوْمَ مَقْرُورٌ أَيُّ بَارِدٌ **الْقُرَارَةُ** [el-ḳurāret] [sumāmet] (ṫumāmeh) vezninde) Çömlekte kalan ta'ām bakiyyesine denir ki çömlek dibi ta'bīr olunur. 'Alā-kavlin çömlek dibine yapışıp kalana denir, gerek et ve gerek havāyic ve sā'iri olsun ki çömlek yanığı ta'bīr olunur. Ve

قُرَارَةٌ [ḳurāret] (ḳāf'ın harekāt-ı selāsıyla) Ta'ām tabh olunduktan sonra dibine yapışmasın diye vaz' olunan suya denir.

الْقُرُورَةُ [el-ḳurūret] (ḳāf'ın zammıyla) Bu dahi çömlek dibine yāhūd çömlek yanığına denir. Ve ba'ce't-tabh ta'ām tencereye yapışmamak için dökülen suya denir.

الْقُرُورَةُ [el-ḳururet] (zammeteynle) ve

الْقُرُورَةُ [el-ḳureret] (ḳāf'ın zammıyla) هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) Bunlar da çömlek dibine yāhūd yanığına denir.

الْقُرُورَةُ [el-ḳararet] (feteḫātla) Bu dahi ta'ām piştikten sonra yapışmamak için çömleğe dökülen suya denir.

الْقُرُورُ [et-teḳarrur] (تَعْلُلٌ [tefa'ul] vezninde) Deve kısmı bevlini fışkırpıp çögdürmeyip ayaklarına dökerek işemek ma'nāsınadır; yukālu: تَقَرَّرَتِ الْإِبِلُ إِذَا صَبَّتْ بَوْلَهَا عَلَى أَرْجُلِهَا Ve deve kuru otluk ekl eylemekle bevli koyulanmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا تَقَرَّرَتِ الْإِبِلُ إِذَا أَكَلَتِ الْبَيْسَ فَتَحَثَّرَتْ أَبْوَالَهَا

الْقَرِيرُ [el-ḳarīr] (صَرِيرٌ [ṣarīr] vezninde) Yılan seslenmek ma'nāsınadır; yukālu: قَرَّتِ الْحَيَّةُ قَرِيرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا صَوَّتَتْ

قَرٌّ [ḳarr] ve

قَرِيرٌ [ḳarīr] Tavuk sesini kesmek ma'nāsınadır; yukālu: قَرَّتِ الدَّجَاجَةُ قَرًا وَقَرِيرًا إِذَا قَطَعَتْ صَوْتَهَا

الْقَرَرَةُ [el-ḳarret - el-ḳurret] (ḳāf'ın fethi ve zammıyla) ve

الْقُرُورُ [el-ḳurūr] (ظُهُورٌ [zuhūr] vezninde) Gözüün ağlaması munkatı^c olmakla serinlemek ma'nāsınadır ki dil-ṣād olmaktan kināyedir. 'Alā-kavlin müştāk ve ārzūmend olduğunu görmek ma'nāsınadır; ikisi de sürür-ı kalbi müstelzimdir; yukālu: قَرَّتْ عَيْنُهُ قَرَةً وَقَرَةً وَقُرُورًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا بَرَدَتْ وَأَنْقَطَعَ بُكَاءُهَا أَوْ رَأَتْ مَا كَانَتْ مُتَشَوِّقَةً إِلَيْهِ

الْقَرَارُ [el-ḳarār] (ḳāf'ın fethiyle) ve

الْقُرُورُ [el-ḳurūr] (ظُهُورٌ [zuhūr] vezninde)

ve

الْقَرُّ [el-ḳarr] (ḳāf'ın fethiyle) ve

الْتَقَرُّ [et-taḳirret] (Ştizüz üzere تَحْلَةٌ [teḫillet] vezninde) Sābit ve sākin olmak ma'nāsınadır; yukālu: قَرَّ بِالْمَكَانِ قَرَارًا وَقُرُورًا Ve قَرًا وَقَرًا وَتَقَرُّةً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالرَّابِعِ إِذَا تَبَّتْ وَسَكَنَ **قَرَارٌ** [ḳarār] ve

قَرَارَةٌ [ḳarāret] (hā'yyla) Ārām ve sükün olunacak yere itlāk olunur, ārām-gāh ma'nāsına. Kāle'ş-ṣāriḫ ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿جَعَلَ لَكُمْ الْأَرْضَ قَرَارًا﴾ أَي مُسْتَقَرًّا Ve fi sifati'n-nāri kāle ta'ālā: ﴿فَبَيْسَ الْقَرَارِ﴾ Ve

قَرَارٌ [ḳarār] ve

قَرَارَةٌ [ḳarāret] Düz ve oturaklı yere itlāk olunur, اَرْضٌ مُطْمَئِنَّةٌ ma'nāsına. Ve koyun ve keçi kısmına, 'alā-kavlin hemān koyun kısmına yāhūd نَقَدٌ [neḳad] dedikleri bir cins koyuna itlāk olunur. Ve نَقَدٌ [neḳad] māddesinde beyān olundu. Ve

قَرَارَةٌ [ḳarāret] Kısa nesneye denir. Ve düz değirmi arza denir.

الْإِسْتِقْرَارُ [el-istiḳrār] ve

الْتَقَارُ [et-teḳār] Bunlar da bir yerde sābit ve sākin olmak ma'nāsınadır; yukālu: اِسْتَقَرَّ بِالْمَكَانِ وَتَقَارَ إِذَا تَبَّتْ وَسَكَنَ

الْتَقَرِيرُ [et-taḳrīr] Bir nesneyi bir yerde sābit ve pāyidār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: قَرَّرَهُ فِيهِ إِذَا تَبَّتَهُ وَأَسْكَنَهُ Ve bir adamı bir hak zımnında ikrār ettirmek ma'nāsınadır; yukālu: قَرَّرَهُ عَلَيْهِ إِذَا جَعَلَهُ مُقَرًّا

الْقُرُورُ [el-ḳarūr] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Soğuk suya denir; tekülü: شَرِبْتُ قُرُورًا أَي مَاءً بَارِدًا Ve şol hatuna itlāk olunur ki kendisinden buse ve kurbān talebine dā'ir mu'āmelede mūmāna'at eylemeyip ārām ve sükūnet üzere ola; yukālu: إِذَا اِمْرَأَةٌ قُرُورٌ إِذَا كَانَتْ تَقَرُّ لِمَا يُصْنَعُ بِهَا لَا تَرُدُّ الْمُقْبِلَ وَالْمُرَاوِدَ

الْقَرِيرَةُ [el-ḳarīret] (سَرِيرَةٌ [serīret] vezninde) ve

الْقَارَةُ [el-ḳāret] (حَارَّةٌ [ḥarret] vezninde) Beşâret ve meserret sebebiyle rüşen olan göze itlâk olunur; yukâlu: عَيْنٌ قَرِيرَةٌ وَقَارَةٌ ve yukâlu: رَجُلٌ قَرِيرٌ الْعَيْنِ أَيُّ مَسْرُورٍ Ke-mā zu-kire ānifen.

يَوْمُ الْقَرِّ [yevmu'l-ḳarr] (ḳāf'ın fethiyle) Yevm-i nahrın ferdâsı olan günden ibârettir, huccâc o gün Minâ'da ārām eyledikleri için; Zilhiccenin on birinci gün olur. Kâle's-şârih ve minhu'l-hadîsü: «أَفْضَلُ الْأَيَّامِ يَوْمُ النَّحْرِ ثُمَّ يَوْمُ الْقَرِّ»

الْمَقَرُّ [el-meḳarr] (mīm'in ve ḳāf'ın fethiyle) İsm-i mekândır, karâr-gâha denir. Ve **مَقَرُّ الرَّحِمِ** [meḳarru'r-raḥim] Batn-ı mâderde rahimin nihâyetine itlâk olunur ki cenîn ārām-gâhıdır. Ve

مَقَرٌّ [Meḳarr] Bir mevzi' adıdır.

الْقَارُورَةُ [el-ḳārūret] Gözün siyâhına itlâk olunur, حَدَقَةُ الْعَيْنِ [ḥadeḳatu'l-'ayn] ma'nâsına. Ve içine şarâb makûlesi vazf olunan mutlakan zarfa, 'alâ-kavlin şişe ve sırçadan olanına mahsûstur; قَوَارِيرٌ [ḳavārīr] cem'idir; ve minhu kavluhu ta'âlâ: ﴿قَوَارِيرٌ مِنْ فِضَّةٍ﴾ أَيُّ مِنْ رُجَاجٍ فِي بِيضِ الْفِضَّةِ وَصَفَاءِ الرُّجَاجِ

الْإِقْتِرَارُ [el-iḳtirār] (ifti'âl) vezninde) Erkek menîsi dişinin rahiminde karâr eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: إِقْتَرَّ مَاءُ الْفُحْلِ إِذَا اسْتَقَرَّ فِي رَحِمِ النَّاقَةِ Ve dâbbe kısmı derenin ortalarında tâze otluk bakiyyesi araştırmak ma'nâsınadır; yukâlu: إِقْتَرَّتِ النَّاقَةُ إِذَا تَنَبَّعَتْ مَا فِي بَطْنِ الْوَادِي مِنَ الرُّطْبِ Ve doymak ma'nâsına müsta'meldir; yukâlu: إِقْتَرَّ الْمَالُ إِذَا سَبَّحَ Ve semirmek, 'alâ-kavlin nihâyet mertebede semirmek ma'nâsınadır; yukâlu: قَرَّارَةٌ Ve إِقْتَرَّتِ النَّاقَةُ إِذَا سَمِنَتْ أَوْ نَهَائَتْهُ [ḳurâret]i ya'nî tencere dibini yâhüd yanı-

ğını katık eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: إِقْتَرَّ الرَّجُلُ إِذَا اتَّخَذَ بِالْقَرَارَةِ Ve soğuk su ile yunmak ma'nâsınadır; yukâlu: إِقْتَرَّ الرَّجُلُ إِذَا اغْتَسَلَ بِالْقُرُورِ

الْمُقِيرُّ [el-muḳirr] (ism-i fâ'il bünyesiyle) Erkek menîsini rahiminde 'akd ve imsâk eylemiş olan hayvâna vasf olur; yukâlu: نَاقَةٌ مُقِيرٌّ إِذَا صَارَتْ قَدْ عَقَدَتْ مَاءَ الْفُحْلِ فَأَسْكَنَتْهُ فِي رَحِمِهَا

الْقَرَّتَانِ [el-ḳarretân] (ḳāf'ın fethi ve tesniye bünyesiyle) Sabâh ile akşama itlâk olunur, serin oldukları için.

الْقَرُّرُ [el-ḳurar] (ضُرْدٌ [şurad] vezninde) Çorbaya denir. Ve her içimli olan şey'e denir.

الْقُرَّى [el-ḳurrâ] (ḳāf'ın zammı ve elifin kasrıyla) Tevakkî ve tahaffuz eyledikten sonra vâki' ve musîb olan şiddet ve mihnete denir. Ve ba'zı nüshada بَعْدَ تَوَقُّفِهَا 'unvânıyla olmakla vakt-be-vakt geldikten sonra vâki' ve müstakarr olan şiddet demek olur. Ve

قُرَّى [Ḳurrâ] Bir mevzi' yâhüd bir vâdî ismidir.

قُرَّانٌ [Ḳurrân] (ḳāf'ın zammıyla) Bir recül ve beyne'l-Ḥaremeyn bir vâdî ismidir. Ve Yemâme'de bir karye ve Mekke'ye karîb Merru'z-Zahrân nâm mahalde bir karye adıdır. Ve Âzerbaycân eyâletinde bir kasaba adıdır.

الْقَرَقَرَةُ [el-ḳarḳaret] (زَلَزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Şiddetle kır kır ederek terci'le gülmek ma'nâsınadır; yukâlu: قَرَّقَرُ فِي ضَحْكِهِ إِذَا اسْتَعْرَقَ وَرَجَّعَ فِيهِ قَرَّقَرُ الْبَعِيرُ Ve deve kısmı kükreyerek böğürmek ma'nâsınadır; yukâlu: قَرَّقَرُ الْبَعِيرُ [Ve] قَرَّقَارٌ [ḳarḳâr] ondan ismidir. Ve

قَرَّقَرَةٌ [ḳarḳaret] Güvercin ötmek ma'nâsınadır; yukâlu: قَرَّقَرَتِ الْحَمَامَةُ إِذَا صَاتَتْ

Ve

قَرَقَرَةٌ [qarqaret] Toprağı yumuşak düz ve oturaklı yere denir; قَرَقَرٌ [qarqar] dahi denir hā'sız. Ve

قَرَقَرَةٌ [Qarqaret] Sa'd nām kimsenin lakabıdır ki Nu'mān b. Munzir nām emirin mudhik ve hāzili idi. Ve

قَرَقَرَةُ الرَّوْجِ [qarqaratu'l-vech] Yüzün zāhirine, 'alā-kavlin mehāsininden manzarada nümāyān olan yerlerine denir; yukālu: مَا أَحْسَنَ قَرَقَرَةَ وَجْهِهِ أَوْ مَا بَدَأَ مِنْ مَحَاسِنِهِ

الْقَرَقَارُ [el-qarqār] [سَرَسَارٌ] [seršār] vezninde) İsmidir, devenin terdīd ile bağırmasına denir. Ve bir güne kap ismidir, yārānın surahī ta'bīr eyledikleri şişe olacaktır.

الْقَرَقَارِيرُ [el-qarqarīr] [زَمْهَرِيرٌ] [zemherīr] vezninde) İsmidir, güvercin sesine denir, terdīd ile öttükte.

الْقَرَقَرُ [el-qarqar] [فَدْفُدٌ] [fedfed] vezninde) Bu dahi toprağı mülāyim düz ve oturaklı yere denir. Ve arkaya denir, ظَهْرٌ [zahr] ma'nāsına. Ve düpdüz el ayası gibi emles ovaya denir. Ve nisvān libāsına denir. Ve

قَرَقَرُ الْبَلَدِ [qarqaru'l-beled] Şehrin nevāhī-i zāhiresine denir.

الْقَرَقَارَةُ [el-qarqāret] (kāf'ın fethiyle) Deve esridiği vakte ağzından çıkan kırmızı tağarcığa denir, شَقِشِقَاتٌ [şikşikāt] ma'nāsına.

الْقَرَاكِرُ [el-qurākīr] [عَلَابِطٌ] [ulābiṭ] vezninde) Hoş-sadā ve hūb-nagme olarak nagamātla deve süren adama denir; قَرَاكِرِيٌّ [qurākiriyy] dahi denir. Ve

قَرَاكِرٌ [Qurākīr] 'Āmir b. Qays'ın feresi ve İbn 'Āmir b. Yezīd el-Kinānī'nin kılıcı ve Eşca' b. Reyş b. Gaṭafān'ın feresi ve Kūfe ile Vāsiṭ beyninde bir mevzi' ve Dehnā'

nām mahalde bir düz ovanın adıdır.

الْقَرَاكِرَةُ [el-qurākīret] [عَلَابِطَةٌ] [ulābiṭat] vezninde) Bu dahi devenin esridikte ağzından çıkan tağarcığa denir. Ve Necd diyārında bir su adıdır. Ve çok sözlü ozan adama denir.

قَرَاكِرِيٌّ [Qurākīriyy] (kāf'ın zammıyla) Bir mevzi' adıdır.

قَرَاكِرٌ [Qarākīr] (kāf'ın fethiyle) Medīne nāhiyesinde bir mevzi' adıdır.

الْقُرْقُورُ [el-qurqūr] [عُضْفُورٌ] [uṣfūr] vezninde) Fırkate gibi uzun gemiye, 'alā-kavlin büyük olanına denir.

الْقِرْقِرَاءُ [el-qīrīrā] (kāf'ların kesri ve rā'nın teşdidi ve kasr ile فِغْفَلِيٌّ [fi'fillā] vezninde) Arkaya denir, ظَهْرٌ [zahr] ma'nāsına.

الْقِرْرِيَّةُ [el-qirriyyet] [جِرْرِيَّةٌ] [cirriyyet] vezninde) Kursağa denir, حَوْصَلَةٌ [havṣalet] ma'nāsına. Ve

قِرْرِيَّةٌ [Qirriyyet] Fesāhatle ma'rūf Eyyūb b. Yezīd'in vālidesi Cumā'a bint Cuşem'in lakabıdır.

الْقَرَارِيٌّ [el-qarāriyy] (kāf'ın fethiyle) Terziye denir, kesirü's-sükūn olduğu için; ve minhu yukālu: لَيْسَ مِنْ شَأْنِ الْقَرَارِيِّ أَنْ يَدُورَ فِي الْبَرَارِيِّ Ve ehl-i hazara itlāk olunur ki göçer olmamakla otlak talebinde olmazlar. Ve mutlak ehl-i san'ata قَرَارِيٌّ [qarāriyy] itlāk olunur.

قَرَاكِرٌ [qarqārī] (kāf'ın fethi ve āhirin'in kesri üzere bināsıyla) İsm-i fi'l-i emri mü'ennestir, ārām ve istikrār kıl ma'nāsına; yukālu: قَرَاكِرٌ يَا هَيْدُ أَيُّ اسْتَقَرِّي عَزَارِ [ar'ārī] ve قَرَاكِرٌ [qarqārī] kelimelerinden gayrı mesmū' değildir.

الْمَقْرَةُ [el-meqarret] [مَعْرَةٌ] [me'arret] vezninde) Küçük havuza denir. Ve kulplu kü-

çük testiye denir ve bu Yemen lügatıdır.

الْقُرُورَةُ [el-ḳarūret] (ḳāf'ın fethiyle) Hakīr nesneye denir.

الْقُرُورَى [el-ḳarevrā] (fethateynle ve kasr ile) Ayakları uzun olan gerimli ata denir. Ve bādiyede Hāciz ile Nuḳre beyninde bir mevzi^c adıdır.

الْمُقَارَةُ [el-muḳārret] (mufā'let) [مُفَاعَلَةٌ] vezninde) Bir kimse ile berāberce karār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **فَارَّهٗ مُقَارَةً** إِذَا فَارَّوْا Ve minhu kavlu İbn Mes'ūd: «فَارَّوْا الصَّلَاةَ» وَهُوَ مِنَ الْقَرَارِ أَيِ اسْكُنُوا فِيهَا وَلَا تَتَحَوَّكُوا

قُرُورَاءُ [Ḳarūrā] [جَلُولَاءُ] [celūlā] vezninde) Bir mevzi^c adıdır.

قَرَارٌ [Ḳarār] [سَحَابٌ] [sehāb] vezninde) Yemen'de bir kabīle adıdır. Ve Rūm ülkesinde bir mevzi^c adıdır.

قُرَّةٌ [Ḳurret] [عُرَّةٌ] [gurret] vezninde) ve

قُرْقُرٌ [Ḳurḳur] [هُدْهُدٌ] [hudhud] vezninde) ve

قُرَيْرٌ [Ḳureyr] [زُبَيْرٌ] [zubeyr] vezninde) ve

قِرَارٌ [Ḳirār] [إِمَامٌ] [imām] vezninde) ve

قَرَارٌ [Ḳarār] [عَمَامٌ] [gamām] vezninde) Esāmīdendir.

قُرَارٌ [Ḳurār] [هُمَامٌ] [humām] vezninde) Bir mevzi^c adıdır.

[ق ز ب ر]

الْقُرْبُرُ [el-ḳuzbur] (zā-yı mu'ceme ile **قُنُذٌ** [kunfuz] vezninde) ve

الْقُرْبُرَى [el-ḳuzburrā] (yā-yı müşeddede ile) Uzun ve iri ālet-i tenāsüle denir.

الْقُرْبَرَةُ [el-ḳazberet] [دَحْرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) Cimāc eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **قُرْبِرَ الْمَرْأَةُ** إِذَا جَامَعَهَا

[ق س ر]

الْقَسْرُ [el-ḳasr] [كَسْرٌ] [kesr] vezninde) Bir

adamı bir nesneye kahr ve ikrāh eylemek ma'nāsınadır ki zoraki işletmek ta'bir olunur; yukālu: **قَسَرَ فُلَانًا عَلَى أَمْرِ قَسْرًا** مِنَ الْبَابِ Ve **الْأَوَّلُ إِذَا قَهَرَهُ أَيِ أَكْرَهَهُ عَلَيْهِ**

قَسْرٌ [Ḳasr] Becīle kabīlesinden bir batn ismidir. Ve Yemen'de Serāt dağının ismidir.

الْإِقْتِسَارُ [el-iḳtisār] [إِفْتِعَالٌ] [ifti'āl] vezninde) Bu dahi bir adamı bir nesneye zor ile muztar kılmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِقْتَسَرَهُ عَلَى الْأَمْرِ بِمَعْنَى قَسَرَهُ**

الْقَسْوَرَةُ [el-ḳasveret] (ḳāf'ın ve vāv'ın fethiyle) 'Azīz ve gālīb ve zeber-dest adama denir; **قَسْرٌ** [ḳasr]den me'hūzdur; yukālu: **هُوَ قَسْوَرَةٌ أَيِ عَزِيزٌ** Ve arslana itlāk olunur; **قَسْوَرٌ** [ḳasver] dahi denir hā'sız. Ve gece-nin nısfına, 'alā-kavlin evveline yāhūd mu'zamına denir; yukālu: **مَضَى قَسْوَرَةُ اللَّيْلِ** Ve **أَبِي نَضْمُهُ أَوْ أَوْلُهُ أَوْ مُعْظَمُهُ**

قَسْوَرَةٌ [ḳasveret] Bir gūne nebāt adıdır ki sehl yerlerde biter; deve 'alefindendir. Cem^c-i cinsi **قَسْوَرٌ** [ḳasver]dir. Ve

قَسْوَرَةٌ [ḳasveret] Güzel tīr-endāz olan māhir sayyāda itlāk olunur; müfredi **قَسْوَرٌ** [ḳasver]dir. Ve nāsın asvāt-ı hafiyyesine denir. Ve kavī ve zūr-mend civāna denir; yukālu: **شَابَ قَسْوَرَةٌ أَيِ قَوِيٌّ** Ve bir recül adıdır.

الْقَيْسَرِيٌّ [el-ḳaysəriyy] [صَيْقَلِيٌّ] [şayḳaliyy] vezninde) Yaşlı, kebīr adama denir. Ve bir nev^c bok böceği ismidir ki kızıl nev'idir. Ve 'azīmü'l-cüsse deveye denir. Cem^c-i **قَيَّاسِرٌ** [ḳayāsir] ve **قَيَّاسِرَةٌ** [ḳayāsiret]tir.

قَيْسَارِيَّةٌ [Ḳaysāriyet] (tahfīf ile) Filestīn eyāletinde bir belde adıdır. Kezālik Rūm ülkesinde bir belde adıdır. İkisi de Ḳaysāriyet olacaktır ki kayser-i Rūm binākerdesidir. Evvelki hālen harābedir, ikinci Anadolu'da hālen ma'mūrdur. Evvele nis-

bette فَيْسِرَانِي [Kayserāniyy] ve sāniye nis-bette فَيْسِرِي [Kayseriyy] denir.

أَلْقُوسَرَةُ [el-kaṣserret] (rā'nın teşdīd ve tahfiifiyle) قُوسَرَةُ [kaṣsarret] vezninde ve mürādifidir ki kavsara ile ma'rūf zarftır.

أَلْقُوسَرَةُ [el-kaṣveret] [dahrecet] vezninde) Bir yerin otluğ u firāvān olmak ma'nāsınadır; yukālu: قَسُورَ الثَّبْتُ إِذَا كَثُرَ Ve kocalanmak ma'nāsınadır; yukālu: قَسُورَ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَ

مُسَيْطَرَةُ [el-muḳaysiret] (museytiret) vezninde) Koca develere denir; yukālu: هَذِهِ مُقَيَسِرَةٌ بَنِي فَلَانٍ وَهِيَ الْإِبِلُ الْمَسَانُ أَقْيَسِرُ [Uḳaysir] (hemzenin zammıyla) İbnu'l-Hufeyf ismidir ki Ḳuḏā'a kabilesinin nesebi ricālındendir.

[ق س ب ر]

أَلْقُسْبُرِي [el-ḳusburriyy] [ḳuzburriyy] vezninde) ve

أَلْقِسْبَارُ [el-ḳisbār] (ḳāf'ın kesriyle) ve

أَلْقُسَابِرِي [el-ḳusābirriyy] [ulābiṭiyy] vezninde) Uzun olan zekere denir.

أَلْقَسْبَرَةُ [el-ḳasberet] [dahrecet] vezninde) Cimā'e eylemek ma'nāsınadır; yukālu: قَسَبَرُ الْمَرْأَةِ إِذَا جَامَعَهَا

[ق س ط ر]

أَلْقَسْطَرِي [el-ḳasṭariyy] [ca'feriyy] vezninde) Cesīm ve tenū-mend adama denir. Ve nakkād ve habīr ve āgāh adama denir. Ve sayrafī ve munteḳidu'd-derāhim olan kimseye denir. Cem'i قَسَاطِرَةٌ [ḳasātiret]tir.

أَلْقَسْطَرُ [el-ḳasṭar] [ca'fer] vezninde) ve

أَلْقَسْطَارُ [el-ḳasṭār] (ḳāf'ın fethiyle) Bunlar da cihbiz ve habīr adama denir.

أَلْقَسْطَرَةُ [el-ḳasṭaret] [dahrecet] vezninde) Akçeyi sarraflamak ma'nāsınadır; yukālu: قَسْطَرُ الدَّرَاهِمِ إِذَا انْتَقَدَهَا

[ق ش ر]

أَلْقَشْرُ [el-ḳaşr] [ḥaşr] vezninde) Bir nesnenin kabuğunu yāhūd derisini soy-mak ve sıyırmak ma'nāsınadır; yukālu: قَشَرَ الشَّيْءِ قَشْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا سَحَا قَشْرَهُ فُلَانٌ إِذَا شَأَمَهُمْ Ve uğursuz ve bī-kadem kimse bir adamı dahi şe'āmetine uğratmak ma'nāsınadır; yukālu: قَشَرَهُمْ فُلَانٌ إِذَا شَأَمَهُمْ

أَلْإِنْقِشَارُ [el-inḳiṣār] [ḳaşr]dan mutāvi'dir; yukālu: قَشْرُهُ فَاَنْقَشَرَ

أَلْتَقْشِيرُ [et-taḳṣīr] Bu dahi قَشْرُ [ḳaşr] ma'nāsınadır; taz'if selb içindir.

أَلْتَقْشِيرُ [et-teḳaşṣur] [taḳṣīr]den mutāvi'dir; yukālu: قَشْرُهُ فَتَقْشَرَ

أَلْقُشَارَةُ [el-ḳušāret] (ḳāf'ın zammıyla) Bir nesnenin soyulan kabuğuna ve derisine denir ki soyuntu ta'bir olunur; yukālu: هَذِهِ قُشَارَتُهُ أَيُّ مَا سَحِيَ مِنْهُ

أَلْقُشْرُ [el-ḳiṣr] (ḳāf'ın kesriyle) Bir şey'in hilkatēn yāhūd 'arazen vücūdunun kabuk ve deri makūlesi pūṣiṣine ve örtüsüne denir. Ve mutlakan melbūsa قُشْرُ [ḳiṣr] itlāk olunur. Cem'i قُشُورٌ [ḳuṣūr]dur; yukālu: قَشْرُ الشَّجَرِ وَقَشْرُ الْحَيَّةِ وَعَلَيْهِ قَشْرٌ حَسَنٌ أَيُّ مَلْبُوسٍ

قَشْرُ [el-ḳaṣīr] [ketif] vezninde) قَشْرُ [ḳiṣr]i çok olan şey'e denir; yukālu: تَمَرٌ قَشِيرٌ أَيُّ كَثِيرُ الْقَشْرِ

أَلْأَقْشَرُ [el-aḳṣer] [aḥmer] vezninde) Kabuğ u soyulmuş nesneye denir; yukālu: لَوْرٌ مَقْشُورٌ وَمَقْشَرٌ وَأَقْشَرُ أَيُّ مُنْقَشِرِ اللَّحَاءِ Ve havānın ıssılığından burnunun derisi soyulup kavlamış kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ أَقْشَرٌ إِذَا صَارَ قَدْ انْقَشَرَ أَنْفُهُ مِنَ الْحَرِّ kızıl benizli adama itlāk olunur, gūyā ki

derisi soyulup kıpkızıl eti zāhir olmuştur; yukālu: رَجُلٌ أَقْشَرٌ أَيْ شَدِيدُ الْخُمْرَةِ

الْقَشْرَاءُ [el-kaşrā'] [حُمْرَاءُ] [ḥamrā'] vezninde) Şol ağaca vasf olur ki gūyā ba'zı yerleri soyulmuş tarzında ola ve bu halkī olur; yukālu: شَجَرَةٌ قَشْرَاءٌ كَأَنَّ بَعْضَهَا قَدْ قُشِرَ Ve kavlamış yılanı denir; yukālu: حَيَّةٌ قَشْرَاءٌ أَيْ سَالِحٌ

الْقَشْرَةُ [el-kuşret] [عُرْفَةٌ] [ğurfet] vezninde) ve

الْقَشْرَةُ [el-kuşeret] [هُمَزَةٌ] [humezet] vezninde) Yerin yüzünü soyup götüren tünd ve şedid yağmura vasf olur; yukālu: مَطْرَةٌ قَشْرَةٌ وَفُقْرَةٌ أَيْ شَدِيدَةٌ تَقْشِرُ وَجْهَ الْأَرْضِ

قَشْرَةٌ [kuşeret] [هُمَزَةٌ] [humezet] vezninde) Uğursuz bed-baht adama itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ قَشْرَةٌ أَيْ مَسْؤُومٌ

الْقَاشُورُ [el-kāşūr] Şol seneye vasf olur ki pek kurak ve kıtlık olmakla her şey'i sıyırıp ya'nī zī-rūhları ihlāk ve emvāl ve eşyaları boğaza sarf ve itlāfla muzmahill eyleye; yukālu: عَامٌ قَاشُورٌ وَسَنَةٌ قَاشُورَةٌ أَيْ جَدْبٌ وَشَدِيدٌ يَقْشِرُ كُلَّ شَيْءٍ

قَاشُورٌ [kāşūr] Uğursuz bed-baht kimseye itlāk olunur, kudümü eriştığı mahalli kaht ve sâ'ir şe'âmetle berbād eylediği için; yukālu: لَا تُقَرَّبُهُ إِلَى دَائِرَتِكَ فَإِنَّهُ قَاشُورٌ أَيْ مَسْؤُومٌ Ve en sonra gelen koşu atına itlāk olunur, gūyā ki sâ'ir atları sıyırmış olur.

الْقَاشِيرُ [el-kāşir] Bu dahi en sonra gelen yarış atına itlāk olunur.

الْقَشُورُ [el-kaşūr] [صَبُورٌ] [şabūr] vezninde) Şol dārūya denir ki onunla çehrenin kılları ve kalınca beşeresi sıyrılıp nezāketlenir, beşere sâf ve şeffāf olmak için. Niteki ba'zı yoluk güzeştegān epāşiteleri perverde muşamma' yapıştırmakla yüzlerinin kıllarını yolup çehrelerini sâf ederler.

الْقَشُورُ [el-kaşver] [جَزْوَلٌ] [cervel] vezninde) Aslā hayz görmez olan hatuna denir.

الْقَشْرَانِ [el-kuşrān] (kāf'ın zammı ve tesniye bünyesiyle) Hāssaten çekirgenin iki kanadına itlāk olunur.

قُشَيْرٌ [Kuşeyr] [زُبَيْرٌ] [zubeyr] vezninde) İbn Ka'b b. Reb'r'a'dır ki bir kabīle pederidir.

الْأَقْشِيرُ [el-Ukaşşir] [أُحْيَضِرٌ] [uḥaydır] vezninde, أَقْشَرٌ [akşer] in musaggarıdır) Muğire nām şā'irin lakabıdır. Ve ashābdan Usāme b. 'Umeyr'in pederinin cedit ismidir.

الْقَاشِرَةُ [el-kāşiret] Baş yarığının evvel ya'nī ednā mertebesine denir ki hemān deriyi sıyırıp ete ve kemiğe nüfuz eylemiş ola; yukālu: سَحْجَةٌ قَاشِرَةٌ وَهِيَ أَوَّلُ السِّجَاحِ وَفُقْرَةٌ أَيْ شَدِيدَةٌ تَقْشِرُ الْجِلْدَ Ve şol 'avrete denir ki yüzünü قَشُورٌ [kaşūr] dedikleri dārū-yı mezkūr ile dā'imā takşir eder ola, sâf ve rengin kılmak için.

الْمَقْشُورَةُ [el-makşūret] Zikr olunan dārū ile mu'alece olunmuş 'avrete denir. قَاشِرَةٌ [kāşiret] ile مَقْشُورَةٌ [makşūret] haklarında la'neti mutazammın hadīs-i şerīf sādır olmuştur.

الْقَشُورَةُ [el-kaşveret] [دَحْرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) Değnekle vurmak ma'nāsınadır; yukālu: قَشُورَةٌ بِالْعَصَا إِذَا صَرَبَهُ بِهَا

الْقَشُرُ [el-kuşr] (kāf'ın zammıyla) Bir cins balık ismidir ki bir karış mikdārında olur.

قَشْرٌ [Kaşr] [نَشْرٌ] [neşr] vezninde) Bir dağın adıdır.

الْقِشْرَةُ [el-kişret] (kāf'ın kesriyle) Bir cins hurde keçilere denir ki top gibi yuvarlak olur.

الْمُقْتَشِيرُ [el-mukteşir] [مُقْتَدِرٌ] [muqtedir] vezninde) Çıplak adama itlāk olunur; yukālu: جَاءَ مُقْتَشِرًا أَيْ عُرْيَانًا

الْمُقَشَّرُ [el-miḳşer] (مُنْبَرٌ [minber] vezninde) Mübrim dilenciye itlāk olunur; yukālu: مُوقَشَّرٌ أَي مَلِجٌ فِي السُّؤَالِ

قُشَارٌ [Ḳuṣār] (هُمَامٌ [humām] vezninde) Bir mevzi'dir.

[ق ش ب ر]

الْقِشْبِيرُ [el-ḳiṣbir] (زَبْرِيحٌ [zibric] vezninde) İşe yaramaz olan yün ve yapığı yoluntusuna denir.

قُشْبُرٌ [Ḳuṣbur] (قُنْفُذٌ [ḳunfuḏ] vezninde) Endelus ülkesinde Tulaytıla nevāhīsinde bir belde adıdır.

الْقِشْبِيرُ [el-ḳiṣberr] (إِرْدَبُّ [irdebb] vezninde) Yoğun şey'e denir.

الْقُشَابِيرُ [el-ḳuṣābir] (عُلَابِيْتُ [ʿulābiṭ] vezninde) Bedenin her yerine yayılmış uyuzluk illetine denir. Ve uzun sakallı adama denir.

الْقُشْبَارُ [el-ḳuṣbār] (كَافٌ'ın zammıyla) Haşin ve dürişt değneğe denir. Ve sakalı uzun adama denir; yukālu: رَجُلٌ قُشْبَارٌ اللَّحْيَةِ: وَقُشَابِيرُهَا أَي طَوِيلُهَا

[ق ش س ر]

قُشَاسَارٌ [Ḳuṣāsār] (كَافٌ'ın zammıyla) Rüm ülkesinde bir belde adıdır, alā-kavlin Şām ile Rüm beyninde vāki'dir, ondan a'lā tuz çıkar, milh-i Ḳuṣāsārī ma'rūftur. Bu belde hālen Sivas kurbünde Ḳoçhisār dedikleri belde olacaktır ki selefte Şām ile Rüm beyninde olmuş olur. Bir Ḳoçhisār dahi Aksaray kurbünde vāki'dir.

[ق ش ع ر]

الْقُشْعُرُ [el-ḳuṣʿur] (قُنْفُذٌ [ḳunfuḏ] vezninde) 'Acūra denir ki hıyār nev'indendir.

الْقُشْعَرِيَّةُ [el-ḳuṣa'rīret] (كَافٌ'ın [zammı ve şīn-i mu'cemenin] fethiyle) İsmidir, göv-

denin tüyleri titreyip ürpermeğe denir ki havf mahallinde yāhūd sıtma mukaddimesinde hādis olur; yukālu: أَحَدَهُ قُشْعَرِيَّةٌ أَي رِعْدَةٌ

الْإِقْشِرَارُ [el-iḳṣi'rār] (إِسْبِطْرَارٌ [isbiṭrār] vezninde) Bir adamın havftan yā soğuktan gövdesi titreyip tüyleri ürpermek ma'nāsınadır; yukālu: إِقْشَعَرَّ جِلْدُهُ إِذَا أَحَدْتَهُ قُشْعَرِيَّةٌ Ve kıtlık olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِقْشَعَرَّتِ السَّنَةُ إِذَا أَفْحَلَتْ

الْقُشَاعِرُ [el-ḳuṣā'ir] (عُلَابِيْتُ [ʿulābiṭ] vezninde) Şol nesneye denir ki ele huşünetli dokunur ola, pelīd kabuğu gibi.

[ق ص ر]

الْقُضْرُ [el-ḳaṣr] (حَضْرٌ [ḥaṣr] vezninde) ve **الْقِصْرُ** [el-ḳiṣar] (عَنْبٌ [ʿineb] vezninde) ve **الْقُصَارَةُ** [el-ḳaṣāret] (حَسَارَةٌ [ḥasāret] vezninde) Bir nesne kısa olmak ma'nāsınadır; yukālu: قَصَرَ الشَّيْءُ قَصْرًا وَقِصْرًا وَقِصَارَةً مِنَ الْبَابِ قِصْرٌ فِي شَرْيْهِ الدَّرَكِ عَنْبٌ [ʿineb] vezninde قِصْرٌ [ḳiṣar] ism dahi olur, kısalık ma'nāsına.

الْقَصِيرُ [el-ḳaṣīr] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Vasftır, kısa nesneye denir. Cem'î **قُصْرَاءُ** [ḳuṣarā] ve **قِصَارٌ** [ḳiṣār] gelir, **كُبْرَاءُ** [kuberā] ve **كِبَارٌ** [ḳibār] gibi. Mü'ennesi **قِصِيرَةٌ** [ḳiṣīret]tir; cem'î **قِصَارٌ** [ḳiṣār] dır ve **قِصَارَةٌ** [ḳiṣāret]tir hā'yla. 'Alā-kavlin **قِصَارَةٌ** [ḳiṣāret], **قِصِيرَةٌ** [ḳiṣīret] ma'nāsınadır ve nevādirdendir; ve yukālu: سَيْلٌ قِصِيرٌ إِذَا كَانَ لَا يَسِيلُ وَإِدْيَا مُسْمَى derreye çıkamayıp engebe ve düzce yerlere sapan sel suyudur. Ve 'Arablar pederi ma'rūf ve nām-dār olmakla ta'yīn-i zāt u nesebinde hemān pederiyle iktifā edip ceddini ta'dād eylemekten müstagnī olan adama **قِصِيرُ النَّسَبِ** [ḳaṣīru'n-neseb] itlāk

ederler ve bu beyne'l-‘Arab medār-ı iftihārdır; mü‘ennesinde قَصِيرَةُ النَّسَبِ [k aşiretu'n-neseb] denir. Ve قَصِيرَةٌ [kaşiret] şol hatuna denir ki hānesinde hıfz ve habs olunup taşra çıkarılmaya; قَصْرٌ [kaşr]dan me'hūzdur. Ve karīb mevki'inde isti'māl olunur ve minhu tekūlu: هُوَ ابْنُ عَمِّي قَصْرَةٌ قَصْرَةٌ بِالْفَتْحِ وَيُضَمُّ وَمَقْصُورَةٌ وَقَصِيرَةٌ أَي دَانِي النَّسَبِ Ve mine'l-emsālī: «قَصِيرَةٌ مِنْ طَوِيلَةٍ» [Ve burada] قَصِيرَةٌ [kaşiret]ten murād تَمْرَةٌ [temret] ve طَوِيلَةٌ [tavilet]ten murād نَحْلَةٌ [nahlet]tir; ihtisār-ı kelām mevki'inde irād olunur.

Ve Kaşir b. Sa'd, melik-i Hıre olan Cezīme el-Ebraş nām kimsenin sāhibi ya'nī vezīri idi ki Zebbā nām melike ile mācerası meşhūrdur, Cezīme el-Ebraş, Zebbā tarafına gitmeye 'azm eyledikte Zebbā'nın bu güne teslim-i nefis eylemek süreti elbette hayrlı değıldir diyerek Cezīme'yi men' ve ta'vik zımında nush ve pend eyledikte Cezīme sūd-mend olmamakla: «لَا يُطَاعُ» «لَقَصِيرٍ أَمْرٍ» ithām-ı nusahā ma'rizinde darb olunur. Ve

قَصِيرٌ [kaşir] Şol ata itlāk olunur ki nefāseti için sāhibi yabanda otlamağa komayıp dā'imā kendı yanında besler ola.

الْأَقَاصِيرُ [el-eķāşir] أَقَصِرُ [kaşr]in cem'idir ki ef'al-i tafdīldir.

الْقَصْرُ [el-kaşr] (حَضْرٌ [haşr] vezninde) Bir nesneyi kısa kılmak ma'nāsınadır; yukālu: قَصَرَ الشَّيْءَ قَصْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا جَعَلَهُ قَصِيرًا Ve saç ve sakalın uzun yerlerini kırkıp kısaltmak ma'nāsınadır; yukālu: قَصَرَ الشَّعْرَ إِذَا كَفَّ مِنْهُ Ve ihtilāt-ı zalām ma'nāsınadır ki akşam ka-

ranusu erişmekten 'ibārettir; yukālu: قَصَرَ جُنْتُ قَصْرًا إِذَا اخْتَلَطَ Kāle'ş-şārih tekūlu: وَمَقْصُرًا وَذَلِكَ عِنْدَ ذُنُو الْعِشِيِّ فَيُنْبَلُ الْعَصْرُ وَيُقَالُ قَصَرَ الْعِشِيِّ إِذَا أَمْسَيْتَ

قَصْرٌ [kaşr] Alıkomak, habs ma'nāsınadır; yukālu: قَصْرَةٌ فِي بَيْتِهِ إِذَا حَبَسَهُ Ve

قَصْرٌ [kaşr] Yoğun ve künde oduna denir ki tomruk ta'bīr olunur; yukālu: جَاءَ بِقَصْرِ كَثِيرٍ Ve menzil ve makām ve 'alā-kavlin mutlakān taştan yapılmış kārgīr odaya denir ki köşğ olacaktır. Ve

قَصْرٌ [kaşr] Şehr ve karye ve kule ve dār olarak elli yedi mevzi'in ismidir ki cümlesinin a'ceb ve agrebi Kaşir-ı Behrāmgūr idi ki Hemedān kurbünde idi; yekpāre haceri-vāhidden mebnī idi, hālen harābedir. Ve

قَصْرٌ [kaşr] Bir adamı bir husūsa tahsīs eylemek ma'nāsınadır; yukālu: قَصْرَهُ عَلَى الْأَمْرِ قَصْرَتْ الشَّيْءَ عَلَى كَذَا إِذَا ve tekūlu: قَصْرَتْ نَفْسِي عَلَى هَذَا لَمْ تُجَاوِزْ بِهِ غَيْرَهُ Ve bir işte tekāsül ve taksīr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: Bu ma'nāda fethateynle de cā'izdir. Ve akşamlamak ma'nāsınadır; tekūlu: قَصْرْنَا أَي دَخَلْنَا فِي الْمَقْصَرِ أَي الْعِشِيِّ Ve

قَصْرٌ [kaşr] Gāyet ve meblag ma'nāsına müsta'meldir ki bir emrin nihāyet kertesinden 'ibārettir, ke-mā se-yuzkeru.

الْقِصَارُ [el-ķişār] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Saç ve sakal kırkımak ma'nāsına olan قَصْرٌ [kaşr]dan ismdir. Ve bir güne damga ismidir ki deve kısmının boyunlarının köküne basılır.

التَّقَاصُرُ [et-teķāşur] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Kısalık göstermek ma'nāsınadır; yukālu: Ve bir husūsa işlemekte kudreti var iken imtinā'

eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَقَاصَرَ عَنِ الْأَمْرِ إِذَا انْتَهَى

التَّقَوُّضُ [et-teqavşur] (تَفَوُّغٌ [tefev'ul] vezninde) Bu dahi kısalık göstermek ma'nāsınadır; yukālu: تَقَوَّضَ الرَّجُلُ إِذَا أَطْهَرَ الْقَصَرَ Ve nās yāhūd sā'ir nesne kavsaraya sepeti gibi birbirine girip sokuşmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا تَقَوَّضَ النَّاسُ وَالشَّيْءُ إِذَا دَخَلَ بَعْضُهُ فِي بَعْضٍ

الْقُصُورُ [el-kuşūr] (ظُهُورٌ [zuhūr] vezninde) Bu dahi bir işi işlemeğe kudreti var iken imtinā'la el çekmek ma'nāsınadır; yukālu: Ve قَصَرَ عَنِ الْأَمْرِ فَصُورًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا انْتَهَى bir nesneden 'aciz olmak ma'nāsınadır; yukālu: Ve قَصَرَ عَنِ الْأَمْرِ إِذَا عَجَزَ nesne yavaşyıp sakin olmak ma'nāsınadır; tekūlu: Ve قَصَرَ عَنِّي الْوَجْعُ وَالْغَضَبُ إِذَا سَكَنَ bir nesne bereketlenip artmak ma'nāsınadır; yukālu: Ve قَصَرَ الطَّعَامُ إِذَا نَمَا pahaya çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: Ve قَصَرَ اللَّحْمُ إِذَا غَلَا eksilmek ve ucuz olmak ma'nālarına olmakla iki cihetten zidd olur; yukālu: ve قَصَرَ الشَّيْءُ إِذَا نَقَصَ yukālu: قَصَرَ الشَّيْءُ إِذَا رَخَصَ

الإِقْصَارُ [el-iqşār] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir nesneye kādir iken gerilenecek imtinā'la terk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: Ve أَقْصَرَ عَنِ الْأَمْرِ إِذَا انْتَهَى akşamlamak ma'nāsınadır; yukālu: أَقْصَرْنَا أَي دَخَلْنَا فِي الْمَقْصَرِ أَي الْعَشِيِّ veled doğurmak ma'nāsınadır; yukālu: وَأَقْصَرَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا وَلَدَتْ قِصَارًا Cevherī الطَّوِيلَةُ قَدْ تَقْصُرُ وَالْقَصِيرَةُ قَدْ تُطِيلُ Vehminden nāşī bu kelāmı hadīs diyerek irād eyledi. Ve

إِقْصَارٌ [iqşār] Koyun yāhūd keçi kocalmak ma'nāsınadır; yukālu: وَأَقْصَرَتِ التَّعْجَةُ أَوْ الْمَعْزُ إِذَا أَسْنَتْ

التَّقْصِيرُ [et-taqşir] (تَفْعِيلٌ [tef'il] vezninde) Bu dahi bir nesneye muktedir iken el çekip imtinā' eylemek ma'nāsınadır; yukālu: Ve قَصَرَ عَنِ الْأَمْرِ إِذَا انْتَهَى ārām ve sükūn bulmak ma'nāsınadır; yukālu: Ve قَصَرَ عَنِّي الْوَجْعُ وَالْغَضَبُ إِذَا سَكَنَ bir nesneyi gücü yetişmemekle terk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا قَصَرَ عَنْهُ وَهُوَ لَا يَقْدِرُ عَلَيْهِ Ve devenin boynu köküne قِصَارٌ [kişār] dedikleri damga basmak ma'nāsınadır; yukālu: قَصَرَ قَصْرَةَ الْإِبِلِ إِذَا وَاسَمَهَا بِالْقِصَارِ İbîl-i mezbūr deve kısmının boyunları köküne mahsūs olmakla İbîl قَصْرَةَ مُقَصَّرَةٌ denmez, belki قَصْرَةَ مُقَصَّرَةٌ denir. Ve

تَقْصِيرٌ [taqşir] Bir adama 'atiyye olarak nā'iz nesne vermek ma'nāsınadır; yukālu: Ve قَصَرَ فِي الْعَطِيَّةِ إِذَا أَحْسَنَ

تَقْصِيرٌ [taqşir] Dābbe kısmına mahsūs bir güne dāğın ismidir.

الْقُصْرَةُ [el-kuşret] (kāf'ın zammıyla) قِصْرٌ [kaşr] gibi bir işte tekāsül ve taksir eylemeğe denir ki ismidir; yukālu: أَحَبُّ الْقُصْرِ وَالْقُصْرَةُ أَي أَنْ يَقْصَرَ

الْمَقْصُورَةُ [el-maқşüret] ve

الْقِصْرَةُ [el-kaşüret] (kāf'ın fethiyle) ve

الْقَصِيرَةُ [el-kaşiret] (sefinet [sefinet] vezninde) Şol hatuna ıtlāk olunur ki hānede habs ve hıfz olunup taşraya hurūca ruhsat verilmeye; yukālu: Ve امْرَأَةٌ مَقْصُورَةٌ وَقِصْرَةٌ وَقَصِيرَةٌ أَي امْرَأَةٌ مَحْبُوسَةٌ فِي الْبَيْتِ لَا تُتْرَكُ أَنْ تَخْرُجَ

مَقْصُورَةٌ [maқşüret] Şol dār-ı vāsi'a denir ki etrafı taş duvar ile muhassan ola, 'alā-kavlin dārdan asgar olup ve hemān ona sāhibi dāhil olur ola, قِصَارَةٌ [kuşāret] dahi denir. Cāmi'lerde olan مَقْصُورَةٌ [maқşüret] bundan me'hūzdur. En evvel selātime mahsūs idi, Mu'āviye ihtirā'idır. Ve

مَقْصُورَةٌ [maqşüret] Zifâf-hâneye denir, حَجَلَةٌ [hacelet] ma'nâsına. Ve قَرِيبَةٌ [karîbet] ma'nâsına müsta'meldir, ke-mâ se-yuzkeru. Ve

قَصُورَةٌ [kaşüret] Zifâf-hâneye denir.

الْقَصَارَةُ [el-kuşâret] (ثُمَّامَةٌ [şumâmet] vezninde) Bu dahi مَقْصُورَةٌ [maqşüret] dedikleri مَحْجَرَةٌ [maḥceret]e denir. Ve gılâl kalburlandıktan sonra kalburda kalan dâneye, 'alâ-kavlin bir kerre dövüldükten sonra sünbülede bâkî kalmakla sonradan çıkan dâneye yâhüd dânenin üst kabuğuna denir. Şârih der ki meşhûru galle biçildikten sonra tarlada kalan sapına denir, Türkîde anız ta'bîr olunur. Ve

قُصَارَةُ الْأَرْضِ [kuşâretu'l-arḍ] Şol tarla kıt'asına denir ki mikdârı elli arşın dahi ziyâdece olup ve türâbı be-gâyet pâkîze ve münbit olmakla zî-kıymet ola.

الْقِصْرِيُّ [el-kişriyy] (هِندِيٌّ [hindîyy] vezninde) ve

الْقَصْرُ [el-kaşar] (fethateynle) ve

الْقَصْرَةُ [el-kaşaret] (fetehtla) ve

الْقِصْرَى [el-kişrâ] (كِسرَى [kîsrâ] vezninde) Bunlar da قُصَارَةٌ [kuşâret] gibi galle kalburlandıktan sonra kalburda kalan dâne bakiyyesine 'alâ-kavlin dövüldükten sonra sünbülede kalmakla sonradan çıkan danelere yâhüd üst kabuğuna denir. Ve

قَصْرٌ [kaşar] (fethateynle) Kesildikten sonra yerde kalan ağaç köküne ve bakiyyesine denir. Ve insânın ve devenin boyunlarına denir. Ve

قَصْرٌ [kaşar] Masdar olur, boyna kuruluk 'arız olmak ma'nâsına ki 'illettir; yukâlu: قَصِرَ البَعِيرُ قَصْرًا مِنَ البَابِ الرَّابِعِ إِذَا بَيَسَ عُنُقُهُ فَهُوَ قَصْرٌ Ve

قَصْرَةٌ [kaşaret] (fetehtla) Pârelenmiş demir parçasına denir. Ve tahta ve ke-reste pâresine denir. Ve kesel ve tüvânâ ma'nâsınadır; yukâlu: مَا هَذِهِ القَصْرَةُ أَي الكَسَلُ Ve boyun köküne denir. Cem'i أَقْصَارٌ [akşâr] gelir.

الْإِقْتِصَارُ [el-iktişâr] (إِفْتِعَالٌ [ifti'al] vezninde) Bir nesne üzere قَضَرَ [kaşr] eylemek ma'nâsınadır ki onunla kanâ'at ve iktifâ eylemekten 'ibârettir; yukâlu: إِقْتَصَرَ عَلَيْهِ إِذَا لَمْ يُجَاوِزْهُ بَعْنِي إِلَى غَيْرِهِ

الْقَاصِرُ [el-kaşîr] ve

الْمُقْصِرُ [el-muqşîr] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Şol suya itlâk olunur ki devâbb ve mevâşî onun çevresinde otlayıp gayrı yere gitmez ola, 'alâ-kavlin çayırıktan ba'tid ola yâhüd soğuk ola; yukâlu: مَاءٌ قَاصِرٌ وَمُقْصِرٌ إِذَا كَانَ يَرْعَى المَالُ حَوْلَهُ أَوْ بَعِيدٌ عَنِ الكَلْبِ أَوْ بَارِدٌ Ve **مُقْصِرٌ** [muqşîr] Koca koyuna yâhüd koca keçiye denir.

الْقَصَارُ [el-kaşâr] (سَحَابٌ [sehâb] vezninde) Bu dahi üşenmeğe denir; tekûlu: مَا هَذَا القَصَارُ أَي الكَسَلُ

الْقِصْرَى [el-kişîrrâ] (زِمِكَى [zimikkâ] vezninde) Bir kuş adıdır.

الْقِصْرُ [el-kaşîr] (كَيْفٌ [ketif] vezninde) قَضَرَ [kaşr]-ı mezkûrdan vasftır, boynuna yübüset 'arız olan adama ve deveye denir.

الْأَقْصَرُ [el-akşar] Bu dahi ondan vasftır. Mü'ennesinde قَصْرَاءٌ [kaşrâ] denir, حَمْرَاءٌ [hamrâ] gibi.

التَّقْصَارُ [et-tiğşâr] ve

التَّقْصَارَةُ [et-tiğşâret] (tâ'ların kesriyle) Nîsvânın gerdanlarına takındıkları gerdanlığa denir, قِلَادَةٌ [kilâdet] ma'nâsına; cem'i تَقَاصِيرٌ [tekaşîr]dir. Şârih der ki fi'l-asl قَاصِرٌ [kaşîr] kılâdeye denir, ba'dehu

ta'mīm olundu.

الْمَقْصَرُ [maḳşar] [مَقْعَدٌ [maḳ'ad] vezninde) ve

الْمَقْصِيرُ [el-maḳşir] [مَنْزِلٌ [menzil] vezninde) ve

الْمَقْصَرَةُ [el-maḳşaret] [مَرْحَلَةٌ [merḫalet] vezninde) Akşam vaktine denir; yukālu: جَاءَنَا مَقْصَرًا وَمَقْصِيرًا وَمَقْصَرَةٌ أَي عَشِيًّا

الْمَقْاصِيرُ [el-meḳāşir] ve

الْمَقْاصِيرُ [el-meḳāşir] Yatsı vaktine denir, 'iṣā-i ahir ma'nāsına. Şārih der ki bunlar lügat-ı mezkūrenin cem'leri olup ümmehāt-ı sā'irede mutlak عَشَايَا ile müfesser olmakla mü'ellif ihlāl eylemiştir. Ve

مَقْاصِيرُ الطَّرُقِ [meḳāşiru't-ṭuruḳ] Yolların cevānib ve nevāhisine itlāk olunur. Şārihin tahkiki üzere الطَّبَقِ nüshaları galattır.

الْقُضْرِيَانِ [el-ḳuşreyān] ve

الْقُضْرِيَانِ [el-ḳuşayreyān] [قُضَيْرِي [ḳuşayrā] dan musaggar ve ikisi de tesniye olarak bedende iki taraflı böğürlerden aşağıca olan eyegü kemiklerine denir ki boş böğür etlerinin aşağıca yanlarında olanlardır, 'alā-kavlin boyun çenberlerinden aşağıca olanlara denir. 'İnde'l-ba'z قُضَيْرِيَا [ḳuşayreyā]nın müfredi olan قُضَيْرِي [ḳuşayrā] en aşağı olan eyegü kemiğine yāhūd yanda olan eyegü kemiklerinin en āhirine denir. Murād kısa eyegü dedikleri olacaktır. Ve

قُضَيْرِي [ḳuşayrā] Boyun köküne denir. Ve bir nev' engerek yılanına denir ki kısa ve kattāl olan nev'idir.

الْقُضْرَى [el-ḳaşarā] [جَمَزَى [cemezā] vezninde) ve

الْقُضْرَى [el-ḳuşrā] [بُشْرَى [buşrā] vezninde) Bunlar da قُضَيْرِي [ḳuşayrā] gibi bir nev' en-

gerek yılanına denir.

الْقَصَّارُ [el-ḳaşşār] [شَدَادٌ [şeddād] vezninde) ve

الْمُقَصِّرُ [el-muḳaşşir] [مُحَدِّثٌ [muḫaddiṣ] vezninde) Çırpıcıya denir, مُحَوَّرُ النَّيَابِ [muḫavviru's-siyāb] ma'nāsına, Fāriside gāzur denir.

الْقِصَارَةُ [el-ḳiṣāret] [كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Çırpıcılık hirketine denir.

الْمِقْصَرَةُ [el-miḳşaret] [مِكْنَسَةٌ [mikneset] vezninde) Çırpıcı tokmağına denir. Şārih der ki قَصْرُ الثُّوبِ [ḳaşru's-sevb] tebyiz ma'nāsıdır. Fi'l-asl suya itlatmakla elbette sevb kısaltmaktan nāşī ma'nā-yı mezbūr müteffera' oldu.

الْقَصْرَةُ [el-ḳaşret] [تَمْرَةٌ [temret] vezninde ve ḳāf'ın zammıyla cā'izdir) مَقْصُورَةٌ [maḳşūret] ve قَصِيرَةٌ [ḳaşiret] gibi yakınlık ve yakın ma'nāsına müsta'meldir; tekūlu: هُوَ ابْنُ عَمِّي قَصْرَةٌ وَمَقْصُورَةٌ وَقَصِيرَةٌ أَي ذَانِي النَّسَبِ

الْقَوَّصَرَةُ [el-ḳavşarret - el-ḳavşaret] (ḳāf'ın fethi ve rā'nın teşdid ve tahfifiyle) Ma'rūf hurmā koyacak zarftır ki lisānımızda kav-sara sepeti ta'bir olunur. Ve

قَوَّصَرَةٌ [ḳavşarret] Kişinin zevcesinden kināye olur; yukālu: اِتَّخَذَ قَوَّصَرَةً أَي امْرَأَةً

قَيْصَرُ [ḳayşar] [صَيْفَلٌ [şayḳal] vezninde) Rūm ülkesinin pādişāhlarına lakab-ı hāstır, 'Acem şāhlarına kisrā ve Hind pādişāhlarına rāy ve Çin pādişāhlarına fağfūr dedikleri gibi. Mā'lūm ola ki ibtidā قَيْصَرُ [ḳayşer] ile mülakkab olan Ağustūs nām kral idi, hīn-i vilādette vālidesi fevt olmakla batnını şakk ile ihrāc eylediler, Rūm lügatinde o resme tevellüd edene قَيْصَرُ [ḳayşer] denir.

الْأَقْبِصِرُ [el-uḳayşir] [أُحْيِمِيرٌ [uḫaymir] vez-

ninde) Bir sanem ismidir.

إِبْنُ أَقْيَصِرٍ [İbn Uqaysir] Bir kimse idi ki at 'ilminde mâhir ve basîr idi.

قَاصِرُونَ [Kāşirūn] Bir mevzi' adıdır.

الْقَصَارُ [el-kaşār] (kāf'ın fethi ve zammıyla) ve

الْقَصَيْرَى [el-kuşayrā] (musaggar ve maksūr olarak) ve

الْقُصَارَى [el-kuşārā] (kāf'ın zammı ve kasr ile) Nihāyet-i tākatın meblag ve encāmına itlāk olunur ki 'ākıbetü'l-'ākıbet oraya müntehî olur; **قُصِرَ** dahi bu ma'nâda isti'mâl olunur; tekûlu: **قُصِرَكَ أَنْ تَعْمَلَ كَذَا وَقَصَارَكَ أَي جُهِدَكَ وَعَايَنَكَ** Ya'nî āhir-i emrin. Ve bu habs ma'nāsından mutasarıftır, zîrâ bir emrin gāyetine bâlig olundukta elbette orada 'āmili habs ve tevkîf eder.

الْمُقَاصِرُ [el-muqāşir] [مُجَاوِرٌ [mucāvır] vezninde) Köşkü āherin köşküne mukābil olan adama denir; tekûlu: **هُوَ مُقَاصِرِي أَي قُصِرَهُ بِجِدَاءٍ قُصِرِي**

الْقُصَيْرَى [el-kuşayr] [زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Berriyye-i Mışır'dan sâhil-i Bahr-i Yemen'de bir belde adıdır. Hâlen Kune ve Kuşayr şehirleri ma'rûftur; Nîl ile Bahr-i Kılzum beyninde vâki'dir, sugūr-ı tis'a-i Mışırıyededir. Ve

قُصَيْرٍ [Kuşayr] Dimaşık kazasında bir karye ve Yemen'de Cened zâhirinde bir karye ve Cezîre-i Henkâm kurbünde bir cezîre-i sagîre ismidir ki onda makâm-ı ebdâl vardır.

قُصْرَانٍ [Kuşrân] (tesniye bünyesiyle) 'Acemde şehir-i Rey kazasında iki nâhiyedir. Ve Kâhire-i Mışır'da iki sarâyı adıdır. Kaşreyn ma'rûftur, Fâtımiyyün

binālarındandır.

الْتَقْصُرُ [et-tekaşşur] [تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Bir nesne ile avunup oyalanmak ma'nāsınadır; tekûlu: **تَقْصُرْتُ بِهِ إِذَا تَعَلَّلْتُ بِهِ**

فُصَايِرَةٌ [Kuşā'iret] [عُلَابِيَةٌ [ulābiyat] vezninde) Bir dağın adıdır.

الْقَاصِرَةُ [el-kāşiret] [حَابِسَةٌ [hābiset] ma'nāsınadır; ve minhu yukālu: **إِمْرَأَةٌ قَاصِرَةٌ: الطَّرْفُ أَي لَا تَمُدُّ عَيْنَهُ إِلَى غَيْرِ بَعْلِهَا**

سُورَةُ النَّسَاءِ الْقُصْرَى [süretü'n-nisā'i'l-kuşrā] [بُشْرَى [buşrā] vezninde) Süretü't-ṭalāk ismidir, zîrâ süre-i nisāya nisbet kasîredir, fark için **قُصْرَى** [kuşrā] ile tavsîf olunmuştur.

[ق ص ط ب ر]

الْقَضَطِيرُ [el-kaşṭabîr] [زَنْجِيلٌ [zencebîl] vezninde) Ālet-i tenāsüle denir.

[ق ط ر]

الْقَطْرُ [el-kaṭr] [سَطْرٌ [saṭr] vezninde) ve

الْقُطُورُ [el-kuṭūr] [حُطُورٌ [ḥuṭūr] vezninde) ve

الْقَطْرَانُ [el-kaṭrān] (feteḥâtla) Damlamak ma'nāsınadır; yukālu: **قَطَرَ الْمَاءُ وَالِدَّمَغُ قَطْرًا قَطْرًا وَمَقْطُورًا وَمَقْطَرَانًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا سَقَطَ قَطْرَةٌ** ve yukālu: **قَطَرْتُ إِسْتَهْ إِذَا مَضَلْتُ** Ya'nî "İshāle uğradı." Ve

قَطْرٌ [kaṭr] Müte'addî olur, damlatmak ma'nāsına; yukālu: **قَطَرَهُ اللهُ قَطْرًا** Ve

قَطْرٌ [kaṭr] Damlayan şey'e denir ki damla ta'bîr olunur. Müfredi **قَطْرَةٌ** [kaṭret]tir; cem'i **قَطَارٌ** [kiṭār]dır kāf'ın kesriyle. Ve

قَطْرٌ [Kaṭr] Vasiṭ ile Başra beyninde bir mevzi' adıdır. Ve

قَطْرٌ [kaṭr] Kezâlik masdar olur, develeri katarlamak ma'nāsına; yukālu: **قَطَرَ الْإِبِلَ** Ve **قَطْرًا إِذَا قَرَبَ بَعْضُهَا إِلَى بَعْضٍ عَلَى نَسَقٍ**

قُطُورٌ [kuṭūr] Pek sür'atle gitmek ma'nāsına

müsta'meldir; yukālu: فَطَرَ فِي الْأَرْضِ فُطُورًا إِذَا ذَهَبَ وَأَسْرَعَ Ve

فَطَرُ [kaṭr] Bir adamı 'unf ve şiddetle yere çalmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: فَطَرَ فَلَانًا إِذَا صَرَعَهُ صِرْعَةً شَدِيدَةً Ve esvāb dikmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: فَطَرَ الثَّوْبَ إِذَا خَاطَهُ Ve bir semte alıp getirmek ma'nāsına müsta'meldir ve nefy makāmına mahsüstür; tekūlu: مَا أُذْرِي مَنْ فَطَرَهُ وَمَنْ فَطَرَ بِهِ أَيْ أَخَذَهُ

الْإِفْطَارُ [el-iḫṭār] (hemzenin kesriyle) Damlatmak ma'nāsınadır; yukālu: إِفْطَرَ الْمَاءَ إِذَا سَالَ بِهِ فَطْرَةً فَطْرَةً أَفْطَرَ الشَّيْءَ إِذَا فَطَرَ حَانَ أَنْ يَقْطُرَ Ve bir adamı bir yanı üzere aktarıp yere düşürmek ma'nāsınadır; yukālu: فَطَرَ فَطْرَةً إِذَا أَلْقَاهُ عَلَى فَطْرِهِ أَيْ شَقَّه وَجَانِبِهِ أَفْطَرَ الْإِبِلَ بِمَعْنَى قَطَرَهَا

التَّقْطِيرُ [et-taḫṭīr] (tef'īl) [tef'īl] vezninde) Bu dahi damlatmak ma'nāsınadır; yukālu: فَطَرَ الْمَاءَ إِذَا أَسَالَهُ فَطْرَةً فَطْرَةً 'ūd ağacıyla buhūrlamak ma'nāsınadır; yukālu: فَطَرَ ثَوْبَهُ إِذَا بَحَرَهُ بِالْفَطْرِ أَيْ الْعُودِ Ve bir adamı yanı üzere aktarıp düşürmek ma'nāsınadır; yukālu: فَطَرَ فَلَانًا عَلَى فَرْسِهِ إِذَا أَلْقَاهُ عَلَى فَطْرِهِ Ve develeri katarla dizmek ma'nāsınadır; yukālu: فَطَرَ الْإِبِلَ إِذَا قَرَّبَ بَعْضَهَا إِلَى بَعْضِهَا عَلَى نَسَقٍ Ve

تَقْطِيرُ [taḫṭīr] سَلَسُ الْبُؤْلِ [selesu'l-bevl] 'iletinin ismidir ki mübtelā olan bevlini tutmaz olur. Fi'l-asl masdardır; yukālu: بِهِ تَقْطِيرُ أَيْ لَمْ يَسْتَمْسِكْ بَوَلِّهِ سَلَسُ الْبُؤْلِ [ḥabsu'l-bevl] gibi zor ile çıkar ve çıktığı vakt de derd ile kat-

re katre çıkar.

فُطُورٌ [Ḥuṭruvv] (ḳāf'ın ve rā'nın zammıyla) Şīrāz ile Kirmān beyninde bir belde adıdır.

الْقَطُورُ [el-ḳaṭūr] (ṣībūr) [ṣabūr] vezninde) ve

الْمِقْطَارُ [el-miḳṭār] (mikṣār) [mikṣār] vezninde) Kesirü'l-katr olan sehāba vasf olur; yukālu: سَحَابٌ قَطُورٌ وَمِقْطَارٌ أَيْ كَثِيرُ الْقَطْرِ

الْقُطَارُ [el-ḳuṭār] (ḡurāb) [ḡurāb] vezninde) 'Azīmü'l-katr olan sehāba denir.

الْمَقْطُورَةُ [el-maḳṭūret] Yağmur isabet eylemiş yere denir; yukālu: أَرْضٌ مَقْطُورَةٌ أَيْ مَقْطُورَةٌ Ve katarla dizilmiş develere denir; yukālu: إِبِلٌ مَقْطُورَةٌ أَيْ مُقَرَّبَةٌ بَعْضُهَا إِلَى بَعْضِهَا عَلَى نَسَقٍ

الْإِسْتِقْطَارُ [el-istiḳṭār] Bir nesnenin damla damla seyelānı kaydına düşmek ma'nāsınadır; yukālu: اسْتَقْطَرَهُ إِذَا رَامَ قَطْرَانَهُ

الْقُطَارَةُ [el-ḳuṭāret] (sumāmet) [sumāmet] vezninde) Bir şey'in damlantısına denir. Ve pek azca suya itlāk olunur.

الْقَطْرَانُ [el-ḳaṭrān - el-ḳitrān] (ḳaf'ın fethi ve kesriyle) ve

الْقَطْرَانُ [el-ḳaṭirān] (ḍaribān) [ḍaribān] vezninde) (ebhel) [ebhel] ve (erz) [erz] makülesi ağaçların 'usāresine denir ki Türkīde dahi katrān derler. Ve

قَطْرَانٌ [Ḥaṭirān] (ḍaribān) [ḍaribān] vezninde) Bir şā'irin adıdır. Ve 'Ömer b. 'Abbād el-'Adevī ve 'Abbād b. Ziyād b. Ebīh nām kimselerin iki re's yağız atlarının ismidir.

الْمَقْطُورُ [el-maḳṭūr] ve

الْمَقْطَرُنُ [el-muḳaṭren] (ḳaṭrene) [ḳaṭrene] sīgāsından ism-i mef'ül olarak) Katrān sürülmüş nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ مَقْطُورٌ وَمَقْطَرُنٌ إِذَا كَانَ مَطِيلًا بِالْقَطْرَانِ

الْقَطْرُ [el-ḳiṭr] (ḳāf'ın kesriyle) Erimiş bakıra denir, nuhâs-ı zâ'ib ma'nâsına, 'alâ-kavlin bakırdan bir nev'in ismidir. Ve bir nev' kumaş adıdır, قَطْرِيَّةٌ [ḳiṭriyyet] dahi denir. Şārihin beyânına göre fethateynle Ḳaṭar nām beldeye mensûbdur. Kesresi tagyir-i neseb içindir, tahfifile قَطْرٌ [ḳaṭr] dahi denir. Ve bu ma'nâdan 'Arablar pederinin mâlını ekl ve bel' ettim diyecek yerde اَبِي قَطْرٌ derler, أَكَلْتُ مَالَهُ ma'nâsına.

الْقَطْرُ [el-ḳuṭr] (ḳāf'ın zammıyla) Nâhiye ve cānib ma'nâsınadır. Cem'î أَقْطَارٌ [aḳṭār] dır. أَقْطَارُ السَّمَوَاتِ [aḳṭāru's-semāvāt] göklerin kenârları ve nâhiyeleri demektir. Fenn-i hey'ette قُطْرٌ [ḳuṭr]-ı dâ'ire bundan me'hûzdur; bir dâ'ire tavsit ve tansif kılındıkta hâsıl olan iki kavsin miyânını fasl eden doğru çizgidir ki iki tarafın nâhiyesi olur. Ve

قُطْرٌ [ḳuṭr] 'Üd ağacına denir ki tîb-i ma'rûftur; yukâlu: تَبَحَّرَ بِالْقَطْرِ أَي الْعُودِ

التَّقَطْرُ [et-teḳaṭṭur] (tefâ'ul [tefa'ul] vezninde) 'Üd ağacıyla buhûrlanmak ma'nâsınadır; yukâlu: تَقَطَّرَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا تَبَحَّرَتْ بِالْقَطْرِ Ve bir adamı yanı üzere aktarıp düşürmek ma'nâsınadır; yukâlu: تَقَطَّرَ بِهِ إِذَا أَلْفَاهُ عَلَى قَطْرِهِ Ve harb ve kıtâl için hâzırlanmak ma'nâsınadır; yukâlu: تَقَطَّرَ الرَّجُلُ إِذَا تَهَيَّأَ Ve bir adam bir yüksek yerden kendi kendisini atmak ma'nâsınadır; yukâlu: تَقَطَّرَ الرَّجُلُ إِذَا رَمَى بِنَفْسِهِ مِنْ عُلُوِّ دَالِي كُوپُ دüşmek ma'nâsınadır; yukâlu: تَقَطَّرَ الْجِدْعُ إِذَا انْجَعَفَ Ve geriye kalmak ma'nâsınadır; yukâlu: تَقَطَّرَ الرَّجُلُ إِذَا تَخَلَّفَ

الْقَطْرُ [el-ḳaṭar] (fethateynle) Bir kimse meselâ bir sepet yâhüd bir denk buğdayı vezn edip geri kalanını vezn eylemeyi ona kıyâs ve tahmînle ahz eylemek

ma'nâsınadır ki مُقَاطَرَةٌ [muḳāṭaret] dahi denir; ism mevkî'inde müsta'mellerdir. Kāle's-şārih ve minhu hadîsu İbn Sîrîn: «أَنَّهُ كَانَ يَكْرَهُ الْقَطْرَ وَهُوَ أَنْ يَزِنَ الرَّجُلُ جُلَّةً أَوْ عَدْلًا مِنْ حَبِّ فَيَأْخُذُ مَا بَقِيَ عَلَى حِسَابِ ذَلِكَ وَلَا يَزِنُهُ» ve yukâlu: لَهُ الْمُقَاطَرَةُ وَكَأَنَّهُ مَأْخُودٌ مِنْ قِطَارِ الْإِبِلِ لِأَنَّ تَبَاغَ بَعْضُهُ بَعْضًا Ve

قَطْرٌ [Ḳaṭar] Ḳaṭif ile 'Umân beyninde bir belde adıdır. Zikr olunan siyâb-ı ḳiṭriyye ona mensûbdur, gayr-i kıyâs üzere. Kezâlik نَجَائِبُ قَطْرِيَّاتٍ [necâibu ḳaṭariyyât] dedikleri soy develer oraya mensûblardır.

الْمُقَاطَرَةُ [el-muḳāṭaret] (mufâ'alet [mufâ'alet] vezninde) قَطْرٌ [ḳaṭar] ile ma'nâ-yı evvelde mürâdiftir; yukâlu: أَخَذَهُ قَطْرًا وَمُقَاطَرَةً Ke-mâ zukire. Ve dâbbeyi bir yere gidip gelmek vech üzere kirâya vermek ma'nâsınadır; yukâlu: أَكْرَأُ مُقَاطَرَةً أَي ذَاهِبًا وَجَائِيًا

التَّقَاطُرُ [et-teḳāṭur] (tefâ'ul [tefa'ul] vezninde) Ehadühümânın katârı âherin katârına mukâbil olmak ma'nâsınadır; yukâlu: تَقَاطُرًا إِذَا تَقَابَلَ أَقْطَارُهُمَا

الْقُطَارِيَّةُ [el-ḳuṭāriyyet] [ḡurābiyyet] [ḡurābiyyet] vezninde) ve

الْقُطَارِيَّ [el-ḳuṭāriyy] [ḡurābiyy] [ḡurābiyy] vezninde) Kara yılanı denir. 'Alâ-kavlin şol yılanı denir ki hurmâ dallarında îvâ eder ola yâhüd zehri pek çok olmakla durduğu yerde ve gittiği yerde zehri tekâtur eder ola; yukâlu: حَيَّةٌ قُطَارِيَّةٌ وَقُطَارِيٌّ أَي سَوْدَاءٌ أَوْ تَأْوِيٌّ إِلَى جِدْعِ النَّحْلِ أَوْ يَقَطُرُ مِنْهُ السَّمُّ لِكَثْرَتِهِ

الْإِقْطِيرَارُ [el-iḳṭirār] [iḥmirār] [iḥmirār] vezninde) Ot sararıp kurumağa başlamak ma'nâsınadır; yukâlu: إِقْطَارٌ الثُّبْتُ إِذَا وُلِّيَ وَأَخَذَ Ve darılmak ma'nâsınadır; yukâlu: يَحِجُّفُ Ve deve kısmı ürkmek ma'nâsınadır; yukâlu: إِقْطَارَتِ النَّاقَةُ إِذَا نَفَرَتْ

الْإِقْطِيرَارُ [el-iḳṭirār] [iḥmirār] [iḥmirār] vez-

ninde) Bu dahi ot kurumağa başlamak ma'nāsınadır; yukālu: **إِفْطَرُ الثَّبْتُ إِفْطَرَارًا إِذَا وُلِّيَ وَأَخَذَ يَجِفُّ** Ve ba'zılar dedi ki **إِفْطَرَارًا** [iḳtīrār] nāka gebe olmakla kuyruğunu kaldırıp ve başını yukarı tutmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِفْطَرَتِ النَّاقَةُ إِذَا لِحِحَتْ فَسَالَتْ بِذَنْبِهَا وَشَمَخَتْ بِرَأْسِهَا** **الْمُقْطَرَةُ** [el-muḳṭarret] [muḳṭarret] vezninde) Zikr olunan vasf üzere nākaya denir.

الْقِطَارُ [el-ḳiṭār] [kitāb] vezninde) Nesak-ı vāhid üzere dizilmiş develere denir ki lisānımızda feth-i ḳāf ile ta'bīr olunur; yukālu: **جَاءَتِ الْإِبِلُ الْقِطَارًا أَي مَقْطُورَةً مُقَرَّبَةً** **بَغْضَهَا إِلَى بَعْضِ عَلَى نَسَقٍ** **الْمِقْطَرَةُ** [el-miḳṭaret] [mikneset] vezninde) ve

الْمِقْطَرُ [el-miḳṭar] [minber] vezninde) Buhūr-dāna denir, **مِجْمَرَةٌ** [micmeret] ma'nāsına. Ve

مِقْطَرَةٌ [miḳṭaret] Mahbūs ayağına vurulan tomruk dedikleri kütüğe denir, Fārisīde künde derler.

الْمُقْطَرِيُّ [el-muḳṭarri] [muṭma'inn] vezninde) Dargın adama denir, **غَضْبَانُ** [ḡaḍbān] ma'nāsına.

الْقَطْرَاءُ [el-Ḳaṭrā'] [ṣaḥrā'] vezninde) Bir mevzî adıdır.

الْقَطَارُ [el-Ḳaṭṭār] [ṣeddād] vezninde) Bir su ismidir.

الْقَاطِرُ [el-ḳāṭir] Kardeş kanı ta'bīr olunan dārūya denir, **دَمُ الْأَخْوَيْنِ** [demu'l-eḡaveyn] dahi derler. Ve **سَلَسُ الْبُؤْلِ** [selesu'l-bevl] olan deveye denir. Ve mutlakan şecerden tekātur eden zamka ve pusa denir.

قَطُورَاءُ [ḳaṭūrā'] [celulā'] vezninde) Bir nebāt adıdır.

قَطْرِيٌّ [Ḳaṭariyy] [ḡaḍariyy] vez-

ninde) Murrī b. Ḳaṭarī tābi'ındendir. Ve Ḳaṭarī b. el-Fucā'e şu'arādandır.

الْقُطْرَةُ [el-ḳuṭret] [ḡurfet] vezninde) Be-gāyet az ve nāḡiz nesneye denir.

الْقُطْرِيَّةُ [el-ḳuṭayret] [cuheynet] vezninde) **قُطْرَةٌ** [ḳuṭret] ma'nāsınadır; tekūlu: **أَعْطِنِي مِنْهُ قُطْرَةٌ وَقُطْرِيَّةٌ أَي تَافِهًا يَسِيرًا خَسِيْسًا**

الْقَطْرِيَّةُ [el-Ḳaṭriyyet] [zecriyyet] vezninde) Yemāme'de bir nāhiye adıdır.

قَطْرُونِيَّةُ [Ḳaṭrūniyyet] (ḳāf'ın fethi ve yā'nın tahfiifiyle) Rūm ülkesinde bir belde adıdır.

[ق ط ب ر]

قُطَابِيرُ [Ḳuṭābir] [ulābiṭ] vezninde) Yemen'de bir mevzî adıdır.

[ق ط ع ر]

الْإِفْطَرَارُ [el-iḳṭi'rār] [iḳṣi'rār] vezninde) ve

الْإِفْطَرَارُ [el-iḳ'iṭrār] ('ayn'ın takdīmiyle) Yorulmaktan nāṣī soluk kesilmek ma'nāsınadır; yukālu: **إِفْطَعَرَّ الْقَرْسُ وَافْطَعَّرَ إِذَا: انْقَطَعَ نَفْسُهُ مِنْ بُهْرِ**

[ق ط م ر]

الْقِطْمِيرُ [el-ḳiṭmīr] ve

الْقِطْمَارُ [el-ḳiṭmār] (ḳāf'ların kesriyle) Hurmā çekirdeğinde olan halkī yarığa denir, 'alā-kavlin çekirdeğinin kabuğuna yāhūd çekirdekle hurmâ beyninde olan ince zara yāhūd çekirdeğin zahrında olan akça eser ve nükteye denir ki hurmâ ondan biter. Ve

قَطْمِيرُ [Ḳiṭmīr] Ashāb-ı Kehf hazerātının kelblerinin ismidir. İbn Keşīr'den kelb-i mezbūrun ismi Ḳuṭmūr olduğu menkūldür, **عُضْفُورُ** [uṣṫūr] vezninde. Ve Cevherī terkīb-i merkūm zeylinde **قَطْمَرُ** māddesini sebt eylemekle nā-münāsibdir,

belki savāb olan «ق،م،ر» mādresi zeylinde zikr olunmaktadır.

[ق ع ر]

الْقَعْرُ [el-ka'ar] (kâf'ın fethi ve 'ayn'ın sükünuyla) Her şey'in aksāsına ya'nī nihāyet-i esfeline denir ki Fārisīde bün ve Türkīde dip ve derin ta'bīr olunur, kuyunun ve denizin dipleri gibi. Cem'ī قَعْرٌ [ku'ūr]dur; tekūlu: قَعْرُ الْبَيْتِ أَيْ أَقْصَاهَا Ve

قَعْرٌ [ka'ar] Masdar olur, bir nesnenin dibine erişmek, 'alā-kavlin derin eylemek ma'nāsına; yukālu: قَعْرَ الْبَابِ مِنَ الْبَابِ Ve kapta olan şey'in mecmū'unu içmek ma'nāsınadır ki sömürmek ve dip göstermek ta'bīr olunur; yukālu: قَعْرَ الْإِنَاءِ إِذَا شَرِبْتَ مَا فِيهِ Ve ta'amı kabın dibinden ekl eylemek ma'nāsınadır ki ekkāl adamlar yağlıca yeri olmakla orasına saldırırlar; yukālu: قَعْرَ الثَّرِيدَةِ إِذَا أَكَلَهَا Ve yere çalmak ma'nāsınadır; yukālu: قَعْرَهُ إِذَا صَرَغَهُ Ve ağacı dibinden kesmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: قَعْرَ النَّحْلَةِ إِذَا قَطَعَهَا مِنْ أَصْلِهَا Ve hayvān gayr-i tāmū'l-hilkat yavru düşürmek ma'nāsınadır; yukālu: قَعْرَتِ الشَّاةُ إِذَا أَلْقَتْ مَا فِي بَطْنِهَا لِعَيْبِ تَمَامِ Ve

قَعْرٌ [ka'ar] Kavataya itlāk olunur, جَفْنَةٌ [cef-net] ma'nāsına. Ve

قَعْرٌ [ka'ar] ve

قَعْرَةٌ [ka'aret] (تمرة [temret] vezninde) Şol dere tarzında yere itlāk olunur ki zemīnden ayrılıp açılmakla inip çıkması pek düşvār ola. Ve

قَعْرٌ [ka'ar] Beled ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: مَا فِي هَذَا الْقَعْرِ مِثْلُهُ أَيْ الْبَلَدِ

الْقَعِيرُ [el-ka'ar] (أمير [emir] vezninde) ve

الْقَعُورُ [el-ka'ūr] (صُبُورٌ [şabūr] vezninde) Pek derin şey'e denir; yukālu: وَادٍ قَعِيرٌ وَقَعُورٌ أَيْ بَعِيدُ الْقَعْرِ

الْقَعَارَةُ [el-ka'aret] (جَسَارَةٌ [cesaret] vezninde) Derin olmak ma'nāsınadır; yukālu: قَعْرُ الْمَاءِ قَعَارَةٌ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ قَعِيرًا

الْإِقْعَارُ [el-iq'ar] (hemzenin kesriyle) Derin eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَقْعَرَ الْبَيْتَ إِذَا جَعَلَ لَهَا قَعْرًا

التَّقْعِيرُ [et-taq'ir] (تَفْعِيلٌ [tef'il] vezninde) Sözü avurdunu burarak boğazından çıkarır hey'etinde tekellüm eylemek ma'nāsınadır; yukālu: قَعَّرَ فِي كَلَامِهِ إِذَا تَشَدَّقَ قَعَّرَ فِي وَتَكَلَّمَ بِأَقْصَى فَمِيهِ كَلَامِهِ إِذَا أَخْرَجَهُ مِنْ قَعْرِ حَلْقِهِ كَمَا يُقَالُ شَدَّقَ فِي كَلَامِهِ إِذَا أَخْرَجَ مِنْ شِدْقِهِ تَشَدَّقُ [teşedduq]u dahi mezc eylemiştir. Ve bu resme tekellüm ba'zı kimsede halkī olur. Ve ba'zılar mütekellim geçinmekle fodulāne o güne tekellüf ve edā ile tekellüm ederler. Ve bu ma'nā ma'nevī dahi olur ki kelāmı pek gavr ve dakika cihetiyle tekellüm eylemekten 'ibārettir, "Sözde pek derin git-ti" ta'biri zebān-zeddir. Ve

تَقْعِيرٌ [taq'ir] Haykırmak ma'nāsınadır; yukālu: قَعَّرَ الرَّجُلُ إِذَا صَاحَ

التَّقْعُرُ [et-teka'ur] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) قَعَّرَ [taq'ir] ile ma'nā-yı evvelde mürādiftir; yukālu: تَقَعَّرَ فِي كَلَامِهِ بِمَعْنَى قَعَّرَ

الْقَيْعَارُ [el-ka'ar] (حَيْدَرٌ [hayder] vezninde) ve

الْقَيْعَارُ [el-ka'ar] (بَيْطَارٌ [beytar] vezninde) ve

الْمَيْعَارُ [el-mik'ar] (مَيْكَارٌ [miksar] vezninde) Kelāmı vech-i mezkūr üzere teşedduq

ve tak'ir ile tekellüm eder olan adama denir. Ve

مِقْعَارٌ [miq'ār] Vāsi' olup dibi derin ve çukur kaba denir; yukālu: قَعَبَ مِشْعَارًا أَيَّ وَاسِعًا بَعِيدَ الْقَعْرِ

الْقَعْرَانُ [el-ka'rān] [sekrān] vezninde) Nesne dibinde olan kaba denir; yukālu: *Esās'ta* إِنَاءٌ قَعْرَانٌ إِذَا كَانَ فِي قَعْرِهِ شَيْءٌ إِذَا كَانَ قَرِيبًا مِنْ إِذَا كَانَ الشَّيْءُ فِي قَعْرِهِ كَمَا تَقُولُ قَرَبَانٌ إِذَا كَانَ قَرِيبًا مِنَ الْمَلَأَ 'ibāretiyle mersūmdur.

الْقَعْرَةُ [el-ka'iret] [ferihāt] vezninde) ve

الْقَعْرَى [el-ka'rā] [sekrā] vezninde) İçinde dibini setr edecek nesne olan kaba denir; yukālu: قَضَعَتْ قَعْرَةً وَقَعْرَى إِذَا كَانَ فِيهَا مَا يُعْطِي قَعْرَهَا Ve

قَعْرَةٌ [ka'iret] [ferihāt] vezninde) ve **قَعْبِيرَةٌ** [ka'iret] [şerīfet] vezninde) Şol hatuna itlāk olunur ki şehveti geç gelir ola, 'alā-kavlin şehvetini fercinin ka'rında bulur ola, ya'nī ālet tā fercinin dibine dayamadıkça şehveti heyecān eylemez ola yāhūd cimā'da ifrāt ve mübālagaya hāhiş-ger ola; yukālu: *İmra'at* امْرَأَةٌ قَعْرَةٌ وَقَعْبِيرَةٌ إِذَا كَانَتْ بَعِيدَةً الشَّهْوَةِ أَوِ اللَّيْلِ تَجِدُ الْعُلْمَةَ فِي قَعْرِ فَرْجِهَا أَوِ اللَّيْلِ تُرِيدُ الْمُبَالَغَةَ

الْقَعْرَةُ [el-ka'aret - el-ku'aret] [temret] ve **غُرْفَةٌ** [gurfet] veznlerinde) Bir kabın içinde dibini örtecek kadar olan şey'e denir. Ve

قَعْرَةٌ [ka'aret] [temret] vezninde) Zemīnden ayrılmış dere gibi yere denir ki hūbūt ve su'ūdu müşkil ola.

الْإِنْقِعَارُ [el-inki'ār] [infi'āl] vezninde) Bir nesne dibinden kopup düşmek ma'nāsınadır; yukālu: قَعَرَ النَّخْلَةَ فَانْقَعَرَتْ أَيَّ قَطَعَهَا مِنْ أَصْلِهَا فَسَقَطَتْ وَأَنْجَعَتْ

الْقَعْرَاءُ [el-ka'rā] [şahrā] vezninde)

Bir mevzi' adıdır.

بَنُو الْمِشْعَارِ [Benu'l-Miḡ'ār] [mikṡār] vezninde) Bir batn ismidir.

الْقَعْرُ [el-ka'ar] (fethateynle) 'Akl ve hūş ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: فَلَانٌ بَعِيدٌ الْقَعْرِ وَفَلَانٌ مَا فِيهِ قَعْرٌ أَيَّ عَقْلٌ

الْقَعْوَرُ [el-ka'ūr] [tennūr] vezninde) Pek derin kuyuya denir; yukālu: فِي الْبَادِيَةِ قَعْوَرٌ أَيَّ بَثْرٌ عَمِيقَةٌ

قَعَارٌ [Ku'ār] [gūrāb] vezninde) Bir dağın adıdır.

الْقَعْرَةُ [el-ku'aret] [gurfet] vezninde) Çukur yere denir.

قُعْبَيْرٌ [Ku'ayr] [zubeyr] vezninde) Bir recül adıdır.

[ق ع ب ر]

الْقَعْبَرِيُّ [el-ka'beriy] [ca'beriy] vezninde) Şedīd ve bahīl ve bed-hūy adama denir, 'alā-kavlin ehl ve 'ayāline yāhūd hemdem ve ashābına şiddet üzere olan bed-mu'āmele kimseye denir; yukālu: هُوَ قَعْبَرِيٌّ أَيَّ شَدِيدٌ بَخِيلٌ سَيِّءُ الْخُلُقِ أَوْ الشَّدِيدُ عَلَى أَهْلِهِ أَوْ صَاحِبِهِ أَوْ عَشِيرَتِهِ

قُعْبُرٌ [Ku'bur] [kunfuz] vezninde) Esāmīdendir: 'Uleym b. Ku'bur tābi'ındendir ki Selmān hazretlerinden rivāyet eylemiştir. Bunu ba'zılar قُعْبُرٌ [Ku'ayr] ile ki قَعْرٌ [ka'r] musaggarıdır, zabt eylemekle tashīf eylemiştir.

[ق ع ث ر]

الْقَعْصَرَةُ [el-ka'seret] [sā-yı müsellese ile **دَحْرَجَةٌ** [dahrecet] vezninde) Bir nesneyi kökünden çekip koparmak ma'nāsınadır; yukālu: قَعَصَرَ الشَّيْءَ إِذَا أَقْلَعَهُ مِنْ أَصْلِهِ

[ق ع س ر]

الْقَعْسَرِيُّ [el-ka'seriy] [ca'feriy]

vezninde) İri gövdeli tünd ve şedid hayvāna denir. Ve el değirmenin sapına denir.

الْقَعَسِرُ [el-ka'ser] (جَعْفَرُ [ca'fer] vezninde) Bu dahi iri gövdeli yavuz ve şedid hayvāna denir. Ve kadim olan şey'e denir; yukālu: مَكَانٌ قَعَسِرٌ أَيْ قَدِيمٌ Ve ibtidā çıkan hurde kavuna denir ki düvlek ta'bīr olunur.

الْقَعَسِرَةُ [el-ka'seret] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Bir nesneye güç yetip ona gālib olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا قَعَسَرَ عَلَيْهِ إِذَا تَوَلَّى Ve sulb ve şedid olmak ma'nāsınadır; yukālu: قَعَسَرَ الشَّيْءُ إِذَا صَلَبَ وَاشْتَدَّ

[ق ع ص ر]

الْإِقْعِنْسَارُ [el-iq'inşār] (إِحْرِنَجَامٌ [ihricām] vezninde) Yere doğru çekilip sinmek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا تَقَاصَرَ الرَّجُلُ إِذَا تَقَاصَرَ إِلَى الْأَرْضِ

[ق ع ط ر]

الْقَعْطَرَةُ [el-ka'taret] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Yere çalmak ma'nāsınadır; yukālu: قَعْطَرَهُ إِذَا صَرَعَهُ Ve bağ ve bend makülesini pekiştirip muhkem kılmak ma'nāsınadır; yukālu: قَعْطَرَهُ إِذَا أَوْثَقَهُ Ve doldurmak ma'nāsınadır; yukālu: قَعْطَرُ الْإِنَاءِ إِذَا مَلَأَهُ

الْإِقْطِرَارُ [el-ik'itrār] (إِقْطِرَارٌ [ik'tirār] vezninde) ve mürādifidir ki zikr olundu; yukālu: إِقْطَرُ الرَّجُلُ بِمَعْنَى أَقْطَعَرُ

[ق ف ر]

الْقَفْرُ [el-kafr] (جَفْرٌ [cfr] vezninde) ve

الْقَفْرَةُ [el-kaftret] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) ve

الْمِخْفَارُ [el-miḫfār] (مِغْيَارٌ [mi'yār] vezninde) Hālī arza, ya'nī otsuz ve susuz kır ve hālī yere denir. قَفْرٌ [kafr]ın cem'ī قَفَارٌ [kiḫfār]dır kıfār'ın kesriyle ve قُفُورٌ [kuḫūr]dur. Ve

قَفْرٌ [kafr] Katıksız ekmeğe vasf olur, ke-

mā se-yuzkeru. Ve

قَفْرٌ [kafr] Masdar olur, bir adamın izine uyup ardınca gitmek ma'nāsına; yukālu: Ve قَفْرَ الْأَثَرِ قَفْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا افْتَقَاهُ وَتَبِعَهُ

قَفْرٌ [kafr] Şol öküz danasına denir ki çifte koşulmak için anasından 'azl ve tefrik olunmuş ola.

الْإِقْفَارُ [el-iḫfār] (hemzenin kesriyle) Bir yer kır olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَقْفَرَ أَلْمَكَانَ إِذَا خَلَا يَعْني مِنَ الْمَاءِ وَالْكَالِ وَالنَّاسِ Ve bir adam ehl ve 'ayālinden ayrılıp yalnızca kalmak ma'nāsınadır; yukālu: أَقْفَرَ الرَّجُلُ إِذَا خَلَا مِنْ أَهْلِهِ أَيْ انْفَرَدَ عَنْهُمْ وَبَقِيَ وَخَدَهُ Ve bir adamın yanında küt ve gıdası tükenip aç almak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أَقْفَرَ الرَّجُلُ إِذَا أَقْفَرَتْ الْمَهَالِي إِسْئِيزٌ وَجَاعٌ Ve bir mahalli ıssız, hālī bulmak ma'nāsınadır; tekülu: إِذَا أَقْفَرْتُ الْبَلَدَ إِذَا وَجَدْتَهُ قَفْرًا أَيْ خَالِيًا عَنِ النَّاسِ

الْقَفْرُ [el-kafer] (fethateynle) Bir adamın mālī tükenmek derecesinde azalmak ma'nāsınadır; yukālu: قَفِرَ مَالُهُ قَفْرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا قَلَّ قَفِرَ الطَّعَامُ إِذَا صَارَ قَفَارًا Ve أي بلا أذم

قَفْرٌ [kafer] Saça ve kıla denir.

الْقَفِيرُ [el-kaḫfir] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Gövdesinin kılları az olan adama denir; yukālu: Ve رَجُلٌ قَفِيرٌ أَيْ قَلِيلُ الْقَفْرِ أَيْ الشَّعْرِ قَفْرٌ [kafer] dahi denir; yukālu: قَفْرٌ [kafr]da tīvā eder ola.

الْقَفَارُ [el-kaḫfār] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Şol kavuta denir ki ona āher nesne katılmamış ola; yukālu: سَوِيْقٌ قَفَارٌ أَيْ غَيْرٌ مَلْتُوْتٌ Ve katıksız ekmeğe denir, niteki قَفْرٌ [kafer] dahi denir; yukālu: قَفْرٌ [kafer] Ve قَفْرٌ قَفْرٌ وَقَفَارٌ

قَفَارٌ [Kaḫfār] Hālīd b. 'Āmir nām kimsenin

lakabıdır. Bir velīme tertibe edip hemān nāsı nān ve leben ile savup koyun ve keçi ve deve kısmı zebh eylememekle قَفَارٌ [qafār] ile telkīb eylediler.

التَّقْفِيرُ [et-taḳfīr] [تَقْفِيلٌ [tef'īl] vezninde) Toprak ve sâ'ir nesneyi biriktirmek ma'nāsınadır; yukālu: قَفَّرَ التُّرَابَ وَغَيْرَهُ إِذَا جَمَعَهُ

الْقَفِيرُ [el-ḳafīr] [أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Zenbīle denir ki nesne taşır. Ve katıksız yiyeceğe denir; tekūlu: أَطْعَمَنَا قَفِيرًا أَيَّ طَعَامًا غَيْرَ مَا دُومَ Ve büyük sepete denir. Ve 'Uzre kabilesi arzında bir su adıdır ki Şām yolunda vākī'dir.

الْإِكْتِفَارُ [el-iḳtifār] [إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) ve

التَّقْفُرُ [et-teḳaffur] [تَقْفُلٌ [tefa'ul] vezninde) Bir adamın izine uyup gitmek ma'nāsınadır; gerek hissī ve gerek ma'nevī olsun; yukālu: وَفَقَّرَ أَثَرَهُ وَتَقْفَرُهُ إِذَا افْتَقَاهُ وَتَبَعَهُ

إِكْتِفَارٌ [iḳtifār] Kemikte olan etin mecimū'unu kemirip ekl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِكْتَفَرَ الْعَظْمَ أَيَّ تَعَرَّفَهُ

الْقَفُورُ [el-ḳaffūr] [تَنُورٌ [tennūr] vezninde) Hurmâ çiçeğinin kapçığına denir. Ve bir ot adıdır ki bağirtlak kuşu otlar.

الْقَافُورُ [el-ḳāfūr] [كَافُورٌ [kāfūr] vezninde) ile قَفُورٌ [ḳaffūr] ile ma'nā-yı evvelde mürādiftir.

قَفَيْرَةٌ [Ḳufeyret] [جُهَيْنَةٌ [cuheyne] vezninde) Ferazdaḳ nām şā'irin vālidesi ismidir.

ق ف خ ر

الْقَفَاخِرِيّ [el-ḳufāḫiriyy] (ḫā-yı mu'ceme ile عَلَابِيّ [ulābiyy] vezninde) ve

الْقَفَاخِرُ [el-ḳufāḫir] (yā'sız) İri cüsseli tenümend adama denir. Ve

قَفَاخِرِيّ [ḳufāḫiriyy] Mutlakan nev'i içre

fāyik ve mümtāz olan şey'e denir; yukālu: شَيْءٌ قَفَاخِرِيٌّ أَيُّ فَاخِرٌ فِي نَوْعِهِ Ve etine dolu bedeni ter ve nāzūk adama denir.

الْقَفَاخِرِيَّةُ [el-ḳufāḫiriyyet] Nebīle ve 'azīme hatuna denir.

الْقَفَاخِرَةُ [el-ḳufāḫiret] [عَلَابِيَّةٌ [ulābiṭat] vezninde) Hilkat ve endāmi hūb hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ قَفَاخِرَةٌ أَيُّ الْحَسَنَةِ الْخَلْقِيّ

الْقِنْفَاخِرُ [el-ḳinfāḫir] [جَرْدَحْلٌ [cirdahl] vezninde) Bu dahi iri cüsseli adama denir. Ve hasır otu dedikleri nebātın köküne denir.

ق ف د ر

الْقَنَفْدَرُ [el-ḳanefder] [سَمَنْدَرٌ [semender] vezninde) Bed-manzar ve zişt-çehre adama denir. Ve şedīdü'r-re's adama denir. Ve sağırü'r-re's adama denir. Ve iri ayaklı adama denir. Ve tıknaz bodura denir. Ve beyāz benizli adama denir.

ق م ر

الْقُمْرَةُ [el-ḳumret] [حُمْرَةٌ [ḥumret] vezninde) Elvāndan şol renge denir ki yeşile mā'il ola ki havāyī renk olur. 'Alā-ḳavlin bulanıksı aklığa denir ki gümüşü ve şekerrenk olacaktır; yukālu: فِي لَوْنِهِ قُمْرَةٌ أَيُّ لَوْنٌ إِلَى الْخُضْرَةِ أَوْ بَيَاضٌ فِيهِ كُدْرَةٌ

الْأَقْمَرُ [el-aḳmer] [أَحْمَرٌ [aḫmer] vezninde) Ondan vasftır; yukālu: حِمَارٌ أَقْمَرٌ وَأَتَانٌ قَمْرَاءُ Ve

أَقْمَرُ [aḳmer] Māh-peyker olan çehreye denir; yukālu: وَجْهٌ أَقْمَرٌ أَيُّ مُشَبَّهٌ بِالْقَمَرِ بِالنَّسَبِ Ve ak nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ أَقْمَرٌ أَيُّ أَيْبُضٌ

الْقَمْرَاءُ [el-ḳamrā] [حَمْرَاءٌ [ḥamrā] vezninde) أَقْمَرُ [aḳmer]in mü'ennesidir. Ve ayın aydımına denir; tekūlu: قَعْدْنَا فِي الْقَمْرَاءِ وَهَذِهِ Ve لَيْلَةُ الْقَمْرَاءِ أَيُّ ضَوْءِ الْقَمَرِ

قَمْرَاءُ [ḳamrā] Bir kuş adıdır. Ve mehtāb

geceye denir; yukālu: لَيْلَةٌ قَمَرَاءُ أَي فِيهَا الْقَمَرُ
الْقَمَرُ [el-ḳāmer] (fethateynle) Aya denir, māh ma'nāsına; üçüncü geceden محاق [meḥāk]a kadar ıtlāk olunur, üçüne kadar هِلَالٌ [hilāl] denir.

الْمُقْمِرَةُ [el-muḳmiret] (مُحْسِنَةٌ [muḥsinet] vezninde) ve

الْمُقْمِيرُ [el-muḳmir] (hā'sız) ve

الْقَمِيرَةُ [el-ḳamiret] (فَرِحَةٌ [ferihat] vezninde) Bunlar da mehtāb geceye denir; yukālu: لَيْلَةٌ مُقْمِرَةٌ وَمُقْمِيرٌ وَقَمِيرَةٌ إِذَا كَانَ فِيهَا الْقَمَرُ

الْإِقْمَارُ [el-iḳmār] (hemzenin kesriyle) Ayın tulū'una muntazır olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَقْمَرَ الرَّجُلُ إِذَا ارْتَقَبَ إِلَى طُلُوعِ الْقَمَرِ Ve meyve kısmı vakt-i ma'hūdunda kemālini bulmayıp soğuk düşünce kadar kalmak ma'nāsınadır; yukālu: أَقْمَرَ الثَّمْرُ إِذَا تَأَخَّرَ إِيْنَاغَهُ Ve dābbe kısmı otu firāvān 'alef-zāra uğramak ma'nāsınadır; yukālu: أَقْمَرَتِ الْإِبِلُ إِذَا وَقَعَتْ فِي كَلِّ كَثِيرٍ

التَّقْمُرُ [et-teḳammur] (تَفَاعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Arslan kısmı mehtāb gecede şikār talebinde olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَقَمَّرَ الْأَسَدُ إِذَا طَلَبَ الصَّيْدَ فِي الْقَمَرَاءِ Āhū kısmının mehtābda gözleri kamaşır olmakla sayyādlar ve sā'ir vuhūş mehtāblarda onların saydı kaydında olmalarıyla arslana tahsīs nā-müveccehtir, belki 'umūm üzeredir. Ve

تَقَمَّرُ [teḳammur] Bir hatunu hud'a ile dubaraya getirmek, 'alā-kavlin mehtābda onunla cimā'e eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَقَمَّرَ الْمَرْأَةُ إِذَا اخْتَدَعَهَا أَوْ ابْتَسَى عَلَيْهَا فِي الْقَمَرَاءِ Ve bir adamla kumar oynamak ma'nāsınadır; yukālu: تَقَمَّرُوا إِذَا تَرَاهُنَّوَ

الْقَمَرُ [el-ḳamer] (fethateynle) Aya denir ki zikr olundu. Fi'l-asl masdardır, beyāz ma'nāsına. Kezālik masdar olur, kırbanın beşeresinden iç tarafının derisi açığa çıkmak ma'nāsınadır ki mehtāb te'siriyle çürümekle muhterik olmuş hey'etinde olup hāriciyle dāhili beyninde sıyrılmış gibi vehn ve nizārlık 'arız olur; yukālu: قَمَرَ السَّعَاءُ قَمَرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا بَانَتْ أَدْمَتُهُ مِنْ قَمَرَ الرَّجُلُ إِذَا تَحَيَّرَ بَصْرُهُ Ve kara bakmaktan göz kararmak ma'nāsınadır; yukālu: قَمَرَ الرَّجُلُ إِذَا تَحَيَّرَ بَصْرُهُ مِنْ التَّلَجِّ Ve mehtābda uyumayıp uyanık durmak ma'nāsınadır; yukālu: قَمَرَ الرَّجُلُ إِذَا تَحَيَّرَ بَصْرُهُ مِنْ أَرَقٍ فَلَمْ يَنْمِ فِي الْقَمَرِ Ve deve suya kanmak ma'nāsınadır; yukālu: قَمَرَ الرَّجُلُ إِذَا رَوَيْتَ مِنَ الْمَاءِ Ve su ve çayır ve sā'ir nesne firāvān olmak ma'nāsınadır; yukālu: قَمَرَ الْمَاءُ وَالْكَأْلُ وَغَيْرُهُمَا إِذَا كَثُرَ

الْقَمِيرُ [el-ḳamir] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Çok nesneye denir; yukālu: مَاءٌ قَمِيرٌ أَي كَثِيرٌ

الْمُقَامَرَةُ [el-muḳāmeret] (مُفَاعَلَةٌ [mufa'alet] vezninde) ve

الْقِمَارُ [el-ḳimār] (قِتَالٌ [ḳitāl] vezninde) Kāğıd oyunu gibi iki taraflı bahsle oyun oynamak ma'nāsınadır ki kumar oynamak ta'bīr olunur ve bāb-ı mugālebede isti'māl olunur; yukālu: قَامَرَهُ مُقَامَرَةً وَقِمَارًا فَقَمَرَهُ أَي رَاهَنَهُ فَغَلَبَهُ

قِمَارٌ [ḳimār] Fi'l-asl masdar olup ba'dehu vech-i mezkūr üzere olan la'ibe ıtlāk olundu.

التَّقَامُرُ [et-teḳāmur] (تَفَاعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Kumar oynamak ma'nāsınadır. Ve bu hud'a ma'nāsından me'hūzdur; yukālu: تَقَامَرُوا إِذَا تَرَاهُنَّوَ

الْقَمِيرُ [el-ḳamīr] (عَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bir adam ile kumar oynayan kimseye denir ki ehadühümā āherin kamīridir; yukālu: قَلَانٌ

كَبَابِرُكْ أَمْرِي قَمِيرُكْ أَمْرِي قَمِيرُكْ Cem'ci أَقْمَارُ [aḳmār]dır. Ve قَمِيرُ [Ḳamīr] Bintu 'Amr, Mesrūk b. el-Ecda' nām kimsenin zevcesi ismidir.

أَلْقَمَرُ [el-ḳamr] أَمْرُ [emr] vezninde) Kumar oynamak ma'nāsıdır; yukālu: قَمَرَ الرَّجُلُ قَمْرًا مِنَ النَّبَابِ الثَّانِي بِمَعْنَى قَامَرَ

أَلْقَمَرِيَّةُ [el-ḳumriyyet] كُرْدِيَّةُ [kurdiyyet] vezninde) Hamāme kısmından bir nev' ismidir ki kumru ta'bīr olunan ma'rūf kuştur. İki güne olur: Biri sarıya mā'il ve birisi beyāz olur ki savt-ı hazīn ile öter, hak Kur'ān ta'bīr olunur. Cem'ci قَمَارِيٌّ [ḳamāriyy] gelir ḳāf'ın fethi ve rā'nın kesriyle, lā-yansarıftır ve قُمْرُ [ḳumr] gelir ḳāf'ın zammıyla. Ve 'inde'l-ba'z dışisine قُمْرِيَّةُ [ḳumriyyet] ve erkeğine سَاقُ حُرِّ [sāḳu ḥurr] denir ki āvāzesiyle mu'abberdir, lākin سَاقُ حُرِّ [sāḳu ḥurr] Türkide kuskuvuk dedikleri yabanī kuştur ki bu dahi āvāzesiyle mu'abberdir. Bahār mevsiminde bāğçelere gelip kuskuvuk diyerek öter. Şārih der ki قُمْرِيٌّ [ḳumriyy] lafzı قُمْرُ [ḳumr]a mensūbdur ki zikr olunan kuşların birinden 'ibārettir yāhūd أَقْمَرُ [aḳmer]den cem' olan قُمْرُ [ḳumr]a nisbet yāhūd قُمْرِيٌّ [ḳumeriyy]den cem'dir, رُومٌ [rūm] ve رُومِيٌّ [rūmiyy] ve زَنْجٌ [zenc] ve زَنْجِيٌّ [zenciyy] gibi. Ve kütüb-i tevārīhte zikri ātī cebel-i Ḳumr'a mensūb olup menşe'i oradan ve hālen onda kesir olmak üzere mersūmdur.

أَلْمِقْمَارُ [el-miḳmār] مِعْمَارٌ [mi'cām] vezninde) Kuruğu ak olan hurmā ağacına denir; yukālu: نَحْلَةٌ مِقْمَارٌ أَيْ بَيْضَاءُ الْبَشْرِ

أَلْمَقْمُورُ [el-maḳmūr] Şerr ve kerihye itlāk olunur; ve minhu'l-meselu: «وَضَعْتُ يَدِي بَيْنَ إِحْدَى مَقْمُورَتَيْنِ» أَيْ بَيْنَ إِحْدَى شَرَّتَيْنِ

بَنُو قَمَرٍ [Benū Ḳamer] (fethateynle) Muhre

kabilesinden bir cemā'at adıdır.

عُبُّ الْقَمَرِ [Ġubbu'l-Ḳamer] (ğayn-ı mu'cemenin zammıyla) Yemen'de Zafār ile Şihr beyninde bir mevzi'dir.

بَنُو قَمَيْرٍ [Benū Ḳumeyr] زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Bir batndır.

قَمَارِ [Ḳamāri] قَطَامٌ [ḳaṭāmi] vezninde) Bir mevzi' adıdır ki 'ūd-ı Ḳamārī oraya mensūbdur. Kütüb-i cogrāfiyyede meşrūh olduğu üzere Hindistān'da bir beldedir. 'Ūd ağacı kesildikten sonra sıfat-ı mahsūsa ile muttasıf olunca kadar zemīnde defn ederler. Ve toprakta hadden ziyāde duranı süst ve hafif ve mütekaşşir olur. Ve 'ūd-ı Ḳamārī ki şehir-i merkūmda hāsıl olur, defn olunmağa muhtāc değildir; 'anber-i eşheb ve murg-ı tāvūs dahi o şehirden meclüb olur.

أَثَرُ الْمُصْنَعِ قَمَرُ الْمُقْتَعِ [ḳameru'l-Muḳanna'] [eşeru'l-muşanna'] vezninde) Şol ay süreti idi ki ba'zı güne hīle ve nīrengle Muḳanna' dedikleri kimse cevvi-i havāda izhār eylemişti yāhūd زَيْبُكٌ [zi'biḳ] ile tertīb eylediği süretin 'aks-i şu'ā'ı idi. Bunun tafsīli budur ki mezbūr Muḳanna' ki ismi Ḳamār b. 'Atā yāhūd Şevr b. 'Umeyre idi, Mehdī-i 'Abbāsī hilāfeti zamānında Māverāünnehr'de nevāhī-i Soğd ve İlāḳ'ta zuhūr edip hulūl ve tenāsuh i'tikādında olmakla iddī'ā-yı ulūhiyyet eyledi. Fenni sihr ü nīrencāta mahāreti olmakla kavmi ona ittibā' ve 'ibādet eylediler. Ve 'lā' kelimesine bi'l-cümle cānlarını fedā ederler idi. Semerḳand ile Taşkend arasında Siyām nām dağın dāmeninde vāki' Naḫşeb nām çāhdan şa'bede ve nīrengle bir ay süreti izhār eyledi. Māh-ı āsūmān gā'ib oldukta o dağın ensesinden nūmāyān

olup her taraftan dört fersah yere kadar pertev-efşân olur idi. Onun mādde-i a'zamı زُبُقُ [zi'biq] idi. On dört sene müddet bu minvāl üzere fesād ve şevket üzere olup ve refte refte mütezāyid oldu. Tā ki iki yüz altmış tārihinde Mehdī Halīfe mesfūrun izālesine 'azīmet edip bi'd-defe'āt muhārebe vukū'undan sonra makhūr olacağını tayakkun edicek bir büyük kazanda katrān kaynatıp kendisini içine ilkā eylemekle derhāl tuz gibi eriyip mahv ve müzmahill oldu. Be-gāyet bed-çehre ve yek-çeşm olmakla çehresini قِنَاعٌ [kināc] ya'nī nikābla tesettür eylediğinden مُنْتَعٌ [muḫannaç] ile mülakkab olmuştu.

قُمْرٌ [Qumr] (kāf'ın zammıyla) Zengibār bilādının verāsında bir mevzi' adıdır, varak-ı Qumārī dedikleri dārū ondan celb olunur. Ve o hurrīfiyetli tayyibü't-ta'm bir varaktır. Varak-ı mezbūr tanbul ta'bīr olunan nebātın yaprağı olacaktır; sarmaşık yaprağına şebīh ve tedvire mā'il ve ta'mı karanfile karībdır. Ve zikr olunan Qumr nām mevzi'in dağlarına Cibālu Qumr derler, hatt-ı istivā verāsındadır, nehr-i Nīl'in menba'ı oradadır.

[ق م د ر]

الْقَمْدَرُ [el-ḳamder] جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Uzun şey'e denir, طَوِيلٌ [tavīl] ma'nāsına.

[ق م ط ر]

الْقَمَطْرُ [el-ḳimaṭr] سِبْحَلٌ [sibaḥl] vezninde) Ayrı gövdeli, kavī ve tüvānā olan erkek deveye denir. Ve bodur adama denir. Ve kitāb vikāyesine denir ki içinde kitāb hıfz olunacak zarftır, mahfaza dahi denir ki işbu: «لَيْسَ بِعَلْمٍ مَا يَعِي الْقَمَطْرُ | | مَا الْعَلْمُ» «لَيْسَ بِعَلْمٍ مَا يَعِي الْقَمَطْرُ | | مَا الْعَلْمُ» beytinde vāki' olmuştur. Teşdīd-i mīm'le قَمَطْرٌ cā'iz değildir. Ve

قَمَطْرٌ [ḳimaṭr] Mahbūs ayağına vurulan tomruğa denir. Ve

قَمَطْرُ الرَّجْلِ [ḳimaṭru'r-riçl] Şol köpeğe vasf olur ki incikleri eğri olmakla bağı gibi olduğundan sür'atle seğirtemez ola; yukālu: كَلْبٌ قَمَطْرُ الرَّجْلِ إِذَا كَانَ بِهِ عُقَالٌ مِنْ اِعْوَجَاجِ سَاقَيْهِ **الْقَمَطْرَى** [el-ḳimaṭrā] زِبْعَرَى [ziba'rā] vezninde) Bu dahi bodur adama denir. Ve ayakları kavuşturup biriktirerek yürüyüşe denir; yukālu: يَمْشِي الْقَمَطْرَى وَهِيَ مَشِيَّةٌ فِي اجْتِمَاعِ

الْقَمَطْرَةُ [el-ḳimaṭret] سِبْحَلَةٌ [sibaḥlet] vezninde) Bu dahi kitāb mahfazasına denir.

الْقَمَاطِرُ [el-ḳumāṭir] غُلَابِيٌّ [ulābiṭ] vezninde) Peynir māyesi te'sīriyle sütün ta'mında olan tatsızlık keyfiyyetine denir; yukālu: Ve أَخَذَ اللَّبَنُ قَمَاطِرًا أَيَّ خُبْتٍ مَا يَأْخُذُ مِنَ الْإِنْفَحَةِ

قَمَاطِرٌ [ḳumāṭir] Saht ve şedīd nesneye denir, قَمَطَرِيرٌ [ḳamṭarīr] gibi, ke-mā se-yuzkeru.

الْقَمَطْرَةُ [el-ḳamṭaret] دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Sütün ta'mı peynir māyesi te'sīriyle tatsız olmak ma'nāsınadır; yukālu: قَمَطْرُ اللَّبَنِ عَلَى بِنَاءِ الْمُجْهُولِ إِذَا خَبِتَ بِمَا قَمَطْرُ اللَّبَنِ عَلَى بِنَاءِ الْمُعْلُومِ إِذَا اجْتَمَعَ Ve cimāc eylemek ma'nāsınadır; yukālu: قَمَطْرُ قَمَطْرُ الْجَارِيَةِ إِذَا جَامَعَهَا قَمَطْرُ الْفَرْبَةِ إِذَا شَدَّهَا بِالْوَكَاءِ

الْقَمَطَرِيرُ [el-ḳamṭarīr] زَمْهَرِيرٌ [zemherīr] vezninde) Saht ve şedīd olan şey'e denir; yukālu: يَوْمٌ قَمَاطِرٌ وَقَمَطَرِيرٌ أَيُّ شَدِيدٌ

الْإِقْمِطْرَارُ [el-iḳmiṭrār] إِفْشِعْرَارٌ [iḳşi'rār] vezninde) Bir nesne pek şiddet bulmak ma'nāsınadır; yukālu: Ve إِفْمَطْرُ الْيَوْمِ إِذَا اشْتَدَّ 'akreb kısmı büzülüp kuyruğunu kıvırmak

ve saht olmakla koç gibi süstüşüp tokuşur ola; yukālu: رَجُلٌ قَتَحْرٌ أَيِ الْوَاسِعِ الْمُنْحَرِزِينَ وَالْمَمِّ وَالشَّدِيدِ الصَّوْتِ وَكَذَا الصَّلْبُ الرَّأْسِ الْبَاقِي عَلَى الْبَطَاحِ Ve şol kaya tarzında dağ pāresine denir ki dağın tepesinden ayrılıp inmiş ola, lākin kaya gibi saht olmayıp gevşekçe ola. Ve 'azīmü'l-cüsse adama denir.

الْفَنَاجِرُ [el-ḵunāḥir] (عُلَابِطٌ [ulābiṭ] vezninde) Bu dahi 'azīmü'l-cüsse adama denir.

الْفَنَاجِرَةُ [el-ḵinḥiret] (زَبْرِجَتَةٌ [zibricet] vezninde) ve

الْفَنَاجِرُ [el-ḵunḥūr] (زُبُبُورٌ [zubbūr] vezninde) Sahre-i 'azīmeye denir.

[ق ن د ف ر]

الْفَنَدَفِيرُ [el-ḵandefīr] (زَنْجَبِيلٌ [zencebīl] vezninde) Pek koca karıya denir. Ve bu, gende-pīr-i Fārisī mu'arrebidir.

[ق ن س ر]

الْفَنَسُورُ [et-teḵansur] (سِنٌ [sīn] ile تَدَخْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) İnsān pek pīr olup 'urūk ve a'sābına vehn-i tām gelmekle beli bükülüp kirpi gibi vücudu büzülüp toplanmak ma'nāsınadır; yukālu: تَقَسَّرَ الرَّجُلُ إِذَا شَاحَ وَتَقَبَّضَ وَعَسَا

الْفَنَسْرَةُ [el-ḵanseret] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) İnsānın pīrlük yāhūd zamānının mihen ve şedā'idi belini büküp tesbīh böceği gibi dertop kılmak ma'nāsınadır; yukālu: قَسَّرَتْهُ السِّنُّ أَوْ الشَّدَائِدُ إِذَا شَبَّيْتَهُ وَجَعَلْتَهُ مُتَقَسِّرًا

الْفَنَسْرُ [el-ḵanser] (جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) ve

الْفَنَسْرِي [el-ḵanseriyy] (جَعْفَرِيٌّ [ca'feriyy] vezninde) ve

الْفَنَسْرُ [el-ḵinnesr] (جَرْدَاخِلٌ [cirdaḥl] vezninde) Pek pīr ve sāl-horde adama denir. Ve kadīm olan şey'e itlāk olunur.

فَنَسْرِينَ [Ḵinnesrīn] (kāf'ın kesri ve nūn-ı müşeddedenin fethiyle) ve

فَنَسْرُونَ [Ḵinnesrūn] (vāv ile ve nūn'larının kesriyle zebān-zededir) Şām ülkesinde bir eyālet adıdır. Nisbetinde فَنَسْرِيٌّ [Ḵinnesriyy] ve فَنَسْرِييٌّ [Ḵinnesriyy] denir. Şārih der ki bunların i'rābları فَاسْطِيْبٌ ve نَصِيْبِيٌّ lafzlarının i'rābları gibidir.

الْفَنَاسِيرُ [el-ḵunāsir] (عُلَابِطٌ [ulābiṭ] vezninde) Saht ve şedīd olan şey'e denir. Cevheri işbu فَئَسْرِيْنٌ māddesini vehmine mebnī «ق،س،ر» zeylinde zikr eylemiştir.

[ق ن ش ر]

الْفَنَشُورَةُ [el-ḵunşüret] (شِنٌ [şīn] ile mu'ceme ile حُرُنُوبَةٌ [ḥurnübet] vezninde) Aslā hayz görmez olan hatuna denir. Ve bu, فَشُورٌ lafzından musahhaf değıldir; yukālu: هِيَ فَشُورَةٌ أَيِ لَا تَحِيضُ

[ق ن ص ر]

الْفَنَاصِرُ [el-ḵunāsir] (عُلَابِطٌ [ulābiṭ] vezninde) Saht ve şedīd nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ فَنَاصِرٌ أَيِ شَدِيدٌ **فَنَاصِرِينَ** [Ḵunāşirīn] (kāf'ın zammıyla) Şām'da bir mevzi' adıdır.

[ق ن ص ع ر]

الْفَنَصْعَرُ [el-ḵinşar] (جَرْدَاخِلٌ [cirdaḥl] vezninde) Boynu kısa ve arkası kambur gibi topaç ve kütüz olan adama denir, kablumbağa gibi; yukālu: هُوَ فَنَصْعَرٌ أَيِ قَصِيْرُ الْعُنُقِ وَالظَّهْرُ الْمُكْتَلُّ

[ق ن ط ع ر]

الْفَنَطْرُ [el-ḵinṭar] (جَرْدَاخِلٌ [cirdaḥl] vezninde) Edviye kısmından bir nev' ağaç pāresinin ismidir ki cismi mütehalhil ve acı bakla ve cühüd baklası dedikleri baklanın mukaşşarına şebīh olur. Mukavvī-i

mi'ade ve müfettih-i süddedir.

[ق ن ط ر]

القَنْطَرَةُ [el-kaṅṅaret] (kāf'ın ve ṭā'nın fethiyledir) Köprüye denir; **جِسْرٌ** [cisr] ma'nāsına; tekülü: **مَرَزْنَا عَلَى الْقَنْطَرَةِ أَي الْجِسْرِ** Şārih der ki meşhūru **جِسْرٌ** [cisr] e'āmdır ve **قَنْطَرَةٌ** [kaṅṅaret] kemer üzere mebnī olan köprüye mahsüstür. Ve Zemaḥşerī **جِسْرٌ** [cisr]i sagīr ile ve **قَنْطَرَةٌ** [kaṅṅaret]i kebīr ile beyān eylemiştir. Ve

قَنْطَرَةٌ [kaṅṅaret] Mürtefi' bināya denir.

قَنْطَرَةُ أَرْبَكٍ [Kaṅṅaretu Erbeke] (hemzenin fethiyle) Hūzistān a'mālinden bir karyedir.

قَنْطَرَةُ الْبَرْدَانِ [Kaṅṅaretu'l-Beredān] (bā'nın ve rā'nın fethiyle) Bağdād'da bir mahalledir; şüyüh-ı İmām Buḥārī'den 'Alī b. Dāvūd et-Temīmī el-Ḳaṅṅarī oradandır.

قَنْطَرَةُ خُرْدَاذُ [Kaṅṅaretu Hurrezāz] (hā-yı mu'cemenin zammıyla) Semerḳand'da İdec ile Ribāt nām mahal beyninde bir köprüdür ki 'acāyib-i dünyādandır. Tülü bin zirā' ve irtifā'ı yüz elli zirā' mikdārıdır. Ve ekserī kurşun ve demir ile birbirine kilīdlenerek binā olunmuştur. Ve **خُرْدَاذُ** [Hurrezāz] mülük-i sālīfe-i İrān'dan Erdeşir'in māderi ismidir; mezbūr köprü onun binā-kerdesidir.

قَنْطَرَةُ السَّيْفِ [Kaṅṅaretu's-Seyf] (sīn'in kesriyle) Endelus'te bir mevzi'dir; Muḥammed b. Aḥmed b. Mes'ūd el-Mālikī el-Ḳaṅṅarī oradandır.

قَنْطَرَةُ بَنِي زُرَيْقٍ [Kaṅṅaretu Benī Zureyḳ] (zūyī) [zubeyr] vezninde) ve

قَنْطَرَةُ الشُّوْلِ [Kaṅṅaretu'ş-Şevl] (şīn'in fethiyle) ve

قَنْطَرَةُ الْمُعَيْدِيِّ [Kaṅṅaretu'l-Mu'aydiyy] Bağdād'da birer köprü adıdır.

رَأْسُ الْقَنْطَرَةِ [Re'su'l-Ḳaṅṅaret] Semerḳand a'mālinden bir karyedir. A'lāmından Ca'fer b. eş-Şādīḳ b. el-Cuneyd el-Ḳaṅṅarī oradandır. Ve Neysābūr'da bir mahalle adıdır. Muhaddisinden Ḥasen b. Muḥammed b. Sinān el-Ḳaṅṅarī oradandır.

القَنْطَارِ [el-Ḳaṅṅarī] (kāf'ın fethiyle) Kūfe'ye karīb bir mevzi' adıdır; Hūzeyfe b. el-Yemān radiyallāhu 'anhu oraya konmakla kendisine izāfetiyle Ḳaṅṅarī Hūzeyfe birle müte'āref oldu. Ve

قَنْطَارٌ [Ḳaṅṅarī] Sevād-ı Bağdād'da bir mevzi'dir; Nu'mān b. el-Munzir binā eylemiştir. Ve İşfahān'da bir mevzi' yāhūd bir mahalle adıdır; Aḥmed b. 'Abdullāh b. İşḫāḳ el-Ḳaṅṅarī oradandır. Ve Endelus ülkesinde bir belde adıdır; Aḥmed b. Sa'īd b. 'Alī el-Ḳaṅṅarī oradandır.

القَنْطَرَةُ [el-kaṅṅaret] (dahrecet) [dahrecet] vezninde) Bedevīliği ya'nī sahrāda hoşnişinliği terk edip şehirde yāhūd karyede ikāmetle hazarī olmak ma'nāsınadır; yukālu: **قَنْطَرٌ فَلَانٌ إِذَا أَقَامَ بِالْأَمْصَارِ وَالْقُرَى وَتَرَكَ** **قَنْطَرٌ** Ve **قَنْطَارٌ** [kaṅṅar] ile māla mālīk olmak ma'nāsınadır; yukālu: **قَنْطَرُ الرَّجُلِ إِذَا مَلَكَ مَالًا** **بِالْقَنْطَارِ** Ve cimā' eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **قَنْطَرُ الْجَارِيَةِ إِذَا نَكَحَهَا** Ve bir yerde köprü gibi müddet-i medīde eğlenip kalmak ma'nāsınadır; tekülü: **قَنْطَرٌ فَلَانٌ عَلَيْنَا إِذَا طَوَّلَ وَأَقَامَ لَا يَبْرُحُ**

القِنْطَارُ [el-ḳiṅṅar] (kāf'ın kesriyle) Tāze 'ūd ağacına denir ki tebhīr olunur. Ve

قِنْطَارٌ [kiṅṅar] Evzāndandır, kırk ūkiyye altın veznine denir, 'alā-kavlin bin iki yüz 'aded dīnār yāhūd bin iki yüz ūkiyye altın yāhūd yetmiş bin dīnār yāhūd seksen bin dirhem yāhūd yüz rītl altın yāhūd o mikdār gümüş yāhūd bin dīnār yāhūd bir

öküz derisinin dolusu altın yāhūd gümüşe itlāk olunur.

Şārih der ki Rāgib'in beyānına göre قَنْطَارٌ [kintār], قَنْطَرَةٌ [kaṅtaret]tan meḥhūzdur, insāna gūyā ki medār-ı 'ubūr-ı hayāt olacak mikdār māla itlāk olunur; o ise emr-i izāfīdir, gīnā gibi. Ba'zı erbāb-ı kanā'at kalīl ile müstagnī olur ve ba'zı ashāb-ı hırs kesīr ile de müstagnī olmaz. Onun için hadd ve ta'rifī husūsunda ihtilāf eylediler. İntehā.

الْمُقَنْطَرُ [el-muḳaṅtar] (ism-i mef'ul bünye-siyle) Mükemmel ma'nāsına müsta'meldir.

الْقَنْطِرُ [el-kinṭir] (زَبْرَجٌ [zibric] vezninde) قَنْطِيرٌ [dubsiyy] isimdir ki ala fāhte ve kus-kuvuk ta'bīr olunan kuştur. Ve

قَنْطِرٌ [kinṭir] ve

قِنْطِيرٌ [kinṭir] (قَطْمِيرٌ [kiṭmīr] vezninde) Āfet ve dāhiyeye denir.

بَنُو قَنْطُورَاءَ [Benū Ḳaṅtūrā'] (ḳāf'ın fethiy-ile) Türk tā'ifesine, 'alā-kavlin sūdān ya'nī zengī kavmine itlāk olundu. Ve 'inde'l-ba'z Ḳaṅtūrā', İbrāhīm el-Ḥalīl 'alā-nebiyyinā ve 'aleyhi's-selām hazretlerinin bir cāriyeleri isimdir ki Türk tā'ifesi onun neslinden münṣa'ib oldular.

Mütercim der ki Türk tā'ifesi cemī'-i tevārīhte Hazret-i Nūḥ evlādından olmak üzere mersūm olmakla o kā'ilin kavli-i mezbūru agrebdir; ve minhu hadīsū Ḥuzeyfe: «يُوشِكُ بَنُو قَنْطُورَاءَ أَنْ يُخْرَجُوا أَهْلَ الْعِرَاقِ مِنْ عَزَائِهِمْ كَأَنِّي بِهِمْ خُزَّرَ الْعُيُونِ حُنْسُ الْأَنْوَفِ عِرَاصِ قَوْرًا إِذَا مَشَى عَلَى أَطْرَافِ قَدَمَيْهِ لِئَلَّا يَسْمَعَ صَوْتَهُمَا» Ehl-i tahkīkin beyānlarına göre Benū Ḳaṅtūrā', Tatar ve Moğol tā'ifesidir ki Türk olacaktır, sıfat-ı mezbūre üzere-redirler. Cengiziyāndan Hülagü Hān ile 'Irāḳ'a istilā eyledikleri meşhūrdur, Türk b. Yāfeş neslindedir.

[ق ن ع ر]

الْقِنْغَارُ [el-ḳin'ār] (سِنْجَارٌ [sincār] vezninde) Semiz ve büyük dağ keçisine denir.

[ق ن غ ر]

الْقَنْغَرُ [el-ḳaṅgar] (ḡayn-ı mu'ceme ile جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Bir şecer adıdır ki كَبِيرٌ [keber] ağacına şebīh ve ağacı ondan kalın olur; deve kısmı ekline pek harīs olur.

[ق ن ف ر]

الْقَنْفَرُ [el-ḳanfer] (fā'yula جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Ālet-i tenāsüle denir.

الْقِنْفِيرُ [el-ḳinfīr] (قَنْدِيلٌ [ḳindīl] vezninde) ve

الْقَنْفَارِ [el-ḳunāfir] (عَلَابِيطٌ [ulābiṭ] vezninde) Bodur adama denir.

الْقَنْفُورُ [el-ḳunfūr] (زُنْبُورٌ [zunbūr] vezninde) Dübürün deliğine denir, ثَقْبُ الْفَقْحَةِ [ṣaḳbu'l-faḳḥat] ma'nāsına.

[ق ن ه ر]

الْقَنْهَوْرُ [el-ḳanehver] (سَمَنْدَلٌ [semendel] vezninde) Şol uzun adama denir ki celādeti medhūl ya'nī gevşeklik ile ma'fūb ola. 'Alā-kavlin za'if ve cebān olan kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ قَنْهَوْرٌ أَي طَوِيلٌ مَدْخُولٌ الْجِلْدِ أَوْ الْخَوَارِ الضَّعِيفُ

[ق و ر]

الْقَوْرُ [el-ḳavr] (جَوْرٌ [cevr] vezninde) Bir kimse ayağının sesi işitilmemek için ayaklarının uçlarını basarak yürümek ma'nāsınadır; yukālu: قَارَ الرَّجُلُ يَقُورُ قَوْرًا إِذَا مَشَى عَلَى أَطْرَافِ قَدَمَيْهِ لِئَلَّا يَسْمَعَ صَوْتَهُمَا Ve sayyād sayd için mansūbe kurmak ma'nāsınadır; yukālu: قَارَ الصَّائِدُ الصَّيْدَ إِذَا حَنَلَهُ Ve bir nesneyi ortasından deḡirmi olarak oyarak kesmek ma'nāsınadır, karpuzun ibtidā başından deḡirmice kesmek gibi;

yukālu: فَارَ الشَّيْءِ إِذَا قَطَعَهُ مِنْ وَسَطِهِ خَرْقًا مُسْتَدِيرًا
Ve hitān eylemek ma'nāsına müsta'meldir;
yukālu: فَارَ الْمَرْءَ إِذَا حَتَّتْهَا Ve

قَوْرٌ [qavr] Tāze pamuktan bükülmüş iyi ve güzel ipe ve urgana denir. Ve tāze pamuğa denir, 'alā-kavlin senesinde zer' olunmuş olan pamuğa denir.

الْتَقْوِيرُ [et-taḳvīr] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bu dahi bir nesneyi vasatından değirmice oyup kesmek ma'nāsınadır, karpuzun başını değirmi kesmek gibi ve gömlek yakasını oyup değirmi çıkarmak gibi; yukālu: قَوْرَ الشَّيْءِ إِذَا قَطَعَهُ مِنْ وَسَطِهِ خَرْقًا مُسْتَدِيرًا وَمِنْهُ قَوْرَ الْحَبِيبِ

الْإِقْتِيَارُ [el-iḳtiyār] ve

الْإِقْتِوَارُ [el-iḳtiwār] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) تَقْوِيرٌ [taḳvīr] ma'nāsınadır; yukālu: إِقْتَارَهُ وَاقْتَوْرَهُ بِمَعْنَى قَوْرَهُ إِقْتَارَ الرَّجُلِ إِذَا اخْتِجَاجٌ

الْقَارَةُ [el-kāret] Şol küçük dağa denir ki sā'ir dağlardan munkatır ve münferid ola. 'Alā-kavlin sahare-i 'azīmeye denir. Yāhūd kara taşlık yere yāhūd siyāh kayaya denir. Cem'ī فَارَاتٌ [kārāt] gelir ve قَارٌ [kār] gelir ki cem'-i cinsidir ve قُورٌ [qūr] gelir kār'ın zammıyla ve قَيْرَانٌ [kīrān] gelir, جَيْرَانٌ [cīrān] gibi. Ve dişi ayya denir, دُبَّةٌ [dubbet] ma'nāsına. Ve bir kabîle adıdır ki bi'l-cümle tūr-endāzlardır; ve minhu'l-meselu: «قَدْ أَنْصَفَ الْقَارَةَ مَنْ رَمَاهَا» Şārihin beyānına göre aslı budur ki Kāret kabilesinden bir adam Esed kabilesinden bir kimseye müsādif olup beynlerinde mübārezete dā'ir münāsebet açılmakla Kārī, Esedī'ye dedi ki "Seninle mübārezet imtihān edelim. Eğer murād edersen ok yarışalım yāhūd güreş turalım yāhūd müsābaka edelim." Esedī ok yarışmağı ihtiyār ey-

ledikte merd-i Kārī tūr-endāzlığına i'tinā ve i'timādı olmakla kelām-ı mezbūru irād eyledi. Ve

قَارَةٌ [Kāret] Şām ülkesinde bir karye adıdır; hālen Kāreler ta'bīr eyledikleridir ki Hīmş cāddesinde vākī'dir. Ve

قَارَةٌ [Kāret] Bahreyn kazāsında bir karye ve Dūme kurbünde bir hısn adıdır ve Eḳfī ile Şeb'ā beyninde bir küçük dağın adıdır.

الْقَارُ [el-kār] (نَارٌ [nār] vezninde) Kara sakıza denir, kīr ve zift gibi. Ve develere, 'alā-kavlin 'azīm olan deve sürüsüne denir. Ve bir nev' acı şecer ismidir, müfredātta Yūnānide setāhinus ve Süryānide ermiyān dedikleri nebātla müfesserdır ki giyāh ile şecer beyninde ve ta'mı acı ve hiddetli bir nebātıdır. Ve

قَارٌ [Kār] Medīne-i şerīfede bir karye adıdır.

الْقَوَارَةُ [el-ḳuvāret] (سُمَامَةٌ [sumāmet] vezninde) Sevbden ve sā'irden değirmi kesilen kesintiye denir, karpuzun ibtidāya tepesinden kesilen kesinti ve yaka oyuntusu gibi, 'alā-kavlin meşin ve sahtiyān kesintisine mahsūstur. Kezālik bir nesnenin cevānibinden kesilen kesintiye denir. Ve etrāfından kesilmiş olan şey'e denmekle zidd olur, lākin zıddiyyeti manzūrün fihtir. Ve

قَوَارَةٌ [Kuvāret] Başra ile Medīne beyninde bir mevzi' adıdır.

الْقَوَارَاءُ [el-ḳavrā] (حَمْرَاءٌ [hamrā] vezninde) Vāsī' olan şey'e denir. Te'nisi mevsūf i'tibāryıladı; yukālu: دَارٌ قَوْرَاءٌ وَصَحْرَاءٌ قَوْرَاءٌ أَيْ وَاسِعَةٌ

الْإِقْوِرَارُ [el-iḳvirār] (إِحْمِرَارٌ [ihmirār] vezninde) Arıklayıp zebūn olmak ma'nāsınadır;

yukālu: **إِفْوَرَّ الرَّجُلُ إِذَا ضَمَرَ** Ve bozulmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِفْوَرَّ الشَّيْءُ إِذَا تَغَيَّرَ** Ve deri buruşup burtarmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِفْوَرَّ الْجِلْدُ إِذَا تَشَنَّجَ** Ve semirmek ma'nāsına olmakla ma'nā-yı evvele nisbet zidd olur; yukālu: **إِفْوَرَّ الرَّجُلُ إِذَا سَمِنَ** Ve yerin nebātü zā'il olmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِفْوَرَّتِ الْأَرْضُ إِذَا ذَهَبَ نَبَاتُهَا**

الْأَقْوَرِيُّ [el-aķverin] (hemzenin fethi ve rā'nın kesriyle) ve

الْأَقْوَرِيَّاتُ [el-aķveriyāt] Āfāt ve devāhīye itlāk olunur, **عَوَّرَ** [ʿaver] yāhūd **قَطَعَ** [kaṭʿ] ma'nāsından me'hūzdur. Ve **بُلَغِينُ** [buleġin] kelimesi gibi şiddetine imā'en edāt-ı ʿākile ile cem'lenmiştir; tekülü: **لَقِيْتُ مِنْهُ الْأَقْوَرِيْنَ** وَالْأَقْوَرِيَّاتِ أَيِ الدَّوَاهِي

الْقَوْرُ [el-ķaver] (fethateynle) Yek-çeşm olmak ma'nāsınadır; yukālu: **قَوْرَ الرَّجُلِ قَوْرًا مِّنَ** **الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا عَوَّرَ**

قَارَاتُ الْحَبْلِ [Kārātu'l-Hūbel] (hā-yı mühmele ile **صُرِّدَ** [şurad] vezninde) Yemāme'de bir mevzi' adıdır.

قَوْرَةٌ [Kāvret] **تَمْرَةٌ** [temret] vezninde) Endelus'te İşbiliyye kazasında bir karye adıdır.

قُورِيْنُ [Kūrīn] (ķāf'ın zammıyla) Cezīre'de bir beldedir.

قُورِيَّةٌ [Kūriyyet] **سُورِيَّةٌ** [sūriyyet] vezninde) Endelus'te bir mevzi'dir.

قَوْرَى [Kāvra] **سَكْرَى** [sekrā] vezninde) Medīne'de bir mevzi'dir.

قَوْرَانُ [Kāvran] **سَكْرَانُ** [sekrān] vezninde) Bir mevzi'dir.

الْمُقَوَّرُ [el-muķavver] **مُعَظَّمٌ** [muʿazzam] vezninde) Zift sürülmüş ve ziftlenmiş nesneye denir; yukālu: **دَنْ مَّقَوَّرٌ أَي مَطْبِيُّ بِالْقَبِيرِ**

الْإِنْقِيَارُ [el-inķiyār] **إِنْفِعَالٌ** [infiʿal] veznin-

de) Yere düşmek ma'nāsınadır; yukālu: **إِنْقَارَ الشَّيْءِ إِذَا وَقَعَ** Ve bir nesneye doğru meyl edip eğilmek ma'nāsınadır; yukālu: **إِنْقَارَ بِهِ إِذَا مَالَ**

التَّقَوُّرُ [et-teķavvur] **تَفَعُّلٌ** [tefaʿul] vezninde) Gecenin ekseri geçip bir mikdārcası kalmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَقَوَّرَ اللَّيْلُ بِمَعْنَى تَهَوَّرَ** Ve yılan kıvrılmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَقَوَّرَتِ الْحَيَّةُ إِذَا تَنَتَّتْ**

ذُو قَارٍ [Zū Kār] Kūfe ile Vāsīt beyninde bir mevzi' adıdır. Ve Rey kazasında bir karyedir.

يَوْمُ ذِي قَارٍ [yevmu zī ķār] Beyne'l-ʿArab bir yevm-i ma'rūftur ki şāh-ı ʿAcem olan Pervīz, Zū Kār nām mahalde Benī Şeybān'ı nehb için gelmekle leşker-i ʿAcem münhezim olup ʿArabın ʿAcem üzere gālib olduklarının melhame-i ülāsıdır.

الْأَقْيِرُ [el-aķyer] **أَفْضَلُ** [efḍal] vezninde) Pek acı demektir; zift ma'nāsından ef'aldir; yukālu: **هَذَا أَقْيِرٌ مِنْهُ أَي أَشَدُّ مَرَارَةً**

[ق ه ر]

الْقَهْرُ [el-ķahr] (ķāf'ın fethi ve hā'nın sükünüyla) Bir kimseye galebe eylemek ma'nāsınadır ki bi-tariki't-tezlil ahz eylemekten ʿibārettir; yukālu: **قَهْرُهُ قَهْرًا مِّنَ الْبَابِ** **وَالثَّالِثُ إِذَا غَلَبَهُ**

قَهْرٌ [Kahr] Bir mevzi' adıdır.

الْقَهَّارُ [el-ķahhār] Gālib-i mutlak olan Hazret-i Hak celle ve ʿalānın esmā-i sıfātiyyesindedir.

الْإِكْهَارُ [el-ikhār] (hemzenin kesriyle) Bir adamın kavm ve ashābı makhūr ve maglūb olmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَفْهَرَ الرَّجُلُ إِذَا صَارَ أَضْحَابُهُ مَقْهُورِيْنَ** Ve bir kimseyi makhūr bulmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَفْهَرَ فَلَانًا إِذَا وَجَدَهُ مَقْهُورًا**

الْقَهْرَةُ [el-kaḥiret] [فَرْحَةٌ [feriḥat] vezninde) Eti azca olan uyluğa vasf olur; yukālu: فَخَذُهُ قَهْرَةٌ أَيْ قَلِيلَةُ اللَّحْمِ

الْقَهِيرَةُ [el-kaḥîret] [فَهِيرَةٌ [fehîret] vezninde ve mürâdifidir ki zikr olundu.

الْقَاهِرَةُ [el-Ḳāhîret] Kā'ide-i diyār-i Mıṣriyye olan şehir-i ma'rûftur.

Mütercim der ki 'Ubeydiyyün'dan el-Mu'izz li-dīnillāh nām sultān eski Mıṣır'ı tahrîb edip şehir-i mezbûru bināya mübāşeret ve Mirrîḥ sâ'atinde vaz'ı esās eylemekle Ḳāhire ile tesmiye olundu, zîrā 'Arab müneccimleri Mirrîḥ'e قَاهِرَةٌ [Ḳāhîret] itlāk ederler. Ve

قَاهِرَةٌ [kaḥîret] Mutlakan bādire ma'nāsına müsta'meldir. Ve göğüs tahtasına ve göğüse itlāk olunur.

الْقَهْرَةُ [el-kuheret] (kāf'ın zammıyla هُمْزَةٌ [humezet] vezninde) Be-gāyet şirriye olan karıya itlāk olunur; yukālu: اِمْرَاَةٌ قَهْرَةٌ اَيْ شَرِيْرَةٌ

[ق ه ق ر]

الْقُهْقُورُ [el-kuḥkūr] [عُضْفُورٌ [uṣfūr] vezninde) Sıbyānın uzun uzadı taştan yapıkları bināya denir ki mülā'abeleri cümlesindendir.

الْقَهْقَرُ [el-kaḥḳar] (kāf'ların fethi ve rā'nın teşdidiyle) Keçi tekesine denir, تَيْسٌ [teys] ma'nāsına. Ve yaşlı hayvāna denir. Ve pek taşa denir.

الْقَهْقَارُ [el-kaḥḳār] [سَرْسَارٌ [serṣār] vezninde) Bu dahi pek taşa denir.

الْقُهْقُورُ [el-kuḥḳur] (kāf'ların zammı ve rā'nın teşdidiyle) Hurmâ beynisinin üzerinde olan ince ve kırmızı zara denir. Ve ağaç pusuna denir, صَمْغٌ [ṣamğ] ma'nāsına.

الْقَهْقَرُ [el-kaḥḳar] [جَفْنَرٌ [ca'fer] vezninde) Kaplara dizilmiş ta'am-ı kesire denir. Ve kendisiyle nesne sahk olunan şey'e denir, havan eli gibi. Ve pek siyāh kargaya denir.

الْقَهْقَارُ [el-kuḥāḳir] [عَلَابُطٌ [ulābiṭ] vezninde) Bu dahi nesne sahk edecek şey'e denir.

الْقَهْقَرَا [el-kaḥḳarā] (kāf'ların fethi ve elifin kasrıyla) قَهْقَرٌ [kaḥḳar] gibi kaplara dizilmiş ta'am-ı kesire denir. ve

قَهْقَرَى [kaḥḳarā] Enseye dönmek, rücu' ilā-half ma'nāsına. Mü'ellifin tefsîrine göre meselâ bir semte giderken 'ale'l-fevr enseye dönmek olur ki iz üzere dönmek ta'bîr olunur; tesniyesinde قَهْقَرَانَ [kaḥḳarān] denir yā'nın hazfiyle. Ve Nihāye'de وَهُوَ الْمَشْيُ إِلَى خَلْفٍ مِنْ غَيْرِ أَنْ يُعِيدَ وَجْهَهُ إِلَى جِهَةٍ مَشْيِهِ وَقَدْ قَهَقَرَ وَتَقَهَقَرَ وَالْقَهْقَرَى مَصْدَرٌ وَمِنْهُ قَوْلُهُمْ رَجَعَ الْقَهْقَرَى أَيْ رَجَعَ الرَّجُوعَ الَّذِي يُعْرَفُ بِهَذَا الْإِسْمِ لِأَنَّهُ صَرَبَتْ مِنَ الرَّجُوعِ 'ibâretiyle müfesser olmakla ardin ardin gitmek demek olur. Ve binā-i nev' olur, ona binā'en tesniyesinde قَهْقَرَانَ [kaḥḳarān] denir. Mütercim der ki bunda yā'nın teşdidiyle ekser-i 'avām قَهْقَرِي derler ki galat-ı fāhiştir.

الْقَهْقَرَةُ [el-kaḥḳaret] [زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) ve

الْتَقَهْقُرُ [et-tekaḥḳur] [تَزَلُّزٌ [tezelzul] vezninde) Ric'at-ı kaḥkarā ile dönmek ma'nāsınadır; yukālu: قَهَقَرَ الرَّجُلُ وَتَقَهَقَرَ إِذَا رَجَعَ الْقَهْقَرَى Ve

قَهْقَرَةٌ [kaḥḳaret] Tarlada şol buğdaya denir ki yeşillendikten sonra kararmış ola.

الْقَهْقِيرَانُ [el-kuḥayḳirān] [زُعَيْفِرَانٌ [zu'ayfirān] vezninde) Bir cins böcek adıdır.

[ق ي ر]

الْقَبِيرُ [el-ḳîr] (kāf'ın kesriyle) قَابٌ [ḳar]

ma'nāsınadır ki kendisiyle gemi kalafatlanıp ve deve yağlanan siyāh nesneden 'ibārettir yāhūd ikisi de zift dedikleri nesnedir. Müfredāta قَارٌ [kār] ve قَيْرٌ [kīr] kara sakız dedikleri nesne ile mübeyyendir ki aslı 'Irāk semtinde ıssı sulardan kaynaklı çıkar, mün'akid oldukta zift gibi nesne olur.

التَّقْيِيرُ [et-taqyīr] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bir nesneye kara sakız yāhūd zift sürmek ma'nāsınadır; yukālu: قَيْرُ الْجُبِّ وَالزَّقِّ إِذَا طَلَاهُمَا بِالْقَيْرِ

الْأَقْيِرُ [el-aqyer] (أَفْضَلٌ [efḍal] vezninde) Ef'al-i tafdīldir, pek acı demektir; yukālu: هَذَا أَقْيِرٌ مِنْهُ أَيُّ أَشَدُّ مَرَارَةً

الْقَيُّورُ [el-ḳayyūr] (تَنْوُرٌ [tennūr] vezninde) Nesebi ma'rūf olmayan adama denir; yukālu: رَجُلٌ قَيُّورٌ أَيُّ حَامِلُ النَّسَبِ

الْقَيَّارُ [el-ḳayyār] (عَيَّارٌ [ayyār] vezninde) Ziftçiye denir; tekūlu: اِشْتَرَيْتُ الْقَيَّارَ مِنَ الْقَيَّارِ
Ve

قَيَّارٌ [Ḳayyār] Esāmīdendir: Ḳayyār b. Ḥayyān eṣ-Şevrī, Cerīr nām şā'irin ashābındandır. Ve

قَيَّارٌ [Ḳayyār] Ḍābi' b. el-Ḥāriṣ nām kimse- nin devesi yāhūd feresi ismidir. Ve Raḳqa ile Ruşāfe beyinde bir mevzi' adıdır. Ve Vāsiṭ kurbünde Benī 'İcl cemā'atine mahsūs bir kuyu adıdır.

مَشْرَعَةُ الْقَيَّارِ [Meşre'atu'l-Ḳayyār] (مَزْرَعَةٌ [mezre'atu'l-'ayyār] vezninde) Furāt üzerinde bir mevzi'dir.

دَرْبُ الْقَيَّارِ [Derbu'l-Ḳayyār] Bağdād'da bir mevzi'dir; muhaddisinden 'Abdusselām b. Mekkī el-Ḳayyārī bunların birine mensūbdur.

مُقَيَّرٌ [Muḳayyer] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vez-

ninde) Bir recül adıdır. Ve 'Irāk'ta bir mevzi' adıdır.

الْإِقْتِيَارُ [el-iḳtiyār] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Bir kelām ve haberden bahs ve tenḳir eylemek ma'nāsınadır; yukālu: اِقتَارَ الْحَدِيثَ إِذَا بَحَثَ عَنْهُ

الْقَيَّرُ [el-ḳayyir] (هَيَّيْنٌ [heyyin] vezninde) Pek tūr-endāz adama denir ki attığını asla şaşırmaz, Fārisīde kādir-endāz derler.

الْقَيَّرَوَانُ [el-ḳayrevān] (ḳāf'ın ve rā'nın fethiyle) Kārvān-ı Fārisī mu'arrebidir ki kāfileye denir. Ve Mağrib'de bir belde adıdır.

نَجَرَ الْقَافَ مَعَ الرِّاءِ بِعَوْنِهِ تَعَالَى

FASLU'L-KĀF

(فَصْلُ الْكَافِ مَعَ الرَّاءِ)

[ك ب ر]

الْكَبِيرُ [el-kiber] [‘ineb] vezninde) ve

الْكُبْرُ [el-kubr] (kāf’ın zammıyla) ve

الْكِبَارَةُ [el-kebāret] [cesāret] vezninde) Büyük olmak ve büyümek ma’nāsınadır ki küçüklüğün mukābilidir; yukālu: كَبُرَ الشَّيْءُ كِبْرًا وَكُبِرًا وَكِبَارَةً مِنَ الْبَابِ yukālu: كَبُرَ الشَّيْءُ إِذَا عَظُمَ وَجَسُمَ Ve ulu ve büzürg olmak ma’nāsınadır; yukālu: كَبُرَ الشَّيْءُ إِذَا عَظُمَ وَجَسُمَ Ve

كِبْرٌ [kiber] [‘ineb] vezninde) ve

مَكْبِيرٌ [mekbir] [menzil] vezninde)

Yaşlılanmak ma’nāsınadır; yukālu: كَبُرَ الشَّيْءُ كِبْرًا وَمَكْبِيرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا طَعَنَ فِي السِّنِّ Şārih der ki ma’lūm oldu ki vücūd ve şān cihetleriyle olan büyüklük bāb-ı hāmisten ve yaşlılık bāb-ı rābi’den masūgdur. Ve burada üç gūne büyüklük cem’ olmuştur: Biri küçük iken büyüme ve küçük olmayıp büyük olmak ve biri ulu olmak ki hissī ve ma’nevī olur, cesāmet ve celālet gibi ve biri sinn cihetiyle olan büyüklüktür, كُهُولَةٌ [kuhūlet] ve شَيْخُوْحَةٌ [şeyhūḥat] gibi. Leta’īf-i edebiyedendir ki Hazret-i ‘Abbās radiyallāhu ‘anhu cenābından “Resūl-i enām ‘aleyhi’s-selām hazretleri mi ekber yoksa sizler mi?” diyü su’āl ettiklerinde kemāl-i te’eddübden nāṣi’i أَنَا أَسْنُ الْكَبْرِ مِنْهُ وَهُوَ أَكْبَرُ مِنِّي

الْكَبِيرُ [el-kebīr] [emīr] vezninde) ve

الْكُبْبَارُ [el-kubbār] [rummān] vezninde) ve

الْكُبَارُ [el-kubār] [gurāb] vezninde)

Vasflardır, büyük ve ulu olan şey>e denir. كَبِيرٌ [kebīr]in cem’i كِبَارٌ [kibār] gelir kāf’ın kesriyle ve كُبْبَارٌ [kubbār]in cem’i كُبْبَارُونَ [kubbārūn] gelir; kezālik كَبِيرٌ [kebīr] in cem’i مَكْبُرَاءٌ [mekbūrā’] gelir, [meşyūḥā’] gibi. Mü’ennesinde كَبِيرَةٌ [kebīret] ve كُبْبَارَةٌ [kubbāret] denir. Ve

كَبِيرٌ [kebīr] Yaşlı sāl-horde adama denir; yukālu: فُلَانٌ كَبِيرٌ أَيُّ أَسْنُ

الْكَابِرُ [el-kābir] Ulu, kebīr ma’nāsınadır.

Ve bu, bāb-ı mugālebeden كَابِرٌ فَكَبِيرٌ أَكْبَرُ sīgasındandır ki bāb-ı evveldendir; ve minhu: وَرِثُوا الْمَجْدَ كَابِرًا عَنْ كَابِرٍ أَيُّ كَبِيرًا عَنْ كَبِيرٍ

التَّكْبِيرُ [et-tekbīr] [tefīl] vezninde) ve

الْكِبْبَارُ [el-kibbār] (kāf’ın kesri ve bā’nın

teşdidiyle ki) Benu’l-Ḥārīs lūgatidir, ta’zīm-i ilāhī zımnında اللهُ أَكْبَرُ demek ma’nāsınadır ki Hazret-i Bārī’yi ‘azamet ve kibriyā ile yād eylemekten ‘ibārettir; yukālu: كَبُرَ زَيْدٌ تَكْبِيرًا وَكِبَارًا إِذَا قَالَ اللهُ أَكْبَرُ

Şārih der ki terkīb-i mezkūrda أَكْبَرُ [ekberu] fa’īl mevzi’ine mevzū’ olmakla اللهُ التَّكْبِيرُ sebkindedir. Celālet-i rabbāniyyeye ef’al sīgası mülāyimdir, niteki ﴿وَمَا رَبُّكَ بِظَلَّامٍ﴾ kerīmesinde dahi bu nükte mer’idir يَاهُودِ أَكْبَرُ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ اللهُ أَكْبَرُ takdīrindedir ki muzāfün ileyhi mahzūftur يَاهُودِ أَكْبَرُ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ اللهُ أَكْبَرُ takdīrindedir. Ve تَكْبِيرًا [kebīren] كَبِيرًا اللهُ أَكْبَرُ terkībinde كَبِيرٌ ma’nāsınadır ki mukadderden كَبُرَ fi’liyle mansūbdur, ism-i masdar makāmına ikāmet olunmuştur. İntehā. Ve

تَكْبِيرٌ [tekbīr] Bir nesneyi büyütmek ve ululatmak ma’nāsınadır; yukālu: كَبُرَ الشَّيْءُ إِذَا جَعَلَهُ كَبِيرًا

الإِسْتِكْبَارُ [el-istikbār] Bir nesneyi ulu ve büyük bilmek ve ‘azīm ‘add eylemek

ma'nāsınadır ki büyüksenmek ta'bir olunur; yukālu: إِسْتَكْبَرَهُ إِذَا رَأَهُ كَبِيرًا وَعَظَمَ عِنْدَهُ Ve büyüklenmek ve ululanmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَكْبَرَ الرَّجُلُ إِذَا تَعَظَّمَ

الإِكْبَارُ [el-ikbār] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir nesneyi ulu görmek ve büyüksenmek ma'nāsınadır; yukālu: أَكْبَرَ الشَّيْءِ إِذَا رَأَهُ كَبِيرًا وَعَظَمَ عِنْدَهُ Ve çocuk tagavvut eylemek müsta'meldir; yukālu: أَكْبَرَ الصَّبِيِّ إِذَا تَعَوَّطَ Ve hatun hayz görmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَكْبَرَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا حَاصَّتْ وَرَوَى عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّهُ قَالَ فِي قَوْلِهِ كَالَةَ'Ş-ŞĀRİH: ﴿فَلَمَّا رَأَيْتُهُ أَكْبَرْتُهُ﴾ أَي حَضَنْتِ فَإِنَّ صَحَّتِ الرَّوَايَةُ فَالْهَاءُ هَاءٌ وَقَفَّةٌ لَا هَاءَ كِنَايَةٌ

الْكَبْرُ [el-kebr] (جَبْرٌ [cebr] vezninde) Bir adam āherden yaş cihetiyle zā'id olmak ma'nāsınadır; yukālu: كَبَّرَ فُلَانًا بِسِنَةِ كَبْرًا مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا زَادَ عَلَيْهِ

الْكَبْرَةُ [el-kebret] (kāf'ın fethiyle) ve

الْمَكْبَرَةُ [el-mekberet - el-mekburet] (mīm'in fethi ve bā'nın fethi ve zammıyla) ve

الْمَكْبِيرُ [el-mekbir] (مَنْزِلٌ [menzil] vezninde) İsmelerdir, yaşlılığa denir; yukālu: عَلَتْ فُلَانًا كَالَةَ fi'l-*Esās*: عَلَتْهُ كَبْرَةٌ وَمَكْبَرَةٌ وَمَكْبَرٌ أَي أَسَنَّ الْكَبْرَةَ وَالْمَكْبَرَةَ أَي عَلُوُ السِّنِّ

الْكُبْرُ [el-kubr] (kāf'ın zammıyla) ve

الْكِبْرَةُ [el-kibret] (kāf'ın kesriyle) ve

الْإِكْبِرَةُ [el-ikbirret] (hemzenin ve bā'nın kesri ve rā'nın teşdidiyle ve ba'zen hemze meftūh olur) ve

الْكُبْرُ [el-kuburr] ve

الْكُبْرَةُ [el-kuburret] (kāf'ların ve bā'ların zammı ve rā'nın teşdidiyle) أَكْبَرُ [ekber] ma'nāsındırlar, gerek sinn ve gerek kadr cihetiyle olsun. 'Alā-kavlin kavm ve akāribine nisbet-i neseb cihetiyle

أَفْعُدُ [aḩ'ad] ya'nī cedd-i ekberine ābā-i kalīle vesātetiyile müntesib olana denir ki mefāhirdendir; yukālu: هُوَ كُبْرُهُمْ وَكُبْرَتُهُمْ وَأَفْعُدُهُمْ وَكُبْرَتُهُمْ وَكُبْرُهُمْ أَي أَكْبَرَهُمْ أَوْ أَفْعُدَهُمْ بِالنِّسْبِ

الْكِبْرُ [el-kibr] (kāf'ın kesriyle) Bir şey'in mu'zamına denir; yukālu: فِي يَدِهِ كِبْرٌ أَمْرُهُمْ فِي أَيِّ مَعْظَمُهُ Ve şeref ve şān ma'nāsına müsta'meldir. Bu iki ma'nāda kāf'ın zammiyle da cā'izdir. Ve büyük günāha itlāk olunur, ism-i kebīr ma'nāsına, كِبْرَةٌ [kibret] dahi denir hā'yla. Ve şeref ve şān cihetiyle olan rif'at ve 'izzete itlāk olunur. Ve ululuk, 'azamet ve tecebbür ma'nāsınadır.

الْكِبْرِيَاءُ [el-kibriyā'] (جَزِيَاءٌ [cirbiyā'] vezninde) Bu dahi ululuk, 'azamet ve tecebbür ma'nāsınadır; yukālu: بِهِ كِبْرٌ وَكِبْرِيَاءٌ [kibriyā'] ŞĀRİH der ki كِبْرِيَاءٌ [kibriyā'] mübālaga-i 'azamet ma'nāsınadır ki hemān sıfat-ı rabbāniyyedir.

الْتَكْبُرُ [et-tekebbur] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) ve

الْتَكَابُرُ [et-tekābur] Büyüklenmek ma'nāsınadır ki nefsinin büyük görmekten 'ibārettir, İblīs sıfatıdır; yukālu: تَكَبَّرَ الرَّجُلُ إِذَا تَعَظَّمَ

الْكُبْرُ [el-kubr] (صُرْدٌ [şurad] vezninde) كُبْرَى [kubrā] lafzının cem'idir ki أَكْبَرُ [ekber]in mü'ennesidir. Kāle'ş-ŞĀRİH ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿إِنَّهَا لِإِخْدَى الْكُبْرِ﴾

الْإِسْتِكْبَارُ [el-istikbār] Bu dahi büyüklenmek, tekebbür ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَكْبَرَ الرَّجُلُ إِذَا تَعَظَّمَ

الْكَبْرُ [el-keber] (fethateynle) Kebere ta'bir olunan nebāta denir, أَصْفٌ [eşaf] gibi; kebere yemişi ma'rūftur. 'Āmme كُبَارٌ [kubbār] derler, رُمَانٌ [rummān] vezninde. Ve

كَبَرٌ [keber] Tabl ve köse denir. Cem'î كِبَارٌ [kibār] gelir, جَمَلٌ [cemel] ve جِمَالٌ [cimāl] gibi ve أَكْبَارٌ [ekbār] gelir, سَبَبٌ [sebeb] ve أَسْبَابٌ [esbāb] gibi. Ve

كَبْرٌ [Keber] Bir cebel-i 'azīm adıdır. Ve Hūzistān eyāletinde bir nāhiye adıdır.

ذُو كُبَارٍ [Zū Kubār] (غُرَابٌ [gurāb] vezninde) Bir muhaddis lakabıdır, ismi Şerāhīl'dir.

ذُو كِبَارٍ [Zū Kibār] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Hīmyer ümerāsından ki أَذْوَاءٌ [ezvā'] ta'bīr olunur bir emīrin lakabıdır.

الْأَكْبَرَانِ [el-Ekberān] Ebū Bekr ve 'Ömer radiyallahū 'anhumā hazretlerine itlāk olunur.

الْكَبِيرَةُ [el-Kebīret] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Nehr-i Ceyhūn kurbünde bir karye adıdır.

الْإِكْبِيرُ [el-ikbir] (إِسْمِدٌ [ismid] vezninde) ve **الْأَكْبَرُ** [el-ekber] (أَحْمَدٌ [ahmed] vezninde) Pire bevli ta'bīr olunan nesneye denir ki bal arısı getirmekle kovanlarda bulunur. Kuru un helvāsına şebīh olup ve pek halāveti olmaz. Ba'zı diyārda ona eğir ta'bīr ederler.

أَكْبَرَةٌ [Ekberet] (hā'y) Bir mevzi' adıdır.

[ك ت ر]

الْكَتْرُ [el-keṭr] (kāf'ın fethi ve tā'nın sükūnuyla) Haseb ve kadr ve şeref ma'nāsınadır; yukālu: فَلَانٌ رَفِيعُ الْكَتْرِ أَيُّ فُلَانٌ وَالْحَسْبُ وَالْقَدْرُ Ve her şey'in vasatına denir. Ve sarhoş yürüyüşü gibi yürümeğe denir; yukālu: يَمْشِي الْكَتْرُ أَيُّ مَشِيَّةً كَمَشِيَّةِ السُّكْرَانِ Ve küçük hevdece ve mihaffeye denir. Ve hurmā serecek mahallin duvarına denir, خَائِطُ الْجَرِينِ [hā'īṭu'l-cerīn] ma'nāsına. Ve yüksek hörgüce denir; bunda kāf'ın kesriyle ve fethateynle cā'izdir; yukālu: نَاقَةٌ

كَانَ سَنَامُهَا كَثْرًا أَيُّ مُرْتَفِعًا **الْكَتْرَةُ** [el-keṭret] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Bu dahi yüksek hörgüce denir.

الْإِكْتَارُ [el-iktār] (hemzenin kesriyle) Devenin yüksek hörgücü 'azīm olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَكْثَرَتِ النَّاقَةُ إِذَا عَظُمَ كَثْرَتُهَا

الْكَتْرُ [el-ḳitr] (kāf'ın kesriyle) 'Ād kavmin-den kalmış kabre denir ki yüksek hörgüç tarzında olur. O zamānda kubūrun üzerlerini tarz-ı mezkūr üzere yaparlar imiş. Yāhūd kubbe şeklinde bināya denir ki üstü hörgüç gibi çatılmış olur, hālen çatı kurulmuş sūtūh gibi. Kāle fi'l-*Esās*: نَاقَةٌ كَانَتْ سَنَامُهَا كَثْرًا وَهُوَ بِنَاءٌ شَبَهُ الْقَبْرِ يُشْبَهُ بِهَا السَّنَامُ وَيُسْتَعَارُ

[ك ت ر]

الْكَثْرَةُ [el-keṣret] (kāf'ın fethi ve sā-yı müsellesele sükūnuyla ve kāf'ın kesriyle cā'izdir) Çokluğa denir ki killet mukābilidir. Ve

كَثْرَةٌ [keṣret] ve

كَثَارَةٌ [keṣāret] Masdar olur, bir nesne çok olmak ma'nāsına; yukālu: كَثُرَ الشَّيْءُ كَثْرَةً وَكَثَارَةٌ مِنَ الْبَابِ الْحَامِسِ تَقِيضُ قَلِّ

الْكَثْرُ [el-kuṣr] (kāf'ın zammıyla) Bu dahi çokluğa denir, كَثْرَةٌ [keṣret] gibi; ve minhu yukālu: الْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَى الْقَلِّ وَالْكَثْرُ أَيُّ عَلَى الْقَلِّ وَكَثْرَةٌ Ve bir şey'in ekser ve mu'zaminadır; yukālu: لَهُ كَثْرُ الْمَالِ أَيُّ مُعْظَمُهُ وَأَكْثَرُهُ

الْكَثْرُ [el-keṣr] (عَدْلٌ [ʿadl] vezninde) ve

الْكَثِيرُ [el-keṣīr] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

الْكَثَارُ [el-kuṣār] (غُرَابٌ [gurāb] vezninde) ve

الْكَثَائِرُ [el-kāṣir] (صَاحِبٌ [ṣāhib] vezninde) ve

الْكَثِيرُ [el-keṣīr] (صَيْقَلٌ [ṣayqal] vezninde) Çok nesneye denir. Ve

كُنَّازٌ [kuṣār] [غُرَابٌ] [gūrāb] vezninde) Cemā'āt ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: كَانَتْ فِي الدَّارِ كُنَّازٌ مِنَ النَّاسِ أَي جَمَاعَاتٍ yine bāb-ı mübālagadandır ki bāb-ı evvel-den mutasarrıftır; yukālu: كَانَتْ وَهُمْ فَكُنُّوهُمْ أَي كَانُوا أَكْثَرَ مِنْهُمْ ve

كَيْسِرٌ [Kesīr] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) Bir recül adıdır. Ve

كَيْسَرٌ [keyser] [صَيْقَلٌ] [şayqal] vezninde) Hayr ve ihsanı pek çok adama denir; yukālu: هُوَ كَيْسَرٌ أَي خَيْرٌ مِغْطَاءٌ

التَّكْسِيرُ [et-teksīr] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) Çoğaltmak ma'nāsındır; yukālu: كَثُرَ الشَّيْءُ إِذَا جَعَلَهُ كَثِيرًا

الْإِكْسَارُ [el-ikṣār] (hemzenin kesriyle) Bu dahi çoğaltmak ma'nāsındır; yukālu: أَكْثَرَ Ve bir adam çok nesne getirmek ma'nāsındır; yukālu: أَكْثَرَ الرَّجُلُ إِذَا أَتَى بِكَثِيرٍ vermek ma'nāsındır; yukālu: أَكْثَرَ النَّحْلُ إِذَا أَطْلَعَ Ve bir adamın mālī firāvān olmak ma'nāsındır; yukālu: أَكْثَرَ الرَّجُلُ إِذَا كَثُرَ مَالُهُ

الْمُكْسِرُ [el-muḳṣir] [مُحْسِنٌ] [muḥsin] vezninde) Māl-ı firāvān sāhibi adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُكْسِرٌ أَي دُو مَالٍ كَثِيرٍ

الْمِكْسَارُ [el-mikṣār] ve

الْمِكْسِيرُ [el-mikṣīr] Çok sözlü ozan kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ مِكْسَارٌ وَمِكْسِيرٌ أَي كَثِيرُ الْكَلَامِ

الْمُكَاشِرَةُ [el-muḳāşeret] [مُفَاعَلَةٌ] [mufā'let] vezninde) Bāb-ı muğālebedendir; kesret ve vefret husūsunda mu'āraza eylemek ma'nāsındır; yukālu: كَانَتْ وَهُمْ فَكُنُّوهُمْ أَي غَالِبُوهُمْ فِي الْكَثْرَةِ فَعَالِبُوهُمْ [kāşir] bundan masūgdur. Ve bir nesneden çok almak kaydında olmak ma'nāsındır; yukālu: كَانَتْ الْمَاءُ إِذَا أَرَادَ لِنَفْسِهِ مِنْهُ كَثِيرًا لِيَشْرَبَ مِنْهُ

الْإِسْتِكْسَارُ [el-istikṣār] [مُكَاشِرَةٌ] [muḳāşeret] ile

ma'nā-yı sānīde mürādiftir; yukālu: اسْتَكْثَرَهُ إِذَا أَرَادَ لِنَفْسِهِ مِنْهُ كَثِيرًا لِيَشْرَبَ مِنْهُ Ve bir nesneyi çoğaltmak istemek ma'nāsındır; yukālu: اسْتَكْثَرَ مِنَ الشَّيْءِ إِذَا رَغِبَ فِي الْكَثِيرِ مِنْهُ

الْكَوْثَرُ [el-kevser] [جَوْهَرٌ] [cevher] vezninde) Çok şey'e denir; yukālu: أَعْطَاهُ الْكُوْثَرَ Ve birbirine sarılıp bürülmüş çok gubāra itlāk olunur. Ve İslām ve nübüvvet ma'nalarına itlāk-ı şer'īdir. Ve Ṭā'if kazāsında bir karye adıdır ki Ḥaccāc-ı Zālim evā'il-i hālinde onda mu'allim-i sıbyān idi. Ve hayr ve hasenāti ve in'ām ve meberrāti çok adama denir. Ve seyyid ve zī-şān adama itlāk olunur; yukālu: هُوَ كَوْثَرٌ أَي خَيْرٌ مِغْطَاءٌ وَكَذَا سَيِّدٌ [nehr] ma'nāsına. Ve cennette mahsūs bir nehr adıdır ki cemī'-i enhār-ı cinān ondan münfecir ve münşā'ib olur, niteki sūre-i Kevser onu işrāb eder.

الْكَثْرُ [el-kesr] (kāf'ın fethi ve sā'nın sükūnuyla ve fethateynle cā'izdir) Hurmā beynisine denir, 'alā-kavlin çiçeğine denir.

كُثَيْرٌ [Kuṣeyr] [زُبَيْرٌ] [zubeyr] vezninde) Şā'ir-i meşhūrdur ki 'Azze nām niğārın sāhibi ya'nī 'aşık-ı üftādesidir, eş'ārında onunla tegazzül eder.

كَثِيرَةٌ [Keşiret] [سَفِينَةٌ] [sefīnet] vezninde) ve **مُكْسِرٌ** [Muḳessir] [مُحَدِّثٌ] [muḥaddiṣ] vezninde) Esāmī-ri ricāldendir.

كَثْرَى [Keṣrā] [سَكْرَى] [sekrā] vezninde) Cedīs ve Ṭasm kabīlelerine mahsūs bir sanem adıdır. Neşel b. er-Rubeys onu kesr edip taraf-ı Hazret-i Resūl-i ekrem'e lühūk ve İslām'la müşerref oldu.

الْكَثِيرَاءُ [el-keşirā'] (kāf'ın fethiyle) Bir güne rutübet ya'nī şey'-i ratb ismidir ki Şām ülkesinde Beyrüt ve Lubnān dağlarında nābit bir nev' şecerin kökünden

zuhūr eder. İşbu كَيْرَاءُ [kešīrā'] cemī'-i müfredāta قَتَادٌ [qatād] nām şecerden hāsıl olan zamk ile müfesserdır ki tahrīfle kitre ta'bir olunan nesnedir.

الْكُثْرَى [el-kušrā] (بُشْرَى [bušrā] vezninde) Nebiz şürbünü çoğa gitmeğe denir.

[ك خ ر]

الْكَاهِرَةُ [el-kāhīret] فَاهِرَةٌ [fāhīret] vezninde) Hayvānın جَاعِرَةٌ [cā'īret]ten ya'nī halka-i dübüürünün aşağısına denir.

كَيْخَارَانَ [Keyhārān] (kāf'ın fethi ve yā-yı tahtiyenin sükūnuyla) Yemen'de bir mevzi' adıdır; rüvāttan 'Atā' b. Ya'qūb el-Keyhārānī oradandır.

[ك د ر]

الْكَدَارَةُ [el-keḍāret] (خَسَارَةٌ [ḥasāret] vezninde) ve

الْكَدَرُ [el-keḍer] (fethateynle) ve

الْكَدُورُ [el-keḍūr] ve

الْكَدُورَةُ [el-keḍūret] (kāf'ların zammıyla) ve

الْكَدْرَةُ [el-keḍret] (kāf'ın zammı ve dāl'ın sükūnuyla) Bir nesne bulanık olmak ma'nāsınadır ki safvet mukābilidir; yukālu: كَدَّرَ الْمَاءَ مَثَلًا وَكَدَّرَ كَدَارَةً وَكَدَّرًا وَكُدُّورًا وَكُدُّورَةً وَكُدْرَةً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالرَّابِعِ وَالْخَامِسِ نَقِيضٌ صَفًا Ve 'inde'l-ba'z كُدْرَةٌ [keḍret] kāf'ın zammıyla, renkte olmağa mahsūstur ki karamtık boz ve kül rengi olmaktadır. Ve كُدُّورَةٌ [keḍūret] mā' ve 'ayn ve ma'īšetle ve كَدَّرٌ [keḍer] cümlesinde isti'māl olunur.

الْإِكْدِرَارُ [el-ikdirār] (إِحْمِرَارٌ [ihmirār] vezninde) ve

التَّكْدُرُ [et-tekeddur] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Bir nesne bulanmak ma'nāsınadır; yukālu: إِكْدَرَّ الشَّيْءُ إِكْدِرَارًا وَتَكْدَرَّ بِمَعْنَى كَبُرَ

الْأَكْدَرُ [el-ekder] (أَحْمَرٌ [aḥmer] vezninde) ve الْكَدِيرُ [el-keḍir] (kāf'ın fethi ve dāl'ın kesriyle) ve

الْكَدْرُ [el-keḍr] (dāl'ın sükūnuyla ki فَحَذَّ [faḥz] ve فَحَذَّ [faḥz] gibi) ve

الْكَدِيرُ [el-keḍir] Vasflardır, bulanık şey'e denir. Ve

أَكْدَرُ [Ekder] Bir recül adıdır. Ve şol sel suyuna itlāk olunur ki uğradığı yere sıyırıp götürür ola, o vechile küdüret peydā eder; yukālu: سَيْلٌ أَكْدَرٌ إِذَا صَارَ قَاشِرًا لَوَجْهِ الْأَرْضِ Ve

أَكْدَرُ [ekder] Bir kelb adıdır.

التَّكْدِيرُ [et-tekdīr] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bir nesneyi bulandırmak ma'nāsınadır; yukālu: كَدَّرَ الْمَاءَ إِذَا جَعَلَهُ كَدِيرًا

الْكَدْرَةُ [el-keḍeret] (feteḥātla) Havuzun çamuruna, 'alā-kavlin yüzünde olan yosun makülesine denir. Ve yufkaca buluta itlāk olunur. Ve at kısmı yürürken ve seğirtirken ayağı altından kopup sıçrayan irice kesek pāresine itlāk olunur. Ve biçilmiş ekin demetine denir. Cem'-i cinsi كَدَّرٌ [keḍer]dir hā'sız.

الْكَدْرِيُّ [el-keḍriyy] (كُرْدِيٌّ [kurdiyy] vezninde) ve

الْكَدْرَابِيُّ [el-keḍāriyy] (غُرَابِيٌّ [gūrābiyy] vezninde) Bunlar da yufkaca buluta itlāk olunur.

الْإِنْجِدَارُ [el-inkidār] (إِنْفِعَالٌ [infi'al] vezninde) Sür'atle yürüme ma'nāsınadır ki küdüret-i beşereyi müstelzimdir; yukālu: إِنَّكَدَرَ فِي سَبِيهِ إِذَا أَسْرَعَ Ve kuş kısmı havādan süzülüp inmek ma'nāsınadır; yukālu: إِنَّكَدَرَ إِنَّكَدَرَ Ve nās bir uğurdan düşman üzere üşüp dökülmek ma'nāsınadır; yukālu: إِنَّكَدَرَ الْقَوْمَ عَلَيْهِمْ إِذَا انْضَبُّوا Ve felekte kevākib saçılıp dağılmak ma'nāsınadır;

yukālu: **إِنكَدَرَتِ النُّجُومُ إِذَا تَنَاءَثَرَتْ**

الْكُدَيْرَاءُ [el-kudeyrā'] (**حُمَيْرَاءُ** [ḥumeyrā'] vezninde) A'rāba mahsūs bir türlü yiyecek adıdır, nisvān tesmīn-i beden için tāze sağılmış süt içre **بُرْنِي** [berniyy] dedikleri hurmāyı ıslatıp ekl ederler.

الْكُدُرُ [el-kudur] (zammeteynle) ve

الْكُنْدُرُ [el-kundur] (**قُنْفُذٌ** [kunfuz] vezninde) ve

الْكُنَادِرُ [el-kunādir] (**عَلَابِطٌ** [ulābiṭ] vezninde) Yoğun ve galiz nesneye denir; yukālu: **جَمَارٌ كُدُرٌ وَكُنْدُرٌ وَكُنَادِرٌ أَيْ غَلِيظٌ** Ve bu ekserī hımār kısmında müsta'emeldir.

بَنَاتُ الْأَكْدَرِ [benātu'l-ekder] Yaban eşeklerine itlak olunur; **أَكْدُرٌ** [ekder] nām erkeklerine nisbet olunmuştur.

أُكَيْدِرُ [Ukeydir] (**أُحَيْمِرُ** [uḥaymir] vezninde) Dūmetu'l-Cendel nām kal'anın sāhib ve vālisi olan kimsenin ismidir.

الْكُدْرَاءُ [el-Kedrā'] (**حَمْرَاءُ** [ḥamrā'] vezninde) Yemen'de bir belde adıdır, edīm-i Kedrā'ıyy oraya mensūbdur.

كُودَرُ [Kevder] (**جَوْهَرٌ** [cevher] vezninde) Mülük-i Hımyer'den bir melik adıdır, 'alā-kavlin Muhācır b. 'Abdullāh el-Kilābī nām kimsenin 'arīfi ismidir.

كُدَيْرُ [Kudeyr] (**زُبَيْرٌ** [zubeyr] vezninde) Bir sahābī ismidir. Ve Başıriyyu'l-asl bir muhaddis ismidir ki künyesi Ebū Yaḥyā idi.

كُدَيْرَةٌ [Kudeyret] (**جُهَيْنَةٌ** [cuheyneṭ] vezninde) İbn Şālih'dir ki tābi'ındendir.

الْكُدْرُ [el-kedr] (**عَدْرٌ** [gadr] vezninde) Su dökmek ma'nāsındadır; yukālu: **كَدَرَ الْمَاءُ كُدْرًا** **مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا صَبَّهُ**

الْأَكْدَرِيَّةُ [el-ekderiyyet] (**أَحْمَرِيَّةٌ** [aḥmeriyyet] vezninde) 'İlm-i ferā'izde bir mes'elenin lakabıdır. Sūreti bir hatun fevt olup zevci-

ni ve ümmünü ve ceddini ve li-eb ve ümm uhtunu terk eylemektir. Asl mes'ele altıdan olup dokuza 'udül ve yirmi yediden tashih olunur. Umeviyye'den 'Abdumelik b. Mervān mes'ele-i merkūmeyi Ekder nām bir adamdan su'āl edip hallini bilmemekle telkīb olundu. 'Alā-kavlin vefāt eden hatun Ekderiyye ya'nī Benū Ekder'den idi. Yāhūd Zeyd b. Şābit su'ubeti sebebiyle mükedder olduğu sebab-i telkībdir, zīrā bu mes'eleden mā-'adāda uht li-ebeveyn cedd ile sehm-i farīzaya idhāl eylemedi.

الْكُدُرُّ [el-kudurr] (**عُتْلٌ** [utull] vezninde) Kavī ve şedīd olan genç irisine denir; yukālu: **شَابٌ كُدُرٌّ أَيْ حَادِرٌ شَدِيدٌ**

الْكُدَارَةُ [el-kudāret] (**سُمَامَةٌ** [sumāmet] vezninde) **كُدَادَةٌ** [kudādet] ma'nāsındadır ki çömlek dibinde kalan yağ posasına denir.

الْمُنْكَدِرُ [el-Munkedir] (**مُنْزَجِرٌ** [munzecir] vezninde) Beni'l-'Adeviyye cemā'atine mahsūs bir feres ismidir.

طَرِيْقُ الْمُنْكَدِرِ [Ṭarīqu'l-Munkedir] Yemāme'den Mekke'ye vārid tarik olacaktır.

الْكُدْرُ [el-Kedr] (**بَدْرٌ** [bedr] vezninde) Medīne'ye karīb bir mevzi'dir.

الْأَكَادِرُ [el-Ekādir] (**أَكَابِرٌ** [ekābir] vezninde) Cibāl-i ma'rūfedir. Vāhidi **أَكْدُرٌ** [ekder]dir.

الْكُدْرِيُّ [el-kudriyy] (**تُرْكِيٌّ** [turkiyy] vezninde) Bağirtlak kuşundan bir nev'inin ismidir ki levni boz ve sırtı münakkaş ve boğazı sarı olur. Bağirtlak kuşu üç günedir: biri **كُدْرِيٌّ** [kudriyy] ve biri **جُونِيٌّ** [cūniyy] ki karnı ve kanatları siyāh olur ve biri **عَطَاطٌ** [gaṭaṭ]tır ki arkası ve karnı boz olur.

[ك ر ر]

الْكُرُّ [el-kerr] (kāf'ın fethi ve rā'nın

كَصَوْتِ الْمُنْحَنِقِ Ve bu ma'na'da masdar olur; yukālu: كَرِيَ الرَّجُلُ يَكْرِ وَيَكْرُ كَرِيرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ Ve وَالثَّانِي إِذَا صَاتَ مِنَ الصَّدْرِ كَصَوْتِ الْمُنْحَنِقِ Ve

كَرِيرٌ [kerīr] Şol boğuk sese denir ki boğaza gubār gitmekten 'arız olur; yukālu: أَخَذَهُ كَرِيرٌ أَيُّ بُحَّةً تَعْتَرِي مِنَ الْعُبَارِ Ve

كَرِيرٌ [Kerīr] Bir nehrin ismidir.

الْكُرُّ [el-kurr] (kāf'ın zammıyla) Bir nev'ölçek ismidir ki İrāk diyārına mahsüstür. Ve altı eşek yükü mikdārında olan şey'e denir. Ve altmış kafız, 'alā-kavlin kırk irdebb mikdārına denir. Kāle'ş-şārih kāle fi'n-*Nihāye*: «إِذَا كَانَ قَدْرٌ فِي حَدِيثِ ابْنِ سِيرِينَ» «إِذَا كَانَ قَدْرٌ كُرٌّ لَمْ يَحْمَلِ الْقَدْرَ» وَفِي رَوَايَةٍ «إِذَا بَلَغَ الْمَاءُ كُرًّا لَمْ يَحْمَلِ نَجَسًا» الْكُرُّ بِالْبُضْرَةِ سِتَّةُ أَوْقَارٍ وَقَالَ الْأَزْهَرِيُّ سِتُّونَ قَفِيرًا وَالْقَفِيرُ ثَمَانِيَةُ مَكَائِكِ وَالْمَكُوكُ صَاغٌ وَنَضْفٌ فَهُوَ عَلَى هَذَا الْحِسَابِ إِثْنَا عَشَرَ وَسَقًا وَكُلُّ وَسَقٍ سِتُّونَ صَاعًا Ve

كُرٌّ [kurr] Kilime denir, كِسَاءٌ [kisā'] ma'nāsına. Ve bir nehr adıdır ki Tiflis şehrine uğrayıp güzerān eder, hālen kāf-ı 'acemle nehr-i Gür dedikleridir ki Qalīkan dağlarından çıkıp Lur'a ve Ahıska'ya uğrayıp ba'dehu Tiflis'e varıp iki 'azim sahre-i nābite arasından güzerān eder. Ve Fāris ülkesinde bir mevzi' adıdır. Ve Mavşil nāhiyesinde bir eyālet adıdır.

الْكُرَّةُ [el-kerret] (kāf'ın fethiyle) مَرَّةٌ [merret] vezninde ve mürādıfidir ki def'a ve bāre ma'nāsınadır; tekūlu: قُلْتُ لَهُ كُرَّةٌ أَيُّ مَرَّةً Ve hamle ve hücum ma'nāsınadır; yukālu: گِلْرِي كُرَاتٌ [kerrāt] Cem'ci لَأَ يُطَاقُ إِلَى كُرَّتِهِ أَيُّ حَمَلْتِهِ gelir. Ve

كُرَّةٌ [kerret] Sabāh ve akşamdan her birine ıtlāk olunur; ikisine كُرَّتَانِ [kerretān] denir; tekūlu: آتِيهِ فِي الْكُرَّتَيْنِ أَيُّ الْعِدَاةِ وَالْعَشِيِّ

الْكُرَّى [el-kurrā] (buşrā) [buşrā] vezninde) Bu dahi hamle ve hücum ma'nāsınadır.

الْكُرَّةُ [el-kurret] (kāf'ın zammıyla) Şol çürümüş deve kığına denir ki onunla zırhlaraın pāsını açarlar.

الْمَكْرُ [el-mekerr] (meferr) [meferr] vezninde) Cengāha denir, مَعْرَكَةٌ [ma'reket] ma'nāsına.

كَرَارٌ [kerārī] (qatāmī) [qatāmī] vezninde) Bir nev' boncuk ismidir ki nisvān-ı 'Arab ahz ve teshīr için efsūnla isti'māl ederler. Ve efsūn ve sihirleri bu kelāmdan 'ibārettir: «يَا كَرَارِ كُرِّيهِ وَيَا هَمْرَةَ اهِمِرِيهِ إِنَّ أَقْبَلَ فُسْرِيهِ وَإِنْ أَدْبَرَ فَضْرِيهِ»

الْكِرْكِرَةُ [el-kirkiret] (kāf'ların kesriyle) Deve kısmının göğsünde olan değıirmi mühreye denir ki çökerken onu yere verip üzerinde karar eder. 'Alā-kavlin mutlak huff sāhibi hayvānın göğsüne denir; yukālu: بَرَكَ الْبُعَيْرُ عَلَى كِرْكِرَتِهِ وَهِيَ رَحَى زُورِهِ أَوْ هِيَ صَدْرُ كُلِّ ذِي حُفِّ Ve

كِرْكِرَةٌ [kirkiret] Cemā'at-i insāniye denir; yukālu: عِنْدَهُ كِرْكِرَةٌ أَيُّ جَمَاعَةٌ مِنَ النَّاسِ Ve

كِرْكِرَةٌ [Kirkiret] E'imme-i lügatten Ebū Mālik 'Amr'ın pederi ismidir.

الْمِكْرَةُ [el-mikerret] (mīm'in kesriyle) Günde iki def'a sağılır olan nākaya ıtlāk olunur; yukālu: نَاقَةٌ مِكْرَةٌ إِذَا كَانَتْ تُحَلَبُ كُلَّ يَوْمٍ مَرَّتَيْنِ

كِرْرَانٌ [Kerrān] (kāf'ın fethiyle) İşfahān'da bir mahalle adıdır. Ve Türkistān'da Tubbet nām belde nāhiyesinde bir belde adıdır. Ve Mağrib'de bir hısn adıdır.

الْكِرْكِرُ [el-kerker] (ar'ar) [ar'ar] vezninde) Deve ve teke ve sığır kısmının zekerleri kabına denir. Ve Beyleqān kurbünde bir belde adıdır ki Nüşirevān binā-kerdesidir. Ve Bağdād ile Qufş beyninde bir karye adıdır.

الْكُرْكُورَةُ [el-kurküret] (kāf'ın zammıyla)

Be-gāyet derin dereye denir.

التَكَزُّرُ [et-tekerkur] [تَزَلُّزٌ] [tezelzul] vezninde) Kuş kezâlik sehâb havâda tekerlenmek ma'nâsınadır; yukâlu: تَكَزَّرَ الطَّائِرُ وَذَلِكَ كَالْأَرَاضِيِّ الَّتِي جَاَزَهَا السُّلْطَانُ لِيَبْتَئِ الْمَالَ وَيُدْفَعَهَا مُزَارَعَةً إِلَى النَّاسِ بِالتَّضْفِيفِ فَصَارَ لَهُمْ فِيهَا كِرْدَارٌ كَالْبِنَاءِ وَالْكَبْسِ إِذَا كَبَسَهَا مِنْ التُّرَابِ حَتَّى صَارَ لَهُمْ كِرْدَارٌ وَيَبْعُ هَذِهِ الْأَرَاضِي بَاطِلٌ وَإِنْ بَعِيَ الْكِرْدَارُ لَكِنْ لَا شَفْعَةَ فِيهِ

Ve su aktığı yere rüçü eylemek ma'nâsınadır ki anafor eylemek ve geri karmak ta'bîr olunur; yukâlu: تَكَزَّرَ الْمَاءُ إِذَا تَرَاخَعَ فِي مَسِيلِهِ

Ve bir adam bir husûsta tereddüd eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: تَكَزَّرَ فِي أَمْرِهِ إِذَا تَرَدَّدَ

[ك ر ب ر]

كِرْبِيرٌ [kirbir] (bā-yı muvahhade ile زَبْرُجٌ [zibric] vezninde) Bu kelimeyi gerçi İbn Cinnî hikâyet eyledi, lâkin tefsîr eylemedi. Benim zannıma göre musahhaftır, savâb olan كِرْبِزٌ [kirbiz] olmaktadır, âhirde zā-yı mu'ceme ile.

[ك ر د ر]

الْكَرْدَارُ [el-kirdār] (kāf'ın kesriyle) Şol binâ ve eşcâra ve كَبَسٌ [kebs] makûlesine denir ki bir adam kendi mülkü olan mekândan türâb nakliyle orayı doldurup tarla eylemiş ola; ve minhu kavlu'l-fukahâ: يَجُورُ: بَيْعُ الْكِرْدَارِ وَلَا شَفْعَةَ Ya'nî meselâ imâmu'l-müslimîn bir arz-ı mîrîyeyi bir adama lieclî'l-müzâra'a tafvîz eyleyip o adam dahi arz-ı memlûkesinden türâb nakliyle onda olan ba'zı hufre ve hark makûlesi yerleri kebs eylese ya'nî doldurup tarla ittihâz eylese yâhüd oraya eşcâr gars yâhüd binâ tarh eylese o tarla ve binâ ve eşcâr كِرْدَارٌ [kirdār] olmakla onun bey'i sahîh ve arz-ı mezkûrenin bey'i bâtıldır, zîrâ kirdār-ı merkûm o adamın hakku'l-karârıdır, lâkin onda şuf'a cārî olmaz, zîrâ menkûlât cümlesindedir. Ve كِرْدَارٌ [kirdār] lafz-ı Fârisîdir, 'amel ma'nâsınadır; fukahâ ahz ve isti'mâl eylediler. Kebs ve binâ

ve gars-ı eşcâr o adamın 'ameli olup ma'mûlde isti'mâl eylediler. Kâle fi'l-Bezzâziyye وَلَا شَفْعَةَ فِي الْكِرْدَارِ وَيَسْمَى بِخَوَارِزْمٍ حَقُّ الْقَرَارِ لِأَنَّهُ ثَقَلِيٌّ وَذَلِكَ كَالْأَرَاضِيِّ الَّتِي جَاَزَهَا السُّلْطَانُ لِيَبْتَئِ الْمَالَ وَيُدْفَعَهَا مُزَارَعَةً إِلَى النَّاسِ بِالتَّضْفِيفِ فَصَارَ لَهُمْ فِيهَا كِرْدَارٌ كَالْبِنَاءِ وَالْكَبْسِ إِذَا كَبَسَهَا مِنْ التُّرَابِ حَتَّى صَارَ لَهُمْ كِرْدَارٌ وَيَبْعُ هَذِهِ الْأَرَاضِي بَاطِلٌ وَإِنْ بَعِيَ الْكِرْدَارُ لَكِنْ لَا شَفْعَةَ فِيهِ

[Kerder] [جعفر] [cafer] vezninde) Bilād-ı 'Acemde bir nâhiye adıdır.

[ك ز ر]

كَازِرٌ [Kāzer] (zā-yı mu'ceme ile هَاجِرٌ [hācer] vezninde) 'Acem ülkesinde bir nehrin ismidir. Ve Fâris eyâletinde Şâbūr nâhiyesinde bir mevzi' adıdır.

كَيْزِرٌ [Keyzer] [حيدر] [hayder] vezninde) Firūzâbâd kazâsında bir karye adıdır.

كَزِرٌ [Kezer] (fethateynle) Bir recül ismidir. **كَازِرُونَ** [Kāzerūn] (zā'nın fethiyle) İrân'da bir şehri ma'rûf adıdır.

[ك ز ب ر]

الْكَزْبُرَةُ [el-kuzeburet] (kāf'ın zammı ve bā'nın zammı ve ba'zen fethiyle) أَبَايِرٌ [ebāzîr] cümlesindedir, ya'nî kişniş ta'bîr olunan tohumun ismidir ki tencere havâyicindedir.

[ك س ر]

الْكَسْرُ [el-kesr] (kāf'ın fethi ve sîn'in sükûnuyla) Kırmak ma'nâsınadır, Fârisîde şikesten mürâdifidir; yukâlu: كَسَرَ الشَّيْءَ كَسْرًا مِنْ الْأَبِ الثَّانِي فَانْكَسَرَ Ve göz kıpmak ma'nâsına müsta'meldir; yukâlu: كَسَرَ مِنْ طَرْفِهِ إِذَا غَضَّ Ve bir adam kendi mālına ta-kayyüd ve ri'âyet ve ihtimâmı kalîl olmak ma'nâsına müsta'meldir; yukâlu: كَسَرَ الرَّجُلُ إِذَا قَلَّ تَعَاهُدُهُ لِمَالِهِ

كَسْرٌ [kesr] ve

كُسُورٌ [kusūr] Kuş kısmı yere inmek sadedinde kanatlarını devşirip kısmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: كَسَرَ الطَّائِرُ لَٰكِن كَسْرًا وَكُسُورًا إِذَا ضَمَّ جَنَاحَيْهِ يُرِيدُ الْوُقُوعَ كَسَرَ الطَّائِرُ جَنَاحَيْهِ إِذَا ضَمَّهُمَا لِلْوُقُوعِ وَيُقَالُ *Esās* 'ta كَسَرَ كُسُورًا إِذَا لَمْ يَذْكُرِ الْجَنَاحَيْنِ وَهَذَا يَدُلُّ أَنَّ الْفِعْلَ إِذَا نُسِيَ مَفْعُولُهُ وَقَصِدَ الْحَدِيثُ نَفْسُهُ جَرَى مَجْرَى الْفِعْلِ إِذَا نُسِيَ الْعَبْرَةُ بِمَعْنَى الْغَيْرِ الْمَعْتَدِيَّةِ mü'ellifin ta'bīrine muhālif olur. Ve

كَسْرٌ [kesr] Bir adam metā'nını sevb sevb ya'nī birer mikdār birer mikdār satmak ma'nāsına müsta'meldir, zīrā cümleten ve def'aten satmak revāc hāletidir; yukālu: كَسَرَ الرَّجُلُ مَتَاعَهُ إِذَا بَاعَهُ تَوْبًا تَوْبًا Ve yastığı dayanmak için bükmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: كَسَرَ الْوِسَادَةَ إِذَا ثَنَاهُ وَاتَّكَأَ عَلَيْهِ Ve

كَسْرٌ [kesr - kistr] (kāf'ın fethi ve kesriyle) 'Uzvuun bir cüz'üne, 'alā-kavlin 'uzv-ı vāfire yāhūd etli kemiğin nisfina yāhūd üzerinde eti çok olmayan kemiğe denir. Şārih der ki mü'ellif bununla işbu hadīse telmīh eylemiştir: Kāle fi'n-*Nihāye* ve hadīsi 'Ömer, kāle Sa'd b. el-Ahrem: «أَتَيْتُهُ وَهُوَ يُطْعِمُ النَّاسَ مِنْ كُسُورِ إِبِلٍ» وَهُوَ جُزْءٌ مِنَ الْعُضْوِ أَوْ الْعُضْوُ الْوَافِرُ أَوْ نِصْفُ الْعَظْمِ بِمَا عَلَيْهِ مِنَ اللَّحْمِ أَوْ عَظْمٌ لَيْسَ عَلَيْهِ كَثِيرٌ لَحْمٍ Ve

كَسْرٌ [kesr] ve

كِيسْرٌ [kistr] Çadırın aşağı şukkasına denir ki gāhca kaldırılıp indirilir, 'alā-kavlin yere dokunur olmakla bükülüp kıvrılan eteğine denir; tekūlu: إِزْفَعُ كَسْرَ الْجِنَابِ أَيُّ شِقَّتَهُ الشُّفْلَى Ve her şey'in nāhiye ve cānibine itlāk olunur. Cem'î أَكْسَارٌ [eksār] ve كُسُورٌ [kusūr] gelir. Ve

كَسْرُ الْحِسَابِ [kesru'l-ḥisāb] Sehm-i tamma bālig olmayan cüz'den 'ibārettir, ya'nī

eczā-i vāhidden cüz'ü-i gayr-i tāmmdır ki كُسُورٌ تِسْعَةٌ [kusūrun tis'at] ta'bīr olunur, نِصْفٌ [nişf] ve عُشْرٌ [‘uşur] ve خُمُسٌ [ḥumus] ve تِسْعٌ [tusu'] gibi; ve minhu yukālu: إِنَّكَسْرَتِ السِّهَامِ عَلَى الرَّؤُوسِ إِذَا لَمْ تَنْقَسِمِ إِتْقَانًا وَصَحِيحًا Ve

كَسْرٌ [kesr] Pek az şey'e itlāk olunur, nezr-i kalīl ma'nāsına.

الْإِكْتِسَارُ [el-iktisār] [ifti'al] vezninde) Bu dahi kırmak ma'nāsınadır; yukālu: إِكْتَسَرَ الشَّيْءُ بِمَعْنَى كَسَرَهُ

الْإِنْكَسَارُ [el-inkisār] [infi'al] vezninde) Mutāvi'dir, kırılmak ma'nāsınadır; yukālu: فَانْكَسَرَ

التَّكْسِيرُ [et-teksīr] [tef'il] vezninde) Çok kırmak yāhūd pek kırmak ma'nāsınadır.

التَّكْسُرُ [et-tekessur] [tefa'ul] vezninde) Mutāvi'dir; yukālu: كَسَرَهُ فَتَكْسَرُ Ve ma'nā-yı mezbūrdandır ki 'Arablar “Fīlān sana pek dargındır” diyecek yerde هُوَ يَكْسِرُ هُوَ فَوْقَ [fūq] fā'nın zammıyla ok gezine denir. Ve أَرْعَازٌ [er'āz] رُغْطٌ [ru'z]ın cem'idir, zamm-ı rā ile okun temren geçecek deliğine denir.

الْكَاسِرُ [el-kāsir] İsm-i fā'ildir. Cem'î كُسْرٌ [kusser]dir, رُكْعٌ [rukka'] vezninde. Mü'ennesi كَاسِرَةٌ [kāsiret]tir; cem'î كَوَاسِرٌ [kevāsir]dir ve كُسْرٌ [kusser]dir, رُكْعٌ [rukka'] vezninde. Ve

كَاسِرٌ [kāsir] Havādan nüzül ederken kanatlarını kısıp devşirir olan kuşa vasf olur; yukālu: عَقَابٌ كَاسِرٌ إِذَا ضَمَّ جَنَاحَيْهِ يُرِيدُ الْوُقُوعَ VAsf-ı mezbūr عُقَابٌ [uqāb]da gālib olmakla ism olarak كَاسِرٌ [kāsir] dahi itlāk olunur.

الْكَسِيرُ [el-kesīr] [emīr] vezninde)

der ki ahlāt ve eczā-i kīmiyāda meşhūrdur, meselā kibrit-i ahmer gibi.

الْكَاسُورُ [el-kāsūr] Köy bakkalına denir; الْقُرَى [baqqālu'l-ḡurā] ma'nāsına.

الْكِسْرَةُ [el-kisret] (kāf'ın kesriyle) Kırılan nesnenin bir parçasına denir. Cem'i كِسْرٌ [kiser]dir, عَدَبٌ [ineb] vezninde; yukālu: هَذِهِ كِسْرَةٌ مِنْهُ أَي قِطْعَةٌ مِنْهُ الْمَكْسُورُ

الْكَسْرَاتُ [el-keserāt] (fetehtla) Her bey' ve şirāda dā'imā magbūn olur olan magşuş adama denir; yukālu: رَجُلٌ ذُو كَسْرَاتٍ وَهَذَرَاتٍ إِذَا كَانَ يُغْتَبَى فِي كُلِّ شَيْءٍ

جَمْعُ التَّكْسِيرِ [cem'u't-teksir] Şol cem'dir ki müfredinin bināsı tagyir olunmuş ola, gūyā ki bināsı kesr olunmuştur, دِرْهَمٌ [dirhem] ve دَرَاهِمٌ [derāhim] ve رَجُلٌ [recul] ve رِجَالٌ [ricāl] gibi.

كُسَيْرٌ [Kuseyr] زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Bir yüksek dağ ismidir ki aksā-yı bahr-i 'Umān üzere müşrifdir.

[ك س ب ر]

الْكَسْبُرَةُ [el-kusburet - el-kusberet] (kāf'ın ve bā'nın zammı ve fethiyle) جُلْجُلَانٌ [culculān] nebātıdır ki simsim ya'nī susam dedikleri galledir. Ve bu كُزْبُرَةٌ [kuzburet] olacaktır.

الْكَسْبِيرُ [el-kusber] جُنْدَبٌ [cundeb] vezninde) Fīl dışından olan bileziğe denir ki 'Arab nisvānları bilekçelerine takınırlar. Cem'i كَسَابِرٌ [kesābir] gelir.

[ك س ك ر]

كَسْكَرٌ [Kesker] جَعْفَرٌ [cafer] vezninde) 'Irāk'ta bir vilāyet adıdır ki Vāsīt onun kasabası ya'nī kā'idesidir, hāsıl olan harācı İşfahān harācı gibi on iki bin kerre bin miskāl altındır.

[ك ش ر]

الْكَشْرُ [el-keşr] حَشْرٌ [ḡaşr] vezninde) Dış sırtmak ma'nāsındadır; yukālu: كَشَرَ الرَّجُلُ عَنْ أَشْنَانِهِ كَشْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَبْدَى، يَكُونُ فِي الصَّحْحِ وَغَيْرِهِ Ve

كَشُرٌ [keşr] Bir güne cimā'e eylemeye denir; كَاشِرٌ [kāşir] dahi denir. Ve bunlardan fīl tasarruf olunmaz. Ve

كَشْرٌ [keşr] Tebessüm eylemek ma'nāsına müsta'meldir; tekülü: لَمَّا رَأَى كَشْرًا أَي تَبَسَّمَ Ve

كَشْرٌ [Keşr] Yemen ile Mekke beyninde Cureş nām mevzi' cibālinden bir cebel adıdır.

الْمُكَاشِرَةُ [el-mukāşeret] مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Bir adamın yüzüne sırtmak ma'nāsındadır; yukālu: كَاشَرَهُ إِذَا أَبْدَى أَشْنَانَهُ فِي وَجْهِهِ

الْكَشْرَةُ [el-keşeret] عَشْرَةٌ [aşeret] vezninde) **كَشْرٌ** [keşr] ve مُكَاشِرَةٌ [mukāşeret]ten ismdir, sırtmağa denir.

الْكَشْرُ [el-keşer] (fethateynle) Kuru ekmeğe denir, خُبْرٌ يَابَسٌ ma'nāsına. Ve üzümü sıyrılıp ekl olunmuş salkıma denir; tekülü: Ve أَغْطَانِي كَشْرًا أَي غُنْقُودًا أَكِلَ مَا عَلَيْهِ

كَشْرٌ [keşer] Masdar olur, korkup kaçmak ma'nāsındadır; yukālu: كَشَرَ الرَّجُلُ كَشْرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا هَرَبَ

كُشْرٌ [Kuşer] زُفْرٌ [zuffer] vezninde) Şan'ā-i Yemen türābında bir mevzi' adıdır.

كِشْوَرٌ [Kişver] دِرْهَمٌ [dirhem] vezninde) Şan'ā' kazāsında bir karye adıdır.

الْمُكَاشِرُ [el-mukāşir] مُجَاوِرٌ [mucāvir] vezninde) Hāneleri birbirine karşı olan komşuya denir; her birine مُكَاشِرُ الْبَيْتِ [mukāşiru'l-beyt] itlāk olunur; tekülü: هُوَ جَارِي مُكَاشِرِي أَي بِحْدَائِي كَأَنَّهُ يُكَاشِرُنِي

de) Sür'atle seğırtip giden adama denir; yukālu: مَرَّ فُلَانٌ مُكْعِبًا أَي مَرَّ يَغْدُو مُسْرِعًا

[ك ع ب ر]

الْكَغْبِرَةُ [el-ka'beret] (kāf'ın ve bā'nın fet-hiyle) Şol hatuna denir ki endāmu taslak ve nā-zībā ve bodur ve tıknaz ve bed-heykel ola; yukālu: إِمْرَأَةٌ كَغْبِرَةٌ أَي جَافِيَةٌ عِلْجَةٌ

الْكَغْبِرَةُ [el-ku'buret] (فُتْفُذَةٌ) [kūnfuzet] vez-ninde) Ekin boğumlarının düğmelerine denir ki kesmik ta'bir ettikleridir. Ve buğday ayırtlanıp üğürtlendikte atılan fenā nesneye denir. Bu ma'nalarda rā'nın teşdidiyle de cā'izdir. Ve mutlakan sıkı ve top olan şey'e denir. Ve bilekçenin baş parmak tarafında olan kemiğine denir. Ve bir parça ete denir; yukālu: أَعْطَاهُ كُغْبِرَةً مِّنَ اللَّحْمِ أَي فِذْرَةً Ve pek şedid ve müte'akkid olan kemiğe denir. Ve başın köküne denir. Ve iri ve büyük kıynağa denir, وَرَكَ ضَحْمٌ ma'nāsına. Ve devenin kuyruğunda kuru-yup kalmış kığa denir.

الْكُغْبُورَةُ [el-ku'büret] (kāf'ın zammıyla) Bu dahi sımsıkı topaç ve dirnekli şey'e denir; yukālu: شَيْءٌ كُغْبُورَةٌ وَكُغْبُورَةٌ أَي مُجْتَمِعٌ

الْمُكْعِبِرَةُ [el-Muka'beret] (ism-i mef'ul bün-yesiyle) İki şā'ir ismidir.

الْمُكْعِبِرِ [el-muka'bir] (ism-i fā'il bünye-siyle) 'Arabıyyu'l-asl olan adama denir. Ve 'acemiyyu'l-asl olana denmekle azdāddandır; yukālu: هُوَ مُكْعِبِرٌ أَي عَرَبِيٌّ وَكَذَا عَجَبِيٌّ

[ك ع ت ر]

الْكَغْبِرَةُ [el-ka'teret] (tā-yı fevkiyye ile دَخْرَجَةٌ) [dahrecet] vezninde) Sarhoş gibi iki tara-fa temāyül ederek yürüme ma'nāsınadır; yukālu: كَغْبِرَةٌ فِي مَشْيِهِ إِذَا تَمَائَلَ كَالسُّكْرَانِ Ve şid-detle seğırtmek ma'nāsınadır; yukālu: كَغْبِرَ

الرَّجُلُ إِذَا عَدَا شَدِيدًا Ve yürümekte sür'at ey-lemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا كَغْبِرَ الرَّجُلُ أَسْرَعَ فِي الْمَشْيِ

الْكُغْتُرُ [el-ku'tur] (فُتْفُذٌ) [kūnfuz] vezninde) Serçeye şebih bir kuş adıdır.

[ك ف ر]

الْكُفْرُ [el-kufr - el-kefr] (kāf'ın zammı ve fethiyle) ve

الْكُفُورُ [el-kufür] ve

الْكُفْرَانُ [el-kufrān] (kāf'ların zammıyla) İmānın zıddıdır ki vahdāniyyeti yāhūd nübüvvet ve şer'iati inkār eylemekten 'ibārettir; yukālu: كَفَرَ الرَّجُلُ كُفْرًا وَكُفُورًا وَكُفْرَانًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ ضِدُّ أَمَنَ *Başā'ir*'de beyānına göre asl كُفْرٌ [kufr] setr ma'nāsınadır; كَاْفِرٌ [kāfir] hakkı setr eylediği için itlāk olundu. Ve كُفْرٌ [kufr] māddeşi dīn ve şer'at ve كُفْرَانٌ [kufrān] ni'met inkārında ve كُفُورٌ [kufür] ikisinde gālib müsta'meldir. Ve

كُفُورٌ [kufür] ve

كُفْرَانٌ [kufrān] Mün'imin ni'metini setr ve inkār eylemek ma'nāsınadır ki şükür mukābilidir; yukālu: كَفَرَ نِعْمَةَ اللَّهِ وَبِنِعْمَتِهَا كُفُورًا وَكُفْرَانًا إِذَا جَحَدَهَا وَسَتَرَهَا

Şārih der ki كُفْرٌ [kufr] ism olarak dahi müsta'meldir ve dört nev' üzeredir: Biri küfr-i inkāridir ki aslā Cenāb-ı Bārī ta'ālāyı bilmeyip ve ikrār ve itirāf eyle-memekten 'ibārettir. Sānī küfr-i cühūdīdir ki kalbile bilip lākin lisānla ikrār eyleme-mekten 'ibārettir, küfr-i İblīs 'aleyhi'l-la'ne gibi. Sālis küfr-i 'inādīdir; kalbile bilip ve lisānla ikrār edip lākin haseden ve bagyen dīn-i İslām'la mütedeyyin ol-mamaktan 'ibārettir, Ebū Cehl'in küfrü gibi. Ve 'inde'l-ba'z hakikati bilip ve ikrār

edip lakin kabūlden imtinā' eylemektir. Ebū Ṭālib'in küfrü gibi ki ona كُفْرٌ عَارِيٌّ dahi derler, kavminden 'ār eylediği için takabbül eylemedi. Rābi' küfr-i nifākīdir ki lisānla ikrār edip kalble mu'tekid olmaktan 'ibarettir, İbn Ubeyy b. Selūl nām cehūlün küfrü gibi. İntehā.

الْمُكَافِرَةُ [el-mukāferet] [مُفَاعَلَةٌ] [mufā'alet] vezninde) Bir adamın hakkını inkār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: كَافِرُهُ حَقُّهُ إِذَا جَحَدَهُ

الْمُكَفَّرُ [el-mukeffer] [مُعْظَمٌ] [mu'azzam] vezninde) Şol adama denir ki in'ām ve ihsānı derkār iken ni'met setr ve inkār olunup mukābilinde şükr olunmaya; yukālu: رَجُلٌ مُكَفَّرٌ أَيُّ مَجْحُودِ الْبِعْمَةِ مَعَ إِحْسَانِهِ

الْكَافِرُ [el-kāfir] Mü'min olmayan hāsirdir. Ve mün'im-i hakīkī cellet ni'metuhu hazretlerinin ni'metlerini inkār eden kimseye denir. Cem'i كُفَّارٌ [kuffār] ve كَفَرَةٌ [keferet] gelir, فَجْرَةٌ [feceret] gibi ve كِفَارٌ [kifār] gelir, كِتَابٌ [kitāb] vezninde. Mü'ennesinde كَافِرَةٌ [kāfīret] ve cem'inde كَوَافِرٌ [kevāfir] denir; yukālu: رَجُلٌ كَافِرٌ وَامْرَأَةٌ كَافِرَةٌ أَيُّ جَا حِدٌ Ve لِأَنْعَمَ اللهُ تَعَالَى

كَافِرٌ [kāfir] Geceye itlāk olunur, zulmetiyle her şey'i setr eylediği için; yukālu: جَاءَ فِي جَوْفِ الْكَافِرِ أَيُّ اللَّيْلِ Ve deryāya itlāk olunur; yukālu: غَابَتِ الشَّمْسُ فِي الْكَافِرِ أَيُّ الْبَحْرِ Ve büyük dereye ve büyük ırmağa itlāk olunur. Ve muzlim ve mukassî sehāba itlāk olunur; yukālu: سَحَابٌ كَافِرٌ أَيُّ مُظْلِمٌ Ve ikinciye itlāk olunur, tohumu zemīnde setr eylediği için; yukālu: هُوَ كَافِرٌ أَيُّ زَارِعٌ Ve zırha itlāk olunur; yukālu: لَبَسَ كَافِرًا أَيُّ دِرْعًا Ve insān kısmından ba'īd olan arza itlāk olunur. Ve düz ve hemvār arza denir. Ve çiğnenmiş pek çukur yere denir. Ve nebāt kısmına itlāk olunur. Ve

كَافِرٌ [Kāfir] Huzeyl kabilesi bilādında bir mevzi' adıdır. Ve karanlığa itlāk olunur. Ve silāhla ārāste adama itlāk olunur; ve minhu'l-hadīsu: أَنْ النَّبِيِّ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ فِي حَجَّةٍ: «لَا تَزْجَعُوا بَعْدِي كَمَا لَا يَضْرِبُ بَعْضُكُمْ رِقَابَ الْوُدَاعِ» «أَوْ مَعْنَاهُ لَا تُكْفِرُوا النَّاسَ فَتَكْفُرُوا» Ya'ni "Benden sonra birbiriniz ile bī-vech-i şer' kītāl için silāha girip āmāde olanlara iltihāk eyleme[yi]niz yāhūd ehl-i İslām'dan olan adamı tekfīr eylemeniz ki kāfir olursuz." «أَلَا لَا تَزْجَعُونَ كَمَا لَا يَضْرِبُ بَعْضُكُمْ رِقَابَ الْوُدَاعِ» «أَوْ مَعْنَاهُ لَا تَعْتَقِدُوا تَكْفِيرَ النَّاسِ كَمَا يَفْعَلُهُ الْخَوَارِجُ إِذَا اسْتَعْرَضُوا النَّاسَ فَيَكْفُرُونَ»

الْكَفَّارُ [el-keffār] [شَدَادٌ] [şeddād] vezninde) ve

الْكَفُّورُ [el-kefūr] [صَبُورٌ] [şabūr] vezninde) Pek kāfir kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ كَفَّارٌ وَكَفُّورٌ أَيُّ كَافِرٍ مُبَالِغَةٌ [Ve] كُفُّورٌ [kefūr]un cem'i كُفْرٌ [kufur] gelir zammeteynle.

الْكَفْرُ [el-kefr] [حَفْرٌ] [hafr] vezninde) ve

الْكَفْرُ [el-kufr] (kāf'ın zammıyla) Bir nesnenin üzerini örtüp bürümek ma'nāsınadır; yukālu: كَفَرَ عَلَى الشَّيْءِ كَفْرًا وَكَفْرًا مِنَ الْبَابِ Ve bir nesneyi setr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: كَفَرَ الشَّيْءُ إِذَا سَتَرَهُ

كَفْرٌ [kefr] Nāstan ba'īd olan arza denir. Ve Fūrs ya'ni 'Acem tā'ifesinin şāh ve vālilerine ta'zīm eylemelerine denir ki diz büküp sücūda karīb inhinā ile ta'zīm ederler, hālen Türkistān'da mu'tenādir, tapu ta'bīr ederler; yukālu: يَكْفُرُ كَفْرَ الْعُلْجِ أَيُّ تَعْظِيمٍ Ve الْفَارِسِيِّ مَلِكُهُ

كَفْرٌ [kefr] Gecenin sevād ve zulmetine denir; bunda kāf'ın kesriyle de cā'izdir. Ve kabr ve mezāra itlāk olunur. Ve toprağa itlāk olunur. Ve köye denir, قَرْيَةٌ [qariyet]

ma'nāsına; hālen 'Arabistān'da كَفُرُ طَابَ [Kefru Ṭāb] ve كَفُرُ جَبَلٍ [Kefru Cebel] ve كَفُرُ غِنَى [Kefru Ġinā] makûlesi karyeler meşhûrdur. Ve kalın olup kısa olan haşebeye denir, 'alā-kavlin kısa deĝneĝe denir.

التَّكْفِيرُ [et-tekfîr] (تَفْعِيلٌ [tef'îl] vezninde) Bu dahi bir nesneyi setr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: كَفَّرَ الشَّيْءَ إِذَا سَتَرَهُ Ve günāhı setr ve izāle kılmak ma'nāsınadır, niteki sevābı setr ve izāleye إِحْبَاطٌ [ihbāt] denir; ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿لَكَفَّرْنَا عَنْهُمْ﴾ Ve bir kimseye kemāl-i ta'zīm ile huzū'e eylemek ma'nāsınadır; yukālu: شَارِيهٌ كَفَّرَ لَهُ إِذَا خَضَعَ Şārih der ki huzū'e hey'eti bir nesneyi setr eder hey'etine şebih olduğu için yāhūd bunun bināsı selb içindir, gūyā ki ta'zīm ve huzū'la selb-i küfrān eylemiş olur. Ve bir adamı şāh nasb eylediklerinde başına tād giydirmek ma'nāsınadır; yukālu: كَفَّرَ لِلْمَلِكِ Ve عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ أَي تَوَجَّحَ إِذَا رُئِيَ

تَكْفِيرٌ [tekfîr] Tācin ismidir, تَنْبِيْتُ [tenbît] حَنْتٌ [nebt]in ismi olduğu gibi. Ve حَنْتٌ [hins] lāzım gelen yemīn için keffāret vermek ma'nāsınadır; yukālu: كَفَّرَ عَنْ يَمِينِهِ إِذَا أَعْطَى لَهَا الْكَمَارَةَ

الْكَفْرَةُ [el-kefret] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Zulmet ma'nāsınadır.

الْمُكْفِرُ [el-mukeffir] (مُحَدِّثٌ [muħaddis] vezninde) Silāh-pūş adama denir.

الْإِكْفَارُ [el-ikfār] (hemzenin kesriyle) Bir adam köye mülāzemet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَكْفَرَ الرَّجُلُ إِذَا لَزِمَ الْكُفْرَ أَي الْقَرْيَةَ Ve bir kimseyi küfre nisbet edip kāfirdir demek ma'nāsınadır; yukālu: أَكْفَرَ فَلَانًا إِذَا دَعَا كَافِرًا

الْإِكْتِفَارُ [el-iktifār] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Bu dahi köye mülāzemet eylemek

ma'nāsınadır; yukālu: اِكْتَفَرَ الرَّجُلُ إِذَا لَزِمَ الْكُفْرَ أَي الْقَرْيَةَ

الْكُفْرُ [el-kufr] (kāf'ın zammıyla) Zifte denir ki onunla gemi kalafatlanır.

الْكَفِيرُ [el-kefir] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) 'Azīm olan daĝa, 'alā-kavlin burĝaç yokuş olanına denir.

الْكَفْرُ [el-kefer] (فِثَّةٌ [fithat] vezninde) ma'nāsınadır ki عَقَبَةٌ [aķabet]in cem'idir. Ve hurmā çiçeĝinin kabına denir.

الْكَافُورُ [el-kāfūr] ve

الْكُفْرَى [el-kufurrā] (zammeteynle ve rā'nın teşdidiyle ve kasr ile ve bunda kāf'ın ve fā'nın harekāt-ı selāsıyla lügat-tir) Hurmā çiçeĝinin kapçığına denir. Ve

كَافُورٌ [kāfūr] Bir nev'e nebāt-ı hoş-bū ismidir ki çiçeĝi papatya çiçeĝine şebih olur, müfredāt-ı tibbiyyede رَيْحَانُ الْكَافُورِ [reyhānu'l-kāfūr] ile mersümdür ki kāfūr otu ta'bīr olunur. Ve

كَافُورٌ [kāfūr] Bu ismle ma'rūf tīb ismidir, Baħr-i Hind ve Çin cibālinde nābit bir şecerden hāsıl olur, ya'nī onun zamkıdır. Şecer-i mezbūr be-gāyet kebīr olmakla sāyesinde halk-ı kesīr mütemekkin olur. O mekānın harāreti sebebiyle kaplanlar şecer-i mezbūr etrāfında tīvā ederler ve kāfūrun killetine sebep budur. Ve aħşābı ak ve mülāyim olur, kāfūr onların cevfinden bulunur. Ve kāfūrun envā'ı vardır. Ve levni ibtidā kırmızı olmakla tas'īd ile beyāz olur. Ve

كَافُورٌ [kāfūr] Asmanın ibtidā çubuĝu yarıp çıkarken kapçık yerinde olan pek hurde yapraĝına denir. Cem'i كَوَافِيرُ [kevāfir] ve كَوَافِرُ [kevāfir] gelir. Ve

كَافُورٌ [Kāfūr] Cennette bir pınar adıdır;

tekūlu: أَللَّهُمَّ اسْقِنَا مِنْ الْكَافُورِ وَهُوَ عَيْنٌ فِي الْجَنَّةِ
الْكَفَارِيَّ [el-kufāriyy] (غُرَابِيَّ [gūrābiyy] vezninde) Kulakları büyük adama denir; yukālu: رَجُلٌ كُفَارِيٌّ أَيْ عَظِيمُ الْأَذْنَيْنِ
الْكَفَّارَةَ [el-keffāret] (kāf'ın fethi ve fā'nın teşdidiyle) Kendisiyle tekfīr-i zenb ü cināyet olunan şey'e denir, ya'nī hatīpenin setr ve izālesine tevessül olunan nesneye denir, sadaka ve savm gibi. Keffāret-i yemīn ve keffāret-i zihār ve keffāret-i katl-i hatā'ī ma'lūmdur, setr-i zenb eylediği için itlāk olundu.

كَفَرِيَّةً [Keferiyyet] (طَبَرِيَّةً [ṭāberiyyet] vezninde) Şām'da bir karye adıdır.

كِفِيرِينَ [kifirrīn] (عِفِيرِينَ [ʿifirrīn] vezninde) Dühāttan olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ كِفِيرِيٌّ أَيْ ذَاهٍ

الْكَفَرْنَئِي [el-kefernā] (عَفَرْنَئِي [ʿafernā] vezninde) Ahmak ve nādān ve kem-nām ve bī-vücūd adama denir; yukālu: رَجُلٌ كَفَرْنَئِيٌّ أَيْ خَامِلٌ أَحْمَقُ

الْكَوَاْفِرُ [el-kevāfir] Küplere itlāk olunur, دِنَانٌ [dinān] ma'nāsına. Müfredi كَافِرَةٌ [kāfīret]tir.

الْكَافِرَتَانِ [el-kāfīretān] (tesniye bünye-siyle) İki uyluğa, alā-kavlin uylukların hāricinde olan yancık etlerine itlāk olunur.

[ك ف ه ر]

الْمُكْفَهَرِيُّ [el-mukfehīr] (مُطْمَهَرِيٌّ [muṭme'inn] vezninde) Galīz ve kesīf siyāh buluta denir; yukālu: سَحَابٌ مُكْفَهَرِيٌّ أَيْ غَلِيظٌ أَسْوَدٌ Ve mutlakan birbiri üzere müterākib olup katlanmış kesif şey'e denir; ve minhu yukālu: وَجْهٌ مُكْفَهَرِيٌّ أَيْ مَتْرَابَةٌ Ve şol yüze denir ki eti azca ve derisi galīz olup şerm ve hayāsı olmaya ki o vasfın hassasıdır, sıyrık ta'bīr olunur; yukālu: وَجْهٌ مُكْفَهَرِيٌّ إِذَا كَانَ قَلِيلَ اللَّحْمِ

Ba'zılar 'indinde galīz olup levni bozumtuk olan yüze denir. Ve türş-rū ve müte'abbis adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُكْفَهَرِيٌّ أَيْ مُتَعَبِّسٌ Ve salābetli be-gāyet sarp ve 'ālī dağa denir.

الْإِكْفِهْرَارُ [el-ikfīhrār] (إِفْشِرَارٌ [ikṣī'rār] vezninde) Yıldızın vechi ve pertevi pek karanlıkta rüşen ve 'ayān olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِكْفَهْرَارُ النَّجْمِ إِذَا بَدَأَ وَجْهَهُ وَصَوَّءَهُ فِي شِدَّةِ الظُّلْمَةِ

[ك م ر]

الْكَمَرَةَ [el-kemeret] (fetehtla) Zekerin başına denir. Cem'i cinsi كَمَرٌ [kemer]dir; ve minhu'l-meselu: «الْكَمَرُ أَشْبَاهُ الْكَمْرِ» Bir nesneyi bir nesneye teşbīh mevki'inde darb olunur.

الْمَكْمُورُ [el-mekmūr] Şol adama denir ki hitān eden cerrāh كَمَرَةٌ [kemeret]ine zarar eriştirmiş ola. Ve كَمَرَةٌ [kemeret]i büyük adama denir. Cem'i مَكْمُورَاءُ [mekmūrā] gelir, مَشْيُوحَاءُ [meşyūhā] gibi.

الْتَكَامُرُ [et-tekāmūr] (تَفَاؤُلٌ [tefā'ul] vezninde) Büyüklüğünü yoklamak için birbiri-nin kemeretlerine bakmak ma'nāsınadır; yukālu: تَكَامُرًا إِذَا نَظَرَا أُيْهُمَا أَعْظَمَ كَمَرَةً

الْمُكَامِرَةُ [el-mukāmeret] (مُكَابِرَةٌ [mukāberet] vezninde) Bāb-ı muğālebedendir, 'izam-ı kemeret hususunda mübāhase eylemek mā'nāsınadır; yukālu: كَامِرَةٌ فَكَمَرَةٌ كَمَرًا إِذَا غَالَبَهُ فِي عَظَمِ الْكَمَرَةِ فَعَلَبَهُ

الْكَيمَرُ [el-kimr] (kāf'ın kesriyle) Şol hurmā kuyruğuna denir ki henüz بُسْرٌ [busr] iken devşirilmekle yerde رُطَبٌ [ruṭab] olmuş ola.

الْكَيمَرِيُّ [el-kimirrā] (زِمِكِّيٌّ [zimikkā] vezninde) Bodur adama denir. Ve bir mevzi' adıdır. Ve kemereti büyük adama denir.

الْكُمْرَةُ [el-kumurret] ve

كُمْرٌ [el-kumurr] عَثْلَةٌ [ʿutullet] ve عَثْلٌ [ʿutull] veznlerinde) Bunlar da kemereti büyük adama denir.

الْمَكْمُورَةُ [el-mekmüret] Cimāʿ olunmuş hatuna denir.

كَيْمَرٌ [Keymer] حَيْدَرٌ [ḥayder] vezninde) Ferezdağ nām şāʿirin ceddî olan Ğālib'in lakabıdır.

[ك م ت ر]

الْكَمْتَرَةُ [el-kemteret] دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Adımları sık sık atarak yürümek maʿnāsındır; yukālu: كَمَتَرَ الرَّجُلُ إِذَا وَجَدَ بَدَنَهُ يَمْشِي فِيهَا تَقَارُبًا Ve bodur adamın seğirtmesine denir.

الْكَيْمْتَرَةُ [el-kimtiret] (kāf'ın ve tā'nın kesriyle) Vücudu yassı ve yoğun adamın yürüyüşüne denir.

الْكُمْتُرُ [el-kumtur] فُتْمَدٌ [ḫunfuz] vezninde) ve

الْكُمَاتِيرُ [el-kumātir] عُلَابِيَةٌ [ʿulābiṭ] vezninde) İri fil-heyʿet adama denir. Ve bodur kimseye denir. Ve sulb ve şedîd adama denir.

الْكَمْتَرَةُ [el-kemteret] دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Doldurmak maʿnāsındır; yukālu: كَمَتَرَ السَّيْفَ إِذَا مَلَأَهُ Ve kurbanın ağzını bağla sarıp bağlamak maʿnāsındır; yukālu: كَمَتَرَ الْقَرْبَةَ إِذَا شَدَّهَا بِوِكَائِهَا

[ك م ت ر]

الْكَمْسَرَةُ [el-kemseret] (şā-yı müsellese ile) Bir nesnenin eczāsı birbirine sokuşup mütedāhil olmakla dirnekli olmak maʿnāsındır; yukālu: كَمَسَرَ الشَّيْءُ إِذَا اجْتَمَعَ وَتَدَاخَلَ بَعْضُهُ فِي بَعْضٍ

الْكُمْسَرَةُ [el-kummesrā] (kāf'ın zammı ve

mīm'in müşeddedinin fethi ve elifin kasrıyla) Armuta denir ki meyve-i maʿrūftur; **كَمْسَرَةٌ** [kemseret]ten meʿhūzdur. Müfredinde **كُمْسَرَاتٌ** [kummesrāt] ve cemʿinde **كُمْسَرِيَّاتٌ** [kummesreyāt] denir. Ve gāh olur ki müzekker olur, yaʿnī müfredinde dahi hāʾ zikr olunmaz; fe-yukālu: هَذِهِ كُمْسَرَى أَيْ وَاحِدَةٌ وَيُقَالُ هَذِهِ كُمْسَرَى أَي كَثِيرَةٌ Ve musaggarında **كُمَيْسَرَةٌ** [kumeyseret] ve **كُمَيْسَرِيَّةٌ** [kumeymisriyyet] ve **كُمَيْسَرَةٌ** [kumeysiret] ve **كُمَيْسَرَاتٌ** [kumeymisrāt] denir.

الْكُمَاسِيرُ [el-kumāsir] عُلَابِيَةٌ [ʿulābiṭ] vezninde) Bodur adama denir.

[ك م ع ر]

الْكَمْعَرَةُ [el-kemʿaret] دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Devenin hörgücü semizlikten yağ bağlamak maʿnāsındır; yukālu: كَمَعَرَ السَّنَامَ إِذَا صَارَ فِيهِ شَحْمٌ

[ك م ه ر]

الْكُمْمَهْدَرُ [el-kummehder] (kāf'ın zammı ve mīm-i müşeddedenin ve dāl'ın fethiyle) Zekerin başına denir, **كَمْرَةٌ** [kemeret] maʿnāsına.

[ك ن ر]

الْكُنَّارُ [el-kunār] غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) نَبِيْءٌ [nebiḳ] isimdir ki sidr ağacının meyvesidir, Arabistān kirazı taʿbīr olunur. Mütercim der ki kunār-ı Fārisīdir.

الْكِنْنَارَةُ [el-kinnāret] (kāf'ın kesri ve nūn'un teşdidiyle) Ketten bezinin parçasına denir.

الْكِنْنَارَاتُ [el-kinnārāt] (kāf'ın kesri ve fethi ve nūn'un teşdidiyle) ve

الْكِنَانِيرُ [el-kenānir] دَنَانِيرٌ [denānir] vezninde) Sāz envāʿından lavtalara yāhūd deflere yāhūd tabllara yāhūd tanbūrlara denir. Şārihin beyānı üzere müfredi **كِنَارَةٌ**

[ك ن ك ر]

كِنْكَوْرُ [Kinkiver] (kāf'ların kesri ve vāv'ın fethiyle ve bā'zen kāf-ı sāniye meftūh olur) Īrān'da Ḳarmīsīn ile Hemedān bey-ninde bir şehir ismidir, Ḳasr-ı Luşūş dahi derler. Ve Cezīre-i İbn 'Ömer kurbünde bir metn ve ma'cūr kal'a adıdır.

[ك ن ه د ر]

الْكَنْهَدْرُ [el-kenehder] (سَفْرَجَلٌ [sefercel] vezninde) Şol teskere tarzında şey'e denir ki üzerinde kerpiç ve üzüm makülesi nes-ne taşlılar, tekne ta'bīr olunur.

[ك ن ه ر]

الْكَنْهَوْرُ [el-kenehver] (سَفْرَجَلٌ [sefercel] vezninde) Dağ gibi 'azīm olan bulut kıt'asına denir, 'alā-kavlin birbiri üzere kat kat sıkışıp müterākim olanına denir. Ve iri ve dızman kişiye denir.

الْكَنْهَوْرَةُ [el-kenehveret] (hā'yyla) Nāka-i 'azīmeye denir. Ve koca nākaya denir.

كَنْهَرَةٌ [kenheret] (مَرْحَلَةٌ [merḥalet] vezninde) Dehnā nām mahalde cebeley'n bey-ninde bir mevzi' adıdır ki onda niçe huf-reler vardır, onlarda yağmur suyu irkilir.

[ك و ر]

الْكُوْرُ [el-kūr] (kāf'ın zammıyla) Dābbenin semerine ve pālânına denir, 'alā-kavlin her takımıyla itlāk olunur. Cem'i أُكُوْرٌ [ekvār] ve أُكُوْرٌ [ekvur] ve كِيْرَانٌ [kīrān] gelir kāf'ın kesriyle. Ve demircinin çamurdan olan ocağına denir, Türkīde küre denir. Ve arı kovanına denir ki içinde bal yaparlar. Ve bir dağın ismidir.

الْكُوْرُ [el-kevr] (سُوْرٌ [sevr] vezninde) Deve kısmından 'azīm sürüye denir, 'alā-kavlin yüz elli yāhūd iki yüz dahi ziyādeye de-

nir. Ve sığır sürüstüne denir. Cem'i أُكُوْرٌ [ekvār] gelir. Ve

كُوْرٌ [kevr] Ziyāde ma'nāsınadır; كُوْرٌ [kevr]-i 'imāmeden me'hūzdur; ve minhu'l-hadīsu: «كَانَ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَتَعَوَّدُ مِنَ الْحَوْرِ بَعْدَ الْكُوْرِ» أَي مِنَ التَّقْصَانِ بَعْدَ الزِّيَادَةِ Ve başa sarık sarmak ma'nāsınadır; yukālu: كَارَ الْعِمَامَةَ عَلَى رَأْسِهِ يَكُوْرُ كُوْرًا إِذَا لَانْهَآ وَأَدَارَهَا عَلَيْهِ Ve sarığın her dolamına ve her kolanına da كُوْرٌ [kevr] itlāk olunur, مَكُوْرٌ [mekūr] ma'nāsına; yukālu: هَذِهِ الْعِمَامَةُ عَشْرُونَ كُوْرًا Ve

كُوْرٌ [Kevr] Belhāriş bilādında bir ce-bel adıdır. Ve Yemāme'de ve Necrān kazāsında birer arzın ismidir. Ve

كُوْرٌ [kevr] Tabī'at ve cibillet ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: لَهُ كُوْرٌ كَرِيْمٌ أَي طَبِيْعَةٌ Ve yer kazmak ma'nāsınadır; yukālu: كَارَ الْأَرْضَ كُوْرًا إِذَا حَفَرَهَا Ve sür'at eylemek ma'nāsınadır; yukālu: كَارَ الرَّجُلُ إِذَا أُسْرِعَ Ve كَارَةٌ [kāret] götürmek ma'nāsınadır; ke-mā se-yuzkeru; yukālu: كَارَ الْحَمَالُ إِذَا حَمَلَ الْكَارَةَ

التَّكْوِيْرُ [et-tekvīr] (تَفْعِيْلٌ [tef'īl] vezninde) Bu dahi başa sarık sarmak ma'nāsınadır; yukālu: كُوْرَ الْعِمَامَةَ عَلَى رَأْسِهِ إِذَا لَانْهَآ وَأَدَارَهَا Ve yere çalmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا كُوْرُهُ صَرَغَهُ Ve metā'ı biriktirip bohça gibi sarıp bağlamak ma'nāsınadır; yukālu: كُوْرَ الْمَتَاعِ إِذَا جَمَعَهُ وَشَدَّهُ Ve cenkte süvāriyi mızrakla dürtüp torba gibi dertop yere ilkā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: كُوْرَ فَلَانًا إِذَا طَعَنَهُ فَالْقَاهُ Ve Hak celle ve 'alā leyl ve nehārdan her birini kevr-i 'imāme gibi birbirinin içi-ne sokuşturmak ma'nāsına müsta'meldir ki hasbe'l-mevsim yekdīgeri ziyāde ve noksān eylemekten 'ibārettir; yukālu: كُوْرَ اللهُ اللَّيْلَ عَلَى النَّهَارِ أَي أُدْخِلَ هَذَا فِي هَذَا

الْكَارَةُ [el-kāret] (فَارَةٌ [fāret] vezninde) Gal-leden mikdār-ı ma'lūma denir ki murād

bir arka yükü mikdârdır, Fâriside puşt-vâre denir.

الإستِكَارَةُ [el-istikâret] Bu dahi sür'at eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: إِسْتِكَارَ الرَّجُلِ إِذَا كَارَهُ [kâret] yüklenip götürmek ma'nâsınadır; yukâlu: إِسْتِكَارَ الرَّجُلِ إِذَا حَمَلَ الْكَارَةَ عَلَى ظَهْرِهِ

الْمِكْوَرُ [el-mikver] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) ve

الْمِكْوَرَةُ [el-mikveret] (hâ'yla) ve

الْكَوَارَةُ [el-kivâret] (كِتَابَةٌ [kitâbet] vezninde) Başa sarınacak sarığa denir, 'imâme ma'nâsına. Ve

كِيَوَارَةُ [kivâret] Nisvân-ı 'Araba mahsûs bir güne baş örtüsüne denir ki sarık gibi başlarına dolarlar.

الْمَكْوَرُ [el-mekver] (مُعَدَّةٌ [mak'ad] vezninde) Deve pâlânına denir; mîm'in kesriyle de câ'izdir.

الْمَكْوَرِيَّ [el-mekveriyy] (مُعَدِّيٌّ [mak'adiyy] vezninde) Le'im ve nâkes kimseye denir. Ve yassı gövdeli bodura denir. Ve büyük burun ucuna denir, رَوْثَةٌ عَظِيمَةٌ ma'nâsına. Şârih der ki Sîbeveyhi bunu bu ma'nâda sıfat itibâr eylemekle burnunun ucu büyük adam ile tefsîr eyledi. Bu ma'nâlarda mîm'in kesriyle de lügattir. Mü'ennesinde مَكْوَرِيَّةٌ [mekveriyyet] denir.

الْكُورَةُ [el-küret] (kâf'ın zammıyla) مَدِينَةٌ [medînet] ve ضَمْعٌ [şukç] ya'nî kazâsıyla şehre itlâk olunur ki bizim istilâhımızda il ve vilâyet ta'bîr olunur. Mütercim der ki bu hüre-i Fârisî mu'arrebidir. Meselâ Şâm beş eyâlettir ki sancak dahi ta'bîr olunur, eyâlet-i Filestîn ve eyâlet-i Haleb ve eyâlet-i Nâbulus gibi, niteki «ب،ن،د» mâddesinde bast olundu. Ve كُورَةٌ [küret]

in cem'-i cinsi كُورٌ [kuver]dir; tekülü: دَخَلْتُ كُورَةً مِنْ كُورِ خُرَاسَانَ

الْكُوَارَةُ [el-kuvâret] (kâf'ın zammı ve vâv'ın tahfîfi ve teşdîdi ile كِتَابَةٌ [kitâbet] vezninde dahi lügattir) Şol arı kovanına denir ki çitten ve çubuktan yâhüd çamurdan dizilir, tepesi dar bir zarftır. 'Alâ-kavlin mumda ya'nî gömeçte olan balına denir. Cem'i كُوَارَاتٌ [kuvârât]tır. Ve 'alâ-re'yin ehliyye ya'nî şehirlerde olan ma'hüd kovanlara denir.

الْكَوَارِيُّ [el-kevâ'ir] Bu dahi كُورَةٌ [kuvâret] in cem'idir.

الْكَارُ [el-kâr] (نَارٌ [nâr] vezninde) Zahîre yüklü olup ağırlığından suya basık olan gemilere denir. Müfredi كَارَةٌ [kâret]tır. Ve

كَارٌ [Kâr] Mavşil kazâsında bir karye adıdır; Fetḥ b. Sa'îd el-Mavşilî ez-Zâhid el-Kârî oradandır ve bu meşhûr Fetḥ-i Kebîr'in gayrıdır ve muhaddisinden Muḥammed b. el-Hâriş el-Kârî dahi oradandır. Ve

كَارٌ [Kâr] İşfahân kazâsında bir karyedir; muhaddisinden 'Abdulcebbar b. el-Faḍl ve 'Alî b. Aḥmed b. Murde oradandır. Ve Âzerbaycân ülkesinde bir karye adıdır.

كَارَةٌ [Kâret] (hâ'yla) Bağdâd kazâsında bir karye adıdır.

الْتَكْوَرُ [et-tekevur] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) تَكْوِيرٌ [tekvîr]-i mezkûra mutâvî'dir, yere çalınıp yıkılmak ma'nâsınadır; yukâlu: كَوَّرَهُ فَتَكْوَرُ أَيُّ صَرَغَهُ فَسَقَطَ Ve yarılmak ma'nâsınadır; yukâlu: تَكْوَرُ الشَّيْءُ إِذَا تَفَطَّرَ Ve sıvanıp çemrenmek ma'nâsınadır; yukâlu: تَكْوَرُ الرَّجُلُ إِذَا تَشَمَّرَ yukâlu: تَكْوَرُ الشَّيْءُ إِذَا سَقَطَ

الإِكْتِيَارُ [el-iktiyâr] (إِفْتِعَالٌ [ifti'âl] vez-

ninde) Bu dahi yere çalınıp yıkılmak ma'nāsınadır; yukālu: كَوَّرَهُ فَانْتَارَ أَيَّ صَرَعَهُ Ve sarık sarınmak ma'nāsınadır; yukālu: فَسَقَطَ Ve sür'atle yürümek ma'nāsınadır; yukālu: إِكْتَارَ الرَّجُلُ إِذَا تَعَمَّمَ Ve at seğırttiği hâlde kuyruğunu yukarı tutmak ma'nāsınadır; yukālu: إِكْتَارَ الرَّجُلُ إِذَا رَفَعَ ذَنْبَهُ عِنْدَ الْعَدُوِّ Kezālik nāka kısmı gebe olduğu hinde kuyruğunu kaldırmak ma'nāsınadır; yukālu: إِكْتَارَتِ النَّاقَةُ إِذَا رَفَعَتْ ذَنْبَهَا عِنْدَ الْإِفْلَاحِ Ve bir adama sebb ve düşnām eylemeğe yapınmak ma'nāsınadır; yukālu: إِكْتَارَ الرَّجُلُ إِذَا تَهَيَّأَ لِلْسَّبَابِ

دَارَةُ الْكَوْرِ [Dāretu'l-Kevr] (kāf'ın fethiyle) Bir mevzi' adıdır.

الْمُكْوَرِيُّ [el-mukverrā] ve

الْمُكْوَرُّ [el-mukverr] (mīm'lerin harekāt-ı selāsı ve sānide rā'nın teşdidiyle) Yanşak, fahş-güy adama 'alā-kavlin le'im ve fūrümāyeye yāhūd yassı gövdeli bodura denir.

دَارَةُ الْاَكْوَارِ [Dāretu'l-Ekvār] Dāru Benī Rebī'a ile Dāru Nehîk'in kavuştuğu yerde bir menzil adıdır.

الْاَكْوَارُ [el-Ekvār] (hemzenin fethiyle) Mevzi'-i mezburda niçe cibāle itlāk olunur.

كُوَيْرٌ [Kuveyr] (zūbeyr) [zubeyr] vezninde) Bir dağın adıdır.

كُوَيْرٌ [Kūrīn] (kāf'ın zammıyla) Bir karye adıdır.

عَبْدُ الْكُوَيْرِيِّ [Abdu'l-Kūriyy] (kāf'ın zammıyla) Baħr-i Hind'de bir liman adıdır ki Filek kurbündedir.

الْكُوَيْرَةُ [el-Kuveyret] [cuheynet] [cuheynet] vezninde) Kābeliyye türābında bir dağ adıdır.

الْاِكَاَرَةُ [el-ikāret] (hemzenin kesriyle) Bir adamı istizlāl ve istizāf eylemek

ma'nāsınadır; tekūlu: إِذَا اسْتَدْلَلْتَهُ وَأَسْتَضَعْتَهُ

[ك ه ر]

الْكَهْرُ [el-kehr] فَهْرٌ [qahr] vezninde ve mürādifidir; yukālu: كَهْرُهُ مِنْ الْبَابِ الثَّلَاثِ وَفَرَأ ابْنُ مَسْعُودٍ «فَأَمَّا كَالْمَا بِمَعْنَى فَهْرُهُ أَي فَلَ تَقَهَّرَ» أَي فَلَ تَقَهَّرَ Ve bir adamı āzār ile kovmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا كَهَرَهُ Ve gülmek ma'nāsınadır; yukālu: كَهَرُ الرَّجُلِ إِذَا ضَحِكَ Ve bir adamı tahkīr ve izdirā vechiyle türş-rū ile mukābele eylemek ve çehre göstermek ma'nāsınadır; yukālu: كَهَرُ فَلَانًا إِذَا اسْتَقْبَلَهُ بِوَجْهِ عَابِسٍ تَهَاوُنًا بِهِ Ve lehv ve la'ib eylemek ma'nāsınadır; yukālu: كَهَرُ الرَّجُلِ إِذَا لَهِيَ Ve nehār mürtefi' olmak ma'nāsınadır ki kuşluk vaktine varmaktan 'ibārettir; yukālu: كَهَرُ النَّهَارِ إِذَا ازْتَمَعَ Ve ıssılık müştedd olmak ma'nāsınadır; yukālu: كَهَرُ الْحَرِّ إِذَا اسْتَدَّ Ve yağ makülesini eritmek ma'nāsınadır; yukālu: كَهَرَهُ إِذَا صَاهَرَهُ **الْكُهْرُورَةُ** [el-kuhrüret] (kāf'ın zammıyla) ve

الْكُهْرُورُ [el-kuhrür] (hā'sız) Türş-rülük, ta'abbüs ma'nāsınadır. Ve şol türş-rū ve bed-çehre kimseye denir ki bed-zebān olmakla dā'imā nāsı zecr ve āzār ile āzürde eder ola; yukālu: رَجُلٌ كُهْرُورَةٌ وَكُهْرُورٌ أَي مُتَعَبِّسٌ يَنْتَهَرُ النَّاسَ

[ك ي ر]

الْكَيْرُ [el-kīr] (kāf'ın kesriyle) Demirci kö-rüğüne denir ki tulumdan müdevver yāhūd sahtiyāndan köşeli olur. niteki çamurdan olan ocağına كُوْرٌ [kūr] denir. Cem'ī أَكْيَارٌ [ekyār] ve عَبَبَةٌ [kiyeret] gelir, عَبَبَةٌ [inebet] vezninde ve كَيْرَانٌ [kīrān] gelir, كَيْرَانٌ [cīrān] vezninde. Ve

كَيْرٌ [Kīr] Bādiyede bir mevzi' adıdır. Ve

Tebrīz ile Beylekān beyninde bir belde adıdır.

الْكَيِّرُ [el-keyyir] (سَيِّدٌ [seyyid] vezninde) Şol ata denir ki seğirtirken kuyruğunu kaldırır ola.

الْكِيَارُ [el-kiyār] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) At seğirtirken kuyruğunu kaldırmak ma'nāsınadır; yukālu: كَارَ الْفَرَسُ يَكْبِرُ كِيَارًا إِذَا رَفَعَ ذَنْبَهُ فِي حُضْرِهِ

FASLU'L-LĀM

(فَضْلُ اللَّامِ)

[ل ب ر]

اللَّبِيرَةُ [el-Lebīret] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Elbīret dahi denir, Endelus ülkesinde bir belde adıdır; muhaddisīnden Muḥammed b. Şafvān el-Lebīrī oradandır ve ona بِيرِيٌّ [Bīriyy] dahi derler.

[ل ه ب ر]

اللَّهْبِرَةُ [el-lehberet] (جَنْدَرَةٌ [cenderet] vezninde) Taslak ve nā-zībā bodur hatuna denir. 'Alā-kavlin لَهْبِرَةٌ [lehberet] رَهْبَلَةٌ [rehbelet] maktūbudur ki kelāmı hoşça fehm olunmayan hatundur. 'İnde'l-ba'z ağır ağır yürür olan girān-cān hatuna denir.

FASLU'L-MĪM**(فَضْلُ الْمِيمِ)**

[م أ ر]

الْمِزَّةُ [el-mi'zet] (mīm'in kesri ve hemzenin sükūnuyla) Kīn ve dahl ve hıkd ve 'adāvet ma'nāsınadır; yukālu: **بَيْنَهُمْ مِزَّةٌ أَيْ فِي قَلْبِهِ مِزَّةٌ أَيْ دَخَلَ وَجْهَهُ** ve yukālu: **وَدَخَلَ وَعَدَاوَةٌ** Ve koğuculuğa denir; yukālu: **أَفْسَدَ بَيْنَهُمْ بِالْمِزَّةِ أَيْ التَّمِيمَةِ**

الْمَأْرُ [el-me'er] (fethateynle) Yara azıtmak ma'nāsınadır; yukālu: **مِزَّ الْجُرْحِ مَأْرًا مِنْ** Ve bir kimseye derūnda kīn ve 'adāvet bağlamak ma'nāsınadır; yukālu: **مِزَّ عَلَيْهِ إِذَا اخْتَقَدَ عَدَاوَتَهُ**

الْمَأْرُ [el-me'r] (mīm'in fethi ve hemzenin sükūnuyla) Kırbayı doldurmak ma'nāsınadır; yukālu: **مَأْرَ النَّبَاءِ مَأْرًا مِنْ النَّبَابِ** Ve nāsım beynlerini ifsād ile birbirine düşürmek ma'nāsınadır; yukālu: **مَأْرَ بَيْنَ الْقَوْمِ إِذَا أُفْسِدَ وَأَعْرَى**

الْمُمَاءَرَةُ [el-mumā'eret] [mufā'alet] [mufā'alet] (vezninde) ve

الْمِئَارُ [el-mi'ār] [kitāl] [kitāl] (vezninde) Bunlar da **مَأْرُ** [me'r] ma'nāsınadır; yukālu: **مَاعَرَ بَيْنَهُمْ مُمَاءَرَةً وَمِئَارًا بِمَعْنَى مَأْرَ** Ve bir adamın fi'linde müsāvāt eylemek ya'nī o ne işlerse ve ne güne 'amel ederse berāberce eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **مَاعَرَهُ فِي فِعْلِهِ إِذَا سَاوَاهُ**

الْمِئِرُ [el-me'ir] [ketif] [ketif] (vezninde) Nāsı birbirine düşürüp beynlerini ifsād eder olan fitne-kāra denir; yukālu: **رَجُلٌ مِئِرٌ أَيْ مُفْسِدٌ** Burada **مِئِرٌ** **وَعَيْتٌ مِئِرٌ** **أَيْ مُفْسِدٌ** Burada vāki' olmakla şārih o nüshayı tahti'e edip savāb olan **وَهُوَ مِئِرٌ كَكَيْفٍ وَعَيْبٍ** unvānında

olmaktadır diye tansīs eylemiştir. Pes ona göre **عَنْبٌ** [ineb] vezninde **مِئِرٌ** [mi'er] dahi o ma'nāya olur, lākin **مِئِرٌ** **عَيْتٌ** nüshası dahi mecāzen mülāyim olur. Ve

مِئِرٌ [me'ir] ve

مِئِيرٌ [me'ir] [emir] [emir] (vezninde) Şedid olan şey'e denir; yukālu: **أَمْرٌ مِئِرٌ وَمِئِيرٌ أَيْ شَدِيدٌ**

الْتِمَاؤُرُ [et-temā'ur] [tefā'ul] [tefā'ul] (vezninde) Birbirine fahr ve mübāhāt eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **تَمَاءَرَ الْقَوْمُ إِذَا تَفَاخَرُوا**

الْإِمْتِئَارُ [el-imti'ār] [ifti'al] [ifti'al] (vezninde) Derūnda kīn tutmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِمْتَأَرَ عَلَى فُلَانٍ إِذَا اخْتَقَدَ**

[م ت ر]

الْمِئْرُ [el-metr] [setr] [setr] (vezninde) Kesmek ma'nāsınadır; yukālu: **مِئَرَ الشَّيْءِ مِئْرًا** Ve ip makülesi nesneyi çekip uzatmak ma'nāsınadır; yukālu: **مِئَرَ الْحَبْلِ وَنَحْوَهُ إِذَا مَدَّهُ** Ve cimā'e eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **مِئَرَ الْمَرْأَةِ إِذَا جَامَعَهَا** Ve yürek sürmek ma'nāsınadır; yukālu: **مِئَرَ بِسَلْجِهِ إِذَا رَمَى بِهِ**

الْتِمَاتُورُ [et-temā'tur] [tefā'ul] [tefā'ul] (vezninde) Bir nesneyi çekişmek ma'nāsınadır; yukālu: **تَمَاتَرُوا إِذَا تَجَادَبَوْهُ** Ve āteşten yāhūd çakmaktan kıvılcım sıçrayıp düşmek ma'nāsınadır; tekülü: **رَأَيْتُ النَّارَ مِنَ الرُّنْدِ تَمَاتَرَتْ** **أَيْ تَنَرَامِي وَتَسْقَاطُ**

الْإِمْتِئَارُ [el-immitār] (hemzenin ve mīm-i müşeddenin kesriyle [ifti'al] [ifti'al] (vezninde) Bir nesne uzanıp sünmek ma'nāsınadır; yukālu: **إِمْتَأَرَ الْحَبْلُ إِيمْتَارًا إِذَا امْتَدَّ** Ve bu **إِمْتَأَرَ** gibi [ifti'al] bābından olup gayr-i kıyās üzere tā-yı ulā mīm'e kalb olunmuştur.

[م ح ر]

الْمَمَجْرُ [el-mecr] (mīm'in fethi ve cīm'in

sükūnuyla) Deve ve koyun ve keçi kısmının batnlarında olan yavruya denir. Ve gebe nākanın ve koyun ve keçinin batnlarında yavruyu iştirā eylemeğe denir. Kezālik nākanın henüz karnında olan yavruya bedel bir deve iştirā eylemeğe denir. Kāle'ş-şārih أَنَّهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَفِي الْحَدِيثِ أَنَّهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ «نَهَى عَنِ الْمَجْرِ» أَي عَنِ بَيْعِ الْمَجْرِ وَهُوَ مَا فِي الْبُطُونِ كَنَهْيِهِ عَنِ بَيْعِ الْمَلَأِيحِ وَكَانَ مِنْ بَيَاعَاتِ الْجَاهِلِيَّةِ Bu ma'nalarda fethateynle مَجْرٌ [mecer] lügat-ı rediyye yāhūd lahn ve hatādır. Ve

مَجْرٌ [mecr] Bey^c ve şirāda olan fazla ve ribā ma'nāsınadır. Ve ^cakl ve hūş ma'nāsınadır. Ve çok nesneye denir. Ve ^casker-i ^cazīme denir. Ve kumar ma'nāsınadır. Ve henüz sünbülede olan galleyi der-enbār olan galleye ve ağaçta olan tāze رُطْبٌ [ruṭab] ı hurmāya bedel bey^c eylemeğe denir, محافلة [muḥākalet] ve مُزَابِنَةٌ [muzābenet] ma'nāsına. Ve susamak ma'nāsınadır; yukālu: مَجْرُ الرَّجُلِ مَجْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا غَطَشَ yukālu: **الْمَجْرَةُ** [el-mecret] تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Arık ve zebūn koyuna denir; yukālu: شَاةٌ مَجْرَةٌ أَي مَهْزُولَةٌ

الْإِمَجَارُ [el-imecār] (hemzenin kesriyle) ve **الْمُمَجَارَةُ** [el-mumāceret] مُقَاتَلَةٌ [muḳātelet] vezninde) ve

الْمِجَارُ [el-micār] قِتَالٌ [ḳitāl] vezninde) Bir nesneyi vech-i şer^ciden ziyādeye satmak ma'nāsınadır; yukālu: أُمَجَّرَ فِي الْبَيْعِ وَمَجَّرَ Ve مُمَجَّرَةٌ وَمَجَّارًا إِذَا رَابَى

إِمَجَارٌ [imecār] Bir adamın ağzına ağız otu gibi bir nesne akıtmak ve dökmek ma'nāsınadır; yukālu: أُمَجَّرَهُ اللَّبَنُ إِذَا أَوْجَرَهُ Ve koyun ve keçi kısmının karnlarında yavruları irilenmek ma'nāsınadır; yukālu: أَمَجَّرَتِ الشَّاةُ إِذَا عَظُمَ وَلَدُهَا فِي بَطْنِهَا

الْمَجْرُ [el-mecr] (fethateynle) Karın su-

dan dopdolu olmuş iken henüz kanmayıp teşne kalmak ma'nāsınadır; yukālu: مَجَّرَ مِنَ الْمَاءِ مَجْرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَمَلَّأَ بَطْنُهُ وَلَمْ يَزُوَ Ve koyunun yavrusu karnında pek büyüyüp irilenmek ma'nāsınadır; yukālu: مَجَّرَتِ الشَّاةُ إِذَا عَظُمَ وَلَدُهَا فِي بَطْنِهَا

الْمِمْجَارُ [el-mimcār] [miḥrāb] vezninde) Şol koyuna denir ki batnında veledi pek irilenmek mu'tādı ola. Ve bu vaktini geçirmekle olur ki koyuna zararı müristir.

الْمِجَارُ [el-micār] كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Devenin diz bağına ve kösteğe denir, عِقَالٌ [iḳāl] ma'nāsına.

ذُو مَجْرٍ [Zū Mecr] تَمْرٌ [temr] vezninde) Sevāriḳiyye nāhiyesinde bir mevzi^c adıdır.

مَاجِرٌ [Mācer] هَاجِرٌ [hācer] vezninde) Đarāye ile Azak meyānında bir belde adıdır. Ve bu hālen Macar ta'bīr olunan tā'ifenin vilāyetleri olacaktır. Ve Đarāye dediği Dirave olacaktır, tahdīdi takrībīdir.

الْمُمَجْرَةُ [el-mumciret] مُحْسِنَةٌ [muḥsinet] vezninde) Şol seneye vasf olur ki kurak olmakla mevāşī zebūnluktan vaktinde doğuramamakla veledleri karnlarında pek irilenip ^cazīm olalar; yukālu: سَنَةٌ مُمَجْرَةٌ إِذَا كَانَتْ فِيهَا الْمَالُ Ve dā'imā ikiz doğurur olan hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ مُمَجْرَةٌ أَي مُثْتَمٌ

[م ح ر]

الْمَحَارَةُ [el-meḥāret] (ḥā-yı mühmele ile مَنَارَةٌ [menāret] vezninde) «ح، و، ر» māddesinde zikr olundu.

[م خ ر]

الْمَخْرُ [el-maḥr] (mīm'in fethi ve ḥā-yı mu'cemenin sükūnuyla) ve

الْمُحْوَرُ [el-muḥūr] فُعُودٌ [ḳu'ūd] vezninde) Gemi deryāda akıp gitmek, ^calā-kavlin revān olup giderken rüzgārı istikbāl eyle-

mek ma'nāsınadır; yukālu: مَحْرَتِ السَّفِينَةِ مَحْرًا وَمُحْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا جَرَتْ أَوْ اسْتَقْبَلَتْ الرِّيحَ فِي جَزِيرَتِهَا Mü'ellifin *Başā'ir*'de beyânına göre مَحْرٌ [maħr] şakk eylemek ma'nāsına mevzū'dur; yukālu: مَحْرَتِ السَّفِينَةِ إِذَا شَقَّتِ Cereyān şakk-ı deryāyı ve rīhi istikbāl, kezālīk rīhi şakk eylemeği müs-telzimidir. Ve

مَحْرُ [maħr] Yüzcü adam suyu elleriyle yarmak ma'nāsınadır; yukālu: مَحْرُ السَّابِحِ إِذَا شَقَّ الْمَاءَ بِيَدَيْهِ Ve çarhın ve makaranın iğ gelen yerini iğ aşındırıp bolaltmak ma'nāsınadır; yukālu: مَحْرُ الْمُحْرُوقِ الْقَبِّ إِذَا أَكَلَهُ فَاتَّسَعَ فِيهِ Ve yere mutayyeb olmak için su salıvermek ma'nāsınadır; yukālu: مَحْرُ الْأَرْضِ إِذَا أُرْسِلَ فِيهَا الْمَاءُ لِتَجُودَ أَيُّ لِيَطْبِيبَ مَحْرَ الْبَيْتِ إِذَا أَخَذَ خِيَارَ مَتَاعِهِ Ve sütün kesret ve vefreti nākayı çok sağılmağa bā'is olmakla za'f ve zebūnluğa uğratmak ma'nāsınadır; yukālu: مَحْرُ الْعُرْوَةِ الثَّقَاةِ إِذَا كَانَتْ غَزِيرَةً فَأَكْثَرَ حَلْبَهَا Ve tarla su salınmakla mutayyeb olmak ma'nāsınadır; yukālu: مَحْرُ الْأَرْضِ إِذَا أُرْسِلَ فِيهَا الْمَاءُ لِتَجُودَ فَمَحْرَتِ الْأَرْضِ أَيُّ جَادَتْ

الْمَوَاحِرُ [el-mevāħir] مَاحِرَةٌ [māħiret] in cem'idir, akıp giderken harılıtsı mesmūc olan gemilere, 'alā-kavlin göğüsleriyle suyu şakk eden gemilere yāhūd rīh-i vāhīde ile ikbāl ve idbār eden gemilere ıtlāk olunur; yukālu: فَلَيْكَ مَوَاحِرٌ وَهِيَ الَّتِي يُسْمَعُ صَوْتُ جَزِيرَتِهَا أَوْ تَشَقُّ الْمَاءَ بِجَاحِجَتِهَا أَوْ الْمُقْبِلَةَ وَالْمُدْبِرَةَ بِرِيحٍ وَاحِدَةٍ

الْإِمْتِحَارُ [el-ımtihār] [ifti'āl] vezninde) Bir nesneyi üğürtleyip almak ma'nāsınadır; yukālu: إِمْتَحَرَهُ إِذَا اخْتَارَهُ Ve kemikten ilik çıkarmak ma'nāsınadır;

yukālu: إِمْتَحَرَ الْعَظْمَ إِذَا اسْتَحْرَجَ مُحَّهُ Ve at kısmı istirāhat için rüzgāra karşı durmak ma'nāsınadır; yukālu: إِمْتَحَرَ الْفَرَسَ الرِّيحَ إِذَا قَابَلَهَا لِيَكُونَ أَرْوَحَ لِنَفْسِهِ

الْإِسْتِمْحَارُ [el-ıstimħār] ve

الْتِمْحُرُ [et-temaħħur] [tefa'ul] vezninde) Bunlar da İMْتِحَارٌ [ımtihār] ile ma'nā-yı ahırde mürādiflerdir; yukālu: إِسْتَمْحَرَ الْفَرَسَ إِذَا أَرَادَ وَتَمَحَّرَ بِمَعْنَى امْتَحَرَ أَحَدَكُمْ الْبُؤْلُ فَلْيَمْتَحِرِ الرِّيحَ « وَفِي لَفْظِ إِسْتَمْحَرُوا الرِّيحَ أَي اجْعَلُوا ظُهُورَكُمْ إِلَى الرِّيحِ كَأَنَّهُ إِذَا وَلَاهَا شَقَّهَا بظَهْرِهِ فَأَخَذَتْ عَنْ يَمِينِهِ وَيَسَارِهِ وَقَدْ يَكُونُ اسْتِقْبَالَهَا تَمَحْرًا غَيْرَ Ya'nī “Sizler āb-efşān olacak vakte rüzgāra karşı mukābil olmanız ki üzerinize reşāşeleri serpilip sıçrar, belki rüzgāra arkanızı veresiz.” Ve bu gūyā ki مَحْرُ [maħr]-i sefineden me'hūzdur ki rüzgārı arka ile yarıp iki tarafa almak olur. Ma'a-hāzā rüzgārı mukābele eylemeğe de ıtlāk olunur. Nihāyet tatahūr karīne-i hāliyyesiyle burada murād rüzgāra arka vermektir, zīrā rüzgārı şakk eylemek arka vermekle ve mukābele ile de olur. Nihāyet burada İSْتِمْحَارٌ [ıstimħār] dan murād ibtidā idrāk ve temeyyüz için mecrā-yı rīhe mukābele edip ba'dehu istidbār ile āb-efşānlığa mübāşeret eylemektir.

الْيَمْحُورُ [el-yemħūr] [ya'fūr] vezninde, yā'nın zammıyla da cā'izdir) Uzun kişiye denir. Ve uzun gerdana denir.

الْمَاهُورُ [el-māhūr] [māhūr] vezninde) Harābāta ve babulluk ta'bīr olunan mevzi'e ve mey-gedeye denir, بَيْتُ الرِّيبَةِ [beytu'r-rībet] ma'nāsına. Ve babulhāneciye ve pīr-i mugāna denir. Ve bu mey-hūr-ı Fārisī mu'arrebidir ki evvele göre hālin ismi mahalle ıtlāk olunmuştur yāhūd lafz-ı Arabīdir, مَحْرُ [maħr]-i sefīne

ma'nāsından me'hūzdur ki ikbāl ve idbārī mutazammındır, harābāt ehlinin makām-ı mezbūre tereddüleri 'alākasıyla itlāk olunmuştur. Cem'ī مَوَاجِزُ [mevāhīr] ve مَوَاجِيزُ [mevāhīr] gelir. Kāle fi'l-Esās: لَأَنَّ مَوَاجِيزَ أَهْلٍ يَطْرَحُ أَهْلَ الْخَيْرِ فِي الْمَآخِرِ خَيْرٌ مِنْ أَنْ يُضْذِرَكَ أَهْلَ الْمَوَاجِيزِ

بَنَاتُ مَحْرٍ [benātu maħr] [nebātu maħr] [benātu baħr] (vezninde) Şol beyāz bulutlara denir ki eyyām-ı sayfın önünce zuhūr ederler; cevvi-i havāyı maħr ve şakk eyledikleri için itlāk olundu ve ona بَنَاتُ مَحْرٍ [benātu baħr] dahi itlāk olunur; yukālu: نَشَأَتْ بَنَاتُ مَحْرٍ وَهِيَ سَحَابٌ بَيْضٌ يَأْتِيَنَّ قَبْلَ الصَّبْفِ

الْمَحْرَةُ [el-maħret] [temret] (vezninde) Cevf-i insāniden çıkan rih-i habīseye denir, yukarıdan olsun, aşağıdan olsun. Ve

مَحْرَةٌ [maħret] (mīm'in harekāt-ı selāsıyla) İhtiyār olunan şey'e denir; yukālu: ذَلِكَ مَحْرَةٌ أَيْ مُحْتَارَةٌ

الْمَحِيرُ [el-meħīr] [maşīr] (vezninde) Su ile karışık süte denir.

مَحْرَى [Maħrā] [sekrā] (vezninde) Hiçāz'da bir vādī ismidir ki niçe kılā' ve kurāya müştemeldir.

[م د ر]

الْمَدْرُ [el-meder] (mīm'in ve dāl'in fethiy- le) Kuru balçık kıt'alarına denir ki kesek ta'bīr olunur, Fārisīde külüh denir. 'Alā-kavlin şol özlü yapışkan balçığa denir ki onda kum şā'ibesi olmaya. Müfredi مَدْرَةٌ [mederet]tir hā'yla. Ve

مَدْرٌ [meder] Şehrlere ve karyelere itlāk olunur, ekser-i ebniyeleri مَدْرٌ [meder] ile olduğuna mebnī; niteki hoş-nişinlerin hānelerine وَبَرٌّ [veber] itlāk olunur, deve tüyünden olduğuna binā'en; yukālu: مَا

رَأَيْتُ فِي الْوَبْرِ وَالْمَدْرِ مِثْلَهُ أَيَّ فِي الْبَدْوِ وَالْحَضَرِ Ve مَدْرٌ [meder] Masdar olur, bir adamın karnı iri ve büyük olmak ma'nāsına; yukālu: مَدْرُ الرَّجُلِ مَدْرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا ضَحَّخَ بَطْنُهُ

مَدْرٌ [Meder] Yemen'de bir karye adıdır.

الْأَمْدَرُ [el-emder] [aħmer] (vezninde) مَدْرٌ [meder]-i mezbūrdan vasftır, büyük karınlı kişiye denir. Mü'ennesinde مَدْرَاءٌ [medrā'] denir. Ve

أَمْدَرٌ [emder] Esvābına yestehler olan kişiye denir, 'alā-kavlin kesīrū'r-recf olmakla hadesini tutamaz olan kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ أَمْدَرٌ أَيَّ حَارِيٌّ فِي ثِيَابِهِ أَوْ الْكَثِيرُ

Ve sūnnetsiz kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ أَمْدَرٌ أَيَّ أَقْلَفٌ Ve toz ve toprak ile ālūde olur olan kimseye denir,

أَشَعْتُ [ağber] ma'nāsına, niteki seffāra أَشَعْتُ [eş'as] denir. Ve iki yanları kabarıp kabalı kimseye denir ki semizlikten olur;

yukālu: رَجُلٌ أَمْدَرٌ أَيَّ مُنْتَفِخِ الْجَنِينِ مَدْرٌ [meder] ile uğraşmaktan ālūde-i hāk olmuş kimseye denir. Ve gövdesinde necāsetinden bir mikdār bulaşık olan sırt-lana denir; yukālu: صَبَغَ أَمْدَرٌ إِذَا كَانَ فِي جَسَدِهِ

لَمَعٌ مِنْ سَلْجِهِ

الْمَدَارَةُ [el-midāret] [kitābet] (vezninde) حِجَارَةٌ [hiçāret] lafzına itbā' olur; yukālu: مَا فِي الْأَرْضِ مِنْ حِجَارَةٍ وَمِدَارَةٍ

الْإِمْتِدَارُ [el-imtidār] [ifti'al] (vezninde) Yerden kesek almak ma'nāsınadır; yukālu: إِمْتَدَرَ الْمَدْرَ إِذَا أَخَذَهُ

الْمَدْرُ [el-medr] [ğadr] (vezninde) Bir yeri çamurlamak ma'nāsınadır; yukālu: مَدْرَ الْمَكَانَ مَدْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا طَانَهُ Ve havuzun deliklerini ve aralıklarını kesek ile sedd eylemek ma'nāsınadır; yukālu: مَدْرَ الْحَوْضِ إِذَا سَدَّ خَصَاصَ حِجَارَتِهِ بِالْمَدْرِ

التَّمْدِيرُ [et-temdir] [تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bu dahi bir yeri çamurlamak ma'nāsınadır; yukālu: مَدَّرَ الْمَكَانَ تَمْدِيرًا إِذَا طَانَهُ Ve yürek sürmek ma'nāsınadır; yukālu: مَدَّرَ الرَّجُلُ إِذَا سَلَخَ Şārihin beyānına göre ekserī sırtlarda müsta'emeldir.

الْمَمْدَرَةُ [el-mimderet] [مِكنَسَةٌ [mikneset] vezninde ve mīm'in fethiyle cā'izdir) Hālis özlü balçık olan yere denir.

الْمَدْرَةُ [el-mederet] (feteḥātla) مَدَّرَ [meder] in müfredidir ki zikr olundu. Ve

مَدْرَةٌ [mederet] Bir adamın sākin olduğu beldesine yāhūd karyesine itlāk olunur; yukālu: هُوَ مِنْ أَهْلِ مَدْرَتِكَ أَي بَلَدَتِكَ أَوْ قَرْيَتِكَ Ve

مَدْرَةٌ [Mederet] Mekke kurbünde Benī Şu'be yurdunda bir daracık mahal adıdır ki Yemen tarafına düşer.

مَدْرَاءٌ [Benū Medrā'] [حَمْرَاءٌ [ḥamrā'] vezninde) Ehl-i hazara itlāk olunur.

مَادِرٌ [Mādir] [نَادِرٌ [nādir] vezninde) Muḥāriḳ nām kimsenin lakabıdır; Benū Hilāl b. Mālik b. Şa'ş'a cemā'atinden bir le'īm ve nākes şahs idi. Devesini havuzdan suvardıktan sonra bir mikdārca dibinde su kalmakla sā'iren devesi gelip içmesin diye içine yestehleyip etrafını onunla sıvadı. Bu sebeble مَادِرٌ [mādir] ile telkīb eylediler. «الْأُمُّ مِنْ مَادِرٍ» ve «أَبْحَلُ مِنْ مَادِرٍ» meseli sā'irdir. Kāle fi'l-'Esās: الْمَدْرَةُ تَرْبِدُ جَمْعَ الْمَادِرِ وَهُوَ الَّذِي يَمْدُرُ حَوْضَهُ بِسَلْجِهِ لِشَحِّهِ لِنَالِ سِقْمِي فِيهِ غَيْرُهُ وَمِنْهُ الْمَثَلُ «أَبْحَلُ مِنْ مَادِرٍ»

مَدْرَى [Mederā] [جَمْرَى [cemezā] vezninde) Cibāl-i Nu'mān'dan bir cebel adıdır.

مَدْرَانٌ [Şeniyyetu Midrān] (mīm'in kesriyle) Medīne ile Tebūk beyninde mesācid-i Hazret-i Nebewī'den bir mescid ismidir.

الْمَدْرَاءُ [el-medrā'] [صَحْرَاءٌ [şahrā'] vezninde) Sırtlana itlāk olunur, dā'imā necāsetiyle ve cīfe bulaşığıyla ālūde olduğu için. Ve

مَدْرَاءٌ [Medrā'] Necd diyārında Benū 'Uḳayl yurdunda bir su adıdır.

الْمَمْدَرَةُ [el-mumedderet] [مُعْظَمَةٌ [mu'azzamet] vezninde) Semiz develere itlāk olunur; yukālu: إِبِلٌ مَمْدَرَةٌ أَي سِمَانٌ

[م ذ ر]

الْمَدْرُ [el-mezer] (mīm'in ve zāl-ı mu'cemenin fethiyle) Yumurta bozulup iğdin olmak ma'nāsınadır; yukālu: مَدْرَتِ الْبَيْضَةِ مَدْرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا فَسَدَتْ Ve mi'de dönüp bulanmak ve cevz ve findık makūlesi kezālik bozulup tebāh olmak ma'nāsınadır; yukālu: مَدْرَتٌ نَفْسُهُ وَمَعْدَتُهُ إِذَا فَسَدَتْ خَبِثَتْ وَالْجَوْزَةُ إِذَا فَسَدَتْ

الْمَدْرِيَّةُ [el-meziiret] [فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) İğdin yumurtaya denir; yukālu: بَيْضَةٌ مَدْرِيَّةٌ Ve murdār ve nā-pāk 'avrete itlāk olunur; yukālu: امْرَأَةٌ مَدْرِيَّةٌ أَي قَدْرَةٌ

التَّمْدُورُ [et-temezzur] [تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Bu dahi yumurta iğdin olmak ve mi'de ve cevz makūlesi fāsīd ve tebāh olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَمْدُرَتِ الْبَيْضَةِ وَالْمَعْدَةُ Ve perākende olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَمْدُرُ النَّاسُ إِذَا تَفَرَّقُوا Ve sūt pāre pāre kesilmek ma'nāsınadır; yukālu: تَمْدُرُ اللَّبَنُ إِذَا تَقَطَّعَ

مَدْرٌ [ش، ذر] [شَزْرَةٌ [şezere mezure] māddesinde zikr olundu.

الْأَمْدَرُ [el-emzer] [أَحْمَرٌ [aḥmer] vezninde) Ekser-i evkātı memşāda güzerān eden adama denir; yukālu: هُوَ أَمْدَرُ أَي كَثِيرُ الْإِخْتِلَافِ إِلَى بَيْتِ الْمَاءِ

الْمَمْدَارُ [el-Mezār] [سَحَابٌ [sehāb] vezninde)

Vāsiṭ ile Başra miyânında bir belde adıdır.

التَّمْدِيرُ [et-temzîr] (تَفْعِيلٌ [tef'îl] vezninde) Dağıtmak ma'nâsınadır; yukâlu: مَدَّرَ الشَّيْءَ فَتَمَدَّرَ أَي فَرَّقَهُ فَتَفَرَّقَ

الْمِذَازُ [el-mizâr] (كِتَابٌ [kitâb] vezninde) Pek koğucu fitne-kâr 'avrete denir; yukâlu: إِمْرَأَةٌ مِذَازٌ أَي نُمُومٌ

[م ذ ق ر]

الإِمْدِقْرَارُ [el-imzîkrâr] (إِقْشَعْرَارٌ [ik şî'râr] vezninde) Yoğurt gibi koyulup uyumuş süt kesilmekle süt bir tarafa ve suyu bir tarafa ayrılmak ma'nâsınadır, 'alâ-kavlin su ile karışmak ma'nâsınadır; yukâlu: إِمْدَقَّرَ اللَّبَنُ الرَّائِبُ إِذَا صَارَ اللَّبَنُ نَاجِحَةً وَالْمَاءُ: إِمْدَقَّرَ اللَّبَنُ الرَّائِبُ إِذَا صَارَ اللَّبَنُ نَاجِحَةً أَوْ اخْتَلَطَ بِالْمَاءِ

مُمْدَقِّرٌ [mumzeqîrr] Şol süte denir ki kesilmiş gibi parçalanıp lâkin yayıkta çalkandıktaki düzülür ola. Ve

مُمْدَقِّرٌ [mumzeqîrr] Mahlûtu'n-neseb olan kimseye itlâk olur; yukâlu: رَجُلٌ مُمْدَقِّرٌ أَي مَحْلُوطُ النَّسَبِ

التَّمْدَقُّرُ [et-temezqur] (تَمَشُّحٌ [temeşur] vezninde) Su mütegayyir olmak ma'nâsınadır; yukâlu: تَمَدَّقَرَ الْمَاءُ إِذَا تَغَيَّرَ

[م ر ر]

الْمَرُّ [el-merr] (mîm'in fethi ve rā'nın teşdidiyle) ve

الْمُرُورُ [el-murūr] (ظُهُورٌ [zuhūr] vezninde) Geçip gitmek ma'nâsınadır; yukâlu: مَرَّ الرَّجُلُ مَرًّا وَمُرُورًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا جَارَ وَذَهَبَ Ve mef'ülün bih ile ve «ب» ile ve silâlandıkta uğramak ma'nâsına istîmâl olunur; yukâlu: مَرَّهُ وَبِهِ عَلَيْهِ إِذَا جَارَ عَلَيْهِ «فَلَمَّا تَغَشَّيْهَا حَمَلْتُ حَمْلًا خَفِيفًا فَمَرَّتْ بِهِ» أَي اسْتَمَرَّتْ بِهِ

مَرٌّ [merr] İpe denir, حَبْلٌ [ḥabl] ma'nâsına.

Ve demir bele denir, مِشْحَاةٌ [mişhât] ma'nâsına, 'alâ-kavlin sapına denir. Ve

مَرٌّ [merr] Bir adama safrâ galebe eylemek ma'nâsınadır, ke-mâ se-yuzkeru. Ve bir nesneye ip çekip bağlamak ma'nâsınadır; yukâlu: مَرَّ بَعِيرَهُ مَرًّا إِذَا شَدَّ عَلَيْهِ الْمَرَارَ أَي الْحَبْلَ

الْإِسْتِمْرَارُ [el-istimrâr] Bu dahi savuşup gitmek ma'nâsınadır; yukâlu: اسْتَمَرَّ الرَّجُلُ بِمَعْنَى مَرَّ Ve bir düzeye uzun uzadı çekilip gitmek ma'nâsınadır; yukâlu: اسْتَمَرَّ الشَّيْءُ إِذَا مَضَى عَلَى طَرِيقَةٍ وَاحِدَةً Ve bir şey'i yüklenip götürmeğe güç yetmek ma'nâsınadır; yukâlu: اسْتَمَرَّ بِالشَّيْءِ إِذَا قَوِيَ عَلَى حَمَلِهِ Ve mefîn ve müstahkem olmak ma'nâsına müsta'meldir; yukâlu: اسْتَمَرَّتْ مَرِيضَتُهُ عَلَيْهِ أَي اسْتَحْكَمَ عَلَيْهِ وَقَوِيَتْ شَكِيمَتُهُ

الْإِمْتِرَارُ [el-imtirâr] (إِفْتِعَالٌ [ifti'âl] vezninde) Bu dahi uğramak ma'nâsınadır; yukâlu: إِمْتَرَّ بِهِ وَعَلَيْهِ بِمَعْنَى مَرَّ

الْإِمْرَارُ [el-imrâr] (hemzenin kesriyle) Geçirip savuşturmamak ma'nâsınadır; yukâlu: أَمَرَ بِهِ إِذَا جَعَلَهُ أَمْرًا فُلَانًا عَلَى الْجِسْرِ إِذَا سَلَكَهُ فِيهِ Ve bir nesne acı olmak ma'nâsınadır; yukâlu: أَمَرَ الشَّيْءُ إِذَا صَارَ مَرًّا Ve acıtmak, acı kılmak ma'nâsınadır; yukâlu: أَمَرَ الشَّيْءُ إِذَا جَعَلَهُ مَرًّا هُوَ مَا يُؤْرِي وَمَا يَضُرُّ وَمَا يَنْفَعُ derler, yukâlu: أَمَرَ الشَّيْءُ إِذَا جَعَلَهُ مَرًّا

إِمْرَارٌ [imrâr] Buğday içre مُرَيْرَاءٌ [mureyrâ] dedikleri nesne olmak ma'nâsınadır, ke-mâ se-yuzkeru; yukâlu: أَمَرَ الطَّعَامُ إِذَا صَارَ فِيهِ الْمُرَيْرَاءُ Ve bir adam genç ve serkeş ve nâ-râm devenin kuyruğundan tutup râm olunca kadar beri öte sallayıp döndürmek ma'nâsınadır; yukâlu: أَمَرَ الْبُكْرَةَ الصَّغْبَةَ بِذَنْبِهَا إِذَا صَرَفَهَا شِقًّا لِشِقِّ حَتَّى يَذَلَّهَا بِذَلِكَ

الْمُمَارَةُ [el-mumârret] (fi'l-asl mû'â'le)

[mufa'alet] vezninde) Bir kimse ile berâberce mürür eylemek ma'nâsındadır; yukâlu: مَا رَأَى فُلَانًا إِذَا مَرَّ مَعَهُ Ve bir adamı yere yıkmak için yapışıp sarılarak beri öte döndürmek ma'nâsındadır; yukâlu: مَا رَأَى فُلَانًا أَي يَتَلَوَّى عَلَيْهِ وَيُدِيرُهُ لِيَضْرَعَهُ Ve

مُمَارَةٌ [mumârret] ve

مِرَارٌ [mirâr] (كِتَالٌ [kitâl] vezninde) Bir nesne bir düzeye çekilip gitmek ma'nâsındadır; yukâlu: مَا رَأَى الشَّيْءَ مُمَارَةً وَمِرَارًا إِذَا أَنْجَرَ

الْمَرَّةُ [el-merret] (كَرَّةٌ [kerret] vezninde) Bir kerre işlemek, fa'le-i vâhîde ma'nâsındadır. Cem'-i cinsi مَرٌّ [merr] gelir hâ'sız ve cem'-i مِرَارٌ [mirâr] gelir, كِرَارٌ [kirâr] gibi ve مِرَرٌ [mirer] gelir, عِنَبٌ [ineb] vezninde ve مُرُورٌ [murûr] gelir mîm'in zammıyla.

ذَاتُ مَرَّةٍ [zâte merret] Bir kerre demektir; yukâlu: لَقِيَهُ ذَاتُ مَرَّةٍ وَلَا يُسْتَعْمَلُ إِلَّا ظَرْفًا وَيُقَالُ لَقِيَهُ ذَاتُ مَرَّةٍ أَوْ مَرَّتَيْنِ Şârih der ki مَرَّةٌ ذَاتُ مَرَّةٍ فَعَلْتُهُ ذَاتُ مَرَّةٍ sebkinde olmakla فَعَلْتُهُ [fa'let]-i mukadderinin sıfatı olup صَاحِبَةٌ هَذَا الْإِسْمِ demek olur ve لَقِيَهُ ذَاتُ مَرَّةٍ sebkinde olur.

الْمُرُّ [el-murr] (mîm'in zammıyla) Acı nesneye denir, حُلْوٌ [hulv] mukâbilidir; yukâlu: ثُمَّ مَرٌّ ضِدُّ حُلْوٍ Ve bir dârü-yı ma'rûf adıdır ki mür-i sâfî ta'bîr olunur, mugaylân ağacına şebîh ve dikenli bir şecerin zamkıdır. Uç kısım be-gâyet acı olur. Su'âle nâfi' ve tılâsı 'akreb les'ine ve süfufu solucanlar ihrâcına müfiddir. Cem'i أَمْرَارٌ [emrâr] gelir. Ve

مُرٌّ [Murr] Esâmîdendir: Temîm b. Udd b. Tâbiha ve Murr b. 'Amr, Tayyî kabîlesindedir.

الْمَرَارَةُ [el-merâret] (حَرَارَةٌ [harâret] vezninde) Bir nesne acı olmak ma'nâsındadır;

yukâlu: مَرَّ الشَّيْءُ يَمُرُّ بِالْفَتْحِ وَيَمُرُّ بِالضَّمِّ مَرَارَةً مِنْ الْبَابِ الزَّائِعِ وَالْأَوَّلُ إِذَا صَارَ مُرًّا

الْمُرَّةُ [el-murret] (mîm'in zammıyla) Bir nev' şecer yâhüd bir nev' bakla adıdır. Cem'-i cinsi مَرٌّ [murr]dur hâ'sız ve cem'-i سِرْغِي [emrâr]dır. Ve

مُرَّةٌ [Murret] Esâmîdendir: Murre b. Ka'b, Kureyş'ten bir kabîle pederidir. Ve Murre b. Kays, Gaylân kabîlesinden bir kabîle pederidir.

أَبُو مُرَّةٍ [ebû murret] İblîsin künyesidir. Süretine mütemessil olduğu şeyh-i Necdî'nin künyesi Ebû Murre olduğu cihetle meknî oldu. Ve

مُرَّةٌ [murret] Bahîl ve şâhîh kimseye denir.

الْمُرِّيُّ [el-murriyy] (دُرِّيٌّ [durriy] vezninde) كَامَخٌ [kāmah] dedikleri idâma ya'nî katığa şebîh bir türlü katık adıdır. كَامَخٌ [kāmah] turşu ta'bîr olunan katık olacaktır. Selefte pek tatsız yaparlar idi, giderek günâgün ve latîf yapılırla mutlakan turşu ve salata ve cacık makûlesine itlâk olundu. Ve

مُرِّيٌّ [murriyy] Kezâlik bir türlü katıktır, güyâ ki merârete mensûbdur; Fâriside âb-kâme derler, sirke ve سَدَابٌ [sezâb] ve tuz ve biber ile tertîb ederler. Ve müfredât-ı tıbbiyede مُرِّيٌّ [murriyy] beyne'l-etîbbâ devâ-yı ma'rûf olmak üzere mersümdür, ya'nî bir ma'rûf devânın mâyesidir ve ba'zı turşulara da mâye olur. San'atı arpa yâ buğday unu ıssı su ile tuzsuz hamur olup incir varakına sarıldıktan sonra bir zarfta müte'affin olup kuruyunca sâyede hıfz ederler.

الْأَمْرَيْنِ [el-emerrîn] (hemzenin ve mîm'in fethi ve râ'nın kesri ve fethiyle) ve

الْمُرِّيَيْنِ [el-murreyeyn] (mîm'in zammı

ve rā-yı müşeddedenin ve yā'nın fethalarıyla) Şerr ve kerîhe ve emr-i 'azîm ma'nāsına müsta'meldir. Rā'nın kesri **لَقِيْتُ مِنْهُ الْأَمْرَيْنِ وَالْمُرَيَيْنِ أَي الشَّرِّ** tekülü: **لَقِيْتُ مِنْهُ الْأَمْرَيْنِ وَالْمُرَيَيْنِ أَي الشَّرِّ** Ve **وَالْأَمْرَ الْعَظِيمَ**

الْمُرَارِ [el-murār] (mīm'in zammıyla) Bir nev' merâretli şecer ismidir, 'uşb kısmının efdal ve azhamındandır. Deve kısmı yaprağından ra'y eyledikte dudakları çekilip büzülür, onun için İmrū'ul-kays'ın ceddine **أَكَلَ الْمُرَارِ** [ākilu'l-murār] derler idi, zīrā dudakları devşirmeli olmakla dā'imā sırtır gibi dişleri açık durur idi. Ve şecer-i mezbūr āhir-i bahârda yetişir bir dikenliktir, deve dikenini nev'indendir. Mısır'da ba'zılar **مَرِيرٌ** [merîr] ve ba'zılar **دردريرة** derler, varakı çükündür varakına şebîh ve sevâda mâ'il ve yere mülâsık olur.

ذُو الْمُرَارِ [Zu'l-Murār] (kezâlik mīm'in zammıyla) Bir arzın adıdır.

الْمُرَارِ **ثَبِيَّةٌ** [Seniyyetu'l-Murār] Hudeybiyye'ye hubût edecek sarp belen adıdır.

الْمَرَارَةُ [el-merâret] [sehâbet] vezninde) Cevfte ciğere yapışık bir nesnedir, Türkîde öd ve Fârisîde zehre denir; deve kuşuyla deveden mâ'adâ cemîr hayvânatta ve insânda olur; yukâlu: **لَيْسَ فِي النَّعَامِ مَرَارَةٌ وَهِيَ هَنَّةٌ لَأَرْقَةَ بِالْكَبِدِ لِكُلِّ ذِي رُوحٍ إِلَّا النَّعَامَ وَالْإِبِلَ**

الْمُرَيْرَاءُ [el-mureyrâ] [humeyrâ] vezninde) Karamuk ta'bîr olunan siyâh dâneçiklerdir ki buğday içinde olmakla ayırtlanıp atılır.

الْمِرْرَةُ [el-mirret] (mīm'in kesriyle) Emzice-i bedenden bir mizâc ismidir ki

safrâ ta'bîr olunur. Ve

مِرْرَةٌ [mirret] **مَرٌّ** [merr] gibi masdar olur, bir adama safrâ galebe eylemek ma'nāsına; tekülü: **مُرِرْتُ بِهِ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ أَمْرٌ مَرًّا وَمِرْرَةٌ أَي** Ve **وَعَلَبْتُ عَلَى الْمِرْرَةِ**

مِرْرَةٌ [mirret] Halkın kuvvet ve şiddetine denir. Cem'î **مَرَّرٌ** [mirer] gelir, **عِنَبٌ** [ineb] vezninde ve **أَمْرَارٌ** [emrār] gelir; yukâlu: **رَجُلٌ ذُو مِرْرَةٍ أَي قَوِيٌّ شَدِيدٌ** Cibrîl-i emîn hazretlerine **ذُو مِرْرَةٍ** [Zü Mirret] itlâkı bu cihettedir, ke-mâ fi-kavlihi ta'âlâ: **﴿ذُو مِرْرَةٍ فَاسْتَوَى﴾** Ve **الآية**

مِرْرَةٌ [mirret] 'Akl ve hüş ma'nāsına müsta'meldir. Ve asâlet ve ihkâm ve metânet ma'nāsınadır. Ve zor ve kuvvet ma'nāsınadır; yukâlu: **بِهِ مِرْرَةٌ أَي عَقْلٌ وَكَذَا أَصَالَةٌ** Ve **وِإِحْكَامٌ وَكَذَا فُؤَّةٌ** kankalına denir, **طَاقَةُ الْحَبْلِ** [tâkatu'l-habl] ma'nāsınadır.

الْمَرِيرَةُ [el-merîret] [sefinet] vezninde) Bu dahi bükülmüş ip kelebine ve kankalına denir. Ve be-gâyet muhkem bükülmüş ipe denir, 'alâ-kavlin ince ve uzun olan ipe denir. Ve 'izzet-i nefis ma'nāsına müsta'meldir; yukâlu: **هُوَ ذُو مَرِيرَةٍ أَي عَزَّةٌ نَفْسٌ** Ve 'azîmet ma'nāsınadır; yukâlu: **لَهُ مَرِيرَةٌ** **صَادِقَةٌ أَي عَزِيمَةٌ**

الْمَرِيرُ [el-merîr] (hâ'sız) Bu dahi 'azîmet ma'nāsınadır. Ba'zılar 'inde **مَرِيرٌ** [merîr] çıplak arza denir. Ve **مَرِيرَةٌ** [merîret] in cem'î **مَرَارٍ** [merârîr] gelir. Ve

مَرِيرٌ [merîr] Latîf ve nâzük ipe denir.

الْمَمْرُورَةُ [el-memrûret] [meşhûret] vezninde) Dolmuş kırabaya denir; yukâlu: **قَرَبَةٌ مَمْرُورَةٌ أَي مَمْلُوءَةٌ**

الْأَمْرُ [el-emerr] (hemzenin ve mīm'in fet-hiyle) Göden bağırsaklarına denir ki **فَرَّتْ**

[fers] ve levs onlarda müctemîc olur. Ve bu bu أَعْمُ [e'amm] lafzı gibi ism-i cem' dir.

مَرَانُ شَنْوَةٌ [Merrānu Şenū'et] (mīm'in fet-hiyle) Yemen'de bir mevzi'dir.

مَرٍ بَطْنُ مَرٍ [Baṭnu Merr] (mīm'in fethiyle) Mekke'ye bir merhale mesāfede bir mevzi'dir ki hālen مَرُّ الظَّهْرَانِ [Merru'z-Zahrān] denmekle müte'ārefdir.

الْمَرْمُرُ [et-temermur] تَزَلُّزٌ [tezelzul] vezninde) Beri öte salınıp ırganmak ma'nāsınadır; yukālu: تَمَزَمَرَ الرَّجُلُ إِذَا مَرَّ Ve gövde nerm ve nāzūklükten tir tir titremek ma'nāsınadır; yukālu: تَمَزَمَرَ جِسْمُ الْجَارِيَةِ إِذَا اهْتَزَّتْ وَتَرَجَّرَحَ

الْمَرْمَرُ [el-mermer] عَرَعَرٌ [e'ar'ar] vezninde) رُحَامٌ [ruḥām] ismidir ki lisānımızda dahi mermer ta'bir olunan metīn taşa denir. Ve nisvān siyābına mahsūs kesimlerden bir güne kesime denir.

الْأَمْرَانُ [el-emerrān] (tesniye bünyesiyle) Fakr ile pek pīrlige itlāk olunur; yukālu: نَزَلَ بِهِ الْأَمْرَانُ أَيِ الْفَقْرُ وَالْهَرَمُ Ve صَبِيرٌ [şabir] dedikleri acı dārū ile hardala itlāk olunur. Hardalda olan hiddet ve hirāfet, merāret menziline tenzīl olunmuştur.

الْمُرَيَّانُ [el-murreyān] (mīm'in zammıyla ve tesniye bünyesiyle) Şecer-i elā' ile ya'nī سَرْحٌ [serḥ] ağacıyla yavşan dedikleri nebāta itlāk olunur.

الْمُرْرَانُ [el-murrān] عُشْمَانٌ [e'uşmān] vezninde) Bir nev' uzun ve düz şecer adıdır ve bu yabanī kızılıcak ağacı olacaktır. Ve

مُرْرَانٌ [murrān] Kargı mızraklarına denir.

عَقَبَةُ الْمُرَّانِ [Aķabetu'l-Murrān] Gūṭa-i Di-maşķ üzere müşrif bir 'akabedir.

الْمَرْمَرُ [el-mermer] عَرَعَرٌ [e'ar'ar] vezninde) ve

الْمَرْمَارُ [el-mermār] شَرْسَارٌ [şersār] vezninde) Be-gāyet āb-dār olup aslā şahmı olma-yan nara denir. Ve pālūze gibi tir tir titreyici nerm ve nāzūk şey'e denir, bedeni mahbūb gibi.

الْمُرَامِيرُ [el-murāmīr] غُلَابِيْتُ [e'ulābiṭ] vezninde) Bu dahi titreyici ter ve nāzūk nesneye denir.

الْمَرْمَرَةُ [el-mermeret] جُنْدَرَةٌ [cenderet] vezninde) Çok yağmura denir. Ve

مَرْمَرَةٌ [mermeret] Masdar olur, darılmak ma'nāsına; yukālu: مَرْمَرَتِ الرَّجُلُ إِذَا غَضِبَ Ve suyu yer üzere salıverip akıtmak ma'nāsınadır; yukālu: مَرْمَرَتِ الْمَاءَ إِذَا جَعَلَهُ يَمُرُّ عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ

الْمَارُورَةُ [el-mārūret] ve

الْمُرَيْرَاءُ [el-mureyrā'] حُمَيْرَاءُ [ḥumeyrā'] vezninde) ve

الْمُرْمُورَةُ [el-murmūret] عُضْفُورَةٌ [e'uşfūret] vezninde) ve

الْمَرْمَارَةُ [el-mermāret] شَرْسَارَةٌ [şersāret] vezninde) Şol tāze mahbūbeyeye denir ki be-gāyet nerm ve ter ve nāzūk-endām olmak-la bedeni pālūze gibi tiril tiril titrer ola; yukālu: جَارِيَةٌ مَارُورَةٌ وَمُرَيْرَاءٌ وَمُرْمُورَةٌ وَمَرْمَارَةٌ أَيِ نَاعِمَةٌ رَجْرَاجَةٌ

مَرُّ الْمُرَّانِ [Merrun el-Mur'ezzin] (mīm'in fethiyle) Bir muhaddistir.

ذَاتُ الْأَمْرَارِ [Zātu'l-Emrār] (hemzenin fethiyle) Bir mevzi'dir.

الْمَرَّرُ [el-Merrār] شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Esāmīdendir: Merrār el-Kelbī ve Merrār b. Sa'īd el-Faķ'asī ve Merrār b. Munķiz et-Temīmī ve Merrār b. Selāme el-İclī ve Merrār b. Bişr eş-Şeybānī ve Merrār b. Mu'āz el-Ḥareşī şā'irlerdir.

مُرَامِيرٌ [Murāmīr] غُلَابِيْتُ [e'ulābiṭ] vezninde)

Esāmīdendir: Murāmīr b. Murre, mīm'in zammıyla hatt-ı 'Arabîyi ibtidâ vaz' ve ihtirâ eden kimsedir, أَيْبِجَاد mâddesinde tafsîl olundu. Ve

مُرَامِيرُ [murāmīr] Bâtıl ve beyhüde ma'nâsınadır; yukâlu: أَتَى بِالْمُرَامِيرِ أَيِّ الْبَاطِلِ

الْمُمِيرُ [el-mumīr] (إِمْرَارٌ [imrār]dan ism-i fâ'il bünyesiyle) Şol adama denir ki serkeş olmakla kaçmak sadedinde olan genç deveyi igfâlle kuyruğundan ahz ve gereği gibi zabt eyledikten sonra kendisini sürüyüp götürmemek için ayaklarını kazık gibi yere muhkem sıkıp deveyi alıkor ola, niteki masdarı olan إِمْرَارٌ [imrār] zikr olundu.

التَّمِيرُ [et-temīr] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bir kimseyi acıtmak ve acı eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: مَرَّرَ الشَّيْءَ إِذَا جَعَلَهُ مُرًّا Ve bir nesneyi yer yüzüne döşek gibi yası yayıp düpdüz döşemek ma'nâsınadır; yukâlu: مَرَّرَهُ إِذَا دَحَا عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ

الْمُسْتَمِيرُ [el-mustemīr] (إِسْتِمْرَارٌ [istimrār]dan ism-i fâ'ildir) Muttasıl ve hemîşe ve dâ'im ma'nâsınadır. Ve kavî ve muhkem ma'nâsınadır; ve minhu kavluhu ta'âlâ ve «سِحْرٌ مُسْتَمِيرٌ» أَيُّ مُحْكَمٌ قَوِيٌّ أَوْ ذَاهِبٌ بَاطِلٌ «فِي يَوْمٍ نَحِسٍ مُسْتَمِيرٌ» أَيُّ قَوِيٌّ تَآلَا فِي نُحُوسَتِهِ أَوْ دَائِمٌ الشَّرِّ أَوْ مُرٌّ أَوْ نَافِدٍ مَاضٍ فِيمَا أَمَرَ بِهِ وَسِحْرٌ لَهُ أَوْ هُوَ يَوْمٌ الْأَرْبَعَاءِ الَّذِي لَا يَدُورُ فِي الشَّهْرِ Ya'nî ayın son çarşambası. Ve yukâlu: هُوَ بَعِيدُ الْمُسْتَمِيرِ بِفَتْحِ الْمِيمِ الثَّانِيَةِ أَيُّ قَوِيٌّ فِي الْخُصُومَةِ Ya'nî husümette pek kavî ve pâyidârdır, aslâ dürüşmekten ve uğraşmaktan usanmaz ve kendisine fütür ve melâl 'arız olmaz.

[م ز ر]

الْمَزْرُ [el-mezzr] (mīm'in fethi ve zâ-yı mu'cemenin sükūnuyla) Bir nesnenin çâşnîsini bilmek için cüz'ice sorar gibi iç-

mek ma'nâsınadır; yukâlu: مَزَّرَهُ مَزْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا حَسَاهُ لِلذُّوقِ Ve

مَزْرٌ [mezr] Zarîf adama denir. Ve parmakla yavaşça çimdiklemek ma'nâsınadır; yukâlu: مَزَّرَهُ مَزْرًا وَهُوَ دُونَ الْقَرْصِ Ve kırbanın aslâ boş ve büğrü yerini komayıp gereği gibi doldurmak ma'nâsınadır; yukâlu: مَزَّرَ الْقَرْبَةَ إِذَا لَمْ يَدْعُ فِيهَا أَمْنَا Ve bir kimseye gayz ve 'adâvet eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: مَزَّرَ الرَّجُلَ إِذَا غَاظَهُ Ve bir nesneyi azca içmek ma'nâsınadır; yukâlu: مَزَّرَ مِنَ اللَّبَنِ إِذَا شَرِبَ مِنْهُ قَلِيلًا

الْمَزِيرُ [el-mezzir] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bu dahi zarîf adama denir; yukâlu: رَجُلٌ مَزْرٌ وَهِيَ أَيُّ ظَرِيفٌ Ve yürekli şedü'l-kalb olup umür ve mesâlihinde şihâb gibi nâfiz ve dilîr ve kâr-güzâr adama denir. Cem'î رَجُلٌ مَزِيرٌ أَيُّ شَدِيدٌ الْقَلْبِ نَافِدٌ

الْمِزْرُ [el-mizzr] (mīm'in kesriyle) Oğuz ve ahmak adama denir. Ve darıdan ve arpandan ve mısır buğdayından ma'mül nebîze denir ki boza ve arpa suyu ta'bîr olunur; yukâlu: تَمَزَّرَ الْمَزْرُ الْمِزْرَ أَيُّ الرَّجُلِ الْأَحْمَقُ نَبِيدٌ الذَّرَّةِ أَوْ الشَّعِيرِ Ve

مِزْرٌ [mizzr] Asl ve esâs ma'nâsınadır; yukâlu: هُوَ كَرِيمٌ الْمِزْرُ أَيُّ الْأَضَلِّ

الْمَزَارَةُ [el-mezzâret] (كَرَامَةٌ [kerâmet] vezninde) Bir adam مزيرٌ [mezir] olmak ma'nâsınadır ki zikr olundu; yukâlu: مَزَّرَ الرَّجُلُ مَزَارَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا صَارَ مَزِيرًا Ve meyve pekişmek ma'nâsınadır; yukâlu: مَزَّرَ الثَّمْرَ إِذَا اسْتَحْكَمَ

التَّمِيرُ [et-temzīr] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bu dahi kırbanın boş ve büğrü yerini komayıp gereği gibi doldurmak ma'nâsınadır; yukâlu: مَزَّرَ الْقَرْبَةَ بِمَعْنَى مَزْرَهَا

التَّمْزُرُ [et-temezzur] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vez-

ninde) Memede bākī kalan sütti sağmak ma'nāsınadır; yukālu: تَمَزَّرَ اللَّبَنَ إِذَا تَمَضَّرَهُ Ve bir nesneyi azca azca sorup emmek ma'nāsınadır; yukālu: تَمَزَّرَهُ أَي تَمَضَّرَهُ Ve bir nesneyi azca içmek, 'alā-kavlin bir def'ada içmek ma'nāsınadır; yukālu: تَمَزَّرَهُ إِذَا شَرِبَهُ قَلِيلًا أَوْ شَرِبَهُ بِمَرَّةٍ

مَزْرُ [Māzer] [hācer] [hācer] vezninde) Mağrib'de bir beldedir. Şārih-i Şāhīh-i Muslim Muhammed b. 'Alī el-Māzerī oradandır. Ve İsfahān ile Hūzistān bey-ninde bir karyedir; sūfiyyūndan 'İyāđ b. Muḥāmməd b. İbrāhīm el-Ebherī el-Māzerī oradandır.

مَزْرِينُ [Mezrīn] [kazvīn] [kazvīn] vezninde) Buḥārā kazāsında bir karye adıdır.

[م س ر]

الْمَسْرُ [el-mesr] [kesr] [kesr] vezninde) Bir nesneyi bir daracık nesneden sıyırıp çıkarmak ma'nāsınadır; yukālu: مَسَرَ الشَّيْءَ مَسْرًا Ve nāsı birbirine gamz ve si'āyet eylemek, 'alā-kavlin birbirine kışkırtmak ma'nāsınadır; yukālu: مَسَرَ النَّاسَ إِذَا عَمَزَ بِهِمْ وَسَعَى أَوْ أَعْرَاهُمُ

[م ش ر]

الْمَشْرَةُ [el-meşret] (mīm'in fethi ve şīn-i mu'cemenin sükūnuyla) Hurmā yaprağına şebīh şol nesneye denir ki selem ve mugaylān gibi büyük meşe ağaçlarda ve sār ekser ağaçlarda zuhūr eder, Türkīde tozak ta'bīr olunur ki güz mevsiminde ba'zı yeşil ağaçlarda tekevvin eder. 'Alā-kavlin taze ve yeşil ağaç çubuklarına denir ki henüz bir levnle mütelevvin ve pekişip müşeyyed olmamış ola. Ve

مَشْرَةٌ [meşret] Libās ve kisveye denir; yukālu: مَشْرَتِي لِأَهْلِي مَشْرَةٌ أَي كِسْوَةٌ Ve bir kuş

adıdır. Ve henüz şu'belenip saçaklanmamış yaprağa denir; yukālu: بَدَتْ مَشْرَةُ الشَّجَرَةِ Ve latif ve mevzūn kulağa denir; yukālu: أَدُنْ حَشْرَةً مَشْرَةً أَي لَطِيفَةً Ve endāmı rutūbetli ter ve nāziik hatuna vasf olur; yukālu: إِمْرَأَةٌ مَشْرَةٌ الْأَعْضَاءِ أَي رِيًّا

الْمَشِيرُ [el-meşer] Ağaç tozaklanmak ma'nāsınadır; yukālu: مَشِيرَتِ الشَّجَرَةِ مَشْرًا Ve mest-i bāde-i sūrūr u neşāt olmak ma'nāsınadır; yukālu: مَشِيرَ الرَّجُلِ إِذَا أَشِيرَ ve yekülüne: أَذْهَبَهُ مَشْرًا أَي شَتَمَهُ وَهَجَاهُ أَوْ سَمَّعَ بِهِ Ve kadh eyledi yāhūd teşhīr ve rüsvāy eyledi diyecek yerde مَشْرًا derler. Ve bu, tozak ma'nāsından me'hūzdur. Ma'nā-yı evvele göre kemāl-i tahfīfi müstelzimdir ki tozak gibi tahfif eyledi. Ve sāniye göre tozak gibi her tarafa uçurup savurdu demek olur.

التَّمَشِيرُ [et-temşir] [tefīl] [tefīl] vezninde) Bu dahi ağaç tozaklanmak ma'nāsınadır; yukālu: مَشَّرَ الشَّجَرَ بِمَعْنَى مَشِيرَ Ve cim'a neşāt ve ikbāl peydā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: مَشَّرَ الرَّجُلُ إِذَا نَشِطَ لِجَمَاعٍ Ve bir nesneyi tefrīk ve taksīm eylemek ma'nāsınadır; yukālu: مَشَّرَ الشَّيْءَ إِذَا قَسَّمَهُ وَفَرَّقَهُ Ve bir adamı kisvetlendirmek ma'nāsınadır; yukālu: مَشَّرَ فُلَانًا إِذَا كَسَاهُ

الْإِمْسَارُ [el-imşār] (hemzenin kesriyle) Bu dahi ağaç tozaklanmak ma'nāsınadır; yukālu: أَمَشَّرَ الشَّجَرَ بِمَعْنَى مَشِيرَ Ve gereği gibi uzun uzadı seğırtmek ma'nāsınadır; yukālu: أَمَشَّرَ الرَّجُلُ إِذَا انْبَسَطَ فِي الْعَدُوِّ Ve şī-şip kabarmak ma'nāsınadır; yukālu: أَمَشَّرَ إِذَا انْتَفَحَ Ve yer nebāt ihrāc eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَمَشَّرَتِ الْأَرْضُ إِذَا أَخْرَجَتْ نَبَاتَهَا

الْمَصُورُ [el-meşūr] (صُبُورُ [şabūr] vezninde) Sütü azca azca çıktığından geç sağılır olan nāka ve koyun makülesine denir; yukālu: Ve نَاقَةٌ وَشَاةٌ مَاصِرٌ وَمَصُورٌ أَي بَطِيئَةٌ خُرُوجِ اللَّبَنِ Ve مَصُورٌ [meşūr]un cem'i مِصَارٌ [mişār] gelir mīm'in kesriyle ve مَصَائِرٌ [meşā'ir] gelir. Ve

مَاصِرٌ [māšir] İki nesne beyninde hāciz ve hā'il olan şey'e denir; يَبْنِيهِمَا مَاصِرٌ أَي حَاجِزٌ

الْتَمِصِيرُ [et-temšir] (تَفْعِيلٌ [tef'il] vezninde) Azaltmak ma'nāsınadır; yukālu: مَصَّرَ الشَّيْءَ مَصْرًا Ve إِذَا قَلَّه إِذَا قَلَّه Ve 'atıyyeyi aralığı keserek azca azca vermek ma'nāsınadır; yukālu: مَصَّرَ كَالَةَ فِي 'l-Esās: Ve كَالَةً إِذَا قَطَعَهَا قَلِيلًا قَلِيلًا Ve bir yeri şehir eylemek ma'nāsınadır; yukālu: مَصَّرُوا الْمَكَانَ فَتَمَصَّرَ أَي جَعَلُوهُ مَصْرًا

الْمُصَارَةُ [el-muşāret] (mīm'in zammıyla) Şol mahalle denir ki onda at seğırtirmekle yüğrülüğü hüneri istihrac olunur ola; yukālu: رَكَّضَ الْفَرَسَ فِي الْمُصَارَةِ أَي الْمَوْضِعِ الَّذِي تُمَصَّرُ فِيهِ الْحَيْلُ

الْمِصْرُ [el-mişr] (mīm'in kesriyle) Bu dahi iki nesne beyninde hāciz ve fāsıl olan şey'e denir. Ve iki arz beyninde olan hadd ve sınıra denir. Ve kaba denir, وَعَاءٌ [vi'ā] ma'nāsına. Ve كُورَةٌ [küret] ma'nāsınadır ki şehir ve kazāsından 'ibārettir ki vilāyet ve sancak ta'bir olunur. Ve aşı ta'bir olunan kırmızı çamura denir. Ve

مِصْرٌ [Mişr] Şehr-i ma'rūfun ismidir ki أُمُّ الدُّنْيَا [ummu'd-dunyā] ile mükennādir, تَمَصَّرٌ [temaşşur] ve تَمَدَّدٌ [temeddu]ju için tesmiye olunmuştur yāhūd bānisi olan Mişr b. Nūh ya'nī Mişr b. Hām b. Nūh 'aleyhi's-selām ismiyle müsemmādir. Şārih der ki eşheri Mişr b. Beyşar b. Hām ile müsemmādir ki Kıbt tā'ifesinin nis-

bet olundukları Kıbtım nām kimsenin pederidir. Ve selefte Mişr, şehrin ismidir ki hālen Eski Mişr dedikleri harābedir, hāliyen vilāyetin ismi olup şehrinin ismi Kāhire'dir. İntehā. Ve işbu مِصْرٌ [Mişr] lafzı gayr-i munsarıftır ve mü'ennestir, buk'ā i'tibārıyla ve gāhca müzekker ve munsarıf olur; beledün mine'l-bilād i'tibārıyla. Ve nisbetinde مِصْرِيٌّ [Mişriyy] denir; bunun cem'inde مِصَارِيٌّ [Meşāriyy] denir. Ve gāhca yā'yı hazf olunur; yukālu: حُمُرٌ مِصَارٍ وَمِصَارِيٌّ

الْمِصْرَانُ [el-Miştirān] (tesniye bünyesiyle) Kūfe ile Başra'ya itlak olunur.

يَزِيدُ ذُو مِصْرٍ [Yezīdu Zû Mişr] Bir muhaddistir.

الْمُمَصَّرُ [el-mumaşşar] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Aşı ile boyanmış nesneye denir; yukālu: ثَوْبٌ مُمَصَّرٌ أَي مَضْبُوعٌ بِالْمِصْرِ

الْمِصِيرُ [el-meşir] (أَمِيرٌ [emir] vezninde) Bağırsağa denir, مِعَاءٌ [mi'ā] ma'nāsına. Cem'i أَمِصِرَةٌ [emşirat] ve مُصْرَانٌ [muşrān] gelir mīm'in zammıyla ve cem'u'l-cem'i مِصَارِينَ [meşārīn] gelir. Şārih der ki ba'zılar bunu sayrūretten ahz ve i'tibār eylediler.

مِصْرَانُ الْفَأْرِ [muşrānu'l-fe'r] (mīm'in zammıyla) Bir nev' kemter hurmā ismidir.

الْمَمِصِرَةُ [el-maširet] (سَفِينَةٌ [sefinet] vezninde) Bir mevzi adıdır.

الْمُصُورُ [el-muşūr] (أُصُولٌ [uşul] vezninde) مِصْرٌ [mişr]in cem'idir, hudūd ma'nāsınadır; yukālu: إِشْتَرَى الدَّارَ بِمُصُورِهَا أَي بِحُدُودِهَا

الْمُتَمَصِّرَةُ [el-mutemaşşiret] (مُتَبَصِّرَةٌ [mutebaşşiret] vezninde) At kısmının cebhesinde olan şol gurreye denir ki ba'zı yerde incelip ve ba'zı yerde kalınlaşır ola; yukālu: عُرَّةٌ مُتَمَصِّرَةٌ إِذَا كَانَتْ تَدِقُّ مِنْ مَوْضِعٍ وَتَغْلُظُ

من موضع Ve dağımık ve perākende şey'e denir; yukālu: **إِبِلٌ مُتَمَصِّرَةٌ أَيْ مُتَمَصِّرَةٌ**

[م ص ط ر]

الْمُضْطَارُّ [el-muštār] ve

الْمُضْطَارَةُ [el-muštāret] (mīm'lerin zammıyla) Ekşi şarāba denir; **خَمْرٌ حَامِضَةٌ** ma'nāsına. Mü'ellif bunu «س،ط،ر» maddesinde dahi zikr eyledi, lākin Rūmīde **مُضْطَارٌّ** [muštār] tatlı şıraya denir.

[م ض ر]

الْمَضْرُ [el-maḍr - el-meḍar] (mīm'in fethi ve dād-ı mu'cemenin sükūnuyla ve fethateynle) ve

الْمُضْوَرُّ [el-muḍūr] [فُعُودٌ] [ku'ūd] vezninde) Süt ekşiyip ağarmak ma'nāsınadır. Bu hālet henüz uyup yoğurt olmamakla kekremtilik peydā edip dili burmasında olur. Kezālik bu keyfiyyet hamra ve nebīze de 'arız olur; yukālu: **مَضْرُ اللَّبَنِ أَوْ النَّيْدُ وَمَضْرُ وَالرَّابِعِ وَمَضْرُ مَضْرًا وَمَضْرًا وَمُضْوَرًّا مِنَ النَّبَابِ الْأَوَّلِ وَالرَّابِعِ وَالْخَامِسِ إِذَا حُمِضَ وَإِئِضَّ**

الْمَضِيرُ [el-meḍīr] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) ve

الْمَضِرُّ [el-meḍir] [كَيْفٌ] [ketif] vezninde) ve

الْمَاضِرُّ [el-māḍir] Ekşi olup kekremti olan süte denir.

الْمَضِيرَةُ [el-meḍīret] [سَفِينَةٌ] [sefīnet] vezninde) Şol çorbaya denir ki leben-i meḍīr ile tabh ve tertīb oluna ve ba'zen ona tāze süt dahi katılır.

الْمُضَارَةُ [el-muḍāret] (mīm'in zammıyla) Leben-i meḍīrden seyelān eden akıntıya denir.

مُضْرٌ [Muḍar] [زُفْرٌ] [zufer] vezninde) İbn Nizār'dır ki bir kabīlenin pederidir. Ona Muḍaru'l-Ḥamrā dahi derler, niteki «ح،م،ر» maddesinde beyān olundu. eben-i

mādir içmeğe harīs olduğu için yāhūd benzi beyāz olduğu için tesmiye olundu.

الْتَمَضْرُ [et-temaḍḍur] [تَفْعُلٌ] [tefa'ul] vezninde) Muḍar kabīlesi gibi ta'assub eylemek ma'nāsınadır. Şārih **تَغَضَّبَ** nüshasını tahtı'e eylemiştir; yukālu: **تَمَضَّرَ فَلَانَ لَهُمْ** İda tagnaḍḍaba Lākin māddeye göre **تَغَضَّبَ** dahi mülāyimdir. Ve

تَمَضَّرُ [temaḍḍur] Muḍar kabīlesine nisbetlenmek ma'nāsınadır.

الْتَمَضِيرُ [et-temḍīr] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) Bir adamı Muḍar kabīlesine nisbet eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: **مَضَّرْتُهُ فَتَمَضَّرَ** Ve helāk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **مَضَّرَهَا أَيْ أَهْلَكَهَا**

تُمَاضِيرٌ [Tumaḍīr] (tā'nın zammıyla) Bir hatun ismidir ki lakabı Ḥansā'dır.

الْمِضْرُ [el-miḍr] (mīm'in kesriyle) ve

الْمِضِرُّ [el-meḍir] [كَيْفٌ] [ketif] vezninde) Heder ve bātıl ma'nāsınadır; yukālu: **ذَهَبَ دُمُهُ حِضْرًا مِضْرًا وَحِضْرًا مِضْرًا أَيْ هَدْرًا** Bunlarda itbā' değıldir. Ve itbā' olarak tāze ve tariyy mahallinde isti'māl olunur; tekūlu: **حُدَّهُ حِضْرًا مِضْرًا وَحِضْرًا مِضْرًا أَيْ غَضًّا طَرِيًّا**

مِضْرَةٌ [Meḍīret] [فَرِحَةٌ] [feriḥat] vezninde) Ḳays cibālinde bir belde adıdır.

[م ط ر]

الْمَطْرُ [el-meṭar] (fethateynle) Yağmura denir; **مَاءُ السَّحَابِ** [māu's-seḥāb] ma'nāsına; cem'ī **أَمْطَارٌ** [emṭār]dır. Ve

مَطْرٌ [Meṭar] Esāmīdendir: Meṭar el-Leyṣī ve Meṭar b. Hilāl ve Meṭar b. 'Ukāmis ashābdandır. Ve Meṭar eṭ-Ṭufāvī ve Meṭar b. Ebī Sālīm ve Meṭar b. 'Avn ve Meṭar b. Ṭuhmān ve Meṭar b. Meymūn muhaddislerdir.

الْمَطْرُ [el-maṭr] [سَطْرٌ] [saṭr] vezninde) ve

fathateynle cā'izdir) Yağmura uğratmak ma'nāsınadır; yukālu: مَطَرْتَهُمُ السَّمَاءَ مَطْرًا مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ أَيَّ أَصَابَتَهُمْ بِالْمَطْرِ هَايْرٌ وَ مَنفَاعَاتِة مُمْتَا'مEL OLMAKLA hayr ve menfa'atte müsta'mel olmakla ma'nāsına derler, مَطَرِنِي فَلَانٌ بِخَيْرٍ ve ma'nāsına مَا أَصَابَهُ مِنْهُ خَيْرٌ, مَا مَطِرَ مِنْهُ خَيْرًا وَبِخَيْرٍ ma'nāsına.

الْمَطُورُ [el-muṭūr] (ظُهُورٌ [zuhūr] vezninde) Gitmek ma'nāsınadır; yukālu: مَطَرَ الرَّجُلُ Ve مَطُورًا فِي الْأَرْضِ إِذَا ذَهَبَ

مَطْرٌ [maṭr] ve

مُطُورٌ [muṭūr] Sür'at eylemek ma'nāsınadır; yukālu: مَطَرَ الْفَرَسَ مَطْرًا وَمَطُورًا إِذَا أَسْرَعَ

مَطْرٌ [maṭr] Kırbayı doldurmak ma'nāsınadır; yukālu: مَطَرَ الْقَوْبَةَ إِذَا مَلَأَهَا Ve kuş kısmı havādan sür'atle nüzül eylemek ma'nāsınadır, yağmur gibi; yukālu: مَطَرَتِ Ve bir nesneyi alıp götürmek ma'nāsına bā ile isti'māl olunur; tekūlu: لَا أَدْرِي مِنْ مَطَرٍ بِهِ أَيُّ أَحَدُهُ

الْتَمَطُّرُ [et-temaṭṭur] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Bu dahi gitmek ma'nāsınadır; yukālu: Ve kuş kısmı yağmur gibi yer sür'atle nüzül eylemek ma'nāsınadır; yukālu: Ve yarış atları birbirini sebk ederek gelmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: تَمَطَّرَتِ Ve yağmura tutulmak, 'alā-kavlin serinlemek için yağmura çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: تَمَطَّرَ الرَّجُلُ إِذَا تَعَرَّضَ لِلْمَطْرِ أَوْ بَرَزَ لَهُ لِيُودِهِ

الْمَطَّارُ [el-maṭṭār] (عَطَّارٌ [aṭṭār] vezninde) Sür'at ma'nāsından me'hūzudur, yüğrük ata denir; yukālu: فَرَسٌ مَطَّارٌ أَيُّ عَدَاءٌ

الْإِمْطَارُ [el-imṭār] (hemzenin kesriyle) Yağdırmak ma'nāsınadır. مَطَّرَ [meṭar] hayra mahsūs olduğu gibi, إِمْطَارٌ [imṭār] 'azāba mahsūstur; yukālu: Ve minhu

﴿وَأَمَطَرْنَا عَلَيْهِمْ مَطْرًا فَسَاءَ مَطْرُ الْمُنْذَرِينَ﴾ Ve bir adamın cebhesi terlemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَمَطَرَ الرَّجُلُ إِذَا عَرَّقَ جَبِيئَهُ Ve bir adam başını yere dikip sükūt eylemek ma'nāsına müsta'meldir; tekūlu: Ve bir yeri yağmur yağmış bulmak ma'nāsınadır; yukālu: أَفَطَرَ الْمَكَانَ إِذَا وَجَدَهُ مَمَطُورًا

الْمُمْطِرُ [el-mumṭir] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) ve

الْمَاطِرُ [el-maṭir] ve

الْمَيْطِرُ [el-meṭir] (كَيْفٌ [ketif] vezninde) Yağmurlu güne denir; yukālu: يَوْمٌ مُمْطِرٌ وَمَاطِرٌ وَمَطِرٌ أَيُّ ذُو مَطَرٍ

الْمَمْمَطُورُ [el-memṭūr] Yağmur yağmış mekāna denir; yukālu: مَكَانٌ مَمْمَطُورٌ أَيُّ مَيْطِرٌ Ve misvākı çok isti'māl eden adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَمْمَطُورٌ أَيُّ كَثِيرُ السَّوَالِكِ

الْمُتَمَاتِرُ [el-mutemāṭir] (مُتَقَاتِرٌ [mutekāṭir] vezninde) Yaz yağmuru gibi bir sâ'at yağıp bir sâ'at kesilir olan yağmura denir; yukālu: مَطَرٌ مُتَمَاتِرٌ إِذَا كَانَ يُمْطِرُ سَاعَةً وَيَكْفُفُ أُخْرَى

الْمِمْمَطِرُ [el-mimṭar] (مِنْبِرٌ [minber] vezninde) ve

الْمِمْمَطَرَةُ [el-mimṭaret] (مِكْنَسَةٌ [mikneset] vezninde) Yağmurluk ta'bīr olunan üst libāsa denir, Fārisīde bārānī denir; tekūlu: بَرَزْتُ وَمَا عَلَيَّ مِمْمَطَرٌ وَمِمْمَطَرَةٌ وَهُوَ تَوْبٌ صَوْفٍ يَتَوَقَّى بِهِ مِنَ الْمَطْرِ

الْمُسْتَمَطِرُ [el-mustemṭir] (ism-i fā'il būnyesiyle) Yağmura muhtāc mekān ve ekin makūlesine denir; yukālu: مَكَانٌ وَرَزْعٌ مُسْتَمَطِرٌ Ve sākī ve hamūş adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُسْتَمَطِرٌ أَيُّ سَاكِتٌ Ve tālib-i hayr u ihsān adama denir; yukālu: Ve yağmura uğramış nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ وَرَجُلٌ

مُسْتَمَطَّرٌ إِذَا صَارَ قَدْ أَصَابَهُ الْمَطَرُ

الْمُسْتَمَطَّرُ [el-mustemtar] (ism-i mef'ul bün-yesiyle) Açık ve bāriz yere denir; yukālu:

مَوْضِعٌ مُسْتَمَطَّرٌ أَي بَارَزٌ ظَاهِرٌ

الْمَتَمَطَّرُ [el-Mutemattir] (مُتَمَطَّرٌ [mutefattin] vezninde) Bir feres ve bir recül adıdır.

الْمَطْرَةُ [el-maṭret] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) ve

الْمَطْرَةُ [el-meṭiret] (كَلِمَةٌ [kelimet] vezninde) ve

الْمَطْرُ [el-muṭr] (قُفْلٌ [kuf] vezninde) De'ib ve 'ādet ma'nāsımadır; yukālu: هَذَا مَطْرُهُ أَي عَادَتُهُ

الْمَطْرَةُ [el-meṭaret] (fetehātla) Kırbaya denir; yukālu: شَرِبَ مِنَ الْمَطْرَةِ أَي الْقَرْيَةِ Ve

مَطْرَةُ الْحَوْضِ [meṭaratu'l-ḥavḍ] Vasatına itlāk olunur.

الْمَطْرُ [el-muṭr] (mīm'in zammıyla) Darı ta'bīr olunan gallenin sünbülesine ya'nī sarkan sünbülesine denir.

الْمَطْرَةُ [el-meṭiret] (فَرِيحَةٌ [ferihāt] vezninde) Misvāk isti'mālüne yāhūd iğtisāl ve nezāfete müdāvemēt eden hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ مَطْرَةٌ أَي لَازِمَةٌ لِلسَّوَالِكِ أَوْ لِلْإِغْتِسَالِ وَالتَّنْظِيفِ

مَطَارٌ [Muṭār] (غُرَابٌ [gürāb] vezninde) ve

مَطَارٍ [Meṭārī] (قَطَامٌ [kaṭāmi] vezninde) Ṭā'if kurbünde bir vādī adıdır; 'alā-kavlin bu غُرَابٌ [gürāb] veznindedir. Ve قَطَامٌ [kaṭāmi] vezninde olan Benī Temīm'e mahsūs bir mevzi' adıdır yāhūd Benū Temīm'le Benū Yeşkur miyānında vākī'dir.

الْمَطْرِيَّةُ [el-Meṭīret] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Surre-men-re'ā kasabası nevāhīsinde bir karye adıdır yāhūd savāb olan مَطْرِيَّةٌ [Meṭariyyet] olmaktadır, zīrā Meṭar b. Fezāre eṣ-Şeybānī el-Ḥāricī binā-kerdesidir. Ve

مَطْرِيَّةٌ [Meṭariyyet] Kāhire-i Mıṣr zāhirinde bir karye adıdır.

ذُو الْمَطَارَةِ [Zu'l-Maṭāret] (سَحَابَةٌ [seḥābet] vezninde) Bir dağın adıdır.

ذُو الْمَطَارَةِ [Zu'l-Muṭāret] (تُمَامَةٌ [sumāmet] vezninde) Nābiga nām şā'irin nākası lakabıdır.

مَطَارَةٌ [Meṭāret] (سَحَابَةٌ [seḥābet] vezninde) Başra'da bir karyedir.

الْمَطَارُ [el-meṭār] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) ve

الْمَطَارَةُ [el-meṭāret] (hā'yla) Ağzı büyük kuyuya itlāk olunur; yukālu: بَيْتٌ مَطَارٌ وَمَطَارَةٌ أَي وَسِعَةَ النَّمِيمِ

الْمَطْرِيرُ [el-miṭrīr] (قِطْمِيرٌ [kiṭmīr] vezninde) Dili zefir, selīta ve küstāh 'avrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ مَطْرِيرٌ أَي سَلِيطَةٌ

الْمُطَيْرِي [el-muṭṭayrā] (mīm'in zammı ve tā'nın teşdidiyle سُمَيْيَه [summeyhā] vezninde) İstiskā' hengāmında sıbyān-ı a'rāba mahsūs du'ādır.

مَاطِرُونَ [Māṭirūn] Şām'da bir karye adıdır. Cevherī نَاطِرُونَ vehm eylemekle «ن،ط،ر» māddeinde sebt eylemesi galattır.

مَمَطُورٌ [Memṭūr] Rūvāttan Ebū Sellām el-A'rec el-Ḥabeşī ed-Dimaşķī lakabıdır.

مُطَيْرٌ [Muṭayr] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Tābī'inden iki zāt ismidir.

مَطْرَانٌ [Maṭrān] (قَطْرَانٌ [kaṭrān] vezninde, mīm'in kesriyle de zebān-zeddir) Naşārā tā'ifesinin kebīrlerine itlāk olunur. Ve bu 'Arabī-yi mahz değildir.

Ma'lūm ola ki millet-i Naşārāda pap ki papa ta'bīr olunan papas-ı hannās-iltibāstır, halīfe-i Hazret-i 'İsā makāmındadır. Ve بِطْرِيْقٌ [biṭrīq] müctehid ve ser-mezheb

ve مَطْرَانٌ [maṭrān] kādī ve أُسْتَفٌّ [uskuf] müftī ve قَبْسِيسٌ [qāsiṣ] vā'iz ve mukrī ve جَائِلِيْقٌ [cāseliḳ] imām ve شَمَّاسٌ [šemmas] mü'ezzin mevki'indedir.

[مع ر]

الْمَعْرُ [el-me'ar] (mīm'in ve 'ayn'in fethiyeye) Bir nesne dokunmak sebebiyle tırnak yerinden ayrılıp çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: مَعِرَ الطَّفْرُ مَعْرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا نَضَلَ Ve gövdede kıl ve tüy ve yelek makülesi azca olmak ma'nāsınadır; yukālu: مَعِرَ الشَّعْرُ وَالرِّيشُ وَنَحْوَهُمَا إِذَا قَلَّ Ve nāsiyede olan saçın mecmū'u dökülüp gitmek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا: مَعِرَتِ النَّاصِيَةُ إِذَا: دَهَبَ شَعْرُهَا كُلُّهُ

الْمَعْرِ [el-me'ir] (katiḳ [ketif] vezninde) Bir nesne dokunmakla yerinden çıkan tırnağa denir; yukālu: ظَفْرٌ مَعْرٌ إِذَا كَانَ نَاصِلًا مِنْ شَيْءٍ Ve gövdesinde kılları ve tüyleri ve kuş ise yelekleri azca olana denir; yukālu: Ve deve gibi taban sāhibi hayvāndan tüyleri dökülmüşüne denir; yukālu: بَعِيرٌ مَعْرٌ إِذَا صَارَ قَدْ دَهَبَ Ve kalilü'l-hayr olan bahil ve nākese denir; yukālu: Ve yerle çok değip dokunur olan şey'e denir. Ve معارة [me'aret]li ya'nī bed ve dürüş huya denir; yukālu: حُلُقٌ مَعْرٌ زَعْرٌ أَي فِيهِ مَعَارَةٌ أَي سَوْءٌ وَشَكَاةٌ

الْإِمْعَارُ [el-im'ār] (hemzenin kesriyle) Bu dahi gövdede kıl ve tüy makülesi azca olmak ma'nāsınadır; yukālu: مَعِرَ الشَّعْرُ وَالرِّيشُ إِذَا قَلَّ Ve bir adamın zād ve zevādı kalması fakir ve bī-nevā olmak ma'nāsınadır; yukālu: Ve yerde nebāt eseri olmamakla kır olmak yāhūd azca olmak ma'nāsınadır, yukālu: مَعِرَتِ الأَرْضُ Ve bir

adamın mālını selble züğürt eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا سَلَبَهُ مَالُهُ مَعْرٌ فَلَانَا Ve mevāšī bir yeri bi-tamāmihi otlayıp kel baş gibi kır komak ma'nāsınadır; yukālu: مَعِرَتِ المَوَاشِي الأَرْضُ إِذَا رَعَتْهَا فَلَمْ تَدَعْ بِهَا مَرْعَى **الْمَعْرُ** [el-em'ar] (ahmer [ahmer] vezninde) Bu dahi kılları ve tüyleri azca olan insān ve hayvāna denir. Ve dökülmüş kıllara ve tüylere denir. Ve ذَاتُ الخُفِّ [zātu'l-ḥuff] olan hayvāndan tüyleri dökülmüşüne denir, مَعْرٌ [me'ir] gibi. Ve şol at ve katır makülesi bütün tırnaklı dābbenin tırnağına denir ki bilekçesinin yukarısından tırnağı üzere saçak gibi tüyler sarkıp bürümüş ola.

الْمَعْرَاءُ [el-ma'rā'] (hamrā [hamrā] vezninde) Bi'l-cümle kılları dökülmüş dızlak nāsiyeye denir; yukālu: نَاصِيَةٌ مَعْرَاءٌ أَي الذَّاهِيَةُ شَعْرُهَا كُلُّهَا

التَّمْعِيرُ [et-tem'ir] (tefi'l [tefi'l] vezninde) Bu dahi bir adamın zād ve ma'āşī kalması fakir olmak ma'nāsınadır; yukālu: مَعْرٌ Ve bir adam gayz ve 'adāvet sebebiyle çehresini tagyir eylemek ma'nāsınadır.

التَّمْعُورُ [et-tema'ur] (tefa'ul [tefa'ul] vezninde) Gayz ve 'adāvet sebebiyle çehrenin rengi mütegayyir olmak ma'nāsınadır; yukālu: مَعْرٌ وَجْهَهُ فَتَمْعُرُ أَي غَيَّرَهُ غَيْظًا فَتَغَيَّرَ

الْمُعْرَةُ [el-mu'ret] (mīm'in zammıyla) Kır mızıya çalan renge denir ki مُعْرَةٌ [muğret] gibi güvezi ta'bir olunan renk olacaktır. Nihāyet i'cāmla مُعْرَةٌ [muğret] bundan koyuca olur; yukālu: بِهٍ مُعْرَةٌ وَهِيَ لَوْنٌ يَضْرِبُ إِلَى الحُمْرَةِ

الْمَمْعُورُ [el-mem'ur] (memkür [memkür] vezninde) Dargınlıktan yüzünü gözünü eğip burtarmış olan kişiye denir; yukālu: رَأَيْتُهُ

مَمْعُورًا أَيُّ مُقْطَبًا عَضْبًا

الْمَعَارَةُ [el-me'āret] (mīm'in fethiyle) Bed ve çetin olmağa denir; yukālu: بِهِ مَعَارَةٌ أَيُّ شَرَّاسَةً

[م غ ر]

الْمَعْرَةُ [el-mağret] (mīm'in fethi ve ğayn-ı mu'cemenin sükūnuyla ve ğayn'ın fethiyle cā'izdir) Aşı ta'cīr olunan kırmızı çamura denir. Ve nāfi' yağmura, 'alā-kavlin hafif yāhūd za'if olanına denir. Ve Şām'da Benī Kelb cemā'atine mahsūs bir mevzi' adıdır.

الْمَمْعَرُ [el-mumağğar] [mu'azzam] [mu'azzam] vezninde) Aşı ile boyanmış nesneye denir; yukālu: نُوتُ مَمْعَرٍ أَيُّ مَضْبُوعٌ بِالْمَعْرَةِ

الْمَمْعَرُ [el-mumağğir] [muḥaddis] [muḥaddis] vezninde) Aşı renginde olan şey'e denir; yukālu: بُسْرٌ مَمْعَرٌ إِذَا كَانَ لَوْنُهُ كَلَوْنِ الْمَعْرَةِ

الْمَعْرُ [el-meğar] (fethateynle) ve

الْمُعْرَةُ [el-muğret] (mīm'in zammıyla) Hālis, kırmızı olmayan renge denir, 'alā-kavlin bulanıklık olup sāfi al olmayan renge denir, lisānımızda güvezi' ta'cīr olunan renktir. İhmälle مُعْرَةٌ [mu'ret] açık güvezi ve bu koyusu olacaktır; yukālu: فِي لَوْنِهِ مَعْرٌ وَمُعْرَةٌ أَيُّ لَيْسَ بِنَاصِعِ الْحُمْرَةِ أَوْ شُفْرَةٍ بِكُدْرَةٍ

الْأَمْعَرُ [el-emğar] [aḥmer] [aḥmer] vezninde) Kılırları ve derisi kızıl olan adama denir ki çil ta'cīr olunur. Ve vechinde humret olan beyāz çehreli kumral adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَمْعَرٌ أَيُّ الْأَحْمَرُ الشَّعْرُ وَالْجِلْدُ وَكَذَا الَّذِي فِي وَجْهِهِ حُمْرَةٌ فِي بَيَاضِ صَافٍ

الْمَغِيرُ [el-meğir] [emir] [emir] vezninde) Bir 'illet sebebiyle kan karışmış süte denir; yukālu: لَبَنٌ مَغِيرٌ إِذَا كَانَ أَحْمَرَ قَدْ خَالَطَهُ الدَّمُ

الْإِمْعَارُ [el-imğar] (hemzenin kesriyle) Hayvān 'illet sebebiyle sütü kanla muh-

telit olmakla kırmızı zuhūr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَمْعَرَتِ الشَّاةُ إِذَا أَحْمَرَ Ve bir kimseye ok ile 'ale'l-'acele vurmak ma'nāsınadır; tekūlu: أَمْعَرْتُهُ بِالسَّهْمِ إِذَا أَمْرَقْتُهُ

الْمُمْعَرُ [el-mumğir] [muḥsin] [muḥsin] vezninde) Sütü kanla muhtelit kızıl zuhūr eden hayvāna denir.

الْمِمْعَارُ [el-mimğar] [miḥrāb] [miḥrāb] vezninde) Sütü kanla karışık kırmızı zuhūr eylemek mu'tādı olan hayvāna denir. Ve hurmāsı kızıl olan ağaca denir; yukālu: نَحْلَةٌ مِمْعَارٌ إِذَا صَارَتْ حَمْرَاءَ الثَّمْرِ

الْمَغْرُ [el-mağr] (mīm'in fethi ve ğayn'ın sükūnuyla) Sür'atle gitmek ma'nāsınadır; yukālu: مَعَرَ الرَّجُلُ مَعْرًا مِّنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا ذَهَبَ وَأَسْرَعَ

مَغْرَاءُ [Mağrā'] [şaḥrā'] [şaḥrā'] vezninde) Evs es-Sa'dī nām kimsenin ki şu'arā-yı Muḍar'dandır, vālidesi ismidir.

مَغْرَانُ [Mağrān] [selmān] [selmān] vezninde) Bir recül adıdır.

مَآغِرَةٌ [Māğiret] [fāḥiret] [fāḥiret] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

التَّمْغِيرُ [et-temğir] [tef'ıl] [tef'ıl] vezninde) Zikr olunan Evs b. Mağrā eş'arını inşād eylemek ma'nāsınadır ki Umeviyye'den 'Abdumelik b. Mervān, Cerīr nām şā'ire أَنَشِدْنَا كَلِمَةَ ابْنِ مَعْرَاءَ يَا جَرِيرُ demektir.

[م ق ر]

الْمَقْرُ [el-maqr] (mīm'in fethi ve qāf'ın sükūnuyla) Bir adamın yā bir hayvānın değnekle boynuna vurup derisi sağ olmak vech üzere kemiğini kırıp ufatmak ma'nāsınadır; yukālu: مَقَرَ عُنُقَهُ مَقْرًا مِّنَ الْبَابِ إِذَا صَرَبَهَا بِالْعَصَا حَتَّى تَكَسَّرَ الْعَظْمُ وَالْجِلْدُ

صَحِيحٌ Ve tuzlu balığı sirke içre basıp sar-
dela ve salamura yapmak ma'nāsınadır;
yukālu: مَقْرَ السَّمَكَةِ الْمَالِحَةِ إِذَا نَعَعَهَا فِي الْحَلِّ Ve

مَقْرٌ [maqr] Zehre denir, سَمٌّ [semm] ma'nāsına; yukālu: قَتَلَهُ بِالْمَقْرِ أَي السَّمِّ

الْإِمْقَارُ [el-imqār] (hemzenin kesriyle) Bu dahi tuzlu balığı sirkeye basıp salamura eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَمَقَرَ السَّمَكَةَ الْمَالِحَةَ Ve bir nesne acı olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا صَارَ مُرًا Ve sütün ta'mı bi'l-külliyeye gidip tatsız olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أَمَقَرَ اللَّبَنُ إِذَا ذَهَبَ طَعْمُهُ

الْمَقْرُ [el-meqar] (fethateynle) Acılığa yāhūd ekşiliğe denir; yukālu: فِيهِ مَقْرٌ أَي مَرَارَةٌ أَوْ حُمُوضَةٌ

الْمُمْقِرُ [el-mumqir] (muḥsin) vezninde) Pek ekşi yāhūd pek acı şey'e denir; yukālu: شَيْءٌ مُمْقِرٌ أَي يَبِينُ الْمَقْرَ حَامِضٌ أَوْ مُرٌّ Ve suyu az olan süte denir; yukālu: لَبَنٌ مُمْقِرٌ إِذَا صَارَ قَلِيلَ الْمَاءِ Kezālik suyu az olan eşmeye denir; yukālu: رَكِيَّةٌ مُمْقِرَةٌ إِذَا صَارَتْ قَلِيلَةَ الْمَاءِ

مُمْقِرٌ [el-meqir] (ketif) vezninde) مُمْقِرٌ [mumqir] ile ma'nā-yı evvelde mürādiftir. Ve

مَقْرٌ [meqir] صَبِيرٌ [şabir] dedikleri ma'ruf acı dārūya denir, 'alā-kavlin صَبِيرٌ [şabir] e şebih bir güne acı nesneye denir yāhūd zehre denir, سَمٌّ [semm] ma'nāsına.

الْإِمْقِرَارُ [el-imqirār] (ihmirār) vezninde) Gövdenin damarları oklava gibi domalıp kalkmak ma'nāsınadır ki ekseri gazab hālinde olur; yukālu: إِمْقَرُ الرَّجُلُ إِمْقِرَارًا إِذَا تَنَأَّ عَرْفُهُ

الْيَمْقُورُ [el-yemqūr] (ya'fūr) vezninde) Acı şey'e denir; yukālu: هُوَ يَمْقُورٌ أَي مُرٌّ

الْإِمْتِقَارُ [el-imtikār] (ifti'al) vezninde)

de) Eşme kuyunun suyu çekilip tükendikte aşığısını yeniden kazmak ma'nāsınadır; yukālu: اِمْتَقَرَ الرَّكِيَّةَ إِذَا احْتَمَرَهَا حِينَ نُزِحَ مَاؤُهَا وَفِي

[م ك ر]

الْمَكْرُ [el-mekr] (mīm'in fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Bir adamı hile ile aldatmak ma'nāsınadır; yukālu: مَكْرَهُ وَمَكَّرَ بِهِ مَكْرًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا خَدَعَهُ

Müellifin Başā'ir'de beyānına göre مَكْرٌ [mekr] bir adamı hile ile maksadından sarf eylemek ma'nāsınadır. Ve bu iki nev'dir: Mekr-i mahmūddur ki o sarf ile onun hakında fi'l-i cemil taharrī olunur. Ve 'alā-zālik kāle ta'alā: ﴿وَاللَّهُ خَيْرُ الْمَاكِرِينَ﴾ Ve biri mekr-i mezmūmdur ki onunla fi'l-i kabih taharrī olunur. Ve 'alā-zālik kāle 'azze ve celle: ﴿وَلَا يَحِيْقُ الْمَكْرُ السَّيِّئُ إِلَّا بِأَهْلِهِ﴾ Ve

مَكْرٌ [mekr] Aşı ta'bīr olunan kırmızı çamura denir, مَغْرَةٌ [muğret] ma'nāsınadır. Ve insānın baldırları eti hüsn ve nezāket üzere dolu olmak ma'nāsınadır ki dolu topuklu olmaktan ibārettir; ve minhu yukālu: إِفْرَاءَةٌ مَمْكُورَةٌ السَّاقَيْنِ أَي خَدَلَتْهُمَا حُسْنًا Ve ıslık çalmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: مَكْرٌ بِهِ إِذَا صَفَّرَ Ve arslanın demirci küreği gibi harıl harıl puflayarak harılına denir; tekülü: أَذْهَشَنِي مَكْرُ الْأَسَدِ أَي صَوْتُ نَفْخِهِ Ve tarlayı suvarmak ma'nāsınadır; yukālu: مَكْرٌ أَرْضُهُ مَكْرًا إِذَا سَقَاهَا

الْمَاكِرُ [el-mākir] Mekr ve hile eden kimseye denir. Ve kuru üzüm yüklü kafilere yāhūd zahire hayvānına denir; yukālu: عَيْرٌ مَّاكِرٌ أَي يَحْمِلُ الرَّيْبَ

الْمَكَّارُ [el-mekkār] ve

الْمَكُورُ [el-mekūr] (şabūr) vezninde) Mübālagadırlar.

الْمَمْكُورُ [el-memkūr] ve

الْمُمْتَكِرُ [el-mumtekir] [muhtekir] vezninde) Aşı ile boyanmış nesneye denir; yukālu: ثَوَّبَ مُمَكَّرًا وَمُمْتَكِرًا أَي مَضْبُوعًا بِالْمَكْرِ Ve şol arslana itlāk olunur ki ahz ve ekl eylediği şikārların kanlarıyla ālūde olmakla gūyā ki aşı ile boyanmış ola; yukālu: أَسَدٌ مُمَكَّرٌ إِذَا صَارَ مُتَلَطِّحًا بِدِمَاءِ الْفَرَائِيسِ كَأَنَّهُ صُغِيَ بِالْمَكْرِ **الْمَكْوَرِيُّ** [el-mekverrā] (mīm'in ve rā-i müşeddedenin fethiyle [mef'allā] vezninde) Le'īm ve nākese denir. Yāhūd savāb olan «ك.و.ر.» māddesinde zikr olunmaktadır, niteki orada beyān olundu. Ba'zılar mīm'in asāletine ve ba'zılar ziyādesine zāhib olmakla mü'ellif iki mahalde dahi sebt eylemiştir.

الْمَكْرَةُ [el-mekret] [temret] vezninde) Bir nev' bozumtuk ot ismidir ki devābb 'alefindendir. Cem'-i cinsi مَكْرٌ [mekr]dir ve cem'-i sīgı مُكْوَرٌ [mukūr]dur. Ve

مَكْرَةٌ [mekret] Fāsīd ve tebāh olmuş tāze hurmāya denir. Ve doluca ve kabaca olarak hūb ve latīf ve mevzūn baldıra denir; yukālu: مَا أَحْسَنَ مَكْرَتَهَا أَي سَاقَهَا الْغَلِيظَةَ الْحُسْنَاءَ Ve رُطَبٌ [ruṭab] olmaya başlamış hurmā koruğuna denir ki henüz pekçe ola.

الْمِمْكَارَةُ [el-mimkāret] (mīm'in kesriyle) Şol hurmā ağacına denir ki zikr olunan مَكْرَةٌ [mekret] dediği koruğu firāvān olur ola; yukālu: نَحْلَةٌ مِمْكَارَةٌ إِذَا كَانَتْ تَكْتُرُ مَكْرَتَهَا

الْمَمْكُورَةُ [el-memkūret] Bünyesi pek dirnekli ve devşirimli olan hatuna denir, 'alā-kavlin baldırları kabak dolması gibi tekerlekçe ve değırmice olana denir yāhūd etleri kunt ve endām ve a'zāsı tıknaz ve sıkı ve gergin olana denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ مَمْكُورَةٌ أَي الْمَطْوِيَّةُ الْخَلْقُ أَوْ الْمُسْتَدِيرَةُ السَّاقِينَ أَوْ الْمُدْمَجَةُ الْخَلْقِ الشَّدِيدَةُ الْبُضْعَةَ

الْمَكْرُ [el-meker] (fethateynle) Kızarmak

ma'nāsınadır; yukālu: مَكَّرَ الشَّيْءُ مَكْرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا احْمَرَّ

الْتَمَكِيرُ [et-temkir] [tef'il] vezninde) Hübūbāt ihtikār edip hānelerde saklamak ma'nāsınadır; yukālu: فَلَانٌ يَمَكِّرُ تَمَكِيرًا أَي يَحْتَكِرُ الْخُبُوبَ فِي الْبُيُوتِ

الْإِمْتِكَارُ [el-imitikār] [ifti'al] vezninde) Hidāb edinmek ma'nāsınadır; yukālu: إِمْتَكَّرَ الرَّجُلُ إِذَا اخْتَصَبَ Ve tarlaya gılāl ekmek ma'nāsınadır; yukālu: إِمْتَكَّرَ الْحَبَّ إِذَا حَرَثَهُ

مَكْرَانٌ [Mekrān] [sehban] vezninde) İrān'da bir şehri ma'rūftur.

[م و ر]

الْمَوْرُ [el-mevr] [cevr] vezninde) Bir nesne 'arzı cihetinden iki tarafa doğru dalga gibi sür'atle varıp gelmek ma'nāsınadır, çalar sa'atin dakikalığı gibi; yukālu: مَارَ الشَّيْءُ يَمُورُ مَوْرًا إِذَا تَرَدَّدَ فِي عَرْضِ نَعْدِ وُلْكِهِسINE GELMEK ma'nāsınadır; yukālu: مَارَ الرَّجُلُ إِذَا أَتَى نَجْدًا Ve akmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: مَارَ الدَّمُ إِذَا جَرَى Ve çalkanmak ma'nāsınadır; yukālu: مَارَ الْمَاءُ إِذَا مَاجَ وَاضْطَرَبَ Ve su yer yüzüne akmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: مَارَ الْمَاءُ إِذَا جَرَى عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ Ve berri öte deprenmek ma'nāsınadır; yukālu: مَارَ الشَّيْءُ إِذَا تَحَوَّكَ Ve

مَوْرٌ [mevr] Meslūk ve müstevī āsān yola itlāk olunur; tesmiye bi'l-masdardır, bi-ma'nā mef'uldür, mahall-i tereddüd olduğu için; tekūlu: سَلَكَتُ الْمَوْرَ أَي الطَّرِيقَ الْمَوْتُوَةَ Ve yumuşak nesneye itlāk olunur, şey-i leyyin ma'nāsına. Şārih الْمَشْيُ الْبَارِعِيyle olmağı tasvīb eylemiştir. Ve zikri ātī مَوَارَةٌ [mevvāret] kavli-i şārihi müeyyiddir. Ve

مَوْرٌ [mevr] Hayvāndan yün yolmak

ma'nāsınadır; yukālu: مَارَ الصُّوفَ إِذَا تَنَفَّ Ve **مَوْرُ** [Mevr] Yemen'de şehir-i Zebīd şemālīsinde vākī' kur'aların sâhili ismidir. Ve

مَوْرُ [mevr] Havāya toprak tozup savrulmak ma'nāsınadır; yukālu: مَارَ التُّرَابَ مَوْرًا إِذَا تَارَ

الْإِمَارَةُ [el-imāret] (hemzenin kesriyle) Akıtmak ma'nāsınadır; yukālu: أَمَارَ الدَّمَّ إِذَا أَسَالَهُ Ve yel havāya toprak savurmak ma'nāsınadır; yukālu: أَمَارَتِ الرِّيحُ التُّرَابَ إِذَا تَارَتْهُ

الْمَوْرُ [el-mūr] (mīm'in zammıyla) Havāda beri öte mütereddid olan gubāra denir. Ve havāya savrulup tozmuş toprağa denir.

الْمَوَارَةُ [el-mevvāret] (dāvāret) [devvāret] vezninde) Āsān ve mülāyim yürüyüştü çabuk nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ مَوَارَةٌ أَي سَهْلَةٌ السَّيْرِ سَرِيعَةٌ

الْمَائِرُ [el-mā'ir] (dā'ir) [dā'ir] vezninde) Hafif ve nāfiz ecsāma dāhil ve mü'essir oka denir; yukālu: سَهْمٌ مَائِرٌ أَي خَفِيفٌ نَافِذٌ دَاخِلٌ فِي الأَجْسَامِ

الْمَارِيَّةُ [el-māriyyet] (teşdīd-i yā'yla) Bedeni sīm-i sāfī gibi ak ve berrāk hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ مَارِيَّةٌ أَي بَيْضَاءُ بَرَّاقَةٌ

الْإِنْمِيَارُ [el-inmiyār] [infi'āl] vezninde) Hayvāndan yün ve tüy makülesi yolunmak ma'nāsına mutāvi'edir; tekülü: مَوْتُ الوَبْرِ فَانْمَارٌ أَي تَنْفُتُهُ فَانْتَفَتْ Ve hayvān tüyü dökülüp kavlamak ma'nāsınadır; yukālu: إِنْمَارَ وَبَرِ الدَّابَّةِ إِذَا سَقَطَ

الْمَوْرَةُ [el-mūret] ve

الْمَوَارَةُ [el-muvāret] (mīm'lerin zammıyla) Koyun yününün yoluntasuna denir ki gerek diri ve gerek ölü olsun.

مَارَسَرَجِسْ [Māresercis] (rā'nın ve sīn'in

fethi ve cīm'in kesriyle) Bir mevzi' ismidir, fi'l-asl رَامَهُمْزُ [Rāmehurmuz] gibi iki ism olup ism-i vāhid kılınmıştır.

الْتَمُورُ [et-temevvur] [tefa'ul] vezninde) Bir adam beri öte gelip gitmek ve olta vurmak ma'nāsınadır; yukālu: تَمُورَ الرَّجُلِ إِذَا جَاءَ وَذَهَبَ Ve bedende kıl ve tüy makülesi sağa sola oynayıp salınmak yāhūd dābbenin tüyü kavlamak ma'nāsınadır; yukālu: تَمُورَ الشَّعْرَ إِذَا ذَهَبَ يَمْنَةً وَيُسْرَةً أَوْ يُقَالُ تَمُورٌ وَبَرِ الدَّابَّةِ إِذَا سَقَطَ

الْإِمْتِيَارُ [el-imtiyār] [ifti'āl] vezninde) Kılıcı kından sıyırmak ma'nāsınadır; yukālu: إِفْتَارَ السَّيْفِ إِذَا اسْتَلَّهُ

مُورِيَانُ [Mūriyān] [hūriyān] vezninde) Hūzistān nevāhisinde bir karye adıdır; Manşūr-ı Abbāsī veziri Suleymān b. Ebī Eyyūb el-Mūriyānī oradandır.

حُورِيَانُ مُورِيَانُ [Hūriyān Mūriyān] (hā'nın ve mīm'in zammıyla) Bahr-i Yemen'in Hindistān cānibinde bir cezīre adıdır.

[ر ه م]

الْمَهْرُ [el-mehr] [nehr] vezninde) صدَاقٌ [şadāq] ma'nāsınadır ki hatun tezevvücünde ta'yīn olunan bedel-i nikāhtır, kābīn ta'bīr olunur. Cem'i مَهُورٌ [muhūr]dur; yukālu: عَيَّنَ لَهَا الْمَهْرَ أَي الصَّدَاقَ Ve

مَهْرٌ [mehr] Masdar olur, nikāh 'akdinde zevce için kābīn ta'yīn eylemek, 'alā-kavlin kābīn vermek ma'nāsına; yukālu: مَهْرَ الْمَرْأَةِ مَهْرًا مِنْ الْبَابِ الثَّلَاثِ وَالْأَوَّلِ إِذَا جَعَلَ لَهَا مَهْرًا أَوْ أَعْطَاهَا مَهْرًا

الْإِمَهَارُ [el-imhār] (hemzenin kesriyle) Bu dahi hatun için mehr ta'yīn eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَمَهَرَ الْمَرْأَةَ إِذَا جَعَلَ لَهَا مَهْرًا أَعْطَاهَا مَهْرًا 'inde'l-ba'z مَهْرَهَا مَهْرًا derler, مَهْرًا مَهْرًا مَهْرًا مَهْرًا مَهْرًا مَهْرًا derler, مَهْرَهَا إِمَهَارًا

غيره على مهر Ya'nī mehr üzere bir adama bir hatun tezvīc eyledikte. Ve

إِمهَارٌ [imhār] Bir deveyi Mehriyye kabilesine nisbet eylemek ya'nī Mehriyye'dir demek ma'nāsınadır; yukālu: **أَمَهَرَ النَّاقَةَ إِذَا جَعَلَهَا مَهْرِيَّةً**

الْمَهْمُورَةُ [el-memhūret] Mehri verilmiş hatuna denir. Ve minhu'l-meselu: «كَالْمَهْمُورَةِ» «إِخْدَى خَدَمَتَيْهَا» Ya'nī “Halhällarının biriyle mehri verilmiş hatun gibi.” Bu meselin menşe'i budur ki bir adam bir ahmak hatun tezevvüc eyleyip zifāfa dāhil oldukta mehr mütālebesiyle teslīmden imtināc eylemekle hemān zevci mezbūrenin ayaklarında olan halhālın birini çekip işte sana mehr diye itā eyledikte rızā-dār olup nefsinin teslīm eyledi. Nihāyet-i hamākatine bālig kimse hakkında darb olunur. Bunun nazīri olmak üzere bir kimse bir āher kimseye bir mikdār māl itā edip o dahi māl-ı mezbūr ile māl veren o adamın kızını tezevvüc eyledi. Bir gün mezbūreye itā eylediği mehr ile imtinān eylemekle nā-be-mahal imtinān olunan yerde «كَالْمَهْمُورَةِ مِنْ مَالِ أَبِيهَا» «كَالْمَهْمُورَةِ مِنْ مَالِ أَبِيهَا» kavli darb-ı mesel oldu.

الْمَهِيرَةُ [el-mehīret] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Mehri pek gālī ve ziyāde olan hürre hatuna denir. Ve her kār ve amelde üstād ve hāzık ve māhir adama denir; yukālu: **رَجُلٌ مَهِيرَةٌ أَيْ مَاهِرٌ حَادِقٌ بِكُلِّ عَمَلٍ هُوَ مَهِيرَةٌ أَيْ سَابِحٌ** Ve pek māhir ve çire yüzgüce denir; yukālu: **مَهْرَةٌ** [meheret] gelir fetehātla.

الْمَهْرُ [el-mehr] (قَهْرٌ [qahr] vezninde) ve

الْمَهُورُ [el-muhūr] (ظُهُورٌ [zuhūr] vezninde) ve

الْمَهَارُ [el-mehār] ve

الْمَهَارَةُ [el-mehāret] (mīm'lerin fethiy-

le) Hāzık ve üstād olmak ma'nāsınadır; yukālu: **مَهَرَ الشَّيْءَ وَفِي الشَّيْءِ وَبِالشَّيْءِ مَهْرًا وَمُهُورًا وَمَهَارًا وَمَهَارَةً مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا حَدَقَ**

الْمُهُرُ [el-muhr] (mīm'in zammıyla) Devenin göğsü ortasında olan kemiğe denir ki **كِرْكِرَةٌ** [kirkiret] dahi derler ve ona **مُهْرَةٌ** [muhret] dahi denir hā'yyla. Ve

مُهْرٌ [muhr] Ebū cehl karpuzunun semerine denir. Cem'i **مِهْرَةٌ** [miheret]tir, **عِنْبَةٌ** [inebet] vezninde. Ve

مُهْرٌ [muhr] At kısmının veledine denir ki küçüğüne kulun ve büyüğüne tay ta'bīr olunur. Alā-kavlin atın ve sār dābbenin en evvelki dölüne denir. Cem'i **أَمَهَارٌ** [emhār] ve **مِهَارٌ** [mihār] gelir mīm'in kesriyle ve **مِهَارَةٌ** [mihāret] gelir hā'yyla; mü'ennesinde **مُهْرَةٌ** [muhret] denir. Ve

مُهْرَةٌ [muhret] Boncuğa denir, nisvān tā'ifesi ondan pek hoşlanıp tezeyyün ederler. Alā-kavlin bu Fārisīdir. Mütercim der ki vākī'ā *Burhān*'da Fārisī olarak mersūmdur, Arab dahi isti'māl ederler. Ve hālen lisān-ı nāsta **خَاتَمٌ** [hātem]e mühr ta'bīri bundan me'hūzdur, ba'zı boncuk envā'ından akīk ve süleymānī makūlesi ahcārdan ittihāz olunduğuna mebnī. Ve **مُهْرٌ** [muhr] lafzını Arabī olarak tasarruf ve isti'malle meselā mektūbu **تَمَهِيرٌ** [temhīr] eyledim dedikleri müvelledir, belki **خَتْمٌ** [hatm] ta'bīr olunmak fesāhattir.

الْمُهُرُ [el-muher] (ضُرْدٌ [şurad] vezninde) **مُهْرَةٌ** [muhret]in cem'idir, göğüste ustuç gibi birbirine girişmiş sokuşturma mafsallara, alā-kavlin kaburgaların uçlarında kırtırdak ta'bīr olunan yumuşakça kemiklere denir. Ve bu ma'nāda Fārisī zann olunur.

مَهْرَةٌ [Mehret] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) İbn Haydān'dır. Bir cem'at pederidir, onunla

müte'āreflerdir, mehriyye dedikleri de-
veler o cemā'ate mensūbdur. Cem'i مَهَارَى
[mehārā] gelir, سَكَارَى [sekārā] vezninde
ve مَهَارٍ [mehār] ve مَهَارِيٌّ [mehāriyy] gelir.
Ve

مَهْرِيَّةٌ [mehriyyet] Kızıl buğdaya denir.

أَلْمُمْهِرُ [el-mumhir] (مُحْسِنٌ [muhsin] vez-
ninde) Tayı olan kısrağa denir.

مَاهِرٌ [Māhir] ve

مُهَيَّرَةٌ [Muheyret] (جُهَيْنَةٌ [cuheynet] veznin-
de) İki recül isimleridir.

مَهْوَرٌ [Mehver] (قَسْوَرٌ [kasver] vezninde)
Bir mevzi' adıdır.

نَهْرٌ مِهْرَانٌ [Nehru Mihrān] (mīm'in kesriy-
le) Sind ülkesinde bir çay adıdır.

مِهْرَانٌ [Mihrān] (mīm'in kesriyle) Isfahān
kazāsında bir karye adıdır. Ve Aḥmed b.
el-Ḥuseyn el-Muḫrī ceddinin ismidir.

أَلْمِهَارُ [el-mihār] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde)
بُحْتِيٌّ [buḫtiyy] develerin burunlarına geçi-
rilen ağaç burundalığa denir.

أَلْمِهْرَةُ [el-miheret] (عَبْتَةٌ [inebet] vezninde)
مُهْرَةٌ [muhret]in cem'idir ki zikr olundu. Ve

مِهْرَةٌ [miheret] (صَدَاقٌ [šadāq] ma'nāsına
olan مَهْرٌ [mehr]den mutasarrıf ism olarak
yine mehr ma'nāsına müsta'mel olur; ve
minhu yekülüne: لَمْ تُعْطِ هَذَا الْأَمْرَ الْمِهْرَةَ أَي لَمْ
تَأْتِهِ مِنْ وَجْهِهِ Ya'nī "Sen şu maslahatın rāst
ve münāsib yerinden mübāşeret eyledin."

أَلْتَمْهِيرُ [et-temhīr] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde)
Tay talep eylemek ma'nāsınadır; yukālu:
مَهْرَ الرَّجُلِ إِذَا طَلَبَ الْمُهْرَ Ve tay edinmek
ma'nāsınadır; yukālu: مَهْرٌ فَلَانٌ إِذَا اتَّخَذَ مَهْرًا

أَلْمُتَمَهِّيرُ [el-mutemehhir] (مُتَبَصِّرٌ [mutebaşşir]
vezninde) Şikār husūsunda hāzık ve uz
arslana denir; yukālu: أَسَدٌ مُتَمَهِّيرٌ أَي حَادِقٌ
بِالْإِفْتِرَاسِ

أَلْتَمَهُّرُ [et-temehhur] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vez-
ninde) Uz ve hāzık olmak ma'nāsınadır;
yukālu: تَمَهَّرَ الرَّجُلُ إِذَا حَادَقَ

[م ي ر]

أَلْمِيرَةُ [el-mīret] (mīm'in kesriyle) Bir
mahalden meclüb olan zahīreye denir;
yukālu: أَتَى بِالْمِيرَةِ أَي جَلَبَ الطَّعَامَ

أَلْمَيُّرُ [el-meyr] (سَيَّرٌ [seyr] veznin-
de) Mahall-i āherden zahīre getirmek
ma'nāsınadır; yukālu: مَا زَ فَلَانٌ عِيَالَهُ يَمِيرُ مَيْرًا
إِذَا أَتَاهُمْ بِمِيرَةٍ Ve devā' makülesinin çāšnīsini
bilmek için tatmak ma'nāsınadır; tekülü:
مِرْثُ الدَّوَاءِ إِذَا دُقَّتْهُ Ve yünü ve yapıyı dit-
mek ma'nāsınadır; tekülü: مِرْثُ الصُّوفِ إِذَا
نَفَقَتْهُ

أَلْإِمَارَةُ [el-imāret] (hemzenin kesriyle)
Bu dahi bir mahalden zahīre getirmek
ma'nāsınadır; yukālu: أَمَارَ عِيَالَهُ بِمَعْنَى مَارَهُمْ
Ve damar kesmek ma'nāsınadır; yukālu:
أَمَارَ أَوْ دَا جَهُ إِذَا قَطَعَهَا Ve bir nesneyi eritmek
ma'nāsınadır; yukālu: أَمَارَ الشَّيْءِ إِذَا أَذَابَهُ Ve
za'ferān makülesine su döküp ıslatmak
ma'nāsınadır; yukālu: أَمَارَ الرَّغْفَرَانَ إِذَا صَبَّ فِيهِ
الْمَاءَ ثُمَّ دَافَهُ

أَلْإِمْتِيَارُ [el-imtiyār] (إِفْتِيْعَالٌ [ifti'āl] vezninde)
Bu dahi mahall-i āherden zahīre çekmek
ma'nāsınadır; yukālu: إِمْتَارَ لِعِيَالِهِ بِمَعْنَى أَمَارَهُمْ
أَلْمَيَّارُ [el-meyyār] (سَيَّارٌ [seyyār] vezninde)
Dā'imā āher mahallerden zahīre celb eden
adama denir; yukālu: فَلَانٌ مَيَّارٌ أَي جَالِبٌ الْمِيرَةَ
Ve

مَيَّارٌ [Meyyār] Şersefe b. Ḥuleyf el-Māzini
nām kimsenin feresi ismidir.

أَلْمَيَّارُ [el-muyyār] (زُؤَارٌ [zuvvār] veznin-
de) مَائِرٌ [mā'ir]in cem'idir, niteki رَجَالَةٌ
[reccālet] vezninde مَيَّارَةٌ [meyyāret] ondan
cem'dir, zahīre cāliblerine denir.

الْمُنْبَرُ [el-minber] (مِسْطَرٌ [mištar] vezninde) Ma'rūftur ki cāmi'de hutbe-gāh-ı hatıbdır; rif'at ma'nāsına olan نَبْرٌ [nebr]den ism-i ālettir, ref'-i hatīb eyler.

النَّبَارُ [en-nebbār] (شَدَادٌ [šeddād] vezninde) Fasīh ve sūhan-ver adama denir; yukālu: رَجُلٌ نَبَارٌ أَي فَصِيحٌ Ve bülehd-āvāz adama denir; yukālu: رَجُلٌ نَبَارٌ أَي عَلِي الصَّوْتِ

النَّبْرَةُ [en-nebret] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Dudağın taşra yüzünde olan çukurun ortasına denir. Ve hemzeye denir ki harf-i ma'hūde ya'nī elif-i müteharrikedir. Ve bedende olan şişe ve kabarığa denir. Ve etrāfına nisbet tümsek ve domalıç olan şey>e denir. Ve

نَبْرَةٌ [Nebret] Endelus ülkesinde Mārīde a'mālinden bir iklim adıdır. Ve havf ve feza'dan nāşī olan sayha ve feryāda denir; tekūlu: سَمِعْتُ نَبْرَةً أَي صَيْحَةَ الْفَرْعِ Ve hānendenin nagme perde-i pestte iken tiz eylemesine denir; yukālu: مَا أَلْطَفَ نَبْرَةَ الْمُعْجَبِيِّ أَي رَفَعَ صَوْتَهُ عَنْ خَفْصِ

الْإِنْبَارُ [el-intibār] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Gövdede şiş peydā olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِئْتَبَرَ الْجَسَدُ إِذَا تَوَرَّمَ Ve kesret-i 'amel-den el kabarmak ma'nāsınadır; yukālu: إِئْتَبَرَتْ يَدُهُ إِذَا تَنَفَّطَتْ ma'nāsınadır; yukālu: إِئْتَبَرَ الْحَطِيبُ إِذَا ازْتَمَى

النُّبْرُ [en-nuber] (صُرْدٌ [šurad] vezninde) İri lokmalara denir; müfredi نُبْرَةٌ [nubret]tir, اِبْتَلَعَ النُّبْرَ أَي اِبْتَلَعَ الْغُرْفَةَ [gurfet] vezninde; yukālu: اللَّقْمُ الصَّخَامُ

النُّبَيْرُ [en-nubeyr] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Pek zīrek adama denir; yukālu: رَجُلٌ نُبَيْرٌ أَي كَيْسٌ

نِبْرٌ [Nibber] (إِمْمَاعٌ [imma' vezninde) Bağdād kazāsında bir karye adıdır.

النَّبِيرُ [en-nebīr] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Pey-nire denir ki ma'rūftur, süttten çalınır, جُبْنٌ [cubn] ma'nāsına; tekūlu: أَكَلْنَا النَّبِيرَ أَي الْجُبْنَ

النَّبُورُ [en-nebūr] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Göte denir, اِسْتِ [ist] ma'nāsına.

النَّبِيرُ [en-nibr] (نُونٌ'un kesriyle) Kene ta'bīr olunan böceğe denir, قُرَادٌ [kurād] ma'nāsına. Ve keneye şebīh bir nev' böceğe denir ki devenin üzerinde yürüse yürüdüğü yerler şişip kabarıp. 'Alā-kavlin bir nev' sīnek yāhūd yırtıcı bir cānver adıdır. Ve fāhiş ve le'im olan bodura denir; cem'i اُنْبَارٌ [enbār] ve نِبَارٌ [nibār] gelir nūn'un kesriyle. Ve Mansūr b. Muḥammed el-Vāsiṭī en-Nebrī ümmī olarak bir şā'ir-i sūhan-verdir.

الْأَنْبَارُ [el-enbār] (hemzenin fethiyle) Şol odalara ve mağazalara denir ki tüccār kısmı onlara emti'a ve eşyalarını vaz' ederler. Müfredi نَبْرٌ [nibr]dir, nūn'un kesriyle. Ve اُنْبَارٌ [Enbār] 'Irāk'ta bir şehir-i kadīm ismidir. Ve gılāl yığılan yere denir ki Türkīde dahi anbār denir. Ve

أَنْبَارٌ [Enbār] Berrīyye ile Rīf meyānında ma'rūf birkaç mevzī'lerin ismidir. Ve Belḥ kazāsında bir karye adıdır; muhaddisinden Muḥammed b. 'Alī el-Enbārī oradandır.

سِكَّةُ الْأَنْبَارِ [Sikketu'l-Enbār] Merv şehrinde bir sokak adıdır; a'lāmdan Muḥammed b. Ḥuseyn b. 'Abdüyeh el-Enbārī oradandır. Niçe kimseler vehmlerinden nāşī mūmā'ileyhi zikr olunan Enbār nām şehir-i kadīme nisbet eylemişlerdir.

الْإِنْبَارُ [el-inbār] (hemzenin kesriyle) Anbār yapmak ma'nāsınadır; yukālu: اِنْبَرُ الْأَنْبَارِ إِذَا بَنَاهُ

الْمَنْبُورَةُ [el-menbüret] ve

في أَنفِهِ

النَّشْرُ [et-tenes̄sur] [تَفَعَّلَ [tefa^{ca}ul] vezninde)

Bu dahi saçılmak ma^{ca}nāsınadır; yukālu: نَشْرُهُ فَتَشْتَرُّ

النَّشَارُ [et-tenāsur] [تَفَاعَلَ [tefā^{ca}ul] vezninde)

Bu dahi saçılmak ma^{ca}nāsınadır; yukālu: تَنَاشَرُ الُّوُلُو بِمَعْنَى تَشْتَرُّ

Ve nās hasta olup cā-be-cā vefāt eylemek ma^{ca}nāsına müsta^{ca}meldir; yukālu: تَنَاشَرُ الْقَوْمُ إِذَا مَرَضُوا فَمَاتُوا

النَّشَارَةُ [en-nuṣāret] [سُمَامَةً [ṣumāmet] vezninde) ve

النَّشْرُ [en-neṣr] [fethateynle) Saçılan şey'e

denir ki saçıntı ta^{ca}bīr olunur. ʿAlā-kavlin nāṣāret [neṣāret] ta^{ca}āmdan saçılana mahsūstur

ki devşirip sevābı için ekl olunur ve نَشْرٌ [neṣr] ondan e^{ca}amdır; tekūlu: مَا أَصَبْتُ مِنْ نَشْرٍ

فُلَانٍ شَيْئًا وَالتَّقَطُّ نَنَارَةُ الْخِوَانِ أَيُّ مَا تَنَاشَرُ مِنْهُ

النَّشُورُ [en-neṣūr] [صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde)

Evlādı çok hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ تَنْشُورُ Ve şol koyuna itlāk olunur

ki tıksırıcı olup ve tıksırdıkta burnundan kurtçağız tarzında fazla ilkā eder ola;

yukālu: شَاءَ تَنْشُورُ إِذَا كَانَتْ تَطْرُحُ مِنْ أَنْفِهَا كَالدُّودِ Ve memesinin delikleri vāsi^{ca} olan koyuna

denir; yukālu: شَاءَ تَنْشُورُ الْوَاسِعَةَ الْإِخْلِيلِ

النَّاشِيرُ [en-nāṣir] [نُشُورٌ [nuṣūr] ile ma^{ca}nā-yı

sānīde mürādiftir.

النَّاشِيرَانُ [en-neṣūrān] [صَيْمُرَانٌ [ṣaymurān] vezninde) ve

النَّشِيرُ [en-neṣir] [كَتَبْتُ [ketif] vezninde) ve

الْمِنْشَرُ [el-minṣer] [مِنْبَرٌ [minber] vezninde)

Çok sözlü ozan adama itlāk olunur.

النَّشْرَةُ [en-neṣret] [تَمْرَةٌ [temret] vezninde)

Burnun dimāga karīb içine denir ki geniz ta^{ca}bīr olunur, حَيْشُومٌ [ḥayṣūm] ma^{ca}nāsına.

Ve ona karīb olan yerine denir. Ve burnun direğine doğru bıyıkların aralığında

olan fürceye denir ve bu insān ile arslana mahsūstur derler. Ve

نَشْرَةٌ [Neṣret] Menāzil-i kamerden bir menzil ismidir. Ve o iki kevkebden ʿibārettir

ki miyāneleri bir karış mikdār olup ve cirmlerinde beyāz bulut pāresine şebīh ak-lık eseri vardır; Esed sūretinin burnunda vākī^{ca}lerdir. Ve

نَشْرَةٌ [neṣret] Telebbüsü sehl ve mülāyim olan zırha, ʿalā-kavlin vāsi^{ca} zırha denir.

النَّشِيرُ [en-neṣīr] [نَفِيرٌ [nefir] vezninde)

Devābb kısmının aksırmasına denir ki tıksırma ta^{ca}bīr olunur, niteki insānın aksırığına ʿuṭās [uṭās] denir. Ve bu ma^{ca}nāda

masdar olur; yukālu: نَشَرَتِ الدَّابَّةُ نَيْشًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا عَطَسَ

إِسْتَشْتَرَّ الْمَتَوَصِّئُ Ve buruna su çekmek ma^{ca}nāsınadır; yukālu: إِسْتَشْتَرَّ الرَّجُلُ إِذَا أَدْخَلَ الْمَاءَ فِي أَنْفِهِ

الْإِسْتِشَارُ [el-istinṣār] Buruna suyu çektikten sonra geri pıskırmak ma^{ca}nāsınadır ki bur-

nu tathīr için ederler; yukālu: إِسْتَشْتَرَّ الْمَتَوَصِّئُ إِذَا اسْتَشْفَقَ الْمَاءَ ثُمَّ اسْتَخْرَجَ ذَلِكَ بِنَفْسِ الْأَنْفِ

Ve buruna su çekmek ma^{ca}nāsınadır; yukālu: إِسْتَشْتَرَّ الرَّجُلُ إِذَا أَدْخَلَ الْمَاءَ فِي أَنْفِهِ

الْمِنْشَارُ [el-minṣār] [مِحْرَابٌ [mihrāb] vezninde) Korukları ağacından dökülür saçılır

olan hurmā ağacına denir. Ve yukālu: نَحْلَةٌ مِشَارٌ إِذَا صَارَتْ يَتَنَاشَرُ بِسُورِهَا

الْإِنْشَارُ [el-inṣār] (hemzenin kesriyle) Bir adamın burnunu kanatmak ma^{ca}nāsınadır;

yukālu: طَعَنَهُ فَأَنْشَرَهُ أَيُّ أَرَعَفَهُ Ve bir kimseyi genizi üzere yere kapatmak ma^{ca}nāsınadır;

yukālu: أَنْشَرْتُ فُلَانًا إِذَا أَلْقَاهُ عَلَى خَيْشُومِهِ Ve pıskırmakla burunda olan haltı çıkarmak ma^{ca}nāsınadır;

yukālu: أَنْشَرْتُ الرَّجُلَ إِذَا أَخْرَجْتُ مَا فِي أَنْفِهِ Ve soluğu burundan çıkarmak ma^{ca}nāsınadır;

yukālu: أَنْشَرْتُ الرَّجُلَ إِذَا أَخْرَجْتُ نَفْسَهُ Ve buruna su çekmek ma^{ca}nāsınadır;

yukālu: أَنْشَرْتُ الرَّجُلَ إِذَا أَدْخَلَ الْمَاءَ فِي أَنْفِهِ

الْمُنْشَرُ [el-munesser] [مُعْظَمٌ [mu^{ca}azzam]

vezninde) Aslā kendide hayr ve menfa'at olmayan ya'ni bir işe yaramayan za'if ve zebūn adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُتَثَّرٌ أَي ضَعِيفٌ لَا خَيْرَ فِيهِ

[ن ج ر]

النَّجْرُ [en-necr] (nūn'un fethi ve cīm'in sükūnuyla) Asl ve bünyād ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ كَرِيمُ النَّجْرِ أَي الْأَضْلُ Ve

نَجْرٌ [necr] Masdar olur, elin orta parmağının boğumunu büküp onunla bir adamın başına vurmak ma'nāsınadır; yukālu: نَجَرَهُ نَجْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا ضَمَّ مِنْ كَفِّهِ بُرْجُمَةً Ve ağaç yonmak ma'nāsınadır ki dülgerlik eylemektir; yukālu: نَجَرَ الْخَشَبَ إِذَا نَحْتَهُ وَمِنْهُ النَّجَارُ Ve kasd ve āheng eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَجَرَهُ إِذَا فَصَدَهُ Ve ıssı olmak ma'nāsınadır; tekūlu: نَجَرَ يَوْمَنَا إِذَا حَرَ Ve deveyi 'unf ve şiddetle sürüp götürmek ma'nāsınadır; yukālu: نَجَرَ الْإِبِلَ إِذَا سَاقَهَا شَدِيدًا Ve

نَجْرٌ [Necr] Mekke ile Medīne arzlarının 'alemidir; harāret ma'nāsındandır. Ve

نَجْرٌ [necr] Cimā'e eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَجَرَ الْمَرْأَةَ إِذَا جَامَعَهَا dedikleri ta'ām yapmak ma'nāsınadır; yukālu: نَجَرَتِ الْمَرْأَةَ إِذَا اتَّخَذَتْ نَجِيرَةً

النَّجَارُ [en-nicār] [kitāb] [kitāb] vezninde) ve

النَّجَارُ [en-nucār] [ğurāb] vezninde) Bunlarda asl ve haseb ma'nāsınadır; ve minhu'l-meselu: «كُلُّ نَجَارٍ إِبِلٌ نَجَارُهَا» أَي فِيهِ «كُلُّ نَجَارٍ إِبِلٌ نَجَارُهَا» أَي فِيهِ «كُلُّ لَوْنٍ مِنَ الْأَخْلَاقِ وَلَا يَثْبُتُ عَلَى رَأْيٍ Ma'nā-yı mesel "Her cins devenin soyları bu deve-de mevcüddür" demektir. Menşe'i budur ki bir adam bir deve serika edip bey'e 'arz eyledikte bir kimse devenin aslından ya'ni soyundan su'āl eylemekle sârik kelām-ı mezbūr ile cevāb verdi. Ba'dehu re'y-i

vāhid üzere sâbit olmayıp mütelevvin-meşreb olan kimse hakkında mesel oldu.

النَّجْرُ [en-necer] (fethateynle) Deve ve koyun kısmına bazı yabanî nā-muvāfık tohumlar eklinden nāşī 'arız olan susalık 'illetine denir ki her ne kadar su içseler kanmayıp ve ondan 'ākıbet hasta ve helāk olurlar. Ve 'arız-a-i mezbüre ba'zen insāna ekşi süt içmekten hādis olur ki aslā suya kanmaz olur.

النَّجْرَى [en-necrā] [sekrā] vezninde) ve

النَّجَارَى [en-necārā] [sekārā] vezninde) ve

النَّجِيرَةُ [en-neciret] [ferihāt] vezninde) Zikr olunan نَجْرٌ [necr] 'illetine mübtelā koyunlara ve develere denir; yukālu: إِبِلٌ وَعَنْمٌ نَجْرَى وَنَجَارَى وَنَجْرَةٌ أَي مُصَابَةٌ بِالنَّجْرِ

النَّجَارَةُ [en-nucāret] (nūn'un zammıy-la) Dülger yonuntusuna denir ki talaş ve nuşāre ta'bīr olunur.

النَّجَّارُ [en-neccār] [aṭṭār] vezninde) Dülgere denir. Ve dülger, dūrüdger-i Fārisī muharrefidir.

النَّجَارَةُ [en-nicāret] [kitābet] vezninde) Dülgerlik hırfetine denir.

النَّجْرَانُ [en-necrān] [sekrān] vezninde) Kapı ökçesi duracak tahtaya denir ki kapının zıvanası girecek delik onda olur, söve ta'bīr olunur; yukālu: الْبَابُ يَدُورُ عَلَى نَجْرَانِهِ وَهُوَ الْخَشْبَةُ فِيهَا رِجْلُ الْبَابِ Ve

نَجْرَانٌ [necrān] Susuza denir; yukālu: رَجُلٌ نَجْرَانٌ أَي عَطْسَانٌ

نَجْرَانٌ [Necrān] Yemen'de bir mevzi' adıdır; hicriyyenin onuncu sâlinde feth olundu; Necrān b. Zeydān b. Sebe ismiyle müsemmâdır. Ve Bahreyn türābında bir

mevzi^c adıdır. Ve Havrān'da bir mevzi^c adıdır ki Dimaşk'a karībdir; a^clāmdan Yezid b. ʿAbdullāh b. Ebī Yezid ve Ḥumeyd en-Necrāniyyān oradandır. ʿAlā-kavlin Ḥumeyd Necrān-ı āherdendir. Ve Kūfe ile Vāsīt beyninde bir mevzi^cdir.

التَّوَجُّرُ [en-nevcer] (جَوْهَرُ [cevher] vezninde) Şol haşebeye denir ki onunla tarla sökülür. Bu, saban dedikleri olacaktır. Şārihin beyānına göre تَوَجُّجُ [nevrec] maktūbudur.

الْمَنْجُورُ [el-mencūr] Şol büyük makara ya denir ki su devesi onunla kuyudan su çeker.

النَّجِيرَةُ [en-necīret] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Aḥşābdan olan üstü örtülü sofaya denir ki onda sâzlık ve sâ'ir katılmış nesne olmaya. Ve sūt ve tahīn ile yāhūd sūt ve sâfī yağla müretteb olan bulamaç aşına denir; ve minhu kavluhum: لَأَنْجُرَنَّ نَجِيرَتَكَ أَيُّ لَأَجْزِيَنَّ جِزَاءَكَ Ve

نَجِيرَةٌ [necīret] Bodur otluğa denir; yukālu: مَا فِي الْأَرْضِ رَغِيٌّ إِلَّا النَّجِيرَةُ أَيُّ النَّبْتُ الصَّغِيرُ

النَّاجِرُ [en-nācir] Receb ʿalā-kavlin safer ayına denir. Ve yaz aylarından her aya denir. Ve bu harāret ma'nāsındandır, deve kısmının şiddet-i ʿataşları hengāmdir; tekūlu: خَرَجْنَا فِي شَهْرِ نَاجِرٍ وَهُوَ كُلُّ شَهْرٍ مِنْ شُهُورِ الصَّيْفِ

الْأَنْجَرُ [el-encer] (عَنْبَرٌ [ʿanber] vezninde) Gemi demirine denir ki limana geldikte onu deryāya bırakıp gemiyi iskān ederler. Lenger-i Fārisī muʿarrebdir; ve minhu yukālu: أُنْقَلُ مِنَ أَنْجَرٍ أَيُّ الْمِرْسَاةِ

الْمِنْجَارُ [el-mincār] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Sıbyān-ı ʿAraba mahsūs bir laʿib adıdır. ʿAlā-kavlin savāb olan مِيجَارٌ [mīcār] olmaktadır yā-yı tahtiyeye ile.

بَنُو النَّجَارِ [Benu'n-Neccār] (عَطَّارٌ [ʿaṭṭār] vezninde) Ensārdan bir kabīledir.

الْمَنْجَرُ [el-mencer] (مَنْعَدٌ [maḥʿad] vezninde) Tarīkten sapa olmayın maksada denir.

الْإِنِّجَارُ [el-incār] (hemzenin kesriyle) Dama denir, إِجَارٌ [iccār] ma'nāsına.

النُّجَيْرُ [en-Nuceyr] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Ḥādramevt kurbünde bir hısn adıdır. Ve bādiyede Şufeyne kurbünde bir su adıdır.

الِنِّجَارَةُ [en-Nicāret] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Mā-i mezbūr karşıısında başka bir su adıdır; ikisi de çorakçadır.

نِجَارٌ [Nicār] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bir mevzi^cdir.

نُجَارٌ [Nucār] (غُرَابٌ [gūrāb] vezninde) Bilād-ı Temīm'de bir mevzi^cdir. Ve Cebelu's-Sitār karşıısında bir su adıdır.

النَّجْرَاءُ [en-Necrā'] (صَحْرَاءٌ [şaḥrā'] vezninde) Bir mevzi^c adıdır ki onda Umeviyye'den Velid b. Yezid b. ʿAbdulmelik katl olundu.

[ن ح ر]

النَّحْرُ [en-naḥr] (بَحْرٌ [baḥr] vezninde) Göğsün yukarisına denir, ser-i sīne ma'nāsına; ʿalā-kavlin kılāde mevzi^cine denir ki boyuna kılāde geçirildikte sarkıp durduğu yerden ʿibarettir. Ve نَحْرٌ [naḥr] lafzı müzekkerdir; cem'i نَحُورٌ [nuḥūr]dur; yukālu: وَصَرَبَ نَحْرَهُ وَهُوَ أَغْلَا الصَّدْرِ أَوْ مَوْضِعَ الْقَلَادَةِ

نَحْرٌ [naḥr] ve

تَنْحَارٌ [tenḥār] (تَذْكَارٌ [tezkār] vezninde) Bir adamın نَحْرٌ [naḥr]ına vurmak yā dokunmak ma'nāsındadır; yukālu: نَحْرَهُ نَحْرًا وَتَنْحَارًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا أَصَابَ نَحْرَهُ yukarisından boğaz zāhir olacak yere bıçak sokmak ma'nāsındadır ki boğaz çuku-

ru olur. Ba'dehu oradan zebh eylemekte gālib oldu, zīrā deveyi ibtidā oradan zebh ederler; yukālu: نَحَرَ البَعِيرَ إِذَا طَعَنَهُ حَيْثُ يَبْدُو [ve] الحَلْقُومُ مِنْ أَعْلَى الصَّدْرِ

يَوْمَ النَّحْرِ [yevmu'n-naħr] Ma'nā-yı ahirden me'hūzdur ki 'āşir-i zi'l-hicce'dir. Ve

نَحْرُ النَّهَارِ [naħru'n-nehār] Gündüzün evveline ve evveline itlāk olunur; yukālu: جَاءَهُ فِي نَحْرِ النَّهَارِ وَفِي نَحْرِ الشَّهْرِ أَي أَوْلَاهِمَا [nuħūr]dur. Ve

نَحْرُ [naħr] İki nesne birbirine göğüs göğüse mukābil olmak ma'nāsınadır; yukālu: نَحَرَتِ الدَّارُ الدَّارَ إِذَا اسْتَقْبَلَتْهَا Ve musallī kıyāmda göğsünü gererek dik durmak, 'alā-kavlin sağ elini sol eli üzere komak yāhūd نَحْرُ [naħr]ımı kibleye karşı tutarak dikilip durmak ma'nāsına itlāk-ı şer'idir; yukālu: نَحَرَ الْمُصَلِّي فِي الصَّلَاةِ إِذَا انْتَضَبَ وَنَهَدَ صَدْرَهُ أَوْ وَضَعَ يَمِينَهُ عَلَى شِمَالِهِ أَوْ انْتَضَبَ بِنَحْرِهِ إِزَاءَ الْقِبْلَةِ

الْمُنْحُورُ [el-munħūr] (mīm'in zammıyla) نَحْرُ [naħr] gibi bu dahi göğsün yukarisına denir; yukālu: صَرَبَ مُنْحُورُهُ أَي أَعْلَاهُ صَدْرِهِ

النَّحِيرُ [en-neħir] (emīr) vezninde) نَحْرُ [naħr] olunmuş ya'nī zebh olunmuş deveye denir. Cem'î نَحْرَى [naħrā] gelir, مَرِيضٌ نَحْرَاءُ [merīd] ve مَرَضَى [merḍā] gibi ve نَحَائِرُ [nuħarā] gelir, أَمْرَاءُ [umerā] gibi ve نَحَائِرُ [neħā'ir] gelir, ذَخَائِرُ [zeħā'ir] vezninde.

الْإِنْتِحَارُ [el-intihār] [ifti'al] vezninde) Bir adam kendi nefsinı katl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: اِنْتَحَرَ الرَّجُلُ إِذَا قَتَلَ نَفْسَهُ Ve bir niçe kimseler bir nesne üzere birbirini katl eylemek derecesinde hırs ve dinnet edişmek ma'nāsınadır ki bināsı müşāreket içindir; yukālu: اِنْتَحَرَ الْقَوْمُ عَلَى الْأَمْرِ إِذَا تَشَاخَوْا عَلَيْهِ فَكَادَ بَعْضُهُمْ يَنْحَرُ بَعْضًا

النَّاحِرُ [et-tenāħur] [tefā'ul] vezninde) اِنْتِحَارٌ [intihār] ile ma'nā-yı sānīde mūrādifdir; yukālu: تَنَاحَرُوا عَلَى الْأَمْرِ بِمَعْنَى اِنْتَحَرُوا Ve iki nesne birbirine mukābil olmak ma'nāsınadır; yukālu: الدَّارَانِ يَتَنَاحَرَانِ أَي يَتَقَابِلَانِ Ve ebnā-i sebīl yoldan sapmak ma'nāsınadır; yukālu: اِنْتَحَرُوا عَنِ الطَّرِيقِ إِذَا عَدَلُوا عَنْهُ

النَّاحِرَتَانِ [en-nāħiretān] ve

النَّاحِرَانِ [en-nāħirān] Çenede iki damara itlāk olunur. 'Alā-kavlin زَوْرُ [zevr]de ya'nī göğsün ortasında olan kaburgalardan iki kaburgaya yāhūd iki tarafta olan iki kısa eyegüye yāhūd iki taraflı boyun çenberlerine denir.

النَّحِيرَةُ [en-neħiret] [sefīnet] vezninde) ve

النَّاحِرَةُ [en-nāħiret] [nādiret] vezninde) Ayın evvel gününe, 'alā-kavlin āhirine yāhūd āhir gecesine denir. نَاحِرَةٌ [nāħiret] in cem'î نَاحِرَاتٌ [nāħirāt] ve نَوَاحِرٌ [nevāħir] gelir.

النَّيْحَرُ [en-niħr] ve

النَّيْحَرِيُّ [en-niħrī] (nūn'ların kesriyle) Hāzık ve māhir ve 'ākıl ve umūr-dāde, kār-āzmūde, mütkin ve fatin ve hakāyika āgāh adama itlāk olunur, gūyā ki cins-i 'ilm ü ma'rifeti zabtına alıp nahr ve zebh eylemiştir; yukālu: رَجُلٌ نَيْحَرٌ وَنَيْحَرِيٌّ أَي حَادِقٌ مَاهِرٌ عَاقِلٌ مُجَرَّبٌ مُتَّقِنٌ فَطِنٌ بَصِيرٌ بِكُلِّ شَيْءٍ

بَرَقَ نَحْرُهُ [Bereqa Naħruhu] Fi'l-asl بَرَقَ fi'l-i māzī ve تَأَبَّطَ شَرُّهُ gibi bir adama telkīb olundu.

الْمُنْتَحَرُ [el-munteħar] [munteħab] vezninde) اِنْتِحَارٌ [intihār]dan ism-i mekāndır, bu münāsebetle yolun vasatına مُنْتَحَرُ الطَّرِيقِ [munteħaru't-ṭarīk] itlāk

ederler.

الْمِنْحَارُ [el-minḥār] (مِنْشَارٌ [minṣār] vezninde) Çok deve zebh eden adama denir. Ve minhu yekülüne: إِنَّهُ لَمِنْحَارٌ بَوَائِكُهَا أَيُّ يُنْحَرُ إِنَّهُ لَمِنْحَارٌ بَوَائِكُهَا أَيُّ يُنْحَرُ Bu kelām kesret-i cūd u ziyāfetle vasf ma'arizinde irād olunur ki kināyedir.

الْمَنْحَرُ [el-menḥar] (مَذْبَحٌ [mezbaḥ] vezninde) İsm-i mekândır, hacc kurbānı ve sā'iri zebh olunacak mevzi'e denir.

مَسْجِدُ النَّحْرِ [Mescidu'n-Naḥr] Minā'da bir mescid-i ma'rūftur.

النَّحْرَةُ [en-naḥret] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) صَحْرَةٌ بَحْرَةٌ lafzına itbā'an zikr olunur; tekūlu: لَقِيْتُهُ صَحْرَةً بَحْرَةً نَحْرَةً بِالتَّنْوِينِ أَيُّ عَيْنًا Ke-mā zukire.

[ن خ ر]

النَّحِيرُ [en-neḥīr] (ذَخِيرٌ [zeḥīr] vezninde) İnsān ve hayvān savtı genize çekmek ma'nāsınadır ki nagme gibi genizden seslenmekten şibarettir, him him dedikleri hālet gibi; yukālu: نَحَرَ الْإِنْسَانَ وَالْفَرَسَ نَحِيرًا مِنْ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا مَدَّ الصَّوْتُ فِي حَيَاثِيمِهِ

الْمَنْحَرُ [el-menḥar] (mīm'in ve ḥā'nın fetihiyle) ve

الْمِنْحِيرُ [el-minḥir] (mīm'in ve ḥā'nın kesriyle) ve

الْمُنْحَرُ [el-munḥur] (mīm'in ve ḥā'nın zammıyla) ve

الْمَنْحِرُ [el-menḥir] (مَجْلِسٌ [meclis] vezninde) ve

الْمُنْحُورُ [el-munḥūr] (mīm'in zammıyla) Buruna denir, أَنْفٌ [enf] ma'nāsına.

نُحْرَةُ الْأَنْفِ [nuḥretu'l-enf] (نُحْرَةٌ [nuḥret] vezninde) Burnun mukaddime ya'nī ileri tarafına denir, meselā yere düşse o mahal ibtidā mess eder, 'alā-kavlin deliğine

yāhūd iki deliğinin mā-beynine yāhūd ucuna denir. Ve

نُحْرَةُ الرِّيحِ [nuḥretu'r-rīḥ] Rüzgārın şiddet-i hūbūbuna itlāk olunur.

النَّحْرُ [en-naḥr] (فَخْرٌ [faḥr] vezninde) Nāka sağdırmağa rām olmak için burnuna el sokup ovuşturmak ma'nāsınadır; yukālu: نَحَرَ النَّاقَةَ نَحْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا أَدْخَلَ يَدَهُ فِي مُنْحَرِهَا وَدَلَّكَهُ لِتَدِيرَ

النَّحُورُ [en-neḥūr] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) نَحْرٌ [naḥr] olunmadıkça sūt vermez olan nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ نَحُورٌ إِذَا كَانَتْ لَا تَدِيرُ لِأَنَّهَا عَلَى النَّحْرِ

النَّحِيرُ [en-neḥir] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

النَّاحِرُ [en-nāḥir] Çürüyüp ufanmış kemiğe denir. 'Alā-kavlin نُحْرَةٌ [nuḥret] çürümüş kemiklere ve نَاحِرَةٌ [nāḥiret] mücevvef olup iki tarafında deliği olan yāhūd göz göz deliklenmiş kemiklere denir. İkisi dahi çürümüş olup lākin نُحْرَةٌ [nuḥret]te نُحْرَةٌ [nuḥret]-i rīhle savrulur olduğu ve نَاحِرَةٌ [nāḥiret]te çürüklükten cā-be-cā delinmekle savt-ı rīh mürürü mülāhazasına mebnī; yukālu: عَظْمٌ نَحْرٌ وَنَاحِرٌ وَعَظَامٌ نَحْرَةٌ وَنَاحِرَةٌ أَيُّ بَالِيَةٌ مُتَفَتِّتَةٌ أَوْ الثُّحْرَةُ الْبَالِيَةُ وَالنَّاحِرَةُ الْمَجْوَفَةُ وَالتِّي فِيهَا ثُقْبَةٌ Ve

نَاحِرٌ [nāḥir] Ekti domuza denir; خَنْزِيرٌ صَارِيٌّ مَآنَسًا. Cem'i نُحْرٌ [nuḥur]dur zammeteynle. Ve kimse ma'nāsına isti'māl olunur, savt münāsebetiyle; yukālu: مَا بِالْدَارِ نَاحِرٌ أَيُّ أَحَدٌ mahsūstur.

النَّحْرُ [en-neḥar] (fethateynle) Kemik çürüyüp ufanmak ma'nāsınadır; yukālu: الْعَظْمُ نَحْرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا بَلِيَ وَتَفَتَّتْ

نُحْيَرٌ [Nuḥayr] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) ve

نَحَّارٌ [Naḥḥār] (شَدَادٌ [ṣeddād] vezninde) İki

recül adıdır.

النَحْوَارُ [en-nihvār] (nūn'un kesriyle) Hod-bīn ve mütekbir olan şerīf ve müte'ayyen ve zī-şān adama denir. Ve korkak kimseye denir. Ve za'f ve zebūn adama denir. Cem'i نَحَاوَرَةٌ [neḥāviret] gelir.

النَّخُورِيُّ [en-naḥveriyy] [جَهْوَرِيٌّ] [cehveriyy] vezninde) Ağzı ve içerisi vāsi' adama denir; yukālu: رَجُلٌ نَخُورِيٌّ إِذَا كَانَ وَاسِعَ الْقَمِيٍّ وَالْجَوْفِ Ve zekerinin deliği bol olan dama denir.

الْمِنْحَارُ [el-minḥār] [مِنْشَارٌ] [minṣār] vezninde) Şol hatuna denir ki mecnūne gibi cimā' olunurken genzinden seslenir ola; yukālu: إِفْرَاءَةٌ مِنْحَارٌ إِذَا صَارَتْ تَنْحُرُ عِنْدَ الْجَمَاعِ كَأَنَّهَا مَجْنُونَةٌ

التَّنْخِيرُ [et-tenḥīr] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) Söz söylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: نَخَّرَهُ إِذَا كَلَّمَهُ

الْمَنْحَرُ [el-Menḥar] [مَنْعَدٌ] [maḥ'ad] vezninde) Benī Rebī'a b. 'Abdullāh cemā'ati yurdunda bir ḥeṣbe [haḍbe] adıdır.

الْمُنْتَحِرُ [el-Munteḥir] [مُنْتَظِرٌ] [muntazir] vezninde) Medīne kurbünde Ferşu Mālik nāhiyesinde bir mevzi' adıdır.

النَّحَارُ [en-Naḥḥār] [شَدَادٌ] [şeddād] vezninde) Esāmīdendir: Naḥḥār b. Evs, enseb-i 'Arabdandır. Ve 'Addā' b. Naḥḥār yevm-i bāligada Beni'l-Ḳayn cemā'atinin çarka başbuğlarıdır.

نَحْرَةٌ [Naḥret] [حَمَزَةٌ] [ḥamzet] vezninde, nūn'un zammıyla da zebān-zededir) Esāmīdendir: İbrāhīm b. el-Ḥaccāc b. Naḥre muhaddistir.

[ن د ر]

النُّدُورُ [en-nudūr] [ظُهُورٌ] [zuhūr] vezninde) Bir nesne bir şey'in cevfinden düşmek, 'alā-kavlin eşyā-i müte'addide beynin-

den düşüp zāhire çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: نَدَرَ الشَّيْءُ نُدُورًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا سَقَطَ مِنْهُ جَوْفٌ شَيْءٍ أَوْ مِنْ بَيْنِ أَشْيَاءٍ فَطَهَرَ نَدَرَ الرَّجُلُ إِذَا خَضَفَ Ve tecrube eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَدَرَ الشَّيْءُ إِذَا جَرَبَهُ Ve ölmek ma'nāsınadır; yukālu: نَدَرَ الرَّجُلُ إِذَا مَاتَ Ve nebātın ve ağacın yaprakları zuhūr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَدَرَ الثَّبَاتُ إِذَا خَرَجَ وَرَقُهُ Ve yukālu: نَدَرَتِ الشَّجَرَةُ إِذَا ظَهَرَتْ خُوصَتُهَا Ve 'inde'l-ba'z ağaç yeşermek ma'nāsınadır; yukālu: نَدَرَتِ الشَّجَرَةُ إِذَا اخْضَرَّتْ

الْأَنْدَرُ [el-ender] (hemzenin ve dāl'ın fetihiyle) Harman yerine denir, 'alā-kavlin buğday harmanına denir. Cem'i أَنْادِرٌ [enādir] gelir. Ve

أَنْدَرٌ [Ender] Haleb'e bir günlük mesāfede bir karye adıdır. 'Amr b. Kulşūm nām şā'irin işbu: «وَلَا تَبْقِي خُمُورَ الْأَنْدَرِيْنَا» mısra'ında hamr karye-i mezkūrenin ehline nisbet olunmakla أَنْدَرِيَيْنِ kelimesinde yā'āt-ı selāse müctemī' olduğundan nāşī zarūret için yā'nın birisi tahfif olundu. 'Alā-kavlin أَنْدَرِيٌّ lafzının cem'i أَنْدَرُونَ [enderūn]dur, niteki أَشْعَرِيٌّ [eş'ariyy] ve أَعْجَمِيٌّ [a'cemiy] kelimelerinin cem'lerinde أَشْعَرُونَ [eş'arūn] ve أَعْجَمُونَ [a'cemūn] denir.

الْأَنْدَرِيٌّ [el-enderiy] [أَحْمَرِيٌّ] [aḥmeriy] vezninde) Kalın ipe denir.

الْأَنْدَرُونَ [el-enderūn] [أَحْمَرُونَ] [aḥmerūn] vezninde) İşret-i bāde için müctemī' olmuş müteferrik civānlara denir.

نَوَادِرُ الْكَلَامِ [nevādiru'l-kelām] Cumhūrdan şāzz ve hāric olan kelimeye itlāk olunur. Ve fi'l-Esās: يُقَالُ كَلَامٌ نَادِرٌ أَيُّ غَرِيبٌ خَارِجٌ عَنِ الْمَعْتَادِ

İmām Suyūṭi'nin Muzhir'de beyānı üzere نَادِرٌ [nādir] ki şāzz dahi denir, مُطَرَّدٌ

[muttarid] mukābilidir. Dört güne olur: Biri kıyās ve isti'cāmalde cemī'an muttarid olur, قَامَ زَيْدٌ gibi. Sānī kıyāsta muttarid ve isti'cāmalde şāzz olur, يَدْعُ وَيَذُرُ kelimelelerinin māzīleri gibi. Sālis isti'cāmalde muttarid ve kıyāsta şāzz olur, أَحْوَصَ الرِّمْتِ ve اسْتَضَوْتُ الأَمْرَ gibi. Rābi' kıyās ve isti'cāmalde cemī'an şāzz olur, vāviyyu'l-ayn ve yā'iyyyu'l-ayn olan kelimenin mef'ūllerini tetmīm gibi, رَجُلٌ مَعُوذٌ مِنْ مَرَضِهِ ve فَرَسٌ مَعُوذٌ gibi. İntehā.

النُّدْرَةُ [en-nedret] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) ve

النُّدْرَى [en-nederā] (جَمَزَى [cemezā] vezninde) Nādir ve kalīl ma'nāsınadır. Bu ma'nādandır ki لَقِيَهُ نُدْرَةٌ وَفِي النُّدْرَةِ وَنُدْرَى وَفِي نُدْرَى derler, ma'nāsına, ya'nī "Dā'imā mülākī olmayıp ahyānen mülākī olur." Ve

نُدْرَةٌ [nedret] Ma'dende bulunan altın kırasına itlāk olunur. Ve 'acele ile nāgehān zuhūr eden zartaya itlāk olunur.

نَادِرَةُ الزَّمَانِ [nādiretu'z-zemān] Yektā-yı dehr ve vahīdū'l-ʿasr demektir. Hāḡ, mūbāлага içindir; yukālu: هُوَ نَادِرَةُ الزَّمَانِ فِي الْعِلْمِ أَيْ وَجِيدُ الْعَصْرِ

نَوَادِرُ [Nevādir] (cem' bünyesiyle) Bir mevzi' adıdır.

نَادِرٌ [Nādir] Bir recül ismidir.

النُّدْرُ [en-nudder] (رُكَّعٌ [rukka' vezninde) نَادِرٌ [nādir]in cem'idir. Ve 'Atebe b. en-Nudder ashābdandır. İmām Ṭaberī tashīf eylemekle bā-yı muvāhhade ve zāl-ı mu'ceme ile zabt eylemiştir.

الْأَنْدَرَانِي [el-enderāniyy] (hemzenin ve dāl'ın fethiyle ki) Hacı Bektaş tuzu dedikleri şedīdū'l-beyāz tuza vasf edeler.

Bu galattır, savāb olan ذُرَانِي مَلْحٌ olmaktadır zāl-ı mu'ceme ve hemze ile, niteki «ذُر، أ» māddeinde beyān olundu; ve kavluhum: Ve مَلْحٌ أَنْدَرَانِي غَلَطَ صَوَابُهُ ذُرَانِي أَيْ شَدِيدُ الْبَيَاضِ جَرَاتِ أَنْدَرَانِي أَيْ صَحْمٌ [enderāniyy] İri ve büyük dağarcığa itlāk olunur; yukālu: خَيْدَرٌ [ḡayder] vezninde) Medīne-i münevvere esmāsındandır. 'Alā-kavlin dāl'le Neyded olmaktadır.

[ن ذ ر]

النُّذْرُ [en-nezr] (nūn'un fethi ve zāl-ı mu'cemenin sükūnuyla) نَحْبٌ [naḡb] ma'nāsınadır ki bir adam bir vācib olmayan şey'i kendi nefsi üzere vācib eylemeye denir ki ismdir; yukālu: أَوْفَى نُدْرُهُ أَيْ نَحْبُهُ Ve

نُدْرٌ [nezr] Diyete denir. Şārihin beyānı üzere ehl-i Ḥicāz lūgatidir, ehl-i 'Irāḡ اُرْشٌ [erş] derler; yukālu: قَضَى بِالنُّذْرِ أَيْ الأُرْشِ Cem'i نُدُورٌ [nuzūr]dur. 'Alā-kavlin [nuzūr] mutlakān yaralarda olur ki onların me'ākılı ya'ni diyetleridir, gerek yara küçük ve gerek büyük olsun; tekūlu: لِي عِنْدَ فُلَانٍ نُدْرٌ إِذَا كَانَ جُرْحًا وَاحِدًا لَهُ عَقْلٌ Ve

نُدْرٌ [nezr] ve

نُدُورٌ [nuzūr] (زُهْرٌ [zuhūr] vezninde) Masdar olur, bir adam bir nesneyi kendi nefesine vācib ve lāzım kılmak ma'nāsına, ya'nī Allāh için bir 'ibādeti 'uhdesine kişi almaktır ki bu tarikle 'indallāh dahi vācib olup edāsı lāzım gelmekle lede'l-edā: ﴿يُوفُونَ بِالنُّذْرِ﴾ نُدْرُهُ عَلَى نَفْسِهِ نُدْرًا وَنُدُورًا مِنَ الْبَابِ yukālu: نُدْرٌ مَالَةٌ وَنُدْرٌ أَوْجَبُهُ وَالثَّانِي وَالأَوَّلُ إِذَا أَوْجَبَهُ اللهُ سُبْحَانَهُ كَذَا أَيْ أَوْجَبَهُ عَلَى نَفْسِهِ تَبْرُعًا مِنْ عِبَادَةِ نُدْرٌ أَوْ صَدَقَةٌ أَوْ غَيْرَ ذَلِكَ [nezr] şart ve ta'like mukārin ve 'adedden

‘ibārettir; pes فَعَلَيْ إِنْ شَفَا اللهُ مَرِيضِي كَذَا kav-
li nezrdır ve bilā-şart hemān عَلَيَّ أَنْ أَتَصَدَّقَ kavli nezr olmaz.

الْإِنْتِزَارُ [el-intizār] [ifti‘āl] vezninde) نَذَرُ [nezr] ma‘nāsına; yukālu: بِمَعْنَى نَذَرٍ

النَّذِيرَةُ [en-nezīret] [sefīnet] vez-
ninde) Nezr için edā olunan şey’e denir; yukālu: وَأَعْطَى نَذِيرَتَهُ وَهِيَ مَا يُعْطِيهِ لِلنَّذَرِ Ve şol Naşrānī veledine itlāk olunur ki vālidini eğer veledimiz olursa kiliseye kayyim yāhūd hādım edelim diye nezr eylemiş olmalarıyla zuhūrunda hasbe’n-nezr kiliseye kayyim yāhūd hādım ta‘yīniyle teferrug edeler, gerek zükūr ve gerek inās olsun, Hazret-i Meryem kıssası gibi. Ve

نَذِيرَةُ الْجَيْشِ [nezīretu’l-ceyş] ‘Askerin karakoluna ve çarkacısına itlāk olunur ki ‘askeri ‘adūnun vaz‘ ve keyfiyetiyle tahzīr ve inzār ederler. Bu ma‘nā-yı ātiden me’hūzdur.

النَّذَرُ [en-nezer] (fethateynle) Bir nesneyi bilip hazer eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: نَذَرَ بِاللَّيْلِ نَذْرًا مِنَ النَّبِ الرَّابِعِ إِذَا عَلِمَهُ فَحَذَرَهُ

الْإِنْذَارُ [el-inzār] (hemzenin kesriyle) ve **النُّذُرُ** [en-nezr - en-nuzr - en-nuzur] (nūn’un fethi ve zāl’ın sükūnuyla ve nūn’un zamımı ve zammeteynle) ve

النَّذِيرُ [en-nezīr] [şarīr] vezninde) Bir adama bir māddeyi i‘lām ve iblāğla tahzīr ve tahvīf eylemek ya‘nī o maddenin korkunç olduğunu ihbār ve i‘lāmla ona korku verip āgāh eylemek ma‘nāsınadır ki تَبَشِيرٌ [tebsīr] mukābilidir; yukālu: أَنْذَرَهُ بِالْأَمْرِ إِذْنَارًا وَنَذَرًا وَنَذْرًا وَنَذْرًا إِذَا عَلِمَهُ وَحَذَرَهُ وَخَوْفَهُ فِي إِبْلَاغِهِ وَالْإِسْمُ النَّذْرُ بِالضَّمِّ كَبَشْرَى وَالنَّذْرُ بِضَمِّينِ وَمِنْهُ قَوْلُهُ تَعَالَى ﴿فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِي وَنُذْرِي﴾ أَيِ إِذْنَارِي Pes zammeteynle نُذْرُ [nuzur] masdar ve

ism olur ve kaldı ki sīga-i mezbūre if‘āl bābından olup masdarı kıyās üzere if‘āl ve kıyāsa muhālif semā‘ī olarak sūlāsīden dahi vārid olmuştur, ‘Arabdan bu vechle mesmū‘dur.

النَّذِيرُ [en-nezīr] [şarīr] vezninde) Masdardır ki zikr olundu. Ve ism olur ki korkutmağa denir. Ve bunun ism olması İmām Şāfi‘’den mervīdir.

النِّزَارَةُ [en-nizāret] [kitābet] vezninde) Bu dahi ismdir; yukālu: صَدَّهُ عَنْهُ نَذِيرُهُ وَنِزَارَتُهُ وَأَيِ إِذْنَارُهُ Ve

نَذِيرٌ [nezīr] [munzīr] ma‘nāsına gelir ki inzār edici kimsedir, zīrā vech-i mezkūr üzere bāb-ı if‘ālın masdarı sūlāsīden dahi vārid olmuştur. Bunun cem‘i نُذُرٌ [nuzur] dur zammeteynle. Ve

نَذِيرٌ [nezīr] Yayın çekildikte zuhūr eden savtına itlāk olunur, muhavvif olduğu için. Türkīde çınrama ve çınırtı ta‘bīr olunur. Ve

نَذِيرٌ [nezīr] Cānib-i ilāhīden ‘ibāda meb‘ūs peygamber ve resūle itlāk olunur. Kāle ta‘ālā: ﴿وَجَاءَكُمْ النَّذِيرُ﴾ أَيِ الرَّسُولُ Ve şeyb ve pīrīye itlāk olunur. Ve hāssaten nebiyy-i ekrem şallāhu ‘aleyhi ve sellem hazretlerine itlāk olunur, ke-mā kāle ‘azze ve celle: ﴿إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا﴾

النَّذِيرُ الْعُرْيَانُ [en-Nezīru’l-Uryān] Hāş‘am kabīlesinden bir kimsedir ki Zī’l-Ḥaleşa ma‘rekesinde ‘Avf b. ‘Āmir, mezbūrun üzerine hamle ve ahz eyledikten sonra kendisinin ve hatununun ellerini kat‘ eylemiştir. ‘Alā-kavlin mutlakan hakla münzir olan kimseye itlāk olunur, zīrā ‘Arabların ‘ādetindedir ki bir adam kavmini şebhūn ve igāre hudūsundan āgāh ve tahvīf hālinde siyābından mütecerred olarak ge-

lip ihbār ve ikāz eder, beynlerinde hālet-i mezbūreye işārettir.

التَّأَذُّرُ [et-tenāzur] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Birbirine korku haberi vermek ma'nāsındadır; yukālu: تَتَأَذَّرُ الْقَوْمُ إِذَا أَنْذَرَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا

نَذِيرٌ [Nezīr] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

نُذَيْرٌ [Nuzeyr] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) ve

مُنْذِرٌ [Munzīr] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) ve

مُنَازِرٌ [Munāzīr] (مُجَاوِرٌ [mucāvīr] vezninde) ve

مُنْيَزِرٌ [Muneyzīr] (musaggar bünyesiyle) Esāmī-i ricāldendir: Cudey b. Nuzeyr el-Murādī tasgīr bünyeleriyle hādīm-i Nebiyy-i Ekrem 'aleyhi's-selāmdır.

إِبْنُ مُنْذِرٍ [İbn Munzīr] Melik-i Hīre olan Nu'mān'dır; ve minhu yukālu: بَاتَ بِبَلِيَّةٍ ابْنُ مُنْذِرٍ أَيَّ بَلِيَّةٍ شَدِيدَةٍ kıssa-i şedīdesinden nāşīdir.

نَازِرٌ [Nāzīr] Mekke'nin esmāsındandır.

الْمَتَنَازِرُ [el-mutenāzīr] Arslana itlāk olunur.

إِبْنُ مَنَازِرٍ [İbn Menāzīr] (mīm'in fethi ve zammıyla) Bir şā'ir-i Başrīdir. İsmi Muḥammed b. el-Munzīr b. el-Munzīr olmakla cem' sīgasındadır. Buna göre gayr-i munsarıftır ve zammıya olduğuna göre munsarıf olur.

الْمَنَازِرَةُ [el-Menāzīret] (mīm'in fethiyle) Āl-i Munzīr'e itlāk olunur ki mülük-i Hīre'dendir.

مَنَازِرٌ [Menāzīr] (مَسَاجِدٌ [mesācid] vezninde) Ehvāz nāhiyesinde iki beldedir, birine Menāzīrū'l-Kubrā ve birine Menāzīru's-Şugrā derler.

[ن ز ر]

النَّزْرُ [en-nezr] (nūn'un fethi ve zā-yı mu'cemenin sükūnuyla) Az nesneye denir; yukālu: مَا لَ نَزْرٌ أَيُّ قَلِيلٍ Ve minhu hadīsu Ummi Ma'bed el-Ḥuzā'iyye fī sifati kelāmihi 'aleyhi's-salātu ve's-selām: «فَضَّلَ: لَا نَزْرٌ وَلَا هَذْرٌ» أَيُّ لَيْسَ بِقَلِيلٍ فَيَدُلُّ عَلَى عَيٍّْ وَلَا بِكَثِيرٍ فَاسِدٌ Ve

نَزْرٌ [nezr] Masdar olur, su'âlde ilhâh ve ibrām eylemek ma'nāsındadır, su'âl-i mezbūr gerek itā ve gerek 'ilm cihetiyle olsun; yukālu: نَزَرَ فَلَانًا نَزْرًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَلَحَّ إِذَا أَلَحَّ عَلَيْهِ فِي السُّؤَالِ نَزَرَ فَلَانًا إِذَا أَلَحَّ عَلَيْهِ فِي مَسْأَلَةِ الْعِلْمِ فَلَانٌ لَا يُغْطِي حَتَّى يُنْزَرَ أَيُّ Ve bir kimseyi bir husūs için kındırıp isti'cāl eylemek ma'nāsındadır; yukālu: نَزَرَهُ إِذَا أَحْتَهُ وَاسْتَعْجَلَهُ Ve

نَزْرٌ [nezr] Bir güne verem ismidir ki nākanın memesinde 'arız olur. Ve

نَزْرٌ [nezr] Buyurmak ma'nāsındadır; yukālu: نَزَرَهُ إِذَا أَمَرَهُ Ve bir adamı yā bir nesneyi hakīr görmek ma'nāsındadır; yukālu: نَزَرَهُ إِذَا اخْتَقَرَهُ Kezālīk kalīl görmek ma'nāsındadır; yukālu: نَزَرَهُ إِذَا اسْتَقَلَّهُ Ve geç ve batī ma'nāsına müsta'meldir; tekūlu: مَا جِئْتُ إِلَّا نَزْرًا أَيُّ بَطِيئًا

النَّزِيرُ [en-nezīr] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

الْمَنْزُورُ [el-menzūr] Bunlar da az nesneye denir. نَزِيرٌ [nezīr]in cem'i نَزْرٌ [nuzur] gelir zammeteynle.

النَّزْرُ [en-nezr] (nūn'un fethi ve zā'nın sükūnuyla) ve

النَّزَارَةُ [en-nezāret] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) ve

النَّزُورَةُ [en-nuzūret] ve

النُّزُورُ [en-nuzūr] (nūn'ların zammıyla) Bir nesne az olmak ma'nāsındadır; yukālu: نَزْرٌ

الشَّيْءِ نَزْرًا وَنَزَارَةً وَنُزُورَةً وَنُزُورًا مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ
إِذَا قُلَّ

التَّنْزِيرُ [et-tenzīr] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bir nesneyi az eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَزَّرَ الشَّيْءَ إِذَا قَلَّهٗ

الْإِنْزَارُ [el-inzār] (hemzenin kesriyle) Bu dahi taklīl ma'nāsınadır; yukālu: أَنْزَرَ عَطَاءً إِذَا قَلَّهٗ

التَّنْزُرُ [et-tenezzur] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Azalmak ma'nāsınadır; yukālu: تَنَزَّرَ الشَّيْءُ إِذَا تَقَلَّلَ Ve bir kimse Nizār kabilesine müntesib yāhūd kendisini o kabîle halkına evzā ve atvārda mümāsıl eylemek yāhūd o kabileden değil iken kendisini onlara idhāl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَنَزَّرَ الرَّجُلُ إِذَا انْتَسَبَ إِلَى قَبِيلَةِ نِزَارٍ أَوْ شَبَّهَ نَفْسَهُ بِهِمْ أَوْ أَدْخَلَ نَفْسَهُ فِيهِمْ

التَّنْزُورُ [en-nezūr] (صُبُورٌ [şabūr] vezninde) ve

التَّنْزِرَةُ [en-neziret] (فَرِحَةٌ [ferihāt] vezninde) Kalīlü'l-veled hatuna denir. 'Alā-kavlin nezūr [nezūr] sütü azca olan hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ نَزُورٌ أَيْ قَلِيلَةُ الْوَلَدِ أَوْ اللَّبَنِ Ve mutlakan killetlenir olan şey'e denir. Ve şol nākaya denir ki veledi helāk olmakla sārīrin veledine yakılmış ola; yukālu: نَأَقَةٌ نَزُورٌ إِذَا صَارَتْ قَدْ مَاتَ وَلَدُهَا وَتَرَأَمَتْ وَلَدَ غَيْرِهَا Ve dā'imā kāriheten gebe olan nākaya denir; yukālu: نَأَقَةٌ نَزُورٌ إِذَا كَانَتْ لَا تَكَادُ تَلْفَحُ إِلَّا كَارِهَةً Cem'i نَزُرٌ [nuzur] gelir zammeteynle; ve minhu yukālu: لَقِحَتْ الْحَرْبُ عَنْ نَزُرٍ أَيْ عَنْ حِيَالٍ Burada نَزُرٌ [nuzur] cem' ve ism olmak muhtemeldir, ma'nāsı "Cenk, kısırlıktan gebe oldu" demektir ki bilā-sebeb kızıştı demek murāddır.

نِزَارٌ [Nizār] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) İbn Ma'ad'dır ki bir kabîle pederidir.

[ن س ر]

النَّسْرُ [en-nesr] (nūn'un fethi ve sīn'in fet-hiyle) Bir kuş ismidir, cīfe makūlesi nesneyi didip kopardığı için mübālagaten tesmiye olundu. Ve bu kuş kerkes dedikleri kuştur ki esba^c-ı cevārihtir. Bu Türkīde tahrīfle kerkenez dedikleridir. Doğan ve şahin makūlesini dahi alır, bu cihetle çakırcıların düşmanıdır. عُقَابٌ [uqāb] ki tavşancıl kuşudur, bu cinstendir. Ve bazıları عُقَابٌ [uqāb]ı karakuş ile ve نَسْرٌ [nesr] i tavşancıl ve yılcıl dedikleriyle beyān eylediler. Ve akbaba dedikleri bundan alıcı olmayan battāl nev'idir dediler. Lākin sahih olan kerkenez dedikleridir ki karakuş nev'indedir. Ve kerkenez كَرْكَسٌ [kerkes] muharrefidir. Cem'i أَنْسُرٌ [ensur] gelir ve نُسُورٌ [nusūr] gelir. Ve

نَسْرٌ [nesr] Zi'l-Kelā^c kabilesine mahsūs bir sanem adıdır ki arz-ı Hımyer'de olur idi. Şārih der ki يَغُوثٌ [yegūš] dedikleri sanem Mezhiç ve يَغُوقٌ [yegūq] Hemdān kabilelerinin sanemleri idi. Ve

نَسْرٌ [Nesr] Kıtub-ı şimālī semtinde iki kevkeb adıdır ki birine Nesr-i Vāki^c ve birine Nesr-i Tā'ir derler. Bunlar iki süret-i kevkebiyyeden mürekkeb نَسْرٌ [nesr] süretleridir. Biri zemīne nāzil ve biri tā'ir süretindedir. Ve

نَسْرٌ [nesr] At kısmının tırnağı içre bir yābis et pāresine denir ki çekirge tarzında olur, 'alā-kavlin tırnağının iç yüzünün üst tarafında olan tümsek nesneye denir. Cem'i نُسُورٌ [nusūr]dur. Ve

نَسْرٌ [nesr] Masdar olur, bir nesneyi bir nesnenin üzerinden giderip yāhūd sıyrıp açmak ma'nāsınadır; yukālu: نَسَرَهُ عَنْهُ نَسْرًا Ve yarayı deş-

mek ma'nāsınadır; yukālu: نَسْرَ الْجُرْحِ إِذَا نَسْرَهُ Ve kuş kısmı minkārıyla et ditmek ma'nāsınadır; yukālu: نَسْرَهُ الْبَازِي نَسْرًا مِنْ نَسْرِهِ Ve الباب الثاني والأول إذا نَسْرَ لِحَمِهِ بِمَنْسَرِهِ

نَسْرٌ [Nesr] 'Aķīķ-i Medīne'de bir mevzi' adıdır. Ve Ğaniyy bilādında iki cebel adıdır ki ikisine نَسْرَانِ [Nesrān] denir. Ve

نَسْرٌ [Nesr] Esāmīdendir: Sufyān b. Nesr ve Temīm b. Nesr ashābdandır. Ve Yaḥyā b. Ebī Bukeyr b. Nesr 'alā-kavlin Bişr'dir ve o kādī-i belde-i Kirmān idi ve mezbūr, İmām Mālik şeyhi olan Yaḥyā b. Bukeyr'den ekberdir. Ve

نَسْرٌ [nesr] Bir adamı fasl ve mezemmet eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: نَسْرَ فُلَانًا إِذَا وَقَعَهُ

الْمَنْسِرُ [el-mensir] [mescid] [mescid] vezninde) ve

الْمَنْسِرُ [el-minser] [minber] [minber] vezninde) Alıcı kuş kısmının burnuna denir, مَنَسْرٌ [minķār] ma'nāsına. Evvelki ism-i mekān menziline münezzeldir. Ve

مَنْسِرٌ [mensir] ve

مَنْسِرٌ [minser] Otuzdan kırka dek, 'alā-kavlin kırktan elliye dek yāhūd altmışa kadar yāhūd yüzden iki yüze kadar süvārīye ıtlāk olunur 'ādeten 'adūyu nesr ettikleri için. Ve bir bölük 'askere ıtlāk olunur ki 'asker-i kebīr önünde 'āzim olalar, çar-kacı olacaktır, 'asker-i kebīrin minkārı yerindedir.

التَّنَسُّرُ [et-tenessur] [tefa'ul] [tefa'ul] vezninde) İpin bükümü çözümlüp sökülme ma'nāsınadır; yukālu: تَنَسَّرَ الْحَبْلُ إِذَا انْتَقَصَ Ve yara deşilip çirki etrafına yayılmak ma'nāsınadır; yukālu: تَنَسَّرَ الْجُرْحُ إِذَا انْتَشَرَتْ مَدُّهُ لِانْتِقَاصِهِ

kiyip yeprimekle refte refte tebāh olup gitmek ma'nāsınadır; yukālu: تَنَسَّرَ الثُّوبُ وَالْقِرْطَاسُ إِذَا ذَهَبَا شَيْئًا بَعْدَ شَيْءٍ تَنَسَّرَتِ التَّعَمَّةُ عَنْهُ إِذَا تَفَرَّقَتْ

النَّاسُورُ [en-nāsūr] Şol damara denir ki içi fāsīd olmakla seyelanı aslā munkatı' olmaya ve bu 'illettir. Mü'ellif النَّاسُورُ الْعَبْرُ الْغَبْرُ 'ibāretiyle beyān eylemekle [ġabir] ġayn-ı mu'ceme ve bā-yı muvahhade ile كَتِفٌ [ketif] veznindedir, fāsīd ma'nāsınadır. Ve Mişbāh'ta عَزَقٌ غَبْرٌ فِي بَاطِنِهِ عَزَقٌ غَبْرًا 'unvānıyla mübeyyen olmakla 'ibāret-i mezkūreden evzah-tır. Ve bir 'illet ismidir ki gözün pınarlarında hādīs olur, dā'imā yaşı munkatı' olmaz. Ve havālī-i mak'adda dahi ve diş etlerinde dahi hādīs olur ki dā'imā seyelan-ı dem üzere olur. Havālī-i mak'adda dediği bir deliktir ki bir şişin deşilmesinden veyā gereği gibi 'ilāc olunmadık bir yaradan olur. Ve o delik dahi yā mak'adın kenārında olur yā mak'ada karīb 'adalātta olur ve ondan irinli su akar. Ve gāhca em'ā-i müstakīmede olur. Ve gāh delik bir olur ve gāh birkaç olur ve gāhca mesāne cānibinde dahi olur.

النِّسَارُ [en-Nisār] [kitāb] [kitāb] vezninde) Benī 'Āmir için bir su adıdır ki beyne'l-'Arab onda bir vak'a olmuştur.

الْإِسْتِنْسَارُ [el-istinsār] Kerkes gibi kavī ve zūr-mend olmak ma'nāsınadır; yukālu: اسْتِنْسَرَ الطَّائِرُ إِذَا صَارَ كَالنَّسْرِ قُوَّةً

نُسَيْرٌ [Nuseyr] [zubeyr] [zubeyr] vezninde) Esāmīdendir: Nuseyr b. Zū'lūķ tābī'ndendir ce Qaṭān ve 'A'iz ve Sefr nām muhaddisīnin pederleri ismidir. Ve 'Abdūlmelik b. Muḥammed nām muhad-

disin cedit ismidir. Ve

قَلْعَةُ نُسَيْرِ بْنِ دَيْسَمِ بْنِ نُورٍ [Kalcatu Nuseyri'bni Deyseme'bne Şevr] Nihāvend kurbünde bir kal'adır.

نَاسِرَةٌ [Nāsiret] نَادِرَةٌ [nādiret] vezninde) Curcān kazāsında bir karyedir; muhaddisinden Ḥasen b. Aḥmed en-Nāsiri oradandır, kezālik Muḥammed b. Muḥammed el-Faḫīh el-Ḥānefi en-Nāsiri oradandır.

النَّسْرِينُ [en-nisrīn] (nūn'un kesriyle) Verd-i ma'rūf ismidir ki Mısır gülü dedikleridir. Zāhiren lafz-ı mezbur Fārisiyyü'l-asldır, zīrā *Burhān*'da nesrīn nūn'un fethiyle mersūmdur. Ve o iki gūnedir: birine gül-i müşki ve diğesine gül-i 'anberī derler. Pes kesr-i nūn'la ta'rib olunmuştur.

النَّسَارِيَّةُ [en-nusāriyyet] غُرَابِيَّةُ [gūrābiyyet] vezninde) Tavşancıl kuşuna denir, عُقَابٌ [uqāb] gibi.

[ن س ت ر]

نَسْتَرٌ [Nester] (tā-yı fevkiyye ile جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Fūrs-ı kadīm milletinden bir zāhid mecūsī ismidir. Nūşirevān'la mu'āsır idi. Ve

نَسْتَرٌ [nester] ve

نَسْتَرُونَ [nestern] (ziyāde-i nūn'la) Reyhān-ı ma'rūf ismidir ki ağustos gülü ve yabanī gül dedikleri çiçek olacaktır. Beyāzına yabanī ak gül ve sarısına yabanī sarı gül derler.

نِسْتَرٌ [Nister] (دِرْهَمٌ [dirhem] vezninde) 'Irāq'ta bir nāhiye adıdır, kurā-yı kesireye müştemeldir.

نَسْتَرُونَ [Nesterū] (nūn'un fethi ve āhirde vāv ile) Dimyāt ile İskenderiyye beyninde bir adanın adıdır.

مُنَسْتِيرٌ [Munestīr] (mīm'in zammı ve nūn'un fethiyle) İfrīkiyye'de bir belde adıdır, zūhhād ve munkati'ūn ma'bedleridir.

Mütercim der ki zāhiren مُنَسْتِيرٌ [munestīr] manastīr-i Rūmī mu'arrebidir ki tekye ve hankāh-ı Naşārāya denir, ba'dehu belde onun ismiyle müsemā olmuştur, niteki Rūmelide Manastır dedikleri belde dahi fi'l-asl hānkāh-ı Naşārā olup ba'dehu belde olduğu kütüb-i cogrāfiyyede mersūmdur. Ve

مُنَسْتِيرٌ [Munestīr] Kezālik İfrīkiyye'de bir belde-i uhrā ismidir. Ahālisi Qureys'ten bir kavmdir. Şehr-i Qayrevān ile miyānesi altı konak mesāfedir. Ve Endelus şarkisinde bir mevzi ismidir.

[ن س ط ر]

النَّسْطُورِيَّةُ [en-Nestūriyyet] (nūn'un zammı ve fethiyle) Naşārā milletinden bir tā'ifedir ki sā'ir ehl-i milletine muhālefet üzere derler, ya'nī mezhepleri onlara muhālifdir. Nestūr nām feylesūfa mensūblardır. Ve o Me'mūn-ı 'Abbāsī 'asrında zuhūr ve İncil'de rey-yi hodu hükmiyle tasarruf eyledi. Ve onun zu'mü budur ki Hak ta'ālā vāhid ve ekānīm-i selāse sāhibidir. Bunlara lisān-ı Rūmide Nestūrus derler. Mütercim der ki iki tā'ife dahi vardır, biri Melkā'iyye ve biri Ya'qūbiyyedir. Tafsilleri *Milel* ve Niḫal nām kitābda meşrūhtur.

[ن ش ت ب ر]

نِشْتَبْرٌ [Niştebr] (şīn-i mu'ceme ile جَرْدُخْلٌ [cirdaḫl] vezninde) Ḥorāsān tariki üzere bir karye adıdır.

[ن ش ر]

النَّشْرُ [en-neşr] (حَاشِرٌ [ḥaşr] vezninde)

Rāyihā-i tayyibeye denir. 'Alā-kavlin e'amdır ve 'alā-re'yin nisvān kısmı uyuduktan sonra zuhūr eden ağzının ve yanlarının rāyihāsına denir. Ve bu yayılmak ma'nāsından me'hūzdur. Ve

نُشْرُ [neşr] ve

نُشُورٌ [nuşūr] [ظُهُورٌ] [zuhūr] vezninde) Masdar olur, meyyiti ihyā eylemek ma'nāsınadır. Ve bu ma'nāda lāzım olurlar, dirilmek, hayāt ma'nāsına; yukālu: نَشَرَ اللهُ الْمَوْتَى فَتَشَرُوا نُشْرًا وَنُشُورًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ أَي أَحْيَاهُمْ فَحَيُّوا Ve

نُشْرُ [neşr] Şol çayıra itlāk olunur ki yerinde kurumuş olup 'akib-i sayfta yağmur sebebiyle tazeleneip yeşermiş ola; sonradan hayāt bulduğu sebebiyle. Ve

نُشْرُ [neşr] Ağacın yaprağı her tarafa dağılmak ma'nāsınadır; yukālu: نَشَرَتْ أَوْرَاقًا الشَّجَرِ بِمَعْنَى انْتَشَرَتْ نَشَرَ الشَّجَرُ إِذَا أَوْرَقَ Ve uyuz olmak ma'nāsınadır; yukālu: نَشَرَ نَشْرُهُ أَي جَرَبُهُ نَشَرَ الثَّوْبَ وَنَحَوَهُ إِذَا بَسَطَهُ Ve ağaç yonmak ma'nāsınadır; yukālu: نَشَرَ الخَشَبَ إِذَا نَحَتَهُ yukālu: نَشَرَ الشَّيْءَ إِذَا فَرَقَهُ Ve

نُشْرُ [neşr] Şol perākende kavm ve cemā'ate itlāk olunur ki bir ser-gerdenin zīr-i cem' ü zabtında olmaya. Bunda fethateynle de lügattir. Ve burada نَشْرُ [neşr], مَنَشُورٌ [menşūr] ma'nāsınadır; yukālu: جَاءَ الْقَوْمُ نُشْرًا وَنَشْرًا أَي: مُتَفَرِّقِينَ لَا يَجْمَعُهُمْ رَيْسٌ Ve

نُشْرُ [neşr] Nebāt bitmeğe başlamak ma'nāsına müsta'meldir ki hayātıdır; yukālu: مَا أَحْسَنَ نُشْرَ الثَّبْتِ أَي بَدَأَ نَبَاتِهَا Ve bir haberi fāş ve şāyi' kılmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: نَشَرَ الْخَبَرَ نُشْرًا مِنَ الْبَابِ

وَالثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا أَدَاعَهُ

نُشْرُ [Neşr] Esāmīdendir. Muḥammed b. Neşr muhaddisīndendir ki ondan Leyş b. Ebī Suleym rivāyet-i hadīs eyledi. Ve

نُشْرُ [neşr] Bulutlu günde yel esmek ma'nāsınadır ki bulutu neşr eder; yukālu: نَشَرَتِ الرِّيحُ إِذَا هَبَّتْ يَوْمَ غَيْمٍ Ve mecnūna yāhūd hastaya rukye ve efsūn eylemek ma'nāsınadır ki 'illetini neşr ve izāle eder; yukālu: نَشَرَ عَنِ الْمَجْذُونِ وَالْمَرِيضِ إِذَا رَقَاَ Ve

نُشُورٌ [nuşūr] Yere yağmur yağmakla nebāt bitirmek ma'nāsınadır; yukālu: نَشَرَتِ الْأَرْضُ نُشُورًا إِذَا أَصَابَهَا الرِّيحُ فَأَنْبَتَتْ

الْإِنْشَارُ [el-inşār] (hemzenin kesriyle) Bu dahi ölüyü diriltmek ma'nāsınadır; yukālu: أَنْشَرَ اللهُ الْمَيِّتَ إِذَا أَحْيَاهُ

التَّنْشِيرُ [et-tenşir] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) Bu dahi sevb makūlesi nesneyi yayıp açmak ma'nāsınadır; yukālu: نَشَرَ الثَّوْبَ وَنَحَوَهُ ﴿صُحْفًا إِذَا بَسَطَهُ﴾ Ve mecnūna yāhūd marīze rukye ile ta'vīz eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَشَرَ عَنِ الْعَلِيلِ إِذَا عَوَّذَ بِالنُّشْرَةِ

النُّشُورُ [en-nuşur] (zammateynle) نُشُورٌ [neşūr]un cem'idir, رَسُولٌ [resül] ve رُسُلٌ [rusul] gibi. Ve kuri'e kavluhu ta'ālā: «يُرْسِلُ الرِّيحَ نُشْرًا» الآية بَضَمَّتَيْنِ وَنُشْرًا بِسُكُونِ الشَّيْنِ وَنُشْرًا بِفَتْحِ التَّوْنِ وَنُشْرًا بِالتَّحْرِيكِ فَالْأَوَّلُ جَمْعُ نُشُورٍ وَالثَّانِي سُكْنُ الشَّيْنِ اسْتِحْقَاقًا أَي طَلَبًا لِلخَفَةِ وَالثَّالِثُ مَعْنَاهُ إِحْيَاءُ بِنَشْرِ السَّحَابِ الَّذِي فِيهِ الْمَطَرُ الَّذِي هُوَ حَيَاءُ كُلِّ شَيْءٍ وَالرَّابِعُ شَادُّ قَيْلٍ مَعْنَاهُ وَهُوَ الَّذِي يُرْسِلُ الرِّيحَ مُنْشِرَةً نُشْرًا قَالَ الشَّارِحُ وَفَرَى نُشْرًا بِالْبَاءِ جَمْعُ بَشِيرَةٍ Ve

نُشْرُ [nuşur] (zammateynle) İsm olur, insānın zekerinden مَذْيٌ [mezy] çıkmaya denir; yukālu: لَا يَجِبُ الْعُغْسُ بِالنُّشْرِ أَي بِخُرُوجِ الْمَذْيِ

النُّشْرَةُ [en-nuşret] [عُرْفَةٌ] [gurfet] veznin-

de) Rukye ve efsūna denir ki mecnūn ve marīz makūlesine mu'alece olunur, 'illeti neşr ve tefrik eylediği için.

الْإِنِّشَارُ [el-intiṣār] [ifti'āl] [ifti'āl] vezninde) Bir nesne yayılıp açılmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِنِّشَرَ الْمَتَاعَ إِذَا انْبَسَطَ** Ve bir nesne sünüp uzamak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: **إِنِّشَرَ النَّهَارَ إِذَا طَالَ وَامْتَدَّ** Ve haber fāş olmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: **إِنِّشَرَ الْخَبَرَ إِذَا انْدَاعَ** Ve perākende olmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِنِّشَرْتُ الْإِبِلَ إِذَا افْتَرَقَتْ** Kayd-ı mezbūr ittifākīdir, rŭkn-i tefsīr değıldir. Ve bir adamın āleti kıvāma gelmek ma'nāsınadır; yukālu: **إِنِّشَرَ** **الرَّجُلَ إِذَا انْعَطَّ** Ve yorulmak sebebiyle gövdenin sınırları şişip kabarmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِنِّشَرَ الْعَصَبَ إِذَا انْتَفَخَ** Ve ağacın dalları her tarafa yayılmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِنِّشَرْتُ النَّخْلَةَ إِذَا انْبَسَطَ سَعْفُهَا**

الْمِنْشَارُ [el-minṣār] [mihrāb] vezninde) Biçkıya denir; yukālu: **نَشَرَ الْحَشَبَةَ** **بِالْمِنْشَارِ** Ve harmancılarının yaba ta'bīr eyledikleri beş parmaklı ālete denir ki onunla harman savururlar.

النَّوَاشِرُ [en-nevāşir] [nevādir] vezninde) Kolun dāhil ve hāricinde olan sınırlere, 'alā-kavlin iç yüzünde olan sınırlere ve damarlara yāhūd ancak taşra yüzünde olan sınırlere denir. Müfredi **نَاشِرَةٌ** [nāşiret] tir. Ve

نَاشِرَةٌ [Nāşiret] Esāmīdendir: Nāşire b. Ağvās, Hemmām nām kimseyi katl eden kimsedir. Ve Mālik b. Zeyd ve 'Abbās b. el-Faḍl ve Muḥammed b. 'Anbes ve 'Abdurrahmān b. Muzhir en-Nāşiriyyūn muhaddislerdir, cedleri olan Nāşire nām kimseye mensūblardır.

التَّنَاشِيرُ [et-tenāşir] (tā-yı fevkıyyenin fet-

hiyle) Mekteb sıbyānının yazdıkları yazıya itlāk olunur; müfredi yoktur; yukālu: **مَا أَشْبَهَ خَطَّهُ بِنَتَاشِيرِ الصَّبِيَّانِ وَهُوَ خُطُّوهُمْ فِي الْمَكْتَبِ** **دِحْرَاجُ** [en-niṣvār] (nūn'un kesriyle) **النَّشْوَارُ** [dihrāc] vezninde) Dābbe kısmı 'alefi yedikten sonra artırmak ma'nāsınadır; yukālu: **نُشَوَّرَتِ الدَّابَّةُ نَشْوَارًا إِذَا أَبْقَتْ مِنْ عَلَيَّهَا** Mütercim der ki **نُشَوَّرَ** [niṣvār] **النَّشْوَارُ** [nuṣḥār]-ı Fārisī mu'arrebidir ki devābbın ahırda ve torbada ve zemīnde olan çayırda ibkā eylediği 'alef bakiyyesinin ismidir, ba'dehu tasarruf olunmuştur.

النَّشِيرُ [en-neşir] [emīr] vezninde) Peştemāle ve fütaya itlāk olunur; yukālu: **إِذَا دَخَلْتَ الْحَمَّامَ فَعَلَيْكَ بِالنَّشِيرِ أَيْ الْمِثْرَرِ** Ve henüz dövülmeyip yerinde yığılan ekin harmanına denir.

الْمَنْشُورُ [el-menşūr] Umūru dağılık ve perīşān adama itlāk olunur; yukālu: **رَجُلٌ مَشُورٌ أَيْ الْمُنْتَشِرُ الْأُمُورِ** Ve şol mektüb ve nāme-i selāfīne denir ki mahtūm olmaya, hālen fermān ve berāt ta'bīr olunan nāme-i şāhīdir ki tugra-ı garrā ile müveşşah olur.

الْمَنْشُورَةُ [el-menşūret] [mezbüret] vezninde) Sehiyye ve kerīme olan hatuna denir.

النُّشَارَةُ [en-nuşāret] [şumāmet] vezninde) Kereste biçildikte biçkīdan dökülen talaşa denir.

النَّشْرَى [en-neşerā] [cemezā] vezninde) Cereb 'illeti yayılmış develere denir; yukālu: **إِبِلٌ نَشْرَى إِذَا انْتَشَرَ فِيهَا الْجَرَبُ**

النَّشْرُ [en-neşer] (fethateynle) Develere cereb 'illeti yayılmak ma'nāsınadır; yukālu: **نَشِرَتْ الْإِبِلُ نَشْرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا انْتَشَرَ فِيهِ الْجَرَبُ** Ve

نَشْرٌ [neşer] Dağılık nesneye denir, **مُنْتَشِرٌ**

[munteşir] ma'nāsına; ve minhu'l-hadīsu: «اللَّهُمَّ اضْمُمْ نَسْرِي» أَي مَا انْتَشَرَ مِنْ أَمْرِي [neşer] Koyun ve keçi sürüsü gece içre etrafa ra'y için dağılmak ma'nāsınadır; yukālu: نَشَرَتِ الْعَنَمَ نَشْرًا مِنَ الْبَابِ الْمَرْبُورِ إِذَا انْتَشَرَ بِاللَّيْلِ فَتَرَعَى

[el-munteşir] [intişār] [intişār]dan ism-i fā'ildir) Dağınık şey'e denir. Ve

[Munteşir] Esāmīdendir: Munteşir b. Vehb, A'sā Bāhile nām kimsenin li-ümm birāderidir.

[Nuşūr] [zuhūr] [zuhūr] vezninde) Dīnever kazāsında bir karye adıdır.

[ن ص ر]

[en-naşr] [haşr] [haşr] vezninde) ve [en-nuşūr] [zuhūr] [zuhūr] vezninde) Yardım eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَصَرَ الْمَظْلُومَ نَصْرًا وَنُصُورًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَعَانَهُ Ve yağmur 'umūm üzere yeri suvarmak ma'nāsına müsta'emeldir; yukālu: نَصَرَ الْعَيْثُ الْأَرْضَ إِذَا عَمَّهَا بِالْجُودِ Ve bir adamı bir nes-neden kurtarmak ma'nāsına müsta'emeldir; yukālu: نَصَرَهُ مِنْهُ إِذَا نَجَّاهُ وَخَلَّصَهُ

[naşr] Vasef olur. Müfred ve cem'î berāber olur, عَدْلٌ [adl] gibi; yukālu: رَجُلٌ نَصْرٌ وَقَوْمٌ نَصْرٌ أَي نَاصِرٌ وَنَاصِرُونَ Cevheri'nin Ru'be nām şā'ire nisbetle istişhād mevki'inde inşād eylediği işbu «لَقَائِلٌ يَا نَصْرُ نَصْرًا نَصْرًا» mısra'ı galattır ve bu Cevheri'nin hod-be-hod inşadı değildir, belki Sībeveyhi vetīre-i mezbūre üzere inşād eylemekle kendisine sâbıktır. Ve rivāyet-i sahīha: «يَا نَصْرُ نَصْرًا نَصْرًا» olmaktadır, dād-ı mu'ceme ile. Ve Naşr-ı mezbūr Umeviyye tarafından Ḥorāsān vālisi olan Naşr b. Seyyār nām nā-bekārın derbānı

idi. Mütercim der ki Şevāhidu Bağdādiyye ve Şevāhidu Muğni'l-Lebīb'de mısra'-ı mezbūrun i'rābına dā'ir akvāl-i şettā olmakla hāhiş-ger olanlar onlara mürāca'at edeler.

[en-nāşir] ve

[en-nuşar] [şurad] [şurad] vezninde) Mu'ın ve meded-kāra denir. نَاصِرٌ [nāşir] in cem'î نُصَارٌ [nuşār]dır, زَائِرٌ [zā'ir] ve زُوَارٌ [zuvvār] gibi ve أَنْصَارٌ [enşār]dır ve نَصْرٌ [naşr] gelir, صَاحِبٌ [şahb] ve صَاحِبٌ [şahib] gibi. Ve

[nāşir] Dereye su akacak mecrāya itlāk olunur ki ism olmuştur. Cem'î نَوَاصِرٌ [nevāşir]dir. Ve نَاصِرٌ [nāşir] تَلَعَةٌ [tel'at]tan a'zam ve bir mīl ona karīb mikdārca olur. Ve şol şu'be'ye denir ki ba'īd yerlerden yar gibi gelip dereye müntehī olur, gūyā ki suyuyla derenin seylāmbâ nasr ve imdād eder.

[en-naşir] [emīr] [emīr] vezninde) Nāsır ve mu'ine denir, mübālaga içindir; yukālu: اللَّهُ نَصِيرُهُ أَي نَاصِرُهُ

[el-enşār] (hemzenin fethiyle) Fi'l-asl نَاصِرٌ [nāşir]in cem'idir, Medīne sükkānından Evs ve Ḥazrec kabīlesinden taraf-ı Hazret-i Muştafavī'ye nusret ve i'ānet eden zevāta vāsf-ı nusret galebe eylemekle ism mecrāsına icrā olunup o zümre-i celīleye ism-i hāss kılındı.

[en-nuşret] (nūn'un zammıyla) İsm-dir, hüsn-i me'ūnet ma'nāsına. Ve

[Nuşret] Eyyūbiyye'den Gāzī Sultān Şalāhuddīn'in oğlunun ismidir, hadīste rivāyet sāhibidir.

[el-istinşār] Meded ve musret istemek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَنْصَرُهُ إِذَا

سَأَلَهُ [Ve] s̄ā'ile مُتَنَصِّرٌ [muntaṣir] itlāk olunur, gūyā ki 'atiyye ile fakr üzere nusret niyāz eder. Ve bir kimse a'dāsını def' eylemek bābında bir adamdan yardım istemek ma'nāsınadır ve bu ma'nā-yı evvel-den ahasstır; yukālu: اِسْتَنْصَرَهُ عَلَيْهِ إِذَا سَأَلَهُ أَنْ يُنْصَرَهُ عَلَيْهِ

التَّنْصُرُ [et-tenaṣṣur] [تَفَعَّلَ] [tefa'ul] vezninde) Bir adam bir kimse için nasr ve meded eylemeğe dürtüşmek ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ يَتَنَصَّرُ لَهُ أَيُّ يُعَالِجُ التَّنْصَرَ لَهُ Şārihin beyānına göre bu tenevvür ve tehallüm bābından deĝildir. Ve

تَتَنَصَّرُ [tenaṣṣur] Naṣārā dīnine girmek ma'nāsınadır; yukālu: تَتَنَصَّرُ الْيَهُودُ إِذَا دَخَلَ فِي دِينِ النَّصَارَى

التَّنَاصُرُ [et-tenāṣur] [تَفَاعَلَ] [tefā'ul] vezninde) Birbirine nusret eylemek üzere yardımlaşmak ma'nāsınadır; yukālu: تَتَاصَّرُ Ve haberler birbirini tasdik eylemek ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: تَتَاصَّرَتِ الْأَخْبَارُ إِذَا صَدَّقَ بَعْضُهَا بَعْضًا

الْأَنْصَرُ [el-enṣar] (hemzenin ve ṣād'ın fethiyle) Sünnetsiz adama denir; yukālu: رَجُلٌ نَصَارَى Şārihin beyānına göre نَصَارَى māddesinden me'hūzdur.

بُحْتُ نَصْرٍ [Buhtu Naṣsar] (bā'nın zammı ve hā-yı mu'cemenin sükūnu ve nūn'un ve ṣād-ı müṣeddedenin fethiyle) Pūht-ı Naṣṣar-ı 'acemī mu'arrebidir. Pūht, اِبْنُ [ibn] ma'nāsınadır ve نَصْرٌ [naṣṣar] بَقْمٌ [baqqam] vezninde bir sanem ismidir. Bir gün sādın, sanem-hāne içeriye girip gördü ki sanem-i mersūm yanında bir tıfl-ı şīr-hāre yatıyor, alıp terbiye ve اِبْنُ ma'nāsına Pūht-ı Naṣṣar ile tesmiye eyledi. Ba'dehu ṣāh-ı İrān Lehrāsb-ı Keyānī tarafından merz-bān olup tugāt-ı

Benī İsrā'ıl üzere ta'cyin ve katl-i 'āmm ve Kuds-i şerīfi harāb eyledi.

نَصْرٌ [Naṣar] (fethateynle) Esāmīdendir: İbrāhīm b. Naṣar eḍ-Ḍabbī ve 'Abdullāh b. Muḥammed b. 'Abdullāh b. Naṣar muhaddislerdir.

نُصَيْرٌ [Nuṣayr] [زُبَيْرٌ] [zubeyr] vezninde) Esāmīdendir: Ebu'l-Munzir Nuṣayr en-Naḥvī, Kisā'ī hazretlerinin tilmizidir.

نُصْرَةٌ [Naṣaret] (fethātla) Bir karye ismidir ki onda sulehā' olur idi.

نَاصِرٌ [Naṣīr] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) ve

نَاصِرٌ [Naṣīr] ve

مَنْصُورٌ [Manṣūr] ve

نَاصَارٌ [Naṣṣār] [شَدَادٌ] [ṣeddād] vezninde) Esāmī-ri ricāldendir.

النَّاصِرِيَّةُ [en-Nāṣiriyyet] İfrīkiyye'de bir karye adıdır.

نَاصِرَةٌ [Nāṣirat] Ṭaberiyye'de bir karye adıdır.

نَصْرَانَةٌ [Naṣrānet] (nūn'un fethiyle) Şām'da bir karye adıdır ki ona نَاصِرَةٌ [Nāṣiret] ve نَاصِرِيَّةٌ [Naṣūriyyet] dahi derler, Naṣārā tā'ifesi ona mensūblardır, ya'nī ibtidā oradan neṣ'et eylediler. 'Alā-kavlin نَصَارَى [naṣārā] نَصْرَانٌ [naṣrān] lafzından cem'edir, نَدَامَى [nedāmā] ve نَدْمَانٌ [nedmān] gibi yāhūd نَصْرِيٌّ [naṣriyy] kelimesinin cem'idir, مَهْرِيٌّ [mehriyy] ve مَهَارَى [mehārā] gibi. Ve نَصْرَانِيَّةٌ [naṣrāniyyet] ve نَصْرَانَةٌ [naṣrānet], نَصَارَى [naṣārā] lafzının müfredidir.

Şārih der ki نَصْرَانَةٌ [Naṣrānet] karyesini Naṣārā tā'ifesi mevlid-i 'Īsā 'aleyhi's-selām zu'm edip ve Naṣārā ismini ondan ahz eylediler. Lākin İncil'de mestūr olduğu üzere Hazret-i 'Īsā Beytu Laḥm nām

karyede tevellüd edip o ʿasrda melik-i Mecūs olan Hārūs tarafından ihtirāz eylemeleriyle baʿzı akribāları vālidisiyle kendisini Mıṣır'a nakl edip melik-i mesfūr mürd olduktan sonra Nāšira nām karyeye geldiler. Ve İncil'de İ̄sū en-Nāširī ʿunvānıyla mersūmlardır. Ve نُضْرَائِيَّةٌ [našrāniyyet] نَضَارَى [našārā] lafzının müfred-i aslısıdır, müfred-i istiʿmālisi değildir, zīrā yā-yı nisbetle istiʿmāl olunup نُضْرَائِيَّةٌ وَافِرَةٌ نَضْرَائِيَّةٌ derler. Baʿzı eşʿarda aslı üzere yāhūd zarūret için نُضْرَائِيَّةٌ [našrānet] vākīc olmuştur. İntehā. Ve müfred ve cemʿinde نَضْرَائِيَّةٌ [našrāniyy] ve نَضَارٌ [enšār] dahi denir. Ve

نَضْرَائِيَّةٌ [Našrāniyyet] Našārā tāʿifesinin dīn ve milletlerine itlāk olunur; yukālu: هُوَ عَلَى النُّضْرَائِيَّةِ أَيَّ عَلَى دِينِ النُّضَارَى وَمِلَّتِهِمْ

التَّنْصِيرُ [et-tenšir] [tefʿīl] [tefʿīl] vezninde) Bir adamı našrānī kılmak maʿnāsınadır; yukālu: نَصَّرَهُ الرَّاهِبُ إِذَا جَعَلَهُ نَضْرَائِيًّا

الْإِنْتِصَارُ [el-intiṣār] [iftiʿāl] vezninde) Bir adam bir kimseden dād almak, intikām ve intisāf maʿnāsına; yukālu: اِنْتَصَرَ مِنْهُ إِذَا ائْتَمَمَ

الْمَنْصُورَةُ [el-Manšūret] Sind ülkesinde bir belde-i İslāmiyyedir. Ve Vāsiṭ nevāhisinde bir beldedir. Ve ṣehr-i Hārezm-i kadīmin ismidir ki nehr-i Ceyhūn ṣarkisinde idi. Ve Mağrīb'de ṣehr-i Qayrevān kurbünde bir beldedir ki مَنْصُورِيَّةٌ [Manšūriyyet] dahi derler. Ve Deylem bilādında bir belde adıdır. Ve Qāhire-i Mıṣır ile Dimyāṭ beyninde bir beldedir. ʿAcāyibdenir ki bu zikr olunan مَنْصُورَةُ [Manšūret]lerin her birini birer pādīṣāh-ı ʿazīmü'ş-ṣān ve celīlū's-sultān binā ve nasr ve devām tefeʿülüyle Manšūre tesmiye eylemişler iken cümlesi

vīrān ve bī-eser ve bī-niṣān oldular.

بَنُو نَاصِرٍ [Benū Nāšir] ve

بَنُو نَاصِرٍ [Benū Našr] ʿArabdan birer batndır. Ve ʿAbdurrahmān b. Ḥamdān ve Muḥammed b. ʿAlī b. Muḥammed b. Našreveyh en-Našreviyyān muhaddislerdir.

النُّضْرِيُّونَ [en-Našriyyūn] Muhaddisinden bir cemāʿattir.

[ن ض ر]

النُّضْرَةُ [en-naḍret] (nūn'un fethi ve ḍād-ı muʿcemenin sükūnuyla) İsmdir, tāzeliğ ve terliğ denir; yukālu: لَهُ نَضْرَةٌ أَيُّ نَعْمَةٌ Ve ʿayṣ ve zindegānī maʿnāsınadır; yukālu: زَادَ اللهُ نَضْرَتَهُ أَيُّ عَيْشُهُ Ve gīnā ve yesār maʿnāsınadır. Ve hüsn ve revnak ve letāfet maʿnāsınadır. Ve

نَضْرَةٌ [naḍret] ve

نُضُورٌ [nuḍūr] [ḡuʿūd] vezninde) ve

نَضَارَةٌ [neḍāret] [kerāmet] vezninde) ve

نَضْرٌ [neḍar] (fethateynle) Masdarlardır, ter ü tāze ve hoş ve revnak-dār olmak maʿnāsına; yukālu: نَضَرَ الشَّجَرُ وَالْوَجْهُ وَاللُّؤُنُ وَنَضَرَ وَنَضِرَ نَضْرَةً وَنُضُورًا وَنَضَارَةً وَنَضْرًا مِنَ الْبَابِ Ve الْأَوَّلُ وَالْخَامِسُ وَالرَّابِعُ إِذَا نَعِمَ وَحَسُنَ وَلَطُفَ

نَضْرٌ [neḍar] Bu maʿnāda mütēʿaddī olur; yukālu: نَضَرَهُ اللهُ نَضْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ أَيُّ جَعَلَهُ نَاضِرًا

النَّاضِرُ [en-nādir] ve

النُّضِيرُ [en-neḍir] ve

الْأَنْضَرُ [el-enḍar] Hüb ve revnak-dār nesneye denir; yukālu: عُوْدٌ وَوَجْهٌ نَاضِرٌ وَنَضِيرٌ Ve وَأَنْضَرُ أَيُّ ذُو نَضْرَةٍ

نَاضِرٌ [nādir] Koyu yeşil şey'e denir; yukālu: وَرَقٌّ نَاضِرٌ أَيُّ الشَّدِيدِ الْحَضْرَةِ Ve mutla-

[ن ط ر]

النَّاطِرُ [en-nāṭir] ve

النَّاطِرُ [en-nāṭūr] Bāg ve bāgçe ve hurmālîk bekçisine denir, bāg-bān ma'nāsına; yukālu: هُوَ نَاطِرُ الْكَرْمِ وَالنَّحْلِ وَنَاطِرُهَا أَي حَافِظُهَا Hammām nāṭırı bu şu'bedendir. Ve bu lafz-ı a'cemīdir. نَاطِرٌ [nāṭir]in cem'i نُطَّارٌ [nuṭṭār] gelir, رُمَّانٌ [rummān] vezninde ve نُطَّارَةٌ [nuṭṭarā] gelir, كُرْمَاءٌ [kuremā] vezninde ve نَطْرَةٌ [naṭaret] gelir, fetehtla. Ve نَاطِرٌ [nāṭūr]un cem'i نَوَاطِرٌ [nevāṭir] gelir. Şārihin *Miṣbāḥ*'tan nakli üzere kelime-i Nebaṭiyyedir, zā-yı mu'ceme ile «ن،ظ،ر» māddesindedir, lākin Ezherī bir a'rābīden işittiğini rivāyet eylemekle ona göre 'Arabī olur.

النَّطْرُ [en-naṭr] (سَطْرٌ [saṭr] vezninde) ve

النَّطْرَةُ [en-niṭāret] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Bāg ve bāgçe beklemek ma'nāsınadır; yukālu: نَطْرَ فُلَانٍ الْكَرْمَ وَالنَّحْلَ نَطْرًا وَنَطْرَةً مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا حَفِظَهُ

إِبْنُ النَّاطِرِ [İbnu'n-Nāṭir] Kaşşer-i Rūm olan Hiraql ve İlyā' sâhibi ya'nī Hiraql tarafından Kuds-i şerīf hākimi idi ve müneccim idi. Hiraql kendisini cümle-i Naşārā-yı Şām üzere uskuf nasb eylemişti. Ve bu zā-yı mu'ceme ile de zebān-zededir ki «ن،ظ،ر» dan me'hūzdur.

النَّطْرُونُ [en-naṭrūn] (nūn'un fethiyle) Bevrak-ı Ermenī ismidir ki kuyumeu borası dedikleri nesnedir, lākin نَطْرُونٌ [naṭrūn] ondan bir nev'dir ki 'amme نَطْرُونٌ [laṭrūn] derler.

النَّطْرِيُّ [en-niṭir] (زَبْرَجٌ [zibric] vezninde) Āfet ve dāhiyeye denir.

النَّطَّارُ [en-nuṭṭār] (رُمَّانٌ [rummān] vezninde) Oyuq ta'bīr olunan timsāle denir ki ekin

aralıklarında cānverleri tevhiş için nasb ederler. Fāriside tendīse denir.

Ve Cevherī نَاطِرُونَ [Nāṭirūn] Şām'da bir mevzi' ismi olmak üzere sebt eylemiştir, lākin galattır, savāb olan mīm'le مَاطِرُونَ [Māṭirūn] olmaktadır.

[ن ظ ر]

النَّظَرُ [en-naẓar] (nūn'un ve zā-yı mu'cemenin fethiyle) ve

الْمَنْظَرُ [el-manẓar] (مُعَدَّةٌ [maḥḥad] vezninde) ve

النَّظْرَانُ [en-naẓarān] (fetehtla) ve

الْمَنْظَرَةُ [el-manẓaret] (مَرْحَمَةٌ [merḥamet] vezninde) ve

النَّظَارُ [et-tenẓār] (تَذْكَارٌ [tezkār] vezninde) Bir nesneye sarf-ı bāsıra eylemek ma'nāsınadır ki bakmak ta'bīr olunur; yukālu: وَنَظَرَهُ وَنَظَرَهُ وَإِلَيْهِ نَظَرًا وَمَنْظَرًا وَنَظَرَانًا وَمَنْظَرَةً: وَتَنْظَرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالرَّابِعِ إِذَا تَأَمَّلَهُ بِعَيْنِهِ Şārih der ki نَظَرٌ [naẓar]da basīret dahi mu'teberdir. فِي kelimesiyle isti'māl olundukta fikr ma'nāsına ve إِلَى ile ve bi-nefsihi olursa rü'yet ve lām ile olursa rahmet ve عَلَى ile olursa gazab ve بَيْنَ ile olursa hükm ma'nāsına olur; tekūlu: نَظَرْتُ بَيْنَ الْقَوْمِ إِذَا حَكَمْتُ

نَظَرٌ [naẓar] Yer nebātını izhār ile göze göstermek ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: وَنَظَرْتُ الْأَرْضَ إِذَا أَرَبْتُ الْعَيْنَ نَبَاتَهَا hāline acıyıp i'ānet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: وَنَظَرْتُ لَهُمْ إِذَا رَأَيْتُهُمْ وَأَعَانَهُمْ Ve beyne'n-nās hükm ve fasl-ı da'vā kılmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: وَنَظَرْتُ بَيْنَهُمْ إِذَا حَكَمْتُ Ve bir nesneyi takdīr ve takyīs ederek fikr ve te'emmul eylemek ma'nāsınadır; yukālu: وَنَظَرْتُ فِيهِ إِذَا فَكَّرْتُ فِيهِ يَقْدَرُهُ وَيَقْبِسُهُ نَظَرٌ

فُلَانًا إِذَا انْتَهَرَ Ve

نَظَرَ [nazar] Birbirine mücāvir olan kavim ve cemā'ate itlāk olunur, dā'imā birbirine nazarları derkār olduğu için; yukālu: **حَيٌّ نَظَرَ أَيُّ مُتَجَاوِرُونَ يَنْظُرُ بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ** Ve kehānet eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: **نَظَرَ الرَّجُلُ إِذَا تَكَهَّنَ** Mü'ellif burada hüküm ile i'ānet ma'nalarını tekrār eylemiştir. Ve

نَظَرَ [nazar] Bir söze kulak tutmak ma'nāsına müsta'meldir; tekülü: **أَنْظُرُنِي** **أَيُّ أَصْغَى إِلَيَّ** Ve imhāl ve te'ennī ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: **نَظَرُهُ إِذَا تَأَنَّى عَلَيْهِ** Ve bir nesneyi mühletle ya'nī veresiye satmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: **نَظَرَ الشَّيْءَ إِذَا بَاعَهُ بِنَظَرَةٍ**

التَّنَظَّرَ [et-tenazzur] [تَفَاعُلٌ] [tefa'ul] vezninde) Bir nesneye fikr ve te'emmiil ederek dikkatle bakmak ma'nāsınadır; kitāb mütāla'a eder gibi; yukālu: **تَنَظَّرَهُ إِذَا تَأَمَّلَهُ** Ve bir nesneyi āhestece te'ennī ederek mu'āmele eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **تَنَظَّرَهُ إِذَا تَأَنَّى عَلَيْهِ** Ve muntazır olduğu şey'in vukū'unu ummak ve gözetmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: **يَتَنَظَّرُ فُلَانٌ أَيُّ يَتَوَقَّعُ مَا يَنْتَظَرُهُ**

النَّازِرُ [en-nāzir] **نَظَرَ** [nazar]dan ism-i fā'ildir. Ve

نَازِرٌ [nāzir] Göze, 'alā-kavlin gözün içinde olan siyāh noktaya itlāk olunur ki bebek ta'bir olunur yāhūd nefsi basara yāhūd burunda bir damara itlāk olunur ki gözün yaşı onda olur. Ve cebheden genize doğru cārī ve nāzil olan kemiğe denir. Ve

نَازِرٌ [Nāzir] Hūzistān eyāletinde bir kal'a adıdır. Ve **نَاطِرٌ** [nātir] ma'nāsınadır ki bāg ve bāgçe bekçisine denir.

النَّاطِرَانِ [en-nāzirān] (tesniye bünyesiyle)

Burnun iki cānibinde vāki^c iki damara denir ki gözlerin pınarlarından seyelān eylemişlerdir.

التَّنَازَرُ [et-tenāzur] [تَفَاعُلٌ] [tefa'ul] vezninde) Birbirine bakışmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَنَازَرُوا إِذَا نَظَرَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا** Ve

تَنَازَرُ الشُّخْلَتَانِ [tenāzuru'n-naḥletān] Ondan 'ibārettir ki hurmā ağacının erkeğiyle dişisi gerçi birbirine karīb olmakla dişinin erkeğe mücerred nazarı likāh husūsunda kifāyet eylemeyip tā ki erkekten aşı ta'biye eylemedikçe meyve tutmaz olur; yukālu: **تَنَازَرَتِ الشُّخْلَتَانِ إِذَا نَظَرَتِ الْأُنثَى مِنْهُمَا** Ve iki nesne birbirine mukābil olmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: **تَنَازَرَتِ الدَّارَانِ إِذَا تَقَابَلَتَا** Ve bir iş zımında birbirine müdārā eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: **تَنَازَرَا فِي الْأَمْرِ إِذَا تَرَاوَصَا**

الْمَنْظَرُ [el-manzar] (mīm'in ve zā'nın fet-hiyle) ve

الْمَنْظَرَةُ [el-manzaret] (hā'yla) Şekl ve kıyāfetten nazar ta'alluk edecek yere denir ki hūb ise nāzir isti'cāb ve bed ise istikbāh eder, **مَحْبَرٌ** [maḥber] ve **مَحْبَرَةٌ** [maḥberet] mukābilidir; Fāriside ona dīdār derler; yukālu: **لَهُ مَنظَرٌ حَسَنٌ وَمَنْظَرَةٌ حَسَنَةٌ وَهُوَ مَا نَظَرَتْ إِلَيْهِ فَأَعْجَبَكَ أَوْ سَاءَكَ**

الْمَنْظَرِيُّ [el-manzarīyy] (yā-yı nisbetle) ve

الْمَنْظَرَانِي [el-manzarāniyy] Te'kīd-i nisbetle hūb-manzar olan adama denir; yukālu: **رَجُلٌ مَنظَرِيٌّ وَمَنْظَرَانِيٌّ أَيُّ حَسَنُ الْمَنْظَرِ**

النَّظُورُ [en-naẓūr] [صِبُورٌ] [şabūr] vezninde) ve

النَّظُورَةُ [en-naẓūret] (hā'yla) ve

النَّاطِرَةُ [en-nāẓūret] ve

التَّظِيرَةُ [en-naẓīret] Şol seyyid ve zī-şān

adama itlāk olunur ki emri cārī ve ihsānı me'mūl olmakla herkes kendisine nazar eder ola; yukālu: فَلَانٌ نَظُورٌ وَنَظُورَةٌ وَنَظُورَةٌ Ve bunun müfred ve cem'i ve müzekker ve mü'ennesi berāberdir. 'Alā-kavlin نَظِيرَةٌ [nazīret] ve نَظُورَةٌ [nazūret], نَظَائِرٌ [nazā'ir] üzere cem'lenir. Ve

نَظُورٌ [nazūr] (صَبُورٌ [šabūr] vezninde) Şol kimseye itlāk olunur ki kendisine mühim olan kimse tarafından dā'imā nazarını igfāl eylemez ola; yukālu: رَجُلٌ نَظُورٌ إِذَا Gerçi nüshalarda إِلَى مَا أَهَمَّهُ *Esās'ta* 'unvānyla olup lākin 'ibāretiyle ki 'unvānyla da mersūmdur ve bu savāb olmak gerektir. Pes kendisine mühim olan nesneye idāme-i nazar eder demek olur. Ve

نَظُورَةٌ [nazūret] ve

نَظِيرَةٌ [nazīret] 'Askerin karakoluna itlāk olunur; yukālu: هُمْ نَظُورَةٌ الْجَيْشِ وَنَظِيرُهُمْ أَيّ [Ve] طَلَبْتُهُمْ

سَدِيدُ النَّازِرِ [sedīdu'n-nāzir] Şol adama itlāk olunur ki şā'ibe-i töhmetten ber'ü's-sāha olmakla bir nesneye gereği gibi dikkatle nazar eder ola; yukālu: هُوَ سَدِيدُ النَّازِرِ [Ve] إِذَا كَانَ بَرِيئًا مِنَ التُّهْمَةِ يَنْظُرُ بِجِلْدٍ عَيْنَيْهِ

بَنُو نَظَرَى [benū nazārā] (جَمَزَى [cemezā] vezninde ve ba'zen zā' müşdedded olur) Zen-dost çelebilere itlāk olunur ki dā'imā zümre-i zenāna nazar edip ve onlar ile üns ve ülfet ve tahabbüb eder ola; yukālu: هُمْ بَنُو نَظَرَى وَقَدْ تُشَدُّ الطَّاءُ أَيّ أَهْلُ النَّظَرِ إِلَى النِّسَاءِ وَالتَّعْرُلُ بِهِنَّ

الْمَنَازِرُ [el-menāzir] (mīm'in fethiyle) Yüksek yüksek yerlere itlāk olunur, havāle oldukları semte onlardan nazar olunduğu hasebiyle. Ve

مَنَازِرُ [Menāzir] Berriyye-i Şāmiyye'de 'Urđ kurbünde bir kal'a ve bir mevzi' adıdır. Ve şehri Hīt kurbünde bir mevzi' adıdır.

النَّازِرُ [en-nāzūr] ve

النَّازِرُ [en-nāzīr] نَاطُورٌ [nātūr] ma'nāsınadır ki bāğ ve bāğçe bekçisine denir.

إِبْنُ النَّازِرِ [ibnu'n-nāzūr] «ن، ط، ر» māddesinde beyān olundu.

الْإِنْتِظَارُ [el-intizār] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Te'ennī eylemek ma'nāsınadır; yukālu: وَتَنْتَظِرُهُ إِذَا تَأْتَى عَلَيْهِ Müterakıb olmak ma'nāsınadır; yukālu: وَتَنْتَظِرُهُ إِذَا تَرَقَّبَهُ

النَّظِيرَةُ [en-nazīret] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) İsmdir, bir husūsta imhāl ve te'hīr eylemeğe denir ki mühlet verme ta'bīr olunur. Ve minhu kavluhu ta'ālā: الْآيَةُ ﴿فَتَنْظِرُهُ إِلَى مَيْسَرَةٍ﴾ Ya'nī “Asīrū'l-hāl olan medyūna tekāzā eylemeyip vakt-i yesīre kadar mühlet vermek lāzımdır.”

الْإِسْتِنْظَارُ [el-istinzār] Bir husūsta mühlet istemek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَنْظَرُهُ إِذَا طَلَبَ النَّظِيرَةَ مِنْهُ

الْإِنْظَارُ [el-inzār] (hemzenin kesriyle) İmhāl ve te'hīr ma'nāsınadır; yukālu: أَنْظَرُهُ إِذَا أَحْرَهُ ve bir nesneyi bir nesneye nazīr kılmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا جَعَلَهُ أَنْظَرَهُ لَهُ ve yukālu: أَنْظَرَهُ بِهِ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ ve yukālu: مَا كَانَ هَذَا نَظِيرًا لِهَذَا وَلَقَدْ أَنْظَرَهُ بِهِ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ Ya'nī “Şu nesne şuna benzemez idi, lākin benzetildi.”

النَّظِيرُ [en-nazīr] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

الْمَنَازِرُ [el-munāzir] (مُجَاوِرٌ [mucāvīr] vezninde) ve

النَّظِيرُ [en-nizīr] (nūn'un kesriyle) Misl ve mānend ma'nāsınadır, gūyā ki ehadühümā

āhere nazar eder; yukālu: هَذَا نَظِيرُهُ وَمَنَاطِرُهُ نَظْرَاءُ نَظْرَاءِ [nazīr]in cem'i نَظْرُهُ أَي مِثْلُهُ [nuzarā'] gelir, كُرْمَاءُ [kuremā'] gibi.

النَّظْرَةُ [en-nazret] [temret] vezninde) 'Ayb ve nakīsayā itlāk olunur; yukālu: 'Ayb ve nakīsayā itlāk olunur; yukālu: فِيهِ نَظْرَةٌ أَي عَيْبٌ Ve heybet ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: لَهُ نَظْرَةٌ أَي هَيْبَةٌ Ve çirkīnlige ve sū-i hey'ete itlāk olunur; yukālu: إِنَّ فِيهِ لَنَظْرَةٌ أَي سَوْءَ هَيْبَةٍ وَتَعْيِيرَ جِسْمٍ Ve baygınlığa denir, [şuḥūb] ma'nāsındır. Ve baygınlığa denir, عَشْيِي [gāşy] ma'nāsına. 'Alā-kavlin cinn tā'ifesinin nazarına uğramağa denir. Kāle's-şārih ve minhu'l-hadisü: «أَنَّهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ رَأَى جَارِيَةً بِهَا سَعْعَةٌ فَقَالَ إِنَّ بِهَا نَظْرَةٌ ve فَاسْتَوْتَرُوا لَهَا» أَي بِهَا عَيْنٌ أَصَابَتْهَا مِنْ نَظْرِ الْحِجْنِ yukālu: نَظَرَ الرَّجُلُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ فَهُوَ مَنْظُورٌ Ve

نَظْرَةٌ [nazret] Rahmet ve şefkat ma'nāsındır; yukālu: نَظْرَةٌ بِعَيْنِ النَّظْرَةِ أَي الرَّحْمَةِ

الْمَنْظُورُ [el-manzūr] نَظَرَ [nazar]dan ism-i mef'uldür. Ve

مَنْظُورٌ [Manzūr] Esāmīdendir: Manzūr b. Ḥabbe rāciz-i meşhūrdur. Ḥabbe vālidesinin ismidir, pederinin ismi Merşed idi. Ve Manzūr b. Seyyār bir ma'rūf kimsedir.

نَازِرَةٌ [Nāziret] Benī 'Abs yurdunda bir dağ yā bir su yā bir mevzi' adıdır.

نَوَاطِرُ [Nevāzir] Arz-ı kabīle-i Bāhile'de birkaç tepelere itlāk olunur.

الْمَنْظُورَةُ [el-manzūret] 'Ayblı hatuna denir; نَظْرَةٌ [nazret]ten me'hūzdur; yukālu: إِمْرَأَةٌ نَظْرَةٌ Ve āfet ve dāhiyeye denir.

النَّظَارُ [en-nazzār] [şeddād] vezninde) Şehāmetli ve yavuz ve pūlād-dil olup hid-det ve şehāmetinden dā'imā yukarı yukarı

nazar eder olan ata denir; yukālu: فَرَسٌ نَظَّارٌ أَي شَهْمٌ حَدِيدُ الْفُؤَادِ طَامِحُ الطَّرْفِ

النَّظَّارُ [Benu'n-Nazzār] 'Ukl kabīlesinden bir kavm ve cemā'attir; **إِبِلٌ نَظَّارِيَّةٌ** [ibilun nazzāriyyet] onlara nisbet olunur. 'Alā-kavlin نَظَّارٌ [nazzār] bir buğur adıdır.

النَّظَّارَةُ [en-nazzāret] [seyyāret] vezninde) Şol cemā'ate denir ki bir nesneye nazar eder olalar, hilāle nazar edenler gibi.

الْمَنْظَرَةُ [el-manzaret] (mīm'in ve zā'nın fethiyle) Bu dahi نَظَّارَةٌ [nazzāret] ma'nāsındır.

النَّظَّارَةُ [en-nezāret] [kerāmet] vezninde) Tenezzüh ve teferrüc ma'nāsına. Gerçi ba'zı fukahā' isti'māl ederler, lākin lahn ve hatādır.

نَظَارٍ [nazāri] [ḳaṭāmi] vezninde) İsm-i fi'l-i emrdir, muntazır ol ma'nāsına; tekūlu: نَظَارٍ يَا فُلَانٌ أَي انْتَظِرْ

الْمِنْظَارُ [el-minzār] (mīm'in kesriyle) Aynaya denir, مِرَاةٌ [mirāt] ma'nāsına.

النَّظَّائِرُ [en-nezā'ir] Efāzıl ve emāsile itlāk olunur; yukālu: هُمْ نَظَّائِرٌ أَي أَفَاضِلٌ وَأَمَائِلٌ Ve

نَظَّائِرُ [nezā'ir] İkişer ikişer mevki'inde isti'māl olunur; tekūlu: عَدَدْتُ إِبِلَهُمْ نَظَّائِرٌ أَي مِثْمَى مِثْمَى

الْمُنَازِرَةُ [el-munāzaret] [mufā'alet] vezninde) Bir nesneye misl ve nazīr olmak ma'nāsındır; yukālu: نَازِرَةٌ إِذَا صَارَ نَظِيرًا Ve bir şey'i şey-i āhere nazīr kılmak ma'nāsındır; yukālu: نَازِرٌ فُلَانًا بِفُلَانٍ إِذَا جَعَلَهُ لَأَنَّ نَظِيرًا بِكِتَابِ زُهْرِي'z-Zuhri' Ve minhu kavlu'z-Zuhri' اللَّهُ وَلَا بِكَلَامِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَي لَا تَجْعَلْ شَيْئًا نَظِيرًا لَهُمَا أَوْ مَعْنَاهُ لَا تَجْعَلْهُمَا مِثْلًا لِشَيْءٍ يَغْرِضُ كَقَوْلِ الْقَائِلِ جِئْتُ عَلَى قَدَرٍ يَا مُوسَى لِمُسْمَى بِمُوسَى إِذَا جَاءَ فِي وَقْتِ مَطْلُوبٍ

Mütercim der ki ona mebnī Birgivī merhūm Yahyā nām bir adama يَا يَحْيَى خُذْ demek cā'iz değildir, demiştir, zīrā ibtizāl ve imtihān-ı Qur'ān'ı müs-telzimidir. Ve istilāh-ı ādābiyyede مُنَاطِرَةٌ [munāẓaret] iki kimse birbirine yāhūd bir nesneye bakışmaktan me'hūzdur ki iki şey miyānında olan nisbette iki cānibden basar ve basiretle izhāren li's-savāb nazar eylemekten 'ibārettir.

النِّظَارُ [en-nizār] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Firāset ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ أَهْلُ النَّظَارِ أَي الْفِرَاسَةِ

النُّظْرُنَّةُ [en-nuzrunnet] (nūn'un zammı ve zā'nın sükünü ve rā-i mazmūme ve nūn-ı müşeddede ile ve nūn'un kesri ve rā'nın fethi ve nūn'un ve rā'nın kesriyle lügattir) Şol 'avrete denir ki bed-segāl ve bed-gümān olmakla bir nesneye nazar eylese, onda bir şā'ibe-i seyyi'e görmeyerek sū-i zann eder ola, niteki سَمِعْتُهُ [sum'unnnet] dahi vezn-i mezbūr üzere bir nesne istimāc eylese zann ve gümāna düşen 'avrete denir. Ve bu hāletler bed-derūn ve fāsidi'l-kalb olmaktan neş'et eder; yukālu: امْرَأَةٌ سَمِعْتُهُ نُظْرُنَةً إِذَا تَسَمَعْتَ أَوْ تَنْظَرْتَ فَلَمْ تَرَ شَيْئًا تَنْظُرْتُهُ تَنْظِيرًا

Mütercim-i hakīr der ki birkaç def'a bi'l-münāsebe mahallerinde dahi zikr olunmuştur ki 'Arablar bir ma'nāda mübālaga kasd ettiklerinde lafzına bir ve ziyāde harf zamm ederler. Ekserī mīm ve nūn ve pek mübālaga irādesinde müşeddeden ziyāde ederler. Meselā dā'imā halkın sözünü dinler olan bed-derūn 'avrete ki dinici ta'bīr olunur, سَمِعْتُهُ [sum'unnnet] derler, kezālik dā'imā nāsın umūr ve ahvāline nazar eden mel'ūneye نُظْرُنَةٌ [nuzrunnet] derler, kezālik

işittiği sözlerde ve baktığı nesnelere bed-gümān olan kāfireye de نُظْرُنَةٌ itlāk ederler, halkın kelimātını dinleyip ve ahvāl ve evzā'larına bakıp birinin üzerine beş dahi katıp iblīs gibi miyānelerini ifsād eder, hazelehunnallāhu ta'ālā.

أَنْظُرُو [enzūru] (hemzenin fethiyle) Ba'zı 'Arab 'indinde أَنْظُرُ [enzuru] kelimesinde lügattir ki mütekellim-i vahde sigasıdır; zammeyi işbāc ederler, niteki işbu: أَنَّنِي حَيْثُ مَا يَثْبِي الْهَوَى بَصْرِي || مِنْ حَيْثُمَا سَلَكُوا أَدْنُو حَيْثُ مَا يَثْبِي الْهَوَى بَصْرِي «فَأَنْظُرُو» beytinde vāki' olmuştur, zāhiren zarūrete mahsūstur.

[ن ع ر]

النُّعْرَةُ [en-nu'aret] (nūn'un zammı ve 'ayn'ın sükünüyle) ve

النُّعْرَةُ [en-nu'aret] (هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) Genize denir, حَيْشُومٌ [hayşūm] ma'nāsına. Ve

نُعْرَةٌ [nu'aret] (هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) Hod-bīnliğe ve kibr ve nahvete denir; tekūlu: لَا أُطَيِّرَنَّ نُعْرَتَكَ أَي حَيْلَانِكَ وَكَيْبَرِكَ Ve mühim olan emr ve maslahata denir. Ve yaban eşeği kısmının rahimde 'akd eylediği cenine denir ki henüz tāmümü'l-hilkat olmayıp yenice muzgadan mütehavvil ola. 'Alā-kavlin mutlakan gebe insān ve hayvānın rahimlerinde sūret bağlamış veledlerine denir. Ve şol rīhe denir ki geniz içre tahaddüs eylemekle genzi ve dimāğı muztarib eyleye. Ve misvāk ağacının ibtidā yemişine denir. Ve bir nevc sineğe denir ki gökçül olup kuyruğunda neşteri olmakla hımār makūlesi devābbı sokup muztarib eder ve gāhca hımārın burnuna girip ezā eylemekle hımār başını alıp telāşından firār eder, bir nesne onu döndüremez, Türkīde büvelek ve eğrice ta'bīr

olunur.

النَّعِيرُ [en-ne'ir] (nūn'un fethiyle) ve

الْتَعَارُ [en-nu'ār] (nūn'un zammıyla) Haykırma ma'nāsınadır; yukālu: نَعَرَ الرَّجُلُ نَعِيرًا Ve genizden seslenmek ma'nāsınadır; yukālu: نَعَرَ الرَّجُلُ Ve bu ma'nāda bāb-ı sānīden vürüdü ekserdir. Ve

نَعْرٌ [na'r] ve

نَعِيرٌ [ne'ir] Damardan kan fişkirmek, 'alā-kavlin kan çıkarken damar çitirdamak ma'nāsınadır; yukālu: نَعَرَ الْعِرْقُ نَعْرًا وَنَعِيرًا مِنَ النَّبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا فَارَ مِنْهُ الدَّمُ أَوْ صَوَّتَ لِخُرُوجِ الدَّمِ Ve aktār ve bilādī geşt ve güzār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَعَرَ فُلَانٌ فِي الْبِلَادِ إِذَا ذَهَبَ نَعْرَهُ إِذَا خَالَفَهُ وَأَبَى Ve asker cem'iyet ve heyecān eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَعَرَ الْقَوْمُ إِذَا هَاجُوا وَاجْتَمَعُوا Ve bir husūsa kıyām ve sa'y ve ihtimām eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَعَرَ فِي الْأَمْرِ إِذَا نَهَضَ وَسَعَى مِنْ أَيْنٍ نَعَرْتُ إِلَيْهَا أَيُّ أَقْبَلْتُ نَعَرَ إِلَيْهِ إِذَا آتَاهُ

النَّعِيرُ [en-ne'ir] (nūn'un fethiyle) Masdar-
dır, niteki zıkr olundu. Ve

نَعِيرٌ [ne'ir] Cenk ve cidāl yāhūd şerr ve fitne hengāmında nāsın gıriv ve kavga ve feryādına denir; tekūlu: سَمِعْتُ نَعِيرَهُمْ وَهُوَ الصَّبِيحُ فِي حَزْبٍ أَوْ شَرِّ

الْتَعَارَةُ [en-na'āret] [şeddādet] [şeddādet] vezninde) Şamatacı çağırğan fāhişe ve bedzebān 'avrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ نَعَارَةٌ أَيُّ صَحَابَةٌ فَاحِشَةٌ

النَّاعُورُ [en-nā'ūr] Kanı kesilmeyen damara denir; yukālu: عَرِقَ نَاعُورٌ إِذَا كَانَ لَا يَزُقُّ

دَمُهُ Ve değirmen perine denir, جَنَاحُ الرَّحَى [cenāhu'r-rehā] ma'nāsına.

النَّاعُورَةُ [en-nā'ūret] (hā'yyla) Bāgçe dolabına denir. Ve bāgçe suvardıkları büyük kovaya denir. Cem'i **نَوَاعِيرُ** [nevā'ir] dir; yukālu: مَا أَكْثَرَ النَّوَاعِيرِ عَلَى شَطِّ الْفُرَاتِ أَيُّ الدَّوَالِبِ وَكَذَا الدَّلَاءُ يُسْتَقَى بِهَا

النَّعْرَةُ [en-ne'aret] (fetehtle) Kibr ve nahvet ve huyelā' ma'nāsınadır. Ve maslahat-ı mühimmeye itlāk olunur.

النَّعْرُ [en-nu'ar] [şurad] [şurad] vezninde) Bu dahi yaban eşeğinin rahiminde mün'akid olan yavruya denir ki henüz hilkati nā-tamām ola.

الْإِنْعَارُ [el-in'ār] (hemzenin kesriyle) Misvāk ağacı yenice yemiş vermek ma'nāsınadır; yukālu: أَنْعَرَ الْإِرَاكُ إِذَا أَثْمَرَ

النَّعْرُ [en-ne'ar] (fethateynle) Merkebin burnuna büvelek girmekle muztarib olmak ma'nāsınadır; yukālu: نَعَرَ الْجِمَارُ نَعْرًا مِنَ النَّبَابِ الرَّابِعِ إِذَا دَخَلَ النَّعْرَةَ فِي أَنْفِهِ فَاضْطَرَبَ

النَّعِيرُ [en-ne'ir] [ketif] [ketif] vezninde) Burnuna büvelek girmiş eşeğe denir. Mü'ennesi **نَعْرَةٌ** [na'iret]tir.

النَّعُورُ [en-ne'ūr] [şabūr] [şabūr] vezninde) Ba'īd ma'nāsınadır; yukālu: نَيْتَةُ نَعُورٍ أَيُّ بَعِيدَةٌ Ve şol yele denir ki sen harāret içre iken nāgehān serinlikle zuhūr eyleye yāhūd 'ale'l-aks ola; yukālu: رِيحٌ نَعُورٌ وَهِيَ مَا فَاجَأَكَ بَبْرَدٍ وَأَنْتَ فِي حَرٍّ أَوْ عَكْسُهُ

الْتَعَارُ [en-na'ār] [şeddād] [şeddād] vezninde) Serkeş ve 'āsī ve bāgī kimseye itlāk olunur; yukālu: صَارَ نَعَارًا أَيُّ عَاصِيًا Ve dā'imā fitne ve ihtilāl ihdāsına sa'y ve hurūc eder olan fitne er başısı kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ نَعَارٌ أَيُّ خَرَجَ سَعَاءً فِي الْفِتَنِ

النَّعْرَةُ [en-na'ret] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Genizden olan sese denir. Ve

نَعْرَةُ النَّجْمِ [na'retu'n-necm] Rîh ve harâretе dâll olan bir kevkеbin tulû'uyla hübüb-ı rîh ve iştidâd-ı harâretten 'ibârettir; yukâlu: هَذَا مِنْ نَعْرَةِ النَّجْمِ الْمُغْلَانِيِّ وَهُوَ هُبُوبُ الرِّيحِ وَأَشْتِدَادُ الْحَرِّ عِنْدَ طُلُوعِهِ

التَّنْعِيرُ [et-ten'îr] (تَمْعِيلٌ [tefîl] vezninde) Okun doğruluğunu bilmek için tırnak üzere çevirip fırlandırmak ma'nâsınadır; yukâlu: نَعَرَ السَّهْمَ إِذَا آدَارُهُ عَلَى الطَّيْرِ لِيَعْرِفَ قِيَامَهُ

بَنُو النَّعِيرِ [Benu'n-Ne'îr] (أَمِيرٌ [emîr] vezninde) Bir batn adıdır.

نُعَيْرٌ [Nu'ayr] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Esâmîdendir: Nu'ayr b. Bedr ve 'Atîyye b. Nu'ayr muhaddislerdir.

النَّعِيرُ [en-ne'îr] (كَتِيفٌ [ketif] vezninde) Bir yerde ber-karâr olmayıp burnuna büvelek girmiş merkeb gibi beri öte hareket eder olan kimseye denir.

النَّعْرَى [en-na'râ] (سَكْرَى [sekrâ] vezninde) Çağırان 'avrete denir; yukâlu: أَمْرَأَةٌ غَيْرَى إمْرَأَةً غَيْرَى Ve işbu نَعْرَى [na'râ] kelimesi نَعْرَانُ lafzının mü'ennesi değildir, zîrâ fa'lân ve fa'lâ veznleri bâb-ı râbî'den gelir, bâb-ı sâlisten gelmez.

[ن غ ر]

النَّغْرُ [en-nağr] (نُونُ'un ve ğayn-ı mu'cemenin fethiyle) ve

النَّغْرَانُ [en-neğarân] (fethâtla) Bir adamın ifrât-ı gazabdan derûnu cûş u hurûş eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: نَعَرَ الرَّجُلُ وَنَعَرَ عَلَيْهِ نَعْرًا وَنَعْرَانًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالثَّانِيِ وَالثَّلَاثِ إِذَا غَلََا جَوْفُهُ غَضَبًا Ve nâka ensesini kısıp derneştirip gitmek ma'nâsınadır; yukâlu: نَعَرَتِ النَّاقَةُ إِذَا صَمَّتْ مُؤَخَّرَهَا فَمَضَتْ نَعْرَتِ الْقِدْرِ إِذَا فَارَتْ

التَّنْعُرُ [et-tenağğur] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Bu dahi gazabdan derûn cûş u hurûşa gelmek ma'nâsınadır; yukâlu: تَنَعَّرَ الرَّجُلُ تَنَعْرًا إِذَا غَلََا جَوْفُهُ غَضَبًا Ve bir kimseye infî'âl sebebiyle çehreyi değışmek, 'alâ-kavlin dargınlık peydâ eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: تَنَعَّرَ عَلَيْهِ إِذَا تَنَكَّرَ أَوْ تَذَمَّرَ

النَّغْرُ [en-neğir] (كَتِيفٌ [ketif] vezninde) نَغْرٌ [nağr]-ı mezbûrdan vasfıtır, dargınlıktan içerisi kaynamış adama denir.

النَّغِرَةُ [en-neğiret] (فَرِحَةٌ [ferihât] vezninde) Kıskaç hatuna denir; yukâlu: إِمْرَأَةٌ أَيْ نَعْرَةٌ أَيْ غَيْرَى

التَّنْعِيرُ [et-tenğîr] (تَنَغِيرٌ [tenğîr] vezninde) Çağırmak ma'nâsınadır; yukâlu: نَعَرَ بِالنَّاقَةِ إِذَا صَاحَ بِهَا نَعْرًا الصَّبِيَّ إِذَا دَعَّعَهُ

النُّغَارُ [en-nuğar] (ضُرْدٌ [şurad] vezninde) Bülbül kuşuna denir. Ve serçe yavrusuna denir. Ve kaya kuşunun bir nev'ine, 'alâ-kavlin erkeğine denir. Cem'i نَغْرَانٌ [niğrân] gelir, ضُرْدٌ [şurad] ve ضُرْدَانٌ [şirdân] gibi; musaggarı نُغَيْرٌ [nuğayr]dır, ke-mâ cā'e fi'l-hādîsi: «أَنَّ النَّبِيَّ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ قَالَ لِبَنِيِّ كَانَ: لَا بِيَّ طَلْحَةَ الْأَنْصَارِيِّ وَكَانَ لَهُ نُغَيْرٌ فَمَاتَ يَا أَبَا عُمَيْرٍ مَا وَفَعَلَ النَّعِيرُ» Ve Yahyâ b. Nuğayr ashâbdandır, İbn Fuğayr dahi derler fâ'yla. Ve

نُعْرٌ [nuğar] (ضُرْدٌ [şurad] vezninde) Gebe insân ve hayvân evlādına itlâk olunur, henüz seslendiğı vakte zâhiren gerek karın içre ve gerek taşrada olsun, zîrâ henüz karında iken seslendikleri menküdür.

النَّغْرُ [en-neğar] (fethateynle) Suyu çok içmek ma'nâsınadır; yukâlu: نَعَرَ الرَّجُلُ مِنَ الْمَاءِ نَعْرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَكْثَرَ

الْإِنْغَارُ [el-ingâr] (hemzenin kesriyle) Yumurta bozulup iğdin olmak ma'nâsınadır; yukâlu: أَنْعَرَتِ الْبَيْضَةُ إِذَا فَسَدَتْ

kısının illet sebebiyle sütü kızarmak, 'alā-kavlin sūt ile mahlūt kan çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: اُنْعَرَتِ الشَّاءُ إِذَا اِحْمَرَّ لَبْنُهَا أَوْ نَزَلَ مَعَ لَبْنِهَا دَمٌ أَلْمُنْغِرُ [el-mungir] مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Sağılırken sütüyle mahlūt kan çıkan koyuna denir.

أَلْمِنْغَارُ [el-mingār] مِخْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Vech-i mezkūr üzere sütü dem ile mahlūta çıkmak 'ādeti olan koyuna denir.

أَلْتَّغَارُ [en-nağgār] شَدَادٌ [šeddād] vezninde) Dā'imā kan seyelān eden yaraya denir; yukālu: جُرِحَ نَعَارٌ إِذَا كَانَ يَسِيلُ مِنْهُ الدَّمُ

أَلْتَّغَرُ [en-neğar] (fethateynle) Şūr su pınarına denir; tekūlu: سَقَيْتُ ذَاتِي مِنَ التَّغْرِ أَيُّ مِنْ عَيْنِ الْمَاءِ الْمِلْحِ

أَلْتَّنَاغُرُ [et-tenāğur] تَنَّاكُرٌ [tenākur] vezninde ve mürādifidir; yukālu: تَنَاعَرَ الرَّجُلُ إِذَا تَنَاكَرَ

[ن ف ر]

أَلْنَفْرِ [en-nefr] (nūn'un fethi ve fā'nın sükūnuyla) Dağılmak ma'nāsınadır; yukālu: نَفَرَ الْقَوْمُ نَفْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا تَفَرَّقُوا

نَفْرٌ [nefr] نَافِرٌ [nāfir] lafzından cem' olur, صَاحِبٌ [šāḥib] ve صَاحِبَةٌ [šāḥib] gibi; yukālu: قَوْمٌ نَفَرٌ وَهُوَ جَمْعُ نَافِرٍ Ve gālib olmak ma'nāsınadır; yukālu: نَفَرَهُ نَفْرًا إِذَا غَلَبَهُ

نَفْرٌ [nefr] Huccāc Minā'dan ürkmüş koyun sürüsü gibi boşanıp Mekke cānibine revān olmak ma'nāsınadır, ke-mā se-yuzkeru. Ve

نَفْرٌ [nefr] Şol kavm ve cemā'ate denir ki bir adama bir hādise 'arız olsa bi'l-cümle onunla gidip ve harb ve kītāl husūsunda birbirini evlerinde komayıp sürüp götürür olalar. 'Alā-kavlin her husūsta takaddüm eder olan cemā'ate denir. Ve bu ism-i cem'dir; yukālu: جَاءَ نَفْرُهُمْ وَهُمْ الْقَوْمُ يَنْفِرُونَ

مَعَكَ وَيَتَنَافَرُونَ فِي الْقِتَالِ أَوْ هُمْ الْجَمَاعَةُ يَتَقَدَّمُونَ فِي الْأَمْرِ

أَلْنُفُورُ [en-nufūr] فُؤُودٌ [ḩu'ūd] vezninde) ve أَلْنِفَارُ [en-nifār] كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Dābbe kısmı bir nesneden ürkmek ma'nāsınadır; yukālu: نَفَرَتِ الدَّابَّةُ نُفُورًا وَنِفَارًا Ve مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا جَزَعَتْ وَتَبَاعَدَتْ

نُفُورٌ [nufūr] ve

نَفْرٌ [nefr] Huccāc Minā'dan ürkmüş koyun gibi boşanıp Mekke tarafına revān olmak ma'nāsınadır; yukālu: نَفَرَ الْحَاجُّ مِنْ مِئَى نُفُورًا وَنَفَرًا إِذَا اُنْدَفَعُوا إِلَى مَكَّةَ وَهُوَ يَوْمُ النَّفْرِ Ve وَالنَّفْرِ مُحْرَكَةٌ وَالنُّفُورُ وَالتَّغْيِيرُ

نِفَارٌ [nifār] ve

نُفُورٌ [nufūr] ve

نَفِيرٌ [nefir] Nās bir husūs için birden gitmek ma'nāsınadır; yukālu: نَفَرَ الْقَوْمُ لِأَمْرِ نِفَارًا وَنُفُورًا وَنَفِيرًا مِنَ الْبَابِ الْمَرْبُورِ إِذَا ذَهَبُوا كَذَلِكَ لِلْقِتَالِ Ve

نُفُورٌ [nufūr] Bir 'uzv şişip kabarmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: نَفَرَتِ الْعَيْنُ وَعَیْوُهَا نُفُورًا إِذَا هَاجَتْ وَوَرَمَتْ

أَلْنَّافِرُ [en-nāfir] ve

أَلْنُفُورُ [en-nefūr] صَبُورٌ [šabūr] vezninde) Ürkek dābbeye denir. Ve

نَافِرٌ [nāfir] Şol koyuna denir ki tıskırdıkça burunundan kurtçağız gibi halt ve fazla ilkā eder ola; yukālu: شَاءَ نَافِرٌ أَيُّ نَائِرٌ

أَلْنَفْرِ [en-nefr] حَفْرٌ [ḩafr] vezninde) ve

أَلْنَفْرَانُ [en-neferān] (fethātla) Vahşī hayvān ürktüp kaçmak ma'nāsınadır; yukālu: نَفَرَ الظَّبْيُ نَفْرًا وَنَفْرَانًا إِذَا شَرَدَ

أَلْإِسْتِنْفَارُ [el-istinfār] Bu dahi ürktüp kaçmak ma'nāsınadır; yukālu: اِسْتَنْفَرَ الظَّبْيُ بِمَعْنَى نَفَرَ Ve müte'addī olur, ürktümek ma'nāsına; tekūlu: اِسْتَنْفَرَهُ بِمَعْنَى نَفَرْتُهُ ve yukālu: اِسْتَنْفَرَهُمْ

فَتَفَرُّوا مَعَهُ

أَلْيَنْفُورُ [el-yenfür] (yā-yı tahtiyenin fet-hiyle) Pek ürkek hayvāna denir; yukālu:

فَرَسٌ يَنْفُورُ أَي الشَّدِيدُ الْبِقَارِ

أَلْتَنْفِيرُ [et-tenfir] (تَنْفَعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Ür-

kütmek ma'nāsınadır; tekūlu: إِذَا جَعَلْتَهُ

نَفْرَهُ إِذَا جَعَلْتَهُ نَافِرًا Ve ehadühümānın galebesiyle āher

üzere hüküm eylemek ma'nāsına; yukālu:

نَفَرَهُ إِذَا جَعَلْتَهُ نَافِرًا Ve bir adama bir

mekrūh ve müstehcen lakab vaz' eylemek

ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: نَفَرْنَا

عِنْدَ فُلَانٍ إِذَا لَقَبْتَهُ لَقَبًا مَكْرُوهًا

ederler ki bir veled tevellüd eyledikte ona

bir mekrūh lakab vaz' olursa cinn tā'ifesi

ondan ürküp firār ederler ve ona sū'-i naz-

zar isābet eylemez. Li-hāzā bir veled te-

vellüd eyledikte وَلَدِكَ نَفَرٌ عَنْ وَلَدِكَ

derler, ya'nī “Veledine bir lakab-ı mekrūh vaz' edip

cinn tā'ifesini ondan tenfir kıl.” Şārih der

ki bir a'rābī bana rivāyet eyledi ki ben te-

vellüd eylediğimde pederime وَلَدِكَ نَفَرٌ

dermişler. Pederim dahi bana فَتَفَرُّوا [kunfuz]

diye telkīb eylemiş.

أَلْإِنْفَارُ [el-infār] (hemzenin kesriyle) Bu

dahi ürkütmek ma'nāsınadır; tekūlu: أَنْفَرْتَهُ

عِنْدَ فُلَانٍ Ve bir adamın develeri ürküp

kaçmak ma'nāsınadır; yukālu: أَنْفَرْنَا

عِنْدَ فُلَانٍ إِذَا نَفَرْتِ إِبْلَهُمْ

galebe ile hüküm eylemek ma'nāsınadır;

yukālu: أَنْفَرْنَا عَلَيْهِ الْحَاكِمُ إِذَا قَضَى لَهُ

بِأَلْغَلْبَةِ Ve meded ve nusret eylemek ma'nāsınadır;

yukālu: أَنْفَرُوهُ إِذَا نَصَرُوهُ وَمَدَدُوهُ

يَوْمَ النَّفْرِ [yevmu'n-nefr] (حَفْرٌ [ḥafr] veznin-

de) ve

يَوْمَ النَّفَرِ [yevmu'n-nefer] (fethateynle) ve

يَوْمَ النَّفِيرِ [yevmu'n-nefir] (أَمِيرٌ [emir] vez-

ları güne itlāk olunur.

أَلْتَنَافُرُ [et-tenāfur] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde)

Bu dahi nās bir husūs için birden revān

olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَنَافَرْنَا

عِنْدَ فُلَانٍ إِذَا دَهَبُوا

huzūruna mūrāfa'ata gitmek ma'nāsınadır;

yukālu: تَنَافَرْنَا إِذَا تَحَاكَمْنَا

أَلنَّفَرُ [en-nefer] (fethateynle) Nāsın

mecmū'una denir, 'alā-kavlin ondan aşağı

olan ricāle denir. Cem'ī أَنْفَارٌ [enfār]dır.

أَلنَّفِيرُ [en-nefir] (أَمِيرٌ [emir] vezninde) Bu

dahi نَفَرٌ [nefer] ma'nāsınadır; yukālu: جَاءَ

نَفَرٌ مِنَ النَّاسِ وَنَفِيرٌ أَي النَّاسُ كُلُّهُمْ وَكَذَا مَا دُونَ الْعَشْرَةِ

مِنَ الرِّجَالِ Şārih der ki Mişbāh'ın beyānına

göre نَفَرٌ [nefer] üçten ona kadar, 'alā-

kavlin yediye kadar cemā'at-i ricāle denir,

ondan ziyādeye itlāk olunmaz. Ve

نَفِيرٌ [nefir] ve

نَفْرَةٌ [nefret] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) نَفَرٌ

[nefr]-i mezkūr gibi kıtāle seninle berāber

çıkıp giden yāhūd bir husūsta takaddüm

eden cemā'ate denir.

أَلنَّفْرَةُ [en-nufret] (طَفْرَةٌ [tufrat] vezninde) ve

أَلنَّفَارَةُ [en-nufaret] ve

أَلنَّفُورَةُ [en-nufuret] (nūn'ların zammıyla)

Münāfirin beyninde olan hüküm ve kazāya

denir. Ve

نُفَارَةٌ [nufaret] Gālibin maglūbdan aldı-

ğı nesneye, 'alā-kavlin hākimin gālibden

hükümü cihetiyle aldığı nesneye denir.

عَفْرِیَّةٌ [en-nifriyet] (nūn'un kesriyle

عَفْرِیَّةٌ [ifriyet] vezninde) ve

أَلنَّفْرِیَّةُ [en-nifriyet] (عَفْرِیَّةٌ [ifriyet] vez-

ninde) ve

أَلنَّفَارِیَّةُ [en-nufariyet] (عَفَارِیَّةٌ [ufariyet] vez-

ninde) ve

التَّفْرِ [en-nefir] [عَفْرٌ [ʿafir] vezninde) ve
التَّفْرِتَةُ [en-nifritet] [عَفْرِتَةٌ [ʿifritet] vez-
 ninde) Mecmū'u mevāzīn-i mezbūreye
 te'kīden itbā' vechiyle zikr olunur; yukālu:
 رَجُلٌ عَفْرِتَةٌ نَفْرِيَّةٌ وَعَفْرِتٌ نَفْرِيَّةٌ وَعَفَارِيَّةٌ نَفَارِيَّةٌ وَعَفْرٌ
 نَفْرٌ وَعَفْرِتَةٌ نَفْرِيَّةٌ أَيُّ مُنْكَرٌ خَبِيثٌ مَارِدٌ
بنو نفر [Benū Nefr] [جَفْرٌ [cefr] vezninde)
 Bir batndır.

ذو نفر [Zū Nefr] [أَدْوَاءٌ [ezvā'] ta'bir olunan
 mülük-i Hımyer'den birinin lakabıdır.

نُفَيْرٌ [Nufeyr] [زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde)
 Esāmīdendir: Nufeyr b. Mālik ashābdandır
 ve Cubeyr b. Nufeyr tābi'ındendir.

النَّفْرَةُ [en-nufret] [غُرْفَةٌ [gurfet] vezninde)
 ve

النَّفْرَةُ [en-nuferet] [تُوْدَةٌ [tu'edet] vezninde)
 Şol nesneye denir ki isābet-i nazar havfın-
 dan nāşī çocuklara ta'lik olunur; yukālu:
 مَا عَلَى الصَّبِيِّ نَفْرَةٌ وَنَفْرَةٌ أَيُّ شَيْءٍ يُعَلِّقُ عَلَيْهِمْ لِحَوْفٍ
 النَّظْرَةُ Burada sīga-i ulā bi-ma'nā mef'uldür
 ki cinnilerin nefret eylediği nesne demek-
 tir ve sīga-i sāniye bi-ma'nā fā'ildir.

نِفْرٌ [Niffer] (nūn'un kesriyle [imma'c]
 vezninde) Bābil a'mālinden bir karye adı-
 dır; a'lāmdan Aḥmed b. el-Faḍl en-Nifferī
 oradandır.

التَّفَارِيرُ [en-nefārīr] [شَعَارِيرٌ [şe'ārīr] veznin-
 de) Serçe kuşlarına denir; عَصَافِيرٌ [a'sāfir]
 ma'nāsına. نَفْرُورٌ [nufūr] müfredidir, عُضْمُورٌ
 [u'sfūr] vezninde.

الْمُنَافَرَةُ [el-munāferet] [مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet]
 vezninde) Haseb ve şeref cihetinde ha-
 kem ta'bir olunan hākime mürāca'at eyle-
 mek ma'nāsınadır. 'Alā-kavlin birbiriyle
 müfāhare eylemek ma'nāsınadır; yukālu:
 نَافَرَ الرَّجُلَانِ إِذَا حَاكَمَا فِي الْحَسَبِ أَوْ فَاحَرَا
 تَكَوَّنَتْهُ إِلَى الْحَاكِمِ فَتَفَرَّنِي عَلَيْهِ أَيُّ قَضَى لِي

عَلَيْهِ

التَّنَافِرَةُ [en-nāfīret] ve

التَّنَفْرَةُ [en-nefret] [تَمْرَةٌ [temret] vezninde)
 ve

التَّنُفُورَةُ [en-nufūret] (nūn'un zammiyla)
 Bir adamın yakın akribāsına itlāk olunur
 ki onun bir husūs zımında heyecān eden
 gazabıyla gazab-nāk olalar; tekūlu:
 جَاءَنَا فِي نَافِرَتِهِ وَنُفُورَتِهِ أَيُّ فِي أَسْرَتِهِ وَفَصِيلَتِهِ الَّتِي تَغْضَبُ
 لِعَضْبِهِ

التَّنَفْرَاءُ [en-Nefrā'] [صَحْرَاءٌ [şaḥrā'] veznin-
 de) Bir mevzī'ı adıdır.

[ن ي ل و ف ر]

النَّيْلُوفَرُ [en-neylūfer] (nūn'un ve fā'nın fet-
 hiyle ve bunda يَنْيُوفَرٌ [neynūfer] dahi denir
 lām bedeli nūn'la) Reyāhīn nev'ındendir,
 'avāmm-ı Türkīde lūfer dedikleri çiçek-
 tir. Miyāh-ı rākidede nābit olur. Derece-i
 sālisede bārid ve sāniyede ratbdır. Mü-
 leyyin ve huşūnet-i sadrı ve su'ālī mus-
 lih ve yan ve akciğerde hādīs olan evcā'a
 müfid ve su ile ma'cūn olmuş kökünü
 defe'atla tılā behak 'illetini müzīl ve zift
 ile ma'cūn olunmuşunu tılā dā'ü's-sa'leb
 'illetini izālede bī-'adīldir. Mütercim der
 ki müfredāt-ı Fārisiyyede nīlūfer, nīlūper
 mu'arrebī olmak üzere mersūmdur.

[ن ف ط ر]

النَّفَاطِيرُ [en-nefāṭīr] [أَسَاطِيرٌ [esāṭīr] veznin-
 de) نَفْطُورَةٌ [nufṭūret]in cem'idir nūn'un
 zammiyla ve nūn'u zā'idedir. Perākende
 bitmiş çayırlara denir. Ve evvel-i bahārda
 ibtidā nābit olan nebātāta denir.

[ن ق ر]

النَّقْرُ [en-naqr] [فَقْرٌ [faqr] vezninde) Vur-
 mak ma'nāsınadır; yukālu: نَقَرَهُ نَقْرًا مِنْ

بُحْرَهُ **نَقْرَ** الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا صَرَبَهُ Ve bir adamı 'ayblamak ma'nāsınadır; yukālu: **نَقْرَهُ** إِذَا عَابَهُ Ve kuş yavru çıkarmak için yumurtasını delmek ma'nāsınadır; yukālu: **نَقْرَ الطَّائِرِ** الْبَيْضَةَ عَنِ الْفَرْخِ **نَقْرَ** إِذَا نَقَبَهَا Ve boruyu üfleme ma'nāsınadır; yukālu: **نَقْرَ فِي التَّافُورِ** إِذَا نَفَخَ Ve taş oymacılıkla yazı yazmak ma'nāsınadır; yukālu: **نَقْرَ فِي الْحَجَرِ** إِذَا كَتَبَ Ve kuş oradan buradan dāne devşirmek ma'nāsınadır; yukālu: **نَقْرَ الطَّائِرِ** إِذَا لَقَطَ مِنْ هَهُنَا وَهَهُنَا Ve taş ve ağaç makülesini oymak ma'nāsınadır; yukālu: **نَقْرَ الْحَجَرِ** وَالْحُسْبَ إِذَا نَقَبَهُ Ve dilin ucunu damağa yapıştırmakla ıslık çalmak ma'nāsınadır ki masdardır. 'Alā-kavlin ismidir, dilin ağızda ıztırābına denir. Ve 'alā-re'yin şol ıslık gibi incecik savta denir ki onunla at kısmını iz'ac ederler. Ve Fedekī el-Minḳarī nām şā'irin işbu: «أَنَا ابْنُ» [naḳar] lafzı ki fethateynledir, fi'l-asl **نَقْرٌ** [naḳr]dır **ḳāf**'ın sükunıyla, atı sürmek için vech-i mezkūr üzere ıslık çalmağa denir. Lākin mısra'ı-1 mezbūr lafz-ı merkūm üzere vakf olunmakla rā'nın harekesi **ḳāf**'a nakl olundu, niteki **هَذَا** بِكُرٍ ve **هَذَا** بِكُرٍ dersin. Ve bu hāl nasb hāletine mahsūstur. Şārih der ki harekeyi nakl eylemeyip sākineyn üzere vakf olunmak dahi cā'izdir, nihāyet harf-i evvele bir hareke-i muhtelise itā olunur. Ve

نَقْرٌ [naḳr] Baş parmağı orta parmağına vurma ile seslendirmek ma'nāsınadır; yukālu: **نَقْرَ فَلَانٌ** إِذَا قَرَعَ الْإِنْبَاهَامَ عَلَى الْوَسْطَى وَصَوَّتَ Ve bu ma'nāda ism olur, o savta denir. Ve bir adamı yā bir cemā'ati hāssaten da'vet eylemek ma'nāsına müsta'meldir, gūyā ki cem'iyyetten med'uvvü nakr eder; yukālu: **نَقْرَ بِهِمْ** إِذَا دَعَاهُمْ خَاصَّةً

النَّقْرَى [en-neḳarā] [جمزى] [cemezā] vezninde Ta'iyb ma'nāsından ismdir, 'ayblamağa denir. Ve da'vet-i hāssaya denir; tekülü: **دَعْوَتُهُ النَّقْرَى** أَي دَعْوَةٌ خَاصَّةٌ **جَفَلَى** [cefelā] mukābilidir, zīrā **جَفَلَى** [cefelā] min-gayri ihtisās da'vet-i 'āmmeye denir; yukālu: **دَعَا** فَلَانٌ فِي الْجَفَلَى لَا فِي النَّقْرَى أَي الدَّعْوَةُ الْخَاصَّةُ

النَّافُورِ [en-nāḳūr] Boruya denir ki ağız ile çalınır; yukālu: **نَقْرَ فِي النَّافُورِ** أَي الصُّورِ

الْمِنْقَارِ [el-minḳār] [منشار] [miṣṣār] vezninde) Taş yonacak ve değirmen taşı dişeyecek ve taşta oymacılık eyleyecek ālete ve taşçılardan demir kalemlerine denir; yukālu: **نَقْرَ النَّقَارِ** الرُّحَى بِالْمِنْقَارِ وَهُوَ حَدِيدَةٌ كَالْفَأْسِ **نَقْرَ** بِهَا Ve

مِنْقَارِ الطَّائِرِ [minḳarū't-tā'ir] Kuş burnuna denir; yukālu: **نَقْرَ الطَّائِرِ** الْحَبِّ بِمِنْقَارِهِ أَي بِمَنْسِرِهِ Ve cizmenin burnuna itlak olunur; yukālu: **صَرَبَ الْأَرْضَ** بِمِنْقَارِ حُفِّهِ أَي بِمَقْدَمِهِ

النَّقِيرِ [en-neḳīr] (nūn'un fethiyle) Hurmā çekirdeğinin zahrında olan beyāz çukura denir ki fidan ve nebāt ondan biter, gūyā ki rahim yerindedir, pek hurde bir çukurcağızdır, niteki **فَيْتِلٌ** [fetil] çekirdeğin yarısında olan ipliğe denir. Ve **قِطْمِيرٌ** [ḳiṭmīr] çekirdeğe yapışık olan ince kabuğa denir. Ve asahh olan budur; tekülü: **مَا أَتَانِي** Kāle'r-Rāgib fi'l-**Mufredāt**: **قَوْلُهُ** تَعَالَى ﴿وَلَا يُظْلَمُونَ فَيْتِلًا﴾ وَهُوَ مَا يَكُونُ فِي شِقِّ النَّوَاةِ وَقَوْلُهُ تَعَالَى ﴿مَا يَمْلِكُونَ مِنْ قِطْمِيرٍ﴾ أَي الْأَثَرُ فِي ظَهْرِ النَّوَاةِ وَفَسَّرَ الْمُؤَلَّفُ عَلَى الْإِخْتِلَافِ وَقَوْلُهُ تَعَالَى ﴿وَلَا يُظْلَمُونَ نَقِيرًا﴾ وَهُوَ نَقْبَةُ فِي ظَهْرِ النَّوَاةِ Ve oyulan ve oymacılıkla nakş olunan taş ve tahtaya denir. Ve şol hurmā özdeğine denir ki onu cā-be-cā oyup basamak ederler ve onunla yüksek kā'idelere çıkarlar, oyma merdiven ta'bīr ederler. Ve

şol ağaç köküne denir ki oyup içine nebîz basarlar, onda hâsıl olan nebîzin neş'esi şedîd olur. Ve

نَقِيرٌ [neqîr] Bir adamın asl ve ırk ve hasebine ıtlâk olunur; yukâlu: هُوَ كَرِيمٌ النَّقِيرِ أَيُّ الْأَصْلِ وَالنَّجَارِ Ve be-gâyet fakîr ve bî-nevâ kimseye denir. Ve bir gûne siyâh sinek isimdir. Ve

نَقِيرٌ [neqîr] حَقِيرٌ [haqîr] lafzına itbâc olunur; yukâlu: حَقِيرٌ نَقِيرٌ

النَّقْرَةُ [en-nuqret] غُرْفَةٌ [ğurfet] vezninde) ve

النَّقْرُ [en-niqr] (nûn'un kesriyle) ve

الْأَنْقُورُ [el-unqûr] [uslûb] vezninde) Bunlar da hurmâ çekirdeğinin zahrında olan yive denir ki fidan ondan nâbit olur. Ve

نُقْرَةٌ [nuqret] Yerde olur değirmi halkî oyma çukura denir ki onda su irkilir ve ba'zı kayalarda dahi olur. Cem'î نُقْرٌ [nuqar] gelir, ضَرْدٌ [şurad] vezninde ve نِقَارٌ [niqâr] gelir, nûn'un kesriyle. Ve

نُقْرَةٌ [nuqret] Kafâ çukuruna denir. Ve eritilmiş altın ve gümüş pâresine denir; cem'î نِقَارٌ [niqâr]dır nûn'un kesriyle. Ve hâne-i çeşme denir, وَقْبُ الْعَيْنِ [vaqbu'l-ayn] ma'nâsına. Ve göt deliğine denir, ثَقْبُ الْإِسْتِ [şaqbu'l-ist] ma'nâsına. Ve kuş yumurtlayacak çukura denir.

الْمُنْقُرُ [el-munqur] (mîm'in ve kâf'ın zamımıyla مُنْحَلٌ [munḥul] vezninde) ve

الْمِنْقَرُ [el-minqar] مِنبَرٌ [minber] vezninde) Ağaçtan olan oyma maşrabaya denir. Cem'î مَنَاقِيرٌ [menâqîr] gelir, şâzz olarak. Ve

مُنْقُرٌ [munqur] مُنْحَلٌ [munḥul] vezninde) Toprağı pek yerde kazılmış küçük ola-

rak ağzı dar kuyuya denir, gūyâ ki taştan oyulmuş gibi olur. 'Alâ-kavlin suyu çok olan kuyuya denir. Ve havuza denir.

التَّنْقِيرُ [et-tenqîr] (تَفْعِيلٌ [tef'îl] vezninde) Kuş kısmı yumurtlamak için bir yeri oyup çukurlamak ma'nâsınadır; yukâlu: نَقَّرَ الطَّائِرُ: Ve bir adamı bir cemâ'at içre hâssaten ismiyle yâd ve ta'fîyîn eylemek ma'nâsına müsta'meldir; yukâlu: نَقَّرَ بِاسْمِهِ إِذَا سَمَّاهُ مِنْ بَيْنِ الْجَمَاعَةِ Ve bir nesneyi gereği gibi teftîş eylemek ma'nâsına müsta'meldir; yukâlu: وَنَقَّرَ عَنْهُ إِذَا بَحَثَ عَنْهُ Ve ıslığa şebîh ses çıkarmak ma'nâsınadır; yukâlu: نَقَّرَ بِدَابَّتِهِ إِذَا أُخْرَجَ شِبْهَ الصَّفِيرِ

الْمُنَاقَرَةُ [el-munâqaret] ve

النَّقَارُ [en-niqâr] (nûn'un kesriyle) ve

النَّاقِرَةُ [en-nâqiret] ve

النَّقْرَةُ [en-niqr] (nûn'un kesriyle) Birbirine söz döndürmek ma'nâsınadır; iki ahîr isimlerdir; yukâlu: بَيْنَهُمَا مُنَاقَرَةٌ وَنِقَارٌ وَنَاقِرَةٌ وَنُقْرَةٌ أَيُّ مُرَاجَعَةٍ فِي الْكَلَامِ

الْإِنْتِقَارُ [el-intiḳâr] (إِفْتِعَالٌ [ifti'âl] vezninde) Üründülemek, ihtiyâr ma'nâsınadır, Fârisîde güzîden mürâdifidir; yukâlu: إِنْتَقَرَهُ إِذَا اخْتَارَهُ Ve bir şey'i soruşturup gereği gibi teftîş eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: إِنْتَقَرَ الشَّيْءَ إِذَا بَحَثَ عَنْهُ Ve da'vet-i hâssa eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: إِنْتَقَرَ الْقَوْمُ إِذَا دَعَا بَعْضًا وَدُونَ بَعْضٍ Ve at kısmı tırnağıyla yeri çukurlamak ma'nâsınadır; yukâlu: إِنْتَقَرَتِ الْخَيْلُ بِحَوَافِرِهَا نَقْرًا إِذَا اخْتَفَرَتْ

التَّنْقُرُ [et-tenekqur] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Bu dahi bir nesneyi teftîş eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: تَنَقَّرَ الشَّيْءَ إِذَا بَحَثَ عَنْهُ

الْإِنْقَارُ [el-inqâr] (hemzenin kesriyle) Bir işten geri durup ferâgat eylemek

Mutlakan akıntılı, engebe olan arza denir. Benī Fezāre yurdunda iki نَقْرَةُ [neķiret] vardır ki beynleri bir mīl mesāfedir.

بَنَاتُ التَّقْرَى [Benātu'n-Neķarā] (جَمَزَى [cemezā] vezninde) Şol nisvāna itlāk olunur ki bir yerde oturup güzerān eden adamları birer ʿayb ve nakīsa ile taʿyīb eder olalar; yukālu: هُنَّ بَنَاتُ التَّقْرَى وَهِيَ النِّسَاءُ هُنَّ اللّٰوَاتِي يَعْجَبْنَ مِنْ مَرٍّ بِهِنَّ

التَّوَاقِرُ [en-nevāķir] Adamı āzürde-dil edip ciğer-gāha teʿsīr eden sözlere, ʿalā-kavlin musīb olan delīl ve huccetlere itlāk olunur; tekūlu: أَتَّشِّي عَنْهُ نَوَاقِرُ أَي كَلَامٌ يَسُوءُنِي أَوْ هِيَ الْحُجَجُ الْمُصِيبَاتُ

نُقْرُ [Nuķar] (ضُرْدُ [şurad] vezninde) Bir mevziʿ adıdır.

[ن ك ر]

التَّكْرُ [en-nekr] (nūn'un fethi ve kāf'ın sükūnuyla) ve

التَّكَارَةُ [en-neķāret] (نَظَارَةٌ [nezāret] vezninde) ve

التَّكْرَاءُ [en-nekrāʾ] (صَحْرَاءُ [şahrāʾ] vezninde) ve

التَّكْرُ [en-nukr] (nūn'un zammıyla) Pek zīreklik, dehāʾ ve fitnat maʿnāsınadır; yukālu: فَلَانٌ فِيهِ نَكْرٌ وَنَكَارَةٌ وَنَكَرَاءٌ وَنُكْرٌ أَي مُرَّعٌ مُرَّعٌ مُرَّعٌ مُرَّعٌ مُرَّعٌ مُرَّعٌ Müʿellif masdar ile ismi tahlīt eylemiştir.

التَّكْرُ [en-neķir] (كَيْفٌ [ketif] vezninde) ve

التَّكْرُ [en-nekur] (عَاضِدٌ [ʿaḍud] vezninde) ve

التَّكْرُ [en-nekr] (جَنْبٌ [cenb] vezninde) Vasflardır, pek zīrek cin fikirli adama denir; yukālu: رَجُلٌ نَكِرٌ وَنَكْرٌ وَنَكَرٌ أَي ذَاهٍ فَطِنٌ Cemʿleri أَنْكَارٌ [enkār] gelir hemzenin fethiyle.

الْمُنْكَرُ [el-munker] (مُكْرَمٌ [mukrem] vez-

ninde) Bu dahi o maʿnāyadır; cemʿi مَنَآكِرٌ [menākīr]dir; yukālu: رَجُلٌ مُنْكَرٌ مِنْ مَنَآكِرٍ أَي مُنْكَرٌ إِمْرَأَةٌ تُكْرُ بِضَمَّتَيْنِ أَي ذَاهِيَةٌ فَطِنَةٌ مِنْ ذُهَاءٍ

التَّكْرُ [en-nukr] (nūn'un zammıyla) ve

التَّكْرُ [en-nukur] (zammeteynle) Münker olan yaʿnī ʿakl kabūl eylemeyecek mertebede aʿceb ve agreb olan şeyʿe denir. Ve şedīd ve düşvār olan işe denir; yukālu: وَقَعَ فِي نَكْرٍ أَي أَفْرٍ شَدِيدٍ

التَّكْرَاءُ [en-nekrāʾ] (صَحْرَاءُ [şahrāʾ] vezninde) Bu dahi ʿakl kabūl eylemeyecek münker şeyʿe denir. Ve müshil dārūya denir; yukālu: اسْتَمَشَى فَلَانٌ نَكَرَاءً أَي لَوْنَا مِمَّا يَسْهَلُهُ عِنْدَ كُرْمَاءٍ Şārih كُرْمَاءٌ [kuremāʾ] vezninde نَكَرَاءٌ [nukerāʾ] zabt olunan nüshaları tahtiʿe eylemiştir. اسْتِمَشَاءٌ [istimşāʾ] müshil içmek. Ve لَوْنٌ [levn] burada sınıf maʿnāsınadır. Ve

نَكَرَاءٌ [nekrāʾ] Āfet ve dāhiyeye denir; yukālu: أَصَابَتْهُمْ مِنَ الدَّهْرِ نَكَرَاءٌ أَي ذَاهِيَةٌ

التَّكْرَةُ [en-neķiret] (فَرِيحَةٌ [ferihāt] vezninde) Maʿrifenin hilāfıdır ki nahviyyūn istilāhındandır. Ve şol kan ve irin makūlesi çirke denir ki çocukla beraber kezālİK çıban ve yara makūlesinden ve زَحِيْرٌ [zahīr] ʿilletine uğrayan kimseden hurūc eder; ve minhu yukālu: وَدَمًا أَسهَلُ فَلَانٌ نَكْرَةٌ وَدَمًا Ve bundan fīl-i müştak yoktur.

نُكْرَةٌ [Nukret] (غُرْفَةٌ [ğurfet] vezninde) Esāmīdendir: Nukret b. Lukeyz ve ʿAmr b. Mālik ve oğlu Yahyā ve hafīdi Mālik b. Yahyā ve Yaʿķūb b. İbrāhīm ve birāderi Aḫmed b. İbrāhīm ve birāder-zādesi ʿAbdullāh b. Aḫmed ve Ebū Saʿīd ve Ḥidāş en-Nukriyyūn muhaddislerdir.

التَّكَارَةُ [en-neķāret] (نَظَارَةٌ [nezāret] vezninde) Bir mādde düşvār olmak maʿnāsınadır; yukālu: نَكَرَ الْأَمْرُ نَكَارَةً مِنَ الْبَابِ الْحَامِسِ إِذَا صُعِبَ

الْيَنْكُورُ [el-yenkūr] (يَغْفُورُ [ya'fūr] vezninde) Rāst ve ma'rūf olmayan yola itlāk olunur; yukālu: طَرِيقٌ يَنْكُورٌ أَي عَلَى غَيْرِ قَصْدٍ

التَّنَاكُرُ [et-tenākūr] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Bilmezlenmek ma'nāsınadır; yukālu: تَنَّاكَرَ تَنَّاكَرَ إِذَا تَجَاهَلَ Ve birbirine 'adāvet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَنَّاكَرَ الْقَوْمُ إِذَا تَعَادَا Ve bir nesneyi bilmemek, cehl ma'nāsına olur; yukālu: تَنَّاكَرَهُ إِذَا جَهَلَهُ

الْمُنْكَرُ [el-munker] (مُكْرِمٌ [mukrem] vezninde) Şer'-i şerīfin takbīh ve tahrīm eylediği şey'e denir ki مَعْرُوفٌ [ma'rūf] mukābilidir. Mü'ellifin *Başā'ir*'de ta'rīfine göre مُنْكَرٌ [munker] şol fi'l ve 'amelden 'ibārettir ki 'ukūl-i sahiha onun kubhüne hükm eyleye yāhūd istikbāh ve istihsāni cihetinde 'ukūl mütevakıf olup kubhüyle şerī'at hükm eyleye. Ve

مُنْكَرٌ [Munker] ve

نَكِيرٌ [Nekīr] Fettān-ı kabr olan iki meleğin ismidir.

النَّكَرُ [en-neker] (fethateynle) ve

النُّكْرُ [en-nukr] ve

النُّكُورُ [en-nukūr] (nūn'ların zammıyla) ve

النَّكِيرُ [en-nekīr] (nūn'un fethiyle) Bilmezlenmek, cehl ma'nāsınadır; yukālu: نَكِرَ الشَّيْءُ نَكْرًا وَنُكْرًا وَنُكُورًا وَنَكِيرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا جَهَلَهُ

الْإِنْكَارُ [el-inkār] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bilmemek, cehl ma'nāsınadır; yukālu: مُؤْهَلِّفِ الْبَاسْأِيرِ 'de beyānına göre asl İNKĀR [inkār]dır ve ne tasavvur eylemediği nesne vārid olmaktan 'ibārettir ki cehl [cehl]den bir nev'dir. Hülāsası bilmediğinden nāşī öyle değildir demekten 'ibārettir ki ma'nā-yı lāzımıdır.

الْإِسْتِنْكَارُ [el-istinkār] İNKĀR [inkār] ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَنْكَرَهُ بِمَعْنَى أَنْكَرَهُ Ve

bilmediği nesneyi bir kimseden istifhām eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَنْكَرَ أَمْرًا أَنْكَرَهُ إِذَا اسْتَفْهَمَهُ

النَّكَرَةُ [en-nekeret] (fetehtāla) İNKĀR [inkār] dan ismdir, نَفَقَةٌ [nafaqat], İNFĀK [infāk]tan ism olduğu gibi. Kāle'ş-şārih وَفِي حَدِيثٍ وَفِي حَدِيثٍ بَعْضُهُمْ كُنْتُ لِي أَشَدَّ نَكْرَةً أَي إِنْكَارًا

نَاكُورٌ [Nākūr] Esāmīdendir: Semeyfa' b. Nākūr, mülük-i Hımyer'den Zū'l-Kelā' el-Aşğar ismidir.

النَّكِيرُ [en-nekīr] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Fa'īl bi-ma'nā mef'ūldür, mevsūfuna ifrāt ve mübālaga irās eder; ve minhu yukālu meselen: حَصْنٌ نَكِيرٌ أَي حَصِينٌ Ve inkār ma'nāsına müsta'meldir. Kāle'ş-şārih وَبِهِ فُسِّرَ قَوْلُهُ تَعَالَى ﴿فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ﴾ أَي إِنْكَارِي

نَكِيرٌ [nekīr] تَنَكَّرَ [tenekkur] ma'nāsından ism olur.

الْمُنَاكَرَةُ [el-munākeret] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Muhārebe ve mukātele ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: نَاكَرَهُ إِذَا قَاتَلَهُ وَحَارَبَهُ

التَّنَكُّرُ [et-tenekkur] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Hüsn-i hālden sū-i hāle tagayyür eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَنَكَّرَ الرَّجُلُ إِذَا تَغَيَّرَ عَنْ حَالٍ تَسْرُهُ إِلَى حَالٍ يَكْرَهُهَا

[ن م ر]

النُّمْرَةُ [en-numret] (nūn'un zammı ve mīm'in sükūnuyla) Beneğe denir, نُكْتَةٌ [nuktet] ma'nāsına, her ne renkten olursa olsun; yukālu: بِهِ نُمْرَةٌ مِنْ غَيْرِ لَوْنِهِ وَهِيَ نُكْتَةٌ مِنْ أَي لَوْنٍ كَانَ

الْأَنْمَرُ [el-enmer] (أَحْمَرٌ [aħmer] vezninde) Ak ve kara benekli nesneye denir ki vāsf-ı gālibdir; yukālu: شَيْءٌ أَنْمَرٌ أَي فِيهِ نُمْرَةٌ بَيَضَاءٌ Mü'ennesi نَمْرَاءُ [nemrā']dır, وَأُخْرَى سَوْدَاءُ [ħamrā'] gibi. Ve

أَنْمَرُ [enmer] Kaplan alacası olan ata ve sārī çārpāya itlāk olunur; yukālu: فَرَسٌ وَتَوْرٌ أَنْمَرٌ إِذَا كَانَ عَلَى شَيْئِ النَّمِيرِ

النَّمِيرُ [en-nemir] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve **النَّمِيرُ** [en-nimr] (nūn'un kesriyle) Sebu^c-i ma'rūf ismidir ki kaplan ta'bir olunan yırtıcı cānverdir, Fāriside peleng denir; postu benli olmakla tesmiye olunmuştur. Cem'ci **أَنْمُرُ** [enmur] gelir, أَفْلَسٌ [eflus] vezninde ve **أَنْمَارٌ** [enmār] ve **نُمُرٌ** [numur] gelir zammeteynle ve **نُمُرٌ** [numr] gelir nūn'un zammıyla ve **نِمَارٌ** [nimār] ve **نِمَارَةٌ** [nimāret] gelir nūn'ların kesriyle ve **نُمُورٌ** [numūr] gelir.

النَّمِيرَةُ [en-nemiret] (فَرِحَةٌ [ferihāt] vezninde) Küçük bulut pāresine itlāk olunur, gūyā ki cev̄v-i havāda beneklice nesnedir; cem'ci **نَمِيرٌ** [nemir]dir hā'sız. Ve alaca kumaşa itlāk olunur. Ve ak ve kara çubuklu ve kalemlî olan ihrāma denir. 'Alā-kavlin yünden ma'mūl bir nev^c bürdeye denir ki a'rāb telebbüs ederler; yukālu: جَاءَ وَعَلَيْهِ نَمِيرَةٌ أَي حَبْرَةٌ وَكَذَا سَمَلَةٌ فِيهَا خُطُوطٌ بَيضٌ وَسُودٌ أَوْ بُرْدَةٌ مِنْ صُوفٍ يَلْبَسُهَا الْأَعْرَابُ Ve

نَمِيرَةٌ [nemiret] Kurt tuzağına denir, نَامُورَةٌ [nāmūret] gibi. Ve

نَمِيرَةٌ [Nemiret] 'Arafāt'ta bir mevzi^c, 'alā-kavlin bir cebel ismidir ki 'alāmet-i harem olan mīlller onda nasb olunmuştur, gūyā ki cā-be-cā benekli nesnedir; mevkıf kasdıyla Me'zimeyn'den çıkıldıkta sağ tarafa gelir. Ve

نَمِيرَةٌ [Mescidu Nemiret] Orada mescid-i ma'rūftur ki yevm-i 'arefede onda namāz ikāmet olunur. Ve

نَمِيرَةٌ [Nemiret] Kūdeyd türābında bir mevzi^c adıdır. Ve

نَمِيرَةٌ [Akıku Nemiret] Arz-ı Tebāle'de

bir mevzi^c adıdır. Ve

نَمِيرَةٌ [nemiret] Kaplan alacası olan buluta denir ki 'ādeten yağmurlu olur. Kıyās olan **نَمْرَاءُ** [nemrā'] olmaktadır, **زِيرَا أَنْمَرُ** [enmer]in mü'ennesidir; ve minhu'l-meselu: «أَرْنَيْهَا نَمِيرَةً أُرْكَبُهَا مَطْرَةً» Ya'nī “Sen sehābeyi bana **نَمِيرَةٌ** [nemiret] olarak göster ki ben dahi sana yağmur yağdırarak göstereyim.” Mesel-i mezbūr bir nesnenin āsār ve mehāyil ve tebāşiri nūmūdār oldukta vukū^c müteyakkın olacağı mahalde darb olunur.

النَّمِيرُ [en-nemir] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve **النَّمِيرُ** [en-nemir] (أَمِيرٌ [emir] vezninde) Pāk ve pākīze duru suya denir; yukālu: مَاءٌ نَمِيرٌ وَنَمِيرٌ أَي زَاكٌ Ve pākīze asl ve hasebe vasf olur; yukālu: حَسَبْتُ نَوْمٌ وَنَمِيرٌ أَي زَاكٌ Ve mutlakān hāzım ve nāci^c olan çok suya denir, gerek 'azb olsun gerek olmasın, eşme suyu gibi. Ve

نَمِيرٌ [Nemir] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Esāmīdendir: Nemir b. Kāsiṭ bir kabīle pederidir, nisbetinde **نَمِيرِيٌّ** [Nemiriy] denir mīm'in fethiyle tahfifen; ve minhu'l-meselu: «إِسْقِ أَخَاكَ النَّمِيرِيَّ يَضْطَبِخُ» Bir hācetten sonra bir hācet taleb eden adam hakkında darb olunur. Ve şüyūhtan Hātım b. 'Ubeydullāh ve Hāfız Yūsuf b. 'Abdullāh b. 'Abdulberr en-Nemirī o kabīledendir. Ve Nemir b. Şevleb şā'ir-i muhadramīdir, dergāh-ı Hāzret-i Risālet-penāhla şeref-yāb olmuştur ve bunda nūn'un fethi ve mīm'in sūkūnu ve nūn'un kesriyle zebān-zeddır.

النَّمِيرَةُ [en-nāmiret] ve

النَّمِيرَةُ [en-nemiret] (فَرِحَةٌ [ferihāt] vezninde) ve

النَّمِيرَةُ [en-nāmūret] Sibā'dan kurt tuzağı

ğına denir ki içine bir koyun ta'biye edip kurt ona gelmekle tuzağa düşer. 'Alā-kavlin o demirden bir kapandır ki çengel-leri vardır, onlara et parçaları iliştirirler; et rāyihasıyla gelip kapançaya kısılır.

النَّمُورُ [en-nāmūr] Kana denir, دَمَ [dem] ma'nāsına.

النَّمْرُ [en-nemer] (fethateynle) Kaplan gibi bed-hüy ve hışm-nāk olmak ma'nāsınadır; yukālu: نَمَرَ الرَّجُلُ نَمْرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا غَضِبَ إِذَا خُلِقَهُ وَسَاءَ خُلُقُهُ Ve sehāb pul pul kaplan alacası olmak ma'nāsınadır; yukālu: نَمَرَ السَّحَابُ إِذَا صَارَ عَلَى لَوْنِ التَّمِيرِ

التَّنْمِيرُ [et-tenmīr] [tef'īl] [tef'īl] vezninde) ve

التَّنْمُرُ [et-tenemmur] [tefa'ul] [tefa'ul] vezninde) Bunlar da kaplan gibi bed-hüy ve hışm-nāk olmak ma'nāsınadır; yukālu: نَمَرَ الرَّجُلُ وَتَنَمَّرَ إِذَا غَضِبَ وَسَاءَ خُلُقُهُ Ve

تَنَمَّرُ [tenemmur] Bir adamı lisānla tehdid ederken gazabından gümrenür gibi savtını uzatıp gitmek ma'nāsınadır; yukālu: تَنَمَّرَ فُلَانٌ إِذَا تَمَدَّدَ فِي الصَّوْتِ عِنْدَ الْوَعِيدِ Ve savlet ve şerāsette yāhūd çabuklukta kaplana benzenmek ma'nāsınadır; yukālu: تَنَمَّرَ الرَّجُلُ إِذَا تَشَبَّهَ بِالنَّمِيرِ Ve bir adama azgın çehre gösterip lisānla tahvīf eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَنَمَّرَ فُلَانٌ لِفُلَانٍ إِذَا تَنَكَّرَ وَتَعَيَّرَ وَأَوَعَدَهُ

النَّمْرُ [en-nemr] [emr] [emr] vezninde) Bayır ve dağ makülesi yükseğe çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: نَمَرَ فِي الْجَبَلِ نَمْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا صَعِدَ

ذُو نَمِيرٍ [Zū Nemir] [ketif] [ketif] vezninde) Necd ülkesinde bir vādī ismidir.

نِمَارٌ [Nimār] [kitāb] [kitāb] vezninde) Su-leym kabilesi yurdunda bir dağın adıdır.

نُمَارٌ [Numār] [ğurāb] [ğurāb] vezninde)

Çuşem kabilesi yurdunda bir vādī yāhūd şikk-ı Yemāme'de bir mevzi' adıdır.

النَّمَارَةُ [en-Numāret] [umāret] [umāret] vezninde) Bir mevzi' ismidir ki onda bir vak'ca olmakla beyne'l-'Arab النَّمَارَةُ [yevmu'n-Numāret] ma'rūftur. Ve bir recül ismidir.

نُْمَيْرَةُ بَيْدَانَ [Numeyretu Beydāne] [cuheyne] [cuheyne] vezninde) Necd ile Başra beyninde bir dağ yāhūd bir yüksek tepe ismidir; yāhūd Ḥav'eb kurbünde iki tepe ismidir ki نُْمَيْرَتَانِ [Numeyretān] itlāk olunur.

أَنْمَارٌ [Enmār] (hemzenin fethiyle) İbn Nizār'dır ki أَنْمَارُ الشَّاةِ [Enmāru'ş-Şāt] dahi derler, «ح،م،ر» māddesinde beyān olundu.

النَّمْرَانِيَّةُ [en-Numrāniyyet] [uṣmāniyyet] [uṣmāniyyet] vezninde) Ğūṭa-i Dimāşq'ta bir karyedir.

نُمَيْرٌ [Numeyr] [zubeyr] [zubeyr] vezninde) İbn 'Amir'dir ki bir kabîle pederidir.

الْإِنْمَارُ [el-inmār] (hemzenin kesriyle) Mā-i NEMİR [nemir]e ya'nī pākīze suya müsādif olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَنْمَرَ الرَّجُلُ إِذَا صادفَ مَاءَ نَمِيرًا

نِمْرَانٌ [Nimrān] [imrān] [imrān] vezninde) Esāmīdendir.

الْأَنْمَارُ [el-enmār] (hemzenin fethiyle) Yaban öküzünün bacaklarında olan alaca hutūta denir.

نِمْرَى [Nimrā] [zikrā] [zikrā] vezninde) Mışır nevhāsinde bir karyedir.

نُْمُرٌ [Numr] (nūn'un zammıyla) Huzeyl bilādında bir mevzi'dir.

[ن و ر]

النُّورُ [en-nūr] (nūn'un zammıyla) Aydınlığa denir, ضَوْءٌ [ḍav] ve ضِيَاءٌ [ḍiyā] ma'nāsına, her ne olur ise olsun ki ظُلْمَةٌ

[zulmet]in zıddı olur, Fārisīde rūṣenāyī denir. 'Alā-kavlin pertev ve şu'ā'ına denir ki dāfī'ci zulmet olan şu'ledir, ışık ta'bīr olunur. Cem'î **نَوَازٌ** [envār] ve نِيرَانٌ [nīrān] gelir nūn'un kesriyle.

Mü'ellifin *Başā'ir*'de beyānına göre ziyā' nūrdan ahasstır ve Zemahşerī'nin beyānına göre ziyā' nūrdan akvādır. Kemā kālallāhu ta'ālā: ﴿جَعَلَ الشَّمْسُ ضِيَاءً وَالْقَمَرُ نُورًا﴾ Yine mü'ellifin *Başā'ir*'de beyānına göre nūr iki nev'edir: dünyevī ve uhrevīdir. Dünyevī dahi iki nev'edir: Biri 'ayn-ı basīret ile ma'kūl olur ki envār-ı ilāhiyyeden münteşir olan nūrdur, nūr-ı akl ve nūr-ı *Ḳur'*ān gibi ve biri 'ayn-ı basar ile mahsūstur ki ecsām-ı neyyireden 'ibārettir, şems ve kamer ve nūcūm gibi. Ve nūr-ı uhrevī: الآية ﴿يَسْعَى نُورُهُمْ بَيْنَ أَيْدِيهِمْ﴾ kerīmesinde mansūs olan nūrdur. Ve bazı müfessirīn işbu ebyāt-ı ātiyede aksām-ı envār-ı derc eylemiştir:

ثَلَاثَةٌ أَنْوَارٌ تُضِيءُ مِنَ السَّمَاءِ
وَفِي سِرِّ قَلْبِي مِثْلُهُنَّ مَضَوَّرٌ
فَأَوَّلُهُ بَدْرٌ وَثَانِيَهُ كَوْكَبٌ
وَتَالِثُهُ شَمْسٌ مُنِيرٌ مُدَوَّرٌ
عُلُومِي نُجُومُ الْقَلْبِ وَالْعَقْلُ بَدْءُهُ
وَمَعْرُوفَةُ الرَّحْمَنِ شَمْسٌ مَنْوَرٌ
إِمَامِي كِتَابُ اللَّهِ وَالنَّبِيُّ قِبْلَتِي
وَدِينِي مِنَ الْأَدْيَانِ أَعْلَى وَأَفْخَرُ
شَفِيعِي رَسُولُ اللَّهِ وَاللَّهُ غَافِرُ
وَلَا رَبَّ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ

نُورٌ [nūr] Bā'is-i rūṣenāyī-i 'alem sallallāhu 'aleyhi ve sellem hazretlerine itlāk olunur, ke-mā kāle ta'ālā: ﴿قَدْ جَاءَكُمْ مِنَ اللَّهِ نُورٌ وَكِتَابٌ﴾ Ve

نُورٌ [nūr] Hakāyık-ı eşyāyī ke-mā hiye keşf ve beyān eden nesneye itlāk olunur. Ve

نُورٌ [Nūr] Buḥārā kazāsında bir karye adıdır; a'lāmdan Ḥāfız Ebū Mūsā 'Imrān ve Ḥāfız Ḥasen b. 'Alī en-Nūriyyān oradandır. Ve vā'iz-i meşhūr Ḥuseyn en-Nūri'ye نُورِيٌّ [nūriyy] ile telkībin vechi budur ki kaçan vā'z ve tezkīre mübāşeret eylese 'ālem-i gaybdan nūr berk ve leme'ān eder idi.

جَبَلُ النَّوْرِ [Cebelu'n-Nūr] Cibāl-i Mekke'den Cebel-i Ḥirā olacaktır.

ذُو النَّوْرِ [Zu'n-Nūr] Ṭufeyl b. 'Amr ed-Devsī radiyallāhu 'anhu lakabıdır. Faḥr-i 'ālem 'aleyhi's-selām hazretleri «اللَّهُمَّ نُورٌ» 'ibāretiyle kendisine du'ā eylemeleriyle iki gözünün arasında bir nūr zuhūr ve leme'ān eylemiştir. Şöhretten ihtirāz ile mevzi'ci diğere tahavvülünü niyāz eylemekle tāziyānesinin ucuna intikāl eyledi; muzlim gecelerde berk gibi tābān olur idi.

ذُو النَّوْرِينِ [Zu'n-Nūreyn] 'Osmān b. 'Affān radiyallāhu 'anhu iki kerīme-i nebeviyye-yi tezevvüc eylemekle mülakkab oldular.

النُّورُ [en-nevr] (جَوْزٌ [cevr] vezninde) Rūşen ve aydın olmak ma'nāsınadır; yukālu: نَارٌ نُورٌ يُنُورُ نُورًا إِذَا أَضَاءَ Ve dāg ve damga vurmak ma'nāsınadır; tekūlu: نُرْتُ الْبُعْبُعِ نُورًا إِذَا جَعَلْتُ Ve عَلَيْهِ نَارًا أَي سِمَةً

نُورٌ [nev̄r] نُورَةٌ [nevret] ve نَوَازٌ [nevār] gibi ağacın ve nebātın çiçeğine denir, زَهْرٌ [zehr] ma'nāsına. 'Alā-kavlin beyāz olanına denir, sarısına زَهْرٌ [zehr] denir. Cem'î **نَوَازٌ** [envār] gelir. Ve

نُورٌ [nev̄r] ve

نَوَازٌ [nevār] (nūn'un fethi ve kesriyle) Hatun kısmı bā'is-i sū-i zann ve sebeb-i

töhmet olan nesneden nüfūr ve perhīz eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَارَتِ الْمَرْأَةُ نُورًا Ve bu ma'nāda müte'addī olur, hatunu mevkī-i töhmetten infār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَارَ الْوَاعِظُ الْمَرْأَةَ إِذَا نَفَرَهَا عَنِ الرِّيْبَةِ

نُورٌ [nevr] Cenkte bozulmak ma'nāsınadır; yukālu: نَارَ الْقَوْمِ نُورًا إِذَا انْهَزَمُوا Ve ıraktan āteş görmek ma'nāsınadır; yukālu: نَارُوا النَّارَ مِنْ بَعِيدٍ إِذَا تَبَصَّرُواهَا

الْإِنَارَةُ [el-ināret] (hemzenin kesriyle) Bu dahi rūşen ve aydın olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَنْارَ الشَّيْءُ إِذَا أَضَاءَ Ve ağaç kısmı çiçeklenmek ma'nāsınadır; yukālu: أَنْارَ الشَّجَرِ إِذَا خَرَجَ نُورُهُ Ve bir nesne hüsn ve letāfet peydā eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَنْارَ الشَّيْءُ إِذَا حَسَّنَ Ve zāhir ve 'ayān olmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَنْارَ الشَّيْءُ وَأَنْوَرَ عَلَى الْأَضَلِّ إِذَا ظَهَرَ

الْإِسْتِنَارَةُ [el-istināret] Bu dahi rūşen olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَنَارَ الْبَيْتُ إِذَا أَضَاءَ Ve bir şey'in pertevinden ziyā' istimdād eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَنَارَ بِهِ إِذَا اسْتَمَدَّ شِعَاعُهُ Ve bir hatunu mevkī-i töhmetten tenfir eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَنَارَ الْمَرْأَةَ إِذَا نَفَرَهَا مِنَ الرِّيْبَةِ bulup gālib olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَنَارَ عَلَيْهِ إِذَا ظَفِرَ بِهِ وَعَلَبَهُ

النُّورِيُّ [et-tenvīr] [tef'īl] vezninde) Bu dahi rūşen olmak ma'nāsınadır; yukālu: نُورَ الشَّيْءِ إِذَا أَضَاءَ gibi tahyīl eylemekle müştēbih ve mültebis kılmak yāhūd zikri ātī نُورَةُ [Nevret] nām cādūnun 'ameli gibi 'amel göstermek ma'nāsınadır; yukālu: نُورَ عَلَى فَلَانٍ إِذَا لَبَسَ عَلَيْهِ أَمْرَهُ أَوْ فَعَلَ فِعْلَ نُورَةَ السَّاحِرَةِ

çekirdeklenmek ma'nāsınadır; yukālu: نُورَ التَّمْرِ إِذَا خُلِقَ فِيهِ النَّوَى Ve sabāh yeri rūşen olmak ma'nāsınadır; yukālu: نُورَ الصُّبْحِ إِذَا ظَهَرَ Ve ağaç çiçek açmak ma'nāsınadır; yukālu: نُورَ الشَّجَرِ إِذَا أَخْرَجَ نُورَهُ Ve bir nesneyi münevver kılmak ma'nāsınadır, ke-mā kāle'n-nebiyyu 'aleyhi's-selām li-Ṭufeyl ed-Devṣī: «الْلَّهُمَّ نُورٌ لَهُ» أَي اجْعَلْ لَهُ نُورًا Ve ekin yetişmek ma'nāsınadır; yukālu: نُورَ الرَّزْغِ إِذَا أَذْرَكَ Ve bir adam koluna na'1 kestikten sonra üzerine çivit yāhūd iç yağı isi dökmek ma'nāsınadır; yukālu: نُورَ ذِرَاعِهِ إِذَا غَرَزَهَا بِبَابِرَةٍ ثُمَّ ذَرَّ عَلَيْهَا التَّوْرَ Ve hatunu sū-i zann mevkī'inden tenfir eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نُورَ الْمَرْأَةَ إِذَا نَفَرَهَا عَنِ الرِّيْبَةِ

التَّنَوُّرُ [et-tenevvur] [tefa'ul] vezninde) Rūşen ve aydın olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَنَوَّرَ الْمَكَانُ إِذَا أَضَاءَ otu sürtünmek ma'nāsınadır; yukālu: تَنَوَّرَ الْعَسْكَرُ إِذَا تَطَلَّى بِالنُّورَةِ Ve ıraktan āteş görmek ma'nāsınadır; yukālu: تَنَوَّرُوا النَّارَ مِنْ بَعِيدٍ إِذَا تَبَصَّرُواهَا

الْمَنَارَةُ [el-menāret] (mīm'in fethiyle) İsm-i mekândır. Aslı مَنُورَةٌ [menveret]tir, mef'alet vezninde, nūr mevzī'ine denir. Ve مَسْرُجَةٌ [mesrecet] ma'nāsınadır ki üzerine çerāğ vaz' edecek uzun nesnedir. Fāriside çerāğ-pāye denir, taşra memleketlerde ve köylerde kullanırlar, Türkīde çırakma derler; yukālu: وَضَعَ السَّرَاجَ عَلَى الْمَنَارَةِ أَي الْمَسْرُجَةَ Ve cāmi'de ezān okuyacak ma'rūf yere denir ki lisānımızda dahi minare ta'bīr olunur; yukālu: بَنَى لِلْمَسْجِدِ مَنَارَةً أَي مَادَنَةً Fāriside güldeste denir. Cem'i مَنَاورٌ [menāvīr] gelir. Ve bunda hemze ile مَنَاورٌ [menāvīr] diyenler harf-i asliyyeyi zā'ide teşbīh ederler, niteki مَصَائبٌ [meşā'ib] lafzında teşbīh ey-

lemişlerdir, zīrā aslı مَصَابِيبُ [meṣāvib]dir.

الْمَنَارُ [el-menār] (hā'sız) Bu dahi mevzi-i nūra denir. Ve yol üzere fersah yāhūd münṣa'ib olan yolları ta'yīn için nasb olunan mīl ve niṣāna denir; yukālu: اِهْتَدُوا بِمَنَارٍ: Šārihin beyānına göre bunun müfredi مَنَارَةٌ [menāret]tir. Ve

مَنَارٌ [menār] İki nesne beyninde sınır ta'yīni için vaz' ve nasb olunan niṣāna denir. Ve yolun meslūk olan cādde ve ṣāh-rāhına itlāk olunur; tekūlu: اَسْلُكْ مِنْ مَنَارٍ الطَّرِيقِ أَيِّ مِنْ مَحَجَّتَيْهَا

النَّارُ [en-nār] Ma'rūftur ki āteşe denir. Ve bu mü'ennestir, ba'zen müzekker olur. Cem'i أَنْوَارٌ [envār] gelir ve نِيرَانٌ [nīrān] gelir nūn'un kesriyle ve نِيْرَةٌ [niyeret] gelir, قَوْدَةٌ [qiredet] veznlerinde ve نُورٌ [nūr] gelir nūn'un zammı ve vāv'ın meddiyle ve نِيَارٌ [niyār] gelir nūn'un kesriyle. Ve

نَارٌ [nār] Gövdeye basılan dāg ve damgaya itlāk olunur; yukālu: مَا نَارٌ هَذِهِ إِلَّا بِلِأَيِّ سَمْتِهَا: Ve re'y ve tedbire itlāk olunur; zulmet-i hayret vaktinde ziyāya teşbīh olunmuştur; ve minhu'l-hadīsu: «لَا تَسْتَضِيئُوا بِنَارِ أَهْلِ الشِّرْكِ» أَيِّ بَرَأِيهِمْ

النُّورَةُ [en-nūret] (nūn'un zammıyla) Bu dahi gövdeye basılan dāg ve damgaya denir. Ve hammām otuna denir ki kireçten ve zirnīhtan ma'mūl olup onunla izāle-i ṣa'r ederler.

Mü'ellif اَلْهِنَاءُ kelimesiyle tefsīr eylemiştir; هِنَاءٌ [hinā'] katrāna denmekle gūyā ki tilā münāsebetiyle ondan matlī ma'nāsını i'tibār eylemiştir. Harf-i ta'rīf 'ahd-i hāriciye haml ile اَلْمَطْلَبِيُّ kelimesi اَلْمَطْلَبِيُّ sebkinde olur, zīrā نُورَةٌ [nūret] ta'biri her lisānda ṣāyi'dir. Ve Miṣbāh'ta نُورَةٌ [nūret] 'inde'l-ba'z 'Arabiyye ve 'inde'l-

āher mu'arabe olmak üzere mersūmdur. İntehā. Ve

نُورَةٌ [Nūret] Bir cādū 'avretin ismidir.

النُّورَةُ [en-nevret] تَمْرَةٌ [temret] vezninde) ve

النُّوَارُ [en-nuvvār] رُومَانٌ [rummān] vezninde) نُورٌ [nevr] gibi bunlar da ağacın çiçeğine, 'alā-kavlin beyāz olanına denir, sarısına زَهْرٌ [zehr] denir.

الْأَنْوَرُ [el-enver] أَفْضَلٌ [efḍal] vezninde) Eḫal-i tafdi'dir, bu münāsebetle güzel ve hūb nesneye itlāk olunur; yukālu: وَجْهٌ أَنْوَرٌ أَيِّ حَسَنٌ

الْإِنْتِيَارُ [el-intiyār] إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Hammām otu sürünmek ma'nāsınadır; yukālu: إِنْتَارَ الرَّجُلُ وَأَنْتَوَرَ عَلَى الْأَضْلِ إِذَا تَطَلَّى بِالنُّورَةِ

النُّوْرُ [en-ne'ūr] صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Çivite denir, نِيلِجٌ [nīlec] ma'nāsına. Ve iç yağını yakmaktan hāsıl olan ise denir. Ve sürme taşına ṣebīh bir nev' hurde taş denir ki sürme gibi dövüp diş etlerine basarlar. Ve tōhmet ve sū-i zann mevki'inden be-gāyet nefret ve perhīz eden hatuna denir; yukālu: نُوْرٌ [nūr] امرأةٌ نُوْوَرٌ أَيِّ نَفُوْرٌ Cem'i نُورٌ [nūr] dur, nūn'un zammıyla. Aslı نُوْرٌ [nuvur]dur zammeteynle, vāv üzere zamme istiskāl olundu.

النُّوَارُ [en-nevār] سَحَابٌ [seḫāb] vezninde) Bu dahi mevki-i tōhmetten perhīz-kār olan hatuna denir. Šārih der ki نُورٌ [nūr] bunun cem'idir, mü'ellif teşvīṣ eylemiştir. Ve

نَوَازٌ [nevār] Erkekten kaçınır olan diş hayvāna denir. Cem'i نُوْرٌ [nuvur] gelir nūn'un zammıyla; yukālu: بَقْرَةٌ نَوَازٌ إِذَا فَرَسٌ وَدَبِقٌ نَوَازٌ ve yukālu: صَارَتْ تَنْفُرٌ مِنَ الْفَحْلِ

إِذَا اسْتَوَدَقَتْ وَهِيَ تُرِيدُ الْفَحْلَ وَفِي ذَلِكَ مِنْهَا ضَعْفٌ
وَدَاتٌ مَنْوَرٌ أَيْ ضَرْبَةٌ أَوْ رَمِيَّةٌ أَيْ تَظْهَرُ فَلَا تَخْفَى عَلَى
أَحَدٍ Burada بَعَا kelimesi taleb ma'nāsından
mecâzdır, أَصَابُهُ ma'nāsındadır.

مَنْوَرٌ [Menver] [مَقْعَدٌ] [maḳ'ad] vezninde)
Benî Suleym harresinin zahrında bir mev-
zi' yāhūd bir cebel ismidir.

دُو التَّوَيْرَةِ [Zu'n-Nuveyret] [جُهَيْنَةُ] [cuhey-
net] vezninde) Āmir b. Abdullhāriş nām
şā'irin lakabıdır. Ve

دُو التَّوَيْرَةِ [Zu'n-Nuveyret] Mukmil b. Devs
b. Ḳavvās idi. Ve Mutemmim b. Nuvey-
re ashābdandır, kendisi ve birāderi Mālik
şā'irler idi. Ve

تَوَيْرَةُ [Nuveyret] Mışır'da bir nāhiye adıdır.

دُو الْمَنَارِ [Zu'l-Menār] Tebābi'adan Ebrehe
b. er-Rāyiş nām melikin lakabıdır. İbtidā
gazā eylediği semtlerin yollarına hīn-i
ric'atte ihtidā için nişānlar nasb eylediğin-
den onunla mülakkab oldu.

بَنُو النَّارِ [Benu'n-Nār] Āmr b. Şa'lebe
nām kimsenin Ḳa'ḳā' ve Ḍannān ve Şevb
nām oğullarına itlāk olunur. Üçü de şā'ir
idi. İmru'ulḳays bir vakte onlara uğra-
yıp sohbet eylemekle esnā-yı sohbet-
te her biri zāde-i tab'ı olan ba'zı eş'ār-ı
güzīdelerini inşād eyledikte kemāl-i
istihsān u isti'zāmından nāşī Kَيْفَ كَيْفَ
إِنِّي لِأَعْجَبُ كَيْفَ آيَاتِكَ مِنْ جَوْدَةِ شِعْرِكُمْ
demekle Benu'n-Nār ile meknī oldular.

الْمُنَاوِرَةُ [el-munāveret] [مُفَاعَلَةٌ] [mufā'alet]
vezninde) Birbiriyile sövüşmek
ma'nāsındadır; yukālu: نَاوِرَةٌ إِذَا شَاتَمَتْ

النَّيْرَةُ [en-neyyiret] [كَيْسَةٌ] [keyyiset] veznin-
de) ve

ذَاتُ مَنْوَرٍ [zātu menver] [مَقْعَدٌ] [maḳ'ad]
vezninde) Cümleye rüşen ve zāhir olan

hālette isti'māl olunur; yukālu: بَعَاَهُ اللهُ نَيْرَةً
وَدَاتٌ مَنْوَرٌ أَيْ ضَرْبَةٌ أَوْ رَمِيَّةٌ أَيْ تَظْهَرُ فَلَا تَخْفَى عَلَى
أَحَدٍ Burada بَعَا kelimesi taleb ma'nāsından
mecâzdır, أَصَابُهُ ma'nāsındadır.

[ن ه ر]

النَّهْرُ [en-nehr] (nūn'un fethi ve hā'nın
sükūnuyla ve 'ayn'ı harf-i halk olmakla
fethiyle de cā'izdir) Su mecrāsına denir
ki çay ve ırmak ta'bīr olunur, Fārisīde
cūy ve rūd denir. Cem'ī أَنَهَارٌ [enhār]dır ve
نَهْرٌ [nuhr] gelir nūn'un zammı ve hā'nın
sükūnuyla ve نُهُورٌ [nuhūr] gelir ve أَنَهْرٌ [en-
hur] gelir, أَفْلُسٌ [eḧlus] vezninde.

Şārih der ki Mişbāh'ın beyānına göre
نَهْرٌ [nehr] mā-i cārī-i müttesi' ma'nāsına
olup ba'dehu mücāveret 'alākasıyla
[uḧdūd]a ya'ni mecrāsı olan dereye ve ya-
rığa itlāk olundu. Pes جَرَى النَّهْرُ kelāmında
cereyānı نَهْرٌ [nehr]je isnād hakīkī olmuş
olur; سَالِ الْمِيْرَابِ kabīlinden olmaz.

النَّهْرِيُّونَ [en-Nehriyyūn] Muhaddisinden
Ābdullāh b. Ālī ve Aḧmed b. Ābeydullāh
ile şu'arādan Ālī b. Ḥasen b. Meymūn
nām zevāttan 'ibārettir. Ve

نَهْرٌ [nehr] [قَهْرٌ] [ḳahr] vezninde) Masdar
olur, ırmağı akıtmak ma'nāsına; yukālu:
نَهْرَ النَّهْرِ نَهْرًا مِنْ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا أُجْرَاهُ
Ve bir adamı āzār ile sürmek ma'nāsındadır; yukālu:
نَهْرَ الرَّجُلِ إِذَا رَجَرَهُ
Ve kuyu hafr eden kimse
suya varmak ma'nāsındadır; yukālu: حَفَرَ الْبَيْتَ
حَتَّى نَهَرَ وَنَهَرَ نَهْرًا مِنْ الْبَابِ الثَّلَاثِ وَالرَّابِعِ إِذَا بَلَغَ الْمَاءَ

الْإِنْتِهَارُ [el-intihār] [إِفْتِعَالٌ] [ifti'āl] veznin-
de) Bu dahi bir adamı āzār ile sürmek
ma'nāsındadır; yukālu: إِنْتَهَرَ السَّائِلَ بِمَعْنَى نَهَرَهُ
Ve damarın kanı dinmeyip hemīşe ak-
mak ma'nāsındadır; yukālu: إِذَا
نَهَرَ الْعِرْقُ إِذَا
لَمْ يَرَوْا دَمَهُ
Ve ishāle uğramak ma'nāsına
müsta'meldir; yukālu: إِنْتَهَرَ بَطْنُهُ إِذَا اسْتَطَلَّقَ

الإِستِنْهَارُ [el-istinhār] Irmak aka aka yeri yataklandırmaq ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَنْهَرَ النَّهْرُ إِذَا أَخَذَهُ لِمَجْرَاهُ مَوْضِعًا مَكِينًا

الْمَنْهَرُ [el-menher] مَشْعَدٌ [maş'ad] vezninde) Irmağın içinde su kazıntısı olan mevzi'e denir. Ve hısın ve hisār bārūlarında vāki' şol yarığa denir ki nāfız olmakla ondan taşraya hisārın suyu akar ola.

الْمَنْهَرَةُ [el-menheret] مَزْبَلَةٌ [mezbelet] vezninde) Hāneler önlerinde olan boş ve açık yere denir ki oraya süprüntülerini dökerler.

الإِنْهَارُ [el-inhār] (hemzenin kesriyle) Bu dahi haffār suya varmaq ma'nāsınadır; yukālu: حَفَرَ الْبُئْرَ حَتَّىٰ أَنْهَرَ أَيَّ بَلَّغَ الْمَاءَ Ve irmağı tevsi' eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَنْهَرَ أَعَزَادَانَ كَمَا زَاهِرَةَ خَارِجًا Ve a'zādan kanı zāhire çıkarıp akıtmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَنْهَرَ الدَّمَ إِذَا أَظْهَرَهُ وَأَسَالَهُ Ve damarın kanı dinmeyip akmak ma'nāsınadır; yukālu: أَنْهَرَ الْعِرْقَ إِذَا لَمْ يَزَقًا دَمُهُ Ve bir adam me'mül eylediği hayr ve menfa'ate nā'il olmayıp hā'ib ve mahrūm olmak ma'nāsınadır. Ve bu zecr ma'nāsındandır; yukālu: أَنْهَرَ فَلَانٌ إِذَا لَمْ يُصَبِّ خَيْرًا Ve semirmek ma'nāsınadır; yukālu: أَنْهَرَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا سَمِنَتْ Ve gecikmek ma'nāsınadır; yukālu: أَنْهَرَ فِي الْعَدُوِّ إِذَا أَبْطَأَ Ve akmak ma'nāsınadır; yukālu: أَنْهَرَ الدَّمَ إِذَا سَالَ Ve nehāra dāhil olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَنْهَرَ الرَّجُلُ إِذَا صَارَ فِي النَّهَارِ

النَّهْرُ [en-neher] (fethateynle) Bolluk, se'at ma'nāsınadır.

النَّهْرُ [en-nehir] كَتِيفٌ [ketif] vezninde) نَهْرٌ [nehir]den iştikākla mübālagayı mutazammın olmakla vüs'ati ifāde eder; yukālu: نَهْرٌ وَاسِعٌ Ve نَهَارٌ [nehār]dan ahzla dā'imā çete ve çapul gibi gāret-i a'dāya gündüz giden adama vasf olur; yukālu: رَجُلٌ نَهْرٌ أَيَّ

صَاحِبٌ نَهَارٍ يُغْنِي فِيهِ

نَهْرٌ [nehir] نَهَارٌ [nehār] lafzına te'kīd olur; yukālu: نَهَارٌ نَهْرٌ مُبَالِغَةٌ مِثْلُ «لَيْلٌ لَيْلٌ وَأَلَيْلٌ» Pek rüşen gündüz. Ve

نَهْرٌ [nehir] Beyāz üzüme denir; tekülü: أَطْعَمَنِي عُثْقُودًا مِنَ النَّهْرِ أَيَّ الْعِنَبِ الْأَبْيَضِ

النَّهِيرُ [en-nehīr] كَثِيرٌ [keşīr] vezninde ve mürādifi olarak müsta'meldir; yukālu: شَيْءٌ نَهِيرٌ أَيَّ كَثِيرٌ

النَّهِيرَةُ [en-nehīret] سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Sütü çok nākaya itlāk olunur; yukālu: نَاقَةٌ نَهِيرَةٌ أَيَّ عَزِيرَةٌ

النَّهَارُ [en-nehār] سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Tulūc-ı fecr ile şemsin gurūbu beyninde olan aydınlığa denir, 'alā-kavlin şemsin tulūcundan gurūbuna kadar denir, Türkīde gündüz ve Fārisīde rüz denir. 'İnde'l-ba'z ziyā'-ı basarın intişār ve iftirākından neş'et eden vaktten 'ibārettir ki zulmetin mün-defi' olup āfākın rüşenliğinden 'ibārettir. Cem'i أَنَهْرٌ [enhur] gelir ve نُهْرٌ [nuhur] gelir zammeteynle. Ve 'inde'l-ba'z نَهَارٌ [nehār] lafzı سَرَابٌ [serāb] ve عَذَابٌ [a'zāb] kelimeleri gibi cem'lenmez; tekülü: فَعَلَّتُهُ نَهَارًا وَهُوَ ضِيَاءٌ مَا بَيْنَ طُلُوعِ الْفَجْرِ إِلَىٰ غُرُوبِ الشَّمْسِ أَوْ مِنْ طُلُوعِ الشَّمْسِ إِلَىٰ غُرُوبِهَا أَوْ انْتِشَارِ ضَوْءِ الْبَصْرِ وَافْتِرَاقِهِ بِيَوْمٍ [yevm] ile mürādif olur ki gün ta'bīr ettiğimizdir. Ve sānīye göre gündüz dediğimizdir. Sālise göre yine kavli-i evvele rāci'dir.

Şārih der ki Muṭṭarizī Muğrib'de dedi ki نَهَارٌ [nehār] mecrā-yı vāsī' ma'nāsına olan نَهْرٌ [nehir]den me'hūzduz, zİRĀ نَهَارٌ [nehār] o dav'-i vāsī'in ismidir ki tulūc-ı şemsten gurūba dek mümtedd olur. Ve sāhib-i Mişbāh dedi ki نَهَارٌ [nehār] بِيَوْمٍ [yevm] mürādifidir ki tulūc-ı fecrden mu'teberdir. Mü'ellifin kavli-i rācihi dahi budur. Ve

‘orf-i nāsta tulū‘-ı şemsten mu‘teberdir. Ve نَهَارٌ [nehār] Bağır tlak kuşunun yavrusuna denir, ‘alā-kavlin baykuşun erkeğine yāhūd çağırğan toy dedikleri kuşun yavrusuna yāhūd toy kuşunun erkeğine denir. Cem‘i أَنَهْرَةٌ [enhiret] gelir, أَجْوِبَةٌ [ecvibet] vezninde ve نُهْرٌ [nuhur] gelir zammeteynle. Ve dışısına لَيْلٌ [leyl] itlāk olunur. Ve

نَهَارٌ [Nehār] Esāmīdendir: Nehār b. Tevsī‘a, Bekr b. Vā‘il kabilesinden bir şā‘irdir.

الْأَنْهَرُ [el-enher] [أَحْمَرُ] [aḥmer] vezninde نَهْرٌ [nehir] gibi نَهَارٌ [nehār]ı te‘kīd için irād olunur; yukālu: «لَيْلٌ أَلَيْلٌ» نَهَارٌ نَهْرٌ وَأَنْهَرٌ مُبَالَعَةٌ مِثْلُ «لَيْلٌ أَلَيْلٌ» وَلَيْلٌ

النَّهْرَوَانُ [en-Nehrevān - en-Nehrivān - en-Nehruvān - en-Nuhrivān] (nūn’un fethi ve rā’nın harekāt-ı selāsiyla ve nūn’un ve rā’nın zammıyla cā‘izdir) Vāsīt ile Bağdād beyninde üç karye ismidir: Birine Nehrevān-ı A‘lā ve birine Nehrevān-ı Evsāṭ ve birine Nehrevān-ı Eşfel derler.

النَّاهُورُ [en-nāhūr] Buluta denir, سَحَابٌ [seḥāb] ma‘nāsına.

الْأَنْهَرَانُ [el-Enherān] (tesniye bünyesiyle) Menāzil-i kamerden عَوَاءٌ [‘Avvā] eli [Simāk] nām menzillere itlāk olunur, kamer onlara nüzül eyledikte ekserī yağmur yağdığı için.

النَّاهِرُ [en-nāhir] Bu dahi beyāz üzümüne denir.

النَّهْرَةُ [en-nehret] (nūn’un fethi ve hā’nın sükūnuyla) Da‘vet ve halset ma‘nāsınadır. Şārih der ki ümmehāt-ı sā‘ire ‘ibāretlerine göre savāb olan دَعْرَةٌ [dağret] ve خَلْسَةٌ [ḥalset] olmaktadır ki bir nesneyi uğurlayın kapmağa denir. Ve خَلْسَةٌ [ḥalset] ‘atf-ı

tefsīrīdir, niteki Şāgānī, النَّهْرَةُ الدَّعْرَةُ وَهِيَ الْخَلْسَةُ ‘ibāretiyle sebt eylemiştir.

[ن ه ب ر]

النَّهَابِيرُ [en-nehābir] (nūn’un fethi ve bā’nın kesriyle) ve

النَّهَابِيرُ [en-nehābir] (زَنَابِيرُ [zenābir] vezninde) Mehleke olan yerlere denir; مَهَالِكٌ [mehālik] ma‘nāsınadır. Kāle’ş-şārih ve minhu’l-hadīsu: «مَنْ أَصَابَ مَا لَا مِنْ مَهَاوِشٍ أَدْبَهَهُ اللَّهُ فِي نَهَابِيرٍ» الْمَهَاوِشُ جَمْعُ مَهْوِشٍ وَهُوَ كُلُّ مَالٍ أَصِيبَ مِنْ غَيْرِ حِلِّهِ وَلَا يُدْرَى مَا وَجْهُهُ وَالنَّهَابِيرُ مَقْضُورٌ Ya‘nī vücūh-ı nā-marziyyeden lāübāliyyāne kesb ve cem‘ olunan mālın sāhibine devām ve bereketi ve hayr ve menfa‘ati olmayıp ‘an-karīb ‘urza-i heder ü telef olup “ez-bād-ı hevā āmed ve ber-bād-ı hevā refit” hevāsınca ber-bād u hevā olacağı bī-mirādir. Ve etrāfından bülend olan yerlere ve kumluklara denir, ‘alā-kavlin tepeler aralığında olan çukurlara denir. Müfredi نُهْرَةٌ [nuhberet] ve نُهْبُورَةٌ [nuhbüret]tir nūn’ların zammıyla. Ve

نَهَابِيرٌ [nehābir] Cehenneme itlāk olunur; e‘āzenallāhu ta‘ālā minhā.

النَّهْبَرَةُ [en-nehberet] [حَيْدَرَةٌ] [ḥayderet] vezninde Uzun ve lāgar ve zebūn, ‘alā-kavlin helāka müşrif hasta ve nā-tüvān hatuna denir; ve minhu’l-hadīsu: «لَا تَنْزَوِجَنَّ نَهْبَرَةً» أَي طَوِيلَةٌ مَهْرُوْلَةٌ أَي هِيَ الَّتِي أَشْرَفَتْ عَلَى الْمَهْلَاكِ

[ن ه ت ر]

النَّهْتَرَةُ [en-nehteret] (tā-yı fevkıyye ile دَخْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Yalan haber söylemek ma‘nāsınadır; yukālu: نَهْتَرُ فَلَانٌ عَلَيْنَا إِذَا تَحَدَّثَ بِالْكَذِبِ

[ن ه ث ر]

النَّهْشَرَةُ [en-nehşeret] (sā-yı müsellese ile

دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Bir güne yü-rümeğe denir.

[ن ه س ر]

النَّهْسَرُ [en-nehser] (sīn'le جَعْفَرُ [ca'fer] vez-ninde) Kurda denir, ذُنْبُ [zī'b] gibi. 'Alā-kavlin sırtlan ile kurt imtizācından mü-tevellid yavruya denir. Ve cüst ve çalāk adama denir. Ve et yemeğe harīs ve ekül olan adama denir.

النَّهْسَرَةُ [en-nehseret] (dahrecet] vez-ninde) Eti kesip doğramak ma'nāsınadır; yukālu: نَهْسَرَ اللَّحْمَ إِذَا قَطَعَهُ Ve ta'ām yemek ma'nāsınadır; yukālu: نَهْسَرَ الطَّعَامَ إِذَا أَكَلَهُ

[ن ي ر]

النَّيْرُ [en-nīr] (nūn'un kesriyle) Kamış ve iplik ve ibrişim destesine denir. Ve sevb sincefine denir, عِلْمُ النَّوْبِ [alemu's-sevb] ma'nāsına, Fāriside tīrāz-ı cāme derler; cem'i أَنْيَارٌ [enyār]dır. Ve bezin saçağına denir, هُدْبٌ [hudb] ma'nāsına ve argacına denir, لُحْمَةٌ [luḥmet] ma'nāsına. Ve çiftçi ālātından cümle edevātıyla boyunduru-ğa denir ki hey'et-i mecmū'ası olacaktır; cem'i أَنْيَارٌ [enyār]dır ve نَيْرَانٌ [nīrān]dır nūn'un kesriyle. Ve yolun bir cānibine ve sadrına, 'alā-kavlin cāddesinde kesret-i sülūktan uzun uzadı yarık şeklinde olan tarikaya denir; yukālu: أَخَذُوا نَيْرَ الطَّرِيقِ أَيَّ أَخَذُوا وَصَدْرَهُ أَوْ هُوَ أَخَذُوهُ وَوَأَضَحَّ فِيهِ Ve

نَيْرٌ [Nīr] Bağdād kazāsında bir karye adıdır; muhaddisinden Ebū Ca'fer Aḥmed b. 'Abdullāh oradandır. Ve Benī Gāḍire yur-dunda bir dağın ismidir.

النَّيْرُ [en-neyr] (seyr] vezninde) Cāmeye sincef eylemek ma'nāsınadır; tekülü: نَزَتْ النَّوْبُ نَيْرًا مِنْ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا جَعَلَتْ لَهُ نَيْرًا

التَّنْيِيرُ [et-tenyīr] (tefīl] vezninde) ve الإِنَارَةُ [el-ināret] (ikāmet] vezninde) Bunlar da نَيْرٌ [neyr] ma'nāsınadır; tekülü: نَيْرُ الثُّوبِ وَأَنْزَلْتُهُ بِمَعْنَى نَزْتُهُ Ve

إِنَارَةٌ [ināret] Bir adama ses eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَنَارَ بِهِ إِذَا صَاتَ

الْمُنْيِيرُ [el-muneyyer] (mu'azzam] vezninde) İki argaç üzere dokunmuş sev-be denir; yukālu: ثَوْبٌ مُنْيِيرٌ أَيُّ مَسْجُوحٌ عَلَى نَيْرَيْنِ Fāriside ona dū-püz denir. Ve

مُنْيِيرٌ [muneyyer] Kalın deriye itlāk olunur; yukālu: جَلَدٌ مُنْيِيرٌ أَيُّ غَلِيظٌ

النَّيْرَيْنِ [en-nīreyn] (nūn'un kesriyle ki نَيْرٌ [nīr] kelimesinden tesniyedir) İki argaç demektir. Bu münāsebetle nāka koca olup lākin henüz kuvvetinden bakiyye kalmış olsa; نَاقَةٌ دَاتٌ نَيْرَيْنِ وَدَاتٌ أَنْيَارٍ derler; yukālu: نَاقَةٌ دَاتٌ نَيْرَيْنِ وَأَنْيَارٍ إِذَا صَارَتْ مُسِنَّةً وَفِيهَا بَقِيَّةٌ

نِيَارٌ [Niyār] (kitāb] vezninde) Esāmidedir: Ebū Burde b. Niyār ve Niyār b. Zālīm b. 'Abs ve Niyār b. Mes'ūd b. 'Abede ve Niyār b. Mukrem el-Eslemī ashābdandır.

الْأَنْيِيرُ [el-enyer] (efḍal] vezninde) Pek vāzıh ve āşikār nesneye denir; yukālu: هَذَا أَنْيِيرٌ مِنْهُ أَيُّ وَاضِحٌ

الْمُنَايِرَةُ [el-munāyeret] (mufā'alet] vezninde) Birbiriyle argaçlaşmak ma'nāsınadır. Bu münāsebetle birbiri-ne ilkā-yı şerr ü şūr eylemek ma'nāsında müsta'emeldir; ve minhu yukālu: بَيْنَهُمْ مُنَايِرَةٌ أَيُّ شُرٌّ

FASLU'L-VĀV**(فَضْلُ الْوَأْوِ)****[وَأْر]**

الْوَأْرُ [el-ve'r] (vāv'ın fethi ve hemzenin sükūnuyla) Bir adamı korkutmak ma'nāsınadır; yukālu: وَأَرَّ الرَّجُلَ وَأَرًّا مِنَ الْبَابِ Ve bir adamı bir şerr ve keriheye ilkā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: وَأَرَّ فُلَانًا إِذَا أَلْقَاهُ فِي شَرٍّ Ve ateş yakmak için ocak yapmak ma'nāsınadır; yukālu: وَأَرَّ النَّارَ وَوَأَرَ لِلنَّارِ إِذَا عَمَلَ لَهَا إِرَةً

التَّوْبِيرُ [et-tev'ir] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bu dahi bir adamı bir şerr ve mekrūha ilkā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: وَأَرَّ فُلَانًا إِذَا أَلْقَاهُ فِي شَرٍّ

الْإِسْتِپَارُ [el-ist'ār] Develer sürü ile ürkmekle birbirine uyup kaçmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَوَأْرَتِ الْإِبِلُ إِذَا تَتَابَعَتْ عَلَى نِفَارٍ

الْإِرَّةُ [el-iret] (عِدَّةٌ [‘idet] vezninde) Āteşe denir. Ve ateş yakacak ocağa denir, مَوْقِدُ النَّارِ [mev'kidu'n-nār] ma'nāsına. Cem'ci İرَاتٍ [irāt] gelir ve İرُونَ [irūn] gelir hemzelerin kesriyle. Ve

إِرَّةٌ [iret] İşkenbe içre tabh olunmuş ete denir; tekülü: أَكَلْتُ إِرَةً أَيَّ لَحْمًا طُبِّخَ فِي كَرِشٍ

الْوَأْرَةُ [el-vu'ret] (غُرْفَةٌ [gurfet] vezninde) Bu dahi ateş yakacak yere ve ocağa denir. Cem'ci وَأَرٌّ [vu'er] gelir, صُرْدٌ [şurad] vezninde ve وَأَرٌّ [uver] gelir hemzenin zammıyla ki maktūbdur.

الْإِيئَارُ [el-ī'ār] (hemzenin kesriyle) Ürkütme ma'nāsınadır; yukālu. وَأَوَّرَهُ إِيئَارًا إِذَا نَفَرَهُ Ve bildirmek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا وَأَوَّرَهُ أَغْلَمَهُ

الْوَأْرَاءُ [el-vi'ār] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Çamur kazıntıları olan çukurlara denir.

الْوَيْرَةُ [el-ve'iret] (فَرِحَةٌ [ferihāt] vezninde) Isısı pek çok yere denir; yukālu: أَرْضٌ وَوَيْرَةٌ Ve işbu وَوَيْرَةٌ [ve'iret] kelimesi وَأَوْرَةٌ [eviret]ten maktūbdur.

الْوَائِرُ [el-vā'ir] (دَائِرٌ [dā'ir] vezninde) Korkuya denir, فَزَعٌ [feza'] ma'nāsına.

[وَبْر]

الْوَبْرُ [el-veber] (fethateynle) Deve ve tavşan ve tilki makülesinin tüyüne denir ki koyunun yünü mesābesindedir. Cem'ci أَوْبَارٌ [evbār]dır.

الْوَبِيرُ [el-vebir] (كَيْفٌ [ketif] vezninde) ve

الْأَوْبَرُ [el-evber] (أَحْمَرٌ [aħmer] vezninde) Pek tüylü hayvāna denir. Mütenneslerinde فَرِحَةٌ [vebiret] ve وَبْرَاءٌ [vebrā'] denir, فَرِحَةٌ [ferihāt] ve حَمْرَاءٌ [ħamrā'] veznlerinde.

بَنَاتُ أَوْبَرٍ [benātu evber] (أَحْمَرٌ [aħmer] vezninde) Bir nev' mantara denir ki hurde ve toprak levninde olup üzerinde hurde hurde tüyleri olur. Ve āfet ve dāhiyeye itlāk olunur; tekülü: لَقِيتُ مِنْهُ بَنَاتٍ أَوْبَرٍ أَيَّ الدَّاهِيَةِ

التَّوْبِيرُ [et-tevb'ir] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Devekuşu yavrusu sarıca tüylenmek ma'nāsınadır; yukālu: وَبَّرَ رَأُلَ النَّعَامِ إِذَا ازْلَجَتْ Ve bir adam nāstan tevahhuş ve teneffür eylemek, 'alā-kavlin bir müddet hānesinde inzivā ile ikāmet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: وَبَّرَ فُلَانٌ إِذَا تَشَرَّدَ وَتَوَحَّشَ أَوْ أَقَامَ فِي مَنْزِلِهِ Ve dağ keçisi yāhūd tilki izini belirtmemek için pek ve sarp yerlerde gezmek ma'nāsınadır; yukālu: وَبَّرَ الْأَيْلُ أَوْ Inde'l-ba'z bu ma'nāda تَوْبِيرٌ [tevb'ir] devābb kısmından tavşana ve karakulağa yāhūd ada tavşanına mahsüstür. Ve

تَوْبِيرٌ [tevb'ir] Dişi hurmāya erkekten aşıkılmak ma'nāsınadır; yukālu: وَبَّرَتِ النَّحْلَةَ

عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ أَي لُقِّحَتْ
eylemek ma'nāsınadır; yukālu: وَيَرُّ الرَّجُلُ إِذَا
أَقَامَ

أَلْوَبْرُ [el-vebr] [šabr] vezninde) Berd-i
‘acüz günlerinden bir günün ismidir. Ve
kediye şebih bir cānver isimdir, Türkide
ak tavşan ve ada tavşanı ta'bīr olunur.
Mü'ennesinde وَبْرَةٌ [vebret] denir. Cem'ci
وَبْرًا [vubūr] gelir vāv'ın zammıyla ve وَبَارًا
[vibār] ve وَبَارَةٌ [vibāret] gelir vāv'ların
kesriyle. Ve

وَبْرٌ [vebr] Masdar olur, bir yerde ikāmet
eylemek ma'nāsına; yukālu: وَيَرُّ الرَّجُلُ يَبْرُ
وَبْرًا كَوَعَدَ يَعُدُّ وَعَدًا إِذَا أَقَامَ
أُمُّ الْوَبْرِ [Ummu'l-Vebr] Bir hatunun
künyesidir.

أَلْوَبْرَاءُ [el-vebrā'] [šahrā'] vezninde)
Bir nebāt adıdır.

وَبَارِي [vebāri] [qatāmi] vezninde)
Gayr-i munsarıftır ve ba'zen munsarīf
olur, Yemen ile Rimālu Yebrīn beyninde
bir arzın ismidir; Vebār b. İrem b. Sām
b. Nūḥ 'aleyhi's-selām ile müsemmādır.
Selefte 'Ād kavminin mahalleri idi.
Mazhar-ı āteş-pāre-i gazab-ı ilāhī olmakla
arz-ı mezkūreyi cinn tā'ifesine tevārīs edip
min-ba'ḍ oraya insān kısmı dāhil olmaz
oldu. Ve Qur'ān-ı kerīm'de ﴿أَمَدُّكُمْ بِأَنْعَامٍ﴾
الآية kerīmesinde mansūs olan arz-ı merkūmedir.

أَلْوَبَارٌ [el-vibār] [kitāb] vezninde) Bir
nev' dikenli ve humūzatlı şecer ismidir ki
arz-ı Tebāle'de nābit olur.

وَبْرَةٌ [Veberet] (feteḥātla) Yemāme'de bir
karye adıdır. Ve

وَبْرَةٌ [Veberet] Esāmīdendir: Vebere b.
Muşehher ve Vebere b. Mişşan yāhūd ibn

Yuḥannis ashābandandır.

وَبْرٌ [Veber] (feteḥātla ve bā'nın süikūnuyla
zebān-zeddir) İbn Ebī Duleyle ki İmām
Buḥārī şeyhidir.

وُبَيْرٌ [Vubeyr] [zūbeyr] [zubeyr] vezninde)
Yemāme'de bir vādī ismidir. Ve Zumeyl
b. Vubeyr ki أُبَيْرٌ [Ubeyr] dahi derler, Sālīm
b. Dāre'nin kātildir.

و ت ر

أَلْوَيْتْرٌ [el-vitr - el-vetr] (vāv'ın kesri ve
fethiyle) Yalnız, ferd ma'nāsınadır. 'Alā-
kavlin 'adedden çift olmayana denir ki tek
ta'bīr olunur. Kāle's-şāriḥ ﴿فِي السَّبْعَةِ﴾
وَقُرِئَ فِي السَّبْعَةِ بِالْكَسْرِ عَلَى لُغَةِ الْحِجَازِ وَتَمِيمٍ وَبِالْفَتْحِ
وَالشُّعْرِ وَالْوَيْتْرِ﴾ بِالْكَسْرِ عَلَى لُغَةِ غَيْرِهِمْ
Ve

وَيْتْرٌ [vitr] 'Arefe gününe itlāk olunur ki
kurbān bayramından bir gün mukaddem
olan gündür; senede bir olduğu için itlāk
olundu, zīrā ramāzan bayramının 'arefesi
olmaz. Ve

وَيْتْرٌ [Vitr] Yemāme'de bir vādī adıdır. Ve

وَيْتْرٌ [vitr] Dem ve intikām kīnesi, 'alā-
kavlin dem ya'nī katl cihetiyle olan zulm
ve ta'addīye denir.

أَلْتَيْرَةُ [et-tiret] [ʿidet] vezninde) Bu dahi
dem ve intikām kīnesi yāhūd o cihetle
olan zulm ve ta'addīye denir. Ve

وَيْتْرٌ [vetr] ve **تَيْرَةٌ** [tiret] [va'd] ve
[ʿidet] gibi masdar olurlar, bir adamı dem
cihetiyle kīne-dār eylemek yāhūd o cihetle
zulm eylemek ma'nāsınadır; yukālu: وَتَيْرُهُ
يَبْرُهُ وَتَيْرًا وَتَيْرَةً إِذَا أَضَابَهُ بِدَخْلٍ
'adedini tek kılmak ma'nāsınadır; yukālu:
وَ تَيْرَ الْقَوْمِ إِذَا جَعَلَ شَفْعَهُمْ وَتَيْرًا
وَتَيْرَ الرَّجُلِ إِذَا
وَتَيْرُهُ إِذَا أُذْرِكَهُ بِمَكْرُوهِ

bir adamın hak ve mālını noksân vermek ma'nâsınadır; yukâlu: وَتَرَهُ مَالَهُ إِذَا تَقَصَّصَهُ إِيَّاهُ
Ve salât-ı vitr edâ eylemek ma'nâsınadır, ke-mâ se-yuzkeru. Ve yaya kiriş geçirmek ma'nâsınadır; yukâlu: وَتَرِ الْقَوْسَ إِذَا عَلَّقَ عَلَيْهَا
وَتَرَهَا

الْوَيْبَرَةُ [el-vefîret] (سَفِينَةٌ [sefînet] vezninde) Bu dahi dem ve intikâm yâhüd o cihetle olan zulm ve ta'addîye denir, وِتْرٌ [vitr] ve تِرَةٌ [tîret] gibi; yukâlu: طَلَّبَ مِنْهُ وَتْرَهُ وَتَرَّتْهُ وَتَرَّتْهُ أَي ذَحَلَهُ
وَوَيْبَرَتُهُ أَي ذَحَلَهُ

وَيْبَرَةٌ [vetîret] Tarîka ma'nâsınadır, gerek hissî ve gerek ma'nevî olsun. 'Alâ-kavlin dağa mülâsık olan tarîkaya denir, ba'dehu nesak ve üslûb ma'nâsında müsta'mel olmuştur; yukâlu: هُمْ عَلَى وَتِيرَةٍ وَاحِدَةٍ أَي طَرِيقَةٍ وَسَجِيئَةٍ
Ve bir işte olan fetrete denir ki arası açılarak işlenmekten 'ibârettir; yukâlu: مَا فِي مِيسَامَاهَا وَتَكَاسِيلِ فِي عَمَلِهِ وَتِيرَةٌ أَي فَتْرَةٌ
وَمَا هَذِهِ الْوَيْبَرَةُ yukâlu: مَا هَذِهِ الْوَيْبَرَةُ Ve geciktirmek, habs ve 'ibtâ' ma'nâsınadır. Ve burun deliklerinin aralıklarında olan perdeye denir ki burun direği ta'bîr olunur; yukâlu: حَرَمَ وَتِيرَةً وَهِيَ حِجَابٌ مَا بَيْنَ الْمُنْحَرَيْنِ
Ve kulağın üst yanında olan küçük kemirtleğe denir. Ve baş parmakla sebbâbe beyinde olan dericeğize denir. Ve her parmağın aralıklarında olan dericeğizlere de denir. Ve kirişleme ta'bîr olunan direk arkuru kirişlenmiş olan eve denir. Ve mızrak heveskârlarının ta'lîm halkalarına denir ki دَرِيئَةٌ [derîet] dahi derler. Ve şol arz kıt'asına denir ki gittikçe inceliyor uzun uzadı bir düzeye kalınlaşarak sehl ve münkâd olur ola. Ve kabr ve mezâra itlâk olunur. Ve toprağı beyâz arza denir. Ve kırmızı güle, 'alâ-kavlin ak güle denir ki Van gülü ta'bîr olunur. Ve ba'zı atın alnında olan değirmi

gurreye denir, ak güle teşbîhle. Ve mutlak gül goncasına denir. Ve

وَيْبَرَةٌ [Vetîret] Mekke'nin taraf-ı esfelinde Huzâ'a kabîlesi yurdunda bir su adıdır. Ve 'akd-i 'aşerenin ismidir ki 'aded ona bâlig oldukta وَتِيرَةٌ [vetîret] itlâk olunur.

الْإِيْتَارُ [el-îtar] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir nesnenin 'adedini tek eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: أَوْتَرَ الْقَوْمَ إِذَا جَعَلَ شَمْعَهُمْ
وَوْتَرًا Ve bir nesneyi birbiri ardınca kılmak ma'nâsınadır; yukâlu: أَوْتَرَ بَيْنَ أَخْبَارِهِ إِذَا تَابَعَهُ
Ve yaya kiriş geçirmek ma'nâsınadır; yukâlu: أَوْتَرَ الْقَوْسَ إِذَا جَعَلَ لَهَا وَتْرًا Ve salât-ı vitr kılmak ma'nâsınadır; yukâlu: أَوْتَرَ الْمُضَلِّيَّ إِذَا صَلَّى الْوُتْرَ أَوْ وَتَرَ الصَّلَاةَ وَتَرًا وَأَوْتَرَهَا إِيْتَارًا
وَوْتَرَهَا تَوْتِيرًا بِمَعْنَى يَعْجِي صَلَّى الْوُتْرَ Ve bir nesneyi yalnız, münferid kılmak ma'nâsınadır; yukâlu: أَوْتَرَ الشَّيْءَ إِذَا أَفَدَّهُ أَي جَعَلَهُ فَدًّا

التَّوَاتُرُ [et-tevâtur] (تَفَاعُلٌ [tefâ'ul] vezninde) Umûr-ı müte'addide birbiri ardınca zuhûr eylemek, 'alâ-kavlin eşyâ-i mütetâbi'a beynlerinde birer mikdâr fasl ve feterâtlâ olarak peyderpey zuhûr eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: تَوَاتَرَتِ الْإِبِلُ إِذَا تَتَابَعَتْ أَوْ مَعَ فَتَرَاتٍ

التَّمْتَوَاتِرُ [el-mutevâtir] [tevâtur] dan ism-i fâ'ildir, ehl-i 'arûz istilâhında şol kâfiyyeye denir ki ondan müteharrik beyne-sâkineyn vâki ola; مُفَاعِيلٌ gibi.

المُؤَاتَرَةُ [el-muvâteret] (مُفَاعَلَةٌ [mufâ'alet] vezninde) ve

الْوَيْتَارُ [el-vitâr] (كَيْتَالٌ [kîtal] vezninde) Bu dahi eşyâ-i müte'addideyi birbiri ardınca kılmak ma'nâsınadır; yukâlu: وَاتَرَهُ مُؤَاتَرَةً 'Inde'l-ba'z eşyâ' beynlerinde mütâvere mâ-beynlerinde nev'an fasl ve fetret olmadıkça mutasavver olmaz. Ve eğer bilâ-fâsıla mütetâbi' olursa ona

مُدَارَكَةٌ [mudāreket] ve مُوَاصَلَةٌ [muvāṣalet] denir, مُوَاتِرَةٌ [muvāteret] itlāk olunmaz. Ve li-hāzā مُوَاتِرَةُ الصُّومِ [muvāteretu'ş-şavm] bir gün imsāk ve bir gün yāhūd iki gün iftār ile sâ'im olmaktan 'ibārettir ki ve vitren vitren edā olunur. Onunla beher gün olan savm murād olmaz, زِيرًا وَتَرٌ [vitr]den me'hūz olmakla tek tek olmak iktizā eder. Kezālīk مُوَاتِرَةُ الْكُتُبِ [muvāteretu'l-kutub] mektūbların ensesini kesmeyip aralık aralık dā'imā irsāl eylemekten 'ibārettir.

Mütercim der ki تَتَابَعٌ [tetābu'] māddesinde ittisāl melhūz olmakla صَوْمٌ مُتَتَابِعٌ [şavmun mutetābi'] rūze-i her-rūzedir ki mā-beynine iftār tahallül eylemeye. Ḥarīrī'nin *Durre*'de beyānına göre تَتَابَعٌ [tetābu'] ile تَوَاتُرٌ [tevātūr]u bir ma'nāya isti'māl evhāmdandır, zīrā vech-i meşrūh üzere تَتَابَعٌ [tetābu']un mefhūmunda ittisāl mu'teberdir. Meselā جَاءَتْ الْخَيْلُ مُتَتَابِعَةً derler, bilā-fasl birbirinin ardınca gelseler ve جَاءَتْ مُتَوَاتِرَةً derler, beynlerinde fāsıla olarak mütelāhikan gelseler, zīrā تَوَاتُرٌ [tevātūr], وَتَرٌ [vitr]den me'hūz olmakla yalnız yalnız gelmek ma'nāsını mutazammındır. Lākin تَبَعَ [teba'] elbette مَتَّبِعٌ [metbū']una mukārin olmak muktezī olmakla ittisālī müş'irdir. Ve şerhinde Şihāb'ın beyānına göre gerçi hāl bu minvāl üzere olup lākin 'Arablar ehadühümāyı āher mevzi'inde isti'māl ederler. İntehā.

تَثْرَى [tetrā] (سَلْمَى [selmā] vezninde ve tenvīnle cā'izdir) Birbirinin ardınca, birer birer demektir. Aslı وَتْرَى [vetrā] idi. vāv tā'ya münkalib oldu, وَجَاهٌ [vicāh] ve نِجَاهٌ [ticāh] gibi. Bunun elifi 'inde'l-ba'z te'nīs içindir ve 'inde'l-ba'z جَعْفَرٌ [ca'fer] veznine ilhāk için ziyāde olmuştur, onun için

tenvīnle de isti'māl olunur; yukālu: جَاءَ الْقَوْمُ تَثْرَى وَتَثْرَى أَيُّ مُتَوَاتِرِينَ [vetīret] وَتِيرَةٌ [vetīret] (fetehātla) [el-veteret] gibi bu dahi burun direğine denir. Ve ku-lağın yukarısında olan ince kemirtleğe denir. Ve ibhāmla sebbābe beyninde ve her parmağın aralıklarında olan ince derice-ğize denir. Ve kirişlemesi olan eve denir. Ve burun deliğinin ucuna denir ki kesildikte yarık olur. Ve haşefenin iç yüzünde olan damara denir. Ve şol sinire denir ki at kısmının dübüründe olur ki tersledikten sonra onu kavuşturur. Ve taht-ı lisānda olan sinire denir. Ve hayvān kısmının sırtları sinirine denir ki ondan kiriş ve sıırım işlenir. Ve burnun ucuyla bıyığın aralığına denir. Ve 'Arabī yayın ok kurtulacak yerine denir ki kabza olacaktır. Ma'ānī-i mezbūrenin mecmū'unda cem'i cinsi وَتَرٌ [veter]dir hāsız. Ve

وَتَرٌ [veter] Kirişe denir; cem'i أَوْتَارٌ [evtār]dır.

التَّوْتِيرُ [et-tevtīr] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Yayı kurmak ma'nāsınadır; yukālu: وَتَرٌ الْقَوْسَ إِذَا شَدَّ وَتَرَهَا

التَّوْتِيرُ [et-tevettur] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Sinirler ve damarlar pekişmek ma'nāsınadır; yukālu: تَوْتَرُ الْعَضْبُ وَالْعَوْقُ إِذَا تَوْتَرُ وَالْعُنُقُ Şārih اِسْتَدَّ يَعْنِي صَارَ كَالْوَتْرِ tahti'e وَالْعَوْقُ nüshasını tasvīb eylemiştir.

الْوَتِيرُ [el-Vetīr] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bir mevzi' adıdır. Ve cebel-i 'Arafāt'la Edām arasında olan arza denir.

الْمُتَوَاتِرَةُ [el-mutevātīret] (ism-i fā'il bünyesiyle) Şol nākaya denir ki çökerken yere ibtidā bir dizini ba'dehu öbür dizini vaz' eder ola. Bu hālet rākibini rencīde eder; yukālu: نَاقَةٌ مُتَوَاتِرَةٌ إِذَا كَانَتْ تَضَعُ إِحْدَى رُكْبَتَيْهَا أَوْلًا

فِي الْبَيْرُوكِ ثُمَّ الْأَخْرَى لَا مَعًا فَيَشُقُّ عَلَى الرَّابِ
الْوَتْرَانُ [el-Veterān] (feteħātla) Huzeyl
 bilādında bir belde adıdır.

الْوَتَائِرُ [el-Vetā'ir] [vesā'il] vezninde
 Mekke ile Tā'rif beyninde bir mevzi
 adıdır.

الْمَوْتُورُ [el-mevtūr] Şol adama denir ki ak-
 rebinden biri katlı olup henüz intikāmını
 almamış ola; yukālu: هُوَ مَوْتُورٌ أَي قُتِلَ لَهُ قَتِيلٌ
 فَلَمْ يَدْرِكْ بَدْمِهِ

الْوُتْرَةُ [el-Vutret] [ġurfet] vezninde)
 Hāvrān'da bir karye adıdır.

[و ث ر]

الْوِشْرُ [el-veṣr] (vāv'ın fethi ve sâ-yı mü-
 sellesenin sükunıyla) Döşek ve min-
 der makülesini düzeltip yumuşatmak
 ma'nâsıdır; yukālu: وَثْرُهُ يَيْزُهُ وَثْرًا إِذَا وَطَّاهُ
 Ve

وَتْرٌ [veṣr] Vâf olur, yumuşak döşek
 makülesine denir. Ve

وَتْرٌ [veṣr] Güreşçi kisveti gibi deriden
 ma'mül şol kisveye denir ki uzun uzun
 sıırım gibi dilenip ve her dilimin 'arzı dör-
 der parmak yâhüd birer karış olup yâhüd
 sıırım gibi uzun kayışlar ile sıyrınmakla
 ma'mül olur ve onu küçük a'râb kızcağız-
 ları giyerler. 'Alâ-kavlin **وَتْرٌ** [veṣr] serâvîl
 tarzında olup lâkin ağı ve paçası olmaz.
 Ve nisvân 'Arabın üstlük ta'bîr olunan
 bezlerine şebîh sebve denir. Ve

وَتْرٌ [veṣr] Erkek deve menâsine denir ki
 rahim-i nâkada müctemî' olup lâkin gebe
 olmaya. Ve cimâ' eylemek ma'nâsıdır;
 ke-mâ se-yuzkeru. Ve erkek deve dişiye
 çok aşır lâkin gebe eylemeyip kısır kal-
 mak ma'nâsıdır; yukālu: وَتْرُ الْفَحْلِ النَّاقَةَ
 وَتْرًا إِذَا أَكْثَرَ ضِرَابَهَا فَلَمْ تَلْفَحْ

التَّوْثِيرُ [et-tevṣīr] [tef'īl] vezninde) Bu
 dahi döşek ve minder makülesini el ile yâ
 çığnemekle pek düzeltmek ma'nâsıdır;
 yukālu: وَتْرُ الْفِرَاشِ تَوْثِيرًا إِذَا وَطَّاهُ

الْوَتَارَةُ [el-veṣāret] (vāv'ın fethiyle) Döşek
 makülesi nesne yumuşamak ma'nâsıdır;
 yukālu: وَتْرُ الْبِسَاطِ وَتَارَةٌ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا وَطَّوْ
 Ve gövdenin eti çok olmağa denir; yukālu:
 وَتْرٌ لِحْمِهِ إِذَا كَثُرَ

الْوِصْرُ [el-veṣir] [ketif] vezninde) ve

الْوِثِيرُ [el-veṣīr] [emīr] vezninde) Yu-
 muşak minder ve döşek makülesine denir;
 mü'ennesinde **وِثِيرَةٌ** [veṣīret] denir.

الْوِشَارَةُ [el-viṣāret - el-veṣāret] (vāv'ın kes-
 ri ve fethiyle) İsmdir, döşek ve minder
 makülesi nesnenin yumuşak olmasına
 denir.

الْوِثِيرَةُ [el-veṣīret] [sefīnet] vezninde)
 Gövdesinde eti çok olan, 'alâ-kavlin semiz
 olmakla cimâ'a pek uygun gelen yanı yan-
 cığı dolu hatuna denir. Cem'î **وِثَائِرٌ** [veṣā'ir]
 gelir ve **وِثَارٌ** [viṣār] gelir vāv'ın kesriyle.

الْوِثِيرُ [el-veṣīr] [emīr] vezninde) ve

الْوِشْرُ [el-viṣr] (vāv'ın kesriyle) ve

الْمِشْرَةُ [el-miṣeret] [mikneset] vez-
 ninde ki aslı **مِشْرَةٌ** [miṣeret]tir) Şol sebve
 denir ki sâ'ir esvâb üzere giyilmekle onlar
 dahi kabarır yükselir. Murād üstlük libâsı
 olacaktır. Ve

مِشْرَةٌ [miṣeret] Eyer yastığına denir ki eyer
 baldırı incitmesin diye ittihâz olunur; ba'zı
 diyârda ona köpçük ta'bîr ederler. Cem'î
مَوَائِرٌ [mevāsīr] ve **مَيَائِرٌ** [meyāsīr] gelir. Ve

مَيَائِرٌ [meyāsīr] Yırtıcı cânver postlarına
 denir. Ve harîr ve dîbâdan olan eyer ve
 pālân minderlerine denir.

التَّوَائِيرُ [et-tevāsīr] [temāsīl] veznin-

de) تَأْتِيرُ [te'āšīr] ma'nāsınadır ki zābit ve subaşı hizmetkârlarına denir ki kul uşakları ta'bir olunur. Müfredi تُوْتُورُ [tu'sūr]dur tā'nın zammıyla.

وُئِيرُ [vuşeyr] (زُبَيْرُ [zubeyr] vezninde) İbnu'l-Munzir'dir ki muhaddisîndendir.

الْإِسْتِيسَارُ [el-istīšār] [istiksār] vezninde ve mürâdifidir; yukālu: إِسْتَوْتِرَ مِنْهُ إِذَا اسْتَكْتَرَ

الْوَيْسِرُ [el-viṣr] (vāv'ın kesriyle) Yumuşak döşeğe ve mindere denir; ve minhu yukālu: أَعْجَبَ الْأَشْيَاءَ وَتُرَّ بِالْقَشْحِ عَلَى وَتُرَّ بِالْكَسْرِ أَي نِكَاحَ عَلَى فِرَاشٍ وَثِيرَ

الْأَوْسِرُ [el-evşer] (hemzenin fethiyle) 'Adāvet ve husūmet ma'nāsına ismdir.

[و ج ر]

الْوَجُورُ [el-vecūr] [şabūr] vezninde) Derd-nāk olan ağza döktükleri devāya denir ki ağız otu ta'bir olunur, niteki burna çekilen devāya سَعُوطُ [se'ūt] derler.

الْوَجْرُ [el-vecr] [ecr] vezninde) Ağrısı olan ağza ağız otu dökmek ma'nāsınadır; yukālu: وَجِرَهُ وَجْرًا كَوَعَدَهُ وَغَدًا إِذَا جَعَلَ الْوَجُورَ Ve فِي فِيه

وَجْرُ [vecr] Dağlarda olan mağara tarzında çatlağa ve şikāfa denir. Ve bir adama hoşlanmadığı söz işittirmek ma'nāsınadır; tekülü: وَجِرْتُهُ أَجْرَهُ وَجْرًا إِذَا أَسْمَعْتَهُ مَا يَكْرَهُهُ Ve

وَجْرُ [Vecr] Ece ile Selmā nām dağların beyninde bir dağın adıdır. Ve Hecer kazasında bir karye adıdır.

الْإِجَارُ [el-icār] (hemzenin kesriyle) Bir adamın ağzına ağız otu dökmek ma'nāsınadır; yukālu: أَوْجَرَ الْوَجُورُ إِذَا جَعَلَهُ فِي فِيه Ve bir kimsenin ağzına mızrak sançmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَوْجَرَ الرُّفْحَ إِذَا طَعَنَهُ فِي فِيه

الْتَوَجُّرُ [et-teveccur] (تَفْعُلُ [tefa'ul] vezninde) Devā makūlesini tekellüfle azca azca yutmak ma'nāsınadır; yukālu: تَوَجَّرَ الدَّوَاءَ إِذَا بَلَعَهُ يَغْنِي شَيْئًا بَعْدَ شَيْءٍ Ve bir nesneyi gönülsüz ister istemez içmek ma'nāsınadır; yukālu: تَوَجَّرَ الْمَاءَ إِذَا شَرِبَهُ كَارَهَا

الْمِيجِرُ [el-mīcer] ve

الْمِيجِرَةُ [el-mīceret] (mīm'lerin kesriyle) Huni tarzında bir kaptır ki onunla ağza devā dökülür, burun taşı ta'bir ettikleridir; yukālu: أَوْجَرَهُ بِالْمِيجِرِ وَالْمِيجِرَةُ وَهُوَ كَالْمُسْغَطِ يُوجِرُ بِهِ الدَّوَاءَ

الْوَجْرُ [el-vecer] (fethateynle) Bir nesneden belinleyip hazer eylemek ma'nāsınadır; yukālu: وَجَرَ مِنْهُ وَجْرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَشْفَقَ

الْوَجْرُ [el-vecir] [ketif] vezninde) ve

الْأَوْجَرُ [el-evcer] [ahmer] vezninde) Ma'nā-yı mezbūrdan vasflardır. Mü'ennesinde وَجْرَةٌ [veciret] ve وَجْرَاءُ [vecrā] denir. Cevheri mü'ennesinde وَجْرَاءُ [vecrā] denmez demekle vehm eylemiştir.

الْوَجَارُ [el-vicār - el-vecār] (vāv'ın kesri ve fethiyle) Sırtlan makūlesi cānver inine denir ki dağlarda olur. Cem'i أَوْجِرَةٌ [evciret] gelir, أَعْمِدَةٌ [a'midet] gibi ve وَجْرُ [vucur] gelir zammeteynle. Ve sel suyunun derelelerde kazıp yardığı yara denir.

وَجْرَةٌ [Vecret] [temret] vezninde) Mekke ile Başra beyninde bir mevzi' ismidir ki kırk mīl mikdār yerdir; orada aslā şenlik ve konak yeri yoktur, vuhuş mecma'ı cāy-ı hatar-nāktır.

الْوَجُورُ [el-vecūr] (vāv'ın fethiyle) Zikir olunan ismā' bi'l-mekrūh ma'nāsından ismdir, bir adama ismā' olunan nā-hoş söze denir.

الْأَوْجَارُ [el-evcār] (hemzenin fethiyle) Şol

çukurlara denir ki vuhūş sayyādları kazıp içlerinde pusulanırlar, cānverler üzerlerine uğrayınca çabuk kılıç ile çalıp sinirlerler. Müfredi وَجْرَةٌ [vucret]tir, حُجْرَةٌ [ħucret] gibi, وَجْرَةٌ [veceret] dahi denir fethateynle.

الْإِتِّجَارُ [el-itticār] [ifticāl] [ifticāl] vezninde) Devā isti'māl eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: **إِتَّجَرَ الرَّجُلُ إِذَا تَدَاوَى** Şārih ağız otuna tahsīs eylemiştir. Ve bunun aslı **إِوتَجَرَ** idi. **تِجَارَةٌ** [ticāret]ten olan **إِتِّجَارٌ** [itticār], **تَجْرٌ** [tecr]den me'hūzdur.

وَجْرَى [Vecrā] [sekrā] vezninde) Ermīniyye kurbünde bir beldedir.

الْمِجَارُ [el-mīcār] [mizān] vezninde) Çevgāna şebīh bir nesnedir ki top ve çevgān oynayanlar onunla çevgān gibi top ururlar.

[و ح ر]

الْوَحْرَةُ [el-veħaret] (vāv'ın ve hā-yı müh-melenin fethiyle) Sāmm-ı abras gibi yeşil ve zehr-nāk kelere şebīh bir nev' keler isimdir, 'alā-kavlin kertenkeleden bir nev'in ismidir ki basıp gezdiği yeri zehr-nāk eder. Ve

وَحْرَةٌ [veħaret] Kısa yapılı deveye denir. Ve siyāh ve çirkīn bed-endām, 'alā-kavlin kızıl çehreli bodur hatuna denir; yukālu: **إِمْرَأَةٌ وَحْرَةٌ أَيْ سَوْدَاءٌ دَمِيمَةٌ أَوْ حَمْرَاءٌ قَصِيرَةٌ**

وَحْرَةٌ [el-veħar] (fethateynle) [veħaret] dedikleri cānver-i mezbūrun uğ-rayıp yürüdüğü ta'āmi bir adam ekl eylemekle zehrlenmek ma'nāsınadır; yukālu: **وَحَرَ الرَّجُلُ وَحْرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَكَلَ مَا دَبَّتْ عَلَيْهِ الْوَحْرَةُ فَأَثَّرَ فِيهِ سَمُّهَا** Ve ta'āma zikr olunan cānver düşmek ma'nāsınadır; yukālu: **وَحَرَ الطَّعَامُ إِذَا وَقَعَتْ فِيهِ الْوَحْرَةُ** Ve derūnda kīn tutmak ma'nāsınadır; tekūlu: **وَحَرَ عَلَيَّ**

صَدْرُهُ يَحْرُ وَيُوحِرُ وَيَبْحِرُ مِنَ الْبَابِ السَّادِسِ وَالرَّابِعِ إِذَا اسْتَضَمَرَ الْوَحْرَ

الْوَحْرُ [el-vaħr] [baħr] vezninde) İsm-dir, hıkd ve kīneye yāhūd gayz ve gışş ve igbirāra denir.

الْوَحْرُ [el-veħir] [ketif] vezninde) Ondan vasftır; yukālu: **إِنَّهُ لَوْحَرُ الصَّدْرِ أَي فِيهِ حَقْدٌ** أَوْ غَيْظٌ وَغَيْشٌ

الْإِيْحَارُ [el-iħār] (hemzenin kesriyle) وَحْرَةٌ [veħaret] dedikleri cānver-i mezbūr bir ta'āma uğrayıp zehr-nāk eylemekle ekl eden kimseyi kay' ve ishāle muztar kılmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَوْحَرَتِ الْوَحْرَةُ** الطَّعَامَ إِذَا جَعَلَتْهُ بَحِيثًا يَأْخُذُ أَكِلَهُ الْقَيْءُ وَالْمَشْيُ

[و د ر]

التَّوْدِيرُ [et-tevdīr] [tekdīr] vezninde) Bir adamı bir mehlekeye düşürmek, 'alā-kavlin teşvik ve igrā eylemekle mehlekeye ikā' eyleyecek nesneye mütekellif ve mürtekib eylemek ma'nāsınadır ki perendeden atmak ve yardım uçurmak ta'bīr olunur; yukālu: **وَدَّرَ فُلَانًا تَوْدِيرًا إِذَا أَوْقَعَهُ فِي مَهْلَكَةٍ أَوْ أَعْرَاهُ** Ve bir semte elçi yollamak ma'nāsınadır; yukālu: **وَدَّرَ** وَدَّرَ سِرًّا إِذَا بَعَثَهُ وَبَعْدَهُ Ve bir adama igvā verip gümrāh eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **وَدَّرَ فُلَانًا** إِذَا أَعْوَاهُ Ve beyhūde isrāf-ı māl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **وَدَّرَ فُلَانًا مَالَهُ إِذَا بَدَّرَهُ** وَأَسْرَفَ فِيهِ

التَّوْدُورُ [et-teveddur] [tefa'ul] vezninde) Ma'nā-yı ahīrden mutāvi'dir; yukālu: **وَدَّرَ مَالَهُ فَتَوَدَّرَ** تَوَدَّرَ فِي الْأَمْرِ إِذَا تَوَرَّطَ Ve bir adamı bir mehlekeye düşürmek ma'nāsınadır, gerek sadākat ve gerek kizb ve hıyānet vechiyle olsun; yukālu:

تَوَدَّرَ صَاحِبُهُ إِذَا أُورِدَهُ فِي مَهْلِكَةٍ

الْوَدَّرُ [el-vedr] (عَدَّرُ [gadr] vezninde) Bī-hūş olacak derecede sarhoş olmak ma'nāsınadır; tekülü: وَدَّرْتُ أَدِرُّ وَدَرًا أَيْ سَكِرْتُ Ve bir şey'i alarga eylemek ma'nāsınadır; tekülü: دَرُّ وَجْهِكَ عَنِّي أَيْ نَجَّهَ وَبَعَدَهُ

[و ذ ر]

الْوُدْرَةُ [el-vezret] (vāv'ın fethi ve zāl-ı mu'cemenin sükūnuyla ve fethatla cā'izdir) Kemiksiz küçük et pāresine denir, 'alā-kavlin enli dertop kesilmiş parçaya denir; yukālu: عُنْدَهُ وَدْرَةٌ مِنْ لَحْمٍ أَيْ قِطْعَةٌ صَغِيرَةٌ لَا عَظْمَ فِيهَا أَوْ هِيَ مَا قُطِعَ مِنْهُ مَجْتَمِعًا عَرْضًا Ve nisvān fercinde dilak dedikleri lahm-ı zā'ide denir. Cem'i وَدَّرُ [vezr]dir hā'sız ve fethateynle de cā'izdir.

الْوَدْرُ [el-vezr] (نَدَّرُ [nezr] vezninde) Kesmek ma'nāsınadır; yukālu: وَدَرَ يَدْرُهُ وَدَرًا وَدْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا قَطَعَهُ ma'nāsınadır; yukālu: وَدَرَهُ إِذَا جَرَحَهُ Şārih der ki burada sakta-i nüssāh vāki' olmuştur. Asl 'ibāre شَرَطَهُ وَجَرَحَهُ 'unvānındadır ki yarayı yarmak ma'nāsınadır. Ve

وَدَّرُ [vezr] Et parçasını tike tike kesip doğramak ma'nāsınadır; yukālu: وَدَرَ الْوُدْرَةَ إِذَا يَا ابْنَ سَاءَةٍ 'Arab. Ve kavlu'l-'Arab: الْوُدْرُ قُدْفٌ وَهِيَ كِبَائَةٌ عَنِ الْمَذَاكِيرِ وَالْكَمَرِ وَدَرُ [vezr] vech-i mezkūr üzere [vezret]in cem'-i cinsidir ki et pārelerine denmekle 'Arablar zekerlerden ve haşefelerden kināye ile sebb ve dūşnām ederler. Ve ta'bīr-i mezkūr kazf olmakla haddi mücibdir, "Günāgün ālāt şemm eden 'avretin oğlu" demektir.

التَّوْدِيرُ [et-tevzīr] (تَفَعَّلَ [tef'īl] vezninde) Bu dahi parçasını tike tike kesip pārelemek

ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا بَضَعَهَا وَقَطَعَهَا

الْوُدْرَتَانِ [el-vezretān] (تَمْرَتَانِ [temretān] vezninde) İki dudaga itlāk olunur; yukālu: إِمْرَأَةٌ لَمَيَاءُ الْوُدْرَتَيْنِ وَهُمَا الشَّفَتَانِ

الْوُدْرَةُ [el-veziret] (فَرِحَتْ [ferihāt] vezninde) Dılağı büyük olan hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ وَدْرَةٌ أَيْ الْكَبِيرَةُ الْوُدْرِ الْوُدْرَةُ الْغَلِيظَةُ الشَّفَةِ

ذَرَهُ [zerhu] (zāl'in fethi ve rā'nın sükūnuyla) Fi'l-i emrdir, zamīr mef'uldür, dēu ma'nāsınadır ki onu terk et demektir.

يَدْرُ [yezeru] (yā'nın ve zāl'in fethiyle) Muzārī'dir, يَتْرُكُ [yetruku] ma'nāsınadır; يَدْعُ [yede'u], يَسْعُ [yese'u] sīgaları gibi bāb-ı rābi'dendir. 'Arablar bunun māzī ve masdar ve ism-i fā'ilini nutk ve isti'māl eylemeyip تَرَكَهُ يَدْرُهُ تَرَكًا فَهُوَ تَارِكٌ 'unvānyıla zikr eylediler. 'İnde'l-ba'z şāzz olarak ذَرْتُهُ وَدَرْتُهُ

وَدْرَةٌ [Vezret] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Ekşüniye-i Endelus kazāsında bir mevzi' adıdır.

الْوُدَارَةُ [el-vuzāret] (ثُمَّامَةٌ [şumāmet] vezninde) Terzilerin libās yakasından oyup çıkardıkları oyuntuya denir.

وَدَارُ [Vezār] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Semerķand kazāsında bir karyedir. Ve İşfahān'da bir karyedir.

[و ر ر]

الْوَرَّةُ [el-verret] (vāv'ın ve rā-i müşeddenin fethiyle) Kazılmış çukura denir. Ve insānın kıynağına ve omaca başına denir.

الْوَرُّ [el-verr] (hā'sız) Bu dahi kıynağa denir. Ve ucuzluk, hısb ma'nāsınadır;

yukālu: ضَرَبَ وَرَثَهُ وَوَرَّةَ أَبِي وَرِكَهَ وَبَلَدًا فِيهِ وَرٌّ أَيْ خَضَبَ

الْوَزِيرِيّ [el-ververiyy] [berberiyy] (vezninde) Zaʿfī'ū'l-basar adama denir; yukālu: رَجُلٌ وَرَوْرِيّ أَيْ ضَعِيفُ الْبَصَرِ Ve Ebū ʿAbdullāh nām nahvīnin lakabıdır ki Ebū Temmām ile muʿasir idi.

الْوَزْوَرَةُ [el-ververet] [zelzelet] (vezninde) Bir nesneye dike dike bakmak maʿnāsınadır; yukālu: وَزَوْرَ نَظْرَهُ إِذَا أَحَدُهُ Ve tīz tīz söylemek maʿnāsınadır; yukālu: وَزَوْرَ فِي كَلَامِهِ إِذَا أَسْرَعَ

الْمَوْزُورُ [el-muvervir] (ism-i fāʿil bün-yesiyle) Dā'imā nāsı aldatıp tagrīr eder olan adama denir, niteki zā-yı muʿceme ile مَوْزُورٌ [muvezviz] dahi bu maʿnāyadır; yukālu: رَجُلٌ مَوْزُورٌ أَيْ مُغَرَّرٌ

[وزر]

الْوَزْرُ [el-vezer] (vāv'ın ve zā-yı muʿcemenin fethiyle) Be-gāyet sarp dağa denir, جَبَلٌ مَنِيعٌ maʿnāsına. Ve mutlakan hısn ve maʿkile ve kule ve palanga makülesine denir. Ve sığınacak yere denir; tekülü: أُنْتُ وَرَرِيّ أَيْ حَضِنِي وَمَلْجَأِي وَمُعْتَصِمِي

الْوَزْرُ [el-vizr] (vāv'ın kesriyle) Günāh ve ism maʿnāsınadır; yukālu: لَيْسَ فِيهِ وَرٌّ أَيْ Ve ağırılık, ثَقُلَ [sikl] maʿnāsına. Ve büyük arka yüküne denir, käre-i kebīre maʿnāsına. Ve silāha denir. Ve ağır yüke denir, جَمَلٌ ثَقِيلٌ maʿnāsına. Cem'î أَوْزَارٌ [evzār] gelir. Ve

وَزْرٌ [vizr] Masdar olur, yük götürmek maʿnāsınadır; yukālu: وَزَرَهُ يَزِرُهُ وَزْرًا كَوَعَدَهُ Ve يَعِدُهُ وَزْرًا إِذَا حَمَلَهُ

وَزْرٌ [vizr] ve

وَزْرٌ [vezr] (vāv'ın fethiyle) ve

زِرَةٌ [ziret] (idat) Güneh-kār

olmak maʿnāsınadır; yukālu: وَزَرَ الرَّجُلُ يَزِرُ كَوَعَدَ يَعِدُ وَوَزَرَ يُوَزِّرُ كَوَجَلَ يُوَجِّلُ وَوَزَرَ يُوَزِّرُ عَلَى بِنَاءِ Ve الْمَفْعُولِ وَزْرًا وَوَزْرًا وَزْرَةً إِذَا أَثِمَ

وَزْرٌ [vezr] [vaʿd] (vezninde) Gedik kapamak maʿnāsınadır; yukālu: وَزَرَ الثُّلَمَةَ كَوَعَدَ إِذَا سَدَّهَا Ve gālib olmak maʿnāsınadır; yukālu: وَزَرَهُ إِذَا غَلَبَهُ Ve günāh töhmetine uğramak maʿnāsınadır; yukālu: وَزَرَ الرَّجُلُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا رُمِيَ بِوَزْرِ

الْمَوْزُورُ [el-mevzūr] Mechül-i mezbūr sīgasındandır, mürtekeb-i günāh olan adama denir. Ve ammā kavluhu ʿaleyhi's-selām li-zā'irātī'l-kubūr: «إِذِجَعَنَ مَازُورَاتٍ مَوْزُورَاتٍ غَيْرَ مَاجُورَاتٍ» فَإِنَّهُ لِلْإِزْدِوَاغِ Ya'nī aslı مَوْزُورَاتٍ iken مَاجُورَاتٍ lafzına müzāvece için hemze ile vārid oldu, ifrād hālinde yine مَوْزُورَاتٍ denir.

الْوَزِيرُ [el-vezīr] [emīr] (vezninde) Havāss-ı pādīşāhtan şol mukarrebe itlak olunur ki pādīşāhın sıkletini tahammül ve umūr u mesālih-i mülkiyyesinde reʿy ve tedbīri ile meded ve iʿānet eder ola ki hālen düstūr-ı aʿzam ve sāhib-i mühr taʿbīr olunur. Vüzereā sā'ire dahi bi'l-kuvve yāhūd ʿuhdelerine mevkül olan umūr-ı vilāyeti rūḡyet eylediklerine mebnīdir. İştikākı haml-i sikal maʿnāsındandır. Cem'î أَوْزَارٌ [evzār] gelir, شَرِيفٌ [şerīf] ve أَشْرَافٌ [eşrāf] gibi ve وَزْرَاءٌ [vuzerāʿ] gelir, أُمَرَاءٌ [umerāʿ] gibi. Ve

وَزِيرٌ [vezīr] Muʿāvin maʿnāsına gelir, جَلِيسٌ [celīs], مُجَالِيسٌ [mucālīs] maʿnāsına geldiği gibi; yukālu: هُوَ وَزِيرُهُ أَيْ مُوَاوَزُهُ وَمَعَاوَنُهُ Ve bir adamın ʿalemidir.

الْإِسْتِيزَارُ [el-istīzār] Pādīşāh bir adamı vezīr edinmek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَوَزَرَ الْمَمْلُوكَ Ve bir nesneyi alıp götürmek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَوَزَرَ الشَّيْءَ فُلَانًا إِذَا جَعَلَهُ لَهُ وَزِيرًا

إِذَا ذَهَبَ بِهِ

الْتَوَزُّرُ [et-tevezzur] [تَفَعَّلَ] [tefa^{ca}ul] vezninde) Pādişāha vezīr olmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِسْتَوَزَّرَهُ فَتَوَزَّرَ لَهُ**

الْمَوَازَرَةُ [el-muvāzeret] [مُفَاعَلَةٌ] [mufā^{ca}alet] vezninde) Bu dahi vezīr olmak ma'nāsınadır, yukālu: **وَأَزَّرَهُ بِمَعْنَى تَوَزَّرَ**

الْوِزَارَةُ [el-vizāret] (vāv'ın kesri ve fethiyle) İsmdir, vezīrlük hâline denir.

الْإِزَارُ [el-izār] (hemzenin kesriyle) İhrāz eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **أَوَزَّرَ** **أَوَزَّرَ الشَّيْءَ إِذَا أَخْرَزَهُ** Ve bir nesneyi alıp götürmek ma'nāsınadır; yukālu: **إِذَا أَخْرَزَهُ** **أَوَزَّرَ الشَّيْءَ إِذَا** **أَوَزَّرَهُ** Ve bir yeri kendisine melce ve melāz edinmek ma'nāsınadır; yukālu: **وَأَوَزَّرَهُ إِذَا جَعَلَ لَهُ وَرَزًا يَغْنِي يَأْوِي إِلَيْهِ وَيَلْجَأُ** Ve bir nesneyi muhkem ve üstivār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **أَوَزَّرَ الشَّيْءَ إِذَا أَوْثَقَهُ** Ve gizlemek ma'nāsınadır; yukālu: **أَوَزَّرَ الشَّيْءَ إِذَا خَبَأَهُ**

الْإِتِّزَارُ [el-ittizār] [إِفْتِعَالٌ] [ifti^{ca}āl] vezninde) Günāh irtikāb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **إِتَّزَرَ الرَّجُلُ إِذَا رَكِبَ الْوِزَرَ**

[و ش ر]

الْوَشْرُ [el-veşr] (şīm-i mu'ceme ile **نَشَرَ** [neşr] vezninde) **أَشْرُ** [eşr] lafzında lügattir ki bıçkı ile biçmek ma'nāsınadır; yukālu: **وَشَرَ الْحَشْبَةَ بِالْمِيشَارِ بِمَعْنَى أَشْرَهَا بِالْمِيشَارِ إِذَا نَشَرَهَا** Ve nisvān kısmı dişlerinin uçlarını bıçkı ağzı gibi yufkaltıp keskin eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **وَشَرَتِ الْمَرْأَةُ أَسْنَانَهَا إِذَا حَدَدْتُهَا وَرَقَّقْتُهَا**

الْمُؤْتَشِرَةُ [el-mu^{ca}teşiret] (ism-i fā'il bünye-siyle) Kendi dişlerinin **وَشَرَ** [veşr] olunmasını isteyen hatuna denir. Bunu 'Arablarda kocakarılar eder, tāzeye teşebbüh için. Kāle'ş-şārih ve minhu'l-hadīsu: «لَعَنَّ الله

«**مُؤْتَشِرَةٌ** [mu^{ca}teşiret] Ve **الْوَاشِرَةُ** [mu^{ca}teşiret] lafzı eğer hemze ile telaffuz olunur ise **أَشْرُ** [eşr]den me^{ca}hüz olup **وَشَرَ** [veşr]den olmaz ve eğer mehmüz kılınmaz ise müveccehi kelām **مُتَشِرَةٌ** [mutteşiret]tir, **مُتَشِرَةٌ** [mutteşiret] gibi.

الْمُسْتَوَشِرَةُ [el-mustevşiret] Bu dahi **مُتَشِرَةٌ** [mutteşiret] ma'nāsınadır.

مُؤَشَّرُ الْعَضْدَيْنِ [muveşşeru'l-^{ca}ağudeyn] [مُعْظَمٌ] [mu^{ca}azzam] vezninde) Osurgan böceğine denir; hemze ile **مُؤَشَّرٌ** [mu^{ca}eşşer] dahi lügattir.

الْوُشْرُ [el-vuşur] (zammeteynle) **أُشْرٌ** [uşur] lafzında lügattir ki zikr olundu.

[و ص ر]

الْوِصْرُ [el-vişr] (vāv'ın kesriyle) 'Ahd ve peymān ma'nāsınadır; yukālu: **أَخَذَ مِنْهُ الْوِصْرَ** **أَيَّ الْعَهْدِ** Ve sicillāt tahrīr olunan sakk ve huccet-i hākime denir.

الْوَصِيرَةُ [el-veşiret] [سَفِينَةٌ] [sefīnet] vezninde) ve

الْوِصْرَةُ [el-veşarret] (fetehtāla ve rā'nın şeddesiyle) Bunlar da sakk ve hüccete denir; yukālu: **كَتَبَ لَهُ الْوِصْرَ وَالْوَصِيرَةَ وَالْوِصْرَةَ أَيَّ الصَّكِّ**

الْأَوْصَارُ [el-evşar] (hemzenin ve şād'ın fethiyle) İsmdir, mürtefi' arza denir.

[و ض ر]

الْوَضْرُ [el-vedār] (vāv'ın ve dād-ı mu'cemenin fethiyle) Yağlı nesnenin ve sütün vesahına, 'alā-kavlin kırba ve çanak makülesinin yaykantisına denir; yukālu: **إِنَاءٌ فِيهِ وَضْرٌ وَهُوَ وَسَخٌ الدَّسَمِ وَاللَّبَنِ أَوْ هُوَ غُسَالَةٌ** **السِّقَاءِ وَالْفُضْعَةَ وَنَحْوَهُمَا** Ve kapta kalan katrān bakiyyesine denir. Ve kokmuş ve bozulmuş ta'ām rāyihasına denir. Ve za^{ca}ferān makülesinin bulaşığına denir. Cem'i **أَوْضَارٌ**

[evḍār] gelir. Ve

وَضَرَ [veḍar] Masdar olur, bir nesne yağ ve süt bulaşığıyla kirlenmek ma'nāsınadır; yukālu: وَضِرَ الْإِنَاءُ وَضْرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اتَّسَخَ بِاللَّدْسِمِ أَوِ اللَّبَنِ

الْوَضِيرُ [el-veḍir] [ketif] [ketif] vezninde) On-dan vasftır; mü'ennesi وَضِرَةٌ [veḍiret] ve وَضْرَى [vaḍrā]dır, فَرِحَةٌ [ferihāt] ve سَكْرَى [sekrā] gibi.

الْوَضْرَاءُ [el-vaḍrā'] [ṣahṙā'] vezninde) Benū Fezāre'ye mahsūs bir güne damga ismidir ki develerinin boyunlarına vururlar, karganın pençesi şeklinde olur.

الْوَضْرَى [el-vaḍrā] [sekrā] [sekrā] vezninde ve medd ile cā'izdir) Göte denir, فُنْدُورَةٌ [fundūret] ma'nāsına.

وَضْرَةٌ [Vaḍret] [temret] [temret] vezninde) Yemen'de bir dağ ismidir ki ondan niç kal'alar vardır.

[و ط ر]

الْوَطْرُ [el-veṭar] (fethateynle) Gerekli hācet ve garaz, 'alā-kavlin be-gāyet mühim olan hācete ve matlaba denir ki ona zafer-yāb olunca kazā-yı vatar eylemiş olursun. Cem'i أُوطَارٌ [evṭār]dır. Şārihin beyānına göre bundan fi'1 mutasarrıf olmaz.

[و ظ ر]

الْوِظْرُ [el-veẓar] (vāv'ın ve zā-yı mu'cemenin fethiyle) Gereği gibi semirip tulum gibi dolmak ma'nāsınadır; yukālu: وَظَرَ الرَّجُلُ وَظْرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا سَمِنَ وَامْتَلَأَ

الْوِظِيرُ [el-veẓir] [ketif] [ketif] vezninde) Vasftır, pek semiz 'alā-kavlin uylukları ve karnı kasığı et ile dopdolu kimseye denir.

[و ع ر]

الْوَعْرُ [el-va'ar] (vāv'ın fethi ve 'ayn'ın

sükūnuyla) ve

الْوَعِيرُ [el-ve'ir] [ketif] [ketif] vezninde) ve

الْوَاعِيرُ [el-vā'ir] ve

الْوَعِيرُ [el-ve'ir] [emir] [emir] vezninde) ve

الْوَاعِرُ [el-ev'ar] [ahmer] [ahmer] vezninde)

Sarp ve dürtüş yere denir; yukālu: مَسَى فِي الْوَعْرِ وَالْوَعِيرِ وَالْوَاعِرِ وَالْوَعِيرِ وَالْوَاعِرِ وَهُوَ ضِدُّ السَّهْلِ Cevheri'nin وَعَرَ بِكَسْرِ الْعَيْنِ وَلَا تَقُلْ وَعَرَ بِكَسْرِ الْعَيْنِ kavli bir şey değildir. Ve وَعَرَ [va'ar] kelimesinin cem'i أُوعِرٌ [ev'ur]dur, أَفْلَسٌ [eflus] gibi ve وُعُورٌ [vu'ūr] ve أُوَعَارٌ [ev'ār]dır. Ve

وَعْرٌ [va'ar] ve

وَعَرَ [ve'ar] (fethateynle) ve

وُعُورَةٌ [vu'uret] (vāv'ın zammıyla) ve

وَعَارَةٌ [ve'aret] [ḥasāret] [ḥasāret] vezninde) ve

وُعُورٌ [vu'ūr] [ku'ūd] [ku'ūd] vezninde)

Yer sarp ve dürtüş olmak ma'nāsınadır; yukālu: وَعَرَ الْمَكَانَ كَكَرَمٍ وَوَعَرَ كَوَعَدٍ وَوَعَرَ كَوَلَجٍ وَعَرًا وَعُورًا وَوُعُورَةً وَوَعَارَةً وَوُعُورًا مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ وَوَعَارَةً وَوُعُورًا إِذَا صَارَ وَعُورًا Ve

وَعْرٌ [va'ar] Bir adamı işinden alıkomak ma'nāsınadır; yukālu: وَعَرَهُ وَعُورًا مِنَ الْبَابِ وَوَعَارَةً إِذَا حَبَسَهُ عَنْ حَاجَتِهِ Ve

وَعَرَ [va'ar] Bir cebel adıdır. Ve

وَعْرٌ [va'ar] Az nesneye denir; yukālu: جَعَلَ شَيْءٌ وَعْرًا أَيْ قَلِيلًا وَمَعْرُوفُهُ وَعْرًا أَيْ قَلِيلًا ve yukālu: شَعْرٌ مَعْرٌ وَعْرٌ وَقَلِيلٌ وَعْرٌ إِتْبَاعٌ

التَّوَعِيرُ [et-tev'ir] [tef'il] [tef'il] vezninde)

Yeri sarp ve dürtüş kılmak ma'nāsınadır; tekülü: وَعَرْتُ الْمَكَانَ إِذَا جَعَلْتُهُ وَعْرًا Ve bir adamı işinden alıkomak ma'nāsınadır; yukālu: وَعَرَ فَلَانًا إِذَا حَبَسَهُ عَنْ حَاجَتِهِ

التَّوَعُرُ [et-teva'ur] [tefa'ul] [tefa'ul] vezninde)

Yer sarp ve dürtüşlenmek ma'nāsınadır; yukālu: تَوَعَرَ الْمَكَانَ إِذَا صَارَ وَعْرًا Ve bir

maktır, lākin gayr-i kıyās üzere vārid olmuştur. Ve وَفَرٌ [vaḫr] müte'addī olur; yukālu: وَفَرَ اللهُ أَذُنَهُ وَفَرَا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي أَيِ أَنْقَلَهُ أَوْ: Ve ذَهَبَ بِسْمِعِهِ

وَفَرٌ [vaḫr] ve

وُفُورَةٌ [vuḫūret] (vāv'ın zammıyla) Oturmak, cülūs ma'nāsınadır; yukālu: وَفَرَ فِي بَيْتِهِ Ve وَفَرَا وَوُفُورَةً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا جَلَسَ

وَفَرٌ [vaḫr] Baldırda olan çatlağa denir; yukālu: وَفَرَ فِي سَاقِهِ وَفَرٌ أَيِ صَدَعٌ Ve ba'zı taşa ve gözde ve kemikte olan rahne tarzında basıklık ve çöküklük yāhūd sıklık sūretine denir; yukālu: فِي هَذَا الْحَجَرِ وَالْعَيْنِ وَفَرٌ أَيِ وَفَرَ [ve] وَكُنْتُ أَوْ هُزْمَةٌ وَفَرَ الْعِظْمُ عَلَى بِنَاءِ الْمَفْعُولِ yukālu: وَفَرَ إِذَا أَصَابَهُ وَفَرَةٌ Ve bir nesneyi rahnelemek ma'nāsınadır; yukālu: وَفَرَ الْعِظْمُ إِذَا صَدَعَهُ Ve

وَفَرٌ [vaḫr] Bugz ve hıkd ve kīne ma'nāsınadır; yukālu: فِي صَدْرِهِ وَفَرٌ أَيِ وَعَرَ

أَلْوِفْرٌ [el-viḫr] (vāv'm kesriyle) Ağır yüke denir, 'alā-kavlin e'ammdır, hafif olsun, sakīl olsun. Cem'ī أَوْفَارٌ [evḫār]dır.

أَلِإِيقَارٌ [el-iḫār] (hemzenin kesriyle) Ağır yük yükletmek ma'nāsınadır; yukālu: أَوْفَرَ إِشْبُو الْمَسْدَارِ سُلَّاسِي الدَّابَّةِ إِيقَارًا وَفِرَةً إِذَا حَمَلَهَا وَفِرَةٌ [ḫiret] lafzı if'alden masdar-ı sānī olarak semā'an vārid olmuştur, niteki emsālī kesīrdir. Ve dābbenin tırnağını taşa dokundurmakla rahne-dār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَوْفَرَ اللهُ الدَّابَّةَ أَيِ أَصَابَهَا بِوُفْرَةٍ

أَلْوَفْرَى [el-vaḫrā] (sekrā) [sekrā] vezninde) Arkasında ağır yükü olan dābbeye denir; yukālu: دَابَّةٌ وَفْرَى أَيِ مَوْفَرَةٌ

أَلْمَوْفَرٌ [el-mūḫar] (mūkrēm) [mukrem] vezninde) Haml-i sakīli olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَوْفَرٌ أَيِ ذُو وَفَرٍ تَقْبِيلِ

أَلْمَوْفِرَةُ [el-mūḫiret] (muḫsinet) [muḫsinet] vezninde) ve

أَلْمَوْفَرَةُ [el-mūḫaret] (mūkrēm) [mukremet] vezninde) ve

أَلْمَوْفِرٌ [el-mūḫir] (muḫsin) [muḫsin] vezninde) ve

أَلْمَوْفَرَةُ [el-muvaḫḫarat] (mu'azzamet) [mu'azzamet] vezninde) ve

أَلْمَيْقَارٌ [el-miḫār] (miḫrāb) [miḫrāb] vezninde) ve

أَلْمَوْفَرٌ [el-mūḫar] (mūkrēm) [mukrem] vezninde ve bu şāzdır) Meyvesi firāvān olup şāhları ağırlaşmış hurmā ağacına vasf olur. مَيْقَارٌ [miḫār]ın cem'ī مَوَاقِرٌ [mevāḫir]dir.

Şārih der ki sīga-i ahīrenin şāzz olmasının sebebi fi'l nahle için mebnī olmayıp muḫsin [muḫsin] vezninde مَوْفَرٌ [mūḫir] dendiği vasf-ı maḫsūs-ı nisā olan حَامِلٌ [ḫāmil] ve طَالِقٌ [ṭāliḫ] kelimelerine kıyāsen olup lākin مَوْفَرٌ [mūḫar] vezninde مَوْفَرٌ [mūḫar] ne hakīkaten ve ne kıyāsen edāt-ı te'nisten 'ārī olmasına mecāl olmamakla terk-i te'nīs şāzz olmuştur.

أَلِإِسْتِيقَارٌ [el-istīḫār] Yük tutmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَوْفَرَ وَفَرَهُ طَعَامًا أَيِ Ve semirmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: إِسْتَوْفَرَتِ الْإِبِلُ إِذَا سَمِنَتْ

أَلْوَفَارٌ [el-veḫār] (seḫāb) [seḫāb] vezninde) Ağır meşrebliliğe denir ki lengerli olmak ta'bīr olunur. Rezānet ma'nāsınadır; şīme-i makbūledir, hiffet mukābilidir, muḫāfaza-i nāmūsu mücib haslettir. Ve

وَفَارٌ [Veḫār] Muhaddisinden Zekeriyā b. Yaḫyā el-Miḫrī lakabıdır. Ve

وَفَارٌ [veḫār] ve

وَفَارَةٌ [veḫāret] Masdar olurlar, bir adam temkīnli ve sengīn olmak ma'nāsına;

yukālu: وَقَرَّ الرَّجُلُ وَقَارَةً وَقَارًا مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ وَإِذَا رَزُنَّ Ve

وَقَارٌ [veqār] Mübālagaten temkīnli adama itlāk olunur; yukālu: وَقَرَّ أَيُّ وَقَارٍ ذُو رَزَانَةٍ [šeddād] vezninde) Muhaddisinden İbnu'l-Ḥuseyn el-Kilābī ismidir.

الْقِرَّةُ [el-ķiret] [ʿidet] vezninde) Bu dahi temkīnli ve vakarlı olmak ma'nāsınadır; yukālu: وَقَرَّ الرَّجُلُ قِرَةً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا رَزُنَّ Ve

قِرَّةٌ [ķiret] Şol koyun sürüsüne denir ki yanında köpeği ve çobanı ve merkebi berāber ola. Bunlardan birisi eksik olsa itlāk olunmaz. Ve

قِرَّةٌ [ķiret] İyāle itlāk olunur. Ve ağırlık, مَا عَلَيَّ مِنْكَ [šīkal] ma'nāsınadır; tekülü: Ve pek pīr ve sāl-horde adama denir. Ve hastalık ve maraz vaktine denir ki ağırlık hengāmıdır; yukālu: أَثْقَلَهُ الْقِرَّةُ Ve koyuna ve sār māl ve mevāşīye denir.

التَّوَقُّرُ [et-tevaqḡur] [tefa^{ul}] vezninde) ve

الْإِتِّقَارُ [el-ittīqār] [ittisāl] vezninde) Bir adam vakār ve temkīn peydā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَوَقَّرَ الرَّجُلُ وَاتَّقَرَ إِذَا صَارَ وَقُورًا

التَّيْقُورُ [et-teyqūr] [ṭayfūr] vezninde) Vakār ma'nāsınadır. Bunun aslı وَيَقُورُ [veyqūr] idi, vāv'ın yā'ya mukāreneti kerīh olmakla vāv tā'ya mūnkālib oldu; yukālu: هُوَ صَاحِبُ التَّيْقُورِ أَيُّ الْوَقَارِ

الْوَقُورُ [el-veqūr] [şabūr] vezninde) ve

الْوَقُورُ [el-vequr] [ʿaḡud] vezninde) Vasflardır, sāhib-i vakār u temkīn olan adama denir. Mü'ennesinde dahi وَقُورٌ

[veqūr] denir; yukālu: رَجُلٌ وَقُورٌ وَقُورٌ وَامْرَأَةٌ وَقُورٌ

التَّوْقِيرُ [et-tevqīr] [tefīl] vezninde) Bir adama ta'zīm ve ihtirām eylemek ma'nāsına müsta'meldir, taşra Türkīsinde ağırlamak ta'bīr olunur; yukālu: وَقَّرَ الشَّيْخَ وَقَّرَ الدَّابَّةَ إِذَا بَجَلَهُ Ve giden dābbeyi durdurmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: وَقَّرَ إِذَا بَجَلَهُ Ve yaralamak ma'nāsınadır; yukālu: وَقَّرَهُ إِذَا جَرَحَهُ Ve bir nesneyi ağır ve sengīn eylemek ve ağırlaştırmak ma'nāsınadır; yukālu: وَقَّرَهُ إِذَا رَزُنْتَهُ Ve bir nesnede āsar eylemek ma'nāsınadır ki bazı yerini rahneleyip nişānlamaktan ibārettir; yukālu: لَهُ إِذَا صَيَّرَ لَهُ وَقَرَاتٍ أَيُّ آثَارًا

الْوَقَرَاتُ [el-veqarāt] (fetehātla) وَقَرٌ [veqar]ın cem'idir ki fethateynledir, eser ve nişāna denir.

الْوَقْرَةُ [el-vaqret] [temret] vezninde) Taş ve kemik makülesinde olan rahneye denir.

الْمَوْقُورُ [el-mevqūr] ve

الْوَقِيرُ [el-veqīr] [emīr] vezninde) Rahnelenen şey'e denir; yukālu: وَقِرَ الْعَظْمُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ فَهُوَ مَوْقُورٌ وَوَقِيرٌ

وَقِيرٌ [veqīr] Bazı kayalarda olan halkī oyma büyük çukura denir ki onda su irkilir; ona وَقِيرَةٌ [veqīret] dahi denir hā'yla. Ve 'Arabların وَقِيرٌ وَقِيرٌ kavlleri hurde koyunlara teşbīhledir yāhūd itbā' vechiyledir.

الْوَقِيرَةُ [el-veqīret] [sefīnet] vezninde) Bu dahi kayalarda olan oymaya denir. Ve koyun sürüsüne denir, 'alā-kavlin hurdelerine yāhūd beş yüz yāhūd e'amm ya'nī mutlakan koyun kısmına denir. Ve köpeği ve çobanı ve hūmārı bilece olan koyun ve keçi sürüsüne denir. Ve bir mevzi' yāhūd bir cebel adıdır.

الْوَقْرَى [el-vekarā] [جمزى [cemezā] vezninde) Zikr olunan وَقِيرَةٌ [veķiret] çobanına, 'alā-kavlin koyun besleyen adama denir ki ticāret için olmaya. Ve eşekleri olan adama denir. Ve şehirde sākin olan kimsele-re denir ki بَدَوِيٌّ [bedeviyy] mukābilidir; yukālu: هُمُ الْوَقْرَى أَي سَاكِنُو الْمِصْرِ

الْمَوْقَرُ [el-muvaḳḳar] [مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Şol adama denir ki zātında 'ākil ve dirāyet-mend olup takallübāt-ı dehr dahi kendisini gūnāgūn tecāribile hakāyık-ı rāz-nāme-i rūzgāra āgāh eylemiş ola; yukālu: رَجُلٌ مَوْقَرٌ أَي مُجَرَّبٌ عَاقِلٌ قَدْ رَجُلٌ حَتَّكَتُهُ الدُّهُورُ

مَوْقَرٌ [Muvaḳḳar] Arz-ı Belḳā'da Dimaşḳ a'mālinden bir mevzi' adıdır.

وُقْرٌ [Vuḳur] (zammeteynle) Bir mevzi' adıdır.

الْمَوْقِرُ [el-mevḳir] [مَجْلِسٌ [meclis] vezninde) Dağ eteğinde olan düz ve mülāyim yere denir; tekūlu: نَزَلْنَا الْمَوْقِرَ وَهُوَ الْمَوْضِعُ السَّهْلُ عِنْدَ سَفْحِ الْجَبَلِ

وَاقِرَةٌ [Vāḳiret] Bir mevzi' adıdır.

[و ك ر]

الْوَكْرُ [el-vekr] ve

الْوَكْرَةُ [el-vekret] (vāv'ın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Kuş yuvasına denir, içinde her ne kadar kuş yok ise de وَكْرَةٌ [vekret] dahi denir hā'yla. Cem'î أَوْكُرٌ [evkur] ve أَوْكَارٌ [evkār] ve وَكُورٌ [vukūr] ve وَكْرٌ [vuker] gelir, صُرْدٌ [şurad] vezninde; yukālu: بَيْتٌ تَوَكَّرَ الصَّبِيُّ إِذَا امْتَلَأَ بَطْنُهُ سَاهِبِ-ي مِشْبَاهٍ 'ın beyānına göre وَكْرٌ [vekr], غُشٌّ [uşş]ten e'ammdır, zīrā غُشٌّ [uşş] ağaçların dallarında çerçöpten yaptıkları yuvaya denir ve وَكْرٌ [vekr] eşcār ve cibāl ve 'imārette olana ve أُفْحُوشٌ [ufhūş] arzda olana mahsüstür.

Ve

وَكْرٌ [vekr] Masdar olur, yumruk ile bir adamın burnuna vurmak ma'nāsınadır; yukālu: وَكْرَهُ يَكْرُهُ وَكْرًا إِذَا ضَرَبَ أَنْفَهُ بِجَمْعٍ بِيَدِهِ Ve bu zā-yı mu'ceme ile وَكْرٌ [vekr]den mu-sahhaf deĝildir, lūgat-ı müstakilledir. Ve **وَكْرٌ** [vekr] ve

وَكُورٌ [vukūr] [فُعُودٌ [ḳu'ūd] vezninde) Kuş yuvaya gelmek, 'alā-kavlin yuvaya girmek ma'nāsınadır; yukālu: وَكْرَ الطَّائِرِ وَكْرًا إِذَا وَكُورًا إِذَا أَتَى الْوَكْرَ أَوْ دَخَلَهُ وَكْرَ الطَّيْرِ وَكْرًا إِذَا وَتَبَ Şārih النَّشَاسِ الْصَّبِيِّ nüshasını tahti'e eylemiştir. Ve doldurmak ma'nāsınadır; yukālu: وَكْرَ الْإِنَاءِ وَكْرَ إِذَا مَلَأَهُ وَكِيرَةٌ [veķiret] dedikleri ta'am tertīb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: وَكْرٌ لِيَلْجَبَابٍ إِذَا اتَّحَدَّ لَهُمُ الْوَكِيرَةُ

وَكْرٌ [vekr] Hayvān kısmına mahsūs bir gūne seĝirtmeĝe denir ki ismdir, murād sıçrayarak seĝirtmektir. Ve bu ma'nāda masdar olur; yukālu: وَكَرَتِ النَّاقَةُ إِذَا عَدَتِ الْوَكْرَ Ve nāka çabuk olmak, 'alā-kavlin kasīr ve lahīm olmak ma'nāsınadır; yukālu: وَكَرَتِ الْوَكْرَةُ Ke-mā se-yuzkeru.

الْوَكْرَةُ [el-vekret] [تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Bu dahi yuvaya denir ki وَكْرٌ [vekr]in vāhididir.

التَّوَكِيرُ [et-tevkīr] [تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) ve **الْإِيكَارُ** [el-īkār] (hemzenin kesriyle) Bunlar da doldurmak ma'nāsınadır; yukālu: وَكْرَ الْإِنَاءِ وَأَوْكْرَهُ إِذَا مَلَأَهُ

التَّوَكُّرُ [et-tevekkur] [تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Çocuĝun karnı kezālik kuşun kursaĝı dopdolu olmak ma'nāsınadır ki dolmuş yuvaya döner; yukālu: تَوَكَّرَ الصَّبِيُّ إِذَا امْتَلَأَ بَطْنُهُ تَوَكَّرَ الطَّائِرُ إِذَا امْتَلَأَتْ حَوْصَلَتُهُ

الْوَكْرَةُ [el-vekret] [تَمْرَةٌ [temret] vezninde)

ve

أَلْوَكْرَةُ [el-vekeret] (feteḥātla) ve**أَلْوَكِيرٌ** [el-vekīr] (أمير [emīr] vezninde) ve**أَلْوَكِيرَةٌ** [el-vekīret] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Şol ziyāfet ta'āmına denir ki yeni binā yaptırmış adam aḥbāb için tertīb eder.**أَلْوَكْرٌ** [el-veker] (fethateynle) ve**أَلْوَكْرَى** [el-vekerā] (جَمَزَى [cemezā] vezninde) [vekr] gibi sıçrayarak seğırtmeğe denir; yukālu: هُوَ يَعْدُو أَلْوَكْرَ وَالْوَكْرَى وَهُوَ Ve ضَرَبْتُ مِنَ الْعَدُوِّ يَعْنِي بِالْوَكْرَاتِ**وَكْرَى** [vekerā] Çabuk, 'alā-kavlin kasīr ve laḥīm olan nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ وَكْرَى Ve yere şiddetle basıp çiğneyen hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ وَكْرَى إِذَا صَارَتْ شَدِيدَةَ الْوَطْءِ عَلَى الْأَرْضِ**الْإِتِّكَارُ** [el-ittikār] (إِتِّصَالٌ [ittiṣāl] vezninde) Kuş kendisine yuva edinmek ma'nāsınadır; yukālu: إِتَّكَرَ الطَّائِرُ إِذَا اتَّخَذَ وَكْرًا **أَلْوَكْرَاءُ** [el-Vekrā'] (صَحْرَاءُ [ṣaḥrā'] vezninde) Bir mevzi' adıdır.**أَلْوَكْرَةٌ** [el-vukret] (حُجْرَةٌ [ḥucret] vezninde) Suya varacak geğiğ ve aralık fūrceye denir.**وَكَارٌ** [Vikār] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

[ون ر]

التَّوْنِيرُ [et-tevnīr] (نُونٌ la تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bir nesneyi yükseğe kaldırıp ko-mak ma'nāsınadır; tekūlu: وَتَوْنِيرُهُ إِذَا عَلَّبْتَهُ

[وه ر]

أَلْوَهْرٌ [el-veher] (vāv'ın ve hā'nın fethiyle) Güneşin ıssı vaktlerde zemīne 'alev çalar gibi kemāl-i şiddetle dokunmasına denir ki tef ve tābindan buḥār tarzında ıztırāb hiss olunur; yukālu: مَا هَذَا الْوَهْرُ وَهُوَ تَوَهُّجٌ وَقَعٌالشَّمْسِ عَلَى الْأَرْضِ حَتَّى تَرَى لَهُ اضْطِرَابًا كَالْبَحَارِ **التَّوَهُّرُ** [et-tevehhur] (تَفْعِيلٌ [tefa'ul] vezninde) تَهَوَّرَ [tehevur] ma'nāsınadır ki bir nesnenin çoğ u gidip azı kalmaktan 'ibārettir; yukālu: تَوَهَّرَ اللَّيْلُ وَالشِّتَاءُ وَالرَّمْلُ بِمَعْنَى تَهَوَّرَ Ve bir adamı kelāmda müteḥayyir ve mebhūt derecesine muztarr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَوَهَّرَ زَيْدٌ فَلَانًا إِذَا اضْطَرَّ إِلَى مَا بَقِيَ فِيهِ مَتَحَيِّرًا**وَهْرَانٌ** [Vehrān] (سَلْمَانٌ [selmān] vezninde) Bir kavmin pederi ismidir. Ve Endelus'te bir belde adıdır; Ḥāfiẓ Ebū 'Ömer ibn 'Abdulberr en-Nemerī şeyhi 'Abdurrahmān el-Vehrānī oradandır. Ve**وَهْرَانٌ** [Vehrān] Fārs'ta bir mevzi' adıdır.**أَلْوَهْرٌ** [el-vehr] (فَهْرٌ [ḥahr] vezninde) ve**أَلْتَوَهِيرُ** [et-tevhīr] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bir adamı hurūc ve ḥalāsı mümkün olmayan yere düşürmek ma'nāsınadır, gerek hissī ve gerek manevī olsun; yukālu: وَهْرُهُ وَهْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَوَهْرُهُ تَوَهِيرًا إِذَا أَوْقَعَهُ فِيمَا لَا مَخْرَجَ مِنْهُ**أَلْمُسْتَوَهْرُ** [el-mustevhir] ve**أَلْمُسْتَيْهَرُ** [el-musteyhir] (vāv yā'ya ibdālle ve ism-i fā'il bünyeleriyle) مُسْتَيْقِنٌ [musteyqin] ma'nāsınadır; tekūlu: أَنَا مُسْتَوَهْرٌ بِهِ وَمُسْتَيْهَرٌ أَيُّ مُسْتَيْقِنٌ**وَهْرَةٌ** [Vehret] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Esāmīdendir: Yūsuf b. Eyyūb b. Vehre muḥaddisīndendir.

FASLU'L-HĀ'**(فَصْلُ الْهَاءِ)**

[ه ب ر]

الْهَبْرَةُ [el-hebret] (hā'nın fethi ve bā'nın sükunuyla) Bir nev^c boncuk adıdır ki cādū 'avretler ricālî teshîr için onunla efsün ederler. Ve kemiksiz som et pāresine, 'alā-kavlin topak olan pāresine denir; yukālu: **قَطَعَ هَبْرَةً مِّنَ اللَّحْمِ أَي بَضَعَةَ لَحْمٍ لَا عَظْمَ فِيهَا أَوْ قِطْعَةً مِّنْهُ** Ve

هَبْرَةٌ [Hebret] Bir recül adıdır.

الْهَبْرُ [el-hebr] [صَبْرٌ] [şabr] vezninde) Eti iri iri doğramak ma'nāsındır; yukālu: **هَبْرَ اللَّحْمِ هَبْرًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا قَطَعَهُ قِطْعًا كِبَارًا** Ve etten bir büyük parça kesmek ma'nāsındır; yukālu: **هَبْرَ لَهُ مِّنَ اللَّحْمِ هَبْرَةً أَي قَطَعَ لَهُ قِطْعَةً** Ve

هَبْرٌ [hebr] Mübālagaten vasf olur, **هَابِرٌ** [hābir] ma'nāsına ki eti bölüp kesici demektir; ve minhu yukālu: **ضَرَبْتُ هَبْرًا وَهَبِيرًا كَمَا سَبَّحْتُ أَي هَابِرًا** Ve düz ve oturaklı yere denir. Kezālik düz ve oturaklı kumluğa denir. Cem'i **هُبُورٌ** [hubūr] ve **هُبْرٌ** [hubr] gelir hā'nın zammıyla. Ve

هَبْرٌ [hebr] Fenn-i kırā'atte her āyet-i kerīme başlarında vakf eylemeğe denir ki mekrūhtur; yukālu: **هُوَ يَتْلُو الْقُرْآنَ بِالْهَبْرِ وَهُوَ أَنْ يَقِفَ عَلَى رَأْسِ آيَةٍ وَهُوَ مَكْرُوهٌ**

الْهَبِيرُ [el-hebīr] [emīr] vezninde) Bu dahi eti bölüp kesici, **هَابِرٌ** [hābir] ma'nāsındır; yukālu: **ضَرَبْتُ هَبِيرًا أَي هَابِرًا** Ve

هَبِيرٌ [hebīr] Şol düz ve oturaklı yere ve kumluğa denir ki etrāfı yüksek olmakla etrāfına nisbet avlu tarzında ola. Cem'i **هُبْرٌ** [hubr] gelir hā'nın zammıyla ve **أَهْبِرَةٌ** [ehbiret] gelir, **أَشْرِبَةٌ** [eşribet] gibi. Ve

هَبِيرٌ [hebīr] Ferce itlāk olunur. Ve

هَبِيرٌ سَيَّارٌ [Hebīru Seyyār] Tarīk-i Mekke'de Zerūd kurbünde bir kumluk adıdır.

الْهَبَّارُ [el-hebbār] [شَدَادٌ] [şeddād] vezninde) Be-gāyet kesici şey'e denir; yukālu: **سَيْفٌ هَبَّارٌ أَي بُتَّالٌ** Ve

هَبَّارٌ [Hebbār] Esāmīdendir; Hebbār b. el-Esved ve Hebbār b. Sufyān ashābandandır.

الْهَبْرُ [el-hubr] (hā'nın zammıyla) Ketan tarantısına denir. Ve üzüm dānesine denir.

الْهَبِيرُ [el-hibir] [فِيلٌ] [filizz] vezninde) Kesilmiş, munkat^c ma'nāsına.

الْهَبِيرُ [el-hebir] [كَتِفٌ] [ketif] vezninde) ve

الْأَهْبَرُ [el-ehber] [أَحْمَرٌ] [ahmer] vezninde) Gövdesi etli erkek deveye denir; yukālu: **نَاقَةٌ هَبْرَةٌ وَهَبْرَاءٌ وَمُهَوْبِرَةٌ أَي كَثِيرَةُ اللَّحْمِ**

الْهَبْرُ [el-heber] (fethateynle) Deve semirip etli olmak ma'nāsındır; yukālu: **هَبْرٌ مِّنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا صَارَ هَبْرًا**

الْهَبْرِيَّةُ [el-hibriyet] [شِرْزِيمَةٌ] [şirzimet] vezninde) Pamuğun ve kuş yeleğinin uçuntu tozağına denir. Ve baş kıllarının diplerinde vesaktan ve buhārdan hāsıl olan kepek tarzında nesneye denir ki konak ta'bir olunur; yukālu: **مَالُ الدُّنْيَا هَبَاءٌ أَوْ هَبْرِيَّةٌ وَهُوَ مَا طَارَ مِنَ الرِّيشِ وَكَذَا مَا يُعَلَّقُ بِأَسْفَلِ الشَّعْرِ مِثْلَ النُّحَالَةِ مِنْ وَسَخِ الرَّأْسِ**

الْهَبْرِيَّةُ [el-hubāriyet] [عُلَابِيَّةٌ] vezninde) Bu dahi pamuk ve tüy ve yelek uçuntusu tozağına denir.

الْهَبْوَرُ [el-hevber] [جَوْهَرٌ] [cevher] vezninde) Pārs dedikleri cānvere denir, 'alā-kavlin eniğine denir. Ve sūsen isimdir ki zanbak ta'bir olunan şüküfedir yāhūd kırmızı nev'ine denir. Ve tüyü çok maymuna denir. Ve bir mevzi^c isimdir ki onda **فَتَادٌ**

[kaṭād] ya'nī gürgen ta'bir olunan çalı pek çoktur. Ve minhu'l-meselu: «إِنَّ دُونَ الطَّلْمَةِ Burada اَطْلَمَةٌ nüshaları galattır, savāb olan طَلْمَةٌ olmaktır tā'nın fet-hi ve lām'ın sükūnuyla ki ekmeğe denir, خُبْرٌ [ħubz] ma'nāsına. Ya'nī “Nān-ı 'azīz tahsīl eylemek gürgen çalısını sıyırmak gibidir ki be-gāyet dūşvārdır.” Ve

هَوْبِرٌ [Hevber] Esāmīdendir: Yezīd b. Hevber el-Hāriṣī rū'eṣā-yı 'Arabdan bir kimse idi ki 'ākībet maktūl oldu.

هُبَيْرَةٌ [Hubeyret] جُهَيْنَةٌ [cuheyret] vezninde) İbn Şibl'dir ki ashābdandır. Ve Hubeyre b. Sa'd ve Elve b. Hubeyre 'Arabdan iki kimsedir ki ikisi de mefkūd ve bī-nām u nişān olmakla darb-ı mesel oldular. Meselā “Ebedī ben sana gelmem” diyecek yerde «لَا آتِيكَ أَلْوَةٌ ve «لَا آتِيكَ هُبَيْرَةٌ بِنِ سَعْدٍ» حَتَّى يُوْبَ ve حَتَّى يُوْبَ هُبَيْرَةٌ, حَتَّى يُوْبَ هُبَيْرَةٌ» derler, حَتَّى يُوْبَ هُبَيْرَةٌ» sebkindedir. هُبَيْرَةٌ ve أَلْوَةٌ lafzlarını dehr makāmına ikāme eylemeleriyle zarfiyyet üzere mansūb oldular.

هَبَّارٌ [Hebbār] شَدَادٌ [šeddād] vezninde) ve هَابِرٌ [Hābir] غَابِرٌ [gābir] vezninde) İki recūl adıdır.

الإِهْبَارُ [el-ihbār] (hemzenin kesriyle) Hüsn ve letāfet üzere yakışıklı semirmek ma'nāsınadır; yukālu: أَهْبَرَ الرَّجُلُ إِذَا سَمِنَ سَمِنًا حَسَنًا

الإِهْتِبَارُ [el-ihtibār] (ifti'āl) [ifti'āl] vezninde) Devenin gövdesinin eti eriyip tükenmek ma'nāsınadır; yukālu: إِهْتَبَرَ البَعِيرُ إِذَا فَنِيَ لَحْمُهُ Ve kesmek ma'nāsınadır; yukālu: إِهْتَبَرَهُ بِالسَّيْفِ إِذَا قَطَعَهُ

الْمُهْوَبِرَةُ [el-muhevbiret - el-muhevberet] (هَوْبِرَةٌ [hevberet]ten ism-i fā'il ve ism-i mef'ul bünyeleriyle) Üzeri tüylü ve kıllı olan kulağa denir; yukālu: أَذُنٌ مُهْوَبِرَةٌ وَمُهْوَبِرَةٌ

إِذَا كَانَ عَلَيْهَا وَبَرٌّ وَشَعْرٌ
الْهَبَّارَانِ [el-hebbārān] [šeddādān] vezninde) Şühür-ı Rūmiyyeden kānūn-ı evvel ile kānūn-ı sāniye itlāk olunur, mevki-i selc olmak münāsebetiyle.

الْهَبُّورُ [el-hebūr] [šabūr] vezninde) Örümcek dedikleri böceğe itlāk olunur, غَنَكَبُوتٌ [ankebūt] gibi.

الْهَبُّورُ [el-hebbūr] [tennūr] vezninde) Hurde karıncaya denir.

الْهَبْيِرَةُ [el-hubeyret] جُهَيْنَةٌ [cuheyret] vezninde) Dişi sırtlana, 'alā-kavlin saġiresine denir.

أُمُّ هُبَيْرَةَ [ummu hubeyret] جُهَيْنَةٌ [cuheyret] vezninde) Dişi kurbaġanın künyesidir; erkeğine أَبُو هُبَيْرَةَ [ebū hubeyret] derler.

الْهَبَّارِيَّةُ [el-hubbāriyyet] غُرَابِيَّةُ [ġurābiyyet] vezninde) Tozlu topraklı yele vaf olur; yukālu: رِيحٌ هَبَّارِيَّةٌ أَي دَاتٌ غُبَارٍ

الْهَبْبِيرُ [el-hinbir] زَبْرُجٌ [zibric] vezninde) Lafz-ı rubā'ī olmakla mahallī (ه،ن،ر) mādidesidir. Cevherī vehminden nāşī burada resm eylemiştir.

[ه ب ت ر]

الْهَبْتَرُ [el-hebter] جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Bodur kişiyeye denir.

[ه ت ر]

الْهَتْرُ [el-hetr] سَتْرٌ [setr] vezninde) Bir adamın 'ırz ve nāmūsuna halel verecek kavil ve fi'l ile hark ve berbād eylemek ma'nāsınadır; yukālu: هَتَرَ عَرَضَ فُلَانٍ هَتْرًا مِّنْ هَتْرِهِ Ve bir adamı pīrlık fertüt ve şūrīde-dimāġ eylemek ma'nāsına; yukālu: هَتَرَهُ الْكَبِيرُ إِذَا جَعَلَهُ مُهْتَرًا

الْهَتْرُ [el-hitr] (hā'nın kesriyle) Yalan söze denir; yukālu: هُوَ أَهْلُ الْهَتْرِ أَي الكَذِبِ

ve dāhiyeye denir; cem'i أَهْتَارٌ [ehtār]dır; ve minhu yukālu: إِنَّهُ لَهْتَرٌ أَهْتَارٌ أَي دَاهِيَةٌ مِنَ الدَّوَاهِيِ ve yukālu: هَتْرٌ هَاتِرٌ مَبَالَعَةٌ Ve emr-i 'acib ma'nāsınadır; yukālu: أَيْ بِهِتْرٌ أَي أَمْرٌ عَجَبٌ Ve hatā ve sakat ve bī-ma'nā söze denir; yukālu: جَاءَ بِهِتْرٍ مِنَ الْقَوْلِ أَي بَسَقَطٍ وَخَطَطٍ Ve gecenin nısf-ı evveline denir, dāhiyeye teşbihen.

الْهْتْرُ [el-hutr] (hā'nın zammıyla) Pırlıktan yāhūd bir 'illet yā hüzn ve keder makūlesi 'arızadan nāşī 'akl ve şu'ūra 'arız olan zevāl ve ihtilāle denir ki ismdir; yukālu: عَرَضَ لَهُ الْهْتْرُ وَهُوَ ذَهَابُ الْعَقْلِ مِنْ كِبَرٍ أَوْ مَرَضٍ أَوْ حُزْنٍ

الْإِهْتَارُ [el-ihāt] (hemzenin kesriyle) Bir adam pırlıktan yāhūd maraz ve kederden şu'uru zā'il olmak ma'nāsınadır ki pırlıkte bunamak ta'bīr olunur; yukālu: أَهْتَرَ الرَّجُلُ إِذَا فَقَدَ عَقْلَهُ مِنَ الْكِبَرِ أَوْ الْمَرَضِ أَوْ الْحُزْنِ فَهُوَ مُهْتَرٌ يَفْتَحُ النَّاءَ شَادٌ وَقَدْ قِيلَ أَهْتَرَ عَلَى بِنَاءِ الْمَفْعُولِ وَلَمْ يَذْكَرْ غَيْرُهُ الْجَوْهَرِيُّ غَيْرُهُ

إِهْتَارٌ [ihāt] Gördüğü ve işittiği nesne hakkında darb-ı kelāma harīs ve mecbūl olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَهْتَرَ الرَّجُلُ عَلَى بِنَاءِ الْمَفْعُولِ إِذَا أَلْعَ بِالْقَوْلِ فِي الشَّيْءِ فَهُوَ مُهْتَرٌ

الْمُهْتَرُ [el-muhter] (mukrem) vezninde) Pırlık yāhūd maraz ve hüzn sebebiyle fertüt ve muhtellū'd-dimāg olmakla bī-ma'nā ve hezeyān söyler olan adama denir. Ve bu şāzdır, zīrā binā-i fā'ilindedir, lākin vech-i mezkūr üzere binā-i mef'ūlden dahi gelmekle ona mahmūl olduğu hīnde mü'ellifin şüzūza hamli müvecceh değildir. Ve

مُهْتَرٌ [muhter] Görüp işittiği nesne hakkında söz söylemeğe harīs ve düşkün adama denir.

الْتَهَاتَرُ [et-tehtār] (تَكَرَّ) [tezkār] vezninde)

Humk ve cehl ma'nāsınadır ki hamākat sebebiyle nādān olmaktan 'ibārettir.

الْتَهْتَرُ [et-tehter] (جَعْفَرٌ) [ca'fer] vezninde) Bu dahi humk ve cehl ma'nāsınadır; yukālu: فِيهِ تَهْتَارٌ وَتَهْتَرٌ أَي حُمُقٌ وَجَهْلٌ

الْهْتَرَةُ [el-hetret] (تَمْرَةٌ) [temret] vezninde) Nihāyet derecede olan humk ve belāhete denir; yukālu: بِهِ هْتَرَةٌ أَي حَمَقَةٌ مُسْتَحْكَمَةٌ

الْمُسْتَهْتَرُ [el-mustehter] (ism-i mef'ul būnyesiyle) Şol adama denir ki bir nesneye be-gāyet harīs ve meftūn olmakla dā'imā onunla bī-pervā uğraşıp o bābda hakkında nāsın şetm ve ta'yīb ve zecr ve cefā makūlesi akvāl ve ef'āline mübālāt eylemez ola; yukālu: هُوَ مُسْتَهْتَرٌ بِهِ أَي مُوَلَّعٌ بِهِ لَا يُبَالِي بِمَا فَعَلَ فِيهِ وَشَتِمَ لَهُ Ve şol kimseye denir ki zātında herze-kār olmakla bātıl ve beyhüde akvāl ve ef'ālī kesir ola; yukālu: رَجُلٌ مُسْتَهْتَرٌ إِذَا كَثُرَتْ أَبَاطِيلُهُ

الْإِسْتِهْتَارُ [el-istihtār] Sīga-i mezküreden masdardır; yukālu: اسْتَهْتَرَ الرَّجُلُ بِكَذَا عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا صَارَ مُسْتَهْتَرًا بِهِ

الْتَهَاتُرُ [et-tehātur] (تَفَاعُلٌ) [tefā'ul] vezninde) Ehadühümā āherden beyhüde ve bātıl iddi'ā edişmek ma'nāsınadır; yukālu: تَهَاتَرَ الرَّجُلَانِ إِذَا ادَّعَى كُلُّ عَلَى صَاحِبِهِ بِاطِّلًا

الْمُهَاتَرَةُ [el-muhāteret] (مُفَاعَلَةٌ) [mufā'alet] vezninde) Bir adama herze ve bī-ma'nā edā ile sövmek ma'nāsınadır; yukālu: هَاتَرُهُ إِذَا سَابَهُ بِالْبَاطِلِ

الْتَهَاتِيرُ [et-tehātīr] (tā-yı ulānın fethi ve sāniyenin kesriyle) Birbirini mükezzib olan şehādetlere denir, güyā ki تَهْتَرٌ [tehter] lafzının cem'idir, جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde.

[ه ت ك ر]

الْهَيْتَكُورُ [el-heytekūr] (حَيَزُبُونٌ) [hayzebūn] vezninde) Gece gündüz gözü uykudan

açılmayan at baş adama denir; yukālu: هُوَ
هَيْتُكَوْرٌ أَيْ لَا يَسْتَيْقِظُ لَيْلًا وَلَا نَهَارًا

[ه ت م ر]

الْهَمْزَةُ [el-hetmeret] [دَحْرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) Ozanlamak ve yavaşlık eylemek ma'nāsınadır; yukālu: هَمَمْتُ الرَّجُلَ إِذَا أَكْثَرَ فِي الْكَلَامِ

[ه ح ر]

الْهَجْرُ [el-hecr] [زَجْرٌ] [zecr] vezninde) ve

الْهِجْرَانُ [el-hicrān] (hā'nın kesiyile) Bir adamdan dostluğu ve ülfeti kesmek ma'nāsınadır ki وَضَلَّ [vaşl] mukābilidir; yukālu: هَجَرَهُ هَجْرًا وَهَجْرَانًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا صَرَّمَهُ Ve bir nesneyi terk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: هَجَرَ الشَّيْءَ إِذَا تَرَكَهُ Ve savm hāletinde cimā'dan itizāl eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: هَجَرَ فِي الْبَيْتِ إِذَا غَتَرَ فِيهِ عَنِ النِّكَاحِ وَهَجَرَ فِي الصَّوْمِ إِذَا اغْتَرَلَ فِيهِ عَنِ النِّكَاحِ هَجْرًا وَهَجْرَانًا وَهَجْرَةً حَسَنَةً لَقِيْتُهُ عَنِ هَجْرٍ أَيْ بَعْدَ حَوْلٍ أَوْ بَعْدَ سِتَّةِ أَيَّامٍ فَصَاعِدًا أَوْ بَعْدَ ذَهَبَتِ الشَّجَرَةُ هَجْرًا أَيْ طَوْلًا Ve yukālu: Ya'nī "Ağaç uzunluğuna yāhūd iriliğine ifrāt üzere neşv ü nemā bulsa." Gūyā ki yeri yāhūd kucaklamak derecesini terk eylemiş olur. Ve

هَجْرٌ [hecr] Pek hūb ve nīgū nesneye itlāk olunur, kemāl-i hüsnünden gūyā ki nev'ini terk ile mümtāz olmuştur; yukālu: كَبِشَ هَجْرٌ [hecr] وَرَجُلٌ هَجْرٌ أَيْ حَسَنٌ كَرِيمٌ جَيِّدٌ burada هَاجِرٌ [hācir] ma'nāsınadır. Ve devenin burnuna geçirdikleri yulara itlāk olunur, sā'ir develerden yāhūd serkeşlikten hācir olduğu için. Ve

هَجْرٌ [hecr] هَاجِرَةٌ [hācīret] ma'nāsınadır, ke-mā se-yuzkeru. Ve deveye هِجَارٌ [hicār] dedikleri ip bağlamak ma'nāsınadır; yukālu: هَجَرَ الْبَعِيرَ هَجْرًا إِذَا شَدَّهُ بِالْهَجَارِ

هَجْرٌ [Heccr] Bir mevzi' adıdır.

الْإِهْجَارُ [el-ihcār] (hemzenin kesriyle) Bu dahi terk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: وَأَهْجَرَهُ إِذَا تَرَكَهُ Ve kız hüsn ve letāfetle yāl ü bāl peydā edip yetişmek ma'nāsına müsta'meldir, gūyā ki imtiyāz cihetiyle benāt nev'ini terk eylemiş olur; yukālu: اللَّاقَةُ شَارِيهُ أَهْجَرَتِ الْجَارِيَةَ إِذَا شَبَّتْ شَبَابًا حَسَنًا nüshasını taglīt eylemiştir. Vākī'ā cemī'-i ümmehātta الْجَارِيَةُ mersümdür. Ve

إِهْجَارٌ [ihcār] Herze ve hezeyān söz söylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَهْجَرَ فِي مَنْطِقِهِ إِهْجَارًا وَهَجْرًا إِذَا تَكَلَّمَ بِالْهَذْيِ Burada هُجْرٌ [hucr] hā'nın zammıyla ism-i masdardır, bu resme müsta'meldir. Ve bir adamı istihzā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَهْجَرَ بِفُلَانٍ إِذَا اسْتَهْزَأَ بِهِ Ve bir adama fuşş ve nā-sezā söylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَهْجَرَ بِفُلَانٍ إِذَا تَكَلَّمَ بِالْمَهَاجِرِ أَيْ الْهَجْرِ

إِهْجَارٌ [ihcār] هَاجِرَةٌ [hācīret] vaktinde yola gitmek ma'nāsınadır; tekūlu: أَهْجَرْنَا أَيْ سِرْنَا فِي الْهَاجِرَةِ

الْإِهْتِجَارُ [el-ihcār] [إِفْتِعَالٌ] [ifti'āl] vezninde) ve

التَّهَاجُرُ [et-tehācur] [تَفَاعُلٌ] [tefā'ul] vezninde) Birbirinden ayrılıp kesilmek ma'nāsınadır; yukālu: هُمَا يَهْتَجِرَانِ وَيَتَهَاجِرَانِ أَيْ يَتَقَاطِعَانِ

الْهَجْرَةُ [el-hicret] (hā'nın kesriyle) Kat' ve terk ma'nāsından ismdir, bir adamdan ve bir mahalden ayrılıp kesilmeğe denir. Ve

هَجْرَةٌ [hicret] ve hā'nın zammıyla

هُجْرَةٌ [hucret] Bir arzdan arz-ı uhrāya hurūc eylemeğe denir.

الْهَجْرَتَانِ [el-hicretān] (tesniye bünye-siyle) İki hicret demektir ki murād ba'zı ashāb-ı kirāmın eziyyet-i Kureyş'e ta-

hammül edemeyip izn-i nebevî ile Ḥabes diyârına ve ba'dehu Hazret-i Resûlullâh'la Mekke'den Medîne'ye hicretleridir.

دُو الْهِجْرَتَيْنِ [zu'l-hicreteyn] Vech-i mezkûr üzere iki hicret sâhibi olan ashâb-ı kirâmdır.

أَلْمُهَاجِرَةُ [el-muhâceret] [مُفَاعَلَةٌ] [mufā'alet] vezninde) Bir arzdan arz-ı uhrāya hicret eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: هَاجَرَ مِنْ بَلَدَةٍ إِذَا خَرَجَ مِنْهَا إِلَى بَلَدَةٍ أُخْرَى

أَلْهِجْرُ [el-hicir] [فِلِزٌّ] [filizz] vezninde) Hâssaten karyelere hicret eylemeğe denir.

أَلْمُهَجِرُ [el-muhcir] [مُحْسِنٌ] [muḥsin] vezninde) ve

أَلْمُهَجِرَةُ [el-muhciret] [مُحْسِنَةٌ] [muḥsinet] vezninde) Pek uzun ve iri olan hurmā ağacına vasf olur; yukâlu: نَخْلَةٌ مُهَجِرٌ وَمُهَجِرَةٌ أَيُّ طَوِيلَةٌ عَظِيمَةٌ Ve

مُهَجِرٌ [muhcir] Soyu pāk ve bünye ve endāmı güzel deveye denir. Ve mutlakan iyi ve bihter olan şey'e vasf olur; yukâlu: شَيْءٌ مُهَجِرٌ أَيُّ جَيْدٌ Ve sâ'irlerden fazl ve meziyyetle fâ'ik olan nesneye itlāk olunur. Bu ma'nâlar nev'ini imtiyâz cihetiyle terk eylemek mülâhazasına mebnîdir. Ve

مُهَجِرٌ [muhcir] Çok nesneye itlāk olunur, güyâ ki 'add ve hisâbı ihcâr eylemiştir; yukâlu: شَيْءٌ مُهَجِرٌ أَيُّ كَثِيرٌ Ve

مُهَجِرَةٌ [muhciret] (hâ'yla) Simen ve seyr cihetleriyle sâ'irden fâ'ik olan nākaya itlāk olunur; yukâlu: نَاقَةٌ مُهَجِرَةٌ أَيُّ فَائِقَةٌ فِي الشَّحْمِ وَالسَّيْرِ

أَلْأَهْجِرُ [el-ehcer] [أَفْذَالٌ] [efḏal] vezninde) Sâ'ire nisbetle atvel yâhüd azham olan nesnede isti'mâl olunur, güyâ ki o iki vasfla âheri terk eylemiştir; yukâlu: هَذَا أَهْجِرٌ مِنْهُ أَيُّ أَطْوَلٌ أَوْ أَضْحَمٌ

أَلْهِجْرُ [el-hecir] [كَيْفٌ] [ketif] vezninde) ve **أَلْهَاجِرُ** [el-hâcir] [تَاجِرٌ] [tâcir] vezninde) Bunlar da sâ'irden fâ'ik ve fâzıl olan şey'e itlāk olunur; yukâlu: شَيْءٌ هَجِرٌ وَهَاجِرٌ أَيُّ فَائِقٌ وَفَاضِلٌ عَلَى غَيْرِهِ Ve

هَجِرٌ [hecir] Ağır ağır za'if ve âheste yürür olan insâna ve hayvâna denir; yukâlu: رَجُلٌ وَحِمَارٌ هَجِرٌ إِذَا كَانَ يَمْشِي مُثْقَلًا ضَعِيفًا Ve

هَاجِرٌ [Hâcer] Bir kabîle adıdır.

أَلْهَاجِرِيُّ [el-hâceriyy] (yâ-yı nisbetle) Bu dahi güzel ve kerîm ve ceyyid ve a'lâ nesneye itlāk olunur; yukâlu: شَيْءٌ هَاجِرِيٌّ أَيُّ حَسَنٌ كَرِيمٌ جَيْدٌ Ve

هَاجِرِيٌّ [hâceriyy] Hecer vilâyetine mensüb demektir, ke-mâ se-yuzkeru. Ve

هَاجِرِيٌّ [hâceriyy] Bennâ' ve mi'mâra itlāk olunur; yukâlu: هُوَ هَاجِرِيٌّ أَيُّ بَنَاءٌ

Mütercim der ki 'Arablar demirciye هَالِكِيٌّ [hâlikiyy] itlāk ederler. Fi'l-asl هَالِكٌ [Hâlik] kabîlesinden üstâd demirci peydâ olduğuna mebnî. Kezâlik şehr-i Hecer'den üstâd bennâ' zuhûr eylemekle bennâ' ve mi'mâra da هَاجِرِيٌّ [hâceriyy] itlāk ederler. İntehâ. Ve

هَاجِرِيٌّ [hâceriyy] حَضَرَ [ḥaḏar] a ya'nî şehr ve kurâya mülâzemet eden adama itlāk olunur; yukâlu: رَجُلٌ هَاجِرِيٌّ إِذَا صَارَ يَلَازِمُ الْحَضَرَ

أَلْهُجْرُ [el-hucr] (hâ'nın zammıyla) Fuḥş ve kabîh ve nâ-sezâ söze denir; yukâlu: يَتَكَلَّمُ أَلْهُجْرُ أَيُّ الْفُسْحِ مِنَ الْكَلَامِ Ve

هُجْرٌ [huçr] Masdar olur, sayıklamak ma'nâsınadır; yukâlu: هَجَرَ الرَّجُلُ فِي نَوْمِهِ وَمَرَضَهُ هُجْرًا إِذَا هَدَى

أَلْهَجْرَاءُ [el-hecrâ'] [صَحْرَاءٌ] [şahrâ'] vezninde) Bu dahi fuḥş ve nâ-sezâ kelimâta denir.

الْهَجْرُ [el-hicr] (hā'nın kesriyle) Sā'irlere fā'ik ve rācih olan dişi ve erkek deveye denir.

الْمَهَاجِرُ [el-mehācīr] (مَحَاسِنُ [meḥāsīn] vezninde) هُجْرٌ [hucr]un cem'idir ki fuḥş ve kabīh kelāma denir. Ve bu gayr-i kıyās üzeredir, niteki مَحَاسِنُ [meḥāsīn] حُسْنٌ [ḥusn] lafzından cem'idir.

الْهَاجِرَاتُ [el-hācīrāt] ve

الْمُهَجِرَاتُ [el-muhcīrāt] (مُحْسِنَاتٌ [muḥsināt] vezninde) Nāmūsa muhill olan 'ār ve fazīhayı müstelzim olan kelimāta itlāk olunur; yukālu: رَمَاهُ بِهَاجِرَاتٍ وَمُهَجِرَاتٍ أَيُّ بِفَضَائِحَ

الْهَجِيرَى [el-hiccīrā] (خِلْفَى [ḥillifā] vezninde) ve

الْإِهْجِيرَى [el-ihcīrā] Masdarlardır, bunlar da هُجْرٌ [hucr] gibi sayıklamak ma'nāsınadır; yukālu: هَجَرَ فِي نَوْمِهِ وَمَرَضِهِ Ve هُجْرًا وَهَجِيرَى وَإِهْجِيرَى إِذَا هَدَى

هَجِيرَى [hiccīrā] ve

إِهْجِيرَى [ihcīrā] ve

إِهْجِيرَاءُ [ihcīrā] ve

هَجِيرٌ [hiccīr] (سَكِيَّتٌ [sikkīt] vezninde) ve

أَهْجُورَةٌ [uhcūret] (أَضْحُوكَةٌ [uḍḥūket] vezninde) ve

هَجِيرِيٌّ [hicriyyā] (yā-yı ūlānın teşdidiyle) 'Ādet ve kānūn ma'nāsınadır; yukālu: هَذَا هَجِيرَاءُ وَإِهْجِيرَاءُ وَإِهْجِيرَاؤُهُ وَهَجِيرِيٌّ وَأَهْجُورِيَّةٌ وَهَجِيرِيَاءُ أَيُّ دَابُّهُ وَسَائِرُهُ

الْهَجْرَاءُ [el-hicrā'] (hā'nın kesriyle) Gīnā' ve kifāyet ma'nāsınadır; yukālu: مَا عِنْدَهُ غِنَاءٌ ذَلِكَ وَلَا هَجْرَاؤُهُ بِمَعْنَى

الْهَجِيرُ [el-hecīr] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

الْهَجِيرَةُ [el-hecīret] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) ve

الْهَاجِرَةُ [el-hācīret] Zevāl-i şems vaktinde zuhr ile bile nısf-ı nehār zamānına, 'alā-kavlin şemsin zevālinden 'asra kadar zamāna itlāk olunur, zīrā nās o vakte şiddet-i harāretten hānelerinde ārām eylemekle gūyā ki birbirinden hicret eylediler. 'İnde'l-ba'z pek ıssı olan nısf-ı nehār vaktine denir ki ıstılāhımızda ög̈le sıcağı ta'bir olunur. Ve

هَجِيرٌ [hecīr] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Büyük ve vāsi' olan havuza denir; cem'i هُجْرٌ [hucur]dur zammeteynle. Ve kurumuş olan şūr otluğa denir. Ve gövdesi galiz olan yaban eşeğine denir. Ve büyük çanağa denir. Ve

هَجِيرٌ [hecīr] Kūfe ile Başra beyninde Benū 'İcl cemā'ati yurdunda bir su adıdır. Ve şol semiz erkek deveye denir ki dişiye çok aşmaktan bıkgan ola. Ve pek koyu süte denir.

التَّهْجِيرُ [et-tehcīr] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) هَاجِرَةٌ [hācīret] vaktinde gezmek ve bir yere gitmek ma'nāsınadır; tekūlu: هَجْرْنَا «الْمُهَجِّرُ إِلَى الْجُمُعَةِ أَيُّ سَرْنَا فِي الْهَاجِرَةِ» hadīsinde vāki' مُهَجِّرٌ kelimesi ki تَهْجِيرٌ [tehcīr]den ism-i fā'ildir ki tebkīr ma'nāsınadır, "Cum'a namāzına sür'at edip erken varan adam kurbān-ı hedy edenin sevābına nā'il olur" demektir. Kezālīk «لَوْ يَغْلَمُونَ مَا فِي التَّهْجِيرِ لَأَسْتَبَقُوا إِلَيْهِ» hadīsinde vāki' تَهْجِيرٌ [tehcīr] dahi tebkīr ma'nāsınadır ki murād evā'il-i evkātta namāzlara sebk ve ibtidār eylemektir. Ve bunlarda تَهْجِيرٌ [tehcīr] هَاجِرَةٌ [hācīret]ten me'hūz değıldir. Şārih der ki تَهْجِيرٌ [tehcīr] lūgat-ı Ḥicāziyyede bir işe sebk ve tebkīr eylemek ma'nāsına olmakla hadīseyin-i mezkūreynde lūgat-ı müstakille olur.

التَّهَجُّرُ [et-teheccur] (تَفْعُلٌ [tefa^ul] vezninde) Bu dahi vakt-i HAJRَةٌ [hāciret]te yola gitmek ma'nāsınadır; tekülü: تَهَجَّرْنَا أَيَّ تَهَجَّرْنَا أَيَّ Ve muhācīrīne benzenmek ma'nāsınadır; yukālu: تَهَجَّرَ الرَّجُلُ إِذَا تَشَبَّهَ بِالْمُهَاجِرِينَ

الْهَجَارُ [el-hicār] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Kirişe denir; yukālu: قُوْسٌ قَوِيَّةُ الْهَجَارِ أَيُّ الْوَتْرِ Ve şol hāteme denir ki 'Acem tīr-endāzları ve nīze-güzārları onu nişān edip halkasından geçirirler. Ve tavk ve tāca da itlāk olunur. Tavktan murād mülük-i sālīfe-i Fūrsün gerdanlarına geçirdikleri altın tavk olacaktır. Ve

هَجَارٌ [hicār] Şol ipe denir ki devenin bilekçesine bağlayıp 'uryān ise bir ucunu beline ve pālānlı ise pālānma bend ederler.

الْهَجْرُ [el-hecr] (زَجْرٌ [zacr] vezninde) ve **الْهَجُورُ** [el-hucūr] (فُعُودٌ [ku^ud] vezninde) Devenin ayağına هَجَارٌ [hicār] bağlamak ma'nāsınadır; yukālu: هَجَرَ بَعِيرَهُ هَجْرًا وَهُجُورًا إِذَا شَدَّهُ بِالْهَجَارِ

هَجْرٌ [Hecer] (fethateynle) Yemen ülkesinde bir belde adıdır; 'Aşşer nām belde ile mā-beyni bir merhaledir. Ve هَجَرَ [hecer] kelimesi müzekker ve munsarıftır ve ba'zen belde te'vīliyle mü'ennes ve lā-yansarif olur. Nisbetinde هَجْرِيٌّ [Hece-riyy] denir ve gayr-i kıyās üzere هَاجِرِيٌّ [Hācīriyy] denir. Ve

هَجْرٌ [Hecer] Bahreyn arzının mecmū'unun ismidir; onda pek çok hurmā hāsıl olur. Ve minhu'l-mesel: «كُمُسْتَبِضِعْ تَمْرٍ إِلَى هَجْرٍ» Mesel-i mezbūr envā'-ı hüner ü fezā'il ile mütehallī olan adama izhār-ı fazl u hüner eylemek mevki'inde irād olunur. Ve kavlu 'Ömer radiyallāhu 'anhu: «عَجِبْتُ لِتَاجِرِ هَجْرٍ» 'عَجِبْتُ لِتَاجِرِ هَجْرٍ» كَأَنَّهُ أَرَادَ لِكَثْرَةِ وَبَائِهِ أَوْ لِرُكُوبِ الْبَحْرِ

der ki Nihāye'de bu 'ibāre ile mersūmdur: «عَجِبْتُ لِتَاجِرِ هَجْرٍ وَرَاكِبِ الْبَحْرِ» وَإِنَّمَا خَصَّهَا لِكَثْرَةِ وَبَائِهَا أَيُّ أَنَّ تَاجِرَهَا وَرَاكِبِ الْبَحْرِ سَوَاءٌ فِي الْخَطَرِ Ve هَجْرٌ [Hecer] Medīne kurbünde bir kar-ye adıdır, kılāl-i Heceriyye oraya, 'alā-kavlin Hecer-i Yemen'e mahsūstur. Ve Yemen'de Māzin nāhiyesinden bir hisse adıdır. Ve

هَجْرَانٌ [Hecerān] (tesniye bünyesiyle) Şehr-i Hādramevt kurbünde bir cebel-i hasīn tepesinde birbirine karşı iki karyelerdir. Birine Hāydūn ve birine Demmūn ve ikisine birden Hecerān derler. Ve

هَجْرٌ [hecer] Ucuzluk ve bolluk yere itlāk olunur, mahāll-i mezbūre hısb ve rehā ile mevsūf olduğuna mebnī; ve minhu yukālu: مَا بَلَدُهُ إِلَّا هَجْرٌ مِنَ الْأَهْمَجَارِ أَيُّ خِضْبٌ

هَاجِرٌ [Hācer] (cīm'in fethiyle) Halīle-i Hazret-i Hālil ve Ümm-i Cenāb-ı İsmā'il 'aleyhime's-selāmdır. Ve ona آجِرٌ [Ācer] dahi denir hemze ile.

هَجَيْرٌ [Huceyr] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

الْهَجُورِيٌّ [el-hecūriyy] (صَبُورِيٌّ [şabūriyy] vezninde) Nısf-ı nehār vaktinde ekl olunan ta'āma denir; uzun günlerde ekl ederler, öğle yemeği ta'bir olunur; tekülü: أَكَلْنَا هَجُورِيًّا وَهُوَ الطَّعَامُ يُؤْكَلُ فِي نِصْفِ النَّهَارِ

هَجْرَةُ الشَّرِيحِ [Hecretu'l-Buḥayh] (زَجْرَةُ الشَّرِيحِ) [zecretu'ş-şureyh] vezninde) Yemen'de şehr-i Şan'ā kurbünde bir mevzi'dir.

هَجْرَةُ ذِي غَبَبٍ [Hecretu Zī Ġabeb] Kezālik Yemen'de şehr-i Zemār kurbünde bir mevzi'dir.

ذُو هَجْرَانٍ [Zū Hecerān] (fethātla) أَدْوَاءٌ [ezvā'] itlāk olunan mülük-ı Yemen'den İbn Nuseymā lakabıdır ki Benū Temīm b.

Sa'd kabilesindedir.

أَلْمُتَهَجِّرُ [el-Muteheccir] مُتَهَجِّرٌ [mutefec-cir] vezninde) 'Abdu Yegūs b. 'Amr b. Murre'nin feresi ismidir.

أَلْهَجْرَةُ [el-hecret] تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Sene-i tāmme'ye denir; musaggarı هَجِيرَةٌ [huceyret]tir. Şārihin beyānına göre السَّنَةُ [sanne] 'ibāreti tashīf-i kabīhtir, savāb olan التَّامَّةُ [tāmme] olmaktadır ki her a'zā' ve endāmi tām semiz hatun demektir.

[٥ ٤ ر]

أَلْهَدَرُ [el-heder] hā'nın ve dāl'ın fethiyle) Lagv ve bātil olup müfte giden şey'e denir, gerek dem ve gerek gayrı olsun; yukālu: دَهَبَ دَمُهُ أَوْ مَالُهُ أَوْ سَعْيُهُ هَدَرًا أَيْ بَاطِلًا ve yukālu: دِمَاؤُهُمْ هَدَرَ أَيْ مُهَدَّرَةً Bunda 'an-'amel olur ki demleri ibtāl olunmakla diyet ve kısās vechiyle kātilleri mu'āhaze olunmaz. Ve

هَدَرٌ [hedr] غَدْرٌ [gadr] vezninde) ve

هَدَرٌ [heder] fethateynle) Masdar olur, bir nesne müfte gidip lagv ve bātil olmak ma'nāsına; yukālu: هَدَرَ الشَّيْءُ هَدْرًا وَهَدْرًا هَدَرَ الشَّيْءُ هَدْرًا وَهَدْرًا Ve bu ma'nāda müte'addī olur; tekūlu: إِذَا بَطَلَتْ هَدْرَتُهُ إِذَا أَبْطَلَتْهُ Ve

هَدَرٌ [hedr] بَدْرٌ [bedr] vezninde) Sākit ve bī-i'tibār olan nesneye denir; هَادِرٌ [hādir] dahi denir. Ve

هَدَرٌ [hedr] هَدِيرٌ [hedir] gibi deve bağırarak ma'nāsınadır, ke-mā se-yuzkeru. Ve

هَدَرٌ [hedr] ve

تَهْدَارٌ [tehdār] تَدَكَارٌ [tezkār] vezninde) Güvercin ötmek ma'nāsınadır; yukālu: هَدَرَ الْحَمَامُ هَدْرًا وَتَهْدَارًا إِذَا صَوَّتَ Ve kaynamak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: هَدَرَ الشَّرَابُ هَدْرًا وَتَهْدَارًا إِذَا عَلِيَ kapçıyı yarılmak ma'nāsınadır; yukālu: هَدَرَ النَّخْلُ إِذَا انْشَقَّ كَافُورُهُ

أَلْإِهْدَارُ [el-ihdār] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir nesneyi lagv ve heder eylemek ma'nāsınadır. Bunda sülāsī ve mezīd bir ma'nāyadır ki وَأَفْعَلْتُ وَأَفْعَلْتُ bābındandır; yukālu: أَهْدَرُهُ بِمَعْنَى هَدَرَهُ

أَلْتَهَادُرُ [et-tehādur] تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Birbirinin demlerini heder eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَهَادَرَ الْقَوْمُ إِذَا أَهْدَرُوا دِمَاءَهُمْ

أَلْهَادِرُ [el-hādir] هَدَرٌ [hedr] gibi sākit ve bī-i'tibār olan şey'e denir; yukālu: شَيْءٌ هَدَرٌ لَبَنٌ هَادِرٌ إِذَا صَارَ قَدْ خُتِرَ أَغْلَاهُ Ve şol süte denir ki üstü koyu ve altı yufka ola. Bu hālet ekşidikten sonra olur; yukālu: وَأَسْفَلُهُ رَقِيقٌ

أَلْهَدَرَةُ [el-hederet] (fetehtla) ve

أَلْهَدَرَةُ [el-hideret] عِنَبَةٌ [inebet] vezninde) ve

أَلْهَدَرَةُ [el-huderet] هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) Sākit ve bī-i'tibār olup aslā bir şey 'adādında olmayan nüfūs-ı zā'ideye itlāk olunur; yukālu: هُمُ هَدَرَةٌ وَهَدَرَةٌ وَهَدَرَةٌ أَيْ سَاقَطُونَ لَيْسُوا بِشَيْءٍ وَكَذَا الْوَاحِدُ وَالْأُنثَى

أَلْهَدَرُ [el-hedr] غَدْرٌ [gadr] vezninde) ve

أَلْهَدِيرُ [el-hedir] ضَرِيرٌ [şarir] vezninde) Deve ağzından dağarcığını çıkarmayarak böğürmek ma'nāsınadır; yukālu: هَدَرَ الْبَعِيرُ هَدْرًا وَهَدِيرًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا صَوَّتَ فِي غَيْرِ شَفِيقَةٍ Ve nebāt gereği gibi uzayıp ve çoğalıp kemālini bulmak ma'nāsınadır; yukālu: هَدَرَ الْعُشْبُ هَدِيرًا إِذَا طَالَ جَدًّا وَكَثُرَ وَتَمَّ

أَلْتَهْدِيرُ [et-tehdir] تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bu dahi deve ağzından dağarcığını çıkarmayarak böğürmek ma'nāsınadır; yukālu: هَدَرَ الْبَعِيرُ بِمَعْنَى هَدَرَ Ve minhu'l-mesel: «كَالْمُهْدِرِ فِي الْعُتَّةِ» Ya'nī «Dirābdan memnū'an ağıl içre mahbūs olduğu hāle

böğüren deve gibidir.” Kavl ve fi'linde nüfuzu olmayıp beyhüde bağırıp çağırana 'aciz hakkında darb olunur.

أَلْهُدُورُ [el-hudūr] (فُعُودٌ [ku'ūd] vezninde) هَدِيرٌ [hedīr] gibi nebāt gereği gibi uzayıp ve çoğalıp kemālini bulmak ma'nāsınadır; yukālu: هَدَرَ الْعُشْبُ هَدِيرًا وَهُدُورًا إِذَا طَالَ جَدًّا وَكَثُرَ وَتَمَّ Ve darbe sebebiyle bir adamın akciğeri yerinden oynayıp düşmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: صَرَبَهُ فَهَدَرَتْ رِئَتُهُ هُدُورًا أَي سَقَطَتْ

أَلْهَادِرَةٌ [el-hādiret] Nihāyet derecede çayırı firāvān olan yere denir; yukālu: أَرْضٌ هَادِرَةٌ أَي كَثِيرَةُ الْعُشْبِ مُتَّاهِيَةٌ

هَدَارٌ [Hedār] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Yemāme'de bir mevzī' yāhūd bir vādī adıdır; iddi'ā-yı nübüvvet eden Museylimetu'l-Kezzāb orada tevellüd eyledi.

أَبُو الْهَدَارِ [Ebu'l-Heddār] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Bir şā'irdir. Ve Nu'aym b. Heddār yāhūd Hebbār yāhūd Hemmār ve Munkedir b. 'Abdullāh b. el-Hudeyr ki زُبَيْرٌ [zubeyr] veznindedir, ikisi de ashābandandır.

أَلْهَدْرَاءُ [el-Hedrā'] (صَحْرَاءٌ [şahrā'] vezninde) Necd diyārında Benū 'Uḳayl ve Benu'l-Vahīd kabīlelerine mahsūs bir su adıdır.

أَلْهِدْرُ [el-hidr] (hā'nın kesriyle) Sakīl ve girān-cān adama denir; yukālu: رَجُلٌ هِدْرٌ أَي نُقِيلٌ

أَلْأَهْدَرُ [el-ehder] (أَحْمَرٌ [ahmer] vezninde) Şişkin vücūda denir; yukālu: جِسْمٌ وَجُوفٌ أَهْدَرٌ وَرَجُلٌ أَهْدَرٌ أَي مُتَّفِخٌ

أَلْمَهْدَرَةُ [el-mehderet] (mīm'in ve dāl'ın fethiyle) Ön dişlerin küçük olanına denir.

أَلْإِهْدِيدَارُ [el-ihdīdār] (إِفْشِعْرَارٌ [ikşi'rar] vez-

ninde) Yağmur tulumdan boşanır gibi boşanıp akmak ma'nāsınadır; yukālu: إِهْدُودَرُ الْمَطَرُ إِذَا انْضَبَّ وَأَنْهَمَرَ

[ه د ك ر]

أَلْهُدَكِرٌ [el-hudekir] (عَلِبْتُ [ulebit] vezninde) Şol hatuna denir ki etlerini, kemiklerini ya'nī vücūdunu ırgalayarak yürür ola. Ve yoğurt gibi pek koyu süte denir.

أَلْهَيْدَكُرٌ [el-heydekur] (hā'nın ve dāl'ın fethiyle) ve

أَلْهُدْكُورَةٌ [el-hudkūret] (hā'nın zammıyla) ve

أَلْهَيْدَكُورٌ [el-heydekūr] (حَيَزُبُونٌ [hayzebūn] vezninde) ve

أَلْهَيْدَكُورَةٌ [el-heydekūret] (hā'yla) Gövdesi pek etli tenū-mend hatuna denir. Ve

هَيْدَكُورٌ [heydekūr] ve

هُدْكُورَةٌ [hudkūret] 'İzz ve menā'at sāhibi müdāfi' adama denir, مُتَدَرِّئٌ [mutederri'] ma'nāsına. Ve bünyesi iri şīve ve nāz ve reftārı güzel hatuna denir. Ve yoğurt gibi pek koyu süte denir. Ve

هَيْدَكُورٌ [Heydekūr] Hāriş b. 'Adiyy b. el-Munzir'in lakabıdır ki şerīf ve zī-şān kimse idi. Ve Kinde kabīlesinden bir recül lakabıdır. Ve

هُدْكُورَةٌ [hudkūret] هَيْدَكُورٌ [heydekūr] gibi bünyesi iri edā ve şīvesi hūb nāzende hatuna denir.

أَلْتَهْدَكُرٌ [et-tehedkur] (تَدَخَّرَجٌ [tedahruc] vezninde) Sütü pek çok içip kanmakla rutūbetinden uyumak ma'nāsınadır; yukālu: تَهْدَكَرَ الرَّجُلُ مِنَ اللَّبَنِ إِذَا زَوِيَ حَتَّى نَامَ Ve nās üzere tereffu'lanıp bālālanmak ma'nāsınadır; yukālu: تَهْدَكَرَ عَلَى النَّاسِ إِذَا تَنَزَّى

أَلْمُتَهْدَكِرٌ [el-mutehedkir] (ism-i fā'il bünye-

siyle) Birbirine karışmış sütlerle denir.

أَهْدَكُورُ [el-heydekūr] حَزْبُونُ [ḥayzebūn] vezninde) Ma'nā-yı sâbıkı zikr olundu. Ve

هَيْدَكُورُ [heydekūr] Sâbit ve pâyidâr nesneye denir; yukâlu: بَيْتٌ هَيْدَكُورُ الْأَسَاطِينِ أَي ثَابِتٌ الْعُمْدِ لَا يُزَاحِمُ رُكْنَهُ

أَلْمَتَهْدَكِرَةُ [el-mutehedkiret] مُتَدَحْرِجَةٌ [mutedahricet] vezninde) Şol kere yağına denir ki yaz mevsiminde çıkarılmakla sıvık olduğundan yağ mıdır süt müdür fark olunmamakla donmak için üzerine su dökerler ve ba'zen ıslâh olup yağ kertesini bulur.

[ه ذ ر]

أَهْدَرُ [el-hezer] (hâ'nın ve zāl-ı mu'cemenin [fethiyle) Bir adamın kelâmında hatâ ve hezeyân kesir olmak ma'nâsınadır; yukâlu: هَدَرَ كَلَامُهُ هَدْرًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَثُرَ فِي الْحَطِّ وَالْبَاطِلِ Ve

هَدْرُ [hezer] İsm olur, beyhüde ve bî-ma'nâ çok söze denir, 'alâ-kavlin mutlakan 'abes ve sâkıt söze denir; yukâlu: كَلَامٌ هَدْرٌ أَي كَثِيرٌ رَدِيءٌ أَوْ سَقَطٌ

أَهْدَرُ [el-hezr] نَدْرٌ [nezr] vezninde) ve

أَلْتَهْدَارُ [et-tehzār] تَذْكَارٌ [tezkār] vezninde) Herze ve hezeyân söylemek ve sayıklamak ma'nâsınadır; yukâlu: هَدَرَ الرَّجُلُ فِي مَنَاطِقِهِ هَدْرًا وَتَهْدَارًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا هَدَى Ve gün pek ıssı olmak ma'nâsınadır; yukâlu: هَدَرَ الْيَوْمَ هَدْرًا إِذَا اشْتَدَّ حَرُّهُ

أَلْإِهْدَارُ [el-ihzār] (hemzenin kesriyle) Bu dahi herze ve hezeyân söylemek ma'nâsınadır; yukâlu: أَهْدَرَنِي فِي مَنَاطِقِهِ إِذَا هَدَى

أَهْدِرُ [el-hezir] كَيْفٌ [ketif] vezninde) ve

أَهْدُرُ [el-hezur] نَدْسٌ [nedus] vezninde) ve

أَلْهَدْرَةُ [el-huzeret] هُمْزَةٌ [humezet] veznin-

de) ve

أَلْهَدْرَةُ [el-huzurret] عُمَّلَةٌ [ʿutullet] vezninde) ve

أَلْهَدَّارُ [el-hezzār] شَدَادٌ [şeddād] vezninde) ve

أَلْهَيْزَارُ [el-heyzār] بَيْطَارٌ [beytār] vezninde) ve

أَلْهَيْزَارَةُ [el-heyzāret] (hā'yla) ve

أَلْهَيْزِيَانُ [el-hizriyān] سِنْدِيَانٌ [sindiyan] vezninde) ve

أَلْمِهْدَارُ [el-mihzār] مِكَسَارٌ [mikṣār] vezninde) ve

أَلْمِهْدَارَةُ [el-mihzāret] (hā'yla) ve

أَلْمِهْدَرُ [el-mihzer] مِئْبَرٌ [minber] vezninde) Dā'imā nā-be-cā herze ve hezeyân söyleyen yāve-gü ve herze-çâne kimseye denir. Mü'ennesinde هَدْرَةٌ [heziret] denir, فَرِحَةٌ [ferihāt] vezninde ve مِهْدَارٌ [mihzār] denir.

أَلْهَازِرُ [el-hāzir] Pek ıssı güne denir; yukâlu: يَوْمٌ هَازِرٌ أَي شَدِيدُ الْحَرِّ

[ه ذ خ ر]

أَلْهَذْحَرَةُ [el-hezharet] (hā-yı mu'ceme ile دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) ve

أَلْتَهْدَحْرُ [et-tehezḥur] تَدْحْرُجٌ [tedahruc] vezninde) Hatun nāz ve reftār ile yürümek ma'nâsınadır; yukâlu: هَذْحَرَتِ الْمَرْأَةُ وَتَهْدَحَرَتْ إِذَا تَبَحَّحَرَتْ

[ه ذ ك ر]

أَلْتَهْدَكُرُ [et-tehezkur] تَهْدَكُرٌ [tehedkur] vezninde ve mürādifidir ki bi'l-işāret zikr olundu; yukâlu: تَهْدَكُرُ فِي الْمَشِيِّ بِمَعْنَى تَهْدَكَرُ Ve mesrūr ve dil-şād olmak ma'nâsınadır; tekülu: تَهْدَكَرْتُ بِهِ أَي ابْتَهَجْتُ وَسِرَرْتُ

[ه ر]

أَلْهَرُ [el-herr] (hā'nın fethi ve rā'nın şedde-

siyle) ve

الْهَرِيرُ [el-herīr] (صَرِيرٌ [ṣarīr] vezninde) Bir nesneden hoşlanmayıp kerih görmek ma'nāsındır; yukālu: هَرَّ الشَّيْءُ هَرًّا وَهَرِيرًا مِّنْ إِذَا كَرِهَهُ Ve **الْبَابُ الْأَوَّلُ وَالثَّانِي إِذَا كَرِهَهُ**

هَرٌّ [herr] Dikenli şecer ve nebâtın dikenleri kurumakla ürperip diklenmek ma'nāsındır; yukālu: هَرَّ الشَّوْكَ هَرًّا إِذَا بَيَسَ وَتَنَفَّشَ Ve dağılmış üzüm danelerini ekl eylemek ma'nāsındır; yukālu: هَرَّ الرَّجُلُ إِذَا أَكَلَ هُرُورَ الْعَنْبِ Ve ishâlle yürek sürmek ma'nāsındır ki kuş kısmında sağnamak ve çımkırmak ta'bir olunur; yukālu: هَرَّ بِسَلْجِهِ إِذَا رَمَى بِهِ Ve bed-hüy olmak ma'nāsındır; yukālu: هَرَّ الرَّجُلُ هَرًّا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا سَاءَ خُلُقُهُ Ve deve kısmı **هَرَارٌ** [hurār] 'illetine uğramak ve ishâle uğrayıp helâk olmak ma'nâlarıdır, ke-mâ se-yuzkerâni. Ve

هَرٌّ [herr] Deve kısmına mahsûs bir güne zecr ve âzâr hikâyesidir. Ve bir adamın yüzüne köpek gibi haykırmak ma'nāsındır; yukālu: هَرَّ فِي وَجْهِهِ كَمَا يَهْرُ الْكَلْبُ إِذَا صَوَّتَ Ve

هَرِيرٌ [herīr] Köpek kısmı soğuğa tahammül eylememekten nâşî ürümekten aşagıca seslenmek ma'nāsındır ki sızlamak ve sinilemek ve kığırdatmak ta'bir olunur; yukālu: هَرَّ الْكَلْبُ هَرِيرًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا صَاتَ دُونَ نُبَاحٍ مِّنْ قَلْبِهِ عَلَى الْبُزْدِ Ve bu ma'nâda müte'addî olur; yukālu: هَرَّ الْكَلْبُ إِذَا صَوَّتَهُ Ve yay çınramak ma'nāsındır; yukālu: هَرَّتِ الْقَوْسُ إِذَا صَوَّتَتْ

الْإِهْرَارُ [el-ihrār] (hemzenin kesriyle) Köpeği sızlatıp siniletmek ve kığırdatmak ma'nāsındır; yukālu: أَهَرَّ الْكَلْبُ إِهْرَارًا إِذَا «شَرَّ أَهَرًّا ذَا نَابٍ» Ya'nî “Azı sâhibini ki murâd kelbdir, bir şerr-i 'azîm kığırdattı” Bir şerr ve kerîhe emâretleri zuhûru hinde darb olunur.

Aslı budur ki kelb kısmının vakt-i gayr-i ma'hüdda gayr-i ma'rûf olan هَرِيرٌ [herīr]ini işittikte bir şerr-i nâgehânî hudûsundan ihtirâz eylemekle kendi nefsinde ve yanında olan kimselere kelbin bu vakte herîri boş değildir, elbette bir târikaya mebnîdir diye i'zâm-ı hâlîle âgâh ve âmâde olmağı tenbîh eder. Kelâm-ı mezbûr aslında مَا أَهَرَّ مَا أَهَرَّ idî ki tekavvîyi mutazammın ma'nâ-yı nefye 'â'iddir. Fe-li-hâzâ nekre ile ibtidâ müvecceh olmuştur. Ve

إِهْرَارٌ [ihrār] Koyun kısmını su içmeğe çağırarak yâhüd götürmek ma'nāsındır; yukālu: أَهَرَّ بِالْعَنَمِ إِذَا دَعَاهَا إِلَى الْمَاءِ أَوْ أَوْرَدَهَا

الْهَرُّ [el-hirr] (hâ'nın kesriyle) Kediye denir, سَيُّورٌ [sinnev] gibi; cem'i هِرَّةٌ [hiret] gelir, قِرْدٌ [kird] ve قِرْدَةٌ [kiredet] gibi. Mü'ennesinde هِرَّةٌ [hirret] denir; cem'i هِرَرٌ [hirer] gelir, عِنَبٌ ['ineb] vezninde. Ve

هَرٌّ [hirr] Koyun ve keçi sürmek yâhüd su içmeğe çağırarak savtıdan hikâyedir. Ve «بِر» «وَلَا يَعْرِفُ هَرًّا مِنْ بَرِّ» meseli maddesinde beyân olundu. Ve

هَرٌّ [Hirr] Bir hatun adıdır. Ve İrân'da bir belde adıdır.

الْهَرُّ [el-Hurr] (hâ'nın zammıyla) Arz-ı Yemâme'de bir kayalık dağın adıdır. Ve çok suya ve çok süte denir. Ve arslana denir.

الْهَرَارُ [el-hurār] (غُرَابٌ [gūrāb] vezninde) Deve kısmına mahsûs bir 'illet adıdır. Verem gibi bir 'arızadır, etiyle derisinde hâdis olur; o deveye مَهْرُورٌ [mehrūr] denir. 'Alâ-kavlin deve kısmının yürek sürmesi 'arızasıdır, ne güne 'illetten olursa olsun. Ve

هَرَارٌ [hurār] هَرٌّ [herr] gibi masdar olur, deve maraz-ı mezbûra uğramak ma'nāsındır;

yukālu: هَرَّتِ الْإِبِلُ هَرًا وَهُرَارًا إِذَا صَارَتْ مَهْرُورًا Ve ishāle uğrayıp helāk olmak ma'nāsınadır; yukālu: هَرَّ سَلْحُهُ إِذَا اسْتَطَلَّقَ حَتَّى مَاتَ Ve ishāle uğratmak ma'nāsınadır; yukālu: هَرَّةٌ إِذَا أَطَلَّتْ بَطْنَهُ

الْهَرَارَانِ [el-herrārān] [شَدَادَانِ] [šeddādān] vezninde) Nesr-i Vāki' ve Qalb-i 'Akreb dedikleri iki kevkebe itlāk olunur, tulū'larında şitā' şedid olup kilābı sızlattıkları için. Ve şühür-ı Rūmiyyeden kânün-ı evvel ve sâniye itlāk olunur.

الْهَرَارِ [el-Herrār] [شَدَادٌ] [šeddād] vezninde) Mu'āviye b. 'Ubāde'nin feresi ismidir.

الْهَرُورُ [el-hurhūr] [سُورٌ] [sursūr] vezninde) Ve

الْهَرَهَارُ [el-herhār] [شَرَّارٌ] [šeršār] vezninde) ve

الْهَرَاهِرُ [el-hurāhir] [عَلَابِطٌ] [ulābiṭ] vezninde) Pek çok suya ve pek çok süte itlāk olunur. Ve

هُرُورٌ [hurhūr] Bir güne gemiye denir. Ve dağınık üzüm danelerine denir. Ve pek koca koyuna denir. Ve çağlayan çok suya itlāk olunur ki akarken her her diye çağılısı ola; yukālu: مَاءٌ هَرَهَارٌ أَيْ كَثِيرٌ إِذَا جَرَى Ve سُمِعَتْ لَهُ هَرٌّ

هَرَهَارٌ [herhār] Beyhüde yere dā'imā hände eden adama itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ هَرَهَارٌ أَيْ صَحَّاحٌ فِي الْبَاطِلِ Ve zebün ete denir; yukālu: لَحْمٌ هَرَهَارٌ أَيْ عَتٌّ Ve arslana denir. Ve

هُرَاهِرٌ [hurāhir] Bu dahi arslana denir.

الْهَرِيرُ [el-hirhir] [زَبْرَجٌ] [zibric] vezninde) Şol nākaya denir ki pek yaşlı olmakla rahiminde nutfeyi imsāk edemeyip ilkā eder ola. Ve pek koca koyuna denir.

الْهَرُورُ [el-herūr] [صَبُورٌ] [şabūr] vezninde)

Bu dahi dağınık üzüm danelerine denir.

هَرَهَرٌ [herher] [بَرَبَرٌ] [berber] vezninde) Çağılan suyun çağılısından hikāyedir; tekūlu: سَمِعْتُ هَرَهَرَ الْهَرَهَارِ أَيْ صَوْتُهُ

الْهَرَهَرَةُ [el-herheret] [زَلْزَلَةٌ] [zelzelet] vezninde) Koyun ve keçi kısmını su içmeğe çağırarak yāhūd suya götürmek ma'nāsınadır; yukālu: هَرَهَرَ بِالْعَنَمِ إِذَا دَعَاهَا أَوْ أوردَهَا Ve bir nesneyi ırgalamak ma'nāsınadır; yukālu: هَرَهَرَ الشَّيْءَ إِذَا حَرَكَهُ Ve bir adama ta'addi eylemek ma'nāsınadır; yukālu: هَرَهَرَ الرَّجُلُ عَلَيْهِ إِذَا تَعَدَّى Ve

هَرَهَرَةٌ [herheret] Hindîlerin cenk hengāmında olan gıriv ve feryādlarından hikāyedir. Ve koyun kısmı birden melemek ma'nāsınadır; yukālu: هَرَهَرَ الضَّأْنَ إِذَا صَاتَ Ve beyhüde gülmek ma'nāsınadır; yukālu: هَرَهَرَ الرَّجُلُ إِذَا صَحَّحَكَ فِي الْبَاطِلِ

الْهَرِيرُ [el-hirhir] (hā'ların kesriyle) Bir nev' balık adıdır. Ve bir cins habīs yılan ismidir ki kaplumbağa ile esvedu sālih] ta'bīr olunan yılan beyninde olur. Altı ay müddet nā'im olup uyandıktan sonra selimi sālīm olmaz, ya'nī soktuğu insān ve hayvān 'ale'l-fevr helāk olur; yukālu: رَمَاهُ اللَّهُ بِالْهَرِيرِ وَهُوَ جِنْسٌ مِنْ أَحْبِثِ الْحَيَّاتِ مُرَكَّبٌ بَيْنَ الشُّلْحَفَاءِ وَبَيْنَ أَسْوَدَ سَالِحٍ تَنَامُ سَنَةً لَدَيْغٍ [ledīg] ülen Tefe»ülen [ledīg]e selim [selim] ta'bīr olunur.

هُرُورٌ [Herūr] [صَبُورٌ] [şabūr] vezninde) Mavşil a'mālinden bir hısn adıdır. Ve bir mevzi' ismidir.

هُرَيْرَةٌ [hureyret] [جُهَيْنَةٌ] [cuheyne] vezninde) هِرَّةٌ [hirret]in musaggarıdır. Bir gün ashāb-ı kirāmdan 'Abdurrahmān b. Şahr radiyallāhu 'anhu cenāblarının yeminde bir kedi yatar idi. Fahr-i 'ālem 'aleyhi's-selām hazretleri gördükte يَا أَبَا هُرَيْرَةَ ta'bīriyle

nūvāzişāne hitāb buyurmalarıyla künye-i merkūme ile şöhret-yāb oldu. Ve ismi husūsunda otuzdan ziyāde ihtilāf olundu. Şārih der ki asahhı mü'ellifin ta'ayīn eyle-diğidir. Ve

هُزَيْرَةُ [Hureyret] A'lām-ı nisādandır. Ve āhir-i Dehnā'da bir mevzi' adıdır.

رَأْسُ هِرِّ [Re'su Hirr] (hā'nın kesriyle) Arz-ı Fāris'te bir mevzi'dir.

هِرَّانُ [Hirrān] (hā'nın kesriyle) Yemen'de şehir-i Zemār kurbünde bir hısn adıdır.

يَوْمُ الْهَرِيرِ [yevmu'l-herīr] (emīr [emīr] vezninde) Bekr b. Vā'il kabilesiyle Temīm kabilesi miyānında bir ma'roke günüdür; seyyid-i Temīm olan Hāris b. Beybe o gün katl olundu.

الْمُهَارَّةُ [el-muhārret] (mufā'let [mufā'let] vezninde) Bir adamın yüzüne kelb gibi çağırıp āzār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: هَارَهُ مُهَارَّةً إِذَا هَرَ فِي وَجْهِهِ كَمَا يَهْرُ الْكَلْبُ

[ه ز ر]

الْهَزْرُ [el-hezr] (hā'nın fethi ve zā-yı mu'cemenin sükūnuyla) Bir adamın yā bir hayvānın yanına ve sırtına pek pek vurmak ma'nāsınadır; yukālu: هَزَرَهُ بِالْعَصَا هَزْرًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا صَرَّبَهُ بِهَا عَلَى جَنْبِهِ وَظَهْرِهِ هَزْرًا شَدِيدًا Ve bir adamın vücūdunu pek çimdikleyip sıkmaq ma'nāsınadır; yukālu: هَزَرَهُ إِذَا غَمَّرَهُ غَمْرًا شَدِيدًا Ve sürüp kovmaq ma'nāsınadır; yukālu: هَزَرَهُ إِذَا طَرَدَهُ وَنَفَاهُ فَهُوَ هَزْرًا Ve yere çalmak ma'nāsınadır; yukālu: هَزَرَ بِهِ الْأَرْضَ إِذَا صَرَغَهُ Ve çok vergi vermek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا هَزَرَ لَهُ مِنْ الْعَطَاءِ Ve gülmek ma'nāsınadır; yukālu: هَزَرَ الرَّجُلُ إِذَا ضَحِكَ Ve bir işte çabuk deprenmek ma'nāsınadır; yukālu: هَزَرَ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ فِي الْحَاجَةِ

ve galā hengāmı gibi tasarruf ederek pahalı satmak ma'nāsınadır; yukālu: هَزَرَ الرَّجُلُ إِذَا أَعْلَى فِي الْبَيْعِ وَتَفَحَّمْ فِيهِ **الْمَهْزُورُ** [el-mehzūr] ve

الْهَزِيرُ [el-hezīr] (emīr [emīr] vezninde) Matrūd ve menfī adama denir.

الْمِهْزَرُ [el-mihzer] (minber [minber] vezninde) ve

ذُو هَزْرَاتٍ [zū hezerāt] (fetehtāla) Her mādde de aldanıp magbūn olur olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَهْزَرٌ وَذُو هَزْرَاتٍ إِذَا كَانَ هَزْرَةً [hezerāt] [hezerāt] [Ve] يُغْبِنُ فِي كُلِّ شَيْءٍ [hezerāt]in cem'idir **تَمْرَةٌ** [temret] vezninde, aldanmağa denir.

الْهَزْرُ [el-hizr] (hā'nın kesriyle) Her mādde de magbūn olan ahmak ve bī-magz adama denir. Ve tünd ve şedīd kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ هِزْرٌ أَيْ مَغْبُونٌ أَحْمَقٌ وَكَذَا شَدِيدٌ

الْهَزْرَةُ [el-hezret] (temret [temret] vezninde, zā'nın fethiyle de lügattir) Toprağı yufka arza denir.

هُزْرٌ [Huzer] (şurad [şurad] vezninde) Yemen'de bir kabīle adıdır ki düşmanları tarafından şeb-hūn olunmakla cümlesi katl olundular. 'Alā-kavlin bir mevzi' adıdır ki kavm-ı Semūd onda helāk oldular. Yāhūd Huzeyl kabilesine mahsūs bir belde adıdır ki bir gece a'dā tarafından şeb-hūn olunup istisāl üzere katl olundular. Yāhūd bir mevzi' adıdır ki onda Cāhiliyye'den bir kavmin kabrleri vardır.

مَهْزُورٌ [Mehzūr] Bir vādī adıdır.

هَيْزَرٌ [Heyzer] (hayder [hayder] vezninde) Bir recül adıdır.

الْهَزْزُورُ [el-hezevver] (amelles [amelles] vezninde) Za'f ve nā-tūvān adama denir;

رَجُلٌ هَزَّوْرٌ أَيْ ضَعِيفٌ yukālu:

الْهَزْرَةُ [el-huzeyret] [جُهَيْنَةُ [cuhey-net] vezninde) هَزْرَةٌ [hezret]in musaggarıdır ki pek üşenikliğe denir. Cem'i هَزْرَاتٌ [hezerāt] gelir fetehtla; yukālu: إِنَّهُ لَذُو هَزْرَةٍ وَهَزْرَاتٍ وَفِيهِ هَزْرَاتٌ أَيْ كَسَلٌ تَامٌ

الْهَزَارُ [el-hezār] [سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Bir kuş ismidir ki Fāriside hezār-destān denir. Müfredāt-ı Fārisiyye beyānlarına göre bülbül olacaktır. Ve

هَزَارٌ [Hezār] Fāris ülkesinde bir küre adıdır.

[ه ز ب ر]

الْهَزْبَرُ [el-hizebr] [سِبَاہْلٌ [sibaḥl] vezninde) ve

الْهَزْبَرُ [el-hizber] [دِرْهَمٌ [dirhem] vezninde) ve

الْهَزَابِيرُ [el-huzābir] [عُلَابِيَةٌ [ulābiṭ] vezninde) Aslana denir. Ve iri ve dızman ve yoğun şey>e denir. Ve sulb ve şedid şey>e denir. Cem'i هَزَابِيرٌ [hezābir] gelir hā'nın fethiyle.

الْهَزَنْبَرُ [el-hezenber] [سَفْرَجَلٌ [sefercel] vezninde) ve

الْهَزَنْبَرَانُ [el-hezenberān] (elif ve nūn ziyādesiyle) Tiz-dimāg ve tiz-fehm olan şihāb-zihn zirek adama denir. Cevheri bunları seyyi'ü'l-huluk ile tefsir eylemekle vehm eylemiştir, savāb olan zā'eyn-i mu'cemeteyn ile olmaktır, māddeinde gelir.

الْهَزْبَرَةُ [el-hezberet] [دَاہْرَجَتٌ [dahrecet] vezninde) Kesmek ma'nāsınadır; yukālu: هَزْبَرُ الشَّيْءِ إِذَا قَطَعَهُ

[ه ز م ر]

الْهَزْمَرَةُ [el-hezmeret] [دَاہْرَجَتٌ [dahrecet]

vezninde) Hareket-i şedide ma'nāsınadır. Ve bir nesneyi 'unf ve şiddetle sarsıp ırğalamak ma'nāsınadır; yukālu: هَزَمَرَهُ إِذَا عَنَّفَ بِهِ وَتَعَتَعَهُ

هَزْمِيرٌ [Hizmīr] [إِزْمِيرٌ [izmīr] vezninde) Mağrib'de bir belde adıdır.

[ه س ر]

الْهُسَيْرَةُ [el-huseyret] [سِينٌ [sīn]le جُهَيْنَةُ [cuhey-net] vezninde) هُسْرَةٌ [husret] lafzının musaggarıdır. Ve

هُسْرَةٌ [husret] (hā'nın zammıyla) A'mām ve aḥvāle denir; gūyā ki aslda أُسْرَةٌ [usret] olup hemze hā'ya ibdāl olundu.

[ه ش ر]

الْهَشْرُ [el-heşr] [حَشْرٌ [ḥaşr] vezninde) Bir nesnede olan yenliliğe denir, hiffet ma'nāsınadır; yukālu: فِيهِ هَشْرٌ أَيْ حَمَّةٌ وَرَقَّةٌ Ve

هَشْرٌ [heşr] Masdar olur, memede olan sütün mecmū'unu sağmak ma'nāsına; yukālu: هَشْرُ النَّاقَةِ هَشْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا حَلَبَ مَا فِي ضَرْعِهَا أَجْمَعِ

الْهَيْشَرُ [el-heyşer] [حَيْدَرٌ [ḥayder] vezninde) Salkı ve gevşek ve za'if şey>e denir; yukālu: هُوَ هَيْشَرٌ أَيْ رِخْوٌ ضَعِيفٌ Ve bir nebāt-ı za'if adıdır, 'alā-kavlin kenger-i berrī ismidir yāhūd kumsallarda nābit olur bir şecer adıdır yāhūd haşhāş ismidir.

الْمِهْشَارُ [el-miḥşār] [مِخْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Şol nākaya denir ki çekilirken kendisini gereği gibi verip teslīm-i ferc eylemekle ibtidā-i darbede hāmil olup aslā aldatıp tahallūf eylemeye; yukālu: نَاقَةٌ مِهْشَارٌ إِذَا صَارَتْ تَضَعُ قَبْلَهَا وَتَلْقَحُ فِي أَوَّلِ ضَرْبَةٍ وَلَا تُمَاجِرُ

الْمَهْشُورُ [el-mehşūr] Akciğeri yanık deveye denir ki 'illetten ve pek it'ābdan olur; yukālu: بَعِيرٌ مَهْشُورٌ أَيْ مُحْتَرِقٌ الرِّئَةِ

الْهَشُورُ [el-heşūr] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) ve

الْهَشِيرَةُ [el-heşiret] (فَرِحَتْ [ferihāt] vezninde) Yaprakları çabuk dökülür olan ağaca denir; yukālu: شَجَرَةٌ هَشُورٌ وَهَشِيرَةٌ إِذَا كَانَتْ يَسْقُطُ وَرَفُهَا سَرِيعًا

الْهَشِيرَةُ [el-huşeyret] (جُهِينَةٌ [cuheyne] vezninde) **هَشِيرَةٌ** [huşret] [huşret]in musaggarıdır. Ve

هَشِيرَةٌ [huşret] (hā'nın zammıyla) Ferah ve meserrette taşkınlık eylemek, batar ma'nāsınadır. Gūyā ki aslda أُشْرَةٌ [uşret] idi, hemze hā'ya mübeddel oldu.

الْهَيْشُورُ [el-heyšūr] (قَيْضُومٌ [kayşūm] vezninde) Cevheri gerçi bir şecer ile tefsir eylemiştir, lakin musahhaftır, savāb olan هَيْشُومٌ [heyšūm] olmaktadır. Ve istişhād eylediği işbu «لُبَابَةٌ مِنْ هَيْشُورٍ» mısra'ı dahi musahhaftır, zīrā recez-i mersūm mīmīyedir.

[ه ص ر]

الْهَاشِرُ [el-haşr] (حَاشِرٌ [haşr] vezninde) Bir nesneyi kendi tarafına çekip eĝmek ma'nāsınadır; yukālu: هَضَرَ الشَّيْءَ Ve kırmak ma'nāsınadır; yukālu: هَضَرَ الشَّيْءَ إِذَا كَسَرَهُ Ve bir nesneyi öte kakmak ma'nāsınadır; yukālu: هَضَرَ إِذَا دَفَعَهُ Ve bir nesneyi kendisine yaklaştırmak ma'nāsınadır; yukālu: هَضَرَ إِذَا أَدْنَاهُ Ve ağaç dalı gibi ter ve nerm nesneyi eĝip çatlatmaksızın kırmak, 'alā-kavlin mutlakan bir nesneyi eĝmek ma'nāsınadır; yukālu: هَضَرَ الْعُضْنَ وَبِالْعُضْنِ إِذَا عَطَفَهُ وَكَسَرَهُ مِنْ غَيْرِ بَيِّنُونَةٍ أَوْ هُوَ عَطَفَ أَيَّ شَيْءٍ كَانَ

الْإِنْهِيَازُ [el-inhişār] (إِنْفِعَالٌ [infi'al] vezninde) Ma'nā-yı ahirden mutāvi'edir; yukālu: هَضَرَهُ فَأَنْهَضَرَ أَيَّ عَطَفَهُ وَكَسَرَهُ فَأَنْعَطَفَ وَانْكَسَرَ مِنْ غَيْرِ بَيِّنُونَةٍ

الْإِهْتِصَارُ [el-ihtişār] (إِفْتِعَالٌ [ifti'al] vezninde) Bu dahi bir nesneyi eĝip çatlatmaksızın kırmak ma'nāsınadır. Ve bu ma'nāda lāzım ve mutāvi' olur; yukālu: إِهْتَصَرَ الْعُضْنَ فَانْهَضَرَ فَانْهَضَرَ بِمَعْنَى هَضَرَهُ فَانْهَضَرَ Ve ağacın dallarını ve çubuklarını düzeltip doğrultmak ve uygun eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِهْتَصَرَ النَّخْلَةَ إِذَا دَلَّلَ غُدُوقَهَا وَسَوَّاهَا

الْهَضُورُ [el-heşūr] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) ve

الْهَيْصَارُ [el-heyšār] (حَيْدَرٌ [hayder] vezninde) ve

الْهَيْصَارُ [el-heyšār] (بَيْطَارٌ [beytār] vezninde) ve

الْهَشَّارُ [el-heşşār] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) ve

الْمِهْشَارُ [el-miḥşār] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) ve

الْمِهْشَرَةُ [el-huşaret] (هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) ve

الْمِهَاشِرُ [el-hāşir] ve

الْمِهْشَوْرَةُ [el-haşveret] (فَسْوَرَةٌ [kaşveret] vezninde) ve

الْمِهْشَوْرُ [el-haşver] (جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) ve

الْمِهْشَارُ [el-miḥşār] ve

الْمِهْشِيرُ [el-miḥşir] (مَكْثِيرٌ [mikşir] vezninde) ve

الْمِهْشِرُ [el-heşir] (كَيْفٌ [ketif] vezninde) ve

الْمِهْشَرُ [el-huşar] (صُرْدٌ [şurad] vezninde) ve

الْمُهْشِيرُ [el-muḥteşir] (مُقْتَصِرٌ [muḥtaşir] vezninde) Cümlesi arslana denir; kesr ma'nāsındandır.

مُهَاشِرٌ [Muhāşir] Esāmīdendir: Muhāşir b. Ḥabīb bir şā'irdir. Ve Muhāşir b. Mālik tābi'ındendir; 'Urve b. Ḥizām nām kimse-

nin 'ammıdır ki Ḥubb nām kimse yedinde maktül oldu.

الْمُهَاصِرِيُّ [el-muhāşiriyy] Bir türlü Yemen kumaşının ismidir. Ve Ebu'l-Muhāşir Riyāh b. 'Amr ve Yezīd b. Muhāşir muhaddislerdir.

الْهَضْرَةُ [el-haşret] (نَمْرَةٌ [temret] vezninde ve şād'ın fethiyle lügattır) Bir güne boncuk adıdır ki teshir ve te'hize dā'ir-i sihr ve efsün ile isti'māl ederler.

[ه ط ر]

الْهَطْرُ [el-haṭr] (hā'nın fethi ve tā'nın sükunuyla) Köpeği değnekle vurup öldürmek, 'alā-kavlin mutlakan vurmak ma'nāsınadır; yukālu: هَطَرَ الْكَلْبَ هَطْرًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا ضَرَبَهُ بِالْحَشْبَةِ أَوْ هُوَ مُطْلَقُ الضَّرْبِ

الْهَطْرَةُ [el-haṭret] (قَطْرَةٌ [kaṭret] vezninde) Sā'il ve fakir kısmının su'āl hengāmında zengīn adama tezellül ve meskenet eylemesine denir; yukālu: لَهُ هَطْرَةٌ الْفَقِيرِ أَي تَذَلُّهُ لِلْغَنِيِّ إِذَا سَأَلَهُ

هَاطَرَى [Hāṭarā] (tā'nın fethi ve kasr ile) Bir recül 'alemidir. Ve Surre-men-re'ā kazasında bir karye adıdır. Ve arz-ı Meysān'da bir karye adıdır.

الْتَهَاطُرُ [et-tehaṭtur] (تَفَاعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Kuyu çöküp yıkılmak ma'nāsınadır; yukālu: تَهَاطَرَتِ الْبُئْرُ إِذَا تَهَوَّرَتْ

[ه ع ر]

الْهَيْعَرَةُ [el-hey'aret] (حَيْدَرَةٌ [ḥayderet] vezninde) Gül-ı beyābāniye denir. Ve rūsbi ve fācire, 'alā-kavlin be-gāyet hiffet ve tayşī olan 'avrete denir. Ve

هَيْعَرَةٌ [hey'aret] Masdar olur, hiffet ve tayş ma'nāsına; yukālu: هَيْعَرَ الرَّجُلُ إِذَا طَاشَ وَخَفَّ Ve 'avret kısmı bir mahalde ārām eylemeyeyip çalı kuşu gibi dā'imā oraya buraya ge-

zip yürümek ma'nāsınadır; yukālu: هَيْعَرَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا كَانَتْ لَا تَسْتَقِرُّ بِمَكَانٍ

الْهَيْعَرُونَ [el-hey'arūn] (حَيْرَبُونَ [ḥayzebūn] vezninde) Dāhiye ve āfete denir. Ve pek kocakarıya denir.

الْتَهَيْعُرُ [et-tehey'ur] (تَشَيْطُنٌ [teşeyṭun] vezninde) هَيْعَرَةٌ [hey'aret] ile ma'nā-yı ahirde mürādiftir; yukālu: تَهَيْعَرَتِ الْمَرْأَةُ بِمَعْنَى هَيْعَرَتْ

[ه ق ر]

الْهَقَوْرُ [el-heḳavver] (كَافٌ لَّا عَزَوْرٌ [‘azevver] vezninde) Gövdesi iri, boyu uzun ahmak adama denir; yukālu: فَلَانَ هَقَوْرًا أَي طَوِيلَ ضَحْمٍ أَمْخَمٌ

الْهَقْرَةُ [el-huḳret] (عُرْفَةٌ [ğurfet] vezninde) Koyun ve keçi kısmına mahsūs bir veca' ismidir.

[ه ك ر]

الْهَكْرُ [el-hekr] (مَكْرٌ [mekr] vezninde ve hā'nın kesri ve fethateynle lügattır) 'Aceblemek, 'alā-kavlin pek 'aceblemek ma'nāsınadır; yukālu: هَكَرَ الرَّجُلُ مِنْهُ وَهَكَرَ هَكَرًا وَهَكَرًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالرَّابِعِ إِذَا عَجِبَ أَوْ أَشْدَّهُ

هَكَرٌ [hekr] ve

هَكَرٌ [heker] (fethateynle) Uyuklamak, 'alā-kavlin derin uyukuya varmak ma'nāsınadır; yukālu: هَكَرَ الرَّجُلُ هَكَرًا وَهَكَرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اغْتَرَاهُ النَّعَاسُ أَوْ اشْتَدَّ نَوْمُهُ

الْمَهْكَرُ [el-mehker] (مَقْعَدٌ [maḳ'ad] vezninde) ve

الْمَهْكَرَةُ [el-mehkeret] (مَعْصَرَةٌ [ma'şaret] vezninde) Medār-ı ta'acçüb olan şey'e denir; yukālu: مَا فِيهِ مَهْكَرٌ وَمَهْكَرَةٌ أَي مَعْجَبٌ وَمَعْجَبَةٌ

الْهَكِيرُ [el-hekir] (كَيْتِفٌ [ketif] vezninde) ve

الْهَكْرُ [el-hekur] (نَدَسٌ [nedus] vezninde) Dā'imā uyuklayan adama denir. Ve

هَكَزْ [Hekir] [ketif] [ketif] vezninde) Yemen'de bir belde adıdır. 'Alā-kavlin Rūm tā'ifesine mahsūs bir kilisā yāhūd bir kasr ismidir.

هَكَرَانُ [Hekrān] [selmān] [selmān] vezninde) Merrān hizāsında bir mevzi'e yāhūd bir cebel adıdır.

أَهْكَارِيَّةٌ [el-Hekkāriyyet] [šeddādiyye] [šeddādiyyet] vezninde) Mavşil şehrinden yukarıcada bir nāhiye ismidir.

أَتَهَكُّرُ [et-tehekkur] [tefa'ul] [tefa'ul] vezninde) Ta'accüb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَهَكَّرَ الرَّجُلُ إِذَا تَعَجَّبَ Ve mütehayyir olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَهَكَّرَ الرَّجُلُ إِذَا تَحَيَّرَ

[ه م ر]

أَهْمَرُ [el-hemr] [emr] [emr] vezninde) Su makūlesini dökme ma'nāsınadır; yukālu: هَمَرَ الْمَاءَ هَمْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا صَبَّهُ Ve dökülmek ma'nāsınadır; yukālu: هَمَرَ الْمَاءَ إِذَا انْصَبَّ Ve memede olan sütün mecmū'unu sağmak ma'nāsınadır; yukālu: هَمَرَ مَا فِي الضَّرْعِ إِذَا حَلَبَهُ كُلَّهُ هَمَرَ الْكَلَامَ إِذَا أَكْثَرَ Ve at tırnağıyla yeri pek pek vurmak ma'nāsınadır; yukālu: هَمَرَ الْفَرَسُ الْأَرْضَ إِذَا ضَرَبَهَا بِخَوَافِرِهِ شَدِيدًا Ve nākanın sütü firāvān olmakla sāhibi çok sağıp örselemek ha-sebiyle dermānde eylemek ma'nāsınadır; yukālu: هَمَرَ الْعُزْرُ الثَّقَاةَ إِذَا جَهَدَهَا Ve māl vermek ma'nāsınadır; yukālu: هَمَرَ لَهُ مِنْ مَالِهِ إِذَا أَغْطَاهُ هَمَرَ الْبِنَاءَ إِذَا هَدَمَهُ

الْإِهْتِمَارُ [el-inhimār] [infī'al] [infī'al] vezninde) Su dökülüp akmak ma'nāsınadır; yukālu: إِنْهَمَرَ الْمَاءَ إِذَا انْسَكَبَ وَسَالَ Ve ağacın yaprağını sıyrırken ufanıp dökülmek

ma'nāsınadır; yukālu: إِذْ أَنْحَتَتْ إِذَا انْحَتَّتْ عِنْدَ الْخَبِطِ Ve binā yıkılmak ma'nāsınadır; yukālu: هَمَرَ الْبِنَاءَ فَانْهَمَرَ أَي هَدَمَهُ فَانْهَدَمَ

الْإِهْتِمَارُ [el-ihtimār] [ifti'al] [ifti'al] vezninde) Bu dahi at tırnağıyla yere pek pek vurmak ma'nāsınadır; yukālu: إِنْهَمَرَ الْفَرَسُ إِذَا صَرَبَهَا بِخَوَافِرِهِ شَدِيدًا Ve at seğırtmek ma'nāsınadır; yukālu: إِنْهَمَرَ الْفَرَسُ إِذَا جَرَى

أَهْمَارٌ [el-hemmār] [šeddād] [šeddād] vezninde) Ve

أَهَامِيرُ [el-hāmīr] Yağmuru pek seyelān eden buluta denir; yukālu: سَحَابٌ هَمَارٌ وَهَامِيرٌ أَي سَيَّالٌ Ve

هَمَارٌ [hemmār] Pek ozan, yanşak, yāve-gū adama denir; yukālu: رَجُلٌ هَمَارٌ أَي الْكَثِيرُ Ve الْكَلَامُ مَهْدَارٌ

هَمَارٌ [Hemmār] Esāmīdendir: Nu'aym b. Hemmār ashābdandır.

أَهْمِمَارٌ [el-mihmār] [mikšār] [mikšār] vezninde) ve

أَهْمِمَرُ [el-mihmer] [minber] [minber] vezninde) ve

أَلْيَهْمُورُ [el-yehmūr] [ya'fūr] [ya'fūr] vezninde) Bunlar da çok sözlü herze-gū adama denir.

أَهْمَرَةٌ [el-hemret] [haşret] [haşret] vezninde ve mürādifidir ki zikr olundu. Ve bir uğur-dan dökülen yağmura denir; tekūlu: أَصَبْنَا أَصَبْنَا Ve hışm ve gazabla gümürdenmeğe denir; yukālu: مَا هَذِهِ أَلْيَهْمَرَةُ أَي الدُّمْدَمَةُ بَعْضُ كِي تَهْيِزْ ve teshīr için nisvān-ı 'Arab kullarılar, يا هَمْرَةُ اهُمِرِيه diyerek efsūn ederler.

بَنُو هَمْرَةَ [Benū Hemret] Bir batn adıdır.

أَهْمِيرُ [el-hemīr] [emīr] [emīr] vezninde) Beden ve endāmı hūb ve latif ve dil-keş āhūya denir; yukālu: طَبِيبَةٌ هَمِيرٌ أَي حَسَنَةُ الْجِسْمِ

Ve pek 'acüz fāniyeye denir.

أَلْهَمِرُ [el-hemir] (كَتِيفٌ [ketif] vezninde) Vücūdu galīz ve semīn adama denir; yukālu: رَجُلٌ هَمِرٌ أَيْ غَلِيظٌ سَمِينٌ Ve çok kumluğa denir; يَهْمُورُ [yehmūr] dahi denir.

أَلْهَمَرَى [el-hemerā] (جَمَزَى [cemezā] vezninde) Çağırğan şaltak 'avrete denir; yukālu: اِمْرَأَةٌ هَمَرَى أَيْ صَحَابَةٌ

أَلْهَيْمَرَةُ [el-heymeret] (حَيْدَرَةٌ [hayderet] vezninde) Bir nesneyi götüren hemīr [hemīr] gibi 'acüz fāniyeye denir.

بَنُو هُمَيْرٍ [benū humeyr] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Bir batn ismidir.

أَلْمُهَامِرَةُ [el-muhāmeret] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Bir nesneyi götürür almak ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ يُهَامِرُ الشَّيْءَ أَيْ يَجْرِفُهُ

[ه ن ر]

أَلْهَنْرَةُ [el-henret] (hā'nın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Kulağın deliğine denir. Ve bu şāzıdır, zīrā nūn ba'dehā rā bulunmak kelām-ı 'Arabda nādirdir.

[ه ن ب ر]

أَلْهَنْبِرُ [el-hinnebr] (شِنْبِرٌ [şinnebr] vezninde) ve

أَلْهَنْبِرُ [el-hinebr] (سِبَاھِلٌ [sibaħl] vezninde) ve

أَلْهَنْبِرُ [el-hinbir] (زَبْرِجٌ [zibric] vezninde) Sırtlana, 'alā-kavlin **أَبُو الْهَنْبِرِ** [ebu'l-hinnebr] erkeğine ve **أُمُّ الْهَنْبِرِ** [ummu'l-hinnebr] dişisine denir. Ve

هَنْبِرٌ [hinnebr] (شِنْبِرٌ [şinnebr] vezninde) Ökütze denir. Ve ata denir. Ve fenā ve kemter sahtiyāna denir. Ve meşine denir, 'alā-kavlin kenārlarına denir.

أَلْهَنْبِرَةُ [el-hinbiret] (زَبْرِجَةٌ [zibricet] vezninde) ve

أُمُّ الْهَنْبِرِ [ummu'l-hinbir] (زَبْرِجٌ [zibric] vezninde) Kancık eşeğe denir.

أَلْهَنْبِرُ [el-hinbir] (خِنْصِرٌ [ħinşir] vezninde) Eşek sıpasına denir; هَنْبِرَةٌ [hinbiret] mü'ennesidir.

أَلْهَنْبِيرٌ [el-henābīr] (نَهَابِيرٌ [nehābīr] vezninde) ve mürādifidir ki zikr olundu.

[ه و ر]

أَلْهَوْرُ [el-hevr] (جَوْرٌ [cevr] vezninde) Bir adama bir nesne ile töhmet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: هَارَ فُلَانًا بِالْأَمْرِ يَهُورُ Ve bir adama bir nesne ile gümān eylemek ma'nāsınadır; yukālu: هَارَهُ بِكَذَا إِذَا طَلَّهَ بِهِ Ve bir adamı bir nesnedan sarf ve tahvīl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: هَارَهُ عَنِ الشَّيْءِ إِذَا صَرَفَهُ عَنْهُ Ve bir adamı bir nesne üzere sevk ve haml eylemek ma'nāsınadır; yukālu: هَارَهُ عَلَى الشَّيْءِ إِذَا حَمَلَهُ Ve bir adamı bir nesne üzerine devşirmek ma'nāsınadır; yukālu: هَارَ الْقَوْمَ إِذَا قَتَلْتَهُمْ وَكَبَّ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ Ve bir adama dekk ve gışş ve hıyānet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: هَارَ فُلَانًا إِذَا غَشَّهَ Ve bir nesneyi takdīr ve tahmīn eylemek ma'nāsınadır; yukālu: هَارَ الشَّيْءِ إِذَا حَزَرَهُ Ve yere çalmak ma'nāsınadır; yukālu: هَارَ فُلَانًا إِذَا صَرَعَهُ Ve bināyı yıkmak ma'nāsınadır; yukālu: هَارَ الْبِنَاءِ إِذَا هَدَمَهُ Ve binā kendisi yıkılmak ma'nāsına lāzım olur; yukālu: هَارَ الْبِنَاءِ إِذَا انْهَدَمَ Ve

هُوزُ [hevr] Şol buhayreye denir ki kendisine bazı meşelerden ve büklerden ve derelerden sular akıp gelmekle genişip taşkın ola. Cem'ī **أَهْوَارٌ** [ehvār]dır. Ve

هُوزُ [hevr] Koyun ve keçi sürüstüne itlāk olunur, kesret ve izdihāmından birbiri üzere yıkılıp yattıkları mülāhazasıyla.

الهُورَةُ [el-hūret] (hā'nın zammıyla) İki ma'nā-yı evvelden ismdir, töhmet ve gümān ma'nālarıdır; yukālu: فِيهِ هُورَةٌ أَيْ تَهْمَةٌ وَظَنُّ

التَّهْوِيرُ [et-tehvīr] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bu dahi yere çalmak ma'nāsındır; yukālu: هُورَةٌ إِذَا صَرَغَهُ

الْهَائِرُ [el-hā'ir] (حَائِرٌ [hā'ir] vezninde) ve **أَهَارٌ** [el-hār] İnhidām ma'nāsına olan هُورٌ [hevr]den ism-i fā'ildir, aşağıya uçup yıkılmağa yüz tutmuş bināya denir, tepeden aşağıya uçan kum ve toprak gibi. Ve

هَارٌ [hār] Za'if ve sākıt ve nā-tüvān adama itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ هَارٍ بِالْجَرِّ وَهَارٌ رَجُلٌ هَارٌ أَيْ ضَعِيفٌ هَمْزَةُ-يَ هَائِرٌ [hā'ir] 'akib-i rā'ya nakl olunup هَارٌ olduktan sonra iskāt olundu ve ref' hāletinde hemze hazf olundu. Ve

هَارٌ [hār] Felāket-zede adama denir; yukālu: رَجُلٌ هَارٌ أَيْ ضَعِيفٌ سَاقِطٌ مِنْ شِدَّةِ الرَّمَانِ

التَّهْوُورُ [et-tehevur] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) ve

التَّهْيِيرُ [et-teheyyur] (yā'ī olarak) ve

الْإِنْهِيَارُ [el-inhiyār] (إِنْفِعَالٌ [infi'āl] vezninde) Binā çöküp yıkılmak ma'nāsındır; yukālu: Ve تَهْوَرُ الْبِنَاءُ وَتَهْيِيرٌ وَأَنْهَارٌ إِذَا انْهَدَمَ

تَهْوُرٌ [tehevur] Bir adam killet-i endīşe vü mübālāt sebebiyle bir işe bī-pervā saldırmak ma'nāsındır ki encāmı kerihēyi mücib olur; yukālu: تَهْوَرُ الرَّجُلُ إِذَا وَقَعَ فِي الْأَمْرِ بِقَلَّةِ مُبَالَاتٍ Ve bir illet nāsa 'umūm üzere müstevlī olmak ma'nāsındır; yukālu: تَهْوَرُ الْوَعَكُ النَّاسِ إِذَا أَخَذَهُمْ وَعَمَّهُمْ Ve gece geçip gitmek, 'alā-kavlin çoğu gidip azı kalmak ma'nāsındır; yukālu: تَهْوَرُ اللَّيْلُ إِذَا ذَهَبَ أَكْثَرُهُ أَوْ وَلَّى Mecmū'u sukūt ma'nāsından me'hūzdur.

الْهَيَّارُ [el-heyyār] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Bu dahi za'if ve nā-tüvān adama itlāk olunur.

الْهَورَةُ [el-hevret] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Mehlekeye denir; cem'i هُورَاتٌ [hevrāt] gelir; ve minhu'l-hadīsu: «مَنْ اتَّقَى اللَّهَ وَفِيَّ الْهُورَاتِ» أَيْ الْهَلَكَاتِ

الْهَوْرُورَةُ [el-heververet] (سَفَرِجَلَةٌ [sefercelet] vezninde) Helāka müşrife 'avrete denir.

الْإِهْتَوَارُ [el-ihitivār] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Helāk olmak ma'nāsındır; yukālu: إِهْتَوَرَ الرَّجُلُ إِذَا هَلَكَ

التَّيْهُورُ [et-teyhūr] (طَيْفُورٌ [tayfūr] vezninde) Yar gibi çöküp yıkılmış kumluğa denir. Ve etrāfına nisbet düz ve oturaklı arza denir. Ve sa'b ve şedīd olan deşt ve beyābāna denir.

الْهَوَارَةُ [el-hevāret] (سَحَابَةٌ [sehābet] vezninde) Helāklik ma'nāsındır; ve minhu'l-hadīsu: «مَنْ يَتَّقِي اللَّهَ فَلَا هَوَارَةَ عَلَيْهِ» أَيْ لَا هَلَكَةَ

الْهَيَّيرُ [el-heyyir] (كَيْسٌ [keyyis] vezninde) Şol adama denir ki her şey'e endīşe ve mübālāt eylemeyerek saldırıp girişir ola; yukālu: رَجُلٌ هَيَّيرٌ إِذَا صَارَ يَتَهَوَّرُ فِي الْأَشْيَاءِ

مَهْوُورٌ [Mehver] (مَفْعَدٌ [mak'ad] vezninde) Hicāz'da bir mevzī' adıdır.

[ه ي ر]

الْهَيْرَةُ [el-heyret] (hā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Düz ve yumuşak yere denir.

الْهَيْرُ [el-hīr - el-heyr] (hā'nın kesri ve fet-hiyle) ve

الْهَيَّيرُ [el-heyyir] (سَيِّدٌ [seyyid] vezninde) Gecenin nısf-ı evveline denir, هَيَّرٌ [hitr] ma'nāsına. Ve poyraz yeline denir; tekülü: هَيَّبَتِ الْهَيَّيرُ أَيْ جَاءَ هَيَّيرُ اللَّيْلِ أَيْ هَيَّرَهُ رِيحُ الشَّمَالِ

الأَيْرُ [el-eyerr] (hemzenin ve yā'nın fethiy-
le) Ma'nā-yı evvelden vasftır, katı ve şedid
nesneye denir; mü'ennesi يِرَاءُ [yerrā']dır;
yukālu: حَجَرَ أَيُّ أَيُّ شَدِيدٌ وَصَحْرَةٌ يِرَاءُ أَيُّ شَدِيدَةً
الْيَارُ [el-yārr] حَارٌّ [hārr] kelimesine itbā'an
zikir olunur; yukālu: شَيْءٌ حَارٌّ يَارٌّ ve yukālu:
لَاكِنِ إِتْبَاعُ حَرَانٍ يِرَانٍ إِتْبَاعٌ وَقَدْ يِرُّ يِرًّا
'ibāretiyle harāret ma'nāsına resp eyle-
miştir. Husūsan يِرَّةٌ [yerret] āteşe denir,
meğer ba'zen mürādif dahi itbā' ola.

الْيِرَّةُ [el-yerret] ذَرَّةٌ [zerret] vezninde)
Āteşe denir.

الْيِرُّ [el-yerr] شَرٌّ [şerr] vezninde ve ona
itbā'-güne zikir olunur; yukālu: هَذَا الْيِرُّ وَالشَّرُّ
كَأَنَّهُ إِتْبَاعٌ

[ي ز ر]

يِرُّ [Yezir] كَتِيفٌ [ketif] vezninde)
Ḥorāsān'da Ḥārezm nāhiyesinde bir kazā
adıdır.

[ي س ر]

الْيَيْسِرُ [el-yesr - el-yeser] (yā'nın fethi ve
sīn'in sükūnuyla ve fethateynle) Bir nes-
ne çetin olmayıp yavaş ve kolay olmak
ma'nāsınadır; yukālu: يَسِرَ الرَّجُلُ يَسِرًا وَيَسِرًا مِنْ
إِنْقَادِ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا لَانَ وَانْقَادَ
وَلَدَتْهُ يَسِرًا أَيُّ فِي سُهُولَةٍ Ve
hatun kolaylıkla doğurmak ma'nāsına
masdar olur; yukālu: يَسِرَتِ الْمَرْأَةُ يَسِرًا إِذَا
سَهَلَتْ عَلَيْهَا الْوِلَادَةُ Ve

يَسِرُ [yesr] İp makülesi nesneyi eli aşağı
tarafa çekerek bükme ma'nāsınadır ki
bükerken sağ elin cesedine doğru tevec-
cüh eder, شَرٌّ [şezr] mukābilidir; yukālu:
فَتَلَهُ يَسِرًا وَهُوَ الْقَتْلُ إِلَى اسْتَفْلٍ وَهُوَ أَنْ تَمُدَّ يَمِينَكَ نَحْوَ
جَسَدِكَ Ve

طَعْنُ يَسِرٍ [ta'nu yesr] Mızrağı yüzün

hizāsından sançmaktır, niteki شَرٌّ [şezr]
sağ ve sol taraflardan sançmağa denir;
yukālu: طَعْنَهُ يَسِرًا أَيُّ حَذُوَ وَجْهِهِ Ve

يَسِرُ [yesr] Bir adamın sağ tarafından gel-
mek ma'nāsınadır; tekülü: يَسِرَنِي فَلَانَ يَسِرًا
أَيُّ جَاءَ عَنْ يَسَارِي Ve ok ile kumar oynamak
ma'nāsınadır; yukālu: يَسِرَ الرَّجُلُ إِذَا لَعِبَ
بِالْقِدَاحِ

الْيَيْسِرُ [el-yeser] (fethateynle) Kolay ve ya-
vaş nesneye denir; yukālu: رَجُلٌ وَفَرَسٌ يَسِرُ
أَيُّ سَهْلٌ Ve kolaylanıp hāzır ve müheyyā
kılınmış nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ يَسِرُ
أَيُّ مُيَسَّرٌ مُعَدٌّ Ve kumar üzere müctemī' nāsa
denir; tekülü: رَأَيْتُ يَسِرًا أَيُّ قَوْمًا اجْتَمَعُوا عَلَيَّ
الْمَيْسِرِ Ve kumar okları üzere mü'ekkel
olan adama denir, ضَرِيبٌ [ḍarīb] gibi.

الْيَيْسِرُ [el-yāsir] Bu dahi sehl ve münkād
olan şey'e denir; yukālu: رَجُلٌ وَفَرَسٌ يَأْسِرُ أَيُّ
سَهْلٌ Ve

يَأْسِرُ [Yāsir] Esāmīdendir: Yāsir b. Su-
veyd ve Yāsir b. Āmir ashābdandır. Ve
Ebū Bekr b. Kilāb kabilesi yurdunda يَأْسِرَةٌ
[Yāsiret] nām suyun alt tarafında bir dağın
adıdır. Ve tebābi'adan bir şāhın ismidir.
Ve Zu'l-hāceteyn Muḥammed b. İbrāhīm
b. Yāsir evvel-i hulefā-i Ābbāsiyye olan
Ābdullāh es-Seffāh'a ibtidā bey'at eden
kimsedir. Mesned-ārā-yı hilāfet olduk-
tan sonra külle yevmin iki hācet recāsına
merkūma müsā'ade eylemekle lakab-ı
mezbūr ile mülakkab oldu. Ve

يَأْسِرُ [yāsir] Zikri ātī مَيْسِرٌ [meysir] nām
deveyi zebh eden adama denir. Ve o de-
venin etini taksīm eylemeğe mü'ekkel ve
mu'ayyen olan adama denir. Cem'i أَيَسَارٌ
[eysār]dır.

الْمَيْسِرَةُ [el-muyāseret] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet]
vezninde) Bir adama yavaşlık ve

mülāyemet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: يَاسِرُهُ إِذَا لَآيَنَهُ Ve bir nesneyi sol cānibe almak ma'nāsınadır; yukālu: يَاسِرَ الشَّيْءِ إِذَا أَخَذَهُ فِي جِهَتِهِ الْيَسَارِ mu'āmele eylemek ma'nāsınadır; yukālu: يَاسِرُهُ إِذَا سَاهَلَهُ

الْمُوقِفُ الْيَسِرِيُّ [el-Muvaffiķu'l-Yeseriyy] Hanābile-i Şām'dan bir kimsedir.

الْإِسَارُ [el-īsār] (hemzenin kesriyle) Hatun sühütle doğurmak ma'nāsınadır; yukālu: أَيْسَرَ الزَّجْلُ إِذَا سَهَلَتْ عَلَيْهَا الْوِلَادَةَ Ve zengin olmak ma'nāsınadır; yukālu: يُسَّرُ إِسَارًا وَيُسَّرُ إِذَا صَارَ ذَا غِنَى فَهُوَ مُوسِرٌ [yusr] yine sem'iyyattan olarak isti'māl olunmuştur.

التَّيْسِيرُ [et-teysīr] [tefīl] (tefīl) vezninde) Bir adamın develeri ve koyun ve keçileri āsānlıkla doğurmak ma'nāsınadır; yukālu: يَسَّرَ الزَّجْلُ إِذَا سَهَلَتْ وَإِلَيْهِ وَعَنْمِهِ Ve mevāşīnin sütü, 'alā-kavlin dölleri çok olmak ma'nāsınadır; yukālu: يَسَّرَتِ الْغَنَمُ إِذَا كَثُرَ لُبْنُهَا أَوْ نَسَلُهَا ma'nāsınadır; yukālu: يَسَّرَ الشَّيْءَ إِذَا سَهَلَهُ Ve bu hayr ve şerde müsta'meldir. Fe-mine'l-evveli: ﴿فَسَيُسِّرُهُ لِلْيُسْرِ﴾ Ve mine's-sānī ﴿فَسَيُسِّرُهُ لِلْعُسْرِ﴾

الْيُسْرُ [el-yusr] (yā'nın zammıyla) ve

الْيُسْرُ [el-yusur] (zammeteynle) ve

الْيَسَارُ [el-yesār] [seḥāb] [seḥāb] vezninde) ve

الْيَسَارَةُ [el-yesāret] ve

الْمَيْسِرَةُ [el-meyseret] (mīm'in fethi ve sīn'in harekāt-ı selāsiyla) İsmeldir, āsānlık ma'nāsınadır; yukālu: فِيهِ يُسَّرُ وَيُسَّرُ Ve zenginliğe denir, gīnā ma'nāsına. Ve

يُسْرٌ [yusr] Kolaylığa denir ki عُسْرٌ [ʿusr]

mukābilidir. Ve

يُسْرٌ [Yusr] Bir mevzi' adıdır.

الْيَسَارُ [el-yesār] [seḥāb] [seḥāb] vezninde) **يُسْرٌ** [yusr] ile mürādiftir ki zikr olundu. Ve **يَسَارٌ** [yesār] Sol cānibe denir; yā'nın kesriyle de lügattır yāhūd kesri efsahtır ve كَتَّانٌ [kettān] vezninde dahi lügattır. Cevherī vehminden nāşī yā'nın kesrini men' eylemiştir. Cem'i **يُسْرٌ** [yusur] gelir zammeteynle ve **يُسْرٌ** [yusr] gelir sīn'in sükūnuyla. Ve

يَسَارٌ [Yesār] Gulām-ı nebiyy-i ekrem 'aleyhi's-selām ismidir ki 'Urn kabilesi eşkiyāları onu şehīd eylediler. Ve Yesār b. 'Abd yāhūd Yesār b. 'Amr ve Yesār b. Sebu' ve Yesār b. Suveyd yāhūd Yesār b. 'Abdullāh ve Yesār b. Bilāl ve Yesār b. Uzeyhir ve Yesār er-Rā'ī ve Yesār el-Ḥufāf saḥābelerdir. Ve Yesār, Ebu'l-Ḥasen el-Başrī merhūmun ismidir. Ve 'Aṭā' ve birāderleri Suleymān ve 'Abdumelik nām a'lām-ı tābī'nin pederleri ismidir. Ve Sa'īd b. el-Ḥubāb nām kimsenin pederi ismidir. Ve Muslim b. Yesār et-Ṭunbuẓī ve Muslim b. Yesār el-Başrī ve Yesār b. Ebī Meryem a'lām-ı 'ulemādandır. Ve Yesār nāmında kibārdan vāfir zevāt gelmiştir. Ve Zuheyr b. Ebī Sulmā nām şā'irin çobanı ismidir. Ve Zu'l-Ğuşşa Ḥuseyn b. Yezīd'in feresi ismidir. Ve Yemen'de bir dağın adıdır.

الْمَيْسِرَةُ [el-meyseret] (sīn'in harekāt-ı selāsiyla) Sühület ve gīnā ma'nālarıdır ki zikr olundu. Ve

مَيْسِرَةٌ [meyseret] (sīn'in fethiyle) Sol cihete ve sol tarafta olan kimselere ve sol kol cānibinde olan 'askere denir; مَيْمَنَةٌ [meymenet] mukābilidir. Mādde-i 'asker

beştir ki **حَمِيس** [ḥamīs] ta'c'bīr olunur, **مَقَدِّمَةٌ** [muḳaddimet], **قَلْبٌ** [qalb], **سَاقٌ** [sāk], **مَيْمَنَةٌ** [meymenet], **مَيْسِرَةٌ** [meyseret]tir.

الموسير [el-mūsir] **إِسَارٌ** [īsār]-ı mezkūrdan ism-i fā'ildir, zengin adama denir. Cem'î **مَيْسِيرٌ** [meyāsīr]dir.

التيسير [et-teyessur] **تَفَعُّلٌ** [tefa'ul] vezninde) Bir nesne kolaylanmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَيْسِرُ الْأَمْرَ إِذَا تَسَهَّلَ** Ve havā serin olmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: **تَيْسِرُ التَّهَارَ إِذَا بَرَدَ**

الإستيسار [el-istīsār] Bu dahi bir nesne kolaylanmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِسْتَيْسَرَ الْأَمْرَ إِذَا تَسَهَّلَ** Ve hāzır ve müheyā olmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: **إِسْتَيْسَرَ لَهُ الْأَمْرَ إِذَا تَهَيَّأَ**

الميسور [el-meysūr] Āsān kılınmış nesneye denir; yukālu: **شَيْءٌ مَيْسُورٌ أَيْ يُبَسَّرُ** 'Inde'l-ba'z **مَيْسُورٌ** [meysūr] mef'ul vezninde gelen masādırdandır, **مَعْقُولٌ** [ma'qūl] ve **مَجْلُودٌ** [meclūd] gibi.

التيسير [el-yesīr] **أَمِيرٌ** [emīr] vezninde) Az nesneye itlāk olunur; yukālu: **شَيْءٌ يَسِيرٌ أَيْ قَلِيلٌ** Ve kolay şey'e denir; yukālu: **شَيْءٌ يَسِيرٌ أَيْ هَيِّنٌ** Ve

يسير [Yesīr] Ebu'n-Nuşayr el-'Abşemī feresinin ismidir. Ve kumar oynayan adama denir. Ve Ebu'l-Yesīr Muḥammed b. 'Abdullāh ve Ebu'l-Yesīr 'Ulvan b. Ḥuseyn muhaddislerdir. Ve Ebū Ca'fer Muḥammed b. Yesīr şu'arādandır.

يُسيّر [Yuseyr] **زُبَيْرٌ** [zubeyr] vezninde) Ashābdandır. Ve Yuseyr b. 'Amr muhadremındendir. Ve Yuseyr b. 'Umeyle ve Yuseyr ki Suleymān el-Kūfī pederinin ismidir tābī'lerdir. Ve Yuseyr b. Mūsā muhaddistir, 'alā-kavlin bu **أَمِيرٌ** [emīr] veznindedir.

التيسور [el-yesūr] **صَبُورٌ** [şabūr] vezninde) Bu dahi dā'imā kumar oynayan adama denir; yukālu: **رَجُلٌ يَسُورُ أَيْ قَامِرٌ**

التيسرى [el-yusrā] **بُشْرَى** [buşrā] vezninde) **يُمْنَى** [yumnā] mukābilidir ki sol ele denir, **يَدٌ يُمْنَى** ve **يَدٌ يُسْرَى** ta'c'bīr olunur.

التيسرة [el-yesret] (yā'nın fethiyle) Sol cānibe denir, **يَمْنَةٌ** [yemnet] mukābilidir; yukālu: **جَاءَ مِنْ يَسْرَتِهِ ضِدُّ يَمْنَتِهِ**

أعسر يسر [a'seru yeser] «ع،س،ر» māddesinde beyān olundu.

الميسر [el-meysir] (mīm'in fethi ve sīn'in kesriyle) Beyne'l-'Arab ok ile oynadıkları kumar oyununa denir, kolaylıkla kesbi māl olduğu için. 'Alā-kavlin kumar için zebh olunan deveye denir. Sūreti budur ki kumar murād eden kimseler veresiye bir deve alıp zebh ve etini yirmi sekiz yāhūd on pay eyledikten sonra o payların ba'zısına nişān ederler. Ba'dehu birer birer o kimselerin ismi niyyetine ihrāc ederler. 'Alāmetli olan her kimin ismine çıkarsa o fā'iz olup 'alāmetlisi çıkan mazhar-ı garāmet olur. 'Inde'l-ba'z **مَيْسِرٌ** [meysir] nerd dedikleri la'ibdir ki hālen tavla ta'c'bīr olunan ondan bir nev'dir yāhūd mutlakan kumara **مَيْسِرٌ** [meysir] denir, kāgıd oyunu ve sāriri gibi.

ميسر [Meyser] **مَعْعَدٌ** [ma'cad] vezninde) Bir mevzi' ismidir. Ve bir nebāt adıdır.

التيسرة [el-yeseret] (fetehātla) El ayasında olan çizgilere denir, birbirine bitişik olmazsa ki memdūh olan budur; yukālu: **فِي يَسْرَتِهِ مَيْمَنَةٌ وَهِيَ أَسْرَاؤُ الْكُفِّ إِذَا كَانَتْ غَيْرَ مُلْتَصِفَةٍ** Ve deve kısmının uyluklarına mahsūs bir damga adıdır; cem'î **أَيْسَارٌ** [eysār]dır. Ve Yesere b. Şafvān muhaddistir.

التَّيَّاسِرُ [et-teyāsūr] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Zikr olunan مَيْسِرٌ [meysir] dedikleri devenin etini bölüşmek ma'nāsınadır; yukālu: تَيَّاسَرَ الْقَوْمُ إِذَا اقْتَسَمُوا بَيْنَهُمْ لَحْمَ الْمَيْسِرِ Ve birbirine rıfk ve sühütlele mu'āmele eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا تَيَّاسَرُوا إِذَا تَسَاهَلُوا Ve sol tarafa geçmek ve sol kola varmak ma'nāsınadır; yukālu: تَيَّاسَرَ الرَّجُلُ تَيَّاسَرَ فِي جِهَةِ الْمَيْسِرِ ضِدُّ تَيَّامَنَ Ve bir nesneyi sol cānibe almak ve sol tarafa götürmek ma'nāsınadır; yukālu: تَيَّاسَرُهُمْ إِذَا أَخَذَ بِهِمْ فِي جِهَةِ الْمَيْسِرِ

الْإِتِّسَارُ [el-ittisār] (إِتِّبَاعٌ [ittibā'c] vezninde) ve

الْإِتِّسَارُ [el-ītisār] (tā'yı yā'ya kalble) Bunlar da مَيْسِرٌ [meysir] dedikleri devenin etini bölüşmek ma'nāsınadır; yukālu: وَابْتَسَرُوا يَتَسَرُونَ وَيَأْتَسِرُونَ إِتْسَارًا وَإِتِّسَارًا إِذَا اقْتَسَمُوا لَحْمَ الْمَيْسِرِ

التَّيْسُورُ [et-teysūr] (طَيْفُورٌ [ṭayfūr] vezninde) ve

التَّيْسِيرُ [et-teysir] (tā'nın fethi ve sīn'in kesriyle) Dābbenin sühület ve letāfetle el ve ayak almasına ve nakıllamasına denir; yukālu: ذَابَّةٌ حَسَنٌ التَّيْسُورُ وَالتَّيْسِيرُ أَيُّ حَسَنٌ نَقَلَ الْقَوَائِمَ Mü'ellif burada ism-i mevzi' olan مَيْسِرٌ [meysir]i tekrār eylemiştir.

يَاسُورِينَ [Yāsūrīn] Mavşil'den yukarıda bir mevzi' adıdır ki Beled demekle müte'ārefdir.

الْمَيْسِرُ [el-muyesser] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) زُمَاوَرْدٌ [zumāverd] ismidir ki kadın budu ta'bīr ettikleri ta'āmā denir, Fārisīde nuvāle derler; tekūlu: أَطَعَمَنَا مَيْسِرًا أَيُّ زُمَاوَرْدًا

الْأَيْسَرُ [el-Eyser] Bir muhaddis lakabıdır ki kendisi İbn Mende'den ve kendisinden Hüseyin el-Hallāl rivāyet eylemiştir.

اي س ت ع ر ا

الْيَسْتَعُورُ [el-Yeste'ūr] (يَفْتَعُورٌ [yefte'ul] vezninde) Bir mevzi' adıdır. Ve bātıl ve beyhüde nesneye denir; yukālu: عَمَلُهُ يَسْتَعُورٌ أَيُّ بَاطِلٌ Ve devenin ensesine örttükleri cācīme denir. Ve bir şecer ismidir ki ondan pek a'lā misvāklar olur, arz-ı Serāt'ta nābit olur.

اي ع ر ا

الْيَعْرُ [el-ya'ar] (yā'nın fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) Şol oğlağa denir ki sayyād onu kurt yāhūd arslan tuzağına bend ederler. 'Alā-kavlin mutlakan oğlağa denir; yukālu: يَعْزَرُ دَاهِي دَاهِي وَهِيَ الْيَعْرُ Ve minhu'l-meselu: «هُوَ أَذَلُّ مِنَ الْيَعْرِ» Ve bir şecer adıdır. Ve bir dağın ismidir. Ve bir belde adıdır.

الْيَعَارُ [el-yu'ār] (عُرَابٌ [gūrāb] vezninde) Koyun yāhūd keçi āvāzına denir ki meleme ta'bīr olunur. 'Alā-kavlin koyun kısmının şiddetli āvāzına denir; tekūlu: سَبِعَتْ يِعَارًا أَيُّ صِيَاخَ الْعَنَمِ أَوْ الْمِعْزَى أَوْ الشَّدِيدِ مِنْ أَصْوَاتِ الشَّاءِ Ve

يَعَارُ [yu'ār] Masdar olur, koyun yāhūd keçi meleme ma'nāsınadır; yukālu: يِعْرَتِ الشَّاءُ أَوْ الْمِعْزَى يِعَارًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِيِ وَالثَّلَاثِ إِذَا صَاخَتْ

الْيَعُورُ [el-ye'ūr] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Şol koyuna denir ki dā'imā sütü sağılırken tebevül eylemekle sütü murdār eder ola; yukālu: شَاءٌ يِعُورُ إِذَا كَانَتْ تَبُولُ عَلَى حَالِهَا فَتَقْسِدُ الشَّاءُ Ve çağırgan koyuna denir; yukālu: يِعُورُ أَيُّ كَثِيرَ الْيِعَارِ

الْيَعَارَةُ [el-ye'āret] (يَسَارَةٌ [yesāret] vezninde) Dirāb vaktinde nāka buğurdan nüfūr eylemekle buğur arkasından yetişip çökerekten sonra aşmağa, 'alā-kavlin nāka pek soy olmakla develer içre dirābdan imtinā'

eder olmağın tenhāca yerde çökerip buğuru ona götürüp aştırmağa denir; yukālu: **إِعْتَرَضَ الْفَحْلُ النَّاقَةَ بَعَارَةً إِذَا عَارَضَهَا فَتَوَخَّحَهَا أَوْ هَيَّيْ أَنْ لَا تُضْرَبَ مَعَ الْإِبِلِ بَلْ يُقَادُ إِلَيْهَا الْفَحْلُ لِكَرَمِهَا**

الْحَالِ وَأَتَمَّ الْمُنْوَالِ إِنَّكَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ وَبِيَدِكَ قَلَمُ التَّقْدِيرِ وَالتَّصْوِيرِ

[ي م ر]

الْيَامُورُ [el-yāmūr] Geyik ta'bir olunan hayvānın erkeğine denir, **ذَكَرُ الْإِبِلِ** [zekeru'l-eyyil] ma'nāsına. Burada **إِبِلٌ** nüshaları galattır.

[ي ن ر]

يَنَّاؤُ [Yennār] [شُدَادٌ] [şeddād] vezninde) Ḥamdān b. 'Ārim ez-Zendenī el-Buḥārī nām muhaddisin ceddi ismidir.

[ي ه ر]

الْيَهُرُ [el-yehr] [نَهْرٌ] [nehr] vezninde ve hā'nın fethiyle cā'izdir) Vāsī' mevzi'e denir. Ve önegülük, lecāc ma'nāsınadır; yukālu: **مَا هَذَا الْيَهُرُ أَيِ اللَّجَاجِ**

الْإِسْتِيهَارُ [el-istihār] Bir nesneye uzun uzadı meşgūl ve mütevağgil olmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِسْتِيهَرَ فِي الْأَمْرِ إِذَا** Ve bir adamın 'aklı zā'il olmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِسْتِيهَرَ الرَّجُلُ إِذَا ذَهَبَ عَقْلُهُ** Ve bir nesneye yakīn hāsıl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **إِسْتِيهَرَ الرَّجُلُ إِذَا اسْتَبَقَنَ** Ve bir şeyi şey-i āher ile mübādele eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: **إِسْتِيهَرَ بِإِبْلِكَ أَيِ اسْتَبَدَّلَ بِهَا إِبِلًا غَيْرَهَا**

ذُو يَهْرٍ [Zū Yeher] (yā'nın ve hā'nın fethi ve sükūnuyla) Mülük-ı Ḥimyer'den birinin lakabıdır.

الْيَهْيَرِيُّ [el-yehyerr] «ه،ي،ر» māddesinde zikr olundu.

تَمَّ حَزْفُ الرَّاءِ بِفَضْلِ اللَّهِ ذِي الْأَلَاءِ وَالْحَمْدِ لِلَّهِ الَّذِي بِنِعْمَتِهِ تَتِمُّ الصَّالِحَاتُ وَالصَّلَوَاتُ عَلَى أَفْضَلِ الْمُجُودَاتِ وَعَلَى آلِهِ وَأَصْحَابِهِ أُولِي الْكَرَامَاتِ اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ أَنْ تُوفِّقَنِي بِإِتْمَامِ مَا بَقِيَ مِنْ هَذَا عَلَى أَحْسَنِ

الأَزَّازُ [el-ezāz] (hemzelerin fethiyle) Çömlek pek pek kaynamak ma'nāsınadır, 'alā-kavlin şedīd olmayarak kaynamak ma'nāsınadır; yukālu: **أَزَّتِ الْقَدْرُ أَرًّا وَأَزِيْرًا وَأَزَّازًا** إِذَا اشْتَدَّ غَلِيْنَاهَا أَوْ هُوَ غَلِيْنَانٌ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا اشْتَدَّ غَلِيْنَاهَا أَوْ هُوَ غَلِيْنَانٌ لَيْسَ بِالشَّدِيْدِ Ve ateş yakmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَزَّ الرَّارَ إِذَا أَوْقَدَهَا** Ve ıraktan gök gü-rüldemek ma'nāsınadır; yukālu: **أَزَّتِ السَّحَابَةُ** إِذَا صَوَّتَتْ مِنْ بَعِيْدِ Ve bir nesneyi pek pek depretip ırgalamak ma'nāsınadır; yukālu: **أَزَّ الشَّيْءَ إِذَا حَرَّكَهُ شَدِيْدًا**

الإِيتِرَازُ [el-iptizāz] [ifti'āl] vezninde) ve

التَّأَزُّزُ [et-te'ezzuz] [tefa'ul] vezninde) Bunlar da çömlek şiddetle kaynamak yāhūd şiddetsiz kaynamak ma'nāsınadır; yukālu: **إِيتِرَّتِ الْقَدْرُ وَتَأَزَّرَتْ بِمَعْنَى أَزَّتْ** Ve

إِيتِرَازُ [iptizāz] İsti'cāl ma'nāsınadır; yukālu: **إِيتَرَ الرَّجُلُ إِذَا اسْتَعَجَلَ**

الأَزَّزُ [el-ezez] (fethateynle) Meclis nās ile dolu olmağa denir; yukālu: **فِي مَجْلِسِهِ أَزَّزُ أَيَّ** فِي امْتِلَاءٍ Ve darlık, ضَيْقٌ [dīk] ma'nāsınadır. Ve dolu meclise denir; tekūlu: **أَتَيْتُ الْوَالِيَّ** Ve **وَالْمَجْلِسُ أَزَّزُ أَيَّ مُمْتَلِئٌ مِنَ النَّاسِ**

أَزَّزُ [ezez] Mecārī-i kamerden bir güne hisāb ismidir ki şühūr ile sinīn beynine tedāhül eden evkātun fuzūlundan 'ibārettir. Murād devre-i kamerde 'aded-i eyyāmın ihtilāfı muktezāsınca devre-i şemsiyye ile beynderinde mütefāvit olan hisābdır, zīrā devre-i kamer i'tibārıyla mahsūb olan sāl ki sene-i kameriyye denir, şühūrun ba'zında yirmi dokuz gün gelmekle nākıs olduğundan üç yüz elli dört gün olur. Ve devre-i kāmile-i āfītab ki sene-i şemsiyye denir, üç yüz altmış beş ve rub' yevmdir. Bu cihetle sene-i şemsiyye, kameriyyeden on bir gün ve yevm-i vāhidin yirmi bir

cüz'ünden bir cüz' gün ziyāde olur. Ve

أَزَّزُ [ezez] Cem'-i kesīre denir.

الأَزِيْرُ [el-ezīr] Masdardır, niteki zıkr olundu. Ve

أَزِيْرُ [ezīr] Soğuga denir; tekūlu: **فِي يَوْمِنَا** فِي بَرْدٍ Ve soğuk nesneye denir, bārid ma'nāsına. Ve pek yürümeğe denir.

الأَزَّزُ [el-ezz] (hemzenin fethiyle) Çömlek kaynamak ma'nāsınadır ki zıkr olundu. Ve

أَزَّزُ [ezz] Damar atmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَزَّزَ الْعُرْقُ إِذَا ضَرَبَ** Ve çıban makülesi kurha ve hurāc acıyıp ağrımak ma'nāsınadır. Ve cimā'e eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **أَزَّزَ الْجَارِيَةَ إِذَا جَامَعَهَا** Ve nākayı pek pek sağmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَزَّزَ النَّاقَةَ إِذَا حَلَبَهَا شَدِيْدًا** Ve su dökmek ma'nāsınadır; yukālu: **أَزَّزَ الْمَاءَ** إِذَا صَبَّهُ Ve suyu kaynatmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَزَّزَ الْمَاءَ إِذَا أَغْلَاهُ**

[أ ف ز]

الأَفْزُ [el-efz] (hemzenin fethi ve fā'nın sükūnuyla) Sıçramak ma'nāsınadır. Gūyā ki **وَفَزُ** [vefz] lafzından maktūbdur, ya'nī vāv'ı hemzeye mübeddeldir.

الإِفَازُ [el-ifāz] [kitāb] vezninde) Sür'atle gitmek, **وَفَازَ** [vifāz] ma'nāsınadır; tekūlu: **أَنَا عَلَى إِفَازٍ وَوَفَازٍ كِشَاحٍ وَوَشَاحٍ** Ya'nī **وَشَاحٍ** [vişāh] İfāzında **إِشَاحٌ** [iṣāh] lügat olduğu gibi **وَفَازَ** [vifāz]da dahi **إِفَازٌ** [ifāz] lügattir.

[أ ل ز]

الأَلْزُ [el-elz] (hemzenin fethi ve lām'ın sükūnuyla) Bir şey'e müdāvemem eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **أَلَزَّ الشَّيْءَ وَأَلَزَّ بِهِ أَلْزًا مِنْ** الْبَابِ الثَّانِي إِذَا لَزِمَهُ

الأَلْزُ [el-elez] (fethateynle) Muhtarib ve bī-karār olmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَلَزَّ الرَّجُلُ**

أَزًّا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا قَلِقَ

[أوز]

الأوز [el-evz] (جَوْزٌ [cevz] vezninde) Zikr olunan أَزٌّ [ezez] ma'nāsınadır ki mecārī-i kamerden hisāb-ı ma'hūde denir yāhūd ehadühümā āherden musahhaftır.

الإوز [el-ivezz] (hemzenin kesriyle حَدَبٌ [hidebb] vezninde) Gövdesi kalın bodura denir; yukālu: رَجُلٌ إَوْزٌ أَيْ غَلِيظٌ قَصِيرٌ Ve kaz ta'bīr olunan su kuşuna denir, بَطٌّ [baṭṭ] ma'nāsına. Cem'i إَوْزُونَ [ivezzūn] gelir, zīrā ma'nā-yı mezkūrdan me'hūzdur. Mütercim der ki Zemaḥşerī ve sā'irleri ördek ile tefsīr eylemişlerdir.

المأوزة [el-me'vezet] (مَأْسَدَةٌ [me'sedet] vezninde) Kazı çok yere denir; yukālu: أَرْضٌ مَأْوَزَةٌ أَيْ كَثِيرَةٌ الْإَوْزِ

الإوزى [el-ivezzā] (hemzenin kesriyle ve elifin kasr ve meddiyle) Cünbüşlü at yürüyüşü gibi oynayarak yürümeğe denir, 'alā-kavlin gāh bir cānibe ve gāh öbür cānibe i'timād ederek yürümeğe denir; yukālu: يَمْشِي الْإَوْزَى وَهِيَ مَشِيَّةٌ فِيهَا تَرْقُصُ أَوْ يَغْتَمِدُ عَلَى أَحَدِ الْجَانِبَيْنِ

FASLU'L-BĀ'Ī'L-MUVAHHADE

(فَصْلُ الْبَاءِ الْمُوَحَّدَةِ)

[ب أ ز]

الْبَازُ [el-be'z] (bā'nın fethi ve hemzenin sükūnuyla) بَازِي [bāzī] lafzında lügattır ki doğan kuşuna denir. Cem'i أَبُوزٌ [eb'uz] gelir, أَفْلُسٌ [eflus] vezninde ve بُوزٌ [bu'ūz] gelir zammeteynle ve بَيْرَانٌ [bi'zān] gelir bā'nın kesriyle.

[ب ح ز]

الْبَحْرُ [el-baḥz] (bā'nın fethi ve ḥā-yı müh-melenin sükūnuyla) Yumrukla vurmak ma'nāsınadır; yukālu: بَحْرَهُ بَحْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا وَكَّرَهُ

[ب خ ز]

الْبَحْرُ [el-baḥz] (bā'nın fethi ve ḥā-yı mu'cemenin sükūnuyla) Göz çıkarmak ma'nāsınadır; yukālu: بَحَرَ عَيْنَهُ بَحْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا فَعَّاهَا

أَبْحَازٌ [Ebḥāz] (أَنْصَارٌ [eṣṣār] vezninde) Nāstan bir cīl ya'nī bir tā'ife ismidir. Mütercim der ki أَبْحَازٌ [Ebḥāz] Türkistān'da bir şehir olup ahālisi bi'l-cümle Mecūs ve Naşārā olmak üzere kütüb-i cogrāfiyyede mersūmdur.

[ب ر ز]

الْبِرَازُ [el-berāz] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Açık sahrāya denir ki yazı ta'bīr olunur; yukālu: خَرَجَ إِلَى الْبِرَازِ أَيِ الْفُضَاءِ

Şārihin beyānına göre şol açık sahrāya denir ki onda kuytulanacak binā ve taş ve ağaç makūlesi olmaya. A'rāb bādiye-nişīn olmalarıyla kazā-yı hācet için emkine-i hāliyye hurūc eylediklerinden hāliyyet ve mahalliyyet 'alākasıyla kazā-yı hācette

isti'māl eylediler. İntehā. Ve

بَرَازٌ [Berāz] Esāmīdendir.

الْبُرُوزُ [el-burūz] [فُعُودَةٌ] [ku'ūd] vezninde) Sahrāya çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: **بَرَزَ الرَّجُلُ بُرُوزًا مِّنَ النَّبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا خَرَجَ إِلَى الْبَرَازِ** Ve gizlendikten sonra zāhir ve āşikāre olmak ma'nāsınadır; yukālu: **بَرَزَ الرَّجُلُ إِذَا ظَهَرَ بَعْدَ الْخَفَاءِ**

الْبِرُزُ [el-berez] (fethateynle) **بُرُوزٌ** [burūz] ma'nālārnıdır; yukālu: **بَرَزَ الرَّجُلُ بَرَزًا مِّنَ النَّبَابِ الرَّابِعِ بِمَعْنَى بَرَزَ بُرُوزًا فِي الْمَعْتَبِينَ**

التَّبَرُّزُ [et-teberruz] [تَفَاعُلٌ] [tefa'ul] vezninde) Bu dahi yabana çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَبَرَزَ الرَّجُلُ إِذَا بَرَزَ إِلَى الْفَضَاءِ** Ve veh-i mezkūr üzere mecāz olarak kazā-yı hācet için çıkmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: **تَبَرَزَ الرَّجُلُ إِذَا خَرَجَ إِلَى الْبَرَازِ**

الْمُبَارَزَةُ [el-mubārezet] [مُفَاعَلَةٌ] [mufa'alet] vezninde) ve

الْبِرَازُ [el-birāz] [قِتَالٌ] [kitāl] vezninde) Uğraş için taburdan hasma karşı meydana çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: **بَارَزَ الْقُرُونُ مُبَارَزَةً وَبِرَازًا إِذَا بَرَزَ إِلَيْهِ يَغْنِي فِي الْحَرْبِ**

التَّبَارُزُ [et-tebāruz] [تَفَاعُلٌ] [tefa'ul] vezninde) Cenk için iki hasm birbirine karşı meydana çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: **هُمَا يَتَبَارَزَانِ وَيُقَالُ تَبَارَزَا إِذَا انْفَرَدَ كُلُّ مِنْهُمَا عَنِ جَمَاعَتِهِ إِلَى صَاحِبِهِ**

الْإِبْرَازُ [el-ibrāz] (hemzenin kesriyle) Mektūbu açmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: **أَبْرَزَ الْكِتَابَ إِذَا نَشَرَهُ فَهُوَ مُبْرَزٌ كَمَا كَرُمَ Ve وَمَبْرُوزٌ**

إِبْرَازٌ [ibrāz] Hālis altın almak ma'nāsınadır; yukālu: **أَبْرَزَ الرَّجُلُ إِذَا أَخَذَ الْإِبْرَازَ** Ve sefere 'azm ve āhenk eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: **أَبْرَزَ الرَّجُلُ إِذَا عَزَمَ عَلَى السَّفَرِ** Ve bir nesneyi zāhire ihrāc eylemek

ma'nāsınadır; yukālu: **إِذَا أَخْرَجَهُ يَغْنِي إِلَى الظَّاهِرِ**

الْمُبْرُزُ [el-mubrez] [مُكْرَمٌ] [mukrem] vezninde) ve

الْمَبْرُوزُ [el-mebrūz] Açılmış mektūba denir; yukālu: **كِتَابٌ مُبْرَزٌ وَمَبْرُوزٌ أَي مَشْهُورٌ [Ve bu] إِبْرَازٌ [ibrāz]dan mef'ul olmakla sīga-i sāniye gayr-i kıyās üzeredir.**

الْبُرُزَةُ [el-berzet] [شَرْزَةٌ] [şerzet] vezninde) Mehāsini zahīr ve āşikāre olan hatuna denir, 'alā-kavlin şol hatuna denir ki kavmi beyninde 'akīle ve müdebbire ve fī zātihā 'afife olup ve müsinne olmakla tesviye-i umūr ve temşit-i mesālih için hārice çıkıp nās kendisine umūrlarını 'arz ve ahvāllerine dā'ir sohbet eder olalar; yukālu: **إِمْرَأَةٌ بَرَزَةٌ أَي بَارِزَةٌ الْمَحَاسِنِ أَوْ مُتَجَاهِرَةٌ كَهَلَّةٍ جَلِيلَةٍ تَبْرُزُ لِلْقَوْمِ يَجْلِسُونَ إِلَيْهَا وَيَتَحَدَّثُونَ وَهِيَ عَفِيفَةٌ Ve**

بُرُزَةٌ [berzet] Dağda olan 'akabeye itlāk olunur. Ve ashābdan 'Abbās b. Mirdās'ın feresi ismidir. Ve Dimaşk kazāsında bir karye adıdır; muhaddisinden 'Abdul'azīz b. Muḥammed ve Ummu 'Amr b. el-Eş'as b. Lece' oradandır. Ve bir tābi'iyye hatun ismidir ki Decāce bintu Esmā'nın mu'tekası idi. Ve Neysābūr nevāhīsinden Beyhaḳ nāhiyesinde bir karye adıdır; nisbetinde **بُرُزَهِيٌّ** [Berzehiyy] denir hā'yla, sāhibu't-tesānif Ḥamza b. el-Ḥuseyn el-Beyhaḳī oradandır.

أَبُو بُرُزَةَ [Ebū Berzet] Bir cemā'at künyesidir.

الْبُرُزُ [el-berz] [طُرُزٌ] [tarz] vezninde) ve

الْبُرُزِيُّ [el-berziyy] [طُرُزِيٌّ] [tarziyy] vezninde) Şol adama itlāk olunur ki 'afif ve bī-garaz ve hūş-mend olmakla 'akl ve rey ve tedbiri cümle 'indinde mevsūk ve mu'temed ola; yukālu: **رَجُلٌ بَرُزٌ وَبُرُزِيٌّ أَي**

عَفِيفٌ مُؤْتُوْقٌ بِعَقْلِهِ وَرَأْيِهِ

الْبِرَازَةُ [el-berāzet] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) Bir adam 'afif ve bī-garaz olmakla mevsūku'r-re'y olmak ma'nāsınadır; yukālu: بَرَزَ الرَّجُلُ بِرَازَةً مِنَ الْبَابِ الْحَامِسِ إِذَا كَانَ بَرَزًا Bu ma'nā asl mādde ma'nāsından rif'at ma'nāsına intikālle mertebe-i sāniyede me'hūzdur.

التَّبْرِيْزُ [et-tebrīz] (تَفْعِيْلٌ [tef'īl] vezninde) Bir adam fazl ve 'ilm yāhūd şecā'at ve şehāmet cihetiyle akrān ve ashābına gālib ve fāyik olmak ma'nāsınadır; yukālu: بَرَزَ الرَّجُلُ تَبْرِيْزًا إِذَا فَاقَ أَصْحَابَهُ فَضْلًا أَوْ شَجَاعَةً Ve at sā'ir atları sebk ve takaddüm eylemek ma'nāsınadır; yukālu: بَرَزَ الْفَرَسُ عَلَى الْخَيْلِ إِذَا سَبَقَهَا Ve at begāyet yūğrük olmakla rākibini mahall-i hatardan kurtarıp selāmete çıkarmak ma'nāsınadır; yukālu: بَرَزَ الْفَرَسُ رَاكِبَهُ إِذَا نَجَّاهُ Ve zāhir ve āşikāre eylemek ma'nāsınadır; yukālu: بَرَزَ الشَّيْءُ إِذَا أَطَهَّرَهُ وَبَيَّنَّهُ

الْإِبْرِيْزُ [el-ibrīz] (hemzenin kesriyle) ve

الْإِبْرِيْزِيْ [el-ibrīziyy] (mübālagaten yā-yı nisbetle) Hālis altına denir ki gışş eseri olmaya; yukālu: دَهَبٌ إِبْرِيْزٌ وَإِبْرِيْزِيٌّ أَيْ خَالِصٌ

بَرَازُ الرُّوْزِ [Berāzu'r-Rūz] (bā'nın fethi ve rā'nın zammıyla) Bağdād kazāsında bir nāhiye adıdır.

الْبَارِزُ [el-Bāriz] Beyhes el-Cermī nām kim-senin feresi adıdır. Ve Kirmān kurbünde bir belde adıdır.

بُرْزُ [Burz] (bā'nın zammıyla) Merv kazāsında bir karye adıdır; muhaddisinden Suleymān b. 'Amir el-Kindī oradandır.

بُرْزَةٌ [Burzet] (عُرْفَةٌ [ğurfet] vezninde) Bir şu'be adıdır ki Bī'ru'r-Ruveşet nām mahalle müntehī olur, 'alā-kavlin ikisi iki şu'bedir, her birine **بُرْزَةٌ** [Burzet] denir.

يَوْمُ بُرْزَةٍ [yevmu burzet] Eyyām-ı 'Arabdan bir yevm-i ma'rūftur. Ve

بُرْزَةٌ [Burzet] 'Abdulcebbār b. 'Abdullāh nām muhaddisin cedit ismidir.

بُرْزِيْ [Burziyy] (كُرْدِيْ [kurdiyy] vezninde) Ashāb-ı hadīsten Ebū Ḥātīm Muḥammed b. el-Faḍl el-Mervezī lakabıdır.

بُرْزَى [Burzā] (بُشْرَى [buşrā] vezninde) Vāsiṭ kazāsında bir karyedir; rāv-i *Şahīh-i Muslim* olan İmām Raḍiyuḍḍīn b. el-Burhān oradandır. Ve Bağdād a'mālinden bir karye-i dīger adıdır.

الْإِسْتِبْرَازُ [el-istibrāz] Bir nesneyi zāhire çı-karmak ma'nāsınadır; yukālu: اِسْتَبْرَزَ الشَّيْءُ إِذَا أُخْرِجَهُ يَعْني إِلَى الظَّاهِرِ

تَبْرِيْزُ [Tebrīz] (tā'nın fethiyle ve gāh olur ki meksūr olur) Azerbaycān kā'idesi olan şehr-i meşhūr ismidir.

الْبِرَازُ [el-birāz] (bā'nın kesriyle) Gā'ite itlāk olunur. Şārih bā'nın fethini terciḥ eder, ni-teki evvel-i mādde beyān olundu.

بُرْزَوِيْهِ [Berzeveyhi] (عَمْرَوِيْهِ [amreveyhi] vezninde) Mūsā b. el-Ḥasen el-Enmāṭī nām muhaddisin cedit ismidir.

أَبْرَوِيْزُ [Ebevīz] (bā'nın fethi ve kesriyle ve **أَبْرَوَاؤُ** [Ebevāz] dahi zebān-zeddir) Pervīz-i Fārisī mu'arrebidir, mülük-i Fūrs'ten bir şāhın ismidir, murād Pervīz b. Hurmuz b. Nūşirevān'dır ki lakabı Ḥusrev idi.

[ب ر غ ز]

الْبُرْغَزُ [el-berğaz] (ğayn-ı mu'ceme ile جَغْفَرٌ [ca'fer] vezninde) ve

الْبُرْغُزُ [el-burğuz] (كُنْفُزٌ [kunfuz] vezninde) ve

الْبُرْغُوْزُ [el-burğūz] (عُضْفُوْرٌ [uşfūr] vezninde) ve

الْبِرْغَاؤُ [el-birgāz] [طِرْبَالٌ] [ṭirbāl] vezninde) Sığır yavrusuna denir ki buzağı ta'bir olunur, 'alā-kavlin anasıyla yürüyüp gezer olmak kertesine vardıkta itlak olunur. Şārihin beyānına göre yaban sığırının yavrusu olacaktır. Mü'ennesinde **بِرْغَاةٌ** [bergāzet] ve **بِرْغَاةٌ** [bergāzet] denir. Ve

بُرْغُزٌ [burğuz] [كُنْفُزٌ] [ḵunfuz] vezninde) Bed-hüy adama denir, 'alā-kavlin bu muşahhaftır, savāb olan **بُرْغُزٌ** [burğuz] olmaktadır zāy'ın takdīmiyle.

[ب ز ز]

الْبَزُّ [el-bezz] (bā'nın fethi ve zāy'ın şeddesiyle) Mutlak siyāba ya'nī libās māddesine denir ki lisānımızda dahi bez ta'bir olunur, 'alā-kavlin siyābdan ve siyāb makülesinden olan ev metā'ına denir; yukālu: **خَرَجَ زَيْدٌ وَعَلَيْهِ الْبَزُّ أَيِ الثِّيَابِ أَوْ مَتَاعٍ** Ve **الْبَيْتِ مِنَ الثِّيَابِ وَنَحْوَهَا**

بَزٌّ [bezz] Silāha denir, kılıç ve zırh gibi; yukālu: **عَزَا فِي بَزٍّ كَامِلٍ أَيِ سِلَاحٍ** Ve

بَزٌّ [bezz] ve

بِرْزِيٌّ [bizzizā] [حِلْفِيٌّ] [ḥillifā] vezninde) Masdar olurlar, gālib olmak ma'nāsınadır; yukālu: **بَزَّهُ بَزًّا وَبِرْزِيٌّ إِذَا غَلَبَهُ** Ve bir nesneyi bir kimseden nez' ve selb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **بَزَّ نَوْبُهُ إِذَا نَزَعَهُ وَسَلَبَهُ** Ve bir nesneyi bir adamdan kahr ve cefā ile ahz eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **بَزَّ السَّنِيءُ** Ve **مِنْهُ إِذَا أَخَذَهُ بِجَفَاءٍ وَقَهَّرَ**

بَزٌّ [Bezz] 'Irāk'ta bir karye adıdır. Ve **«أَخِرُ»** māddesinde meseli **«ع،ت،ع»** māddesinde mersūmdur. Ve

بَزُّ النَّهْرِ [bezzu'n-nehr] Çayın nihāyetine denir.

الْبَزْزَاؤُ [el-bezzāz] [شَدَادٌ] [şeddād] vezninde) Bez satan adama denir ki bezci ta'bir olu-

nur; yukālu: **هُوَ بَزَّازٌ أَيِ بَائِعِ الْبَزِّ** Ve

بَزَّازٌ [Bezzāz] Muhaddisinden zümresinden bir cemā'attir; Ebū Ṭalib Ğaylān onlardan- dır ve 'Īsā b. Ebī 'Īsā b. Bezzāz el-Ḳābisī rivāyet-i hadīs eylemiştir. Ve

بَزَّازٌ [Bezzāz] Mezār ile Başra beyninde bir belde adıdır.

الْبِرْزَاةُ [el-bizāzet] [كِتَابَةٌ] [kitābet] vezninde) Bezzāzlık hırfetine denir ki bezcilik ta'bir olunur.

الْبِرْزَةُ [el-bizzet] (bā'nın kesriyle) Bu dahi silāha denir. Ve hey'et ve kıyāfete denir; yukālu: **إِنَّهُ لَدُوٌّ بَرٌّ حَسَنَةٌ أَيِ هَيْئَةٍ**

الْبِرْزُ [el-bezez] (fethateynle) Bu dahi yarağ'a ve silāha denir.

الْإِبْتِزَاؤُ [el-ibtizāz] [إِفْتِعَالٌ] [ifti'āl] vezninde) Bu dahi nez' ve selb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **إِبْتَزَّ ثَوْبَهُ إِذَا نَزَعَهُ وَسَلَبَهُ** Ve bir kimseden bir nesneyi zoraki almak ma'nāsınadır; yukālu: **إِبْتَزَّهُ مِنْهُ إِذَا أَخَذَهُ بِجَفَاءٍ** وَقَهَّرَ

الْبَزْبَاؤُ [el-bezbāz] [شَرْشَارٌ] [şerşār] vezninde) Seyr ve seferde cüst ve çalāk olan oğlana denir, 'alā-kavlin kesirü'l-hareke olan adama denir. Ve āteş üfleyecek körüğün ağzında olan demir lüleye denir ki onunla āteş üflenir. Ve ferce denir. Ve bir devāyı ma'rūf ismidir ki besbāse ta'bir olunan dārū olacaktır.

الْبُرْبُزُ [el-burbuz] [كُنْفُزٌ] [ḵunfuz] vezninde) ve

الْبُرْبَابُ [el-buzābiz] [عُلَابِيٌّ] [ulābiṭ] vezninde) Bunlar da çalı kuşu gibi ārāmsız kesirü'l-hareke olan adama denir. Ve şol adama denir ki vücūdu kavī ve şedīd olup lākin zehre ve şecā'ati olmaya, gemi arslanı gibi.

الْبَزْبِزَةُ [el-bezbezet] [زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vez-
ninde) Dābbeyi ʿunf ve şiddetle sürmek
maʿnāsınadır; yukālu: بُزْبِزَ الدَّابَّةَ إِذَا سَاقَهَا
شَدِيدًا Ve sürʿatle yürüme maʿnāsınadır;
yukālu: بُزْبِزَ الرَّجُلُ إِذَا سَارَ سَرِيعًا Ve kaçmak
maʿnāsınadır; yukālu: بُزْبِزَ الرَّجُلُ إِذَا فَرَّ
سُورًا Ve sürʿatle kesret-i hareket maʿnāsınadır;
yukālu: هُوَ يُبْزِزُ أَيَّ شَيْءٍ كَثِيرًا بِالسُّورَةِ Ve
bir nesneye dürüşüp islāh eylemek
maʿnāsınadır; yukālu: إِذَا عَالَجَهُ وَأَصْلَحَهُ
Ve bir nesneyi şiddetle sarsıp ırgalamak
maʿnāsınadır; yukālu: إِذَا تَعَتَّعَهُ Ve
bir nesneyi bir adamdan selb eylemek
maʿnāsınadır; yukālu: بُزْبِزَ الشَّيْءَ مِنْهُ إِذَا سَلَبَهُ
Ve bir nesneyi elden atıp ondan katʿ-ı
ragbet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: بُزْبِزَ
الشَّيْءَ إِذَا رَمَى بِهِ وَلَمْ يَرُدَّهُ

بُزْبُزٌ [Buzz] (bāʾnım zammıyla)
Muhaddisinden İbrāhīm b. ʿAbdullāh
en-Neysābūrī lakabıdır; buz-i Fārisī
muʿarrebidir ki keçiye denir. Ve Qāsım
b. Bezze el-Maḥzūmī ki muhaddis-i
meşhurdur; bāʾnım fethiyledir, mecmūʿ-ı
evlādı kurrāʾ idi; Ahmed b. Muḥammed
el-Bezzī ki İbn Kesīrʾin rāvīsıdır, cümle-i
evlādındandır. Ve Muḥammed b. Aḥmed
b. ʿUbeydullāh b. ʿAlī b. Buzze ki muhad-
distir, bāʾnım zammıyladır.

إِبْنُ بَزْبِزَةَ [İbn Bezīzet] [سَفِينَةٌ [sefīnet] vez-
ninde) Mālīkī-i Maḡrībīdir, tesānīf-i
kesīre sāhibidir.

[ب غ ز]

الْبَغْزُ [el-bağz] (bāʾnım fethi ve ġayn-ı
muʿcemenin sükūnuyla) Tepme ile yāhūd
değnekle vurmak maʿnāsınadır; yukālu:
بَغَزَهُ بَغْزًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا صَرَبَهُ بِالرَّجْلِ أَوْ بِالْعَصَا
Ve cünbüş ve neşāta denir; yukālu: فَرَسٌ
دُو بَغْزٍ أَيَّ نَشَاطٍ Ve deveyi şevk ve cünbüşe

getirip tahrīk-i neşāt etmek maʿnāsınadır;
yukālu: بَغَزَ النَّاقَةَ بَاغْزَهَا إِذَا حَوَّكَهَا مُحَوِّكَهَا مِنَ
النَّشَاطِ

الْبَاغِزُ [el-bāğiz] (ğaynʾın kesriyle) Şevk ve
neşāta denir ki şenlik taʿbīr olunur. Ve bu
ismdir, كَاهِلٌ [kāhil] ve غَارِبٌ [ğārib] gibi,
ʿalā-kavlin deve kısmında olan neşāta
mahsūstur. Ve hiddet ve tīzī maʿnāsınadır;
yukālu: فِيهِ بَاغِزٌ أَيُّ حِدَّةٍ Ve dāʾimā zinā ve
fücūr üzere olan yāhūd o bābda mukdim
ve mütehālik olan kimseye denir; yukālu:
رَجُلٌ بَاغِزٌ أَيُّ مُقِيمٍ عَلَى الْفُجُورِ أَوْ مُقَدِّمٍ عَلَيْهِ
فَاهِشٌ وَبَد-كَارٌ Adama denir; yukālu: رَجُلٌ
بَاغِزٌ أَيُّ فَاحِشٍ

الْبَاغِزِيَّةُ [el-bāğiziyet] Siyāb-ı ḡazziyye-
den bir türlü kumaşa denir, ʿalā-kavlin
harīre şebīh olur.

[ب ل ز]

الْبَلَّازَةُ [el-belʿezet] [دَاهِرَةٌ [dahrecet] vez-
ninde) Kaçmak maʿnāsınadır; yukālu: بَلَّازٌ
رَجُلٌ إِذَا فَرَّ Ve seğırtmek maʿnāsınadır;
yukālu: بَلَّازٌ إِذَا عَدَا Ve taʿāmı doyunca ka-
dar yemek maʿnāsınadır; yukālu: بَلَّازٌ الرَّجُلُ
إِذَا أَكَلَ حَتَّى شَبِعَ

الْبَلَّازُ [el-belʿez] [بَلْعُزٌ [belʿaz] vezninde)
Şeytān esmāsındandır. Ve bodur adama
denir. Ve aʿzā ve endāmı sulb ve galīz oğ-
lana denir.

الْبِلْبِزُ [el-bilʿiz] [زِبْرِيحٌ [zibric] vezninde) Bu
dahi sulb ve galīz gulāma denir.

[ب ل ز]

الْبِلْبِزُ [el-biliz] (kesreteynle) Bodur adama
denir; yukālu: رَجُلٌ بِلْبِزٌ أَيُّ قَصِيرٌ Ve iri gövde-
li, ʿalā-kavlin hafīfe hatuna denir.

الْإِبْتِلَازُ [el-ibtīlāz] [إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznin-
de) Bir adamdan bir nesneyi ahz eylemek
maʿnāsınadır; yukālu: إِبْتَلَزَهُ مِنْهُ إِذَا أَخَذَهُ

الْمُبَالِزَةُ [el-mubālezet] مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Mü'ellif وَهِيَ الْمُبَالِزَةُ 'unvânında irād eylemekle 'âdeti üzere ism olmak iktizâ eder, lâkin bazı müfredâtтан istinbât olduğu üzere mufā'alet bâbından iştirāk içindir ki birbirinden nesne almak ma'nâsıdır.

بِلِيزَةٍ [Billīzet] (bā'nın ve lām-ı müşeddenin kesriyle) Ebu'l-Kāsim 'Abdullāh b. Aḥmed el-İşfahānī nām mukrī lakabıdır, Sem'ānī *Kitāb-ı Ensāb*'ında tā-yı fevkiyye ile zabt eylemiştir.

طِينُ الْإِبْلِيزِ [tīnu'l-ibliz] (hemzenin kesriyle) Tīn-i Mışır'dır, Nīl çekildikten sonra taşıdığı yerlerde kalan çamur olacaktır; 'amme tīn-i İblīs ta'bīr ederler. Ve **إِبْلِيزُ** [ibliz] lafz-ı a'cemīdir.

[ب ل ن ز]

الْبَلَنْزِيُّ [el-belenzā] حَبْنُطَى [ḥabentā] vezninde) Galiz ve şedīd olan erkek deveye denir.

[ب ه ز]

الْبَهْزُ [el-behz] (bā'nın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Bir adamı 'unf ve şiddetle öte kakmak ma'nâsıdır; yukālu: **بَهْرُهُ بَهْرًا مِنْ** الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا دَفَعَهُ غَيْفًا Ve bir adamın göğsüne el ile ve ayak ile, 'alā-kavlin iki el ile vurmak ma'nâsıdır; yukālu: **بَهْرٌ فَلَانًا إِذَا** **ضَرَبَ صَدْرَهُ بِالْيَدِ وَالرِّجْلِ أَوْ بِكَتِفِي الْيَدَيْنِ** Ve

بَهْزُ [Behz] Benū Suleym kabilesinden bir cemā'at adıdır; ashābdan Ḥaccāc b. 'İlāt ve Ḍamre b. Şa'lebe el-Behziyyān onlardandır.

[ب ه م ز]

الْبَهْمَازُ [el-Behmāz] شَهْبَازٌ [šehbāz] vezninde) Tābī'ından 'Abdurrahmān el-Ḥicāzī

pederinin ismidir.

[ب و ز]

الْبَازِي [el-bāz] رَازٌ [rāz] vezninde) بازِي [bāzī] lafzında lügattir ki doğan dedikler-i şikārī kuşa denir. Cem'i أَبَوَازٌ [ebvāz] ve بِيْرَانٌ [bīzān] gelir. Ve بازِي [bāzī] lafzının cem'i بَرَاةٌ [buzāt] gelir, فُضَاةٌ [kuḍāt] gibi, inşa'allāhu ta'ālā «ب،ز،ي» māddesinde i'ade olunur; ve yukālu: **بَازٌ بِالرَّفْعِ وَبَازَانٌ وَأَبَوَازٌ** Ve **وَبَازٌ بِالْجَرِّ وَبَازِيَانٌ وَبَوَازٍ كَرَوَامٍ**

بَازٌ [Bāz] Esāmīdendir: Ḥuseyn b. Naşr b. Bāz ve İbrāhīm b. Muḥammed b. Bāz muhaddislerdir. Ve Huseyn b. 'Ömer el-Bāzī ki muhaddistir, ceddine mensūbdur. Ve Ziyād b. İbrāhīm ve Sellām b. Suleymān ve Muḥammed b. el-Faḍl ve Aḥmed b. Muḥammed b. İsmā'il ve Muḥammed b. Ḥamdeveyh el-Bāziyyūn muhaddislerdir. Ve mehmūzü'l-'ayn olan **بَازٌ** [be'z] lafzı māddesinde zikr olundu.

Mütercim der ki garībdır ki işbu **بَازٌ** [bāz] māddesinde telāş vākī' olmuştur. Bir def'a 'aynı hemze olarak ve bir def'a vāv olarak ve bir def'a da mu'tell-i yā'ī olarak resm olunmuştur. Ve mu'tell bâbında tetāvül ma'nâsından me'hūz olduğuna telmīh olunmakla o ne güzeldir, ammā gerek mehmūzü'l-'ayn ve gerek mu'tellu'l-'ayn olanın me' hazarlarından sükūt olunmuştur. Kaldı ki Fārisīde dahi doğana bāz denmekle بازِي [bāzī], 'Arabī-yi mahsūs olup bāz-ı Fārisīden me'hūz olmak aaleb-i melhūzdur.

الْحَازِبَازِي [el-ḥāzibāzī] (ḥā-yı mu'ceme ve zā'ların kesr üzere bināsıyla) ve

الْحِزْبَازُ [el-ḥizbāz] فِرْطَاسٌ [kirtās] vezninde) ve

خَا زَبَا ز [hāzebāze] (zā'ların fethiyle) ve
خَا زَبَا ز [hāzebāzu] (zā-yı ūlānın fethi ve
sāniye'nin zammıyla) ve

خَا زُبَا ز [hāzubbāzi] (ūlānın zammı ve
sāniyenin kesriyle) ve

خَا زِيبَا ز [hāzibāzu] (ūlānın kesri ve sāniyenin
zammıyla) ve

خَا زِيبَاء [hāzibā'] [فَا صِعَاء] [kāšī'ā'] vezninde
zā'nın harekāt-ı selāsıyla) ve

خِزْبَاء [hizbā'] [حِزْبَاء] [hizbā'] vezninde) ve

خَا زُبَا ز [hāzubbāzin] (muzāf olarak ūlā'nın
zammı ve sāniyenin tenvini ile) Bir nev'
sineğe denir ki bāğçe ve çemen-zārda
olur, 'alā-kavlin vızırtilarından hikāyedir.
Şārih der ki «الْخَا زِبَا زِ أَخْصَبُ»
emsāldendir, zīrā o sinek bahār eyyāmı zuhūr ve hısb-ı
sāle delālet eder. Ve

خَا زِيبَا ز [hāzibāzi] Bir gūne maraz adıdır ki
devenin ve insānın boyunlarında ve bo-
ğazlarında 'ārız olur. Ve iki gūne nebāt
adıdır. Ve kediye denir, سِنُوْر [sinnevr]
gibi.

[ب ي ز]

الْبَيْزُ [el-beyz] (bā'nın fethi ve yā'nın
sükūnuyla) ve

الْبَيْوُزُ [el-buyūz] [فُعُوْدُ] [ku'ūd] vezninde)
Helāk olmak ma'nāsınadır; yukālu: بَا ز
هَلَكَ الرَّجُلُ يَبِيْزُ بَيْزًا وَيَبُوْرًا إِذَا هَلَكَ
بَا ز الرَّجُلُ إِذَا فُلَانٌ لَا يَبِيْزُ رَمِيْتُهُ أَي لَا تَعِيْشُ
Ya'nī "Vurduğu şikār yā sā'iri yaşamaz
hemān fi'l-fevr helāk olur." Ve yukālu:
فُلَانٌ لَمْ يَبِيْزْ رَمِيْتُهُ أَي لَمْ يُفْلِتْ
Ya'nī "O rütbe nişāncıdır ki önünden şikār bir takrīble
kaçıp kurtulamaz."

FASLU'T-TĀ'Ī'L-FEVKĪYYE

(فَضْلُ التَّاءِ الْمُفَوِّقِيَّةِ)

[ت أ ز]

التَّأَزُّ [et-te'z] (tā'nın fethi ve hemze-
nin sükūnuyla) Yara onulup bitişmek
ma'nāsınadır; yukālu: تَأَزَّ الْجُرْحُ تَأَزًّا مِنَ الْبَابِ
إِذَا التَّمَّ Ve 'asker cenkte birbirine yak-
laşıp çatmak ma'nāsınadır; yukālu: تَأَزَّ الْقَوْمُ
فِي الْحَرْبِ إِذَا تَدَانَوْا

التَّيْزُ [et-te'iz] [كَيْفُ] [ketif] vezninde) A'zāsı
dirnekli, sımsıkı, kunt gövdeli eşeğe de-
nir; yukālu: عَيْرٌ تَيْزٌ أَي مَعْضُوبٌ الْخَلْقِ

[ت ب ر ز]

تَبْرِيزُ [Tebri'z] Āzerbaycān eyāletinin
dārü'l-mülkü olan şehrdir, niteki
māddesinde beyān olundu; İbn Dureyd
rubā'ī māddesinde sebt eylemiştir.

[ت ر ز]

التَّارِزُ [et-tāriz] [عَاجِزُ] [āciz] vezninde) Şol
yābis nesneye denir ki onda rūh ve rutūbet
eseri olmaya; yukālu: شَيْءٌ تَارِزٌ أَي يَابِسٌ لَا
فِيهِ رُوحٌ Ve meyyite itlāk olunur.

التَّوْرُزُ [et-terz] [عَوْرُزُ] [garz] vezninde) تَارِزُ
[tāriz]-i mezkūrdan masdardır; yukālu: تَرَزَّ
الشَّيْءُ وَالرَّجُلُ وَتَرَزَّ تَرَزًّا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالرَّابِعِ إِذَا بَيَسَ
وَ مَاتَ Ve acıkmak ma'nāsınadır; yukālu: تَرَزَّ
الرَّجُلُ إِذَا جَاعَ Ve yere çalmak ma'nāsınadır;
yukālu: تَرَزَّهُ إِذَا صَرَغَهُ Ve koyun ve keçi kıs-
mı kırağı ta'bir olunan rutūbetli çayır ot-
lamakla içerisi pārelenmek ma'nāsınadır;
yukālu: تَرَزَّتِ الْعَنَمُ إِذَا أَكَلَتْ حَشِيْشًا فِيهِ النَّدَى فَتَقَطَّعَ
أَجْوَأْفَهَا

التُّرَازُ [et-turāz] [غُرَابُ] [gurāb] vezninde)
Koyun ve keçi kısmına 'ārız olan kırgın-
lığa denir ki hemān durdukları yerde dü-

sükūnuyla) Bu dahi muğalebe ma'nāsınadır.

التَّبِيرُ [et-tiyezz] (tā'nın kesriyle هَجَفٌ [hi-ceff] vezninde) Kemikleri ve kaburgaları sımsıkı şedīd ve metīn olan insān ve hayvāna denir; yukālu: رَجُلٌ وَفَرَسٌ تَبِيرٌ أَيِ الشَّدِيدُ الْأَلْوَحُ

FASLU'L-CĪM

(فَضْلُ الْجِيمِ)

[ج أ ز]

الْجَاؤُ [el-ce'z] (cīm'in fethi ve hemzenin sükūnuyla) İsmidir, boğazda bir nesnenin tıkanıp durmasına denir, 'alā-kavlin hāssaten suyun durmasına denir; yukālu: أَخَذَهُ الْجَاؤُ وَهُوَ اسْمُ الْعُصْصِ أَوْ إِنَّمَا يَكُونُ بِالْمَاءِ

الْجَاؤُ [el-ce'ez] (fethateynle) Masdardır, boğazda bir nesne yāhūd su tıkanıp durmakla boğulmak ma'nāsınadır; yukālu: جَيَّرَ جَاؤًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا غَصَّصَ بِهِ

[ج ب ز]

الْجَبِزُ [el-cibz] (cīm'in kesriyle) Kuru ve kalın gövdeli adama denir. Ve bahīl ve nākese denir. Ve za'if ve zebūn adama denir. Ve le'im ve fūrū-māyeye denir.

الْجَبِيرُ [el-cebīz] (emīr) [emīr] vezninde) Māyesiz ekmeğe denir yāhūd katıksız kuru ekmeğe denir; tekūlu: أَكَلْتُ جَبِيرًا أَيِ خُبْرًا فَطِيرًا أَوْ يَابِسًا قَفَارًا

الْجَبَازَةُ [el-cebāzet] [kerāmet] vezninde) Ekmek جَبِيرٌ [cebīz] olmak ma'nāsınadır; yukālu: جَبِرَ الْخُبْرُ جَبَازَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ جَبِيرًا

الْجَبْرُ [el-cebz] [nebz] vezninde) Kesmek ma'nāsınadır.

الْجَبْرَةُ [el-cebzet] [temret] vezninde) Kıt'aya denir; yukālu: جَبَرَ لَهُ مِنْ مَالِهِ جَبْرَةً أَيِ قَطَعَ لَهُ مِنْهُ قِطْعَةً

الْجَابِرَةُ [el-ce'bezet] [dahrecet] vezninde) Sa'y ve firār ma'nālarıdır. Şārihin beyānına göre ikisi bir ma'nādır; yukālu: جَابَرَ الرَّجُلُ إِذَا فَرَّ وَسَعَى

[ج ر ز]

الْجَزْوُ [el-cerz] (cīm'in fethi ve rā'nın sükūnuyla) Tiz tiz yemek ma'nāsınadır; yukālu: جَزَرَ الرَّجُلُ جَزْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَكَلَ إِذَا أَكَلَ وَجَبًا Ve katl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: جَزَرَهُ إِذَا فَتَلَهُ Ve değnekle yā bir ağaçla dürtmek ma'nāsınadır; yukālu: جَزَرَهُ إِذَا نَحَسَهُ Ve kesmek ma'nāsınadır; yukālu: جَزَرَهُ إِذَا قَطَعَهُ Ve

جَزْوُ [cerz] Otsuz yere itlāk olunur, ke-mā se-yuzkeru.

الْجَزْوُ [el-cerūz] [ṣabūr] [ṣabūr] vezninde) Ekūl, 'alā-kavlin serī'ü'l-ekl olan insān ve hayvāna denir; müzekker ve mü'ennese itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ وَنَاقَةٌ جَزْوٌ أَيُّ أَكُولٌ أَوْ سَرِيعُ الْأَكْلِ

الْجَزَاةُ [el-cerāzet] [kerāmet] vezninde) جَزْوٌ [cerūz] olmak ma'nāsınadır; yukālu: جَزَرُ جَزَاةٍ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ جَزْوًا

الْجَزْوُ [el-curuz] (zammeteynle) ve

الْجَزْوُ [el-curz] (rā'nın sükūnuyla) ve

الْجَزْوُ [el-cerz] ve

الْجَزْوُ [el-cerez] (fethateynle) ve

الْمَجْرُوزَةُ [el-mecrūzet] Aslā münbit olmayan yere yāhūd nebātı ekl olunan yāhūd kat'ā yağmur dokunmayan yere denir; yukālu: أَرْضٌ جَزْوٌ وَجَزْوٌ وَجَزْوٌ وَجَزْوٌ وَمَجْرُوزَةٌ إِذَا كَانَتْ لَا تُنْبِتُ أَوْ الَّتِي أَكَلَ نَبَاتُهَا أَوْ لَمْ يُصْبِهَا مَطَرٌ Cem'leri أَجْرَاؤُ [ecrāz] gelir; ve yukālu: أَرْضٌ أَجْرَاؤُ كَمَا يُقَالُ أَرْضُونَ أَجْرَاؤُ

الْأَجْرَاؤُ [el-icrāz] (hemzenin kesriyle) Kıt-lığa uğramak ma'nāsınadır; yukālu: أَجْرَزُ الْقَوْمُ إِذَا أَمَحَلُوا أَجْرَزَتِ النَّاقَةُ إِذَا هَزَلَتْ وَهِيَ مُجْرَزٌ

الْبَجَارِزَةُ [el-cārizet] Şol yübüsetli toprağı galiz yere denir ki onu kumsal yāhūd top-

rağı mülāyim düz ova ihāta eylemiş ola; yukālu: أَرْضٌ جَارِزَةٌ أَيُّ يَابِسَةٌ غَلِيظَةٌ قَدِ اكْتَنَفَهَا رَمْلٌ أَوْ قَاعٌ

الْجَزْرَةُ [el-cerezet] (fetehtāla) Helāk ma'nāsınadır; yukālu: رَمَاهُ اللَّهُ بِجَزْرَةٍ أَيُّ هَلَاكٌ

الْجَزْرَةُ [el-curzet] [ğurfet] vezninde) Bir demet şey'e denir, yonca ve sā'ir nes-ne olsun; yukālu: جَاءَ بِجَزْرَةٍ مِنَ الْقَتِّ وَنَحْوِهِ أَيُّ خُزْمَةٌ

الْمُجْرِزُ [el-mucriz] [muḥsin] vezninde) Mehzūl nākaya denir.

الْجَزْوُ [el-curz] (cīm'in zammıyla) Demir çomağa denir. Cem'i أَجْرَاؤُ [ecrāz] ve جَزْرَةٌ [cirezet] gelir, عِنْبَةٌ [inebet] vezninde. Mü-tercim der ki gürz-i Fārisī mu'arrebidir.

الْجَزْوُ [el-cirz] (cīm'in kesriyle) Nisvān-ı 'Araba mahsūs bir gūne libās adıdır ki deve tüyünden ve koyun postundan ederler, kuzu kürkü tarzında olur. Cem'i جَزْوٌ [curūz] gelir zammeteynle.

الْجَزْوُ [el-cerez] (fethateynle) Kurak yıla denir, sene-i cedbe ma'nāsına. Ve cism ve bedene denir. Cem'i أَجْرَاؤُ [ecrāz] gelir; ve minhu yukālu: طَوَّبَتِ الْحَيَّةُ أَجْرَاؤَهَا أَيُّ يَأْسُهَا Ya'nī "Yılan bedenini kıvrıdı." Her bir kıvrımı bir cism-i mahsūs i'tibār olunmuştur. Ve

جَزْوُ [cerz] İnsānın göğsüne yāhūd beline denir; yukālu: ضَرَبَهُ جَزْرَهُ أَيُّ صَدْرَهُ أَوْ وَسَطَهُ Ve erkek devenin arkası etine denir.

الْجَزَاؤُ [el-curāz] [ğurāb] vezninde) Keskin kılıca denir; yukālu: ضَرَبَهُ بِالْأَجْرَاؤِ أَيُّ السَّيْفِ الْقَاطِعِ

دُو الْجَزَاؤِ [Zu'l-Curāz] Varḳā b. Zuheyr'in kılıcı ismidir ki o kılıçla Hālid b. Cafer'i vurup lākin kestiremedi.

الْجَزَاؤُ [el-cerāz] [seḥāb] vezninde)

de) Bir nev^e otluk adıdır ki nebātî kabak nebātına şebîh olarak zuhūr edip lâkin yaprağı olmaz, giderek bir insân-ı kâ'id kadar olduktan sonra tepesi inceliip uçlarında defne çiçeği gibi çiçekler açılır. Be-gāyet hoş-manzar olmakla menābiti olan cibāl onunla pür-zîb ü cemāl olur. Kat'ā ra'y ve sâ'ir cihetle müntefi^e değildir, hemān hoş-manzardır. Ve

جَزَائُ [cerāz] Gılat ve salābet ma'nāsınadır; yukālu: رَجُلٌ ذُو جَزَائٍ أَيْ غَلِيظٌ صُلْبٌ

أَلْجَارِزُ [el-cāriz] Öksürüğü şedid insân ve hayvāna denir; yukālu: رَجُلٌ وَفَرَسٌ جَارِزٌ أَيْ إِمْرَأَةٌ جَارِزٌ أَيْ عَاقِرٌ Ve doğuramaz olan kısır hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ جَارِزٌ أَيْ عَاقِرٌ

جَزَائُ [Cur'ez] قُرُوقٌ [kırtaq] vezninde) Başra'da bir mevzi^e adıdır.

أَلْمِجْرَازُ [el-micrāz] (مِحْرَابٌ [mihrāb] vezninde) Otsuz kurak beyābāna denir; yukālu: مَفَارَظَةٌ مِجْرَازٌ أَيْ مُجْدِبَةٌ

أَلْمُجَارِزَةُ [el-mucārezet] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Sövüşmeğe şebîh perde bîrünca latife ve mizāh eylemek ma'nāsınadır ki kızıl şaka ve hoyrat şakası ta'bîr olunur; yukālu: جَارِزَةٌ إِذَا فَآكَهُهُ مُكَافَهَةٌ تُشَبِّهُ السِّبَابَ

أَلْتَجَارِزُ [et-tecāruz] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Sövüşmek ma'nāsınadır; yukālu: تَجَارِزُوا إِذَا تَشَاتَمُوا Ve kavlen yāhūd fi'len birbirlerine bedlik eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَجَارِزُوا إِذَا أَسَاءَ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمْ قَوْلًا أَوْ فِعْلًا

جُوزَانُ [Curzān] (عُشْمَانٌ [uşmān] vezninde) Ermîniyetu'l-Kubrā nevāhîsinden bir nāhiye adıdır.

[ج ر ب ز]

أَلْجَزْبِزَةُ [el-cerbezet] (ذَخْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Gitmek, 'alā-kavlin büzülüp burtuşmak yāhūd düşmek ma'nāsınadır;

yukālu: جَزِبَزَ الرَّجُلُ إِذَا ذَهَبَ أَوْ انْقَبَضَ أَوْ سَقَطَ Ve be-gāyet dubaracı zîrek ve mekkār ve 'ayyār olmak ma'nāsınadır; yukālu: جَزِبَزَ الرَّجُلُ إِذَا صَارَ جَزْبِيًّا

أَلْجُزْبُزُ [el-curbuz] (فُتْمَدٌ [künfuz] vezninde) Be-gāyet dubaracı zîrek ve dāhiye adama denir; yukālu: هُوَ جُزْبُزٌ أَيْ حَبٌّ حَبِيثٌ Ve bu gürbüz-i Fārisî mu'arrebidir. Mütercim der ki جَزْبِزَةٌ [cerbezet] bundan mutasarıftır. hikmetin taraf-ı ifrātına ki taşkın tarafıdır, جَزْبِزَةٌ [cerbezet] itlāk olunur ve taraf-ı tefritine ki noksan tarafıdır, حُمُودٌ [humūd] ve بَلَادَةٌ [belādet] itlāk olunur, pes 'akl-ı hakīmāne rütbe-i 'adālettir.

[ج ر ف ز]

أَلْجُرَافِزُ [el-curāfiz] (فَا'يْلًا غَلَابِيظٌ [ulābiṭ] vezninde) İri ve dızman ve 'azîm olan şey^e denir.

[ج ر م ز]

أَلْجَزْمَزَةُ [el-cermezet] (جَزْبِزَةٌ [cerbezet] vezninde) Kirpi gibi devşirilip dertop olmak ma'nāsınadır; yukālu: جَزْمَزَ الرَّجُلُ إِذَا انْقَبَضَ Ve der-'akab dönüp kaçmak ma'nāsınadır; yukālu: جَزْمَزَ الرَّجُلُ إِذَا نَكَصَ وَفَرَّ

أَلْإِجْرِمَازُ [el-icrimmāz] (teşdîd-i mîm'le; aslı إِجْرِنَمَازٌ [icrinmāz] olmakla إِفْعِنَلَالٌ [if'inlāl] vezninde) Bu dahi devşirilip kirpi gibi derttop olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِجْرَمَزَ الرَّجُلُ إِذَا انْقَبَضَ وَاجْتَمَعَ بَعْضُهُ إِلَى بَعْضٍ Ve gece geçip gitmek ma'nāsınadır; yukālu: إِجْرَمَزَ اللَّيْلُ إِذَا ذَهَبَ

أَلْجِرَامِزُ [el-cerāmiz] (cîm'in fethiyle) Vahşî cānverlerin ayaklarına ve cesedlerine denir. Ve insânın bedenine denir ki mecmū'-ı a'zāsından 'ibārettir.

أَلْجِرَامِيزُ [el-cerāmîz] (جِرْمَازٌ [cirmāz] ve

جُرْمُوزُ [curmūz]un cem'idir ki cem'-i kesir ma'nāsıdır. Bu münāsebetle جَرَامِيمُ [cerāmīz] götürü, hep ve mecmū' ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَخَذَهُ بِجَرَامِيمِهِ أَيَّ بِحَدَافِيرِهِ أَيَّ أَجْمَعَ

التَّجْرُمُوزُ [et-tecermuz] [تَدْحُرُجٌ] [tedahruc] vezninde) Düşmek ma'nāsıdır; yukālu: تَجْرَمُوزُ اللَّيْلُ إِذَا ذَهَبَ Ve gece savuşup gitmek ma'nāsıdır; yukālu: تَجْرَمُوزُ اللَّيْلُ إِذَا ذَهَبَ

الْجُرْمُوزُ [el-curmūz] [جُمْهُورٌ] [cumhūr] vezninde) Şol havuza denir ki duvarları yüksek ola, 'alā-kavlin havz-ı sagire denir, kezālik kulübe gibi beyt-i sagire denir. Ve kurt eniğinin erkeğine denir. Ve içerisi yapılmamış eşme tarzında kuyuya denir. Ve جُرْمُوزُ [Curmūz] Esāmīdendir. Benū Curmūz bir batndır ki Cerāmīz dahi derler. Ve 'Amr b. Curmūz, kātīl-i Zubeyr b. el-'Avvām'dır.

الْمُجْرَمِيزُ [el-mucremmiz] [إِجْرِمَازٌ] [icrimmāz] dan ism-i fā'ildir, şol nesneye itlāk olunur ki evā'ilinde yağmur olmayıp vasatında ziyādesiyle kesir ve erzān ola; yukālu: عَامٌ مُجْرَمِيزٌ إِذَا لَمْ يَعْجَلْ بِالْمَطَرِ أَيَّ فِي أَوَّلِهِ ثُمَّ يَجْتَمِعُ الْمَاءُ فِي وَسْطِهِ

[ج ز ا]

الْحَزُّ [el-cezz] (cīm'in fethi ve zāy'ın şeddesiyle) ve

الْحَزَّةُ [el-cezzet] (hā'yla) ve

الْحَزَّةُ [el-cizzet] (cīm'in kesriyle) Bināy-ı nev' olarak yün kırkmak ve ot biçmek ma'nāsıdır; yukālu: جَزَّ الشَّعْرَ وَالْحَشِيشَ جَزًّا وَجَزَّةً وَجَزَّةً حَسَنَةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا قَطَعَهُ فَهُوَ مَجْزُوزٌ وَجَزِيرٌ Ve ekinin biçimi ve hurmānın kesimi vakti gelip çatmak ma'nāsıdır; yukālu: جَزَّ النَّحْلُ إِذَا حَانَ لَهَا أَنْ يُجَزَّ أَيَّ يُقَطَّعَ ثَمَرُهُ

جَزُّ [Cezz] İşfahān'da bir karye adıdır. Ve

geceden bir pāreye itlāk olunur; yukālu:

مَضَى جَزًّا مِنَ اللَّيْلِ أَيَّ قَطَعَهُ مِنْهُ

الْمَجْزُوزُ [el-meczūz] ve

الْحَزِيرُ [el-cezīz] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) Tüyü kırkılmış hayvāna ve otu biçilmiş mekāna denir.

الْإِحْتِزَاؤُ [el-ictizāz] [إِفْتِعَالٌ] [ifti'āl] vezninde) Bu dahi yün kırkmak ve ot biçmek ma'nāsıdır; yukālu: إِجْتَزَّ الشَّعْرَ وَالْحَشِيشَ بِمَعْنَى جَزَّهُ

الْإِحْزَاؤُ [el-iczāz] (hemzenin kesriyle) Hurmānın kesim vakti gelip çatmak ma'nāsıdır; yukālu: أَجَزَّ النَّحْلُ إِذَا تَعَنَسَ زَامِرِي [nahlet] te'viline mebnīdir. Ve hurmā kurumak ma'nāsıdır; yukālu: أَجَزَّ التَّمْرُ إِذَا نَبَسَ Ve bir adamın koyun ve keçilerinin kırkım vakti gelip çatmak ma'nāsıdır; yukālu: أَجَزَّ التَّمْرُ إِذَا نَبَسَ Ve bir adam bir adama koyun ve keçi kırkıntısını vermek ma'nāsıdır; yukālu: أَجَزَّ الرَّجُلُ إِذَا جَعَلَ لَهُ جِزَّةَ الشَّاةِ وَفَاتِي يَأْكُلُهَا وَفَاتِي يَأْكُلُهَا وَفَاتِي يَأْكُلُهَا أَجَزَّ الشَّيْخُ إِذَا حَانَ لَهُ أَنْ يَمُوتَ

الْحُزُوزُ [el-cuzūz] [فُعُودٌ] [ku'ūd] vezninde) Bu dahi hurmā kurumak ma'nāsıdır; yukālu: جَزَّ التَّمْرُ جُزُوزًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا نَبَسَ

الْحَزَزُ [el-cezez] (fethateynle) ve

الْحُزَاؤُ [el-cuzāz] [غُرَابٌ] [gūrāb] vezninde) ve

الْحُزَاةُ [el-cuzāzet] [سُمَامَةٌ] [sumāmet] vezninde) ve

الْحَزَّةُ [el-cizzet] (cīm'in kesriyle) Yünün kırkıntısına denir, 'alā-kavlin جَزَّةُ [cizzet] sā'ir hayvānın tüyleri karışmamış hālis koyun yapağısına yāhūd bir yıllık yapağıya yāhūd kırkıldıktan sonra aslā

isti'māl olunmamış yapağıya denir. Cem'î çizü [cizez] gelir, عَنَبٌ [ineb] vezninde ve جَزَائِرُ [cezā'iz] gelir; ve minhu yukālu li'l-lihyāniyyi: كَأَنَّهُ غَاضٌ عَلَى جِرَّةٍ أَيْ صُوفٍ شَاةٍ: Ya'nī o münāsebetle sakalı büyük adamın sakalını kırkılmış yapağı külçesine teşbīh ederler.

الْجَزْوُ [el-cezūz] [صَبُورٌ] [şabūr] vezninde ve

الْجَزْوَةُ [el-cezūzet] (hā'yla) Yünü kırkılacak koyuna ve keçiye denir; erkeğine ve dişisine itlāk olunur; حَلُوبَةٌ [hālūbet] ve رَكُوبَةٌ [rekūbet] gibi.

الْجَزَائِرُ [el-cezāz] [سَحَابٌ] [sehāb] vezninde ve

الْجَزَائِرُ [el-cizāz] [كِتَابٌ] [kitāb] vezninde) Hasād ma'nāsınadır ki ekin biçimi ve hurmā kesimi ve sā'ir meyve derimi olacaktır; yukālu: حَانَ وَقْتُ الْجَزَائِرِ أَيْ زَمَنٌ حَصَادِ الزَّرْعِ أَوْ صِرَامِ التَّخْلِ وَغَيْرِهِ

الْجَزَائِرُ [el-cuzāz] [غُرَابٌ] [ğurāb] vezninde) Yün kırkıntısına denir, niteki zikir olundu. Ve kesilen meşin ve sahtiyān ve kâğıd makülesinin kendisine ve kırkıntısına denir; tekülü: أَعْطِنِي جُرَاةَ أَدِيمِكَ وَهِيَ مَا فَضَّلَ مِنْهُ إِذَا قُطِعَ

مُجَزِّزٌ [Muzezziz] [مُحَدِّثٌ] [muħaddis] vezninde) Esāmīdendir: Muzezziz el-Mudlicī ve 'Alqame b. Muzezziz ashābdandır.

الْجَزِيرَةُ [el-cezīzet] [سَفِينَةٌ] [sefīnet] vezninde) ve

الْجَزْجِزَةُ [el-cizcizet] (cīm'lerin kesriyle) Bir tutam yüne ve yapağıya denir; tekülü: عُنْدِي جَزِيرَةٌ مِنْ صُوفٍ وَجَزْجِزَةٌ أَيْ خُصْلَةٌ مِنْهُ

الْجَزَاجِرُ [el-cezāciz] (cīm'in fethiyle) Zekerlere denir, مَذَاكِيرُ [mezākīr] ma'nāsına; zāhiren müfredi جَزْجِزَةٌ [cizcizet]tir.

جَزَةٌ [Cezzet] [غَزَةٌ] [ğazet] vezninde) Bir arz ismidir ki deccāl-i mel'ūn ondan hurūc edecektir. Şārihin beyānına göre Işfahān'da bir karyedir.

الْإِسْتِجَزَاؤُ [el-isticzāz] Ekin biçilip derilmeye gelmek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَجَزَّ الْبُرُّ إِذَا اسْتَحْصَدَ

[ج ع ز]

الْجَفْرُ [el-ca'z] (cīm'in fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) جَازٌ [ce'z] ma'nāsınadır ki zikir olundu.

حَبَا جُعَيْرَانٌ [ħabā cu'ayzān] (hā'nın fethi ve cīm'in zammıyla) Bir ot adıdır.

[ج ف ز]

الْجَفْزُ [el-cefz] (cīm'in fethi ve fā'nın sükūnuyla) Sür'atle yürümek ma'nāsınadır; yukālu: جَفَزَ الرَّجُلُ جَفْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَسْرَعَ فِي الْمَشْيِ

[ج ل ز]

الْجَلْزُ [el-celz] (cīm'in fethi ve lām'ın sükūnuyla) Bir nesneyi dürmek ma'nāsınadır; yukālu: جَلَزَ الشَّيْءَ جَلْزًا مِنْ بَابِ التَّانِي إِذَا طَوَاهُ Ve burmak ma'nāsınadır; yukālu: جَلَزَهُ إِذَا لَوَاهُ Ve bir nesneyi çekip sündürmek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا جَلَزَهُ Şārih der ki cemī'-i nüshalarda gerçi وَالْمُدُّ 'unvānında mersūm olup lākin cümle-i ümmehätta وَالْعُقْدُ 'ibāretiyle müsebbet olmakla düğümlemek ma'nāsına olur. Ve nez' eylemek ma'nāsınadır; yukālu: جَلَزَهُ إِذَا نَزَعَهُ Ve

جَلْزٌ [celz] [سَوْطٌ أَصْبَحِيٌّ] [savtu Aşbaħiyy] ya'nī Aşbaħ nām emīre mensūb olan bir nevc kamçının ucuna sarılan sinire denir. Ve bıçak ve kamçı makülesinin sapını deve siniriyle sarıp bağlamak

ma'nāsınadır; yukālu: جَلَزَ مَقْبِضَ السِّكِّينِ وَغَيْرِهِ
جَلَزًا إِذَا حَزَمَهُ بِعِلْبَاءِ الْبَعِيرِ Ve

جَلَزٌ [celz] Kamçının mu'zamına denir. Ve mızrak temreninin dibinde olan değirmi halkaya denir. Ve

جَلَزٌ [celz] ve

جَلِيزٌ [celīz] Sür'atle bir yere gitmek ma'nāsınadır; yukālu: جَلَزَ فِي الْأَرْضِ جَلَزًا وَجَلِيزًا إِذَا ذَهَبَ مُسْرِعًا Ve kamçının sapına denir, el yapışacak yeridir.

التَّجْلِيزُ [et-teclīz] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) جَلَزٌ [celz] ile dört ma'nā-yı evvelde mürādiftir; yukālu: جَلَزَهُ بِمَعْنَى جَلَزَهُ Ve sür'atle gitmek ma'nāsınadır; yukālu: جَلَزَ فِي الْأَرْضِ إِذَا ذَهَبَ مُسْرِعًا Ve okun temreni yayın kabzasına gelince kadar kirişini çekmek ma'nāsınadır; yukālu: جَلَزَ الرَّجُلُ إِذَا أَعْرَقَ فِي نَزْعِ الْقَوْسِ حَتَّى بَلَغَ النُّصْلَ

الْجَلَازُ [el-cilāz] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bu dahi kamçının ucuna sarılan sinire denir.

الْجَلَازِيُّ [el-celā'iz] (cīm'in fethiyle) Yayın her yerine sarılan sinirlere denir. Müfredi جَلَازٌ [cilāz] ve جَلَازَةٌ [cilāzet]tir cīm'lerin kesriyle.

الْمَجْلُوزُ [el-meclūz] Sinir sarılmakla metin ve muhkem olmuş kamçıya denir. Bu münāsebetle gövdesinin eti sımsıkı kunt ve kavī olan adama مَجْلُوزُ اللَّحْمِ [meclūzu'l-laḥm] ve re'yy ve 'akl ve tedbiri muhkem ve üstivār olana مَجْلُوزُ الرَّأْيِ [mevlūzu'r-re'yy] itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ مَجْلُوزُ اللَّحْمِ وَالرَّأْيِ أَيْ مُحْكَمُهُ

الْجَلْوَازُ [el-cilvāz] (cīm'in kesriyle) Şurti ma'nāsınadır ki şahne ve subaşı ve İstanbul'da yeniçeri ağası ve bostancıbaşı makülesi zābitten 'ibārettir. 'Alā-kavlin تُوْرُوْرُ [su'ūrūr] ma'nāsınadır ki serheng

ve kul uşağı ve kulluk neferi ve mumcu ve harbeci ve sā'ir zābit huddāmından 'ibārettir. Cem'i جَلَاوَزَةٌ [celāvizet]tir; sür'at ma'nāsından me'hūzdur.

الْجِلْوُزُ [el-cillevz] (سِنَوْرٌ [sinnev'r] vezninde) بُنْدُقٌ [bunduḡ] ismidir ki fındık ta'bīr olunan meyvedir. Mütercim der ki gilūz-i Fārisī mu'arrebidir. Ve

جِلْوُزٌ [cillevz] Tenū-mend olarak bahādır adama denir.

مِجْلَزٌ [Miclez] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) 'Amr b. Lu'eyy et-Teymī feresinin ismidir. Ve

أَبُو مِجْلَزٍ [Ebū Miclez] Tābī'inden Lāḥiḡ b. Ḥumeyd'in künyesidir.

الْجَلْبِزُ [el-cil'iz] (زَبْرِيْحٌ [zibric] vezninde) Bodur hatuna denir.

الْجَلْوَزَةُ [el-celvezet] (دَخْرَجَةٌ [daḡrecet] vezninde) Sür'atle gidip gelmek ma'nāsınadır; yukālu: جَلْوَزُ الْجَلْوَازِ إِذَا خَفَّ فِي الذَّهَابِ وَالْمَجْيَاءِ **جَالِزٌ** [Cāliz] Bir recül adıdır.

[ج ل ب ز]

الْجَلْبِزُ [el-culebiz] (عُلْبِطٌ [culebiṡ] vezninde) Sulb ve şedīd adama denir.

[ج ل ح ز]

الْجَلْحَازُ [el-celḡaz] (hā-yı mühmele ile جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) ve

الْجَلْحَازُ [el-cilḡāz] (فِرْطَاسٌ [kirtās] vezninde) Ziyādesiyle bahil ve nākes kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ جَلْحَزٌ وَجَلْحَازٌ أَيْ ضَيِّقٌ بَخِيلٌ

[ج ل ف ز]

الْجَلْفَرِيْزُ [el-celfezīz] (fā'yla زَنْجَبِيلٌ [zencebīl] vezninde) Derisi buruşmuş kocakarıya denir, 'alā-kavlin henüz bakiyye-i kuvveti olan kocakarıya denir; tekūlu: رَأَيْتُ جَلْفَرِيْزًا وَتَسَامَتْ بِهَا أَيْ عَجُوزًا مَتَسَنِّجَةً أَوْ هِيَ الَّتِي

فيها بقية Ve şol nākaya denir ki gerçi yaşlı olup lākin henüz tüvānā olmakla hamül ve 'amül ola. Ve āfet ve dāhiyeye denir. Ve pek ağır nesneye denir. Ve bünye ve endāmı sulb ve galiz olan nākaya denir.

الْجَلْفُ [el-celfez] [جَعْفَرُ] [ca'fer] vezninde) جَلْفَرِيٌّ [celfezīz] ile ma'nā-yı ahırde mürādiftir. Ve

جَلْفُ [celfez] ve

جَلَاْفِيٌّ [culāfiz] [غَلَابِيٌّ] [ʿulābiṭ] vezninde) Mutlakan sulb ve şedid olan şey'e denir.

[ج ل م ز]

الْجَلْمَزِيٌّ [el-celmezīz] [جَلْفَزِيٌّ] [celfezīz] vezninde ve mürādifidir ki zikr olundu.

[ج ل ن ز]

الْجَلَنْزِي [el-celenzā] [عَلَنْدِي] [ʿalendā] vezninde) Galiz ve şedid olan erkek deveye denir; yukālu: جَمَلٌ جَلَنْزِيٌّ أَيْ غَلِيْظٌ شَدِيْدٌ

[ج ل ه ز]

الْجَلْهَزَةُ [el-celhezet] [دَحْرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) Bir nesneden bilerek müteğāfilāne müsāmaha ve izzā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: جَاهَزَهُ عَنْهُ إِذَا أَعْصَى عَنْهُ وَهُوَ عَالِمٌ بِهِ

[ج م ز]

الْجَمْزُ [el-cemz] [عَمَزٌ] [ġamz] vezninde) Bir güne yelmek ma'nāsınadır ki حُضْرٌ [ḥuḍr] ile ki seğirtmektir, عَنَقٌ [ʿanaġ] beyninde olur ki sür'atle gerilerek yelmektir; murād kurt lingi ta'bīr olunan yelmektir; yukālu: جَمَزَ الْإِنْسَانُ وَالْبَعِيْرُ جَمَزًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِيِ Ve bir yere gitmek ma'nāsınadır; yukālu: جَمَزَ الرَّجُلُ إِذَا Ve hezl ve istihzā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: جَمَزَهُ إِذَا اسْتَهْزَأَ بِهِ

جَمَزُ [cemz] Hurmā salkımının çöpü kesildikten sonra dibinde kalan bakiyyeye

denir; bu ma'nāda cīm'in zammıyla da cā'izdir. Cem'î جُمُوْرٌ [cumūz] gelir.

الْجَمَزَى [el-cemezā] (feteḥātla ve elifin kasrıyla) Kurt lingi yelmeğe denir; yukālu: هُوَ يَعْدُو الْجَمَزَى وَهُوَ عَدُوٌّ دُونَ الْحُضْرِ وَفَوْقَ الْعَنْقِ Mü'ellif masdar-ı sānī süretinde resm eylemiştir; lākin ismdir. Ve

جَمَزَى [cemezā] Eşkin, ciüst ve çabuk eşeğe denir; yukālu: جِمَارٌ جَمَزَى أَيْ سَرِيْعٌ

الْجَمَائُ [el-cemmāz] [شَدَادٌ] [şeddād] vezninde) Dā'imā kurt lingi yeler olan deveye denir; yukālu: بَعِيْرٌ جَمَائٌ وَنَاقَةٌ جَمَائَةٌ إِذَا كَانَ لَهُ الْعَمَلُ Ve

جَمَائُ [cemmāz] Sıçragan hayvāna denir; yukālu: جِمَارٌ جَمَائٌ أَيْ وَثَائِبٌ

جَمَائَةٌ [cemmāzet] Şol durrā'aya ya'nī nisvāna mahsūs üst libāsına denir ki yünden mensüc olur. Ve

جَمَائَةٌ [Cemmāzet] 'Abdullāh b. Ḥaytem nām kimsenin feresi ismidir ki huyūl-i 'Arabın ekremi idi.

الْجُمَزَةُ [el-cumzet] [غُرْفَةٌ] [ġurfet] vezninde) Bir külçe hurmāya denir. Ve keş ta'bīr olunan yoğurt kurusuna denir. Ve dānesi olan nebātın boğumuna denir.

الْجَمِيْرُ [el-cemīz] [أَمِيْرٌ] [emīr] vezninde) Zikr olunan 'adv-i cemz ma'nāsından fa'ildir. Bu münāsebetle be-gāyet zekī ve ser'ü'z-zihn adama جَمِيْرُ الْفَوَادِ [cemīzu'l-fu'ād] itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ جَمِيْرٌ الْفَوَادِ أَيْ ذَكِيٌّ الْفَوَادِ

الْجُمَيْزُ [el-cummeyz] [قُبَيْبَةٌ] [qubbeyt] vezninde) ve

الْجُمَيْزَى [el-cummeyzā] (kasr ile) Erkek incire denir ki elvān ve nev'an halāvetli olur. Müfredāt-ı sā'irenin beyānı üzere incirden bir nev'adır ki ona 'Arablar تِيْنُ

mak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَجَارَ لَهُ Ve rey ve emri infāz eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَجَارَ لَهُ رَأْيَهُ Ve bir maddenin cevāzına imzā ve takrīr eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَجَارَ لَهُ الْبَيْعَ إِذَا أَمْضَا Ve bir yerden geçip gitmek ma'nāsınadır; yukālu: أَجَارَ لَهُ الْمَوْضِعَ إِذَا خَلَفَهُ

إِجَازَةٌ [icāzet] Fenn-i karz-ı şîrde revī harfinden sonra gelen harfin harekâtı muhtelif olmaktan 'ibârettir, meselâ beytin birinde mazmûm ve diğerlerinde meksûr ve meftûh olmak gibi. 'Alā-kavlin kâfiye zā-i mühmele iken diğerinde dāl gibi harf irādından 'ibârettir ki bu Ḥalīl kavlidir, sâ'irler buna إِكْفَاءٌ [ikfā'] derler. 'Alā-re'yin gayrın nazm eylediği mısırā'ı itmām eylemekten 'ibârettir. Ve

إِجَازَةٌ [icāzet] Mecrûhu çabuk katl eylemek ma'nāsına müsta'meldir; tekûlu: أَجَزْتُ عَلَى الْجَرِيحِ إِذَا أَجْهَزْتُ

الْمُجْتَازُ [el-muctāz] [muhtār] vezninde) [icitiyāz]dan ism-i fā'ildir, sâlik ve reh-reve denir. Ve çabuk kat-ı mesâfe eden adama denir. Ve sebk ve sür'ati sever olan adama denir.

الْجَوَازُ [el-cevāz] [sehāb] vezninde) Mürûr tezkeresine denir; tekûlu: حُدَّ جَوَازَكَ Ve mevāşî ve zürûc saky olunan suya denir; yukālu: سَقَا جَوَازًا لِمَوَاشِيهِ وَأَرْضِهِ أَيِ الْمَاءِ

الْإِسْتِجَارَةُ [el-isticāzet] Bir kimseden tarla yâhüd mevāşî saky edecek su istemek ma'nāsınadır; tekûlu: إِسْتَجَرْتُهُ فَأَجَارَ إِذَا سَقَى Ve izn ve destûr istemek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَجَارَهُ إِذَا طَلَبَ مِنْهُ الْإِجَارَةَ أَيِ الْإِذْنِ

الْتَجْوِيزُ [et-tecvīz] [tefīl] vezninde)

Develeri birer birer yederek bir mahal-den geçirmek ma'nāsınadır; yukālu: جَوَّرَ لَهُمْ إِبْلَهُمْ إِذَا قَادَهَا لَهُمْ بَعِيرًا بَعِيرًا حَتَّى تَجْوُرَ Ve rey ve emri infāz eylemek ma'nāsınadır; yukālu: جَوَّرَ رَأْيَهُ إِذَا أَنْفَذَهُ Ve davarı suvarmak ma'nāsınadır; yukālu: جَوَّرَ إِبْلَهُ إِذَا سَقَاهُ Ve bir işi revā ve ma'kûl görüp imzā ve takrīr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: جَوَّرَ الْأَمْرَ إِذَا سَوَّغَهُ وَأَمْضَاهُ Ve bir nesneyi cā'iz kılmak ma'nāsınadır; yukālu: جَوَّرَ الْأَمْرَ إِذَا جَعَلَهُ جَائِزًا **الْجَوَائِزُ** [el-cevā'iz] [cā'izet]in cem'idir ki geçip gidici demektir. Bu münāsebetle cümle 'indinde mergûb ve matbûc olduğundan nāşî diyār-be-diyār seyr ve güzērān eden eş'ār ve emsāle itlāk olunur; yukālu: أَتَى بِجَوَائِزِ الْأَشْعَارِ وَالْأَمْثَالِ وَهِيَ مَا جَارَ مِنْ بَلَدٍ إِلَى بَلَدٍ Ve

جَائِزَةٌ [cā'izet] Vergiye itlāk olunur; yukālu: أَجَارَهُ بِجَائِزَةٍ سَبْتِيَّةٍ أَيِ عَطِيَّةٍ Şārihin beyānı üzere vech-i tesmiye budur ki mülûktan biri düşman üzere 'azm edip ittifākî beynlerine bir nehr-i hāciz olmakla her kim bu nehrden öte yakaya 'ubûr ederse ona şu kadar 'atiyye ihsān ederim demekle 'ubûr edenlere vech-i mev'ûd üzere itā edip ba'dehu mutlakan 'atiyyede isti'māl olundu. Ve

جَائِزَةٌ [cā'izet] Tuhfe nesneye denir. Ve lutf ve haseneye denir. Ve kuyu kenārında su çeken adamın durağına denir. Ve bir içim suya denir.

التَّجْوِيزُ [et-tecevvuz] [tefa'ul] vezninde) Sā'irde cā'iz olmayan şey'i bir nesne hakkında igmāz ile cā'iz görmek ma'nāsınadır; yukālu: تَجَوَّرَ فِي هَذَا إِذَا اِحْتَمَلَهُ وَأَغْمَضَ فِيهِ Ve bir adamın cünha ve günāhından geçip mu'āhazesinden 'afv ve tecāvüz eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَجَوَّرَ عَنْ ذَنْبِهِ إِذَا لَمْ يُؤَاجِذْهُ بِهِ

vid ve züyüfuna bakmayıp kabül eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَجَوَّزَ الدَّرَاهِمَ إِذَا قَبَلَهَا عَلَى Ve namāzda tahfif ve teshil eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: تَجَوَّزَ فِي الصَّلَاةِ إِذَا خَفَّفَ Ve kelāmı mecāz tarikiye tekellüm eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَجَوَّزَ فِي كَلَامِهِ إِذَا تَكَلَّمَ بِالْمَجَازِ

الْمَجَازُ [el-mecāz] (mīm'in fethiyle) İsm-i mekândır, bu münāsebetle bir ucundan öbür ucuna kat'ı mesāfe ile güzer olunan yola itlāk olunur. Ve

مَجَازٌ [mecāz] Ehl-i 'ulüm ıstılāhında hakikat mukābilidir ki mevzū'un-leh olmayan ma'nāda bir 'alāka ve münāsebet sebebiyle isti'māl olunan kelimedendir 'ibārettir. Ve

مَجَازٌ [Mecāz] Yenbu' kurbünde bir mevzi' adıdır.

الْمَجَازَةُ [el-mecāzet] (menāret) [menāret] vezninde) Toprağı çorak yerde vāki' yola itlāk olunur. Ve bir mevzi', 'alā-kavlin Dehnā' kumluğunun ibtidāsı olan yere denir.

الْمَجَازِيُّ [el-cā'iz] Şol adama itlāk olunur ki susuz olarak bir cemā'at üzere uğramış ola, gerek saky olunsun ve gerek olunmasın. Ve bostāna denir. Ve kārgir binālarda ok ve kirişleme ta'bīr olunan kalın direğe denir ki hānenin iki duvarının aralığına arkuru vaz' olunup dane ve hatıl ta'bīr olunan hurde direkler onun üzerine vaz' olunur, Fāriside ona tīr derler. Cem'î **أَجْوَزَةٌ** [ecvizet] gelir ve **جَوْزَانٌ** [cūzān] gelir cīm'in zammıyla ve **جَوَائِزٌ** [cevā'iz] gelir.

التَّجَاوُزُ [et-tecāvuz] (tefā'ul) [tefā'ul] vezninde) ve

الْمُجَاوِزَةُ [el-mucāvezet] (mufā'alet) [mufā'alet] vezninde) Bir adamın cünha ve günāhiyla mu'āhaze eylemeyip cürmünden igmāz

ile 'afv ve müsāmaha eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: تَجَاوَزَ عَنْ ذَنْبِهِ وَجَاوَزَ إِذَا لَمْ يُوَاحِدْهُ بِهِ وَأَعْمَضَ الْإِتِدَالِيَّ گَچمەک ma'nāsınadır; yukālu: تَجَاوَزَ الرَّجُلُ فِيهِ إِذَا أَفْرَطَ

الْجَوُزُ [el-cevz] (levz) [levz] vezninde) Her nesnenin ortasına denir ki çok ve mu'zam olan yeridir; yukālu: مَضَى جَوْزُ اللَّيْلِ أَيَّ وَسَطُهُ وَمُعْظَمُهُ Ve

جَوُزٌ [cevz] Semer-i ma'rūf ismidir ki koz ta'bīr olunur ki gevz-i Fārisī mu'arrebidir ki cem'î **جَوَزَاتٌ** [cevzāt] gelir. Ve

جَوُزٌ [Cevz] Mecmū'ı Hicāz ülkesine itlāk olunur, vasat-ı dünyā olmak 'itibārıyla ve ehline **جَوِزِيٌّ** [Cevziyy] itlāk olunur. Ve

جَوُزٌ [Cevz] Benū Şāhile'ye mahsūs bir niçe cibāl adıdır. Ve

جِبَالُ الْجَوُزِ [Cibālu'l-Cevz] Tihāme vādilerinden bir vādī adıdır.

الْجَوُزَاءُ [el-Cevzā] (ḥamrā) [ḥamrā] vezninde) Burūc-ı felekiyyeden bir burcun ismidir. **جَوُزَاءُ** [cevzā] beyzā'u'l-vasat koyuna denmekle ona teşbīhen burc-ı merkūma itlāk olundu. Ve bir hatun ismidir. Ve şol siyāh koyuna denir ki vasatı beyāza mā'il ola, niteki ānifen zikr olundu.

الْمُجَوِزَةُ [el-mucevvezet] (mucēzet) [mucēzet] vezninde) Bu dahi vasatı beyāza mā'il siyāh koyuna denir.

الْجَوُزَةُ [el-cevzet] (temret) [temret] vezninde) Bir suvarım suya, 'alā-kavlin bir içim suya denir. Ve bir nev' üzüm ismidir ki be-gāyet hurde olur.

الْجَوَازُ [el-cuvāz] (gūrāb) [gūrāb] vezninde) Susuzluğa denir.

الْحِزَّةُ [el-cīzet] (cīm'in kesriyle) Nāhiye ma'nāsınadır. Cem'-i cinsi **جِيزٌ** [cīz]dir ve

حَيْرٌ [ciyez] gelir, عِنَبٌ [‘ineb] vezninde. Ve حَيْرَةٌ [cīzet] Derenin bir cānibine denir. Ve Mışır ülkesinde bir karye adıdır.

الْحَيْرُ [el-cīz] (hā’sız) Bu dahi derenin bir cānibine denir. Ve kabr ve mezāra denir.

ذُو الْمَجَازِ [Zu’l-Mecāz] (mīm’in fethiyle) ‘Arafāt’a bir fersah mesāfede bir pazar ya’ni bir panayır adıdır ki Kebkeb nāhiyesinde vākī’dir.

أَبُو الْحَوَازِ [Ebu’l-Cevzā] Ḥammād b. Seleme’nin şeyhi künyesidir. Ve İmām Muslim şeyhi olan Aḥmed b. ‘Osmān’ın künyesidir. Ve tābi’inden Evs b. ‘Abdullāh’ın künyesidir.

جَوْزَةٌ [Cūzet] (cīm’in zammıyla) Mavşil kazāsında bir karye adıdır.

جَوْزَةٌ [Cuveyzet] (جُهَيْنَةُ [cuheynet] vezninde) Bintu Seleme’dır ki nisvān-ı ‘Arabdandır. Ve bir muhaddis adıdır.

حَيْرَانٌ [Cīzān] (cīm’in kesriyle) Yemen’de bir nāhiye adıdır.

جَوْزُ بَوَى [cevzu bevvā] Türkide dahi cevz-i bevvā ta’bīr olunur, ma’rūf dārūdur; Hindistān’da nābit bir şecerin semeridir.

جَوْزُ مَائِلٍ [cevzu māşil] (şā-yı müsellese-nin kesriyle) Tatula ta’bīr olunan nebāt ismidir.

جَوْزُ الْقَيْءِ [cevzu’l-ḳay’] Yemen’e mahsūs bir şecerin semeridir, fındık kadar ve cevfinde perdeleri içre habb-ı sanevber mikdārı ve nev’an kerihü’r-rāyiha dāneleri olur, edviye cümlesindedir.

الْمُجِيرُ [el-mucīz] إِجَازَةٌ [icāzet]ten ism-i fā’ildir, veliye denir ki bir mādde cihet-i velāyeti olan kimsedir, veliyy-i mahtūbe gibi; yukālu: «إِمْرَأَةٌ لَيْسَ لَهَا مُجِيرٌ أَيَّ وَلِيِّ» Ve yetimin umūruna vasī ve kayyim olan

adama denir. Ve şol köleye itlāk olunur ki efendisi ona ticāret eylemeğe izn vermiş ola; nefsinı efendisi hizmetinden semt-i ticārete icāze eylediği mülāhazasına mebnīdir.

التَّجْوِازُ [et-ticvāz] (tā’nın kesriyle) Bir nev’alaca kumaş adıdır. Cem’i تَجَاوِزُ [tecāvīz] dir.

جَوْزُ دَانَ [Cūz zān] (cīm’in zammıyla) İşfahān’da iki karye adıdır.

جَوْزَانٌ [Cevzān] (سَلْمَانٌ [selmān] vezninde) Yemen’de bir karye adıdır.

الْحَوَازَاتُ [el-cevzāt] (cīm’in fethiyle) İki çenenin birbirine kavuştuğu yerde olan bez gibi yumruca yerlere denir.

الْحَوَازُ [el-Cevvāz] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Elkābdandır: Muḥammed b. Maşşūr el-Cevvāz muhaddisindedir.

الْمُجَوِّزُ [el-Mucevviz] (مُحَدِّثٌ [muḥaddiṣ] vezninde) Elkābdandır, Ḥasen b. Sehl b. el-Mucevviz muhaddisindedir.

[ج ه ز]

الْحَيْهَازُ [el-cihāz - el-cehāz] (cīm’in kesri ve fethiyle) Meyyit ve ‘arūs ve misāfir makūlesinin muhtāc oldukları esbāb ve mühimmāta denir. Cem’i أَجْهَازَةٌ [echizet] ve cem’ü’l-cem’i أَجْهَازَاتٌ [echizāt] gelir. Ve

جَهَازٌ [cehāz] (cīm’in fethiyle) Rāhile üzere olan pālān ve sār’ir esbāba denir. Ve minhu’l-meselu: «ضَرَبَ فِي جَهَازِهِ» Nüfūr ve gaybet edip bir dahi ‘avdet eylemeyen hakkında darb olunur. Aslı budur ki deve kısmının edevātıyla pālānı sırtından kayıp ayakları aralığına düştükte ondan telāş ve ıztırābla ürkmele maddüru mikdārı kaçıp gider. Burada ضَرَبَ kelimesi سَارَ ma’nāsınadır, فِي harfi ضَرَبَ kelimesinin

muzammını olan ma'nānın sılasından olmakla جَهَازَه سَارَ عَاثِرَا فِي جَهَازَه takdīrinde olur. Zemahşerī جَهَازَه فِي جَهَازَه عِنْدَ الْبِقَارِ فِي جَهَازَه ضَرَبَ قَوَائِمَهُ عِنْدَ الْبِقَارِ فِي جَهَازَه takdīriyle kayd eylemiştir. Ve

جَهَازٌ [cehāz] Nisvānın fercine ıtlāk olunur.

التَّجْهِيزُ [et-techīz] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bir adamın mühimmātını tertīb ve tanzīm eylemek ma'nāsındır, gelini cihāzlamak ve misāfirin sāz u sāmān tarīkini ve sefinenin edevātını tehyī'e ve tanzīm eylemek gibi.

التَّجْهِزُ [et-tecehuz] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Ma'nā-yı mezbūrdan mutāvi'dir; yukālu: جَهَزَ الْمُسَافِرَ فَتَجَهَّزَ أَي هَيَأُ أَدَوَاتِهِ فَتَهَيَأُ Ve

تَجَهَّزُ [tecehuz] Bir işe hāzırılmak ma'nāsına müsta'meldir; tekūlu: تَجَهَّزْتُ لِلْأَمْرِ إِذَا تَهَيَّأْتُ لَهُ

الْجَهْزُ [el-cehz] (رَمَزٌ [remz] vezninde) Mecrūhun katlinde sür'at edip işini tamām eylemek ma'nāsındır; yukālu: جَهَزَ عَلَيَّ الْجَرِيحُ جَهْزًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا أَتَيْتَ قَتْلَهُ وَأَسْرَعَهُ وَتَمَّمَ عَلَيْهِ

الإِجْهَازُ [el-ichāz] (hemzenin kesriyle) جَهْزٌ [cehz] ma'nāsındır; yukālu: جَهَزَ الْجَرِيحُ بِمَعْنَى جَهْزِ

الْمُجْهِزِ [el-muchiz] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) ve

الْجَهْيِزُ [el-cehīz] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Mevt-i serī' ma'nāsındır; yukālu: مَوْتُ مَجْهِزٍ وَجَهْيِزٌ أَي سَرِيْعٌ

جَهْيِزٌ [cehīz] Yüğüruk ata ıtlāk olunur; yukālu: فَرسٌ جَهْيِزٌ أَي خَفِيْفٌ

جَهِيْزَةٌ [Cehīzet] (سَفِيْنَةٌ [sefīnet] vezninde) Bir şaşkın ra'nā hatun adıdır. «قَطَعْتُ جَهِيْزَةَ» Bir şaşkın ra'nā hatun adıdır. «قَطَعْتُ جَهِيْزَةَ» Bir işe her tedārükünü görüp küllī hāzırılmak ma'nāsındır; tekūlu: لِجَهَازَتْ إِذَا تَهَيَّأْتُ لَهُ

niçe kimseler maktūl tarafına gelip diyete irzā eylemek bābında nushu mutazammın hutbe inşādına āgāz eylediler. Cehīze-i mezbūre kabīle-i mezkūre nisvānından olmakla müstemī'in güruhunda idi. Esnā-i hutbede 'acāyibdendir ki "Maktūlün velīsi kātīle zafer-yāb olmakla katl eyle-di" demekle cümlesi deliden uslu haber fehvāsınca «قَطَعْتُ جَهِيْزَةَ قَوْلَ كُلِّ خَطِيْبٍ» deyip tarh-ı mādde eylediler. Ve

جَهِيْزَةٌ [cehīzet] Sibā'dan kurdun, 'alā-kavlin dişi kurdun yāhūd dişi sırtlanın yāhūd dişi ayının yāhūd eniğinin 'alemidir. Ve başka bir oğuz hatunun ismidir ki Şebīb-i Ḥāricī'nin vālidesi idi, sebāyādan olmakla Şebīb'in pederi iştirā ve istifrāş edip Şebīb'e hāmīl oldu. Rahiminde harekete başladıkta ne olduğunu idrāk eylemekle akribālarına "Karnımda bir nesne hareket ediyor, karnımı delmek istiyor!" diye şikāyet eder idi. Bu cihetle beynlerinde «أَحْمَقُ مِنْ جَهِيْزَةَ» mesel oldu. Yāhūd cehīzet-i mezkūreden murād dişi kurttur, zīrā kendi yavrusunu terk edip sırtlanın yavrusunun emzirir, onun için yavrulu sırtlan sayd olundukta yavrusuna kurd kefīldir diye mübālāt eylemezler.

الْجَهْزَاءُ [el-cehzā] (حَمْرَاءُ [ḥamrā] vezninde) Yüksek yere denir; yukālu: أَرْضٌ جَهْزَاءٌ Ve yumurtası taşra uğramış lokma göze denir; yukālu: عَيْنٌ جَهْزَاءٌ أَي جَارِحَةٌ Ve bu rā-i mühmele ile a'reftir, niteki zikr olundu.

الإِجْهِيْزَاءُ [el-ichīzāz] (إِحْمِيْرَاءُ [iḥmīrār] vezninde) Bir işe her tedārükünü görüp küllī hāzırılmak ma'nāsındır; tekūlu: لِجَهَازَتْ إِذَا تَهَيَّأْتُ لَهُ

FASLU'L-ḤĀ'İ'L-MÜHMELE (فصل الحاء المَهْمَلَة)

[ح ج ز]

الْحَجْرُ [el-ḥac̄z] (ḥā'nın fethi ve cīm'in sükünüyla) ve

الْحَجِيزُ [el-ḥac̄iz] (صَرِيحٌ [ṣarīr] vezninde) ve
الْحَجِيزَى [el-ḥic̄izā] (خَصِيصَى [ḥiṣṣiṣā] vezninde) ve

الْحِجَازَةُ [el-ḥic̄āzet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Men'e eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَجَزَهُ حَجَزًا وَحَجِيزًا وَحَجِيزَى وَحِجَازَةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا مَنَعَهُ وَكَمَّهُ حَجَزَ حَجَزًا وَحَجِيزًا وَحَجِيزَى وَحِجَازَةً إِذَا فَصَلَ بَيْنَهُمَا إِذَا فَصَلَ حَجَزَ [ḥic̄āz] dedikleri ipi geçirdikten sonra o ipi devenin altından çekip pālānın iki yanlarına bağlamak ma'nāsınadır; devenin yağırına tīmār edecek vakte kımıldamasın diye ederler; yukālu: حَجَزَ الْبَعِيرَ إِذَا أَنَاخَهُ ثُمَّ شَدَّ حَبْلًا فِي أَضْلِ خُفَّتَيْهِ جَمِيعًا مِنْ رِجْلَيْهِ ثُمَّ رَفَعَ الْحَبْلَ مِنْ تَحْتِهِ فَشَدَّ عَلَى حَقْوَيْهِ لِيُدَاوِيَ دَبْرَتَهُ

الْإِنْحِجَازُ [el-inḥic̄āz] [infi'āl] vezninde) Ma'nā-yı evvelden mutāvi'dir; yukālu: حَجَزَهُ فَانْحَجَزَ أَي مَنَعَهُ فَامْتَنَعَ الْإِنْحِجَازُ الرُّجُلُ إِذَا أَتَى الْحِجَازَ

الْحِجَازُ [el-ḥic̄āz] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Yağır devenin yağırına tīmār edecek vakte ayaklarına bağladıkları ipe denir, niteki ānifen zikr olundu. Ve mutlakan esvābı çemreyip bağlamak için kuşak gibi bele bağlanan şey'e denir. Ve

حِجَازٌ [Ḥic̄āz] Ceziretu'l-'Arab'da Mekte ve Medīne ve Ṭā'if ve mihlāflarından ya'nī nāhiye ve kazālarından 'ibāret olan

ülkenin ismidir. Necd ile arz-ı Tihāme beynini yāhūd Necd ile arz-ı Serāt beynini hāciz ve fāsıl olduğu için yāhūd Hırār-ı hams ile maḥcüz ya'ni masūn olduğu için itlāk olundu. Ve Hırār-ı hams ki beş hārre ya'ni beş kara taşlık tepedir, bunlardır; Hārre-i Benī Suleym ve Hārre-i Vākım ve Hārre-i Leylā ve Hārre-i Şevrān ve Hārretu'n-Nār.

الْحَجَزَةُ [el-ḥacezet] [ʿacezet] vezninde) Zālimlere denir, hukūku menʿ ve ibtāl eyledikleri için. Ve şol kimselere denir ki nāsın münāza'alarını katʿ ve beynlerini hak ile fasıl eylemeleriyle birbirine tasallut ve hücūmdan menʿ eder olalar; müfredi هُمْ حَجَزَةٌ مُصَيَّبُونَ [ḥāciz]dir; yukālu: إِنَّهُمْ حَجَزَةٌ يَدْبُونَ ve yukālu: عَنِ الْعَجَزَةِ أَيِّ يَمْنَعُونَ بَعْضُ النَّاسِ مِنْ بَعْضٍ وَيَنْصَلُونَ بَيْنَهُمْ بِالْحَقِّ

الْمَحْجُوزُ [el-maḥcüz] Bedeninde izār bağlanacak yerinden musāb olmuş adama denir. Ve حِجَازٌ [ḥicāz] dedikleri mezkūr ip ile bend olunmuş deveye denir; yukālu: بَعِيرٌ مَحْجُوزٌ أَيِّ مَشْدُودٌ بِالْحِجَازِ

الْحَجَزَةُ [el-ḥuczet] [gurfet] vezninde) Belde çepeçevre fūta bağlanacak yere denir, مَعْقِدُ إِزَارٍ [ma'qıdu izār] ma'nāsına. Ve don ve şalvar makülesinin uçkurluğuna denir; bu münāsebetle شِدَّةُ الْحُجَزَةِ [şiddetu'l-ḥuczet] pek sabr ve tahammül-den kināye olur; yukālu: هُوَ شَدِيدُ الْحُجَزَةِ أَيِّ Ve صَبُورٌ عَلَى الشِدَّةِ وَالْجُهْدِ

حُجَزَةُ الْفَرَسِ [ḥuczetu'l-feres] Atın karnının esfelinde kıl biten derinin altında olan yufka derinin nihāyetiyle böğürlerinin kavuştuğu yere denir; ve minhu yukālu: هُوَ دَانِي الْحُجَزَةِ أَيِّ مُمْتَلِي الْكَشْحَيْنِ

devābbdandır. Ve

حُجَزَةٌ [ḥuczet] Kucağa itlāk olunur; ve yukālu: وَرَدَتْ الْإِبِلُ وَلَهَا حَجَزٌ أَيِّ شِبَاعًا عِظَامَ الْبُطُونِ

حُجَزَةٌ [ḥucez] [gurf] [guref] vezninde) [ḥuczet]in cem'idir.

الْحُجْزُ [el-ḥicz - el-ḥucz] (hā'nın kesriyle ve zammıyla) Asl ve bünyād ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ كَرِيمُ الْحُجْزِ أَيِّ الْأَضِلِّ Ve ʿaşıret ve tebār ma'nāsınadır. Ve nāhiye ma'nāsınadır.

الْحَجِزُ [el-ḥacez] (fethateynle) Pek susuz kalmaktan nāşī içeride bağırsaklar buruşup burtuşmak ma'nāsınadır; yukālu: الرَّجُلُ حَجِزًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا زَنَجَ

حِجْزِي [Hiçzā] [zikrā] vezninde) Di-maşk kazāsında bir karye adıdır; nisbetinde حِجْزَاوِيٌّ [Hiçzāviyy] denir gayr-i kıyas üzere.

الْإِحْتِجَازُ [el-iḥticāz] [ifti'āl] vezninde) Hiçzā ülkesine gelmek ma'nāsınadır; yukālu: إِحْتَجَزَ الرَّجُلُ إِذَا أَتَى الْحِجَازَ Ve müctemīʿ olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِحْتَجَزَ إِذَا اجْتَمَعَ Ve bir nesneyi kucakta götürmek ma'nāsınadır; yukālu: إِحْتَجَزَ إِذَا حَمَلَهُ فِي حُجْرَتِهِ Ve fūta bağlanmak ma'nāsınadır; yukālu: إِحْتَجَزَ بِالْإِزَارِ إِذَا شَدَّهُ عَلَى وَسْطِهِ

الْإِحْجَازُ [el-iḥcāz] (hemzenin kesriyle) Bu dahi Hiçzā vilāyetine gelmek ma'nāsınadır; yukālu: أَحْجَزَ الرَّجُلُ إِذَا أَتَى الْحِجَازَ

الْمُحْتَجِزَةُ [el-muḥtecizet] (ism-i fā'il bünyesiyle) Salkımları beynisinde olan hurmā ağacına itlāk olunur; yukālu: نَحَلَةٌ مُحْتَجِزَةٌ إِذَا كَانَتْ عُدُوقَهَا فِي قَلْبِهَا

الْمُحَاجَزَةُ [el-muḥācezet] [mufā'alet] [mufā'et]

vezninde) Mümānā'at ma'nāsınadır; yukālu: حَاجِرُوا عَدُوَّهُمْ إِذَا مَا نَعُوهُمْ

الشَّحَاظُ [et-tehācuz] (tefā'ul [tefā'ul] vezninde) Temānu' ma'nāsınadır; yukālu: تَحَاجِرَا إِذَا تَمَانَعَا

الْحَجَائِزُ [el-Hacā'iz] (hā'nın fethiyle) Yemāme'de bir mevzi' adıdır.

حَجَازِيكَ [hacāzeyke] (hā'nın fethi ve tesniye bünyesiyle) حَنَائِيكَ [hanāneyke] ve حَدَائِيكَ [hazāzeyke] kelimeleri gibi merreten ba'de-uhrā ma'nāsını mutazam-mındır ve igrāyı müştemeldir. Aslı حَجُزٌ أُحْجِرُ merreten ba'de-uhrā fasl ve iskātlarına ihtimām kıl" diyecek yerde müsta'meldir; tekūlu: حَجَازِيكَ أَيِ احْجِرْ بَيْنَ الْقَوْمِ حَجْرًا بَعْدَ حَجْرٍ

[ح ر ز]

الْحِرْزُ [el-ħirz] (hā'nın kesriyle) Ba'zı āfāt def'i için ittihāz ve iltizām olunan nüsha ve tılsım ve heykel makūlesine denir ki muhāfaza-i nefse vesīle olacak nesneden ibārettir; tekūlu: عَمِلْتُ لَهُ حِرْزًا عَمِلْتُ لَهُ Şārihin beyānına göre bu mādde hıfz ma'nāsına mevzu' olmakla ma'nā-yı mezbūr mecāzdır. Ve

حِرْزٌ [ħirz] Kal'a gibi muhkem ve metīn ve dest-res olması müşkil mahfūz mevzi'e ve penāh-gāha denir; yukālu: لَأَذَّ بِحِرْزٍ أَيِ مَوْضِعٍ هَذَا حِرْزٌ حَرِيْرٌ لِلتَّأَكِيدِ أَيِ حَصِيْنٌ مَنِيْعٌ لَا يُقَدَّرُ عَلَيْهِ

الْحَرَازَةُ [el-ħarāzet] (kerāmet [kerāmet] vezninde) Bir mekān kal'a gibi metīn ve mahfūz olmak ma'nāsınadır; yukālu: حِرْزُ الْمَكَانِ حَرَازَةٌ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ حِرْزًا

الْحَرِزُ [el-ħarez] (fethateynle) Ödüle denir; yukālu: أَخَذَ الْحَرِزَ أَيِ الْحَطَرِ Ve şol mahkūk cevze denir ki çocuklar onunla oyun oy-

narlar; tekūlu: رَأَيْتُهُ يَلْعَبُ بِالْحَرِزِ وَهُوَ الْجَوْزُ Ve mutlakan muhriz ve mahfūz olan şey'e denir. Bunda fa'al fethateynle bi-ma'nā muf'aldir; ve minhu'l-meselu: «وَاحْرَزَا وَأَبْتِنِعِي النَّوَافِلَا» Ya'nī "Vay benim muhriz olan kadīm mālıma ki hālen ben ondan fevā'id ve zevā'id dahi me'mül ederim." Mesel-i merkūm ribh taleb ederken sermāyeyi telef eden kimse hakkında darb olunur. Ve «وَا حَرَزَا» kelimesi aslda «وَا حَرَزَا» idi, hā' hazf olundu ve elif yā-yı izāfetten münkalibedir.

الْحَرَزَةُ [el-ħarezet] (fetehtatla) Mālın güzīde ve muhtārına itlāk olunur, sāhibini hırz ve sıyānet eder olduğu için; ve minhu'l-hadīsu fi'z-zekāti: «لَا تَأْخُذُوا مِنْ حَرَزَاتِ أَمْوَالٍ» Şārih der ki rivāyet-i meşhūre zā-yı mu'cemenin takdīmiyledir.

الْحَرَائِزُ [el-ħarā'iz] (nefā'is [nefā'is] vezninde) Şol develere itlāk olunur ki nefāsetlerine binā'en sāhibi bey'e eylemez olalar; yukālu: عِنْدَهُ إِبِلٌ حَرَائِزٌ أَيِ لَا تُبَاعُ نَفَاسَةً بِهَا Müfredi حَرِيْرَةٌ [ħarīzet]tir.

حَرَازٌ [Ĥarāz] (sehāb [sehāb] vezninde) Mekke'de bir cebel adıdır; 'āmmenin zann eyledikleri gibi cebel-i Ĥirā' değildir. Ve

حَرَازٌ [Ĥarāz] esmādandır: Ĥarāz b. 'Avf b. 'Adiyy, Zu'l-Kelā' kabīlesinden bir batn pederidir, Ĥarrāziyyūn cemā'ati onun neslindedir. Ve Yemen'de bir nāhiye adıdır. Ve 'Alī b. Ebī Ĥarāze ki hā'yıladır, 'Abbās ed-Dūrī ondan hikāye eylemiştir.

حَرَازٌ [Ĥarāz] (şeddād [şeddād] vezninde) Esāmīdendir: Ĥarrāz b. 'Amr ve Ĥarrāz b. 'Osmān muhaddislerdir.

مُحَرِّزٌ [Muħriz] (muħsin [muħsin] vezninde) Esāmīdendir: Muħriz b. Nağle ve Muħriz b. Zuheyr ashābdandır. Ve Muħriz b.

‘Avn, İmām Muslim meşâyihındandır.

أَبُو حَرِيرٍ [Ebū Ḥarīz] (أمير [emir] vezninde) Ashābdandır.

أَبُو مُحَيْرِيزٍ [Ebū Muḥayrīz] ki ‘Abdullāh b. Muḥayrīz’dir, tābi’ındendir.

الْمُحْرِزِيُّ [el-Muḥriziyy] (مُحْسِنِيّ [muḥsiniyy] vezninde) Esfel-i Başra’da bir karyedir.

الْحَزْرُ [el-ḥarz] (ḥā’nın fethi ve rā’nın sükunuyla) Hıfz eylemek ma’nāsınadır; yukālu: حَزْرُهُ حَزْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا حَفِظَهُ: Alā-kavlin bunun aslı حَزْمٌ idi, sīn zāy’a ibdāl olundu.

الْحَزْرُ [el-ḥarez] (fethateynle) Niçe ma’naları beyān olundu Ve

حَزْرٌ [ḥarez] Masdar olur, bir adamın vera’ ve takvāsı kesir olmak ma’nāsınadır; yukālu: حَزَرَ الرَّجُلُ حَزْرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَثُرَ وَرَعُهُ

التَّحْرِيزُ [et-taḥrīz] (تَفْعِيلٌ [tef’īl] vezninde) Bir nesnenin hıfzı husūsunda mübālaga ve ihtimām eylemek ma’nāsınadır; yukālu: حَزَرَ الشَّيْءَ تَحْرِيزًا إِذَا بَالَعَ فِي حِفْظِهِ Ve bir mahal bir adama penāh ve melce’ olmak ma’nāsınadır; yukālu: حَزَرَ الْمَكَانَ الرَّجُلَ إِذَا أَلْجَأَهُ

الْإِحْرَازُ [el-iḥrāz] (hemzenin kesriyle) Bir kimse bir nesneyi kendisi alıp paylanmak ma’nāsınadır; yukālu: أَحْرَزَ الْأَجْرَ إِذَا خَازَهُ Ve bir nesneyi vech-i metānet üzere hıfz ve vikāye eylemek ma’nāsınadır; yukālu: أَحْرَزَتِ الْمَرْأَةُ وَجْهَهَا إِذَا أَحْصَتْهُ Ve bir mahal bir adama melce’ ve penāh olmak ma’nāsınadır; yukālu: أَحْرَزَ الْمَكَانَ الرَّجُلَ إِذَا أَلْجَأَهُ

الْمُحَارَازَةُ [el-muḥārezet] (مُفَاعَلَةٌ [mufā’alet] vezninde) Hadd-i edebden hāric

müşātemeye şebīh mülātafa ve müfākehe eylemek ma’nāsınadır; yukālu: حَارَزَهُ مُحَارَازَةً إِذَا فَاكَهَهُ مُفَاكَهَةً تُشْبِهُ السَّبَابَ

الْإِحْتِرَازُ [el-iḥtirāz] (إِفْتِعَالٌ [ifti’āl] vezninde) ve

التَّحْرُزُ [et-teḥarruz] (تَفَعُّلٌ [tefa’ul] vezninde) Sakınmak ve tehaffuz eylemek ma’nāsınadır; yukālu: إِحْتَرَزَ مِنْهُ وَتَحَرَّزَ إِذَا تَوَقَّى

حَرِيرٌ [Ḥarīz] (أمير [emir] vezninde) Esmādandır: Ḥarīz b. ‘Osmān hāric’idir. Ve

حَرِيرٌ [Ḥarīz] Yemen’de bir karye adıdır.

ح ر ف ز

الْإِحْرِنْفَازُ [el-iḥrinfāz] (إِفْعَالٌ [if’inlāl] vezninde) Nās birikmek ma’nāsınadır; yukālu: إِحْرِنْفَزَ الْقَوْمَ لِلْحُرُوجِ إِذَا اجْتَمَعُوا

الْمُحْرِنْفِزَاتُ [el-muḥrenfizāt] (ism-i fā’il bünyesiyle) Cem’iyyet-i ma’āniye müşte-mil olan berceste ve nāzük ebyāt ve eş’āra vasf olur; yukālu: أَبْيَاتٌ مُحْرِنْفِزَاتٌ أَيُّ جَيَادٌ

ح ر م ز

الْحَزْمَةُ [el-ḥarmezet] (ḥā’nın ve mīm’in fethiyle) Zerbet [cerbetet] vezninde) Zekā ve fitnat ma’nāsınadır; tekūlu: أَعْجَبَنِي حَزْمَةٌ إِذَا لَعَنَهُ Ve la’n ve nefrīn eylemek ma’nāsınadır; yukālu: حَزَمَتْهُ أَيُّ ذَكَاءُهُ

الْإِحْرِمَازُ [el-iḥrimmāz] (teşdid-i mīm’le ki İF’İN_LĀL veznindedir, nūn’u mīm’e ibdāl ve idgām olunmuştur) ve

التَّحْرُومُ [et-teḥarmuz] (تَدْحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Bir adam zekī ve zīrek olmak ma’nāsınadır; yukālu: إِحْرَمَّ الرَّجُلُ وَتَحَرَّمَ إِحْرَمًا إِذَا صَارَ دَكِيًّا Mütercim der ki Burhān-ı Kāṭi’ evāhirinde تَحْرُومٌ [teḥarmuz] mādde-i harām-zādeden tasarruf-ı Fārisī olmak üzere de mersūmdur.

حزمز [Hirmiz] (زبرج [zibric] vezninde) Bir kabîle pederinin ismidir.

بنو الحزماز [Benu'l-Hirmāz] (قوطاس [kirtās] vezninde) Temīm kabîlesinden bir cemā'attir.

ح ز ا

الْحَزُّ [el-ḥazz] (ḥā'nın fethi ve zā'nın teşdidıyla) Kesmek ma'nāsınadır; yukālu: **حَزَّ الشَّيْءَ حَزًّا** مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا قَطَعَهُ Ve çetele ve ağaç makûlesine kertik kertmek ma'nāsınadır; yukālu: **حَزَّ الخَشَبَةَ إِذَا فَرَضَهَا** ve yukālu: **حَزَّ فِي رَأْسِ القَوْسِ إِذَا فَرَضَ فِيهِ** Ve

حَزَّ [ḥazz] O güne kertige denir; yukālu: **رَدَّ حَزَّةً** [ḥazzet] التُّوتِ إِلَى حَزِّ القَوْسِ أَي فَرَضَهَا olunuz, maktū' ve ma'ḥūd olduğu hasebiyle; yukālu: **هَذَا حَزٌّ مَجِيءٌ فَلَانِ أَي حِينَهُ وَوَقْتَهُ** Ve şeref ve şān ve kerem ve asālet üzere fazl ve ziyāde olmak ma'nāsınadır; yukālu: **لَيْسَ فِي القَبِيلَةِ مَنْ يَحَزُّ عَلَى كَرَمِ فَلَانٍ أَي يَزِيدُ** Ve derin dere gibi alçak ve çukur yere denir. Ve

حَزَّ [Ḥazz] Serāt arzında bir mevzi' adıdır. Ve dürüştlü sözlü galizü'l-keḷām adama denir; yukālu: **رَجُلٌ حَزٌّ أَي غَلِيظُ الكَلَامِ**

الإِحْتِزَارُ [el-ihtizāz] (إِفْتِعَالٌ [ifti'al] vezninde) Bu dahi kesmek ma'nāsınadır; yukālu: **إِحْتَزَّ مِنْ كَتِفِهِ إِذَا قَطَعَهُ**

الإِحْزَارُ [el-iḥzār] (hemzenin kesriyle) Bu dahi şeref ve kerem üzere fāzil ve zā'id olmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَحَزَّ فَلَانٌ عَلَى شَرَفِ فَلَانٍ إِذَا رَادَ**

المِحْزَرُ [el-miḥazz] (mīm'in kesriyle [mikerr] vezninde) Bu dahi dürüştlü-güy adama denir; yukālu: **رَجُلٌ مِحْزَرٌ أَي غَلِيظُ الكَلَامِ**

الْحَازُّ [el-ḥāzz] (ism-i fā'ildir) Kesici ve kertici nesneye denir; bu münāsebetle devenin göğsünde olan kirkire ya'nī değirmi

mühresine dirseği ucu yürürken dokunup kanatır olsa, ona **حَازٌّ** [ḥāzz] itlāk olunur ve eğer kanatmaz ise ona **مَاسِحٌ** [māsiḥ] denir; devenin zaf ve bī-tābliğından neş'et eder ve minhu'l-meselu: «**حَزَّتْ حَازَّةٌ مِنْ كُوْعِهَا**» [Ve] **كُوْعٌ** [kū' kāf] in zammıyla bilekçenin baş parmaktan tarafına denir; zamīr hatuna rāci'dir. Bir kavm umūr-ı sâ'ireden munsarif olup kendi umūr ve mesālihlerine müştāgil olduklarında irād olunur.

الْحِزَّةُ [el-ḥizzet] (ḥā'nın zammıyla) Don uçurluğuna denir, **حُجْزَةٌ** [ḥuczet] ma'nāsına. Ve boyuna denir; yukālu: **أَخَذَ بِحِزَّتِهِ أَي بَعْنَتهِ** Ve tülānī kesilmiş et pāresine denir, 'alā-kavlin ciğere mahsüstür.

حَزَّةُ [Ḥazzet] (ḥā'nın fethiyle **غَزَّةٌ** [gazzet] vezninde) Naşībīn ile Re's-ayn beyninde bir mevzi' adıdır. Ve Mavşil kurbünde bir belde adıdır. Ve Ḥicāz'da bir mevzi' adıdır.

الْحِزَاؤُ [el-ḥizāz] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) ve **المُحَازَّةُ** [el-muḥāzzet] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Bir nesnenin ötesini araştırmak ve gereği gibi teftiş eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **حَازَهُ حِزَاؤًا وَمُحَازَّةً إِذَا اسْتَفْصَاهُ** Ve minhu yukālu: **بَيْنَهُمَا شَرِكَةٌ حِزَاؤٍ إِذَا كَانَ لَا يَبْقَى كُلٌّ بِصَاحِبِهِ فَيَسْتَفْصِي أَحَدُهُمَا الأَخرَ**

الْحِزَزُ [el-ḥazez] (fethateynle) Şiddet ma'nāsınadır.

الْحِزَاةُ [el-ḥazāzet] (سَحَابَةٌ [sehābet] vezninde) Başın kılları aralığında kepek tarzında hādis olan şey'e denir ki konak ta'bīr olunur, **هَبْرِيَّةٌ** [hibriyet] dahi denir. Cem'-i cinsi **حِزَاؤٌ** [ḥazāz] dır; yukālu: **الْخِطْمِيُّ تَذَهَبُ بِحِزَاؤِ الرُّؤْسِ أَي الهَبْرِيَّةِ** Ve

حِزَاةٌ [ḥazāzet] Gayz ve gazab ve te'allüm gibi hālattan derūna 'āriz olan veca' ve hırāş-güne tırmantıya denir ki adamın

yüreğini kazıyıp rencide eder; tekülü: فِي صَدْرِي حَزَاةٌ وَهِيَ وَجَعٌ فِي الْقَلْبِ يَحْدُثُ مِنْ غَيْظٍ وَنُحُوهِ Ve HAZAZE b. İBRĀHĪM b. SULEYMĀN el-Kūfī muhaddisındendir.

الْحَزَّازُ [el-ḥazzāz] (شَدَادٌ [šeddād] vezninde) Kalbi ve hātırı tırmalayıp hakk eden 'arızaya denir, keder ve gayz ve gazab gibi; ḥā'nın zammıyla da cā'izdir; yukālu: فِي صَدْرِهِ حَزَّازٌ وَهُوَ كُلُّ مَا حَزَّ فِي الْقَلْبِ وَحَكَ فِي الصُّدْرِ Ve

حَزَّازٌ [ḥazzāz] Şol adama itlāk olunur ki davar sürmesi ve sā'ir 'amel ve hareketi şedid ola; yukālu: رَجُلٌ حَزَّازٌ أَيُّ شَدِيدِ السَّوْقِ وَالْعَمَلِ Ve şol ta'āma itlāk olunur ki fāsīd olduğu için mi'dede ekşiyip kalır ola. Ve

حَزَّازٌ [Ḥazzāz] Esāmīdendir: Ashābdan ḤĀLĪD b. 'URFUṬA ve ḤAMZA b. en-Nu'mān ve 'ABDULLĀH b. ŞA'LEBE'nin ceddleri ismidir.

الْحَزِيزُ [el-ḥazīz] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

الْحَزَّازُ [el-ḥazzāz] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) ve

الْحَزَّازِيٌّ [el-ḥazzāziyy] (yā-yı müşeddede ile) Bunlar da sevk ve 'ameli şedid olan adama denir. Ve

حَزِيزٌ [ḥazīz] Sarp olmayan pek yere denir; yukālu: حَزَّازٌ مَكَانٌ حَزِيزٌ أَيُّ غَلِيظٌ مُنْقَادٌ [ḥuzzān] gelir ḥā'nın zammı ve zāy'ın teşdidiyle ve أَحَزَّةٌ [eḥizzet] gelir [e'izzet] vezninde ve حُزُّزٌ [ḥuzuz] gelir, zammeteynle. Ve

حَزِيزٌ [Ḥazīz] Semīrā' nām mahallin sol cānibinde bir su ismidir ki Mekke'ye giden kimsenin dahi sol tarafına düşer. Ve kabīle-i Kelb diyārında bir mevzi' adıdır. Ve Ḍabbe diyārında bir mevzi' adıdır. Ve Başra tarıkinde ve Muḥārib ve Ġaniyy

ve 'Ukl kabīlelerine mahsūs birer mevzi' adlarıdır. Ve Benū Esed yurdunda bir su adıdır.

حَزِيزٌ ثَلَعَةٌ [Ḥazīzu Tel'at] ve

حَزِيزٌ رَامَةٌ [Ḥazīzu Rāmet] ve

حَزِيزٌ غُولٌ [Ḥazīzu Gūl] Birer mevzi'dir.

الْحَزْحَزَةُ [el-ḥazḥazet] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Havftan yā bir veca'dan derūna 'arız olan elem ve gussa dagdag ve ıztırāb vermek ma'nāsınadır; tekülü: فِي قَلْبِي حَزْحَزَةٌ Ve يُحَزْحَزُ الْأَلَمُ مِنْ خَوْفٍ أَوْ وَجَعٍ فِي قَلْبِي Ve

حَزْحَزَةٌ [ḥazḥazet] Cenk hengāmında sergerde-i 'asker alay ta'biye edip kimini geri ve kimini ileri yerli yerince yaşamak ma'nāsınadır; yukālu: يُحَزْحَزُ الرَّيْسُ الْجَيْشَ أَيُّ يُعَيِّ الصُّفُوفَ بِتَقْدِيمِ بَعْضٍ وَتَأْخِيرِ بَعْضٍ

الْحَزْزِيزُ [et-tahzīz] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Dişlerde olan keskinliğe denir ki ismidir; yukālu: فِي أَسْنَانِهِ تَحْزِيزٌ أَيُّ أَشْرٌ Ve masdar olur, dişleri keskin eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَزَّزَ أَسْنَانَهُ تَحْزِيزًا Niteki «أش،ر» māddesinde beyān olundu.

الْتَحْزُزُ [et-teḥazzuz] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Pāre pāre kesilmek ma'nāsınadır; yukālu: تَحْزَزُ الشَّيْءُ إِذَا تَقَطَّعَ

«ح،و،ز» **حَوَّازُ الْقُلُوبِ** [ḥavāzzu'l-ḳulūb] māddesinde mezkūrdur.

[ح ف ز]

الْحَفْزُ [el-ḥafz] (ḥā'nın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Bir adamı ensesinden kakıvermek ma'nāsınadır; yukālu: حَفَزَهُ حَفْزًا Ve مِزْرَاكًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا دَفَعَهُ مِنْ خَلْفِهِ حَفَزَهُ Ve bir adamı bir işe hass ve ta'cīl ile yerinden tahrīk ve iz'āc eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَفَزَهُ عَنِ الْأَمْرِ إِذَا أَعْجَلَهُ

وَأَزْعَجُهُ Kāle's-ṣāriḥ ve minhu hadīsu Ebī Bekre radiyallāhu ʿanhu: «أَنَّهُ دَبَّ إِلَى الصَّفِّ» «أَنَّهُ دَبَّ إِلَى الصَّفِّ» أَي أَعَجَلَهُ وَرَاعَى وَفَدَّ حَفَزَهُ النَّفْسُ» أَي أَعَجَلَهُ حَفَزَ اللَّيْلُ النَّهَارَ yukālu: حَفَزَ إِذَا سَأَفَهُ yukālu: حَفَزَ الْمَوَاةَ إِذَا جَامَعَهَا

الْحَوْفَزَانُ [el-Ḥavfezān] (ḥā'nın ve fā'nın fethiyle) Hāriṣ b. Şerik eş-Şeybānī lakabıdır; Kaḳays b. ʿĀşim radiyallāhu ʿanhu fırsat fevt olmaktan havf eylemekle mızrakla hafz eylediğinden mülakkab olmuştur.

الْحَفْزُ [el-ḥafez] (fethateynle) Gāyet-i vakt ve ecel ve emed ma'nāsınadır; tekūlu: جَعَلْتُ بَيْنِي وَبَيْنَ فُلَانٍ حَفْزًا أَي أَمَدًا وَأَجَلًا

الإِخْتِفَازُ [el-iḥtifāz] [iftiʿāl] vezninde) Gereği gibi yerleşmeyip ʿacele kalkar gibi ayaklarını dikip yāhūd dizlerini yere koyup dibini yere komamak vechiyle oturmak ma'nāsınadır; yukālu: إِخْتَفَزَ الرَّجُلُ إِذَا اسْتَوْفَزَ Ve yürümekte çabalayıp ikdām eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِخْتَفَزَ فِي مَشِيَّتِهِ إِذَا احْتَنَّتْ وَاجْتَهَدَ Ve sücüd ve cülūs hâletlerinde gereği devşirilip derneşmek ma'nāsınadır; yukālu: إِخْتَفَزَ الرَّجُلُ إِذَا تَصَّامَ فِي سُجُودِهِ وَجُلُوسِهِ Ve çömelip oturmak ma'nāsınadır ki dibini yere komayıp ayakları ensesine sıkıştırarak oturmaktır; yukālu: إِخْتَفَزَ الرَّجُلُ إِذَا اسْتَوَى جَالِسًا عَلَى وَرَكَيْتِهِ

التَّحْفُزُ [et-teḥaffuz] [tefaʿul] vezninde) إِخْتِفَازُ [iḥtifāz] ile ma'nā-yı evvelde mürādıftir; yukālu: تَحْفَزُ الرَّجُلُ إِذَا اسْتَوْفَزَ

الْمُحَافَازَةُ [el-muḥāfezet] [mufāʿalet] vezninde) Bir kimse ile diz dize yanaşması oturmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا حَافَزَهُ إِذَا جَاءَهُ وَدَانَاهُ

الْحَوْفَزَى [el-ḥavfezā] (ḥā'nın fethi ve kasr ile) Bir adam bir çocuğu ayaklarının uçlarına bastırıp kaldırarak oynatmağa denir

ki ismdir.

الْحَوْفَزَةُ [el-ḥavfezet] [dahrecet] vezninde) Ma'nā-yı mezbürdan masdar- dır, taşra Türkisinde çocuğu hoppaca eylemek ta'bīr olunur; yukālu: حَوْفَزَ الصَّبِيَّ إِذَا عَلَّمَهُ بِالْحَوْفَزَى وَهُوَ أَنْ تُلْقِيَ الصَّبِيَّ عَلَى أَطْرَافِ رِجْلَيْكَ فَتَرْفَعَهُ

الْحَافِزُ [el-ḥāfiz] [ḥāciz] vezninde) Çehrede avurdun yüzden bir tarafa dönüp çevrilir olan yerine denir; yukālu: ضَرَبَ حَافِزَهُ وَهُوَ حَيْثُ يَنْثَبِي مِنَ الشِّدْقِ

[ح ق ز]

الْحَاقِزَةُ [el-ḥāqizet] [kāf ile fāfile] vezninde) Şol dābbeye denir ki ayaklarıyla tepme vurur ola; gūyā ki فَاحِزَةٌ [kāḥizet] lafzından maktūbdur; yukālu: دَابَّةٌ حَاقِزَةٌ إِذَا كَانَتْ تَحْفِزُ بِرِجْلِهَا Pes حَفَزَ [ḥaḳz] ondan masdar olur.

[ح ل ز]

الْحَلِزُ [el-ḥalız] (ḥā'nın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Bir nesnenin kabuğunu soy- mak ve yüzme ma'nāsınadır; yukālu: حَلَزَ الْأَدِيمَ وَالْعُودَ حَلِزًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا قَشَرَهُمَا

الْحِلِيزَةُ [el-ḥilliz] (ḥā'nın ve lām-ı müşedde- denin kesriyle) جَلِيزٌ [cillik] vezninde) Bed- hūy adama denir; yukālu: هُوَ حَلِيزٌ أَي سَيِّءٌ الخُلُقِ Ve bahīl ve nākesa denir. Ve bodur adama denir. Ve bir nebāt adıdır. Ve bay- kuşa denir. Mecmū'unun mü'ennesinde حِلِيزَةٌ [ḥillizet] denir hā'yla. Ve

حِلِيزَةٌ [ḥillizet] Bir küçük böcek adıdır. Ve Hāriṣ b. Ḥillize el-Yeşkurī şu'arādandır.

الْحَالِيزُ [el-ḥālız] (lām'ın kesriyle) Dar ve sıkıntılı kalbe vasf olur; yukālu: قَلْبٌ حَالِيزٌ أَي ضَيِّقٌ

الْحَلِيزَةُ [el-ḥalizet] [feriḥat] vezninde) Yaralı ciğere denir; yukālu: كِبِدٌ حَلِيزَةٌ أَي قَرِحَةٌ

التَّحَلُّزُ [et-tehalluz] [تَفَعَّلَ [tefa'ul] vezninde) Bir nesneden artıp bākī kalmak ma'nāsınadır; yukālu: تَحَلَّرَ الشَّيْءُ إِذَا بَقِيَ Ve gönül bir 'arıza sebebiyle derd-nāk olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَحَلَّرَ الْقَلْبُ إِذَا تَوَجَّعَ Ve bir husūs için sıvanıp hāzırlanmak ma'nāsınadır; yukālu: تَحَلَّرَ لِلْأَمْرِ إِذَا تَشَمَّرَ

الإِخْتِلَازُ [el-ihtilāz] [إِفْتِعَالَ [ifti'āl] vezninde) Bir adam borçlusundan hak ve matlūbunu almak ma'nāsınadır; yukālu: إِخْتَلَزَ مِنْهُ حَقَّهُ إِذَا أَخَذَهُ

التَّحَالُّزُ [et-tehāluz] [تَفَاعَلَ [tefa'ul] vezninde) İki kimse birbiriyle muhāvere eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: تَحَالَزْنَا بِالْكَلامِ أَيَّ قَالِ لِي وَقُلْتُ لَهُ

الْحَلْزُونُ [el-halezūn] (hā'nın ve lām'ın fethiyle) Bir dābbe ya'nī bir böcektir ki رِمَتْ [rimṣ] dedikleri şūr otluk aralığında olur; 'alā-kavlin sedef cinsindedir. Müfredāt-ı tıbbiyyenin beyānlarına göre kabuklu sümüklü böcek dedikleridir ki berrīsi ve bahrīsi olur. Berrīsi bostānlarda ve otluk aralıklarında olur ve bahrīsi sedef cinsindedir ki kabını mühre ederler.

[ح ل ج ز]

الْحَلْجُزُ [el-halcez] [جَلَحَزُ [celḥaz] vezninde ve mürādifidir ki mahallinde beyān olundu.

[ح م ز]

الْحَمَزُ [el-ḥamz] [عَمَزَ [ġamz] vezninde) Bir nesnenin ta'mı harāfetli olmak ya'nī lisāna mülākī oldukça eczāsını birbirinden tefrīk edip ziyāde ısırcı olmak ma'nāsınadır, hardal ta'mı gibi; yukālu: شَرَابٌ يَحْمِزُ اللِّسَانَ حَمَزًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَفِيهِ حَمَزٌ شَرَابٌ يَحْمِزُ الشَّرَابُ وَحَمَزَةٌ أَيَّ حَرَافَةٌ Ve bir nesneyi keskin eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: حَمَزَ

كَلَّمُهُ بِكَلِمَةٍ فَحَمَزَتْ فَوَادُهُ Ve kabz eylemek ma'nāsına müsta'meldir; tekūlu: كَلَّمُهُ بِكَلِمَةٍ فَحَمَزَتْ فَوَادُهُ Ve hırrıfiyyetli nesne lisānı ısırmak ma'nāsınadır; yukālu: حَمَزَ الشَّرَابُ اللِّسَانَ إِذَا لَدَعَهُ

الْحَمَازَةُ [el-ḥamāzet] [كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) Bir nesne sulb ve şedīd olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَمَزَ الشَّيْءُ حَمَازَةً مِنْ فَلَانٍ Ve minhu: حَمِيزُ الْفُؤَادِ وَحَامِزُهُ أَيَّ نَزَّ حَفِيفُ الْفُؤَادِ طَرِيفٌ Bunlarda حَمَازَةٌ [ḥamāzet] şiddet-i zekā cihe-tinden me'hūzdur. Ve

حَامِزٌ [ḥāmiz] Humūzatlı olan şey'e itlāk olunur; yukālu: رُؤْمَانَةٌ حَامِزَةٌ إِذَا كَانَتْ فِيهَا حُمُوزَةٌ Ve

حَامِزٌ [Ḥāmiz] Bir mevzi' adıdır.

الأَحْمِزُ [el-aḥmez] Ef'al-i tafdīldir, eşedd olan şey'e denir; bu münāsebetle be-gāyet mefīn ve kavī olan nesneye itlāk olunur; ve minhu'l-hadīsu: سِئَلُ النَّبِيِّ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَيُّ الْأَعْمَالِ أَفْضَلُ فَقَالَ «أَحْمِزُهَا» أَيَّ أَمْتَنُهَا

حَمَازٌ [Ḥimāz] [كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Esāmīdendir: Ḥabīb b. Ḥimāz tābī'ındendir. Ve 'Amr b. Zālif b. 'Avf b. Ḥimāz, Mışır fethinde hāzır olmuştur; ba'zılar bunu mühmele ile sebt eylemiştir.

الْحَمَزَةُ [el-ḥamzet] [تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Arslana denir. Ve bir bakla adıdır ki ta'mı tīzdir.

الْحَمُوزُ [el-ḥamūz] [صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Şiddet ma'nāsından me'hūzdur, ahz ve kabz eylediğini muhkem zabt eden adama itlāk olunur; yukālu: إِنَّهُ لَحَمُوزٌ لِمَا حَمَزَهُ أَيَّ مِنْهُ اشْتَقَاقٌ حَمَزَةٌ أَوْ مِنَ الْحَمَازَةِ Ve: صَابِطٌ لِمَا صَمَّهُ Ya'nī esmādan olan حَمَزَةٌ [Ḥamzet]in iştikākı bundandır yāhūd حَمَازَةٌ [ḥamāzet] tendir.

حَمَزَانُ [Ḥimmizān] [صَلِيَانٌ] [ṣilliyān] vezninde) Nocrān-ı Yemen kazāsında bir karyedir.

مَحْمُوزُ الْبَنَانِ [maḥmūzu'l-benān] Parmaklarının uçları şedīd ve pūr-zūr olan adama itlāk olunur ki kavī ve zūr-mend demek olur; yukālu: رَجُلٌ مَحْمُوزُ الْبَنَانِ أَيُّ شَدِيدُ الْبَنَانِ

[ح و ز]

الْحَوَزُ [el-ḥavz] [حَوَزٌ] [cevz] vezninde) ve

الْحِيَازَةُ [el-ḥiyāzet] [كِتَابَةٌ] [kitābet] vezninde) Bir adam bir nesneyi kendi nefesine ahz ve cem' edip tarafına zamm eylemek ma'nāsınadır ki bir kimseye vermeyip kendi paylanmaktan 'ibārettir; yukālu: حَاَزَ الشَّيْءَ يَحُوْزُ حَوْزًا وَحِيَازَةً إِذَا جَمَعَهُ وَصَمَّهُ يَغْنِي إِلَى نَفْسِهِ Ve davarı āhestece sürmek ve 'unf ve şiddetle sürmek ma'nalarına olmakla azdāddan olur; yukālu: حَاَزَ الْإِبِلَ إِذَا سَاقَهَا حَاَزَ سَوْقًا لَيْتًا وَيُقَالُ حَاَزَهَا إِذَا سَاقَهَا شَدِيدًا Ve nerm ve āheste yürütmek ma'nāsınadır; yukālu: حَاَزَ الرَّجُلُ إِذَا سَارَ لَيْتًا

حَوَزٌ [ḥavz] Şol mevzi'e itlāk olunur ki etrāf-ı erba'ası tümsek sınır kesilmiş ola, cevānibi sınırlı tarla ve bostān gibi. Müfredi حَوَزَةٌ [ḥavzet]tir. Ve

حَوَزٌ [ḥavz] Mālik olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَاَزَهُ إِذَا مَلَكَهُ Ve cimā'e eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: حَاَزَ الْمَرْأَةَ إِذَا نَكَحَهَا أَيُّ جَامَعَهَا Ve yayı zor vererek 'unf ve şiddetle çekmek ma'nāsınadır; yukālu: حَاَزَ الْقَوْسَ إِذَا أَعْرَقَ فِي نَزْعِهَا

حَوَزٌ [Ḥavz] Bağdād'da Ba'qūbā'nın üst tarafında bir mahalle adıdır; 'Abdulḥaqq b. Maḥmūd el-Ferrāş ez-Zāhid el-Ḥavzī oradandır. Ve Vāsiş kazāsında bir karye adıdır; Ebū Tāhir es-Selefi el-Işbahānī şeyhi Ḥamīs b. 'Alī oradandır. Ve Kūfe

kazāsında bir karyedir; muhaddisinden Ḥasen b. Zeyd b. el-Heyssem el-Ḥavzī oradandır. Ve diğeri bir karye adıdır.

الْإِحْتِيَازُ [el-iḥtiyāz] [إِفْتِيْعَالٌ] [ifti'āl] vezninde) Bu dahi bir nesneyi bir kimse kendisi ahz ve ihrāz eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِحْتَاَزَ الشَّيْءَ إِذَا جَمَعَهُ وَصَمَّهُ

الْحَوَزَةُ [el-ḥavzet] [رَوْضَةٌ] [ravdat] vezninde) Nāhiye ma'nāsınadır. Ve بَيْضَةُ الْمُلْكِ [beydatu'l-mulk] ma'nāsınadır ki bel-denin mecmū' kazā ve nevāhīsinden ve pādīşāhın bi'l-cümle kalem-rev-i saltanatından 'ibārettir; ve minhu yukālu: سُلْطَانٌ الْأَنْامِ يَحْمِي حَوَزَةَ الْإِسْلَامِ وَهِيَ النَّاحِيَةُ وَكَذَا بَيْضَةُ الْمُلْكِ Ve

حَوَزَةٌ [ḥavzet] Bir güne üzüm ismidir. Ve nisvānın fercine itlāk olunur. Ve tabī'at ve cibillet ma'nāsınadır. Ve Ḥicāz'da bir vādī ismidir.

لَيْلَةُ الْحَوَزِ [leyletu'l-ḥavz] Deve kısmını ibtidā suya sürdükleri geceye itlāk olunur; yukālu: هَذِهِ لَيْلَةُ الْحَوَزِ وَهِيَ أَوَّلُ لَيْلَةٍ تَوَجَّهَ إِلَيْهَا إِلَى الْمَاءِ

التَّحْوِيْزُ [et-taḥvīz] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) Deve kısmını leyle-i mezkūrede suya iletmek ma'nāsınadır; yukālu: حَوَزَ الْإِبِلَ إِذَا وَجَّهَهَا إِلَى الْمَاءِ لَيْلَةَ الْحَوَزِ

الْمُحَاوَزَةُ [el-muḥāvezet] [مُفَاعَلَةٌ] [mufā'alet] vezninde) Muhālata ma'nāsınadır; yukālu: حَاوَزَهُ إِذَا خَالَطَهُ Ve çiğnemek ma'nāsınadır; yukālu: حَاوَزَهُ إِذَا وَطَّئَهُ

الْأَحْوَزِيُّ [el-aḥveziyy] [أَحْوَذِيٌّ] [aḥveziyy] vezninde ve mürādifidir ki umūr ve mesālihinde cidd ve basīret üzere olan kār-güzār adama denir, أَحْوَزٌ [aḥvez] dahi denir; yukālu: رَجُلٌ أَحْوَزِيٌّ وَأَحْوَزٌ أَيُّ أَحْوَذِيٌّ Ve siyāh adama denir. Ve umūr ve mesālihi ahsen-i vechle sevk ve tanzīm eden adama

muhaddisinden ʿAbdullāh b. el-Ḥasen ve Aḥmed b. el-ʿAbbās el-Ḥuveyzī dahi oradandır. Ve hatīb ve muhaddis Maḥmūd b. İsmāʿīl el-Ḥuveyzānī dahi oradandır, gūyā ki imtiyāz için tagyīr-i nisbet olundu. Ve

حُوَيْرَةُ [Ḥuveyzet] İmām Ḥuseyn radiyallāhu ʿanhu hazretleriyle mukātele eden bed-kārlardan bir nā-bekār adıdır, ʿaleyhi mā-yestehikku. Ve Bedr b. Ḥuveyze muhaddisındendir.

حَوَّازٌ [Ḥavvāz] [شَدَادٌ] [şeddād] vezninde) Bir recül adıdır.

أَلْحَوَّازُ [el-ḥuvvāz] [رُمَّانٌ] [rummān] vezninde) İri bok böceklerine denir.

أَلْحَوَّزَاءُ [el-ḥavzāʾ] [حَمْرَاءُ] [ḥamrāʾ] vezninde) Şol cenk ve muhārebeye vasf olur ki kavm-i kesīri hāʾiz ve cāmiʿ ola; yukālu:

حَوَّزٌ حَوَّزَاءُ إِذَا صَارَتْ تَحَوُّزُ الْقَوْمِ يَغْنِي الْكَثِيرَ

أَخْوَزُ [Aḥvez] [أَحْمَدُ] [aḥmed] vezninde) Esmādandır: Hilāl b. Aḥvez, Cehm b. Şafvān'ın kātilidir.

[ح ي ز]

أَلْحَيَزُ [el-ḥayz] (ḥā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) حَوَّزٌ [ḥavz] gibi davarı ʿunf ve şiddetle sürmek ve āhestece sürmek maʿnālarına olmakla azdāddan olur; yukālu: حَازَ الْإِبِلَ يَحِيْرُ حَيْرًا إِذَا سَاقَهَا شَدِيدًا وَسَاقَهَا رَوِيْدًا

أَلْتَحَيْرُ [et-teḥayyuz] [تَفَاعُلٌ] [tefaʿul] vezninde) Kıvrılmak maʿnāsınadır, تَحَوُّزٌ [teḥavvuz] gibi; yukālu: تَحَيَّرَتِ الْحَيْثَةُ إِذَا تَلَوَّتْ

حَيْرٌ [ḥayzi] [جَيْرٌ] [ceyri] vezninde ki zā'nın kesriyledir) Eşek kısmına mahsūs zecr ve āzār asvātındadır.

بَنُو حَيَّازٍ [Benū Ḥayyāz] [شَدَادٌ] [şeddād] vezninde) Ṭayyiʾ kabilesinden bir batndır.

حَيْرَانُ [Ḥizān] (ḥā'nın kesriyle) Diyār-ı

Bekr eyāletinde bir beldedir; fakīh ve şāʿir Muḥammed b. İsmāʿīl ve üdebādan Muḥammed b. Ebī Ṭālib el-Ḥizānī oradandır.

FASLU'L-ḤĀ'İ'L-MU'CEME

(فَصْلُ الْحَاءِ الْمُعْجَمَةِ)

[خ ب ز]

الْحَبِيزُ [el-ḥubz] (ḥā'nın zammı ve bā'nın sükünüyla) Ma'rūftur ki nān-ı 'azīze denir. Ve minhu'l-meselu: «كُلُّ أَدَاةِ الْخُبْزِ عِنْدِي» «كُلُّ أَدَاةِ الْخُبْزِ عِنْدِي» «Ekmek yapacak ālāt ve edātn mecmū'u yanımda mevcūddur, lākin ekmek yoktur.» Aslı budur ki niçe kimseler bir adama mihmān oldular. Terhīb ve hoşāmedī merāsimini ba'de't-te'diye meydāna bir sofra ilkā ve üstüne bir el değirmeni vaz' ve iğlerini tesviye ve taşlarını birbiri üzere uydurarak kapadı. Mihmānlar ālet-i hubzun bu resme huzūrandan ta'accüb eylediler. Ba'dehu değirmenin sapından tutup boşuna çevirmeğe başladı. Mihmānlar «Birāder, ne işliyorsun?» diye istifsār eylediklerinde kelām-ı mezbūru irād eyledi.

الْحَبِيزُ [el-ḥabz] (ḥā'nın fethi ve bā'nın sükünüyla) Deve ekmek yapar gibi eliyle yere vurmak ma'nāsınadır; yukālu: خَبَزَ الْبَعِيرُ خَبْرًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا صَرَبَ بِيَدِهِ الأَرْضَ Ve davarı 'unf ve şiddetle sürmek ma'nāsınadır; yukālu: خَبَزَ الدَّابَّةَ إِذَا سَاقَهَا شَدِيدًا إِذَا صَرَبَهُ Ve vurmak ma'nāsınadır; yukālu: خَبَزَهُ إِذَا صَرَبَهُ Ve ekmek pişirmek ma'nāsınadır; yukālu: خَبَزَ الْخُبْزَ إِذَا صَنَعَهُ Ve ekmek yedirmek ma'nāsınadır; yukālu: خَبَزَ فُلَانًا إِذَا أَطْعَمَهُ

الْحَبِيزُ [el-ḥabez] (fethateynle) Vücūd salkı ve sölpük olmağa denir; tekūlu: فِي جِسْمِي Ve الْيَوْمَ خَبَزْتُ أَيَّ رَهْلٍ

خَبِيزٌ [ḥabez] Etrāfına nisbet alçak olup düz ve oturaklı olan mekāna denir.

الْحُبَّازِي [el-ḥubbāzā] (ḥā'nın zammı ve

bā'nın teşdidi ve tahfifi ve elifin kasrıyla) ve

الْحُبَّازُ [el-ḥubbāz] (رُمَّانٌ [rummān] vezninde) ve

الْحُبَّازَةُ [el-ḥubbāzet] (hā'yla) ve

الْحُبْبَيْزُ [el-ḥubbeyz] (كُبَيْطٌ [kubbeyṭ] vezninde) Ebegüimeci ta'bīr olunan nebāta denir.

خَبِزُونَ [ḥabezūn] (ḥā'nın ve bā'nın fethiyle gayr-i munsarīf olarak) Yüzü somun gibi şişkin olan adama denir; mü'ennesi خَبِزُونَ [ḥabezūnet]tir; yukālu: رَجُلٌ خَبِزُونَ وَامْرَأَةٌ خَبِزُونَ أَيُّ مُتَفَحِّحِ الْوَجْهِ

الْحَابِيزُ [el-ḥābiz] Ekmek sāhibi ya'nī ekmeği olan adama denir; تَامِرٌ [tāmīr] ve لَابِنٌ [lābin] kabīlindedir; yukālu: رَجُلٌ حَابِيزٌ أَيُّ دُو خُبْزٍ

الْحَبَّازَةُ [el-ḥibāzet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Ekmekçilik hırfetine denir.

الْحَبَّازُ [el-ḥabbāz] (كَتَّانٌ [kettān] vezninde) Ekmekçiye denir; nisbetinde خَبَّازِيٌّ [ḥabbāziyy] denir. Ebū Bekr Muḥammed b. el-Ḥasen el-Ḥabbāzī, mukri-i Ḥorāsān'dır.

الْحُبْزَةُ [el-ḥubzet] (ḥā'nın zammıyla) Issı küle gömmekle pişirilen ekmeğe denir; tekūlu: وَأَطْعَمَنِي خُبْزَةً أَيُّ طَلْمَةً Ve

خُبْزَةٌ [Ḥubzet] Yenbu' üzere müşrif bir cebel ismidir. Ve Selām b. Ebī Ḥubze ve Muḥammed b. el-Ḥasen b. Ebī Ḥubze ve Aḥmed b. 'Abdurrahīm b. Ebī Ḥubze muhaddislerdir.

أُمُّ خُبْزٍ [Ummu Ḥubz] Ṭā'if kazāsında bir karyedir.

خَبِيزَةٌ [Ḥibezet] (عِنَبَةٌ [inebet] vezninde) Bu dahi Ṭā'if kazāsında bir karyedir.

الْحَبِيزُ [el-ḥabīz] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Pişmiş ekmeğe denir; yukālu: خُبْزٌ خَبِيزٌ أَيُّ مَحْبُوزٍ

Ve tiride denir; tekūlu: أَكَلْتُ حَبِيرًا أَي تَرِيدًا
الْإِنْخِبَاؤُ [el-inḥibāz] [infī'āl] [vezninde] Bir mekân alçak olmak ma'nāsınadır;

yukālu: **إِنْخَبَرَ الْمَكَانَ إِذَا انْخَفَصَ**

الْحَبِيرَاتُ [el-ḥabīzāt] (ḥā'nın fethiyle) Bir mevzi' adıdır.

الْإِخْتِبَاؤُ [el-iḥtibāz] [ifti'āl] [vezninde] Bir kimse kendi nefsi için ekmek yapmak ve ekmek edinmek ma'nāsınadır; yukālu: **إِخْتَبَرَ الْخُبْزَ إِذَا خَبَرَهُ لِنَفْسِهِ**

[خ ر ز ا]

الْحَزْرُ [el-ḥarz] (ḥā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Meşin ve sahtiyān makūlesini dikmek ma'nāsınadır; **حِيَاظَةٌ** [ḥiyāṭat] siyāba mahsūs olduğu gibi; yukālu: **الْحُفَّ حَزْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا كَتَبَهُ**

الْحُزْرَةُ [el-ḥuzret] [ḡurfet] [vezninde] Dikilmiş sahtiyān ve meşin makūlesinin dikişine denir, Fāriside derz denir; yukālu: **حُزْرٌ دُوَالٌ بَيْنَ الْحُزْرَةِ أَي الْكُتَيْبَةِ** Cem'î **حُزْرٌ** [ḥurez]dir, **عُرْفٌ** [ḡuref] gibi.

الْمِحْرَزُ [el-miḥrez] [minber] [vezninde] Kendisiyle sahtiyān dikilen iğneye denir.

الْحِرَازَةُ [el-ḥirāzet] [kitābet] [vezninde] Vech-i mezkūr üzere dikicilik hırfeti-ne denir.

الْحَزْرُ [el-ḥarez] (fethateynle) Bir adam tuttuğu işini dā'imā kavī ve muhkem eder olmak ma'nāsınadır; yukālu: **حَرَّرَ الرَّجُلُ حَزْرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَحْكَمَ أَمْرَهُ**

الْحَزْرَةُ [el-ḥarezet] (feteḥātla) Mutlak cevhere denir, la' ve yākūt ve elmās gibi. Ve boncuğa denir ki ipliğe dizilir, mühre ma'nāsına. Cem'-i cinsi **حَزْرٌ** [ḥarez]dir; yukālu: **كَلَامٌ فَلَانٍ كَحَزْرِ الْإِمَاءِ أَي مِتْفَاوَتْ دُرَّةٌ وَوَدَعَةٌ** Ve şūr ot nev'inden bir nebāt adıdır ki tepesinden dibine kadar boncuk dizisi

gibi müdevver dānelerden dizisi olur. Ve **حَزْرَةٌ** [Ḥarezet] Fezāre kabilesi yurdunda bir su adıdır.

الْمُحْرَزُ [el-muḥarrez] [mu'azzam] [vezninde] Mutlakan şol kuşa ıtlāk olunur ki kanatlarında benek benek boncuk gibi nakş ve nigārī ola; yukālu: **طَائِرٌ مُحْرَزٌ أَي عَلَى جَنَاحَيْهِ نَمْنَمَةٌ كَالْحَزْرِ**

الْحَزْرَاتُ [el-ḥarezāt] (feteḥātla) **حَزْرَةٌ** [ḥarzet]in cem'idir ki cevāhire denir; ve minhu: **حَزْرَاتُ الْمَلِكِ أَي جَوَاهِرُ تَاجِهِ** Selefte bir pādīşāhın müddet-i saltanatından bir sene havelānında tācına bir cevher vaz' ederler idi, sinīn-i saltanatının a'dādı onunla bilinir idi.

[خ ر ب ز ا]

الْحِرْبِزُ [el-ḥirbiz] (ḥā'nın ve bā'nın kesriyle) Kavuna denir, **بَطِيحٌ** [bitṭīḥ] ma'nāsına. Ve bu 'Arabī-i sahtītir, 'alā-kavlin aslı Fārisidir, ya'nī Fāriside ḥā'nın fethiyle kavuna ve karpuzaya denir; ḥā'nın kesriyle mu'arredir.

[خ ز ز ا]

الْحَزْرُ [el-ḥazz] (ḥā'nın fethi ve zāy'ın sükūnuyla) Siyāb cinsinden sevb-i ma'rūf ismidir. Cem'î **حُزْرُو** [ḥuzūz] gelir.

Mü'ellif sevb-i ma'rūfla iktifā eyleyip lākin müştēbih bir nesnedir. *Nihāye'de* bu resme mastürdur ki bi-'ibārātihi irād olundu: **«أَنَّهُ نَهَى عَنْ ذُكُوبِ الْحَزْرِ وَالْجُلُوسِ عَلَيْهِ»** **الْحَزْرُ الْمَعْرُوفُ** **أَوْلَى نِيَابٍ تُنْسَجُ مِنْ صُوفٍ وَإِبْرَيْسَمٍ وَهِيَ مُبَاحَةٌ وَقَدْ لَبَسَهَا الصَّحَابَةُ وَالتَّابِعُونَ فَيَكُونُ النَّهْيُ عَنْهَا لِأَجْلِ التَّشْبِيهِ بِالْعَجَمِ وَزَيِّ الْمُشْرَفِينَ وَإِنْ أُرِيدَ بِالْحَزْرِ التَّوَيْجُ الْأَخْرُ وَهُوَ الْمَعْمُولُ الْآنَ فَهُوَ حَرَامٌ لِأَنَّهُ جَمِيعُهُ مَعْمُولٌ مِنَ الْإِبْرَيْسَمِ** Ya'nī selefte **حَزْرٌ** [ḥazz] dedikleri beyne'l-'Arab bir sevb-i ma'rūftur ki yün-

den ve tiftikten ve ipekten ma'mül olur idi ki arışı ipek ve argacı yünden yâhüd tiftikten idi. Hâlen argacı iplikten olana hilâlî ve kuṭnî ta'bir olunur. O dahi bunlar gibi bir sevbdir, mübâh olmakla ashâb ve tâbi'ün giyerler idi. Ba'dehu 'Acem tâ'ifesine ve dünyâ muhteşemlerine teşebbüh hücnetine mebnî nehy sâdır oldu. Ve ikincisi arışı ve argacı ipek olandır ki sonradan ona dahi خَزَزُ [ḥazz] itlâk eylediler, bu harâmıdır. Zemaḥşerî *Muḥaddimetü'l-Edeb*'de nev'-i sâni ile beyân eylemiştir. Ve *Miṣbâḥ*'ın ve *Muğrib*'in beyânlarına göre خَزَزُ [ḥazz] asl bir cânver ismi olup ba'dehu onun tiftiğinden ma'mül olan sevbe itlâk olundu. Ve *Hidâye* şerhi *Nihâye*'nin beyânına göre خَزَزُ [ḥazz] bir nev' sevb ismidir ki arışı harîr ve argacı bahrî bir hayvânın tiftiğinden ma'mül olur. Ve *Înâye*'nin beyânına göre bir cânver ismi olup ba'dehu onun tiftiğinden masnû' olan sevbe itlâk olundu, hattâ eskidikte tekrâr bozup müceddeden eğirip yine nesc olunur olduğu menküldür. Hülâsa خَزَزُ [ḥazz] iki güne kumaşa itlâk olunur: Biri erşi ve argacı ipek olandır ki bu harâmıdır ve diğeri vech-i mezkûr üzere ipek ile bir cânver-i bahrî tüyünden ma'mül olandır ki bu helâldir. Ve o cânver-i bahrî deniz koyunu dedikleri hayvân olduğu tashîh-kerde-i mütercim-i hakîrdir. Ve o hayvân ba'zı enhârda meşhûdumuz olmuştur. Bu sûrette ondan ma'mül sevb şâl nev'inden olur. Ve mü'ellif aşığıcada tavşan ismi olan خَزَزُ [ḥazez]den müştak oldu diye bir mübhem kelâm dahi îrâd eylemiştir. Zâhiren hayvân-ı mezbûrun tüyü tavşana şebîh olduğundan yâhüd sevb-i ma'ḥûd tavşan tüyü gibi yumuşak olduğundan ona

dahi خَزَزُ [ḥazz] itlâk olunduğunu murâd eylemiş ola. İnteha'l-kelâm. Ve

خَزَزُ [ḥazz] Masdar olur, duvar üzere kimse sıyrılıp çıkmamak için tepesine dikenli çalı vaz'e eylemek ma'nâsına; yukâlu: خَزَزَ الْحَائِطُ بِالشُّوكِ خَزَزًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا وَصَعَ عَلَيْهِ لِيَلَأَ Ve 'adûları oka ve mızrağa dizmek ya'nî birbiri ardınca ok ile yâ mızrakla vurmak ma'nâsındadır; yukâlu: خَزَزَهُ بِسَهْمِهِ أَوْ رُمُوحِهِ إِذَا انْتَضَمَهُ وَطَعَنَهُ

الإِخْتِزَاؤُ [el-iḥtizâz] [ifti'âl] vezninde) Bu dahi 'adûları oka ve mızrağa dizmek ma'nâsındadır; yukâlu: إِخْتِزَاهُ بِسَهْمِهِ أَوْ إِخْتِزَاؤُهُ إِذَا انْتَضَمَهُ وَطَعَنَهُ وَبِأَصْبَتِهِ وَأَنْفَذْتُهُ وَطَعَنْتُهُ Ve bir cemâ'ate gelip içinden hemân maksûdu olan kimseyi ahz eylemek ma'nâsındadır; tekûlu: إِخْتِزَاؤُهُ إِيَّيْ أَتَيْتُهُ فِي جَمَاعَةٍ فَأَخَذْتُهُ مِنْهَا الْبَعِيرَ مِنَ الْإِبِلِ أَيْ اسْتَقَمْتُهُ وَتَرَكْتَهَا

خَزَزَاؤُ [Ḥazāz] [seḥāb] vezninde) Tağlib kabîlesinden bir batn adıdır. Ve bir recül ismidir. Ve Vâsiṭ ile Başra miyânında bir nehr adıdır.

خَزَزَاؤُ [Ḥazāzi] [ḡaṭāmi] vezninde) Bir eşme kuyu adıdır.

الْمُخَزَزُ [el-ḥuzez] [şurad] vezninde) Erkek tavşana denir. Cem'î خَزَزَانُ [ḥizān] gelir ḥā'nın kesriyle ve أَخَزَزَةٌ [eḥizzet] gelir, أَعَزَزَةٌ [e'izzet] vezninde.

الْمَخَزَزَةُ [el-meḥazzet] (mīm'in ve ḥā'nın fethiyle) Erkek tavşanı firāvân olan mevzi'e denir: وَمِنْهُ اسْتَقَّ الْخَزَزُ Ke-mā zukire. Ve

خَزَزُ [Ḥuzez] Benî Yerbū' kabîlesine mahsûs bir feres adıdır. Ve

خَزَزُ [Ḥuzez] Esāmîdendir: Ḥuzez b. Levzānî şu'arādandır. Ve Ḥuzez b.

Muş'ab muhaddisindedir. Ve Ḥassān b. 'Atāhiye b. Ḥuzez b. Ḥuzez et-Tucībī muhadramindedir. Ve Muḥammed b. Ḥuzez et-Ṭaberānī Tārīḥ-i Kebīr sāhibidir.

خَزَائِي [Ḥazāzā] [ḥabālā] [habālā] vezninde 'alā-kavlin سَحَابٌ [sehāb] veznindedir) Bir dağın 'alemidir ki 'Arablar gāret eyledikleri gecenin sabāhında onun başında āteş yakarlar.

أَلْخَزْزُزُ [el-ḥuzḥuz] [ḥudḥud] [hudhud] vezninde) Gövdesinde balık etleri kalın ve galiz olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ خَزْزُزٌ أَيْ الْعَلِيظُ الْعَصَلُ

أَلْخَزْزِيزُ [el-ḥuzeḥiz] [ʿulebiṭ] [ʿulebiṭ] vezninde) ve

أَلْخَزْزَاهِيزُ [el-ḥuzāḥiz] [ʿulābiṭ] [ʿulābiṭ] vezninde) Kavī ve şedīd adama denir.

أَلْخَزْزِيْزُ [el-ḥazīz] [emīr] [emīr] vezninde) غَوْسَجٌ [ʿavsec] ya'nī sincan dikenini ve mūsā ağacı dedikleri şecerin be-gāyet künde ve taslak ve nā-mevzūn olanına denir.

[خ ز ب ز]

أَلْتَحْزِيْبُزُ [et-teḥazbuz] [tedāhruṭ] [tedāhruṭ] vezninde) Büyükleme ma'nāsınadır; yukālu: تَحْزِيْبُزُ الرُّجُلِ إِذَا تَعَطَّمَ Ve yüz ekşitme ma'nāsınadır; yukālu: تَحْزِيْبُزُ إِذَا تَعَبَّسَ Ve deve kısmı önüne gelenleri elleriyle vurma ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا تَحْزِيْبُزُ البَعِيْرُ إِذَا ضَرَبَ بِيَدِهِ كُلَّ مَنْ لَقِيَ

أَلْخَزْبَازُ [el-ḥizbāz] [b, w, z] māddesinde zikr olundu.

[خ م ز]

أَلْخَامِيْزُ [el-ḥāmīz] (mīm'in kesriyle) Soğumuş ve yağlı süzölmüş ekşi aş çorbasına denir. Ve bu lafz-ı a'cemīdir; tekülü: أَلْطَعْمَنَا الخَامِيْزُ وَهُوَ مَرَقُ السَّكْبَاجِ الْمُبْرَدُ الْمَصْفَى

[خ ن ز]

أَلْخُنُوْزُ [el-ḥunūz] [ḥunūd] [ḥunūd] vezninde) ve

أَلْخَنْزُ [el-ḥanez] [fethateynle] Et kokmak ma'nāsınadır; yukālu: خَنْزَ اللَّحْمِ خُنُوْزًا وَخَنْزًا مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَتَتْ فَهُوَ خَنْزٌ كَكَنْفٍ وَخَنْزٌ بِشَحْتَيْنِ Pes خَنْزٌ [ḥanez] tesmiye bi'l-masdar olur.

أَلْخَنْزَوَانُ [el-ḥanzuvān] (ḥā'nın fethi ve zāy'ın zammıyla) Maymuna denir, قَوْدٌ [ḳird] ma'nāsına. Ve erkek hınzīre denir.

أَلْخَنْزَوَانُ [el-ḥunzuvān] [ʿunfuvān] [ʿunfuvān] vezninde) ve

أَلْخَنْزَوَانَةٌ [el-ḥunzuvānet] (hā'yla) ve

أَلْخَنْزَوَانِيْيَّةُ [el-ḥunzuvāniyyet] (yā-yı müşeddede ile) ve

أَلْخَنْزُوْةُ [el-ḥunzuvet] [ḥunfuzet] [ḥunfuzet] vezninde) Büyüklemeğe denir; yukālu: رَجُلٌ ذُوْ خَنْزَوَانٍ وَخَنْزَوَانَةٌ وَخَنْزَوَانِيْيَّةٌ وَخَنْزُوْةٌ أَيْ كِبِيْرٌ

أَلْخَنَّازُ [el-ḥunnāz] [rummān] [rummān] vezninde) Alaca kelere denir, وَزَعَاةٌ [vezeḡat] ma'nāsına. Ve şol Yehūd tā'ifesine denir ki et kısmını müte'affin oluncaya dek hıfz eder ola.

أَلْخَنْنُوْزُ [el-ḥannūz] [tennūr] [tennūr] vezninde) Sırtlana denir. Ve saf ve taburun mu'ahharına denir, كَيُّوْلٌ [keyyūl] ma'nāsına.

خَنْزَازُ [ḥanāzi] [ḥatāmī] [ḥatāmī] vezninde) Gövdesi bed-büyü olan 'avrete denir.

أَلْخَنْيْزُ [el-ḥanīz] [emīr] [emīr] vezninde) Māyesiz ekmek tiridine denir; tekülü: أَكَلْتُ خَنْيْزًا أَيْ تَرِيْدًا مِنَ الْخَبِيْرِ الْفَطِيْرِ

[خ و ز]

أَلْخَوْزُ [el-ḥavz] [cevz] [cevz] vezninde) Düşmanlık eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَازَهُ يَحْوِرُهُ حَوْرًا إِذَا عَادَاهُ

ismidir ki bilād-ı 'Acemde olurlar. Ve Hūzistān bilādının mecmū'unun ismidir.

سِكَّةُ الْخُوزِ [Sikketu'l-Ḥūz] İsfahān'da bir kūçe adıdır; muhaddisinden Aḥmed b. el-Ḥasen el-Ḥūzī oradandır.

شِعْبُ الْخُوزِ [Şi'bu'l-Ḥūz] Mekke'de bir şî'b adıdır ki Şi'bu'l-Muşṭalîk dahi derler; muhaddisinden İbrāhîm b. Yezîd el-Ḥūzī oradandır.

خُوزَانُ [Ḥūzān] (عُثْمَانُ [ʿuṣmān] vezninde) İsfahān'da bir karyedir. Ve Herāt kazāsında bir karyedir. Ve Pencdih nevāhisinde bir karyedir.

خُوزِيَانُ [Ḥūziyān] (ḥā'nın zammıyla) Bir hısın adıdır. Ve Nesef kazāsında bir karye adıdır.

الْحَازِبَانُ [el-ḥāzibān] «ب،و،ز» māddeesinde zikr olundu.

FASLU'D-DĀLİ'L-MÜHMELE

(فَضْلُ الدَّالِ الْمُهْمَلَةِ)

[د ح ز]

الدَّحْرُ [ed-daḥz] (dāl'ın fethi ve ḥā'nın sükūnuyla) Cimāc eylemek ma'nāsınadır; yukālu: دَحَرَ الْمَرْأَةَ دَحْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا جَامَعَهَا Ve sulb ve şedîd adama denir; yukālu: رَجُلٌ دَحَرَ أَيُّ صُلْبٍ شَدِيدٍ

[د ر ز]

الدَّرْزُ [ed-derz] (fırز) [ferz] vezninde) Dünyānın na'ım ve lezzātına denir; yukālu: أَبْطَرَهُ الدَّرْزُ أَيُّ نَعِيمِ الدُّنْيَا وَلَدَاتُهَا Ve dikiş yivine denir, Fārisî mu'arrebidir. Cem'i دُرُوزٌ [durūz]dur.

الدَّرِزُ [ed-derez] (fethateynle) Ni'am u lezzāt-ı dünyevîye mütemekkin ya'nî dā'imā onunla mütena'ım olmak ma'nāsınadır; yukālu: دَرَزَ الرَّجُلُ دَرَزًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَمَكَّنَ مِنْ نَعِيمِ الدُّنْيَا وَلَدَاتُهَا

بِنَاتُ الدَّرُوزِ [benātu'd-durūz] Kehlelere itlāk olunur, dikiş yivlerinde İvā eyledikleri için. Ve sıbyāna itlāk olunur.

أَوْلَادُ دَرِزَةٍ [evlādu derizet] [feriḥat] [feriḥat] vezninde) Sefile ve edānî makülesine denir. Ve terzilere denir, حَيَّاطُونَ [ḥayyātūn] ma'nāsına. Ve cullāhlara denir.

[د ع ز]

الدَّعْزُ [ed-da'z] (dāl'ın fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) Öte kakmak ma'nāsınadır; yukālu: دَعَزَهُ دَعْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا دَفَعَهُ Ve cimāc eylemek ma'nāsınadır; yukālu: دَعَرَ الْمَرْأَةَ إِذَا جَامَعَهَا

[د ل م ز]

الدِّلْمِزُ [ed-dilemz] [sibaḥl] [sibaḥl] vezninde) Sulb ve şedîd şey'e denir.

الدَّلاَمِزُ [ed-dulāmiz] (عَلَابِطُ [ʿulābiṭ] vezninde) Şeytāna denir. Ve kavī ve māzī ve nāfiz adama denir. Ve berrāk adama denir.

الدُّلَمِزُ [ed-dulemiz] (عَلِبِطُ [ʿulebiṭ] vezninde) دُلاَمِزُ [dulāmiz] ile iki maʿnā-yı ahırde mürādiftir.

الدَّلْمَزَةُ [ed-delmezet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Lokmayı büyük almak maʿnāsındır; yukālu: دَلَمَزَ الرَّجُلُ إِذَا ضَحَّمَ اللَّقْمَةَ

الدُّلَيْمِزَانُ [ed-duleymizān] (dāl'ın zammıyla) Ahmak ve sebük-magz olan semiz ve tenū-mend oğlana denir.

الدُّلَامِزَةُ [ed-dulāmizet] (dāl'ın zammıyla) Pek habīs ve ʿayyār ve tarrār uğrulara denir; yukālu: لُضُوضُ دُلاَمِزَةَ أَيُّ خُبْنَاءَ مُنْكَزُونَ زَاهِيرِن مُمْفَرِدِي دِلْمِزُ [dilmīz]dir.

التَّدَلْمُزُ [et-tedelmuz] (تَدَخْرُجُ [tedahruc] vezninde) Bir husūsa ʿazm eylemek maʿnāsındır; yukālu: تَدَلْمَزَ عَلَى الْأَمْرِ إِذَا أَجْمَعَ عَلَيْهِ

[د ه د م ز]

الدَّهْدَمُوزُ [ed-dehdemūz] (عَضْرَفُوطُ [ʿaḍrefūṭ] vezninde) Şedīdü'l-ekl adama denir.

[د ه ل ز]

الدِّهْلِيزُ [ed-dihlīz] (dāl'ın kesriyle) Kapı ile hānenin aralığına denir ki Türkīde feth-i dāl'la dehlīz ve kapı aralığı taʿbīr olunur. Şārihin beyānına göre dālīz-i Fārisī muʿarrebidir. Ve

دِهْلِيزُ [dihlīz] جَيْبَةٌ [ceyʿet] maʿnāsındır, cīm'in fethi ve yā'nın sükūnuyla. Şārih der ki baʿzı nüshada bu resme ve baʿzında حَيَّبَةٌ [ḥayyiʿet] ʿunvānında mersūmdur ki ḥā-yı muʿcemenin fethi ve nūn'un kesri ve yā-yı müşeddede iledir. Nüsha-i ulāya göre su

irkilen mevziʿ olur ve sāniyeye göre fuḥş ve hezeyān kelimāt demek olur. Mütercim der ki *Burhān*'da dihlīz bī-maʿnā ve herze ve hezeyān kelimāt ile müfesser olmakla nüsha-i sāniye müreccah olur. Ve دِهْلِيزُ [dihlīz]in cem'i دِهَالِيزُ [dehālīz]dir.

أَبْنَاءُ الدِّهَالِيزِ [ebnāʾu'd-dehālīz] Sokaktan yāhūd cāmīʿden kaldırılmış etfāle itlāk olunur; yukālu: لَا خَيْرَ فِي أَبْنَاءِ الدِّهَالِيزِ وَهُمْ الَّذِينَ يُلْقَطُونَ

FASLU'Z-ZĀLĪ'L-MU'CEME

(فَضْلُ الذَّالِ الْمُعْجَمَةِ)

[ذ ر ز]

الدَّرَزُ [ez-zerez] (fethateynle) دَرَزٌ [derez] ma'nāsınadır ki zikr olundu; yukālu: دَرَزُ الرَّجُلُ دَرَزًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ بِمَعْنَى دَرَزَ

[ذ ر م ز]

الدُّرْمَازِي [ez-Zermāziyy] (zāl'ın fethiyle) Muhaddisinden Muḥammed b. el-Faḍl nisbetidir ki Ebū Ḥaḥṣ 'Ömer b. Şāhīn es-Semerḳandī ondan rivāyet-i ḥadis eyledi. Şāriḥ der ki دُرْمَازُ [Dezmāz] savāb olan dāl-ı mühmele ve zā'eyn-i mu'cemeteyn ile olmaktır, niteki e'imme-i ensāb o resme zabt eylediler, lākin cihet-i nisbetini beyān eylemediler. Mütercim der ki gālibā asveb olan دُرْمَارُ [Duzmār] olmaktır, dāl-ı mazmūme ve zā-yı mu'ceme ve āhirde mühmele ile, zīrā *Burhān*'da Duzmār "gūlzār" vezninde şarkta bir mevzi' olmak üzere mersūmdur.

FASLU'R-RĀ'Ī'L-MÜHMELE

(فَضْلُ الرَّاءِ الْمُهْمَلَةِ)

[ر ب ز]

الرَّبِيزُ [er-rebīz] (emīr) vezninde) Kiyāsetli, fetānetli, zarīf ve zīrek adama denir; yukālu: رَجُلٌ رَبِيزٌ أَيْ ظَرِيفٌ كَيْسٌ Ve gövdesi sımsıkı kuyruğu pek büyük koca ve sağrısı büyük sā'ir hayvāna denir; yukālu: كَيْسٌ رَبِيزٌ أَيْ مُكْتَبِرٌ أَعْجَزُ وَكَذَا غَيْرُهُ Ve fenninde kebīr ve büzürgvār olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ رَبِيزٌ أَيْ كَبِيرٌ فِي فَنِّهِ

الرَّبَازَةُ [er-rebāzet] (kerāmet) vezninde) رَبِيزٌ [rebīz]-i mezkūrdan masdardır, rebīz olmak ma'nāsınadır; yukālu: رَبَزَ الرَّجُلُ رِبَازَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ رَبِيزًا

التَّرْبِيزُ [et-terbīz] (tefīl) vezninde) Kırbayı doldurmak ma'nāsınadır; yukālu: رَبَزَ الرُّبُوبَةَ إِذَا مَلَأَهَا

الْإِرْتِبَازُ [el-irtibāz] (ifti'āl) vezninde) Bir nesne tām ve kāmil olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذْتَبَزَ الشَّيْءُ إِذَا تَمَّ وَكَمُلَ

[ر ج ز]

الرِّجْزُ [er-ricz] (rā'nın kesri ve zammıyla) Necis ve murdāra denir, فَذَرٌ [qazar] ma'nāsına; yukālu: تَلَطَّحَ بِالرِّجْزِ أَيْ الْقَدْرِ Ve puta tapmaya denir; عِبَادَةٌ أَوْثَانٍ ma'nāsına. Ve işkence ve 'azāb ma'nāsınadır. Ve şirk ma'nāsınadır ki hāşā vāhid-i bī-çūn celle şānuhu tarafına şerīk isnād eylemektir; yukālu: اتَّقُوا مِنَ الرِّجْزِ أَيْ عِبَادَةَ الْأَوْثَانِ وَالشِّرْكِ yukālu: كَشَفَ اللهُ عَنْكَ الرِّجْزَ أَيْ الْعَذَابَ

الرَّجْزُ [er-recez] (fethateynle) Şi'rden bir nev'edir ki vezni altı kerre müstef'īlündür. Hurūfu az ve eczāsı mütekārib olduğu için; رَجَزٌ [recez] ile tesmiye olundu; zikri ātī deveye mahsūs 'illet-i recezden

me'hūzduz, zīrā deve kısmı o 'illet sebebiyle müte'ākiben mürte'işü'l-akdām olur. İmām Hālil 'indeinde رَجَزٌ [recez] şi'rden ma'dūd değildir, belki insāf ve eslās-ı ebyattan 'ibārettir. Ve

رَجَزٌ [recez] Deve kısmına mahsūs bir 'illet adıdır ki devenin ense tarafına ve sağrısına 'arız olur; hareket eyledikte ayakları sık sık ra'şe-dār olur, sonra açılır.

الرُّجُوزَةُ [el-urcūzet] [أُرْجُوفَةٌ] [urcūfet] vezninde) Bahr-i recezden kasīde gibi olan şi're denir ki her mısırā'i müfred olarak kasīde olur. Cem'î أَرَاجِيزٌ [erācīz]dir.

الرَّجَزُ [er-recz] [عَجَزٌ] [acz] vezninde) Ürcüze inşād eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَجَزَ الرَّاجِزُ رَجْزًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أُنْشِدَ yukālu: رَجَزَ بِهِ إِذَا أُنْشِدَهُ الْأُرْجُوزَةُ ve yukālu: الرُّجُوزَةُ

الْإِرْتِجَازُ [el-irticāz] [إِفْتِئَالٌ] [ifti'āl] vezninde) Bu dahi ürcüze inşād eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِرْتِجَزَ الرَّاجِزُ إِذَا أُنْشِدَ yukālu: الأُرْجُوزَةُ Ve gök gürüldemek ma'nāsınadır; yukālu: إِرْتِجَزَ الرُّعْدُ إِذَا صَاتَ

الرُّجُوزِيُّ [et-tercīz] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) Bir adama ürcüze inşād eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَجَزَهُ إِذَا أُنْشِدَهُ أُرْجُوزَةً

الرُّوَجَزُ [el-ercez] [أَحْمَرٌ] [ahmer] vezninde) Zikr olundu رَجَزٌ [recez] 'illetine uğramış erkek deveye denir; mü'ennesi رَجَزَاءُ [reczā']dır.

الرُّجَّازُ [er-Reccāz] [شَدَادٌ] [şeddād] vezninde) ve

الرُّوَجَّازُ [er-Ruccāz] [رُمَّانٌ] [rummān] vezninde) Bir vādī ismidir.

الرِّجَازَةُ [er-ricāzet] (rā'nın kesriyle) هَوْدَجٌ [hevdec]den küçürek bir güne nisvān merkebine denir. 'Alā-kavlin şol palāsa denir ki içine taş yāhūd bir mikdār kıl ve yün

makülesi vaz' edip denk olmak için mi-haffenin hafif tarafına ta'lik ederler.

الرُّمُوتَجِزُ [el-Murteciz] (ism-i fā'il bün-yesiyle) Resül-i ekrem 'aleyhi's-selām hazretlerinin feresleri ismidir, babasının ismi Mulā'e'dir; Sevād b. Hāriş b. Zālīm nām a'rābīden iştirā buyurdular. Be-gāyet hūb sahilī olmakla Murteciz ile tesmiye buyurdular.

الرُّرُجُزُ [et-tereccuz] [تَفْعُلٌ] [tefa'ul] vezninde) Peyderpey gök gürüldemek ma'nāsınadır; yukālu: تَرَجَزَ الرُّعْدُ إِذَا صَاتَ Ve sehābın yağmuru pek çok olmakla ağır ağır āhestece hareket eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَرَجَزَ السَّحَابُ إِذَا تَحَرَّكَ Ve deve süren kimse deveyi ürcüze okuyarak sürmek ma'nāsınadır; yukālu: تَرَجَزَ الْحَادِي إِذَا حَدَا بِالرُّجَزِ

الرُّتَّارِجُزُ [et-terācuz] [تَفَاعُلٌ] [tefā'ul] vezninde) Niçe şu'arā ürcüze inşād edişmek ma'nāsınadır; yukālu: تَرَاجَزُوا إِذَا تَنَازَعُوا الرُّجَزَ بَيْنَهُمْ أَي تَعَاطَوْا

[رخ بز]

رَحْبِزٌ [Raḥbez] (ḥā-yı mu'ceme ve bā-yı muvahhade ile جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Bir recül ismidir.

[رززا]

الرُّوَزُ [er-rezz] (rā'nın fethi ve zāy'ın teşdidiyle) Çekirge kısmı yumurta gömmek için kuyruğunu yere sokmak ma'nāsınadır; yukālu: رَزَّتْ الْجَرَادَةُ رَزًّا مِنْ رَزِّ فَلَانًا Ve kapıya ve pencereye رَزَّةٌ [rez-zet] dedikleri demir yapmak ma'nāsınadır; yukālu: رَزَّ الْبَابُ إِذَا أَضْلَحَ عَلَيْهِ الرُّوزَةُ Ke-mā se-yuzkeru. Ve bir nesneyi bir nesne-

de yerleştirip sâbit ve üstivār kılmak ma'nâsınadır, yere kazık ve duvara enser üstivār eylemek gibi; yukālu: رَزَّ الشَّيْءَ فِي إِذَا أَثْبَتَهُ Ve sehāb yağmur yağdırırken fişıldamak ma'nâsınadır; yukālu: رَزَّتِ السَّمَاءُ إِذَا صَوَّتَتْ مِنَ الْمَطَرِ

الْإِرْزَازُ [el-irzāz] (hemzenin kesriyle) Bu dahi çekirge yumurta gömmek için kuyruğunu yere sokmak ma'nâsınadır; yukālu: أَرَزَّتِ الْجَرَادَةُ بِمَعْنَى رَزَّتِ

الْرَزَّةُ [er-rezzet] (rā'nın fethiyle) Şol demire denir ki kapıya kilid geçirmek için ederler, Türkîde tahfille reze ta'bîr olunur.

الرُّزُّ [er-ruzz] (rā'nın zammıyla) Pirinçe denir ki galle-i ma'rûftur; أَرَزُّ [erez] māddesinde lügatleri beyân olundu.

الْمُرَزُّزُ [el-murezzez] (mu'azzam) [mu'azzam] vezninde) Pirinçle pişmiş ta'āma denir; yukālu: طَعَامٌ مُرَزَزٌ أَيْ مُعَالِجٌ بِالرِّزِّ

الرِّزُّ [er-rizz] (rā'nın kesriyle) ve

الرِّزِّيزَى [er-rizzizā] [hişşışā] vezninde) Iraktan mesmûc olan sese denir, 'alā-kavlin e'ammdır, ya'nî gerek ıraktan ve gerek yakından olsun ve 'alā-reyin ra'd sesine ve esrimiş erkek deve sesine mahsüstür.

التَّرْزِيزُ [et-terziz] [tef'ıl] vezninde) Kâğıdı mührelemekle musaykal eylemek ma'nâsınadır; yukālu: رَزَّزَ الْقِرْطَاسَ إِذَا صَفَّلَهُ Ve bir hususu tavi'e ve temhîd ile teshîl eylemek ma'nâsınadır; yukālu: رَزَّزَ أَمْرَهُ إِذَا وَطَّاهُ وَمَهَّدَهُ

الْإِرْتِزَازُ [el-irtizāz] [ifti'āl] vezninde) Bahîl kısmı su'āl hengâmında kazık gibi yerinde sükût ile irkilip imsāk eylemek ma'nâsınadır; yukālu: إِزَّتَزَّ الْبَحِيلُ عِنْدَ وَبِحَلِّ الْمَسْتَلَّةِ إِذَا بَقِيَ وَبِحَلِّ

ma'nâsınadır; yukālu: إِزَّتَزَّ السَّهْمُ فِي الْقِرْطَاسِ إِذَا ثَبَّتَ

الرُّزَيْزُ [er-reziz] [emîr] vezninde) Bir nebât adıdır, onunla nesne boyanır; Türkîde alacehre dedikleri sarı boya olacaktır.

رُزَيْزُ [Ruzeyz] [zubeyr] vezninde) Esmādandır: Ebu'l-Berekât Muslim b. el-Berekât b. er-Ruzeyz, Dimyâfî merhûmun şeyhidir.

الْإِرْزِيزُ [el-irziz] (hemzenin kesriyle) Titremeğe denir; yukālu: أَخَذَهُ الْإِرْزِيزُ مِنَ الْبُرْدِ أَيْ الرِّعْدَةُ Ve dürtüp sançmaya denir; tekûlu: نَعَدَّ إِزْزِيرَهُ فِي جَوْفِهِ أَيْ طَعَنَهُ Ve kara şebîh hurde dolu dânesine denir ki tipi ve karımsı ta'bîr olunur. Ve tavilü's-savt olan şey'e denir.

الرُّزَازُ [er-rezāz] [reşās] vezninde ve mürâdifidir ki kalaya ve kurşuna şâmidir.

الرُّزَّازُ [er-Rezzāz] [şeddād] vezninde) Elkâbdandır: Ebū Ca'fer el-Bahterî ve 'Oşmān b. Aḥmed b. Sem'ān ve 'Alī b. Aḥmed b. Muḥammed b. Beyān ve Bağdād'da Medrese-i Nizāmiyye müderrisi olan Sa'îd b. Muḥammed b. Sa'îd ve hafidi Sa'îd ve Aḥmed b. Muḥammed b. 'Allūye ve Muḥammed b. en-Nefis b. Muncib er-Rezzāzün muhaddislerdir.

الرُّوزَزَةُ [er-rezrezet] [zelzelet] vezninde) İrgalamak ma'nâsınadır; yukālu: رَزَّزَ الشَّيْءَ إِذَا حَوَّكَهُ berāberleştirmek ma'nâsınadır; yukālu: رَزَّزَ الْجَمَلَ إِذَا سَوَّاهُ

[ر ط ز]

الرُّوْطَازُ [er-reṭaz] (rā'nın ve tā'nın fethiyle) Za'ıf olan kıllara ve sâ'ir nesnelere denir.

الْوَطَائِزَاتُ [er-reṭāzāt] [ḥarābāt] vez-

ninde) Ḥamza-nāme gibi bī-asl ve vāhī hikāyāta denir, خُرَافَاتُ [ḥurāfāt] ma'nāsına, yukālu: مَا هَذِهِ الرَّطَاتُ أَيِ الْخُرَافَاتُ

[ر ع ز]

الرَّغَزُ [er-ra'z] (rā'nın fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) Cimāc eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَعَزَ الْجَارِيَةَ رَعَزًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا جَامَعَهَا **الْمِرْعَزُ** [el-mir'izz] (mīm'in ve 'ayn'ın kesri ve zāy'ın teşdidiyle) ve

الْمِرْعَزَى [el-mir'izzā] (elif-i maksüre ile) ve

الْمِرْعَزَاءُ [el-mir'izzā] (zāy'ın tahfifi ve elifin meddiyle; bunların mecmū'unda mīm'in fethiyle de lügattir) Keçi kısmının kılları dibinde olan hurde ve yumuşak tüylere denir ki tiftik ta'bīr olunur.

الْمُمْرَعُزُ [el-mumer'az] (mudāhrec) [mudāhrec] vezninde) Zikr olunan tiftikle nesc olunmuş cāmeye denir, şāl gibi; yukālu: ثَوَّبَ مُمْرَعُزُ أَيِ مَسُوحِ الْمِرْعَزِ

الْمُرَاعِزُ [el-murā'iz] (ism-i fā'il bünyesiyle) Dā'imā herkese levm ve 'itāb eden adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُرَاعِزٌ أَيِ مُعَاتِبٌ

الْمُرَاعِزَةُ [el-murā'azet] [mufā'alet] vezninde) Münkabız olmak ma'nāsınadır; yukālu: رَاعَزَ الرَّجُلُ إِذَا انْقَبَضَ

[ر غ ز]

الْإِسْتِرْغَازُ [el-istirgāz] (ğayn-ı mu'ceme ile) Bir nesneyi za'tif ve leyyin 'add eylemek ma'nāsınadır; yukālu: اسْتِرْغَزَهُ إِذَا اسْتَضْعَفَهُ وَاسْتَلَانَهُ

[ر ف ز]

الرَّفْزُ [er-refz] (rā'nın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Vurmak ma'nāsınadır; yukālu: رَفَزَهُ رَفْزًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا صَرَبَهُ

الرَّافِزُ [er-rāfiz] Atıcı damara denir, عَرَقُ

مَا يَرْفِزُ مِنْهُ عَرَقٌ صَارِبٌ أَيِ مَا يَضْرِبُ

[ر ق ز]

الرَّقْزُ [er-raqz] [raqz] vezninde ve mürādifidir; yukālu: رَقَزَ الْعُلَامُ بِمَعْنَى رَقَصَ

الرَّافِزُ [er-rāfiz] [rāfiz] vezninde ve mürādifidir; ve minhu yukālu: مَا يَرْفِزُ مِنْهُ عَرَقٌ أَيِ مَا يَضْرِبُ

[ر ك ز]

الرَّكْزُ [er-rekz] (rā'nın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Yere mızrak makülesi nesne sançmak ma'nāsınadır; yukālu: رَكَزَ الرُّمْحَ رَكَزًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا عَرَزَهُ فِي الْأَرْضِ Ve damar seğrimek ma'nāsınadır; yukālu: رَكَزَ الْعِرْقُ إِذَا اخْتَلَجَ

التَّرْكِزُ [et-terkiz] [tef'ıl] vezninde) Bu dahi yere mızrak makülesini sançmak ma'nāsınadır; yukālu: رَكَزَ الرُّمْحَ بِمَعْنَى رَكَزَهُ

الْإِرْتِكَازُ [el-irtikāz] [ifti'āl] vezninde) Damar seğrimek ma'nāsınadır; yukālu: إِزْتَكَزَ الْعِرْقُ إِذَا اخْتَلَجَ Ve bir nesne yerinde sâbit ve pâyidâr olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِزْتَكَزَ الشَّيْءُ إِذَا ثَبَتَ يَغْنِي فِي مَحَلِّهِ Ve yayın bir köşesini yere koyup üstüne dayanmak ma'nāsınadır; yukālu: إِزْتَكَزَ عَلَى الْقَوْسِ إِذَا وَضَعَ سَيْتَهَا عَلَى الْأَرْضِ ثُمَّ اعْتَمَدَ عَلَيْهَا

الْمَرْكَزُ [el-merkez] [mak'ad] vezninde) Dā'irenin hâkk-ı vasatına itlâk olunur ki nokta-i dā'ire ta'bīr olunur; yukālu: رَاعَ رَجُلٌ الْفُرْجَا مِنْ الْمَرْكَزِ أَيِ وَسَطِ الدَّائِرَةِ Ve bir adamın mevzi' ve karār-gāhına itlâk olunur; yukālu: حَلَّ فُلَانٌ بِمَرْكَزِهِ أَيِ مَوْضِعِهِ وَمَحَلِّهِ Ve 'askerin me'mür oldukları makar ve ārām-gāhlarına itlâk olunur; yukālu: إِنَّ الْجُنْدَ أَخْلَوْا مَرْكَزَهُمْ أَيِ حَيْثُ أَمَرُوا أَنْ يَلْزَمُوهُ

الرَّرِكَزُ [er-rikz] (rā'nın kesriyle) Savt-ı hafīye denir. Kāle's-şārih ve minhu kav-

luhu ta'alā: ﴿أَوْ تَسْمَعُ لَهُمْ رِكْزًا﴾ أَي حِسًّا وَصَوْتًا Ve حَفِيًّا

رِكْزٌ [rikz] 'Ālim ve 'ākil olarak sehī ve kerīm adama denir; yukālu: هُوَ رِكْزٌ مِنَ الْأَرْكَازِ أَي عَالِمٌ عَاقِلٌ سَخِيٌّ كَرِيمٌ

الرِّكْزَةُ [er-rikzet] (rā'nın kesriyle) Sebāt-ı 'akl ve rüşd ma'nāsınadır; tekülü: كَلَّمْتُهُ فَمَا كَلَّمْتُهُ فَمَا Ve رَايْتُ لَهُ رِكْزَةً أَي نَبَاتًا مِنْ عَقْلِهِ Lafzından müfred olur ki Hakk celle ve 'alānın ma'denlerde rekz ve ihdās eylediği filizzāt ve cevāhirden 'ibārettir. Ve Cāhiliyye ehlinin zīr-i zemīne defn eyledikleri genc ve māla itlāk olunur. Ve ma'denden zuhūr eden gümüş ve altın kıt'alarına denir.

الرِّكْزَةُ [er-rekizet] [sefīnet] [sefīnet] vezninde) Bu dahi ma'dende yed-i kudretle merkūz ve muhdes olan cevāhire denir. Ve remmāl ıstılāhında 'atebe-i dāhile ta'bīr olunan hāneye itlāk olunur ki bir zevc ile tūlānī üç ferdden 'ibārettir. İşbu sūretindedir, delīl-i künūz olduğu için itlāk olundu.

الرِّكَازُ [el-irkāz] (hemzenin kesriyle) Defīne bulmak ma'nāsınadır; yukālu: أَرْكَزَ الرِّجُلُ إِذَا وَجَدَ الرِّكَازَ Ve ma'dende رِكَازٌ [rikāz] olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَرْكَزَ الْمَعْدِنُ إِذَا صَارَ فِيهِ الرِّكَازُ

الرِّكَزَةُ [er-rikzet] [temret] [temret] vezninde) Şol hurmā ağacına denir ki özdekten ayrılıp dikilmiş ola.

مَرْكُوزٌ [Merkūz] (mīm'in fethiyle) Bir mevzi' adıdır.

[ر م ز]

الرَّمِيْزُ [er-remz] [gāmz] [gāmz] vezninde ve rā'nın zammı ve fethateynle lügattir) Mutlak işāret eylemek, 'alā-kavlin dudaklar ile yāhūd göz ile yāhūd kaş ile yāhūd ağız ile

yāhūd el ile yāhūd dil ile işāret eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَمَزَ إِلَيْهِ رَمْزًا وَرَمَزًا وَرَمَزًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا أَشَارَ أَوْ هُوَ الْإِيْمَاءُ بِالشَّفَقَاتَيْنِ Ve أَوْ الْعَيْنَيْنِ أَوْ الْحَاجِّينِ أَوْ الْفَمِ أَوْ الْيَدِ أَوْ اللِّسَانِ Sıkletten yāhūd şışmanlıktan yürürken muztarib ve mütelāşī olmak ma'nāsınadır, ke-mā se-yuzkeru. Ve bir adam eski çobanın ra'yinden hoşnud olmamakla koyununu ve keçisini āher çobana katmak ma'nāsınadır; yukālu: رَمَزَ غَنَمَهُ رَمْزًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا لَمْ يَرْضَ رِعْيَةَ الرَّاعِي فَحَوَّلَهَا إِلَى رَاعٍ آخَرَ Ve kırba doldurmak ma'nāsınadır; yukālu: رَمَزَ الْفَرْبَةَ إِذَا مَلَأَهَا

الرَّمَازَةُ [er-remmāzet] [gammāzet] [gammāzet] vezninde) Sāfileye ya'nī dübüre itlāk olunur. Ve rūspī 'avrete itlāk olunur. Ve diz gözünde olan şahmeye itlāk olunur, ıztırābından nāşī. Ve şol 'asker-i 'azīme itlāk olunur ki kesret ve izdihāmı sebebiyle etrāfından deryā gibi çalkanır ola; yukālu: كَتَبِيَّةٌ رَمَازَةٌ أَي كَبِيرَةٌ تَرْتَمِزُ مِنْ جَوَانِبِهَا أَي تَتَحَوَّكُ وَتَضْطَرِبُ

الرِّتْمَازُ [el-irtimāz] [ifti'al] [ifti'al] vezninde) Muztarib ve bī-karār olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِزْتَمَزَ الشَّيْءُ إِذَا اضْطَرَبَ Ve bir adam yerinden deprenmek ma'nāsınadır; yukālu: إِزْتَمَزَ الرَّجُلُ إِذَا تَحَوَّكَ فِي مَجْلِسِهِ لِقِيَامٍ أَوْ خُصُومَةٍ

الرَّمِيْزُ [er-remiz] [emir] [emir] vezninde) Kesirü'l-hareke adama denir. Ve 'azīmü'l-kadr ve celilü'ş-şān adama denir, mermüz ve müşārün'ileyh olduğu için; yukālu: رَجُلٌ رَمِيْزٌ أَي مُبِجَلٌ مُعْظَمٌ Ve 'ākil ve dānā adama denir. Ve çok şey'e denir; yukālu: دِرْهَمٌ رَمِيْزٌ أَي كَثِيْرٌ Ve asil ve 'arīk ve necīb adama ve sā'ir hayvāna denir. Ve vakār ve temkīn sāhibi rezīn adama denir. Ve dar kalbe itlāk olunur, sāhibinin ıztırābını müstel-

zim olur; yukālu: رَجُلٌ رَمِيذُ الْفُؤَادِ أَيُّ صَيِّقُهُ
الرَّمَاةُ [er-remāzet] [kerāmet] [karamet] vez-
 ninde) Zikr olunan رَمِيذٌ [remīz] kelime-
 sinden masdardır; yukālu: رَمَزَ رَمَاةً مِنَ الْبَابِ
 الْحَامِسِ إِذَا صَارَ رَمِيذًا فِي الْكُلِّ

الرَّمَاوُزُ [er-rāmūz] [kāmūs] [kāmūs] vez-
 ninde) Deryāya denir, ıztırābından nāşī.
 Ve asl ve bünyāda denir, sāhibini müşīr
 olduğu için. Ve örneğe denir, nümūzec
 ma'nāsına; bu dahi timsālini müşīrdir.

الرِّمِيذَانُ [el-irmīzāz] [ikṣīrār] [ikṣīrār] vez-
 ninde) Bir adam yā bir nesne yerinden
 zā'il olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِزْمَأَزُ
 الرَّجُلُ إِذَا زَالَ عَنِ مَكَانِهِ
 Ve yerinden ayrılmayıp mülāzim olmak ma'nāsına
 olmakla zıdd olur; yukālu: إِزْمَأَزُ الرَّجُلُ إِذَا لَزِمَ مَكَانَهُ
 Ve büzülüp münkabız olmak ma'nāsınadır;
 yukālu: إِزْمَأَزُ الرَّجُلُ إِذَا انْقَبَضَ

الرَّمَزُ [et-teremmuz] [tefa'ul] [tefa'ul] vez-
 ninde) Muztarib ve bī-karār olmak
 ma'nāsınadır; yukālu: تَرَمَزَ مِنَ الصَّرْبَةِ
 إِذَا اضْطَرَبَ Ve yerinden deprenmek
 ma'nāsınadır; yukālu: تَرَمَزَ الْقَوْمُ إِذَا تَحَوَّكُوا
 Ve hāzırlanmak ma'nāsınadır; yukālu: تَرَمَزَ الرَّجُلُ إِذَا تَهَيَّأَ
 Ve şiddetle zartalamak ma'nāsınadır; yukālu:
 تَرَمَزَ إِذَا صَرَطَ شَدِيدًا

الرَّتْرَامِزُ [et-turāmiz] [ulābit] [ulābit] veznin-
 de) Kuvveti tām ve kāmīl olan kavī ve
 şedīd deveye denir.

الرُّمُزُ [er-rumz] [rā'nın zammıyla] Pek tav-
 lı semiz develere denir; yukālu: إِبِلٌ رُمُزٌ أَيُّ
 رَمِيذٌ [remīz] Zāhiren müfredi سَحَاحٌ سَمَانٌ
 هَذِهِ نَاقَةٌ تَرْمُزُ أَيُّ لَا تَكَادُ تَمَشِي مِنْ ثِقَلِهَا
 وَبِسْمِهَا

الرَّمَزَانُ [er-remezān] [fetehtla] Pertāv
 eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَمَزَ الطَّبِي
 رَمَزَاتًا إِذَا نَقَرَ Ve igrā eylemek ma'nāsınadır;

yukālu: رَمَزَ فَلَانًا بِكَذَا إِذَا أَغْرَاهُ بِهِ
الرُّمَيْزُ [er-rumeyz] [zubeyr] [zubeyr] vezninde)
 Değneğe denir, عَصَا [aṣā] ma'nāsına.

[ر م ز]

الرَّمْمَهِيْزُ [el-murmehizz] [muṣme'izz] [muṣme'izz]
 vezninde) Cüst ve çalāk ve hafīf adama
 denir; yukālu: رَجُلٌ مُرْمَهِيْزٌ أَيُّ حَفِيْفٌ

الرَّمْمَهِيْزُ [el-murmehezz] [hā'nın fethiyle]
 Tama' olacak mahalle denir; yukālu: فِيهِ
 مُرْمَهِيْزٌ أَيُّ مَطْمَعٌ

الرِّمِيْهَزَانُ [el-irmihzāz] [işmīzāz] [işmīzāz]
 vezninde) Nesne vermek ma'nāsınadır;
 yukālu: هُوَ لَا يَوْمَهِيْزُ لِشَيْءٍ أَيُّ لَا يُعْطِي شَيْئًا
 Bu tama' ma'nāsından me'hūzdur.

[ر ن ز]

الرُّنُزُ [er-runz] [rā'nın zammı ve nūn'un
 sükūnuyla) أُرُزٌ [urz] lafzından lügattir ki
 pirinc-i me'küle denir.

[ر و ز]

الرُّوْزُ [er-revz] [rā'nın fethi ve vāv'ın
 sükūnuyla) Tecribe eylemek ma'nāsınadır;
 yukālu: رَاةٌ يَزُوْرُهُ رُوْزًا إِذَا جَرَبَتْهُ
 Ve bir adam çiftliği üzere kā'im olup dā'imā tanzīm ve
 ıslāh eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَاةٌ
 الرَّجُلُ صَبِعَتْهُ إِذَا قَامَ عَلَيْهَا وَأَصْلَحَهَا
 Ve bir kimse 'indinde olan nesneye istekli ol-
 mak ma'nāsınadır; yukālu: رَاةٌ مَا عِنْدَ فَلَانٍ إِذَا
 طَلَبَتْهُ وَأَرَادَتْهُ

الرَّوَايُ [er-rāz] Yapıcıların re'īsine denir ki
 mi'mār olacaktır, üzerlerine kayyim olup
 kārlarını tanzīm ve ıslāh eylediği için.
 Müfredi رَاةٌ [rāzet] [sās] [sās] ve سَاسَةٌ
 [sāset] gibi. Şārihin beyānına göre aslı رَايِزٌ
 [rāyiz]dir, شَاكٌ [şāk] ve شَائِكٌ [şā'ik] gibi.

الرِّيَاةُ [er-riyāzet] [kitābet] [kitābet] vezninde)
 Mi'mārılık hırfetine denir. Şārih der ki her

kār ve san'atta mi'mār mesābesinde olan ser-gerde-i pīşeverāna رَاژ [rāz] itlāk olunur, ke-mā fi'l-hadīs: «كَانَ رَاژَ سَفِينَةَ نُوحِ جَبْرِيلَ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ وَالْعَامِلُ نُوحٌ»

رُوَيْزٌ [Ruveyz] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Esāmīdendir: Muḥammed b. Ruveyz muhaddisīndendir.

الرُّوَيْزِيّ [er-ruveyziyy] (yā-yı müşeddede ile) Taylasāna denir; yukālu: عَلَيْهِ رُوَيْزِيّ أَيُّ رَاژِيّ [rāziyy] Şarīh beyānına göre طَبَسَانُ musaggarıdır ki 'Acem'de Rey şehrine mensüb demektir, fi'l-asl onda ma'mūl olduğuna mebnīdir.

الْمَرَاژُ [el-merāz] ve

الْمَرَاژَةُ [el-merāzet] (mīm'lerin fethiyle) رَوُژ [revz]den ism-i mekāndır, mikdār ve mīzān ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: هُوَ خَفِيفُ الْمَرَاژِ وَالْمَرَاژَةُ إِذَا رَاژَةٌ لِيَنْظُرَ مَا تَقْلُهُ Arablar 'Arablara خَفِيفُ الْمَرَاژِ وَالْمَرَاژَةُ إِذَا رَاژَةٌ لِيَنْظُرَ مَا تَقْلُهُ derler, taşın ağırlığını bilmek için vezn eyledikleri vakte; ve yekūlüne Mez-kūr [merāz] رَاژَ الدِّبْيَارِ إِذَا رَزَنَةٌ لِيَعْلَمَ قَدْرَهُ ve مَرَاژَةٌ [merāzet] bu ma'nādan me'hūzdur.

الْمَرَاژَانِ [el-merāzān] (tesniye bünyesiyle) Memelere itlāk olunur.

التَّرْوِيزُ [et-tervīz] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bir nesneden sonra āher nesneye kasd ve 'azm eylemek ma'nāsınadır ki evvelkisini terk edip ikincisine 'azm eylemekten 'ibārettir; yukālu: رَوُژَ رَأْيِهِ إِذَا هَمَّ بِشَيْءٍ بَعْدَ شَيْءٍ

رَاژَانٌ [Rāzān] İşfahān kazāsında bir kar-yedir; mūhmeleteyn ile رَاژَانٌ [rārān]dan musahhaf değıldir, sakın şübhe eyleme! Muhaddisīnden Ḥālid b. Muḥammed ez-Rāzānī oradandır. Ve Burūcird şehrinde bir mahalle adıdır; muḥaddisīnden Bedr b. Şālih b. 'Abdullāh er-Rāzānī oradandır.

FASLU'Z-ZĀYI'L-MU'CEME

(فَصْلُ الزَّايِ الْمُعْجَمَةِ)

[ز ب ز]

الزَّبَاژَةُ [ez-zebāzāt] (zā'nın fethiyle) ve

الزَّبَاژَاءُ [ez-zebāzā'] (medd ile) Bodur hatuna denir.

الزَّبَاژِيَّةُ [ez-zebāziyyet] (كَرَاهِيَّةٌ [kerāhiyyet] vezninde) Nās beyninde vākif şerr ü şūr ve fitneye denir; yukālu: وَقَعَتْ بَيْنَهُمْ زُبَاژِيَّةٌ أَيُّ شَرٌّ

[ز ر ز]

الزَّرِيزُ [ez-zerīz] (عَزِيزٌ [‘azīz] vezninde) Cüst ve sebük-rūh olarak nazīf adama denir; yukālu: رَجُلٌ زَرِيزٌ أَيُّ خَفِيفٌ نَظِيفٌ Ve rey ve rüşd ve tedbiri metin ve muhkem 'ākil ve dānā adama denir; yukālu: رَجُلٌ زَرِيزٌ أَيُّ عَاقِلٌ مُخَكِّمٌ الزَّايِ

[ز ز ز]

الزُّزُ [ez-zezz] (zā-yı ulānın fethi ve sāniyenin teşdidiyle) Bu māddeyi cumhūr-ı musannifin te'lifātlarında terk ve ihmāl eylediler, lākin Basītu'n-Nahv nām kitābda زَزَةٌ يَزُّهُ زَزًا إِذَا صَفَعَهُ mersūmdur. Pes زَزٌ [zezz] kelimesi şamār vurmak ma'nāsına olur ve bāb-ı evvelden masūgdur.

[ز ل ز]

الزَّلْزَلُ [ez-zelz] (fethateynle) ve

الزَّلْزَلَةُ [el-zeliz] (كَتِيفٌ [ketif] vezninde) Ağırılık, esās ve eskāl ve bār ve büngāh ma'nāsınadır; yukālu: إِخْتَمَلَ الْقَوْمُ بِزَلْزِهِمْ وَزَلَّزَهُمْ أَيُّ أَثَابَتْهُمْ رَجَعَ إِلَى زَلْزِهِ أَيُّ الطَّرِيقِ الَّذِي جَاءَ مِنْهُ Ve

زَلَّزَ [zelez] (fethateynle) Masdar olur,

muztarib ve bī-karār olmak ma'nāsındır; yukālu: زَلَزَ الرَّجُلُ زُلْزًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا قَلِيَ

الزَّلْزَلَةُ [ez-zelizet] [فَرْحَةٌ] [ferihāt] vezninde) Şol 'avrete denir ki be-gāyet hafife ve şelfe olmakla dā'imā komşu evlerini dolaşır ola; yukālu: إِمْرَأَةٌ زَلَزَتْ أَيَّ طَيَّاشَةٍ دَائِرَةً فِي بُيُوتِ جَارَاتِهَا

الزَّلْزَاءُ [ez-zelzā] [صَحْرَاءُ] [şahrā] vezninde) Emr ve maslahata denir; yukālu: جَمَعَ الْقَوْمُ زَلْزَاءَهُمْ أَيَّ أَمْرِهِمْ

[ز و ز]

زُوزَانٌ [Zūzān] (zā'yın zammıyla) Huffazdan Muḥammed b. İbrāhīm el-Antākī ceddinin ismidir.

زُوزُنٌ [Zevzen] (zāy'ın fethiyle) Ḥorāsan'da şehri Herāt ile Neysābūr beyninde bir belde adıdır.

الزُّوَاذِيَّةُ [ez-zuvāzīyet] [عُلَابِيَّةٌ] [ulābiṭat] vezninde) İri ve büyük tencereye denir; yukālu: قَدَّرَ زُوَاذِيَّةً أَيَّ ضَخْمَةً Ve yumru gövdeli bodur adama denir; cemā'ate de vasf olur; yukālu: رَجُلٌ وَقَوْمٌ زُوَاذِيَّةٌ أَيَّ قِصَارٍ غَلَاظٌ

الزُّوَنْزَى [ez-zevenzā] [حَبَنْطَى] [habentā] vezninde) ve

الزُّوَزَى [ez-zevzā] (teşdid-i zāy'la) Hadd ve kudretinden ezyed rüşd ve kiyāset ve ḥazq [ḥazk] ve mahāret iddi'asında olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ زُوَنْزَى وَرُوزَى أَيَّ مُتَّحَدِّقٍ مُتَّكَائِسٍ مُتَّحَدِّقٍ

الزُّوَاذَةُ [ez-zevāzet] (zā'nın fethiyle) Bir adamı horlayıp kovmak ma'nāsındır; tekūlu: زُوزَيْتُ بِهِ زُوزَاةٌ إِذَا اسْتَحْقَرْتَهُ وَطَرَدْتَهُ Şārih der ki mādde-i mezbūre mu'tell olmakla Cevherī mu'tell bābında sebt eyledi.

[ز ي ز]

الزِّيَازَةُ [ez-zīzā] (zāy'ın kesriyle) ve

الزِّيَازَةُ [ez-zeyzā] (zāy'ın fethiyle) ve

الزِّيَازِي [ez-zīzā] (kasr ile) ve

الزِّيَازِيَّةُ [ez-zāzīyet] (tahfif-i yā'yla) Toprağı galīz yere denir. Ve küçük tepeye denir. Ve kuş yeleşine 'alā-kavlin uçlarına denir. Cem'ī زِيَاذِي [zeyāzī] gelir.

الزِّيَازَةُ [ez-zīzā'et] (zā'nın kesriyle) ve

الزِّيَازَةُ [ez-zīzāt] (kasr ile) زِيَاذٌ [zīzā] ile iki ma'nā-yı evvelde mürādiftir.

الزِّيَازِيَّةُ [ez-zeyāzīyet] [كَرَاهِيَّةٌ] [kerāhiyet] vezninde) 'Acele ma'nāsındır.

زِي زِي [zī zī] (zā'ların kesriyle) Cinn tā'ifesinin savtlarından hikāyedir.

زِيَزَى [Zīzā] [ضِيَزَى] [dīzā] vezninde) Şām'da bir mevzi' adıdır.

FASLU'S-SĪNĪ'L-MÜHMELE

(فَصْلُ السِّينِ الْمُهْمَلَةِ)

[س ج ز]

السِّجْزِيُّ [es-Sicziyy] (sīn'in fethi ve kesri ve cīm'in sükūnuyla) İrān'da Sicistān iklimine mensūb demektir; imām-ı meşhūr sāhibü's-Sunen Ebū Dāvūd Suleymān b. el-Eṣṣaṣ ve Ebū Sa'īd 'Osmān ed-Dārimī ve sāhibü't-tesānif Ebū Ḥātim Muḥammed b. Ḥibbān ve Ḥalīl b. Aḥmed el-Ḳādī ve Da'lec ve Ebū Naṣr 'Ubeydullāh el-Vā'ilī el-Mucāvīr ve Mes'ūd b. Nāṣiru'r-rikāb ve Yaḥyā b. 'Ammār el-Vā'iz ve 'Alī b. Buṣrī el-Leyṣī ve 'Abdulkerīm b. Ebī Ḥātim ve 'Abdullāh b. 'Ömer b. Me'mūr ve Ebu'l-Vaqt 'Abdulevvel es-Sicziyyūn oraya mensūblardır.

[س ل غ ز]

السَّلْغَزَةُ [el-selgazet] (ğayn-ı mu'ceme ile **دَحْرَجَةٌ** [dahrecet] vezninde) Pek seğırtmek ma'nāsmadır; yukālu: **سَلْعَزَ الرَّجُلُ إِذَا عَدَا عَدَاؤًا شَدِيدًا**

[س ن ز]

السِّينِيْزُ [Sīnīz] (سِينِيْن [sīnīn] vezninde) Fāris ülkesinde bir karyedir; Aḥmed b. 'Abdulkerīm es-Sīnīzī el-Muḳrī' ve 'Alī b. el-Mu'allā el-Muḥaddiṣ oradandır.

سَنَانِيْزُ [Senānīz] (sīn'in fethiyle) Yezd kazāsında bir karyedir.

[س ه ر ز]

سِهْرِيْزُ [sihrīz - suhrīz] (sīn'in zamı ve kesriyle) **تَمْرُ** [temr] lafzına na't olarak ve muzāf olarak zebān-zededir, bir nevhurmādır ki Başra diyārında kesīr olur.

[س ي ز]

سَيَازَةُ [Seyāzet] (sīn'in fethiyle) Buḥārā kazāsında bir karyedir; muḥaddisīnden **عَلَيْكَ الطَّوِيلُ** ['Aliyyek et-Taṭvīl] denmekle ma'rūf 'Alī b. el-Ḥasen es-Siyāzī oradandır. **عَلَيْكَ** [Aliyyek] lafzında kāf tasgīr içindir.

FASLU'Ş-ŞĪNĪ'L-MU'CEME

(فَصْلُ الشَّيْنِ الْمُعْجَمَةِ)

[ش أ ز]

الشَّأُزُ [eş-şe'ez] (fethateynle) ve

الشُّؤُوزَةُ [eş-şu'üzet] (şin'in zammıyla) Bir mekân yüksek olarak gılzatlî ve huşûnetli olmak ma'nâsınadır; yukâlu: شَيْزُ الْمَكَانِ شَأُزًا وَشُؤُوزَةٌ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا غُلِظَ وَازْتَفَعَ وَاشْتَدَّ Ve bir adam bir nesneden korkup muztarib ve bî-karâr olmak ma'nâsınadır; yukâlu: شَيْزُ الرَّجُلِ إِذَا قَلِقَ وَذُعِرَ وَيُقَالُ شَيْزُ الرَّجُلِ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ فَهُوَ مَشُؤُوزٌ وَمَشُؤُوزٌ

الشَّيْزُ [eş-şe'iz] (ketif [ketif] vezninde) ve

الشَّأُزُ [eş-şe'z] [şeks] [şeks] vezninde) Ma'nâ-yı evvelden vasflardır; gılzatlî, huşûnetli yüksek mekâna denir; yukâlu: مَكَانٌ شَيْزٌ وَشَأُزٌ أَيْ غَلِيظٌ شَدِيدٌ مُرْتَفِعٌ

المَشُؤُوزُ [el-meş'üz] [meşgül] vezninde) ve

المَشُؤُوزُ [el-meş'üz] [mağül] vezninde) Bir nesneden korkmakla muztarib ve bî-karâr olmuş kimseye denir; yukâlu: شَيْزَ الرَّجُلِ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ فَهُوَ مَشُؤُوزٌ وَمَشُؤُوزٌ أَيْ قَلِقٌ وَذُعِرَ فَهُوَ مَذْعُورٌ وَقَلِقٌ

الإِشْتَأُزُ [el-iş'âz] (hemzenin kesriyle) Bir adamı korkutup muztarib eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: أَشَأَزَهُ غَيْرُهُ إِذَا أَدْعَرَهُ وَأَقْلَقَهُ

الشَّأُزُ [eş-şe'z] (şin'in fethi ve hemzenin sükûnuyla) Cimâc eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: شَأَزَ الْمَرْأَةَ شَأَزًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا جَامَعَهَا

الإِشْتِئَازُ [el-işti'âz] [ifti'âl] vezninde) Ürkemek ma'nâsınadır; yukâlu: إِشْتَأَزَ إِذَا نَفَرَ

الشَّأُزَةُ [eş-şe'zet] (şin'in fethi ve hemzenin sükûnuyla) Tavlı atlara itlâk olunur;

yukâlu: حَيْلُ شَأَزَةٍ أَيْ سِمَانٌ

[ش ح ز]

الشَّخْزُ [eş-şahz] [nahs] [nahs] vezninde) Cimâc eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: شَخَزَ الْجَارِيَةَ شَخَزًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا جَامَعَهَا Ve bir nesneden belinleyip korkmak ma'nâsınadır; yukâlu: شَخَزَ الرَّجُلُ شَخَزًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا فَرَعَ وَخَافَ

[ش خ ز]

الشَّخْزُ [el-şahz] (hâ-yı mu'ceme ile [şahz] vezninde) İztırâb ma'nâsınadır; yukâlu: شَخَزَ الرَّجُلُ شَخَزًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا جَعَلَهُ مُضْطَرِّبًا Ve bir adamı mihnet ve meşakkate uğratmak ma'nâsınadır; yukâlu: شَخَزَهُ إِذَا وَقَعَهُ فِي الْمَشَقَّةِ وَالْعَنَاءِ Ve dürtüp sançmak ma'nâsınadır; yukâlu: شَخَزَهُ بِالرُّمْحِ إِذَا طَعَنَهُ بِهِ Ve göz çıkarmak ma'nâsınadır; yukâlu: شَخَزَ عَيْنَهُ إِذَا فَقَّأَهَا Ve nâs beynini ifsâd edip fitne bırakmak ma'nâsınadır; yukâlu: شَخَزَ بَيْنَ الْقَوْمِ إِذَا أَعْرَى

التَّشَاخُزُ [et-teşāhuz] [teşāhus] vezninde ve mürâdifidir ki birbiriyle 'adâvet ve husûmet edişmek ma'nâsınadır; yukâlu: تَشَاخَزُوا بِمَعْنَى تَشَاخَسُوا

[ش ر ز]

الشُّرُزُ [eş-şerz] (şin'in fethi ve râ'nın sükûnuyla) Galîz olmak ma'nâsınadır; yukâlu: فِيهِ شُرُزٌ أَيْ غَلِظٌ Ve kesmek ma'nâsınadır; yukâlu: شَرَزَهُ شُرُزًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Ve şiddet ve su'ûbet ma'nâsınadır; yukâlu: فِيهِ شُرُزٌ أَيْ شِدَّةٌ وَضَعُوبَةٌ Ve saht ve şedîd şey'e denir; yukâlu: أَمْرٌ شُرُزٌ أَيْ شَدِيدٌ Ve zor, kuvvet ma'nâsınadır; yukâlu: هُوَ ذُو شُرُزٍ أَيْ قُوَّةٍ

الشُّرُزَةُ [eş-şerzet] [temret] vezninde) Helâk ve mehleke ma'nâsınadır; yukâlu: رَمَاهُ اللَّهُ بِشُرُزَةٍ أَيْ هُلْكَةٍ

المُشَارَزَةُ [el-muṣārezet] مُنَازَعَةٌ [munāzeʿat] vezninde ve mürādifidir; yukālu: إِذَا سَارَزَهُ إِذَا نَارَعَهُ Ve bed-hüylük eylemek ma'nāsınadır; ve minhu yukālu: رَجُلٌ مُشَارَزٌ أَي سَيِّءُ الْخُلُقِ

التَّشْرِيزُ [et-teşrîz] تَغْذِيبٌ [taʿzîb] vezninde ve mürādifidir; yukālu: شَرَزَهُ إِذَا عَذَبَهُ Ve sövmek ma'nāsınadır; yukālu: شَرَزَهُ إِذَا سَبَّهُ

الشُّوَارِزُ [eş-şurrāz] كُفَّارٌ [kuffār] vezninde) Dā'imā nāsı taʿzîb eden kimselere denir; yukālu: هُمْ شُرَّازٌ أَي مُعَذِّبُو النَّاسِ

الشِّيرَازُ [eş-şîrāz] (şîn'in kesriyle) Süzme yoğurda denir; tekülü: أَتَانِي بِشِيرَازٍ أَي اللَّبَنِ أَمَّا الشُّوَارِزُ [şevārîz] شَوَارِيزُ Cem'î الرَّابِّ الْمُسْتَخْرَجِ مَاءُهُ gelir ve شَرَارِيزُ [şerārîz] gelir. Aslı شُرَّازٌ [şîrrāz] olmak itibarıyla دِينَارٌ [dînār] ve دَنَانِيرٌ [denānîr] gibi ve شَارِيزُ [şe'ārîz] gelir hemze ile, müfredinde mehmüzen شِئْرَازٌ [şi'rāz] diyen lügate mebnî. Ve

شِيرَازُ [Şîrāz] Pîşdādiyān ta'bir olunan selātīn-i 'Acemden Tahmüres'in oğlu ismidir ki Fāriste şehir-i Şîrāz'ın bānisi olmakla ismiyle müsemma olmuştur.

شَرَوُزُ [Şerūz] صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Bir kal'a-i hasīne ismidir.

شِيرِيزُ [Şîrîz] جِلِّيقٌ [cillîq] vezninde) Deylem bilādında bir dağın ismidir.

الإِشْرَازُ [el-işrāz] (hemzenin kesriyle) Bir kimseyi hurūc ve halās mümkün olmayan bir mekrūha ilkā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَشْرَزَهُ اللهُ أَي أَلْفَاهُ فِي مَكْرُوهِه لَا يَخْرُجُ مِنْهُ

المُشَرَّرُزُ [el-muşerrez] مُعْطَمٌ [mu'azzam] vezninde) Şol şey'e denir ki ba'zı eczāsı ba'zına bend olunup ve iki tarafı devşirilip birbirine yanaştırılmış ola, şîrāzelenmiş kitāb gibi. Ve işbu مُشَرَّرٌ [muşerrez] kelimesi lafz-ı Fārisî olan şîrāzeden ahz ve tasarruf olunmuştur; yukālu: شَيْءٌ مُشَرَّرٌ أَي

الْمَشْدُودُ بَعْضُهُ إِلَى بَعْضِ الْمَضْمُومِ طَرْفَاهُ

المُشَارِزَةُ [el-muşārizet] (ism-i fā'il bünye-siyle) Şol bıçak ve kılıç makûlesine denir ki neye uğrasa fi'l-hāl kat' eder ola; te'nîsi mevsûf itibarıyladır; yukālu: حَديدَةٌ مُشَارِزَةٌ إِذَا كَانَتْ تَقْطَعُ كُلَّ شَيْءٍ مَرَّتَ عَلَيْهِ

شِيرِيزُ [Şîrez] (şîn'in kesri ve rā'nın fetihiyle) Serahs kazasında bir karye adıdır; muhaddisinden Muhammed b. Muhammed b. Sa'îd ve 'Ömer b. Muhammed b. 'Alî eş-Şîreziyyān ondadır.

[ش ز ز]

الشُّرَّازَةُ [eş-şezāzet] (zāy ile كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) Bir nesne pek kuru olmak ma'nāsınadır; yukālu: شَرٌّ الشَّيْءُ شَرَّازَةٌ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَبَسَّ شَدِيدًا

الشُّرُّ [eş-şezz] (şîn'in fethiyle) ve

الشُّرِّيزُ [eş-şezîz] أَمِيرٌ [emîr] vezninde) Vasflardır, pek kuru nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ شَرٌّ وَشُرِّيزٌ أَي يَابَسَ جِدًّا

[ش غ ز]

الشُّغَيْرِزَةُ [eş-şegîzet] (ğayn-ı mu'ceme ile سَفِينَةٌ [sefînet] vezninde) Çuvaldıza denir, مِسَلَّةٌ [misellet] ma'nāsına.

الشُّغْرُزُ [eş-şagz] (şîn'in fethi ve ğayn'ın sükunuyla) Bir adama istilā vechiyle şergir olmak ma'nāsınadır; yukālu: شَعَرَ عَلَيْهِ Ve nāsı birbirine kışkırtıp fitne ölçermek ma'nāsınadır; yukālu: شَعَرَ بَيْنَ الْقَوْمِ إِذَا أَعْرَى

حَجَرُ الشُّغْرَى [ħaceru'ş-şagzā] [عَطَشٌ] [ʿatşā] vezninde) Bir taştır ki Mekke'ye karib bir mahalde olur, nās davarlarına ona basıp binerler ki binek taşıdır.

[ش غ ب ز]

الشُّغْبِرُ [eş-şagbez] شَغْبِرٌ [şagber] vezninde

mürādıfidir ki zikir olundu.

[ش ف ز]

الشُّفْرُ [eş-şefz] (şīn'in fethi ve fā'nın sükünuyla) Bir adama ayağın göğsüyle tepme vurmak ma'nāsınadır; yukālu: شَفْرَهُ شَفْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا رَفَسَهُ بِصَدْرِ قَدَمِهِ

[ش ك ز]

الشُّكْرُ [eş-şekz] (şīn'in fethi ve kāf'ın sükünuyla) Parmakla dürtmek ma'nāsınadır; yukālu: شُكْرُهُ شُكْرًا مِنَ الْبَابِ شُكْرُهُ شُكْرًا مِنَ الْبَابِ Ve bir adamı lisānla āzürde kılmak ma'nāsınadır; yukālu: شُكْرُهُ شُكْرًا إِذَا آذَاهُ بِلِسَانِهِ Ve dürtüp sançmak ma'nāsınadır; yukālu: Ve cimā'e eylemek ma'nāsınadır; yukālu: شُكْرًا إِذَا جَامَعَهَا

شَكْرٌ [şekz] Vasef olur, bed-hüy kimseye denir, ke-mā se-yuzkeru.

الشُّكَّازُ [eş-şekkāz] [şeddād] [şeddād] vezninde) Şol adama denir ki nisvān ile gereği gibi muhālatat eylemeksizin henüz sohbet ederken inzāl eder ola; yukālu: رَجُلٌ شُكَّازٌ Ve [tītā] [tītā] Ve İdā ḥad̄ṡ ḡmā'atā āzūl qūbān ān ūḡāḡḡāḡā ma'nāsınadır ki cimā'e ederken yestehleyen yāhūd henüz idhāl etmeksizin inzāl eden adama denir; yukālu: رَجُلٌ شُكَّازٌ أَي تِينَاءُ Ve dā'imā meclis-i 'işrette 'arbede ve kavga eder olan bed-mest adama denir; tekūlu: لَا تُقْرَبُوا فُلَانًا مِنْ مَجْلِسِكُمْ فَإِنَّهُ شُكَّازٌ أَي مُعْرِبٌ عِنْدَ الشُّرْبِ

الشُّكَّازَةُ [eş-şekkāzet] [ḡdāret] [ḡdāret] vezninde) Şol nefesine kalmış yādigāra denir ki bir dil-ber mahbūb gördükte hemān karşısında durup tecelluk eder ola; bu dayakçıdan eşna'cadır; yukālu: رَجُلٌ شُكَّازَةٌ إِذَا رَأَى مَلِيحًا وَقَفَّ تَجَاهَهُ فَجَلَدَ عُمَيْرَةَ

الشُّكْزُ [eş-şekz] [şeks] [şeks] vezninde) ve

الشُّكْرُ [eş-şekiz] [ketif] [ketif] vezninde) Bed-hüy adama denir; yukālu: رَجُلٌ شُكْرٌ وَشُكْرٌ أَي سَيِّءُ الْخُلُقِ

الأَشْكُزُّ [el-uşkuzz] [turtubb] [turtubb] vezninde) Ak tasmaya ve sırima denir ki onunla at eyeri ve kaltak sarılır.

[ش م ز]

الشُّمْرُ [eş-şemz] [ḡamz] [ḡamz] vezninde) Nefs-i insānī mekrūh gördüğü nesneden iğrenmek ma'nāsınadır; tekūlu: شَمَرَتْ نَفْسِي مِنْهُ شَمْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ أَي نَمَرَتْ مِنْهُ لِكِرَاهَتِهِ

التَّشْمُرُ [et-teşemmuz] [tefa'ul] [tefa'ul] vezninde) Beniz büzülmek ma'nāsınadır; yukālu: Ve buruşup buruşmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا تَشَمَّرَ وَجْهُهُ إِذَا تَمَعَّرَ تَشَمَّرَ إِذَا تَقَبَّضَ

الإِشْمِيزَاؤُ [el-işmizāz] [ikşirār] [ikşirār] vezninde) Münkabız olmak ma'nāsınadır; yukālu: Ve 'ale'l-gaflet titreyip tüyler ürpermek, 'alā-kavlin bir nesneden derūna korku düşmek ma'nāsınadır; yukālu: إِشْمَاؤُ الرُّجُلِ إِذَا أَفْشَعَرَ أَوْ دَعَرَ Ve bir nesneyi kerih görüp iğrenmek ma'nāsınadır; yukālu: إِشْمَاؤُ الشَّيْءِ إِذَا كَرِهَهُ

الشُّمَّازِيَّةُ [eş-şume'zizet] (şīn'in [zam-mi mīm'in fethi] ve hemzenin fethiyle [sükūnuyla]) İsmidir, [işmizāz] [işmizāz] hāletine denir.

المُشْمِيزُ [el-muşme'izz] [işmizāz] [işmizāz] dan ism-i fā'ildir) Bir nesneyi kerih görüp nefret eden adama denir; yukālu: صَارَ رَجُلٌ مُشْمِيزًا مِنْهُ أَي نَافِرًا كَارِهًا مِنْهُ

الشُّمَزِي [eş-Şemziyy] [şarkıyy] [şarkıyy] vezninde) Şemr [şemz]den nisbettir: Aḡmed b. İbrāhīm eş-Şemzī ve 'Ömer b. 'Oşmān eş-Şemezī ki fethateynledir, Mu'tezililerdir.

الشُّمْحَزُ [eş-şummaḥz] (şīn'in zammı ve kesri ve mīm-i müşdededenin fethi ve ḥā-yı mu'cemenin sükūnuyla) Dā'imā gözünü kaldırıp gördüğü nesnelere dikkatle nazar eden adama denir. Ve iri ve dızman deveye ve adama denir.

الشُّمْحَزَةُ [eş-şummaḥzet] (hā'yla) ve

الشُّمْحَزِيَّةُ [eş-şummaḥzīzet] (şīn'in zammı ve mīm-i muhaffefenin fethiyle) Kıbr ve nahvet ma'nāsınadır; yukālu: إِنَّ الشُّمْحَزَةَ وَالشُّمْحَزِيَّةَ لَا يَنْبَغِي لِلنَّفْسِ الْعَزِيْزَةِ أَيِّ الْكِبْرِ

[ش ن ز]

الشُّيْنِيَّةُ [eş-şīnīz] (şīn'in ve nūn'un kesriyle) ve

الشُّوْنِيَّةُ [eş-şūnīz] (şīn'in zammıyla) ve

الشُّهْنِيَّةُ [eş-şihnīz] (şīn'in kesri ve hā'yla) Çörek otuna denir, [el-ḥabbetu's-sevdā] dahi denir. 'İnde'l-ba'z bu fi'l-asl lafz-ı Fārisīdir.

الشُّوْنِيْزِيَّةُ [eş-Şūnīziyyet] Bağdād'da sulehā-yı ümmete mahsūs bir makberedir.

[ش ن ه ز]

الشَّنَاهِزُ [eş-Şenāhiz] (şīn'in fethiyle) Haḍramevt eyāletinde bir kal'adır.

[ش و ز]

الْأَشْوَرُ [el-eşvez] [esved] [esved] vezninde) Hod-bīn ve mütekebbir kimseye denir; yukālu: هُوَ أَشْوَرٌ أَيُّ الْمُتَكَبِّرِ

الْشُّوْرُ [eş-şevz] [cevz] vezninde) Germiyyetli 'āşık-ı efkende olmak ma'nāsınadır; yukālu: شَيْرٌ بِهِ شَوْرًا عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا شُغِفَ بِهِ

الْمَشْوَرُ [el-meşūz] [maḳūl] vezninde) Telāş ve ıztırāba uğramış adama denir, nitteki mehmūzen **مَشْوُورٌ** [meş'ūz] dahi lügattir; yukālu: جَاءَ وَهُوَ مَشْوُورٌ أَيُّ قَلْبٌ

[ش ه ر ز]

شَهْرِيٌّ [şihrīz] **سَهْرِيٌّ** [sihrīz] vezninde ve mürādifidir ki zıkr olundu.

[ش ه ن ز]

الشَّهْنِيَّةُ [eş-şihnīz] [şīnīz] vezninde ve mürādifidir ki zıkr olundu. Mü'ellif **شُونِيَّةُ** [şūnīz] mādidesinde ıttrāden zıkr eylemiştir.

[ش ي ز]

الشَّيْرُ [eş-şīz] (şīn'in kesriyle) ve

الشَّيْرِيَّةُ [eş-şīzā] [dīzā] vezninde) Bir nev' siyāh ağaçtır ki ondan kavata ve çanak makülesi dizilir, 'alā-kavlin abanoz yāhūd سَاسَم [sāsem] ya'nī zāc ağacıdır, 'alā-re'yin cevz ağacı olacaktır. Ve

شَيْرُ [Şīz] Āzerbaycān ülkesinde bir nāhiye adıdır.

الْمُشَيَّرُ [el-muşeyyez] [mu'azzam] vezninde) Kırmızı kırmızı yol yol hututu olan kumaşa denir; yukālu: بُرْدٌ مُشَيَّرٌ أَيُّ مَحْطَطٌ بِحُمْرَةٍ

التَّشْيِيرُ [et-teşyīz] [tef'īl] vezninde) Kumaşu **مُشَيَّرٌ** [muşeyyez] nesc eylemek ma'nāsınadır; yukālu: سَيَّرَ الْبُرْدَ إِذَا جَعَلَهُ مُشَيَّرًا

FASLU'D-ĎĀDĪ'L-MU'CEME

(فَضْلُ الضَّادِ الْمُعْجَمَةِ)

[ض أ ز]

الضَّأُ [eḏ-ḏa'z] (ḏād'ın fethi ve hemzenin sükülünüyle) ve

الضَّأُ [eḏ-da'e'z] (fethateynle) Bir adama cevr ve sitem eylemek ma'nāsınadır; yukālu: ضَأُهُ ضَأًا وَضَأًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا جَارَ عَلَيْهِ Ve bir adamın hakkını nākıs vermek ma'nāsınadır; yukālu: ضَأَرَ فَلَانًا حَقَّهُ إِذَا بَحَسَهُ وَتَقَصَّهُ

الضَّأَى [eḏ-ḏa'zā] (ḏād'ın harekāt-ı selāsi ve kasr ile) ضِيْزَى [ḏīzā] lafzında lügattir ki nākısa demektir; yukālu: قِسْمَةٌ ضَأَى أَي نَاقِصَةٌ

[ض ب ز]

الضَّبَارِزُ [eḏ-ḏubāriz] (ʕulābiḥ [ʕulābiḥ] vezninde) Gövdesi iri ve a'zā ve endāmi sımsıkı kunt ve kavī olan insān ve hayvāna denir; yukālu: رَجُلٌ وَجَمَارٌ ضَبَارِزٌ أَي الْمَضِيْزُ الْخَلْقُ الْمُوْتِقُ

[ض ب ز]

الضَّبِيْزُ [eḏ-ḏabīz] (emīr [emīr] vezninde) Sibā'dan yavuz ve hīle-kār olan kurda denir; yukālu: ذَنْبٌ ضَبِيْزٌ أَي شَدِيْدٌ مُحْتَالٌ Ve

ضَبْرٌ [ḏabiz] (ketif [ketif] vezninde) ve

ضَبِيْزٌ [ḏabīz] (emīr [emīr] vezninde) Ma'nā-yı ātīden me'hūzdur ki gözleri şem'a gibi parıldayan kurda denir; yukālu: ذَنْبٌ ضَبْرٌ وَضَبِيْزٌ أَي مُتَوَقِّدٌ اللَّحْظُ

الضَّبْرُ [eḏ-ḏabz] (ḏabz [ḏabz] vezninde) Göz kuyruğuyla pek pek bakmak ma'nāsınadır; yukālu: ضَبْرَهُ ضَبْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا لَحَظَهُ شَدِيْدًا

[ض خ ز]

الضَّخْرُ [eḏ-ḏaḥz] (hā-yı mu'ceme ile ضَبْرٌ

[ḏabz] vezninde) Gözü vurup yāhūd oyup şahmesiyle bile çıkarmak ma'nāsınadır; yukālu: ضَخَرَ عَيْنَهُ ضَخْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا بَحَصَهَا

[ض ر ز]

الضَّرِزُّ [eḏ-ḏirizz] (filizz [filizz] vezninde) Bahīl ve nākes denir; yukālu: رَجُلٌ ضَرِزٌ أَي بَخِيْلٌ Ve pek saht ve sulb olan kayaya denir. Ve arslana denir.

الضَّرِيْزَةُ [eḏ-ḏirizzet] (hā'yla) Fūrū-māye olan bodur 'avrete denir; yukālu: اِمْرَاَةٌ ضَرِيْزَةٌ أَي قَصِيْرَةٌ لَيْيْمَةٌ

الضَّرُزُ [eḏ-ḏarz] (tarz [tarz] vezninde) Bir arzın düzleri az ve tümsek tümsek ve dış dış yüksekleri çok olmak ma'nāsınadır, süluku sa'b olur; tekūlu: اِعْيَانِي ضَرُزٌ تِلْكَ اِلْأَرْضُ أَي كَثْرَةُ هُبْرَهَا وَقِلَّةُ جَدِيْهَا

الْمَضْرِيْزُ [el-muḏra'izz] (muḏma'inn [muḏma'inn] vezninde) Nefsine bile şahīh ve bahīl ve nā-mihrübān olan kimseye denir; yukālu: هُوَ مَضْرِيْزٌ أَي شَحِيْحٌ بِنَفْسِهِ

[ض ر ه ز]

الْإِضْرَهْرَاؤُ [el-idrih'zāz] (iḏmīnān [iḏmīnān] vezninde) Bir nesneye doğru sinip gizlenerek uğurluğa gider gibi sürünüp gitmek ma'nāsınadır; yukālu: اِضْرَهْرَأُ إِلَى كَذَا إِذَا دَبَّ إِلَيْهِ مُسْتَسْرًا

[ض ز ز]

الْأَضْرُ [el-eḏazz] (hemzenin ve ḏād'ın fethiyle) Bed-hūy ve bed-mizāc olan kimseye denir ki ülfet ve imtizācı pek güç ola; yukālu: رَجُلٌ أَضْرٌ أَي السَّيِّءُ الْخَلْقِ الْعَسِيْرُ Ve bi't-tab' dargın ve hışm-nāk adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَضْرٌ أَي غَضْبَانٌ Ve şol adama denir ki avurtları dar olmakla üst dişleri alt dişlerine yapışık gibi olduğundan tekellümde kelāmını hoşça edā ve beyāna muktedir olmaya, 'alā-kavlin çeneleri hilkaten

bitişik gibi olduğundan tekellüm ederken gereği gibi ayırmağa muktedir olmaya yāhūd şol adama denir ki mahrec-i kelām tekellümde kendisine müzāyaka vermekle dād harfiyle isti'āne ya'ni her kelimede dād harfini izāfe eylemedikçe tekellüm edemez ola; yukālu: رَجُلٌ أَصْرُ أَيِ الضَّيْقِ الشَّدَقِ الَّذِي التَّقْتُ أَصْرَاسُهُ الْعُلْيَا وَالسُّفْلَى فَلَمْ يَبْنِ كَلَامَهُ أَوْ الَّذِي إِذَا تَكَلَّمَ لَمْ يَسْتَطِعْ أَنْ يَفْرَجَ بَيْنَ خَنْكَيْهِ خَلْفَةً أَوْ مَنْ يَضِيقُ عَلَيْهِ مَخْرَجُ الْكَلَامِ حَتَّى يَسْتَعِينَ بِالضَّادِ وَهُمْ مِنَ الضَّرَّازِ كَالْقَطَاعِ Ve

أَصْرٌ [eḏazz] Dar ve sımsıkı muhkem olan 'avret fercine denir; yukālu: رَكَبْتُ أَصْرُ أَيِ شَدِيدِ ضَيْقٍ

الْمُضِرُّ [el-muḏizz] [muḏir] vezninde) Bu dahi dargın adama denir.

الضَّرُّ [eḏ-ḏazaz] (fethateynle) Bir kimse **أَصْرٌ** [eḏazz] olmak ma'nāsınadır; yukālu: ضَرَّ الرَّجُلُ ضَرْرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ أَصْرُ

الْإِضْرَازُ [el-iḏzāz] (hemzenin kesriyle) Buhl ve imsākla bir adamı müzāyakada komak ma'nāsınadır; tekūlu: أَصْرٌ فُلَانٌ عَلَيَّ Ve at kısmı gemini çığnemek ma'nāsınadır ki gemini gevmeğe ta'bir olunur; yukālu: أَصْرُ الْفَرَسِ عَلَيَّ بِاللِّجَامِ إِذَا أَرَمَ

[اضع ز]

الضَّغْرُ [eḏ-ḏa'z] (dād'ın fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) Bir nesneyi şiddetle basıp çığnemek ma'nāsınadır; yukālu: ضَغْرُهُ ضَغْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا وَطَّئَهُ وَطْئًا شَدِيدًا

[اضغ ز]

الضَّغْرُ [eḏ-ḏiğz] (dād'ın kesri ve gayn-ı mu'cemenin sükūnuyla) Arslana denir. Ve mutlakan bed-hüy olan yırtıcı cānvere denir, kaplan gibi.

[ض ف ز]

الضُّفْرُ [eḏ-ḏafz] (dād'ın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Deveye bir nesneyi yumak edip yutturmak, 'alā-kavlin zoraki yutturmak ma'nāsınadır; yukālu: ضَفَّرَهُ الْبَعِيرُ Ve ضَفَّرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا لَقِمَهُ أَوْ مَعَ كَرَاهَتِهِ ذَلِكَ Öteye kakıvermek ma'nāsınadır; yukālu: ضَفَّرَهُ Ve cimā'e eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: ضَفَّرَ الْمَرْأَةَ إِذَا جَامَعَهَا Ve seğırtmek ma'nāsınadır; yukālu: ضَفَّرَ الرَّجُلُ Ve إِذَا عَدَا Ve sıçramak ma'nāsınadır; yukālu: ضَفَّرَ إِذَا وَثَبَ Ve kalkımak ma'nāsınadır, ceyran ve şatır gibi; yukālu: ضَفَّرَ إِذَا قَفَرَ Ve el ile yāhūd ayakla vurmak ma'nāsınadır; yukālu: ضَفَّرَهُ إِذَا ضَرَبَهُ بِيَدِهِ أَوْ بِرِجْلِهِ Ve atın ağzına gem vurmak ma'nāsınadır; yukālu: ضَفَّرَ الْفَرَسَ إِذَا أُدْخِلَ اللَّجَامَ فِي فَمِهِ

الضُّفِيرُ [eḏ-ḏafiz] [heziz] vezninde) Uyuyan adamın mişiltısına denir; tekūlu: نَامَ فُلَانٌ حَتَّى سَمِعْتُ ضَفِيرَهُ أَيِ عَطِيطَهُ

الضُّفِيرَةُ [eḏ-ḏafizet] [sefīnet] vezninde) Büyük lokmaya denir.

الْإِضْطِفَازُ [el-iḏtiḏfāz] [ifti'āl] vezninde) Bir nesneyi ister istemez yutmak ma'nāsınadır; yukālu: إِضْطَفَرَهُ إِذَا التَّقَمَهُ كَارِهًا

الضُّفَّازُ [eḏ-ḏaffāz] [şeddād] vezninde) Kovucuya denir; yukālu: رَجُلٌ ضَفَّازٌ أَيِ نَمَامٌ

الضُّفْرُ [eḏ-ḏafez] (fethateynle) Şol arpa bulguruna denir ki deveye 'alef ederler; kovucuya ضَفَّازٌ [ḏaffāz] itlākı bundan me'hūzdur, zīr arpayı 'alef eylemek için dövüp hāzır eyledikleri gibi nemmām dahi makāle-i zūr u mel'aneti hāzır eder.

[ض ك ز]

الضُّكْرُ [eḏ-ḏakz] [rekz] vezninde) El ile bir nesneyi pek sıkıkmak ma'nāsınadır; yukālu: ضَكَّرَهُ ضَكْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا عَمَزَهُ شَدِيدًا

[ض م ز]

الضَّمْرُ [eḏ-ḏamz] [رَمَزٌ] [remz] vezninde) Hāmūş olmak ma'nāsınadır; yukālu: ضَمَرَ الرَّجُلُ ضَمْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا سَكَتَ وَلَمْ يَتَكَلَّمْ Ve deve gevişini ağzında çiğneme-yip tutup durmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: ضَمَرَ الْبَعِيرُ إِذَا أَمْسَكَ جِرَّتَهُ فِي فِيهِ وَلَمْ يَجْتَرَّ Ve bir adamın mālına dā'imā nezāret ve takayyüd ve ihtimām eylemek ma'nāsına müsta'meldir; tekūlu: ضَمَرَ عَلَى مَالِي إِذَا جَمَدَ Ve bir adam kendi mālına buhl ve imsāk eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: ضَمَرَ عَلَى مَالِهِ إِذَا شَحَّ عَلَيْهِ Ve lokmayı yutmak ma'nāsınadır; yukālu: ضَمَرَ اللَّقْمَةَ إِذَا التَّقَمَّهَا Ve

ضَمْرٌ [ḏamz] Mekān-ı galīza itlāk olunur. Ve basık tepeye denir. Ve şol münferid dağa denir ki taşları kızıl ve pek olup aslā çamur eseri olmaya. Müfredi ضَمْرَةٌ [ḏam-zet]tir hā'yla.

الضَّامِرُ [eḏ-ḏāmiz] ve

الضَّمُورُ [eḏ-ḏamūz] [صَبُورٌ] [şabūr] vezninde) Ma'nā-yı evvelden vasftır, hāmūş ve sākıt adama denir. Ve

ضَمُورٌ [ḏamūz] ضَمْرٌ [ḏamz] gibi münferid ve taşları kızıl ve pek olup aslā çamur eseri olmayan dağa denir. Müfredi ضَمُورَةٌ [ḏamūzet]tir. Ve arslana denir. Ve

ضَامِرٌ [ḏāmiz] Dā'imā nāsı ta'yīb eder olan harf-gīr adama denir; yukālu: رَجُلٌ ضَامِرٌ أَيْ عَيَابٌ لِلنَّاسِ

[ض م خ ز]

الضَّمْمَحْزُ [eḏ-ḏummaḥz - eḏ-ḏimmaḥz] (ḏād'ın zammı ve kesri ve mīm-i müşeddedenin fethiyle) İri ve dızman adama ve deveye denir. Ve tenū-mend buğur deveye ve aygır ata denir.

[ض م ر ز]

الضَّمْرِزُ [eḏ-ḏimriz] [زَبْرِجٌ] [zibric] vezninde) ve

الضَّمَارِزُ [eḏ-ḏumāriz] [عُلَابِيطٌ] [ʿulābiṭ] vezninde) Koca nākaya, ʿalā-kavlin koca olup süti olmayan nākaya denir. Ve

ضُمَارِزٌ [ḏumāriz] Yumru gövdeli galizü'l-cüsse buğur deveye denir; yukālu: فَحَلَّ ضُمَارِزٌ أَيْ غَلِيظٌ

الضَّمْرَازُ [eḏ-ḏamraz] [جَفَفَرٌ] [ca'fer] vezninde) Arslana denir. Ve salābetli şedīd arza denir.

الضَّمْرَزَةٌ [eḏ-ḏamrezet] [دَحْرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) Bir mekān dürtüşt ve galiz olmak ma'nāsınadır; yukālu: ضَمْرَزٌ عَلَيْهِ الْبَلْدُ أَوْ الْقَبْرِ إِذَا غَلَطَ Ve

ضَمْرَزَةٌ [ḏamrezet] İsm olur, şol dürtüşt ve galiz kara taşlık tepeye denir ki sarplığından onda gece gidilmez ola. Ve galizetü'l-cüsse olan hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ ضَمْرَزَةٌ أَيْ غَلِيظَةٌ

[ض ه ز]

الضَّهْرُ [eḏ-ḏahz] (ḏād'ın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Bir nesneyi şiddetle çiğnemek ma'nāsınadır; yukālu: ضَهَرَ الشَّيْءُ ضَهْرًا Ve cimā'eylemek ma'nāsınadır; yukālu: ضَهَرَ الْمَرْءُ إِذَا جَامَعَهَا Ve dābbe bir nesneyi dişlerinin ucuyla ısırmak ma'nāsınadır; yukālu: ضَهَرَتْهُ الدَّابَّةُ إِذَا عَضَّتْهُ بِمُقَدَّمِ فِيهِ

[ض و ز]

الضَّوْرُ [eḏ-ḏavz] [جَوْزٌ] [cevz] vezninde) Bir nesneyi ağızda beri öte geveleyerek çiğnemek ma'nāsınadır; yukālu: ضَارَ التَّمْرَةُ Ve يَضُورُ ضَوْرًا إِذَا لَأَكَّهَا فِي فِيهِ

ضَوْرٌ [ḏavz] Misvākın ağızda kalan hurde-

lerine denir. Ve bir adamın hakkını nākıs vermek ma'nāsınadır; yukālu: ضَاوَهُ حَقَّهُ صَوْرًا إِذَا نَقَصَهُ

الضَوَاوَةُ [eḏ-ḏuvāzet] [sumāmet] vezninde) Bu dahi misvākın ağızda kalan hurdelerine denir.

[ض ي ز]

الضَيْرِي [eḏ-ḏayz] (ḏād'ın fethi ve yā'nın sükunuyla) Eksiltmek, naks ma'nāsınadır; yukālu: ضَاوَهُ حَقَّهُ يَضِيرُهُ ضَيْرًا إِذَا نَقَصَهُ Ve cevır ve cefā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: ضَاوَهُ إِذَا جَارَهُ

الضَيْرِي [eḏ-ḏizā] (ḏād'ın kesri ve kasr ile) Nākısa ma'nāsınadır; ضَيْرِي [ḏi'zā] gibi ki mehmūzduır, niteki zıkr olundu; ve minhu kavluhu ta'ālā: «تِلْكَ إِذَا قِسْمَةٌ ضَيْرِي» أَي نَاقِصَةٌ Mütercim der ki Şihāb *Durretu'l-Ġavvās* şerhinde bu vech üzere beyān eylemiştir ki ضَيْرِي [ḏizā] kelimesi فُعْلَى [fu'elā] vezninde sıfattır, nākısa ma'nasına ki fā'nın zammıyla yā'ya mücāveret sebebiyle ḏād'ın zammesi kesreye mübeddel oldu, ecvef-i yā' olan ضَيْرِي [ḏiz]den me'hūzduır. Eđer صَوْرٌ [ḏavz]dan olaydı, hemān ضَوْرِي [ḏuzā] denir idi. Kaldı ki kelām-ı Arabda sıfat olarak fā'nın kesriyle فُعْلَى [fi'elā] vezninde kelime yoktur. Vezn-i mezbūr bünye-i esmā'dandır, شِعْرِي [şirā] ve ذِكْرِي [zikrā] gibi. Ve فُرِي ضَيْرِي بِالْهَمْزَةِ Ve *Hāşıye-i Sa'dıyye*'nin beyānına göre kavlı merkūm Sıbeveyhi kavlidir, sā'iri sıfattan فُعْلَى [fi'elā] vezninde ki fā'nın kesriyledir vürūdunu nakl ve حِيكِي [hikā] ve كَيْصِي [kīşā] ile temsıl eylediler; yukālu: مِشِيَّةٌ حِيكِي أَي بِحِيكٍ فِيهَا يَتَّبِعُحْتَرُ رَجُلٌ كَيْصِي أَي يَأْكُلُ وَحَدَّهُ وَيُنْزِلُ وَحَدَّهُ نَجَرَ بَعُوْنِهِ تَعَالَى

FASLU'T-ṬĀ'Ī'L-MÜHMELE (فَضْلُ الطَّاءِ الْمُهْمَلَةِ)

[ط ب ز]

الطَّبْرُ [eṭ-ṭibz] (tā'nın kesri ve bā'nın sükunuyla) Dağın bir rüknüne denir. Ve iki hörgüçlü erkek deveye denir.

الطَّبْرُ [eṭ-ṭabz] [kabd] vezninde) Cimā'eylemek ma'nāsınadır; yukālu: طَبَّرَ طَبْرًا المَرْءُ طَبْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا جَامَعَهَا Ve mutlakan doldurmak ma'nāsınadır; yukālu: طَبَّرَهُ إِذَا مَلَأَهُ

[ط ب ر ز]

الطَّبْرِي [eṭ-ṭanberīz] [zencebīl] vezninde) Nisvānın fercine denir.

[ط ح ز]

الطَّحْزُ [eṭ-ṭahz] (tā'nın fethi ve hā-yı mühmelenin sükunuyla) Cimā'dan kinayedir; pes lügat-ı müstakille olmaz.

[ط خ ز]

الطَّخْزُ [eṭ-ṭihz] (tā'nın kesri ve hā-yı mu'cemenin sükunuyla) Yalan söze denir; yukālu: جَاءَ بِالطَّخْزِ أَي الْكَذِبِ

[ط ر ز]

الطَّرْزُ [eṭ-ṭarz] (tā'nın fethi ve rā'nın sükunuyla) Şekl ve hey'et ma'nāsınadır; yukālu: مَا أَحْسَنَ طَرْزَهُ أَي هَيْئَتَهُ

الطَّرَازُ [eṭ-ṭirāz] (tā'nın kesriyle) Sevb ve libāsın sincefine ve el altısına ve yen kapağına denir ki kumaştan ederler; tirāz-ı Fārisī mu'arrebidir, عِلْمُ الثُّوبِ [ʿlemu's-sevb] ma'nāsına. Ve

طِرَازُ [ṭirāz] Siyāb-ı fāhire nesc olunan kār-hāne ve dest-gāha denir; yukālu: هَذَا الثُّوبُ فِي طِرَازِ فُلَانٍ وَهُوَ الْمَوْضِعُ الَّذِي تُسَجَّحُ

فِيهِ الثِّيَابُ الْحَيَّةُ Ve نَمَطٌ [nemaṭ] ve üslüb ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ عَلَى طِرَازِ ذَلِكَ أَي نَمَطُهُ Ve hāssatan pādīşāh için nesc olunan cāmeye denir. Ve Merv ve İsfahān şehirlerinde birer mahalle adıdır. Ve İsbīcāb kurbünde bir belde adıdır; ṭā'nın fethiyle de zebān-zededir.

التَّطْرِي [et-ṭatrīz] [tefīl] vezninde) Cāmeye tirāz eylemek ma'nāsınadır; yukālu: طَوَّرَ الثُّوبَ إِذَا أَعْلَمَهُ

التَّطْرُزُ [et-teṭarruz] [tefa'ul] vezninde) تَطْرِي [ṭatrīz]den mutāvi'dir; yukālu: طَوَّرَ الثُّوبَ فَتَطْرُزُ

الطَّرَازِدَانُ [eṭ-ṭirāzdān] (tā'nın kesriyle) Terazi koyacak zarf ve gilāfa denir; terāzū-dān-ı Fārisī mu'arrebidir.

الطَّرَازُ [eṭ-ṭaraz] (fethateynle) Bir nesne yakışksız iken hüsn-i hey'et ve zībā kıyāfete girmek ma'nāsınadır; yukālu: طَرَّرَ الشَّيْءُ طَرْرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَشَكَّلَ بَعْدَ ثَخَنٍ Bir kimse bed-hūy iken güzel huylu olmak ma'nāsınadır; yukālu: طَرَّرَ الرَّجُلُ إِذَا حَسُنَ Ve libās husūsunda tekellüf ve ihtimām edip dā'imā nefis ve fāhir-gür olmak ma'nāsınadır; yukālu: الْمَلْبَسُ إِذَا تَأَنَّقَ فَلَمْ يَلْبَسْ إِلَّا فَاجِرًا

[ط ع ز]

الطَّعْزُ [eṭ-ṭa'z] (tā'nın fethi ve 'ayn'ın sükunuyla) Kakıvermek ma'nāsınadır; yukālu: طَعَّرَهُ طَعْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا دَفَعَهُ Ve cimā'eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: طَعَّرَ الْمَرْءُ إِذَا جَامَعَهَا

[ط ن ز]

الطَّنْزُ [eṭ-ṭanz] (tā'nın fethi ve nūn'un sükunuyla) Bir adamı hezl ve suhriyyet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: طَنَّرَ بِهِ طَنْرًا Ve مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا سَخِرَ بِهِ

طَنَزُ [ʔanz] Bir nev^c balık adıdır.

الطَّنَازُ [eʔ-ʔannāz] [شَدَادٌ] [ʃeddād] vezninde) Dā'imā nāsı hezl ve suhriyyet eden kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ طَنَازٌ إِذَا كَانَ يَشْحَرُ بِالنَّاسِ

طَنَزَةٌ [ʔanzet] [تَمْرَةٌ] [temret] vezninde) Bir karye adıdır.

الْمَطْنَزَةُ [el-maʔnezet] (mīm'in ve nūn'un fethiyle) Şol kimselere denir ki kendi kadr ve nāmūslarına hürmet eylemeyip hafif ve lāübālī olmalarıyla bī-vak^c u haysiyyet olmalarıyla mashara-güne bī-hayr ve herzekār olalar; yukālu: هُمْ مَطْنَزَةٌ أَي لَا خَيْرَ فِيهِمْ هَيْئَةً أَنْفُسُهُمْ عَلَيْهِمْ

[ط و ز]

الطَّوَّازُ [eʔ-ʔavvāz] [شَدَادٌ] [ʃeddād] vezninde) Leyyintü'l-mess olan şey'e denir, yumuşak kum yığını gibi.

نَجَزَ بِعَوْنِهِ تَعَالَى

FASLU'L-AYNİ'L-MÜHMELE

(فَضْلُ الْعَيْنِ الْمُهْمَلَةِ)

[ع ج ز]

الْعَجْزُ [el-acz] ('ayn'in harekât-ı selâsı ve cīm'in sükūnuyla) ve

الْعَجْزُ [el-acuz] [نَدَسٌ] [nedus] vezninde) ve

الْعَجْزُ [el-aciz] [كَيْفٌ] [ketif] vezninde ki beş lügattir) Bir nesnenin gerisine denir, mü'ahharu's-şey' [mu'ahharu's-şey'] ma'nāsına, dabbenin sağrısı gibi. Ve bu müzekkerdir ve mü'ennes olur. Cem'i **أَعْجَازٌ** [a'cāz]dır; yukālu: رَكِبَ عَجَزَ الْبَعِيرِ أَي مُؤَخَّرَهُ

الْعَجْزُ [el-acz] [ضَرْبٌ] [darb] vezninde) ve

الْمَعْجِزُ [el-ma'ciz] ve

الْمَعْجِزَةُ [el-ma'cizet] (mīm'lerin fethi ve cīm'lerin kesri ve fethiyle) ve

الْعَجْزَانُ [el-'acezān] (fethātla) ve

الْعُجُوزُ [el-'ucūz] [قُؤُودٌ] [qu'ūd] vezninde)

Za'f ma'nāsınadır ki murād dermānde olmaktır; yukālu: عَجَزَ عَنْهُ وَعَجَزَ عَجْزًا وَمَعْجِزًا إِذَا وَمَعْجِزَةٌ وَعَجْزَانَا وَعُجُوزًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالرَّابِعِ إِذَا صَغَفَ أَي لَمْ يَفْتَدِرْ

عَجَزُ [acz] Kılıcın balçağına denir, مَقْبِضُ السَّيْفِ [ma'qbiḍu's-seyf] ma'nāsına. Ve bir illet adıdır ki dābbenin sağrı tarafında zuhūr eder. Şārih bu iki ma'nāda fethateynle tasvib eylemiştir. Ve

عَجَزُ [acz] Sebk eylemek ma'nāsınadır, ke-mā se-yuzkeru. Mü'ellifin *Başā'ir*'de beyānına göre bu mādde te'ehhür ma'nāsına mevzū^c olup ma'ānī-i sā'ire birer münāsebetle ondan münşa'ibdir.

الْعَاجِزُ [el-'āciz] Bir nesneye kudreti olmayan fūrū-māndeye denir. Cem'i **عَوَاجِزٌ** [avāciz]dir ki nevādirdendir.

الْعُجُوزُ [el-ʿucūz] (قُعُودٌ [kuʿūd] vezninde) Hatun ʿacūz yaʿnī pīr olmak maʿnāsındır; yukālu: عَجَزَتِ الْمَرْأَةُ وَعَجَزَتْ عُجُوزًا مِنَ الْبَابِ عَجَزَتْ الْأَوَّلُ وَالْخَامِسُ إِذَا صَارَتْ عُجُوزًا

الْتَعْجِيزُ [et-taʿcīz] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bu dahi karı ʿacūz olmak maʿnāsındır; yukālu: عَجَزَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا صَارَتْ عُجُوزًا Ve hatunun ʿacīzet [ʿacīzet]i yaʿnī kıcı büyük olmak maʿnāsındır; yukālu: عَجَزَتِ الْمَرْأَةُ عَلَى بِنَاءِ الْمَفْعُولِ إِذَا عَظُمَتْ عَجِيزَتُهَا nesneden teʿhīr ile alıkomak maʿnāsındır; yukālu: عَجَزَ فُلَانًا إِذَا عَجَزَ عَنِ الْأَمْرِ إِذَا بَطَطَهُ ʿacze nisbet eylemek yaʿnī ʿaciz ve fūrū-mānedir demek maʿnāsındır; yukālu: عَجَزَ فُلَانًا إِذَا نَسَبَهُ إِلَى الْعَجِزِ وَعَدِمَ الْإِفْتِدَارَ

الْعَجِزُ [el-ʿacez] (fethateynle) ve

الْعَجْزُ [el-ʿucz] (ʿayn'ın zammıyla) Bunlar da hatun büyük kıcı olmak maʿnāsındır; yukālu: عَجَزَتِ الْمَرْأَةُ عَجْزًا وَعَجْزًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا عَظُمَتْ عَجِيزَتُهَا

الْعَجِيزَةُ [el-ʿacīzet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Hāssaten nisvān kısmının kıcı tarafına denir ki Fāriside sürīn ve kūneste denir; عَجِزٌ [ʿacuz] eʿamdir. Ve ricālin sağrısına عَجِزٌ [ridf] denir. Ve baʿzen ʿacīzet [ʿacīzet] itlākı teşbīh cihetiyledir.

الْعُجُوزُ [el-ʿacūz] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Kocakarıya denir, ʿömrünü āhirlediği için yāhūd ekser-i umūrdan ʿaciz olduğu için. Ve bu vasf-ı hāstır.

أَيَّامُ الْعُجُوزِ [eyyāmu'l-ʿacūz] Lisān-ı nāsta حُسُومٌ [ħusūm] taʿbīr olunan yedi günden ʿibārettir, بَزْدُ الْعُجُوزِ [berdu'l-ʿacūz] maʿrūftur. Her birinin vetīre-i ātiye üzere ism-i mahsūsu vardır ki bunlardır: 1) صِنَّ [şinn]dir şād'ın kesriyle. 2) صَبْنٌ [şinnebr] dir, جَرْدُخَلٌ [cirdaħl] vezninde. 3) وَبْرٌ [vebr] dir, صَبْرٌ [şabr] vezninde. 4) آمِرٌ [āmīr]dir,

غَامِرٌ [āmīr] vezninde. 5) مُؤْتِمِرٌ [muʿtemīr] dir, مُعْتَدِرٌ [muħtedīr] vezninde. 6) مُعَلَّلٌ [muʿallīl]dir, مُحَدِّثٌ [muħaddīṣ] vezninde. 7) مُطْفِئُ الْجَمْرِ [muṭfiʿu'l-cemr] yāhūd مُكْفِيءُ الظُّغْنِ [mukfiʿu'z-zaʿn]dır. Şārih der ki āhir-i fasl-ı şitāda oldukları bā'is-i tesmiye olmak vücūh-ı sā'ireden ercahtır. İntehā. Ve

عَجُوزٌ [ʿacūz] Yetmiş yedi maʿnāya gelir ki hurūf-ı hecā üzere müretteben mersūmdur ki bunlardır:

1) الْأَلْفُ [el-ibret] yaʿnī iğnedir. 2) الْأَرْضُ [el-arḍ] yaʿnī yer. 3) الْأَرْزَبُ [el-erneb] yaʿnī tavşan. 4) الْأَسَدُ [el-esed] yaʿnī arslan. 5) الْأَلْفُ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ [el-elf min kulli şeyʿ] yaʿnī mutlakan bin ʿadede denir, hezār maʿnāsına.

6) الْبَيْرُ [el-bīr] yaʿnī kuyu. 7) الْبَحْرُ [el-baħr] yaʿnī deniz. 8) الْبَطْلُ [el-batal] yaʿnī bahadır. 9) الْبَقَرُ [el-bakar] yaʿnī sığır.

10) التَّاجِرُ [et-tācir] yaʿnī bāzīrgān. 11) التُّرْسُ [et-turs] yaʿnī kalkan. 12) التَّوْبَةُ [et-tevbet] yaʿnī günāhtan rücūʿ.

13) التَّوْرُ [eṣ-şevr] yaʿnī öküç.

14) الْجَائِعُ [el-cāʿiʿ] 15) الْجَعْبَةُ [el-caʿbet] yaʿnī terkeş. 16) الْجَفْنَةُ [el-cefnet] ağaç kavata ve çanak. 17) الْجُوعُ [el-cūʿ] açlık. 18) جَهَنَّمُ [cehennem].

19) الْحَرْبُ [el-ħarb] yaʿnī cenk. 20) الْحَرْبَةُ [el-ħarbet] kısa mızrak. 21) الْحُمَّى [el-ħummā] sıtma ʿilleti.

22) الْخِلَافَةُ [el-ħilāfet]. 23) الْخَمْرُ [el-ħamr]. 24) الْخَيْمَةُ [el-ħaymet].

25) دَارَةُ الشَّمْسِ [dāretu'ş-şems] yaʿnī güneşin ağılı. 26) الدَّاهِيَةُ [ed-dāhiyet] yaʿnī āfet. 27) دِرْعُ الْمَرْأَةِ [dirʿu'l-meret] yaʿnī nisvān kısmının üstlüğü ve ferācesi. 28)

الدُّنْيَا [ed-dunyā].

الذَّائِبُ [ez-zīb] erkek kurt. 30)

الذَّيْبَةُ dişi kurt ez-zībet.

الرَّايَةُ [er-rāyet] ya'nī sancak. 32)

الرَّحْمُ [er-raḥam] kartal kuşu. 33)

الرَّمَكَةُ [er-remeket] kıs-

rak beygir. 35) رَمَلَةٌ مَعْرُوفَةٌ [remletu ma'rūf]

ya'nī bir ma'rūf kumluk adıdır.

السَّفِينَةُ [es-sefīnet] ya'nī gemi. 37)

السَّمَاءُ [es-semā]. 38) السَّمْنُ [es-semn] sāfī

yağ. 39) السَّمُومُ [es-semūm] sam yeli. 40)

السَّنَةُ [es-senet] yani yıl.

السَّيْنُ الْمُعْجَمَةُ [es-seynü'l-mu'ceme] 41) şecer-i ma'rūf adıdır. 42)

السَّمْسُ [es-şems] 43) الشَّيْخُ [eş-şeyḥ] pīr

kişi. 44) الشَّيْحَةُ [eş-şeyḥat] kocakarıya denir,

عَجُوزَةٌ [acūzet] denmez yāhūd lügat-ı

rediyedir. Cem'i عَجَائِزُ [acā'iz] ve عَجُزٌ

[ucuz]dur zammeteynle.

الصَّاحِفَةُ [eş-şahīfet]. 46) الصَّنِجَةُ [eş-

şancet] çeki taşı. 47) الصَّوْمَعَةُ [eş-şavma'at].

الصَّادُ الْمُعْجَمَةُ [es-şādü'l-mu'ceme] 48) الصَّادُ الطَّيِّبُ [darb

mine't-ṭīb] ya'nī bir güne tīb ismidir. 49)

الصَّبِيغُ [eḍ-ḍabu] sırtlan.

الطَّاءُ [eṭ-ṭarīḳ]. 51) Bir nev'e ta'ām

ismidir ki bahrī nebātlardan tertīb olunur.

الْعَائِزَةُ [el-'āciz]. 53) الْعَائِفَةُ [el-

'āfiyet]. 54) عَانَةُ الْوَحْشِ [ānetu'l-vaḥş]

hımār-ı vaḥşīnin dişisi. 55) 'akrebe denir.

الْفَرْسُ [el-feres]. 57) الْفِضَّةُ [el-

fiḍdat] gümüş.

وُجْهَةٌ الْقِبْلَةُ [el-ḳiblet] ya'nī [vuc-

het] ki Türkide yön ta'bīr olunur. 59) الْقِدْرُ

[el-ḳidr] tencere ve çömlek. 60) الْقَرْيَةُ [el-ḳ-

aryet] ya'nī köy. 61) الْقَوَسُ [el-ḳavs]. 62)

الْقِيمَةُ [el-ḳīmet] ya'nī bir nesnenin değeri

ve pahası.

الْكَتِيبَةُ [el-keṭībet] ya'nī 'asker

ve alay. 64) الْكَعْبَةُ [el-ka'bet] Bu, kıbleden

ahasstır. 65) الْكَلْبُ [el-keḳb].

الْمَرْءُ [el-mer'et] ya'nī 'avret gen-

cine ve yaşlısına denir. 67) misāfire denir.

68) الْمِسْكُ [el-misk] ya'nī müşk-i ez-

fer. 69) الْمِسْمَارُ فِي قَبْضَةِ السَّيْفِ [el-mismāru

fī ḳaḍzati's-seyf] ya'nī kılıç balçağında

olan mīha ve perçine denir. 70) الْمَمْلِكُ

[el-melik] ya'nī pādişāh. 71) مَنَاصِبُ الْقِدْرِ

[menāşibu'l-ḳidr] ya'nī tencere oturttuk-

ları taşlar.

نَاقَةٌ [nāḳat] ya'nī dişi deve. 74) نَاقَةٌ

[nāḳat] ya'nī dişi deve. 74) نَاقَةٌ [nāḳat]

ya'nī hurmā ağacı. 75) نَاضِلُ السَّيْفِ [naşlu's-

seyf] ya'nī kılıç yalmanı.

الْوَاوُ [vilāyet] ya'nī vālī olmak.

الْيَاءُ [yed yumnā] ya'nī sağ el.

الْعِجْرَةُ [el-'iczet] ('ayn'ın kesriyle) Bir ada-

manın āhir veledine denir; 'ayn'ın zammıyla

da lügattir; yukālu: هُوَ عِجْرَةٌ أَبِيهِ أَيِ أَحْرٍ وَوَلَدِهِ

الْعِجْرَاءُ [el-'aczā] حَمْرَاءُ [ḥamrā] veznin-

de) Büyük kıçlı 'avrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ

عِجْرَاءٌ أَيْ الْعَظِيمَةُ الْعِجْرُ

يُغْنِيهَا كَيْفَ كُنْتُمْ تَكُونُونَ

يُغْنِيهَا كَيْفَ كُنْتُمْ تَكُونُونَ

يُغْنِيهَا كَيْفَ كُنْتُمْ تَكُونُونَ

يُغْنِيهَا كَيْفَ كُنْتُمْ تَكُونُونَ

يُغْنِيهَا كَيْفَ كُنْتُمْ تَكُونُونَ

يُغْنِيهَا كَيْفَ كُنْتُمْ تَكُونُونَ

يُغْنِيهَا كَيْفَ كُنْتُمْ تَكُونُونَ

يُغْنِيهَا كَيْفَ كُنْتُمْ تَكُونُونَ

يُغْنِيهَا كَيْفَ كُنْتُمْ تَكُونُونَ

يُغْنِيهَا كَيْفَ كُنْتُمْ تَكُونُونَ

يُغْنِيهَا كَيْفَ كُنْتُمْ تَكُونُونَ

يُغْنِيهَا كَيْفَ كُنْتُمْ تَكُونُونَ

يُغْنِيهَا كَيْفَ كُنْتُمْ تَكُونُونَ

dahāmet ve cesāmetine delālet eylediği için. Ve

عَجَازَةٌ [icāzet] Kuş kısmının parmaklarının ensesinde olan mahmuz gibi zā'id parmağa denir, ذَابِرَةُ الطَّائِرِ [dā'iretu't-ṭā'ir] ma'nāsına.

الإِعْجَازُ [el-i'cāz] (hemzenin kesriyle) Bir nesne bir adamı fevt eylemek ma'nāsınadır ki o adamı gūyā ki 'āciz eder; yukālu: أَعْجَزَهُ الشَّيْءُ إِذَا فَاتَهُ Ve bir adamı 'āciz bulmak ma'nāsınadır; yukālu: أَعْجَزَ فَلَانًا إِذَا وَجَدَهُ عَاجِزًا Ve 'āciz kılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَعْجَزَهُ إِذَا صَيَّرَهُ عَاجِزًا

الْمُعْجِزَةُ [el-mu'cizet] (مُحْسِنَةٌ [muḥsinet] vezninde) Enbiyā-i 'izām 'aleyhimü's-selām hazerātından sādır olan hārik-i 'ādeye itlāk olunur ki hasm-ı münkir tahaddī ve inkāra mübāderet eyledikte 'āciz kılmak için ızhār ederler; āhirindeki hā' mübāлага içindir.

تَعَجُّزٌ [Ta'cuzu] (تَنْصُرُ [tanşuru] vezninde) A'lām-ı nisādandır.

عَجْرَةٌ [İbn 'Uczet] (عُرْفَةٌ [ğurfet] vezninde) Benū Liḫyān b. Huzeyl'den bir recüldür.

بَنَاتُ الْعَجِزِ [benātu'l-'aciz] ('ayn'ın fethi ve cīm'in sükūnuyla) Oklara itlāk olunur, cīm'ın ma'nāsına. Ve bir cins kuşa itlāk olunur.

Şārih der ki muktezā-yı siyāk tā'ir-i mezbūre عَجِزٌ [benātu 'aciz] itlāk olunmaktır, lākin cemī'-i usūlün beyānı üzere tā'ir-i merkūmun ismi عَجِزٌ ['aciz]dir. Ve murād زُمِّجَ [zummecc] dedikleri kuş olacaktı ki māddesinde beyān olundu. Pes mü'ellif tahlit eylemiştir. İntehā.

الْعَجِيزُ [el-'aciz] (أَمِيرٌ [emir] vezninde)

Mücāma'ata muktedir olmayan kişiye itlāk olunur ki عَيْنٌ [innin] olacaktı; yukālu: رَجُلٌ لَمْعَجِزٌ أَيْ لَا يَأْتِي النِّسَاءَ

الْمَعْجُوزُ [el-ma'cūz] Şol adama denir ki su'ālde ilhāh olunmuş ola ki murād mā-meleki su'āl ve cerr olunarak nihāyet bulunmuş ola; ona مَثْمُودٌ [meşmūd] dahi derler; yukālu: إِنَّهُ لَمَعْجُوزٌ وَهُوَ الَّذِي أَلْحَ عَلَيْهِ فِي الْمَسْأَلَةِ

الأَعْجَازُ [el-a'cāz] (hemzenin fethiyle) عَجِزٌ ['aciz]in cem'idir ki her nesnenin gerisine denir. أَعْجَازُ النَّخْلِ [a'cāzu'n-naḥl] hurmā ağacının köklerine itlāk olunur. Ve 'Arablar filān matlūbu olan şey'in taleb ve tahsili zımnında irkitāb-ı züll ü mihnet ve sabr eyledi diyecek yerde رَكِبَ رَكِبَ الدُّلَّ وَالْمَسْئَةَ فِي الطَّلَبِ أَعْجَازَ الْإِبِلِ derler, أَعْجَازُ إِبِلٍ [a'cāzu ibil] ma'nāsına, zīrā إِبِلٌ رَاكِبَةٌ züll ve meşakkatlidir.

عَجْزُ هَوَازِنَ ['Acuzu Hevāzin] Benū Naḍr b. Mu'āviye ve Benū Cuşem b. Bekr cemā'atleridir.

الْمِعْجَازُ [el-mi'cāz] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Yola itlāk olunur, طَرِيقٌ [ṭarīk] ma'nāsına.

الْمُعَاجِزَةُ [el-mu'ācezet] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Bir adam ardından yetiştirilme vech üzere gitmek ma'nāsınadır; yukālu: عَاجِزٌ فَلَانٌ إِذَا ذَهَبَ فَلَمْ يُوَصَّلْ إِلَيْهِ Ve bāb-ı mugālebeden müsābaka ma'nāsına gelir; yukālu: عَاجِزٌ فَلَانًا أَيْ سَابِقُهُ فَعَجَزَهُ أَيْ سَبَقَهُ Ve sā'irin 'acizini mücib olan sika ve mu'temed tarafına meyl ve mürāca'at eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَاجِزٌ إِلَى ثِقَةٍ ﴿وَالَّذِينَ سَعَوْا إِذَا مَالَ إِلَيْهِ فِي آيَاتِنَا مُعَاجِزِينَ﴾ أَيْ يُعَاجِزُونَ الْأَنْبِيَاءَ وَأَوْلِيَاءَهُمْ يُقَاتِلُونَهُمْ وَيَمَانِعُونَهُمْ لِصَبْرِهِمْ إِلَى الْعَجِزِ عَنْ أَمْرِ اللَّهِ تَعَالَى أَوْ مُعَانِدِينَ مُسَابِقِينَ أَوْ طَائِفِينَ أَنَّهُمْ يُعْجِزُونَنَا **التَّعْجِزُ** [et-te'acuz] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde)

de) Davarın ardına binmek ma'nāsınadır; tekūlu: تَعَجَّرْتُ الْبَعِيرَ إِذَا رَكِبْتَ عَجْرَهُ

ع ج ر ن ا

الْعَجْرُوزُ [el-ucrūz] [ʕuʃfūr] vezninde) Kumlukta rüzgārdan peydā olan hatt-ı müstatfile denir ki yol şeklinde olur. Cem'î **عَجَارِيْزُ** [ʕacārīz]dir.

ع ج ل ن ا

الْعَجْلِزَةُ [el-iclizet - el-ʕaclizet] (ʕayn'ın kesri ve fethi ve lām'ın kesriyle) Yavuz tünd ve tüvānā olan kısrağa ata denir. Erkek ata **عَجْلِزٌ** [ʕicliz] denmez, ya'nī bu mādde kısrağa hāstır. Ancak erkek tüvānā deveye kısrağa **عَجْلِزٌ** [ʕicliz] ve nākaya **عَجْلِزَةٌ** [ʕiclizet] itlāk olunur; yukālu: فَرَسٌ عَجْلِزَةٌ وَجَمَلٌ عَجْلِزٌ وَنَاقَةٌ عَجْلِزَةٌ Ve **عَجْلِزَةٌ** أَي شَدِيدَةٌ

عَجْلِزَةٌ [ʕiclizet] (ʕayn'ın kesriyle) Bādiyede Ḥāfer-i Ebī Mūsā karşısında bir kumluk adıdır. Ve **عَجْلِزَةٌ** [ʕiclizet] lafzının cem'î **عَجَالِزٌ** [ʕacālīz]dir.

ع ر ن ا

الْعَرَزُ [el-arez] (ʕayn'ın ve rā'nın fethiyle) **ثَمَامٌ** [ʃumām] dedikleri nebātın hurde ve ince nev'inden bir şecer adıdır. Gerçi ehl-i lügat bu resme zikr eylediler, lākin musahhaftır, savāb olan ğayn-ı mu'ceme ile olmaktır. Ve

عَرَزٌ [ʕarez] Masdar olur, bir nesne pekişip salābetlenmek ma'nāsınadır; yukālu: عَرَزَ الشَّيْءُ عَرَزًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اشْتَدَّ وَصَلَبَ

الْعَرَزُ [el-ʕarz] (ʕayn'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Bir nesneyi ʕanf ve zor ile yerinden çekip çıkarmak ma'nāsınadır; yukālu: عَرَزَ الشَّيْءُ عَرَزًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا انْتَزَعَهُ إِذَا انْتَزَعَهُ Ve bir adama levn ve ʕitāb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَرَزَ فَلَانًا إِذَا لَامَهُ Ve bir nesne galīz ve müştedd olmak

ma'nāsınadır; yukālu: عَرَزَ الشَّيْءُ إِذَا اشْتَدَّ وَغُلُطَ Ve bir adama numūne göstermek için bir nesneyi avuçla alıp parmaklarını sıkarak mecmū'unu göstermeyip bir mikdārını göstermek ma'nāsınadır; yukālu: عَرَزَ لِفُلَانٍ إِذَا قَبِضَ عَلَى شَيْءٍ فِي كَفِّهِ صَامًا عَلَيْهِ أَصَابِعُهُ يُرِيهِ مِنْهُ Ve buruşup burtuşmak ma'nāsınadır; yukālu: عَرَزَ الشَّيْءُ إِذَا انْقَبَضَ

التَّعْرُزُ [et-te'arruz] [tefa'ul] vezninde) Bir nesne güçlenmek ma'nāsınadır; yukālu: تَعْرَزَ الشَّيْءُ عَلَيْهِ إِذَا اسْتَضْعَبَ

الْإِسْتِعْرَازُ [el-isti'rāz] [te'arruz] ma'nāsınadır; yukālu: اسْتَعْرَزَ عَلَيْهِ إِذَا اسْتَضْعَبَ Ve bir nesne şiddetlenip salābetlenmek ma'nāsınadır; yukālu: اسْتَعْرَزَ الشَّيْءُ إِذَا اشْتَدَّ وَصَلَبَ

التَّغْرِيزُ [et-ta'rīz] [tef'il] vezninde) Gizlemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا غَوَّزَهُ إِذَا خَفَاهُ Ve husūmet yāhūd hıbe ya'nī dūnūrlük makūlesi husūslarda tasrīh eylemeyip ta'rīz ve kināye-ğūne işrāb ve imā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: غَوَّزَهُ فِي الْخُصُومَةِ أَوْ الْخُطْبَةِ أَي قَالَ لَهُ كَالْتَّغْرِيزِ Bu büzülüp buruşmak ma'nāsınadır; yukālu: عَوَّزَ إِذَا انْقَبَضَ

التَّعَارُزُ [et-te'āruz] [tefa'ul] vezninde) ve

الْمُعَارَازَةُ [el-mu'ārezet] [mufā'alet] vezninde) Bunlar da munkabiz olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَعَارَزَ الشَّيْءُ وَعَارَازَ مُعَانَدَةٌ [mu'ārezet], إِذَا انْقَبَضَ [mu'ānedet] ve مُجَانِبَةٌ [mucānebet] ve مَخَالَفَةٌ [muḫālefet] ve مُغَادَابَةٌ [muḡādabet] ma'nālarıdır; yukālu: إِذَا عَارَزَهُ وَعَارَازَهُ إِذَا جَانِبَهُ ve yukālu: إِذَا عَارَزَهُ إِذَا خَالَفَهُ ve yukālu: عَارَزَهُ إِذَا غَادَابَهُ

الْإِعْرَازُ [el-i'rāz] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi fāsīd ve tebāh eylemek

meli olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَعَزَّتْ إذا كانت عَزُورًا Ve toprağı pek ve şedîd olan yere uğramak ma'nāsınadır; yukālu: أَعَزَّ أَعَزَّ الرِّجُلُ إذا وَقَعَ فِي العَرَازِ Ve bir adama muhabbet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَعَزَّ أَعَزَّ إذا أَحَبَّهُ Ve koyun kısmının gebeliğı belirip memeleri büyümek ma'nāsınadır; yukālu: أَعَزَّتِ الشَّاةُ إذا اسْتَبَانَ حَمْلُهَا وَعَظَمَ صَرْعُهَا Ve hayvānın vaz'ı hamli güç olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَعَزَّتِ البَقْرَةُ إذا عَسَرَ حَمْلُهَا أي وَضَعَهُ

الْتَعَزِيرُ [et-ta'zīz] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bu dahi bir adamı 'azīz eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَعَزَّهُ إذا جَعَلَهُ عَزِيًّا Ve minhu kavluhu ta'ālā: أَي «فَعَزَّرْنَاهُ بِثَالِثٍ» أَي وَبَعَثْنَا قُوْنَنَا وَشَدَدْنَا عَزَّرَ المَطْرُ الأَرْضَ وَمِنْ الأَرْضِ إذا لَبَدَهَا

العِزَّةُ [el-'izzet] ('ayn'ın kesriyle) Masdar'dır, niteki zıkr olundu. Ve ism olur, cemīr ma'nalarında.

العِزِيرُ [el-'azīz] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Şerīf ve büzürgvār adama denir. Ve nādir ve kem-yāb şey'e denir. Cem'ī عِزَّازٌ [‘izāz] gelir 'ayn'ın kesriyle ve عِزَّةٌ [e'izzet] ve عِزَّاءٌ [e'izzā] gelir, أَجَلَةٌ [ecillet] ve أَجَلَاءٌ [ecillā] gibi; yukālu: Ve شَيْءٌ عَزِيْرٌ أَي قَلِيْلٌ لَا يَكَادُ يُوجَدُ

عَزِيْرٌ [‘azīz] Pādişāha itlāk olunur; yukālu: هُوَ عَزِيْرٌ أَي مَلِكٌ Ve selefte İskenderiyye ile ma'an Mışır sultānının lakab-ı mahsūsları idi, kayser-i Rūm gibi.

العَزُورُ [el-'azūz] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Memelerinin delikleri dar olan nākaya denir. Cem'ī عَزُزٌ [‘uzuz] gelir zammeteynle; yukālu: مَا العَزُورُ كَالْفَتْوحِ أَي الثَّاقَةُ الضَّيْقَةَ الإِخْلِيلِ كَالْوِاسِعَةِ

العَزُورُ [el-'uzūz] (قُعُودٌ [ku'ūd] vezninde) ve **العِزَّازُ** [el-'izāz] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde)

Nāka عَزُورٌ [‘azūz] olmak ma'nāsınadır; yukālu: عَزَّتْ الثَّاقَةُ عَزُورًا وَعِزَّازًا مِنَ البَابِ الأوَّلِ إذا كَانَ عَزُورًا

العِزَّازَةُ [el-'azāzet] (كِرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) عَزُورٌ [‘azūz] ma'nāsınadır; yukālu: عَزَّتْ الثَّاقَةُ عِزَّازَةً مِنَ البَابِ الخَامِسِ إذا كَانَتْ عَزُورًا **المُعَازَةُ** [el-mu'āzzet] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) 'İzzet cihetiyle mübāhasa eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَازَهُ إذا عَارَضَهُ Ve mübāhasa ve mücādelede gālib olmak ma'nāsınadır; yukālu: عَازَهُ إذا غَلَبَهُ فِي الخِطَابِ

العِزَّازَةُ [el-'az'azet] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) مُعَازَةٌ [mu'āzzet] ma'nāsınadır; yukālu: عَزَّزَهُ بِمَعْنَى عَازَهُ Ve hāssaten keçi kısmını āzārlayıp sürmek ma'nāsınadır.

التَّعَزُّزُ [et-te'az'uz] (تَزَلُّزٌ [tezelzul] vezninde) عَزَّزَهُ [‘az'azet]ten mutāvi'dir; yukālu: عَزَّزَ بِالعِزْرِ فَلَمْ تَتَّعَزَّزْ أَي رَجَعَهَا فَلَمْ تَنْتَحِ

عَزَّزَ [‘az'az] (فَدْفَدٌ [fedfed] vezninde) Keçi kısmına mahsūs zecr ve āzār hikāyesidir.

العِزَّةُ [el-'azzet] ('ayn'ın fethiyle) Āhūnun dīşi olan yavrusuna denir; 'Azze bintu Cemīl onunla tesmiye olundu.

العِزَّازُ [el-'azāz] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Pek yere denir, اَرْضٌ صُلْبَةٌ [arḍu şulbet] ma'nāsına. Ve

عِزَّازٌ [‘Azāz] Yemen'de bir mevzi' adıdır. Ve Haleb kurbünde bir beldedir; toprağı 'akreb üzere ekilse der-sā'at helāk olur.

العِزَّازَةُ [el-'azzāz] ('ayn'ın fethi ve zāy'ın şeddesiyle) Kaht ve kurak seneye denir; yukālu: سَنَةٌ عِزَّاءٌ أَي شَدِيْدَةٌ

المِعْزَازُ [el-mi'cāz] Pek şedîd nesneye denir; ve minhu yukālu: هُوَ مِعْزَازُ المَرَضِ أَي شَدِيْدُهُ

العِزَّى [el-'uzzā] ('ayn'ın zammı ve kasr ile)

‘Azīze ve şerīfe hatuna denir ki أَعَزُّ [e‘azz] lafzından mü’ennestir. Ve bir sanem ismidir, ‘alā-kavlin سَمُرَةٌ [semuret] dedikleri bir şecer idi ki Ğaṭafān kabīlesi ona taparlar idi. Şecer-i mezbūru ibtidā ma‘būd ittihāz eden Zālīm b. Es‘ad nām şahs idi. Zātu ‘Irq nām mahalden Bustān’a doğru dokuz mīl mikdār yukarıcada vākī‘ idi. Onun üzerine beyt ihdās edip بُسُّ [buss] ile tesmiye eylemişti. Ve ona şeytān hulūl eylemekle ondan savt istimā‘ ederler idi. Tā ki Hazret-i Resūl-i ekrem ‘aleyhi’s-selām, Hālīd b. Velīd’i me‘mūren irsāl, o dahi beyt-i merkūmu hedm ve şecere-i mersūmeyi ihrāk eyledi.

الْعَزَازِي [el-‘uzeyzā] (musaggar bünyesi ve kasr ve medd ile) At kısmının uyluğu ucuna denir ki yancık ta‘bīr olunur, ‘alā-kavlin kuyruk sokumuyla yancık etlerinde olan yumru yerin aralığına denir.

عَزَّانُ [‘Īzzān] (‘ayn’ın kesriyle) ve

أَعَزُّ [E‘azz] (fethateynle) ve

عَزَّازَةٌ [‘Azāzet] [سَحَابَةٌ [sehābet] vezninde) ve

عَزُّونٌ [‘Azzūn] [حَمْدُونَ [ḥamdūn] vezninde) ve

عَزِيزٌ [‘Azīz] [أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

عَزِيزٌ [‘Uzeyz] [زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Esāmī-i ricāldendir: E‘azz b. ‘Ömer b. Muḥammed es-Suhreverdī ve E‘azz b. ‘Alī ez-Zuheyri ve E‘azz b. el-‘Ullayk ve Ebu’l-E‘azz Karatekin muhaddislerdir.

عَزَّانُ [‘Azzān] (‘ayn’ın fethiyle) Furāt üzerinde bir hısn adıdır. Ve

عَزَّانُ خَيْبَتٍ [‘Azzānu Ḥabt] ve

عَزَّانُ ذَخِيرٍ [‘Azzānu Zaḥir] Yemen’de iki hısn adıdır.

تَعَزُّ [te‘izzu] [تَقَلُّ [teqillu] vezninde) Yemen ülkesinin kā‘idetü’l-mülkü olan şehrin ismidir.

الْإِعْتِزَّانُ [el-i‘tizāz] [إِفْتِعَالٌ [ifti‘āl] vezninde) Bir adam āher bir kimse sebebiyle kendi nefsinin ‘azīz ‘add eylemek ya’nī ona intisāb ve mücāveret makūlesi hāletle ‘azīzlenip ‘izzet-fürüş olmak ma’nāsınadır; yukālu:

إِعْتَزَّ بِفُلَانٍ إِذَا عَدَّ نَفْسَهُ عَزِيزًا بِهِ

الْإِسْتِعْزَازُ [el-isti‘zāz] Bir nesne şiddetlenip tagallüb eylemek ma’nāsınadır; yukālu: **إِسْتَعَزَّ عَلَيْهِ الْمَرَضُ إِذَا اشْتَدَّ عَلَيْهِ وَعَلَبَهُ** Ve öldürmek ma’nāsına müsta‘meldir, şiddete uğratmak ma’nāsından münşa‘ibdir; yukālu:

إِسْتَعَزَّ بِالرَّجُلِ Kāle fi’l-*Esās*: **إِسْتَعَزَّ اللهُ بِهِ أَيُّ أَمَانَتِهِ إِذَا أَضَابَهُ بَعْزَاءٌ وَهِيَ الشَّدَّةُ مِنْ مَرَضٍ أَوْ مَوْتٍ** Ve kum ve toprak birbirini tutmakla pekişip şiddetlenmek ma’nāsına müsta‘meldir; yukālu: **إِسْتَعَزَّ الرَّفْلُ إِذَا تَمَّاسَكَ فَلَمْ يَنْهَلْ أَيُّ لَمْ يَجْرَ.**

عَزْوَزَى [‘Azūzā] (‘ayn’ın fethi ve zāy’ın zammıyla) Haremeyn beyninde bir mevzi‘ adıdır.

الْمَعَزَّةُ [el-Ma‘azzet] (mīm’in ve ‘ayn’ın fethiyle) Ḥamḥām b. Ḥamele’nin feresi ismidir.

عِزٌّ [‘Īzz] (‘ayn’ın kesriyle) Errān nāhiyesinden rustāk-ı Berda‘a’da bir kal‘a adıdır. Ve

عِزٌّ [‘izz] Matar-ı şedīde denir.

الْأَعَزُّ [el-e‘azz] Ef‘al-i tafdīldir, عَزِيزٌ [‘azīz] ma’nāsına da isti‘māl olunur ki asl fi‘l maksūddur, **أَكْبُرُ [ekber] كَبِيرٌ [kebir]** yerine müsta‘mel olduğu gibi. Kāle’ş-şārih ve bihi fussire kavluhu ta‘ālā: **لِيُخْرِجَنَّ الْأَعَزُّ مِنْهَا الْأَذَلَّ** ﴿ أَيُّ الْعَزِيزِ ذَلِيلًا

الْمَعْرُوزَةُ [el-ma‘zūzet] شَدِيدَةٌ [şedīdet] ma’nāsınadır; te’nīsi mevsūf i‘tibāriyladır;

yukālu: أَرْضٌ مَغْرُورَةٌ أَي شَدِيدَةٌ Ve yağmur yağmış yere denir; yukālu: أَرْضٌ مَغْرُورَةٌ أَي مَطُورَةٌ

عُرَيْزٌ [ʿUzeyz] [زُبَيْرٌ] [zubeyr] vezninde) Esāmīdendir ki zikir olundu. Muhammed b. ʿUzeyz es-Sicistānī *Ġarību'l-Ḳurʿān* müʿellifidir; ʿulemā-i Bağdād rā-i mühmele ile tekellüm ederler, lākin musahhaftır, hattā baʿzıları müddeʿasını isbāt için nāsın kelāmlarını cemʿ ile o bābda risāle teʿlīf eylediler, lākin soğuk demir dövüldü. Ve **عُرَيْزٌ** [ʿuzeyz] Bir nevʿ kuhl-i maʿrūf ismidir.

حَفْرُ عَزَى [Ḥafru ʿİzzā] (ʿayn'ın kesriyle) Mavşil kazasında bir nāhiye adıdır.

الْعَزِيرَةُ [el-ʿazīret] [سَفِينَةٌ] [sefīnet] vezninde ki) Ebū Kebīr el-Huzelī nām şāʿirin işbu: «حَتَّى انْتَهَيْتُ إِلَى فِرَاشِ عَزِيرَةَ || سَوْدَاءَ رُوْتُهُ أَنْفَهَا» beytinde vāki'dir, murād tavşancıl kuşudur. Ve **فِرَاشٌ** [firāş] onun yuvasıdır, **رُوْتُهُ أَنْفٌ** [revsetu enf] minkarıdır, **مِخْصَفٌ** [miḥşaf] papuççu bezidir. Ve lafz-ı mezbūr **عَرَبِيَّةٌ** [ġarībet] ʿunvānıyla da mervīdir ki murād siyāh demek olur.

[ع ش ز]

الْعَشْرَانُ [el-ʿaşezān] (şīn-i muʿceme ile) **جَوْلَانٌ** [cevelān] vezninde) Ayağı kesilmiş kimsenin yürütüyüşü gibi yektirerek yürüme maʿnāsınadır; yukālu: **عَشَرَ الرَّجُلِ عَشْرَانًا** Ve **عَشْرٌ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا مَشَى مَشْيَةَ الْمَقْطُوعِ الرَّجُلِ** ʿasāya dayanmak maʿnāsınadır; yukālu: **عَشَرَ عَلَى عَصَاهُ إِذَا تَوَكَّأَ**

الْعَشُورُ [el-ʿaşvev] [جَغْفَرٌ] [caʿfer] vezninde) ve

الْعَشُورُ [el-ʿaşvev] (teşdīd-i vāv ile **عَذُورٌ** [ʿazevver] vezninde) Pek yere denir, **أَرْضٌ ضَلْبَةٌ** [arḍu şulbet] maʿnāsına. ʿAlā-

kavlin yavuz ve şedīd olan deveye denir. Ve huşūnetli dürtüşt yola denir ki sülükü düşvār olur. Ve huşūnetli arza denir. Ve çok ete denir ki murād bedende olan ettir. **الْعَشْرُ** [el-ʿaşz] (ʿayn'ın fethi ve şīn'in sükūnuyla) Cism galīz olmak maʿnāsınadır. Ve bunun fiʿli mūmāt yaʿnī mehcūrdur, ondan tasarruf-ı efʿāl mesmūʿ deġildir.

الْعَشُورُنُ [el-ʿaşevzen] [غَادَانْفَرٌ] [ġādanfer] vezninde) Galīzü'l-cüsse deveye denir, **عَشْرٌ** [ʿaşz]-i mezbūrdan meʿhūzdur.

[ع ض ز]

الْعَضْرُ [el-ʿaḍz] (ʿayn'ın fethi ve ḍād-ı muʿcemenin sükūnuyla) Menʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: **عَضْرُهُ عَضْرًا مِنَ الْبَابِ** Ve **اِذَا مَنَعَهُ** **عَضْرُ اللَّقْمَةِ إِذَا مَضَعَهَا** Baʿzılar gerçi Kūfiyyūndan bu lügati bu resme nakl eylediler, lākin Başıyyūn ʿindinde mehcūldur ve zātında lafz-ı sakīl ü müstenkerdir.

[ع ض م ز]

الْعَضْمَةُ [el-ʿaḍammez] [قَلَمْسٌ] [qalemmes] vezninde) Arslana denir. Ve mutlakan şedīd olan şey'e denir; yukālu: **شَيْءٌ عَضْمَةٌ** **أَي شَدِيدٌ** Ve bahīl ve nākese denir; yukālu: **رَجُلٌ عَضْمَةٌ أَي بَخِيلٌ**

الْعَضْمَةُ [el-ʿaḍammezet] (hā'yla) Müʿennesidir. Ve çene kemikleri kalın ve kendisi dāhiye ve āfet olan kocakarıya denir, ʿalā-kavlin zişt-çehre, bed-likā kocakarıya denir. Ve leʿīme olan bodur hatuna denir; yukālu: **تَزُوجُ فُلَانٌ عَضْمَةً أَي عَجُوزًا غَلِيظَةً** **الْأَخْيَيْنِ ذَاهِيَةً أَوْ الْقَبِيحَةَ الْوَجْهَ وَكَذَا لَيْمَةً قَصِيرَةً**

الْعَيْضُمُورُ [el-ʿayḍamūr] [حَيْزُبُونٌ] [ḥayzebūn] vezninde) Kocakarıya denir. Ve şol iri

ve tenū-mend nākaya denir ki pek semiz olmakla gebeliğine māni' ola; 'alā-kavlin gerimli ve 'azīmü'l-cüsse olanına yāhūd a'zāsı dirnekli ve etleri galīz yāhūd şol gövdesi dirnekli ve kendisi yavuz ve şedīd nākaya denir ki dā'imā hışm-nāk hey'etinde ya'nī dargın çehreli ola. Ve uzun ve büyük kayaya denir.

[ع ط م ز]

الْعَيْطُمُورُ [el-'aytamūr] [خَيْرَبُونُ] [ḥayzebūn] vezninde) Tavīle ve 'azīme olan nākaya ve sahraya denir, 'alā-kavlin aslı عَيْطُمُوسُ [aytamūs] olmakla zāy'ı sīn'den mübeddededir.

[ع ف ر ز]

عَفْرَزَاؤُ [e'ferrezāz] ('ayn'ın ve fā'nın ve rā-i müşdededenin fethiyle) Bir muhannes isimdir ki Başra'da olur idi.

[ع ف ز]

الْعَفْرُ [el-'afz] ('ayn'ın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Cevz isimdir ki semer-i ma'rūftur. Ve

عَفْرُ [afz] Masdar olur, kişi kendi zevce-siyle mülā'abe eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا الرَّجُلُ زَوَّجَتْهُ عَفْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا Ve deveyi çökürmek ma'nāsınadır; yukālu: عَفْرًا بَعِيرَهُ إِذَا أَنَاخَهُ

الْعَفَاؤُ [el-'afāz] [سَحَابٌ] [sehāb] vezninde) Bu dahi cevze denir.

الْمُعَاَفَةُ [el-mu'āfezet] [مُفَاعَلَةٌ] [mufā'alet] vezninde) Bu dahi kişi ehliyle mülā'abe eylemek ma'nāsınadır; yukālu: بَاتَ يُعَاَفِرُ زَوْجَهُ أَيَّ يَلَاعِبُهَا

الْعَفَاؤَةُ [el-'afāzet] [سَحَابَةٌ] [sehābet] vezninde) Tepeye ve bayıra denir.

الْعَفَاؤَةُ [el-'ufāzet] [سُمَامَةٌ] [sumāmet] vez-

ninde) Pamuk kozasına denir, جَوْزَةُ الْقُطْنِ [cevzetu'l-kuṭn] ma'nāsına.

[ع ق ز]

الْعَقْرُ [el-'aqz] ('ayn'ın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Hurde karınca makūlesi hurde hurde yürümek ma'nāsınadır. Şārihin beyāni üzere bunun fi'li mehcūrdur.

الْعَقْرُ [el-'anqaz] [جَفَعْرٌ] [ca'fer] vezninde) Eşek kısmının zekerine denir. Ve مَرْزَنْجُوشُ [merzencūş] isimdir ki tahrīfle mercangūş dedikleri hoş-bū nebāttır.

الْعَقْرَةُ [el-'anqazat] (hā'yla) Bayra-ğa denir, رَايَةٌ [rāyet] ma'nāsına. Ve āfet ve dāhiyeye denir. Ve ağuya denir, سَمٌّ [semm] ma'nāsına.

أَبُو الْعَقْرِ [Ebu'l-'Anqaz] Bir kimsenin künyesidir ki ba'zı kuzāt onun künyesi sebebiyle şehādetini redd eylediler. Ve 'Amr b. Muḥammed el-'Anqazī ve oğlu Ḥuseyn muhaddislerdir, merzencūşa mensūbdur.

دَارَةُ الْعَقْرِ [Dāretu'l-'Anqaz] Diyār-ı Bekr b. Vā'il türābında bir mevzi'dir.

[ع ك ز]

الْعَكْرُ [el-'akz] [رَكْرٌ] [rekz] vezninde) Bütülüp burtuşmak ma'nāsınadır; yukālu: عَكَرَ الرَّجُلُ عَكَرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَقَبَّضَ Ve عَكَرَ عَلَى عَكَارَتِهِ عَكَرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا عَكَرًا Ve yere mızrak sançmak ma'nāsınadır; yukālu: عَكَرَ الرُّمَحَ إِذَا رَكَرَهُ Ve bir nesne delāletiyile doğru yola sülük eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَكَرَ بِهِ إِذَا اهْتَدَى بِهِ

الْعِكْرُ [el-'ikz] ('ayn'ın kesriyle) Uğursuz ve bahil ve bed-hüy kişiye denir; tekülü: لَا تَضْحِكْهُ فَإِنَّهُ عَكَرَ أَيَّ السَّيِّءِ الْخُلُقِ الْبَخِيلِ الْمَسْئُومِ

الْتَعَكْرُ [et-te'akkuz] [تَفَعَّلٌ] [tefa'ul] vezninde) Bu dahi عَكَارَةٌ [ukkāzet]e dayanmak

ma'nāsınadır; yukālu: **تَعَكَّرَ الرَّجُلُ إِذَا تَوَكَّأَ عَلَى عِكَازَتِهِ**

الْعَكْوَرُ [el-akvez] [عِكَازَةٌ [cervel] vezninde) Ucu harbeleri 'asāya denir. Ve demirden zırh tarzında torba gibi kaba denir ki ayağı kesilmiş kimse ayağını onun içine vaz'eder.

الْعُكَّازُ [el-ukkāz] [رُمَّانٌ [rummān] vezninde) Bu dahi ucu harbeleri 'asāya denir; müfredi **عُكَّازَةٌ** [ukkāzet]tir. Ve ucunda olan harbeye denir.

التَّعْكِيزُ [et-ta'kīz] [تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) 'Asā ve mızrağa harbe geçirmek ma'nāsınadır; yukālu: **عَكَّرَ الْعُكَّازُ إِذَا أَثْبَتَ فِيهِ الرَّفْعَ**

[ع ك ب ز]

الْعُكْبُزُ [el-ukbuz] [قُنْفُذٌ [kunfuz] vezninde) İnsanın zekeri başına denir.

[ع ك م ز]

الْعُكْمُزُ [el-ukmuz] [عُكْبُزٌ [ukbuz] vezninde) ve

الْعُكْمُوزُ [el-ukmūz] [عُضْفُورٌ [uṣfūr] vezninde) bunlar da **عُكْبُزٌ** [ukbuz] ma'nāsınadır. Ve etli canlı, gövdesi sımsıkı hatuna denir; **عُكْمُزٌ** [ukmuz] ve **عُكْمُوزَةٌ** [ukmūzet]a dahi denir hā'yyla. Ve iri ve sımsıkı alet-i tenāstüle denir.

[ع ل ز]

الْعَلَزُ [el-alez] (fethateynle) Hasta ve esir ve muhtazar ve bir nesneye be-gāyet haris olan kimse telāş ve ıztırāb ve hiffetle bīkarār olmak ma'nāsınadır; yukālu: **عَلَزَ الْمَرِيضُ وَالْأَسِيرُ وَالْمُخْتَصِرُ عَلَزًا مِنَ النَّبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَخَذَهُ الْقَلَقُ وَالْخَفَّةُ وَالْهَلَعُ**

الْعَلِزُ [el-aliz] [كَيْفٌ [ketif] vezninde) Sıfat-tır, derd ve telāş ve ıztırābından uyuyamaz

olan kişiye denir; yukālu: **بَاتَ فُلَانٌ عَلِزًا أَيَّ وَجَعًا قَلْبًا لَا يَنَامُ**

الْعَلْوُزُ [el-illevz] [سِنَوْرٌ [sinnevr] vezninde) Karın ağrısına denir; buruntu ile 'arız olan karın ağrısı olacaktır. Ve cünün illetine denir; yukālu: **أَخَذَهُ الْعَلْوُزُ أَيَّ وَجَعِ الْبَطْنِ وَكَذَا مَوْتُ وَجِيٍّ** Ve fi'l-hāl ölmeğe denir, [mevtu vahıyy] ma'nāsına. Ve nisvānın galiz olan lahm-ı zā'idine denir.

عَالِزٌ [Āliz] (lām'ın kesriyle) Bir mevzi'dir.

الْإِعْلَازُ [el-i'elāz] (hemzenin kesriyle) 'Aciz kılmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَعْلَزَهُ إِذَا أَعْجَزَهُ**

[ع ل ك ز]

الْعِلْكِزُ [el-ilkiz] [زَبْرُجٌ [zibric] vezninde) ve

الْعَلْكَزُ [el-alkez] [جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) ve

الْعَلَنَكِزُ [el-alenkez] [غَضَانْفَرٌ [gadanfer] vezninde) Gövdesi kalın ve şedid ve sulb ve 'azim olan adama denir, manda gibi.

[ع ل ه ز]

الْعِلْهِزُ [el-ilhiz] [زَبْرُجٌ [zibric] vezninde) İri keneye ve sakırgaya denir, **قُرَادٌ صَحْمٌ** ma'nāsına. Ve bir nev' ta'am ismidir ki a'rāb tā'ifesi pek kaht eyyāmlarda devenin tüylerini kanla yoğurup ekl ederler. Ve şol koca nākaya denir ki henüz bakıyye-i kuvveti ola. Ve bir nev' nebāt adıdır ki Benū Suleym diyārında nābit olur.

الْمُعْلَهْزُ [el-mu'alhiz] (ism-i fā'il bünyesiy-le) Henüz nuzc bulmamış tatarı çiğ ete denir.

الْمُعْلَهْزَةُ [el-mu'alhezeta] (hā'yyla) Arık koyunlara denir.

[ع ن ز]

الْعَنْزُ [el-anz] [كَتْرٌ [kenz] vezninde) Dişi keçiye denir. Cem'i **أَعَنْزٌ** [a'anz] ve **عَنْزٌ**

[ʿunūz] gelir ve عِنَازٌ [ʿināz] gelir ʿayn'ın kesriyle. İki kimse şeref ve şānda birbirine mütesāvī olsalar, ʿArablar هُمَا كَرَكَبْتِي derler, zīrā keçi kısmı çöküp oturunca iki dizleri yere birden gelir. Ve bir kimse sebep-i helākı olacak şey'e tesādūf eylese, لَقِيَ فَلَانٌ يَوْمَ الْعَنْزِ derler.

يَوْمَ الْعَنْزِ [yevmu'l-ʿanz] Şol gündür ki bir kassāb bir عَنْزٌ [ʿanz]ı zebh kasdıyla yatırıp lâkin bıçağını bulamamakla o gā'ilede iken keçi telāşından ayaklarıyla yeri tepip kazılamakla nāgāh toprağın altından bir bıçak zuhūr edip onunla zebh olunmuştur; «كَالْبَاحِثِ عَنِ حَنْتِهِ بِظُلْمِهِ» meselinden dahi murād budur. Şārihin beyānına göre عَنْزٌ [ʿanz] yaban keçisinin dişisine de itlāk olunur. İntehā. Ve

عَنْزٌ [ʿAnz] Sinān b. Şurayt nām kimsenin feresi yāhūd kılıcı ismidir. Ve toprağı siyāh olan tepeye denir. Ve tavşancıl kuşunun dişisine denir. Ve bir nevʿ büyük balık adıdır ki bir dānesini bir katır çekip gösteremez. Ve bir gūne su kuşuna denir. Ve toy kuşunun ve kerkes kuşunun dişilerine denir. Ve

عَنْزٌ [ʿAnz] Tasm kabilesinden bir hatun adıdır; «هَذَا شَرٌّ يَوْمِي» meseli ondan neşʿet eyledi. Mezbūreyi bir kabīle halkı seby ve esir edip bir mihaffeye irkāb ve yolda gam ve vahşetini izāle zımnında kavlen ve fiʿlen tatyīb ve nūvāzişine ibtidār eylediklerinde kelām-ı merkūmu irād eyledi. Gavā'ili murād olunan kimse hakkında kavlen ve fiʿlen hüsn-i muʿāmele olunduğu hinde darb olunur. Kelām-ı mersūmda vākiʿ şerʿ lafzı zarfiyyet üzere mansūb olmakla رَكِبْتُ بِجِدْجٍ فِي شَرِّ يَوْمِهَا sebkindedir. Ve

عَنْزٌ [ʿanz] ʿUdūl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَنَزَ عَنْهُ عَنْزًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا عَدَلَ Ve عَنْزَةٌ [ʿanezet] ile sançmak maʿnāsınadır; yukālu: عَنَزَهُ إِذَا طَعَنَهُ بِالْعَنْزَةِ Ve ʿAnz b. Vā'il b. Kāsīt bir cemāʿat pederidir.

الْعَنْزَةُ [el-ʿanezet] (fetehtle) Harbe taʿbīr olunan kısa mızrağa denir; yukālu: طَعَنَهُ بِالْعَنْزَةِ وَهِيَ رُمْحٌ بَيْنَ الْأَعْصَا وَالرُّمُحِ فِيهِ رُجٌّ Ve bir gūne cānver ismidir ki kelbden küçükçe olur, deve kısmının dübüründen kapıp ekseri helāk eder, ʿalā-kavlin gelincik dedikleri cānvere şebīh olur, çökmüş nākanın fercine girip dürtüştürerek rahimine kadar varmakla nāka oturduğu yerde helāk olur. Ve عَنْزَةُ الْفَأْسِ [ʿanezetu'l-fe's] baltanın ve teberin ağızına itlāk olunur. Ve

عَنْزَةٌ [ʿAnezet] esāmīdendir: ʿAneze b. Esed b. Rebīʿa ʿalā-kavlin ʿAneze b. ʿAmr b. ʿAvf, Ezd kabilesinden bir cemāʿatin pederidir.

عُنَيْزَةٌ [ʿUneyzet] [cuheyne] [cuheyne] vezninde) Bir siyāh alçak bayır ismidir ki Batnu Felc nām mahalde vākiʿdir. Ve bir cāriye adıdır.

عُنَيْزَتَانِ [ʿUneyzetān] (tasgīr ve tesniye bünyeleriyle) Bir mevziʿdir.

الْإِعْنَازُ [el-i-ʿnāz] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi bir tarafa imāle eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَعْنَزَ الشَّيْءَ إِذَا أَمَالَهُ

الْمُعَنْزُ [el-muʿannez] [muʿazzam] vezninde) Küçük başlı adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُعَنْزٌ أَي الصَّغِيرُ الرَّأْسِ Ve

مُعَنْزُ الْوَجْهِ [muʿannezu'l-vech] Yüzünün eti azca olana denir; yukālu: رَجُلٌ مُعَنْزٌ الْوَجْهِ أَي قَلِيلٌ لِحْمُهُ Ve

مُعَنْزُ اللَّحْيَةِ [muʿannezu'l-lihyet] Teke sakallı adama itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ مُعَنْزٌ

الْيَحِيَّةِ إِذَا كَانَتْ لِحَيْثُهُ كَالثَّيْبِ

الْإِعْتِنَازُ [el-i'tināz] [إِفْتِعَالٌ] [ifti'āl] vezninde) ve

الْإِسْتِعْنَاذُ [el-isti'nāz] Bir tarafa çekilip alarğa olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِعْتَنَزَ عَنْهُ وَاسْتَعْتَزَ إِذَا تَنَحَّى

الْعَيْنِزُ [el-'anīz] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) ve

الْمَعْنُورُ [el-ma'nūz] Dāhiye ve āfete uğramış adama denir; yukālu: رَجُلٌ عَيْنِزٌ وَمَعْنُورٌ أَيُّ مُصَابٌ بِدَاهِيَةٍ

بَنُو الْعِنَازِ [Benu'l-'Ināz] [كِتَابٌ] [kitāb] vezninde) Bir kabiledir.

الْعَنْقَازُ [el-'anqaz] [ع،ق،ز] māddesinde zikr olundu. Mü'ellif nūn'unun ziyādesine ve sâ'irleri asāletine zāhib oldular.

[ع و ز]

الْعَوْرُ [el-'avz] [جَوْزٌ] [cevz] vezninde) Üzüüm dānesine denir; müfredi عَوْرَةٌ [avzet]tir.

الْعَوْرُ [el-'avez] (fethateynle) Hācet ve ihtiyāc ma'nāsınadır; yukālu: أَصَابَهُ عَوْرٌ أَيُّ حَاجَةٌ وَفَقْرٌ Şārih der ki «سَدَادٌ مِنْ عَوْرٍ» meseli fakr ve ihtiyācdan halās bulacak mikdār ednā nesnede darb olunur. İntehā. Ve

عَوْرٌ [avez] Masdar olur, bir nesne bulunmaz olmak ma'nāsınadır; yukālu: عَوْرَ الشَّيْءِ Ve fakir ve muhtāc olmak ma'nāsınadır; yukālu: عَوْرٌ عَوْرَ الأَمْرِ: عَوْرَ الأَمْرِ: إِذَا اشْتَدَّ وَإِذَا لَمْ تَجِدْ شَيْئًا قُلْ عَارِزِي الشَّيْءِ Ya'nī bu ma'nāda bāb-ı evvelden masūg olur, gūyā ki o nesne bulunmamakla tālibini şiddet ve usrete uğratmış olur. Şārih der ki bu ma'nāda gayr-i ma'rūf olduğunu Ezherī tansīs eyledi. İntehā.

الْإِعْوَاذُ [el-i'vāz] (hemzenin kesriyle) Bu dahi fakir ve gedā olmak ma'nāsınadır;

yukālu: أَعْوَرَ الرَّجُلُ إِذَا افْتَقَرَ Ve bir nesneye muhtāc olmak ma'nāsınadır ki o nesne iktizā sebebiyle o kimseyi muhtāc eylemiş olur; yukālu: إِذَا احتَاجَ إِلَيْهِ Ve fakir ve muhtāc kılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَعْوَرَهُ الدَّهْرُ إِذَا أَحْوَجَهُ ve tekūlu'l-'Arab: مَا يُعْوَرُ لِغُلَانِ شَيْءٍ إِلَّا ذَهَبَ بِهِ أَيُّ مَا يُشْرِفُ كَمَا تَقُولُ مَا يُوهِبُ لَهُ شَيْءٌ إِلَّا أَحَذَهُ أَيُّ مَا يُشْرِفُ يَعْنِي Burada irtifāc ihtiyācın lāzımıdır, zīrā bir adamın pek muhtāc olup vusūlü düşvār olan nesne gūyā ki eli yetişecek yerden mürtefi' olur.

الْمِعْوَرُ [el-mi'vez] [مِنْبَرٌ] [minber] vezninde) ve

الْمِعْوَرَةُ [el-mi'vezet] (hā'yla) Mübtezel olan köhne libāsa denir, mu'vezīn ya'nī muhtācīn libāsı olduğu için. Cem'ī مَعَاوِرٌ [me'aviz]dir; yukālu: جَاءَ وَعَلَيْهِ مِعْوَرٌ وَمِعْوَرَةٌ أَيُّ تَوَبَّ خَلَقٌ مُتَبَدِّلٌ

الْعَوْرُ [el-'aviz] [كَيْفٌ] [ketif] vezninde) Muhtāc ve gedāya denir. Ve gāh olur ki te'kīden لَوْرٌ kelimesini itbāc için irād ederler; yukālu: إِنَّهُ لَعَوْرٌ لَوْرٌ أَيُّ مُحْتَاجٌ

عُوْرٌ [ʿŪz] ('ayn'ın zammıyla) Bir recül adıdır.

[ع ي ز]

عَيْرٌ عَيْرٌ [ʿīze ʿīze] ('ayn'ların kesri ve fet-hi ve zā'ların feth üzere bināsıyla) Koyun kısmına mahsūs zecr ve āzār hikāyesidir, Türk çobanlarının “ay ay” dedikleri menzilindedir.

FASLU'L-GĀYNI'L-MU'CEME**(فَضْلُ الْعَيْنِ الْمُعْجَمَةِ)**

[غ ر ز]

الْعَزُورُ [el-gārz] (ğayn'ın fethi ve rā'nın sükünuyla) İğne ve diken makûlesi nesneyi sançmak ve batırmak ve esvâb niğendeleme ma'nâsınadır; yukâlu: عَزْرَهُ بِالْإِبْرَةِ عَزْرًا Ve مِنْ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا نَحَسَهُ

عَزْرٌ [garz] Deriden olan üzengiye denir, eğer ma'denî olursa, رِكَابٌ [rikāb] derler; yukâlu: عَلَّقَ لِعَرَسِهِ عَزْرًا أَي رِكَابًا مِنْ جِلْدٍ Ve zikr olunan üzengiye ayak basmak ma'nâsınadır; yukâlu: عَزَرَ رَجُلُهُ فِي الْعَزْرِ إِذَا الْزَمَ عَزْرَ فُلَانٍ ^{l- Arab:} وَوَضَعَهَا فِيهِ ve وَنَهَيْتُهُ أَي أَمَرَهُ وَنَهَيْتُهُ أَشَدُّ يَدِيكَ بَعْزَرِهِ ^{l- Arab:} Ve yekûlûne: يَا نِي "Filāna gereği gibi yapışıp mülâzemet ve rızā ve mutāvā'atine dā'imā nefsinin hass ve teşvîk eyle." İstilâhımızda dahi bu makâmda filânın üzengisine pek sarıl ta'bîri vardır. Ve

عَزْرٌ [garz] Bir adam vālî ve pâdişāha 'āsî ve serkeş iken mutî' ve münkād olmak ma'nâsınadır; yukâlu: عَزَرَ الرَّجُلُ عَزْرًا مِنَ الْبَابِ Ve الرَّابِعِ إِذَا أَطَاعَ السُّلْطَانَ بَعْدَ عَضْبَانِ

عَزْرٌ [garz] ve

عَزَارٌ [girāz] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Nākanın sütü azalmak ma'nâsınadır; yukâlu: عَزَرَتِ النَّاقَةُ عَزْرًا وَغِرَارًا إِذَا قَلَّ لَبَنُهَا وَهِيَ عَزْرٌ Ve عَزْرٌ [garz] عُزْرٌ [ğurüz]un müfredi olur, ke-mā se-yuzkeru.

الْإِغْتِرَازُ [el-iğtirāz] (إِفْتِعَالٌ [ifti'al] vezninde) Bu dahi zikr olunan üzengiye basmak ma'nâsınadır; yukâlu: إِغْتَرَزَ الرَّكَّابُ Ve بِمَعْنَى عَزَرَ

seferi hengāmı gelip çatmak ma'nâsına müsta'meldir ki pâ der-rikāb olmak ta'bîr olunur; yukâlu: إِغْتَرَزَ السَّيْرُ إِذَا دَنَا Vanşulu merhûm 'acîb tercüme eylemiştir. Hattâ *Esās*'ta مَسِيرُكَ إِذَا دَنَا مَسِيرُكَ 'ibāretiyle mersümdür. Ve *Nihāye*'de عَنْ رَجُلًا سَأَلَهُ عَنْ أَفْضَلِ الْجِهَادِ فَسَكَتَ عَنْهُ حَتَّى اغْتَرَزَ فِي الْجُمُرَةِ الثَّلَاثَةِ unvāni أَي دَخَلَ فِيهَا كَمَا يَدْخُلُ قَدَمُ الرَّكَّابِ فِي الْعَزْرِ عَزْرٌ [iğtirāz] üzengi ma'nâsına olan [garz]dan me'hüz olduğunu te'yîd eder.

الْغَارِزُ [el-gāriz] Sütüne killet gelen nākaya denir. Ve

الْغَارِزُ [el-gāriz] ve

غَارِزَةٌ [gārizet] (hā'yla) Yumurta gömmek için kuyruğunu yere sokan çekirgeye vasf olur; yukâlu: جَرَادَةٌ غَارِزٌ وَغَارِزَةٌ إِذَا صَارَتْ قَدْ جَرَادَةٌ وَغَارِزَةٌ إِذَا صَارَتْ قَدْ رَزَّتْ ذَنْبَهَا فِي الْأَرْضِ لِنِسْرًا Ve tekûlu'l- Arab: هُوَ غَارِزٌ رَأْسُهُ فِي سِتْنِهِ أَي جَاهِلٌ "Filān doğduğu seneden beri beher sene başını yere gömücüdür" ki bir nesneden bî-hāber cāhil ve nādān demekten kināyedir.

الْعَزُورُ [el-ğurüz] (ğayn'ın zammıyla) عَزْرٌ [garz]ın cem'idir ki asmaya vurulan aşu kalemine denir. 'Arablar asmadan gayrı aşu vurulan ağacı bilmediklerinden nāşî ona hasr eylemişlerdir.

الْمُعْرِزَةُ [el-muğarrizet] (مُحَدَّثَةٌ [muḥaddišet] vezninde) Bu dahi yumurta gömmek için yere kuyruğunu sokan çekirgeye vasf olur.

الْعَزْرُ [el-gārez] (فِثْمًا [ṣumām] dedikleri otluktan bir nev', 'alā-kavlin nebâtı Mekke ayrığının nebâtına şebîh olanına denir ki deve otlağının pek yaramazdır; müfredatta çoban değneği dedikleri otun sagîr nev'iyle mübeyyendir.

الْمُعْرِزُ [el-muğriz] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Zikr olunan nebâtı mekâna denir; yukâlu: وَادٍ مُعْرِزٌ أَي بِهِ الْعَزْرُ

الْإِغْرَازُ [el-iğrāz] (hemzenin kesriyle) Bir mekân غَرَزٌ [ğarez] dedikleri nebâtî olmak ma'nâsınadır; yukâlu: إِذَا صَارَ دَا غَرَزَ الْوَادِي إِذَا صَارَ دَا غَرَزَ

التَّغَارِيرُ [et-teğārīz] (تَعَارَيْبُ [te'āşīb] vezninde) تَغْرِيزٌ [tağrīz]in cem'idir, tā'nın kesriyle āher mahalle nakl ve gars olunmuş fidanlara denir.

الْغَرِيْزَةُ [el-ğarīzet] (سَفِيْنَةٌ [sefīnet] vezninde) İnsânın mecbûl olduğu tabî'ate itlâk olunur; magrûz-ı yed-i kudret olduğu için; yukâlu: هُوَ حَسَنُ الْغَرِيْزَةِ أَيِ الطَّبِيْعَةِ

غَرَزَةٌ [Ġarzet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Mekke ile Tâ'if beyninde bir mevzi'dir.

غُرَيْزٌ [Ġureyz] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Ġariyyet nâm mahalde, 'alâ-kavlin bilâd-ı Ebî Bekr b. Kilâb'da bir su adıdır.

غَرَازِي [Ġarāzi] (قَطَامٌ [kaṭāmi] vezninde ve سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

التَّغْرِيزُ [et-tağrīz] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Nâkanın sağması terk olunmak, 'alâ-kavlin sûtü çekilip kesilmek için memesine soğuk su vurulmak yâhûd iki sağım aralığında bir sağımı terk olunmak ma'nâsınadır; yukâlu: غَرَزَتْ النَّاقَةُ عَلَى بِنَاءٍ بَارِدٍ الْمَجْهُولِ إِذَا تُرِكَ حَلْبُهَا أَوْ كُبِعَ صِرْعُهَا بِمَاءٍ بَارِدٍ لِيَنْقَطِعَ لَبْنُهَا أَوْ تُرِكَتْ حَلْبَةُ بَيْنِ حَلْبَتَيْنِ

[ع ز ا]

الْغَرَزُ [el-ğarez] (fethateynle) Bir nesneyi bir adam ihtiyâr edip nefsine mahsûs edinmek ma'nâsınadır; yukâlu: غَرَزَ فُلَانٌ فُلَانًا إِذَا اخْتَصَّصَهُ مِنْ بَيْنِ أَصْحَابِهِ Ve hayvân ve sabî makûlesine isâbet-i nazarı sarf için rengin yün asmak ma'nâsınadır; yukâlu: غَرَزَ الْإِبِلُ وَالصَّبِيَّ إِذَا عَلَّقَ عَلَيْهِمَا الْغُهُوْنَ

الْإِغْتِزَاؤُ [el-iğtizāz] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Bu dahi ihtisâs ma'nâsınadır; yukâlu: إِغْتَزَتْ

بِهِ إِذَا اخْتَصَّصَهُ

الْغُرُزُ [el-ğuzz] (ğayn'ın zammıyla) ve

الْعُرْغُزُ [el-ğuzğuz] (هُدْهُدٌ [hudhud] vezninde) Avurda denir, شِدْقٌ [şidq] ma'nâsına. Ve

غُرٌّ [Ġuzz] Türk cinsinden bir sınıf tâ'ifinin ismidir, hâlen Oğuz 'aşireti dedikleridir.

الْإِغْزَاؤُ [el-iğzāz] (hemzenin kesriyle) Ağacın dikenleri çok ve katı olmak ma'nâsınadır; yukâlu: اَعْرَزَتْ الشَّجَرَةُ إِذَا كَثُرَ وَاشْتَدَّ صَوْتُهَا Ve inek kısmının vaz'-ı hamli düşvâr olmak ma'nâsınadır; yukâlu: اَعْرَزَتْ الْبَقْرَةُ إِذَا عَسَرَ حَمْلُهَا أَيِ وَضَعَهُ

الْمُغِزُّ [el-muğizz] (ism-i fâ'il bünyesiyle) Vaz'-ı hamli 'asîr olan ineğe denir.

الْغُرَيْزُ [el-Ġuzeyz] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Benû Temîm yurdunda bir su adıdır.

الْمُغَازَةُ [el-muğāzzet] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Mübâderet ma'nâsınadır; tekûlu: غَارَزْتُهُ أَيِ بَادَرْتُهُ

التَّغَاؤُزُ [et-teğāzuz] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Tenāzuc' ya'nî bir nesneyi çekişmek ma'nâsınadır; tekûlu: تَغَاؤَزْنَا أَيِ تَنَازَعْنَا

الْغُرَاؤُ [el-ğuzzāz] (رُمَّانٌ [rummān] vezninde) Şol adamlara denir ki dâ'imâ akribâ ve evlâdına ve komşularına birr ve ihsân eder olalar; yukâlu: هُمُ غُرَاؤُ أَيِ بَرَّةٌ بِالْقَرَابَاتِ وَالْأَوْلَادِ وَالْجِيرَانِ

غَزَّة [Ġazzet] (ğayn'ın fethiyle) Fileştin eyâletinde bir beldedir ki İmâm Şâfi'î rahimellâhu onda tevellüd eyledi ve cedd-i Resûl-i ekrem 'aleyhi's-selâm olan Hâşim b. 'Abdumenâf orada vefât eyledi. Maṭrûd b. Ka'b işbu: «وَهَابِشْمٌ فِي ضَرْيَحٍ عِنْدَ تَسْفِي الرِّبَاخِ عَلَيْهِ وَشَطَّ غَرَاتٍ» beytinde cem' bünyesiyle irâd eylemiştir. Mütercim der ki her nâhiyesini bir غَزَّةٌ [ğazzet]

itibār eylemiştir, zarûret için elifini işbâf eylemek dahi muhtemeldir. Ve

غَزَّةُ [Ġazzet] Benū Sa'd bilādında bir kum-luk adıdır. Ve İfrīkiyye'de bir belde adıdır.

الْأَغْزُ [el-Eğazz] Esmādandır: Kuseyl b. Eğazz el-Berberī bir recül-i ma'rûf adıdır.

غ م ز

الْغَمَزُ [el-ğamz] (ğayn'ın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Bir adamı parmakla yāhūd el ile dürter gibi çimdikleyp sıkmak ma'nāsınadır; yukālu: **غَمَزَهُ غَمْرًا مِنَ الْبَابِ** Ve göz ile yāhūd göz kapagını kapamak ile yā kaş ile işāret eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **غَمَزَهُ بِالْعَيْنِ وَالْجَمْنِ** Ve bir adamı si'āyet eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: **غَمَزَ إِذَا أَشَارَهُ بِهَا** Ve bir insanın yā bir hayvānın marazı yāhūd 'aybı aşikār olmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: **غَمَزَ دَاوُهُ أَوْ** Ve davarın bir tarafa ayağı aksıyıp yekemek ma'nāsınadır; yukālu: **غَمَزَتْ غَمْرَتِ** Ve hayvānın semizliğini bilmek için arkasını el ile belleştirip yoklaştırmak ma'nāsınadır; yukālu: **غَمَزَ الْكَبِشَ إِذَا غَبَطَهُ**

الْغَمَّازَةُ [el-ğammāzet] [ṭannāzet] vezninde) Şol mahbūbeye itlāk olunur ki a'zā ve endāmı hasenetü'l-gamz ola, ya'nī bir kimsenin vücūdunu parmaklarıyla sıkıp çimdiklemesi nāzük ve latif ola ki 'aşk-bāz dil-ber kızların mülā'abe ve mülātafesindendir; yukālu: **جَارِيَةٌ غَمَّازَةٌ أَيْ** الحَسَنَةُ العَمْرُ للأَعْضَاءِ

الْمَغْمُزُ [el-mağmez] [mesken] vezninde) ve

الْغَمِيزَةُ [el-ğamīzet] [sefīnet] vezninde) Ta'ın ve ta'iyb, 'alā-kavlin tama'

ve ārzū olunacak nesneye itlāk olunur; yukālu: **مَا فِيهِ مَعْمَزٌ وَغَمِيزَةٌ أَيْ مَطْعَنٌ أَوْ مَطْمَعٌ**

الْغَمُورُ [el-ğamūz] [şabūr] vezninde) Arıklığı ve semizliği bilinmek için el ile yoklanır olan nākaya denir; yukālu: **نَاقَةٌ غَمُورٌ أَيْ عَرُوكٌ**

الْغَمَزُ [el-ğamez] (fethateynle) Za'if ve nā-tivān kişiye denir; yukālu: **رَجُلٌ غَمَزٌ أَيْ صَعِيفٌ** Ve deve sā'ir mevāşī makülesi mālın döküntülerine ve alçaklarına denir.

الْإِغْمَازُ [el-iğmāz] (hemzenin kesriyle) Mālın alçağını kesb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **أَغْمَزَ الرَّجُلُ إِذَا اقْتَنَى** Ve havānın şiddet-i harāreti sükūn bulmak ma'nāsına müsta'meldir. Ve bu, recül-i za'if ma'nāsına olan **غَمَزٌ** [gamez] den me'hūz dur, havā güyā ki za'fımı işāret eylemiştir yāhūd işāret ma'nāsından me'hūz olmakla güyā ki sükūnunu iş'ār ile seyr ve sülūka ibtidār eylesesini işāret eder; tekülü: **أَغْمَزَنِي الْحَرُّ أَيْ فَتَرَ فَاجْتَرَأْتُ عَلَيْهِ** Ve bir adamı ta'iyb ve tahkīr eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: **أَغْمَزَ فِي فَلَانٍ إِذَا غَابَهُ وَصَغَّرَهُ** Ve devenin hör-gücü semirip yağ bağlamak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: **أَغْمَزَتِ النَّاقَةُ إِذَا صَارَ فِي سَنَامِهَا شَحْمٌ**

الْمَغْمُورُ [el-mağmūz] Müttehem adama itlāk olunur; yukālu: **رَجُلٌ مَعْمُورٌ أَيْ مُتَّهَمٌ**

غُمَّازَةٌ [Ġumāzet] [umāmet] vezninde) Benī Temīm yurdunda bir su adıdır yāhūd Başra ile Bahreyn beyninde bir kuyu adıdır.

التَّغَامُزُ [et-teğāmuz] [tefā'ul] vezninde) Birbirlerine gözleriyle işāret edişmek ma'nāsınadır; yukālu: **تَغَامَزَ الْقَوْمُ إِذَا أَشَارَ** بغَضُّهُمْ إِلَى بَعْضِ بَعْضِهِمْ

الْإِغْتِمَازُ [el-iğtimāz] [ifti'al] vez-

ninde) Bir adama ta'ın ve tešnīr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِعْتَمَرَهُ إِذَا طَعَنَ عَلَيْهِ
 عَمِيرُ الْجُوعِ [Gamīzu'l-Cūc] [emīr] vez-
 ninde) Remmān nām mahal tarafında bir
 höyük adıdır.

[ع و ز]

الْغَوْرُ [el-ğavz] [جَوْرٌ] [cevz] vezninde) Kasd
 eylemek ma'nāsınadır; yukālu: غَاوَهُ يَغْوُهُ
 غَوْرًا إِذَا قَصَدَهُ

الْأَغْوُزُ [el-ağvez] [أَحْمَرُ] [aħmer] vezninde)
 Ehl ve 'ayāline be-gāyet birr ve ihsān eder
 olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَغْوَزُ أَيُّ بَارٍ
 بِأَهْلِهِ Ve Huzeyfe b. Esīd b. Hālīd b. el-
 Ağvez ki Ağves dahi derler ve Reb'ā b.
 el-Gāz sahābīlerdir.

[غ ي ز]

غَيْرَانُ [Gīzān] (ğayn'ın kesriyle)
 Şehr-i Herāt kazasında bir karyedir;
 muhaddisinden Muħammed b. Aħmed b.
 Mūsā el-Gīzānī ondandır.

نَجَزَ بِحَمْدِهِ تَعَالَى

FASLU'L-FĀ'

(فَضْلُ الْفَاءِ)

[ف ح ز]

فَعَجَسَ [el-feċz] [عَجَزٌ] [ʿacz] vezninde)
 [fecs] lafzında lügattir, tekebbür eylemek
 ma'nāsınadır; yukālu: فَعَجَزَ الرَّجُلُ فَعَجْرًا إِذَا تَكَبَّرَ

[ف خ ز]

الْفَعْزُ [el-feħaz] (fā'nın ve hā-yı
 mu'cemenin fethiyle) ve

الْفَحْزُ [el-faħz] (fā'nın fethi ve hā'nın
 sükünüyle) Tekebbürlük eylemek, 'alā-
 kavlin kendisinin ve gayrın fazīletini lāf
 olarak izhār ile tafra-fürüşlük eylemek
 ma'nāsınadır ki övünmek ta'bīr olunur;
 yukālu: فَحَزَرَ الرَّجُلُ فَحْزًا وَفَحْزًا فَحْزًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ
 وَالثَّلَاثِ إِذَا تَكَبَّرَ أَوْ جَاءَ بِفَحْزِهِ وَفَحْزٍ غَيْرِهِ كَاذِبًا فِي
 مَفَاخِرَتِهِ Ve

فَحْزٌ [faħz] فَضْلٌ [faḍl] ve إِفْضَالٌ [ifḍāl]
 ma'nālarıdır; yukālu: لَهُ فَحْزٌ أَيُّ فَضْلٌ وَإِفْضَالٌ

الْتَفَحْزُ [et-tefaħħuz] [تَفَعَّلٌ] [tefa'ul] veznin-
 de) Tekebbür ve ta'azzum ma'nāsınadır;
 yukālu: تَفَحَّزَرَ الرَّجُلُ إِذَا تَكَبَّرَ

الْفَاخِرُ [el-fāħiz] Çekirdeksiz olan hurmāya
 denir; 'alā-kavlin bu rā-i mühmele iledir
 ve sahīhi budur.

الْفَيْحَازُ [el-feyħaz] [حَيْدَرٌ] [ħayder] vezninde)
 Dābbe kısmının zekerine, 'alā-kavlin ze-
 ker-i iri olan ata ve adama denir.

الْفَحْوُزُ [el-feħūz] [صَبُورٌ] [şabūr] vezninde)
 Delikleri dar olan hayvān memesine de-
 nir; yukālu: ضَرَعُ فَحْوُزٌ أَيُّ ضَبِيقُ الْأَحَالِيلِ

[ف ر ز]

الْفَرْزُ [el-ferz] (fā'nın fethi ve rā'nın
 sükünüyle) Etrāfına nisbet düz ve oturaklı
 arza denir. Ve

فَرْزٌ [ferz] Masdar olur, bir nesneyi āher nesneden ayırıp başka kılmak ma'nāsına; yukālu: فَرْزَ الشَّيْءِ فَرْزًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا عَزَلَهُ عَنْ غَيْرِهِ وَمَازَهُ

الْإِفْرَازُ [el-ifrāz] (hemzenin kesriyle) فَرْزٌ [ferz] ma'nāsınadır; yukālu: أَفْرَزَهُ بِمَعْنَى فَرْزَهُ Ve sayd, sayyādın tüleğine gelmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَفْرَزَهُ الصَّيْدُ أَفْرَازًا إِذَا أَمَكَّنَهُ عَنْ كَثَبِ أَي قُوبِ Gūyā ki sayyādı kendi hissesine ifrāz eylemiş olur.

التَّفْرِيزَةُ [et-tefrizet] (تَفْرِيزَةٌ [tefrīkat] vezninde) Bir nesneyi kesip ayırmak ma'nāsınadır; tekūlu: فَرَزَ عَلَيَّ بِرَأْيِهِ تَفْرِيزَةً أَي قَطَعَ عَلَيَّ بِهِ

الْفَرْزَةُ [el-firzet] (fā'nın kesriyle) Bir nesneden ayrılmış kıfaya denir.

الْفُرْزَةُ [el-furzet] (غُرْفَةٌ [ğurfet] vezninde) Nöbet ve fırsat ma'nālarıdır; yukālu: فَرَزْتُ فَرْزَةً أَي نَوَّبْتُهُ وَكَذَا فُرْصَتُهُ Ve tepede ve bayırda olan yola itlāk olunur; yukālu: أَخَذَ الْفَرْزَةَ أَي الطَّرِيقَ فِي الْأَكْمَةِ Ve Yemāme'de bir dağın adıdır.

الْفِرْزُ [el-firz] (fā'nın kesriyle) Bu dahi tepede ve bayırda olan yola denir.

الْفَارِزُ [el-fāriz] İki şey'in beynini kat' ve fasl eden şey'e denir; yukālu: لِسَانٌ وَكَلَامٌ فَارِزٌ Ve أَي بَيْنَ فَاصِلٌ

فَارِزٌ [fāriz] Siyāh karıncanın ceddı ismidir, niteki عُقْمَانُ [ʿuqfān] عُقْمَانُ [ʿuṣmān] vezninde kızıl karıncanın ceddı ismidir ki ibtidā halk olunanları olacaktır. Her biri nev'leri i'tibārıyla أَبُو النَّمْلِ [ebu'n-neml] olur, أَبُو النَّمْرِ [ebu'l-beşer] gibi; yukālu: تَعَالَى الْفَارِزُ وَهُوَ جَدُّ السُّودِ مِنَ النَّمْلِ وَعُقْمَانٌ وَهُوَ جَدُّ الْحُمْرِ

الْمُفَارِزَةُ [el-mufārezet] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'let] vezninde) Bir nesneden kesilip ayrılmak ma'nāsınadır; yukālu: فَارَزَ شَرِيكُهُ إِذَا فَاصَلَهُ

وَقَاطَعَهُ

فِرْزَانٌ [firzān] (fā'nın kesriyle) Satranc ālātından ferz ta'bir olunan mūhredir, ferzīn-i Fārisī mu'arrebidir ki fethledir.

الْفُرُوزُ [el-furuzz] (عُتُلٌ [ʿutull] vezninde) Sahih köleye denir, 'abd-i sahīh ma'nāsına, 'alā-kavlin etli cānlı hürr-i sahīha denir; yukālu: هُوَ فُرُوزٌ أَي عَبْدٌ صَحِيحٌ أَوْ حُرٌّ صَحِيحٌ تَارٌ

فِرْزِينُ [Firzīn] (fā'nın kesriyle) Bir mevzi'dir.

فَرْزَنُ [Ferzen] (جَعْفَرٌ [caffer] vezninde) Bir karyedir.

الْمَفْرُوزُ [el-mefrūz] Etrāfı sincef gibi pervāzelenmiş sevbe denir, çevre ve oya gibi. Şārihin beyānına göre pervāz mu'arabi olan فِرْوَاژ [firvāz]dan me'hūzdur.

الْفَرْوَزَةُ [el-fervezet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Ölmek ma'nāsınadır; yukālu: فَرَوَزَ الرَّجُلُ إِذَا مَاتَ

الْإِفْرِيزُ [el-ifrīz] (hemzenin kesriyle) Sundurmaya ve saçağa denir ki kapıyı ve duvarı yağmurdan hıfz için ederler. Ve bu, pervez-i Fārisī mu'arrebidir.

الْفَارِزَةُ [el-fārizet] Yere yapışık ince ve yumuşak kumlukta olan yol şeklinde uzun tarıkaya denir.

فَيْرُوزُ [feyrūz] (fā'nın fethiyle) Pīrūz-ı Fārisī mu'arrebidir, sa'īd ve hurrem ma'nāsına. Bu münāsebetle ba'zı kimselere tesmiye olunmuştur. Ez-ān cümle Feyrūz ed-Deylemī ashābdandır, kendisinden oğulları Daḥḥāk ve Sa'īd ve 'Abdullāh rivāyet-i hadīs eylediler. Ve Feyrūz el-Hemdānī el-Vādī'ī Cāhiliyye ve İslām'ı idrāk eyledi, ba'zılar sahābeden 'add eylediler.

فَيْرُوزَابَادُ [Feyrūzābād] (fā'nın fethi ve

kesriyle) Fāris ülkesinde bir beldedir ki mü'ellifin şehridir. Ve yine Fāris'te Merdeşt kurbünde bir karyedir. Ve Azerbaycān ülkesinde bir kal'a-i hasînedir. Ve zâhir-i şehri Herāt'da ve Mekrān kurbünde bir karye ve Hindistān'da bir belde adıdır.

فَيْرُوزُ قُبَادٍ [Feyrūze Ḳubād] Bābu'l-Ebvāb kurbünde selefte bir belde idi. Ve Bağdād nevāhīsinden bir nāhiye adıdır.

فَيْرُوز كُوهِ [feyrūz Kūh] Herāt ve Ġiznīn bey-ninde bir kal'a-i hasîne adıdır. Ve Cebel-i Dunbāvend'de bir āher kal'a adıdır.

الْإِفْتِرَازُ [el-iftirāz] [ifti'āl] vezninde) Bir adam kendi maslahatını kat' ve fasl edinmek ma'nāsınadır; yukālu: **إِفْتَرَزَ أَمْرَهُ** دُونَ أَهْلِ بَيْتِهِ إِذَا قَطَعَهُ

[ف ز ز]

الْفَرْزُ [el-fezz] (fā'nın fethi ve zāy'ın teşdidiyle) 'Udūl ve insirāf eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: **فَرَزَ فُلَانٌ عَنِّي فَرًّا مِنَ الْبَابِ** Ve bir adam yalnız kendi başına olmak ma'nāsınadır; yukālu: **فَرَزَ الرَّجُلُ إِذَا** انْفَرَدَ Ve belinleyip korkmak ma'nāsınadır; yukālu: **فَرَزَ الظَّنْبِيُّ إِذَا فَرِعَ** Ve bir kimsenin derūnuna havf ilkāsıyla yerinden iz'ac eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **فَرَزَ فُلَانًا عَن** مَوْضِعِهِ إِذَا أَرْعَجَهُ وَأَفْرَعَهُ

فَرٌّ [fezz] Vasef olur, hafif kişiye denir; yukālu: **فَرٌّ رَجُلٌ فَرٌّ أَيْ خَفِيفٌ** Ve bakara-i vahşiyye yavrusuna denir. Cem'i **أَفْرَازٌ** [efzāz] dır.

الْفَرْزَاةُ [el-fezāzet] (fā'nın fethiyle) ve

الْفَرْزُوزَةُ [el-fuzūzet] (fā'nın zammıyla) Bir adam bir nesne sebebiyle 'alev gibi muztarib ve bī-karār olmak ma'nāsınadır; yukālu: **فَرَزَ الرَّجُلُ فَرْزَاةً وَفَرْزُوزَةً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا تَوَقَّدَ**

الْفَرْزِيُّ [el-fezīz] [ezīz] vezninde) Yara sulanıp çirki seyelān eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **فَرَزَ الْجُرْحُ فَرْيًّا مِنَ الْبَابِ** الْمَرْبُورِ إِذَا سَالَ وَنَدِيَ

الْإِسْتِفْرَازُ [el-istifzāz] Bir adamın temkīn ve metānetini izāle ile muztarib ve bī-karār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **إِسْتَفْرَزَهُ** إِذَا اسْتَحَفَّهُ Ve bir adamı yerinden koparıp ihrāc eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **إِسْتَفْرَزَهُ إِذَا أَخْرَجَهُ مِنْ دَارِهِ وَأَرْعَجَهُ**

الْإِفْرَازُ [el-ifzāz] (hemzenin kesriyle) Bir kimseyi korkuya düşürmek ma'nāsınadır; tekūlu: **أَفْرَزْتُهُ أَيْ أَفْرَعْتُهُ**

فُرٌّ [Fuzz] (fā'nın zammıyla) Neysābūr'da bir mahalle adıdır.

فَرْزَانُ [Fezzān] [ḥassān] vezninde) Feyyūm-ı Mısr ile Ṭarābulus-ı Ġarb aralığında bir vāsi' vilāyet adıdır; Fezzān b. Ḥām b. Nūḥ 'aleyhi's-selām ile müsemmādır.

التَّفَرُّزُ [et-tefezzuz] [tefa'ul] vezninde) Bir zahmete uğrayıp mihnete düşmek ma'nāsınadır; yukālu: **تَفَرَزَ الرَّجُلُ إِذَا عَنِيَ**

الْإِفْتِزَازُ [el-iftizāz] [ifti'āl] vezninde) Gālib olmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِفْتَرَزَ عَلَيْهِ** إِذَا غَلَبَ

الْفَرْفَرَةُ [el-fezfezet] [zelzelet] vezninde) Tard ve teb'īd eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **فَرْفَرَهُ إِذَا طَرَدَهُ** إِنْسَانًا أَوْ غَيْرَهُ

التَّفَازُزُ [et-tefāzuz] [tefā'ul] vezninde) Tebārüz ve tegālüb ma'nāsınadır; tekūlu: **تَفَازَرْنَا أَيْ تَبَارَزْنَا**

[ف ط ز]

الْفَطْرُ [el-fatḫ] (fā'nın fethi ve ḫā'nın sükūnuyla) Ölmek ma'nāsınadır; yukālu: **فَطَرَ الرَّجُلُ فَطْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا مَاتَ** 'Alā-kavlin **فَطَسَ** lafzında lügattır.

[ف ق ز]

الْفَقْرُ [el-faḳz] (fā'nın fethi ve ḳāf'ın sükūnuyla) فَقَسْ lafzında lügattır ki ölmek ma'nāsınadır; yukālu: فَقَرَ الرَّجُلُ فَقْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا مَاتَ

[ف ل ز]

الْفِلِزُّ [el-filizz] (kesreteynle ve teşdīd-i zāy'la) ve

الْفِلِزُّ [el-filezz] (هَجَفٌ [hiceff] vezninde) ve

الْفُلُزُّ [el-fuluzz] (عُتْلٌ [ʿutull] vezninde) Şol beyāz bakıra denir ki ondan dövme tence-reler ve kazanlar dizilir. 'İnde'l-ba'z demir bokuna denir, خَبْتُ الْحَدِيدِ [ḥabeṣu'l-ḥadīd] ma'nāsına. 'Alā-kavlin taşlara denir, حِجَارَةٌ [ḥicāret] ma'nāsına. Ve 'alā-re'yin mut-lakan cevāhir-i arziyyeye denir, altın ve gümüş ve bakır ve sā'ir ma'diniyyāt gibi; filizzāt-ı tis'a ma'rūftur. Yāhūd cevāhir-i arz izābe olundukta mütemeyyiz olan habes ve vesahına denir. Ve galīz ve şedīd olan adama denir. Ve kılıç tecribe edecek nesneye denir ki ona vurmakla tecribe ederler. Ve bahīl ve nākese denir. Bunlar teşbīh tarīkiyledir.

[ف و ز]

الْفَوْزُ [el-fevz] (جَوْزٌ [cevz] vezninde) Havf ve hatardan necāt ve selāmet bulup hayr ve me'mūle zafer ve fırsat bulmak ma'nāsınadır; yukālu: فَازَ الرَّجُلُ إِذَا نَجَا Ve yalnız necāt ve yalnız zafer ma'nāsına gelir; yukālu: فَازَ مِنْهُ إِذَا نَجَا مِنْهُ ve yukālu. فَازَ بِالْثَوَابِ إِذَا ظَفِرَ بِهِ. فَازَ فَازَ ma'nāsına olmakla zıdd olur; yukālu: فَازَ الرَّجُلُ إِذَا هَلَكَ *Esās*'ta beyān olunduğu üzere مَفَازَةٌ [mefāzet] tefe'ul cihetiyle mehlekeye ve beyābāna itlāk olunmakla ondan فَوْزٌ [fevz] māddeşi ahz ve helāk ma'nāsında

isti'māl olunmuştur. Pes zıddıyyeti hakīki olmaz. Ve ölmek ma'nāsınadır; yukālu: فَازَ الرَّجُلُ إِذَا مَاتَ Ve

فَوْزٌ [Fevz] Hımş kazāsında bir karye adıdır.

الْإِفَازَةُ [el-ifāzet] (hemzenin kesriyle) Zafer-yāb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِفَازَهُ اللَّهُ بِكَذَا فَفَازَ بِهِ أَي أَطْفَرَهُ بِهِ فَذَهَبَ بِهِ يَعْنِي فَفَازَ وَذَهَبَ بِهِ

الْمَفَازَةُ [el-mefāzet] (mīm'in fethiyle) İsm-i mekāndır, kurtulacak mahalle denir; yukālu: هُوَ بِمَفَازَةٍ مِنْهُ أَي مَنَاجَا Ve meh-lekeye denir ki helāk ma'nāsına olan فَوْزٌ [fevz]dendir; yukālu: هُوَ بِمَفَازَةٍ أَي مَهْلَكَةٍ Ve susuz çöl beyābāna denir. Ma'nā-yı evvele ve sāniye göre de tefe'ul cihetiyledir; yukālu: رَكِبَ الْمَفَازَةَ وَمَضَى فِيهَا أَي الْفَلَاةَ لَا مَاءَ فِيهَا

التَّفْوِيزُ [et-tefvīz] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Ölmek ma'nāsınadır ki مَفَازَةٌ [mefāzet]-i ber-zaha varmış olur; yukālu: فَوْزَ الرَّجُلُ إِذَا مَاتَ Ve yol belli ve 'ayān olmak ma'nāsınadır ki sālikini fā'iz eder; yukālu: فَوْزَ الطَّرِيقُ إِذَا بَدَأَ وَظَهَرَ Ve geçip gitmek ma'nāsınadır; yukālu: فَوْزَ الرَّجُلُ إِذَا مَضَى Ve çöle düşmek ma'nāsınadır; yukālu: فَوْزَ الرَّجُلُ بِإِبْلِهِ إِذَا رَكِبَ بِهَا الْمَفَازَةَ

الْفَازَةُ [el-fāzet] İki direkli sāyebāna denir ki murād أَحْشَامٌ [aḥşām]ın alaçık dedikle-ridir; yukālu: ضَرَبَ الْفَازَةَ فِي الْمَفَازَةِ وَهِيَ مِظَلَّةٌ Ve

فَازَةٌ [Fāzet] Sāhil-i Baḥr-i Yemen'den Ehvāb türābında bir mevzi' adıdır.

الْفَائِزُ [el-Fā'iz] Sa'īd b. Zeyd b. 'Amr b. Nufeyl radiyallāhu 'anh cenābının kılıcı ismidir.

[ف ي ز]

الْفَيْزُ [el-fiyezz] (هَجَفٌ [hiceff] vezninde)

Gövdesinde balık etleri sulb ve şedîd olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ فَيَّرُ أَيَّ الشَّدِيدِ الْعَضَلِ الْإِنْفِيَّازُ [el-infiyāz] [infī'āl] vezninde) İnfirād ma'nāsınadır; yukālu: إِفْعَازَ الرَّجُلِ إِذَا انْفَرَدَ

FASLU'L-ĶĀF (فَضْلُ الْقَافِ)

[ق ب ز]

الْقَبِيزُ [el-ķibz] (ķāf'ın kesri ve bā'nın sükūnuyla) Bahil ve nākes bodur adama denir.

[ق ح ز]

الْقَحْزُ [el-ķahz] (ķāf'ın fethi ve hā'yı mühmelenin sükūnuyla) Sıçramak ma'nāsınadır; yukālu: قَحَزَ الرَّجُلُ قَحْزًا مِّنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا وَتَبَ Ve muztarib ve bī-karār olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا قَحَزَ الرَّجُلُ فَلَيْقَ شَارِيهِ bu iki ma'nâyı bir 'add eylemekle muztarib olup yerinden sıçramak demek olur. Ve değnekle vurmak ma'nāsınadır; yukālu: قَحَزَهُ بِالْعَصَا إِذَا صَرَبَهُ بِهَا Ve yere çalmak ma'nāsınadır; yukālu: قَحَزَ بِالرَّجْلِ إِذَا صَرَعَهُ Ve redd eylemek ma'nāsınadır; yukālu: قُحِزَ الرَّجُلُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا رُدَّ

الْقُحُوزُ [el-ķuhūz] [ķu'ūd] vezninde) Bī-cān gibi yere düşmek ma'nāsınadır; yukālu: قَحَزَهُ قَحْزًا قُحُوزًا أَيَّ سَقَطَ كَالْمَيْتِ Ve atılan ok ileri gitmeyip atanın önüne düşmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: قَحَزَ السَّهْمُ إِذَا رَمَاهُ فَوَقَعَ بَيْنَ يَدَيْهِ

قَحَزُ [ķahz] (ķāf'ın fethi ve hā'nın sükūnuyla) ve

قُحُوزُ [ķuhūz] ve

قَحَزَانُ [ķahazān] (fetehātla) Köpek kısmı siymek ma'nāsınadır; yukālu: قَحَزَ الْكَلْبُ بَيُّوْلَهُ قَحْزًا وَقُحُوزًا وَقَحَزَانًا إِذَا رَمَى بِهِ

التَّحْجِيزُ [et-taķhīz] [tef'īl] vezninde) Bu dahi değnekle vurmak ma'nāsınadır; yukālu: قَحَزَهُ بِالْعَصَا إِذَا صَرَبَهُ بِهَا Ve bir adama galīz galīz söz söylemek ma'nāsına

müsta'emeldir; yukālu: إِذَا الْكَلَامَ لَهُ إِذَا فَحَزَّ الْكَلَامَ لَهُ إِذَا غَلَّظَهُ Ve sıçratmak, tenzi'e ma'nāsınadır; yukālu: فَحَزَّهُ إِذَا نَزَّأَهُ

التَّفْحُزُّ [et-tekaḥḥuz] (تَفْعُلُ [tefa'ul] vezninde) Bu dahi taglīz-i kelām ma'nāsınadır; yukālu: تَفْحَزَّ الْكَلَامَ إِذَا غَلَّظَهُ

الْفَاحِزَاتُ [el-kaḥizāt] Mihen ve şedā'ide itlāk olunur; yukālu: أَصَابَتْهُ الْفَاحِزَاتُ أَي الشَّدَائِدُ

الْفَحَّازُ [el-kuḥāz] (غُرَابٌ [gūrāb] vezninde) Bir maraz adıdır ki koyun ve keçi kısmına 'arız olur; 'alā-kavlin deve kısmına mahsūs öksürük 'arızasına denir.

الْفَحَزَى [el-kaḥazā] (جَمَزَى [cemezā] vezninde) Ok atarken elden kapıp sıçragan olan yaya denir.

الْفَحَّازَةُ [el-kuḥḥāzet] (رُمَانَةٌ [rummānet] vezninde) Bir güne kuş tuzagının ismidir ki bir takrīble sıçrayıp kuşu bend eder.

[ق ح ف ز]

الْفَحْفَزَةُ [el-kaḥfezet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Bir adama galīz ve dürtüşt sözler söylemek ma'nāsınadır; yukālu: فَحْفَزَ لَهُ الْكَلَامَ إِذَا غَلَّظَهُ Ve sür'atle yürümek ma'nāsınadır; yukālu: فَحْفَزَ فِي الْمَشْيِ إِذَا أَسْرَعَ Ve heybe ve yastık makülesine yumuşak haşvi basıp doldurmak ma'nāsınadır; yukālu: فَحْفَزَ الْحَقِيبَةَ إِذَا حَشَاهَا حَشْوًا نَاعِمًا

[ق ح ف ل ز]

الْفَحْفَلِيزُ [el-kaḥfelīz] (زَنْجَبِيلٌ [zencebīl] vezninde) Ferce denir.

[ق ح ل ز]

الْفَحْلَزَةُ [el-kaḥlezet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Bodur adamın yürüyüşüne denir; ve yukālu: هُوَ يُفْحَلِيزُ أَي يَمْشِي مَشْيَةَ الْقَصِيرِ Ve taglīz-i kelām ma'nāsınadır; yukālu: فَحْلَزَ الْكَلَامَ لَهُ إِذَا غَلَّظَهُ

التَّفْحُلُزُ [et-tekaḥluz] (تَدَخْرُجُ [tedaḥruc] vezninde) Yere kapanmak ma'nāsınadır; yukālu: ضَرَبَهُ فَتَفْحُلُزُ أَي اُنْجَدَلَ

[ق خ ز]

الْفَحْزَةُ [el-kaḥzet] (كَافٍ'ın fethi ve ḥā-yı mu'cemenin sükünuyla) Bir kuru nesneyi bir āher kuru nesneye vurmak ma'nāsınadır; yukālu: مَا أَشَدُّ صَوْتِ فَحْزَتِهِ وَهُوَ ضَرْبٌ شَيْءٍ يَابِسٍ بِمِثْلِهِ

[ق ر ز]

الْفَرُزُ [el-kaḥarz] (فَرْزٌ [ferz] vezninde) Parmakların uçlarıyla yerden toprak almak ma'nāsınadır; yukālu: فَرَزَ التُّرَابَ فَرُزًا مِنَ الْبَابِ فَرَزَ الْأَوَّلُ إِذَا قَبَضَهُ بِأَطْرَافِ الْأَصَابِعِ Ve çimdiklemek ma'nāsınadır; yukālu: فَرَزَهُ إِذَا فَرَصَهُ Ve

فَرُزٌ [kaḥarz] Tepeye ve bayıra denir. Ve galīz yere denir.

الْفَرُزُ [el-kaḥurz] (كَافٍ'ın zammıyla) Haccāmların yağ-dānına denir.

الْفَرُزَةُ [el-kaḥurzet] (غُرْفَةٌ [gurfet] vezninde) Bir kabzaya şebīh nesneye denir ki tamām avuç dolusu olmaz; yukālu: أَخَذَ فُرُزَةً مِنْهُ وَهِيَ شِبْهُ الْقَبْضَةِ

[ق ر ب ز]

الْفَرُوبُزُ [el-kaḥurbuz] (جُرْبُزٌ [curbuz] vezninde ve mürādifidir ki) Dubaracı habīs ve dāhiye kimseye denir gürbüz mu'arrebidir; yukālu: رَجُلٌ فُرُوبُزٌ أَي حَبٌّ كَجُرْبُزٍ

[ق ر غ ز]

قَوْرُغُزُ [Kırgız] (كَافٍ'ın ve ğayn-ı mu'cemenin kesriyle) Türk zümresinden bir adamın ismidir ki Ğazne şehrinde bir medrese binā eylemiştir.

[ق ر م ز]

الْقَرْمِزُ [el-kaḥirmiz] (زَبْرِجٌ [zibric] vezninde)

de) Bir güne boya ismidir ki bilād-ı Ermeniyye'ye mahsüstür. Hakikati bilād-ı mezbûre meşelerinde tekevvin eder bir nev' küçük kurtçağızın 'usâresidir. 'İnde'l-ba'z mercimek kadar ve pek kızıl dânelerdir ki şehir-i Ezâr-ı Rümîde çiğ gibi bir nev' bellût ağacına nâzil olur. Devşirilmesinde gaflet ve ihmâl olunursa kanatlanıp pervâz ederler; kırmızı dedikleri boya o dânelerin içlerinde olur. Onunla hayvânî olan ya'nî yün ve ipek makûlesini boyarlar, pamuk boyanmaz.

Mütercim der ki müfredât-ı tıbbiyede bu resme mersümdür ki kırmızı dedikleri ki nâs ona kırıbz derler, ma'rûftur, boyacılar isti'mâl ederler. Evrâk-ı eşcâr üzere husûsan çıdar nâm şecer-i Hindî üzere tekevvin eder. Be-gâyet ahmer ve nohud kadar ve müstedîr ve kerihü'r-râyiha bir böcektir. Ve kırmızı lûgat-ı Rümîdir, 'Arabîde ona دُوْدُ الصَّبَاغِينَ [düdü's-şabbâgîn] derler. Ve bir nev' habbeye de kırmızı denir ki Türkîde kırıbz tohumu derler. Evvelki ile ipek boyanır; bir cüz'ü on iki cüz' ipeği boyar ve bununla da boyarlar, lâkin evvelkine uymaz. Ve bilād-ı Ermen'e mahsûs değildir, bizim semtlerde dahi mütekevvin olur. Issı suda haşlayıp helâk ederler. Onun için ashâb-ı vera' ondan ve boyasından istinkâf ederler. Ve Türkîde kırmızı ona mensûbdur.

الْقَوْمِي [el-ķirmîz] (kâf'ın kesriyle) Za'îf ve nâ-tüvân kişiye denir.

الْقَوْمَا [el-ķirmâz] (قَوْمَا [ķirtâs] vezninde) Küle gömmekle tabh olunmuş ekmeğe denir; tekülü: أَكَلْنَا قَوْمَا أَي حَبْرًا مَحْوَرًا

[ق ز ز]

الْقَزُّ [el-ķazz] (kâf'ın fethi ve zâ-yı

mu'cemenin sükûnuyla) Sıçramak, 'alâ-kavlin sıçramak için devşirilip tortop olmak ma'nâsınadır; yukâlu: قَزَّ الرَّجُلُ قَزًّا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا وَثَبَ أَوْ انْتَبَضَ لِلْوُثْبِ Ve قَزَّ [ķazz] İpeğe denir, إِبْرِيْسَم [ibri'sem] ma'nâsına, lâkin müte'âref olan hâim ipek olmaktadır ki keji-i Fârisî mu'arrebidir. Ve

قَزَّ [ķazz] Nefs bir nesneyi kabûl eylemeyecek ondan iğrenmek ma'nâsınadır; tekülü: قَزَّتْ نَفْسِي عَنْهُ أَي أَبَيْتُهُ وَعَافَيْتُهُ

الْقَزُّ [el-ķuzz] (kâf'ın zammıyla) Ālûde ve murdâr ve vesah-nâk makûlesinden ihtirâz edip bertaraf olmak ma'nâsınadır; yukâlu: هُوَ يَقْرُؤُ مِنَ الدَّنَسِ قَرًّا أَي يَتَبَاعَدُ Ve kâf'ın harekât-ı selâsiyle âlûde ve murdâr ve vesah-nâk makûlesinden dâ'imâ hazer ve mücânebet eden pâkîze-meşreb adama denir; mü'ennesi hâ'yıdır; yukâlu: رَجُلٌ قَرٌّ بِاللَّثَلِيْبِ أَي مُتَقَرَّرٌ وَهِيَ قَرَّةٌ

الْقَزُّزُ [et-teķazzuz] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Bu dahi murdâr ve vesah-nâk nesnelere sakınıp tenezzüh ve tebâ'ud eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: هُوَ يَتَقَرَّرُ أَي يَتَبَاعَدُ عَنِ الدَّنَسِ

الْقَاوَزَةُ [el-ķâzûzet] (فَاوْرَةٌ [ķârûret] vezninde) Bir güne marşabaya denir, فَاوْرَةٌ [ķâķûzet] ve قَاوِرَةٌ [ķâķuzzet] dahi denir teşdîd-i zâ'yla. 'Alâ-kavlin kadeh ve kâseye denir yâhüd küçük kârûreye denir. Ve tas ta'bîr olunan kaba denir.

الْقَازُ [el-ķâzz] Şeytâna itlâk olunur. Kâle's-şârih ve fi'l-hadîsi: «إِنَّ إِبْرِيْسَ لَيَقْرُؤُ الْقُرَّةَ مِّنَ الْمَشْرِقِ فَيَبْلُغُ الْمَغْرِبَ» أَي يَثِبُ الْوُثْبَةَ

الْقَزُّزُ [el-ķazez] (fethateynle) Şol zarîf ve nâzûk-tab' adama denir ki nezâhetinden ve pâkîze-meşreb olduğundan nâşî 'uyûb ve nakâyıstan mütevakki ve mütehâşî ola. Kezâlik elvâs-ı me'âsî ve me'âyibden

mütecanib olan adama denir.

الْقَزَائُ [el-ḳuzzāz] [رُمَانٌ] [rummān] vezninde) **قَزَزُ** [ḳazez] ma'nāsınadır; yukālu: رَجُلٌ قَزَزٌ وَقَزَّارٌ أَيُّ ظَرِيفٌ مُتَوَقِّئٌ لِلْغُيُوبِ وَكَذَا مُتَقَرِّزٌ مِّنَ الْمَعَاصِي وَالْمَعَايِبِ لَا كَثِيرًا يُعْنِي بَلْ مِّنَ التَّرَاهَةِ

الْقَزَائُ [el-ḳazāz] [سَحَابٌ] [sehāb] vezninde) Büyük ejdehāya denir, 'alā-kavlin kısa yıllanlara denir.

الْقَزَائُ [el-ḳazzāz] [شَدَادٌ] [şeddād] vezninde) İpek satana denir, **بَائِعُ الْقَزِّ** [bā'i'u'l-ḳazz] ma'nāsına.

إِبْنُ قَزْقُزٍ [İbn Ḳuzḳuz] [هُدْهُدٌ] [hudhud] vezninde) Aḫmed b. Muḫammed nām muhaddis künyesidir.

قَزَقَزٌ [Ḳazḳaz] [عَرَعَرٌ] [ar'ar] vezninde) Bir mevzi'dir.

الْقَزَاكِيزُ [el-ḳazākiz] [كَافٌ] [ḳāf] vezninde) Bir nesneden bir nebzeye denir; tekülü: أَخَذْتُ مِنْهُ قَزَاكِرًا أَيُّ نَبْذًا

الْقَزَاكِيزَانُ [el-Ḳāḳazān] Ḳazvīn kazāsında bir derbend adıdır.

[ق ش ن ز]

الْقَشْنِيزَةُ [el-ḳaşnizet] [كَافٌ] [ḳāf] vezninde) Bir nev' nebāt adıdır ki varakı hurde hindibā varakına şebīh ve pek yeşil ve sütlü olur, me'küldür, koyun ve keçi kısmı ondan pek hoşlanır; zāhiren ḳişniz-i kūhīdir.

[ق ع ر]

الْقَعَزُ [el-ḳa'z] [كَافٌ] [ḳāf] vezninde) Kabı doldurmak ma'nāsınadır; yukālu: قَعَزَ الْإِنَاءُ قَعَزًا مِّنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا مَلَأَهُ شَرَابًا Ve kap içre olan nesneyi şiddetle içmek ma'nāsınadır; yukālu: قَعَزَ مَا فِي الْإِنَاءِ إِذَا شَرِبَهُ شَرِبًا شَدِيدًا

[ق ع ف ز]

الْإِفْرِنْقَاةُ [el-iḳ'infāz] [إِفْرِنْقَاةٌ] [ifrinḳā'] vezninde) Zikri ātū **قَعَمَزَى** [ḳa'fezā] vech üzere oturmak ma'nāsınadır; yukālu: إِفْعَمَزَ الرَّجُلُ إِذَا جَلَسَ الْقَعَمَزَى

الْقَعَمَزَى [el-ḳa'fezā] [كَافٌ] [ḳāf] vezninde) (ḳāf'ın fethi ve kasr ile) **إِسْتِيفَازٌ** [istifāz] ma'nāsınadır ki 'acele kalkıp gider şeklinde çömelip oturmağa denir; yukālu: جَلَسَ الْقَعَمَزَى أَيُّ مُسْتَوْفِرًا

الْقَعْفَزَةُ [el-ḳa'fezet] [دَحْرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) Baştan savmak için bir adama gılgat ve huşunetle söz söylemek ma'nāsınadır; yukālu: قَعْفَزَ لَهُ الْكَلَامَ إِذَا أَرَادَ أَنْ يَدْفَعَهُ عَنِ نَفْسِهِ Ve adımları sık sık atarak yürümek ma'nāsınadır; yukālu: قَعْفَزَ فِي الْمَشْيِ إِذَا مَشَى قَعْفَزًا مَشْيًا ضَعِيفًا Ve bir husūsa kasd-ı kıyām eder şeklinde dizleri ve uylukları sıkarak yerleşmeyip çömelip oturmak ma'nāsınadır; yukālu: قَعْفَزَ الرَّجُلُ إِذَا جَلَسَ جَلَسَةً الْمُحْتَبَى ضَامًا رُكْبَتَيْهِ وَفَخَذَيْهِ كَالَّذِي يَهْمُ لِأَمْرِ

الْتَقْفُورُ [et-teḳa'fuz] [تَدَخْرُجٌ] [tedaḫruc] vezninde) Bir yerde çöküp sâbit ve mukīm olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَقْفَعَزَ الرَّجُلُ إِذَا بَرِكَ

الْمُتَقْفِرَةُ [el-muteḳa'fizet] (ism-i fā'il bünyesiyile) Şāhları aşağıya sarkmış ser-nigün ağaca vasf olur, salkım söğüt gibi; yukālu: شَجَرَةٌ مُتَقْفِرَةٌ أَيُّ مُتَكَبِّبَةٌ

الْقُفُورُ [el-ḳu'fuz] [عُضْفُورٌ] [uşfūr] vezninde) Bir nev' nebāt adıdır.

[ق ف ز]

الْقَفْزُ [el-ḳafz] [كَافٌ] [ḳāf] vezninde) (ḳāf'ın fethi ve fā'nın sükunuyla) ve

الْقَفْزَانُ [el-ḳafezān] (feteḫātla) ve

الْقُفَاةُ [el-ḳufāz] [كَافٌ] [ḳāf] vezninde) (ḳāf'ın zammıyla) ve

الْقُفُودُ [el-ḳufūd] [قُفُودٌ] [ḳu'ūd] vezninde)

Sıçramak ma'nāsınadır; yukālu: قَفَّرَ الظَّمِي قَفْرًا قَفْرًا وَقَفَّرَانَا وَقَفَّرَانَا وَقَفَّرُوا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا وَتَبَّ Ve ölmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: قَفَّرَ فَلَانٌ إِذَا مَاتَ

الْقَفْرَى [el-kafezā] (جَمْرَى [cemezā] vezninde) İsmidir, sıçramağa ve sıçrayışa denir.

الْقَفِيرُ [el-kařiz] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bir cins ölçek adıdır ki sekiz مَكُوكٌ [mekūk] isti'āb eder. Ve مَكُوكٌ [mekūk] bir buçuk صَاعٌ [šāc] alır. Ve

قَفِيرٌ [kaşiz] Yüz kırk dört zirāc miktārında olan arza denir. Cem'ī أَقْفِرَةٌ [akşizet] ve قُفْرَانٌ [kuřzān] gelir kaş'ın zammıyla; yukālu: أَعْطَاهُ قَفِيرًا مِنَ الْبُرِّ وَهُوَ مَكْبَالٌ ثَمَانِيَةٌ مَكَايِكَ وَمَنْ الْأَرْضِ قَلْرٌ مَائَةٌ وَأَرْبَعٌ وَأَرْبَعِينَ ذِرَاعًا

الْقَفَّازُ [el-kařfāz] (رُمَّانٌ [rummān] vezninde) Eldivene denir ki içine pamuk koyup dikerler; pek soğuk günlerde nisvān ellerine geçirirler, hālen bu diyārlarda yola gidenler isti'māl ederler, Fāriside dest-vāne derler. Alā-kavlin قُفَّازٌ [kuřfāz] nisvān huliyyātından bir gūne zīnet ismidir ki ellerine ve ayaklarına geçirirler. Ce elde şikārī kuş oturttukları eldivene de denir ki Arablar sokuşturma demir tellerden nesc ederler. Ve at kısmının ellerinde dirseklerine kadar olan beyāza ya'nī sekile denir.

التَّقْفَرُ [et-tekaşfuz] (تَفَعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Hatun kısmı ellerine ve ayaklarına kına ile eldiven şeklinde nakş edinmek ma'nāsınadır; yukālu: تَقْفَرَتِ الْمَرْأَةُ بِالْحِنَاءِ إِذَا نَقَشَتْ يَدَيْهَا وَرِجْلَيْهَا بِهِ

الْأَقْفَرُ [el-aķfez] (أَحْمَرٌ [aħmer] vezninde) ve

الْمُقَفَّرُ [el-muķařfez] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Şol ata denir ki yalnız elleri dirseklerine kadar sekil olup ayaklarında olmaya; yukālu: فَرَسٌ أَقْفَرٌ وَمُقَفَّرٌ إِذَا كَانَ بِيَاضَ

تَحْجِيلِهِ فِي يَدَيْهِ إِلَى الْمُرْقَفَيْنِ دُونَ الرَّجْلَيْنِ **الْقَفْفِيزَى** [el-kařfeyzā] (kař'ın zammıyla) **الْقَفْفِيزَى** [summeyhā] vezninde) Sıbyāna mahsūs bir la'ib ismidir ki bir ağacı dikip üzerinden sıçraşurlar.

الْقَوَافِزُ [el-kařāřiz] قَافِزَةٌ [kaşizet]in cem'iidir, kurbağaya itlāk olunur, sıçragan olduğu için. Ve

قَافِزَةٌ [kařizet] Seğirtirken āhū gibi pertāv eden yügrük ata denir; te'nisi mevsūf i'tibārıyladır; yukālu: خَيْلٌ قَافِزَةٌ وَقَوَافِزُ أَيُّ سِرَاعٍ تَتَّبِعُ فِي عَدْوِهَا

قَفِيرٌ [kaşiz] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Nebiyy-i ekrem 'aleyhi's-selām hazretlerinin gulāmları ismidir.

الْقَاقُزُ [el-kaķuzz] (kaş'la) «ق، ز، ز» māddesinde zikr olundu ki maşrabaya denir.

[ق ل ز]

الْقَلَزُ [el-kaşalz] (kař'ın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Bir gūne su içmek ma'nāsınadır. Şārih der ki ba'zılar birden içmek ve ba'zılar sorarak içmek ile beyān eylediler; yukālu: قَلَزَ الرَّجُلُ الْمَاءَ قَلْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي وَهُوَ نَوْعٌ مِنَ الشَّرْبِ Ve vurmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا قَلَزَهُ Ve atmak ma'nāsınadır; yukālu: قَلَزَ قَلْرًا بِسَهْمِهِ إِذَا رَمَى Ve cünbüş ve neşātlanmak ma'nāsınadır; yukālu: قَلَزَ إِذَا نَشِطَ Ve sıçramak ma'nāsınadır; yukālu: قَلَزَ إِذَا وَتَبَّ Ve topallanmak ma'nāsınadır; yukālu: قَلَزَ الرَّجُلُ إِذَا عَرَجَ

قَلَزٌ [kaşalz] Za'if ve hafif adama denir; yukālu: رَجُلٌ قَلَزٌ أَيُّ ضَعِيفٌ خَفِيفٌ

قَلَزٌ [kaşalz] Değnekle yeri dürtüştürmek ma'nāsınadır; yukālu: قَلَزَ بَعْضَاهُ الْأَرْضَ إِذَا نَكَتَهَا بِهَا Ve bir adama kāse kāse su içirmek

ma'nāsınadır; tekülü: قَلَزْتُهُ أَقْدَاخًا أَي جَرَعْتُهُ
Ve çekirge yumurta gömmek için kuyru-
ğunu yere sokmak ma'nāsınadır; yukālu:
قَلَزَ الْجَرَادُ ذَنْبَهُ إِذَا رَزَّ ذَنْبَهُ فِي الْأَرْضِ

التَّقْلُزُ [et-teqalluz] [tefa^{cu}l] [tefa^{cu}l] veznin-
de) Bu dahi neşāt ve cünbüşe gelmek
ma'nāsınadır; yukālu: تَقْلَزُ الرَّجُلُ إِذَا نَشِطَ
Ve āhū ve ceyrān makūlesi seğirtip kaçmak
ma'nāsınadır; yukālu: تَقْلَزُ الْوَعْلُ إِذَا عَدَا

الْقِلْزُ [el-Ḳillez] [ḥimmaş] [ḥimmaş] vezninde)
Rūm diyārında Sumeysāt kurbünde bir
merc adıdır.

الْقُلُزُ [el-ḳuluzz] [ʕutull] [ʕutull] vezninde) ve
الْقِلِزُ [el-ḳilizz] [filizz] [filizz] vezninde) Şol
sarı bakıra denir ki be-gāyet sert olmakla
ona demir ya'nī ālet kār eylemez ola. Ve
tūnd ve şedīd kişiye denir.

الإِقْتِلَازُ [el-iḳtilāz] [ifti^{cu}āl] [ifti^{cu}āl] vezninde)
Kāse kāse su içmek ma'nāsınadır; tekülü:
قَلَزْتُهُ أَقْدَاخًا فَاقْتَلَزَهَا أَي جَرَعْتُهُ أَقْدَاخًا فَتَجَرَّعَهَا

الإِقْلَازُ [el-iḳlāz] (hemzenin kesriyle) ve
التَّقْلِيلُ [et-taqlīz] [tefīl] [tefīl] vezninde)
Bunlar da çekirge kuyruğunu yere göm-
mek ma'nāsınadır; yukālu: أَقْلَزَ الْجَرَادُ وَقَلَزَ إِذَا
رَزَّ ذَنْبَهُ فِي الْأَرْضِ

[ق ل ح ز]

الْقَلْحَزَةُ [el-ḳalḥazet] [dahrecet] [dahrecet] veznin-
de) Bodur adamın yürümesine denir;
yukālu: يَمْشِي الْقَلْحَزَةُ أَي مَشِيَ الْقَصِيرِ

الْقِلْحَزُ [el-ḳillaḥz] [cirdaḥl] [cirdaḥl] veznin-
de) Şol hod-bīn ve lāf-zen şişmana denir
ki kavli fi'ından ya'nī icrā ve ifāsı va'cd
ve lāfından ekser ola; yukālu: رَجُلٌ قِلْحَزٌ أَي
سَمِينٌ تَائِهٌ قَوْلُهُ أَكْثَرُ مِنْ فِعْلِهِ

[ق ل م ز]

الْقَلَمَزَةُ [el-ḳalemmezet] [hebenneḳat] [hebenneḳat]

vezninde) Le'īme olan bodur hatuna de-
nir; yukālu: عَجُوزٌ قَلَمَزَةٌ أَي لَيْمَةٌ قَصِيرَةٌ

[ق م ر ز]

الْقَمَرِزُ [el-ḳummeriz] [ḳāf'ın zammıyla
ḥummeḳi^c] [ḥummeḳi^c] vezninde) ve

الْقَمَرِزُ [el-ḳumeriz] [ʕulebiḥ] [ʕulebiḥ] veznin-
de) Hurde kulaklı adama denir. Ve bodur
kimseye denir.

[ق م ز]

الْقَمَزُ [el-ḳamz] [ḡamz] [ḡamz] vezninde) Bi-
riktirmek ma'nāsınadır; yukālu: قَمَزَ الشَّيْءَ
قَمَزًا قَمَزًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا جَمَعَهُ
Parmakların uçlarıyla almak ma'nāsınadır;
yukālu: قَمَزَ الشَّيْءَ إِذَا أَخَذَهُ بِأَطْرَافِ الْأَصَابِعِ

الْقَمَزُ [el-ḳamez] [fethateynle] Aslā işe ya-
ramaz olan māl-ı kemtere denir; yukālu:
أَغَطَاهُ قَمَزًا أَي رُدَّالًا لَا خَيْرَ فِيهِ

الإِقْمَازُ [el-iḳmāz] (hemzenin kesriyle)
Vech-i mezkūr üzere olan māl kazanmak
ma'nāsınadır; yukālu: أَقْمَزَ الرَّجُلُ إِذَا أَفْتَنَى الْقَمَزَ

الْقَمَزَةُ [el-ḳumzet] [ḡurfet] [ḡurfet] vezninde)
Bir niçe şey>e denir; yukālu: أَخَذَ قَمَزَةً مِنْ
التَّمْرِ وَغَيْرِهِ أَي قَبْضَةً
Ve otun dāneli ve tohum-
lu olan boğumuna denir.

الْقَمَزُ [el-ḳumetz] [şurad] [şurad] vezninde)
[ḳumzet]in cem'idir ki bir kabza olan
şey>e denir; ve minhu yukālu: هُنَا قَمَزٌ
الْكَأَلُ هُنَا قَمَزٌ Burada çayır birbiri-
ne peyveste olmayıp parça parçadır.

[ق م ه ز]

الْقَمَهْزِيَّةُ [el-ḳumehziyet] [bulehniyet] [bulehniyet]
vezninde) Pek bodur hatuna denir; yukālu.
هِيَ قَمَهْزِيَّةٌ أَي قَصِيرَةٌ جَدًّا

[ق ن ز]

الْقِنِزُ [el-ḳinz] [ḳāf'ın kesri ve nūn'un
sükūnuyla) ve

الإِفْنِيْزُ [el-iḩnīz] [إِزْمِيْلٌ] [izmīl] vezninde) Dibi sivri küçük küpe denir. Ve

فِنْتَرٌ [ḩinz] Kīr ve murdārdan sakınır olan pākīze-meşreb adama denir; bunda zamm-la da lügattir; yukālu: هُوَ فِنْتَرٌ أَيُّ مُتَقَرِّزٍ

الإِفْنَانُ [el-iḩnāz] (hemzenin kesriyle) [iḩnīz] ile su içmek ma'nāsınadır; yukālu: أَفْنَنْتَ الرَّجُلَ إِذَا شَرِبْتَ بِالإِفْنِيْزِ

أَلْفَنْزُ [el-ḩanez] (fethateynle) Saksıya denir, خَزَفٌ [ḩazef] ma'nāsına. Ve şikāra denir, فَكَنْصٌ [ḩanaş] ma'nāsına.

أَلْفَانِيْزُ [el-ḩāniz] فَانِيْصٌ [ḩāniş] vezninde ve mürādıdır ki avcıya denir.

أَلْمُقَنْنِيْزُ [el-muḩḩanniz] مُحَدِّثٌ [muḩḩaddiş] vezninde) ve

أَلْفَنْنَانُ [el-ḩannāz] شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Bunlarda avcıya denir.

[ق و ز]

أَلْقَوُزُ [el-ḩavz] جَوُزٌ [cevz] vezninde) Değirmi kumluğa denir. Ve yüksek kum yığınınna denir. Cem'i أَقْوَازٌ [aḩvāz] ve قِيْرَانٌ [ḩīzān] ve أَقَاوِيْزُ [eḩāwīz] ve أَقَاوِرُ [eḩāviz] gelir.

أَلْتَقْوُزُ [et-teḩavvuz] تَقَلُّزٌ [teḩalluz] vezninde ve mürādıdır ki zikr olundu; yukālu: تَقَوَّرَ تَقَلُّزٌ Ve dere içi gibi engebe ve çukura doğru inip gitmek ma'nāsınadır; yukālu: تَقَوَّرَ إِذَا تَهَوَّى Ve binā çöküp yıkılmak ma'nāsınadır; yukālu: تَقَوَّرَ الْبَيْتُ إِذَا تَهَدَّمَ Ve āhū ve ceyrān makūlesi seğirtip gitmek ma'nāsınadır; yukālu: تَقَوَّرَ الْوَعْلُ إِذَا عَدَا

أَلْقَوَاوِرُ [el-ḩavvāz] شَدَادٌ [şeddād] vezninde) أَقْوَاوِرُ [ḩavvāz] ma'nāsınadır ki zikr olundu.

الإِفْتِيْزُ [el-iḩtiyāz] [إِفْتِيْعَالٌ] [ifti'āl] vezninde) Bir adamı yā bir hayvānı yırtıcı cānver

ahz ve ekl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِفْتَازَهُ التَّمْرُ إِذَا أَكَلَهُ

أَلْتَقْوِيْزُ [et-taḩvīz] [تَفْعِيْلٌ] [tef'īl] vezninde) Ot firāvān olmak ma'nāsınadır; yukālu: فَوَّرَ التَّبْتُ إِذَا كَثُرَ

[ق ه ز]

أَلْقَهْزُ [el-ḩahz] (ḩāf'ın fethi ve kesri ve hā'nın sükūnuyla) ve

أَلْقَهْزِيْ [el-ḩahziyy] (yā-yı nisbetle) Bir güne siyāba denir ki tiftik gibi nāzük ve latīf kırmızı yünden nesc olunup ba'zen harīr dahi halt ve izāfe ederler; şal gibi bir cāme olur. Kāle'ş-şāriḩ fi'n-Nihāye ve fī hādīsi 'Alī radiyallāhu 'anhu: «إِنَّ رَجُلًا أَتَاهُ أَقَهْزٌ: كَالْمَغْرَى وَرَبَّمَا ضَرَبْتُ مِنَ الثِّيَابِ تَتَّخِذُ مِنْ صُوفِ كَالْمَغْرَى وَرَبَّمَا خَالِطَةُ الْحَرِيْرِ Ve

قَهْزٌ [ḩahz] غَمَزٌ [ḩamz] vezninde) Masdar olur, sıçramak ma'nāsına; yukālu: قَهَزَ الطَّبِيْ قَهْزًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا وَتَبَ

أَلْقَهْزِيْ [el-ḩahīz] أَمِيْرٌ [emīr] vezninde) Hām ipeğe denir, قَزٌّ [ḩazz] ma'nāsına.

أَلْقَهْزَاتُ [el-ḩahḩazāt] (ḩāf'ların fethiyle) Soyu pāk ve cüssesi 'azīm olan develere denir; müfredi قَهْزَةٌ [ḩahḩazet]tir.

أَلْقَهْزُ [el-ḩahḩaz] جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Siyāh adama denir; mü'ennesi قَهْزَةٌ [ḩahḩazet]tir.

أَلْقَهْزِيَّةٌ [el-ḩahḩaziyyet] Bodur hatuna denir.

[ق ه م ز]

أَلْقَهْمَزَةٌ [el-ḩahmezet] دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Sıçramak ma'nāsınadır; yukālu: وَتَبَ قَهْمَزَ الرَّجُلُ إِذَا وَتَبَ

قَهْمَزَةٌ [ḩahmezet] İsm olur, bodur kişiye ve bodur 'avrete denir; yukālu: رَجُلٌ وَامْرَأَةٌ قَهْمَزَةٌ

إِنِّي قَصِيرٌ Ve cüssesi büyük olup ayağı ağır olan nākaya denir.

الْقَهْمَزَى [el-qaḥmezā] [قاḥqarā] [kahqarā] vezninde) Bir düzeye seğirtip gitmeğe denir. Ve sür'at ve neşāt ma'nāsınadır; yukālu: كَذَا الْأَخْضَارِ وَكَذَا السُّرْعَةُ وَالنَّشَاطُ

فَهُنْدُزُ [Ḥuhunduz] (kāf'ın ve hā'nın ve dāl'ın zammıyla) Dört mevzi' ismidir ve bu mu'arredir, zīrā kelām-ı 'Arabda dāl'dan sonra bilā-fāsıla zā-yı mu'ceme bulunmaz. İşbu فَهْنُدُزُ [kuhunduz] kuhendiz-i Fārisī mu'arredidir ki eski kal'ā demektir, murād şehir içre olan kal'ā olacaktır. Bu münasebetle niçe kılā' onunla tesmiye olundu. Ez-cümle Bedaḥşānda bir meşhūr kal'ā müsemmādır. «دز» [diz] kelimesi dāl'ın kesriyle olup ta'ribde mazmūm oldu.

FASLU'L-KĀF

(فَضْلُ الْكَافِ)

[ك ر ز]

الْكُرُوزُ [el-kurūz] [بُرُوزُ] [burūz] vezninde) Girmek ma'nāsınadır; yukālu: كَرَزَ كَرَزًا Ve gizlenmek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا الرَّجُلُ إِذَا دَخَلَ اسْتَحْفَى Ve bir kimseye ilticā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: كَرَزَ إِلَيْهِ إِذَا اتَّجَأَ Ve meyl ma'nāsınadır; yukālu: كَرَزَ إِلَيْهِ إِذَا مَالَ Ve erkek hayvān dişinin bevlini koklamak ma'nāsınadır; yukālu: كَرَزَ الْفَحْلُ الْبُؤْلَ Ve dā'imā keş ta'bir olunan yoğurt kurusu ekl eder olmak ma'nāsınadır; yukālu: كَرَزَ الرَّجُلُ كَرَزًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا دَامَ عَلَى أَكْلِ الْأَفِطِ

الْكُرَّازُ [el-kurrāz] [غُرَابُ] [gūrāb] vezninde) ve

الْكُرَّازُ [el-kurrāz] [رُمَّانُ] [rummān] vezninde) Kārūreye, 'alā-kavlin ağzı dar bardağa denir. Cem'i كِرْزَانُ [kirzān] gelir kāf'ın kesriyle; yukālu: شَرِبَ بِالْكُرَّازِ وَالْكُرَّازِ أَيِ الْفَارُورَةِ أَوْ الْكُورِ الصَّبِيقِ الرَّائِسِ

الْكُرَّازُ [el-kerrāz] [حَمَّادٌ] [ḥammād] vezninde) Şol koça denir ki büyük ve kuvvetli olmakla çoban heybesini ona tahmil edip o dahi merkebe gibi götürür ola. Ve

كَرَّازُ [Kerrāz] Suleymān eṭ-Ṭufāvī nām muhaddisin pederi ismidir.

الْكُرُّوزُ [el-kurrez] [سُكَّرٌ] [sukker] vezninde) ve

الْمُكَّرُوزُ [el-mukerrez] [مُعْظَمٌ] [mu'azzam] vezninde) Le'im ve fūrū-māye kimseye denir. Ve

كُرُّوزُ [kurrez] habīs ve mekkār adama denir. Bu iki ma'nāda كُرُّوزِيّ [kurreziyy] dahi de-

nir, nefsine nisbetle. Ve

كُورُ [Kurrez] Uz ve hāzik ve üstāz adama denir; yukālu: رَجُلٌ كُورٌ وَمُكْرَزٌ وَكُورِيٌّ أَي لَيْسِمَ وَكَذَا كُورٌ وَكُورِيٌّ أَي حَبِيبٌ وَيُقَالُ كُورٌ أَي خَادِقٌ Ve kelāmı ifade ve beyāndan 'āciz adama denir; yukālu: لَا أَحْوَجُكَ اللهُ إِلَى كُورٍ أَي عَيْبِي Ve bir yaşında doğana ve sā'ir kuşa denir ki tülemiş olmakla tülek ta'bir olunur. Cem'ci **كَرَارَةٌ** [kerārizet]tir.

الْكَرِيرُ [el-kerīz] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Keş dedikleri yoğurt kurusuna denir; tekülü: أَكَلْتُ الْكَرِيرَ أَي الْأَقْطَ

الْكَورُ [el-kurz] (بُرْجٌ [burc] vezninde) Çobanın hircuna denir ki içine zādını kor. Cem'ci **كَرَزَةٌ** [kirezet] gelir, غُضْنٌ [gušn] ve غِشَانَةٌ [gişanet] gibi.

كَرَازٌ [Kerāz] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Huşayn b. 'Alqame ez-Zekvānī feresinin ismidir yāhūd zā'eyn-i mu'cemeteynledir.

كَارِزٌ [Kāriz] ve

كُورِيٌّ [Kureyz] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) ve

مِكْرَزٌ [Mikrez] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Esmā-i ricāldendir. Ve

كَارِزٌ [kāriz] Neysābūr'da bir karye adıdır; 'Abdurrahmān b. es-Serrāc şeyhi Ebu'l-Ḥasen el-Kārizī oradandır.

الْمُكَارَزَةُ [el-mukārezet] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Bir mahalle şitābla seğirterek varıp onda ihtifā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: كَارَزَ إِلَى الْمَكَانِ إِذَا بَادَرَ عَلَيْهِ وَاخْتَبَأَ فِيهِ Ve bir kimseden havfla kaçıp gitmek ma'nāsınadır; yukālu: كَارَزَ عَنْهُ إِذَا هَرَبَ Ve bir kimse ile müsābaka eylemek ma'nāsınadır; yukālu: كَارَزَ فَلَانًا إِذَا عَاجَزَهُ

كَارِيزِيٌّ [Kārizīn] (بَارِيزِيٌّ [bārizīn] vezninde) Fāris ülkesinde bir beldedir; Muḳri'ü'l-Ḥarem Muḥammed b. el-Ḥuseyn oradan-

dır. Ve mü'ellifin beyānı üzere mevlidleri belde-i mezbüredir ve oraya vāfir 'ulemā' ve muhaddisīn mensūblardır.

التَّكْرِيزُ [et-tekrīz] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Doğan ve şāhīn kısmı tülemek ma'nāsınadır; yukālu: كُورُ الْبَارِيزِيِّ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا سَقَطَ رِيشُهُ

كُورِيٌّ [Kurzīn] (kāf'ın zammıyla) Bir kal'a adıdır.

كُورُ [Kuruz] (kāf'ın zammıyla) Esmādandır; Kuruz b. 'Alqame, 'alā-kavlin bu **كُورُ** [Kūz] dur vāv ile ve Kuruz b. Cābir ve Kuruz b. Usāme ve diğeri Kuruz ki cihet-i nisbeti yoktur, saḥābilerdir.

الْكَورِيْزِيُّ [el-kiryiz] (زَبْرِيْجٌ [zibric] vezninde) İri ve büyük hıyāra ve 'acura denir.

[ك ز ن]

الْكَرَازَةُ [el-kezāzet] (zā-yı mu'ceme ile **كَرَامَةٌ** [kerāmet] vezninde) ve

الْكَوْزَةُ [el-kuzūzet] (kāf'ın zammıyla) Bir nesne kurumakla çekilip büzülme ve burtuşmak ma'nāsınadır, tarāveti çekilmiş et ve deri gibi; yukālu: كَرَّ الشَّيْءُ كَرَاةً وَكُورَةً وَمِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا بَيَسَ وَانْقَبَضَ

الْكَزُّ [el-kezz] (kāf'ın fethiyle) Sıfattır, kurumakla buruşup burtuşmuş nesneye denir; yukālu: كَرَّ أَي بَيَسَ مُنْقَبِضٌ ve yukālu: كُورُ رَجُلٍ وَجَسَمٌ كَرٌّ أَي بَيَسَ مُنْقَبِضٌ gelir kāf'ın zammıyla; yukālu: هُوَ كَرٌّ وَهُمْ كَرٌّ Ve

كَزٌّ [kezz] Çirkīn çehreye ıtlāk olunur; yukālu: وَجْهٌ كَرٌّ أَي قَبِيحٌ Ve bahīl ve nākese جَعْدٌ كَرٌّ [kezzu'l-yedeyn] ıtlāk olunur, جَعْدٌ كَرٌّ [ca'du'l-yedeyn] gibi; yukālu: رَجُلٌ كَرٌّ Ve

كَزٌّ [kezz] Masdar olur, bir nesneyi daraltmak ma'nāsınadır; yukālu: كَرَّ الشَّيْءُ كَرًّا إِذَا

صَيِّقَهُ Ve yürürken adımlar sık sık olmak ma'nāsınadır; yukālu: كَزَتْ حَطَاهُ إِذَا تَقَارَبَتْ Ve

كَزْ [kezz] Be-gāyet pek ve katı nesneye denir; yukālu: ذَهَبَ كَزٌّ أَيْ صُلِبَ جِدًّا

الْكُزَاؤُ [el-kuzāz] [غُرَابٌ] [gūrāb] vezninde ve

الْكُزَاؤُ [el-kuzzāz] [رُمَّانٌ] [rummān] vezninde) Bir gūne 'illete denir ki şedīd soğuk te'sirinden 'arız olur ki beden buruşup kıvrıklı kalır, 'alā-kavlin soğuğun şiddetinden 'arız olan titremeğe denir.

الْمَكْزُوزُ [el-mekzūz] Zikr olunan كُزَاؤٌ [kuzāz] illetine uğramış kişiye denir; yukālu: كَزَّرَ الرَّجُلُ عَلَى الْمَجْهُولِ فَهُوَ مَكْزُوزٌ أَيْ أَصَابَهُ الْكُزَاؤُ وَالْكُزَاؤُ وَهُوَ دَاءٌ مِنْ شِدَّةِ الْبُرْدِ أَوْ الرِّعْدَةِ مِنْهَا Ve

كُزَاؤٌ [Kuzāz] [غُرَابٌ] [gūrāb] vezninde) Muhaddisinden Muḥammed b. Aḥmed b. Ebī Esed el-Herevī lakabıdır.

كُزَاوِ [Kezāzi] [قَطَامٌ] [qaṭāmi] vezninde) Ḥuşayn b. 'Alqame es-Sulemī feresinin adıdır.

الْكَزَّةُ [el-kezzet] [بَزَّةٌ] [bezzet] vezninde) Şol yaya denir ki ağacı pek kuru olmakla eğilmesi pek zor ve 'asir ola; yukālu: قَوْسٌ كَزَّةٌ إِذَا كَانَ فِي عُوْدِهَا يُبَسُّ عَنِ الْإِنْعِطَافِ Ve tekerlekleri aralığı pek dar olmakla şiddetle gıcırda olan makaraya denir; yukālu: بَكَرَةٌ كَزَّةٌ أَيْ صَيِّقَةٌ شَدِيدَةُ الصَّرِيرِ

الْإِكْزَاؤُ [el-ikzāz] (hemzenin kesriyle) Bir adamı كُزَاؤٌ [kuzāz]-ı mezkūr illetine uğratmak ma'nāsınadır; yukālu: كَزَّهَ اللهُ أَيْ رَمَاهُ بِالْكُزَاوِ

الْإِكْتِزَاؤُ [el-iktizāz] [إِفْتِعَالٌ] [ifti'āl] vezninde) Büzülüp burtuşmak ma'nāsınadır; yukālu: كَلَاذِمَةُ الْكُزَاوِ

[kel'ezet] māddesini burada zikri vehminden nāşīdir, zīrā lām'ı asliyyedir. Pes savāb olan كلز resminde irād olunmaktır. Şārih der ki lām'ının ziyāde ve asāleti muhtelifün-fihā olmakla mü'ellifin imzāsı nā-be-mahaldır. İntehā.

[ك ع ز]

الْكَعَزُ [el-ka'z] (kāf'ın fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) Bir nesneyi parmaklar ile biriktirmek ma'nāsınadır; yukālu: كَعَزَ الشَّيْءُ كَعَزًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا جَمَعَهُ بِأَصَابِعِهِ

[ك ل ز]

الْكَلْزُ [el-kelz] (kāf'ın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Biriktirmek ma'nāsınadır; yukālu: كَلَزَ الشَّيْءُ كَلْزًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا جَمَعَهُ

الْكَلْزُ [et-teklīz] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) كَلْزٌ [kelz] ma'nāsınadır; yukālu: كَلَزَهُ بِمَعْنَى كَلَزَهُ كَلَاذِمٌ [Kellāz] [شَدَادٌ] [şeddād] vezninde) A'lāmdandır.

الْكِلْزُ [el-kilezz] [حَدَبٌ] [hidebb] vezninde) Şol adama denir ki balık etleri şedīd ve kavī ve a'zāsı dirnekli ve tıknaz ola.

كِلِيزٌ [Killiz] (kesreteynle جِلْيَةٌ [cillik] vezninde) Ḥaleb ile Antākiyye beyninde bir karye adıdır; hālen Kilis ta'bir eyledikleri kasaba olacaktır 'Azāz nāhiyesindedir. Zāhiren 'Azāz kadīm olup Killiz kasabası sonradan hādis olmakla ahālisi etrāf ve eknāftan müctemi'e olduğu bā'is-i tesmiye'dir. Ve arz-ı mezkūre bilād-ı 'Arabdandır.

كَلِيزٌ [Kelīz] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) Rey nām beldeye bir konak mesāfede bir mevzi' adıdır.

الْكَوْلِيزُ [el-kevālīz] كَالْوَزُ [kālūz]un cem'idir, şol cemā'ate denir ki suyun kille-tine mebnī birbirinden dirīg ve dīnnet eyledikleri için su başına silāhla çıkar olalar.

[ك ن ز]

الْإِكْلِيزَاؤُ [el-iklīzāz] [iṣmīzāz] [iṣmīzāz] vezninde) Buruşup büzülmek, 'alā-kavlin dābbe-i merkūbenin üzerinde hoşça temekkün ve istikrā eylemeyen kimsenin sā'ire bildirmemek vech üzere hafice mutma'in ve hemvār olmayarak büzülüp devşirilmesi tarzında olan büzülmek ma'nāsınadır; yukālu: إِكْلَاؤُ الرَّجُلِ إِذَا أَنْقَبَصَ أَوْ هُوَ أَنْقَبَاصٌ فِي خَفَا لَيْسَ بِمُطْمَئِنٍّ بِمَثْرَلَةٍ Ve şikārī kuş şikāra salmak vaktinde tortop devşirilmek ma'nāsınadır; yukālu: إِكْلَاؤُ الْبَايِ إِذَا هَمَّ بِأَخْذِ الصَّيْدِ أَوْ تَجَمُّعِ لَهُ عَلَى قَصْدِهِ

[ك ل ن ز]

الْكَلْنُزُ [el-kelnez] [ca'fer] [ca'fer] vezninde) Azzāsı dirnekli adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَزْزَايَ دِرْنَكْلِيٍّ أَدَمًا Ve söbü olmayarak etleri şedid olan yüze denir; yukālu: وَجْهٌ كَلْنُزٌ أَيْ مُتْقَارِبُ الْخُلُقِ أَوْ شَدِيدٌ الْعِضَلِ فِي غَيْرِ امْتِدَادٍ

الْمُكْلَنْزِزُ [el-muklenziz] (ism-i fā'il bünye-siyle) Müteşeddid ma'nāsınadır; yukālu: رَجُلٌ مُكْلَنْزِزٌ أَيْ مُشَدِّدٌ

[ك ل ه ز]

الْمُكْلَهِيْزُ [el-muklehizz] [mukle'izz] [mukle'izz] vezninde ve mürādifidir ki münkabız nesneye denir.

[ك م ز]

الْكَمْرُ [el-kemz] [gāmz] [gāmz] vezninde) Bir nesneye iki eliyle değirmice küme gibi biriktirmek ma'nāsınadır; yukālu: كَمَرَ الشَّيْءِ كَمْرًا مِنْ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا جَمَعَهُ بِيَدَيْهِ حَتَّى يَسْتَدِيرَ

الْكَمْرَةُ [el-kumzet] [gūrfet] [gūrfet] vezninde) Bir topak ve bir külçe şey'e denir. Ve bir yığın ve küme kum ve toprak makülesine denir. Cem'i kumz [kumz] gelir, عُرف [guref] vezninde.

الْكَنْزُ [el-kenz] (kāf'ın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Māl-ı medfūna denir, Fārisīde genc denir; yukālu: وَجَدَ كَنْزًا أَيْ مَالًا مَدْفُونًا Ve

كَنْزٌ [kenz] Masdar olur, yere māl defn eylemek ma'nāsınadır; yukālu: كَنْزَ الْمَالِ كَنْزًا مِنْ

كَنْزٌ [kenz] Altına ve gümüşe itlāk olunur. Ve māl hıfz olunacak şey'e denir; mahzen ve sandūka gibi. Ve

كَنْزٌ [kenz] Yere mızrak dikmek ma'nāsınadır; yukālu: كَنْزَ الرُّمْحِ كَنْزًا إِذَا رَكَزَهُ Ve mutlakan bir kaba yāhūd bir yere bir nesneyi kısip sokuşturmak ma'nāsınadır; yukālu: كَنْزَ الشَّيْءِ فِي وَعَاءٍ أَوْ كَنْزَ الْقَوْمِ إِذَا جَعَلُوهُ كَنْزِيًّا

الْإِكْتِنَاؤُ [el-iktināz] [ifti'āl] [ifti'āl] vezninde) Bir nesne bir kap içre sımsıkı tertop dolmak ma'nāsınadır; yukālu: الْوِعَاءُ إِذَا اجْتَمَعَ وَامْتَلَأَ

الْكَنِيْزُ [el-kenīz] [emīr] [emīr] vezninde) Kışlık için kavsaraya basılmış hurmāya denir. Ve Baħr nām muhaddisin pederi ismidir.

الْكَنَاؤُ [el-kenāz - el-kināz] (kāf'ın fethi ve kesriyle) Şitā'ı eyyāmına saklamak için hurmānın kavsaralara basımına denir; yukālu: دَنَا زَمَنُ الْكَنَاؤِ أَيْ أَوْأُنْ كَنْزَ الثَّمْرِ

الْكَنَاؤُ [el-kināz] [kitāb] [kitāb] vezninde) Gövdesi semiz olup etleri sımsıkı pek ve kunt olan nāka ve hatuna denir; yukālu: كَنْزٌ نَاقَةٌ وَجَارِيَةٌ كِنَاؤٌ أَيْ كَثِيرَةٌ اللَّحْمِ ضَلْبَةٌ [kunuz] gelir zammeteynle ve [kināz] gelir müfredi gibi ki hareketeynin ve elifin ihtilāfı tasavvuruna mebnī.

كَنْزَةٌ [Kenzet] [temret] [temret] vezninde)

Yemāme'de bir vādī ismidir. Ve Ummu Şemle b. Burd el-Minḡarī ismidir. Ve Muḡammed b. 'Alī el-Ehvāzī nām muhad-disin ceddī ismidir. Ve Muḡ'ad b. Şemmās es-Sa'dī feresinin ismidir.

كَنَّازٌ [Kennāz] (كَنَّانٌ [kettān] vezninde) Dabbe kabīlesinden bir recūl adıdır. Ve Kennāz b. Hişn yāhūd İbn Hūşayn el-Ġanevī saḡābīdir; Kennāz b. Şureym ve Kennāz b. Nu'aym şā'irlerdir.

كُنَيْزٌ [Kuneyz] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Esmādandır: Kuneyz el-Ĥādīm bir muhaddistir. Ve

كُنَيْزٌ دُبَّةٌ [Kuneyzu Dubbet] (dāl'ın zammıyla) Bir hānenedir.

[ك و ز]

الْكُوزُ [el-kūz] (kāf'ın zammıyla) Ma'rūftur ki bardaġa denir. Cem'ī أَكْوَاژُ [ekvāz] ve كِيْرَانٌ [kīzān] ve كِيْرَةٌ [kīzet] gelir, أَغْوَادٌ [a'vād] ve عِيْدَانٌ [īdān] ve عِيْدَةٌ [īvedet] gibi. Ve

كُوزٌ [Kūz] Esmādandır: Kūz b. Ka'b, Benū Dabbe'den bir batndır. Ve Kūz b. 'Alḡame ashābdandır yāhūd bu كُوزٌ [Kurz]dur. Ve

بَنُو كُوزٍ [Benū Kūz] Benī Esed'den bir batndır.

الْكُوزُ [el-kevz] (جَوْزٌ [cevz] vezninde) Biriktirmek ma'nāsınadır; yukālu: كَاَزُهُ كَاَزُهُ كُوزًا إِذَا جَمَعَهُ ma'nāsınadır; yukālu: كَاَزَ الرَّجُلُ إِذَا شَرِبَ بِالْكُوزِ

التَّكْوُزُ [et-tekevuz] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Birikmek ma'nāsınadır; yukālu: تَكْوَرُوا إِذَا اجْتَمَعُوا

كُوزِيٌّ [Kuveyz] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Ve **مِكْوُزٌ** [Mikvez] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) ve

مَكْوُزَةٌ [Mekūzet] (mīm'in fethiyle) Esāmī-ri cāldendir.

كَازَةٌ [Kāzet] Merv kazāsında bir karyedir; nisbetinde كَاَزِيٌّ [Kāzeḡiyy] derler ḡāf'la.

كُوزُ كَنَّانٍ [Kūzu Kenān] (kāf-ı ūlānın zammı ve sāniyenin fethiyle) Āzerbaycān vilāyetinde bir karye adıdır.

كُوزِيٌّ [Kūzā] (طُوبَى [tūbā] vezninde) Ṭaberistān ūlkesinde bir kal'ea adıdır. Şol derecede būlend ve 'ālīdir ki kuş kısmı her ne kadar havālansa ve sehāb ne denli yūkselse tabakasına su'ud edemeyip ancak yūresinde vukūf edebilir.

الْإِكْتِيَازُ [el-iktīyāz] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Suyu bardaġı daldırıp almak ma'nāsınadır; yukālu: إِكْتَاَزَ الْمَاءَ إِذَا اغْتَرَفَهُ بِالْكُوزِ

الْمُكْوُزُ [el-mūkevvez] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Bardaklanmış demektir, bu mūnāsebetle başı bardak gibi sūbū olan adama مَكْوُزُ الرَّأْسِ [mūkevvezu'r-re's] itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ مَكْوُزُ الرَّأْسِ أَيُّ طَوِيلُهُ

FASLU'L-LĀM

(فَضْلُ اللَّامِ)

[ل ب ز]

الْلَبْزُ [el-lebz] (lām'ın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Bir nesneyi şiddetle ekl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: لَبَزَهُ لَبْزًا مِنَ الْبَابِ Ve yutmak ma'nāsınadır; yukālu: لَبَزَهُ إِذَا أَكَلَهُ شَدِيدًا Ve el ile bir adamın sırtına vurmak ma'nāsınadır; yukālu: لَبَزَهُ إِذَا صَرَبَ ظَهْرَهُ بِيَدِهِ Ve şiddetle vurmak ma'nāsınadır; yukālu: لَبَزَهُ إِذَا صَرَبْتَهُ شَدِيدًا Ve لَبَزَ [nebz] ma'nāsınadır; ke-mā se-yuzkeru. Ve nāka kısmı tabanı muştuyla yere vurmak ma'nāsınadır, 'alā-kavlin āheste āheste letāfetle vurmak ma'nāsınadır; yukālu: لَبَزَتِ النَّاقَةُ الْأَرْضَ إِذَا صَرَبَهَا بِجُمُعِ خُفِّهَا أَوْ صَرَبًا لَطِيفًا فِي تَخَافِلِ

الْلَبِزُ [el-libz] (lām'ın kesriyle) Yaraya merhem ve yakı sarmak ma'nāsınadır; Ebū 'Amr fā'nın kesriyle fi'l misalinde bu resme zikr eyledi; yukālu: لَبَزَ الْجُرْحَ لَبْزًا إِذَا صَمَّمَهُ بِالذَّوَاءِ

[ل ت ز]

الْلَتْزُ [el-letz] (lām'ın fethi ve tā'nın sükūnuyla) لَكَزَ [lekz] ma'nāsınadır; 'alā-kavlin وَكَزَ [vekz] ma'nāsınadır, ke-mā se-yuzkerāni; yukālu: لَتَزَهُ لَتْزًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا لَكَزَهُ أَوْ وَكَزَهُ

[ل ح ز]

الْلَحْزُ [el-leciz] (cīm'le كَتِفٌ [ketif] vezninde) لَرَجٌ [lezic] lafzından maklūbdur ki yelmeşik nesneye denir. Cevherī bunu İbn Muqbil'in beytiyle istiṣhād eylemek bu istiṣhādı tashīf-i vāzihtır. Savāb olan لِحْزٌ olmaktadır, nūn'la, zīrā kasīde nūniyyedir. Mü'ellifin murādı işbu beyttir: يَغْلُونَ

بِالْمَرْدَقُوشِ الْوَرْدِ صَاحِبِيَّةٍ | عَلَى سَعَائِبِ مَاءِ الضَّلَالَةِ
«اللَّحْزِ»

[ل ح ز]

الْلَحْزُ [el-laḥz] (lām'ın fethi ve ḥā-yı müh-melenin sükūnuyla) İbrām ve ilhāh eylemek ma'nāsınadır; yukālu: لَحَزَهُ لَحْزًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا أَلْحَهُ

الْلِحْزُ [el-liḥz] (lām'ın kesriyle) ve

الْلَحْزُ [el-laḥiz] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Teng-hüy ve tiz-meşreb olan bahil ve nākese denir, Şamanī-zāde Efendi gibi; yukālu: رَجُلٌ لَحْزٌ وَلِحْزٌ أَيْ بَخِيلٌ صَيِّقُ الْخُلُقِ

الْلَحْزُ [el-leḥaz] (fethateynle) Bir kimse bahil, teng-hüy olmak ma'nāsınadır; yukālu: لَحَزَ الرَّجُلُ لَحْزًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ لِحْزًا

الْتَّلْحُزُّ [et-telaḥḥuz] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) لَحَزَ [leḥaz] ma'nāsınadır; yukālu: تَلْحَزَ الرَّجُلُ بِمَعْنَى لَحَزَ Ve gerilenmek ma'nāsınadır; yukālu: تَلْحَزَ عَنْهُ إِذَا تَأَخَّرَ Ve bir kimse ekşiye müte'allik nesne ekl ederken āher kimse-nin ağzı sulanmak ma'nāsınadır; yukālu: تَلْحَزَ الرَّجُلُ إِذَا تَحَلَّبَ فُوهُ مِنْ أَكْلِ زُمَانَةٍ حَامِضَةٍ وَنَحْوِهَا شَهْوَةٌ لِذَلِكَ Bu münāsebetle tenṣīt-i kulūb kasdıyla etāyībdendir ki bir nev-bālīga kız bir gün tahta-püşlarından nihānice komşu hanesine nazar ederken meğer o komşu o hengāmda kendi tahta-püşlarında 'ayāliyle mücāma'at ederler imiş. Kızcağız bu mu'ameleyi gördükte hemān vālidesine şitāb edip “Cānim vālide, bizim komşu tahta-püşlarında ehli ile gāyetü'l-gāye bir ekşi nesne tenāvül ediyor!” dedikte vālide kadın dahi āhestece gelip nevāleye mutali' oldukta dönüp “A kızım, o tenāvül ettikleri ekşi değildir, 'ālemde ondan tatlı nesne yoktur!” dedi. Kız söze gelip “A vālide, çünkü o ekşi değildir, görünce ni-

çin ağzım sulandı?” dedi, “Kızım, o senin ekşiliğinden neşet eylemiştir” diye tatlıca mutâyabe eyledikleri mahkēdir.

Ve bir adam harb ve kītāl yāhūd seyr ve sefer kasdıyla esvābını sığayıp çemremek ma'nāsınadır; yukālu: تَلَحَّرَ الرَّجُلُ إِذَا سَمَّرَ ثِيَابَهُ لِإِقْتَالِ أَوْ السَّفَرِ

المَلَا حِرُّ [el-melāhiz] (mīm'in fethiyle) Dar ve sıkı yerlere denir; yukālu: وَقَعُوا فِي المَلَا حِرِّ أَي المَصَابِقِ

الْمَلْحِيزَاءُ [el-luḥayzā] (ğubeyrā [ğubeyrā] vezninde) Zahireye denir.

التَّلَا حِرُّ [et-telāhuz] (tefā'ul [tefā'ul] vezninde) Güç sözler söyleşmek ma'nāsınadır; yukālu: تَلَا حِرُّوا فِي القَوْلِ إِذَا تَعَاوَضُوا Şārih nüşalarını pesend eylemeyip تَعَاوَضُ nüşasını tercih eylemekle ma'nāsına olur. Ve

تَلَا حِرُّ [telāhuz] Birbiriyle müseccā ve mukaffā mensūr ve manzūm söyleşmek ma'nāsınadır; yukālu: تَلَا حِرُّ الصَّبِيَّانُ إِذَا نَاقَلُوا قَوَافِي 'Arab eş'āra [kavāfi] itlāk ederler, rükn-i a'zam ile tesmiyedir.

الْمُتَلَا حِرُّ [el-mutelāhiz] (ism-i fā'il bünyesiyle) Dalları birbirine girişip sıkı ve sokuşturma olan ağaçlara denir; yukālu: مُتَلَا حِرُّ أَي مُتَصَابِقٌ دَاخِلٌ يَعْني بَعْضُهُ فِي بَعْضِ شَجَرٍ

[ل خ ز]

اللَّحْزُ [el-laḥz] (lām'ın fethi ve ḥā-yı mu'cemenin sükūnuyla) Bilenmiş keskin bıçağa denir; yukālu: قَطَعَهُ بِاللَّحْزِ أَي السِّكِّينِ المَحْدَدَةُ

[ل ز ز]

اللزُّ [el-lezz] (lām'ın fethi ve zāy'ın teşdidıyla) ve

اللزُّز [el-lezez] (fethateynle) Bir nes-

neyi bir nesneye rabt edip yapıştırmak ma'nāsınadır; yukālu: لَزَّ لَزًّا وَلَزَزًا مِنَ البَابِ Ve dürtmek ma'nāsınadır; yukālu: لَزَّهٗ إِذَا طَعَنَهُ Ve bir nesne āher nesneye mülāzım olmak ma'nāsınadır; yukālu: لَزَّ الشَّيْءُ بِالشَّيْءِ إِذَا لَزِمَهُ nesneye lāzım kılmak ma'nāsınadır; yukālu: لَزَّهٗ بِهِ إِذَا لَزِمَهُ بِهِ Ve

لَزَّ [lezz] [zurfīn] ismidir ki kapı ve pencere çerçevelerinde ve sepet ve sandık kapaklarında kilīd ve zencīr geçirilmek için yaptıkları halkaya ve rezeye denir. Ve

لَزَّ [Lezz] Baḥr-i Hürmüz'de Ḳays ceziresinde bir mevzi' adıdır. Ve

لَزَّ [lezz] كَزَّ [kezz] lafzına itbā' olur, ziyādesiyle mümsik demektir; yukālu: رَجُلٌ كَزَّ لَزًّا أَي بَخِيلٌ مُمْسِكٌ

الْإِلْزَاؤُ [el-ilzā] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir şey'i şey-i āhere bağlayıp yāhūd sarmakla yapıştırmak ma'nāsınadır; yukālu: لَزَّهٗ الْإِلْزَاؤُ إِذَا سَدَّهٗ وَأَصَقَّهٗ

اللزُّ [el-lizz] (lām'ın kesriyle) Bir nesneye yapışık olan şey'e denir; yukālu: هُوَ لَزٌّ شَرٌّ أَي لَصِيفُهُ

اللزِّيزُ [el-lezīz] (emīr [emīr] vezninde) Bu dahi yapışık nesneye denir; yukālu: هُوَ لَزِّيزٌ Ve

لَزِّيزٌ [lezīz] At kısmının göğsünden yukarıca et biriktiği yere denir.

اللزِّازُ [el-lizāz] (lām'ın kesriyle) Bir nesneye mülāsık olmak ma'nāsınadır; yukālu: لَزَّهٗ لِأَزْرَتُهُ لِزَاؤًا أَي لِأَصْفَتُهُ Ve

لِزَاؤٌ [lizāz] Kapı dikesine ve tırkazına denir ki kapının ensesine vaz' olunur. Ve

لِزَاؤٌ [Lizāz] Bir recül 'alemidir. Ve Nebiyy-i ekrem 'aleyhi's-selām hazretlerinin feresi ismidir ki İskenderiyye vālisi

Muḳavḳis, Māriye cenāblarıyla berāber ihdā eylemişler idi.

الَلَّزُوُ [el-lezūz] [acūz] [acūz] lafzına itbā' olur, pek kocalık sebebiyle a'zā ve endāmi birbirine yapışmış demek olur; yukālu: عَجُوُ لَزُوُ

الَمِلَزُ [el-milezz] (mīm'in kesriyle) Şedīdü'l-husūmet adama itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ مِلَزٌ أَي شَدِيدُ الْخُصُومَةِ

الَلَزَزُ [el-lezez] (fethateynle) Bu dahi kapı tırkazına ve sürgüsüne ve mandalına denir.

الَمَلَزَزُ [el-mulezzez] [mu'azzam] [mu'azzam] vezninde) A'zāsı dirnekli ve sıkı ve ʿurūk ve a'sābı kunt ve kavī adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَلَزَزٌ أَي الْمُجْتَمِعُ الْخَلْقِ الشَّدِيدِ الْأَسْرِ

الَتَلَزِيزُ [et-telzīz] [tefīl] [tefīl] vezninde) Bir adamı Hak ta'ālā mَلَزَزَ [mulezzez] halk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: لَزَزَهُ اللهُ أَي خَلَقَهُ مَلَزَزًا

الَتَلَزُّزُ [et-telezluz] [tezelzul] [tezelzul] vezninde) İrgalanmak ma'nāsınadır; yukālu: تَلَزَزَتِ الشَّيْءُ إِذَا تَحَرَّكَ

[ل ص ز]

الَلُّصُورُ [el-luṣūz] [luṣūš] [luṣūš] vezninde ve mürādīfidir ki لُصٌّ [liṣṣ] lafzından cem'edir.

[ل ط ز]

الَلَطُّزُ [el-latiz] (lām'ın fethi ve tā'nın sükūnuyla) Cimā' eylemek ma'nāsınadır; yukālu: لَطَزَتِ الْمَرْأَةُ لَطْرًا إِذَا جَامَعَهَا Ve nāka diliyle yavrusunu yalamak ma'nāsınadır; yukālu: لَطَزَتِ النَّاقَةُ فَصِيلَهَا إِذَا لَطَعْتَهُ

Şārih der ki gerçi nüshalarda لَطَزُ ʿunvānıyla mersūm olup lākin saḥīh olan لَعَزُ olmaktadır ʿayn-ı mühmele ile. Vākı'ā mü'ellifin

کالمع kavliyle takyīdi ki ʿādeti üzere bāb-ı sālise işārettir, şārihi te'yīd eder.

[ل غ ز]

الَلَّغَزُ [el-lağz] (lām'ın fethi ve ğayn-ı mu'cemenin sükūnuyla) Bir şey'i cihet ve vechesinden sarf ve imāle eylemek ma'nāsınadır; yukālu: لَعَزَهُ لَعَزًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا مَالَ بِهِ عَنْ وَجْهِهِ

الَلَّغُزُ [el-luğz] (lām'ın zammıyla) ve

الَلَّغُزُ [el-luğuz] (zameteynle) ve

الَلَّغَزُ [el-leğaz] (fethateynle) ve

الَلَّغَزُ [el-luğaz] [şurad] [şurad] vezninde) ve

الَلَّغَيَزَاءُ [el-luğayzā] [ḥumeyrā] [ḥumeyrā] vezninde) ve

الَلَّغَيَزَى [el-luğğayzā] (ğayn'ın teşdīdiyle) [summeyhā] [summeyhā] vezninde) ve

الَالُّغُورَةُ [el-ulğūzet] [uḍḥūket] [uḍḥūket] vezninde) Murād ta'miye olunmuş ya'nī mestürü'l-merām olan kelāma denir, Fārisīde çīstān ve Türkīde bilmece ta'bīr olunur. Niteki üdebā ve şu'arā nazmen ve nesren bir nesneyi nāziükāne setr ve ta'miye ile tertīb ederler, mu'ammādan farkı lügaz su'āl tarikiyle olur. Ve dört evvelkilerin cem'i اَلَلَّغَزُ [elğāz] ve لُغَزُ [luğz] lām'ın zammı ve fethiyle. Ve

لَعَزُ [luğaz] [şurad] [şurad] vezninde) Keler ve fāre ve ʿArab tavşanı ta'bīr olunan yaban fāresinin yuvalarına denir, tevriye ve ta'miye ile hafr eylediklerine mebnī. Fi'l-asl ʿArab tavşanının yuvasına itlāk olunur idi ki نَافِئًا [nāfīka] ile فَاصِعَاءُ [fāsi'ā] aralığını ka'r-ı zemīne doğru müstakīmen hafr eyledikten sonra yemīnen ve şimālen ʿarız yılan eyegüsü gibi burgaç olarak hafr eder, tā ki bulunması düşvār ola. Ba'dehu bu tarz üzere burgaç olup sa'bü's-sülük olan

yola da itlāk olunur; lağımlarda olan sıçan yolu ondan me'hūzdur. Ve نَافِئًا [nāfiḳā] öte tarafta yer yüzüne hurūca toprağı pek az ve yufka kalmıř yuvasına denir ki beri taraftan tazyık olundukta hemān oradan firār eder. Ve فَاصِعَاءُ [ḳāṣi'ā] medhali olan yuvasına denir.

الْإِلْغَاؤُ [el-ilgāz] (hemzenin kesriyle) Kelāmda murādı setr ve ta'miye eylemek ma'nāsınadır; yukālu: اَلْغَزَّ كَلَامَهُ وَفِي كَلَامِهِ إِذَا عَمِيَ مُرَادُهُ

إِبْنُ اَلْغَزِّ [İbn Elgāz] [ahmed] vezninde) Benū İyād kabilesinden bir kimse idi ki ismi Sa'd yāhūd 'Urve yāhūd Hārīř idi. «أَنْتَكُحُ مِنْ إِبْنِ اَلْغَزِّ» meselinin menşe'idir, be-gāyet kebīrū'z-zeker ve kesīrū'l-cimāc idi. Menküldür ki sahrāda arkası üzere mekşūfen yatıp uyurken āleti kıvāma gelip o esnāda ba'zı deve köşekleri uğradıkta uyuz develer sürünmek için nasb olunan tomruk zannıyla ona sürünürler idi.

اَللَّغَاؤُ [el-lağgāz] [şeddād] vezninde) Dā'imā nāsı ta'rīz ve kināye ile fasl ve kadh eden bed-zebān kimseye itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ لَغَاؤُ أَي وَقَاعٌ فِي النَّاسِ

اَلْأَلْغَاؤُ [el-elgāz] (hemzenin fethiyle) Vech-i mezkūr üzere لَغَزُّ [luğaz]ın cem'idir ki yaban faresinin yuvasına denir. Bu münasebetle süluku müşkil yola itlāk olunur; yukālu: سَلَكُوا فِي اَلْأَلْغَاؤِ أَيِ الطَّرِيقِ اَلْمُتَلَوِّبَةِ اَلْمُشْكَلَةِ عَلَى سَالِكِهَا

[ل ق ز]

اَللَّفَاؤُ [el-laḳz] (lām'ın fethi ve ḳāf'ın sükūnuyla) Bir adamın göğsüne yāhūd her yerine yumruk ile vurmak ma'nāsınadır; 'inde'l-ba'z لَكَزٌ [lekz] ve لَفَزٌ [laḳz] yumruk ile boyuna ve göğse vurmak ve وَهَزٌ [vehz] tepmeler ile ve بَهَزٌ [behz] dirsekle ve هَزُّ

[lehz] boyuna vurmağa mahsūstur.

[ل ك ز]

اَللَّكْزُ [el-lekz] (lām'ın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) وَكَزٌ [vekz] ma'nāsınadır; kemā se-yuzkeru; yukālu: لَكَزَهُ لَكَزًا مِنْ اَلْبَابِ اَلْأَوَّلِ بِمَعْنَى وَكَزَهُ وَكَزَهُ لَكَزَةً إِذَا وَجَأَ فِي صَدْرِهِ وَحَنِكَهُ

لَكَزٌ [Lekz] Baħr-i Hāzar kurbünde derbend-i Şīrvān ensesinde bir belde adıdır. Şārihin ve cografiyyenin beyānlarına göre belde olmayıp hālen Lezgi ta'bīr olunan tā'ifenin ismi olacaktır.

اَللَّكِيزُ [el-lekiz] [ketif] vezninde) Bahīl ve nākese denir; yukālu: رَجُلٌ لَكَزٌ أَي بَحِيلٌ

اَللِّكَاؤُ [el-likāz] [kitāb] vezninde) Kuyu makarasının نِحَاسَةً [niḳāset]ine denir ki makaranın deliğı aşınıp bolalmakla bir ağacı delip ona soktuktan sonra arkuru duran makaranın ağacını o delinmiş ağaca geçirirler.

لُكَيْزٌ [Lukeyz] [zubeyr] vezninde) Bir kimsenin ismidir ki «يَحْمِلُ شَسٌّ وَيَفْدَى لُكَيْزٌ» meselinin menşe'idir. Aslı budur ki Efşā b. 'Abdulḳays nām kimsenin Şenn ve Lukeyz nām iki oğlu var idi. Bir vakte vālideleri Leylā bint Ḳurrān nām hatunla seferde bulunup geřt ü güzār eyleyerek Zū Tuwā nām mahalle nüzül ve ārām ve ondan nehzat ve irtihāle mübāderetlerinde vālideleri Lukeyz-i merkūmu tefdiye ya'nī "vāliden sana fedā olsun" diye izhār-ı mihr ü muhabbet eyledikten sonra Şenn-i merkūmu çağırıp "Beni rāhilene irkābla yolda iktizā eden hidemātıma sa'y ve ihtimām kıl" deyip merkūm dahi tefdiyeyi Lukeyz'e tahsīsten münfa'il olduğı hasebiyle gazab-nāk olarak vālidesini

irkāb ve berāberce giderken bir ʿakabede vālidesini deveden ilkā eylemekle fi'l-hāl helāk oldu. O hinde Şenn olacak nā-halef kelām-ı mezbūru irād eyledi. Baʿdehu sūret-nümā-yı gayz olarak Lukeyz'e müteveccih olup «عَلَيْكَ بِجَعْرَاتِ أُمَّكَ يَا لُكَيْزُ» ya'nī “Vālidenin lāşesine mukayyed ol” dedi. Mesel-i mezbūr bir nesne mevzi'inin gay-riya vazʿ olundukta darb olunur.

[ل م ز]

الَّلَمَزُ [el-lemz] [ġamz] [ġamz] (vezninde) Bir kimseyi ʿayblamak ma'nāsınadır; yukālu: Ve göz ile yā kaşla bir adama işāret eylemek ma'nāsınadır ki murād bir adamı hezl ve mezāk ve istihfāf cihetiyle başka bir adama göstererek işārettir; yukālu: لَمَزَهُ إِذَا لَمَزَهُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا عَبَاهُ Ve vurmak ma'nāsınadır; yukālu: لَمَزَهُ إِذَا ضَرَبَهُ Ve öte kakmak ma'nāsınadır; yukālu: لَمَزَهُ إِذَا دَفَعَهُ Ve bir adamın saçında sakalında pīrlık nişānı belirlemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: لَمَزَهُ الْقَتِيرُ إِذَا ظَهَرَ فِيهِ

الَّلَمَازُ [el-lemāz] [seḥāb] [seḥāb] (vezninde) ve

الَّلَمَزَةُ [el-lumezet] [lām'in zammıyla] [humezet] (vezninde) Dā'imā nāsı taʿyīb eden ʿalā-kavlin yüzüne karşı taʿyīb eder olan kimseye denir. Niteki هُمَزَةٌ [humezet] [humezet] nāsı gıyābında taʿyīb eden kimseye denir yāhūd هُمَزَةٌ [humezet] dā'imā fasl ve gıybet eden ve لَمَزَةٌ [lumezet] nāsa ʿayb ve nakīsa ʿazv eden yāhūd ikisi de bir ma'nāyadır. Yāhūd هُمَزَةٌ [humezet] yüze karşı ve لَمَزَةٌ [lumezet] gıyābda fasl ve mezemmet eden yāhūd هُمَزَةٌ [humezet] nāsın nefsine müteʿallik ʿuyüb ve nakāyısını zıkr ile taʿn ve taʿyīb eden ve لَمَزَةٌ [lumezet] ne-

sebine müteʿallik hālāt cihetiyle taʿn ve teşnī eden yāhūd هُمَزَةٌ [humezet] göz ile işāret ederek ve لَمَزَةٌ [lumezet] lisānla taʿn eden yāhūd ʿale'l-ʿakstir; yukālu: رَجُلٌ لَمَازٌ وَلَمَزَةٌ أَي عَيَّابٌ لِلنَّاسِ أَوْ هُوَ الَّذِي يَعْيبُكَ فِي وَجْهِكَ وَالْهُمَزَةُ مَنْ يَعْيبُكَ فِي الْعَيْبِ أَوْ الْهُمَزَةُ الْمُعْتَابُ وَاللَّمَزَةُ الْعَتَابُ أَوْ هُمَا بِمَعْنَى وَاحِدٍ أَوْ الْهُمَزَةُ الْمُعْتَابُ فِي الْوَجْهِ وَاللَّمَزَةُ فِي الْقَفَا أَوْ الْهُمَزَةُ الطَّعَانُ فِي النَّاسِ وَاللَّمَزَةُ الطَّعَانُ فِي أَنْسَابِهِمْ أَوْ الْهُمَزَةُ بِالْعَيْنِ وَاللَّمَزَةُ بِاللِّسَانِ أَوْ عَكْسُهُ

الَّلَمُّزُ [et-telemmuz] [telemmus] (vezninde ve mürādifidir ki bir nesneye peyderpey el sürüp yoklamak ma'nāsınadır; yukālu: Ve tīz tīz yürütmek ma'nāsınadır; yukālu: تَلَمَّزَ فِي السَّيْرِ إِذَا أَسْرَعَ

[ل و ز]

الَّلَوُزُ [el-levz] [cevz] [cevz] (vezninde) Bādem taʿbīr olunan ma'rūf meyveye denir; müfredi لَوُزَةٌ [levzet]tir. Ve bu iki nevʿ olur ki tatlı bādem ve acı bādem derler.

الَّلَمَلَازَةُ [el-melāzet] (mīm'in fethiyle) Bādemi çok yere denir; yukālu: أَرْضٌ مَلَازَةٌ أَي كَثِيرَةُ اللَّوُزِ

الَّلَوَّازُ [el-levvāz] [şeddād] [şeddād] (vezninde) Bādem satan adama denir.

الَّلَمْلُوزُ [el-mulevvez] [muʿazzam] (vezninde) Şol hurmāya denir ki çekirdeğini çıkarıp yerine bādem içi doldurulmuş ola; yukālu: تَمَزَّ مَلُوزٌ أَي مَحْشُوءٌ بِاللَّوُزِ Ve begāyet hūb ve dīl-ber çehreye itlāk olunur; yukālu: وَجْهٌ مَلُوزٌ أَي حَسَنٌ مَلِيحٌ

الَّلَوُزِيَّةُ [el-Levziyyet] Bağdād'da bir mahalle adıdır.

الَّلَوُزُ [el-levz] [lām'in fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Sığınmak ma'nāsınadır, لَوُذٌ لَأَزُّ إِلَيْهِ يَلُوزُ لَوْزًا إِذَا لَجَأَ [levz] gibi; yukālu: Ve ekl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: لَأَزُّ

هَكَهٗ إِذَا أَكَلَهُ Ve kurtulmak ma'nāsındır; yukālu: مَا يَلُوْزُ مِنْهُ أَيُّ مَا يَتَخَلَّصُ
الْمَلَاذُ [el-melāz] (mīm'in fethiyle) Sığına-
 cak yer, melce³ ma'nāsına.

الْلَوْزِيْنِجُ [el-levzīnec] (lām'ın fethiyle)
 Bâdem helvāsına denir; levzīne-i Fārisī
 mu'arrebidir.

الْلَوْزُ [el-leviz] (ketif [ketif] vezninde) عَوَزٌ
 [ʿaviz] lafzına itbā'an zikr olunur; yukālu:
 إِنَّهُ لَعَوَزٌ لَوَزٌ أَيُّ مُخْتَاَجٌ

[ل ه ز]

الْلَهْزُ [el-lehz] (lām'ın fethi ve hā'nın
 sükūnuyla) Bir cemā'ate duhūl ve ihtilāt
 eylemek ma'nāsındır; yukālu: لَهْزٌ فُلَانٌ الْقَوْمَ
 لَهْزًا مِنْ الْبَابِ إِذَا خَالَطَهُمْ
 لَهْزَةً بِمَعْنَى لَكَزَهُ Ve deve
 yavrusu anasını emer iken başıy-
 la memesine vuruşturmak ma'nāsındır;
 yukālu: لَهْزَ الْفَصِيلِ ضَرْعَ أُمِّهِ إِذَا ضَرَبَهُ بِرَأْسِهِ عِنْدَ
 الرِّضَاعِ

الْتَلْهِيْزُ [et-telhīz] (tefīl [tefīl] vezninde)
 Bu dahi muşt ile vurmak ma'nāsındır;
 yukālu: لَهْزَهُ إِذَا لَكَزَهُ

دَائِرَةُ اللَّاهِزِ [dā'iretu'l-lāhiz] Devā'ir-i
 mahsūsa-i huyūldandır, ya'nī at kısmında
 nişān ve çiftte ta'bīr olunan dā'irelerden
 ba'zısının kulağı tozunda olan dā'ireye
 denir ki hayyāl beynlerinde bu memdūh
 değildir. Ve

لَاهِزٌ [lāhiz] Sülūk olunacak tarīka muzırr
 olan dağa ve tepeye denir.

الْلَاهِزَانِ [el-lāhizān] (tesniye bünyesiyle)
 Şol iki dağa itlāk olunur ki birbirine ka-
 vuşmak rütbesinde olmalarıyla aralıkları
 be-gāyet dar kalmış ola.

الْمَلْهُوْزُ [el-melhūz] Tenū-mend olup a'zā'
 ve endāmı sıkı ve kunt ve kavī olan insān

ve hayvāna denir; yukālu: رَجُلٌ وَفَرَسٌ مَلْهُوْزٌ
 أَيُّ مُضَيَّرِ الْخَلْقِ Ve saç ve sakalına kır serp-
 miş adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَلْهُوْزٌ إِذَا صَارَ
 قَدْ خَالَطَهُ الشَّيْبُ Ve kulağı tozundan dağlan-
 mış deveye denir.

الْلِهَازُ [el-lihāz] (kitāb [kitāb] vezninde) De-
 liği bolalmış makaraya geçirilen çiviye ve
 çöpe denir.

الْلَهْزَةُ [el-lehezet] (fetehtla) Kulak tozun-
 da çene kemiğinin nihāyetinde olan sivri-
 ce kemiğe denir; yukālu: ضَرَبَ لَهْزَتَهُ أَيُّ لِهْزَمْتَهُ

الْلَهْزَةُ [el-lehizet] (feriḥat [feriḥat] vezninde)
 Avurtlarının taşra yüzleri etli ve yum-
 ru olan hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ لَهْزَةٌ أَيُّ
 السَّمِيئَةُ ظُهُورِ الشَّدَقِيْنَ

الْمِلْهَازُ [el-milhez] (minber [minber] vezninde)
 Dā'imā kulak tozlarına ve boyun kökle-
 rine yumrukla darb eden kimseye denir;
 yukālu: رَجُلٌ مِلْهَازٌ أَيُّ ضَارَبَ بِالْجُمُعِ فِي اللَّهَازِمِ
 Ve

مِلْهَازٌ [Milhez] Bir kişinin 'alemidir.

[ل ي ز]

الْلَيْزُ [el-leyz] (meyz [meyz] vezninde) Sığın-
 mak ma'nāsındır; yukālu: لَا زُ إِلَيْهِ يَلِيْزُ لَيْزًا إِذَا
 لَجَأَ Pes vāvī ve yā'ī olur.

الْمَلِيْزُ [el-melīz] (mekīl [mekīl] vezninde)
 Sığınacak yer, melce³ ma'nāsındır, مَلَاذٌ
 [melāz] gibi; tekülü: أَنْتَ مَلِيْزِيْ وَمَلَازِيْ أَيُّ
 مَلْجَبِيْ

FASLU'L-MĪM

(فَضْلُ الْمِيمِ)

[م ت ز]

الْمَتَزُّ [el-metz] (mīm'in fethi ve tā-yı fevkıyyenin sükūnuyla) Yürek sürmek ma'nāsınadır; yukālu: مَتَزَّ الرَّجُلُ بِسَلْحِهِ مَتَزًّا مِنْ: الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا رَمَى بِهِ

[م ح ز]

الْمَحْزُ [el-mahz] (mīm'in fethi ve hā-yı mühmelenin sükūnuyla) ve

الْمِحَازُ [el-mihāz] (kitāb) [kitāb] vezninde) Cimā'e eylemek ma'nāsınadır; yukālu: مَحَزَّ الْجَارِيَةَ مَحْزًا وَمِحَازًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا نَكَحَهَا

مَحْزُ [mahz] Bir adamın göğsüne muşt ile vurmak, لَهْزُ [lehz] ma'nāsınadır; yukālu: مَحَزَّ بِالْمَعْنَى لَهَزَهُ Ba'zılar dedi ki مَحْزُ [mahv] ve بَحْزُ [bahz] ve نَحْزُ [nahz] ve نَهْزُ [nehz] ve مَهْزُ [mehz] ve بَهْزُ [behz] ve لَقْزُ [vehz] ve وَهْزُ [vehz] ve وَكْزُ [vekz] ve لَكْزُ [lekz] ve لَعْزُ [la'z] cümlesi ehavāttır.

الْمَاهُزُ [el-māhūz] Reyāhīn cinsindedir, ya'nī bir hoş-bū nebāttır ki مَرْوَمَاهُوزِي [mervumāhūzī] ve مَرْمَاهُوزُ [mermāhūz] dahi derler. Ve bu خُرْنِبَاشُ [hurenbaş] dedikleridir, «خ،ر،ش» māddesinde mersūmdur. Bu nebāt Fārisīde merv-hoş ve Türkīde koca yarpuzu dedikleridir ki yarpuz envā'ındandır.

[م ر ز]

الْمَرْزُ [el-merz] (دَرْزُ [derz] vezninde) Bir adamı parmak uçlarıyla acıtmayarak āhestece çimdikleme ma'nāsınadır; acıtarak pekçe çimdiklemeğe قَرْصُ [qarş] denir; yukālu: مَرْزَهُ مَرْزًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا قَرَصَهُ: Ve بِأَطْرَافِ الْأَصَابِعِ رَفِيقًا غَيْرَ مُوجِعٍ فَإِذَا أَوْجَعَ فَقَرَصَ

bir kimseyi 'ayblamak ve şeyn ve nakīsa irās eylemek ma'nāsınadır; yukālu: مَرْزَ فُلَانًا Ve el ile vurmak ma'nāsınadır; yukālu: مَرْزَهُ إِذَا صَرَبَهُ بِالْيَدِ

مَرْزُ [Merz] Bahreyn kazāsında bir karye ve diğ̄er bir karye adıdır. Ve

مَرْزُ [merz] Kesmek ma'nāsınadır; yukālu: مَرْزَهُ إِذَا قَطَعَهُ

الْمَرْزَةُ [el-mirzet] (mīm'in kesriyle) Bir pāre hamura denir ki murād parmak uçlarıyla alınmış bir topak hamurdur; tekūlu: أَمْرُزُ لِي مِنْ عَجِينِكَ مَرْزَةً أَيْ أَقْطَعُ لِي مِنْهُ قِطْعَةً

الْمَرْزَةُ [el-murzet] (mīm'in zammıyla) Çaylak kuşuna denir, 'alā-kavlin tavşancıla şebīh bir kuş adıdır.

الْمَرْزَتَانِ [el-merzetān] (mīm'in fethi ve tesniye bünyesiyle) Kulak yumuşaklarının yukarıcılarında olan tümsekçe kemirleklere denir; yukālu: أَدْنُ مَلِيحَةُ الْمَرْزَتَيْنِ وَهُمَا: الْهَيْتَانِ الثَّابِتَانِ فَوْقَ الشَّحْمَتَيْنِ

الْمَرْزَةُ [el-merzet] (mīm'in fethiyle) ve

الْمَرْزَةُ [el-mirzet] (mīm'in kesriyle) Pāre ve kıt'a ma'nāsınadır.

الْإِمْتِرَازُ [el-ımtirāz] (إِفْتِعَالُ [ifti'āl] vezninde) Bir adamın ırz ve nāmūsuna lisānla dokunmak ma'nāsınadır; yukālu: إِمْتَرَزَ إِذَا نَالَ مِنْهُ Ve māl-ı müştereki ayırmak ma'nāsınadır; yukālu: إِمْتَرَزَ شَرِيكَهُ إِذَا عَزَلَ عَنْهُ مَالَهُ Ve bir adamın bir mikdār mālına nā'il olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِمْتَرَزَ مِنْ مَالِهِ مَرْزَةً بِالْكَسْرِ وَمَرْزَةً بِالْفَتْحِ إِذَا نَالَ مِنْهُ قِطْعَةً

الْتُمَرِزُ [et-tumeriz] (عَلِبْتُ [eulebit] vezninde) Bodur kişiyi denir; yukālu: رَجُلٌ تُمَرَزٌ وَتُمَرَزٌ أَيُّ قَصِيرٌ

الْمَمَارِزَةُ [el-mumārezet] (مُمَارَسَةُ [mumāreset] vezninde ve mūrādıfidir ki verziş ve idmān eylemek ma'nāsınadır; yukālu: مَارَزَهُ

أَيِّ مَارَسَهُ

[م ز ز]

الْمُرُّ [el-mezz] (mīm'in fethi ve zāy'ın teşdidıyla) Bir nesneyi meme gibi emip sormak ma'nāsınadır; yukālu: مَرَّةٌ مَرًّا مِنْ Ve البَابِ الْأَوَّلِ إِذَا مَضَهُ

مُرٌّ [mezz] Vaf olur; güç nesneye denir; yukālu: أَمْرٌ مَرٌّ أَيْ صَعِبٌ

الْمَرَّةُ [el-mezzet] [merret] vezninde) Binā-i merredir, bir kerre sormak ma'nāsınadır; yukālu: مَرَّةٌ مَرَّةٌ إِذَا مَضَهُ مَضَةً Ve hoş-meze olan bādeye vaf olur; yukālu: حَمْرٌ مَرَّةٌ أَيْ اللَّذِيذَةُ الطَّعْمِ

الْمُرَّاءُ [el-muzzā] (mīm'in zammıyla) Bu dahi hoş-meze bādeye vaf olur.

الْمُرُّ [el-muzz] (mīm'in zammıyla) Bu dahi مُرَّاءٌ [muzzā] ma'nāsınadır. Ve

مُرٌّ [muzz] Lufan ta'bir olunan mayhoş nāra denir; yukālu: رُمَانٌ مَرٌّ أَيْ بَيْنَ الْحَامِضِ وَالْحُلُوِّ

مِرَّةٌ [Mizzet] (mīm'in kesriyle) Dimişik kazasında bir karye adıdır.

الْمُرَّةُ [el-muzzet] (mīm'in zammıyla) Ta'mında ekşilik olan türş-meze bādeye vaf olur; yukālu: حَمْرٌ مَرَّةٌ إِذَا كَانَتْ فِيهَا حُمُوصَةٌ

الْمِرُّ [el-mizz] (mīm'in kesriyle) Kadr ve fazl ve meziyyet ma'nāsınadır; tekülü: لَهُ مِرٌّ عَلَيْكَ أَيْ فَضْلٌ

الْمَرَّازَةُ [el-mezzet] (mīm'in fethiyle) Fazl ve meziyyet sāhibi olmak ma'nāsınadır; tekülü: مَرَّرْتُ يَا هَذَا مَرَّازَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ أَيْ صَوْتُ مَرِيرًا

الْمَرِيرُ [el-mezīz] [emīr] vezninde) Fazl ve meziyyet sāhibi adama denir; yukālu: فَاضِلٌ رَجُلٌ مَرِيرٌ أَيْ فَاضِلٌ Ve az nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ مَرِيرٌ أَيْ قَلِيلٌ Ve güç şey'e denir; yukālu: أَمْرٌ مَرِيرٌ أَيْ صَعِبٌ [azīz] laf-

zına itbā' olur; yukālu: عَرِيرٌ مَرِيرٌ

الْأَمْرُ [el-emezz] [e'azz] vezninde) Pek güç nesneye denir.

الْمَرْمَزَةُ [el-mezzet] [zelzelet] vezninde) Irgalamak ma'nāsınadır.

الْتَمَزْمُزُ [et-tezzemuz] [tezzezul] vezninde) Irgalanmak ma'nāsınadır; yukālu: مَرْمَزَ الشَّيْءَ فَتَمَزَزَ أَيْ حَرَكَهُ فَتَحَرَكَ Ve kā'id kıyām için yerinden deprenmek ma'nāsınadır; yukālu: تَمَزَزَ لِقِيَامٍ إِذَا نَهَضَ Ve nās birbirinden tenāfir ile perākende olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَمَزَزَ بَنُو فُلَانٍ إِذَا انْحَاسُوا وَتَفَرَّقُوا

الْمُمَارَاةُ [el-mumāzzet] [mufā'alet] vezninde) Irak eylemek ma'nāsınadır; tekülü: مَارَرْتُ بَيْنَهُمَا أَيْ بَاعَدْتُ

الْتِمَارُزُ [et-temāzuz] [tefā'ul] vezninde) Tebā'ud ma'nāsınadır; yukālu: تِمَارَزْتُ بِهِ النَّيَّةُ أَيْ تَبَاعَدْتُ

الْتَمَزُّزُ [et-tezzuz] [tefa'ul] vezninde) Bir nesneyi ağızda soruşturmak ve soruşturarak içmek ma'nāsınadır; yukālu: تَمَزَزَ الشَّرَابَ إِذَا تَمَضَّصَهُ

الْمَرَزُزُ [el-mezez] (fethateynle) Rıfk ve sekīne ma'nāsına; tekülü: إِفْعَلُهُ عَلَى مَرَزٍ أَيْ مَهْلٌ Ve çokluk ma'nāsınadır; yukālu: فِيهِ مَرَزٌ أَيْ كَثْرَةٌ

[م ش ل ز]

الْمِشْلُوزُ [el-mişlevz] (mīm'in kesri ve lām'ın fethiyle) Lübbü tatlı olan zerdaliye denir; tekülü: أَكَلْنَا الْمِشْلُوزَ أَيْ الْمِشْمِشَةَ الْحُلُوةَ أكلْنَا الْمِشْلُوزَ أَيْ الْمِشْمِشَةَ الْحُلُوةَ Ezherī bunu «ش،ل،ز» māddesinde resm eyledi, lākin ehakk olan mevākif-i selāsenin birinde zıkr olunmaktadır. Ev-velen muzā'afü's-şin mevki'idir, zīrā sadrı muzā'afür ki murād «مش» lafzıdır. Sāniyen mu'tellū'z-zāy mevki'idir, zīrā

‘acuzu ki murād «لَوْزٌ» dir, ecveftir. Sālisen rubā‘iyyü’ş-şīn mevki’idir ve bu ensebdir, zīrā kelime-i mezbūre mürekkebdir, ya’nī مِشْمِشٌ [mişmiş] ile لَوْزٌ [levz]den menhūte olmakla شَقَّحَطَبٌ ve حَيْعَلٌ kelimeleri gibi olmuştur.

[م ض ز]

الصُّوْرُ [el-maḍūz] (ḍād-ı mu‘ceme ile صُبُورٌ [şabūr] vezninde) Koca nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ مَّضُورٌ أَيْ مُسِنَّةٌ

[م ط ز]

الْمَطْرُزُ [el-maṭz] (mīm’in fethi ve tā’nın sükūnuyla) Cimā‘ eylemek ma’nāsınadır; yukālu: مَطْرُزٌ الْجَارِيَةُ مَطْرُزًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا نَكَحَهَا

[م ع ز]

الْمَعْرُزُ [el-ma‘z] (mīm’in fethi ve ‘ayn’ın sükūnuyla) ve

الْمَعْرَازُ [el-me‘az] (fethateynle) ve

الْمَعْرِزُ [el-me‘īz] (emīr) [emīr] vezninde) ve

الْأَمْعُوزُ [el-um‘ūz] (uslūb) [uslūb] vezninde) ve

الْمِعَارُزُ [el-mi‘āz] (kitāb) [kitāb] vezninde) ve

الْمِعْرِزَى [el-mi‘zā] (mīm’in kesri ve kasr ile ve medd ile cā‘izdir) Ganem sınıfından koyunun muhālifine denir ki Türkīde keçi ta‘bīr olunur, ism-i cinstir. Ve مِعْرِزَى [mi‘zā] kelimesi ki kasr ile, müzekker ve munsarıftır, mü‘ennes ve gayr-i munsarîf dahi olur.

الْمَاعِرِزُ [el-mā‘īz] [ma‘z]ın müfredidir, erkeğine ve dişisine itlāk olunur. Cem‘i مَوَاعِرِزُ [mevā‘īz]dir. Ve

مَاعِرِزُ [mā‘īz] Gövdesinin sınırları kavī ve şedīd olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَاعِرِزٌ أَيْ الشَّدِيدُ غَضِبَ الْخَلْقِ Ve keçinin derisine dahi denir; yukālu: سَلَخَ الْمَاعِرِزُ أَيْ جِلْدَ

الْمَعْرِزُ Ve sevād-ı ‘Irāk’ta bir karye adıdır. Ve şol adama itlāk olunur ki nefsinde sāhib-i şehāmet olmakla verāsından kasd eden bed-hāhlarını def‘ ve men‘ eder ola; yukālu: رَجُلٌ مَاعِرِزٌ أَيْ شَهْمٌ مَانِعٌ مَا وَرَاءَهُ

مَاعِرِزُ [Mā‘īz] Bir batn pederinin ismidir. Ve Mā‘īz b. Mālik el-Eslemī zamān-ı sa‘ādette recm olundu. Ve Mā‘īz b. Mucālid ve Mā‘īz b. Mā‘īz ve Mā‘īz Temīmī ki bir mahalle nisbeti nā-ma‘lūmdur, sahābilerdir.

الْأَمْعُوزُ [el-um‘ūz] (uslūb) [uslūb] vezninde) Keçiye denir, niteki zikr olundu. Ve āhū sürüsüne, ‘alā-kavlin dağ keçisinin sürüsüne denir. Cem‘i أَمَاعِرِزُ [emā‘īz] ve صادوا أَمْعُوزًا أَيْ سِرْبًا مِنَ الظَّبْيَاءِ أَوْ جَمَاعَةَ الْأَوْعَالِ

الْمَعَارِزُ [el-ma‘āz] (şeddād) [şeddād] vezninde) Keçi sāhibine denir.

الْمَعْرِزِيُّ [el-ma‘ziyy] (ğarbiyy) [ğarbiyy] vezninde) Şol bahīl ve nākese itlāk olunur ki dā‘imā cem‘-i māl üzere olup ve bir kimseye bir nesne vermez ola; yukālu: رَجُلٌ مَعْرِزِيُّ أَيْ بَخِيلٌ يَجْمَعُ وَيَمْنَعُ

الْمَعْرُزُ [el-me‘az] (fethateynle) Keçiye denir ki zikr olundu. Ve

مَعْرُزُ [me‘az] Masdar olur, salābet ma’nāsına; yukālu: مَعْرِزُ الشَّيْءِ مَعْرُزًا مِنَ الْبَابِ إِذَا صَلَبَ Ve bir adamın keçileri firāvān olmak ma’nāsınadır; yukālu: مَعْرِزُ الرَّجُلِ إِذَا كَثُرَتْ مِعْرَاهُ

الْأَمْعَرُزُ [el-em‘az] (aḥmer) [aḥmer] vezninde) Sulb ve saht olan mekāna denir, ;mü‘ennesi مَكَانٌ أَمْعَرُزٌ وَأَرْضٌ مَعْرَاءٌ Cem‘i مَعْرِزُ [mu‘z] gelir mīm’in zamımıyla; ve yukālu fi’t-te‘accubi: مَا أَمْعَرَهُ مِنْ رَجُلٍ أَيْ مَا أَشَدَّهُ

الْتَمَعُزُ [et-tema‘uz] (tefa‘ul) [tefa‘ul] vezninde)

de) Bir adamın çehresi buruşup burtuşmak ma'nāsınadır; yukālu: تَمَعَزَ وَجْهُهُ إِذَا تَقَبَّصَ Ve deve şiddetle seğırtmek ma'nāsınadır; yukālu: تَمَعَزَ الْبَعِيرُ إِذَا اسْتَدَّ عَدُوَّهُ

الإمعاذُ [el-im'āz] (hemzenin kesriyle) Bir adam çok keçi sāhibi olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَمَعَزَ الرَّجُلُ إِذَا كَثُرَتْ مِعْزَاهُ

الإستيمعاذُ [el-istim'āz] Bir işte cidd ve cehd eylemek ma'nāsınadır; yukālu: اسْتَمَعَزَ الرَّجُلُ إِذَا جَدَّ فِي الْأَمْرِ

مُعَيْرُ [Mu'ayz] [زُبَيْرُ] [zubeyr] vezninde) Esāmīdendir; 'Abdullāh b. Mu'ayz tābi'ındendir.

المُعمازُ [el-muma'az] [مُعَظَمٌ] [mu'azzam] vezninde) Gövdesinin derisi pek olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُمَعَزٌ أَيُّ صُلْبِ الْجِلْدِ

المعزُ [el-ma'z] (mīm'in fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) Keçi kısmını koyun kısmından bir tarafa ayırmak ma'nāsınadır, niteki ضَأْنٌ [ḍa'n] koyunu keçiden ayırmaya denir; yukālu: مَعَزْتُ الْمِعْزَى مَعْزًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ وَضَأْنُ الثَّضَانِ أَيُّ عَزَلْتُ هَذِهِ مِنْ هَذِهِ

[م ل ز]

المعزُ [el-melz] (mīm'in fethi ve lām'ın sükūnuyla) Bir nesneyi iletmek ma'nāsınadır; yukālu: مَلَزَ بِالشَّيْءِ مَلَزًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا دَهَبَ بِهِ yukālu: مَلَزَ عَنْهُ إِذَا تَأَخَّرَ

الإملاذُ [el-implāz] (hemzenin kesriyle) ve **التملُّذُ** [et-temelluz] [تَمَلُّذٌ] [tefa'ul] vezninde) Bunlar da bir nesneyi iletmek ve alıp götürmek ma'nāsınadır; yukālu: أَمَلَزَهُ وَتَمَلَزَهُ إِذَا دَهَبَ بِهِ

تملُّذُ [temelluz] Bir nesneden sıyrılıp kurtulmak ma'nāsınadır; yukālu: تَمَلَّلَ عَنْهُ إِذَا تَخَلَّصَ

التَّمليزُ [et-templiz] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde)

Bir adamı bir nesneden sıyrıp kurtarmak ma'nāsınadır; yukālu: مَلَزَهُ فَتَمَلَّلَ أَيُّ خَلَّصَهُ فَتَخَلَّصَ

الإميتلاذُ [el-imitlāz] [إِفْتِعَالٌ] [ifti'āl] vezninde) Bir nesneyi çekip almak ma'nāsınadır; yukālu: إِفْتَلَزَ الشَّيْءَ إِذَا انْتَزَعَهُ

الإنميتلاذُ [el-inmitlāz] [إِنْفِعَالٌ] [infi'āl] vezninde) Bu dahi bir nesneden sıyrılıp kurtulmak ma'nāsınadır; yukālu: إِنْمَلَزَ مِنْهُ إِذَا أَلْفَتَ

الممليزُ [el-meliz] [كَيْفٌ] [ketif] vezninde) Gövdesinde balık etleri çok ve iri olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَلِزٌ أَيُّ عَضَلُ

المملاذُ [el-mellāz] [شَدَادٌ] [şeddād] vezninde) Sibā'dan kurta denir.

الممليزُ [el-melezā] [جَمَزَى] [cemezā] vezninde) Katī olup fesh ve ifsād ve rüçū'a mecāl olmayan bey' ve şirā mu'āmelesine itlāk olunur; tekūlu: بَعَثَهُ الْمَلِزَى أَيُّ الْبَيْعَةَ الْمَلْسَى

[م و ز]

المموزُ [el-mevz] [جَوَزٌ] [cevz] vezninde) Semer-i ma'rūf ismidir; tabī'ati müleyyin ve bevli müdirr ve cimā'ı muharrik ve nutfeyi ve balgam ve safrāyı mükessirdir. Ve iksār-ı ekli hāzımeysi pek musakkil ve muza'iftir. Ağacının her şāhında üçten beş yüze kadar meyve hāsıl olur. Semer-i ma'rūf Mışır ve Hicāz tarafına mahsüstür; müfredi مَوْزَةٌ [mevzet]tir.

الممواذُ [el-Mevvāz] [كَتَانٌ] [kettān] vezninde) Mevz satıcı adama denir. Ve Mevvāz b. Hāmmūye muhaddistir.

الممهزُ [el-mehz] [بَهْزٌ] [behz] vezninde) Def'eylemek ma'nāsınadır; yukālu: مَهَزَهُ مَهْزًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا دَفَعَهُ

[م ي ز]

الممئيزُ [el-meyz] (mīm'in fethi ve yā'nın

sükünüyla) Bir nesneyi başkadan ayırıp cüdā kılmak ma'nāsınadır; yukālu: مَازَهُ يَمِيزُهُ إِذَا عَزَلَهُ وَفَرَزَهُ Ve bir nesnenin ba'zını ba'z üzere tafdīl ve tercih eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: مَازَ الشَّيْءَ إِذَا فَضَّلَ بَعْضَهُ عَلَى بَعْضٍ Ve bir mahalden mahall-i āhere intikāl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: مَازَ فَلَانَ إِذَا انْتَقَلَ مِنْ مَكَانٍ إِلَى مَكَانٍ Ve

مِيزٌ [meyz] Vasf olur, balık etleri kavī ve şedid olan adama denir; bu ma'nāda **مِيزٌ** [meyz] muhaffefidir, **مَيْتٌ** [meyt] ve **مَيْيْتٌ** [meyyit] gibi; yukālu: رَجُلٌ مِيزٌ وَمِيزٌ أَيُّ شَدِيدٍ الْعُضَلِ

الْإِمَارَةُ [el-imāzet] (hemzenin kesriyle) ve **التَّمْيِيزُ** [et-temyīz] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bunlar da bir nesneyi āherden ayırıp ve seçip başkaca kılmak ma'nāsınadır.

الْإِمْتِيَاذُ [el-imtiyāz] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) ve

الْإِنْمِيَاذُ [el-inmiyāz] (إِنْفِعَالٌ [infi'āl] vezninde) ve

التَّمْيِيزُ [et-temeyyuz] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Bir nesneden ayrılıp cüdā olmak ma'nāsınadır; yukālu: مَازَهُ وَأَمَارَهُ وَمِيزَهُ فَامْتَاذَ Ve وَأَمَارَ وَتَمِيزَ أَيُّ عَزَلَهُ فَانْعَزَلَ

تَمِيزٌ [temeyyuz] Gayz ve gazabdan a'zāların bendleri sökülüp ayrılmak de-recesine gelmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: تَمِيزٌ فَلَانَ مِنْ الْعَبِيْطِ إِذَا تَقَطَّعَ

الْإِسْتِمَارَةُ [el-istimāzet] Bu dahi **إِمْتِيَاذٌ** [imtiyāz] ma'nāsınadır; yukālu: مِيزُهُ فَاسْمَتَاذَ Ve alarga olmak ma'nāsınadır; yukālu: اسْتَمَارَ الرَّجُلُ إِذَا تَنَحَّى وَقَوْلُ الْقَاتِلِ لِلْمَقْتُولِ مَازَ رَأْسَكَ وَقَدْ يَقُولُ مَازَ وَيَسْكُتُ مَعْنَاهُ مَدُّ عُنُقِكَ قَالَ الْأَزْهَرِيُّ لَا أُدْرِي مَا هُوَ إِلَّا أَنْ يَكُونَ بِمَعْنَى مَا يَزُ فَأَخْرَجَ الْبَاءَ فَقَالَ مَا زِي وَحَدَفَ الْبَاءَ لِلْأَفْرِ وَقَالَ ابْنُ الْأَعْرَابِيِّ أَضْلُهُ أَنَّ رَجُلًا أَرَادَ قَتْلَ رَجُلٍ اسْمُهُ مَازَنٌ فَقَالَ مَازَ رَأْسَكَ وَالسَّيْفُ تَوَخِيمٌ مَازِنٍ فَصَارَ مُسْتَعْمَلًا وَتَكَلَّمْتُ بِهِ الْفُضَحَاءُ

Ve mütercim der ki *Emsāl-i Meydānī*'de Aşma'ī'den menkülen mersümdür ki Māzin nāmında bir adam bir kimseyi esir edip āher bir kimsenin o esire hıkd ve kinesi olmakla tecessüs ederek Māzin katında buldukta hemān sell-i seyf edip hışmla Māzin'e hitāben mürahham olarak: مَازَ رَأْسَكَ وَالسَّيْفَ demekle Māzin dahi kendi başını sakınıp herif-i mezbür kılıçla o me'sürun gerdanına darb ve katl eyledi. Giderek cellād ve kattāl zebānında emsālden oldu.

Hāzır olan nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ
وَوَعْدٌ نَاجِزٌ وَنَجِيزٌ أَيْ حَاضِرٌ

الْمُنَاجَزَةُ [el-munācezet] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Mukātele ma'nāsınadır; ve minhu'l-meselu: «الْمُحَاجَزَةُ قَبْلَ الْمُنَاجَزَةِ» Ya'nī “Müsāleme ve müsālahaya mübāderet harb ve kıtāle mübāşeretten mukaddemdir.” Bu mesel mukāvemete muktedir olmayan kimse ta'cīl-i firār ile hazm ve ihtiyāt eyledikte, kezālik kıtālden sonra müsālahaya talebinde oldukta darb olunur.

التَّنَاجُزُ [et-tenācuz] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Kıtāl edişmek ma'nāsınadır; yukālu: تَنَاجَزُوا إِذَا تَقَاتَلُوا

الْإِسْتِنْجَازُ [el-istincāz] Bir kimse āherden işini bitirmek istemek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَنْجَزَ حَاجَتَهُ إِذَا اسْتَنْجَحَهَا Ve vafā istemek ma'nāsınadır; yukālu: اسْتَنْجَزَ الْعِدَّةَ إِذَا سَأَلَ إِجْحَازَهَا

التَّنَجُّزُ [et-teneccuz] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Bu dahi bir kimseden işini bitirmek istemek ma'nāsınadır; yukālu: تَنَجَّزَ تَنَجَّزَ حَاجَتَهُ إِذَا اسْتَنْجَحَهَا Ve bir nesneyi içmekte mübālagaya ve şiddet eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: تَنَجَّزَ الشَّرَابَ إِذَا أَلْحَ فِي شُرْبِهِ

نَجَاوِيزُ [Necāvīz] (nūn'un fethiyle) Yemen'de bir beldedir.

[ن ح ز]

النَّخْرُ [en-naħz] (nūn'un fethi ve hā-yı mühmelenin sükūnuyla) Öte kakmak ma'nāsınadır; yukālu: نَخَرَهُ نَخْرًا مِنَ الْبَابِ نَخَرَهُ نَخْرًا إِذَا دَفَعَهُ Ve bir nesne ile dürtmek ma'nāsınadır; yukālu: نَخَرَهُ إِذَا نَخَسَهُ Ve biber makūlesi nesneyi havanda dövme ma'nāsınadır; yukālu: نَخَرَ الْفُلْفُلَ إِذَا دَقَّهُ بِالْمُنْحَازِ

الْمُنْحَازُ [el-minħāz] (مِضْبَاحٌ [mişbāħ] vezninde) Havan ya'nī karanfil ve biber gibi nesnelere dövecek havana denir, ālet makāmına kā'imdir; ve minhu'l-meselu: «دَوَّكَ بِالْمُنْحَازِ حَبَّ الْفُلْفُلِ» Aşma'ti kelimesi kāf'lar ileledir, fā'lar ile musahhaftır dedi ve Ebu'l-Heysem 'aksine kā'il oldu, zīrā حَبَّ الْفُلْفُلِ [ħabbu'l-kulḡul] dakk olunur makūleden deđil dedi. Ve فُلْفُلٌ [fulful] fā'lar ile ma'lūmdur ki bibere denir. Ve فُلْفُلٌ [kulḡul] kāf'lar ile ak biber gibi dahi büyücek ve ta'mı acımtrak güzel kokuluca levni beyāz-şekl olur, حَبَّ الْفُلْفُلِ [ħabbu'l-kulḡul] demekle ma'rūftur. Ba'zılar yaban nārı tohumudur derler. Ve mesel-i mezbūr bahīl ve cimri kimseyi tabī'atine komayıp kendiden ibrām ve ilhāhla yāhūd cebr ve izlālle nesne ahz ve istihsāl olundukta darb olunur.

النُّحَازُ [en-nuħāz] (غُرَابٌ [ğurāb] vezninde) Bir 'illet adıdır ki devenin akciğerine 'arız olmakla şiddetle öksürtük hādis olur.

النَّاحِزُ [en-nāħiz] ve

النَّحِيزُ [en-neħīz] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

النُّحُزُ [en-neħuz] (كَيْفٌ [ketif] vezninde) ve

الْمَنْحُوزُ [el-menħūz] نُحَازٌ [nuħāz] 'illette uđramış deveye denir; yukālu: بَعِيرٌ نَاحِزٌ وَنَجِيزٌ وَنَحْرٌ وَمَنْحُوزٌ إِذَا صَارَ بِهِ نُحَازٌ وَهُوَ دَاءٌ لِلْإِبِلِ فِي رِثْيَهِا تَسْعُلُ بِهِ شَدِيدًا Ve

نُحَازٌ [nuħāz] ve

نِحَازٌ [niħāz] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Asl ve bünyād ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ كَرِيمُ النِّحَازِ أَيْ الْأَضْلُ

النَّحِيزَةُ [en-neħīzet] (فَرِحَةٌ [ferihāt] vezninde) ve

الْمُنْحَرَةُ [el-munaħħīzet] (مُحَدِّثَةٌ) [muħaddišet] vezninde) نُحَازٌ [nuħāz] 'ille-

tine uğramış nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ نَحْرَةٌ وَمُنْحَرَةٌ إِذَا صَارَ بِهَا نُحَاؤٌ

الْإِنْحَاؤُ [el-inhāz] (hemzenin kesriyle) Bir adamın develeri نُحَاؤٌ [nuhāz] marazına uğramak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أَنْحَرَ الْقَوْمُ إِذَا أَصَابَ إِبِلَهُمُ النُّحَاؤُ

النَّحِيْزَةُ [en-nehīzet] [sefīnet] vezninde) Tabī'at ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ كَرِيمٌ Ve ba'zı arzda vākī' tarīka-i haşīneye, 'alā-kavlin arzdan uzun uzadı çekilmiş kıt'aya denir ki ba'zı derelerde öz ta'bīr ettikleridir. Ve şol yassı ve enli şeride denir ki kolan tarzında çadır şukkaları kavuştuğu yerlere çekip dikerler. Ve

نَحِيْزَةٌ [Neḥīzet] Ğatafān diyārında bir vādī adıdır.

الْأَنْحَزَانُ [el-enhazān] (tesniye bünyesiyle) نُحَاؤٌ [nuhāz] 'illetiyle قَرَحٌ [karaḥ] 'illetine itlāk olunur ki deve 'illetlerindenidir.

الْمِنْحَاؤُ [el-Minḥāz] (mīm'in kesriyle) 'Abbād b. el-Ḥuşayn nām kimsenin feresi ismidir.

[ن خ ز]

النَّخْرُ [en-naḥz] (nūn'un fethi ve ḥā-yı mu'cemenin sükūnuyla) Bıçak makülesi nesne ile dürtmek ma'nāsınadır; yukālu: Ve bir adamı söz ile rencide eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: نَخْرَهُ بِكَلِمَةٍ إِذَا أَوْجَعَهُ بِهَا

[ن ر ز]

النَّرْوُ [en-nerz] مَرَوٌْ [merz] vezninde) Bir korku ve endişeden gizlenmek ma'nāsınadır; yukālu: نَرَوُ الرُّجُلُ نَرَوْا مِّنَ الْبَابِ Ve الأَوَّلُ إِذَا اسْتَحْفَى مِنْ فَرَعٍ

نَرَوْ [Nerz] bir mevzi' adıdır.

نَرْوَةٌ [Nerzet] تَمْرَةٌ [temret] vezninde) ve

نَارِزَةٌ [Nārizet] Esāmī-i ricāldendir.

نَرِيْزٌ [Nerīz] (Amīr) [emīr] vezninde) Āzerbaycān eyāletinde bir karyedir; Aḥmed b. 'Osmān el-Ḥāfız el-Faraḍī en-Nerzī oraya mensūşdur.

نَيْرِيْزٌ [Neyrīz] (nūn'un fethiyle) Fāris ülkesinde bir kasaba adıdır.

النَّيْرُوزُ [en-neyrūz] (nūn'un fethiyle) Nev-rūz-ı Fārisī mu'arrebidir ki yeni gün demektir, senenin ya'nī sene-i şemsiyyenin ibtidā gününe denir; murād ferverdīn-māhın evvel günüdür ki neyyir-i a'zamnın nokta-i evvel-i hamele tahvīl eylediği gündür. Mervīdir ki İmām 'Alī radiyallāhu 'anhu hazretlerine yevm-i mezbūrda haleviyyāta dā'ir nesne takdīm olunmakla sebebinden su'āl ettiklerinde neyrūz resmi olduğunu ifāde eylemeleriyle نَيْرُوزَنَا كُلُّ يَوْمٍ dediler, cem'-i emr bünyesiyle. Kezālik rūz-i mihricānda yine resp-i mezbūr icrā olundukta مَهْرُوزَنَا كُلُّ يَوْمٍ dediler, ya'nī "Sizler bize her gün nevrūz ve her gün mihricān kā'idesini icrā eyleyesiz." Ve mihricān sābi'-i şühūr-ı şemsiyyedir ki şemsin mīzāna tahvīli hengāmdır. Fūrs-i kadīmde iki 'id-i 'azīm var idi, biri nevrūz ve biri mihricān günü idi. Zāhiren İmām 'Alī, 'Irāk tarafında oldukları eyyāmda vākī' olmuştur. Ve İbn Neyrūz el-Enmāfī muhaddistir.

[ن ز ز]

النَّرْزُ [en-nezz] (nūn'un fethi ve kesri ve zā'nın teşdidiyle) Yerden tereşşüh eden su sızıntısına denir; yukālu: فِي أَرْضِهِ نَرٌّ وَنَرٌّ وَهُوَ مَا يَنْحَلِبُ مِنْهَا مِنَ الْمَاءِ Ve çok nesneye denir; yukālu: وَشَيْءٌ نَرٌّ أَي كَثِيرٌ Ve zekiyyū'l-fu'ād, çābük-zihn olarak cüst ve sebük-rūh zarīf adama yukālu: رَجُلٌ نَرٌّ أَي ذَكِيٌّ الْفَوَادِ طَرِيفٌ

حَفِيفٌ Ve civān-merd adama denir; yukālu: رَجُلٌ نَزَّ أَيُّ سَخِيٍّ Ve çalı kuşu gibi bir yerde karār eylemez olan yelkovan adama denir; yukālu: رَجُلٌ نَزَّ أَيُّ طَيَّاشٍ كَثِيرِ السَّحُوكِ Ve hāssaten bir yerde ārām eylemeyen erkek devekuşuna denir; yukālu: طَلِيمٌ نَزَّ أَيُّ لَا يَسْتَقِرُّ فِي مَكَانٍ

الْمِنَزُّ [el-minezz] (mīm'in kesriyle) Bu dahi hafif ve kesirü'l-hareke ve bî-temkîn adama denir. Ve beşiğē itlāk olunur, مَهْدٌ [mehd] ma'nāsına.

النَّزِيرُ [en-nezīz] (ezīz) vezninde) Se-ğirtmek ma'nāsınadır; yukālu: نَزَّ الطَّيْبِيُّ نَزَّ إِذَا صَوَّتَ Ve seslenmek ma'nāsınadır; yukālu: نَزَّ إِذَا صَوَّتَ Şārih bu iki ma'nāyı āhūya tahsīs eylemiştir. Ve yerden su sızmak ma'nāsınadır, ʿalā-kavlin yerde cā-be-cā su menbaʿları zāhir olmak ma'nāsınadır; yukālu: نَزَّتِ الْأَرْضُ إِذَا تَحَلَّبَتْ مِنْهَا التَّرُّ أَوْ صَارَتْ ذَاتَ مَنَابِعَ Ve münferid olmak ma'nāsınadır; tekülü: نَزَّ عَنِّي فُلَانٌ إِذَا انْفَرَدَ Ve

نَزِيرٌ [nezīz] Kesirü'ş-şehvet adama denir; yukālu: رَجُلٌ نَزِيرٌ أَيُّ شَهْوَانٌ Ve zarīf adama denir. Ve ok atarken kiriş oynamak ma'nāsınadır; yukālu: نَزَّ الْوَتْرُ إِذَا اضْطَرَبَ عِنْدَ الرَّمِيِ Ve

نَزِيرٌ [nezīz] ve

نِزَاؤٌ [nizāz] (kitāb) vezninde) [lezīz] ve [lizāz] ma'nāsınadır ki zikr olundu; yukālu: هُوَ نَزِيرٌ شَرٌّ وَنَزَاؤُهُ أَيُّ لَزِيْهُ لِرِزَاؤِهِ نِزَاؤُهُ Ve bir kimseyi kaldırıp yere çalmak ma'nāsınadır; yukālu: نَشَرَ بَقْوَنِهِ إِذَا احْتَمَلَهُ Ve mi'de bulanıp gönül dönmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: نَشَرَتْ نَفْسُهُ إِذَا جَاسَتْ

الْإِنزَارُ [el-inzāz] (hemzenin kesriyle) Bir nesne be-gāyet pekişip katılanmak ma'nāsınadır, yukālu: أَنْزَرَ الشَّيْءُ إِذَا تَصَلَّبَ وَتَشَدَّدَ

الْمُنَازَةُ [el-munāzzet] مُعَازَةٌ [mu'azzet] vezninde ve mürādifidir ki zikr olundu; yukālu: نَارَةٌ مُنَازَةٌ أَيُّ عَازَةٌ

النَّزْنَةُ [en-neznezet] زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Bir adam başını beri öte oynatmak ma'nāsınadır; yukālu: نَزَّنَ رَأْسَهُ إِذَا حَوَّكَهُ

النُّزَانِزُ [en-nuzāniz] عُلاَبِطٌ [ulābiṭ] vezninde) Çok aşıcı bî-vehn ü fütür olan güzīde aygır ata ve buğur deveye denir.

النَّزْنِيزُ [et-tenzīz] تَعْمِيلٌ [tefīl] vezninde) Tenzīh ma'nāsınadır; yukālu: نَزَّنَهُ عَن كَدَا Ve āhū kendi yavrusunu besleyip büyütmek ma'nāsınadır; yukālu: نَزَّرَتِ الطَّيْبِيَّةُ وَلَدَهَا إِذَا رَبَّيْتَهُ طِفْلاً

[ن ش ز]

النَّشْرُ [en-neşz] (nūn'un fethi ve şīn-i mu'cemenin sükūnuyla) ve

النَّشَاؤُ [en-neşāz] (seḥāb) vezninde) ve

النَّشْرُ [en-neşez] (fethateynle) Tümsek yere denir; tekülü: عَلَوْتُ نَشْرًا مِنَ الْأَرْضِ وَنَشَارًا وَنَشْرًا أَيُّ مُرْتَفِعًا gelir, üçüncünün cem'i **النَّشَاؤُ** [enşāz] ve **نَشَارٌ** [nişāz] gelir, سَبَبٌ [sebeb] ve **أَسْبَابٌ** [esbāb] ve **جَبَلٌ** [cebel] ve **جِبَالٌ** [cibāl] gibi. Ve

نَشْرٌ [neşz] (nūn'un fethi ve şīn'in sükūnuyla) Masdar olur, bir yerde yurkari oturmak ma'nāsınadır; yukālu: نَشَرَ الرَّجُلُ فِي مَكَانِهِ نَشْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا اِرْتَفَعَ Ve bir kimseyi kaldırıp yere çalmak ma'nāsınadır; yukālu: نَشَرَ بَقْوَنِهِ إِذَا احْتَمَلَهُ Ve mi'de bulanıp gönül dönmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: نَشَرَتْ نَفْسُهُ إِذَا جَاسَتْ

النُّشُورُ [en-nuşūz] فُعُودٌ [ku'ūd] vezninde) Hatun zevcine bugz ve ʿadāvet edip ʿisyān ile mu'āmele eylemek ma'nāsınadır;

ta'atinden gūyā ki nefsinin ref^c eylemiş olur; yukālu: نَشَرَتِ الْمَرْأَةُ نُشُورًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ yukālu: Ve والثَّانِي إِذَا اسْتَعَصَتْ عَلَى رُوجِهَا وَأَبْغَضَتْهُ

نُشُورٌ [nuşūz] Zevce tarafından dahi itibār olunur ki zevceye bī-vech darb ve cefā eylemek olur; yukālu: نَشَرَ بَعْلُهَا عَلَيْهَا إِذَا ضَرَبَهَا وَجَفَّاهَا

النَّاشِرُ [en-nāşiz] Şol damara itlāk olunur ki bir ilet sebebiyle dā'imā kalkık olup atar ola; yukālu: عَزَقَ نَاشِرٌ أَيُّ مُتَّبِرٍ يَضْرِبُ مِنْ دَاءٍ Ve bir korku sebebiyle yerinden oynayıp kalkmış yüreğe vasf olur; yukālu: قَلَبَ نَاشِرٌ إِذَا صَارَ قَدْ ازْتَمَعَ عَنْ مَكَانِهِ رُغْبًا

الْإِنْشَاؤُ [el-inşāz] (hemzenin kesriyle) Hazret-i Mübdî ve Mu'îd celle şānuhu meyyitin müteferrik ve remīm olan kemiklerini kaldırıp yerli yerlerine vaz^c ve terkib eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَنْشَرَ اللَّهُ عِظَامَ الْمَيِّتِ إِذَا رَفَعَهَا إِلَى مَوْضِعِهَا وَرَكَّبَ بَعْضَهَا Ve bir nesneyi yerinden yukarı kaldırmak ma'nāsınadır; yukālu: أَنْشَرَ الشَّيْءَ إِذَا رَفَعَهُ عَنْ مَكَانِهِ

النَّشْرُ [en-neşez] (fethateynle) Şol adama denir ki gerçi pîr olup lākin henüz güçlü kuvvetli ola; yukālu: هُوَ نَشْرٌ أَيُّ مُسِنٌ قَوِيٌّ

التَّنَشُّرُ [et-teneşşuz] [təfā^cul] vezninde) Bir kimse ile dövüşmeye kalkıp dikilmek ma'nāsınadır; yukālu: تَنَشَّرَ لَهُ إِذَا تَشَرَّرَ

[ن ط ن ز]

نَطْنَزُ [Naṭnez] (nūn'la jəfə^r [ca'fer] vezninde) 'Acem'de Qum nām belde ile İsfahān beyninde bir şehir adıdır; نَطْنَزَةٌ [Naṭnezet] dahi derler, hā'yla.

[ن غ ز]

النَّغْزُ [en-nağz] (nūn'un fethi ve ġayn-ı mu'cemenin sükūnuyla) Nās beynine fitne bırakıp birbirine kışkırtmak ma'nāsınadır;

yukālu: نَعَرَ بَيْنَ الْقَوْمِ نَعْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا أَعْرَى نَعَرَ بَيْنَ الْقَوْمِ نَعْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا أَعْرَى Ve idlāl ve iğvā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَعَرَهُمُ النَّعَارُ Ve إِذَا نَزَعَهُمُ التَّرَاعُ

نَعْرٌ [nağz] Gıcıklamak ma'nāsınadır; yukālu: نَعَرَ الصَّبِيَّ إِذَا دَعَدَهُ

النُّعَارُ [en-nuğğāz] [rummān] vezninde) Dā'imā nāsı şeytān gibi iğvā ve idlāl eden kimseye denir; yukālu: هُوَ نُعَارٌ أَيُّ نُرَاعٌ

[ن ف ز]

النَّفْرَانُ [en-nefezān] (fetehtāla) Āhū sıçramak ma'nāsınadır; yukālu: نَفَرَ الطَّبِيُّ نَفْرَانًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا وَثَبَ

الْيَنْفُورُ [el-yenfūz] [ya'fūr] vezninde) Sıçragan āhūya denir; yukālu: ظَلَبِي يَنْفُورُ أَيُّ وَثَابٌ

التَّنْفِيزُ [et-tenfīz] [tefīl] vezninde) Hatun çocuğu dandin edip oynamak ma'nāsınadır; yukālu: نَفَرَتِ الْمَرْأَةُ نَفْرًا وَوَلَدَهَا إِذَا رَفَعَتْهُ بِيَدِهَا وَوَلَدَهَا إِذَا رَفَعَتْهُ نَفَرَ السَّهْمُ إِذَا أَدَارَهُ عَلَى ظَفَرِهِ لِيَبِينَ لَهُ أَعْوَجَاجُهُ مِنْ اسْتِقَامَتِهِ

الْإِنْفَازُ [el-infāz] (hemzenin kesriyle) [tenfīz] ile ma'nā-yı sānide mürādifdir; yukālu: أَنْفَرَ السَّهْمَ بِمَعْنَى نَفَرَهُ

النَّفِيرُ [en-nefīz] [emīr] vezninde) ve **النَّفِيرَةُ** [en-nefīzet] (hā'yla) Yayıkta dağılıp müctemī^c olmamış kere yağına denir.

النَّوَافِرُ [en-nevāfiz] Davar kısmının ayaklarına itlāk olunur; müfredi نَافِرَةٌ [nāfizet]tir.

نَفْرَةٌ [Nefzet] [temret] vezninde) Mağrib'de bir belde adıdır.

التَّنَافُزُ [et-tenāfuz] [tefā^cul] vezninde) Birbiri üzere sıçramak ma'nāsınadır; yukālu: تَنَافَرُوا إِذَا تَوَاتَبَ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ

التُّفَّازُ [en-nuffāz] (رُمَّانٌ [rummān] vezninde) Etfāl-i 'Araba mahsūs bir güne oyun ismidir ki birbirine sığışırlar.

[ن ق ز]

التَّقْرِزُ [en-neqiz] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Lezīz ve sāfī ve hoş-güvār suya denir; yukālu: مَاءٌ تَقْرِزُ أَيُّ صَافٍ عَذْبٌ Ve lakab ma'nāsınadır; bunda fethateynle de cā'izdir.

الْإِنْقَازُ [el-inqāz] (hemzenin kesriyle) Dā'imā sāfī ve lezīz ve hoş-güvār su içmek ma'nāsınadır; yukālu: أَنْقَرَ الرَّجُلُ إِذَا دَاوَمَ عَلَى شُرْبِ التَّقْرِزِ Ve kemter ve bī-kıymet māl kazanmak ma'nāsınadır; yukālu: أَنْقَرَ الرَّجُلُ إِذَا أَقْتَسَى التَّقْرِزَ Ke-mā se-yuzkeru. Ve bir adamın mevāşisine نُقَازٌ [nuqāz] 'illeti uşmak ma'nāsınadır; yukālu: أَنْقَرَ الرَّجُلُ إِذَا وَقَعَ فِي مَاشِيَتِهِ التُّفَّازُ Ve bir kimseyi çabuk ve 'ale'l-fevr katl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَنْقَرَ عَدُوَّهُ إِذَا قَتَلَهُ قَتْلًا وَجِئًا

التُّفْرُزُ [en-nuqz] (nūn'un zammıyla) Kuyuya denir, بِئْرٌ [bi'r] ma'nāsına.

التَّقْرِزُ [en-naqz] (nūn'un fethi ve kāf'ın sükūnuyla) ve

التَّقْرَازُ [en-neqazān] (fetehtla) Sıçramak ma'nāsınadır; yukālu: نَقَرَ الطَّبِي نَقْرًا وَتَقْرَانًا مَنِ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا وَتَبَ

التَّقْرِزُ [en-neqaz] (fethateynle) Mālın kemterine denir; yukālu: أَعْطَاهُ التَّقْرِزُ أَيُّ رَدَّالِ الْمَالِ Nūn'un kesriyle de lügattir.

النَّقَازُ [en-nākiz] Haşis ve nāçiz şey'e denir; yukālu: عَطَاءٌ نَاقِزٌ أَيُّ حَسِيْسٌ

التُّفَّازُ [en-nuqāz] (غُرَابٌ [gurāb] vezninde) Mevāşīye mahsūs bir 'illettir ki tā'ūna şebihdir, helāk olunca kadar telāşından beri öte sıçrayıp atılır; çalık marazı ta'bīr olunur.

الْمَنْقُوزَةُ [el-menqūzet] نُقَازٌ [nuqāz] 'illete uğramış koyuna denir; te'nisi mevsūf i'tibāryladır; yukālu: شَاةٌ مَنْقُوزَةٌ أَيُّ بِهَا نُقَازٌ وَهُوَ دَاءٌ لِلْمَاشِيَةِ شَبِيهُ بِالطَّاعُونِ تَنْقُرُ مِنْهُ حَتَّى تَمُوتَ

التُّفَّازُ [en-nuqkāz] (رُمَّانٌ [rummān] vezninde) ve

النَّقَّازُ [en-naqqāz] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Bir kuş adıdır, 'alā-kavlin serçenin küçüğüne denir.

الْإِنْتِقَازُ [el-intiqāz] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Mevāşī نُقَازٌ [nuqāz] 'illete uğramak ma'nāsınadır; yukālu: اِنْتَقَرَتِ الشَّاةُ إِذَا أَصَابَهَا التُّفَّازُ Ve bir kimseye mālın kemterinden vermek ma'nāsınadır; yukālu: اِنْتَقَرَ لَهُ مِنْ مَالِهِ إِذَا أَعْطَاهُ حَسِيْسَهُ

نَقِيزَةٌ [Naqīzet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Mışır'da bir küre ve kazā adıdır.

النُّوَاكِزُ [en-nevākiz] Dābbe kısmının ayaklarına ıtlāk olunur; yukālu: وَتَبَّ عَلَى نَوَاقِزِهِ أَيُّ قَوَائِمِهِ

التَّنْقِيزُ [et-tenqīz] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Raks ettirmek ma'nāsınadır; yukālu: تَنْقَرَتْ الصَّبِي إِذَا رَفَضَتْهُ

[ن ك ز]

النُّكْزُ [en-nekz] (nūn'un fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Kuyunun suyu tükenmek ma'nāsınadır; yukālu: نَكَزَتِ الْبَيْتُ نَكْرًا مَنِ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا فَنِيَ مَاؤُهَا Ve yılan bir kimseyi burnuyla sokmak ma'nāsınadır; ke-mā se-yuzkeru; yukālu: نَكَزْتُهُ الْحَيَّةُ إِذَا لَسَعَتْهُ بِأَنْفِهَا Ve vurmak ma'nāsınadır; yukālu: نَكَزَهُ إِذَا ضَرَبَهُ Ve def' ma'nāsınadır; yukālu: نَكَزَهُ إِذَا دَفَعَهُ Ve bir nesneden kıcınılıp dönmek ma'nāsınadır; yukālu: نَكَزَ عَنْهُ إِذَا نَكَصَ Ve ucu yalmanlı nesne ile dürtmek ma'nāsınadır; yukālu: نَكَزَهُ إِذَا عَرَزَهُ بِشَيْءٍ مُحَدَّدِ الطَّرْفِ

النُّكْزُ [en-nekez] (fethateynle) Bu dahi

kuyunun suyu tükenmek ma'nāsınadır; yukālu: نَكِرَتْ الْبِئْرُ نَكَرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا فَيِي مَاؤُهَا

الْإِنكَاؤُ [el-inkāz] (hemzenin kesriyle) Kuyunun suyunu tüketmek ma'nāsınadır; tekūlu: أَنْكَرْتُ الْبِئْرَ إِذَا أَفْقَيْتَ مَاءَهَا

النَّكِيؤُ [en-nākiz] ve

النَّكُؤُ [en-nekūz] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Suyu tükenmiş kuyuya denir. Cem'leri نَوَاكِيؤُ [nevākiz] ve نُكُؤُ [nukuz] gelir zammeteynle.

النَّكُؤُ [en-nukūz] (فُعُودٌ [ḡu'ūd] vezninde) Su çekilip yere batmak ma'nāsınadır; yukālu: نَكَرَ الْمَاءُ نُكُؤًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا غَارَ

النَّبِكُؤُ [en-nikz] (nūn'un kesriyle) Alçak ve kemter nesneye denir; yukālu: هُوَ يَنْكُرُ أَيُّ هُوَ زِدَالٌ Ve kemikte kalan iliğe denir.

النَّكَّازُ [en-nekkāz] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Şol yılanı denir ki burnuyla sokar ola. Ve bu bir nev' yılanıdır ki başı kuyruğundan fark olunmaz derecesinde ince olup ağzı yok gibi olur, yılan kısmının be-gāyet ahbesidir. Cem'i نَكَازَاتُ [nekāzāt] ve نَكَازِيؤُ [nekkāzāt] gelir; yukālu: لَدَعَهُ النَّكَازُ أَيُّ حَيَّةً لَا تَنْكُرُ إِلَّا بِأَنْفِهِ لَيْسَ لَهُ فَمٌ لَا يُعْرِفُ ذَنْبَهُ مِنْ رَأْسِهِ لِدَقَّتِهِ مِنْ أَحْبَثِ الْحَيَّاتِ

[ن . ه ز]

النَّهْؤُ [en-nehz] (nūn'un fethi ve hā'nın sükūnuyla) Vurmak ma'nāsınadır; yukālu: نَهَزَهُ نَهْؤًا إِذَا ضَرَبَهُ Ve def' eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَهَزَهُ إِذَا دَفَعَهُ Ve karīb olmak ma'nāsınadır; yukālu: نَهَزَ الشَّيْءُ نَهْؤًا Ve başı beri öte depretip oynatmak ma'nāsınadır; yukālu: نَهَزَ رَأْسَهُ إِذَا حَوَّكَهُ Ve davar kısmı yürümek hengāmında göğsünü ileri kakıp depretmek ma'nāsınadır; yukālu: نَهَزَتْ الدَّابَّةُ بِضَدْرِهَا إِذَا نَهَضَتْ بِهِ لِلْسَّيْرِ

kuyuda kovayı dolmak için beri öte çalmak ma'nāsınadır; yukālu: نَهَزَ بِالذَّلْوِ فِي الْبِئْرِ إِذَا ضَرَبَ بِهَا فِي الْمَاءِ لِيَتَمَلَّوْا

نَهْؤُ [nehz] Mikdār ma'nāsınadır; نُهَازٌ [nuhāz] dahi denir, ke-mā se-yuzkeru.

النُّهْؤُ [en-nuhzet] (عُرْفَةٌ [ḡurfet] vezninde) Fırsat ma'nāsınadır; tekūlu: هَذِهِ نُهْؤَةٌ فَاحْتَلِسْهَا أَيُّ فُرْصَةً

الْإِنْتِهَازُ [el-intihāz] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Fırsatı fevt eylemeyip ganīmet bilmek ma'nāsınadır; yukālu: إِنْتَهَزَ النَّهْؤَةَ إِذَا اغْتَنَمَهَا Ve gülmekte ifrāt edip bedliğe varmak ma'nāsınadır; yukālu: إِنْتَهَزَ فِي الضَّحْكَ إِذَا أَفْرَطَ وَقَبَّحَ

الْمُنَاهِزَةُ [el-munāhezet] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Bir nesneye yaklaşip çatmak ma'nāsınadır; yukālu: نَاهَزَهُ إِذَا دَانَاهُ Ve sebk ve sür'at eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَاهَزَ الصَّيْدَ إِذَا بَادَرَهُ

التَّنَاهُؤُ [et-tenāhuz] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Mübāderet edişmek ma'nāsınadır; yukālu: تَنَاهَزَا إِذَا اِتْتَدَرَا

النُّهَازُ [en-nuhāz - en-nihāz] (غُرَابٌ [ḡurāb] ve كِتَابٌ [kitāb] veznlerinde) Kadr ve mikdār ma'nāsınadır; قُرْبٌ [ḡurb] ma'nāsından me'hūzdur, نَهْؤُ [nehz] gibi; yukālu: نَهْؤُ كَذَا وَنُهَازَةٌ وَنِهَازَةٌ أَيُّ قَدْرُهُ وَرُهَاءُهُ

النَّهْؤُ [en-nehiz] (كَيْفٌ [ketif] vezninde) Arslana denir.

النَّهْهَازُ [en-nehhāz] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Şol eşeğe denir ki yürürken dā'imā göğsünü ileri ileri kakıp oynatır ola; yukālu: حِمَارٌ نَهْهَازٌ إِذَا كَانَ يَنْهَؤُ بِضَدْرِهِ لِلْسَّيْرِ

الْمُنْهَؤُ [el-munhez] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) Dolap kuyusunun zahrından su çeken dābbenin durduğu yerden beri kuyunun ağzına yakın olan açık yere denir.

ناهزُ [Nāhiz] ve

نهَّازُ [Nehhāz] [شَدَادٌ] [šeddād] vezninde)
Esāmī-i ricāldendir.

[ن و ز]

التَّنْوِيْزُ [et-tenvīz] [تَفْعِيْلٌ] [tef'īl] vezninde)
Azaltmak ma'nāsınadır; yukālu: نَوَّزُهُ إِذَا قَلَّ لَهُ

نُوْزٌ [Nūz] [دَافِئٌ] [damm-ı nūn ile] Bir karye
adıdır.

FASLU'L-VĀV

(فَضْلُ الْوَاوِ)

[و ت ز]

الْوَتْرُ [el-vetz] (vāv'ın fethi ve tā-yı fevkiy-
yenin sükūnuyla) Lügat-ı Yemāniyye'de
bir şecer adıdır.

[و ج ز]

الْوَجْزُ [el-vecz] (vāv'ın fethi ve cīm'in
sükūnuyla) Serī'ü'l-hareket adama denir;
mü'ennesi وَجْزَةٌ [veczet]tir; yukālu: رَجُلٌ
وَجْزٌ أَيْ سَرِيْعُ الْحَرَكَةِ وَامْرَأَةٌ وَجْزَةٌ
‘atā’ adama denir. Ve cüst ve hafif olan
söze ve sâ'ir işe denir; yukālu: رَجُلٌ وَجْزٌ أَيْ
كَلَامٌ وَأَمْرٌ وَجْزٌ أَيْ خَفِيْفٌ ve yukālu: سَرِيْعُ الْعَطَاءِ
Ve muhtasar nesneye denir. Ve

وَجْزٌ [vecz] Masdar olur, ke-mā se-yuzkeru.

الْوَاوِجِزُ [el-vāciz] ve

الْوَجِيْزُ [el-vecīz] [أَمِيْرٌ] [emīr] vezninde)
Bunlar da muhtasar nesneye denir; yukālu:
سَيِّءٌ وَجْزٌ وَوَاوِجِزٌ وَوَجِيْزٌ أَيْ مُوَجْزٌ

الْوَجْزُ [el-vecz] [عَجْزٌ] [‘acz] vezninde) ve

الْوَجَازَةُ [el-vecāzet] [كَرَامَةٌ] [kerāmet] vez-
ninde) ve

الْوُجُوْزُ [el-vucūz] [فُعُوْدٌ] [ku'ūd] vezninde)
Bir adamın kelāmı muhtasar olmak ve
kelāmı muhtasar söylemek ma'nāsınadır;
yukālu: وَجْزَ الرَّجُلِ وَوَجَزَ فِي مَنْطِقِهِ وَجْزًا وَوَجَازَةً
وَوُجُوْزًا مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ وَالثَّانِي إِذَا كَانَ وَجِيْرًا

الْمَوَاجِزُ [el-Mevāciz] (mīm'in fethiyle) Bir
mezzi' adıdır.

الْإِيْجَازُ [el-īcāz] (hemzenin kesriyle) Kelām
azca ve muhtasar olmak ma'nāsınadır;
yukālu: أَوْجَزَ الْكَلَامَ إِذَا قَلَّ
أَوْجَزَ söylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَوْجَزَ
الْكَلَامَ إِذَا قَلَّ Ve ‘atiyyeyi ta'cīl eylemek

ma'nāsınadır; yukālu: أَوْجَرَ الْعَطِيَّةَ إِذَا عَجَلَهَا
الْمِجَازُ [el-mīcāz] (mīm'in kesriyle) Dā'imā kelā mı muhtasar söyleyen adama denir.

التَّوَجُّرُ [et-teveccuz] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Bir kimseden bir nesnenin husulünü talep eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَوَجَّرَ الشَّيْءُ إِذَا تَنَجَّرَهُ وَالتَّمَسَّهُ

وَجَزَةٌ [Veczet] [temret] vezninde) Yezid b. Sinān'ın feresi ismidir.

أَبُو وَجَزَةٍ [Ebū Veczet] Sa'd kabilesinden Yezid b. 'Ubeyd yāhūd Ebū 'Ubeyd nām şā'irin künyesidir.

اَوْخَازُ

الْوَخْزُ [el-vaḥz] (vāv'ın fethi ve ḥā-yı mu'cemenin sükūnuyla) Öte tarafa geç-meyerek bir kimseye mızrak ve sâ'ir nesne ile dürtmek ma'nāsınadır; yukālu: وَخَزَهُ وَنَشَطَرَ وَخَزًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا طَعَنَهُ بِالرَّمْحِ وَعَبَّرَهُ وَخَزَهُ إِذَا بَرَّغَهُ Ve

وَخَزٌ [vaḥz] Azca şey'e denir; yukālu: شَيْءٌ وَخَزٌ أَي قَلِيلٌ Ve aralık aralık kır serpmiş kıl-lara denir ki başın geri kalan yerleri henüz siyāh ola ve bu ma'nāda masdar olur; yukālu: وَخَزَهُ الْقَتِيرُ وَخَزًا مِنَ الْبَابِ الْمَرْبُورِ إِذَا سَمَطَ وَخَزَةً بَعْدَ شَعْرَةٍ Ve

وَخِيزٌ [veḥīz] dedikleri ta'ām yapmak ma'nāsınadır; yukālu: وَخَزَ الرَّجُلُ إِذَا عَمَلَ الْوَخِيزَ 'Arablar cemā'at dörder dörder geldiler diyecek yerde وَخَزًا وَخَزًا وَخَزًا derler, أَرْبَعَةٌ ma'nāsına.

أَلْوَحِيزُ [el-veḥīz] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bal ile yapılan tiride denir; yukālu: عَمَلٌ لَنَا الْوَحِيزُ أَي تَرِيدُ الْعَسَلِ

اَوْرَزَا

وَرَزٌ [Verz] [derz] vezninde) Bir mevzi' adıdır. Ve İbrāhīm b. Muḥammed b. Bişreveyh b. Verz muhaddistir.

وَرَزَةٌ [Verzet] [temret] vezninde) Muḳātil b. Velīd'in lakabıdır.

الْوَرِيزَةُ [el-verīzet] [sefinet] vezninde) Mi'deden ciğere varan damarın ismidir. Ve Ğassān kabilesinden bir recül adıdır.

اَوْرَزَا

الْوَرِزُ [el-vezz] (vāv'ın fethi ve zāy'ın şed-desiyle) **إِوْرَزٌ** [ivezz] kelimesinde lügattir ki ördeğe ve 'inde'l-mü'ellif kaza denir.

الْوَرِيزِيُّ [el-vezin] (zā-yı mu'cemenin kesriyle) Bu dahi **إِوْرَزٌ** [ivezz] ma'nāsınadır.

الْمَوْرَزَةُ [el-mevezzet] (mīm'in ve vāv'ın fethiyle) Ördeği çok yere denir; yukālu: أَرْضٌ مَوْرَزَةٌ أَي كَثِيرَةٌ الْوَرِزُ

الْوَرِزَاوُ [el-vezvāz] (vāv'ın fethiyle) Bir kuş adıdır. Ve pek hafif yelkovan adama denir. Ve **وَرِزَاوَةٌ** [vuzāvizet] dahi denir, **رَجُلٌ غَلَابِيَّةٌ** [ulābiṭat] vezninde yukālu: **وَرِزَاوٌ وَوَرِزَاوَةٌ أَي طَيَّاشٌ خَفِيفٌ** Ve

وَرِزَاوٌ [vezvāz] Kıçımı burup çevirerek yürür olan adama denir; yukālu: **رَجُلٌ وَرِزَاوٌ إِذَا كَانَ يُوْرِزُ أَي يَلْوِي اسْتَهَ إِذَا مَشَى** Ve bodur adama denir.

الْوَرِزُورُ [el-vezvez] [fedfed] vezninde) Ölüme denir, **مَوْتٌ** [mevt] ma'nāsına. Ve tahtadan yassıca bir alettir ki onunla yüksek yerden aşağıya toprak sıyırıp indirirler, Türkide gelberi dedikleri kürek olacaktır.

الْوَرِزْوَرَةُ [el-vezvezet] [vesveset] vezninde) Yürürken kıçımı beri öte burup çevirmek ma'nāsınadır; yukālu: **يُوْرِزُ**

لَقَيْتُهُ عَلَى أَوْشَارٍ وَوَشَرَ أَيُّ عَلَى أَوْفَازٍ وَوَفَرَ tekülu: طَيْشٌ [tayş] Ve hiffet ve aşte İda mşı aı ııııı ma'nāsınadır; tekülu: مَا هَذِهِ الْوُزُورَةُ أَيُّ Ve sü'r-atle sıçramak ma'nāsınadır; yukālu: وَوَزَرَ الرَّجُلُ إِذَا وَتَبَ سَرِيْعًا Ve bedeni oynatarak ve adımları sık sık atarak yürümek ma'nāsınadır; yukālu: يَمْشِي مُوَزَّرًا أَيُّ مُقَارِبًا لِلْحَطْوِ وَمَعَ تَحْرِيكِ الْجَسَدِ **الْمُوَزَّرُ** [el-muvezviz] (مُوسِسٌ [muves-vis] vezninde) Mutrib hānendeye denir; yukālu: رَجُلٌ مُوَزَّرٌ أَيُّ مُعَرِّدٌ **الْإِزْوَاءُ** [el-izvā'] «أ،وز» māddeinde beyān olundu.

[وش ز]

الْوَشْرُ [el-veşz] (vāv'ın fethi ve şīn-i mu'cemenin sükūnu ve fethateynle) **نَشْرٌ** [neşz] ve **نَشْرٌ** [neşez] ma'nāsınadır ki mekān-ı mürtefi'e denir. Ve 'ayş ve zindegānī saht ve şedīd olmaya denir; yukālu: فِي عَيْشِهِ وَشَرٌّ أَيُّ شِدَّةٌ Ve yürümek husūsunda kavī ve tüvānā deveye denir; yukālu: وَبَعِيْرٌ وَشَرٌّ أَيُّ قَوِيٌّ عَلَى السَّيْرِ Eylemek ma'nāsınadır; yukālu: وَشَرَّ الرَّجُلُ وَشَرًّا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا عَجَلَ دَانَكَ نَسْنَسًا Ve sığınıp dayanacak nesneye denir ki Türkīde söyke ta'bīr olunur; yukālu: فِي ظَهْرِهِ وَشَرًّا أَيُّ الَّذِي يُسْنَدُ إِلَيْهِ وَيُلْجَأُ **الْأَوْشَارُ** [el-evşāz] (hemzenin fethiyle) A'vān ve ensāra denir. Ve sefile-i nāsa denir, **أَنْدَالٌ** [enzāl] ma'nāsına. Ve bedende olan enlere denir; **أَوْصَالٌ** [evşāl] ma'nāsına; yukālu: هُمُ أَوْشَارُهُ أَيُّ أَعْوَانُهُ ve yukālu: تَقَطَّعَتْ أَوْشَارُهُ أَيُّ وَوَشَرَ أَوْشَارًا أَيُّ أَنْدَالٌ Bunların müfredleri **وَشَرَ** [veşz]dir. Ve mihen ve şedā'ide denir. Ve 'acele ma'nāsından cem' olur; tekülu: لَقَيْتُهُ عَلَى أَوْشَارٍ أَيُّ عَلَى أَوْفَازٍ **الْوَشْرُ** [el-veşez] (fethateynle) 'Acele ma'nāsınadır ki cem'i **أَوْشَارٌ** [evşāz]dır;

لَقَيْتُهُ عَلَى أَوْشَارٍ وَوَشَرَ أَيُّ عَلَى أَوْفَازٍ وَوَفَرَ tekülu: **الْوَشَائِرُ** [el-veşā'iz] İçi pek çok dolmuş koltuk yastıklarına denir; müfredi **وَشِيْرَةٌ** [veşīzet]tir.

الْتَوْشُرُ [et-teveşşuz] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Şerr ü şūr ve kerīheye müteheyyi' olup hāzırılmak ma'nāsınadır; yukālu: **لِلتَّوَشُرِ إِذَا نَهَيْتَ لَهُ**

[وع ز]

الْوَعَزُ [el-va'z] (vāv'ın fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) Bir husūsta bir kimseye sebk ve takaddüm eylemek ma'nāsınadır; yukālu: وَعَزَ إِلَيْهِ فِي كَذَا أَنْ يَفْعَلَ أَوْ يَتْرَكَ وَعَزًّا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا تَقَدَّمَ وَعَزَّهُ بِكَذَا إِذَا أَمَرَهُ

الْإِيْعَازُ [el-ī'āz] (hemzenin kesriyle) ve **التَّوَعِيْرُ** [et-tevī'iz] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bunlar da sebk ve takaddüm ma'nāsınadır; yukālu: **أَوْعَزَ إِلَيْهِ فِي كَذَا وَوَعَزَّ إِذَا تَقَدَّمَ**

[وف ز]

الْوَفْرُ [el-vefz] (vāv'ın fethi ve fā'nın sükūnuyla ve fethateynle) 'Acele ma'nāsınadır; cem'i **أَوْفَازٌ** [evfāz]dır; ve minhu tekülu: نَحْنُ عَلَى أَوْفَازٍ وَوَفَرَ أَيُّ **عَمَلٌ عَلَى حِدِّ عَجَلَةٍ** mahmüdüdür. Ve

وَفْرٌ [vefz] Mürtefi'e mekāna denir; yukālu: مَكَانٌ وَفْرٌ أَيُّ مُرْتَفِعٌ

الْإِيْفَازُ [el-īfāz] (hemzenin kesriyle) İvdirmek ma'nāsınadır; yukālu: **أَوْفَرَهُ إِذَا أَعْجَلَهُ**

الْإِسْتِيْفَازُ [el-istīfāz] Yerleşmeyip ayakları dikerek oturmak, 'alā-kavlin kıynakları yere komayarak dizleri yere koyup oturmak yāhūd sıçrayıp kalmağa müteheyyi' olmakla henüz kıyāma doğrumayarak ayakları üzere çömelip otur-

mak ma'nāsınadır ki mecmū'u 'acele ma'nāsındandır; yukālu: إِسْتَوْفَّرَ فِي قَعْدَتِهِ إِذَا وَصَعَ رُكْبَتَيْهِ وَرَفَعَ أَلْيَتَيْهِ أَوْ اسْتَقَلَّ عَلَى رِجْلَيْهِ وَلَمَّا يَسْتَوْ قَائِمًا وَقَدْ تَهَيَّأَ لِلْوُتُوبِ

الْمُتَوَفِّرُ [el-muteveffiz] (ism-i fā'il bünye-siyle) Gece firāşında beri öte muztarib ve mütekallib olarak uyumayan adama denir; yukālu: بَاتَ مُتَوَفِّرًا مِنَ الْعَمِّ أَيَّ مُتَقَلِّبًا لَا يَنَامُ

الْمُتَوَفِّرُ [et-teveffuz] [تَفَعَّلَ] [tefa'ul] vezninde) Bir nesneye hāzırlandırmak ma'nāsınadır; yukālu: تَوَفَّرَ لِلشَّرِّ إِذَا تَهَيَّأَ

[و ق ز]

الْمُتَوَفِّرُ [el-mutevaḫkiz] **قَافٍ** la **مُتَوَفِّرٌ** [mu-teveffiz] vezninde ve mürādifidir ki zikr olundu.

[و ك ز]

الْوَكْرُ [el-vehz] [رَكَزَ] [rekz] vezninde) Öteye kakıvermek ma'nāsınadır; yukālu: وَكَّرَهُ وَكَرَّهُ بِالرُّمْحِ إِذَا دَفَعَهُ وَكَرَّ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا دَفَعَهُ وَكَرَّهُ بِالرُّمْحِ إِذَا دَفَعَهُ بِهِ طَعْنَهُ بِهِ Ve yumrukla vurmak ma'nāsınadır; yukālu: وَكَرَّ الْقَرْبَةَ إِذَا مَلَأَهَا Ve doldurmak ma'nāsınadır; yukālu: وَكَرَّ فِي الْأَرْضِ إِذَا رَكَزَهُ Ve yel-mek ma'nāsınadır; yukālu: وَكَرَّ الرَّجُلُ إِذَا عَدَا Ve

وَكْرٌ [Vekz] Bir mevzi' adadır.

الْمُتَوَكِّرُ [et-tevekkuz] [تَوَكَّرَ] [teveḫḫuz] vezninde ve mürādifidir ki zikr olundu; yukālu: تَوَكَّرَ عَلَى عَضَاهُ إِذَا تَوَكَّأَ Ve 'asāya dayanmak ma'nāsınadır; yukālu: تَوَكَّرَ عَلَى عَضَاهُ إِذَا تَوَكَّأَ Ve gereği gibi dolmak ma'nāsınadır; yukālu: تَوَكَّرَ مِنَ الطَّعَامِ إِذَا تَمَلَّأَ

[و م ز]

الْوَمَزُ [el-vezm] [رَمَزَ] [remz] vezninde) Bir

kimse burnunu oynatmak ma'nāsınadır, ekserī gazab hālinde olur; yukālu: وَمَزَّ بِأَنْفِهِ وَمَزًّا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا رَمَعَ بِهِ

الْمُتَوَمِّزُ [et-tevezzim] [تَفَعَّلَ] [tefa'ul] vezninde) Sür'atten nāşī sıçrayarak ve atılarak yürümek ma'nāsınadır; yukālu: يَتَوَمِّزُ فِي الْمَشْيِ أَيَّ يَتَنَزَّى سُرْعَةً دِشِيَةً أَشْمًا سَادِعِينَ زَكَرَتِ بَأْسُ كُفْرِهِ مِنْ شَهْوَتِهِ نَاشِيَةً بِرِيٍّ أَوْ دُخَانٍ وَتَوَمَّزَ رَأْسُ جُرْدَانِهِ Ve erkek dābbe dişiyeye aşmak sadedinde zekerinin başı kuvvet-i şehvetten nāşī beri öte deprenmek ma'nāsınadır; yukālu: أَيْ يَتَحَرَّكُ عِنْدَ التَّرَاءِ وَالرُّجُلُ إِذَا تَهَيَّأَ لِلْقِيَامِ

[و ه ز]

الْوَهْزُ [el-vehz] (vāv'ın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Bodur adama denir. Ve hilkat ve bünyesi kavī ve şedīd, 'alā-kavlin vücūdu kalın olup orta boylu olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ وَهَزٌ أَيُّ شَدِيدُ الْخَلْقِ أَوْ الْعَلِيظُ Ve

وَهَزٌ [vehz] Masdar olur, ayakla çiğnemek ve basmak ma'nāsına; yukālu: وَهَزَهُ وَهَزًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا وَطِنَهُ Ve kakıvermek ma'nāsınadır; yukālu: وَهَزَهُ إِذَا دَفَعَهُ Ve kındırmak ma'nāsınadır; yukālu: وَهَزَهُ عَلَى كَذَا إِذَا حَثَّه وَهَزَ الْقَمَلَةَ إِذَا قَصَعَهَا

الْأَوْهَزُ [el-evhez] [أَحْمَرُ] [ahmer] vezninde) Güzel yürüyüştü kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ أَوْهَزٌ أَيُّ الْحَسَنِ الْمَشِيَّةِ

الْوَهَازَةُ [el-vehāzet] [كَرَامَةٌ] [kerāmet] vezninde) Ehl-i perde vü hayā olan hatunların yürüyüşüne denir; yukālu: مِشْيَةُ الْهَفَازَةِ وَهِيَ مِشْيَةُ الْخَفِرَاتِ

الْمُوهِزُ [el-muevhez] [مُعْظَمٌ] [mu'azzam] vezninde) ve

الْمُتَوَهِّزُ [el-mutevehhiz] (ism-i fā'il bünye-

siyle) Yürürken yere şiddetle basan adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُوَهَّرٌ وَمُتَوَهَّرٌ أَي شَدِيدُ الْوَطْءِ
 التَّوَهَّرُ [et-tevehhuz] [تَفَعَّلَ] [tefa^{ca}ul] vezninde) Şiddetle sıçrayıp atılmak ma'nāsınadır; yukālu: تَوَهَّرَ خَلْفَهُ إِذَا تَوَثَّبَ

FASLU'L-HĀ'

(فَضْلُ الْهَاءِ)

[ه ب ز]

الْهُبُوزُ [el-hubūz] [فَعُودٌ] [ḡu'ūd] vezninde) ve
 الْهَبَزَانُ [el-hebezān] (feteħātla) Ölmek, 'alā-kavlin ansızın ölmek ma'nāsınadır; yukālu: هَبَزَ الرَّجُلُ هُبُوزًا وَهَبَزَانًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا مَاتَ أَوْ فَجَأَةً
 الْهَبْزُ [el-hebz] [هَبْرٌ] [hebr] vezninde ve mürādifidir ki etrafı yüksek olan düz ve oturaklı yere denir, Türkîde alan ta'bır olunur.

[ه ب ر ز]

الْهِبْرِزِيُّ [el-hibriziy] (hā'nın ve rā'nın kesriyle) Fürs ya'nî 'Acem esāviresinden bir isvāra ya'nî bir cündî ve şeh-süvāra denir, niteki «س،و،ر» māddesinde beyān olundu. Şāriħ der ki aslı إِبْرِزِيّ idi ki مُبَارَزَةٌ [mubārezet] tendir; hemze tā'ya mübeddelidir. Ve

هِبْرِزِيّ [hibriziy] Dīnār-ı cedīde denir. Ve mutlakan hoş ve dil-keş, latīf ve cemīl şey'e denir. Ve arslana denir. Ve iyi ve alā çizmeye denir. Ve hālis altına denir.

أُمُّ الْهِبْرِزِيّ [ummu'l-hibriziy] Hummānın künyesidir, أُمُّ مِلْدَمٍ [ummu mildem] gibi.

[ه ج ز]

الْهَجْزُ [el-hecz] [عَجَزٌ] [ʿacz] vezninde) هَجَسَ [hecs] ma'nāsınadır ki gizlice haber ve hadīse denir.

الْمُهَاجِرَةُ [el-muhācezet] [مُفَاعَلَةٌ] [mufā'alet] vezninde) Fısıldamak ma'nāsınadır; yukālu: هَاجَرَهُ إِذَا سَارَهُ

[ه ر ز]

الْهَرُزُ [el-herz] (دَرْزُ [derz] vezninde) El ile pek sıkılmak ma'nāsınadır; yukālu: هَرَزَهُ Ve vurmak ma'nāsınadır; yukālu: هَرَزًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا غَمَزَهُ شَدِيدًا Ve helāk olmak ma'nāsınadır; yukālu: هَرَزَ الرَّجُلُ هَرَزًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا هَلَكَ

الْهَرُوزَةُ [el-hervezet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) ve

الْتَهْرُوزُ [et-tehervuz] (تَدَخْرُجُ [tedahruc] vezninde) Bunlar da helāk olmak ma'nālarıdır; yukālu: هَرُوزَ الرَّجُلِ وَتَهْرُوزًا إِذَا هَلَكَ

[ه ر م ز]

الْهَرْمَزَةُ [el-hermezet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Ağızda lokmayı beri öte gevelemek ma'nāsınadır; yukālu: هَرَمَزَ اللَّقْمَةَ إِذَا هَرَمَزَتْ اللَّقْمَةُ إِذَا طَفَّتْ Ve āteş sönmek ma'nāsınadır; yukālu: مَا هَذِهِ الْهَرْمَزَةُ Ve denā'et ma'nāsınadır; tekūlu: هَرَمَزَ اللَّقْمَةَ إِذَا هَرَمَزَتْ اللَّقْمَةُ إِذَا طَفَّتْ Ve lokmayı ağızda āhestece çiğ-nemek ma'nāsınadır; yukālu: هَرَمَزَ اللَّقْمَةَ إِذَا مَضَعَهَا خَفِيًّا Ve ihfā olunan kelāma denir.

هُرْمُزُ [Hurmuz] (قُنْفُذُ [kunfuz] vezninde) Baħr-i Hind أَحْوَارُ [ahvār]ından bir خَوْرَةٌ [ħavret] üzere vākī' bir belde ismidir. Ve Ƙuds ile Kerek beyninde bir kal'ea adıdır. Ve

هُرْمُزُ [Hurmuz] A'lam-ı ricāldendir. Ve mülük-i 'Acemden şehinşāh olana itlāk olunur; هُرْمُزَانُ [Hurmuzān] ve هَارْمُوزُ [Hāremūz] dahi derler rā'nın fethiyle.

رَامَهُرْمُزُ [Rāmehermuz] (mīm-i ulānın fethiyle) Ƙūzistān'da bir beldedir. Şārih der ki ekserī رَامُ kelimesini vücūh-ı selāse ya'nī ref' ve nasb ve cerr hālātında feth üzere

mebnī ederler. Ve ba'zılar mu'arreb mun-sarīf ve ba'zılar muzāf itibārıyla sāniyi lā-yensarīf edip evvelde ifrābın vücūh-ı selāsesini icrā ederler.

[ه ر ن ب ز]

الْهَرَنْبِزُ [el-herenbez] (سَفْرَجَلُ [sefercel] vezninde) ve

الْهَرَنْبِزَانُ [el-herenbezān] ve

الْهَرَنْبِزَانِي [el-herenbezāniyy] Be-gāyet pertāv edici وَثَابٌ [veṣṣāb] ma'nāsınadır. Ve tiz ve hadīd insān ve hayvāna denir.

[ه ز ز]

الْهَزُّ [el-hezz] (hā'nın fethi ve zāy'ın teşdidiyle) Bir nesneyi depretmek ma'nāsınadır; yukālu: هَزَّهُ وَبِهِ هَزًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا حَرَكَهُ

الْهَزِيرُ [el-hezīz] (أَزِيرُ [ezīz] vezninde) Deve süren kimse tarab ve nagamātla deveyi şevk ve cünbüşe getirmek ma'nāsınadır; yukālu: هَزَّ الْحَادِي الْأَيْلَ هَزِيرًا إِذَا نَشَطَهَا بِحَدَائِهِ Ve yıldız düşmek ma'nāsınadır ki yıldız akmak ta'bīr olunur; yukālu: هَزَّ الْكَوْكَبُ إِذَا انْقَضَ Ve

هَزِيرٌ [hezīz] Sese denir; tekūlu: سَبِعَتْ هَزِيرَهُ Ve yelin hışılıtısına denir; yukālu: لِلرَّعْدِ هَزِيرٌ أَيْ تَرَدُّدُ صَوْتِ

الْهَزَّةُ [el-hizzet] (hā'nın kesriyle) Cünbüş ve şevk ve neşāta denir; tekūlu: حَصَلَتْ مِنْهُ لِي هَزَّةٌ أَيْ نَشَاطٌ وَازْتِيَاخٌ Ve kaynayan tence-renin sesine denir. Ve terdīd ile gök gü-rültüsüne denir. Ve bir güne deve yürüyüşüne denir ki şevk ve cünbüşle yürüyüşü olacaktır. Ve güşāyiş-i hātıra ve ferah ve meserrete denir; yukālu: بِهِ هَزَّةٌ أَيْ أَرْحِيَّةٌ

الْهَزْهَزُ [el-huzehiz] (عَلِبْتُ [ulebiṭ] vezninde) ve

‘aleyhi’s-selām hazretleri mevt ile ya‘nī cünün ile tefsīr eylediler, zīrā cünün şeytānın kalb-i insānī dürtüp sıkmasından ‘arız olur. Ve

هَمْزٌ [hemz] Yere çalmak ma‘nāsınadır; tekūlu: هَمَزْتُ بِهِ الْأَرْضَ أَيَّ صَرَغْتُهُ

هَلْمَامٌ [el-hāmiz] ve

هَلْمَزَةٌ [el-humezet] لُْمَزَةٌ [lumezet] vezninde) Gammāza denir. Sīga-i ahīre devāmı mutazammındır.

أَلْمِهْمَزٌ [el-mihmez] مِئْبَرٌ [minber] vezninde) ve

أَلْمِهْمَازٌ [el-mihmāz] Tahriḫle mahmız ta‘bīr olunan ucu sivri küçük demire denir ki çizmenin ökçelerine nasb edip iki taraflı atın karnına dūrterler; Tatar süvārilerinde husūsan cānbāzlarda müte‘areftir. Cem‘i مَهَامِزٌ [mehāmiz] ve مَهَامِيزٌ [mehāmīz] gelir.

أَلْمِهْمَزَةٌ [el-mihmezet] مِكْنَسَةٌ [mikneset] vezninde) Çekice denir, مِقْرَعَةٌ [mikra‘at] ma‘nāsına. Ve değneğe, ‘alā-kavlin üvendire ve bizlengeç ta‘bīr olunan başı enserli değneğe denir onunla eşek sürerler.

هَمِيزُ الْفَوَادِ [hemīzu’l-fu‘ād] Zekī ve zehīn ve zīrek adama itlāk olunur, gūyā ki idrākī perīşān olmayıp müctemī‘an sıklāştırılmış olur; yukālu: رَجُلٌ هَمِيزُ الْفَوَادِ أَيُّ ذَكِيٍّ

هَمْزَى [Hemezā] جَمَزَى [cemezā] vezninde) Bir mevzi‘ adıdır. Ve

هَمْزَى [hemezā] Pek gürültülü yele vasf olur; yukālu: رِيحٌ هَمْزَى إِذَا صَارَ لَهَا صَوْتُ شَدِيدٌ Ve oku pek meydānlı süren yaya denir; yukālu: قَوْسٌ هَمْزَى أَيُّ سَدِيدَةُ الدَّفْعِ لِلْسَّهْمِ

هُمَيْزٌ [Humeyz] زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) ve

هَمَّازٌ [Hemmāz] عَمَّازٌ [gammāz] vezninde) Esāmīdendir.

[ه م ر ز]

أَلْهَامُزٌ [el-Hāmerz] (mīm’in fethiyle) Mülūk-i ‘Acemden birinin ismidir.

[ه ن ز]

أَلْهَنْزَةٌ [el-henīzet] سَفِينَةٌ [sefinet] vezninde) İşkence ve eziyyet ma‘nāsınadır; yukālu: مَضَّتْ أَيَّامُهُ بِالْهَنْزَةِ أَيُّ الْأَذْيَةِ

[ه ن د ز]

أَلْهِنْدَازٌ [el-hindāz] (hā’nın kesriyle) Hadd ve kıyās ma‘nāsınadır; endāze-i Fārisī mu‘arrebidir ki ölçüye denir; yukālu: أَعْطَاهُ بِلَا هِنْدَازٍ وَلَا حِسَابٍ

أَلْمُهَنْدِيزٌ [el-muhendiz] (ism-i fā’il bünye-siyle) هِنْدَازٌ [hindāz]-ı merkūmdan mutasarrıftır, su yollarını ve bināları kıyās ve takdīr eden üstāda denir. ‘Arablar zā’yı sīn’e ibdālle مُهَنْدِسٌ [muhendis] derler, zīrā kelām-ı ‘Arabda mā-kabli dāl olarak zā-yı mu‘ceme yoktur. Ve endāzeden mu‘arreb iken hā’yı meksūr eylediler, zīrā muzā‘afın gayrıda fā’nın fethiyle binā-yı fa‘lāl ‘azīz ve nādirdir.

[ه و ز]

أَلْهُوزٌ [el-hūz] (hā’nın zammıyla) Halk ve nāsa denir; tekūlu: مَا فِي الْهُوزِ مِثْلُكَ أَيُّ فِي مَا أَدْرِي أَيُّ الْهُوزِ هُوَ أَيُّ أَيُّ النَّاسِ ve tekūlu: مِثْلُكَ أَيُّ فِي مَا أَدْرِي أَيُّ الْهُوزِ هُوَ أَيُّ أَيُّ النَّاسِ

أَلْأَهْوَاؤُ [el-Ehvāz] (hemzenin fethiyle) Başra ile Fāris beyninde vākī‘ dokuz kazāya itlāk olunur ki her birinin ismi mahsūsu vardır. Mecmū‘una أَهْوَاؤٌ [Ehvāz] denir, her birine müfred olarak هُوَزٌ [Hūz] itlāk olunmaz. Dokuz kazā bunlardır: 1. Rāmehurmuz 2. ‘Askerumukrem 3. Tus-ter 4. Cundeysābūr 5.Sūs 6. Surrağ 7. Nehrutirā 8.Eyzec 9. Menāzir.

أَلْتَهْوِيزُ [et-tehvīz] تَفْعِيلٌ [tef‘īl] vezninde)

Ölmek ma'nāsındır; yukālu: هَوَزَ الرَّجُلُ إِذَا
مَاتَ

هَوَزُ [hevvez] (hā'nın ve vāv-ı müşed-
dedenin fethiyle) Hisāb-ı cümel için
vaz' olunan hurūf-ı mürettebeye itlāk
olunur ki zikrū'l-cüz' ve irādetü'l-küll
kabīlindedir.

BĀBU'S-SĪNĪ'L-MÜHMELE
(بَابُ السِّينِ الْمُهْمَلَةِ)

س

FASLU'L-HEMZE
(فَصْلُ الْهَمْزَةِ)

[أ ب س]

الْأَبْسُ [el-eps] (حَبْسٌ [ħabs] vezninde) Bir kimseye levn ve ʿitāb edip havf ve endīṣeye düşürmek maʿnāsınadır; yukālu: أَبْسُهُ أَبْسًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا وَبَّخَهُ وَرَوَّعَهُ Ve kahr ve tezlīl eylemek maʿnāsınadır ki galebe ile yavaşıtıp rām ve zelūl kılmaktan ʿibārettir; yukālu: أَبْسُ بِهِ إِذَا ذَلَّلَهُ وَفَهَّرَهُ Ve abs eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَبْسُ فُلَانًا إِذَا أَبْسُهُ Ve bir kimseyi emr-i mekrūh ile karşılamak maʿnāsınadır, dīl-āzārlıkla karşılamak gibi; yukālu: أَبْسُهُ إِذَا قَابَلَهُ بِالْمَكْرُوهِ Ve bir adamı horlamak maʿnāsınadır; yukālu: أَبْسُهُ إِذَا صَغَّرَهُ وَحَقَّرَهُ Ve

أَبْسٌ [eps] Kıtılığa ve kuraklığa denir; yukālu: أَصَابَهُمْ أَبْسٌ أَيَّ جَدْبٍ Ve dürüşt ve haşin mekāna denir; bunda hemzenin kesriyle de cāʿizdir. Ve erkek kaplumbağaya denir.

التَّائِبُ [et-teʿbīs] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bu dahi horlamak maʿnāsınadır; yukālu: أَبْسُهُ إِذَا صَغَّرَهُ وَحَقَّرَهُ

الْإِبْسُ [el-ibs] (hemzenin kesriyle) Fenā ve kemter asl ve nesebe denir; yukālu: هُوَ مِنْ إِبْسٍ أَيُّ أَضِلُّ سُوءٍ

الْأُبَّاسُ [el-ubās] (عُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Bed-hüy ʿavrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ أُبَّاسٌ أَيُّ سَيِّئَةُ الْخُلُقِ

التَّأْبِيسُ [et-teʿbbus] (تَفْعُلٌ [tefaʿul] vezninde) Bozulmak maʿnāsınadır; yukālu: تَأْبَسَ تَأْبَسَ إِذَا تَغَيَّرَ الشَّيْءُ إِذَا تَغَيَّرَ Yāhūd bu İbn Fāris ile Cevherī tashifidir, savāb olan تَأْبِيسٌ [teʿeyyus] olmaktadır yā-yı tahtiyye ile; yaʿnī işbu «تَطْيِيفٌ بِهِ الْأَيَّامُ مَا يَتَأْبَسُ»

[أرس]

الإزس [el-irs] (hemzenin kesriyle) Pāk ve tayyib olan asl ve nesebe denir; yukālu: هُو مِنْ إِزْسِ أَيِ أَضِلُّ طَيِّبٍ

الأرسيي [el-erīsiyy] ve

الأرّيس [el-erīs] (hemzelerin fethiyle) ve

الإرّيس [el-irrīs] (سكّيت [sikkīt] vezninde) Çiftçiye ve ekinciye denir, أَكَّارٌ [ekkār] ma'nāsına. Cem'i إِرِّسِيَّوْنَ [irriṣiyyūn] ve أَرَارِسَةٌ [erāriset] ve أَرَارِسُ [erārīs] gelir. Ve

إرّيس [irrīs] (سكّيت [sikkīt] vezninde) Emīr ve hākime denir; yukālu: هُو إِرِّيسُ الْقَوْمِ أَيِ أَمِيرُهُمْ

الأزس [el-ers] (عَرَسٌ [gars] vezninde) Bir kimse çiftçi olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَرَسَ الرَّجُلُ أَرَسًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا صَارَ أَرِسًا

التّاريس [et-te'rīs] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) أَرَسَ [ers] ma'nāsınadır; yukālu: أَرَسَ الرَّجُلُ أَرَسًا بِمَعْنَى أَرَسَ أَرَسُهُ إِذَا سَارِهِ فِي شَارِهِ der ki Nihāye-i İbn Esīr'de bu māddeye müte'allik kelimāt-ı müfide mersümdür.

بئر أريس [Bīru Erīs] (جَلِيسٌ [celīs] vezninde) Medīne'de Mescid-i Kūbā'ya karīb bir kuyu adıdır.

[أسس]

الأسس [el-ess] (hemzenin harekāt-ı selāsi ve sīn'in teşdīdiyle) ve

الأساس [el-esās] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) ve

الأسس [el-eses] (سَبَبٌ [sebeb] vezninde) Binānın temeline denir; yukālu: بَنَى بَيْتَهُ عَلَى أَسْسٍ وَاسْتَبَاهُ وَأَسْبَاهَهُ وَأَسْبَاهَهُ أَيِ أَضْلَهُ

cem'i إِسَّاسٌ [isās] gelir hemzenin kesriyle, عَسَّ [uss] ve عَسَّاسٌ [esās] gibi ve عَسَّاسٌ [esās]ın cem'i أُسُّسٌ [usus] gelir zammeteynle, فَذَالٌ [kazāl] ve قُذُلٌ [kuzul] gibi ve أُسُّسٌ [eses]in cem'i عَسَّاسٌ [esās] gelir; سَبَبٌ [sebeb] ve اسْبَابٌ [esbāb] gibi. Ve her şey'in asl ve mebnāsına itlāk olunur; ve minhu yukālu: كَانَ ذَلِكَ عَلَى أَسِّ الدَّهْرِ بِحَرَكَاتِ الثَّلَاثِ أَيِ Ya'ni "Zamān-ı kadīmden beri olduğu tarz ve cihet üzere oldu."

الأسس [el-ess] (hemzenin fethiyle) Bir nesneyi fesāda vermek ma'nāsınadır. Ve bunda hemzenin harekāt-ı selāsiyla lügattır; yukālu: أَسَّ بَيْنَهُمْ أَسًّا وَأَسًّا وَإِسًّا إِذَا أَفْسَدَ Ve إِغْضَابٌ [i'ğdāb] ma'nāsınadır ki kırıp ufatmak ma'nāsınadır; ba'zı nüshada ğayn-ı mu'ceme ile إِغْضَابٌ [i'ğdāb] vākī'dir ki darılmak ma'nāsına olur. Şārih 'ayn ve şād-ı mühmeleteyn ile إِغْضَابٌ nüshalarını taglīt eylemiştir. Ve

أسس [ess] Bal arısı bal gömeci yapmak ma'nāsınadır; yukālu: أَسَّ النَّحْلُ إِذَا سَلَحَ Ve ev yapmak ma'nāsınadır; yukālu: أَسَّ الدَّارَ إِذَا بَنَاهَا Ve koyun kısmını is is diye āzārlamak ma'nāsınadır; yukālu: أَسَّ الشَّاةَ إِذَا زَجَرَهَا بِإِسِّ

أسس الطريق [ussu't-ṭarīk] Ayak iziyle yāhūd davar tersi makūlesi nişāneler ile ihtidā olunan tarīke itlāk olunur, gūyā ki onlar tarīkin esāsı olmuş olur, niteki belli ve 'ayan olanına شَرَكُ الطَّرِيقِ [şereku't-ṭarīk] itlāk olunur; tekūlu: إِذَا خُذَ أَسُّ الطَّرِيقِ وَذَلِكَ إِذَا أَهْتَدَيْتَ بِأَثَرٍ أَوْ بَعْرٍ فَإِذَا اسْتَبَانَ الطَّرِيقُ تَقُولُ خُذْ شَرَكُ الطَّرِيقِ

الأسس [el-uss] (hemzenin zammıyla) Temele denir ki zikr olundu. Ve sac ayakları aralıklarında kalan kül bakiyyesine itlāk olunur. Ve insānın kalbine itlāk olunur,

rahimde ibtidā mütekevvin olduğu için; yukālu: لَهُ أَسٌّ سَلِيمٌ أَي قَلْبٌ وَقَدْ أَطْلَقَ عَلَيْهِ لِأَنَّهُ Ve her nesnenin eser ve nişānına itlāk olunur.

إِسْ إِسْ [is is] (hemzelerin kesriyle) Koyun kısmına mahsūs zecr ve āzār hikāyesidir.

الْأَيْسِسُ [el-esīs] [emīr] (vezninde) İvaz ve mükāfāt için verilen şey'e denir; yukālu: وَأَعْطَاهُ أَيْسِسًا أَي عَوَضًا Ve her şey'in asl ve mebnāsına denir.

أَسَيْسُ [Useys] [zubeyr] (vezninde) Di- maşq türābında bir mevzi'dir.

التَّأْسِسُ [et-te'sīs] [tef'īl] (vezninde) Binā olunacak hānenin hudūdunu beyān ile temel yapıp kaldırmak ma'nāsınadır ki temel bırakmak ta'bīr olunur; yukālu: وَأَسَّسَ دَارَهُ إِذَا بَيَّنَّ حُدُودَهَا وَرَفَعَ قَوَاعِدَهَا وَبَنَى أَصْلَهَا Ve

تَأْسِيسُ [te'sīs] Ehl-i 'arūz ıstılahında kāfiye vāki' olan kelimedede kā'in şol elif harfine denir ki onunla revī olan harfin beyninde hemān bir harf vāki' ola; niteki Nābiğa ez-Zubyānī nām şā'irin işbu: «كَلِمَتِي لَهُمْ يَا بَيْتِي أَمِيمَةٌ نَاصِبٌ || وَلَيْلٌ أَقَاسِيهِ بَطِيءٌ الْكَوَاكِبِ» bey-tinde vāki' نَاصِبٌ ve كَوَاكِبٌ kelimelerinde olan elif gibi. Ve 'inde'l-ba'z **تَأْسِيسُ** [te'sīs] kāfiye harfine itlāk olunur ki dahīlden mukaddem zikr olunur, zikr olunan elif gibi.

أَسٌّ [us] (hemzenin zammı ve sīn'in sükūnuyla) Bir kelimedir ki yılan tutan kimseler yılanı tutar iken tekellüm eylemeleriyle yılan kısmı ona huzū' ve mutāva'at ederler.

[أ ل س]

الْأَلْسُ [el-els] (hemzenin fethi ve lām'ın sükūnuyla) 'Akl şūrīde ve muhtell olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَلْسُ الرَّجُلِ عَلَى بِنَاءٍ أَلْسُ الْمَجْهُولِ أَلْسًا إِذَا اخْتَلَطَ عَقْلُهُ فَهُوَ مَأْلُوسٌ Ve hıyānet

eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَلْسُهُ إِذَا خَانَهُ Ve aldatmak ma'nāsınadır; yukālu: أَلْسُهُ إِذَا عَشَّهَ Ve yalan söylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَلْسُ الرَّجُلِ إِذَا كَذَبَ Ve hırsızlık eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَلْسُ الْمَالِ إِذَا سَرَقَهُ Ve rey ve tedbīrde hatā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَلْسٌ فِي رَأْيِهِ إِذَا أَخْطَأَ Ve töhmet ve rībet ma'nāsınadır ki sū-i zann irās edecek nesnedir; tekūlu: أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الْأَلْسِ أَي الرِّيْبَةِ 'arızadan nāşī hilkat-i vücūd mütegayyir olmak ma'nāsınadır; tekūlu: مَا هَذَا الْأَلْسُ مَا دَلِمَ أَي تَعَيَّرَ الْخَلْقُ Ve delirmek ma'nāsınadır; yukālu: وَأَصَابَهُ الْأَلْسُ أَي الْجُنُونُ Ve asl-ı sū' ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ مِنْ أَلْسٍ أَي أَضَلَّ سُوءَ **الْأَلَّاسُ** [el-ulās] (hemzenin zammıyla) Bu dahi delirmeye denir, cünün ma'nāsına.

الْمَأْلُوسُ [el-me'lūs] Şūrīde-'akl olan adama denir. Ve şol süte denir ki yağı çıkarılmayıp kalmakla ta'mı ekşimiş olur; yukālu: لَبَنٌ مَأْلُوسٌ إِذَا كَانَ لَمْ يَخْرُجْ زُبْدُهُ وَقَدْ مَرَّ طَعْمُهُ

إِلْيَاسُ [İlyās] (hemzenin kesri ve fethiyle) 'Alem-i a'cemīdir. Mü'ellifin *Başā'ir*'de beyānına göre bir peygamber-i güzīn ismidir ki Benī İsrā'īl peygamberlerindedir. Ve o İlyās b. Yāsīn b. Feyhāş b. 'Ayrār b. Hārūn b. 'İmrān'dır. Ba'lebek ahālīsine meb'ūs idi. Eziyyet ve nakz-ı 'uhūdlarından müteneffir olmakla Hazret-i Hakk'a niyāz edip müfārakatlarına me'zūn ve şehvet-i ekl ü şūrb kendiden meslūb olmağın tab'-ı melā'ike ile müntabi' olup Hıdır 'aleyhi's-selām gibi insī ve melekī ve arzī ve semāvi ve şarkī ve garbī ve berrī ve bahrī oldular.

الْأَيْسُ [Ulleys] [kubbeyt] (vezninde) Enbār nāhiyesinde bir karye ismidir.

آلِيسُ [Ālis] [şāhib] (vezninde)

Bilād-ı Rüm'dan Tarsūs şehrine bir konak mesâfede deryâya karîb bir nehr ismidir.

التَّائِسُ [et-te'ellus] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Derd ve veca' izhâr eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: صَرَبَهُ فَمَا تَأَسَّسَ أَيُّ مَا تَوَجَّعَ

الْمُؤَالَسَةُ [el-mu'âleset] (مُفَاعَلَةٌ [mufâ'alet] vezninde) Aldatıp hıyânet eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: هُوَ لَا يُدَالِسُ وَلَا يُؤَالِسُ أَيُّ لَا يُخَادِعُ وَلَا يُخُونُ

[أ م ب ر ب ا ر س]

الْأَمْبَرِبَارِسُ [el-emberbâris] (hemzenin fethi ve mîm'in sükūnuyla) ve

الْأَنْبَرِبَارِسُ [el-enberbâris] (mîm bedeli nûn'la) ve

الْبَرْبَارِسُ [el-berbâris] (bâ-yı meftūha ile) Lügat-ı Rümîde zirişk ismidir ki beyne'l-etibbâc emberbâris ve Türkîde kadın tuzluğu dedikleri lezîzce dânenin ismidir.

[أ م س]

أَمْسِي [emsi] (hemzenin fethi ve sîn'in harekât-ı selâsiyla mebnî olarak) Zurûf-ı zamâniyyedendir, dünkü gün demektir, Fârisîde dūş denir.

İşbu **أَمْسِي** [emsi] kelimesi ma'rife olarak mebnî ve mu'reb olur. Ve kaçan harf-i ta'rîf dâhil olsa mu'reb olur. Ve ba'zı 'Arabdan şâzz olarak tenvînle **أَمْسِي** 'unvânında dahi mesmû' oldu asvâta müşâbih olduğu için, غَاقٍ gibi. Cem'î **أَمْسُ** [āmus] gelir hemzenin meddiyle; **فَلَسُ** [fels] ve **أَفْلَسُ** [eflus] gibi ve **أُمُوسُ** [umūs] gelir ve **أَمَاسُ** [āmās] gelir, **أَصْحَابُ** [aşḥāb] gibi.

[أ ن س]

الْإِنْسُ [el-ins] (hemzenin kesriyle) Beşer ma'nâsınadır ki âdem oğlanı ta'bir olunur, cinn ve melek mukâbilidir. Müfredi **إِنْسِي**

[insiyy]dir **جَنَّ** [cinn] ve **جَنِّي** [cinniyy] gibi ve **أَنَسِي** [enesiyy]dir hemzenin ve nûn'un fethiyle tahfifen. Cem'î **أَنَاسِي** [enâsiyy] gelir hemzenin fethi ve yâ'nın teşdîdiyle ve **أَنَاسِيَّةٌ** [enâsiyet] gelir hâ'yla ve **أَنَاسٌ** [ānās] gelir, **أَجَالٌ** [ācāl] vezninde. Ve karâ'e Yaḥyā b. el-Ḥâris: **«وَأَنَاسِي كَثِيرًا بِالْتَّحْفِيفِ»** Ve **إِنْسِي** [insiyy] Her şey'in eyser tarafına itlâk olunur.

Şârihin beyânına göre Eşma'î'den menküldür ki insânın çift olan 'uvzundan sağına ya'nî insânın nefsi ve vücûdu gelen tarafına **إِنْسِي** [insiyy] ve öte tarafına **وَحْشِي** [vaḥşiy] itlâk olunur. Meselâ elin iç yüzüne ve ayağın üstüne ve bilekçelerin içeri tarafına **إِنْسِي** [insiyy] ve mukâbillerine **وَحْشِي** [vaḥşiy] denir. Ve Ezherî bunun 'aksine zâhib oldu. Zâhiren Eşma'î'nin kavli ercahtır, zîrâ beşer ma'nâsına olan **إِنْسٌ** [ins]ten me'hûzdur. **پَسَ يَمِينٌ** [yemîn] ve **يَسَارٌ** [yesār] ta'birî insânın vücûduna nisbetle olur. İntehâ. Ve

إِنْسِي الْقَوْسُ [insiyyu'l-kavs] Yay tutan kimseye karşı gelen yerine itlâk olunur ki yayın bağı olur; sayd cānibine gelen yerine **وَحْشِي** [vaḥşiy] denir. Ve

إِنْسٌ [ins] ve

إِبْنُ إِنْسٍ [ibn ins] Adamın hâlis yâr ve hemdemine itlâk olunur; tekûlu: **هُوَ إِنْسُكَ وَإِنُّكَ** **إِنْسُكَ أَيُّ صَفِيَّتِكَ وَخَاصَّتِكَ**

الْإِنْسَانُ [el-insân] (hemzenin kesriyle) Bu dahi **إِنْسٌ** [ins] gibi beşer ma'nâsınadır, recül ve imre'eye itlâk olunur. Ve mer'eye **إِنْسَانَةٌ** [insānet] itlâkı lügat-ı 'ammaiyyedir. Gerçi işbu: **«لَقَدْ كَسَبْتَنِي فِي الْهَوَىٰ | | مَلَابِسَ الصَّبِّ | | إِذَا الْغَزَلَ | | إِنْسَانَةٌ فَتَانَةٌ | | بَدْرُ الدَّجَىٰ مِنْهَا حَجَلٌ | | إِذَا | | فَبِالدُّمُوعِ تَغْتَسِلُ»** **إِنْسِي** 'de mesmû' oldu lâkin müvelled olmak zann olunur.

Müellifin *Başā'ir*'de beyānına göre اِنْسُ [ins] cem'-i cinsdir, müfredi اِنْسِيّ [in-siyy]dir, رُوْمٌ [rūm] ve رُوْمِيّ [rūmiyy] gibi. Ve اِنْسَانٌ [insān] fi'lān vezindedir; min haysü'l-lafz cem'i اِنْسَانِيّ [enāsīn]dir, سِرْحَانٌ [sirḥān] ve سِرْحَانِيّ [serāhīn] gibi, lākin işbu cem' aslı gayr-i müsta'emeldir. Cem'-i ma'rūfu نَاسٌ [nās] ve اُنَاسٌ [unās] ve اُنْسٌ [unus]tur zammeteynle.

Ve اِنْسِيّ [enāsiyy] lafzında ihtilāf vardır. Ba'zılar اُنْسِيّ [unsiyy] lafzının cem'idir dediler, كُرْسِيّ [kursiyy] ve كِرَاسِيّ [kerāsiyy] gibi. Ve 'inde'l-ba'z اِنْسَانٌ [insān]ın cem'idir, aslı اِنْسَانِيّ [enāsīn] idi.

Ve نَاسٌ [nās] kelimesi اُنَاسٌ [unās] muhaffefidir.

Ve اِنْسَانٌ [insān] kelimesinin elif ve nūnu 'inde'l-ba'z zā'idedir ve 'inde ehli't-tahkīk fi'l-asl tesniyedir, zīrā اِنْسَانٌ [insān] için iki üns vardır. Biri üns bi'l-Hak ve biri üns bi'l-halktır, zīrā bi'r-rūh üns bi'l-Hak ve bi'l-cism üns bi'l-halk eder. Ve 'inde ba'zihim üns bi'l-'ukbā ve üns bi'd-dünyā ile me'nūslardır. Ve ba'zılar 'inde اِنْسَانٌ [inās] māddesinden me'hūzdur ki ibsār ve ihsās ma'nāsınadır, zīrā eşyāya bi-tarīki'l-'ilm vākif ve bi-vāsitati'r-rü'yet vāsıl ve bi-vesīleti'l-havāss müdrük olurlar. Ve 'alā-kavlin taharrük ma'nāsına olan نَوَاسٌ [nevās]tan me'hūzdur. Ve 'alā-kavlin نَاسٌ [nās]ın aslı نَاسِيّ [nāsī] idi ve اِنْسَانٌ [insān] ondan mesbūk oldu. Ve *Miṣbāh*'ın beyānına göre اِنْسَانٌ [insān] ism-i cinsdir, iştikākında ihtilāf oldu, lākin nūn-ı ahīrenin ziyādesinde müttefiklerdir. 'İnde'l-Başıyyīn اِنْسٌ [ins]ten me'hūzdur, pes hemzesi asliyye ve vezni fi'lāndır. Ve 'inde'l-Kūfiyyīn اِنْسِيَانٌ [nisiyān]dan

me'hūzdur; hemzesi zā'ide, vezni if'āndır naks üzere, zīrā aslı اِنْسِيَانٌ [insiyān] idi if'ilān vezninde; ona mebnī musaggarında aslına redd olunup اُنْسِيَانٌ [uneysiyyān] denir. Ve اُنَاسٌ [unās] lafzının vezni fu'āldır, اِنْسٌ [ins]ten me'hūzdur, tahfifen hemzesi hafz olunup نَاسٌ [nās] dahi denir. İntehā. Ve

اِنْسَانٌ [insān] Parmak uçlarına denir, اُنْمَلَةٌ [unmulet] ma'nāsına. Ve adamın gölgesine itlāk olunur. Ve dağın başına denir. Ve ekin ekilmedik por yere denir. Ve gözün bebeğine denir ki اِنْسَانُ الْعَيْنِ [insānu'l-'ayn] dahi derler. Ve اِنْسَانٌ [insān]ın dahi cem'inde اِنْسِيّ [enāsiyy] denir hemzenin fethiyle.

اِنْسَانٌ [el-unās] (hemzenin zammıyla) نَاسٌ [nās] ma'nāsınadır, niteki zikr olundu. Ve اُنَاسٌ [Unās] esmādandır: Enes b. Ebī Unās şu'arādandır.

اِنْسَانٌ [el-enūs] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) عَقُورٌ [aḳūr] olmayan kelbe itlāk olunur; yukālu: اُنْسٌ كَلْبٌ اُنُوسٌ اَيُّ غَيْرِ عَقُورٍ Cem'i اِنْسٌ [unus] gelir zammeteynle.

مِنْسَانٌ [Mi'nās] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Bir hatun ismidir ki oğlu Murād kabilesine mensüb bir şā'ir idi.

اِنْسَانٌ [el-me'nūs] Üns ve ülfet olunmuş nesnedir. Ve

مَآئُوسٌ [Me'nūs] Esāmīdendir: E'azz b. Me'nūs el-Yeşkurī şu'arā-i Cāhiliyye'dendir. Ve Vehb b. Me'nūs etbā'-ı tābi'ındendir.

اِنْسَانٌ [el-enīs] (جَلِيْسٌ [celīs] vezninde) Horoza itlāk olunur, geceler āvāziyla üns ve ārām irās eylediği için. Ve üns ve ülfet eden adama denir; tekūlu: هُوَ اِنْسِيّ اَيُّ

مؤانيسي Ve üns ve ülfet olunan şey'e denir; yukālu: هُوَ أَيْسُهُ أَي مَأْنُوسُهُ Ve kes ve kimse ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: مَا بِالذَّارِ مِنْ أَيْنِسٍ أَي مِنْ أَيْنِسٍ أَي أَحَدِ رِجَالِ-يِ CĀHİLİYYE'dendir.

الأَيْسَةُ [el-enīset] (sefīnet) [sefīnet] vezninde) ve

أَلْمَأْتُوسَةُ [el-me'nūset] Āteşe itlāk olur; yukālu: بَاتَتْ الْأَيْسَةُ وَالْمَأْتُوسَةُ أَيْسَتِي أَي النَّارُ

الأَيْسَةُ [el-ānīset] (cālīset) [cālīset] vezninde) Pākīze-zāt ve hoş-simāt olan mahbūbeye vasf olur; yukālu: جَارِيَةٌ أَيْسَةٌ أَي طَيِّبَةُ النَّفْسِ

الأُنْسُ [el-uns] (hemzenin zammıyla) ve

الأَنْسُ [el-enes] (fethateynle) ve

الأَنْسَةُ [el-eneset] (hā'y) İsmelerdir, bir nesneye yāhūd bir kimseye olan alışıklığa denir, Fārisīde rāmiş ve ālüften denir; tekūlu: لِي بِهِ أُنْسٌ وَأَنْسٌ وَأَنْسَةٌ أَي ضِدُّ الْوَحْشَةِ

أُنْسٌ [uns] ve

أَنْسٌ [enes] Masdar olurlar; yukālu: أَنْسَ بِهِ وَأَنْسَ أَنْسًا وَأَنْسًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالرَّابِعِ وَالْخَامِسِ ضِدُّ وَهوَ تَوَخَّشَ أَي سَكَنَ بِهِ قَلْبُهُ وَلَمْ يَتَفَرَّضْ

أَنْسٌ [enes] (fethateynle) Nāstan cemā'at-i kesīreye denir. Ve bir yerde mukīm olan kabīleye denir; tekūlu: رَأَيْتُ أَنْسًا قَدْ جَاؤُوا أَي جَمَاعَةٌ كَثِيرَةٌ وَبِالْبَلَدِ أَنْسٌ أَي حَيٌّ مُقِيمُونَ

أَنْسٌ [Enes] Esmādandır: Enes b. Mālik, hādīm-i Resūl-i ekrem sallallāhu 'aleyhi ve sellem cenāblarıdır. Ve Enes b. Ebī Unās zikr olundu.

الإَيْنَاسُ [el-īnās] (hemzenin kesriyle) Bir adamı rām ve enīs eylemek ma'nāsınadır; yukālu: آَنَسَهُ إَيْنَاسًا ضِدُّ أَوْحَشَهُ Ve görmek ma'nāsınadır; yukālu: آَنَسَ الشَّيْءَ إِذَا أَبْصَرَهُ Ve bilmek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا عَلِمَهُ Ve bir nesneyi hiss eylemek ma'nāsınadır; yukālu: آَنَسَ مِنْهُ رُشْدًا إِذَا أَحَسَّ بِهِ

ma'nāsına müsta'meldir ki hiss-i sem'īdir; yukālu: آَنَسَ الصَّوْتُ إِذَا سَمِعَهُ

التَّأْنِيسُ [et-te'nīs] (tefīl) [tefīl] vezninde) Bu dahi rām ve mūnis kılmak ma'nāsınadır; yukālu: آَنَسَهُ ضِدُّ أَوْحَشَهُ Ve görmek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أَبْصَرَهُ

أَلْمُؤْنَسَةُ [el-Mu'neset] (mukremet) [mukremet] vezninde) Naşībīn kurbünde bir karyedir.

أَلْمُؤْنِسِيَّةُ [el-Mūnisiyyet] Şa'īd nāhiyesinde bir karyedir. يُؤْنِسُ [Yūnus] (yā'nın zammı ve nūn'un harekāt-ı selāsiyla; يُؤْنِسُ [Yu'nus] dahi zebān-zeddirdir hemze ile) 'Alemdir. Mü'ellifin Başā'ir'de beyānına göre 'alem-i a'cemīdir, gayr-i munsarıftır. Yūnus b. Mettā bir peygamber-i güzīndir ve 'inde'l-ba'z 'Arabīdir, إِيْنَاسٌ [īnās]tan me'hūzdur.

الإِئْتِنَاسُ [el-istīnās] Bir adamın yā bir hayvānın vahşeti zā'il olmakla alışıp üns ve ülfet tutmak ma'nāsınadır; yukālu: إِئْتِنَأَسَ الرَّجُلُ إِلَيْهِ إِذَا ذَهَبَ تَوَخَّشُهُ وَآَلَفَ وَهَاشٍ CĀNVER bir yerde insān hiss eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أَحَسَّ إِئْتِنَأَسَ الْوَحْشِي إِذَا أَحَسَّ Ve bir kimseden bir nesneyi i'fām eylemesini talep eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِئْتِنَأَسَ الرَّجُلُ إِذَا اسْتَأْذَنَ Ve bir nesneye dikkat ve im'ānla nazar kılmak ma'nāsınadır; yukālu: إِئْتِنَأَسَ الشَّيْءَ إِذَا تَبَصَّرَهُ

أَلْمُتَأْنِسُ [el-mute'ennis] (ism-i fā'il būnyesiyle) Arslana itlāk olunur, 'alā-kavlin iraktan tu'me ve şikārını hiss ve idrāk eder olan arslana itlāk olunur; tekūlu: رَأَيْتُ مُتَأْنِسًا أَي أَسَدًا أَوْ هُوَ الَّذِي يُحَسُّ بِالْفَرِيسَةِ مِنْ بُعْدِ

أَلْمُؤْنَسَاتُ [el-mūnisāt] (mūbīkāt) [mūbīkāt] vezninde) Esliha ve edāt-ı harbe, 'alā-kavlin mızrağa ve tolgaya ve çukal ve kecim ta'bir olunan cenk libāsına ve bü-

tün zırha ve kalkana itlāk olunur, kalbe itmīnān verdikleri için; yukālu: لَيْسَ الْمُؤِنَسَاتِ أَيْ السِّلَاحَ كُلَّهُ أَوْ الرُّمْحَ وَالْمِعْفَرَ وَالتَّجْفَافَ وَالتَّسِيْعَةَ وَالتُّرْسَ

مؤنيس [Muʿennis] [مُحَدِّث] [muḥaddiṣ] vezninde) İbn Faḍāle'dir ki saḥābīdir.

أُنَيْس [Uneys] [زُبَيْر] [zubeyr] vezninde) Aʿlām-ı ricāldendir.

أَبُو أَنَاس [Ebū Unās] [عُرَاب] [ḡurāb] vezninde) Erbāb-ı haberden ʿAbdulmelik b. Cūʿeyye'nin künyesidir.

أُمُّ أَنَاس [Ummu Unās] Bintu Ebī Mūsā el-Eṣʿarī künyesidir. Ve ʿAbdulmuṭṭalib b. Hāṣīm'in ceddesi olan Ḳurṭ nām hatunun künyesidir. Ve Esmā' bint Ebū Bekr eṣ-Şiddīk radiyallāhu ʿanhun ceddesi künyesidir. Ve niçe nisvānın künyeleridir.

[أ و س]

الأَوْس [el-evs] (hemzenin fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Vermek maʿnāsınadır; yukālu: *Esās*'ta **إِيَّاس** [iyās] kelimesini dahi masdar-ı sānī olarak zikr eylemiştir ki aslı **إِوَّاس** [ivās] olup kesre mücāveretiyle vāv yā'ya münkalib olmuştur. Ve bir kimseye bir nesneden bedel olarak ʿivaz vermek maʿnāsınadır; yukālu:

Ve **أَسَهُ** إِذَا عَوَّضَهُ مِنْ شَيْءٍ

أَوْس [evs] Kurdadendir, **ذُنْب** [zi'b] maʿnāsına. Ve nühzet ve fırsat maʿnāsınadır; yukālu: **عِغْتَنَّم** أَوْسًا أَي نَهَزَةً

أَوْس [Evs] Bir kabīlenin pederi ismidir ki Ḥazrec'in birāderidir; Enṣār-ı kirām bunlardan münṣaʿiflerdir.

الأُوَيْس [el-uveys] (musaggar bünyesiyle) Bu dahi sibāc'dan kurda denir. Ve Uveys b. ʿĀmir el-Ḳarenī sādāt-ı tābiʿındendir.

الْأَس [el-ās] [نَاس] [nās] vezninde) Şecer-i

maʿrūf ismidir ki mersin ağacıdır; müfredi **أَسَةٌ** [āset]tir. Ve

آس [ās] Ocakta kalan kül bakiyyesine denir. Ve bala denir; **عَسَل** [ʿasel] maʿnāsına, ʿalā-kavlin kovanda kalan bakiyyesine denir. Ve kabr ve mezāra denir. Ve sāhib ve hem-deme denir. Şārihin beyānına göre aslı **آيس** [āyis] idi, baʿde'l-kalb āhiri sākit oldu **آسِي** [āsī] idi ki muʿteldir, ni-teki eser ve bakiyye-i dār maʿnāsı da gelir, pes lafzına nazaran sīn bābında irād olunmuş olur; yukālu: **هُوَ آسُهُ أَي صَاحِبُهُ** Ve harābe hānenin bākī kalan eser ve ʿalāmetine denir ki onunla bilinir. Ve mut-lakan hafī olan eser ve nişāna denir.

المُسْتَعَاظَةُ [el-musteʿāset] [musteʿādat] vezninde ve mürādıfidir, ʿivaz verilmesi matlūb olan şey>e denir; teʿnisi mevsūf iʿtibārıyla; yukālu: **سِلْعَةٌ مُسْتَعَاظَةٌ أَي مُسْتَعَاظَةٌ وَمُسْتَضْعَبَةٌ وَمُسْتَعَاظَةٌ وَمُسْتَعَاظَةٌ** maʿnālarıdır.

أَوْس أَوْس [evs evs] (hemzelerin fethi ve vāv ve sīn'lerin sükūnuyla) Koyun ve keçi ve sığır kısmına mahsūs zecr ve āzār asvātındadır.

[أ ي س]

الإِيَّاس [el-iyās] [كِتَاب] [kitāb] vezninde) Nevmīd olmak maʿnāsınadır; yukālu: **أَيْسَ** مِنْهُ إِيَّاسًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا قَطَطَ

الإِيَّاس [el-īyās] (hemzenin kesriyle) ve

التَّأْيِسُ [et-teʿyīs] [تَفْعِيل] [tefʿīl] vezninde) Nevmīd eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: **أَيْسُهُ** إِيَّاسًا وَأَيْسُهُ تَأْيِسًا إِذَا أَقْطَطْتَهُ

تَأْيِسُ [teʿyīs] Bir nesneyi azınsamak maʿnāsınadır; tekūlu: **أَيْسُهُ** إِذَا اسْتَفْلَلْتَهُ Ve bir nesnede teʿsīr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: **أَيْسَهُ** إِذَا أَثَّرَ فِيهِ Ve yumuşatmak

ma'nāsınadır; yukālu: إِيسُهُ إِذَا لَيْتَهُ

الْأَيْسُ [el-ays] (hemzenin fethi ve yā'nın sükunuyla) Kahr ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتُهُ أَيُّسُ أَيُّ لَيْتُهُ Ve yumuşatmak ma'nāsınadır; tekūlu: إِسْتُهُ أَيُّسُ أَيُّ لَيْتُهُ

الْإِيْسَانُ [el-īsān] [insān] vezninde ve mürādifidir. Cem'i أَيَّاسِيْنُ [eyāsīn] gelir; zāhiren yā' nūn'dan mübeddeledir.

التَّأْيِيسُ [et-te'eyyus] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Yumuşamak ma'nāsınadır; yukālu: تَأْيِيسُ الشَّيْءِ إِذَا لَانَ

أَيَّاسُ [Eyās] [seḥāb] vezninde) Ermen diyārında bir liman adıdır ki o diyārın iskelesidir, ehl-i İslām'a nasīb olmuştur.

إِيَّاسُ [İyās] [kitāb] vezninde) On yedi nefer saḥābī ve niçe muhaddisler ismidir.

FASLU'L-BĀ'Ī'L-MUVAHHADE

(فَضْلُ الْبَاءِ الْمُوَحَّدَةِ)

[ب أس]

الْبَاسُ [el-be's] (bā'nın fethi ve hemzenin sükunuyla) 'Azāb ma'nāsınadır; yukālu: لَهُ بِأَسُّ شَدِيدٌ أَيُّ عَذَابٌ هُوَ ذُو بَأْسٍ أَيُّ ذُو شِدَّةٍ Ve şiddet fi'l-harb ma'nāsınadır; yukālu: حَزَبٌ فِيهَا بَأْسٌ أَيُّ شِدَّةٌ Ve şiddetle cenk edici dil-āver olmak ma'nāsınadır; yukālu: بَوَّسَ الرَّجُلُ بِأَسًا مِّنَ الْبَابِ الْخَامِسِ فَهُوَ بَيِّسٌ إِذَا صَارَ شُجَاعًا ذَا شِدَّةٍ فِي الْحَزْبِ Ve şiddet-i fakr u fākadan bed-hāl olmak ma'nāsınadır, ke-mā se-yuzkeru.

الْبَيْسُ [el-be'is] [ketif] vezninde) Şiddetle cenk edici şec' ve muhārib dil-āvere denir.

الْبُؤْسُ [el-bu's] (bā'nın zammiyla) ve

الْبُؤُوسُ [el-bu'ūs] [ḩu'ūd] vezninde) ve

الْبَاسُ [el-be's] [yā's] vezninde) ve

الْبُؤْسَى [el-bu'sā] [buşrā] vezninde) ve

الْبَيْسَى [el-bi'īsā] [ḩillifā] vezninde) Bir adam be-gāyet fakr u ihtiyācla bed-hāl olmak ma'nāsınadır; yukālu: بَيَّسَ الرَّجُلُ بُوْسًا وَبُؤُوسًا وَبَأْسًا وَبُؤْسَى وَبَيْسَى مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اشْتَدَّتْ حَاجَتُهُ

الْبَاسَاءُ [el-be'sā] (bā'nın fethiyle) ve

الْبُؤُوسُ [el-eb'us] [eflus] vezninde) Āfet ve dāhiyeye denir; ve minhu'l-meselu: «عَسَى الْعُوَيْرُ أَبُوسًا» أَيُّ دَاهِيَةً ki savāb olan al-dāwāhi olmaktadır, zīrā أَبُوسُ [eb'us] [bu's]un cem'idir. Ve meseli mezbūr «غ،و،ر» māddeinde beyān olundu.

الْبَيْتَاسُ [el-bey'es] [fey'al] vezninde)

يَبْحَسُ أَي جَاءَ فَارِعًا يَغْنِي لَأ شَيْءٍ مَعَهُ

[ب خ س]

الْبَحْسُ [el-baḥs] (bā'nın fethi ve ḥā-yı mu'cemenin sükūnuyla) Bir nesneyi ek-siltmek ma'nāsındır; yukālu: بَحَسَهُ بَحْسًا Ve zulm ve ta'addī eylemek ma'nāsındır; yukālu: إِذَا بَحَسَهُ Mü'ellifin *Başā'ir*'de beyânına göre **الْبَحْسُ** [baḥs] 'alā-sebīlī'z-zulm naks eylemeğe mahsūs olmakla burada **الْبَحْسُ** 'unvāniyla tefsīr eylemekle ma'nā-yı vāhid olmuş olur, bir adamın hakkını noxsān vermek gibi. Ve şārihin beyânına göre her birinde dahi isti'māl olunur; ve minhu kavluhu ta'ālā **﴿وَلَا تَبْحَسُوا النَّاسَ﴾** أَي لَا تَطْلُمُوهُمْ Ve göz çıkarmak ma'nāsındır; yukālu: بَحَسَ عَيْنَهُ إِذَا فَقَّأَهَا بِالْأَصْبَعِ وَعَیْرَهَا

بَحْسُ [baḥs] Şol tarlaya itlāk olunur ki zürū'u hemān yağmur ile hāsıl olur ola ki **مَسْقِيٌّ** [mesqiyy] mukābilidir, sudan nasībi **مَبْحُوسٌ** [mebhūs] olduğuna mebnīdir. Ve

بَحْسُ [baḥs] Māl ve metā'dan bāc ve gümrük almak ma'nāsındır; yukālu: بَحَسَ النَّاسَ إِذَا مَكَسَهُمْ

الْبَاخِسُ [el-bāḥis] Naks edici ma'nāsındır; ve minhu'l-meselu: «تَحَسِبُهَا حَمْفَاءَ وَهِيَ بَاخِسٌ» Mesel-i mezbūr zāhiren belāhet ve hamākat izhār edip lākin nefsinde mekr ve dehā sāhibi kimse hakkında darb olunur. Aslı budur ki bir adam bir māl-dār hatunu görüp zāhir-i hālınden hamkā' olmak zanıyla ben mālımı bunun mālına halt edip ba'de-zamān taksīm eylediğimizde mālın güzīdesini ben alırım yāhūd bunun ba'zı mālını benimdir diyerek hisseme ifrāz ederim mülāhazāsıyla mālını mezbūrenin mālına halt eyledi. Lākin taksīm vaktinde hatun bi'l-cümle mālını istifā eyle-

dikten sonra zarar dahi iddi'ā eylemekle merkūmdan kendisine bir mikdār māl dahi alıverdiler. Ve merkūma bu bābda levm ve tevbīh ettiklerinde kelām-ı mezbūru irād eyledi.

الْبَاخِسُ [el-ebāḥis] (hemzenin fethiyle) Bütün parmaklara denir, dipleriyle berāber. Ve gövdede olan sinirlere denir; yukālu: تَقَطَّعَتْ أَبَاخِسُهَا وَهِيَ الْأَصَابِعُ وَأُصُولُهَا وَالْعَصَبُ

التَّبْحِيسُ [et-tebhīs] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) ve

التَّبْحِيسُ [et-tebaḥḥis] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Gövdede olan ilikler eksilip hemān parmak kemiklerinde ve gözün içinde kalmak ma'nāsındır; yukālu: بَحَسَ الْمُخَّ وَتَبْحَسَ إِذَا نَقَصَ وَلَمْ يَبْقَ إِلَّا فِي السَّلَامَى وَالْعَيْنِ Bu iki a'zāda ilik sā'ir a'zādan sonra kalır.

التَّبَاخِيسُ [et-tebāḥis] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Birbirini aldatıp magbūn eylemek ma'nāsındır; yukālu: تَبَاخَسُوا إِذَا تَعَابَتُوا

[ب د ل س]

بِدْلِيسُ [Bidlīs] (bā'nın kesriyle) Şehr-i Ḥilāṭ kurbünde bir güzel belde ismidir.

[ب ذ غ س]

بَادِغِيسُ [Bāzġīs] (zāl ve ġayn-ı mu'cemeteyn ile Ḥorāsān'da şehr-i Herāt kazāsında bir karye, 'alā-kavlin kasabāt ve kurā-yı kesīreyi müştēmil bir nāhiye adıdır; bādḥīz-i Fārisī mu'arrebidir ki مُهَيِّجُ الرِّيحِ [muheyyecu'r-rīḥ] demektir. Arz-ı mezkūre be-ġāyet havā-dār olmakla bu ismle müsem mā olmuştur.

[ب ر س]

الْبِيرْسُ [el-birs] (bā'nın kesriyle) Pamuğa denir, قُطْنٌ [ḳuṭn] ma'nāsına. 'Alā-kavlin

pamuğa şebîh bir nesnedir yâhüd hasır otu, koğalak ta'bir olunan sâzlığın içinde olan öz pamuğuna denir ki sâbıkan Mışır'da ondan kâğıd yaparlar, hattâ beyne'l-etibbâ قِرطَاسٌ [kirtās] itlāk ettikleri o kâğıd olacaktır. Bu ma'nâda bā'nın zammıyla da lügattır. Ve

بِرْسٌ [birs] (bā'nın kesriyle) Hazākat-i delīl ma'nāsınadır; bā'nın fethiyle de cā'izdir; yukālu: هَذَا الدَّلِيلُ مَا أَعْجَبَ بِرْسَهُ أَيَّ حَذَاقَتُهُ Ve

بِرْسٌ [Birs] Kūfe ile Hille beyinde bir karve adıdır.

بُرْسَانٌ [Bursān] (عُرْمَانٌ) [uṣmān] vezninde) Esmādandır: Bursān b. Ka'b b. el-Gıtrīf el-Aşğar, Ezd kabilesinden bir kabîle-i sagīre pederinin ismidir.

الْبُرْسُ [el-bers] (bā'nın fethi ve rā'nın sükunuyla) Borçlu şiddet ve tekāzā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: بَرَسَ الرَّجُلُ بَرَسًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اشْتَدَّ عَلَى غَرِيمِهِ

التَّبْرِيسُ [et-tebrīs] (تَفْعِيلٌ) [tef'īl] vezninde) Yeri düzeltip toprağını sehl ve mülâyim kılmak ma'nāsınadır; yukālu: بَرَسَ الْأَرْضَ إِذَا سَهَّلَهَا وَلَيَّنَّهَا

الْبُرْسَاءُ [el-berśā] (صَحْرَاءُ) [ṣaḥrā] vezninde) ve

الْبِرَاسَاءُ [el-berāsā] Nās ma'nāsınadır; tekūlu: مَا أَدْرِي أَيُّ الْبُرْسَاءِ وَالْبِرَاسَاءِ هُوَ أَيُّ أَيُّ النَّاسِ

بُرُوسٌ [Ber Berūs] (bā'ların fethiyle) Cerīr'in şic'rinde vākīc olmuştur, bir mevki' adıdır.

[ب ر ب س]

الْبُرْبَسَةُ [el-berbeset] (دَحْرَجَةٌ) [dahrecet] vezninde) taleb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: بُرْبَسَهُ إِذَا طَلَبَهُ

الْبِرْبَاسُ [el-birbās] (قِرطَاسٌ) [kirtās] vezninde) Derin kuyuya denir.

التَّبْرُبُسُ [et-teberbus] (تَدْحْرُجٌ) [tedaḥruc] vezninde) Kelb yürüyüşü gibi yürütmek, 'alā-kavlin āhestece yürütmek yâhüd sür'atle geçip gitmek ma'nāsınadır; yukālu: تَبْرُبَسَ الرَّجُلُ إِذَا مَشَى مِشْيَةَ الْكَلْبِ أَوْ مَشَى خَفِيفًا أَوْ مَرَّ مَرًّا سَرِيعًا

[ب ر ج س]

الْبُرْجِيسُ [el-Bircīs] (قَنْدِيلٌ) [kindīl] vezninde) Bir yıldız, 'alā-kavlin Müşterī yıldızının ismidir. Ve sütü firāvān olan nākaya denir.

الْبُرْجَاسُ [el-burcās] (bā'nın zammıyla) Mızrak tepesi makūlesi yüksek yerlerde dikilen ok nişānına denir ki havāya atar gibi ona atarlar. Ve lafz-ı mezbūr müvelledir. Ve bir nev' hacir ismidir ki kuyunun gözleri açılıp ve suyu tīb ve nāzūk olmak için kuyuya bırakırlar. Ve taşlardan oyuk tarzında nasb olunan heykele denir; yukālu: هُوَ كَالْبُرْجَاسِ لَيْسَ مِنْ جِنْسِ النَّاسِ وَهُوَ شَبَهُهُ الْأَمْرَةُ يُنْضَبُ مِنَ الْحِجَارَةِ

[ب ر د س]

الْبُرْدِيسُ [el-birdis] (زَبْرِيحٌ) [zibric] vezninde) Habīs ve mekkār kimseye denir. Ve mütekebbir ve hod-bīn şahsa denir. Ve be-gāyet dāhī ve münker kimseye denir; yukālu: هُوَ بَرْدِسٌ أَيُّ حَبِيبٌ وَكَذَا مُسْتَكْبِرٌ وَكَذَا مُنْكَرٌ

الْبُرْدِيسُ [el-birdīs] (إِبْلِيسُ) [iblīs] vezninde) بُرْدِسٌ [birdis] ile iki ma'nā-yı evvelde mürādiftir.

بُرْدِيسٌ [Berdīs] (سَرْجِسٌ) [sercis] vezninde) Bir recül ismidir.

[ب ر ط س]

الْمَبْرُطِسُ [el-mubertīs] (ism-i fā'il bünyesiyle) Deve ve eşek kirācısına denir; yukālu: هُوَ مَبْرُطِسٌ أَيُّ يَكْتَرِي لِلنَّاسِ الْإِبِلَ وَالْحَمِيرَ

وَيَأْخُذُ عَلَيْهِ جُغْلًا

بُرْطَاس [Burṭās] (bā'nın zammıyla) Bir recül 'alemidir. Ve bir tā'ife-i insānī ismidir ki Rūm arzına mütāḥim olarak bilād-ı vāsi'aları vardır. Kütüb-i cogrāfiyyede Burṭās, Türkistān'da bir vilāyet adı olmak üzere mersūmdur; ondan a'lā ferveleler zuhūr eder. Ve Rūs hudūdunda dahi bir şehri ismi olmak üzere mastūrdur. Ve

بُرْطَاس [Burṭās] Kuds kazāsında bir karye adıdır.

[ب ر ع س]

بُرْطَاس [el-birṭās] ('ayn-ı mühmele ile قِنْدِيل [kindil] vezninde) Şiddet ve mihnete begāyet sabūr ve mütehammil olan adama denir; yukālu: هُوَ بُرْطَاسٌ أَيُّ صَبُورٍ عَلَى اللَّأْوَاءِ Ve

بُرْطَاس [birṭās] (zibric [zibric] vezninde) ve

بُرْطَاس [birṭās] Şekil ve hey'eti hūb ve a'zā' ve endāmi tām soy nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ بُرْطَاسٌ وَبُرْطَاسٌ أَيُّ جَمِيلَةٍ نَاقَةٌ الْخَلْقِ كَرِيمَةٍ

[ب ر ع س]

بُرْطَاس [el-birṭās] (ğayn-ı mu'ceme ile بُرْطَاس [birṭās] vezninde) Her bir şey'e sabūr ve mütehammil olup aslā 'avārız-ı şākka da olsa mübālāt eylemez olan adama denir; yukālu: هُوَ بُرْطَاسٌ أَيُّ صَبُورٍ عَلَى الْأَشْيَاءِ لَا يُبَالِيهَا

بُرْطَاس [el-berāḡīs] Soy develere denir.

[ب ر ل س]

بُرْطَاس [Burullus] (bā' ve rā'nın ve lām-ı müşeddedenin zammeleriyle) Sevāhil-i Mısr'da bir karye adıdır.

[ب ر ن س]

بُرْطَاس [el-burnus] [ḡunfuz] vezninde)

Bir kesim baş kisveti ismidir ki Mevlevī külahı gibi uzun olur. 'Alā-kavlin mutlak tepesi kendiden ya'nī endāmi ve tepesi bir biçim olan libāsa denir, gerek dürrā'a ve gerek cübbe ve gerek yağmurluk olsun, çobanların ve gemi tayfalarının kepenekleri ve 'abāları gibi. Cezā'ir levendlerinin tahri'fle bornoz dedikleri libāsaları bundan me'hūz olur. Şārihin beyānına göre asl بُرْطَاس [burnus] selefte Mevlevī kisveti gibi bir uzun kalenstüve idi ki 'ulemāya mahsūs idi; yukālu: جَاءَ وَعَلَيْهِ بُرْطَاسٌ أَيُّ فَلَنْسُوَّةٍ طَوِيلَةٍ أَوْ هُوَ كُلُّ ثَوْبٍ رَأْسُهُ مِنْهُ دُرَاعَةٌ كَانَ أَوْ جَبَّةً أَوْ مَمْطَرًا

بُرْطَاس [el-bernesā'] (bā'nın ve nūn'un fethi ve rā'nın sükūnuyla ve rā'nın fethi ve nūn'un sükūnuyla da lügattir) ve

بُرْطَاس [el-bernesā'] Nās ma'nāsınadır; tekūlu: مَا أَذْرِي أَيُّ الْبُرْطَاسِ هُوَ وَأَيُّ بُرْطَاسٍ هُوَ وَأَيُّ: بُرْطَاسٌ أَيُّ النَّاسِ Ve

بُرْطَاس [bernesā'] El kol salmayarak doğruca yürütiyüşe denir; yukālu: جَاءَ يَمْشِي الْبُرْطَاسِ أَيُّ مِنْ غَيْرِ ضَيْعَةٍ

[ب س س]

بُرْطَاس [el-bess] (bā'nın fethi ve sīn'in sükūnuyla) Davarı āheste sürmek ma'nāsınadır; yukālu: بَسَّ الْإِبِلَ بَسًّا مِنَ الْبَابِ Ve الْبَسَّ إِذَا سَاقَهَا سَوْفًا لَيْتًا [besisset] dedikleri ta'ām edinmek ma'nāsınadır; yukālu: بَسَّ الرَّجُلُ إِذَا اتَّخَذَ الْبَيْسَةَ Ve bes bes diye deve kısmını āzār ile teskīn eylemek ma'nāsınadır; yukālu: بَسَّ الرَّجُلُ إِذَا رَجَرَ: الْإِبِلَ بَسًّا بَسَّ perākende ve irsāl eylemek ma'nāsınadır ki ra'y için ederler; yukālu: بَسَّ الْأَمَالَ إِذَا: وَفَرَقَهَا فِي الْبِلَادِ وَفَرَقَهَا Ma'nāsınadır; yukālu: جَاءَ بِهِ مِنْ بَسِّهِ إِذَا طَلَبَهُ Ve جَاءَ بِهِ مِنْ حَبْسِهِ وَبَسِّهِ أَيُّ مِنْ جَهْدِهِ

لأَطْلَبْتُهُ مِنْ Ya'nī “Filān şey'i meblag-ı kudretinden getirdi ki gücü ancak ona yetiştii.” Ve tekülü: مِنْ Ya'nī “Kudretim yetiştiiği kadar elbette onu talep ederim.” Ve

بَسْ [bess] Ehlī olan kediye denir ki yaban kedisine denmez; ‘amme bā'nın kesriyle telaffuz eder. Müfredi بَسَّةٌ [besset]tir. Ve

بَسْ [bessu] (bā'nın fethi ve sīn-i müşeddedenin zammıyla) حَسْبُ [hasbu] ma'nāsınadır ki yetiştir ve kifāyet eder demektir. ‘Alā-kavlin bu lügat-ı müsterziledir; yukālu: أَخْطَاهُ حَتَّى قَالَ بَسٌ أَيْ حَسْبُ Şārih der ki lafz-ı Fārisī olan “bes” kelimesinden me'hūzdur. Ve

بَسْ [Bess] Hīmyer'den bir batnı adıdır; kādī-i Mısr olan Ebū Miḥcen Tevbe b. en-Nemir el-Bessī ondandır. Ve

بَسْ [bess] Bir adamın bir mikdār mālī gitmek ma'nāsınadır; yukālu: بَسٌ فِي مَالِهِ Ve bir nesneyi rīze rīze hurd haşhāş eylemek ma'nāsınadır; ve minhu kavluhu ta'ālā: أَيُّ **بَسَّ** الْعِجَالِ **بَسًّا** أَيُّ فُتِّتَ فَصَارَتْ أَرْضًا

الْبَسِيسَةُ [el-besīset] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Bir ta'ām ismidir ki sevīki yāhūd dakīki yāhūd ezilmiş keşi sāfī yağla yā zeytūn yağıyla bulayıp tabh eylemeksiz in ekl ederler, Fārisīde çengālī ve Türkīde omaç dedikleridir. Kezālik bir nevc yiyeceğe denir ki ekmeği kuruttuktan sonra dövüp su ile karıştırıp sevīk gibi içerler. Ve

بَسِيسَةٌ [besīset] Beyne'n-nās ikāc olunan nemīme ve si'āyete itlāk olunur; yukālu: أَوْقَعَ يَبْنُهُمُ النَّبِيسَةَ أَيُّ التَّمِيمَةَ وَالشَّرَّ وَالْبَعَايَةَ

الْإِبْسَاسُ [el-ibsās] (hemzenin kesriyle) Bu dahi deveyi teskīn için bes bes demek ma'nāsınadır; yukālu: أَبَسَّ الْبَعِيرُ إِذَا زَحَرَه أَبَسَّ الْبَعِيرُ إِذَا زَحَرَه Ve keçiyi su içmeğe çağır-mak ma'nāsınadır; yukālu: أَبَسَّ بِالْمَغْزِ إِذَا أَشْلَاهَا إِلَى الْمَاءِ

الْبَسُوسُ [el-besūs] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Şol nākaya denir ki sütünü sağarken إِبْسَاسٌ [ibsās] etmeyince ya'nī bes bes diye okşayıp taltif eylemedikçe süt vermez ola; yukālu: نَاقَةٌ بَسُوسٌ أَيُّ لَا تَدْرُ إِلَّا عَلَى الْإِبْسَاسِ أَيُّ نَاقَةٌ تَلَطَّفُ بِأَنْ يُقَالَ لَهَا بَسٌ بَسٌ تَشْكِينًا لَهَا

بَسُوسُ [Besūs] Bir meş'ūme ‘avret adıdır. «أَشْأَمٌ مِنْ بَسُوسٍ» meselinin menşe'idir. Aslı budur ki mezbürenin zevci bir gece rü>yāsında üç müstecāb du'ā ile tebşir olunmakla ba'de'l-intibāh keyfiyyet-i rü>yāyı zevcesi olacak mezbüreye takrīr eyledikte, “Du'ānın birini elbette bana bahş ve sarf eyle!” diye ilhāh eyledi. O dahi izhār-ı süret-i rızā vü ikrār ile matlabını istintāk eyledikte, İsrā'īlyeden olmalarıyla cümle-i nisvān-ı Benī İsrā'īl'den hüsn ü cemālle mümtāz ve müstesnā olmak matlūbu olduğunu ifāde eyledi. Pes bed-baht herīf ibtidā husūs-ı mezbür için du'ā eyledikte der-sā'at hūrī-sıfat bir nigār-ı perī-süret oldu ki ta'bīr-i hüsn ü cemālī bīrūn-ı havze-i takrīrdir. Eline ayna alıp hüsn ü cemālīni müşāhede eyledikte, “Ben bu sıfat-ı bed'ā ile senin gibi hey'et-i beş'āya bir vechile liyākat ve münāsebetim yoktur!” diye müfārakat dā'iyesine düşmekle mezbür dahi gazab-nāk olup hemān bir kancık köpek olmasını niyāz ettikde derhāl bir kancık köpek oldu. O hengāmda taşradan evlādları gelip bu kelb nedir diye su'āl eylediklerinde kaziy-

yeyi nakl eylemekle “Beyne'n-nās bize bu keyfiyyet mūcib-i ʿār u nakīsedir, elbette geri kalan duʿā ile vālidemizin heyʿet-i asliyyesine rüçūʿunu niyāz kıl!” diye ibrām eylemeleriyle bi'l-āhere o üçüncü duʿâyı dahi melʿūneye sarf ile hāʾib ü hāsir kaldı.

بَسْ بَسْ [bes bes] (bā'nın harekāt-ı selāsiyla) Koyun ve keçi kısmını çağırarak asvāttandır.

بُصْ [Buss] (bā'nın zammı ve sīn'in teşdidıyla) Zātu ʿİrḫ nām mahalde bir dağın adıdır. Ve Benū Naşr b. Muʿāviye'ye mahsūs bir arzın ismidir. Ve Ğaṭafān kabilesine mahsūs bir beyt ismidir ki Kaʿbe'ye nazīr olmak için binā eylediler. Kabīle-i mezbūre ahālīsinden Zālīm b. Esʿad nām kimse Ḳureyş'in Kaʿbe-i mükerrerme'yi tavāf ve Şafā ve Merve beynini saʿy ettiklerini göricek Kaʿbe'nin tūl ve ʿarzını baʿde'l-misāha Şafā ve Merve'den birer hacir alıp rüçūʿ eyledi. Kabilesine geldikte o misāha üzere bir beyt binā ve Şafā ve Merve nāmıyla o iki haceri vazʿ eyleyip min-baʿd kabilesi ahālisi Kaʿbe'ye gitmeyip beyt-i mezbūru tavāf eder oldular. Zuheyr b. Cenāb el-Kelbī nām kimse, mezbūrun bu vazʿına tahammül edemeyip bir gün ʿale'l-gaflet şeb-hūn ve kendisini katl ve beyt-i mersūmu hedm eyledi.

الْبَسْبَسْ [el-besbes] (عَرَعَرٌ [ʿarʿar] vezninde) Otsuz ve susuz çöl yere denir; yukālu: أَخَذُوا بِسَبْسَا أَيُّ قَفَرًا خَالِيًا Ve bir nevʿ şecer adıdır ki ondan deve semerleri ittihāz olunur yāhūd bunda savāb olan سَبْسَبْ [sebseb] olmaktadır. Ve Besbes b. ʿAmr ashābandandır.

التُّرَهَاتِ الْبَسَابِسِ [et-turrehātu'l-besābis] Sifat olarak ve izāfetle التُّرَهَاتِ الْبَسَابِسِ

[turrehātu'l-besābis] dahi zebān-zeddir, beyhūde ve bātıl demektir. بَسَابِسْ [besābis] بَسْبَسْ [besbes]in cemʿidir ki otsuz, susuz çöle denir; تُّرَهَاتٌ [turrehāt] kelimesi teʿkīd olur ki pek beyhūde ve bī-maʿnā demek olur; yukālu: جَاءَ بِالتُّرَهَاتِ الْبَسَابِسِ وَبِالتُّرَهَاتِ الْبَسَابِسِ أَيُّ الْأَبَاطِيلِ

الْبَسْبَاسَةُ [el-besbāset] (bā'nın fethiyle) Bir şecer adıdır ki ʿArab beyninde müteʿārefdir, insān ve mevāşī ekl ederler; taʿmı ve rihi havucun taʿm ve rihini müzekkirdir. Ve

بَسْبَاسَةُ [besbāset] Bir nevʿ sarı yaprağın ismidir ki edviyedendir; Hindistān'dan celb olunur, Türkīde dahi besbāse ile müteʿārefdir, etubbānın istiʿmāl eyledikleri budur. Ve

بَسْبَاسَةُ [Besbāset] Benī Esed'den bir hatun ismidir.

الْبَاسَةُ [el-Bāset] ve

الْبَسَّاسَةُ [el-Bessāset] (حَسَّاسَةٌ [ḥassāset] vezninde) Mekke-i mükerrerme'nin ismidir, zünūbu بَسْ [bess] eylediği için yaʿnī rīze rīze hebā eylediği için.

الْبَسِيسِ [el-besīs] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Azca taʿāma denir; tekūlu: أَكَلْنَا بِسِيسًا أَيُّ طَعَامًا قَلِيلًا

الْبُسْبُسِ [el-busbus] (هُدْهُدٌ [hudhud] vezninde) İslanıp karıştırılmış kavutlara denir. Ve enīs ve rām olan nākalara denir. Ve çobanlara denir.

الْبَسْبَسَةُ [el-besbeset] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Tīz tīz gitmek ve işi çabuk çabuk tutmak maʿnāsınadır; yukālu: بِسْبَسِ الرَّجُلِ Ve koyun ve keçi yāhūd nāka kısmını bes bes diye çağırarak maʿnāsınadır; yukālu: بِسْبَسِ بِالْغَنَمِ أَوْ النَّاقَةِ إِذَا دَعَاهَا فَقَالَ بَسْ Ve nāka bir nesne üzere müdāvemet

eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **بَسَبَسَتِ النَّاقَةُ** إِذَا دَامَتْ عَلَى الشَّيْءِ

بُسَيْسٌ [Buseys] **زُبَيْرٌ** [zubeyr] vezninde) Esāmīdendir: Buseys el-Cuhenī ashābandandır.

الْتَبَسَبَسُ [et-tebesbus] **تَزَلُّزٌ** [tezelzul] vezninde) Su akmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَبَسَبَسَ الْمَاءُ إِذَا جَرَى**

الْإِنْبِسَاسُ [el-inbisās] **إِنْفِعَالٌ** [infi'āl] vezninde) Yılan gibi akıp gitmek ma'nāsınadır; yukālu: **إِنْبَسَسَ الرَّجُلُ إِذَا انْسَابَ**

[ب ط س]

بِطْيَاسٌ [Bityās] **جِرْيَالٌ** [ciryāl] vezninde) Dervāze-i Halebü'ş-şehbā kurbünde bir karye adıdır.

[ب ط ل س]

بَطْلَيْوُسٌ [Betalyevs] (bā'nın ve tā'nın fethi ve yā-yı müsennāt) ile Endelus'te bir belde adıdır.

[ب ط ل م س]

بِطْلَيْمُوسٌ [Baṭleymūs] (bā'nın ve lām'ın fethiyle) Bir hakīm-i Yūnānī ismidir.

[ب ع س]

الْبَغُوسُ [el-be'ūs] **صُبُورٌ** [şabūr] vezninde) Şol za'if ve zebūn nākaya denir ki sütü olmadığından memeleri yukarı çekilip kalkmış ola. Cem'î **بِعَاسٌ** [be'a'is] gelir ve **بِعَاسٌ** [bi'a's] gelir bā'nın kesriyle.

[ب ع ن س]

الْبَغَنَسُ [el-ba'nes] **جَغْفَرٌ** [ca'fer] vezninde) Hamkā cāriyeye denir.

الْبَغَنَسَةُ [el-ba'neset] **دَحْرَجَةٌ** [dahrecet] vezninde) Bir adam bir kimseye hizmet sebebiyle yāhūd gayr-i sebeble zelīl olmak ma'nāsınadır; yukālu: **بَغَنَسَ الرَّجُلُ إِذَا ذُلَّ**

بِخْدَمَةٍ أَوْ غَيْرَهَا

[ب غ س]

الْبَغْسُ [el-bağs] (bā'nın fethi ve ğayn-ı mu'cemenin sükūnuyla) Yemen lügatinde sevād ve siyāh ma'nāsınadır.

[ب غ ر س]

بَغْرَاسٌ [Bağrās] (bā'nın fethiyle) Şām diyārında Cebel-i Lukām dibinde bir belde adıdır; Mesleme b. 'Abdumelik b. Mervān'ın 'uhdesinde idi.

[ب ق س]

الْبَقْسُ [el-baqs] (bā'nın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Bir şecer adıdır ki yaprağı ve dānesi mersin ağacına şebīh olur, 'alā-kavlin şimşād ya'nī çemşir ağacıdır. Kābız ve belel-i em'āyı müceffif ve nüşāresini 'asel ile zīmād şa'rı mukavvī ve mükessir ve sudā'ı mānī' ve yumurta akıyla mefāsıl ve vety ve kesr için nāfi'dir ve ona **بُقَيْسٌ** [baqsīs] dahi derler.

[ب ك س]

الْبَكْسُ [el-beks] (bā'nın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Düşmanı kahr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **بَكَسَ الْحَضَمُ بَكْسًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا قَهَرَهُ**

الْبُكْسَةُ [el-bukset] **غُرْفَةٌ** [ğurfet] vezninde) Şol saksı pāresine denir ki sıbyān onunla bir nev' oyun oynarlar ve ona **كُجَّةٌ** [kuccet] dahi derler, niteki mahallinde zikr olundu.

بَكَّاسٌ [Bekkās] **شَدَادٌ** [şeddād] vezninde) Anṭākiye kurbünde bir kal'a-i hasīne ismidir.

[ب ل س]

الْبَلْسُ [el-beles] (fethateynle) Şol kimseye denir ki onda aslā hayr ve menfa'at

olmaya ya'nī hiçbir işe yaramayıp cemād kabīlinden ola, 'alā-kavlin şerr ve mazar-rat ve iblās ehli ola. Ve

بَلَسَ [beles] İncire şebīh bir meyve adıdır. Ve incirin dahi ismidir; müfredatta beyāz incir ile meşrūhtur.

الْبَلَسُ [el-Bulus] (zammeteynle) Kabīle-i Muḥārib bilādında bir kızıl dağın ismidir. Ve

بُلْسُ [bulus] Mercimeğe denir, niteki بُلْسُنُ [bulsun] dahi denir āhirinde nūn'la.

الْبَلِيسُ [el-belīs] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Şol nevmīd yāhūd mahzūn ve mütehayyir adama denir ki put gibi hāmūş ve epsem durur ola; yukālu: رَجُلٌ بَلِيسٌ أَي سَاكِتٌ عَلَى مَا فِي نَفْسِهِ

الْبَلَّاسُ [el-belās] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) مِسْحٌ [miş] ma'nāsınadır ki palās ta'bīr ettikleridir. Cem'ī بُلْسُ [bulus] gelir zammeteynle. Şārihin beyānına göre palās mu'arrebidir. Ve

بَلَّاسٌ [Belās] Dimaşk türābında bir mevzi' adıdır. Ve Vāsiṭ ile Başra beyninde bir beldedir.

بَلَّاسَةٌ [Belāset] (سَحَابَةٌ [sehābet] vezninde) Becīle türābında bir karye adıdır.

الْبَلَّاسُ [el-bellās] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Palās satan adama denir.

الْبَلَسَانُ [el-belesān] (feteḥātla) Hinnā ağacına şebīh bir nevc şecer-i sagīr ismidir ki hemān zāhir-i Kāhire-i Mışr'da vāki' 'Aynu'ş-şems nām mevzi'de nābit olur. Ondan hāsıl olan dühn be-gāyet mergūb ve mu'teberdir. 'Āmme pelesenk yağı ta'bīr ederler.

الْمِبْلَاسُ [el-miblās] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Be-gāyet kösnümüş nākaya denir;

نَاقَةٌ مِبْلَاسٌ أَي الْمُحْكَمَةُ الصَّبِغَةِ

الْإِبْلَاسُ [el-iblās] (hemzenin kesriyle) Nevmīd olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَبْلَسَ الرَّجُلُ إِذَا يَيْسُ Ve mütehayyir olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَبْلَسَ الرَّجُلُ إِذَا تَحَيَّرَ 'Azāzīl 'aleyhi'l-la'neye [İblīs] ıtlākı bu ma'nalardandır yāhūd ism-i a'cemīdir. Ve

إِبْلَاسٌ [iblās] Nāka pek kösnümekten nāşī seslenmez olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَبْلَسَتِ النَّاقَةُ إِذَا لَمْ تَرَعْ مِنْ شِدَّةِ الصَّبِغَةِ

الْبَلُوسُ [el-belūs] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) عُلُوسٌ [alūs] kelimesine müzāvece için zikr olunur ki ta'ām-ı nāçīze denir; tekūlu: مَا دُقْتُ عُلُوسًا وَلَا بَلُوسًا أَي شَيْئًا

بُولَسٌ [būles] (bā'nın zammı ve lām'ın fethiyle) Cehennemde bir sicn ismidir, e'āzenallāhu ta'ālā minhā.

بَالِيسٌ [Bālis] (صَاحِبٌ [şāḥib] vezninde) Furāt kenārında bir beldedir; muhaddisinden Aḥmed b. Bekr el-Bālisī, kezālik muhaddisinden bir cemā'at oradandır.

[ب ل ب س]

بُلْبَيْسٌ [Bulbeys] (غُرْنَيْقٌ [ğurnayk] vezninde ve ba'zen bā-yı ūlā meftūh olur) Mışır diyārında bir belde adıdır.

[ب ل ع س]

الْبَلْعَسُ [el-bel'as] (جَفْعَزٌ [ca'fer] vezninde) Gövdesi iri olup vücūdu salkı ve sölpük ve ayağı ağır olan nākaya denir.

الْبَلْعَوَسُ [el-bil'avs] (جَزْدَاخُلٌ [cirdaḥl] vezninde) ve

الْبَلْعَوَسُ [el-bele'ūs] (حَلَزُونٌ [halezūn] vezninde) Bön ve şaşkın hatuna denir.

[ب ل ع ب س]

الْبَلْعَيْسُ [el-bula'bis] (bā-yı ūlānın zammı

ve lām'ın fethiyle) U'cūbe nesnelere denir; yukālu: أَتَى بِالْبُلْغَيْسِ أَيِ الْأَعَاجِبِ

[ب ل ق س]

بَلْقَيْسُ [Bilqīs] (bā'nın kesriyle) Yemen'de Sebā memleketinin melikesi olan hatunun ismidir ki Hazret-i Süleymān 'alā-nebiyyinā ve 'aleyhi's-selām ile kıssası ma'rūftur.

[ب ل ن س]

بَلَنْسِيَّةُ [Belensiyet] (bā'nın ve lām'ın fethi ve sīn'in kesri ve yā-yı muhaffefe ile) Endelus şarkīsinde bir belde adıdır ki etrāf-ı erba'ası enhār-ı cāriye ve bāg ve bāgçeler ile mahfūf olup her nereye nazar olunsa çeşmeler ve āb-ı revānlar ve envā'-ı eṣcār-ı pūr-simār görünüp ve bülbül ve kumru gibi gūnāgūn tuyūr-ı hoş-elhān nagamāti mesmū' olur.

بِلْيَنَاسُ [Bilinyās] [سيرطراط] [siriṭrāt] vezninde) Hīmş sevāhilinde bir belde-i dil-güşā adıdır.

[ب ل ه س]

الْبَلْهَسَةُ [el-belheset] [دَحْرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) Tiz tiz yürümek ma'nāsınadır; yukālu: بَلْهَسَ الرَّجُلُ إِذَا اسْرَعَ فِي مَشْيِهِ

[ب ن س]

الْبَنَسُ [el-benes] (fethateynle) Bir şerr ve keriheden kaçmak ma'nāsınadır; yukālu: بَنَسَ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا فَرَّ مِنَ الشَّرِّ

الْإِبْنَانُ [el-ibnās] (hemzenin kesriyle) **بَنَسَ** [benes] ma'nāsınadır; yukālu: ابْنَسَ بِمَعْنَى بَنَسَ

التَّبْنِيسُ [et-tebnīs] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) Gerilenmek ma'nāsınadır; yukālu: بَنَسَ الرَّجُلُ إِذَا تَأَخَّرَ

إِبْنَانُ [İbnās] (hemzenin kesriyle) Mısrır'da

bir karye adıdır.

[ب ن ق س]

الْبَنَاقِيسُ [el-benākīs] (kāf'la **دَنَانِيرُ** [denānir] vezninde) Henüz hurde ve fındık ve cevz gibi müdevver çiçekten zuhūr eylemiş kavun ve karpuz düvleklerine denir. Müfredi **بُنْقُوسُ** [bunqūs]tur, **عُضْفُورُ** [uṣfūr] vezninde. Ve

بَنَاقِيسُ الطَّرْتُوثِ [benākīsu't-ṭurṭūs] Şol hurde nesnelere ki **طُرْتُوثٌ** [ṭurṭūs] ile ya'nī kolgan dikenini yanında berāberce nābit olur.

[ب و س]

الْبَوَسُ [el-bevs] (bā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Öpmek ma'nāsınadır; yukālu: **بَاسَهُ** **بِوَسُهُ** **بِوَسًا** إِذَا قَبَّلَهُ Ve bu Fārisiden mu'arredir, ya'nī aslı bā'nın zammıyla Fārisi idi ki ismidir, öpüş ma'nāsına, ba'dehu ta'arible bā'yı meftūh edip ondan sīga tasrīf eylediler. Ve ism olarak dahi müsta'meldir. Ve

بَوَسَ [bevs] Katıp karıştırmak ma'nāsınadır; yukālu: **بَاسَهُ** **بِهِ** **بِوَسًا** إِذَا خَلَطَهُ بِهِ Ve dürtüş ve haşin olmak ma'nāsınadır; yukālu: **بَاسَ الشَّيْءُ** إِذَا خَشَنَ Ve Ḥasen b. 'Abdula'lā el-Bevsī eṣ-Şağānī muhaddisindendir.

[ب ه ر س]

التَّبَهْرُسُ [et-tebehrus] [تَدْحْرُجٌ] [tedahruc] vezninde) Salınmak ma'nāsınadır, niteki **تَهْبَرُسُ** [tehebrus] dahi bu ma'nāyadır; yukālu: **مَرَّ يَتَبَهْرُسُ وَيَتَهَبْرُسُ أَيِ يَتَسَحَّرُ**

[ب ه س]

الْبَهْسُ [el-behs] (bā'nın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Cür'et eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **بَهَسَ عَلَيْهِ** **بُهْسًا** مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا جَرَأَ

الْبَيْهَسُ [el-beyhes] [حَيْدَرٌ] [ḥaydar] vezninde

de) Arslana denir. Ve bahādır ve şüicā' adama denir; yukālu: هُوَ بَيْهَسٌ أَيُّ شَجَاعٍ Ve güzel yürüyüslü hatuna denir; tekūlu: رَأَيْتُ امْرَأَةً حَسَنَةً الْمَشْيِ بَيْهَسًا أَيُّ Ve bir kimse ismidir ki beyne'l-‘Arab idrāk-i şer' ya'nī ahz-ı intikām husūsunda darb-ı mesel idi.

أَبُو بَيْهَسٍ [Ebū Beyhes] Havāricden Heyšām b. Cābir'in künyesidir, Beyhesiyyet itlāk olunan tā'ife-i Ḥavāric ona mensūblardır.

التَّبَيْهَسُ [et-tebeyhus] [تَفَيْعُلٌ] [tefey'ul] vezninde) Salınmak ma'nāsınadır; yukālu: جَاءَ تَبَيْهَسَ الرَّجُلُ إِذَا تَبَحَّرَ Ya'nī “Eli boş salını salını geldi.”

بُهَيْسٌ [Buheys] [زُبَيْرٌ] [zubeyr] vezninde) Esāmīdendir: Kırfā b. Buheys tābi'ındendir.

[ب ه ل س]

التَّبَهْلُسُ [et-tebehlus] [تَدَخْرُجٌ] [tedaḥruc] vezninde) Bir adam bir beldeden sıfır'ı-yed olarak nāgehān çıkagelmek ma'nāsınadır; yukālu: تَبَهْلَسُ فُلَانٌ إِذَا طَرَأَ مِنْ بَلَدٍ لَيْسَ مَعَهُ شَيْءٌ

[ب ه ن س]

الْبَهْنَسُ [el-behnes] [جَعْفَرٌ] [ca'fer] vezninde) Vücūdu kaba ve sakīl ve girān-cān adama denir; yukālu: هُوَ بَهْنَسٌ لَا يَأْتِسُ أَيُّ ثَقِيلٌ ضَحْمٌ Ve arslana denir. Ve rām ve zelūl erkeğe deveye denir.

الْبُهَانِسُ [el-buhānis] [غَلَابِطٌ] [ulābiṭ] vezninde) Bu dahi rām ve zelūl erkeğe deveye denir.

التَّبَهْنُسُ [et-tebehnus] [تَدَخْرُجٌ] [tedaḥruc] vezninde) Salınmak ma'nāsınadır; yukālu: تَبَهْنَسُ الرَّجُلُ إِذَا تَبَحَّرَ

بَهْنَسِي [Behnesā] [فَهْرَارِي] [kaḥḥarā] vezninde) Sa'īd-i Mıṣr nāhiyesinde bir kazā adıdır.

[ب ي س]

بَيْسٌ [beyse] [لَيْسٌ] [leyse] vezninde) Endelus'te şehir-i Saraḡu[s]ta kazāsında bir nāhiye adıdır.

بَيْسَانٌ [Beysān] [مَيْدَانٌ] [meydān] vezninde) Şām'da bir karyedir. Ve Merv kazāsında bir karyedir; kādī-i fāzıl demekle ma'rūf ‘Abdurrahīm b. ‘Alī el-Beysānī oradandır. Ve Yemāme'de bir mevzi' adıdır.

بَيْسَكٌ [beyseke] [وَيْسَكٌ] [veyseke] vezninde ve mürādifidir ki kelime-i re'fet ü rikkat-tır, vay sana ve yazık sana demektir.

الْبَيْسُ [el-beys] (bā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Nāsı kibr ve tafrā ile āzürde kılmak ma'nāsınadır; yukālu: بَاسَ الرَّجُلُ بَيْسًا إِذَا تَكَبَّرَ عَلَى النَّاسِ وَأَذَاهُمْ

بَيْيَاسٌ [Beyās] [سَحَابٌ] [sehāb] vezninde) Bir karye adıdır, hālen sāhil-i bahr-i Şām'da Payas dedikleri kasaba olacaktır.

نَجَزَ بَعُوْنِهِ تَعَالَى

FASLU'T-TĀ'Ī'L-FEVKİYYE

(فَضْلُ التَّاءِ الْفَوْقِيَّةِ)

[ت خ س]

الثُّحْسُ [et-tuḥas] (ḥā-yı mu'ceme ile ضُرْدٌ [şurad] vezninde) Deryā cānverlerinden bir cānver adıdır ki ba'zı garik olan kimsenin yüzüp halās olması için arka verip berāberce mu'āvenet eylemekle batırmaz. Ona dülfīn dahi derler, lākin dülfīn müfredātta halkın tilfin dedikleri büyük balık olmak üzere mersūmdur.

[ت ر س]

التُّرْسُ [et-turs] (tā'nın zammıyla) Ma'lūmdur ki kalkana denir. Cem'ī **أُتْرَاسٌ** [etrās] gelir ve **تِرَسَةٌ** [tireset] gelir, **عِنْبَةٌ** [ʿinebet] vezninde ve **تِرَاسٌ** [tirās] gelir tā'nın kesriyle ve **تُرُوسٌ** [turūs] gelir tā'nın zammıyla. Ve

تُرس [turs] Arzdan pek dürişt ve haşin ve galiz olan kıt'aya itlāk olunur; tekūlu: **وَاجِهَيْنَا تُرُوسَ مِنَ الْأَرْضِ وَهِيَ مِنْ جِلْدِ الْأَرْضِ وَغَلِيظُهَا** **التُّرَاسُ** [et-terrās] (şeddād) [şeddād] vezninde) Kalkan sâhibine ya'nī kalkanlı adama denir. Ve kalkan işleyen kimseye denir.

التُّرَاسَةُ [et-tirāset] (kitābet) [kitābet] vezninde) Kalkancılık san'atına denir.

التُّتْرِيسُ [et-tetrīs] (tef'īl) [tef'īl] vezninde) ve **التُّتْرِيسُ** [et-teterrus] (tefa'ul) [tefa'ul] vezninde) Kalkan ensesinde siperlenmek ma'nāsınadır; yukālu: **تَرَسَ الرَّجُلُ وَتَتْرَسَ إِذَا تَسْتَرَّ بِالتُّرُوسِ**

الْمِترَسُ [el-mitres] (minber) [minber] vezninde) Kapı açılmamak için ardına vaz' olunan kalın sürgüye ve dayağa itlāk olunur. Bu aslda Fārisī olarak meters idi, mīm'in

ve tā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla ki tersīdenden nehy-i hāzırdır, korkma ma'nāsınadır, gūyā hāne sâhibine bu ağaç kapının ardında oldukça sârik ve sâ'ir müzilerden sen korkma diye hitāb eder; ba'dehu ta'rib edip **مِترَسٌ** [mitres] dediler. Hālā cengāhta meteris ta'bīr olunan vikāye bundan me'hūzdur.

الْمِترَسَةُ [el-mitreset] (mikneset) [mikneset] vezninde) Mutlakan kendisiyle siperlenip te settür olunan şey'e denir; mīm'in fethiyle de cā'izdir.

[ت ر م س]

التُّرْمُسُ [et-turmus] (ḳunfuz) [ḳunfuz] vezninde) Bir nev' şecerin yemişine denir ki Naşārā tesbīhi gibi her tarafı köşeli ve çizgili olur. 'Alā-kavlin bākillā-i Mışrī ismidir ki mısır baklası ve acı bakla ta'bīr olunur. Ve

تُرْمُسٌ [Turmus] Benī Esed yurdunda bir su adıdır; tā'nın fethiyle de mesmū'cdur.

تُرْمُسَانٌ [Turmusān] (ʿunfuvān) [ʿunfuvān] vezninde) Hımş kazāsında bir karyedir.

التُّرَامِيسُ [et-terāmis] (tā'nın fethiyle) Gümmüş düğmelere ve kabarelere denir, **جُمَانٌ** [cumān] ma'nāsına; **تُرْمُسٌ** [turmus] müfredidir.

التُّرْمُوسَةُ [et-turmuset] (ḳunfuzet) [ḳunfuzet] vezninde) Yer altında olan serdāba denir; yukālu: **حَفَرَ تُرْمُوسَةً تَحْتَ الْأَرْضِ أَي سِرْدَابًا**

التُّرْمُوسَةُ [et-termeset] (dahrecet) [dahrecet] vezninde) Harb ve fitne makūlesi şūriş ve gavgādan gizlenip gaybūbet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **تُرْمَسَ فُلَانٌ إِذَا تَعَيَّبَ عَنْ حَزْبٍ أَوْ شَعْبٍ**

[ت س س]

الثُّسُسُ [et-tusus] (zammeteynle) Usūl-i re-diyye ma'nāsınadır; yukālu: **هُمَّ مِنَ الثُّسُسِ أَي**

الأضول الرديّة

[ت ع س]

التَّعْسُ [et-ta's] (tā'nın fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) Helāk olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَعَسَ الرَّجُلُ وَتَعَسَ تَعْسًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا هَلَكَ تَعْسًا لَهُ أَيُّ هَلَكَ وَالرَّابِعُ إِذَا هَلَكَ Asl bu mādde ayak kayıp yüz üzere yıkılmak ma'nāsına mevzū'dur. Cemī-i ma'nālarında hitāb sūretinde bāb-ı sālisten تَعَسَتْ تَعْسًا dersin. Ve hikāye ve gaybet sūretinde bāb-ı rābi'den تَعَسَ dersin. Ve تَعَسَ müte'addī olur; yukālu: تَعَسَهُ اللهُ أَيُّ أَهْلَكَ Ve ayak kayıp yüz üzere düşmek ma'nāsınadır; yukālu: تَعَسَ الرَّجُلُ إِذَا عَثَرَ وَسَقَطَ Ve şerr ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ أَهْلٌ الشَّرِّ Ve irak olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَعَسَ الرَّجُلُ إِذَا بَعُدَ Ve rütbeden sākit olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَعَسَ مِنْ مَنَزَلَتِهِ إِذَا انْحَطَّ

الْإِتْعَاسُ [el-it'ās] (hemzenin kesriyle) Helāk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَيْتَعَسَهُ اللهُ أَيُّ أَهْلَكَ

التَّاعَسُ [et-tā'is] ve

التَّعِسُ [et-te'is] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Hālik ve sākit olan kimselere denir; yukālu: رَجُلٌ تَاعَسَ وَتَعَسَ أَيُّ هَالِكٌ وَسَاقِطٌ

[ت غ س]

التَّعْسُ [et-ta'gs] (tā'nın fethi ve ğayn-ı mu'cemenin sükūnuyla) Havāda bir mikdārca sehāb parçasına denir.

[ت ف ل س]

تَفْلِيسُ [Teflīs] (tā'nın fethiyle ve 'amme meksūr ederler) Gürcistān'ın dāri'l-mülkü olan belde-i meşhūredir. Dā'iresini iki hisār muhittir ve hammāmlarında hudāyī ılıcalar kaynayıp çıkmakla āteş tekellüfünden āzādedir.

[ت ل م س]

تِلْمَسَانُ [Tilimsān] (tā'nın ve mīm'in kesriyle) Mağrib ülkesinin pāyitahtı olan şehir-i meşhūrdur. Bāğ ve bāğçe ve enhār-ı cāriyeler ile her yeri nümüne-i cennet olup ve niçe husūn ve kılā'ı müstemil ve müte'addid tersaneleri ve limanları muhtevī bir belde-i vesī'atü'l-eknāftır.

[ت ل س]

التَّلَيْسَةُ [et-tilliset] (سِكِّينَةٌ [sikkīnet] vezninde) Hāye ve husyeye denir. Ve hurmā yaprağından örülmüş bir küçük nesneye denir ki murād şerbetçilerin فَفَعَةُ [ka'fat] ta'bīr ettikleri boğazı uzun ve ince sırçaya şişeye şebīh zenbīlciiktir, içine nesne korlar. Ve defter kesesine denir; yukālu: وَضَعَ الدَّفْتَرَ فِي التَّلَيْسَةِ أَيُّ كَيْبِهِ değıldir.

[ت ن س]

تِنْنِيسُ [Tinnīs] (سِكِّينٌ [sikkīn] vezninde) Cezā'ir-i bahr-i Rūm'dan bir cezāiredir ki Dimiyāṭ kurbünde vāki'dir, ona siyāb-ı fāhire nisbet olunur.

تُونِيسُ [Tūnis] (مُونِيسٌ [mūnis] vezninde) Bilād-ı İfrīqiyye'nin kā'idetü'l-mülkü olan beldedir, Ḳarṭacine nām harabe beldenin enkāzından binā ve ta'mīr olunmuştur. Ve Muḥammed b. Muḥammed et-Tenesī harekātla ki muhaddisīndendir, İskenderīdir ve hālā nesli bākidir. Şārihin beyānına göre sāhil-i İfrīqiyye'de İskenderiyye nām bir karyeye mensūbdur.

[ت و س]

التُّوشُ [et-tūs] (tā'nın zammıyla) Halk ve tabī'at ma'nāsınadır; yukālu: كَرِيمُ التُّوشِ أَيُّ الطَّبِيعَةِ وَالْخَيْمِ Ve soy ve asl ma'nāsınadır;

yukālu: هُوَ مِنْ تُوسٍ صَدَقَ أَيُّ أَضَلَّ صَدَقَ [bu's] ve جُؤُسُ [cu's] ma'nāsınadır; yukālu: تُوسًا لَهُ وَجُوسًا دُعَاءٌ عَلَيْهِ أَيُّ بُؤْسًا لَهُ

[ت ي س]

التَّيْسُ [et-teys] [لَيْسُ] [leys] vezninde) Āhūnun ve keçinin ve dağ keçisinin erkeğine denir ki teke ta'bir olunur, 'alā-kavlin bir yaşında olan erkeğine denir, ya'nī ondan küçük iken itlāk olunmaz. Cem'i تَيْسٌ [tuyūs] ve أُتْيَاسٌ [etyās] gelir ve تَيْسَةٌ [tiyaset] gelir, عَيْبَةٌ [inebet] vezninde ve مَيْسُوسَةٌ [metyūsā] gelir, مَشْيُوحَاءُ [meşyūhā] gibi.

التَّيَّاسُ [et-teyyās] [شَدَادٌ] [şeddād] vezninde) Tekeciye denir ki satmak için teke ittihāz eder. Ve

تَيْيَاسٌ [Teyyās] Muhaddisinden Velīd b. Dīnār'ın lakabıdır.

التَّيْسَاءُ [et-teysā] [حَمْرَاءُ] [hamrā] vezninde) Şol dişi keçiye denir ki boynuzları dağ keçisinin boynuzları gibi uzun olmakla teke tarzında ola; yukālu: عَنَزْتُ تَيْسَاءً أَيُّ بَيْنَهُ التَّيْسُ وَهِيَ الَّتِي قَرَنَاهَا كَقَرْنِي الْوَعِلِ طَوِيلَيْنِ

التَّيْسِيَّةُ [et-teysiyyet] [سَيْفِيَّةٌ] [seyfiyyet] vezninde) ve

التَّيْسُوسِيَّةُ [et-teysūsīyyet] [كَيْفُوفِيَّةٌ] [keyfūfiyyet] vezninde) Tekelik şivesine denir ki tekesi olmak ta'bir olunur; yukālu: فِيهِ تَيْسِيَّةٌ وَتَيْسُوسِيَّةٌ أَيُّ كَوْنُهُ مِثْلُ التَّيْسِ

تَيْيَاسٌ [Tiyās] [كِتَابٌ] [kitāb] vezninde) Bādiyede bir mevzî adıdır ki onda Benū 'Amr ile Benū Sa'd muhārebe edip Benū 'Amr muzaffer oldu.

تَيْيَاسَانٌ [Tiyāsān] [كِتَابَانٌ] [kitābān] vezninde) Bādiyede iki dağa itlāk olunur, her birine Tiyās denir.

التَّيَّاسَانُ [et-Teyyāsān] [شَدَادَانٌ] [şeddādān] vezninde) İki kevkebe itlāk olunur.

تَيْسِي [tīsī] (tā'nın ve sīn'in kesriyle) Bir kelimedir ki bir nesneyi ibtāl ve tekzīb mevki'inde irād olunur, "Bu sözün lagv ve kizb ve bātıldır!" demektir. 'Alā-kavlin la'n ve sebb ve nefrīn edātındandır; ve yukālu li'd-ḡabu: تَيْسِي جَعَارٌ Ya'nī "Teke gibi deng ve debeng ol hey murdār!" demektir. Pes كُنْ كَالتَّيْسِ فِي حُمُقِهِ, [tīsī] تَيْسِي demek olur, bu münāsebetle mevki-i mezbūrda dahi isti'māl olundu.

تَيْسُ تَيْسُ [tis tis] (tā'ların kesriyle) Tekeyi döndürmeğe mahsūs savt-ı āzār hikāyesidir.

التَّيْسِيَّسُ [et-tetyīs] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) Atı gereği gibi ta'līmle rām ve zelūl ve mu'allem kılmak ma'nāsınadır, güyā ki teke gibi mūnis eder; yukālu: تَيْسٌ فَرَسُهُ إِذَا رَاضَهُ وَدَلَّهُ

الْإِسْتِيَّاسُ [el-istityās] Dişi keçi tekelik satmak ma'nāsınadır ki tekelenmek ta'bir olunur; yukālu: إِذَا صَارَتْ «إِسْتِيَّاسَتِ الْعَنْزُ» كَالتَّيْسِ وَهُوَ مِثْلُ يُضْرَبُ لِلدَّلِيلِ إِذَا تَعَزَّرَ

الْمُتَايَسَةُ [mufā'let] [مُفَاعَلَةٌ] vezninde) ve

التَّيَّاسُ [et-tiyās] [فِعَالٌ] [fi'āl] vezninde) Bir nesneye idmān eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَايَسَهُ مُتَايَسَةً وَتَيَّاسًا إِذَا مَارَسَهُ Ve bir kimseye zīreklilik bābında mu'āraza eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَايَسَهُ إِذَا كَايَسَهُ Ve müdāfa'a ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا دَاَفَعَهُ

FASLU'L-CĪM

(فصل الجيم)

[ج ب س]

الْحَبْسُ [el-cibs] (cīm'in kesriyle) Cāmid ve bī-hayr ve sakīl ve girān-cān kimseye denir ki aslā bir işe yaramaz ola. Ve fāsık ve fācire denir. Ve alçak ve kemter ve redī kimseye ve korkak ve cebān adama ve le'īm ve fūrū-māyeye denir; yukālu: هُوَ حَبْسٌ أَيْ جَامِدٌ ثَقِيلُ الرُّوحِ وَكَذَا الْفَاسِقُ وَكَذَا الرَّدِيءُ حَبْسٌ أَيْ جَامِدٌ ثَقِيلُ الرُّوحِ وَكَذَا الْجَبَانُ وَكَذَا اللَّيْمُ Ve ayı yavrusuna denir. Ve alçıya denir, حَبْسٌ [cişş] ma'nāsına. Cem'leri أَجْبَاسٌ [ecbās] ve جُبُوسٌ [cubūs] gelir; yukālu: طَلَاةٌ بِالْحَبْسِ أَيْ الْحَبْسِ

الْحَبْسُ [el-cebīs] (amīr) [emīr] vezninde) Bu dahi le'īm ve fūrū-māyeye ve ayı yavrusuna denir.

الْحَبْسُ [el-cebūs] [şabūr] vezninde) Denī ve nākes bī-hayr u menfa'at şahsa denir; yukālu: رَجُلٌ حَبْسٌ أَيْ فَسَلٌ

الْحَبْسُ [el-ecbes] [ahmer] vezninde) Za'f ve zebūn kimseye denir.

الْمَجْبُوسُ [el-mecbūs] Me'būn kimseye denir ki kekez ta'bīr olunur; yukālu: سَمِعْتُ أَنَّ هَذَا الْمُنْحُوسَ مَجْبُوسٌ أَيْ يُرْتَى طَائِعًا يَغْنِي مَأْبُورٌ Cāhiliyye'de ibānetle muttasıf hemān Ebū Cehl ve Zibriķān b. Bedr ve Tufeyl b. Mālik ve Qābūs b. el-Munzir idi ki melik-i Hīre olan Nu'cāmān b. Munzir'in 'ammi idi. Mütercim-i hakīr der ki 'illet-i mezkūre en evvel Fir'avn 'aleyhi'l-la'nede tahaddüs eylediği bazı kütüb-i mu'teberatta resīde-i nazarımız olmuştur. Mel'ūn çünkü fart-ı tekebbür ü tecebbür ile mecbūl olmakla Hak celle ve 'alā hazretleri o kāfiri tezlil ve yüzünü yere sürttürmekle irgām ve

tenkīl eylemiştir, el-'iyāzu billāhi ta'ālā kibr ve gurūrun bir nev' ikābı dahi budur.

التَّجْبِيسُ [et-tecebbus] [tefa'ul] vezninde) Salını salını yürüme ma'nāsınadır; yukālu: تَجَبَّسَ الرَّجُلُ إِذَا تَبَحَّثَرَ

[ج ح س]

الْحَبْسُ [el-caḥs] [naḥs] vezninde) Girmek ma'nāsınadır; yukālu: جَحَسَ فِيهِ Ve tırmalamak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا كَدَحَهُ Ve katl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: جَحَسَ فَلَانًا إِذَا قَتَلَهُ Ve keyd ve mekr ma'nāsınadır; yukālu: ذَاكَ مِنْ جَحْسِهِ وَدَحْسِهِ أَيْ مَكْرِهِ

الْحَبْسُ [el-ciḥās] [kīṭāl] vezninde) Müdāfa'a ma'nāsınadır; yukālu: جَاحَسَهُ Ve müzāhame ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا زَاحَمَهُ

[ج د س]

الْحَبْسُ [Cedīs] [emīr] vezninde) Bir kabīle adıdır.

الْحَبْسُ [Cedes] (fethateynle) Laḥm kabīlesinden bir batn adıdır; 'alā-kavlin musahhaftır, savāb olan ḥā-yı mühmele ile olmaktadır.

الْحَبْسُ [el-cādiset] Hars ve zer' ve 'imāret olmamış por yere denir; cem'i جَوَادِسٌ [cevādis] gelir; yukālu: إِذَا كَانَتْ أَرْضٌ جَادِسَةٌ Ve ona جَادِسٌ [cādis] dahi denir vasf-ı hāss i'tibārıyla. Ve

الْحَبْسُ [cādis] Binānın münhedim ve mün-deris olan eser ve 'alāmetine denir; yukālu: مَا بَقِيَ مِنَ الدَّارِ إِلَّا جَادِسٌ أَيْ دَارِسٌ Ve pekişip şiddet bulmuş nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ جَادِسٌ وَهُوَ كُلُّ مَا اسْتَدَّ مِنْ شَيْءٍ kana denir.

[ج ر ح س]

الْجَوْشِ [el-circis] (زُبْرَجٌ [zibric] vezninde) Üfak sivrisineğe denir. Ve bal mumuna denir. Ve mühr mumuna denir. Ve sahîfeye denir; yukâlu: جَاءَ وَفِي يَدِهِ جِرْجِسٌ أَيُّ شَمْعٌ وَكَذَا الطَّيْنُ الَّذِي يُحْتَمُّ بِهِ وَكَذَا الصَّحِيفَةُ

جِرْجِسِ [Circīs] (قِنْدِيلٌ [kindil] vezninde) Bir peygamber-i zî-şān ismidir, ‘alā-nebiyyinā ve ‘aleyhi’s-selām.

[ح ر س]

الْجَرْسِ [el-cers] (cīm’in fethi ve rā’nın sükūnuyla) Sese, ‘alā-kavlin gizli ve yavaşına denir; cīm’in kesriyle de lügattir. Ve ‘inde’l-ba’z münferiden zikr olunursa cīm meftūh olur, meselā جَرْسًا لَهُ سَمِعْتُ لَهُ derler cīm’in fethiyle ve mürādif makūlesi lafza mukārin olur ise cīm meksūr olur, meselā مَا سَمِعْتُ لَهُ حِسًّا وَلَا جَرْسًا denir. Ve

جَرْسِ [cers] Bir nesneyi yalamak ma’nāsınadır; yukālu: جَرْسُهُ جَرْسًا مِنَ الْبَابِ Ve bir nesneden bir bölüğe denir; tekūlu: وَعِنْدِي جَرْسٌ مِنْهُ أَيُّ طَائِفَةٌ ve yukālu: مَضَى جَرْسٌ مِنَ اللَّيْلِ أَيُّ طَائِفَةٌ Ve tekellüm eylemek ma’nāsınadır; yukālu: جَرْسَ الرَّجُلِ إِذَا تَكَلَّمَ

التَّجْرُسِ [et-tecerrus] (تَفْعُلٌ [tefa^ul] vezninde) Bu dahi tekellüm ma’nāsınadır; yukālu: تَجْرَسَ الرَّجُلُ إِذَا تَكَلَّمَ

الْجَرْسِ [el-cirs] (cīm’in kesriyle) Asl ve bünyād ma’nāsınadır; yukālu: هُوَ مِنْ جَرْسٍ صِدْقٍ أَيُّ أَضَلِّ

الْجَرْسِ [el-ceres] (fethateynle) Çan ta’bīr olunan nesneye denir ki devenin boynuna asarlar. Ve çaldıkları çana dahi denir ki murād Naşārā çanları olacaktır; tekūlu: سَمِعْتُ صَوْتَ الْجَرْسِ وَهُوَ الَّذِي يُعَلَّقُ فِي عُثْقِ الْبَعِيرِ وَكَذَا الَّذِي يُضْرَبُ بِهِ Ve

جَرْسِ [Ceres] Bir kelbin ismidir. Ve Ceres b. Lātim b. ‘Osmān b. Muzeyne etbā’-ı tābi’ından sāhib-i rivāyettir.

جُرَيْسِ [Cureys] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) ‘Abdurrahmān ile ‘Avf’ın pederidir ki ikisi de etbā’-ı tābi’ındendir.

الْجَارُوشِ [el-cārūs] Ekül adama denir; yukālu: رَجُلٌ جَارُوشٌ أَيُّ أَكُولٌ

جَرْوَشِ [Cerūs] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Herāt ile Gāzne beyninde bir belde adıdır. Ve Necd diyārında Benī ‘Uḡayl yurdunda bir su adıdır.

الْجَاوَرِشِ [el-cāvers] (vāv’ın fethiyle) Ma’rūf galle ismidir ki Türkīde karaca darı ve süret darısı ve cuvaz darı dedikleri hurde darı olacaktır, zāhiren gāvers-i Fārisī mu’arrebidir.

جَاوَرِشَةَ [Cāverset] Merv kazāsında bir karyedir; tābi’ından ‘Abdullāh b. Bureyde b. Hūşayb’in mezārı oradadır.

جَاوَرِسَانَ [Cāversān] (vāv’ın fethiyle) Rey kazāsında bir karye adıdır.

قُهُ جَاوَرِسَانَ [Ḳuh Cāversān] (ḳāf’ın zammıyla) İşfahān kazāsında bir karyedir. Ve قُهُ [ḳuh] kelimesi kūh [كوه] mu’arrebidir.

الْجَرِيسَةَ [el-cerīset] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Gece vaktinde uğurlanmış koyuna ve keçiye denir, āhestece ses ile ahz ve sevk olunduğu için.

الإجْرَاشِ [el-icrās] (hemzenin kesriyle) Kuş uçarken kanatlarını seslendirmek ma’nāsınadır; tekūlu: أَجْرَسَ الطَّائِرُ إِذَا سَمِعَتْ: أَجْرَسَ الطَّائِرُ إِذَا سَمِعَتْ: صَوْتٌ مَرَّهَ Ve deve süren kimse nagamāt eylemek ma’nāsınadır; yukālu: أَجْرَسَ الْحَادِي إِذَا خَدَا Ve nisvānın pīrāyesi kığıştamak ma’nāsınadır; yukālu: أَجْرَسَ الْحَلِيَّ إِذَا صَاتَ Ve yırtıcı cānver insān sesini işitmek

ma'nāsınadır; yukālu: جَرَسَ السُّبُعُ إِذَا سَمِعَ
جَرَسَ الْإِنْسَانَ

التَّجْرِيسُ [et-tecrīs] [tef'īl] [tef'īl] vezninde) Umūr ve havādis bir adamı sāhib-i tecrube eylemekle re'yy ve 'akl ve tedbīrini muhkem kılmak ma'nāsınadır; yukālu: جَرَسَتْهُ الْأُمُورُ إِذَا جَرَبْتَهُ وَحَكَمْتَهُ أَيَّ جَعَلْتَهُ خَبِيرًا وَمُجَرَّبًا Ve bir adamı teşhīr ve rüsvā kılmak ma'nāsınadır; yukālu: جَرَسَ بِالْقَوْمِ إِذَا سَمِعَ بِهِمْ

الْإِجْتِرَاسُ [el-ictirās] [ifti'āl] [ifti'āl] vezninde) İktisāb ma'nāsınadır; yukālu: إِجْتَرَسَهُ إِذَا اِكْتَسَبَهُ

[ج ر ف س]

الْجِرْفَاسُ [el-cirfās] [qir'tās] [qir'tās] vezninde) ve

الْجُرَافِيسُ [el-curāfis] [ulābit] [ulābit] vezninde) İri ve şedīd adama denir. Ve büyük cüsseli erkek deveye denir. Ve şikārefken olan arslana denir, اَسَدٌ هَضُورٌ [esedun heşūr] ma'nāsına.

الْجِرْفَسَةُ [el-cerfeset] [dahrecet] [dahrecet] vezninde) Yere çalmak ma'nāsınadır; yukālu: جِرْفَسَهُ إِذَا صَرَغَهُ Ve bir şey'in mecmū'unu sıyırıp almak ma'nāsınadır; yukālu: جِرْفَسَهُ إِذَا صَرَغَهُ Ve şiddetle ekl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: جِرْفَسَهُ إِذَا أَكَلَهُ شَدِيدًا

[ج ر ن ف س]

الْجِرْنَفَسُ [el-cerenfes] [semen'del] [semen'del] vezninde) İri ve şedīd adama denir; yukālu: جَاءَ جِرْنَفَسٌ أَيُّ رَجُلٌ صَخْمٌ شَدِيدٌ

[ج ر ه س]

الْجِرْهَاسُ [el-cirhās] [qir'tās] [qir'tās] vezninde) Cesīm ve tenū-mend adama denir. Ve galīz ve şedīd arslana denir.

[ج س س]

الْجِسُّ [el-cess] [cīm'in fethi ve sīn'in teşdidiyle) Bir nesneyi el ile yoklamak ma'nāsınadır; yukālu: جَسَّ الشَّيْءَ جَسًّا مَنِ ابْتَدَأَ بِيَدِهِ وَابْتَدَأَ بِأَلْيَدِهِ إِذَا مَسَّهُ بِيَدِهِ Ve haber araştırmak ma'nāsınadır; yukālu: جَسَّ الْأَخْبَارَ إِذَا تَفَحَّصَهَا Ve göz ile bir nesneyi idrāk için araştırmak ma'nāsına da müsta'meldir; yukālu: جَسَّهُ بِعَيْنِهِ إِذَا أَحَدَ النَّظَرَ إِلَيْهِ لِيَسْتَشَبَّتَ أَيُّ يَسْتَبِينَ

الْمَجَسَّةُ [el-mecesset] [mīm'in ve cīm'in fethiyle) El sürüp yoklanacak mevzi'e denir; cem'ci [mecāss] gelir. Ve fi'l-meseli: «أَخْتَاكُهَا وَأَفْوَاهُهَا مَجَاسُهَا» Ya'nī develerin çeneleri yāhūd ağızları semizliklerini bilmek için yoklanacak yerleridir, zīrā deve gereği gibi ekl ve şūrb eylediği simen ve kuvvetine delālet eylemekle gövdesini el ile yoklamağa hācet kalmaz. Zāhir-i hāli bātınına delālet eden nesne hakkında darb olunur. Ve 'Arablar "Fīlān kimsenin kalbi dardır" diyecek yerde فَلَانَ صَيَّقَ الْمَجَسَّةَ derler.

التَّجَسُّسُ [et-tecessus] [tefa'ul] [tefa'ul] vezninde) Haber araştırmak ma'nāsınadır; yukālu: تَجَسَّسَ الْخَبَرَ إِذَا تَفَحَّصَهُ ﴿وَلَا تَجَسَّسُوا﴾ أَيُّ خُذُوا مَا ظَهَرَ وَدَعُوا مَا تَعَالَى أَوْ لَا تَفَحَّصُوا عَنْ بَوَاطِنِ الْأُمُورِ أَوْ لَا تَبْحَثُوا عَنِ الْعُورَاتِ

الْجَاسُوسُ [el-cāsūs] ve

الْجَسِيسُ [el-cesīs] [emīr] [emīr] vezninde) Şerre dā'ir olan sırrı tecessūs eden kimseye denir.

الْجَوَاسُ [el-cevāss] [havāss] [havāss] vezninde ve mürādifidir ki havāss-ı hamse ma'rūftur.

الْجَسَّاسَةُ [el-cessāset] [cīm'in fethi ve sīn'in teşdidiyle) Bir cānver ismidir ki cezā'ir-i

bahrde olur, dā'imā ahbār tecessüs edip deccāl-i mel'ūna nakl eder. Şārihin beyānına göre Temīm-i Dārī hazretlerinden rivāyet olunan hadīste mezkūrdur.

الْجَسَّاسُ [el-cessās] [شَدَادٌ] [şeddād] vezninde) Şol arslana ıtlāk olunur ki ahz eylediği şikāra pençesiyle mü'essir ola, ya'nī pençesini işletip yırtar ve paralar ola. Ve Cessās b. Kuṭayb bir rāciz-i ma'rūftur. Ve Cessās b. Murre kätil-i Kuleyb b. Vā'il'dir. Ve 'Abdurrahmān b. Cessās etbā'-ı tābi'ındendir.

Mütercim der ki Temīm-i Dārī radiyallāhu 'anhu kıssa-i meşhūresinde mezkūr olan Cessāse'yi mü'ellif terk eylemiştir. Fırına ile bir adaya düştüklerinde bir bağı cānvere tesādūf edip bi-'aynihi insān gibi tekellüm eder idi. Kendinden nefsinı sorduklarına ismi Cessāse olduğunu beyān eylemiş idi. Kütüb-i ehādīsin her birinde bu kıssa müsebbettir, mezbūr deccālın haber sorucusu idi.

جَسَّاسٌ [Cisās] [كِتَابٌ] [kitāb] vezninde) İbn Nuşbe b. Rebī' et-Teymī'dir ki bir kabīle pederidir.

جِيسٌ [ciss] (cīm'in kesriyle) Deve kısmına mahsūs zecr ü āzār asvātındandır.

الْإِجْتِسَّاسُ [el-ictisās] [إِفْتِعَالٌ] [ifti'al] vezninde) Hayvān çayırı ağzıyla araştırarak otlamak ma'nāsınadır; yukālu: **إِجْتَسَّتِ الْإِبِلُ الْكَلَأَ** إِذَا رَعَتْهُ بِمَجَاسِهَا

[ج ش ن س]

جِشْنِسٌ [Cişnis] (cīm'in ve nūn'un kesri ve beynehümā şīn-i mu'cemenin sükūnuyla) Ebū Bekr Muḥammed nām muhaddisin ceddı ismidir ki o Ebū Bekr Muḥammed b. Aḥmed b. Cişnis'tir.

[ج ع س]

الْجَعَّشُ [el-ca's] (cīm'in fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) Gā'it ve necāsete denir, رَجِيعٌ [recī'] ma'nāsına ve bu müvelledir. 'Alā-kavlin necāset döktükleri yere denir.

الْجُعُشُوسُ [el-cu'sūs] [عُضْفُورٌ] [uşfūr] vezninde) Yakışksız taslak bodura denir; yukālu: **رَجُلٌ جُعُشُوسٌ أَي قَصِيرٌ دَمِيمٌ**

الْتَجَّعُشُ [et-tece'us] [تَفْعُلٌ] [tefe'ul] vezninde) Necāsete bulaşmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَجَّعَسَ الرَّجُلُ إِذَا تَقَدَّرَ** Ve bir kimseye fuşş ve murdār söz söylemek ma'nāsınadır; yukālu: **تَجَّعَسَ الرَّجُلُ لَهُ إِذَا بَدَأَ** بِلِسَانِهِ

[ج ع ب س]

الْجُعْبُوسُ [el-cu'bus] [عُضْفُورٌ] [uşfur] vezninde) ve

الْجُعْبُوسُ [el-cu'būs] [عُضْفُورٌ] [uşfūr] vezninde) Seme ve şaşkın adama denir, هُوَ جُعْبُوسٌ مَائِقٌ [mā'ik] ma'nāsına; yukālu: **هُوَ جُعْبُوسٌ أَي مَائِقٌ**

[ج ع م س]

الْجُعْمُوسُ [el-cu'mūs] [عُضْفُورٌ] [uşfūr] vezninde) Necāsete denir, رَجِيعٌ [recī'] ma'nāsına.

الْجَعْمَسَةُ [el-ca'meset] [دَحْرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) Mecmū'-ı fazla-i tabī'iyeyi birden vaz'e eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **جَعَمَسَ الرَّجُلُ إِذَا وَضَعَ الْجُعْمُوسَ بِمَرَّةٍ وَاحِدَةٍ**

الْجُعَامِيسُ [el-cu'āmīs] [عُلَابِيطٌ] [ulābiṭ] vezninde) Ehl-i ca'mese olan adama denir.

الْجُعَامِيسُ [el-cuāmīs] Huzeyl lüğatinde hurmā ağaçlarına denir.

الْجُعْمُوسَةُ [el-cu'müset] (cīm'in zammıyla) Benī Ḍabīne yurdunda bir su adıdır.

[ج ع ن س]

الْجَعَانِسُ [el-ce'ānis] [acānis] [acānis] maktūbudur ki bok böceklerine denir.

[ج ف س]

الْجَفَسُ [el-cefes] (fethateynle) ve

الْجِفَاسَةُ [el-cifāset] [كِتَابَةٌ] [kitābet] vezninde) Tohme ve imtilā olmak ma'nāsınadır; yukālu: جَفَسَ الرَّجُلُ جَفَسًا وَجِفَاسَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اتَّخَمَ

الْجِفْسُ [el-cifs] (cīm'in kesriyle) ve

الْجِفْسُ [el-cefis] [كِتِفٌ] [ketif] vezninde) Za'if ve 'āciz ve çolpa adama denir; yukālu: هُوَ جِفْسٌ وَجِفْسٌ أَيُّ ضَعِيفٌ فَذَمٌّ Ve le'im ve fūrū-māyeye denir.

الْجِفْسُ [el-cefīs] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) Bu dahi le'im ve fūrū-māyeye denir.

[ج ل س]

الْجُلُوسُ [el-culūs] [قُعُودٌ] [ku'ūd] vezninde) ve

الْمَجْلَسُ [el-mecles] [مَقْعَدٌ] [maq'ad] vezninde) Oturmak ma'nāsınadır; yukālu: جَلَسَ الرَّجُلُ جُلُوسًا وَمَجْلَسًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا قَعَدَ قُعُودٌ [ku'ūd] ile beynlerinde olan makāle قُعُودٌ [ku'ūd] faslında zikr olundu. Ve mü'ellifin *Başā'ir*'de beyānına göre asl جَلَسَ [cels] arzın galiz olan yerine mevzū'dur, ba'dehu gılat sebebiyle Necd bilādı Cels ile müsemma oldu ve o münāsebetle arz-ı mezkūrede oturmak ba'dehu mutlakan oturmakta isti'māl olundu.

الْإِجْلَاسُ [el-iclās] (hemzenin kesriyle) Oturtmak ma'nāsınadır; tekūlu: أَجْلَسْتُهُ أَقْعَدْتُهُ

الْمَجْلِسُ [el-meclis] (lām'ın kesriyle) ve

الْمَجْلِسَةُ [el-mecliset] (ism-i mekandır) Oturacak yere denir.

الْجِلْسَةُ [el-cilset] (cīm'in kesriyle) Binā-i nev' ve hālettir ki ondan lafz-ı fi'l üzere zā'id bir ma'nā münfehım olur, lisānımızda ondan oturuş ile ta'bīr olunur; yukālu: إِنَّهُ لَحَسَنُ الْجِلْسَةِ وَهِيَ الْحَالَةُ الَّتِي يَكُونُ عَلَيْهَا الْجَالِسُ **الْجِلْسَةُ** [el-culeset] [تُوْدَةٌ] [tu'edet] vezninde) Kesirū'l-cülūs adama denir; yukālu: رَجُلٌ جِلْسَةٌ أَيُّ كَثِيرُ الْجُلُوسِ

الْجِلْسُ [el-cils] (cīm'in kesriyle) Bir adam ile hem-niş'in olan kimseye denir; tekūlu: هُوَ جِلْسٌ أَيُّ مُجَالِسٌ Ve 'āciz ve çolpa adama itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ جِلْسٌ أَيُّ فَذَمٌّ Ve Cils b. 'Āmir b. Rebī'a, 'Arabdan bir recüldür.

الْجَلِيسُ [el-celīs] [أَنِيسٌ] [enīs] vezninde) Bu dahi hem-niş'in ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ جِلْسٌ وَجِلْسٌ أَيُّ مُجَالِسٌ Ve Kādī-i Celīs 'Abdul'azīz b. Ḥubāb nām edīb ve muhad-disin lakabıdır.

الْجُلَّاسُ [el-cullās] [قُطَّاعٌ] [kuṭṭā' vezninde) Hem-niş'in olan adamlara denir; yukālu: هُمْ جُلَّاسٌ أَيُّ جُلَّاسَاؤُكَ

الْجَلْسُ [el-cels] (cīm'in fethi ve lām'ın sükūnuyla) Arzın galiz olan yerine denir. Ve koyu bala denir; tekūlu: أَكَلْنَا جَلْسًا أَيُّ عَسَلًا غَلِيظًا Ve yoğun ağaca denir. Ve gövdesi sıkı ve kunt ve galiz olan nākaya denir. Ve kapta kalan bal bakiyyesine denir; yukālu: فِي الْإِنَاءِ جَلْسٌ أَيُّ بَيْتَةُ الْعَسَلِ Ve dā'imā hānesi fināsında oturur olan hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ جَلْسٌ إِذَا كَانَتْ تَجْلِسُ فِي الْفِنَاءِ لَا تَبْرُحُ Ve 'inde'l-ba'z kavmi beyninde şeref ve şān sāhibesi olan hatuna denir ki ekserī hānesinde ikāmet üzere olur; yukālu: إِمْرَأَةٌ جَلْسٌ أَيُّ شَرِيفَةٌ Ve

جَلْسٌ [Cels] Necd ülkesine denir. Ve ehl-i meclise denir; yukālu: قَامَ الْجَلْسُ أَيُّ أَهْلٌ Ve su gölüne denir, غَدِيرٌ [gādīr]

ma'nāsına. Ve dağlarda su irkilecek deliğe ve çukura denir, وَقْبٌ [vaqb] ma'nāsına. Ve uzun oka denir. Ve bādeye denir, حَمْرٌ [ḥamr] ma'nāsına. Ve yüksek dağa denir.

الْجِلْسِي [el-cilsiyy] (cīm'in kesriyle) Gözün siyāhının çevresine denir; yukālu: مَا أَحْسَنَ جِلْسِيَهُ أَيَّ مَا حَوْلَ حَدَقَتِهِ

الْجِلَاسُ [el-Culās] [غُرَابٌ] [gūrāb] vezninde) Esāmīdendir: Culās b. ʿAmr ve Culās b. Suveyd sahābilerdir.

الْجِلْسَانُ [el-cullesān] (cīm'in zammı ve lām-ı müşeddedenin fethiyle) Gül-şen-i Fārisī muʿarrebidir ki gül bāğçesine denir.

مَجَالِسُ [Mucālis] (mīm'in zammıyla) Benī ʿUkayl yāhūd Benū Fuḳaym kabilesine mahsūs bir feresin ismidir.

[ح م س]

الْجَامُوسُ [el-cāmūs] Gāv-miṣ-i Fārisī muʿarrebidir ki su sığına denir. Cemʿi جاموسة [cevāmīs] gelir; müʿennesi [cāmūset]tir.

الْجُمُوسُ [el-cumūs] [جُلُوسٌ] [culūs] vezninde) Yağ donmak ma'nāsınadır; yukālu: Ve جَمَسَ الْوَدُكُ جُمُوسًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا جَمَدَ Baʿzılar dediler ki جَمَدَ ekserī suyun donmasında ve yağ ve sāʿir nesnede جَمَسَ istiʿmāl olunur; fe-yukālu: جَمَدَ الْمَاءُ وَجَمَسَ السَّمْنُ

الْجَامِسُ [el-cāmis] Tāb u tarāveti geçmiş nebāta denir; yukālu: نَبَاتٌ جَامِسٌ إِذَا كَانَ قَدْ ذَهَبَتْ غُضُوصَتُهُ

الْجُمْسَةُ [el-cumset] [غُرْفَةٌ] [gurfet] vezninde) Bir bölük deveye denir. Ve bir bölük kuru hurmāya denir. Ve şol hurmā koruğuna denir ki her yeri olmak derecesine varıp lākin henüz pek ve katı olmakla tenāvül ve hazma salāhiyyeti olmaya.

الْجَمْسَةُ [el-cemset] [جَمْرَةٌ] [cemret] vezninde) Ateşe denir; yukālu: أَوْقَدَ الْجَمْسَةَ أَيَّ النَّارِ

الْجُمَاسِيَّةُ [el-cumāsiyyet] [حُمَاسِيَّةٌ] [ḥumāsiyyet] vezninde) Şol soğuk geceye denir ki onda sular münce mid ola; yukālu: لَيْلَةٌ جُمَاسِيَّةٌ أَيَّ بَارِدَةٌ يَجْمُسُ فِيهَا الْمَاءُ

الْجَمَامِيسُ [el-cemāmīs] (cīm'in fethiyle) Bir nevʿ mantara denir; müfredi mesmūʿ değildir.

الْجَامِيسَةُ [el-cāmiset] Yerinde sābit ve pāyidār olan kayaya denir; yukālu: صَخْرَةٌ جَامِيسَةٌ أَيَّ ثَابِتَةٌ فِي مَوْضِعِهَا

[ح ن س]

الْجِنْسُ [el-cins] (cīm'in kesriyle) Eşyādan bir sınıf ve kısma denir. Ve bu نَوْعٌ [nevʿ]den eʿamdır. Meselā deve kısmı behāʿimden bir جِنْسٌ [cins]tir. Ve tüylü deve, mutlak kan deve جِنْسٌ [cins]inden bir نَوْعٌ [nevʿ]dir. Cemʿi أَجْنَانٌ [ecnās] gelir ve جُنُوسٌ [cunūs] gelir.

الْجَنْسُ [el-cenes] (fethateynle) Donmak ma'nāsınadır; yukālu: جِنَسَ الْمَاءُ جَنْسًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا جَمَدَ

الْجَنِيسُ [el-ceniš] [جَلِيسٌ] [celiš] vezninde) Cinsi içre soy ve ʿarık olan insān ve hayvāna denir; yukālu: هُوَ جَنِيسٌ أَيَّ عَرِيقٌ

الْجِنِّيْسُ [el-cinnīs] [سَكِيْتٌ] [sikkīt] vezninde) Bir güne balık ismidir ki levni beyāzla sufret beyninde yaʿnī şekerī olur.

الْمُجَانِسُ [el-mucānis] (mīm'in zammiyle) Müşākil ve müşābih ma'nāsına müstaʿmeldir; yukālu: هَذَا مُجَانِسٌ ذَاكَ أَيَّ مُشَاكِلَةٌ

الْجَنْسُ [el-cens] (cīm'in fethi ve nūn'un sükūnuyla) Tāze hurmānın her yeri olup kemāl bulmak ma'nāsınadır; yukālu: جَنْسَتِ الرُّطْبَةُ جَنْسًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا نَضَجَ كُلُّهَا يَغْنِي

كَأَنَّهَا صَارَتْ جِنْسًا وَاحِدًا

التَّجْنِيسُ [et-tecnīs] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) جِنْسٌ [cins] mādde-sinden tef'īldir ki iki şey'i birbirine müşâkil kılmak ma'nāsınadır; yukālu: Cevherī İbn Dureyd'den Eşma'ī جِنْسٌ [cins] ve مُجَانَسَةٌ [mucāneset] mādde-si lügat-ı 'ammiyyedir dedi diye nakl eylemekle kelām-ı mezbūr galattır, zīrā en evvel أُجْنَسَ [ecnās] lakabını ihdāsla *Kitābu'l-Ecnās* nām kitāb vaz' ve te'lif eden Eşma'ī idi. Şārih der ki Eşma'ī mādde-i mezbūreyi re'sen inkār eylemeyip belki cāmīd ve belki gayr-i 'Arabī olmakla tasrīf ve iştikākı husūsuna rızā-dāde olmamıştır.

[ج و س]

الجَوْسُ [el-cevs] (cīm'in fethi ve vāv'ın sükūnuyla) ve

الجَوْسَانُ [el-cevesān] (fetehātla) Bir şey'in ötesini araştırarak taleb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: جَاسَ الشَّيْءَ يَجُوسُ Ve gāret için obaların ve evlerin aralıklarını beri öte gezip dolaşmak ma'nāsınadır; yukālu: جَاسُوا خِلَالَ الدُّورِ وَالْبُيُوتِ أَي تَرَدَّدُوا بَيْنَهَا لِلْعَارَةِ Ve Daḡdam b. Cevs tābī'ındendir.

الإِجْتِيَاثُ [el-ictiyās] [إِفْتِعَالٌ] [ifti'āl] vezninde) جَوْسٌ [cevs] ma'nālarındadır; yukālu: إِجْتِاسُهُ بِمَعْنَى جَاسَهُ

الجَوَّاسُ [el-cevvās] [شَدَادٌ] [şeddād] vezninde) Arslana itlāk olunur. Ve Cevvās b. Ka'ṭal ve Cevvās b. Kuṭbe ve Cevvās b. Ḥayyān ve Cevvās b. Nu'aym b. el-Ḥārīş ki Benī'l-Huceym cemā'atinin biridir ve Cevvās b. Nu'aym ki Benī Ḥurşān cemā'atındendir, şu'arālardır.

الجَوْعُ [el-cūs] (cīm'in zammıyla) جَوْعٌ

[cūc] lafzına itbā'an zikr olunur; yukālu: جَوْعًا لَهُ وَجَوْسًا Şārih der ki جَوْعٌ [cūs] Huzeyl lügatinde جَوْعٌ [cūc] ma'nāsınadır.

جُوسِيَّةٌ [Cüsiyet] (cīm'in zammıyla) Şām'da Ḥimş kurbünde bir karyedir; muhaddisinden İbn 'Osmān el-Cūsī oradandır.

[ج ه س]

جُهَيْشٌ [Cuheys] [زُبَيْرٌ] [zubeyr] vezninde) Esmādandır: Cuheys b. Evs en-Neḡa'ī saḡābīdir, 'alā-kavlin Cuheys b. Yezīd'dir ki şīn-i mu'ceme iledir.

[ج ي س]

جَيْسَانٌ [Ceysān] (cīm'in fethiyle) Bir recül adıdır.

الْجَيْسَوَانُ [el-ceysuvān] (cīm'in fethiyle) Bir cins hurmā ağacına denir ki cemī' hurmāların efharıdır; keysüvān-ı Fārisī mu'arrebidir ki zevā'ib ma'nāsınadır, bi't-teşbīh nahl-i merkūme itlāk olundu.

نَجَرَ بِعَوْنِهِ تَعَالَى

FASLU'L-ĤĀ'Ī'L-MÜHMELE

(فَضْلُ الْحَاءِ الْمُهْمَلَةِ)

[ح ب س]

الْحَبْسُ [el-ḥabs] (ḥā'nın fethi ve bā'nın sükunuyla) ve

الْمَحْبَسُ [el-maḥbes] (مَقْعَدٌ [maq'ad] vezninde) Men'e eylemek ma'nasınadır ki alı-komak olacaktır; yukālu: حَبَسَهُ حَبْسًا وَمَحْبَسًا Ve مِنْ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا مَنَعَهُ يَغْنِي ضِدَّ خَلَاءَهُ Ve

حَبَسَ [ḥabs] Şecā'at ma'nāsınadır; yukālu: بِه حَبْسٌ أَيْ شَجَاعَةٌ Ve bir mevzi' yāhūd bir cebel adıdır; bunda ḥā'nın kesriyle de zebān-zeddir. Ve büyük dağa denir. Ve guzāt için fī sebīlillāh at vakf eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَبَسَ الْفَرَسَ إِذَا جَعَلَهُ Ve yatacak firāşı çarşaf ile örtmek ma'nāsınadır; tekūlu: حَبَسْتُ الْفَرَاشَ بِالْمَحْبَسِ إِذَا سَتَرْتَهُ

الْحَبْسُ [el-ḥibs] (ḥā'nın kesriyle) Şol ağaç-lara ve taşlara denir ki suyu alıkoymak için önünü onlar ile sedd ederler; ḥā'nın fethiyle de cā'izdir. Ve مَضْنَعَةٌ [maşna'at] tarzında olan yere denir ki onda su irkilir. Ve hevdec ve mihaffe kuşağına denir. Ve dest-māle ve makremeye denir; yukālu: مَسَحَ وَجْهَهُ بِالْحَبْسِ أَيْ الْمَقْرَمَةِ üzere tarh olunan çarşafa denir ki onun üzerine yatıp uyurlar. Ve şol suya denir ki māddeyi olmayıp oradan buradan gelip birikmiş ola; yukālu: هَذَا الْمَاءُ حَبْسٌ أَيْ هَذَا الْمَاءُ حَبْسٌ أَيْ مَجْمُوعٌ لَا مَادَّةَ لَهُ Ve şol gümüş bileziğe denir ki 'Arablar bir mikdār sırımı toplayıp onu vasatına geçirirler, geceler çadırın derūnu nev'an onun perteviyle rüşence olmak için.

الْحَبْسُ [el-ḥabus] (zammeteynle) Piyāde

gürühuna itlāk olunur, süvārilerden geri kaldıkları için; yukālu: فِي الْحَبْسِ حَبْسٌ فِي تَكْرُرِهِ-i ilāhī kasdıyla vakf olunmuş nesnelere denir, eşcār ve bāgāt ve 'akār gibi ki aslı bey' ve irs ve rehn makūlesi hālattan habs ve gallāt ve hāsīlātı tesbīl olunur; yukālu: إِحْتَبَسَ حَبْسًا وَهُوَ كُلُّ شَيْءٍ وَقَفَهُ صَاحِبُهُ مِنْ نَخْلٍ أَوْ كَرْمٍ وَغَيْرِهَا يُحْبَسُ أَصْلُهُ وَتُسَبَّلُ عَلْتُهُ

الْحُبْسُ [el-ḥubbes] (رُكْعٌ [rukka'] vezninde) Bu dahi piyādelere denir, رَجَالَةٌ [reccālet] ma'nāsına.

الْحُبْسَةُ [el-ḥubset] (غُرْفَةٌ [gurfet] vezninde) Lisānda olan tutkunluğa denir ki talākat ve beyān üzere tekellüm müte'azzir olur; yukālu: فِي لِسَانِهِ حُبْسَةٌ وَهِيَ تَعْدُرُ الْكَلَامَ عِنْدَ إِرَادَتِهِ

الْحَبِيسُ [el-ḥabīs] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bu dahi guzāt için fī sebīlillāh mevkūf olan ata denir; yukālu: فَرَسٌ حَبِيسٌ أَيْ مَوْقُوفٌ فِي سَبِيلِ اللَّهِ Ve

حَبِيسٌ [Ḥabīs] Raḳqa kazasında bir mevzi' adıdır.

ذَاتُ حَبِيسٍ [Zātu Ḥabīs] Mekke'de bir mevzi'dir ki Zulem ile mülakkab olan cebel-i siyāh oradadır.

الْمَحْبُوسُ [el-maḥbūs] ve

الْمُحْبَسُ [el-muḥbes] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) Bunlar da fī sebīlillāh guzāt için mevkūf olan ata denir.

الْإِحْبَاسُ [el-iḥbās] (hemzenin kesriyle) Guzāt için at vakf eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَحْبَسَ فَرَسَهُ إِذَا جَعَلَهُ مَوْقُوفًا فِي سَبِيلِ اللَّهِ

التَّحْيِيسُ [et-taḥbīs] (تَفْعِيلٌ [tefīl] vezninde) Yatacak firāşı çarşaf ile örtmek ma'nāsınadır; tekūlu: حَبَسْتُ الْفَرَاشَ بِالْمَحْبَسِ إِذَا سَتَرْتَهُ بِهِ Ve bir nesneyi fī sebīlillāh vakf eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَبَسَ الشَّيْءَ

إِذَا أَبَقَى أَضْلَهُ وَجَعَلَ ثَمْرَهُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ
الْحَابِسَةُ [el-ḥābiset] (niseb üzere) ve
الْحَبَائِشُ [el-ḥabā'is] [ḥabīset] in
 cem'idir, şol soyu pāk develere itlāk olu-
 nur ki isti'māl olunmayıp hemān dölllerini
 almak için hānede beslenip mahbūs olalar.
حُبْسَانُ [Ḥubsān] [عُثْمَانُ] [uṣmān] vezninde)
 Kūfe kurbünde bir su adıdır.

الإِخْتِيبَانُ [el-iḥtibās] [إِفْتِعَالٌ] [ifti'āl] veznin-
 de) Müte'addī ve lāzım olur, habs eylemek
 ve habs olunmak ma'nalarına; yukālu:
 إِخْتَبَسَهُ أَيُّ حَبَسَهُ فَاحْتَبَسَ

التَّحْبِيسُ [et-teḥabbus] [تَفْعُلٌ] [tefa'ul] vez-
 ninde) Bir kimse bir nesne üzere nefsini
 habs ile bağlanıp durmak ma'nāsınadır;
 yukālu: تَحَبَّسَ عَلَى كَذَا إِذَا حَبَسَ نَفْسَهُ عَلَيْهِ

الْمُحَابَسَةُ [el-muḥābeset] [مُفَاعَلَةٌ] [mufā'let] vezninde)
 Bir adamı habs eylemek ve bir-
 birini habs eylemek ma'nāsınadır; yukālu:
 حَابَسَ صَاحِبَهُ إِذَا حَبَسَهُ أَوْ جَعَلَ كُلَّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا الْآخَرَ
 مَحْبُوسًا

حَبُوسٌ [Ḥabūs] [صَبُورٌ] [ṣabūr] vezninde)
 Esāmīdendir: Funūn bint Ebī Ġālib b.
 Mes'ūd b. el-Ḥabūs muhaddisedir.

[ح ب ر ق س]

الْحَبْرَقَسُ [el-ḥaberqas] [سَفْرَجَلٌ] [sefercel] vezninde)
 Hīre ve cura olan kuzulara ve
 deve köşeklerine denir.

[ح ب ل ب س]

الْحَبْلِبَسُ [el-ḥabelbes] [سَفْرَجَلٌ] [sefercel] vezninde)
 Dā'imā tekā'id sipāhisi gibi ye-
 rine mülāzım olup bir tarafa gitmez ve kı-
 mıldanmaz olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ
 حَبْلِبَسٌ أَيُّ مُقِيمٌ بِالْمَكَانِ لَا يَبْرَحُهُ

[ح د س]

الْحَدْسُ [el-ḥads] (hā'nın fethiyle) Zann

ve tahmīn eylemek ma'nāsınadır; yukālu:
 حَدَسَ فِيهِ حَدْسًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا ظَنَّ وَخَمَّنَ
 فِيهِ Ve bir kelāmın ma'nā ve mefhūmunda,
 kezālik bir husūsun vaz' ve üslūbunda
 başka güne vehm ve hayāl eylemek
 ma'nāsınadır; yukālu: حَدَسَ فِي مَعَانِي الْكَلَامِ
 بَلَّغْنِي عَنْ فُلَانٍ أَمْرٌ ve tekūlu: وَالْأُمُورَ إِذَا تَوَهَّمَتْ فِيهَا
 وَأَنَا أَحَدِسُ فِيهِ أَيُّ أَقُولُ بِالظَّنِّ وَالتَّوَهُّمِ Ve

حَدْسٌ [ḥads] Kasd eylemek ma'nāsınadır;
 yukālu: حَدَسَهُ إِذَا فَصَدَهُ Ve ayakla basıp çiğ-
 nemek ma'nāsınadır; yukālu: حَدَسَهُ إِذَا وَطِئَهُ
 Ve güreş tutmakta gālib olup hasmını bas-
 mak ma'nāsınadır; yukālu: حَدَسَهُ إِذَا غَلَبَهُ فِي
 الصَّرَاحِ Ve tīz tīz yürüme ma'nāsınadır;
 yukālu: حَدَسَ فِي السَّيْرِ إِذَا أَسْرَعَ Ve doğrulu-
 ğuna uzun uzadı gitmek ma'nāsınadır;
 yukālu: حَدَسَ فُلَانٌ إِذَا مَضَى عَلَى طَرِيقَةٍ مُسْتَمِرَّةٍ
 koyunu zebh için yatırmak ma'nāsınadır;
 yukālu: حَدَسَ الشَّاةَ إِذَا أَضَجَعَهَا لِلذَّبْحِ
 حَدَسَ لَهُمْ بِمُطْفِئَةِ الرُّضْفِ أَيُّ هُذُنُهُمْ
 ذَبِحَ لَهُمْ شَاءَ مَهْزُولَةً تُطْفِئُ النَّارَ وَلَا تُنْضِجُ
 Ya'nī “Filān, mihmānlarına bir güne zebūn ve
 mehzūl koyunlar zebh eyledi ki kemāl-i
 hüzállerinden aslā pişmeyip belki āteşi
 söndürürler.” Ve

حَدْسٌ [ḥads] Nākayı çökürmek
 ma'nāsınadır; yukālu: حَدَسَ النَّاقَةَ إِذَا أَنَاخَهَا

حَدَسٌ [ḥades] (fethateynle) Bir kelime-
 dir ki devābbdan katır kısmını zecr ve
 āzār için telaffuz olunur. Fi'l-asl Hazret-i
 Suleymān 'alā-nebiyyinā ve 'aleyhi's-
 selām zamānında bir kavmin ismi olup
 dā'imā katır isti'māl ve be-gāyet ta'nīf
 ve teşdīd eder olduklarından katır kısmı
 onlardan dil-gīr ve bīzār idiler, şöyle ki
 bir kimse حَدَسٌ [ḥades] lafzını zikr eyle-
 se nefret ederler idi. Giderek zecr ve āzār
 mevki'inde isti'māl eylediler. Ve ba'zılar

‘aynla عَدَسٌ [‘ades] derler.

بَنُو حَدَسٍ [Benū Ḥades] ‘Arabdan bir batn-ı ‘azımdır.

حُدُسٌ [Ḥudus] (zammeteynle) Esmādandır: Vekī b. Ḥudus, ‘Udus tābī‘ındendir.

الْحَدَّاسُ [el-ḥidās] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Koşu meydānının nihāyetine denir; ve minhu tekūlu: بَلَّغْتُ بِهِ الْحَدَّاسَ أَيِ الْعَايَةِ الَّتِي يُجْرَى إِلَيْهَا

الْمَحْدِسُ [el-maḥdis] (مَجْلِسٌ [meclis] vezninde) Matlab ma‘nāsına müsta‘emeldir; yukālu: فَلَا نَبْعِدُ الْمَحْدِسَ أَيِ الْمَطْلَبِ

التَّحْدُسُ [et-teḥaddus] (تَفَعُّلٌ [tefa‘ul] vezninde) Bilinmiyecek ya‘nī bir ferd bilmeyerek ve duymayarak aḥbār ve havādis idrāk eylemek kaydında olmak ma‘nāsınadır; yukālu: تَحْدَسُ الْأَخْبَارَ وَعَنِ الْأَخْبَارِ إِذَا تَحَبَّرَهَا وَأَزَادَ أَنْ يَغْلَمَهَا مِنْ حَيْثُ لَا يَغْلَمُ بِهِ

[ح ر س]

الْحَرْوُسُ [el-ḥars] (ḥā‘nın fethi ve rā‘nın sükūnuyla) ve

الْحِرَاسَةُ [el-ḥirāset] (فِرَاسَةٌ [firāset] vezninde) Hıfz eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: حَرْوَسُهُ حَرْوَسًا وَحِرَاسَةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا حَفِظَهُ فَهُوَ حَارِسٌ Ve

حَرْوُسٌ [ḥars] Dehr ve zamāna denir; cem‘i أَحْرُسٌ [aḥrus] gelir, أَفْلَسٌ [eflus] gibi; yukālu: مَضَى عَلَيْهِ حَرْوُسٌ أَيِ دَهْرٌ Ve bir nesne uğurlamak ma‘nāsınadır; yukālu: حَرْوَسَ حَرْوَسًا مِنَ الشَّيْءِ حَرْوَسًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا سَرَقَهُ Ve çok zamān mu‘ammer olmak ma‘nāsınadır; yukālu: حَرَسَ الرَّجُلُ حَرْوَسًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا عَاشَ زَمَانًا طَوِيلًا

الْحَارِسُ [el-ḥāris] Hāfız ve nigh-bāna denir. Cem‘i حَرْوُسٌ [ḥares] gelir fethateynle ve أَحْرَاسٌ [aḥrās] ve حُرَّاسٌ [ḥurrās] gelir, حُدَّامٌ [ḥuddām] vezninde.

الْحَرْسِيُّ [el-ḥaresiyy] (fethateynle) Pās-bāna denir ki selātīn ve ümerā‘ dā‘irelerinin hıfz ve hirāsetine mü‘ekkellerdir. حَرْوَسٌ [ḥares] lafzının müfredidir ki ism-i cinstir, رُومٌ [Rūm] ve رُومِيٌّ [Rūmiyy] gibi olur; cem‘inde حُرَّاسٌ [ḥurrās] denir, حُدَّامٌ [ḥuddām] vezninde. Şāriḥ der ki ism-i cins olduğundan yā-yı nisbet dāhil oldu. Ve bunun müfredinde حَارِسٌ [ḥāris] denmez, meğer ki ma‘nā-yı hirāset mülāhaza olunup vasfiyyet i‘tibār oluna ki ism-i cins ma‘nāsı irāde olunmaz.

الْحَرْسَانُ [el-Ḥarsān] (ḥā‘nın fethiyle) Benū ‘Amir b. Şa‘şa‘a bilādındaki iki dağa denir; her birine حَرْوَسٌ [Ḥars] derler.

الْإِحْتِرَاسُ [el-iḥtirās] (إِفْتِعَالٌ [ifti‘āl] vezninde) Bir nesne uğurlamak ma‘nāsınadır; yukālu: إِحْتَرَسَ الْإِبِلَ إِذَا سَرَقَهَا Ve bir nesnen kendisini muhāfaza edip sakınmak ma‘nāsınadır; tekūlu: أَحْتَرَسْتُ مِنْهُ أَيِ تَحَمَّطْتُ «هُوَ مُحْتَرَسٌ Ve minhu‘l-meselu: Mesel-i mezbūr be-gāyet aḥbes kimse bir habīsi ta‘yīb eyledikte darb olunur.

الْحَرِيسَةُ [el-ḥarīset] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Uğurlanmış nesneye denir, سَرِيقَةٌ [serīqat] ma‘nāsına; cem‘i حَرَائِسُ [ḥarā‘is] gelir. Ve koyun ve keçi kısmını hıfz için ağıl tarzında taştan çevrilmiş duvarcığa denir.

الْأَحْرُسُ [el-aḥres] (أَقْدَمٌ [aḳdem] vezninde) Üzerinden zamān-ı medīd mürür eylemiş kadīm nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ أَحْرُسٌ أَيِ قَدِيمٌ عَادِيٌّ أَتَى عَلَيْهِ الْحَرْوُسُ أَيِ الدَّهْرُ

حَرْوُسٌ [Ḥarūs] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Bir mevzi‘dir.

حُرَيْسٌ [Ḥureys] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) İbn Beşir el-Becelī ismidir ki Sufyān eş-

Sevrī şeyhidir.

حَرَشَى [Ḥarestā] (fethateynle ve elifin kasrıyla) Dimaşq kapısına karīb bir karye adıdır. Ve Ḥaleb kazasında bir hısn adıdır.

التَّحَرُّسُ [et-teḥarrus] [تَفَعَّلَ] [tefa^{ca}ul] vezninde) Bu dahi bir nesneden sakınmak ma'nāsınadır; tekūlu: تَحَرَّسْتُ مِنْهُ أَيَّ تَحْفَظْتُ

[ح ر م س]

الْحَرَمَاسُ [el-ḥirmās] [فَوَطَّاسٌ] [kirtās] vezninde) Düz ve emles yere denir; yukālu: بَلَدٌ حَرَمَاسٌ أَيَّ أَمَلَسُ أَرْضٌ حَرَمَاسٌ أَيَّ ضَلَبْتُ

الْحَرَامِيسُ [el-ḥarāmis] [حَرَمِيسٌ] [ḥirmis] lafzından cem'dir ki زَبْرُجٌ [zibrīc] veznindedir, kurak ve kıtlık yıllara denir; yukālu: سَوْنٌ حَرَامِيسٌ أَيَّ شِدَادٌ مُجْدِبَةٌ

[ح س س]

الْحَسُّ [el-ḥass] (ḥā'nın fethi ve sīn'in teşdidiyle) Mekk ve hīle ma'nāsınadır; tekūlu: أَحَسَسْتُ مِنْهُ حَسًّا أَيَّ حِيلَةً Ve katl ma'nāsınadır; yukālu: حَسُّهُ حَسًّا مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا قَتَلَهُ Ve istisāl ma'nāsınadır; yukālu: حَسَّ الدَّابَّةَ إِذَا اسْتَأْصَلَهُمْ Ve davarı kaşağı ile kaşağılamak ma'nāsınadır; yukālu: حَسَّ النَّبَاتِ إِذَا نَفَّصَ تُرَابَهَا بِالْمِحْسَةِ Ve soğuk nebātātı yakmak ma'nāsınadır; yukālu: حَسَّ الْبُرْدُ الْكُلًّا إِذَا أَحْرَقَهُ Ve

حَسٌّ [ḥass] ve

حِيسٌ [ḥiss] (ḥā'nın kesriyle) Bir kimsenin hālīne acıyıp rikkat ve şefkat eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: حَسَسْتُ لَهُ وَحَسِسْتُ لَهُ Ve ḥass ve ḥissānın bābı t̄ānī ve r̄ābīc'e idrāk edip şu'ūr hāsıl eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: حَسَسْتُ الشَّيْءَ إِذَا عَلِمْتَهُ Ve pişirmek için āteş koru üzere et komak ma'nāsınadır; tekūlu: حَسَسْتُ اللَّحْمَ إِذَا جَعَلْتَهُ عَلَى الْجَمْرِ

len ekmek yāhūd et pişmek için tizerine değnekle āteş devirmek ma'nāsınadır; tekūlu: حَسَسْتُ النَّارَ إِذَا رَدَدْتُهَا بِالْعَصَا عَلَى خُبْرٍ Ve bir nesneye yakīn hāsıl eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: حَسِسْتُ بِهِ حَسًّا مِنْ الْبَابِ الْمَلَّةِ Ve bir nesneye yakīn hāsıl eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: حَسِسْتُ بِهِ مِنْ حَبْلِكَ وَبَيْتِكَ أَيَّ مِنْ حَيْثُ شِئْتُ Mü'ellif b̄ss [bess] māddeinde مِنْ جَهْدِكَ 'ibāretiyle tefsir eylemişti. Şārihin beyānına göre burada حَسٌّ [ḥass] istiḳṣā ve b̄ss [bess] rıf fi't-taleb ma'nāsına olmakla gerek çok ve gerek az tecessüs ile ne yaparsan ve nerede bulursan bul hemān alıp getir demek olur.

الْمِحْسَةُ [el-miḥasset] (mīm'in kesriyle) Kaşağıya denir; فِرْجَوْنٌ [fircevn] ma'nāsına.

الْحِسُّ [el-ḥiss] (ḥā'nın kesriyle) Hareket ma'nāsınadır; yukālu: مَا سَمِعَ لَهُ حِسًّا وَلَا جَرَسًا Ve أَيَّ حَرَكَةً وَلَا صَوْتًا

حِيسٌ [ḥiss] ve

حَسِيسٌ [ḥasīs] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) Bir nesne karībinden mürür ederken kendi görülmeyip mürürünün işitilen hayāl-güne gizlice sesine denir; tekūlu: قَدَّ مَرَّ شَخْصٌ مِنْ قَرِيبِي وَلَمْ أَرَهُ وَلَكِنْ سَمِعْتُ جَسَّهُ وَحَسِيسَهُ أَيَّ صَوْتَهُ Ve mutlakan sese denir; tekūlu: مَا سَمِعْتُ مِنْهُ حِسًّا أَيَّ صَوْتًا Hatuna ba'de'l-vilāde 'arız olan derd ve veca'a denir; yukālu: تَشْتَكِي النَّفْسَاءُ حِسًّا أَيَّ وَجَعًا يَأْخُذُهَا Ve nebātātı çalıp ihrāk eden soğuga denir; yukālu: حَسَّ الْجِسُّ الْكُلًّا أَيَّ أَحْرَقَهُ الْبُرْدُ Ve ses münāsebetiyle nesne ma'nāsına isti'māl olunur; ve minhu tekūlu: أَلْحِقِ الْحِسَّ بِالْإِسِّ أَيَّ الشَّيْءِ بِالشَّيْءِ أَيَّ إِذَا جَاءَ شَيْءٌ مِنْ نَاحِيَةٍ [Ve] فَافْعَلْ مِثْلَهُ [iss] bir nesnenin eser ve nişānına ve ḥiss [ḥiss] gizli sese denmekle güyā ki "Bir taraftan sana zuhūr eden

azca nesneye sen dahi azca mücāzāt ile mefhüm-ı kelāmdan çok olursa sen dahi çok eyle” demek münfehim olur. Ve

حِسٌّ [ħiss] Masdar olur, şu‘ūr ve idrāk eylemek ma‘nāsına, niteki zıkr olundu. Şārihin beyānına göre ism olarak dahi müsta‘meldir; yukālu: هُوَ سَلِيمُ الْحِسِّ أَيِ الْإِذْرَاكِ

الْحِسَّةُ [el-ħisset] (hā’nın kesri ve fethiyle) Hālet ma‘nāsınadır; yukālu: بَاتَ بِحِسَّةٍ سَوْءٍ أَيِ بِحَالَةٍ سَوْءٍ

الْحَاسُوسُ [el-ħāsūs] جَاسُوسٌ [cāsūs] vezninde ve mürādifidir. ‘Alā-kavlin hā ile hayra müte‘allik ve cīm’le şerre dā’ir olanda müsta‘meldir. Ve

حَاسُوسٌ [ħāsūs] Uğursuz kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ حَاسُوسٌ أَيِ مَشْوُومٌ Ve kıtlık yıla denir.

الْحَسُوسُ [el-ħasūs] صَبُورٌ [şabūr] veninde) Bu dahi kıtlık yıla denir ki mevāşiyi istisāl eder; yukālu: سَنَةٌ حَاسُوسٌ وَحَسُوسٌ أَيِ شَدِيدَةٌ

الْمَحْسَسَةُ [el-meħasset] (mīm’in ve hā’nın fethiyle) Dübüre ıtlāk olunur, mahall-i savt-ı hafī olmak münāsebetiyle.

الْحَوَاسُ [el-ħavāss] (hā’nın fethiyle) حَاسَّةٌ [ħāssat]ın cem‘idir ki müdrike ma‘nāsınadır, insānda sem‘ ve basar ve şemm ve zevk ve lems ta‘bīr olunan kuvā-yı hamse ve meşā’ir-i zāhireden ‘ibārettir. Her birinde mevdū‘ olan kuvvet sebebiyle insān şey’-i mahsūsun keyfiyyetini idrāk eder. Ve

حَوَاسُ الْأَرْضِ [ħavāssu’l-ard] Soğuk ve gökten yağın dolu ve yel ve çekirge ve mevāşiden ‘ibārettir ki yerin nebātātını istisāl ederler.

الْحَشْحَسَةُ [el-ħaşħaset] زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vez-

ninde) Pişmek için āteş koru üzere et ko-mak ma‘nāsınadır; tekūlu: حَشْحَسْتُ اللَّحْمَ إِذَا جَعَلْتُهُ عَلَى الْجَمْرِ Ve bir ‘uzv ağırmakla nāle ve zārī kılmak ma‘nāsınadır; yukālu: حَشْحَسَ الرَّجُلُ إِذَا تَوَجَّعَ

حَسَانٌ [Ḥassān] (hā’nın fethi ve sīn’in teşdidiyle) Bir recül ‘alemidir; Ḥassān b. Şābit radiyallāhu ‘anhu şu‘arā-yı ashābdandır. Şārih der ki eğer حِسٌّ [ħiss] lafzından müştak edip fa‘lān veznidir denirse gayr-i munsarîf olur ve eğer حُسْنٌ [ħusn] kelimesinden fa‘‘āl denirse munsarîf olur, zīrā nūn’u asliyye olur. Ve

حَسَانٌ [Ḥassān] Vāsi‘ ile Deyru’l-‘Āķūl miyānında bir karye adıdır, hālen Ḳar-yetu Ḥassān ve Ḳaryetu Ummi Ḥassān ile ma‘rūftur. Ve Mekke kurbünde bir karye adıdır ki Arḍu Ḥassān denmekle müte‘ārefittir.

الْحَشْحَاسُ [el-ħaşħās] (hā’nın fethiyle) Be-gāyet keskin kılıca denir ki darībede ilişik eseri komaz; yukālu: سَيْفٌ حَشْحَاسٌ أَيِ مُبَيِّزٌ Ve civān-merd adama denir; yukālu: رَجُلٌ حَشْحَاسٌ أَيِ جَوَادٌ

بَنُو الْحَشْحَاسِ [Benu’l-Ḥaşħās] ‘Arabdan bir cemā‘attir.

الْحُسَاسُ [el-ħusās] (ğurāb) [ğurāb] vezninde) Bir nev‘ hurde balığa denir ki kurutup salamura ederler. Ve

حُسَاسٌ [ħusās] Hurde taş kırıklarına ve bir nesnenin kesintilerine ve kırpıntılara denir.

حَسَاسِي [ħasāsī] قَطَامِي [қаtāmi] vezninde) Bir kelimedir ki bir adam matlūbunu bulmadığı vakte telaffuz eder, gūyā ki izhār-ı teveccu‘ eder yāhūd Nerde kaldın! Mahsūs ve meşhūd ol!” demek sebkindedir.

الإحساس [el-ihsās] (hemzenin kesriyle) Zann ve gümān eylemek ve bulmak ve görmek ve bilmek ve bir nesnenin hareketini yāhūd savtını hiss ve derk eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: أَحْسَسْتُ الشَّيْءَ إِذَا ظَنَنْتُهُ وَأَعْلَمْتُهُ وَعَلِمْتُهُ وَوَجَدْتُهُ وَوَجَدْتُ جِسْمَهُ Ve gāh olur ki sīn-i sāniyeyi yā'ya kalb edip أَحْسَيْتُ derler ve ba'zen tahfif edip أَحَسْتُ derler sīn-i vāhide ile ve bu şevāzz-ı tahfiftendir.

التَّحَسُّسُ [et-teħassus] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Nāsın kelāmına kulak vurup dinlemek ma'nāsınadır, dinicilik eylemek ta'bīr olunur; öylesi kimseye dinici ta'bīr olunur; yukālu: فَلَا نَ يَتَحَسَّسُ أَيُّ يَسْمَعُ حَدِيثَ الْقَوْمِ Ve nāsın havādis ve ahbārını araştırmak ma'nāsınadır, lākin hayra müte'allik ahbāra mahsūstur. Kāle'ş-şārih ve minhu fi't-Tenzīl'i: ﴿يَا بَنِي آدَهْبُوا فَتَحَسَّسُوا مِنْ يُوْسُفَ وَأَخِيهِ﴾، الْآيَةُ أَيُّ تَطَلَّبُوا خَبَرَ هَمَّا

الإِنْحِسَاسُ [el-inħisās] [infi'āl] vezninde) Bir nesne kopup ufanmak ma'nāsınadır; yukālu: إِنْحَسَّتْ أَسْنَانُهُ إِذَا انْقَلَعَتْ وَتَحَاتَّتْ وَتَحَاتَّتْ

التَّحَسُّحُ [et-teħashus] [tezel-zul] vezninde) Beri öte deprenmek ma'nāsınadır; yukālu: تَحَسَّحَسَ لِلْقِيَامِ إِذَا تَحَوَّكَ Ve devenin tüyleri ufanıp dökülmek ma'nāsınadır; yukālu: تَحَسَّحَسَتْ أَوْبَارُ الْإِبِلِ إِذَا تَحَاتَّتْ

حُسَّة [Husset] (hā'nın zammıyla) Esmādandır: Fāṭima bint Aḥmed b. 'Abdullāh b. Ḥusse el-Işbahāniyye muhaddisedir.

الْحَسَانِيَّاتُ [el-ħassāniyyāt] (hā'nın fethiyle) Bādiyede bir niçe sulara itlāk olunur.

الْحَشَّاسُ [el-ħaşhas] [ar'ar] vezninde) Fi'l-asl kelime-i teveccu' olan حَسَّ [ħass] lafzından mürekkebdir. 'Arablar

meselā 'ale'l-gaflet bir āteşe basıp 'uzvu acısa حَسَّ [ħass] derler hā'nın fethi ve sīn'in teşdidi ve tahfifiyle āh demektir. Ba'dehu terkīb edip حَشَّحَسَّ [ħaşhas] dediler ki āh vāh demek olur. Ve bundan tasarruf edip «حَشَّحَسَّ-حَشَّحَسَّ» dediler, izhār-ı teveccu' ma'nāsına. Kable't-tasarruf āh vāh demek ma'nāsına nazaran "Ben filānın cemī'i emvāl ü eşyāsını nehb ve gasb edip kendisini sıfrü'l-yed olarak hemān ah vah ile ibkā ederim" diyecek yerde بِذَهَابِ مَالِهِ حَتَّى لَا يَبْقَى مِنْهُ شَيْءٌ ma'nāsına.

[ح س ن س]

حُسْنُ [Ḥusnus] [ḥunfuz] vezninde) 'Alī b. Muḥammed b. Şuğdān nām muhaddisin lakabıdır.

[ح ف س]

الْحَيْفَسُ [el-ħiyefs] [hizebr] vezninde) Şol kimseye denir ki gemi arslanı gibi tenū-mend ve galizü'l-cüsse olup aslā elinden bir hüner gelmez ve bir işe yaramaz ola. Ve ekül ve batīn adama denir. Ve şol sebük-magz adama denir ki beyhüde yerden darılıp ve beyhüde yerden hoşnüd olur ola; yukālu: هُوَ حَيْفَسٌ أَيُّ غَلِيظٌ وَصَحْمٌ لَا خَيْرَ فِيهِ وَكَذَا أَكُولٌ وَبَطِينٌ وَكَذَا الَّذِي يَعْضُبُ وَيَرَضَى مِنْ غَيْرِ شَيْءٍ

الْحَيْفَسَاءُ [el-ħiyefsā'] (medd ile) ve

الْحَيْفَسَاءُ [el-ħafaysā'] (hā'nın ve fā'nın fethiyle) ve

الْحَفَاسِي [el-ħufāsiyy] [gūrabīyy] vezninde) ve

الْحَيْفَسِي [el-ħiyefsiyy] [hizebriyy] vezninde) Bunlar da حَيْفَسٌ [ħiyefs] ile ma'nā-yı evvelde mürādiflerdir.

الْحَيْفَسُ [el-ħayfes] [şaykal] vezninde)

de) Şol kimseye denir ki dā'imā nās kendisini igzāb eder ola ki herkes huyunu öğrenmekle gocunduğu söz ile igzāb ederler; yukālu: رَجُلٌ حَيْفَسٌ أَيْ مُعْضَبٌ

التَّحْيَفُوسُ [et-tehayfus] [تَفْيَعُلٌ] [tefey'ul] (vezninde) Yatakta bī-ārām olup beri öte oynayıp hareket ve inkılāb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَحْيَفَسُ الرَّجُلُ عَلَيَّ الْمَضْجَعُ إِذَا تَحَرَّكَ عَلَيْهِ وَتَخَلَّخَلَ

الْحَفْسُ [el-ħafs] (ħā'nın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Ekl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَفَسَ الرَّجُلُ حَفْسًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَكَلَ

[ح ف د ل س]

الْحَفْدَلَسُ [el-ħafdes] [سَفْرَجَلٌ] [sefercel] (vezninde) Siyāh 'avrete denir.

[ح ف ن س]

الْحِفْنِسُ [el-ħifnis] [زَبْرَجٌ] [zibric] (vezninde) Bī-hayā' ve bed-zebān 'avrete denir. Ve cura adama denir; yukālu: امْرَأَةٌ حِفْنِسٌ أَيْ رَجُلٌ حَيْفَسٌ وَالْقَلِيلَةُ الْحَيَاءِ الْبِدْءُ اللَّسَانِ أَيْ الصَّغِيرُ الْخَلْقِ

الْحَفَنْسَا [el-ħafense'] [سَفْرَجَلٌ] [sefercel] (vezninde) Karnı büyük bodura denir.

[ح ل س]

الْحِلْسُ [el-ħils] (ħā'nın kesriyle) Çula denir ki gāh devenin semeri altından sırtına vaz' ederler ve gāh hasır gibi bisāt-ı ceyyide altına bast ederler; fethateynle de cā'izdir. Cem'i أَخْلَاسٌ [ahlās] ve حُلُوسٌ [hulūs] gelir ve حِلْسَةٌ [ħileset] gelir عِنَبَةٌ [inebet] vezninde; yukālu: فَعَدَ عَلَى الْحِلْسِ وَهُوَ كِسَاءٌ عَلَى ظَهْرِ الْبُعَيْرِ تَحْتِ الثِّيَابِ تَحْتِ حُرِّ الثِّيَابِ Ve kumar oklarının dördüncüsüne denir. Ve kebīr adama itlāk olunur. Ve dā'imā hānesinde karār edip gayrı mahalle gitmez olan kimseye itlāk olunur; yukālu: هُوَ حِلْسٌ بَيْنَهُ إِذَا لَمْ يَبْرَحْ مَكَانَهُ

بَنُو حِلْسٍ [Benu Ĥils] Ezd kabīlesinden bir batndır.

أُمُّ حِلْسٍ [Ummu Ĥils] Kancık eşeğin künyesidir.

الْحَلِيسُ [el-ħalis] [كَيْفٌ] [ketif] (vezninde) Bu dahi kumar oklarının dördüncüsüne denir. Ve bahādır adama denir; yukālu: رَجُلٌ حَلِيسٌ Ve harīs kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ حَلِيسٌ أَيْ حَرِيصٌ

حُلَيْسٌ [Ĥuleys] [زُبَيْرٌ] [zubeyr] (vezninde) Esāmīdendir: Ĥuleys el-Ĥimşī ve Ĥuleys b. Yezīd b. Şayfī sahābilerdir. Ve Ĥuleys b. 'Alkame, Eħābīş tā'ifesinin seyyid ve ser-gerdesi idi. Ve Ĥuleys b. Yezīd, Kināne ricālındendir.

الْحُلَيْسِيَّةُ [el-Ĥuleysiyet] [حُسَيْبِيَّةٌ] [ħuseyniyet] (vezninde) Benū Ĥils yurdunda bir su adıdır.

الْحَلْسُ [el-ħals] (ħā'nın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Davara çul örtmek ma'nāsınadır; yukālu: حَلَسَ الْبُعَيْرَ حَلْسًا Ve bulut çok zaman yağmur yağdırmak ma'nāsına müsta'meldir ki her yere çul kaplar gibi ihāta eder; yukālu: حَلَسَتِ السَّمَاءُ إِذَا دَامَ مَطَرُهَا Ve

حَلْسٌ [ħals] 'Ahd ve peymāna denir; ħā'nın kesriyle de lügattir; yukālu: بَيْنَهُمُ الْحَلْسُ أَيْ الْعَهْدُ وَالْمِيثَاقُ alan 'āmil farīza yerine nakd akçe almak ma'nāsınadır; yukālu: حَلَسَ الْمَصْدِقُ إِذَا أَخَذَ Ve bir nesneye aslā münfekkk olmamak üzere mülāzım olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَلَسَ فِي هَذَا الْأَمْرِ إِذَا لَزِمَهُ وَلَصَقَ بِهِ

الْحِلْسَمُ [el-ħilsem] [إِرْدَبٌ] [irdebb] (vezninde) Bu dahi harīs adama denir; te'kīd

için mīm-i müşeddede ziyāde kılınmıştır; yukālu: رَجُلٌ حَلَسٌ وَجَلَسَ أَيَّ حَرِيصٍ

الْحَلَسُ [el-ḥales] (fethateynle) Devenin sırtında çul gelecek yerinin levni devenin levn-i aslīsine muhālif olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَلَسَ الْبَعِيرُ حَلَسًا مِّنْ أَلْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ مَوْضِعَ حَلْسِهِ مَخَالِفًا لِلْوَنَةِ

الْمَحْلُوسُ [el-mahlūs] Eti azca olan ferce itlak olunur; yukālu: حِرْحَ مَحْلُوسٌ أَيَّ الْقَلِيلِ اللَّحْمِ

الْحَلَسَاءُ [el-ḥalsā] [ḥamrā] vezninde) Şol dişi koyuna denir ki arkasının tüyleri cā-be-cā kızıl ile karışık siyāh ola; müzekkerinde **أَحْلَسُ** [aḥles] denir; yukālu: صَانَ أَحْلَسٌ وَشَاةٌ حَلَسَاءُ إِذَا كَانَ شَعْرُ ظَهْرِهَا أَسْوَدَ وَقَدْ اخْتَلَطَتْ بِهِ شَعْرَةٌ حَمْرَاءُ

الْحُلَاسَاءُ [el-ḥulāsā] (hā'nın zammyyla) Şol develere denir ki havuza, otlağa mülāzemet ve müdāvemet üzere olalar; lüzüm ve lusūk ma'nāsına olan **حَلَسٌ** [ḥals]-i mezkürdan me'hūzdu.

أَبُو الْخَلَّاسِ [Ebu'l-Ḥulās] [ḡurāb] vezninde) Talḥa b. Ebī Talḥa b. 'Abdul'uzzā nām kimsenin oğlunun künyesidir ki Uḥud melhamesinde kāfir olarak katl olundu.

أُمُّ الْخَلَّاسِ [Ummu'l-Ḥulās] Ya'lā b. Umeyye'nin ve Ḥālīd'in kızları künyesidir.

الْحَوَالِسُ [el-ḥavālis] 'Arab etfāline mahsūs bir nev' oyundur. Bir toprağı yumuşak ve düz yerde dokurcun hānesi gibi beş hāne çizip ve her hānede beş a'ded ba're-i ba'ır vaz' eyledikten sonra o hānelerin aralıklarına beş boş hāne dahi çizirler. Ba'dehu beynlerinde ma'hūd olan vaz' üzere o ba'releri hāne-i mezbūre çekerler. O hānelerin her birine **حَالِسٌ** [ḥālis] itlak ederler.

الإِخْلَاسُ [el-iḥlās] (hemzenin kesriyle) Davarı çullamak ma'nāsınadır; yukālu: أَحْلَسَ أَبْعِيرٌ إِذَا أَلْبَسَهُ الْجَلَسَ Ve sehāb hurde hurde dā'imī yağmur yağdırmak ma'nāsınadır; yukālu: أَحْلَسَتِ السَّمَاءُ إِذَا أَفْطَرَتْ مَطَرًا دَقِيْقًا دَائِمًا Ve müşteriye aldatmak ma'nāsınadır; yukālu: أَحْلَسُهُ إِذَا غَبَنَهُ فِي الْبَيْعِ Ve müflis olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَحْلَسَ الرَّجُلُ إِذَا أَفْلَسَ Ve nebāt ziyādesiyle çok olmakla yerin yüzünü bürümek ma'nāsınadır; yukālu: أَحْلَسَ الثَّبَاتُ إِذَا غَطَّى الْأَرْضَ بِكَثْرَتِهِ

الِاسْتِخْلَاسُ [el-istiḥlās] Deve ziyādesiyle semirmekle hörgücünü bütün çul tarzında yağ bürüyüp kaplamak ma'nāsınadır; yukālu: اسْتَحْلَسَ السَّنَامُ إِذَا رَكِبَتْهُ رَوَادِفُ الشَّحْمِ Ve nebāt pek olmakla yer yüzünü çul gibi bürümek ma'nāsınadır; yukālu: اسْتَحْلَسَ الثَّبَاتُ إِذَا غَطَّى الْأَرْضَ بِكَثْرَتِهِ Ve bir adama korku müfārik olmamak vech üzere 'arız olmak ma'nāsınadır; yukālu: اسْتَحْلَسَ فَلَانًا الْخَوْفُ إِذَا لَمْ يُفَارِقْهُ Ve bir kimse suyu tarlasına ve bāğçesine sarf eylemeyip sā'ire satmak ma'nāsınadır; yukālu: اسْتَحْلَسَ الْمَاءُ إِذَا بَاعَهُ وَلَمْ يَشْقِهِ

الْمُخْلِسَةُ [el-muḥliset] [muḥsinet] vezninde) Şol yere denir ki onda nebāt vefretinden çul döşenmiş tarzında ola; yukālu: أَرْضٌ مُّخْلِسَةٌ إِذَا صَارَ الثَّبَاتُ عَلَيْهَا كَالْجَلَسِ كَثْرَةً

الإِخْلِسَاسُ [el-iḥlisās] [iḥmirār] vezninde) Bir nesne **أَحْلَسٌ** [aḥles] olmak ya'nī levni siyāh ile kırmızı beyninde olmak ma'nāsınadır ki koyu güvezi olur; yukālu: إِخْلَسَ الشَّيْءُ إِخْلِسَاسًا إِذَا صَارَ أَحْلَسَ

التَّحْلُسُ [et-teḥallus] [tefa'ul] vezninde) Bir nesnenin çevresini dolanmak ma'nāsınadır; yukālu: تَحْلَسَ لِكَدًّا إِذَا طَافَ

به وَحَامٍ بِهِ Ve bir yerde ikāmet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَحَلَّسَ بِالْمَكَانِ إِذَا أَقَامَ

الْمُحَلَّسُ [el-muħles] [mukrem] [vezninde) Aslā fütūr 'arız olmayan yürüşüye denir; yukālu: سَمِيََ مُحَلَّسًا إِذَا صَارَ لَا يُفْتَرُ عَنْهُ Ve bir nesne üzere ilzām ve ilsāk olunan şey'e itlāk olunur; ve minhu yukālu: مَا هُوَ إِلَّا مُحَلَّسٌ عَلَى الدَّبْرِ أَيُّ الْأَزْمِ هَذَا الْأَمْرُ الزَّامُ الْجَلْسِ الدَّبْرِ

[ح ل ب س]

الْحَالِبِسُ [el-ħalbes] [cafer] [vezninde) ve

الْحُلَيْبِسُ [el-ħulebis] [ulebit] [vezninde) ve

الْحُلَابِسُ [el-ħulābis] [ulābit] [vezninde) Bahādır ve dil-āver adama denir. Ve bir nesneye dā'imī mülāzım olan kimseye denir. Ve arslana denir. Ve

حَلْبِسُ [ħalbes] [cafer] [vezninde) Esāmīdendir: Ĥalbes b. 'Amr şur'arādandır. Ve Ĥalbes el-Ĥanzalī ki Ĥariş b. Ebī Usāme'nin şeyhidir. Ve Yūnus b. Meyserē b. Ĥalbes el-Ĥarişī ve Muħammed b. Ĥalbes el-Buħārī muhaddislerdir.

أَبُو حَلْبِسٍ [Ebū Ĥalbes] Tābī'ındendir. Ve muhaddis'inden birinin künyesidir ki Mu'āviye b. Ķurre'den rivāyet eylemiştir.

الْحَابِلْبِسُ [el-ħabelbes] [sefercel] [vezninde) Bu dahi bahādır adama denir.

الْحَلْبِيسُ [el-ħilbīs] [kindil] [vezninde) Arslana denir.

الْحُلْبُوسُ [el-ħulbūs] [uşfūr] [vezninde) Çok hayvāna denir; yukālu: صَادٌّ وَإِبِلٌ حُلْبُوسٌ أَيُّ كَثِيرَةٌ

الْحَالْبَسَةُ [el-ħalbeset] [dahrecet] [vezninde) Gitmek ma'nāsınadır; yukālu: حَلْبَسَ الرَّجُلُ إِذَا ذَهَبَ

[ح ل ف س]

الْحَلْفَسُ [el-ħilefs] [hizebr] [vezninde) Semiz koyuna denir. Ve mutlakan etli ve mülahham insān ve hayvāna denir; yukālu: رَجُلٌ وَفَرَسٌ حَلْفَسٌ أَيُّ الْكَثِيرِ الْهَبْرِ وَالْبُضْعِ

[ح م س]

الْحَمَسُ [el-ħames] [fethateynle) Bir kimse dīn yā kıtāl husūslarında şiddet ve salābet üzere olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَمَسَ الرَّجُلُ حَمَسًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اشْتَدَّ وَصَلَبَ فِي الدِّينِ أَوْ الْقِتَالِ

الْحَمِيسُ [el-ħamis] [ketif] [vezninde) ve

الْأَحْمَسُ [el-aħmes] [aħmer] [vezninde) Ma'nā-yı mezbūrdan vasflardır; yukālu: رَجُلٌ حَمِسٌ وَأَحْمَسٌ أَيُّ مُشَدِّدٌ وَمُتَّصِلٌ [Ve] [aħmes]in cem'i Ĥums [ħums] gelir ħā'nın zammıyla. Ve **أَحْمَسَةٌ** [aħmeset]ten dahi vasf olur, bahādır ve şec' adama denir. Ve pek salābetli mekāna denir; bunun da cem'i Ĥums [ħums] gelir ħā'nın zammıyla yukālu: مَكَانٌ أَحْمَسٌ أَيُّ صُلْبٌ وَأَمْكِنَةٌ حَمْسٌ أَيُّ صِلَابٌ Ve

أَحْمَسٌ [aħmes] Kurak ve kıtlık yıla denir; yukālu: عَامٌ أَحْمَسٌ أَيُّ شَدِيدٌ Cem'i **أَحَامِسٌ** [eħāmīs] [vezninde) ve **حُمْسٌ** [ħums] gelir; yukālu: أَصَابَتْهُمْ سَنُونَ أَحَامِسٌ وَحُمْسٌ أَيُّ شَدِيدَةٌ

الْحُمْسُ [el-ħums] (ħā'nın zammıyla) [aħmes]in cem'idir ki salābetli mekānlara denir. Bununla Cāhiliyye'de Ķureyş ve Kināne ve Cedīle ve onlara tābī' olanlar mülakkab oldular, emr-i dīnde mütesalib oldukları için yāhūd **حُمْسَاءُ** [ħamsā] ya ya'nī Ka'be'ye mültecī oldukları için telkīb olundular.

الْحَمْسَاءُ [el-ḥamsāʔ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʔ] vezninde) Siyāha māʔil beyāz taşlar ile yapılmış bināya denir. Kaʔbe-i mükerreremeye حَمْسَاءُ [Ḥamsāʔ] itlākı ona mebnīdir. Ve

حَمْسَاءُ [ḥamsāʔ] Kıtlık yıla denir, niteki zikr olundu.

الْحَمِيسُ [el-ḥamīs] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

الْحَمِيسُ [el-ḥamīs] (كَيْتِفٌ [ketif] vezninde) Bahādır adama denir.

الْحَمَاسَةُ [el-ḥamāset] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) Bahādır olmak, şecāʔat maʔnāsınadır; yukālu: حَمْسُ الرَّجُلِ حَمَاسَةً مِنْ: البابِ الْخَامِسِ إِذَا شَجِعَ

الْأَحَامِيسُ [el-eḥāmīs] أَحَمَسُ [aḥmes]in cemʔidir ki zikr olundu; ve kavluhum: وَقَعَ فِي هِنْدِ الْأَحَامِيسِ أَيِ الدَّاهِيَةِ أَوْ مَاتَ

Şārihin beyānına göre Benū Hind beyneʔl-ʔArab şiddet ve hamāsetle maʔrūf bir tāʔife olmakla eḥāmīs [eḥāmīs] e izāfeti şücʔanlarına izāfettir. Ve kesret-i tedāvülden بَنِي لَفْزِ تَاهْفِيفٍ olundu. Ve baʔzıların beyānına göre هِنْدُ الْأَحَامِيسِ [Hinduʔl-Eḥāmīs] bir şecīʔ kavmin sergerdesi idi, sāʔir kabāʔil onların şerlerinden dāʔimā ihtirāz ederler idi, giderek dāhiyeden kināye eylediler.

حِمَاسُ اللَّيْثِيِّ [Ḥimāsuʔl-Leysiyy] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) ʔArabdan bir kimsedir ki ʔahd-i nebevīde tevellüd eyledi. Ve Ḥimās b. Şāmil şuʔarādandır.

دُو حِمَاسٍ [Zū Ḥimās] Bir mevziʔdir.

الْحَمْسُ [el-ḥams] (لَمْسٌ [lems] vezninde) Et kavurmak maʔnāsınadır; yukālu: حَمَسَ اللَّحْمَ حَمْسًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا قَلَاهُ Ve darılmak maʔnāsınadır; yukālu: حَمَسَ فَلَانًا إِذَا أَعْضَبَهُ Ve **حَمْسٌ** [ḥams] İnsānın āhestece sesine de-

nir; tekūlu: سَمِعْتُ حَمْسَهُ أَيِ جِرْسَهُ

حِفْشٍ [Ḥims] (hāʔnın kesriyle) Bir mevziʔ adıdır.

الْإِحْمَاشُ [el-iḥmās] (hemzenin kesriyle) ve **التَّحْمِيسُ** [et-taḥmīs] (تَفْعِيلٌ [tefʔil] vezninde) Bunlar da bir adamı darılmak maʔnāsınadır; yukālu: أَحْمَسُهُ وَحَمْسَهُ إِذَا أَعْضَبَهُ Ve

تَحْمِيسٍ [taḥmīs] Devā makūlesi nesneyi āteş üzere tavlama maʔnāsınadır; yukālu: حَمَسَ الدَّوَاءَ إِذَا وَضَعَ عَلَى النَّارِ قَلِيلًا Ve bu şiddet maʔnāsındandır; leblebi ve kahve kavurmasına تَحْمِيسٌ [taḥmīs] ve giderek mahal-line itlākı bu maʔnāya mebnīdir.

الْحَمِيسَةُ [el-ḥamīset] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Kavurmaya denir; tekūlu: أَكَلْتُ الْحَمِيسَةَ أَيِ الْقَلِيَّةِ

الْحَمِيسُ [el-ḥamīs] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bahādırı denir, niteki zikr olundu. Ve tennūra denir; yukālu: أَلْقَاهُ فِي الْحَمِيسِ أَلْقَاهُ فِي التَّنُورِ أَيِ الشُّوْرِ شَيْءٌ حَمِيسٌ أَيِ شَدِيدٌ yukālu:

الْحُمْسَةُ [el-ḥumset] (عُرْفَةٌ [gurfet] vezninde) Hürmet maʔnāsınadır; yukālu: فَلَانٌ لَا يَعْرِفُ الْحُمْسَةَ أَيِ الْحُزْمَةَ

الْحَمْسَةُ [el-ḥameset] (feteḥātla) Bir deryā cānveri, ʔalā-kavlin kablumbağaya denir. Cemʔ-i cinsi حَمَسٌ [ḥames]tir fethateynle.

الْحَوْمِيسِيسُ [el-ḥavmesīs] (زَنْجَبِيلٌ [zencebīl] vezninde) Mehzül insān ve hayvāna denir; yukālu: إِنَّهُ حَوْمِيسِيسٌ أَيِ مَهْزُولٌ

الْإِحْتِمَاشُ [el-iḥtimās] (إِفْتِعَالٌ [iftiʔāl] vezninde) Cenk için şiddetlenip huruş ve heyecān eylemek maʔnāsınadır; yukālu: إِخْتَمَسَ الدِّيكَانُ إِذَا هَاجَا

الْإِحْمِيمَاشُ [el-iḥmīmās] (إِفْعِيَالٌ [ifʔāl] vezninde) Hışm ve gazaba gelmek

حَوْس [ḥavs] Yürürken eteği sürümek ma'nāsınadır; yukālu: حَاسَتِ الْمَرْأَةُ ذَيْلَهَا إِذَا يَمْشِي Ve kassāb evvel-be-evvel postu yüzüp sıyırmak ma'nāsınadır ki murād birden sıyırpı çıkarmayıp tedricī yüzerek sıyırmaktır; yukālu: حَاسَ الْجَزَارُ الْإِهَابَ إِذَا كَشَطَهُ فِي سَلْحِهِ أَوْ لَا فَأَوْلَى تَرَكْتُ فَلَانًا يَحُوسُ بَيْتِي فَلَانَ أَي يَتَخَلَّلُهُمْ وَيَطْلُبُ فِيهِمْ

الْحَوَاسِ [el-ḥavvās] (şeddād) [şeddād] vezninde) Dā'imā gece vakti gezip nesne talep eder olan adama denir; yukālu: إِنَّهُ لِحَوَاسٍ غَوَاسٍ أَي طَلَابٍ بِاللَّيْلِ

الْحَوْسِ [el-ḥuvves] (rukka) [rukka] vezninde) Şol umūr ve ahvāl-i 'azīmeye itlāk olunur ki bir tā'rifeye vukūf ve cümlesini ihāta ve dār ve diyārlarına mütehallil ola, şeb-hün gibi; yukālu: نَزَلْتُ عَلَيْهِمُ الْخَطُوبُ الْحَوْسُ أَي نَزَلْتُ أُمُورًا نَزَلْتُ بِهِمْ فَتَغَشَّاهُمْ وَتَخَلَّلْتُ دِيَارَهُمْ

الْحَوْسَاءِ [el-ḥavsā] (ḥamrā) [ḥamrā] vezninde) Ekül olan nākaya ve şedidetü'n-nefs olan nākaya denir.

الْحَوْسِ [el-ḥūs] (hā'nın zammıyla) Mer'adan hareketleri batī olan develere denir; yukālu: إِبِلٌ حَوْسٌ أَي بَطِيئَاتُ التَّحْرُكِ مِنْ مَرْعَاهَا

الْأَحْوَسِ [el-aḥves] (afḍal) [afḍal] vezninde) Cerī ve dilir adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَحْوَسٌ أَي جَرِيءٌ

الْحَوَاسَةِ [el-ḥuvāset] (hā'nın zammıyla) Yakınlık, karābet ma'nāsınadır. Ve dem ve kısāsa müte'allik mādde-i matlūbeye denir; yukālu: بَيْنَهُمَا حَوَاسَةٌ أَي قَرَابَةٌ وَكَذَا طَلِبَةٌ مِنْ الدَّمِ Ve şeb-hün ve gārete denir. Ve ecnās-ı muhtelifeden karışık cemā'ate denir. Ve o makūle ecnāsın cem'iyet-gāhına denir.

الْحَوَاسَاتِ [el-ḥuvāsāt] (hā'nın zammıyla)

Birikmiş develere denir. Ve ekül develere denir.

الْحَوَيسَاءِ [el-ḥuveysā] (musaggar bünye-siyle) Karābete denir.

التَّحْوُسِ [et-teḥavvus] (tefa'ul) [tefa'ul] vezninde) İzhār-ı şecā'at eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَحْوَسُ الرَّجُلُ إِذَا تَشَجَّعَ Ve bir nesne için acıyıp derd-nāk olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَحْوَسُ لَهُ إِذَا تَوَجَّعَ Ve sefer irādesine mukārin ikāmet eylemek ma'nāsınadır ki gerçi sefer kasdında olup lākin henüz bir nesne ile meşgūl olmakla nehzat üzere olmamaktan 'ibārettir; yukālu: إِذَا تَحْوَسَ فَلَانَ إِذَا أَقَامَ مَعَ إِزَادَةِ السَّفَرِ

الْحَوْسَى [el-ḥavsā] (sekrā) [sekrā] vezninde) Çok develere denir.

الْإِسْتِحْوَاسِ [el-istihvās] Bir işe tutulup yāhūd oyalanıp gecikmek ma'nāsınadır; yukālu: مَا زَالَ يَسْتَحْوِسُ أَي يَتَحَبَّسُ وَيَبْطِئُ

[ح ي س]

الْحَيْسِ [el-ḥays] (leys) [leys] vezninde) Katıp karıştırmak ma'nāsınadır; yukālu: حَاسٌ Ve الشَّيْءُ يَحْيِسُ حَيْسًا إِذَا خَلَطَهُ

حَيْسِ [ḥays] Beyne'l-'Arab bir ta'ām ismidir ki çekirdeği çıkarılmış hurmāyı sāfī yağ ve keş ta'bīr olunan yoğurt kurusuna gereği gibi katıp mezc ve gāhī içine sevīk dahi izāfe ile tertīb ederler. Ve

حَيْسِ [ḥays] Ta'ām-ı mezbūr ittihāz eylemek ma'nāsına masdar olur; yukālu: حَاسٌ Ve الْحَيْسُ إِذَا اتَّخَذَهُ

حَيْسِ [ḥays] Redī ve kemter ve gayr-i muhkem olan emr ve maslahata denir; ve minhu'l-meselu: «عَادَ الْحَيْسُ يُحَاسُ» أَي «عَادَ الْفَاسِدُ يُفْسَدُ» Bunun menşe'i budur ki bir hatun bir kimseyi zinā ederken görmekle ta'yīr ve ta'yīb edip ba'de-zamān o

kimse, mezbüreyi dahi hälet-i merküme irtikâbında görmekle kelâm-ı mezbûru irâd eyledi. İnde'l-ba'z bir kimse bir maslahata me'mûr olup ihkâm edememekle bir şahs-ı âher mezbûru ta'iyib ve melâm eyledikten sonra maslahat-ı mezbûrenin ihkâmı husûsuna kıyâm edip lâkin ondan ezyed tevhîn eylemekle o maslahatı emr eden kimse kelâm-ı merkümü irâd eyledi. Ve

حَيْسٌ [hays] Helâk ma'nâsına müsta'emeldir; ve minhu yukâlu: حَيْسٌ حَيْسُهُمْ أَي دَنَا هَلَاكُهُمْ Ve ip bükme ma'nâsınadır; yukâlu: حَاسٌ الْحَيْلُ إِذَا قَتَلَهُ

الْمَحْيُوسُ [el-maḥyūs] Şol kişiye denir ki eb ve ümm cihetlerinden cāriye veledi ola; yukâlu: رَجُلٌ مَحْيُوسٌ إِذَا كَانَ قَدْ وَلَدَتْهُ الْإِمَاءُ Şārih der ki *Nihāye*'de atası 'abd ve anası cāriye olmak 'unvānyla mersūmdur.

حَيُّوسٌ [Hayyūs] [تَنُّورٌ] [tennūr] vezninde) Esāmîdendir: Ebu'l-Fityān Hayyūs bir şā'irdir.

نَجَزَ بِحَمْدِهِ تَعَالَى

FASLU'L-ḤĀ'İ'L-MU'CEME

(فَضْلُ الْحَاءِ الْمُعْجَمَةِ)

[خ ب س]

الْحَبْسُ [el-ḥabs] [حَبْسٌ] [ḥabs] vezninde) Bir nesneyi avuçla almak ma'nâsınadır; yukâlu: حَبَسَ الشَّيْءَ حَبْسًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَخَذَهُ بِكَفِّهِ Ve zulm ve ta'addî eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: حَبَسَ فَلَانًا إِذَا ظَلَمَهُ وَعَشَّمَهُ

الْحَبُوسُ [el-ḥabūs] [عَبُوسٌ] [‘abūs] vezninde) Pek zālîm kimseye denir; yukâlu: رَجُلٌ حَبُوسٌ أَي ظَلُومٌ Ve arslana denir.

الْحُبَاسَةُ [el-ḥubâset] ve

الْحُبَاسَاءُ [el-ḥubāsā] (ḥā'ların zammıyla) Ganîmete denir; yukâlu: أَخَذَ الْحُبَاسَةَ وَالْحُبَاسَاءُ أَي الْغَنِيمَةَ

الْحَبْسُ [el-ḥıbs] (ḥā'nın kesriyle) Deveye mahsûs olan susuzluklardan bir susuzluk ismidir.

حُبَاسٌ [Ḥubās] [غُرَابٌ] [ḡurāb] vezninde) Fuḳaym b. Cerîr'in feresi ismidir.

حُبَاسَةٌ [Ḥubâset] [ثُمَّامَةٌ] [ṣumāmet] vezninde) ‘Ubeydiyyūn mülükundan birinin bir ser-‘askeri ismidir.

الْإِحْتِبَاسُ [el-iḥtibās] [إِفْتِعَالٌ] [ifti‘āl] vezninde) Bir nesneyi kahr ve tagallüb cihetiyle almak ma'nâsınadır; yukâlu: إِحْتَبَسَهُ إِذَا أَخَذَهُ مُغَالِبَةً Ve bir kimsenin mālını alıp götürmek ma'nâsınadır; yukâlu: إِحْتَبَسَ مَالَهُ إِذَا ذَهَبَ بِهِ

الْمُحْتَبِيسُ [el-muḥtebis] ve

الْحَابِيسُ [el-ḥābis] ve

الْحَبَّاسُ [el-ḥabbās] Arslana denir.

التَّحْبِيسُ [et-teḥabbus] [تَفَاعُلٌ] [tefa‘ul] vezninde) İgtinām ma'nâsınadır; tekülü: مَا تَحْبَيْسْتُ مِنْ شَيْءٍ أَي مَا اغْتَنَمْتُ

[خ ن د ر س]

الْحَنْدَرِيْسُ [el-ḥanderīs] [زَنْجَبِيلُ [zencebīl] vezninde) Bādeye denir, حَمْرُ [ḥamr] ma'nāsına. Gerçi bu حَدْرَسَةٌ [ḥadreset]ten müştak olup lākin tefsīrine ta'arruz olunmamıştır. 'İnde'l-ba'z lügat-ı Rūmiyyeden mu'arrebdir; yukālu: شَرِبَ الْحَنْدَرِيْسَ أَيِ الْحَمْرِ Ve

حَنْدَرِيْسُ [ḥanderīs] Kadīm nesneye denir; yukālu: حِنْطَةٌ حَنْدَرِيْسٍ أَيِ قَدِيْمَةٌ Şārih der ki lügat-ı Rūmiyyede حَنْدَرِيْسُ [ḥanderīs], kadīm ma'nāsına olmakla eski şarāba 'alem eyleyip ba'dehu 'Arab ahz ve mutlak şarābda isti'māl eylediler.

[خ ن د ل س]

الْحَنْدَلِيْسُ [el-ḥandelīs] [حَنْدَلِيْسٌ [ḥandelīs] vezninde ve mürādifidir ki semiz olup söl-pük olan nākaya denir.

[خ ر س]

الْحَرْوْسُ [el-ḥars - el-ḥirs] (ḥā'nın fethi ve kesri ve rā'nın sükūnuyla) Küpe denir, دَنٌّ [denn] ma'nāsına; cem'i حَرْوْسٌ [ḥurūs] gelir; yukālu: شَرِبْتُ حَتَّى انْتَفَخَ كَالْحَرْوْسِ أَيِ الدَّنِّ

الْحَرَّوْسُ [el-ḥarrās] [شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Küpçüye denir.

الْحُرْسُ [el-ḥurs] (ḥā'nın zammıyla) Vilādet ta'āmına denir ki ziyāfet olur; yukālu: دَعَوْا إِلَى الْحُرْسِ وَهُوَ طَعَامُ الْوِلَادِ

الْحُرْسَةُ [el-ḥurset] [غُرْفَةٌ [ḡurfet] vezninde) Hemān lohusa için tehy'e kılınan ta'āma denir; yukālu: أَطْعَمُوا النَّفْسَاءَ حُرْسَتَهَا وَهِيَ طَعَامُهَا خَاصَّةً

الْحَرْوُسُ [el-ḥarūs] [صَبُوْرٌ [şabūr] vezninde) En ibtidā gebeliği olan nākaya denir. Ve kendisi için حُرْسَةٌ [ḥurset] dedikleri ta'ām tertib olunmuş lohúsaya denir. Ve süttü az

olan hatuna denir; yukālu: اِمْرَأَةٌ حَرْوُسٌ أَيِ الْقَلِيْلَةُ الدَّرِّ

الْحَرْوَسُ [el-ḥares] [فِثَاثِيْنِيْلَةٌ [fethateynle] Bir nesneyi küp ile içer olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَرَسَ الرَّجُلُ حَرْوَسًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا شَرِبَ بِالْحَرْوَسِ Ve bir adam dilsiz ve lāl olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا حَرَسَ الرَّجُلُ إِذَا صَارَ أَحْرَسَ

الْأَحْرَسُ [el-aḥres] [أَحْمَرٌ [aḥmer] vezninde) Dilsiz denir. Cem'i حُرْسٌ [ḥurs] gelir ve حُرْسَانٌ [ḥursān] gelir ḥā'ların zammıyla; yukālu: رَجُلٌ أَحْرَسٌ أَيِ مُتَعَدِّ الْبَلْسَانَ عَنِ الْكَلَامِ Ve

أَحْرَسٌ [aḥres] Koyuluğundan nāşī kapta çalkanıp seslenmez olan süte itlāk olunur; yukālu: لَبِنٌ أَحْرَسٌ أَيِ خَائِرٌ لَا صَوْتٌ لَهُ فِي الْإِنَاءِ Ve şol yol nişānı olan mīle itlāk olunur ki dağdan ba'd olmakla yāhūd sedā 'aks eylemeyen dağ semtinde olmakla onda 'aks-i savt mesmū' olmaya; yukālu: عَلِمَ أَحْرَسٌ إِذَا كَانَ لَمْ يُسْمِعْ فِيهِ صَوْتٌ صَدَى

الْإِحْرَاسُ [el-iḥrās] (hemzenin kesriyle) Dilsiz kılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَحْرَسَهُ اللهُ أَيِ جَعَلَهُ أَحْرَسَ

الْأَحْيَرِيْسُ [el-Uḥayris] (sīga-i tasgīr ile) Ḥāriş b. Hişām'ın ki saḥābīdir, kılıcı ismidir.

الْحَرْوَسَاءُ [el-ḥarsā] [حَمْرَاءٌ [ḥamrā] vezninde) **أَحْرَسٌ** [aḥres]in mü'ennesidir. Ve şol 'askere itlāk olunur ki cümlesi ehl-i vakār olmakla muhārebe hengāmında gırīv ve āvāzları mesmū' olmaya, 'alā-kavlin zırhları ve giyimleri ekserī hurde halkalı olmakla silāhlarının āvāzı çıkmaz ola; yukālu: كَتَبِيَّةٌ حَرْوَسَاءٌ إِذَا كَانَتْ لَا يُسْمِعُ لَهَا صَوْتٌ لَوْقَارِهِمْ أَوْ صَمَّتْ مِنْ كَثْرَةِ الدُّرُوعِ لَيْسَ لَهَا قَعَاقِعٌ Ve dāhiye ve āfete itlāk olunur; sedāsız vukū'undan nāşī; yukālu: رَمَاهُ بِحَرْوَسَاءٍ أَيِ

الدَّاهِيَةِ Ve ra'ḍ ve berki olmayan sehābeye itlāk olunur; yukālu: سَحَابَةٌ خُرْسَاءٌ أَيْ لَيْسَ فِيهَا رَعْدٌ وَلَا بَرَقٌ

الْخُرْسُ [el-ḥaris] [ketif] vezninde) Geceler aslā uyumaz olan adama itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ خُرْسٌ إِذَا كَانَ لَا يَنَامُ بِاللَّيْلِ

الْخُرْسَى [el-ḥursā] [ḥublā] vezninde) Aslā böğürmez olan nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ خُرْسَى إِذَا صَارَتْ لَا تَزْعُو

خُرَاسَانُ [Ḥurāsān] (ḥā'nın zammıyla) İrān'da bir vilāyet adıdır, bilād-ı 'adīdeyi müştemildir; nisbetinde خُرَاسَانِيٌّ [Ḥurāsāniyy] ve خُرَاسِينِيٌّ [Ḥurāsiniyy] denir elifin hazfı ve sīn'in kesriyle ve خُرَاسِيٌّ [Ḥuresiyy] denir, صُرِدِيٌّ [şurediyy] vezninde.

التَّخْرِيسُ [et-taḥrīs] [tef'īl] vezninde) Lohusaya ekl eylemek için ta'ām-ı mahsūs tertīb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: خُرْسٌ عَلَى الْمَرْأَةِ إِذَا أَطْعَمَ فِي وَلَاذَتِهَا

التَّخْرُسُ [et-teḥarrus] [tefa'ul] vezninde) Lohusa kendi nefsi için ta'ām ittihāz eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَخْرُسَتْ Ve minhu'l-meselu: «تَخْرُسِي يَا نَفْسُ لَا مُخْرَسَةَ لَكَ» Menşe'i budur ki bir lohusa hatun خُرْسَةٌ [ḥurset] tabh eyleyecek kimsesi olmamakla kendisi tabh ederek kelām-ı mezbūru irād eyledi. Bi-nefsihi umūruna sa'f ve i'tinā eder kimse hakkında darb olunur.

[خ ر ب س]

الْخُرْبَسِيسُ [el-ḥarbesīs] [zencebīl] vezninde) Sulb ve saht yere denir; yukālu: أَرْضٌ خُرْبَسِيسٌ أَيْ ضَلْبَةٌ بِمِثْلِ خُرْبَسِيسًا أَيْ شَيْئًا

[خ ر م س]

الإِخْرِنْمَاشُ [el-iḥrinmāš] [iḥrincām] vezninde) Sākit olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِخْرِنْمَسَ الرَّجُلُ إِذَا سَكَتَ كَالْإِخْرِمَاسِ Ve مُدْعَمَةُ الثُّونِ

الإِخْرِمَاشُ [iḥrimmāš] Züill ve tevāzu'e ve huzū'e eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِخْرِمَسَ لَهُ إِذَا ذُلَّ وَخَضَعَ لَهُ

الْخُرْمِيسُ [el-ḥirmis] [zibrīc] vezninde) Karanu geceye denir; yukālu: سَرَى فِي الْخُرْمِيسِ أَيْ اللَّيْلِ الْمُظْلِمِ

[خ س س]

الْحَسُّ [el-ḥass] (ḥā'nın fethi ve sīn'in şeddesiyle) Marul ta'bir olunan sebze denir.

حَسُّ الْحِمَارِ [ḥassu'l-ḥimār] İsm-i şincārdir ki havacıva ve eşek marulu ve enlik ta'bir olunan dārūya denir ki mumcular onunla mum dibi boyarlar.

الْحُسُّ [el-Ḥuss] (ḥā'nın zammıyla) İbn Ḥābis'dir ki İyād kabilesinden bir kimse dir, Hind bint el-Ḥuss el-İyādiyye'nin pederidir; 'alā-kavlin mezbūre 'Amālik a'dandır, İyādiyye olan Cum'a bint Ḥābis'tir, ikisi de dūhāt-ı fusehādandır.

الْحُسَّانُ [el-ḥussān] [rummān] vezninde) Aslā gurūb etmez olan yıldızlara denir, Cedy ve Kūṭb ve Benātu'n-Na'ş ve Ferḳadān gibi.

الْحَسُّ [el-ḥass] (ḥā'nın fethiyle) Bir kimse nin hissesini pek hakir ve kemter ve nāḳiz kılmak ma'nāsınadır; yukālu: خَسَّ نَصِيْبَهُ خَسًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا جَعَلَهُ خَسِيْسًا ذَنْبِيًّا حَقِيْرًا

الْحَسِيسُ [el-ḥasīs] [emīr] vezninde) Denī ve fūrū-māye nesneye denir ki aslā i'tibār ve mübālāta lāyık olmaz; yukālu: شَيْءٌ خَسِيسٌ أَيْ دُونَ لَا يُغْبَأُ بِهِ

الْخِسَّةُ [el-ħisset] (ħā'nın kesriyle) ve **الْخَسَامَةُ** [el-ħasāset] (ħā'nın fethiyle) Dün ve hasīs olmak ma'nāsınadır; tekülü: **خَسِيتَ** يَا فَلَانُ **خِسَّةً** وَخَسَاسَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ أَي كُنْتَ فِي نَفْسِكَ خَبِيئًا

الْخَسِيسَةُ [el-ħasīset] (sefīnet) [sefīnet] vezninde) Nākanın ön dişlerinin yanlarında olan dişlere denir ve bu altıncı yaşına girip ön dişleri bıraktığı vakte olur ve nāka-i ma'ħūde o vakit ʿīd ve hacc kurbanlarına sālih olur; yukālu: **جَاوَزَتِ النَّاقَةُ خَسِيسَتَهَا وَهِيَ** **عَظَاهُ خُسَاسَةٌ مِنَ الْمَالِ أَي قَلِيلًا** Ve

خَسِيسَةً [ħasīset] Haslet-i deniyye vü rediyyeye denir; ve minhu tekülü: **رَفَعْتُ مِنْ** **خَسِيسَتِهِ** **إِذَا فَعَلْتُ فِعْلًا يَكُونُ فِيهِ رَفَعَتُهُ** **رَفَعَهُ** **اللَّهُ خَسِيسَةً فَلَانَ إِذَا رَفَعَ حَالَهُ بَعْدَ انْحِطَاطِهَا** Burada hālet-i rediyye demek olur.

الْخُسَاسَةُ [el-ħusāset] (šumāmet) [šumāmet] vezninde) At kısmının çiynekti edip avunaçağı ʿalefe denir, bir mikdārca saman ve otluk gibi, **عِلَالَةُ الْفَرَسِ** [ʿulāletu'l-feres] ma'nāsına. Ve az ve hakīr ve kemter māla denir; yukālu: **عَظَاهُ خُسَاسَةٌ مِنَ الْمَالِ أَي قَلِيلًا**

الْخِسَاسُ [el-ħisās] (kitāb) [kitāb] vezninde) Elden ele tedāvül olunacak nesnelere denir; yukālu: **هَذِهِ الْأُمُورُ خِسَاسٌ بَيْنَهُمْ أَي دَوْلٌ يَغْنِي** **يَتَدَاوَلُونَهَا**

الْإِخْسَاسُ [el-iħsās] (hemzenin kesriyle) Hasīs iş işlemek ma'nāsınadır; tekülü: **أَخَسَيْتَ يَا فَلَانُ أَي فَعَلْتَ فِعْلًا خَبِيئًا** Ve bir adamı denī ve nākes bulmak ma'nāsınadır; tekülü: **أَخَسَيْتُ فَلَانًا إِذَا وَجَدْتَهُ خَبِيئًا**

الْإِسْتِخْسَاسُ [el-istiħsās] Bir nesneyi hasīs ʿadd ve itibār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **إِسْتَخَسَهُ إِذَا عَدَّهُ خَبِيئًا**

الْمُسْتَخْسِسُ [el-mustehiss] (ħā'nın kesri ve fethiyle) Alçak ve dūn şey'e denir. Ve

مُسْتَخْسِسَةٌ mü'ennesi **مُسْتَخْسِسَةٌ** [mustehisset]tir, yukālu: **رَجُلٌ مُسْتَخْسِسٌ وَامْرَأَةٌ مُسْتَخْسِسَةٌ أَي الْقَبِيحُ الْوَجْهِ**

التَّخَاشُ [et-teħāš] (tefā'ul) [tefā'ul] vezninde) Bir nesneyi elden ele tedāvül kılmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَخَاشُوهُ إِذَا تَدَاوَلُوهُ** Ve bir nesneye koşuşup sebk ve mübāderet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **إِذَا تَخَاشُوهُ تَبَادَرُوهُ**

[خ ف س]

الْحَفْسُ [el-ħafs] (ħā'nın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Hezl ve istihzā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **خَفَسَهُ خَفْسًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا اسْتَهْزَأَ بِهِ** Ve azca yemek ma'nāsınadır; yukālu: **خَفَسَهُ إِذَا أَكَلَهُ قَلِيلًا** Ve bināyı yıkmak ma'nāsınadır; yukālu: **خَفَسَ الْبِنَاءَ إِذَا هَدَمَهُ** Ve bir adama bed ve çirkīn söz söylemek ma'nāsınadır; yukālu: **خَفَسَهُ إِذَا نَطَقَ لَهُ بِالْكَلامِ** Ve güreş husūsunda hemtāsına gālib olmak ma'nāsınadır; yukālu: **خَفَسَهُ إِذَا غَلَبَهُ فِي الصَّرَاحِ** Ve suyu az ʿalā-kavlin çok içmek ma'nāsınadır; yukālu: **خَفَسَ الْمَاءَ إِذَا شَرِبَهُ قَلِيلًا** **أَوْ كَثِيرًا**

الْإِخْفَاسُ [el-iħfās] (hemzenin kesriyle) Bu dahi yaramaz söz söylemek ma'nāsınadır; yukālu: **أَخْفَسَ الرَّجُلُ إِذَا نَطَقَ بِالْقَبِيحِ مِنَ الْكَلَامِ** Ve suyu az ʿalā-kavlin çok içmek ma'nāsınadır; yukālu: **أَخْفَسَ مِنَ الْمَاءِ إِذَا أَقَلَّ** **أَوْ أَكْثَرَ فِي شُرْبِهِ**

التَّخْفِيسُ [et-taħfīs] (tefīl) [tefīl] vezninde) **إِخْفَاسٌ** [iħfās] ile ma'nā-yı ahīrde mürādifittir; yukālu: **خَفَسَ مِنَ الْمَاءِ بِمَعْنَى أَخْفَسَ**

التَّخْفُضُ [et-teħaffus] (tefā'ul) [tefā'ul] vezninde) Yere çalınıp uzanmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَخَفَّضَ الرَّجُلُ إِذَا انْجَدَلَ وَاضْطَجَعَ**

الْإِنْخِفَاسُ [el-inħifās] (infī'āl) [infī'āl] vezninde) Bir nesne bozulmak ma'nāsınadır;

yukālu: **إِنْخَسَسَ الْمَاءَ إِذَا تَغَيَّرَ**

الْخَفِيسُ [el-ḥafis] (emīr [emīr] vezninde) Suyu çok şarāba denir; yukālu: **شَرَابٌ خَفِيسٌ إِذَا كَانَ كَثِيرَ الْمَوَاجِ**

الْمُخْفِسُ [el-muḥfis] (muflis [muflis] vezninde) Çabuk sarhoş eden şarāba denir; yukālu: **شَرَابٌ مُخْفِسٌ أَي سَرِيعُ الْإِشْكَارِ**

[خ ل س]

الْخَلْسُ [el-ḥals] (ḥā'nın fethi ve lām'ın sükunıyla) Şol kuru çayıra denir ki dibinden taze çayır bitmekle birbirine muhtelit ola; yukālu: **فِي الْمَوْعَى خَلْسٌ وَهُوَ الْكَأَلُ الْيَابِسُ** Ve **تَبْتُ فِي أَضْلِهِ الرُّطْبُ فَيُخْتَلِطُ**

خَلْسٌ [ḥals] Masdar olur, kapmak ma'nāsına; niteki **خَضِصَى** [ḥiṣṣā] vezninde **خَلِيسَى** [ḥilīsā] dahi bu ma'nada masdardır; yukālu: **خَلَسَ الشَّيْءُ خَلْسًا وَخَلِيسَى مِنَ الْبَابِ** **خَلْسٌ** [ḥals] 'alā-gafletin kapmak ve **خَطْفٌ** [ḥatf] şāhīn gibi sür'atle kapmak ma'nāsındadır.

خَلْسٌ [el-ḥalīs] (emīr [emīr] vezninde) [ḥals] ile ma'nā-yı evvelde mürādiftir. Ve saç ve sakalına kır sepmiş adama denir; yukālu: **رَجُلٌ خَلِيسٌ أَي أَسْمَطٌ** Ve sararıp kurumağa yüz tutmuş nebāta denir; yukālu: **نَبَاتٌ خَلِيسٌ أَي هَائِجٌ** **رَجُلٌ** **خَلِيسٌ** Mü'ennesi **أَي الْأَخْمَرُ الَّذِي خَالَطَ بَيَاضَهُ سَوَادٌ** **خَلْسَاءُ** [ḥalsā']dır, ke-mā se-yuzkeru.

الْإِخْتِلَاسُ [el-iḥtilās] (ifti'al [ifti'al] vezninde) Bu dahi kapmak ma'nāsındadır, **خَلْسٌ** [ḥals] gibi, 'alā-kavlin bunun mefhūmunda sür'at mu'teberdir ki çabuk kapmak olur; yukālu: **إِخْتَلَسَهُ بِمَعْنَى خَلْسَهُ أَوْ هُوَ أَوْحَى مِنَ الْخَلْسِ** **الْخُلْسَةُ** [el-ḥulset] (fuṣṣa [fuṣṣat] vezninde) İsmdir, kapma ve kapış ma'nāsındadır; yukālu: **هُوَ سَرِيعُ الْخُلْسَةِ أَي السَّلْبِ** Ve **إِخْلَاسٌ**

[iḥlās] ma'nāsından dahi ism olur, nebātın yaş ve kuru karışıklığına denir.

الْإِخْلَاسُ [el-iḥlās] (hemzenin kesriyle) Nebātın yaşı kurusuyla karışık olmak ma'nāsındadır; yukālu: **أَخْلَسَ النَّبَاتُ إِذَا اخْتَلَطَ رَطْبُهُ بَيَاضِهِ**

الْخُلْسُ [el-ḥuls] (ḥā'nın zammıyla) Beyāzı sümretle muhtelit olan kızıl benizli hatunlara denir; **خَلْسَاءُ** [ḥalsā'] müfredidir takdiren **يَاهŪد خَلِيسٌ** [ḥalīs]tir fa'ıl vezninde ki müzekker ve mü'ennese şāmildir **يَاهŪد خِلَاسِيَّةٌ** [ḥilāsiyyet]tir ki zā'idini ya'nī yā ile hā'yı hazf takdīri üzere, **gūyā** ki **خِلَاسٌ** [ḥilās] lafzını cem' eylemiş olur, **كِتَابٌ** [kitāb] ve **كُتُبٌ** [kutub] gibi.

الْخِلَاسِيَّةُ [el-ḥilāsiyy] (ḥā'nın kesriyle) Şol veledede denir ki vālideyninin biri ak ve biri siyāh ola, 'Arab cāriyesinden beyāz adamın veledi gibi ki ıstilāhımızda habeşī ta'bīr olunur; tekūlu: **رَأَيْتُ وَلَدًا خِلَاسِيًّا وَهُوَ بَيْنَ** **أَبْوَيْنِ أَيْضًا وَأَسْوَدِهِ** Ve Hindī ve Fārisī decāce beyninde hāsıl olan horoza denir. Fārisī dediği hālen müte'aref olan decācedir. Mü'ennesleri **خِلَاسِيَّةٌ** [ḥilāsiyyet]tir.

خِلَاسٌ [Ḥilās] (kitāb [kitāb] vezninde) Esmādandır: **Ḥilās** b. 'Amr ve **Ḥilās** b. Yaḥyā tābi'ındendir.

خِلَاسٌ [Ḥallās] (şeddād [şeddād] vezninde) Esmādandır: **Simāk** b. Sa'd b. **Ḥallās** ashābdandır.

أَبُو خِلَاسٍ [Ebū Ḥallās] Şu'arā-yı Cāhiliyye'dendir ve kavmin mihter ve ser-gerdesi idi.

خُلَيْسٌ [Ḥuleys] (zūbiyy [zubeyr] vezninde) Esāmīdendir: 'Abbās b. **Ḥuleys** etbā'ı tābi'ından muhaddistir.

مُحَالِسٌ [Muḥālis] (mīm'in zammıyla)

Benī Hilāl yāhūd Benī 'Uḫayl yāhūd Benī Fuḫaym cemā'atine mahsūs bir aygır at ismidir.

الْتَحَالِسُ [et-teḫālūs] [تَفَاعُلٌ] [tefā'ul] vezninde) Kapışmak ma'nāsındadır; yukālu: تَحَالَسُوهُ إِذَا تَسَالَبُوهُ

[خ ل ب س]

الْحُلَابِسُ [el-ḥulābis] [غُلَابِيٌّ] [ḡulābiṭ] vezninde) Rakik ve nāzük ve mülāyim söze denir; yukālu: أَخَذَ قَلْبَهُ بِالْحُلَابِسِ أَيُّ بِالْحَدِيثِ Ve sırf yalan söze denir; yukālu: غَرَّهُ بِالْحُلَابِسِ أَيُّ الْكَذِبِ

الْحَلَابِسُ [el-ḥalābis] ve

الْحَلَابِسُ [el-ḥalābis] (ḥā'ların fethiyle) Bātül ve beyhüde ma'nāsındadır; yukālu: Ve وَقَعُوا فِي الْخَلَابِسِ وَالْحَلَابِسِ أَيُّ الْبَاطِلِ

خَلَابِسُ [ḫalābis] Her biri bir semtten gelmiş müteferrik nāsa denir. Ve bunun müfredi ma'ruf değildir yāhūd müfredi خَلْبِسُ [ḫalbīs]tir ḥā'nın fethiyle. Ve

خَلَابِسُ [ḫalābis] Yalan kelimāta denir. Ve şol develere denir ki suya kandıktan sonra çobanı idrāklerinden 'aciz edecek mertebe şiddetle revān olalar. Mü'ellif burada dahi yine müsāmaha tarikiyle tefsir eylemiştir. Ve nesak ve nizām ve istivā üzere cārī olmayan perişān-süret nesnelere denir. Ve le'īm ve sifle ve enzāl kimselere denir.

الْحَلَابِسُ [el-ḥalābis] [عَضْرُفُوطٌ] [ʿaḍrūfūt] vezninde) Çakmak çakacak taşta denir, hacir-i kaddāh ma'nāsına.

الْحَلْبَسَةُ [el-ḥalbeset] [دَحْرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) Bir kimseyi dil-keş kelāmla meftün edip gönlünü almak ma'nāsındadır; yukālu: حَلْبَسَ فُلَانًا وَحَلْبَسَ قَلْبَهُ إِذَا فَتَنَهُ وَدَهَبَ بِهِ

[خ ل م س]

الْحَلَابِسُ [el-ḥalāmīs] [خَلَابِيسٌ] [ḫalābis] vezninde) Deve kısmına mahsūs susuzluktan biridir ki dört gün muttasıl otlakta kaldıktan sonra sabāh yāhūd akşam vakti suya gelmeleri olacaktır ki vird-i vāhid üzere müttefik olmaz, ya'nī susuz kalacağı üç gün olur ki su içtiği gün mahsüb olur. Kaçan deveyi bu resme otlakta ibkā eyleseler زَعِيثٌ خُلْمُوسًا derler ḥā'nın zammıyla.

[خ م س]

الْحَمْسَةُ [el-ḥamset] (ḥā'nın fethiyle) Beş 'adedin ismidir; yukālu: خَمْسَةُ رِجَالٍ وَخَمْسُ نِسْوَةٍ وَالتَّذْكِيْرُ بِالْهَاءِ

الْحَامِسُ [el-ḥāmīs] Beşinci olan nesnedir; yukālu: جاء فُلَانٌ حَامِسًا Ve sīn'i yā'ya ibdalle حَامِي [ḥāmī] dahi lügattir.

الْمَحْمُوسُ [el-maḥmūs] Tülü beş endāze olan şey'e denir; yukālu: ثَوْبٌ وَرُمَحٌ مَحْمُوسٌ إِذَا كَانَ طَوْلُهُ خَمْسَ أَذْرُعٍ Ve beş kat ipe ve urgana denir; yukālu: خَبْلٌ مَحْمُوسٌ إِذَا كَانَ مِنْ خَمْسِ قَوَى

الْحَمِيسُ [el-ḥamīs] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) Bu dahi tülü beş endāze olan şey'e denir; yukālu: ثَوْبٌ مَحْمُوسٌ وَخَمِيسٌ إِذَا كَانَ طَوْلُهُ خَمْسَ أَذْرُعٍ Ve

خَمِيسٌ [ḫamīs] Müretteb 'askere itlāk olunur, beş erkāndan mürekkeb olduğu için ki mukaddime ve kalb ve meymene ve meysere ve sākadan ya'nī dümdārdan 'ibārettir; yukālu: Ve عَزَاهُمْ بِالْحَمِيسِ أَيُّ الْجَيْشِ

خَمِيسٌ [ḫamīs] Bir recül adıdır. Ve Ḥamīs el-Ḥavzī ve İbn Ḥamīs el-Mavşilī muhad-dislerdir. Ve cemā'at-i insāniye itlāk olunur; tekūlu: مَا أَذْرِي أَيُّ خَمِيسِ النَّاسِ هُوَ أَيُّ أَيُّ جَمَاعَتِهِمْ

يَوْمُ الْخَمِيسِ [yevmu'l-ḫamīs] Perşembe

güntüdür. Cem'î [aḥmisā] ve اُخْمَسَةٌ [aḥmiset] gelir.

الْخُمْسُ [el-ḥams] [lems] vezninde) Kavmin mällarının humsunu ya'nî beşte birini almak ma'nāsınadır; tekülü: خَمَسْتُهُمْ Ve خُمْسًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَخَذْتَ خُمْسَ أَمْوَالِهِمْ Ve bir cemā'atin beşincisi olmak, 'alā-kavlin kendi nefsiyle onları tamām beş nefer kılmak ma'nāsınadır; tekülü: خَمَسْتُهُمْ خُمْسًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي أَيْ كُنْتُ خَامِسَهُمْ أَوْ كَمَلْتُهُمْ خَمْسَةً بِنَفْسِي Ma'neyeyn-i mezbüreyn beyninde fark haficedir, zīrā ma'nā-yı ahırde terāhī-i zamānī lāzım deǵildir.

الْخُمْسُ [el-ḥims] (ḥā'nın kesriyle) Deve kısmının susuz kaldığı günlerden bir güne denir ki üç gün otlakta kalıp dördüncü gün suya gelmektedir. Şirb-i evvel mahsübdür, niteki عَشْرٌ [içir] māddesinde dahi böylece- dir; yukālu: الْخُمْسُ شَرْ الْأَطْمَاءِ وَهُوَ أَنْ تَرَعَى ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ وَتَرِدَ الرَّبْعَ وَهِيَ إِبِلٌ خَوَامِسُ

خُمْسُ [Ḥims] Bir recül adıdır. Ve Yemen mülükundan birinin adıdır ki خُمْسُ [ḥims] dedikleri kumaşı ibtidā kendisi için ihtirā' eylediler. Ve şol beyābāna denir ki suyu ba'īd olmakla develerin suya gelmeleri yevm-i şürblerinden başka dördüncü gün- de ola.

الْأَخْمَاسُ [el-aḥmās] (hemzenin fethiyle) خُمْسُ [ḥams] lafzının cem'idir; yekülüne: هُمَا فِي بُرْدَةِ أَخْمَاسٍ أَيْ تَقَارَبَا وَاجْتَمَعَا وَاضْطَلَحَا أَوْ فَعَلًا فِعْلًا وَاجِدًا يَشْتَبِهَانِ فِيهِ كَانْتُهُمَا فِي ثَوْبٍ وَاحِدٍ هُوَ يَضْرِبُ «أَخْمَاسًا لِأَسْدَاسٍ» أَيْ يَسْعَى فِي الْمَكْرِ وَالْحَدِيدَةِ يَضْرِبُ لِمَنْ يُظْهِرُ شَيْئًا وَيُرِيدُ غَيْرَهُ لِأَنَّ الرَّجُلَ إِذَا أَرَادَ سَفْرًا بَعِيدًا عَوَدَ إِلَيْهِ أَنْ تَشْرَبَ Ya'nî mekr ve hadī'a cihetinde sa'y ve gūşiş eder. Halkı igfāl için bir husūsu izhār edip lākin gay- rı husūs irādesinde olan kimse hakkında

darb olunur. Vech-i mezkūr üzere deve susuzluǵundan nev'-i mahsüstür, zīrā bir kimse sefer-i ba'īd murād eyledikte de- vesine خُمْسُ [ḥims] ve سِدْسٌ [sids] şürble- rini i'tiyād eder. Ve يَضْرِبُ kelimesi izhār ma'nāsına olan ضَرْبٌ [darb]dan me'hūz olmakla يَظْهِرُ أَخْمَاسًا لِأَجْلِ أَسْدَاسٍ demektir, ya'nî devesini خُمْسُ [ḥims]ten سِدْسٌ [sids]e mürtakī eyler ki murādı سِدْسٌ [sids] olmak- la خُمْسُ [ḥims]e alıştırarak سِدْسٌ [sids]e va- rır demek olur.

الْخُمْسُ [el-ḥums] (ḥā'nın zammıyla) ve **الْخُمْسُ** [el-ḥumus] (zammeteynle) Beşte bire denir, penç yek ma'nāsına; yukālu: أَخَذَ خُمْسَ أَمْوَالِهِمْ وَخُمْسَهَا أَيُّ جُزْءًا مِنْ خَمْسَةٍ **خُمَاسٌ** [ḥumāse] (ḥā'nın zammıyla) ve

مَخْمَسٌ [maḥmese] (mīm'lerin fethiyle) خَمْسَةٌ خَمْسَةٌ lafızlarından ma'düllerdir, be- şer beşer demektir; yukālu: جَاؤُوا خُمَاسًا وَمَخْمَسٌ أَيُّ خَمْسَةً خَمْسَةً كَمَا قَالُوا ثَنَاءً وَمَثْنَى وَثَلَاثَ وَمَثَلْتُ

بَرَكَاءُ خَمَاسًا [Ḥamāsā] (ḥā'nın fethiyle) [berākā] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

الْإِخْمَاسُ [el-iḥmās] (hemzenin kesriyle) Cemā'at beş olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَحْمَسَ الْقَوْمُ إِذَا صَارُوا خَمْسَةً Ve bir adamın devesi dördüncü gün suya gelmek ma'nāsınadır; yukālu: أَحْمَسَ الرَّجُلُ إِذَا وَرَدَتْ إِلَيْهِ خُمْسًا

التَّخْمِيسُ [et-taḥmīs] [tef'īl] veznin- de) Bir nesneyi beş rüknlü ve beş köşeli kılmak ma'nāsınadır; yukālu: حَمَسَ الشَّيْءَ إِذَا جَعَلَهُ ذَا خَمْسَةِ أَرْكَانٍ

الْخُمَاسِي [el-ḥumāsīyy] [ḡurābiyy] vezninde) Mikdār-ı kāmēti beş karış olan gulāma denir; altı ve yedi karış olsa, سُدَاسِي [sudāsīyy] ve سُبَاعِي [subā'īyy] denmez, zīrā o vakte رَجُلٌ [recul] olur; yukālu: غُلَامٌ

حُمَاسِيٍّ إِذَا كَانَ طُولُهُ خَمْسَةَ أَشْبَارٍ

[خ ن ب س]

الْحَنَابِسُ [el-ḥunābis] [عَلَابِيطُ] [ʿulābiṭ] vezninde) Bed-çehre ve kerihü'l-manzar kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ حُنَابِسٌ أَيْ الْكَرِيهَ الْمُنْظَرُ. Ve arslana denir; cem'î حَنَابِسٌ [ḥanābis]tir ḥā'nın fethiyle. Ve kadīm ve şedīd ve sābit olan şey'e denir; yukālu: شَيْءٌ حُنَابِسٌ أَيْ قَدِيمٌ. Ve pek muzlim geceye denir. Ve gövdesi iri ve yoğun olan kısa boylu adama denir; cem'î حُنَابِسُونَ [ḥunābisūn]dur.

الْحَنْبَسُ [el-ḥanbes] [جَعْفَرٌ] [ca'fer] vezninde) Bu dahi kısa boylu iri gövdeli adama denir. Ve Du'ca b. Ḥanbes bir şā'ir ve fāristir.

حَنْبِسٌ [Ḥinbis] [زَبْرُجٌ] [zibric] vezninde) Hudbe b. Ḥaşrem ve Ziyāde b. Zeyd nām şā'irlerin cedleri ismidir.

الْحَنْبَسَةُ [el-ḥanbeset] [دَحْرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) Ganīmeti bölüştürmek ma'nāsınadır; yukālu: حَنْبَسُ الرَّجُلِ إِذَا قَسَمَ. Ve الغنيمة

حَنْبَسَةٌ [ḥanbeset] Arslanın tıknazlığına, 'alā-kavlin yürüyüşüne denir.

[خ ن س]

الْحُنْسُ [el-ḥuns] (ḥā'nın fethi ve nūn'un sükūnuyla) ve

الْحُنُوسُ [el-ḥunūs] [جُلُوسٌ] [culūs] vezninde) Gerilenmek ma'nāsınadır; yukālu: حَنَسَ عَنْهُ حَنْسًا وَحُنُوسًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا تَأَخَّرَ. Ve geriletmek ma'nāsına müte'addī olur; yukālu: حَنَسَ زَيْدًا إِذَا أَخَّرَهُ. Ve baş parmağı yummak ma'nāsınadır; yukālu: أَشَارَ. أشَارَ بِأَرْبَعٍ وَحَنَسَ إِيْنَاهُمَا إِذَا قَبَضَهَا. Ve belirsiz ve nābedīd kılmak ma'nāsınadır; yukālu: حَنَسَ بِغُلَانٍ إِذَا غَابَ بِهِ.

الْإِنْخِنَاسُ [el-inḥinās] [إِنْفِعَالٌ] [infī'āl] vezninde) Gerilenmek ve sona kalmak

ma'nāsınadır; yukālu: إِنْخَنَسَ مِنْهُمْ إِذَا تَأَخَّرَ وَتَخَلَّفَ

الْإِنْخِنَاسُ [el-iḥnās] (hemzenin kesriyle) Gerilemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أَحْنَسَهُ أَخَّرَهُ

التَّحْنُسُ [et-teḥannus] [تَفْعُلٌ] [tefa'ul] vezninde) Gā'ib ve nābūd eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِنْجَنَسَ بِغُلَانٍ إِذَا غَابَ بِهِ. Mü'ellif [inḥinās] ile تَحْنُسُ [teḥannus] mādelerini tekrār eylemiştir.

الْحَنَّاسُ [el-ḥannās] [شَدَادٌ] [şeddād] vezninde) Şeytāna itlāk olunur, 'ibādetten teḥīr edip veyāhūd zikr-i ilāhī vaktinde ric'at ve te'eḥhür ve gaybet eylediği için. Kāle'ş-şārih ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿مَنْ شَرَّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ﴾ أَيْ الشَّيْطَانَ قَالَ الرَّاعِبُ أَيْ الشَّيْطَانَ الَّذِي يَحْنُسُ أَيْ يَنْقُبُ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ تَعَالَى

الْحُنْسُ [el-ḥunnes] [رُكْعٌ] [rukka'] vezninde) حَانِسٌ [ḥānis]in cem'idir, mutlakan kevākibe itlāk olunur, gündüz gā'ib gece zuhūra rāci' oldukları için. 'Alā-kavlin seb'a-i seyyāreye yāhūd hamse-i mütehayyireye itlāk olunur ki Zuḥal ve Müşterī ve Mirriḥ ve Zühre ve 'Uḫārid'dir, istikāmetleri gibi seyrlerinde te'eḥhür ve ric'atlerine mebnī.

الْحَنَسُ [el-ḥanes] (fethateynle) Burnun ucu azca kalkık olup gerisi basık olmağa denir ki bu فَطَسٌ [feṭas]tan yakışıklıca olur; yukālu: فِي أَنْفِهِ حَنَسٌ وَهُوَ تَأَخَّرَ عَنِ الْوَجْهِ مَعَ اِرْتِفَاعٍ. Ve bu sıfat sığır kısmının burnlarında olur.

الْأَحْنَسُ [el-aḥnes] [أَحْمَرٌ] [aḥmer] vezninde) Burnu vash-ı mezkūr üzere olan kişiye denir; حَنْسَاءٌ [ḥansā'] mü'ennesidir. Ve

أَحْنَسٌ [aḥnes] Kene ve sakırğa ta'bīr olunan böceğe denir. Ve arslana denir. Ve Aḥnes b. Ğiyās b. 'İşme ve Aḥnes b. el-'Abbās

b. Huneys ve Aḥnes b. Na'ce b. 'Adiy şā'irlerdir. ve Aḥnes b. Şihāb b. Şerīḳ ve Aḥnes b. Cenāb es-Sulemī sahābīlerdir. Ve Ebū 'Āmir b. Ebi'l-Aḥnes şā'irdir.

الْحُنْسَاءُ [el-ḥansāʾ] [ḥamrāʾ] [ḥamrāʾ] vezninde) Aḥnūs [aḥnes]in mü'ennesidir. Ve Ḥansāʾ bint Ḥizām ve Ḥansāʾ bint 'Amr b. eṣ-Şerīd sahābiyyelerdir. Ve Ḥansāʾ bint 'Amr, Şahr'ın kızkardeşidir ki şā'ire-i ma'rūfedir, ona Ḥunās dahi derler, غُرَابٌ [gūrāb] vezninde. Ve

حُنْسَاءُ [ḥansāʾ] Bakara-i vahşiyeye ya'nî sığın dedikleri hayvânın dişisine vasf olur. Ve 'Umeyre b. Târiḳ el-Yerbū'î nām kimsenin feresi ismidir.

الْحُنُوثُ [el-ḥinnevs] [sinnevr] vezninde) Arslana denir.

حُنَاسٌ [Ḥunās] [gūrāb] vezninde) Yemen'de bir mevzi' adıdır. Ve Munzir b. Serḥ'in ceddî ismidir. Ve oğulları Yezīd ve Ma'ḳil ve 'Abdullāh b. en-Nu'mān b. Beldehe b. Ḥunās ve Ummu Ḥunās mazhar-ı şeref-i sohbet oldular. Ve Humām b. Ḥunās tābī'ındendir.

حُنَيْسٌ [Ḥuneys] [zubeyr] vezninde) Esāmīdendir: Ḥuneys b. Ḥalīd ve Ḥuneys b. Ebi's-Sā'ib ve Ḥuneys b. Ḥuzāfe ve Ebū Ḥuneys el-Ġifārī sahābīlerdir.

الْحُنُوسُ [el-ḥunus] (zammeteynle) Āhūlara itlāk olunur. Ve yataklarına da itlāk olunur. Ve sığırlara denir, بَقَرٌ [baḳar] ma'nāsına.

[خ ن ع س]

الْحَنْعَسُ [el-ḥan'as] [ca'fer] vezninde) Sırtlana denir, دَابُعٌ [dābu'c] ma'nāsına.

[خ ن ف س]

الْحُنْفَسَةُ [el-ḥanfeset] [dahrecet] vezninde) Bir cemā'atten dil-gīr ve nā-hoş

olmakla onlardan 'udül ve müfārakat eylemek ma'nāsındadır; yukālu: حُنْفَسٌ عَنِ الْقَوْمِ إِذَا كَرِهَهُمْ وَعَدَلَ عَنْهُمْ

الْحُنَافِيسُ [el-ḥunāfis] [ulābiṭ] vezninde) Arslana denir.

الْحَنَافِيسُ [el-Ḥanāfis] (ḥā'nın fethiyle) Enbār nām belde kurbünde bir mevzi'dir. Ve

حَنَافِيسٌ [ḥanāfis] حُنْفَسَاءُ [ḥunfesāʾ]dan cem' olur.

دَيْرُ الْحَنَافِيسِ [Deyru'l-Ḥanāfis] Dicle'nin garbisinde vāki' bir cebel-i şāhikin tepesinde bir mevzi' adıdır ki senede üç gün onda bir mertebe hurde حُنْفَسَاءُ [ḥunfesāʾ] cem' olur ki duvarları ve sukūf ve arāzisi mürekkeb sıvanmış gibi simsiyāh olup üç günden sonra bir dāne bulunmaz olur.

يَوْمُ الْحَنَفِيسِ [yevmu'l-ḥanfes] [ca'fer] vezninde) Eyyām-ı 'Arabdan bir yevm-i ma'rūftur.

الْحُنْفَسَةُ [el-ḥunfeset] [kūrtaḳat] vezninde) ve

الْحُنْفِيسَةُ [el-ḥunfiset] [ulebiṭat] vezninde) Şol deveye denir ki azca otlağa rāzī ve kāni' ola.

الْحُنْفَسَاءُ [el-ḥunfesāʾ] (ḥā'nın zammı ve fā'nın fethiyle) ve

الْحُنْفَسُ [el-ḥunfes] [cundeb] vezninde) ve

الْحِنْفِيسُ [el-ḥinfis] [ḥindif] vezninde) ve

الْحُنْفُسَةُ [el-ḥunfuset] [kunbu'at] vezninde) ve

الْحُنْفَسَةُ [el-ḥunfeset] [kūrtaḳat] vezninde) Osurgan böceğine denir; kerāhet ma'nāsından me'hūzdur.

[خ و س]

الْحَوْسُ [el-ḥavs] [جَوْس] [cevs] vezninde) Gadr ve hıyānet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَاسٌ بِهِ يُحَوْسُ حَوْسًا إِذَا عَدَرَ بِهِ وَحَانَ Ve lāşe ta'affün eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَاسَتِ الْحِيفَةُ إِذَا أَرَوْحَتْ Ve bir nesne kāsīd olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَاسٌ إِذَا كَسَدَ Ve 'ahd ve peymāna hilf eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَاسٌ بِالْعَهْدِ إِذَا أَخْلَفَ

مِخْوَسٌ [Miḥves] [مِثْبَرٌ] [minber] vezninde) Ma'dikereb el-Kindī oğludur ki kardeşi Mişrah ve Cemed ve Ebda'a ki dördü dahi ümerādan idi. Ve 'Amerrede nām bir hemşireleri var idi. Cümlesinin hakkında Resül-i ekrem 'aleyhi's-selām hazretleri la'n ve nefrīn eylediler. Mukaddemā Eş'as el-Kindī ile dergāh-ı risālet-penāha vüfud ve şeref-yāb-ı İslām oup ba'dehu mürtedd oldular. 'Akıbet 'ahd-i hilāfet-i Şiddīk-i Ekber'de Ḥaḍramevt kazāsında vākīf Nuceyr melhamesinde delālet-i süyūf-i İslāmiyye ile 'āzim-i bi'se'l-masīr oldular. Mersiye-hānları olan kārīnin işbu: «يَا عَيْنُ» «إِذَا عَيْنُ الْمَلُوكِ الْأَرْبَعَةُ» tersiyesindedir.

التَّحْوِيسُ [et-taḥvīs] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) Develeri su başında izdihām olmamak için suya birer birer yollamak ma'nāsınadır; yukālu: حَوْسٌ إِبِلُهُ إِذَا أُرْسَلَهَا إِلَى الْمَاءِ بَعِيرًا بَعِيرًا وَلَا يَدْعُهَا تَرْذِجْمٌ

الْمُتَحَوِّسُ [el-muteḥavvis] (ism-i fā'il bünyesiyle) Şol deveye denir ki be-gāyet semizliğinden lahm ve şahmı zāhīr ve āşīkār ola.

[خ ي س]

الْحَيْسُ [el-ḥīs] (ḥā'nın kesriyle) Birbirine

sarmaşmış güir ve sıkı ağaçlığa denir ki koruluk ta'bīr olunur, 'alā-kavlin cümlesi sāzlık ve kamışlık olana denir ki bük ta'bīr olunur. Ve arslan yatağı olan yere denir; أَخْيَاسٌ [ḥīset] dahi denir hā'yla. Cem'i أَخْيَاسٌ [aḥyās] ve خَيْسٌ [ḥīyes] gelir, عِنَبٌ [‘ineb] vezninde. Ve

خَيْسٌ [ḥīs] Süte denir. Ve hayr ve feyz ve bereket ma'nāsınadır; ve minhu yukālu: أَقَلُّ اللَّهِ خَيْسَهُ أَيُّ دَرَّةً وَخَيْرُهُ

الْخَيْسُ [el-ḥays] [لَيْسٌ] [leys] vezninde) Gam ve tasaya denir; yukālu: أَخَذَهُ الْخَيْسُ أَيُّ الْعُغْمِ Ve hatā' ve dalāl ma'nālarıdır; yukālu: إِهْتَدَى مِنْ خَيْسِهِ أَيُّ خَطَايِهِ وَكَذَا ضَلَّالِهِ Ve Mısrır kürelerinden Ḥavf-ı Garbī küresinde bir mevzi' ismidir; ḥā'nın kesriyle de mesmū'dur; muhaddisinden Muḥammed b. Eyyüb el-Ḥaysī oradan olmak gerektir. Ve

خَيْسٌ [ḥays] Yalan söylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَاسٌ يَخَيْسُ خَيْسًا إِذَا كَذَبَ Ve

خَيْسٌ [ḥays] ve

خَيْسَانٌ [ḥayesān] (feteḥātla) Nakz-i 'ahd eylemek ve vefāsızlık etmek ma'nāsınadır; yukālu: حَاسٌ بِالْعَهْدِ خَيْسًا وَخَيْسَانًا إِذَا عَدَرَ وَنَكَتَ Ve bir kimse yerinden ayrılmayıp mülāzemet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَاسٌ فَلَانٌ إِذَا لَزِمَ مَوْضِعَهُ حَاسَتِ الْحِيفَةُ إِذَا أَرَوْحَتْ Ve ragm ve züill ve hakāret ma'nāsınadır; ve minhu yukālu: إِنْ فَعَلَ فَلَانٌ كَذَا فَإِنَّهُ يُحَاسُ أَنْفَهُ أَيُّ يُزَعَمُ وَيَذَلُّ

الْأَخْيِيسُ [el-aḥyēs] [أَفْضَلٌ] [efḍal] vezninde) Çatılık ve koruluk ma'nāsına olan خَيْسٌ [ḥays]ten güyā ki ef'al-i tafḍīl olmakla pek çok nesnede isti'māl eylediler; yukālu: هُوَ فِي عَيْصِ أَخْيِيسٍ أَوْ عَدَدِ أَخْيِيسٍ أَيُّ كَثِيرِ الْعَدَدِ

التَّحْوِيسُ [et-taḥyīs] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde)

Tezlil eylemek ma'nāsıdır; yukālu: حَيْسَهُ إِذَا ذَلَّهُ

المُحَيَّسُ [el-muḥayyes] (مُعَظَّمٌ [mu'azzam] vezninde) ve

المُحَيَّسُ [el-muḥayyis] (مُحَدَّثٌ [muḥaddis] vezninde) Zindāna denir. Ve hāssaten bir zindān ismidir ki Emīrū'l-mū'minīn İmām 'Alī radiyallāhu 'anhu binā eyledi. Mukaddemā sazlıktan salaç ve kulübe tarzında binā ve Nāfi' ile müsemma eylemişler idi. Bir gece onda mahbūs olan uğrular nakb ve firār eylemelerinden nāşī hasānet ve metānetle zindān-ı mezbūru bünyād ve işbu «أَمَّا تِرَانِي كَيْسًا مُكَيِّسًا || بَنَيْتُ بَعْدَ نَافِعٍ» «أَمَّا تِرَانِي كَيْسًا مُكَيِّسًا || بَابًا حَصِيًّا وَأَمِينًا كَيْسًا» inşād eylediler. Ve Sinān b. el-Muḥayyis ki مُحَدَّثٌ [muḥaddis] veznindedir, Sehm b. Burde'nin kätilidir. Ve Ebu'l-Muḥayyis es-Sukūnī ve Muḥayyis b. Zābyān el-Evvābī tābi'ilerdir. Ve Muḥayyis b. Temīm etbā'-ı tābi'indendir, 'alā-kavlin bu مَجْلَزٌ [miclez] veznindedir.

المُحَيَّسَةُ [el-muḥayyeset] (مُعَظَّمَةٌ [mu'azzamet] vezninde) Şol develere denir ki mer'āya saliverilmeyip nahr için yāhūd kasm için hānede habs olunmuş olalar; yukālu: إِبِلٌ مُحَيَّسَةٌ إِذَا كَانَتْ لَمْ تُسْرَحْ وَلَكِنَّهَا حُبِسَتْ لِلتُّخْرِ أَوْ الْقَسْمِ

FASLU'D-DĀLĪ'L-MŪHMELE (فَضْلُ الدَّالِ الْمُهْمَلَةِ)

[د ب س]

الدِّبْسُ [ed-dibs] (dāl'ın kesri ve kesreteynle) Hurmā pekmezine denir ki tāze hurmādan seyelān eder, عَسَلُ التَّمْرِ ma'nāsına. Ve bala dahi denir, عَسَلُ النَّحْلِ [ʿaselu'n-naḥl] ma'nāsına. Hālen pekmez dediğimize عَسَلُ الْعِنَبِ [ʿaselu'l-ʿineb] derler, Fāriside dūş-āb, 'Arabīde صَفْرٌ [şakr] denir; yukālu: إِيْتَدُمُوا بِالدِّبْسِ أَيُّ عَسَلِ التَّمْرِ وَكَذَا عَسَلُ النَّحْلِ Şārih der ki ba'dehu üzüm pekmezinde şāyi' olmuştur. Ve

دِبْسٌ [dibs] İnsāndan cem'ci kesire itlāk olunur; dāl'ın fethiyle de cā'izdir.

الدِّبْسُ [ed-debs] (dāl'ın fethiyle) Mutlakan levni siyāh olan şey'e denir.

الدُّبْسُ [ed-dubs] (dāl'ın zammıyla) اُدْبِسُ [edbes] lafzından cem'ci ki levni sevād ile humret beyninde olan kuşa denir ki karamtık kızıl olur; دُبْسِيٌّ [dubsiyy] dedikleri kuş ona mensūbdur ki levni karamtık kırmızıca olur ve güvercin gibi elhān eder; mü'ennesi دُبْسِيَّةٌ [dubsiyyet] tir. Bu kuş Fāriside müsice dedikleridir ki bu diyārlarda ona kumru derler; be-gāyet enīs bir kuştur, hānelerin pencerelerinde ve raflarda āşiyāne yaparlar.

الدُّبُوشُ [ed-debūs] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Şol hurmā hülāsasına denir ki yağı eritirken içine atarlar, yağın ta'mını pek hoş eder.

الدُّبُوشُ [ed-debbūs] (تَنُّورٌ [tennūr] vezninde) Topuza ve bozdoğana denir. Gūyā ki mu'arredir, vākī'ā صَبُورٌ [şabūr] vezninde debūs-ı Fārisī mu'arredidir, topuz dahi

دُبُوس [debbūs] muharrefidir. Cem'i دُبُوسُ [debābis]tir.

دُبُوسِيَّة [Debbūsiyet - Debūsiyet] (bā'nın tahfifi ve teşdidıyla) Şoğd-ı Semerkand nahiyesinde bir kasabadır.

دُبَّاس [Dubās] (غُرَابٌ [gūrāb] vezninde) Cebbār b. Qırt nām kimsenin feresi ismidir.

دُرِّي دُبَس [durrī dubes] (dāl'ın zammıyla) دُرٌّ [durr] lafzından fi'l-i emr-i mü'ennestir ve دُبَس [dubēs] ضُرْدٌ [şurad] veznindedir: دُرٌّ إِذَا أَحَالَتِ الْمَطَرُ 'alāmetini etfāl-i 'Arab gördükte sehābeye hitāben kelām-ı mezbūru tefevvüh ederler, niteki bizim etfāller "Yağdır Allāhım yağdır!" derler. Yağmurlu bulut karamtik olduğundan دُبَس [dubēs] ile ta'bīr ederler.

الدِّبَّاسَاءُ [ed-dibāsā'] (dāl'ın kesriyle) Dişi çekirgeye denir; دِبَّاسَاءٌ [dibāsāt] müfredidir.

الدِّبَّسَاءُ [ed-Debsā'] (حَمْرَاءٌ [hamrā'] vezninde) Ashābdan Mucāşī' b. Mes'ūd'un bir kırsağı ismidir ki sebbāktan idi.

الإِدْبَاسُ [el-idbās] (hemzenin kesriyle) Yer nebātāt izhār eylemek ma'nāsınadır ki o vakte yerin yüzü karamtik olur; yukālu: أَدْبَسَتِ الْأَرْضُ إِذَا أَظْهَرَتِ النَّبَاتُ

التَّدْبِيسُ [et-tedbīs] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bir nesneyi setr eylemek ve setr olunmak ma'nalarına müte'addī ve lāzım olur; yukālu: دَبَسَ الشَّيْءُ فَدَبَسَ هُوَ أَي وَاوَاهُ فَتَوَارَى Ve bir nesneyi yamayıp meremmet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: دَبَسَ خُمَّهُ إِذَا لَدَّمَهُ

الإِدْبِيسَاسُ [el-idbisās] (إِفْعَالٌ [if'īl] vezninde) Siyāh olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِدْبِيسَ الشَّيْءُ إِذَا صَارَ أَشْوَدَ

[د ب ح س]

الدُّبْحُسُ [ed-dubbaḥs] (dāl'ın zammı ve bā-

yı müşeddedenin fethi ve ḥā-yı mühmele-nin sükūnuyla شُمَّخْرٌ [şummaḥr] vezninde) Fīl gibi 'azīmü'l-heykel dahāmetli adama denir. Ve arslana denir.

[د ب خ س]

الدُّبْحُسُ [ed-dubbaḥs] (ḥā-yı mu'ceme ile) دُبْحُسٌ [dubbaḥs] vezninde ve mürādifidir.

[د ح س]

الدَّحْسُ [ed-daḥs] (نَحْسٌ [naḥs] vezninde) Nās beyninde fitne ilkāsiyla ifsād eylemek ma'nāsınadır; yukālu: دَحَسَ بَيْنَ الْقَوْمِ دَحَسًا مِنْ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا أَفْسَدَ Ve kassāb boğazlanmış koyunun derisini yüzüp çıkarırken elini gövde ile derinin arasına sokmak ma'nāsınadır; yukālu: دَحَسَ الْجَزَارُ إِذَا أَدَخَلَ Ve doldurmak ma'nāsınadır; yukālu: دَحَسَ الشَّيْءَ إِذَا دَحَسَ الْمَلَأَهُ Ve sünbülenin kapçıkları dāneler ile dolmak ma'nāsınadır; yukālu: دَحَسَ الشُّنْبُلُ إِذَا امْتَلَأَتْ أَكْمُتُهُ مِنَ الْحَبِّ Ve ayakla tepinmek ma'nāsınadır, mezbūhun tepinmesi gibi; yukālu: دَحَسَ بِرِجْلِهِ إِذَا دَحَصَ Ve bir kimse-den bir sözü yā bir haberi saklamak ve ketm eylemek ma'nāsınadır; yukālu: دَحَسَ عَنهُ الْحَدِيثَ إِذَا غَيَّبَهُ Ve bir işi ferd-i vāhidin bilmeyeceği cihetten be-gāyet gizli işlemek ma'nāsınadır; ekserī şerr ve nā-marzī umūr ve ef'alde müsta'meldir; yukālu: دَحَسَ بِالشَّرِّ إِذَا دَسَّهُ مِنْ حَيْثُ لَا يُعْلَمُ

دَحْسٌ [daḥs] Şol ekine denir ki sünbüleleri bütün dāneler ile dolmuş ola; masdar ile tesmiye olunmuştur; yukālu: رَزَعُ دَحْسٍ أَيِ امْتَلَأَ حَبًّا

دَاحِسٌ [dāḥis] (ḥā'nın kesriyle) 'Abs kabilesinden Qays b. Zuheyr'in feresi ismidir. «وَقَعَ بَيْنَهُمْ حَرْبٌ دَاحِسٌ» meselinin ve «أَشْأَمُ مِنْ دَاحِسٍ» meselinin menşe'idir. Süreti

budur ki ays ile Zubyan kabilesinden Huzeyfe b. Bedr nam kimse atlarını koşup yarıştırmak hususunda yirmi mihar deve ödül olmak üzere bahs edip atlarını kırk gün yarandırdıktan sonra yüz ok atımı mikdarında bir meydān ta'ayin eylediler. ays'ın Dahis ve Gābrā' nāmında iki atı var idi ve Huzeyfe'nin Haṭṭār ve Hanfā' nāmında iki atı var idi. Her biri atlarına süvār ve diğēerlerini yedeklerine alıp bilād-ı Benī Fezāre'den Zātu'l-İşād nām mahalden irhā-yı 'inān eylediler. Lākin Benū Fezāre, Huzeyfe'nin cemā'atinden olmalarıyla gayretine mebnī reh-güzerlerinde bir pusuya gizlice birkaç kimseler ta'ayin eylemişler idi. ays, Gābrā' üzerinde Huzeyfe'yi sebk ve takaddüm edip giderken nāgāh pusudan mezbūrlar hurūc ve Gābrā' nın çehresine darb ile ta'vīk eylemeleriyle kabīleteyn-i merkūmeteyn beynlerinde āteş-i harb u kītāl müşte'il ve kırk sene müddet mümtedd ve muttasıl oldu.

Ve feres-i mezbūreye Dāhis tesmiyesinin vechi budur ki feres-i mezbūrenin anası ki Celvā el-Kubrā nāmında idi, irvāş b. 'Avf nām kimsenin olup bir gün sāhibi elinde yederek Zu'l-Uḳḳāl nām aygırın olduğu kabīle semtinden güzār eder idi. İttifākī iki kız Zu'l-Uḳḳāl'ı bir mahalde otlamağā meşgūller idi. Semtine yakın gelip kırsrağı gördükte yaranmaya başladı. Meğēer o havālīde kabīle-i mezbūre ahālīsinden bir civān dahi hāzır bulunmakla keyfiyyet-i mezbūreyi görünce hande-nāk olmağın kızlar utandıklarından şūrīde-dil olmalarıyla bir takrīb elerinden boşanıp Celvā'ya bī-münāza'ā aştı. Ba'dehu kızlar Zu'l-Uḳḳāl'ı obala-

rına götirdükte sāhibi olan Ḥavt atın gözünden kırsrağā aştığını idrāk eylemekle ba'de's-su'āl vākıf-ı hāl oldukça zātında bir şērīr ve bed-mizāc kimse olmakla mezbūr irvāş'ın obasına gelip mā-i fahlini mütālebe ve teşdīd eyledikte "Şerrine la'net, var al!" diye cevāb eylemeleriyle hemān elini çamura bulayıp kırsrağın fercine idhāl ve rahiminden kendi zu'münce nutfeyi nez' ve ihrāc eyledi. Meğēer kırsrağın rahimi nutfeyi ahz ve iştīmāl eylemiş olmakla hāmīl olup müddeti inkızāsında bir yavru doğurdu. irvāş onu Dāhis ile tesmiye eyledi, güyā ki Zu'l-Uḳḳāl onun pederidir. Bu cihetle «أَسْأَمُ مِنْ دَاحِيسٍ» mesel oldu, min-haysü lā-yu'lem dess eylemek ma'nāsındandır. Ve

دَاحِيسُ [dāhis] ve

دَاحُوشُ [dāhūs] (كَابُوشُ [kābūs] vezninde) Bir yara yāhūd bir sivilce ismidir ki tırnakla etin beyninde hādīs olup gāhca o sebeble tırnak yerinden kopup ayrılır, kurlağān ve etyaran dedikleridir. Bunun hafīf nev'ine danaburnu ve dolama ta'bīr ederler.

أَلْمَدْحُوسَةُ [el-medḥūset] Zikr olunan دَاحِيسُ [dāhis] 'illetine uğramış parmağā denir; yukālu: إِضْبَعٌ مَدْحُوسَةٌ إِذَا أَصَابَ بِهَا الدَّاحِيسُ ve **أَلْدَّحَاشُ** [ed-duḥḥās] (رُمَّانٌ [rummān] vezninde) ve

أَلْدَّحَاشُ [ed-daḥḥās] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Bir nev' sarı böcek ismidir ki çocuklar onu tuzağā bağlayıp serçe sayd ederler; dā'imā yer altında gizlendiği için tesmiye olundu.

أَلْمَدْحُوشُ [el-medḥūs] ve

أَلْدَّحَاشُ [ed-diḥās] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Ehl ve sükkānla memlū eve vasf olur;

yukālu: **بَيْتٌ مَدْحُوسٌ وَدِحَاسٌ أَي مَمْلُوءَةٌ كَثِيرَةٌ** الأهل Burada دَارٌ [dār] i'tibārıyla mü'ennes vārid olmuştur.

الدَّيْحَسُ [ed-deyḥas] (صَيْقَلٌ [şayqal] vezninde) Mutlakan şey²-i kesire denir.

[د ح م س]

الدَّحْمَسُ [ed-daḥmes] (جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) ve

الدِّحْمِسُ [ed-diḥmis] (زَبْرُجٌ [zibric] vezninde) ve

الدُّحْمُسُ [ed-duḥmus] (بُرْقُوعٌ [burku' vezninde) Mutlakan siyāh nesneye denir; ve minhu yukālu: **لَيْلَةٌ دُحْمَسَةٌ وَلَيْلٌ دُحْمَسٌ أَي مُظْلِمٌ** Ve

دَحْمَسٌ [daḥmes] (جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) ve

دُحَامِسٌ [duḥāmis] (عَلَابِطٌ [‘ulābiṭ] vezninde) ve

دُحْمَسَانٌ [duḥmusān] ve

دُحْمَسَانِيٌّ [duḥmusāniyy] (dāl'ların zamımıyla) Gövdesi galiz ve semin olan kara yağız adama denir; yukālu: **رَجُلٌ دَحْمَسٌ وَدُحَامِسٌ وَدُحْمَسَانٌ وَدُحْمَسَانِيٌّ أَي آدَمٌ غَلِيظٌ سَمِينٌ** Ve

دَحْمَسٌ [daḥmes] Sirke tulumuna denir. Ve

دُحْمَسَانٌ [duḥmusān] Bön ve ahmak adama denir. Ve

دُحَامِسٌ [duḥāmis] Bahadır kimseye denir.

الدَّحَامِسُ [ed-deḥāmis] (dāl'ın fethiyle) **حَنَادِسٌ** [ḥanādis] ma'nāsıdır ki her ayın evāhiri olan üç muzlim geceye denir.

[د خ ت ن س]

دَخْتَنُوسٌ [daḥtenūs] (ḥā-yı mu'ceme ile **عَضْرَفُوطٌ** [‘aḍrefuṭ] vezninde) “Duḥter-i nūş”-ı Fārisī mu'arrebidir ki **بِنْتُ الْهَبِيءِ**

[bintu'l-heni'] ya'nī hoş-güvār kız demektir, Nūşirevān kendi kızına tesmiye eyledi, ba'dehu ta'rib edip Laḳīṭ b. Zurāre et-Temīmī kendi kızına da tesmiye eyledi. Ve bir küçük kabilenin dahi ismidir ve **دَخْدُنُوسٌ** [Daḥdenūs] dahi derler dāl'le.

[د خ س]

الدَّهْيَسُ [ed-deḥīs] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Gövdede olan sıkı ve tıknaz çok ete denir. Ve dābbenin bilekçesinde olan hurdelerin aşağılarındaki en ve oynak yerine denir ki köstek oraya geçirilir. Ve tırnaklarının içinde olan kemikçeğize denir. Ve insānın avucu içinde olan ete denir ki aya eti ta'bīr olunur. Ve pek çok 'adede ya'nī ma'dūd nesneye denir. Ve tepeleri büğrü, yumuşak, çok kum yağınlarına denir. Ve çok ev esvābına denir ki hırt mırt makülesi olmaktadır. Ve birbirine sarmaşmış otluklara denir.

الدَّيْحَسُ [ed-deyḥas] (صَيْقَلٌ [şayqal] vezninde) Bu dahi birbirine sarmaşık otluklara denir.

الدَّحْسُ [ed-daḥs] (dāl'ın fethi ve ḥā'nın sükūnuyla) Etine dolu tıknaz ve a'zāsı dirnekli adama denir; yukālu: **رَجُلٌ دَحْسٌ أَي تَارٌ مُكْتَنَزٌ** Ve genç ayıya denir. Ve bir nesne toprağa gömülme ma'nāsına masdar olur, saç ayağının küle gömülmesi gibi; yukālu: **دُحَسَ الشَّيْءُ فِي الثَّرَابِ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ** **دَوَاحِسُ** [devāḥis] itlāk olunur.

الدُّحْسُ [ed-duḥas] (شُرَادٌ [şurad] vezninde) **تُحْسٌ** [tuḥas] ma'nāsıdır ki dülfin dedikleri dābbe-i bahriyyedir.

الدَّحْسُ [ed-deḥas] (fethateynle) Bir 'illet adıdır ki davarın tırnağına karib kemirlekte hādis olur. Ve masdar olur, davar

‘illet-i mezbūreye uğramak ma‘nāsına; yukālu: دَخَسَ الْحَافِرُ دَخْسًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَصَابَهُ الدَّخْسُ

الدَّخَائِسُ [ed-dihās] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Çok nesneye denir; yukālu: عَدَدٌ دِخَاسٍ أَيْ دِرْعٌ كَثِيرٌ Ve sık halkalı zırha denir; yukālu: دِرْعٌ دِخَاسٍ أَيْ مُتَقَارِبَةٌ الْحَلِيقِ

[د خ م س]

الدُّخَامِيسُ [ed-duhāmīs] (غُلَابِيَةٌ [‘ulābiṭ] vezninde) İri gövdeli siyah adama denir.

الدَّخْمَسَةُ [ed-daḥmeset] (دَخْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Mekr ve hud‘a ile aldatmak ma‘nāsınadır; yukālu: دَخَمَسَ فُلَانًا إِذَا خَبَهُ Ve mekr ve hilesinden maksūdunu beyān ve izhār eylemeyi setr ve tevriye eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: فُلَانٌ يَدْخُمِسُ عَلَيْكَ أَيْ لَا يُبَيِّنُ لَكَ مَا يُرِيدُ

المُدَاخِمَسُ [el-mudaḥmes] (مُدَاخِرٌ [mudaḥrec] vezninde) Mestūr nesneye denir; yukālu: أَمْرٌ مُدَاخِمَسٌ أَيْ مُسْتَوْرٌ

[د خ ن س]

الدَّخْنَسُ [ed-daḥnes] (جَعْفَرٌ [ca‘fer] vezninde) Tünd ve şedīd adama ve deveye denir, ‘alā-kavlin şedīd olup semiz ve tavlı olan deveye denir.

[د ر ب س]

الدِّرْبَاسُ [ed-dirbās] (قِرْطَاسٌ [kirtās] vezninde) Arslana denir. Ve kelb-i ‘akūra denir.

الدُّرَابِيسُ [ed-durābis] (غُلَابِيَةٌ [‘ulābiṭ] vezninde) İri ve tünd ve şedīd deveye denir.

التَّدْرِيسُ [et-tederbus] (تَدَاخِرٌ [tedaḥruc] vezninde) Takaddüm eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: تَدْرِيسُ الرَّجُلِ إِذَا تَقَدَّمَ

[د ر د ب س]

الدَّرْدَبِيسُ [ed-derdebīs] (زَنْجِبِيلٌ [zencebīl] vezninde) Dāhiye ve āfete denir. Ve pīr-i

fāniye ve ‘acūz-ı fāniyeye denir ki geçkin kocalardır; yukālu: رَمَاهُ بِالذَّرْدَبِيسِ أَيْ الدَّاهِيَةِ ve yukālu: شَيْخٌ وَعَجُوزٌ ذَرْدَبِيسٌ أَيْ فَانٍ Nev‘ boncuk adıdır ki teshīr ve muhabbet için onunla efsūn ederler.

[د ر د ق س]

الدُّرْدَاقِيسُ [ed-durdāqīs] (دَالِ-ı mazmūme ve kāf-ı meksūre ile) Rūmī lügatinde baş ile boyun aralığında vassāle olan kemiğin ismidir.

[د ر س]

الدُّرُوسُ [ed-durūs] (جُلُوسٌ [culūs] vezninde) Bir nesnenin eseri mahv ve muzmahill olmak ma‘nāsınadır; yukālu: دَرَسَ الرِّسْمُ دُرُوسًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا عَفَا بَقَاءُ *Başā‘ir*’de beyānına göre bu mādde بَقَاءُ الْأَثَرِ [beḳā’u’l-eşer] ma‘nāsına mevzū‘ olup ve bir şey’in eserinin bekāsı o şey’in fī-nefsihi inmiḥāsını müstelzim olmakla ma‘nā-yı lāzīmīsi olan inmiḥā ile tefsīr eylediler. Ve ders-i kitāb ve ders-i ‘ilm ondan münşa‘ibdir ki hıfz ile eserini tenāvülden ‘ibārettir. Ve tenāvül eseri müdāvemeti-kırā‘atle hāsıl olduğundan nāşī ders, idāme-i kırā‘at ile ta‘bīr olundu ve bi-tarīki’l-kināye hayz-ı mer‘eye dahi itlāk olundu. Kezālik cereb-i ba‘īr dahi ondan münşa‘ibdir ki eser-i sıhhati mahv olur. İntehā. Ve دَرَسٌ [ders] ma‘nā-yı mezbūrda müte‘addī olur; yukālu: دَرَسَتْ وَدُرُوسًا إِذَا حَاضَتْ Ve

دَرَسٌ [ders] ve

دُرُوسٌ [durūs] Hatun hayz görmek ma‘nāsınadır; yukālu: دَرَسَتْ الْمَرْأَةُ دَرَسًا وَدُرُوسًا إِذَا حَاضَتْ

دَرَسٌ [ders] ve

دِرَاسَةٌ [dirāset] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde)

Kitāb okumak ma'nāsınadır; yukālu: دَرَسَ الْكِتَابَ دَرَسًا وَدِرَاسَةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا قَرَأَهُ Ve cimāc eylemek ma'nāsınadır; yukālu: دَرَسَ الْجَارِيَةَ إِذَا جَامَعَهَا eser ma'nāsından me'hūzlardır. Ve

دَرَسْ [ders] ve

دِرَاسْ [dirās] [kitāb] [kitāb] vezninde) Harmanda galle dövmek ma'nāsına müsta'emeldir; yukālu: دَرَسَ الْجَنْطَةَ دَرَسًا وَدِرَاسًا إِذَا دَاسَهَا Ve deve pek uyuz olmakla katranlamak ma'nāsınadır; yukālu: دَرَسَ الْبُعِيرَ إِذَا جَرَبَ جَرَبًا شَدِيدًا فَفَطِرَ Ve libāsı eskitmek ve libās eskimek ma'nāsına müte'addī ve lāzım olur; yukālu: دَرَسَ الثُّوبَ إِذَا أَخْلَقَهُ فَدَرَسَ هُوَ أَيُّ خَلَقَ Ve

دَرَسْ [ders] Gizlice yola itlāk olunur; yukālu: سَلَكَ فِي الدَّرَسِ أَيِ الطَّرِيقِ الْخَفِيِّ

الدَّرَاسِ [ed-dāris] Hā'iz hatuna denir.

الإِدْرَاسِ [el-idrās] (hemzenin kesriyle) ve

التَّدْرِيسِ [et-tedrīs] [tef'īl] vezninde) Bunlar da kitāb okutmak ma'nāsınadır; yukālu: أَدْرَسَهُ الْكِتَابَ وَدَرَسَهُ إِذَا قَرَأَهُ لَهُ

أَبُو أَدْرَاسِ [ebū edrās] Hatunun ferici künyesidir.

الْمَدْرُوسِ [el-medrūs] Mecnūna itlāk olunur ki 'aklı muzmahilldir. Ve eskimiş sevebe denir; yukālu: رَجُلٌ مَدْرُوسٌ أَيُّ مَجْنُونٌ ve yukālu: ثُوبٌ مَدْرُوسٌ أَيُّ خَلَقَ

الدَّرَسَةُ [ed-durset] (dāl'in zammıyla) Riyāzet ma'nāsınadır ki 'acemī dabbeye baş öğretmekten, kezālik taklīl-i ekl ü şürble nefsi zebūn ve terbiye kılmaktan 'ibārettir; ve minhu yukālu: فِي الْعَمَلِ دَرَسَةٌ أَيُّ رِيَاضَةٌ

الدَّرَسِ [ed-dirs] (dāl'in kesriyle ve fetihiyle) Devenin kuyruğuna denir. Ve eski libāsa denir. Cem'i أدْرَاسٌ [edrās] gelir ve

دُرْسَانٌ [dursān] gelir dāl'in zammıyla.

الدَّرِيسِ [ed-derīs] [emīr] vezninde) Bu dahi devenin kuyruğuna ve eski libāsa denir.

إِدْرِيسِ [İdrīs] (hemzenin kesriyle) Bir peygamber-i zī-şandır 'alā-nebiyyinā ve 'aleyhi's-selām. Ve bu ekser-i nāsın tevehhüm eyledikleri gibi دِرَاسَةٌ [dirāset] ten müştak değildir, zīrā lafz-ı mezbūr a'cemīdir. Ve ismi خُنُوخٌ [Ḥaṇūḥ]tur, صَبُورٌ [şabūr] vezninde yāhūd أُخْنُوخٌ [Uḥnūḥ]tur hemze-i mazmūme ile.

Mü'ellifin *Basā'ir*'de beyānına göre أُخْنُوخٌ [Uḥnūḥ] ism-i Süryānīdir; hemzenin zammı ve fethi mervīdir. Ve işbu Ḳāmūs'ta olan kelāmı zayyik ve muztaribdir. Küttüb-i müte'addidede mersūm olduğu üzere Hazret-i Ādem'den zamān-ı İdrīs'e kadar lügat-ı mütedāvile 'İbrānī idi. Hazret-i Hakk celle ve 'alā İdrīs peygambere Süryānī ta'lim eyledi. Pes İdrīs lafz-ı Süryānī yāhūd lafz-ı 'Arabī olarak أُخْنُوخٌ [Uḥnūḥ] lafzının tefsiri olur ki mü'ellifin burada murādı dahi budur, fe'lyunzar. Lākin *Burhān-ı Ḳātibī*'de أُخْنُوخٌ [Uḥnūḥ] ism-i peder-i İdrīs olmak üzere mersūmdur. Bu sūrette dahi İdrīs ism-i Süryānī olup vāki' olan işkāl mündefi' olur.

أَبُو إِدْرِيسِ [ebū idrīs] Zeker-i insānī künyesidir.

الْمِدْرَسِ [el-midres] [minber] vezninde) Kitāba denir.

الْمِدْرَاسِ [el-midrās] [miḥrāb] vezninde) Kur'ān kırā'at olunan mevzi'e denir, مِدْرَاسُ الْيَهُودِ [midrāsu'l-Yehūd] bundan me'hūzdur ki Tevrāt kırā'at ettikleri mahaldir. Ehl-i İslām مِدْرَاسٌ [midrās] مَدْرَسَةٌ

[medreset]e tahvīl eylediler. Ve

مُدَارِسُ [mudāris] Zünüb ve 'isyānla ālūde olan kimseye denir; cereb ma'nāsından me'hūzdur; yukālu: رَجُلٌ مُدَارِسٌ إِذَا كَانَ قَارَفَ الدُّنُوبَ وَتَلَطَّحَ بِهَا gayra kırā'at eder olan adama denir; yukālu: هُوَ مُدَارِسٌ أَيُّ مُقَارِئٌ

الْدِّرَوَاسُ [ed-dirvās] [kīrtās] vezninde) Bir kelbin adıdır. Ve başı büyük kelbe denir. Ve boynu kalın olup rām ve zelūl olan deveye denir. Ve bahādır adama denir. Ve arslana denir.

الْدِّرِيَّاسُ [ed-diryās] (dāl'ın kesriyle) Bu dahi arslana denir.

الْمُدَّرِسُ [el-muderris] [muḥaddiṣ] vezninde) Kitābı çok okuyup tekrār eden kimseye denir.

الْمُدَرِّسُ [el-muderres] [mu'azzam] vezninde) Ehl-i tecribe olan kimseye denir; yukālu: هُوَ مُدَرِّسٌ أَيُّ مُجَرَّبٌ

الْمُدَارَسَةُ [el-mudāreset] [mufā'alet] vezninde) Birbirine okumak ma'nāsınadır; ve minhu kavluhu ta'ālā: «وَلِيَقُولُوا دَارَسْتُ» الْآيَةُ، عَلَى قِرَاءَةِ ابْنِ كَثِيرٍ وَأَبِي عَمْرٍو أَيُّ قَرَأَتْ عَلَى الْيَهُودِ وَقَرَأُوا عَلَيْكَ

الْإِنْدِرَاسُ [el-indirās] [infi'āl] vezninde) Bir nesnenin resm ve eseri belirsiz olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِنْدَرَسَ الرُّسْمُ أَيُّ انْطَمَسَ

[د ر ع س]

الْدِّرَعَوُشُ [ed-dir'avs] [kīrtā'b] vezninde) Güzel huylu deveye denir; yukālu: بَعِيرٌ دِرْعَوُشٌ أَيُّ حَسَنُ الْخُلُقِ

[د ر ف س]

الْدِّرَفْسُ [ed-direfs] [ḥiḍacr] vezninde) 'Azīmü'l-heykel deveye denir. Ve iri

cüsseli adama denir. Ve büyük sancağa denir, 'alem-i kebīr ma'nāsına.

Mütercim der ki zāhiren direfş mu'arrebidir şīn-i mu'ceme ile. Fi'l-asl Ferīdūn Şāh'ın 'alemi idi ki direfş-i kāviyānī dedikleridir, ba'dehu mutlak 'alem-i kebīrde isti'māl eylediler. İntehā. Ve

دِرْفَسُ [direfs] Harīre denir.

الْدِّرِفَاسُ [ed-dirfās] [kīrtās] vezninde) Büyük deveye ve iri adama ve iri arslana denir.

الْدِّرَفَسَةُ [ed-derfeset] [daḥrecet] vezninde) Büyük deveye binmek yāhūd büyük sancak çekmek ma'nāsınadır; yukālu: دَرَفَسَ الرَّجُلُ إِذَا رَكِبَ الدِّرْفَسَ أَوْ حَمَلَ الْعَلَمَ الْكَبِيرَ

[د ر م س]

الْدِّرَوَمَسُ [ed-derevmes] [fedevkes] vezninde) Yılanı denir, ḥayyet [ḥayyet] ma'nāsına.

الْدِّرَمَسَةُ [ed-dermeset] [daḥrecet] vezninde) Tınmayıp sükūt eylemek ma'nāsınadır; yukālu: دَرَمَسَ الرَّجُلُ إِذَا سَكَتَ Ve setr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: دَرَمَسَ الشَّيْءَ إِذَا سَتَرَهُ

[د ر ن س]

الْدِّرَانِسُ [ed-durānis] [ulābiṭ] vezninde) İri ve yavuz adama ve deveye denir.

الْدِّرِنَاسُ [ed-dirnās] [kīrtās] vezninde) Arslana denir.

[د ر ه س]

الْدِّرَهْوَسُ [ed-dirhevs] [firdevs] vezninde) Şedīd ma'nāsınadır; yukālu: شَيْءٌ دِرْهَوُسٌ أَيُّ شَدِيدٌ

الدَّرَاهِسُ [ed-derāhis] (dāl'ın fethiyle) Şedā'ide denir; yukālu: وَقَعُوا فِي الدَّرَاهِسِ أَيُّ

الشَّدَائِدِ

الدَّرَاهِسُ [ed-durāhis] (عُلَابِيَّةٌ [ʿulābiṭ] vez-
ninde) Mutlakan gövdesinde eti çok olup
ve şedīd olan insān ve hayvāna denir.

[د س س]

الدَّسُّ [ed-dess] (dāl'ın fethi ve sīn'in
teşdidıyla) ve

الدِّسِّيْسَى [ed-dissīsā] (حِصِيصَى [hiṣṣīšā] vez-
ninde) Bir nesneyi bir nesnenin altına defin
ile ihfā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: دَسَّ
الشَّيْءَ فِي التُّرَابِ دَسًّا وَدِيسِيْسَى مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا
أَخْفَاهُ وَدَفَنَهُ نَحْتَهُ

الدِّسِّيْسَى [ed-desīs] (dāl'ın fethiyle) Şol kol-
tuk rāyihasına denir ki aslā bir dārū ile def-
ve zā'il olmaya; yukālu: مَا أَتَتْ دِيسِيْسَهُ وَهُوَ
Ve gizlice bir haber
alıp getirmek için irsāl olunan cāsūsa itlāk
olunur; yukālu: هَذَا دِيسِيْسَى قَوْمِهِ لِمَنْ يَبْعَثُونَهُ سِرًّا
ليَأْتِيكَ بِالْأَخْبَارِ Ve küle gömmekle biryān ol-
muş ete itlāk olunur ki külbastı kebabdır;
tekülü: أَطْعَمْنَا دِيسِيْسَا أَيَّ مَشْوِيًّا فِي الرُّمَادِ

الدُّسُّسُ [ed-dusus] (zammeteynle) Koltuk
rāyihalarına denir ki taşra uğraya; دِيسِيْسَى
[desīs] müfredidir. Ve şol mürāyī ve
zerrāklara itlāk olunur ki kurrā ve ʿubbād
gürūhuna zāhir a'mālleriyle dāhil ve
bātinen hāric ola; yukālu: هُمْ دُسُّسٌ أَيُّ مِرَاوُونَ
بِأَعْمَالِهِمْ يَدْخُلُونَ مَعَ الْقُرَاءِ وَلَيْسُوا مِنْهُمْ
الدِّدْسَانَةُ [ed-dessāset] (سَيَّارَةٌ [seyyāret] vez-
ninde) Çamurlarda olan solucana itlāk
olunur.

الدِّدْسَانُ [ed-dessās] (شَدَادٌ [šeddād] vez-
ninde) Bir güne habīs yılana denir, نَكَازٌ
[nekkāz] dahi derler.

الدُّدْسَةُ [ed-dusset] (dāl'ın zammıyla) Etfāl-i
ʿAraba mahsūs bir nev' la'ib adıdır.

الدِّدْسِيْسَى [et-tedsīs] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vez-

ninde) Bir nesneyi pek örtüp gizlemek
ma'nāsınadır; ve minhu kavluhu ta'ālā:
﴿وَقَدْ خَابَ مَنْ دَسَّهَا﴾ أَي دَسَّهَا أَبْدَلْتُ بِسَيِّئِهَا بَاءً
كَتَطَيَّبْتُ فِي تَطَيَّبْتُ لِأَنَّ الْبَخِيلَ يُخْفِي مِزْلَهُ وَمَالَهُ أَوْ
مَعْنَاهُ دَسَّ نَفْسَهُ مَعَ الصَّالِحِينَ وَلَيْسَ مِنْهُمْ أَوْ مَعْنَاهُ
خَابَتْ نَفْسٌ دَسَّهَا اللَّهُ تَعَالَى

الْإِنْدِسَاسُ [el-indisās] (إِنْفِعَالٌ [infi'āl]
vezninde) Toprak altına gömülmek
ma'nāsınadır; yukālu: إِنْدَسَ الشَّيْءُ إِذَا ائْتَفَقَ

[د ع س]

الدَّعْسُ [ed-da's] (dāl'ın fethi ve ʿayn'ın
sükūnuyla) Bir kaba haşviyyāt tepip dol-
durmak ma'nāsınadır, yastık ve çuval ve
garār makülesine pamuk ve yün ve kıtık
makülesini doldurmak gibi; yukālu: دَعَسَ
Vançulu الوَعَاءَ دَعْسًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا حَشَاهُ
merhūm حَشَوُ kelimesini musahhaf vehm
eylemiştir. Ve

دَعَسَ [da's] Bir nesneyi şiddetle basıp çiğ-
nemek ma'nāsınadır; yukālu: دَعَسَهُ إِذَا وَطَّئَهُ
Ve دَحَسَ [dahs] ma'nāsınadır ki kassāb ko-
yunu yüzerken elini deri ile gövdenin ara-
lığına sokmaktan ʿibārettir; yukālu: دَعَسَ
Ve الْقَصَابُ بِمَعْنَى دَحَسَ

دَعَسَ [da's] İze itlāk olunur; tesmiye bi'l-
masdardır; وَطَّءٌ [vaṭʔ] ma'nāsındandır;
tekülü: مَشِيْتُ فِي دَعْسِهِ أَيُّ أَثَرِهِ Ve mızrak
sançmak ma'nāsınadır; yukālu: دَعَسَهُ بِالرُّمُحِ
Ve إِذَا طَعَنَهُ

دَعَسَ [da's] Şol yola itlāk olunur ki onda
yolcular pek çok gitmekle izler ola;
yukālu: طَرِيقٌ دَعَسَ أَيُّ كَثِيرُ الْأَثَارِ

التَّدْعِيْسُ [et-ted'īs] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde)
Mızrak sançmak ma'nāsınadır; yukālu:
دَعَسَهُ بِالرُّمُحِ إِذَا طَعَنَهُ

الدِّدْعِسُ [ed-di's] (dāl'ın kesriyle) Pamuğa
denir. Ve دِغِصٌ [di'ṣ] lafzında lügattir ki

değirmi kum yığımına denir.

الْمِدْعَاسُ [el-Mid'ās] (مِحْرَابٌ [mihrāb] vezninde) Akra^c b. Hābis radiyallāhu ‘anhu hazretlerinin ferisi ismidir. Ve aslā eğilip bükülmez olan mızrağa denir; yukālu: رُمُحٌ مِدْعَاسٌ أَي لَا يَنْثَنِي Ve şol işlek yola denir ki çok çığnenmekle sertliği gidip mülāyim olmuş ola.

الْمِدْعَاسُ [el-mid'as] (مِئْبَرٌ [minber] vezninde) Bu dahi nāsın çığnemeleriyle mülāyim olan yola denir; yukālu: طَرِيقٌ مِدْعَاسٌ وَمِدْعَاسٌ إِذَا لَيْتَهُ الْمَارَةُ Ve tiz sancılır olan mızrağa denir. Ve mızrak sançmakta çire-dest olan adama denir; yukālu: رُمُحٌ مِدْعَاسٌ أَي يُدْعَسُ بِهِ ve yukālu: رَجُلٌ مِدْعَاسٌ أَي طَعَانٌ

الْمِدْعَاسُ [el-med'as] (مَقْعَدٌ [maq'ad] vezninde) Bir nesnenin tama^c olunacak yerine, kezālik tama^c ta'alluk edecek nesneye denir; yukālu: هُوَ لَيْسَ بِمِدْعَاسٍ أَي مَطْمَعٌ Ve cimā^c ma'nāsınadır; pes bunda masdar-ı mīmī olur.

الْمِدْعَاسُ [el-mudde'as] (مُدْحَرٌ [muddeḥar] vezninde) Sahrāda ehl-i bādiyenin ekmek pişirecek ve poğaçā gōmecek ve et biryān edecek yerlerine denir ki fırın edindikleri yer olacaktır.

الْمِدْعَاسَةُ [el-mudā'aset] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Mızrak dürtüşmek ma'nāsınadır; yukālu: بَيْنَهُمْ مِدْعَاسَةٌ أَي مُطَاعَةٌ

الدَّعُوشُ [ed-de'ūs] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Cerī ve mikdām adama denir; yukālu: رَجُلٌ دَعُوشٌ أَي مَقْدَامٌ

[د ع ب س]

الدُّعْبُوشُ [ed-du'būs] (عُضْفُورٌ [‘uṣṣūr] vezninde) Ahmak adama denir; yukālu: هُوَ دُعْبُوشٌ أَي أَحْمَقٌ

[د ع ف س]

الدِّغْفِشُ [ed-di'fis] (زَبْرَجٌ [zibric] vezninde) Şol deveye denir ki suya geldikte sār develerin içmelerine muntazır olur, tā ki cümlesi içtikten sonra bakıyyelerini kendisi içere ola.

[د ع ك س]

الدَّغْكَسَةُ [ed-da'keset] (dāl'ın ve kāf'ın fet-hiyle) Mecūs tā'ifesine mahsūs bir la'ib adıdır ki ona Fāriside dest-bend derler; birbirinin ellerini tutarak raks eder gibi devrān ederler, sıra raksı olacaktır. Ve Mecūs'tan murād Fūrs-i kadımdır. Ve

دَغْكَسَةٌ [da'keset] Masdar olur, sıra raksı oynamak ma'nāsınadır.

التَّدْعُكُوسُ [et-teda'kus] (تَدَخْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) **دَغْكَسَةٌ** [da'keset] ma'nāsınadır; yukālu: دَعَّكَسُوا وَتَدَعَّكَسُوا إِذَا لَعَبُوا الدَّغْكَسَةَ

[د ع م س]

الْمُدْعَمَسُ [el-muda'mes] (‘ayn-ı mūhmele ile)

[د غ م س]

الْمُدْعَمَسُ [el-mudağmes] (ğayn-ı mu'ceme ile **مُدْحَرَجٌ** [mudaḥrec] vezninde) Gizli nesneye denir; yukālu: أَمْرٌ مُدْعَمَسٌ وَمُدْعَمَسٌ وَمُدْحَمَسٌ وَمُدْحَمَسٌ أَي مَشْتُورٌ

[د ف ط س]

الدَّفْطَسَةُ [ed-defṭaset] (fā'yla **دَحْرَجَةٌ** [daḥrecet] vezninde) Bir kimse mālını zāyi^c kılmak ma'nāsınadır; yukālu: دَفْطَسَ الرَّجُلُ إِذَا ضَيَّعَ مَالَهُ

[د ف س]

الإِدْقَاسُ [el-idfās] (hemzenin kesriyle) Bir adamın min-gayrı ‘illetin çehresi siyāhlanmak ma'nāsınadır; yukālu: أَدْقَسَ

الرَّجُلُ إِذَا اسْوَدَّ وَجْهُهُ مِنْ غَيْرِ عِلَّةٍ

[د ف ن س]

الدَّفْنِسُ [ed-difnis] (زَبْرَجُ [zibric] vezninde) Şaşkın ve oğuz hatuna denir. Ve denî ve ahmak kişiye denir. Ve sakîl ve girân-cân hatuna denir.

الدَّفْنَانِسُ [ed-difnās] (قِرْطَاسُ [kirtās] vezninde) Bu dahi denî ve ahmak adama denir. Ve bahîl ve nâkese denir. Ve şol tenbel çobana denir ki dā'imā kendisi uyuyup develer müseyyeb otlar ola.

الْمُدْفَنَسُ [el-mudefnes] (مُدْحَرْجُ [mudahrec] vezninde) Aslā yerinden ayrılmaz olan tenbel ve sakîl adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُدْفَنَسٌ أَيُّ ثَقِيلٌ لَا يَبْرُحُ

[د ق ر س]

الدَّقَارِيسُ [ed-dekārīs] (كَافٌ لَّا تَفَارِيقُ [tefārīk] vezninde) Tilkilere denir, ثَعَالِبٌ [se'ālib] ma'nāsına.

[د ق س]

الدَّقُوسُ [ed-duqūs] (جُلُوسُ [culūs] vezninde) Aktār-ı ba'ideye gitmek ma'nāsınadır; yukālu: دَقَسَ فَلَانَ فِي الْبِلَادِ دُقُوسًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا حَثَا مَا أَذْرِي أَيُّنَ دَقَسَ هُوَ وَأَيُّنَ إِذَا أَوْغَلَ فِيهَا Ve kazık zemîne geçip gitmek ma'nāsınadır; yukālu: دَقَسَ الْوَتْدَ فِي الْأَرْضِ إِذَا مَضَى هَامِلًا وَهُجِعَ Ve düşman arkasından hamle ve hücum eylemek ma'nāsınadır; yukālu: دَقَسَ خَلْفَ الْعُدُوِّ إِذَا حَمَلَ حَمْلَةً Ve kuyuyu doldurmak ma'nāsınadır; yukālu: دَقَسَ الْبَيْتَ إِذَا مَلَأَهَا

الْمِدْقَسُ [el-midqas] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Yanında kimseyi durdurmaz olan tünd ve şedîd erkek deveye denir; cem'î مدَّقِيسٌ [medākīs] gelir, yukālu: جَمَلٌ مِدْقَسٌ أَيُّ شَدِيدٌ دُقُوعٌ وَإِبِلٌ مِدَّقِيسٌ أَيُّ شَدِيدَةٌ دُقُوعَةٌ

الدَّقْسَةُ [ed-duqset] (غُرْفَةٌ [ğurfet] vezninde) Sûret darısına şebîh bir nev' galle ismidir. Ve bir böcek adıdır; bunda dāl'ın fethiyle de cā'izdir yâhüd savâb olan meftûh olmaktır.

دَقْيُوسُ [Daqyūs] (dāl'ın fethiyle) Selsele bir pâdişâh ismidir ki Ashâb-ı Kehf hazerâtının merkadları üzere mescid binâ eylemiştir.

دَقْيَانُوسُ [Daqyânūs] (dāl'ın fethiyle) Kezâlik bir pâdişâh idi ki Ashâb-ı Kehf ondan firâr ve kehfe ilticâ eylediler. "Kanda giden Daqyânūs!" meseli ondandır.

[د ق م س]

الدَّقَمْسُ [ed-diqams] (قِمَطْرٌ [qimatır] vezninde) İpeğe denir, إِبْرَيْسَمٌ [ibreysen] ma'nāsına, niteki مِدْقَسٌ [midqas] dahi denir takdîm-i mîm'le.

[د ك س]

الدَّكْسُ [ed-deks] (نَكْسٌ [neks] vezninde) Toprak saçmak ma'nāsınadır; yukālu: دَكَسَ الثَّرَابَ عَلَيْهِ دَكْسًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا حَثَا

الدَّكْسُ [ed-dekes] (fethateynle) Bir nesne birbirinin üzerine kat kat bingişip müterākib olmak ma'nāsınadır; yukālu: دَكَسَ الشَّيْءُ دَكْسًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَرَكَبَ بَعْضُهُ عَلَى بَعْضٍ

الدُّكَاسُ [ed-dukās] (غُرَابٌ [ğurāb] vezninde) İmızganmağa denir; tekülü: أَخَذَنِي الدُّكَاسُ أَيُّ الثُّعَاسِ

الدَّوَكْسُ [ed-devkes] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Arslana denir. Ve çok mevâşîye denir. Ve

دَوَكْسٌ [devkes] ve

دَوَكْسَةٌ [devkeset] (hā'yla) Birbirine sarmaşmış otluk kıt'asına denir; yukālu: لَمْعَةٌ

دَوَكَسَ وَدَوَكَسَهُ أَي مَأْتَمَةً

الدَيْكَسُ [ed-deykes] [ضَيْغَمٌ] [daygam] vezninde) ve

الدِيَكْسُ [ed-diyeks] [قِمَطْرٌ] [qimatr] vezninde) Bunlar da çok mevāšīye denir.

الدَيْكَسَاءُ [ed-diyeksā] (dāl'ın kesri ve yā'nın fethiyle) 'Azīm olan mevāšī bölümüne denir.

الدَّاكِسُ [ed-dākis] (kāf'ın kesriyle) كَادِسٌ [kādis] ma'nāsınadır ki kendisiyle yaramaz fāl olan nesnedir, 'Arabların aksırık makûlesi vāhī nesnelere ettikleri fāl gibi; yukālu: هُوَ يَتَطَيَّرُ بِالدَّاكِسِ أَي الكَادِسِ وَهُوَ مَا يُتَطَيَّرُ بِهِ مِنَ العُطَاسِ وَنَحْوِهِ

الدَّكَيْسَةُ [ed-dekīset] [سَفِينَةٌ] [sefīnet] vezninde) Cemā'ate denir.

الإِدْكَاسُ [el-idkās] (hemzenin kesriyle) Yer nebātāt izhār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَذْكَسَتِ الأَرْضُ إِذَا أَطْهَرَتْ نَبَاتَهَا

المُتَدَاكِسُ [el-mutedākis] (ism-i fā'il bünyesiyle) Çok şey'e denir; yukālu: شَيْءٌ مُتَدَاكِسٌ شَيْءٌ أَي كَثِيرٌ Ve çetin ve çaparız huylu adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُتَدَاكِسٌ أَي شَكِيسٌ

[د ل س]

الدَّلَسُ [ed-deles] (fethateynle) ve

الدُّلْسَةُ [ed-dulset] (dāl'ın zammıyla) Karanlığa denir; yukālu: أَتَانَا دَلَسَ اللَّيْلُ وَدُلْسَتُهُ أَي ظَلَمَتُهُ Ve

دَلَسَ [deles] Karanlık karışmasına denir; tekūlu: أَتَيْتُهُ دَلَسَ الظَّلَامُ أَي فِي اخْتِلَاطِهِ Ve yaz mevsiminin evāhirinde yeşerip yapraklanan ota denir, 'alā-kavlin ba'de'r-ra'y kalkan otluk bakiyyesine denir. Cem'i أدَلَسَ [edlās] gelir.

الإِدْلَاسُ [el-idlās] (hemzenin kesriyle) Zikr olunan دَلَسَ [deles] dedikleri otluklara uğ-

ramak ma'nāsınadır; tekūlu: أَدَلَسْنَا أَي وَقَعْنَا فِي الأَدْلَاسِ Ve yer zikr olunan otluklar ile yeşillenmek ma'nāsınadır; yukālu: أَدَلَسَتْ الأَرْضُ إِذَا اخْضَرَّتْ بِالأَدْلَاسِ

الدَّلْسُ [ed-dels] (dāl'ın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Reng ve hud'a ma'nāsınadır; tekūlu: مَا لِي فِيهِ دَلْسٌ أَي خَدِيعَةٌ

التَّدْلِيسُ [et-tedlīs] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) Bāyi' hīle edip hīn-i bey' de metā'mının 'aybını müşteri'den ketm eylemek ma'nāsınadır; yukālu: دَلَسَ لَهُ فِي البَيْعِ إِذَا كَتَمَ عَيْبَ السِّلْعَةِ عَنِ المُشْتَرِي Ve fenn-i hadīste تَدْلِيسٌ [tedlīs] bundan me'hūzdur ki muhaddis rivāyet eylediği hadīsi meselā şeyhinin şeyhine isnād edip kendi şeyhinin ismini tayy eder, gūyā ki ondan bilā-vāsita rivāyet eder. Ma'a-hāzā şeyh-i mezburu görmemiş yāhūd görmüş olup ondan ahz-i hadīs eylememiştir, belki ondan müte'ahhir olandan yāhūd ondan telakkī edenden ahz eylemiştir. Ve bu isnād üzere sikāttan bir cemā'at rivāyet-i hadīs eylemişlerdir.

Mütercim der ki usūl-i hadīste tedlīs ve irsāl-i hafī farkları dakiktir, zīrā irsāl-i hafī sūretinde dahi likyān muhtemel olan sīga ile rivāyet eylemek mu'teberdir, lākin 'inde'l-huzzāk 'adem-i likyānları ve rāvī ile muhaddis beyninde vāsita olduğu sābittir. Ve tedlīs likyānı ma'rūf olandan rivāyete mahsūstur. Ve mürsel-i hafī mu'āsırdan rivāyet edenden rivāyete mahsūstur ki ikisinde de o vāsita sākıt olmalıdır. Hülāsa tedlīste mücerred mu'āsarat kāfī değildir, belki likyānı muhtemel olmalıdır, lākin irsāl-ı hafīde mu'āsarat, kifāyet eder. Ve likyānı mu'teber olan sīga meselā حَدَّثَنَا ve أَخْبَرَنَا demeyip عَنِ ve قَالَ kelimeleriyle irād eylemektir. Ve Cezerī merhūm tedlīs'i iki-

ye taksīm eylemiştir. Biri tedlīsü'l-isnād ve biri tedlīsü'ş-şüyühtur. Tedlīsü'l-isnād vech-i mezkūr üzere likyānı muhtemel olandan bi'z-zāt mesmū'cu olmayan hadīsi semā'ını mūhim olan ta'birāt-ı mezbūre ile rivāyet eylemektir. Ve Tedlīsü'ş-şüyüh ahz ve semā' eylediği şeyhin ismini setr edip ma'rūf olmayan ism ve vaf ile tesmiye eylemektir. İşbu iki sûret dahi kizbden berī ve münezzehlerdir. İntehā.

التَّدْلُسُ [et-tedellus] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Tekellüfle gizlenmek ma'nāsınadır; yukālu: تَدَلَّسَ الرَّجُلُ إِذَا تَكْتَمُ Ve ta'āmı azca azca almak ma'nāsınadır; yukālu: تَدَلَّسَ الطَّعَامُ إِذَا أَخَذَهُ فَيَلِيًا فَيَلِيًا تَدَلَّسَتِ الدَّابَّةُ إِذَا لَحَسَتِ الشَّيْءَ الْقَلِيلَ فِي الْمَوْزِعِ

الْإِدْلِيسَاسُ [el-idlīsās] (إِفْعِيْعَالٌ [if'ī'al] vezninde) Otlakta davar yalanacağı cüz'ī nesne kalmak ma'nāsınadır. Mü'ellif lāzımıyla tefsīr eylemiştir; yukālu: إِذْلَاسَتِ الْأَرْضُ إِذَا أَصَابَ الْمَاءُ مِنْهَا شَيْئًا قَلِيلاً فَتَدَلَّسَ **الْمُدَالَسَةُ** [el-mudāleset] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Bir kimseye zulm ve hıyānet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ لَا يُدَالِسُ وَلَا يُوَالِسُ أَيَّ لَا يَظْلُمُ وَلَا يَحُونُ

[د ل ع س]

الدَّلْعَسُ [ed-del'as] (جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) ve

الدِّلْعَسُ [ed-dila's] (حَضَجْرٌ [hiḍacr] vezninde) ve

الدِّلْعَوَسُ [ed-dil'avs] (فِرْدَوْسٌ [firdevs] vezninde) ve

الدِّلْعِيسُ [ed-dil'is] (بِرْطِيلٌ [birṭīl] vezninde) ve

الدِّلْعَاسُ [el-dil'ās] (قِرْطَاسٌ [kīrṭās] vezninde)

de) ve

الدَّلَاعِشُ [ed-dulā'is] (عُلَابِيطٌ [ulābiṭ] vezninde) Vücūdu iri olarak sölpük ve salkı olan nākaya denir. Ve

دِلْعَوَسٌ [dil'avs] (فِرْدَوْسٌ [firdevs] vezninde) ve

دِلْعَوَسٌ [dele'ūs] (حَلَزُونٌ [halezūn] vezninde) Şol hatuna denir ki nefesine müte'allik umūr ve mesālihinde dilir olup lākin zevcine 'isyānı ola; yukālu: هِيَ دِلْعَوَسٌ وَدِلْعَوَسٌ عَلَى جَرِيئَةٍ عَلَى أَمْرٍهَا عَصِيَّةٌ لِأَهْلِهَا Ve şol nākaya denir ki gece vaktinde yol yürümekte dilir olup ve vücūdu semiz ve mefīn ve tüvānā olduğu hālede gelin gibi iki tarafına salınarak yürür ola. Ve

دِلْعَاشٌ [dil'ās] (قِرْطَاسٌ [kīrṭās] vezninde) ve

دُلَاعِشٌ [dulā'is] (عُلَابِيطٌ [ulābiṭ] vezninde) Rām ve zelül olan erkek deveye denir; yukālu: جَمَلٌ دِلْعَاشٌ وَدُلَاعِشٌ أَيُّ ذَلُولٌ

[د ل م س]

الدُّلْمِيسُ [ed-dulemis] (عُلْبِيطٌ [ulebiṭ] vezninde) Āfet ve dāhiyeye denir. Ve pek muzlim geceye denir.

الدِّلْمِيسُ [ed-dilmis] (زَبْرِجٌ [zibric] vezninde) Bu dahi dāhiyeye denir.

الدُّلَامِيسُ [ed-dulāmis] (عُلَابِيطٌ [ulābiṭ] vezninde) Bu dahi dāhiyeye ve pek muzlim geceye denir.

دَلْمَسٌ [Delmes] (جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Bir recül ismidir.

الْإِدْلِمَّاسُ [el-idlimmās] (إِجْرِمَّازٌ [icrimmāz] vezninde) Gece pek muzlim olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذْلَمَّسَ اللَّيْلُ إِذَا اشْتَدَّتْ ظِلْمَتُهُ

[د ل ه م س]

الدِّلْهَمْسُ [ed-delehmes] (سَفَرْجَلٌ [sefercel]

vezninde) Cerī ve dilir ve nāfiz ve kār-güzār adama denir; yukālu: هُوَ دَلْهَمَسٌ أَيُّ جَرِيٍّ مَاضٍ Ve arslana denir. Ve musarraḥ ve mübeyyen olmayıp başı örtülü gāmiz ve müşkil işe denir; yukālu: أَمْرٌ دَلْهَمَسٌ أَيُّ مَعْمُضٌ غَيْرُ مَبِينٍ Ve pek karanlık geceye denir. Ve cüssesi iri olarak celd ve çalāk adama denir; yukālu: رَجُلٌ دَلْهَمَسٌ أَيُّ صَحْمٌ جَلْدٌ

[د م س]

الدُّمُوش [ed-dumūs] (جُلُوشٌ [culūs] vezninde) Gecenin zulmeti müştedd olmak ma'nāsınadır; yukālu: دَمَسَ الظَّلَامُ دُمُوشًا مِنْ البَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا اشْتَدَّ

الدَّامِيس [ed-dāmis] ve

الأُدْمُوش [el-udmūs] (أُسْلُوبٌ [uslūb] vezninde) Muzlim geceye denir; yukālu: لَيْلٌ دَامِيسٌ وَأُدْمُوشٌ أَيُّ مُظْلِمٌ

الدَّمْس [ed-dems] (لِمَسٌ [lems] vezninde) Zīr-i zemīne defn eylemek ma'nāsınadır, gerek diri ve gerek ölü olsun; yukālu: دَمَسَهُ فِي الأَرْضِ دَمَسًا مِنْ البَابِ الأَوَّلِ إِذَا دَفَنَهُ حَيًّا كَانَ أَوْ مَيِّتًا Ve bir mahal harāb ve muzmahill olmak ma'nāsınadır; yukālu: دَمَسَ المَوْضِعُ إِذَا دَرَسَ Ve nās beynini islāḥ eylemek ma'nāsına müsta'meldir ki şikāk ve nizāc defn etmiş olur; yukālu: دَمَسَ بَيْنَهُمْ إِذَا أَصْلَحَ Ve bir haberi gizlemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: دَمَسَ عَلَى الخَبْرِ إِذَا كَتَمَهُ Ve cimāc eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: دَمَسَ المَرْأَةَ إِذَا جَامَعَهَا Ve postekiye tüyleri yolunmak için bir nesne ile örtüp bürümek yāhūd toprağa gömmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: دَمَسَ الإِهَابَ إِذَا غَطَاهُ Ve

دَمْس [dems] Şahs ve şebah ma'nāsınadır; tekülü: رَأَيْتُ دَمَسًا أَيُّ شَخَصًا

التَّدْمِيش [et-tedmīs] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bu dahi bir nesneyi defn eylemek ma'nāsınadır; yukālu: دَمَسَهُ فِي الأَرْضِ إِذَا دَفَنَهُ

الدُّمُوش [ed-demūs] (صُبُورٌ [şabūr] vezninde) Şol postekiye denir ki yumuşayıp tüyü āsān yolunmak için bir yere defn olunmuş yāhūd kireçlenip üzeri örtül-müş ola. Cem'inde دُمُسٌ [dumus] denir zammeteynle.

الدِّيمَاش [ed-deymās - ed-dīmās] (dāl'ın fethi ve kesriyle) Gizlenip tesettür ve tahfuz edecek nesneye ve yere denir, perde ve izbe ve kulübe ve kuytu yerler gibi; yukālu: دَخَلَ فِي الدِّيمَاشِ أَيُّ الكِرَى Ve serdāba ve lağım gibi zīr-i zemīne denir, سَرَبٌ [se-reb] ma'nāsına. Ve hammāma denir; cem'î دِيَامِيسٌ [deyāmīs] gelir ve دَمَامِيسٌ [demāmīs] gelir, yā'yı mīm'e tebdil ile; yukālu: Ve بِالدِّيمَاشِ نَاسٌ أَيُّ بِالْحَمَّامِ

دِيمَاش [Dīmās] Ḥaccāc-ı Zālim'in bir zindāni ismidir ki yer altında ve pek muzlim idi.

الإِنْدِمَاش [el-indimās] (إِنْفِعَالٌ [inficāl] vezninde) دِيمَاشٌ [dīmās]a girmek ma'nāsınadır ki ma'ānī-i mezkūreye şāmildir; yukālu: إِندَمَسَ الرَّجُلُ إِذَا دَخَلَ فِي الدِّيمَاشِ

الدَّمْس [ed-demes] (fethateynle) ve

الدِّمِيش [ed-demīs] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Örtülüp bürünmüş nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ دَمَسَ وَدَمِيسٌ أَيُّ مُعْطَى

الدَّامُوش [ed-dāmūs] Avcı gömeltisine denir, فُتْرَةٌ [ḳutret] ma'nāsına.

الدِّمَاش [ed-dimās] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bir nesneyi örtüp bürüyecek şey'e denir.

الدُّودِمِش [ed-dūdemis] (dāl-ı ūlānın zammi ve sāniyenin fethi ve mīm'in kesriyle) Bir nevc yılan ismidir ki boğazı körük gibi

şişkin olup nefesiyle uğradığı yeri ātes isābet eder gibi ihrāk eder. Cem'î dūdemsāt [dūdemsāt] gelir ve dōāmīs [devāmīs] gelir hazf-ı zā'îd ile.

الْمُدَّمَسُ [el-mudemmes] [mu'azzam] [mu'azzam] vezninde) Kīrlı ve murdār nesneye denir, kīr-i lūtī gibi; yukālu: شَيْءٌ مُدَّمَسٌ أَيْ مُدَّتَسٌ

الْتَدَّمَسُ [et-tedemmus] [tefa'ul] [tefa'ul] vezninde) Bulaşmak ma'nāsınadır; yukālu: تَدَّمَسَتْ الْمَرْأَةُ بَكَدًا إِذَا تَلَطَّخَتْ

الْمُدَامَسَةُ [el-mudāmeset] [mufā'alet] [mufā'alet] vezninde) Bir kimseden bir şey'i setr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: دَامَسَهُ إِذَا وَارَاهُ

دُومِسُ [Dūmis] (dāl'in zammıyla) Errān kazasında bir nāhiye adıdır.

الدُّمَسُ [ed-dums] (dāl'in zammıyla) 'Azīm işlere denir; yukālu: جِئْنَا بِأُمُورٍ دُومِسٍ أَيْ عِظَامٍ

[د م ح س]

الدُّمَاهِسُ [ed-dumāhis] (hā-yı mūhmele ile) Arslana denir.

الدُّمْحُسِيَّي [ed-dumḥusiy] (dāl'in zammıyla) Siyāh adama denir. Ve semīn ve şedīd adama denir; yukālu: رَجُلٌ دُمْحُسِيٌّ أَيْ سَمِينٌ شَدِيدٌ

[د م ق س]

الدِّمَقْسُ [ed-dimaqs] [hizebr] [hizebr] vezninde) İpeğe denir, 'alā-kavlin hām ipeğe denir, قَزٌّ [qazz] ma'nāsına yāhūd dībāya denir, دِيْبَاعٌ [dībāc] ma'nāsına yāhūd ketene denir.

الدِّمْقَاسُ [ed-dimqās] [kirtās] [kirtās] vezninde) Dīmqs [dimaq̄s] ma'nāsınadır.

الْمُدْمَقْسُ [el-mudemqas] [mudahrec] [mudahrec] vezninde) Dīmqs [dimaq̄s] ile nesc olunmuş kumaşa denir; yukālu: نُوتٌ مُدْمَقْسٌ أَيْ مُنْسُوجٌ بِالدِّمْقَسِ

[د م ن س]

الدُّمَانِسُ [ed-Dumānis] [ulābiṭ] [ulābiṭ] vezninde) Mışır'da bir belde ve Tiflis kazasında bir karye adlarıdır.

[د ن ح س]

الدُّنْحَسُ [ed-denḥas] (hā-yı mūhmele ile) Jēfer [ca'fer] vezninde) Gövdesinin eti şedīd ve muhkem olan tenū-mend adama denir; yukālu: رَجُلٌ دُنْحَسٌ أَيْ شَدِيدُ اللَّحْمِ الْجَسِيمِ

[د ن س]

الدُّنَسُ [ed-denes] (fethateynle) Kīr ve pāsa denir, وَسَخٌ [vesaḥ] ma'nāsına. Ve

دَنَسُ [denes] ve

دَنَاسَةٌ [denāset] Kīrlenmek ma'nāsına masdar olurlar; hakikī ve ma'nevīden e'amdır; yukālu: دَنَسَ ثَوْبُهُ وَعِزُّهُ وَخُلُقُهُ دَنَسًا وَدَنَاسَةً مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اتَّسَخَ

الدُّنَيْسُ [ed-denis] [ketif] [ketif] vezninde) Kīrlı pāslı adama denir; yukālu: رَجُلٌ دَنِيسٌ وَقَوْمٌ أَدْنَانٌ وَمَدَائِيسٌ

الْتَدْنَيْسُ [et-tednīs] [tef'īl] [tef'īl] vezninde) Bir nesneyi kīrletmek ma'nāsınadır; yukālu: دَنَسَ ثَوْبُهُ إِذَا وَسَخَهُ Ve bir adamın ırz ve nāmūsuna şeyn ve halel verecek iş işlemek ma'nāsına müstāmeldir; yukālu: دَنَسَ عِزُّهُ إِذَا فَعَلَ بِهِ مَا يَشِيئُهُ

[د ن ف س]

الدِّدْنَفَاسُ [ed-dinfās] [difnās] [difnās] vezninde ve mūrādifidir ki zikr olundu.

الدُّدْنَفِيسُ [ed-dunāfis] [ulābiṭ] [ulābiṭ] vezninde) Bed-hūy adama denir; yukālu: رَجُلٌ دُنَافِيسٌ أَيْ السَّيِّءُ الْخُلُقِ

الدِّدْنَفِيسُ [ed-dinfis] [zibric] [zibric] vezninde) Ahmak 'avrete denir; yukālu: هِيَ دِنْفِيسٌ أَيْ حَمَقَاءُ

[د ن ق س]

الدَّنْقَسَةُ [ed-denqaset] (كَافٍ لَّا دَخْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Nās beynini ifsād eylemek ma'nāsınadır; yukālu: دَنَّقَسَ بَيْنَهُمْ إِذَا أَفْسَدَ Ve bir adama züill ve tevāzu' cihetiyle ser-fürü kılmak ma'nāsınadır; yukālu: دَنَّقَسَ الرَّجُلُ إِذَا طَاطَأَ رَأْسَهُ ذُلًّا وَخُضُوعًا Ve gözü kıparak bakmak ma'nāsınadır; yukālu: دَنَّقَسَ إِذَا نَظَرَ بِكَثْرِ الْعَيْنِ

[د ن ك س]

الدَّنْكَسَةُ [ed-denkeset] [dahrecet] vezninde) Bir kimse halkın umūr ve mesālihini görmemek için ve işlerinde bulunmamak için hānesinden taşra çıkmayıp ihtifā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: دَنَكَسَ الرَّجُلُ إِذَا اخْتَفَى وَلَمْ يَبْرُزْ لِحَاجَةِ الْقَوْمِ وَهُوَ غَيْبٌ

[د و س]

الدَّوَسُ [ed-devs] (دَالٍ'ın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) ve

الدِّيَاسُ [ed-diyās] ve

الدِّيَاسَةُ [ed-diyāset] (دَالٍ'ların kesriyle ki aslları vāvī olup li-ecli'l-kesre yā'ya münkalib olmuştur) Bir nesneye ayakla basıp çiğnemek ma'nāsınadır; yukālu: دَاسَ الشَّيْءَ Ve şiddet ve mübāлага vechiyle cimā' eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: دَاسَ الْمَرْأَةَ إِذَا جَامَعَهَا بِمُبَالَغَةٍ Ve rām ve zelül kılmak ma'nāsınadır; yukālu: دَاسَهُ إِذَا ذَلَّهُ Ve Devs b. 'Adnān b. 'Abdullāh bir kabīle pederidir. Ve

دَوَسُ [devs] Kılıç ve ayna makülesine cilā vermek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: دَاسَ السَّيْفَ إِذَا صَقَلَهُ

الدَّوَسُ [ed-dūs] (دَالٍ'ın zammıyla) دَائِسٌ [dānis]in cem'idir ki saykal vericilere denir.

الْمِدْوَسُ [el-midves] [minber] vezninde) Kılıç makülesine cilā verecek nesneye denir; مِضْقَلَةٌ [mişqale] ma'nāsına; yukālu: دَاسَ السَّيْفَ بِالْمِدْوَسِ أَيِّ الْمِضْقَلَةِ Ve harman dövecek ālete denir, düven ve harman 'arabası gibi; yukālu: دَاسَ الطَّعَامِ أَيِّ الْجِنِّطَةِ بِالْمِدْوَسِ وَهُوَ مَا يُدَاسُ بِهِ

الْمِدْوَاسُ [el-midvās] [mihrāb] vezninde) مِدْوَسٌ [midves] ma'nāsınadır.

الْمِدَاسُ [el-medās] [sehāb] vezninde) Papuca denir ki ma'rūf ayakkabıdır.

الْمِدَاسَةُ [el-medāset] [menāret] vezninde) Harman dövecek yere denir.

الدَّوَّاسُ [ed-devvās] [şeddād] vezninde) Arslana denir. Ve bahādır adama denir. Ve kār ve pīşesinde hāzık ve māhir adama denir; yukālu: رَجُلٌ دَوَّاسٌ أَيُّ شُجَاعٌ وَكَذَا مَا هُوَ

الدَّوَّاسَةُ [ed-devvāset] [ḥassāset] vezninde) Burna itlāk olunur, أَنْفٌ [enf] ma'nāsına.

الدَّوَّاسَةُ [ed-devāset] [sehābet] vezninde) ve

الدَّوِّيسَةُ [ed-devīset] [sefīnet] vezninde) Cemā'at-i insāniye denir.

الدِّيسَةُ [ed-dīset] [kīset] vezninde) Sık ve gür ormana ve büke denir. Cem'i دِيَسٌ [diyes] gelir, عِنَبٌ [ineb] vezninde ve دِيَسٌ [dīs] gelir, كَيْسٌ [kīs] vezninde ki cem'i cinsidir.

الدَّائِسُ [ed-dā'is] (yā'ın kesriyle) Harmana denir, neseb üzeredir.

الدَّوَّائِسُ [ed-devā'is] Birbirinin ardınca izlerini çiğneyerek revān olan cemā'ate itlāk olunur; ve minhu yukālu: أَتَتْهُمْ الْحَيْلُ دَوَّائِسٌ أَيُّ يَتَّبِعُ بَعْضُهَا بَعْضًا

[د ه س]

الدَّهْسُ [ed-dehs] (dāl'ın fethi ve hā'nın sükünuyla) Şol nebāta denir ki levnine yeşillik gâlib olmaya ki küf ve pās renginde olur. Ve çamurlu ve kumsal olmayan düz ve toprağı mülâyim yere denir.

الدَّهَّاسُ [ed-dehās] [sehāb] [seḥāb] vezninde) دَهْسُ [dehs] ile ma'nā-yı sâñide mürādiftir. Ve götü büyük 'avrete denir, ke-mā se-yuzkeru.

الدَّهَّاسُ [el-idhās] (hemzenin kesriyle) Zikr olunan دَهْسُ [dehs] dedikleri yerde gitmek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا دَهَسَ الْقَوْمُ إِذَا سَلَكُوا الدَّهَّاسَ أَي سَارُوا فِيهِ

الدَّهْسُ [ed-dehes] (fethateynle) Yer çamurlu ve kumsal olmayıp düz ve mülâyim olmak ma'nāsınadır; yukālu: دَهَسَ الْمَكَانُ دَهْسًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ سَهْلًا لَيْسَ بِرَمْلٍ وَلَا تُرَابٍ أَي وَحْلِ

الدَّهْسُ [el-edhes] [aḥmer] [ahmer] vezninde) Düz ve mülâyim olan kumluğa denir; yukālu: رَمْلٌ أَدَهَسَ أَي بَيْنَ الدَّهْسِ

الدَّهْسَةُ [ed-duhset] [gurfet] [gurfet] vezninde) ve

الدَّهَّاسَةُ [ed-dehāset] [ḥamāset] [ḥamāset] vezninde) İsmlerdir, bir adamın huyu sehl ve mülâyim olmağa itlāk olunur ki yavaş huyluluk ta'bir olunur; yukālu: لَهُ دَهْسَةٌ وَدَهَّاسَةٌ أَي سُهُورَةٌ الْخُلُقِ

الدَّهَّاسُ [ed-dehhās] [şeddād] [şeddād] vezninde) Mülâyim huylu adama denir; yukālu: هُوَ دَهَّاسٌ أَي سَهْلُ الْخُلُقِ

الدَّهْسَاءُ [ed-dehsā] [ḥamrā] [ḥamrā] vezninde) Mülâyim huylu hatuna denir. Ve götü büyük hatuna denir, دهَّاسُ [dehās] gibi; yukālu: إِمْرَأَةٌ دَهْسَاءٌ وَدَهَّاسٌ أَي عَظِيمَةُ الْعُجْرِ Ve şol keçiyeye itlāk olunur ki levni kızıl ça-

lar karamlık ola; صَدَاءٌ [şadā] gibi, lākin bunun kızılı ondan azca olur; yukālu: عَنَّا دَهْسَاءٌ كَالصَّدَاءِ إِلَّا أَنَّهُ أَقَلُّ حُمْرَةً

الدَّهْوُسُ [ed-dehūs] [şabūr] [şabūr] vezninde) Arslana denir.

الإِدْهِيسَاءُ [el-idhīsās] [işmizāz] [işmizāz] vezninde) Yerin türābı kızıla mā'il karamlık olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِدْهِيسَاتِ الْأَرْضِ إِذَا صَارَتْ دَهْسَاءَ اللَّوْنِ

[د ه ر س]

الدَّهْرُسُ [ed-dehres] [ca'fer] [ca'fer] vezninde) Āfet ve dāhiyeye denir; cem'i دَهَارِسُ [dehāris] gelir. Ve hiffet ve cünbüş ve neşāt ma'nāsınadır; yukālu: نَاقَةٌ ذَاتُ دَهْرَسٍ أَي خِفَّةٍ وَنَشَاطٍ

[د ه م س]

الدَّهْمَسَةُ [ed-dehmeset] [dahrecet] [dahrecet] vezninde) Fısıldamak ma'nāsınadır; yukālu: دَهَمَسَهُ إِذَا سَاوَرَهُ Ve müşāvere eylemek ma'nāsınadır; yukālu: دَهَمَسَهُ إِذَا سَاوَرَهُ Ve şiddetle yapışıp tutmak ma'nāsınadır; yukālu: دَهَمَسَهُ إِذَا بَطَّشَهُ

الدَّهْمَسُ [el-mudehmes] [mudāhrec] [mudāhrec] vezninde) Pinhān ve mestūr ma'nāsınadır; yukālu: أَمْرٌ مَدْهَمَسٌ وَمُنْهَمَسٌ أَي مَشْتَوْرٌ

[د ي س]

الدَّيْسُ [ed-deys] [leys] [leys] vezninde) Hatun memesine denir, ثَدْيٌ [sedy] ma'nāsına. Ve bu, lügat-ı İrākiyyedir, 'Arabiiye değıldir.

دَيْسَانٌ [Dīsān] [insān] [insān] vezninde) Şehr-i Herāt kazasında bir karye adıdır.

FASLU'Z-ZĀLĪ'L-MU'CEME
(فَضْلُ الذَّالِ الْمُعْجَمَةِ)

[ذ ر ط س]

إِذْرِطُوسُ [izrītūs] (hemzenin kesriyle) Edviyeden bir dārū adıdır. Kelime-i mezbûre Rūmiyyeden mu'arrebdir.

Şārih der ki sāhib-i Minhāc'ın beyānına göre eyāric-i siyādrītūs-ı ekber dedikleridir ki zamān-ı Cālīnūs'tan akdem te'lif ve o ʿasrın pādīşāhı olan Şiyādrītūs ismiyle müsemma olmuştur. Eyāric-i mezbūr sā'ir eyāriclerden akvādir, yirmi beş eczādan terkīb olunur.

[ذ ف ط س]

الذَّفْطَسَةُ [ez-zefṭasat] دَفْطَسَةٌ [defṭaset] vezninde ve mürādifidir ki bir kimse mālını zāyic eylemek ma'nāsınadır; yukālu: الرَّجُلُ إِذَا ضَيَّعَ مَالَهُ

FASLU'R-RĀ'Ī'L-MÜHMELE
(فَضْلُ الرَّاءِ الْمُهْمَلَةِ)

[ر أ س]

الرَّؤْسُ [er-reʿs] (rā'nın fethi ve hemzenin sükunuyla) Aʿzā-i hayvāniyyeden başa denir, Fāriside ser derler. Ve her şeyin yukarisına ve aʿlāsına ya'nī baş tarafına itlāk olunur, gövdenin başı gibi; yukālu: هُوَ رَأْسُهُ مُسْتَطِيلٌ أَيْ أَعْلَاهُ Ve bir kavmin seyyid ve ser-gerdesine itlāk olunur; yukālu: هُوَ أَرُوْسٌ [erʿus] gelir, Cem'i أَفْلُسٌ [eflus] vezninde ve رُوْسٌ [ruʿūs] gelir zammeteynle. Ve

رَأْسٌ [reʿs] Kesret sebebiyle ʿizzet bulan tāʿife-i insāniye itlāk olunur; yukālu: هُمْ رَأْسٌ أَيْ قَوْمٌ كَثِيرٌ عَزِيزٌ Ve

رَأْسٌ [reʿs] Masdar olur; bir kimsenin başına vurmak yā dokunmak ma'nāsınadır; yukālu: رَأْسُهُ رَأْسًا مِنْ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا أَصَابَ رَأْسَهُ Ve ʿArablar bir kimseye “Benim hakkımda derkār olan reʿy ve tedbīrin bed ve fenā oldu” diyecek yerde رُمِيْتُ مِنْكَ فِي الرَّأْسِ derler, binā-i mechül üzere, zīrā başına darb olunan kimse be-gāyet muztarib ve derdnāk olmakla başını yukarı kaldırmağa kudreti olmaz.

الرَّيْشُ [er-reyyis] (كَيْشٌ [keyyis] vezninde) ve

الرَّيْشُ [er-reʿīs] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bir kavmin başbuğuna ve server ve ser-gerdesine denir, reʿīsü'l-küttāb gibi; yukālu: هُوَ رَيْسُهُمْ وَرَيْسُهُمْ أَيْ سَيِّدُهُمْ Ve

رَيْشٌ [reʿīs] Başına vurulmuş yāhūd başında bir ʿillet hādis olmuş koyuna denir; yukālu: شَاءَ رَيْسٌ إِذَا صَارَتْ قَدْ أُصِيبَ رَأْسُهَا Cem'i رَأْسَى [reʿāsā] gelir rā'nın fethi ve

hemzenin meddi ve āhirinde elifin kasrıyla. Ve

رَيْسٌ [Re'īs] Elkābdandır: Re'īs b. Sa'd muhaddis'ındendir.

الرَّمْزَانُ [el-mer'es] مَفْعَدٌ [maḥ'ad] vezninde) Kavī ve şedīd olan başa denir; yukālu: Cem'ci مَرَأِسُ [mer'ās] gelir.

الرُّؤْسُ [er-ru'es] رُكْعٌ [rukka'] vezninde) Kavī ve şedīd olan başlara denir; yukālu: رُؤُوسٌ مَرَأِسُ وَرُؤُوسٌ أَيْ مَصَائِكُ

بَيْتُ رَأْسٍ [Beyt Re's] Şām ülkesinde bir mevzi'dir, ona hamr nisbet olunur.

رَأْسُ عَيْنٍ [Re'su 'Ayn] Cezīre'de bir kasabadır. Şārih der ki nisbetinde رَسْعِيٌّ [Res'iniyy] denir, عَبْشَمِيٌّ [ab'semiyy] gibi.

رَأْسُ الْأَكْحَلِ [Re'su'l-Ekḥal] Yemen'de bir karyedir.

رَأْسُ الْإِنْسَانِ [Re'su'l-İnsān] Mekke'de bir dağdır.

رَأْسُ ضَاوِنٍ [Re'su Ḍa'n] Devs kabilesi yurdunda bir dağdır.

رَأْسُ الْحِمَارِ [Re'su'l-Ḥimār] Ḥaḍramevt kurbünde bir beldedir.

رَأْسُ الْكَلْبِ [Re'su'l-Kelb] Kūmes kazāsında bir karyedir. Ve bir 'akabe adıdır.

رَأْسُ كَيْفَى [Re'su Kīfā] Cezīre'de Diyār-ı Muḍar'dan bir mevzi'dir.

ذُو الرَّأْسِ [Zu'r-Re's] Cerīr b. Aṭiyye nām şā'irin lakabıdır.

ذُو الرَّأْسَيْنِ [Zu'r-Re'seyn] Ḥuşeyn b. Le'y ve Umeyye b. Cuşem nām kimselerin lakablarıdır.

رَأْسُ الْمَالِ [re'su'l-māl] Sermāyeye denir; tekūlu: مَالِي رَأْسُ مَالٍ أَيْ أَضْلُهُ

الْأَغْضَاءُ الرَّئِيسَةُ [el-a'ḡdāu'r-re'iset] Dört 'uzva itlāk olunur ki kalb ve dimāg ve ciğer ve hāyeden 'ibārettir.

الرَّيْسُ [er-ri'īs] سِكِّيتٌ [sikkīt] vezninde) Çok riyāset eden adama denir; yukālu: رَجُلٌ رَيْسٌ أَيْ كَثِيرُ التَّرْوِيسِ

الْمِرْءَاسِ [el-mir'ās] مِحْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Şol ata denir ki koşuya giderken berāberinde giden atların başlarını ısıtır ola, 'alā-kavlin sebke ve takaddüm cihetiyle re'isleri olur ola; yukālu: فَرَسٌ مِرْءَاسٌ إِذَا كَانَ يَعْضُ رُؤُوسَ الْخَيْلِ فِي الْمَجَارَاةِ أَوْ الَّذِي يَزُاسُ فِيهَا وَتَقْدَمُهُ وَسَبْقُهُ Ve başından gayrı yerde şahm ve kuvveti kalmamış deveye denir, ke-mā se-yuzkeru.

الرَّوْءَاسِ [er-re'ās] شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Koyun ve keçi başları satan adama denir. 'Āmme رَوَّاسِيٌّ [revvāsiyy] derler ki lahn'dır; huffāzdan 'Ömer b. Abdülkerīm ed-Dihistānī er-Re'āsī o cihettendir.

الْمُرْءَاسِ [el-mure'as] مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) ve

الْمِرْءَاسِ [el-mir'ās] مِضْبَاحٌ [mişbāḥ] vezninde) ve

الرُّؤُوسِ [er-re'ūs] صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Şol deveye itlāk olunur ki başından gayrı 'uvzunda şahm ve kuvvet kalmamış ola; yukālu: بَعِيرٌ مَرَأَسٌ وَمِرْءَاسٌ وَرُؤُوسٌ إِذَا لَمْ يَبْقَ لَهُ طِرْقٌ إِلَّا فِي رَأْسِهِ

الْمُرْءَاسِ [el-mure'as] مُحَدِّثٌ [muḥaddiṣ] vezninde) Arslana denir.

الرَّوْءَاسِ [er-rev'ās] Derelerin üst taraflarına itlāk olunur, e'ālī-i evdiye ma'nāsına; رَائِسٌ [rā'is] müfredidir. Ve sehāblardan ileri ileri olan kıt'alarına denir.

الرَّائِسِ [er-Rā'is] Bir dağın ve bir kuyunun isimleridir. Ve vālī ve hākime itlāk olunur.

الرْمَرُوش [el-merūs] Ra'iyet ve zīr-destāna itlāk olunur; yukālu: هُوَ رَائِسٌ أَيْ وَالٍ Ve şehveti hemān başında olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَرُوشٌ أَيْ رَعِيَّةٌ Ve başı büyük adama denir.

الرِّيَاسَةُ [er-riyāset] [kitābet] vezninde) Bir cemā'ate başbuğ olmak ve server ve serkār olmak ma'nāsınadır; yukālu: رَأْسٌ فَلَانَ الْقَوْمَ رِيَاسَةً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا صَارَ رَئِيسًا

الرَّأْسُ [el-eres] [efdāl] vezninde) Büyük başlı kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ أَرَأْسٌ أَيْ كَبِيرُ الرَّأْسِ

الرِّيَاسِ [er-ri'ās] [kitāb] vezninde) Kılıç kabzasına, 'alā-kavlin perāzvēnesine denir; yukālu: أَحْكَمَ رِئَاسَ السَّيْفِ أَيْ مَقْبَضَهُ أَوْ رِئَاسَ الْأَمْرِ [ri'āsū'l-emr] Bir işin evveline itlāk olunur; yukālu: أَخَذَ رِئَاسَ الْأَمْرِ أَيْ أَوَّلَهُ

الرَّأْسَاءُ [er-re'sā] [ḥamrā] vezninde) Başı ve yüzü siyāh ve gövdesi beyāz olan koyuna denir; yukālu: نَعْجَةٌ رَأْسَاءٌ إِذَا كَانَتْ سَوْدَاءَ الرَّأْسِ وَالْوَجْهَ

بَنُو رُوَاسِ [Benū Ru'ās] [ḡurāb] vezninde) Bir cemā'attir: Muhaddisīnden Ebū Duvād Yezīd b. Mu'āviye ve Vekī b. el-Cerrāh ve Ḥumeyd b. Abdurrahmān b. Ḥumeyd er-Ru'āsīyyūn onlardandır.

الرُّوَّاسِي [er-ru'āsīyy] [ḡurābiyy] vezninde) Başı büyük insān ve hayvāna denir.

الرَّئِيسُ [et-ter'īs] [tef'īl] vezninde) Bir adamı başbuğ ve serdār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَأْسَهُ إِذَا جَعَلَهُ رَئِيسًا

الرِّيرْتِاسُ [el-irti'ās] [ifti'āl] vezninde) Re'īs olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِزْتَأَسَ رَجُلٌ إِذَا صَارَ رَئِيسًا كَيْلْمَاكَ مَأْنَسَانَا مُسْتَأْمَلِدِر; yukālu:

إِزْتَأَسَ زَيْدًا إِذَا أَشْعَلَهُ نundan tutup başını yere eğmek ma'nāsına olup bu münāsebetle işḡāl māddeinde isti'māl olundu.

الرَّئِيسُ [et-tere'ūs] [tefa'ul] vezninde) Bu dahi re'īs olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَرَأَسَ الرَّجُلُ إِذَا صَارَ رَئِيسًا

الرَّمْرَائِسُ [el-murā'is] [mucādil] vezninde) Harb ve kītāle tahallūf eder olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَرَائِسٌ أَيْ مُتَخَلِّفٌ فِي الْقِتَالِ

[ر ب س]

الرَّيْسُ [er-rebs] [ḥabs] vezninde) El ile vurmak ma'nāsınadır; yukālu: رَبَسَهُ بِيَدِهِ Ve doldurmak ma'nāsınadır; yukālu: رَبَسَ الْقَرْبَةَ إِذَا مَلَأَهَا Ve **رَبَسٌ** [rebs] Āfet ve dāhiyeye denir.

الرَّيْسَاءُ [er-rebsā] [ḥamrā] vezninde) Şedīd olan dāhiyeye vāsf olur; yukālu: دَاهِيَةٌ رَيْسَاءٌ أَيْ شَدِيدَةٌ

رَيْسَى [Rebsā] [sekrā] vezninde) Bir kısrak adıdır.

الرَّيْسُ [er-rebīs] [emīr] vezninde) Bahādırā denir; yukālu: رَجُلٌ رَيْسٌ أَيْ شَجَاعٌ Ve dāneleri sık üzüm salkımına denir. Ve tıknaz koça denir; yukālu: كَبِشُ رَيْسٌ أَيْ مُكْتَنِرٌ Ve mādrūb ma'nāsınadır. Ve māl yāhūd sā'ir cihetle musībete uğramış kimseye denir; yukālu: هُوَ رَيْسٌ أَيْ مُصَاطِبٌ بِمَالٍ Ve āfet ve dāhiyeye denir. Ve çok şey'e denir; yukālu: مَالٌ رَيْسٌ أَيْ كَثِيرٌ

أُمُّ الرُّيْبِيسِ [ummu'r-rubeys] [zubeyr] vezninde) Engerek yılanının künyesidir.

أَبُو الرُّيْبِيسِ [Ebu'r-Rubeys] Şu'arādān 'Abbād b. Ṭahme eṣ-Şa'lebī künyesidir.

رَيْبِيسٌ [Rebyes] [ca'fer] vezninde) İbn 'Amīr eṭ-Ṭā'ir dir ki ashābdandır. Şārih der

ki tā-yı fevkiyye ile رَبِّيَس [Rebtes]tir, kemā se-yuzkeru.

رِبِّيَس [ribbīs] [سِكِّيت] [sikkīt] vezninde) Yehūd kavminden Sāmire tā'ifesinin kebīrlerine denir.

الرَّبِيسَةُ [er-rebiset] [حَجَلَةٌ] [ḥacilet] vezninde) Çirkīn ve vesah-nāk olan 'avrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ رِبِيسَةٌ أَيْ قَبِيحَةٌ وَسَخَّةٌ

الرَّبِيَّاس [er-rībās] (rā'nın kesriyle) Bu isimle ma'rūf nebāttır. Fārisīde eşhūn derler; ondan şerbet yaparlar. ribās şerbeti ma'rūftur. Hısbeye ve çiçeğe ve tā'ūna nāfi' ve 'usāresini iktiḥāl taḥdīd-i nazar husūsunda müfīddir.

الْإِرْتِبَاس [el-irtibās] [إِفْتِعَالٌ] [ifti'āl] vezninde) Şūrīde ve muhtelit olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذْ تَبَسَ الشَّيْءُ إِذَا اخْتَلَطَ Ve bir nesne sımsıkı ve tıknaz olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذْ تَبَسَ اللَّحْمُ وَغَيْرُهُ

الْإِرْبِيسَاس [el-irbisās] [إِفْعَالٌ] [if'āl] vezninde) Bir semte doğru gitmek ma'nāsınadır; yukālu: يُرْبِسُ الرَّجُلُ إِذَا ذَهَبَ فِي الْأَرْضِ Ve bir adamın işi süst ve za'f olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذْ بَسَ أَمْرُهُمْ إِذَا ضَعُفَ حَتَّى تَفْرُقُوا Ve mürāgame ve tezlīl ma'nāsınadır. Şāriḥ der ki bu ma'nāda savāb olan irbās [irbās] olmaktadır, if'āl bābindan, niteki Nihāye'de bu resme mersūmdur. Ve

إِرْبِيسَاس [irbisās] Tasarruf ma'nāsınadır; yukālu: يَرْبِسُ فِي أَمْرِهِ أَيْ يَتَصَرَّفُ Ve geri kalmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذْ بَسَ أَمْرُهُ إِذَا اسْتَأْخَرَ

[ر ب ت س]

رَبَّتَس [Rebtes] (tā-yı fevkiyye ile جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) İbn 'Āmir et-Ṭā'ī'dir ki dergāh-ı risālet-penāha vüfūd edip kendi için nāme-i sa'ādet tahrīr olundu. Ānifen

mü'ellif رَبِّيَس [Rebyes] 'unvānıyla da sebt eylemiştir.

[ر ح س]

الرَّوْجِش [er-recs] (ra'nın fethi ve cīm'in sükūnuyla) Bulutlar deprenip gök pek gürüldemek ma'nāsınadır; yukālu: رَجَسَتِ السَّمَاءُ رَجْسًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا رَعَدَتْ شَدِيدًا وَتَمَخَّضَتْ Ve deve kükremek ma'nāsınadır; yukālu: مِرْجَاسٌ Ve رَجَسَ الْبَعِيرُ إِذَا هَدَرَ ile su takdīr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَجَسَ فُلَانٌ إِذَا قَدَّرَ الْمَاءَ بِالْمِرْجَاسِ Ve bir adamı işinden 'avk ve teḥīr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَجَسَهُ عَنِ الْأَمْرِ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا عَاقَهُ

الْإِرْجَاس [el-ircās] (hemzenin kesriyle) Bu dahi مِرْجَاسٌ [mircās] ile su takdīr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَرْجَسَ الرَّجُلُ إِذَا قَدَّرَ الْمَاءَ بِالْمِرْجَاسِ

الرَّارِجِش [er-rācis] ve

الرَّرْجَاس [er-reccās] [شَدَادٌ] [şeddād] vezninde) Pek gürüldeyici sehāba vasf olur; yukālu: سَحَابٌ رَاجِشٌ وَرَجَاسٌ أَيْ شَدِيدُ الصَّوْتِ Ve

رَجَّاس [reccās] ve

رَجُوس [recūs] [صَبُورٌ] [şabūr] vezninde) ve **مِرْجِش** [mirces] [مِئْبَرٌ] [minber] vezninde) Çağırğan deveye vasf olur; yukālu: بَعِيرٌ رَجَاسٌ وَرَجَاسٌ وَمِرْجِشٌ أَيْ صَوَاتٌ

رَجَّاس [reccās] Deryāya itlāk olunur.

الْمَرْجُوسَةُ [el-mercūset] Bir işe şūriş ve ihtilāt 'arız olmakla karış muruş olmak ma'nāsınadır ki karışkanlık ta'bir olunur. Şāriḥin beyānına göre tā' masdariyyedir; yukālu: هُمْ فِي مَرْجُوسَةٍ أَيْ اخْتِلَاطٍ وَالتَّبَاسِ

الْمِرْجَاس [el-mircās] [مِحْرَابٌ] [miḥrāb] vezninde) Şol taş denir ki bir ipe bağlayıp kuyuya sarkıtırlar ve onunla kuyunun

dibinde olan bulanık suyu gereği gibi çalkarlar, ba'dehu o bulanık suyu çekip çıkarmakla kuyu pāklenir. 'Alā-kavlin savtıyla kuyunun suyunun derinliğini bilmek için kuyu içre bırakılan taş denir. Ve 'alā-re'ynin kuyu içre suyun olup olmadığını bilmek için attıkları taş denir.

الرَّاجِسُ [er-rācis] Kuyuya zikr olunan مِرْجَاسٍ [mircās] dedikleri taşı atan adama denir.

الرِّجْسُ [er-rics] (rā'nın kesriyle) Necis ve murdāra denir, قَدْرٌ [qāzer] ma'nāsına; fethateynle ve rā'nın fethi ve cīm'in kesriyle lügattir. Ve günāh ve me'sem ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ رِجْسٌ يَتَلَطَّحُ بِكَ أَيُّ مَأْتَمٌ قَدْرٌ وَفِيهِ رِجْسٌ أَيُّ مَأْتَمٌ Ve mutlak olarak murdār ve müstehcen ve mekrūh kār ve 'amele denir. Ve 'azābı mü'eddī olan işe denir; yukālu: عَمَلُهُ رِجْسٌ أَيُّ مُؤَدِّ إِلَى الْعَذَابِ Ve şekk ve gümān ma'nāsınadır. Ve işkence ve 'ikāb ma'nāsınadır. Ve hışm ve gazab ma'nāsınadır; yukālu: فِيهِ رِجْسٌ أَيُّ شَكٌّ وَهُوَ عَلَى الرَّجْسِ أَيُّ الْعِقَابِ وَكَذَا الْعُضْبِ

Mü'ellifin *Başā'ir*'de beyānına göre رِجْسٌ [rics] necis ve murdār ma'nāsına mevzū'dur. Ve o dört vech üzere olur: Min ciheti't-tab' olur, necis-i sırf gibi. Ve min ciheti'l-'akl olur, şirk ve şekk ve gümān gibi. Ve min ciheti's-şer' olur, hamr ve meysir ve lahm-ı hinzīr gibi. Ve min ciheti'l-küll olur, meyte gibi ki tab'an ve 'aklen ve şer'an murdārdır. Sā'irleri bunlara kıyās oluna.

الرَّجَاسَةُ [er-recāset] نَجَاسَةٌ [necāset] vezninde) Yaramaz ve çirkīn iş işlemek ma'nāsınadır; yukālu: رَجَسَ الرَّجُلُ وَرَجَسَ رَجَاسَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالْحَامِسِ إِذَا عَمِلَ عَمَلًا قَبِيحًا

النَّرْسِيسُ [en-nircis - en-nercis] (nūn'un kes-

ri ve fethiyle) Ma'rūf şükūfedir ki zerrīn ta'bīr olunur. İstişmāmı bürüdetten hādīs olan zükām ve sudā'a nāfi'dir. Ve soğanını iki gece leben içre nak' eyledikten sonra sahk edip re'sinden mā-'adā zekere tīlā olursa ālet-i 'innīni kıvāma getirip ve fi'l-i 'acīb īrāsında garībū'l-menāfi'dir. Bu, nerges-i Fārisī mu'arrebidir. "Nergesi çeşmine dedim benzer // İştēnler dedi ve fihi nazar".

الْإِرْتِجَاسُ [el-irticās] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Sarsılmak ma'nāsınadır; yukālu: إِزْتَجَسَ الْبِنَاءُ إِذَا رَجَفَ Ve gök gürüldemek ma'nāsınadır; yukālu: إِزْتَجَسَتِ السَّمَاءُ إِذَا رَعَدَتْ

[ر ح م س]

الرُّحَامِيسُ [er-ruhāmīs] (hā-yı mühmele غُلَايِبُ [ulābiṭ] vezninde) Dilīr ve bahādıra denir; yukālu: رَجُلٌ رُحَامِيسٌ أَيُّ جَرِيءٌ شَجَاعٌ

[ا ر خ س]

الْإِرْحَاسُ [el-irhās] (hā-yı mu'ceme ile اِفْلَاسٌ [iflās] vezninde) Bir nesnenin narh ve pa-hasını ucuzutmak ma'nāsınadır; yukālu: أَرْحَسَ الصِّغَرَ إِذَا أُرْخَصَهُ

رَحْسٌ [rahṣ] (نَحْسٌ [naḥs] vezninde) Esāmīdendir, 'Utbe b. Sa'īd b. Raḥṣ muhaddistir.

[ر د س]

الرَّدْسُ [er-reds] كَدْسٌ [keds] vezninde) Bir adama taş atmak ma'nāsınadır; yukālu: رَدَسَ الْقَوْمَ رَدْسًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا رَمَاهُمْ بِحَجَرٍ Ve مِرْدَسٌ [mirdes] ve مِرْدَاسٌ [mirdās] dedikleri nesne ile duvarı yā yeri düzetmek için rīze rīze eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَدَسَ الْحَائِطَ وَالْأَرْضَ إِذَا دَكَّهُ بِشَيْءٍ يُقَالُ لَهُ الْمِرْدَسُ وَالْمِرْدَاسُ Ve bir nesneyi kırıp pāre pāre ufatmak ma'nāsınadır; yukālu: رَدَسَ الْحَجَرَ

بِالْحَجَرِ رَدْسًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا كَسَرَهُ Ve bir nesneyi iletmek ma'nāsınadır; yukālu: رَدَسَ بِالشَّيْءِ إِذَا ذَهَبَ بِهِ

الْمِرْدَسُ [el-mirdes] [مِئْبَرٌ [minber] vezninde) ve

الْمِرْدَاسُ [el-mirdās] [مِصْبَاحٌ [mişbāḥ] vezninde) Bir ālettir ki yassı ve metīn olur, onunla duvarın ve arzın taşlarını hedm ve kesr ile zemīne berāber ederler. Ve

مِرْدَاسٌ [mirdās] Başa itlāk olunur, رَأْسٌ [re's] ma'nāsına. Ve 'Abbās b. Mirdās es-Sulemī ashābdandır, şā'ir ve şecr' ve kerīm idi.

الرِّدِّيسُ [er-riddīs] [سِكِّيتٌ [sikkīt] vezninde) ve

الرِّدُّوسُ [er-redūs] [صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Be-gāyet taş atıcı adama denir; yukālu: رَجُلٌ رِدِّيسٌ وَرَدُّوسٌ أَي دَفُوعٌ

الْمُرَادِسَةُ [el-murādeset] [مُفَاعَلَةٌ [mufā'ālet] vezninde) Taşlaşmak ma'nāsınadır; yukālu: رَادَسَهُ إِذَا زَامَاهُ

الْتَرْدُّسُ [et-tereddus] [تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Aşağıya yuvarlanıp düşmek ma'nāsınadır; yukālu: تَرَدَّسَ مِنْ مَكَانِهِ إِذَا تَرَدَّى

رُودِسٌ [Rūdis] (rā'nın zammı ve dāl'ın kesriyle) Bahr-i Rūm'de İskenderiyye hizāsında bir cezīre adıdır.

[ر د س]

رُودِيسٌ [Rūzīs] (rā'nın zammı ve zāl-ı mu'cemenin kesriyle) رُودِيسٌ [rūdis] lafzının mu'arrebidir ki cezīre-i mezbūredir; İskenderiyye hizāsında ve bir merhaledir, Hazret-i Mu'āviye ona gazā eylemiştir. Mü'ellif burada teşvīş eylemiştir.

[ر س س]

الرِّوَسُ [er-ress] (rā'nın fethi ve sīn'in şed-

desiyle) ve

الرِّوَسِيسُ [er-resīs] [رَزِيْزٌ [rezīz] vezninde) Mutlakan bir nesnenin evvel ve ibtidāsına denir; ve minhu رَسُّ الْحُمَى وَرَسِيْسُهَا أَي اِبْتِدَاؤُهَا Ya'nī sıtmanın ibtidā gerinip ve tüyleri kabarmak hāleti olacaktır. Ve

رَسٌّ [ress] İçerisi taşla örülmüş kuyuya denir; yukālu: وَقَعَ فِي الرَّسِّ أَي فِي الْبَيْتِ الَّذِي طُوِبَتْ بِالْحِجَارَةِ Ve

رَسٌّ [Ress] Mahsūs bir kuyu ismidir ki Şemūd kavminin bakiyyeleri onu isti'māl ederler idi; kendilere meb'ūs olan peygamberi onun içine ilkā ve ağzını taşla ördüler. Ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿وَأَصْحَابُ الرَّسِّ﴾ الآية Ve

رَسٌّ [ress] Masdar olur, miyāne-i nāsı ref-i nizā'la ıslāh eylemek ma'nāsına; yukālu: رَسَّ بَيْنَ الْقَوْمِ رَسًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَصْلَحَ Ve miyāne-i nāsa fitne ilkāsıyla ifsād eylemek ma'nāsına olmakla azdāddan olur; yukālu: رَسَّ بَيْنَهُمْ إِذَا أَفْسَدَ Ve

رَسٌّ [Ress] Azerbaycān ülkesinde bir vādī adıdır ki üzerinde bin kadar şehir vardır. Ve

رَسٌّ [ress] Kuyu kazmak ma'nāsınadır; yukālu: رَسَّ الْبَيْتَ إِذَا حَفَرَهَا Ve toprak altında bir nesneyi pinhān eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَسَّ الشَّيْءَ إِذَا دَسَّهُ Ve meyyiti defn eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَسَّ الْمَيِّتَ إِذَا دَفَنَهُ Ve

رَسٌّ [ress] 'Arūziyyūn ıstılāhında elif-i te'sīsten sonra vākī' olan harfin harekesine, 'alā-kavlin elif-i te'sīsten mukaddem olan harfin harekesine yāhūd elif-i te'sīsten mukaddem olan fethaya denir. Ve

رَسٌّ [ress] Bir kavmin umūr ve ahbārına

gereği gibi taleb ve su'âl ve fikr ve endîşe i'mâl ederek muttali' olmak ma'nâsınadır; yukâlu: رَسَّ فُلَانٌ أُمُورَ الْقَوْمِ وَخَبَرَهُمْ إِذَا تَعَرَّفَ Ve رَسَّ [ress] رَزَّ [rezz] ma'nâsınadır ki zâ-yı mu'cemedede beyân olundu.

الرَّسِّيَّ [er-ressiyy] (yâ-yı nisbetle) Ress nâm mevzi'-i mezbûra mensûb demektir; Muḥammed b. İsmâ'îl er-Ressî 'aleviyyüdüdür.

الرَّسِيسُ [er-resîs] (rezîz) [rezîz] vezninde) Her nesnenin ibtidâsına denir, niteki zıkr olundu. Ve hâssaten hummânın ibtidâ 'arız olan hâletine denir. Ve yerinde sâbit ve pâyidâr olan nesneye denir; yukâlu: رَجُلٌ رَسِيسٌ أَيْ فُطِنٌ عَاقِلٌ Ve 'âkıl ve dâna ve zîrek adama denir; yukâlu: Ve sıhhati olmayan habere denir; yukâlu: رَسِيسٌ أَيْ ابْتِدَاؤُهُ Ve 'aşk ve muhabbetin ibtidâ ve mukaddimesine itlâk olunur; yukâlu: رَسِيسٌ أَيْ ابْتِدَاؤُهُ

الرَّوْسَةُ [er-resset] Yerde muhkem dikilmiş sütüna vasf olur; yukâlu: سَارِيَةٌ رَسَةٌ أَيْ مُحْكَمَةٌ سَارِيَةٌ الرَّوْسَةُ [er-russet] (râ'nın zammıyla) ve الرَّوْسَةُ [el-ursüset] اُرْجُوزَةٌ [urcûzet] vezninde) Baş kisvetine denir, فَالْرُوسَةُ [qalensu- vet] ma'nâsına.

الرُّسَّى [er-russâ] (ḥumî) [ḥummâ] vezninde) Alçak ve yassica dağa denir.

الرُّسَارِسُ [er-Rusâris] (عُلَابِيٌّ) [ulâbî] vezninde) Esmâdandır: Rumâhis b. Rusâris, ensâb-ı Kinâne'dendir.

الرُّرْسَرَسَةُ [er-resreset] (زَلْزَلَةٌ) [zelzelet] vezninde) Deve kalkmak için dizlerini yere koyup deprenip yekinmek ma'nâsınadır; yukâlu: رَسْرَسَ الْبُعَيْرُ إِذَا تَمَكَّنَ لِلنُّهُوضِ

الرُّرَّاشُ [et-terâss] (fi'l-asl) [tefâ'ul] vezninde) Fısıldaşmak ma'nâsınadır;

yukâlu: يَتَرَّاشُونَ الْخَبَرَ أَيَّ يَتَسَارُونَ [el-irtisâs] [ifti'al] vezninde) Bir haber nâs içre fâş ve şâyi' olmak ma'nâsınadır; yukâlu: إِزْتَسَّ الْخَبْرُ فِي النَّاسِ إِذَا جَرَى وَفَشَا

الرُّرَّاسَةُ [el-murâsset] (fi'l-asl) [mufâ'et] vezninde) مُفَاتِحَةٌ [mufâtehat] ma'nâsınadır; yukâlu: رَأَسَهُ إِذَا فَاتَحَهُ

[ر ط س]

الرُّرَّطْسُ [er-raṭs] (râ'nın fethi ve ṭâ'nın sükûnuyla) El ayasının içiyle vurmak ma'nâsınadır; yukâlu: رَطَسَهُ رَطْسًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا ضَرَبَهُ بِبَاطِنِ كَفِّهِ

الرُّرَّطْسَانُ [el-irtisâs] [if'ilâl] vezninde) Bir nesne üzere ba'zı nesnelere birinin üzerine kapanmak ma'nâsınadır; yukâlu: إِرْطَسْتُ عَلَيْهِ الْجِجَارَةَ إِذَا تَطَابَقَ بَعْضُهَا فَوْقَ بَعْضٍ

[ر ع س]

الرُّرَّعْسُ [er-ra'c] (râ'nın fethi ve 'ayn'ın sükûnuyla) Titremek ma'nâsınadır; yukâlu: رَعَسَ الرَّجُلُ رَعْسًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا رَزَعَتْ وَانْتَضَتْ Ve yorgunluktan âheste âheste zebûn zebûn yürümek ma'nâsınadır; yukâlu: يَزْعَسُ فُلَانٌ أَيَّ يَمْشِي ضَعِيفًا مِنْ إِعْيَاءٍ

الرُّرَّعْسَانُ [er-re'asân] (fetehtle) Pek pîrlikten nâşî baş titremek ma'nâsınadır; yukâlu: يَزْعَسُ رَأْسَهُ رَعْسَانًا أَيَّ يَتَحَوَّكُ مِنَ الْكِبَرِ

الرُّرَّغُوسُ [er-re'ūs] (şabūr) [şabūr] vezninde) Uyuklamak sebebiyle başı sarsıp hareket eden adama denir; yukâlu: هُوَ رَغُوسٌ أَيَّ نَاقَةٌ رَغُوسٌ أَيَّ يَزْجُفُ رَأْسُهَا نَاقًا نَاقَةً رَغُوسٌ أَيَّ يَزْجُفُ رَأْسُهَا نَشَاطًا Ve cümbüş ve neşâtından başı beri öte oynayıp deprenir olan nâkaya denir; yukâlu: نَاقَةٌ رَغُوسٌ أَيَّ يَزْجُفُ رَأْسُهَا نَشَاطًا Ve yürürken ellerini devşirip alması çabuk olan nâkaya denir; yukâlu: نَاقَةٌ رَغُوسٌ أَيَّ سَرِيعَةٌ رَجْعَ الْبَدَنِ

elde titrer olan mızrağa denir; yukālu: رُمَحٌ
رُعُوسٌ أَي لَدُنَّ مَهْرٌ

الرَّعَاسُ [er-ra'ās] [şeddād] [vezninde] Bu dahi zikr olunan mızrağa denir.

الرَّعِيسُ [er-re'īs] [emīr] [vezninde] Şol deveye denir ki iple elleri ayağına bağlanmış ola, 'alā-kavlin yürüyüşü muztarib ve nā-hemvār ola; yukālu: بَعِيرٌ رَعِيسٌ إِذَا صَارَ قَدْ شُدَّتْ يَدُهُ إِلَى رِجْلِهِ أَوْ هُوَ الْمُضْطَرِبُ فِي سَبِيلِهِ

الرَّمْرَعَسُ [el-mir'as] [minber] [vezninde] Şol hasīs şahsa denir ki mezbelelerden hubūbāt sukātası devşirir ola; yukālu: رَجُلٌ مِرْعَسٌ أَي خَسِيسٌ يَلْتَقِطُ الطَّعَامَ مِنَ الْمَرَابِلِ

الرَّارِعَاسُ [el-ir'ās] (hemzenin kesriyle) Bir adamı titretmek ma'nāsınadır.

الرَّارِعَاسُ [el-irti'ās] [ifti'āl] [vezninde] Titretmek ma'nāsınadır; yukālu: أَرَعَسَهُ فَارْتَعَسَ فَارْتَعَسَ أَي أَرَعَسَهُ فَارْتَعَسَ

الرَّارِعَسَةُ [er-rā'isat] Şevk ve neşātlı olan nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ رَاعِيسَةٌ أَي نَشِيطَةٌ

ر غ س

الرَّوْعَسُ [er-raġs] (rā'nın fethi ve ġayn-ı mu'cemenin sükūnuyla) Ni'mete denir; cem'i أرْغَاسٌ [erġās]tır. Ve hayr ve bereket ve nemā ve kesret ma'nāsınadır; yukālu: بِهِ رَعْسٌ أَي نِعْمَةٌ وَكَذَا خَيْرٌ وَبَرَكَتٌ وَنَمَاءٌ

رَعْسٌ [raġs] Masdar olur, māl ve ni'meti bereketlendirip çok eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَعَسَهُ اللهُ مَالاً أَي أَكْثَرَ لَهُ وَبَارَكَ فِيهِ

الرَّمْرَعُوسُ [el-merġūs] Mübārek ve mes'ūd ma'nāsınadır. Ve kesirü'l-hayr adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَرْمُوعُوسٌ وَشَيْءٌ مَرْمُوعُوسٌ أَي مُبَارَكٌ وَكَذَا كَثِيرُ الْخَيْرِ

الرَّمْرَعُوسَةُ [el-merġūset] [mercūset] [vezninde] ve mürādifidir ki ihtilāt ve iltibās ma'nāsınadır; yukālu: هُمْ فِي مَرْمُوعُوسَةٍ أَي مَرْمُوعُوسَةٌ Ve doğurgan hatuna denir;

yukālu: امْرَأَةٌ مَرْمُوعُوسَةٌ أَي وَلُودٌ

الرَّارِعَاسُ [el-irġās] (hemzenin kesriyle) Māl ve ni'meti firāvān ve nemā-dār kılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَرَعَسَهُ اللهُ مَالاً أَي أَكْثَرَ لَهُ وَبَارَكَ لَهُ فِيهِ

الرَّمْرُغِسُ [el-murġis] [muħsin] [vezninde] Kendi nefsini münā'ım eden adama denir; yukālu: وَرَجُلٌ مَرْمُوعُوسٌ أَي يُعْجَمُ نَفْسُهُ Ve vāsi' dirliğe denir; bunda ġayn'ın fethiyle de cā'izdir.

الرَّارِيسَتِغَاسُ [el-istirġās] Bir nesneyi sehl ve leyyin 'add eylemek ma'nāsınadır; yukālu: اسْتَرَعَسَهُ أَي اسْتَلَانَهُ

ر ف س

الرَّرْفَسُ [er-refs] (rā'nın fethi ve fā'nın sükūnuyla) ve

الرَّرِفَاسُ [er-rifās] [kitāb] [vezninde] Tepme ile tepmek ma'nāsınadır; yukālu: رَفَسَهُ رَفْسًا وَرِفَاسًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا رَكَضَ بِرِجْلِهِ Ve deveyi رِفَاسٌ [rifās] ile bağlamak ma'nāsınadır; yukālu: رَفَسَ الْبَعِيرَ إِذَا شُدَّهُ بِالرَّفَاسِ

الرَّرِفَاسُ [er-rifās] (rā'nın kesriyle) İbāṣ [ibād] ma'nāsınadır ki devenin bileğini koluna bend edecek ipe denir.

الرَّرِفْسَةُ [er-refset] [temret] [vezninde] Ayakla göğse vurulan tepmeye denir, Fāriside leked derler.

ر ق س

الرَّمْرَقَسُ [Merġas] [kaḫ] [la mū'ad] [maġ'ad] [vezninde] Ṭayyib kabilesinden bir şā'irin lakabıdır; ismi 'Abdurrahmān idi, benū Ma'n b. 'Atūd'un birisidir.

ر ك س

الرَّرَكْسُ [er-reks] [aks] [vezninde] Bir nesneyi tersine çevirmek ma'nāsınadır;

yukālu: رَكَسَ الشَّيْءَ رَكْسًا مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا رَدَّهُ: yukālu: مَغْلُوبًا Ve bir şey'in evvelini āhirine döndürmek ma'nāsınadır; yukālu: رَكَسَهُ إِذَا قَلَبَ رَكَسَهُ: yukālu: أَوَّلُهُ عَلَى آخِرِهِ Ve deveyi رَكَسَ [rikās] dedikleri ip ile bağlamak ma'nāsınadır; yukālu: رَكَسَ الْبَعِيرَ إِذَا شَدَّهُ بِالرِّكَاسِ

الرِّكَاسُ [er-rikās] [kitāb] vezninde) Şol ipe denir ki bir ucunu devenin burununa ve diğger ucunu sıkıca bileğine bağlayıp gerip çekmeleriyle devenin başı mu'allakta kalır, zīrā rākibi yulardan çekip o dahi aşığıdan çekmekle başı mu'allak kalır. Bu ipi serkeş develere bend ederler.

الرِّكْسُ [er-riks] (rā'nın kesriyle) [rics] ma'nāsınadır ki murdāra denir. Ve çok cemā'at-i insāniye denir; yukālu: جَاءَ رِكْسٌ مِنْ النَّاسِ أَي كَثِيرٌ

الرَّكَاسُ [er-Rākis] Bir derenin ismidir. Ve şol öküzde denir ki dövülen harmanın ortasında olup sā'ir öküzler onun çevresinde devr ederler; mü'ennesi رَاكِسَةٌ [rākiset]tir.

الرَّكُوسِيَّةُ [er-Rekūsiyyet] (rā'nın fethiyle) Bir tā'ifedir ki milletleri Naşārā ile Şābi'nin beyninde olur.

الرَّكَاسَةُ [er-rekāset] (rā'nın fethi ve kesriyle) [āhiyyet] gibi yere sokulan şey'e denir. Ve أَخِيَّةُ [āhiyyet] hemzenin meddi ve yā'nın teşdidıyla iki tarafı kazıklı tavile ipine denir.

الرِّكَاسُ [el-irkās] (hemzenin kesriyle) Bu dahi رَكَسَ [reks] ma'nāsınadır; ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿وَاللَّهُ أَرْكَسَهُمْ بِمَا كَسَبُوا﴾ الآية: Ve kızın memeleri zuhūr eylemeğe başlamak ma'nāsınadır; yukālu: نِطَكِي أَرْكَسَتِ الْجَارِيَةَ إِذَا طَلَعَ تَدْبِهَا: yukālu: نَهَدَتِ الْجَارِيَةَ derler.

الرِّكَاسُ [el-irtikās] [ifti'āl] vezninde) Ser-nigūn olmak, intikās ma'nāsınadır;

yukālu: إِزْتَكَسَ الشَّيْءُ إِذَا انْتَكَسَ Ve bir hādiseye düşmek ma'nāsınadır; yukālu: إِزْتَكَسَ الرَّجُلُ إِذَا وَقَعَ فِي أَمْرٍ yukālu: إِزْتَكَسَ الشَّيْءُ إِذَا أُرْذِحَمَ

[ر م ح س]

الرُّمَاهِيسُ [er-rumāhis] (hā-yı mühmele ile غَلَابِطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) Dilir ve bahādıra denir, niteki رُحَامِيسٌ [ruhāmīs] dahi denir. Ve arslana denir. Ve Rumāhis b. ʿAbdulʿuzzā b. Rumāhis, ümerā-i Umeviyye'den Mervān b. Muḥammed'in subaşıları üzere mü'ekkel idi.

[ر م س]

الرَّمْسُ [er-remš] (rā'nın fethi ve mīm'in sükünuyla) Bir haberi ketm eylemek ma'nāsınadır; ma'nā-yı ātīden münşā'ibdir; yukālu: رَمَسَ الْخَبَرَ رَمْسًا مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا كَتَمَهُ Ve toprağa defn eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَمَسَ الشَّيْءَ إِذَا دَفَنَهُ Ve

رَمْسٌ [remš] Kabr ve mezāra itlāk olunur; ve minhu yukālu: غَدَا إِلَى الرَّمْسِ كَأَنَّ لَمْ أَرَمَسَ بِالْأَمْسِ وَهُوَ الْقَبْرُ ve رَمُوسٌ [rumūs] gelir. Ve

رَمْسٌ [remš] Kabrin toprağına denir; yukālu: حَتَّى عَلَى رَمْسِهِ الرَّمْسُ وَهُوَ تَرَابُهُ Ve atmak ma'nāsınadır; yukālu: رَمَسَهُ بِحَجَرٍ إِذَا رَمَاهُ بِهِ

الرَّمْرَمُ [el-mermes] [maq'ad] vezninde) ve

الرَّمَامُوسُ [er-rāmūs] Bunlar da kabr ve mezāra denir.

الرَّوَامِيسُ [er-revāmis] ve

الرَّوَامِيسَاتُ [er-rāmīsāt] Toprağı savurup izleri örtüp basan yellere denir; yukālu: الْيَوْمَ تَهَبُّ الرَّوَامِيسُ وَالرَّوَامِيسَاتُ أَي الرِّيحُ الدَّوَابُّ لِلْأَثَارِ

رَوَامِسْ [revāmis] Gece vaktinde uçan kuşlara, 'alā-kavlin mutlakan gece vaktinde bürüz ve hurūc eder olan dābbelere ve cānverlere itlāk olunur.

تَرْمُسْ [Termus] [تَنْضُبْ] [tanşub] vezninde Benî Esed yurdunda bir vādī ismidir.

الْإِرْتِمَاسْ [el-irtimās] [إِفْتِعَالْ] [ifti'āl] vezninde) Suya dalıp gitmek ma'nāsınadır; yukālu: **إِرْتَمَسَ فِي الْمَاءِ إِذَا اغْتَمَسَ**

[ر م ن س]

رُومَانِسْ [Rūmānis] (rā'nın zammı ve nūn'un sükūnuyla) Munzir-i Kelbī nām şā'irin ve Nu'mān b. Munzir'in vālideleri ismidir ki mezbūrlar li-ümm kardeşlerdir.

[ر و س]

الرَّوْسْ [er-revs] [دَوْسْ] [devs] vezninde) Salınarak yürümek ma'nāsınadır; yukālu: **رَاسَ الرَّجُلِ يَرُوسُ رَوْسًا إِذَا مَشَى مُتَبَحِّثًا** Ve sel suyu hār u hāşākı götürüp gitmek ma'nāsınadır; yukālu: **رَاسَ السَّيْلِ الْغَنَاءَ** Ve nāzūkāne çok ta'am yemek ma'nāsınadır; yukālu: **رَاسَ فُلَانٌ إِذَا أَكَلَ كَثِيرًا** Ve **وَجَوَّدَ**

رَوْسْ [revs] Recül makāmında isti'māl olunur; yukālu: **إِنَّهُ لَرَوْسٌ سُوءٌ أَيْ رَجُلٌ سُوءٌ**

رُوسْ [Rūs] (rā'nın zammıyla) Bir tā'ifedir ki ülkeleri Şaķālibe ve Türk ülkeleriyle sınırdaştır, hālen Mosķolu keferesi olacaktır; Mosķa nām şehr-i kadīmlerine mensūblardır, Rusyalı dahi derler, kaharahumullāhu ta'ālā.

رُويَسْ [Ruveys] [زُبَيْرِ] [zubeyr] vezninde) Ya'ķūb b. İshāķ el-Hāđramī rāvisi Muħammed b. el-Mutevekkil el-Kārī lakabıdır.

[ر ه س]

الرَّهْسْ [er-rehs] (rā'nın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Ayakla bir nesneyi pek basıp çiğnemek ma'nāsınadır; yukālu: **رَهَسَ الشَّيْءَ رَهْسًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا وَطِئَهُ شَدِيدًا**

الرَّهْوَسْ [er-rehves] [جَرْوَلْ] [cervel] vezninde) Ekūl adama denir; yukālu: **هُوَ رَهْوَسٌ أَيْ أَكُولٌ**

الْإِرْتِهَاسْ [el-irihās] [إِفْتِعَالْ] [ifti'āl] vezninde) Dere su ile dolmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِرْتَهَسَ الْوَادِي إِذَا امْتَلَأَ** Ve nās müzdahim olmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِرْتَهَسَ إِذَا اذْدَحَمُوا** Ve yürürken davar topuk çalmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِرْتَهَسَتْ رَجُلًا** Ve çekirge kesretinden birinin üzerine yığılmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِرْتَهَسَ الْجَرَادُ إِذَا رَكِبَ بَعْضُهُ بَعْضًا**

التَّرَهُّسْ [et-terehhus] [تَفَاعُلْ] [tefa'ul] vezninde) Beri öte çalkanıp ırgalanmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَرَهَّسَ الشَّيْءُ إِذَا تَرَهَّسَ الشَّيْءُ إِذَا اِضْطَرَبَ** Ve oynayıp muztarib olmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَرَهَّسَ الشَّيْءُ إِذَا اِضْطَرَبَ**

[ر ه م س]

الرَّهْمَسَةُ [er-rehmeset] [دَحْرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) Fısıldamak ma'nāsınadır; yukālu: **رَهَمَسَهُ إِذَا سَاؤُهُ** Ve bir adama şerr ve kerīhe ile ta'riz eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **رَهَمَسَ لَهُ إِذَا عَوَّضَ لَهُ بِالشَّرِّ**

الْمُرْهَمَسْ [el-murehmes] [مُدْهَمَسٌ] [mudehmes] vezninde ve mürādifidir ki mestūr ma'nāsınadır; yukālu: **أَمْرٌ مُرْهَمَسٌ مُدْهَمَسٌ أَيْ مُشْتَوَّرٌ**

[ر ي س]

الرَّيْسْ [er-reys] (rā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) ve

الرَّيْسَانُ [er-reyesān] (feteħātla) Salınarak

yürümek ma'nāsındır; yukālu: رَأَسَ الرَّجُلُ Ve bir nesneye gālib olup zabt eylemek ma'nāsındır; yukālu: رَأَسَ الشَّيْءَ إِذَا ضَبَطَهُ وَغَلَبَهُ Ve bir tā'ifeye serkār ve sāhib-i hükm olmak ma'nāsındır; yukālu: رَأَسَ الْقَوْمَ إِذَا اغْتَلَى عَلَيْهِمْ كَمَا يُقَالُ رَأَسَ بِالْهَمْزَةِ رَيْسُونَ [Reysūn] [ceyhūn] vezninde) Ürdün kazāsında bir karye adıdır.

FASLU'S-SĪNĪ'L-MÜHMELE

(فَضْلُ السِّينِ الْمُهْمَلَةِ)

[س ب س]

سَابِسُ [Sābus] [kābul] vezninde) Vāsiṭ kazāsında bir karyedir ki nehr-i Sābus ona muzāftır.

[س ج س]

السَّجْسُ [es-seces] (sīn'in ve cīm'in fetihiyle) Su bulanıp mütegayyir olmak ma'nāsındır; yukālu: سَجِسَ الْمَاءُ سَجْسًا مَنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَغَيَّرَ وَكَدِرَ

السَّجِسُ [es-secis] (ketif) vezninde) ve

السَّجِسُ [es-secīs] (emīr) vezninde)

Vasflardır, bulanıp mütegayyir olmuş suya denir; ve minhu tekūlu: لَا آتِيكَ سَجِسٌ اللَّيَالِي وَسَجِسَ الْأَوْجِسَ بِفَتْحِ الْجِيمِ وَسَجِسَ الْأَوْجِسَ بِضَمِّ الْجِيمِ وَسَجِسَ عَجِسَ أَيَّ أَبْدًا Ya'nī vech-i mezkūr üzere سَجِسُ [secīs] bir yerde çok durmakla mütegayyir olmuş suya denmekle bu münāsebetle hemīşe ve ebedī ve dā'imī mahallinde isti'māl olundu. Hāsıl-ı ma'nā: "Geceler ve dehr mevcūd oldukça ben sana varmam demektir." Gecelerin ve dehrin vücūda gelmediği yoktur, pes ben dahi hiç varmam demek olur. Ve عَجِسُ [uceys] lafzı āhir ma'nāsına olmakla te'kid olur.

السَّاجِسِيُّ [es-sācīsiyy] Benū Tağlib kabīlesine maḥsūs bir cins koyuna itlāk olunur. Ve şol koç koyuna denir ki begāyet beyāz ve soy olup dölünü almak için perverde oluna.

التَّسْجِسُ [et-tescīs] (tefīl) vezninde)

Suyu bulandırmak ma'nāsındır; yukālu: سَجَسَ الْمَاءَ إِذَا كَدَّرَهُ

سِجِسْتَانُ [Sicistān] (sīn'in ve cīm'in kesriyye)

le) Sīstān mu'arrebidir ki Īrān'da belde-i ma'rūfedir; nisbetinde سِجَزِيّ [Sicziyy] denir ve سِجِسْتَانِيّ [Sicistāniyy] dahi denir.

سِجَاش [Sicās] [كِتَاب] [kitāb] vezninde) Hemedān ile Ebher beyninde bir beldedir.

[س ج ل ط س]

سِجِلَاطُش [sicillāṭus] (kesreteynle ve teşdīd-i lām ve zamm-ı t̄a ile) Rūm diyārına mahsūs münakkaş nihālī ve perde ismidir, Leh ve Sakız çitleri ve basmaları gibi. Ve kelime-i mezbūre Rūmiyye olup ta'rīb olunmuştur.

[س ج ل م س]

سِجِلْمَاشَة [Sicilmāset] (kesreteynle) Mağrib-zemīnde bir vilāyetin kā'idetü'l-mülkü olan şehrin ismidir. Enhār-ı keşire ve eşcār-ı vefireyi müştemil ma'mūr ve ābādān bir vilāyettir; ahālisi kilāb kısmını koyun besler gibi besleyip tavlandıktan sonra ekl ederler.

[س د س]

السُّدُش [es-suds] ve

السُّدُش [es-sudus] (zameteynle) ve

السُّدَيْش [es-sedīs] (sīn'in fethiyle) Altı hisseden bir hisseye denir ki altıda bir ta'bir olunur; yukālu: طَرَحَ سُدُسَهُ وَسُدُسَهُ وَسُدَيْسَهُ أَيُّ جُزْءًا مِنْ سِتَّةٍ Ve

السُّدَيْش [sedīs] بَازِل [bāzil]den mukaddem biten diş denir. Ve بَازِل [bāzil] deve kısmını dokuz yaşına bālig olunca çıkan dişine denir. Ve

السُّدَيْش [sedīs] مَكُوك [mekūk] ta'bir olunan ölçek envārından bir nev'in ismidir. Ve altı yaşına varmış koyuna denir; yukālu: شَاةٌ سُدَيْشٌ إِذَا أَتَتْ عَلَيْهَا السَّنَةُ السَّادِسَةُ إِزَارٌ olan izāra ve fūtaya denir; yukālu:

سُدَيْشٌ إِذَا كَانَ طَوْلُهُ سِتَّةً أَذْءٌ

السُّدُش [es-sids] (sīn'in kesriyle) Devenin dört gün suya gelmeyip beşinci gün suya gelmesine denir ki suyu içtiği gün mahsūb olur, niteki عِشْرٌ [eşr] ve حِمْسٌ [hims] dahi böylecedir; yukālu: وَرَدَتِ الْإِبِلُ سِدْسًا وَهُوَ أَنَّ تَنْقَطِعَ أَرْبَعَةٌ وَتَرَدُّ فِي الْخَامِسِ

السُّدُش [es-sedes] (fethateynle) سُدَيْش [sedīs] ile ma'nā-yı sānīde mūrādiftir ki بَازِل [bāzil]den mukaddem biten diş denir. Cem'i سُدُش [suds] gelir sīn'in zammıyla ve سُدُس [sudus] gelir zammeteynle.

السُّدَاسِيّ [es-sudāsiyy] (sīn'in zammıyla) Bu dahi tülü altı zirāe izāra denir.

السُّدُوش [es-sudūs] (sīn'in zammıyla) نَيْلِنَج [nīlenc] ma'nāsınadır ki bedene na'f kesen kimsenin tütsü eylediği iç yağı tütsüsüne denir. Ve yeşil taylasāna denir; bunda sīn'in fethiyle de cā'izdir. Ve

السُّدُوش [Sudūs] Ṭayyi kabilesinden bir recül adıdır.

السُّدُوش [Sedūs] صَبُور [şabūr] vezninde) Şeybān ve Temīm kabilelerinden birer adamın ismidir. Ve Ḥārīs b. Sedūs Arabdan bir kimsedir ki yirmi bir nefer erkek evlādı olmuştur.

السُّدُوشَانُ [Sedūsān] (sīn'in fethiyle) Sind ülkesinde bir belde adıdır; muhsīb ve kesrū'l-hayr bir beldedir.

السُّدُش [es-seds] (sīn'in fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Kavmin altıda bir mālını almak ma'nāsınadır; yukālu: سَدَسَ الْقَوْمِ سَدْسًا مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَخَذَ سُدُسَ مَالِهِمْ سَدَسَ الْقَوْمِ السَّادِسَ مِنْ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا كَانَ لَهُمْ سَادِسًا

الإِسْدَاش [el-isdās] (hemzenin kesriyle) Bir

adamın devesi dört gün mer'ada eğlenip beşinci günü ki su içtiğinin altıncı günüdür, suya gelmek ma'nāsınadır; yukālu: أَشَدَّسَ الرَّجُلُ إِذَا وَرَدَتْ إِيَّاهُ سِدْسًا Ve deve kısmı رَبَاعِيَّةٌ [rebā'iyet]ten öte olan dişlerini bırakmak ma'nāsınadır. Ve رَبَاعِيَّةٌ [rebā'iyet] ön dişlerin yanlarında olan dört diştir; yukālu: أَشَدَّسَ التَّبَعِيرُ إِذَا أَلْقَى السِّنَّ بَعْدَ الرَّبَاعِيَّةِ

الْبَيْتُ [es-sitt] (sīn'in kesri ve tā'nın teşdidiyle) Altı 'adede denir. Aslı سِدْسٌ [sids] idi, niteki سِتٌّ [sitt] faslında zikr olundu.

[س ر خ س]

سَرَحْسٌ [Serahs] (fethateynle ve hā-yı mu'cemenin sükūnuyla) Ḥorāsān'da bir şehir-i 'azīm ismidir, kazāsında nehr-i cārīsi yoktur.

[س ر س]

السَّرِسُ [es-seris] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve **السَّرِيسُ** [es-serīs] (emīr [emīr] vezninde) 'İnnīn adama, 'alā-kavlin aslā nisvāna takarrüb eylemez olana yāhūd veledi olmaz olana denir. Nisvāna 'adem-i takarrübü bir 'illetten yāhūd 'adem-i mahzūziyyet makūlesi hālattan olur; yukālu: رَجُلٌ سَرِسٌ وَسَرِيسٌ أَيُّ عَيْنَيْنِ أَوْ الَّذِي لَا يَأْتِي النِّسَاءَ أَوْ مَنْ لَا يُؤَلِّدُ Ve şol aygıra denir ki aştığını gebe kılmaz ola; yukālu: فَحُلٌّ سَرِسٌ وَسَرِيسٌ إِذَا كَانَ لَا يُلْقَعُ Ve za'if ve nā-tüvān adama denir; yukālu: رَجُلٌ سَرِسٌ وَسَرِيسٌ أَيُّ ضَعِيفٌ Ve şol zīrek ve hūş-mend adama denir ki elinde olan mālı hıfz edip telef eylemez ola. Cem'i سِرَاسٌ [sirās] gelir sīn'in kesriyle ve سُرَسَاءٌ [suresā] gelir, كُرَمَاءٌ [kuremā] vezninde; yukālu: رَجُلٌ سَرِسٌ وَسَرِيسٌ أَيُّ كَيْسٍ حَافِظٌ لِمَا فِي يَدَيْهِ

السَّرِسُ [es-seres] (fethateynle) Bir adam

سَرِيسٌ [serīs] olmak ma'nāsınadır; yukālu: سَرِسَ الرَّجُلُ سَرَسًا مِنَ الْبَابِ الرَّاعِ إِذَا كَانَ سَرِيسًا Ve bed-hüy olmak ma'nāsınadır; yukālu: سَرِسَ الرَّجُلُ إِذَا سَاءَ خُلُقُهُ ve hāzim olmak ma'nāsınadır; yukālu: سَرِسَ الرَّجُلُ إِذَا عَقَلَ وَخَزَمَ بَعْدَ جَهْلِ مُعْظَمٍ [mu'azzam] vezninde) **الْمُسَرَّرُ** [el-muserres] (Şīrāzelenmiş kitāba denir; yukālu: مُضَحَّفٌ مُسَرَّرٌ أَيُّ مُسَرَّرٌ

سَرُوسٌ [Serūs] ضَبُورٌ [şabūr] vezninde) İfrīkiyye kurbünde bir beldedir, ahālisi bi'l-cümle İbādiyye mezhebindedir.

[س س س]

سُسُويَةٌ [Sussūyet] (sīn'lerin zammı ve sāniyenin teşdidiyle) Esāmīdendir: Ebū Naşr Muḥammed b. Aḥmed b. 'Ömer b. Mīmşād b. Sussūye el-İşṭaḥrī muhaddisindedir.

[س ف س]

إِسْفِيسٌ [İsfis] (fā'yla İṯmīd [işmid] vezninde) Merv kazāsında bir karyedir; muhaddisinden Ḥālid b. Ruḳād b. İbrāhīm ed-Dehlī el-İsfīsī ondandır. Ve Cezīre-i İbn 'Ömer'de bir karye adıdır; besātīn-i kesīreyi müştemildir.

[س ل س]

السَّلْسُ [es-sels] (sīn'in fethi ve lām'ın sükūnuyla) Şol ipe denir ki ona küçük kızlar beyāz boncuk dizip kılāde ederler, 'alā-kavlin küpeye denir.

السَّلِيسُ [es-selis] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Sehl ve mülāyim ve münkād olan şey'e denir, insān ve hayvān ve sā'ir nesne olsun; yukālu: هُوَ سَلِيسٌ أَيُّ سَهْلٌ لَيْنٌ مُنْقَادٌ

السَّلَسُ [es-seles] (fethateynle) ve

السَّلَاسَةُ [es-selāset] (sīn'in fethiyle) İsm-

lerdir, inkıyād ve mülāyemete denir ki genezlik ve yavaşlık ta'bir olunur; yukālu: فِيهِ سَلَسٌ وَسَلَاةٌ أَيْ سُهُولَةٌ وَإِنْقِيَادٌ

السَّلَاسُ [es-sulās] (sīn'in zammıyla) 'Akl zā'il olmak ma'nāsınadır.

الْمَسْلُوسُ [el-meslūs] Mecnūna denir; yukālu: سَلِسَ الرَّجُلُ سَلَاةً عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ فَهُوَ مَسْلُوسٌ أَيْ ذَهَبَ عَقْلُهُ فَهُوَ مَجْجُونٌ

السَّلَسُ [es-seles] (fethateynle) Hurmā ağacının omuz başı gibi kalan budak dipleri gidip düpdüz olmak ma'nāsınadır; yukālu: سَلَسَتِ النَّخْلَةُ سَلَاةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا ذَهَبَ كَرْيُهَا Ve tahta ve ağaç yepriyip çürümek ma'nāsınadır; yukālu: سَلَسَتِ الْخَشَبَةُ إِذَا نَخَرَتْ وَبَلِيَتْ

الإِسْلَاسُ [el-islās] (hemzenin kesriyle) سَلَسٌ [seles] ile ma'nā-yı evvelde mürādiftir; yukālu: Ve nāka eksik doğurmak ma'nāsınadır; yukālu: أَسْلَسَتِ النَّاقَةَ إِذَا أَخْدَجَتِ الْوَلَدَ قَبْلَ تَمَامِ الْأَيَّامِ

الْمِسْلَاسُ [el-mislās] [mihrāb] vezninde) Şol hurmā ağacına denir ki budak diplerinde kalan omuz başı gibi omçalarını gidip düpdüz olmuş ola; yukālu: نَخْلَةٌ مِسْلَاسٌ أَيْ ذَاهِبَةٌ الْكَرْبِ

السَّلِيسَةُ [es-seliset] [ḥacilet] vezninde) Eşek kengerine şebih bir otluk adıdır.

الْمُسْلِيسُ [el-muslis] [muḥsin] vezninde) Gününden evvel eksik doğuran nākaya denir.

التَّسْلِيسُ [et-teslīs] [tefīl] vezninde) Hatunlar pīrāyelerini cevher ile terkīb ve tezyīn eylemek ma'nāsınadır; boncuktan olan zīnette isti'māl olunmaz; yukālu: سَلَسَتِ الْحَلِيَّ إِذَا رَضَعْتَهُ وَالْقَتْنَةَ بِالْجَوْهَرِ سَوَى الْخَرْزِ

السَّلِيسُ [es-selis] [ketif] vezninde) Sehl ve münkād olan şey'e denir. Bu

münāsebetle bevlini tutamayıp dā'imā bī-ihitiyār seyelān eden adama سَلِسُ الْبُولِ [selisu'l-bevl] itlāk olunur; yukālu: فَلَانَ سَلِسُ الْبُولِ أَيْ لَا يَسْتَمْسِكُهُ

[س ل ع س]

سَلْعُوسُ [Sele'ūs] (sīn'in ve lām'ın fethiyle) Ṭarsūs verāsında bir belde adıdır.

[س ل م س]

سَلْمَاسُ [Selemās] (fethateynle) Azerbaycān eyāletinde bir belde adıdır.

[س ن ب س]

سِنْبِيسُ [Sinbis] [zibric] vezninde) İbn Mu'āviye b. Cervel'dir ki Tayyi kabilesinden bir cemā'atin pederidir. Ve Cābir b. Re'lān es-Sinbisī şā'irdir. Ve

سِنْبِيسُ [sinbis] Cüst ve çalāk insān ve hayvāna denir.

السَّنْبَسَةُ [es-senbeset] [dahrecet] vezninde) Sür'at eylemek ma'nāsınadır; yukālu: سَنَّبَسَ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ

سَنْبُوسُ [Senebūs] [sele'ūs] vezninde) Rūm diyārında Semendüve kurbünde bir mevzi'dir.

[س ن س]

سُنَيْسُ [Suneys] [zubeyr] vezninde) Esāmīdendir: Muḥammed b. Suneys, Ebu'l-İşba' eş-Şūrī ile meknī muhaddistir.

[س ن د س]

السُّنْدُسُ [es-sundus] [kunfuz] vezninde) Bir nev' ince ve nāzük atlasa, 'alā-kavlin ince ve latīf ve nāzük dībāya denir. Bunun mu'arreb olmasında hilāf yoktur. Şārih der ki ta'rībi husūsu muhtelifdir; husūsan İmām Şāfi'ī elfāz-ı mu'arrebini Kur'ān-ı kerīm'de vukū'unu nāfi olmakla

tevāfuk-ı lügāttan olmak akrebdir; yukālu: لَيْسَ سُنْدُسًا وَهُوَ ضَرْبٌ مِنَ الْبُرِّيُونِ أَوْ ضَرْبٌ مِنْ رَقِيقِ الدِّيَاجِ

[س و س]

الشوش [es-sūs] (sīn'in zammıyla) Tabī'at ma'nāsınadır, yukālu: الْكَرْمُ مِنْ سُوسِهِ أَيَّ طَبِيعَتِهِ. Ve asl ve bünyād ma'nāsınadır; yukālu: كَرِيمِ السُّوسِ أَيُّ الْأَضْلِ Ve

شوش [sūs] Bir şecer-i ma'rūf ismidir ki 'urükunda halāvet ve fūrū'unda merāret olur, Türkīde meyān ve köküne meyān kökü ta'bīr olunur; bizim diyarlarda ondan şerbet yaparlar Ve

شوش [sūs] Güve ta'bīr olunan böceğe denir ki sūf ve şāl makūlesi esvāba düşer. Ve tahıl bitine ve diş kurduna dahi itlāk olunur. Ve

شوش [Sūs] Ehvāz eyāletinde bir kazā adıdır, Dānyāl peygamber 'alā-nebiyyinā ve 'aleyhi's-selām hazretlerinin merkadı ondadır. Onun şehriyle Tuster şehrinin sūrları tūfāndan sonra binā olunan sūrların akdemidir. Şehr-i mezbūru Sūs b. Sām b. Nūh 'aleyhi's-selām binā eyledi. Ve

شوش [Sūs] Mağrib'de dahi bir beldenin ismidir ki Sūs-ı Aqsā ta'bīr olunur. Beynleri iki aylık mesāfedir. Ve Rūm ülkesinde dahi bir beldedir. Ve bir mevzi'in dahi ismidir.

الشوش [es-sevs] (sīn'in fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Bir nesneye güve düşümek ve güvelenmek ma'nāsınadır; yukālu: سَاسَ الطَّعَامِ يَسَاسُ سُوسًا كَخَافٍ يَخَافُ وَسُوسٌ يَسُوسُ Ve كَسَمِعَ يَسْمَعُ وَيَسِيسُ كَقَبِيلٍ إِذَا وَقَعَ فِيهِ السُّوسُ koyun kısmına kehle uşmak ma'nāsınadır; yukālu: سَاسَتِ الشَّاةُ سُوسًا كَخَافٍ يَخَافُ إِذَا كَثُرَتْ قَمَلُهَا

الأساسة [el-isāset] (hemzenin kesriyle) Bu dahi سَوَسٌ [sevs] ma'nālarıdır; yukālu: أَسَاسَتِ الشَّاةُ بِمَعْنَى سَاسَ بِمَعْنَى سَاسَتْ

التشويش [et-tesvīs] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bu dahi bir nesne güvelenmek ma'nāsınadır; yukālu: سَوَسَ الطَّعَامَ بِمَعْنَى سَاسَ Ve bir nesneyi bir kimseye tergīb ve tahbīb için hūb ve zībā göstermek ma'nāsınadır; yukālu: سَوَسَ لَهُ أَمْرًا فَرَكِبَهُ كَمَا تَقُولُ سَوَّلَ لَهُ وَرَزَيْنَ Ve nās üzere vālī ve hākīm olmak ma'nāsınadır; yukālu: سَوَسَ فُلَانٌ أَمْرَ النَّاسِ عَلَى بِنَاءِ الْمَفْعُولِ إِذَا ضَيَّرَ مَلِكًا

الشوسنة [es-Sūset] (sīn'in zammıyla) Nu'mān b. Munzīr'in feresi ismidir. Ve Mağrib'de deryā üzere bir şehir adıdır ki küre-i Cezīre ile Kayrevān ülkesi beynlerinde hadd-i fāsıldır.

سيواس [Sīvās] (sīn'in kesriyle) Rūm diyarında bir beldedir.

شوسية [Sūsīyet] (sīn'in zammıyla) Ürdün eyāletinde bir kazā ismidir.

الشوإش [es-suvās] (غُرَابٌ [ğurāb] vezninde) Bir illet adıdır ki at kısmının boyunlarında ve boğazlarında zuhūr edip atı ağaç gibi kurutup helāk eder.

سواس [Sevās] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Bir cebel yāhūd bir mevzi' adıdır. Ve bir şecer adıdır ki 'Arabların çakmak ittihāz eyledikleri eşcārın efdalidir; müfredi سَوَاسَةٌ [sevāset]tir hā'yla.

السياسة [es-siyāset] (جِرَاسَةٌ [ḥīrāset] vezninde) Vālī ve hākīm olmak ma'nāsınadır; tekūlu: سُنْتُ الرَّعِيَّةِ سِيَاسَةً أَيَّ أَمْرُتْهَا وَنَهَيْتْهَا Sārih der ki fi'l-asl سِيَاسَةٌ [siyāset] bir nesneye takayyüd ve salāhı husūsuna ihtimāmla görüp gözetmek ma'nāsına olup ba'dehu

umūr-ı ra'iyete muhāfaza ile vālī ve hākīm olmak ma'nāsında isti'māl olundu. Bu ma'nā üzere vālī ve hākīme سائِس [sā'is] itlāk olunur. At kısmına tīmār eden hacı gannūma سائِس [sā'is] itlākı bu mülābeseye mebnīdir. İntehā. Ve filān hākīm ve mahkūm ve mü'eddib ve mü'eddeb olmakla vekāyi'-i dehiyye ve takallübāt-ı kevnīyyeye tecribesi sebki etmiş ehl-i vukūf ve sāhib-i ittlā'cdır diyecek yerde عَلَيهِ وَسَيَسَّ عَلَيْهِ derler, فَلَانَ مُجْرَبٌ قَدْ سَاسَ وَسَيَسَّ عَلَيْهِ ma'nāsına.

شش [Sus] (sīn'in zammıyla; gūyā ki سَيَاسَةٌ [siyāset]ten fi'l-i emrdir) Esāmīdendir: Muḥammed b. Muslim b. Sus muhaddisīndendir.

السَّوْسُ [es-seves] (fethateynle) Bir 'illet adıdır ki dābbe kısmının sağrısı semtlerin-de hādis olur. Ve

سوس [seves] Masdar olur, dābbe zikr olunan 'illete uğramak ma'nāsınadır; yukālu: سَوَسَتِ الدَّابَّةُ سَوْسًا مِّنَ البَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَصَابَهَا السَّوْسُ الْأَسْوَسُ [el-esves] [ahmer] vezninde) Vasfır, سوس [seves] 'illetine uğramış hayvāna denir.

سَاسَانُ [Sāsān] Esmā-i a'cemīyyedendir.

أَبُو سَاسَانَ [Ebū Sāsān] Kisrā Nüşirevān b. Ḳubād'ın künyesidir. Ve

سَاسَانُ الْأَكْبَرُ [Sāsānu'l-Ekber] İbn Behmen b. Esfendiyyār'dır. Ve

سَاسَانُ الْأَصْغَرُ [Sāsānu'l-Aşğar] İbn Bābek'tir ki ebū'l-ekāsiredir.

ذَاتُ السَّوَابِي [Zātu's-Sevāsiyy] (sīn'in fethiyle) Benī Ca'fer yurdunda bir dağın yāhūd bir niçe dere yollarının adıdır ki Tenūf nām mahalle munsabb olur.

السَّاسُ [es-sās] [nās] vezninde) Diş-

lerde tekevün eden kurtçağıza denir. Ve kurt yemiş dişe denir. Bunun aslı سَائِس [sā'is]tir, هَار [hār] ve هَائِر [hā'ir] gibi.

[س ه ن س]

سِهْنَسَاهُ [sihinsāhu - sihinsāhi] (sīn'in ve hā'nın kesri ve āhirde hā'nın zamm ve kesriyle) Bir kelimedir ki her şey'in āhir ve encāmında isti'māl olunur ve müstakbel mevki'ine mahsūstur; yukālu: اِفْعَلْ ذَلِكَ فَعَلْتُهُ سِهْنَسَاهُ أَي اِفْعَلْهُ اِخْرَجْ كُلَّ شَيْءٍ DENMEZ.

[س ي س]

السَّيْسَاءُ [es-sīsā] (sīn'in kesriyle) Arkada omurga kemiklerinin dizildiği yere denir. Ve

سَيْسَاءُ الْفَرَسِ [sīsā'u'l-feres] Atın küreği başına denir. Ve

سَيْسَاءُ الْحِمَارِ [sīsā'u'l-ḥimār] Eşeğin sırtına denir. Cem'i سَيَاسِي [seyāsiyy] gelir. Ve

سَيْسَاءُ [sīsā] حَدٌّ [ḥadd] ma'nāsınadır; yukālu: حَمَلَهُ عَلَى سَيْسَاءِ الْحَقِّ أَي حَدِّهِ

السَّيْسَاءَةُ [es-sīsā'et] (hā'yla) Zemīnden ince uzun öz gibi kıt'aya denir ki toprağı sehl ve münkād ola; yukālu: سَلَكَ السَّيْسَاءَةَ أَي المُنْقَادَةَ مِنَ الْأَرْضِ الْمُسْتَدَقَّةِ

السَّيْسُ [es-seyes] (fethateynle) Bu dahi bir nesne güvellenmek ma'nāsınadır; yukālu: سَيَسَّ الطَّعَامُ سَيْسًا وَسَاسًا مِّنَ البَابِ الرَّابِعِ إِذَا سَوَسَ أَي وَقَعَ فِيهِ السَّوْسُ

سَيْسَةٌ [Sīsēt] (sīn'in kesri ve hā'yla) Anṭākiye ile Ṭarsūs beyninde bir belde adıdır. Mü'ellif hā'sız سَيْسُ [Sīs] demekten nehy eylemiştir, hālen Sīs ile mütē'āreftir.

سَيْسُ [Sīs] (hā'sız) Esāmīdendir: Semure b. Sīs tābi'ındendir. Ve Sinān b. Sīs etbā'-ı tābi'ındendir. Ve Seleme b. Sīs, Ebū

‘Uḡayl el-Mekkī’dir ki tābi‘ındendir.

نَجَزَ النَّيْنُ بِعَوْنِ الْمَلِكِ الْمُعِينِ

FASLU'Ş-ŞĪNĪ'L-MU'CEME

(فَضْلُ الشَّيْنِ الْمُعْجَمَةِ)

[ش أ س]

الشَّأَشُ [eş-şe'eş] (şĪn'in ve hemzenin fet-hiyle) Bir nesne pek olmak ma'nāsınadır; yukālu: شَيْسَ الشَّيْءِ شَأَسًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا ضَلَبَ; **الشَّيْسُ** [eş-şe'is] (ketif [ketif] vezninde) ve **الشَّأَسُ** [eş-şe's] (şeks [şeks] vezninde) Vasflardır, pek nesneye denir; yukālu: Ve مَكَانٌ شَيْسٌ وَشَأَسٌ أَيُّ ضَلَبَ Ve شَأَسٌ [şe's] laf-zının cem'i شَيْسٌ [şe'is] gelir, ضَانٌ [da'n] ve ضَيْبٌ [da'in] gibi ki emīr [emīr] veznindedir. Ve

شَأَسٌ [şe's] Ḥayber ile Medīne beyninde bir tarikin ismidir. Ve Şe's b. Nehār, Benu'l-Abīd kabīlesinden bir şā'irdir ki Mumezzaḡ ile mülakkabdır, 'Alḡama b. 'Abede nām şā'irin birāderidir.

[ش ح س]

الشَّخْصُ [eş-şahs] (şĪn'in fethi ve hā-yı mühmelenin sükūnuyla) Bir şecer ismidir ki zeytūn-ı cebelīye şebīh lākin bu ondan uzun olup ve be-gāyet huşk olmakla ondan yay ittihāz olunmaz.

[ش خ س]

الشَّخْصُ [eş-şahs] (şĪn'in fethi ve hā-yı mu'cemenin sükūnuyla) Beri öte muztarib ve muhtelif olmak ma'nāsınadır ki çalık gibi nā-hemvār beri öte gezişmekten 'ibarettir; yukālu: شَخْسَ الرَّجُلِ شَخْصًا مِنَ الْبَابِ إِذَا اضْطَرَبَ وَاخْتَلَفَ Ve eşek kısmı esner iken aḡzını açıp ayırmak ma'nāsınadır; yukālu: شَخْسَ الْحِمَارِ إِذَا فَتَحَ فَاهُ عِنْدَ التَّأَوُّبِ; **التَّشَاخُصُ** [et-teşāḡus] (tefā'ul [tefā'ul] vezninde) Bu dahi eşek esner iken aḡzını açmak

ma'nāsınadır; yukālu: تَشَاخَسَ الْجِمَارُ بِمَعْنَى شَخَسَ Ve bir adamın dişlerinin kimi eğilip ve kimi düşmekle nā-hemvār ve bī-nizām olmak ma'nāsınadır, pīrlık hengāmında olur; ıztırāb ve ihtilāf ma'nāsındandır; yukālu: تَشَاخَسَتْ أَسْنَانُهُ إِذَا اخْتَلَفَتْ وَمَالَ بَعْضُهَا شَخَسَ Ve bir cemā'atin ārā' ve umūrları şīrāzeden çıkıp perākende olmakla miyāneleri fāsīd ve tebāh olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا تَشَاخَسَ مَا بَيْنَ الْقَوْمِ إِذَا فَسَدَ أَمْرُهُمْ وَافْتَرَقَ تَشَاخَسَ رَأْسُهُ مِنْ ضَرْبِي إِذَا افْتَرَقَ فِرْقَتَيْنِ

الشَّخِيسُ [eş-şehīš] [emīr] vezninde) Perākende nesneye denir; yukālu: أَمْرٌ مَنُطِقٌ شَخِيسٌ أَيُّ مُتَفَرِّقٌ مُتَفَاوِتٌ

الإِشْحَاسُ [el-işhās] (hemzenin kesriyle) Bed ve nā-hoş söz söylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَشْحَسَ فِي الْمُنْطِقِ إِذَا تَجَهَّمَ Ve bir kimseyi fasl ve gıybet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَشْحَسَ فُلَانًا إِذَا اغْتَابَهُ

الْمُشَاخَسَةُ [el-muşāḥaset] [mufā'alet] vezninde) Kenedci kened eylediği kabın yarığını bir cānibe mā'il kenedlemek ma'nāsınadır ki ke-mā fi'l-evvel bitişmeyip nā-hemvār kalır; yukālu: شَاخَسَ الشَّعَابُ الصَّدْعَ إِذَا مَايَلُهُ فَبَقِيَ غَيْرَ مُلْتَمِّمٍ

[ش ر س]

الشَّرْسُ [eş-şeres] (fethateynle) ve

الشَّرَاسَةُ [eş-şerāset] ve

الشَّرِيسُ [eş-şerīs] [emīr] vezninde) Çetin huylu, bed-mizāc ve nās ile dā'imā nizāc ve muhālefet üzere olmak ma'nāsınadır; yukālu: شَرَسَ الرَّجُلُ شَرَسًا وَشَرَاسَةً وَشَرِيسًا مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ سَيِّءَ الْخُلُقِ وَشَدِيدَ الْخِلَافِ Ve

شَرَسَ [şeres] Dikenli ağaçların sağır olanı-

na denir ki çalı ta'bir olunur; tesmiye bi'l-masdadır, شَرَسَ [şirs] dahi denir şīn'in kesriyle, yukālu: يَزَعَى الْمَالُ الشَّرَسَ وَالشَّرَسَ أَيُّ مَا صَغُرَ مِنْ شَجَرِ الشُّوكِ Ve

شَرَسَ [şeres] Mevāşī dā'imā zikr olunan çalıları otlamak ma'nāsınadır; yukālu: شَرَسَ الْمَالُ شَرَسًا مِنَ الْبَابِ الْمَرْبُورِ إِذَا دَامَ عَلَى رَغِي الشَّرَسِ Ve nāsa dostluk ve muhabbet göstermek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا شَرَسَ فُلَانٌ إِذَا تَحَبَّبَ إِلَى النَّاسِ Ve

شَرَّاسَةٌ [şerāset] Mevāşī 'alefi şiddetle ekl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: شَرَّسَتْ الْمَاشِيَةَ شَرَّاسَةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَكَلَ شَدِيدًا

الْأَشْرَسُ [el-eşres] [ahmer] vezninde) ve

الشَّرِيسُ [eş-şerīs] [ketif] vezninde) ve

الشَّرِيسُ [eş-şerīs] [emīr] vezninde) Ma'nā-yı evvelden vasflardır, çetin huylu, bed-mizāc ve bed-meşreb önegü adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَشْرَسٌ وَشَرَسٌ وَشَرِيسٌ أَيُّ [Ve] سَيِّءَ الْخُلُقِ وَشَدِيدَ الْخِلَافِ

شَرِيسٌ [şerīs] kelimesi masdar ve sıfat olur; ve mine'l-emsāli: «عَثَرَ بِأَشْرَسِ الدَّهْرِ» أَيُّ اطَّلَعَ بِشِدَّةِ الدَّهْرِ

أَشْرَسٌ [eşres] Harb ve kītāldede cerī ve dilir adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَشْرَسٌ أَيُّ جَرِيٌّ فِي الْقِتَالِ Ve arslana itlāk olunur. Ve Eşres b. Gādire el-Kindī ashābandandır. Ve

شَرِيسٌ [şerīs] [ketif] vezninde) Şedīdū'l-ekl olan hayvāna denir; yukālu: شَرِيسٌ [şerīs] dahi arslana itlāk olunur.

الشَّرَّاسَاءُ [eş-şersā'] [ḥamrā'] vezninde) ve

الشَّرَّاسِي [eş-şerāsī] [semānī] vezninde) ve

الشَّرَّاسُ [eş-şurrās] [rummān] veznin-

[ش ك س]

الشُّكْسُ [eş-şeks] (şīn'in fethi ve kāf'ın sükünuyla) Hilâlden ya'nî gurre-i şehrden bir gün yâ iki gün mukaddem olan güne denir ki şehir-i güzeştenin mihâkı olacaktır.

الشُّكْسِ [eş-şekis] (نُدُسُ [nedus] vezninde ki كِتِفٌ [ketif] vezni olacaktır) ve

الشُّكْسُ [eş-şekus] (yine نُدُسُ [nedus] vezni ki dāl'in zammıyladır) Çetin huylu, serkeş-tabî'at insân ve hayvâna denir. Cem'i شُكْسٌ [şuks] gelir şīn'in zammıyla; yukâlu: رَجُلٌ وَفَرَسٌ شُكْسٌ وَشُكْسٌ أَيْ الصَّعْبُ الْخُلُقِ Ve

شُكْسِ [şekis] (كِتِفٌ [ketif] vezninde) Bahîl ve nâkese itlâk olunur.

الشُّكَّاسَةُ [eş-şekâset] (كَرَامَةٌ [kerâmet] vezninde) Çetin huylu olmak ma'nâsınadır; yukâlu: شُكْسُ الرَّجُلِ شُكَّاسَةٌ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ شُكَّاسًا

الْمُتَشَاكِسِ [el-muteşâkis] Birbiriyle 'usret ve ihtilâfla sū-i mu'âşeret eden eşhâsa denir; yukâlu: هُمْ مُتَشَاكِسُونَ أَيُّ مُخْتَلِفُونَ عَسِرُونَ

التُّشَاكُسُ [et-teşâkus] (تَفَاعُلٌ [tefâ'ul] vezninde) Birbirine çetinlik edip muhâlefet edişmek ma'nâsınadır; yukâlu: تَشَاكُسُوا إِذَا تَخَالَفُوا

الْمُشَاكَسَةُ [el-muşâkeset] (مُفَاعَلَةٌ [mufâ'let] vezninde) Bir kimseye çetinlik ve çaparızlık eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: شَاكَسَهُ إِذَا عَاسَرَهُ

[ش م س]

الشُّمْسُ [eş-şems] (أَمْسٌ [ems] vezninde) Güneşe denir ki cümleye rüşendir. Ve bu mü'ennestir; cem'i شُمُوسٌ [şumūs] gelir, gūyâ ki her cüz'ü bir شُمْسٌ [şems] yâhüd beher gün tâlî' olanı bir شُمْسٌ [şems] i'tibâr olunur. Ve

شُمْسٌ [şems] Bir güne tarağa denir. Bir nev' kılâde-i nisvân adıdır. Ve selefte bir sanem-i kadîm adıdır. Ve bir çeşme adıdır. Ve 'Arabdan bir batn pederinin ismidir. Kıreyş'ten 'Abduşems dedikleri batn ona izâfetle tesmiye olundu.

Ebū 'Alî, *Tezkire*'sinde عَبْدُ شُمْسٍ [Abduşems] lafzında شُمْسٌ [şems]in ta'rîf ve te'nîs 'illetlerine mebnî 'adem-i insirâfını tansîs eylemiştir, zîrâ şems-i semâya 'ibâdet eder olmalarıyla عَبْدٌ [abd] ona muzâf oldu. Nisbetinde عَبْشَمِيٌّ [Abşemiyy] denir ki menhüttür. Ammâ عَبْشَمُسٌ [Abşems] ki İbn Sa'd b. Zeyd-i Menât'tır, bunun aslı ضِيَاءٌ دِرْ عَبِّ شَمْسٍ ma'nâsına ki ضِيَاءٌ demektir, 'ayn hâ'dan mübeddeledir, niteki عَبُّ قُرٌ lafzında ki gökten yağın doluya denir, عَبُّ قُرٌ derler ve gâhca tahfîf olunur yâhüd aslı عَبُّ شَمْسٍ idi hemze ile ki عَبُّ شَمْسٍ demektir. Şârih der ki *Mişbâh*'ın beyânına göre عَبْدُ شَمْسٍ lafzı te'nîs ve 'alemiyyet ve mu'arref bi'l-lâm'dan 'adl sebepleriyle gayr-i munsarıftır. İntehâ. Ve

عَيْنُ شَمْسٍ [Aynu Şems] Mısır'da Maţariyye'de bir mevzi' adıdır ki şecer-i belesânın menbit-i evvelidir. Ve

شَمْسٌ [şems] Masdar olur, gündüz güneşli olmak ma'nâsına; tekülü: شَمْسٌ يَوْمًا وَشَمْسٌ شَمْسًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي وَالرَّابِعِ إِذَا صَارَ ذَا شَمْسٍ Ve bir kimseye husûmet izhâr eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: شَمْسٌ لِفُلَانٍ إِذَا أَبَدَى لَهُ الْعَدَاوَةَ

الشُّمْسَتَانِ [eş-Şemsetân] Benū Gâdire yurdunda vâki' cebel tarafında 'Arîd nâm kulle-i cebel cevfinden iki küçük suya itlak olunur. Ve Yemâme'de Firdevs nâm bāğın hizâsında iki bāğçeye itlâk olunur.

الشُّمَّاشِ [eş-şemmâs] (شُدَادٌ [şeddād] vez-

ninde) Tā'ife-i Naşārā papazlarından birine itlāk olunur ki başlarının ortalarını tırāş ederler ve dā'imā kiliseye mülazemet üzere olurlar. Cem'i شَمَامَسَةٌ [şemāmiset]tir.

Ma'lūm ola ki Naşārā tā'ifesinde بِطَرِيقٍ [bitrīk] ki patrik mu'arrebidir, müctehid ve sāhib-i mezheb yerindedir ve پاپ [pap], halife yerindedir. Ve مُطْرَانٌ [muṭrān] kādī ve أُسْقَفٌ [usquf] müftī ve قَيْسِيٌّ [kissī] mukrī ve جَائِلِيٌّ [cāselīk] imām ve شَمَاسٌ [şemās] mü'ezzin yerlerindedir. Ve

شَمَاسٌ [Şemās] Ashābdan Şābit b. Kays'ın cediti ismidir.

الشَّمَامِيَّةُ [eş-Şemāsiyyet] Dimaşq-ı Şām'da bir mahalledir. Ve Ruşāfe-i Bağdād kurbünde bir mevzi'dir.

الإِشْمَاسُ [el-işmās] (hemzenin kesriyle) Bu dahi gündüz güneşli olmak ma'nāsınadır; tekülü: اَشْمَسَ يَوْمَنَا إِذَا صَارَ ذَا شَمْسٍ

الشُّمُوشُ [eş-şumūs] [culūs] vezninde) ve

الشَّمَاسُ [eş-şimās] [kitāb] vezninde) Dābbe kısmı serkeş olmakla üzerine adam bindirmez olmak ma'nāsınadır; yukālu: شَمَسَ الْفَرَسُ شُمُوسًا وَشَمَاسًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا لَا يَكَادُ يَسْتَقِرُّ زَمَاهِشَرِيٌّ مَعَ ظَهْرُهُ 'ibaretiyle tefsir eylemekle şems-i semā bundan me'hūz olur. İntehā.

الشَّمَامِيْسُ [eş-şāmīs] ve

الشُّمُوشُ [eş-şemūs] [şabūr] vezninde) Üzerine adam bindirmez olan serkeş ve bed-hū hayvāna denir. Türkīde tahrifle çamuş ta'bīr olunur. شَمُوسٌ [şemūs]un cem'i شُمُسٌ [şums] gelir ve شُومُسٌ [şumus] gelir zammeteynle. Ve

شَمُوشٌ [şemūs] Bādeye itlāk olunur; yukālu: هُوَ يَشْرِبُ الشُّمُوسَ أَيَّ الْحَمْرِ Ve

شَمُوشٌ [Şemūs] Esāmī-i nisvāndandır: Şemūs bint Ebī 'Āmir 'Abdu 'Amr er-Rāhib ve Şemūs bint 'Amr b. Hızām ve Şemūs binti Mālik b. Kays ve Şemūs bintu'n-Nu'mān sahābiyyelerdir. Ve

شَمُوشٌ [Şemūs] Evs b. Şerīk ve Yezīd b. Hazzāk ve Suveyd b. Hazzāk ve 'Abdullāh b. 'Āmir el-Kureşī ve Şebīb b. Cerād ki Vaḥīd ebnāsındandır, feresleri ismidir. Ve

شَمُوشٌ [Şemūs] Be-gāyet sa'bu's-su'ūd bir bayırın ismidir.

التَّشْمِيْسُ [et-teşmīs] [tefīl] vezninde) Bir nesneyi güneşe sermek ma'nāsınadır; yukālu: شَمَسَ الشَّيْءَ إِذَا بَسَطَهُ فِي الشَّمْسِ Ve güneşe tapmak ma'nāsınadır; yukālu: شَمَسَ الْكَافِرُ إِذَا عَبَدَ الشَّمْسَ

الْمُتَشَمِّسُ [el-muteşemmis] (ism-i fā'il bünyesiyle) Kavī ve şedīd ve tüvānā adama itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ مُتَشَمِّسٌ أَيُّ قَوِيٌّ شَدِيدٌ Ve be-gāyet bahīl ve nākese itlāk olunur, 'atiyyesi güyā ki şems gibi destres olunmak nā-kābil olduğu için; yukālu: هُوَ مُتَشَمِّسٌ أَيُّ بَخِيلٌ غَايَةٌ

مُتَشَمِّسٌ [Muteşemmis] Tābī'inden Esīd'in pederi ismidir.

شَمَاسَةٌ [Şumāset - Şemāset] [şumāmet] ve سَحَابَةٌ [seḥābet] veznlerinde) Bir recül adıdır.

شَامِستَانٌ [Şāmistān] Belḡ kazāsında bir karyedir.

جَزِيرَةٌ شَامِيسٌ [Cezīretu Şāmis] Cezā'ir-i Yūnāniyyeden bir cezīredir, üç yüz cezīrenin fevkinde vukū'u menkūldür.

[ش ن س]

أَشْنَأَس [Eşnās] (hemzenin fethiyle) İsm-i a'cemīdir. Ve sāhil-i Bahr-i Fāris'te bir mevzi' adıdır.

[ش و س]

الشَّوْشُ [eş-şevs] (fethateynle) Kibr ve nahvetten yāhūd bir kimseye gayz ve gazabdan nāṣī gözü kuyruğuyla bakmak, ʿalā-kavlin gözü kıyıp küçülterek bakmak maʿnāsınadır; yukālu: شَوَسَ الرَّجُلُ شَوْسًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا نَظَرَ بِمُؤَخَّرِ الْعَيْنِ تَكْبِيرًا أَوْ تَغْيِظًا أَوْ صَغَرَ شَاسَ يَشَاسُ وَصَمَّ الْأَجْفَانَ لِلنَّظَرِ كَخَافَ يَخَافُ

الأَشْوَشُ [el-eşves] Maʿnā-yı mezkūrdan sıfattır. Cemʿi شُوسٌ [şūs]tur şīn'in zammıyla.

التَّشَاوُسُ [et-teşāvus] [تَفَاعُلٌ] [tefāʿul] vezninde) Bu dahi kibr ve dimāgdan yāhūd gayz ve gazabdan gözü kuyruğuyla bakmak maʿnāsınadır; yukālu: تَشَاوَسَ الرَّجُلُ بِمَعْنَى شَمِسَ

الشَّوْسُ [eş-şevs] (şīn'in fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Ağzı misvāklamak maʿnāsınadır; yukālu: شَاسَ فَاهُ بِالسِّوَالِكِ يَشُوسُ شَوْسًا إِذَا شَاصَهُ

ذُو شَوَيْسٍ [Zū Şuveys] [زُبَيْرٌ] [zubeyr] vezninde) Bir mevzi'dir.

المُشَاوِسُ [el-muşāvis] [مُجَاوِرٌ] [mucāvīr] vezninde) Kuyu içre olan şol suya denir ki be-gāyet killetinden yāhūd buʿdünden görünmeyecek derecede ola; yukālu: مَاءٌ مُشَاوِسٌ أَي قَلِيلٌ لَمْ تَكَدْ تَرَاهُ فِي الْبَيْرِ قَلَّةٌ أَوْ بُغْدًا

FASLU'Ş-ŞĀDĪ'L-MÜHMELE

(فَضْلُ الصَّادِ الْمُهْمَلَةِ)

[ص ف ق س]

صَفَاقُش [Şafāqus] (şād'ın fethi ve kāf'ın zammıyla) İfrīkiyye ülkesinde deniz üzere bir belde adıdır, enhār ve ʿuyūnu olmakla suları kuyulara münhasırdır.

FASLU'D-ĎĀDĪ'L-MU'CEME (فصل الضاد المَعْجَمَة)

[ض ب س]

الضَبِيسُ [eğ-đabes] (fethateynle) Bir adam bed-hüy ve habīsü'n-nefs müfsid ve müzevver olmak ma'nāsınadır; yukālu: ضَبِيسَتْ نَفْسُهُ ضَبِيسًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا لَقِيسَتْ وَخَبِنَتْ

الضَّبِيسُ [eğ-đabis] (ketif [ketif] vezninde) Çetin huylu, bed-mizāc ve bed-mu'āşeret kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ ضَبِيسٌ أَيْ شَكِيسٌ عَسِرٌ Ve āfet ve dāhiyeye denir. Ve dā'imā nāsı aldatıp dubara ve reng eden haddā'a denir; yukālu: هُوَ ضَبِيسٌ أَيْ خَبٌّ

الضَّبِيسُ [eğ-đabīs] (emīr [emīr] vezninde) Bu dahi imtizācsız, çaparız huylu, bed-meşreb kimseye denir; yukālu: هُوَ ضَبِيسٌ عَسِرٌ Ve şırrır ve müfsid kimseye denir, ke-mā se-yuzkeru. Ve cism ve cāni sakīl, hazmı güç adama denir; yukālu: رَجُلٌ ضَبِيسٌ أَيْ التَّقِيلُ الْبَدَنِ وَالرُّوحُ Ve korkak, cebān adama denir. Ve 'aklı za'f ve bedeni nahīf, ahmak ve bī-magz adama denir; yukālu: رَجُلٌ ضَبِيسٌ أَيْ الْأَحْمَقُ الضَّعِيفُ الْبَدَنِ

الضَّبِيسُ [eđ-đibs] (đād'ın kesriyle) Bu dahi herkese şer-gīr olur olan şırrır adama denir; yukālu: هُوَ ضَبِيسٌ شَرٌّ وَضَبِيسُهُ أَيْ ضَاغِبُهُ Şerre izāfeti tecrīd yāhūd mübālaga vehiyledir.

الضَّبِيسُ [eğ-đabs] (ħabs [ħabs] vezninde) Borçluya ilhāh ve tekāzā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: ضَبِيسَ عَلَى الْغَرِيمِ ضَبِيسًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَلْحَ عَلَيْهِ

[ض ر س]

الضَّرْسُ [eğ-đars] (đād'ın fethi ve rā'nın sükunuyla) Dişler ile bir nesneyi pek ısırmak ma'nāsınadır; yukālu: ضَرَسَ الشَّيْءَ

ضَرَسًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا غَضَّهُ شَدِيدًا بِالْأَضْرَاسِ Ve zamān bir adama saht ve şedīd olup āzürde ve rencīde eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: ضَرَسَهُمُ الرِّمَانَ إِذَا اشْتَدَّ عَلَيْهِمُ Ve bir gün akşama kadar hāmūş durmak ma'nāsına müsta'meldir, gūyā ki lisānını ısırmakla tekellümden āciz olmuş olur; yukālu: ضَرَسَ الرَّجُلُ إِذَا صَمَتَ يَوْمَهُ إِلَى الْبَعِيرِ إِذَا أَفْقَرَ أَنْفَهُ بِمَرْوَةٍ ثُمَّ وَضَعَ عَلَيْهِ وَتَرَا وَقَدًا لِيُذَلَّلَ بِهِ Ve serkeş deve rām ve zelül olmak için burnunu taşla cerh eyledikten sonra burnuna kiriş yāhūd bir kayış geçirmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: ضَرَسَ الْبَعِيرَ إِذَا أَفْقَرَ أَنْفَهُ بِمَرْوَةٍ ثُمَّ وَضَعَ عَلَيْهِ وَتَرَا وَقَدًا لِيُذَلَّلَ بِهِ Ve

ضَرَسٌ [đars] Nebātātı seyrek seyrek ve parça parça olan arza itlāk olunur ki diş diş olur. Burada ضَرَسٌ [đars] مَضْرُوسٌ [mađrūs] ma'nāsınadır; yukālu: أَرْضٌ ضَرَسٌ إِذَا صَارَ نَبَاتُهَا هَهُنًا وَهَهُنًا

ضَرَسٌ [đars] Kuyunun içerisini taşla örmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: ضَرَسَ الْبَيْتَ ضَرَسًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا طَوَّاهَا بِالْحِجَارَةِ

الضَّرْسُ [eđ-đirs] (đād'ın kesriyle) Dişe denir, سِنَّ [sinn] ma'nāsına. Ve bu müzekkerdir; cem'i ضَرُوسٌ [đurūs] ve أَضْرَاسٌ [ađrās] gelir.

Şārih der ki ba'zı ümmehātta ba'de'l-bülüg zuhūr eden iki diş ile müfesserdir ki ضَرَسُ الرَّحَى [đirsu'r-rahā] ve ضَرَسُ الْحُلْمِ [đirsu'r-rehā] dahi derler. Pes bu köpek dişinden ki azı ta'bīr olunur, başka olur, lākin mü'ellife ve sā'ir ba'zı lügaviyyīne göre mutlak diş denir. Ve bu müzekkerdir, ba'zen سِنَّ [sinn] te>vīliyle mü'ennes olur, niteki سِنَّ [sinn] dahi ضَرَسٌ [đirs] te>vīliyle müzekker olur. İntehā. Ve

ضَرَسٌ [đirs] Dürüşt ve haşin tepeye itlāk olunur, gūyā ki arzın dişisidir; yukālu: فِي

الأرض ضرس أي أكمة خشنة Ve azca yağmura itlāk olunur ki aralık aralık perākende nüzül eder; cem'î ضروس [ḍurūs] gelir; yukālu: وَقَعَتْ فِي الْأَرْضِ ضُرُوسٌ مِنَ الْمَطَرِ Ve nemāzda uzun uzadı kıyāma itlāk olunur ki diş gibi dikilip durmuş olur; tekūlu: عَجَبَنِي ضَرَسُهُ فِي الصَّلَاةِ أي طول قيامه Müellif burada müsāmaha eylemiştir. Ve nikābın göz yerlerinde olan turre-i müstatıleye itlāk olunur. Ve yavşan otunun ve acı ılgının şāh ve hatablarını deve ra'y eyledikten sonra kalan nebātına itlāk olunur ki diş hey'etinde kalır. Ve kuyuyu ördükleri taşta itlāk olunur; cem'î ضروس [ḍurūs] gelir.

ضرس النجیر [Ḍirsu'l-Ba'īr] 'Alqame b. Zī Kayfān'ın kılıcı ismidir.

ذو ضروس [Zū Ḍurūs] اذواء [ezvā] ta'bir olunan ümerā-i Hımyer'den Zū Ken'ān nām emīrin kılıcı ismidir ki safhasında أَنَا نَامُ عَمِيرٍ كَالِذِي فِيهَا ضُرُوسٌ قَاتَلْتُ عَادًا وَنَمُوذًا بِاسْتِ مَن كُنْتُ مَعَهُ وَلَمْ يَنْتَصِرْ 'ibāreti mersüm idi.

ضراس [Ḍirās] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Cibāl-i Yemen'de bir karyedir.

المضروسة [el-maḍrūset] Şol kara taşlığa itlāk olunur ki ondan kilāb dişleri gibi sivri sivri büyük taşlar ola; yukālu: أَرْضٌ مَضْرُوسَةٌ إِذَا كَانَتْ فِيهَا حِجَارَةٌ كَأَضْرَاسِ الْكِلَابِ Ve içerisi taşla örülmüş kuyuya itlāk olunur; yukālu: بَثْرٌ مَضْرُوسَةٌ أَي مَطْوِيَةٌ بِالْحِجَارَةِ

الضرس [eḍ-ḍares] (fethateynle) Ekşi nesne yemekle dişleri küngülenip kamaşmak ma'nāsındadır; yukālu: ضَرَسْتُ أَسْنَانَهُ ضَرَسًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَلَّتْ مَن تَنَاولَ حَامِضٌ

الإضراس [el-iḍrās] (hemzenin kesriyle) Dişi kamaştırmak ma'nāsındadır; yukālu: أَضْرَسَ أَسْنَانَهُ الْحَامِضُ إِذَا كَلَّهَا diş gömmek ve dişlemek ma'nāsındadır; ke-

mā se-yuzkeru. Ve muztarib ve bī-karār eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَضْرَسَهُ إِذَا أَقْلَعَهُ Ve bir adamı söz ile iskāt ve ibkāt eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَضْرَسَهُ بِالْكَلَامِ إِذَا أَسَكْتَهُ

الضرس [eḍ-ḍaris] (كِتَفٌ [ketif] vezninde) Şol adama denir ki acıktıkta dargınlık peydā eder ola; yukālu: رَجُلٌ ضَرِسٌ إِذَا كَانَ مِنَ الْجُوعِ Ve çetin huylu adama itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ ضَرِسٌ أَي الضَّعْبُ الْخُلُقِ Ve bir feres ismidir ki Nebiyy-i ekrem 'aleyhi's-selām hazretleri bir Fezāri'den iştirā ve ismini tagyir ile سَكَبَ [Sekb] ile müsemma eylediler.

الضروس [eḍ-ḍarūs] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Şol bed-hū nākaya itlāk olunur ki sü-tünü sağanı ısırır ola; yukālu: نَاقَةٌ ضُرُوسٌ إِذَا كَانَتْ سَبِيَّةَ الْخُلُقِ تَعْضُ خَالِبَهَا

الضريس [eḍ-ḍarīs] (أَمِيرٌ [emir] vezninde) Bu dahi içerisi taşla örülmüş kuyuya denir. Ve arkada olan omurga kemiklerine itlāk olunur. Ve be-gāyet acıkmış adama denir; cem'î ضراسى [ḍarāsā] gelir, حَزِينٌ [ḥazīn] ve حَزَانِي [ḥazānā] gibi; yukālu: رَجُلٌ ضَرِيْسٌ أَي جَائِعٌ جَدًّا Ve dişlenecek ve dişlenmeğe sālīh olan şey'e denir, بُسْرٌ [busr] ve تَمْرٌ [temr] ve أَضْرَسْنَا مِّنْ ضَرِيْسِكَ أَي التَّمْرِ وَالْبُسْرِ وَالْكَعْكَ

ضريس [Ḍureys] (رُبَيْزٌ [zubeyr] vezninde) Bir recil 'alemidir.

التضريس [et-taḍrīs] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Vekāyi'-i zamān ve havādis-i devrān bir adamı ehl-i tecrībe ve muhkemü'r-re'y eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: ضَرَسْتَهُ الْحُرُوبُ إِذَا جَرَّبْتَهُ وَأَحْكَمْتَهُ

المضرس [el-muḍarris] (مُحَدِّثٌ [muḥaddiḥ] vezninde) Şol arslana denir ki tu'cme ve şikārının lahmını çiğneyip lākin yutmaz

sükūnuyla) Bir nesneyi ön dişlerinin uçlarıyla ısıtırıp kemirmek ma'nāsınadır; yukālu: ضَهَسَ الشَّيْءَ ضَهْسًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا غَضَّهٖ بِمُقَدَّمِ فِيهِ

الضَاهِسُ [eḏ-dāhis] (niseb üzere ism-i fā'ildir) Şol azca ve hurde nebāta itlāk olunmuştur ki dābbenin dişine gelmemekle ön dişlerinin uçlarıyla kavrayıp nāçīz olduğundan mazg tekellüfünde olmaz. 'Arablar bed-du'ā mevki'inde لَا أَطْعَمُهُ اللهُ إِلَّا ضَاهِسًا وَلَا سَفَاهًا إِلَّا قَارِسًا قَارِسٌ [kārīs] be-gāyet soğuk suya denmekle "Hak ta'ālā onu ni'met-i nāçīze ve leben ve adamsız, içilmez derecesinde soğuk suya mübtelā eylesin!" ki murād yiyecek nesne bulmasın demektir.

[ض ي س]

الضَّيْسُ [eḏ-ḏays] (ḏād'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Nebāt solup sararmağa başlamak ma'nāsınadır; yukālu: ضَّاسَ الثَّبْتُ يَضِيْسُ Ve ضَّيْسًا إِذَا أَذْبَرَ وَأَزَادَ أَنْ يَهِيَجَ

ضَيْسٌ [ḏays] ve

ضَيِّسٌ [ḏayyīs] (kīyīs [keyyīs] vezninde) ve

ضَائِسٌ [ḏā'īs] Sıfat olurlar, sararıp kurumağa başlamış nebāta denir.

FASLU'T-ṬĀ'Ī'L-MÜHMELE

(فَضْلُ الطَّاءِ الْمُهْمَلَةِ)

[ط ب ر س]

الطَّبْرِشُ [eṭ-ṭibris] [zibric] vezninde) ve

الطَّبْرَشُ [eṭ-ṭabres] [ca'fer] vezninde) Kezzāb ve dūrüg-gü şahsa denir.

[ط ب س]

الطَّبْسُ [eṭ-ṭabs] [ḥabs] vezninde) Mutlakan siyāh nesneye denir.

الطَّبِشُ [eṭ-ṭibš] (ṭā'nın kesriyle) Sibā' dan kurda denir.

الطَّبَسُ [eṭ-ṭabes] (fethateynle) ve

الطَّبَسَانُ [eṭ-ṭabesān] (feteḥātla) Ḥorāsān'da iki vilāyet adıdır; kelimāt-ı a'cemiyyedendir.

الطَّطْبِيسُ [eṭ-ṭaṭbīs] [tef'īl] vezninde) Bir nesneyi çamurlamak ve çamur ile sıvamak ma'nāsınadır; yukālu: طَطَّبَسَهُ إِذَا طَبَّئَهُ

الطَّابِيسُ [eṭ-ṭabīs] [emīr] vezninde) Suyu pek firāvān deryāya vasf olur; yukālu: بَحْرٌ طَبِيسٌ أَيُّ كَثِيرٌ الْمَاءِ

[ط ح س]

الطَّطْحُسُ [eṭ-ṭaḥs] [naḥs] vezninde) Cimā' eylemek ma'nāsınadır; yukālu: طَطَّحَسَ الْجَارِيَةَ طَطْحَسًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا جَامَعَهَا

[ط خ س]

الطَّطْحِيسُ [eṭ-ṭiḥs] (ṭā'nın kesri ve ḥā-yı mu'cemenin sükūnuyla) Asl ve bünyād ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ كَرِيمٌ الطَّطْحِيسُ أَيُّ هُوَ طَطْحُسٌ شَرٌّ أَيُّ نَهَائِيَّةٌ الْأَضْلُ ve minhu yukālu: هُوَ طَطْحُسٌ شَرٌّ أَيُّ نَهَائِيَّةٌ فِيهِ Güyā ki şerrin asl ve menşe'idir.

[ط ر س]

الطَّرْسُ [eṭ-ṭirs] (ṭā'nın kesriyle) Yazı yazacak sahîfeye, 'alā-kavlin yazısı silinip sonra yazılan sahîfeye denir. Cem'î اطَّرَاس [atrās] ve طُرُوس [ṭurūs] gelir; yukālu: كَتَبَ فِي الطَّرْسِ أَي الصَّحِيفَةِ أَوْ اللَّيِّ مَحِثٌ ثُمَّ كَتَبَتْ

الطَّرْسُ [eṭ-tars] [ḡars] vezninde) Bir nesneyi mahv eylemek ma'nāsınadır; yukālu: طَرَسَ الشَّيْءَ طَرَسًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا مَحَاهُ

الطَّطْرِيسُ [eṭ-ṭaṭrīs] [tef'īl] vezninde) Kapıyı siyāha boyamak ma'nāsınadır; yukālu: طَرَسَ الْبَابَ إِذَا سَوَّدَهُ Ve yazıldıktan sonra silinmiş sahîfeye tekrār yazmak ma'nāsınadır; yukālu: طَرَسَ الرَّجُلُ إِذَا أَعَادَ الْكِتَابَةَ عَلَى الْمَكْتُوبِ

التَّطَّرُسُ [eṭ-ṭaṭarrus] [tefa'ul] vezninde) Dā'imā tayyib ve nefis ekl ve şürb eder olmak ma'nāsınadır; yukālu: فَلَانَ يَتَطَّرُسُ أَي لَا يَطْعَمُ وَلَا يَشْرَبُ إِلَّا طَيِّبًا Ve bir nesneden tenezzüh ve istignā göstermek ma'nāsınadır; yukālu: تَطَّرَسَ عَنْهُ إِذَا تَكْرَمَ أَي تَنَزَّهَ وَرَفَعَ نَفْسَهُ عَنِ الْإِلْمَامِ بِهِ تَطَّرَسَ عَنْهُ إِذَا تَجَنَّبَ

الْمُتَطَّرُسُ [el-muteṭarris] (ism-i fā'il bünye-siyle) Şol adama denir ki dā'imā umür ve ahvāl ve ekl ve şürb ve elbise husūsunda dikkat ve ihtimām sāhibi olup güzide ve pesendide ve latif ve pākize ihtiyār ve isti'māl eder ola; yukālu: هُوَ مُتَطَّرَسٌ أَي مُتَأَتِّقٌ مُخْتَارٌ

طَرَسُوسُ [Ṭarasūs] [ḥalezūn] vezninde) Bir belde-i İslāmiyyedir ki be-gāyet hısb ve rehā mevki'i bir şehri-ābādāndır. Mukaddemā Ermeniler tasarrufunda olup bu 'asrda eydī-i İslām'a i'āde olundu. Hālen sükun-ı rā ile طَرَسُوسُ [Ṭarsūs] dedikleridir ki bilād-ı Şāmiyyedendir.

[ط ر ب ل س]

طَرَابُلُسُ [Ṭarābulus] (ṭā'nın fethi ve bā'nın ve lām'ın zammıyla) Diyār-ı Şām'da bir beldedir. Kezālik Maḡrib'de bir beldedir, 'inde'l-ba'z Şām'da olanın ismi hemze ile اطَّرَابُلُسُ [Aṭrābulus]tur. Ve ba'zılar ['indinde] kelime-i mezbüre elfāz-ı Rūmiyyedendir, üç şehri demektir.

[ط ر د س]

الطَّرْدَسَةُ [eṭ-ṭardeset] (dāl'la دَخْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Bir nesneyi muhkem ve üstivār kılmak ma'nāsınadır; yukālu: طَرَدَسَهُ إِذَا أَوْثَقَهُ

[ط ر ط ب س]

الطَّرْطَبِيسُ [eṭ-ṭarṭabīs] [zencebīl] vezninde) Çok suya denir. Ve sölpüklenmiş salkı kocakarıya denir. Ve sütti sağılırken kığlar olan nākaya denir.

[ط ر ف س]

الطَّرْفَاسُ [eṭ-ṭirfās] (fā'yla قِرْفَاسٌ [kirtās] vezninde) ve

الطَّرْفِيسَانُ [eṭ-ṭirfisān] [tilmisān] vezninde) Kumluk kıt'asına, 'alā-kavlin eşcār yanlarına yığılmış olan kum kümesine denir. Ve

طَرْفِيسَانُ [ṭirfisān] Zulmet ma'nāsınadır; yukālu: مَا أَشَدَّ طَرْفِيسَانَ اللَّيْلَةِ أَي ظَلَمْتُهَا

الطَّرْفِيسَاءُ [eṭ-ṭirfisā'a] (ṭā'nın kesriyle) Karanlık geceye denir; yukālu: لَيْلَةٌ طَرْفِيسَاءٌ أَي ظَلَمَاءٌ

الطَّرْفَسَةُ [eṭ-ṭarfeset] [dahrecet] vezninde) Tiz tiz nazar eylemek, 'alā-kavlin gözleri kıpırıp nazar eylemek ma'nāsınadır; yukālu: طَرَفَسَ الرَّجُلُ إِذَا حَدَّدَ النَّظَرَ أَوْ نَظَرَ وَكَسَرَ عَيْنَيْهِ Ve siyāb-ı kesire giymek ma'nāsınadır; yukālu: طَرَفَسَ الرَّجُلُ إِذَا لَبَسَ الثِّيَابَ الْكَثِيرَةَ Ve gece muzlim olmak ma'nāsınadır; yukālu:

ma'nāsınadır; yukālu: طَرْفَسُ الْمَوْرِدُ إِذَا تَكَدَّرَ Ve suvat bulanmak ma'nāsınadır; yukālu: طَرْفَسُ الْمَاءِ إِذَا كَثُرَ وَوَرَّدَهُ Ve suvada su içmeğe gelenler kesir olmak ma'nāsınadır; yukālu: طَرْفَسَةُ [el-muṭarfiset] (ism-i fā'il bünye-siyle) Sehābla kaplayı bürünmüş havāya ıtlak olunur, niteki مُطْرَفِسَةٌ [muṭanfiset] dahi bu ma'nāyadır. Lebs-i siyāb-ı kesire ma'nāsından me'hūzlardır; te'nīsleri mevsūf i'tibārıyla; yukālu: السَّمَاءُ مَطْرَفِسَةٌ وَمُطْرَفِسَةٌ أَيُّ مُسْتَعْمِدَةً فِي السَّحَابِ

[ط ر م س]

الطَّرْمِسَاءُ [eṭ-ṭirmisā] (tā'nın ve mīm'in kesriyle) Zulmet, 'alā-kavlin terāküm-i zulmet ma'nāsınadır; yukālu: مَا هَذِهِ الطَّرْمِسَاءُ مَا تَرَكَدَّتْ أَوْ تَرَكَدَّتْ أَيُّ الظُّلْمَةِ أَوْ تَرَكَدَّتْ Ve toza ve gubāra denir.

الطَّرْمُوسُ [eṭ-ṭurmūs] [ʕuṣfūr] vezninde) Külde pişmiş ekmeğe denir; bu diyārlarda poğaçā dedikleridir; tekūlu: أَطْعَمَنَا الطَّرْمُوسَ أَيُّ خُبْرَ الْمَلَّةِ

الطَّرْمَسَةُ [eṭ-ṭarmeset] [daḥrecet] vezninde) Büzüllüp burtuşmak ma'nāsınadır; yukālu: طَرْمَسَ الشَّيْءُ إِذَا انْقَبَضَ Ve bir nesneden kışınıp geri kaçmak ma'nāsınadır; yukālu: طَرْمَسَ عَنْهُ إِذَا نَكَصَ وَهَرَبَ Ve sahifeden yazıyı silip mahv eylemek ma'nāsınadır; yukālu: طَرْمَسَ الْكِتَابَةَ إِذَا مَحَاهَا طَرْمَسَ وَجْهَهُ إِذَا قَطَّبَ وَتَعَبَّسَ

الْإِطْرِمَاسُ [el-iṭrimās] [iclivvāz] vezninde) Gece pek karanlık olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِطْرَمَسَ اللَّيْلُ إِذَا أَظْلَمَ

[ط س س]

الطَّسُّ [eṭ-ṭass] (tā'nın fethi ve sīn'in teşdidıyla) ve

الطَّسَّةُ [eṭ-ṭasset] (hā'yla) ve

الطَّسَّةُ [eṭ-ṭisset] (tā'nın kesriyle) [ṭast] ma'nāsınadır ki leğen ta'bir olunan kaptır, Fāriside taşt denir. Cem'i طُسُوسُ [ṭusūs] ve طَسَّاسٌ [ṭisās] gelir tā'nın kesriyle ve طَسَّيْسٌ [ṭasīs] gelir, ضَانٌّ [ḍān] ve ضَيِّينٌ [ḍāīn] gibi ve طَسَّاتٌ [ṭassāt] gelir.

الطَّسَّاسُ [eṭ-ṭassās] [ṣeddād] vezninde) Leğen yapan adama denir.

الطَّسَّاسَةُ [eṭ-ṭisāset] [kitābet] vezninde) Leğencilik hirketine denir. Ve

طَسَّ [ṭass] Masdar olur, bir kimseye muhāsame ve mübāhasede gālib olup ifhām eylemek ma'nāsınadır; yukālu: طَسَّهُ Ve suya batırmak ma'nāsınadır; yukālu: طَسَّهُ فِي الْمَاءِ إِذَا خَصَمَهُ وَأَبْكَمَهُ Ve gitmek ma'nāsınadır; tekūlu: مَا أَذْرِي أَيُّنَ طَسَّ أَيُّ ذَهَبَ

التَّطْسِيسُ [et-taṭsīs] [tefīl] vezninde) Bu dahi gitmek ma'nāsınadır; yukālu: أَيُّنَ طَسَّسَ هُوَ أَيُّ ذَهَبَ

الطَّاسَةُ [eṭ-ṭāset] Şol ok ve mızrak ta'nesine vasf olur ki mat'ünün cevfine nāfiz olmuş ola; suya daldırmak ma'nāsından me'hūzdur; yukālu: طَاعَنَةُ طَاسَةٌ أَيُّ جَائِفَةُ الْجُوفِ

الطَّاسَانُ [eṭ-ṭassān] [kettān] vezninde) Severān eden gubār-ı 'azīme denir; yukālu: ثَارَ الطَّاسَانُ وَهُوَ الْعَجَاجُ جِئِنَ يَثُورُ

[ط ع س]

الطَّغْسُ [eṭ-ṭa's] (tā'nın fethi ve 'ayn'ın sükunıyla) Cimāc eylemek ma'nāsınadır; yukālu: طَغَسَ الْجَارِيَةَ طَغْسًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا جَامَعَهَا

[ط غ م س]

الطَّغْمُوسُ [eṭ-ṭuğmūs] (ğayn-ı mu'ceme ile [ʕuṣfūr] vezninde) Şeytān-ı mārīde ve gül-i habīse denir. Ve sār habīs

ve mārīd insān ve hayvāna denir. Gūl, Türkīde koncoloz dedikleridir; ve minhu yukālu: فَلَانٌ جَلِيسٌ جَلُوتِهِ دُعُبُوسٌ وَأَنْيَسٌ خَلُوتِهِ: طُعْمُوسٌ أَيْ الْمَارِدُ مِنَ الشَّيَاطِينِ وَالْحَبِيثُ مِنَ الْغِيْلَانِ وَغَيْرِهَا

الطَّفْرِسُ [eṭ-ṭifris] [زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) Mülāyim-meşreb ve sehlü't-tab^c nāzūk adama denir.

[ط ف س]

الطَّفَسُ [eṭ-ṭafs] (tā'nın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Cimāc eylemek ma'nāsınadır; yukālu: طَفَسَ الْجَارِيَةَ طَفْسًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا جَامَعَهَا

الطَّفُوسُ [eṭ-ṭufūs] (culūs [culūs] vezninde) Ölmek ma'nāsınadır; yukālu: طَفَسَ فَلَانٌ طَفُوسًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا مَاتَ

الطَّفَّاسَةُ [eṭ-ṭafāset] (necāset [necāset] vezninde) ve

الطَّفَسُ [eṭ-ṭafes] (fethateynle) İnsān tenez-züh ve tevakkī eylemeyip sünepe olmak hasebiyle dā'imā murdār ve vesah-nāk olmak ma'nāsınadır; yukālu: طَفَسَ الرَّجُلُ طَفَّاسَةً وَطَفْسًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا قَدِرَ وَلَمْ يَتَعَهَّدْ نَفْسَهُ

الطَّفِيسُ [eṭ-ṭafis] (ketif [ketif] vezninde) Sıfattır, murdār ve müleves kīrlī pāslı kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ طَفِيسٌ أَيْ قَدِرٌ نَجِيسٌ

[ط ل س]

الطَّلَسُ [eṭ-ṭals] (tā'nın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Sahīfeden yazıyı silip mahv ve nā-bedīd eylemek ma'nāsınadır; yukālu: Ve طَلَسَ الْكِتَابَ طَلْسًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا مَحَاهُ

طَلَسَ [ṭals] Taylasān-ı esvede denir ki hāstur, ke-mā se-yuzkeru. Ve bir nesneyi fi'l-hāl karşıısına getirmek ma'nāsınadır; yukālu: Ve طَلَسَ بِالشَّيْءِ عَلَى وَجْهِهِ إِذَا جَاءَ بِهِ Ve sonradan a'mā olmak ma'nāsınadır; yukālu: Ve طَلَسَ بَصْرَهُ إِذَا ذَهَبَ

ma'nāsınadır; yukālu: طَلَسَ بِهَا أَيْ بِالْمَرْأَةِ إِذَا حَبَقَ بِهَا دَإِمًا zartaya nisvānı hedef ederler. Ve zindāna ilkā olunmak ma'nāsınadır; yukālu: طَلَسَ بِهِ فِي السِّجْنِ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا رُمِيَ بِهِ

الطَّطِيسُ [eṭ-ṭaṭlis] (teṭ'il [teṭ'il] vezninde) Bu dahi yazıyı silip nā-bedīd eylemek ma'nāsınadır; yukālu: طَلَسَ الْكِتَابَ إِذَا مَحَاهُ

الطَّلَسُ [eṭ-ṭils] (tā'nın kesriyle) Yazı yazacak sahīfeye, alā-kavlin yazısı silinmiş sahīfeye denir; yukālu: كَتَبَ بِالطَّلَسِ أَيْ كَتَبَ بِالصَّحِيفَةِ أَوْ الْمَمْحُورَةِ Ve devenin tüyü dökülüp kavladığı vakte uyluklarının derisine denir. Ve tüyü dökülmüş kavlak kurda denir, ذُنْبٌ أَمْعَطُ ma'nāsına.

الطَّلَاسَةُ [eṭ-ṭallāset] (tā'nın fethi ve lām'ın teşdidiyle) Sahīfeden yazı silecek paçavraya denir; yukālu: مَحَا اللَّوْحَ بِالطَّلَاسَةِ أَيْ الْحِزْقَةَ الَّتِي يُمَسَّحُ بِهَا اللَّوْحُ

الْأَطْلَسُ [el-aṭlas] (ahmer [ahmer] vezninde) Eski yeprik libāsa denir; yukālu: ثُوبٌ أَطْلَسٌ Ve levni karamtk boz olan kurda denir; yukālu: ذُنْبٌ أَطْلَسٌ إِذَا كَانَتْ فِي لُونِهِ غُبْرَةٌ إِلَى السَّوَادِ mezburda olan şey'e itlāk olunur, yazısı silinmiş sahīfeye teşbīhlerdir. Ve bir kabīh ve nā-ma'kul kavlı ve fi'l ile methūm yāhūd mükedder olmuş kimseye itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ أَطْلَسٌ وَهُوَ الَّذِي رُمِيَ بِقَبِيحٍ Ve habeş gibi siyāh-çehre adama denir; yukālu: جَاءَ رَجُلٌ أَطْلَسٌ أَيْ أَسْوَدٌ Ve kīrlī pāslı adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَطْلَسٌ أَيْ وَسَخٌ Ve bir kelbin ismidir. Ve uğruya itlāk olunur, kurda teşbīhen yāhūd gece gezdiği için; yukālu: هُوَ أَطْلَسٌ أَيْ سَارِقٌ

الطَّلِيسُ [eṭ-ṭillīs] (sikkīt [sikkīt] vezninde)

A'māya itlāk olunur.

الطَّلَيْسُ [eṭ-ṭayles] (صَيْقَلٌ [şayqal] vezninde) ve

الطَّلَيْسَانُ [eṭ-ṭaylesān] (lām'ın harekāt-ı selāsiyla) Qādī 'İyād ve sâ'ir a'lâmdan menküldür, talīsān-ı Fārisī mu'arrebidir.

Mü'ellif ta'rīfine ta'arruz eylememiştir. "Tāl" Fārisīde büyük tepsiye denir ve "sān" edāt-ı teşbīhtir, şāl ve sâ'ir nesne-den başa ve omuza örttüikleri çar gibi sevbe itlāk olunmuştur, hālen bizim baş ve boyun şalı olacaktır. رِدَاءٌ [ridā] bel-den yukarıya isti'māl olunan sevbe denir ki omuzu ve arkayı ihāta eder. Ve طَّلَيْسَانُ [ṭaylesān] başı ve omuzları ihāta eder, hülāsā hālen başımıza örttüğümüz şāl olacaktır. Ve ba'zılar turresān mu'arrebidir dediler. طُرَّةٌ [ṭurre] saçağa ve sundurmaya denir ve süfilerin salındırdıkları sarık ucuna itlākları teşbīh tarikiyledir. İntehā.

Ve طَّلَيْسَانُ [ṭaylesān] 'Aceme mahsūs olmakla 'Arablar şetm mevki'inde يَا ابْنَ أَرَابِئِ الطَّلَيْسَانِ derler, a'cemī olduğuna kināye ederler. Ve طَّلَيْسَانُ [ṭaylesān]ın cem'i طَيَالِسَةٌ [ṭayāliset]tir, hā'yı 'ucme için ya'nī izāle-i 'ucme içindir. Ve

طَّلَيْسَانُ [Ṭaylesān] İrān'da Deylem nevāhīsinden bir iklim-i vāsi' ismidir.

الْإِنطِلَاسُ [el-inṭilās] (إِنْفِعَالٌ [infi'āl] vezninde) Nihān olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِنطَلَسَ أَمْرُهُ إِذَا خَفِيَ

[ط ل م س]

الطَّلْمِسَاءُ [eṭ-ṭilmisā] (tā'nın kesriyle) Şol arza denir ki onda yol bildirecek mīl ve nişān makūlesi olmaya; yukālu: أَرْضٌ طَلْمِسَاءٌ أَيْ لَيْسَ بِهَا مَنَارٌ وَلَا عَلَمٌ ma'nāsınadır; yukālu: لَيْلَةٌ ذَاتُ الطَّلْمِسَاءِ أَيْ

الظُّلْمَةِ

الطَّلْمِسَانَةُ [eṭ-ṭilmisānet] (tā'nın kesriyle) Muzlim geceye denir; yukālu: لَيْلَةٌ طَلْمِسَانَةٌ أَرْضٌ أَرْضٌ طَلْمِسَانَةٌ أَيْ لَا مَاءَ بِهَا

الطَّلْمِسَةُ [eṭ-ṭalmeset] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Ta'abbūs edip yüz ekşitmek ma'nāsınadır; yukālu: طَلْمَسَ الرَّجُلُ إِذَا قَطَبَ وَجْهَهُ

[ط ل ه س]

الطَّلَهَيْسُ [eṭ-ṭalehyes] (yā-yı tahtiyye ile سَفْرَجَلٌ [sefercel] vezninde) Çok 'askere denir. Ve gecenin zulmetine denir.

الطَّلِهَيْسُ [eṭ-ṭilhis] (قِنْدِيلٌ [qindīl] vezninde) Bu dahi çok 'askere denir.

[ط ل ن س]

الْإِطْلِينَسَاءُ [el-iṭlinsā] (إِفْعِلَاءٌ [if'inlā] vezninde) Ter kesretinden bütün gövdeye akmak ma'nāsınadır; yukālu: إِطْلَنَسَى الْعَرَقُ إِذَا سَالَ عَلَى الْجَسَدِ كَلِّهِ

[ط م ر س]

الطُّمْرِسُ [eṭ-ṭimris] (زَبْرِيحٌ [zibric] vezninde) Kezzāb kimseye denir. Ve le'im ve denī şahsa denir; yukālu: رَجُلٌ طُمْرِسٌ أَيْ كَذَّابٌ وَكَذَا لَيْمٌ دَنِيَّةٌ

الطُّمْرُوسُ [eṭ-ṭumrūs] (عُضْفُورٌ [uṣfūr] vezninde) Poğaçaya denir. Ve kuzuya denir, أَطْعَمَنَا حَرْوْفٌ [ḥarūf] ma'nāsına; tekūlu: طُمْرُوسًا مَشْوِيًّا بِالطُّمْرُوسِ أَيْ حَرْوْفًا بِخُبْزِ الْمَلَّةِ

الطُّمْرِسَاءُ [eṭ-ṭimrisā] (طُرْمِسَاءٌ [ṭirmsā] vezninde) Gündüz tahaddüs eden ince gubāra denir ki murād yufkaca sehāb olacaktır.

الطُّمْرَسَةُ [eṭ-ṭamreset] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Münkabız olmak ma'nāsınadır; yukālu: طُمْرَسَ الرَّجُلُ إِذَا انْقَبَضَ Ve korkup kıncınlamak ma'nāsınadır; yukālu: طُمْرَسَ عَنْهُ

إِذَا نَكَصَ

[ط م س]

الطُّمُوسُ [eṭ-ṭumūs] [culūs] [vezninde) Bir nesne belirsiz olmak ma'nāsınadır; yukālu: طَمَسَ الشَّيْءُ طُمُوسًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي: إِذَا دَرَسَ وَآمَنَّا

الطَّمَسُ [eṭ-ṭams] [lems] [vezninde) Belirsiz eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: طَمَسْتُ طَمَسْتُ الشَّيْءَ ve tekūlu: طَمَسْتُ الشَّيْءَ طَمَسًا إِذَا مَحَوْتُهُ Ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿فَإِذَا التُّجُومُ طُمِسَتْ﴾ Ve ihlāk ma'nāsına müsta'meldir; ve minhu kavluhu ta'ālā ﴿رَبَّنَا اطْمِسْ عَلَيَّ أَمْوَالِهِمْ﴾ أَي أَهْلِكْهَا طَمَسَ طَمَسَ الشَّيْءَ طَمَسًا إِذَا نَظَرَ نَظْرًا بَعِيدًا Ve iraklaşmak ma'nāsına müsta'meldir, gūyā ki karībden bu'd ile nefsinizi izāle eder; yukālu: تَبَاعَدَ

طَمِيسُ [Ṭamīs] [emīr] [vezninde) yāhūd **طَمَيْسَةٌ** [Ṭumeyset] tir (ki جَهَيْتُهُ [cuheyneṭ] veznindedir yāhūd سَفِينَةٌ [sefīnet] veznindedir) Ṭaberistān ülkesinde bir beldedir.

الطَّامِيسُ [eṭ-ṭāmis] Ba'īd ma'nāsınadır; cem'i طَوَامِيسُ [ṭavāmis] tir, yukālu: بَلَدٌ طَامِيسٌ Ve أَي بَعِيدٌ

طَامِيسُ الْقَلْبِ [ṭāmisu'l-kalb] Cāmidü'l-kalb olup hıfz ve fehmi ve ta'allümden berī olan belīd ve mürde-dile itlāk olunur, niseb üzeredir yāhūd **مَطْمُوسٌ** [maṭmūs] ma'nāsınadır; yukālu: رَجُلٌ طَامِيسُ الْقَلْبِ أَي مَيْتُهُ يَعْنِي لَا يَعِي وَلَا يَفْهَمُ شَيْئًا

الطُّمُوسُ [eṭ-ṭamīs] [emīr] [vezninde) ve **الْمَطْمُوسُ** [el-maṭmūs] Sonradan basarı zā'il olmuş adama itlāk olunur ki murād gözleri silinmiş gibi düpdüz olan a'mādir;

رَجُلٌ طَمِيسٌ وَمَطْمُوسٌ أَي ذَاهِبُ الْبَصَرِ yukālu:

الطَّمَّاسَةُ [eṭ-ṭamāset] [ḥamāset] [vezninde) Bir nesneyi ölçümlemek ma'nāsınadır; yukālu: طَمَسَ الشَّيْءَ طَمَّاسَةً مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا خَزَرَهُ أَي قَدَّرَهُ **الْإِنْطِمَاشُ** [el-inṭimāš] [infi'āl] [vezninde) ve

الْتَطَّمُوسُ [et-teṭammus] [tefa'ul] [vezninde) Bir nesne bi'l-küllüyye mahv ve nā-bedīd olmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِنْطَمَسَ الشَّيْءُ وَتَطَّمَسَ إِذَا امْحَى وَانْدَرَسَ**

[ط م ل س]

الطَّمَلَسُ [eṭ-ṭamelles] [amelles] [vezninde) Kuru ekmeğe, 'alā-kavlin yufka ve hafīf olanına denir; yukālu: رَغِيفٌ طَمَلَسَ أَي جَافٌ أَوْ خَفِيفٌ رَقِيقٌ

الطَّمَلَسَةُ [eṭ-ṭamleset] [dahrecet] [vezninde) Cidd ve cehd ile sa'y eylemek ma'nāsınadır; yukālu: طَمَلَسَ الرَّجُلُ إِذَا دَابَّ فِي السَّعْيِ Ve letā'ifu'l-hiyel ve desīse icmal eylemek ma'nāsınadır; yukālu: طَمَلَسَ فِيهِ إِذَا تَلَطَّفَ وَتَدَسَّسَ مَا هَذَا الطَّمَلَسَةُ أَي الْعُلُّ

[ط ن س]

الطَّنَسُ [eṭ-ṭanes] (fethateynle) Zulmet-i şedīdeye denir.

[ط ن ف س]

الطَّنْفَسَةُ [eṭ-ṭanfeset] (fā'yā) [dahrecet] [vezninde) Bir adam hoş-hüy iken sonradan bed-hüy olmak ma'nāsınadır; yukālu: **طَنَّسَ الرَّجُلُ إِذَا سَاءَ خُلُقُهُ بَعْدَ حُسْنِ كِسْرَةٍ** giymek ma'nāsınadır; yukālu: **طَنَّسَ الرَّجُلُ إِذَا لَبَسَ الثِّيَابَ الْكَثِيرَةَ**

طَنْفَسَةٌ [ṭanfeset] (ṭā'nın ve fā'nın harekāt-ı selāslarıyla ve ṭā'nın kesri ve fā'nın fetihiyle ve ṭā'nın fethi ve fā'nın kesriyle)

طَنَافِيسُ [ṭanāfis] lafzının müfredidir ki kâliçe ta'bîr olunan döşemeye ve keçeye ve havlu ve ihrâma ve hammâm döşemelerine denir. Ve hurmâ dallarından örtilmiş hasıra denir ki bir zirâ'e arzında olur. Mütercim der ki طَنَفَسَةٌ [ṭanfeset] tenbese-i Fârisî mu'arrebidir.

الطَّنْفِيسُ [eṭ-ṭinfis] (زَبْرِجُ [zibric] vezninde) Redî ve zişt ve bî-endâm ve nâ-zîba kimseye denir; yukâlu: رَجُلٌ طَنْفِيسٌ أَيْ رَدِيءٌ سَمِجٌ قَبِيحٌ

[ط و س]

الطُّوْسُ [eṭ-tavs] (tâ'nın fethi ve vâv'ın sükunıyla) Aya itlâk olunur, قَمَرٌ [kamer] ma'nâsına; hüsn ve nadâret ma'nâsındandır; yukâlu: طَلَعَ الطُّوْسُ أَيْ الْقَمَرُ Ve masdar olur, ayakla basmak ve çiğnemek ma'nâsına; yukâlu: طَاسَ الشَّيْءَ يَطُوْسُ طَاسَ وَجْهَهُ إِذَا حَسَنَ وَنَصَرَ بَعْدَ عِلَّةٍ Ve ba'de'l-illet çehre güzellenip pür-âb u tâb olmak ma'nâsındır; yukâlu: طَاسَ وَجْهَهُ إِذَا حَسَنَ وَنَصَرَ بَعْدَ عِلَّةٍ

الطُّوْسُ [eṭ-ṭūs] (tâ'nın zammıyla) Bir nesnenin devâm ve imtidâdına denir; yukâlu: Ve bir dârü ismidir ki kuvvet-i hâfıza için şürb olunur. Bu İdrîṭūs [izriṭūs] dedikleridir, ke-mâ kâle fi'l-*Esās* شَرِبَ فَلَانَ الطُّوْسَ أَيْ الإِذْرِيطُوْسَ Niteki mâddesinde beyân olundu. Ve

طُوْسُ [Ṭūs] Beled-i ma'rûf ismidir ki Ḥorâsân ülkesindedir.

طَوَاسٌ [Ṭavās] (سَحَابٌ [sehâb] vezninde) Bir mevzi'dir. Ve مِحَاقٌ [miḥâḳ] gecelerinden bir geceye denir.

الطَّاسُ [eṭ-tās] Su içecek ma'rûf marşabaya denir ki Türkîde dahi tās denir.

الطَّأْوُسُ [eṭ-ṭāvūs] (طَاغُوتٌ [ṭāgūt] vezninde) Bu ismle ma'rûf kuştur; hüsn ve

nadâreti sebab-i tesmiyedir. Musaggarında طُوَيْسٌ [ṭuveys] denir hazf-ı ziyâdla. Cem'î أَطَوَاسٌ [aṭvās] ve طَوَاوِيسٌ [ṭavāvīs] gelir. Ve

طَاوُوشٌ [ṭāvūs] Hüsn ve cemâl sâhibi adama itlâk olunur; yukâlu: إِنَّ فَلَانًا لَطَاوُوسٌ أَيْ جَمِيلٌ Ve gümüşe denir; şârihin beyânına göre Yemen lügatidir; yukâlu: عِنْدَهُ الطَّأْوُوسُ Ve şol yere itlâk olunur ki onda envâc-ı nebâtât mevcûd olup kemhâ-yı sebz döşenmiş gibi yemyeşil ola; tekûlu: Ve أَزْضٌ طَاوُوسٌ أَيْ مُخْصَرَّةٌ فِيهَا كُلُّ ضَرْبٍ مِنَ النَّبْتِ Ve Ṭāvūs b. Keysân el-Yemânî tâbi'ndendir.

طَوَاوِيسٌ [Ṭavāvīs] (cem' bünyesiyle) Buḥârâ'da bir karyedir.

طُوَيْسٌ [Ṭuveys] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Bir muhannes ismidir. Mukaddemâ ismi Ṭāvūs olup ba'de't-tahannüs tahkîren Ṭuveys itlâk eylediler. Künyesi Ebü 'Abdunna'im idi, İslâm'da en evvel tarab ve tegannî eden mezbûrdur. «أَشَأْمٌ» meselinin menşeidir. Vâlidisi be-gâyet nemmâme ve müfside olmakla nisvân-ı ensâr beynlerini dâ'ima gamz ve nemîme ile ifsâd ve tahriş eder idi. O hâl üzere güzârende-i leyâl iken Fahr-i enâm 'aleyhi's-selâm hazretleri mele-i a'lâya itizâmları gecesinde mezbûru vaz' ve tevli'd eyledi. Ve Ebü Bekr eş-Şiddîḳ radiyallâhu 'anhu vefât eylediği gün sütün kesilip ve Fârûḳ-ı a'zam radiyallâhu 'anhu vefât eylediği gün bâlig olup ve Hazret-i Osmân radiyallâhu 'anhu şehîd olduğu gün tezevvüc edip ve İmâm 'Alî kerremallâhu vechehu şehîd oldukları gün bir veledi dünyâya geldiğini kendisi nakl ve «فَمَنْ مِثْلِي» diyerek uğursuzlukta yegâne olduğunu itirâf eder idi.

الْمُطَوَّسُ [el-muṭavves] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Revnak ve letāfetli hūb ve dilber nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ مُطَوَّسٌ أَيُّ هَبَّ بِهِ حَسَنٌ Ve

مُطَوَّسٌ [Muṭavves] Bir saḥābī ismidir.

التَّطْوِيسُ [et-taṭvīs] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bir semte iletmek ma'nāsınadır. Fi'l-asl bir nesneyi tezyīn eylemek ma'nāsına olup 'ādetā müzeyyen nesneyi bırakmayıp alıp götürdükleri mülāhazasına mebnīdir; tekūlu: مَا أَذْرِي أَيُّنَ طَوَّسَ بِهِ أَيُّنَ ذَهَبَ بِهِ

التَّطَوُّسُ [et-teṭavvus] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Hatun tāvūs gibi zīnetlenmek ma'nāsınadır; yukālu: تَطَوَّسَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا تَزَيَّنَتْ

[ط ه ر م س]

طُهُرْمُسٌ [Ṭuhurmus] (ṭā'nın ve hā' ve mīm'in zammeleriyle) Mısır'da bir kar-yedir; muhaddisinden İṣḥāq b. Vehb eṭ-Ṭuhurmusī ondandır.

[ط ه س]

الطُّهْسُ [eṭ-ṭahs] (ṭā'nın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Bir adam kendi arzından çıkıp arz-ı dīğere dāhil olmak ma'nāsınadır, gerek onda sābit olmak ve gerek ba'īd olup gitmek cihetiyle olsun; yukālu: طُهَّسَ فِي الْأَرْضِ طُهْسًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا دَخَلَ فِيهَا رَاسِخًا أَوْ وَاعِلًا Ve bā' harfiyle iletmek ma'nāsınadır; tekūlu: مَا أَذْرِي أَيُّنَ طُهَّسَ بِهِ وَطُهَّسَ بِهِ عَلَيَّ الْمَجْهُولُ أَيُّنَ ذَهَبَ بِهِ وَذُهَبَ بِهِ

[ط ه ل س]

الطُّهْلِسُ [eṭ-ṭihlis] (زَبْرِيحٌ [zibric] vezninde) 'Asker-i kesīre denir, niteki lām'ın takdīmiyle ve yā' ziyādesiyle طُهْلَيْسٌ [ṭihlīs] dahi bu ma'nāyadır.

[ط ي س]

الطُّنَيْسُ [eṭ-ṭays] (ṭā'nın fethi ve yā'nın

sükūnuyla) 'Aded-i kesīre denir. Ve mut-lakan yer yüzünde olan nesnelere denir, toprak ve hār u hāşāk gibi. 'Alā-kavlin kesīrū'n-nesl olan mahlūka denir, sinek ve balık ve karınca ve sā'ir hevāmm gibi. Yāhūd hurde toprağa yāhūd deryāya denir, niteki طَيْسَلٌ [ṭaysel] dahi 'ale'l-hilāf bu ma'nālaradır. Yāhūd mutlakan kesīr ve firāvān şey'e denir, kum ve su ve sā'irleri gibi. Mü'e'llif burada yine müsāmaha eylemiştir. Ve bir nesne firāvān olmak ma'nāsına masdar olur; yukālu: طَاسَ الشَّيْءُ يَطِيسُ طَيْسًا إِذَا كَثُرَ طَيْسَمَانِيَّةُ [Ṭaysemāniyyet] (ṭā'nın ve sīn'in fethiyle) Endelus'te bir beldedir.

FASLU'L-ʿAYNĪ'L-MÜHMELE (فَضْلُ الْعَيْنِ الْمُهْمَلَةِ)

[ع ب د س]

عُبْدُوش [ʿUbdūs] [حُرْفُوش] [hurkūš] vezninde ʿayn'ın fethiyle de zebān-zeddir) Aʿlā-i nāstandır; sīn'in zā'id olduğu dahi menküldür.

[ع ب س]

عَوْبَس [ʿAvbes] [جَوْهَر] [cevher] vezninde) Bir sütlü nākanın ismidir.

الْعَبْس [el-ʿabs] (ʿayn'ın fethi ve bā'nın sükūnuyla) ve

الْعُبُوش [el-ʿubūs] [جُلُوش] [culūs] vezninde) Bī-huzūrluktan yüz burtulup ekşimek maʿnāsındır; yukālu: عَبَسَ وَجْهَهُ عَبَسًا وَعُبُوشًا عَبَسَ وَجْهَهُ عَبَسًا وَعُبُوشًا إذا كَلَحَ [ʿabs] عَبَسَ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا كَلَحَ müteʿaddī olarak dahi müstaʿmeldir. Ve

عَبَس [ʿabs] Bir nebāt adıdır ki Fārisīde şābānek denir yāhūd sīsenber dedikleridir, Mıṣrīler ona بُرْنُوف [burnūf] derler. Müfredāta şābānek ve burnūf, it menekşesi dedikleri ve sīsenber, marsama dedikleri nebātla müfesserdir. Ve

عَبَس [ʿAbs] Bir dağın adıdır. Ve Necd ülkesinde Benū Esed diyārında bir su adıdır. Ve Kūfe'de bir mahalle adıdır. Ve ʿAbs b. Bağīd b. Reyş bir kabīle pederidir. Ve ʿĀbis b. ʿAbs yāhūd ʿAbs b. ʿĀbis sahbābīdir.

التَّعْبِيس [et-taʿbīs] [تَعْبِيل] [tefīl] vezninde) Bu dahi yüz ekşitmek maʿnāsındır; yukālu: عَبَسَ وَجْهَهُ إِذَا كَلَحَ

الْعَابِس [el-ʿĀbis] ʿAbdurrahmān b. Selīm el-Kelbī nām kimsenin kılıcı ismidir. Ve

عَابِس [ʿābis] Arslāna itlāk olunur. Ve

عَابِس [ʿĀbis] Hıveytib b. ʿAbdulʿuzzā'nın kölesi ismidir. Ve ʿĀbis b. Rebīʿa muʿammerīndendir, sahbābīdir. Ve

عَابِس [ʿĀbis] Ṭāʾif kurbünde bir karyedir.

الْعَبُوش [el-ʿabūs] [صَبُور] [şabūr] vezninde) ve

الْعَبَّاس [el-ʿabbās] [شَدَّاد] [şeddād] vezninde) Bunlar da arslana itlāk olunur. Ve

عَبُوش [ʿabūs] Şedīd ve kerīh ve nā-hoş nesneye itlāk olunur ki şiddet ve kerāhetinden çehreler müteʿabbis olur; ve minhu kavluhu taʿālā كَرِيهًا تَعْبِسُ مِنْهُ الْوَجْهَ أَيُّ كَرِيهًا تَعْبِسُ مِنْهُ الْوَجْهَ

الْعَبَّاسِيَّة [el-ʿAbbāsiyyet] Nehru'l-melik kazāsında bir karyedir. Ve Mıṣır'da bir beldedir; ʿAbbāse bint Aḥmed b. Ṭolun'a nisbetle tesmiye olundu.

الْعَبَس [el-ʿabes] (fethateynle) Devenin kuyruğuna yapışıp kalan fişkı kurusuna denir. Ve masdar olur, aʿzāda kīr ve pās kuruyup kalmak maʿnāsındır; yukālu: عَبَسَ الْوَسَخُ فِي يَدِهِ عَبَسًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَبَسَ

عَبَس [ʿAbes] Esmādandır: ʿAlkame b. ʿAbes, ʿOşmān-ı Zi'n-nüreyn hazretlerini tevliye eden altı neferin birisidir. Şārih der ki müʿellif وَلَوْا عُثْمَانَ وَلَوْا lākin وَلَوْا لَفَزِي وَارَوْا kelimesinden muharreftir, niteki *Tabşir*'de ve İbn Kūteybe'nin *Ġarīb*'inde وَارَوْا وَدَفَنُوا 'ibāretiyle müsebbettir ki Hazret-i ʿOşmān'ı defīn-i türāb eden altı neferin birisidir demek olur. Ve ʿAmr b. Abese ashābdandır.

عُبَيْس [ʿUbeys] [زُبَيْر] [zubeyr] vezninde) Esmādandır: ʿUbeys b. Beyhes ve ʿUbeys b. Meymūn muhaddislerdir. Ve ʿUbeys b. Hişām şeyhü'ş-şīʿādir.

عَبُوش [ʿAbbūs] [تَنُور] [tennūr] vezninde) Bir mevziʿ adıdır.

العَبْوَسُ [el-^cabves] [جزوْل] [cervel] vezninde) Cem^c-i kesīre denir.

التَّعْبُسُ [et-te^cabbus] [تَعْبُل] [tefa^cul] vezninde) Türş rû göstermek ma'nāsınadır; yukālu: تَعْبَسَ الرَّجُلُ إِذَا تَجَهَّمَ

[ع ب ق س]

عَبْقَسُ [abqas] [جَعْفَر] [ca^cfer] vezninde) ve **عُفْقُوسُ** [^cubqūs] [عُضْفُور] [u^cşfür] vezninde) Bir böcek adıdır.

العَبْنَقَسُ [el-^cabenqas] [سَفَرَجَل] [sefercel] vezninde) Bed-hüy adama denir; yukālu: رَجُلٌ عَبْنَقَسٌ أَي السَّيِّءُ الْخَلْقِ Ve uzun boylu, bedeni ter ve nāzük adama denir; yukālu: رَجُلٌ عَبْنَقَسٌ أَي نَاعِمٌ طَوِيلٌ Ve şol kimseye denir ki iki ceddeleri ya^cnī pederinin vālidesi ve vālidesini vālidesi a^ccemiyeye olalar; yukālu: هُوَ عَبْنَقَسٌ وَهُوَ الَّذِي جَدَّاهُ عَنْ قَبْلِ أَبِيهِ أَعَجَبِيَّتَانِ

العَبْقَاسِي [el-^cAbqasiyy] (‘ayn’ın ve kāf’ın fethiyle) ‘Abdulqays kabilesine mensüb demektir, عَبَسَمٌ [ab^csem] gibi menhüttür.

العَبْنَقَسَاءُ [el-^cabenqasā] (‘ayn’ın ve bā’nın fethiyle) Bi’t-tab^c cünbüşlü, neşāt-mend şüh ve şen adama denir; yukālu: هُوَ عَبْنَقَسَاءٌ أَي نَشِيطٌ

العَبَاقِيسُ [el-^cabākīs] (‘ayn’ın fethiyle) ‘Akib ü encām-ı eşyāda kalan bekāyāya denir, عَقَابِيلُ [a^ckābīl] gibi.

[ع ت س]

عَتَّاسُ [Attās] (tā-yı fevkiyye ile şeddād [şeddād] vezninde) İsmā’īl b. Ḥāsen b ‘Alī nām muhaddisin cedd-i vālidi ismidir.

[ع ت ر س]

العَتْرَسُ [el-^catres] [جَعْفَر] [ca^cfer] vezninde) ve

العَتْرَسُ [el-^caterres] [عَدَوْر] [a^czevver] vez-

ninde) A^czāsı dirnekli ve sıkı ve tenū-mend ve cesīm olup a^csāb ve mefāsılı iri olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ عَتْرَسٌ وَعَتْرَسٌ أَي الْحَادِرُ الْخَلْقِ الْعَظِيمِ الْجَسِيمِ الْعَبْلُ الْمَفَاصِلِ Ve yanları ve yancıkları kaba ve sımsıkı tıknaz olan dābbeye denir. Ve arslana denir. Ve horoza denir.

العَتْرُسَانُ [el-^cutrusān] [عُفُوفَان] [unfuvān] vezninde) Bu dahi horoza denir, دِيكٌ [dīk] ma'nāsına.

العَتْرِيسُ [el-^citrīs] [عِفْرِيْت] [ifrit] vezninde) Cebbār ve gazbān adama denir. Ve gül-ı beyābānīnin erkeğine denir; yukālu: رَجُلٌ عَتْرِيسٌ أَي جَبَّارٌ غَضْبَانٌ وَكَذَا الْعَوْلُ الذَّكَرُ Ve āfet ve dāhiyye denir.

العَتْرِيسُ [el-^canterīs] [زَنْجَبِيل] [zencebīl] vezninde) Bu dahi āfet ve dāhiyye denir; yukālu: رَمَاهُ اللَّهُ بِالْعَتْرِيسِ وَالْعَتْرِيسِ أَي الدَّاهِيَةِ Ve cüssesi galiz ve a^czā ve endāmı kunt ve kavī ve muhkem nākaya denir.

العَتْرَسَةُ [el-^catreset] [دَحْرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) Bir şey'i yā bir kimseyi ‘unf ve şiddet ve cefā ve gızzatla ahz eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَتْرَسَهُ إِذَا أَخَذَهُ بِالشَّدَةِ وَالْجَفَاءِ وَالْعُنْفِ وَالْعَلْظَةِ

[ع ح س]

العَجَسُ [el-^cacs] (‘ayn’ın harekāt-ı selāsı ve cīm’in sükūnuyla) ve

العَمْعِيسُ [el-ma^ccis] [مَجْلِس] [meclis] vezninde) Yayın kabzasına denir. Ve

عَجَسُ [acs] Gecenin vasatından, ‘alā-kavlin āhirinden bir mikdāra denir. Ve

عَجَسُ [acs] (‘ayn’ın fethiyle) Masdar olur, bir kimseyi işinden alıkomak ma'nāsına; yukālu: عَجَسَهُ عَنْ حَاجَتِهِ عَجَسًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا حَبَسَهُ عَنْهَا Ve bir nesneyi avuçla kabz eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَجَسَهُ إِذَا قَبَضَهُ

däbbe kemāl-i cünbüş ü neşātından buturluk edip rākibini yoldan beri öte sapıtmak ma'nāsınadır; yukālu: عَجَسْتُ بِهِ النَّاقَةَ إِذَا نَكَبْتُ عَنِ الطَّرِيقِ مِنْ نَشَاطِهَا Ve

عَجَسٌ [e'acs] Bir nesnenin vasatına denir.

العَجُوسُ [el-'acūs] [صَبُورٌ] [şabūr] vezninde) Sakıl ve keşif sehāba denir; yukālu: سَحَابٌ عَجُوسٌ Ve kesretle tulumdan boşanır gibi sağanaklı yağmura denir; yukālu: مَطَرٌ عَجُوسٌ أَيْ مُنْهَمِرٌ

الأَعْجَسُ [el-'aces] [أَفْضَلُ] [efdal] vezninde) Vasatı şedid ve kavī olan nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ أَعْجَسُ أَيْ شَدِيدُ الْعَجَسِ أَيْ الْوَسَطِ

العَجَاسَاءُ [el-'acāsā] ('ayn'ın fethi ve elifin medd ve kasrıyla) Deve sürüsünden kıt'a-i 'azīmeye denir. Kezālik geceden ve zulmetten kıt'a-i 'azīmeye denir; cem'inde müfredi gibi العَجَاسَاءُ [e'acāsā] denir. Şārih der ki Urnevī cem'ini kasr ile takyid eylemiştir. Ve umūr ve mesālihe mānī' olanlara denir; tekūlu: عَجَسْتَنِي عَجَاسَاءُ الْأُمُورِ عَنْكَ أَيْ عَجَسْتَنِي مَوَانِعَهَا Ve

عَجَاسَاءُ [e'Acāsā] Bir 'azīm kumluk adıdır.

العَجُوسُ [el-'acus] [نَدَسٌ] [nedus] vezninde) Kıç tarafına denir; عَجُزٌ [e'acuz] ma'nāsına. Cem'i أَعْجَاسٌ [a'cās] gelir.

العُجْسَةُ [el-'ucset] [عُرْفَةٌ] [gurfet] vezninde) Geceden bir sā'ate denir; yukālu: مَضَتْ عُجْسَةٌ مِنَ اللَّيْلِ أَيْ سَاعَةٌ مِنْهَا وَخَرَجَ بِعُجْسَةٍ مِنَ اللَّيْلِ بِسُحْرَةٍ

العُجُوسُ [el-'ucūs] [جُلُوسٌ] [culūs] vezninde) عَجَاسَاءُ [e'acāsā] ya'nī çok deve bölüğü yürüyüp gitmek ma'nāsınadır; yukālu: عَجَسَتِ الْعَجَاسَاءُ عَجُوسًا إِذَا مَشَتْ

العِجْزُوسُ [el-'iccevs] [عِلْوَضٌ] [e'illevs] vezninde) عِجْزُولٌ [e'iccevl] ma'nāsınadır ki 'ace-

le ekl için alınan bir avuç hurmāya denir.

العَجِيسُ [el-'acīs] [حَسِيسٌ] [ḥasīs] vezninde) Aştığı dişiyi gebe etmez olan tohumuz erkeğe denir; yukālu: فَحُلُّ عَجِيسٍ إِذَا كَانَ لَا يُلْقِحُ Ve

سَجِيسٌ عَجِيسٌ [secīse 'acīs] ((س،ج،س)) māddesinde beyān olundu.

العِجْيسَى [el-'iccīsā] [خَلِيفَى] [ḥillifā] vezninde) Ağır ağır āheste yürüyüşe denir; yukālu: يَمْشِي الْعِجْيسَى أَيْ الْمَشِيَةَ الْبَطِيئَةَ

التَّعْجُسُ [et-te'accus] [تَفْعُلٌ] [tefa'ul] vezninde) Bir kimsenin ardına düşüp işini araştırmak ma'nāsınadır; yukālu: تَعَجَّسَ إِذَا تَتَبَعَهُ وَتَعَقَّبَهُ uhrā yağmur yağmak ma'nāsınadır; yukālu: تَعَجَّسَتِ الْأَرْضُ غَيْوُثًا إِذَا أَصَابَهَا غَيْثٌ Ve ibtidā-yı seherde çıkıp gitmek ma'nāsınadır; yukālu: تَعَجَّسَ فُلَانٌ إِذَا خَرَجَ مِنْ بَعْجَسَةٍ مِنَ اللَّيْلِ أَيْ بِسُحْرَةٍ Ve bir kimseyi işinden alıkomak ma'nāsınadır; yukālu: تَعَجَّسَ بِيهِمْ إِذَا أَبْطَأَ بِيهِمْ Ve gerilenmek ma'nāsınadır; yukālu: تَعَجَّسَ الرَّجُلُ إِذَا تَأَخَّرَ Ve bir adamı bir mādde zımında ta'yir ve takrī'e eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَعَجَّسَ فُلَانًا إِذَا عَيَّرَهُ عَلَى أَمْرٍ مَهَامِيدٍ وَمَكَارِيمٍ

عَزَقٌ سُوءٌ إِذَا قَصَرَ بِهِ عَنِ الْمَكَارِمِ

العَمَلْسُ [el-'acennes] [عَمَلْسٌ] [amel's] vezninde) Cüssesi iri ve vücudu sulb

[ع ج ن س]

ve şedīd ve kavī olan erkek deveye denir.

الْعَجَانِسُ [el-ʿacānis] (ʿayn'ın fethiyle) جَعَانِسُ [ceʿānis] maktūbudur ki osurgan böceklerine denir.

[ع د ب س]

الْعَدْبَيْسُ [el-ʿadebbes] (bā-yı muvahhade ile عَمَلَسُ [ʿammelles] vezninde) Tümd ve şedīd olup bünye ve hilkati dirnekli ve muhkem ve tüvānā olan deveye ve sār hayvāna denir; cemʿi عَدَابِسُ [ʿadābis]tir ʿayn'ın fethiyle. Ve çetin huylu serkeş insān ve hayvāna denir. Ve cüssesi iri ve kalın insān ve hayvāna denir. Ve bir recül-i Kinānī lakabıdır. Ve Ebu'l-ʿAdebbes rüvāt-ı tābiʿinden Menī b. Suleymān'ın künyesidir.

[ع د س]

الْعَدْسُ [el-ʿads] (ʿayn'ın fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Bir kimseye hizmet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَدَسَهُ عَدَسًا مِنَ الْبَابِ Ve الثَّانِي إِذَا خَدَمَهُ

عَدَسُ [ʿads] ve

عَدَسَانٌ [ʿadesān] (fetehtla) ve

عِدَاشٌ [ʿidās] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) ve

عُدُوشٌ [ʿudūs] (جُلُوسٌ [culūs] vezninde) ذَهَابٌ فِي الْأَرْضِ [zehābun fi'l-arḍ] maʿnāsınadır; yukālu: عَدَسَ فِي الْأَرْضِ عَدَسًا Ve وَعَدَسَانًا وَعَدَاسًا وَعُدُوسًا إِذَا ذَهَبَ

عَدَسٌ [ʿads] Davarı otlamak maʿnāsınadır; yukālu: عَدَسَ الْمَالِ إِذَا رَعَاهُ

عَدَسٌ [ʿads] حُدْسٌ [ḥads] maʿnāsınadır ki zann ve tahmīn ve tevehhüm ile söz söylemektir; yukālu: هُوَ أَهْلُ الْعَدْسِ أَيِ الْحَدْسِ Ve şiddetle basıp çığnemek maʿnāsınadır; yukālu: عَدَسَهُ إِذَا وَطِئَهُ شَدِيدًا Ve kesb ü kār cihetinde emek çekmek maʿnāsınadır;

yukālu: فَلَانَ يَغْدِسُ أَيُّ يَكْدُحُ Ve katır kısmını ʿades diye zecr ve āzār eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: عَدَسْتُ بِالْبُعْلِ أَيُّ قُلْتُ لَهُ عَدَسٌ

عُدُسٌ [ʿUdes - ʿUdus] زُفَرٌ [zuffer] vezninde yāhūd zammeteynedir) Bir recül adıdır. ʿAlā-kavlin ʿAds b. Zeyd b. Abdullāh b. Dārim zammeteynedir, mā-ʿadāsı زُفَرٌ [zuffer] veznindedir.

الْعَدُوسُ [el-ʿadūs] صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Cürʿet ve ikdām sāhibesi hatuna denir; yukālu: إِفْرَأَةُ عَدُوسٌ أَيُّ جَرِيئَةٌ Ve yukālu: رَجُلٌ عَدُوسٌ السَّرَى أَيُّ قَوِيٌّ عَلَيْهِ Yaʿnī “Gece vakti yola gitmek bābında dilīr ve tüvānādır.” Şiddet-i vaʿ yāhūd zehāb maʿnāsından meʿhūzdur.

الْعَدَسُ [el-ʿades] Mercimeğe denir ki maʿrūf galedir; müfredi عَدَسَةٌ [ʿadeset]tir. Ve

عَدَسَةٌ [ʿadeset] Bir nevʿ sivilcedir ki insānın bedeninde çıkar ve helāka müʿeddī olur. Şārihin beyānına göre جُدْرِيٌّ [cuderiyy] gibi beden her yerinde tahaddüs eder, Taşra Türkisinde kara hasba taʿbīr ederler, tāʿün cinsindedir, Ebū Leheb bu illetle helāk oldu.

الْمَعْدُوشُ [el-maʿdūs] عَدَسَةٌ [ʿadeset] illettine uğramış adama denir; yukālu: عُدِسَ الرَّجُلُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ فَهُوَ مَعْدُوشٌ أَيُّ أَصَابَتْهُ الْعَدَسَةُ

عَدَسٌ [ʿades] (fethateynle ve sīn'in sükūnuyla) Devābbdan katır kısmına mahsūs kelime-i zecr ü āzārdır. Ve bir katırın ismidir. Ve bir katırcının ismidir ki Suleymān Nebī ʿalā-nebiyyinā ve ʿaleyhi's-selām zamānında idi, dā'imā kullandığı katırlara zor ve taʿnīf eder idi, ʿalā-kavlin bu ḥā-yı mühmele ile حَدَسٌ

[ḥades]tir, niteki māddesinde zikr olundu.

عُدَيْسٌ [ʿUdeys] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Esmādandır: ʿAbdullāh ve ʿAbdurrahmān ibnā ʿUdeys saḥābīlerdir.

عَدَّاسٌ [ʿAddās] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Bir recül ismidir.

بَنُو عَدَسَةَ [Benū ʿAdeset] (feteḥātla) Ṭayyi ve Kelb kabīlelerinde birer cemāʿatlerdir.

[ع د م س]

الْعَدَامِسُ [el-ʿudāmīs] (عَلَابِطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) Bir yerde pek çok olan kuru otluğa denir; yukālu: كَلَّأَ عَدَامِسَ أَي كَثِيرٌ يَبِيسٌ

[ع ر ب س]

الْعَرَبِيسُ [el-ʿirbis] (زَبْرَجٌ [zibric] vezninde) ve

الْعَرَبِيسِيسُ [el-ʿarbesīs] (ʿayn'ın fethi ve kalīlen kesriyle yāhud kesri vehmdir) Yerden sehl ve hemvār ve mülāyim olan sırta denir ki ona تَعْرِيسٌ [taʿrīs] olunur, yaʿnī sehere karşı yolcular nüzül ve ārām ederler.

[ع ر ن د س]

الْعَرَنْدُسُ [el-ʿarendes] (سَفْرَجَلٌ [sefercel] vezninde) Tümd ve şedīd olan deveye denir; yukālu: جَمَلٌ عَرَنْدُسٌ وَنَاقَةٌ عَرَنْدُسٌ وَعَرَنْدَسَةٌ Ve çok sel suyuna denir. Ve arslana denir.

الْعَرَادِيسُ [el-ʿarādīs] (ʿayn'ın fethiyle) İnsān'ın ve hayvānın gövdelerinde her iki kemiklerin kavuştukları yere denir; yukālu: عَرَادِيسُهُ صُلْبَةٌ وَهِيَ مُجْتَمِعُ كُلِّ عَظْمَيْنِ

الْعَرْدَسَةُ [el-ʿardeset] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Yere çalmak maʿnāsınadır; yukālu: عَرْدَسَةٌ إِذَا صَرَغَتْ

[ع ر س]

الْعَرُوسُ [el-ʿarūs] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde)

Bir sıfattır ki er ve ʿavrete itlāk olunur, mā-dām düğün esnāsında olalar, yaʿnī yeni geline ve güveye itlāk olunur. Güveye itlāk olunan عَرُوسٌ [ʿarūs]un cemʿi عُرُوسٌ [ʿurus] gelir zammeteynle ve geline itlāk olunanın cemʿi عَرَائِيسٌ [ʿarāʿīs] gelir, yukālu: هُوَ عَرُوسٌ وَهَمَّ عَرُوسٌ وَهِيَ عَرُوسٌ وَهَنَّ عَرَائِيسٌ Şārihin beyānına göre mülāzemet maʿnāsından meʿhūzdur. Ve

عَرُوشٌ [ʿArūs] Yemen'de bir hısn adıdır. Ve ʿArabdan bir kişinin ismidir ki ʿUzre kabīlesinden Esmā bint ʿAbdullāh'ın zevci ve ʿamm-zādesi idi. «لَا عَطْرَ بَعْدَ عَرُوسٍ.» meselini mezbüre Esmā tekellüm eylemiştir. Aslı budur ki ʿarūs-ı mezbūr vefāt eyledikten sonra mezbüreyi bir bed-mizāc ve bed-hüy ve ağzı bed-büy, bahil ve zışt-çehre kimse tezevvüc eylemekle kendi obasına nakl etmeğe mübāşeret eyledikte Esmā zevci evveli olan ʿarūs hakkında mersiye inşād eylemek zımında istizān edip o dahi rüy-i rızā izhār eyledikte: «أَبْكِيكَ يَا عَرُوسَ الْأَعْرَاسِ || يَا تَعْلَبًا فِي أَهْلِهِ وَأَسَدًا عِنْدَ الْبَاسِ || مَعَ أَشْيَاءَ لَا يَعْلَمُهَا النَّاسُ» ürcüzesiyle nübde eyledi. Zevci-ı sānī fıkra-i ahirenin mazmūnundan suʿāl eylemekle «كَانَ عِنْدَ الْهَمَّةِ غَيْرَ نَعَاسٍ || وَيُعْمَلُ السَّيْفُ» fıkralarıyla beyān-ı mücmel eyledikten sonra الْأَعْرَازِ الْأَزْهَرِ الطَّيِّبِ || الْحَيْمِ الْكَرِيمِ الْمُحْضَرِ مَعَ أَشْيَاءَ لَا تُدَكَّرُ» fıkra-ı tahriir-i murād eyledikte zevci kendisine taʿrīs eylediğini idrāk eyledi. Baʿdehu süvār olup ʿazīmete mübāderetlerinde Esmā ʿitr kutusunu yerinde bırakmakla zevci “İtrını yanına al” dedikte mesel-i mezbūru irād

eyledi. Ba'zılar mesel-i mezbūru «لَا مَحْبَأَ لِعَطْرِ عَرُوسٍ»
«unvânında rivâyet ve aslını
bu resme beyân eyledi ki bir vücūdu bed-
būy kimse bir hatun tezevviç edip leyle-i
zifâfta hatun râhiya-i kerîhesini istişmâm
eyledikte “İtrın yok mudur?” diye istifsâr
eylemekle o dahi “sakladım” diye cevâb
ettikde mesel-i mezbūru tekellüm eyledi.
Ya'nî عَرُوسٌ [‘arūs] geçtikten sonra
‘ıtrı pinhân eylemek nâ-becâdır. Mesel-i
mezbūr şey²-i nefis kendisinden sonraya
ibkâ olunmayacak kimse hakkında darb
olunur.

الْعَرُوسَيْنِ [el-‘Arūseyñ] (‘ayn’ın fethiyle)
Yemen’de bir hısn adıdır.

وَادِي الْعَرُوسِ [Vādī'l-‘Arūs] Medîne kur-
bünde bir mevzi’dir.

الْعَرَسُ [el-‘irs] (‘ayn’ın kesriyle) Zevc ve
zeveden her birine itlāk olunur; yukālu:
عَرَسَهَا أَيَّ زَوْجِهَا ve yukālu: هِيَ عَرَسُهُ أَيَّ ائْرَأْتَهُ
Ve dişî arslana denir. Cem‘i أُعْرَسَ [a‘rās]
tır.

ابْنُ عَرَسٍ [ibnu ‘irs] Bir küçük cānverdir ki
gözünün kapakları dürtük ve kesik kulaklı
olur, Türkîde gelincik dedikleridir. Cem‘i
بنات عرس [benātu ‘irsin]dir, müzekker ve
mü’ennesinin cem‘i böylecedir. Şārih der
ki burada mü’ennes taglîb olunmuştur. Ve
Aḥfeş’ten بنو عرس [benātu ‘irs] ve
بنو عرس [benū ‘irs] ta‘bîri menküldür.

الْعَرَسِي [el-‘irsiiy] (ayn’ın kesriyle) Bir
güne boyaya denir, ابن عرس [ibnu ‘irs] lev-
ninde olan boya olacaktır.

الْعَرَسُ [el-‘ars] (‘ayn’ın fethi ve rā’nın
sükūnuyla) Devenin boynunu ip ile kolu-
na bağlamak ma‘nāsınadır; yukālu: عَرَسَ
الْبَعِيرَ عَرَسًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا شَدَّ عُنُقَهُ إِلَى زِرَاعِهِ
Ve ‘udul ve insirāf eylemek ma‘nāsınadır;

tekūlu: عَرَسَ عَنِّي أَيَّ عَدَلَّ Ve

عَرَسٌ [‘ars] Kara çadırın ve alaçuğun orta
direğine denir. Ve dā'imā ferah ve me-
serret üzere olmak ma‘nāsınadır; yukālu:
يَعْرِسُ فَلَانٌ أَيَّ يُقِيمُ فِي الْفَرْحِ Ve

عَرَسٌ [‘ars] İpe ve urgana denir; yukālu:
أَوْثَقَهُ بِالْعَرَسِ أَيَّ الْحَبْلِ Ve deve köşeğinin kü-
çüğüne denir; فَصِيلٌ صَغِيرٌ ma‘nāsına; bunda
‘ayn’ın zammıyla da cā’izdir. Cem‘i أُعْرَسَ
[a‘rās]tır. Ve

عَرَسٌ [‘ars] Şol duvara denir ki kış evleri-
nin iki duvarı aralığına çekilip bir ucunu
tamām duvara iblāğ ve ilsāk eylemezler,
dehlîz gibi kalır. Ba‘dehu üzerini örtüp
musakkaf ederler, tā ki sıcak ola, bi-‘aynihi
hammām cāmekānı gibi musandıra şek-
linde bir çıkma oda olur; kış eyyāmında
orada temekkün ederler ve vaz-ı mezbūr
bilād-ı bārideye mahsūstur, o odaya مُعْرَسٌ
[mu‘arris] derler.

الْعَرَسَاتُ [el-‘irās] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde)
Devenin boynunu koluna bend eyledikleri
ipe denir.

الْعَرَسَاتُ [el-‘arrās] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde)
ve

الْمُعْرَسُ [el-mu‘arris] (مُحَدَّثٌ [muḥaddis]
vezninde) Zikr olunan عَرَسٌ [‘ars] dedik-
leri duvar ile yapılmış kış odasına denir;
tekūlu: بِنَا فِي الْمُعْرَسِ وَهُوَ بِنْتُ بَيْتِ بَيْتِ بِالْعَرَسِ وَهُوَ
حَائِطٌ بَيْنَ حَائِطِ الْبَيْتِ الشَّتْوِيِّ لَا يُبْلَغُ بِهِ أَقْصَاهُ وَيُسَقَّفُ
عَرَسًا لِيَكُونَ أَدْفًا Ve gece yola giden kimsenin
seher hengāmı istirahat için kondukları
mevzi’e denir.

الْعَرَسُ [el-‘ares] (fethateynle) Dehşet-
lenmek ma‘nāsınadır; yukālu: عَرَسَ الرَّجُلُ
مِنْهُ عَرَسًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا دَهَشَ فَهُوَ عَرَسٌ
Ve ifrātla mesrūr ve dil-şād olmak
ma‘nāsınadır ki şād-merg derecesinde ola;

vezninde) Revendelik bābında be-gāyet sabūr ve mütehammil nākaya denir. Ve arslana denir; 'alā-kavlin bunda savāb olan عَفْرَاسٍ [ifrās] olmaktadır fā'nın takdīmiyle.

العَرْفَسِيْس [el-ʿarfesīs] (زَنْجَبِيلٌ [zencebīl] vezninde) Cüssesi iri ve yavuz ve tünd ve şedīd olan nākaya ve hatuna denir.

[ع ر ك س]

العَرْكَسَةُ [el-ʿarkeṣet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Nesneyi birbiri üzere biriktirmek maʿnāsınadır; yukālu: عَرْكَسَ الشَّيْءَ إِذَا جَمَعَ بَعْضُهُ عَلَى بَعْضٍ

الإِغْرِنْكَاسُ [el-irinkās] (إِخْرِنْجَامٌ [iḫrincām] vezninde) Bir nesne birbiri üzere kat kat birikmek maʿnāsınadır; yukālu: إِغْرِنْكَسَ إِذَا اذْتَكَمَ الشَّيْءُ إِذَا اذْتَكَمَ Ve kıllar ve saç ve sakal pek siyāh olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِغْرِنْكَسَ الشَّعْرُ إِذَا اشْتَدَّ سَوَادُهُ

[ع ر م س]

العَرْمِيسُ [el-irmīs] (زَبْرِيْحٌ [zibric] vezninde) Kayaya denir; صَخْرَةٌ [şahret] maʿnāsına. Ve sulb ve metīn nākaya denir.

العَرْمِيسُ [el-ʿarmmes] (عَمَلْسٌ [ʿammelles] vezninde) İşlek ve zarīf ve kār-güzār adama denir; yukālu: رَجُلٌ عَرْمِيسٌ أَيُّ مَاضٍ ظَرِيفٌ

العَرْمِيسَةُ [el-ʿarmeset] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Bir adamın bedeni salkı ve süst iken sulb ve metīn olmak maʿnāsınadır; yukālu: عَرَمَسَ الرَّجُلُ إِذَا صَلَبَ بَدَنُهُ بَعْدَ اسْتِزْحَاءِ

[ع ر ن س]

العَرْنَاسُ [el-irnās] (نُونٌ لَاقٍ [kirtās] vezninde) Güvercine şebīh bir kuş adıdır; ayağın altından ʿale'l-gaflet kalkıp uçmanın önünde kuş olduğunu bilmezsin. Ve dağın burnuna denir ki bir tarafından çıkan sivri ucudur. Ve hatunların pamuk

dürtüp büktükleri mevzi'e denir.

[ع س س]

العَسَّسُ [el-ʿass] (ʿayn'ın fethi ve sīn'in teşdīdiyle) ve

العَسَّسُ [el-ʿases] (fethateynle) Gece gezip dolaşmak maʿnāsınadır; yukālu: عَسَّ الرَّجُلُ عَسًا وَعَسَّسًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا طَافَ بِاللَّيْلِ Ve hāssaten gece vaktinde mükābirden ve ehl-i fesāddan bir mahalli muhāfaza için her tarafını gezip dolaşmak maʿnāsınadır ki subaşı ve zābit kārıdır; yukālu: بَاتَ يَعُثُّ Ve haber gecikmek maʿnāsınadır; yukālu: عَسَّ خَيْرُهُ إِذَا عَسَّ خَيْرُهُ إِذَا بَطَأَ Ve bir adama azca nesne itʿām eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَسَّ الْقَوْمَ إِذَا أَطَعَمَهُمْ شَيْئًا قَلِيلًا Ve nāka yalnızca otlamak maʿnāsınadır; yukālu: عَسَّتِ النَّاقَةُ إِذَا رَعَتْ «ح،س،س» kelimesi Ve وَحَدَّهَا māddeinde beyān olundu; tekūlu: جِئْتُ بِالْمَالِ مِنَ عَيْتِكَ وَبَيْتِكَ لَعْنَةً فِي حَيْسِكَ Yaʿnī “Nereden olursa olsun, hemān getir!”

الإِغْتِسَاسُ [el-iʿtisās] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bu dahi gece gezip dolaşmak maʿnāsınadır; yukālu: إِغْتَسَّ الرَّجُلُ إِذَا طَافَ «كَلَبٌ إِغْتَسَّ خَيْرٌ مِنْ كَلَبٍ رِبْضٌ» Bir adamı kesb ve saʿy cihetine teşvīk ve igrā mahallinde darb olunur. Ve

إِغْتِسَاسُ [iʿtisās] İktisāb maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: إِغْتَسَّ الرَّجُلُ إِذَا اِكْتَسَبَ Ve nāka sürtüsünün içine girip sütlerini idrār için memelerini parmakla sığamak maʿnāsınadır; yukālu: إِغْتَسَّ الرَّجُلُ إِذَا دَخَلَ فِي الْإِبِلِ وَمَسَحَ صُرْعَهَا لِتَدْرُ

العَاشُ [el-ʿāss] [ʿass] ve عَسَّسُ [ʿases]-i mezkürdan ism-i fāʿildir, şehri ve bir mahalli uğrudan ve yaramazdan hirāset için gece vakti dikkat ederek gezip dolaşıcı adama denir, subaşı ve usta gibi. Cemʿi

حَدَمَ [ḥādim] ve عَسَسَ [ʿases] gelir, حَدَمَ [ḥadem] gibi ve عَسِسَ [ʿasīs] gelir, حَاجَّ [ḥācc] ve حَجَّجَ [ḥacīc] gibi.

الْعُسُوسُ [el-ʿasūs] [صَبُورٌ] [ṣabūr] vezninde) Dā'imā yalnızca otlar olan nākaya denir. Ve süt vermesi az olan, ʿalā-kavlin nāstan mütebā'id olmadıkça süt vermez olan nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ عُسُوسٌ إِذَا كَانَتْ Ve şol nākaya denir ki sütünü sağmak için kaldırıldıkta biraz dolaştıktan sonra idrār-ı leben eder ola; yukālu: نَاقَةٌ عُسُوسٌ إِذَا أُبِيرَتْ Ve sağılırken huysuzluk eden nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ عُسُوسٌ إِذَا كَانَتْ سَبِيئَةً Ve şol nākaya denir ki helāk olmuş deve kemiklerini dolaşıp onlara rik-kat ve hanīn eder ola; yukālu: نَاقَةٌ عُسُوسٌ إِذَا كَانَتْ تَعَسَّسَ الْعِظَامَ وَتَرْتَمَتْهَا Ve şol kariya denir ki erkek kısmına karīb olmaktan ve onlar ile ülfet ve muhālatat eylemekten mübālāt eylemez ola; yukālu: نَاقَةٌ عُسُوسٌ إِذَا كَانَتْ لَمْ يَلْبَسْ أَمَّ لَا إِذَا كَانَتْ تُرَارُ بِهَا لَبِنٌ أَمَّ لَا Ve hayrı az yaʿnī bī-hayr u menfaʿat kimseye denir; yukālu: Ve şikār talebinde olan insān ve hayvāna denir.

الْعُسُوسُ [el-ʿasīs] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) ve **الْعَسَّاسُ** [el-ʿassās] [كَتَّانٌ] [kettān] vezninde) ve

الْعَسَّاسُ [el-ʿasʿās] [سَرْسَارٌ] [seršār] vezninde) Sibāʿdan kurda itlāk olunur, geceler gezip dolaştığı için.

الْعَسَّاسُ [el-ʿisās] [كِتَابٌ] [kitāb] vezninde) **عُسٌّ** [ʿuss] lafzının cemʿidir ki ʿayn'ın zamımıyladır, büyük kadehe denir; yukālu: Ve شَرِبُوا بِالْعَسَّاسِ أَيِ الْأَفْدَاحِ الْعِظَامِ

عَسَّاسٌ [ʿisās] Müfred olur, nāka kerhen süt vermeğe denir; yukālu: دَرَّتِ النَّاقَةُ عَسَّاسًا أَيِ كَرَّهَا

بَنُو عَسَّاسٍ [Benū ʿIsās] ʿArabdan bir batn adıdır.

الْعُسُّ [el-ʿuss] (ʿayn'ın zammıyla) Büyük kadehe denir ki zıkr olundu. Ve ālet-i tenāsüle denir.

الْعُسُّسُ [el-ʿusus] (zammeteynle) Harīs ve tamaʿ-kār tācirlere denir; yukālu: تُجَارُ عُسُّسٌ Ve büyük kaplara denir.

عَسَّعَسَ [ʿasʿas] [عَزَعَرٌ] [ʿarʿar] vezninde) Bādiyede bir mevziʿ adıdır. Ve verā-yı Dāriyye'de bir uzun dağın adıdır. Ve ʿAsʿas b. Selāme bir civān-ı maʿrūftur.

دَارَةُ عَسَّعَسٍ [Dāretu ʿAsʿas] Ḥamā şehrinin garbisinde bir mevziʿdir.

الْعَسَّعَاسُ [el-ʿasʿās] [سَرْسَارٌ] [seršār] vezninde) Serāba denir ki çöllerde ırankan su gibi görünür.

الْعَسَّعَسَةُ [el-ʿasʿaset] [زَلْزَلَةٌ] [zelzelet] vezninde) Gecenin zulmeti teveccüh ve ikbāl eylemek yaʿnī karanlığa başlamak yāhūd karanlığı gitmeğe başlamak maʿnāsınadır ki tarafı leylde olurlar; yukālu: عَسَّعَسَ إِذَا أَقْبَلَ ظِلَامُهُ أَوْ أَدْبَرَ Ve kurt kısmı gece gezip dolaşmak maʿnāsınadır; yukālu: عَسَّعَسَ الْرَيْبُ إِذَا طَافَ بِاللَّيْلِ Ve kaplayı sehāb sis ve duman gibi yer yüzüne çatmak maʿnāsınadır; yukālu: عَسَّعَسَ السَّحَابُ إِذَا دَنَا مِنَ الْأَرْضِ Ve bir işi başı örtülü görmek maʿnāsınadır; yukālu: عَسَّعَسَ الْأَمْرَ إِذَا لَبَسَهُ وَعَمَّاهُ Ve bir nesneyi ırgalamak maʿnāsınadır; yukālu: عَسَّعَسَ الشَّيْءَ إِذَا حَرَّكَهُ

التَّعَسَّعَسُ [et-teʿasʿus] [تَزَلُّزٌ] [tezelzul] vezninde) Bir nesneyi koklamak maʿnāsınadır; yukālu: تَعَسَّعَسَ الشَّيْءَ إِذَا شَمَّهُ

التَّعْطِيسُ [et-ta'ṭīs] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bir kimseyi aksırtmak ma'nāsınadır; yukālu: عَطَسَهُ غَيْرُهُ إِذَا جَعَلَهُ عَاطِسًا

الْعَاطُوشُ [el-āṭūs] Burun otu gibi aksırtıcı nesneye denir; yukālu: مَا عَطَسَهُ بِالْعَاطُوشِ أَيُّ مَا يُعْطَسُ مِنْهُ Ve bir cānver adıdır ki 'Arablar onunla teṣe'üm ederler.

الْمُعْطِيسُ [el-ma'ṭīs] (مَجْلِسٌ [meclis] vezninde) ve

الْمُعْطِيسُ [el-ma'ṭās] (مَقْعَدٌ [maḳ'ad] vezninde) Burna itlāk olunur; yukālu: هُوَ أَشْمٌ الْمُعْطِيسُ وَالْمُعْطِيسُ أَيُّ الْأَنْفِ

الْعَاطِشُ [el-āṭiš] ve

الْعَاطِشُ [el-ūṭāš] (عُرَابٌ [gūrāb] vezninde) Subh vaktine itlāk olunur; tekūlu: جَاءَنَا قَبِيلٌ Ve karşıdan zuhūr eden āhūya itlāk olunur ki 'Arablar onunla tatayyür ederler.

الْمُعْطِيسُ [el-mu'ṭāṭās] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Burnu yere sürülüp tezlil ve tahkīr olunmuş kimseye denir; tekūlu: رَدَدْتُهٗ مُعْطِيسًا أَيُّ زَاغِمِ الْأَنْفِ يَغْنِي مُرْعَمًا

الْحُجْمُ الْعَطُوشُ [el-luċemu'l-āṭūs] (ضَرْدٌ [ṣurad] ve صَبُورٌ [ṣabūr] veznlerinde) Ölüme itlāk olunur, niteki beyān olundu; ve minhu kavluhum عَطَسْتُ بِهِ الْحُجْمَ أَيُّ مَاتَ

[ع ط ل س]

الْعَطَلْسُ [el-āṭelles] (عَمَلْسٌ [āmelles] vezninde) Pek uzun şey'e denir.

[ع ط م س]

الْعَيْطَمُوشُ [el-āyṭemūs] (حَيْرَبُونٌ [ḥayzebūn] vezninde) Bünyesi tām ve kāmīl olan nāka ve hatuna denir. Ve hūb ve dil-ber hatuna, 'alā-kavlin güzel olup bālā-bülend ve etine dolu kısır hatuna denir; yukālu: اِمْرَأَةٌ عَيْطَمُوشٌ أَيُّ التَّائِمَةِ الْخُلُقِ وَكَذَا الْجَمِيلَةِ أَوْ الْحَسَنَةِ

وَالطَّوِيلَةُ التَّارَةُ الْعَاقِرُ Ve pek koca nākaya denir. Cem'i عَطَامِيسٌ [āṭāmīs]tir ve عَطَامِيسٌ [āṭāmīs]tir, yā'sız şüzüz üzere.

الْعُطْمُوشُ [el-ūṭmūs] (عُضْفُورٌ [uṣṣūr] vezninde) عَيْطَمُوشٌ [āyṭemūs] ile iki ma'nā-yı evvelde mürādiftir.

[ع ف ر س]

الْعِفْرِيشُ [el-īfris] (فَارِجٌ [fā'rij] vezninde) ve

الْعِفْرِيشُ [el-īfrīs] (عِفْرِيتٌ [īfrīt] vezninde) ve

الْعِفْرَاشُ [el-īfrāš] (قِرْطَاسٌ [kirtās] vezninde) ve

الْعِفْرُوشُ [el-īfrūs] (عُضْفُورٌ [uṣṣūr] vezninde) ve

الْعَفْرُونَسُ [el-āfernes] (سَفْرَجَلٌ [sefercel] vezninde) Yavuz arslana denir.

الْعَفْرَسَةُ [el-āfreset] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Hasmına gālib olup yere çalmak ma'nāsınadır; yukālu: عَفْرَسٌ فَلَانًا إِذَا صَرَغَهُ وَغَلَبَهُ

الْعَفْرُونَسُ [el-āfernes] (حَذْرُنْقٌ [ḥazernak] vezninde) Arslana denir ki zikr olundu. Ve boynu kalın deveye denir.

إِبْنُ الْعِفْرِيسِ [ībnu'l-īfrīs] (قِنْدِيلٌ [kindīl] vezninde) Ebū Sehl Aḥmed b. Muḥammed ez-Zevzenī eṣ-Şāfi'ī'dir ki Cem'u'l-Cevāmi' nām kitābın sāhibidir, İmām Şāfi'ī'nin kitāblarından ihtisār eylemiştir.

[ع ف س]

الْعَفْسُ [el-āfs] ('ayn'ın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Bir kimseyi işinden alıkomak ma'nāsınadır; yukālu: عَفَسَهُ عَفْسًا مِنَ الْبَابِ إِذَا حَبَسَهُ Ve bir nesneyi hor ve mübtezel tutmak ma'nāsınadır; yukālu: عَفَسَ ثَوْبُهُ إِذَا ابْتَدَلَهُ Ve deveyi şiddetle sürmek

ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا سَاقَهَا إِذَا سَاقَهَا غَفَسَ الْإِبِلَ إِذَا سَاقَهَا غَفَسَ الْإِبِلَ Ve meşin ve sahtiyān makülesini ovmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا غَفَسَ الْأَدِيمَ إِذَا غَفَسَ الْأَدِيمَ Ve ayakla bir adamın götüne vurmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا صَرَبَ عَجْرَهُ إِذَا صَرَبَ عَجْرَهُ Ve bir adamı yā bir nesneyi zor ve şiddetle bir yere kısıtırıp sıkıştırarak yere doğru çekmek ma'nāsınadır; yukālu: غَفَسَهُ إِذَا جَذَبَهُ إِلَى الْأَرْضِ فِي ضَعْفٍ شَدِيدٍ

شَدِيدٍ الْمَغْفِيسِ [el-ma'fis] (مَجْلِسٍ [meclis] vezninde) Bedende olan en ve oynak yerine denir; yukālu: شَدِيدُ الْمَغْفِيسِ أَيْ الْمَفْصِلِ

أَلْعَيْفَسِ [el-eyefs] (حَيْفَسٍ [hiyefs] vezninde) Bodur adama denir.

الْإِنْعِافِشِ [el-in'ifās] (إِنْفِعَالٍ [infi'al] vezninde) Yere sürünmekle toprağa belenmek ma'nāsınadır; yukālu: إِنْغَفَسَ الشَّيْءُ فِي التُّرَابِ إِذَا انْعَفَرَ

التَّلْعَافِشِ [et-te'āfus] (تَفَاعُلٍ [tefā'ul] vezninde) Güreşçiler birbiriyle güreşmekte dürtüşüp çabalamak ma'nāsınadır; yukālu:

تَعَافَسُوا إِذَا تَعَالَجُوا فِي الصَّرَاحِ مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Dürtüşmek ma'nāsınadır; yukālu: عَافَسَهُ إِذَا عَالَجَهُ

الْعِفَافِشِ [el-efās] (كِتَابٍ [kitāb] vezninde) Fesād ma'nāsınadır; yukālu: فِيهِ عِفَافٌ أَيْ فِسَادٌ Ve

عِفَافٌ [efās] Bir nakanın ismidir.

الْإِغْتِفَافِشِ [el-i'tifās] (إِفْتِعَالٍ [ifti'al] vezninde) Muztarib ve mütelāşî olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِغْتَفَسَ الْقَوْمُ إِذَا اضْطَرُّوا

[ع ف ق س]

الْعَفَنْقَسِ [el-afenkas] (كَافٍ لَا [semendel] vezninde) Çetin hüylü, çepreşik mizāclı adama denir. Ve le'im ve fūrū-māye şahsa denir; yukālu: رَجُلٌ عَفَنْقَسٌ أَيْ

الْعَيْسِرُ الْأَخْلَاقِ وَكَذَا اللَّيْمِ الْعَفَنْقَسَةُ [el-afkaset] (دَاحِرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Bir adamı bed-hüy eylemek ma'nāsınadır; yukālu: مَا عَفَنْقَسَهُ أَيُّ أَيُّ شَيْءٍ أَسَاءَ خُلُقَهُ بَعْدَ أَنْ كَانَ حَسَنَهُ

[ع ق ب س]

الْعَقَنْبَسِ [el-aqanbes] (كَافٍ لَا [semendel] vezninde) Bed-hüy adama denir.

الْعَقَابِيسِ [el-aqābīs] (ayn'ın fethiyle) Devāhî ve āfata denir.

[ع ق ر س]

عَقْرَشِ [aqres] (جَعْفَرٍ [cafer] ve زَبْرُجٍ [zibric] veznlerinde) Yemen'de bir kabîle-i sagîre adıdır.

[ع ق ف س]

الْعَفَنْفَسِ [el-aqanfes] (كَافٍ لَا [semendel] vezninde ve mürādifidir; ve yukālu: مَا عَفَنْفَسَهُ أَيُّ مَا عَفَنْقَسَهُ

[ع ك ب س]

الْعُكْبِيسِ [el-ukebis] (عُلْبِيطٍ [ulebiṭ] vezninde) ve

الْعُكَابِيسِ [el-ukābis] (عُلَابِيطٍ [ulābiṭ] vezninde) Çok develere, 'alā-kavlin bin 'adede karîb olan develere denir.

التَّعْكَبِيسِ [et-te'akbus] (تَدَخْرُجٍ [tedahruc] vezninde) Bir nesne kesretinden birbiri- nin üstüne yığılıp müterākim olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَعْكَبَسَ الشَّيْءُ إِذَا رَكِبَ بَعْضُهُ بَعْضًا

[ع ك س]

الْعَكْسِ [el-aks] (ayn'ın fethi ve kāf'ın sükunuyla) Kelām makülesini kalb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَكَسَ الْكَلَامَ وَنَحْوَهُ إِذَا قَلْبُهُ

üzerinde giderken 'Imād-ı Kātib'e tesādîf

eyledikte ʿĪmād bi'l-bedāhe سِرُّ فَلَا كِبَابِكَ dedi ki maktūbu dahi yeksāndır, hemān Qādīr Fādīl dahi ʿĪmādِ دَامَ عَلَا الْعِمَادِ kavliyle mukābele eyledi. Ve

عَكَسَ [ʿaks] Bir nesnenin āhirini evveline ve altını üstüne çevirmek ma'nāsınadır; yukālu: عَكَسَ الشَّيْءَ عَكْسًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا رَدَّ عَكَسَ الْبَعِيرَ إِذَا شَدَّ حَبْلًا فِي خَطْمِهِ إِلَى يَدَيْهِ لِيَذِلَّ Ve deveyi yavaşltmak için burundalığına ip geçirip bir ucunu kollarına bend eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَكَسَ فِي الطَّعَامِ إِذَا صَبَّ الْعَكِيسَ فِيهِ

الْعِكَاشُ [el-ʿikās] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Deveyi yavaşltmak için burundalığına geçirip kollarına bend eyledikleri ipe denir. Ve

عِكَاشٌ [ʿikās] مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet]ten masdar olur, iki kimse birbirinin perçeminden tutup uğraşmak ma'nāsına ki münāzaʿa hāletidir; ve minhu yukālu: دُونَ هَذَا الْأَمْرِ عِكَاشٌ وَمِكَاشٌ وَهُوَ أَنْ تَأْخُذَ بِنَاصِيَتِهِ وَيَأْخُذَ بِنَاصِيَتِكَ وَالْمِكَاشُ إِتْبَاعٌ

الْعَكِيسُ [el-ʿakīs] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Çorbaya süt dökmekle müretteb olan taʿāma denir. Ve şol asma çubuğına denir ki āher yerden bitmek için yere daldırılmış ola, Türkīde ona daldırma taʿbīr olunur. Ve şol tāze süte denir ki üzerine çerviş yağı dökülmüş ola ki ʿArablar öylece edip tenāvül ederler.

الْعَكِيسَةُ [el-ʿakīset] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Karanu geceye denir; yukālu: لَيْلَةٌ عَكِيسَةٌ Ve çok develere denir; yukālu: إِبِلٌ عَكِيسَةٌ أَيْ كَثِيرَةٌ

التَّعْكُوسُ [et-teʿakkus] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) Engerek yılanının yürüyüşü gibi yürümek ma'nāsınadır ki murād geçkin sarhoş

yürüyüşüdür; yukālu: تَعَكَّسَ الرَّجُلُ فِي مَشِيَّتِهِ إِذَا: مَشَى مَشْيَ الْأَفْعَى

الْإِنْعِكَاشُ [el-inʿikās] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) ve

الْإِغْتِكَاشُ [el-iʿtikās] (إِنْفِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Maktūb olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِنْغَكَسَ الشَّيْءُ وَاعْتَكَسَ إِذَا انْقَلَبَ

[ع ك م س]

الْعَكْمَسَةُ [el-ʿakmeset] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Gece muzlim olmak ma'nāsınadır; yukālu: عَكَمَسَ اللَّيْلُ إِذَا أَظْلَمَ

الْعُكْمُوسُ [el-ʿukmūs] (عُضْفُورٌ [vezninde] Eşge denir, حِمَارٌ [himār] ma'nāsına.

الْعُكْمِيسُ [el-ʿukemis] (عُلْبِيطٌ [ʿulebiṭ] vezninde) ve

الْعُكَامِيسُ [el-ʿukāmis] (عُلَابِيطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) Çok develere, ʿalā-kavlin bin ʿadede karīb develere denir; yukālu: إِبِلٌ عُكْمِيسٌ Ve وَعُكَامِيسٌ أَيْ كَثِيرَةٌ أَوْ قَارِبَتِ الْأَلْفِ

عُكَامِيسٌ [ʿukāmis] Muzlim geceye denir; yukālu: لَيْلٌ عُكَامِيسٌ أَيْ مُظْلِمٌ

[ع ك ن د س]

الْعَكَنْدَشُ [el-ʿakendes] (سَمَنْدَلٌ [semendel] vezninde) Sulb ve şedīd deveye denir; müʿennesi عَكَنْدَسَةٌ [ʿakendeset]tir. Ve yavuz kağan arslana denir.

[ع ل س]

الْعَلْسُ [el-ʿales] (فِثَاثَةٌ [fithāṭet] vezninde) Kene ve sakırğa taʿbīr olunan böceğı denir, قُرَادٌ [qurād] ma'nāsına. Ve bir nevʿ buğdaya denir ki kış-ı vāhidde ikişer dānesi olur; Yemen'de Şanʿā şehrinin taʿāmıdır, yaʿnī oraya mahsüstür. Ve mercimeğı denir. Ve bir nevʿ karıncaya denir. Ve Museyyeb b. ʿAles bir şāʿirdir.

الْعَلْسِيُّ [el-ʿalesiyy] (فِثَاثَةٌ [fithāṭet] vezninde) Kavī ve

şedīd kişiyeye denir; yukālu: رَجُلٌ عَلَسِيٌّ أَيُّ شَدِيدٌ Ve bir nev^e nebāt ismidir ki çiçeği süsen çiçeğine şebīh olur, bu nebāt sabır ta'bir olunan dārūnun nebātı olacaktır.

الْعَلَسُ [el-^eals] (‘ayn’ın fethi ve lām’ın sükūnuyla) Ekl ve şürb olunacak nesneye denir. Ve içmek ma'nāsınadır; yukālu:

عَلَسَ الْمَاءَ عَلَسًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا شَرِبَهُ

الْعَلُوسُ [el-^ealūs] (şabūr) [şabūr] vezninde) Ekl ve şürb olunacak cüz'ī nesneye denir; ve minhu tekūlu'l-^eArab: مَا عَلَسْنَا عَلُوسًا أَيُّ مَا دُقْنَا شَيْئًا

الْعُلَاسُ [el-^eulās] (ğurāb) [ğurāb] vezninde) Ta'am ma'nāsınadır; tekūlu: مَا أَكَلْتُ عُلاَسًا أَيُّ طَعَامًا

عَلُوسٌ [eAllūs] (tennūr) [tennūr] vezninde) Ekrād tā'ifesine mahsūs bir kal'a ismidir.

عَلَيْسُ [eUleys] (zubeyr) [zubeyr] vezninde) Bir recül adıdır.

التَّغْلِيسُ [et-ta^elīs] (tefīl) [tefīl] vezninde) Nesne yedirmek ma'nāsınadır; yukālu: مَا عَلَسُوهُ تَغْلِيسًا أَيُّ مَا أَطْعَمُوهُ شَيْئًا Müştedd olmak ma'nāsınadır; yukālu: Ve feryād eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَلَسَ الرَّجُلُ إِذَا صَحَبَ

الْمُعَلَّسُ [el-mu^ealles] (mu^eazzam) [mu^eazzam] vezninde) Ahvāl-i 'āleme tecribesi mesbūk merd-i āgāha denir; yukālu: رَجُلٌ مُعَلَّسٌ أَيُّ مُجَرَّبٌ

الْمُعَلَّسَةُ [el-mu^ealleset] (mu^eazzamet) [mu^eazzamet] vezninde) Erkek deve gibi şedīd ve tüvānā olan nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ مُعَلَّسَةٌ أَيُّ مَفَافِيزٌ Ve beyābānlarda çok tereddüd eylemekle gūyā ki tecrube sāhibi olmağın erkek deve gibi yol yürümekten aslā mübālāt eylemez olur.

[ع ل ط ب س]

الْعَلْطَبِيسُ [el-^ealṭabīs] (zencebīl) [zencebīl] vezninde) Pek düz ve emles olup berrāk olan şey'e denir, tepsî ve mühre gibi.

[ع ل ط س]

الْعِلْطَوُّسُ [el-^eilṭavs] (firdevs) [firdevs] vezninde) Soy ve güzīde ve revende nākaya denir. Ve uzun kişiyeye denir.

الْعَلْطَسَةُ [el-^ealṭaset] (dahrecet) [dahrecet] vezninde) Yoldan saparak seğırtmek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا عَدَا فِي رِجْلِ الرَّجُلِ إِذَا عَدَا فِي تَعَسُفٍ

[ع ل ط م س]

الْعَلْطَمِيسُ [el-^ealṭamīs] (zencebīl) [zencebīl] vezninde) Şedīd ve tüvānā olup yüksek olan nākaya denir. Ve tüysüz ve kılsız olan iri başa denir, müdevver kazan dibi gibi; yukālu: هَامَةٌ عَلْطَمِيسٌ أَيُّ صَحْمَةٌ صَلْعَاءٌ Ve etine dolu kāmēt ve endāmı hūb ve mevzūn ve zībā kıza denir; tekūlu: رَأَيْتُ هَامَةً عَلْطَمِيسًا أَيُّ جَارِيَةً تَارَةً حَسَنَةَ الْعَوَامِ pek bel^e eden ekül adama denir; yukālu: هُوَ عَلْطَمِيسٌ أَيُّ الْكَثِيرُ الْأَكْلُ الشَّدِيدُ الْبُلْعُ

[ع ل ك س]

عَلْكَسُ [eAlkes] (cafer) [cafer] vezninde) Yemen ahālīsinden bir recül adıdır.

الْمُعَلَّنِكِسُ [el-mu^elenkis] (ism-i fā'il bünyesiyle) Kesir ve müctemī^e olan kuru nesneye denir. Ve dertop birikmiş kumluğa denir. Ve gür ve sık olup be-gāyet siyāh olan saça denir; yukālu: شَعْرٌ مُعَلَّنِكِسٌ أَيُّ الشَّدِيدُ السَّوَادُ Ve dā'imā biri öte tereddüd olta eder olan adama denir.

الْمُعَلَّكِسُ [el-mu^ealkis] (nūn'suz ve yine ism-i fā'il bünyesiyle) مُعَلَّنِكِسٌ [mu^elenkis] ma'nālarıdır.

[ع ل ه س]

الْعَلْهَسَةُ [el-‘alheset] [دَحْرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) Bir nesneye şiddetle dürüşmek ma‘nâsınadır; yukālu: عَلْهَسَ الشَّيْءَ إِذَا مَارَسَهُ بِشِدَّةٍ

[ع م ر س]

الْعَمْرَسُ [el-‘amerres] [عَمَلَسَ] [‘amelles] vezninde) Kavî ve şedîd ve zür-mend kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ عَمْرَسٌ أَيُّ شَدِيدٌ Ve hayvān kısmı su içmek için suvada çabuk gelmeğe denir; yukālu: وَرَدَّ عَمْرَسٌ أَيُّ سَرِيعٌ Ve seyr-i şedîd ma‘nâsınadır; yukālu: سَبَّزٌ عَمْرَسٌ أَيُّ شَدِيدٌ Ve mihtetli saht ve şedîd güne denir; yukālu: يَوْمٌ عَمْرَسٌ أَيُّ شَدِيدٌ Ve çetin hüylü olup vücūdu kavî ve tüvānā insān ve hayvāna denir; yukālu: رَجُلٌ وَدَائِبَةٌ عَمْرَسٌ أَيُّ الشَّرِسِ الْخَلْقِ الْقَوِيِّ

الْعَمْرُوسُ [el-‘umrūs] [عُضْفُورٌ] [‘uṣṣūr] vezninde) Kuzuya denir; cem‘i عَمَارِيسُ [‘amārīs]tir ve şāzz olarak عَمَارِيسُ [‘amārīs] gelir. Ve etli cānlı tıknaz oğlana denir; yukālu: غُلَامٌ عَمْرُوسٌ أَيُّ حَادِرٌ Ve Muḥammed b. ‘Ubeydullāh b. Aḥmed b. ‘Umrūs el-Mālīkī muhaddistir; ‘ayn’ın fethiyle isti‘māl ba‘zı muhaddisinin lahnlerindedir.

[ع م س]

الْعَمَّاسُ [el-‘amās] [سَحَابٌ] [sehāb] vezninde) Harb-i şedîde denir; yukālu: وَقَعَ بَيْنَهُمْ عَمَّاسٌ أَيُّ حَزْبٌ شَدِيدٌ Ve semt ve ciheti ve yöresi bulunmayan pek çepreşik müşkil māddeye denir; yukālu: أَمْرٌ عَمَّاسٌ أَيُّ لَا يُقَامُ Ve be-gāyet muzlim geceye denir; yukālu: لَيْلٌ عَمَّاسٌ أَيُّ الْمُظْلِمِ الشَّدِيدِ Cem‘i عُمُوسُ [‘umus] gelir zammeteynle ve عُمُوسُ [‘ums] gelir mīm’in sükūnuyla. Ve yavuz arslana denir.

الْعَمِيسُ [el-‘amīs] [عَمِيرٌ] [emīr] vezninde) عَمَّاسٌ [‘amās] ile iki ma‘nā-yı evvelde mürādiftir.

الْعَمْسُ [el-‘ams] [شَكْسٌ] [ṣeks] vezninde) Bu dahi ucu bulunmayan müştēbih ve müşkil işe denir. Ve masdar olur, gün saht ve şedîd olmak ma‘nâsına, ke-mā se-yuzkeru. Ve bir nesne mahv ve nābūd olmak ma‘nâsınadır; yukālu: عَمَسَ الْكِتَابُ Ve bir nesneyi gizlemek ma‘nâsınadır; yukālu: عَمَسَ الشَّيْءَ إِذَا أَخْفَاهُ Ve tecāhül eylemek ma‘nâsınadır; yukālu: عَمَسَ فَلَانٌ فِي الْأَمْرِ إِذَا أَرَى أَنَّهُ لَا يَعْرِفُهُ وَهُوَ يَعْرِفُهُ

الْعَمُوسُ [el-‘amūs] [صَبُورٌ] [ṣabūr] vezninde) Bu dahi ciheti bulunmayan düşvār işe denir. Ve yavuz arslana denir. Ve şol kimseye denir ki her husūsta nādān gibi te‘assūf edip yolsuz söyleyip ve yolsuz işler ola; yukālu: رَجُلٌ عَمُوسٌ إِذَا كَانَ يَتَعَسَّفُ الْأَشْيَاءَ كَالْجَاهِلِ

الْعَمَّاسَةُ [el-‘amāset] [حَمَّاسَةٌ] [ḥamāset] vezninde) ve

الْعَمُوسُ [el-‘umūs] [جُلُوسٌ] [culūs] vezninde) ve

الْعَمْسُ [el-‘ams] [لَمَسٌ] [lems] vezninde ki zikr olundu) ve

الْعَمْسُ [el-‘ames] (fethateynle) Gün siyāh ve şedîd olmak ma‘nâsınadır; gerek hissī ve gerek ma‘nevī olsun; tekūlu: عَمَسَ يَوْمَنَا وَعَمِسَ عَمَّاسَةٌ وَعُمُوسًا وَعَمَّاسًا مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ وَالرَّابِعِ إِذَا اشْتَدَّ وَاسْوَدَّ وَأُظْلِمَ

[نَفِيسٌ] [‘Amīsu’l-Ḥamā’im] [عَمِيسُ الْحَمَائِمِ] [nefīsu’l-‘amā’im] vezninde) Beyne’l-Ḥaremeyn, Bedr yolunda bir vādī ismidir ki Fāhr-i ‘ālem ‘aleyhi’s-selām Bedr gazāsına ‘azîmetlerinde nüzül buyurdıkları menāzilin biridir.

عَمَيْس [e-Umeys] [زُبَيْرٍ [zubeyr] vezninde) Ebū Esmā' İbn Ma'add'dır ki sahābīdir.

الْأَعْمَاسُ [el-i'mās] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir şey'i gizlemek ma'nāsınadır; yukālu: **أَعْمَسَ الشَّيْءُ إِذَا أَخْفَاهُ**

الْعَمَيْسَةُ [el-ʿamīset] [سَفِينَةٍ [sefīnet] vezninde) ve

الْعَمَيْسِيَّةُ [el-ʿamīsiyyet] (yā-yı müşeddede ile) Hak üzere olmayan yemine itlāk olunur; yukālu: **حَلَفَ عَلَى الْعَمَيْسَةِ وَالْعَمَيْسِيَّةِ أَيَّ عَلَى** **يَبِينُ غَيْرِ حَقِّ**

التَّعَامُسُ [et-teʿāmus] [تَفَاعُلٍ [tefāʿul] vezninde) Tegāfūl ma'nāsınadır; yukālu: **تَعَامَسَ عِنْدَهُ إِذَا تَغَافَلَ** başı örtülü kılmakla nāsı şübhede komak ma'nāsınadır; tekūlu: **تَعَامَسَ عَلَيَّ أَيَّ تَعَامَى عَلَيَّ** **وَتَرَكَنِي فِي شُبْهَةٍ مِنْ أَمْرِهِ**

الْمُعَامَسَةُ [el-muʿāmeset] [مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) 'Adāveti açıklamayıp zīr-i perde-i hafāda kavllenmek ma'nāsınadır; yukālu: **عَامَسَ فُلَانًا إِذَا سَاتَرَهُ وَلَمْ يُجَاهِزْهُ بِالْعَدَاوَةِ** Ve bir kimsenin kulağına fısıldamak ma'nāsınadır; yukālu: **عَامَسَهُ إِذَا سَارَهُ**

الْمُعَامِيسَةُ [el-muʿāmīset] (ism-i fā'il bünyesiyle) Şol karıya denir ki hevā-yı nefsanıyyesine sülükta tesettür edip perde bīrūn olmaya; yukālu: **إِمْرَأَةٌ مُعَامِيسَةٌ إِذَا كَانَتْ** **تَسْتَسِرُّ فِي شِبْهِهَا وَلَا تَتَهَتَّكُ**

الْمُعَمَّسَاتُ [el-muʿammisāt] [تَعْمِيسٍ [taʿmīs] ten ism-i fā'il bünyesiyle, pīç ü tābından semt ve ciheti bulunmayan müşkil ve müştebih umūra itlāk olunur; tekūlu: **جَاءَنَا بِأُمُورٍ مُعَمَّسَاتٍ أَيَّ مُظْلِمَةً مَلُوءَةً عَنْ وَجْهِهَا**

[ع م ك س]

الْعَمْكُوشُ [el-ʿumkūš] [عُضْفُورٍ [ʿuṣfūr] vezninde) Eşeğe denir, **حِمَارٌ [himār] ma'nāsına, niteki عُكْمُوشٌ [ukmūš] ve كُغْسُومٌ [kuʿsūm]**

ve **كُغْسُومٌ [kusʿūm] dahi denir.**

[ع م ل س]

الْعَمَلْسُ [el-ʿamelles] ('ayn'ın ve mīm'in ve lām-ı müşeddedenin fethiyle) Yürümek hususunda be-gāyet kavī ve tüvānā olan cüst ve revende insān ve hayvāna denir. Ve sibā'dan habīs kurda denir. Ve kelb-i şīkārīye denir ki tazı taʿbīr olunur; yukālu: **صَادَهُ بِالْعَمَلْسِ أَيَّ كَلْبِ الصَّيْدِ** Ve bir recūl ismidir ki vālidesinin hakkına be-gāyet mūrāʿat eder idi, hattā arkasında hacc-ı şerīfe götürür idi; ve minhu'l-meselu: **«أَبْرُ مِنَ الْعَمَلْسِ»**

الْعَمْلُوسَةُ [el-ʿumlūset] ('ayn'ın zammıyla) Şol yaya denir ki kavī ve şedīd olup oku sürʿatle çıkıp gider ola.

الْعَمْلَسَةُ [el-ʿamleset] [دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Sürʿat eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **عَمَلَسَ فِي السَّيْرِ إِذَا أَسْرَعَ**

[ع م ي ن س]

عُمْيَانِيسُ [Umyānis] ('ayn'ın zammı ve nūn'un kesriyle) Ḥavlān kabīlesine mahsūs bir sanem idi ki mevāşī ve mezzrūʿatlarından ona hisse ifrāz ederler idi.

[ع ن ب س]

الْعَنْبُسُ [el-ʿanbes] [جَعْفَرٍ [caʿfer] vezninde) ve

الْعَنْبِيسُ [el-ʿunābis] [عُلَابِيطٍ [ʿulābiṭ] vezninde) Arslana denir. Ve **عَنْبُسٌ [ʿanbes] ke-limesi ism olarak itlāk olundukta gayr-i munsarīf olarak عَنْبَسَةٌ [ʿanbeset] denir** **أَسَامَةٌ [usāmet] gibi, ʿalem-i cinstir. Ve**

عَنْبُسٌ [ʿAnbes] Esāmīdendir: ʿAnbes b. Şaʿlebe ve oğlu Ḥālīd ashābdandırlar. Ve ʿAnbese b. Rebīʿa el-Cuhenī sahābī ʿalā-

kavlin tābi'dir.

الْعَنَابِسُ [el-ʿAnābis] (cemʿ bünyesiyle) ̤ureyş kabilesinden Umeyye b. ʿAbduş-şems nām kimsenin altı nefer evlādına itlāk olunur ki bunlardır: 1. ̤arb. 2. Ebū ̤arb. 3. Sufyān. 4. Ebū Sufyān. 5. ʿAmr. 6. Ebū ʿAmr'dır. Bahādırlıklarını telmihle itlāk olundular.

[ع ن س]

الْعَنْسُ [el-ʿans] (ʿayn'ın fethi ve nūn'un sükünuyla) Sulb ve metīn nākaya denir. Ve tavşancıl kuşuna denir. Ve masdar olur, ağacı eğip tersine çevirmek maʿnāsına; yukālu: عَنَّسَ الْعُودَ عَنَّسًا مِّنَ الْبَابِ إِذَا عَطَفَهُ وَقَلَبَهُ Ve

عَنْسُ [ʿAns] Yemen'den bir kabile pederi olan Zeyd b. Mālik b. Uded nām kimsenin lakabıdır; Yemen'de mihlāf-ı ʿAns ona muzāftır.

الْعُنُوسُ [el-ʿunūs] (cūlūs) [culūs] vezninde) ve

الْعِنَاسُ [el-ʿinās] (kitāb) [kitāb] vezninde) Kız hadd-i bülūga vardıktan sonra aslā ere varmayıp ebkār ʿidādından hurūc derecesinde peder ve māderi yanında eğlenip kalmak maʿnāsınadır; yukālu: عِنَسَتِ الْجَارِيَةَ وَعَنَّسَتْ عُنُوسًا وَعِنَاسًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا طَالَ مَكْتُهَا فِي أَهْلِهَا بَعْدَ إِذْرَاكِهَا حَتَّى خَرَجَتْ مِنْ عِدَادِ الْأَبْكَارِ وَلَمْ تَتَزَوَّجْ قَطُّ وَهِيَ عَانِسٌ

الْإِعْنَانُ [el-i-ʿnās] (hemzenin kesriyle) ve **التَّغْنِيسُ** [et-ta-ʿnīs] (tefīl) [tefīl] vezninde) Bunlar da عُنُوسٌ [ʿunūs] maʿnāsınadır; yukālu: أَعْنَسَتِ الْجَارِيَةَ وَعَنَّسَتْ وَعُغْبَسَتْ عَلَيَّ Ve

إِعْنَانُ [i-ʿnās] Bir nesneyi tagyīr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَعْنَسَهُ إِذَا غَيَّرَهُ Ve çehreye pirlük nişānesi karışmak maʿnāsınadır;

yukālu: أَعَنَّسَ الشَّيْبَ وَجَهَهُ إِذَا خَالَطَهُ Ve

تَغْنِيسٌ [ta-ʿnīs] Kızı peder ve māderi ere vermeyip pīre-zen olunca kadar alıkomak maʿnāsınadır; yukālu: عَنَّسَهَا أَهْلُهَا إِذَا حَبَسُوهَا عَنِ التَّزْوِيجِ

الْأَعَانِسُ [el-ʿānis] [ʿunūs]-ı mezkūrdan sıfattır, aslā ere varmayıp pederi hānesinde ʿacūz olan kıza denir. Cemʿi عَوَانِسٌ [ʿavānis] ve عُنُسٌ [ʿuns] gelir ʿayn'ın zammıyla ve عُنُسٌ [ʿunnes] gelir, رُكْعٌ [ruk-kaʿ] vezninde ve عُنُوسٌ [ʿunūs] gelir ʿayn'ın zammıyla. Ve

عَانِسٌ [ʿānis] Vasf-ı müşterektir, dā'imā ergen kalıp te'ehhül eylememiş erkeğe itlāk olunur. Şārihin beyānına göre bu kalıldır. Ve

عَانِسٌ [ʿānis] Semiz ve endām ve ʿazāsı tām olan erkek deveye denir; mü'ennesi عَانِسَةٌ [ʿāniset]tir.

الْعِنَاسُ [el-ʿinās] (kitāb) [kitāb] vezninde) Masdardır ki zikr olundu. Ve

عِنَاسٌ [ʿinās] Aynaya denir; yukālu: رَأَيْتَهَا تَنْظُرُ إِلَى الْعِنَاسِ أَيِ الْمَرْأَةِ

الْعَنْسُ [el-ʿanes] (fethateynle) Her sâ'at aynaya bakmak maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ يَعْغَسُ عَنَّسًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ أَيِ يَنْظُرُ فِي الْعِنَاسِ أَيِ الْمَرْأَةِ كُلِّ سَاعَةٍ

عَنَّاسٌ [ʿAnnās] (şeddād) [şeddād] vezninde) Bir recülün ʿalemidir.

عُنَيْسٌ [ʿUneyyis] (fıvzīr) [kūşayyir] vezninde) Bir maʿrūf kumluk adıdır. Şārih رَجُلٌ nüshalarını tahti'e ve rümlü olmayı tasvīb eylemiştir.

الْأَعْنَسُ [el-A-ʿnes] (efdal) [efdal] vezninde) İbn Suleymān'dır ki şu'arādandır.

الْإِعْنِيَانُ [el-i-ʿnīnās] (i'şīşāb) [i'şīşāb] vezninde) Nākanın kuyruğunun saçak-

ları ve salkımları tavil ve firāvān olmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِغْنَوْنَسْ ذَنْبَ النَّاقَةِ إِذَا وَفَرَ هُلْبُهُ وَطَالَ**

[ع ن ف س]

الْعِنْفِيسُ [el-*in*fis] (زَبْرُجْ [zibric] vezninde) Le'im ve firū-māye olan bodura denir; yukālu: **رَجُلٌ عِنْفِيسٌ أَيْ لَيْبِمٌ قَصِيرٌ**

[ع ن ق س]

الْعَنْقَسُ [el-*an*kas] (كَافٌ [kafer] vezninde) Āfet gibi habīs ve dāhī ve fettān kimseye denir; yukālu: **هُوَ عَنْقَسٌ أَيْ ذَاهٍ حَيِيْتُ**

[ع ن ك س]

عَنْكَسٌ [eAnkes] (جَعْفَرٌ [cafer] vezninde) Bir nehrin ismidir.

[ع و س]

الْعَوْسُ [el-*av*s] ('ayn'ın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) ve

الْعَوَسَانُ [el-*aves*ān] (fetehtāla) Gece gezip dolaşmak ma'nāsınadır; yukālu: **عَاسَ الرَّجُلُ عَاسٌ يَعُوسُ عَوْسًا وَعَوَسَانًا إِذَا طَافَ بِاللَّيْلِ** Ve bir adam 'ayālını idāre bābında çalışıp emek çekmek ma'nāsınadır; yukālu: **عَاسٌ عَلَى عِيَالِهِ إِذَا** Ve 'ayālını nafakalandırmak ma'nāsınadır; yukālu: **عَاسٌ عِيَالَهُ إِذَا قَاتَهُمْ** Ve

عَوَسٌ [eavs] ve

عِيَاسَةٌ [iyāset] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Bir kimse mālına gereği gibi takayyüd edip hoşça görüp gözetmek ma'nāsınadır; yukālu: **عَاسٌ مَالَهُ عَوْسًا وَعِيَاسَةٌ إِذَا أَحْسَنَ الْقِيَامَ عَلَيْهِ** Ve kurt kısmı gece tu'me talebiyle gezmek ma'nāsınadır; yukālu: **عَاسَ الدَّبْتُ** **إِذَا طَلَبَ شَيْئًا يَأْكُلُهُ بِاللَّيْلِ**

الْعَوْسُ [el-*üs*] ('ayn'ın zammıyla) Bir cins koyun adıdır; ve yukālu: **هُوَ كَبِشٌ عَوْسِيٌّ** Şārihin beyānına göre tüyleri pek beyāz olanıdır.

الْعَوْسُ [el-*aves*] (fethateynle) Dıhk ve ekl ve tekellüm ederken avurtları içeri geçik olmak ma'nāsınadır; yukālu: **عَوْسٌ الرَّجُلُ عَوْسًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ يَدْخُلُ شِدْقَاهُ عِنْدَ الضَّحِكِ وَعَيْرِهِ**

الْأَعْوَسُ [el-*a*ves] (أَحْمَرٌ [ahmer] vezninde) عَوْسٌ [eavs]-i mezkūrdan sıfattır; mü'ennesinde عَوْسَاءُ [eavsā] denir, حَمْرَاءُ [hamrā] gibi. Ve

أَعْوَسٌ [a^{ves}] Kılıç ve ayna makülesine cilā veren adama denir, صَيْقَلٌ [şayqal] ma'nāsına. Ve bir nesneyi pek vasf eder olan adama denir; yukālu: **هُوَ أَعْوَسٌ أَيْ صَيْقَلٌ وَكَذَا وَصَافٌ لِلشَّيْءِ**

بَرَائِكَاءُ [el-*av*āsā] ('ayn'ın fethiyle (berākā] vezninde) Osurgan böceğinin hāssaten gebesine denir.

الْعَوَاسَةُ [el-*uv*āset] (ثُمَّامَةٌ [sumāmet] vezninde) İçecek şerbetine denir, süt ve sâ'ire olsun.

[ع ي س]

الْعَيْسُ [el-*ays*] (لَيْسٌ [leys] vezninde) Buğurun menīsine denir, مَاءُ الْفَحْلِ [mā'u'l-fahl] ma'nāsına. Bunu semm-i kātildir derler. Ve

عَيْسٌ [eays] Masdar olur, buğur nākaya aşmak ma'nāsına; yukālu: **عَاسَ الْفَحْلُ النَّاقَةَ يَعِيسُ عَيْسًا إِذَا صَرَبَهَا**

الْعَيْسُ [el-*īs*] ('ayn'ın kesriyle) Şol beyāz develere denir ki beyāzlarına nev'an kumrallık karışık ola; müfredi أَعْيَسٌ [a^{yes}] ve mü'ennesi عَيْسَاءُ [eaysā]dır. Ve

عَيْسَاءُ [eaysā] Bir hatun ismidir. Ve dişi çekirgeye denir.

عَيْسَى [īsā] ('ayn'ın kesriyle) İsm-i 'İbrānī yāhūd Süryānīdir. Cem'inde عَيْسُونَ [īsevn] denir sīn'in fethiyle ve zammıyla

da cā'izdir ki Kūfiyyūn kavlidir; tekūlu: مَرَزْتُ بِالْعَيْسِينَ ve رَأَيْتُ الْعَيْسِينَ ve جَاءَنِي الْعَيْسُونَ Bu ikide sīnlerin fethiyledir ve Kūfiyyūn sīn'lerini meksūr ederler. Ve nisbetinde عَيْسِي [ʿIsiyy] denir yā'nın hafzi ve sīn'in kesriyle, مَرْمِي [mermiyy] ve مَلْهِي [melhiyy] gibi. Ve عَيْسَوِي [ʿiseviyy] denir ʿayn'ın ve vāv'ın kesriyle ki yā' vāv'a münkalib olmuştur.

Mütercim der ki kütüb-i eslāfta عَيْسَى [ʿIsā] [ʿIsūʿ]-ı Süryānī muʿarrebî olmak üzere mestürdür ki seyyid ve mübārek maʿnālarıdır. Beydāvī ʿİbrāniyyetine zāhibdir. Ve sāhib-i Teysīr عَيْسَى [ʿIsā] muʿarrebî olmasını kāʿildir ki šīn-i muʿceme iledir. Ve baʿzılar عَوْس [ʿavs] ve عَيْس [ʿays] mādelerinden ʿArabiyyetine zāhib oldular, lākin sarf mercūhtur.

الإغياش [el-iʿyās] (hemzenin kesriyle) Ekin sünbulelerinin yaşı kalmayıp hep kurumak maʿnāsınadır; yukālu: أَعْيَسَ الزَّرْعُ إِذَا لَمْ يَكُنْ فِيهِ رَطَبٌ

التعيس [et-teʿayyus] [tefaʿul] vezninde) Deve kısmı karamtık ak olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَعَيْسَتِ الْإِبِلُ إِذَا صَارَتْ بَيَاضًا فِي سَوَادٍ

أبو الأغييس [Ebu'l-Aʿyes] Muhaddisinden ʿAbdurrahmān b. Selmān el-Ḥimsī'dir.

FASLU'L-ĠAYNĪ'L-MUʿCEME

(فَضْلُ الْعَيْنِ الْمُعْجَمَةِ)

[غ ب س]

الغَبَسُ [el-ġabes] (ġayn'ın ve bā'nın fethiyle) ve

الغُبْسَةُ [el-ġubset] (ġayn'ın zammıyla) Zulmet maʿnāsınadır. ʿAlā-kavlin küll renğinde olan aklığa denir ki boz olacaktır; yukālu: بِهِ غَبَسٌ وَغُبْسَةٌ أَيْ ظُلْمَةٌ أَوْ بَيَاضٌ فِيهِ كُدْرَةٌ Ve رَمَادٍ

غَبَسٌ [Ġabes] Ḥarmele b. el-Munzir et-Tāī nām šāʿirin nākası ismidir.

الأغْبَسُ [el-aġbes] غَبَسٌ [ġabes] ve غُبْسَةٌ [ġubset]ten vasftır, boz kurda denir; yukālu: غُبْسٌ إِذَا كَانَ فِيهِ غُبْسَةٌ Cemʿi غُبْسٌ [ġubs]tur ġayn'ın zammıyla.

الْوَرْدُ الْأَغْبَسُ [el-verdu'l-aġbes] Kula ata denir, semend maʿnāsına.

إِبْنُ الْأَغْبَسِ [İbnu'l-Aġbes] Aḥmed b. Beşir et-Tucībī nām muhaddistir.

الغُبَيْسُ [el-ġubeys] زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde ki bünye-i tasgīrdir ve ʿArabların işbu لَا أَتِيكَ مَا عَبَا غُبَيْسٌ kelāmında vākiʿ ve أَبَدًا kavliyle müfesserdir. Bunun aslı maʿlūm olmadı. Baʿzılar ʿindeinde أَعْبَسُ lafzından ki boz kurda denir, murahhamen tasgīr olundu. Pes kelām-ı mezkūr “Ben sana kurt kısmı koyunlara aralık aralık hücum eder oldukça gelmem” demek olur. Kurdun koyuna hücumdan inkitāʿı olmamakla teʿbīd ve devāmdan kināye olmuş olur. Buna göre عَبَا kelimesinin aslı عَبٌّ olur, bā'nın birisi yā'ya mübeddel olmuştur. Mütercim der ki bu sürette ذُنُوبٌ taʿmīm olunmuştur, lākin Zemaḥşerī'nin beyānına göre غُبَيْسٌ [ġubeys]ten murād zamandır, nās

üzere 'adv ve idrārından nāṣī kurda teşbīh olundu. Ve 'alā-kavlin غُبَيْسٌ [gubays]ten murād Cedy nām kevkebdir, hafā' ve te-settūr cihetiyle kurda teşbīh olunmuştur. Ve عَبَا [gabā] عَيْبِي [gabiye] ma'nāsınadır ki hafī ma'nāsınadır.

الْعَبْسُ [el-ğabs] [ħabs] vezninde) ve **الْإِغْبِسَاسُ** [el-iğbisās] [iħmirār] vezninde) ve

الْإِغْبِسَاسُ [el-iğbisās] [iħmirār] vezninde) Gece muzlim olmak ma'nāsınadır; yukālu: عَبَسَ اللَّيْلُ غَبْسًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَأَغْبَسَ yukālu: Mübālaga ma'naları ma'lūmdur.

[غ د س]

أَبُو الْعَيْدَاسِ [ebu'l-ğaydās] (ğayn'ın fethiyle) Ālet-i tenāsülün künyesidir.

[غ ذ م س]

غَذَامِيسُ [Guzāmis] (ğayn'ın zammı ve fet-hi ve zāl'ın i'cāmıyla) Mağrib'de bir bel-de adıdır ki Sūdān bilādī semtine düşer, cülūd-ı Guzāmisiyye oradan zuhūr eder.

[غ ر س]

الْعَرُوشُ [el-ğars] (ğayn'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Yere ağaç dikmek ma'nāsınadır; yukālu: عَرَسَ الشَّجَرَ عَرَسًا مِنَ Ve

عَرَشُ [ğars] Magrūs ma'nāsına olur ki dikilmiş fidana denir. Cem'i أَغْرَاسٌ [ağrās] ve minhu yukālu: هُوَ عَرَشٌ يَمِينِهِ

بَيْرُ عَرِيسٍ [Bīru Ğars] Medīne'de bir kuyu adıdır ki Fahr-i 'ālem 'aleyhi's-salātu ve's-selām onun suyuyla gasl olundu; ve minhu'l-hadīs: «عَرَسٌ مِنْ عَيْوُنِ الْجَنَّةِ» Zāhiren gasl olunacakları sırrına işāret buyurdular.

وَادِي الْعَرُوسِ [Vādi'l-Ğars] Fedek kurbünde bir vādī adıdır.

الْإِغْرَاسُ [el-iğrās] (hemzenin kesriyle) Bu dahi yere ağaç dikmek ma'nāsınadır; yukālu: أَغْرَسَ الشَّجَرَ بِمَعْنَى عَرَسَهُ

الْعَرُوشُ [el-ğirs] (ğayn'ın kesriyle) Mevlūd vülūdunda bilece çıkan sümük tarzında galīz nesneye denir. 'Alā-kavlin şol yuf-ka zar gibi dericiğe denir ki deve yavrusu doğduktaki yüzünde sarılmış çıkar. Eğer sā'atinde izāle olunmaz ise bunalıp helāk olur. Cem'i أَغْرَاسٌ [ağrās] gelir. Ve

غَرُوشُ [ğirs] Kara kargaya denir.

الْعَرَّاسُ [el-ğarās] [sehāb] vezninde) Müshil tenāvül eden adamın fazla-i tabī'atına denir.

الْعَرَّاسُ [el-ğirās] (ğayn'ın kesriyle) Fidan dikimi vaktine denir; yukālu: هَذَا زَمَنُ الْعَرَّاسِ Ve dikilmiş fidana denir.

الْمَعْرُوسَةُ [el-mağrūset] Karışkanlık ma'nāsınadır; yukālu: هُمْ فِي مَعْرُوسَةٍ وَمَرْعُوسَةٍ أَي فِي اخْتِلَاطٍ

الْعَرِيسَةُ [el-ğarīset] [sefīnet] vezninde) Henüz bitmiş olan hurmā fidanına denir, 'alā-kavlin henüz dikilmiş hurmā fidanına denir, yerinde pekişip tutunca kadar.

الْعَرِيسُ [el-ğarīs] [emīr] vezninde) Dişi koyuna denir. Ve

عَرِيسٌ عَرِيسٌ [ğarīs garīs] Koyunu sağmak için çağırarak kelimāttandır.

عَرِيسَةٌ [Ğarīset] [sefīnet] vezninde) Cāriyelere 'alem-i mahsūstur.

[غ س س]

الْعَسُ [el-ğass] (ğayn'ın fethi ve sīn'in teşdīdiyle) Misāfir bilād ve kasabāta uğrayıp geçmek ma'nāsınadır; yukālu: عَسَّ فِي

وَالْبِلَادِ غَسًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا دَخَلَ فِيهَا وَمَضَى Ve bir adamın kavlı ve fıline harf-endâzlıklıkla dahl ve ta'iyib eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: غَسَّ فُلَانًا إِذَا غَابَهَا Ve suya daldırmak ma'nâsınadır; yukâlu: غَسَّ فُلَانًا فِي الْمَاءِ إِذَا غَطَّهُ فِيهِ Ve kedi kısmını gis diye âzârlamak ma'nâsınadır; yukâlu: غَسَّ الْقِطَّ إِذَا رَجَرَهُ فَقَالَ غَسَّ

الْإِنْعِسَاسُ [el-ingisās] [infi'āl] [vezninde) Suya dalmak ma'nâsınadır; yukâlu: غَسَّهُ فِي الْمَاءِ فَأَنْعَسَ

غَسَّ [gass] (ğayn'ın fethi ve sîn'in sükūnuyla) Kedi kısmına mahsūs zecr ve âzâr hikâyesidir ki lisânımızda pis denir.

الْعَسْغَسَةُ [el-ğasğasat] [زَلْزَلَةٌ] [zelzelet] vezninde) Kedi kısmını gis gis diye âzârlamak ma'nâsınadır; yukâlu: عَسْغَسَ الْقِطَّ إِذَا رَجَرَهُ فَقَالَ غَسَّ غَسَّ

الْمَغْسُوسَةُ [el-mağsūsət] Şol hurmâ ağacıdır ki hurmâ verip lâkin halâveti olmaz ola; yukâlu: نَخْلَةٌ مَغْسُوسَةٌ إِذَا كَانَتْ تُرْطَبُ وَلَا حَلَاوَةٌ لَهَا Ve kediyeye denir, هِرَّةٌ [hirret] gibi.

الْغَسُوسُ [el-ğasūs] [صَبُورٌ] [şabūr] vezninde) Şol ta'âmâ denir ki ki leziz olup rāhatü'l-hulkūm gibi çignemeksizin yutulur ola; suya dalmak ma'nâsındandır; yukâlu: هَذَا الطَّعَامُ غَسُوسٌ صَدِيقٌ أَيْ طَعَامٌ صَدِيقٌ

الْإِغْسَاسُ [el-iğsās] (hemzenin kesriyle) **غَسُوسٌ** [ğasūs] olan et'imededen yedirmek ma'nâsınadır; tekūlu: أَنَا أَعَسُّ وَأَسْقَى أَيْ أَطْعَمُ يَعْنِي الْغَسُوسَ

الْغُسَّاسُ [el-ğusās] [غُرَابٌ] [ğurāb] vezninde) Deveye mahsūs bir maraz adıdır.

الْمَغْسُوسُ [el-mağsūs] [غُسَّاسٌ] [ğusās] 'il-letine uğramış deveye denir; yukâlu: بَعِيرٌ مَغْسُوسٌ إِذَا أَصَابَهُ الْغُسَّاسُ Ve fāsîd ve tebāh olmuş hurmâya denir, ke-mâ se-yuzkeru.

غَسَّانٌ [Ġassān] [كَنَّانٌ] [vezninde) Yemen'de bir kabîle pederinin ismidir; mülük-i Ġassān onlardandır. Ve Yemen'de Rima' ile Zebîd beyninde bir su adıdır; Ezd kabîlesinden o suya nüzül ve nüş eden cemā'at Ġassān ile müsemmâ olup nüş eylemeyen tesmiye olunmadı.

الْغُسُّ [el-ğuss] (ğayn'ın zammıyla) Za'if ve le'im olan kimseye denir. Esās'ta ve sâ'ir ümmehâtta le'im-i za'ife vasf olarak mersümdür, ke-mâ kâle fi'l-Esās: فُلَانٌ غُسٌّ مِنْ قَوْمِ أَعْسَاسٍ وَهُوَ الضَّعِيفُ اللَّيِّمُ

الْغَسَّاسُ [el-ğasās] [حَسِيسٌ] [ħasīs] vezninde) ve

الْمُغْسَسُ [el-muğassas] [مُعْظَمٌ] [mu'azzam] vezninde) **مَغْسُوسٌ** [mağsūs] gibi fāsîd ve tebāh olmuş taze hurmâya denir; yukâlu: رُطِبٌ غَسِيسٌ وَمَغْسُوسٌ وَمُعْسَسٌ أَيْ فَايِدٌ

[غ ض س]

الْغَضَّاسُ [el-ğaðas] (ğayn'ın ve dād-ı mu'cemenin fethiyle) Yemen lügatinde bir nebât yāhūd kerevyâ ismidir, Karaman kimyonu dedikleri nebâtür.

[غ ط ر س]

الْغِطْرِسُ [el-ğitris] [زَبْرَجٌ] [zibric] vezninde) ve

الْغِطْرِيْسُ [el-ğitri's] [عَفْرِيْتٌ] [ʿifri't] vezninde) Zālîm ve mütecebbir ve mütekebbir şahsa denir. Cem'i **غَطَّارِسٌ** [ğatāris] ve **غَطَّارِيْسٌ** [ğatāri's] gelir; yukâlu: هُوَ غَطَّارِسٌ وَغَطَّارِيْسٌ أَيْ ظَالِمٌ مُتَكَبِّرٌ

الْغَطَّرَسَةُ [el-ğatrasət] [دَحْرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) Hod-bînlik ve 'uceb ve pindâr eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: فُلَانٌ يُغَطَّرِسُ أَيْ يُعْجِبُ بِنَفْسِهِ Ve akrân ve emsâle bālâ-pervâzlık ve tafra-fürüşlukla havâle olmak ma'nâsınadır; yukâlu: هُوَ يُغَطَّرِسُ أَيْ

يَطَّوْرُ عَلَى الْأَقْرَانِ Ve kibr ve dimāg eylemek ma'nāsınadır; yukālu: غَطَّرَسَ عَلَيْهِ إِذَا تَكَبَّرَ Ve bir adamı darıltmak ma'nāsınadır; yukālu: غَطَّرَسَهُ إِذَا أَغْضَبَهُ

التَّعْطُرُشُ [et-teğatrus] (تَدَخْرُجُ [tedahruc] vezninde) Bir adama gücenip dargınlık peydā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا تَعْطُرَسَ لَهُ إِذَا تَعْطُرَسَ Ve salınarak yürümek ma'nāsınadır; yukālu: تَعْطُرَسَ فِي مَشِيَّتِهِ إِذَا تَبَحَّثَرَ Ve yoldan sapıp yolsuz gitmek ma'nāsınadır; yukālu: تَعْطُرَسَ فَلَانَ إِذَا تَعَسَّفَ الطَّرِيقَ eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَعْطُرَسَ الرَّجُلُ إِذَا بَجَلَ

[غ ط س]

الْعَطْسُ [el-ğats] (ğayn'ın fethi ve tā'nın sükūnuyla) Suya daldırmak ma'nāsına; yukālu: غَطَسَهُ فِي الْمَاءِ غَطْسًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا غَمَسَهُ Ve suya dalmak ma'nāsına olmakla müte'addī ve lāzım olur; yukālu: غَطَسَ فِي الْمَاءِ إِذَا انْغَمَسَ Niteki 'ayn-ı mühmele ile غَطَسَتْ بِهِ اللَّجْمُ أي دَهَبَتْ بِهِ الْمِيئَةُ ile غَطَسَتْ بِهِ اللَّجْمُ dahi derler. Ve لُجْمٌ [lucem] mādresi orada beyān olundu. Ve

عَطَسَ [ğats] Suyu eğilip ağzıyla içmek ma'nāsınadır; yukālu: غَطَسَ فِي الْإِنَاءِ إِذَا كَرَعَ

الْعَطُوشُ [el-ğatūš] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Hurūb ve hatarāt ve mehālike dalıp saldırcı dilire denir; yukālu: رَجُلٌ عَطُوشٌ أَي مَقْدَامٌ فِي الْعَمْرَاتِ وَالْحُرُوبِ

التَّعْطَاطُسُ [et-teğātus] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Tegāfūl ma'nāsına müsta'meldir ki dalgınlık gösterir; yukālu: تَعْطَاطَسَ الرَّجُلُ إِذَا تَغَافَلَ Ve iki kimse birbirini suya daldırmak ma'nāsınadır; yukālu: تَعْطَاطَسَا إِذَا تَمَاقَلَا

الْمِغْنَطِيسُ [el-miğneṭīs] (mīm'in kesri ve nūn'un fethiyle) ve

الْمِغْنِطِيسُ [el-miğnīṭīs] (nūn'un kesr ve meddiyle) ve

الْمِغْنَاطِيسُ [el-miğnāṭīs] (mīm'in kesriyle) Tahrīfle mıknatīs dedikleri taşta denir ki bi'l-hāssa demiri cezbe eder. Ve bu mu'arrebdir, ya'nī Yūnānīden mu'arrebdir ki Yūnānīde مِغْنَاطِيسٌ [miğnaṭīs] demir kapıcı taş demektir.

[غ ط ل س]

الْعَطَّلِيسُ [el-ğatalles] (عَمَلِيسٌ [amelles] vezninde) Sibā'dan kurda denir, أَبُو الْعَطَّلِيسِ [ebu'l-ğatalles] ile de meknī olur.

[غ ل س]

الْعَلْسُ [el-ğales] (fethateynle) Gecenin āhirinde olan karanlığa denir ki sabāh karanlığı olacaktır; yukālu: ذَهَبَ فِي الْعَلْسِ أَي ظُلْمَةً آخِرَ اللَّيْلِ

الْإِغْلَاسُ [el-iğlās] (hemzenin kesriyle) Gecenin āhirinde olan karanlığa girmek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا دَخَلُوا فِي الْعَلْسِ

التَّغْلِيسُ [et-ğālīs] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Gecenin āhirinde gidip suya varmak ma'nāsınadır; yukālu: غَلَسُوا إِذَا سَارُوا وَوَرَدُوا بِغَلْسٍ Şārih der ki تَغْلِيسٌ [ğālīs] mutlakan vakt-i mezkūrda bir iş tutmak ma'nāsınadır.

الْغَالِيسُ [el-ğālīs] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Himār kısmının a'lāmındandır.

تُعْلِسُ [tuğullis] (zammeteynle ve lām-ı müşeddedenin kesriyle) تُحَيِّبُ [tuḥuyyib] ve تُهْلِكُ [tuḥullik] gibi eşedd ve münker dāhiyeye ıtlāk olunur. Fi'l-asl bas-kın sabāh karanlığında olmakla ma'nā-yı mezbūrdan tesbik ve tasarruf olundu ve bu gayr-i munsarıftır, 'alemiyyet ve vezn-i fi'l için; yukālu: وَقَعَ فِي وَادِي تُعْلِسُ أَي فِي دَاهِيَةِ

Ebrehe'nin delili olan Ebī Rigāl nām şahsın kabri ondadır. Hâlen gelip gidenler umre yolunda kabrini seng-sâr ederler.

نَجَزَ بِعَوْنِهِ تَعَالَى

[غ م ل س]

الْعَمَلْسُ [el-gamelles] [عَمَلْسُ] [‘amelles] vezninde) Habīs ve cerīc olan şahsa denir. Onun için bununla habīs olan kurt sıfatlanır; yukālu: ذُنُوبٌ عَمَلْسٌ أَيَّ حَبِيبٌ جَرِيءٌ

الْغِمْلَاسُ [el-gimlās] [قِرطَاسٌ] [kirtās] vezninde) Esrimiş devenin boğazından çıkan kıvılcık dağarcığın kova gibi iri olanına denir; yukālu: شَقِيقَةٌ غِمْلَاسٌ أَيَّ ضَحْمَةٌ

[غ و س]

الْعَوَاسُ [el-gavās] [سَحَابٌ] [sehāb] vezninde) Askerin düşmandan münhezim ve seby ve gāret olduğu güne denir; yukālu: يَوْمٌ عَوَاسٌ أَيَّ فِيهِ هَزِيمَةٌ وَتَسْلِيحٌ

الْمُعَوَّسُ [el-muḡavves] [مُعَظَّمٌ] [mu‘azzam] vezninde) Dikenleri kırılıp temiz ve ıslāh olunmuş hurde hurmā ağacına denir; yukālu: أَشَاءٌ مُعَوَّسٌ إِذَا كَانَ قَدْ شُدِّبَ عَنْهُ سَلَاؤُهُ

[غ ي س]

الْغَيْسَانِي [el-ḡaysāniyy] (ḡayn'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Şol dil-bere denir ki kāmēti nihāl-i sehī gibi hūb ve mevzūn ve mu‘tedil ola; yukālu: هُوَ غَيْسَانِي أَيَّ جَمِيلٌ كَأَنَّهُ غُضِّنَ فِي حُسْنِ قَامَتِهِ

الْغَيْسَانُ [el-ḡaysān] ve

الْغَيْسَاءُ [el-ḡaysāt] (tā'yla) Yiğitlik evveline denir ki hiddet ve tarāveti hengāmıdır; yukālu: فَعَلَهُ فِي غَيْسَانِ الشَّبَابِ وَعَيْسَانِهِ أَيَّ أَوْلَاهِ وَحَدِيثِهِ وَنَعْمَتِهِ إِنَّهُ لَيْسَ مِنْ غَيْسَانِهِ أَيَّ مِنْ صُرْبِهِ

الْغَيْسُ [el-ḡays] [لَيْسٌ] [leys] vezninde) Gövdede olan çok ve vāfir olarak ter ü taze ete denir; yukālu: لَحْمٌ غَيْسٌ أَيَّ أَثِيثَةٌ وَافِرَةٌ نَاعِمَةٌ

FASLU'L-FĀḌ

(فَضْلُ الْفَاءِ)

[ف أ س]

الْفَأْسُ [el-feʿs] (fā'nın fethi ve hemzenin sükunuyla) Ma'rūftur ki baltaya denir, odun kırarlar. Cem'i **أَفُوسٌ** [efʿus] ve **فُؤوسٌ** [fuʿūs] gelir. Ve

فَأْسُ اللَّجَامِ [fe'su'l-licām] Uyan baltası ki gem damağı ta'bir olunur. Ve

فَأْسُ الرَّأْسِ [fe'su'r-re's] Başın ensesinde kafā üzere müşrif olan yumruca kemiğe itlāk olunur. Ve

فَأْسٌ [fe's] Masdar olur, yarmak ma'nāsına; yukālu: **فَأَسَ الْخَشَبَةَ فَأَسَا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا شَقَّهَا** Ve balta ile vurmak ma'nāsınadır; yukālu: **فَأَسَّ** Ve başın ensesinde **فَأَسَّ** [fe's] dediği mezbūr kemiğe vurmak yā dokunmak ma'nāsınadır; yukālu: **فَأَسَّهُ إِذَا أَصَابَهُ** Ve ta'am yemek ma'nāsınadır; yukālu: **فَأَسَّ الطَّعَامَ إِذَا أَكَلَهُ** Ve

فَأَسٌ [Fās] Mağrib'de bir şehir-i ma'rūf adıdır ki kesret-i isti'malle hemzesi terk olunmuştur.

[ف ج س]

الْفَجَسُ [el-fecs] (fā'nın fethi ve cīm'in sükunuyla) Kibr ve ta'azzum eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **فَجَسَ الرَّجُلُ فَجَسًا مِنْ** **الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا تَكَبَّرَ وَتَعَطَّمَ** Ve **فَجَسَهُ** **إِذَا فَهَرَهُ** Ve hāssaten bir şerr ve kerīhe-i nā-mesbūk ihtirā'e eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **فَجَسَ الرَّجُلُ إِذَا ابْتَدَعَ فِعْلًا وَلَا يَكُونُ إِلَّا شَرًّا**

التَّفَجُّسُ [et-tefēcus] **تَفَعَّلَ** [tefa'ul] vezninde) Bu dahi tekebbür ve ta'azzum ma'nāsınadır; yukālu: **تَفَجَّسَ عَلَيْهِ إِذَا تَكَبَّرَ وَتَعَطَّمَ**

الْإِفْجَاشُ [el-ifcās] (hemzenin kesriyle) Beyhüde ve bī-ma'nā nesne ile iftihār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **إِذَا أَفْجَسَ الرَّجُلُ إِذَا افْتَخَرَ بِالْبَاطِلِ**

[ف ح س]

الْفَحْسُ [el-fahs] (hā-yı mühmele ile **نَحَسَ** [nahs] vezninde) Elde olan nesneyi dil ile yā ağız ile almak ma'nāsınadır; yukālu: **فَحَسَ الشَّيْءَ فَحَسًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا أَخَذَهُ مِنْ يَدِهِ بِلِسَانِهِ أَوْ فَمِهِ مِنَ الْمَاءِ وَغَيْرِهِ** Ve peygamber arpası dedikleri arpanın kılçıkları ayrıl-mak için elde ovuşturmak ma'nāsınadır; yukālu: **فَحَسَ السُّلْتِ إِذَا ذَلِكُهُ حَتَّى تَقْلَعَ عَنْهُ الشَّفَاءُ**

التَّفَيْحُسُ [et-tefeyhus] **تَبَيَطُرُ** [tebeytur] vezninde) Salınarak yürümek ma'nāsınadır; yukālu: **تَفَيْحَسَ فِي مَشِيئِهِ إِذَا تَبَحَّثَرَ**

[ف د س]

الْفُدْسُ [el-fuds] (fā'nın zammıyla) Örümeceği denir, **عَنْكَبُوتٌ** [ʿankebūt] ma'nāsına. Cem'i **فِدَسَةٌ** [fideset] **قِرْدَةٌ** [kiredet] vezninde.

الْفَدَسِيّ [el-fedesiyy] [**عَرَبِيّ**] vezninde) Neye mensüb olduğu ma'lüm olmayan adama denir; yukālu: **فُلَانٌ الْفَدَسِيّ إِذَا كَانَ لَا يُعْرِفُ إِلَى مَاذَا نُسِبَ**

Şārih der ki mü'ellif bu bābda Şağānī'yi taklīd eylemekle onun muharrefini mādde olarak sebt eylemiştir. İbtidā Ezherī merhūm **رَأَيْتُ بِالْخُلُصَاءِ دَخَلًا يُعْرِفُ بِالْفَدَسِيّ قَالِ** **مَرْهُومٌ وَلَا أَدْرِي إِلَى أَيِّ شَيْءٍ نُسِبَ** **ibāretiyle nakl eylemişti. Ya'nī "Halşā nām mahalde Fedesiyy denmekle ma'rūf bir çukur gördüm lākin mensübun ileyhi olacak fedes ma'lūmum olmadı."** Şağānī **ibāret-i mezbürede olan دَخَلَ [dahıl] kelimesini رَجُل [recul]e tashīf edip mādde-i mahsūseye tahrīf eyledi. Mü'ellif dahi nazar-ı celīl ile ahz ve vech-i merkūm üzere sebt eyle-**

miştir. *Lisānu'l-ʿArab* dahi takrīr-i šārihe mutābıktır.

الْفَيْدَسُ [el-feydes] (حَيْدَرٌ [haydar] vezninde) Ehl-i Mısr lügatinde deryā misâfirleri yaʿnî ehl-i sefinenin istishâb eyledikleri cerre-i kebîreye denir ki mancana taʿbîr olunan su kabı olacaktır.

الْإِفْدَاسُ [el-ifdās] (hemzenin kesriyle) Kaba örümcekler uşmak ve örümceklenmek maʿnâsınadır; yukâlu: أَفْدَسَ الرَّجُلُ إِذَا صَارَ فِي إِئَاءِهِ الْعَنَاقِبُ

[ف د ك س]

الْفَدَوَكْسُ [el-fedevkes] (سَمَنْدَلٌ [semendel] vezninde) Yavuz arslana ve yavuz adama denir. Ve Aḥṭal lakabıyla maʿrûf Ğiyâş b. Ğavş et-Tağlibî nâm şâirin ceddî ismidir.

[ف ر د س]

الْفِرْدَوْسُ [el-firdevs] (fā'nın kesri ve dāl'ın fethiyle) Şol vâdiye denir ki her cins nebâtât inbât eder, yaʿnî onda envāʿ-ı nebâtât nâbit olur ola. Burada cemʿ-i nüshalarda مِنْ lafzı sâkittir. Bi'l-cümle ümmehât-ı sâʿirede مِنْ unvânında müsebettir; nüshalar tashih oluna. Ve

فِرْدَوْسُ [firdevs] Şol bostâna ve bāğçeye denir ki bostānlarda nâbit olan eşcâr ve sebzevâtın mecmûʿunu cāmiʿ olup ve onda üzüm asmaları dahi ola. Kâle'l-muʿellif **الْفِرْدَوْسُ مِنَ الْأَوْدِيَةِ الَّتِي تَنْبُتُ ضَرْوَبًا مِنَ النَّبْتِ وَالْبُسْتَانُ يَجْمَعُ كُلُّ مَا يَكُونُ فِي الْبُسَاتِينَ يَكُونُ فِيهِ الْكَرْمُ** Şārih der ki müʿellif fıkra-i sâniyeyi vasl tarîkiyle sebt eylemekle teşvîş eylemiştir, zîrâ ʿArablar zıkr olunan bostâna ve hâssaten üzüm bāğına da **فِرْدَوْسُ** [firdevs] itlâk ederler. Ve **فِرْدَوْسُ** [firdevs] müzekkerdir, bâzen müʿennes olur, **جَنَّةٌ** [cennet] teʿviliyle. Ve bu ʿArabıyyedir, ʿalâ-

kavlin Rûmiyyeden yâhüd Süryâniyyeden menküldür. Ve

فِرْدَوْسُ [Firdevs] Yemâme kurbünde Benî Yerbûʿ yurdunda bir çemen-zâr ismidir. Ve Kûfe kurbünde Benü Temîm yurdunda bir su adıdır. Ve

قَلْعَةُ فِرْدَوْسٍ [Kalʿatu Firdevs], Qazvîn eyâletinde bir kalʿadır.

الْفُرْدُوسُ [el-furdūs] (عُضْفُورٌ [ʿuşfūr] vezninde) Kesîr ve firāvân olan taʿāmâ denir. Müʿellif bunda dahi müsemâha eylemiştir.

الْفَرَادِيسُ [el-ferādīs] فِرْدَوْسُ [firdevs]in cemʿidir. Dimaşq kurbünde bir mevziʿ ismidir ki ebvâb-ı Dimaşq'tan **بَابُ الْفَرَادِيسِ** [Bābu'l-Ferādīs] ona muzâftır. Ve Haleb kurbünde berriyye-i Ḥusâf ile Hâdır-ı kâbile-i Tayyîʿ beyninde bir mevziʿin adıdır.

الْفُرَادِيسُ [el-furādīs] (عُلَابِيَةٌ [ʿulābiṭ] vezninde) Kemikleri iri olan adama denir; yukâlu: رَجُلٌ فُرَادِيسٌ أَيُّ صَحْمِ الْعِظَامِ

الْفَرْدَسَةُ [el-ferdeset] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Seʿat ve vüsʿat maʿnâsınadır; ve minhu yukâlu: **صَدْرٌ مُفْرَدَسٌ أَيُّ وَاِسِعٌ** Ve **فِرْدَوْسُ** [firdevs]in ʿArabıyyetine zâhib olanlar bu maʿnâdan meʿhûzdur dediler. Ve

فِرْدَسَةُ [ferdeset] Bir adamı kapıp yere çalmaq maʿnâsınadır; yukâlu: **فِرْدَسُهُ إِذَا صَرَعهُ** Ve çuval ve sepet ve kavsara makülesini sımsıkı basıp doldurmak maʿnâsınadır; yukâlu: **فِرْدَسُ الْجَلَّةِ إِذَا حَشَاهَا مُكْتَنِرًا**

[ف ر س]

الْفَرَسُ [el-feres] (fethateynle) Ata denir; erkeğine ve kırsırağına şâmilidir, ʿalâ-kavlin kırsırağına **فِرْسَةٌ** [fereset] denir hâ'yla. Cemʿi **أَفْرَاسٌ** [efrās] ve **فُرُوسٌ** [furūs] gelir. Ve

‘Arablar iki kimse bir işe birden şürū‘ ve mübāderet edip nihāyete kadar yekdiğere berāber olsalar هُمَا كَفَرَسَي رِهَانٍ derler ya'nī yarış atları gibi. Ve bu teşbīh ibtidār eyledikleri husūsun ibtidāsında darb olunur, zīrā nihāyet elbette sābıktan tecliye eder, yā'nī lā-mahāle birisi nihāyette sābık olur.

الْفَارِسُ [el-fāris] Atlıya denir, süvār ma'nāsına; tekūlu: رَأَيْتُ فَارِسًا أَي زَاكِبَ فَرَسٍ Ve bu لَابِنٍ [lābin] ve تَامِرٍ [tāmīr] gibi ni-sebiyyedir ki sāhib-i feres demektir. Cem'ī şāzz olarak فَوَارِسٌ [fevāris]tir, zīrā müzekker-i ‘ākılta fevā'il, fā'iletin cem'ī olur. Ve فَارِسٌ [fāris] ‘umūm üzere müsta‘meldir; ya'nī hemān rākib-i feres olana mahsūs değildir, belki katır ve sārīr zī-hāfir olanların mecmū'unda isti‘māl olunur; fe-yukālu: مَرَّ فَارِسٌ عَلَي بَعْلِ وَعَلَى كَلِّ ذِي حَافِرٍ Pes bu tağlīb üzere olur. Ve ba‘zılar ata tahsīs eylediler. Ve

فَارِسٌ [fāris] Arslana itlāk olunur. Ve

فَوَارِسٌ [Fevāris] (cem' bünyesiyle) Dehnā'da niçe kumsala itlāk olunur.

رَبِيعَةُ الْفَرَسِ [rebī'atu'l-feres] «ح،م،ر» māddeşinde beyān olundu.

فَرَسَانٍ [Feresān] (tesniye bünyesiyle) Bahr-i Yemen'de bir cezīre-i ābādān ismidir. Ve bir kabīlenin lakabıdır ki ne pederlerinin vālidelerinin ismidir ki ondan münşā'ib olmuş olalar, belki Tağlīb kabīlesinden ahlāt-ı nās ayrılıp beynlerinde bu lakabı kendilere telkīb eylediler. ‘Abdīd el-Feresānī nām kimse onlardandır.

الْفَرُوسُ [el-ferūs] [صَبُورٌ] [şabūr] vezninde) ve

الْفَرَّاسُ [el-ferrās] [شَدَادٌ] [şeddād] vezninde) فَارِسٌ [fāris] gibi arslana itlāk olunur.

الْفَرِيسَةُ [el-ferīset] [سَفِينَةٌ] [sefinet] vezninde) Arslanın sayd eylediği şikāre denir, فَرَسٌ [fers]-i ātiden me'hūzdur.

الْفَرَسُ [el-fers] (fā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Boynu kat' eylemeksizin kırıp hurd eylemek ma'nāsınadır; yukālu: فَرَسَ الْأَسَدُ فَرِيسَتَهُ فَرَسًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا دَقَّ عُنُقَهَا Bu mülābese ile mutlakan katl eylemekte isti‘māl olundu; yukālu: فَرَسَهُ إِذَا قَتَلَهُ Ve

فَرَسٌ [Fers] Huzeyl kabīlesi yurdunda bir mevzi' yāhūd bir belde adıdır. Ve

فَرَسٌ [fers] دَارِمَا فَرَسٌ [ferās] dedikleri hurmā ekl eder olmak ma'nāsınadır; yukālu: فَرَسَ الرَّجُلُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا دَامَ عَلَى أَكْلِ الْفَرَاسِ Ve davar kısmı فَرَسٌ [fers] dedikleri nebāt otlamak ma'nāsınadır; yukālu: فَرَسَ الْحِمَاؤُ إِذَا رَعَى الْفَرَسَ

الْفَرِيسُ [el-ferīs] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) Maktūle denir; yukālu: هُوَ فَرِيسُهُ أَي قَتِيلُهُ Cem'ī فَرَسَى [fersā] gelir, قَتِيلٌ [qatīl] ve قَتَلَى [qatla] gibi. Ve kolan makūlesi iplerin ve şeritlerin uçlarında olan ağaçtan halkaya denir ki Fārisīde çenber denir. Ve Ferīs b. Şa'lebe tābi'ndendir.

أَبُو فَرَّاسٍ [Ebū Firās] [كِتَابٌ] [kitāb] vezninde) Ferezdağ nām şā'irin künyesidir. Ve arslanın künyesidir. Ve ashābdan Rebī'a b. Ka'b künyesidir. Ve Firās b. Yaḥyā el-Hemedānī Kūfīyyu'l-asl bir muhad-dis ve mükettib ya'nī mu'allim-i imlā' vü kitābettir.

فَارِسٌ [fāris] (rā'nın kesriyle) Fūrs ehline ‘alā-kavlin bilād ve memālikine ya'nī ülkelerine denir. Mütercim der ki Pārs-ı ‘acemī mu'arrebidir.

الْفَرَسَةُ [el-ferset] [تَمْرَةٌ] [temret] vezninde) Bir güne rīhtir ki arkaya ‘arız olup arkayı

dakk eylediği için itlāk olundu.

أَفْرِشُ [el-firs] (fā'nın kesriyle) Bir nevc nebāt adıdır, 'alā-kavlin فَصْفَاضُ [kaḍkaḍ] yāhūd حَبْنُ [ḥaben] yāhūd بَرُوقُ [bervak] dedikleri nebāttır.

فَرَّاشُ [ferās] (seḥāb) [seḥāb] vezninde) Bir nevc hurmādır ki pek karamtik olur. Ve bu, شهرِيزُ [šeḥrīz] dedikleri hurmā değildir.

أَلْفِرَاسَةُ [el-firāset] (kitābet) [kitābet] vezninde) تَفَرُّسُ [teferus]ten ismdir ki re'yy ve zann ve idrakte dikkat-i nazar ederek musīb olmaya denir. Kāle'ş-şārih ve minhu'l-hadīsu: «إِتَّقُوا فِرَاسَةَ الْمُؤْمِنِ فَإِنَّهُ يَنْظُرُ بِنُورِ اللَّهِ» يُقَالُ: «إِتَّقُوا فِرَاسَةَ الْمُؤْمِنِ فَإِنَّهُ يَنْظُرُ بِنُورِ اللَّهِ» بِمَعْنَى أَحَدُهُمَا مَا دَلَّ ظَاهِرُهُ هَذَا الْحَدِيثَ عَلَيْهِ وَهُوَ مَا يُوقِعُهُ اللَّهُ تَعَالَى فِي قُلُوبِ أَوْلِيَائِهِ فَيَعْلَمُونَ أَحْوَالَ بَعْضِ النَّاسِ بِنُوعٍ مِنَ الْكِرَامَاتِ وَإِصَابَةِ الظَّنِّ وَالْحَدِثِ وَالثَّانِي نَوْعٌ يُعْلَمُ بِالذَّلَائِلِ وَالسَّجَارِبِ وَالْخَلْقِ وَالْأَخْلَاقِ فَتَعْرِفُ بِهِ أَحْوَالَ النَّاسِ

أَلْفِرَاسَةُ [el-ferāset] (kerāmet) [kerāmet] vezninde) ve

أَلْفُرُوسَةُ [el-furūset] (umūmet) [umūmet] vezninde) ve

أَلْفُرُوسِيَّةُ [el-furūsiyyet] (yā-yı müşedde ile) Binicilik fenninde ve at kısmına mahsūs ahvālede hāzık ve māhir olmak ma'nāsınadır; yukālu: فُرُوسُ الرَّجُلِ فِرَاسَةٌ إِذَا حَدَقَ بِرُكُوبِ الْخَيْلِ وَأَمْرَهَا

أَلْفِرْسِينُ [el-firsīn] (zibric) [zibric] vezninde) Deve kısmının bakanağına denir ki davranın turnağı yerindedir. Ve bu mü'ennestir, nūn'u zā'idedir.

أَلْفِرِنَاسُ [el-firnās] (kīrtās) [kīrtās] vezninde) Dihkānların ser-gerdesine denir, köy kethüdāsı ve boy beyleri ve Arab fellāhlarının şeyhleri ve Rumeli re'ayālarının koca başları gibi; cem'ci firāniset [ferāniset] gelir. Ve arslana denir.

Ve yavuz ve bahādır adama denir. Ve Benū Salīḥ cemā'atinden bir recül adıdır.

أَلْفُرَانِيسُ [el-furānis] (ulābiḥ) [ulābiḥ] vezninde) Bu dahi arslana denir.

أَلْإِفْرَاسُ [el-ifrās] (hemzenin kesriyle) Bir nesneden bir mikdārını alıp gerisini alıkomak ma'nāsınadır; yukālu: أَفْرَسَ عَنْ بَقِيَّةِ مَالٍ إِذَا أَحَذَهُ وَتَرَكَ مِنْهُ بَقِيَّةً Ve çoban gafletle sürüden bir koyunu kurda kaptırmak ma'nāsınadır; yukālu: أَفْرَسَ الرَّاعِي إِذَا أَغْفَلَ فَأَحَذَ الذُّبُّ شَاءَ مِنْ غَنَمِهِ Ve bir kimse nefsini tahlīs için dābbesini yırtıcı cānvere fedā ve siper-i kazā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَفْرَسَ الرَّجُلُ الْأَسَدَ حِمَارَهُ إِذَا تَرَكَهُ لَهُ لِيَفْتَرِسَهُ وَيَنْجُوهُ

أَلْتَفَرُّسُ [et-teferus] (tefa'ul) [tefa'ul] vezninde) Bir nesneyi dikkat ve te'emmul ederek vech-i musīb üzere idrāk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَفَرَّسَ فِيهِ إِذَا تَنَبَّهَتْ نَازَرَ-ي فِرَاسَةَ بUNдан ismdir. Ve cündilik ve binicilik satmak ma'nāsınadır; yukālu: تَفَرَّسَ الرَّجُلُ إِذَا أَرَى النَّاسَ أَنَّهُ فَارِسٌ

أَلْإِفْتِرَاسُ [el-iftirās] (ifti'al) [ifti'al] vezninde) Avlamak ma'nāsınadır; yukālu: إِفْتَرَسَهُ إِذَا اضْطَّادَهُ

أَلْفَرَنَسَةُ [el-ferneset] (dahrecet) [dahrecet] vezninde) Hatun umūr-ı beyti güzelce temşit ve tanzīm eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: أَعْجَبْتَنِي فَرَنَسَةٌ فَلَانَةَ أَيِ حُسْنِ تَدْبِيرِهَا لِأُمُورِ بَيْتِهَا

فَرَسِيسُ [Fersīs] (fā'nın fethiyle) Mışır'da iki karyedir: Birine Fersīsu'ş-Şuğrā ve birine Fersīsu'l-Kubrā derler.

[ف ر ط س]

أَلْفُرُطُوسَةُ [el-furṭūset] (fā'nın zammıyla) ve **أَلْفِرِطِيسَةُ** [el-firṭiset] (fā'nın kesriyle) Hinzīrin burnuna, 'alā-kavlin zekerine denir. Ve

فَرَطِيْسَةٌ [firṭiset] Mutlakan burnun ucuna denir, **أَرْبَبَةٌ** [ernebet] ma'nāsına. Ve minhu yukālu: **هُوَ مَنِيْعُ الْفَرَطِيْسَةِ أَي مَنِيْعُ الْحَوْرَةِ** Ya'ni "Be-gāyet hamıyyet ve 'asabiyyetlidir."

أَلْفَرَطَسَةٌ [el-ferṭasat] (**دَحْرَجَةٌ** [dahrecet] vezninde) Hınzır **فَرَطِيْسَةٌ** [firṭiset]ini uzatmak ma'nāsınadır; yukālu: **فَرَطَسَ الْخَنْزِيرُ إِذَا مَدَّ فَرَطِيْسَتَهُ**

أَلْفَرَطَاشُ [el-firṭāš] (**فَرَطَاشٌ** [kırṭāš] vezninde) 'Arız nesneye denir.

أَلْفَرَاتِيْسُ [el-ferātīs] Galız olan zeker başlarına denir.

فَرَطَاشُ [Ferṭas] (**جَغَفَرٌ** [ca'fer] vezninde) Bağdād kazasında bir karyedir; Aḥmed b. Ebi'l-Faḍl el-Muḳrī' el-Ferṭasī oradandır.

فَرَطَسَةٌ [Ferṭasat] (hā'yyla) Mısır'da bir karyedir.

[ف س س]

أَلْفَسْفَاشُ [el-fesfāš] (**نَسْنَاسٌ** [nesnās] vezninde) Nihāyet derecede ahmak olan adama denir, seme ta'bīr olunur. Ve kesmez künd kılıca denir; yukālu: **هُوَ فَسْفَاشٌ أَي الْأَحْمَقُ** **فِيهِ سَيْفٌ فَسْفَاشٌ أَي كَهَامٌ** Ve be-gāyet bed-rāyiha bir nebāt adıdır.

أَلْفَسِيْسُ [el-fesīs] (**حَسِيْسٌ** [ḥasīs] vezninde) 'Aklı yāhūd bedeni za'īf adama denir. Cem'i **فُسُسٌ** [fusūs] gelir.

أَلْفُسَيْفِيْسَاءُ [el-fuseyfisā'] (fā-yı ūlānı zammı ve sāniyenin kesriyle) Elvān-ı fusūs-ı harezden büyük evlerin duvarlarına üstüvār eyledikleri nesneye denir. Mü'ellif ta'rifte icāz eylemiştir. Bu, tepe cāmı dediğimiz olacaktır ki elvān-ı fusūs-ı züccāciyyeden ma'mül ve gūnāgūn nukūş ile menkūş olup cevāmī'in ve büyük konakların bālā-yı duvarına üstüvār ederler. Lafz-ı mezbūr 'inde'l-ba'z Rūmī lügatidir.

أَلْفَسْفَسَةٌ [el-fesfeset] (fā'ların kesriyle) **فَضْفَصَةٌ** [faşfaşat] vezninde ve onun mürādifidir ki yonca otuna denir.

أَلْفَسْفَسَى [el-fesfesā] (fā'ların fethi ve elifin kasrıyla) 'Arablara mahsūs bir gūne oyun adıdır.

[ف ط ر س]

فُطْرُشُ [Fuṭrus] (**فُطْرُبٌ** [ḳuṭrub] vezninde) Bir recül adıdır. Remle kurbünde cereyān eden nehr-i Fuṭrus ona muzāftır; menba'ı Nābulus kurbünde bir cebeldedir ve ona nehr-i Ebī Fuṭrus dahi denir.

[ف ط س]

أَلْفَطْشُ [el-faṭš] (fā'nın fethi ve ṭā'nın sükūnuyla) Mersin ağacının dānesine denir ki yemişi olacaktır.

أَلْفَطْسَةٌ [et-faṭsat] (**تَمْرَةٌ** [temret] vezninde) **فَطْشٌ** [faṭš] lafzının müfredidir. Ve zebh olunmayarak helāk olan hayvānın postuna denir. Ve bir nev' boncuk adıdır ki 'Arab nisvānı teshīr zımnında onunla **أَخَذَتْهُ بِالْفَطْسَةِ** **بِالْثُّوْبَاءِ وَالْعَطْسَةِ** diyerek efsün ederler.

أَلْفَطْشُ [el-feṭāš] (fethateynle) Burnun kasabası düz olarak yayvan olmak, 'alā-kavlin iki tarafa doğru döşekli ya'ni yas-tım olmak ma'nāsınadır, ekser-i zencī 'Arab burunları gibi yukālu: **فَطَسَ الرَّجُلُ فَطْسًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَطَامَنَ قَصْبَةً أَنْفِهِ أَوْ انْفَرَشَ أَنْفُهُ فِي وَجْهِهِ**

أَلْفَطْسَةٌ [el-faṭsat] (**عَطْسَةٌ** [aṭsat] vezninde) Ondan ismdir.

أَلْأَفْطَسُ [el-efṭas] (**أَحْمَرٌ** [aḥmer] vezninde) Ondan sıfattır, yassı burunlu adama denir; mü'ennesinde **فَطْسَاءُ** [faṭsā'] denir.

أَلْفُطُوشُ [el-fuṭūš] (**جُلُوشٌ** [culūš] vezninde) Ölmek ma'nāsınadır; yukālu: **فَطَسَ الرَّجُلُ**

فُطُوسًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا مَاتَ

الْفِطِّيسُ [el-fiṭṭīs] (سِكِّينٌ [sikkīn] vezninde) Büyük çekice denir, demirci çekici gibi; Bütük çekice denir, demirci çekici gibi; فُطُسَ [faṭs]-ı ātīden me'hūzdur; yukālu: فُطُسَ الْحَدَّادُ الْحَدِيدَ الْفِطِّيسَ وَهُوَ الْمُوَطَّرَةُ الْعَظِيمَةُ 'Alā-kavlin bu lügat-ı Rūmiyye yāhūd Süryāniyyedir.

الْفِطِّيسَةُ [el-fiṭṭīset] (سِكِّينَةٌ [sikkīnet] vezninde) Hınzīrin burnuna denir, niteki فِطِّيسَةٌ [fiṭṭīset] dahi denir, nūn'la. 'Alā-kavlin hınzīrin bütün burnuyla dā'iren-mā-dār çevresine denir. Ve insānın ve devenin ve filin dudağına denir. Ve yırtıcı cānverin burnuna denir.

الْفِطْسُ [el-faṭs] (fā'nın fethi ve tā'nın sükūnuyla) Bir adamın yüzüne söz söylemek ya'nī fezāzatla sözü yüzüne vurmak ma'nāsınadır ki ma'nā-yı ātīden me'hūzdur; yukālu: فُطُسَ فُلَانًا بِالْكَلِمَةِ فُطُسًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا قَالَهَا فِي وَجْهِهِ Ve demiri çekiç ile yassılatmak ma'nāsınadır; yukālu: فُطُسَ الْحَدَّادُ الْحَدِيدَ إِذَا عَرَضَهُ

الْتَفْطِيسُ [et-teftīš] فُطُسَ [faṭs] ile ma'nā-yı evvelde mürādiftir; yukālu: فُطُسَهُ بِالْكَلِمَةِ بِمَعْنَى فُطُسَهُ

[ف ع س]

الْفَاعُوشُ [el-fā'ūs] ('ayn-ı mühmele ile) Yılana denir, حَيَّةٌ [ḥayyet] ma'nāsına. Ve zekerin başına denir. Ve āfet ve dāhiye ma'nāsınadır. Ve dağ keçisine denir. Ve yatık ta'bīr olunan bardağa denir. Ve mut-lakan 'amel-mānde fedm ve sakīl ve pīr dābbeye denir. Ve 'Arablara mahsūs bir oyun adıdır.

الْفَاعُوسَةُ [el-fā'ūset] (hā'yla) Hatunların fercine denir; kelime-i ātiyeden me'hūzdur iştikāk-ı kebīr cihetiyle.

الْإِنْفَعَالُ [el-infi'ās] [infi'āl] vezninde) Bir nesne iki ayrılmak ma'nāsınadır; yukālu: انْفَعَسَ الشَّيْءُ إِذَا انْفَرَجَ

[ف ق س]

الْفُقُوشُ [el-fuḳūs] (جُلُوسٌ [culūs] vezninde) Ölmek ma'nāsınadır; yukālu: فَقَسَ الرَّجُلُ فُقُوسًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا مَاتَ

الْفَقْسُ [el-faḳs] (حَبْسٌ [ḥabs] vezninde) Kuş yumurtayı kırıp içinde olan yavruyu çıkarmak, 'alā-kavlin yumurtayı cılk etmek ma'nāsınadır; yukālu: فَقَسَ الطَّائِرُ بَيْضَهُ فَقْسًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا كَسَرَهَا وَأَخْرَجَ مَا فِيهَا أَوْ أَفْسَدَهَا Ve katl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: فَقَسَ الْحَيَوَانَ إِذَا قَتَلَهُ Ve bir kimseyi işinden zoraki döndürmek ma'nāsınadır; yukālu: فَقَسَهُ عَنِ الْأَمْرِ إِذَا وَقَمَهُ Ve bir kimsenin saçından yā sakalından tutup aşağıya çekmek ma'nāsınadır; yukālu: فَقَسَ فُلَانٌ إِذَا جَذَبَهُ بِشَعْرِهِ 'Alā-kavlin bu üç ma'nāda ḳāf'ın takdīmiyledir.

التَّفَاقُوسُ [et-tefāḳus] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) İki kimse birbirinin saçından yā sakalından tutup aşağı doğru çekişmek ma'nāsınadır; yukālu: هُمَا يَتَفَاقَسَانِ أَيَّ يَتَجَادَبَانِ بِشَعُورِهِمَا سَفَلًا

الْفُقَاشُ [el-fuḳāš] (عُرَابٌ [gūrāb] vezninde) Mefāsıla mahsūs bir 'illet adıdır.

الْفُقُوشُ [el-faḳḳūs] (تَنُورٌ [tennūr] vezninde) Bittīh-i şāmīye ya'nī حَبْحَبٌ [ḥabḥab]a denir ki karpuz olacaktır.

فَاقُوشُ [Fāḳūs] Mışır'da bir belde adıdır.

فُقَيْسُ [Fuḳays] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Bir recil 'alemidir

الْإِنْفِكَاسُ [el-infiḳās] [infi'āl] vezninde) Bir tarafa dönmek ma'nāsınadır; yukālu: انْفَقَسَ الشَّيْءُ إِذَا انْقَلَبَ

الْمِفْقَاشُ [el-mifḳāš] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vez-

ninde) Kuş tutacak kapanda ve fakta olan eğrice ağaca denir ki kuş ona bastıkta üzerine devrilip altına kısılip kalır.

[ف ق ع س]

فَعَّسَ [Faḳ'as] [جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) İsm-i İbn Ṭarīf'tir ki Esed kabilesinden bir cemā'atin pederi idi. Ve bu 'alem-i mürtecel ü kıyāsīdır.

[ف ل ح س]

الْفَلْحَسُ [el-felḥas] (hā-yı mühmele ile جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Harīs kimseye denir. Ve kelbe denir. Ve koca ayıya denir. Ve nāsın ta'ām vaktini gözetip bī-teklif tarh-ı sıklet eden uyuntuya denir. Ve Benū Şeybān cemā'atinin re'īsi ismidir ki destres oldukları ganīmetten kendisine 'ā'id hisseyi kabz eyledikten sonra zevcesi için ve nākası için dahi bir hisse ister olmakla «أَسْأَلُ مِنْ فَلْحَسٍ» mesel olmuştur.

الْفَلْحَسَةُ [el-felḥaset] (hā'yla) Sağrısı küçük ve etsiz hatuna denir; yukālu: **إِمْرَأَةٌ فَلْحَسَةٌ أُنِي** رَسْحَاءُ صَغِيرَةٌ الْعَجْزِ

الْفِلْحَاسُ [el-filḥās] [قِرْطَاسٌ [kīrtās] vezninde) Çirkīn ve taslak ve nā-zībā kimseye denir; yukālu: **رَجُلٌ فَلْحَاسٌ أُنِي قَبِيحٌ سَمِيحٌ**

التَّفْلُحْسُ [et-teflḥus] [تَدَخْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Dalkavukluk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **تَفْلُحَسَ الرَّجُلُ إِذَا تَطَفَّلَ**

[ف ل س]

الْفَلْسُ [el-fels] (fā'nın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Ma'lūmdur ki pula ve mangıra denir, selefte meskūk ve müte'amil idi; cem'i **أَفْلُسٌ [eflus]** ve **فُلُوسٌ [fulūs]** gelir. Ve zimmilerin boğazlarında olan cizye mührüne denir ki selefte cizyesini edā eden zimmiler cizye-dār mührü ile mahtüm olan kâğıdı boyunlarına ta'lik ederler idi,

iftihār için ve mütalebeden tahaffuz için, niteki hālā çoban makûleleri dahi cüzdān gibi bir zarfa vaz' edip hamā'il-vār boyunlarında taşırlar.

الْفَلَّاسُ [el-fellās] [كَتَّانٌ [kettān] vezninde) Pul satıcıya denir.

الْفِلْسُ [el-fils] (fā'nın kesriyle) Ṭayyī kabilesine mahsūs bir sanem adıdır.

الْفَلْسُ [el-feles] (fethateynle) Mālī bitirip pula muhtaç olmaya denir; **إِفْلَاسٌ [iflās]**-ı ātīden ismidir; yukālu: **صَارَ أَمْرُهُ إِلَى الْفَلْسِ أُنِي** عَدَمَ التَّيْلِ

الْإِفْلَاسُ [el-iflās] (hemzenin kesriyle) Bir adamın mālī tükenmek ma'nāsınadır ki müflis olmak ta'bīr olunur; hemzisi selb içindir, gūyā ki akçeleri **فُلُوسٌ [fulūs]** oldu yāhūd bir hāle vardı ki yanında bir pulu yok demeye mahal oldu; yukālu: **أَفْلَسَ الصَّرَافُ إِذَا لَمْ يَبْقَ لَهُ مَالٌ كَأَنَّهَا صَارَتْ دَرَاهِمُهُ فُلُوسًا** إِذَا صَارَ بِحَيْثُ يُقَالُ لَيْسَ مَعَهُ فِلْسٌ

التَّفْلِيسُ [et-teflīs] [تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Kādī bir adamın müflis olduğuna hüküm eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **فَلَّسَهُ الْقَاضِي** إِذَا حَكَمَ بِإِفْلَاسِهِ

مَفَالِيسُ [Mefālis] (mīm'in fethiyle) Yemen'de bir belde adıdır.

تَفْلِيسُ [Teflīs] (tā'nın fethi ve kalīlen kesriyle) Bir beldedir ki Hazret-i 'Oşmān radiyallāhu 'anhu hilāfetinde feth olundu; fakīh-i ma'rūf 'Ömer b. Bundār et-Tiflīsī ondandır. Hālen Aḥışḥa'dan öte bir belde-i ābādandır.

الْمُفَلَّسُ [el-mufelles] [مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Şol nesneye denir ki beşeresinde pul pul abras gibi benekleri ola; yukālu: **شَيْءٌ مُفَلَّسٌ اللَّوْنُ إِذَا كَانَ عَلَى جِلْدِهِ لَمَعٌ كَالْمُوسِ**

[ف و س]

فَاَسْ [Fās] Mağrib'de bir beldedir, niteki «ف،أ،س» māddesinde beyān olundu.

[ف ه ر س]

أَلْفَهْرِسْ [el-fihris] [زِبْرِيحْ [zibric] vezninde) Şol kitāba ya'nī saḥīfe-i mektübeye denir ki onda kütüb ya'nī esāmī-i kütüb cem' ü sebt olunmuş ola; fihrist mu'arrebidir. Ve bundan fi'l tasrīf eylediler; yukālu: فَهْرَسْ فَهْرَسَا إِذَا جَعَلَ بِهِ فَهْرَسَا Şārih der ki hālen kütüb evā'ilinde müştēmil olduđu ebvāb ve fusūlü sebt olunan müfredāt-ı tafsīliyyede müte'areftir. Ve فَهْرِسْتْ [fihrist] lügat-ı Rūmiyyedir, cāmi'u'l-eşyā' ma'nāsına.

أَلْفَهَنْسْ [el-Fehennes] [عَمَلَسْ [amelles] vezninde) Bir recül 'alemidir.

نَجَزَ بَعُوْنِهِ تَعَالَى

FASLU'L-KĀF

(فَضْلُ الْقَافِ)

[ق ب ر س]

أَلْقُبْرُسْ [el-ķubrus] [كُنْفُزْ [ķunfuz] vezninde) Bakır kısmının pek iyisine denir أَجْوُدُ النُّحَاسِ [ecvedu'n-nuḥās] ma'nāsına. Ve

قُبْرُسْ [Ķubrus] Baḥr-i Rūm'da bir cezīre-i 'azīme ismidir; Hazret-i Enes'in halası ve 'Ubāde'nin zevcesi olan Ummu Ḥīrām bint Milḥān orada vefāt eyledi.

[ق ب س]

أَلْقَبَسْ [el-ķabes] (fethateynle) ve

أَلْمِقْبَاسْ [el-miķbās] (mīm'in kesriyle) 'Azīm āteşten ahz olunan şu'leye ya'nī parlak āteş közüne denir; tekūlu: خَذْ لِي قَبَسًا وَمِقْبَاسًا أَي شُعْلَةً نَارٍ تُقْتَبَسُ مِنْ مُعْظَمِ النَّارِ

أَلْقَبَسْ [el-ķabs] [ḥabs] vezninde) Ocaktan ve 'azīm āteşten parlak āteş közü almak ma'nāsınadır; yukālu: قَبَسَ مِنْ مُعْظَمِ النَّارِ قَبَسًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَحَدٌ مِنْهَا شُعْلَةً نَارٍ

أَلْإِقْتِبَاسْ [el-iķtibās] [ifti'al] vezninde) [ķabs] ma'nāsınadır; yukālu: Ve istifāde-i 'ilm eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: إِقْتَبَسَ الْعِلْمَ إِذَا اسْتَفَادَهُ

قَابِسْ [Ķābis] [nāşir] vezninde) Mağrib'de Ṭarābulus-ı Ğarb ile Sefāķus beyninde bir beldedir.

أَلْقَابُوسْ [el-ķābūs] Çehresi hūb ve levn ve beşeresi dil-ber adama itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ قَابُوسٌ أَي الْجَمِيلُ الْوَجْهِ الْحَسَنُ اللَّوْنُ

أَبُو قَابُوسْ [Ebū Ķābūs] Melik-i 'Arab olan Nu'mān b. Munzir'in künyesidir. Ve قَابُوسٌ [Ķābūs], Kāvūs-ı a'cemī mu'arrebidir; 'ucme ve ma'rife 'illetleriyle gayr-i

munsarıftır.

أَبُو قُبَيْسٍ [Ebū Ḳubeys] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Mekke-i mükerreme cenbinde bir dağdır. Mezħic kabilesinden bir demircinin ismiyle müktenī olmuştur, zīrā ibtidā onda kubbe binā eden mezbūr idi. Evā'ilde o dağa Emīn itlāk ederler idi, zīrā Ḥacer-i Esved onda müstevda' idi. Ve

أَبُو قُبَيْسٍ [Ebū Ḳubeys] A'cāl-i Ḥaleb'den bir hısn adıdır. Ve Yezīd b. Ḳubeys Şāmiyyü'l-asl muhaddistir.

قَبَيْسٌ [Ḳībes] (kāf'ın kesriyle) زَيْرِكٌ [zīrek] vezninde) 'Abdullāh b. Ḳays nām muhad-disin ceddı ismidir.

الْقَبَيْسُ [el-ḳībs] (kāf'ın kesriyle) Asl ve bünyād ma'nāsınadır; yukālu: كَرِيمُ الْقَبَيْسِ أَي الْأَضْلِ

الْقَبَيْسُ [el-ḳabīs] (emīr' vezninde) ve

الْقَبَيْسُ [el-ḳabis] (ketif' vezninde) Şol aygıra ve buğura itlāk olunur ki aştı-ğı dişiyi çabuk gebe eder ola; sür'atinde nāra teşbīh olunmuştur; yukālu: فَحَلَّ قَبَيْسٌ Ve minhu'l-meselu: لَقْوَةٌ [Ve] «لَقْوَةٌ صَادَفَتْ قَبَيْسًا» أَوْ «لَقْوَةٌ وَأَبٌ قَبَيْسٌ» [lakvet] [temret] vezninde, erkeğin menisini çabuk telakkī eylemekle hemān gebe olan dişiyeye denir. İki müttefakın ictimā'ları vakte darb olunur.

الْقَبَيْسُ [el-ḳabes] (fethateynle) ve

الْقَبَائِسَةُ [el-ḳabāset] (kerāmet' vezninde) Erkek dişiyi çabuk gebe eder olmak ma'nāsınadır; yukālu: قَبَيْسُ الْفَحْلِ قَبَيْسًا وَقَبَيْسٌ قَبَائِسَةٌ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالْخَامِسِ إِذَا كَانَ قَبَيْسًا

الْإِقْبَاسُ [el-iḳbās] (hemzenin kesriyle) Bir adama 'ilm öğretmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: إِذَا أَعْلَمَهُ Ve bir adama āteş pāresi vermek ma'nāsınadır;

yukālu: أَقْبَسَهُ إِذَا عَظَاهُ قَبَيْسًا Ve bir kimse için āteş pāresi taleb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَقْبَسَ فُلَانًا نَارًا إِذَا طَلَبَهَا لَهُ bināsı istif'āl ma'nāsına da gelir.

قَنْبَسٌ [Ḳanbes] (anber' vezninde) Bir recül ismidir.

الْأَقْبَسُ [el-aḳbes] (aḫres' vezninde) Şol adama denir ki kable'l-hitān haşefesi zāhir olmuş ola; murād sünnetli doğmuş olandır; yukālu: هُوَ أَقْبَسٌ وَهُوَ مَنْ تَبَدُّو حَسَفَتُهُ قَبَلُ أَنْ يُحْتَنَ

[ق د ح س]

الْقُدَّاحِسُ [el-ḳudāḥis] (hā-yı mühmele ile 'ulābiḥ' vezninde) Bahādır adama denir; yukālu: رَجُلٌ قُدَّاحِسٌ أَي شَجَاعٌ Ve bed-hūy kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ قُدَّاحِسٌ أَي سَيِّءُ الْخُلُقِ Ve arslana denir.

[ق د س]

الْقُدُّسُ [el-ḳuds] (ḳāf'ın zammıyla) ve

الْقُدُّسُ [el-ḳudus] (zammeteynle) Pākliğe denir; yukālu: فِيهِ قُدُّسٌ وَقُدُّسٌ أَي طَهْرٌ Ve pāk olmak ma'nāsına masdar olur; yukālu: قَدَسَ الشَّيْءُ قُدُّسًا مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا طَهُرَ

قُدُّسٌ [Ḳudus - Ḳuds] Necd ülkesinde bir cebel-i 'azīm adıdır. Ve Beytu'l-Maḳdis ismidir, onda levs-i zünūbdan tatah-hür olunduğu için. Ve Cibril 'aleyhi's-selāma itlāk olunur. Niteki الْقُدُّسُ [Rūḥu'l-ḳuds] dahi denir, taraf-ı ilāhīden Ḳuds ile nüfūs-ı 'ibādı mutahhir olan Ḳur'ān ve hikmet ve feyz-i rabbānī ile nāzil olduğu için. Ve Ḥicāz'da iki dağın ismidir: Birine Ḳudsu'l-Esved ve birine Ḳudsu'l-Ebyaḍ derler.

الْقُدَّاسُ [el-ḳudās] (ğurāb' vezninde)

Gümüşten düğme tarzında yaptıkları şey^{de} denir ki koza ta'bir olunur, ekseri rahlarla üstivār ederler ve 'Arab nisvānları dizi edip kılāde ederler. Ve şol taşā denir ki havuza su dökülecek yere nasb ederler; bunda k̄āf'ın fethi ve dāl'in teşdidiyle de kalilen cā'izdir. 'Alā-kavlin şol taşā denir ki deve suvarılan havuz içre bırakıp onunla su hissesini takdīr ederler ki onu bürüyüp örtecek mikdārı suyu hisse 'add ederler. Ve menī' ve 'azīm ve 'ālī olan şeref ve nişāna itlāk olunur; yukālu: شَرَفٌ قُدَّاسٌ أَيُّ مَنِيْعٍ صَحْمٍ

الْقُدْسُ [el-ḳudes] (صُرْدٌ [şurad] vezninde) ve

الْقُدْسُ [el-ḳudus] (zammeteynle كُتِبَ [kutub] vezninde) غُمَرٌ [gumer] dedikleri kāse tarzında bir gūne kāsenin ismidir ki onunla tatahkur ederler.

الْقَدِيسُ [el-ḳadīs] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) İnciye denir.

الْقَدِيسُ [el-ḳades] (جَبَلٌ [cebel] vezninde) Sıtl ve bakraç ta'bir olunan kaba denir; yukālu: اِغْتَسَلَ بِالْقَدِيسِ أَيُّ السَّطْلِ Ve

قَدِيسُ [Ḳades] Ḥimş kurbünde bir belde adıdır; Buḫayra-i Ḳuds ona muzāftır.

الْقَادِيسُ [el-ḳadīs] (دَالٌ'ın kesriyle) Büyük gemiye denir, sefīne-i 'azīme ma'nāsına. Ve

قَادِيسُ [Ḳadīs] Endelus'te bir cezīre adıdır. Şārih der ki hālen Ġadis dedikleri ki hāric-i Sebte'dedir. Ve Ḥorāsān'da şehir-i Herāt kazāsında bir kasaba adıdır.

الْقَادِيسِيَّةُ [el-Ḳadisiyyet] Kūfe kurbünde bir karyedir. Hazret-i İbrāhīm 'aleyhi't-teslīm oraya mürūr ve bir 'acūza misāfir olup ba'de'l-ikrām ser ve gīsūlarını gubārdan

gasl ve tanzīf eylemekle قُدِّسَتْ مِنْ أَرْضِ كَلَامِيًّا arz-ı mezbūrenin nezāfetini iş'ār ile huccāc mahalli olmak bābında durā eylediler; ona binā'en Ḳadisiyye tesmiye olundu. Lisān-ı İbrāhīm 'Arabī olmamakla zāhiren nakl bi'l-ma'nā olur.

الْقُدُّوسُ [el-Ḳuddūs] (k̄āf'ın ve dāl-ı müşeddedenin zammıyla ve fethi cā'izdir) Şā'ibe-i nakāyıstan pāk ve münezzeḫ olan Hak celle ve 'alā hazretlerinin esmā-i hüsnāsındandır. 'Uyüb ve nakā'isten pāk ve müberrā yāhūd mübarek ma'nāsını müfid sīga-i mübālagadır ki fu'ul veznindedir. Ve kelām-ı 'Arabda fu'ul vezninde olan kelimātın mecmū'u fā'nın fethiyledir, illā işbu قُدُّوسٌ [ḳuddūs] ve سُبُّوحٌ [subbūḥ] ve ذُرُّوحٌ [zurruḥ] ve فُرُّوحٌ [furrūc] kelimele-ri fā'nın zammıyladır ve ba'zen bunlar da meftūh olurlar.

الْقُدُّوسُ [el-ḳadūs] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Kılıç ile bir kimse üzerine havāle olan adama denir; yukālu: هُوَ قَدُّوسٌ عَلَيْهِ بِالسَّيْفِ أَيُّ قَدُّومٍ بِهِ

قَيْدَاسُ [Ḳaydās] (k̄āf'ın fethiyle) ve

مِقْدَاسُ [Miḳdās] (mīm'in kesriyle) Esāmī-nāstandır.

الْتَقْدِيسُ [et-taḳdīs] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Tathīr ma'nāsındadır. Takdīs-i ilāhī, Cenāb-ı Bārī'yi 'uyüb ve şirk ve nakāyıstan tenzīhe dāl olan ta'birātla zıkr ve vasf ve i'tikād eylemekten 'ibārettir; ve minhu: الْأَرْضُ الْمُقَدَّسَةُ وَبَيْتُ الْمُقَدَّسِ كَمَجْلِسٍ Ve beyt-i mezkūr mevki'-i enbiyā' olmakla تَقْدِيسٌ [taḳdīs] ile mevsūf oldu.

الْمُقَدِّسُ [el-muḳaddis] (مُحَدَّثٌ [muḫaddis] vezninde) Rāhib ve müte'abbide itlāk olunur.

الْقَدُّسُ [et-teḳaddus] [تَعَدَّلُ [tefa^uul] vezninde) Ziyādesiyle pāk olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَقَدَّسَ الرَّجُلُ إِذَا تَطَهَّرَ

قُدَيْسَةٌ [Ḳudeyset] [جُهَيْنَةٌ [cuheyne] vezninde) Esmā-i nisvāndandır: Ḳudeyse bintu'r-Rebī, 'Abdurrahmān b. İbrāhīm b. ez-Zubeyr b. Suheyb l. 'Abdurrahmān b. 'Avf'ın vālidesidir.

قُدَّاسٌ [Ḳudās] [غُرَابٌ [ḡurāb] vezninde) Esmā-i ricāldendir: Ḳudās muhaddistir.

[ق د م س]

الْقُدْمُوسُ [el-ḳudmūs] [عُضْفُورٌ [uṣṫūr] vezninde) Çoktanka nesneye denir; yukālu: حَسَبْتُ قُدْمُوسَ أَي قَدِيمَ سُلْطَانِنَا قُدْمُوسَ أَي سُلْطَانِنَا Ve 'azīmü'ş-şān pādīşaha denir; tekūlu: قُدْمُوسٌ أَي قَدِيمٌ Ve 'azīmü'l-heykel deveye denir. Cem'î qadāmīs [ḳadāmīs] gelir.

الْقُدْمُوسَةُ [el-ḳudmūset] (hā'yla) Cüssesi iri ve büyük olan kayaya ve kırıya denir; yukālu: صَحْرَةٌ وَمَرَاةٌ قُدْمُوسَةٌ أَي صَحْمَةٌ عَظِيمَةٌ

[ق ر ب س]

الْقَرَبُوسُ [el-ḳarebūs] (fethateynle) حَلَزُونٌ [ḥalezūn] vezninde) At eyerinin kaşına denir; ön ve arka kaşlarının her birine ıtlāk olunur, ikisine قَرَبُوسَانِ [ḳarebūsān] denir ve bunun ancak zarūret-i şī'erde rā'yı iskān olunur. Cem'î ḳarābīs [ḳarābīs] gelir; yukālu: كَسَرَ قَرَبُوسَ السَّرَجِ أَي حِوُّهُ

قُرْدُوسٌ [Ḳurdūs] [عُضْفُورٌ [uṣṫūr] vezninde) İbnu'l-Hārīş b. Mālik b. Fehm b. Ğanm b. Ḳurdūs, Ezd yāhūd Ḳays kabilesinden bir cemā'atin pederidir. Muhaddisīnden Hişām b. Ḥassān el-Ḳurdūsī onlardandır ki hıyār-ı etbā'-ı tābī'ındendir, 'alā-kavlin onların mevālīsındendir. Ve Sa'īd el-Ḳurdūsī, Ḳuteybe b. Muslim'in kätilidir.

الْقَرْدَسَةُ [el-ḳardset] [دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Bir nesneyi metin ve muhkem kılmak ma'nāsınadır; yukālu: قَرَدَسَ قَرْدَسَ جِرْوُ الْكَلْبِ إِذَا أَوْقَعَهُ Ve köpek eniğini çağırarak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا دَعَاهُ Ve şiddet ve salābet ma'nāsınadır; yukālu: فِيهِ قَرْدَسَةٌ أَي شِدَّةٌ وَصَلَابَةٌ

دَرْبُ الْقَرَادِيسِ [Derbu'l-Ḳarādīs] (dāl'ın fetihiyle) Başra'da bir dervāze adıdır.

[ق ر س]

الْقَرَسُ [el-ḳars] [دَرْسٌ [ders] vezninde) Şedid soğuga denir; tekūlu: مَا هَذَا الْقَرَسُ أَي سَدِيدُ الْبُرْدِ الشَّدِيدِ Ve soğuk nesneye denir; yukālu: مَاءٌ قَرَسٌ أَي بَارِدٌ Ve be-gāyet bārid ve kesif olan kırıya denir; yukālu: نَزَلَ فِي هَذَا الصُّبْحِ قَرَسٌ أَي صَقِيعٌ أَكْثَفٌ وَأَبْرَدُ

قَرَسٌ [ḳars] Masdar olur, donmak ma'nāsına; yukālu: قَرَسَ الْمَاءُ قَرَسًا مِنْ الْبَابِ Ve soğuk müstedd olmak ma'nāsınadır; yukālu: قَرَسَ الْبُرْدُ إِذَا اشْتَدَّ

الْقَارِيسُ [el-ḳāris] ve

الْقَرِيسُ [el-ḳarīs] [أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Mü'ellifin 'ādeti üzere bunlar da berd-i şedid ma'nāsınadır, lākin şārihin ve usūli sā'irenin beyānlarına göre vasflardır, bārid nesneye denir. Ke-mā kāle fi'l-Esās: مَاءٌ قَارِيسٌ وَفَرِيسٌ أَي بَارِدٌ Ve kadim nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ قَارِيسٌ وَفَرِيسٌ أَي قَدِيمٌ

قَرِيسٌ [ḳarīs] Puhtī ta'bīr olunan ta'āmā denir ki balıktan yaparlar ve paçadan dahi olur, dondurulmak hasebiyle; yukālu: سَمَكَ قَرِيسٌ إِذَا طُبِخَ وَعُمِلَ فِيهِ صَبَاغٌ وَتُرِكَ حَتَّى جَمَدَ قَرَسُوا قَرِيسًا وَهُوَ مَرَقٌ بِلَحْمٍ Ve kāle fi'l-Esās: بَقَرٌ أَوْ بَأَكَارِعٌ يَبْرُدُ

الْقَرَسُ [el-ḳares] (fethateynle) Don ve donmuş nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ قَرَسٌ أَي جَامِدٌ Ve

قَرَش [qares] Masdar olur, soğuk müştedd olmak ma'nāsınadır; yukālu: قَرَسَ الْبُرْدُ قَرَسًا مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اشْتَدَّ

أَلْقَرِش [el-kīrs] (kāf'ın kesriyle) ve

أَلْقَرِش [el-kīrkis] (زِبْرِج [zibric] vezninde) Hurde sineklere denir.

قِرَاش [Kīrās] (كِتَاب [kitāb] vezninde) İbn Sālim el-Ġanevî'dir ki şu'arādandır.

أَلْقَرِاسِيَّةُ [el-ḳurāsiyyet] (kāf'ın zammı ve yā'nın tahfifiyle) İri ve şedid olan deveye denir.

قُورِش [Kūris] (kāf'ın zammı ve rā'nın kesriyle) Haleb nevāhīsinde bir kazā ismidir, hālen harābedir.

أَلْإِقْرَاش [el-iḳrās] (hemzenin kesriyle) ve

أَلْتَقْرِيش [et-taḳrīs] (تَفْعِيل [tefīl] vezninde) Soğutmak ve üşütmek ma'nāsınadır; yukālu: أَقْرَسَهُ الْبُرْدُ وَقْرَسَهُ إِذَا بَرَدَ

أَل قَرَايس [Ālu Ḳarās] (سَحَاب [sehāb] vezninde) Serāt nāhiyesinde bir niçe bārid cibāl ismidir yāhūd tepelerin ismidir. Şārih der ki آل [āl]den murād etrāf ve havālīsidir.

[ق ر ط س]

أَلْقَرِطَاش [el-ḳirtāš] (kāf'ın harekāt-ı selāsiyla) ve

أَلْقَرِطَاش [el-ḳartāš] (جَعْفَر [ca'fer] vezninde) ve

أَلْقَرِطَاش [el-ḳirtāš] (دِرْهَم [dirhem] vezninde) Kāğıda denir. Ve

قُرِطَاش [ḳirtāš] (kāf'ın kesriyle) Şol erkek deveye denir ki tüyü ziyāde ak olup gözleri siyāh ola ve bālā-bülend olup bedeni penbe gibi beyāz ola. Ve mutlakan saḫīfeye denir, her ne şey'in olursa olsun. Ve meşinden ve sahtiyāndan olan ok nişānına denir. Ve mutlakan nişānda dahi

müsta'meldir ki tabla ve pota ta'bir olunur.

أَلْقَرِطَاسِيَّةُ [el-ḳirtāsiyyet] (yā-yı müşedde- de ile) Süt kır olan dābbeye denir ki kat'ā alacası olmaya; yukālu: دَابَّةٌ قَرِطَاسِيَّةٌ إِذَا كَانَتْ لَا يُخَالِطُ بَيَاضَهَا شَيْئٌ

أَلْقَرِطَاسَةُ [el-ḳartaset] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Oku nişāna vurmak ma'nāsınadır; yukālu: رَمَى فَقْرَطَسَ إِذَا أَصَابَ الْقَرِطَاسَ

أَلْتَقْرِطَاش [et-teḳartūš] (تَدْحْرُج [tedahruc] vezninde) Helāk olmak ma'nāsınadır; تَقْرِطَسَ الرَّجُلُ إِذَا هَلَكَ

قَرِطَاش [Ḳartāš] (جَعْفَر [ca'fer] vezninde) Mışır diyārında bir karyedir.

[ق ر ع س]

أَلْقَرِعُوش [el-ḳir'avs] (‘ayn-ı mühmele ile فِرْدَوْس [firdevs] vezninde) ve

أَلْقُرُعُوش [el-ḳur'ūs] (زُنْبُور [zunbūr] vezninde) İki hörgüçlü erkek deveye denir.

[ق ر ق س]

أَلْقَرَاكُوش [el-ḳarakūs] (حَلَزُون [halezūn] vezninde) Şol toprağı sulb ve emles ve galiz olan ovaya denir ki onda aslā nebāt eseri olmaya ve ba'zen onda āteş gibi muhterik ve habīs su kaynar ola ve sahrā-yı mezbürenin mürtefi' ve mutma'inn yerleri dahi olur.

أَلْقَرِش [el-ḳirkis] (جِرْجِس [circis] vezninde ve mürādifidir ki zikr olundu.

قَرِيسَا [Ḳarkīsā - Ḳirkīsā] (kāf'ın fet- hi ve kesriyle ve elifin meddi ve kas- rıyla) Nehr-i Furāt üzere bir beldedir, bānisi olan Ḳarkīsā b. Ṭahmüreş ismiyle müsemmādır.

قَرِيسَانُ [Ḳirkīsān] (تِلْمِسَان [tilmisān] vezninde) Bu dahi bir beldedir.

قَرَاكُوش [ḳarḳūs] (kāf'ın fethiyle) Köpe-

ği çağırarak savttan hikāyedir. Ve oğlak kısmını dahi su içmeğe çağırdıklarından karkūs diye çağırırlar.

الْقَرْقَسَةُ [el-ḳarḳaset] [dahrecet] [dahrecet] vezninde) Köpeği karkūs diyerek çağırarak ma'nāsınadır; yukālu: قَرْقَسُ الْكَلْبِ إِذَا دَعَا: فَقَالَ لَهُ قَرْقُوسُ

[ق ر م س]

قَرْمَس [Ḳarmes] [جَعْفَر] [ca'fer] vezninde) Endelus'te bir beldedir.

قِرْمِيسِينَ [Ḳirmīsīn] (ḳāf'ın kesriyle) 'Acemde Dīnever kurbünde bir beldedir; Kirmān-şāhān mu'arrebidir.

[ق ر ن س]

الْقُرْنَأَس [el-ḳurnās] (ḳāf'ın zammı ve kesriyle) Dağdan burun gibi çıkan sivriye denir. Ve şol nākaya denir ki her tarafı kalık ve yüksek ola, gūyā ki her yanından burun çıkmış gibi. Ve hatunların pamuk bukecek yerlerine denir.

الْقِرْنَس [el-ḳirnes] [دِرْهَم] [dirhem] vezninde) قُرْنَأَس [ḳurnās] ile ma'nā-yı sānīde mürādifdir.

الْقِرَانِيس [el-ḳarānīs] (ḳāf'ın fethiyle) Sel suyunun evā'iline denir ki hār u hāşākı yerlerinden koparıp götürmeğe başlamış ola.

الْمُقَرْنَس [el-muḳarnas] [مُدْخَرَج] [mudaxrec] vezninde) Çatma tavana denir ki merdiven hey'etinde olur, ahşāb hānelerin tavanları bu resmedir; yukālu: سَقْفٌ مُقَرْنَسٌ إِذَا كَانَ قَدْ نُشِئَتْ سَيْفٌ مُقَرْنَسٌ Şārīh عُجْلٌ عَلَى هَيْئَةِ السَّلْمِ لَارِنِي تَاہْتِيْ عَيْلَمِشْتِي. Ve سَيْفٌ nüshasına göre kırk merdiven ta'bir olunan kılıç olur ki ağzı kademe kademe olur.

الْقَرْنَسَةُ [el-ḳarneset] [dahrecet] [dahrecet] vezninde) Şikārī doğanı ibtidā elde şikāre

alıştıracak hengāmda tületip ve gözlerini dikmek ma'nāsınadır; yukālu: قَرْنَسُ الْبَازِي قَرْنَسٌ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا كُرِرَ وَخِطَّتْ عَيْنَاهُ Mü'ellifin tefsirine göre fi'l-i lāzımdır. Ve **قَرْنَسَةُ** [ḳarneset] Horoz başının tüylerini kabartarak bir āher horozdan kaçmak ma'nāsınadır; yukālu: قَرْنَسُ الدِّيكِ إِذَا فَرَّ وَقَتَرَ:

[ق س س]

الْقَس [el-ḳass] (ḳāf'ın harekāt-ı selāsı ve sīn'in teşdīdiyle) Bir nesnenin ardına düşüp araştırmak ma'nāsınadır; yukālu: قَسَّ الشَّيْءَ قَسًّا مُثَلَّثَةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا تَتَبَعَهُ وَطَلَبَهُ Ve koğuculuk eylemek ma'nāsınadır; ve minhu yukālu: هُوَ قَسَّاسٌ أَي نَمَامٌ

الْتَقَسُّس [et-teḳassus] [تَفَعُّل] [tefa'ul] vezninde) Bir nesnenin gereği gibi ardına düşüp araştırmak ma'nāsınadır; yukālu: فَلَانَ يَتَقَسَّسُ الْأَخْبَارَ أَي يَتَّبِعُهَا وَيَطْلُبُهَا

الْقَس [el-ḳass] (ḳāf'ın fethiyle) Şol deve sāhibine denir ki develerinden aslā müfārat eylemez ola. Ve 'ilm cihetiyle Naşārā tā'ifesinin re'islerine denir ki keşiş olacaktır, قَبَسِيسٌ [ḳissīs] dahi denir, ke-mā se-yuzkeru. Cem'ī قُسُوسٌ [ḳusūs] gelir. Masdarı, قُسُوسَةٌ [ḳusūset] ve قَبَسِيسَةٌ [ḳissīset]tir, ke-mā se-yuzkeru. Ve

قَس [ḳass] Kırağıya denir, صَقِيعٌ [şakī'c] ma'nāsına. Ve tābi'ından 'Abdurrahmān b. 'Abdullāh el-Mekkī nām 'ābidin lakabıdır; 'unfuvān-ı şebābında Sellāme nām çengīye meftūn olmuştu. Ve

قَس [ḳass] Deveyi güzel otarmak ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ يَقْسُ الْإِبِلَ أَي يَحْسِبُ رَعِيَهُ Ve davar sürmek ma'nāsınadır; yukālu: قَسَّ الْإِبِلَ إِذَا سَاقَهُ

قَس [Ḳass] Arz-ı Mışr'dan 'Arīş ile Fermā' beyninde bir mevzī' adıdır, siyāb-ı Ḳas-

siyye ondan çıkar. Ve ba'zen kāf'ı meksür ederler. 'Alā-kavlin aslı قَزِيَّةٌ [qazziyet] idi ki قَزٌّ [qazz]a ya'nī harīre mensüb idi; zā'yı sīn'e ibdāl eylediler. Ve

قَسَّ [Kass] Hindistān'da bir sāhil adıdır.

دَيْرُ الْقَيْسِ [Deyru'l-Kass] Dimaşq'ta bir mevzi' adıdır. Ve

دِرْهَمٌ قَيْسِيٌّ [dirhemun kassiy] (sīn'in teşdidi ve tahfifiyle) Zü'yūf demektir; yukālu: دِرْهَمٌ قَيْسِيٌّ أَي رَدِيٌّ Ve

قَسَّ [kass] Bir kimseyi bed söz ile rencide eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أَدَاهُمْ قَسَّهُمْ إِذَا أَدَاهُمْ بِكَلَامٍ قَبِيحٍ Ve kemikte olan eti ve iliği bi'l-cümle sıyırıp ekl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: قَسَّ مَا عَلَى الْعَظْمِ إِذَا أَكَلَ لَحْمَهُ وَامْتَحَنَهُ Ve nāka yalnızca otlamak ma'nāsınadır; yukālu: قَسَّتِ النَّاقَةُ إِذَا رَعَتْ وَحَدَّهَا

الْقُسُوسَةُ [el-ḳusūset] (kāf'ın zammıyla) ve

الْقَيْسِيَّةُ [el-ḳissiset] (kāf'ın kesriyle) Masdarlardır, Naşārādan biri keşîş olmak ma'nāsınadır; yukālu: قَسَّ فُلَانٌ قُسُوسَةً وَقَيْسِيَّةً إِذَا صَارَ قَسًّا

الْقَيْسِيَّ [el-ḳissīs] [sikkīt] vezninde) قَيْسٌ [ḳiss] gibi Naşārā tā'ifesini 'ilm ve dīn cihetinde re'īslerine denir ki keşîş ta'bīr olunur. Cem'î قَيْسِيَّسُونَ [ḳissīsūn] ve قَسَاوِسَةٌ [ḳasāviset] gelir, مَهَالِبَةٌ [mehālibet] gibi; aslı قَسَائِسَةٌ [ḳasāsiset] olup sīn'lerin kesretinden nāşī sīn-i sāniye vāv'a ibdāl olundu.

الْقَيْسِيَّ [et-taḳsīs] Bu dahi deveyi güzel otarmak ma'nāsınadır; yukālu: قَسَّسَ الْإِبِلَ إِذَا أَحْسَنَ رَعِيَهُ

الْقَسَّةُ [el-ḳasset] (kāf'ın fethiyle) Küçük köye denir, karye-i sagire ma'nāsına.

الْقَسْقَسَةُ [el-ḳaşḳaset] [zelzele] [zelzelet] vezninde) Bu dahi kemikte olan eti ve

iliği bi'l-cümle sıyırıp silkip yemek ma'nāsınadır; yukālu: قَسَّقَسَ مَا عَلَى الْعَظْمِ إِذَا أَكَلَ لَحْمَهُ وَامْتَحَنَهُ Ve değneği oynamak ma'nāsınadır, ke-mā se-yuzkeru. Ve sür'atle gitmek ma'nāsınadır; yukālu: قَسَّقَسَ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ Ve köpeği kūs kūs diye çağırarak ma'nāsınadır; yukālu: قَسَّقَسَ الْكَلْبَ إِذَا صَاحَ بِهِ فَقَالَ قُوسٌ قُوسٌ Lisānımızda bu oş oş olacaktır. Ve bir nesneyi ırgalamak ma'nāsınadır; yukālu: قَسَّقَسَ الشَّيْءَ إِذَا يَرُدُّهُ وَدُرَّازَ تَأْعَابَ وَمِهْنَتَ چَكيپ yürümek ma'nāsınadır; yukālu: قَسَّقَسَ الرَّجُلُ إِذَا دَابَّ السَّيْرَ

الْقَسُوسُ [el-ḳasūs] [şabūr] vezninde) Dā'imā yalnızca otlar olan nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ قَسُوسٌ إِذَا كَانَتْ تَرَعَى وَحَدَّهَا Ve huysuzluk eden, 'alā-kavlin sūti çekilmeye başlamış olan nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ قَسُوسٌ إِذَا صَجِرَتْ وَسَاءَ خُلُقُهَا أَوْ تَوَلَّى لِبُنْهَآ

قَسَّ [Ḳuss] (kāf'ın zammıyla) İbn Sā'ide el-İyādi'dir ki belīg ve hakīm idi. Ve fihi'l-hadīsu: «يَزْحَمُ اللهُ قُسًّا إِنِّي لَأَرْجُو يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَنْ يُبْعَثَ أُمَّةٌ وَحَدَّهُ»

قَسَّ النَّاطِفِ [Ḳussu'n-Nāṭif] Kūfe kurbünde bir mevzi'dir.

قُسَيْبِ [Ḳuseys] [zübeyr] vezninde) Bir mevzi'dir. Ve 'Abdullāh b. Yākūt nām muhaddisin cedit ismidir.

قَسَّاسِ [Ḳasās] [seḥāb] vezninde) İbn Ebī Şimr b. Ma'dīkereb ismidir ki şu'arādandır.

قُسَّاسِ [Ḳusās] [ğurāb] vezninde) Ermīniyye'de bir demir ma'denidir, süyūf-i Ḳusāsīyye ona mensūbdur. Ve Benū Numeyr diyārında bir dağın ismidir.

الْقَسْقَاسِ [el-ḳaşḳās] [ḥaşḥās] vezninde) Ayağı çabuk insān ve hayvāna denir; yukālu: رَجُلٌ وَقَرَسٌ قَسْقَاسٌ أَي سَرِيْعٌ Ve uz

ve hāzık kılavuza denir; yukālu: هُوَ قَسْقَاسٌ Ve şedīd soğuşa ve şedīd açlığa denir; yukālu: بَرْدٌ وَجُوعٌ قَسْقَاسٌ أَيْ شَدِيدٌ Mü'ellif yine müşāmaha ile tefsir eylemiştir. Ve iyi ve muhkem kuyu ipine denir. Ve kesmez künd kılıca denir. Ve pek muzlim geceye denir, 'alā-kavlin sa'bu's-seyr olan mü'tib geceye denir; yukālu: لَيْلَةٌ قَسْقَاسٌ أَيْ لَيْلَةٌ قَسْقَاسٌ أَيْ مَا اشْتَدَّ السَّيْرُ فِيهَا bir ot ismidir. Ve arslana denir.

الْقَسْقَسُ [el-kaşkas] [ar'ar] vezninde) ve

الْقَسَاكِسُ [el-kaşākis] [ulābit] vezninde) Bunlar da arslana denir.

الْقَسْقَاسَةُ [el-kaşkaset] (kaḫ'ın fethiyle) Değneğe denir. 'Alā-kavlin قَسْقَاسَةُ قَسْقَاسَةُ الْعَصَا [kaşkasetu'l-aşā] ve قَسْقَاسَةُ الْعَصَا [kaşkasetu'l-aşā] değneği oynatmaya denir. قَسْقَاسَةُ [kaşkaset] ism ve قَسْقَاسَةُ [kaşkaset] masdar olur.

الْقُسُوسُ [el-kušus] (zammeteynle) 'Ukalā' ve hüş-mendāna denir; yukālu: هُمْ قُسُوسٌ أَيْ هُمْ قُسُوسٌ أَيْ دَاوَارٌ سُرْمَةٌ هَازِكٌ أَدَامٌ لَرَا دَنِرْ; yukālu: قَوْمٌ قُسُوسٌ أَيْ سَافَةٌ حَذَائِقٌ

التَّقْسُقُسُ [et-tekaşkus] [tezelzul] vezninde) Sese kulak vurup dinlemek ma'nāsınadır; yukālu: تَقْسُقُسُ الصَّوْتِ إِذَا تَسَمَّعَهُ

[q s s s]

الْقُسْطَاسُ [el-kuştās - el-kiştās] (kaḫ'ın zammi ve kesriyle) Teraziye denir, 'alā-kavlin sā'ir mīzānlardan akvem olanına ya'nī keffeteyni besberāber olup pek doğru olanına denir yāhud قُسْطَاسٌ [kuştās - kiştās] mīzān-ı 'adl olacaktır ki yevm-i kıyāmette kendisiyle vezn-i a'māl olunacak terazidir. Pes dünyā terazisine itlākı teşbīh cihetiyle olur. قَسْطٌ [kist] lafzından me'hüz olur;

'inde'l-ba'z lafz-ı mezbūr Rūmiyyeden mu'arrebdir. Ve evvelki kavllere göre ne gūne mīzān olursa olsun ya'nī gerek küçük ve gerek büyük olsun ve gerek altın ve gümüş terazisi ve gerek kabbān olsun; yukālu: فَلَا نُّ يَقِيسُ بِمِقْيَاسِهِ وَبِزَنْ بِقُسْطَاسِهِ وَهُوَ كَالِةِ الْمِيزَانِ أَوْ أَقْوَمُ الْمَوَازِينِ أَوْ هُوَ مِيزَانُ الْعَدْلِ وَشَارِهُ فِي مِيزَانِ الْمُفْرَدَاتِ ر-رَاقِبٌ وَبِهَا مِيزَانٌ يُعَبَّرُ بِهِ عَنِ الْعَدَالَةِ كَمَا يُعَبَّرُ بِالْمِيزَانِ عَنْهَا

[q s t n s]

الْقُسْطَانَسُ [el-kuştānas] (kaḫ'ın zammiyle ve ḫā'nın fethiyle) 'Attārların tīb ezecek somaki taşlarına denir. Ve bir şecer adıdır ve bunun aslı قُسْطَانَسٌ [kuştānes] olup medd ve işbā' olundu.

[q s s s]

الْقُسْطَاسُ [el-kuştās] (kaḫ'ın zammi ve kesriyle) قُسْطَاسٌ [kuştās] lafzında lügattir.

[q t r b s]

الْقَطْرَبُوسُ [el-kaḫrebūs] (kaḫ'ın fethi ve kalilen kesriyle) Sokması şedīd olan 'akrebe denir. Ve çabuk, 'alā-kavlin yavuz ve şedīd nākaya denir.

[q t r s]

الْقَنْطَرِيسُ [el-kaḫtarīs] [zencebīl] vezninde) İri ve yavuz fāreye ve nākaya denir.

[q c s]

الْقَعْسُ [el-ka'as] (fethateynle) Göğüs taşra çıkıp arka içeri girmek vechiyle kambur olmak ma'nāsınadır; yukālu: قَعَسَ الرَّجُلُ قَعَسًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ ضِدَّ حَدَبٍ

الْأَقْعَسُ [el-aḫ'as] [aḫmer] vezninde) ve

الْقَعْسُ [el-ka'is] [ketif] vezninde)

Vasflardır, göğsü taşra çıkıp arkası içeri girmiş kambura denir. Ve

أَفْعَسُ [aḩʕas] Şol ata itlāk olunur ki sırtı çökük olup sağrısı ve yancıkları kalkık ola; yukālu: فَرَسٌ أَفْعَسٌ أَيُّ الْمَطْمِئُ الصُّهُوَّةُ الْمُزْتَفِعُ yukālu: Ve şol deveye itlāk olunur ki başı ve boynu arka tarafından sırtına doğru māʔil ola; yukālu: بَعِيرٌ أَفْعَسٌ أَيُّ الْمَائِلِ رَأْسُهُ وَعُنُقُهُ yukālu: Şārih der ki nüshalardan نَحْوُ لَفْزِ سَاكِاتٍ olmuştur, sahihi نَحْوُ ظَهْرِهِ olmaktadır ki akʕas şeklinde olur. Ve

أَفْعَسُ [aḩʕas] Pek uzun geceye itlāk olunur, gūyā ki kamburlanıp yerinden kımıldamaz olur; yukālu: لَيْلٌ أَفْعَسٌ أَيُّ طَوِيلٍ يَعْغِي كَأَنَّهُ لَا يَبْرُحُ yukālu: Ve diyār-ı Rebiʕa'da bir dağın ismidir, ذُو الْهَضَابِ [Zu'l-Hiḩāb] ile mükennādır. Ve ʕuluvv-i şān ve menāʕat ve mekānet sāhibi adama itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ أَفْعَسٌ أَيُّ مَبِينٍ yukālu: Ve sābit ve pāyidār ve mütemekkin ʕizz ve şāna itlāk olunur; yukālu: عِرٌّ أَفْعَسٌ yukālu: Ve Yemāme'de bir hurmalığın ve bir arzın ismidir.

الْأَفْعَسَانِ [el-aḩʕasān] (tesniye bünyesiyle) ḩamḩam nām kimsenin Aḩʕas ve Hubeyre nām oğullarına itlāk olunur. Ve

أَفْعَسُ [Aḩʕas] ve

مَقَاعِسُ [Meḩāʕis] ḩamre b. ḩamre'nin iki oğullarıdır.

الْمَقَاعِسَاءُ [el-ḩaʕasāʕ] (ḩamrāʕ) [ḩamrāʕ] vezninde) **أَفْعَسُ** [aḩʕas]ın müʕennesidir. Ve şol karıncaya vasf olur ki göğsünü ve kuyruğunu kaldırarak gider ola; yukālu: نَمَلَةٌ مَقَاعِسَاءٌ إِذَا كَانَتْ رَافِعَةً صَدْرَهَا وَذَنَبَهَا yukālu: Ve Muʕāz en-Nehdī nām kimsenin feresi ismidir.

الْقَفْعَوُشُ [el-ḩaʕves] [ḩezv] [cervel] vezninde) Pek pīr ve sāl-horde adama denir.

قَعَّاشُ [ḩiʕās] [kitāb] vezninde) Bir

dağın adıdır.

قُعَّاشُ [ḩuʕās] [ḩurāb] vezninde) Koyun ve keçi kısmına mahsūs bir ʕillet adıdır, kesret-i eklden hādis olup ʕākibet helāk olur, tohme taʕbīr ettikleridir.

قَعَّسَانُ [ḩaʕsān] [selmān] vezninde) Bir mevzi'dir.

الْقَفْوَعُشُ [el-ḩavʕas] [ḩevher] vezninde) Mutlakan boynu yoğun ve sırtı şedīd ve muhkem olan hayvāna denir.

الْقَعَّشُ [el-ḩaʕs] (ḩāf'ın fethi ve ʕayn'ın sūkūnuyla) Müntin ve bed-būy toprağa denir.

الْقَعَّسُوشُ [el-ḩuʕsūs] [ʕuḩfūr] vezninde) Bir çirkīn ve taslak ʕavretin lakabıdır.

قُعَّيسِيئُ [ḩuʕaysiʕ] (musaggar bünyesiyle) Bir recül ismidir.

الْإِفْعَاشُ [el-iḩʕās] (hemzenin kesriyle) Pek zengīn ve māl-dār olmak maʕnāsınadır; yukālu: أَفْعَسَ الرَّجُلُ إِذَا صَارَ غَنِيًّا مُكْبِرًا

التَّفَاعُشُ [et-teḩāʕus] [teḩāʕul] vezninde) İrkilip gerilenmek maʕnāsınadır; yukālu: تَفَاعَسَ عَنْهُ إِذَا تَأَخَّرَ yukālu: Ve at yedeğe gelmeyip geri çekinmek maʕnāsınadır; yukālu: تَفَاعَسَ الْفَرَسُ إِذَا لَمْ يَنْقُدْ لِقَائِدِهِ

الْإِفْعِنْسَاشُ [el-iḩʕinsās] Bir semte giderken gerilenip enseye dönmek maʕnāsınadır; yukālu: إِفْعِنْسَسَ الرَّجُلُ إِذَا تَأَخَّرَ وَرَجَعَ إِلَى خَلْفِ

الْمُقْعَنَسِيئُ [el-muḩʕansis] (ism-i fāʕil bünyesiyle) Şedīd olan insān ve hayvāna denir. Musaggarında مُقْعِنَسٌ [muḩayʕis] yāhūd مُقْعِنَسٌ [muḩayʕis] denir yā ziyādesiyle yāhūd قُعَّيسٌ [ḩuʕays] denir, mīm'in ve sīn'in birini hazfle. Cemʕi مَقَاعِسٌ [meḩāʕis] ve مَقَاعِيسٌ [meḩāʕis] gelir.

مُقَاعِشُ [Muḩāʕis] [mucāvīr] vez-

ninde) Temīm kabilesinden bir cemā'atin pederidir; kavmi beyninde vākī' bir yemīn husūsundan te'ehhür eylediği için telkīb eylediler.

التَّقْعُوسُ [et-teka'vus] [تَدَخُرُجُ] [tedaħruc] vezninde) Pek pīr-i fānī olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَقْعُوسُ الشَّيْخِ إِذَا كَبِرَ Ve hāne harāb olup yıkılmağa yüz tutmak ma'nāsına müsta'meldir ki bel vermek ta'bīr olunur; yukālu: تَقْعُوسُ الْبَيْتِ إِذَا تَهَدَّمَ

[ق ف س]

الْقَفْسُ [el-kaḫḫas] (kaḫḫā'ın fethi ve fā'nın sükūnuyla) ve

الْقَفُوسُ [el-kaḫḫūs] [جُلُوسُ] [culūs] vezninde) Ölmek ma'nāsınadır; yukālu: قَفَسَ الرَّجُلُ قَفْسًا وَقَفُوسًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا مَاتَ Ve āhūnun ellerini ve ayaklarını bağlamak ma'nāsınadır; yukālu: قَفَسَ الطَّبِيُّ إِذَا رَبَطَ يَدَيْهِ Ve bir kimsenin saçından kavrayıp tutmak ma'nāsınadır; yukālu: قَفَسَ فُلَانًا إِذَا أَخَذَ بِشَعْرِهِ Ve bir nesneyi bir kimse yedinden gazabla çekip alır vechile almak ma'nāsınadır; yukālu: قَفَسَ الشَّيْءَ إِذَا أَخَذَهُ أَخَذَ انْتِزَاعٍ وَغَضَبٍ

الْقَفْسُ [el-kaḫḫas] (fethateynle) Bir adamın burnunun yumuşağı büyük olmak ma'nāsınadır; yukālu: قَفَسَ الرَّجُلُ قَفْسًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا عَظَمَتْ رُوْتُهُ أَنْفَهُ

الْأَقْفَسُ [el-aḫḫas] [مُقْرِفٌ] [muḫrif] ma'nāsınadır ki pederi kul cinsi olup vālidesi aħrārdan olan kimseye denir. Ve feres cinsinde مُقْرِفٌ [muḫrif] anası 'Arabiyeye olup babası boz at olandır; yukālu: رَجُلٌ وَقْرِسٌ أَقْفَسٌ أَيُّ مُقْرِفٌ Ve mutlakan uzun olup kemān gibi münhanī ve hamīde olan şey'e denir.

الْقَفْسَاءُ [el-kaḫḫasā] [حَمْرَاءُ] [ħamrā'] veznin-

de) Mī'deye denir. Ve karına denir, بَطْنٌ [baḫn] ma'nāsına. Ve kötü ve fūrū-māye olan 'avrete denir; yukālu: اِمْرَأَةٌ قَفْسَاءٌ أَيُّ لَيْيَمَةٌ رَدِيئَةٌ

فَقَاسِي [kaḫḫāsi] [فَطَامٍ] [kaḫḫāmi] vezninde) Bu dahi le'īme ve redī'e olan 'avrete denir.

الْقُفْسُ [el-kaḫḫus] (kaḫḫā'ın zammıyla) Kirmān memleketinde mütemekkin bir sınıf Ekrād tā'ifesine itlāk olunur.

التَّقْفُسُ [et-tekaḫḫus] [تَفْعُلٌ] [tefa'ul] vezninde) Sıçramak ma'nāsınadır; yukālu: تَقْفَسَ الطَّبِيُّ إِذَا وَثَبَ

الْتَقَافُسُ [et-tekaḫḫus] İki kimse birbirinin saçından kaçıp tutmak için birbirinin üzerine sıçramak ma'nāsınadır; yukālu: هُمَا يَتَقَافَسَانِ بِشَعْرِهِمَا أَيُّ يَتَوَاتَبَانِ يَغْنِي حَتَّى يَأْخُذَ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا بِشَعْرِ صَاحِبِهِ

[ق ق س]

الْمُقْرِفِيسُ [el-muḫaḫḫis] (ism-i fā'il bünyesiyle) Bir nevc kuş ismidir ki boğazında güvercin gibi beyāza mā'il karamtık tavkı olur. Ve Kıbt zümresinden Cureyc b. Mīnā nām kimsenin lakabıdır ki zamān-ı sa'ādette Mışır ve İskenderiyye'nin sāhibi ya'nī meliki idi ve onu sahābeden 'add eylediler. Ve selefte mutlakan Mışır ve İskenderiyye meliklerine lakab-ı hāss idi. Ve Hind pādīşāhlarına da lakab olduğu İbn 'Abbād'dan menküldür, lākin galat olmak gerektir. Ve Kaḫīs b. Şa'şa'a b. Ebi'l-Ĥarīf muhaddistir. Şāriħ der ki zikr olan Muḫaḫḫis şeref-i likā ile müşerref olmadığından başka mülküne dınnetle Naşrānī olarak fevti müttefaktır.

[ق ل ح س]

الْقِلْحَاسُ [el-kaḫḫās] (hā-yı mühmele ile قِرطَاسٌ [kaḫḫās] vezninde) Çirkīn ve taslak

ve bed-endām kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ
فَلْحَاسٌ أَي سَمِجٌ قَبِيحٌ

[ق ل د س]

أوقليدس [Ūqlīdis] (hemzenin zammı ve ziyāde-i vāv ile) ʿİlm-i maʿrūfa yaʿnī heyʿet ve hendese ve hisāb fenninde ibtidā kitāb vazʿ ve tasnīf eden kimsenin ismidir. İbn ʿAbbād o kitābın ismidir demekle galat eyledi. Mütercim der ki *Burhān-ı Kāfı*ʿda mersüm olduğu üzere أوقليدس [Uqlīdes] lafz-ı Yūnānīdir, miṭṭāh maʿnāsına olan دس [uklī] ile hendese maʿnāsına olan دس [des] lafzından mürekkebdir. Erkām-ı riyāziyyede vazʿ olunan kitāba tesmiye olunmuştur; musannifin ismi olmak dahi menküldür.

[ق ل س]

الْقَلَسُ [el-ḳals] (ḳāf'ın fethi ve lām'ın sükülüyle) Geminin halat taʿbīr olunan yoğun ipine denir ki līften yāhūd hurmā kabuğundan ve sār nesnelere büklerler; cemʿi قُلُوسٌ [ḳalūs] gelir, yukālu: جَرُّوا السَّفِينَةَ بِالْقُلُوسِ وَهُوَ حَبْلٌ ضَخْمٌ مِنْ لَيْفٍ أَوْ بِالْقَلَسِ وَالسَّفِينِ بِالْقُلُوسِ وَمِنْ لَيْفٍ أَوْ غَيْرِهِمَا Müellif yine müsāmaha eylemiştir. Ve

قَلَسٌ [ḳals] Boğazdan ağız dolusu ve ondan azca çıkan nesneye denir. Ve bu قَيْءٌ [ḳay] değildir. Eğer ʿavdet ederse ona kayʿ itlāk olunur. Kāle'ş-şārih kāle fi'n-Nihāye ve fi'l-hadīsi: «مَنْ قَاءَ أَوْ قَلَسَ فَلَيْتَوَضَّأَ» الْقَلَسُ بِالتَّحْرِيكِ وَقِيلَ بِالسُّكُونِ مَا خَرَجَ مِنَ الْجَوْفِ Ve مِلءٌ الْقَمِ أَوْ دُونَهُ وَلَيْسَ بَقِيءٍ فَإِنْ عَادَ فَهُوَ الْقَيْءُ

قَلَسٌ [ḳals] Tarab ve tegannī ederek raks eylemek maʿnāsınadır; yukālu: قَلَسَ فُلَانٌ Ve latīf ve nāzūk nagamāt eylemek maʿnāsınadır; yukālu: قَلَسَ الْمَطْرِبُ إِذَا غَنَّى غِنَاءً جَيِّدًا Ve

çok nebīz içmek maʿnāsınadır; yukālu: قَلَسَ الرَّجُلُ إِذَا أَكْثَرَ شُرْبَ التَّبِيدِ Ve miʿde bulanıp gönül dönme maʿnāsınadır; yukālu: قَلَسَتْ نَفْسُهُ إِذَا غَثَّتْ Ve kāse lebāleb olduğu için şarābı taşra püskürtmek maʿnāsınadır; yukālu: قَلَسَ الْكَأْسُ بِالشَّرَابِ إِذَا قَدَفَهُ إِمْتِلَاءً ve yukālu: قَلَسَ الْبَحْرُ بِالمَاءِ إِذَا قَدَفَهُ إِمْتِلَاءً ve minhu yukālu: بَحْرٌ قَلَسَ أَي زَحَاوٌ

قَالِسٌ [Ḳālis] (ṣāḡib [ṣāḡib] vezninde) Bir mevziʿ adıdır ki Fahr-i ʿālem ʿaleyhi's-selām hazretleri onu ʿUzre kabilesinden Benu'l-Eḡabb cemāʿatine ber-vechi mukātaʿa tevciḥ buyurdular.

قَلُوشٌ [Ḳalūs] (ṣibūr [ṣabūr] vezninde) Rey şehri kurbünde bir karyedir.

قُلَيْسٌ [Ḳulays] (ḳāf'ın zammı ve lām'ın müşeddedenin fethiyle قُبَيْطٌ [ḳubbeyt] vezninde) Yemen'de Şanʿā şehrinde bir kilise adıdır. Bu kiliseyi Ebrehe nām Yemen vālisi, Kaʿbe'ye nazīr olmak zuʿmüyle binā ve halkı hacc için ona sarf kasdında olup o esnāda ʿArabdan bir kimse bir gece nihānī gelip kiliseyi tagavvut eyledi. Sabāhtan keyfiyyet Ebrehe'ye münʿakis oldukça fil-i mahmūdu istishāb ile Kaʿbe'yi hedm kasdına ʿazīmet edip Mekke'ye karīb yerde ʿasker-i ebābīl ile nümüne-i ʿasfi meḳül oldular.

الْقَلَيْسُ [el-ḳalīs] (emīr [emīr] vezninde) Bahīl ve nākese denir; yukālu: رَجُلٌ قَلَيْسٌ أَي بِخَيْلٍ

الْأَنْقَالَيْسُ [el-enḳaleys - el-enḳalīs] (hemzenin ve lām'ın fethi ve kesreleriyle) Bir nevʿ balık adıdır ki yılan şeklinde olur; müfredāt-ı sārīrede bunu yılan balığı ile beyān eylemişlerdir.

الْقَلَنْسُوَّةُ [el-ḳalensuwet - el-ḳulensivet] ve

الْقَلَنْسِيَّةُ [el-ḳalensuyet - el-ḳulensiyet]

(kâf'ları meftûh edersen, sîn'leri mazmûm ve kâf'ları mazmûm edersen sîn'leri meksûr edersen) Baş kisvetine denir, ne gûne olursa olsun. Cem'i فَلَانِسُ [kālānis] ve فَلَانِيسُ [kālānis] gelir ve فَلَانِسُ [kālens] gelir fethateynle. Ve bunun aslı فَلَنْسُو idi, kelām-ı 'Arabda āhiri harf-i 'illet olup mā-kabli mazmûm kelime olmadığına mebnî vāv hazf olunup ve āhirine mā-kabli meksûr yā' ilhāk olundu. Pes ismin āhiri yā' olup mā-kabli meksûr olmakla قَاضٍ kelimesinin i'lālî gibi i'lāl olundu. Ve cem'inde فَلَانِيسُ [kālāsiyy] dahi denir yā' ta'viziyle ve فَلَانِسُ [kālās] denir hazfle. Ve musaggarında فَلَيْنِسَةُ [kūleyniset] denir ve فَلَيْنِيسَةُ [kūleyniset] denir, işbā'la ve فَلَيْنِيسَةُ [kūleysiyet] denir nūn'un hazfî ve yā-yı sāniyenin tahfifiyle.

أَلْقَالَسِيَّةُ [el-қalset] [dahrecet] [dahrecet] vezninde) ve

أَلْقَالَنَسَةُ [el-қalneset] (nūn'la) Başa kisvet giydirmek ma'nāsına

أَلْتَقَالَسِي [et-teқalsi] ve

أَلْتَقَالَنَسُ [et-teқalnos] Mutāvi'leridir; tekülü: فَلَسَيْتُ فَلَانًا وَقَلْنَسْتُهُ فَتَقَالَسِي وَقَلْنَسَ أَيُّ أَلْبَسْتُهُ أَلْقَالَنَسُوَةَ فَلَسِي

قَلْنَسُوَةُ [Kālensu'et] (fethateynle ve sîn'in zammıyla) Fileş'in eyâletinde bir hısn adıdır.

أَلْتَقَالِيسُ [et-taқlīs] Vālîler şehre geldiklerinde def çalıp âheng ve nagamâta şenlikler ederek ve kılıç ve harbeler ile oynayarak istikbâl eylemek ma'nāsınadır. Kāle's-şārih ve minhu hadîsu 'Ömer radiyallāhu 'anhu: «لَمَّا قَدِمَ الشَّامَ لَقِيَهُ الْمُقَلِّسُونَ: بِالسُّيُوفِ وَالرُّيْحَانِ» وَهُمْ الَّذِينَ يَسْتَقْبِلُونَ الْوَلَاةَ عِنْدَ قُدُومِهِمْ بِضَرْبِ الدَّفِّ وَالْعِنَاءِ وَأَصْنَافِ اللَّهْوِ

تَقَالِيسُ [taқlīs] Bir kimse bir zī-şān adam

huzûrunda ellerini sînesine vaz' edip ona tevāzu' ve huzû' ve ta'zîm eylemek ma'nāsınadır; yukālu: يَدِيهِ عَلَى صَدْرِهِ وَخَضَعَ لَهُ

[ق ل ق س]

أَلْقَالْقَاشُ [el-қalkāš] (kâf'ın zammıyla) Bir nev' nebāt köküdür ki tabh ve ekl olunur; cimā'ı mukavvî ve idmānî sevdāyî müvel-liddir. Bu nebāt Mışır ve Şām'da çoktur, pancar gibi onun da ta'āmını yaparlar.

[ق ل م س]

أَلْقَالَمَسُ [el-қalemes] [amelles] [amelles] vezninde) Suyu pek firāvān ve taşkın olan kuyuya ve nehr ve bahre denir; yukālu: بَحْرٌ وَرَكِيَّةٌ قَالَمَسٌ أَيُّ الْكَثِيرِ الْمَاءِ Ve hayr ve fazl ve 'atāsı kesir adama itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ قَالَمَسٌ أَيُّ الْخَيْرِ الْمَغْطَاءِ seyyid ve müte'ayyen adama itlāk olunur. Ve be-gāyet zîrek rüşd ve dehā sāhibi dūr-endîş ve ba'ıdū'l-gavr adama itlāk olunur; yukālu: هُوَ قَالَمَسٌ أَيُّ سَيِّدٍ عَظِيمٍ وَكَذَا: دَاهِيَةٌ مُنْكَرٌ بَعِيدُ الْعُورِ Ve Kināne kabîlesinden bir recül-i cāhilî adıdır ki şühūrda nesî'e i'tibār edenlerin biridir, hattā mevsim-i hacca Cemretü'l-'Aqabe 'indinde durup أَللَّهُمَّ إِنِّي نَاسِيُ الشُّهُورِ وَوَاضِعُهَا مَوْضِعَهَا وَلَا أَعَابُ وَلَا أَجَابُ أَللَّهُمَّ إِنِّي قَدْ أَخَلَّتْ أَحَدَ الصَّفَرَيْنِ وَحَرَمْتُ صَفْرَ الْمُؤَخَّرِ وَكَذَلِكَ فِي الرَّجَبَيْنِ أَنْفَعُوا عَلَى اسْمِ اللَّهِ [safe-reyn]den murād muharrem ve saferdir. Ve رَجَبَيْنِ [recebeyn] receb ve şa'bāndır. Ba'dehu Hazret-i Rabb-i müte'āl nesî-i mezkûru ibtāl eyledi, niteki زِيَادَةُ ﴿إِنَّمَا النَّسِيءُ زِيَادَةُ﴾ فِي الْكُفْرِ

[ق ل ه ب س]

أَلْقَالْهَبَسُ [el-қalehbēs] [şemzedl] [şemzedl] vezninde) Yaban eşeğinin kocasına denir;

قَلْبَيْسَةٌ [qalehbeset] mü'ennesidir. Ve قَلْبَيْسَةٌ [qalehbeset] İnsân zekerinin haşefe-sine denir. Ve değirmi olan baş tepesine itlāk olunur; yukālu: هَامَةٌ قَلْبَيْسَةٌ أَي مَدْوَرَةٌ هَامَةٌ قَلْبَيْسَةٌ أَي مَدْوَرَةٌ

[ق ل ه م س]

الْقَلْهَمِش [el-qalehmes] [sefercel] [sefercel] (A'zāsı kirpi gibi top ve dirneklili bodura denir.

[ق م س]

الْقَمْس [el-qams] [lems] [lems] (Suya dalmak ma'nāsınadır. Ve daldırmak manāsına lāzım ve müte'addī olur; yukālu: قَمَسَ الرَّجُلُ فِي الْمَاءِ قَمْسًا مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا غَاصَ ve yukālu: قَمَسَهُ فِي الْمَاءِ إِذَا غَمَسَهُ Ve bāb-ı mugālebede isti'māl olunur; tekülü: قَامَسْتُهُ Ve çocuk vālidesi kar-nında oynamak ma'nāsınadır; yukālu: قَمَسَ الْوَلَدُ فِي الْبَطْنِ إِذَا اضْطَرَبَ

الْإِقْمَاش [el-ikmāš] (hemzenin kesriyle) Suya daldırmak ma'nāsınadır; yukālu: أَقْمَسَهُ فِي الْمَاءِ إِذَا غَمَسَهُ

الْقِمَاش [el-ķimāš] [kitāb] [kitāb] (İsmidir, suya dalmağa denir.

الْقَمُوش [el-ķamūs] [šabūr] [šabūr] (Şol kuyuya denir ki suyu pek çok olmakla kova onda örtülüp bürünür ola; yukālu: بَنَى قَمُوشًا إِذَا كَانَتْ تَغِيْبُ فِيهَا الدَّلَاءُ مِنْ كَثْرَةِ مَائِهَا بَيْنَهُ الْقَمَاشِ

الْقَمِيْس [el-ķimmīs] [sikkīn] [sikkīn] (Denize denir. Cem'i [ķamāmīs] gelir.

الْقَوْمِش [el-ķavmes] [cevhēr] [cevhēr] (Beye denir; yukālu: هُوَ قَوْمِشٌ قَوْمِهِ أَي أَمِيْرُهُ Ve denizin engin yerine denir; yukālu: غَرَقَ فِي قَوْمِشِ الْبَحْرِ أَي مُعْطَمِهِ

الْقَمْس [el-ķummes] [sukker] [sukker] (veznin-

de) Şerīf ve zī-šan adama denir; yukālu: هُوَ قُمَسَ أَي شَرِيفٌ

الْقَمَامِيسَةُ [el-ķamāmiset] (ķāf'ın fethiyle) بَطْرَاقَةٌ [beṭāriqat]a denir ki بِطْرَاقٍ [bitriq]in cem'idir, Naşārā patriki olacaktır.

الْقَوَامِش [el-ķavāmis] Āfāt ve devāhī ma'nāsınadır ki insānı mihnete daldırır; yukālu: وَقَعُوا فِي الْقَوَامِشِ أَي الدَّوَاهِي

قَوْمِش [Kūmes] (ķāf'ın zammı ve mīm'in fethiyle) Ḥorāsān ile bilād-ı cebel bey-ninde bir büyük kazāsının ismidir. Ve Endelus'te bir iklim adıdır.

قَوْمَسَةُ [Kūmeset] (hā'yyla) İşfahān kazāsında bir karyedir.

قَوْمَسَانُ [Kūmesān] Hemedān kazāsında bir karyedir.

الْمُقَامِيسَةُ [el-muķāmeset] [mufā'alet] [mufā'alet] (vezninde) Suya dalışmakta mücādele ve mu'āraza edişmek ma'nāsınadır ki bāb-ı mugālebe olacaktır; yukālu: قَامَسَ فَلَانًا إِذَا فَاحَزَهُ بِالْقَمِشِ Bu ma'nādandır ki kendiden a'lem ile bir kimse münāzara ve mübāhase eyledikte هُوَ يُقَامِشُ حَوْنًا derler, هُوَ يُنَاطِرُ مَنْ هُوَ مُنَاطِرٌ مِنْهُ ma'nāsına.

الْإِنْقِمَاش [el-inķimāš] [infi'āl] [infi'āl] (vezninde) Kevkeb batmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: إِنْقَمَسَ النُّجْمُ إِذَا غَابَ

الْقَامُوش [el-ķamūs] Deryāya, 'alā-kavlin pek derin yerine denir ki engin ta'bīr olunur; yukālu: غَرَقَ فِي الْقَامُوشِ أَي الْبَحْرِ أَوْ هُوَ أَبْعَدُ مَوْضِعٍ فِيهِ غُورًا

[ق ن ب س]

قَنْبِش [ķanbes] [ķanber] [ķanber] (A'lam-ı nisvāndandır.

[ق ن د س]

الْقَنْدَسَةُ [el-ķandeset] [dahrecet] [dahrecet] (vez-

ninde) Ma'nsiyetten sonra tevbe ve inâbet eylemek ma'nâsıdır; yukâlu: فُتِدَسَ الرَّجُلُ Ve bir tarafa mütehavvil olmayarak uzun uzadı bir semte doğru yürüyüp gitmek ma'nâsıdır; yukâlu: فُتِدَسَ فِي الْأَرْضِ إِذَا ذَهَبَ عَلَى وَجْهِهٖ ضَارِبًا فِيهَا

[ق ن س]

الْقَنْسُ [el-ḳans - el-ḳins] (ḳāf'ın fethi ve kesriyle) Asl ve nihād ma'nâsıdır; yukâlu: فَلَانَ شُعْبَةً مِنْ قَنْسِكَ أَي أَضْلِكَ

الْقَنْسُ [el-ḳins] (ḳāf'ın kesriyle) Başın yukarısına denir. Cem'i فُنُوسٌ [ḳunūs] gelir.

الْقَوْنَسُ [el-ḳavnes] [cevhər] (vezninde) Bu dahi başın yukarısına denir; yukâlu: وَصَرَبَ قَنْسُهُ وَقَوْنَسُهُ أَي أَعْلَى رَأْسِهِ

قَوْنَسٌ [ḳavnes] ve

قَوْنُوسٌ [ḳavenves] (fethateynle) Cenk gününde başa giyilecek tolğanın tepesine denir; yukâlu: وَصَرَبَ بِالسَّيْفِ قَوْنَسَ بِيضَتَيْهِ وَقَوْنُوسَهَا أَي أَعْلَاهَا

قَوْنَسٌ [ḳavnes] At kısmının kulakları arasında olan sivri kemiğe denir; yukâlu: وَصَرَبَ بِالسَّوْطِ قَوْنَسَ الْفَرَسِ وَهُوَ عَظْمٌ نَاتِيَةٌ بَيْنَ أُذُنَيْهِ Ve yolun cādde ve vasatına itlāk olunur; tekülü: حَذَّ قَوْنَسَ الطَّرِيقِ أَي جَادَّتْهَا

الْقَنْسُ [el-ḳanes] (fethateynle) Kay'ı kalil ma'nâsıdır ki az kusuntuya denir; yukâlu: وَعَثَّتْ نَفْسُهُ وَجَاءَتْ بِالْقَنْسِ أَيِ الطَّلْعَاءِ

قَنْسٌ [ḳanes] Bir hoş-bū nebāt ismidir ki Fāriside rāsen denir, Türkide anız ta'bīr ederler. Cem'i-î ālām ve evcā'-ı bārideye ve mālīhūlyā ve vecā'-ı zahr u mefāsıla nāfi' ve cālī ve müferrih ve müleyyin ve kalb ve mi'deyi mukavvī ve 'asel ile lū'ūku su'āl ve 'usr-i nefsi müzīl ve gayz ve halecān-ı hātır ve āfāt ve hevāmı müb'id ve dāfi'dir.

الْقَيْنَسُ [el-ḳaynes] [ḥaydar] (vezninde) Öküze denir, نُوزٌ [sevr] ma'nâsına.

الْقَانِسَةُ [el-ḳāniset] قَانِسَةٌ [ḳānişat] vezninde ve mürādifidir ki kuşun kursağına denir.

الْإِقْنَأَسُ [el-iḳnās] (hemzenin kesriyle) Bir fūrū-māye kimse bir asl-ı şerife intisāb ya'nī asīl-zādelik iddi'ā eylemek ma'nâsıdır; yukâlu: أَقْنَسَ الرَّجُلُ إِذَا ادَّعَى إِلَى قَنْسِ شَرِيفٍ وَهُوَ خَسِيسٌ

[ق ن ط ر س]

الْقَنْطَرِيسُ [el-ḳantarīs] «ق،ط،ر،س» māddesinde zikr olundu.

[ق ن ع س]

الْقِنْعَاشُ [el-ḳin'ās] (ḳāf'ın kesriyle) 'Azīmü'l-heykel deveye denir; yukâlu: بَعِيرٌ قِنْعَاشٌ أَي عَظِيمٌ Ve ebiyyü'n-nefs şedid ve menī' adama denir; cem'i قِنَاعِيسٌ [ḳanā'īs] gelir; yukâlu: رَجُلٌ قِنْعَاشٌ أَي شَدِيدٌ مَنِيعٌ

الْقِنَاعِيسُ [el-ḳunā'is] [cu'lābiḥ] (vezninde) 'Azīmü'l-hilkat adama denir. Cem'i قِنَاعِيسٌ [ḳanā'īs] gelir ḳāf'ın fethiyle, جَوَالِقٌ [cuvalīḳ] ve جَوَالِقٌ [cevalīḳ] gibi.

الْقَنْعَسَةُ [el-ḳan'aset] [dahrecet] (vezninde) Boyun kambur boynu gibi kısa ve şedid ve muhkem olmak ma'nâsıdır; yukâlu: فِي عُنُقِهِ قَنْعَسَةٌ أَي شِدَّةٌ فِي قِصْرِهَا كَأَلَّا حَدَبٍ

[ق و س]

الْقَوُوسُ [el-ḳavs] (ḳāf'ın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Ma'lūmdur ki yaya denir. Mü'ennestir, kalilen müzekker olur. Musaggarında قُوَيْسَةٌ [ḳuveyset] ve قُوَيْسٌ [ḳuveys] denir. Cem'i قَيْسِيٌّ [ḳisiyy] gelir ḳāf'ın kesriyle ve قَيْسِيٌّ [ḳusiyy] gelir ḳāf'ın zammıyla, ikisi de قُوُوسٌ [ḳuvūs] lafzından maktūbdur ve أَقْوَاسٌ [aḳvās] ve قِيَاسٌ [ḳiyās] gelir. Ve

قَوْسٌ [qavs] Arşına ve endāzeeye denir ذِرَاعٌ [zirāc] ma'nāsına, mezzūr^c kendisiyle takdîr ve kıyās olunduğu için; ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَى﴾ أَي قَدَّرَ قَوْسَيْنِ Ve عَرَبِيَّتَيْنِ أَوْ قَدَّرَ ذِرَاعَيْنِ

قَوْسٌ [qavs] Kavсарının ve sepetin dibinde kalan hurmā bakiyyesine itlāk olunur ki cevānibinde kavs şeklinde kalır; yukālu: مَا فِي الْجَلَّةِ إِلَّا قَوْسٌ وَهِيَ مَا بَقِيَ مِنَ الثَّمَرِ فِي أَشْمَلِهَا Ve felekte bir burcu ismidir ki Qavs burcu ta'bīr olunur. Ve

قَوْسٌ [qavs] Masdar olur, sebk ve takad-düm eylemek ma'nāsınadır; yukālu: فَاسْتَهْمُ قَوْسًا إِذَا سَبَقَهُمْ Ve takdîr ve kıyās eylemek ma'nāsınadır; yukālu: قَاسَ الشَّيْءَ بغيره قَوْسًا إِذَا قَدَّرَهُ عَلَى مِثَالِهِ كَمَا يُقَالُ قَاسَهُ يَقِيسُهُ قَيْسًا

القَوْسُ [el-qūs] (qāf'ın zammıyla) Rāhib savma'asına denir. Ve avcı gömeltisine denir. Ve

قَوْسٌ [qūs] Kelb kısmını zecr ve āzār edecek savttan hikāyedir, mükerreren kūs kūs derler, oş oş yerindedir; çağırınca kus kus derler. Ve

قَوْسٌ [Qūs] Bir vādī ismidir.

القَوْسُ [el-qaves] (fethateynle) Pīrlikten yā illetten bel bükülmek ma'nāsınadır; yukālu: قَوَسَ الرَّجُلُ قَوْسًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا انْحَنَى ظَهْرُهُ

الأقْوُسُ [el-aqves] Ma'nā-yı mezkürden vasftır; yukālu: شَيْخٌ أَقْوَسُ أَي الْمُنْحَنِي الظَّهْرُ Ve yüksek kumluğa denir ki sırtı kavs şeklinde olur. Ve mihnetli, şiddetli müşkil zamāna itlāk olunur; tekūlu: صَادَفْنَا دَهْرًا Ve belde-i ba'ideye itlāk olunur. Bunlar şeyh-i herim gibi mümtedd oldukları mülāhasıyladır. Ve uzun güne itlāk olur; yukālu: يَوْمٌ أَقْوَسُ أَي طَوِيلٌ

أقْوُسٌ [aqves] Dāhiyeye itlāk olunur, pek şedidine أَقْوَسُ أَجْنَى [ecnā aqves] itlāk ederler; أَجْنَى [ecnā] pek eğri demektir; yukālu: رَمَاهُ اللهُ بِأَجْنَى أَقْوَسٍ أَي بِدَاهِيَةٍ

القَوْسِيُّ [el-kuveys] زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde قَوْسٌ [qavs]in musaggarıdır; ve fi'l-meseli: «هُوَ مِنْ خَيْرِ قَوْسِيٍّ سَهْمًا» أَوْ «صَارَ خَيْرَ قَوْسِيٍّ سَهْمًا» Rivāyet-i ūlā *Lisānu'l-'Arab*'da ve sāniye *Mustaqşā*'da mersūmdur; ya'nī “Filān kimse oku hayrlı olan yay kısmındandır” yāhūd “Oku hayrlı olan yay kısmından oldu.” Mesel-i mezbūr ibtidā bir kimseye muhālefet üzere olduktan sonra terk-i muhālefetle rızā ve hoşnūduğu cihetine 'avdet eden kimse hakkında darb olunur. Ve

قَوْسٌ [Qveys] Seleme b. el-Havşeb nām kimsenin feresi ismidir.

ذُو الْقَوْسَيْنِ [Zu'l-Qavseyn] Ḥassān b. Ḥişn el-Fezārī nām kimsenin kılıcı ismidir.

ذُو الْقَوْسِ [Zu'l-Qavs] Ser-gerde-i Temīm olan Ḥācib b. Zurāre'nin lakabıdır. Kendi kavmiyle bed-du'ā-yı Hazret-i Nebevī'ye dūçār olmalarıyla bir kaht-ı 'azīme mübtelā olup nāçār kistrā-yı 'Acem olan kimseye ilticā ve şiddet-i merkūme mündefi' olunca kadar 'Acem ülkesinden bir nāhiyede temekkün eylemelerini istid'ā eyledikte, kistrā: “Sizler tā'ife-i arāb olup muktezā-yı tīnetiniz üzere gaddār ve harīs ve tama'kār olduğunuz hasebiyle fesāddan hālī olmayıp nāsın emvāline ta'arruz ve isāl-i hasāret edersiz!” diye imtinā eyledikte, Ḥācib “Bir ferdin o makūle fesāda mücāseret eylemeyeceğine tekeffül ederim” demekle Nüşirevān 'ahd-i mezbūrun vefāsı zımnında rehn taleb eyledi. Ḥācib, müstahabı olan yayını rehn olmak üye-

re vaz' edecek oldukta hāzır bi'l-meclis olanlar hande-nāk-ı istihfāf oldular. Kisrā "Bu adam mukaddemā yayını bir kimseye teslīm eder makūleden deġildir" deyip rehn-i mezbūru kabūl ve kendilere bir mahal ta'yīn eyledi. Ba'dehu yine du'ā-yı Hazret-i Resūlullāh'la beliyye-i kaht u galā üzerlerinden zā'il olup mahall-i kadīmlerine mūrāca'at edecek olduklarında Hācib-i mezbūr fevt olmuş olmakla "Uṭārid nām oġlu kisrāya varıp pederinin rehn eylediġi yayı taleb eyledikte yaydan mā'adā hil'at-ı fāhireye de nā'il oldu. Ba'de'r-ric'at taraf-ı Hazret-i Nebevī'ye bi-tarīki'l-hediyye 'arz eylemekle kabūl buyurulmamaġın bir Yahūdīye dört bin dirheme bey'e eyledi. Şārih der ki işbu beyt ona işārettir: «تَاهَتْ عَلَيْنَا بَقْوَسٌ حَاجِبَهَا | تِيَّة» «تَاهَتْ عَلَيْنَا بَقْوَسٌ حَاجِبَهَا | تِيَّة» Ve Zū'l-Kavs, Sinān b. 'Āmir'in dahi lakabıdır, kavsini Nu'mān-ı Ekber yanına Hāriṣ b. Zālim'i katl eylemek için bin mihār deve mukābili rehn eylediġine mebnī mülakkab oldu.

الْقَوِشُ [el-ḳavis] [ketif] vezninde) ve **الْقَوِيسِيُّ** [el-ḳūsiyy] (ḳāf'ın zammıyla) Bunlar da sa'b ve şedīd olan zamāna itlāk olunur; yukālu: دَهْرٌ قَوِيسٌ وَقَوِيسِيٌّ أَيُّ صَعَبٍ

الْمِقْوَسُ [el-miḳves] [minber] vezninde) Yay koyacak zarfa denir ki gedeleç ta'bīr olunur. Ve meydāna itlāk olunur. Ve hāssaten koşu meydānına denir ki onda at seġirtirler. Ve şol uzun ipe denir ki tavla ipi gibi koşmaya gideceklerin önlerine gererler, tā ki mecmū'u hemvār tabur olup yerlerinde bir düzeyle hareket eyleyeler.

قَاسَانُ [Ḳāsān] Māverāünnehr'de bir beldedir. Ve İsfahān kazāsında bir nāhiyedir, şehr-i Ḳum ile mezkūr olan Ḳāşān'ın bu

gayrıdır ki o mu'ceme iledir.

التَّقْوِيشُ [et-taḳvīs] ve

التَّقْوِيسُ [et-teḳavvus] [تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Yay gibi eğilip iki kat olmak ma'nāsınadır; yukālu: قَوَسَ الشَّيْءُ تَقْوِيسًا وَتَقْوَسَ تَقْوَسًا إِذَا انْحَنَى

الْإِقْتِيَّاسُ [el-iḳtiyās] [إِفْتِعَالٌ [ifti'al] vezninde) Bir şey'i şey-i āhere kıyās ve tatbīk eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: تَقْتَأَسُ الشَّيْءُ يَقْتَأَسُ فُلَانٌ بِأَبِيهِ أَيُّ يَسْلُكُ سَبِيلَهُ وَيَقْتَدِي بِهِ

الْمُتَقَوِّسُ [el-muteḳavvis] (ism-i fā'il bünyesiyle) Yanında yay taşıyan adama denir. Ve kıvrımı yaya şebīh olan kaşa denir.

الْمُسْتَقْوِيسُ [el-musteḳvis] مُتَقَوِّسٌ [muteḳavvis] ile ma'nā-yı sānīde mūrādıftir; yukālu: حَاجِبٌ مُتَقَوِّسٌ وَمُسْتَقْوِيسٌ أَيُّ مُشَبَّهٍ بِالْقَوِيسِ

الْمُقَاوِيسُ [el-muḳāvis] [مُعَارِضٌ [mu'arid] vezninde) ve

الْقَيَّاسُ [el-ḳayyās] [كَتَانٌ [kettān] vezninde) Meydānda yarış atlarını koşuya salıvermeġe mü'ekkel olan adama denir ki tertīb ve tesviye edip irsāline izn ve işāret eder.

قَوَسَى [Ḳavsā] [سَكْرَى [sekrā] vezninde) Hicāz'da Serāt bilādında bir mevzi'dir. Onda bir ma'reke olmakla yevm-i Ḳavsā ma'rūftur.

قَوَسَانُ [Ḳavsān] [سَلْمَانٌ [selmān] vezninde) Vāsiṭ a'mālinden bir nāhiyedir; a'lāmdan Ḳāsān b. Şāliḳ el-Ḳavsānī oradandır.

قَوَسَانُ [Ḳavesān] (feteḫātla) Vāsiṭ kurbūnde bir karyedir; hatīb-i meşhūr Muntaḫab b. Muşaddiḳ el-Ḳavesānī oradandır.

[ق ه ب س]

القَهْبَسَةُ [el-ḳahbeset] (ḳāf'ın ve bā'nın fet-

hiyle) Gövdesi kalın kancık eşeğe denir.

[ق ه ب ل س]

الْقَهْلِيْسُ [el-kaḥbelis] (جَحْمَرِيْسُ [caḥmeriṣ] vezninde) İnsanın alet-i tenāsülüne, ‘alā-kavlin ‘azīm ve galīz olanına denir. Ve hurde kehleye denir. Ve cüssesi iri hatuna denir. Ve bozumtuk olan ak nesneye denir.

[ق ه و س]

قَهْوَسُ [Kaḥves] (جَزْوَلٌ [cervel] vezninde) Bir buğur devenin ismidir ki dölünü alır-lar idi. Ve Nu‘mān et-Teymī nām kimse-nin pederi ismidir. Ve pek uzun adama denir. Ve şol keçi tekesine denir ki ayakları siyāh ve sā‘ir yerleri beyāz ve boynuzları uzun ve iri ola.

التَّقْهْوُسُ [et-tekaḥvus] (تَدَخْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) ve

الْقَهْوَسَةُ [el-kaḥveset] (دَخْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Sür‘at eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: تَقْهَوَسَ الرَّجُلُ وَقْهَوَسَ إِذَا أَسْرَعَ

تَقْهَوَسَ [tekaḥvus] İnhinā ve ıztırāb ederek yürümek ma‘nāsınadır; yukālu: فَلَانَ يَتَقْهَوَسُ أَي يَمْشِي مُنْحَنِيًّا مُضْطَرِّبًا

[ق ي س]

الْقَيْسُ [el-qaḥs] (كَيْفٌ [kitāb] vezninde) Bir nesneyi misālî olan nesneye takdîr edip uydurmak ma‘nāsınadır; yukālu: قَاسَ الشَّيْءَ بِغَيْرِهِ وَعَلَى غَيْرِهِ يَقِيْسُهُ قَيْسًا وَقِيَا سًا إِذَا قَدَّرَهُ عَلَى مِثَالِهِ

الْقِيَاْسُ [el-kiyās] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bir nesneyi misālî olan nesneye takdîr edip uydurmak ma‘nāsınadır; yukālu: قَاسَ الشَّيْءَ بِغَيْرِهِ وَعَلَى غَيْرِهِ يَقِيْسُهُ قَيْسًا وَقِيَا سًا إِذَا قَدَّرَهُ عَلَى مِثَالِهِ

قَيْسُ [Kaḥs] Elkāb ve esmādandır.

قَيْسُ عَيْلَانَ [Kaḥsu ‘Aylān] Bir kabîle pederidir ki ismi en-Nās b. Muḍar’dır nūn’la. Ve

قَيْسُ [kaḥs] Salınmak ma‘nāsınadır; yukālu: قَاسَ قَيْسًا إِذَا تَبَحَّخَرَ Ve katılık, şidet ma‘nāsınadır. Ve açlık ma‘nāsınadır; yukālu: أَصَابَهُمْ قَيْسٌ أَي شِدَّةٌ وَجُوعٌ Ve alet-i tenāsüle denir. Ve

قَيْسُ [Kaḥs] Mıısır’da bir kazā adıdır; fātihi olan Kaḥs b. Hāriṣ ile müsemmādır. Ve Baḥr-i ‘Umān’da bir cezīre adıdır; Keyş [kaiṣ] mu‘arrebidir.

الْقَيْسَانُ [el-Kaysān] (tesniye bünyesiyle) Tayyî kabîlesinden Kaḥs b. ‘Annāb ile Kaḥs b. Hezeme b. ‘Annāb nām kimselerdir. Ve ‘Abdulkaḥs b. Aḫşā, Esed kabîlesinden münşaiḥ bir kabîle pederidir. Ve İmrū’ulkaḥs b. ‘Ābis el-Kindî ve İbnu’l-Aşbağ el-Kelbî ve İbnu’l-Fācir b. et-Ṭammāḥ saḥābilerdir. Ve Melik-i Dillîl İmrū’ulkaḥs Suleymān b. Ḥucr el-Kindî şā‘ir-i meşhûrdur; vārid olan hadîs-i meşhûr mûcibince livā-yı şu‘arā-yı küffārî semt-i sa‘ire rāfi‘ ve kā’id olacaktır. Ve İmrū’ulkaḥs b. Baḥr ve İbn Ḥumām bi-zammi’l-hā ve İbn Bekr ve İbn Reb‘a ve İbn ‘Adiy ve İbn Kulāb bi-zammi’l-kāf ve İbn Mālik şā‘irlerdir. Nisbetlerinde مَرْيِيٌّ [Mer‘iyy] denir, مَرْعِيٌّ [mer‘iyy] vezninde, illā Mesfûr b. Cuḥr’un nisbetinde مَرْقَسِيٌّ [Merkaṣiyy] denir, مَرْعَاشِيٌّ [mer‘aşıyy] vezninde.

الْإِقْتِيَاْسُ [el-iḫtiyās] (إِفْتِعَالٌ [ifti‘āl] vezninde) Bu dahi bir şeyi misālîne kıyās eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: إِقْتَاْسَ الشَّيْءِ بِغَيْرِهِ بِمَعْنَى قَاسَهُ بِهِ Ve veled pederi meslekine sülûk ve iktifā eylemek ma‘nāsına müsta‘meldir, vāvî ve yā‘dir; yukālu: هُوَ يَقْتَاْسُ بِأَبِيهِ أَي يَسْلُكُ سَبِيلَهُ وَيَقْتَدِي بِهِ

الْإِنْقِيَاْسُ [el-inkiyās] (إِنْفِعَالٌ [infi‘āl] vezninde) Mutāvi‘dir, bir nesne misālî üzere

kıyās olunmak ma'nāsınadır; yukālu: فَاسَهُ
فَانْقَاسَ

أَلْمِقْيَاسُ [el-miқыyās] مِقْدَارٌ [miқdār] veznin-
de ve mürādifidir ki takdīr ve kıyās olu-
nacak ālete denir; yukālu: فَاسَهُ بِالْمِقْيَاسِ أَيِ
المِقْدَارِ وَمِنْهُ مِقْيَاسُ نَهْرِ النَّيْلِ

أَلْقَيْسُ [el-kīs] (kāf'ın kesriyle) ve

أَلْقَاسُ [el-kās] Ölçü ve kadr ma'nāsınadır;
yukālu: بَيْنَهُمَا قَيْسٌ رُمُحٌ وَقَاسٌ رُمُحٌ أَيِ قَدْرُهُ

أَلْتَقْيَاسُ [et-teқыyūs] تَفْعُلٌ [tefa'ul] veznin-
de) Қaysu 'Aylān kabilesine teşebbüh ey-
lemek yāhūd mu'āhede veyā civār yāhūd
velā ya'nī mevālilerinden olmak sebebine
temessükle onlara nisbet kaydında olmak
ma'nāsınadır; yukālu: تَقَيْسُ فَلَانٍ إِذَا تَشَبَّهَ بِقَبِيلَةٍ
قَيْسِ عَيْلَانَ أَوْ تَمَسَّكَ مِنْهُمْ بِسَبَبِ جَلْفٍ أَوْ جَوَارٍ أَوْ
وَلَاءٍ

قَيْسُونُ [Қaysūn] Bir mevzi' adıdır.

مِقْيَاسُ [Miқыes] [minber] vezninde)
İbn Hübābe'dir ki kendisini kavminden
Nemīme b. 'Abdullāh katl eyledi.

أَلْمُقَايَسَةُ [el-muқāyeset] Bir nesnede
kıyāslaşmak ma'nāsınadır ki her biri ken-
di kıyāsının muvāfakati bābında mu'āraza
eylemekten 'ibārettir; tekūlu: فَايَسْتُ فَلَانًا إِذَا
جَارَيْتُهُ فِي الْقِيَاسِ Ve iki nesne beynini takdīr
ve kıyās ile ehadühümāyī āhere tatbīk
eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: فَايَسْتُ بَيْنَ
الْأَمْرَيْنِ أَيِ قَدَّرْتُ

FASLU'L-KĀF

(فَضْلُ الْكَافِ)

[ك أ س]

أَلْكَأْسُ [el-ke's] (kāf'ın fethi ve hemze-
nin sükūnuyla) Su ve şerbet içecek kaba
denir. 'Alā-kavlin içinde meşrübattan
nesne olmadıkça كَأْسٌ [ke's] itlāk olu-
maz. Ümmehāt-ı sā'irenin beyānına
göre كَأْسٌ [ke's] hemze ile ve tahfifle
de müsta'meldir. Ma'rūf bardağa denir
ki Fāriside cām denir. İçinde su ve sā'ir
meşrüb bulunmağa hāstır ve illā ona فَذُحٌّ
[kadḥ] denir. Ve كَأْسٌ [ke's] lafzı mehmüz
ve mü'ennestir. Ve

كَأْسٌ [ke's] İçileceğe de itlāk olunur;
yukālu: كَأْسٌ خَالِيَةٌ وَشَرِبْتُ كَأْسًا وَكَأْسٌ طَيِّبَةٌ أَيِ
كَأْسٌ أَفْلَسٌ [eflus] Cem'i أَكُوْسٌ [ek'us] gelir
gibi ve كَوُوسٌ [ku'ūs] gelir ve كَاسَاتٌ [kāsāt]
gelir, tahfif-i hemze ile ve كِيَاسٌ [ki'ās] ge-
lir kāf'ın kesriyle. Ve

كَأْسٌ [Ke's] İsm-i Binti Kelḥabet
el-'Urenī'dir.

[ك ب س]

أَلْكَبْسُ [el-kebs] [ḥabs] vezninde)
Kuyu ve çukur ve çay makülesini toprak-
la doldurup örtmek ma'nāsınadır; yukālu:
كَبَسَ الْبُئْرَ وَالنَّهْرَ كَبْسًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا طَهَّرَهُمَا
بِالْتَّرَابِ Ve bir adam başını hırkaya çekip
setr eylemek ma'nāsına müsta'meldir;
yukālu: كَبَسَ الرَّجُلُ رَأْسَهُ فِي ثَوْبِهِ إِذَا أَحْفَاهُ وَأَدْخَلَهُ
فيه Ve

كَبْسٌ [kebs] Dağın dibinde olan mağara-
ya denir; yukālu: دَخَلَ الطَّبِئِيُّ بِكَبْسٍ وَهُوَ عَارٌ
في أَضَلِّ الْجَبَلِ Ve bir adam üzere şeb-hūn
edip etrāfını 'asker ile çevirmek ma'nāsına
müsta'meldir; yukālu: كَبَسَ دَارَهُ إِذَا هَجَمَ

وَاخْتَلَطَ عَلَيْهِ Ve def'aten cimā' eylemek ma'nāsına müsta'meldir ki fercini bir-den doldurmuş olur; yukālu: إِذَا كَبَسَ الْمَرْءُ إِذَا كَبَسَ الْمَرْءُ جَامِعًا مَرَّةً Burada مَرَّةً 'aded-i vāhide demek değildir.

الْكَيْسُ [el-kībs] (kāf'ın kesriyle) Kuyu ve ark makūlesini doldurdıkları toprağa denir; yukālu: إِسْتَخْرَجَ كَيْسَ الْوَادِي أَي تَرَابُهُ الْمَطْمُومَ Ve büyük başa itlāk olunur; yukālu: رَأَسُ كَيْسٍ أَي كَيْبٍ Ve balçıktan yapılmış eve itlāk olunur; yukālu: دَخَلَ فِي كَيْسِهِ وَهُوَ بَيْتٌ مِنْ طِينٍ Ve asl ve bünyād ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: هُوَ فِي كَرِيمِ الْكَيْسِ أَي الْأَصْلِ كَيْسٍ غَنَى أَي فِي أَصْلِهِ

الْأَكْبَسُ [el-ekbes] [enḥas] [enḥas] vezninde) Tümsek ve yumru ferce itlāk olunur, yukālu: فَرَجَ أَكْبَسٌ أَي نَاتِحٌ Ve tepesi ileri çıkık ve cebhesi içine çökük olan adama itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ أَكْبَسٌ إِذَا كَانَ قَدْ أَقْبَلَتْ هَامَتُهُ وَأَدْبَرَتْ جَبْهَتُهُ

الْكُبَّاسُ [el-kubās] [gūrāb] [gūrāb] vezninde) İri zekere itlāk olunur. Ve başı büyük adama itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ كُبَّاسٌ أَي الْعَظِيمُ Ve dā'imā başını hırkasına çekip uyur olan adama itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ كُبَّاسٌ إِذَا كَانَ يَكْبِسُ رَأْسَهُ Ve Kubās b. Ca'fer b. Şa'lebe ve 'Alī b. Kuseym b. Kubās muhaddislerdir.

الْكِبَاسَةُ [el-kibāset] (kāf'ın kesriyle) Büyük hurmā salkımına denir.

الْكَيْبِسُ [el-kebīs] [emīr] [emīr] vezninde) Bir nev' hurmā ismidir. Ve 'Arab nisvānına mahsūs bir güne zīnete denir ki mücevvef olup içini tīb ile doldurduktan sonra takırlar; yukālu: لَهَا كَيْبِسٌ وَهُوَ حَلِيٌّ مُجَوِّفٌ مَحْشُورٌ طِينًا

الْكَيْبِسَةُ [el-kebīset] Keps olunmuş ya'nī doldurulmuş nesneye denir; te'nisi mevsūf

i'tibārıyladır. سَنَةٌ كَيْبِسَةٌ [senetun kebīset] bu ma'nādandır ki kendi için bir gün sirkat olunmuş seneye itlāk olunur. Ve bu her dört senede bir olur, sene-i şemsiyyenin üç yüz altmış altı güne geldiği senedir. Dört senede bir küsür eyyāmını cem' edip şubat āhirine ziyāde ederler ki ona فَضْلُ السَّنَةِ [faḍlu's-senet] ta'bīr olunur. Sene-i şemsiyye üç yüz altmış beş gün ve bir rubu' gün olmakla deverānla dört senede bir üç yüz altmış altı gün kāmīl gelir. Hülāsası, rüz-nāme ve takvīm hisābında tārih-i Rūmī-yi İskenderīde teşrīn-i sānīden dört otuzar gün ve şubat üç sene-i basītada yirmi sekizer olup dördüncü senede yirmi dokuz olup bir gün ziyāde olur. O yevm zā'ide ve o seneye de kebīse itlāk olunur. Mü'ellif وَالسَّنَةُ الْكَيْبِسَةُ الَّتِي يُسْرِقُ مِنْهَا يَوْمٌ وَذَلِكَ Mü'ellif ibāretiyle beyān eylemekle burada nūshaları galattır, savāb olan lāma olmaktadır, meğer مِنْ lafzı lām ma'nāsıyla te'vīl ola.

كُبَيْسٌ [Kubeybs] [zubeyr] [zubeyr] vezninde) Bir mevzi'dir.

كُبَيْسَةٌ [kubeyset] [cuheyne] [cuheyne] vezninde) Hīt kurbünde Berriyyetu's-Semāve tarafında bir çeşme adıdır.

الْكَابُوسُ [el-kābūs] Uykuda 'arız olan ağırılığa denir ki ağır basma hāleti ta'bīr olunur, insān harekete muktedir olmaz ve bu sar' mukaddimesisidir; كَيْبَسٌ [kebs] lafzından me'hūz mübālagadır; yukālu: وَقَعَ عَلَيْهِ الْكَابُوسُ وَهُوَ مَا يَقَعُ عَلَى الْإِنْسَانِ بِاللَّيْلِ أَيِ النَّوْمِ لَا كُتُبُوبٌ كُتُبُوبٌ كُتُبُوبٌ كُتُبُوبٌ كُتُبُوبٌ كُتُبُوبٌ كُتُبُوبٌ Kütüb-i tibbiyyede sebebi meşrūhtur; ekserī susuz yatmaktan tahaddüs eder. Ve

كَابُوسٌ [kābūs] Bir güne cimā'a itlāk olunur ki üzerine gereği gibi çökerek olan

cimā'dır, niteki كَبِسَ [kebs] birden cimā' ma'nāsına geldiği zikr olundu.

الْكَابِسَةُ [el-kābiset] Şol burun yumuşağına vasf olur ki üst dudak üzere havāle ve çökük ola; yukālu: أَرْبَتَةُ كَابِسَةٌ أَيْ مُقْبِلَةٌ عَلَى الشَّفَةِ الْعُلْيَاءِ

الْكَابِسُ [el-kābis] Hamle ve hücum edici ma'nāsına müsta'meldir; ve minhu yukālu: رَجُلٌ غَابِسٌ كَابِسٌ وَجَاءَ كَابِسًا أَيْ شَادًا إِثْبَاعٌ Ve Kābis b. Reb'ā tābi'inden bir zāttır ki hilyesi hilye-i nebevīye müşebbeh idi.

الْكَبْسُ [el-kubbes] رُكْعٌ [rukka'] vezninde) Sulb ve şedid olan dağlara vasf olur; yukālu: جِبَالٌ كَبْسٌ أَيْ صَلَابٌ شِدَادٌ

الْمُكَبِّسُ [el-mukebbis] مُحَدِّثٌ [muḥaddiṣ] vezninde) Dā'imā başını yere dikip durucu adama denir. 'Alā-kavlin dā'imā nās üzere hücum ve iktihāmla şeb-hün ve hisār eder olan kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ مُكَبِّسٌ أَيْ مُطْرَقٌ أَوْ هُوَ مَنْ يَثْتَجِمُ النَّاسَ فَيَكْبِسُهُمْ Ve

مُكَبِّسٌ [Mukebbis] 'Uteybe b. el-Hāriṣ ve 'Amr b. Şuḥār'ın feresleri ismidir.

[ك د س]

الْكَدْسُ [el-keds] (kāf'ın fethi ve dāl'ın sükunuyla) Ağır yüklü dābbeyi sür'atle yürütmek ma'nāsınadır; yukālu: كَدَسَ الدَّابَّةَ Ve كَدَسًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَسْرَعَهَا فِي السَّيْرِ مُثْقَلَةً

كَدَشٌ [keds] ve

كُدَّاشٌ [kudās] (kāf'ın zammıyla) Behāyim kısmı aksırmak ma'nāsınadır; kālilen insānda dahi isti'māl olunur; yukālu: كَدَسَ الضَّأْنَ كَدَسًا وَكُدَّاسًا إِذَا عَطَسَ كَدَسَ بِهِ إِذَا صَرَغَهُ

الْكَدْسَةُ [el-kedset] [ʿatset] vezninde) İsmidir, behāyim kısmının aksırığına denir, ba'zen insānda dahi müsta'meldir; yukālu: أَخَذَهُ الْكَدْسَةُ أَيْ الْعَطْسَةَ

الْكَادِشُ [el-kādis] Kendisiyle teşe'üm olunup uğursuz 'add olunan şey'e denir, gerek fāl ve gerek aksırık ve gerek sā'ir hālāt olsun. 'Arablar aksırıktan dahi hazz eylemezler; yukālu: فَالٌ كَادِسٌ أَيْ يَنْطَرُ بِهِ

كَادِشٌ [kādis] Ka'īd olan ya'nī arka semtinden zuhūr eden āhūya itlāk olunur ki onunla teşe'üm ederler.

الْكَدُّشُ [el-kuds] (kāf'ın zammıyla) ve

الْكَدُّاشُ [el-kuddās] رُمَّانٌ [rummān] vezninde) Dökülmemiş galle harmanına denir ki henüz tarladan biçilip sap olarak yığın olur; yukālu: جَعَلَ الْحَصِيدَ كُدَّاسًا وَكُدَّاسًا وَهُوَ الْحَبُّ الْمَحْضُودُ الْمَجْمُوعُ

الْكَدَّاسُ [el-kudās] غُرَابٌ [gūrāb] vezninde) Kar yığına denir.

الْكَدَّاسَةُ [el-kudāset] [ṣumāmet] vezninde) Harman gibi birbirinin üzerine yığılmış yığına denir.

الْكَنْدُسُ [el-kundus] كُنْفُزٌ [kunfuz] vezninde) Türkide kunduz ta'bīr olunan nebāta denir ki dāhili sarı ve hārici siyāh, mukayyi ve müşil ve tılāsı behak 'illetini müzīl ve meshūkunu su'ūt be-gāyet mu'attis ve za'f-ı bāsıraya müfīd ve şeb-kūr 'illetini dāfi'dir.

الْتَكْدُشُ [et-tekeddus] تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Sür'atle yürüme ma'nāsınadır; yukālu: تَكَدَّسَ الرَّجُلُ إِذَا مَشَى مُسْرِعًا Ve yürürken göğüs tahtasını ileri dikip omuzları oynatarak yürüme ma'nāsınadır; yukālu: فَلَانَ يَتَكَدَّسُ أَيْ يَمْشِي يُحَرِّكُ مَنْكَبَيْهِ وَيُنْصَبُ مَا بَيْنَ نَدْيَيْهِ

[ك ر ب س]

الْكَزْبَاشُ [el-kirbās] كِرْتَاسٌ [kirtās] vezninde) Hām beze denir ki pamuk ipliğinden nesc olunur, ma'rūftur; kāf'ın fethiyle

kerbās-ı Fārisiden mu'arrebdir. Ta'rībinde kāf'ı meksūr etmekle tagyīr eylediler, zīrā kelām-ı 'Arabda feth-i fā'yla fa'lāl vezni 'azīz ve nādirdir. Nisbetinde كَرَابِيسِي [kerābīsiyy] denir. Gerçi kıyās olan كِرْبَاسِي [kirbāsiyy] denmektedir, gūyā ki أَنْصَارِي [enşāriyy]le teşbīh ve kıyās olundu, ya'nī müfred ittibārıyla nisbet eylediler.

الْمَكْرَبِسُ [el-mukerbes] (ism-i mef'ul bün-yesiyle) Top başlı adama itlāk olunur, bez topu gibi; yukālu: هُوَ مُكْرَبِسُ الرَّأْسِ أَيُّ مُجْتَمِعُهُ فُلَانٌ يَكْرَبِسُ إِذَا كَانَ يَمْشِي مَشْيَ الْمُقَيَّدِ [kerbeset] (dahrecet) [dahrecet] vezninde) Ayağı bukağılı kimsenin yürüyüşü gibi yürümek ma'nāsınadır; yukālu: فُلَانٌ يَكْرَبِسُ إِذَا كَانَ يَمْشِي مَشْيَ الْمُقَيَّدِ

[ك ر د س]

الْكُرْدُوسَةُ [el-kurdūset] (kāf'ın zammıyla) 'Azīm olan sūvārī bölüğüne denir; yukālu: جَاءَتْ الْخَيْلُ كُرْدُوسَةً بَعْدَ كُرْدُوسَةٍ وَهِيَ قِطْعَةٌ عَظِيمَةٌ مِنْهَا Ve en ve oynak yerlerinde birbirine kavuşan kemiklerin her birine denir ki murād uçlarıdır, omuz başları ve diz kemikleri ve pöç kemikleri gibi, yukālu: ضَحْمُ الْكُرْدُوسَةِ وَهِيَ كُلُّ عَظْمَيْنِ التَّقْيَا فِي مَفْصَلِ وَهِيَ كَبَاةٌ وَهِيَ كَبَاةٌ وَهِيَ كَبَاةٌ وَهِيَ كَبَاةٌ Şārihin beyānına göre cem'î كَرَادِيسُ [kerādīs] gelir.

الْكُرْدُوسَانُ [el-Kurdūsān] (kāf'ın zammıyla) Mālik b. Hanzāla'nın oğulları Kays ile Mu'āviye'ye itlāk olunur.

الْكُرْدَسَةُ [el-kerdeset] (dahrecet) [dahrecet] vezninde) Ser-asker sūvārī leşkeri alay alay ve bölük bölük kılmak ma'nāsınadır; yukālu: كُرْدَسَ الْقَائِدِ الْخَيْلِ إِذَا جَعَلَهَا كَتِيْبَةً كَتِيْبَةً Ve **كُرْدَسَةُ** [kerdeset] Bağa ve bukağıya denir, كُرْدَسَةُ [vesāk] ma'nāsına. Şārih der ki كُرْدَسَةُ [kerdeset] bu ma'nāda dahi masdardır; yukālu: فَرَدَسَهُ وَكُرْدَسَهُ إِذَا أَوْتَقَهُ

ğılı kimse gibi adımları hurde hurde atarak yürümek ma'nāsınadır; yukālu: فُلَانٌ يَكْرُدَسُ أَيُّ يَمْشِي فِي تَقَارِبِ حَطْوِ كَالْمَقَيَّدِ Ve davarı 'unf ve şiddetle sürmek ma'nāsınadır; yukālu: كُرْدَسَ الْحِمَارِ إِذَا سَافَهُ غَنِيْفًا Ve bir kimsenin ellerini ve ayaklarını bir araya kavuşturup domuz topu eylemek ma'nāsınadır; yukālu: كُرْدَسَ الرَّجُلِ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا جُمِعَتْ يَدَاهُ وَرَجَلَاهُ

الْمَكْرَدَسُ [el-mukerdis] (mudahrec) [mudahrec] vezninde) Gövdesi sımsıkı tıknaz ve topaç kurumlu adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُكْرَدَسٌ أَيُّ الْمَلَزَزُ الْخَلْقِ

التَّكْرَدُسُ [et-tekerdus] (tedahruc) [tedahruc] vezninde) Kirpi gibi büzüllüp dertop olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَكْرَدَسَ الرَّجُلُ إِذَا انْقَبَضَ وَاجْتَمَعَ

[ك ر س]

الْكِرْسُ [el-kirs] (kāf'ın kesriyle) Biraz adamlar bir yere gelip yurt ittihaz eyledikleri evlerin mecmū'una birden denir ki Türkmenler oba ta'bīr ederler. Cem'î أَكْرَاسُ [ekrās] ve cem'ü'l-cem'î أَكَارِسُ [ekāris] gelir ve cem'î أَكَارِيسُ [ekāris] gelir. Ve

كِرْسٌ [kirs] Küçük oğlaklar yatmak için hammām halveti tarzında yapılmış kulübeye denir. Ve alçıya denir, شَارُوحٌ [şārūc] ma'nāsına ve bunda savāb olan كِلْسٌ [kils] olmaktadır lām'la. Ve

كِرْسٌ [Kirs] Benū 'Adiyy cemā'atine mahsūs bir hurmālık adıdır. Ve deve ve koyun makülesinin bevl ve fişkaları birbirine karışıp kerpiç gibi birbiri üzerine katılanıp pekişmiş kālība denir. Ve أَكْرَاسُ [ekrās] كِرْسٌ [kirs] lafzından müfred olur ki birbirine zamm ve ilsāk olunmuş kılāde ve vişāha ve sā'ire denir; her birine كِرْسٌ [kirs] denir; yukālu: قِلَادَةٌ ذَاتُ كِرْسَيْنِ وَذَاتُ أَكْرَاسٍ إِذَا

صَمَمَتْ بَعْضَهَا إِلَى بَعْضٍ

الْإِكْرَاسُ [el-ikrās] (hemzenin kesriyle) Küçük oğlakları كِرْسٌ [kirs]-i mezkūra sokmak ma'nāsınadır; yukālu: أَكْرَسَ طُلَيْانٌ أَذْخَلَهَا فِي الْكِرْسِ Ve davar bevl ile karışık kâlib kâlib fişkı yığar olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَكْرَسَتِ الدَّابَّةُ إِذَا صَارَتْ ذَاتَ كِرْسٍ

الْكَرَوُّشُ [el-kerevves] [ʿamelles] vezninde ve ba'zen vāv'ı mazmūm ederler) Büyük başlı adama denir; yukālu: رَجُلٌ كَرَوُّشٌ Ve siyāh adama itlāk olunur. Ve büyük tabanlı, yoğun ayaklı erkek deveye denir.

كَرْسَى [Kersā] [sekrā] vezninde) Sincār'ın iki dağı beyninde bir mevzi'dir.

الْكَرْسِيَّ [el-kursiyy] (kāf'ın zammı ve kesriyle) Tahta denir, serīr ma'nāsına, hālā iskemle ve sandalye itlākı o münasebetledir; yukālu: رَأَيْتُهُ يَتَعَدُّ عَلَى الْكُرْسِيِّ أَيِ السَّرِيرِ Ve 'ilm-i şerīfe itlāk olunur; cem'i كِرَاسِيٌّ [kerāsiyy] gelir; yukālu: هُوَ مِنْ أَهْلِ الْكِرَاسِيَّةِ أَيِ الْعِلْمِ Şārihin beyānına göre yā'nın teşdīd ve tahfifiyledir.

Mütercim der ki müfessirīnin tahrīrleri üzere كُرْسِيٌّ [kursiyy] kāf'ın kesriyle كِرْسٌ [kirs]-i mezkūre mensūbdur ki birbirinin üzerine katılanıp kâlib olmuş fişkıya denir; serīrde ve sandalyede isti'mālī birbiri üzere ahşābın inzimāmı mülāhazasıyladır. Ba'dehu nisbet-i mezkūreyi istikrāh sebebiyle kesreyi zammeye tebdīl birle nesebi tagyīr eylediler ve kalīlen aslı üzere de isti'māl ederler. Ba'dehu emr-i mu'temedün 'aleyh olmak münasebetiyle 'ilm ve dānişe de كُرْسِيٌّ [kursiyy] itlāk olunur. Kezālik pādīşāha ve 'ālime ve melike dahi hāliyyet ve mahalliyyet 'alākasıyla

كُرْسِيٌّ [kursiyy] itlāk olunur yāhūd pādīşāh ve 'ālim ve sār'ir nāsın mu'temed ve müstenedleri olmak mülāhazasıyla da muhtemeldir. Pes āyeti'l-kürside vākī' ﴿ كُرْسِيٌّ ﴾ lafz-ı şerīfinin zamīr-i celāle izāfeti isti'āre-i temsīliyyeye yāhūd 'ilm den kināyeye yāhūd mülk ve saltanat irādesine ki mecāz-ı mürsel tarikiyledir, mahmūl olur. İntehā. Ve

كَرْسِيٌّ [Kersiyy] Taberiyye kazāsında bir karyedir; Hazret-i 'Īsā 'alā-nebiyyinā ve 'aleyhi's-selām havārīyyūnu orada cem' ve nāsı da'vet-i dīn için aktār ve nevāhiye irsāl eyledi.

الْكَرَّاسَةُ [el-kurrāset] [rummānet] vezninde) Müfredidir; cem'-i cinsi كُرَّاسٌ [kurrās]tır ve cem'-i sīgı كِرَارِيْسٌ [kerārīs] tir, sahīfeden bir cüz'e ya'nī evrāk-ı müte'addideden cem' olunmuş bir cüz'e denir ki hālen on sahīfe bir cüz'dür, tekūlu: قَرَأْتُ كُرَّاسَةً مِنَ الْكِتَابِ أَيِ جُزْءًا مِنْ صَحِيفَةٍ

الْكَرْبَاسُ [el-kiryās] (yā-yı tahtiyye ile كِرْبَاسٌ [kərbās] vezninde) Dam üzere ya'nī fevkānī olan kenīf ve memşāya denir ki künk ile zemīne ulaştırılmış ola, hālen konakların üst katlarında olan kenīf olacaktır. Ve lafz-ı mezbūr كِرْسٌ [kirs] lafzından ki mütelebbid olan fişkıya denir idi, fi'yāldir.

الْمَكْرَسَةُ [el-mukreset] [mukremet] vezninde) ve

الْمَكْرَسَةُ [el-mukerreset] [mu'azzamet] vezninde) Şol kılādeye vasf olur ki inci ve boncuk ile dizildikten sonra birbirine yanaştırılıp ikisini birden açık açık iri boncuklara geçirirler; yukālu: قِلَادَةٌ مَكْرَسَةٌ وَمَكْرَسَةٌ إِذَا كَانَتْ مُنْظَمَةً مِنَ اللُّؤْلُؤِ وَالْحَرَزِ فِي حَيْطٍ ثُمَّ صُمِّمَتْ بِفُضُولٍ بِحَرَزٍ كِبَارٍ

الْمُكْرَسُ [el-mukerres] [mu'azzam] [mu'azzam] vezninde) Etine dolu sımsıkı tıknaz bodura denir; yukālu: رَجُلٌ مُكْرَسٌ أَيْ التَّارُ الْقَصِيرُ الْكَثِيرُ اللَّحْمِ

التَّكْرِيسُ [et-tekrīs] Bināya temel bırakmak ma'nāsınadır; yukālu: كَرَسَ الْبِنَاءَ إِذَا أَسَّسَهُ

الْإِنْكِرَاسُ [el-inkirās] [infi'āl] vezninde) Bir nesne üzere yüzü koyu kapanmak ma'nāsınadır; yukālu: Ve إنكرس عليه إذا انكبت Ve bir yere yüz üzere sürünerek sokulmak ma'nāsınadır; yukālu: إنكرس في الشيء إذا دخل فيه منكبا

[ك ر ف س]

الْكَرْفَسُ [el-kerefs] (kāf'ın ve rā'nın fetihiyle) Sebze-i ma'rūf ismidir. Türkīde tahrīfle kereviz derler. 'Azīmü'l-menāfi', müdirrū'l-bevl, muhallilū'r-riyāh ve kely ve kebid ve mesāneyi münakkī ve süddelerini müfettih ve cimā'i mukavvīdir, husūsan sahk olunmuş tohumu sükker ve semn ile memzūcen üç gün 'ale'r-rīk içilse o bābda 'acībū'l-eserdir, lākin rahimde olan cenīnlere ve gebe hatunlara ve masrū'lara muzırdır.

الْكَرْفُسُ [el-kurfus] [kūnfulz] vezninde) Pamuğa denir, قَطْرٌ [kuṭn] ma'nāsına.

الْكَرْفَسَةُ [el-kerfeset] [dahrecet] vezninde) Ayağı bukağılı kimse gibi yürümek ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ يَكْرَفُسُ أَيُّ فِي مَشْيِهِ كَرْفَسَةٌ Ve devenin ayaklarını sımsıkı muhkem bağlamak ma'nāsınadır; yukālu: كَرَفَسَ الْبَعِيرَ إِذَا قَتَيْدَهُ وَضَيَّقَ عَلَيْهِ

التَّكَرْفُسُ [et-tekerfus] [tedahruc] vezninde) Kirpi gibi be-gāyet büzültüp dertop olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَكَرْفَسَ الرَّجُلُ إِذَا انْضَمَّ وَدَخَلَ بَعْضُهُ فِي بَعْضٍ

[ك ر ك س]

الْكَرْكَسَةُ [el-kerkeset] [dahrecet] vezninde) Bir nesneyi beri öte varıp geldirmek ma'nāsınadır; yukālu: كَرَكَسَ الشَّيْءَ إِذَا رَدَّدَهُ Ve bir adamın yā hayvānın ayağını bukağılamak ma'nāsınadır; yukālu: كَرَكَسَهُ إِذَا قَيَّدَهُ

الْمُكْرَكَسُ [el-mukerkes] [mudahrec] vezninde) Şol kimseye denir ki onu cāriyeler doğurmuş ola, ya'nī silsile-i nesebinde aslā ahrār-ı nisā olmaya, 'alā-kavlin iki cāriye doğurmuş ola, anası ve anasının anası yāhūd babasının anası cāriye ola ve 'alā-re'yin üç cāriye doğurmuş ola, ya'nī anası ve anasının anası ve babasının anası cāriye ola ve 'inde'l-ba'z yalnız babasının anası cāriye ola ve 'alā-kavlin anasının anası ve anasının anasının anası ve babasının anasının anası cāriye ola; gūyā ki cemā'at-i mezmūmeye redd olunmuştur; yukālu: رَجُلٌ مُكْرَكَسٌ إِذَا وَلَدَتْهُ الْإِمَاءُ أَوْ أُمَّتَانِ أَوْ ثَلَاثٍ أَوْ أُمَّ أَبِيهِ أَوْ أُمَّ أُمِّ أَبِيهِ وَأُمَّ أُمِّ أَبِيهِ

[ك ر ن س]

الْكَرِنَاسُ [el-kirnās] (nūn'la) kiryās [kiryās] lafzında lügattır ki yā-yı tahtıyye iledir, üst katta olan memşāya denir.

[ك س س]

الْكَسُّ [el-kess] (kāf'ın fethi ve sīn'in teşdidıyla) Bir nesneyi gereği gibi dövüp hurd eylemek ma'nāsınadır; yukālu: كَسَّ الشَّيْءَ كَسًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا دَقَّهُ دَقًّا شَدِيدًا

الْكَسْكَسَةُ [el-keskeset] [zelzelet] vezninde) Kess [kess] ma'nāsınadır, elbette bu mükerrer olmakla te'kīdi müstemildir; yukālu: كَسَّكَسَ الشَّيْءَ بِمَعْنَى كَسَّهُ

كَيْسٌ [Kiss - Kess] (kāf'ın kesri ve fethiy-

le) Semerķand'a karīb bir karye ismidir. Bunu şīn-i mu'ceme ile telaffuz eyleme ki o başka olmakla 'an-karīb zikr olunur. Ve 'Acemde arz-ı Mekrān'da bir belde adıdır.

الْكُؤْسُ [el-kuss] (kāf'ın zammı ve sīn'in teşdidiyle) Hatun fercine denir. Ve bu 'Arabiyye değildir, ancak müvellededir; lākin Fāriside sükūn-ı sīn'le o ma'nāya olmakla teşdīd ile ta'rībi aaleb-i melhūz-ı mütercimdir.

الْكَيْسِيسُ [el-kesīs] (emīr) [emīr] vezninde) Hurmā nebīzine denir; yukālu: شَرِبَ كَيْسِيسَ وَهُوَ الْعِظَامُ الَّتِي تَلْتَقِي فِي مَفَاصِلِ الْيَدَيْنِ وَالرِّجْلَيْنِ كَعُسُهُ غَلِيظٌ أَوْ عِظَامُ السَّلَامَى أَوْ عِظَامُ الْبَرَاجِمِ فِي الْأَصَابِعِ Vāhidi كَعَسَةُ [ka'set]tir. Kezālik koyun ve sığır makülesinin boğum yerlerinin kemiklerine denir. Ve ellerde ve ayaklarda en ve oynak yerlerinde birbirine kavuşur olan kemiğe denir. Cem'i كَيْسَ [ki'ās] gelir, kāf'ın kesriyle; yukālu: كَعَسُهُ رِخْوٌ وَهُوَ الْعِظَامُ الَّتِي تَلْتَقِي فِي مَفَاصِلِ الْيَدَيْنِ وَالرِّجْلَيْنِ كَعُسُهُ غَلِيظٌ أَوْ عِظَامُ السَّلَامَى أَوْ عِظَامُ الْبَرَاجِمِ فِي الْأَصَابِعِ **الْكُغْسُومُ** [el-ku'sūm] (uṣfūr) [uṣfūr] vezninde) Eşeğe denir, حِمَارٌ [himār] ma'nāsına; mīm'i zā'idedir.

الْكَيْسُوسُ [meksūs] dahi denir; tekūlu: مَا عِنْدِي إِلَّا الْكَيْسِيسُ وَالْمَكْسُوسُ أَيِ الْخُبْزِ الْمَكْسُورُ **الْكَيْسُوسُ** [el-keses] (fethateynle) İnsanın dişleri kısa, 'alā-kavlin küçük yāhūd diplerine yapışık olmak ma'nāsınadır; yukālu: كَسَّ الرَّجُلُ كَيْسًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا قَصُرَتْ أَسْنَانُهُ أَوْ صَعُرَتْ أَوْ لَصِقَتْ بِسُجُوحِهَا فَهُوَ أَكْسٌ

الْكَيْسُوكَاسُ [el-keskās] (kāf'ın fethiyle) Kalın gövdeli bodura denir; yukālu: رَجُلٌ كَيْسُوكَاسٌ أَيِ قَصِيرٌ غَلِيظٌ

الْتَكْسُوسُ [et-tekessus] tekālf [tekelluf] vezninde ve mürādifidir; yukālu: تَكَسَّسَ فِيهِ إِذَا تَكَلَّفَ تَكَلَّفَ

الْكَيْسُوكَسَةُ [el-keskeset] zūlzele [zelzelet] vezninde) Temīm kabilesi lisānındandır ki vakf hālinde kāf-ı mü'ennese sīn-i mühmele ilhākıyla tekellüm ederler. Meselā mü'ennese hitāb olan أَكْرَمْتُكَ وَبِكَ kelimelerinde أَكْرَمْتُكَ وَبِكَ derler. Bu, kabīle-i Bekr lisānı değildir.

[ك ع س]

الْكَيْسُوكَاسُ [el-ka's] (kāf'ın fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) Parmakların, 'alā-kavlin boğumlarının kemiklerine denir; yukālu: كَعَسُهُ غَلِيظٌ أَوْ عِظَامُ السَّلَامَى أَوْ عِظَامُ الْبَرَاجِمِ فِي الْأَصَابِعِ Vāhidi كَعَسَةُ [ka'set]tir. Kezālik koyun ve sığır makülesinin boğum yerlerinin kemiklerine denir. Ve ellerde ve ayaklarda en ve oynak yerlerinde birbirine kavuşur olan kemiğe denir. Cem'i كَيْسَ [ki'ās] gelir, kāf'ın kesriyle; yukālu: كَعَسُهُ رِخْوٌ وَهُوَ الْعِظَامُ الَّتِي تَلْتَقِي فِي مَفَاصِلِ الْيَدَيْنِ وَالرِّجْلَيْنِ كَعُسُهُ غَلِيظٌ أَوْ عِظَامُ السَّلَامَى أَوْ عِظَامُ الْبَرَاجِمِ فِي الْأَصَابِعِ **الْكُغْسُومُ** [el-ku'sūm] (uṣfūr) [uṣfūr] vezninde) Eşeğe denir, حِمَارٌ [himār] ma'nāsına; mīm'i zā'idedir.

[ك ف س]

الْكَيْفَسُ [el-kefes] (kāf'ın ve fā'nın fethiyle) Bir kimsenin ayağı eğri olmak, حَنْفٌ [hanef] ma'nāsınadır; yukālu: كَفِسَ الصَّبِيُّ كَفَسًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا حَنَفَ

الْأَكْفَسُ [el-ekfes] Ma'nā-yı mezbürdan sıfattır, ayağı eğri kişiye denir; كَفَسَاءٌ [kefsā] mü'ennesidir; yukālu: رَجُلٌ أَكْفَسٌ أَيِ أَحْتَفَ وَامْرَأَةٌ كَفَسَاءٌ

الْكَفَاسُ [el-kifās] kitāb [kitāb] vezninde) دِنَارٌ [diṣār] ma'nāsınadır ki şī'ar üzere giydikleri libāstur; yukālu: جَاءَ وَعَلَيْهِ كِفَاسٌ أَيِ دِنَارٌ Ve beşikte çocuk sardıkları bağırdığa denir, قِمَاطٌ [kimāt] ma'nāsına.

الْإِنْكِفَاسُ [el-inkifās] infī'āl [infī'āl] vezninde) Bürülüp kıvrılmak ma'nāsınadır; yukālu: اِنْكَفَسَ الرَّجُلُ إِذَا تَلَوَّى

[ك ل س]

الْكَيْلَسُ [el-kils] (kāf'ın kesriyle) Alçıya denir, صَارُوحٌ [šārūc] ma'nāsına.

الْكُلْسَةُ [el-kulset] (kāf'ın zammıyla) طَلْسَةٌ

[tulset] gibi bir güne levndir ki murād karamtıkt bozluktur; ve minhu yukālu: ذُتَّبَ أَكَلَسُ

الْكَلَّاسُ [el-kellās] [kettān] [kettān] vezninde) Be-gāyet kesici nesnedir; yukālu: سَيْفٌ كَلَّاسٌ أَي قَطَّاعٌ

الْإِنْكَلِيسُ [el-inkelīs] [inḳalīs] vezninde ve mürādifidir ki zikr olundu.

التَّكْلِيسُ [et-teklīs] [tef'ıl] vezninde) Bir kimse üzere hiddet ve şiddetle hamle ve hücum eylemek ma'nāsınadır; yukālu: Ve cenkte hasm ve hemtāsından korkup kaçmak ma'nāsına olmakla zıdd olur; yukālu: إِذَا حَمَلَ عَلَيْهِ وَحَدَّ كَلَّسَ عَنْ قِزِيهِ إِذَا كَلَّسَ عَلَيْهِ إِذَا حَمَلَ عَلَيْهِ وَحَدَّ Ve suya kanmak ma'nāsınadır, kemā se-yuzkeru.

التَّكَلُّسُ [et-tekellus] [tefa'ul] vezninde) Bu dahi suya kanmak ma'nāsınadır; yukālu: كَلَّسَ مِنَ الْمَاءِ تَكَلِّيسًا وَتَكَلُّسًا إِذَا رَوَى

الْمُتَكَلِّسُ [el-mutekellis] (ism-i fā'il bünyesiyle) Seğirtmesi şedid olan insān ve hayvāna denir; yukālu: رَجُلٌ وَفَرَسٌ مُتَكَلِّسٌ أَي الشَّدِيدُ الْعَدُوُّ

[ك ل م س]

الْكَلْمَسَةُ [el-kelmeset] [dahrecet] vezninde) Gitmek ma'nāsınadır; yukālu: كَلَّمَسَ الرَّجُلُ إِذَا ذَهَبَ كَمَا يُقَالُ كَلَّمَسَ

[ك ل ه س]

الْكَلْهَسَةُ [el-kelheset] [dahrecet] vezninde) Bir mühevvil nesneden belinleyip korkmak ma'nāsınadır; yukālu: كَلْهَسَ كَلْهَسَ الشَّيْءُ إِذَا فَرَّقَ مِنْهُ وَخَافَهُ Ve bir işe mükibb ve mütevağgil olup cidd ve cehd eylemek ma'nāsınadır; yukālu: كَلْهَسَ عَلَى الْعَمَلِ إِذَا أَكْبَّ وَجَدَّ فِيهِ Ve açıktan rü-be-rü cenge varıp düşmana hamle ve hücum eylemek ma'nāsınadır; yukālu: كَلْهَسَ فَلَانٌ إِذَا وَاجَهَ

وَالْقِتَالَ وَحَمَلَ عَلَى الْعَدُوِّ Ve bir adam başını aşığı eğip ve göğsü üzere çöküp omuzlarının arasını kıştırarak yürümek ma'nāsınadır; yukālu: فَلَانٌ يَكْلَهُسُ إِذَا كَانَ يَمْشِي رَاكِبًا صَدْرَهُ خَافِضًا رَأْسَهُ مُقَرَّبًا بَيْنَ مَنْكَبَيْهِ

[ك م س]

الْكُمُوسُ [el-kumūs] [culūs] vezninde) Tüř-rü olmak ma'nāsınadır; yukālu: كَمَسَ الرَّجُلُ كُمُوسًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا عَبَسَ

الْأَكْمَسُ [el-ekmes] Kuvvet-i bāsırası olmayan adama denir ki görmez gibi ola; yukālu: رَجُلٌ أَكْمَسٌ إِذَا كَانَ لَا يَكَادُ يَبْصُرُ

الْكَيْمُوسُ [el-keymūs] [ceyhūn] vezninde) Lügat-ı Süryānide halt-ı tabī'at ma'nāsınadır. Ma'lūm ola ki etıbbā lisānında keylūs [keylūs] ve keymūs [keymūs] dedikleri, elfāz-ı Yūnānidendir.

كَيْلُوسُ [keylūs] Fi'l-asıl matbūh ve menzūc ma'nāsınadır. Ve ıstılāh-ı etıbbāda m'ideye vāsıl olan agdiyenin tabh-ı evvelinden şibārettir ki hazm-ı evvel ta'bīr olunur. Gerçi fi'l-hakīka hazm-ı evvelin ibtidāsı mazg hālinde hāsıl olur, lākin intihāsı mi'dede sūret bulur. Gıdā bi'aynihi keşkek sıfatında olur. Bu hazmın fazlası em'ā tarikinden mak'ada vāsıl olup hārice mündefi' olur. Ve

كَيْمُوسُ [keymūs] Tekrār tabh ve nuzc ma'nāsınadır. Ve ıstılāh-ı etıbbāda gıdānın mertebe-i sāniyede kebidde tabh ve nuzc bulmasından şibārettir ki hazm-ı sāni ta'bīr olunur. Çünkü hazm-ı evvel ile hazm olunup keylūs [keylūs] olan gıdānın latifi mi'deden masarika dedikleri damarlara girip mütecezzī olur. Ve masarika ince damarlardır ki bir tarafı nihāyet-i mi'deye vāsıl ve taraf-ı āheri muka'ara nāzil ya'nī karaciğerin çukur tarafına muttasıl

olur. Pes latif keylūs masarikadan kebide vāşıl olıcak kendide tekrār tabh ve nuzc bulup bir hazm dahi olur ki bedel-i mā-yetehallel bu olacaktır. Eczā-yı vücūdiyye bundan ʿalā-kadrihā hisse-mend olurlar. İşte bu mertebede ahlāt-ı erbaʿa mütemeyyiz ve mütekevvin olur. Pes mü'ellifin Süryāniyyeye hamlinden başka hemān halt ile beyānı kāsırdır.

كَامِيس [Kāmis] (mīm'in kesriyle) Bir karyedir.

كَامِيسَةٌ [kāmiset] (hā'yla) Bir mevzi'dir.

[ك ن د س]

الْكُنْدُوسُ [el-kundus] (كُنْدُوسٌ [kunfuz] vezninde) «ك، د، س» māddeesinde zikr olundu.

[ك ن س]

الْكِنَاسُ [el-kinās] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Āhū kısmının ağaçlık ve ormanlık aralığında gizlendiği yatağına denir. Onda olan kumu toprağa varınca süpürüp açtığı için itlāk olunmuştur, pes کُنْس [kens] lafzından me'hūz olur. Cem'i کُنْس [kunas] gelir zammeteynle ve کُنْس [kunes] gelir, ضَرْدٌ [şurad] vezninde. Ve

كِنَاسٌ [Kinās] Bir mevzi' adıdır.

الْكُنُوسُ [el-kunūs] (جُلُوسٌ [culūs] vezninde) Āhū kısmı zikr olunan yatağına girmek ma'nāsınadır; yukālu: كُنْسَ الطَّبِّيِّ كُنُوسًا مِنْ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا دَخَلَ فِي كِنَاسِهِ

الْتَكُنُّوسُ [et-teknūs] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Bu dahi āhū kısmı yatağına sokulup girmek ma'nāsınadır; yukālu: تَكُنْسَ الطَّبِّيِّ Ve bir adam çadır içre duhül eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: تَكُنْسَتِ الرَّجُلُ إِذَا دَخَلَ فِي الْخَيْمَةِ الْمَرْأَةُ إِذَا دَخَلَتِ الْهُودَجَ

الْكُنُّسُ [el-kunnes] (رُكْعٌ [rukka' vezninde)

كَانِس [kānis] lafzından cem'dir, yatağına girip gizlenici āhūya denir; ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿فَلَا أَفْسِمُ بِالْخُنُسِ الْجَوَارِ الْكُنْسُ﴾ الْآيَةَ، فَالْجَوَارِي الْكُنْسُ هِيَ الْخُنْسُ لِأَنَّهَا تَكُنْسُ فِي الْمَغِيبِ كَالطَّبَّاءِ فِي الْكُنْسِ أَوْ هِيَ كُلُّ النُّجُومِ لِأَنَّهَا تَبْدُو لَيْلًا وَتَحْفَى نَهَارًا أَوْ الْمَلَكَةَ أَوْ بَقْرَ الْوَحْشِ وَطَبَاؤُهُ كُنْسَ الْبَيْتِ yukālu: كُنْسًا مِنْ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا كَسَحَهُ

كُنَاسَةٌ [Kunāset] Küfe'de bir mevzi' adıdır. Ve ʿArablar bununla bazı kimselere tesmiye eylediler.

الْكِنَيْسَةُ [el-kenīset] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Yehūd kavminin yāhūd Naşārā'nın yāhūd küffārın ya'ni müşrik tā'ifesinin ibādet-gāhına denir ki mescid-i İslām menzilindedir; yukālu: دَخَلُوا فِي كِنَيْسَتِهِمْ وَهِيَ مِيتَرْتِيمٌ مُتَعَبَّدُ الْيَهُودِ أَوْ النَّصَارَى أَوْ الْكُفَّارِ كِلَيْسَا [kelīsā] كِنَيْسَةٌ [kenīset] muharrefidir. Ve كِنَيْسَةٌ [kenīset] ʿArabī olmak dahi muhtemeldir. İntehā. Ve

كِنَيْسَةٌ [Kenīset] Baħr-i Yemen'de Zebīd tarafında bir liman adıdır. Ve güzel hatuna itlāk olunur, gūyā ki vücūdu kubh ve küdüretten süpürülmüştür; yukālu: إِمْرَأَةٌ وَهِيَ كِنَيْسَةٌ أَيْ حَسَنَاءُ

الْكِنَيْسَةُ السُّودَاءُ [el-Kenīsetu's-Sevdā] Meşāsa serhaddinde bir belde adıdır.

الْكُنَيْيْسَةُ [el-Kuneyyiset] Kāf'ın zammı ve yā'nın teşdidiyle ki كِنَيْسَةٌ [kenīset] musaggarıdır, yedi mevzi' ismidir. Altısı Mışır diyarındadır ve biri ʿAkkā kurbünde bir

beldedir.

الْمَكْنُوسَةُ [el-meknūset] Şol deve bakanağı-
na itlāk olunur ki iç yüzü tepsi gibi düz ve
emles ola, ‘alā-kavlin tüysüz ola; yukālu:
فُرِسٌ مَكْنُوسَةٌ أَيْ مَلْسَاءُ الْبَاطِنِ أَوْ جُرْدَاءُ الشَّعْرِ
مِكْنَأَسَةُ الرَّيْثُونِ [Miknāsetu’z-Zeytūn]
(mīm’in kesriyle) Mağrib’de bir beldedir.
Ve

مِكْنَأَسَةُ [Miknāset] Endelus’te bir hısn
adıdır.

[ك و س]

الْكُوسُ [el-kevs] (kāf’ın fethi ve vāv’ın
sükūnuyla) Bir ayağı sinirlenmiş deve üç
ayağıyla sekerek yürümek ma’nāsınadır;
yukālu: كَاسَ الْبُعَيْرِ يُكُوسُ كُوسًا إِذَا مَشَى عَلَى ثَلَاثِ
فَوَائِمٍ وَهُوَ مُعْرَقَبٌ Ve yılan kısmı inine doğ-
ru dönüp gitmek ma’nāsınadır; yukālu:
كَاسَتْ الْحَيَّةُ إِذَا تَحَوَّتْ فِي مَكَاسِهَا أَيْ مَكَانِهَا
Ve bir kimseyi kapıp yere çalmak ma’nāsınadır;
yukālu: كَاسَ فَلَانًا إِذَا صَرَغَهُ Ve hatunun fercine
dürterek cimāc eylemek ma’nāsınadır;
yukālu: كَاسَ فَلَانَةً إِذَا طَعَنَهَا فِي الْجِمَاعِ Ve
ticârette metācı değerinden aşağı satıp za-
rar eylemek ma’nāsınadır; yukālu: كَاسَ فِي
لَا تَكْسِنِي إِذَا اتَّضَعْتُ ثَمَنَهُ وَوَكَسَ فِيهِ
Ke-mā se-yuzkeru. Ve āheste
āheste yürümek ma’nāsınadır; yukālu:
رَدَّ السَّفِينَةَ مِنْ مَجْرَاهَا كُوسَ الْأَزْيَبِ أَيْ نَيْحَتِهَا
Ve Leys-i Luğavī, كُوسٌ [kevs] bir lafzdır
ki ehl-i deryā gark olmağa müşrif oldukça
havfları hengāmında telaffuz ederler, ya’nī
o vakte كُوسٌ كُوسٌ derler diye nakli recm
bi’l-gayb ya’nī zanniyyāt kabilindedir.
Şārih der ki İbn Sīde dahi bu resme sebt
edip ve Leys kelime-i a’cemiyye olmasını
telmih eylemiştir. İntehā.

الْمَكَّاشُ [el-mekāş] (mīm’in fethiyle) Yıla-
nın inine denir.

الْإِكَّاسَةُ [el-ikāset] [ikāmet] vez-
ninde) Bu dahi bir adamı yere yıkmak
ma’nāsınadır; yukālu: أَكَّاسَ فَلَانًا إِذَا صَرَغَهُ
Ve tācire mu’āmelede pahayı eksik verip
zarar ettirmek ma’nāsınadır; ve minhu
tekūlu: لَا تُكْسِنِي يَا فَلَانُ فِي الْبَيْعِ أَيُّ لَا تُتَفَضَّصَ الثَّمَنَ
Ve bir ayağı sinirlenmiş deveyi üç aya-
ğıyla sekerek yürütmeğe ikdām eylemek
ma’nāsınadır; yukālu: أَكَّاسَ الْبُعَيْرِ إِذَا حَمَلَهُ عَلَى
أَنْ يَكُوسَ بِعَرْقَبَتِهِ

الْكُوشُ [el-kūş] (kāf’ın zammıyla) Tabl
ismidir ki tahrifle davul ta’bīr olunur,
Fārisīden mu’arrebdir. Ve

كُوشٌ [kūş] Dülgerlerin kereste terbī’ini
kıyās edecekleri ālete denir ki müsellesü’ş-
şekl tahtadan bir nesnedir; zāviye muhar-
refi zıva ta’bīr ederler; yukālu: فَاسَ النَّجَّارِ
الْخَشْبَةَ بِالْكُوشِ وَهُوَ خَشْبَةٌ مَثَلَةٌ يَقْيَسُ بِهَا النَّجَّارُ تَرْبِيعَ
الْخَشْبِ

الْكُوسِيَّ [el-kūsiyy] (kāf’ın zammıyla) Kısa
ayaklı ata denir ki kolu kısa ta’bīr olunur,
Çukurova atları gibi; yukālu: فَرَسٌ كُوسِيٌّ أَيُّ
قَصِيرِ الدَّوَارِجِ

كُوسِينَ [Kūsīn] (kāf’ın zammıyla) Bir
karyedir.

مُكُوسٌ [Mukevves] [mu’azzam] vez-
ninde) Bir hımār adıdır. Cevherī vehmin-
den nāşī bunu kendi kalemiyle mef’al ya’nī
مَقْعَدٌ [maq’ad] vezninde zabt eylemiştir.

كَاسَانٌ [Kāsān] Māverāünnehr’de bir
beldedir.

الْكُوسَاءُ [el-kevsā] [ḥamrā] veznin-
de) Şol çayır parçasına denir ki be-gāyet
firāvān olup birbirine sarmaşık ola. Cem’i
كُوسٌ [kūş] gelir kāf’ın zammıyla; yukālu:

لِمَاعٍ: yukālu: لَمَاعٌ ve لَمَعَةٌ كَوْسَاءُ أَي مَلْتَمَةٌ كَثِيرَةٌ النَّبْتِ Ve كَوْسٌ وَكَذَا يُقَالُ رَمَالَ كَوْسٌ أَي مُتْرَاكِمَةٌ

كَوْسَاءُ [Kevsā] bir mevzî adıdır.

التَّكْوِيسُ [et-tekvīs] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Ters döndürmek ma'nāsınadır; yukālu: كَوْسُهُ إِذَا قَلَبَهُ

التَّكَاوُسُ [et-tekāvus] Nesne birbirinin üzerine kat kat yığılmak ma'nāsınadır; yukālu: تَكَوَسَ لَحْمُ الْعُلَامِ إِذَا تَرَكَبَ Ve otluk kesif ve firāvān olmak ma'nāsınadır, yukālu: تَكَوَسَ الْعُشْبُ إِذَا كَثُرَ وَكُتِفَ

الْمُتَكَوِيسُ [el-mutekāvis] (ism-i fā'il bünyesiyle) 'Arūziyyūn ıstılāhında iki sebebin terekküpleri hasebiyle erba'-i harekāt-ı mütevāliyat müctemî' olan kāfiyeye denir; صَرَبْتِي gibi. Mütercim der ki صَرَبْتِي kelimesinde sebebeyn terekkübü olmadığı zāhirdir, belki sebab-i sakil ile veded mecmū'undan mürekkebirdir. Küttüb-i 'arūzda فَجَبَّرَ kelimesiyle temsil olunmuştur ve bu kāfiye me'āyibdendir.

الْإِكْتِيَاثُ [el-iktiyās] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Bir adamı işinden alikomak ma'nāsınadır; yukālu: إِكْتَأَسَ فُلَانًا عَنْ حَاجَتِهِ إِذَا حَبَسَهُ

التَّكْوُسُ [et-tekevvis] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Baş aşağı ser-nigūn olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَكَوَسَ الرَّجُلُ إِذَا تَنَكَّسَ

[ك ه م س]

الْكَهْمَسُ [el-kehmes] (جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Arslana denir. Ve çirkīn çehrelî adama denir. Ve büyük hörgüçlü nākaya denir. Ve Kehmes el-Hilāsî ashābdandır. Ve Kehmes b. el-Ḥasen et-Temīmî etbā'-ı tābi'ındendir. Ve Kehmes, Reb'ā b. Ḥanzala kabilesinden bir cemā'atin pederidir.

الْكَهْمَسَةُ [el-kehmeset] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Paçaların aralığı bitişik gibi yakın olmakla paçaları iyice ayıramayıp adımları sık sık atıp toprak savurarak yürümek ma'nāsınadır; yukālu: فَلَانٌ يَكْهَمِسُ إِذَا كَانَ يَمْشِي بِحَثِي الثَّرَابِ لِتَقَارُبِ مَا بَيْنَ رِجْلَيْهِمَا

[ك ي س]

الْكَيْسُ [keys] (kāf'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla) ve

الْكِيَاسَةُ [el-kiyāset] (فِرَاسَةٌ [firāset] vezninde) Zekā ve fitnat ma'nāsınadır ki humk ve belāhet mukābilidir; yukālu: كَاسَ الْعُلَامِ [Ve] يَكَيْسُ كَيْسًا وَكِيَاسَةً ضِدَّ حُمُقٍ كَاسَ الْمَرْأَةِ إِذَا كَاسَ الْجَامِعَهَا ve minhu'l-hadīsu'l-ātī. Ve tıbb ya'nī tabābet ma'nāsınadır, lākin şarih طَبُّ نُشَاسِي تَاغْلِيتٍ وَطِيبٌ OLMAGI TASVİB EYLEMİŞTİR. Ve

كَيْسٌ [keys] Civān-merdlik ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ أَهْلُ الْكَيْسِ أَي الْجُودِ Ve 'akl ve hūş ma'nāsınadır; yukālu: صَاحِبُ الْكَيْسِ أَي الْعَقْلِ Ve rüşd ve fetānette bir adama gālib olmak ma'nāsınadır ki bāb-ı mugālebede müsta'emeldir; yukālu: كَابِسُهُ فَكَاسَهُ كَيْسًا أَي كَابِسَتِهِ فِي الْكِيَاسَةِ «أَثَرَانِي إِنَّمَا «أَثَرَانِي إِنَّمَا كَيْسُكَ لِأَخَذِ جَمَلِكَ لَكَ الثَّمَنُ وَلَكَ الْجَمَلُ» أَي غَلَبْتُكَ Ve fīhi eyzan kāle 'aleyhi's-selām li-Cābir: «فَإِذَا قَدِمْتُ فَالْكَيْسِ الْكَيْسِ» وَهُوَ أَمْرٌ بِالْجَمَاعِ أَوْ نَهْيٌ عَنِ الْمُبَادَرَةِ إِلَى الْجَمَاعِ بِاسْتِعْمَالِ الْعَقْلِ فِي اسْتِبْرَائِهَا لِئَلَّا يَحْمِلَهُ الشَّبَقُ عَلَى غَشْيَانِهَا حَائِضًا Ya'nī “Yā Cābir, sizler seferden geldiğinizde hemān zevceniz ile evlād talebi için cimā'a mübāderet eyleyesiz.” Ve vech-i sāniye göre, “Hemān seferden geldiğiniz gibi 'ayāliniz hā'iz midir, yoksa pāk mıdır taharrī edip isti'māl-i 'akl ile tahkik eylemeksizin cimā'a mübāderet eylemeyesiz

tā ki şiddet-i şehvet sizi takarrüb-i hā'ize dūçār eylemeye.” Pes buna göre كَيْسُ [keys] ‘akl ma‘nāsına me‘hūzdur.

الْكَيْسُ [el-keyyis] [جَيْدٌ [ceyyid] vezninde) Zārīf ve zīrek adama denir; yukālu: Cem‘i كَيْسَى [keysā] gelir, حَمْفَى [hamfā] gibi. Ve Zeyd b. el-Keyyis en-Nemerī ‘ilm-i ensābda māhir bir kimsedir. Ve Keyyis b. Ebī'l-Keyyis muhaddistir. Ve Keyyise bint Ebī Bekr ki ismi Nufey‘dir, tābī‘iyedir. Ve Keyyise bintu'l-Hāriş, Museylimetü'l-Kezzāb nām şahsın zevcesidir ki ‘akıbet İslām’a gelmiştir. Ve Ebū Keyyise, Berā‘ b. Qays nām muhaddisin künyesidir yāhūd bu mu‘ceme ile ve bā-yı muvahhade ile Ebū Kebşe‘dir. Ve Ammā ‘Alī b. Kīse el-Muqrī, bu kesr ve sükün iledir. Ve Keyyise bint Ebī Keşīr tābī‘iyedir.

الْكَيْسَى [el-kīsā] (kāf’ın kesriyle) ve

الْكُوسَى [el-kūsā] [بُشْرَى [buşrā] vezninde) أَكُوسُ [ekves] lafzından mü‘enneslerdir. Nüşhalar gerçi أَكُوسُ [ekves]tir, lākin Esās’ta أَكَيْسُ [ekyes] ‘unvānında mü‘essestir.

كَيْسَانٌ [keysān] [سَلْمَانٌ [selmān] vezninde) Gadr ve bī-vefālīğın ismidir. Ve Eyyüb es-Sahtiyānī nām muhaddis-i meşhūrun pederi ismidir. Ve Muhtār b. Ebī ‘Ubeyd nām kimsenin lakabıdır; rāfizilerden Keysānīyye tā‘ifesi ona mensūblardır, bunlar Yehūd gibi bedāya kā‘illerdir.

أُمُّ كَيْسَانَ [ummu keysān] [رُكْبَةٌ [rukbet]in ya‘nī dizin lakabıdır. Ve zahr-ı kadem ile insānın gerisine vurmağa itlāk olunur.

الْكَيْسُ [el-kīs] (kāf’ın kesriyle) Akça kesesine denir; cimā‘ ma‘nāsından me‘hūzdur, akçayı cem‘ eylediği için. Cem‘i أَكْيَاسٌ

[ekyās] gelir ve كَيْسَةٌ [kiyeset] gelir, عَيْبَةٌ [‘inebet] vezninde. Ve

كَيْسٌ [kīs] [مَشِيمَةٌ [meşimet]e itlāk olunur ki rahimde olan çocuk yatağına denir.

الْإِكْيَاسُ [el-ikyās] (hemzenin kesriyle) ve **الْإِكْأَسَةُ** [el-ikāset] [إِقَامَةٌ [ikāmet] vezninde) Bir adam zarīf ve zīrek evlād sāhibi olmak ma‘nāsınadır; yukālu: أَكَيْسَ الرَّجُلُ وَأَكَاسَ إِذَا وُلِدَتْ لَهُ أَوْلَادٌ كَيْسَى

التَّكْيِيسُ [et-tekyīs] [تَفْعِيلٌ [tef‘il] vezninde) Adamı zarīf ve zīrek kılmak ma‘nāsınadır; yukālu: كَيْسَهُ اللهُ تَعَالَى أَيُّ جَعَلَهُ كَيْسًا

التَّكْيِيسُ [et-tekeyyus] [تَفْعُلٌ [tefa‘ul] vezninde) Zekā ve zarāfet satmak ma‘nāsınadır; yukālu: تَكَيْسَ فُلَانٌ إِذَا تَطَرَّفَ

الْمُكَايَسَةُ [el-mukāyeset] [مُفَاعَلَةٌ [mufā‘alet] vezninde) Zekā ve zarāfet husūsunda mübālaga eylemek ya‘nī ziyādelik iddi‘ā eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: كَايَسَهُ إِذَا غَالَبَهُ فِي الْكَيْسِ

FASLU'L-LĀM

(فَضْلُ اللَّامِ)

[ل ب س]

اللبس [el-lubs] (lām'ın zammıyla) Esvāb giymek ma'nāsınadır; yukālu: لَبَسَ الثَّوْبَ لَبَسَ الثَّوْبَ إِذَا اسْتَتَرَ بِهِ Mü'ellifin Başā'ir'de beyānına göre لَبَسَ māddeşi setr ma'nāsına mevzū' olmakla ma'ānī-i sā'ire ondan müteferri'dir. Ve bir kimse bir hatun ile bir müddet er ve 'avret olmak ma'nāsına müsta'meldir; libās dā'imī giyilmeyip eskidikten sonra tarh olunduğu tasavvuruna mebnīdir; yukālu: لَبَسَ فُلَانٌ Ve bir cemā'at ile vāfir zamān birlikte olarak üns ve zindegānī eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: لَبَسَ قَوْمًا إِذَا تَمَلَّى بِهِمْ دَهْرًا Ve bir adam bütün civānlığı hengāmını bir hatunla imrār eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: لَبَسَ فُلَانٌ فُلَانَةَ عُمُرَهُ إِذَا كَانَتْ مَعَهُ شَبَابَهُ كُلَّهُ Bunda kaydıyla mukayyed olur.

اللباس [el-libās] [kitāb] (vezninde) Giyilecek cāmeye denir; yukālu: عَلَيْهِ لِبَاسٌ Ve zevc ve zevceden her birine itlāk olunur, her biri āheri te'ātī-i kabīhten men' eylediği için; ve kavluhu ta'ālā: ﴿وَلِبَاسُ التَّقْوَى﴾ الآية أي الإيمان أو الحياءُ Ve kezā kavluhu ta'ālā: ﴿فَأَذَانَهَا﴾ الآية لِمَا بَلَغَ بِهِمُ الْجُوعُ الْعَايَةَ صَرَبَ اللهُ لِبَاسُ الْجُوعِ Güyā ki لِبَاسٌ [libās] gibi açlık onları muhīt ve müstev'ib olmuştur. Ve

لباس [libās] İhtilāt ve ictimā' ma'nālarıdır; yukālu: بَيْنَهُمْ لِبَاسٌ أَيِ اخْتِلَاطٌ وَاجْتِمَاعٌ

اللبوس [el-lebūs] [šabūr] (vezninde) Bu dahi cāmeye denir; yukālu: عَلَيْهِ لِبُوسٌ

فَاحِزٌ أَيِ لِبَاسٌ Ve zırha itlāk olunur; yukālu: عَلَيْهِ لِبُوسٌ أَيِ دُرْعٌ

اللبس [el-lubs] (lām'ın kesriyle) Bu dahi cāmeye denir. Ve سِمْحَاقٌ [simhāq] ma'nāsına müsta'meldir ki cild ile lahm aralığında olan zar gibi yufka dericeğize denir. Ve لِبْسُ الْكَعْبَةِ [libsu'l-ka'bet] kisvetinden 'ibārettir. Ve bir nev' sevbe denir ki لِبْسَةٌ [libset] dahi denir.

اللمبس [el-melbes] [maḳ'ad] (vezninde) Bu dahi cāmeye denir; yukālu: جَاءَ Ve 'Arablar "Filānda kibr ve nahvet sıfatı yoktur, mütevāzi'dir" diyecek yerde لَمَلْبَسًا derler, مَا بِهِ كِبْرٌ ma'nāsına. Burada مَلْبَسٌ [melbes] [mustemta'] ma'nāsına müste'ārdır, tevāzū'dan kināyedir, zīrā mütekebbirden temettu' ve intifāc mutasavver değildir. Ve mine'l-emsāli: «أَعْرَضَ ثَوْبُ الْمَلْبَسِ» يُضْرَبُ لِمَنْ «أَعْرَضَ ثَوْبُ الْمَلْبَسِ» Ya'nī bir adamın ithām eylediği kimseler çok oldukça darb olunur. Ve bunda مَبْنِيٌّ [minber] ve مُفْلِسٌ [mufliš] veznlerinde dahi vārid olmuştur. Burada أَعْرَضَ kelimesi صَارَ دَا عِرْضَ ma'nāsındır, ya'nī müttehemin libāsı 'arīz oldu ki kendi töhmetli iken herkese 'azv ü isnād eder. مَلْبَسٌ [melbes] مُعْطَى [muḡaṭṭān] ma'nāsındır ki murād töhmetle muhāttır demektir, مَبْنِيٌّ [minber] ve مُفْلِسٌ [mufliš] veznlerinde مُعْطَى [muḡaṭṭī] ma'nāsındır ki ism-i fā'ildir. Ve ba'zılar أَعْرَضَ fi'lini ظَهَرَ ma'nāsına haml eylemekle müttehemin töhmeti zāhir oldu demek olur, buna göre kendisini ithām edenler kesir oldukça darb olunur. Ve Zemaḫşerī, Mustaqşā'da başka güne darb eylemiştir.

اللمبس [el-milbes] [minber] (vezninde) Bu dahi cāmeye denir.

الْبَيْسَةُ [el-libset] (lām'ın kesriyle) Binā-yı nev^cdir ki libās giymek hālātından bir hālettir, lisānımızda ondan giyiş ile ta'bir olunur; yukālu: مَا أَحْسَنَ لَيْسَتَهُ وَهِيَ حَالَةٌ مِنْ خَالَاتِ اللَّبِيسِ Ve

لَيْسَةٌ [libset] Bir gūne sevbin ismidir.

الْبَيْسَةُ [el-lubset] (lām'ın zammıyla) Şübhe ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: فِي حَدِيثِهِ لَيْسَةٌ أَيْ شُبْهَةٌ

الْلَبِيسُ [el-lebīs] (emīr) [emīr] vezninde) Şol cāmeye denir ki çok giyilmekle köhnelenmiş ola; yukālu: عَلَيْهِ لَيْسٌ أَيْ ثَوْبٌ قَدْ أَكْثَرَ لَيْسَهُ فَأَخْلَقَ لَيْسَ لَهُ لَيْسٌ أَيْ نَظِيرٌ

الْلَبْسَاءُ [el-lebsā'] (ḥamrā') [ḥamrā'] vezninde) Verā-yı 'akılda olan münker ve 'azīm dāhiyeye vāsf olur; yukālu: ذَاهِيَةٌ لَبْسَاءٌ أَيْ مُنْكَرَةٌ

الْبَيْسَةُ [el-lebeset] (feteḥātla) Bir nev^c sebze ismidir.

الْلَبْسُ [el-lebs] (ḥabs) [ḥabs] vezninde) Bir şey'i müştēbih kılmak için halt eylemek ma'nāsınadır; yukālu: لَيْسَ عَلَيْهِ الْأَمْرُ لَيْسًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا خَلَطَهُ

الْإِلْبَاسُ [el-ilbās] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi örtüp bürümek ma'nāsınadır; yukālu: الْبَيْسَةُ إِذَا غَطَّاهُ

الْمُلْبِيسُ [el-mulbis] (muḥsin) [muḥsin] vezninde) ve

الْمُلْتَبِيسُ [el-muldebis] (muḥtebis) [muḥtebis] vezninde) Müştēhib ve muhtelit nesneye denir; yukālu: أَمْرٌ مُلْبِيسٌ وَمُلْتَبِيسٌ أَيْ مُشْتَبِهٌ

الْتَلْبِيسُ [et-telbīs] (tef'īl) [tef'īl] vezninde) Bir nesneyi tahlīt ile müştēbih kılmak ma'nāsınadır; yukālu: لَيْسَ الْأَمْرُ إِذَا خَلَطَهُ Ve **تَدْلِيسٌ** [tedlīs] ma'nāsınadır ki zikr olundu; yukālu: لَيْسَهُ إِذَا دَلَّسَهُ

الْبَبَاشُ [el-lebbās] (şeddād) [şeddād] vezninde) Libāsı çok yāhūd libās giymesi çok adama denir; yukālu: رَجُلٌ لَبَّاسٌ أَيْ كَثِيرُ اللَّبَاسِ أَوْ اللَّبِيسِ وَلَا تَقُلْ مُلْبِيسٌ كَمُحَدِّثٍ

الْتَلْبِيسُ [et-telebbus] (tefa'ul) [tefa'ul] vezninde) Muhtelit olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَلْبِيسٌ بِالْأَمْرِ وَبِالتَّوْبِ إِذَا اخْتَلَطَ بُلَاغٌ يَأْخُذُ بِمَا يَلْبَسُ وَبِالتَّوْبِ إِذَا اخْتَلَطَ تَلْبِيسُ الطَّعَامِ بِالْيَدِ إِذَا التَّرَقُّقُ

الْمُلَابَسَةُ [el-mulābeset] (muḥāleḥat) [muḥāleḥat] ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا خَالَطَهُ ve yukālu: لَا بَيْسَ فُلَانًا إِذَا عَرَفَ بَاطِنَهُ Ya'nī "Filānla şöyle ihtilāt ve imtizāc eyledi ki serā'ir-i hafīyye-i derūnuna muttali' oldu." Pes ma'nā-yı lāzımıyla tefsir olur.

الْإِلْتِبَاسُ [el-iltibās] (ifti'āl) [ifti'āl] vezninde) Bir nesne muhtelit ve müştēbih olmak ma'nāsınadır; ve minhu'l-hadīsu fi'l-mevlidi ve'l-meb'asi: فَجَاءَ الْمَلِكُ فَشَقَّ عَنْ قَلْبِهِ قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ «فَحَفَّتْ أَنْ يَكُونَ قَدِ التَّبِيسِ بِي» أَيْ خَوْلَطْتُ فِي عَقْلِي مَاخُودٌ مِنْ قَوْلِهِمْ فِي رَأْيِهِ لَيْسَ أَيْ اخْتِلَاطٌ

[ل ح س]

الْلَحْشُ [el-laḥş] (naḥş) [naḥş] vezninde) ve

الْمَلْحَشُ [el-melḥaş] (maḥ'ad) [maḥ'ad] vezninde) ve

الْلَحْشَةُ [el-laḥşet] (laḥzat) [laḥzat] vezninde) ve

الْلُحْشَةُ [el-luḥşet] (lām'ın zammıyla) Yalamak ma'nāsınadır; yukālu: لَحَسَ الْقُضْعَةَ لَحْسًا وَمَلَحَسًا وَلَحْسَةً وَلَحْشَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا لَعَقَهَا بِاللِّسَانِ Ve

لَحَسَ [laḥş] Güve şāl makülesi esvāb yemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: لَحَسَ الدُّوْدُ الصُّوفَ لَحْسًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا أَكَلَهُ çekirge nebātı yalayıp bitirmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: لَحَسَ الْجَزَاءُ الْخُضْرَ إِذَا

رَعَاةٌ

الْمَلْحِسُ [el-melāhis] [melḥas] [melḥas] cem'idir ki ism-i mekândır, yalayacak yere denir; ve minhu kavluhum: تَرَكَتُهُ بِمَلْحِسِ الْبَقْرِ أَيُّ بِمَوَاضِعِ تَلْحَسِ الْبَقْرِ يَغْنِي بَقْرُ الْوَحْشِ فِيهَا أَوْلَادَهَا وَيُرْوَى بِمَلْحِسِ الْبَقْرِ أَوْلَادَهَا أَيُّ Evvele göre “Ben onu yaban sığırlarının kendi evlâdlarını yaladıkları yerlerde bırakıp geldim” ve ikinciye göre مَلْحَسٌ [melḥas] masdar olup ve kelâmda muzâf mahzûf olur, ‘ale’l-vecheyn murâd “İssız beyâbânda terk eyledim” demektir.

الْلَّاحُوسُ [el-lāhūs] Uğursuz kimseye itlâk olunur; şe'âmetinden kavmini yalayıp tükettiğine mebnî; yukâlu: رَجُلٌ لَّاحُوسٌ أَيُّ مَشُؤُومٌ

الْمِلْحَسُ [el-milḥes] [minber] vezninde) Harîs ve tama'-kâra itlâk olunur; yukâlu: رَجُلٌ مِلْحَسٌ أَيُّ حَرِيصٌ Ve meydâna gelen nesneyi fart-ı hırs u şerehinden gücü yettiği kadar ahz eder olan kimseye itlâk olunur; yukâlu: هُوَ مِلْحَسٌ أَيُّ يَأْخُذُ كُلَّ مَا قَدَرَ عَلَيْهِ Ve bahâdıra itlâk olunur ki hasmını lisân-ı seyfle لَحْسٌ [laḥs] eder; yukâlu: رَجُلٌ مِلْحَسٌ أَيُّ شَجَاعٌ

الْلَّحَاسَةُ [el-laḥḥâset] [allâmet] vezninde) Dişi arslana itlâk olunur.

الْلَّاحِسَةُ [el-lāhiset] Be-gâyet kıtlık ve kurak seneye vasf olur ki nebât ve hayvânı mahv eder; yukâlu: سَنَةٌ لَّاحِسَةٌ أَيُّ شَدِيدَةٌ

الْلَّحُوسُ [el-leḥūs] [şabūr] vezninde) Sinek gibi dâ'imâ tatlı nesne araştıran olan kimseye itlâk olunur; yukâlu: فُلَانٌ لَّحُوسٌ إِذَا كَانَ يَتَّبِعُ الْخَلَاوَةَ كَالذَّبَابِ

الْلَّحُوصُ [el-laḥves] [cervel] vezninde) Harîs kimseye denir.

الْإِلْحَاشُ [el-ilḥās] (hemzenin kesriyle) Yer yenice nebât bitirmeğe başlamak ma'nâsınadır ki davar yalayacak kadar inbât eylemektir. ‘Alâ-kavlin yerin otunu davar yalayıp tüketmek ma'nâsınadır; yukâlu: الْحَسَتِ الْأَرْضُ إِذَا أَنْبَتَتْ أَوَّلَ مَا تَنْبَتِ الْبَقَلُ: Ve mevâşiyi azca otlatmak ma'nâsınadır ki yaladır gibi otlatmaktır; yukâlu: الْحَسُ الْمَاشِيَةَ إِذَا رَعَاهَا أَدْنَى رَعِيٍّ

الْإِلْتِحَاشُ [el-iltihās] [ifti'âl] vezninde) Bir kimseden bir adam hakkını ahz eylemek ma'nâsına müsta'meldir; yukâlu: اِلْتَحَسَ مِنْهُ حَقَّهُ إِذَا أَخَذَهُ

الْمَلْحُوسُ [el-melḥūs] Çelimsiz ferce vasf olur; yukâlu: حِرٌّ مَلْحُوسٌ أَيُّ قَلِيلُ اللَّحْمِ

[ل د س]

الْلَّدَسُ [el-leds] (lâm'ın fethi ve dâl'in sükunuyla) Atmak ma'nâsınadır; yukâlu: لَدَسَهُ بِحَجَرٍ لَدَسًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا رَمَاهُ بِهِ Ve yalamak ma'nâsınadır; yukâlu: لَدَسَهُ إِذَا لَحَسَهُ Ve el ile vurmak ma'nâsınadır; yukâlu: لَدَسَ فُلَانًا إِذَا ضَرَبَهُ بِالْيَدِ

الْلَّدِسُ [el-lids] (lâm'ın kesriyle) Süst ve tenbel ve üşengen adama denir; yukâlu: هُوَ لَدِسٌ أَيُّ خَوَّازٌ فَاتِرٌ

الْمِلْدَسُ [el-mildes] [minber] vezninde) Şol iri taşta denir ki onunla çekirdek ufaturlar. Ve yere pek pek basarak yürüten olan kimseye itlâk olunur; yukâlu: رَجُلٌ مِلْدَسٌ أَيُّ شَدِيدُ الْوَطْءِ

الْلَّدِيسُ [el-ledīs] [şerîf] vezninde) Semiz adama denir. Cem'i اَلْدَّاسُ [eldās] gelir.

الْإِلْدَاسُ [el-ildās] (hemzenin kesriyle) Yerin nebâtı uç gösterip bitmeğe başlamak ma'nâsınadır; yukâlu: اَلْدَسَتْ الْأَرْضُ إِذَا طَلَعَتْ فِيهَا النَّبَاتُ

التَّلْدِيسُ [et-tedlis] Devenin bakanağını na'lamak ma'nāsınadır ki na' gibi bütün çarık geçirirler; yukālu: لَدَسَ بَعِيرَهُ إِذَا أُتْعَلَ فِرْسَنُهُ Ve devenin tabanı taştan yırtılmakla deri ile yamamak ma'nāsınadır; yukālu: لَدَسَ حُفَّ البَعِيرِ إِذَا أَضْلَحَهُ بِرِقَاعٍ

[ل س س]

الَلْسُ [el-less] (lām'ın fethi ve sîn'in teşdidıyla) Ekl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: لَسَّ الطَّعَامَ لَسًّا مِنَ البَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَكَلَهُ Ve yalamak ma'nāsınadır; yukālu: لَسَّ القَضْعَةَ إِذَا لَحَسَهَا Ve davar ağzının ucuyla kısa çayır-ları yolup otlamak ma'nāsınadır; yukālu: لَسَّتِ الدَّابَّةُ الكَلَأَ إِذَا تَنَفَّثَتْ بِمَقْدَمِ قَمِيهَا

الَلْسَانُ [el-lusās] (ğurāb [ğurāb] vezninde) Henüz çıkan çayıra denir ki kısa ve hurde olup lākin oldukça davarın ağzına gelmeğe kâbiliyeti ola; yukālu: تَزَعَى المَوَائِشِي الَلْسَانُ وَهُوَ مَا اسْتَمَكَّتْ مِنَ البَقْلِ الرَّاعِيَةُ وَهُوَ صِغَارُ الَلْسَانِ [el-lussān] (tubbān [tubbān] vezninde) 'alā-kavlin ğurāb [ğurāb] vezninde) Bir nevc otluk ismidir ki huşūnetli olur, lisānu's-sevr nebātına şebīhtir, lisānu's-sevr deĝildir. İnsānın ve devenin lisānlarına 'arız olan evcā'a devā-yı nāfi' ve hafakān ve harāret-i mi' de ve kulā' ve emrāz-ı feme müfiddir.

لَسَلَسَى [Leslesā] (lām'ların fethiyle) Bir mevzi'dir.

لَسِيسُ [Lesīs] (emīr [emīr] vezninde) Yemen'de bir hısn adıdır.

الَلْسِلَاسُ [el-lislās] ve

الَلْسِلِسَةُ [el-lisliset] (lām'ların kesriyle) Kesilmiş hörgüce denir, سَنَامٌ مَقْطُوعٌ [senāmun maḫtū'c] ma'nāsına.

الَلْسُ [el-lusus] (zameteynle) Uz ve hāzık hammāllara denir.

الَلْسَاشُ [el-ilsās] (hemzenin kesriyle) اِلْدَاسُ [ildās] ma'nāsınadır ki zikr olundu; yukālu: اَلَلْسَاشُ الأَرْضُ بِمَعْنَى اَلدَّسْتِ

الَلْسَلَسُ [el-mulesles] (mudāhrec [mudāhrec] vezninde) Zincirlenmiş, müselsel ma'nāsınadır. Şārih der ki zāhiren bu maktūbdur. Ve yol yol kalemlı alaca kumaşa denir; yukālu: ثَوْبٌ مُلْسَلَسٌ أَيْ مَوْشِيٌّ مُحْطَطٌ

[ل ط س]

الَلْسَطُ [el-laṭṣ] (lām'ın fethi ve tā'nın sükūnuyla) Bir nesneye bir yassı nesne ile vurmak ma'nāsınadır, deve tepme ile vurmak gibi; yukālu: لَطَسَهُ البَعِيرُ لَطْسًا مِنَ البَابِ الْأَوَّلِ إِذَا صَرَبَهُ بِحُفِّهِ لَطْسَهُ بِالْحَجَرِ Ve taş ve sā'ir nesne atmak ma'nāsınadır; yukālu: لَطَسَهُ بِالْحَجَرِ إِذَا رَمَاهُ Ve taşta çalmak ma'nāsınadır; yukālu: لَطَسَ الحَجَرَ بِالْحَجَرِ إِذَا صَرَبَهُ بِهِ

الَلْمَلْطَسُ [el-milṭas] (minber [minber] vezninde) Taşçıların taş kıracak büyük külüngüne denir ki varyoz ta'bīr olunur. Ve çekirdek ufatacak büyük taşta denir. Ve şedīdü'l-vat' olan deve tabanına ve at tırnağına itlāk olunur; yukālu: حُفٌّ وَحَافِزٌ مَلْطَسٌ أَيْ وَقَاحٌ

الَلْمَلْطَاشُ [el-milṭāš] (miḫrāb [miḫrāb] vezninde) مَلْطَسٌ [milṭas] ile iki ma'nā-yı evvelde mürādiftir.

الَلْمُتَلَاطِشُ [el-mutelāṭiš] Birbirine çarpılır olan şedīd dalgalara vassf olur; yukālu: مَوْجٌ مُتَلَاطِشٌ أَيْ مُتَلَاطِمٌ

[ل ع س]

الَلْعَشُ [el-la'as] (lām'ın fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) Isırmak ma'nāsınadır; yukālu: لَعَسَهُ لَعْسًا مِنَ البَابِ الثَّالِثِ إِذَا عَضَهُ

الَلْعَسُ [el-le'as] (fethateynle) Ba'zı dudak-

ta olan karamtığa denir ki eczā-yı hüsn ü melāhatten ma'düddur, zīrā hālis kırmızı olmakta o kadar melāhat olmaz. Ve bu ma'nāda masdar olur; yukālu: لَعَسَ الْعَلَامُ لَعَسًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ فِي شَفَتَيْهَا سَوَادٌ وَهُوَ لَعَسًا فِي شَفَتَيْهِ لَعَسٌ وَلَعَسَةٌ وَلَعَسَتِ لَعَسًا الشَّفَةُ لَعَسًا

الْأَلْعَسُ [el-el'as] Ma'nā-yı mezbūrdan vasf-tır; yukālu: لَعَسَاءُ [la'sā'] mü'ennesidir; yukālu: غَلَامٌ لَعَسَاءٌ لَعَسًا ve yukālu: شَفَةُ لَعَسَاءٍ Cem'î yukālu: لَعَسٌ gelir lām'ın zammıyla. Ve

الْعَسُ [el'as] Gür ve sık olan nebāta itlāk olunur; yukālu: نَبَاتٌ أَلْعَسُ أَيُّ كَثِيرٌ كَثِيفٌ Heyeti karamtık mer'î olduğu için itlāk olunur. Ve

الْعَسُ [El'as] Bir mevzi' adıdır. Ve

لَعَسَاءُ [la'sā'] Şol kıza itlāk olunur ki reng-i beşeresi kırmızıya mā'il kara yağız ola; yukālu: جَارِيَةٌ لَعَسَاءٌ إِذَا كَانَ فِي لَوْنِهَا أَدْنَى سَوَادٍ وَمُشْرَبَةٌ مِنَ الْخَمْرِ

الْلُعُوشُ [el-le'ūs] [şabūr] vezninde) Cüz'ice ısıracak ve dudağa dokunacak mikdār yiyeceğe itlāk olunur; tekūlu: مَا دُقْتُ لَعُوسًا أَيُّ شَيْئًا وَمِثْلُهُ مَا دُقْتُ لَعُوقًا

لَعَسُ [La's] (lām'ın fethiyle)

لِعَسَانُ [Li'sān] (lām'ın kesriyle) Birer mevzi' isimleridir.

الْمُتَلْعِسُ [el-mutela'is] [mute'abbis] vezninde) Ta'āmı pek pek ekl edici adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُتَلْعِسٌ أَيُّ شَدِيدُ الْأَكْلِ

الْلُعُوشُ [el-la'ves] [cervol] vezninde) Sibā'dan kurda denir. Ve ta'āmı hırs ve hiffetle ekl eder olan kimseye denir; yukālu: هُوَ لَعُوسٌ أَيُّ حَفِيفٌ فِي الْأَكْلِ حَرِيصٌ

[ل غ س]

الْلُعُوشُ [el-legūs] (ğayn-ı mu'ceme ile) لَعُوسٌ [le'ūs] vezninde ve mürādifidir. Ve be-gāyet 'ayyār ve habīs ve neşşāl ve hīle-kār uğruya denir; yukālu: هُوَ لَعُوسٌ أَيُّ خَتُولٌ Ve otlamağa kâbil olan otluğa denir. Ve yufka ve hafif nebāta denir. Ve şol ter ü taze nebāta denir ki mülāyemetinden titrer ola.

الْمُلْعُوشُ [el-mulağves] [mužar-bel] vezninde) Henüz nuzc bulmamış çiğ ta'āma ve hāmca meyveye denir; yukālu: لَحْمٌ وَتَمْرٌ مُلْعُوشٌ أَيُّ نِيءٌ لَمْ يَنْضَجْ

الْلُعُوسَةُ [el-lağveset] (lām'ın ve vāv'ın fet-hiyle) Eser ve hakikati hoşça mütebeyyen olmamış habere denir; yukālu: هُوَ لَعُوسَةٌ مِنْ خَبْرٍ إِذَا لَمْ يُتَحَقَّقْ شَيْءٌ مِنْهُ

[ل ف س]

الْلِيْفَسُ [el-liyefs] (lām'ın kesri ve yā'nın fethiyle) جِيْفَسٌ kelimesine itbā'an zıkr olunur; yukālu: جِيْفَسٌ لِيْفَسٌ أَيُّ شُجَاعٌ

[ل ق س]

الْلَقْشُ [el-laqs] (lām'ın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Bir kimseyi 'ayblamak ma'nāsınadır; yukālu: لَقَسَهُ لَقْسًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Ve والثاني إذا غابَهُ

لَقْسٌ [laqs] Uyuzluğa denir; yukālu: أَصَابَهُ لَقْسٌ أَيُّ جَرَبٌ

الْلَقْشُ [el-laqis] [ketif] vezninde) Dā'imā nāsa lakablar vaz' edip hezl ve suhriyye eden kimseye denir; yukālu: هُوَ لَقْسٌ أَيُّ يَلْقَبُ النَّاسَ وَيَسْخَرُ مِنْهُمْ Ve bir tarik ve vetire üzere müstemir ve müstakīm olmayan oynak ve mütelevvin kimseye denir; yukālu: هُوَ رَجُلٌ لَقْسٌ أَيُّ لَا يَسْتَقِيمُ عَلَى وَجْهِه Ve bir nesneyi çabuk fehmi eden zīrek adama denir; yukālu: هُوَ لَقْسٌ أَيُّ فَطِنٌ بِالشَّيْءِ

اللّقس [el-leqas] (fethateynle) Bir nesneye gönül şiddetle özleyip arzū eylemek ma'nāsınadır; yukālu: لَقِسْتُ نَفْسُهُ إِلَى الشَّيْءِ يُقَالُ لَقِسْتُ نَفْسَهُ مِنْهُ إِذَا غَثَّ وَخَبِثَتْ وَإِنَّمَا كَرِهَ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَفْظَ خَبِثَتْ لِجَبْهِهِ إِذَا نَارَعْتَهُ إِلَيْهِ Ve bir nesneden iğrenip gönül dönmek ve mi'ade bulanmak ma'nāsınadır; yukālu: لَقِسْتُ نَفْسُهُ مِنْهُ إِذَا غَثَّ وَخَبِثَتْ وَإِنَّمَا كَرِهَ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَفْظَ خَبِثَتْ لِجَبْهِهِ إِذَا نَارَعْتَهُ إِلَيْهِ Ya'ni Fahr-i 'ālem 'aleyhi's-selām hazretleri işbu «لَا يُقُولَنَّ أَحَدُكُمْ خَبِثَتْ نَفْسِي وَلَكِنْ لِيَقُلْ لَقِسْتُ نَفْسِي» hadīsiyle ta'bir-i mezkūrdan nehy buyurdıkları iki sebebe mebnīdir: Biri hubs ve habāset māddesini istikbāh eylediği için ve biri müslim olan adam nefsine habāset nisbeti lāyık olmadığını irşād içindir.

اللّاقس [el-lāqis] [laqs] gibi uyuzluğa denir, جَرَبَ [cereb] ma'nāsına.

اللّاقسة [el-liqās] (lām'ın kesriyle) [mulāqasat]ten ismdir.

المُلاقسة [el-mulāqaset] [mufā'let] (vezninde) Birbirine vaz'ı elkāb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: هُمْ يَلْاقِسُونَ أَي يَلْقَبُ مَا هَذَا اللَّقَاسُ فَهُوَ عَيْبٌ لَا يَلِيْقُ لِلْمُسْلِمِ

المُلاقس [el-mulāqis] (ism-i fā'il bünyesiyle) Musābir ve müteabbit ve mütehammil adama denri; yukālu: رَجُلٌ مُلَاقِسٌ أَي مُضَابِرٌ

التّلاقس [et-telāqus] Sövişmek ma'nāsınadır; yukālu: تَلَاقَسُوا إِذَا تَسَابَرُوا

[ل ك س]

اللّكس [el-lekis] [ketif] (vezninde) Pek serkeş olup aslā münkād olmayan adama denir; yukālu: فَلَانٌ شَكِسٌ لَكِسٌ أَي عَسِرٌ قَلِيلٌ Şārih der ki Şa'leb bunu itbā' ve İbn Sīde lügat-ı mahsūsa olup olmadığına iştibāhını sebt eyledi.

[ل م س]

اللّمس [el-lems] [rems] (vezninde) Bir nesneye el değirmek ve el sürmek ve el ile yoklamak ve ellemek ma'nāsınadır ki havāss-ı zāhire cümlesindedir; yukālu: لَمَسَهُ لَمَسًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا مَسَّهُ بِيَدِهِ Şārih der ki Rāgib'in beyānına göre ele mahsūs değildir, zāhir-i beşere ile de olur. Ve gāhī bir nesneyi el ile yoklayıp bulmadığı sürette dahi isti'māl olunur. Ve مَسَّ [mess] hāssa-i lems ile müdrek olan mahalde isti'māl olunur. İntehā. Ve kavluhu ta'ālā hikāyeten 'anī'l-cinn: ﴿وَأَنَّا لَمَسْنَا السَّمَاءَ فَوَجَدْنَاهَا مَلْتًا حَرَسًا شَدِيدًا﴾ الآية، أَي عَالَجْنَا غَيْبَهَا فَرَمْنَا اسْتِرَاقَهُ Ya'ni “Bizler ahbār-ı gaybiyye-i semāviyyeyi gelip kāhinlere ihbār için melā'ikeden istirāka eylemeğe çok dürtüştük, lākin hurrās-ı şedideden ve şühüb ve savā'ikten takarrübe bir vechile yol bulamadık” demek olur. Ve

لمس [lems] Cimā' eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: لَمَسَ الْجَارِيَةَ إِذَا جَامَعَهَا

الملموس [el-melmūs] Lems olunmuş nesneye denir; ve minhu yukālu: إِكَافٌ مَلْمُوسٌ الْأَحْنَاءُ إِذَا كَانَ قَدْ نُجِحَتْ مَا كَانَ فِيهِ مِنْ أَوْدٍ وَازْتِفَاعٌ Ya'ni o semere ve pālāna itlāk olunur ki kaltak yerinde olan eğriliği ve alçaklığı ve yüksekliği el ile düzlenip uygun ve hemvār olmuş ola.

اللّامس [el-lāmis] Lems edici demektir. Bu ma'nādandır ki 'Arablar, “Filān 'avret rūsbuluk eder” diyecek yerde لَا هِيَ امْرَأَةٌ لَا تَمْنَعُ يَدَ لَأَمِيسٍ derler. Kezālik pek nerm ve leyyinü'l-cānib olmakla hakkında reyb ve mazinne olunur diyecek yerde İRĀD OLUNUR; yukālu: هِيَ امْرَأَةٌ لَا تَمْنَعُ يَدَ لَأَمِيسٍ أَي تَزُنُّ يَلِينٌ Ve “filān pek bī-nāmūs u hamiyettir” diyecek yerde هُوَ لَا يَزُدُّ يَدَ لَأَمِيسٍ derler.

اللَّمُوسُ [el-lemūs] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Semizliğinde şekk ve şübhe oluna nākaya itlāk olunur ki el ile yoklarlar; cem'i لُمُسٌ [lums] gelir lām'ın zammıyla; yukālu: نَاقَةٌ لَمُوسٌ إِذَا صَارَتْ يُشَكُّ فِي سِمَنِهَا Ve pederinin gayrıya nisbet iddī'asında olan, 'alā-kavlin haseb ve nesebinde 'ayb ve fesād olan kimseye itlāk olunur, مَلْمُوسٌ [melmūs]-ı ma'nevī olduğu için; yukālu: فَلَانَ لَمُوسٌ أَي دَعِيَ أَوْ فِي حَسَبِهِ قُضَاةٌ

اللَّمُوسَةُ [el-lemüset] (hā'yla) Yola itlāk olunur, yolu gā'ib edenler yolcuların izlerini araştırıp yoklaştırdıkları mülāhasıyladır. Ve bu fa'ület bi-ma'nā mef'ülettir.

اللَّمِيسُ [el-lemīs] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Yapışıp yoklayacak ve sıkıştırarak a'zā ve endāmı nerm ve nāzūk hatuna itlāk olunur; yukālu: إِمْرَأَةٌ لَمِيسٌ أَي اللَّيْتَةُ الْمَلْمُوسُ Ve **لَمِيسٌ** [Lemīs] A'lām-ı nisvāndandır.

لُمَيْسٌ [Lumeys] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) A'lām-ı ricāldendir.

لَمَاسٍ [lemāsi] (قَطَامٌ [kaṭāmi] vezninde) ve **الْمُتَلَمَّسَةُ** [el-mutelemmiset] İsm-i fā'il bünyesiyle ki 'Arabların كَوَاهُ لَمَاسٍ وَكَوَاهُ الْمُتَلَمَّسَةُ kavlinde vāki'dir, أَصَابَ مَوْضِعَ دَائِهِ ma'nāsınadır. Müellif kasr eylemiştir. مُتَلَمَّسَةٌ [mutelemmiset] ki تَلَمَّسٌ [telemmus] ten ism-i fā'ildir, bir nesnede 'alāmette müsta'meldir. Ve لَمَاسٍ [lemāsi] قَطَامٌ [kaṭāmi] vezninde o ma'nāya olup ba'dehu o 'alāmette 'alem olmuştur. Ba'dehu mecāz bi-mertebeteyni tarīkasıyla devenin dāğlanacak 'illeti mahallinde isti'māl olundu. Pes كَوَاهُ لَمَاسٍ وَكَوَاهُ الْمُتَلَمَّسَةَ kavli "Dāğı tamām 'illeti yerine bastı" demektir. كَوَاهُ لَمَاسٍ وَكَوَاهُ الْمُتَلَمَّسَةَ bedel-i ba'z hükmünde olmalarıyla كَوَى الرَّجُلُ الْبَعِيرَ مَحَلَّ دَائِهِ sebkinde olur.

الْإِلْتِمَاسُ [el-iltimās] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Taleb eylemek ma'nāsına müsta'meldir; ma'nā-yı lāzımıdır; yukālu: إِلتَمَسَ الشَّيْءَ إِذَا طَلَبَهُ

التَّلْمُسُ [et-telemmus] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Bir nesneyi tekrār-be-tekrār taleb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَلْمَسَ الشَّيْءَ إِذَا تَطَلَّبَهُ مَرَّةً بَعْدَ أُخْرَى

الْمُتَلَمَّسُ [el-Mutelemmis] (ism-i fā'il bünyesiyle) Cerīr b. 'Abdulmesih nām şā'irin lakabıdır. İşbu: «وَذَلِكَ أَوَانُ الْعُرْضِ طَرٌّ» «وَذَلِكَ أَوَانُ الْعُرْضِ طَرٌّ || زَنَايِرُهُ وَالْأَزْرَقُ الْمُتَلَمَّسُ» beyti bā'is-i telkīb olmuştur. Bunda عَرْضٌ [İrd] lafzı Yemāme'de bir vādī ismidir.

الْمُلَامَسَةُ [el-mulāmeset] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'let] vezninde) Bir nesneye el ile yapışıp yoklamak ma'nāsınadır; yukālu: لَامَسَهُ أَي مَاسَهُ Ve mücāma'at ma'nāsınadır; yukālu: لَامَسَهَا لَامَسَهَا شَوْلَ مُلَامَسَةً فِي الْبَيْعِ Ve إِذَا جَامَعَهَا itlāk olunur ki bāyi' ve müşteriden her biri āhere "Kaçan metā'ına el vurup yapışsam yāhūd metā'ına el vurup yapışır isen beynimizde şu pahaya bey' ve şirā' mün'akid olsun" diye mukāvele edeler; 'alā-kavlin metā'in içini açmayıp pūşidesi üstünden el ile yoklamakla mün'akid olan mu'āmeleden 'ibārettir. Şārih der ki bunlar tağrīr aksāmından olmakla nehy-i şer'ī sādır oldu. Kāle fi'n-Nihāye: «أَنَّهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: نَهَى عَنِ بَيْعِ الْمُلَامَسَةِ» وَهُوَ أَنْ يَقُولَ إِذَا لَمَسْتُ ثَوْبَكَ أَوْ لَمَسْتُ ثَوْبِي فَقَدْ وَجِبَ الْبَيْعُ وَقِيلَ هُوَ أَنْ يَلْمَسَ الْمَتَاعَ مِنْ وَرَاءِ الثَّوْبِ وَلَا يُنْظَرُ إِلَيْهِ ثُمَّ يُوقَعُ الْبَيْعُ عَلَيْهِ، نَهَى عَنْهُ لِأَنَّهُ عَرَّزٌ وَلِأَنَّهُ تَغْلِيْقٌ أَوْ غُدُولٌ عَنِ الصِّبْغَةِ الشُّوعِيَّةِ وَقِيلَ مَعْنَاهُ أَنْ يَجْعَلَ اللَّمْسَ بِالْيَدِ قَاطِعًا لِلْخِيَارِ وَيَرْجِعُ ذَلِكَ إِلَى تَغْلِيْقِ اللَّزُومِ وَهُوَ غَيْرُ نَافِدٍ

[ل و س]

اللُّؤْسُ [el-levs] (lām'ın fethi ve vāv'ın sükünuyla) Bir adam tatlı ve hoş-meze

nesneleri ekl için araştırmak ma'nāsınadır; yukālu: لَأَسَ فُلَانٌ الْحَلَاوَاتِ وَغَيْرَهَا يَلُوسُ لُوسًا Ve tatmak ma'nāsınadır; yukālu: لَأَسَهُ إِذَا ذَاقَهُ Ve lokmayı ağızda dil ile beri öte çalıp döndürmek ma'nāsınadır; yukālu: لَأَسَ الشَّيْءَ فِي فَمِهِ إِذَا أَدَارَهُ بِلِسَانِهِ

اللائس [el-lā'is] ve

اللؤوس [el-le'ūs] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) ve

اللؤاس [el-levās] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Ma'nā-yı evvelden vasflardır, tatlı ve hoşmeze nesneleri ekl için araştırır olan adama denir. Mütercim der ki 'Arabistān'da لُؤَاسٌ [levās], ta'āmı sofraya getirmeden akdemce her kaptan birer ikişer lokma tenāvül eden soğumsuz kimseye itlāk olduğu mesmū'umuz olmuştur, Fārisīde ona çelās derler.

اللؤوس [el-lūs] (لَامٌ'ın zammıyla) Ta'āma denir.

اللؤاسة [el-luvāset] (ثُمَّامَةٌ [şumāmet] vezninde) Lokmaya denir.

اللؤوس [el-le'ūs] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) ve

اللؤاس [el-levās] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Tadımlık nesneye denir ki lokmadan ekall olur; tekūlu: مَا ذُقْتُ لُؤُوسًا وَلَا لُؤَاسًا أَيُّ: لَٰكِنِ bu terkibe göre لُؤُوسٌ [le'ūs] bi-ma'nā mef'ül olup لُؤَاسٌ [levās]tan ziyādece olmak münfehım olur.

أبو لآس [Ebū Lās] Muḥammed b. el-Esved künyesidir ki ashābdandır.

[ل ه س]

اللّهس [el-lehs] (لَامٌ'ın fethi ve hā'nın sükünuyla) Yalamak ma'nāsınadır; yukālu: لَهَسَ الشَّيْءَ لَهْسًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا لَحَسَهُ Ve süt emen çocuk anasının memesini so-

rup çekmeyerek diliyle yalar gibi emmek ma'nāsınadır; yukālu: يَلْهَسُ الصَّبِيَّ تَدْبِي أُمِّهِ أَيُّ: يَلْطَعُهُ بِلَا مِصِّ Ve hırs ve şerehten nāşī ta'āma üşüntü eylemek ma'nāsınadır; yukālu: لَهَسَ فُلَانٌ وَالطَّعَامَ إِذَا زَاخَمَ عَلَيْهِ حِرْصًا الْقَوْمَ الطَّعَامَ إِذَا زَاخَمُوا عَلَيْهِ حِرْصًا

الملاهسة [el-mulāheset] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Bu dahi hırsdan nāşī ta'āma üşüntü eylemek ma'nāsınadır; yukālu: لَهَسَ لَهْسًا لَاحِصًا إِذَا زَاخَمَ عَلَيْهِ حِرْصًا Ve hırs ve tama'dan nāşī bir nesneyi evvel ahz için şitāb ve ta'cīl ile izdihām eylemek ma'nāsınadır; yukālu: لَاهَسَ فُلَانٌ إِلَيْهِ إِذَا بَادَرَ هُوَ يُلَاهِسُ بَنِي فُلَانٍ إِذَا: كَانَ يَعْشَى وَيَزْدَحِمُ عَلَى طَعَامِهِمْ

اللّهسة [el-luhset] (لُكْمَةٌ [luḳmet] vezninde) Yalamtı olacak şey-i yesire denir. Ba'dehu nāçiz nesnede isti'māl olundu; ve minhu yukālu: مَا لَكَ عِنْدِي لَهْسَةٌ أَيُّ شَيْءٍ

اللؤاهس [el-levāhis] Ayağı çabuk, hafifü'r-rūh olan kimselere denir ki yolu ve işi güyā ki yalarlar; müfredi لَاهِسٌ [lāhis]tir, yukālu: هُمْ لُؤَاهِسٌ أَيُّ خِفَافٌ سِرَاحٌ

اللّهاس [el-luhās] ve

اللّهاسة [el-luhāset] (لَامٌ'ların zammıyla) Cüz'ī ta'āma denir; tekūlu: أَكَلْتُ لُهَاسًا وَلُهَاسَةً: أَيُّ قَلِيلًا مِنَ الطَّعَامِ

[ل ي س]

ليس [leyse] (لَامٌ'ın fethiyle) Nefy için mevzū' bir kelimedir. Aslı لَيْسَ idi, فَرَحَ vezninde, ba'dehu tahfif için yā' iskān olundu. 'Inde'l-ba'z aslı لَا أَيْسَ idi, hemze iskāt ve lām-ı yā'ya vasl olunup لَيْسَ oldu, zīrā 'Arablar مِنْ حَيْثُ أَيْسَ وَلَيْسَ derler, مِنْ حَيْثُ هُوَ وَلَا هُوَ ma'nāsına ki "Vardan yoktan getir" demektir yāhūd وَلَا وَجَدَ وَلَا مِنْ حَيْثُ وَجَدَ وَلَا مِنْ حَيْثُ وَجَدَ وَلَا مِنْ حَيْثُ وَجَدَ ma'nāsınadır ki لَيْسَ ve أَيْسَ māzī-i muhaffef

olurlar yāhūd أئیس mevcūd ve لا أئیس gayr-i mevcūd demektir, tahfif edip لئیس dediler. Ve gāhca lāḥ tebrī'e ya'fī nefy-i cins için olan lāḥ ma'f'nāsına isti'māl olunur. Şārih rūḡma jā'at ve nūshalarını tahtī'e ve rūḡma jā'at olmasını tasvīb eylemiştir. Ve mü'ellif أئیس māddeinde ma'f'nā-yı mezkūrdan sūkūt eylemiştir. Şārih der ki «لَا يَعْرِفُ أئیس مِنْ لئیس» ‘unvāniyla da mesel vardır ki “Mevcūdu nā-mevcūddan fark eylemez” demektir. Gerçi kütüb-i lügatte أئیس kelimesi tenhā sarāhaten ma'f'nā-yı mezkūrda vārid olmamıştır, ancak mecmūc لā أئیس [lā eys] لَا وَجِدَ ma'f'nāsına zikr olunmuştur. Ve Müfti's-Sakaleyn İbn Kemāl merhūm mahsūs أئیس beyānında gerçi bir risāle tahrīr edip lākīn o dahi me'hāzından sūkūt eylemiştir. Ve hukemā-yı İslām beyninde أئیس mebhası mütedāvildir, vücūd ve ‘adem ma'f'nāsını irāde ederler. Kaldı ki bu husūsta akreb olan aslı أوس ola ki ‘atā ma'f'nāsınadır ki vücūd ma'f'nāsında müsta‘mel olmuştur. Ve لئیس kelimesine müşākeleten vāv'ı yā'ya ibdāl olunmuştur yāhūd līn ve mülāyemet ma'f'nāsına olan أئیس māddeinden me'hūz ola.

اللييس [el-leyes] (fethateynle) Bahādır olmak ma'f'nāsınadır ki umūr-ı hāḥileden mübālāt eylemez olur; yukālu: لئیس الرّجلُ Ve gāfil olmak ma'f'nāsınadır ki idrākten meslūb olur; yukālu: لئیس عنهُ إذا عَفَلَ

اللييس [el-elyes] (aḥm) [aḥmer] vezninde) Ma'f'nā-yı evvelden vasftır, dilir ve bahādıra denir; yukālu: رَجُلٌ ألييسٌ أئى شجاعٌ Ve dayangan tüvānā deveye itlāk olunur ki her ne denli tahmīl olunursa tahammül eyleye; yukālu: بعييرٌ ألييسٌ أئى يحْمِلُ ما حَمِلَ Ve

aslā hānesinden müfārakat eylemez olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ ألييسٌ إذا كانَ لا يَبْرُحُ منزلهُ Ve arslana denir. Ve nāmūs ve gayreti olmayıp dā'imā hezl ve suhriyyet olunan deyyūs ve kurumsağa denir; yukālu: هُوَ رَجُلٌ ألييسٌ أئى دئيوثٌ لا يَعارُ وَيَتَهَرَّأُ بِهِ الحُلُقِ

التلايس [et-telāyus] (tefā'ul) [tefā'ul] vezninde) Güzel hüylü olmak ma'f'nāsınadır; yukālu: تاليسٌ الرّجلُ إذا حَسَنَ خُلُقُهُ Ve bir nesneden igmāz ve müsāmaha eylemek ma'f'nāsınadır; yukālu: تاليسٌ عنهُ إذا أَعْمَضَ

اللملايس [el-mulāyis] (ism-i fā'il bünyesiy-le) Ağır deprenişli insān ve hayvān denir; yukālu: رَجُلٌ وَفَرَسٌ ملاميسٌ أئى بطيءٌ

الليياس [el-liyās] (kitāb) [kitāb] vezninde) Aslā hānesinden ayrılmaz olan deyyūs ve pezevenge denir ki ‘avretine misāfir gözetip durur; yukālu: هُوَ لياسٌ أئى دئيوثٌ لا يَبْرُحُ منزلهُ

FASLU'L-MĪM

(فَضْلُ الْمِيمِ)

[م أ س]

الْمَأْسُ [el-me's] (mīm'in fethi ve hemzenin sükūnuyla) Darılmak ma'nāsınadır; yukālu: مَأْسٌ عَلَيْهِ مَأْسًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا غَضِبَ إِذَا أَفْسَدَ Ve nās aralığına fitne ve fesād ilkā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: مَأْسٌ بَيْنَ مَأْسٍ مَأْسٌ بَيْنَ مَأْسٍ Ve deriyi sürtüp ovuşturmak ma'nāsınadır; yukālu: مَأْسٌ الْجِلْدَ إِذَا عَرَكَهُ Ve nākanın memelerinde süti çatlamak derecesinde müctemī olmak ma'nāsınadır; yukālu: مَأْسَتِ النَّاقَةُ إِذَا اشْتَدَّ حَفْلُهَا Ve yara bolalmak ma'nāsınadır; yukālu: مَأْسٌ الْجُرْحِ إِذَا اتَّسَعَ

الْمَأْسُ [el-me'es] (fethateynle) Bu dahi yara bolalmak ma'nāsınadır; yukālu: مَيْسٌ الْجُرْحِ مَأْسًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اتَّسَعَ

الْمَمْتَسُ [el-mim'es] (minber) vezninde) Cüst ve çālāk adama denir. Ve koğucuya denir, nemmām ma'nāsına.

الْمَائِسُ [el-mā'is] ve

الْمَمُؤْسُ [el-me'ūs] (şabūr) vezninde) Bunlar da koğucuya denir.

[م ت س]

الْمَمْتَسُ [el-mets] (mīm'in fethi ve tā'nın sükūnuyla) Necāset atmak ma'nāsınadır; yukālu: مَمَسَ فُلَانًا مَمْسًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا زَمَاهُ بِالْجَعْسِ Ve bir nesneyi uğurlayın çekip almak için tilki gibi sinerek gitmek ma'nāsınadır; yukālu: مَمَسَهُ مَمْسًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا رَاغَهُ لِيَتَزِعَهُ نَبْتًا كَانَ أَوْ غَيْرَهُ

[م ح س]

مَجُوسٌ [Mecūs] (şabūr) vezninde) Selefte kulağı küçük bir kimse ismidir ki

āteş-perestlik ayīnini vaz' ve ihtirā edip nāsı ona da'vet eylemişti. Menc-gūş-ı Fārisī mu'arrebidir ki küçük kulaklı demektir. Giderek etbā'ına itlāk olunmuştur ki kabīle mecrāsına cārī olmuştur. Müfredinde مَجُوسِيّ [mecūsiyy] ve cem'i cinsinde مَجُوسٌ [mecūs] denir, يَهُودِيّ [yehūdiyy] ve يَهُودٌ [yehūd] gibi.

الْتَمَجِّسُ [et-temcīs] Bir kimseyi mecūsī kılmak ma'nāsınadır.

الْتَمَجِّسُ [et-temeccus] Mecūsī olmak ma'nāsınadır; yukālu: مَجَّسَهُ فَتَمَجَّسَ أَيَّ صَبْرَهُ مَجُوسِيًّا فَصَارَ هُوَ

الْمَجُوسِيَّةُ [el-mecūsiyyet] (yā'yı müşedde ile) Mecūs milletine denir.

[م ح س]

الْمَخْسُ [el-maħs] (naħs) vezninde) Deriyi dibāgat edip ovmak ma'nāsınadır; yukālu: مَخَسَ الْجِلْدَ مَخْسًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا ذَلَكَهُ وَدَبَّعَهُ

الْأَمْحَسُ [el-emħas] Hāzık debbāga denir.

[م خ س]

الْتَمَخِّسُ [et-temaħħus] (ħā-yı mu'ceme ile تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Çok hareket etmek ma'nāsınadır; yukālu: فُلَانٌ يَتَمَخِّسُ أَيُّ يَتَحَرَّكُ كَثِيرًا

[م د س]

الْمَدْسُ [el-meds] (mīm'in fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Deri makülesini ovmak ma'nāsınadır; yukālu: مَدَسَ الْأَدِيمَ وَنَحَوَهُ مَدْسًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا ذَلَكَهُ

[م د ق س]

الْمِدْقُسُ [el-midaqs] (sibatr) vezninde) İpeğe denir, إِبْرَيْسَمٌ [ibreysen] ma'nāsınadır.

[م ر س]

الْمَرَسَةُ [el-mereset] (fethātla) İpe denir, حَبْلٌ [ḥabl] ma'nāsına. Cem^c-i cinsi مَرَسٌ [meres] ve cem^cu'l-cem'i أَمْرَاسٌ [emrās] gelir.

الْمَرَسُ [el-meres] (fethateynle) Makaranın ipi makara ile tekerleğin aralığına ilişir olmak ma'nāsınadır; yukālu: مَرَسَتِ الْبَكْرَةَ مَرَسًا مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَتْ تَنْشُبُ حَبْلَهَا بَيْنَهَا وَيَبِينُ قَعْوَهَا Ve çocuk parmağını emmek ma'nāsınadır; yukālu: مَرَسَ حَبْلُ الْبَكْرَةَ مَرَسًا إِذَا وَقَعَ فِي أَحَدِ جَانِبَيْهَا Ve yağlıkla el silmek ma'nāsınadır; yukālu: مَرَسَ يَدَهُ بِالْمَيْدِيلِ إِذَا مَسَحَهَا السُّمْرُ فِي الْمَاءِ إِذَا تَقَعَهُ وَمَرْتَهُ بِالْيَدِ

الْمَرُوسُ [el-merūs] (مَقُولٌ [maḳūl] vezninde) İpi dā'imā tekerlekle tahtası arasına ilişir olan makaraya denir.

الْمِرَاسُ [el-mirās] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Şiddet ma'nāsınadır.

الْمَرَّاسُ [el-merrās] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Şedid nesneye denir; yukālu: فَحَلَّ مَرَّاسٌ لَيْلَةً مَرَّاسَةً أَي دُو مَرَّاسٍ أَي شِدَّةٌ أَي بَعِيدَةٌ ذَائِبَةٌ السَّيْرِ يَعْنِي شَدِيدَةٌ وَمُتَعَبَةٌ

الْمَرِيرِسُ [el-merīs] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Tiride denir; tekūlu: أَكَلْتُ الْمَرِيرِسَ أَي الثَّرِيدَ Ve suya yā süte ıslanmış hurmāya denir; yukālu: تَمَرَّ مَرِيرِسٌ أَي مَمْرُوسٌ فِي الْمَاءِ أَوْ اللَّبَنِ

الْمَرْمَرِيرِسُ [el-mermerīs] (دَرْدَبَيْسٌ [derdebīs] vezninde) Āfet ve dāhiyeye denir. Ve düz ve emles nesneye denir. Ve uzun boyuna denir; yukālu: عُنُقٌ هُوَ مَرْمَرِيرِسٌ أَي طَوِيلٌ Ve salābetli nesneye denir; yukālu: حَجَرٌ

مَرْمَرِيرِسٌ أَي صُلْبٌ وَرَاسٌ مَرْمَرِيرِسٌ إِذَا كَانَتْ لَا تُنْبِتُ شَيْئًا

مَرِيرِسَةٌ [Mirrīset] (سِكِّينَةٌ [sikkīnet] vezninde) Şa'rd nāhiyesinde bir karyedir; mütekelliminden Bişr b. Giyās el-Mirrīsī oradandır.

الْمَرْمِيرِسُ [el-mirmīs] (قِنْدِيلٌ [ḳindīl] vezninde) Gergedan dedikleri cānvere denir ki Hindistān'da olur.

الْمَارَسْتَانُ [el-mārestān] (rā'nın fethiyle) Dārū'l-merzā ya'ni dārū'ş-şifā' ta'bīr olunan yere denir ki onda hastalara tīmār olur. Ve bu mu'arrebdir, ya'ni Fārisiden mu'arrebdir, rā'yı meksūr olmakla feth ile ta'rib olunmuştur. Fāriside "mār", bīmār gibi hastaya denir ve "sitān" mahal ma'nāsınadır.

الْإِمْرَاسُ [el-imrās] (hemzenin kesriyle) Makaranın ipini bir tarafa düşmüşken yine mecrāsına getirmek, 'alā-kavlin tekerlekle demiri arasına ilişirmek ma'nāsınadır; yukālu: أَمْرَسَ حَبْلُ الْبَكْرَةَ إِذَا أَعَادَهُ إِلَى مَجْرَاهُ أَوْ أَنْشَبَهُ بَيْنَ الْبَكْرَةِ وَالْقَعْوِ

الْمَمَارَسَةُ [el-mumāreset] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Bir işe dürtüşüp çalışmak ma'nāsınadır; yukālu: مَارَسَهُ إِذَا عَالَجَهُ وَزَاوَلَهُ

بَنُو مَمَارِسٍ [Benū Mumāris] 'Arabdan bir batndır.

الْتَمَرُّسُ [et-temerrus] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) ve

الْإِمْتِرَاسُ [el-imtirās] (إِفْتِعَالٌ [ifti'al] vezninde) Bir nesne ile kaşınmak ve sürtünmek ma'nāsınadır; yukālu: تَمَّرَسَ بِالشَّيْءِ وَامْتَرَسَ إِذَا اخْتَكَّ بِهِ

الْمُتَمَرِّسُ [el-Mutemerris] (مُتَفَرِّسٌ [muteferris] vezninde) İbn 'Abdurrahmān eş-Şuhārī

ve İbn Şālih el-ʿAklī nām şāʿirlerdir.

التَّمَارُوسُ [et-temārus] Vuruşmak maʿnāsınadır; yukālu: تَمَارَسُوا إِذَا تَضَارَبُوا

الْمَرَّاسَةُ [el-merāset] (سَحَابَةٌ [sehābet] vezninde) Kıtılık, şiddet maʿnāsınadır; yukālu: أَصَابَتْهُمْ الْمَرَّاسَةُ أَي الشِّدَّةُ

مُرْسِيَةٌ [Mursiyet] (mīm'in zammı ve yā'nın tahfifiyle) Mağrib'de bir belde-i İslāmiyye ismidir; mesīre ve teferrüc-gāh-ı kesireyi müştemeldir.

[م ر ق س]

مَرْقَسٌ [Merqas] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) ʿAbdurrahmān eṭ-Ṭāʿī nām şāʿirin lakabıdır. Bunun vezni faʿeldir, meʿal değildir, zīrā kelām-ı ʿArabda «ر،ق،س» mādresi yoktur.

الْمَرْقَسِي [el-Mirqasiyy] (mīm'in kesriyle) Benū İmri'ilkays dedikleri cemāʿate mensüb demektir ki menhūt olur.

[م س س]

الْمَسُّ [el-mess] (mīm'in fethi ve sīn'in teşdidıyla) ve

الْمَسِيسُ [el-mesīs] (أَزِيزٌ [ezīz] vezninde) ve

الْمِسِّيَسِي [el-missīsā] (خَلِيفَةٌ [hillifā] vezninde) Bir nesneye değmek maʿnāsınadır; tekūlu: مَسِسْتُهُ بِالْكَسْرِ أَمْسُهُ بِالْفَتْحِ مَسًّا وَمَسِيسًا وَمَسِيسِي مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَتَقُولُ مَسِسْتُهُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَرُبَّمَا تَقُولُ مَسْتُهُ بِالْكَسْرِ الْمِيمِ وَحَذَفَ السِّينَ الْأُولَى إِذَا مَسَّ شَٰرِيهَ der ki müʿellif gerçi burada لَمَسٌ [lems] ile tefsir edip لَمَسٌ [lems] mādresinde takyid eylediğine bināʿen مَسٌّ [mess] eʿamm olmak muktezidir, zīrā لَمَسٌ [lems] el ile ve مَسٌّ [mes] el ve sāʿir aʿzā ile değmekte müstaʿmeldir. İntehā. Ve kavluhu taʿālā: ﴿ذُوقُوا مَسَّ سَقَرَ﴾ الْآيَةُ أَي أَوَّلُ مَا يَنَالُكُمْ مِنْهَا مِنْهَا كَقَوْلِكَ وَجَدَ فَلَانٌ مَسَّ الْحُمَى أَي أَوَّلُ مَا نَالَهُ مِنْهَا

Ve

مَسٌّ [mess] Cünün maʿnāsına müstaʿmeldir. ʿİnde'l-ʿarab cinn tāʿifesinin değip dokunmasından ʿarız olduğu için.

الْمَمْسُوسُ [el-memsūs] Mecnūna itlāk olunur; yukālu: مَسَّ بِهِ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ فَهُوَ مَمْسُوسٌ أَي جُنٌّ فَهُوَ مَجْنُونٌ

الْمَأْسَةُ [el-māset] Mess edici nesneye denir. Tenīs mevsūf iʿtibāriyladır; ve minhu yukālu: مَسَّ بِهِنَّم رَحِمَ مَأْسَةٌ أَي قَرَابَةٌ قَرِيبَةٌ ve yukālu: قَدَ مَسَّتْ بِكَ رَحِمَ فَلَانٍ أَي قَرِيبَتٌ قَدَ مَسَّتْ إِلَيْهِ الْحَاجَةُ ve yukālu: مَسَّتْ أَي مُهَمَّةٌ

الْمَسُوسُ [el-mesūs] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Taʿmı şūr ile tatlı beyninde olan şorakça suya itlāk olunur; zārürette hācet mess eder olduđuına mebnīdir; yukālu: شَرِبَ مَاءً مَسُوسًا أَي بَيْنَ الْعَذْبِ وَالْمَلْحِ Ve el ile alınması kabil olan suya itlāk olunur, pek yakın kuyu suyu gibi; yukālu: إِذَا تَنَالْتُهُ مَاءٌ مَسُوسٌ Ve susuzluğa dokunup oldukça izāle eden suya itlāk olunur; yukālu: مَاءٌ مَسُوسٌ إِذَا كَانَ يَمَسُّ الْعُلَّةَ فَيَسْفِيهَا şāfī olup susuzluđuunu defʿ eden suya ve sāʿir nesneye denir. Ve pek tatlı ve hoş-güvār ve sāfī suya denmekle azdāddan olur; tekūlu: شَرِبْتُ مَاءً مَسُوسًا أَي عَذْبًا صَافِيًا

مَسُوسٌ [mesūs] Fād-zehre yaʿnī panzehire denir ki maʿrūftur; mārī ve hacērī olur. Panzehir, pād-zehr-i Fārisī muharrefidir. Ve

مَسُوسٌ [Mesūs] Merv kazāsında bir karye adıdır.

الْمَسْمَاسُ [el-mesmās] (سَرَسَارٌ [şersār] vezninde) Hafif ve çabuk adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَسْمَاسٌ أَي خَفِيفٌ

مَسِيسٌ [Mesīs] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Esāmīdendir: Buşrā b. Mesīs muhaddisīndendir.

tekūlu: تَمَقَّسْتُ نَفْسِي بِمَعْنَى تَمَقَّحَسْتُ

مَقْس [Maqs] (mīm'in fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Nīl-i Mısr üzerinde bir mevzi' adıdır. Ve

مَقْس [maqs] Masdar olur, suya daldır-mak ma'nāsınadır; yukālu: مَقَّسَهُ فِي الْمَاءِ Ve doldurmak ma'nāsınadır; yukālu: مَقَّسَ الْقَرْيَةَ إِذَا مَلَأَهَا Ve kırmak ma'nāsınadır; yukālu: مَقَّسَ الشَّيْءَ إِذَا كَسَرَهُ Ve akmak ma'nāsınadır; yukālu: مَقَّسَ الْمَاءَ إِذَا جَرَى

مَقَّاس [Maqqās] [šeddād] [šeddād] vezninde) Ḥābūr'da bir dağın adıdır. Ve Mushir b. en-Nu'mān el-Ābidī nām şā'irin lakabıdır; hakkında bir adam هُوَ يَمَقِّسُ الشَّعْرَ كَيْفَ شَاءَ أَيَّ يَتَوَلَّاهُ demekle mülakkab oldu. Burada **مَقْس** [maqs] daldırmak ma'nāsından me'hūzdur.

الْمَقَّاس [el-meqās] (fethateynle) Gönül bulanıp mi'de dönmek ma'nāsınadır; yukālu: مَقَّسْتُ نَفْسِي مَقَّسًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا غَنَّتِ

الْتَمَقِّيسُ [et-temqīs] Suyu pek çok dökmek ma'nāsınadır; yukālu: مَقَّسَ الْمَاءَ إِذَا أَكْثَرَ صَبَّهُ

الْمُمَاكَّسَةُ [el-mumākaset] [mufā'alet] vezninde) Suyu dalışmak ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ يُمَاكِّسُ حَوْتًا أَيَّ يَفَامِسُهُ وَيُغَاطُهُ

[م ك س]

الْمَكَّس [el-meks] [aks] vezninde) Bir adamın satılık mālına mu'amelede gadr ve cināyet eylemek ya'nī değerinden eksik paha ile almak ma'nāsınadır; yukālu: مَكَّسَ فِي الْبَيْعِ مَكَّسًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا جَنَى مَالًا Ve eksiltmek ma'nāsınadır; yukālu: مَكَّسَ الشَّيْءَ Ve zulm ve ta'addī eylemek ma'nāsınadır; yukālu: مَكَّسَ فُلَانًا إِذَا ظَلَمَهُ

مَكَّس [meks] Şol akçeye denir ki Cāhiliyye'de pazarda bir kimse bir nesne

sattıkta ondan alırlar idi ki metā'ına göre mu'ayyen darībe idi. Hālen bāc ta'bīr eyledikleridir ki diyār-ı İslāmiyyede o zulm-i cāhili cārī ve şāyi'edir ve ebnā-i sebīlden ve tüccārdan dahi alırlar. Bazı diyār-ı Etrākta ona kırtıl ta'bīr ederler, köprü başında ve derbendlerde eğlenip mürūr edenlerden dahi ahz ederler. Yāhūd مَكَّس [meks] musaddıkların ya'nī 'öşr-i emvāl alanların ki gümrükçü ta'bīr olunur, hak üzere 'öşrü alıp istifā eyledikten sonra ziyāde aldığı akçeye denir. Ve bu tesmiye bi'l-masdadır. Kāle'ş-şārih ve minhu'l-hadīs: «لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ صَاحِبٌ مَكَّسٍ» وَهُوَ دَرَاهِمٌ كَانَتْ تُؤْخَذُ مِنْ بَائِعِي الْبَسَلَعِ فِي الْأَسْوَاقِ فِي الْجَاهِلِيَّةِ أَوْ هُوَ دِرْهَمٌ كَانَ يَأْخُذُهُ الْمُضْدِقُ بَعْدَ فَرَاغِهِ مِنَ الصَّدَقَةِ Bu ma'nā üzere مَكَّس [mākis] bāccıya ve zālim gümrükçü ağaya denir.

الْتَمَاكُوسُ [et-temākūs] [tefā'ul] vezninde) Bey' ve şirāda hırs ve dīnnetle sertlik edişmek ma'nāsınadır; yukālu: تَمَاكَّسَا فِي الْبَيْعِ إِذَا تَشَاخَّ

الْمُمَاكَّسَةُ [el-mumākaset] [mufā'alet] vezninde) Bir mālın bey' ve şirāsında hırs ve dīnnet eylemek ma'nāsınadır. Bāyi' ise değerinden ziyāde istemek ve müşterī ise eksik paha vermektir; yukālu: مَكَّسَهُ فِيهِ إِذَا شَاخَهُ

الْمِكَّاسُ [el-mikās] (mīm'in kesriyle) عَكَّاسُ [ikās] lafzına itbā'dır; عَكَّسَ [aks] māddeinde zikr olundu.

[م ل س]

الْمَلَّسُ [el-mels] (mīm'in fethi ve lām'ın sükūnuyla) Dābbeyi 'unf ve şiddetle sürmek ma'nāsınadır; yukālu: مَلَّسَ الْإِبِلَ مَلَّسًا Ve karanlık karışmak ma'nāsınadır; yukālu: مَلَّسَ الظُّلَامَ إِذَا اخْتَلَطَ Ve koçu eneyip damarlarıyla çıkar-

mak ma'nāsınadır; yukālu: مَلَسَ الْكَيْشَ إِذَا سَلَّ حُضَيْتَيْهِ بَعْرُوقِهِمَا

الإملاش [el-implās] (hemzenin kesriyle) Bu dahi karanlık karışmak ma'nāsınadır; yukālu: مَلَسَ الظَّلَامَ إِذَا اخْتَلَطَ. Ve koyunun tüyleri dökülüp emles olmak ma'nāsınadır; tekülü: اَمَلَسْتُ شَاتِكَ أَي سَقَطَ صُوفُهَا. tekülü: اَمَلَسْتُ شَاتِكَ أَي سَقَطَ صُوفُهَا.

الملوش [el-melūs] [ṣabūr] vezninde) Şol deveye itlāk olunur ki be-gāyet eşkin ve revende olmakla her nereye gitse sā'irlere sebk eder ola; yukālu: اِبْلَ مَلُوسٌ أَي اِبْلَ مَلُوسٌ أَي مِعْنَاقُ سَابِقٍ فِي كُلِّ مَسِيرٍ

الملمسى [el-melesā] [cemezā] vezninde) Nihāyet derecede cüst ve revende nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ مَلَسَى أَي نَهَايَةَ فِي الشَّرْعَةِ Ve

ملسى [melesā] Bir kelimedir ki beyesnāsında tekellüm olunur, مَلَاسَةٌ [melāset] ma'nāsındandır ki ilişiksiz kat'ī ma'nāsına müsta'meldir; tekülü: اَبِيعُكَ الْمَلَسَى أَي لَا عَهْدَةَ. اَبِيعُكَ الْمَلَسَى أَي لَا تَتَمَلَّسُ وَتَتَفَلَّتُ وَلَا تَرْجِعُ اِلَيَّ

الملمسة [el-melāset] [kerāmet] vezninde) ve

الملموسة [el-mulūset] (mīm'in zammıyla) Bir nesne el ayası gibi düz ve sıyrınca ve hemvār olmak ma'nāsınadır; yukālu: مَلَسَ الشَّيْءُ وَمَلَسَ مَلَاسَةً وَمَلُوسَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ وَالْأَوَّلِ ضِدُّ خَشِنٌ

الأملاش [el-emles] Ma'nā-yı mezbūrdan vasfır, düz ve hemvār sıyrınca nesneye denir; yukālu: حَجَرَ اَمَلَسُ وَصَحْرَةَ مَلَسَاءُ. Ve sırtı sağ ve sahīh olan hayvāna itlāk olunur; ve minhu'l-meselu: «هَانَ عَلَيَّ اَلْمَلَسُ مَا لَا قَى الدَّبْرُ» يُضْرَبُ فِي سُوءِ اِهْتِمَامِ الرَّجُلِ بِشَأْنِ صَاحِبِهِ Ya'nī “Arkası yağır olan dābbenin çektiği derd ve mihnet, arkası sağ olana āsān ge-

lir.” Ve

أملش [emles] Zahmetli ve mihnetli ve saht ve şedid işe itlāk olunur, gūyā ki düpdüz şiddet üzeredir; yukālu: خِمْسٌ اَمَلَسُ أَي مُثَعَبٌ شَدِيدٌ

الملمساء [el-melsā] [emles] mü'ennesidir. Şol bādeye itlāk olunur ki içimli hoş-güvār olmakla boğaza cereyānı sehl ve āsān ola, niteki öylece olan suya zūlāl [zulāl] ve selsāl [selsāl] itlāk olunur; yukālu: خَمْرٌ مَلَسَاءُ أَي سَلِسَةٌ فِي الْحَلْوِ. Ve hālis süt katılmış ekşi süte itlāk olunur ki ta'mı hemvār olur; yukālu: لَبَنٌ مَلَسَاءُ أَي حَامِضٌ Burada te'nīs [şurbet] te'vīline mebnīdir.

الملميساء [el-muleysā] (musaggar bünyesiyle) Bu dahi hālis süt katılmış ekşice süte itlāk olunur, ta'mında nev'an hemvārılığa mebnī. Ve nisf-ı nehār vaktine itlāk olunur. Ve akşam ile yatsı arasına itlāk olunur. Ve şehir-i safere itlāk olunur. Ve saferiyye ile ya'nī evvel-i harīf ile kış aralığında olan aya itlāk olunur ki zahīrenin inkitā'ı sebebiyle herkesin ve vaktin emles olacağı eyyāmdır. Ve

ملميساء [muleysā] Buğday içre işe yaramaz bir nesneye denir ki ayırtlayıp atarlar, karamuk gibi. Ve Tā'rif'te bir hısn adıdır.

الإمليس [el-implīs] ve

الإمليسة [el-implīset] (hemzelerin kesriyle) Şol çöl beyābāna itlāk olunur ki onda aslā nebāt eseri olmaya. Cem'ī [emālīs] gelir ve şāzz olarak [emālīs] gelir; yukālu: فَلَاةٌ اِمْلِيْسٌ وَاِمْلِيْسَةٌ وَيَتَدُّ اَمَالِيْسٌ وَاَمَالِيْسٌ أَي لَيْسَ بِهَا نَبَاتٌ

الإمليسي [el-implīsiyy] (yā-yı nisbetle) Zikr olunan çöle mensüb demektir. Ve رُمَانٌ اِمْلِيْسِي [rummānun implīsiyy] dedikle-

ri bir cins nar gūyā ki o çöle mensūbdur, murād çekirdeksiz bir neṣ' nar olur ki ona rummān-ı imlīsī derler çekirdeği olmaksızın, gūyā ki oraya mensūbdur.

الْمَلَأَسَةُ [el-mellāset] [جَبَانَةٌ [cebbānet] vezninde) Ekincilerin sürgü ta'bir eyledikleri tahtaya denir ki tarlanın tūrābını tesviye derler.

الْإِمْتِلَاسُ [el-immilās] (mīm'in teşdidiyle **إِمْتِلَاسٌ** [ifti'āl] vezninde ki aslı **إِمْتِلَاسٌ** [imtilās] idi) ve

الْتَمَلُّسُ [et-temellus] [تَفَاعُلٌ [tefa'ul] vezninde) ve

الْإِمْلِيسَاسُ [el-implīsās] [إِحْمِيرَارٌ [ihmīrār] vezninde) ve

الْإِنْمِلَاسُ [el-inmilās] [إِنْفِعَالٌ [infī'āl] vezninde) Sıvıyı ve sıyrılıp kurtulmak ma'nāsınadır; sabunun elden sıvıdığı gibi; yukālu: **إِمْلَسَ مِنَ الْأَمْرِ وَتَمَلَّسَ وَإِمْلَاسٌ وَإِنْمَلَسَ إِذَا** **أَمْلَسَ** Ve

إِمْتِلَاسٌ [imtilās] (aslı üzere) Sür'atle kapmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَمْتَلَسَ بَصْرَهُ عَلَى** **بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا اخْتَطَفَ**

[م م س]

الْمَامُوسَةُ [el-māmūset] [فَاعُوسَةٌ [fāgūset] vezninde) Elinden iş gelmez şaşkın ve nādān hatuna denir; yukālu: **هِيَ مَامُوسَةٌ أَيُّ** **حَمَقَاءُ خَزَفَاءُ** Ve āteşe ve ocağa denir. Bu iki ma'nāda **مَامُوسٌ** [māmūs] dahi denir.

[م ن س]

الْمَنْسُ [el-menes] (fethateynle) Cünbüş ve neşāt ma'nāsınadır; yukālu: **فِيهِ مَنْسٌ أَيُّ نَشَاطٌ** **الْمَنْسَةُ** [el-menset] [تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Yaşlı ve sāl-horde olan insān ve hayvāna denir.

[م و س]

الْمَوْشُ [el-mevs] (mīm'in fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Tırāş eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **مَاسَ شَعْرَ رَأْسِهِ يَمْوَسُ مَوْسًا إِذَا حَلَقَهُ** Ve **مَسَى** [mesy] lafzında lügattir ki nākanın rahimini erkeğin menīsinden pāk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **مَاسَ رَحِمَ النَّاقَةِ إِذَا مَسَى** **مَاسَ أَبُو عُيَيْدَةَ** Ve ustura ma'nāsına olan **مُوسَى** [mūsā] lafzının aslını beyān eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **أَيُّ أَسَسَ الْمَوْسَى الَّتِي تُحَلَّقُ بِهَا**

Bazılar **مُوسَى** [mūsā] lafzını münevven ya'nī munsarīf ederler. Ve 'inde'l-ba'z **مَوْسٌ** [mevs] lafzından fu'lā ya'nī **حُبْلَى** [hūblā] veznindedir, pes mīm'i asliyye olup āhirine tenvīn ilhāk olunmaz; bunda mü'ennes olur yāhūd olmaz. Ve 'inde'l-ba'z vezni mü'faldır, **حَلَّقَ** [halk] ma'nāsına olan **إِسَاءٌ** [īsā] māddesindedir; tekūlu: **أَوْسَيْتُ رَأْسَهُ إِذَا حَلَقْتَهُ** Şārih der ki mü'ellif kelāmı muztarib etmiştir, zīrā hakk-ı 'ibāre **وَهُوَ فَعْلَى مِنَ الْمَوْسِ فَالْمِيمُ أَصْلِيَّةٌ فَلَا يُنَوَّنُ** **وَيُؤَنُّ** 'ibāretiyle sebt olunmaktadır. *Miṣbāḥ*'ta bu vechile mersūmdur ki **مُوسَى** [mūsā] lafzı ki ustura denir. Bazılar mīm'i zā'iddir, vezni **أَوْسَى** māddesinden mü'faldır dedi, pes munsarīf ve hālet-i tenkīrde münevven olur. Ve bazılar mīm'i asliyyedir, vezni fu'lādır, **حُبْلَى** [hūblā] gibi dedi, pes elifi maksūre olmakla gayr-i munsarīf olur. Ve İbn Enbārī beyānı üzere vezni mü'fal ise cem'i **مَوَاسِي** [mevāsī] olur ve fu'lā ise **مُوسِيَاتٌ** [mūseyāt] olur, **حُبْلِيَّاتٌ** [hūbleyāt] gibi. Ve İbn Sikkīt mü'fal olmasını terciḥ eyledi. Pes mü'ellifin **مُوسَى** **وَبَعْضُهُمْ يُنَوَّنُ** **وَيُؤَنُّ** **أَوْ لَا** kavleri kelimāt-i e'immeyi beyānı sadedinde tahlīt-i sırttır.

İntehā.

Ve Mūsā b. ʿİmrān ʿaleyhi's-selām lafz-ı ʿİbrānīdir, مو ile شا lafzından mürekkebdir. مو [mū] suya ve şīn-i muʿceme ile شا [şā] ağaca denir. Hazret-i Mūsā'yı vālidesi doğurduktan sonra firʿavnun havfından bir sandūka içre vazʿ edip nehr-i Nīl'e salıverdi. Cereyān ederek firʿavnun kasr-ı harem-sarāyı altında vākiʿ bir ağacın dibine ilişip kalmış idi. Firʿavnun zevcesi Āsiye cenābları görüp ahz ve kıssası müteʿaref olduğu üzere terbiyesine kıyām edip bu sebeble ismini مَوْشَا [Mūšā] tesmiye eylediler. Baʿdehu taʿrīb edip مَوْسَى [Mūsā] dediler. Müʿellifin *Başāʾir*'de beyānı bu siyāk üzeredir. Ve ʿalā-kavlin *Tevrāt*'ta مَسَّيْتَهُ [Meşşitihū] ʿunvānıyla müsebbet olmakla ism olduktan sonra taʿrībte مَوْسَى [Mūsā] dediler. Ve مَسَّيْتَهُ [Meşşitihū] mīm'in fethi ve şīn-i muʿceme-i müşeddenin ve tā-yı fevkiyyenin kesr ve medleri ve hā'nın zamm ve meddiyle وَجَدَ فِي الْمَاءِ maʿnāsınadır.

أَلْمَاش [el-mās] [māl] vezninde) Şol kimseye denir ki pek bī-ʿār olmakla kendisine aslā levh ve ʿitāb müʿessir ve müfīd olmaya, ʿalā-kavlin be-gāyet hafif ve yelkovan ola; yukālu: رَجُلٌ مَاشٌ إِذَا كَانَ لَا يَنْفَعُ فِيهِ. Garībdir ki müʿellif bunu māddesinde muʿtell olarak sebt eylemiştir. Pes aslı مَاسِيٌّ olmakla buraya münāsebeti yoktur. İntehā. Ve

مَاش [mās] Maʿrūf zī-kıymet hacer yaʿnī cevher ismidir ki aʿzamı nādiren cevz kadarı olur, cemīʿ-i ecsād-ı haceriyyeyi kesr eder. Ağızda tutması dışleri pāre pāre eder ve ona āteş ve demir emsālī ālāt kār-ger olmaz, ancak ona resās yaʿnī kurşun teʿsīr

eder. Kurşunla sahk edip inci makūlesi nesne delenler miskabın ucuna üstüvār ederler. Ve bunda elif-i maktūʿa ve lām'la اَلْمَاشٌ demek lahn ve hatādır. Bu cevher hālen اَلْمَاشٌ ile muʿabber olan cevher-i maʿrūf olacaktır. Şārih der ki müʿellif İbn Sīnā kavline zāhib olmuştur. Ve مَاشٌ [mās] اَلْمَاشٌ [elmās] muʿarrebî olmak dahi muhtemeldir. İntehā.

مَوَّاش [Mevvās] [şeddād] vezninde) Esāmīdendir: ʿAbbās b. Mevvās bir kātīb-i mütkn-ı Bağdādī idi. Ve Muveys b. ʿİmrān ki اُوَيْسٌ [uveys] veznindedir, mütekellimindedir.

[م ي س]

أَلْمَيْش [el-meys] [leys] vezninde) ve **أَلْمَيْسَانُ** [el-meyesān] (fetehtla) Salınmak maʿnāsınadır; yukālu: مَاسٌ الْغُلَامُ يَمِيسُ مَيْسًا. Ve bī-bāk ve lāübālī olmak maʿnāsınadır; yukālu: مَاسٌ الرَّجُلُ إِذَا مَجَنَ. Ve bir kimsenin derd ve marazını teksīr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: مَاسَ اللَّهُ مَرَضَهُ. Ve أَيُّ كَثْرَهُ

مَيْش [meys] Bir nevʿ şecer-i ʿazīm ismidir. Bu şecer Yūnānīde lotus ve Türkīde yaban biberi ağacı dedikleridir. Ve bir nevʿ kuru üzüm ismidir. Ve bir güne asmaya denir ki sāk-ı vāhid üzere kāʾim olanıdır.

أَلْمَائِش [el-māʾis ve

أَلْمَيْوُس [el-meyūs] [şabūr] vezninde) ve

أَلْمَيْيَّاس [el-meyyās] [şeddād] vezninde) Tebahtur maʿnāsından vasflardır, salını bulanı yürür olan kimseye denir. Ve

مَيْيَّاش [meyyās] Salınarak yürüyen arslana denir. Ve sibāʿdan kurda denir. Ve Şaķīķ b. Cezʿ el-Kutebī nām kimsenin feresi

ismidir.

الْتَمِيسُ [et-temeyyus] Salınmak ma'nāsınadır; yukālu: تَمَيْسَ الرَّجُلُ إِذَا تَبَحَّخَرَ
الْمَيْسُونُ [el-meysūn] (جَيْحُونُ [ceyhūn] vezninde) Kadd ü kāmēti hūb ve dil-ārā dilber oğlana denir. Ve Zebbā ile mülak-kabe olan melike-i meşhūrenin ismidir. Ve Meysūn bint Becdel, Ummu Yezīd b. Mu'āviye'dir.

الْمَيْسَانُ [el-meysān] (عَطْشَانُ [aṭṣān] vezninde) Dā'imā salınarak yürüyen kimseye denir. Ve Cevzā burcunda bir kevkebin ismidir, 'alā-kavlın her zāhir ve mütelālī kevkebe itlāk olunur. Cem'î مَيْسَانِيْنُ [meyāsīn] gelir. Ve

مَيْسَانُ [Meysān] Başra ile Kūfe meyānında bir kazā adıdır. Nisbetinde مَيْسَانِيْ مَيْسَانِيْ [Meysāniyy] ve ziyāde-i nūn'la مَيْسَانِيْ [Meysenāniyy] denir. Ve

مَيْسَانُ [meysān] Leyle-i bedr ismidir ki mehtāb gecesidir. Ve Haḳ'a menziline vāki' iki kevkebin birinin ismidir.

الْتَمِيسُ [et-temyīs] (تَفْعِيلُ [tef'īl] vezninde) Bir nesneye etek eylemek ma'nāsınadır; yukālu: مَمَيْسَهُ إِذَا دَيْلَهُ

FASLU'N-NŪN

(فَضْلُ التُّونِ)

[ن ب ر س]

الْتَبْرَاشُ [en-nibrās] (قِرطَاسُ [qirṭās] vezninde) Çerāga denir, مِضْبَاحُ [mişbah] ma'nāsına. Ve ok ve mızrak temrenine denir; سِنَانُ [sinān] ma'nāsına.

الْتَبَارِيشُ [en-Nebārīs] Benī Kuleyb yurdunda birkaç kuyulara itlāk olunur.

[ن ب س]

النَّبْسُ [en-nebs] (حَبْسُ [ḥabs] vezninde) ve **النُّبْسَةُ** [en-nubset] (nūn'un zammıy-la) Mecliste sūr'at edip söz söylemek ma'nāsınadır. Ve deprenmek ma'nāsınadır. Bu ma'nalarda ekserī nefy makāmında isti'māl olunur; yukālu: مَا نَبَسَ فُلَانٌ بِالْمَجْلِسِ نَبَسًا وَنُبْسَةً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي أَيْ مَا تَكَلَّمَ مَا نَبَسَ أَيْ مَا تَحَرَّكَ ve yukālu: مَا نَبَسَ أَيْ مَا تَحَرَّكَ

الْأَنْبَسُ [el-enbes] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Türş-rū ve 'abūsü'l-vech kimseye denir; yukālu: هُوَ أَنْبَسُ الْوَجْهِ أَيْ عَابَسَهُ

النُّبْسُ [en-nubus] (zammeteynle) أَنْبَسُ [enbes] lafzından cem'dir, nātıkūn ve müsri'ūn ma'nālarıdır. Şārih der ki mü'ellif gerçi ma'nā-yı evvelde sūr'ati tekellüme takyīd eyledi, lākin نُبْسُ [nubus] yalnız tekellüm ve yalnız sūr'at ma'nāsına olduğu ümmehāt-ı sā'irede müsebbettir.

[ن ح س]

النَّجْسُ [en-necs] (nūn'un fethi ve kesri[yle]) ve

النَّجْسُ [en-necus] (fethateynle) ve

النَّجِشُ [en-necis] (كَتِفُ [ketif] vezninde) ve

النَّجْسُ [en-necus] (عَضْدُ [aḍud] vezninde)

Murdār ve pelīde denir ki e'amdır; yukālu:

هُوَ نَجَسٌ وَنَجَسٌ وَنَجَسٌ وَنَجَسٌ ضِدُّ طَاهِرٍ Ve

نَجَسٌ [necs] (nūn'un fethiyle) ve

نَجَاسَةٌ [necāset] Masdar olur, murdār olmak ma'nāsınadır; yukālu: نَجَسَ الشَّيْءُ وَنَجَسَ نَجَسًا وَنَجَاسَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالْخَامِسِ ضِدُّ طَهَّرَ

الْإِنِّجَاسُ [el-incās] (hemzenin kesriyle) ve

التَّنَجِيسُ [et-tencīs] Murdār kılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَنْجَسَهُ وَنَجَسَهُ إِذَا جَعَلَهُ نَجَسًا Ve

تَنْجِيسٌ [tencīs] Şol nesnenin ismidir ki Arablar necis yāhūd meyyit kemikleri ve hā'iz hırkası gibi murdār nesneden harez edip cinn tā'ifesinin aşk ve muhabbeti havf olunacak şahsın boyunlarına ta'līk ederler. Bu resme ta'vīz edici kimseye مُنَجِّسٌ [muneccis] itlāk ederler, مُحَدِّثٌ [muḥaddis] vezninde; ve minhu yukālu:

إِذَا جَاءَ الْقَدْرُ لَمْ يُغْنِ الْمُنَجِّمُ وَالْمُنَجِّسُ وَلَا الْفَيْلَسُوفُ وَالْمُهَنْدِسُ فَالتَّنَجِيسُ إِسْمٌ شَيْءٍ مِنَ الْقَدْرِ أَوْ عِظَامِ الْمَوْتَى أَوْ خِرْقَةِ الْحَائِضِ كَانَ يُعَلِّقُ عَلَى مَنْ يُخَافُ Zīrā cinn tā'ifesi murdār nesneden nefret ederler.

التَّنَجِّسُ [et-teneccis] تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde

Murdār olmak ma'nāsınadır; yukālu: نَجَسَهُ فَتَنَجَسَ Ve murdārılıktan hurūc edecek bir iş işlemek ma'nāsınadır ki murād murdārılığı izāle yāhūd ondan sakınmaktır; yukālu: تَنَجَسَ الرَّجُلُ إِذَا فَعَلَ فِعْلًا يَخْرُجُ بِهِ مِنْ بَابِ النِّجَاسَةِ عَنْ بَابِ النِّجَاسَةِ Bunun binası selb içindir, niteki تَأْتَمُّ [te'eşsum] ve تَحْتُتُّ [teḥannuş] dahi bu bābdandır.

النَّاجِسُ [en-nācis] ve

النَّجِيسُ [en-necīs] (emīr) [emīr] vezninde) Aslā onulmaz olan illete itlāk olunur, gūyā ki مُنَجِّسٌ [muneccis]leri 'āciz eder; yukālu: دَاءٌ نَاجِسٌ وَنَجِيسٌ إِذَا كَانَ لَا يُبْرِأُ مِنْهُ

[ن ح س]

النَّحْسُ [en-naḥs] (nūn'un fethi ve ḥā-yı mühmelenin sükūnuyla) Muzlim ya'nī mübhem olan işe denir; yukālu: أَمْرٌ نَحْسٌ Ve batıya tahavvül eylemiş rih-i bārideye denir; yukālu: رِيحٌ نَحْسٌ أَيْ بَارِدَةٌ Ve aktār ve etrāf-ı havâyı tutmuş toza ve dumana denir. Ve

نَحْسٌ [naḥs] Uğursuzluğa denir. Ve uğursuz ve kutsuz nesneye denir ki vasf bi'l-masdar olur; yukālu: فِيهِ نَحْسٌ وَهُوَ نَحْسٌ وَيَوْمٌ فِيهِ نَحْسٌ بِالْوَضِيفِ وَالْإِضَافَةِ أَيْ ضِدُّ السَّعْدِ Ve cefā eylemek ma'nāsına masdar olur; yukālu: نَحَسَهُ نَحْسًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا جَفَأَ Yā bir hayvānı be-gāyet zahmet ve me-şakkata uğratmak ma'nāsınadır; yukālu: نَحَسَتِ الْإِبِلُ فَلَانًا إِذَا عَثَّتْ وَأَشْفَتَتْ

النَّحْسَانُ [en-neḥās] (fethateynle) ve

النَّحْوَسَةُ [en-nuḥūset] (nūn'un zammıyla) Kutsuz ve uğursuz nā-mübārek olmak ma'nāsınadır; yukālu: نَحَسَ طَالِعُهُ وَنَحَسَ نَحْسًا وَنَحْوَسَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالْخَامِسِ ضِدُّ سَعِدَ فَهُوَ نَحْسٌ وَهِيَ أَيَّامٌ نَحِيسَةٌ وَنَحِيسَةٌ كَفَرِحَةٍ وَنَحِيسَاتٌ أَيْ مَشُورَمَاتٌ وَالتَّنَحُّسَانُ [en-Naḥsān] (tesniye bünyesiyle) Felekte Zuḥal ile Mīrrīḥ yıldızına itlāk olunur, niteki Müşterī ile Zuhre'ye Sa'dān itlāk olunur; yukālu: وَقَعَ قِرَانُ النَّحْسَيْنِ أَيْ رُحَلٌ وَالْمَوْرِيخِ

النَّاحِشُ [en-nāḥis] ve

النَّحِيشُ [en-neḥīs] (emīr) [emīr] vezninde) Kıtık yıla vasf olur; yukālu: غَامٌ نَاحِشٌ وَنَجِيشٌ أَيْ مُجْدِبٌ

الْمَنَاحِشُ [el-menāḥis] (mīm'in fethiyle) Uğursuz nesnelere denir; yukālu: هِيَ مَنَاحِشٌ هِيَ مَنَاحِشٌ هِيَ مَنَاحِشٌ Şārihin beyānına göre bu gayr-i kıyās üzere نَحْسٌ [naḥs] lafzının cem'idir, شُوْمٌ [şu'm] ve مَشَاطِمٌ [meşā'im] gibi.

النَّحَّاسُ [en-nuḥās] (nūn'un harekāt-ı selâsiyla ki Ebū'l-Abbās el-Kevāšī rivāyetidir) Ma'neniyattan bakıra denir, نَارٌ [kītr] ma'nāsına. Ve āteşe denir, نَارٌ [nār] ma'nāsına. Ve tunç ve demir dökülürken düşüp ve sıçrayan şerâresine denir. Şārih der ki نَحَّاسٌ [nuḥās] tütünsüz hālîs 'aleve dahi denip ve bu ma'nā müte'āref olmakla gālîbā nüshalardan sukūt vākî' olmuştur. İntehā. Ve

نَحَّاسٌ [nuḥās] Tabī'at ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ كَرِيمٌ النَّحَّاسِ أَيْ الطَّبِيعَةِ Ve bir şey'in meblag-ı aslına denir; yukālu: نَحَّاسٌ فَلَانَ مِنْ سَمَّحٍ أَيْ مَبْلَغٍ أَضْلِهِ

النَّحَّاسُ [et-tenaḥḥus] [tefa'ul] vezninde) Bir kelām ve haberin ardına düşüp gereği gibi soruşturarak araştırmak ma'nāsınadır; yukālu: تَنْحَسُّ الْأَخْبَارَ إِذَا تَحَبَّرَ عَنْهُ Ve acıkmak ma'nāsınadır; yukālu: تَنْحَسُّ الرَّجُلُ إِذَا جَاعَ Ve bir adam devā içmek için yāhūd içtiği için aç durmak ma'nāsınadır; yukālu: تَنْحَسُّ لِشُرْبِ الدَّوَاءِ إِذَا تَجَوَّعَ لَهُ Ve Naşārā tā'ifesi eyyām-ı ma'hūdelerinde lahm eklinden perhîz eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَنْحَسُّ النَّصَارَى إِذَا تَرَكَوْا أَكْلَ اللَّحْمِ

الْإِسْتِنْحَاسُ [el-istinḥās] [tenaḥḥus] ile ma'nā-yı evvelde mürādiftir; yukālu: إِسْتِنْحَسَ الْأَخْبَارَ بِمَعْنَى تَنْحَسَّهَا

النَّحَّاسُ [en-nuḥās] [şurad] vezninde) Her ayın on altıncı ve on yedinci ve on sekizinci gecelerinden sonra gelen üç gecelere itlāk olunur. Kezālik her ayın evāhirine doğru muzlim gecelere itlāk olunur.

[ن خ س]

النَّحَّاسُ [en-naḥs] (nūn'un fethi ve ḥā-yı

mu'cemenin sükūnuyla) Dābbeyi yürütme için ensesine yāhūd yanlarına üvendire makülesiyle dürtmek ma'nāsınadır; yukālu: نَحَسَ الدَّابَّةَ نَحْسًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّالِثِ Ve bir kimisenin bindiği dābbeye dürttüştürerek kovup gitmek ma'nāsınadır; yukālu: نَحَسُوهُ أَيَّ طَرْدُوهُ نَاحِسِينَ بِهِ بَعِيرُهُ Kezālik esir satıcıya denir ki esirci ta'bīr olunur; yukālu: نَحَسَ الْبَكْرَةَ نَحْسًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا جَعَلَ الْمَجْهُولُ إِذَا قَلَّ

النَّحَّاسُ [en-nahḥās] [şeddād] vezninde) Davar satıcıya denir ki lişānımızda cānbāz ta'bīr olunur; yukālu: هُوَ نَحَّاسٌ أَيَّ بَيَّاعُ الدَّوَابِّ Kezālik esir satıcıya denir ki esirci ta'bīr olunur; yukālu: فَلَانَ نَحَّاسٌ أَيَّ بَيَّاعُ الرَّقِيقِ

النَّحَّاسَةُ [en-nihāset - en-neḥāset] (nūn'un kesri ve fethiyle) İsmidir, cānbāzlık ve esircilik hırfetine denir.

النَّاحِشُ [en-nāḥis] Devenin koltuğunda hādîs olan çatlağa denir ki kolan ve ip kesmesinden olur. Ve devenin kuyruğu yanında olan uyuzluğa denir. Ve genç dağ keçisine denir. Ve

دَائِرَةُ النَّاحِشِ [dā'iretu'n-nāḥis] Şol dā'ire ya'nī tüyden olan nişandır ki atın yancıkları altında olur, pöç kemiklerine varınca kadar ki bu kerih 'add olunur.

الْمَنْحُوشُ [el-menḥūs] Kuyruğunun yanları uyuz olan deveye denir; yukālu: بَعِيرٌ مَنْحُوشٌ إِذَا صَارَ لَهُ نَاحِشٌ أَيَّ جَرَبٌ عِنْدَ ذَنْبِهِ

النَّحُوشُ [en-neḥūs] [şabūr] vezninde) Bu dahi dağ keçisinin gencine denir.

النَّحِيسُ [en-neḥīs] [emīr] vezninde)

Devenin بِطَانٌ [biṭān] bağlanacak yerine denir. Ve بِطَانٌ [biṭān] كِتَابٌ [kitāb] vezninde devenin karnı altına bağladıkları āher kolana denir. Ve şol makaraya denir ki deliği aşımıp bolalmakla bir ağacı delip o deliğe geçirip aykırı duran makara ağacını o deliğe geçirmişler ola; yukālu: بَكَرَةٌ نَخِيسٌ وَهِيَ مَا يَتَسَّعُ نُفْبُهَا مِنْ أَكْلِ الْمَحْوَرِّ فَتُنْقَبُ حُشْبِيَّتُهُ فِي وَسْطِهَا وَتُلْقَمُ الثَّقَبُ الْمُنْسَجُ

التِّحَاسُ [en-nihās] ve

التِّحَاسَةُ [en-nihāset] (nūn'ların kesriyle) Şol küçük ağaca denir ki zikir olunan vech üzere makaranın deliğine üstüvār ederler.

التَّخِيسَةُ [en-nehīset] (sefīnet] vezninde) Koyun sütüyle karışmış keçi sütüne denir. Kezālik tatlı süt ile karışmış ekşi süte denir; tekūlu: شَرِبْتُ نَخِيسَةً وَهِيَ لَبَنُ الْعَنْزِ وَالنَّعْجَةِ خُلِطَ بَيْنَهُمَا وَكَذَا الْحُلُوُّ وَالْحَاوِضُ

إِبْنُ نِحْسَةٍ [ibnu niḥset] (nūn'un kesriyle) Veledü'z-zināya itlāk olunur. نِحْسَةٌ [niḥset] dürtmeye denir; yukālu: هُوَ ابْنُ نِحْسَةٍ أَيْ زَيْتِيَّةِ

التَّنَاحُصُ [et-tenāḥus] (tefā'ul] vezninde) Su gölleri birbirine su dökme ma'nāsına müsta'meldir ki murād ehadühümādan āhere su gelir olmaktadır, gūyā ki ehadühümā āhere su ile نَحْصٌ [naḥs] ve def' eder olur; yukālu: أَلْغَدْرَانُ تَتَنَاحِصُ أَيْ يَصُبُّ بَعْضُهَا فِي بَعْضِ كَأَنَّ الْوَاحِدَ يَتَنَحَّصُ الْأَخَرَ وَيَدْفَعُهُ

[ن د س]

النَّدْسُ [en-neds] (nūn'un fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Dürtmek ma'nāsınadır. Ve ba'zen ayakla dürtmekte dahi isti'māl olunur; yukālu: نَدَسَهُ بِالرُّمْحِ نَدَسًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا: Ve طَعَنَهُ بِهِ وَقَدْ يُقَالُ نَدَسَهُ بِرِجْلِهِ

نَدْسٌ [neds] Vasef olur, gizli sesi çabuk istimā' eden adama denir; yukālu: هُوَ نَدْسٌ

أَي سَرِيعُ الْإِسْتِمَاعِ لِلصُّوْتِ الْخَفِيِّ Ve zīrek ve tīz-fehm ve serī'ü'l-intikāl adama denir; yukālu: رَجُلٌ نَدَسٌ أَيْ فِهِمٌ

نَدْسٌ [neds] Bir kimseyi vurup yere yıkmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا نَدَسَ بِهِ الْأَرْضَ إِذَا: Ve bir adamı yoldan alarga kılmak ma'nāsınadır; yukālu: نَدَسَهُ عَنِ الطَّرِيقِ إِذَا: Ve bir kimseye bir adam tahkīk ve tayakkun eylemediği hāletle zann ve gümān eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَدَسَ عَلَيْهِ

الظَّنُّ إِذَا ظَنَّ بِهِ ظَنًّا لَمْ يُحَقِّقْهُ **النَّدْسُ** [en-nedus] [aḥud] vezninde) ve

النَّدْسُ [en-nedis] (ketif] vezninde) Bunlar da fehm ve fetānet sāhibi adama denir; yukālu: رَجُلٌ نَدَسٌ كَمَا ذَكَرَ وَنَدَسٌ وَنَدِسٌ أَيْ فِهِمٌ

النَّدْسُ [en-nedes] (fethateynle) Bir kimse zīrek ve tīz-fehm olmak ma'nāsınadır; yukālu: نَدَسَ الْعَلَامُ نَدَسًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ نَدِسًا

الْمَنْدُوسَةُ [el-mendūset] Osurgan böceğine itlāk olunur, dā'imā çocuklar dürtüştürdükleri için.

النَّدُوسُ [en-nedūs] (şabūr] vezninde) Azca otlağa rāzī ve kāni' olan nākaya itlāk olunur, gūyā ki yeri ağzıyla dürtüştürür; yukālu: نَاقَةٌ نَدُوسٌ إِذَا كَانَتْ تَرُوضِي بِأَذْنِي مَرْتَعِ

التَّنْدُسُ [et-teneddus] (tefā'ul] vezninde) Yere çalmak ma'nāsından mutāvi' dir; yukālu: نَدَسَهُ فَتَنَدَسَ أَيْ صَرَغَهُ فَوَقَعَ فَوَضَعَ يَدَهُ عَلَى: فَمِهِ Şārih der ki mü'ellif teşvīş eylemiştir, zīrā وَضَعَ يَدَهُ [şāri']a ve فَمِهِ zamīri مَضْرُوعٌ [maşrū']a rāci'dir. Pes نَدْسٌ [neds] bir adam bir kimseyi yere çalıp sesi çıkmamak için elini o kimsenin ağzına kapamak ma'nāsına olur. İntehā. Ve

تَدُّسٌ [teneddus] Bir haberin ardına dü-
şüp gereği gibi soruşturarak araştır-
mak ma'nāsınadır; yukālu: تَدُّسُ الْأَخْبَارِ إِذَا
تَنَحَّسَهَا Ve kuyunun suyu pek çok olmakla
etrāfindan taşmak ma'nāsınadır; yukālu:
تَدُّسُ مَاءِ الْبُئْرِ إِذَا فَاضَ مِنْ جَوَانِبِهَا

الْمِنْدَاشُ [el-mindās] (مِحْرَابٌ [mihrāb] vez-
ninde) Şelfe ve sebük-meşreb hatuna itlāk
olunur; yukālu: إِمْرَأَةٌ مِّنْدَاسٌ أَيْ خَفِيفَةٌ

الْمُنَادَسَةُ [el-munādeset] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet]
vezninde) Dürtüşmek, 'alā-kavlin birbiri-
ne bed lakab vaz' eylemek ma'nāsınadır;
yukālu: نَادَسَهُ إِذَا طَاعَنَهُ أَوْ نَابَرَهُ Ve sür'at-i seyr-
de ziyāde ve faziletleri zāhir olmak için
yürüyüşmek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا
سَايَرَهُ

التَّنَادُسُ [et-tenādus] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vez-
ninde) Birbirine bed lakab vaz' edişmek
ma'nāsınadır; yukālu: تَنَادَسُوا إِذَا تَنَابَرُوا بِالْأَلْقَابِ

[ن ر ج س]

التَّرْوِجِسُ [en-nercis] «(ر،ج،س)» māddeinde
zikr olundu.

[ن ر س]

نَرَسٌ [Ners] (nūn'un fethi ve rā'nın
sükūnuyla) 'Irāk'ta bir karye adıdır,
siyāb-ı Nersiyye orada işlenir.

نَارِسَةٌ [Nāriset] Esmā-i eşhāstandır.

النَّرِيسِيَانُ [en-nirsiyān] (nūn'un kesriyle) Bir
nev' hurmādır ki be-gāyet ecved ve a'lā
olur; müfredi نَرِيسِيَانَةٌ [nirsiyānetir].

[ن س س]

النَّسُّ [en-ness] (nūn'un fethi ve sīn'in
teşdidıyla) Davar sürmek ma'nāsınadır;
yukālu: نَسَّ النَّاقَةَ نَسًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا
سَاقَهَا Ve davarı āzārlamak ma'nāsınadır;
yukālu: نَسَّ الْبُعَيْرَ إِذَا زَجَرَهَا Ve

نَسٌّ [ness] ve

نُسُوسٌ [nusūs] (جُلُوسٌ [vezninde] Kurumak
ma'nāsınadır; yukālu: نَسَّ الْخُنْزُ نَسًّا وَنُسُوسًا
Ve her husūsta dā'imā üşenmeyip
ve te'hīr ve terāhī etmeyip işlek ve nāfiz
olmak ma'nāsınadır, 'alā-kavlin sür'atle
gitmek ma'nāsınadır; yukālu: نَسَّ فُلَانٌ إِذَا لَزِمَ
Ve الْمَضَاءَ فِي كُلِّ أَمْرٍ أَوْ ذَهَبَ سَرِيعًا

نَسٌّ [ness] ve

تَنَسَّاسٌ [tensās] (كِي تَذَكَرٌ [tezkār] vezn-
inde) Masdardır, hāssaten suya gelmek
ma'nāsınadır; yukālu: نَسَّ الْقَوْمُ نَسًّا وَتَنَسَّاسًا
Ve إِذَا وَرَدُوا الْمَاءَ خَاصَّةً
نَسَّتِ الْجُمَّةُ إِذَا تَشَعَّثَتْ

النَّسْنَسَةُ [en-nesneset] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vez-
ninde) نَسٌّ [ness] ile iki ma'nā-yı evvelde
mürādiftir, lākin tekrarı te'kīdi mutazam-
mındır; yukālu: نَسَّنَسَ الْبُعَيْرَ إِذَا سَاقَهَا وَنَسْنَسَهُ إِذَا
زَجَرَهُ Ve za'if ve zebūn olmak ma'nāsınadır;
yukālu: نَسَّنَسَ الرَّجُلُ إِذَا ضَعُفَ Ve kuş sür'atle
uçmak ma'nāsınadır; yukālu: نَسَّنَسَ الطَّائِرُ إِذَا
وَعَدَّ وَنَسَّنَسَ الْعُورُ إِذَا سَرَعَ Ve yel serin serin esmek ma'nāsınadır;
yukālu: نَسَّنَسَتِ الرِّيحُ إِذَا هَبَّتْ هُبُوبًا بَارِدًا.

النَّاسَةُ [en-nāset] Kurumak ma'nāsından
vasftır, kuru nesneye denir; yukālu: حَبْرَةٌ
Ve نَاسَةٌ أَيْ يَابِسَةٌ

نَاسَةٌ [Nāset] Mekke-i mükerreme'nin is-
midir, نَسَّاسَةٌ [Nessāset] dahi denir. Selefte
suyu pek az olmakla güyā ki aslā rutūbeti
yok gibi olduğu yāhūd içinde bagy edeni
taşraya sevk ve ihrāc eder olduğu bā'is-i
tesmiyedir.

الْمِنْسَةُ [el-minesset] (mīm'in kesriyle)
İsm-i ālettir, değneğe denir; yukālu: نَسَّهُ
بِالْمِنْسَةِ أَيْ سَاقَهُ بِالْعَصَا

النَّسِيسُ [en-nesīs] (أَزِيٌّ [ezīz] vezninde) Pek
açlığa denir; yukālu: أَخَذَهُ النَّسِيسُ أَيْ الْجُوعُ

الشَّدِيدُ Ve insānın nihāyet-i vüs'ü tākātine denir; tekūlu: بَدَلْتُ فِيهِ نَسِيسِي أَيَّ غَايَةِ جُهْدِي Ve cibillet ve tabī'ata denir; yukālu: كَرِيمٌ مَا بَقِيَ إِلَّا نَسِيسُهُ أَيَّ بَقِيَّةَ رُوحِهِ Ve bedende ruh bakiyyesine denir; yukālu: Ve bedende iki damarın her birine denir ki iliği onlar saky eder.

النَّسِيسَةُ [en-nesīset] (أَزِيْزَةٌ [ezīzet] vezninde) Nās beynini ifsād edip birbirine düşürmek ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ أَهْلُ النَّسِيسَةِ أَيَّ الأِيكَالِ بَيْنَ النَّاسِ Ve yanan odunun ucunda tekevvin eden rutübeteye denir. Ve tabī'at ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ حَدِيدُ النَّسِيسَةِ أَيَّ الطَّبِيعَةِ Ve نَسِيسٌ [nesīs] gibi ramak-ı nefis ve bakiyye-i rūh ma'nāsınadır; ve minhu yukālu: بَلَغَ مِنْهُ نَسِيسُهُ وَنَسِيسَتُهُ أَيَّ كَادَ يَمُوتُ Ya'nī "Filān ölümcül olup hemān ölmek üzeredir."

النُّسُوسُ [en-nusus] (zammeteynle) Kötü ve fenā usūl ve 'urūka denir; zāhiren خَلِيقَةٌ [halīqat] ma'nāsına olan نَسِيسٌ [nesīs]in cem'idir; yukālu: لَهُمْ نُسُوسٌ أَيَّ أُصُولٌ رَدِيَّةٌ

النَّسْنَانُ [en-nesnān] (nūn'un fethi ve kesriyle) Bir cins mahlūktur ki birer ayakları olmakla sekerek yürürler; ve fi'l-hadīsi: «أَنْ حَيًّا مِنْ عَادٍ عَصَوْا رَسُولَهُمْ فَمَسَخَهُمُ اللَّهُ نَسْنَانًا لِكُلِّ إِنْسَانٍ مِنْهُمْ يَدٌ وَرَجُلٌ مِنْ شِقِّ وَاحِدٍ يَنْفُزُونَ كَمَا «Ād kavminden bir cemā'at kendilere meb'ūs olan peygambere isyān eylemeleriyle Hazret-i Hakk celle ve 'alā onları mesh edip nesnās eyledi. Her birinin birer el ve birer ayakları olmakla kuş gibi sekerek ve sıçrayarak yürüyüp ve behāyim gibi nebātāt ra'y ederler." Ve bazıları dedi ki o memsūh olanlar munkarız oldular ve hālen o hilkatte mevcūd olanlar sūret-i mezbūrede 'alā-hide halk oldu. Ve

'inde'l-ba'z tā'ife-i mezbūre üç cinstir: Birine نَاسٌ [nās] ve birine نَسْنَانٌ [nesnās] ve diğlerine نَسَانِسٌ [nesānis] derler. 'Alā-kavlin نَسَانِسٌ [nesānis] dışlarına denir yāhūd bunların kadr ve haysiyetleri نَسْنَانٌ [nesnās]tan erfa' ve a'lā olur. Ve bazıları 'indinde Ye'cūc ve Me'cūc kavmi bunlardır yāhūd benī Ādem'den bir kavmi mahsūstur yāhūd insān sūretinde bir nev' mahlūktur ki insāndan hāric ve eşyā-i kesīrede insāna muhāliflerdir, lisānımızda bunlar yaban ademīsi dedikleridir, niteki *Cihān-nümā*'da Yemen ülkesi faslında mezkūrdur. Kāle'ş-şārih ve minhu hādīsu Ebī Hureyre radiyallāhu 'anhu: «ذَهَبَ النَّاسُ» Ve وَبَقِيَ النَّسْنَانُ»

نَسْنَانٌ [nesnās] Seyr-i şedīde itlāk olunur, نَافَةٌ [nesneset]ten me'hūzdur; yukālu: نَافَةٌ Ve سَرِيْعٌ Ve قَرَبٌ نَسْنَانٌ أَيَّ سَرِيْعٌ قَطَعَ اللَّهُ نَسْنَانَهُ أَيَّ سَرِيْعُهُ وَأَقْرَبُهُ

النَّتْسِيسُ [et-tensīs] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Çocuğu is is diyerek kazā-yı hācete tutmak ma'nāsınadır; yukālu: نَسَسَ الضَّبِّيُّ نَّتْسِيسًا إِذَا إِسْ إِسْ لِيُبُولَ أَوْ يَتَعَوَّطَ Ve behāyimi is is diyerek sürüp yürütmek ma'nāsınadır; yukālu: نَسَسَ الْبُهَيْمَةَ إِذَا مَشَاهَا

النَّتْسِيسُ [et-tenessus] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Bir nesnenin haber ve eserini ahz ve ihsās eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَسَسَ مِنْهُ خَبْرًا إِذَا تَنَسَّمَهُ

[ن س ط س]

نِسْطَاش [Ništās] (قِرْطَاسٌ [kīrtās] vezninde) Rūmī lügatinde a'lāmdandır; 'ālim-bi't-tıbb ma'nāsınadır. Ve 'Ubeyd b. Ništās el-Bekkā'ī muhaddisīndendir.

[ن ط س]

النَّطْسُ [en-naṭs] (nūn'un fethi ve tā'nın sükūnuyla) ve

النَّطْسُ [en-neṭis] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

النَّطْسُ [en-neṭus] [عَضُدٌ] [aḍud] vezninde) 'Ālim ve dānāya denir; fi'l-i ātīden vasflardır.

النَّطْسُ [en-neṭas] (fethateynle) 'Ālim ve dānā olmak ma'nāsınadır; yukālu: نَطَسَ الْغُلَامُ نَطْسًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَارَ عَالِمًا وَهُوَ نَطَسَ وَنَطَسَ وَنَطَسَ أَيَّ عَالِمٍ

النَّطَّاسِي [en-niṭāsiyy] (nūn'un kesri ve fethiyle) Bu dahi 'ālim ve dānāya denir. Şārih 'ālim bi't-tıbb ile takyīd eylemiştir.

النَّطِّيسُ [en-niṭṭīs] (سِكِّيتٌ [sikkīt] vezninde) 'Ālim-i tıbbā pek dürtüştücü adama denir; yukālu: رَجُلٌ نَطِّيسٌ أَيُّ مُتَطِّبٍ Şārih hāzık ve müdekkik tabīb ile ümmehāt-ı sâ'irede müfesser olduğunu nakl eder.

النَّاطِسُ [en-nāṭis] Cāsūsa denir.

النَّطْسُ [en-neṭis] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) 'Ālime denir ki zikr olundu. Ve pislikten ve murdārılıktan be-gāyet perhīz ve tenezzüh eden pākīze-meşreb adama denir; yukālu: رَجُلٌ نَطَسَ أَيُّ مُتَقَرَّرٌ مُتَقَدِّرٌ

النَّطْسُ [en-nuṭus] (zammeteynle) Hāzık tabībleri denir. Ve nā-paklıktan be-gāyet perhīz edip nezāfet husūsunda pek dikkat ve ihtimām eden kimselere denir. Zāhiren müfredi نَطِّيسٌ [naṭīs] yāhūd أَنْطَسَ [enṭas]tır; yukālu: هُمْ نَطَسَ أَيُّ أَطْبَاءٍ حُدَاقٍ ve yukālu: هُمْ نَطَسَ أَيُّ مُتَقَرَّرُونَ

النَّطْسَةُ [en-nuṭaset] (nūn'un zammıyla هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) Kesirü't-tenattus olan adama denir.

النَّطْنُطُسُ [et-tenaṭṭus] (تَفَاعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Nezāfet husūsunda pek perhīz ve

ihtimām eylemek ma'nāsınadır. Kezālik kelām ve ta'ām ve libās ve sār bi'l-cümle umūr ve ahvālede be-gāyet dikkat ve ihtimām üzere olmak ma'nāsınadır; yukālu: فَلَانٌ يَنْطَسُ أَيُّ يَتَقَدَّرُ وَيَتَأَنَّقُ فِي الطَّهَارَةِ كَذَلِكَ يَتَأَنَّقُ فِي الْكَلَامِ وَالْمَطْعَمِ وَالْمَلْبَسِ وَفِي جَمِيعِ الْأُمُورِ

[ن ع س]

النُّعَاسُ [en-nu'ās] (nūn'un zammıyla) İmızganmağa ve uyuklamağa denir ki ehli-keyf şeker ile ta'bīr ederler. 'Alā-kavlin uyku gelip basmakla havāssa 'arız olan uyuşukluğa ve fütūra denir; tekūlu: أَحَذَنِي النُّعَاسُ أَيُّ الْوَسْنُ أَوْ هُوَ فِتْرَةٌ مِنَ الْحَوَاسِ

النُّعَسُ [en-na's] (نَحْسٌ [naḥs] vezninde) Bir adama nu'ās 'arız olmak ma'nāsınadır; yukālu: نَعَسَ الرَّجُلُ مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا رَكِبَهُ النُّعَاسُ

النُّعَاسِ [en-nā'is] ve

النُّعْسَانُ [en-na'sān] [عَظْسَانٌ] [aṭṣān] vezninde ki lügat-ı kalīledir) وَسْنَانٌ [vesnān] ve وَسْنٌ [vesen] bünyesine mahmüldü, nu'ās 'arız olmuş kişiye denir.

النُّعُوشُ [en-ne'ūs] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Be-gāyet idrār-ı leben olan nākaya itlāk olunur, güyā ki sağılırken ımızganır olmakla sağan adam dilediği mikdār bī-muhābā sağıp alır; yukālu: نَاقَةٌ نُعُوشٌ أَيُّ سَمُوحٌ بِالذَّرِّ

النُّعْسُ [en-na's] (nūn'un fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) İmızganmak ma'nāsınadır ki zikr olundu. Ve bir adamın re'y ve tedbiri ve vücūdu yufka ve za'if olmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: نَعَسَ رَأْيُهُ وَنَعَسَ جِسْمُهُ إِذَا لَانَ وَصَغَفَ Ve pazar kāsīd olmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: نَعَسَتِ الشُّوقُ إِذَا كَسَدَتْ

النُّتَّاعُشُ [et-tenā'us] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Süretā uyuyuculuğa vurmak

ma'nāsınadır; yukālu: تَنَاعَسَ الرَّجُلُ إِذَا تَنَاوَمَ
الْإِنْعَاشُ [el-in'ās] (hemzenin kesriy-
 le) Bir adamın tenbel oğulları olmak
 ma'nāsınadır; yukālu: أَنْعَسَ الرَّجُلُ إِذَا جَاءَ بِبَيْنَيْنِ
 كَسَالِي

[ن ف س]

النَّفْسُ [en-nefs] (nūn'un fethi ve fā'nın
 sükūnuyla) Cāna denir, رُوحٌ [rūḥ]
 ma'nāsına; yukālu: خَرَجَتْ نَفْسُهُ أَي رُوحُهُ Ve
 kana itlāk olunur; ve minhu hadīsu'n-
 Neḥaṭ: «مَا لَا نَفْسَ لَهُ سَائِلَةٌ لَا يَنْجَسُ الْمَاءَ إِذَا
 كَانِ هَامِلًا فِيهِ» أَي لَا دَمَ لَهُ يَجْرِي
 كِوَامًا-1 hayāt olduğu için itlāk olundu. Ve

نَفْسٌ [nefs] Cesede itlāk olunur; mahall-i
 nefis olduğu için; yukālu: عَظِيمُ النَّفْسِ أَيِ
 الْعَجَسِدِ Ve yavuz göze itlāk olunur ki derhāl
 nazarı isābet eder, nefes gibi mü'essir ol-
 duğuna mebnî; yukālu: أَصَابَتْهُ نَفْسٌ أَيِ عَيْنٌ
 Ve göz değirmek ma'nāsına masdar olur;
 tekūlu: عِنْدَ [inde] نَفْسُهُ بِنَفْسِ أَيِ أَصَابَتْهُ بَعِيْنٌ
 ma'nāsına müsta'meldir, mücāveret
 'alākasıyla; ve minhu kavluhu ta'ālā
 hikāyeten 'an 'Īsā 'aleyhi's-selām: «تَعَلَّمْ مَا
 فِي نَفْسِي وَلَا أَعْلَمْ مَا فِي نَفْسِكَ» أَيِ مَا عِنْدِي وَمَا
 عِنْدَكَ أَوْ حَقِيقَتِي وَحَقِيقَتِكَ
 ve cevherine itlāk olunur; tekūlu: جَاءَنِي
 بِنَفْسِهِ أَيِ بِعَيْنِهِ وَشَخْصِهِ
 Bunda te'kīdi muta-
 zammın olur. Ve bir deriyi dibāgat edecek
 mikdār palamut ve mazı makūlesi nesne-
 ye itlak olunur, dibāgatla gūyā ki posteki-
 nin hayātına medār olur; tekūlu. أَعْطَانِي نَفْسًا
 أَمْعَسُ بِهِ مَبِيْتِي أَيِ قَدَرٌ دَبْعَةٌ مِمَّا يَدْبَعُ بِهِ الْأَيْدِيمُ مِنْ قَرَطٍ
 وَنَحْوِهِ Ve

نَفْسٌ [nefs] 'Azamet ve 'izzet ma'nālarına
 müsta'meldir; yukālu: هُوَ دُو النَّفْسِ أَيِ
 الْعَظْمَةِ وَالْعُرَّةِ وَالْهَمَّةِ
 ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ أَهْلُ النَّفْسِ أَيِ الْأَنْفَةِ
 Ve gayb ma'nāsına müsta'meldir, hakīkat-1

rūh nā-ma'lūm olduğuna mebnî; kīle ve
 minhu kavluhu ta'ālā: «تَعَلَّمْ مَا فِي نَفْسِي» الْآيَةُ
 Ve irāde ve meşiyet ma'nāsına
 müsta'meldir, mülābese tasavvuruna
 mebnîdir; yukālu: هَكَذَا نَفْسُهُ أَيِ إِزَادَتُهُ
 Ve iş-
 kence ve 'ukūbet ma'nāsına müsta'meldir;
 kīle ve minhu kavluhu ta'ālā: «وَيُحَذِّرُكُمُ اللَّهُ
 نَفْسٌ [nefs] on
 beş ma'nāya müsta'mel olup mecmū'unun
 cem'i أَنْفُسٌ [enfus] ve نُفُوسٌ [nufūs] gelir,
 nesīm-i havā ma'nāsından me'hūzdur.
 İntehā.

النَّفْسُ [en-nefes] (fethateynle) أَنْفَاسٌ [enfās]
 lafzının müfredidir ki soluğa denir. Fi'l-
 asl cevfi hayvāna redd olunan nesīm-i
 havāya denip ba'dehu hayvānın içeri çe-
 kip alması hāletine ki soluk ta'bīr olunur,
 itlāk olundu; yukālu: شَرِبَ الْمَاءَ بِنَفْسٍ وَاحِدٍ
 وَبِنَفْسَيْنِ وَبِنَفْسَيْنِ وَبِنَفْسَيْنِ أَنْفَاسٍ
 Ve bolluk ve bir işte
 meydānlılık hāletine itlāk olunur ki soluk-
 lu ta'bīr olunur; tekūlu: وَأَنْتَ فِي نَفْسٍ
 مِنْ أَمْرِكَ وَنَفْسٍ مِنْ عَمْرِكَ أَيِ فِي سَعَةٍ وَفُسْحَةٍ
 Ve cer'aya itlāk olunur ki bir solukluk olur;
 tekūlu: كُنْتُ فِي الْإِنَاءِ نَفْسًا أَوْ نَفْسَيْنِ وَلَا تَرُدُّ عَلَيْهِ
 أَيِ جُرْعَةً أَوْ جُرْعَتَيْنِ
 Ve kanmağa itlāk olu-
 nur, vüs'at mülābeseysiyle yukālu: شَرَابٌ
 دُو شَرَابٍ غَيْرُ ذِي
 ve yukālu: فِيهِ سَعَةٌ وَرِيٌّ
 Yā'nī نَفْسٍ أَيِ كَرِيهٍ إِجْرًا إِذَا ذَاقَهُ دَائِقٌ لَمْ يَتَنَفَسْ فِيهِ
 “Bir derecede mütegayyir ve nā-hoş ve
 bī-mezedir ki soluk alarak içmesi müm-
 kin değildir.” Belki bi'z-zarūre içdikte
 hemān bir solukta içilebilir. Ve

نَفْسٌ [nefs] Kelām-ı tavīle itlāk olu-
 nur; yukālu: وَكِتَابًا نَفْسًا أَيِ طَوِيلًا
 «لَا تَسْبُو الرِّيحَ فَإِنَّهَا مِنْ نَفْسٍ
 الرَّحْمَنِ» وَكَذَا قَوْلُهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ «أَجِدُ نَفْسَ رَبِّكُمْ مِنْ
 قِبَلِ الْيَمَنِ» إِسْمٌ وَضِعَ مَوْضِعَ الْمُضَدَّرِ الْحَقِيقِيِّ مِنْ نَفْسٍ
 تَنْفِيسًا وَنَفْسًا أَيِ فَرْجٍ تَفْرِجًا وَالْمَعْنَى أَنَّهَا تَفْرِجُ الْكَرْبَ
 وَتَنْشُرُ الْعَيْثَ وَتُذْهِبُ الْجَدْبَ وَقَوْلُهُ «مَنْ قِبَلِ الْيَمَنِ»

الْمُرَادُ مَا تَبَيَّرَ لَهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ مِنْ أَهْلِ الْمَدِينَةِ وَهُمْ الْمُرَادُ مَا تَبَيَّرَ لَهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ مِنْ أَهْلِ الْمَدِينَةِ وَهُمْ
 يَا نَبِيَّ بْنَ أَبِي هَانِئَةَ مِنَ النَّصْرَةِ وَالْإِيوَاءِ Ya'nī bu iki hadīste
 vākī olan نَفْس [nefes] kelimeleri «نَفْسٌ - نَفْسٌ»
 «نَفْسٌ - نَفْسٌ» sīgasında olan masdar-ı
 hakīkī mevzi'ine mevzū' ismlerdir ki bun-
 da ism-i masdar masdar mevki'indedir,
 «فِيهَا مِنْ نَفْسٍ» (أَطَاعَ - يُطِيعُ - طَاعَةً)
 «فِيهَا مِنْ نَفْسٍ» gibi. Pes مِنْ نَفْسٍ
 «فِيهَا مِنْ نَفْسٍ» kavli «أَجِدُ نَفْسَ رَبِّكُمْ»
 ve «فِيهَا مِنْ نَفْسٍ» kavli «أَجِدُ نَفْسَ رَبِّكُمْ»
 sebkindedir ki tefrīc ve keşf-i gumūm ma'nāsınadır.
 Hadīs-i evvel "Sizler yele sebb ve dūşnām
 eylemeyesiz, zīrā yel irsāl-i ilāhī ile kūr-
 bet ve gumūmu keşf ve rahmet-i mahz
 olan emtārı neşr ve kaht ve yubūseti def
 ve izāle eder" demek olur. Ve hadīs-i
 sānīden murād ehl-i Medīne'nin taraf-ı
 nebevīlerine ibrāz eyledikleri nusret ve
 müzāharet ve Medīne'ye celb ve īvā gibi
 hizmet ve mu'āvenetleriyle vukū'-yāb
 olacak tefrīc-i ahvāle işāret ve telmīhtir,
 zīrā ensār-ı kirām Yemeniyyū'l-asl olan
 Ezd kabilesinden münşā'iblerdir. Hülāsā
 bu hadīslerde نَفْس [nefes] تَنْفِيس [tenfis]
 ma'nāsınadır. Ve

نَفْس [nefes] نَفَاسَةٌ [nefāset] gibi masdar
 olur, ke-mā se-yuzkeru.

النَّفِيس [en-nāfis] Gözü değer olan kimseye
 denir; yukālu: رَجُلٌ نَافِيسٌ أَي عَائِزٌ Ve kumar
 oklarının beşincisine itlāk olunur, zāhiren
 nasībī 'azīm olduğuna mebnīdir.

النَّفِيس [en-nefis] أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve
 الْمَنْفُوسُ [el-menfūs] ve

النَّفِيس [el-munfes] مُحْرَجٌ [muḥrec] vez-
 ninde) Şol fāhīr ve mergūb nesneye de-
 nir ki tahsīl ve temellükü husūsunda nās
 birbiriyle tenāfīs eder olalar; yukālu: شَيْءٌ
 نَفِيسٌ وَمَنْفُوسٌ وَمَنْفُوسٌ إِذَا كَانَ يَتَنَافَسُ فِيهِ وَيُرْغَبُ
 نَفِيسٌ [nefis] Çok mālā itlāk olunur; yukālu:

لِفُلَانٍ نَفِيسٌ أَي مَالٌ كَثِيرٌ Ve Nefis b. Muḥammed
 mevālī-i ensārdandır, فَضْرُ نَفِيسٍ [Kaşru
 Nefis] nāmıyla olan kasrı Medīne'ye iki
 mīl mesāfe bir mevzi'dedir. Ve

الْمَنْفُوسُ [menfūs] Yeni doğmuş veledde itlāk
 olunur. Kāle'ş-şārih ve fī hadīsī İbni'l-
 Museyyeb: «لَا يَرِثُ الْمَنْفُوسُ حَتَّى يَسْتَهْلَ صَارِحًا»
 «لَا يَرِثُ الْمَنْفُوسُ حَتَّى يَسْتَهْلَ صَارِحًا»
 أَي حَتَّى يُسْمَعَ لَهُ صَوْتُ

النَّفَاسَةُ [en-nefāset] (nūn'un fethiyle) ve

النَّفَاسُ [en-nifās] (kitāb) vezninde) ve

النَّفَسُ [en-nefes] (fethateynle) Bir nes-
 ne hakkında münāfeset olunacak rüt-
 bedde fāhīr ve nefīs ve mergūb olmak
 ma'nāsınadır; yukālu: نَفَسٌ الشَّيْءِ نَفَاسَةٌ وَنَفَاسًا
 Ve وَنَفَسًا مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ نَفِيسًا يَتَنَافَسُ فِيهِ

نَفَسٌ [nefes] Bir nesneyi bir kimseden
 dınnet edip dirēg eylemek ma'nāsınadır;
 bunda bā ile müsta'meldir; yukālu: نَفِيسٌ
 بِهِ نَفَسًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَنَّ
 نَفِيسٌ عَلَيْهِ بِخَيْرٍ إِذَا حَسَدَ Ve bir kimse-
 nin mālīk olduğu nesneye hased eylemek
 ma'nāsınadır; yukālu: نَفِيسٌ عَلَيْهِ بِخَيْرٍ إِذَا حَسَدَ
 Ve عَلَيْهِ

نَفَاسَةٌ [nefāset] Bir kimseyi yedinde olan
 nesneye lāyık görmeyip onu ona çok gör-
 mek ma'nāsınadır; yukālu: نَفِيسٌ عَلَيْهِ نَفَاسَةٌ إِذَا
 لَمْ يَرَهُ أَهْلًا لَهُ

النَّفَاسُ [en-nifās] (nūn'un kesriyle) Ha-
 tunun vaz' ve vilādı hāletine denir ki lo-
 husalık ta'bīr olunur; dem ma'nāsına olan
 نَفَسٌ [nefs]ten me'hūzdur. Ve bu ismdir;
 yukālu: خَرَجَتْ مِنْ نَفَاسِهَا وَهِيَ وَلَاذُهَا إِذَا وَضَعَتْ

النَّفَسَاءُ [en-nufesā] (tūbā) veznin-
 de) ve

النَّفَسَاءُ [en-nefsā] (ḥasnā) veznin-
 de, fā'nın fethiyle de cā'izdir) Lohusa
 hatuna denir. Cem'leri نِفَاسٌ [nifās] ge-
 lir, جِيَادٌ [ciyād] vezninde ve şüzüz üzere

nufās [nufās] gelir, رُحَالٌ [ruḥāl] vezninde ve نُفُسٌ [nufus] gelir, كُتُبٌ [kutub] vezninde ve نُفْسٌ [nufs] gelir fā'nın sükūnuyla, كُتُبٌ [kutb] gibi ve نَوَافِيسٌ [nevāfis] gelir ve نُفَسَاوَاتٌ [nufesāvāt] gelir nūn'un zammı ve fā'nın fethiyle. Ve kelām-ı ʿArabda fā'nın kesriyle fiʿāl üzere cemʿlenen fuʿalāʾ vezninde işbu نُفَسَاءٌ [nufesāʾ] ve عُشْرَاءٌ [ʿuṣerāʾ] kelimelerinden gayrı ve fā'nın zammıyla fuʿāl üzere cemʿlenen fuʿalāʾ yalnız نُفَسَاءٌ [nufesāʾ] kelimesinden gayrı vārid olmadı.

النَّفْسُ [en-nefs] (حَبْسٌ [ḥabs] vezninde) ve النَّفَاسَةُ [en-nefāset] (حَمَاسَةٌ [ḥamāset] vezninde) ve

النِّفَاسُ [en-nifās] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Hatun lohusa olmak maʿnāsınadır; yukālu: نَفَسَتِ الْمَرْأَةُ كَيْسَمَعٌ وَنَفَسَتْ كَغَنِيٍّ يُعْنَى عَلَيَّ بِنَاءِ الْمَجْهُولِ نَفْسًا وَنَفَاسَةً وَنَفَاسًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا بَنَاءٌ صَارَتْ نَفْسَاءً Ve hayz görmek maʿnāsınadır. Ve bunda maʿlūm sīgası ekserdir; yukālu: نَفَسَتِ الْمَرْأَةُ وَقَدْ يُقَالُ نَفَسَتْ إِذَا حَاصَتْ bunlar dem maʿnāsına olan نَفْسٌ [nefs]ten mutasarrıflardır.

النُّفْسَةُ [en-nufset] (عُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Mühlet maʿnāsına müstaʿmeldir; tekūlu: لَكَ فِي هَذَا الْأَمْرِ نَفْسَةٌ أَيْ مَهْلَةٌ

نَفُوسَةٌ [Nefūset] (nūn'un fethiyle) Mağrib'de niçe cibāle itlāk olunur.

الْإِنْفَاسُ [el-infās] (hemzenin kesriyle) Bir bedīʿ nesne ve bir adama ʿaceb vermek maʿnāsınadır; yukālu: أَنْفَسَهُ الشَّيْءُ إِذَا أَعْجَبَهُ Ve bir işe teşvīk ve terġīb eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَنْفَسَهُ فِي الْأَمْرِ إِذَا رَغَبَهُ

الْمُنْفِيسُ [el-munfis] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) ve

الْمُنْفِيسُ [el-munfes] (مُكْرِمٌ [mukrem] vezninde) Māl-ı kesīre vasf olurlar; yukālu:

مَالٌ مُنْفِيسٌ وَمُنْفِيسٌ أَيْ كَثِيرٌ

تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) Soluk almak maʿnāsınadır; yukālu: Ve تَفَعُّسُ الرَّجُلِ إِذَا أَدْخَلَ التَّمَسَّ إِلَى بَاطِنِهِ وَأَخْرَجَهُ Ve sabāh yeri açılıp beyāzı āfaka dağılmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: تَفَعُّسٌ تَفَعُّسٌ Ve yay çatlayıp yarılmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: تَفَعُّسَتْ تَفَعُّسَتْ Ve denizin dalgası suyu taşra serpmek maʿnāsınadır ki deniz gūyā ki solur; yukālu: تَفَعُّسُ الْمَوْجِ إِذَا نَضَحَ الْمَاءُ Ve maşrabayı ağızdan ayırmayıp soluğunu vererek içmek maʿnāsınadır; yukālu: تَفَعُّسٌ تَفَعُّسٌ فِي الْإِنَاءِ إِذَا شَرِبَ مِنْ غَيْرِ أَنْ يُبِينَهُ عَنْ فِيهِ Ve her soluğu taşra vererek üç solukta içmek maʿnāsına olmakla azdāddan olur; yukālu: تَفَعُّسٌ فِي الْإِنَاءِ إِذَا شَرِبَ بِثَلَاثَةِ أَنْفَاسٍ فَأَبَانَ الْإِنَاءَ عَنْ Vech-i evvel mekrūh ve sānī mesnūndur, ke-mā fi'l-hadīsi: «أَنَّهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ كَانَ يَتَنَفَّسُ فِي الْإِنَاءِ ثَلَاثًا وَنَهَى عَنِ التَّنَفُّسِ فِي الْإِنَاءِ» [mufāʿalet] vezninde) Bir nefis nesneye mukaddem zafer-yāb olmak cihetiyle kesb-i kerem ve infirād eylemek için bi-tarīki'l-muʿāraza ona ragbet edişmek maʿnāsınadır; yukālu: نَافَسَ فِيهِ فَلَانًا إِذَا رَغِبَ عَلَيْهِ وَجِهَ الْمُبَارَاةَ فِي الْكِرَامِ التَّنَافُسُ [munāfeset] (مُنَافَسَةٌ [munāfeset] maʿnāsınadır; yukālu: تَنَافَسُوا فِيهِ بِمَعْنَى نَافَسُوا

[ن ق ر س]

الزَّبْرِجُ [zibric] (كَافٌ [kāf] la vezninde) Bir gūne verem ve vecaʿ ismidir ki topukların ve ayak parmaklarının mefāsıllarında yaʿnī oynak yerlerinde hādīs olur; yukālu: أَحَدَهُ الزَّبْرِيسُ وَهُوَ وَرَمٌ Mütercim der ki kütüb-i ittibānın beyānlarına göre Yūnānīde ayağın parmaklarına نِقُورَسٌ [niqors] denir. Maraz-ı mezbūr ora-

da hādīs olmakla itlāku'l-hāl bi'smi'l-mahall vechiyle muhaffefen نِقْرَس [niqris] itlāk olundu. İntehā. Ve

نِقْرَس [niqris] Helāk ma'nāsınadır; yukālu: أَصَابَهُ النَّقْرَسُ أَي الدَّاهِيَةُ Ve dāhiye-i 'azīmeye itlāk olunur; yukālu: هُوَ نِقْرَسٌ أَي طَبِيبٌ Ve māhir huliyyātından bir gūne huly ismidir, verd şeklinde altından ve gümüşten dizilip başlarına geçirirler, hālen çiçek ta'bīr eyledikleri zīnet olacaktır; yukālu: جَاءَتْ وَعَلَى رَأْسِهَا نِقْرَسٌ وَهُوَ شَيْءٌ يَتَّخَذُ عَلَى صُنْعَةِ الْوَرْدِ نَعْرُزَةَ الْمَرْأَةِ فِي رَأْسِهَا

النَّقْرِيسُ [en-niqrīs] (yā' ziyādesiyle) Bu dahi uz kılavuza ve be-gāyet üstāz ve māhir tabībe denir.

[ن ق س]

النَّقَاوِسُ [en-nāqūs] Naşārā tā'rifesinin āyınleri üzere namāzları vaktlerinde i'lām için muvakkat çaldıkları nesneye denir ki çan ta'bīr olunur. Fi'l-asl biri büyük ve biri küçük musanna' tahtadan 'ibāret olup büyüğüne نَقَاوِسُ [nāqūs] ve küçüğüne [vebīl] derler idi.

النَّقْصُ [en-naqs] [rakṣ] [vezninde] Çan çalmak ma'nāsınadır; yukālu: النَّقْسُ الرَّاهِبُ بِالْوَيْبِلِ النَّقَاوِسُ نَقْسًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا صَرَبَهُ بِهِ Ve bir adamı 'ayblamak ma'nāsınadır; yukālu: نَقْسَهُ إِذَا عَابَهُ Ve masharalığa almak ma'nāsınadır; yukālu: نَقْسَهُ إِذَا سَخَّرَ بِهِ Burada mü'ellifin وَاللَّقَسُ kavli zā'iddir, zīrā tekrārdır. Ve uyuzluk ma'nāsınadır; yukālu: أَصَابَهُ النَّقْسُ أَي الْجَرْبُ

النَّقْصُ [en-niqs] (nūn'un kesriyle) Yazı yazacak mürekkebe denir. Cem'i أَنْقَاسُ [enqās] ve أَنْقَسُ [enqus] gelir, yukālu: كَتَبَهُ

بِنَقْسٍ ثَابِتٍ أَي بِمَدَادٍ

التَّنْقِيسُ [et-tenqīs] Devātā mürekkeb komak ma'nāsınadır; yukālu: نَقَسَ ذَوَاتَهُ إِذَا جَعَلَ التَّنْقِيسَ فِيهَا Ve bir kimseye lakab komak ma'nāsınadır; yukālu: نَقَسَهُ إِذَا لَقَبَهُ **الِنَّقَاسَةُ** [en-niḳāset] [kitābet] [vezninde] Ma'nā-yı mezbūrlardan ismdir.

النَّقِيسُ [en-nāqīs] Ekşi nesneye denir; yukālu: لَبِنٌ نَّقِيسٌ أَي حَامِضٌ

الْأَنْقَسُ [el-enqās] [enḥas] [vezninde] Vālidesi cāriye olan kimseye denir; yukālu: غُلَامٌ أَنْقَسٌ أَي ابْنُ الْأُمَةِ

[ن ك س]

النَّكْسُ [en-neks] [aks] [vezninde] Bir nesneyi baş aşağı çevirmek ma'nāsınadır; yukālu: نَكَسَهُ نَكْسًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا قَلَبَهُ عَلَى رَأْسِهِ Ve bir kimsenin 'illetini nüks ettirmek ma'nāsınadır; yukālu: نَكَسَ الطَّعَامَ وَغَيْرَهُ دَاءَ الْمَرِيضِ إِذَا أَعَادَهُ

التَّنْقِيسُ [et-tenqīs] [tefīl] [vezninde] Bu dahi bir şey'i ser-nigūn eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَكَسَهُ بِمَعْنَى نَكَسَهُ

الْمَنْكُوشُ [el-menkuš] Ser-nigūn olmuş nesneye denir ve minhu yukālu: فَلَانَ يَنْقُرُ الْقُرْآنَ مَنْكُوسًا أَي يَبْتَدِئُ مِنْ آخِرِهِ وَيَحْتِمُ بِالْقَاتِحَةِ أَوْ مِنْ آخِرِ السُّورَةِ فَيَقْرَأُهَا إِلَى أَوَّلِهَا مَقْلُوبًا وَكِلَاهُمَا مَكْرُوءٌ Ve لَا الْأَوَّلُ فِي تَعْلِيمِ الصَّبِيَّةِ

مَنْكُوشٌ [menkuš] Eşkal-i remliyyeden İnkīs [inkīs] dedikleri şekle itlāk olunur ki üç zevc-i mütevālī ile bir ferdden 'ibārettir ki bu sürettedir: Ve ولادٌ مَنْكُوشٌ [vilādun menkuš] çocuğun ibtidā ayakları ba'dehu baş tarafı çıkmaktan 'ibārettir; o veledede مَنْكُوشٌ [menkuš] denir ki tersi dönmüş ta'bīr olunur; yukālu: وُلِدَ مَنْكُوشٌ إِذَا كَانَ قَدْ خَرَجَتْ رِجَالُهُ قَبْلَ رَأْسِهِ 'avdet eylemiş hastaya denir; yukālu: نَكِسَ

فِي مَرَضِهِ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ فَهُوَ مَنْكُوسٌ إِذَا عَاوَدْتَهُ الْعِلَّةُ

النُّكْسُ [en-nuks] (nūn'un zammıyla) ve

النُّكَّاسُ [en-nukās] (غُرَابٌ [gūrāb] vezninde) İsmelerdir, sağalmış hastanın iletisi geri dönmeğe denir; ve minhu yukālu: نَعْسًا لَهُ وَنُكْسًا وَقَدْ يَفْتَحُ إِزْدِوَا جَا أَيَّ عَادَتْ عَلَيْهِ عَوْدًا

النَّكِيسُ [en-nākis] Dā'imā başını aşağı eğip durur olan adama denir. Cem'i نَوَاكِيسٌ [nevākis] gelir, şüzüz üzere, zīrā kıyās نَاكِيسَةٌ [nākiset]in cem'i olmaktır; yukālu: فَلَانَ نَاكِيسٌ أَيُّ مُتَطَاطِرٌ رَأْسُهُ

النُّكْسُ [en-nukus] (zammeteyle) Şol pīr ve sāl-horde adamlara denir ki pek yaşlılık sebebiyle boyunlarının ʿurük ve aʿsābında kuvvet-i māsike kalmayıp başları aşağı düşmüş ola; yukālu: هُمْ نُكْسٌ أَيُّ مُدْرَهْمُونَ Bunun müfredi نَاكِيسٌ [nākis]tir.

النُّكْسُ [en-niks] (nūn'un kesriyle) Şol oka itlāk olunur ki gezi ufanmakla yukarısı aşağı çevrilmiş ola; yukālu: سَهْمٌ نِكْسٌ Ve şol yaya itlāk olunur ki giriş geçirilen yerinin aşağısı yay düzdükleri şāhın başı kılınma yaʿnī şāhın ucundan yayın ayakları düzülmüş ola ve bu yayda ʿaybdır ve ona مَنْكُوسَةٌ [menkūset] dahi denir; yukālu: قَوْسٌ نِكْسٌ Ve مَنْكُوسَةٌ إِذَا كَانَتْ قَدْ جُعِلَ رِجْلُهَا رَأْسَ الْعُضْنِ Ve zaʿif ve zebūn adama itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ نِكْسٌ أَيُّ ضَعِيفٌ Ve şol ok temrenine itlāk olunur ki dibi kırılmakla ucu dip kırılmış ola; yukālu: نَضَلَّ نِكْسٌ إِذَا انْكَسَرَ سِنُّهُ Ve رَجُلٌ نِكْسٌ أَيُّ مُقَصِّرٌ عَنِ غَايَةِ الْكَرَمِ Cem'leri أَنْكَاسٌ [enkās] gelir.

الْمُنْكَيسُ [el-munekkis] (مُحَدَّثٌ [muḥaddiṣ])

vezninde) Şol ata itlāk olunur ki zebūnluğundan nāşī seğirtirken başını ve boynunu yukarı kaldıramayıp yere yatık gider ola, ʿalā-kavlin yolda sārīr atlara yetişemeyip geri kalır ola; yukālu: فَرَسٌ مُنْكَيسٌ إِذَا صَارَ لَا يَسْمُو بِرَأْسِهِ وَلَا يَهَادِيهِ إِذَا جَرَى ضَعْفًا أَوْ لَمْ يَلْحَقِ الْخَيْلَ

الْإِنْتِكَاسُ [el-intikās] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿal] vezninde) Baş aşağı tepe üzere düşmek ve yıkılmak maʿnāsındır; yukālu: إِتْنَكَسَ الرَّجُلُ إِذَا وَقَعَ عَلَى رَأْسِهِ

[ن م س]

النَّامُوسُ [en-nāmūs] Bir kimsenin mahrem-i esrārı olup umūr ve ahvālının iç yüzüne vākıf ve muttalīʿ olan adama denir, ʿalā-kavlin esrār-ı hayriyyesinin sāhib ve hāmil ve vākıfı olana denir ki hāstır; yukālu: فَلَانَ نَامُوسٌ الْمَلِكِ أَيُّ صَاحِبِ سِرِّهِ الْمَطْلُغِ Bu mādde sır maʿnāsına mevzūʿdur. Ve

نَامُوسٌ [Nāmūs] Cibril ʿaleyhi's-selām hazretlerine itlāk olunur, sārīr melāʿikenin muttalīʿ olmadıkları esrār-ı vahy ü gayba vākıf ve mahrem olmak cihetiyle ve ona Nāmūs-ı Ekber itlāk olunur. Ve hāzık ve māhir adama denir. Ve umūr ve mesālihe vech-i letāfet ü nezāketle girişir olan adama itlāk olunur; yukālu: هُوَ نَامُوسٌ إِذَا كَانَ يَلْطَفُ مَدْحَلَهُ Ve avcı gömeltasine denir. Ve ağa ve tuzāğa denir, شَرِكٌ [şerek] maʿnāsına. Ve koğucuya denir; yukālu: هُوَ نَامُوسٌ أَيُّ نَمَامٌ Ve şol nesneye denir ki bir adam onunla hīle ve sanʿat ve tedbīr cihetiyle tesettir eder ki onu hīlesine sipper eder; yukālu: ذَاكَ الشَّيْءُ نَامُوسٌ فَلَانَ وَهُوَ مَا فَلَانَ صَاحِبٌ كَالِةِ فِي الْإِحْتِيَالِ Ve arslan yatağına denir, عَرِيسَةٌ [ʿirriṣet] maʿnāsına ve ona

نَامُوسَةٌ [nāmūset] dahi denir.

الْمُنَامَسَةُ [el-munāmeset] [مُفَاعَلَةٌ] [mufā'alet] vezninde) Avcı gömeltesine girmek ma'nāsınadır; yukālu: نَامَسَ الصَّائِدُ إِذَا دَخَلَ نَامَسَ النَّامُوسَ أَيِ الْقُتْرَةَ Ve bir adama bir söz fısıldamak ma'nāsınadır; yukālu: نَامَسَهُ إِذَا سَارَهُ

النَّمَّاسُ [en-nemmās] [شَدَادٌ] [šeddād] vezninde) Bu dahi koğucuya denir.

النَّمْسُ [en-nims] (nūn'un kesriyle) Bir küçük cānver adıdır ki Mışır diyārında olur, ejdehaları katl eder. Şārih der ki pastırma şeklinde bir yassıca cānverdir. Ekserī bāğçe bekçileri ejdehadan havf eylediklerinde onu bāğçelerine celb ederler. Ve Tuḥfe mütercimi der ki Hind ve Merv ülkelerinde dahi olur, Māverāünnehr Türkleri ona lancana ta'bīr ederler, esridiği hinde kedi gibi feryād eder.

النَّمَسُ [en-nemes] (fethateynle) Sāfī yağ bozulup tebāh olmak ma'nāsınadır; yukālu: نَمَسَ السَّمْنُ نَمَسًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا فَسَدَ

الْأَنْمَسُ [el-enmes] [أَحْمَرٌ] [aḥmer] vezninde) Levni küdüretli ya'nī karamtık boz olan şey'e denir; yukālu: شَيْءٌ أَنْمَسَ أَيِ أَكْدُرُ

النَّمْسُ [en-nums] (nūn'un zammıyla) Bağirtlak kuşuna denir, rengi mükedder olduğu için.

التَّنْمِيسُ [et-tenmīs] [تَلْبِيسٌ] [telbīs] vezninde ve mürādifidir; yukālu: نَمَسَ عَلَيْهِ الْأَمْرُ إِذَا لَبَسَهُ

الْإِنْمَاسُ [el-inmās] (hemzenin kesriyle) Nās beynini ifsād edip birbirine düşürmek ma'nāsınadır; yukālu: أَنْمَسَ بَيْنَ الْقَوْمِ إِذَا أَوْشَ

الْإِنْمَاسُ [el-innimās] (hemzenin ve nūn-ı müşeddedenin kesriyle) [إِفْتِعَالٌ] [ifti'āl] vezninde ki tā' nūn'a kalb olunmuştur) Gizlenmek ma'nāsınadır; yukālu: إِنْمَسَ الرَّجُلُ إِذَا اسْتَتَرَ

[ن و س]

النُّوشُ [en-nevs] (nūn'un fethi ve vāv'ın sükūnuyla) ve

النُّوسَانُ [en-nevesān] (fethātla) Mu'allak olan nesne beri öte oynayıp salınmak ma'nāsınadır; yukālu: نَاسَ الشَّيْءُ يُنُوسُ نُوسًا نَاسٌ وَنُوسَانًا إِذَا تَدَبَّدَبَ يَغْنِي مُتَدَلِّيًا Ve

نُوشٌ [nevs] Deve sürmek ma'nāsınadır; yukālu: نَاسَ الْإِبِلَ إِذَا سَاقَهَا

ذُو نُوَابِسٍ [Zū Nuvās] [غُرَابٌ] [gūrāb] vezninde) **أَذْوَاءٌ** [ezvā] itlāk olunan mülük-i Yemen'den Zur'a b. Ḥassān lakabıdır; dā'imā sırtına doğru salınır saçı olmakla mülakkab oldu, zirā **نُوَابِسٌ** [nuvās] salınan şey'e denir.

أَبُو نُوَابِسٍ [Ebū Nuvās] Ḥasen b. Hānī' nām şā'ir-i meşhūrun künyesidir.

النُّوَابِيسِيُّ [en-nuvāsiyy] [غُرَابِيٌّ] [gūrābiyy] vezninde) Bir nev' beyāz üzüm ismidir ki Serāt arzında olur; be-gāyet a'lā kurusu olur, salkımlarının uzun olması bā'is-i tesmiyedir.

النُّوَابِسُ [en-nevvās] [شَدَادٌ] [šeddād] vezninde) Salkı ve endāmı muztarib adama denir; yukālu: رَجُلٌ نُوَابِسٌ أَيِ مُضْطَرَّبٌ مُسْتَرْخٍ Ve Nevvās b. Sem'an ashābdandır.

النَّاسُ [en-nās] İns ve cinne şāmildir. Aslı **أُنَاسٌ** [unās] idi hemzenin zammıyla. **إِنْسٌ** [ins] lafzının cem'i olmakla cem'i 'azīzdir. **أُنَاسٌ** [unās]ın hemzesi tahfif olunup ve bedel olmayarak elif ve lām idhāl olunmakla **النَّاسُ** [en-nās] dediler. Şārih der ki mü'ellif bunu mahalli olan «أ،ن،س» māddesinde sebt eylemişken burada dahi irādı zāhirine nazardan başka ba'zılar «أ،ن،و،س» māddesinden me'hūzduz demekle kavli-i mezbūre de telmīh eylemiştir.

İntehā. Ve

نَاش [Nās] İsm-i Kaşs-ı 'Aylān'dır. Ve

نَاش [nās] Tāvāndan asılmış āvīze makūlesine denir ki aslı نَاشِ [nāvis] olur; yukālu: فِي السَّقْفِ نَاشٌ يَتَوَسَّ وَهُوَ مَا يُعَلَّقُ مِنْهُ

الْإِنَاسَةُ [el-ināset] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi beri öte oynatıp depretmek ma'nāsınadır; yukālu: أَنَاسَهُ إِذَا حَرَكَهُ

التَّنْوِيسُ [et-tenvīs] Mukīm olmak ma'nāsınadır; yukālu: نَوَسَ بِالْمَكَانِ إِذَا أَقَامَ

الْمُنَوِّسُ [el-munevvis] مُحَدِّثٌ [muḥaddiṣ] vezninde) Bir tarafı siyāhlanmış hurmāya denir.

[ن ه س]

النَّهْسُ [en-nehs] (nūn'un fethi ve hā'nın sükūnuyla) Bir nesneyi dışlerin uçlarıyla ısırpıp ditmek ma'nāsınadır; yukālu: نَهَسَ اللَّحْمَ وَنَهَسَ نَهْسًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ وَالرَّابِعِ إِذَا أَخَذَهُ بِمُقَدِّمِ أَشْيَائِهِ وَتَتَمَّهُ

الْمَنْهُوسُ [el-menhūs] Gövdesinin eti az çelimsiz adama itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ مَنْهُوسٌ أَيِ الْقَلِيلِ اللَّحْمِ مَنْهُوسٌ الْقَدَمَيْنِ [menhūsul-ka-demeyn] itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ مَنْهُوسٌ الْقَدَمَيْنِ أَيِ مُعْرِفُهُمَا

الْمَنْهَسُ [el-menhes] مَقْعَدٌ [maḳ'ad] vezninde) Şol mekāna denir ki ondan nesne ahz ve ekl olunur ola, kısa çayırılı mer'ā gibi; yukālu: أَرْضٌ كَثِيرَةُ الْمَنَاهِسِ أَيِ الْأَمْكِنَةِ يَنْهَسُ مِنْهُ الشَّيْءُ أَيِ يُؤْكَلُ

النَّهَّاسُ [en-nehās] شَدَادٌ [şeddād] vezninde) ve

النَّهْوَسُ [en-nehūs] صَبُورٌ [şabūr] vezninde) ve

الْمِنْهَسُ [el-minhes] مِئْبَرٌ [minber] vezninde) Arslana itlāk olunur. Ve Nehhās b.

Fehm muhaddisindendir.

نُهْسٌ [nuhes] صُرْدٌ [şurad] vezninde) Bir şikārī kuş ismidir ki serçe sayd eder. Cem'i نُهْسَانٌ [nihsān] gelir nūn'un kesriyle. Şārihin beyānına göre göçegen dedikleri kuş nev'indendir.

نُهَيْسٌ [Nuheys] زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Nu'aym b. Rāşid nām muhaddisin cedit ismidir.

[ن ه م س]

الْمُنْهَمِسُ [el-munhemis] مُنْدَرِسٌ [munderis] vezninde) Mestür şey'e denir; yukālu: مُنْهَمِسٌ أَيِ مَشْتَوْرٌ

[ن ي س]

نَيْسَانَ [neysān] (nūn'un fethiyle) Sābi'i eşhūr-i Rūmiyye ismidir, teşrīn-i evvel-den mahsūb olur.

FASLU'L-VĀV**(فَضْلُ الْوَاوِ)****[و ج س]**

الْوَجْسُ [el-vecs] (vāv'ın fethi ve cīm'in sükünüyle) ve

الْوَجْسَانُ [el-vecēsān] (feteḥātla) Kalbe yāhūd sem'e savt ve sārīr hā'il nesne vukū'u sebebiyle derūn belinleyip ürkme ma'nāsınadır; yukālu: وَجَسَ فَلَانَ وَجَسًا مِنْ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا فَرَعَ مِمَّا وَقَعَ فِي قَلْبِهِ أَوْ سَمِعَهُ مِنْ صَوْتٍ مُؤَلِّفٍ مُسَامَاهَا وَهِيَ تَفْسِيرُ عَمَلِهِ. Ve

وَجَسَ [vecs] Gizli sese denir; tekūlu: سَمِعْتُ وَجَسًا مِنْ صَوْتِ أَحَدٍ وَجَسًا أَيْ صَوْتًا خَفِيًّا يَاهŪD CĀRIYESİYLE CİMĀ' EDERKEN BİR GAYRI CĀRIYE YĀ HATUN KARĪB OLUP VE ONDAN PEK MŪBĀLĀT EYLEMEDİĞİ HASEBİYLE HİŞİLTİLERİNİ İŞİTMEK MA'NĀSINADIR. KĀLE'Ş-ŞĀRİH VE MİNHU'L-HADİSÜ: «أَنَّ نَهْيَ عَنِ الْوَجْسِ» وَهُوَ أَنْ: يُجَامِعُ الرَّجُلُ امْرَأَتَهُ وَجَارِيَتَهُ وَالْأُخْرَى تَسْمَعُ جَسَهُمَا

الْأَوْجَسُ [el-evces] [aḥmer] vezninde ve cīm'in zammıyla da cā'izdir) Dehr ve zamān ma'nāsınadır; ve minhu tekūlu: لَا أَفْعَلُهُ سَجِسَ الْأَوْجَسِ أَيْ أَبَدًا Ve

أَوْجَسَ [evces] Cüz'ice ta'am ve şarāba denir; tekūlu: مَا ذُقْتُ عِنْدَهُ أَوْجَسَ أَيْ شَيْئًا مِنْ الْبَابِ الثَّانِي وَالطَّعَامُ وَالشَّرَابُ Şārīhin beyānına göre nefy makāmına mahsūstur.

الْوَجْسُ [el-vācis] Kalbe hutūr eden hātıraya denir; tekūlu: وَقَعَ فِي قَلْبِي وَاجَسَ أَيْ هَاجَسَ

مِيجَاسُ [Mīcās] [miḥrāb] vezninde) A'lām-ı nāstandır.

الْإِيجَاسُ [el-īcās] (hemzenin kesriyle) Yürekte korku bulup izmār eylemek ma'nāsınadır ki murād bir 'arızadan yü-

rekte peydā olan korkuyu izmār eylemek tir; ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿فَأَوْجَسَ فِي نَفْسِهِ خِيفَةً﴾ أَيْ أَحَسَّ وَأَضْمَرَ

الْوَجْسُ [et-teveccus] [tefa'ul] vezninde) Savt-ı hafīye kulak tutup dinlemek ma'nāsınadır; yukālu: تَوَجَّسَ الرَّجُلُ إِذَا تَسَمَّعَ إِلَى الصَّوْتِ الْخَفِيِّ Ve ta'am ve şarābı azca azca tatmak ma'nāsınadır; yukālu: تَوَجَّسَ الطَّعَامَ أَوْ الشَّرَابَ إِذَا تَذَوَّقَهُ قَلِيلًا قَلِيلًا

[و د س]

الْوَدْسُ [el-veds] (vāv'ın fethi ve dāl'ın sükünüyle) Hafī olmak ma'nāsınadır; yukālu: وَدَسَ الشَّيْءُ وَدَسًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا خَفِيَ Ve harf-i cerr vāsitasıyla müte'addī olur, gizlemek ma'nāsınadır; yukālu: وَدَسَ بِهِ إِذَا خَبَأَهُ Ve gitmek ma'nāsınadır; yukālu: وَدَسَ الرَّجُلُ إِذَا ذَهَبَ وَدَسَتْ الْأَرْضُ إِذَا ظَهَرَ نَبْتُهَا وَلَمْ يَكُنْ تَامًا VE TEKMİL EYLEMEYEREK BİR SÖZ TARH EYLEMEK MA'NĀSINADIR KI YARIM SÖYLEMEK TA'BİR OLUNUR; yukālu: وَدَسَ إِلَيْهِ بِكَلَامٍ إِذَا طَرَحَهُ وَلَمْ يَسْتَكْمِلْهُ

الْوَدِيسُ [et-tevdīs] Bu dahi gizlenmek ma'nāsınadır; yukālu: وَدَسَ الشَّيْءُ إِذَا خَفِيَ Ve yerin nebātı henüz bir hoşça çoğalmayarak zāhir olmak ma'nāsınadır; yukālu: وَدَسَتْ الْأَرْضُ بِمَعْنَى وَدَسَتْ

الْوَادِيسُ [el-vādis] Yenice zuhūr eden azca nebāta denir.

الْمُودُوسَةُ [el-mevdūset] Zikr olunduğu üzere otları bir mikdārca bitmiş olan arza denir.

الْوَدِيسُ [el-vedīs] [emīr] vezninde) Kesretinden arzı bürüyüp örtmüş nebāta denir, نَبَاتٌ خَافٌّ [nebāturn ḥāffun] ma'nāsına ki hā-yı mühmele iledir. Şārīh cīm nüsha-

sını tahti'e eylemiştir.

الْوِدَاسُ [el-vidās] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Şol otluğa denir ki yerin yüzünü kaplayıp ve gerçi henüz şubeleri etrāfa münteşir olmayıp lākin zātında firāvān ve birbirine sarmaşık zuhūr eyleye.

التَّوَدُّسُ [et-teveddus] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Davar وِدَاسٌ [vidās]-ı mezkūr otlamak ma'nāsınadır; yukālu: تَوَدَّسَ الْجِمَارُ إِذَا رَعَى الْوِدَاسَ

[و ر ت ن ي س]

وَرْتَيْسُ [Vertenīs] (tā-yı fevkiyye ve nūn'la خَنْدَرَيْسُ [handerīs] vezninde) İfrikiyye nevāhīsinde bir beldedir.

[و ر س]

الْوَرَسُ [el-vers] (vāv'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Simsim tarzında bir nebāt adıdır, Yemen ülkesine mahsüstür. Bir def'a zer' olundukta yirmi seneye dek çiçek ve semer vererek kalır. Tılası kelef ve şürbū behak şilletlerine nāfi' ve onunla boyanmış libās giymek cimā'ı mukavvidir. Ve gāhca dağ servisi ve رَمْتُ [rimṣ] dedikleri nebātta ve sā'ir eşcārda dahi hāsıl olur, husūsan Hābeş ülkesinde dahi olur, lākin mezzrū' olandan alçaktır. Bu nebāt Fāriside isperek ve Türkide alacehre ve Yemen za'ferānı dedikleridir ki onunla sarı boyanır.

التَّوَرَيْسُ [et-tevrīs] Sevbi vers ile boyamak ma'nāsınadır; yukālu: وَرَّسَ الثُّوبَ إِذَا صَبَعَهُ بِالْوَرَيْسِ

الْوَرَيْسَةُ [el-verīset] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Vers ile boyanmış nesneye denir; te'nīsī mevsūf itibārılıdır; yukālu: مِلْحَمَةٌ وَرَيْسَةٌ أَيْ مَوْرَسَةٌ

وَرَسٌ [vers] (دَرَسٌ [ders] vezninde) Bir

ma'rūf sütlü keçi ismidir. Ve İshāk b. Ebi'l-Vers muhaddistir.

الْوَرَيْيُ [el-versiyy] (yā-yı nisbetle) Bir nev' güvercine denir ki levni humret ve sufrete mā'il olur, ya'nī sarımtık kırmızı olur. Ve نُضَارٌ [nuḏār] dedikleri ağaçtan ma'mūl olan kadehin pek iyisine denir. Ve نُضَارٌ [nuḏār] غُرَابٌ [gūrāb] vezninde māddeinde beyān olundu.

الْوَرَسُ [el-veres] (fethateynle) Su içre taş düpdüz ve yemyeşil yosun tutmak ma'nāsınadır; yukālu: وَرَسَتِ الصُّخْرَةُ وَرَسًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا رَكِبَهَا الطُّحْلُبُ حَتَّى تَحْضَرَ وَتَمْلَأَنَّ

الْإِيرَاسُ [el-irās] (hemzenin kesriyle) رَمْتُ [rimṣ] dedikleri nebātta zikr olunan veres hāsıl olmak ma'nāsınadır ki āhir-i sayfta kemālını buldukta yaprakları sarı çarşaf gibi olup nereye dokunsa وَرَسٌ [vers]-i sahih gibi sapsarı eder; yukālu: أَوْرَسَ الرِّمْتُ إِذَا اضْفَرَّ وَرَفَهُ فَصَارَ عَلَيْهِ مِثْلُ الْمَلَأِ الضَّفِيرِ yukālu: أَوْرَسَ الشَّجَرُ إِذَا أَوْزَقَ

الْوَارِشُ [el-vāris] ve

الْمُورِشُ [el-mūris] (مُحْسِنٌ [muhsin] vezninde) Kendide vers hāsıl olan رَمْتُ [rimṣ] dedikleri nebāta denir. Ve مُورِسٌ [mūris] gerçi إِيرَاسٌ [irās] māddeinden ism-i fā'il olmakla kıyās üzere isti'mālî kesir olmak lāzımdır, lākin pek kalil vākī' olmuştur. Ve Cevherī gerçi nevādirdendir demiştir, lākin nādir kıyāsa muhālif olana itlāk olunmakla bunda vehm eylemiştir, lākin Cevherī isti'mālî nādir demekle tevhimî mündefi' olur.

[و س س]

الْوَسُّ [el-uess] (vāv'ın fethi ve sīn'in teşdidıyla) İvaz ve hüsn-i cezā eylemek

ma'nāsınadır; yukālu: وَشَهُ وَسًا مِنَ الْبَابِ الْأُولِ إِذَا عَاصَهُ

الْوَسْوَاسُ [el-vesvās] (vāv'ın fethiyle) Şeytāna denir. Ve avcının ve köpeklerin āhestece seslerine denir. Ve avadanlık sesine denir ki çığıştı ta'bir olunur. Ve bir dağın ismidir. Ve وَسَوْسَةٌ [vesveset] lafzından ism olur, زَلْزَالٌ [zilzāl] زَلْزَلَةٌ [zelzelet] ten ism olduğu gibi.

الْوَسْوَاسَةُ [el-vesveset] زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) ve

الْوِسْوَاسُ [el-visvās] زَلْزَالٌ [zilzāl] vezninde) Nefs ve şeytān kalbe nef' ve hayrı olmayan hātıra ilkāsiyla dagdaga vermek ma'nāsınadır; yukālu: وَشَوْسَتْ لَهُ وَإِلَيْهِ نَفْسُهُ وَالشَّيْطَانُ إِذَا حَدَّثْتَهُ وَحَدَّثَهُ بِمَا لَا نَفْعَ فِيهِ وَلَا خَيْرَ

وَسْوَاسٌ [Vesves] فَدَفَدٌ [fedfed] vezninde) **وَسْوَاسٌ** [Vesves] Qabeliyye'de bir vādī ismidir.

[و ط س]

الْوَطْشُ [el-vaṭs] (vāv'ın fethi ve tā'nın sükūnuyla) Ayağın çizmesiyle ve sā'ir nesne ile pek vurmak ma'nāsınadır; yukālu: وَطَسَهُ وَطَسًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا ضَرَبَهُ وَغَيْرَهُ شَدِيدًا بِالْخُفِّ وَغَيْرِهِ وَطَسَهُ إِذَا كَسَرَهُ

الْوَطِيسُ [el-veṭīs] أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Tennūra denir; yukālu: وَحَفَرَ وَطِيسًا أَيْ تَنْوَرًا «الآنَ حَمِي» (الآنَ حَمِي) «aleyhi's-selām: أَيِ اسْتَدَّتِ الْحَرْبُ

الْوَطِيسَةُ [el-veṭīset] سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Şiddet-i emr ma'nāsınadır; yukālu: أَفْلَقْتَهُ وَطِيسَةَ الْأَمْرِ أَيِ شِدَّتُهُ

أَوْطَاسٌ [Evṭās] (hemzenin fethiyle) Hevāzın yurdunda bir vādī ismidir.

الْوَطَّاسُ [el-vaṭṭās] شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Çobana itlāk olunur.

التَّوْطَاسُ [et-tevāṭus] تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vez-

ninde) Bir kimse üzere şer-gir olmak ma'nāsınadır; tekülü: تَوَاطَسُوا عَلَيَّ أَيِ تَوَاطَحُوا Ve dalgalar telātum eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَوَاطَسَ الْمُؤُجُ إِذَا تَلَاطَمَ

[و ع س]

الْوَعْشُ [el-va'ʿs] (vāv'ın fethi ve ʿayn'ın sükūnuyla) Bir nevc şecer ismidir ki ondan lavta ve tanbūr makūlesi sāzlar düzülür. Ve eser ve nişāna denir; yukālu: ذَهَبَ وَيَقِي Ve ayakla basıp çığnemek ma'nāsınadır; yukālu: وَعَسَهُ وَعَسًا مِنَ الْبَابِ Ve الثَّانِي إِذَا وَطِئَهُ

وَعْشٌ [va'ʿs] Şol yumuşak ve hurde kumluğa denir ki yürürken ayak gömülmele yürütmesi düşvār ola; yukālu: مَشَى فِي الْوَعْشِ أَيِ الرَّمْلِ السَّهْلِ يَضَعُ فِيهِ الْمَشِي

الْإِبْعَاشُ [el-ī'ās] (hemzenin kesriyle) Zikr olunan kumluğa uğramak ma'nāsınadır; yukālu: أَوْعَسَ الْقَوْمُ إِذَا رَكِبُوا الْوَعْشَ مِنَ الْإِبِلِ

الْوَعْسَاءُ [el-va'ʿsā] صَحْرَاءٌ [şaḥrā] vezninde) Şol kumluk tepeye denir ki onda أَحْرَاؤُ الْأَحْرَارُ 'l-bukūl] ya'ni tabh olunmaksızın me'kūl olan nebāt ola. Ve

وَعْسَاءٌ [Va'ʿsā] Şa'lebiyye ve Huzeymiyye miyānında bir mevzi-i ma'rūf ismidir.

الْأَوْعَسُ [el-ev'as] أَحْمَرٌ [aḥmer] vezninde) Yumuşak kumlu mekāna denir ki onda yürümek düşvār ola. Cem'ci وَعَسٌ [vu'ʿs] gelir; vāv'ın zammıyla ve وَأَوْعَسٌ [evā'is] gelir; şārihin beyānına göre cem'ü'l-cem'idir; yukālu: مَكَانٌ أَوْعَسٌ إِذَا كَانَ ذَا رَمْلٍ سَهْلٍ يَضَعُ فِيهِ الْمَشِي وَيُقَالُ أَمْكِنَةٌ وَعَسٌ وَأَوْعَسٌ

الْمِيعَاشُ [el-mī'ās] مِخْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Şol kumluğa denir ki gılzatından nāşī ayaktan kaçınır ola ki ayak ilişip tutmaz ola. Ve çığnenmemiş yere denir; yukālu: أَزْضٌ مِيعَاسٌ إِذَا كَانَتْ لَمْ تَوَاطَأَ

denir. Ve yola denmekle gūyā ki zıdd olur ki şebīh bi'z-zıdd olur.

ذَاتُ الْمَوَاعِيسِ [Zātu'l-Mevā'īs] Bir mevzi'dir.

الْمَوَاعِيسَةُ [el-muvā'aset] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Deve kısmı bir güne yürüme ma'nāsınadır ki murād boynunu uzatıp adımlarını seyrek seyrek atarak yürüme olacaktır; yukālu: وَالْإِبِلُ وَاعْسَتْ لَيْلَتَهَا مُوَاعِيسَةً Ve ipele ve aweset leyleti mu'araza eylemek ya'nī sebki ve ziyādetleri 'ayān olmak için birbiriyle yürüyüşmek ma'nāsınadır, 'alā-kavlin bu yürüyüşmek geceye mahsüstür; yukālu: وَاعْسَ فَلَانًا إِذَا بَرَاهُ فِي السَّيْرِ وَلَا يَكُونُ إِلَّا لَيْلًا

[وق س]

الْوَقْسُ [el-vaqs] (vāv'ın fethi ve kāf'ın sükünüyle) Deriyi soymak ma'nāsınadır; yukālu: وَقَسَ الْجُلْدَ وَقَسًا مِنَ النَّبَابِ الثَّانِي إِذَا نَقَصَ وَرَفَهُ Ve soyuntuya denir ki hāsıl bi'l-masdardır; yukālu: إِنَّ بِالْبَعِيرِ لَوْقَسًا إِذَا قَارَفَهُ شَيْءٌ Ve مِنَ الْجَرَبِ

وَقَسَ [vaqs] Fāhişe kısmını fuhşu zikriyle lisāna alıp dillemek ma'nāsınadır; yukālu: وَالْفَاحِشَةُ وَالذَّكْرُ وَقَسَ الْفَاحِشَةَ إِذَا ذَكَرَ لَهَا أَعْجَبَنِي زَيْدٌ وَأَقِيعَ فِيهَا أَوْ عَظِيمٌ أَنْظُرُ: لَيْلَتُهَا مُوَاعِيسَةٌ وَأَقِيعَ فِيهَا أَيِ فِيهَا بَقِيَّةٌ Ve uyuzluk 'ileti henüz yerleşmesizin bedene yayılmak ma'nāsınadır; yukālu: وَقَسَ الْجَرَبُ فِي بَدَنِهِ إِذَا أَنْتَشَرَ قَبْلَ اسْتِحْكَامِهِ

الْمَوْقُوسُ [el-mevkūs] Uyuzluktan derisi soyulmuş deveye denir; yukālu: بَعِيرٌ مَوْقُوسٌ إِذَا كَانَ قَدْ قُرِفَ مِنَ الْجَرَبِ

الْأَوْقَاشُ [el-evkās] (hemzenin fethiyle) Cemā'at-i insāniye 'alā-kavlin sefile ve

fürū-māye ve kul cinsi olanlarına yāhūd perākende olarak azca cemā'ate itlāk olunur, gūyā ki cins-i insānın soyuntularını menzilesindedirler. Ve bunun müfredi mesmū' değildir; tekūlu: أَنَا أَوْقَاشٌ مِنْ بَنِي فُلَانٍ أَيِ جَمَاعَةٍ أَوْ سِقَاطٍ وَعَبِيدٌ أَوْ قَلِيلُونَ مُتَّفَرِّقُونَ **التَّوْقِيشُ** [et-tevkīs] Uyuz 'illetine uğratmak ma'nāsınadır; yukālu: وَقَسَ الْإِبِلَ إِذَا أُجْرِبَهَا ve yukālu: إِبِلٌ مُوَقَّسَةٌ أَيِ مُجْرَبَةٌ

وَأَقِيشُ [Vākis] Necd ülkesinde bir mevzi'dir.

[وك س]

الْوَكْسُ [el-veks] [عَكْسٌ] [aks] vezninde) Eksilmek ma'nāsınadır; yukālu: وَكَسَ الشَّيْءُ Ve eksiltmek ma'nāsına müte'addī olur; yukālu: إِذَا وَكَسَهُ إِذَا نَقَصَهُ Ve felekte ay necm-i mekrūha dāhil olmak ma'nāsınadır ki murād bir menhūs kevkibe ki ittisāl yāhūd tarīka-i muhterikaya duhūl eylemektir; yukālu: هَذِهِ لَيْلَةٌ وَهِيَ لَيْلَةُ دُحُولِ الْقَمَرِ فِي نَجْمٍ يُكْرَهُ

وَكَسَ [veks] Ayın münhasif olacağı menzile itlāk olunur; vaf-bi'l-masdardır, menzil-i mezburā duhūlünde arz haylūletiyile münhasif olur; yukālu: حَلَّ الْقَمَرُ بِالْوَكْسِ أَيِ الْمَنْزِلِ [ummu'r-re's] ya'nī dimāgı cem' eden yufka deride yara sebebiyle kan yā bir kemik pāresi kalmağa denir; yukālu: بَرَّتْ سَجَّةٌ أُمَّ الرَّأْسِ عَلَى وَكْسٍ بَرَّتْ السَّجَّةُ أَيِ دَمٍ وَقِيعَ فِيهَا أَوْ عَظِيمٌ أَنْظُرُ: لَيْلَتُهَا مُوَاعِيسَةٌ وَأَقِيعَ فِيهَا أَيِ فِيهَا بَقِيَّةٌ Ve yukālu: لَيْلَتُهَا مُوَاعِيسَةٌ وَأَقِيعَ فِيهَا أَيِ فِيهَا بَقِيَّةٌ Ve yukālu: لَيْلَتُهَا مُوَاعِيسَةٌ وَأَقِيعَ فِيهَا أَيِ فِيهَا بَقِيَّةٌ Ve yukālu: لَيْلَتُهَا مُوَاعِيسَةٌ وَأَقِيعَ فِيهَا أَيِ فِيهَا بَقِيَّةٌ Ve yukālu: لَيْلَتُهَا مُوَاعِيسَةٌ وَأَقِيعَ فِيهَا أَيِ فِيهَا بَقِيَّةٌ Ve yukālu: لَيْلَتُهَا مُوَاعِيسَةٌ وَأَقِيعَ فِيهَا أَيِ فِيهَا بَقِيَّةٌ

وَكَسَ [veks] Tācir ticārette ziyān ve hūsranā uğramak ma'nāsınadır; yukālu: وَكَسَ الرَّجُلُ فِي تِجَارَتِهِ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ فَوَكَسَ مَالَهُ عَلَى الْمَعْلُومِ أَيِ خَسِرَ وَذَهَبَ مَالُهُ

الْإِيكَاشُ [el-ikās] (hemzenin kesriyle)

Bu dahi tācir ziyān ve hüsrāna uğramak ma'nāsınadır; yukālu: **وَكَيْسَ التَّاجِرِ كَمَا مَرَّ** وَأَوْكَسَ مَجْهُولِينَ فَوَكَّسَ مَالَهُ وَأَوْكَسَ مَعْلُومِينَ أَي خُسِرَ فَذَهَبَ مَالَهُ

اَلتَّوَكُّيْسُ [et-tevkīs] Lev m ve tevbih eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **وَكَّسَهُ إِذَا وَبَّخَهُ** Ve eksiltmek ma'nāsınadır; yukālu: **وَكَّسَ مَالَهُ** إِذَا نَقَصَهُ

اَلْأَوْكَسُ [el-evkes] [enḥas] (vezninde) Hasıs ve nākesa itlāk olunur; yukālu: **رَجُلٌ أَوْكَسُ أَي خَبِيْسٌ**

[و ل س]

اَلْوَلُوسُ [el-velūs] [ṣabūr] (vezninde) Boynunu sündürerek sür'at ve vüs'atle yürür olan revende nākaya denir; yukālu: **نَاقَةٌ وَلُوسٌ إِذَا كَانَتْ تَلِسُ فِي سَيْرِهَا أَي تُغْمِئُ**

اَلْوَلَّسُ [el-vels] (vāv'ın fethi ve lām'ın sükūnuyla) ve

اَلْوَلَّسَانُ [el-velesān] (feteḥātla) Deve kısmı boynunu sündürüp yere döşenerek sür'at ve fūshat üzere yürürmek ma'nāsınadır ki kızdıkları vakte o güne yürürler, o yürüyüşle kat'-ı mesāfe ederler; yukālu: **وَلَّسَتْ اَلْإِبِلُ وَلَّسًا وَوَلَّسَانًا مِنَ اَلْبَابِ اَلثَّانِي إِذَا اَعْتَقَتْ فِي سَيْرِهَا** Ve

وَلَّسَ [vels] Hud'a ve hıyānet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **وَلَّسَهُ إِذَا خَانَهُ وَخَدَعَهُ** ve tekūlu: **مَا لَهُ فِي هَذَا اَلْأَمْرِ وَلَّسَ أَي خَانَهُ وَخَدَعَهُ** Ve bir haber ve kelāmı tasrīh etmeyip ta'rīz ve kināye vechiyle söylemek ma'nāsınadır; yukālu: **وَلَّسَ اَلْحَدِيثَ بِهِ إِذَا عَرَّضَ بِهِ وَلَمْ يَضْرَحْ**

اَلْوَلَّاسُ [el-vellās] [kettān] (vezninde) Sibā'dan kurda itlāk olunur.

اَلْإِيْلَاسُ [el-īlās] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir sözü ta'rīz ve kināye vechiyle söylemek ma'nāsınadır; yukālu: **أَوْلَّسَ اَلْحَدِيثَ بِهِ** إِذَا عَرَّضَ بِهِ وَلَمْ يَضْرَحْ

اَلْمُوَالَسَةُ [el-muvāleset] [mufā'alet] (vezninde) **إِيْلَاسٌ** [īlās] ma'nāsınadır; yukālu: **وَالَسَ اَلْحَدِيثَ بِهِ إِذَا أَوْلَسَهُ** Ve aldatmak ma'nāsınadır; yukālu: **وَالَسَهُ إِذَا خَادَعَهُ** Ve müdāhene ma'nāsınadır; yukālu: **وَالَسَهُ إِذَا دَاهَنَهُ**

اَلتَّوَالَسُ [et-tevālus] [tefā'ul] (vezninde) Bir mekr ve had'ra bābında yardımlaşmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَوَالَسُوا إِذَا تَنَاصَرُوا** فِي خَيْبٍ وَخَدِيْعَةٍ

[ا و م س]

اَلْوَمْسُ [el-vems] [rems] (vezninde) Bir nesneyi āher bir nesneye derisi ve kabuğu soyulunca kadar sürüştürmek ma'nāsınadır; yukālu: **وَمَسَ الشَّيْءَ بِهِ وَفَسًا مِنَ اَلْبَابِ اَلثَّانِي إِذَا اِخْتَكَّهُ بِهِ حَتَّى يَنْجَرِدَ**

اَلْمُومِسَةُ [el-mūmiset] [muḥsinet] (vezninde) Zinā-kār 'avrete denir; **إِيْمَاسٌ** [īmās]-ı ātīden me'hūzdur. Cem'i **مُومِسَاتٌ** [mūmisāt] ve **مُومِيسٌ** [mevāmīs] gelir; yukālu: **إِمْرَأَةٌ مُومِسَةٌ أَي فَاجِرَةٌ**

اَلْإِيْمَاسُ [el-īmās] (hemzenin kesriyle) Hatun zināya nefsinin teslim ve temkīn eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **أَوْمَسَتْ اَلْمَرْأَةُ إِذَا أَمَكَّتْ نَفْسَهَا مِنَ اَلْوَمْسِ أَي اَلْإِيْحْتِكَاِكِ**

اَلْمُومِمِسُ [el-muvmemes] [mu'azzam] (vezninde) Henüz baş öğretilmemiş tor ve 'acemī deveye denir; yukālu: **بَعِيْرٌ مُومِمِسٌ إِذَا كَانَ لَمْ يُرَضْ بَغْدُ**

[ا و ه س]

اَلْوَهْسُ [el-vehs] (vāv'ın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Sür'atle pek pek yürürmek ma'nāsınadır; yukālu: **وَهَسَ الرَّجُلُ وَهْسًا مِنَ** Ve bir adam kavm ve 'aşiretine bālā-pervāzlıkla havāle ve şer-gīr olmak ma'nāsınadır; yukālu: **فُلَانٌ يَهْسُ عَلَى عَشِيْرَتِهِ أَي يَتَطَاوَلُ عَلَيْهِمْ بِالشَّرِّ**

Ve hile eylemek ma'nāsınadır; yukālu: اِحْتَالَ وَهَسَ فِيهِ إِذَا احْتَالَ Ve koğuculuk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: اَفْسَدَ بَيْنَهُم بِالْوَهْسِ أَيِ وَهَسَهُ إِذَا دَفَّهُ Ve bir nesneyi dövüp hurd eylemek ma'nāsınadır; yukālu: وَهَسَهُ إِذَا كَسَرَهُ Ve basıp çiğnemek ma'nāsınadır; yukālu: وَهَسَهُ إِذَا وَطَّئَهُ

التَّوَهُّسُ [et-tevehhus] (تَفَعَّلَ [tefa'ul] vezninde) ve

التَّوَاهُسُ [et-tevāhus] (تَفَاعَلَ [tefā'ul] vezninde) ve

الْمُوَاهَسَةُ [el-muvāheset] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) وَهَسَ [vehs] ile ma'nā-yı evvelde mürādiflerdir; yukālu: تَوَهَّسَ الرَّجُلُ Ve وَتَوَاهَسَ وَوَاهَسَ إِذَا سَارَ شَدِيدًا وَأَسْرَعَ فِيهِ

تَوَهَّسَ [tevehhus] Yeri şiddetle basarak yürütmek ma'nāsınadır; yukālu: مَرَّ فَلَانٌ يَتَوَهَّسُ الْأَرْضَ فِي مَشِيَّتِهِ أَيِ يَغْمِزُهَا غَمْرًا شَدِيدًا Ve deve güzel yürüyüşle yürümeğe başlamak ma'nāsınadır; yukālu: تَوَهَّسَتِ الْإِبِلُ Ve إِذَا جَعَلْتَ تَمْشِي أَحْسَنَ مَشِيَّةٍ insān ve hayvān yürütmesi gibi yürütmek ma'nāsınadır; yukālu: تَوَهَّسَ الرَّجُلُ إِذَا مَشَى مَشَى الْمُثْقَلِ

الْوَهَّاسُ [el-vehhās] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Arslana denir. Ve bir recül 'alemidir.

الْوَهْيَسَةُ [el-vehīset] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Bedevī et'imesinden şol ta'āma denir ki çekirgeyi pişirip kuruttuktan sonra dövüp yağla karıştırıp ekl ederler; yukālu: أَكَلَ الْوَهْيَسَةَ وَهِيَ جَرَادٌ مَطْبُوحٌ جَفَّفَ وَدُقَّ وَخُلِطَ بِدَسَمِ

[و ي س]

وَيْسُ [veys] (vāv'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Bir kelimedir ki çocuğu esirgeyip ve sevip nüvāziş eylediklerinde te-kellüm ederler ve bu «و،ي،ح» māddesinde

zıkr olundu.

الْوَيْسُ [el-veys] (لَيْسَ [leys] vezninde) Fakr u fāka ma'nāsınadır; yukālu: أَصَابَهُ الْوَيْسُ أَيِ الْفَقْرُ Ve insānın murād eylediği nesneye denmekle zıdd olur; yukālu: لَقِيَ وَيْسًا أَيِ لَقِيَ مَا يُرِيدُهُ Şārih der ki vech-i zıddiyyet ma'lūm değildir.

FASLU'L-HĀ'**(فَضْلُ الْهَاءِ)****[ه ب ر س]**

الْتَهَبْرُسُ [et-tehebrus] (تَدْحْرُجُ [tedahruc] vezninde) Salınmak ma'nasınadır; yukālu: مَرَّ فَلَانٌ يَتَهَبْرُسُ أَيَّ يَبْسَحْتُرُ

[ه ب س]

الْهَبْسُ [el-hebes] (fethateynle) خَيْرِيَّ [hīriyy] isimdir ki مَثْوَرٌ [menšūr] ve نَمَامٌ [nemmām] dahi denir, Türkîde şebboy dedikleri çiçektir.

[ه ب ل س]

الْهَبْلِسُ [el-hiblis] (زَبْرُجُ [zibric] vezninde) ve

الْهَبْلِيسُ [el-hiblīs] (ziyāde-i yā'yla) Kes ve kimse ma'nasınadır; yukālu: مَا بِالْدَارِ هَبْلِيسٌ وَهَبْلِيسٌ أَيَّ أَحَدٌ

[ه ج ب س]

الْهَيْجَبُوسُ [el-heycebūs] (حَيْرِزُبُونٌ [hayzebūn] vezninde) Uzun ve ahmak ve be-gāyet taslak bī-endām adama denir; yukālu: رَجُلٌ هَيْجَبُوسٌ أَيَّ أَهْوَجُ جَافٍ

[ه ج ر س]

الْهَجْرِسُ [el-hicris] (زَبْرُجُ [zibric] vezninde) Maymuna denir; قِرْدٌ [kīrd] gibi. Ve tilkiye, 'alā-kavlin eniğine denir. Ve le'im ve fūrū-māyeye denir. Ve ayıya denir, دُبٌّ [dubb] gibi. 'Alā-kavlin gece ile gezen cānverlere denir ki tilkiden küçük ve yaban fāresinden büyük ola, porsuk ve çakal ve sansar gibi. Ve fi'l-meseli: «هُوَ أَرْنَى مِنْ «أَعْلَمُ مِنْ هَجْرِسٍ» أَيُّ الدَّبِّ أَوْ الْقِرْدِ «أَعْلَمُ مِنْ هَجْرِسٍ» أَيُّ الْقِرْدِ Ve هَجْرِسٍ»

هَجْرِسُ [Hicris] Bir recül ismidir.

الْهَجَارِسُ [el-hecāris] (هَجْرِسُ [hicris]in cem'idir. Ve şedā'id-i eyyāma itlāk olunur; yukālu: أَصَابَتْهُمُ الْهَجَارِسُ أَيُّ شَدَائِدِ الْأَيَّامِ Ve tipi ta'bīr olunan hurde yağmura denir ki pek soğuk hengāmda kıraçı gibi yağar; yukālu: تُمْطَرُ الْهَجَارِسُ أَيُّ الْقَطْطِطِ الَّذِي فِي الْبُرْدِ مِثْلُ الصَّقِيعِ

[ه ج س]

الْهَجْسُ [el-hecs] (hā'nın fethi ve cīm'in sükūnuyla) Kalbe bir hātra hutūr eylemek, 'alā-kavlin vāhime kalbe vesvese gibi bir endişe ve halecān tahdīs eylemek ma'nasınadır; yukālu: هَجَسَ الشَّيْءُ فِي صَدْرِهِ هَجْسًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا حَطَرَ بِبَالِهِ أَوْ هُوَ أَنْ يُحَدِّثَ وَهَجْسًا فِي صَدْرِهِ مِثْلُ الْوَسْوَسِ

هَجْسٌ [hecs] Şol habere denir ki işitilip lākin hakikati fehmlunmaya; vasf-bi'l-masdardır; tekūlu: سَمِعْتُ هَجْسًا أَيُّ نَبَأٌ تُسْمَعُ وَلَا تُفْهَمُ وَفَعَّ فِي خَلْدِي هَجْسًا إِذَا رَدَّهُ Ve bir kimseyi bir işten döndürmek ma'nasınadır; yukālu: عَنِ الْأَمْرِ

الْهَجْسِييُّ [el-Huceysiyy] (musaggar bünye-siyle) نُمَيْرِييُّ [numeyriyy] vezninde) Benū Tağlib'e mahsūs bir feres adıdır.

الْهَجَّاسُ [el-heccās] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Dā'imā ses dinleyici arslana denir.

الْإِنْهَجَّاسُ [el-inhicās] (إِنْفِعَالٌ [infi'āl] vezninde) Mutāvi'dir, işinden dönmek ma'nasına; yukālu: هَجَسَهُ فَانْهَجَسَ إِذَا رَدَّهُ عَنْ أَمْرِهِ فَارْتَدَّ

الْمَهْجُوسُ [el-mehcūs] Çepreşik ve karışık ve dolaşık işe denir; yukālu: مَهْجُوسٌ مِنَ الْأَمْرِ أَيُّ فِي اِرْتِبَاكِ وَاجْتِنَاظٍ

الْهَجْسِيَّةُ [el-hecīset] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Tulumda bozulmuş süte denir; tekūlu:

شَرِبْتُ هَجِيَسَةً أَنِي لَبِنًا مُتَعَيِّرًا فِي السِّقَاءِ

الْمُتَهَجِّسُ [el-muteheccis] (ism-i fā'il bün-yesiyile) Mayasını almamış ekmeğe denir; yukālu: خُبِرْتُ مُتَهَجِّسًا أَي فَطِيرٌ لَمْ يَحْتَمِرْ عَجِينُهُ

[ه ج ن س]

الْمَهْجِنْسُ [el-hicens] (هَجَبْرٌ [hizebr] vezninde) Sakīl ve girān-cān kimseye denir.

[ه د ب س]

الْمَهْدَبُّسُ [el-hedebbes] (عَمَلَسٌ [‘amelles] vezninde) بَبَّرٌ [bebr] dedikleri cānverin erkeğine, ‘alā-kavlin yavrusuna denir.

[ه د ر س]

الْمَهْدَارِيشُ [el-hedārīs] (hā'nın fethiyle) ذَهَارِيشُ [dehārīs] gibi devāhī ve āfāta denir.

[ه د س]

الْمَهْدَسُ [el-hedes] (fethateynle) Cemīr ehl-i Yemen lügatinde mersin ağacına denir, آمَسْ [ās] ma'nāsına.

[ه ر ج س]

الْمَهْرَجَاشُ [el-hircās] (قَوَطَاسٌ [kirtās] vezninde) Cevherī ve ba'zı lügaviyyīn bunu cesīm ve tenū-mend ile tefsīr eylemeleriyle galat eylediler, zīrā o ma'nāda جِرْهَاشٌ [cirhās]tır cīm'in takdīmiyle.

[ه ر س]

الْمَهْرَسُ [el-hers] (hā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Pek pek yemek ma'nāsınadır; yukālu: هَرَسَ الطَّعَامَ هَرَسًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا هَرَسَ ثَوْبٌ هَرَسٌ Ve bir nesneyi zor ve kuvvetle dövüp hurd eylemek ma'nāsınadır; yukālu: هَرَسَ الشَّيْءَ إِذَا دَقَّهُ دَقًّا غَنِيْمًا Ve

هَرَسٌ [hers] Kediye denir. هَرِسٌ [heris] gibi, ke-mā se-yuzkeru.

الْمَهْرِيسُ [el-herīs] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

الْمَهْرِيسَةُ [el-herīset] (hā'yla) Keşkek ta'bir olunan ta'āma denir; ma'nā-yı sānīden me'hūzdur.

الْمَهْرَاشُ [el-herrās] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Dā'imā keşkek yapan adama denir.

الْمَهْرَاشُ [el-mihrās] (مِحْرَابٌ [mihrāb] vezninde) Dibeğe ve havana denir; yukālu: هَرَسَ الْحَبُّ فِي الْمَهْرَاشِ أَي دَقَّهُ فِي الْهَاطُونِ Ve şol içi oyulmuş büyük dibek tarzında taş itlāk olunur ki içinde ābdest alırlar. Ve

مَهْرَاشٌ [Mihrās] Uḥud dağında bir su adıdır. Ve Yemāme'de bir mevzi' adıdır ki A'şā nām şā'ir oraya nāzil olmuş idi. Ve

مَهْرَاشٌ [mihrās] Şedīdü'l-ekl olan deveye itlāk olunur. Kezālīk cesīm ve sakīl deveye itlāk olunur. Ve şol cerī ve kavī ve dilīr adama itlāk olunur ki ne gece ve ne gecelerde yola gitmek bābında aslā havf ve endīşe ve mübālāt eylemeye; yukālu: رَجُلٌ مَهْرَاشٌ إِذَا كَانَ لَا يَتَهَيَّبُهُ لَيْلٌ وَلَا سُرَى

الْمَهْرَاشُ [el-hurās] (عُرَابٌ [ğurāb] vezninde) ve

الْمَهْرَاشُ [el-herrās] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) ve

الْمَهْرِشُ [el-heris] (كَيْفٌ [ketif] vezninde) Pençesine gireni ufatıp hurd eylemekte ve nesne yemekte yavuz ve şedīd olan arslana denir; yukālu: أَسَدٌ هَرَّاسٌ وَهَرَّاسٌ وَهَرَسٌ أَي كَيْفٌ الشَّدِيدُ الْكَنْسِرُ وَالْأَكْلُ Ve

هَرِشٌ [heris] (كَيْفٌ [ketif] vezninde) Eski ve yeprik sevbe vasf olur; yukālu: ثَوْبٌ هَرِشٌ أَي خَلِيقٌ هَرِشٌ [hers] gibi kediye denir, سِنَوْرٌ [sinnevr] ma'nāsına.

الْمَهْرَاشُ [el-herās] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Bir cins dikenli ağaçtır ki نَبَقٌ [nebağ] ya'nī 'Arabistān kirazı gibi yemişi olur; müfredi هَرَّاسَةٌ [herāset]tir. Ba'zı müfredāta

ona Türkîde yemişen ağacı denir diye müfesserdir. Bu 'Arabistân'da ve bizim diyârlarda olur; yemişi nohuddan ekber ve kırmızı ve me'küldür, çekirdekli olur.

الْهَرَسَةُ [el-heriset] [فَرِحَةٌ] [ferihât] vezninde) **هَرَأَس** [herās] nām şecer-i mezkûr inbât eden arza denir; yukâlu: **أَرْضٌ هَرَسَةٌ إِذَا كَانَتْ تُنْبِتُ الْهَرَأَسَ**

هَرَأَسَةٌ [herāset] [سَحَابَةٌ] [sehābet] vezninde) **هَرَأَس** [herās]ın müfredidir. Bununla İbrāhīm b. Herāse müsemmâdır. Ve merkûm İbrāhīm muhaddisinden olup lâkin metrükü'l-hadīstir.

الْهَرَسُ [el-heres] (fethateynle) Pek pek ekler eder olmak ma'nāsınadır; yukâlu: **هَرَسَ الرَّجُلُ هَرَسًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اشْتَدَّ أَكْلُهُ**

[ه ر ك س]

الْهَرَنْكَسُ [el-herenkes] [غَضَنْفَرٌ] [ğadanfer] vezninde) Mutlakan istisāl vechiyle berbād ve ihlāk edici nesneye vasf olur.

[ه ر م س]

الْهَرْمَاسُ [el-hirmās] [قِرْطَاسٌ] [kirtās] vezninde) ve

الْهَرْمِيسُ [el-hirmīs] [إِبْلِيسٌ] [iblīs] vezninde) ve

الْهَرَامِيسُ [el-hurāmis] [عُلَابِيطٌ] [ulābiṭ] vezninde) Pek yavuz, adamcıl, saldırcı arslana denir; tekülü: **صَادَفْنَا هَرَمَاسًا وَهَرَمِيسًا وَهَرَامِيسًا** Ve **وَهُوَ الْأَسَدُ الشَّدِيدُ الْعَادِي عَلَى النَّاسِ**

هَرَمَاسٌ [hirmās] Kaplan yavrusuna denir. Ve Hirmās b. Ziyād ashābandandır, 'alā-kavlin ismi Şureyh olmakla Hirmās lakabıdır. Ve

هَرْمِيسٌ [hirmīs] Gergedan dedikleri cānvere dahi denir.

الْهَرْمَسَةُ [el-hermeset] [دَخْرَجَةٌ] [dahrecet]

vezninde) Türş-rū ve bed-çehre olmak ma'nāsınadır; yukâlu: **هَرَمَسَ وَجْهَهُ إِذَا عَبَسَ** Ve nāsın gıriv ve kavga ve feryādına denir; yukâlu: **مَا هَذِهِ الْهَرَمَسَةُ أَيُّ ضَجِيجِ النَّاسِ وَصَخْبِهِمْ**

[ه س س]

الْهَسُّ [el-hess] (hā'nın fethi ve sîn'in teşdidiyle) Bir nesneyi dövüp ufatmak ma'nāsınadır; yukâlu: **هَسَّ الشَّيْءَ هَسًّا مِنَ الْبَابِ** Ve bir adam kendi kendisine āheste āheste söylenmek ma'nāsınadır; yukâlu: **هَسَّ الرَّجُلُ هَسًّا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا حَدَّثَ نَفْسَهُ**

هُسٌّ [hus] (hā'nın zammı ve sîn'in sükünüyle) Koyun ve keçi kısmına mahsûs zecr ve āzār hikāyesidir. Bunun hā'sı meksûr kılınmaz. Mü'ellif bununla ba'zılara ta'rız eylemiştir.

الْهَسِيسُ [el-hesīs] [أَزِيْرٌ] [ezīr] vezninde) Hurd haşhāş olmuş nesneye denir; yukâlu: **هَسِيسٌ شَيْءٌ هَسِيسٌ أَيُّ فِتِيَتْ سَمِعَتْ هَسِيسَةً أَيُّ كَلَامَهُ الْخَفِيِّ**

الْهَشَّاسُ [el-heshās] (hā'nın fethiyle) Şol çobana denir ki bütün gece koyunu ve keçiyi otlatır ola. 'Alā-kavlin şol adama denir ki geceler tā-be-sabāh iş işlemekten nāşī aslā uyumaz ola; yukâlu: **هُوَ هَشَّاسٌ أَيُّ رَاعٍ يَرَعَى الْعَتَمَ لَيْلَهُ كَلَّهُ أَوْ هُوَ الَّذِي لَا يَنَامُ لَيْلَهُ عَمَلًا** Ve kassāba denir. Ve çabuk ve serīc deveye denir; yukâlu: **قَرَّبَ هَشَّاسٌ أَيُّ سَرِيعٌ**

الْهَشَّسَةُ [el-hesheset] [زَلْزَلَةٌ] [zelzelet] vezninde) Su çağıl çağıl akmak ma'nāsınadır; yukâlu: **يُهَشَّسُ الْمَاءُ أَيُّ يَسْتَسَلُّ** Ve zırh ve nisvān avadanlığı kığıştamak ve hışırdaamak ma'nāsınadır; yukâlu: **هَشَّسَتْ الذَّرْعُ وَالْحَلِيَّ إِذَا صَاتَتْ بِالْحَرَكَةِ** Ve **سَمِعْتُ هَشَّسَةَ الذَّرْعِ وَالْحَلِيَّ أَيُّ صَوْتِ حَرَكَتَيْهِمَا**

seslenmek ma'nāsındır; tekūlu: سَمِعْتُ بِاللَّيْلِ هَشْهَسَةً أَي صَوْتَ حَرَكَةِ الرَّجُلِ وَكُلُّ مَا لَهُ صَوْتٌ خَفِيٌّ يُقَالُ فِيهِ الْهَشْهَسَةُ

vez-**ninde** [tezeltul] تَزَلُّوْا [et-teheshus] هَشْهَسَةً [hesheset] ma'nālarındır.

vez-**ninde** [hezāhiz] هَزَاهِزٌ [el-hesāhis] Cinn tā'ifesinin cıvıltılarına denir; tekūlu: سَمِعْتُ هَسَاهِسَ الْجَنِّ أَي عَرَفَهَا Ve insānın fehm olunmayarak āheste āheste çığıltılarına denir. Ve gece vakti yapça yapça yürüyüşlere denir, عَسَّعَسٌ [as'as] yürüyüşleri gibi; yukālu: بَيْنَهُمْ هَسَاهِسٌ أَي فِي الرُّفَاقِ وَكَالِ الْكَلَامِ الْخَفِيِّ الْمَجْمَعِ هَسَاهِسُ النَّاسِ وَهُوَ مَشْبَهُهُم بِاللَّيْلِ

[ه ط ر س]

vez-**ninde** [tedahruc] تَدَخَّرُجٌ [et-tehatrus] İki tarafa meyelān ile salınarak yürümek ma'nāsındır; yukālu: فَلَانَ يَتَهَطَّرُسُ إِذَا كَانَ يَتَمَائِلُ فِي الْمَشْيِ وَيَسْتَحْتَرُّ فِيهِ

[ه ط ل س]

vez-**ninde** [ca'fer] جَعْفَرٌ [el-haflas] هَلْفَلَسٌ ve

vez-**ninde** [amelles] عَمَلَسٌ [el-hefallas] Keskin ve neşşāl uğruya denir; yukālu: هُوَ هَطَّلَسٌ وَهَطَّلَسَ أَي لِضِّ قَاطِعٍ Ve sibā'dan kurda denir.

vez-**ninde** [tedahruc] تَدَخَّرُجٌ [et-tehatlus] Uğru uğurlayacak nesne talebinde mekr ve ihtiyāl eylemek ma'nāsındır; yukālu: تَهَطَّلَسَ اللَّيْثُ إِذَا اخْتَالَ Ve marazdan ifākat bulup sağalmak ma'nāsındır; yukālu: تَهَطَّلَسَ الْمَرِيضُ مِنْ عِلَّتِهِ إِذَا أَفَاقَ فَأَبَلَّ

[ه ق ل س]

vez-**ninde** [amelles] عَمَلَسٌ [el-hekalles] Bed-hüy kimseye denir; yukālu: Ve sibā'dan kur-

da denir. Ve tilkiye denir. Cem'i هَقَالِسُ [hekalis] gelir.

[ه ك ر س]

[el-hekaris] هَكَارِسٌ [hā'nın fethiyle] Kurbağalara denir.

[ه ك ل س]

vez-**ninde** [amelles] عَمَلَسٌ [el-hekelles] Saht ve şedīd adama denir.

[ه ل ب س]

vez-**ninde** [ca'fer] جَعْفَرٌ [el-helbes] ve

[handeris] خَنْدَرِيْسٌ [el-helbesis] Ehad ve ferd ma'nāsındır. Ve bu makām-ı nefye mahsūstur; yukālu: مَا فِي الدَّارِ هَلْبَسٌ وَهَلْبَسِيْسٌ أَي أَحَدٌ يُسْتَأْنَسُ بِهِ

[helbesis] ve

[helbesiset] هَلْبَسِيْسَةٌ [hā'yla] Giyecek libāsa denir; yukālu: مَا عَلَيْهِ هَلْبَسِيْسٌ وَهَلْبَسِيْسَةٌ Ve naçiz ve cüz'î nesneye denir; tekūlu: مَا أَصَبْتُ هَلْبَسِيْسًا أَي شَيْئًا يَسِيرًا

[ه ل س]

[el-hels] هَلْسٌ [hā'nın fethi ve lām'ın sükunuyla] Hayr-ı kesire denir; yukālu: Ve vücūd arıklayıp incelmeğe denir, dikkat ve ضُمُورٌ [dumur] ma'nāsına. Ve

[hels] ve

[gurarab] غُرَابٌ [hulas] هُلَاسٌ [sil] marazına denir ki kuru hastalıktır, beyne'n-nās buna verem ta'bīr olunur; yukālu: Ve أَصَابَهُ هُلَسٌ وَهُلَاسٌ أَي مَرَضُ السَّلِّ

[hels] هَلْسٌ Arıklatıp mehziil eylemek ma'nāsındır; yukālu: هَلْسَةُ الْمَرَضِ هَلْسًا مِنْ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا هَزَلَهُ

[sil] هَلْسٌ [el-mehlus] marazına uğ-

ramış adama denir; yukālu: هَلَسَ الرَّجُلُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ فَهُوَ مَهْلُوسٌ أَي مَسْلُولٌ

الْهَوَالِسُ [el-hevālis] (hā'nın fethiyle) Vücudları hafif ve zebūn olan kimselere denir; yukālu: رِجَالٌ هَوَالِسٌ أَي الْخِفَافُ الْأَجْسَامُ

الْمَهْلُوسَةُ [el-mehlūset] Şol hatuna itlāk olunur ki ziyāde arıklıktan ferici gūyā ki eti sıyrılıp bir deri ve bir kemik kalmış ola; yukālu: امْرَأَةٌ مَهْلُوسَةٌ أَي دَاتُ رَكْبٍ مَهْلُوسٍ كَأَنَّمَا جُفِلَ لَحْمُهُ

الْهَلْسُ [el-hulus] (zammeteynle) Hastalıklıktan henüz ifākat bulup kalkmış kimselere denir. Ve za'f ve zebūn kimselere denir, her ne kadar hastalık çekmemişler ise de ki murād zātında za'f olanlardır; yukālu: هُمْ هَلْسٌ أَي ضَعْفَى وَإِنْ لَمْ يَكُونُوا نَقَهَاءَ

الْإِهْلَاسُ [el-ihlās] (hemzenin kesriyle) Gevşek gevşek gülmek ma'nāsınadır; yukālu: أَهْلَسَ الرَّجُلُ إِذَا صَحِكَ فِي فُتُورٍ Ve sözü pek āheste ve sırrānī söylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَهْلَسَ الْحَدِيثَ إِذَا أَخْفَاهُ وَأَسْرَهُ

التَّهْلِيسُ [et-tehlīs] Arıklamak ma'nāsınadır; yukālu: هَلَسَ الرَّجُلُ إِذَا هَزَلَ

الْمُهْتَلِسُ [el-muhtelis] (ism-i fā'il bünyesiyle) Arıklamış ve za'f ve hüzāl bulmuş kimseye denir; ve minhu yukālu: فَلَانَ مُهْتَلِسٌ الْعَقْلُ أَي مَسْلُوبُهُ

الْمُهَالَسَةُ [el-muhāleset] [mufā'alet] (mufā'alet) Bir adama söz fısıldamak ma'nāsınadır; yukālu: هَالَسَهُ إِذَا سَارَهُ

[ه ل ط س]

الْهَلْطُوسُ [el-hilṭavs] [firdevs] (firdevs) vezninde) Sesi āheste ve yapça olan kurda denir; yukālu: ذُبْتُ هَلْطُوسٌ أَي الْحَفِي الصَّوْتِ

[ه ل ق س]

الْهَلْقَسُ [el-hillaqs] (lām'ın teşdidiyle) جِرْدَدَحْلٍ [cirdaḥl] vezninde) Şedīd açlığa ve sār'ir hālete denir. Ve gövdesi etli mūlah-ham adama denir.

[ه ل ك س]

الْهَلِكْسُ [el-hilleks] [hillaqs] vezninde ve mürādifidir. Ve alçak ve nākes ve rediyü'l-ahlāk kimseye denir.

الْهَلِكِسُ [el-hilkis] [zibric] vezninde) Bu dahi denī ve cimri-meşreb nākeseye denir; yukālu: هُوَ هَلِكْسٌ وَهَلِكْسٌ أَي ذَنِيٌّ رَدِيٌّ الْأَخْلَاقِ

[ه م س]

الْهَمْسُ [el-hems] [lems] vezninde) Gizli sese denir; tekülü: سَمِعْتُ مِنْ جَانِبِهِ Ve mutlakan gizli nesneye, 'alā-kavlin be-gāyet gizli ve yapça ayak tavışına denir. Ve sıkamak ma'nāsına masdar olur; yukālu: هَمَسَ الْعَنْبَ هَمْسًا مِنْ هَمَسِ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا غَضَرَهُ Ve kırmak ma'nāsınadır; yukālu: هَمَسَهُ إِذَا كَسَرَهُ Ve ağzı açmayarak lokma çiğnemek ma'nāsınadır ki gizlice olur; yukālu: هَمَسَ الطَّعَامَ إِذَا مَضَعَهُ وَفَمَهُ مُنْضَمًّا Ve kelāl ve fütürsüz gece gitmek, 'alā-kavlin gece ve gündüzde killet-i fütür ile gitmek ma'nāsınadır; yukālu: هَمَسَ فَلَانٌ إِذَا سَارَ بِاللَّيْلِ بِلَا فُتُورٍ أَوْ هُوَ قَلَّهَ الْفُتُورُ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ Ve sadrdan çıktığı belli olmayarak ve cehr ve izhār eylemeyerek ağzın içinden pek gizlice savt gibi söz söylemek ma'nāsınadır; yukālu: هَمَسَ الْكَلَامَ إِذَا حَسَّ الصَّوْتِ فِي الْقَمِّ مِمَّا لَا إِشْرَابَ لَهُ مِنْ صَوْتِ الصَّدْرِ وَلَا جَهَارَةَ فِي الْمَنْطِقِ **الْمَهْمُوسَةُ** [el-mehmūset] İhfā olunmuş kelimāt ve eşyāya denir; ve minhu'l-hürufu'l-mehmūse ve hiye: «حَتَّى شَخَّصَ» «حَتَّى» Ve bunlar hurūf-ı mechūre

mukābilidir. Pes hurūf-ı mehmüse on harftir ki kelām-ı mezbūr cem' eylemiştir. Bunlar telaffuz olunurken mevzi'lerine bir mertebe itimādları za'iftir ki hīn-i telaffuzda nefes bunlar ile bilece cārī olur.

الْهَمُوسُ [el-hemūs] (صَبُورٌ [šabūr] vezninde) Geceler çok gezen adama denir; yukālu: هَمُوسٌ أَي سَيَّارٌ بِاللَّيْلِ Ve şol yavuz arslana denir ki şikār ve tu'emesini kırıp hurdeder ola.

الْهَمَّاسُ [el-hemmās] (شَدَّادٌ [šeddād] vezninde) Bu dahi o güne arslana denir.

الْهَمِيسُ [el-hemīs] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Deve kısmının yürürken ayakları tavışına denir; tekūlu: سَمِعْتُ هَمِيسَ الْإِبِلِ أَي صَوْتَ نَقْلِ أَحْفَافِهَا

الْمُهَامَسَةُ [el-muhāmeset] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) ve

الْتِهَامُسُ [et-tehāmus] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Fısıldaşmak ma'nāsınadır; yukālu: هَامَسُوا وَتَهَامَسُوا إِذَا سَارُوا

[ه م ل س]

الْهَمَلْسُ [el-hemelles] (عَمَلَسٌ [ʿamelles] vezninde) İncikleri ve baldırları kavī olmakla şiddetle yürütür olan insān ve hayvāna denir; yukālu: هُوَ هَمَلْسٌ أَي الْقَوِيُّ السَّافِقِينَ الشَّدِيدُ الْمَشْيِ

[ه ن س]

أَهْنَأَسُ [Ehnās] (أَجْنَأَسُ [ecnās] vezninde) Mışır'da Şa'īd nāhiyesinden Behensā kazāsında iki beldedir; birine Ehnās-ı Kubrā ve birine Ehnās-ı Şuğrā derler.

[ه ن ب س]

الْهَنْبَسَةُ [el-henbeset] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) ve

التَّنْهَبُسُ [et-tenehbus] (تَدْحُرُجٌ [tedahruc]

vezninde) Tecessüs-i ahbār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: هُنَيْسُ الْأَخْبَارِ وَتَهَيْسُ إِذَا تَجَسَّسَ مِنْهُ

[ه ن د س]

الْهِنْدِسُ [el-hindis] (زَبْرُجٌ [zibric] vezninde) Yavuz arslana denir. Ve mücerreb ve ceyyidü'n-nazar ve sā'ibü'l-fikr müdek-kik adama denir; yukālu: هُوَ هِنْدِسٌ أَي مُجَرَّبٌ جَيْدُ النَّظَرِ

الْهِنْدُوسُ [el-hundūs] (عُضْفُورٌ [ʿuṣfūr] vezninde) ʿĀrif ve dānā adama denir; yukālu: هِنَادِسَةٌ هُوَ هُنْدُوسٌ الْأَمْرُ أَي الْعَالِمُ بِهِ [henādiset]tir.

الْمُهَنْدِسُ [el-muhendis] (ism-i fā'ıl bünye-siyle) Künkler ile su yolunun kazılması ve kazılacağı yerleri takdīr ve ta'yīn edici üstāda denir ki su yolcu ta'bīr olunur; yukālu: فَلَانٌ مُهَنْدِسٌ أَي مُقَدِّرٌ مَجَارِي الْقَنْيَةِ حَيْثُ تُحْفَرُ

الْهِنْدَسَةُ [el-hendeset] (hā'nın ve dāl'ın fethiyle) مُهَنْدِسٌ [muhendis]ten isimdir, su yolculuğa denir. Ve bu هِنْدَازٌ [hindāz]dan müştak ve me'hūzdur ki āb-endāz-ı Fārisī mu'arrebidir; zāy sīn'e ibdāl olundu, zīrā kelām-ı ʿArabda mā-ba'di zā-yı mu'ceme olarak dāl-ı mühmele vākī kelime yoktur. Şārih der ki āb-endāz mu'arabi olmak ba'īd ve mütekelliftir, belki endāze mu'arrebidir, hattā ölçüyü müstemil olan ʿilm-i hendese dahi bu ma'nādandır.

[ه و س]

الْهَوَسُ [el-hevs] (hā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Bir nesneyi dövüp ufatmak ma'nāsınadır; yukālu: هَاسٌ الشَّيْءِ يَهْوَسُ هَوَسًا إِذَا دَقَّهُ Ve kırmak ma'nāsınadır; yukālu: هَاسَهُ إِذَا كَسَرَهُ فَلَانٌ يَهْوَسُ بِاللَّيْلِ أَي

يَطُوفُ Ve ekl-i şedid ma'nāsınadır; yukālu: هَاسَ الطَّعَامِ إِذَا أَكَلَهُ شَدِيدًا Ve davarı āhestece sürmek ma'nāsınadır; yukālu: هَاسَ الْإِبِلِ إِذَا سَاقَهَا لَيْتًا Ve yere zor verip muhkem dayanarak yürümek ma'nāsınadır; yukālu: فَلَانٌ يَهُوسُ إِذَا كَانَ يَمْشِي مُغْتَمِدًا عَلَى الْأَرْضِ Ve tebāh ve ifsād eylemek ma'nāsınadır; yukālu: هَاسَ الدَّبْتِ فِي الْعَنَمِ إِذَا أَفْسَدَ فِيهَا eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا حَوْلَهُ دَارَ حَوْلَهُ

الهُوسُ [el-heves] (fethateynle) Cününden bir güne eser ve şā'ibeye denir, çalık gibi; yukālu: فِي رَأْسِهِ هَوَسٌ أَيْ طَرَفٌ مِنَ الْجُنُونِ

الْمُهْوَسُ [el-muhevves] [mu'azzam] [mu'azzam] vezninde) Heves-nāk olan kimseye denir; yukālu: هُوَ مُهْوَسٌ أَيْ فِيهِ هَوَسٌ

الهُوَاسَةُ [el-hevvāset] (hā'nın fethi ve vāv'ın teşdidiyle) ve

الهُوَاسُ [el-hevvās] (hā'sız) Peңçesine girni hurd haşhāş edici arslana denir; hā' mübālaga içindir; yukālu: أَسَدٌ هَوَاسَةٌ وَهَوَاسٌ Ve bahādır adama itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ هَوَاسَةٌ أَيْ شَجَاعٌ

هَوَاسٌ [hevvās] Esrimiş erkek deveye denir; **هَوَسٌ** [hevis] gibi, ke-mā se-yuzkeru. Ve

هَوَاسَةٌ [hevvāset] Kösnümüş ve erkeğe kızmış nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ هَوَاسَةٌ أَيْ صَبِعَتْ

الهُوَاسُ [el-hivās] [kitāb] vezninde) Nākanın kösnümesine denir ki ismdir.

الْأَهْوَسُ [el-ehves] [ahmer] vezninde) Ekl-i şedid ma'nāsına olan **هَوَسٌ** [hevs]ten vasftır. Mü'ennesi **هَوَسَى** [hevsā]dır, **عَطَسَى** [caṭṣā] vezninde; ve minhu tekūlu'l-ʿArab meselen: «الْأَنَاسُ هَوَسَى وَالرَّمَانُ أَهْوَسُ» أَيْ يَأْكُلُونَ طَبِيبَاتِ الرَّمَانِ وَالرَّمَانُ يَأْكُلُهُمْ بِالْمَوْتِ

الْهَوَيْسُ [el-hevīs] [emīr] vezninde)

Fikr ve endişeye denir; tekūlu: أَرَى فِيكَ لَهُ فِي قَلْبِي هَوَيْسًا أَيْ فِكْرًا شَيْءٌ خَفِيٌّ

الْهَوَيْسُ [el-hevis] [ketif] vezninde) **هَوَاسٌ** [hevvās] gibi esrimiş erkek deveye denir; yukālu: فَحَلَّ هَوَاسٌ وَهَوَسٌ أَيْ مُغْتَلِمٌ

[ه ي س]

الْهَيْسُ [el-heys] [leys] vezninde) Bir nesneyi çok ahz eylemek ma'nāsınadır; yukālu: هَاسَ الشَّيْءِ يَهَيْسُ هَيْسًا إِذَا أَخَذَهُ بِكَثْرَةٍ

هَيْسٌ [heys] Çift öküzlerine, 'alā-kavlin çiftçilerin ālāt ve edevātına denir; yukālu: Ve seyr eylemek ma'nāsınadır, ne güne olursa olsun; yukālu: هَاسَ الرَّجُلِ إِذَا سَارَ أَيْ ضَرَبَ كَانَ Ve çiğneyip pāymāl kılmak ma'nāsınadır; yukālu: حَمَلَ فَلَانٌ عَلَى الْجَيْشِ فَهَاسَهُمْ أَيْ دَاسَهُمْ

هَيْسٌ [heysi heysi] (mükerreren hā'ların fethi ve sīnlerin kesriyle) Bir kelimedir ki bir maddenin fırsat-ı imkāni zuhūr eylemekle bir adamı ona igrā' ve sevk ve ta'cīl eylemek mevki'inde irād olunur. Şārihin beyānına göre bu çiğ-nemek ma'nāsına olan **هَيْسٌ** [heys]ten me'hūzdur, emr ma'nāsına müsta'mel kelime-i igrā'dır.

الْأَهْيَسُ [el-ehyes] [ekyes] vezninde) Bahādır itlāk olunur, çiğnemek ma'nāsındandır; yukālu: رَجُلٌ أَهْيَسٌ أَيْ شَجَاعٌ Ve şol yavuz ve dilir deveye denir ki aslā bir nesneden irkilip münkabız olmaz ola; yukālu: بَعِيرٌ أَهْيَسٌ أَيْ جَرِيٌّ لَا يَنْقَبِضُ عَنْ شَيْءٍ

هَيْسَانٌ [Heysān] (hā'nın fethiyle) İşfahān'da bir karye adıdır.

FASLU'L-YĀ'Ī'T-TAHTIYYE

(فَضْلُ الْيَاءِ)

[ي أ س]

الْيَأْسُ [el-ye's] (yā'nın fethi ve hemzenin sükunuyla) ve

الْيَأْسَةُ [el-ye'āset] (نَفَاسَةٌ [nefāset] vezninde) Me'mülünden nevmīd olmak، فَنُوطٌ [kunūṭ] ma'nāsınadır ki رَجَاءٌ [recā'] mukābilidir.

‘Alā-kavlin bir nesneden emel munkatf olmak ma'nāsınadır ki kendi kalbinden o emeli kat' ve ferāgat eylemekten 'ibārettir; yukālu: يَيْسُ مِنْهُ وَيَأْسُ يَيْأَسُ كَيْمَنَعَ وَيَيْسُ كَيْضَرَبَ شَادَا يَأْسًا وَيَأْسَةً مِنَ الْبَابِ الرَّاعِ وَالثَّانِي إِذَا قَبِطَ مِنْهُ أَوْ مُمُ'ELLIFİN فَطَمَعُ الْأَمَلِ olmayıp mücerred ‘ayn'ın meftūh olmasını temsildir. Ve fī hadīsi Ummi Ma'bed fī sifati'n-Nebiyi sallallāhu ‘aleyhi ve sellem: «لَا يَأْسُ مِنْ طَوْلٍ» أَيِ فَاثَمَهُ لَا تُؤْيِسُ مِنْ «لَا يَأْسُ مِنْ طَوْلِهِ لِأَنَّهُ كَانَ إِلَى الطَّوْلِ أَقْرَبَ sa'adetleri tüle akreb olmakla tülü cihe-tinden me'yūs olunmaz idi.” Murād kasīr olmayıp ve pek tavīl değıldir demektir ki bir mikdār uzunca demek olur; ve yurvā: «لَا يَأْسُ مِنْ طَوْلٍ» أَيِ لَا مَيُؤُوسٌ مِنْهُ مِنْ أَجْلِ طَوْلِهِ Pes buna göre دَافِقٌ [dāfiq] ki ism-i fā'ildir، يَأْيِسُ [yā'is] gibi ism-i mef'ül ma'nāsına olur ve ma'nā “Kāmet-i sa'adetleriyle uzunluk bahsiyle yarış edenler me'yūs olmazlar، zīrā pek uzun değıl idi ki benim boyum yetişmez diye onlar me'yūs olalar.” Ve kara'e İbn ‘Abbās kavlehu ta'alā: «لَا يَيْأَسُ مِنْ رُوحِ اللَّهِ» الْآيَةُ عَلَى لُغَةٍ مَنْ يَكْسِرُ أَوْ الْمُسْتَقْبَلُ إِلَّا مَا كَانَ بِالْيَاءِ وَإِنَّمَا كَسَرُوا فِي يَيْأَسُ وَيَيْجَلُ لِقَوِي إِخْدَى الْبَيَاتِينِ بِالْأُخْرَى Ya'nī İbn ‘Abbās hazretleri yā-yı ulānın kesriyle kırā'at eylediler. Kırā'at-i mezkūre Temīm ve Qays ve Huzeyl ve

Esed kabīleleri yā-yı tahtiyeden gayrı muzāra'at harfini meksūr eylemeleriyle onların lügatine mebnīdir. Lākin يَيْأَسُ ve يَيْجَلُ kelimelerinde yā-i uhrā ile mütekavvī olduğu için meksūr eylediler. Ve

يَأْسٌ [ye's] Bilmek، ‘ilm ma'nāsına gelir; yukālu: يَيْسُ الرَّجُلُ إِذَا عَلِمَ Ve minhu kavluhu «أَفَلَمْ يَيْأَسِ الَّذِينَ آمَنُوا» أَيِ أَفَلَمْ يَغْلَمَ Mü'ellif، Başw'ir'de bu ma'nā Neħa' kabīlesinin lügati olmak üzere takyīd eylemiştir.

الْيَأْسُ [el-ye's] (elif ve lām'la) İsm-i İbn Muḍar b. Nizār'dır. Zikri ātī يَأْسٌ [ye's] ya'nī sill marazı ‘Arabda en evvel mezbūra ‘arız olmakla ism-i mezbūr ile tesmiye eylediler.

الْيُؤُسُ [el-ye'us] (نُدُسٌ [nedus] vezninde) ve **الْيُؤُوسُ** [el-ye'ūs] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Vasflardır، nevmīd olan kimseye denir; yukālu: هُوَ يُؤُسُ وَيُؤُوسُ أَيِ فَنُوطٌ

الْإِسْتِيْأَسُ [el-istī'ās] ve

الْإِتْيَاسُ [el-itti'ās] (إِتِّجَاهٌ [itticāh] vezninde ki إِفْتِيْعَالٌ [ifti'āl] bābındandır) Bunlar da me'yūs ve nā-ümīd olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتِيْأَسَ مِنْهُ وَأَتَأَسَ بِمَعْنَى يَيْسَ

الْيَأْسُ [el-ye'es] (fethateynle) Verem ve kuru hastalık 'illetine denir; yukālu: أَصَابَهُ الْيَأْسُ أَيِ السَّلُّ

الْإِيْأَسُ [el-ī'ās] (hemzenin kesriyle) ve

الْمُؤَايَسَةُ [el-mu'āyeset] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Nevmiđ etmek ma'nāsınadır; tekūlu: أَيَأْسُهُ إِيْأَسًا وَأَيَسُّهُ مُؤَايَسَةً إِذَا قَطَطَتْهُ

[ي ب س]

الْبَيْسُ [el-yebis] (yā'nın fethi ve bā'nın sükunuyla) ve

الْبَيْبُسُ [el-yubis] (yā'nın zammıyla) Yağ

nesne kurumak ma'nāsınadır; yukālu: يَبِسُ الشَّيْءُ يَبْسُ بِالْفَتْحِ أَي كَعَلِمَ يَعْلَمُ وَيَأْتِسُ بِقَلْبِ الْبَاءِ هَمْزَةً وَيَبْسُ كِيَضْرَبُ وَهُوَ شَادٌ يَبْسًا وَيَبْسًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالسَّادِسِ إِذَا كَانَ رَطْبًا فَجَفَّ

الْيَابِسُ [el-yābis] ve

الْيَيْبِسُ [el-yebis] (كَتَّفَ [ketif] vezninde) ve

الْيَيْبِسُ [el-yebīs] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

الْيَيْبِسُ [el-yebis] (شَكَّسَ [şeks] vezninde)

Vasflardır, yaş olup sonra kurumuş nesneye denir. Ve

يَبِسُ الْمَاءُ [yebīsu'l-mā] (أَمِيرٌ [emīr] vez-

ninde) Tere itlāk olunur; yukālu: جَاءَ وَعَلَيْهِ

Ve يَبِسُ الْمَاءُ أَي الْعَرَقُ

يَبِسُ الْبُقُولُ [yebīsu'l-buqūl] Ahrār-ı

bukūlun yābis olanına, 'alā-kavlin a'şāb ve sebzevātın kuruduktan sonra dağılır

olanının yābisine yāhūd mutlakan kurumuş nebāta denir; yukālu: يَبِسَ الْبُقُولُ فَهُوَ يَبْسٌ

كَسَلِمَ فَهُوَ سَلِيمٌ

الْيَبُوسَةُ [el-yubūset] (عُمُومَةٌ [umūmet] vez-

ninde) İsmidir, kuruluşu denir.

الْيَيْبِسُ [el-yebes] (fethateynle) Aslında

yaş olup ba'dehu kurumuş olmayıp belki zātında kuru olan şey'e denir. وَأَمَّا طَرِيقٌ

مَوْسَى الَّذِي جَاءَ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى «فَاضْرِبْ لَهُمْ طَرِيقًا

فِي الْبَحْرِ يَبْسًا» فَإِنَّهُ لَمْ يُعْهَدْ قَطُّ طَرِيقًا لَا رَطْبًا وَلَا

يَابِسًا إِنَّمَا أَظْهَرَهُ اللهُ تَعَالَى حِينَئِذٍ مَخْلُوقًا عَلَى ذَلِكَ

Ya'ni āyet-i mezbūrede vāki' tarīk ki bahrde zāhir olmuş idi. Mukaddemen

tarīk olmamakla rutūbet ve yūbūsetten beri olup hemān Cenāb-ı Bārī ta'ālā āyāt-ı

bāhiresini izhār eylemek hikmetine mebnī o anda halk ve icād eyledi. Pes hılkı tarīk-i

yābis olmuş olur. Ve Ḥasen-i Başrī bā'nın sükūnuyla kırā'at eyledi ki mukaddemen

tarīk olmayıp lākin mevzi-i mā olmakla gūyā ki ba'de'r-rutūbe yābis olduğu

i'tibārına mebnī olur. Ve

يَبِسُ [yebes] (fethateynle) İşe yaramaz,

bī-hayr u menfa'at 'avrete itlāk olunur; yukālu: إِمْرَأَةٌ يَبْسُ أَي لَا خَيْرَ فِيهَا

Ve sütsüz konyuna itlāk olunur; yukālu: شَاةٌ يَبْسُ أَي بِلَا لَبَنِ

Bunda bā'nın sükūnuyla da zebān-zededir. **الْأَيْبِسُ** [el-eybes] (أَنْحَسُ [enḥas] vezninde)

Ef'al-i tafdīldir, يَابِسٌ [yābis] ma'nāsına da müsta'emeldir; yukālu: شَيْءٌ أَيْبِسُ أَي نَابِسٌ

Ve ayağın incik ta'bīr olunan yerinde olan kemiğe denir ki sıkıldıkta be-gāyet veca'n-

nāk olur, kuru incik ta'bīr eyledikleridir; cem'i

أَيَابِسُ [eyābis] gelir; yukālu: ضَرَبَ فِي

أَيْبِسِهِ وَهُوَ ظُنْبُوبٌ فِي السَّاقِ إِذَا غُمِرَ يَأْلَمُ

أَيَابِسُ [eyābis] Şol salābetli pek nesnelere

itlāk olunur ki onda tīg-bāzlar süyüfü imtihān ederler.

يَبَاسٍ [yebāsi] (قَطَامٍ [qaṭāmi] vezninde)

'Avret yerine, 'alā-kavlin dübüürün deliğine denir.

يُبُوسٌ [Yubūs] (yā'nın zammıyla) Arz-ı

Şenū'e'de bir mevzi'dir.

الْيَابِسُ [el-Yābis] Ḥakīm b. Cebele el-'Abdī

nām kimsenin kılıcı ismidir. Ve Baḥr-i Rūm'da bir kuru adanın ismidir ki tülen

otuz mīl ve 'arzen yirmi mīl yeri müştemildir ve onda bir güzel belde vardır.

Şārih der ki Endelus cezāyirindendir.

الْإِيْبَاسُ [el-ībās] (hemzenin kesriyle) Ku-

rutmak ma'nāsınadır; yukālu: أَيْبَسَ الشَّيْءُ

إِذَا جَفَفَهُ Ve sükūt eylemek ma'nāsına

müsta'emeldir ki tecfif-i lisān eder; tekūlu:

أَيْبَسَ يَا رَجُلٌ كَأَكْرَمِ أَي اسْكُتْ

أَيْبَسَتْ Kurumak ma'nāsınadır; yukālu: أَيْبَسَتْ

الْأَرْضُ إِذَا يَبِسَ بَقْلُهَا

Ma'nāsınadır; yukālu: أَيْبَسَ الْقَوْمُ إِذَا سَارُوا فِي

الْأَرْضِ الْيَابِسَةِ

الْيَيْبِسُ [et-teybīs] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vez-
ninde) Bu dahi bir nesneyi kurutmak
ma'nāsınadır; yukālu: يَيْبَسُ الشَّيْءُ إِذَا جَفَّفَهُ

[ي س س]

الْيَيْسُ [el-yess] (yā'nın fethi ve sīn'in
teşdīdiyle) Gezmek ma'nāsınadır; yukālu:
يَيْسُ الرَّجُلُ يَيْسًا إِذَا سَارَ

BĀBU'S-ŞĪNĪ'L-MU'CEME

(بَابُ الشَّيْنِ الْمُعْجَمَةِ)

ش

FASLU'L-HEMZE

(فَصْلُ الْهَمْزَةِ)

[أ ب ش]

الْأَبْشُ [el-ebş] (hemzenin fethi ve bā'nın sükunuyla) Biriktirmek ma'nāsınadır; yukālu: أَبْشُ الشَّيْءِ أَبْشًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا جَمَعَهُ

التَّأْبِشُ [et-te'bīş] Bu dahi biriktirmek ma'nāsınadır; yukālu: أَبْشُهُ بِمَعْنَى أَبْشُهُ
Ve karışık ve şūrîde kelimât eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: أَبْشْتُ كَلِمًا أَي أَخَذْتُهُ
أَخْلَاطًا

الْأُبَاشَةُ [el-ubāšet] [sumāmet] vezninde) Cemā'at-i insāniye denir ki murād ahlāt-ı ecnāstır; yukālu: جَاءَتْ أُبَاشَةٌ مِنَ النَّاسِ
أَي جَمَاعَةٌ

الْأَبِشُ [el-ābiş] [hābiş] vezninde) Şol adama denir ki bir adamın avlu-yı beytini ve kapısı önünü envā'-ı ta'am u şarābla tezyin eder ola.

[أ ت ش]

أَتَشُ [Eteş] (hemzenin ve tā-i fevkiyyenin fethiyle) Muhaddisinden Muḥammed ve 'Alī ibney el-Ḥasen eş-Şaġānī el-Enbārī cedlerinin ismidir.

الْأَتَيْشَةُ [el-uteyšet] [cuheyne] vezninde) Zu'āfā-yı kavmden harb ve kītāle hāzır olmayan kimseye denir; yukālu: هُوَ
أَتَيْشَةٌ أَي حَارِصٌ ضَعِيفٌ مِنَ الْقَوْمِ

[أ ر ش]

الْأَزْشُ [el-erş] (hemzenin fethi ve rā'nın sükunuyla) Diyete denir ki hūn-bahādır; yukālu: وَجِبَ فِيهِ الْأَزْشُ أَي الدِّيَةُ
Şārih cirāhat diyetine tahsīs eylemiştir. Ve

أَزْشُ [erş] Tırmalamak ma'nāsınadır; yukālu: أَرَشَ وَجْهَهُ أَرَشًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا خَدَشَهُ

Ve diyet istemek ma'nāsınadır; yukālu: أَرَشَ الرَّجُلُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا طَلَبَ بِالْأَرَشِ Ve hakkı ibtāl için verilen rüşvete denir; yukālu: أَعْطَا فِيهِ الْأَرَشَ أَيِ الرِّشْوَةَ Ve nizāc ve ihtilāf ve husūmet ma'nāsınadır; yukālu: بَاعَ الثُّوبَ بِالْأَرَشِ وَهُوَ مَا نَقَصَ الْعَيْبُ مِنْهُ Ve satılık olan metā'dan 'ayb sebebiyle aşağı varılan pahaya itlāk olunur ki nizāc ve husūmeti müstelzimdir; yukālu: مَا نَقَصَ الْعَيْبُ مِنْهُ selāmeti şartıyla ba'de'l-iştirāc 'aybına muttali'ce oldukça semen-i medfū'undan istirdād eylediği bir mikdār akçeye itlāk olunur ki diyeti menzilesinde olur; yukālu: رَدَّ أَرَشَ السَّلْعَةِ وَهُوَ مَا يُدْفَعُ بَيْنَ السَّلَامَةِ وَالْعَيْبِ فِي رَدِّ السَّلْعَةِ Ve kıskırtmak ma'nāsınadır; yukālu: أَرَشَ عَلَيْهِ أَرَشًا إِذَا أَعْرَاهُ müsta'meldir; yukālu: مَا أَدْرِي أَيُّ الْأَرَشِ هُوَ أَيُّ الشَّيْءِ بِالْشَّيْءِ

أَيُّ الْخَلْقِ الْمَأْرُوشُ [el-me'rūş] Mahlūk ma'nāsınadır.

أَرِشُ [Āriş] [صَاحِبٌ] [şāhib] vezninde) Bir dağın adıdır.

أَتَارِشُ [et-te'rīş] Āteşi ölçerip 'alevlendirmek ma'nāsınadır; yukālu: أَرَشَ النَّارَ إِذَا أَرَتْهَا

الْإِئْتِرَاشُ [el-i'tirāş] [إِفْتِعَالٌ] [ifti'āl] vezninde) Cirāhat zımında diyet almak ma'nāsınadır; tekūlu: إِيْتَرَشَ مِنْهُ خُمَاشَتَكَ يَا فَلَانُ أَيُّ حُدِّ أَرَشِهَا rāzī ve münkād olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِيْتَرَشَ لِلْخُمَاشَةِ أَيِ اسْتَسَلَّمَ لِلْأَرَشِ كَمَا يُقَالُ: اسْتَسَلَّمَ لِلْقَضَايِصِ

[أشش]

الْأَشُّ [el-eşş] (hemzenin fethi ve şin'in teşdidıyla) Kuru ekmeğe denir; tekūlu: أَكَلْتُ أَشًّا أَيُّ حُبْرًا يَابَسًا Ve bir şerr ve kerīhe zımında kıyām ve hareket eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَشُّ الْقَوْمِ أَشًّا مِنَ النَّابِ

هَشٌّ [heşş] Ve الْأَوَّلُ إِذَا قَامُوا وَتَحَرَّكُوا لِلشَّرِّ ma'nāsınadır ki değnekle ağaçtan yaprak silkmektir; yukālu: أَشُّ عَلَى عَنَمِهِ بِمَعْنَى هَشٌّ يَغْنِي خَبْطَ الْوَرَقَةِ بِالْعَصَا

الْأَشَاشُ [el-eşāş] ve

الْأَشَاشَةُ [el-eşāšet] (hemzelerin fethiyelerle) هَشَاشٌ [heşāş] ve هَشَاشَةٌ [heşāšet] ma'nāsınadır ki şen ve neşāt-mend olmaktadır 'ibārettir.

الْإِشُّ [el-işş] (hemzenin kesriyle) إِشٌّ [iss] ma'nāsınadır ki sīn bābına zıkr olundu; tekūlu: الْحِجُّ بِالْإِشِّ أَيِ الْحِجِّ بِالْإِشِّ يَعْني الشَّيْءَ بِالشَّيْءِ

[أقش]

أُقَيْشٌ [Uqayş] [زُبَيْرٌ] [zubeyr] vezninde) 'Ukl kabilesinden bir cemā'atin pederi isimdir. Ve Hāriş b. Uqayş yāhūd Vuqayş ashābındandır. Ve

جَمَالُ بَنِي أُقَيْشٍ [cimālu Benī Uqayş] Bir cins soysuz develerdir ki her nesneden ürker olurlar.

[أوش]

أَوْشٌ [Uş] (hemzenin zamme-i gayri müşbe'asıyla) Fergāna eyāletinde bir beldedir; muhaddisinden Mes'ūd b. Maşūr ve Muḥammed b. Aḥmed b. 'Alī ve 'Alī b. 'Osmān eş-Şehīdī ve el-Ḳudve 'Alī b. Muḥammed b. 'Alī el-Uşiyūn oradandır. Mütercim der ki 'ilm-i 'akā'idde «يَقُولُ الْعَبْدُ فِي بَدَأِ الْأَمَالِي» beytiyle musaddar olan manzūme-i meşhūrenin nāzımı 'Alī b. 'Osmān b. Muḥammed b. Selmān el-Uşī, Şehīdī-i mezkūrdur. Bi-tevfikihi ta'ālā cāmi' ve müşbi' şerhi hizmetine bu fakīr muvaffak olmuş idim. Ba'de'l-itmām Merḥu'l-Me'ālī fī Şerhi'l-Emālī ile tesmiye olunup bi-hamdihī ta'ālā hāliyen

ümmet-i Muḥammed ondan müstefid olurlar.

FASLU'L-BĀ'Ī'L-MUVAHHADE

(فَضْلُ الْبَاءِ الْمَوْحَدَةِ)

[ب أش]

الْبَاشُ [el-beʃ] (bā'nın fethi ve hemzenin sükünuyla) Bir adamı 'ale'l-gaflet yere yıkmak ma'nāsınadır; yukālu: **بَيْسَهُ بِأَشًا مِنْ** أَخَذَهُ فُضْرَعَهُ إِذَا صَرَغَهُ عَقْلَهُ Ve bir adamı öte kakmak ma'nāsınadır; tekülü: **مَا بِأَشْتُهُ بِشَيْءٍ أَيَّ** مَا دَفَعْتُهُ yukālu: **مَا بِأَشٍ مِنْ أَيِّ مَا امْتَنَعَ**

الْمُبَاءِشَةُ [el-mubā'ešet] [mufā'alet] vezninde) Bir adamı kapıp yere yıkıp o adam ona aslā bir nesne yapmayıp epsem olmak ma'nāsınadır; yukālu: **بَاءَشَ فُلَانًا إِذَا** أَخَذَهُ فَضْرَعَهُ وَلَمْ يَضْعَعْهُ شَيْئًا

بِشَّةُ [Bi'šet] (bā'nın kesriyle; hemzeyi yā'ya kalble **بِيشَةُ** [bīšet] dahi derler) Yemen'de bir arslan yatağı yerin ismidir. Fārisīde bīşe ormana denmekle zāhiren mu'arrebdir.

[ب ح ش]

الْبَحْشُ [el-baḥş] (vaḥş) vezninde) Leys rivāyeti üzere birikmek ma'nāsınadır; yukālu: **بَحَسَ الْقَوْمُ بَحْشًا مِنَ** الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا اجْتَمَعُوا Ve bunda Leys'i sā'irleri tahtı'e eyledi. Ve bazıları dediler ki savāb olan **تَحَبُّشٌ** [teḥabbuş] olmaktadır.

[ب ذ ش]

الْبَاذِشُ [el-Bāziş] (zāl-ı mu'ceme ile **صَاحِبٌ** [şāḥib] vezninde) Esmādandır: Ebū 'Abdullāh Muḥammed b. el-Bāziş, nuhāt-ı Mağrib'dendir.

[ب ر خ ش]

الْبِرْخَاشُ [el-birḥāş] (bā'nın kesriyle) Kardeşlik ve gıriv ve kavga ve hengāme

ma'nāsınadır; yukālu: وَقَعُوا فِي حِزْبَانِشِ Mütercim der ki zāhiren birhāş-ı Fārisî mu'arrebidir ki cenk ve kavga ma'nāsınadır.

[ب ر ش]

الْبُرْشُ [el-berēş] (fethateynle) ve

الْبُرْشَةُ [el-burşet] (غُرْفَةٌ [gurfet] vezninde) At kısmının tüylerinde olan hurde hurde alaca beneklere denir ki sā'ir levnine muhālif olur; sis ta'bīr olunur. Ba'zı kır atlarda bakla kır ve sisli kır ta'bīr ederler; yukālu: لَهُ فَرَسٌ فِي جِلْدِهِ بَرَشٌ وَبُرْشَةٌ وَهُوَ Ve tırnakta hādīs olan beyāzlığa denir.

الْأَبْرَشُ [el-ebreş] (أَحْمَرٌ [aḥmer] vezninde) ve

الْبُرَيْشُ [el-berīş] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Vasflardır, sisli ata denir; yukālu: فَرَسٌ Ve أبرش وبريش أي فيه برش

أَبْرَشُ [Ebreş] Mülük-i 'Arabdan Cezīme'nin lakabıdır. أَبْرَضٌ [ebraş] olup lākin nās أَبْرَضٌ [ebraş] ta'bīrinden ihtirāz eylemeleriyle أَبْرَضٌ [ebraş] bedeli أَبْرَشُ [ebreş] ile tavsīf eylediler. Ve

أَبْرَشُ [ebreş] Muhtelifü'l-elvān ve kesīrū'n-nebāt mekāna itlāk olunur; yukālu: مَكَانٌ أَبْرَشٌ أَيُّ مُخْتَلِفِ الْأَلْوَانِ كَثِيرِ النَّبَاتِ

الْبُرْشَاءُ [el-berşā] أَبْرَشُ [ebreş]in müennesidir; ve yukālu: أَرْضٌ بَرْشَاءٌ أَيُّ Ve nebātātü firāvān olan seneye vasf olur; yukālu: سَنَةٌ بَرْشَاءٌ Ve nās 'alā-kavlin cemā'at-i insāniye itlāk olunur; tekūlu: مَا أَذْرِي مِنْ أَيِّ Ve الْبُرْشَاءُ هُوَ أَيُّ مِنْ أَيِّ النَّاسِ أَوْ مِنْ أَيِّ جَمَاعَتِهِمْ

بُرْشَاءُ [Berşā] Zuhl ve Şeybān ve Kaysu Benī Şa'lebe nām kimselerin vālidelerinin lakablarıdır. Vüçüdünde بَرَشٌ [bereş] ol-

duğundan yāhūd ortağı olan hatunla miyānlarında ihtilāf vukū'undan telkīb olunmuştu. Ve mezbūrlara بَنُو الْبُرْشَاءِ [Benu'l-Berşā] itlāk olunur.

[ب ر ط ش]

الْمُبْرِطُشُ [el-mubertiş] (ism-i fā'il bünye-siyle) Dellāla, 'alā-kavlin bāyi' ile müşteri beyninde olan miyāncıya denir: وَكَانَ عُمُرٌ وَرَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فِي الْجَاهِلِيَّةِ مُبْرِطُشًا أَيُّ دَلَالًا أَوْ سَاعِيًا بَيْنَ الْبَائِعِ وَالْمُشْتَرِي أَوْ هُوَ بِالسِّينِ الْمُهْمَلَةِ

[ب ر غ ش]

الْبُرْغَاشُ [el-berğaş] (ğayn-ı mu'ceme ile جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Sivrisineğe denir.

الْإِبْرِغْشَاءُ [el-ibriğşā] (إِقْشِعْرَارٌ [ikşic'rār] vezninde) Hasta yāhūd mecrüh sağalmakla kalkıp gezmeğe başlamak ma'nāsınadır; yukālu: يُبْرَغَشُّ الرَّجُلُ مِنْ مَرَضِهِ إِذَا بَرَأَ وَأَنْدَمَلَ وَقَامَ وَمَشَى

[ب ر ق ش]

أَبُو بَرَاكِشٍ [ebū berākīş] (bā'nın fethiyle) Kirpiye şebih bir küçük tā'ir-i berrīye itlāk olunur ki yeleklerinin yukarısı begāyet ak ve ortası kırmızı ve aşağısı siyāh olur. Bir nesneden korkup belinle-dikte tüyleri kabarıp tāvus gibi günāgün elvānla mütelevvin olur. Zikri ātī ihtilāf-ı elvān ma'nāsındandır. Bu cihetle televvün tabī'ati olan adama أَبُو بَرَاكِشٍ [ebū berākīş] itlāk ederler.

الْبُرْقِشُ [el-birkiş] (زَبْرُجٌ [zibric] vezninde) Bir başka kuş ismidir ki شُرْشُورٌ [şurşūr] dahi derler, māddeinde zikr olundu. Ve

بِرْقِشُ [Birkiş] Teym kabilesinden bir şā'ir ismidir.

الْبُرْقِشَةُ [el-berkaşat] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Perākende olmak ma'nāsınadır;

yukālu: بَرَقَشَ الْقَوْمُ إِذَا تَفَرَّقُوا Ve halt-ı kelām eylemek ma'nāsınadır; yukālu: بَرَقَشَ الْكَلَامُ إِذَا خَلَطَهُ Ve nesne yemeğe teveccüh ve ikbāl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: بَرَقَشَ عَلَى أكلِ الطَّعَامِ إِذَا أُقْبِلَ عَلَيْهِ Ve münakkaş nesnenin levni muhtelif olmak ma'nāsınadır; yukālu: بَرَقَشَ لَوْ الْأَرْقَشِ إِذَا اخْتَلَفَ

براقش [Berākiş] (bā'nın fethiyle) Bir kancık kelbin ismidir. «عَلَى أَهْلِهَا دَلَّتْ بَرَاقِشُ» ve «عَلَى أَهْلِهَا تَجَنَّبِي بَرَاقِشُ» meselinin menşei'dir. Kelb-i mezbûrun sâhibi üzerine sū-i kasd ile bir gece düşman zuhûr edip lâkin zulmet-i leyden hânesini görmeyip mübâ'adet üzere iken kelb-i mezbûr at ayaklarının taptabına ürmekle düşmanlar dönüp kelb âvâzıyla sâhibini şeb-hûn ve gâret eylemekle kelâm-ı mezbûr mesel olmuştur. Bir kimse zararı kendi üzerine 'â'id olan bir 'amel işledikte darb olunur.

Ba'zılar dedi ki بَرَاقِشُ [Berākiş], Loqmân b. 'Ād'ın zevcesi ismidir ki vaktinin meliki idi. Bir gün Loqmân sefere gidip mezbûreyi cā-nişin vaz' eyledi. Ve mukaddemā Loqmân bir mahsûs mekân ta'ayîn eylemişti ki 'ale'l-gaflet bir taraftan bir hâdisе zuhûr eylese hemân orada tütün kaldırıp bu vechile etrâf ve eknâfta 'asākiri fi'l-hâl müctemi' olurlar idi. Loqmân sefere gittikten sonra cāriyeler bir gece zevk tarikiyle yine mekân-ı merkûmda tütün kaldırmalarıyla etrâfta bulunan 'askerler bir 'arıza zuhûru mülâhazasıyla 'ale'l-'âde müctemi' oldular. Berākiş keyfiyete vākıf oldukta erbâb-ı umûr kendisine fi'l-i merkûm cāriyelerin 'abes ve lehvlerinden neş'et eyledi diye 'askerler ircâ' olunsâ min ba'd ciddi hezle haml edecekleri derkâr olmakla ser-rişte vermeyerek bun-

lara bir iş bulmak lâzime-i hâldendir diye irâ'et-i maslahat eylediklerinde mezbûre dahi tîz elden bir binâ tasmiim ve müctemi' olan 'askeri o binâ bünyânına ta'ayîn eyleyip çend rûz zarfında hitâm-pezîr eylediler. Vaktâ ki Loqmân seferden 'avdet edip binâ-yı mezbûrun aslından istifsâr eyledikte, Berākiş dahi sûret-i hâli beyân eylemekle Loqmân kelâm-ı mezbûru irâd eyledi.

Ve ba'zılar dedi ki mezbûre Berākiş vākı'ā Loqmân-ı merkûmun zevcesi idi. Ve Loqmân'ın kavmi kat'ā deve kısmının etini ekl eylemezler idi. Ve Loqmân'ın Berākiş'ten bir oğlu var idi. Bir gün Loqmân ile Berākiş'in karındaşlarını görmeğe gidip ve Berākiş dahi berâber idi. Mezbûrların hânelerine varıp misâfir olduklarında ikrâmen bir deve zebh ve tabh eylediler. Gulâm-ı mezbûr bir etli kemik alıp Lokmân'a getirdi. Loqmân ekl eyledikte be-gâyet hoşlanıp "Müddetü'l-ömr böyle latîf et yemedim, bu nedir?" diye su'âl eyledikte o dahi kendisi için zebh olunan devenin eti olduğunu beyân eylemekle, Berākiş «جَمَلٌ فَاجْتَمِلُ» ya'nî "Sen bize bundan sonra cemel it'âm edip ve sen dahi ondan ekl eyle" dedi. Ve Berākiş'in develeri pek çok idi. Min ba'd Loqmân mezbûrenin ve birâderlerinin ve kavm ve kabîlesinin develerini zebh ve ekl eylemeğe mübâderet eylemekle kelâm-ı mezbûr irâd olundu. Ve

براقش [Berākiş] ve هَيْلَانُ [Heylān] (سَيْلَانُ) [seylān] vezninde) Yemen'de iki dağın yâhüd iki vâdinin adıdır. Ve iki kadîm belde ismidir ki hâlen harâbedir.

التَّبْرِقُشُ [et-teberkuş] (تَدَخْرُجُ) [tedahruc]

vezninde) Bir nesneye dürüşmek ma'nāsınadır; yukālu: بَاطِشُهُ إِذَا عَالَجَهُ Ve iki kimse güreşçiler gibi birbirini kavramak için ellerini uzatıp uğraşmak ma'nāsınadır; yukālu: بَاطِشًا إِذَا مَدَّ كُلُّ مِنْهُمَا يَدَهُ إِلَى صَاحِبِهِ لِيَبْتَطِشَ بِهِ

التَّبْطِشُ [et-tebatuş] [تَفْعُلُ] [tefa^{cu}l] vezninde) Devenin yükü pek ağır olup ve yorulmak sebebiyle altında kımıldanmaz derecesine varmakla ayaklarını sürüyerek yürümek ma'nāsınadır; yukālu: إِنَّ الرِّكَابَ تَبْطِشُ بِأَحْمَالِهَا أَي تَزْحَفُ بِهَا لَا تَكَادُ تَتَحَوَّكُ Bunun aslı تَبْطِشُ idi ki fi'l-i muzārî'dir.

[ب غ ش]

الْبَغْشَةُ [el-bağşet] (bā'nın fethi ve ğayn-ı mu'cemenin sükūnuyla) Za'rif yağan yağmura denir ki çisinti ta'cīr olunur; tekūlu: جَاءَنِي وَفِي السَّمَاءِ بَعْشَةٌ أَي مَطَرَةٌ صَعِيفَةٌ

الْبَغْشُ [el-bağş] [نَفْسٌ] [naqş] vezninde) Bulut çisinti yağdırmak ma'nāsınadır; yukālu: بَعَشَتِ السَّمَاءُ بَعْشًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا أَمْطَرَتِ الْبَعْشَةَ Ve çocuk ağlamsıyarak anasına yāhūd babasına koşmak ma'nāsına müsta'emeldir; yukālu: الصَّبِيُّ يَبْغِشُ إِلَى أُمِّهِ إِذَا أَجْهَشَ إِلَيْهَا Ve hānenin bacasından zerre ta'cīr olunan ince toz girmek ma'nāsına müsta'emeldir; yukālu: بَعْشَ الْهَبَاءِ فِي الْكُوَّةِ إِذَا دَخَلَ فِيهَا

الْبَاغِشُ [el-bāğiş] [بَاطِشٌ] [bātiş] vezninde) Çisinti vech üzere yağar olan yağmura denir; yukālu: بَعْشَةٌ مَطَرٌ بَاغِشٌ أَي دُو بَعْشَةٍ [bağşet] lafzında tā' vahdet içindir.

[ب ق ش]

الْبَقْشُ [el-baqş] [نَفْسٌ] [naqş] vezninde) Bir şecer ismidir ki Fāriside ona hoş-sāy derler. Şārih der ki sīn-i mūhmele ile بَقْشٌ [baqş] dedikleri olmak zāhirdir.

[ب ك ش]

الْبَكْشُ [el-bekş] [نَفْسٌ] [naqş] vezninde) Devenin ayağı bağıni çözmek ma'nāsınadır; yukālu: بَكَشَ عِقَالَ بَعِيرِهِ بَكْشًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا حَلَّ

[ب ل ط ش]

بَلَاطُنُشُ [Belāṭunuş] (bā'nın fethi ve ṭā' ve nūn'un zammıyla) Şām ülkesinde bir belde-i sagīre ismidir; hısn ve eşcār ve 'uyūnu müştemeldir.

[ب ن ش]

الْبَنْشُ [el-benş] (bā'nın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Bir işte sölpüklük edip gevşek deprenmek ma'nāsınadır; yukālu: بَنَشَ فِي الْأَمْرِ بَنْشًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا اسْتَوَخَى فِيهِ

التَّبْنِيشُ [et-tebnīş] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) **بَنْشٌ** [benş] ma'nāsınadır, lākin bu bābda isti'māli ondan ekserdir; yukālu: بَنْشَ الْأَمْرِ بِمَعْنَى بَنْشَ

الْبَنْشَى [el-Benşā] [سَكْرَى] [sekrā] vezninde) Mūte'ahhīrīn-i muhaddisīnden Şāmiyyū'l-asl 'Abdulmun'im el-Bustī lakabıdır.

[ب و ش]

الْبَوْشُ [el-bevş] (bā'nın fethi ve vāv'nın sükūnuyla) Karışık cemā'ate, 'alā-kavlin kabā'il-i muhtelifeden müctemī' olana mahsūstur yāhūd mutlakan nās-ı kesīre denir; bā'nın zammıyla da cā'izdir; yukālu: جَاؤُوا فِي بَوْشٍ أَي جَمَاعَةٍ مُخْتَلِطَةٍ أَوْ لَا يَكُونُ إِلَّا مِنْ وَهْدَةٍ وَهْدَةٍ أَوْ الْكَثْرَةَ مِنَ النَّاسِ Ve minhu yukālu: بَوْشٌ بَابِشٌ Ve bir babanın oğullarına itlāk olunur, bir araya gelip biriktikleri hāle yukālu: هَذِهِ الْخُضَارُ بَوْشٌ أَي بَنُو أَبِي وَذَلِكَ إِذَا اجْتَمَعُوا

بَوْشٌ [bevş] Mışır diyārına mahsūs bir nev ta'am ismidir; buğday ile mercimeği ka-

rıştırıp bir zenbilde gasl eyledikten sonra bir destî içre vaz' edip fırında tabh ederler. Ve

بُوْشُ [bevş] Ecnās-ı muhtelifle adamların gıriv ve kavga ve feryādlarına denir; tekūlu: مَا هَذَا الْبُوْشُ أَيَّ صَجِيحُ الْأَخْلَاطِ مِنَ النَّاسِ Ve bu ma'nāda masdar olur; yukālu: بَاشَ تَرَكْتُهُمْ هَوْشًا بُوْشًا أَيَّ إِذَا ضَجُّوا Ve Yahyā b. Es'ad b. Bevş el-Bevşī ki ceddine mensūbdur, muhaddisīndendir. Ve

بُوْشُ [bevş] Bir kimseye el ile bir nesne sunmak ma'nāsındadır; yukālu: بَاشَ إِذَا أَهْوَى إِلَيْهِ بَشِيءٍ

الْبُوْشِي [el-bevşīyy] (yā-yı müşeddede ile) Fakīr ve kesirü'l-ayāl adama denir; yukālu: رَجُلٌ بُوْشِيٌّ أَيَّ فَقِيرٌ مُعِيْلٌ Ve sefīle ve fūrū-māye kimseye denir; bunda bā'nın zammıyla da lügattir; yukālu: هُوَ بُوْشِيٌّ أَيَّ مِنْ حُقْمَانَ النَّاسِ وَدَهْمَائِهِمْ

التَّبَاوُشُ [et-tebāvuş] **تَتَاوُشُ** [tenāvuş] vezninde ve mürādifidir ki birbirine dest-dırāzlık eylemek ma'nāsındadır; yukālu: تَبَاوَشَا أَيَّ تَتَاوَشَا

الْإِنْبِيَّاشُ [el-inbiyāş] [infi'āl] vezninde) Bir nesneden tehāşī eylemekle irkilip burtulmak ma'nāsındadır; yukālu: هُوَ لَا يَنْبِيَّاشُ مِنْ شَيْءٍ أَيَّ لَا يَنْحَاشُ وَلَا يَنْقَضُ

التَّبْوِشُ [et-tebvīş] [tef'īl] vezninde) ve

التَّبَبُّوْشُ [et-tebevvuş] [tefa'ul] vezninde) Nās karışık olmak ma'nāsındadır; yukālu: بَوَّشَ الْقَوْمَ وَتَبَوَّشُوا إِذَا اخْتَلَطُوا

بُوْشُ [Büş] (bā'nın zammıyla) Mışır'da bir karyedir; yukālu: ثِيَابٌ بُوْشِيَّةٌ Orada nesc olunur. ve muhaddisinden 'Alī b. İbrāhīm el-Būşī oradandır.

[ب ه ش]

الْبَهْشُ [el-behş] (bā'nın fethiyle) [muql] dedikleri yemişin tāzesine denir ki devm ağacının semeridir, Hind ve Hicāz'da olur; kurusuna **خَشْلٌ** [ħaşl] derler. Ve

بَهْشٌ [behş] VASF olur, güler yüzlü, küşāderū, beşāsetli adama denir; yukālu: رَجُلٌ بَهْشٌ Ma'nā-yı ātīdendir. Ve

بِلَادُ الْبَهْشِ [Biladu'l-Behş] Diyār-ı Hicāz'a itlāk olunur, zikr olunan semer-i **بَهْشٌ** [behş] orada nābit olduğu için. Ve

بَهْشٌ [behş] Masdar olur, bir nesneyi sorup araştırmak ma'nāsındadır; yukālu: بَهْشَ Ve ārzūkerdesi olan nesneye ferah ve şevkle şitāb ve ikbāl eylemek ma'nāsındadır; yukālu: بَهْشَ إِلَيْهِ إِذَا اِزْتَاَحَ لَهُ وَخَفَّ بِارْتِيَاَحَ بَهْشَ إِلَيْهِ إِذَا تَنَاوَلَهُ Ve bir kimse yalnızca ağlamağa yāhūd gülmeğe müteheyi' olmak ma'nāsındadır; yukālu: بَهْشَ الرَّجُلُ إِذَا تَهَيَّأَ لِلْبِكَاَاءِ Ve almak için bir nesneye el sunmak ma'nāsındadır; yukālu: بَهْشَ إِلَيْهِ إِذَا تَنَاوَلَهُ بِيَدِهِ Ve birikmek ma'nāsındadır; yukālu: بَهْشَ الْقَوْمَ إِذَا اجْتَمَعُوا

التَّبَهْشُ [et-tebehhuş] [tefa'ul] vezninde) Bu dahi birikmek ma'nāsındadır; yukālu: تَبَهَّشَ الْقَوْمَ إِذَا اجْتَمَعُوا

بُهَيْشٌ [Buheyş] [zubeyr] vezninde) Zu'r-Rumme nām şā'irin ceddī ismidir. Ve 'Alī b. Buheyş muhaddisīndendir.

بَهْوُشٌ [Behveş] [cervel] vezninde) Bir recül ismidir.

الْمُبَهْهَشُ [el-mubehheş] [mu'azzam] vezninde) Seyr-i serī ma'nāsına müsta'meldir, ictimāc

ma'nāsındandır; yukālu: سَيَرُ مُبَهَّشٌ أَي سَرِيْعٌ
 التَّبَاهُشُ [et-tebāhuş] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vez-
 ninde) İki kimse birbirine elleriyle birer
 nesne sunmak ma'nāsınadır; yukālu: تَبَاهَشَا
 بَيْنَهُمَا الشَّيْءَ إِذَا أَهْوَى كُلُّ مِنْهُمَا إِلَى الْأَخْرِ بِشَيْءٍ

[ب ي ش]

بَيْشٌ [Beyš] (bā'nın fethi ve yā'nın
 sükūnuyla) Bir mevzi' adıdır ki onda niçe
 ma'denler vardır.

بِيشٌ [Bīş] ve

بَيْشَةٌ [Bīšet] (bā'ların kesriyle) Tarīk-i
 Yemāme'de bir vādī ismidir ki arslan ya-
 tağıdır. Ve بَيْشَةٌ [bīšet] lafzı mehmūzen lü-
 gattir, niteki zikr olundu. Ve

بِيشٌ [bīş] Zencebīle şebīh bir nebāt ismidir
 ki tāzesi ve kurusu olur. Ve ekserī onda
 zehr-i kattāl hāsıl olur, ekl eden hayvānātı
 helāk eder. Ve tiryākı فَارَةُ الْبِيشِ [fāretu'l-
 bīş] dedikleridir ki onunla tagaddī eder.
 Ve bıldırcın kuşu dahi onu tenāvül eder ve
 aslā zarar eylemez. Ve دَوَاءُ الْمُسْكِ [devā'u'l-
 misk] dedikleri ma'cūn dahi ona mukāvim
 olur. İşbu بِيشٌ [bīş] dedikleri nebāt bilād-ı
 Çīn'de Helāhil nām dağda biter bir köktür,
 bu sebebden semm-i helāhil itlāk ederler,
 zehr-i kätildir; envā'ı vardır, Türkīde bıl-
 dırcın otu derler. Ve فَارَةُ الْبِيشِ [fāretu'l-bīş]
 ki Fārisīde bīş-i müş derler fāreye şebīh
 bir hayvāndır. 'İnde'l-ba'z cedvār dedik-
 leridir, bīş civārında olur ve onun tiryāk-ı
 def'isidir.

التَّبَيْشُ [et-tebyīş] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] veznin-
 de) Yüzü beyāz ve hūb ve dīl-ārā kılmak
 ma'nāsınadır; yukālu: بَيْشَ اللهُ وَجْهَهُ أَي بَيَّضَهُ
 وَحَسَّنَهُ

FASLU'T-TĀ'İ'L-FEVKİYYE

(فَضْلُ التَّاءِ الْفَوْقِيَّةِ)

[ت ر ش]

التَّرْشُ [et-terş] (tā'nın fethi ve fethateyn-
 le) Hafiflik ve bī-temkīnlik ve densizlik
 ve şelfelik, 'alā-kavlin bed-hūyluk ve buhl
 ve dīnnet ma'nāsınadır; tekūlu: مَا هَذَا التَّرْشُ
 Ve والتَّرْشُ أَي الْخَفَّةُ وَالنَّزْقُ أَوْ سُوءُ الْخُلُقِ وَالضَّنَّةُ

تَرَشَ [tereş] (fethateynle) Ma'nā-yı
 mezbūrda masdar olur; yukālu: تَرَشَ الرَّجُلُ
 تَرَشًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ ذَا تَرِيشٍ

التَّرِيشُ [et-teriş] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

التَّارِشُ [et-tāriş] Ma'nā-yı mezbūrdan
 sıfattır.

التَّرِشَاءُ [et-tirşā'] (tā'nın kesriyle) İpe de-
 nir, حَبْلٌ [ḥabl] ma'nāsına. Ve bu mu'tel ol-
 makla mevzi'-i zikri «ر،ش،ي» māddesidir.

[ت ل ش]

تَالِشٌ [Tāliş] (صَاحِبٌ [şāhib] vezninde)
 'Acemde Gīlān vilāyetinden bir eyālet
 adıdır.

[ت م ش]

التَّمَشُ [et-temş] (tā'nın fethi ve mīm'in
 sükūnuyla) Biriktirmek ma'nāsınadır;
 yukālu: تَمَشَ الشَّيْءُ تَمَشًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا جَمَعَهُ

FASLU'Ş-ŞĀ'Ī'L-MÜSELLESE (فَضْلُ الثَّاءِ الْمُثَلَّثَةِ)

[ث ب ش]

ثَبَّاشُ [Şubāş] [غُرَابٌ] [gurāb] vezninde) A'lām-ı ricāldendir, gūyā ki ثَبَّاتٌ [şubāş] maktübudur.

[ث ش ش]

الثَّشُّ [eş-seşş] (şā'nın fethi ve şīn'in teşdidıyla) Üfürülmüş tulumdan yel çıkarmak ma'nāsınadır; yukālu: ثَشَّ السِّقَاءَ وَفَشَّهُ إِذَا أَخْرَجَ مِنْهُ الرِّيحَ

FASLU'L-CĪM (فَضْلُ الْجِيمِ)

[ح أ ش]

الْجَاشُ [el-ceş] (cīm'in fethi ve hemzenin sükunuyla ve ba'zen hemzesiz ya'nī elifle isti'māl olunur) Bir nesneden havfla muztarib oldukta insānın yüreği oynayıp titremeğe denir; tekūlu: أَخَذَنِي مِنْهُ الْجَاشُ وَهُوَ رَوْاعٌ Ve insānın nefsi-nātikasına denir; yukālu: سَكَنَ جَاشُهُ أَي نَفْسُهُ Ve جَاشٌ [ceş] lafzının cem'i جُؤُوشٌ [cu'ūş] gelir. Ve

جَاشٌ [Ceş] Bir mevzi' adıdır. Ve masdar olur, bir nesneye teveccüh ve ikbāl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: جَاشَ إِلَيْهِ جَاشًا Ve hüzn yā havf sebebiyle yürek yerinden oynayıp kalkmak ma'nāsınadır; yukālu: جَاشَتْ نَفْسُهُ إِذَا ارْتَفَعَتْ مِنْ حُزْنٍ أَوْ فَرَحٍ

الْجُؤُوشُ [el-cu'şūş] [عُضْفُورٌ] [uşfūr] vezninde) Göğüse yāhūd vasatına denir ki yürek üzerine gelen yeri olur; yukālu: ضَرَبَ جُؤُوشُهُ أَي صَدْرَهُ أَوْ حَيْزُومَهُ Ve رَجُلٌ جُؤُوشٌ أَي غَلِيظٌ Ve

جُؤُوشُ اللَّيْلِ [cu'şūşu'l-leyl] Ve

جُؤُوشُ النَّاسِ [cu'şūşu'n-nās] Geceden ve insāndan bir bölüğe denir; yukālu: مَضَى جُؤُوشُ اللَّيْلِ أَي قِطْعَةٌ مِنْهُ وَمَرَّ جُؤُوشٌ مِنَ النَّاسِ أَي قِطْعَةٌ

[ح ب ش]

الْجَبِيشُ [el-cebş] (cīm'in fethi ve bā'nın sükunuyla) Tıraş eylemek ma'nāsınadır; yukālu: جَبَشَ الشَّعْرَ جَبِيشًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا حَلَقَهُ

الْجَبِيشُ [el-cebīş] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) Tıraş olmuş 'avret yerine denir; yukālu: رَكَبَ جَبِيشٌ أَي مَحْلُوقٌ

الْجَبَّاشُ [el-Cebbāš] (شَدَادٌ [šeddād] vezninde) Esmādandır: Muḥammed b. 'Alī b. Tārḥān b. Cebbāš muhaddisīndendir, kendiden oğlu Ḥāfız 'Abdullāh rivāyet-i hadīs eyledi.

[ج ح ر ش]

الْجَحْرَشُ [el-caḥreš] (جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Gövdesi kalın, a'zāsı dirnekli sıkı ata denir; yukālu: فَرَسٌ جَحْرَشٌ أَيْ غَلِيظٌ مُجْتَمِعٌ الْخَلْقِ

[ج ح ش]

الْجَحْشُ [el-caḥš] (cīm'in fethi ve hā-yı mühmelenin sükūnuyla) Deriye isābet eden nesneyi soyup sıyırmak ma'nāsındır, 'alā-kavlin bu tırmalamaktan aşağıca ki kaşımadır yāhūd tırmalamaktan ziyāde ki kazıyıp gidermektir; yukālu: جَحَشَ الْجِلْدَ جَحْشًا مِّنَ النَّابِ الثَّلَاثِ إِذَا سَحَجَهُ وَقَشَرَهُ مِنْ شَيْءٍ وَهُوَ كَالْحَدَشِ أَوْ دُونَهُ أَوْ فَوْقَهُ Ve

جَحْشٌ [caḥš] Eşek sıpasına denir ki cem'î جَحَاشٌ [ciḥāš] gelir ve جَحْشَانٌ [ciḥšān] gelir cīm'in kesriyle; mü'ennesi جَحْشَةٌ [caḥšet] tir. Ve atın tayına da itlāk olunur, مَهْرُ الْفَرَسِ [muhrü'l-feres] ma'nāsına. Ve cüsse ve endāmın taslak ve kalın ve yakışsızlığına denir; yukālu: فِي هَيْكَلِهِ جَحْشٌ أَيْ جَفَاءٌ وَغَلِظٌ Ve cihād ve gazā ma'nāsındır. Ve geyiğe itlāk olunur, ظَبْيٌ [zaby] ma'nāsına. Ve Cuheyne kabilesinden bir saḥābī ismidir. Ve Ümmü'l-mü'minīn Zeyneb ve birāderleri 'Abdullāh ve 'Abdu Benū Caḥş b. Ri'āb saḥābīlerdir, radiyallāhu 'anhum. Ve

جَحْشٌ [Caḥş] Ḥābūr kazāsında bir karyedir.

الْجَحْشَةُ [el-caḥšet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Şol yün pāresine denir ki çoban onu halka koluna sarıp ucundan eğirmeğe

başlar.

الْجَحْوُشُ [el-caḥveš] (جَزْوَلٌ [cervel] vezninde) Şol sabiye denir ki henüz a'zāsı tām olup kuvvetlenmemiş ola; yukālu: هُوَ جَحْوُشٌ وَذَلِكَ يُقَالُ لِلصَّبِيِّ قَبْلَ أَنْ يَشْتَدَّ

الْجَحِيْشُ [el-ceḥiš] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bir yana ve bir nāhiyeye denir. Bu ma'nādandır ki dā'imā kavmine karışmayıp onlardan başka alargaya nüzül eder olan adama جَحِيْشُ الْمَحَلِّ [caḥišu'l-maḥall] itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ جَحِيْشُ الْمَحَلِّ إِذَا كَانَ يَنْزِلُ نَاحِيَةً عَنِ النَّاسِ وَلَمْ يَخْتَلِطْ بِهِمْ

الْمَجْحُوشُ [el-meḥūš] Bir yanına bir 'āriza isābet eylemiş adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَجْحُوشٌ إِذَا أَصِيبَ شَيْئُهُ

جِحَاشٌ [Ciḥāš] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Esāmīdendir: Ciḥāš b. Şa'lebe, Gatafān kabilesinden bir cemā'atin pederidir.

الْجُحَيْشُ [el-cuḥayš] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) جَحْشٌ [caḥš]ın musaggarıdır, sıpacık demektir; ve minhu yukālu: هُوَ جُحَيْشٌ وَحِدَهُ Küçük sıpa kısmı nāstan ürküp dā'imā kaçınır olduğuna mebnī hod-re'y ve hod-pesend olup aslā bir kimse ile ihtilāt ve istişāre eylemez olan kimseye itlāk olundu, niteki وَحِدَهُ dahi bu makāmda müsta'meldir.

الْمُجَاحِشَةُ [el-mucaḥāšet] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'let] vezninde) Müdāfa'a ma'nāsındır; yukālu: جَاحِشَةٌ إِذَا دَافَعَهُ

الْإِجْحِنْسَانُ [el-içinşās] (إِجْحِنْسَانٌ [içinşās] vezninde) Çocuğun karnı pek büyümek ma'nāsındır; yukālu: إِجْحِنْسَانٌ بَطْنُ الصَّبِيِّ إِذَا عَظُمَ

[ج ح م ر ش]

الْجَحْمَرُشُ [el-caḥmeriš] (cīm'in ve mīm'in fethi ve rā'nın kesriyle) Pek yaşlı kocaka-

riya denir. Ve çirkîn ve taslak 'avrete denir. Ve emzikli tavşana denir, **أَزَنْبُ مُرْضِعٍ** ma'nāsına. Ve pek iri ve haşin engerek yılanına denir. Cem'i **جَحَامِيرُ** [cehāmīr] gelir ve musaggarında **جُحَيْمِرٌ** [cuhaymīr] denir. Şārih der ki her humāsīnin cem' ve tasgīrlerinde bu resme ahīri iskāt olunur ve eğer harf-i zā'id olursa zā'idi hazf evlādır.

[ج ح م ش]

الْجَحْمَشُ [el-caħmeş] [جعفر] [ca'fer] vezninde) ve

الْجُحْمُوشُ [el-cuħmūş] [عُضْفُورٌ] [ʿuşfūr] vezninde) Pek yaşlı kocakarıya denir.

[ج ح ن ش]

الْجَحْنَشُ [el-caħneş] [جعفر] [ca'fer] vezninde) Kalın ve galiz nesneye denir; yukālu: **مَرَّ الْأَنْعَى وَهُوَ جَرَشٌ** Ve bir recül adıdır.

الْجَحْنَشَةُ [el-caħnešet] [دَحْرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) ve

الْإِجْحِنَشَاشُ [el-içinşāş] [إِجْعِنَسَاسٌ] [iç'insās] vezninde) Çocuğun karnı büyümek ma'nāsınadır; sānide mübālaga vardır; yukālu: **جَحْنَشٌ بَطْنُ الصَّبِيِّ وَاجْحِنَشَشٌ إِذَا عَظَمَ**

[ج د ش]

الْجَدَشُ [el-cedş] (cīm'in fethi ve dāl'in sükūnuyla) Bir nesneyi almak için kendisine doğru çevirmek ma'nāsınadır; yukālu: **جَدَشَ الشَّيْءَ جَدَشًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَدَارَهُ لِيَأْخُذَهُ**

الْجَدَشُ [el-cedeş] (fethateynle) Toprağı kalın yere denir. Cem'i **أَجْدَاشٌ** [ecdāş] gelir. Ve lügat-ı mezbūre İbnu'l-Ḳaṭṭā' rivāyetidir.

[ج ر د ش]

جَرْدَشُ [Cerdeş] [جعفر] [ca'fer] vezninde) İbn Hızām'dır ki 'Arabdan bir batn

pederidir.

[ج ر ش]

الْجَرُوشُ [el-cerş] (cīm'in fethi ve rā'nın sükūnuyla) Bir nesneyi kaşıyıp kazımak ma'nāsınadır; yukālu: **جَرَشَ الشَّيْءَ جَرَشًا مِنْ** Ve bir nesnenin kabuğunu soyup gidermek ma'nāsınadır; yukālu: **جَرَشَ الشَّيْءَ إِذَا قَشَرَهُ** Ve deriyi düzeltmek için sürtüp ovuşturmak ma'nāsınadır; yukālu: **جَرَشَ الْجِلْدَ إِذَا دَلَكَهُ لِيَمْلَأَسَ** Ve bir nesneyi irice dövmek ma'nāsınadır; yukālu: **جَرَشَ الشَّيْءَ إِذَا لَمْ يُنْعَمَ دَقَّهُ** Ve tarakla konak dökülünce kadar başı tarayıp kazımak ma'nāsınadır; yukālu: **جَرَشَ رَأْسَهُ إِذَا حَكَهُ** Ve ağır ağır seğırtmek ma'nāsınadır; yukālu: **جَرَشَ الرَّجُلُ إِذَا عَدَا عَدُوًّا** Ve **جَرَشَ الْأَنْعَى** [cerşu'l-ef'ā] engerek yılanı derisini sürtündükte zuhūr eden hışırtısına denir; yukālu: **أَيُّ صَوْتٍ خُرُوجِهَا مِنَ الْجِلْدِ إِذَا حَكَتْ بَعْضُهَا بِبَعْضٍ** Ve gecenin evveliyile sülüsü beyninde olan mikdār-ı zamāna denir; bunda cīm'in zammıyla ve kesriyle ve fethateynle ve **ضَرَدٌ** [şurad] vezninde dahi lügattir; tekülü: **أَتَيْتُهُ بَعْدَ جَرَشٍ مِنَ اللَّيْلِ وَجَرَشٍ وَجَرَشٍ وَجَرَشٍ** Ve **وَجَرَشَ أَيُّ مَا بَيْنَ أَوْلَاهُ إِلَى ثُلَاثِهِ**

جَرَشُ [cerş] (feth-i cīmle) Āhīr-i leyle de ıtlāk olunur; yukālu: **أَتَاهُ بِجَرَشٍ مِنَ اللَّيْلِ أَيُّ** Ve **بِأَجْرٍ مِنْهُ**

جَرَشُ [Cerş] Bir mevzi' adıdır.

الْجَرِيشُ [el-cerīş] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) İri dövülmüş nesneye denir; yukālu: **شَيْءٌ جَرِيشٌ** Ve kılıç gibi keskin ve nāfiz kār-güzār adama denir; yukālu: **رَجُلٌ جَرِيشٌ** Ve iri ve taşlı tuza denir; yukālu: **مَلَحَ جَرِيشٌ إِذَا كَانَ لَمْ يُطَيَّبَ** Ve bir diş keçinin ismidir. Ve 'Abduḳays b. Hūfuf b. 'Abducerīş bir şā'irdir.

جَرَش [Cereş] (fethateynle) Ürdün nâhiyesinde bir beldedir.

جُرَش [Cureş] [صُرْدٌ] [şurad] vezninde) Yemen'de bir ülke adıdır, ondan a'lā sahtiyān ve deve zuhūr eder ve muhaddisinden bir cemā'at oradandır, Rebī'a b. 'Amr b. 'Avf el-Cureşî gibi.

جَرَشِي [Cereşiyi] (fethateynle ve yā-yı müşeddede ile) ve **حَرَشِي** [Hareşiyi] (hā-yı mühmele ile) 'Abdullāh b. 'Uleym b. Cenāb nām kimsenin oğullarıdır.

الْجَرِشَى [el-cirişşā] [زِمِكَى] [zimikkā] vezninde) Nefs ve zāt ma'nāsınadır; yukālu: كَرِيمُ الْجَرِشَى أَيِ النَّفْسِ

جُرَيْش [cureyş] [زُبَيْرٌ] [zubeyr] vezninde) Cāhiliyye'de bir putun ismidir.

جُرَاشَةٌ [Curāšet] [ثُمَّامَةٌ] [şumāmet] vezninde) Esāmīdendir: Temīm b. Curāşe ashābandandır. Ve Esed b. Curāşe muhaddisindedir.

الْجُرَاشُ [el-currāş] [رُمَانٌ] [rummān] vezninde) **جَارِشٌ** [cāriş] lafzından cem'dir ki cānī ma'nāsınadır, cināyet edici kimseye denir; yukālu: هُمْ جُرَاشٌ أَيِ جُنَاةٌ

الْإِجْرِشَاشُ [el-icrişşāş] [إِشْمِيزَاؤٌ] [işmizāz] vezninde) Bir kimse mehzül olduktan sonra eti cānı yerine gelip irileşmek ma'nāsınadır; yukālu: إِجْرَاشُ الرَّجُلِ إِذَا تَابَ Ve deve karın kasık salıp gereği gibi tavlınmak ma'nāsınadır; yukālu: إِجْرَاشَتْ الْإِبِلُ إِذَا امْتَلَأَتْ بُطُونُهَا وَسَمِنَتْ

الْمُجْرَاشَةُ [el-mucre'eşşet] (ism-i mef'ül bünyesiyle ki şāzdır, kıyās olan ism-i fā'il olmaktadır) Karın kasık salıp tavlınmış develere denir; yukālu: إِبِلٌ مُجْرَاشَةٌ أَيِ السَّمِينَةُ Ve bu أَخْصَنَ fi'lınden ism-i

mef'ül bünyesiyle مُخْصَنٌ [muşşan] geldiği gibi böylece şāzz olarak gelmiştir.

الْمُجْرِشُ [el-mucre'işş] (ism-i fā'il bünyesiyle) Yanları kalın insān ve hayvāna denir; yukālu: رَجُلٌ وَفَرَسٌ مُجْرِشٌ أَيِ الْعَلِيطِ الْجَنْبِ [إِفْتِعَالٌ] [ifti'al] vezninde) Kesb ü kār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: وَجَرَشَ لِعِيَالِهِ إِذَا كَسَبَ Ve bir şeyi uğurlayın kapmak ma'nāsınadır; yukālu: إِجْرَشَ الشَّيْءَ إِذَا اخْتَلَسَهُ

الْمُجْرَوِّشُ [el-mucrevveş] (mīm'in zammı ve rā ve vāv-ı müşeddedenin fethiyle) Vücūdun yanının ortasına denir; yukālu: ضَرَبَ فِي مُجْرَوِّشِهِ أَيِ أَوْسَطِ جَنْبِهِ

الْجُرَاشِشُ [el-curā'iş] [عُلَابِئٌ] [ulābi'et] vezninde) Pek iri nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ سُيِّئٌ جُرَاشِشٌ أَيِ ضَحْمٌ

[ج ر ف ش]

الْجَرَنْفَشُ [el-cerenfeş] [فَا'يْلَا سَمَنْدَلٌ] [semendel] vezninde) ve

الْجُرَافِشُ [el-curāfiş] [عُلَابِئٌ] [ulābi'et] vezninde) Cüssesi büyük tenū-mend adama denir, 'alā-kavlin yanları kaba adama denir; yukālu: رَجُلٌ جَرَنْفَشٌ وَجُرَافِشٌ أَيِ الْعَظِيمِ أَوْ الْعَظِيمِ جَرَنْفَشُ اللَّحِيَّةِ Ve kaba sakallı adama [cerenfeşu'l-lihyet] itlāk olunur; yukālu: إِنَّهُ لَجَرَنْفَشُ اللَّحِيَّةِ أَيِ ضَحْمُهَا

[ج ش ن ش]

الْجَشُّ [el-ceşş] (cīm'in fethi ve şīn'in teşdidiyle) Bir nesneyi bulgur gibi rīze rīze dövüp ufatmak ma'nāsınadır; yukālu: Ve جَشَّ الشَّيْءَ جَشًّا مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا دَقَّهُ وَكَسَرَهُ Ve değnekle vurmak ma'nāsınadır; yukālu: جَشَّ فَلَانًا بِالْعَصَا إِذَا ضَرَبَهُ بِهَا Ve süpürmek ma'nāsınadır; yukālu: جَشَّ الْمَكَانَ إِذَا كَسَنَهُ Ve kuyu ayırtlamak ma'nāsınadır; yukālu: Ve جَشَّ الْبُئْرَ إِذَا نَقَّاهَا

yaş çıkarmak ma'nāsınadır; yukālu: جَشَّ الكُيُونُ إِذَا امْتَرَاهُ وَاسْتَحْرَجَهُ Ve kuyunun içini gereği gibi silip süpürüp temiz eylemek ma'nāsınadır; yukālu: جَشَّ الْبُئْرَ إِذَا كَنَسَهَا وَنَقَّاهَا Ve

جَشَّ [ceşş] Dürüşt ve haşin taşlık yere denir; yukālu: مَوْضِعٌ جَشَّ أَي الْحَشِينُ الْحَجَارَةُ Ve

جَشَّ الدَّابَّةَ [ceşşu'd-dābbet] Davarın beline denir; yukālu: ضَرَبَ جَشَّ الْحِمَارِ أَي وَسَطَهُ Ve

جَشَّ الْفِقْرَ [ceşşu'l-fiḳar] Omurga kemiklerinin vasatına denir, niteki bu iki ma'nāda جَشَّانٌ [cuşşān] dahi denir cīm'in zammıyla.

الْإِجْشَاشُ [el-icşāş] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir nesneyi dövüp ufatmak ma'nāsınadır; yukālu: أَجَشَّ الشَّيْءَ إِذَا دَقَّهُ وَكَسَرَهُ Ve yerin nebātātı birbirine sarmasamak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أَجَشَّتِ الْأَرْضُ إِذَا التَّفَّ نَبْتُهَا

الْجَشَّجَشَّةُ [el-ceşşeşet] زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Bu dahi kuyuyu gereği gibi silip pāk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: جَشَّجَشَّ الْبُئْرَ إِذَا كَنَسَهَا وَنَقَّاهَا

الْجَشَّاشُ [el-ceşşāş] [şeddād] [şeddād] vezninde) Bulgur dövücüye denir. Ve Hāşim b. 'Abdulvāhid el-Ceşşāş el-Kūfi ve İbrāhīm b. el-Velīd el-Ceşşāş muhaddislerdir.

الْجَشَّيْشَةُ [el-ceşşeyšet] [sefīnet] vezninde) Bulgur ve yarma makülesine denir. Ve bulgur pilavına denir ki içine et yā hurmā kıyıp tabh olunmuş ola; yukālu: أَطْعَمْنَا الْجَشَّيْشَةَ وَهِيَ حِنْطَةٌ تُطْحَنُ جَلِيلًا فَتُجْعَلُ فِي قَدْرِ وَيُلْقَى فِيهَا لَحْمٌ أَوْ تَمْرٌ فَتُطْبَخُ

الْمِجْشَشُ [el-miceşş] ve

الْمِجْشَّةُ [el-miceşşet] (mīm'lerin kesriyle) El değirmenine denir.

الْجَشَّيْشُ [el-ceşşāş] [emīr] vezninde) Kavuta denir, سَوِيْقٌ [sevīḳ] ma'nāsına. Ve

bir recül ismidir.

جَشَّيْشٌ [Cuşeyş] زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Ashābdan İbnu'd-Deylemī ismidir ki ümerā-i Yemen'den idi; da'vā-yı nübüvvetle o tarafı ifsād eden Esved el-'Ansi nām kezzābın katli husüsünde i'ānet edenlerden idi. Ve Cuşeyş b. Mālik, Temīm kabilesindedir. Ve Cuşeyş b. Murr, Mezħic kabilesinden ve İbn 'Avf, Kināne ricāliindedir.

الْجُشُّ [el-cuşş] (cīm'in zammıyla) Dağa denir; cem'ci جَشَّاشٌ [cişāş] gelir cīm'in kesriyle. Ve جُشُّ اللَّيْلِ [cuşşu'l-leyl] geceden bir sâ'ata itlāk olunur; yukālu: مَضَى جُشُّ مَنْ اللَّيْلِ أَي سَاعَةٌ مِنْهُ Ve dudak gibi obrulup kalkmış kalınca tepe tarzında yere itlāk olunur. Ve Şūr ile Ṭaberiyye beyninde bir şehir ismidir. Ve Hicāz'da Cuşem kabilesi yurdunda bir küçük dağın adıdır. Ve Ece' nām dağın yānında bir dağın ismidir ki tepesinde 'Ad kavminin sahreden oyulmuş meskenleri ve āsar-ı 'acībeleri vardır.

جُشُّ أَعْيَارٍ [Cuşşu A'yar] Şerebbe etrafında bir mevzi' yāhūd bir şorak suyun adıdır.

الْجُشَّةُ [el-ceşşet - el-cuşşet] (cīm'in fetihiyle ve zammıyla) Bir semte birden tevecçüh ve 'azimet eden cemā'ate itlāk olunur. Ve bir kavmin bir mahalden kıyām ve hareketlerine denir; tekülü: شَهِدْتُ جُشَّةً Ve Ceşşe bint 'Abdulcebbār muhaddisedir.

الْجُشَّةُ [el-cuşşet] (cīm'in zammıyla) Şiddet-i savt ma'nāsınadır; yukālu: لِصَوْتِهِ جُشَّةٌ أَي شِدَّةٌ Ve genizden zuhūr eden kalın ve boğuk sese denir.

الْأَجْشُّ [el-eceşş] (fethateynle) Kalın sesli insāna ve ata ve ra'd ve sā'ir nesneye denir; yukālu: رَجُلٌ وَفَرَسٌ وَرَعْدٌ أَجَشُّ الصَّوْتِ أَي غَلِيظُهُ

Ve müsikīde usūl ve elhān sebk olunacak āvāzdan bir āvāze ye denir ki boğuksu ve galīzce olarak genizden hurūc eder.

الْجَشَاءُ [el-ceşşā'] أَجَشُّ [ecejşş]in mü'ennesidir. Ve

جَشَاءُ [ceşşā'] Çınraması yoğun yaya itlāk olunur; yukālu: قَوْسٌ جَشَاءٌ أَيْ الْغَلِيظَةُ الْإِزْنَانِ Ve şol düz ve yumuşak yere denir ki gerçi molozlu olup lākin hurmā dikmeğe salāhiyyeti ola; yukālu: أَرْضٌ جَشَاءٌ أَيْ سَهْلَةٌ ذَاتُ الْحَضْبَاءِ صَالِحَةٌ لِلنَّحْلِ

[ج ع ش]

الْجُعْشُوشُ [el-cu'şüş] (cīm'in zammıyla) Uzun adama denir. Ve bodura denmekle zıdd olur; yukālu: رَجُلٌ جُعْشُوشٌ أَيْ طَوِيلٌ ve yukālu: رَجُلٌ جُعْشُوشٌ أَيْ قَصِيرٌ bed-endām kimseye denir; دَمِيمٌ [demīm] ma'nāsına. Ve ince ve arık ve çelimsiz adama denir; yukālu: رَجُلٌ جُعْشُوشٌ أَيْ دَقِيقٌ نَحِيفٌ صَامِرٌ

[ج ف ش]

الْجَفْشُ [el-cefş] (cīm'in fethi ve fā'nın sükūnuyla) Bir nesneyi āhestece sıkmak, 'alā-kavlin parmakların uçlarıyla memeyi sıvamak ma'nāsınadır; yukālu: جَفَشَهُ جَفْشًا مِنْ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا عَصَرَهُ بَيْسِيرًا أَوْ هُوَ الْحَلْبُ بِأَطْرَافِ الْأَصَابِعِ

الْجَفْشِيشُ [el-Cifşīş] (فنديلٌ [kindil] vezninde) Ebu'l-Ḥayr Ma'dān b. el-Esved b. Ma'dīkereb eş-Şahābī lakabıdır.

[ج م ش]

الْجَمَشُ [el-cemş] (cīm'in fethi ve mīm'in sükūnuyla) Baş tıraş eylemek ma'nāsınadır; yukālu: جَمَشَ رَأْسَهُ جَمَشًا مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا حَلَقَهُ سَمِعْتُ مِنْ جَانِبِهَا جَمَشًا أَيْ صَوْتًا خَفِيًّا «لَا يَسْمَعُ فَلَانٌ أَذْنَا»

جَمَشًا» أَيْ أَذْنَى صَوْتٍ أَيْ لَا يَقْبَلُ نَضْحًا أَوْ مَغْنَاهُ «فيلān dīn ve dūnyāsına yarar pend ve nasihat kabūl eylemez yāhūd senin sözüne ve işine yaramayan sözlere kulak asmayıp kendisini sağırılığa vurur.» Ve

جَمَشَ [cemş] Parmakların uçlarıyla āhestece süt sağmak ma'nāsınadır; yukālu: جَمَشَ اللَّبَنَ إِذَا حَلَبَهُ بِأَطْرَافِ الْأَصَابِعِ Ve māhbūb ile lāg ve mülā'abe edip ötesini berisini sıkıştırmak ma'nāsınadır; yukālu: ظَلَّ يَجْمَشُ Ve bu حَلَبٌ [ḥalb]-i mezkūr ma'nāsındandır. Ve kuyunun örgüsüyle duvarı beynine جَمَاشٌ [cimāş] eylemek ma'nāsınadır; yukālu: جَمَشَ الْبُتْرُ إِذَا جَعَلَهَا جَمَاشًا Ke-mā se-yuzkeru.

الْجَمِيشُ [el-cemīş] (أميرٌ [emīr] vezninde) Tıraş olmuş 'avret yerine denir; yukālu: رَكَبَتْ جَمِيشٌ أَيْ مَحْلُوقٌ Ve nebāt eseri olmayan çıplak yere itlāk olunur; yukālu: مَكَانٌ جَمِيشٌ أَيْ لَا نَبَتَ فِيهِ

جَمِيشٌ [Cemīş] Mekke nāhiyesinde bir sahrā adıdır. Ve be-gāyet keskin hırızma-ya denir.

الْجَمُوشُ [el-cemūş] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Bu dahi pek keskin hammām otuna denir; tekūlu: اسْتَعْمَلْتُ فِي الْحَمَامِ جَمِيشًا وَجَمُوشًا: أَيْ نُورَةً خَالِقَةً Ve suyu etrāf ve nevāhīsinden çıkar olan kuyuya denir. Ve nebātātı ihrāk eden ıssı ve kurak seneye itlāk olunur; yukālu: بُوَّتُ جَمُوشٌ إِذَا كَانَتْ يَخْرُجُ مَاؤُهَا مِنْ نَوَاحِيهَا ve yukālu: سَنَةٌ جَمُوشٌ أَيْ مُحْرَقَةٌ لِلنَّبَاتِ

التَّجْمِيشُ [et-tecmīş] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bu dahi mahbūbla mülātafa edip orasını burasını sıkıştırarak oynaşmak ma'nāsınadır; yukālu: جَمَشَهُ إِذَا غَازَلَهُ وَلَاعَبَهُ

الْجَمَاشُ [el-cemmāş] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Şol zen-dosta denir ki her gör-

düğü hatuna harf-endâzlık edip ta'arruz eder ola, gūyā ki ablak ferc araştırır ola; yukālu: رَجُلٌ جَمَاشٌ أَيْ مُتَعَرِّضٌ لِلنِّسَاءِ كَأَنَّهُ يَطْلُبُ Ve الرِّكَبُ الْجَمِيشُ

جَمَاشٌ [Cemmāş] Bir recül ismidir.

الْجَمَشَاءُ [el-cemşā] (حَمْرَاءُ [ḥamrā] vezninde) Ferci büyük hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ جَمَشَاءُ أَيْ الْعَظِيمَةُ الرَّكَبِ

الْجِمَاشُ [el-cimāş] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Kuyunun içerisini taşla örürken kuyunun duvarıyla örgü beynine vaz^c ve üstüvār eyledikleri nesneye denir.

[ج ن ش]

الْجَنْشُ [el-cenş] (cīm'in fethi ve nūn'un sükūnuyla) Kuyunun mecmū^c suyunu çekmek ma'nāsınadır; yukālu: جَنْشَ الْبَيْتِ Ve bir kavm bir āher kavm tarafına teveccüh eylemek ma'nāsınadır; yukālu: جَنْشَ الْقَوْمِ إِلَى الْقَوْمِ Ve bir nesne kaba ve yoğun olmak ma'nāsınadır; yukālu: جَنْشَ الشَّيْءِ Ve şehvete gelmek ma'nāsınadır; yukālu: جَنْشَ الرَّجُلِ إِذَا تَأَقَّ Ve bir nesneden belinleyip havf eylemek ma'nāsınadır; yukālu: جَنْشَ مِنْهُ إِذَا فَرَعَ

جَنْشٌ [cenş] Mesāfesi karīb mekāna denir; جَانِشٌ [cāniş] dahi denir; yukālu: مَكَانٌ جَانِشٌ Ve sabāh vaktine, 'alā-kavlin seher vaktinin āhirine denir; tekūlu: أَتَانِي جَنْشًا أَيْ قَبْلَ الضُّبْحِ أَوْ آخِرَ السَّحْرِ Ve bir mahal kıtlık olmak ma'nāsınadır; yukālu: جَنْشَ الْمَكَانِ جَنْشًا مِنْ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَجْدَبَ Ve korkudan yürek yerinden kalkıp oynamak ma'nāsınadır; yukālu: جَنْشَتْ نَفْسُهُ لِمَمُوتِ أَيْ جَاشَتْ

الْجَنْشَةُ [el-cenšet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Molozlu kuyuya denir; yukālu: بَيْتٌ جَنْشَةٌ إِذَا

كَانَتْ فِيهَا حَضْبَاءُ

[ج و ش]

الْجَوْشُ [el-cevş] (cīm'in fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Göğüse denir; yukālu: ضَرَبَ جَوْشَهُ أَيْ صَدْرَهُ Ve geceden bir kıt'a-i 'azīmeye, 'alā-kavlin āhirine denir; yukālu: مَضَى جَوْشَ اللَّيْلِ أَيْ الْقِطْعَةَ الْعَظِيمَةَ مِنْهُ أَوْ آخِرَهُ Ve insānın beline denir; tekūlu: ضَرَبَ جَوْشِي أَيْ وَسْطِي Kezālik gecenin vasatına denir. Ve masdar olur, bütün gece gitmek ma'nāsına; yukālu: جَاشَ الرَّجُلُ يَجُوشُ جَوْشًا Ve إِذَا سَارَ اللَّيْلُ كَلَّةً

جَوْشٌ [Cevş] Belkayn b. Cesr bilādında bir dağın adıdır; munsarıftır ve kalilen gayr-i munsarıf olur. Ve bir mevzi^c adıdır.

الْجَوْشُ [el-cūş] (cīm'in zammıyla ve fet-hiyle) İnsānın göğsüne denir. Ve bir kabile yāhūd bir mevzi^c adıdır. Ve Tūs kazāsında bir karye adıdır.

جَوْشٌ [Cuveş] (زُفْرٌ [zufer] vezninde) Esferāyin kazāsında bir karye adıdır.

الْتَجْوِشُ [et-tecevvuş] (تَفَعَّلَ [tefa'ul] vezninde) Gecenin bir bölüğü geçmek ma'nāsınadır; yukālu: تَجَوَّشَ اللَّيْلَ إِذَا مَضَى مِنْهُ قِطْعَةٌ Ve bir arza duhül eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَجَوَّشَ فِي الْأَرْضِ إِذَا جَشَّ

الْمُتَجَوِّشُ [el-mutecevviş] (ism-i fā'il būn-yesiyle) Pek arık olmayan mehzüle denir; yukālu: هُوَ مُتَجَوِّشٌ أَيْ مَهْزُولٌ لَا شَدِيدًا

[ج ه ش]

الْجَهْشُ [el-cehş] (cīm'in fethi ve hā'nın sükūnuyla) ve

الْجُهْشُ [el-cuhūş] (قُعُودٌ [ḳu'ūd] vezninde) ve

الْجَهْشَانُ [el-ceheşān] Ağlamsiyarak kor-

ku ile bir kimseye doğru koşup sığınmak ma'nāsınadır, anasına ağlamsıyarak koşup sığınan sabī gibi yukālu: جَهَشَ إِلَيْهِ وَجَهَشَ جَهْشًا وَجَهُوشًا وَجَهَشَانًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالثَّلَاثِ إِذَا فَرَعَ إِلَيْهِ وَهُوَ يُرِيدُ الْبِكَاءَ كَالصَّبِيِّ يَفْرَعُ إِلَى أُمِّهِ

جَهَشَانٌ [ceheşān] Bir nesneden korkmak yāhūd korku ile kaçmak ma'nāsınadır; yukālu: جَهَشَ مِنَ الشَّيْءِ جَهَشَانًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا خَافَ أَوْ هَرَبَ

الْإِجْهَاشُ [el-ichāş] (hemzenin kesriyle) Bu dahi ağlamsıyarak bir kimseye koşup sığınmak ma'nāsınadır; yukālu: أَجْهَشَ أَجْهَشًا وَجَهَشَ أَجْهَشًا وَجَهُوشًا فُلَانًا إِذَا أَعْجَلَهُ

الْجَهْشَةُ [el-cehşet] [temret] [temret] vezninde) Akan göz yaşına denir; yukālu: مَا كَانَتْ بَهْشَةً إِلَّا وَبَعْدَهَا جَهْشَةٌ

الْجَاهِشَةُ [el-cāhişet] Bu dahi cemā'at-i insāniye denir; yukālu: جَاءَتْ جَهْشَةٌ وَجَاهِشَةٌ

الْجَهْوُشُ [el-cehūş] [şabūr] [şabūr] vezninde) Şol cüst ve çalāk adama denir ki hemān bir arzdan arz-ı uhrāya kopup güzerān eder ola; yukālu: رَجُلٌ جَهْوُشٌ أَيْ يَجْهَشُ مِنْ جَهْشٍ بَرَاذِلٌ إِلَى أَرْضٍ أَيْ يَتَقَلَّعُ وَيُسْرَعُ

[ج ي ش]

الْجَيْشُ [el-ceyş] (cīm'in fethi ve yā'nın sükūnuyla) ve

الْجَيْوُشُ [el-cuyūş] [ku'ūd] [ku'ūd] vezninde) ve

الْجَيْشَانُ [el-ceyeşān] (fetehtla) Kaynamak ma'nāsınadır; yukālu: جَاسَ الْبَحْرُ أَوْ الْقَبْدُرُ جَاسًا وَغَيْرُهُمَا يَجِيشُ جَيْشًا وَجَيْوُشًا وَجَيْشَانًا إِذَا غَلَى

yukālu: جَاسَتْ الْعَيْنُ إِذَا فَاضَتْ Ve dere ve çay dolup taşmak ma'nāsınadır; yukālu: جَاسَ الْوَادِي إِذَا زَخَرَ جَاسَتْ النَّفْسُ إِذَا ازْتَمَعَتْ

التَّجَيْشُ [et-teceyyuş] [tefa'ul] [tefa'ul] vezninde) Bu dahi gönül bulanmak yāhūd dönmek ma'nāsınadır; yukālu: تَجَيْشَتْ نَفْسُهُ

الْجَائِشَةُ [el-cā'işet] Nefs-i insāniye itlāk olunur; yukālu: جَاسَتْ جَائِشَتُهُ أَيْ نَفْسُهُ

الْجَيْشُ [el-ceyş] (cīm'in fethi ve yā'nın sükūnuyla) 'Askere denir, جُنْدٌ [cund] ma'nāsına, 'alā-kavlin harb ve kıtāle yāhūd sār yere giden 'askere mahsūstur. Ve bu, galeyān ma'nāsından tesmiye bi'l-masdadır; yukālu: جَيْشٌ عَظِيمٌ أَيْ جُنْدٌ أَوْ هُوَ

جَيْشٌ [Ceyş] Esmādandır: Ebu'l-Ceyş Mācid b. 'Alī ve Muḥammed b. Ceyş muhaddislerdir. Ve 'Abduşşamed b. Ebi'l-Ceyş, mukri'u'l-'Irāk idi. Ve Ceyş b. Muḥammed mukri'-i tābi'dir; ba'zı nūshada nafעיّ mersūm olmakla İmām Nāfi' kırā'atinde mukrī demek olur.

ذَاتُ الْجَيْشِ [Zātu'l-Ceyş] yāhūd

أَوْلَاتُ الْجَيْشِ [Ulātu'l-Ceyş] Medīne kur-bünde bir mevzi'dir ki Şiddīka radıyallāhu 'anhānın kılādeleri orada munkat' ve gā'ib olmuştu.

الْجَيْشُ [el-ciş] (cīm'in kesriyle) Bir nev' nebāt ismidir ki tavīl ve dāneler ile memlū ve uzun sünbüle gibi kapçıkları olur, Fārisīde ona şelmiz derler. Ba'zı

müfredāt-ı Fārisīde engīz vezninde şekmīz 'unvānında bir nebāt mersūm ve خَلْبَةٌ [hulbet] ile müfesserdir ki Türkīde boy ve tohumuna boy tohumu derler.

جَيْشَانُ [Ceyşān] (مَيْدَانُ [meydān] vezninde) Eski Mışır'da bir hıtta adıdır. Ve Yemen'de bir ülke adıdır. Ve ümerā-i Yemen'den 'Abdān b. Ḥacer b. Zī-Ru'ayn nām kimsenin lakabıdır; Ceyşāniyyūn dedikleri cemā'at ona mensūblardır. Ve Ebū Temīm el-Ceyşānī Yemeniyyü'l-asl tābi'dir.

الْجَيْشَانُ [el-ceyyāş] (كَتَّانُ [kettān] vezninde) Şol ata denir ki rākibi hemān ökçeleriyle tahrīk eylese derhāl cūş u hurūş eyleye; yukālu: فَرَسٌ جَيْشَانٌ وَهُوَ الَّذِي إِذَا حَرَّكَتَهُ بَعَقَبِكَ جَاشَ Ve

جَيْشَانُ [Ceyyāş] Huffāzdan Bīkendiyyü'l-asl Muḥammed b. 'Alī b. Ṭarḥān nām kimsenin ceddı ismidir.

FASLU'L-ḤĀ'İ'L-MÜHMELE (فَضْلُ الْحَاءِ الْمَهْمَلَةِ)

[ح ب ر ش]

الْحَبْرِشُ [el-ḥibriş] (زَبْرَجُ [zibric] vezninde) Be-gāyet kīn-dār ve mubtin kimseye denir; yukālu: هُوَ حَبْرِشٌ أَيُّ حَقْوَدٌ

[ح ب ر ق ش]

الْحَبْرَقَشُ [el-ḥaberqaş] (سَفَرْجَلُ [sefercel] vezninde) Hurde yapılı erkek deveye denir.

[ح ب ش]

الْحَبَشُ [el-ḥabeş] (fethateynle) ve

الْحَبِشَةُ [el-ḥabeşet] (hā'yla) ve

الْأُحْبِشُ [el-uḥbuş] (hemzenin ve bā'nın zammıyla) Karalar tā'ifesinden bir cins nāsın ismidir. Evvelkilerin cem'ı جَيْشَانُ [ḥuşşān] gelir hā'nın zammıyla ve sālisin cem'ı أَحَابِشُ [eḥābiş] gelir. Ve

حَبَشُ [Ḥabeş] Esmādandır: Muḥammed b. Ḥabeş ve pederleri ve Ḥuseyn b. Muḥammed b. Ḥabeş muhaddislerdir. Ve

حَبِشَةٌ [Ḥabeşet] Zıkr olunan Ḥabeş tā'ifesinin ülkelerine denir; yukālu: جَاءَ حَبِشِيٌّ مِنَ الْحَبِشَةِ أَيُّ مِنْ بِلَادِ الْخُبَشَانِ ve

خُبَشَانُ [ḥuşşān] Bir güne çekirgeye denir ki siyāh nev'ı olacaktır.

الْحُبَاشَةُ [el-ḥubāşet] (ثُمَّامَةٌ [sumāmet] vezninde) ve

الْأُحْبُوشَةُ [el-uḥbūşet] (أُضْحُوكَةٌ [uḍḥūket] vezninde) Kabīle-i vāhideden olmayan ya'nī kabā'il-i müte'addideden müctemī' olan cemā'ate denir; yukālu: عِنْدَهُ حُبَاشَةٌ وَأُحْبُوشَةٌ أَيُّ جَمَاعَةٌ لَيْسُوا مِنْ قَبِيلَةٍ Ve

حُبَاشَةٌ [Ḥubāşet] Selefte Tihāme'nin bir

bāzār-gāhı ya'nī panayırı ismidir. Ve Benū Kaynuka' yurdunda bir başka panayır adıdır. Ve Hārişe b. Kulşüm et-Tucībī ceddinin ismidir.

حُبَيْش [Hubeyş] [زُبَيْرٍ] [zubeyr] vezninde) Esāmīdendir: Hubeyş b. Hālid ki sāhib-i haber Umm Ma'bed'dir. Ve 'Abdullāh b. Hubeyş ve Fāṭıma bint Ebī Hubeyş saḥābilerdir. Ve Hubeyş ki bir nesneye nisbeti yoktur. Ve Hubeyş el-Habeşī ve Hubeyş b. Sureyc ve İbn Dīnār tābī'lerdir. Ve Hubeyş b. Suleymān ve Hubeyş b. Sa'īd ve İbn Mubeşşir ve İbn 'Abdullāh ve İbn Mūsā ve İbn Dulce ve İbn Muḥammed b. Hubeyş ve Ebū Hubeyş yāhūd Mu'āviye b. Ebī Hubeyş ve Rāşid ve Zirr ibnā Hubeyş ve Reb'ā b. Hubeyş ve Kāsım b. Hubeyş ve Muḥammed b. Cāmi' b. Hubeyş ve Muḥammed b. İbrāhīm b. Hubeyş ve İbrāhīm b. Hubeyş ve Muḥammed b. 'Alī b. Hubeyş ve Hāriş b. Hubeyş ve Sā'ib b. Hubeyş ve Huseyn b. 'Ömer b. Hubeyş ve 'Abdurrahmān b. Yahyā b. Hubeyş ve Mubārek b. Kāmil b. Hubeyş ve ḥatīb-i Dimaşk olan Muvaffak b. Hubeyş rüvāt-ı hadīstendir. Ve Mu'āze bint Hubeyş ki rüvātandır, bazıları Bint Haneş 'unvānında ki nün'la ve fethateynledir, zabt eylediler.

حَبِيش [Habīş] [أَمِيرٍ] [emīr] vezninde) Aḥbeş nām kimsenin birāderidir ki Hāriş b. Esed b. 'Amr b. Reb'ā b. el-Ḥaḍramī el-Aşğar oğullarıdır. Ve İbn Habīş et-Tūnusī şā'ir-i muhsindir.

حُبَشِي [Hubşiy] [كُرْدِي] [kurdiyy] vezninde) Esfel-i Mekke'de bir dağın ismidir. **أَحَابِيشُ قُرَيْشٍ** [Eḥābīşu Kureyş] ta'bīr olunan cemā'at bundan me'hūzdur. Aslı bu-

dur ki Kureyş ve Kināne ve Huzeyme ve Huzā'a kabileleri zikr olunan dağda 'akd-i cem'iyet edip mādām ki gece muzlim ve gündüz āşikār ve işbu Cebel-i Hubşī sābit ve pāyidar oldukça cümlesi yek-dil ve yek-cihet olup bir 'arıza zuhūrunda birbirine meded ve nusret eylemek bābında 'ahd ve yemīn eylediler. Binā'en 'aleyh onlara Eḥābīş itlāk olunmuştu. Ve Kureyş mecmū'unun sādātı olmakla ona izāfetle Eḥābīşu Kureyş dediler. Ve

حُبَشِي [Hubşiy] Esāmīdendir: Hubşī b. Cunāde ashābdandır. Ve Hubşī b. 'Amr b. er-Reb' b. Tāriḳ muhaddisīndendir; 'inde'l-ba'z fethateynledir, Habeşī b. İsmā'īl gibi ki bu dahi rüvātandır. Ve ammā Habşī b. Muḥammed ve 'Alī b. Muḥammed b. Habşī ve Muḥammed b. Muḥammed b. Muḥammed b. 'Atṭāf b. Habşī ki rüvātandırlar, ḥā'nın fethi ve bā'nın sükūnuyladırlar. Ve Hubşe b. Selūl ki ashābdan 'İmrān b. Huşayn'ın ceddidir, ḥā'nın zammı ve bā'nın sükūnuyladır.

الْحَبِيشِي [el-Ḥabīşiy] [حَبِيش] [Habeş]e mensüb demektir. Ve

حَبِيشِي [Habeşiy] Semīrā' şarkīsinde bir dağın adıdır. Ve Benū Esed bilādında bir dağın dahi adıdır.

دَرْبُ الْحَبِيش [Derbu'l-Habeş] (fethateynle) Başra hisārında bir dervāzedir.

قَصْرُ الْحَبِيش [Kaşru'l-Habeş] Tekrīt'tedir.

بِرْكَةُ الْحَبِيش [Birketu'l-Habeş] Mışır'dadır.

الْحَبَشِيَّةُ [el-ḥabeşiyet] (fethateynle ve ḥā'nın zammıyla) Pek siyāh olan devele-re itlāk olunur; yukālu: **إِبِلٌ حَبَشِيَّةٌ أَيْ الشَّدِيدَةُ** Ve kedi otunun çok ve sarmaşık olana itlāk olunur.

الْحُبْشِيَّةُ [el-ḥubšiyet] [كُودِيَّةٌ] [kurdiyett] vezninde) Karıncanın iri ve siyāh nev'ine itlāk olunur; yukālu: نَمَلٌ حُبْشِيَّةٌ أَيْ سُوْدٌ عِظَامٌ **الْحُبَّاشَةُ** [el-ḥubāšet] (ثُمَّامَةٌ [šumāmet] vezninde) Tavşancıl kuşuna itlāk olunur ki kara kuş dahi derler.

حُبُّوش [Ḥabbūš] [تَنْوُرٌ] [tennūr] vezninde) İbn Rizkullāh el-Miṣrī'dir ki muhaddistir.

حُبَّاشٌ [Ḥubāš] [عُرَابٌ] [ğurāb] vezninde) Esāmīdendir: Ḥubāš eş-Şūrī ve Ḥasen b. Ḥubāš muhaddislerdir.

حَبْشَانٌ [Ḥabešan] [رَمَضَانٌ] [ramaḍān] vezninde) Muḥammed b. 'Alī b. Ca'fer el-Vāsiṭī nām fakīh ve muhaddisin ceddidir.

الْحَبْشُ [el-ḥabš] [حَبْسٌ] [ḥabs] vezninde) ve **الْحُبَّاشَةُ** [el-ḥubāšet] (ḥā'nın zammıyla) ve **التَّحْبِيشُ** [et-taḥbīš] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) Nesne biriktirmek ma'nāsınadır; tekūlu: حَبَّشْتُ لَهُ حَبْشًا وَحُبَّاشَةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَحَبَّشْتُ تَحْبِيشًا إِذَا جَمَعْتُ لَهُ شَيْئًا

حَبْشَانٌ [Ḥabšan] [سَحْبَانٌ] [sehḥbān] vezninde) Huffāzdan Muḥammed b. 'Alī b. Ṭarḥān el-Bikendī ceddidir.

أَحْبِشٌ [Aḥbeš] [أَحْمَدٌ] [aḥmed] vezninde) İbn Kal'dır ki şā'irdir.

حَبْشُونٌ [Ḥabšūn] [حَمْدُونٌ] [ḥamdūn] vezninde) Esāmīdendir: Ḥabšūn el-Besālānī ve Ḥabšūn b. Yūsuf en-Nasībī ve Ḥabšūn b. Mūsā el-Ḥallāl ve 'Alī b. Ḥabšūn muhaddislerdir. Ve Yaḥyā b. Maṣūr el-Ḥubeysī ki zübeyriyy veznindedir, fenni hadīste imām idi, rahimallāhu ta'ālā 'aleyhi ve 'alā cem'ī'l-ümme.

[ح ت ر ش]

الْحُتْرُوشُ [el-ḥutrūš] [عُضْفُونٌ] [uṣḥūr] vezninde) ve

الْحِتْرِشُ [el-ḥitriš] [زَبْرِيحٌ] [zibric] vezninde) Küçük yapılı adama denir; yukālu: رَجُلٌ حُتْرُوشٌ وَحِتْرُوشٌ أَيْ الصَّغِيرُ الْجِسْمِ Ve bodura denir; yukālu: رَجُلٌ حُتْرُوشٌ وَحِتْرِشٌ أَيْ قَصِيرٌ

حُتْرُوشٌ [ḥutrūš] Cüst ve sebük-pā ve tiz-kār oğlana denir; yukālu: غُلَامٌ حُتْرُوشٌ أَيْ خَفِيفٌ نَشِيطٌ Ve hafifü't-tab' bī-temkīn adama denir. 'Alā-kavlin sulb ve şedīd adama denir yāhūd gövdesinin eti az çelimsiz adama denir; yukālu: رَجُلٌ حُتْرُوشٌ أَيْ نَزَقٌ أَوْ ضَلَبٌ شَدِيدٌ أَوْ الْقَلِيلُ اللَّحْمِ

الْحَتَارِشُ [el-ḥatāriš] (ḥā'nın fethiyle) Güyā ki حَتْرَشَةٌ [ḥatrešet]ten cem'dir ki cidd ve sa'y ma'nāsınadır, ba'dehu çocuğun çabalayarak hareketinde isti'māl olundu; ve minhu yukālu: مَا أَحْسَنَ حَتَارِشَ الصَّبِيِّ أَيْ حَرَكَاتِهِ **الْحَتْرَشَةُ** [el-ḥatrešet] [دَخْرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) Çekirge nebāt ekl ederken ağzı çıtırdamak ma'nāsınadır; yukālu: يَحْتَرِشُ الْجَرَادُ أَيْ يَصْوِتُ عِنْدَ أَكْلِ النَّبَاتِ

التَّحْتَرُوشُ [et-teḥatruš] [تَدَخْرُجٌ] [tedaḥruc] vezninde) Birikmek ma'nāsınadır; yukālu: تَحْتَرِشُ الْقَوْمُ إِذَا اجْتَمَعُوا Ve bir nesneyi tutmak için üşüntü ile cidd ve sa'y eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَحْتَرِشُوا عَلَيْهِ فَلَمْ يَدْرِكُوا أَيْ سَعَوْا عَلَيْهِ وَجَدُوا لِيَأْخُذُوهُ

بَنُو حِتْرِشٍ [Benū Ḥitriš] [زَبْرِيحٌ] [zibric] vezninde) Benū 'Uḳayl kabilesinden bir batndır.

الْحَتَارِشَةُ [el-Ḥatārišet] [هَيَاظِلَةٌ] [hayāṭilet] vezninde) Batn-ı mezbūr eşḥāsına denir.

[ح ت ش]

الْحَتَّشُ [el-ḥatš] (ḥā'nın fethi ve tā'nın sükunuyla) Birikmek ma'nāsınadır; yukālu: حَتَّشَ الْقَوْمُ حَتَّشًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا احْتَسَدُوا Ve bir nesneye gözüklüp durmak ma'nāsınadır; yukālu: حَتَّشَ النَّظَرَ إِلَيْهِ إِذَا أَدَامَهُ Ve bir adam

şevke getirilip neşât ve şâtâretle tehyîc ve tahrîk olunmak ma'nâsınadır; yukâlu: حَيْشُ الرَّجُلِ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا هُيِّجَ بِالنَّشَاطِ حَيْشٌ [Ḥaiş] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Semerķand türâbında bir mevzi'dir; muhaddisinden Aḥmed b. Muḥammed b. 'Abdulcelîl el-Ḥaişî oradandır.

التَّحْيِيشُ [et-tahtîş] Kışkırtmak ma'nâsınadır.

الإِخْتِيشُ [el-iḥtitâş] (إِفْتِعَالٌ [ifti'âl] vezninde) Mutâvîc olmakla kışkırdığı nesne üzere havâle olmak ma'nâsınadır; yukâlu: حَيْشٌ فَلَانَ عَلَيْهِ تَحْيِيشًا عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ فَاحْتِيشٌ هُوَ أَيُّ حَرْشٍ عَلَيْهِ فَاحْتَرَشَ

[ح د ر ش]

حَدْرَشٌ [Ḥadreş] (جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Bir recül ismidir.

[ح ر ب ش]

الْحِرْبِيشُ [el-ḥirbiş] (زَبْرِجٌ [zibric] vezninde) ve

الْحِرْبِيشَةُ [el-ḥirbişet] (hâ'yla ve ba'zen râ'ları meksûr ve bâ'ları müşedded olur) Engerek yılanına 'alâ-kavlin büyük olanına yâhûd yürüyüşünün hıştırtısı iri ve haşin olanına denir. Ve

حِرْبِيشٌ [Ḥirbiş] Benî Esed b. Ḥuzeyme ne-sebinde bir kimsedir ki Ḥirbeş b. Numeyr derler. Ve başka bir adam adıdır ki Benū 'Anber'dendir. Ve

حِرْبِيشٌ [ḥirbiş] Dürüş ve huşunetli kocakarıya itlâk olunur; yukâlu: عَجُوزٌ حِرْبِيشٌ أَيُّ حَيْشَةً

الْحِرْبِيشُ [el-ḥirbiş] (قِنْدِيلٌ [kindîl] vezninde) Mutlakan dürüş ve haşin şey'e denir; yukâlu: شَيْءٌ حِرْبِيشٌ أَيُّ حَيْشٌ

[ح ر ش]

الْحَرْشُ [el-ḥarş] (فَرْشٌ [ferş] vezninde) ve التَّحْرَاشُ [et-taḥrâş] (تَذْكَارٌ [tezkâr] vezninde) Hâssatan keler sayd eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: حَرْشَ الضَّبِّ حَرْشًا وَتَحْرَاشًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي: إِذَا صَادَهُ Ve keler saydının tarîki budur ki sayyâd kelerin deliği ağzına gelip elini beri öte oynatır. İçerden keler o hareketi yılan kıyâsıyla vurmak için kuyruğunu taşra çıkardıkta sayyâd hemân çabuk kuyruğundan tutup istihrâc eder. «هَذَا أَجْلٌ مِنْ «حَرْشِ الْمَسَلِ» بUNDANDIR. Ve bu ekâzîb-i 'Arabdandır, keler lisânından olarak nakl ederler. Güyâ ki keler yeni doğmuş veledine حَرْشٌ [ḥarş]-ı merkûmdan ihtirâz üzere olmalarını tavsiye ederler, ya'nî sakınıp delik ağzında hareket edeni yılan zannıyla kuyruğunuzu taşra ihrâc eylemeyesiz diye tenbih ve tahzîr ederler. Bir gün sayyâd kazma kürekle deliği ağzına gelip kazmağa mübâşeret eyledikte veled-i mezbûr babasına "Ey peder, tahzîr eylediğin harş bu mudur?" diye su'âl eyledikte pederi kelâm-ı merkûmu irâd eyledi, ya'nî "Bu, harştan a'zamdır." Bir nesneden ihtirâz ederken ondan a'zâmı zuhûr eyledikte darb olunur. Ve

حَرْشٌ [ḥarş] Tırmalamak ma'nâsınadır; yukâlu: حَرْشٌ فَلَانًا إِذَا خَدَشَهُ Ve hatunu arkası üzere yatırıp cimâ' eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: حَرْشٌ جَارِيَتَهُ إِذَا جَامَعَهَا مُسْتَلْقِيَةً Ve

حَرْشٌ [ḥarş] Eser ve nişâna itlâk olunur ki murâd yara eseri ve bere olacaktı; yukâlu: إِنَّدَمَلُ جُرْحُهُ وَبَقِيَ مِنْهُ حَرْشٌ أَيُّ أَتْرَ حَرْشٌ جَرَّاشٌ [ḥirâş] gelir hâ'nın kesriyle.

الإِخْتِيشُ [el-iḥtirâş] (إِفْتِعَالٌ [ifti'âl] vezninde) حَرْشٌ [ḥarş] ile ma'nâ-yı evvelde

mürādiftir; yukālu: إِخْتَرَشَ الصَّبُّ بِمَعْنَى حَرَشَهُ
Ve çalışıp kesb ü kār eylemek ma'nāsına
müsta'meldir; yukālu: إِخْتَرَشَ لِعِبَالِهِ إِذَا اكْتَسَبَ

حَرَاش [Hirāş] [كِتَاب] [kitāb] vezninde)
Esmādandır: Rib'ī ve Reb'ī ve Mes'ūd ki
Benū Hirāş'tır, tāb'lerdir. Ve Hirāş b.
Mālik, Şu'be'nin mu'āsırındır.

الْحَرِيشُ [el-ħariş] [أَمِير] [emīr] vezninde)
Parmak mikdārında ayakları çok bir bö-
cek adıdır, 'alā-kavlin kulağakağan dedik-
leri böcektir. Ve

حَرِيش [Ĥariş] Esāmīdendir: Ĥariş b. Hilāl
el-Ĥuray'ī şā'irdir. Ve Ĥariş b. Ka'b,
Ĥays kabilesi nesebinin ricālindedir. Ve
Ĥariş b. Cezīme, Ezd kabilesi ve Ĥariş
b. 'Abdullāh, Kelb kabilesi ricālindedir.
Ve Ĥariş b. Caḥcebī b. Kulfe, ensār-ı
kirām nesebindedir; ensārda bundan gayrı
mu'ceme ile yoktur, sā'iri mühmele ile-
dir ve bu Enes b. Mālik ve Uḥayḥa b. el-
Ḥallāc ceddidir. Zehebī bunu mühmele ile
takyīd eylemekle vehm eylemiştir. Ve

حَرِيش [ħariş] Ekül olan erkek deveye de-
nir; yukālu: جَمَلَ حَرِيشٍ أَيْ أَكُولٌ Ve şol deve-
ye denir ki dilini dikenler yırtıp sıyırmak-
la dilini taşra çıkarıp salındırır ola; cem'i
حُرُش [ħuruş] gelir zammeteynle. Ve ger-
gedan dedikleri cānver-i Hindīye denir.
Ve bir cānver-i bahrī ismidir.

الْحَرِيشَةُ [el-ħarişet] [سَفِينَةٌ] [sefīnet] veznin-
de) Mā-melek ta'bīr olunan māla itlāk olu-
nur ki el kazancı olacaktır; tekūlu: أَخْرَجْتُ
لَهُ حَرِيشَتِي أَيْ مَلِكٌ يَدِي

الْحُرْشَةُ [el-ħurşet] [عُرْفَةٌ] [gurfet] vezninde)
Huşūnet ma'nāsındır; yukālu: فِيهِ حُرْشَةٌ أَيْ
حُشُونَةٌ

الْأَحْرَشُ [el-aħreş] Dürüş ve haşin şey'e
denir; yukālu: دِينَارٌ أَحْرَشٌ أَيْ حَشِنٌ لِحَدِيثِهِ Ya'nī

darb-hānededen yeni çıkmakla sert ve haşin-
dir; ve kezā yukālu: صَبُّ أَحْرَشٍ أَيْ الْحَشِنُ
الْجِلْدُ

الْحَرَشُ [el-ħareş] (fethateynle) Bir nesne
sert ve dürüş olmak ma'nāsındır; yukālu:
حَرَشَ الشَّيْءُ حَرَشًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا حَشِنَ

الْحَرَشَاءُ [el-ħarşā] [حَمْرَاء] [ħamrā] vez-
ninde) Derisi sert olan yılana vasf olur;
yukālu: حَيَّةٌ حَرَشَاءٌ أَيْ بَيِّنَةٌ الْحَرَشِ يَعْنِي حَشِينَةٌ
الْجِلْدُ Ve

حَرَشَاءُ [ħarşā] Bir nev' nebāta, 'alā-kavlin
yaban hardalına denir ki bir nev'ine kıcı
ve bir nev'ine kekeç ta'bīr olunur. Ve uyuz
nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ حَرَشَاءٌ أَيْ جَرَبَاءُ

الْحَرَّاشُ [el-ħarrāş] [شَدَادٌ] [şeddād] veznin-
de) أسْوَدُ سَالِحٌ [esvedu şāliḥ] ya'nī senede
bir def'a kabından kavlayıp çıkan siyāh
yılana denir ki bir nev' şedīd yılandır; ke-
ler kısmını deliklerinden حَرَشٌ [ħarş] ve
ihrāc eylediği için itlāk olundu. Ve Ĥarrāş
b. Mālik, Yaḥyā b. 'Ubeyd nām muhad-
disten istim'ı hadīs eylemiştir.

الْحَرَشُونُ [el-ħareşūn] [حَلَزُونٌ] [ħalezūn] vez-
ninde) Bir güne dikenlik ismidir ki koyu-
nun tüylerine ilişip kalır, Türkīde pıtrak
dikenini ta'bīr olunur.

الْحَرِشُ [el-ħariş] [كَيْفٌ] [ketif] vezninde)
Uyumaz olan, 'alā-kavlin açlıktan nāşī
uyumayan adama denir; yukālu: بَاتَ حَرِشًا
وَهُوَ مَنْ لَا يَنَامُ وَقِيلَ جَوْعًا

التَّحْرِيشُ [et-taħriş] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde)
Nāsı yāhūd köpekleri birbirine kışkırtıp
uğraştırmak ve dalaştırmak ma'nāsındır;
yukālu: حَرَشَ بَيْنَ الْقَوْمِ أَوْ الْكِلَابِ إِذَا أَعْرَى بَعْضَهُمْ
بِبَعْضٍ

الإِحْرَاشُ [el-iħrāş] (hemzenin kesriyle)
Yağlanmış devenin gövdesini katrān

hurde hurde sivilcelendirip kabartmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أَحْرَسَ الْهِنَاءُ الْبَعِيرَ إِذَا أَضْلَحَ مِنْ خَالِهِ بَزْرُهُ Ve Muhammed b. Mūsā el-Ḥāreşī ki fethateynledir, muhaddistir.

[ح ر ف ش]

أَلْحَرْنَفْسُ [el-ḥarenfeş] [غَضَنْفَرٌ] [ğadanfer] (vezninde) Cüssesi galiz ve taslak ve nā-zībā, 'alā-kavlin 'azīmü'l-heykel fıl-sıfat adama denir; yukālu: رَجُلٌ حَرْنَفْسٌ أَيْ جَافٍ غَلِيظٌ أَوْ عَظِيمٌ

أَلْمُحْرَنْفِشُ [el-muḥrenfiş] (ism-i fā'il bün-yesiyle) Vücūdu şişman adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُحْرَنْفِشٌ أَيْ مُتَنَفِّخٌ Ve her nesneden dargınlık peydā eden bi't-tab' dargın adama denir; yukālu: هُوَ مُحْرَنْفِشٌ أَيْ مُتَغَضَّبٌ هُوَ غَضْبَانٌ Ve şerr ü şūra müteheyyi' kimseye denir ki dā'imā şerr ve kerīhe arkasında gezer; yukālu: رَجُلٌ مُحْرَنْفِشٌ أَيْ مُتَهَيِّئٌ لِلشَّرِّ

أَلْحِرْفِشُ [el-ḥirfiş] [زَبْرِجٌ] [zibric] (vezninde) ve

أَلْحُرَافِشُ [el-ḥurāfiş] [غُلَابِطٌ] [ğulābiṭ] (vezninde) Engerek yılanına denir.

[ح ش س]

أَلْحَشُّ [el-ḥaşş] (ḥā'nın fethi ve şīn'in teşdidiyle) Āteşi ölçerip 'alevlendirmek ma'nāsınadır; zikri ātī الدَّابَّةُ [ḥaşşu'd-dābbet] ma'nāsından me'hūzdur, güyā ki āteşi hatab ile it'ām eder; yukālu: حَشَّ النَّارَ Ve rahimde veled olmakla kuruyup kalmak ma'nāsınadır; yukālu: حَشَّ الْوَلَدُ فِي الْبَطْنِ إِذَا بَيَسَ Ve el çolak olmak ma'nāsınadır ki yübüset peydā eder; yukālu: حَشَّتِ الْيَدُ إِذَا شَلَّتْ fidanı kurumak ma'nāsınadır; yukālu: حَشَّ الْوُدِيَّ مِنَ النَّحْلِ إِذَا بَيَسَ yürümek ma'nāsınadır; yukālu: حَشَّتِ الْفَرَسُ إِذَا أَسْرَعَ

yukālu: حَشَّ الْحَشِيشَ إِذَا قَطَعَهُ Ve bir kimsenin hālini ıslāh eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَشَّ فُلَانًا إِذَا أَضْلَحَ مِنْ خَالِهِ Ve mālī çoğaltmak ma'nāsınadır; yukālu: حَشَّ الْمَالَ إِذَا كَثُرَهُ Ve bir kimseye deve vermek ma'nāsınadır; yukālu: حَشَّ زَيْدًا بَعِيرًا وَبَعِيرًا إِذَا أَعْطَاهُ إِيَّاهُ Ve şikārı iki tarafından kollayıp sürerek bir araya toplamak ma'nāsınadır; yukālu: حَشَّ الصَّيْدَ إِذَا صَمَّهُ مِنْ جَانِبَيْهِ Ve davara ot dökmek ma'nāsınadır; yukālu: حَشَّ الْفَرَسَ إِذَا أَلْقَى لَهُ «أَحْشُكَ وَتَزُوئُنِي» Ya'nī “Ben sana ot döküyorum, sen bana tersliyorsun.” İhsān mukābilinde isā'et eden kimse hakkında darb olunur.

أَلْإِخْشَاشُ [el-iḥşāş] (hemzenin kesriyle) Bu dahi el kuruyup çolak olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَحْشَسْتَ الْيَدَ إِذَا شَلَّتْ Ve bir adamı bir işten nāşī ivdirmek ma'nāsınadır; tekūlu: أَحْشَسْتُهُ عَنْ حَاجَتِهِ إِذَا أَعْجَلْتُهُ عَنْهَا Bu-rada اِعْجَالَ [i'cāl]in عَنْ ile ta'diyesi inkitā' ve infisāl ma'nāsını mutazammın olduğuna mebnīdir, pes işinden çabuk kurtulup maslahat-ı uhrāya müteşebbis olmak için ivdirmiş olur yāhūd عَنْ nāşī'e olur, niteki öylece terceme olundu. Ve işbu: ﴿وَمَا الَّذِي أَعْجَلَكَ مَتَبَاعِدًا مُتَجَاوِرًا﴾ āyet-i kerīmesinde ba'zı müfessirīn اِعْجَالَ عَنْ قَوْمِكَ يَا مُوسَى ما الَّذِي أَعْجَلَكَ مَتَبَاعِدًا مُتَجَاوِرًا عَنْ قَوْمِكَ عَنِ الْبَارِعَاتِ ve ba'zılar عَلَى مَا الْحَامِلُ عَلَى مَا الْحَامِلُ اِعْجَالَ عَنْ قَوْمِكَ مُسْتَعْجَلًا 'unvānıyla tefsīr eylediler. Ve

إِخْشَاشٌ [iḥşāş] Bir kimse ile bilece ot biçmek ma'nāsınadır; tekūlu: أَحْشَسْتُ فُلَانًا أَيْ أَحْشَسْتُ مَعَهُ Ve ot biçilmeğe kābil olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَحْشَسْتُ الْكَلَأَ إِذَا أَمَكْنَ لِأَنْ يُحَشَّ Ve hatunun karnında veled ölmekle kuruyup kalmak ma'nāsınadır; yukālu: أَحْشَسْتُ الْمَرْأَةَ إِذَا بَيَسَ الْوَلَدَ فِي بَطْنِهَا وَهِيَ مُجْحَشٌ **أَلْإِسْتِخْشَاشُ** [el-istiḥşāş] Bu dahi el çolak

olmak ma'nāsınadır; yukālu: **اِسْتَحْشَتِ الْيَدُ** إِذَا سَلَّتْ Ve nāka pek semirip baldırları kabalanmakla bileklerinin kemiklerini incerek göstermek ma'nāsınadır; yukālu: **اِسْتَحْشُ الثَّاقَةَ الشَّحْمُ** إِذَا دَقَّتْ أَوْظَفَتْهَا مِنْ عَظْمِهَا وَكَثْرَةَ شَحْوِهَا Ke-mā se-yuzkeru. Ve susamak ma'nāsınadır; yukālu: **اِسْتَحْشُ الرَّجُلُ** إِذَا عَطَشَ Ve ağacın dalları uzamak ma'nāsınadır; yukālu: **اِسْتَحْشُ الْغَضُنُ** إِذَا طَالَ Ve bilekler semirip kabalanmakla aşağısından ona nisbet el küçükçe kalmak ma'nāsınadır; yukālu: **اِسْتَحْشُ سَاعِدُ الْمَرْأَةِ كَفَّهَا** إِذَا عَظُمَ حَتَّى صَغُرَتْ الْكُفُّ عِنْدَهُ Bunlar da gūyā ki güir otluk gibi o'uzvları isti'ābla havāle olur.

الْمِحْشُ [el-miḥaşş] (mīm'in kesri ve hā'nın fethiyle) ve

الْمِحْشَةُ [el-miḥaşşet] (hā'yla) Āteş ölçürececek körük makülesi ālete denir. Ve

مِحْشٌ [miḥaşş] Bahadır ve cengāver kimseye itlāk olunur; yukālu: **حَشٌّ النَّارَ بِالْمِحْشِ** وَ**الْمِحْشَةُ** أَيُّ بِمَا تُحْشُ بِهِ النَّارُ Ve **مِحْشٌ** أَيُّ شُجَاعٌ

مِحْشٌ [miḥaşş] ve

مِحْشَةٌ [miḥaşşet] İçine biçilen otluğı koyacak torba makülesi zarfa denir; bunda mīm'in fethiyle efsahtır ki ism-i mekândır. Ve ot biçecek orak makülesi ālete denir; bunda mīm'in kesri efsahtır. Ve

مِحْشٌ [miḥaşş] Vech-i mezkūr üzere āteş ölçürececek küsküye denmekle fenn-i harbi 'arif ve cenk peydā eylemesinin tarıkına āşinā olup āteş iş'āl eder gibi cengi kızıştırır olan dilire **مِحْشٌ حَرْبٌ** [miḥaşşu ḥarb] itlāk olunur; yukālu: **هُوَ مِحْشٌ حَرْبٌ** أَيُّ مُوقِدٌ لَهَا طَبَنٌ بِهَا

الْمَحْشُ [el-meḥaşş] ve

الْمَحْشَةُ [el-meḥaşşet] (mīm'in ve hā'nın

fethiyle ism-i mekândır) Otluğı firāvān olan yere denir; yukālu: **أَرْضٌ مَحْشٌ وَمَحْشَةٌ** Ve gübrelige itlāk olunur; bunda mīm'in kesriyle de zebān-zededir. Ve

مَحْشَةٌ [meḥaşşet] Dübüre denir; cem'î **مَحَاشٌ** [meḥaşş] gelir. Kāle's-şāriḥ ve minhu'l-hadīsu: **«نَهَى أَنْ تُؤْتَى النِّسَاءُ فِي مَحَاشِهِنَّ»** أَيُّ أَدْبَارِهِنَّ

الْحَشُّ [el-ḥaşş] (hā'nın harekāt-ı selāsıyla) Edeb-hāneye denir, mahrec ve memşā ma'nāsına. Fi'l-asl **حَشٌّ** [ḥaşş] bostāna denir, bedevī kısmı mahrec-i mahsūs olmayıp bostānlara çıkıp kazā-yı hāced ederler idi, giderek mutlak mahrecde isti'māl olundu. Mü'ellif bostān ma'nāsını zımnen beyān edip lākin cem'î-i ümmehātta mersümdür. Ve bunun cem'î **حُشُوشٌ** [ḥuşuş] gelir hā'nın zammıyla ve **حُشُونٌ** [ḥuşūn] gelir şīn'i nūn'a ibdalle.

الْحَشُّ [el-ḥaşş] (hā'nın fethiyle) Şol hurmā ağacına denir ki meşķī ve ma'mūr olmakla boysuz ve bedensiz öylece kısılıp bodur kalmış ola. Cem'î **حِشَّانٌ** [ḥişşān] gelir hā'nın kesriyle, **صَيْفٌ** [ḍayf] ve **صَيْفَانٌ** [ḍifān] gibi.

الْحُشُّ [el-ḥuşş] (hā'nın zammıyla) Anası karnında helāk olmuş veled denir.

حُشُّ كَوْكَبٍ [Ḥuşşu Kevkeb] ve

حُشُّ طَلْحَةَ [Ḥuşşu Ṭalḥat] Medīne'de birer mevzi'lerdir.

Ve İbn 'Huşşe el-Cuhenī tābi'ındendir. Ve Muḥammed b. 'Abdullāh el-Ḥaşşās, **كَتَّانٌ** [kettān] vezninde, muhaddistir. Ve Zubeyne b. Mālik ve 'Abdullāh ve Ḥişşān hā'nın kesriyle ve Hirmān bunların dördü de ki Mālik b. 'Amr b. Temīm oğullarıdır ve Ka'b b. 'Amr b. Temīm bunların

mecmū'cu birer kabīle olup cümlesine حِشَّانٌ [Hişşān] itlāk olunur hā'nın kesriyle.

حِشَّانٌ [Huşşān] (hā'nın zammıyla) Medīne hāricinde palanga gibi bir kule adıdır.

الْمَحْشَاءُ [el-maḥşāt] (mīm'in fethiyle) Karında mi'ceden fazla²-i ta'ām varacak mevzi'in en aşağısına denir ki ondan mahrece mü'eddī olur. Ve

مَحْشَاءُ الدَّوَابِّ [maḥşātu'd-devābb] Davarın meb'ar ve mahrecine denir. Şārih der ki kelime-i mezbūre mu'tell olmakla mahalli mu'tel bābıdır, vākī'ā mü'ellif orada dahi sebt eylemiştir. İntehā.

الْحَشِيشُ [el-ḥaşiş] (emīr [emīr] vezninde) Kuru otluğa denir; yukālu: حَشُّ الْحَشِيشِ أَيِ الكَلَاَ الْيَابِسِ Ve

حَشِيشُ [Ḥaşiş] Esāmīdendir: Ḥaşiş ez-Zāhid el-Mavşilī el-Kebīr 'ābid-i meşhūrdur. Ve Hibetullāh b. Ḥaşiş ki Ṭarābulus-ı Şām'da nāzırū'l-cüyūş idi, tahdīs eylemiştir.

حُشَيْشٌ [Huşeyş] (zubeyr [zubeyr] vezninde) Esāmīdendir: Huşeyş b. 'İmrān, Temīm nesebindedir. Ve Huşeyş b. Hilāl, Becīle kabīlesi ve İbn 'Adiy, Kināne ve İbn Ḥurkūş yine Temīm kabīlesinin nesebi ricālındır.

الْحُشَّاشُ [el-ḥuşāş] ve

الْحُشَّاشَةُ [el-ḥuşāşet] (hā'ların zammıyla) Hastanın ve mecrūhun vücūdunda kalan rūh bakiyyesine denir ki رَمَقٌ يَبْسِرُ [ramaqun yesir] ta'bīr olunur. Asl bunlar bir biçim ota denir; yukālu: مَا بَقِيَ فِيهِ إِلْحُشَّاشٌ وَحُشَّاشَةٌ أَيِ بَقِيَّةُ الرُّوحِ

حُشَّاشًا [ḥuşāşā] قُضَارًا [ḫuşārā] vezninde ve mürādifidir ki nihāyet-i cehd ü tākat ma'nāsındır; حُشَّاشَةٌ [ḥuşāşet]ten

me'hūzdur; tekūlu: أَن تَفْعَلَ كَذَا أَيِ قُضَارًا

يَوْمِ حُشَّاشٍ [yevmu ḥuşāş] Beyne'l-'Arab bir yevm-i ma'rūftur.

الْحُشَّاشُ [el-ḥişāş] (hā'nın kesriyle) İçinde حَشِيشٌ [ḥaşiş] olan çuvala denir. Ve cānib ma'nāsındır; yukālu: حِشَّاشُهُ أَيِ جَانِبَاهُ

الْحُشَّةُ [el-ḥuşşet] (hā'nın zammıyla) Kubbe-i 'azīmeye denir. Cem'i حُشُّشٌ [ḥuşuş] gelir zammeteynle.

الْمُحِشُّ [el-muḥişş] [iḥşāş]tan ism-i fā'ildir) Çocuğu karnında helāk olmakla kuruyup kalmış olan hatuna denir.

الْإِحْتِشَاشُ [el-iḥtişāş] [ifti'āl] vezninde) Kuru otluk araştırıp biriktirmek ma'nāsındır; yukālu: إِحْتَشَّ الْحَشِيشَ إِذَا طَلَبَهُ وَجَمَعَهُ

التَّحْشُحُشُ [et-teḥaşuş] [tezul] vezninde) Nās perākende olmak ma'nāsındır; yukālu: تَحْشُحُشُ الْقَوْمَ إِذَا تَفَرَّقُوا Ve bir semte 'azīmet için hareket eylemek ma'nāsındır; yukālu: تَحْشُحُشُوا إِذَا تَحَرَّكُوا

الْحُشْحِشَةُ [el-ḥaşḥaşet] [zelzelet] vezninde) Bu dahi bir mahalle 'azīmet için deprenip hareket eylemek ma'nāsındır; yukālu: حَشَّحَ الْقَوْمَ إِذَا تَحَرَّكُوا لِلنُّهُوضِ

الْمُسْتَحِشَّةُ [el-musteḥişşet] (ism-i fā'il bünyesiyle) Şol nākaya denir ki semirip kabalanmakla eti ve yağı bilekçeleri üzere havāle olduğundan kemikleri ona nisbetle incerek kalmış ola; yukālu: اسْتَحَشَّ النَّاقَةَ الشَّحْمُ فَهِيَ مُسْتَحِشَّةٌ وَهِيَ الَّتِي دَقَّتْ أَوْطَانَهَا مِنْ عَظْمِهَا وَكَثْرَةَ شَحْمِهَا Ke-mā zukire.

الْحِشُّ [ḥişş] (hā'nın kesriyle) حِشٌّ [ḥişş] lafzında lügattir; tekūlu: الْحَقُّ الْحِشُّ بِالْإِشِّ Ke-mā zukire fi'l-muhmeleti.

[ح ف ش]

الْحَفْشُ [el-ħafş] (ħā'nın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Bir şey'in kabuğunu gidermek ma'nāsınadır; yukālu: حَفَشَ الشَّيْءَ حَفْشًا مِّنْ إِذَا قَشَرَهُ Ve istihrāc ma'nāsınadır; yukālu: حَفَشَ الْمَاءَ إِذَا اسْتَحْرَجَهُ Ve cidd ve sa'y eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَفَشَ فِيهِ إِذَا جَدَّ Ve biriktirmek ma'nāsınadır; yukālu: حَفَشَ الْمَالَ إِذَا جَمَعَهُ Ve sel suları her taraftan bir gölcüğe akıp gelmek ma'nāsınadır; yukālu: حَفَشَ السَّيْلُ إِذَا جَرَى إِلَى مُسْتَنْقَعٍ وَاحِدٍ Ve at merreten ba'de uhrā seğırtmek ma'nāsınadır; yukālu: حَفَشَ الْفَرَسَ إِذَا جَرَى جَزِيًا بَعْدَ جَزِيٍ Ve nās birilmek ma'nāsınadır; yukālu: حَفَشَ الْقَوْمَ إِذَا اجْتَمَعُوا Ve tard eylemek ma'nāsınadır; yukālu. حَفَشَهُ إِذَا طَرَدَهُ

الْحِفْشُ [el-ħifş] (ħā'nın kesriyle) Hatunların iğ ve iplik koyacak kutularına denir. Ve sepete denir; yukālu: وَضَعَهُ فِي الْحِفْشِ وَصَغُهُ فِي الْحِفْشِ Ve pek küçük eve ve odaya, 'alā-kavlin kıl çadırdan olanına denir ki bedeviler evidir. Ve devenin hörgücüne itlāk olunur; yukālu: قَطَعَ حِفْشَ الْبُعِيرِ أَيَّ سَنَامَهُ Ve hatunların fercine itlāk olunur ki miğzel-i lahmı kutusudur. Ve dürc ma'nāsınadır ki hurdevāt kutusudur. Ve eski ve çürük nesneye denir. Ve işe yaramayan ve kırık sırça ve sâ'ir makûlesi kaplara denir ki ba'zı yağ ve zeyt misilli nesne korlar. Ve büyük eski çuvala denir. Cem'î AĤFĀŞ [aħfāş] gelir. Ve ba'zılar 'indinde AĤFĀŞ ALْبَيْتِ [aħfāşu'l-beyt] hirt mirt ta'bîr olunan hāne esbābına itlāk olunur; yukālu: إِزْتَحَلُّوا وَبَقِيَتْ أَيْ قُمَاشُهُ أَيَّ قُمَاشِهِ وَرُذَالُ مَتَاعِهِ Ve AĤFĀŞ AL'ARḌ [aħfāşu'l-ard] keler ve kertenkele ve kirpi makûlesi cānverlere itlāk olunur; yukālu: أَرْضٌ كَثِيرَةٌ أَلْأَحْفَاشِ أَيَّ صِبَابِهَا وَفَنَافِذِهَا

الْحَفْشُ [el-ħafş] (fethateynle) Devenin hörgücünün ön tarafında yağrılık zuhūr edip dibinden tepesine dek yiyerek yürüyüp hemān gerisi sağ ve dürist kalmak ma'nāsınadır; yukālu: حَفَشَ السَّنَامُ حَفْشًا مِّنْ أَلْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَخَذْتَهُ الدَّبْرَةَ فِي مُقَدِّمِهِ فَأَكَلْتَهُ مِنْ أَسْفَلِهِ إِلَى أَعْلَاهُ وَبَقِيَ مُؤَخَّرُهُ صَحِيحًا Ve hatun kendisine zevci muhabbet eylemek husūsuna çalışmak ma'nāsınadır; yukālu: حَفَشَتِ الْمَرْأَةُ لِرُؤُوجِهَا الْوُدَّ إِذَا اجْتَهَدَتْ فِيهِ Ve sehāb bir sâ'atin içinde sağanaklı şedîd yağmur yağdırmak ma'nāsınadır; yukālu: حَفَشَتِ السَّمَاءُ إِذَا جَاءَتْ بِمَطَرٍ شَدِيدٍ سَاعَةً

الْحَفِشُ [el-ħafiş] (ketif [ketif] vezninde) Ma'nā-yı evvelden vasftır.

الْأَحْفَشُ [el-aħfş] ve

الْحَفْشَاءُ [el-ħafşā] ve

الْحَفِشَةُ [el-ħafişet] (ferihāt [ferihāt] vezninde) Kezālik vasflardır, hörgücünde حَفَشُ [ħafş]-i mezkūr zuhūr eden deveye denir; yukālu: بَعِيرٌ حَفِشٌ السَّنَامِ وَجَمَلٌ أَحْفَشٌ وَنَاقَةٌ حَفْشَاءُ وَحَفِشَةٌ إِذَا كَانَ فِيهِ الْحَفْشُ

الْإِخْفَاشُ [el-iħfāş] (hemzenin kesriyle) İvdirmek ma'nāsınadır; yukālu: إِخْفَشُهُ إِذَا أَعْجَلَهُ

التَّحْفِيشُ [et-taħfîş] ve

التَّحْفُشُ [et-teħāffuş] (tefa'ul [tefa'ul] vezninde) Dāimā حِفْشُ [ħifş] dedikleri beyt-i sagîrde oturmak ma'nāsınadır; yukālu: حَفَشَ الرَّجُلُ وَتَحْفُشُ إِذَا لَزِمَ الْبَيْتَ الصَّغِيرَ

[ح ك ش]

الْحَكْشُ [el-ħakş] (aks [aks] vezninde) Biriktirmek ma'nāsınadır; yukālu: حَكَشَ الشَّيْءَ حَكْشًا مِّنْ أَلْبَابِ الثَّانِي إِذَا جَمَعَهُ Ve derneşip dertop olmak olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَكَشَ الرَّجُلُ إِذَا تَقَبَّضَ

الْحَكِشُ [el-ħakiş] (ketif [ketif] vezninde)

Hasmı üzerine sıçrayıp sarılmak için derneşip dertop olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ حَكِشٌ عَكِشٌ أَي مُلْتَوٍ عَلَى خَصْمِهِ يَعْنِي مُتَقَبِّضٌ لِلْإِلْتَوَاءِ

حَوْكَشُ [Havkeş] [جَوْهَرٌ] [cevher] vezninde) Mehre kabilesinden bir adamdır, ibil-i Havaşkiye ona mensübdür.

حَنْكَشُ [Hankeş] [جَعْفَرٌ] [ca'fer] vezninde) Bir recül ismidir; nūn'u zā'idedir.

[ح م ش]

الْحَمَشُ [el-ḥamş] (ḥā'nın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Biriktirmek ma'nāsınadır; yukālu: حَمَشَ الشَّيْءَ حَمَشًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا جَمَعَهُ Ve darılmak ma'nāsınadır; yukālu: حَمَشَ الْقَوْمَ Ve nāsı dargınlıkla sürüp götürmek ma'nāsınadır; yukālu: حَمَشَ الْقَوْمَ إِذَا سَاقَهُمْ بَعْضُ بَعْضٍ Ve bir kimse ince bacaklı olmak ma'nāsınadır, ke-mā se-yuzkeru. Ve sıfat olur ki ince bacaklı adama denir. Ve ince kirişe denir, ke-mā se-yuzkeru.

التَّحْمِيشُ [et-tahmīş] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) Bu dahi biriktirmek ma'nāsınadır; yukālu: حَمَشَ الشَّيْءَ إِذَا جَمَعَهُ

الْإِحْمَاشُ [el-iḥmāş] (hemzenin kesriyle) Bu dahi darılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَحْمَشَ فَلَانًا Ve tencereyi çabuk kaynatmak için altına harıl harıl tutruk sokuşturmak ma'nāsınadır; yukālu: أَحْمَشَ الْقِدْرَ وَبِالْقِدْرِ إِذَا أَشْبَعَهَا Ve âteşi çokça odunlar komakla kuvvetlendirmek ma'nāsınadır; yukālu: أَحْمَشَ النَّارَ إِذَا قَوَّاهَا بِالْحَطْبِ كُودِرْمَاK ma'nāsınadır; yukālu: أَحْمَشَ الْقَوْمَ إِذَا حَرَّضَهُمْ

الْحَمَشُ [el-ḥameş] (fethateynle) ve

الْحَمَشَةُ [el-ḥamşet] (ḥā'nın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Darılmak ma'nāsınadır; yukālu: حَمَشَ الرَّجُلُ حَمَشًا وَحَمَشَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

إِذَا غَضِبَ Ve şerr ve kerîhe şiddetlenmek ma'nāsınadır; yukālu: حَمَشَ الشَّرُّ إِذَا اشْتَدَّ Ve **حَمَشُ** [ḥamş] (ḥā'nın fethi ve mīm'in sükūnuyla) ve

حَمَشُ [ḥameş] (fethateynle) Bir adam ince bacaklı olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَمَشَ الرَّجُلُ حَمَشًا وَحَمَشًا مِنَ الْبَابِ الْمَرْبُورِ إِذَا صَارَ دَقِيقَ السَّاقَيْنِ

الْأَحْمَشُ [el-aḥmeş] ve

الْحَمَشُ [el-ḥamş] [شَكْسٌ] [şeks] vezninde) Vasflardır, ince bacaklı kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ أَحْمَشُ السَّاقَيْنِ وَحَمَشُهُمَا أَي دَقِيقُهُمَا Cem'i **حَمَاشُ** [ḥimāş] gelir ḥā'nın kesriyle; yukālu: رَجَالٌ حَمَاشُ السُّوقِ وَسُوقٌ حَمَاشٌ

الْحُمُوشَةُ [el-ḥumūšet] (ḥā'nın zammıyla) Bacak ince olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَمَشَتِ السَّاقُ وَحَمَشَتْ حُمُوشَةً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْحَامِيسُ إِذَا دَقَّتْ

التَّحْمِشُ [et-teḥammuş] [تَفْعُلٌ] [tefa'ul] vezninde) ve

الْإِسْتِحْمَاشُ [el-istiḥmāş] Bunlar da darılmak ma'nāsınadır; yukālu: تَحْمَشَ الرَّجُلُ وَاسْتَحْمَشَ إِذَا غَضِبَ

حَمَاشُ [Ḥimāş] [كِتَابٌ] [kitāb] vezninde) Esāmīdendir: Ḥimāş b. el-Ebreş el-Kilābī el-Muḥ'ad şu'arādır.

الْحَمِشَةُ [el-ḥamišet] [زَيْحَةٌ] [zeniḥat] vezninde) Eti azca olan diş etine vaf olur; yukālu: لَيْتَهُ حَمِشَةٌ أَي قَلِيلَةُ اللَّحْمِ

الْحَمِشُ [el-ḥamiş] [كَيْفٌ] [ketif] vezninde) ve

الْحَمَشُ [el-ḥamş] [شَمْسٌ] [şems] vezninde; ke-mā zükire) ve

الْمُسْتَحْمِشُ [el-mustaḥmiş] (ism-i fā'il bünyesiyle) İnce kirişe vaf olur; yukālu: وَتَرٌّ وَحَمِشٌ وَحَمِشٌ وَحَمِشٌ أَي دَقِيقٌ أَوْ تَارٌ حَمِشَةٌ وَحَمِشَةٌ وَحَمِشَةٌ أَي دَقِيقَةٌ

الْحَمِيشُ [el-ḥamīš] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) İç yağına denir, سَحْمٌ [šaḥm] ma'nāsına.

الْإِحْتِمَاشُ [el-iḥtimāš] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Horozlar birbiriyle dövüşmek ma'nāsınadır; yukālu: إِحْتَمَسَ الدِّيكَانِ إِذَا افْتَتَلَا

[ح ن ب ش]

الْحَنْبِشَةُ [el-ḥanbešet] (ذَخْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Raks eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَنْبَشَ المَطْرَبُ إِذَا رَقَصَ Ve sıçramak ma'nāsınadır; yukālu: حَنْبَشَ الرَّجُلُ إِذَا وَثَبَ Ve el çalmak ma'nāsınadır; yukālu: حَنْبَشَ الرَّجُلُ إِذَا صَفَّقَ Ve dişiyeye aşmak ma'nāsınadır; yukālu: حَنْبَشَ الرَّجُلُ إِذَا نَزَا عَلَيْهَا Ve yürümek ma'nāsınadır; yukālu: حَنْبَشَ الرَّجُلُ إِذَا مَشَى Ve la'ib eylemek ma'nāsınadır; yukālu: الجَوَارِي حَنْبَشَنَ إِذَا لَعِبَ ve yukālu: حَنْبَشَ الصَّبِيَّ إِذَا لَعِبَ Ve gülmek ma'nāsınadır; yukālu: حَنْبَشَ الرَّجُلُ إِذَا صَحِكَ Ve bir kimseyi söz ile eğlendirmek ma'nāsınadır; yukālu: حَنْبَشَ فَلَانًا إِذَا أَنَسَهُ بِالْحَدِيثِ

حَنْبِشٌ [Ḥanbeš] (جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Bir recül ismidir.

[ح ن ش]

الْحَنْشُ [el-ḥaneš] (fethateynle) Sineğe denir, ذُبَابٌ [zubāb] ma'nāsına. Ve yılanı denir, حَيَّةٌ [ḥayyet] ma'nāsına. Ve mutlakan sayd olan hayvāna denir, gerek kuş ve gerek hevāmm ve gerek haşerāt-ı arz olsun. 'Alā-kavlin başı yılan başına şebīh olan cānvere denir, سَامٌ أَبْرَصٌ gibi. Cem'i أَحْنَاشٌ [aḥnāš]tır. Ve Ma'şer b. Ma'nşūr ve 'Aṭā' b. 'Abs el-Ḥaneşiyyān şā'irlerdir.

الْمَحْنُوشُ [el-maḥnūš] Kendisini zikr olunan حَنْشٌ [ḥaneš] sokmuş adama denir; yukālu: هُوَ مَحْنُوشٌ أَي مَلْدُوعٌ الْحَنْشِ Ve bir yere cebr ve ikrāhla sevk olunmuşa denir; tekūlu: أَنَا مَحْنُوشٌ فِيهِ أَي مَسُوقٌ كَرَاهًا Ve ırk ve

asl ve hasebi mechūl ve mestūr kimseye denir; yukālu: هُوَ مَحْنُوشٌ أَي مَعْمُورٌ الْحَسَبِ Ve bir nesneye igrā ve teşvīk olunmuş adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَحْنُوشٌ أَي مَعْرُوى

التَّحْنِيشُ [et-tahnīš] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Tard eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَنَّشَهُ إِذَا طَرَدَهُ Ve bir nesneden taraf-ı āhere meyl ettirmek ma'nāsınadır; yukālu: حَنَّشَهُ عَنِ الشَّيْءِ إِذَا عَطَفَهُ Ve av avlamak ma'nāsınadır; yukālu: حَنَّشَ الصَّيْدَ إِذَا صَادَهُ

الْإِحْنَاشُ [el-iḥnāš] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir nesneye meyl ettirmek ma'nāsınadır; yukālu: أَحْنَشَهُ عَنِ الشَّيْءِ إِذَا عَطَفَهُ Ve ivdirmek ma'nāsınadır; yukālu: أَحْنَشَهُ إِذَا أَعَجَلَهُ

الْمِحْنَشُ [el-miḥneš] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Dā'imā çalışıp kesb ü kār üzere olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ مِحْنَشٌ أَي مَعْتَمِلٌ كَسُوبٌ

[ح ن ف ش]

الْحِنْفِشُ [el-ḥinfiš] (زَبْرَجٌ [zibric] vezninde) ve

الْحِنْفِيشُ [el-ḥinfiš] (قِنْدِيلٌ [qindīl] vezninde) Engerek yılanına denir. 'Alā-kāvlin bir nev' yılanı denir ki başı be-gāyet iri ve gövdesi alaca ve boz olur, üzerine varılıp yāhūd kızdırıldıkta boynunun damarları oklava gibi şişip kabarıyor. Ve 'inde'l-ba'z bi-'aynihi حَفَّاتٌ [ḥuffāš] dedikleri yılanıdır ki māddesinde zikr olundu.

[ح و ش]

الْحَوْشُ [el-ḥavš] (ḥā'nın fethi ve vāv'ın sükünuyla) Şikārı ağ ve tuzak tarafına sarf için etrāfından kollayarak sürmek ma'nāsınadır; yukālu: حَاشَ الصَّيْدَ يَحُوشُ Ve devaleri biriktirip sürmek ma'nāsınadır;

yukālu: حَاشَ الْإِبِلَ إِذَا جَمَعَهَا وَسَاقَهَا Ve

حَوْشٌ [ħavʃ] ‘Irāk lügatinde حَظِيرَةٌ [ħazīret] ya‘nī ağıl tarzında çevrilmiş yere denir. Şārih der ki Mışır’da حَوْشٌ [ħavʃ] hānenin avlusuna denir. Ve

حَوْشٌ [ħavʃ] İsfērā’in kazāsında bir karye adıdır. Ve

حَوْشٌ [ħavʃ] Ta‘āmı bitirince kadar cevānib ve etrāfından ekl eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: حَاشَ الطَّعَامَ حَوْشًا إِذَا أَكَلَهُ مِنْ جَوَانِبِهِ حَتَّى نَهَكَهُ

الْإِحَاشَةُ [el-iħāšet] (hemzenin kesriyle) ve

الْإِحْوَاشُ [el-iħvāš] (aslı üzere) Bunlar da şikārı ağa düşürmek için etrāfından kol-layarak sürüp getirmek ma‘nāsınadır; yukālu: أَحَاشَ الصَّيْدَ وَأَحْوَشَ بِمَعْنَى حَاشَ

الْحَوَاشَةُ [el-ħuvāšet] [sumāmet] vez-ninde) Şerm ve hayā olunacak nesneye denir; yukālu: صَدَرَ مِنْهُ حَوَاشَةٌ أَيْ مَا يُسْتَحْيَا مِنْهُ Ve rahim ve karābet ma‘nāsınadır; yukālu: بَيَّنَّهُمَا حَوَاشَةٌ أَيْ قَرَابَةٌ وَرَجَمَ لِي مِنْهُ حَوَاشَةٌ أَيْ حَاجَةٌ Ve şol işe denir ki onda günāh ve kat‘-ı rahim ola; yukālu: فِي هَذَا الْأَمْرِ حَوَاشَةٌ أَيْ إِثْمٌ وَقَطِيعَةٌ

الْحَائِشُ [el-ħā’iʃ] Bir bölük hurmā ağaçla-rına denir. Müfredi mesmū‘ değildir.

الْحَيْشَةُ [el-ħišet] (hā’nın kesriyle) Aslı حَوْشَةٌ [ħivšet] idi, hürmet ve hışmet ma‘nāsınadır; yukālu: هُوَ أَهْلُ الْحَيْشَةِ أَيْ الْحُرْمَةِ وَالْحِشْمَةِ

حَاشَ لِلَّهِ [ħāşe lillāhi] Kelime-i tenzihdir; tekūlu: حَاشَ لِلَّهِ أَيْ تَنْزِيهَا لَهُ وَلَا تُقَلَّ حَاشَ لَكَ Mü‘ellif bunu mu‘tell bābında dahi sebt eylemiştir ki حَاشِيَةٌ [ħašiyet]ten me’hūz olduğuna mebnīdir. Ve burada zikri حَوْشٌ [ħūʃ]-ı āti’l-beyāndan

me’hūz olmak kavline mebnīdir. İbn Hācib’in beyānına göre bunun aslı حَاشًا idi ki müstesnā minh cümlesinden tenzīhi mutazammın istisnā kelimesidir, tahfifen elif-i ahire hazf olundu. Ba‘dehu tenzīh mevzi‘ine vaz‘ olundu. Ve lām beyāniyyedir, سُقِّيَا لَكَ ‘ibāretinde olduğu gibi. Ve akvāl-i sā’ire mufassalāt-ı nahviyyede mebsüttur. Pes حَاشَ لِلَّهِ [ħāşe lillāhi], “Hazret-i Hakk sıfāt-ı ‘aczen münezzeh-tir” demek olur.

الْحَوْشِيُّ [el-ħūšiy] (hā’nın zammıy-la) Ma‘nāsına intikāl müşkil olan gāmiz kelāma denir; yukālu: كَلَامٌ حَوْشِيٌّ أَيْ غَامِضٌ Ve muzlim geceye denir; yukālu: لَيْلٌ وَحَوْشِيٌّ أَيْ مُظْلِمٌ Ve vahşī olan deveye ve sā’ir hayvāna denir ki حَوْشٌ [ħūʃ]a nisbet olunur. Ve حَوْشٌ [ħūʃ] bilād-ı cinne denir; ‘alā-kavlin cinn tā’ifesinin develerinden birkaç erkek devedir ki Mehre kabilesinin birkaç nakasıyla imtizāc eylemekle onlardan hāsıl olana حَوْشِيٌّ [ħūšiy] itlāk olunur.

حَوْشُ الْفُؤَادِ [ħūʃu’l-fu‘ād] (hā’nın zammıy-la) Zīrek ve hadīdū’z-zihn adama itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ حَوْشٌ الْفُؤَادِ أَيْ حَدِيدُهُ Lākin Esās’ta حَوْشِيٌّ الْفُؤَادِ [ħūšiyu’l-fu‘ād] ‘unvānında mersūmdur.

الْمَحَاشُ [el-meħāš] (mīm’in fethiyle) Ev esvābına denir; أَنَاثُ الْبَيْتِ [ešābu’l-beyt] ma‘nāsına. Ve ecnās-ı muhtelifeden müctemī‘ cemā‘ate denir; ‘alā-kavlin bunda mīm’in kesriyledir ki مَحَشَتُهُ النَّارُ māddesinden me’hūzdur.

التَّحْوِيشُ [et-taħviš] Çok biriktirmek ma‘nāsınadır; yukālu: حَوْشَهُ إِذَا جَمَعَهُ

الْإِحْتِوَاشُ [el-iħtivāš] [ifti‘āl] vezninde) Nās şikārı birbirinin üzerine ürkütüp sürmek ma‘nāsınadır; yukālu: إِحْتَوَشَ الْقَوْمُ

عَصِيْبَ الصَّيْدِ إِذَا أَنْفَرَهُ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ
etrāfını kuşatıp ortaya almak ma'nāsınadır;
yukālu: اِخْتَوَشُوا عَلَى فُلَانٍ إِذَا جَعَلُوهُ وَسَطَهُمْ

التَّحَاوُشُ [et-tehāvūş] [تَفَاعُلٌ] [tefā'ul] vez-
ninde) Bir nesneden ürktüp endişe eyle-
mek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا اِخْتَوَشَ
مُرَادِفْتِ; yukālu: تَحَاوَشُوهُ بَيْنَهُمْ بِمَعْنَى
اِخْتَوَشُوا

التَّحَاوُشُ [et-tehavvūş] [تَفَاعُلٌ] [tefa'ul]
vezninde) Bir nesneden alarga olmak
ma'nāsınadır; yukālu: تَحَوَّشَ عَنْهُ إِذَا تَنَحَّى
Ve utanmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا
تَحَوَّشَ مِنْهُ إِذَا اسْتَحْيَا
Ve hatun kocasından ayrılıp dul ol-
mak ma'nāsınadır; yukālu: تَحَوَّشَتِ الْمَرْأَةُ مِنْ
رَوْجِهَا إِذَا تَأَيَّمَتِ

الْإِنْحِيَاضُ [el-inhiyāş] [إِنْفِعَالٌ] [infī'al] vez-
ninde) Bir nesneden ürktüp tehāşī eyle-
mekle büzülüp burtulmak ma'nāsınadır;
yukālu: اِنْحَاسَ عَنْهُ إِذَا نَفَرَ عَنْهُ وَتَقَبَّضَ

الْمُحَاوِشَةُ [el-muhāveşet] [مُفَاعَلَةٌ] [mufā'let]
vezninde) Kındırmak ma'nāsınadır;
tekūlu: حَاوَشْتُهُ عَلَيْهِ أَيَّ حَرَّضْتُهُ
Ve şimşegin yağmuru mevki'inden alargaya savuşmak
ma'nāsınadır ki şimşek nereye döner-
se kendi āher tarafa inhiyāz ede; tekūlu:
حَاوَشْتُ الْبُرْقَ إِذَا انْحَرَفَتْ عَنْ مَوْقِعِ مَطَرِهِ حَيْثُمَا دَارَ

الْحَاشَا [el-ḥāşā] Bir güne nebāt ismidir ki
bal arısı otlayıp ondan bal olur, Türkīde
kekik ta'bir ettikleridir ki za'ter-i berrī
olacaktır.

[ح ي ش]

الْحَيْشُ [el-ḥayş] (ḥā'nın fethi ve yā'nın
sükūnuyla) Bir nesneden belinleyip kork-
mak ma'nāsınadır; yukālu: حَاشَ مِنْهُ يَحْيِشُ
عَرَجٌ Ve bu ma'nāda müte'addī
olur; yukālu: حَاشَ فُلَانًا إِذَا أَفْرَعُهُ
Ve bir nes-
neye çemrenip sür'at ve şitāb eylemek
ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا انْكَمَشَ

وَأَسْرَعَ Ve dere uzun uzadı çekilip gitmek
ma'nāsınadır; yukālu: حَاشَ الْوَادِي إِذَا امْتَدَّ

التَّحْيِشُ [et-teḥayyūş] [تَفَاعُلٌ] [tefa'ul] vez-
ninde) Bir nesneden ürktüp endişe eyle-
mek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا تَحَيَّشْتَ
نَفْسُكَ إِذَا نَفَرْتَ وَفَرَعْتَ

الْحَيْشَانُ [el-ḥayşān] [سَلْمَانٌ] [selmān] vez-
ninde) Kesirü'l-feza' olan kimseye, 'alā-
kavlin bir töhmet ile havf ilkā olunmuş
kimseye denir. Mü'ennesi حَيْشَانَةٌ [ḥayşānet]
tir; yukālu: رَجُلٌ حَيْشَانٌ وَامْرَأَةٌ حَيْشَانَةٌ أَيُّ الْكَيْبِيِّ
الْفَرْعِ أَوْ الْمَذْعُورِ

حَيَّاشٌ [Ḥayyāş] [شَدَادٌ] [şeddād] vez-
ninde) Esāmīdendir: Ḥayyāş b. Vehb,
Cāhiliyye'den bir kimsedir ki Benū Sāme
b. Lu'eyy b. Gālib cemā'atındendir. Ve
Ebū Ruḳād Şuveyyş b. Ḥayyāş, 'Utbe b.
Gāzvān radiyallāhu 'anhu hazretlerinin
hutbe-i meşhūresini rivāyet eylemiştir.

حَيْوُشٌ [Ḥayyūş] [تَنَوُّرٌ] [tennūr] vezninde)
İbn Rizḳullāh'tur ki Ṭāberānī merhūmun
şeyhidir.

FASLU'L-ḤĀ'Ī'L-MU'CEME

(فَضْلُ الْحَاءِ الْمُعْجَمَةِ)

[خ ب ش]

الْحَبْشُ [el-ḥabş] [ḥabş] vezninde) Oradan buradan nesneleri biriktirip almak ma'nāsınadır; yukālu: **حَبَشَ الْأَشْيَاءَ مِنْ هَهُنَا** وَهَهُنَا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا جَمَعَهَا وَتَنَاوَلَهَا

التَّحْبِشُ [et-teḥabbuş] [tefa'cu] vezninde) **حَبَشَ** [ḥabş] ma'nāsınadır; yukālu: **تَحَبَّشَ الْأَشْيَاءَ بِمَعْنَى حَبَشَهَا**

حَبَشَ [Ḥabeş] (fethateynle) Bir batn adıdır. Rūvāt-ı hadīsten 'Abdullāh b. Şehr ve Ḥālid b. Nu'aym el-Ḥabeşiyyān ondandır.

حَبَاشُ [Ḥabāş] [seḥāb] vezninde) Yemāme'de Benī Yeşkur cemā'atine mahsūs bir hurmālık adıdır.

حَبُوشَانُ [Ḥabūşān] (ḥā'nın fethiyle) Neysābūr eyāletinde bir beldedir.

الْحُبَاشَاتُ [el-ḥubāşāt] (ḥā'nın zammıyla) **حُبَاشَةٌ** [ḥubāşet]nin cem'idir ki derinti nesneye denir.

حُبَاشَاتُ الْعَيْشِ [ḥubāşātu'l-'ayş] bu ma'nādandır ki şuradan buradan cem' ve tenāvül olunmuş buğday ve sār nesne makūlesi derinti ve birikinti şey'e denir; yukālu: **مَعَّاشُهُ مِنْ حُبَاشَاتِ الْعَيْشِ وَهِيَ مَا يَتَنَاوَلُ مِنْ طَعَامٍ وَنَحْوِهِ** Ve

حُبَاشَاتُ النَّاسِ [ḥubāşātu'n-nās] Kabā'il-i müteferrikadan müctemī' cemā'ate denir; yukālu: **فِي الدَّارِ حُبَاشَاتُ النَّاسِ أَي الْجَمَاعَةُ مِنْ قَبَائِلِ شَيْءٍ**

قَاعُ الْأَحْبَاشِ [Kā'u'l-Aḥbāş] (hemzenin fethiyle) Yemen'de bir mevzidir.

حُبَاشَةٌ [Ḥubāşet] [şumāmet] vezninde) Zirr b. Ḥubeys el-Esedī ceddinin is-

midir. Ve Şerīk nām muhaddisin pederi ismidir; 'alā-kavlin bu mühmele ile. Ve **حُبَيْشٌ** [Ḥubeys] [zubeyr] veznindedir.

[خ ت ر ش]

الْحَتْرَشَةُ [el-ḥatrešet] [dahrecet] vezninde) Çekirge nebāt ekl ederken ağzı çıtır çıtır ötmek ma'nāsınadır; tekūlu: **أَعْجَبَنِي حَتْرَشَةُ الْجَرَادِ أَي صَوْتُ أَكْلِهِ**

الْحَتَارِشُ [el-ḥatāriş] (ḥā'nın fethiyle) Çocukların harekātına denir. Ve bu ḥā-yı mühmele ile de lügattir, niteki zikr ve temsīl olundu.

[خ ت ش]

حُتُّشٌ [Ḥutteş] [sukker] vezninde) Muhaddisinden Rustem b. 'Abdullāh el-Eşrūsenī ceddinin ismidir. Ve Ebū Naşr Aḥmed b. 'Alī b. Ḥattāş el-Buḥārī ki **شُدَادٌ** [şeddād] veznindedir, muhaddisindendir.

[خ د ش]

الْحَدُوشُ [el-ḥaduş] (ḥā'nın fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Tırmalamak ma'nāsınadır; yukālu: **حَدَّشَهُ حَدَّشًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا حَمَّشَهُ** Ve deriyi tırmık tırmık yırtmak ma'nāsınadır, gerek az ve gerek çok olsun. 'Alā-kavlin derinin yüzünün ağaçla yā bir gayrı nesne ile sıyırıp soyamak ma'nāsınadır; ve minhu'l-ḥādīseti: yukālu: **حَدَّشَ الْجِلْدَ إِذَا مَرَّقَهُ** Ve **قَلَّ أَوْ كَثُرَ أَوْ قَشَرَهُ بِغُودٍ وَنَحْوِهِ**

حَدَّشٌ [ḥadş] İsm olur, tırnak yarası ve bere ve yırtık gibi eser ve nişāna denir. Cem'i **حُدُوشٌ** [ḥuduş] gelir; yukālu: **فِي جِلْدِهِ حَدَّشٌ** أَي أَثْرُ الْحَمَّشِ

الْحَادِشَةُ [el-ḥādīšet] Sünbüle kapçığının uçlarına itlāk olunur ki kılçıklı olur.

الْحَدُوشُ [el-ḥaduş] [şabūr] vezninde) Sineğe itlāk olunur; **دُبَابٌ** [zubāb]

ma'nāsına. Ve pireye ıtlāk olunur, بُرْعُوْتُ [burğūs] ma'nāsına.

خِدَّاش [Ḥidāş] [كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Esāmīdendir: Ḥidāş b. Selāme yāhūd İbn Ebī Selāme ashābdandır. Ve Ḥidāş b. Zuhayr ve Ḥidāş b. Ḥumeyd ve Ḥidāş b. Bişr şu'arādandır.

الْمُحَدَّش [el-miḥdeş] [مِنْبَرٌ [minber] vezninde) ve

الْمُحَدَّش [el-muḥaddiş] [مُحَدَّثٌ [muḥaddiş] vezninde) Devenin küreğine denir ki boyunu kökü olacaktır; tekülu: شُدَّ الرَّحْلُ عَلَى Ve **مُحَدَّشٌ** بَعِيرٌ وَمُحَدَّشُهُ أَي كَاهِلُهُ

مُحَدَّشٌ [muḥaddiş] [مُحَدَّثٌ [muḥaddiş] vezninde) Kediye ıtlāk olunur, هِرَّةٌ [hirret] ma'nāsına.

الْمُحَادِّش [el-muḥādiş] Bu dahi kediye dandır. Ve

مُحَادِّشٌ [Muḥādiş] Esmā-i ricāldendir.

خ ر ب ش

الْخَرْبَشَةُ [el-ḥarbeşet] [دَاخِرَةٌ [dahrecet] vezninde) Bir nesneyi ifsād ve tebāh eylemek ma'nāsınadır; yukālu: خَرْبَشَ الْكِتَابَ إِذَا أَفْسَدَهُ

الْخِرْبَاشُ [el-ḥirbāş] (ḥā'nın kesriyle) بِرْخَشٌ māddesinde zikr olundu ki gıriv ve kavga ya denir. Ve büyük nesneye denir; yukālu: فَفَعَّةٌ خِرْبَاشٌ أَي عَظِيمَةٌ

الْخُرْبِيشُ [el-ḥurunbāş] (zameteynle) **الْمَرْمَاهُوزُ** [mermahūz] ismidir ki koca yarpuzu dedikleri nebattır. مَرْوٌ [merv] aksāmının ecved ve a'lāsıdır. Fesād-ı mizācı müzīl ve katı riyāhı dāfi ve sudā-ı bāride nāfi ve mi'deyi muslih ve südde-i bārideyi müfettih 'azīmü'l-menāfi hoş-bü bir nebattır.

خ ر ش

الْخَرُوشُ [el-ḥarş] (ḥā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Tırmalamak ma'nāsınadır; yukālu: خَرَشَهُ خَرَشًا مِنْ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا خَدَّشَهُ Ve kār ve kesb edip ma'āş talebinde olmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: خَرَشَ لِعِيَالِهِ إِذَا كَسَبَ لَهُمْ وَطَلَبَ الرِّزْقَ Ve **مِخْرَاشٌ** [miḥrāş] ile bir adam kendisine doğru çekmek ma'nāsınadır; yukālu: خَرَشَ الْبَعِيرَ إِذَا اجْتَذَبَهُ بِالْمِخْرَاشِ

خَرُوشٌ [ḥarş] Uyumaz olan adama denir, ke-mā se-yuzkeru.

الْإِخْتِرَاشُ [el-iḥtirāş] [إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) **خَرُوشٌ** [ḥarş] ile iki ma'nā-yı evvelde mürādiftir; yukālu: إِخْتَرَشَهُ وَاخْتَرَشَ لِعِيَالِهِ بِمَعْنَى خَرَشَ

الْمِخْرَاشُ [el-miḥrāş] [مِخْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Çevgāna denir, مِخْجَنٌ [miḥcen] ma'nāsına. Ve

مِخْرَاشٌ [miḥrāş] ve

مِخْرَاشٌ [miḥreş] [مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Papuççu ālātından bir ālāt ismidir ki مِخْطٌ [miḥatt] ve tahrifle maḥaṭ ta'bīr ettikleridir, onunla çizgi çizerler.

الْخِرَاشُ [el-ḥirāş] [كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Deve damgalarından bir güne damga ismidir ki çizgi tarzında uzun olur. Ve

خِرَاشٌ [Ḥirāş] Esāmīdendir: Ebū Ḥirāş, Ḥuveylid b. Ḳurre el-Huzelī şā'irdir. Ve Ḥirāş ehl-i hadīstendir ki Enes hazretlerinden rivāyet eylemiştir, kezzābdır. Ve 'Abdurrahmān b. Muḥammed b. Ḥirāş huffāzdandır. Ve Aḥmed b. Ḥāsen b. Ḥirāş, İmām Muslim hazretlerinin şeyhidir.

كَلْبُ خِرَاشٍ [kelbu ḥirāş] (izāfetle) Uğraşıcı köpeğe denir, كَلْبُ هِرَاشٍ [kelbu hirāş] gibi.

denir; tekūlu: أَلْقِهِ فِي الْخَشَّاشِ أَيِ الْجَوْلَانِيَّ Ve dargınlığa denir; yukālu: حَرَكَ خَشَّاشَهُ أَيِ حَرَكَهُ عَضْبَهُ Ve taraf ve cānib ma'nāsınadır. Ve işlek ve māzī ve nāfiz adama denir; bunda hā'nın harekāt-ı selāsiyla lügattır. Ve hāssaten dağ yılanına denir; yukālu: لَدَعَهُ لَدَعَهُ الْجَبَلِ نِطَكِي السَّحَابِ الْخَشَّاشِ أَيِ حَيَّةِ الْجَبَلِ أَعْفَى [ef'ā] denir ki engerek olacaktır; ikisi de soktuğunu sağ komaz. Ve

خَشَّاشٌ [ħiṣāṣ] Beynisi olmayan devābb-ı arza ve kuşa denir, deve kuşu ve toy kuşu gibi. Ve Medīne kurbünde iki dağın adıdır ki خَشَّاشَانِ [ħiṣāṣān] ıtlāk olunur. Ve

خَشَّاشٌ [ħiṣāṣ] (hā'nın harekāt-ı selāsiyla) Haşerāt-ı arza denir. Ve serçelere ve serçe makülesi küçük kuşlara denir; müfredi خَشَّاشَةٌ [ħiṣāṣet]tir.

الْخَشَّاشُ [el-ħuṣāṣ] (hā'nın zammıyla) Alçak ve redī şey'e denir; yukālu: لَمْ يَبْقَ إِلَّا خَشَّاشُهُ أَيِ رَدِيئُهُ Ve dişiyeye kızgın deveye denir; yukālu: بَعِيرٌ خَشَّاشٌ أَيِ مُعْتَلِمٌ

الْخَشَّاشُ [el-ħaṣṣ] (hā'nın fethi ve şīn'in teşdidiyle) Gizlice bir adama bugz ve levme eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: خَشَّشْتُ فَلَانًا Şārih der ki *Tekmile* ve 'Ubāb'da خَشَّشْتُ فَلَانًا شَيْئًا 'ibāretiyle mersūm olmakla mü'ellif خَشَّشْتُ فَلَانًا شَيْئًا وَلَمْ تُهْ فِي خَفَاءِ خَشَّشْتُ فَلَانًا شَيْئًا 'ibāretine tashif eylemiştir. Pes خَشَّ [ħaṣṣ] bir adama gizlice bir nesne sunup vermek ma'nāsına olur. Ve

خَشَّ [ħaṣṣ] Girmek ma'nāsınadır; tekūlu: خَشَّشْتُ فِيهِ أَيِ دَخَلْتُ Ve deveye burunsalık geçirmek ma'nāsınadır, tekūlu: خَشَّشْتُ فِي الْبُعَيْرِ إِذَا جَعَلْتِ فِي أَنْفِهِ الْخَشَّاشَ

خَشَّ [ħaṣṣ] Vasf olur, be-gāyet sert ve haşin nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ خَشَّ أَيِ أَحْشَنُ Ve siyāh nesneye denir. Ve piyādelere

denir, خَشَّاشٌ [reccālet] ma'nāsına; خَشَّاشٌ [ħāṣṣ] müfredidir. Ve burnuna burunsalık geçirilmiş deveye denir. Ve bir nesne de olan yarığa ve çatlağa denir. Ve azca yağmura denir. Ve azca yağmur yağdırmak ma'nāsına masdar olur; yukālu: خَشَّ السَّحَابُ خَشَّاشًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا جَاءَ بِالْخَشَّاشِ أَيِ الْمَطَرِ الْقَلِيلِ

الْإِخْشَاشُ [el-iḥṣāṣ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi deveye burunsalık geçirmek ma'nāsınadır, tekūlu: أَحْشَشْتُ الْبُعَيْرَ بِمَعْنَى خَشَّشْتُ

الْخَشَّاءُ [el-ħaṣṣā] (hā'nın fethi ve şīn'in şeddesiyle) Balçıklı ve çakıl taşlı yere denir; yukālu: أَرْضٌ خَشَّاءٌ أَيِ فِيهَا طِينٌ وَخَصَى Ve arılı yere ve arı kovanları konulan yere denir; yukālu: أَرْضٌ خَشَّاءٌ إِذَا كَانَتْ مَوْضِعَ النَّحْلِ وَالذَّبْرِ

الْخَشَّاءُ [el-ħiṣṣā] (hā'nın kesriyle) Korkutmaya denir, tahvif ma'nāsına.

الْخَشَّاءُ [el-ħuṣṣā] (hā'nın zammıyla) Kulakların ardlarında olan yumruca tümsek kemiğe denir. Bunun aslı خَشَّاشٌ [ħuṣṣā] idi, كُبْرَاءٌ [kuberā] vezninde, idgām olup خَشَّاشًا [ħuṣṣā] oldu. Tesniyesinde خَشَّاشًا [ħuṣṣā] denir; yukālu: ضَرَبَ عَلَيَّ خَشَّاشًا وَهُمَا الْعُظْمَانِ النَّاتِيَانِ خَلْفَ الْأَذْيَانِ

الْمِخْشُ [el-miḥṣṣ] (mīm'in kesri ve hā'nın fethiyle) Ālet-i tenāsüle denir. Ve gece ile işte dilir ve mikdām adama denir; yukālu: فَرَسٌ مِخْشٌ أَيِ جَرِيٌّ عَلَى الْعَمَلِ فِي اللَّيْلِ Ve cesūr ve zehre-dār ata denir; yukālu: أَيِ جَسُورٌ

الْخَشُّ [el-ħuṣṣ] (hā'nın zammıyla) Öyüğe denir, topraktan tepedir, تَلٌّ [tell] ma'nāsına.

خَشَّانٌ [ħaṣṣān] (ħaṣṣān) vezninde) Esāmīdendir: Ĥaṣṣān b. Le'y

b. 'Uşm, Fezāre'dendir. Ve Haşşān ashābdan 'Abdul'azīz b. Bedr b. Zeyd b. Mu'āviye'nin ceddinin ceddî ismidir; kable'l-İslām ismi 'Abdul'uzzā olup ba'de'l-İslām Fahr-ı enām 'aleyhi's-selām hazretleri tagyīr edip 'Abdul'azīz tesmiye eylediler.

الْحُشَيْشُ [el-Ḥuşeyş] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Küçük ceyrana denir; gazāl-i sagīr ma'nāsına. Ve Muḥammed b. Ḥuşeyş b. Ḥuşşe ki ḥā'nın zammıyladır ve Ḥuşşe bint Merzūk rüvāt-ı hadīstendirler. Ve Ebū Ḥuşşe el-Gifārī tābi'ındendir. Ve Muḥammed b. Esed el-Ḥuşşī ki ḥā'nın zammıyladır ve bunda Ḥuşşī dahi derler, muhaddistir.

الْحَشَشُ [el-ḥaşeş] (fethateynle) Bu dahi küçük āhüya denir.

الْحَشْحَاشُ [el-ḥaşḥāş] (ḥā'nın fethiyle) Bu isimle ma'rūf nebāttır. Birkaç nev' olur: Birisi ḥaşḥāş-ı bostānīdir ki ak ḥaşḥāş dedikleridir, çiçeği ak olur. Ve biri ḥaşḥāş-ı mensürdür ki katmer ḥaşḥāş derler. Ve birisi ḥaşḥāş-ı mukarrendir ki çiçeği sarı ve semeri sığır boynuzuna şebīh olmakla مَقْرَرٌ [muqarren] dediler. Ve biri ḥaşḥāş-ı zebedīdir ki be-gāyet beyāz olmakla deniz ḥaşḥāşī dahi derler. Cümlesi münevvim ve muhaddir ve müberriddir. Yarım dirhem kısrını sabāh vaktinde ve uykuya varmazdan akdemce soğuk su ile şürb demevī ve safrāvī olup harāret ve ilthābla 'arız olan ishālī derhāl kat' eylemekte 'acübü'l-eserdir. Ve

حَشْحَاشٌ [ḥaşḥāş] **حَشْحَشَةٌ** [ḥaşḥašet]ten me'hūz vasf olur, zırh ve silāhla ārāste cemā'at ve 'askere denir; yukālu: فَدَّ جَاءَتْ Ve **حَشْحَاشٌ** كَثِيرٌ أَيْ جَمَاعَةٌ فِي سِلَاحٍ وَدُرُوعٍ

Ḥaşḥāş b. Mālik b. el-Ḥārīş yāhūd İbn Cunāb b. el-Ḥārīş ashābdandır. Ve Ebu'l-Ḥaşḥāş şu'arādandır.

حُشَاخِشٌ [Ḥuşāḥiş] [عَلَابِطٌ [ulābiṭ] vezninde) Dehnā'da vākī' dağların a'zamı olan bir dağın adıdır.

التَّحْشُحُشُ [et-teḥşuş] (تَزَلُّزٌ [tezelzul] vezninde) Kığıştamak ve hışırdamak ma'nāsınadır; yukālu: تَحْشُحُشُ السِّلَاحِ وَالْحُلِيِّ إِذَا صَوَّتَ Ve ağaçlık ve koruluk makülesi yere girip nā-bedīd olmak ma'nāsınadır ki hışırdayarak girilir; yukālu: تَحْشُحُشُ فِي الشَّجَرِ إِذَا دَخَلَ وَغَابَ

الْحَشْحَاشَةُ [el-ḥaşḥāšet] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Silāh kığıştamasına denir; tekülü: سَمِعْتُ حَشْحَشَةَ السِّلَاحِ أَيْ صَوْتَهُ Ve mutlakan yābis nesnenin ba'zı ba'zına sürtülmekle zāhir olan āvāzına denir, huliyy kığıştaması gibi. Ve

حَشْحَاشَةٌ [ḥaşḥāšet] Bir nesne içre girmek ma'nāsınadır ki hışırdaması ola; yukālu: حَشْحُشٌ فِي الشَّجَرِ وَفِي الْقَوْمِ إِذَا دَخَلَ

الْإِنْحِشَاشُ [el-inḥişāş] (إِنْفِعَالٌ [infi'āl] vezninde) **حَشْحَاشَةٌ** [ḥaşḥāšet] ile ma'nā-yı ahīrde mürādiftir; yukālu: إِنْحَشَّ فِيهِ إِذَا دَخَلَ فِيهِ

[خ ف ش]

الْحَفَّاشُ [el-ḥuffāş] (رُمَّانٌ [rummān] vezninde) Yarasa kuşuna denir, وَطَوَاطٌ [vatvāṭ] gibi. Gözleri küçük ve basarı za'īf olduğundan tesmiye olundu. Dimāğını taht-ı kademe tīlā cimā'ı muharrik ve mahrükunu iktihāl beyāz-ı 'aynı dāfī' ve demini mürāhik 'anesine tīlā inbāt-ı şar'ı mānī' ve merāresini 'usr-ı vilādeti olan hatunun fercine tīlā fi'l-hāl ihrāc-ı

yed ve kat^c-ı üzün ile olan gibi. Cem'ı
خُمَاشَاتٍ [ḥumāṣāt] gelir; yukālu: بَيْنَهُمْ
خُمَاشَاتٍ وَهِيَ لِلجِرَاحَاتِ الَّتِي لَيْسَ لَهَا أَرْضٌ مَعْلُومٌ أَوْ
هِيَ مَا دُونَ الدِّيَةِ كَقَطْعِ يَدٍ وَأَذُنٍ وَنَحْوِهِ

[خ ن ش]

أَبُو حُنَائِشٍ [Ebū Ḥunāṣ] [غُرَابٌ] [gūrāb] vez-
ninde) Ashābdan Ḥālīd b. 'Abdul'uzzā
künyesidir.

[خ ن ب ش]

الْحَنْبِشُ [el-ḥanbeṣ] [جَعْفَرٌ] [ca'fer] veznin-
de; ḥā'nın ve bā'nın kesriyle de cā'izdir)
Kesirü'l-hareke olan kimseye denir. Bu
'alāka ile bazı kimseler tesmiye olundu:
Vehb b. Ḥanbeṣ eṭ-Ṭā'ī ve 'Abdurrahmān
b. Ḥanbeṣ ashābdandır. Ve Ḥanbeṣ b.
Yezīd el-Ḥimṣī ve Muḥammed b. Aḥmed
b. Ebī Ḥanbeṣ el-Ba'li ve 'Abduṣṣamed b.
Ḥanbeṣ ve 'Abdullāh b. Aḥmed b. Ḥanbeṣ
el-Ḥanbeṣī muhaddislerdir.

[خ ن ش]

الْحُنْشُوشُ [el-ḥunṣūṣ] [عُضْفُورٌ] [uṣfūr] vez-
ninde) Māl bakiyyesine denir. Ve deve
sürüsüne denir.

الْمُحَنِّشَةُ [el-muḥanneṣet] [مُعَظَّمَةٌ]
[mu'azzamet] vezninde) ve

الْمُتَحَنِّشَةُ [el-muteḥanneṣet] (bu dahi ism-i
meṭ'ül bünyesiyle) Şol hatuna denir ki
gerçi yaşlıca olup lākin henüz gençlik ba-
kiyyesi ola; yukālu: إِذَا مُحَنِّشَةٌ وَمُتَحَنِّشَةٌ إِذَا
إِمْرَأَةٌ مُحَنِّشَةٌ وَنِسَاءٌ مُحَنِّشَاتٌ كَأَنْتَ فِيهَا بَقِيَّةٌ مِنْ سَبَابِهَا
وَمُتَحَنِّشَاتٌ

[خ و ش]

الْحَوْشُ [el-ḥavṣ] (ḥā'nın fethi ve vāv'ın
sükunuyla) Böğür ta'bīr olunan 'uzva de-
nir. İnsānın iki böğrüne حَوْشَانِ [ḥavṣān]
denir, yukālu: ضَرَبَ حَوْشَهُ أَيَّ حَاصِرَتَهُ

Ve masdar olur, dürtmek ve sançmak
ma'nāsına; yukālu: خَاشَ فَلَانًا بِالرُّمَحِ يَخُوشُ
خَوْشًا إِذَا طَعَنَهُ بِهِ Ve cimā' eylemek ma'nāsına
müsta'meldir; yukālu: خَاشَ جَارِيَتَهُ إِذَا جَامَعَهَا
Ve ahz eylemek ma'nāsındadır; yukālu:
خَاشَ الشَّيْءَ إِذَا أَخَذَهُ Ve çuval makülesi kaba
un ve saman makülesini el ile atıp doldur-
mak ma'nāsındadır; yukālu: خَاشَ الشَّيْءَ فِي
الْوَعَاءِ إِذَا حَثَّاهُ

الْحَوْشَانُ [el-ḥavṣān] [سَلْمَانٌ] [selmān] vez-
ninde) سَرْمَقٌ [sermaḳ] ya'nī isfīnāḥ-ı rümī
dedikleri nebāta şebīh bir nebāt adıdır,
lākin bunun yaprağı ondan eltaf olup ve
tu'munda humūzat olur ve me'küldür.

خَاشَ مَاشٍ [ḥāşe māşe] (şīn'lerin fethiyle)
Hırt mırt makülesi ev esbābına denir, çan-
nak çömlek misilli nesnelere; yukālu:
بَقِيَ فِي الْبَيْتِ خَاشَ مَاشٍ أَيَّ قَمَاشُهُ وَسَقَطَ مَتَاعُهُ

خَوْشُ [Ḥūṣ] (hā'nın zammıyla) Esferāyin
kazāsında bir karyedir.

خَوَاشٍ [Ḥuvāṣ] [غُرَابٌ] [gūrāb] vezninde)
Sīstān ülkesinde bir beldedir.

خُشٌ [Ḥuṣ] (ḥā'nın zammıyla) A'sā nām
şā'irin beytinde vāki'dir; ḥūṣ-ı fārisī
mu'arrebidir ki tīb demektir.

التَّخْوِيشُ [et-taḥvīṣ] Eksiltmek
ma'nāsındadır; yukālu: حَوَّشَ الشَّيْءَ إِذَا نَقَصَهُ

التَّخْوِشُ [et-teḥavvuṣ] [تَفَعُّلٌ] [tefa'u] vez-
ninde) Bu dahi eksiltmek ma'nāsındadır;
yukālu: تَخَوَّشَ الشَّيْءَ إِذَا نَقَصَهُ Gerçi nüshalar-
da bu resme mersumdur, lākin muktezā-yı
mādde eksilmek ma'nāsına lāzım olmak-
tır. Ve

تَخَوَّشٌ [teḥavvuṣ] Beden arıklanıp mehzül
olmak ma'nāsındadır, yukālu: تَخَوَّشَ فَلَانٌ إِذَا
هُزِلَ

الْمُخَاوِشَةُ [el-muḥāveṣet] [مُفَاعَلَةٌ] [mufā'alet]

vezninde) Döşekte yatarken yanı ve böğ-
rü alarga eylemek ma'nāsınadır; yukālu:
خَاوَشَ جَنْبُهُ عَنِ الْفَرَاشِ إِذَا جَافَاهُ

[خ ي ش]

الْحَيْشُ [el-ḥayş] (ḥā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Bir gūne beze denir ki keten tarantısından telleri yoğun olup ve nescinde rikkat olur. 'Alā-kavlin عَضَبٌ [ʿaşb] dedikleri bezin pek kalın nev'ine denir. Asl 'Arabistān'da حَيْشٌ [ḥayş] dedikleri kalın keten bezidir ki hatunlar üstübü ta'bīr ederler. Cem'i أَحْيَاشٌ [aḥyāş] ve حُيُوشٌ [ḥuyūş] gelir; Fühūlden Aḥmed b. Muḥammed b. Dellān ve Muḥammed b. Muḥammed b. 'Isā en-Nahvī el-Ḥayşiyyān onun necsine mensūblardır. Ve

حَيْشٌ [ḥayş] Denī ve nākes şahsa denir. Ve bir dağın adıdır. Ve işte cüst ve tūzdest adama denir; yukālu: رَجُلٌ حَيْشٌ الْعَمَلِ أَيَّ سَرِيغُهُ

حَيْشَانٌ [Ḥayşān] [سَلْمَانٌ] [selmān] vezninde) Ḥorāsān kazāsında bir karyedir; muhaddisīnden Ebu'l-Ḥasen el-Ḥayşānī ona yāhūd Ḥayşān nām ceddine mensūbdur.

ذُو الْحَيْشِيَّةِ [Zu'l-Ḥayşiyyet] Selefte bir 'ābid ve zāhid idi; üzerinde hemān setri 'avret edecek bir fūtası var idi. Vefāt edince kadar Mekke'de Ḥacūn nām mahalde sākin olur idi. Riyāzet cihetiyle dā'imā gubār-ālūd ve beşeresi حَيْشٌ [ḥayş] dedikleri bez gibi huşūnet peydā eylemekle onunla mülakkab olmuş idi. Ve Aḥmed b. Muḥammed b. Seleme el-Ḥayyāş ki شَدَادٌ [şeddād] veznindedir, muhaddistir, cüz'i mü'ellef sāhibidir. Bizim senedātımız ricālinden olmakla ondan rivāyet ederiz.

الْحُيُوشَةُ [el-ḥuyūšet] (ḥā'nın zammıyla) İn-

celik ma'nāsınadır; yukālu: فِيهِ حُيُوشَةٌ أَيَّ دَقَّةً

FASLU'D-DĀLĪ'L-MÜHMELE (فَضْلُ الدَّالِ الْمُهْمَلَةِ)

[د ب ش]

الدَّبْشُ [ed-debş] (dāl'ın fethi ve bā'nın sükunıyla) Bir şey'in kabuğunu gidermek ma'nāsınadır; yukālu: دَبَشَ الشَّيْءَ دَبْشًا مِنْ: البابِ الْأَوَّلِ إِذَا فَسَّرَهُ Ve yemek ma'nāsınadır; yukālu: دَبَشَ الطَّعَامَ إِذَا أَكَلَهُ

الدَّبْبَشُ [ed-debeş] (fethateynle) Hırt mirt makülesi ev esbâbına denir.

الْمَدْبُوشَةُ [el-medbüšet] Şol yere denir ki nebâtını çekirge yemiş ola; yukālu: أَرْضُ مَدْبُوشَةٍ إِذَا كَانَ قَدْ أَكَلَ الْجُرَادُ نَبْتَهَا

[د ح ر ش]

دَحْرَشُ [Daħreş] (hâ-yı mühmele ile جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Cinn tâ'ifesinden bir kabîle pederinin adıdır.

[د خ ب ش]

الدَّخْبِشُ [ed-daħbeş] (hâ-yı mu'ceme ile جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) ve

الدَّخَابِشُ [ed-duħābiş] (ʕulābiṭ] vezninde) Büyük karını adama denir; yukālu: رَجُلٌ دَخْبِشٌ وَدَخَابِشٌ أَيُّ عَظِيمِ الْبَطْنِ

[د خ ر ش]

دَحْرَشُ [Daħreş] [ca'fer] vezninde) Bir recül ismidir. Zâhiren دَحْرَشُ [Daħreş]-i mezkûr musahhafıdır.

[د خ ش]

الدَّحْشُ [ed-deħaş] (fethateynle) Beden et ile dolmak ma'nāsınadır ki gereği gibi etli cānlı tenū-mend olmaktadır; yukālu: دَحَشَ الرَّجُلُ دَحْشًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا امْتَلَأَ لَحْمًا

الدَّحْشَمُ [ed-daħşem] [ca'fer] vezninde) ve

الدَّحْشَمُ [ed-duħşum] [ʕuşfur] vezninde) ve

الدَّحْشَنُ [ed-daħşen] [ca'fer] vezninde) Yoğun ve galiz nesneye denir; mīm ve nūn'ları zā'iddir, gūyā ki دَحَشَ [deħaş]-ı mezkûrdan me'hūzlardır.

[د ر ش]

الدُّرْشَةُ [ed-durşet] (dāl'ın zammıyla) Önegüllük ve yanazlık ma'nāsınadır; yukālu: فِي طَبْعِهِ دُرْشَةٌ أَيُّ لِحَاجَةٍ

الدَّارِشُ [ed-dāriş] Ma'rûf siyâh deriye denir. Türkîde karkın ta'bir olunan deri olmaktadır ki sağrının siyâh ve işe yaramaz olmasıdır, Fârisiyyü'l-asl olmak maznündür.

[د ر ع ش]

الإِدْرِعْشَاشُ [el-idri'şaş] [iḳşî'rār] vezninde) Hasta ve mecrûh sağalmak ma'nāsınadır; yukālu: إِدْرِعَشَ الْمَرِيضُ مِنْ: مَرَضِهِ إِذَا انْدَمَلَ وَبَرَأَ

دَزْعَشُ [Der'aş] [ca'fer] vezninde) Sîstân eyâletinden Devvâr nām eyâlette bir belde adıdır.

[د ش س]

الدَّشُّ [ed-deşş] (dāl'ın fethi ve şîn'in teşdidıyla) Gezmek ma'nāsınadır; yukālu: دَشَّ فِي الْأَرْضِ دَشًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا سَارَ فِيهَا Ve دَشِيشَةٌ [deşişet] dedikleri ta'ām yapmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا اتَّخَذَ الدَّشِيشَةَ

الدَّشِيشَةُ [ed-deşişet] [sefînet] vezninde) Buğday yarmasından yaptıkları çorbaya denir ki döğme çorbası ve yarma çorbası ta'bir olunur; tekülü: اطْعَمْنَا الدَّشِيشَةَ وَهِيَ حَسَوٌ يَتَّخَذُ مِنْ بَرِّ مَرْمُوضٍ

[د غ ش]

الدَّغْشُ [ed-dağş] (dāl'ın fethi ve gayn-ı

mu'cemenin sükūnuyla) Hücūm eylemek ma'nāsınadır; yukālu: دَعَشَ عَلَيْهِ دَعْشًا مِّنَ الْأَبَابِ الثَّالِثِ إِذَا هَجِمَ عَلَيْهِ Ve karanlığa girmek ma'nāsınadır; yukālu: دَعَشَ فِي الظَّلَامِ إِذَا دَخَلَ **الإِدْغَاشُ** [el-idgāş] Bu dahi karanlığa girmek ma'nāsınadır; yukālu: أَدَعَشَ فِي الظَّلَامِ إِذَا دَخَلَ

الدَّعْشُ [ed-değaş] (fethateynle) Karanlığa denir; yukālu: لَيْلَةٌ فِيهَا دَعَشَ أَي ظُلْمَةٌ

الدَّغْوِشَةُ [ed-dağveşet] [dahrecet] vezninde) ve

التَّدَاغُشُ [et-tedāguş] [tefā'ul] vezninde) Cenkte yāhūd 'arbede ve kavga-da 'asker birbirlerine karış muruş olmak ma'nāsınadır; yukālu: دَعَوَشَ القَوْمُ وَتَدَاغَشُوا إِذَا اِخْتَلَطُوا فِي حَزْبٍ أَوْ صَحَبٍ

المُدَاغِشَةُ [el-mudāgaşet] [muzāhamet] vezninde ve mürādifidir; yukālu: دَاغَشَهُ إِذَا زَاخَمَهُ Ve susuzluktan nāşī su içmek için suyun çevresini dolaşmak ma'nāsınadır; yukālu: دَاغَشَ حَوْلَ المَاءِ إِذَا اِخْتَلَطُوا فِي حَزْبٍ أَوْ صَحَبٍ **مُرَاخَمَةٌ** [mu'azzam] vezninde) Bir nesne içre derc olunup sımsıkı muhkem olmuş nesneye denir; yukālu: شِيءٌ مُدْمَشٌ أَي مُدْمَجٌ **الدَّنْفِشَةُ** [ed-denfeşet] [dahrecet] vezninde) Gözleri kıparak bakmak ma'nāsınadır; yukālu: دَنَفَشَ الرَّجُلُ إِذَا نَظَرَ وَكَسَرَ عَيْنَيْهِ

[دغ ف ش]

دَعْفَشُ [Dağfeş] [ca'fer] vezninde) Bir recül ismidir.

[دغ م ش]

الدَّغْمِشَةُ [ed-dağmeşet] [dahrecet] vezninde) Çabuk yürümek ma'nāsınadır; yukālu: دَعْمَشَ فِي المَشْيِ إِذَا أُسْرِعَ

[د ق ش]

الدَّقْشَةُ [ed-dağşet] [kaş'la] [temret] vezninde) Sırtı benek benek alaca bir küçük cānver ismidir, bağırtlak kuşundan küçük olur. 'Alā-kavlin bir münakkaş kuş ismidir.

الدَّقْشُ [ed-dağş] [nağş] vezninde ve mürādifidir. Yūnus-ı Nahvī'den menküldür ki Ebu'd-Duğayş nām a'rābīye dūfīş [duğayş] lafzının ma'nāsından su'āl eylemiş, cevābında "Ma'lūmum değildir, lākin bu makūleler biraz isimlerdir ki öylece mesmū'umuz olup biz dahi tesemmī ederiz."

[د م ش]

الدَّمِشُ [ed-demeş] (fethateynle) Harāretten yāhūd bir mü'essir devā içmekten nāşī yürerek dönüp kalkmak ma'nāsınadır; yukālu: دَمَشَ الرَّجُلُ دَمَشًا مِّنَ البَابِ الرَّابِعِ إِذَا هَاجَ وَنَارَ قَلْبُهُ مِنْ حَرَارَةِ أَوْ شُرْبِ دَوَاءٍ

الْمُدْمِشُ [el-mudemmeş] [mu'azzam] vezninde) Bir nesne içre derc olunup sımsıkı muhkem olmuş nesneye denir; yukālu: شِيءٌ مُدْمَشٌ أَي مُدْمَجٌ

[د ن ف ش]

الدَّنْفِشَةُ [ed-denfeşet] [dahrecet] vezninde) Gözleri kıparak bakmak ma'nāsınadır; yukālu: دَنَفَشَ الرَّجُلُ إِذَا نَظَرَ وَكَسَرَ عَيْنَيْهِ

[د ن ق ش]

الدَّنْفِشَةُ [ed-denğaşet] [kaş'la] [denfeşet] ma'nāsınadır; yukālu: دَنَفَشَ الرَّجُلُ بِمَعْنَى دَنَفَشَ Ve nās beynini ifsād edip birbirine düşürmek ma'nāsınadır; yukālu: دَنَفَشَ بَيْنَ القَوْمِ إِذَا أفسَدَ

دَنْقَشُ [Denğaş] [ca'fer] vezninde) Bir

recül 'alemidir.

[د و ش]

الدَّوْشُ [ed-deveş] (fethateynle) Göz du-manlı olmasına denir; yukālu: فِي عَيْنِهِ دَوْشٌ Ve göz 'alā-kavlin gözü'n çev-resinin dar olmasına denir; yukālu: فِي عَيْنِهِ دَوْشٌ أَي صَعَرَ فِيهَا أَوْ حَوْلَهَا Bir maraz sebebiyle fāsid ve tebāh olmak ma'nāsınadır; yukālu: دَوَّسَتْ عَيْنُهُ دَوْشًا مِنْ أَلْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا فَسَدَتْ مِنْ دَاءٍ أَصَابَهَا **الأدْوَشُ** [el-edveş] Ma'nā-yı mezkūrdan vasftır. Mü'ennesi دَوْشَاءُ [devşā']dır.

[د ه ر ش]

دَهْرَشٌ [Dehreş] (جَعْفَرٌ) [ca'fer] vezninde) Cinn tā'ifesinden bir kabīle pederinin ismidir.

[د ه ش]

الدَّهْشُ [ed-deheş] (fethateynle) Ser-geşte ve hayrān olmak, 'alā-kavlin gafletten ve dalgınlıktan yāhūd veleh ve hayretten 'akl gidip öylece deng ve bī-hūş olmak ma'nāsınadır; yukālu: دَهَشَ الرَّجُلُ دَهْشًا مِنْ أَلْبَابِ الرَّابِعِ فَهُوَ دَهْشٌ كَكَتَيْفٍ إِذَا تَحَيَّرَ وَدَهَبَ عَقْلُهُ دَهْشَ الرَّجُلِ عَلَى بِنَاءٍ مِنْ ذَهَلٍ أَوْ وَلِيهِ الْمَجْهُولِ فَهُوَ مَدْهُوْشٌ

التَّدْهِيْشُ [et-tedhīş] ve

الإِدْهَاشُ [el-idhāş] Bir adamı medhūş eylemek ma'nāsınadır; yukālu: دَهَّشَهُ غَيْرُهُ وَأَدْهَشَهُ إِذَا جَعَلَهُ مَدْهُوْشًا

[د ه ف ش]

الدَّهْفَشَةُ [ed-dehfeşet] (فَا'yla دَحْرَجَةٌ) [dahrecet] vezninde) Aldatmak ma'nāsınadır; yukālu: دَهَفَسَتْ فُلَانًا إِذَا خَدَعَهُ Ve hatunla erişip oynaşmak ma'nāsınadır; yukālu: دَهَفَسَ الرَّجُلُ الْمَرْأَةَ إِذَا غَاوَزَهَا

[د ه م ش]

دَهْمَشٌ [Dehmeş] (جَعْفَرٌ) [ca'fer] vezninde) Bir recül 'alemidir.

[د ي ش]

الدِّيشُ [ed-dīş] دِيكٌ [dīk] vezninde ve mūrādıfidir ki horoza denir. Ve Dīş b. el-Hūn b. Huzeyme bir kimsedir ve ba'zen dāl'ı meftūh olur.

دَائِشٌ [Dā'īş] Naşārā tā'ifesinin esmālarındandır.

FASLU'Z-ZĀLĪ'L-MU'CEME

(فَضْلُ الدَّالِ الْمُعْجَمَةِ)

[ذ ش ش]

الدُّش [ez-zeşş] دُش [deşş] vezninde ve mürâdifidir ki gezmek ma'nâsındır; yukālu: دُش الرَّجُلُ لُغَةً فِي دُشِّ

FASLU'R-RĀ'Ī'L-MÜHMELE

(فَضْلُ الرَّاءِ الْمُهْمَلَةِ)

[ر ب ش]

الرَّبِشُ [er-rebeş] (rā'nın ve bā'nın fethiy- le) Genç adamın tırnağından hâdis olan beyâza denir.

الرَّبِشَاءُ [er-rebşā] (حَمْرَاءُ [hamrā] veznin- de) Çayırılık yere denir; yukālu: أَرْضُ رَبِشَاءٍ
أَيُّ كَثِيرَةِ الْعُشْبِ

الْأَرْبِشُ [el-erbeş] (أَحْمَرُ [ahmer] vezninde) Levni muhtelif olan şey'e denir. Meselâ ba'zı yeri beyâz ve ba'zı yeri siyâh ola, niteki أَرْمَشُ [ermeş] dahi bu ma'nâyadır; ve minhu yukālu: رَجُلٌ أَرْبِشٌ وَأَرْمَشٌ أَيُّ مُخْتَلِفِ
اللَّوْنِ

الْإِرْبَاشُ [el-irbâş] (hemzenin kesriyle) Ağaç yarıp yapraklanmak ma'nâsındır; yukālu: أَرْبِشُ الشَّجَرِ إِذَا أَوْرَقَ وَتَقَطَّرَ

[ر خ ش]

رَخِشٌ [Raḫş] (rā'nın fethi ve hā-yı mu'cemenin sükünüyle) Esmādandır: İsmā'ıl b. Raḫş muhaddistir.

الْتَرَحُّشُ [et-terahḫuş] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vez- ninde) Deprenmek ma'nâsındır; yukālu: تَرَحَّشَ الرَّجُلُ إِذَا تَحَوَّكَ

الرَّوْحَشَةُ [er-raḫşet] (تَفْرَعَةٌ [temret] vezninde) Ondan ismdir, deprenmeğe denir; yukālu: لَهُ رَوْحَشَةٌ أَيُّ حَرَكَةً

الْإِرْتِخَاشُ [el-irtiḫâş] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] veznin- de) Muztarib olmak ma'nâsındır; yukālu: إِذْتَخَّشَ الرَّجُلُ إِذَا اضْطَرَبَ

[ر ش ش]

الرَّشُّ [er-reşş] (rā'nın fethi ve şīn'in teşdidiyle) ve

الْتَرَشَاشُ [et-terşâş] (تَذَكَّارٌ [tezkār] veznin-

de) Su serpmek ma'nāsınadır; yukālu: رَشَّ الْمَاءُ وَالِدَّمُ وَالِدَّمْعُ رَشًّا وَتَرَشَّاشًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا نَفَضَهُ Ve

رَشَّ [reşş] Çisinti ve serpinti yağmura denir; tesmiye bi'l-masdardır; tekūlu: أَصَابَنَا رَشَّاشٌ Cem'i رَشَّ أَي مَطَرٌ قَلِيلٌ rā'nın kesriyle. Ve darb-ı müci' ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَلَمَهُ بِرَشِّهِ أَي ضَرَبَ مَوْجَعٌ Ve çisinti yağdırmak ma'nāsınadır; yukālu: رَشَّتِ السَّمَاءُ إِذَا جَاءَتْ بِالرَّيَشِ

الرَّوْشَاشُ [er-reşāş] [sehāb] vezninde) Serpintiye denir; yukālu: أَصَابَهُ رَشَّاشٌ وَهُوَ مَا تَرَشَّشَ مِنَ الدَّمِّ وَالِدَّمْعِ وَنَحْوِهِ

الرَّوْشَرِاشُ [er-reşrāş] [şersār] vezninde) Gevşek ve sölpük kemiğe denir; yukālu: Ve semiz kebāba ve biryāna denir; yukālu: شِوَاءٌ رَشَّرَاشٌ أَي سَمِينٌ Ve gevşek pişmiş kuru ekmeğe denir.

الرَّوْشَرِشُ [er-reşreş] [ar'ar] vezninde) Bu dahi gevşek pişmiş kuru ekmeğe denir; yukālu: خُبِزٌ رَشَّرَاشٌ وَرَشَّرِشٌ أَي يَابِسٌ رَخْوٌ ve yukālu: خُبِزَةٌ رَشَّرَاشَةٌ وَرَشَّرِشَةٌ أَي رَخْوَةٌ يَابِسَةٌ

الرَّوْشَرِشُ [er-reşreş] [ar'ar] vezninde) Bu dahi çisinti yağdırmak ma'nāsınadır; yukālu: أَرَشَّتِ السَّمَاءُ بِمَعْنَى رَشَّتِ Ve mızrak ta'nesi yerinden kan fışkırtıp saçmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: Ve atı oynatıp koşturmakla terletmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَرَشَّ الْفَرَسَ إِذَا عَرَفَهُ بِالرَّكْضِ Ve nāka kısmı yavrusu kendi memesini emmek için kuyruğunu kaşımak ma'nāsınadır, ke-mā se-yuzkeru.

الرَّوْشَرِشُ [er-reşreş] [ar'ar] vezninde) Bu dahi çisinti yağdırmak ma'nāsınadır; yukālu: أَرَشَّتِ النَّاقَةُ الْفَصِيلَ إِذَا حَكَّتْ ذَنْبَهُ لِيَتَضَعَّ فَاسْتَرَشَّ

هُوَ لِلرَّضَاعِ أَي مَدَّ عُنُقَهُ بَيْنَ فَخَذَيْهِ أُمِّهِ زَلْزَلَةٌ [zelzelet] [er-reşrešet] [رَشْرَشَةٌ] vezninde) Gevşek ve sölpük olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا رَشَّرَشَ الشَّيْءُ إِذَا اسْتَرَوَحَى Ve bir adam havf eylediği kimseye gücü yetmek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أَطَاقَ بَمَنْ يَخَافُهُ

[رعش]

الرَّعْشُ [er-re'aş] (fethateynle) ve

الرَّعْشُ [er-ra'ş] (rā'nın fethi ve 'ayn'ın sükülüyle) Titremek ma'nāsınadır; yukālu: رَعَشَ الرَّجُلُ وَرَعَشَ رَعْشًا وَرَعَشًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالثَّلَاثِ إِذَا أَخَذَتْهُ الرِّعْدَةُ

الرَّوْزَعِاشُ [el-ir'āş] (hemzenin kesriyle) Titretmek ma'nāsınadır; yukālu: أَرَعَشَهُ اللهُ أَي أَرَعَدَهُ

الرَّوْعُوشُ [er-re'ūş] [şabūr] vezninde) Şol nākaya vasf olur ki kocalıktan başı titrer ola; yukālu: نَاقَةٌ رَعُوشٌ إِذَا كَانَتْ يَزْجُفُ رَأْسُهَا كَبِيرًا

الرَّوْعِشُ [er-re'iş] [ketif] vezninde) ve الرَّوْعِشِشُ [er-ri'şiş] (rā'nın kesriyle) Korkak adama itlāk olunur; yukālu: رَعَشَ وَرَعِشِيشٌ Ve harb ve kıtāle cüst ve serî' olan adama itlāk olunur. Kezālîk in'ām ve ihsān eylemeğe serî' olana itlāk olunmakla zıdd olur; yukālu: إِنَّهُ لَرَعِشٌ وَرَعِشِيشٌ إِلَى الْقِتَالِ أَي سَرِيعٌ هُوَ رَعِشٌ وَرَعِشِيشٌ إِلَى الْمَغْرُوفِ أَي سَرِيعٌ Ve

رَعِشٌ [Re'iş] [ketif] vezninde) Cu'fî kabilesine mahsūs bir feresin ismidir.

الرَّوْعِشَاءُ [er-ra'eşā] [hamrā] vezninde) Çabuk ve sebük-pā devekuşuna denir; yukālu: نَعَامَةٌ رَعِشَاءٌ أَي سَرِيعَةٌ Ve şol nākaya denir ki be-gāyet revende ve eşkin olmakla sür'atinden iki tarafa boca vurarak yü-

rür ola; yukālu: نَاقَةٌ رَغْشَاءٌ إِذَا كَانَ لَهَا اهْتِرَازٌ فِي الشَّيْرِ سُرْعَةً Ve

رَغْشَاءُ [Raʿšā] Lebīd nām şā'irin ceddi olan Mālik b. Ca'fer'in feresi ismidir. Ve Şām'da bir belde adıdır.

مَرْعَشُ [Mer'aş] [maḳ'ad] vezninde) Şām'da Antākiye kurbünde bir belde adıdır. Ve

مَرْعَشُ [mer'aş] Bir cins güvercin kuşuna denir, ke-mā se-yuzkeru.

دُو مَرْعِشٍ [Zū Mer'aş] [ezvā]-i Hımyer'den bir melik lakabıdır, beyt-i mukaddese varıp ve cidārına بِاسْمِكَ اللَّهُمَّ إِلَهَ حَمِيرٍ أَنَا ذُو مَرْعِشٍ الْمَلِكُ بَلَعْتُ هَذَا الْمَوْضِعَ وَلَمْ يَبْلُغْهُ أَحَدٌ قَبْلِي وَلَا يَبْلُغُهُ أَحَدٌ بَعْدِي eylemiştir.

الْمَرْعَشُ [el-mur'aş] [mukrem] vezninde) ve

الْمَرْعَشُ [el-mer'aş] [maḳ'ad] vezninde) Bir cins güvercine denir ki havāda uçarken taklabāzlık eder, kuşçular döneke ta'bīr ederler.

الْإِرْتِعَاشُ [el-irti'aş] [ifti'al] vezninde) Titremek ma'nāsınadır; yukālu: إِرْتِعَاشٌ الرَّجُلُ إِذَا ارْتَعَدَ

الرَّوْعَشُنُ [er-ra'şen] (nūn'la ḍayfen] vezninde) A'zāsı titrer olan adama denir. Lügat-ı mezbūrenin her ne kadar nūn'u zā'ide ise de lafzına mūrā'atla nūn māddesinde zikr eyledim ve nūn'un zā'ide olduğuna tenbīhen bu makāmda dahi zikr eyledim.

[رغش]

الْمُرَاغِشُ [el-murağgiş] [muḥaddiş] vezninde) Dā'imā kendi nefisini ni'metle toylayıp perveriş-i nefsiyle uğraşır olan adama denir; yukālu: هُوَ مَرْعَشٌ أَيُّ يُنَعِمُ نَفْسَهُ

Ve bu mühmele ile مَرْعَشٌ [murağgis] kelimesinde lügattir.

الرَّغْشُ [er-rağş] (rā'nın fethi ve gāyn'ın sükūnuyla) Fitne koparmak ma'nāsınadır; ve minhu tekūlu: لَا تَرَوْعَشُ عَلَيْنَا رَغْشًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثُ أَيُّ لَا تَشْعَبُ

[رفش]

الرَّفْشُ [er-refş - er-rufş] (rā'nın fethi ve zammı ve fā'nın sükūnuyla) ve

الْمِرْفَشَةُ [el-mirfeşet] [mikneset] vezninde) Çapa ta'bīr olunan ālete denir ki çiftçiler ve bāg-bānlar kullanırlar; ve minhu kavluhum: «مِنَ الرَّفْشِ إِلَى الْعُرْشِ» Ya'ni mīcrifeş [micrefet] ile toprak sıyırıp renberlik ederken serīr-i saltanata nā'il oldu. O makūle kimse gerdiş-i devr ile ser-i kāra geçtikte darb olunur. Ve

رَفْشٌ [refş] Masdar olur, bir nesneyi dövüp ufatmak ma'nāsına; yukālu: رَفَشَ الشَّيْءُ رَفْشًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا دَقَّهُ هَرَسَهُ هُوَ يَرَفُشُ أَيُّ يَأْكُلُ وَيَشْرَبُ جِدًّا فِي الرِّغْمَةِ

الرَّفَفَاشُ [er-reffāş] [şeddād] vezninde) Buğdayı çapa ile buğday ölçen kimsenin eline doğru sıyırıp götürücü adama denir.

الرَّفُوشُ [er-rufūş] [ku'ūd] vezninde) Bir nesnede bol kullanmak ma'nāsınadır; yukālu: رَفَشَ فِي الشَّيْءِ رَفُوشًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا اتَّسَعَ

الرَّفْشُ [er-refeş] (fethateynle) Büyük kulaklı olmak ma'nāsınadır; yukālu: الرَّجُلُ رَفْشًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا عَظُمَتْ أُذُنُهُ وَكَثُرَتْ

الْأَرْفَشُ [el-erfeş] [aḥmer] vezninde) Vasftır, büyük kulaklı adama denir; ve minhu'l-hadīsu: «كَانَ سَلْمَانُ أَرْفَشَ الْأُدُنِيِّنَ»

الْإِرْفَاشُ [el-irfāş] (hemzenin kesriyle) Bir

adam dā'imā fevkānī ve tahtānī gā'ilesiyle uğraşmak ma'nāsınadır; yukālu: أَرْفَشُ الرَّجُلُ إِذَا وَقَعَ فِي الْأَهْيَعَيْنِ أَيْ الرَّفْشِ وَالْقَفْشِ وَهُمَا الْأَكْلُ وَالْجَمَاعُ Ve bir kimse bir belde kalıp ondan bir türlü ayrılmayıp mukīm ve berkarār olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَرْفَشُ الرَّجُلُ بِالْبَلَدِ إِذَا أَلَحَّ فَلَا يَبْرَحُ وَلَا يَرِيْمُهُ

التَّرْفِيشُ [et-terfīş] Sakalı tarayıp çapa şeklinde yassılatmak ma'nāsınadır; yukālu: رَفَشَ لِحْيَتَهُ إِذَا سَرَحَهَا حَتَّى تَصِيرَ كَأَنَّهَا رَفَشٌ

[ر ق ش]

الرَّقْشُ [er-raqş] نَقَشَ [naqş] vezninde ve mürādıfidir; yukālu: رَقَشَهُ رَقْشًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا نَقَشَهُ

الرَّقَاشُ [er-reqāş] [sehāb] vezninde) Yılana denir حَيَّةٌ [ḥayyet] ma'nāsına. Şārihin beyānına göre alaca yılana mahsüstür.

رَقَاشٍ [Reqāşī] قَطَامٍ [qaṭāmi] vezninde) A'lām-ı nisvāndandır. Ve ba'zen munsarıf olur.

بَنُو رَقَاشٍ [Benū Reqāşī] Bekr b. Vā'il kabilesinde ve Kelb ve Kinde kabilelerinde birer batndır ki Reqāşī nām vālidelerine müntesiblerdir.

الرَّقَاشَانِ [er-Reqāşān] (rā'nın fethiyle) Şu-reyf üzere müşrif iki dağa itlāk olunur.

الرَّقْشَاءُ [er-raqşā'] رَقْطَاءٌ [raqṭā'] vezninde) Ak ve kara benekli alaca yılana denir; yukālu: حَيَّةٌ رَقْشَاءٌ أَيْ مُنْقَطَةٌ بِسَوَادٍ وَبَيَاضٍ Ve es-rimiş devenin boğazından çıkan kızıl dağarcığa denir; شِقْشِقَةٌ [şikşikāt] ma'nāsına. Ve حُمُطُوطٌ [ḥumṭūṭ] a şebīh bir alaca böcek adıdır; otluklar aralığında olur, kırmızı ve sarı noktaları olur.

الْأَرْقَشُ [el-erqaş] أَحْمَرٌ [aḥmer] vezninde) Alaca ve münakkaş nesneye denir.

الرُّوقِشُ [er-ruqayş] زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) ve

الْأُرَيْقِشُ [el-urayqīş] أَحْيَمِيرٌ [uḥaymir] vezninde) أَرْقَشٌ [erqaş] lafzının musaggarıdır.

التَّرْقِيشُ [et-terqīş] Kelāma hüsn-i kıyāfet ve zīb ve zīnet vermekle düzüp koşmak ma'nāsınadır; yukālu: رَفَشَ كَلَامَهُ إِذَا زَوَّرَهُ وَزَخَرَفَهُ

الْمُرَقِّشُ [el-Muraqqīş] مُحَدِّثٌ [muḥaddiṣ] vezninde) تَرْقِيشٌ [terqīş]-i mezkürdan ism-i fā'il olup onunla ba'zı şu'arā mülakkab oldular. Ez-cümle Muraqqīş-i Ekber, 'Amr b. Sa'd ve Muraqqīş-i Aşgar, Reb'ā b. Ḥarmele nām şā'irlerdir.

التَّرْقُشُ [et-terakquş] تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Zīnetlenmek ma'nāsınadır; yukālu: تَرْقَشُ الرَّجُلُ إِذَا تَزَيَّنَ

الْإِرْتِقَاشُ [el-irtiqāş] إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Cenkte askerler birbirine karış muruş olmak ma'nāsınadır, gūyā ki مُنْتَقِشٌ [munteqīş] olur; yukālu: إِرْتَقَشَ الْجَيْشُ إِذَا اخْتَلَطُوا فِي الْقِتَالِ

[ر م ش]

الرَّمَشُ [er-remş] (rā'nın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Bir tutam çiçek makülesine denir; tekülü: جَاءَنِي وَفِي يَدِهِ رَمَشٌ وَهُوَ طَاقَةٌ Şārih der ki ramşne dahi bu ma'nāyadır. Ve

رَمَشٌ [remş] Masdar olur, atmak ma'nāsına; yukālu: رَمَسَهُ بِالْحَجَرِ رَمْسًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا رَمَاهُ بِهِ Ve koyuna ve keçiye bir mikdārca ot otlamak ma'nāsınadır; yukālu: رَمَسَ الْعَنَمَ Ve bir nesneyi el ile elleyip yoklamak ma'nāsınadır; yukālu: رَمَسَ الشَّيْءَ إِذَا لَمَسَهُ بِيَدِهِ Ve bir nesneyi parmakların uçlarıyla almak ma'nāsınadır; yukālu: رَمَسَ الشَّيْءَ إِذَا تَنَاوَلَهُ بِأَطْرَافِ الْأَصَابِعِ

الرَّمَشُ [er-remeş] (fethateynle) Tâzelerin tırnaklarında hâdis olan beyāza denir, رَمَشٌ [rebeş] ma'nāsına. Ve kıllarda olan büklüme ve kıvrırcığa denir; yukālu: فِي شَعْرِهِ رَمَشٌ Ve göz kapakları kızıl kızıl olup dā'imā yaşı seyelān üzere olmağa denir ki göz illetlerindenir.

الْأَرْمَشُ [el-ermeş] [أَحْمَرٌ] [aḥmer] vezninde) Vasftır, gözünün kapakları kızıl kızıl olup dā'imā yaşı seyelān eden kişiye denir. Mü'ennesi رَمَشَاءُ [remşā']dır, حَمْرَاءُ [ḥamrā'] vezninde. Ve

أَرْمَشٌ [ermeş] [أَرْبَشٌ] [erbeş] ma'nāsınadır ki muhtelifü'l-levn olan kimseye denir. Ve

رَمَشَاءُ [remşā'] Şol yere denir ki otluğu ve çayırı firāvān ola yāhūd kurak ola. Bu vechle zıddiyyete şebihdir; yukālu: أَرْضٌ رَمَشَاءُ أَيْ رَبْشَاءُ أَوْ جَدْبَةٌ

الْمِرْمَاشُ [el-mirmāş] [مِحْرَابٌ] [miḥrāb] vezninde) Gözünü döndürerek, 'alā-kavlin gözlerini çok tahrik ederek nazar eder olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ مِرْمَاشٌ أَيْ رَأَاةٌ أَوْ هُوَ مَنْ يُحَرِّكُ عَيْنَيْهِ عِنْدَ النَّظَرِ كَثِيرًا

الْمُرْمَشُ [el-muremmeş] [مُعْظَمٌ] [mu'azzam] vezninde) Şol kimseye denir ki gözleri fâsîd olup aslā kapakları sağ durmaz ola; yukālu: رَجُلٌ مُرْمَشٌ أَيْ الْفَاسِدُ الْعَيْنَيْنِ لَا يَبْرَأُ جَفْنُهُ

الْإِرْمَاشُ [el-irmāş] (hemzenin kesriyle) Ağaç yarıp yapraklanmak ma'nāsınadır; yukālu: أَرْمَشَ الشَّجَرُ إِذَا أَوْرَقَ وَتَنَطَّرَ Ve bir kimsenin gözleri fâsîd olmakla ekserī za'f ve kelālle bakar olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَرْمَشَ الرَّجُلُ إِذَا طَرَفَ كَثِيرًا بِضَعْفٍ Bir adamın gözü 'alil olmakla azca azca yaş akıtır olmak ma'nāsınadır; yukālu: فِي أَرْمَشٍ إِذَا أَرَسَ قَلِيلًا

[ر و ش]

الرَّوْشُ [er-revş] (rā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Çok ekl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَاشَ الرَّجُلُ يَرُوشُ رَوْشًا إِذَا أَكَلَ كَثِيرًا Ve az ekl eylemek ma'nāsına olmakla zıdd olur; yukālu: رَاشَ الرَّجُلُ إِذَا أَكَلَ قَلِيلًا Ve bir adamı bir maraz ve illet pek zebūn eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَاشُهُ الْمَرَضُ إِذَا ضَعَفَهُ

الرَّوَّاشُ [er-rāş] [رَائِشٌ] [rā'iş] maktūbudur ki رَائِشِي [rāşī] olur, قَاضِي [qāḍī] gibi, şol erkek deveye denir ki kulaklarının tüyleri çok, 'alā-kavlin beli za'f ola; yukālu: جَمَلٌ رَائِشٌ بِالرَّفْعِ أَيْ كَثِيرُ شَعْرِ الْأُذُنِ أَوْ ضَعِيفُ الصُّلْبِ Mü'ennesinde رَائِشَةٌ [rāšet] denir; yukālu: رُمُحٌ رَائِشٌ أَيْ ضَعِيفٌ

الرَّوْشُ [er-re'üş] [صَبُورٌ] [şabūr] vezninde) Bu dahi cemel-i mezkūra denir; yukālu: جَمَلٌ رَوْشٌ كَجَمَلِ رَائِشٍ

[ر ه ش]

الرَّهِيشُ [er-rehīş] (rā'nın fethiyle) Dābbe kısmı za'fından nāşī yürürken kolları birbirine çalınıp sürtünmekle damarları ve sinirleri yarılmak vech üzere topuk çalmağa denir.

الرَّوَاهِشَانُ [er-rāhişān] (tesniye bünyesiyle) Kolların iç yüzlerinde olan iki damara denir. 'Alā-kavlin رَوَاهِشٌ [revāhiş] el ayalarının taşra yüzlerinde olan damarlara denir.

الرُّهْشُوشَةُ [er-ruhşūšet] ve

الرُّهْشَةُ [er-ruhšet] (rā'ların zammıyla) Bir adam civān-merd ve 'alī-cenāb ve redd ve müdāfa'adan hayā eder olmak ma'nāsınadır.

الرُّهْشُوشُ [er-ruhşūş] (rā'nın zammıyla) Kerim ve civān-merd ve 'alī-cenāb olup

redd ve müdāfa'adan hayā eden adama denir; yukālu: رَجُلٌ رُهُشُوشٌ أَيْ بَيِّنُ الرُّهُشُوشَةِ وَالرُّهُشَةَ سَخِيٌّ حَيٌّ أَيْ كَرِيمٌ رَفِيضُ الْوَجْهِ لَا يَقْدِرُ دَفْعَ السَّائِلِ Ve sütti çok nākaya denir.

الرَّهَيْشُ [er-rehīṣ] [emīr] vezninde) ve **الرَّهَيْشَةُ** [er-rehīšet] [sefīnet] vezninde) Bu dahi sütti çok nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ رُهُشُوشٌ وَرَهَيْشٌ وَرَهَيْشَةٌ أَيْ عَرِيْرَةٌ 'İnde'l-ba'z arkasının eti azca olan nākaya denir. Ve gevşek olmakla aşağıya sıyrılır dökülür olan toprağa denir. Ve

رَهَيْشٌ [rehīṣ] Za'f ve zebūn adama denir. Ve bünyesi ince ve eti az çelimsiz adama denir; yukālu: رَجُلٌ رَهَيْشٌ أَيْ ضَعِيفٌ وَكَذَا دَقِيقٌ قَلِيلُ اللَّحْمِ Ve yufka namluya ve temrene denir. Ve şol oka denir ki yere sürünmekle soyulup ince ve hafif kalmış ola. Ve şol ince yaya denir ki kurulup çekildikte kirişi yayın hānesine dokunur ola.

الْإِرْتِهَاشُ [el-irihāṣ] [iftī'āl] vezninde) Yay رَهَيْشٌ [rehīṣ] olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِرْتِهَشَتِ الْقَوْسُ إِذَا صَارَتْ رَهَيْشًا Ve titremek ma'nāsınadır; yukālu: إِرْتِهَشَ الرَّجُلُ إِذَا ارْتَعَشَ Ve bir nesneyi kökünden kesmek ma'nāsınadır; yukālu: إِرْتِهَشَ الشَّيْءُ إِذَا اضْطَلَمَهُ Ve mızrağı arkuru sançmak ma'nāsınadır; yukālu: إِرْتِهَشَ الرُّمْحُ إِذَا طَعَنَهُ فِي عَرْضِ النَّسْ بَيْنِيهِمُ الْحَرْبُ

[ر ي ش]

الرِّيشُ [er-rīṣ] (rā'nın kesriyle) Kuş yeleşine denir. Cem'i أَرِيَاشٌ [eryāṣ] ve رِيَاشٌ [riyāṣ] gelir. Ve libās-ı fāhire itlāk olunur; yukālu: أَعْطَاهُ مِائَةً بِرِيَشِهَا أَيْ بِلِبَاسِهَا وَأَخْلَاسِهَا Ya'nī "Filān kimseye yüz mihār deve verdi, cemī-i libāsı ve pūşiş ve sār edavātıyla." Ba'zılar dediler ki bunun aslı

budur ki mülük-i 'Arab bir adama meselā bir mikdār deve ihsān eyleseler, melik 'atiyyesi olduğunu i'lām için hörgüçlerine devekuşu yelekleri sokarlar idi. Ve

رِيَشٌ [rīṣ] Hisb ve refāh ve ma'āşa itlāk olunur; yukālu: فِي بَلَدِهِمْ رِيَشٌ عَظِيمٌ أَيْ خِصْبٌ وَمَعَاشٌ

ذُو الرِّيشِ [Zu'r-Rīṣ] Semḥ b. Hind el-Ḥavlānī nām kimsenin feresi ismidir.

ذَاتُ الرِّيشِ [zātu'r-rīṣ] Ayvadana dedikleri nebāta şebīh bir nebāt adıdır.

الرَّاشُ [er-rāṣ] رِيَشٌ [rīṣ] gibi kuş yeleşine denir. Cem'i أَرِيَاشٌ [eryāṣ] gelir, نَابٌ [nāb] ve أَنْيَابٌ [enyāb] gibi. Ve

رَاشٌ [rāṣ] Kulaklarda olan tüylere ve kıl-lara itlāk olunur; yukālu: جَمَلٌ ذُو رَاشٍ أَيْ كَثِيرٌ شَعْرُ الْأُذُنَيْنِ Ve pek za'f ve ince mızrağa itlāk olunur, za'f ve hiffetinden nāşī gūyā ki yelek gibi ola; yukālu: رُمْحٌ رَاشٌ أَيْ عَسَاسٌ حَوَازٌ شَبِيهٌ بِالرِّيشِ ضَعْفًا Esās'ın beyānına göre bunun aslı رَاشٌ [rā'īṣ] olmakla maktūbdur, شَائِكٌ [şā'ik] ve شَاكٌ [şāk] gibi.

الرِّيَاشُ [er-riyāṣ] [kitāb] vezninde) Bu dahi libās-ı fāhire itlāk olunur, لِيَشٌ [libs] ve لِيَاسٌ [libās] bir ma'nāya olduğu gibi; yukālu: لَهُ رِيَاشٌ أَيْ لِيَاسٌ فَاحِزٌ Kūyā ki kuş tüyü gibi nāzūktür.

رِيَشَةٌ [Rīṣet] (rā'nın kesriyle) Bir kabīle pe-derinin ismidir. 'Alā-kavlin Bint Mu'āviye b. Bekr b. Mālik el-Vaḥīd b. 'Abdullāh b. Hubel ismidir.

الرَّيْشُ [er-reyṣ] (rā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Oka yelek geçirmek ma'nāsınadır; yukālu: رَاشُ السَّهْمِ بِرِيَشِهِ رِيَشًا إِذَا أَلْزَقَ عَلَيْهِ الرِّيشَ Ve māl ve sipāhīlik cem' eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: رَاشٌ إِذَا جَمَعَ الْمَالَ وَالْأَنْثَاءُ

dirip içirip kisvetlendirmek ma'nāsınadır; yukālu: زَاشُ الصَّدِيقِ إِذَا أَطْعَمَهُ وَسَقَاهُ وَكَسَاهُ Ve bir kimseye hayr ve menfa'at irāsıyla nizām-ı hāl sāhibi kılmak ma'nāsınadır; yukālu: زَاشٌ فَلَاتًا إِذَا أَصْلَحَ حَالَهُ وَنَفَعَهُ

التَّرْيِيشُ [et-teryiṣ] (تَفْعِيلٌ [tef'ıl] vezninde) Bu dahi oka yelek geçirmek ma'nāsınadır; yukālu: رَيْشُ السَّهْمِ إِذَا زَاشُهُ

الْمَرِيْشُ [el-meriṣ] (مَقِيلٌ [mekīl] vezninde) ريْشٌ [reyṣ]ten ism-i mef'üldür, yeleklenmiş oka denir.

الْمُرَيْيْشُ [el-mureyyeṣ] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) تَرْيِيشٌ [teryiṣ]ten ism-i mef'üldür, مَرِيْشٌ [meriṣ] ma'nāsınadır; yukālu: سَهْمٌ مَرِيْشٌ Ve kulağı pek tüylü olan deveye itlāk olunur; yukālu: بَعِيْرٌ مَرِيْشٌ أَيُّ أَرْبٌ Ve çelimsiz deveye itlāk olunur; yukālu: بَعِيْرٌ مَرِيْشٌ أَيُّ الْقَلِيلِ اللَّحْمِ Ve alaca ve münakkaş kumaşa itlāk olunur; yukālu: بُؤْدٌ مَرِيْشٌ أَيُّ مَوْشَى Ve beli ve sırtı ince ve nārīn adama itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ مَرِيْشٌ أَيُّ الضَّعِيْفِ الصُّلْبِ Ve kayış ve sıırım ile tanzīm ve ıslāh olmuş mihaffeye itlāk olunur.

الرَّائِشُ [er-rāiṣ] (رَائِجٌ [rā'ic] vezninde) Rāṣī ile mürteṣī beyninde miyāncı olan kimseye itlāk olunur; yukālu: هُوَ رَائِشٌ أَيُّ سَفِيْرٌ بَيْنَ الرَّاشِي وَالْمُرْتِشِي Ve yelekli oka denir; yukālu: سَهْمٌ رَائِشٌ أَيُّ دُو رِيْشٍ

الرَّيْيْشُ [er-reyyiṣ] (هَيِّنٌ [heyin] vezninde) ve

الرَّيْشُ [er-reyṣ] (يَا'nın tahfīfiyle هَيِّنٌ [heyin] vezninde) Çok yapraklı nebāta vasf olur; yukālu: كَلًّا رَيْشٌ وَرَيْشٌ أَيُّ كَثِيْرٌ الْوَرْقِ

رَيْشَانُ [Reyṣān] (سَلْمَانٌ [selmān] vezninde) Yemen'de Ebyen a'mālinden bir hısn adıdır. Ve yine Yemen'de Mehcem nām mahal üzere müşrif bir dağın adıdır.

الرَّيْشُ [er-reyeṣ] (fethateynle) Kulağın ve yüzün kılları ve tüylerinin çokluğuna denir.

الرَّيَّاشُ [er-reyāṣ] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Kulaklarının ve yüzlerinin tüyleri çok olan nākaya denir.

الْأَرَيْشُ [el-eryeṣ] (الْأَحْمَرُ [ahmer] vezninde) Yüzleri ve kulakları kıllı adama denir; yukālu: نَاقَةٌ رَيَّاشٌ وَجَمَلٌ ذُو رَائِشٍ كَمَا مَرَّ وَرَجُلٌ أَرَيْشٌ أَيُّ الْكَثِيْرِ الشَّعْرِ فِي أَدْنِيْهِ وَوَجْهِهِ

الْإِرَاشَةُ [el-irāšet] (إِقَامَةٌ [ikāmet] vezninde) ve

التَّرْوِيْشُ [et-terviṣ] (يَا'yı vāv'a kalble) Kulağın ve yüzün pek kıllı olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَرَّاشُ الرَّجُلِ وَرَوْشٌ إِذَا كَانَ أَرَيْشٌ

الْمُرَيْيْشَةُ [el-mureyyešet] (مُعْظَمَةٌ [mu'azzamet] vezninde) Gövdesi çelimsiz nākaya vasf olur; yukālu: نَاقَةٌ مَرِيْشَةُ اللَّحْمِ أَيُّ قَلِيْلُهُ

FASLU'Z-ZĀYĪ'L-MU'CEME

(فَصلُ الزَّايِ الْمُعْجَمَةِ)

[ز و ش]

الزَّوْشُ [ez-zevş] (zā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) 'Abd-i le'īme denir. 'Āmme zāy'ın zammıyla telaffuz ederler.

الأزَوْشُ [el-ezveş] (أَحْمَرُ) [ahmer] vezninde) Hod-bīn ve mütekbir adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَرْوَشٌ أَيُّ مُتَكَبِّرٍ

FASLU'Ş-ŞĪNĪ'L-MU'CEME

(فَصلُ الشَّيْنِ الْمُعْجَمَةِ)

[ش خ ش]

الشَّخْشُ [eş-şahş] (شَخْصٌ [şahş] vezninde) Deniz taşları gibi yaldırayıcı parlak çakıl taşlarının hurde hurde ufantılarına denir. Ve bu lügat, İbn Kaṭṭā' dan mervīdir.

[ش ر ب ش]

الشَّرْبِشُ [eş-şerbeş] (بَا'yla جَعْمَرٌ [ca'fer] vezninde) Bez saçığına denir. Ve bu lügat, müvellededir.

[ش ع ش]

شَعْشُ [Şa'ş] (نَعْشٌ [na'ş] vezninde) Esāmīdendir: Şa'şu'l-Lāt izāfetle İbn Ruffeyde b. Sevr b. Kilāb, Teymullāt nām kimsenin birāderidir.

[ش غ ش]

الشَّغُوشُ [eş-şegūş] (ğayn-ı mu'ceme ile صَبُورٌ [şabūr] vezninde) ve

الشَّغُوشِيّ [eş-şegūşiyiyy] (yā-yı nisbetle) Delicesi çok, kemter ve alçak buğdaya denir. Ve ba'zen şīn'i mazmūm ederler.

[ش و ش]

شَأْشُ [Şāş] Māverāünnehr'de bir belde adıdır. Ve bu munsarıftır, ba'zen memnū' olur.

الشَّوْشَاءُ [eş-şevşā'] (حَمْرَاءُ [hamrā'] vezninde) ve

الشَّوْشَاءُ [eş-şevşāt] (hā'yla) Ayağı çabuk nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ شَوْشَاءٌ وَشَوْشَاءٌ أَيُّ حَفِيفَةٌ

شُوشُ [Şūş] (şīn'in zammıyla) Cezīre-i İbn 'Ömer kurbünde bir mevzi'dir. Ve Curcān şehrinde bir mahalledir. Ve Dicle-i Mavşil

şarkisinde bir kaladır ki onda a'lā habb-ı rümmān ve latif karpuzlar hāsıl olur. Ve belde-i Bağdād-ı behişt-ābādda Ebu'l-ʿAlā İdrīs b. Muḥāmməd b. ʿOsmān ʿAfifüddīn el-ʿĀmirī eş-Şūşī muhaddistir. Müʿellif nisbetini taʿyinden süküt eylemiştir, zāhiren Şūş-ı ahirdir. Ve

شوش [Şūş] Ḥūzistān'da Sūs dedikleri kazānın ismidir ki taʿrīb edip Şūş dediler. Ve

شوش [şūş] اَشُوش [eşüş] lafzından cemʿ olur ki gayz ve hışm ve gazabdan gözünün kuyruğuyla bakan adama denir; yukālu: أَبْطَالَ شُوشَ أَيُّ شُوشَ

شوشة [Şūšet] (şīn'in zammıyla) Arz-ı Bābil'de bir mevzi'dir. Zu'l-kifl ʿalā-nebiyyinā ve ʿaleyhi's-selām hazretlerinin merkadı onun kurbünde vāki'dir.

الشَّوَّاش [eş-şevāş] [سَحَابٌ] [sehāb] vezninde) Nizāc ve ihtilāf maʿnāsınadır; yukālu: بَيْنَهُمْ شَوَّاشٌ أَيُّ اخْتِلَافٌ

التَّشْوِيش [et-teşvīş] [تَفْعِيلٌ] [tefʿīl] vezninde ki bir nesneyi şūrīde ve muhtelit eylemek maʿnāsınadır. Ve

المُشَوِّش [el-muşevveş] [تَشْوِيشٌ] [teşvīş]ten ism-i mefʿüldür. Ve

التَّشْوِش [et-teşevvūş] [تَفْعُلٌ] [tefaʿul] vezninde) Bunların mecmūʿu lahn ve hatādir. Cevherī vehminden nāşī sebt eylemiştir. Savāb olan maʿnā-yı mezbūrda hā'yla تَهْوِيشٌ [tehvīş] ve مُهْوِشٌ [muhevveş] ve تَهْوِشٌ [tehevveş] olmaktır. Şārih der ki ekser-i e'imme-i lügat sebt eylemiştir, شَوَّاشٌ [şevāş]-ı mezkürdan me'hūzdur.

التَّشَاوِش [et-teşāvuş] Karış muruş olmak, تَهَاوِشٌ [tehāvuş] maʿnāsınadır; yukālu: تَشَاوِشَ الْأُمُرَ أَيُّ تَهَاوِشَ Garībdir ki müʿellif

bu ʿunvānı inkār eyledikten sonra تَشَاوِشٌ [teşāvuş] lafzını resm eyledi.

المُشَاوِش [el-muşāviş] [مُجَاوِرٌ] [mucāvir] vezninde) Buʿd ve kıletinden görünmez olan suya denir; yukālu: مَاءٌ مُشَاوِشٌ إِذَا كَانَ لَا يُرَى بُغْدًا وَقَلَّةً

[ش ي ش]

الشِّيش [eş-şīş] ve

الشِّيشَاء [eş-şīşāʿ] (şīn'lerin kesriyle) Çekirdek bağlamaz olan hurmāya denir. Ve eğer çekirdek bağlar ise çekirdeği pekişmez olur ve kurudukta lezzetsiz bī-meze ve fenā olur.

الإِشَاشَة [el-işāšet] (hemzenin kesriyle) Hurmā ağacının meyvesi zikr olunan شِيشٌ [şīş] olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَشَاشَتِ الثَّخْلَةُ إِذَا صَارَ حَمْلُهَا شِيشًا

شِيشَوَيْهِ [Şīşeveyhi] [شِيرَوَيْهِ] [şīreveyhi] vezninde) Esāmīdendir: Nefīs b. ʿAbdulcebbār b. Şīşeveyh muhaddisīndendir.

FASLU'T-ṬĀ'Ī'L-MÜHMELE

(فَضْلُ الطَّاءِ الْمَهْمَلَةِ)

[ط ب ش]

الطَّبْشُ [eṭ-ṭabṣ] (tā'nın fethi ve bā'nın sükunıyla) طَبَّشَ [ṭabṣ] gibi nās ma'nāsınadır; yukālu: مَا فِي الطَّبْشِ مِثْلُهُ أَي فِي النَّاسِ

[ط خ ش]

الطَّخْشُ [eṭ-ṭaḥṣ] (ṭā'nın fethi ve ḥā'nın sükunıyla) ve

الطَّخْشُ [eṭ-ṭaḥaṣ] (fethateynle) Bir kimşenin gözü dumanlanmak ma'nāsınadır; yukālu: طَخِشْتَ عَيْنَهُ طَخْشًا وَطَخْشًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَظْلَمْتَ

[ط ر ش]

الطَّرْشُ [eṭ-ṭareṣ] (fethateynle) Hafif ve ehven olarak sağır olmak ma'nāsınadır; yukālu: طَرِشَ الرَّجُلُ طَرْشًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَهُوَ أَهْوَنُ الصَّمَمِ أَوْ هُوَ مَوْلَدٌ

الطَّرْشَةُ [eṭ-ṭurṣet] [gurfet] vezninde) İsmidir, azca sağırlığa denir.

الطَّرْشُ [eṭ-ṭurṣ] (tā'nın zammıyla) [aṭreṣ] lafzından cem'dir; yukālu: قَوْمٌ طَرِشٌ أَي لَهُمْ طَرِشَةٌ

الْأَطْرُوشُ [el-uṭrūṣ] (hemzenin zammıyla) Sağıra denir; أَصَمٌّ [eṣamm] ma'nāsına; yukālu: هُوَ أَطْرُوشٌ أَي أَصَمٌّ

الْتَطَّارُشُ [et-teṭāruṣ] [tefā'ul] vezninde) Bir kimse kendisini sağırlığa vurmamak ma'nāsınadır; yukālu: تَطَّارَشَ الرَّجُلُ إِذَا تَصَامَمَ

الْتَطَّارُشُ [et-teṭarruṣ] [tefa'ul] vezninde) Hasta ve mecrūh sağalmak ma'nāsınadır; yukālu: تَطَّرَشَ الْمَرِيضُ إِذَا ابْرَعْشَ Ve hayvān behīme aralığına karışmak ma'nāsınadır; yukālu: تَطَّرَشَ الْبَعِيرُ بِالْبُهْمِ

إِذَا اخْتَلَفَ بِهَا

[ط ر ط ش]

طُرْطُوشَةٌ [Ṭurtūṣet] (tā'nın zammı ve ba'zen fethiyle) Endelus diyārında bir beldedir.

طُرْطُوانِشُ [Ṭartuvāniṣ] (tā'nın fethiyle) Endelus'ta Bāce a'mālinden bir beldedir.

[ط ر غ ش]

الإِطْرِغْشَاشُ [el-iṭriḡṣāṣ] [ibriḡṣāṣ] vezninde) Hasta sıhhata dönüp ifāket bulmakla ayağa kalkıp yürümeğe başlamak ma'nāsınadır; yukālu: إِطْرَعَشَ الْمَرِيضُ إِذَا تَمَائِلَ مِنْ مَرَضِهِ وَتَحَرَكَ وَقَامَ وَمَشَى Ve nās kaht ve killete uğramışken rahmetler yağıp ekinler bitmekle hısb ve rehāya nā'il olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِطْرَعَشَ الْقَوْمُ إِذَا غِيثُوا وَأَخْضَبُوا بَعْدَ الْجُهْدِ yuvada kımıldanıp oynamağa başlamak ma'nāsınadır; yukālu: إِطْرَعَشَ الْفَرْخُ إِذَا تَحَرَكَ فِي الْوَكْرِ

الطَّرْغَشَةُ [eṭ-ṭarḡaṣet] [dahrecet] vezninde) [iṭriḡṣāṣ] ile ma'nā-yı evvelde mürādifdir; yukālu: طَرَعَشَ الْمَرِيضُ بِمَعْنَى إِطْرَعَشَ

طَرْغَشَةُ [Ṭarḡaṣet] Yemāme'de Benu'l-'Anber yurdunda bir su adıdır.

[ط ر ف ش]

الطَّرْفَشَةُ [eṭ-ṭarfeṣet] (fā'yla) طَرَفَشَةُ [ṭarḡaṣet] vezninde ve mürādifidir; yukālu: طَرَفَشَ الْمَرِيضُ بِمَعْنَى طَرَعَشَ وَزَافٍ OLUP DUMANLANMAK MA'NĀSINADIR; yukālu: طَرَفَشْتَ عَيْنَهُ إِذَا أَظْلَمْتَ وَضَعَفْتَ طَرَفَشَ الرَّجُلُ إِذَا نَظَرَ وَكَسَرَ عَيْنَيْهِ

الطَّرَافِشُ [eṭ-ṭurāfiṣ] [ulābiṭ] vezninde) Bed-hūy adama denir; yukālu: رَجُلٌ طَرَفِشٌ أَي السَّيِّءُ الْخُلُقِ

[ط ر م ش]

الطَّرْمَشَةُ [eṭ-ṭarmešet] [dahrecet] [dahrecet] (دَحْرَجَةٌ) [dahrecet] (vezninde) Gece pek karanu olmak ma'nāsındır; yukālu: طَرْمَشَ اللَّيْلُ إِذَا أَظْلَمَ

[ط ش س]

الطُّشُّ [eṭ-ṭaşş] (ṭā'nın fethi ve şīn'in teşdidıyla) ve

الطُّشِيشُ [eṭ-ṭašīš] [hezīz] [hezīz] (vezninde) Matar-ı za'ife denir ki رَدَاذٌ [rezāz]dan ya'nī çisintiden ziyādece olur; yukālu: مَا وَقَعَ إِلَّا طَشٌّ وَطَشِيشٌ أَي مَطَرٌ ضَعِيفٌ وَهُوَ فَوْقَ الرَّذَاذِ Ve

طَشٌّ [ṭaşş] Masdar olur, zikr olunan yağmur yağdırmak ma'nāsındır; yukālu: طَشَّتِ السَّمَاءُ طَشًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا جَاءَتْ Ve bir adam طُشَّاشٌ [ṭuşāš] dedikleri 'illete uğramak ma'nāsındır; yukālu: طَشَّ الرَّجُلُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا أَصَابَ بِالطُّشَّاشِ

الْإِطْشَاشُ [el-iṭşāš] (hemzenin kesriyle) Bu dahi zikr olunan yağmur yağdırmak ma'nāsındır; yukālu: أَطَشَّتِ السَّمَاءُ بِمَعْنَى طَشَّتِ

الطُّشَّاشُ [eṭ-ṭaşāš] [reşāš] [reşāš] (vezninde) ve

الطُّشَّاشُ [eṭ-ṭuşāš] ve

الطُّشَّةُ [eṭ-ṭuşšet] (ṭā'ların zammıyla) زَكَامٌ [zukām] gibi 'illet adıdır. Bu 'illet nezle envā'ından zukāmın rutübetlisi olacaktır ki dimāgdan mādde mündefi' olup ağızdan ve burundan ve gözden dā'imā seyelān üzere olur.

الطِّشَّةُ [eṭ-ṭišet] (ṭā'nın kesriyle) Küçük çocuğa denir, صَبِيٌّ صَغِيرٌ ma'nāsına.

[ط غ م ش]

الطَّغْمَشَةُ [eṭ-ṭağmešet] [dahrecet] [dahrecet] (vezninde) Basar za'if olmak ma'nāsındır; yukālu: فِي بَصَرِهِ طَعْمَشَةٌ أَي صَعْفٌ

الْمُطَغْمِشُ [el-muṭağmiş] (ism-i fā'il bünye-siyle) Şol kimseye denir ki gözleri fāsīd ve 'alīl olmakla gözlerini kıparak hafī ve hafīf nazar eder ola; yukālu: كَانَ يَنْظُرُ نَظْرًا خَوِيًّا لِفَسَادِ عَيْنَيْهِ

[ط ف ر ش]

الْمُطَفْرِشُ [el-muṭafriş] (fā'yla) [muṭağmiş] (vezninde ve mürādifidir).

[ط ف ش]

الطَّفْشُ [eṭ-ṭafş] (ṭā'nın fethi ve fā'nın sükünüyle) Cimā' eylemek ma'nāsındır; yukālu: طَفَشَ جَارِيَتَهُ طَفْشًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا جَامَعَهَا Ve bir nesneyi murdārlamak ma'nāsındır; yukālu: طَفَشَهُ إِذَا قَدَرَهُ

التَّفْطُشُ [et-tetaffuş] [tefa'ul] [tefa'ul] (vezninde) طَفَشَ [ṭafş] ma'nāsındır.

الطَّفَاشَاءُ [eṭ-ṭafaşā] (ṭā'nın fethiyle) Arık ve mehzul olan hatuna denir; yukālu: هِيَ طَفَاشَاءٌ أَي مَهْزُولَةٌ

الطَّفَنْشَاءُ [eṭ-ṭafneşā] (fethateynle) Bāb-ı hemzede zikr olundu ki za'if ve korkak adama denir. Mü'ellif bunu tekrār eyledi.

[ط ف ن ش]

الطَّفَنْشُ [eṭ-ṭafneş] [cafer] [cafer] (vezninde) Tabanlarının göğüsleri meydānlı ve geniş adama denir; yukālu: رَجُلٌ طَفَنْشٌ أَي الْوَاسِعُ صُدُورَ الْقَدَمَيْنِ

الطَّفَنْشَاءُ [eṭ-ṭafneşā] Za'if adama ve korkak adama denir.

[ط ل ش]

الطَّلْشُ [eṭ-ṭalş] (ṭā'nın fethi ve lām'ın sükünüyle) Bıçağa denir, سِكِّينٌ [sikkīn] ma'nāsına. Ve bu, شُلْطٌ [şalt] maktubudur. Şārih der ki mü'ellif طَبَشٌ [ṭabş] māddesinde طَمَشٌ [ṭamş] lügatine de işāret

eylemekle burada zikri lāzım idi, gālībā nüssāh iskātıdır.

[ط ن ف ش]

الطَّنْفَشُ [eṭ-ṭanfeş] [ca'fer] vezninde) ve

الطَّنْفَشِي [eṭ-ṭanfeşiyy] (yā-yı nisbetle) Za'īf ve zebūn adama denir.

الطَّنْفَشَةُ [eṭ-ṭanfešet] [dahrecet] vezninde) Bir nesneye göz dikip dikkatle bakmak ma'nāsınadır; yukālu: طَنَّشَ إِلَيْهِ إِذَا حَجَّ النَّظْرَ إِلَيْهِ Ve gözü kısıp küçülterek bakmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا طَنَّشَ عَيْنَهُ إِذَا صَغَّرَهَا يَغْنِي عِنْدَ النَّظْرِ

[ط و ش]

الطَّوْشُ [eṭ-ṭavş] (tā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Hiffet-i 'akl ma'nāsınadır; yukālu: فِي عَقْلِهِ طَوْشٌ أَيْ حِفَّةٌ

الطَّوْشِيُّ [eṭ-ṭavşī] [tef'īl] vezninde) Medyūn deynini edāda geciktirmek ma'nāsınadır; yukālu: طَوْشَ الرَّجُلِ إِذَا مَطَّلَ غَرِيمَهُ

[ط ه ش]

الطَّهْشُ [eṭ-ṭahş] (tā'nın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Bir işi fesāda vermek ma'nāsınadır; yukālu: طَهَّشَ الْعَمَلَ طَهْشًا مِّنْ طَهَّشَ الرَّجُلُ فِيمَا أَخَذَ فِيهِ مِنْ عَمَلٍ إِذَا اخْتَلَطَ فِيهِ وَأَفْسَدَهُ بِيَدِهِ **طَهْوَشُ** [Ṭahveş] [cervel] vezninde) Bir recül adıdır.

[ط ي ش]

الطَّيْشُ [eṭ-ṭayş] (tā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Hafīf ve bī-temkīn ve sebük-meşreb olmak ma'nāsınadır; yukālu: طَاشَ الرَّجُلُ يَطِيشُ طَيْشًا إِذَا نَزَقَ وَخَفَّ

'aklı gitmek ma'nāsınadır; yukālu: طَاشَ الرَّجُلُ إِذَا ذَهَبَ عَقْلُهُ Ve ok nişāna değmeyip çavıp gitmek ma'nāsınadır; yukālu: طَاشَ السَّهْمُ عَنِ الْهَدَفِ إِذَا جَارَ عَنْهُ وَلَمْ يُصِبْهُ

الطَّائِشُ [eṭ-ṭā'īş] ve

الطَّيَّاشُ [eṭ-ṭayyāş] Hafīf ve bī-temkīn ve sebük-meşreb adama denir ki şelfe ta'bīr olunur. Ve

طَيَّاشٌ [ṭayyāş] Şol kimseye denir ki hiffet-i 'aklından ve telā'ub-ı tab'ından bir düzeye durmayıp her lahza bir tarafa ve her ān bir 'amele şürū' eder; yukālu: رَجُلٌ طَائِشٌ وَطَيَّاشٌ أَيْ نَزَقٌ وَخَفِيفٌ وَكَذَلِكَ لَا يَقْصِدُ وَجْهًا وَاحِدًا

الْإِطَاشَةُ [el-iṭāšet] (hemzenin kesriyle) Oku nişāna vurmayıp bir tarafa sapıtmak ma'nāsınadır; yukālu: أَطَاشَ السَّهْمُ إِذَا أَمَالَهُ عَنِ الْهَدَفِ

الْأَطِيشُ [el-aṭyeş] [aḥmer] vezninde) Bir kuş adıdır.

FASLU'Z-ZĀ'Ī'L-MU'CEME

(فَصْلُ الظَّاءِ الْمُعْجَمَةِ)

[ظ ش ش]

الظُّش [ez-zaşş] (zā'nın fethi ve şīn'in teşdidıyla) Sert ve haşin mevzi'e denir, سَطَف [şezaf] gibi.

FASLU'L-'AYNĪ'L-MÜHMELE

(فَصْلُ الْعَيْنِ الْمُهْمَلَةِ)

[ع ب ش]

الْعَبْشُ [el-'abş] ('ayn'ın fethi ve bā'nın sükunuyla) Salāh ma'nāsındır ki bir nesnenin iyi ve hoş olmasına denir; yukālu: عَمَشَ [amş] نَيْتَكَ الْعَبْشُ لِلصَّبِيِّ أَي صَلَاحٌ dahi bu ma'nayadır; ve yukālu: الْعَبْشُ صَلَاحٌ Ve

عَبْشٌ [-'abş] Gabāvete denir. Bu ma'nāda fethateynle de lügattir; yukālu: فِيهِ عَبْشٌ أَي عَبَاوَةٌ

الْعَبْشَةُ [el-'abşet] [تَمْرَةٌ] [temret] vezninde) ve

الْعَبْشَةُ [el-'abeşet] (fetehtle) Gaflet ve nādānī ma'nāsındır; yukālu: بِهِ عَبْشَةٌ وَعَبْشَةٌ أَي عَفْلَةٌ

[ع ت ش]

الْعَتَشُ [el-'atş] ('ayn'ın fethi ve tā-yı fevkiyyenin sükunuyla) Bir nesneyi bir cānibe eğmek ma'nāsındır; yukālu: عَتَشَ الشَّيْءُ عَتَشًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا عَطَفَهُ

[ع د ش]

الْعَيْدَشُونُ [el-'aydeşün] [حَيْرَبُونٌ] [hayzebün] vezninde) Bir böcek adıdır. Ve bu, lügat-ı masnū'adır.

[ع ر ش]

الْعَرُوشُ [el-'arş] [فَرَشٌ] [ferş] vezninde) هُوَ عَرُوشُ اللَّهِ تَعَالَى وَلَا يُحَدُّ أَوْ يَأْفُوتُ أَحْمَرُ يَتَأَلَّأُ مِنْ نُورِ الْعَبَّارِ تَعَالَى Ya'nī "Arş-ı ilāhīdir ki tahdīd ve takdīri 'ukūl-i beşeriyeden hāricdir. Hakīkati ve mikdārı 'ilm-i ilāhīye menūttur yāhūd hakīkati bir yākūt-ı ahmerdir ki nūr-ı hazret-i Cebbār'dan mütelālī ve tābāndır." Fārisīde gerzmān denir.

Şārih der ki hukemā 'indinde عُرُوش [ʿarʃ] felek-i a'zamdır ki muhaddedü'l-cihāttır. Ve عُرُوش [kursiyy] felek-i sevābittir ki felek-i sāmindir. Asl عُرُوش [ʿarʃ] sakf ma'nāsına mevzū'dur. Ve عُرُوش [ʿarʃ] cümle feleğin husūsan cennetin sakfı menzilesindedir ve sā'ir ma'anī ondan müteferra'dır. İntehā. Ve

عُرُوش [ʿarʃ] Pādīşāhın tahtına itlāk olunur, 'uluvv ve rif'at münāsebetiyle; yukālu: قَعَدَ عُرُوشًا وَرَفَعَ عُرُوشًا عَلَى الْمَلِكِ عَلَى عُرُوشِهِ أَي سَرِيرِهِ Ve izz ve sultān ve mecd ve şān ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: لَهُ عُرُوشٌ عَظِيمٌ أَي عَرْ وَمَجْدٌ وَسُلْطَانٌ Ve bir işin medār-ı kıyāmı olan şey'e denir ve minhu yukālu: ثَلَّ عُرُوشُهُ أَي هَدِمَ مَا هُوَ عَلَيْهِ Ve bir nesnenin rüknüne denir; yukālu: هُوَ عُرُوشُهُ أَي رُكْنُهُ Ve

عُرُوشُ الْبَيْتِ [ʿarʃu'l-beyt] Hānenin sakfına denir. Ve çadıra denir, حَيْمَةٌ [haymet] ma'nāsına. Ve gölgelik için yapılmış çardak makülesi eve denir. Cem'î عُرُوش [ʿurūʃ] ve عُرُوش [ʿuruʃ] gelir, zammeteynle ve اُعْرَاشُ [a'raʃ] ve عَرِشَةٌ [ʿireʃet] gelir, قِرْدَةٌ [kiredet] vezninde. Ve

عُرُوشُ الْقَوْمِ [ʿarʃu'l-qaum] Bir cemā'atin müdebbir-i umūrları olan re'īslerine itlāk olunur; yukālu: هُوَ عُرُوشُهُمُ أَي رَئِيسُهُمُ الْمُدَبِّرُ Ve köşke denir; tekülu: قَعَدْنَا فِي الْعُرُوشِ أَي الْقَصْرِ Ve

عُرُوش [ʿArʃ] Şol dört hurde kevkebe itlāk olunur ki عَوَاءٌ [ʿavvā] dedikleri süret-i şimāliyyenin altı yanındaırlar. Ve onlara عَجْرُ الْأَسَدِ [ʿarʃu's-simāk] ve عُرُوشُ الْبِسْمَاكِ [ʿacuzu'l-esed] dahi denir. Ve

عُرُوش [ʿarʃ] Tābūta itlāk olunur; kile ve minhu'l-hadīsu: «إِهْتَرَّ الْعُرُوشُ لِمَوْتِ سَعْدِ بْنِ مُعَاذٍ» Ve tābūtun cünbüş ve ihtizāzı Sa'd hazretlerini hāmil olmak şerefine maz-

har olmakla o şevkle ferah ve neşātından kināyedir. Ve

عُرُوش [ʿarʃ] Mülk ve saltanata itlāk olunur. Ve

عُرُوشُ الْبَيْتِ [ʿarʃu'l-bi'r] Kuyunun dibinden adam boyu kadar taşla duvar yaptıktan sonra ağzına kadar yukarısını yaptıkları tahta ve kerestelere itlāk olunur. Ve

عُرُوشُ الْقَدَمِ [ʿarʃu'l-ka-dem] Ayağın parmak tarafına doğru yüzünde olan yumruca tüm-seğe itlāk olunur; tekülu: وَقَعَ عَلَى عُرُوشِ قَدَمِي وَهُوَ مَا نَتَأُ مِنْ ظَهْرِهِ Ve gölgeliğe ve sāyebāna denir ki ekserī sāzlık makülesinden yaparlar, salaş ve kulübe gibi. Ve kuyu kenārında olan şol tahtaya denir ki su çeken kimse onun üzerinde kā'im olur. Ve

عُرُوشُ الطَّائِرِ [ʿarʃu't-ṭā'ir] Kuşun yuvasından 'ibārettir; yukālu: دَخَلَ الطَّائِرُ فِي عُرُوشِهِ أَي عُشِّهِ Ve

عُرُوش [ʿarʃ] Masdar olur; āteş tuttuğunu muttasıl tutuşturur yandırmak ma'nāsına; yukālu: عُرِشَ الْوَقُودُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ عُرُوشًا إِذَا أُوقِدَ وَأُذِيمَ Ve kerevit ve çardak yapmak ma'nāsınadır; yukālu: عُرِشَ لِلْكَزْمِ عُرُوشًا Ve sayda igrā olunan tāzī 'aczinden yāhūd susuzluğundan yāhūd 'acemī olduğundan sayda hücum eylemeyip öylece durmak ma'nāsınadır; yukālu: عُرِشَ الْكَلْبُ إِذَا حَرَقَ وَلَمْ يَذُنْ لِلصَّيْدِ Ve bir kimse ifrāt-ı neşātından dīmāğı āşüfte olmakla hayrān ve mebhūt kalmak ma'nāsınadır; yukālu: عُرِشَ الرَّجُلُ إِذَا بَطَرَ وَبُهِتَ كَمَا يُقَالُ عُرِشَ الرَّجُلُ عُرُوشًا وَعُرُوشًا بِفَتْحَتَيْنِ Ke-mā se-yuzkeru. Ve ev yapmak ma'nāsınadır; yukālu: عُرِشَ الْبَيْتِ إِذَا بَنَاهُ Ve

عُرُوش [ʿarʃ] ve

عُرُوش [ʿurūʃ] [ku'ūd] vezninde) As-

manın çubuklarını herak üzere ve kerevit üzere kaldırmak ma'nāsınadır; yukālu: عَرَشَ الْكَزَمَ عَرَشًا وَعُرُوشًا إِذَا رَفَعَ دَوَالِيَهُ عَلَى الْحَشَبِ Ve kuyunun dibini adam boyu kadar taşla yaptıktan sonra yukarısını tahta ile yapmak ma'nāsınadır; yukālu: عَرَشَ الْبَيْتَ إِذَا طَوَّاهَا بِالْحِجَارَةِ قَدْرَ قَامَةٍ مِنْ أَسْفَلِهَا وَسَائِرِهَا بِالْحَشَبِ Ve bir kimsenin boynunun عُرُوشُ [urş] dedikleri yerine vurmak ma'nāsınadır; yukālu: عَرَشَ فُلَانًا إِذَا ضَرَبَ عُرُوشَ رَقَبَتِهِ Ke-mā se-yuzkeru. Ve bir yerde ikāmet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَرَشَ بِالْمَكَانِ إِذَا أَقَامَ Ve borçluya tekzā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَرَشَ بِغَرِيمِهِ عَرَشًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا لَزِمَهُ Ve bir nesneden udül ve insirāf eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: عَرَشَ عَيْنِي إِذَا عَدَلْتُ Ve bir kimsenin vereceği nesneye hā'il olup imtināf eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: عَرَشَ عَلَيَّ مَا عِنْدَ فُلَانٍ إِذَا امْتَنَعَ

الْعَرِيشُ [el-arīş] [emīr] vezninde) Bu dahi gölgelik için yapılan evceğize ve çardak ve mehtābiyye makülesine denir. Ve Mekke-i mükerreme'ye itlāk olunur. Ve hevdec ve mihaffe tarzında bir merkūba denir ki nisvān rükūb ederler, شِبْرِيَّةٌ [şiburiyye] gibi çatma bir merkūbdur. Ve asma kerevitine ve çardağına denir. Ve alaçuk ta'bir olunan haymeye denir ki ağaçtan ve ثَمَامٌ [şumām] dedikleri otuktan çatıp kulübe ve salaş gibi edip içinde istizlāl ederler. Cem'i عُرُوشُ [urş] gelir 'ayn'ın zammıyla. Ve

عَرِيشُ [Arīş] Mışır a'mālinden bir belde adıdır ki hālen harābedir. Lākin mü'ellif zamānından sonra yine ma'mūr olmuştur. Ve

عَرِيشُ [arīş] Dört yāhūd beş çatal fidan bitip kemāline ermiş hurmā ağacının kö-

küne denir. Mü'ellif burada müsāmaha eylemiştir, وَأَنْ يَكُونَ فِي الْأَصْلِ الْوَاحِدِ أَرْبَعٌ زِيرًا نَحْلَاتٍ أَوْ حَمْسٌ 'ibāretiyle tefsir eyledi. Burada الْأَصْلُ الْوَاحِدُ olmakla تَعْوِيلindedir.

الْعُرُوشُ [el-urş] ('ayn'ın zammıyla) Boyunun bir tarafında olan uzunca etceğize denir. İki tarafında olana عُرُوشَانِ [urşān] denir ki kafānın iki cānibinde olan etler olacaktır. 'Alā-kavlin boynun iki taraf- lı kökünde olan etlere yāhūd iki taraflı hacāmat mevzi'lerine denir ki yağrının iki cānibidir. Ve boğazın ucunda küçük dilin altındaki iki kemiğe denir ki lisān onlar üzere kā'im olur. Ve

عُرُوشُ [urş] At kısmının yelesinin nihāyetine denir ki boynunun kökü tarafıdır. Ve kulağına denir. Ve göğsü kerevit gibi 'arīz ve bülend olan iri cüsseli nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ عُرُوشٌ أَيُّ صُخْمَةً كَأَنَّهَا مَعْرُوشَةٌ Ve الرُّؤْرُ

عُرُوشُ [Urş] Mekke-i mükerreme'ye, 'alā-kavlin büyü-tü kadīmesine denir; nunda 'ayn'ın fethiyle de cā'izdir. 'İnde'l-ba'z fethle Mekke'ye ve zammla büyü-tuna denir ki عُرُوشٌ [Urūş] dahi denir bünye-i cem'le; ve minhu kavlu Sa'd: وَفُلَانٌ كَافِرٌ بِالْعُرُوشِ يَعْنِي مُعَاوِيَةَ مُقِيمٌ بِمَكَّةَ Ya'nī Mu'āviye cenāblarının temettu'-i hacc-ı şerīften nehy eylediği Sa'd hazretlerinin bālig ol- dukta: «تَمَتَّعْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَفُلَانٌ يَعْنِي عُرُوشٌ مَعْرُوشَةٌ كَافِرٌ بِالْعُرُوشِ» [Urş] عَرِيشُ [arīş]in cem'idir ki murād vech-i mezkūr üzere büyü-tü Mekke'dir. O evānda ağaç ve sāzlık makülesi çatma alaçuk gibi olmakla عَرِيشٌ [arīş] itlāk ederler idi. Pes ma'nā كَفَرَهُ فِي حَالِ كُفْرِهِ بِمَكَّةَ فِي حَالِ كُفْرِهِ بِمَكَّةَ demek olur. Ve

عُرْشٌ [ʕurʃ] İnsānın ayağının yüzünde olan yumru ile parmaklarının aralığı olan yere denir; yukālu: وَقَعَ الْحَجَرُ فِي عُرْشِهِ أَيَّ مَا بَيْنَ وَالأصابع مِنْ ظَهْرِ قَدَمِهِ Ve bunda fethla da cā'izdir. Cem'i عِرْشَةٌ [ʕireʃet] gelir, قِرْدَةٌ [kiredet] vezninde ve أَعْرَاشٌ [aʕrāʃ] gelir.

الْمَعْرُوشُ [el-maʕrūʃ] عَرِيشٌ [ʕarīʃ] heyʔetinde yapılmış nesneye denir. Bu mülābese ile yanları kerevit gibi kaba ve büyük deveye مَعْرُوشُ الْجَنْبَيْنِ [maʕrūʃu'l-cenbeyn] itlāk olunur; yukālu: بَعِيرٌ مَعْرُوشُ الْجَنْبَيْنِ أَيَّ عَظِيمَهَا يَغْنِي كَالْعَرِيشِ

الْتَعْرِيشُ [et-taʕrīʃ] تَفْعِيلٌ [tefʕīl] vezninde) Bu dahi āteş tutruğunu muttasıl tutuşturup yandırmak maʕnāsınadır; yukālu: عَرِيشٌ Ve الوُقُودُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا أُوقِدَ وَأَدِيمُ [ʕarīʃ] yapmak maʕnāsınadır; yukālu: عَرَّشَ إِذَا بَنَى عَرِيشًا Ve asma dallarını kerevit üzere almak maʕnāsınadır; yukālu: عَرَّشَ إِذَا رَفَعَ دَوَالِيَهُ عَلَى الْحَسَبِ Ve erkek haşarı eşek başını havāya tutup ağzını açarak dişi eşeğe hücum eylemek maʕnāsınadır; yukālu: عَرَّشَ الْجِمَارُ بَعَانَتِهِ إِذَا حُمِلَ عَلَيْهَا فَرَفَعَ nüşhasını tahtiʔe ve vech-i mezkūr üzere olmayı tansīs eylemiştir. Mütercim der ki ʕibāre unvānında عَرَّشَ الْجِمَارُ بِرَأْسِهِ إِذَا حُمِلَ عَلَى عَانَتِهِ olmak aaleb-i ihtimāldir. Ve

تَعْرِيشٌ [taʕrīʃ] Eve tavanlamak maʕnāsınadır; yukālu: عَرَّشَ الْبَيْتَ إِذَا سَقَّمَهُ Ve bir işi geciktirmek maʕnāsınadır; yukālu: عَرَّشَ الْأَمْرَ إِذَا أَبْطَأَ بِهِ

الْإِعْرَاشُ [el-iʕrāʃ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi عَرِيشٌ [ʕarīʃ] yapmak maʕnāsınadır; yukālu: أَعْرَاشَ الرَّجُلِ إِذَا بَنَى عَرِيشًا

الْعَرَّشُ [el-ʕareʃ] (fethateynle) Bir kimse ifrāt-ı neşātından mebhūt olmak maʕnāsınadır; yukālu: عَرَّشَ الرَّجُلَ عَرَّشًا كَمَا مَرَّ

وَعَرَّشًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا بَطَّرَ وَبُهِتَ [et-teʕarruʃ] تَفْعُلٌ [tefaʕul] vezninde) Bir yerde sābit ve ber-karār olmak maʕnāsınadır; yukālu: تَعَرَّشَ بِالْمَكَانِ إِذَا ثَبَّتَ Ve bir işe ilişmek maʕnāsınadır; yukālu: تَعَرَّشَ بِالْأَمْرِ إِذَا تَعَلَّقَ

الْتَعَرُّوْشُ [et-teʕarvuʃ] تَرَهُوْكَ [terehvuk] vezninde) Bu dahi bir işe ilişmek maʕnāsınadır; yukālu: تَعَرَّوْشَ بِالْأَمْرِ إِذَا تَعَلَّقَ Ve davara binmek maʕnāsınadır; yukālu: تَعَرَّوْشَ الدَّابَّةَ إِذَا رَكَبَهَا

الْإِعْتِرَاشُ [el-iʕtirāʃ] اِفْتِعَالٌ [iftiʕāl] vezninde) Asma dalları kerevit üzere aşmak maʕnāsınadır; yukālu: اِعْتَرَّشَ الْعَنْبُ إِذَا عَلَا عَلَى الْعَرِيشِ Ve bir adam عَرِيشٌ [ʕarīʃ] edinmek maʕnāsınadır; yukālu: اِعْتَرَّشَ فَلَانٌ إِذَا اتَّخَذَ عَرِيشًا Ve davara binmek maʕnāsınadır; yukālu: اِعْتَرَّشَ الدَّابَّةَ إِذَا رَكَبَهَا

الْإِعْرِوْشُ [el-iʕrivvāʃ] اِئْتِوَاؤٌ [iclivvāz] vezninde) Bu dahi davara binmek maʕnāsınadır; yukālu: اِعْرَوَّشَ الدَّابَّةَ إِذَا رَكَبَهَا

الْمَعْرُوشُ [el-muʕarvīʃ] (ism-i fāʕil bünye-siyle) Ağaç makülesi gölgelikle dāʕimā gölgelenir olan adama denir.

[ع ر ن ش]

عَرِيشٌ [ʕrīʃ] (nūn'la زِبْرَجٌ [zibric] vezninde) İbn Saʕd b. Hāvlān el-Hāvlānī ismidir.

[ع ش س]

الْعَشَّةُ [el-ʕaʃʃet] (ʕayn'ın ve şīn-i muʕcemenin fethiyle) Şol hurmā ağacına [denir] ki dalları az ve esfeli yaʕnī özdeki ince ola; yukālu: نَخْلَةٌ عَشَّةٌ إِذَا كَانَتْ قَلِيلَةً السَّعْفِ Ve menbiti soysuz ve leʕīm olup şāhları ince ve kuvvetsiz olan ağaca denir; yukālu: شَجَرَةٌ عَشَّةٌ أَيَّ اللَّيْمَةِ الْمُنْبِتِ Ve şol hatuna denir ki kāmeti uzun ve gövdesi çelimsiz ola, ʕalā-kavlin

ellerinin ve ayaklarının kemikleri ince ola; yukālu: امْرَأَةٌ عَشَّةٌ أَيُّ طَوِيلَةً قَلِيلَةَ اللَّحْمِ أَوْ إِمْرَأَةً عَشَّةٌ أَيُّ غَلِيظَةً أَرْضُ عَشَّةٌ أَيُّ غَلِيظَةً

العُشُّ [el-ʿaʃʃ] (ʿayn'ın fethiyle) Hurmā ağacı عَشَّةٌ [ʿaʃʃet] olmak ma'nāsınadır; yukālu: عَشَّتِ التَّحْلَةَ عَشًّا مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا كَانَتْ عَشَّةً Ve

عَشٌّ [ʿaʃʃ] Sıfat olur, boyu uzun ve gövdesi çelimsiz, ʿalā-kavlin ellerinin ve ayaklarının kemikleri ince olan kişiye denir; yukālu: امْرَأَةٌ عَشَّةٌ وَرَجُلٌ عَشٌّ Ve şol buğura denir ki nākanın kösnük olduğunu idrāk eylemişken aşmaktan istinkāf eder ola; yukālu: فَحُلُّ عَشٍّ إِذَا كَانَ يُبْصِرُ ضَبْعَةَ النَّاقَةِ وَلَا يَطْلُمُهَا Ve

عَشٌّ [ʿaʃʃ] Taleb ma'nāsınadır; yukālu: عَشٌّ الشَّيْءِ عَشًّا إِذَا طَلَبَهُ Ve biriktirmek ma'nāsınadır; yukālu: عَشَّهُ إِذَا جَمَعَهُ Ve kesb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَشَّهُ إِذَا كَسَبَهُ Ve vurmak ma'nāsınadır; yukālu: عَشَّهُ إِذَا ضَرَبَهُ Ve gömlek yamamak ma'nāsınadır; yukālu: عَشَّ التَّمِيصُ إِذَا رَفَعَهُ Ve az vergi vermek ma'nāsınadır; yukālu: عَشَّ الْمَعْرُوفَ إِذَا قَلَّهٗ أَيُّ أَعْطَاهُ قَلِيلًا Ve

عَشٌّ [ʿaʃʃ] Azca vergiye denir; yukālu: عَطَاءٌ عَشٌّ أَيُّ قَلِيلٌ عَشَّ الطَّائِرُ إِذَا لَزِمَ عَشَّهُ وَقَوْلُهُمْ جَاءَ بِهِ مِنْ عَشِّهِ وَبَيْتِهِ Ve bir kavim bir cemā'at üzere konup onları bî-huzūr eylemekle yerlerini deġiştirmeġe mecbūr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَشَّهُمُ الْقَوْمُ إِذَا نَزَلَ مِنْزِلًا قَدْ نَزَلُوهُ فَأَذَاهُمْ حَتَّى تَحَوَّلُوا

التَّعْشِيشُ [et-taʃʃiʃ] (teʃʃil) [teʃʃil] vezninde) Bu dahi hurmā ağacı zikr olunan عَشَّةٌ [ʿaʃʃet] olmak ma'nāsınadır; yukālu: عَشَّتِ التَّحْلَةَ إِذَا صَارَتْ عَشَّةً

yuva edinmek ma'nāsınadır; yukālu: عَشَّسَ الطَّائِرُ إِذَا اتَّخَذَ عَشًّا Ve minhu'l-hadisü ellezī ahrecehu et-Tirmizī fī kissati Umm Zerʿ: «وَلَا تَمْلَأُ بَيْتَنَا تَعْشِيشًا» أَيُّ لَا تَحُونُ فِي طَعَامِنَا فَتَحْتَابًا فِي «Yaʿnī “Bizim meʿkulumuz olacak zahiremize hıyānet edip her köşeye saklayıp gizlemekle hānenin zāviyelerini kuş yuvalarına döndürmez.” Ve

تَعْشِيشٌ [taʃʃiʃ] Çayır ve yer kurumak ma'nāsınadır; yukālu: عَشَّسَ الْكَلَأُ وَالْأَرْضُ إِذَا بَيَسَا عَشَّسَ الْخُبْرُ إِذَا تَكَرَّجَ Ve ekmek küflenip çiçeklenmek ma'nāsınadır; yukālu: [semāḥat] [semāḥat] vezninde) ve

العُشُوشَةُ [el-ʿuʃuʃet] (ʿumūmet) [umūmet] vezninde) ve

العُشُّشُ [el-ʿaʃeʃ] (fethateynle) Beden ince ve arık olmak ma'nāsınadır; yukālu: بَدُنُهُ عَشَّاشَةٌ وَعُشُوشَةٌ وَعَشَّاشٌ إِذَا نَجَلَ وَضَمُرٌ

العُشُّ [el-ʿuʃʃ] (ʿayn'ın zammiyle) Şol kuş yuvasına denir ki ağacın dalları aralıġında hār u hasstan ittihaz eyleye; ʿayn'ın fethiyle de cā'izdir. Cem'i أَعْشَاشٌ [aʃʃāʃ] gelir; ve minhu'l-meselu: «لَيْسَ هَذَا بِعُشِّكَ» أَيُّ لَيْسَ لَكَ فِيهِ حَقٌّ فَامْضِي Yuvayı dişi kuş yapmakla hitāb mü'ennestir. Yaʿnī “Bu senin aşıyānen deġildir, yoluna savuşup git”. Bu mesel senin bunda hakkın yoktur, ferāgat kıl yāhūd bu senin işin deġildir diyecek yerde darb olunur. Ve tekūlu'l-ʿArab: تَلَمَّسَ أَعْشَاشَكَ أَيُّ تَلَمَّسَ الْعِلَلَ Yaʿnī “Sen kendi yuvalarının kayd ve gā'ilesine nazar ve takayyüd eyle, gayrın yuvalarında ne işin var?” Bu mesel kendi hānümānında ʿilel ve nevā'ib ve nakāyıs derkār iken ondan bî-haber yāhūd

bī-mübālāt sārīrin ahvāl-i hānūmāni kayd ve gā'ilesine düşen fodul hakkında irād olunur. Ve

عُشُّ [ʿUşş] İsm-i İbn Lebīd b. ʿAddā'dır ki şuʿarādandır.

ذُو الْعَيْشِ [Zu'l-ʿUşş] Bilād-ı Murre'de bir mevziʿ adıdır.

أَعْشَاشُ [Aʿşāş] (hemzenin fethiyle) Tamiyye kurbünde Benī Sa'd bilādında bir mevziʿdir.

الْعَشْعَشُ [el-ʿaşʿaş - el-ʿuşʿuş] (ʿayn'ların fethi ve zammıyla) Ağaç dalları aralığında birbiri üzerinde yapılmış birbirine mülte-sik kuş yuvalarına denir.

الْمَعْشُ [el-meʿaşş] (mīm'in ve ʿayn'ın fethiyle) Matlab maʿnāsındır. Taleb maʿnāsına olan عُشُّ [ʿaşş]-i mezkūrdandır; tekülü: هُوَ مَعْشِي أَي مَطْلَبِي

الْمَعْشَةُ [el-meʿaşšet] (hā'yla) Arz-ı galizeye denir.

الْإِعْشَاشُ [el-iʿşāş] (hemzenin kesriyle) Arz-ı galizaya uğramak maʿnāsındır; yukālu: أَعْشَ الرَّجُلُ إِذَا وَقَعَ فِي أَرْضٍ عَشَّةٍ أَي غَلِيظَةٍ Ve bir kimseyi işinden sarf ve menʿ eylemek maʿnāsındır; yukālu: أَعْشَ فُلَانًا عَنّ Ve āhuyı yatağından kaldırıp kaçırmak maʿnāsındır; yukālu: أَعْشَ الطَّبِي إِذَا أَرْعَجَهُ أَي مِنْ كِنَاسَتِهِ üzere konup onları bī-huzūr eylemekle nāçār yerlerini değiştirmek maʿnāsındır; yukālu: أَعْشَ الْقَوْمَ إِذَا نَزَلَ مَنْزِلًا قَدْ نَزَلُوهُ فَادَاهُمْ حَتَّى تَحَوَّلُوا Ve bir kimsenin bedenini zebūn ve nahif eylemek maʿnāsındır; yukālu: أَعْشَ اللَّهُ بَدَنَهُ أَي أَنْحَلَهُ

الْإِعْشَاشُ [el-iʿtişāş] [iftiʿāl] vezninde) Kuş kısmı yuva edinmek maʿnāsındır; yukālu: إِعْتَشَّ الطَّائِرُ إِذَا اتَّخَذَ عُشًّا

Ve bir mikdārca zahire yükü götürmek maʿnāsındır; yukālu: إِعْتَشَّ الْقَوْمُ إِذَا امْتَارُوا مِيرَةَ قَلِيلَةٍ

الْإِعْشَاشُ [el-inʿişāş] [infīʿāl] vezninde) Mutāviʿdir, gömlek yamanmak maʿnāsındır; yukālu: إِنْعَشَّ الْقَمِيصُ إِذَا تَرَفَّعَ

[ع ط ش]

الْعَطَشُ [el-ʿataş] (fethateynle) Susuzluğa denir; tekülü: أَخَذَنِي الْعَطَشُ Ve masdar olur, susamak maʿnāsına; yukālu: عَطَشَ الرَّجُلُ عَطَشًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ Ve müştāk ve arzū-mend olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: عَطَشَ إِلَيْهِ إِذَا اشْتَأَقَ

الْعَطَشُ [el-ʿaţiş] [ketif] vezninde) ve

الْعَطَشُ [el-ʿaţuş] ve

الْعَطْشَانُ [el-ʿaţşān] [sekrān] vezninde) ve

الْعَاطِشُ [el-ʿātiş] Sıfatlardır, susuz erkeğe denir, lākin عَطْشَانُ [ʿaţşān] hālde ve عَاطِشٌ [ʿātiş] istikbâlde müstaʿmeldir. Ve عَطْشَانُ [ʿaţşān] lafzının cemʿi عَطْشَى [ʿaţşā] gelir; سَكْرَى [sekrā] vezninde ve عَطَاشَى [ʿaţşā] gelir, ʿayn'ın fethi ve elif'in kasrıyla ve عَطَاشٌ [ʿiţāş] gelir ʿayn'ın kesriyle. Müʿennesinde عَطِشَةٌ [ʿaţišet] denir, فَرِحَةٌ [ferihāt] vezninde ve عَطِشَةٌ [ʿaţuşet] denir t̄ā'nın zammıyla ve عَطْشَى [ʿaţşā] denir, kezālik سَكْرَى [sekrā] vezninde ve عَطْشَانَةٌ [ʿaţşānet] denir, سَكْرَانَةٌ [sekrānet] vezninde. Ve cemʿ-i müʿennesinde عَطِشَاتٌ [ʿaţişāt] denir, فَرِحَاتٌ [ferihāt] vezninde ve عَطِشَاتٌ [ʿaţuşāt] denir t̄ā'nın zammıyla ve عَطَاشٌ [ʿiţāş] denir ʿayn'ın kesriyle ve عَطْشَانَاتٌ [ʿaţşānāt] denir; yukālu: هُوَ عَطِشٌ وَعَطِشٌ وَعَطْشَانٌ الْآنَ وَعَاطِشٌ غَدًا وَهُمْ عَطِشَى وَعَطَاشَى وَعَطَاشٌ وَهِيَ عَطِشَةٌ وَعَطِشَةٌ وَعَطِشَى وَعَطْشَانَةٌ وَهِنَّ عَطِشَاتٌ وَعَطِشَاتٌ وَعَطَاشٌ وَعَطْشَانَاتٌ

عَطْشَانُ [aʿṭṣān] Müştāk ve arzū-mend maʿnāsına müstaʿmeldir; tekūlu: **إِنِّي لِعَطْشَانُ أَيُّ مُشْتَاقٍ** Ve لِعَطْشَانُ أَيُّ مُشْتَاقٍ

عَطْشَانُ [Aʿṭṣān] ʿAbdulmuṭṭalib b. Hāşim'in kılıcı ismidir.

الْعَطْشَانُ [el-ʿuṭṣān] (غُرَابٌ [gūrāb] vezninde) Susalık taʿbīr olunan ʿillete denir ki her ne kadar su içse kanmaz olur; yukālu: **أَصَابَهُ** عَطْشٌ وَهُوَ دَاءٌ لَا يَزَوَى صَاحِبُهُ

الْمِغْطَاشُ [el-miḡṭāş] (مِخْرَابٌ [miḡrāb] vezninde) Susuz develeri olan kimseye denir, er olsun ʿavret olsun; yukālu: **رَجُلٌ وَامْرَأَةٌ** مِغْطَاشٌ أَيُّ ذُو إِبِلٍ عَطَّاشٍ

الْمِعَاطِشُ [el-meʿāṭiş] (mīm'in fethiyle) Deve kısmının susuz kaldıkları evkāta denir. Müfredi مِعْطَاشٌ [maʿṭaş]tır, مَمْعَدٌ [maḡʿad] vezninde; yukālu: **تَطَاوَلَتْ عَلَيَّ** مِعْطَاشٌ وَهُوَ دَاءٌ لَا يَزَوَى صَاحِبُهُ Ve suyu olmayan deşfi arza denir. Bunun müfredi مِعْطَاشَةٌ [maʿṭaşat]tır hā'yyla; tekūlu: **زَرَعْنَا بِأَرْضِ** مِعْطَاشَةٍ وَأَرْضِي مِعَاطِشٌ أَيُّ التِّي لَا مَاءَ بِهَا

الْمِعْطُوشُ [el-meʿṭūş] Kendisine arzū ve iştiyāk olunmuş kimseye denir. Ve ʿArablar bununla baʿzı kimseleri tesmiye eylediler. Asl māddesi lāzım olmakla gūyā ki edāt-ı taʿdiye olan **إِلَى** harfi menvidir ki **مِعْطُوشٌ** sebkindedir, **مُشْتَاقٌ** **إِلَيْهِ** dendiği gibi yāhūd bāb-ı mugābeleden iʿtibār olunmuştur ki **مِعْطُوشٌ** **فَهُوَ** مِعْطُوشٌ takdirindedir, yaʿnī “Ben onunla iştiyāk cihetinde muʿāraza ve mübāhase eyledim, ʿākıbet ben ona gālib oldum.” Pes bu güne iʿtibār musahhih olmuştur.

الْإِعْطَاشُ [el-iʿṭāş] (hemzenin kesriyle) Bir kimsenin davarları susuz olmak maʿnāsınadır; yukālu: **أَعْطَشَ الرَّجُلُ إِذَا** مِعْطُوشٌ وَهُوَ دَاءٌ لَا يَزَوَى صَاحِبُهُ Ve bir adamı susuz komak maʿnāsınadır; yukālu: **أَعْطَشَ فُلَانًا إِذَا أَطْمَأءَ** Ve

deve kısmını suya götürmekten menʿle susuzluk müddetini artırmak maʿnāsınadır; yukālu: **أَعْطَشَ الْإِبِلَ إِذَا زَادَ فِي إِظْمَائِهَا وَحَبَسَهَا عَنِ** الْوُرُودِ

التَّعْطِيشُ [et-taʿṭiş] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Devenin susuz komak müddetini çokça artırmak maʿnāsınadır; teşdīd mübālaga içindir; yukālu: **عَطَّشَ الْإِبِلَ إِذَا بَالَعَ فِي إِظْمَائِهَا**

الْمُعْطَشُ [el-muʿaṭṭaş] (مُعْظَمٌ [muʿazzam] vezninde) Sudan alıkonulmuş deveye denir; yukālu: **بَعِيرٌ مُعْطَشٌ أَيُّ مَحْبُوسٌ عَنِ الْمَاءِ**

التَّعْطُشُ [et-teʿaṭṭuş] (تَفْعُلٌ [tefaʿul] vezninde) Bir kimse nefsinde cebr edip tekellüfle susuz kalmak maʿnāsınadır; yukālu: **تَعْطَشُ الرَّجُلُ إِذَا تَكَلَّفَ الْعَطَشُ**

[ع ف ح ش]

الْعَفْنَجِشُ [el-ʿafenceş] (cīm'le semndel] vezninde) Taslak ve yakışsız, cāfī, nā-zībā kimseye denir.

[ع ف ش]

الْعَفْشُ [el-ʿafş] (ʿayn'ın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Biriktirmek maʿnāsınadır; yukālu: **عَفَّشَهُ عَفْشًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا جَمَعَهُ**

الْعَفَّاشَةُ [el-ʿufāšet] (ʿayn'ın zammıyla) Şuradan buradan birikmiş derinti işe yaramaz kimselere denir; yukālu: **هُوَ لَاءٌ عَفَّاشَةٌ مِّنَ النَّاسِ أَيُّ لَا خَيْرَ فِيهِمْ**

الْأَعْفَشُ [el-aʿfeş] [aʿmeş] vezninde ve mürādifidir.

[ع ف ن ش]

الْعَفْنَشُ [el-ʿafenneş] (ʿamelles] vezninde) Pek koca adama denir, **شَيْخٌ كَبِيرٌ** maʿnāsına; ve minhu yukālu: **إِنَّهُ لَعَفْنَشٌ لِلْحَيَّةِ وَوَعْفَانِشُهَا بِالضَّمِّ أَيُّ ضَحْمُهَا وَوَأَفْرُهَا** وَهُوَ عَفْنَشُ الْعَيْتِينَ أَيُّ ضَحْمُ الْحَاجِبِينَ

الْعَفْنَشَةُ [el-ʿafnešet] [dahrecet] دَحْرَجَةٌ

vezninde) Bir adamın sakalı kaba olmak ma'nāsınadır; yukālu: **عَفَشْتُ لِحَيْتُهُ إِذَا صَحُمْتُ** كَمَا يُقَالُ عَفَشْتُ

[ع ق ش]

الْعَفْشُ [el-^caqş] [نَقَشَ] [naqş] vezninde) Ağaç dalını eğmek ma'nāsınadır; yukālu: **عَفَشَ الْعُودَ عَفْشًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا عَطَفَهُ** Ve biriktirmek ma'nāsınadır; yukālu: **عَفَشَ الْمَاءَ** إِذَا جَمَعَهُ Ve

عَفَشَ [^caqş] ve

عَفَشَ [^caqaş] (fethateynle) Bir nev^c nebāt adıdır, sarmaşık gibi ثَمَامٌ [sumām] ve مَرْحٌ [merḥ] ağaçlarına sarmaşır. Ve asma çubuklarının uçlarına denir. Ve misvāk ağacının yemişine denir.

[ع ك ب ش]

الْعِكْبَاشُ [el-^cikbāş] (‘ayn’ın kesriyle) Şol āhūya denir ki henüz büyümezden akdem boynuzları zuhūr eylemiş ola.

الْعَكْبِشَةُ [el-^cakbeşet] [دَحْرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) Bir nesneyi muhkem çekip bağlamak ma'nāsınadır; yukālu: **عَكَبَشَ الشَّيْءَ إِذَا** شَدَّهُ وَثِقًا

التَّعْكُبُشُ [et-te^cakbuş] [تَدْحُرُجٌ] [tedaḥruc] vezninde) Ağacın dikenli şāhı bir nesneye ilişip tutmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَعْكَبَشَ** فِيهِ الْغُصْنُ إِذَا نَسَبَ فِيهِ بِشَوْكِهِ

[ع ك ر ش]

الْعِكْرِشُ [el-^cikriş] [زَبْرُجٌ] [zibric] vezninde) Şūr otlardan bir nev^c ota denir ki hurmā ağaçlarının diplerinde nābit olur ve ağaçların āfeti olmakla kurutup helāk eder. Bazılar ‘indinde ثَيْلٌ [sīl] dedikleridir ki ayrıık ta‘bīr olunan ottur, ‘alā-kavlin kenger envā‘ındandır yāhūd **الْغُشْبَةُ الْمُقَدَّسَةُ** [el-^cuşbetu’l-muḳaddeset] yāhūd بَلْسُكِي

[belsekā] dedikleridir yāhūd bir nev^c nebāttır ki yer yüzüne münbasit ve ince çiçekleri ve süret darısına şebīh tohumları ve tereye şebīh ta‘mı olur.

Mü‘ellif **الْمُقَدَّسَةُ** **الْغُشْبَةُ** [el-^cuşbetu’l-muḳaddeset]i bir mahalde beyān eylemedi ve müfredātta zafer-yāb olunmadı. Nihāyet birine saparına ve birinde andız dedikleri nebāt olmasına işāret fehmi olunmuştur. Ve بَلْسُكِي [belsekā] dedikleri çoban süzeği ta‘bīr olunan nebāttır. Ve عِكْرِشٌ [ikriş] cemr^c-i müfredātta ayrıık dedikleri nebātın bir nev^ci olmak üzere müsebbettir.

الْعِكْرِشَةُ [el-^cikrişet] (hā’yla) İri dişi tavşana denir. Ve Yemāme’de Benū ‘Adiy cemā‘ati yurdunda bir su adıdır. Ve ‘İrāk’ta Hille-i Mezyediyye kazāsında bir karye adıdır. Ve derileri buruşmuş kocakarıya denir; yukālu: **تَزَوَّجَ فُلَانٌ عِكْرِشَةً أَيْ** عَجُوزًا مُتَسَبِّجَةً Ve ‘İkrişe bint ‘Advān, Mālik ve Miḥled ibneyi’n-Naḍr b. Kināne’nin vālidesidir. Ve Ebu’ş-Şahbā ‘İkrāş ki قِرْطَاسٌ [kirtās] veznindedir, İbn Zū‘eyb ashābandır, ‘asrının be-gāyet tīr-endāzı idi.

[ع ك ش]

الْعَكْشُ [el-^cakeş] (fethateynle) Kıl ve saç birbirine sarmaşıp keçelenmek ma'nāsınadır; yukālu: **عَكَشَ الشَّعْرُ عَكْشًا مِّنَ** الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا التَّوَى وَتَلَبَّدَ Ve nebāt firāvān olup birbirine sarmaşmak ma'nāsınadır; yukālu: **عَكَشَ الثَّبْتُ إِذَا كَثُرَ وَالتَّفُّ**

التَّعْكُشُ [et-te^cakkuş] [تَفْعُلٌ] [tefa‘ul] vezninde) Bu dahi kıl ve saç birbirine sarılıp keçelenmek ma'nāsınadır; yukālu: **تَعْكَشَ الشَّعْرُ بِمَعْنَى عَكَشَ** Ve bir iş güçlenip çaparızlanmak ma'nāsına müsta‘meldir;

yukālu: تَعَكَّشَ الْأَمْرُ إِذَا تَعَسَّرَ Ve örümcek kendisine ev yaparken ayaklarını devşirmek ma'nāsındır ki nesc ederken ayaklarını devşirir; yukālu: تَعَكَّشَتِ الْعُنْكُبُوتُ إِذَا قَبِضَتْ Ve bir nesne burtuşup eczāsı birbirine girişmek ma'nāsındır; yukālu: تَعَكَّشَ الشَّيْءُ إِذَا تَقَبَّضَ وَتَدَاخَلَ أَيُّ بَعْضُهُ فِي بَعْضٍ الْعَكِشُ [el-akış] [ketif] [vezinde] Kıvrıkcık saça denir; yukālu: شَعَرَ عَكِشٌ أَيُّ جَعَدَ Ve şol kimseye itlāk olunur ki kendi nefinden bir kimseye hayr ihrāc eylemez ola, ya'nī ferd-i vāhide hayr ve menfa'ati dokunmaz ola; yukālu: إِذَا كَانَ لَا يُخْرَجُ مِنْ نَفْسِهِ خَيْرًا Ve bir nesneyi biriktirici adama denir.

شَجَرَةُ الْعَكِشَةِ [el-akışet] [ferihāt] [vezinde] Şol ağaca denir ki dalları çok ve firāvān olmakla birbirine sarmaşmış ola; yukālu: شَجَرَةٌ عَكِشَةٌ أَيُّ كَثِيرَةُ الْفُرُوعِ مُلْتَمَّةٌ

الْعَكِشُ [el-akış] [naqış] [vezinde] Bir kimse üzerine avrılmak yāhūd hamle ve hüciim eylemek ma'nāsındır; yukālu: عَكَّشَ عَلَيْهِمْ عَكْشًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا عَطَفَ أَوْ حَمَلَ عَلَيْهِمْ Ve örümcek ev yapmak ma'nāsındır; yukālu: عَكَّشَتِ الْعُنْكُبُوتُ إِذَا نَسَجَتْ Ve biriktirmek ma'nāsındır; yukālu: عَكَّشَ الشَّيْءُ إِذَا جَمَعَهُ وَالْجَامِعُ عَكِشٌ كَكَتِفٍ وَذَلِكَ مَعَكُوشٌ Pes isim-i fā'il عَكِشٌ [akış] olmak hilāf-ı kıyās olur. Ve

عَكِشٌ [akış] Köpekler insān ve hayvānların etrāfına üşüntü edip çevirmek ma'nāsındır; yukālu: عَكَّشَتِ الْكِلَابُ بِالثَّوْرِ إِذَا أَحَاطَتْ بِهِ Ve bir adamı muhkem bağlamak ma'nāsındır; yukālu: عَكَّشَ فَلَانًا إِذَا شَدَّ وَثَاقَهُ

الْعُكَّاشُ [el-ukkāş] [rummān] [vezinde] ve

الْعُكَّاشَةُ [el-ukkāšet] [rummānet] [vezinde] Örümceğe, 'alā-kavlin erkeğine

yāhūd örümcek evine denir. Ve

عُكَّاشٌ [Ukkāş] [rummān] [vezinde] Bādiyede Tamiyye nām cebele mukābil bir cebel adıdır. Ve min hurāfātihim: «عُكَّاشٌ زَوْجٌ طَمِيَّةٌ» Ve

عُكَّاشٌ [ukkāş] Şol sarmaşığa denir ki ağaçlara sarmaşıp çıktıktan sonra etrāfa dağılır. Ve

عُكَّاشَةٌ [Ukkāšet] [rummānet] [vezinde] ve tahfifle cā'izdir Esāmīdendir: 'Ukkāşe el-Ġanevī ve 'Ukkāşe b. Şevr ve 'Ukkāşe b. Mişan ki sābikīndendir, sahābelerdir.

التَّعْكِيشُ [et-takīş] [tefīl] [vezinde] Ekmek çiçeklenmek ma'nāsındır; yukālu: عَكَّشَ الْحَبْرُ إِذَا تَكَرَّجَ

الْعَوَكِشَةُ [el-avkešet] ('ayn'ın ve kāf'ın fet-hiyle) Çiftçi ālātından harman savurdıkları yabaya denir.

عَكَّاشٌ [Akkāş] [şeddād] [vezinde]

عُكَيْشٌ [Ukeyş] [zubeyr] [vezinde] Esmā-i ricāldendir.

[ع ل ش]

الْعِلْوُشُ [el-illevş] [sinnev] [vezinde] Çakala denir, ابنُ أوى [ibnu āvā] ma'nāsına. Ve kurda denir, ذُبُّ [zi'b] ma'nāsına. Ve bir böcek adıdır. Ve bir yırtıcı cānver adıdır. Ve hafif ve harīs olan kimseye denir. Ve bu عَلَّشٌ [aleş] lafzından müştaktır ki hırs ve hiffet ma'nāsındır. Ve kelām-ı 'Arabda kelime-i mezbüreden لَشٌّ [leşş] ve لَشْلَشَةٌ [leşleşet] ve لَشْلَاشٌ [leşlāş] kelimele-rinden gayrı mā-ba'di şīn lām'ı mutazam-ının kelime yoktur.

[ع م ش]

الْعَمْشُ [el-ameş] (fethateynle) Göz ekser-i

evkāta yaşı akıp ve rüyeti za'if olmak ma'nāsındır ki o göze şırlıganlı ta'bir olunur; yukālu: إِذَا عَمِشَتْ عَيْنُهُ عَمَشًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا Ve bir kimseye söz te'sir eylemek ma'nāsındır; yukālu: عَمِشَ فِيهِ الْكَلَامُ إِذَا نَجَعَ Ve hasta ifākat bulup cism ve cānı yerine gelmek ma'nāsındır; yukālu: عَمِشَ الْمَرِيضُ إِذَا تَابَ إِلَيْهِ

الْعَمِشُ [el-ʿamş] [naqş] [nazş] vezninde) **عَمِشَ** [ʿabş] ma'nāsındır ki zikr olundu. Ve min-gayri kasd bir kimseye vurmak ma'nāsındır; yukālu: عَمِشَهُ عَمَشًا مِنَ الْبَابِ إِذَا ضَرَبَهُ بِمَا تَعْمُدُ طَعَامَ عَمِشَ لَكَ أَيُّ مُوَافِقٍ

التَّعْمِيشُ [et-taʿmīş] [tefīl] [tefīl] vezninde) Hastayı ke'l-evvel sağ ve sālīm eylemek ma'nāsındır; yukālu: عَمِشَ اللَّهُ الْمَرِيضَ إِذَا أَثَابَ إِلَيْهِ جِسْمَهُ

الْعُمُشُوشُ [el-ʿumşūş] [ʿuşfūr] [ʿuşfūr] vezninde) Şol üzüm salkımına denir ki üzümün kimisi ekl olunup kimisi üzerinde kalmış ola; tekūlu: رَأَيْتُهُ وَفِي يَدِهِ عُمُشُوشٌ أَيُّ عُمُشُودٌ قَدْ أَكَلَ بَعْضَ مَا عَلَيْهِ

التَّعْمِشُ [et-teʿammuş] [tefaʿul] [tefaʿul] vezninde) Bir nesneden tegāfīl eylemek ma'nāsındır; yukālu: تَعْمِشَ عَنْهُ إِذَا تَعَاوَلَ Ve gözden **عَمِشَ** [ʿameş] ʿilletini izāle kılmak ma'nāsındır ki bināsi selb içindir; yukālu: تَعْمِشُهُ اللَّهُ تَعَالَى أَيُّ أَرَالَ عَمِشَ عَيْنِهِ

التَّعَامِشُ [et-teʿāmuş] [tefāʿul] [tefāʿul] vezninde) **تَعْمِشَ** [teʿammuş] ile ma'nā-yı evvelde mürādiftir; yukālu: تَعَامِشَ عَنْهُ إِذَا تَعَاوَلَ

الْإِسْتِعْمَاشُ [el-istiʿmāş] Bir kimseyi ahmak ʿadd eylemek ma'nāsındır; yukālu: إِسْتِعْمَشَهُ أَيُّ اسْتَحَمَقَهُ

[ع ن ح ش]

الْعُنُجُشُ [el-ʿuncuş] [kunfuş] [kunfuş] vezninde) Pīr-i fānī, ʿalā-kavlin derileri buruşup burtuşmuş koca adama denir; yukālu: صَارَ زَيْدٌ عُنُجُشًا وَهُوَ الشَّيْخُ الْفَانِي أَوْ الْمُتَقَبِّضُ الْجِلْدُ

[ع ن ح ش]

الْعَنْشُ [el-ʿanş] (ʿayn'ın fethi ve nūn'un sükunuyla) Bir nesneyi eğmek ma'nāsındır; yukālu: عَنَّشَ الْعُودَ عَنَّشًا مِنَ الْبَابِ Ve bir kimseyi zor ile yerinden kaçırap izʿac eylemek ma'nāsındır; yukālu: عَنَّشَ فَلَانًا إِذَا أَرْعَجَهُ وَاسْتَفْرَّهُ Ve insānı yā hayvānı uzun uzadı sürüp tard eylemek ma'nāsındır; yukālu: عَنَّشَ الدَّابَّةَ إِذَا سَاقَهَا وَطَرَدَهَا

الْعُنْشُوشُ [el-ʿunşūş] [ʿuşfūr] [ʿuşfūr] vezninde) Māl bakıyyesine denir; yukālu: مَا لَهُ عُنْشُوشٌ أَيُّ بَقِيَّةُ مَالٍ Ve nesne ma'nāsındır; yukālu: مَا لَهُ عُنْشُوشٌ أَيُّ شَيْءٍ

الْأَعْنَشُ [el-aʿneş] [aʿmeş] [aʿmeş] vezninde) Altı parmaklı adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَعْنَشٌ أَيُّ لَهُ سِتُّ أَصَابِعٍ

الْعَنْشَنَشُ [el-ʿaneşneş] [sefercel] [sefercel] vezninde) Pek uzun adama denir. Ve cüst ve çālāk ve sebük-pā adama ve ata denir. Mü'ennesi **عَنْشَنَشَةٌ** [ʿaneşnešet] [tir].

الْمَعْنُوشَةُ [el-maʿnūšet] Uzun gerdana vasf olur; yukālu: عُنُقٌ مَعْنُوشَةٌ أَيُّ طَوِيلَةٌ

الْعِنْوَاشُ [el-ʿinvāş] (ʿayn'ın kesriyle) Yüksek ve bālā-bülend nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ عِنْوَاشٌ أَيُّ طَوِيلَةٌ فِي السَّمَاءِ

الْعِنَاشُ [el-ʿināş] [kitāb] [kitāb] vezninde) Düşmanla mukātil ve muhārib olan dilire denir; yukālu: هُوَ عِنَاشٌ وَهُوَ مَنْ يُقَاتِلُ حَظْمَهُ

الْمُعَانِشَةُ [el-muʿānešet] [muʿānekat] [muʿānekat] vezninde ve mürādifidir ki birbirinin boynuna sarmaşmak ma'nāsındır; yukālu:

عَانَشَهُ إِذَا عَانَقَهُ

الإِعْتِنَاشُ [el-i'tināş] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Cenk hengāmında hasmın boynuna sarılmak ma'nāsınadır; yukālu: إِعْتَنَسَهُ إِذَا عَانَقَهُ Ve bir adama zulm eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِعْتَنَسَ فَلَانًا إِذَا ظَلَمَهُ

[ع ن ف ش]

الْعَنْفُشُ [el-'anfeş] (جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) ve

الْعُنَافِشُ [el-'unāfiş] (عُلَابِيطٌ [ulābiṭ] vezninde) ve

الْعَنْفِشِيشُ [el-'anfeşīş] (زَنْجَبِيلٌ [zencebīl] vezninde) Sakalı uzun ve sık ve kaba adama denir, yukālu: رَجُلٌ عَنَفَشُ اللَّحْيَةِ وَعُنَافِشُهَا وَعَنْفِشِيشُهَا أَي طَوِيلُهَا كَثُفُهَا

[ع ن ق ش]

الْعِنْقَاشُ [el-'inqāş] (كَافٌ لَافَةٌ [kīrtās] vezninde) Soysuz, le'im ve fūrū-māye kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ عِنْقَاشٌ أَي لَيْيْمٌ وَعَدٌ Ve köyleri dolaşip eşyā bey' eden adama denir, çerçi gibi; yukālu: هُوَ عِنْقَاشٌ وَهُوَ الَّذِي يَطُوفُ فِي الْقَرْيَةِ يَبِيعُ الْأَشْيَاءَ

الْعَنْقَشَةُ [el-'anqāşet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Bir nesneye ilişmek ma'nāsınadır; yukālu: عَنَقَشَ الشَّيْءَ إِذَا تَعَلَّقَ بِهِ

الْعَنْقَشُ [el-'anqāş] (جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Arıklık, hüžāl ma'nāsınadır; yukālu: بِهِ عَنَقَشَ أَي هُزَّأَل

التَّعْنَقُشُ [et-te'anquş] (تَدَحْرُجٌ [tedahruc] vezninde) Bir nesneye muhkem sarılıp yapışmak ma'nāsınadır; yukālu: تَعْنَقَشَ بِهِ إِذَا تَلَوَّى إِلَيْهِ وَتَشَدَّدَ

عَنْقَشُ [Anqāş] (عَنْبَرٌ [anber] vezninde) Bir recül ismidir.

[ع ن ك ش]

الْعَنْكَشُ [el-'ankeş] (جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde)

Şol kimseye denir ki yağ sürtünmek ve ba'zı zinetler ile zinetlenmek hāletine aslā meyl ve mübālāt eylemez ola; yukālu: هُوَ عَنَكَشٌ إِذَا كَانَ لَا يُبَالِي أَنْ لَا يَدْهَنَ وَلَا يَتَزَيَّنَ Ve

عَنْكَشٌ [Ankeş] Bir recül ismidir.

الْعَنْكَشَةُ [el-'ankeşet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Yerden otlar kaynayıp çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: عَنَكَشَ الْعُشْبُ إِذَا هَاجَ

الْعَنْكُشُ [et-te'anquş] (تَدَحْرُجٌ [tedahruc] vezninde) Saç birbirine sarılıp keçelenmek ma'nāsınadır; yukālu: تَعَنَكَشَ الشَّعْرُ بِمَعْنَى تَعَكَّشَ

[ع و ش]

الْمَعْوِشَةُ [el-me'ūšet] (mīm'in fethiyle) Ezd kabilesi lügatinde مَعِيشَةٌ [ma'īšet] lafzında lügattir ki vāvī olur.

[ع ي ش]

الْعَيْشُ [el-'ayş] (ayn'ın fethi ve yā'nın sükünüyle) Dirlige denir, hayāt ve zindegānī ma'nāsına. Şārihin beyānına göre hayvāna mahsūs hayāta denir ki hayāttan ahass olur; yukālu: لَهُ عَيْشٌ أَي حَيَاةٌ Ve ta'āma itlāk olunur, medār-ı hayāt olduğu için. Ve kendisiyle geçinilip ta'ayyüş olunacak nesneye denir ki ma'īšet ile mürādif olur; yukālu: إِنَّهُ لَفِي عَيْشٍ رَعْدٍ وَهُوَ Ve ekmeğe itlāk olunur; tekūlu: وَهِيَ أَكَلْتُ عَيْشًا أَي خُبْرًا

عَيْشٌ [ayş] ve

مَعَاشٌ [ma'āş] ve

مَعِيشٌ [ma'īş] ve

مَعِيشَةٌ [ma'īšet] (mīm'lerin fethiyle) ve

عَيْشَةٌ [īšet] (ayn'ın kesriyle) ve

عَيْشُوشَةٌ [ayşūšet] (شَيْخُوحَةٌ [şeyhūhat] vezninde) Masdarlardır, dirilmek ve geçinmek ma'nāsına yukālu: عَاشَ يَعِيشُ عَيْشًا

وَمَعَاشًا وَمَعِيشًا وَمَعِيشَةً وَعَيْشَةً وَعَيْشُوشَةً إِذَا صَارَ ذَا حَيَاةٍ

الإِعَاشَةُ [el-i'āšet] (hemzenin kesriyle) ve

التَّعْيِشُ [et-ta'yīš] (تُعَيْلٌ [tef'īl] vezninde) Diriltmek ve geçindirmek ma'nāsındır; yukālu: أَعَاشَهُ اللهُ تَعَالَى وَعَيْشُهُ إِذَا جَعَلَهُ ذَا حَيَاةٍ

الْمَعِيشَةُ [el-ma'īšet] (mīm'in fethiyle) Masdardır; niteki zikr olundu. Ve ism olur, kendisiyle dirilip geçinilecek şey'e denir, mat'umāt ve meşrübattan ki mā-bihî'l-hayāt olacak nesneden 'ibārettir, dirlik ta'bīr olunur. Kezālik medār-i ta'ayyüş olan şey'e denir ki rüz-merre vāridāt olacaktır yāhūd kendide ta'ayyüş olunur, arz ve nehār gibi. Cem'i مَعَايِشُ [me'āyiš] gelir; yukālu: لَهُ مَعِيشَةٌ وَاسِعَةٌ وَهِيَ الَّتِي تُعَاشُ بِهَا مِنْ الْمَطْعَمِ وَالْمَشْرَبِ وَمَا يَكُونُ بِهِ الْحَيَاةُ وَمَا يُعَاشُ بِهٖ أَوْ فِيهِ Şārih der ki kavlı-i cumhūr üzere cem'i مَعَايِشُ [me'āyiš]tir ki mīm'i zā'ide olmakla mefā'il veznindedir, hemze idrāc olunmaz. Ve bu vech üzere seb'a kırā'at eyledi. Ve ba'zılar (م،ع،ش) māddesinden me'hūz olmakla mīm'i asliyyedir dediler. Pes vezni fa'ilet olmakla cem'i olan مَعَايِشُ [me'āyiš] fe'ā'il olmakla hemze idrāc olunur. Ebū Ca'fer el-Medenī ve A'rec bu vech ile kırā'at eylediler. İnteha. وَالْمَعِيشَةُ وَالضَّنْكَ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى ﴿إِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنْكًا﴾ عَدَابُ الْقَبْرِ

الْعَائِشُ [el-'ā'iš] عَيْشُ [ayš]-ı mezkürdan ism-i fā'ildir. Ve ma'āş cihetinde hüsn-i hāl ve sāz u sāmān sāhibi adama ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ عَائِشٌ أَيُّ لَهُ حَالَةٌ حَسَنَةٌ Ve

عَائِشٌ [Ā'iš] Esmādandır: 'Abdurrahmān b. Ā'iš el-Ḥādrāmī ve Zeyd b. Ā'iš el-Muzenī ki karīben zikr olunur; 'inde'l-ba'z bu عبُوسٌ [abūs]tan me'hūzdur ki mühmele ile عَابِسٌ [ābis]tir, sahābelerdir. Ve Ā'iš b.

Enes, 'Aṭā' dan rivāyet-i hadīs eylemiştir. Ve Benū Ā'iš b. Mālik b. Teymullāh bir cemā'attir ki Şa'ḥ b. Ḥuzn el-Ā'išī ve sārīr عَائِشِيَّوْنُ [Ā'išīyyūn] ıtlāk olunan cemā'at-i muhaddisīn onlara mensūblardır.

عَيَّاشٌ [Āyyāš] [şeddād] [şeddād] vezninde) Esmādandır: Ebū Āyyāš Zeyd b. eş-Şāmiṭ yāhūd İbnu'n-Nu'mān ve Āyyāš b. Ebī Rebī'a ve Āyyāš b. Ebī Şevr sahābelerdir. Ve Āyyāš b. Ebī Muslim ve Āyyāš b. 'Abdullāh ve Āyyāš b. Yūnus ve Āyyāš b. Ebī Sinān ve Āyyāš b. 'Abdullāh el-Yeşkurī ve Āyyāš b. 'Abdullāh b. Ebī Mu'allā ve Āyyāš b. Uḫbe ve Āyyāš b. 'Abbās el-Ḳitbānī ve Āyyāš b. el-Velīd ve Āyyāš b. el-Faḍl ve Āyyāš b. Amr ve Ebū Bekr ve Ḥasen ve Amr ebna'u Āyyāš ve Muḥammed b. Alī b. Āyyāš ed-Debbās ve Muḥammed b. Alī b. Şemmām ve İbrāhīm b. Mes'ūd b. Āyyāš muhaddislerdir.

عَيْشٌ [Ā'iš] ('ayn'ın kesriyle) Esmādandır: Ā'iš b. Ḥarām ve Ā'iš b. Esīd, Ḳuḍā'a kabilesinin nesebi ricālindedir. Ve Ā'iš b. Şa'lebe, Beni'l-Ḥārīş b. Sa'd ve Ā'iš b. 'Abd b. Şevr, Muzeyne ve Ā'iš b. Ḥalāve, Ġaṭafān kabileleri neseblerindedir.

عَائِشَةٌ [Ā'išet] Ricāl ve nisvāna 'alem olur. Ez-cümle ricālden Ā'işe b. Numeyr b. Vāḳif bir kimsedir ki Medīne kurbünde vāki بِنْتُ عَائِشَةَ [Bīru Ā'išet] ona muzāftır. Ve Ā'işe b. Aşm kezālik bir adamdır; «أَضْبَطُ مِنْ عَائِشَةَ» meselinin menşe'idir, (ض،ب،ط) maddesinde gelir.

عَيْشَانٌ [Āyşān] [selmān] vezninde) Buḫārā kazāsında bir karyedir.

الْمُعْتَشِشُ [el-mute'ayyiš] (ism-i fā'il būn-yesiyle) Kendisine kifāyet edecek kadar

geçineceği olan kimseye denir; yukālu: إِنَّهُ لَمُتَعَيْشٍ إِذَا كَانَتْ لَهُ بُلْعَةٌ مِنَ الْغَيْشِ

FASLU'L-ĠAYNĪ'L-MU'CEME (فَضْلُ الْعَيْنِ الْمُعْجَمَةِ)

[غ ب ش]

الْغَيْشُ [el-ġabeş] (fethateynle) ve

الْغُبْشَةُ [el-ġubşet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde)

Gecenin āhirinde olan karanlığa denir ki yufka olur. Cem'i أَغْبَاشٌ [aġbāş] gelir, سَبَبٌ [sebeb] ve أَسْبَابٌ [esbāb] gibi; tekūlu: حَرَجْنَا Ve فِي الْعَبِيشِ وَالْغُبْشَةِ أَيِّ بَقِيَّةِ اللَّيْلِ أَوْ ظُلْمَةِ آخِرِهِ

عَبِشٌ [ġabeş] Masdar olur, geceden bakiyye kalmak yāhūd āhirinin yufkaca karanlığı kalmak ma'nāsınadır; yukālu: عَبِشَ اللَّيْلُ عَبِشًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا بَقِيَتْ بَقِيَّةٌ مِنْهُ أَوْ Kāle'ş-şārih أَظْلَمَ ظُلْمَةً يُخَالِطُهَا بَيَاضٌ فِي آخِرِهِ ve minhu'l-hadīsu: صَلَّى الْفَجْرُ: «أَنَّهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ صَلَّى الْفَجْرُ: «بَعِيشٌ»

الْإِغْبَاشُ [el-iġbāş] (hemzenin kesriyle) عَبِشٌ [ġabeş] ma'nāsınadır; yukālu: عَبِشَ اللَّيْلُ بِمَعْنَى عَبِشٌ

الْغَابِشُ [el-ġābiş] Dā'im nāsa dubara ve reng ve hud'a eder olan 'ayyār ve mekkāra itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ غَابِشٌ أَيُّ غَاشٍ خَادِعٌ وَظَالِمٌ Ve sitem-kāra itlāk olunur; yukālu: Burada غَامِشٌ [ġāmiş] nüshaları galattır.

التَّغْبِيشُ [et-teġabbuş] (تَفَاعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Zulm eylemek, 'alā-kavlin bir kimse-den bātıl ve nā-hak da'vā iddi'ā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَغْبِشُ فُلَانًا إِذَا ظَلَمَهُ أَوْ اَدَّعَى قَبْلَهُ دَعْوَى بَاطِلَةً

الْأَغْبِشُ [el-aġbeş] (أَحْمَرٌ [aħmer] vezninde) ve

الْغَبِشُ [el-ġabiş] (كَيْفٌ [ketif] vezninde) Pek karanlık geceye denir; yukālu: لَيْلٌ أَعْبِشٌ وَعَبِشٌ أَيُّ مُظْلِمٌ

غُبْشَانٌ [Ġubşān] (عُثْمَانٌ [uşmān] vezninde)

مُعَاشَةٌ [muğāṣṣet]ten ki مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] veznidir, ism-i fā'ildir) Gecenin āhir-i zulmetinde sabahlamağa mübāderet üzere olan kimseye denir; yukālu: جَاءَ الْقَوْمُ مُعَاشِينَ يَنْ لُصْبِحَ أَيُّ مُبَادِرِينَ لَهُ

الإِعْشَاشُ [el-iğtiṣāṣ] [إِغْتِصَالٌ] [ifti'al] vezninde) Bir kimsenin hıyānet-āmiz olan nushunu kabūl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِغْتَشَّهُ ضِدُّ انْتَصَحَهُ

الإِسْتِعْشَاشُ [el-istiğṣāṣ] Nush eden kimseyi hıyānet-āmiz 'add eylemek yāhūd onda hıyānet gümān eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَعْشَهُ ضِدُّ اسْتَنْصَحَهُ أَوْ ظَنَّ بِهِ الْغِشَّ

[غ ط ر ش]

الْعَطْرَشَةُ [el-gaṭraṣet] [دَخْرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) Muzlim eylemek ve muzlim olmak ma'nāsına müte'addi ve lāzım olur; yukālu: عَطْرَشَ اللَّيْلُ بَصْرَهُ إِذَا أَظْلَمَ عَلَيْهِ فَعَطْرَشَ هُوَ أَيُّ أَظْلَمَ

التَّعَطْرُشُ [et-teğatruṣ] [تَدَخَّرُجٌ] [tedahruc] vezninde) Bir nesneyi görmezden gelmek ma'nāsınadır; yukālu: تَعَطْرَشَ عَنْهُ إِذَا تَعَامَى

[غ ط ش]

الْعَطَشُ [el-gaṭṣ] (ğayn'ın fethi ve tā'nın sükünuyla) Gece karanlık olmak ma'nāsınadır; yukālu: عَطَشَ اللَّيْلُ عَطَشًا مِنْ غَطَشَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَظْلَمَ

عَطَشٌ [gāṭṣ] ve

غَطَشَانٌ [gāṭṣān] (fethateynle) Hastalıktan yāhūd pīrlikten nāṣi āheste āheste yürümek ma'nāsınadır; yukālu: وَغَطَشَانًا إِذَا مَسَى رُوَيْدًا مِنْ مَرَضٍ أَوْ كَبِيرٍ

الإِعْطَاشُ [el-iğtāṣ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi gece karanlık olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَعْطَشَ اللَّيْلُ إِذَا أَظْلَمَ أَعْطَشَ اللهُ اللَّيْلُ أَيُّ أَظْلَمَهُ

الْعَطَشُ [el-gāṭṣ] (fethateynle) Göz şırlanılı olmak ma'nāsınadır; yukālu: فِي عَيْنَيْهِ عَطَشٌ أَيُّ عَمَشَ

الْعَطْشَاءُ [el-gāṭṣā] [حَمْرَاءٌ] [hamrā] vezninde) Şol beyābāna itlāk olunur ki sülūk eyleyecek yolu ve semt bulacak 'alāmetleri olmaya; yukālu: فَلَاةٌ عَطْشَاءٌ إِذَا كَانَتْ لَا يُهْتَدَى لَهَا

التَّغْطِيشُ [et-tağtiṣ] Başı örtülü nesneden izhār ve beyān eyleyecek bir vech ve tarik açmak ma'nāsınadır; tef'ıl izāle içindir ki غَطَشَى [gāṭṣā] ya'nı zulmeti izāle eder; tekūlu: عَطَشَ لِي سَيْئًا أَيُّ افْتَحَ لِي سَيْئًا وَوَجْهًا Ve bir işin yāhūd bir re'y ve kelāmın vech ve tarikini tehy'e eylemek ma'nāsına müsta'meldir; tekūlu: عَطَشَ لِي أَيُّ هَيَّءَ لِي وَجْهَ الْعَمَلِ وَالرَّأْيِ وَالْكَلامِ

التَّغَاطُشُ [et-teğāṭuṣ] [تَفَاعُلٌ] [tefā'ul] vezninde) Tegāfūl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَغَاطَشَ عَنْهُ إِذَا تَغَافَلَ

التَّعْطُشُ [et-teğatṭuṣ] [تَفَعُّلٌ] [tefa'ul] vezninde) Bir adamın gözü dumanlanmak ma'nāsınadır; yukālu: تَعْطَشَتْ عَيْنُهُ إِذَا أَظْلَمَتْ

[غ ط م ش]

الْعَطْمَشُ [el-gaṭammeṣ] [عَمَلَسٌ] [amelles] vezninde) Bāsırası za'ıf olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ عَطْمَشٌ أَيُّ الْكَلْبِيلُ الْبَصْرِ Ve pek zālīm ve sitem-kāra denir; yukālu: هُوَ عَطْمَشٌ أَيُّ ظَلُومٌ جَافٍ Ve arslana itlāk olunur, dest-res olduğunu zulm ve cevr ile kesr ve kahr eylediği için.

أَبُو الْعَطْمَشِ [Ebu'l-Gaṭammeṣ] Esed kabilesinden bir şā'irdir.

الْعَطْمَشَةُ [el-gāṭmeṣet] [دَخْرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) Bir nesneyi cebr ve kahr ile ahz eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَطْمَشَهُ إِذَا أَخَذَهُ قَهْرًا

[غ ف ش]

أَلْغَفْشُ [el-ğafeş] (fethateynle) Gözden akan çirk ve çapağa denir, **عَمَّصُ** [ğamaş] ma'nāsına.

[غ م ش]

أَلْغَمَشُ [el-ğameş] (fethateynle) Bir adamın pek aşıktan yāhūd susuzluktan gözleri dumanlanıp görmekten kalmak ma'nāsınadır; yukālu: **عَمَّشَ الرَّجُلُ عَمَّشًا** مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَظْلَمَ بَصَرُهُ مِنْ جُوعٍ أَوْ عَطَشٍ Ba'zılar dedi ki 'ayn-ı mühmele ile **عَمَّشُ** [ameş] aslı ve halkī olan ve mu'ceme ile 'ārız ve zā'il olan sū-i basara mahsūstur.

[غ ن ش]

أَبُو غَنْبِيْشٍ [Ebū Ğuneyş] زُبَيْرٍ [zubeyr] vezninde) Bir şā'irdir ki Benū Mebzūl b. Lu'eyy cemā'atindedir.

أَلْغُنْشُوشُ [el-ğunşūş] [ʿuşfūr] vezninde) Bakıyye ma'nāsınadır; yukālu: **مَا لَهُ غُنْشُوشٌ أَيْ بَقِيَّةٌ** مَا بَقِيَ مِنْ إِبِلِهِ غُنْشُوشٌ أَيْ بَقِيَّةٌ Ve nesne ma'nāsınadır; yukālu: **مَا لَهُ غُنْشُوشٌ أَيْ شَيْءٌ** 'İnde'l-ba'z savāb olan mühmele ile olmaktadır, niteki zikr olundu.

FASLU'L-FĀ'

(فَضْلُ الْفَاءِ)

[ف ت ش]

أَلْفَتْشُ [el-fetş] (fā'nın fethi ve tā'nın sükunıyla) Bir nesneyi sorup araştırmak ma'nāsınadır; yukālu: **فَتَّشَهُ فَتَّشًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي** إِذَا طَلَبَهُ فِي بَحْثٍ

أَلْتَفْتِيْشُ [et-teftiş] Gereği gibi sorup araştırmak ma'nāsınadır; yukālu: **فَتَّشَهُ تَفْتِيْشًا** وَالتَّشْدِيدُ لِلْمُبَالَغَةِ

[ف ج ش]

أَلْفَجْشُ [el-fecş] (fā'nın fethi ve cīm'in sükunıyla) İçi boş nesneyi kırıp ufatmak ma'nāsınadır; yukālu: **فَجَّشَهُ فَجْشًا مِنَ الْبَابِ** وَبِالْأَوَّلِ إِذَا شَدَّخَهُ **فَجَّشَ الشَّيْءَ إِذَا وَسَّعَهُ**

[ف ح ش]

أَلْفَاحِشَةٌ [el-fāhişet] (hā-yı mühmelenin kesriyle) Zināya denir; yukālu: **رَمَى فُلَانَةٌ بِالْفَاحِشَةِ** وَبِالزَّائِنَا **أَتَى بِالْفَاحِشَةِ وَهِيَ مَا** أَشْتَدَّ قُبْحُهُ مِنَ الذُّنُوبِ Ve mutlakan Hak celle ve 'alā hazretlerinin nehy eylediği şey'e denir. Şārihin beyānı üzere asl «ف،ح،ش» maddesi haddi mütecāviz 'azīmü'l-kubh olan kavil ve fi'le mevzū'dur.

أَلْفَحْشَاءُ [el-faħşā'] [şahrā'] vezninde) Edā-i zekāt bābında olan buhl hasletine itlāk olunur. Bundan murād Qur'ān-ı mübīnde mezkūr olan فَحْشَاءُ [faħşā']dır.

أَلْفَاحِشٌ [el-fāhiş] Be-gāyet bahil ve nākese itlāk olunur; yukālu: **رَجُلٌ فَاحِشٌ أَيْ بَخِيلٌ جِدًّا** Ve kesir ve gālib olan şey'e itlāk olunur. Kāle'ş-şārih ve minhu hadīsu ba'zihim ve kad su'ile 'an demi'l-berāgisi fe-kāle: «إِنْ»

لَمْ يَكُنْ فَاحِشًا فَلَا بَأْسَ» أَي كَثِيرًا غَالِيًا
الْفُحْشُ [el-fuḥṣ] (fā'nın zammıyla) Mas-
 dardır, bir nesne haddi mütecāviz kabīh
 olmak ma'nāsınadır; yukālu: **فُحِّشَ** الْأَمْرُ
 فُحْشًا مِنْ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ قَبِيحًا مُتَجَاوِزَ الْحَدِّ
 Ve haddi mütecāviz kavlı ve cevāb ey-
 lemek ma'nāsına müsta'meldir ki kubh
 ve nā-sezāya mü'eddī olur; ve minhu'l-
 hadīsu: «لَا تَكُونِي فَاحِشَةً» قَالَهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ لِعَابِثَةٍ
 أَرَادَ بِالْفُحْشِ التَّعَدِّيَّ فِي الْقَوْلِ وَالْجَوَابِ
الْفُحَّاشُ [el-faḥḥāš] [šeddād] [šeddād] veznin-
 de) Mübālagadır, kesirü'l-fuḥṣ kimseye
 denir; yukālu: **رَجُلٌ فَاحِشٌ وَفُحَّاشٌ فِي الْقَوْلِ**
 وَالْعَمَلِ

الْإِفْحَاشُ [el-ifḥāš] (hemzenin kesriyle)
 Fuḥṣ söylemek ma'nāsınadır; yukālu:
 أَفْحَشَ الرَّجُلُ إِذَا قَالَ الْفُحْشَ

التَّفَاحُشُ [et-tefāḥuṣ] [tefā'ul] vez-
 ninde) Açıktan fuḥṣ söylemek ve işlemek
 ma'nāsınadır; yukālu: **تَفَاحَشَ الرَّجُلُ إِذَا آتَى**
 بِالْفُحْشِ وَأَظْهَرَهُ

[ف خ ش]

الْفَحْشُ [el-faḥṣ] (fā'nın fethi ve ḥā-yı
 mu'cemenin sükūnuyla) Bir nesneyi te-
 lef ve zāyi' kılmak ma'nāsınadır; yukālu:
فَحِّشَ الشَّيْءَ فَحْشًا مِنْ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا ضَيَعَهُ

[ف د ش]

الْفَدْشُ [el-fedṣ] (fā'nın fethi ve dāl'ın
 sükūnuyla) Baş yarmak ma'nāsınadır;
 yukālu: **فَدَّشَ رَأْسَهُ فَدْشًا مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا شَدَّخَهُ**
 Ve

فَدَّشَ [fedṣ] Pek ahmak ve nādān kimseye
 denir; yukālu: **رَجُلٌ فَدَّشَ مَدَّشَ أَي أَخْرَقَ**

[ف ر ش]

الْفَرْشُ [el-ferṣ] [arṣ] vezninde) ve

الْفِرَاشُ [el-firāš] [kitāb] veznin-

de) Bir nesneyi yaymak ve döşemek
 ma'nāsınadır; yukālu: **فَرَشَ الشَّيْءَ فَرَشًا وَفَرَأَشًا**
 مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا بَسَطَهُ
 Ve bir kimseye bir
 işi tazyik eylemeyip meydānlı kılmak
 ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: **فَرَشَهُ** أَمْرًا
 إِذَا أَوْسَعَهُ إِثَاءَ Ve

فَرُوشٌ [ferṣ] Metā'-ı beytten döşeme ta'bir
 olunan şey'e denir, kilim ve keçe ve kalıçe
 gibi, **مَفْرُوشٌ** [mefrūš] ma'nāsınadır; yukālu:
 لَهُ فَرُوشٌ كَثِيرٌ أَي مَفْرُوشٌ مِنْ مَتَاعِ الْبَيْتِ
 Ve yap-
 rakları yer yüzüne doğru döşenmiş ekine
 itlāk olunur. Ve geniş 'arsa ve meydāna
 itlāk olunur; yukālu: **فُرِشَ فَرُوشٌ أَي وَاسِعٌ**
 Ve nebāti çok mahalle itlāk olunur; yukālu:
 Ve hurde develere itlāk olunur;
 ve minhu kavluhu ta'ālā: «وَمِنَ الْأَنْعَامِ حُمُولَةٌ
 مَا عِنْدَهُ إِلَّا فَرُوشٌ مِنَ الْإِبِلِ أَي: وَفَرُوشًا»
 Ve ağaç ve odun makülesinin hurde-
 lerine ve küçüklerine itlāk olunur; yukālu:
 مَا بِالْأَرْضِ إِلَّا فَرُوشٌ مِنَ الشَّجَرِ وَالْحَطَبِ أَي دِقٌّ صِعَاژُ
 Bunların mecmū'unda müfredi mesmū'
 değildir. Ve

فَرُوشٌ [ferṣ] Bir nesneyi yere yayıp dağıt-
 mak ma'nāsınadır; yukālu: **فَرُوشَ الشَّيْءَ إِذَا بَثَّهُ**
 Ve

فَرُوشٌ [ferṣ] Zebhten gayrı isti'māle sālih
 olmayan sığır ve koyun ve keçilere itlāk
 olunur, hīn-i zebhte yere mefrūš oldukları
 için; yukālu: **لَهُ فَرُوشٌ مِنَ الْبَقَرِ وَالْعَنَمِ أَي الَّتِي لَا**
 تَضْلُحُ إِلَّا لِلدَّبْحِ Ve deve kısmının ayakları fi'l-
 cümle vüs'atlı ve meydānlı olmak hāletine
 denir ki bu sıfāt-ı memdūhadandır, zīrā
 pek vāsi' olunca ökçeleri birbirine çarpılıp
 dokunur; yukālu: **فِي رَجُلٍ الْبُعْبُعِ فَرُوشٌ أَي اِتِّسَاعٌ**
 Ve yalan söze denir. Ve yalan söyle-
 mek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: **مَا**
فَرُوشَ الرَّجُلِ إِذَا قَوْلُهُ ve yukālu: **إِلَّا فَرُوشٌ أَي كَذِبٌ**
 Ve

فَرِش [Ferş] 'Amīsu'l-Ḥamā'im nām mevzi'le Şuḥayrātu'l-Yemāme beyninde bir vādī ismidir ki Resūl-i ekrem sallallāhu 'aleyhi ve sellem hazretleri Bedr gazāsına 'azīmetlerinde oraya nāzīl oldular. Ve

فَرِشُ الْجَبِي [Ferşu'l-Cebā] (cīm'in fethi ve elifin kasrıyla) Bir mevzi'dir. Ve

فَرِش [ferş] Bir kimseye döşek yaymak ma'nāsınadır; yukālu: فَرِشٌ فُلَانًا فَرِشًا إِذَا بَسَطَهُ لَهُ

الْفَرِاش [el-firāş] (fā'nın kesriyle) Masdar'dır, niteki zikr olundu. Ve döşeğe denir; cem'i فُرُشٌ [furuş] gelir zammeteynle. Ve bir adamın zevcesine itlāk olunur. Kīle ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿وَفُرُشٌ مَوْفُوعَةٌ﴾ أَرَادَ بِهَا نِسَاءَ أَهْلِ الْحَنَّةِ زُفَعَنَ بِالْجَمَالِ عَنْ نِسَاءِ أَهْلِ الدُّنْيَا Ve kuş yuvasına itlāk olunur; yukālu: دَخَلَ الطَّائِرُ فِرَاشَهُ أَيَّ عُشُّهُ لِشَتَكَ فِرَاشَ لِسَانِهِ أَيَّ مَوْفِعَهُ فِي قَعْرِ الْقَم

الْمَفَارِش [el-mefāriş] (mīm'in fethiyle) مَفْرُوشٌ [mefrūş]un cem'idir. Ezvācdan kināye olunur; ve minhu yukālu: هُوَ كَرِيمٌ الْمَفَارِشُ أَيَّ يَتَرَوَّجُ الْكَرَائِمَ

الْفَرَاشَةُ [el-ferāšet] (sehābet) vezninde) Kelebek ta'bīr olunan perendeye denir ki geceler kendisini şu'le-i şem'a ikā' eder, Fārisīde pervāne denir. Ba'de'l-ikā' kanatlarını yayıp مُفْتَرِشٌ [mufteriş] olduğu için itlāk olundu. Cem'i cinsi فَرِاشٌ [ferāş]tır. Ve فَرَاشَةُ الْفُغْلِ [ferāšetu'l-kufl] kilīd perine itlāk olunur, damak ta'bīr olunur; yukālu: اِنْكَسَرَتْ فَرَاشَةُ الْفُغْلِ وَهِيَ مَا يَنْسَبُ فِيهِ يَعْنِي أَشْنَاهُ Ve her yufkaca kemiğe فَرَاشَةُ [ferāšet] itlāk olunur. Ve azca suya itlāk olunur ki yerinde mefrūş hey'etinde olur; yukālu: مَا بَقِيَ فِي الْحَوْضِ إِلَّا فَرَاشَةُ أَيَّ الْقَلِيلُ مِنَ الْمَاءِ ve sebūk-meşreb adama itlāk olunur, kele-

bek dedikleri cānver-i mezkūra teşbihen; yukālu: مَا هُوَ إِلَّا فَرَاشَةٌ أَيَّ خَفِيفٌ Ve

فَرَاشَةٌ [Ferāšet] Bağdād ile Ḥille meyānında bir karye adıdır. Ve bādiyede bir mevzi' adıdır. Ve bir recülün 'alemidir.

دَرَبُ فَرَاشَةٍ [Derbu Ferāšet] Bağdād'da bir mahalle adıdır.

فَرَاشَاءُ [Ferāşā] Bir mevzi' adıdır.

الْفَرَاشُ [el-ferāş] (sehāb) vezninde) Şol balçığa itlāk olunur ki su çekildikten sonra yer üzere kuruyup kalmış ola. Ve

فَرَاشُ النَّبِيذِ [ferāşu'n-nebīz] Üzerinde kalan kabarcıklara itlāk olunur; yukālu: مَا أَلْطَفَ مَا فَرَاشُ النَّبِيذِ وَهُوَ الْحَبَبُ الَّذِي يَبْقَى عَلَيْهِ

فَرَاشَان [ferāşān] (tesniye bünyesiyle) Lisānın altında olan iki siyāh damara itlāk olunur ki dil altı olanlar onlardan fasd ederler. Ve at uyanında vākī' iki demire itlāk olunur ki uyanın iki taraflı عِدَارٌ [izār] ları onlara bend olunur.

الْفَرِيشُ [el-feriş] (emīr) vezninde) Doğuralı yedi gün olmuş kısrağa denir ki kısrağın çekilmesi evkātının efdalidir; yukālu: فَرِيشٌ إِذَا مَضَى عَلَيْهَا بَعْدَ تَنَاجُجِهَا سَبْعٌ فَرِيشٌ أَيَّ لَيَالٍ O günde çekildiği itibarıyla itlāk olunur. Ve yeni doğurmuş kısrağa itlāk olunur ki nisvānda nüfesā' menzilindedir; ve minhu'l-hadīsu: «أَيَّ لَكُمُ الْعَارِضُ وَالْفَرِيشُ» أَيَّ لَكُمُ الْعَارِضُ وَالْفَرِيشُ CEM'i فَرَايشٌ [ferāiş] gelir. Ve odalık ittihāz olunan cāriyeye itlāk olunur; yukālu: جَارِيَةٌ فَرِيشٌ أَيَّ افْتَرَشَهَا الْجُرْجُلُ Ve

فَرِيش [Feriş] Esmādandır: Verdān b. Mucālid b. 'Ulīfe b. el-Ferīş ki havāricdendir, Emīrū'l-mū'minīn 'Alī b. Ebī Ṭālib kerremallāhu vechehu hazretlerinin kātili olan İbn Mulcem dedikleri

la'nin mādde-i mezbūrede şerik ve hem-desti olan mel'undur.

فَرِيش [Firriş] [sikkīt] vezninde) Kırtuba kurbünde bir beldedir.

فَرَاش [Ferrāş] [şeddād] vezninde) Tā'if kurbünde bir karyedir.

الْمَفْرِش [el-mifreş] [minber] vezninde) Fāriside şāzğüne dedikleri döşemeye eşbīh bir döşeme adıdır.

الْمَفْرِشَةُ [el-mifrešet] [mikneset] vezninde) مَفْرِش [mifreş]-i mezkūrdan küçük bir minder ismidir, pālān üzere yapılıp üstüne binilir.

الْفَرِشَةُ [el-firšet] (fā'nın kesriyle) Binā-i nev' ü hālettir ki ondan döşeyiş ile ta'bir olunur; yukālu: هُوَ حَسَنُ الْفَرِشَةِ أَيَّ هَيْئَةِ الْفَرِشِ

الْإِفْرَاش [el-ifrāş] (hemzenin kesriyle) Döşek yaymak ma'nāsınadır. Bu münāsebetle bir adamı darb eyledikten sonra onu tenfis eylemeyip derhāl katl eylemekte isti'māl olunur; yukālu: صَرَبَهُ فَمَا أَفْرَشَ عَنْهُ حَتَّى قَتَلَهُ أَيَّ مَا أَفْلَعَ عَنْهُ Ve bir kimse hakkında bed ve nā-sezā sözler söyleyip fasl ve gybet eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَفْرَشَ فُلَانًا إِذَا أَسَاءَ الْقَوْلَ فِيهِ وَاعْتَابَهُ Ve bir adama hurde develer vermek ma'nāsınadır; yukālu: أَفْرَشَ فُلَانًا إِذَا أَعْطَاهُ فَرِشًا مِنَ الْإِبِلِ Ve kılıç namlusunu yufkaltıp keskin eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَفْرَشَ السَّيْفَ إِذَا رَقَّمَهُ Ve döşek döşemek ma'nāsınadır; yukālu: أَفْرَشَ فُلَانًا بِسَاطًا إِذَا بَسَطَهُ لَهُ Ve bir yerin firāşı çok olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَفْرَشَ الْمَكَانَ إِذَا كَثُرَ فَرَاشُهُ

التَّفْرِيش [et-tefrīş] Bu dahi bir adama döşek döşemek ma'nāsınadır; yukālu: فَرَشَ فُلَانًا Ve zemine kaldırım döşemek ma'nāsınadır; yukālu: فَرَشَ الدَّارَ إِذَا بَلَطَهَا Ve kuş bir nesne üzerine inerken kanat-

larını yaymak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: فَرَشَ الطَّائِرُ إِذَا زَفَرَفَ عَلَى الشَّيْءِ

الْمُفْرِشَةُ [el-muferrišet] [muḥaddišet] vezninde) Şol baş yarığına denir ki kemiği yarmış olup lākin paralamamış ola; yukālu: شَجَّةٌ مُفْرِشَةٌ إِذَا كَانَتْ قَدْ صَدَعَتِ الْعَظْمَ وَمَا هَسَمَتْ

الْمُفْرِش [el-muferriş] [muḥaddiş] vezninde) Vech-i arza münbasit olan ekine denir; yukālu: زَرَعَ مُفْرِشٌ أَيُّ مُنْبَسِطٌ إِلَى الْأَرْضِ

الْمُفَرِّش [el-muferreş] [mu'azzam] vezninde) Hörgücü yok erkek deveye denir; yukālu: جَمَلٌ مُفَرِّشٌ أَيُّ لَا سَنَامَ لَهُ

التَّفْرِشُ [et-teferruş] [tefa'ul] vezninde) Bu dahi kuş bir nesne üzere inerken kanatlarını o nesneye doğru yaymak ma'nāsınadır; yukālu: تَفَرَّشَ الطَّائِرُ إِذَا زَفَرَفَ عَلَى الشَّيْءِ

الْإِفْتِرَاش [el-iftirāş] [ifti'āl] vezninde) Bir nesneyi ayakla çiğnemek ma'nāsınadır; yukālu: إِفْتَرَشَ الذَّرَاعَيْنِ إِذَا وَطِئَهُ Ve [iftirāşu's-sācid] Sācid secdede kollarını yere döşemekten 'ibārettir; yukālu: إِفْتَرَشَ Ve bir kimseye gālib olup yere yıkmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: إِفْتَرَشَ فُلَانًا إِذَا غَلَبَهُ Ve bir kimsenin nāmūsuna haleb verecek kerīhe ile dillemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: إِفْتَرَشَ عِزْضَهُ إِذَا اسْتَبَاحَهُ Ve bir nesne yayılıp döşenmek ma'nāsınadır; yukālu: إِفْتَرَشَ الشَّيْءُ إِذَا انْبَسَطَ Ve bir kimsenin izine uymak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: إِفْتَرَشَ أَثَرَهُ إِذَا فَنَاهُ Ve bast-ı lisān edip diline ne gelirse söylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: إِفْتَرَشَ Ve bir adamın mālını gasb eylemek ma'nāsına müsta'meldir;

yukālu: اِفْتَرَشَ الْمَالَ إِذَا اغْتَصَبَهُ

[ف ش ش]

الفَشُّ [el-feşş] (fā'nın fethi ve şīn'in teşdidiyle) Tulumu sıkıp içinden yel çıkarmak ma'nāsınadır; yukālu: فَشَّ الْوُطْبُ فَشًّا Ve geğirmek ma'nāsınadır; yukālu: فَشَّ الرَّجُلُ إِذَا تَجَشَّأَ Ve çabuk çabuk süt sağmak ma'nāsınadır; yukālu: فَشَّ النَّاقَةَ إِذَا حَلَبَهَا بِسُرْعَةٍ Ve

فَشٌّ [feşş] [yenbūt] ya'nī yabancı keçi boynuzu ağacının yemişine denir. Ve koğuculuk eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: هُوَ يَفْشُ بَيْنَ النَّاسِ أَي يَنْمُ Ve sârik uğurlamak için kemter ve bî-kıymet nesnelere araştırmak ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ يَفْشُ السَّرْفَةَ الدُّونَ أَي يَتَّبِعُهَا Ve

فَشٌّ [feşş] Ahmak adama denir; yukālu: فَشَّ الرَّجُلُ فَشًّا أَي أَحْمَقُ Ve keçi boynuzu dedikleri yemişe denir, حَرُوبٌ [ħarrüb] ma'nāsına. Ve su irkilip durduğu yerlere denir; müfredi فَشَّةٌ [feşşet]tir, yukālu: رَكَدَ الْمَاءُ فِي الْفَشِّ Ve ipi ince ve dokunması sık olan kalın ve muhkem kilime ve 'abāya denir; فَشَّاشٌ [fişāş] cem'idir; yukālu: جَاءَ وَعَلَيْهِ فَشٌّ أَي كِسَاءٌ غَلِيظٌ رَقِيقُ الْعَزَلِ

الفَشُوشُ [el-feşūş] [şabūr] vezninde) Bu dahi keçi boynuzu dedikleri yemişine denir, حَرُوبٌ [ħarrüb] ma'nāsına. Ve ipi ince ve dokuması sıkı ve muhkem 'abāya ve kilime denir. Ve şol nākaya denir ki memelerinin delikleri bol olmakla sütü sağılırken faşır faşır sepilip saçılır ola; yukālu: نَاقَةٌ فَشُوشٌ أَي الْمُتَشِيرَةُ الشَّحْبُ Ve şol tulumu denir ki içindeki nesne taşra sızıp akar ola; yukālu: سَقَاءَ فَشُوشٌ إِذَا كَانَ يَتَحَلَّبُ Ve şamatacı kariya denir; yukālu: امْرَأَةٌ فَشُوشٌ Ve cimā' ederken ferici ötüp seslenir olan yāhūd yel çıkar olan kariya denir;

امْرَأَةٌ فَشُوشٌ إِذَا كَانَتْ يُسْمَعُ خَفِيقُ فَرْجِهَا Ve bātıl ve beyhūde ile iftihār eden kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ فَشُوشٌ إِذَا كَانَ يَفْتَحُرُ بِالْبَاطِلِ

الفَشْفَاشُ [el-feşfāş] (fā'nın fethiyle) Bu dahi ipi ince ve dokunması sık ve kalın ipe denir.

فَشَّاشٍ [feşāş] [ḳaṭāmi] vezninde) Şol 'avrete denir ki cimā' hengāmında kendiden rīh çıkar ola; ve minhu'l-meselu: «فَشَّاشٌ فُيْئِهِ مِنْ اسْتِهِ إِلَى فِيهِ» أَي أَفْعَلِي بِهِ مَا شِئْتِ فَمَا Mešel-i mezbūr bir kimse hışma gelip lākin icrāsına kādir olmadıkta darb olunur ki ona dilediğini işle elinden nesne gelmez ma'rizindedir. فَشٌّ [feşş] tulumdan yel çıkarmak ma'nāsınadır ki zikr olundu.

الفَشْفَشَّةُ [el-feşfeşet] [zelzelet] vezninde) Bir kimse za'fū'r-re'y olmak ma'nāsınadır; yukālu: فَشَفَسَ الرَّجُلُ إِذَا ضَعُفَ رَأْيُهُ Ve ifrāt üzere yalan söylemek ma'nāsınadır; yukālu: فَشَفَسَ فُلَانٌ إِذَا أَفْرَطَ Ve bevl ederken faşır faşır saçıp serpmek ma'nāsınadır; yukālu: فَشَفَسَ بِبَوْلِهِ إِذَا أَنْصَحَهُ

فُشٌّ [Fuşş] (fā'nın zammıyla) Esmādandır; Yūsuf b. Fuşş, Buḫāriyyü'l-asl muhaddis-tir. Ve İbnu'l-Fuşş bir zāhid-i Bağdādīdir.

[ف ط ش]

الْإِنْفِطَاشُ [el-infitāş] [infī'āl] vezninde) Yaş ağaç ayrılıp kırılmak ma'nāsınadır; yukālu: اِنْفَطَشَ الْعُودُ إِذَا انْفَضَّ وَلَا يَكُونُ إِلَّا رَطْبًا

[ف ق ش]

الفَقْشُ [el-faḳş] [naḳş] vezninde) Yumurtayı el ile kırıp ufatmak ma'nāsınadır; yukālu: فَقَشَ الْبَيْضَةَ فَقْشًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا فَضَّخَهَا وَكَسَّرَهَا بِيَدِهِ

[ف ن ح ش]

الْفَنْجَشُ [el-fenceş] (جَنْدَلٌ [cendel] vezninde) Vāsi' nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ فَنْجَشٌ أَي وَسِعَ

[ف ن د ش]

الْفَنْدَشَةُ [el-fendeşet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Gālib olmak ma'nāsınadır; yukālu: فَنْدَشٌ فَلَانًا إِذَا غَلَبَهُ

الْفَنْدَشُ [el-fendeş] (جَنْدَلٌ [cendel] vezninde) Zabt ve tasarruf sāhibi oğlana denir; yukālu: غَلَامٌ فَنْدَشٌ أَي صَابِطٌ Ve Fendeş b. Ḥayyān el-Hemdānī bir kimsedir ki A'şā-yı Hemdān nām şā'ir ona mersiye nazm eylemiştir.

[ف ن ش]

الْفَنْفِيشُ [et-tefniş] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bir işte gevşeklik edip salkı olmak ma'nāsınadır; yukālu: فَنَّشٌ فِي الْأَمْرِ إِذَا اسْتَرْخَى

[ف ي ش]

الْفَيْشُ [el-feyš] (fā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Erkek dişiye aşmak ma'nāsınadır; yukālu: فَاشٌ الْحِمَارُ الْأَتَانُ يَفِيشُ Bu mādde güyā ki فَيْشَةٌ [feyšet]-i ātīden me'hūzdur. Ve bir kimse mālīk olmadıḡı nesne ile tekebbür ve iftihār edip lāf u güzāf eylemek ma'nāsınadır; yukālu: فَاشٌ الرَّجُلُ إِذَا افْتَحَرَ وَتَكَبَّرَ وَرَأَى مَا لَيْسَ عِنْدَهُ

الْفَيْيَاشُ [el-feyyāş] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Şol avurt ve lāf-zen kimseye denir ki beyhūde fahr ve mübāhāt edip dā'imā 'arz-ı dārāt u tecemmülāt ve gāhcā incāzı ma'dūm va'deler eder ola, Fārisīde bādgan derler; yukālu: رَجُلٌ فَيْيَاشٌ أَي نَفَّاحٌ بِالْبَاطِلِ وَلَيْسَ عِنْدَهُ طَائِلٌ Ve

فَيْيَاشٌ [feyyāş] Kesirü'l-fazl ve'l-ihsān olan seyyid ve zī-şāna denmekle zıdd olur;

رَجُلٌ فَيْيَاشٌ أَي سَيِّدٌ مَفْضَالٌ yukālu:

فَايِشٌ [Fā'īş] Yemen'de bir vādī isimdir ki mülük-i Yemen'den Zū Fā'īş Selāme b. Yezīd el-Yaḥşubī orayı himāye eder idi. Melik-i mezbūr senede bir def'a nikāb-pūş olarak çıkıp nāsa 'arz-ı vücūd eder idi.

فَاشَانٌ [Fāşān] Merv şehrinde bir karye adıdır.

فَيْشَانٌ [Feyşān] (سَلْمَانٌ [selmān] vezninde) Yemāme'de bir karyedir.

فَاشُونٌ [Fāşūn] Buḡāra'da bir mevzi'dir.

فَيْشُونٌ [Feyşūn] Bir nehr isimdir.

الْفَيْشُ [el-feyš] ve

الْفَيْشَةُ [el-feyšet] (fā'ların fethi ve yā'ların sükūnuyla) Zekerin başına denir.

الْفَيْشُوشَةُ [el-feyšūşet] (دَيْمُومَةٌ [deymūmet] vezninde) Zaf ve rehāvet ma'nāsınadır; yukālu: فِيهِ فَيْشُوشَةٌ أَي ضَعْفٌ وَرَخَاوَةٌ

الْمُفَايِشَةُ [el-mufāyeşet] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) ve

الْفَيْيَاشُ [el-fiyāş] (قِتَالٌ [qītāl] vezninde) Müfāhare ma'nāsınadır; yukālu: فَايِشُهُ مُفَايِشَةٌ Ve cenk ve kıtāl husūsunda hasm tarafına pek çok tehdīd ve tahvīf edip sonra yalan çıkmak ma'nāsınadır ki 'uhdesinden gelmeḡe bī-kudret olmaktan 'ibārettir; yukālu: فَايِشٌ فَلَانًا إِذَا أَكْثَرَ الْوَعِيدَ فِي الْقِتَالِ ثُمَّ كَذَّبَ

الْتَفَيْيِشُ [et-tefeyyūş] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Beyhūde ve bātıl nesne iddī'ā eylemek ya'nī lāf u güzāf eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَفَيْيِشُ الشَّيْءِ إِذَا ادَّعَاهُ بِاطْلَافٍ Ve bir nesneden zaf ve 'acz sebebiyle dönmek ma'nāsınadır; yukālu: تَفَيْيِشُ عَنْهُ إِذَا انْقَلَبَ عَنْهُ

FASLU'L-KĀF

(فَضْلُ الْقَافِ)

[ق أَش]

الْقَاشُ [el-kaʃ] (kāf'ın fethi ve hemzenin sükünüyla) Lügat-ı İrākiyyede قَاش [kaʃ] ma'nāsınadır. Mü'ellif قَاش [kaʃ] lafzını māddesinde beyān eylemeyip belki فَلَاشَةٌ [kalāšet] 'unvânında resm eylemiştir.

[ق ب ل ش]

الْقَبْلَشُ [el-kaḃleš] (ca'fer) [ca'fer] vezninde Zekerin başına denir, كَمَرَةٌ [kemeret] ma'nāsına.

[ق ر ب ش]

الْقَرَبَشُوشُ [el-kaḃbešūš] (kāf'ın ve bā'nın fethiyle) Ev metā'ına denir ki hırt mırt esbābı olacaktır; فَمَاشُ الْبَيْتِ [kumāšu'l-beyt] ma'nāsına.

[ق ح ش]

الْإِقْتِحَاشُ [el-iḳtiḃāš] (hā-yı mühmele ile) Teftiḫ eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: لَاَقْتِحِشْتَهُ فَلَا تَنْظُرَنَّ أَسْحِيَّ هُوَ أَمْ لَا أَيُّ لَاَقْتِحِشْتَهُ Bu mādde ifti'āl bābından müte'addī olarak vārid olan mevāddın biridir ki nevādirdendir.

[ق ر ش]

الْقَرَشُ [el-kaḃrš] (kāf'ın fethi ve rā'nın sükünüyla) Kesmek ma'nāsınadır; yukālu: قَرَشَ الشَّيْءَ قَرَشًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا قَطَعَهُ Ve şuradan buradan nesne biriktirip birbirine zamm ve ilhāk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: قَرَشَ الشَّيْءَ إِذَا جَمَعَهُ مِنْ هَهُنَا وَهَهُنَا وَصَمَّ بَعْضُهُ إِلَى بَعْضٍ Ve cenkte birbirine karışıp mızrakları birbirine karış muruş tokuş-turmak ma'nāsınadır; yukālu: قَرَشَ الْجَيْشُ بِالرِّمَاحِ إِذَا تَدَاخَلُوا وَأَوْقَعُوا بِبَعْضِهَا عَلَى بَعْضٍ

الْفَرِيشُ [el-Ḳureyš] (musaggar bünyesiyle) Ma'rūf kabilenin ismidir ki pederleri Naḃr b. Kināne b. Ḥuzeyme b. Mudrike b. İlyās b. Muḃar'dır. Bā'is-i tesmiyesinde ihtilāf olunmuştur. Ba'zılar 'indinde ticāret için etrāf-ı bilāda perākende oluktan sonra Ḥarem-i şerīfe gelip مُتَقَرِّشٌ [muteḳarriš] ya'nī müctemī' oldukları için tesmiye olundu. Ve 'inde'l-ba'z kesb için satılık metā' iştirā edip mevsimde huccāca bey' eder oldukları sebab-i tesmiyedir; أَخَذُ أَهْلُ الْيَهُودِ الْيَهُودَ الشَّيْءَ أَوْلَى فَأَوْلَى مُتَقَرِّشٌ [mutēḳarriš] demeleriyle lakab-ı mezkūr ahz olundu. Yāhūd merkūm Naḃr be-gāyet yavuz ve şedīd olmakla bir gün şiddetle kavmine geldikde كَانَهُ جَمَلٌ قَرِيشٌ أَيُّ شَدِيدٌ demeleriyle lakab-ı mezbūr ondan ahz olundu. Yāhūd Ḳuşay b. Kilāb'a قُرَيْشِي [ḳurešiy] itlāk olunur idi, halkı cem' eylediği için, ba'dehu nesline de Ḳureyš itlāk olundu. Yāhūd kabile-i mezbūre halkı dā'imā nāsm havāyicini teftiḫ edip kazā-yı āmāl eder olduklarından lakab-ı merkūmla mülakkab oldular. Buna göre medānis-i umūrdan tenezzüh ma'nāsına olan تَقَرُّشٌ [teḳarruš]tan me'hūzdu ki mürū'etsizlik eylemeyip halkın ihtiyācını def' eylemekten 'ibārettir. Yāhūd قَرِشٌ [ḳirš] dedikleri deryā cānverinin musaggarı olan قُرَيْشٌ [ḳureyš] ile tesmiye olundular. Yāhūd Ḳureyš b. Yeḫled b. Gālib b. Fihri ismiyle tesmiye olundular. Mezbūr bār-hāne sāhibi bir kimse olmakla ticāretten bār-hānesi gelip gittikte قَدِمْتُ عَيْرٌ قُرَيْشٍ وَخَرَجْتُ قَدِمْتُ عَيْرٌ قُرَيْشٍ derler idi. Ve قُرَيْشٌ [Ḳureyš]in nisbetinde قُرَيْشِي [Ḳurešiy] denir kāf'ın zam-

mı ve rā'nın fethiyle ve قُرَيْشِي [Kureyşiyi] denir yā-yı tasgirin tasrihiyle.

الْقَرِيشُ [el-ḳarīş] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Şedīd ma'nāsınadır; yukālu. جَمَلٌ قَرِيشٌ أَيْ شَدِيدٌ

الْقَرِشُ [el-ḳirş] (ḳāf'ın kesriyle) Bir cins deryā cānverine denir ki ondan deryāda olan cemī'-i cānverler havf ederler.

الْقَرْوَشُ [el-ḳarveş] (خَزْدَلٌ [ḫardel] vezninde) Şuradan buradan cem' olunmuş nesneye denir.

الْقِرْوَاشُ [el-ḳirvāş] (ḳāf'ın kesriyle) Dal-kavuk kimseye denir; tufeylī ma'nāsına. Ve büyük başlı adama denir; yukālu: رَجُلٌ قِرْوَاشٌ أَيْ الْعَظِيمُ الرَّأْسِ Ve Ḳirvāş b. Ḥavṭ ed-Ḍabbī ve Şureyh b. Ḳirvāş el-ʿAbsī şā'irlerdir.

الْقَارِشَةُ [el-ḳarişet] Şol baş yarığına denir ki بَاضِعَةٌ [bāḍi'at]a şebih ola. Ve بَاضِعَةٌ [bāḍi'at] şol baş yarığıdır ki deriyi ve eti şaklı edip kanı zuhūr edip lākin seyelān etmeye.

الْقُرَيْشِيَّةُ [el-Ḳureyşiyet] (musaggar bünyesiyle) Cezīre-i İbn 'Ömer'de bir karyedir; onda a'lā elma hāsıl olur.

نَهْرٌ قُرَيْشِيٌّ [Nehru Ḳureyş] Vāsiṭ türābında bir nehrdir.

أَبُو قُرَيْشٍ [Ebū Ḳureyş] Yine Vāsiṭ kazāsında bir karyedir.

الْإِقْرَاشُ [el-iḳrāş] (hemzenin kesriyle) Bir adamı hākim yāhūd düşman yanında gamz ve si'ayet edip mesāvīsini zikr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَقْرَشُ بِهِ إِذَا سَعَى Ve baş yarması, kemiği kırıp ufatmak vechiyle yarmak ma'nāsınadır; yukālu: أَقْرَشَتِ الشَّجَّةُ إِذَا صَدَعَتِ الْعَظْمَ وَلَمْ تَهْتَمِمْهُ

التَّقْرِيشُ [et-taḳriş] Nās beynine fit-

ne ilkāsıyla birbirine kıskırtmak ma'nāsınadır; yukālu: قَرَشَ بَيْنَ الْقَوْمِ إِذَا حَرَشَ وَأَعَزَى Ve iktisāb ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ يُقْرِشُ لِعِبَالِهِ أَيْ يَكْتَسِبُ

الْمُقْرِشَةُ [el-muḳarrişet] (مُحَدِّثَةٌ [muḫaddišet] vezninde) Kaht seneye denir, zīrā te'āvün ve isti'ānet için o eyyāmda havāşī-i nās bir araya müctemī' olurlar; yukālu: سَنَةٌ مُقْرِشَةٌ أَيْ مَحَلٌّ

التَّقْرِشُ [et-teḳarriş] (تَفَاعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Tecemmu' ma'nāsınadır; yukālu: تَقْرَشُ نَقْرُشٌ Ve mekrūh ve murdār ve nā-sezā işlerden sakınmak ma'nāsınadır; yukālu: تَقْرَشُ زَيْدٌ إِذَا تَنَزَّهَ عَنْ مَدَانِسِ الْأُمُورِ Ve bir nesneyi evvel-be-evvel almak ma'nāsınadır; yukālu: تَقْرَشُ الشَّيْءَ إِذَا أَخَذَهُ أَوَّلًا فَأَوْلَى

التَّقَارِشُ [et-teḳāriş] (تَفَاعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Karışık cenk esnāsında mızraklar birbirine girişip koyulmak ma'nāsınadır; yukālu: تَقَارَشَتِ الرِّمَاحُ إِذَا تَدَاخَلَتْ فِي الْحَرْبِ

الْقَوَارِشُ [el-ḳavāriş] Cenkte birbirine girişen mızraklara vasf olur; yukālu: رِمَاحٌ قَوَارِشٌ أَيْ مُتَدَاخِلٌ بَعْضُهَا عَلَى بَعْضٍ

الْإِقْتِرَاشُ [el-iḳtirāş] (إِفْتِعَالٌ [ifti'al] vezninde) Bu dahi cenk hılālinde mızraklar birbirine girişip tokuşmak ma'nāsınadır; yukālu: إِقْتَرَشَتِ الرِّمَاحُ إِذَا وَقَعَ بَعْضُهَا عَلَى بَعْضٍ

مُقَارِشٌ [Muḳāriş] (mīm'in zammıyla) Bir recül adıdır.

[ق ر ط ش]

أَقْرِيطِشٌ [Aḳriṭiş] (hemzenin fethi ve rā'nın ve tā'nın kesriyle) Rūm diyārında bir cezīre-i meşhūre ismidir. Devresi üç yüz elli mīl yāhūd on beş konak mesīreyi müştemildir. Hālen Akdeniz'de Girit Adası olacaktır ki Ḥāniye ve Ḳandiye nām bel-

deleri müstemildir. Ve cezāre-i mezbūrede bir belde vardır ki Mısır diyārına ondan bal ve peynir celb olunur.

[ق ر ع ش]

الْقُرْعُوشُ [el-kur'ūş] (زُبُونُ [zubbūn] vezninde) ve

الْقِرْعَاوُشُ [el-kir'avuş] (فِرْدَوْسُ [firdevs] vezninde) İki hörgüçlü erkek deveye denir. Ve arslan yavrusuna denir.

[ق ر ف ش]

الْقَرَنْفَشُ [el-karānfeş] (سَمَنْدَلُ [semendel] vezninde) İri ve dızman şey'e denir.

[ق ر م ش]

الْقَرْمَشَةُ [el-karṁeşet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Bir nesneyi fesāda vermek ma'nāsınadır; yukālu: قَرَمَشَ الشَّيْءَ إِذَا أَفْسَدَهُ Ve biriktirmek ma'nāsınadır; yukālu: قَرَمَشَ الشَّيْءَ إِذَا جَمَعَهُ

الْقَرْمَشُ [el-karṁeş] (جَعْفَرُ [ca'fer] vezninde) ve

الْقَرْمِشُ [el-kirṁiş] (زَبْرِجُ [zibric] vezninde) ve

الْقَرْمِشُ [el-kirṁiş] (قَنْدِيلُ [kindil] vezninde) Karışık ecnās-ı muhtelif nāsa denir; yukālu: فِي الدَّارِ قَرْمَشٌ مِنَ النَّاسِ وَقَرْمِشٌ وَقَرْمِشٌ أَي أَخْلَاطٌ

الْقَرْمِشُ [el-karṁmeş] (عَمَلَسُ [amelles] vezninde) Şol ekül kimseye denir ki her şey'i ekl eder ola. Ve işe yaramayıp hayr ve menfa'at me'mül olmayan kimselere denir.

[ق ش ش]

الْقُشُوشُ [el-kuşuş] (قُعُودُ [ku'ūd] vezninde) Kaht ve mihnet sebebiyle za'if ve nahif olduktan sonra vücūdları yerine gelip hoş-hāl olmak ma'nāsınadır; yukālu: قَشَّ

الْقَوْمُ قُشُوشًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا صَلَّحُوا بَعْدَ الْهَزَالِ Ve sofrada şuradan buradan alıp ekl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: قَشَّ الرَّجُلُ إِذَا أَكَلَ مِنْ هَهُنَا وَهَهُنَا Ve gedā-çeşm kimse sofradan gücü yettiği ta'āmı ekmeğe dürüp kaldırmak ma'nāsınadır; yukālu: قَشَّ الرَّجُلُ إِذَا لَفَّ مَا قَدَرَ عَلَيْهِ مِمَّا عَلَى الْخَوَانِ Ve biriktirmek ma'nāsınadır; yukālu: قَشَّ الشَّيْءَ إِذَا جَمَعَهُ Ve davarı tiz tiz sağmak ma'nāsınadır; yukālu: قَشَّ النَّاقَةَ إِذَا أُسْرِعَ حَلْبُهَا Ve kīr ve bulaşık makülesi nesneyi el ile kazıyıp gidermek ma'nāsınadır; yukālu: قَشَّ الشَّيْءَ إِذَا حَكَّهُ بِيَدِهِ حَتَّى يَتَحَاتِ الْمِنْ يُمْرُؤُهُ غِيبِي يُمْرُؤُهُ GİBİ YÜRÜMEK ma'nāsınadır; yukālu: قَشَّ الرَّجُلُ إِذَا مَشَى مَشْيَ الْمَهْزُولِ Ve halkın süprüntülüğe attıkları nesneyi yāhūd su'āl ve sadakadan birikmiş ekmek kırıklarını ekl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: قَشَّ الرَّجُلُ إِذَا أَكَلَ مِمَّا يُلْقِيهِ النَّاسُ عَلَى الْمَزَابِلِ أَوْ أَكَلَ Ve ot kurumak ma'nāsınadır; yukālu: قَشَّ التَّبَاتُ إِذَا بَيَسَ Ve halk sür'atle göçüp gitmek ma'nāsınadır; yukālu: قَشَّ الْقَوْمُ إِذَا انْطَلَقُوا فَجَفَلُوا

الْقَشُّ [el-kaşş] (kāf'ın fethiyle) İşe yaramaz ve kemter hurmā ağacına denir, دَقْلٌ [dekal] gibi. Ve iri ve büyük kovaya denir.

التَّقْشِيشُ [et-taқşiş] Bu dahi şuradan buradan alıp ekl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: قَشَّ الرَّجُلُ إِذَا أَكَلَ مِنْ هَهُنَا وَهَهُنَا

الْإِنْقِشَاشُ [el-inkişaş] (inf'āl [inf'āl] vezninde) Bu dahi halk sür'atle göçüp gitmek ma'nāsınadır; yukālu: إِنْقَشَ الْقَوْمُ إِذَا انْطَلَقُوا فَجَفَلُوا

الْقِشَّةُ [el-kişşet] (kāf'ın kesriyle) Maymunna, alā-kavlin dişî olan yavrusuna denir. Ve cüssesi küçük cüce kıza denir ki boylanmayıp kalır; yukālu: صَبِيَّةٌ قِشَّةٌ أَي الصَّغِيرَةُ Ve خُنْفَسَاءُ [hunfesā]ya şebih bir bö-

cek adıdır. Ve katrānla yağlanmış davar sırtına çekildikten sonra işe yaramaz olmakla atılan postekiye denir. Şārih صُوفَةٌ الهِنَاءِ nüshalarını tahti'ye ve صُوفَةٌ الهِنَاءِ olmağı tasvib eylemiştir.

الْقَشِيشُ [el-kaşış] (أميرٌ [emīr] vezninde) ve **الْقَشِيشُ** [el-kuşāş] (غُرَابٌ [gūrāb] vezninde) Yerden kaldırılan buluntu ve düşürüntü makülesine denir, لُقَاطَةٌ [luqāṭat] ma'nāsına. Ve

قَشِيشٌ [kaşış] Yılan kısmının yürürken derisi birbirine sürünmekle zāhir olan fışırıtıya denir ki koca engerek yılanlarından zuhūr eder; tekülu: سَمِعْتُ قَشِيشَ الْحَيَّةِ وَهُوَ صَوْتُ جِلْدِهَا يَحُكُّ بَعْضُهَا بِبَعْضٍ Ve

قَشِيشٌ [Kaşış] A'lāmdan 'Alī b. Muḥammed b. 'Alī el-Mālikī ceddinin ismidir.

الْإِقْشَاشُ [el-iqşāş] (hemzenin kesriyle) Çıban ve çiçek makülesi 'arızadan sağalmak ma'nāsınadır; yukālu: أَقَشَّ الرَّجُلُ مِنَ الْجُدَرِيِّ إِذَا بَرَأَ مِنْهُ أَقَشَّتِ الْبِلَادُ إِذَا كَثُرَ يُبْسِهَا Ve

التَّقَشِيشُ [et-tekaşkuş] (تَزَلُّزٌ [tezelzul] vezninde) Bu dahi çiçek ve uyuz ve çıban makülesi hastalıktan iyi olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَقَشِشَ مِنَ الْجُدَرِيِّ إِذَا بَرَأَ مِنْهُ

الْقَشِيشَةُ [el-kaşkaşet] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Uyuz ve çiçek makülesi 'arızadan sağaltmak ma'nāsınadır; yukālu: قَشِشَ الهِنَاءَ الْجَرْبَ إِذَا بَرَأَهُ تَبْرَثَةً

الْمُقَشِّشَتَانِ [el-muqaşkişetān] (ism-i fā'il bünyesiyle) Suver-i Qur'āniyyeden süre-i kâfirün ile süre-i ihlāsa itlāk olunur. Katrān uyuz marazını izāle eylediği gibi bu süreler kulübdan nifāk ve şirk şā'ibelerini izāle eyledikleri için itlāk

olunmuştur; tekülu: قَرَأْتُ الْمُقَشِّشَتَيْنِ أَيَّ سُورَتِي الْكَافِرِينَ وَالْإِحْلَاصِ أَيَّ الْمُبْرِتَانِ مِنَ التَّفَاقِ وَالسِّرِّكَ تَبْرَثَانِ كَمَا يَقَشِّشُ الْهِنَاءَ الْجَرْبَ

[ق ع ش]

الْقَعَشُ [el-ka'ş] (رَعَشٌ [ra'ş] vezninde) Biriiktirmek ma'nāsınadır; yukālu: قَعَشَ الشَّيْءَ قَعَشًا مِنْ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا جَمَعَهُ Ve bir kimse ağacın ve çubuğun başını kendisine doğru eğmek ma'nāsınadır; yukālu: قَعَشَ رَأْسَ الْخَسْبَةِ إِذَا عَطَفَهُ إِلَيْهِ

قَعَشٌ [ka'ş] Hevdece şebih bir merkeb isimdir ki nisvān rüküb ederler. Cem'î قُعُوشٌ [ku'ūş]tur. Ve

قَعَشٌ [ka'ş] Binā makülesini yıkmak ma'nāsınadır; yukālu: قَعَشَ الْبِنَاءَ وَغَيْرَهُ إِذَا هَدَمَهُ

الْقَعُوشُ [el-ka'veuş] (جَزْوٌ [cervel] vezninde) Hafif adama denir. Ve gövdesi yoğun deveye denir.

الْقَعْشَاءُ [el-ka'şā] (حَمْرَاءُ [ḥamrā] vezninde) Yürürken başını yukarı kaldırır olan nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ قَعْشَاءٌ إِذَا كَانَتْ رَافِعَةً رَأْسَهَا

الْقَعُوشَةُ [el-ka'veuşet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Yere çalıp yıkmak ma'nāsınadır; yukālu: قَعُوشٌ فَلَانًا إِذَا صَرَغَهُ

التَّقَعُوشُ [et-teka'vuş] (تَدَخُّرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Binā çöküp yıkılmak manāsınadır; yukālu: تَقَعُوشَ الْبَيْتَ إِذَا تَهَدَّمَ Ve bir kimse be-gāyet pīr-i fānī olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَقَعُوشَ الشَّيْخَ إِذَا كَبَرَ

الْإِنْقِعَاشُ [el-inkī'aş] Nās yerlerinde göçüp gitmek ma'nāsınadır; yukālu: انْقَعَشَ الْقَوْمُ إِذَا انْقَلَعُوا فَذَهَبُوا Ve binā yıkılmak ma'nāsınadır; yukālu: انْقَعَشَ الْحَائِطُ إِذَا انْهَدَمَ

[ق ف ش]

الْقَفْشُ [el-ka'fş] (كَافٌ 'ın fethi ve fā'nın

sükūnuyla) Ta'āmı bir gūne ekl-i şedīd ile yemek ma'nāsınadır; yukālu: فَفَسَّ الطَّعَامَ فَفَسًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَهُوَ صَرَبٌ مِنَ الْأَكْلِ شَدِيدٌ Ve çok cimā'e eylemek ma'nāsınadır; yukālu: فَفَسَّ الْمَرْأَةَ إِذَا نَكَحَهَا كَثِيرًا

فَفَسَّ [kafş] Koncu kısa huffa denir ki kefş-i Fārisī mu'arrebidir, başmak ve papuç olacaktır. Ve sūr'atle sūt sağmak ma'nāsınadır; yukālu: فَفَسَّ النَّاقَةَ إِذَا أُسْرِعَ حَلْبُهَا Ve memede kalan sūtü sūr'atle silkip sıyırmaq ma'nāsınadır; yukālu: فَفَسَّ مَا فِي الصُّرْعِ إِذَا نَقَضَهُ سَرِيعًا Ve bir nesneyi ahz ve cem'e eylemek ma'nāsınadır; yukālu: فَفَسَّ الشَّيْءَ إِذَا أَخَذَهُ وَجَمَعَهُ Ve değnekle ve kılıçla vurmak ma'nāsınadır; yukālu: فَفَسَّهَ بِالْعَصَا وَبِالسَّيْفِ إِذَا صَرَبَهُ

الْفَقْشُ [el-kafeş] (fethateynle) Pek habīs ve 'ayyār olan hırsızlara denir.

الْإِنْفِقَاشُ [el-inkıfāş] Örümcek ve sār-ir cānver deliğine girip ayaklarını devşirip büzülme ma'nāsınadır; yukālu: اِنْفَقَسَ الْعَنْكَبُوتُ وَعَيْوُهُ إِذَا انْجَحَرَ وَصَمَّ جَرَامِيرَهُ وَقَوَائِمَهُ

[ق ل ش]

الْقَلَّاشُ [el-kaalāş] [seḥāb] [seḥāb] vezninde) Küçük olup tesbīh böceği gibi burtuşuk ve münkabız olan şey'e denir.

الْقَلَّاشَةُ [el-kaalāšet] [seḥābet] [seḥābet] vezninde) Küçüklüğe ve kısalığa denir; yukālu: فِيهِ قَلَّاشَةٌ أَيْ صَغُرَ وَقَصُرَ

أَقْلَشَ [Akleş] (hemzenin zammıyla) Endelus diyārında bir beldedir; meşāhīrden Aḥmed b. Ma'add b. 'Īsā el-Akleşī oradandır.

أَقْلُوشُ [Uqlūş] [uslūb] [uslūb] vezninde) Gırnaṭa a'mālinden bir beldedir.

قَالْيُوشَةُ [Kalyūšet] (ka'f'ın fethiyle)

Endelus'te bir beldedir.

فَلْسَانَةٌ [Kaļşānet] (ka'f'ın fethiyle) İfrīkiyye'de bir beldedir.

الْأَقْلَشُ [el-aqlēş] [aḥmer] [aḥmer] vezninde) ve

الْقَلَّاشُ [el-kaalāş] [şeddād] [şeddād] vezninde) İsm-i a'cemīlerdir. Şārih der ki bunlar ile be-gāyet dubaracı muhīl ve mütelā'ib kimselerden kināye olur.

[ق م ش]

الْقُمَاشُ [el-ḳumāş] [gūrāb] [gūrāb] vezninde) Yer yüzünde dökülmüş ve atılmış olan eşyā ve esvāb kırıntılarına denir ki hırt mırt makūlesidir. Sefile ve rüzāle-i nāsa قُمَاشٌ [ḳumāş] ıtlākı bu ma'nāya mebnīdir; tekūlu: مَا أُعْطَانِي إِلَّا قُمَاشًا أَيْ زُدًّا مَا وَجَدَهُ وَجَاءَ قُمَاشُ النَّاسِ أَيْ رُذَالَتُهُمْ

الْقَمَشُ [el-ka'maş] (ka'f'ın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Şuradan buradan zikr olunan قُمَاشٌ [ḳumāş] eşyā cem'e eylemek ma'nāsınadır; yukālu: قَمَشَ الرَّجُلُ قَمَشًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا جَمَعَ الْقُمَاشَ

قَامِشَةٌ [Ka'mišet] İbn Vā'ile'dir ki Cuḥdeb nām nessābenin ceddidir.

الْقَمِيشَةُ [el-ka'mišet] [sefīnet] [sefīnet] vezninde) A'rāba mahsūs bir türlü ta'āmdır ki sūt ile ve ebū cehl karpuzunun tohumu makūlesiyle tertīb ederler.

التَّقْمِشُ [et-teḳammuş] [tefa'ul] [tefa'ul] vezninde) Bir kimse bulduğu ve eline girdiği nesneyi her ne kadar kemter ve nāme'kūl kabīlinden ise de ekl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَقَمَّسَ الرَّجُلُ إِذَا أَكَلَ مَا وَجَدَ وَإِنْ كَانَ دُونًَا

[ق ن ش]

التَّقْنِيشُ [et-taḳnīş] (nūn'la [tef'īl] [tef'īl]

vezninde) Taksīr ve tenkīs ma'nāsınadır; yukālu: لَمْ يَقْتَسْ فِيهِ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ أَي لَمْ يَقْتَرِ وَلَمْ يَنْقُصْ

[ق ن ف ر ش]

الْقَنْفَرِشُ [el-kanferiṣ] [جَحْمَرِشٌ] [cahmeriṣ] vezninde) Derisi buruşmuş ziyādesiyle kocakarıya denir. Ve iri zeker başına denir.

[ق ن ف ش]

الْقَنْفِشَةُ [el-kinfišet] (kāf'ın ve fā'nın kesriyle) Aḥnāş-ı arzdan bir küçük böcek adıdır, Fāriside bejk ve Türkide tesbīh böceği dedikleridir. Ve derisi buruşmuş kocakarıya denir.

الْمُنْكَافِشَةُ [el-munkafišet] (ism-i fā'il bünyesiyle) Bu dahi derisi buruşmuş kocakarıya denir.

الْقَنْفِشَةُ [el-kanfešet] [دَحْرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) Büzülüp buruşmak ma'nāsınadır; yukālu: قَنْفَشَ الرَّجُلُ إِذَا تَقَبَّضَ Ve bir nesneyi tiz tiz biriktirmek ma'nāsınadır; yukālu: قَنْفَشَ الشَّيْءَ إِذَا جَمَعَهُ سَرِيعًا

الْقُنَافِشُ [el-ḡunāfiṣ] [عُلَابِطٌ] [ulābiṭ] vezninde) Şol kimseye denir ki burnu kavlamış kızıl at gibi kıpkızıl ve sakalı kaba ve taslak ola; yukālu: رَجُلٌ قُنَافِشٌ أَي الْمُتَمَتِّعُ الْأَنْفِ الْجَافِي اللَّحِيَّةَ

الْمُقَنْفِشُ [el-muḡanfiṣ] (ism-i fā'il bünyesiyle) Fāhir olsa da aslā libās yakışmaz olan perīşān-endāma denir, zīb-cāme olmayandır; yukālu: رَجُلٌ مُقَنْفِشٌ فِي اللَّبَاسِ أَي قَبِيحُ الْهَيْئَةِ وَاللَّبَسَةِ

[ق و ش]

الْقَوْشُ [el-ḡuṣ] (kāf'ın zammıyla) Hurde cüsseli cüce adama denir; yukālu: رَجُلٌ قَوْشٌ أَي صَغِيرُ الْجُمَّةِ

قَوْشَةٌ [ḡuṣet] (hā'yıla) Bintu'l-Ezīm el-Kelbiyye ismidir ki Zeydu'l-Ḥayl radiyallāhu 'anhū hazretlerinin vālidesidir.

قَوْشٌ قَوْشٌ [ḡuṣ ḡuṣ] (mükerreren) Köpek kısmına mahsūs zecr ve āzār hikāyesidir, Türkide oş oş yerindedir.

الْقَوَاشَةُ [el-ḡavāšet] [سَحَابَةٌ] [sehābet] vezninde) Üzüm kesildikten sonra asmada ve tevekta kalan bakiyyeye denir ki başak ta'bir olunur.

قَاشَانٌ [ḡāṣān] 'Acemde bir beldedir ki Ḳum nām şehir ile zikr olunur, ya'nī Ḳum kurbündedir.

قَاشٌ مَاشٌ [ḡāṣ māṣ] Hırt mırt ve ufak tefek ev esbābının ismidir, güyā ki savtıyla müsemmadır.

FASLU'L-KĀF

(فَضْلُ الْكَافِ)

[ك أ ش]

الْكَأْشُ [el-keʿş] (kāf'ın fethi ve elifin sükünüyla) Ekl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: كَأَشَ الطَّعَامَ كَأْشًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا أَكَلَهُ

[ك ب ش]

الْكَبْشُ [el-kebş] (kāf'ın fethi ve bā'nın sükünüyla) Şol erkek kuzuya denir ki iki yaşını doldurmuş üçüne girmiş, 'alā-kavlin ön dişlerinden sonra olan رُبَاعِيَّةٌ [rubā'iyet] dişlerini çıkarmış ya'nī dördüne girmiş ola, Türkīde koç ta'bīr olunur. Cem'ī **أَكْبَشُ** [ekbuş] ve **كِبَاشُ** [kibāş] ve **أَكْبَاشُ** [ekbāş] gelir. Ve

كَبَشُ الْقَوْمِ [kebşu'l-kavm] Bir cemā'atin başbuğuna ve seyyid ve ser-gerdesine ıtlāk olunur; yukālu: هُوَ كَبَشُ الْقَوْمِ أَي سَيِّدُهُمْ وَقَائِدُهُمْ Ve

كَبَشُ [Kebş] Bir mevzi' adıdır; muhaddisinden Aḥmed b. Muḥammed eş-Şabbāḥ ve Aḥmed b. 'Alī b. Naşr el-Kebşiyān oradandır.

كَبْشَةُ [Kebşet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Cebel-i Reyyan'da bir kule ismidir.

يَوْمُ كَبْشَةَ [yevmu kebşet] Eyyām-ı 'Arabdan bir yevm-i ma'rūftur. Ve müşrikīn tā'ifesi Fahr-i 'ālem 'aleyhi's-salātu ve's-selām hazretlerine İbn Ebī Kebşe ıtlāk ederler idi, asnāma 'ibadet eylemek husūsunda Kureyş'e muhālefet eden Huzā'ī Ebū Kebşe nām kimseye teşbīh ederler idi, zīrā mersūm Ebū Kebşe asnāma 'ubūdiyyet eylemeyip Şi'rā nām kevkebe perestiş eder idi. 'Inde'l-ba'z Ebū Kebşe, Hazret-i Resūlullāh'ın vālideleri tarafından cedleri

olan Vehb b. 'Abdumenāf'ın künyesi idi. Hazret-i Resūl-i güzīn, hilye ve endām cihetiyle merkūma şebīh idi. 'Ālā-kavlin Ebū Kebşe, Hazret-i Resūl'ün murdī'aları olan Ḥalīme-i Sa'diyye'nin zevci künyesi idi yāhūd mezbūrenin oğlunun amcası künyesi idi. Ve Ebū Kebşe ashābdan Süleym yāhūd Evs ed-Devsī ve 'Amr b. Sa'd el-Enmārī künyeleridir. Ve Ebū Kebşe es-Selūlī muhaddis-i ma'rūftur.

أُمُّ كَبْشَةَ الْفَضَائِعِيَّةُ [Ummu Kebşet el-Ḥudā'iyyet] Sahābiyyedir.

أَبُو كِبَاشِ [Ebū Kibāş] [kitāb] vezninde) İki kimsedir: Biri 'Absī'dir ki muhaddis-i tābī'dir ve biri Kindī'dir ki muhaddis-i āherdir.

كَبْشَاتُ [Kebşāt] (kāf'ın fethiyle) Benū Zuveybe diyārında bir niçe dağlardır, orada bir su vardır.

كُبَيْشُ [Kubeyş] [زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Bir mevzi'dir.

كُبَاشُ [Kubāş] [غُرَابٌ [ğurāb] vezninde) Esmādandır: Aḥmed b. Muḥammed Kubāş el-Ḥaşşāb muhaddistir. Ve Ca'fer b. İlyās el-Kebbāş ve Ebu'l-Ḥuseyn b. el-Kebbāş ki şeddād [şeddād] veznindedirler, muhaddislerdir.

[ك د ش]

الْكَدْشُ [el-kedş] [ḥadş] vezninde ve mürādıfidir ki tırmalamak ma'nāsınadır; yukālu: كَدَشَهُ كَدْشًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا حَدَشَهُ Ve kılıçla yāhūd mızrakla vurmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا صَرَبَهُ بِسَيْفٍ Ve 'unf ve şiddetle kakıvermek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا دَفَعَهُ دَفْعًا غَنِيًّا Ve kesmek ma'nāsınadır; yukālu: كَدَشَهُ إِذَا فَطَعَهُ Ve uzun uzadı sürüp kovmak

ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا سَأَقَهُ وَطَرَدَهُ كَدَّشَهُ
Ve emek çekip kesb eylemek ma'nāsına müsta'meldir ki ma'nā-yı evvelden me'hūzdur; yukālu: كَدَّشَ لِعِيَالِهِ إِذَا كَدَّحَ وَكَسَبَ
Ve bir kimseden bir takrîble 'atiyye ve bahşış koparmak ma'nāsına müsta'meldir; tekūlu: كَدَّشْتُ مِنْهُ عَطَاءً أَيَّ أَصَبْتُ

الْكَدَّاشُ [el-keddāş] (şeddād [şeddād] vezninde) Mübrim ve cerrār sā'ile denir; yukālu: هُوَ كَدَّاشٌ أَيُّ مُكَدِّدٌ

كُدَّاشٌ [Kudāş] (ğurāb [ğurāb] vezninde) Bir recül ismidir.

الْإِكْدَاشُ [el-ikdāş] (hemzenin kesriyle) Bir kimseden bir haberi turnaklayarak ucundan bucağından haberdār olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَكْدَشْتُ بِخَيْرٍ أَيُّ أَحْبَبْتُ
Burada أَخْبَرَ mechūl sīgasıyladır, lākin şārihin beyānına göre أَكْدَشُ emr sīgasıyla olmağın bir haberin ucunu açıp beyān eylemek ma'nāsına olur. Terceme-i evvel, māddeye muvāfıktır. Ve

إِكْدَاشٌ [ikdāş] Bir kimseden bir takrîble 'atiyye ve bahşış koparmak ma'nāsınadır; tekūlu: أَكْدَشْتُ مِنْهُ عَطَاءً وَكَدَّشْتُ كَمَا دُكِرَ أَيُّ أَصَبْتُ

[ك ر ب ش]

الْكَرْبِشَةُ [el-kerbeşet] (bā-yı muvahhade ile dahrecet [dahrecet] vezninde) Bir nesneyi tutup bağlamak ma'nāsınadır; yukālu: كَرَّبَشُهُ
إِذَا أَخَذَهُ وَوَبَطَهُ Ve bukağılı adamın yürüyüşü gibi yürümek ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ يُكْرِبِشُ أَيُّ يَمْشِي مَشْيَ الْمُقْتَدِ
Ve sıçramak yāhūd gayrı bir hālet için ayakları devşirip birleştirmek ma'nāsınadır; yukālu: يُكْرِبِشُ
فُلَانٌ أَيُّ يَجْمَعُ بَيْنَ قَوَائِمِهِ لِلْوُثُوبِ وَنَحْوِهِ

التَّكْرِبِشُ [et-tekerbuş] (tedāhruç [tedāhruç] vezninde) Büzülüp buruş yarış olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَكَرَّبِشَ الْجِلْدُ إِذَا تَشَنَّجَ

[ك ر ش]

الْكَرِشُ [el-kirş] (kāf'ın kesriyle) ve

الْكَرِشُ [el-keriş] (ketif [ketif] vezninde) İşkenbeye denir ki her geviş getiren hayvānda olur, insānda mi'ce menzilincedir. Ve bu mü'ennestir mi'ce itibārıyla yukālu: اِئْتَرَعَ الْجَزَّةَ مِنْ كَرِشِهِ وَهِيَ لِكُلِّ مُجْتَرٍ «لَوْ بِمَنْزِلَةِ الْمَعْدَةِ لِلْإِنْسَانِ» Ve minhu'l-meselu: وَجَدْتُ إِلَيْهِ فَا كَرِشٌ أَيُّ سَبِيلاً
Bunda cümle-i cezā'iyye mukadderdir, sebkinindedir. Ve فَاءُ lafzı فَمَ lafzının hālet-i nasbı ve كَرِشٌ muzāfun ileyhidir. Bu meselin aslı budur ki bir kimse bir koyunu zebh edip cem'i a'zāsını pāreleyip işkenbesi içre pişirmek için sımsıkı doldurdu. Ba'zı 'uzvu geri kalmakla onları dahi vaz'e eyle dediklerinde işkenbenin ağzında koyacak yeri kalmamakla kelām-ı mezbūru irād eyledi. Bir emr-i müşkil teklif olundukta imkān ve iktidārdan hāric olduğunu beyān ma'rizinde darb olunur. Ve

كِرِشٌ [kirş] İnsānın 'ayāline ve evlād-ı sığārına itlāk olunur; yukālu: هُمْ كِرِشُهُ أَيُّ عِيَالُهُ وَصِغَارُ وَلَدِهِ
Ve cem'at-i insāniye itlāk olunur; tekūlu: هُمْ كِرِشِي أَيُّ جَمَاعَتِي

كِرِشٌ [Kirş] Benū Ebī Bekr b. Kilāb diyārında bir dağın adıdır. Ve yüksekten cārī bir su akıntısına denir. Şārihin beyānına göre Mehcem kurbündedir. Ve bir otluk adıdır ki deve otlağının güzidesidir.

الْكَرِشِيُّونَ [el-Kirşiyiyyūn] 'Irāk'ta şehir-i Vāsi't ahālīsine itlāk olunur. Şehir-i mezbūrun bānisi olan Ḥaccāc-ı Zālīm ba'de'l-binā' hüküm-dārān-ı Emeviyye'den 'Abdulmelik tarafına hālen bir cebel ile mısreyn ya'nī Başra ve Kūfe miyānında vāki' arzın كِرِشٌ [kirş]inde ya'nī işkenbe mesābesinde

olan vasatında bir şehir binā ve Vāsīt ile müsem mā eyledim diye tahrīr eylemekle sükkānına Kirşiyūn itlāk olundu.

الْكَرْشُ [el-kerēş] (fethateynle) Deri buruşup burtuşmak ma'nāsınadır; yukālu: كَرِشَ الْجِلْدُ كَرِشًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَقَبَّضَ Ve bir kimse yalnız başına iken asker sāhibi olmak ma'nāsınadır; yukālu: كَرِشَ الرَّجُلُ إِذَا صَارَ لَهُ جَيْشٌ بَعْدَ انْفِرَادِهِ

الْكَرْشَاءُ [el-kerşā] [حَمْرَاءُ] [hamrā] vezninde) Büyük karımlı hatuna denir; yukālu: Ve pek etli ve düz tabanlı ayağa itlāk olunur; yukālu: قَدَمٌ كَرِشَاءٌ إِذَا كَثُرَ لَحْمُهَا وَاسْتَوَى أَحْمَصُهَا Ve yanları ve böğürleri pek kaba olan kancık eşeğe denir; yukālu: أَتَانَ كَرِشَاءٌ أَي الصَّخْمَةَ الْخَاصِرَتَيْنِ Ve irak olan rahim ve karābete vasf olur; yukālu: رَجِمَ كَرِشَاءٌ أَي بَعِيدَةً Ve

كَرِشَاءُ [Kerşā] Bisām b. Qays'ın feresi ismidir.

كَرِشٌ [Kerş] [عَرِشٌ] [arş] vezninde) Kırım vilāyetinde Kefe ile Azağ beyninde bir şehir ismidir.

كُرِشَانٌ [Kurşān] [عُشْمَانٌ] [uşmān] vezninde) Bir kabilenin pederi ismidir.

كِرَاشٌ [Kirāş] [كِتَابٌ] [kitāb] vezninde) Bir dağın adıdır.

كُرْشٌ [kurrāş] [زُنَّارٌ] [zunnār] vezninde) Bir böcek adıdır. Şārihin beyānına göre sakırğa dedikleri böcektir ki develere yapışır.

التَّكْرِيشَةُ [et-tekrīšet] (tā'nın fethiyle) İşkenbeler içre tabh olunmuş et'imeye denir.

الْمُكَرِّشَةُ [el-mukerrešet] [مُعْظَمَةٌ] [mu'azzamet] vezninde) Bir türlü ta'am ismidir ki deve işkenbesini değirmi kesip içine et ve yağ koyup tabh ederler.

الْمُكَرِّشَةُ [el-mukerrišet] [مُحَدِّثَةٌ] [muḥaddišet]

vezninde) Bir nev kavuna denir ki çekirdeği eğri olur.

التَّكْرِيشُ [et-tekrīş] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) Yüzü ekşitip burtarmak ma'nāsınadır; yukālu: كَرِشَ وَجْهَهُ إِذَا قَطَبَهُ Ve **مُكَرِّشَةٌ** [mukerrešet] dedikleri ta'am-ı mezkuru yapmak ma'nāsınadır; yukālu: كَرِشَ الرَّجُلُ إِذَا عَمِلَ الْمُكَرِّشَةَ

التَّكْرُشُ [et-tekeruş] [تَفَاعُلٌ] [tefa'ul] vezninde) Nās birikmek ma'nāsınadır; yukālu: Ve bir kimsenin yüzü ekşiyip burtulmak ma'nāsınadır; yukālu: تَكْرُشَ وَجْهَهُ إِذَا تَقَبَّضَ

الْإِسْتِكْرَاشُ [el-istikrāş] Kuzunun ve oğlağın peynir māyesi işkenbe olmak ma'nāsınadır ki ot otlamağa başladıkta olur; yukālu: إِسْتَكْرَشَتِ الْإِنْفَعَةَ إِذَا صَارَ كَرِشًا

[ك ش ش]

الْكَشِيشُ [el-keşīş] [أَزْبِزٌ] [ezīz] vezninde) Engerek yılanı yürürken derisi hışır hışır ötmek ma'nāsınadır; yukālu: كَشِيشًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا صَاتَتْ مِنْ جِلْدِهَا لَا مِنْ هُوَ يَكُشُّ كَشِيشَ الْأَفْعَى أَي صَوْتٌ فِيهَا Ve deve kısmı ibtidā'en āhestece kükremek ma'nāsınadır; yukālu: كَشَّ الْجَمَلُ إِذَا هَدَرَ أَوَّلًا وَهُوَ دُونَ الْكَتَبِ

كَشِيشُ الشَّرَابِ [keşīşu's-şarāb] Küpte kaynarken zuhūr eden fıkırtısına ve fişirtısına denir; yukālu: سَمِعَ كَشِيشَ الشَّرَابِ أَي صَوْتٌ غَلِيَانَهَا Ve

كَشِيشُ الرُّنْدِ [keşīşu'r-zend] Çakmaktan âteş çıkarken hāsıl olan çatırdısına denir. Bunlar da isim olarak müsta'meldir. Ve sığır kısmı böğürmek ma'nāsınadır; yukālu: كَشَّتِ الْبَقْرَةُ إِذَا صَاحَتْ

الْكُشَّةُ [el-kuşšet] (kāf'ın zammıyla) Cebhede olan kāküle yāhūd bir tutam saça

denir.

الْكُشُّ [el-kuşş] (kāf'ın zammıyla) Hurmā ağacını aşılacak aşuya denir; tekūlu: **الْفَحِّ** النَّخْلَةَ بِالْكُشِّ وَهُوَ الَّذِي يُلْفَحُ بِهِ

كُشُّ [Keşş] (kāf'ın fethiyle) Curcān kazāsında bir karyedir.

الْكُشْكُشَةُ [el-keşkeşet] زُلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Korkup kaçmak ma'nāsınadır; yukālu: **كَشَّكَشَ الرَّجُلُ إِذَا هَرَبَ** Ve engerek yılanı yürürken derisi faşır faşır ötmek ma'nāsınadır; yukālu: **كَشَّكَشَتِ الْأَفْعَى إِذَا صَاتَتْ مِنْ جِلْدِهَا** Ve

كُشْكُشَةُ [keşkeşet] Benū Esed yāhūd Rebī'a kabilesine mahsūs bir lügat-ı kabīhadır ki kāf-ı hitāb-ı mü'ennesten şīn'i bedel edip meselā **عَلَيْكَ** makāmında **عَلَيْشِ** derler. Ve ba'zılar 'indinde kāf-ı mecrüreden sonra şīn ziyāde eylemekten 'ibārettir ki **عَلَيْكَ** yerinde **عَلَيْكَشِ** derler ve kāf'ın nasbıyla **عَلَيْكَشِ** demezler, zīrā mü'ennese mahsüstür. Lākin ba'zılar kezā **كُشُّ** dediklerini hikāye eylediler. Ve bādiyede bir zen-i a'rābiyye bir cāriyyeye hitābla: «تَعَالَى إِلَى مَوْلَانِ يُنَادِي» 'ibāretiyle nidā eylediği mesmūc olmuş 'ibāretiyle nidā eylediği mesmūc olmuş olmuştur. Şārih der ki mü'ellif terdīd ile zikr eyledi. Lākin kabīle-i mezkūrenin ba'zıları kavli evvel ve ba'zılar sānī üzere tekellüm ederler. Ve **كُشْكُشَةُ** [keşkeşet] Kuyu ve sā'ir göl makūlesinin suyunu çekip bitirmek ma'nāsınadır; yukālu: **بَحْرٌ لَا يَكْشُكُشُ أَيَّ لَا يُتْرَحُ مَاؤُهُ بِالْإِسْتِقَاءِ**

[ك ش م ش]

الْكُشْمِشُ [el-kişmiş] زَبْرِجٌ [zibric] vezninde) Bir nev' küçük ve çekirdeksiz üzüm ismidir ki ma'rūf üzümün eleyen ve kabzı ekall ve hurūcu eshel olur, Fārisīde kişmiş

ve Türkīde kişniş tüzümü ve kuş tüzümü dedikleridir.

[ك ع ب ش]

الْكُغْبِشَةُ [el-ka'beşet] كَرْبِشَةٌ [kerbeşet] vezninde ve cemī'-i ma'ānīsinde mürādifidir ki zikr olundu.

[ك ع ن ش]

التَّكْعُشُّ [et-teka'nuş] (nūn'la تَدْحُرُجٌ [tedahruc] vezninde) Kuş ağa ve tuzağa ilişmek ma'nāsınadır; yukālu: **تَكَعَّشَ الطَّائِرُ** Ve batmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَكَعَّشَ فِي الشَّيْءِ إِذَا غَرِقَ**

[ك م ش]

الْكَمْشُ [el-kemş] (kāf'ın fethi ve mīm'in sükūnuyla) ve

الْكَمْيْشُ [el-kemīş] [emīr] vezninde) Cüst ve çālāk adama denir; yukālu: **رَجُلٌ كَمْيْشٌ وَكَمْيْشٌ أَيَّ سَرِيعٌ رَجُلٌ كَمْيْشٌ** Ve **الْإِرَارِ أَيَّ مُسَمَّرُ الْإِرَارِ**

كَمْشٌ [kemş] ve

كَمْيْشٌ [kemīş] Küçük zekerli ata denir. Ve kısağa vasf oldukça memesi küçük olan murād olur; yukālu: **حِصَانٌ كَمْشٌ وَكَمْيْشٌ أَيَّ الصَّغِيرَةُ وَفَرَسٌ كَمْشٌ وَكَمْيْشٌ أَيَّ الصَّغِيرَةُ** Ve

كَمْشٌ [kemş] Nākanın memesini sargı ile bir nev' bağlamak ma'nāsınadır. Ve bir nesnenin uçlarını kesmek ma'nāsınadır; yukālu: **كَمْشُهُ بِالسَّيْفِ كَمْشًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا قَطَعَ أَطْرَافَهُ** Ve zād ve zahīre tükenmek ma'nāsınadır; yukālu: **كَمْشَ الرَّأْدِ إِذَا فَنِيَ**

الْكَمْأَشَةُ [el-kemāşet] [ḥamāset] vezninde) Cüst ve çālāk olmak ma'nāsınadır; yukālu: **كَمْشَ الرَّجُلُ كَمْأَشَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ كَمْيْشًا**

الْكَمْوُشُ [el-kemūş] صَبُورٌ [şabūr] veznin-

de) ve

الْكَمِشَةُ [el-kemišet] [فَرِحَةٌ] [ferihat] vezninde) Memesinin emcikleri kısa yâhüd memesi küçük koyuna denir; yukālu: شَاةٌ كَمُوشٌ وَكَمِشَةٌ أَي قَصِيرَةُ الْخَلْفِ أَوْ صَغِيرَةُ الضَّرْعِ

الْأَكْمَشُ [el-ekmeş] [أَفْضَلُ] [efdal] vezninde) Şol kimseye denir ki kuvvet-i bāsırası za'îf olmakla bir nesneyi iyice görmez ola; yukālu: رَجُلٌ أَكْمَشٌ إِذَا كَانَ لَا يَكَادُ يَبْصُرُ Ve ayakları kısa adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَكْمَشٌ أَي الْقَصِيرُ الْقَدَمَيْنِ

الْإِكْمَاشُ [el-ikmāş] (hemzenin kesriyle) Nākanın memesinin mecmū emciklerini sarıp bağlamak ma'nāsınadır; yukālu: أَكْمَشَ بِالنَّاقَةِ إِذَا صَرَ أَخْلَافَهَا جُمَعَ

التَّكْمِيشُ [et-tekmīş] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) İvdirmek ma'nāsınadır; yukālu: كَمَشَ فُلَانًا إِذَا عَجَلَهُ Ve deveyi cidd ve cehd ile sürmek ma'nāsınadır; yukālu: كَمَشَ الْحَادِي إِذَا جَدَّ فِي السَّوْقِ

التَّكْمِشُ [et-tekemmuş] [تَفَعُّلٌ] [tefa'ul] vezninde) Sür'at eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَكْمَشَ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ Ve deri büzülüp buruş yarış olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَكْمَشَ الْجِلْدُ إِذَا تَقَبَّضَ وَاجْتَمَعَ

الْإِنْكِمَاشُ [el-inkimāş] [إِنْفِعَالٌ] [infi'al] vezninde) Bu dahi sür'at eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِنْكَمَشَ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ

[ك ن ب ش]

التَّكْنِيشُ [et-tekenbuş] [تَدْحْرُجٌ] [tedaħruc] vezninde) Nās karış muruş olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَكْنِيشُ الْقَوْمِ إِذَا اخْتَلَطُوا

[ك ن د ش]

الْكُنْدُشُ [el-kunduş] [قُنْفُذٌ] [kunfuz] vezninde) Saksığan kuşuna denir. Kunduz dedikleri aksırtıcı dārū-yı meşhūra hemîn sîn-i mühmele ile كُنْدُسٌ [kunduş] derler yâhüd

şîn-i mu'ceme ile lügat-ı merzûledir.

[ك ن ش]

الْكَنْشُ [el-kenş] (kāf'ın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Kilim ve keçe makülesinin uçlarını bükmek ma'nāsınadır; yukālu: كَنْشَ الْكِسَاءَ كَنْشًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا فَتَلَهُ أَي أَطْرَفَهُ Ve huşünetli misvâkın başını yumuşatmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا كَنْشَ الْمِسْوَاكَ إِذَا لَيَّنَ رَأْسَهُ

الْكِنْشَاءُ [el-kinşā'] (kāf'ın kesriyle) Şol kimseye denir ki saçları pek kıvrırcık ve bed-çehre ve zişt-manzar ola.

الْكُنْشَاتُ [el-kunnāşat] [زُنَارَاتٌ] [zunnārāt] vezninde) Şol köklere denir ki onlardan filizler ve fidanlar münşā'ib ola. Müfredi كُنْشَةٌ [kunnāšet]tir; yukālu: أَصُولُ كُنْشَاتٍ Şārih der ki ıstılāh-ı Mağāribe'de kavā'id ve fevā'id kayd olunan mecmū'aya كُنْشَةٌ [kunnāšet] itlākı bundandır.

الْإِكْنِاشُ [el-iknāş] (hemzenin kesriyle) Bir işi çabuk tutmak için ivdirmek ma'nāsınadır; yukālu: إِكْنَشَهُ عَنِ الْأَمْرِ إِذَا عَجَلَهُ

[ك و ش]

الْكُوشُ [el-kevş] (kāf'ın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) ve

الْكُوشَانَةُ [el-kuvāšet] [سُمَامَةٌ] [sumāmet] vezninde) Zeker başının ucuna denir, رَأْسُ الْكُوشَانَةِ [re'su'l-kevşelet] ma'nāsına. Ve

كُوشٌ [kevş] Bir nesneden belinleyip korkmak ma'nāsınadır; yukālu: كَاشَ عَنَهُ يَكُوشُ Ve cimā'e eylemek ma'nāsınadır; yukālu: كَاشَ جَارِيَتَهُ إِذَا جَامَعَهَا

الْكُوشَانُ [el-Kevşān] [سَلْمَانٌ] [selmān] vezninde) Belde-i 'Umān ahālīsine mahsūs bir türlü ta'ām ismidir ki piriñ ile balıktan tertib ederler.

[ك ي ش]

الأَكْيَاشُ [el-ekyāş] (hemzenin fethiyle) Şol sevbe denir ki māddesi harīr ve sūf gibi tekrār eğrilmiş ola, pek ince olmak için, ‘alā-kavlin redī ve kemter sevbe denir; yukālu: نُوِبَ أَكْيَاشٌ وَهُوَ الَّذِي أُعِيدَ شَهِيرٌ der ki lafz-ı mezbūru mü‘ellif الَّذِي kelimesiyle mevsūl eylediği müfred olduğuna mebnīdir. Bazılar ‘indinde sevb-i ahlāk kabīlindendir. Ve bunda savāb olan bā-yy muvahhade ile olmaktır ki Yemen kumaş-larından bir nev‘ kumaş ismidir.

FASLU'L-LĀM

(فَصْلُ اللَّامِ)

[ل ش س]

اللُّشُّ [el-leşş] (lām’ın fethi ve şīn’in teşdidiyle) Tard eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: لَشُّهُ لَشًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا طَرَدَهُ Ve

لَشُّ [leşş] Sumāk dedikleri ma‘rūf ekşi dāneye denir. Ve مَاشٌ [māş] ta‘bīr olunan galleye denir.

اللِّشْلَشَةُ [el-leşleşet] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Derūn bir nesneden havf ve ıztırāb eylemek sebebiyle bir yerde ārām edemeyip beri öte çok tereddüd eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: يُلْشَلِشُ فُلَانٌ أَيُّ يُكْتَبِرُ التَّرَدُّدَ لِفِرْعِهِ وَيَضْطَرِبُ أَحْشَاؤُهُ

اللِّشْلَاشُ [el-leşlāş] (لِجْلَاحٌ [leclāc] vezninde) Her nesneden iççisi titreyip muztarib olur olan korkak adama denir; yukālu: هُوَ جَبَانٌ لِشْلَاشٍ أَيُّ مُضْطَرِبُ الْأَحْشَاءِ

[ل ق ش]

اللَّقِشُّ [el-lekiş] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Be-gāyet köhne kuru kırbaya ve tulu-ma denir; yukālu: سَنَّ لَقِشٌّ أَيُّ يَابِسٌ بَالٌ

[ل م ش]

اللَّمِشُّ [el-lemiş] (lām’ın fethi ve mīm’in sükūnuyla) Beyhūde nesneye denir; yukālu: يَشْتَعِلُ بِاللَّمِشِّ أَيُّ الْعَبَثِ

لَامِشٌ [Lāmiş] (صَاحِبٌ [şāhib] vezninde) Ferġāna kazāsında bir karye adıdır.

FASLU'L-MĪM

(فَضْلُ الْمِيمِ)

[م أ ش]

الْمَأْشُ [el-meʿş] (mīm'in fethi ve hemzenin sükunuyla) Def edip savmak ma'nāsınadır; yukālu: مَأْشُهُ عَنْهُ بِكَذَا مَأْشًا مِنْ Ve yağmur yer yüzünden toprağı ve çamuru sıyırıp götürmek ma'nāsınadır; yukālu: مَأْشُ الْمَطَرِ الْأَرْضَ إِذَا سَحَاهَا

[م ت ش]

الْمَتْشُ [el-metş] (mīm'in fethi ve tā-yı fevkiyyenin sükunuyla) Bir nesneyi bir nesneden parmaklar ile ayırmak ma'nāsınadır; yukālu: مَتَشَ الشَّيْءَ مَتَشًا مِنْ Ve nākanın memesini sığayarak yapça yapça sağlamak ma'nāsınadır; yukālu: مَتَشَ أَخْلَافَ النَّاقَةِ إِذَا اخْتَلَبَهَا إِخْتِلَابًا ضَعِيمًا Ve

مَتَشٌ [metş] [vebş] ma'nāsınadır ki genç adamların tırnaklarında hādīs olan beyāza denir. Ve basarda olan za'f ve ʿillete denir; yukālu: فِي بَصَرِهِ مَتَشٌ أَيُّ سَوْءٍ

الْأَمْتَشُ [el-emetş] [aħmer] vezninde) Bakmakta zahmet çeken kimseye denir ki bāsirasında za'f ve ʿillet olmaktan neş'et eder; yukālu: رَجُلٌ أَمْتَشٌ إِذَا كَانَ يَشْقُ عَلَيْهِ النَّظَرُ

[م ج ش]

الْمَاجِشُونُ [el-mācuşūn] (cīm'in zammıyla) Gemiye denir, sefīne ma'nāsına. Ve bir nev' siyāb-ı müsabbagaya denir. Ve bir adamın lakabıdır ki Māh-gūn-ı Fārisī mu'arrebidir, ay renkli ya'nī ay çehreli demektir. Mütercim der ki aya māh gibi medh dahi denmekle ta'arībi vech-i vāhid

ile olur.

الْمَنْجَشَانِيَّةُ [el-Menceşāniyyet] (mīm'in fet-hiyle) Başra'ya altı mīl mesāfede bir mevzi' adıdır; Ka'ys b. Mes'ūd'un kölesi olan Menceş nām kimseye mensūbdur. Elif ve nūn tagyīrāt-ı neseb kabīlindedir.

[م ح ش]

الْمَحْشُ [el-maħş] [vaħş] vezninde) Şiddetle cimā' eylemek ma'nāsınadır; yukālu: مَحَشَ جَارِيَتَهُ مَحَشًا مِنَ الْبَابِ الْثَالِثِ Ve pek pek ta'ām yemek ma'nāsınadır; yukālu: مَحَشَ الطَّعَامَ إِذَا أَكَلَهُ شَدِيدًا Ve etin derisini soymak ma'nāsınadır; yukālu: مَحَشَ جِلْدَهُ إِذَا فَشَرَهُ مِنْ اللَّحْمِ Ve sel suyu uğradığı nesneyi koparıp götürmek ma'nāsınadır; yukālu: مَحَشَ السَّنِيْلَ لَمَّا مَرَّ عَلَيْهِ إِذَا اقْتَلَعَهُ

الْمَاحِشُ [el-māhiş] Karnı tulum gibi olunca kadar ekl-i ta'ām eden eküle denir; yukālu: رَجُلٌ مَاحِشٌ أَيُّ الْكَثِيرِ الْأَكْلِ حَتَّى يَعْظُمَ بَطْنُهُ Ve yakıcı nesneye denir. Şārihin beyānı üzere yakmak ma'nāsına olan **مَحْشٌ** [maħş] lafzından me'hūzdur; yukālu: شَيْءٌ مَاحِشٌ أَيُّ مُحْرَقٌ

الْمُمْحِشُ [el-mumhiş] [muħsin] vezninde) Bu dahi yakıcı nesneye denir. **إِمْحَاشٌ** [imħāş], ihrāk ma'nāsınadır; yukālu: شَيْءٌ مُمْحِشٌ أَيُّ مُحْرَقٌ

الْمُحَاشُ [el-muħāş] [gūrab] vezninde) Yanık nesneye denir; yukālu: هُوَ مُحَاشٌ أَيُّ مُحْتَرَقٌ

الْمَحَاشُ [el-meħāş] [sehāb] vezninde) Ev esbābına sipāhlığa denir, metā' ve eşās ma'nāsına.

الْمِيْحَاشُ [el-miħāş] [kitāb] vezninde) Şol kabā'il-i müteferrikadan müctemī' cemā'ate denir ki ʿadet-i a'rāb üzere āteş

yanında 'ahd ve peymān eder olalar.

الإِمْتِحَاشُ [el-imiṭḥāṣ] [ifti'āl] [ifti'āl] vezninde) Muhterik olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِمْتَحَشَ الْخُبْرُ إِذَا احْتَرَقَ

[م خ ش]

التَّمَحُّشُ [et-temaḥḥuṣ] (ḥā-yı mu'ceme ile **تَفَعَّلَ** [tefa'ul] vezninde) Çok hareket eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَمَحَّشَ الرَّجُلُ إِذَا تَحَرَّكَ كَثِيرًا

[م د ش]

الْمَدَشُ [el-medēṣ] (fethateynle) Pek açlıktan yāhūd havānın pek ısıllığından göz kararmak ma'nāsınadır; tekūlu: مَدَشْتُ عَيْنِي إِذَا أَطْلَمْتُ مِنْ جُوعٍ أَوْ حَرِّ الْعِلْمِ Ve ellerin sınırları gevşek ve eti azca ve incelemek ma'nāsınadır. 'Alā-kavlin deve kısmının güzel ve latif yürüyerek ellerinin alışı ve deprenişi çabuk olmağa denir, yorga at gibi. 'İnde'l-ba'z devenin bilekçelerinin iç yüzleri yürürken birbirine çarpılmak cihetiyle olan topuk çalmağa denir ki bilekçelerinin çarpık olmasından neşet eder. Ve çehrede olan humret ve huşunete denir; yukālu: فِي وَجْهِهِ مَدَشٌ أَيُّ حُمْرَةٌ وَخُشُونَةٌ

الْأَمْدَشُ [el-emdeṣ] [aḥmēr] vezninde) Ellerin sınırları gevşek ve eti az ve incerek olan kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ أَمْدَشٌ إِذَا كَانَ فِي عَصَبِ يَدِهِ رَخَاوَةٌ وَقِلَّةٌ لَحْمٍ وَدِقَّةٌ Ve nizār ve mehzūl adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَمْدَشٌ أَيُّ مَهْزُولٌ Ve 'akl ve idrāki az adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَمْدَشٌ أَيُّ الْقَلِيلِ الْعَقْلِ

الْمَدَشَاءُ [el-medṣā'] [ḥamrā'] vezninde) Şol nākaya denir ki yürüyüşü latif ve nāzūk olarak ellerinin alışı ve deprenişi çabuk ola; yukālu: نَافَةٌ مَدَشَاءٌ إِذَا كَانَتْ فِي أَوْبِهَا سُرْعَةٌ فِي حُسْنِ سَيْرِ

الْمَدْدَاشُ [el-meddāṣ] [kettān] vez-

ninde) Çire-dest adama denir; ve minhu yukālu: رَجُلٌ مَدَّاشٌ الْبَيْدَ أَيُّ سَارِقُهَا

الْمَدَشَةُ [el-medṣet] (mīm'in fethiyle) Gövdenin eti azca olmağa denir; yukālu: فِي لَحْمِهِ مَدَشَةٌ أَيُّ خِفَّةٌ

الْمَدَشُ [el-medṣ] (mīm'in fethi ve dāl'ın sükunuyla) Azca ekl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: مَدَشَ الرَّجُلُ مَدَشًا مَنَ Ve az nesne vermek ma'nāsınadır; yukālu: مَدَشَ لَهُ إِذَا أُعْطِيَ قَلِيلًا Ve

مَدَشٌ [medṣ] ve

مَدُوشٌ [medūṣ] [ṣabūr] vezninde) Azca vergiye denir; tekūlu: مَا مَدَشْتُ بِهِ مَدَشًا مَا نُشَاهَا مِنْهُ Şāriḥ وَمَدُوشًا أَيُّ مَا أُعْطِيْتُهُ مَا مَدَشْنِي وَمَا مَدَشْنِي أَيُّ مَا أُعْطَانِي

الْإِمْدَاشُ [el-imdāṣ] (hemzenin kesriyle) ve **التَّمْدِيشُ** [et-temdiṣ] [tef'īl] vezninde) Bunlar da azca nesne vermek ma'nāsınadır; tekūlu: مَا أَمْدَشْنِي وَمَا مَدَشْنِي أَيُّ مَا أُعْطَانِي شَيْئًا

الْإِمْتِدَاشُ [el-imtidāṣ] [ifti'āl] vezninde) Bir nesneyi bir kimseden almak, 'alā-kavlin usülle kapmak ma'nāsınadır; tekūlu: إِمْتَدَشْتُهُ مِنْ يَدِهِ إِذَا أَخَذْتَهُ أَوْ اخْتَلَسْتَهُ

[م ر د ق ش]

الْمَرْدَقُوشُ [el-merdeḳūṣ] (mīm'in ve dāl'ın fethiyle) **مَرَزَنْجُوشُ** [merzencūṣ] isimdir ki tahrifle mercanguş ta'bir olunan nebāt-ı ma'rūftur. Ve lafz-ı mezbūr mürde-gūṣ-ı Fārisī mu'arrebidir ki ölü kulaklı demektir, murād yumuşak kulaklı demektir. Mu'arrebide mīm'i meftūh ve kāf'ı kāf'a ibdāl eylediler. Ve

مَرْدَقُوشُ [merdeḳūṣ] Za'ferāna denir. Ve bir nev' tīb isimdir ki levni humret ve

sevāda mā'ildir; nisvān saġlarını taradıkta taraklarına sürerler. Ve

مَرْدَقُوش [merdeqūš] Yumuşak kulaklı kimseye denir, niteki zikr olundu.

[م ر ز ح ش]

الْمَرْزَنْجُوش [el-merzencūš] (mīm'in ve zā-yı mu'cemenin fethiyle) Bu dahi zikr olunan **مَرْدَقُوش** [merdeqūš] nām nebāta denir. Ve bu merzengūş-ı Fārisī mu'arrebidir. "Merzen" fāreye ve "gūş" kulaġa denmekle fāre kulaklı demektir. Nebāt-ı mezkūra 'Arabīde **سَمْسَق** [semsaq] denir, **زَمَزَم** [zemzem] vezninde. 'Usr-i bevl ve sancı 'illetine ve 'akreb soktuġuna ve soġuktan 'arız olan veca'lara ve mālīhūlyā ve **نَفْح** [nefh] ve **لَقَوَّة** [laqvet] 'illetlerine ve aġızdan sālyār akmak 'arızasına nāfi' ve bevlī be-gāyet müdirr ve rutūbāt-ı mi'de vü em'āyı müceffiftir.

[م ر ش]

الْمَرْش [el-merş] (ferş] vezninde) Tırmalamak ma'nāsınadır; yukālu: **مَرَشَ وَجْهَهُ** Ve parmakların uçlarıyla kaşımak ma'nāsınadır; yukālu: **مَرَشَ عَضْوَهُ** İĞA **حَكَّهُ بِأَطْرَافِ أَصَابِعِهِ** Ve

مَرْش [merş] Şol arza denir ki yüzünü yağmur kazıyıp sıyırması ola; tekūlu: **إِنْتَهَيْنَا إِلَى مَرْشِ أَيِّ الْأَرْضِ الَّتِي مَرَشَ الْمَطَرُ وَجْهَهَا** Ve top-raġı gevşek olduğundan hemān yağmur yağdıktā sıyrılıp giden arza denir; tekūlu: **لَا تَزْرَعُ فِي الْمَرْشِ أَيِّ الْأَرْضِ الَّتِي إِذَا مُطِرَتْ سَالَتْ سَرِيعًا** Ve

مَرْش [merş] Bir adamı söz ile āzürde kılmak ma'nāsınadır; yukālu: **مَرَشَهُ مَرْشًا إِذَا آذَاهُ بِالْكَلَامِ**

الْمَرْشَاءُ [el-merşā'] [ħamrā'] vezninde) Her hayvānın 'akūr olanına denir.

Te'nisi dābbe itibārıyladır. Ve çayırı çok arza denir; yukālu: **أَرْضٌ مَرْشَاءُ أَيِّ الْكَثِيرَةِ** العُشْبِ

الْمَرْأَشَةُ [el-murāšet] (sumāmet] vezninde) Matlūb-ı kalīl ve hakk-ı saġır ma'nāsınadır; tekūlu: **لِي عِنْدَهُ مَرْأَشَةٌ أَيِّ حَقٍّ صَغِيرٍ**

الْأَمْرَشُ [el-emreş] (emreş] vezninde) Pek şirrir adama denir; yukālu: **رَجُلٌ أَمْرَشٌ أَيُّ شَرِيرٍ**

الْتَمْرِيشُ [et-temrīš] (tef'īl] vezninde) Matar-ı kalīle denir. Tef'īl vezninde gelen esmādandır.

الْإِمْتِرَاشُ [el-imtirāš] Bir nesneyi çekip koparmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِمْتَرَشَ الشَّيْءَ إِذَا انْتَزَعَهُ** Ve sühütle kapmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِمْتَرَشَ الشَّيْءَ مِنْ يَدِهِ إِذَا اخْتَلَسَهُ** Ve çalışıp kesb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **إِمْتَرَشَ لِعِيَالِهِ إِذَا اكْتَسَبَ**

مَرْشَانَةٌ [Merşānet] (mīm'in fethiyle) Endelus diyārında bir beldedir.

[م ش ش]

الْمَشُّ [el-meşş] (mīm'in fethi ve şin'in teşdidıyla) Dārū makūlesi nesneyi su mislli nesne içre tuz gibi eriyince kadar karıştırmak ma'nāsınadır; yukālu: **مَشَّ الشَّيْءَ مَشًّا مِنْ مَشَّ الشَّيْءَ الْأَوَّلِ إِذَا خَلَطَهُ حَتَّى يَذُوبَ** Ve eli zefirden ve bulaşıktan pāk eylemek için bir nesne ile silmek ma'nāsınadır; yukālu **إِذَا مَشَّ يَدَهُ إِذَا مَسَحَهَا بِشَيْءٍ لِنَتْنِيفِهَا وَقَطَعَ دَسْمَهَا** Ve husümet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **إِذَا مَشَّ فُلَانًا إِذَا وَغَاةُ** Ve kemiġin uçlarını aġza alıp sormak ma'nāsınadır; yukālu: **مَشَّ الْعَظْمَ إِذَا مَضَّ أَطْرَافَهُ** Ve bir kimsenin mālını ceste ceste saġıp almak ma'nāsınadır; yukālu: **مَشَّ مَالَ فُلَانٍ** Ve nākanın sütünün bir mikdārını saġıp bir mikdārını memede alı-

komak ma'nāsınadır; مَشَّ النَّاقَةَ إِذَا حَلَبَ بَعْضَ لَبَيْهَا وَتَرَكَ بَعْضَهُ فِي الضَّنْعِ Ve

مَشَّ [meşş] هَشَّ [heşş] lafzına itbā^c olur ki tayyib ve latîf demektir; yukālu: أَطْعَمَهُ هَشًّا إِذَا مَضَّ أَيُّ طَيِّبًا

الْتَمَشُّ [et-temeşşu] (تَعَلُّلٌ [tefa^cul] vezninde) Bu dahi kemiğin uçlarını ağza alıp sormak ma'nāsınadır; yukālu: تَمَشَّسَ الْعَظْمُ إِذَا مَضَّ أَطْرَافَهُ

الْمَشُوشُ [el-meşüş] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) El silecek makremeye ve yağlığa denir; yukālu: مَشَّ يَدَهُ بِالْمَشُوشِ وَهُوَ مَا تَمَشَّ بِهِ الْيَدُ

الْمَشَّشُ [el-meşş] (fethateynle) Mühre ta'bîr ettikleri nesnedir ki davarın kollarında sivrilip çıkar. Gerçi kemik gibi hacmi olup lākin kemik kadar berk olmaz. Ve

مَشَّشَ [meşş] Masdar olur, davarın kolunda zikr olunan mühre çıkmak ma'nāsına; yukālu: مَشَّشَتِ الدَّابَّةُ مَشَّشًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا مَشَّشَتْ فِي وَطَنِهَا الْمَشَّشُ Ve bu mādde asl üzere vārid oldu. Bunun māddesinden gayrı nazîri yoktur. Şārih der ki ضَبِّبَ kelimesi dahi bu kabîldendir. Ve

مَشَّشَ [meşş] Deve kısmının gözlerine 'arız olan aklığa denir.

الْأَمَشُّ [el-emeşş] (hemzenin ve mīm'in fethiyle) Gözüne ak 'arız olan erkek deveye denir. Mü'ennesinde مَشَّاءُ [meşşā] denir; yukālu: جَمَلٌ أَمَشٌّ وَنَاقَةٌ مَشَّاءٌ إِذَا اغْتَرَى فِي عَيْنِهِ بَيَاضٌ

الْمَشَّاشَةُ [el-muşāšet] (ثَمَامَةٌ [şumāmet] vezninde) Çiğnemesi mümkün olan mülāyim kemik başına denir ki kıtırdak ta'bîr olunur. Cem^c-i cinsi مُشَّاشٌ [muşāş]tır. Ve şol toprağı pek arza denir ki onda eşmeler ve kesme kuyular ittihāz olunup ve o arzın verāsında suyun öte neşf eylemesine taş

ve kaya gibi hāciz olmakla o eşmeler ve kuyular yağmur suyuyla dolduklarında arz-ı mezbûre suyu kendisine sorup imsāk eylemekle eşmelerden ve kuyulardan bir kova su çekilse arz-ı mezkûre onun yerine sorduğu sudan bir kova ifrāğ eder ola. Ve مُشَّاشَةٌ [muşāšet] Arzın cevfine denir; yukālu: طَرِيقَةٌ مُشَّاشَةٌ أَيُّ فِيهَا حِجَارَةٌ حَوَازَةٌ Ve taş toprağı gevşek yola denir. Ve eşmenin ve kesme kuyunun toprağı pek yerine yāhūd kayasına denir ki suyun gözü onda olmakla kuyuya su ondan tereşşüh eyleye.

الْمُشَّاشُ [el-muşāş] (غُرَابٌ [ğurāb] vezninde) مُشَّاشَةٌ [muşāšet]in cem^c-i cinsidir ki zikr olundu. Ve

مُشَّاشٌ [muşāş] Toprağı yumuşak yere denir, arz-ı leyyine ma'nāsına. Ve nefis ve zāt ma'nāsınadır; yukālu: كَرِيمٌ الْمُشَّاشِ أَيُّ النَّفْسِ Ve tabî'at ve cibillet ma'nāsınadır; yukālu: طَيِّبٌ الْمُشَّاشِ أَيُّ الطَّبِيعَةِ Ve asl ve mebnā ma'nāsınadır. Ve şol adama denir ki cüst ve sebük-rüh ve zarîf olup sefer ve hazarda nāsın hizmetinde safy ve sür'at eder ola; yukālu: رَجُلٌ مُشَّاشٌ أَيُّ خَفِيفٌ ظَرِيفٌ حَدَّامٌ فِي الْحَضَرِ وَالسَّفَرِ

الْإِمَشَّاشُ [el-imşāş] (hemzenin kesriyle) Kemik ilik tutmak ma'nāsınadır; yukālu: أَمَشَّ الْعَظْمُ إِذَا أَمَخَّ Ve selem dedikleri dikenli ağacın uçlarından çıkan nesneleri taze ve mülāyim olarak çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: أَمَشَّ السَّلْمُ إِذَا أَخْرَجَ مَا يَخْرُجُ مِنْ أَطْرَافِهِ نَاعِمًا رَخِصًا

الْتَمَشِّيشُ [et-temşîş] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Kemikten ilik çıkarmak ma'nāsınadır; yukālu: مَشَّسَ الْعَظْمُ إِذَا اسْتَخْرَجَ مِنْهُ الْمُخَّ

الْإِمْتِشَّاشُ [el-imtişāş] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Taş ve kesek makûlesiyle istincā^c eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِمْتَشَّ الْمُتَعَوِّطُ

إذا اسْتَنْجَى بِحَجَرٍ أَوْ مَدَرٍ Ve memede olan süttin mecmū'unu sağlamak ma'nāsınadır; yukālu: إِمْتَشَّ مَا فِي الصُّرْعِ إِذَا أَخَذَ جَمِيعَهُ Ve hatun göğsünden zīnetini kesmek ma'nāsınadır; yukālu: إِمْتَشَّتِ الْمَرْأَةُ حُلِيِّهَا إِذَا قَطَعَتْهَا عَنِ لَبَّيْهَا

الْمِمْتَشُّ [el-mimteş] (مِمْتَشُّ [minber] vezninde) Pek habīs ve 'ayyār uğruya denir. Şārih der ki ümmehāt-ı sā'irenin beyānına göre bu مِمْتَشُّ [mumteşş] olmaktadır ki اِمْتِشَّاشٌ [imtişāş]tan ism-i fā'ildir. Zīrā مِمْبَرٌ [minber] vezninde مِمْتَشُّ hasbe'l-mādde «م،ت،ش» lafzından ism-i ālettir ve o imtişāş-ı đar ma'nāsından me'hūzdur. İntehā.

الْإِنْمِشَّاشُ [el-inmişāş] (إِنْفَعَالٌ [infī'āl] vezninde) Hāsıl olmak ma'nāsınadır; tekūlu: هَلِ انْمَشَّ لَكَ شَيْءٌ أَيْ حَصَلَ هَلِ انْمَشَّ لَكَ شَيْءٌ أَيْ حَصَلَ **الْمِمْشَمَشَةُ** [el-meşmeşet] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Suya devā ıslatmak ma'nāsınadır; yukālu: مِمْشَمَشَ الدَّوَاءَ إِذَا نَقَعَهُ فِي الْمَاءِ Ve hiffet ve sūr'at eylemek ma'nāsınadır; yukālu: مِمْشَمَشَ الرَّجُلُ إِذَا خَفَّ وَأَسْرَعَ

الْمِمْشِمْشُ [el-mişmiş - el-meşmeş] (mīm'lerin kesri ve fethiyle) Meyve-i ma'rūf ismidir ki kaysı ve zerdālū ta'bīr olunan meyvedir. Mi'deyi tebrīd edip ve sūr'at-i ta'affünle taltih ve za'f eylemekte ondan eşedd bir nesne bulunmak nādirdir. 'İnde'l-ba'z kalīli mi'deye muzırır ve mülattih ve kesīri nāfi' ve muslihtir. Ve ba'zılar اِجْحَاصٌ [icĥāş]a ya'nī eriğē mişmiş itlāk ederler.

مِشَّاشٌ [Mişāş] (mīm'in kesriyle) Bir recül adıdır.

[م ع ش]

الْمَعْشُ [el-ma'ş] (رَعَشٌ [ra'ş] vezninde) Rıfk ve sühütle ovmak ma'nāsınadır; yukālu: مَعْشَ يَدَهُ مَعْشًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا دَلَّكَ زَيْفًا

[م ق د ش]

مَقْدِشُ [Maqđişū] (mīm'in fethi ve ħāf'ın sükūnu ve dāl'm kesri ve şīn'in zam-mıyla) Zengibār ile Hābeşe beyninde bir belde-i kebīr adıdır; 'amme dāl'ını meftüh ederler.

[م ل ش]

الْمَلْشُ [el-melş] (mīm'in fethi ve lām'ın sükūnuyla) Bir nesneyi kendisinde bir şey araştırır gibi el ile yoklayıp araştırmak ma'nāsınadır; yukālu: مَلَّشَ الشَّيْءَ مَلْشًا مَنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا فَتَّشَهُ بِيَدِهِ كَأَنَّهُ يَطْلُبُ فِيهِ سَيِّئًا

[م و ش]

الْمَوْشُ [el-mevş] (mīm'in fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Asmadan ve tevekten üzüümü kestikten sonra geri kalan başakları araştırmak ma'nāsınadır; yukālu: مَأَشَ كَرَمَهُ يَمْوَشُ مَوْشًا إِذَا طَلَبَ بَاقِيَّ قُطُوفِهِ

الْمَأَشُ [el-māş] Bu ismle ma'rūf galledir, Türkīde merdümek derler. Tabī'ati mu'tedil ve tevlīd eylediği halt mahmūd ve sālīhtir. Mahmūm ve mezkūma nāfi' ve müleyyin ve sirke ile matbūhunu tūlā' cereb-i mütekarriha müfid ve zımādı a'zā-yı vāhiyeye īrās-ı takviyette bī-'adīldir. Ve

مَأَشُ [māş] Hırt ve murt ve ev esbābına ve çanak çömlek makūlesi hurdevātına denir. Ve minhu'l-meselu: «الْمَأَشُ خَيْرٌ مِنْ لَأَشٍ Ya'nī "Hānede mevcūd bī-kıymet hurdevāt makūlesi eşyā' hānenin hālī olmasından hayırlıdır." لَأَشُ [lāş] kavli لَأَشِيَّ لَأَشٍ lafzından muhaffeftir.

[م ه ش]

الْمَهْشُ [el-mehş] (mīm'in fethi ve hā'nın sükūnuyla) Yakmak ma'nāsınadır; yukālu: مَهَّشَهُ مَهْشًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا أَخْرَقَهُ

mak ma'nāsınadır; yukālu: مَهَشَهُ إِذَا حَدَشَهُ
الإِمْتِهَاشُ [el-ımtihāş] [İfti'āl] vez-
 ninde) Yanmak ma'nāsınadır; yukālu:
 اختَرَقَ إِذَا اخْتَرَقَ مَهَشَسَ الشَّيْءُ إِذَا اخْتَرَقَ
 مَهَشَسَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا حَلَقَتْ وَجْهَهَا بِالْمَوْسَى

أَلْمَهْشَاءُ [el-mehşā'] [ħamrā'] veznin-
 de) Tiz mehzül olan nākaya denir; yukālu:
 نَاقَةٌ مَهْشَاءٌ إِذَا أَسْرَعَ هُرْأَلَهَا

[م ي ش]

أَلْمَيْشُ [el-meyş] (mīm'in fethi ve yā'nın
 sükünuyla) Yünü kıla karıştırmak
 ma'nāsınadır; yukālu: مَاشَ الصُّوفَ بِالصَّغِيرِ
 مَاشَ كَإِذَا خَلَطَهُ بِهِ Ve koyun sütünü keçi
 sütüne katmak ma'nāsınadır; yukālu: مَاشَ
 لَبِنَ الصَّانِ لَبِنَ الْمَاعِزِ إِذَا خَلَطَهُ بِهِ
 Ve haberin bir mikdārını ketm edip bir
 mikdārını söylemek ma'nāsınadır; yukālu:
 مَاشَ الْحَبْرَ إِذَا كَتَمَ بَعْضَهُ وَأَخْبَرَ بَعْضَهُ
 olan süttün birazını sağıp birazını alıkomak
 ma'nāsınadır; yukālu: مَاشَ النَّاقَةَ إِذَا حَلَبَ بَعْضَ
 مَا فِي ضَرْعِهَا Ve mutlakan bir nesneyi āher
 nesneye katıp karıştırmak ma'nāsınadır;
 yukālu: مَاشَ الشَّيْءَ بِالشَّيْءِ إِذَا خَلَطَهُ بِهِ

أَلْمَيْشَةُ [el-meyşet] (mīm'in fethiyle) Bir
 arza uğramak ma'nāsınadır; yukālu: مَاشُوا
 الْأَرْضَ مَيْشَةً إِذَا مَرُّوا بِهَا

مَاشَانُ [Māşān] Bir nehr ismidir.

مَاوَشَانُ [Māveşān] Hemedān'da bir nāhiye
 ismidir.

FASLU'N-NŪN

(فَضْلُ النَّوْنِ)

[ن أ ش]

النَّاشُ [en-ne'ş] (nūn'un fethi ve hemzenin
 sükünuyla) Bir nesneye el sunup almak
 ma'nāsınadır; yukālu: نَاشَ الشَّيْءَ نَاشًا مِنَ الْبَابِ
 Ve bu mehmūz ve ecvef olur.
 Ve batş ve şiddetle tutmak ma'nāsınadır;
 yukālu: نَاشَهُ إِذَا أَخَذَهُ فِي بَطْشٍ
 Ve deprenip kıyām eylemek ma'nāsınadır;
 yukālu: نَاشَ مِنْ مَكَانِهِ إِذَا نَهَضَ

النَّتَاشُ [et-tenā'uş] [tefā'ul] veznin-
 de) Bu dahi bir nesneye el sunup almak
 ma'nāsınadır; yukālu: نَتَاشَ الشَّيْءَ إِذَا تَنَاوَلَهُ

النَّوْشُ [en-ne'uş] [şabūr] vezninde)
 Kavī ve galīb adama denir; yukālu: رَجُلٌ
 نَوَّشَ أَيَّ قَوِيٍّ غَالِبٌ

النَّيْشُ [en-ne'īş] [emīr] vezninde)
 Ahīr ma'nāsınadır; yukālu: فَعَلَهُ نَيْشًا أَيَّ
 لَحِقْنَا نَيْشًا مِنَ النَّهَارِ أَيَّ بَعْدَ مَا
 تَوَلَّى Ya'nī "Nehārın hükmü kalmayıp
 hemān mikdār-ı yesiri kaldıktan sonra
 yetiştik." Ve bunlar te'hīr ma'nāsından
 me'hūzlardır. Kāle'ş-şārih ve yukālu: فَعَلَ
 كَذَا نَيْشًا أَيَّ بَعْدَ مَا فَاتَ

أَلْمَنْوُوشَةُ [el-men'uşet] Ahz olunmuş nes-
 neye denir; te'nīsi mevsūf i'tibāriyladır; ve
 minhu yukālu: نَاقَةٌ مَنْوُوشَةٌ اللَّحْمِ أَيَّ قَلِيلُهُ
 Güyā ki eti me'hūzdur.

الإِنْتِشَاشُ [el-inti'āş] [İfti'āl] vezninde)
 İvdirmek ma'nāsınadır; tekūlu: إِنْتَاشَنِي أَيَّ
 Ve mevāşiyi yerlerinden kaldırıp
 göçürmek ma'nāsınadır; yukālu: إِنْتَاشَ بَعْغَمِهِ
 إِذَا طَعَنَ بِهَا

[ن ب ش]

النَّبَشُ [en-nebş] (nūn'un fethi ve bā'nın sükūnuyla) Mestūr nesneyi izhār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَبَشُ الْمُسْتَوْرِ نَبَشًا مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أُبْرَزَهُ Ve bir nesneyi āher nesneden keşf ve 'ayān eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَبَشُ الْكَنْزِ عَنِ الْأَرْضِ إِذَا كَشَفَهُ عَنْهَا وَمِنْهُ النَّبَاشُ Ve emek çekip kesb eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: نَبَشُ الْحَدِيثِ إِذَا اسْتَحْرَجَهُ Ve emek çekip kesb eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: نَبَشُ لِعِيَالِهِ إِذَا اكْتَسَبَ Ve oku attığı şey'e vuramayıp sapıtmak ma'nāsınadır; yukālu: نَبَشُهُ بِسَهْمٍ إِذَا رَمَاهُ فَلَمْ يُصِبْهُ Zāhiren bu dahi mecāz olup lākin 'adem-i isābet mefhūm-ı māddeden hāric olmak gālibdir.

النَّبَاشُ [en-nebbāş] (şeddād) [şeddād] vezninde) Kabri kazıp kefen çıkarıcı kimseye denir ki kefen soyucu ta'bīr olunur; keşf ma'nāsından me'hūzdur. Ve minhu'l-meselu: «رَجِمَ اللهُ النَّبَاشَ الْأَوَّلَ» Ve

نَبَاشُ [Nebbāş] Esāmīdendir: Nebbāş b. Zurāre yāhūd Mālik b. Zurāre b. en-Nebbāş yāhūd Ebū Hāle b. en-Nebbāş b. Zurāre yāhūd Zurāre b. en-Nebbāş yāhūd Mālik b. en-Nebbāş b. Zurāre, Ḥadīcetu'l-Kübrā radiyallāhu 'anhā cenāblarının zevc-i evveli ve ashābdan rebīb-i Hazret-i Nebvī olan Hind b. Ebī Hāle'nin pederidir. Ebū Hāle kendinin künyesidir.

النَّبِشُ [en-nibş] (nūn'un kesriyle) Çam ağacına şebīh bir nev' şecer ismidir; abanos ağacından kunt ve metīn olur.

النَّبَشُ [en-nebeş] (fethateynle) Şol erkek deveye denir ki tabanının altında bir nişānesi olmakla bastığı yerde ma'lūm ve nümāyān olur; yukālu: جَمَلٌ نَبَشٌ إِذَا كَانَ فِي حَفِّهِ أَثَرٌ يَسِينُ فِي الْأَرْضِ

نُبَيْشَةُ [Nubeyşet] [cuheyne] [cuheyne] vezninde) Esāmīdendir: Nubeyşe el-Ḥayr ve Hevze b. Nubeyşe, ashābdandır. Ve Nubeyşe b. el-Ḥabīb şol kimsedir ki İmrupulqays istimdād için kaysere gittikte refik olmuş idi.

نُبَاشَةُ [Nubāşet] [şumāmet] [şumāmet] vezninde) ve

نَابِشُ [Nābiş] Esāmī-i ricāldendir.

الْأَنْبُوشُ [el-unbūş] [uslūb] [uslūb] vezninde) Yerden kazılıp ihrāc olunan sebze ve nebātın köküne, 'alā-kavlin köküyle damarlarıyla bi't-tamām yerden kal' ve ihrāc olunan ağaca denir; **أَنْبِيشُ** [enābiş] cem'idir.

[ن ت ش]

النَّتَشُ [en-netş] (nūn'un fethi ve tā'nın sükūnuyla) Gövdeye batmış diken makülesi cinbistra ile çıkarmak ma'nāsınadır; yukālu: نَتَشُ الشُّوْكَةَ وَنَحْوَهَا نَتَشًا Ve bir nesneyi çimdikle yāhūd maşa makülesi nesneye kıstırmakla çekmek ma'nāsınadır; yukālu: نَتَشُ اللَّحْمِ وَنَحْوَهُ إِذَا جَذَبْتَهُ قَرْصًا Ve kıl ve tüy yolmak ma'nāsınadır; yukālu: نَتَشُ الشَّعْرَ إِذَا دَفَعَهُ إِذَا نَتَفَهُ Ve emek çekip kesb eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: نَتَشُ لِعِيَالِهِ إِذَا اكْتَسَبَ لَهُمْ Ve vurmak ma'nāsınadır; yukālu: نَتَشُهُ إِذَا ضَرَبْتَهُ Ve bir şey'i ayakla öte kakıvermek ma'nāsınadır; yukālu: نَتَشُ الْحَجَرَ إِذَا دَفَعَهُ بِرِجْلِهِ Ve

نَتَشُ [netş] ve

تَنْتَاشُ [tentāş] [tezkār] [tezkār] vezninde) Bir adama nihānī 'itāb ve serzeniş eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَتَشُ فَلَانًا نَتَشًا وَتَنْتَاشًا إِذَا بَتَّرَ لَآ تَنْتَشُ Ve kuyunun mecmū'e suyunu çekip bitirmek ma'nāsınadır; yukālu: بَتَّرَ لَآ تَنْتَشُ

عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ أَيْ لَا تُنْزَحُ

الْمِتَّاشُ [el-mintāš] [minkāš] vezninde ve mürādifidir ki kıl yolacak cinbistraya denir, Fārisīde mūy-çin denir.

النَّتَّاشُ [en-nuttāš] [زُنَّارٌ] [zunnār] vezninde) Sifle-nihād ve ‘ayyār kimselere denir; نَاتِشٌ [nātiš] cem‘idir; yukālu: هُمْ نَتَّاشٌ أَيْ سَفَلٌ عَيَّارُونَ

النَّتَّاشُ [en-neteš] (fethateynle) Nebātın aşagısından ve yukarisından ibtidā sürüp çikan yerine denir.

الْإِنْتَّاشُ [el-intāš] (hemzenin kesriyle) Mezrū‘ olan tohum ve dānenin zīr-i tūrābda özü rutübetlenmekle etrafına zeyl atıp filiz sürmek ma‘nāsınadır; yukālu: Ve أَنْتَشَ الْحَبُّ إِذَا ابْتَلَّ فَضْرَبَ نَشْمَهُ فِي الْأَرْضِ nebāt yer altında henüz etrafa filiz sürmeksizin taşraya uç vermek ma‘nāsınadır; yukālu: أَنْتَشَ النَّبَاتُ إِذَا أَخْرَجَ رَأْسَهُ مِنَ الْأَرْضِ قَبْلَ أَنْ يُعْرِقَ

[ن ج ش]

النَّجَشُ [en-necš] (nūn’un fethi ve cīm’in sükünuyla) Metā‘ sāhibi müşterīye metā‘ını medh ve vasf ederken tervīc için bir āher kimse dahi sāhibine muvāfakat eylemek ya‘nī berāberce medh ve vasf eylemek ma‘nāsınadır. ‘Alā-kavlin iştirāsı matlūbu deđil iken ziyāde paha ile satılmak için musanna‘ olmak üzere metā‘a ziyāde paha ile müşterī olmak ma‘nāsınadır, tā ki metā‘-ı mezbūre nāzır olan o pahaya giriftār ola. Ve ‘alā-re’yīn nāsı bir metā‘dan zemm ve kadh ile tenfir edip metā‘-ı āhere sarf ve imāle eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: نَجَشَ الرَّجُلُ فِي الْبَيْعِ نَجَشًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا واطأَ رَجُلًا يُرِيدُ بَيْعًا أَنْ يَمْدَحَهُ أَوْ هُوَ أَنْ يُرِيدَ الْإِنْسَانَ أَنْ يَبِيعَ بِبَاعَةٍ فَيْسَاقِمُهُ الْآخِرُ فِيهَا بِثَمَنِ كَثِيرٍ لِيَنْظُرَ إِلَيْهِ نَاطِرٌ فَيَقَعَ فِيهَا أَوْ أَنْ يُنْفِرَ النَّاسَ عَنْ

«أَنَّهُ» Kāle’s-şārih ve fi’l-hadīs: نَهَى عَنِ النَّجَشِ فِي الْبَيْعِ Ve

نَجَشَ [necš] Sayd olunacak cānveri ürkütüp yerinden kaldırmak ma‘nāsınadır. Ve bu ma‘nā-yı mevzū‘udur; yukālu: نَجَشَ الصَّيْدَ إِذَا أَثَارَهُ Ve bir nesneyi araştırap yerinden depretmek ma‘nāsınadır; yukālu: Ve نَجَشَ الشَّيْءَ إِذَا بَحَثَ عَنْهُ وَاسْتَنَارَهُ ma‘nāsınadır; yukālu: Ve نَجَشَهُ إِذَا جَمَعَهُ Ve istirahat ma‘nāsına müsta‘meldir; yukālu: Ve نَجَشَ الشَّيْءَ إِذَا اسْتَحْرَجَهُ ma‘nāsınadır; yukālu: Ve نَجَشَ النَّارَ إِذَا أَوْقَدَهَا Ve sür‘at eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: مَرَّ فَلَانَ يَنْجُشُ أَيْ يُسْرِعُ

النَّجَاشَةُ [en-nicāšet] [كِتَابَةٌ] [kitābet] vezninde) Bu dahi sür‘at eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: نَجَشَ نَجَشًا وَنَجَاشَةً إِذَا أَسْرَعَ

النَّجَاشِيُّ [en-Necāşiy - en-Nicāşiy - en-Necāşī] (nūn’un fethi ve kesri, ‘alā-kavlin kesri efsaftır ve āhirinde yā’nın teşdidī ve tahfīfle ‘alā-kavlin tahfīfi efsaftır) Melik-i Hābeşe olan Aşhame’nin lakabıdır. Şārih der ki mutlakan Hābeşe mülükunun ‘alem-i hāsslarıdır, kayser-i Rūm gibi. Ve Aşhame, zamān-ı sa‘ādette olan melikin ismidir ki muhācīrīn evvel ona hicret eylediler. Ve Aşhame, Nebat lügatinde ‘atiyye ma‘nāsınadır. İntehā. Ve

نَجَاشِيٌّ [Necāşiy] [حَارِثِيٌّ] [hārişiy] vezninde) Rāciz-i ma‘rūftur. Ve

نَجَاشِيٌّ [necāşiy] Şol kimseye denir ki avları ürkütüp sayyād semtine sevk eder ola.

النَّاجِشُ [en-nāciš] ve

الْمِنْجَاشُ [el-mincāš] (mīm’in kesriyle) Bunlar da avları ürkütüp sayyād semtine sevk eden kimseye denir ki mahsūs olurlar; yukālu: هُوَ نَجَاشِيٌّ وَنَاجِشٌ وَمِنْجَاشٌ أَيْ يُبِيرُ الصَّيْدَ لِيَمُرَّ عَلَى الصَّائِدِ

الْمُنْجَشَانِيَّةُ [el-Menceşāniyyet] (mīm'in fethiyle) Bir su ismidir; Başra kurbünde Menceşān yāhūd Menceş nām kimseye mensübdür, niteki «م،ح،ش» māddesinde zikr olundu.

ذُو مَنْجِسَانَ [Zū Mencişān] İbn Kille'dir ki ma'rūf kimsedir.

الْمِنْجِشُ [el-minceş] [minber] vezninde) Şol bed-zebān kimseye denir ki dā'imā nāsın ʿuyüb ve mesāvīsini keşf ve izhār edip ʿırz ve nāmūslarına harf-endāz ola; yukālu: رَجُلٌ مِنْجَشٌ أَيْ وَقَّاعٌ فِي النَّاسِ كَشَّافٌ عَنْ غُيُوبِهِمْ Ve tasma tarzında şol tirşeye ve kayışa denir ki iki sahtiyānın aralığına sokup üzerinden dikerler.

النِّجَاشُ [en-nicāş] (nūn'un kesriyle) Bu dahi zikr olunan tirşeye denir.

أَنْجِشَةُ [Enceşet] (hemzenin ve cīm'in fethiyle) Çākerān-ı Hazret-i Risālet-penāhīdendir, nagamātla deve sürer idi.

النَّجِيشُ [en-neciş] [emīr] vezninde) ve **النَّجَاشُ** [en-neccāş] [şeddād] vezninde) Avcıya denir, sā'id ma'nāsına.

التَّنَاجِشُ [et-tenācus] [tefā'ul] vezninde) Bey ve mehr-i nikāh mislli mu'āmelātta tezāyüd eylemek ma'nāsınadır ki **نَجِشٌ** [neciş]-i mezkūrdan tefā'uldür; hadīs-i şerifle nehy olunmuştur; yukālu: تَنَاجِشُوا فِي النَّبِيعِ وَغَيْرِهِ إِذَا تَرَائِدُوا

[ن ح ش]

النِّهَاشَةُ [en-nihāšet] (hā-yı mühemele ile **كِتَابَةٌ** [kitābet] vezninde) Yanık ekmeğe denir; yukālu: حُبْرٌ مُحْتَرِقٌ ma'nāsına.

[ن خ ر ش]

النَّحْوَرِشُ [en-naḥveriş] (hā-yı mu'ceme ile **جَحْمَرِشٌ** [caḥmeriş] vezninde) Nāsa sal-

dırıp kavramağa başlamış köpek eniğine denir, ʿalā-kavlin pek yırtıcı ve habīs ve mukātil köpeğe denir; yukālu: جَزْوٌ نَحْوَرِشٌ إِذَا كَانَ قَدْ تَحَرَّكَ وَخَدَشَ أَوْ هُوَ الْحَبِيثُ الْمُفَاتِلُ

[ن خ ش]

النَّحْشُ [en-naḥş] (nūn'un fethi ve hā'nın sükūnuyla) Kındırmak ma'nāsınadır; yukālu: نَحَشَ فُلَانًا لَهُ نَحْشًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا حَتَّهُ Ve davarı pek sürmek ma'nāsınadır; yukālu: نَحَشَ الدَّابَّةَ إِذَا سَاقَهَا شَدِيدًا Ve tahrīk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَحَشَهُ إِذَا حَرَّكَهُ Ve rencīde eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَحَشَ الْعُودَ إِذَا قَسَرَهُ Ve bir nesnenin nuhbe ve nukāvesini ahz eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَحَشَ الشَّيْءَ إِذَا أَخَذَ نِقَاوَتَهُ Ve tırmalamak ma'nāsınadır; yukālu: نَحَشَهُ إِذَا خَدَشَهُ Ve

نَحْشٌ [naḥş] Bir bölük mālā denir; tekūlu: Ve arıklayıp mehzūl olmak ma'nāsınadır; yukālu: الرَّجُلُ نَحْشًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ وَنَحَشَ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ فَهُوَ مَنُحْشٍ وَهِيَ مَنُحْشَةٌ إِذَا هَرَلَتْ

النَّحْشُ [en-neḥaş] (fethateynle) Bir nesnenin aşağı tarafı eskiyip çürümek ma'nāsınadır; yukālu: نَحَشَ الشَّيْءَ نَحْشًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا بَلِيَ أَسْفَلُهُ

النَّتْنَحْشُ [et-tenaḥḥuş] [tefa'ul] vezninde) Bir nesneye doğru deprenmek ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ يَنْتَحِشُ إِلَى كَذَا أَيْ يَتَحَرَّكُ إِلَيْهِ

[ن د ش]

النَّدْشُ [en-nedş] (nūn'un fethi ve dāl'in sükūnuyla ve fethateynle) Bir nesneyi sorup araştırmak ma'nāsınadır; yukālu: نَدَشَ عَنِ الشَّيْءِ نَدْشًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا بَحَثَ عَنْهُ Ve pamuk atmak ma'nāsınadır; yukālu: نَدَشَ

الْقَطْنَ إِذَا نَدَفَهُ

[ن ر ش]

النَّرْشُ [en-ners̄] [فَرَشَ [fers̄] vezninde) Bir nesneye el sunup almak ma'nāsınadır; yukālu: نَرَشَ الشَّيْءَ نَرَشًا إِذَا تَنَاوَلَهُ بِالْيَدِ Ve bu İbn Dureyd naklidir, lākin benim 'indimde bu tashiftir, ya'nī نَوْشُ [nev̄ş] musahhafıdır, zīrā kelām-ı 'Arabda mā-kabli nūn olarak rā'yı müştemil kelime yoktur.

[ن ش ش]

النَّشُّ [en-neşş] (nūn'un fethi ve şīn'in teşdidıyla) Davarı rıfk ve sühütle sürmek ma'nāsınadır; yukālu: نَشَّ البَجِيرَ نَشًّا مِنَ البَابِ نَشًّا Ve karıştırmak ma'nāsınadır; yukālu: نَشَّ الشَّيْءَ إِذَا خَلَطَهُ Ve

نَشَّ [neşş] Yarım ūkiyyeye denir ki yirmi dirhem mikdārından 'ibārettir, zīrā 'inde'l-'Arab ūkiyye kırk dirhemdir; yukālu: مَا عِنْدَهُ إِلَّا نَشٌّ مِنْهُ أَي نَضْفُ أَوْقِيَّةٍ عَشْرُونَ دِرْهَمًا

النَّمْشُوشُ [el-menşūş] Tible müretteb olan sürünecek yağa denir; halt ma'nāsından me'hūzdur; yukālu: ذَهْنٌ مَمْشُوشٌ أَي مُرْتَبِّبٌ بِالطَّيْبِ

النَّشِيشُ [en-neşīş] [هَزَيْزَ [hezīz] vezninde) Havuzun ve gölün suyu çekilip kurumağa başlamak ma'nāsınadır; yukālu: نَشَّ العُدَيْرُ نَشًّا مِنَ النَّبَابِ الثَّانِي إِذَا أَخَذَ مَائَهُ فِي النَّضُوبِ Ve su ve sār'ir nesne kaynarken seslenmek ma'nāsınadır; yukālu: نَشَّ المَاءَ وَغَيْرُهُ إِذَا صَاتَ عِنْدَ العَلْيَانِ

النَّشَاشَةُ [en-neşşāšet] [حَسَّاسَةٌ [hassāset] vezninde) Şol çorak yere denir ki aslā içinin nem-nāk olan toprağı kurumayıp ve çayırı bitmez ola; yukālu: سَبَّحَةَ نَشَاشَةً إِذَا كَانَتْ لَا يَجِفُّ ثَرَاهَا وَلَا يَبْتُثُّ مَرْعَاهَا

النَّشَّاشُ [en-Neşşāş] [كَتَّانٌ [kettān] vezninde) Benū Numeyr yurdunda bir vādī is-

midir ki şūr otları firāvān olur ve onda Benī 'Āmir ile ehl-i Yemāme beyninde bir vak'a hādīs olmuştur.

النَّشْنَاشُ [en-neşnāş] [سَرْسَارٌ [serşār] vezninde) ve

النَّشْنَاشِي [en-neşneşīyy] [بَرْبَرِيٌّ [berberīyy] vezninde) Her işte cüst ve çire-dest ve tiz-kār olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ نَشْنَاشٌ وَنَشْنَاشِي الذَّرَاعِ أَي خَفِيفٌ فِي عَمَلِهِ وَمِرَاسِهِ

أَبُو النَّشْنَاشِ [Ebu'n-Neşnāş] Bir şā'irdir.

النَّشِيشَةُ [en-neşīšet] [سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) ve

النَّشْنَاشَةُ [en-neşnāšet] (nūn'un fethiyle) Aslā nebāt bitirmez olan çorak yere denir; yukālu: أَرْضٌ نَشِيشَةٌ وَنَشْنَاشَةٌ أَي وَلِحَةٍ لَا تُنْبِتُ

النَّشَنِيشَةُ [en-nişnišet] (nūn'ların kesriyle) Tabī'at ve 'ādet ma'nāsınadır; niteki ŞİNŞİNَةٌ [şinşinet] dahi bu ma'nāyadır; yukālu: وَرَمْنَةٌ قَوْلٌ عَمَرَ لِابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمْ حِينَ سَأَلَهُ فِي شَيْءٍ شَاوَرَهُ فِيهِ فَأَعَجَبَهُ كَلَامُهُ «نَشَنِيشَةٌ مِنْ أَحْسَنَ» أَي شِئْنَةٌ Hazret-i 'Abbās'ı şehāmet ve celādette dağa ve İbn 'Abbās'ı metānette o dağın hacerine yāhūd İbn 'Abbās'ı cebele ve kelāmını kuvvet ve metānette hacere teşbīh eylediler.

النَّشْنَشَةُ [en-neşnešet] [زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Deriyi tiz tiz soymak ma'nāsınadır; yukālu: نَشْنَشَ الجِلْدَ إِذَا سَلَخَهُ فِي سُرْعَةٍ Ve tencere kaynarken fıkır fıkır seslenmek ma'nāsınadır; yukālu: نَشْنَشَتِ القُدْرُ إِذَا صَوَّتَتْ عِنْدَ العَلْيَانِ Ve bir nesneyi şiddetle tahrik ve def' eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَشْنَشَ الشَّيْءَ إِذَا دَفَعَهُ وَحَرَكَهُ شَدِيدًا Ve uzun uzadı sürüp kovmak ma'nāsınadır; yukālu: نَشْنَشَ إِذَا سَافَهُ وَطَرَدَهُ Ve cimā' eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَشْنَشَ الجَارِيَةَ إِذَا جَامَعَهَا Ve serāvīli çözmek ma'nāsınadır;

yukālu: نُشِنَش سَرَاوِيلَهُ إِذَا خَلَّهٗ Ve esvābı soyup çıkarmak ma'nāsınadır; yukālu: نُشِنَش نُشِنَش تُوْبُهُ إِذَا خَلَعَهُ Ve kapta olan nesneyi boşaltıp silmek ma'nāsınadır; yukālu: نُشِنَش الْوَعَاءُ إِذَا نَفَضَ مَا فِيهِ ken burnuyla āhestece bazı tüylerini ve yeleklerini yolup uçurmak ma'nāsınadır; yukālu: نُشِنَش الطَّائِرِ رِيْشَهُ بِمَنْقَارِهِ إِذَا أَهْوَى لَهُ نُشِنَش إِهْوَاءً خَفِيْفًا فَتَفَّتْ مِنْهُ وَطَظِرَهُ Ve tiz tiz sür'atle nesne yemek ma'nāsınadır; yukālu: نُشِنَش اللَّحْمِ إِذَا أَكَلَهُ بِعَجَلَةٍ وَسُرْعَةٍ نُشِنَش الدِّرْعِ Ve İbn 'Abbād'ın Muḥīṭ nām kitabında إِتَشَّتِ الشَّجَرَةُ إِذَا طَالَتْ kavli ya'nī iftī'āl bābindan olarak اِنْتِشَاشُ lafzını ağaç uzamasıyla tefsiri musahhaftır, savāb olan اِنْتِشَتْ olmaktadır ki أَكْرَمَتْ veznindedir, ya'nī if'āl bābindan olmaktadır, niteki «ن،ت،ش» māddesinde zikr olundu.

[ن ط ش]

النَّطْشُ [en-naṭş] (nūn'un fethi ve tā'nın sükunuyla) Bünye ve hilkatin kavī ve şedīd olmasına denir; ve minhu yukālu: Ve رَجُلٌ نَطِيشٌ أَيْ سَدِيدُ الْجِبَلَةِ وَمُؤَسَّسُ الْخَلْقَةِ

نَطِيشٌ [neṭiş] Hareket ma'nāsınadır; yukālu: مَا بِهِ نَطِيشٌ أَيْ حَرَكَةٌ

النَّطْشَانُ [en-naṭşān] عَطْشَانُ [aṭşān] lafzına müzāveceten zikr olunur; yukālu: نَطْشَانُ

[ن ع ش]

النَّعْشُ [en-na'ş] (ra'ş) [ra'ş] vezninde) yukarı kaldırmak ma'nāsınadır; yukālu: Ve فَكْرًا نَعْشَهُ اللهُ نَعْشًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا رَفَعَهُ نَعْشَ فَلَانًا Ve meyyiti zikr-i bi'l-hayr ile yād eylemek ma'nāsına müsta'meldir;

yukālu: نَعَشَ الْمَيْتَ إِذَا ذَكَرَهُ ذِكْرًا حَسَنًا Ve bir nesneye bakmak için gözünü yukarı kaldırmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: نَعَشَ طَرَفَهُ إِذَا رَفَعَهُ يَعْني لِيُنْظُرَ Ve bekā ve devām ma'nāsınadır; yukālu: مَا لَهُ نَعْشٌ أَيْ بَقَاءٌ Ve

نَعْشٌ [na'ş] Mihaffe tarzında bir nesneye denir ki hılāl-i rāhta selātīn ve ümerā hasta olunca ona vaz ve irkāb ederler, taht-ı revān dediğimiz olacaktır. Ve içinde meyyit götördükleri tābūta denir. Şārihin beyānına göre içinde meyyit bulunmağa mahsüstür ve illā سَرِيْرٌ [serīr] denir. Ve

نَعْشٌ [na'ş] Bir nev tuzaga denir ki bir ağacın ucuna bir mikdār paçavrayı bazı san'atla geçirip onunla devekuşu yavrularını sayd ederler.

الْإِنْعَاشُ [el-in'aş] (hemzenin kesriyle) Bu dahi yukarı kaldırmak ma'nāsınadır; yukālu: أَنْعَشَهُ اللهُ أَيْ رَفَعَهُ

النَّتْعِيشُ [et-ten'iş] Bu dahi yukarı kaldırmak ma'nāsınadır; yukālu: نَعَّشَهُ اللهُ بِمَعْنَى نَعَّشَهُ Ve ayağı sürçüp yıkılan kimseye أَنْعَشَكَ اللهُ diye du'ā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَعَّشَهُ تَنْعِيشًا إِذَا قَالَ لَهُ أَنْعَشَكَ اللهُ يَعْني مِنْ عَثْرَتِكَ

بَنَاتُ نَعِشٍ [Benātu Na'ş] Felekte iki sürette biri Benātu Na'şu'l-Kubrā'dır ki kutb-ı şimalī semtinde Düb-i Ekber süretinde merküz yedi kevkebden 'ibārettir, Türkīde Yediger ta'bīr olunur. Dördüne Na'ş derler, murabba'u-ş-şekl olduğu için ve üçüne Benāt itlāk ederler. Ve birisi Benātu Na'şu'ş-Şuğrā'dır ki Düb-i Aşgar süretinde kezālik yedi kevkebdir. Bunların müfredinde اِبْنُ نَعِشٍ [İbnu Na'ş] denir. Onun için bazı eş'arda بَنُو نَعِشٍ [Benū Na'ş] 'unvānıyla vārid olmuştur. Ve bunda نَعِشٌ [na'ş] kelimesi nekre olarak munsarıf

olur, ma'rife olduğu hâlde olmaz. Şārih der ki Sıbeveyhi ile Ferrā' bunun ma'rife ve te'nīs illetleriyle 'adem-i insirāfına zāhib oldular.

الْإِنْتِعَاشُ [el-inti'āş] (إِفْتِعَالٌ [ifti'al] vezninde) Ayağı sürçüp yıkılan kimse doğrulup kalkmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِنْتَعَشَ الْعَاثِرُ** إِذَا انْتَهَضَ مِنْ عَثْرَتِهِ

[ن غ ش]

النَّعْشُ [en-nağş] (غَايِنُ-يِ mu'ceme ile نَعَشٌ [na'ş] vezninde) ve

النَّعْشَانُ [en-neğāşān] (feteħātla) İztirāb-güne beri öte hareket eylemek ya'nī çalkanmak ma'nāsınadır; yukālu: **نَعَشَ الشَّيْءُ** نَعْشًا وَنَعْشَانًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا تَحَرَّكَ شِبْهَ الْإِضْطِرَابِ Ve bir nesne yerinde olduğu hâlde beri öte kıvıldanıp deprenmek ma'nāsınadır, küçük çocuğun bingıldayığı gibi; yukālu: **نَعَشَ الشَّيْءُ** إِذَا تَحَرَّكَ فِي مَكَانِهِ هُوَ يَنْعَشُ إِلَيْهِ أَيِ يَمِيلُ

الْإِنْتِعَاشُ [el-intigāş] (إِفْتِعَالٌ [ifti'al] vezninde) ve

التَّنَعُّشُ [et-tenağğuş] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Bunlar da نَعَشٌ [nağş] ma'nāsınadır; yukālu: **إِنْتَعَشَ الشَّيْءُ** وَتَنَعَّشَ بِمَعْنَى نَعَشَ Ve

تَنَعَّشٌ [tenağğuş] Mutlakan kuş ve böcek makülesi yerinde oynayıp kıvıldanmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَنَعَّشَ الطَّائِرُ** أَوْ الْهَائِمَةُ إِذَا تَحَرَّكَ فِي مَكَانِهِ

النُّعَاشِي [en-nuğāşiy] ve

النُّعَاشُ [en-nuğāş] (nūn'ların zammıyla) Be-gāyet bodur adama denir ki cüce ta'bīr ettikleridir, Fāriside zād-hāst denir; yukālu: **رَجُلٌ نُعَاشِيٌّ وَنُعَاشٌ** أَيِ قَصِيرٌ جِدًّا أَقْصَرُ مَا يَكُونُ مِنَ الرِّجَالِ

النُّعَاشَةُ [en-nuğāšet] (تُمَامَةٌ [sumāmet] vezninde) Bir kuş adıdır.

[ن ف ش]

النَّفْشُ [en-nefş] (nūn'un fethi ve fā'nın sükūnuyla) Pamuk ve yün makülesi nesneyi parmaklar ile birbirinden ayırıp ditmek ma'nāsınadır; yukālu: **نَفَشَ الْقَطْنَ وَالصُّوفَ** نَفْشًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا شَعْتَهُ بِالْأَصَابِعِ حَتَّى يَنْتَشِرَ Ve mevāşī gece vakti çobansız kendi başlarına otlamak ma'nāsınadır; yukālu: **نَفَسَتِ الْعَنَمُ** أَوْ الْإِبِلُ وَنَفَسَتْ نَفْشًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ وَالرَّابِعِ إِذَا رَعَتْ لَيْلًا بِلَا رَاعٍ

التَّنْفِيسُ [et-tenfiş] (تَفْعِيلٌ [tef'il] vezninde) Bu dahi نَفْشٌ [nefş] ma'nāsınadır; yukālu: **نَفَسَ الْقَطْنَ** بِمَعْنَى نَفَسَهُ

الْإِنْفَاشُ [el-infāş] (hemzenin kesriyle) Mevāşiyi gece vakti otlağa müseyyeb salıvermek ma'nāsınadır; yukālu: **انْفَاشَ الرَّاعِي** الْعَنَمَ أَوْ الْإِبِلَ إِذَا أَرْسَلَهَا لَيْلًا تَرْعَى وَتَرْكَهَا

النَّفْشُ [en-nefeş] (fethateynle) ve

النُّفَّاشُ [en-nuffāş] (رُمَّانٌ [rummān] vezninde) ve

النُّوَافِيشُ [en-nevāfiş] Gece otlakta çobansız mesib terk olunmuş mevāşīye denir; yukālu: **إِبِلٌ نَفَسَتْ وَنَفَّاشٌ وَنَوَافِيشُ** إِذَا تَرَكْتَ لَيْلًا بِلَا رَاعٍ Ve

نَفْشٌ [nefeş] (fethateynle) Yüne denir, صُوفٌ [şūf] ma'nāsına. Ve ucuzluğa ve bolluğa denir; yukālu: **بَلَدٌ ذُو نَفْشٍ** أَيِ خِصْبٍ

النُّفُوشُ [en-nufūş] (قُعُودٌ [ku'ūd] vezninde) Ucuzluğa ve bolluğa erişmek ma'nāsınadır; tekūlu: **نَفَشْنَا نُفُوشًا** مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ أَيِ أَحْصَيْنَا Ve bir nesneden hoşlanmakla ekl için ona ikbāl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **نَفَشَ عَلَى الشَّيْءِ** إِذَا أَقْبَلَ عَلَيْهِ بِأَكْلِهِ

النَّفْيِيشُ [en-nefiş] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bir zarf içre dağınık metā' ve esbāba denir; yukālu: **فِي الْوِعَاءِ نَفْيِيشٌ** أَيِ مَتَاعٌ مُتَمَرِّقٌ

الْمُنْتَفِيشُ [el-muntefiş] (إِنْتِفَاشٌ [intifaş]tan

ism-i fā'il olarak) ve

الْمُنْتَفِشُ [el-muteneffiş] (تَنْفِشُ [teneffuş] ten ism-i fā'il olarak) İçi gevşek ve mülâyim olan kabarmış yumru nesneye denir, pamuk ve yün ile dolu çuval gibi.

الْمُنْتَفِشَةُ [el-muntefişet] (إِنْتِفَاشٌ [intifaş] tan ism-i fā'il olarak) Saçı dağınık hatuna itlāk olunur; yukālu: أَمَةٌ مُنْتَفِشَةُ الشَّعْرِ أَيُّ شَعْنَاءُ Ve sol burun ucuna vasf olur ki zencî burnu gibi kanatlı olup yüze doğru yayvan ola; yukālu: أَرْبَبَةٌ مُنْتَفِشَةٌ أَيُّ مُنْبَسِطَةٌ عَلَى الْوَجْهِ

الْتَنْفِشُ [et-teneffuş] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Kedi kısmı tüylerini kabartıp kaldırmak ma'nāsınadır ki bir nesneden korkup yāhūd birbiriyle dövüştükleri vakte olur; yukālu: تَنْفَشَتِ الْهَرَّةُ إِذَا اُزْبَارَتْ Ve kuş kısmı bir nesneden korkup yāhūd titrer gibi yeleklerini ürpertip silmek ma'nāsınadır; yukālu: تَنْفَشُ الطَّائِرُ إِذَا نَفَضَ رِيشَهُ كَأَنَّهُ يَخَافُ أَوْ يُزَعَدُ

[ن ق ش]

النَّقْشُ [en-naqş] (nūn'un fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Bir nesneyi iki yāhūd birkaç renkler ile alaca eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَقَشَ الشَّيْءَ نَقْشًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا نَقَشَ الشَّيْءَ إِذَا كَانَتْ يُنْقَشُ مِنْهَا الْعُظَامُ أَيُّ يُسْتَخْرَجُ نَقْشَ الْجَارِيَةِ إِذَا جَامَعَهَا Ve hurmā salkımı nuzc bulup rutab olmak için dikenlik ile darb eylemek ma'nāsınadır ki tiz yumuşayıp rutab olsun diye dikenlikler ile dürtüştürüp darb ederler; yukālu: نَقَشَ الْعِدْقُ إِذَا ضَرَبَهُ بِشَوْكِهِ حَتَّى يُرْطَبَ Ve bedene batmış dikenli çıkarmak ma'nāsınadır; yukālu: نَقَشَ الشَّوْكَةَ مِّنْ رِّجْلِهَا إِذَا اسْتَخْرَجَهَا Ve bir nesneyi gereği gibi ayān olmak için ötesini araştırmak ma'nāsına müsta'meldir; istihrāc-ı şevk ma'nāsından me'hūzdur; yukālu: نَقَشَ عَنِ الشَّيْءِ إِذَا اسْتَنْقَضَى

كَشَفَهُ Ve

نَقَشَ [naqş] [şu'rūr] dan asgar olan zamka denir. Ve suya ıslanmış hurmāya denir. Ve koyun ve keçi yatağını diken ve taş makūlesi nesnelere pāk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَقَشَ مَرِيضَ الْعَنْمِ إِذَا نَقَّاهُ مِّنَ الشَّوْكِ وَنَحْوِهِ

الْمِنْقَاشُ [el-minqāş] (مِحْرَابٌ [mihrāb] vezninde) ve

الْمِنْقَاشُ [el-minqāş] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Cinbistraya denir ki bedene batmış diken çıkarılır.

الْتَنْقِيشُ [et-tenqīş] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) **نَقَشَ** [naqş] ile ma'nā-yı evvelde mürādiftir; yukālu: نَقَشَ الشَّيْءَ إِذَا لَوْنَهُ بِلَوْنَيْنِ أَوْ أَلْوَانٍ

النَّقِيشُ [en-neqīş] (نَفِيشٌ [nefiş] vezninde) ve mürādiftir ki içinde müteferrik metā ve esbāb olan çuval makūlesi kaba denir. Ve misl ve nazir ma'nāsınadır; yukālu: مَا لَهُ نَقِيشٌ أَيُّ مِثْلٌ

النَّقِيشَةُ [en-nikāşet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Nakkāşlık hırfetine denir.

الْمَنْقُوشَةُ [el-menqūšet] Şol baş yarığına denir ki ondan cinbistra ile kemikleri istihrāc oluna; yukālu: شَجَّةٌ مَنْقُوشَةٌ إِذَا كَانَتْ يُنْقَشُ مِنْهَا الْعُظَامُ أَيُّ يُسْتَخْرَجُ

الْإِنْقَاشُ [el-inqāş] (hemzenin kesriyle) Bir kimse borçlusuna istiksā eylemek ya'nī borcunu verecek nesnesi var mıdır diye gereği gibi sorup tedkik eylemekten ibārettir; yukālu: أَنْقَشَ الرَّجُلُ عَلَى عَرِيْمِهِ إِذَا أَنْقَشَ الرَّجُلُ إِذَا اسْتَنْقَضَى عَلَيْهِ Ve her bār suya ıslanmış hurmā yemek ma'nāsınadır; yukālu: أَنْقَشَ الرَّجُلُ إِذَا أَدَامَ عَلَيَّ كَأَنَّهُ يَأْكُلُ النَّقْشَ أَنْقَشَ الرَّجُلُ إِذَا دَامَ عَلَى الْجَمَاعِ

الْمُنْقَاشَةُ [el-munqāşet] (مُحَدِّثَةٌ [muḥaddišet])

vezninde) Şol baş yarığına denir ki cin-bistra ile kemikleri üzerinden kuşurları nakl ve ihrac olunur ola; yukālu: **سَجَّةٌ مُنْتَقِشَةٌ** أَي مُنْقَلَةٌ

الْإِنْتِقَاشُ [el-intikāş] [ifti'āl] vezninde) Ayaktan diken çıkarmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِنْتَقَشَ الرَّجُلُ إِذَا أُخْرِجَ الشُّوكُ مِنْ رِجْلِهِ** Ve hakkāka mühr kazdırmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِنْتَقَشَ الرَّجُلُ إِذَا أَمَرَ التَّقَاشُ بِنَقْشِ فَصِهِ** Ve deve kısmı bakanağına diken ve taş makülesi girmekle çıkarmak için tabanını yere vurmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِنْتَقَشَ** **الْبُعَيْرُ إِذَا ضَرَبَ بِحُفِّهِ الْأَرْضَ لِشَيْءٍ يَدْخُلُ فِيهِ** ve minhu kavluhum: **لَطْمَةٌ لَطْمَةٌ الْمُتَقَشِّشِ** Ve bir nesneyi taşra çekip çıkarmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِنْتَقَشَ الشَّيْءُ إِذَا اسْتَحْرَجَهُ** Ve bir nesneyi sā'irleri beyninden üründüleyip ihtiyār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **إِنْتَقَشَ الشَّيْءُ** **إِذَا اخْتَارَهُ**

الْمُنَاقَشَةُ [el-munākaşet] [mufā'alet] vezninde) Bir kimsenin muhāsebesinde gereği gibi tedkik ve istiksā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **نَاقَشَهُ فِي الْحِسَابِ إِذَا اسْتَنْصَاهُ** Kāle's-şārih ve minhu'l-hadīsu: «**مَنْ نُوَقِشَ الْحِسَابَ غَدِبَ**»

[ن ك ش]

النَّكْشُ [en-nekş] (nūn'un fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Kuyunun içinde olan suyu ve çamuru bütün çekip çıkarmak ma'nāsınadır; yukālu: **نَكَشَ الرَّجُلُ الرَّكِيَّةَ نَكْشًا مَنِ** **الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا أُخْرِجَ مَا فِيهَا مِنَ الْحَمَاءِ وَالطِّينِ** Ve minhu kavlu reculin fi 'Alī radiyallāhu 'anhu: **يَا نَحْرُ لَا يُنْكَشُ أَيُّ لَا يُنْزَفُ وَلَا يُعْيَضُ** "İmām 'Alī bir deryādır ki ne suyu çekilmekle tükenir ve ne gavr ve yübüset tareyān eder." Ve

نَكَشَ [nekş] Bir nesneyi tüketmek ma'nāsınadır; yukālu: **نَكَشَ الشَّيْءُ إِذَا أَفْنَاهُ**

Ve minhu: **لَا تُنْكَشُ لَمَعَةٌ** Ya'nī "O bir güne firāvān çayırılık kıt'asıdır ki otlamakla ve biçilmekle tükenmez." Ve bir işten fārig olmak ma'nāsınadır; yukālu: **نَكَشَ مِنْهُ إِذَا فَرِغَ**

الْمِنْكَشُ [el-minkeş] [minber] vezninde) Umūr ve mesālihte müdekkik ve dūr-endiş ve mezāyā-şinās adama denir; yukālu: **رَجُلٌ مِّنْكَشٌ أَيُّ نَقَّابٌ فِي الْأُمُورِ**

الْإِنْتِكَاشُ [el-intikāş] [ifti'āl] vezninde) Bu dahi kuyunun içinde olan su ve balçık makülesini bi'l-cümle çekip çıkarmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِنْتَكَشَ الرَّكِيَّةَ بِمَعْنَى نَكَشَهَا**

[ن م ش]

النَّمْشُ [en-nemeş] (fethateynle) Siyāh ve beyāz beneklere denir ki bir nesnenin asl rengine muhālif olur. 'Alā-kavlin beşerede alacalığa denir ki asl rengine muhālif olur. Etubbānın **نَمَشَ** [nemeş] ta'bīr ettikleri 'arıza bu ma'nā itibāriyladır. Ve o yüze 'arız olur, mercimek gibi siyāh noktalardır ki demin veyā safrānın ihtirākından hādīs olur. Ekserī yiğitlerde ve hatunlarda tahaddūs eder ki çığıt ta'bīr olunur; husūsan yaz günlerinde çok olur. Ve pul pul beyāz ve sevād noktaları olan ata ki bakla kırıt ta'bīr olunur, **أَنَمَشُ** [enmeş] dedikleri bu cihettendir. Ve **نَمَشَ** [nemeş] bu ma'nāda masdar olur; yukālu: **نَمَشَ الرَّجُلُ نَمَشًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَارَ فِيهِ نَمَشٌ أَيُّ نَقَطَ بِيضٌ وَسُودٌ أَوْ بَقَعَ تَقَعٌ فِي الْجِلْدِ تَخَالَفَ لَوْنَهُ** Ve

نَمَشَ [nemeş] Alaca makülesinin hutūt-ı münakkaşalarına denir.

النَّمِيشُ [en-nemiş] [ketif] vezninde) Şol deveye denir ki tabanında mahsūs dāğ ve nişānesi olmakla onun nakşıyla izi mütebeyyen olur; yukālu: **بَعِيرٌ نَمِيشٌ إِذَا كَانَ فِي حُفِّهِ أَثَرٌ يَبِينُ فِي الْأَرْضِ مِنْ غَيْرِ أَثَرَةٍ** Ve namlusu

yol yol cevherli olan kılıca denir; yukālu: سَيْفٌ نَمَشٌ إِذَا كَانَ فِيهِ شَطَبٌ

النَّمَشُ [en-nemş] (nūn'un fethi ve mīm'in sükūnuyla) Koğuculuk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَمَشَ الرَّجُلُ نَفْسًا مِنْ بَابِ الْأَوَّلِ إِذَا نَمَّ Ve fısıldamak ma'nāsınadır; yukālu: نَمَشَ فِي أَدْنِيهِ إِذَا سَارَ Ve yerden bir nesneyi abes ve beyhūde sūretini irā'et ederek kaldırmak ma'nāsınadır ki kaldırdığımı āhere bildirmemek cihetiyle olacaktır; yukālu: نَمَشَ مِنَ الْأَرْضِ إِذَا تَلَقَّطَ كَالْعَابِثِ Ve yalan söylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَمَشَ الرَّجُلُ إِذَا كَذَبَ Ve çekirge yerde olan ekin ve otluk makūlesini ekl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَمَشَ الْجَزَادُ الْأَرْضَ إِذَا أَكَلَ مَا عَلَيْهَا

الْإِنْمَاشُ [el-inmāş] (hemzenin kesriyle) Bu dahi koğuculuk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَنْمَشَ الرَّجُلُ إِذَا أَتَى بِالنَّمِيمَةِ

التَّنْمِيشُ [et-tenmīş] (tef'īl) vezninde) Kulağa nesne fısıldamak ma'nāsınadır; yukālu: نَمَشَ فِي أَدْنِيهِ إِذَا أَسَرَ

نَامِشٌ [Nāmīş] [şāhib] vezninde) Beyhağ kazāsında bir karye adıdır.

[ن و ش]

النَّوْشُ [en-nevş] (nūn'un fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Bir nesneye el sunup almak ma'nāsınadır; yukālu: نَاشَ الشَّيْءَ يَنْوِشُهُ نَوْشًا Ve taleb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا تَنَاوَلَهُ Ve yürütmek ma'nāsınadır; yukālu: نَاشَهُ إِذَا طَلَبَهُ Ve sür'atle deprenip kalkmak ma'nāsınadır; yukālu: نَاشَ الْجَبْعِيُّ إِذَا أَسْرَعَ فِي النَّهْوِضِ

النَّوْشُ [en-ne'ūş] [şabūr] vezninde) Kavî ve tūvānā adama denir; yukālu: رَجُلٌ نَوْشٌ أَيُّ قَوِيٌّ

التَّنَاوِشُ [et-tenāvūş] (tefā'ul) vez-

ninde) Bir nesneye el sunup almak ma'nāsınadır; yukālu: تَنَاوَشَهُ إِذَا تَنَاوَلَهُ Ve rüicū eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَنَاوَشَ الرَّجُلُ إِذَا رَجَعَ

الْإِنْتِيَاشُ [el-intiyāş] [ifti'āl] vezninde) Bu dahi tenāvül ma'nāsınadır; yukālu: إِتْنَاشَهُ إِذَا تَنَاوَلَهُ Ve ihrāc eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِتْنَاشَ الشَّيْءَ إِذَا أَخْرَجَهُ

الْمُنَاوِشَةُ [el-munāveşet] [mufā'alet] vezninde) Cenkte iki asker birbirine girip dest ü giribān olmak ma'nāsınadır; yukālu: نَاوِشُوهُمْ بِالْقِتَالِ إِذَا نَاوَلُوهُمْ

التَّنَوُّشُ [et-tenevvuş] [tefa'ul] vezninde) Yağlığa el silmek ma'nāsınadır; yukālu: تَنَوَّشَ يَدَهُ بِالْمِنْدِيلِ إِذَا مَسَّهَا مِنَ الْعَمْرِ

[ن ه ر ش]

نَهْرِشٌ [Nihriş] [zibric] vezninde) Zeyd b. Đubāş nām kimsenin ceddî ismidir ki RİKĀ' [Riķā'] itlāk olunan üç kimsenin birisidir, māddesinde mersūmdur.

[ن ه ش]

النَّهْشُ [en-nehş] (nūn'un fethi ve hā'nın sükūnuyla) Bir nesneyi ön dişlerin ucuyla ısırır gibi tutmak ma'nāsınadır; yukālu: نَهَشَهُ إِذَا نَهَسَهُ Ve yılan ve akreb sokmak ma'nāsınadır; yukālu: نَهَشْتُهُ الْحَيَّةُ أَوْ الْعَقْرَبُ إِذَا لَسَعْتُهُ Ve ısırarak azı dişleri ile kavrayıp tutmak ma'nāsınadır; yukālu: أَوْ أَخَذَهُ بِأَضْرَاسِهِ وَبِالْبَيْسِنِ مَعْنَاهُ أَخَذَهُ بِأَطْرَافِ الْأَسْنَانِ Ke-mā zukire. Ve zamān bir adamı mihnete uğratmak ma'nāsına müsta'emeldir; yukālu: نَهَشْتُ عَضْدَاهُ عَلَى بِنَاءٍ Ve pazılar incerek olmak ma'nāsınadır; yukālu: نَهَشَ الْيَدَيْنِ وَالْقَوَائِمِ إِذَا دَقَّتَا أَيُّ حَقِيفَتُهُمَا

الْمَنْهُوشُ [el-menhūş] Renc ve mihnete uğ-

ramiş adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَنْهُوْشٌ أَيُّ مَجْهُودٌ Ve

مَنْهُوْشُ الْقَدَمَيْنِ [menhūřu'l-ḳademeyn] Ayaklarının eti azca olan kimseye itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ مَنْهُوْشٌ الْقَدَمَيْنِ أَيُّ مُعَرَّفُهُمَا كَالْهَائِشِ [en-nehāviř] (nūn'un fethi ve vāv'ın kesriyle) Mezālim ve mehāyif ve musāderāta itlāk olunur; yukālu: جَمَعَ مَالًا مِنْ نَهَاوِشٍ أَيُّ الْمَطَالِمِ وَالْإِجْحَافَاتِ بِالنَّاسِ Ke-mā zukire

الْمُنْتَهِشَةُ [el-muntehişet] [intihāř] [intihāř] tan ism-i fā'ildir) Mātem ve musībet hengāmında saçlarını yolup yüzünü yırtan 'avrete denir; yukālu: امْرَأَةٌ مُنْتَهِشَةٌ أَيُّ حَامِشَةٌ وَجْهَهَا فِي الْمُصِيبَةِ

النَّهْشُ [en-nehiř] [ketif] [ketif] vezninde) نَمِشَ [nemiš] ma'nāsınadır ki zikr olundu; yukālu: بَعِيرٌ نَهَشَ أَيُّ نَمِشَ

FASLU'L-VĀV

(فَضْلُ الْوَاوِ)

[و ب ش]

الْوَبْشُ [el-vebř] (vāv'ın fethi ve bā'nın sūkunu ve fethateynle) Tırnakta hādīs olan beyāz beneęe denir; yukālu: بِظَفْرِهِ وَهُوَ الْبَيْضُ وَهُوَ الْبَيْضُ وَهُوَ الْبَيْضُ وَهُوَ الْبَيْضُ Ve devenin derisinde uyuzluktan cā-be-cā münteřir olmuř pul pul alacalıęa denir; yukālu: بِالْبَعِيرِ وَبِشٍ مِنْ جَرَبٍ أَيُّ رَقَطٌ يَتَمَشَّى فِي جِلْدِهِ مِنْهُ

الْوَبْشُ [el-vebeş] (fethateynle) Tırnakta beyāz benek peydā olmak ve devenin derisi uyuzluktan pul pul alacalanmak ma'nālarıdır; yukālu: وَبِشٍ الظَّفْرُ وَوَبِشٍ جِلْدٌ Ve الْعَبِيرِ وَبِشًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَارَ فِيهِ وَبِشٌ

وَبِشٌ [vebeş] [evbāř] [evbāř] lafzının müfredidir ki ecnās-ı muhtelifeden rüzāl ve sefile-i nāsa denir; yukālu: هُوَ مِنَ الْأَوْبَائِشِ أَيُّ الْأَخْلَاطِ وَالسَّفَلَةِ

وَابِشٌ [Vābiř] [Vābiř] Esāmīdendir: Benū Vābiř b. Zeyd b. 'Advān 'Arabdan bir batndır. Ve Vābiř b. Duhme, Hemdān kabilesi nesebindendir.

الْإِبْيَاشُ [el-ibāř] (hemzenin kesriyle) Sür'at eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَوْبِشٌ Ve yer nebāt bitirmek, 'alā-kavlin her cinsten karışık nebātlı olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَوْبِشَتِ الْأَرْضُ إِذَا أُنبِتَتْ أَوْ اخْتَلَطَتْ نَبَاتُهَا

التَّوْبِيشُ [et-tevbīř] [tef'īl] [tef'īl] vezninde) Ateř közünü rüzgār oynatmakla ışımak ma'nāsınadır; yukālu: وَبِشٌ الْجَمْرُ إِذَا تَحَرَّكَتْ لَهُ Ve bir māddeye niçe kimseler oldukları yerden yapışıp temşiti kaydına dūřmek ma'nāsınadır; yukālu: وَبِشٌ الْقَوْمُ فِي أَمْرٍ إِذَا تَعَلَّقُوا بِهِ مِنْ كُلِّ مَكَانٍ

الْوَحْشِيَّةُ [el-vaḥṣiyyet] (hā'yla) Şol yeke itlāk olunur ki kuvvetinden nāṣī esvābın içine duhūl edip yürümekten alıkoya; tekūlu: تَمْنَعُنِي عَنِ الْمَشْيِ رِيحٌ وَحْشِيَّةٌ وَهِيَ تَدْخُلُ نَحْتِ الثِّيَابِ لِقَوَّتِهَا

الْوَحْشَةُ [el-vaḥṣet] (ra'ṣet) vezninde) Hemm ve gussa ma'nāsına müsta'emeldir; tekūlu: أَخَذْتَنِي وَحْشَةٌ أَيْ هَمٌّ Ve tenhālīga denir; tekūlu: تَرَكْتُهُ فِي وَحْشَةٍ أَيْ خَلْوَةٍ Ve havf ve haşyet ma'nāsınadır; yukālu: مَا هَذِهِ الْوَحْشَةُ مَا هَذِهِ الْوَحْشَةُ أَي الْخَوْفُ Ve hālī ve mahūf yere denir; yukālu: أَرْضٌ وَحْشَةٌ أَيْ مُسْتَوْحِشَةٌ

التَّوْحِشُ [et-tevhīṣ] (tef'il) vezninde) Bu dahi firār eden kimse hiffetlenmek için libāsını soyup atmak ma'nāsınadır; yukālu: وَحَّشَ بِثَوْبِهِ إِذَا رَمَى بِهِ مَخَافَةً أَنْ يُلْحَقَ

الْوَحْشَانُ [el-vaḥṣān] (aṭṣān) vezninde) Magmūm ve gussa-nāk adama ki sıfattır. Cem'i وَحَاشَى [veḥāṣā] gelir, حَيْرَانُ [ḥayrān] ve حَيْرَى [ḥayrā] gibi; yukālu: رَجُلٌ وَحْشَانٌ أَيْ مُعْتَمٌّ وَقَوْمٌ وَحَاشَى

الْإِيْحَاشُ [el-iḥāṣ] (hemzenin kesriyle) Bir yeri hālī ve mahūf bulmak ma'nāsınadır; yukālu: أَوْحَشَ الْأَرْضَ إِذَا وَجَدَهَا وَحْشَةً Ve konak yerinden nās göçüp gitmekle tenhā kalmak ma'nāsınadır; yukālu: أَوْحَشَ الْمَنْزِلَ إِذَا صَارَ وَحْشًا وَذَهَبَ النَّاسُ عَنْهُ أَوْحَشَ الرَّجُلُ أَي جَاعَ Ve bir kimsenin azığı tükenmek ma'nāsınadır; yukālu: أَوْحَشَ زَيْدٌ إِذَا نَفِدَ زَادُهُ

التَّوْحُشُ [et-tevaḥḥuṣ] (tefa'ul) vezninde) Bu dahi konağın halkı göçüp gitmekle hālī ve tenhā kalmak ma'nāsınadır; yukālu: تَوَحَّشَ الْمَنْزِلَ إِذَا صَارَ وَحْشًا وَذَهَبَ عَنْهُ النَّاسُ Ve karın aklıktan boş tulum gibi hālī kalmak ma'nāsına müsta'emeldir; yukālu: تَوَحَّشَ الرَّجُلُ إِذَا خَلَا بِطَنُهُ مِنَ الْجُوعِ tekūlu: تَوَحَّشَ يَا فُلَانٌ أَيْ أَحْلَى مَعِدَّتَكَ مِنَ الطَّعَامِ

وَالشَّرَابِ لِشُرْبِ الدَّوَاءِ Ya'nī “Devā içmek için mi'deni ta'am ve şarābdan hālī eyle ki 'ale'r-rīk ol “demektir.

الْإِسْتِيْحَاشُ [el-istihāṣ] Vahşetlenmek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَوْحَشَ الرَّجُلُ إِذَا وَجَدَ الْوَحْشَةَ

[او خ ش]

الْوَحْشُ [el-Vaḥṣ] (vāv'ın fethi ve hā-yı mu'cemenin sükūnuyla) Māverāünnehr'de bir belde adıdır. Ve

وَخَشٌ [vaḥṣ] Her nesnenin kötüsüne ve kemterine denir. Ve nāsın fūrū-māye ve sefile ve rüzālına denir. Müfred ve cem'i ve müzekker ve mü'ennesi müsāvīdir. Ve ba'zen cem'inde أَوْحَاشٌ [evḥāṣ] ve tesniyesinde وَخَشَيْنَ [vaḥṣeyn] denir ve cem'inde وَحَاشٌ [viḥāṣ] dahi denir vāv'ın kesriyle; yukālu: هُوَ مِنَ الْأَوْبَاشِ وَالْأَوْحَاشِ أَيْ رُذَالِهِمْ وَسَفَاطِهِمْ

الْوَحَاشَةُ [el-veḥāṣet] (vāv'ın fethiyle) ve **الْوُحُوشَةُ** [el-vuḥūṣet] (vāv'ın zammıyyla) Bir nesne alçak ve kemter olmak ve bir kimse fūrū-māye ve rezil olmak ma'nāsınadır; yukālu: وَخَشَ الشَّيْءُ وَحَاشَةً وَخَشَ الرَّجُلُ إِذَا صَارَ رَذِيئًا وَوُحُوشَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا صَارَ رَذِيئًا وَخَشَ الرَّجُلُ إِذَا كَانَ رَذِيئًا

الْإِيْحَاشُ [el-iḥāṣ] (hemzenin kesriyle) Az 'atiyye vermek ma'nāsınadır; yukālu: أَوْحَشَ لَهٗ بِعَطِيَّةٍ أَيْ أَقْلَهَا أَوْحَشَ فِي عِرْضِهِ إِذَا أَتَرَ وَوُحُوشَةً فِيهِ وَتَنَفَّضَهُ أَوْحَشَ الشَّيْءَ إِذَا خَلَطَهُ Ve kumar oklarını nasībe rāzı olmamakla merreten ba'de uhrā kubūruna geri salmak ma'nāsınadır ki rezāleti müstevcibdir; yukālu: أَوْحَشَ الْقَوْمَ إِذَا رَدُّوا السِّهَامَ فِي الرِّبَابَةِ مَرَّةً

أُخْرَى

التَّوْحِيْشُ [et-tevhīš] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bu dahi azca 'atiyye vermek ma'nāsınadır; yukālu: وَخَشَّ الْعَطِيَّةُ إِذَا أَقْلَهَا Ve bir kimse elinde olan ālāt ve eslihayı bırakıp karşısında olan adama inkıyād eylemek ma'nāsınadır; yukālu: وَخَشَّ الرَّجُلُ إِذَا أَلْقَى بِيَدِهِ وَأَطَاعَهُ

[او خ ش]

الْوَدْشُ [el-vedş] (vāv'ın fethi ve dāl'ın sükunuyla) Fesād ma'nāsınadır; yukālu: فِيهِ وَدْشٌ أَي فَسَادٌ

[او ر ش]

الْوُرُوشُ [el-vurūš] (فُعُودٌ [ku'ūd] vezninde) Ta'āma el sunup almak ma'nāsınadır; yukālu: وَرَشَّ الطَّعَامُ وَرُوشًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَكَلَهُ Ve hırsla pek pek yemek ma'nāsınadır; yukālu: وَرَشَّ الرَّجُلُ إِذَا أَكَلَ شَدِيدًا حَرِيصًا Ve tama' eylemek ma'nāsınadır; yukālu: وَرَشَّ وَرَشًا وَرَشَّ إِذَا طَمَعَ Ve dekāyık-ı umūr u mesālihe dikkat ve im'ānla hurde-bīnlik eylemek ma'nāsınadır; yukālu: وَرَشَّ الرَّجُلُ إِذَا أَسَفَ Ve kışkırtmak ma'nāsınadır; yukālu: وَرَشَّ فُلَانٌ بِفُلَانٍ إِذَا أَعْرَاهُ Ve bir kimse ta'am ekl edenlerin içine da'vetsiz sokulup girmek ma'nāsınadır; yukālu: وَرَشَّ عَلَيْهِمْ إِذَا وَارَشَّ وَارَشَّ O kimseye دَخَلَ عَلَيْهِمْ وَهُمْ بِأَكْلُونٍ وَلَمْ يَدْعَ [vāriş] denir, niteki şarāb dalkavuğuna وَاعَلَّ [vāgil] denir.

وَرَشَّ [Verş] (عَرَشٌ [arş] vezninde) Mukri' zümresinden 'Osmān b. Sa'īd'in lakabıdır. Şārih der ki وَرَشَانٌ [verşān] muhaffefidir ki ism-i tā'irdir. Ve

وَرَشَّ [verş] Bir nesne isimdir ki süttten yapılı; bunu bir nev' peynir ile beyān ederler.

الْوَرَشُ [el-vereş] (fethateynle) Bir güne

ağrıya denir ki insānın cevfine 'arız olur ki yürek ağrısı olacaktır. Ve deve ve sār hayvān cünbüşlü ve neşātlı cüst ve çālāk olmak ma'nāsınadır; yukālu: وَرَشَّ الْبَعِيرُ وَغَيْرُهُ وَرَشًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ نَشِيطًا خَفِيْفًا **الْوَرِشُ** [el-veriş] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Cünbüşlü, neşātlı cüst ve çālāk erkek hayvāna denir. Mü'ennesinde وَرِشَةٌ [verişet] denir; yukālu: بَعِيرٌ وَرِشٌ وَنَاقَةٌ وَرِشَةٌ أَي نَشِيْطٌ وَخَفِيْفٌ

التَّوْرِيشُ [et-tevrīš] [tahrīš] vezninde ve mürāfididir ki halkı birbirine düşürmek ma'nāsınadır; yukālu: وَرَشَّ الْقَوْمُ إِذَا حَزَّ

الْوَرَشَانُ [el-vereşān] (vāv'ın ve rā'nın fet-hiyle) سَاقٌ حُرٌّ [sāku hurr] dedikleri kuştur ki mü'ellife göre erkek kumru kuşu olacaktır. Lahmı güvercin lahmından hafiftir. Mü'ennesinde وَرَشَانَةٌ [verşānet] denir; cem'i وَرَشَانٌ [virşān]dır vāv'ın kesriyle ve وَرَشَانٌ [verāšīn]dir. Bu kuşun hakīkati «ح،ر» māddesinde şerh olundu. Ve minhu'l-meselu: «بِعَلَّةِ الْوَرَشَانِ يَأْكُلُ رُطَبَ الْمُشَانِ» Ya'nī [Vereşān] bahānesiyle tāze hurmayı ağacından kendisi ekl eder." Şārihin beyānına göre bir kimse hurmālğına kendi kölesini bekçi nasb eylemekle köle kuşa ve uğruya hācet komayıp kendi ekl etmeğe başladı. Ağası gelip 'itāb-güne su'āl eyledikçe, "Vereşān ekl ediyor!" diye cevāb eder idi. 'Ākībet ağası kazıyyeye muttalī' olmakla kelām-ı mezbūru irād eyledi. Meseli mezbūr murād olan nesnenin hilāfı bir şey izhār eden kimse hakkında darb olunur. Ve مُشَانٌ [muşān] غُرَابٌ [ğurāb] vezninde bir nev' tāze hurmā isimdir.

[او ش و ش]

الْوَشْوَشَةُ [el-veşvešet] (وَشْوَسَةٌ [vesveset] vezninde) Hiffet ma'nāsınadır ki vakār ve

temkīn mukābilidir; yukālu: فِي طَبْعِهِ وَشَوْشَةً Ve bir kimseye bir kelāmın yā bir rey ve tedbīrin yāhūd bir söze denir; yukālu: مَا هَذِهِ الْوَشَوْشَةُ أَيُّ الْكَلَامِ Ve bir kimseye azca nesne sunup vermek ma'nāsınadır; tekūlu: وَشَوْشَتُهُ إِذَا نَاوَلْتَهُ إِثَاءً بِقَلَّةٍ

الْوَشَوَاشُ [el-veşvāş] [vesvās] vezninde) Hafif ve bī-temkīn kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ وَشَوَاشٌ أَيُّ خَفِيفٌ Ve cüst ve çālāk deve kuşuna denir. Ve revende nākaya denir.

نَشْنَشِي [veşveşiyyu'z-zirāc] **وَشَوْشِي** [neşneşiyyu'z-zirāc] vezninde ve mürādifidir ki tīz-dest ve tīz-kār adama denir; yukālu: هُوَ وَشَوَاشِي الدَّرَاعِ أَيُّ نَشْنَشِيَهُ

التَّوَشُّوشُ [et-teveşvuş] [tezelzul] vezninde) Cemā'at birbiriyle gizlice bir söz söyleşerek yerlerinden hareket eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَوَشَّوْشَ الْقَوْمِ إِذَا تَحَرَّكُوا وَهَمَسَ بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ

[و ط ش]

الْوَطْشُ [el-vaṭş] [batş] vezninde) Bir sözün ve haberin ucunu açıp beyān eylemek ma'nāsınadır; yukālu: وَطَّشَ الْخَبَرَ Ve def' eylemek ma'nāsınadır; yukālu: وَطَّشَهُ عَنَّهُ إِذَا دَفَعَهُ Ve vurmak ma'nāsınadır; yukālu: وَطَّشَهُ إِذَا صَرَبَهُ Ve vech-i kelāmı gereği gibi beyān eylemeyip mücmel ve mübhem komak ma'nāsınadır; yukālu: وَطَّشَ الْكَلَامَ Ve az nesne vermek ma'nāsına müsta'emeldir; tekūlu: مَا وَطَّشَ لَنَا أَيُّ لَمْ يَعْطِنَا شَيْئًا

التَّوْطِيشُ [et-tevtīş] [tefīl] vezninde) Bu dahi bir kelām ve haberin ucunu açıp fi'l-cümle beyān eylemek ma'nāsınadır; yukālu: وَطَّشَ الْحَدِيثَ إِذَا بَيَّنَّ طَرَفًا مِنْهُ ve minhu tekūlu: وَطَّشَ لِي شَيْئًا مِنَ الْحَدِيثِ وَعَطَّشَ

حَتَّى أَذْكَرَهُ أَيُّ افْتَحَ لِي شَيْئًا Ve bir kimseye bir kelāmın yā bir rey ve tedbīrin yāhūd bir amelin vech ve tarikini tehyi'e ve tertib eylemek ma'nāsınadır; yukālu: وَطَّشَ لَهُ إِذَا وَطَّشَ لَهُ هَيَأُ لَهُ وَجْهَ الْكَلَامِ وَالرَّأْيِ وَالْعَمَلِ Ve bir nesneye te'sir eylemek ma'nāsınadır; yukālu: وَطَّشَ فِيهِ إِذَا أَثَّرَ Ve azca vermek ma'nāsınadır; yukālu: وَطَّشَ لَهُ إِذَا أَعْطَاهُ قَلِيلًا Ve def' eylemek ma'nāsınadır; yukālu: صَرَبْتُهُ فَمَا وَطَّشَ إِلَيْهِمْ أَيُّ لَمْ يَدْفَعْ عَنْ نَفْسِهِ يَعْنِي مَا مَدَّ يَدَهُ إِلَيْهِمْ وَلَا دَفَعَهُمْ

[و ق ش]

وَقْشٌ [vaqş] [naqş] vezninde) Yemen'de şehr-i Şan'ā kurbünde bir beldedir. Ve Vaqş b. Zugbe ki Evs kabilesindedir, kendisi ve oğlu Rifā'a ve hafidleri Seleme b. Şābit ve Seleme ve Silkān ve Sa'd ve Evs ki Benū Selāme'dir ve Abbād b. Bişr ashābdandırlar. Ve

وَقْشٌ [vaqş] ve

وَقْشَةٌ [vaqşet] (ve fethateynle lügatlerdir) Hiss ve hareket ma'nāsınadır, tekūlu: سَمِعْتُ وَقْشَةً وَوَقْشَتَهُ أَيُّ حِسَّهُ وَحَرَكَتَهُ Ve وَجَدَ فِي طَبْعِهِ وَقْشًا أَيُّ حَرَكَتَهُ مِنْ رِيحٍ أَوْ غَيْرِهَا Ve odun hürdelerine denir; yukālu: جَمَعَ الْوَقْشَ Ve وَالْوَقْشَةُ أَيُّ صِغَارِ الْحَطَبِ

وَقْشٌ [vaqş] Masdar olur, bir şey'in resm ve eseri mahv ve muzmahill olmak ma'nāsınadır; yukālu: وَقَّشَ الرَّسْمَ وَقْشًا مِنْ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا دَرَسَ

أَلْوَقَاشُ [el-evkāş] [evbāş] vezninde ve mürādifidir ki ecnās-ı muhtelifeden müctemī' yosma ve levend makūlesi kimselerdir; yukālu: هُمْ أَوْقَاشُ أَيُّ أَوْبَاشُ

بَنُو أَقَيْشٍ [Benū Uqayş] [vaqş] lafzından musaggardır ki bir cemā'attir. Aslı **وَقَيْشٌ** [vuqayş] idi; her vāv-ı mazmūme ki

sadr-ı kelimede vāki^c ola, hemzeye ibdāl eylemek cā'izdir. Ve haşv-ı kelimede vāki^c olanı ibdāl nādirdir.

التَّوَقُّشُ [et-tevaqquş] (تَفَعَّلَ [tefa^cul] vezninde) Deprenmek ma'nāsınadır; yukālu: تَوَقَّشَ الشَّيْءُ إِذَا تَحَرَّكَ

[و م ش]

الْوَمْشَةُ [el-veṃšet] (تَمَرَّةٌ [temret] vezninde) İnsanın bedeninde olan ak bene denir; yukālu: فِي جَبْهَتِهِ وَمِشَّةٌ أَيْ خَالَ أَيْضًا Buna et ben ta'bīr olunur.

التَّوَهُّشُ [et-tevehhuş] (تَوَحَّشَ [tevaḥḥuş] vezninde) Yalın ayak yürümek ma'nāsınadır; yukālu: تَوَهَّشَ الرَّجُلُ إِذَا مَشَى Ve yükü ağır kimsenin yürütişü gibi yürümek ma'nāsınadır; yukālu: يَتَوَهَّشُ فُلَانٌ أَيْ يَمْشِي مِشِيَةَ الْمُثْقَلِ

FASLU'L-HĀ'

(فَضْلُ الْهَاءِ)

[ه ب ش]

الْهَيْشُ [el-hebş] (نَبَشَ [nebş] vezninde) Biriktirmek ma'nāsınadır; yukālu: هَبَشَ الشَّيْءَ هَبْشًا مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا جَمَعَهُ Ve kesb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: هَبَشَ لِعِيَالِهِ إِذَا كَسَبَ Ve acıtıp ağır edici vuruşla vurmak ma'nāsınadır; yukālu: هَبَشَهُ إِذَا ضَرَبَهُ مُوجِعًا Ve bir fā'ideye nā'il olmak ma'nāsınadır; tekūlu: هَيْشَتُهُ أَيْ أَصَبَتْهُ

الْهَابِشَةُ [el-hābişet] Cemā'at-i cedīdeye denir; yukālu: نَزَلَتْ بِهَا هَابِشَةٌ أَيْ جَمَاعَةٌ جَدِيدَةٌ

الْهَبَاشَةُ [el-hubāşet] (ثُمَّامَةٌ [ṣumāmet] vezninde) Şuradan buradan birikmiş birikintiyeye denir; yukālu: مَعَهُ هَبَاشَةٌ أَيْ حَبَاشَةٌ

الْهَبَّاشُ [el-hebbāş] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Kesb ve cem^c husūsunda māhir ve mikdām adama denir; yukālu. هُوَ هَبَّاشٌ أَيْ كَسُوبٌ جَمُوعٌ

التَّهْبِيشُ [et-tehbīş] (تَفَعَّلَ [tef^cil] vezninde) Çok biriktirmek ma'nāsınadır; yukālu: هَبَّشَ الْمَالَ إِذَا جَمَعَهُ

التَّهَبُّبُشُ [et-tehebbuş] (تَفَعَّلَ [tefa^cul] vezninde) تَجَمُّعٌ [teccemmu^c] ma'nāsınadır; yukālu: تَهَبَّشَ الْقَوْمُ إِذَا تَجَمَّعُوا

الْإِهْتِبَاشُ [el-ihtibāş] (إِفْتِعَالَ [ifti^cāl] vezninde) İctimā^c ma'nāsınadır; yukālu: إِهْتَبَشَ إِذَا اجْتَمَعَ Ve bir kimsenin 'atāsına nā'il olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِهْتَبَشَ مِنْهُ عَطَاءً إِذَا أَصَابَهُ

[ه ت ش]

الْهَيْشُ [el-hetş] (فَنَشَ [fetş] vezninde) Köpekleri yāhūd yırtıcı cānverleri birbirine kışkırtıp dalaştırmak ma'nāsınadır.

الإِهْتِاشُ [el-ihitāṣ] [ifti'āl] vezninde) Köpekler yāhūd yırtıcı cānverler birbirine düşüp dalaşmak ma'nāsınadır; yukālu: هَيْشَ الْكَلْبِ أَوْ السَّبُعِ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ فَاحْتَرَشَ هَيْشًا فَاهْتَشَّ أَي حَرَشَ فَاحْتَرَشَ Ve bu kelb yāhūd sebuc kısmına mahsūstur.

[ه ح ش]

الِهَجْشَةُ [el-hecšet] [aṭšet] vezninde) Nehzat ve kıyām ma'nāsınadır; yukālu: حَانَتْ مِنْهُ هَجْشَةٌ إِلَى مَوْضِعٍ كَذَا أَي نَهَضَتْ هَابِشَةً [hābišet] vezninde ve mürādifidir ki cemā'at-i cedīdeye denir.

الِهَجْشُ [el-hecş] [a'az] vezninde) Davarı āhestece sürmek ma'nāsınadır; yukālu: هَجَشَ الدَّابَّةَ هَجْشًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ سَاقَهَا نَيْتًا Ve işaret eylemek ma'nāsınadır; yukālu: سَارِهُنَّ إِذَا أَشَارَ بِهَا مَسَلَةً أَوْ إِذَا أَشَارَ بِهَا مَسَلَةً أَوْ إِذَا أَشَارَ بِهَا مَسَلَةً

هَجَشَ [hecş] Nāsı birbirine düşürmek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا هَجَشَ بَيْنَ الْقَوْمِ إِذَا هَجَشَ Ve şehvet ve teveķān ma'nāsınadır; tekūlu: هَجَشْتُ لَهُ نَفْسِي أَي تَأَقَّتْ

[ه د ش]

الِهَدْشُ [el-hedş] [ħadş] vezninde) Köpekleri birbirine düşürüp dalaştırmak ma'nāsınadır.

الِإِهْتِدَاشُ [el-ihidāş] [infī'āl] vezninde) Köpekler birbirine düşüp dalaşmak ma'nāsınadır; yukālu: هَدَشَ الْكَلْبَ هَدْشًا عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ فَانْهَدَشَ أَي حَرَشَ فَاحْتَرَشَ

[ه ر ح ش]

الِهَرِجْشَةُ [el-hircišet] (hā'nın ve cīm'in kesriyle) Koca nākaya denir.

[ه ر د ش]

الِهَرْدِشَةُ [el-hirdišet] (hā'nın ve dāl'ın kesriyle)

Pek koca nākaya denir. Kezālik pek kocakarıya ve dişi koyuna denir.

[ه ر ش]

الِهَرَشُ [el-herş] [ferş] vezninde) Zamān mihnetli ve şiddetli olmak ma'nāsınadır; yukālu: هَرَشَ الدَّهْرُ هَرْشًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا اشْتَدَّ

الِهَرَشُ [el-herēş] (fethateynle) Bed-hüy olmak ma'nāsınadır; yukālu: هَرَشَ الرَّجُلُ هَرْشًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا سَاءَ خُلُقُهُ

الْتَهْرِيشُ [et-tehrīş] [tef'īl] vezninde) Köpekleri kışkırtıp birbirine düşürmek, kezālik nās beynini ifsād edip birbirine düşürmek ma'nāsınadır; yukālu: هَرَشَ بَيْنَ الْكِلَابِ وَالنَّاسِ إِذَا حَرَشَ

الْمُهَارَشَةُ [el-muhārešet] [mufā'alet] vezninde) Köpeği ve nāsı birbirine düşürmek ma'nāsınadır; yukālu: هَارَشَ بَعْضُ الْكِلَابِ عَلَى بَعْضٍ إِذَا حَرَشَ

الْمُهَارِشُ [el-muhāriş] [muhārešet] ten ism-i fā'ildir) Kışkırtıcı ma'nāsına. Bu münasebetle boynu yumuşak ve dizgini elde olan ata العِنَانُ [muhārişu'l-'inān] itlāk olunur ki gūyā ki dā'imā dilhāhı olan yürümeğe ve seğırtmeğe ve sıçramağa tehrīş eder; yukālu: فَرَسٌ مُهَارِشٌ الْعِنَانُ أَي خَفِيفُهُ

الِهَرِشُ [el-heriş] [ketif] vezninde) Vücūdu taslak ve nā-zībā ahmak ve nādāna denir; yukālu: رَجُلٌ هَرِشٌ أَي مَائِقٌ جَافٌ

هَرَسَى [Herşā] [sekrā] vezninde) Tarık-i Mekke'de Cuħfe'ye karīb bir sarp yokuşlu belen adıdır.

الْتَهَارُشُ [et-tehāruş] [tefā'ul] vezninde) Köpekler birbirine düşüp dalaşmak ve hırıldeşmek ma'nāsınadır; yukālu: تَهَارَشَتِ الْكِلَابُ أَي اهْتَرَشَتِ

الْتَهْرُشُ [et-teherruṣ] (تَهْرَشُ [tefa'ul] vezninde) Bulut açılıp havā ayazlanmak ma'nāsınadır; yukālu: تَهْرَشُ الْغَيْمِ إِذَا تَفَشَّحَ

[ه ش ش]

الْهَشُّ [el-heṣṣ] (hā'nın fethi ve şīn'in teşdidiyle) Değnekle ağaçtan yaprak silmek ma'nāsınadır, yaprak dökülmek için; yukālu: هَشُّ الْوَرَقِ هَشًّا مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا هَشَّ حَبَطَهُ بَعْضًا لِيَتَحَاتَّ

هَشَّ [heṣṣ] [heṣāšet]-i ātīden vasf olur, şād ve ferah-nāk adama denir; tekūlu: أَنَا بِهِ هَشٌّ بَشُّ أَي فَرِحَ مَسْرُورٌ Ve sert olmayıp gevşek ve mülāyim olan şey'e itlāk olunur; yukālu: خَبِرْتُ هَشًّا أَي رَخَوْتُ لَيْتَ Ve çok terleyen ata itlāk olunur ki صَلُودٌ [ṣalūd] mukābilidir; yukālu: فَرَسٌ هَشٌّ أَي الْكَثِيرُ الْعَرَقُ رَجُلٌ هَشٌّ الْمَكْسِرُ ve tekūlu'l-Arab: Ya'ni "Kendisinden matlūb olunan nesne husūsunda aslā kuvve-i redd üe müdāfa'ası olmayıp sehlü'l-me'hazdır; kudretinde yok ise de tatlı dil ve güler yüz ile cevāb eder." هَشَّاشَةٌ [heṣāšet] lafzından me'hūzdur. Ve مَكْسِرٌ [meksir], مَنَزِلٌ [menzil] veznindedir.

الْهَشَّاشَةُ [el-heṣāšet] ve

الْهَشَّاشُ [el-heṣāṣ] (hā'ların fethiyle) Şād ve mesrūr olup cünbüş ve neşāta gelmek ma'nāsınadır; tekūlu: هَشَّشْتُ بِفُلَانٍ وَهَشَّشْتُ بِهِ هَشَّاشَةٌ وَهَشَّاشًا مِنْ الْبَابِ الثَّانِي وَالرَّابِعِ إِذَا ارْتَحَتْ لَهُ وَخَفَّتْ إِلَيْهِ

هَشَّاشٌ [heṣāṣ] Pek mülāyim nesneye denir; yukālu: خَبِرْتُ هَشَّاشًا أَي هَشًّا

الْهَيْبُشُ [el-heṣṣ] [emīr] vezninde) Şol kerīm adama denir ki kendisinden bir nesne taleb olundukta be-gāyet ferah-nāk ve münbasit olur ola; yukālu: رَجُلٌ هَيْبُشٌ Ve sert olmayıp gevşek ve

mülāyim olan şey'e denir; yukālu: هَيْبُشٌ أَي رَخَوْتُ لَيْتَ

الْهُشُوشَةُ [el-huṣūšet] (hā'nın zammıyla) Bir nesne mülāyim olmak ma'nāsınadır; yukālu: هَشُّ الْخُبْزِ هَشُوشَةٌ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا صَارَ هَشًّا

الْهَشُوشُ [el-heṣūṣ] [ṣabūr] vezninde) Sütü çok veren koyuna denir; yukālu: شَاةٌ هَشُوشٌ أَي بَارَةٌ بِاللَّبَنِ

الْهَشَّاشَةُ [el-heṣāšet] [seḥābet] vezninde) Şol kırbaya denir ki derisi pek yufka olup suyu taşra sızıp akar ola; yukālu: قُرْبَةٌ هَشَّاشَةٌ إِذَا كَانَتْ يَسِيلُ مَاؤُهَا لِرِقَّتَيْهَا

الْهَشَّاشُ [el-heṣhāṣ] [serṣār] vezninde) Hüyu güzel kerīm ve civān-merd olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ هَشَّاشٌ أَي حَسَنُ الْخُلُقِ السَّخِي

الْتَهْشِيشُ [et-teḥṣīṣ] [tefīl] vezninde) Bir nesneyi za'f görmek ma'nāsınadır; yukālu: هَشَّشُهُ إِذَا اسْتَضَعَفَهُ Ve bir kimseyi cünbüş ve neşāta getirip ferah-nāk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: هَشَّشْتُ فُلَانًا إِذَا نَشَطُهُ وَفَرَّحَهُ

الْإِسْتِهْشَاشُ [el-istihṣāṣ] [istihfāf] ma'nāsınadır ki cünbüş ve hiffet getirmektedir; yukālu: إِسْتِهْشَأْتُ إِذَا اسْتَخَفَّهُ Ve yukālu: فُلَانٌ لَا يَسْتِهْشَأُ النَّعِيمَ أَي لَا يَسْتَخَفُّهُ

الْهَشَّهَشَةُ [el-heṣhešet] [zelzelet] vezninde) Irgalamak ma'nāsınadır; yukālu: هَشَّهَشَ الشَّيْءَ إِذَا حَرَكَهُ

الْمُتَهْهَشِيشَةُ [el-muteheṣhišet] Şol hatuna denir ki zevcine be-gāyet mihr ve muhabbeti olmakla dā'imā mukārenetiyle ferah-nāk ola; yukālu: اِمْرَأَةٌ مُتَهْهَشِيشَةٌ أَي مُتَحَبِّبَةٌ إِلَى زَوْجِهَا فَرِحَةٌ

[ه ل ب ش]

الْهَيْبُشُ [el-Helbeṣ] [cafer] vezninde)

ve

الْهَلَابِشُ [el-Hulābiṣ] [عَلَابِيطُ] [ʿulābiṭ] vezninde) Esāmī-i ricāldendir.

[ه م ر ش]

الْهَمَرِشُ [el-hemmeriṣ] [جَحْمَرِشُ] [caḥmeriṣ] vezninde) Pek kocakarıya denir. Ve pek sütlü nākaya denir. Ve bir dişi kelbin ismidir.

الْتَهْمَرُشُ [et-tehemruṣ] [تَدْحَرُجُ] [tedaḥruc] vezninde) Deprenmek ma'nāsınadır; yukālu: تَهْمَرُشُ الْقَوْمُ إِذَا تَحَرَّكُوا

الْهَمْرَشَةُ [el-hemreṣet] [دَحْرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) Ma'nā-yı mezbūrdan ismidir, deprenmeğe ve deprenişe denir.

[ه م ش]

الْهَمَشُ [el-hemṣ] (hā'nın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Biriktirmek ma'nāsınadır; yukālu: هَمَشَ الشَّيْءَ هَمَشًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا جَمَعَهُ Ve bir güne süt sağmak ma'nāsınadır; yukālu: هَمَشَ النَّاقَةَ هَمَشًا وَهُوَ صَرَبٌ مِنَ الْحَلْبِ Ve ısırmak ma'nāsınadır; yukālu: هَمَشَهُ إِذَا عَضَهُ هَمَشَ الرَّجُلُ وَهَمَشَ هَمَشًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِيِ وَالرَّابِعِ إِذَا أَكْثَرَ الْكَلَامَ

الْهَمَشَى [el-hemeṣā] [جَمَزَى] [cemezā] vezninde) Çağırğan, şamatacı 'avrete denir; yukālu: إِفْرَاءٌ هَمَشَى أَيْ كَثِيرَةٌ الْجَلْبَةِ

الْهَامِشُ [el-hāmiṣ] (mīm'in kesriyle) Kitāb kenārına denir. Ve bu müvelledir, cem' yāhūd iksār-ı kelām ma'nāsından me'hūzdur; tekūlu: كَتَبْتُهُ بِهَامِشِ الْكِتَابِ أَيْ حَاشِيَتِهِ

الْإِهْتِمَاشُ [el-ihtimāṣ] [إِفْتِعَالٌ] [ifti'āl] vezninde) Nās birbirine karışıp karınca gibi kaynarak beri öte gidip gelmek ma'nāsınadır; yukālu: إِهْتَمَشَ الْقَوْمُ إِذَا اخْتَلَطُوا ve yukālu: إِهْتَمَسَتْ

الدَّابَّةُ وَالْجَرَادُ إِذَا دَبَّتْ دَبِيحًا Ya'nī birbiriyle kaynaşıp beri öte gidip gelseler.

الْتَهْمُشُ [et-tehemmuṣ] [تَفَاعُلٌ] [tefa'ul] vezninde) Kuyunun gözünden su sızmak ma'nāsınadır; yukālu: تَهْمَشُ مَبْطُ الرِّكِيَّةِ إِذَا تَحَلَّبَ

الْمَهَامِشَةُ [el-muhāmešet] [مُفَاعَلَةٌ] [mufā'alet] vezninde) Bir kimseyi bir işe ivdirmek ma'nāsınadır; yukālu: هَامَشَهُ إِذَا عَاجَلَهُ

الْهَمْشَةُ [el-hemṣet] [تَمْرَةٌ] [temret] vezninde) İsmidir, cem'iyetin kaynaşıp karışkanlığına denir; yukālu: وَقَعَتْ فِي الْإِنَاءِ جَرَادٌ أَوْ نَمْلٌ وَلَهَا هَمْشَةٌ أَيْ خِلْطَةٌ وَحَرَكَةٌ وَعَلْيَانٌ

الْتَهَامُشُ [et-tehāmuṣ] [تَفَاعُلٌ] [tefa'ul] vezninde) Nās birbirine girişip beri öte deryā gibi çalkanmak ma'nāsınadır; yukālu: تَهَامَشَ الْقَوْمُ إِذَا دَخَلَ بَعْضُهُمْ فِي بَعْضٍ وَتَحَرَّكُوا

[ه ن ش]

الْهَنْشَنُشُ [el-heneṣneṣ] [سَفَرَجَلٌ] [sefercel] vezninde) Hafif ve bī-temkīn adama denir; yukālu: هُوَ هَنْشَنُشٌ أَيْ خَفِيفٌ

[ه و ش]

الْهَوْشُ [el-hevṣ] (hā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) 'Aded-i kesire denir; yukālu: Ve عِنْدَهُ هَوْشٌ مِنْهُ أَيْ عَدَدٌ كَثِيرٌ

هَوْشٌ [hevṣ] Masdar olur, muztarib olmak 'alā-kavlin küçük karınlı olmak ma'nāsına; yukālu: هَوْشُ الرَّجُلِ هَوْشًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اضْطَرَبَ أَوْ صَعُرَ بَطْنُهُ

ذُو هَاشٍ [Zū Hāṣ] Bir mevzi' adıdır.

هَاشَةٌ [Hāṣet] Bir uğru adıdır ki kavminin kişizādesi idi; Ca'd b. Qanān b. Hāṣe nām kimse onun zürriyyetindedir.

الْهَوْشَةُ [el-hevṣet] [عَاطِشَةٌ] [aṭṣat] vezninde) Karışkanlık, fitne ve ıztırāb ve ihtilāl ma'nāsınadır; yukālu: بَيْنَهُمْ هَوْشَةٌ أَيْ فِتْنَةٌ وَهَيْجٌ

وَاضْطِرَابٌ وَاجْتِنَابٌ

الْهَيْشَةُ [el-hevišet] [sefīnet] [sefīnet] vezninde) Karışık cemā'at-i insāniye denir; yukālu: **اجْتَمَعَتِ الْهَيْشَةُ** أَيِ الْجَمَاعَةُ الْمُخْتَلِطَةُ

الْهَائِشُ [el-hā'īš] [hevş] [hevş] lafzını te'kīd için irād olunur; yukālu: **جَاءَ بِالْهَوْشِ الْهَائِشُ** أَيِ بِالْكَثْرَةِ يَغْنِي بِالْعَدَدِ الْأَكْثَرِ

الْهُوَاشَاتُ [el-huvāšāt] (hā'nın zammıyla) Karışık cemā'at-i insāniye, kezālik ecnās-ı muhtelifa develere denir. Ve helāl ve harāmdan müctemī' karışık emvāle denir.

الْمَهَاوِشُ [el-mehāviş] (mīm'in fethiyle) Gasb ve sirkat gibi cihet-i nā-meşrū'adan müctemī' emvāle denir.

الْتِهَاوِشُ [et-tehāviş] Tā-yı fevkiyye ile mehāviş [mehāviş] vezninde ki hadīste ya'nī işbu: «مَنْ أَصَابَ مَالًا مِنْ تِهَاوِشِ أَذْهَبَهُ اللَّهُ فِي نَهَابِرٍ» hadīsine vārid olmuştur. **تِهَاوِشٌ** [tehvāş] lafzının cem'idir ki aslı **تِهَاوِشٌ** [tehvāviş] olmakla kasr olunmuştur; **هَوْشٌ** [hevş] lafzından tef'āldir, helāl ve harāmdan cem'-i māl eylemeğe denir. Pes ma'nā: “Bir kimse ki cihāt-ı nā-meşrū'adan kesb-i māl eyleye, Hak ta'ālā o mālī mehālike sarf ve izā'at eder.” Şārih der ki mīm'le mehāviş ve nūn'la nehāviş 'unvānlarıyla da mervīdir. Mīm'le gūyā ki mehveş [mehveş] lafzından cem'dir ki **هَوْشٌ** [hevş]ten mef'aldir ve nūn'la mezālīm ve mehāyif ma'nāsınadır ki māddesinde zikr olundu. Ve **نَهَابِرٌ** [nehābir] mehālik ma'nāsınadır.

الْتِهْوِيشُ [et-tehvīş] [tefīl] [tefīl] vezninde) Bir nesneyi karış muruş eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **هَوْشُهُ** إِذَا خَلَطَهُ Ve rüzgār toprağı gūnāgūn renklerle savurup getirmek ma'nāsınadır ki uğradığı toprakları birbirine karıştırmaktan neş'et eder; yukālu: **هَوْسَتِ الرِّيحُ بِالْتَّرَابِ** إِذَا جَاءَ بِهِ أَلْوَانًا

الْتِهْوِيشُ [et-tehevviş] [tefa'ul] [tefa'ul] vezninde) ve

الْتِهَاوِشُ [et-tehāviş] [tefā'ul] [tefā'ul] vezninde) Karış muruş olmak ma'nāsınadır; yukālu: **تِهْوِشَ الْقَوْمَ وَتِهَاوِشُوا** إِذَا اخْتَلَطُوا Ve

تِهْوِشٌ [tehevviş] Şuradan buradan birirmek ma'nāsınadır; yukālu: **تِهْوِشُوا عَلَيْهِ** إِذَا اجْتَمَعُوا

الْمُهَاوِشَةُ [el-muhāvešet] [muḥāletat] [muḥāletat] vezninde ve mürādifidir; yukālu: **هَاوِشَهُمْ** إِذَا خَالَطَهُمْ

[ه ي ش]

الْهَيْشُ [el-heyš] (hā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Fesāda vermek ma'nāsınadır; yukālu: **هَاشَ الشَّيْءَ يَهَيْشُ هَيْشًا** إِذَا أَفْسَدَهُ Ve cūş u hurūşa gelip hareket ve ıztırāb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **هَاشَ الْقَوْمَ** إِذَا هَاجُوا وَتَحَرَّكُوا Ve sūtü āhestece sağmak ma'nāsınadır; yukālu: **هَاشَ النَّاقَةَ** إِذَا حَلَبَهَا رُوَيْدًا Ve biriktirmek ma'nāsınadır; yukālu: **هَاشَ الْمَالَ** إِذَا جَمَعَهُ Ve sözü çoğaltmak ma'nāsınadır; yukālu: **هَاشَ الرَّجُلُ** إِذَا كَثُرَ الْكَلَامُ

الْهَيْشَةُ [el-heyšet] [hevšet] [hevšet] vezninde ve mürādifidir ki fitne ve şūrişe denir; yukālu: **وَقَعَتْ فِي السُّوقِ هَيْشَةٌ** أَيِ هَوْشَةٌ «لَيْسَ فِي الْهَيْشَاتِ قَوْدٌ» أَيِ فِي: **الْقَيْلِ فِي الْفَيْتَةِ** لَا يُدْرَى قَاتِلُهُ

هَيْشَةٌ [heyšet] Karışık cemā'ate denir; tekūlu: **رَأَيْتُ عِنْدَهُ هَيْشَةً** أَيِ جَمَاعَةً مُخْتَلِطَةً **حُبَيْنٌ** [ummu ḥubeyn] ismidir ki kaya keleri dedikleri cānverdir.

نَجَرَ بَعُوْنِهِ تَعَالَى

FASLU'L-YĀ'Ī'T-TAHTĪYYE

(فَضْلُ الْيَاءِ)

[ي ش ش]

أَيْشُ [el-yeşş] (yā'nın fethi ve şīn'in teşdidiyle) Ferah-nāk olmak ma'nāsınadır; yukālu: يَشُّ الرَّجُلُ يَشًّا وَأَشًّا مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا فَرِحَ

نَجَزَتِ الشَّيْنُ

BĀBU'Ş-ŞĀDĪ'L-MÜHMELE
(بَابُ الصَّادِ الْمُهْمَلَةِ)

ص

FASLU'L-HEMZE
(فَصْلُ الْهَمْزَةِ)

[أ ب ص]

الأَبْضُ [el-ebṣ] (hemzenin fethi ve bā'nın sükunuyla) Cünbüş ve neşatlı olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَبْضَ الرَّجُلُ أَبْضًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَرْنَ وَنَشِطَ

الأَبْوِضُ [el-ebūṣ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Sā'ir atlardan yüğrük olan neşatlı ata denir; yukālu: فَرَسٌ أَبْوِضٌ أَيُّ نَشِيطٌ سَبَّاقٌ

[أ ج ص]

الإِجَّاصُ [el-iccāṣ] (hemzenin kesri ve cīm'in teşdidıyla) Semer-i ma'rūf ismidir ki Türkîde erik ta'bîr olunan meyvedir; müfredi إِجَّاصَةٌ [iccāṣat]tır. Ve lafz-ı mezbūr dahîldir, ya'nî 'Arabiyy-i mahz değildir, zîrā kelām-ı 'Arabda cīm'le sād bir kelimedede cem' olmaz. Ve bunda nūn'la **إِنِّجَاصٌ** [incāṣ] demek cā'iz değildir yāhūd lügat-ı redîpedir. Ve **إِجَّاصٌ** [iccāṣ] in hāssası safrāyı müshil ve susuzluğu ve yürek harâretini müsekkindir. A'lası iri ve halâvetli nev'idir. Ve ehl-i Şām lügatında zerdali ve armuda **إِجَّاصٌ** [iccāṣ] ıtlak olunur.

[أ ص ص]

الأَّصُّ [el-aṣṣ] (hemzenin fethi ve şād'ın teşdidıyla) Kırmak ma'nāsınadır; yukālu: أَصَّ الشَّيْءُ أَصًّا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا كَسَرَهُ Ve bir nesneyi mühre tahtası gibi düpdüz yalçın eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَصَّ الشَّيْءُ إِذَا مَلَسَهُ Ve yaldırayıp parıldamak ma'nāsınadır; yukālu: أَصَّ الشَّيْءُ أَصًّا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا بَرَقَ Ve hayvânın a'zası ustuç gibi devşirimli ve birbirine girgin kunt olarak eti pek ve sıkı ve muhkem olmak

ma'nāsınadır; yukālu: أَصَّتِ النَّاقَةُ أَصًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا أَشْتَدَّ لِحْمُهَا وَتَلَاخَكَتْ أَلْوَاخُهَا
 Kīle ve minhu: أَصْبَهَانَ أَضْلُهُ أَصَّتْ بِهِانٌ أَيُّ سَمِنَتْ الْمَلِيحَةَ سَمِينَتْ لِحْسِنَ هَوَائِهَا وَعُدُوْبَةَ مَايْهَا Ya'nī ba'zılar 'indinde أَصْبَهَانَ [Aşbehān] lafzı ki 'Acemde şehir-i meşhūr ismidir, bundan me'hūzudur. Ya'nī aslı بِهِانٌ أَصَّتْ [Aşşat bihān] idi ki 'Arabī ve Fārisīden mürekkebirdir; سَمِنَتْ الْمَلِيحَةَ ma'nāsınadır. Zīrā أَصٌّ [aşş] lafzı vech-i mezkūr üzere a'zā ve endām dirnekli ve semiz olmak ma'nāsınadır. Ve بِهِان [bihān] kelimesi Fārisī olarak بِه [bih] kelimesinin ki hūb ve iyi ma'nāsınadır, cem'idir. Şehr-i mezbūrun havāsı güzel ve suyu tatlı ve fevākīhi firāvān olmakla hikāye tarīkiyle medh olunup giderek ism olmağın tahfif olunup أَصْبَهَانَ dediler. Lākin savāb olan lafz-ı mezbūr kelime-i a'cemīdir. Aslı اسپاهان [İspāhān] idi ki "ispāh"ın cem'idir, عَسَاكِر [asākīr] demektir, zīrā lügat-ı Derīde ispāh, 'asker ma'nāsınadır, zīrā selefte şehir-i merkūm 'askerī tā'ifesine mahsūs olmakla bi'l-cümle onda sākīn olurlar idi. Ve ba'zılar dedi ki Nemrūd-ı la'ın ki 'Irāk ve 'Acem'in şāhı idi fart-ı 'utuvv u tугyān ve hamākatinden sükkān-ı āsūmānla muhārebe eylemeğe niyyet eylemeğın şehir-i merkūmun sükkānını dahi ma'iyyetine taleb ve da'vet eyledikte cevābında "İspāhān ān ne ki bā-Hudā ceng kunend!" ya'nī "Askerin ne haddi vardır ki Hudā ile cenk edeler!" diye tahrīr eylemeleriyle min-ba'd o şehre şehir-i İspāhān ıtlak eylediler. Ve gāhca hemzeyi meksūr ve ba'zen ta'rīb cihetiyle sīn'i şād'a ve bā-yı Fārisiyyeyi fā'ya ibdāl ederler. Ve ba'zılar 'indinde أَصْبُ هَانَ [Asbu hān] idi ki

أَسْبُ هَانَ [esbu hān] mu'arrebidir, أَصْبُ [esb] ata ve هَانَ [hān] gūyā ki delīl-i cem'idir. Pes şehir-i esbān demek olur, onda a'lā atlar zuhūr eylediği için. Ve

أَصُّ [aşş] Nāka pek sütlü olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَصَّتِ النَّاقَةُ إِذَا غَزَرَتْ Ve mecliste müzāhame eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَصَّ بَعْضُهُمْ بَعْضًا إِذَا رَحِمَ الْأَضْوُضُ [el-aşūş] [şabūr] vezninde) Kısır olup semiz ve tavlı olan nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ أَضْوُضٌ أَيُّ خَائِلٌ سَمِينَةٌ Ve uğruya denir, لِصٌّ [lişş] gibi. Cem'ı أُصُّصٌ [uşuş] gelir zammeteynle.

الأصص [el-uşş] (hemzenin harekāt-ı selāsıyla) Asl ve mebnā ma'nāsınadır. Ve bu İbn Mālik'ten menküldür. Cem'ı أَصَاصٌ [āşāş] gelir hemzenin meddiyle.

الأصيص [el-aşīş] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Titremeğe denir; yukālu: أَخَذَهُ الْأَصِيصُ أَيُّ الرِّعْدَةُ Ve bir nesneden korkup gocunmağa denir; yukālu: فِي قَلْبِهِ مِنْهُ أَصِيصٌ أَيُّ دُعُوْرٌ Ve kapkacak kırıntısına, 'alā-kavlin yarım destīye ve küpe denir ki içine çiçek ekilir saksı olacaktır. Ve şol leğene yāhūd batyaya denir ki geceler yāhūd ihtiyār adamlar mahsūs tebevül için ittihāz ederler, Türkīde ördek ta'bīr eyledikleridir. Ve metīn ve muhkem yapıya denir; yukālu: بِنَاءٌ أَصِيصٌ أَيُّ مُحْكَمٌ Ve büyük destī tarzında bir nesneye denir ki iki taraflı kulpları olmakla onunla çamur taşınır; teskere gibi bir nesne olacaktır.

الأصيصة [el-aşīşat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Birbirine mütekārib evlere denir; yukālu: بُيُوتٌ أَصِيصَةٌ أَيُّ مُتَقَارِبَةٌ ve minhu yukālu: هُمْ أَصِيصَةٌ وَاحِدَةٌ أَيُّ مُجْتَمِعُونَ

التأصيص [et-te'sīş] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Binā makūlesi nesnenin eczā ve erkānını

birbirine çitiyip ve sokuşturup be-gāyet metīn ve üstüvār kılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَصَّصَ الْبِنَاءَ إِذَا وَثَّقَهُ وَشَدَّهُ وَالزَّقَ بَعْضَهُ

بِبَعْضٍ

التَّأَصُّصُ [et-te'eşşuṣ] [تَفَعَّلَ [tefa'ul] vezninde) ve

الْإِئْتِصَاصُ [el-i'tiṣāṣ] [إِفْتَعَلَ [ifti'al] vezninde) İctimā' ma'nāsınadır; yukālu: تَأَصَّصَ الْقَوْمُ وَاتَّصَّصُوا إِذَا اجْتَمَعُوا

[أ م ص]

الْأَمِصُّ [el-āmiṣ] [صَاحَبَ [ṣāhib] vezninde) ve

الْأَمِصُّ [el-āmiṣ] (yā' ziyadesiyle) Bir gūne ta'am ismidir ki buzağının etini pāreleyip derisine sarıp tabh ederler. 'Alā-kavlin ekşi aş ta'bir olunan ta'amın tebrīd olunup yağı süzölmüş sāfi suyuna denir ve bu hāmiz-i Fārisī mu'arrebidir.

FASLU'L-BĀ'Ī'L-MUVAHHADE

(فَضْلُ الْبَاءِ الْمُوحَّدَةِ)

[ب خ ص]

الْبَحْضُ [el-beḥaṣ] (bā'nın ve hā-yı mu'cemenin fethiyle) Ayağın etine denir ki murād taban etidir. Ve devenin bakanāğına denir, فُزِسُنُ الْعَبِيرِ [firsinu'l-ba'ir] ma'nāsına. Ve elde parmak diplerinde olan etlere denir ki aya tarafında vākī'dir. Ve şol ete denir ki fāsīd ve tebāh olmakla ba'zı yerinde beyāzlık 'arız olmuş ola. Ve gözlerin üst ve alt kapaklarında olan yumru ete denir ki şiş tarzında olur; ba'zı kimsede pek ziyāde olur. Ve

بَحْضٌ [beḥaṣ] Masdar olur, göz kapakları pek etli olmak ma'nāsına; yukālu: بَحَّضَ الرَّجُلُ الرَّجُلَ بَحْضًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ أَبْحَضَ فِي عَيْنِهِ بَحْضٌ وَبَحَّضَتْ عَيْنُهُ

الْأَبْحَضُ [el-ebḥaṣ] [أَحْمَرَ [ahmer] vezninde) Gözünün kapakları etli ve yumru kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ أَبْحَضٌ إِذَا كَانَ فَوْقَ عَيْنَيْهِ أَوْ تَحْتَهُمَا لَحْمٌ نَاتِي كَهَيْئَةِ التَّفْحَةِ

الْبَحْضُ [el-baḥṣ] (bā'nın fethi ve hā'nın sükünuyla) Gözü oyup yağıyla çıkarmak ma'nāsınadır; yukālu: بَحَّضَ عَيْنَهُ بَحْضًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا قَلَعَهَا بِسُحْمِهَا وَمِنْهُ مَبْحُوضُ الْقَدَمَيْنِ يَا نِي قَلِيلٌ لَحْمُهُمَا كَأَنَّهُ قَدْ نِيلَ مِنْهُ فَعَرِي مَكَانُهُ "Tabanlarının eti azdır, gūyā ki etlerinden alınmakla yerleri hālī kalmıştır." Kāle'ş-şārih قَدْ جَاءَ فِي صِفَتِهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ «أَنَّهُ كَانَ مَبْحُوضًا الْعَقَبَيْنِ» أَي قَلِيلٌ لَحْمُهُمَا

الْبَحْضُ [el-beḥiṣ] [كَتَبَ [ketif] vezninde) Şol hayvān memesine denir ki etleri ve damarları çok ola; yukālu: ضَرَعُ بَحْضٍ أَي ضَرَعُ الْكَثِيرِ اللَّحْمِ وَالْعُزْقِ Ve sütü zor ve şiddetle çıkan memeye denir; yukālu: إِذَا ضَرَعُ بَحْضٍ

كَانَ لَا يَخْرُجُ لِنَبْتِهِ إِلَّا بِشِدَّةٍ

التَّبْحُصُ [et-tebahhuş] [تَفْعُلُ] [tefa^ul] vezninde) Bir nesneye göz dikilip kapakları dürülerek deng ve mütehayyir bakakalmak ma'nāsınadır ki ifrāt-ı hayretten neş'et eder. **كَالِه** فِي حَدِيثِ الْقَرْظِيِّ **قَالَ** اللهُ أَخَذَ اللهُ الصَّمَدُ ﴿لَوْ سَكَتَ عَنْهَا لَتَبْحَصَنَّ عَنْهَا رِجَالٌ فَقَالُوا مَا صَمَدٌ قَالَ فِي الْبَهَائِيَةِ التَّبْحُصُ بِالتَّحْرِيكِ لِحَمِّ تَحْتِ الْجَفْنِ الْأَسْفَلِ يَظْهَرُ عِنْدَ تَحْدِيقِ النَّاطِرِ إِذَا أَنْكَرَ شَيْئًا أَوْ تَعَجَّبَ مِنْهُ بِغَيْرِ لَوْلَا الْبَيَانِ إِقْتَرَنَ فِي السُّورَةِ بِهَذَا الْإِسْمِ لِتَحْيِيزِهِ فِيهِ حَتَّى تَنْقَلِبَ أَبْصَارُهُمْ

التَّبْحُصُ [el-mebhūşat] Şol nākaya denir ki tabanı etine bir maraz isābet eylemekle aksayıp yekerek yürür ola; yukālu: **بُخِصَتِ** النَّاقَةُ عَلَى بِنَاءِ الْمُجْهُولِ فَيَبِي مَبْخُوصَةً إِذَا أَصَابَهَا دَاءٌ فِي بَخِصَتِهَا فَظَلَعَتْ مِنْهُ

[ب خ ل ص]

التَّبْحُلُصُ [et-tebahluş] [تَدَخْرُجُ] [tedaħruc] vezninde) Gövdenin eti kesir ve galiz olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا تَبْحُلُصَ لَحْمُهُ إِذَا غَلِظَ وَكَثُرَ

[ب ر ب ص]

التَّبْرِصَةُ [el-berbeşat] [دَخْرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) Tarla kuvvetlenmek için su salıvermek yāhūd cā-be-cā ark gibi yarıp gereği gibi suya kandırmak ma'nāsınadır; yukālu: **بَرِصَ** الْأَرْضَ إِذَا أُرْسِلَ فِيهِ الْمَاءُ لِتَجُودَ أَوْ بَقَرَهَا وَسَقَاهَا سَقِيًّا رَوِيًّا

[ب ر ب ع ي ص]

بَرِصَ [Berbeṣ] [زَنْجِبِيلٌ] [zencebīl] vezninde) Hımış kazāsında bir karyedir.

[ب ر ص]

الْبَرِصُ [el-beraş] (fethateynle) Bir illet adıdır ki insānın fesād-ı mizācından nāşī zāhīr-i bedeninde cā-be-cā beyazlık hādis

olur. Uzva gıdā olan nesnelerde lüzüçetli balgam olsa ve dā'imā uzv onu gıdālanıp def eylemese illet-i mezbūre tahaddüs eder, Türkide abraşlık illeti ta'bir olunur; yukālu: **أَصَابَهُ بَرِصٌ وَهُوَ بَيَاضٌ يَظْهَرُ فِي ظَاهِرِ الْبَدَنِ** Ve **لِفَسَادِ مِرَاجٍ**

بَرِصٌ [beraş] Masdar olur, bir kimse abraş olmak ma'nāsına; yukālu: **بَرِصَ** الرَّجُلُ بَرِصًا Ve **مِنَ الْبَابِ الرَّاعِ إِذَا كَانَ أَبْرَصَ**

بَرِصٌ [beraş] Davarın gövdesinde bir āher davarın ısırmasından tahaddüs eden beyazlığa denir ki onulduktan sonra yeri öylece kalır; yukālu: **فِي ظَهْرِ الْجِمَارِ بَرِصٌ أَيْ بَيَاضٌ مِنْ أَثَرِ الْعُصَى**

الْأَبْرَصُ [el-ebraş] [أَحْمَرٌ] [ahmer] vezninde) Sıfattır, baras illetine uğramış kişiye denir ki abraş ta'bir olunur; yukālu: **رَجُلٌ أَبْرَصٌ** Ve aya itlāk olunur; yukālu: **طَلَعَ الْأَبْرَصُ أَي الْقَمَرُ**

سَامٌ أَبْرَصٌ [sāmmu ebraş] (mīm'in teşdidiyle) **وَزَعَةٌ** [vezeğat]ın ya'nī keler dedikleri cānverin büyük nev'ine denir ki kertenkeleye şebih ve siyāh benekleri olup be-gāyet habīs ve müzī ve deminden bedene isābet eylemesi illet-i barası mūcib bir alaca kelerdir. Dem ve bevlini sidiği tutulmuş çoçuğun ihliline taktir fi'l-hāl muhallil ve başını döküp zımād eylemesi diken makülesi nesneyi bedenden cāzibdir. Ve bunun tesniyesinde **هَذَا سَامًا** **هَوْلَاءِ السَّوَامِ** yāhūd **هَوْلَاءِ سَوَامٍ أَبْرَصٌ** ve **أَبْرَصٌ** denir, **هَوْلَاءِ** [ebraş]ı terk ile yāhūd **قِرْدَةٌ** [bireşat] **بَرِصَةٌ** [bireşat] denir; **وَالْأَبْرَاصُ** [kiredet] veznindedir.

Şārih der ki bu iki kelime ism-i vāhid kılındı. Evvelde i'rāb icrāsıyla sāniye izāfe ve evveli feth üzere binā ile sānide i'rāb icrāsı cā'izdir. Ve iki sürette dahi

‘alemiyyet-i cinsiyyet ve vezn-i fi’l sebebleriyle gayr-i munsarîf olur.

بَنُو الْأَبْرَصِ [Benu'l-Ebraş] Benū Yerbū b. Hanzala'ya itlāk olunur ki bir batndır. Ve ‘Abīd b. el-Ebraş bir şāfirdir.

الْبُرْصَاءُ [el-Berşā] [حَمْرَاءُ] [ḥamrā] vezninde) Şebīb nām şā'irin vālidesi lakabıdır, ismi Umāme'dir, ‘alā-kavlin Kırsāfe'dir. Ve

بُرْصَاءُ [berşā] Şol yere itlāk olunur ki nebātı ra'y olunmuş ola; yukālu: أَرْضُ بُرْصَاءٍ Ve pul pul beyāz alaca yılana itlāk olunur; yukālu: إِذَا صَارَتْ رُعيَ نَبَاتِهَا حَيَّةٌ بُرْصَاءٌ إِذَا كَانَتْ فِيهَا لَمَعُ بِيَاضٍ

الْبَرِيصُ [el-berīş] [emīr] vezninde) Topalak dedikleri nebāta şebīb bir nebāt adıdır. Ve Dimaşq türābında bir mevzi'dir. Ve parıldayıp yaldıramak ma'nāsınadır; yukālu: لَهُ بَرِيصٌ أَيُّ بَرِيصٌ وَبَرِيصٌ

الْإِبْرَاصُ [el-ibrāş] (hemzenin kesriyle) Baras ‘illetine uğratmak ma'nāsınadır; yukālu: أَبْرَصَهُ اللهُ تَعَالَى أَيُّ جَعَلَهُ أَبْرَصَ Ve bir adamın abras veledi olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَبْرَصَ الرَّجُلُ إِذَا جَاءَ بِوَلَدٍ أَبْرَصَ

الْبِرَاصُ [el-birāş] [kitāb] vezninde) Cinn tā'ifesinin menāziline denir. Ve kumsal yerde olan düz ova gibi sahrālara denir ki nebāt inbāt eylemez olalar; müfredleri **بُرْصَةٌ** [burşat]tır, **بُرْصَةٌ** [buş'at] vezninde.

الْبُرْصُ [el-berş] (bā'nın fethi ve rā'nın sükunuyla) Bir küçük böcek adıdır ki kuyularda olur.

التَّبْرِصُ [et-tebrīş] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) Baş tıraş eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **بَرَّصَ** رَأْسَهُ إِذَا خَلَقَهُ Ve tarlaya çift sürülmezden evvel yağmur yağmak ma'nāsınadır; yukālu: **بَرَّصَ** الْمَطَرُ الْأَرْضَ إِذَا أَصَابَهَا قَبْلَ أَنْ تُحَرَّتْ

التَّبْرِصُ [et-teberruş] [تَفْعُلٌ] [tefa'ul] vezninde) Otlakta aslā ot bırakmayıp cümlesini otlamak ma'nāsınadır; yukālu: **تَبْرِصُ** الْأَرْضَ إِذَا لَمْ يَدْعُ فِيهَا رَعِيًا إِلَّا رَعَاهُ

[ب ر ع ص]

التَّبْرِعُصُ [et-teber'uş] [تَدَخْرُجٌ] [tedaḥruc] vezninde) Bir kimsenin yıkıp altına aldığı adam tepinip çabalamak ma'nāsınadır; yukālu: **تَبْرِعُصُ** فُلَانٌ تَحْتَهُ إِذَا اضْطَرَبَ

[ب ص ص]

الْبَبِصِصُ [el-beşīş] [هَزِيزٌ] [hezīz] vezninde) Yaldıramak ma'nāsınadır; yukālu: **بَصَّ** Ve bir adama azca neşmek vermek ma'nāsınadır; tekūlu: **بَصَّ** لِي يَبِيسِرَ أَيُّ أَعْطَانِي Ve su sızmak ma'nāsınadır; yukālu: **بَصَّ** الْمَاءَ إِذَا رَشَّحَ

بَبِصِصٌ [beşīş] Titremeğe denir; yukālu: **أَخَذَهُ** بَبِصِصٌ أَيُّ رَعْدَةٌ **حَصِصْتُهُمْ** وَبَبِصِصْتُهُمْ كَذَا أَيُّ عَدَدْتُهُمْ

الْإِبْصَاصُ [el-ibşāş] (hemzenin kesriyle) Bu dahi su sızmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَبْصَّ** Ve yerden nebāt henüz çıkmaya başlamak ma'nāsınadır; yukālu: **أَبْصَّتِ** الْأَرْضُ إِذَا ظَهَرَ مِنْهَا أَوَّلُ مَا يَظْهَرُ

الْبَبْصَاصَةُ [el-başşāşat] [حَسَّاسَةٌ] [ḥassāset] vezninde) Göze itlāk olunur, **عَيْنٌ** [‘ayn] ma'nāsına, yaldırayıp parladığı için.

الْبَبْصَاصُ [el-başbāş] [سَرَسَارٌ] [serşār] vezninde) Yürümekte be-gāyet çabalayıp cidd ve cehd eden deveye denir; ve minhu yukālu: **قَرَّبَ** بَبْصَاصٌ أَيُّ جَادٌ Ve süte denir; yukālu: **بَعِيرٌ** بَبْصَاصٌ أَيُّ ضَامِرٌ Ve azca suya denir; tekūlu: **سَقَانِي** بَبْصَاصًا أَيُّ Ve sapta kalan şol ot bakiyyesine denir ki yaban fāresinin kuyruğu gibi kalmış ola. Ve ekmeğe denir, **خُبْزٌ** [hubz] ma'nāsına.

البُصَابِضُ [el-buṣābiṣ] [عُلَابِيطُ] [ʿulābiṭ] vezninde) Donuna aşkarlık gâlib olan doru ata denir ki hurmāyī doru olacaktır; yukālu: كُمَيْتٌ بُصَابِضٌ قَدْ عَلَتْهُ شُقْرَةٌ

الْبُصْبِصَةُ [el-baṣbeṣat] [زَلْزَلَةٌ] [zelzelet] vezninde) Yerin nebâtı henüz zuhūr eder olmak ma'nāsınadır; yukālu: بَصْبِصَتِ الْأَرْضُ إِذَا ظَهَرَ مِنْهَا أَوَّلُ مَا يَظْهَرُ Ve suya giden deve sür'atle yürümek ma'nāsınadır; yukālu: بَصْبِصَتِ الْإِبِلُ قَرَبَهَا إِذَا سَارَتْ فَاسْرَعَتْ Ve köpek beri öte kuyruğunu salıp yaltaklanmak ma'nāsınadır; yukālu: بَصْبِصَ الْكَلْبُ إِذَا حَرَكَ ذَنْبَهُ Ve küçük köpek eniği gözlerini açmak ma'nāsınadır; yukālu: بَصْبِصَ الْجِرْوُ إِذَا فَتَحَ عَيْنَيْهِ

التَّبْصِيسُ [et-tebṣiṣ] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) Bu dahi yerin nebâtı henüz zuhūr eder olmak ma'nāsınadır; yukālu: بَصَّصَتِ الْأَرْضُ إِذَا ظَهَرَ مِنْهَا أَوَّلُ مَا يَظْهَرُ Ve köpek eniği gözlerini açmak ma'nāsınadır; yukālu: بَصْبِصَ الْجِرْوُ إِذَا فَتَحَ عَيْنَيْهِ

التَّبْصِصُ [et-tebaṣṣuṣ] [تَفْعُلٌ] [tefa'ul] vezninde) Bir nesne parıl parıl yaldıramak ma'nāsınadır; yukālu: تَبْصِصَ الشَّيْءُ إِذَا تَبَلَّقَ

[ب ع ر ص]

التَّبْعُوضُ [et-teba'ruṣ] [تَدْحْرُجٌ] [tedaḥruc] vezninde) Bir nesne kesret bulmakla gılzatlanmak ma'nāsınadır; yukālu: تَبْعُوضٌ كِي يَكْثُرُ أَلَا-كَاوْلِنِ بُو ʿUZW-1 مَكْتُʿUN ıztırāb eylemesine mahsūstur.

[ب ع ص]

الْبَعْضُ [el-ba'ṣ] (bā'nın fethi ve ʿayn'ın sükunıyla) Beden arık ve nahif olmak ma'nāsınadır; yukālu: بَعْضٌ بَدْنُهُ بَعْضًا مِّنَ الْبَابِ Ve muztarib ve bī-karār olmak ma'nāsınadır; yukālu: بَعْضَ الرَّجُلِ إِذَا اضْطَرَبَ

الْبَعْضُوضُ [el-bu'ṣūṣ] [عُضْفُورٌ] [ʿuṣfūr] vezninde) ve

الْبَعْضُوضُ [el-be'āṣūṣ] [جَمَلُونٌ] [cemelūn] vezninde) Pek çelimsiz ince arık adama denir. Ve uca kemiğine denir; yukālu: رَجُلٌ بَعْضُوضٌ وَبَعْضُوضٌ أَيْ ضَبِيلٌ بَعْضُوضُهُ وَبَعْضُوضُهُ أَيْ عَظْمٌ وَرِكَهَ

الْبَعْضُوضَةُ [el-bu'ṣūṣat] (bā'nın zammıy-la) Bir hurde böcektir ki beyāzlığından parıldar.

التَّبْعُضُضُ [et-teba'ṣuṣ] [تَزَلْزُلٌ] [tezelzul] vezninde) ve

التَّبْعُضُ [et-teba'cuṣ] [تَفْعُلٌ] [tefa'ul] vezninde) Muztarib ve bī-karār olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَبْعُضُضَ الرَّجُلُ وَتَبْعُضُضَ إِذَا اضْطَرَبَ

تَبْعُضُضُ [teba'cuṣ] Katıl olunmuş yılan kıvrılmak ma'nāsınadır; yukālu: تَبْعُضُضَتِ الْحَيَّةُ إِذَا قَبِلَتْ فَتَلَوَّتْ

[ب ل خ ص]

الْبَلْحُضُ [el-belḥaṣ] (hā-yı mu'ceme ile جَعْفَرٌ [cafer] vezninde) Yoğun şey'e denir yukālu: شَيْءٌ بَلْحُضٌ أَيْ غَلِيظٌ

التَّبْلُحُضُ [et-tebelḥuṣ] [تَدْحْرُجٌ] [tedaḥruc] vezninde) Bir nesne kesret bulmakla gılzatlanmak ma'nāsınadır; yukālu: تَبْلُحُضُ الشَّيْءُ إِذَا غَلِظَ وَكَثُرَ

[ب ل ص]

الْبَلْلَاضُ [el-Bellāṣ] [شَدَادٌ] [ṣeddād] vezninde) Şa'ad-i Mıṣr diyārında bir karyedir, دَيْرٌ [Deyru Bellāṣ] ona muzāftır.

الْبَلْضُوضُ [el-beleṣūṣ] [حَلَزُونٌ] [ḥalezūn] vezninde) Bir kuş adıdır. Cem'inde şāzz olarak بَلْنَضَى [belenṣā] denir, حَبَنْطَى [ḥabentā] vezninde; ʿalā-kāwlin بَلْنَضَى [belenṣā] müfredidir, cem'i بَلْضُوضٌ [beleṣūṣ]tur, yāhūd بَلْنَضَى

[belenṣā] mü'ennesi ve بَلْصُوصُ [beleşūş] müzekkeridir yāhūd 'ale'l-akstir.

الْبِلْبِصُ [el-billīş] (bā'nın ve lām-ı müşeddenin kesriyle) ve

الْبِلْبِصُ [el-billeṣ] (سِنُونُ [sinnevr] vezninde) ve

الْبَلْبِصَةُ [el-beleşat] (feteḥātla) [ebū burayş] ismidir ki bir kuştur. Ve أَبُو بُرَيْصٍ [ebū burayş] kertenkelenin künyesidir, lākin şārihin beyānına göre burada murād kuştur.

الْبَلْبِصَةُ [el-belenṣāt] (حَبْنَطَاةٌ [ḥabentāt] vezninde) Bir nevc mekūl nebātür; بَلْبِصِي [belenṣā] cem'idir. Ve bir kuş ismidir ki yumurtası yeşil olur, bādiyede muḡaylān ağaçlarında yumurtlar; cem'i بَلَاصِي [belāşiy] gelir.

إِبْنُ بَلْصِي [ibnu beleşā] (جَمَزَى [cemezā] vezninde) Bu dahi bir kuştur, kuyruğu uzun ve kanatları kısa olur.

الْبِلْبِصِي [el-bilişā] (زِمِكَّى [zimikkā] vezninde) Göçegen kuşuna şebīh bir kuş adıdır; بَلْصُ [biliş] müfredidir, 'alā-kavlin بَلْصُ [beleşuvv]dur fethateynle ve şād'ın zammı ve vāv'ın şeddesiyle; mü'ennesi بَلْصُوةٌ [beleşuvvet]tir.

التَّبْلِصُ [et-tebliş] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bir kimseden matlūbun mecmū'unu alıp zimmetini tahlīs eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: بَلْصُهُ مِنْ مَالِي أَي لَمْ أَدْعُ عِنْدَهُ شَيْئًا أَي تَكَلُّو: Ve mevāşinin sütü azalmak ma'nāsınadır; yukālu: بَلْصَتِ الْعَنَمُ إِذَا قَلَّتْ أَلْبَانُهَا

التَّبْلِصُ [et-tebelluş] (تَبْرُصُ [teberruş] vezninde) ve murādıfidir ki zıkr olundu; yukālu: تَبْلِصُ الْأَرْضِ إِذَا تَبْرَصَ بَاضَةٌ فَلَانُ يَبُوصُ

وَإِذَا طَلَبَهُ فِي حَفَاةٍ Ve bir şey'i uğurlayın tilki gibi görmez tarafından siviştirmek ma'nāsınadır; yukālu: تَبْلِصُ لَهُ إِذَا أَرَاغَهُ وَأَرَادَهُ Ve yerde olan otları davar bütün otlamak ma'nāsınadır; yukālu: تَبْلِصَتِ الْعَنَمُ الْأَرْضَ إِذَا رَعَتْ مَا فِيهَا أَجْمَعُ

الْإِبْلِبْصَاءُ [el-iblinṣā] (إِسْلِنْقَاءٌ [islinḡā] vezninde) Gitmek ma'nāsınadır; yukālu: إِبْلِبْصَى الرَّجُلُ إِذَا ذَهَبَ Ve bir kimse libāsından soyunup çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: إِبْلِبْصَى مِنْ ثِيَابِهِ إِذَا خَرَجَ

الْمُبَالِصَةُ [el-mubāleşat] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'let] vezninde) Bir kimse üzere sıçrayıp atılmak ma'nāsınadır; yukālu: بِالْأَرْضِ إِذَا وَابَتْ Ve bunun bināsı müşāreket için dahi olur.

[ب ل أ ص]

الْبَلْبِصَةُ [el-belpeşat] (hemze ile دَخْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Korkup kaçmak ma'nāsınadır; yukālu: بَلْبِصَ الرَّجُلُ إِذَا هَرَبَ

[ب ل ع ص]

الْبُلْبُصُ [el-bul'uş] (bā'nın ve 'ayn'ın zammı 'alā-kavlin fethalarıyla) 'Avret fercinin kenārına yāhūd bi-'aynihi fercine denir.

[ب ل ه ص]

الْبَلْهَصَةُ [el-belheşat] (دَخْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Bir nesneden korkmakla sür'atle seğırtip kaçmak ma'nāsınadır; yukālu: بَلْهَصَ الرَّجُلُ إِذَا عَدَا مِنَ الْفَرَعِ وَأَسْرَعَ

التَّبْلِصُ [et-tebelhuş] (تَدَخْرُجٌ [tedahruc] vezninde) Bir kimse libāsından soyunup çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: تَبْلِصَ الرَّجُلُ إِذَا خَرَجَ مِنْ ثِيَابِهِ

[ب و ص]

الْبُؤُصُ [el-bevş] (bā'nın ve vāv'ın sükūnuyla) Sā'irleri sebke ve takaddüm eylemek ma'nāsınadır; yukālu: بَاضَةٌ فَلَانُ يَبُوصُ

بُوصًا Ve isti'cāl ma'nāsınadır; yukālu: **بَاَصَهُ** إِذَا اسْتَعَجَلَهُ Ve bir kimseden kaçıp gizlenmek ma'nāsınadır; yukālu: **بَاَصَ** فِي الْأَمْرِ إِذَا هَرَبَ وَاسْتَتَرَ Ve ilhāh ve ibrām eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **بَاَصَ** فِي الْأَمْرِ إِذَا هَرَبَ وَاسْتَتَرَ Ve renk ve levn ma'nāsınadır; yukālu: **بَاَصَ** فِي الْأَمْرِ إِذَا هَرَبَ وَاسْتَتَرَ Ve hatunun sağrısına denir; yukālu: **عَجِيزَةٌ** [ac'izet] ma'nāsına; bu iki ma'nāda bā'nın zammıyla da lügattir. Ve pek yürütmek ma'nāsınadır; yukālu: **بَاَصَ** الرَّجُلُ إِذَا سَارَ Ve yorulmak ma'nāsınadır; yukālu: **بَاَصَ** مِنْهُ إِذَا تَعَبَ

الْبُوصُ [el-būṣ] (bā'nın zammıyla) Bir güne nebāt yemişidir. Ve sağrı yağının yumuşaklığına denir; bunda fethle de cā'izdir; tekülü: **أَعْجَبَنِي بَوْصَهَا وَبُوصَهَا أَي لِينِ شَحْمَةِ عَجْزِهَا** Ve

بُوصُ [būṣ] [ebvāṣ] lafzının müfredidir ki mevāṣī ve devābbın envā'ı demektir; yukālu: **بُوصُ** مِنَ الْعَنَمِ وَالذَّوَابِّ أَي نَوْعٌ مِنْهَا

التَّبْوِصُ [et-tebvīṣ] [tef'īl] (vezninde) **بُوصُ** [buṣ] dedikleri nebāt-ı mezkūr yemiş vermek ma'nāsınadır; yukālu: **بُوصَ** إِذَا أَمَرَ بَوصَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا عَظُمَتْ Ve yarışta sā'irleri savışıp geçmek ma'nāsınadır; yukālu: **بُوصَ** فَلَانٌ إِذَا سَبَقَ فِي الْحَبْلَةِ Ve rengi sāfī olmak ma'nāsınadır; yukālu: **بُوصَ** الشَّيْءِ إِذَا صَفَا لَوْنُهُ

الْبُوصَاءُ [el-bevṣā] Büyük kıçlı hatuna denir; yukālu: **بُوصَاءُ** أَي الْعَظِيمَةُ الْعَجْزِ Ve 'Arab sıbyānına mahsūs bir la'ib ismidir ki bir ağacın ucuna ateş kıstırıp başları üzere fırl fırl çevirirler.

الْأَبْوَاصُ [el-Ebvāṣ] (hemzenin fethiyle) Bir mevzi' adıdır.

الْبُوصِي [el-būṣiyy] (bā'nın zammıyla) Bir güne gemi ismidir; būzī-i Fārisī

mu'arrebidir.

بُوصَانُ [Būṣān] (bā'nın zammıyla) Esed kabilesinden bir batn ismidir.

[ب ه ص]

الْبَهْضُ [el-behaṣ] (fethateynle) Susamak, **عَطَشٌ** [ca'āṣ] ma'nāsınadır; yukālu: **رَجُلٌ بَهْضًا** مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا عَطَشَ

الْبُهْضُوصُ [el-buḥṣūṣ] [uṣfūr] (vezninde) Az nesneye denir; tekülü: **مَا أَصَبْتُ** مِنْهُ بُهْضُوصًا أَي شَيْئًا

الْإِبْهَاصُ [el-ibhāṣ] (hemzenin kesriyle) Men' eylemek ma'nāsınadır; tekülü: **مَا أَبْهَصَنِي أَي مَا مَنَعَنِي**

[ب ه ل ص]

التَّبْهَلُصُ [et-tebeḥluṣ] [tedāḥruc] (vezninde) Bir adam libāsından soyunup çıkmak ma'nāsınadır; **تَبْهَلُصٌ** [tebeḥluṣ] gibi; yukālu: **تَبْهَلَصَ** الرَّجُلُ إِذَا خَرَجَ مِنْ ثِيَابِهِ

[ب ي ص]

الْبَيْصُ [el-beiṣ] (bā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Şiddet ve zīk ve mihnet ma'nāsınadır; bā'nın kesriyle de cā'izdir ve minhu yukālu: **وَقَعَ** فِي حَيْضٍ بَيْصٌ يَفْتَحُ الْحَاءِ وَالْبَاءِ وَالضَّادِ وَفِي حَيْضٍ بَيْصٌ يَكْسِرُ الْحَاءَ وَالْبَاءَ وَالضَّادِ وَالْحَيْضُ وَحَيْضٌ بَيْصٌ يَفْتَحُ الْحَاءَ وَالْبَاءَ وَكَسْرُ الضَّادِ وَحَيْضٌ بَيْصٌ يَكْسِرُ الضَّادَ الْأُولَى وَجَزَّ الثَّانِيَةَ وَحَيْضٌ بَيْصٌ يَجْزِيهِمَا وَفِي حَاصٍ بَاَصَ يَكْسِرُهُمَا أَي وَقَعَ فِي جَعَلْتُمْ الْأَرْضَ ve yukālu: **عَلَيْهِ** حَيْضٌ بَيْصٌ وَحَيْضًا بَيْصًا أَي ضَيَّقْتُمْ عَلَيْهِ حَتَّى لَا يَتَصَرَّفَ فِيهَا "Rūy-i zemīni ona şol derecede tazyik eylediniz ki bir cānibe dönecek kudreti kalmadı."

نَجَزَ بِعَوْنِهِ تَعَالَى

FASLU'T-TĀ'Ī'L-FEVKĪYYE

(فَضْلُ التَّاءِ الْمُفَوَّقِيَّةِ)

[ت خ ر ص]

التَّخْرِیصُ [et-tiḫrīs] (tā'nın kesri ve hā-yı mu'cemenin sükūnuyla) ve

التَّخْرِیصَةُ [et-tiḫrīṣat] (hā'yla) Libāsın tūrızine denir, بِنِيقَةِ الثَّوْبِ [benīqatu's-sevb] ma'nāsına ve bu tūrız-i Fārisī mu'arrebidir.

[ت ر ص]

التَّرَاصَةُ [et-terāṣat] (semāḥat) [semāḥat] vezninde) Bir nesne kavī ve muhkem olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَرَضَ الشَّيْءُ تَرَاصَةً مَنِ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا قَوِيَّ وَأَحْكَمَ

التَّرِیصُ [et-terīs] (emīr) [emīr] vezninde) Sıfattır, kavī ve muhkem nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ تَرِیصٌ أَيْ قَوِيٌّ مُحْكَمٌ

تَرِیصٌ [terīs] İki kefesi besberāber doğru ve muhkem teraziye denir, ke-mā se-yuzkeru.

الْإِتْرَاصُ [el-itrāṣ] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi kunt ve kavī ve muhkem kılmak ma'nāsınadır; tekūlu: أَتْرَضْتُهُ إِذَا قَوَيْتُهُ وَأَحْكَمْتُهُ Ve teraziyi tesviye ve ta'dil eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَتْرَضَ الْمِيزَانَ إِذَا سَوَّاهُ وَعَدَّلَهُ

التَّارِصُ [et-tāriṣ] Bünye ve terkībi kavī ve muhkem ata denir; yukālu: فَرَسٌ تَارِصٌ أَيْ مُحْكَمُ الْخَلْقِ

الْمُتَرِصُ [el-mutres] (mukrem) [mukrem] vezninde) **تَرِیصٌ** [terīs] gibi iki kefesi besberāber olan rāst ve muhkem teraziye denir; yukālu: مِيزَانٌ مُتَرِصٌ وَتَرِیصٌ أَيْ مُسْتَوٍ عَدْلٌ مُحْكَمٌ لَا يَحِيفُ

التَّتْرِیصُ [et-tetrīs] (tef'il) [tef'il] vezninde) Bu dahi teraziyi tesviye ve ta'dil eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَرَضَ الْمِيزَانَ إِذَا سَوَّاهُ

وَعَدَّلَهُ

[ت ع ص]

التَّغْضُوضَةُ [et-tu'ṣūṣat] [bu'ṣūṣat] vezninde ve mürādıdır ki zikr olundu.

التَّعْصُصُ [et-te'aṣ] (fethateynle) Çok yürümekten ayağın sınırları ağrımak ma'nāsınadır; yukālu: تَعَصَّ الرَّجُلُ تَعْصًا مَنِ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اشْتَكَى عَصَبَهُ مِنْ كَثْرَةِ الْمَشْيِ Ve

تَعْصُصٌ [te'aṣ] [me'aṣ] gibidir, lākin sābit değildir. Ve **مَعْصُصٌ** [me'aṣ] pek yorulmaktan ayağın sınırları büzümlüp kasılmak ma'nāsınadır.

[ت ل ص]

التَّتْلِیصُ [et-tetlīs] (tef'il) [tef'il] vezninde) Bir nesneyi yumuşatıp düpdüz mühre tahtası gibi kılmak ma'nāsınadır; yukālu: تَلَّصَ الشَّيْءُ تَتْلِیصًا إِذَا مَلَّسَهُ وَلَيَّنَّهُ

FASLU'L-CĪM

(فَضْلُ الْجِيمِ)

[ج أ ص]

الْجَأْصُ [el-ceʕʕ] (cīm'in fethi ve hemzenin sükünuyla) İçmek ma'nāsınadır; yukālu: جَأْصُ الْمَاءِ جَأْصًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا شَرِبَهُ

[ج ر ص]

الْجُرَاصِيَّةُ [el-curāšiyet] [عَلَابِيَّةٌ] [ulābiṭat] vezninde) Fıl gibi iri cüsseli adama denir. Ve yavuz şedīd erkek deveye denir; yukālu: رَجُلٌ جُرَاصِيَّةٌ أَيْ صَحْمٌ وَكَذَا جَمَلٌ جُرَاصِيَّةٌ أَيْ شَدِيدٌ

[ج ب ل ص]

جَابِلُصُ [Cābelʕ] (bā'nın ve lām'ın fethi yāhūd sükünuyla) Aksā-yı magribde bir beldedir ki ondan ötede insī yoktur; ya'nī ūşen ve meškūn değıldir.

Mütercim der ki *Burhān-ı Kātrī* da beyān olunduğı üzere جَابِلُصُ [Cābelʕ] ki جَابِلَسَا [Cābelsā] mu'arrebidir ki nihāyet-i magribde bir beldedir, bin dervāzesi ve her dervāzede bin pāsbān oturur. Bunun mukābilinde nihāyet-i maşrıktā dahi onun gibi bir ūşehr vardır. Ve bunlar ehl-i tahkik 'indlerinde 'ālem-i misālde vākī'dir ki mecmū-ı suver ü eškāl-i 'ālem onda mevcūddur. Ve sūfiyyūn 'indinde Cābelsā sālikin ta'alluk ve takayyüd 'āleminden itlāka ve merkez-i muhīte vusūl için kat' eyleyeceğı menāzilin āhir menziline iūşārettir. Ve جَابِلَكَا [Cābelkā] sa'y ve sūlūkla kat' edeceğı menāzilden evvel menzile iūşārettir.

[ج ص ص]

الْجِصُّ [el-caşş - el-cişş] (cīm'in fethi ve

kesri ve sād'in teşdidıyla) Ma'fūmdur ki kirece denir, onunla duvar sıvanır; geç-i Fārisī mu'arrebidir. Ve

جِصُّ [caşş] Masdar olur, bağılı tutsağın bağı sıkı ve muhkem olduğundan inleyip nāle ve zārī kılmak ma'nāsına; yukālu: بَاتَ يَجِصُّ فِي الرِّبَاطِ جِصًّا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي أَيْ يَتَأَوُّهُ بَاتَ يَجِصُّ فِي الرِّبَاطِ جِصًّا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي أَيْ يَتَأَوُّهُ مَضِيئًا عَلَيْهِ مُشْدُودًا رِبْطُهُ Güyā ki āh ve nāle ile ribātın duvarlarını sıvar.

الْجِصَّاصُ [el-caşşāş] [شَدَادٌ] [şeddād] vezninde) Kireç işleyen adama denir ki kireççi ta'bir olunur.

الْجِصَّاصَاتُ [el-caşşāšāt] [حَسَّاسَاتٌ] [ħassāsāt] vezninde) جِصَّاصَةٌ [caşşāšat]ın cem'idir ki kireç-hāneye denir; tebbāne ve hammāre gibidir.

الْجِصَّاجِصُ [el-cuşāciş] [عَلَابِيَّةٌ] [ulābiṭ] vezninde) Kireç ile sıvanmış gibi be-gāyet ak ve düz yere denir; yukālu: مَكَانٌ جِصَّاجِصٌ أَيْ أَيْضٌ مُسْتَوٍ

الْجِصِيصَةُ [el-ceşīšet] [سَفِينَةٌ] [sefinet] vezninde) Hāneleri ve obaları birbirine pek yakın olmakla bir tā'ife gibi olan cemā'ate denir; yukālu: هَذِهِ جِصِيصَةٌ مِنْ نَاسٍ وَأَصِيصَةٌ إِذَا بَصِيصَةٌ Şārih [beşīşat] 'ibāretini tahtī'e eylemiştir.

الْإِجِصَّاصُ [el-ictişāş] [إِفْتِعَالٌ] [ifti'āl] vezninde) Ovaları ve obaları birbirine mütekārib olmakla bir tā'ife gibi bir arada olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِجْتَصَّ الْقَوْمُ إِذَا تَقَارَبَتْ جِلَّتُهُمْ فَاجْتَمَعُوا

الْجِصِيصُ [el-ceşīş] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) Merbūt ve mukayyed kimsenin nāle ve zārīsine denir; yukālu: بَاتَ يَجِصُّ فِي الرِّبَاطِ كَمَا ذُكِرَ وَلَهُ جِصِيصٌ أَيْ تَأَوُّةٌ

التَّجِصِيصُ [et-tecīş] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) Kabı doldurmak ma'nāsınadır;

yukālu: جَصَّصَ الْإِنَاءَ إِذَا مَلَأَهُ Ve bināyı kireçle sıvamak ma'nāsınadır; yukālu: جَصَّصَ الْبِنَاءَ إِذَا طَلَأَهُ بِالْجَصِّصِ Ve köpek eniği gözlerini açmak ma'nāsınadır; yukālu: جَصَّصَ الْجُرُؤُ إِذَا فَتَحَ عَيْنَيْهِ Ve ağacın yaprakları ve yemişleri yenice zuhūr etmeğe başlamak ma'nāsına; yukālu: جَصَّصَ الشَّجَرُ إِذَا بَدَأَ أَوَّلَ مَا يَخْرُجُ Ve düşmana hamle eylemek ma'nāsınadır; yukālu: جَصَّصَ عَلَى الْعَدُوِّ إِذَا حَمَلَ عَلَيْهِ

[ج ل ب ص]

الْجَلْبِصَةُ [el-celbeşat] [دَخْرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) Kaçmak, فِرَارٌ [firār] ma'nāsınadır yāhūd bunda savāb olan hā-yı mu'ceme ile olmaktır.

[ج م ص]

الْجَمِصُ [el-cemş] (cīm'in fethi ve mīm'in sükūnuyla) Bir gūne nebāt adıdır.

[ج ن ص]

الْإِجْنِصُ [el-icniş] (nūn'la İQLİD [iqlīd] vezninde) Tenbel adama denir ki üşendiğinden yerinden ayrılmaz; yukālu: رَجُلٌ إِجْنِصٌ Ve nef ve darra ve hayr ve şerre yaramayan 'āciz ve çolpa kimseye denir; yukālu: هُوَ إِجْنِصٌ أَي قَدِيمٌ لَا هُوَ إِجْنِصٌ أَي مُتَبَاطِئٌ عَنِ الْأُمُورِ Ve ru'b ve ihtirāzından nāşī umūra girişemeyip oyalanıp gerilenir olan mer'ub ve endiše-nāk kimseye denir; yukālu: هُوَ إِجْنِصٌ أَي مَرْغُوبٌ مُتَبَاطِئٌ عَنِ الْأُمُورِ

الْجَنِصُ [el-ceniş] (emīr [emīr] vezninde) Meyyite denir.

التَّجْنِصُ [et-tecnīş] (tefīl [tefīl] vezninde) Ölmek ma'nāsınadır; yukālu: جَصَّصَ فُلَانٌ إِذَا مَاتَ Ve bir nesneden korkup kaçmak ma'nāsınadır; yukālu: جَصَّصَ الرَّجُلُ إِذَا هَرَبَ Ve bir nesneye dike dike bakmak, 'alā-kavlin korkudan gözlerini belertmek ma'nāsınadır; yukālu: جَصَّصَ الْبَصَرَ إِذَا حَدَّدَهُ أَوْ

فَرَعًا Ve yürek sürmek ve çımkırmak ma'nāsınadır; yukālu: جَصَّصَ بِسَلْحِهِ إِذَا رَمَى بِهِ

[ج و ص]

إِبْنُ جَوْضَى [İbn Cevşā] [سَكْرَى] [sekrā] vezninde) Muhaddis-i meşhūrdur.

FASLU'L-ĤĀ'Ī'L-MÜHMELE

(فَصْلُ الْحَاءِ الْمُهْمَلَةِ)

[ح ب ر ق ص]

الْحَبْرُ [el-ħaberkaş] (kaḥ'la ġaḥanfer) vezninde) Cüssesi küçük hurde erkek deveye denir. Ve küze-hār kemter bodura denir; mü'ennesleri **حَبْرُ** [ħaberkaşat]tır. Ve tıknaz adama denir. Ve **حُرُوصُ** [ħurkuş] dedikleri böcek yavrusuna denir, ke-mā se-yuzkeru.

[ح ر ب ص]

الْحَرْبِشَاتُ [el-ħarbeşat] (ħā'nın ve bā'nın fethleriyle) Nisvān avadanlığına denir; yukālu: مَا عَلَيْهَا حَرْبِشَاتٌ أَي شَيْءٌ مِنَ الْخَلْقِ
الْحَرْبِشَاتُ [el-ħarbeşat] [berbeşat] vezninde ve mürādifidir ki zikr olundu; yukālu: حَرْبِشَاتُ الْأَرْضِ بِمَعْنَى بَرْبِشَاتِهَا

[ح ر ص]

الْحَرْشُ [el-ħirş] (ħā'nın kesriyle) [ceşac] ma'nāsınadır ki bir nesneyi ragbet-i mezmūme vechi üzere ve lüzūmundan ziyāde şiddetle taleb ve ārzū kılmak ma'nāsınadır. Ve bu ismdir; yukālu: حَرْشٌ شَوْمٌ Ve masdar olur; yukālu: حَرْشٌ عَلَى الشَّيْءِ وَحَرْشٌ جَرْشًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالرَّابِعِ إِذَا جَشَعَ

الْحَرْشُ [el-ħarīş] [emīr] vezninde) Vasftır; cem'i **حَرْشَاتُ** [ħirāş]tır ħā'nın kesriyle ve **حَرْشَاءُ** [ħuraşā]dır, **كُرْمَاءُ** [kuremā] vezninde. Ve

حَرْشٌ [ħarīş] Yırtık sevbe denir; yukālu: ثَوْبٌ حَرْشٌ أَي مَشْقُوقٌ

الْحَرْشَاتُ [el-ħarāşat] (fetehātla) Her şey'in vasatının karār-gāhına denir; yukālu: هُوَ حَرْشَةٌ ذَاكَ الشَّيْءِ أَي مُسْتَقَرٌّ وَسَطُهُ

الْحَارِشَةُ [el-ħarīşat] Yağmur ile yerin yüzünü soyup sıyrır olan buluta denir; yukālu: سَحَابَةٌ حَارِشَةٌ إِذَا كَانَتْ تَقْشِرُ وَجْهَ الْأَرْضِ بِمَطْرِهَا Ve şol baş yarığına denir ki başın derisini cüz'ice yarmış ola; yukālu: حَارِشَةٌ إِذَا كَانَتْ قَدْ شَقَّتِ الْجِلْدَ قَلِيلًا

الْحَارِشَةُ [el-ħarīşat] [sefinet] vezninde) **حَارِشَةٌ** [ħarīşat] ile ma'nā-yı evvelde mürādifdir.

الْحَارِشَةُ [el-ħarīşat] [arşat] vezninde) **حَارِشَةٌ** [ħarīşat] ile ma'nā-yı sānide mürādifdir. Ve

حَرْشَةٌ [ħarşat] Nākanın memesi sıkı sarılmakla deliklerinin ağızları yara olmaktan nāşī bolaldığı hasebiyle sağılırken sütü kaba düz ve doğru inmeyip etrāfa dağılmasına denir.

الْحَرْشُ [el-ħarş] [karş] vezninde) Yarmak ma'nāsınadır; yukālu: حَرْشٌ الشَّيْءِ وَحَرْشًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا شَقَّهُ Ve otlağın otlarından aslā bir nesne terk olunmamak üzere mecmū'u otlanmak ma'nāsınadır; yukālu: حَرْشٌ الْمَرْعَى عَلَى بِنَاءِ الْمُجْهُولِ إِذَا لَمْ يُتْرَكْ مِنْهُ شَيْءٌ Ve bir nesnenin kabuğunu soymak ma'nāsınadır; yukālu: حَرْشٌ الشَّيْءِ إِذَا قَشَّرَهُ

الْحَرْشِيَّانُ [el-ħirşiyān] (ħā'nın kesriyle) Batnın derisinin iç yüzüne denir. Ve fil dedikleri cānverin derisinin iç yüzüne denir. Ve şol yufka kızıl dericeğize denir ki meselā koyunun derisi soyulduktan sonra kassāb onu dahi çekip soyar, murād et ile posteki arasında olan ince deri olacaktır; cem'i **حَرْشِيَّانَاتُ** [ħirşiyānāt] gelir. Ve bu **حَرْشِيَّانُ** [ħirşiyān] kelimesi fi'liyyān veznindedir, kabuk soymak ma'nāsına olan **حَرْشٌ** [ħirş]tan me'hūzdur.

التَّحْرُشُ [et-teħarruş] [tefaul] vezninde) Ta'āmı kenārlarından ekl ile ek-

iltmek ma'nāsınadır; yukālu: إِنَّهُ لَيَتَحَرَّضُ
عَدَاءَهُمْ وَعَشَاءَهُمْ أَيَّ يَتَحَرَّضُهُمَا

الإختراض [el-ihtirāş] [ifti'āl] [ifti'āl] vez-
ninde) Bir nesneye ifrāt üzere hırs edip
tahsiline çabalamak ma'nāsınadır; yukālu:
إِخْتَرَصَ الرَّجُلُ إِذَا حَرَصَ وَجِهَهُ

[ح ر ف ص]

التَّحْرِفُصُ [et-teharfuş] (fā'yla تَدَخَّرُجُ
[tedahruç] vezninde) Büzülüp buruşmak
ma'nāsınadır; yukālu: تَحَرَّفَصَ الشَّيْءُ إِذَا تَقَبَّضَ

[ح ر ق ص]

الْحُرْقُوسُ [el-ħurķūş] (kāf'la عُضْفُورٌ [uşfūr]
vezninde) Pire gibi bir küçük böcektir, arı
iğnesi gibi iğnesi olur, 'alā-kavlin kene
dedikleri böceğe şebih olur, insānın göv-
desine yapışır. 'Inde'l-ba'z bok böceğın-
den küçük bir böcektir ki tulumları ve kır-
balaları delip ve bākire kızların ferclerine
sokulur; حَرَاقِيسُ [ħarākīs] cem'idir. 'Arab-
ların عَاشِقِ الْأُبْكَارِ [āşīķu'l-ebkār] dedikleri
böcek olacaktır. Ve

حُرْقُوسٌ [ħurķūş] Hurmānın yeşil koru-
ğunun çekirdeğine denir. Ve Ĥurķūş b.
Māzin, Temīm kabilesinden bir kimse-
dir. Ve Ĥurķūş b. Zuheyр mukaddemā
ashābdan olup ba'dehu zamān-ı hilāfet-i
Hazret-i Kerrārī'de Ĥāricī oldu.

الْحَرَاقِسِيُّ [el-ħarākīsī] (fethateynle حَبْرَكِي
[ħaberkā] vezninde) Bir böcek adıdır;
حَرَاقِسَاتٌ [ħarākīsāt] müfredidir hā'yla.

الْحَرَاقِشَاتُ [el-ħarākīşāt] [dahrecet] [dahrecet]
vezninde) Adımları sık sık atarak yü-
rümek ma'nāsınadır; yukālu: حَرَقَصَ فِي
Ve تِيزَ تِيزَ المُمْشِي إِذَا قَارَبَ خَطَاهُ
ma'nāsınadır; yukālu: حَرَقَصَ الْكَلَامَ إِذَا قَارَبَهُ

المُحَرَاكِشِيُّ [el-muħarākīş] [mudahrec]
vezninde) Sıkı ve nesc olunmuş nesneye

denir; yukālu: نَسَجَ مُحَرَّقَصَ أَيُّ مُتَقَارَبٌ

[ح ص ص]

الْحَصُّ [el-ħaşş] (hā'nın fethi ve şād'ın
teşdidıyla) Tırāş eylemek ma'nāsınadır;
yukālu: حَصَّ الشَّعْرَ حَصًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا حَلَقَهُ
Ve bir nesneden bir kimseye hisse düş-
mek ma'nāsınadır; tekūlu: حَصَّنِي مِنْهُ كَذَا أَيُّ
Ve bir kimseyi icāre ve
himāye eylemeyip nā-merdlik eylemek
ma'nāsına müsta'meldir, gūyā ki mecmū'-ı
nāsı safha-i iltizāmdan tırāş eder; yukālu:
هُوَ يَحْصُ أَيُّ لَا يُجِيرُ أَحَدًا يَعْنِي يَمْنَعُ الْجَوَارِ

الْحَاصَّةُ [el-ħāşşat] [ħāşşat] vezninde)
Bir 'illettir ki دَاءُ التُّغْلِبِ [dā'u's-şā'leb] gibi
mübtelā olan kimsenin kılları dökülür;
yukālu: أَلْفَى اللَّهُ فِي رَأْسِهِ الْحَاصَّةَ وَهِيَ دَاءٌ يَتَنَاءَتُ مِنْهُ
Ve الشَّعْرُ

حَاصَّةٌ [ħāşşat] ki 'Arabların رَحِمَ حَاصَّةٌ
kavlinde vāki'dir, مَحْصُوسَةٌ [maħşūşat]
ma'nāsınadır ki حَلَقٌ [ħalķ]tan müste'ār
maktū'a demektir yāhūd neseb üzere ol-
makla ذَاتُ حَصِّ demektir, beynlerinde
karābet-i munkatı'a var demek olur.

الْحَصَصُ [el-ħaşaş] (fethateynle) Başın kılları
az olmak ma'nāsınadır.

الْأَحْصُ [el-eħaşş] Vasftır, başının kılları az
olan kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ أَحْصُ أَيُّ يَبِينُ
الْحَصَصِ يَعْنِي قَلِيلِ شَعْرِ الرَّأْسِ وَكَذَا يُقَالُ طَائِرٌ أَحْصُ
Ve الْجَنَاحُ أَيُّ الْقَلِيلِ الرَّيشِ

أَحْصُ [eħaşş] Güneşli, be-gāyet ayazlık
güne vasf olur; yukālu: يَوْمٌ أَحْصُ إِذَا كَانَتْ قَدْ
Ve طَلَعَتْ شَمْسُهُ وَصَفَتْ سَمَاوُهُ
eser ve rahne ve küdüret olmayan mücellā
kılıca vasf olur; yukālu: سَيِّفٌ أَحْصُ أَيُّ لَا أُتْرُ
Ve فِيهِ uğursuz kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ
أَحْصُ أَيُّ مَشْوُومٌ

الْأَحْصَانُ [el-eħaşşān] (tesniye bünyesiy-

le) 'Abd ile hımāra itlāk olunur. Şārihin beyānı üzere bunlar pahalarını gūyā ki üzerlerinde taşıyıp pīr olduklarında tenkīs eylemeleriyle hayırsız olduklarına mebnīdir. Pes şe'ametleri me'āl itibārıyla olur. Ve

أَحْصُ [Eḥaṣṣ] ve **شُبَيْتٌ** [Şubeyts] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Tihāme'de iki mevzi'lerdir. Ve Ḥaleb türābında dahi iki mevzi'lerdir.

أَلْحَصَاءُ [el-ḥaṣṣā'] Hayr ve mahsūlden 'ārī kurak seneye vasf olur; yukālu: سَنَةٌ حَصَاءٌ Ve أَيُّ حَصَاءٍ لَا خَيْرَ فِيهَا

حَصَاءٌ [Ḥaṣṣā'] Surāka b. Mirdās yāhūd Ḥazn b. Mirdās'ın kısırağı ismidir. Ve uğursuz 'avrete denir; yukālu: اِمْرَأَةٌ حَصَاءٌ Ve أَيُّ مَشْؤُومَةٍ رِيحٌ حَصَاءٌ أَيُّ صَافِيَةٍ بِلَا غَبَارٍ

أَلْحَصَاصَةُ [el-Ḥaṣṣāset] [ḥassāset] vezninde) Sevād-ı 'Irāk'ta Kaşr-ı İbn Hubeyre'ye karīb bir karyedir.

أَلْحِصَّةُ [el-ḥiṣṣat] (ḥā'nın kesriyle) Behre ve nasīb ma'nāsınadır; cem'ci حِصَصٌ [ḥiṣaṣ] tır, قِرْدٌ [kired] vezninde. Ve bu حَلَقٌ [ḥalk] ma'nāsından müste'ār kıt'a ma'nāsına olup ba'dehu nasīb ma'nāsında isti'māl olundu; yukālu: أَخَذَ حِصَّتَهُ أَيُّ نَصِيْبَهُ

أَلْحِصُّ [el-ḥuṣṣ] (ḥā'nın zammıyla) وَرْسٌ [vers] ismidir ki Yemen za'ferānı ve alacehre dedikleridir, 'alā-kavlin za'ferāna denir; cem'ci حُصُوصٌ [ḥuṣuṣ]tur. Ve inciye denir, لَوْلُوٌ [lu'lu'] ma'nāsına.

أَلْحِصَاصُ [el-ḥuṣāṣ] (عُرَابٌ [gürāb] vezninde) Eşek kısmı kulağını kısıp kuyruğunu beri öte salarak seğırtmesine denir. Ve osuruğa denir. Ve pek seğırtmeye denir. Kāle'ş-şārih وَلَهُ أَلْحِصَاصُ الشَّيْطَانِ الْأَدَانِ تَوَلَّى وَهُوَ أَلْحِصَاصٌ أَيُّ شِدَّةِ الْعَدُوِّ وَقِيلَ هُوَ أَنْ يَضْرِبَ الْجِمَارُ بِأَدْنِيَّتِهِ

وَيَمُصُّعَ بَدْنِيَّةٍ وَيَعْدُو وَيَقِيلُ هُوَ الضَّرَاطُ

حُصَاصٌ [ḥuṣāṣ] Uyuzluğa denir, جَرَبٌ [ce-reb] ma'nāsına.

أَلْحِصَاصَةُ [el-ḥuṣāṣat] (ثُمَّامَةٌ [sumāmet] vezninde) Bāgda ve asmada üzüm kesildikten sonra kalan başağa denir; tekülü: اِنْقَطَعَتْ اَلْحِصَاصَةُ أَيُّ مَا يَبْقَى فِي الْكُزْمِ بَعْدَ قَطَافِهِ

أَلْحَصِيبُ [el-ḥaṣiṣ] (أَمِيرٌ [emir] vezninde) Sayıya itlāk olunur; yukālu: حَصِيبُهُمْ كَذَا Ve bukağılığı az tüylü ata denir; yukālu: فَرَسٌ حَصِيبٌ أَيُّ قَلِيلِ شَعْرِ النَّتْبَةِ Ve كَازِنْمِشْ كِلَا denir; yukālu: شَعْرٌ حَصِيبٌ أَيُّ مَحْضُوصٌ

حَصِيبُ [Ḥaṣiṣ] 'Abdulḳays kabilesinden bir batndır.

حَصِيبَةٌ [Ḥaṣiṣat] (سَفِينَةٌ [sefinet] vezninde) İbn Es'ad'dır ki şu'arādandır. Ve

حَصِيبَةٌ [ḥaṣiṣat] Atın tırnakları etrāfının yukarılarında biten tüylere denir.

أَلْحِصْحِصُ [el-ḥiṣḥiṣ] (زَبْرُجٌ [zibric] vezninde) Toprağa ve taşa denir.

أَلْحِصْحَاصُ [el-ḥaṣḥāṣ] (سَرْسَارٌ [sersār] vezninde) Toprağa denir. Ve fütürsuz reven-de deveye denir; yukālu: قَرَبٌ حِصْحَاصٌ أَيُّ جَادٌ سَرِيْعٌ بِلَا فُتُوْرٍ

دُوُّ أَلْحِصْحَاصِ [Zu'l-Ḥaṣḥāṣ] Zī Tuvā nām mahal üzere müşrif bir dağın ismidir.

أَلْحِصَاصَاءُ [el-ḥaṣāṣā'] (ḥā'nın fethiyle) Toprağa denir.

أَلْإِحْصَاصُ [el-iḥṣāṣ] (hemzenin kesriyle) Bir kimseye hisse vermek ma'nāsınadır; tekülü: أَخْصَصْتُهُ إِذَا أَعْطَيْتَهُ نَصِيْبَهُ Ve 'azl eylemek ma'nāsınadır; tekülü: أَخْصَصْتُهُ عَنْ أَمْرِهِ إِذَا عَزَلْتَهُ

أَلْتَحْصِيبُ [et-taḥṣiṣ] (تَفْعِيلٌ [tef'il] vezninde) Bir nesne açık ve 'ayān olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا بَانَ حِصَصَ الشَّيْءِ إِذَا بَانَ

وَوَطَّهَرَ

الْحَضْحَضَةُ [el-ḥaṣḥaṣat] [زلزلة] [zelzelet] (vezninde) Bu dahi bir nesne zāhir ve ‘ayān olmak ma‘nāsınadır; yukālu: حَضَّحَصَّ الْحَقُّ yukālu: Ve bir nesneyi bir nesne içre gereği gibi yerleşmek için beri öte tahrik eylemek ma‘nāsınadır. Kāle’ş-şārih: وَمِنَّهُ قَوْلُ عَيْتِنِ لِسُمْرَةَ حِينَ اشْتَرَى لَهُ جَارِيَةً مِنْ بَيْتِ الْمَالِ وَأَدْخَلَهَا عَلَيْهِ لَيْلَةً ثُمَّ سَأَلَهُ مَا فَعَلْتَ فَقَالَ فَعَلْتُ حَتَّى حَضَّحَصْتُ فِيهَا فَسَأَلَ الْجَارِيَةَ فَأَنْكَرَتْ فَقَالَ حَلَّ سَبِيلَهَا يَا مُحَمَّدٌ Ve tiz tiz yürüme ma‘nāsınadır; yukālu: Ve içinden nesne araştırır gibi toprağı beri öte aşınıp devirmek ma‘nāsınadır; yukālu: Ve yürerek sürmek ma‘nāsınadır; yukālu: حَضَّحَصَّ التُّرَابَ إِذَا فَحَصَهُ يَمِينًا وَشِمَالًا Mü‘ellif bunu tekrār eylemiştir. Ve bir adam bir kimseye mübrim dilenci gibi yapışıp ibrām ve ilhāh eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: حَضَّحَصَّ فُلَانًا إِذَا لَزِقَ بِهِ وَالْحُ عَلَيْهِ Ve deve kalkarken dizlerini zor ile yere verip dayamak ma‘nāsınadır; yukālu: Ve ayağı bukağılı kimsenin yürüyüşü gibi yürüme ma‘nāsınadır; yukālu: هُوَ يُحَضَّحِضُ أَي يَمْشِي مَشْيَ الْمُقَيَّدِ

التَّحَاضُ [et-teḥāṣṣ] [تَفَاعُلٌ] [tefā‘ul] (vezninde) ve

الْمُحَاضَةُ [el-muḥāṣṣat] [مُفَاعَلَةٌ] [mufā‘alet] (vezninde) Hisseleşmek ve paylaşmak ma‘nāsınadır; yukālu: تَحَاضُوا وَحَاضُوا إِذَا اقْتَسَمُوا حِصًّا

التَّحْضُضُ [et-teḥaṣṣuṣ] [تَزَلُّزٌ] [tezelzul] (vezninde) Yere yapışıp düpdüz olmak ma‘nāsınadır; yukālu: تَحَضَّضَ الشَّيْءُ إِذَا لَزِقَ بِالْأَرْضِ وَاسْتَوَى

الْإِنْحِصَاصُ [el-inḥiṣāṣ] [إِنْفِعَالٌ] [infi‘āl] (vezninde) Kıl ve tüy dökülüp zā’il ol-

mak ma‘nāsınadır; yukālu: انْحَصَّ الشَّعْرُ إِذَا ذَهَبَ Ve hayvānın kuyruğı kesilmek ma‘nāsınadır ki güdülmek ta‘bīr olunur; yukālu: انْحَصَّ ذَنْبُهُ إِذَا انْقَطَعَ Ve minhu’l-meselu: «أَفَلَيْتَ وَانْحَصَّ الذَّنْبُ» Ya‘nī “Sıyrılıp kurtuldun ammā kuyruk da gitti!” demektir; helāka müşrif olmuş iken bir takrīble tahlīs-i girībān eden kimse hakkında darb olunur.

Şārih der ki Mu‘āviye, Dimaşq’ta kendi nefsi için bir kasr-ı ‘ālī binā edip lākin civārında bir kilise olmakla dā’imā o cihetten bī-huzūr olur idi. Hedm ve izālesine vesīle-cūy olup ‘ākıbet karār-dāde-i tasavvuru üzere kayser-i Rüm’a bir elçi tertīb ve ba‘de’l-vusūl kayser huzūrunda tahkīr ve izdirāsına dā’ir hareket eylemesini emr ve tenbīh eylemekle o dahi emr mücibince ‘amel eyledikte erkān-ı kayser elçinin katlini irāde eylediler. Kayser, elçinin bu güne hareketi Mu‘āviye’nin desīsesi olmakla bizler bunu katl eylediğimizde nakz-ı sulh bizim taraftan vākī‘ olmakla kendisi dahi kalem-rev-i hükümetinde olan Naşārāyı bi’l-cümle istīsāl eylemek kasdındadır diye katline rızā vermeyip sālīmen ircā‘ eyledi. Elçi, Mu‘āviye’ye gelip vak‘ayı hikāyet eyledikte Mu‘āviye kelām-ı mezbūru irād eyledi. Elçi dahi كَلَّمَ دَدِي دَدِي دَدِي دَدِي دَدِي dedi, ya‘nī kuyruğı kesilmek değil, belki kuyruğunun saçaklarıyla bile geldi ki bir kılına ziyān gelmedi. İntehā.

[ح ف ص]

الْحَفْضُ [el-ḥafṣ] (ḥā’nın ve fā’nın sükūnuyla) Meşin zenbīle denir ki onunla ayırtılan kuyunun çamurunu çekip pāk ederler. Cem’i أَحْفَاضٌ [ahfāṣ] ve حَفُوضٌ [ḥufūṣ] gelir. Ve

حَفْضُ [ħafş] Arslan yavrusuna denir. Bu ma'nāya mebnī Resūl-i ekrem sallallāhu 'aleyhi ve sellem hazretleri 'Ömer b. el-Ḥaṭṭāb radiyallāhu 'anhu cenāblarını Ebū Ḥafş ile tekniye eylediler. Ve Ḥafş b. Ebī Cebele ve Ḥafş b. es-Sā'ib ve Ḥafş b. el-Muğīre ashābdandır. Ve

حَفْضُ [ħafş] Masdar olur, biriktirmek ma'nāsına; yukālu: حَفَضَ الشَّيْءَ حَفْضًا مِنَ الْبَابِ إِذَا جَمَعَهُ Ve bir nesneyi elden bırakmak ma'nāsındadır; yukālu: حَفَضَ الشَّيْءَ مِنْ يَدِهِ إِذَا أَلْقَاهُ

حَفْضَةٌ [ħafşat] [ṭalḥat] [talḥat] vezninde) Ümmü'l-mü'minīn binti 'Ömer b. el-Ḥaṭṭāb radiyallāhu 'anhumā isimdir. Ve

حَفْضَةٌ [ħafşat] Dişi sırtlana denir.

أُمُّ حَفْضَةٍ [ummu ħafşat] Tavuğun künyesidir.

الْحَفَافَةُ [el-ħufāşat] (ثُمَّامَةٌ [sumāmet] vezninde) Cem' ma'nāsından isimdir, birikintiyeye denir.

الْحَفَافُ [el-ħafaş] (فِثَاتَيْنِ [nebk] ve alıç misilli yemişlerin çekirdeğine denir.

الْحِنْفِصُ [el-ħinfiş] (زَبْرَجُ [zibric] vezninde) Çelimsiz, ince ve nahif adama denir; yukālu: رَجُلٌ حِنْفِصٌ أَيْ ضَعِيلٌ

[ح ق ص]

الْحَقْضُ [el-ħaqş] (رَقْضُ [raqş] vezninde) Şiddet ve sür'atle seğırtmeye denir; tekūlu: سَبَقَنِي حَقْضًا وَقَبْضًا وَشَدًّا بِمَعْنَى وَاحِدٍ

[ح ك ص]

الْحَكِيسُ [el-ħakīş] (أَمِيرٌ [emir] vezninde) Töhmet ve sū-i gümāna uğramış kimseye denir; yukālu: صَارَ فُلَانٌ حَكِيسًا أَيْ مَزْمِيًا بِالرَّيْبَةِ

[ح م ص]

الْحَمْضُ [el-ħamş] (ħā'nın fethi ve mīm'in sükūnuyla) ve

الْحُمُوضُ [el-ħumūş] (فُعُودٌ [ku'ūd] vezninde) Yaranın şişi inip sakin olmak ma'nāsındadır; yukālu: حَمَضَ الْجُرْحُ حَمْضًا وَحُمُوضًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا سَكَنَ وَرَمَهُ Ve salıncağın şiddetle salınması gidip yavaşımak ma'nāsındadır; yukālu: حَمَضَتِ الْأَرْجُوْحَةُ إِذَا سَكَنَتْ فَوْرَتُهَا Ve göze düşen hār u hāşaki sühütle çıkarmak ma'nāsındadır; yukālu: حَمَضَ الْقَدَاةُ إِذَا أُخْرِجَهَا مِنْ عَيْنِهِ بِرِفْقٍ Ve çocuk salıncakta kendi kendisine salınmak ma'nāsındadır. Ve dābbeden su gitmek ya'nī gereği gibi ter boşanıp akmağa denir. Şārihin beyānına göre koşuya gitmezden mukaddemce meselā bir atın üzerine çullar örtüp gereği gibi terlemesinden 'ibārettir, tā ki yaranıp soluklu seğırtir ola.

الْحَمِيشَةُ [el-ħamīşat] (سَفِينَةٌ [sefinet] vezninde) ve

الْمَحْمُوشَةُ [el-maħmūşat] Uğurlanmış koyuna denir; cem'i حَمَائِشُ [ħamā'iş]tir. Ve Ḥamīşa b. Cendel şu'arādandır.

الْأَحْمَضُ [el-aħmaş] Koyun hırsızına denir; yukālu: هُوَ أَحْمَضٌ أَيْ لَيْسَ يَسْرِقُ الْحَمَائِشَ وَهِيَ لَصَّةٌ حَاذِقَةٌ Burada tecrid itibarıyladır.

الْمِحْمَاصَةُ [el-miħmāşat] Uz ve hāzika olan hırsız 'avrete denir; yukālu: هِيَ مِحْمَاصَةٌ أَيْ لَصَّةٌ حَاذِقَةٌ

الْحَمَصِيشُ [el-ħameşīş] (fethateynle ve gāhca mīm'in şeddesiyle) Bir nev' nebāt-i me'kūl isimdir ki ta'mı hāmiz ve kumsallarda nābit olur, keş ta'bīr olunan yoğurt kurusuna katıp ekl ederler; müfredi حَمَصِيشَةٌ [ħameşīşat]tır.

حِمْضُ [Ĥimş] (ħā'nın kesriyle) Şām

diyârında bir vilâyet adıdır;sükkânı fi'l-
asl Yemenîler idi. Ve bu mü'ennestir,
ba'zen müzekker olur.

حَمِصٌ [himmiş - himmaş] [حَلَزٌ] [hilliz] vez-
ninde ve قِنَبٌ [kinneb] vezninde) Habb-ı
ma'rûf ismidir ki nohut ta'bîr olunan gal-
ledir, nâfih ve müleyyin ve bevlî müdirr
ve menî ve dem ve şehveti müksir ve be-
deni ve âlet-i tenâsülü mukavvîdir, lâkin
ekl ve tenâvülü ta'âmıdan mukaddem ve
mu'ahhar olmayıp ta'âm aralığında olma-
ğa meşruttur. Ve

حَمِصٌ [Himmiş] Endelus'de bir belde adı-
dır; a'lâmdan Muhammed b. Aḥmed b.
Ḥalef el-Ḥimmişî oradandır. Ve İbrâhîm
b. el-Ḥaccâc el-Ḥimmaşî ve 'amcası
'Abdullâh el-Ḥimmaşî ki rüvâtandır,
Mısr'da Dâru'l-Ḥimmaş nâm mahalde
sâkin oldukları için nisbet olundular.

حَمِصَةٌ [Himmeşat] (ḥâ'nın kesri ve mîm-i
müşeddedenin fethiyle) Râvî-i Meclisu'l-
Biṭâka olan Ebu'l-Ḥasen 'Alî b. 'Ömer
nâm sikanın ceddî ismidir. Mü'ellif
Meclis-i Biṭâka'yı burada ve mâddesinde
beyândan sükût eylemiştir. Lâkin Ḳarâfî
'aleyhi'r-rahmenin beyânına göre 'Ömer
b. 'Abdul'azîz rahimehullâhu ta'âlâ defn
olunur iken 'alâ-mele'i'n-nâs âsûmândan
bir bitâkaya melfûf bir varaka nâzil olup
ba'de'l-feth derûnunde «بِرَاءةٍ مِنَ اللَّهِ لِلْعَمْرِ بْنِ
«بِرَاءةٍ مِنَ اللَّهِ لِلْعَمْرِ بْنِ عُبَيْدِ الْعَزِيزِ مِنَ النَّارِ»
Biṭâka bu olacaktır.

الْحَمِصِيُّ [el-Ḥummaşiyî] (ḥâ'nın zammı
ve mîm-i müşeddenin fethiyle) Maḥmûd
b. 'Alî nâm mütekellimin nisbetidir,
merkümdan İmâm Faḥreddîn er-Râzî
ahz-ı 'ulûm eyledi; 'alâ-kavlin bu ḏâd-ı
mu'ceme ilemdir.

التَّحْمِيشُ [et-taḥmîş] (تَفْعِيلٌ [tef'îl] veznin-
de) Nısf-ı nehâr vaktinde âhû sayd eyle-
mek ma'nâsınadır; yukâlu: إِذَا حَمَصَ الرَّجُلُ إِذَا
صَادَ الظَّبْيَاءُ نِصْفَ النَّهَارِ

الْمُحَمَّصُ [el-muḥammaş] (مُعْظَمٌ
[mu'azzam] vezninde) Kavrulmuş
dâneye denir; yukâlu: حَبٌّ مُحَمَّصٌ أَيُّ مَقْلُوسٌ
Lisânımızda تَحْمِيشٌ [taḥmîş]-i kahve,
تَحْمِيسٌ [taḥmîs] gibi bu ma'nâdandır.

الْإِنْجِمَاصُ [el-inḥimâş] [infî'âl]
vezninde) Büzütlüp küçülerek sinmek
ma'nâsınadır; yukâlu: إِذَا انْقَبَضَ
وَتَضَاءَلُ Ve çekirge kısmı قَرَطٌ [karaş]
dedik-
leri meşe ağacını otlamakla gövdesi bütün
kızarıp ve gılatı gitmek ma'nâsınadır;
yukâlu: إِنَّحْمَصَتِ الْجُرَادَةُ إِذَا أَكَلَتِ الْقَرَطَ فَاحْمَرَّتْ
وَذَهَبَ غَلْظُهَا Ve yaranın ve bir 'uzvun şişi
inmek ma'nâsınadır; yukâlu: إِنَّحْمَصَ الْوَرْمُ
إِذَا سَكَنَ Ve dâbbe semiz iken arıklanmak
ma'nâsınadır; yukâlu: إِنَّحْمَصَتِ النَّاقَةُ أَيُّ كَانَتْ
بَادِنَةً فَتَحَفَّتْ

التَّحْمُصُ [et-teḥammuş] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vez-
ninde) Büzütlüp burtuşmak ma'nâsınadır;
yukâlu: تَحْمَصُ الرَّجُلُ إِذَا تَقَبَّضَ Ve et kuru-
makla çekilip buruşmak ma'nâsınadır;
yukâlu: تَحْمَصُ اللَّحْمُ إِذَا جَفَّ وَأَنْضَمَ

[ح ن ب ص]

حَنْبِصٌ [Ḥanbaş] (جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde)
Bir recül adıdır.

الْحَنْبِصَةُ [el-ḥanbeşat] (دَخْرَجَةٌ [dahrecet]
vezninde) Cenkte vurgun vurgun tilki gibi
hareket eylemek ma'nâsınadır; yukâlu:
حَنْبِصٌ فَلَانٌ فِي الْحَرْبِ إِذَا رَاغَ

أَبُو الْحَنْبِصِ [ebu'l-ḥinbiş] (زَبْرِيحٌ [zibric] vez-
ninde) Tilkinin künyesidir.

الْحَنْصُ [el-ḥanş] (ḥâ'nın fethi ve nûn'un
sükûnuyla) Ölmek ma'nâsınadır; yukâlu:

حَنَصَ الرَّجُلُ حَنْصًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا مَاتَ
الْحِنْصَاؤُ [el-ħinṣaʷ] (جَزَدَخْلٌ [cirdaħl] vez-
 ninde) Zaʿf ve zebūn adama denir.

[ح ن ف ص]

الْحِنْفِصُ [el-ħinfiṣ] (فَا'يْلَا [zibric] vez-
 ninde) Cüssesi Küçük adama denir.

[ح و ص]

الْحَوِصُ [el-ħavṣ] (hā'nın fethi ve vāv'ın
 sükūnuyla) ve

الْحِيَاصَةُ [el-ħiyāṣat] (كِتَابَةٌ [kitābet] veznin-
 de) Dikiş dikmek ma'nāsındır; yukālu:
 حَاصُ الثُّوبِ يَحْوِصُ حَوْصًا وَحِيَاصَةً إِذَا خَاطَهُ
 «إِنَّ دَوَاءَ الشَّقِّ أَنْ تَحْوِصَهُ»
 Ya'nī "Yırtığın 'ilacı dikmektir." Ha-
 lel bulmuş emrin islāhına sa'ıy eylemek
 ma'rızinde darb olunur; ve tekūlu'l-ʿArab:
 «لَأَطْعَنَنَّ فِي حَوْصِكَ» أَيُّ لَأَكِيدَنَّكَ
 وَلَا أَجْهَدَنَّ فِي هَلَاكِكَ Ya'nī "Sana keyd ve mekrden elbet-
 te hālī olmayıp beher hāl helākin husūsuna
 cidd ve cehd ederim." Zemaḥşerī, bunu
 diktiğini sökerim ya'nī islāh eylediğini
 ifsād ederim mevkī'yle beyān eyledi; ve
 kezā fi'l-meseli: «طَعَنَ فِي حَوْصِ أَمْرِ لَيْسَ مِنْهُ فِي»
 حَوْصِي أَمْرٌ هَا'نِ بUNDA hā'nın zammıyla ve
 'ibāretiyle de vārid olmuştur ki طَوْبِي [tūbā]
 veznindedir, bir vechle elinden gelmeyip
 yakıştıramayacağı işe 'abes ve beyhūde
 zahmet çekip sa'ıy ve verziş eden kimse
 hakkında darb olunur. Ve

حَوْصُ [ħavṣ] ve

حِيَاصَةٌ [ħiyāṣat] İki nesnenin aralığı-
 nı kavuşturur gibi daraltmak ma'nāsına
 müsta'meldir; yukālu: حَاصٌّ يَبِينُهُمَا إِذَا صَبَقَ Ve

حَوْصُ [ħavṣ] Sancı 'illetine denir; yukālu:
 حَاصٌّ يَبِينُهُمَا إِذَا صَبَقَ Ve bir nesnenin çev-
 resini dolaşmak ma'nāsındır; yukālu:
 حَاصٌّ حَوْلَهُ إِذَا حَامَ

الْحَائِضُ [el-ħā'iṣ] Feri bitişik olan nākaya
 denir. Nisvānda رَتْقَاءُ [retqāʷ] menziline-
 dir ki aslık ta'bīr olunur; yukālu: نَاقَةٌ حَائِضٌ
 وَهِيَ كَالرَّتْقَاءِ فِي النِّسَاءِ

الْحَوَاضُ [el-ħivāṣ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde)
 Kalın dikecek nesnelere çuvaldız yerine
 kullandıkları ağaç pāresine denir ki ağaç-
 tan çuvaldız olacaktır.

حَاصٍ بَاصٍ [ħāṣi bāṣi] «ب,ي,ص» māddesinde
 sebk eyledi.

الْحِيَاصَةُ [el-ħiyāṣat] (كِتَابَةٌ [kitābet] veznin-
 de) Masdardır ki zikr olundu. Ve

حِيَاصَةٌ [ħiyāṣat] Eyerin kolanı ucuna geçi-
 rilen ince kayışa denir ki "kayasa" ta'bīr
 olunur, حِيَاصَةٌ [ħiyāṣat] muharrefidir.
 Ve bunun aslı حَوَاصَةٌ [ħivāṣat]tır, kesre
 mücāveretiyle vāv ya'ya ibdāl olundu.

الْحَوِصُ [el-ħavṣ] (fethateynle) Gözlerin
 kuyrukları dar olmak, 'alā-kavlin bir göz
 āhere nisbet dar olmak ma'nāsındır, gūyā
 ki dikilmiş gibi olur; yukālu: حَوْصُ الرَّجُلِ
 حَوْصًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا ضَاقَ مُؤَخَّرَ عَيْنَيْهِ أَوْ أَحَدَهُمَا

الْأَحْوِصُ [el-aħvaṣ] Sıfattır, gözlerinin kuy-
 rukları yāhūd bir gözü dar kişiye denir;
 yukālu: رَجُلٌ أَحْوِصٌ وَأَمْرَأَةٌ حَوْصَاءٌ وَعَيْنٌ حَوْصَاءٌ

الْأَحْوِصَانِ [el-Aħveṣān] (tesniye bünye-
 siyle) İki Aħvaṣ'tan 'ibārettir: Biri Aħvaṣ
 b. Ca'fer'dir ki ismi Reb't'a'dır ve dīğeri
 'Amr b. el-Aħvaṣ'tır ki kavmine re'is ol-
 muş idi.

الْأَحْوِصِ [el-Eħāviṣ] (cem' bünyesiyle)
 Aħvaṣ b. Ca'fer-i mezbūrun oğulları 'Avf
 ve 'Amr ve Şureyh nām kimselere itlāk
 olunur.

الْإِحْتِيَاصُ [el-iħtiyāṣ] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl]
 vezninde) Lāübālī olmayıp hazm ve
 ihtiyāt ve ihtirāz üzere hareket eylemek

ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ يَخْتَاصُ فِي أَمْرِهِ أَيَّ
يُخْزِمُ وَيَتَحَفَّظُ

الْمُخْتَاصَةُ [el-muḫṭāṣat] [muḫṭācet] [muḫṭācet]
vezninde) Şol nākaya denir ki rahimi biti-
şik mertebede dar olmakla erkeğin 'ameli
nāfız olmaya; yukālu: نَاقَةٌ مُخْتَاصَةٌ إِذَا كَانَتْ قَدِ
اِحْتَاصَتْ أَيَّ صَافَتْ رَحِمَهَا لَا يَقْدِرُ عَلَيْهَا الْفَحْلُ

حُوَيْصَةُ [Huveyyeṣat] ve

مُحَيَّصَةُ [Muḥayyeṣat] (tasgīr ile yā'ların
teşdidiyle) Mes'ūd b. Ka'b el-Evs'i oğulla-
rıdır ki sahābelerdir.

[ح ي ص]

الْحَيْصُ [el-ḥayṣ] ve

الْحَيْصَةُ [el-ḥayṣat] (ḥā'ların fethiyle) ve

الْحَيُوضُ [el-ḥuyūs] [ḫu'ūd] vezninde)
ve

الْمَحِيصُ [el-meḥiṣ] ve

الْمَحَاصُ [el-meḥāṣ] (mīm'lerin fethiyle) ve

الْحَيْصَانُ [el-ḥayṣān] (feteḥātla) Bir nesne-
den kaçınmak vechi üzere sapıp dönmek
ma'nāsınadır; yukālu: حَاصٌّ عَنْهُ يَحِيصُ حَيْصًا
وَحَيْصَةً وَحَيُوضًا وَحِيصًا وَمَحَاصًا وَحَيْصَانًا إِذَا عَدَلَ
وَخَادَ أَوْ يُقَالُ لِلْأَوْلِيَاءِ حَاصُوا وَلِلْأَعْدَاءِ اِنْهَزَمُوا

الْإِنْحِيَاصُ [el-inḥiyāṣ] [inḥi'āl] vez-
ninde) **حَيْصٌ** [ḥayṣ] ma'nāsınadır; yukālu:

إِنْحَاصٌ عَنْهُ بِمَعْنَى حَاصٌّ

الْمَحِيصُ [el-meḥiṣ] Masdardır ki zikr olun-
du. Ve ism-i mekān olur, sapıp yan vere-
cek ve kaçacak yerlere denir; yukālu: مَا لَهُ

مِنْ مَحِيصٍ أَيَّ مَحِيصٍ وَمَعْدِلٍ وَمَمِيلٍ مَهْرَبٍ

الْحَيُوضُ [el-ḥayūs] [ṣabūr] vezninde)
Ürkek davara denir; yukālu: ذَابَّةٌ حَيُوضٌ أَيَّ
نُفُورٌ

الْحَيْصَاءُ [el-ḥayṣā] [ḥamrā] veznin-
de) ve

الْمِحْيَاصُ [el-miḥyāṣ] [miḥrāb] vez-

ninde) Fercinin içerisi daracık hayvāna
denir; yukālu: فَرْسٌ وَنَاقَةٌ حَيْصَاءٌ وَمِحْيَاصٌ أَيَّ
الصَّبِيْقَةُ الْحَيَاءُ

حَيْصٌ بَيْصٌ [ḥayṣa bayṣa] «ب،ي،ص»
māddesinde beyān olundu.

الْمُحَايِصَةُ [el-muḥāyeṣat] [mufā'alet] [mufā'alet]
vezninde) Bir kimseyi bir takrīb tutmak
yāhūd elinden bir tarafa kurtulup kaçmak
için tilki gibi beri öte kuyruk salıp oyna-
mak ma'nāsınadır; yukālu: حَايِصُهُ إِذَا رَاوَعَهُ

FASLU'L-ĤĀ'İ'L-MU'CEME**(فَضْلُ الْحَاءِ الْمُعْجَمَةِ)****[خ ب ص]**

الْحَبِصُ [el-ħabṣ] (ħā'nın fethi ve bā'nın sükünuyla) Bir nesneyi katıp karıştırmak ma'nāsınadır; yukālu: حَبِصَ الشَّيْءِ حَبْصًا مِنْ أَلْبَابِ الثَّانِي إِذَا خَلَطَهُ Ve **حَبِصٌ** [ħabīṣ] dedikleri helvā pişirmek ma'nāsınadır; yukālu: حَبِصَ الرُّجْلُ إِذَا عَمِلَ الْحَبِصُ

الْحَبِصُ [el-ħabīṣ] [emīr] [emīr] vezninde) Hurmā ve sāfi yağdan ma'mūl bir tür-lü helvā ismidir, خَلَطَ [ħalt] ma'nāsından me'hūzdur; hālen bu diyarlarda un ve 'asel ile yaptıklarıdır ki Fārisīde efrūşe ve Türkīde un helvāsı derler. Ve

حَبِصٌ [ħabīṣ] Kirmān eyāletinde bir kar-ye adıdır.

الْمُحْبِصَةُ [el-miħbeṣat] [mikneset] vezninde) Zikr olunan helvāyı karıştı-rıp döndürecek kaşığa ve kepçeye denir; tekūlu: أَلْقَبَ الْحَبِصُ بِالْمُحْبِصَةِ وَهِيَ مَلْعَقَةٌ يُقَلَّبُ الْحَبِصُ بِهَا فِي الطَّبْخِ

التَّحْبِصُ [et-taħbīṣ] [tefīl] vezninde) ve

التَّحْبِصُ [et-teħabbuṣ] [tefa'ul] vezninde)

الْإِحْتِصَابُ [el-iħtibāṣ] [ifti'al] veznin-de) Bunlar da حَبِصٌ [ħabīṣ] dedikleri helvā yapmak ma'nāsınadır; yukālu: حَبِصَ وَتَحَبِصَ وَإِخْتَبَصَ إِذَا عَمِلَ الْحَبِصُ

[خ ر ب ص]

الْحَرْبِصَةُ [el-ħarbeṣat] [daħrecet] vez-ninde) Mevāṣi otlakta bir nesne komayıp cümlesini süpürü otlamak ma'nāsınadır; yukālu: حَرْبَصَ الْمَالِ كُلَّ النَّبَاتِ إِذَا وَقَعَ فِي الرِّعْيِ

وَأَلَحَّ وَفِي الْأَكْلِ Ve şey'in mecmū'unu alıp iletmek ma'nāsınadır; yukālu: حَرْبَصَ الْمَالِ إِذَا أَخَذَهُ فَذَهَبَ بِهِ

حَرْبِصَةٌ [ħarbeṣat] Etine dolu tāze hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ حَرْبِصَةٌ أَيُّ شَابَّةٌ تَارَةٌ Ve eşyāyı birbirinden ayırıp temyīz eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَرْبَصَ الْأَشْيَاءِ إِذَا مَيَّرَ بَعْضَهَا مِنْ بَعْضٍ

الْحَرْبِصِيصَةُ [el-ħarbeṣīṣat] (ħā'nın ve bā'nın fethiyle) Pek azca nesneye denir; ma'nā-yı ātīden me'hūzdur; ve minhu: مَا عَلَيْنَا حَرْبِصِيصَةٌ أَيُّ شَيْءٍ مِنَ الْخَلِيفِ فِي الْوَعَاءِ أَوْ السِّقَاءِ حَرْبِصِيصَةٌ أَيُّ شَيْءٍ بونcuk adıdır.

الْحَرْبِصِيشُ [el-ħarbeṣīṣ] (hā'sız) Pek küçük bir nesnedir ki kumluk aralığında olup çe- kirge gözü gibi işler; حَرْبِصِيشٌ [ħarbeṣīṣat] bundan me'hūzdur. 'Alā-kavlin bir nebāt adıdır ki dānesi olup ondan a'rāb tā'ifesi ta'am ittihāz ederler, pek küçük ve azca bulunur bir nebātır. Kāle'ş-şārih ve minhu'l-hadīsu: «إِنَّ نَعِيمَ الدُّنْيَا أَقْلٌ وَأَضَعُرُ عِنْدَ اللَّهِ مِنْ حَرْبِصِيصَةٍ» قَالَ فِي النِّهَايَةِ الْحَرْبِصِيشُ هَنَةٌ فِي الرِّمْلِ لَهَا بَصِيشٌ كَأَنَّهَا عَيْنُ الْجَرَادِ

حَرْبِصِيشٌ [ħarbeṣīṣ] Kır'ası küçük erkek deveye denir. Ve nahīf ve mehzūl insān ve hayvāna denir. Ve küpeye denir, فُرْطٌ [kurt] ma'nāsına. Ve nisvānın avadanlık habbesine denir.

الْمُحَرْبِصُ [el-muħarbiṣ] (ism-i fā'il bünye-siyle) Be-gāyet hisābī ve mutasarrıf adama denir, ednā şey'i hisāb eder. 'Alā-kavlin şol gedā-çeşm kimseye denir ki pek mür- tekib ve mütenezzil olmakla tahsīl-i eşyā' husūsunda zillet ve hākisārılık irtikāb eder ola; yukālu: رَجُلٌ مُحَرْبِصٌ أَيُّ حَسَابَةٌ أَوْ مُسَيِّفٌ لِلْأَشْيَاءِ مُدَقِّعٌ فِيهَا

[خ ر ص]

الْخُرْصُ [el-ħarş] (ħā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Bir nesneyi takdīr ve tahmīn eylemek ma'nāsınadır; yukālu: خَرَصَ الْعَدَدَ خَرَصًا Ve yalan söylemek ma'nāsınadır; yukālu: خَرَصَ الرَّجُلُ إِذَا كَذَبَ Ve mutlakan zann ve tahmīnle söz söylemek ma'nāsınadır; yukālu: خَرَصَ فِيهِ إِذَا قَالَ قَالٌ فِيهِ بِالظَّنِّ Ve nehrin ağzını bend eylemek ma'nāsınadır; yukālu: خَرَصَ النَّهْرُ إِذَا سَدَّهُ

الْخِرْصُ [el-ħirş] (ħā'nın kesriyle) Ma'nā-yı evvelden ismdir, kadr ve kıyās ma'nāsınadır; tekūlu: كَمْ خِرْصٌ أَرَضِكَ أَيَّ قَدْرَهَا وَمَا خُصِمَ فِيهَا

خِرْصٌ [ħirş] Yanları ve eyegüleri kunt ve kavī olan tünd ve şedīd erkeğe deveye denir; yukālu: جَمَلٌ خِرْصٌ أَيُّ شَدِيدٌ ضَلِيعٌ Ve latif ve nāzūk mızrağa denir. Ve ayıya denir, دُبٌّ [dubb] gibi. Gāliben bunda ħırs-ı Fārisī mu'arrebidir. Ve Muṭarrizī rivāyeti üzere zenbīle de denir. Ve dağarcığa denir, جِرَابٌ [cirāb] ma'nāsına.

الْخُرْصُ [el-ħurş] (ħā'nın zammıyla) Ağacın dalına denir; yukālu: قَطَعَ خُرْصَ الشَّجَرِ قَنَاءً أَيُّ غُضْنُهُ [qanāt] ma'nāsına. Ve temrene denir; bunda ħā'nın kesriyle de cā'idizir; yukālu: رَكَبَ الخُرْصَ Ve altın ve gümüş halkaya denir, 'alā-kavlin küpenin halkasına yāhūd nisvān avadanlığında olan ba'zı küçük halkaya denir; cem'ī خُرْصَانٌ [ħurşān - ħirşān] gelir, ħā'nın zammı ve kesriyle. Ve hurmā ağacının dalına denir, جَرِيدُ النَّخْلِ [cerīdu'n-naħl] ma'nāsına. Ve şol ucu sivrilmiş ağaç pāresine denir ki su tulumunun ağzında olan bağa sokuşturulur; tekūlu: رَكَبَ الخُرْصَ فِي السَّقَاءِ وَهُوَ عَوِيْدٌ مُحَدَّدٌ

الرَّأْسِ يُعْرَزُ فِي عَقْدِهِ Bu ma'nā münāsebetiyle pek az ve hakīr nesnede isti'māl olunur; yukālu: مَا يَمْلِكُ خُرْصًا أَيُّ شَيْئًا Bunda ħā'nın kesriyle de müsta'meldir. Ve

خُرْصٌ [ħurş] (ħā'nın harekāt-ı selāsiyla) Mızrak temreninin kovanı üzere olan demirine denir ki yalman tarafı olacaktır, 'alā-kavlin temrenin aşığısını çeviren halkaya denir. Ve mızrağın kendisine denir, رُمْحٌ [rumħ] ma'nāsına. Ve dağarcığa denir.

الْخِرْصَةُ [el-ħirāşat] (kitābet) [kitābet] vezninde) Islāh eylemek ma'nāsınadır; yukālu: خَرَصَ الْمَالُ خِرْصَةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَضْلَحَهُ

الْخُرْصُ [el-ħarāş] (fethateynle) Soğuktan üşüyerek acıkmak ma'nāsınadır; yukālu:

خَرَصَ الرَّجُلُ خُرْصًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا جَاعَ فِي قَرْيَةٍ [ketif] [ketif] vezninde) Ma'nā-yı mezbūrdan sıfattır.

الْمِخْرَاصُ [el-miħrāş] (minber) [minber] vezninde) Bu dahi mızrağa denir; yukālu: طَعَنَهُ بِالْمِخْرَاصِ أَيُّ الرُّمْحِ

الْأَخْرَاصُ [el-aħrāş] (hemzenin fethiyle) Şol ağaç pārelerine denir ki bal sağan kimse onlar ile kovandan bal çıkarırlar. Müfredi خُرْصٌ [ħurāş]tır, ضَرْدٌ [şurad] vezninde ve خُرْصٌ [ħuruş]tur, طُنْبٌ [ṭunub] vezninde ve خُرْصٌ [ħurş]tur ħā'nın zammıyla بُرْدٌ [burd] vezninde.

الْخُرْصَةُ [el-ħurşat] (ğurfet) [ğurfet] vezninde) Ruhsat ma'nāsınadır; yukālu: مَا وَجَدَ لَهُ خُرْصَةً أَيُّ رُخْصَةً Ve su hissesine denir; tekūlu: مَا أَعْطَيْتَنِي خُرْصَتِي مِنَ الْمَاءِ أَيُّ شَرِبِي مِنْهُ Ve loğusa hatunun ta'ām-ı mahsūsuna denir.

الْخُرْصَانُ [el-ħirşān] (ħā'nın kesriyle) Baħreyn kazāsında bir karyedir; orada mızraklar bey' ve şirā olunur olmakla tesmiye olundu.

ذُو الْخِرْصَيْنِ [Zu'l-Hirşayn] (hā'nın kesriyle) Kays b. el-Ḥaṭīm el-Ensārī nām şā'irin kılıcı ismidir.

الْحِرْصِيَّانُ [el-hirşiyān] حِرْصِيَّانٌ [hirşiyān] vezninde ve mürādifidir ki zikr olundu.

الْمَخَارِشُ [el-meḥāriş] (mīm'in fethiyle) Temrenlere denir, **أَسِنَّةٌ** [esinnet] ma'nāsına; **مِخْرَاصٌ** [miḥraş] müfredidir.

الْخَرِيصُ [el-ḥarīş] (āmīr) [emīr] vezninde) Soğuk suya denir; tekülü: شَرِبْتُ خَرِيصًا أَي مَاءً بَارِدًا Ve hurmā ve sār ağaçların diplerinde olan havuza denir. Ve dolu kaba denir; yukālu: **إِنَاءٌ خَرِيصٌ أَي مُمْتَلِئٌ** Ve şol büyük havuz gibi yere denir ki ona nehrin suyu sapıp irkilir. Ve nehrin bir cānibine denir. Ve deryāda olan adaya denir; tekülü: **رَأَيْتُهُ** **يَمِشِي فِي خَرِيصِ النَّهْرِ أَي فِي جَانِبِهِ** **خَرَجْنَا إِلَى الْخَرِيصِ أَي جَزِيرَةِ الْبَحْرِ**

التَّخْرُصُ [et-teḥarruş] (tefa^{ul}) vezninde) Bir kimseye ifk ve iftirā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **تَخَرَّصَ عَلَيْهِ إِذَا افْتَرَى**

الْإِخْتِرَاصُ [el-iḥtirāş] (ifti^{al}) vezninde) Yalan düzmek ma'nāsınadır; yukālu: **إِخْتَرَصَ الرَّجُلُ إِذَا اخْتَلَقَ كَوْمًا مِثْلَ الْخَرِصِ أَي الْجِرَابِ مَا أَرَادَ إِذَا جَعَلَ فِي الْخَرِصِ أَي الْجِرَابِ مَا أَرَادَ**

الْمُخَارَصَةُ [el-muḥāraşat] (mufa^{alet}) vezninde) Değişik eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **خَارَصَهُ إِذَا عَاوَضَهُ وَبَادَلَهُ**

خ ر م ص

الْإِخْرِمَاصُ [el-iḥrimaş] (isbitrār) vezninde) Hāmūş olmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِخْرَمَصَ الرَّجُلُ إِذَا سَكَتَ**

خ ر ن ص

الْخِرْصَانُ [el-ḥirnevş] (cirdahl) vezninde) Hinzir eniğine denir.

خ ص ص

الْحُصُّ [el-ḥaşş] (hā'nın fethi ve şād'ın teşdidiyle) ve

الْحُصُوصُ [el-ḥuşūş] (ku^{ud}) vezninde) ve

الْحُصُوصِيَّةُ [el-ḥuşūşiyet] (hā'nın zammı ve fethiyle) ve

الْحِصْيِيَّةُ [el-ḥişşiyet] (hillifā) vezninde ve medd ile) ve

الْحِصْيِيَّةُ [el-ḥişşiyet] (hā'nın kesriyle) ve

التَّخْصِصَةُ [et-teḥişşat] (taḥillet) vezninde) Bir kimseyi bir nesne ile tafdil eylemek ma'nāsınadır ki o kimseyi o nesne ile müşārikinden müteferrid ve mümtāz eylemekten ibārettir; yukālu: **حَصَّ فُلَانًا بِالشَّيْءِ حَصًّا وَحُصُوصًا وَحُصُوصِيَّةً وَحِصْيِيَّةً وَتَخْصِصَةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا فَضَّلَهُ بِهِ وَكَذَا حَصَّهُ بِالْوَدِّ إِذَا فَضَّلَهُ بِهِ دُونَ غَيْرِهِ**

Şārih der ki **حُصُوصِيَّةٌ** [ḥuşūşiyet] lafzında mü'ellif gerçi zammeyi tercih eyledi, lākin 'inde'l-cumhūr fethi efsahtır ve yā'nın teşdid ve tahfifi cā'izdir ve harf-i cerr olan bā kelimesi misāl-i mezbūrda maksūra dāhildir. İntehā.

الْحَاصُّ [el-ḥāşş] ve

الْحَاصَّةُ [el-ḥāşşat] (şād'ların teşdidleriyle) **عَامٌّ** [āmm] ve **عَامَّةٌ** [āmmet] mukābilidir ki bir nesnede bulunup sārde bulunmayan şey'e denir. Ve

حَاصٌّ [ḥāşş] Mümtāz ve müte'ayyen adama itlāk olunur; cem'i **حَوَاصُّ** [ḥavāşş] gelir. Şārihin beyānına göre **حَاصَّةٌ** [ḥāşşat] taki hā mübāлага ve te'kid içindir.

الْحِصَّانُ [el-ḥişşān - el-ḥuşşān] (hā'nın kesriyle ve zammıyla) Mümtāz ve müte'ayyen adamlara denir, **حَوَاصُّ** [ḥavāşş] ma'nāsına; zāhiren **حَاصٌّ** [ḥāşş]ın cem'idir; yukālu: **إِنَّمَا**

يُفَعَّلُ هَذَا حِصَانُ النَّاسِ أَيَّ حَوَاصِهِمْ

الْحَوَيْصَةُ [el-ḥuweyşşat] (ḥā'nın zammı ve şād'ın teşdidiyle) **حَاصَةٌ** [ḥāşşat] lafzının musaggarıdır, yā'yı sâkinedir, zīrā yā-yı taşgır müteharrik olmaz. Şārih der ki aslı sâkineymiş olmakla idgām olundu ve ictimāc-ı sâkineyni musahhih olan evvelin harf-i lîn ve sâninin müdgam olmasıdır. İntehā. Ve minhu yukālu: عَلَيْكَ بِحَوَيْصَةِ نَفْسِكَ أَيَّ بِحَالَتِكَ الْخَاصَّةِ

الْحَصَاصُ [el-ḥaşāş] ve

الْحَصَاصَةُ [el-ḥaşāşat] (ḥā'ların fethiyle) Fakr ve ihtiyāc ma'nāsınadır; yukālu: وَأَصَابَتْهُ حِصَاصٌ وَخِصَاصَةٌ أَيَّ فَقْرٌ حِصِصْتُ يَا رَجُلٌ حِصَاصًا وَخِصَاصَةً مِنَ النَّبَابِ الرَّابِعِ أَيَّ افْتَقَرْتُ Ve mutlakan rahne ve halel, 'alā-kavlin kapı ve kalbur ve elek ve nikāb makūlesinde olan gediğe ve rahneye denir yāhūd küçük deliğe denir; yukālu: سَدَّ حِصَاصَهُ أَيَّ خَلَّلَهُ أَوْ هُوَ كُلُّ خَلَلٍ وَخَزَقٍ فِي بَابِ وَمُنْحَلٌ وَيُرْفَعُ وَنَحْوُهُ أَوْ الثَّقَبُ الصَّغِيرُ Ve sac ayaklarının fircelerine denir.

الْحَصَاصَاءُ [el-ḥaşāşā'] (ḥā'nın fethiyle) Bu dahi fakr ve ihtiyāc ma'nāsınadır.

الْحِصَاصَةُ [el-ḥuşāşat] (ḥā'nın zammıyla) Asma ve bāg kesildikten sonra bākī kalan üzüm başağına denir; tekūlu: إِفْتِطَفْتُ Ve azca nesneye denir, nebz-i yesīr ma'nāsına; cem'-i cinsi حِصَاصٌ [ḥuşāş]tır.

الْحُصْصُ [el-ḥuşş] (ḥā'nın zammıyla) Sâzlıktan ve kamıştan olan eve denir ki Türkmenler ve Kürtler huğ ta'bīr ederler; 'alā-kavlin yalnız tavanı tahtalar ile örtülmemiş eve denir, **أَزَجٌ** [ezec] dedikleri ev gibi. Cem'i حِصَاصٌ [ḥişāş]tır ḥā'nın kesriyle ve حُصُوصٌ [ḥuşūş]tur. Kavlı-i sâniye göre duvarları sâzlık olup yalnız sakfı tah-

ta olandır ki çatma olur. Ve

حُصْصٌ [ḥuşş] Mey-hāneye denir, her ne kadar sâzlıktan binā olunmuş değil ise de. Ve iyi bādeye denir, **حَمْرٌ حَيِّدٌ** ma'nāsına.

الْحِصْصُ [el-ḥişş] (ḥā'nın kesriyle) Mutlakan eksik şey'e denir; yukālu: شَهْرٌ حِصْصٌ أَيَّ نَاقِصٌ

الإِخْتِصَاصُ [el-iḥşāş] (hemzenin kesriyle) Bir nesnede taksīr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَحْصَصَ بِهِ إِذَا أَرَزَأَ

حُصْصِي [Ḥuşşā] (ḥā'nın zammıyla [rubbā] vezninde) Bağdād kazāsında Duceyl tarafında bir büyük karye adıdır; fuzalādan Muḥammed b. 'Alī b. Muḥammed el-Ḥuşşī oradandır. Ve Mavşil şarkisinde başka bir karye adıdır, sükkānı bi'l-cümle devcilerdir.

الْحُصُوصُ [el-Ḥuşūş] (ḥā'nın zammıyla) Kūfe'de bir mevzi'dir, onda a'lā küpler işlenir, **دَنَانٌ حُصْصِيَّةٌ** oraya mensūbdur, gayr-i kıyās üzere. Ve Mışır'ın şarkisinde 'Aynu'ş-Şems türābında bir karye adıdır. Ve yine Mışır bilādında Asyūṭ kazāsında bir karyedir. Veyine Şarkīyye-i Mışırıyyede bir karyedir ki hālen Ḥuşūşu's-Sa'āde denmekle müte'āreftir. Ve bādiyede bir mevzi' adıdır.

التَّحْصِيسُ [et-taḥşīş] (tef'īl [tef'īl] vezninde) Bir nesneyi hāss eylemek ma'nāsınadır ki sâ'irin müşārik olmadığı şey ile müteferrid ve mümtāz eylemekten 'ibārettir; yukālu: حَصَّصَهُ ضِدَّ عَمَمَهُ Ve

تَحْصِيسٌ [taḥşīş] Çocuk kısmına mahsūs bir la'ibe denir ki bir kamışın içine āteş vaz' edip o kamışı oynatarak āteşini göstermekten 'ibārettir ve bu ismdir.

الإِخْتِصَاصُ [el-iḥşāş] (ifti'āl [ifti'āl] vezninde) Bir nesneyi bir kimseye yāhūd

bir kimseyi bir nesneye hâss ve mahsûs kılmak ma'nāsına. Ve mahsûs olmak ma'nāsına müte'addî ve lâzım olur; yukâlu: **إِخْتَصَّ بِالشَّيْءِ أَيَّ حِصَّةٍ بِهِ فَاخْتَصَّ**

التَّخْصُّصُ [et-teħaşşuş] [تَفَعُّلٌ] [tefa'ul] (vezninde) Hâss ve mahsûs olmak ma'nāsınadır; yukâlu: **تَخَّصَّصَ بِهِ بِمَعْنَى إِخْتَصَّ**

[خ ل ب ص]

الْحَلْبُصَةُ [el-ħalbeşat] [دَحْرَجَةٌ] [dahrecet] (vezninde) Kaçmak ma'nāsınadır; yukâlu: **حَلَبَّصَ الرَّجُلُ إِذَا هَرَبَ**

الْحَلْبُوسُ [el-ħalebûş] [حَلَزُونٌ] [ħalezûn] (vezninde) Serçeden küçük ve serçe renğinde bir kuş adıdır.

[خ ل ص]

الْحُلُوسُ [el-ħulûş] [جُلُوسٌ] [culûş] (vezninde) ve

الْحَالِصَةُ [el-ħālīşat] [عَاقِبَةٌ] [a'afiyet] ve [عَاقِبَةٌ] [a'akibet] (vezninde) Bir nesne sâfi ve hâlis olmak ma'nāsınadır ki magşûş ve mütekeddir olmamaktan 'ibârettir; yukâlu: **حَلَّصَ الشَّيْءُ حُلُوصًا وَحَالِصَةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا صَارَ حَالِصًا** Mü'ellifin *Başā'ir*'de beyânına göre **حَالِصٌ** [ħālīş] ve **صَافِي** [şāfi] bir ma'nâyadır, nihâyet **حَالِصٌ** [ħālīş] mukaddem müşevveb iken **şā'ibesi zā'il** olana denir. Ve **صَافِي** [şāfi] ondan e'amdır. Ve

حُلُوسٌ [ħulûş] Yetişmek, vusûl ma'nāsınadır; yukâlu: **حَلَّصَ إِلَيْهِ إِذَا وَصَلَ**

الْحَالِصُ [el-ħalaş] (fethateynle) Elde ve ayakta olan kemikler ince filizler gibi çatal çatal kıymıklı şâh şâh olmak ma'nāsınadır. Bu ellerde ve ayaklarda olan ince ince uzun kemiklerde olur ki aralarında cüz'ice etler sokuşturulmuş olur ve Hind tavuklarının baldırları kemikleri dahi bu resme olur; yukâlu: **حَلَّصَ الْعَظْمُ حَلَّصًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ**

إِذَا تَشَطَّطَ فِي اللَّحْمِ وَذَلِكَ فِي قَصَبِ عِظَامِ الْيَدِ وَالرَّجْلِ Şārih nüshalarını tahti'e ve تَشَطَّطَ olmağı imzâ eylemiştir. Ve

خَلَصٌ [ħalaş] Bir nevc sarmaşık otuna denir ki asma gibi ağaçlara sarmaşık çıkar, be-gâyet hoş-bü ve dâneleri 'akîk olup parıldar; müfredi **خَلَصَةٌ** [ħalesat]tır.

الْحَالِصُ [el-ħālīş] Safvetli nesneye denir; yukâlu: **شَيْءٌ خَالِصٌ أَيُّ صَافٍ** Ve pek beyâz nesneye itlâk olunur; yukâlu: **شَيْءٌ خَالِصٌ أَيُّ أَيْبُضٌ** Ve

خَالِصٌ [Ĥālīş] Bağdād'ın şarkisinde bir nehrin ismidir ki üzerinde **حَالِصٌ** [Ĥālīş] itlâk olunur bir küre-i kebîre vardır, zâhiren o kazâ nehrin ismiyle müsemmedir.

الْحَالِصَةُ [el-ħālīşat] Masdardır ki zikr olundu. Ve ism-i fâ'il olur, **صَافِيَةٌ** [şāfiyet] ma'nāsına; ve minhu kavluhu ta'ālâ: **﴿إِنَّا أَخْلَصْنَاهُمْ بِخَالِصَةٍ ذُكِّرَى الدَّارِ﴾** أَيُّ بِخَالِصَةٍ خَلَّصْنَا لَهُمْ Ya'nî **خَالِصَةٌ** [ħālīşat] kelimesi mukadder **خَلَّةٌ** [ħallet] lafzının sıfatıdır ki haslet ma'nāsınadır. Ve **ذُكِّرَى الدَّارِ** kavli **ذُكِّرَى** **هِيَ ذُكِّرَى** takdîrinde yâhüd bedeldir. Ve İmâm Nâfi' ve Hişâm izâfette kırı'at eylediler. Ve **دَارٌ** [dâr]dan murâd dâr-ı âhîrettir. Ve

خَالِصَةٌ [Ĥālīşat] Şikilliyye ceziresinde ya'nî Akdeniz'de İtalya semtinde Çeçilya dedikleri adada bir belde ismidir. Ve Effer ile Huzeymiyye nâm mahal beyninde bir birke adıdır.

الْحَلَّصَاءُ [el-ħalşā'] [صَحْرَاءٌ] [şahrā'] (vezninde) Dehnâ'da bir mevzi' adıdır.

خَلِصٌ [ħalş] (ħâ'nın fethiyle) Diyâr-ı Muzeyne'den Āre nâm mahalde bir mevzi' adıdır.

خُلَيْبُصٌ [ħulays] [زُبَيْرٌ] [zubeyr] (vezninde) 'Uşfân ile Kudeyd miyânında bir hısn is-

midir. Ve her ebyaz şey'e خَلِيصٌ [hulayş] itlāk olunur.

الْخَلِصُ [el-halş] (hā'nın fethi ve lām'ın sükunuyla) Bir nesneden halās bulan şeye denir. Bu münāsebetle eski kurbanın iki tarafında olan kayışların aralığından süzülüp akan suya itlāk olunur; ve minhu: يَزْشُحُ خَلِصًا الشَّيْءَ أَيَّ عَزَقَاهَا يُعْنِي مَا خَلِصَ مِنَ الْمَاءِ مِنْ خَلَلِ سُيُورِهَا

الْخَلِصُ [el-hilş] (hā'nın kesriyle) Hālis ve samīm dosta itlāk olunur. Cem'i خُلَاصًا [hulaşā] gelir, كُرْمَاءُ [kuremā] vezninde; yukālu: هُوَ خَلِصٌ أَيَّ خِذْنُكَ

الْخُلَاصَةُ [el-hulāşat] (hā'nın zammıyla ve kesriyle) Bir nesnenin sāf ve güzīdesine itlāk olunur, خُلَاصَةُ السَّمْنِ [hulāşatu's-semn] kavlinden me'hūzdur ki kere yağını erittikte içine bazı nesne katarlar, tamām eriyip miyānesini buldukta sızdırıp çöküntüsünden temeyyüz ederler, işte o tur-na gözü gibi duru ve hālis olan sızıntıya itlāk olunur; yukālu: هَذِهِ خُلَاصَةُ السَّمْنِ أَيَّ مَا خَلِصَ مِنْهُ

الْخِلَاصُ [el-hilāş] (hā'nın kesriyle) اِثْرٌ [işr] ma'nāsınadır ki hemzenin kesriyledir, bu dahi zikr olunan yağın hülāsasına denir. Ve āteşle خُلَاصَةً [hulāşat] olunmuş altına ve gümüşe ve kere yağına denir; yukālu: هَذَا خِلَاصُ الذَّهَبِ وَالْفِصَّةِ وَالرُّبْدِ أَيَّ مَا أَخْلَصْتَهُ النَّارُ مِنْهَا Mü'ellifin وَالرُّبْدِ kavli ittirādīdir.

الْخُلَاصُ [el-hullās] رُمَانٌ [rummān] vezninde) Evde ve odada olan hālel ve rahneye denir; tekūlu: سُدَّ خُلَاصُ الْبَيْتِ أَيَّ خَلَلُهُ

الْخَلْوُصُ [el-halūş] صَبُورٌ [şabūr] vezninde) خُلَاصَةً [hulāşat] olunan yağın dibinde kalan çöküğe ve tortuya denir. Burada بِالضَّمِّ nüshası galattır.

ذُو الْخُلَاصَةِ [Zu'l-Hāleşat] (fetehātlā ve zam-

meteynle) Yemen'de Haş'am kabilesine mahsūs selefte bir beyt ismidir ki Ka'be'ye nazīr olmak üzere binā eylemişler idi, الْكَعْبَةُ الْيَمَانِيَّةُ [el-Ka'betu'l-Yemāniyye] itlāk ederler idi. Derūnunda خَلِصَةٌ [hāleşat] nām bir sanemleri olup yāhūd zemīni zikr olan nebāt-ı خَلِصَةٌ [hāleşat]ın menbiti olmakla Zu'l-Hāleşat tesmiye eylemişler idi.

الْإِخْلَاصُ [el-ihlāş] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi hālis kılmak ma'nāsınadır; yukālu: إِخْلَاصٌ فِي الْعِبَادَةِ إِذَا جَعَلَهُ خَالِصًا [ihlāş fi'l-'ibādet] riyā ve süm'a şā'ibesini terk ile lillāh 'ibādet eylemekten 'ibārettir; yukālu: Ve bir şey'in hülāsasını almak ma'nāsınadır; yukālu: وَأَخْلَصَ السَّمْنُ إِذَا أَخَذَ خُلَاصَتَهُ Ve deve ilikli ve semiz olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَخْلَصَ الْبَعِيرُ إِذَا صَارَ مُحْتَقًا فَصَيْدًا سَمِيمًا

التَّخْلِيفُ [et-tahlīş] تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bir kimseye خِلَاصٌ [hilāş] vermek ma'nāsınadır; yukālu: خَلِصُهُ إِذَا أَعْطَاهُ الْإِخْلَاصَ Ke-mā zükire. Bazı nüshada سَحَابٌ [sehāb] vezninde mazbūt olmakla şārihin beyāni üzere ücret ma'nāsına müsta'meldir. Ve

تَخْلِيفُ [tahlīş] Bir şey'in hülāsasını almak ma'nāsınadır; yukālu: خَلِصَ الرَّجُلُ إِذَا أَخَذَ الْإِخْلَاصَةَ Ve kurtarmak ma'nāsınadır; yukālu: خَلِصَ شَارِيهِنَ بَيَانًا إِذَا نَجَاهُ Şārihin beyānına göre خِلَاصٌ [halāş] bundan ismidir.

التَّخْلُصُ [et-tehālūş] تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Kurtulmak ma'nāsınadır; yukālu: خَلِصْتُ فَتَخَلَّصْتُ

الْمُخَالِصَةُ [el-muḥālaşat] مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Bir kimse ile kedersiz safvet üzere geçinmek ma'nāsınadır; yukālu: خَالِصُهُ إِذَا صَافَاهُ

الْإِسْتِخْلَاصُ [el-istiḥlāş] Bir nesneyi bir kimse üründüleyip kendi nefesine mahsūs

edinmek ma'nāsındır; yukālu: اسْتَحْلَصَهُ
لِنَفْسِهِ إِذَا اسْتَحْصَهُ

[خ م ص]

الْحَمْصُ [el-ḥamṣ] (ḥā'nın fethi ve mīm'in sükūnuyla) ve

الْحُمُوصُ [el-ḥumūṣ] (فُعُودٌ [ḩu'ūd] vezninde) Yaranın şişi inmek ma'nāsındır; yukālu: حَمَصَ الْجُرْحُ حَمَصًا وَحُمُوصًا مِنَ الْبَابِ إِذَا سَكَنَ وَرَمَهُ

حَمَصَ [ḩamṣ] Açlık bir kimseyi zebūn edip karnını içeri geçirmek ma'nāsındır; ke-mā se-yuzkeru.

الْمَحْمَصَةُ [el-maḩmeṣat] (مَعْضَبَةٌ [maḩḩabet] vezninde) İsmidir, Açlığa denir, مَجَاعَةٌ [mecā'at] ma'nāsına. Ve

مَحْمَصَةٌ [maḩmeṣat] Masdar olur, حَمَصَ [ḩamṣ] ve حُمُوصَ [ḩumūṣ] gibi, açlık bir adamı zebūn edip karnını içeri geçirmek ma'nāsına; yukālu: حَمَصَهُ الْجُوعُ حَمَصًا وَحُمُوصًا وَمَحْمَصَةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا جَعَلَهُ حَمِيصًا Ve acılmak ma'nāsındır; yukālu: حَمَصَ الْبَطْنُ حَمَصًا وَحُمُوصًا وَمَحْمَصَةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالرَّابِعِ وَالْخَامِسِ إِذَا خَلَا أَيُّ جَاعَ

الْإِنْخِمَاصُ [el-inḩimāṣ] (إِنْفِعَالٌ [infi'āl] vezninde) Bu dahi yaranın şişi inmek ma'nāsındır; yukālu: إِنْخَمَصَ الْجُرْحُ بِمَعْنَى حَمَصَ

الْحَمْصَاتُ [el-ḩamṣat] (ḥā'nın fethiyle) Binā-i merredir, جَوْعَةٌ [cev'at] ma'nāsına. Ve tepeler ve dağlar aralıklarında olan ba'zı düzce küçük yere denir ki toprağı mülāyim ve yürütmesi āsān olur.

الْمَحْمُوصُ [el-Maḩmūṣ] (مَنْزِلٌ [menzil] vezninde) Bādiyede bir tarikin ismidir.

الْحُمْصَانُ [el-ḩumṣān] (ḩā'nın zammıyla ve fethātla) ve

الْحَمِيصُ [el-ḩamīṣ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde)

Aç kişiye denir. Ve karnı azca ve ortalığı incece olan kişiye ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ حُمَصَانٌ وَحَمَصَانٌ وَحَمِيصٌ الْحَمَصَانُ أَيُّ ضَامِرٌ إِفْرَاءٌ حُمَصَانَةٌ وَحَمِيصَةٌ مِنْ نِسَاءِ الْبَطْنِ ve yukālu: حَمَائِصٌ وَهُمْ قَوْمٌ حَمَاصٌ أَيُّ جِنَاعٌ

الْحَمِيصَةُ [el-ḩamīṣat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Bir gūne siyāh 'abāya denir ki dört köşeli ve iki tarafı zincefli olur, selefte te-lebbūs ederler.

أَبُو حَمِيصَةَ [Ebū ḩamīṣat] 'Abdullāh b. ḩays ve Aḩmed b. ḩamīṣa muhaddislerdir. Ve Ebū ḩamīṣa Ma'bed b. 'Abbād, saḩābīdir yāhūd bu ḩād-ı mu'ceme ve ḩā-yı mūhmele iledir.

التَّخَامِصُ [et-teḩāmuṣ] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Bir nesneden kenār kesip bertaraf olmak ma'nāsındır; yukālu: تَخَامَصَ عَنْهُ إِذَا تَجَافَى Ve sehere karīb gecenin zulmeti rikkatlenmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: تَخَامَصَ اللَّيْلُ إِذَا رَقَّتْ ظِلْمَتُهُ عِنْدَ السَّحَرِ Ve bir kimsenin hakkını vermek ma'nāsına müsta'meldir ki ondan mütebā'id olur; tekūlu: تَخَامَصَ عَنْ حَقِّهِ أَيُّ أَعْطَاهُ يَعْنِي فَتَجَافَى لَهُ عَنْ حَقِّهِ

الْأَحْمَاصُ [el-aḩmaṣ] (hemzenin ve mīm'in fethiyle) İnsānın tabanı ortasında olan çukurca açıklığa denir ki yere bastıkta orası yere dokunmaz; ve minhu: «كَانَ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حُمَصَانُ الْأَحْمَاصِينَ» أَيُّ بَاطِنٌ قَدَمَيْهِ الَّذِي لَا يُصِيبُ الْأَرْضَ شَدِيدَ التَّجَافِي عَنِ الْأَرْضِ وَالْحُمَصَانُ بِصَمِّ الْخَاءِ الْمُبَالِغُ مِنْهُ Ve bu sıfat meymenetten sayılır, mukābiline düz taban ta'bīr olunur ki düz tabandır.

[خ ن ب ص]

الْحُنْبُوصُ [el-ḩunbūṣ] (عُضْفُورٌ [uṣfūr] vezninde) Çakmak çakılır iken sıçrayıp düşen şerāreye denir.

[خ ن ص]

الْحِنُونُ [el-ḥinnevš] [جذ دخل] [cirdahl] vezninde) Hınzır eniğine denir. Ve her şey'in küçüğüne denir. Cem'i حَنَائِصُ [ḥanānīš]tir.

الْحِنُونَةُ [el-ḥinnevšat] (hā'y-la) El yetişir olan hurmā ağacına denir. Ve bebr dedikleri cānverin yavrusuna denir.

الْحِنْصِصُ [el-ḥinšīš] (ḥā'nın kesriyel) Bu dahi bebr yavrusuna denir.

الْإِحْنِصُ [el-iḥnīš] [إزميل] [izmil] vezninde) Tenbel ve üçengen adama denir yāhūd savāb olan إِحْنِصُ [icnīš] olmaktadır cīm'le.

[خ و ص]

الْحَوَوصُ [el-ḥavaš] (fethateynle) İnsanın gözleri içeri batık olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَوَوصَ الرَّجُلِ حَوَوصًا مِنَ الْبَابِ الرَّاعِ إِذَا غَارَتْ عَيْنَيْهِ

الْأَحْوَصُ [el-aḥvaš] Sıfattır, gözleri içeri batkın kişiye denir; bu cihetle Zeyd b. 'Amr nām šā'ir ve fārise telkīb olundu.

الْحَوَصَاءُ [el-ḥavšā'] [حمرأ] [ḥamrā'] vezninde) Şol ıssı yele denir ki pek ıssılığından nāšī göz açılmayıp fersiz ve kıpık bakılır ola; yukālu: رِيحٌ حَوَصَاءٌ إِذَا كَانَتْ تَكْسِرُ الْعَيْنَ: حَرًّا Ve derin kuyuya vaf olur; yukālu: بَثْرٌ حَوَصَاءٌ Ve yüksek siyāh kayaya denir; yukālu: قَارَةٌ حَوَصَاءٌ أَيْ مُرْتَبَعَةٌ Ve gözünün biri siyāh ve biri ağarmış olan dışı koyuna denir; yukālu: نَعْجَةٌ حَوَصَاءٌ إِذَا صَارَتْ قَدْ اسْوَدَّتْ Ve إِحْدَى عَيْنَيْهَا وَابْتَضَّتِ الْأُخْرَى

حَوَصَاءُ [Ḥavšā'] Sebze b. 'Amr el-Esedī ve Tevbe b. el-Ḥumeyyir el-Ḥafācī fereslerinin ismidir. Ve pek ıssı olan öğle zamānına denir; yukālu: ظَهِيرَةٌ حَوَصَاءٌ إِذَا كَانَتْ أَشَدَّ حَرًّا Ve Kāsım b. Ebi'l-Ḥavšā', Hımşıyyu'l-asl muhaddistir.

الْحَوْصُ [el-ḥūš] (ḥā'nın zammıyla) Hurmā

yaprağına denir; müfredi حَوْصَةٌ [ḥavšat]tır. **الْحَوَاصُ** [el-ḥavvāš] [كثان] [kettān] vezninde) Hurmā yaprağı satan adama denir.

الْإِحْوَاصُ [el-iḥvāš] (hemzenin kesriyle) Hurmā ağacı yapraklanmak ma'nāsınadır; yukālu: أَحْوَصَتِ النَّخْلُ إِذَا أَخْرَجَتِ الْحَوْصَ Kezālik sā'ir ağaçlar yaprak yarıp çıkarmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا تَفَطَّرَ بَوْرَقٌ

التَّخْوِصُ [et-taḥviš] [تفعيل] [tefīl] vezninde) Bir kimseden azca nesne almak ma'nāsınadır, gūyā ki yaprak kadar almaktır; tekūlu: حَوْصٌ مَا أَعْطَاكَ أَيْ خُذْهُ وَإِنْ حَوْصٌ مَا أَعْطَاكَ أَيْ خُذْهُ Ve قَلَّ تَخْوِصُ النَّجَّاحِ [taḥvišu't-tāc] hurmā yaprakları tarzında tācī altın teneke ve kabaralar ile zīnet eylemekten 'ibārettir; yukālu: حَوْصُ النَّجَّاحِ إِذَا زَيَّنَهُ بِصَفَائِحِ الذَّهَبِ Ve bir kimse ibtidā kirām ve hıyār olan adamlara, ba'dehu fūrū-māye ve li'ām olanlara ikrām eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَوْصٌ فُلَانٌ إِذَا ابْتَدَأَ بِإِكْرَامِ الْكِرَامِ ثُمَّ اللَّتَامِ Ve bir kimsede pīrlık 'alāmetleri zuhūr eylemek ya'nī saç ve sakalına yaprak yaprak kır sepmek ma'nāsınadır; yukālu: حَوْصُ الشَّيْبِ فُلَانًا إِذَا بَدَأَ فِيهِ

التَّخْوِصُ [et-teḥavvuš] [تفعول] [tefa'ul] vezninde) Bu dahi bir kimseden azca nesne almak ma'nāsınadır; tekūlu: حَوْصٌ مَا أَعْطَاكَ وَتَخَوَّصُ أَيْ خُذْهُ وَإِنْ قَلَّ

الْمُخَاوِصَةُ [el-muḥavvišat] [محدثت] [muḥaddišet] vezninde) Şol yere denir ki ondan **الْأَلَاءُ** [el-elā'] ve أَرْطَى [ertā] ve عَزَفَجَ [arfec] ve سَبَطَ [sebat] nām ağaçların yaprakları firāvān ola; yukālu: أَرْضٌ مُخَاوِصَةٌ إِذَا كَانَتْ بِهَا حَوْصُ الْأَلَاءِ وَالْأَرْطَى وَالْعَزَفَجُ وَالسَّبَطُ

الْمُخَاوِصَةُ [el-muḥāvašat] [مفاعلة] [mufā'alet] vezninde) Metā'ı metā'a değışmek vec- hiyle pazar eylemek ma'nāsınadır; tekūlu:

خَاوَصْتُهُ الْبَيْعَ إِذَا عَارَضْتَهُ

مُخَاوَصَةٌ [muḥāvaṣat] Gözün birazını kıparak bir nesneye dikkatle nazar eylemek ma'nāsıdır, ok doğrulturken doğruluğuna yāhūd güneşin cirmine nazar eder gibi.

أَلْتَخَاوَصُ [et-teḥāvuṣ] [تَفَاوَلُ] [tefā'ul] vezninde) **مُخَاوَصَةٌ** [muḥāvaṣat] ile ma'nâyı sâniide mürâdiftir; yukâlu: هُوَ يُخَاوِصُ وَإِذَا عَرَضَ مِنْ بَصَرِهِ شَيْئًا وَهُوَ فِي ذَلِكَ يُخَلِّقُ النَّظَرَ كَأَنَّهُ يُقَوِّمُ قَدْحًا وَكَذَا إِذَا نَظَرَ إِلَى عَيْنِ الشَّمْسِ

[خ ي ص]

أَلْحَيْصُ [el-ḥayṣ] (ḥā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) ve

أَلْحَائِصُ [el-ḥā'iṣ] Azca ihsān ve 'atiyyeye denir; tekūlu: نَلْتُ مِنْهُ حَيْصًا وَخَائِصًا أَي قَلِيلًا مِنْ نَلْتُ مِنْهُ حَيْصًا أَي شَيْئًا يَسِيرًا وَالتَّوَالِ

حَيْصُ [ḥayṣ] Az olmak ma'nāsına masdar olur; yukâlu: خَاصَ الشَّيْءُ يَخْيِصُ حَيْصًا إِذَا قَلَّ

أَلْحَيْصَاءُ [el-ḥayṣā] [حَمْرَاءُ] [ḥamrā'] vezninde) Hasīs ve kemter 'atiyyeye denir; yukâlu: عَطِيَّةٌ حَيْصَاءٌ أَي تَافِهَةٌ Ve şol dişi keçiye denir ki boynuzunun biri dik ve birisi başına yatık ve yapışık ola; yukâlu: مَعْرٌ حَيْصَاءٌ إِذَا كَانَ أَحَدُ قَرْنَيْهَا مُتَّصِبًا وَالْأُخْرَى مُلْتَصِقًا بِرَأْسِهَا

أَلْأَخْيِصُ [el-aḥyaṣ] [أَحْمَرُ] [aḥmer] vezninde) Boynuzunun birisi kırık olan koça denir; yukâlu: كَبِشَ أَخْيِصٌ أَي الْمُتَكْسِرُ أَحَدَ الْقَرْنَيْنِ yukâlu: عَنَزُ حَيْصَاءٌ Ve gözünün biri küçük ve birisi büyük insān ve hayvāna denir; yukâlu: كَبِشَ أَخْيِصٌ إِذَا كَانَتْ إِحْدَى عَيْنَيْهِ صَغِيرَةً نَعَجَةٌ حَيْصَاءٌ ve yukâlu: وَالْأُخْرَى كَبِيرَةً

أَلْحَيْصُ [el-ḥayaṣ] (fethateynle) İnsān ve hayvānın gözlerinin biri küçük ve biri büyük olmak ma'nāsıdır; yukâlu: خَيْصٌ حَيْصًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَغُرَتْ إِحْدَى عَيْنَيْهِ وَكَبُرَتْ الْأُخْرَى

أَلْحَيْصَى [el-ḥayṣā] (ḥā'nın fethi ve elifin

kasrıyla) Her nesneden nebzelere denir; yukâlu: مِنْ عَشْبٍ أَي نَبْدٌ مِنْهُ Ve dağınık ve perākende nāsa itlāk olunur; ve minhu yukâlu: اجْتَمَعَتْ حَيْصَاهُمْ أَي مُتَفَرِّقُوهُمْ وَأَنْصَمَ بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ

أَلْحَيْصَانُ [el-ḥayṣān] (ḥā'nın fethiyle) Her nesneden bir mikdār azca şey'e denir; yukâlu: حَيْصَانٌ مِنْ مَالٍ أَي قَلِيلٌ مِنْهُ

FASLU'D-DĀLĪ'L-MÜHMELE

(فَضْلُ الدَّالِ الْمُهْمَلَةِ)

[د أ ص]

الدَّأْصُ [ed-deʿaš] (dāl'ın ve hemzenin fethiyle) Haddi mütecāviz, taşkın mesrūr ve şādān olmak ma'nāsınadır ki güre tay gibi boturluk eylemekten 'ibārettir; yukālu: Ve دَيْصُ الرَّجُلِ دَأْصًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَشِرَ وَبَطَرَ mevāšī gereği gibi semirip lahm ve şahm-la dopdolu olmak ma'nāsınadır; yukālu: دَيْصُ الْمَالِ إِذَا امْتَلَأَ سَمًا

[د ح ص]

الدَّحْصُ [ed-daḥṣ] (naḥs [naḥs] vezninde) Zebh olunan hayvān ayaklarıyla tepinip eşinmek ma'nāsınadır; yukālu: دَحَصَ الْمَذْبُوحُ بِرِجْلِهِ دَحْصًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا اذْتَكَصَّ وَفَحَصَ

الْمَدْحَاصُ [el-medḥaṣ] (maḥḥad [maḥḥad] vezninde) İsm-i mekāndır, mezbūhun tepinip eşindiği yere denir, مَفْحَصٌ [mefḥaṣ] ma'nāsına.

[د خ ر ص]

الدَّحْرَاصَةُ [ed-daḥreṣat] (ḥā-yı mu'ceme ile دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Bir mübhem işi izhār ve beyān eylemek ma'nāsınadır; yukālu: دَحْرَصَ الْأَمْرَ إِذَا بَيَّنَّهُ

الدِّحْرِصُ [ed-diḥriṣ] (zibrić [zibrić] vezninde) Umūr içre olup umurun hakāyık ve dekāyıkına āgāh olan maslahat-şinās ve kār-güzār adama denir; yukālu: هُوَ دِحْرِصٌ فِي الْأُمُورِ أَي الدَّائِلُ فِيهَا وَالْعَالِمُ

الدِّخْرِيصُ [ed-diḥriṣ] (tiḥriṣ [tiḥriṣ] vezninde ve mürādifidir ki esvāb tīrizine denir.

[د خ ص]

الدُّحُوضُ [ed-duḥūṣ] (culūs [culūs] veznin-

de) Kız kısmı etine dolup balık gibi semirip yağ bağlamak ma'nāsınadır; yukālu: دَخَصَتِ الْجَارِيَةَ دُحُوضًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا امْتَلَأَتْ شَحْمًا

الدُّحُوضُ [ed-deḥūṣ] (şabūr [şabūr] vezninde) Gereği gibi etine dolu kıza denir; yukālu: جَارِيَةٌ دُحُوضٌ أَي مُمْتَلِئَةٌ شَحْمًا

الْمُدْحَاصَةُ [el-mudḥaṣat] (mukre- [mukre- met] vezninde) Bu dahi semiz kıza denir; yukālu: صَبِيَّةٌ مُدْحَاصَةٌ أَي سَمِينَةٌ

[د ر ب ص]

الدَّرْبِصَةُ [ed-derbeṣat] (dahrecet [dahrecet] vezninde) Korkudan nāšī hamūş olmak ma'nāsınadır; yukālu: دَرَبَصَ الرَّجُلُ إِذَا سَكَتَ فَرَقًا

[د ر ص]

الدَّرِصُ [ed-deriṣ - ed-diriṣ] (dāl'ın fethi ve kesriyle) Kirpi ve tavşan ve tarla sıçanı ve sıçan ve kedi makülesi hayvānların yavrusuna denir; duriṣ [duriṣ] musaggarıdır; ve minhu'l-meselu: «صَلَّ دُرَيْصٌ نَفَقَهُ» Ya'nī “Yavrucak inceğizini gā'ib eyledi.” Bir husūsta hasmını ilzām için hāzırladığı delili iktizā vaktinde unutmakla 'āciz ve fūrū-mānde kalan kimse hakkında darb olunur. Ve

دِرْصٌ [diriṣ] (dāl'ın kesriyle) Kancık merkebin karnından olan yavrusuna denir. Bunların cem'leri DIR_ṢAT [diriṣat] gelir, EṬ_BET [inebet] vezninde ve ED_R_Ṣ [edriṣ] gelir ve DIR_Ṣ_ĀN [diriṣān] gelir dāl'ın kesriyle ve DUR_Ṣ [duriṣ] gelir zammeteynle ve ED_R_Ṣ [edriṣ] gelir, eflus [eflus] vezninde.

أُمُّ أَدْرَاصٍ [ummu edriṣ] (hemzenin fethiyle) Dāhiye ve āfete itlāk olunur; yukālu: أَصَابَتْهُ أُمُّ أَدْرَاصٍ أَي دَاهِيَةٌ

الدَّرُوضُ [ed-derūṣ] (şabūr [şabūr] vezninde)

Revende nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ دَرُوصٌ
أَيُّ سَرِيعَةً

الدَّرْضَاءُ [ed-deršāʔ] (ḥamrāʔ [ḥamrāʔ] vezninde) Kocalıktan dişleri şikest olmuş nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ دَرُوصَاءٌ إِذَا تَكَسَّرَتْ أَشْنَانُهَا كِبْرًا

الدَّرُوصُ [ed-deraş] (fethateynle) Nāka, dərüş [daršāʔ] olmak ma'nāsınadır; yukālu: دَرِصَتْ النَّاقَةُ دَرُوصًا مِّنَ النَّبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَارَتْ دَرُوصَاءً

[د ر ف ص]

الدَّرَافِيشُ [ed-durāfiş] (fā'yyla غَلَابِطٌ [ʕulābiṭ] vezninde) İri ve büyük cüsseli şey'e denir.

[د ر ق ص]

الدَّرْدَاقِيشُ [ed-durdākīş] (dāl'ın zammı ve kāf'ın kesriyle) Boynun üst tarafına denir ki baştan tarafı olacaktır, 'alā-kavlin kafāda olan küçük kemiğe denir ki baş ile boynun beynini fāsıldır; cem'i dərdaqīşāt [durdākīşāt] gelir; yukālu: هُوَ غَلِيطُ الدَّرْدَاقِيشِ أَيُّ طَرَفِ الْعُنُقِ الْأَعْلَى أَوْ عَظْمٍ صَغِيرٍ

[د ص ص]

الدَّرْدِصَّةُ [ed-daşdeşat] (zəlzele [zelzelet] vezninde) İki el ile kalbur ve elek makülesini çalkamak ma'nāsınadır; yukālu: دَرْدَصَ إِذَا ضَرَبَهُ بِيَدَيْهِ الْمُخْلَلِ إِذَا ضَرَبَهُ بِيَدَيْهِ

الدَّرْصُ [ed-daşş] (dāl'ın fethi ve şād'ın teşdidıyla) Bir nesneye tūmār ederek hizmet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: دَرَصَ دَرَصًا مِّنَ النَّبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا خَدَمَهُ سَائِسًا

[د ع ص]

الدَّرِصُ [ed-diş] (dāl'ın kesriyle) ve

الدَّرِصَّةُ [ed-dişat] (hā'yyla) Değirmice kumluk kıt'asına, 'alā-kavlin höyük gibi birikmiş kum yığınınına yāhūd küçük olan yığınınına denir. Cem'i dərüş [di'aş] gelir, 'ineb [ineb] vezninde ve dərüş [di'aş] gelir ve dərüş [di'aşat] gelir, 'inebet [inebet]

vezninde.

الدَّرِصُ [ed-daş] (dāl'ın fethiyle) Katl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: دَرِصَ دَرِصًا مِّنَ النَّبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا قَتَلَهُ دَرِصَ بِرِجْلِهِ إِذَا ازْتَكَّصَ

الدَّرِصُ [el-id'āş] (hemzenin kesriyle) Bu dahi katl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: دَرِصَ دَرِصًا مِّنَ النَّبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا قَتَلَهُ دَرِصَ دَرِصًا مِّنَ النَّبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا قَتَلَهُ

الدَّرِصَاءُ [ed-daşāʔ] (ḥamrāʔ [ḥamrāʔ] vezninde) Şol düz yere denir ki toprağı yumuşak olup ona güneş be-gāyet te'sir eder olmakla ıssılığı sārilerden şedid ola; yukālu: أَرْضٌ دَرِصَاءٌ أَيُّ سَهْلَةٌ تَحْمَى عَلَيْهَا الشَّمْسُ فَتَكُونُ رَمْضًا وَهِيَ أَشَدُّ حَرًّا مِّنْ غَيْرِهَا

الدَّرِصُ [el-mud'aş] (muḥrec [muḥrec] vezninde) Havanın ıssılığı te'sirinden bunalıp helāk olmuş adama denir; 'alā-kavlin ıssılıktan tabanlarının etleri yepriyip dağılmış olana denir; yukālu: رَجُلٌ مُدْرِصٌ إِذَا اشْتَدَّ عَلَيْهِ حَرٌّ الرَّمْضَاءُ فَهَلَكَ أَوْ تَفَسَّخَ قَدَمَاهُ مِنْهُ

الدَّرِصَةُ [el-mudā'āšet] (mufā'alet [mufā'alet] vezninde) Bir kimseyi nāgehāni sūr'atle tutmak ma'nāsınadır; tekülü: أَخَذْتُهُ مُدْرِصَةً أَيُّ مُعَارَةً

الدَّرِصُ [el-munde'iş] (ism-i fā'il bünye-siyle) Eczāsı dağılmış meyyite denir.

الدَّرِصُ [et-teda'uş] (tefa'ul [tefa'ul] vezninde) Et bozulmakla yepriyip dağılmak ma'nāsınadır; yukālu: تَدَرَّصَ اللَّحْمُ إِذَا نَهَرَ فَسَادًا

[د ع ف ص]

الدَّرِصَةُ [ed-dişat] (dāl'ın ve fā'nın kesriyle) Çelimsiz, ince ve nahife hatuna denir; yukālu: جَاءَتْ امْرَأَةً دَرِصَةً أَيُّ ضَيْبَةً

[دع م ص]

الدغموض [ed-du'cümüs] [عُضْفُورٌ] [u'şfūr] vezninde) Bir güne siyāh böcek yāhūd siyāh kurtçağıza denir ki su göllerinin ve arkla-rın suyu çekilmeğe başladıkta diplerinde ve kenārlarında peydā olur, Fāriside ona kefçelīz derler; başı ve bedeni müdevver ve gāyet siyāh ve küçük kuyruğu olur, çocuklar ona it balığı ve kurbağa yavru-su ta'bīr ederler. Cem'ī **دَعَامِيض** [de'āmīş] tir. Ve

دُعْمُوض [du'cümüş] Şol kār-güzār adama denir ki umūr ve mesālihe ihtilāt ve duhūl edip mülūk ve kibār meclislerine tereddüd eder ola; ve minhu'l-hadīsu: «الْأَطْفَالُ دَعَامِيضُ الْجَنَّةِ أَيْ سَيَّاحُونَ فِي الْجَنَّةِ لَا يُمْنَعُونَ مِنْ دَعَامِيضِ الْجَنَّةِ فِي رَأْسِ الرَّجُلِ» Ya'nī “Etfāl, 'ālem-i dünyāda harem-lere duhūl edip men' olunmadıkları gibi cennette dahi her mahalli gezip ve her sarāya bī-pervā ve bilā-mezāhim duhūl ederler.” Ve

دُعْمُوض [Du'cümüş] Bir kimse idi ki be-gāyet fācir ve zinā-kār olmakla Hak celle ve 'alā mesh edip onu **دُعْمُوض** [du'cümüş] eyledi.

الدغمصة [ed-da'cmeşat] [دَحْرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) Suyun **دُعْمُوض** [du'cümüş]u çok olmak ma'nāsınadır; yukālu: **دَعَمَصَ الْمَاءُ إِذَا كَثُرَتْ دَعَامِيضُهُ**

دُعْمِيضُ الرَّمْلِ [Du'cümīşu'r-Reml] (mu-saggar bünyesiyle) Selefte dühāttan bir 'abd-i esved lakabıdır, rehberlik husūsunda be-gāyet hāzık ve māhir idi, Yemen'de ve Vebār dedikleri ārām-gāh-ı tā'ife-i cinn olan yere ondan gayrı bir kim-se vaz'-ı kadem edemez idi. Mevāsım-i haccın birinde 'alā-ru'ūsī'l-enām kıyām ve işbu **دُعْمِيضُ الرَّمْلِ** | | هِجَانًا وَأَدْمًا

«أَهْدِيهِ لِيُتَابِرَ» beytini inşād eyledikte Mehre kabīlesinden bir kimse nās arasından kal-kıp matlūbu olan doksan dokuz genç ve kerīm develeri ve edimleri i'tā eylemekle o dahi mezbūru ehl ve 'ayāl ve eşyā' ve emvāliyle yükletip götürmeğe mübāderet eyledi. Giderek kumluğun vasatına doğ-ru vāsıl oldukça nāgehān cinn tā'ifesi merkūm Du'aymīş'in gözlerini çarpıp kör eylemekle mütehayyir kalıp 'ākībet kendisi ve yanında olanlar o kumluklarda helāk oldular. Bu münāsebetle 'Arablar bir mas-lahata be-gāyet 'arif ve āşinā olan kimse hakkında **هُوَ دُعْمِيضٌ هَذَا الْأَمْرِ** derler.

[دغ ص]

الدداغصة [ed-dāgīşat] (ğayn-ı mu'cemenin kesriyle) Diz kapağında olan değirmi oynak kemiğe denir ki diz ağırşağı ta'bīr olunur; tekūlu: **أَصَابَ دَاغِصَتِي وَهِيَ الْعَظْمُ الْمُدَوَّرُ** Ve rikkatlı sāfī suya denir. Cem'ī **دَوَاغِصٌ** [devāgīş]tir.

الددغص [ed-degāş] (fethateynle) Deve eşek kengeri dedikleri otluğu pek çok yemekle içerisinde burulup zīk-nefes olmak ma'nāsınadır ki geviş getiremez olur; yukālu: **دَغِصَتِ الْإِبِلِ دَغَصًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اسْتَكْتَرَتْ مِنَ الصَّلْيَانِ فَالْتَوَى فِي حَيَارِبِهَا وَغَصَّتْ بِهِ** Ve ta'āmdan yā gazabdan şişip dolmak ma'nāsınadır; yukālu: **دَغِصَ الرَّجُلُ إِذَا افْتَلَأَ مِنَ الْأَكْلِ وَالْغَضَبِ**

الدداغاصي [ed-degāşā] [حَيَارَى] [hayārā] vezninde) **دَغِصَ** [değāş] illetine uğramış de-velere denir; yukālu: **إِبِلٌ دَغَاصَى إِذَا أَصَابَهَا الددغص**

الإدغاص [el-idgās] (hemzenin kesriyle) Bir adamı gayz ve gazabla doldurmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَدَغَصَهُ إِذَا مَلَأَهُ غَيْظًا** Ve katl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **أَدَغَصَهُ**

إِذَا نَاجَزَهُ

الدَّعْصَانُ [ed-dağsān] غَضْبَانُ [ğadban] vezninde ve mürâdifidir.**الدَّمْدَاعِصَةُ** [el-mudāğasat] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) İsti'cāl ma'nāsınadır; yukālu: دَاعِصٌ فِي الْأَمْرِ إِذَا اسْتَعْجَلَ

[د غ ف ص]

الدَّغْفِصَةُ [ed-dağfeşat] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Gövde semirip lahm ve şahmı çok olmak ma'nāsınadır; yukālu: دَغْفِصٌ الرَّجُلُ إِذَا سَمِنَ وَكَثُرَ لَحْمُهُ

[د ف ص]

الدَّفْصُ [ed-defş] (dāl'ın fethi ve fā'nın sükunuyla) Bir nesne mühre tahtası ve top gibi düpdüz emles olmak, mülüset ma'nāsınadır. Ve bunun fi'li mümāt ve mehcürdür ki ondan sīga müsta'mel değildir.**الدَّوْفِصُ** [ed-devfaş] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Soğana denir, melāseti için.

[د ك ص]

دَكَنَكُوشُ [Dekenkaş] (سَفَرَجَلٌ [sefercel] vezninde) Hindistān'da bir nehrin ismidir. Ve bu İbn 'Abbād rivāyetidir. Ve İbn 'Uzeyz *Dīvānu'l-Edeb ve Meydānu'l-Arab* nām kitābında دَكَنَكُوشُ [Dekenkūş] 'unvānıyla sebt eylemiştir. İki dahi rivāyetlerinde vehm eylemeleriyle gālibdir, zirā 'Arabın gayrı lisānda şād harfi yoktur. Ve ehl-i Fürsün yüz 'adede صد [şad] ta'biri ıstīlāhīdir, meselā “şad” ve “dū şad” ve “se şad” derler, dokuz yüze varınca. Mütercim der ki Burhān'ın beyānı üzere صد [şad] سد [sed] mu'arrebidir.

[د ل ص]

الدَّلِيسُ [ed-delīş] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde)

Sert olmayıp mülāyim ve berrāk olan nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ دَلِيسٌ أَي لَيْسَ بِرَاقٍ Ve yaldıramak ma'nāsınadır; yukālu: دَلِصٌ Ve altın suyuna denir; yukālu: زَيْتُهُ بِالذَّلِيسِ أَي بِمَاءِ الذَّهَبِ

الدِّلَاصُ [ed-dilāş] (dāl'ın kesriyle) Bu dahi sert olmayıp mülāyim ve berrāk nesneye denir, husūsan mülāyim ve pürüzsüz düpdüz musaykal zırha denir. Cem'î dilāş [dilāş]tır, müfredi gibi. Bu makûlelerin müfredleri bir mevhum vezn-i münāsib i'tibār olunduktan sonra cem'lenirler; yukālu: دِرْعٌ دِلَاصٌ وَدُرُوعٌ دِلَاصٌ أَي مَلْسَاءٌ لَيْتَةٌ**الدِّلَاصَةُ** [ed-delāşat] (كِرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) Zırh pürüzsüz mülāyim ve musaykal olmak ma'nāsınadır; yukālu: دَلِصَتْ دِرْعٌ دِلَاصٌ Ve pekkocalıktan devenin dişleri dökülmüş olmak ma'nāsınadır; yukālu: دَلِصَتْ النَّابُ إِذَا صَارَتْ دَلِصَاءً**الدَّلَّاصُ** [ed-dellāş] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Melāsetli nesneye denir; yukālu: أَرْضٌ وَنَاقَةٌ دَلَّاصٌ أَي مَلْسَاءٌ**الدَّلِيسَةُ** [ed-delişat] (زَيْنِحَةٌ [zenihāt] vezninde) Şol nākaya denir ki tüyleri bütün dökülmekle gövdesi düz ve sıyrıncak kalmış ola; yukālu: نَاقَةٌ دَلِيسَةٌ إِذَا طَارَ وَبَرَّهَا Ve be-gāyet düz ve hemvār olan yere denir; yukālu: أَرْضٌ دَلِيسَةٌ أَي مُسْتَوِيَةٌ**الأَدْلَاصُ** [el-edlaş] (أَحْمَرٌ [aħmer] vezninde) ve**الأَدْلَاصِي** [el-edleşiyi] Mübālagaten nefesine nisbetle şol davara denir ki mukaddemā tüyü dökülüp sonradan yerine yeni tüyler bitmiş ola; yukālu: جِمَارٌ أَدْلَاصٌ وَأَدْلَاصِيٌّ إِذَا كَانَ Ve قَدْ نَبَتَ لَهُ شَعْرٌ جَدِيدٌ**أَدْلَاصٌ** [edlaş] ve

دَلِصٌ [deliṣ] [ketif] [ketif] vezninde) Tüysüz yalabık gövdeli kişiye denir; **دَلِصَاءٌ** [deliṣā] mü'ennesidir; yukālu: رَجُلٌ أَدْلِصٌ وَدَلِصٌ وَامْرَأَةٌ أَدْلِصَةٌ Ve

دَلِصٌ [deliṣ] Düz ve hemvār yere denir. Cem'i دِلَاصٌ [dilāṣ]tır dāl'ın kesriyle.

الدِّلْوِصُ [ed-dilleṣ] [sinnevr] [sinnevr] vezninde) Dā'imā civa gibi kımıl kımıl oynar olan nesneye itlāk olunur ki elde durmayıp sıyrılır.

التَّدْلِيسُ [et-tedliṣ] [tef'ıl] [tef'ıl] vezninde) Bir nesneyi mülāyim ve sıyrınca eylemek ma'nāsınadır; yukālu: دَلَّصَهُ إِذَا لَيْتَهُ وَمَلَّسَهُ Ve fercin hāricine sürüştürerek cimā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: دَلَّصَ الرَّجُلُ إِذَا جَامَعَ خَارِجَ الْفَرْجِ

الْإِنْدِلَاصُ [el-indilāṣ] [inf'āl] [inf'āl] vezninde) Bir nesne elden sıyrılıp düşmek ma'nāsınadır; yukālu: إِنْدَلَصَ مِنْ يَدِي إِذَا سَقَطَ

[د م ص]

الدُّلَمِصُ [ed-dulemiṣ] [ʕulebiṭ] [ʕulebiṭ] vezninde) ve

الدُّلَامِصُ [ed-dulāmiṣ] [ʕulābiṭ] [ʕulābiṭ] vezninde) Parıldayıcı nesneye denir; yukālu: ذَهَبٌ ذَلِصٌ وَدَلِصٌ وَدَلِصٌ أَي بَرَّاقٌ Ve دَلَامِصٌ أَي لَمَاعٌ

دُلَمِصٌ [dulemiṣ] [ʕulebiṭ] [ʕulebiṭ] vezninde) Tüysüz daz başa denir ki tas götü ta'bīr olunur, sırça gibi parıldar; yukālu: رَأْسٌ دُلَمِصٌ أَي أَضْلَعُ

التَّدَلْمِصُ [et-tedelmiṣ] [tedaḥruc] [tedaḥruc] vezninde) Bir kimsenin başı daz olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَدَلْمَصَ رَأْسَهُ إِذَا صَلَعَ

[د م ص]

الدَّمِصُ [ed-demiṣ] [tams] [tams] vezninde) Her işte sür'at eylemek ma'nāsınadır;

دَمَصَ فِي الْمَشْيِ وَغَيْرِهِ دَمَصًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَسْرَعَ Ve kancık köpek kable'l-vakt eniği düşürmek ma'nāsınadır; yukālu: دَمَصَتِ الدَّجَاجَةُ بَيْضَهَا إِذَا أَسْقَطَتْ

الدَّمِصُ [ed-demaṣ] (fethateynle) Kaşın kuyruğu ince ve ilerisi gür olmak ma'nāsınadır; yukālu: دَمَصَ الرَّجُلُ دَمَصًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا رَقَّ مُوَخَزُ حَاجِبِهِ وَكَثُفَ مَقَدَّمُهُ Ve başın kılları az olmak ma'nāsınadır; yukālu: دَمِصَ الرَّجُلُ إِذَا قَلَّ شَعْرُ رَأْسِهِ

الْأَدْمِصُ [el-edmaṣ] [aḥmer] [aḥmer] vezninde) Ma'nā-yı mezbūrlardan sıfattır; **دَمِصَاءٌ** [demiṣā] mü'ennesleridir.

الدِّمِصُ [ed-dimiṣ] (dāl'ın kesriyle) Duvar bināsının sırasına denir ki kor ta'bīr olunur, lākin en aşağı temelde olan kora itlāk olunmaz, ona رِهْصٌ [riḥṣ] denir.

الدَّوْمِصُ [ed-devmaṣ] [cevhər] [cevhər] vezninde) Cenk libāslarından başa giyilen demir tolgaya denir.

[د م ق ص]

الدِّمِصُ [ed-dimaṣ] [sibeḥl] [sibeḥl] vezninde) ve

الدِّمْقَاصُ [ed-dimqāṣ] [kirtās] [kirtās] vezninde) Hām ipeğe denir, قَزٌّ [qazz] ma'nāsına.

[د م ل ص]

الدُّمِصُ [ed-dumiṣ] [ʕulebiṭ] [ʕulebiṭ] vezninde) ve

الدُّمَالِصُ [ed-dumāliṣ] [ʕulābiṭ] [ʕulābiṭ] vezninde) Berrāk nesneye denir.

[د ن ف ص]

الدِّنْفِصَةُ [ed-dinfiṣat] (dāl'ın ve fā'nın kesriyle) Bir böcek adıdır. Ve cüssesi ince ve

arık çelimsiz hatuna denir; yukālu: **إِمْرَأَةٌ**
دَنْفِصَةٌ أَوْ ضَبِيلَةٌ

[د و ص]

التَّدْوِيصُ [et-tedvīš] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde)
Hissî ve ma'nevî derece-i ulyâdan süflâyâ
inmek ma'nâsınadır; yukālu: **دَوَّصَ الرَّجُلُ** إِذَا
نَزَلَ مِنْ عَلِيًّا إِلَى سُفْلَى

[د ه م ص]

الدِّهْمَاضُ [ed-dihmāš] (قِرطَاسٌ [kırtaş] vez-
ninde) Muhkem ve metîn san'ata denir;
yukālu: **صَنَعَتْ دِهْمَاضٌ** أَيْ مُحْكَمَةٌ

[د ي ص]

الدَّيْصَانُ [ed-deyēšan] (fete'hâtla) Bir tarafa
meyl ve 'udül edip sapmak ma'nâsınadır;
yukālu: **دَاصَ الرَّجُلُ** يَدِيصُ دَيْصَانًا إِذَا زَاغَ وَحَادَ
Ve bedende olan bez ve yumru makûlesi
nesneye el vurdukta beri öte oynamak
ma'nâsınadır; yukālu: **دَاصَتِ الْعُدَّةُ** إِذَا جَاءَتْ
وَدَهَبَتْ تَحْتَ يَدِ مُحَرِّكِيهَا وَكَذَا كُلُّ مَا تَحْرُكُ تَحْتَ يَدِكَ

الدَّيَّاضُ [ed-deyyāš] (شَدَادٌ [şeddād] veznin-
de) Şol kimseye denir ki ona güç yetişmez
ola; 'alâ-kavlin pek semiz adama denir;
yukālu: **رَجُلٌ دَيَّاضٌ** أَيْ لَا يُقَدِّرُ عَلَيْهِ أَوْ سَمِينٌ

الدَّايِصُ [ed-dā'iš] Uğruya denir, **لِصٌّ** [lişš]
ma'nâsına; cem'î **دَاصَةٌ** [dāšat]tır, **بَائِعٌ** [bā'i']
ve **بَاعَةٌ** [bā'at] gibi. Ve vâlîler arkalarında
yürür olan adama denir. Ve bir nesnenin
çevresinde deverân eder olan adama denir.

الْمَدَاضُ [el-medāš] (mîm'in fethiyle) Suda
dalacak mevzi'e denir, **مَعَاضٌ** [meğāš]
ma'nâsına.

الدَّيَّاضَةُ [ed-deyyāšat] (سَيَّارَةٌ [seyyāret] vez-
ninde) Şişman bodur 'avrete denir; yukālu:
إِمْرَأَةٌ دَيَّاضَةٌ أَيْ لَحِيْمَةٌ قَصِيْرَةٌ

الدَّيِّصُ [ed-deyš] (dāl'ın fethi ve yā'nın
sükûnuyla) Cünbüş ve neşâta gelmek

دَاصَ الرَّجُلُ يَدِيصُ دَيْصًا إِذَا نَشِطَ
Ve bir kimse refr'ü'ş-şān iken zillet
ve hakârete düşmek ma'nâsınadır; yukālu:
دَاصَ فُلَانٌ إِذَا خَسَّ بَعْدَ رَفْعَتَيْهِ
Ma'nâsınadır; yukālu: **دَاصَ فُلَانٌ** إِذَا فَرَّ
مِنَ الْحَرْبِ

الْإِنْدِيَاضُ [el-indiyāš] (إِنْفِعَالٌ [infi'āl] vez-
ninde) Bir nesne sıyrıncak olmakla sâbûn
gibi elde durmayıp sıyrılıp sivişmek
ma'nâsınadır; yukālu: **إِنْدَاصَ الشَّيْءُ** إِذَا انْسَلَّ مِنْ
الْيَدِ Ve bir adamı nâgehânî şerr ve kerîheye
sataştırmak ma'nâsınadır; yukālu: **إِنْدَاصَ**
فُلَانًا بِالشَّرِّ إِذَا فَاجَأَهُ

الْمُنْدَاضُ [el-mundāš] (mîm'in zammıyla)
Dâ'imâ nâsı nâgehânî şerr ve kerîheye uğ-
ratarı olan kimseye denir; yukālu: **إِنَّهُ لَمُنْدَاضٌ**
بِالشَّرِّ أَيْ مُفَاجِئٌ بِهِ وَقَاعٌ فِيهِ

FASLU'R-RĀ'Ī'L-MÜHMELE

(فَصْلُ الرَّاءِ الْمُهْمَلَةِ)

[ر ب ص]

الرَّبِص [er-rebş] (rā'nın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Bir adama nāzil ve hādīs olacak hālet ve vak'aya muntazır olmak ma'nāsınadır, gerek hayr ve gerek şerr olsun; yukālu: رَبِصٌ بِفُلَانٍ رِبْصًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Ve bir adamı intizārda komak ma'nāsınadır; tekūlu: رَبِصْنِي أَمْرٌ وَأَنَا مَرْبُوصٌ

التَّرْبِص [et-terabuş] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) رَبِصٌ [rebş] ile ma'nā-yı evvelde mürādiftir; yukālu: تَرَبَّصْ بِهِ بِمَعْنَى رَبِصْ

الرُّبْصَةُ [er-rubşat] (غُرْفَةٌ [gurfet] vezninde) İsmdir, ihtilāf-ı levn ma'nāsınadır; yukālu: رُبْصَةٌ [rubşet] ma'nāsına. Ve intizār ma'nāsınadır; tekūlu: لِي فِيهِ رُبْصَةٌ أَيْ تَرُبُّصٌ Ve nisvānın zevci cimā'a muktedir olmakla inhilāl ve iktidārı intizārına meks eylemesi zımnında ta'yīn olunan vakte denir ki o müddete kadar cimā'e edebilir-se fe-bihā ve illā miyāneleri tefrīk olunur; yukālu: أَقَامَتِ الْمَرْأَةُ رُبْصَتَهَا فِي بَيْتِ زَوْجِهَا وَهِيَ الْوَقْتُ الَّذِي جُعِلَ لِرُؤُوسِهَا إِذَا عُنَّتْ عَنْهَا فَإِنْ أَنَاهَا وَإِلَّا فَرِقَ بَيْنَهُمَا

[ر خ ص]

الرُّخْص [er-ruḥş] (rā'nın zammı ve ḥā'nın sükūnuyla) Ucuzluğa denir; yukālu: فِيهِ رُخْصٌ أَيْ ضِدُّ الْعَلَاءِ Ve

رُخْصٌ [ruḥş] Masdar olur, ucuz olmak ma'nāsınadır; yukālu: رُخْصَ السَّعِيرُ رُخْصًا رُخْصَةً شَرْعِيَّةً Ve مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ ضِدُّ غَلَاً [ruḥşatun şer'iyyetun] Hak ta'ālā tarafından 'ibāda teklif olunan ahkāmda şiddet ve tazyik olunmayıp tahfif ve teshil vec-

hiyle vüs'at ve müsā'adeden 'ibārettir; bu ma'nāda zammeteynle de cā'izdir; cem'î meselā sā'imīn seferde ekl ve salātı kasr eylemesi gibi. Kāle'ş-şāriḥ ve minhu'l-hādīs: «إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ أَيُّ تُوْتَى رُخْصَتُهُ كَمَا يُحِبُّ أَنْ تُوْتَى عَزَائِمُهُ» وَهِيَ بِضَمِّهِ وَبِضَمَّتَيْنِ تَرْخِيصُ اللَّهِ الْعَبْدَ وَمِمَّا يُخَفِّفُهُ عَلَيْهِ وَالتَّسْهِيلُ Ve

رُخْصَةٌ [ruḥşat] Su hissesinde olan nōbete denir; tekūlu: هَذِهِ رُخْصَتِي مِنَ الْمَاءِ أَي تُوْتِي مِنَ شُرْبِهِ

الرُّخْصَاةُ [er-reḥāşat] (سَمَاخَةٌ [semāḥat] vezninde) ve

الرُّخْصَاةُ [er-ruḥūşat] (عُمُومَةٌ [umūmet] vezninde) Bir nesne ter ve mülāyim ve nāzūk olmak ma'nāsınadır; yukālu: رُخْصَ الشَّيْءِ رُخْصَةً وَرُخْصَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا نَعِمَ وَلَا

الرُّخْصُ [er-ruḥş] (شَخْصٌ [şahş] vezninde) Sıfattır, ter ve mülāyim ve nāzūk nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ رُخْصٌ أَيْ نَاعِمٌ Ve minhu yukālu: أَصَابِعُ رُخْصَةٌ أَيْ غَيْرُ كَرَّةٍ

رُخْصَةٌ [ruḥşat] Lafzının cem'î gayr-i kıyās üzere رَخَائِصٌ [reḥā'iş] gelir.

الرُّخَيْصُ [er-reḥiṣ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Ucuz nesneye denir; yukālu: مَتَاعٌ رَخِيصٌ Ve mülāyim ve nāzūk sevbe denir; yukālu: ثَوْبٌ رَخِيصٌ أَيْ نَاعِمٌ Ve fec'eten mevte itlāk olunur ki zahmetsiz olur; yukālu: مَوْتُ رَخِيصٌ أَيْ ذَرِيْعٌ

الرُّخَيْصُ [el-irḥāş] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi ucuz kılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَرُخْصُهُ إِذَا جَعَلَهُ رَخِيصًا Ve bir nesneyi ucuz bulmak ma'nāsınadır; yukālu: أَرُخْصُهُ إِذَا وَجَدَهُ رَخِيصًا Ve ucuz almak ma'nāsınadır; yukālu: أَرُخْصُهُ إِذَا اشْتَرَاهُ رَخِيصًا

الرُّخَيْصُ [el-istirḥāş] Bir nesneyi ucuz görmek ma'nāsınadır ki ucuzsunmak

ta'bīr olunur; yukālu: إِسْتَوْحَصَهُ إِذَا رَأَهُ رَحِيصًا
الْإِرْتِيحَاصُ [el-irtihās] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Ucuz 'add eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِرْتَحَصَهُ إِذَا عَدَّهُ رَحِيصًا

التَّرْحِيصُ [et-terhīs] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bir husūsta şiddet ve istiksā eylemeyi ruhsat vermek ve hiffet ve müsā'ade eylemek ma'nāsınadır.

التَّرْحُصُ [et-terahhūs] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Şiddet ve istiksā olunmayıp müsā'ade ve ruhsat bulmak ma'nāsınadır; yukālu: رَحَّصَ لَهُ فِي كَذَا فَتَرَحَّصَ هُوَ أَي لَمْ يَسْتَقْصِ

رُحَاصٌ [Ruḥās] (غُرَابٌ [ḡurāb] vezninde) Esmā-i nisvāndandır.

[ر ص ص]

الرَّصَّ [er-raşş] (rā'nın fethi ve şād'ın teşdidiyle) Nesneleri birbirine yanaştırıp yapıştırmak ma'nāsınadır; yukālu: رَصَّ الشَّيْءَ رَصًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَلْزَقَ بَعْضَهُ بِبَعْضٍ ﴿كَأَنَّهُمْ بُنْيَانٌ وَضَمَّ﴾ Ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿كَأَنَّهُمْ بُنْيَانٌ وَضَمَّ﴾ Ve kuluçka tavuk üzerlerine yatmak için yumurtalarını burnuyla birbirine yanaştırıp düzeltmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: رَصَّتِ الدَّجَاجَةُ بِيَضَّتَهَا إِذَا سَوَّيَتْهَا بِمَنْقَارِهَا

الْتَّرْصِصُ [et-terşīş] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) **رَصَّ** [raşş] ile ma'nā-yı evvelde mürādiftir; yukālu: رَصَّصَ الشَّيْءَ بِمَعْنَى رَصَّهُ Ve hatun nikābını hemān gözleri görünür vechle dar ve sıkı bağlamak ma'nāsınadır; yukālu: رَصَّصَتِ الْمَرْأَةُ نِقَابَهَا إِذَا أَدْنَتْهُ مِنْ عَيْنِهَا

الرَّصَّاصُ [er-reşās] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Ma'lūmdur ki ma'ādīn-i seb'anın birisidir. İki nev' olur: Birisi siyāh nev'idir ki أُسْرُبٌ [usrub] ve إِبَارٌ [ibār] dahi derler, Türkīde kurşun ta'bīr olunur. Ve diğeri beyāz olur ki قَصْدِيرٌ [ka'iy] ve قَلْعِيٌّ [ka'iy] ve قَصْدِيرٌ [ka'iy]

[kaşdır] ve Türkīde kalay ta'bīr olunur ki kap kakak kalaylanır. Ondan bir mikdārı tencere içre vaz' olursa içinde olan etin pişmesine māni' olur ve ondan masnū' halka ile bir şecer-i müsmiri تَطْوِيقٌ [taṭvīk] meyveyi müksir olup ve dökülmekten mahfūz eder.

الْمُرَصَّصُ [el-muraşşas] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Kalay sürülmüş nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ مُرَصَّصٌ أَي مَطْوِيقٌ بِالرَّصَاصِ

الْمُرْصُوصَةُ [el-merşūşat] Duvarı kurşun yāhūd kalay ile örülmüş kuyuya denir ki murād toprağı üstü teneke kaplanmış olandır ki yıkılmamak için ederler; yukālu: بَثْرٌ مُرْصُوصَةٌ إِذَا طُوِيتْ بِالرَّصَاصِ

الرَّصِصُ [er-reşīş] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Birbirinin üzerine istif olmuş yumurtalara denir; yukālu: بِيضٌ رَصِصٌ إِذَا كَانَ بَعْضُهَا فَوْقَ بَعْضٍ Ve hatunun gözlerine sıkı tutunmuş nikāba vasf olur ki hemān gözleri görünür ola; yukālu: نِقَابٌ رَصِصٌ إِذَا أَدْنَتْ الْمَرْأَةُ مِنْ عَيْنِهَا

الْأَرَّضُ [el-eraşş] (أَعَزُّ [e'azz] vezninde) Dişleri birbirine pek yakın sıkı olan kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ أَرَّضٌ أَي الْمُتَقَارِبُ الْأَسْنَانِ

الرَّصَاءُ [er-raşşā] (حَمْرَاءٌ [hamrā] vezninde) Aralığı pek dar olup bitişik mesābesinde olan uyuluğa vasf olur; yukālu: فَخَذٌ رَصَاءٌ إِذَا التَّصَقَّتْ بِأُخْتِهَا

الْأُرْصُوصَةُ [el-urşūşat] (أُرْجُوحَةٌ [urcūḥat] vezninde) Bir nev' kalansüveye denir ki kavun şeklinde olur, hālen mücevveze ta'bīr eyledikleridir; yukālu: جَاءَ وَفِي رَأْسِهِ أُرْصُوصَةٌ وَهِيَ قَلَنْسُومَةٌ كَالْبَطِيخَةِ

الرَّصَّاصَةُ [er-raşşāsāt] (عَلَامَةٌ [allāmet] vezninde) Bahīl ve nākesi itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ رَصَّاصَةٌ أَي بَخِيلٌ Ve çeşmenin çevresine nasb ve üstüvār eyledikleri taşlara denir.

الرَّوْرَاصَةُ [er-raşrāṣat] (rā'nın fethiyle) Bu dahi çeşme havālisinde nasb olunan taşlara denir. Ve toprağı pek olan por yere denir; yukālu: أَرْضٌ رَوْرَاصَةٌ أَيْ صُلْبَةٌ

الرَّوْرَاصَةُ [er-raşreṣat] [زَلْزَلَةٌ] [zelzelet] vezninde) Bināyı be-gāyet muhkem ve metīn yapmak ma'nāsınadır; yukālu: رَوْرَاصَ الْبِنَاءِ رَوْرَاصٌ إِذَا أَحْكَمَهُ وَشَدَّدَهُ Ve bir yerde sābit ve pāyidār olmak ma'nāsınadır; yukālu: رَوْرَاصٌ فِي الْمَكَانِ إِذَا ثَبَتَ

التَّرَاصُ [et-terāṣṣ] [تَفَاعُلٌ] [tefā'ul] vezninde) Nās taburda yāhūd namāz saffında yekpāre gibi birbirine pek yanaşı sıkı durmak ma'nāsınadır; yukālu: تَرَاصَ الْقَوْمُ فِي الصَّفِّ إِذَا تَلَاصَفُوا وَأَنْصَفُوا

[ر ع ص]

الرَّوْعَضُ [er-ra'ʿs] (rā'nın fethi ve 'ayn'ın sükunuyla) Silkmek ma'nāsınadır; yukālu: رَعَضَ الشَّيْءُ رَعَضًا مِّنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا نَفَضَهُ Ve bir nesneyi beri öte çekip sarsıp ırgalamak ma'nāsınadır; yukālu: رَعَضَهُ إِذَا هَزَّهُ وَجَذَبَهُ وَحَزَرَكَهُ

الْإِرْعَاصُ [el-ir'āṣ] (hemzenin kesriyle) رَعَضَ [ra'ʿs] ile ma'nā-yı sānide mürādiftir; yukālu: أَرْعَصَهُ بِمَعْنَى رَعَضَهُ

الْإِرْتِعَاصُ [el-irti'āṣ] [إِفْتِعَالٌ] [ifti'āl] vezninde) ve

التَّرْعَاصُ [et-tera'ʿuṣ] [تَفْعُلٌ] [tefa'ul] vezninde) Kıvrılıp burulmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذْتَعَصَ الْحَبْلُ وَالْحَيَّةُ وَتَرَعَصَ إِذَا التَوَى Ve silkilmek ma'nāsınadır; yukālu: إِذْتَعَصَتِ الشَّجَرَةُ وَتَرَعَصَتْ إِذَا انْتَعَصَتْ

إِرْتِعَاصٌ [irti'āṣ] Bir şey'in narhı pahalı olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذْتَعَصَ السَّعُورُ إِذَا غَلَا Ve şimşek çakmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذْتَعَصَ الْبُرْقُ بِمَعْنَى إِغْتَرَصَ بِالضَّادِ الْمُهْمَلَةِ Ve oğlak cünbüş ve neşâtından beri öte

sıçrayıp perende atmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذْتَعَصَ الْجَدْيُ إِذَا فَطَرَ نَشَاطًا Ve mızrak pek titremek ma'nāsınadır; yukālu: إِذْتَعَصَ الرُّمْحُ إِذَا اشْتَدَّ اهْتِرَازُهُ

[ر ف ص]

الرَّفُضَةُ [er-rufṣat] [غُرْفَةٌ] [ğurfet] vezninde) Su husüsunda olan nöbete denir; tekülü: هَذِهِ رُفُضَتِي مِّنَ الشُّرُوبِ أَيْ نَوْبَتِي

الرَّفِيفُ [er-refiṣ] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) Su husüsunda olan nöbetdaşa denir; tekülü: هُوَ رَفِيفُكَ أَيْ شَرِيكَكَ

الْإِرْتِفَاصُ [el-irtifāṣ] [إِفْتِعَالٌ] [ifti'āl] vezninde) Narh pahaya çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذْتَفَصَّ السَّعُورُ إِذَا غَلَا

التَّرَافُصُ [et-terāfuṣ] [تَفَاعُلٌ] [tefā'ul] vezninde) Suda nöbetleşmek ma'nāsınadır; yukālu: تَرَاَفَصُوا الْمَاءَ إِذَا تَنَاوَبُوهُ

[ر ق ص]

الرَّقْصُ [er-raḳṣ] [نَقْصٌ] [naḳṣ] vezninde) Kalkıyıp oynamak ma'nāsınadır; yukālu: Ve رَقَصَ الرَّقَاصُ رَقْصًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا لَعِبَ serāb yalabıyıp oynamak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: رَقَصَ الْأَلُّ إِذَا اضْطَرَبَ Ve küpte şarāb kaynamak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: رَقَصَتِ الْخَمْرُ إِذَا غَلَتْ Ve

رَقْصٌ [raḳṣ] ve

رَقْصٌ [raḳaṣ] (fethateynle) ve

رَقْصَانٌ [raḳāṣān] (fetehtla) Yelerek yürümek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: رَقِصَ الْبَعِيرُ رَقْصًا وَرَقْصَانًا إِذَا حَبَّ وَلَا يَكُونُ الرَّقْصُ إِلَّا لِلْأَعْبِ وَالْإِبِلِ وَلَمَّا سِوَاهُ الْفَقْرِ وَالنَّقْرِ Ya'nī işbu ma'ddesi ki kalkıyıp oynamak ma'nāsınadır, hemān rakkās ile deveye mahsüstur, mā-adā hayvānda olur ise قَفَّرَ [kaḳz] ve نَقَّرَ [naḳz] itlāk olunur.

الرِّقَاصَةُ [er-raqkāṣat] (سَيَّارَةٌ [seyyāret] vezninde) 'Arablara mahsūs bir gūne la'ib isimidir. Ve şol yere denir ki her ne kadar yağmur yağsa aslā nesne inbāt eylemez ola; yukālu: أَرْضٌ رِقَاصَةٌ إِذَا كَانَتْ لَا تُنْبِتُ وَإِنْ مُطِرَتْ

الْإِرْقَاصُ [el-irqāṣ] (hemzenin kesriyle) Deveyi yeldirmek ma'nāsınadır, yukālu: أَرْقَصَ الْبُعَيْرَ إِذَا حَمَلَهُ عَلَى الْخَبَبِ

التَّرْقُصُ [et-terakkuṣ] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Harıl harıl yukarı kalkıyıp inmek ma'nāsınadır, serāb yaldıraması gibi; yukālu: تَرَقَّصَ الشَّيْءُ إِذَا اِرْتَفَعَ وَانْحَفَصَ

[ر م ص]

الرَّمْصُ [er-remṣ] (rā'nın fethi ve mīm'in sükūnuyla) İsbet eden musībete 'ivaz ve mükāfātla cebr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَمَصَ اللَّهُ مُصِيبَتَهُ رَمْصًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا جَبَرَهَا Ve islāh eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَمَصَ تَرْصَهُمْ إِذَا أَصْلَحَهُ Ve tavuk terslemek ma'nāsınadır; yukālu: رَمَصَتِ الدَّجَاجَةُ إِذَا دَرَقَتْ Ve yırtıcı cānver doğurmak ma'nāsınadır; yukālu: رَمَصَتِ السَّبَاعُ إِذَا وَلَدَتْ Ve kesb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَمَصَ فُلَانٌ إِذَا كَسَبَ

الرَّمُوضُ [er-remūṣ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Dā'imā oraya buraya tersler olan tavuğa denir; yukālu: دَجَاجَةٌ رَمُوضٌ أَيُّ ذُرُوقٍ

الرَّمَاشُ [er-remaṣ] (fethateynle) Göziin pınarında müctemī' beyāz çapağa denir. Ve masdar olur, göz çapaklanmak ma'nāsına; yukālu: رَمَصَتْ عَيْنُهُ رَمْصًا ve yukālu: رَمَصَ بَعْضُهُ رَمْصًا ve yukālu: رَمَصَتْ عَيْنُهُ رَمْصًا مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا جَمَدَ الْوَسْخُ الْأَبْيَضُ فِي مُوْوقِهَا

الرَّمْصُ [el-ermaṣ] ve

الرَّمْصَاءُ [er-remṣā] Vasflardır; yukālu: رَجُلٌ رَمِصٌ ve yukālu: عَيْنٌ رَمِصَةٌ ve yukālu: عَيْنٌ رَمِصَةٌ ve yukālu: عَيْنٌ رَمِصَةٌ ve yukālu: عَيْنٌ رَمِصَةٌ

رَمِصٌ [Remiṣ] (رَمِصٌ [emīr] vezninde) Bir

mevzi'dir.

رَمِصَاءٌ [Rumeṣā] (musaggar bünyesiyle) Bintu Milhān'dır ki sahabıyyedir ve o Ummu Seleme'dir ki Enes hazretlerinin vālidesi ve Ebū Talha'nın halilesidir.

[ر و ص]

الرَّوْضُ [er-revṣ] (rā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Ahmak ve künd-zihn iken 'akl ve rişd sāhibi olmak ma'nāsınadır; yukālu: رَاصٌ فَلَانٌ يَرُوضُ رَوْضًا إِذَا عَقَلَ بَعْدَ رُغْوَةٍ

[ر ه ص]

الرَّهِصُ [er-riḥṣ] (rā'nın kesriyle) Duvarın en aşağı sırasına denir ki temel koru ta'bīr olur, niteki «ر،م،ص» māddesinde zikr olundu; tekülü: إِذَا بَنَيْتَ جِدَارًا فَأَحْكِمِ رَهْصَهُ وَهُوَ الْعَرَقُ الْأَسْفَلُ مِنَ الْحَائِطِ Ve şol çamura denir ki birbiri üzere vaz' olunup taş koru gibi onun üzerine duvar binā olunur, pes kerpiç olacaktır.

الرَّهْمَاضُ [er-rehḥāṣ] (كَتَّانٌ [kettān] vezninde) **رِهْصٌ** [riḥṣ] vechiyle yapı yapan bennāya denir, gerek taş ve gerek kerpiç ve gerek kiremit ile olsun. Ve işbu **رِهْصٌ** [riḥṣ] hālen cevāmī' ve ribāt bināları olacaktır ki müh-re duvar ta'bīr olunur, Fārisīde ona pāḥīre derler.

الرَّهْصُ [er-rahṣ] (رَقْصٌ [raqṣ] vezninde) Bir nesneyi pek sıkılamak ma'nāsınadır; yukālu: رَهَصَ الشَّيْءُ رَهْصًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا عَصَرَهُ شَدِيدًا رَهْصَةً إِذَا لَامَهُ Ve levn ve tevbīh eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَهَصَهُ إِذَا رَهَصَهُ إِذَا رَهَصَهُ إِذَا رَهَصَهُ إِذَا رَهَصَهُ Ve borçluya şiddet ve tekzā eylemek ma'nāsına müsta'meldir ki ma'nā-yı evvelde me'hūzdu; tekülü: رَهَصَنِي بِحَقِّهِ أَيُّ أَخَذَنِي أَخَذًا شَدِيدًا

الرَّهْمَاضُ [el-irhāṣ] (hemzenin kesriyle)

le) Mühre duvar yapmak ma'nāsınadır; yukālu: أَزْهَضَ الْحَائِطُ إِذَا رَهَضَهُ Ve Hudā-yı müte'āl bir adamı ma'den-i hayr u hasenāt kılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَزْهَضَ اللَّهُ مَرْهُوضٌ مَرْهُوضٌ إِذَا جَعَلَهُ مَعْدِنًا لِلْخَيْرِ [merhūş] kılmak ma'nāsınadır; ke-mā se-yuzkeru; yukālu: أَزْهَضَهُ اللَّهُ أَيَّ جَعَلَهُ مَرْهُوضًا Ve ısrār ve istihkām ma'nāsına müsta'meldir; ve minhu yukālu: لَمْ يَكُنْ ذَنْبُهُ عَنْ إِزْهَاصِ أَيِّ Şārih der ki [irhāşu'n-nubuvvet] temel koru olan rehş [rihş]den me'hūzudur ki te'sīs-i binā-yı nübüvvet demektir, kable'l-bi'et zuhūr eden havārikten 'ibārettir.

الرَّهْصَةُ [er-rehşat] [ra'şet] vezninde) Taş dokunmaktan nāşī davarın tırnağı içere hādis olan vafret [vaqret] ve yaraya denir ki tırnağının içi oyulur.

الرَّهِيضُ [er-rehīş] [emīr] vezninde) ve **الْمَرْهُوضُ** [el-merhūş] Taş dokunmakla tırnağının içi oyulup mecrūh olmuş hayvāna denir; yukālu: رَهَضَ الْقَرْسُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ ve yukālu: رَهَضَ رَهَضًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ فَهُوَ مَرْهُوضٌ Ve وَرَهِيضٌ إِذَا أَصَابَتْهُ الرَّهْصَةُ

رَهِيضٌ [rehīş] Taş dokunmakla oyulup mecrūh olan tırnağa denir; yukālu: حُفُّ رَهِيضٍ إِذَا أَصَابَهُ الْحَجَرُ

الْأَسْدُ الرَّهِيضُ [el-Esedu'r-Rehīş] Hebbār b. 'Amr b. 'Umeyre'nin lakabıdır. Bunu 'Antere b. Şeddād'ın kātili olmak zu'm ederler.

الرَّهْصُ [er-rehaş] (fethateynle) Davarın tırnağı içi taş dokunmakla oyulup mecrūh olmak ma'nāsınadır; yukālu: رَهَضَ الْقَرْسُ Ke-mā zukire. رَهَضًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ فَهُوَ رَهِيضٌ

الرَّوَاهِضُ [er-revāhiş] Şol taşlara denir ki davarın tırnaklarına dokunmakla tökezitir ola; tekūlu: لَا تَسُقُ دَابَّتَكَ فِيهَا فَإِنَّ بِهَا رَوَاهِضَ

كثيرة أي الحجارة التي تنكب الدواب Ve dizilmiş hey'etinde yerli kayalara denir; yukālu: صُحُورٌ رَوَاهِضٌ أَيَّ مَرَّاصِمَةً ثَابِتَةً مُرَاصِدَةٌ [murāşadet] [el-murāheşat] vezninde ve mürādifidir ki borçluya tekāzā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَاهَصَ عَرِيْمَةٌ إِذَا رَاَصَدَهُ

الْمَرَاهِضُ [el-merāhiş] (mīm'in fethiyle) Merātib ve derecāt ma'nāsınadır; müfredi mesmū' değildir. Burada nüshalar الْمَرَاهِضُ 'ibāretiyle mübhem vāki' olmuştur. Şārihin beyānına göre الْمَرَاتِبُ [el-merātib] kavli kalem-i nüssāhdan sākıt olmuştur. Ve ümmehāt-ı sā'irede كَتَبَ مَرْهَضَةً مُرَاصِدَةً فَلَانَ عِنْدَ الْمَلِكِ أَيَّ مَرَّتَبَتُهُ وَفَضُلُ فَلَانَ عَلَى فَلَانَ بِمَرَاهِضٍ 'unvānyla müfreden ve cem'an mersūmdur.

نَجَرَ بِعَوْنِهِ تَعَالَى

FASLU'Ş-ŞĪNĪ'L-MU'CEME

(فَضْلُ الشَّيْنِ الْمُعْجَمَةِ)

[ش ب ر ب ص]

الشَّبِيضُ [eş-şeberbaş] [سَفْرَجَلٌ] [sefercel] vezninde) Kıt'ası küçük erkek deveye denir.

[ش ب ص]

الشَّبِيضُ [eş-şebaş] (fethateynle) Bir nesne sert ve dürüst olmak, huşünet ma'nâsınadır; yukâlu: فِيهِ شَبِيضٌ أَيْ خُسُونَةٌ Ve ağacın dikenlerinin birbirine girinliklerine denir.

التَّشْبِيصُ [et-teşebbuş] [تَفْعُلٌ] [tefa'ul] vezninde) Ağaçlar birbirine girişip sokuşmak ma'nâsınadır; yukâlu: تَشْبِيصُ الشَّجَرِ إِذَا تَشَبَّكَ

[ش ح ص]

الشَّخْصُ [eş-şahş] (şin'in fethi ve hâ-yı mühmelenin sükunu ve fethateynle) ve

الشَّخْصَاءُ [eş-şahşā'] [حَمْرَاءُ] [hamrā'] vezninde) ve

الشَّخَاصَةُ [eş-şehāşat] [سَحَابَةٌ] [sehābet] vezninde) ve

الشَّخْصَةُ [eş-şehāşat] (fethātla) Sütünün mecmū'u soğulmuş koyuna denir. Ve semiz dişi koyuna denir. Ve kısır koyuna denir. Ve aslâ kendisine koç yükürmemiş koyuna denir. Cem'leri أَشْحَاصٌ [eşhāş] gelir ve شَحَاصٌ [şihāş] gelir şin'in kesriyle ve شَخْصٌ [şaḥş] gelir müfredinin lafzı üzere ve شَحْصَاتٌ [şehāşāt] gelir, حَرَكَاتٌ [harekāt] vezninde ve شَخْصٌ [şehāş] gelir fethateynle.

الشَّخْوَصُ [eş-şehūş] [صَبُورٌ] [şabūr] vezninde) Yorgunluktan zebūn ve mehzūl olmuş dişi koyuna denir.

الإِشْحَاصُ [el-işhāş] (hemzenin kesriyle) Yormak ma'nâsınadır; yukâlu: أَشْحَصَهُ إِذَا أُتْعِبَهُ Ve bir kimseyi yerinden ayırmak ma'nâsınadır; yukâlu: إِذَا أَلْمَكَانِ إِذَا أَجْلَاهُ

[ش خ ص]

الشَّخْصُ [eş-şahş] (şin'in fethi ve hâ-yı mu'cemenin sükunuyla) İnsanın ve sâ'irin karartısına denir ki iraktan görünür. Cem'i أَشْحَصٌ [eşhūş] ve شُخْوَصٌ [şuhūş] ve أَشْحَاصٌ [eşhāş] gelir; tekülü: رَأَيْتُ شَخْصًا وَهُوَ سَوَادٌ الْإِنْسَانَ وَعَیْرَهُ يُرَى مِنْ بَعْدِ

الشَّخْوَصُ [eş-şuhūş] [فُعُودٌ] [ku'ūd] vezninde) Mürtefi' olmak ma'nâsınadır; yukâlu: Ve شَخْصَ الشَّيْءِ شُخْوَصًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا ازْتَفَعَ gözleri açıp kirpikleri oynatmayarak ve bakmayarak dikip durmak ma'nâsınadır ki beleri kalmak ta'bîr olunur, ifrât-ı hayretten ve dehşetten neş'et eder, muhtazır bakışı gibi yukâlu: شَخْصَ بَصْرَهُ إِذَا فَتَحَ عَيْنَيْهِ Ve gözü semâya dikmek ma'nâsınadır; yukâlu: إِذَا بَصْرَهُ إِذَا رَفَعَهُ Ve bir mahalden mahall-i âhere 'azm ve sefer eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: Ve شَخْصَ مِنْ بَلَدٍ إِلَى بَلَدٍ إِذَا ذَهَبَ doğru gitmek ma'nâsınadır; yukâlu: شَخْصَ فِي اذْتَفَاعِ Ve yara şişip kabarmak ma'nâsınadır; yukâlu: شَخْصَ الْجُرْحِ إِذَا ائْتَبَرَ وَوَرِمَ Ve ok nişâna dokunmayıp üzerinden çavıp gitmek; yukâlu: شَخْصَ Ve yıldız doğmak ma'nâsınadır; yukâlu: إِذَا طَلَعَ Ve hîn-i tekellümde söz üst damağa doğru ağmak ma'nâsınadır ki kelimeyi üst damağa vurmayınca tekellüm edemez. Ba'zı kimsede bu hâlet halkî olur; yukâlu: Ve bir hâdis'e zuhûruyla muztarib ve bî-karâr ol-

mak ma'nāsınadır; yukālu: شُحِصَ بِهِ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا آتَاهُ أَمْرٌ أَقْلَهُ وَأَزْعَجَهُ

الشَّخَاصَةُ [eş-şehāsat] (kerāmet) [kerāmet] vezninde) İri ve tenū-mend olmak ma'nāsınadır; yukālu: شُحِصَ الرَّجُلُ شَخَاصَةً مِنْ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا بَدُنَ وَضَحْمٌ

الشَّخِصُ [eş-şehīş] Vasftır, tenū-mend kişiye denir; mü'ennesi **شَخِصَةٌ** [şehīşat]tır; yukālu: رَجُلٌ شَخِصٌ وَامْرَأَةٌ شَخِصَةٌ أَيْ جَسِمٌ Ve seyyid ve zī-şāna itlāk olunur; yukālu: Ve odun gibi galiz ve dürtüşt söze denir; yukālu: مِنْطَقٌ شَخِصٌ أَيْ فِيهِ تَجَهُمٌ

الإِشْهَاصُ [el-işhās] (hemzenin kesriyle) Bir kimseyi yerinden iz'ac eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أَرْعَجَهُ Ve bir adamın bir semte seyr ve sefer zamānı gelip çatmak ma'nāsınadır; yukālu: أَشْحَصَ إِذَا حَانَ سَيْتُهُ وَذَهَابَهُ Ve bir kimseyi fasl ve gıybet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَشْحَصَ بِهِ إِذَا اغْتَابَهُ Ve ok atan kimse oku nişān üzerinden çavdırmak ma'nāsınadır; yukālu: أَشْحَصَ الرَّامِي إِذَا جَارَ سَهْمُهُ الْهَدَفَ

الْمُتَشَاخِصُ [el-muteşāhiş] (ism-i fā'il bünyesiyile) Muhtelif ve mütefāvit kavil ve fi'le denir; yukālu: قَوْلٌ وَفِعْلٌ مُتَشَاخِصٌ أَيْ مُخْتَلِفٌ وَمُتَمَّاوِتٌ

[ش ر ص]

الشَّرِصُ [eş-şirş] (şīn'in kesriyle) İnsānın cebhesiyile kulağı aralığında tulun ta'bīr olunan açık yerine denir ki orada kıl bitmez. Cem'i **شَرِصَةٌ** [şireşat] gelir, **عِنَبَةٌ** [inebet] vezninde ve **شِرَاصٌ** [şirāş] gelir şīn'in kesriyle; yukālu: إِشْتَكَى شِرِصَهُ وَهُوَ التَّرْعَةُ عِنْدَ الصُّدْغِ

الشَّرِصَاتَانُ [eş-şirşatān] (tesniye bünyesiyile) Nāsıyenin iki yanlarına denir ki tulun

oralardan açılmağa başlar; yukālu: ضَرَبَ شِرِصَتَيْهِ أَيْ نَاحِيَتَيْ نَاصِيَتِهِ وَمِنْهُمَا تَبَدُّ التَّرْعَتَانِ Pes **شِرِصَةٌ** [şirşat] **شِرِصٌ** [şirş]ten başka olur.

الشَّرِصُ [eş-şeraş] (fethateynle) Deve kısmının burnu üzerine kettikleri kertiğe denir ki oraya bir kiriş geçirip yuları o kiriş muhkem bend eyledikten sonra atın uyanı gibi kullanırlar, tā ki rām olup ziyāde eşmeğe başlaya. Ve

شَرِصٌ [şeraş] Güreş tutmakta hasmını pöçü üstüne vaz'la yıkmağa denir; yukālu: وَهُوَ أَنْ يَضَعَهُ عَلَى وَرِكِهِ فَيَضْرَعُهُ Ve yerin kalınlığına ve gılatına denir.

الشَّرِصُ [eş-şerş] (şīn'in fethiyle) Süt emen deve köşegü henüz yürümeğe başlamak ma'nāsınadır; yukālu: شَرِصَ الْحَوَارِ شَرِصًا Ve çekmek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا جَذَبَهُ Ve şiddet ve gılat ma'nāsınadır; yukālu: مَا هَذَا الشَّرِصُ أَيْ الشِّدَّةُ وَالْغِلْظَةُ Ve bir adamı nāmūsuna hanel verir bed ve nā-sezā kelāmıla āzürde eylemek ma'nāsınadır; yukālu: شَرِصَهُ بِكَلَامِهِ إِذَا سَبَعَهُ بِهِ

الْمَشْرُوضُ [el-meşrūş] [maşrūş] vezninde ve mürādifidir ki çimdikle sıkılmış kimsedir.

الْمِشْرَاضُ [el-mişrās] [mişrād] vezninde) Demirden bir eğrice nesnedir ki onunla eşek kısmının kürekleri aralığını rākibi āheste āheste dürtür, eşip yürümek için; Türkīde bizlengeç ta'bīr ederler.

الشَّرِصَةُ [eş-şerīşat] [sefīnet] vezninde) Yanağa denir, **وَجْنَةٌ** [vecnet] ma'nāsına. Cem'i **شَرَايِصُ** [şerā'īş]tir.

الشَّرِوَاصُ [eş-şirvāş] (şīn'in kesriyle) İri ve yumru olarak gevşek ve sölpük olan şey'e denir; yukālu: هُوَ شَرِوَاصٌ أَيْ ضَحْمٌ رَحْوٌ

[ش ص ص]

الشَّصُّ [eş-şışş] (şin'in kesri ve şād'ın teşdidiyle) Oltaya denir ki onunla balık sayd ederler; şin'in fethiyle de cā'izdir; yukālu: صَادَ السَّمَكِ بِالشَّصِّ وَهُوَ حَدِيدَةٌ عَقْفَاءُ يُصَادُ: Ve uz ve 'ayyār uğruya itlāk olunur; cem'ci şšovuş [şuşuş]tur; yukālu: هُوَ شِصٌّ مِنَ الشَّصُوصِ أَيْ لِصٍّ مِنَ اللُّصُوصِ

الشَّصُّ [eş-şaşş] (şin'in fethiyle) Men'c eylemek ma'nāsınadır; tekülü: شَصَّصْتُهُ شَصًّا مِنْ: البابِ الْأَوَّلِ إِذَا مَنَعْتَهُ

الشَّصُوصُ [eş-şesüş] [şabūr] vezninde) Kıtık ve kurak seneye denir; yukālu: نَاقَةٌ شَصُوصٌ أَيْ الْغَلِيظَةُ اللَّبَنِ Ve koyu sütlü nākaya denir; yukālu: سِنَّةٌ شَصُوصٌ أَيْ جَذْبَةٌ Cem'ci شَصَّاصٌ [şesā'iş] ve شَصُّصٌ [şuşuş] gelir zammeteynle ve شِصَّاصٌ [şişaş] gelir. Ve

شَصُوصٌ [şesüş] Sütti az nākaya denir ki şāzz olarak أَشَصَّاصٌ [eşşāş] lafzından me'hüzdur, ke-mā se-yuzkeru.

الشَّصُوصُ [eş-şuşüş] [ku'ūd] vezninde) ve

الشَّصَّاصُ [eş-şişaş] [kitāb] vezninde) Nāka koyu sütlü olmak ma'nāsınadır; yukālu: شَصَّصَتِ النَّاقَةُ شَصُوصًا وَشَصَّاصًا مِنْ: Ve bir kimse şedā'ide diş kısıp sabr ve tahammül eylemek ma'nāsınadır; yukālu: شَصَّصَ فُلَانٌ إِذَا عَصَّ: مَا أَدْرِي أَيْنَ شَصَّصَ هُوَ أَيْ أَيْنَ دَهَبَ إِذَا مَنَعَهُ Ve gitmek ma'nāsınadır; yukālu: مَا أَدْرِي أَيْنَ شَصَّصَ هُوَ أَيْ أَيْنَ دَهَبَ إِذَا مَنَعَهُ

الإِشَصَّاصُ [el-işşās] (hemzenin kesriyle) Men'c ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ أَشَصَّصَهُ إِذَا مَنَعَهُ Ve ib'ād ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ أَشَصَّصَهُ إِذَا أَبْعَدَهُ

nākanın sütti kalil olmak ma'nāsınadır ki murād ma'düm olmasıdır; yukālu: أَشَصَّصَتْ النَّاقَةُ إِذَا قَلَّ لَبَنُهَا

الْمُشِصُّ [el-muşışş] (ism-i fā'il bünyesiyle) Sütti soğuşmuş nākaya denir, niteki gayr-i kıyās üzere إِشَصَّاصٌ [işşās]tan شَصُوصٌ [şesüş] dahi denir.

الشَّصَّاصُ [eş-şesā'sa] [sefercel] vezninde) Kurak ve kıtlık seneye denir. Ve künd-pā ve bī-rāhat bineğe denir, merkeb-i sū' ma'nāsına. Ve 'acele ma'nāsına yāhūd hācet-i mühimme ma'nāsına isti'māl olunur ve minhu tekülü: لَقِيْتُهُ عَلَى شَصَّاصٍ أَيْ عَلَى عَجَلَةٍ أَوْ حَاجَةٍ لَا يَسْتَطِيعُ تَرْكَهَا

الشَّصُّصُ [eş-şuşuş] (zammeteynle) Sütle-ri soğuşmuş koyunlara denir; müfred ve cem'ci berāberdir; yukālu: شَاةٌ وَشِبَاةٌ شَصُّصٌ إِذَا دَهَبَ لَبَنُهَا

[ش ق ص]

الشَّقِصُّ [eş-şikış] (şin'in kesriyle) Hisse ve nasīb ma'nāsınadır; yukālu: فِي هَذَا Ve ortaklık ma'nāsınadır; yukālu: لَهُ فِيهِ شَقِصٌّ أَيْ شِرْكٌ

الشَّقِصِيُّ [eş-şekīş] [emīr] vezninde) Bu dahi ortaklık ma'nāsınadır; yukālu: فِيهِ هُوَ شَقِصٌّ أَيْ شَرِكَةٌ Ve ortağa denir; yukālu: هُوَ شَقِصُّهُ أَيْ شَرِيكُهُ Ve yüğrük soy ata denir; yukālu: فَرَسٌ شَقِصٌّ أَيْ جَوَادٌ Ve çok nesneden azca bölüğe denir; tekülü: أَغْطَانِي شَقِصًّا مِنْهُ أَيْ قَلِيلًا مِنْ كَثِيرٍ

الْمِشَقَّصُ [el-mişşaş] [minber] vezninde) Yassı temrene, 'alā-kavlin yassı temrenli oka denir; yukālu: أَصَابَهُ بِالْمِشَقَّصِ أَيْ التُّصْلِ الْعَرِيضِ أَوْ السَّهْمِ فِيهِ ذَلِكَ Ve uzun temrene denir yāhūd uzun temrenli oka denir ki vuhuş kısmına remy olunur.

التَّقِصُّ [et-teşşikış] [tef'īl] vezninde)

Kurbāni şürekā³ beyninde vech-i 'adālet üzere bölüp tevzi^c eylemek ma'nāsınadır; yukālu: شَنَّصُ الدَّبِيحَةِ إِذَا فَصَّلَ أَعْضَاءَهَا سَهَامًا مُغْتَدِلَةً بَيْنَ الشَّرَكَاءِ

الْمُشَقِّصُ [el-muşakkiş] [muḥaddiṣ] [vezninde) Kassāba itlāk olunur.

[ش ك ص]

الشَّكِيصُ [eş-şekis] [ketif] [vezninde) ve **الشَّكِيصُ** [eş-şekīṣ] [emīr] [vezninde) Serkeş ve bed-hūy insān ve hayvāna denir; sīn'le شَكِيس [şekis] lafzında lügattir; yukālu: رَجُلٌ وَفَرَسٌ شَكِيصٌ وَشَكِيصٌ أَيْ السَّيِّءُ الْخُلُقِ

الشَّيْكَاضُ [eş-şikāş] (şīn'in kesriyle) Dış-leri muntazam olmayıp muhtelif bitmiş olan kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ شَيْكَاضٌ أَيْ الْمُخْتَلِفَةُ بِنْتُهُ أَشْنَانُهُ

[ش م ص]

الشَّمْصُ [eş-şemş] [tams] [vezninde) Davarı cünbüş ve neşāta getirerek, 'alā-kavlin 'unf ve şiddetle uzun uzadı sürüp gitmek ma'nāsınadır; yukālu: شَمَّصَ شَمَّصًا إِذَا طَرَدَهَا طَرْدًا نَشِيطًا أَوْ غَيْفًا Ve vurmak ma'nāsınadır; yukālu: شَمَّصَ فَلَانًا إِذَا ضَرَبَهُ

التَّشْمِيصُ [et-teşmīṣ] [tefīl] [vezninde) شَمَّصَ [şemş] ile ma'nā-yı evvelde mürādiftir; yukālu: شَمَّصَ الدَّوَابَّ بِمَعْنَى شَمَّصَهَا Ve davarı camız gibi çalıklatmak için beri öte dürüştürmek ma'nāsınadır; yukālu: شَمَّصَ الدَّابَّةَ إِذَا نَحَسَهَا حَتَّى تَفْعَلَ فِعْلَ الشَّمُوصِ

الشَّمُوصُ [eş-şemūş] [şemūs] [vezninde) ve mürādifidir ki camız dābbeye denir.

الشَّمَاصُ [eş-şumāş] (şīn'in zammıyla) 'Acele ma'nāsınadır; yukālu: أَخَذَهُ بِالشَّمَاصِ أَيْ الْعَجَلَةِ

الشَّمَّصُ [eş-şemaş] (fethateynle) Sözü tīz tīz söylemek ma'nāsınadır; yukālu: شَمَّصَ

الرَّجُلُ شَمَّصًا مِنَ الرَّجُلِ شَمَّصًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَسَرَّعَ بِالكَلَامِ

الْإِنْشِمَاصُ [el-inşimāş] [infi'āl] [vezninde) Korkuya düşmek ma'nāsınadır; yukālu: اِنْشَمَّصَ فَلَانٌ إِذَا دُعِيَ

الْمُتَشَمِّصُ [el-muteşemmiş] [mutekabbid] [vezninde) ve mürādifidir; yukālu: شَيْءٌ مُتَشَمِّصٌ أَيْ مُتَقَبِّصٌ Ve yonca-yı çok yemekten tohme olmuş ata denir; yukālu: فَرَسٌ مُتَشَمِّصٌ إِذَا سَقَّ مِنَ الرُّطْبَةِ

الشَّمَّاصُ [eş-şimāş] [kitāb] [vezninde) Bir nesne elde ve bir yerde durmayıp sivişik olmağa denir; ve minhu yukālu: جَارِيَةٌ ذَاتُ شَمَاصٍ وَمَلَاصٍ أَيْ ذَاتُ تَقَلَّتْ وَأَنْمَلَاصٍ

[ش ن ب ص]

شَنْبِصُ [Şenbaş] [ca'fer] [vezninde) Bir recül ismidir.

[ش ن ص]

الشُّنُوصُ [eş-şunūş] [culūs] [vezninde) Bir nesneye ilişmek, 'alā-kavlin bir nesneye mülāzemet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: شَنَّصَ بِهِ وَشَنَّصَ شُنُوصًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالرَّابِعِ إِذَا تَعَلَّقَ بِهِ أَوْ سَدِكَ بِهِ وَلَزَمَهُ

شُنَاصُ [Şunāş] [ğurāb] [vezninde) Bir mevzi^c adıdır.

الشَّنَاصُ [eş-şenāş] [rebā'c] [vezninde) ve

الشَّنَاصِي [eş-şenāşiy] (yā-yı müşeddede ile ve şīn'in zammıyla lügattir) Uzun ve gerimli yavuz yüğrük ata denir; yukālu: فَرَسٌ شَنَّاصٌ وَشَنَّاصِيٌّ أَيْ طَوِيلٌ شَدِيدٌ جَوَادٌ

[ش ن ق ص]

الشَّنَقَصَةُ [eş-şenkaşat] (kāf'la, dāḥrecet] [vezninde) Bir nesnenin ötesi-ni araştırmak, istiksā³ ma'nāsınadır ve bu müvelledir; yukālu: شَنَّقَصَهُ إِذَا اسْتَقَصَّاهُ

الشَّنَاقِصَةُ [eş-şenākişat] Bir nevc 'askere denir; müfredi **شِنَقَاصِي** [şinqāşiy]dir şin'in in kesriyle.

[ش و ص]

الشُّوْصُ [eş-şevş] (şin'in fethi ve vāv'ın sükünuyla) Bir nesneyi el ile yere dikip beri öte ırgalamak ma'nāsınadır; yukālu: **شَاصُ الشَّيْءِ يَشُوْصُ شَوْصًا إِذَا نَصَبَهُ بِيَدِهِ وَرَغَزَعَهُ عَنْ مَكَانِهِ** Ve el ile ovuşturmak ma'nāsınadır; yukālu: **شَاصَهُ إِذَا دَلَّكَهُ بِيَدِهِ** Ve misvākı ağızda beri öte sürtüp misvāklanmak, 'alā-kavlin aşağıdan yukarıya misvāklanmak ma'nāsınadır; yukālu: **شَاصَ السِّوَاكُ إِذَا مَضَعَهُ** Ve **وَاسْتَنَّ بِهِ أَوْ اسْتَاكَ مِنْ سَفَلٍ إِلَى عُلوٍ**

شَوْصُ [şevş] Diş ağrımak yāhūd karın ağrımak ma'nāsınadır; yukālu: **شَاصَ الرَّجُلُ يَشَاصُ وَيَشُوْصُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالْأَوَّلِ إِذَا وَجَعَ وَضَرَسَهُ أَوْ بَطَنَهُ** Ve çocuk anasının karnında beri öte kımıldanmak ma'nāsınadır; yukālu: **شَاصَ الْوَلَدُ يَشَاصُ وَيَشُوْصُ إِذَا اِزْتَكَصَ فِي بَطْنِ أُمِّهِ** Ve bir nesneyi yaykayıp pāk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **شَاصَ الشَّيْءُ إِذَا عَسَلَهُ وَتَقَاهُ**

الْإِشَاصَةُ [el-işāşat] (hemzenin kesriyle) ve **التَّشْوِيطُ** [et-teşvīş] [tefīl] vezninde) Misvākı aşağıdan yukarıya sürerek misvāklanmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَشَاصَ الرَّجُلُ إِشَاصَةً وَشَوْصَ تَشْوِيطًا إِذَا اسْتَاكَ مِنْ سَفَلٍ إِلَى عُلوٍ**

الشُّوْصُ [eş-şevaş] (fethateynle) **شَوَسَ** [şevves] ma'nāsınadır ki zikr olundu.

الشُّوْصَةُ [eş-şevşat] [temret] vezninde) Karın ağrısına denir; 'alā-kavlin mādresi bir rihtir ki eyegülerin altına sokulup derd-nāk eder yāhūd bir şiştir ki eyegülerin iç yüzünde olan perdesinde hādis olur, **أَخَذَتْهُ** [zātu'l-cenb] gibi; yukālu:

شَوْصَةً أَيْ وَجَعَ فِي الْبَطْنِ أَوْ رِيحٌ تَغْتَقِبُ فِي الْأَصْلَاعِ Ve damar seğrimeye denir; yukālu: **فِي عِزْقِي شَوْصَةً أَيْ اخْتِلَاجٌ**

الشُّوْصَاءُ [eş-şevşā] [hamrā] vezninde) Şol göze denir ki kurumu yukarı olmakla gūyā ki yukarisından nazar eder gibi ola; yukālu: **عَيْنٌ شَوْصَاءٌ إِذَا كَانَتْ كَأَنَّهَا تَنْظُرُ مِنْ فَوْقِهَا**

الشَّيْصَاءُ [eş-şiyāş] [kitāb] vezninde) Çetin huyluluk, **شِرَاسَةٌ** [şerāset] ma'nāsınadır. Bunun aslı **شَوَاصٌ** [şivāş] idi, vāv yā'ya kalb olundu; yukālu: **بِهِ شَيْصَاءٌ أَيْ شِرَاسَةٌ الْخُلُقِ**

[ش ي ص]

الشَّيْصُ [eş-şīş] (şin'in kesriyle) Çekirdeği pekişmez olan hurmāya denir ki bir cinstir, 'alā-kavlin pek fenā ve kemter olana denir; müfredi **شَيْصَةٌ** [şīşat]tır, tekülü: **أَطْعَمَنِي شَيْصًا وَهُوَ تَمْرٌ لَا يَشْتَدُّ نَوَاهُ أَوْ هُوَ أَرْدَأُ التَّمْرِ** Ve diş ağrısına, 'alā-kavlin karın ağrısına denir; yukālu: **أَخَذَهُ الشَّيْصُ أَيْ وَجَعَ الضَّرْسِ أَوْ الشَّيْصُ** Ve bir nevc balığa denir. Ve Ebu'ş-Şīş el-Ḥuzā'ī şu'arādandır.

الشَّيْصَاءُ [eş-şīşā] (şin'in kesriyle) Bu dahi çekirdeği pekişmez olan hurmāya denir, **شَيْصٌ** [şīş] gibi.

الْإِشَاصَةُ [el-işāşat] (hemzenin kesriyle) Hurmā ağacı aşu tutmamak ma'nāsınadır ki o sürette hurmāası **شَيْصٌ** [şīş] olur; yukālu: **أَشَاصَتِ الشُّحْلَةُ إِذَا لَمْ تَتَلَفَّحْ**

الشَّيْصَاءُ [eş-şiyāş] (şin'in kesriyle) Çetin huyluluk, **شِرَاسَةٌ** [şerāset] ma'nāsınadır; ve bu vāvidir, niteki zikr olundu.

التَّشْوِيطُ [et-teşvīş] İşkence ile ta'zīb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **شَيْصَهُمْ إِذَا عَذَّبَهُمْ بِالْأَذَى**

الْمُشَايَعَةُ [el-muşāyeşat] [mufā'alet]

vezninde) Münāferet ma'nāsınadır;
yukālu: بَيْنَهُمْ مُشَايِصَةٌ أَيُّ مُنَافَرَةٌ

FASLU'Ş-ŞĀDĪ'L-MÜHMELE (فَضْلُ الصَّادِ الْمُهْمَلَةِ)

[ص ص ص]

الصَّصَصُ [eş-şasaş] (fethateynle) Çocuk kalamaya denir; yukālu: صَصَصَ الصَّبِيُّ وَفَقَّقَهُ فَصَصَ [şasaş] ve فَقَّقَ [kaşak] kelimelerinden gayrı kelām-ı 'Arabda fā' ve 'ayn ve lām'ı cins-i vāhiden olarak bulunmamıştır. Şārih der ki بَبِّ بِمَعْنَى صَوَّتَ وَرَزَزَ بِمَعْنَى ضَفَعَ وَفِي لِسَانِهِ هَهْهَ أَيُّ حُبْسَةً وَدَدَّ لِلْعَبِّ bunlar da vārid olmuştur.

[ص ع ف ص]

الصَّغْفَصَةُ [eş-şa'feşat] (şād'ın ve fā'nın fetihiyle) Yemāme lügatinde ekşi aş dedikleri ta'āma denir, سِكْبَاجَةٌ [sikbācet] ma'nāsına.

[ص و ص]

الصُّوْصُ [eş-şüş] (şād'ın zammıyla) Şol le'im ve nākese denir ki bir yere gittikte refiklerinden başkaca konup ve yalnızca ekl ve şürb edip ve kendisini mihmān görmemek için ay karanusunda eğlenir ola, niteki Anadolu'da Divriği kasabasının 'āmmе-i ahālisi bu cibillettedir, bir kāfilede ta'ām ettiklerinde dama taşı gibi başka başka oturup herkes başını yere dikerek etrāfına bakmayarak zehirlenirler, hattā peder ve piser ve birāderler dahi olsa bu üslub üzeredir, bir denī ve le'im tā'ifedir; ve minhu'l-meselu: «أَصْوَصَّ عَلَيَّهَا» صُوْصُ «يَعْنِي نَاقَةً سَمِيَّةً عَلَيَّهَا لَيْتِمٌ يُنْزَلُ وَخَدَهُ وَيَأْكُلُ مَسَلِـي وَخَدَهُ وَفِي ظِلِّ الْقَمَرِ لِئَلَّا يَرَاهُ الصَّيْفُ» Mezel-i mezbūr bir nefis nesneye bir denī ve le'im mālîk oldukça darb olunur.

المصوّصي [el-muşavşī] (mīm'in zammı ve şād-ı sāniyenin kesriyle) Eyyām-ı 'acūzdan bir yevmin ismidir.

[ص ي ص]

الضَّبِضُ [eş-şīṣ] (شِبِصٌ [şīṣ] vezninde) ve الضَّبِضَاءُ [eş-şīṣā] شِبِصَاءٌ [şīṣā] vezninde ve mürādifleridir ki zıkr olundu. Ve

صِبِصَاءٌ [şīṣā] Ebū chehil karpuzunun özü olmayan çekirdeğine denir.

الضَّبِضُ [eş-şayṣ] (şād'ın fethiyle) ve الإِصَابَةُ [el-işāṣat] (hemzenin kesriyle) ve التَّضْيِضُ [et-taṣyīṣ] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Hurmā صِبِضٌ [şīṣ] olmak ma'nāsınadır; yukālu: صَاصَتْ التَّخْلَةُ وَأَصَاصَتْ وَصِصَتْ إِذَا كَانَ مَا عَلَيَّهَا صِبِصًا

الضَّبِضَةُ [eş-şīṣat] (şād'ın kesriyle) Şol di-kene denir ki cullāhlar onunla bezin arış ve argacını düzeltirler. Ve horozun ayağında olan mahmuza denir. Ve sığır ve geyik kısmının boynuzlarına denir. Ve hısn ve hisāra denir. Ve mutlakan hisār ve kal'a ve palanka gibi sarp ve mütemen-ni'e yere denir; cem'i صِبِصِي [şayāṣī] gelir; yukālu: تَحَصَّنُوا بِالضَّبِصَةِ أَيِ الْحَصْنِ وَكُلِّ مَا امْتَنَعَ بِهِ Ve mevāṣīye güzel tīmār ve takayyüd ve ihtimām eden çobana denir. Ve boynuz tarzında eğrice şol kazığa denir ki onunla ağaçtan hurmā koparılır.

نَجَرَ بِعَوْنِهِ تَعَالَى

FASLU'L-'AYNİ'L-MÜHMELE

(فَضْلُ الْعَيْنِ الْمُهْمَلَةِ)

[ع ب ق ص]

الْعَبْقُضُ [el-'abqāṣ] (جَعْفَرٌ [cafer] vezninde) ve

الْعُبْقُوضُ [el-'ubqūṣ] (عُصْفُورٌ [uṣfūr] vezninde) Bir böcek adıdır.

[ع ت ص]

الْعُنْصُ [el-'atṣ] ('ayn'ın fethi ve tā-yı fev-kıyyenin sükūnuyla) Mehcūru'l-fi'l olan kelimāttandır. Bazıların zu'münce إِعْتِيَاضٌ [i'eti-yāṣ]tır, ya'nī إِعْتِيَاضٌ [i'eti-yāṣ] bundan ifti'āldir ki müşkil olmak ma'nāsınadır. Şārih der ki إِعْتِيَاضٌ [i'eti-yāṣ] عَوْضٌ [avṣ]tan me'hūzdur.

[ع ر ص]

الْعَرِضُ [el-'arṣ] ('ayn'ın fethiyle) عَرِضٌ [ars] ma'nāsınadır ki hānenin bir köşe-sine arkuru çekilen duvara denir, niteki māddesinde tafsīl olundu. Muhaddisler lahn edip bunu dād-ı mu'ceme ile zabt ederler. Müellifin murādı işbu hādise telmīhtir: «قَالَتْ عَائِشَةُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا نَصَبْتُ عَلَيَّ بَابَ حُجْرَتِي عَبَاءَةً مَقْدَمَهُ مِنْ عَرَاةٍ حَيِّزٍ أَوْ تَبُوكٍ فَهَتَاكَ Ve الْعَرِضُ حَتَّى وَقَعَ بِالْأَرْضِ»

عَرِضٌ [ars] Vaf olur, pek çakıp yalabı-yan şimşeğe denir, ke-mā se-yuzkeru. Ve sehābda muttasıl şimşek çakmak ma'nāsına masdar olur; yukālu: عَرِضَتْ السَّمَاءُ عَرِضًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا دَامَ بَرَقُهَا Ve deve muztarib ve bī-karār olmak ma'nāsınadır; yukālu: عَرِضَ الْبَعِيرُ إِذَا اضْطَرَبَ

الْعَرِضَةُ [el-'arṣat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Evler aralığında olan binādan hālī avlu gibi fezā-yı vāsi'e denir. Cem'i عَرَاصُ

[‘irāş] gelir ‘ayn’ın kesriyle ve عَرَصَاتٌ [‘araşāt] gelir ve أَعْرَاضٌ [a‘rāş] gelir.

الْعَرَصَاتَانُ [el-‘Arşatān] (tesniye bünyesiyle) ‘Aḳīk-i Medīne’de iki ‘arsadır ki birine ‘arşa-i kübrā ve birine sugrā denir.

الْعَرَّاضُ [el-‘arrāş] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Ra‘d ve berkli buluta denir; yukālu: سَحَابٌ رَا‘دٌ وَبَرْقٌ عَرَّاضٌ أَيْ ذُو الرُّعْدِ وَالبَرْقِ Ve kesirü’l-leme‘ān sehāb ve berke denir; yukālu: سَحَابٌ وَبَرْقٌ عَرَّاضٌ أَيْ كَثِيرٌ اللَّمَعَانِ Ve çok çakıp yalabıyan şimşeğe denir; yukālu: بَرْقٌ عَرَّاضٌ أَيْ بَرْقٌ مُضْطَرَّبٌ Ve yumuşak ve nāzük mızrağa denir. Ve berrāk ve tābān kılıca denir; yukālu: سَيْفٌ عَرَّاضٌ أَيْ لَمَاعٌ

الْعَرَضُ [el-‘araş] (fethateynle) Şimşek çok çakıp yalabımak ma‘nāsınadır; yukālu: عَرَضَ البَرْقُ عَرَضًا مِّنَ البَابِ الرَّابِعِ إِذَا اضْطَرَبَ شَدِيدًا Ve cünbüş ve neşāt ma‘nāsınadır; yukālu: عَرَضَ عَرَضًا إِذَا عَرَضَ بِهٖ عَرَضٌ أَيْ نَشَاطٌ Ve nem-nāklıktan hānenin ve nebātın rāyihası bozulmağa denir; yukālu: عَرِصَتْ رَائِحَةُ النَّبْتِ وَالتَّنْبِتِ مِّنَ النَّدى إِذَا تَعَيَّرَتْ

الْعَرِصُ [el-‘ariş] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve **الْعَرِصُ** [el-‘arş] (شَكْسٌ [şeks] vezninde) Vasflardır, şiddetle çakan şimşeğe denir; yukālu: بَرْقٌ عَرِصٌ وَعَرِصٌ أَيْ كَثِيرٌ الإِضْطَرَابِ

الإِعْرَاضُ [el-‘irāş] (hemzenin kesriyle) Muztarib ve bī-karār olmak ma‘nāsınadır; yukālu: أَعْرَضَ الشَّيْءُ إِذَا اضْطَرَبَ

الْعَرُوضُ [el-‘arūş] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Şol nākaya denir ki terledikte teri be-gāyet hoş kokar ola; yukālu: نَاقَةٌ عَرُوضٌ أَيْ الطَّيْبَةُ الرَّائِحَةُ إِذَا عَرِقتْ

الْمِعْرَاضُ [el-mi‘rāş] Yeni aya itlāk olunur, hilāl ma‘nāsına.

الْمُعْرَضُ [el-mu‘arraş] (مُعْظَمٌ [mu‘azzam] vezninde) Kurumak için evin ‘arsasına

serilmiş ete denir, ‘alā-kavlin pāre pāre kesilmiş yāhūd külbastı eylemek için āteş kuru üzere konup küle karışmakla iyice pişmemiş olanına denir; yukālu: لَحْمٌ مُعْرَضٌ إِذَا كَانَ مَلْتَى فِي العَرِصَةِ لِيَجِفَّ أَوْ مُقَطَّعٌ أَوْ مَلْتَى عَلَى الجَمْرِ فَيَحْتَلِطُ بِالرَّمَادِ وَلَا يَجُودُ نُضْجُهُ Ve şol deveye denir ki sırtı rām ve zelül olup başı olmaya, ya‘nī burunsalıksız ve yularsız binmeleriyle öylece alışıp arkasına bindirmekte ta‘assür eylemeyip lākin başı sert olmakla elde elde olmaya; yukālu: بَعِيرٌ مُعْرَضٌ إِذَا ذَلَّ ظَهْرُهُ لَا رَأْسُهُ

الإِغْتِرَاضُ [el-i‘tirāş] (إِفْتِعَالٌ [ifti‘āl] vezninde) Oynayıp cünbüş ve neşāt eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: إِغْتَرَضَ العُغْلَامُ إِذَا لَعِبَ وَمَرَحَ Ve seğirmek ma‘nāsınadır; yukālu: إِغْتَرَضَ جِلْدُهُ إِذَا اخْتَلَجَ

التَّعْرُضُ [et-te‘arruş] (تَفَاعُلٌ [tefa‘ul] vezninde) Mukīm olmak ma‘nāsınadır; yukālu: تَعْرَضَ بِالْمَكَانِ إِذَا أَقَامَ

[ع ر ف ص]

العُرْفَاصُ [el-‘urfāş] (فَؤُطَاسٌ [kirtās] vezninde) Vālī ve hākimlerin mücrimleri dövükleri kırbaç ta‘bir olunan kamçıya denir; yukālu: يَضْرِبُ فُلَانًا بِالْعُرْفَاصِ وَلَا يَتَأَدَّبُ Ve kiriş düzcek bir tutam uzun sinire denir. Ve mi-haffe ağaçlarının başlarını sarıp bağlayacak kezālik bir tutam sinire denir. عُرَافِيسٌ [‘arāfiş] cem‘idir.

[ع ر ق ص]

العُرُقُصَاءُ [el-‘urkuşā] (‘ayn’ın ve ḳāf’ın zammıyla) ve

العُرُقِصَاءُ [el-‘ureyḳişā] (musaggar bünyesiyle) ve

العُرُقِصَانَةُ [el-‘ureyḳişānet] ve

العَرْتُقَصَانُ [el-‘arenḳuşān] (rā’dan sonra

nūn ziyādesiyle) ve

الْعَرَقَانُ [el-‘arqaşān] (‘ayn’ın ve rā’nın fethiyle) **حَنْدُقُوْقَى** [ḥandeḳūḳā] ismidir, ‘alā-kavlin **يَرْبُطُو** [yerbetū] ismidir. **حَنْدُقُوْقَى** [ḥandeḳūḳā] yabanī tirfil dedikleri nebattır. Ve **يَرْبُطُو** [yerbetū] yā’nın ve bā’nın fethiyle bir nebattır ki sāki rāziyāne sākina şebih ve yaprakları kökünün havālisinde müctemî‘ olur, vebā’nın envā’ına ‘azimü’n-nef’ ve sinünü kurt ekl eylemiş esnāna ve sıklet-i sāmi‘aya ve veca‘-ı tihāle ve sudā‘-ı müzmine vü nezleye ve gayrı emrāza müfiddir. Müfredāt sāhibleri bunu **بَحُورُ الْأَكْرَادِ** [baḥūru’l-ekrād] dedikleri nebātla beyān eylediler.

الْعَرَقَصَةُ [el-‘arqaşat] (**دَحْرَجَةٌ** [dahrecet] vezninde) Raks eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: **عَرَقَصَ الْغَلَامُ** إِذَا رَقَصَ Ve yılan kısmının yürütmesine denir; yukālu: **تَعَرَقَصَ الْحَيَّةُ** إِذَا مَسَّتْ

[ع ص ص]

الْعَصُ [el-‘aşş] (‘ayn’ın ve şād’ın teşdidiyle) Asl ve mebnā ma‘nāsınadır; yukālu: **كَرِيمِ الْعَصِ** أَي الْأَصْلِ Ve

عَصُ [aşş] ve

عَصَصُ [‘aşaş] (fethateynle) Masdar olur; bir nesne pek ve katı olmak ma‘nāsınadır; yukālu: **عَصَّ الشَّيْءُ عَصًّا وَعَصَصًا** مِنَ الْبَابِ الرَّاعِ إِذَا صَلَبَ وَاشْتَدَّ

الْعُضُغُضُ [el-‘uş‘uş] (**كُنْفُزٌ** [ḳunfuz] vezninde) ve

الْمُضْعِضُ [el-‘uşa‘iş] (**عُلْبِطٌ** [‘ulebiṭ] vezninde) ve

الْمُضْعِضُ [el-‘aş‘aş] (**حَبْحَبٌ** [ḥabḥab] vezninde) ve

الْعُصُصُ [el-‘uşaş] (**أُدُّ** [uded] vezninde) ve

الْعُصُصُ [el-‘uşuş] (**زُبُرٌ** [zubur] vezninde) ve

الْمُضْغُوضُ [el-‘uş‘ūş] (**عُضْفُورٌ** [‘uşfür] vezninde) Kuyruk sokumuna denir ki oturak yerinde olan pöç kemiktir; evvel yaratılan ve en sonra çürüten kemiktir.

الْمُضْعِضَةُ [el-‘aş‘aşat] (**زَلْزَلَةٌ** [zelzelet] vezninde) Kuyruk sokumu ağrımak ma‘nāsınadır; yukālu: **عَضَّصَ عَضُّعُهُ** إِذَا وَجَعَ

الْمُضْغُضُ [el-‘uş‘uş] (**كُنْفُزٌ** [ḳunfuz] vezninde) Bī-hayr ve bī-menfa‘at nākese denir ki kimse yüzünden hayr görmez; yukālu: **رَجُلٌ عَضَّصَ أَي نَكَدَ قَلِيلَ الْخَيْرِ** يَعْنِي عَدِيمَهُ Ve tıknaz adama denir; yukālu: **رَجُلٌ عَضَّصَ أَي الْمَلَزَزُ الْخَلْقِ**

الْعَصْنَصَى [el-‘aşanşā] (**حَبْنَطَى** [ḥabentā] vezninde) Za‘îf ve zebūn adama denir; yukālu: **رَجُلٌ عَصْنَصَى أَي ضَعِيفٌ**

التَّغْصِيبُ [et-ta‘şîş] (**تَفْعِيلٌ** [tef‘īl] vezninde) Borçluya tekzā ve ibrām eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: **عَصَّصَ عَلَى عَرِيْمِهِ** إِذَا أَلَحَّ عَلَيْهِ

[ع ف ص]

الْعَفْضُ [el-‘afş] (‘ayn’ın fethi ve fā’nın sükünüyle) Ma‘lūmdur ki mazıya denir, mürekkebciler ve debbāglar havāyicindendir, ‘alā-kavlin bellūt cinsinden bir şecerdir ki bir sene bellūt ve bir sene **عَفْضُ** [‘afş] verir. Ve işbu **عَفْضُ** [‘afş] kelimesi müvelledir, ‘alā-ḳavlin ‘Arabiyy-i sahihtir. Ve zikr olunan mazı edviyedendir, tabī‘ati kābız ve müceffef ve baştan münsabb olan mādeleri redd edip za‘f ve rehāvet tāri olan a‘zāyı şedd ve takviyette nāfi‘ ve sirke içre menkū‘u şa‘rı müsevvidir. Ve

عَفْضُ [‘afş] Masdar olur, bir nesneyi yerinden koparmak ma‘nāsınadır; yukālu: **عَفَّصَ**

هَاشِمِيَّ عَفْصًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا قَلَعَهُ Ve güreşçi hasmını zebūn eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَفَصَ فُلَانًا إِذَا أَنْحَنَهُ فِي الصَّرَاحِ Ve bir kimsenin elini burup çevirmek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا لَوَّاهَا Ve cimāc ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا جَارِيَتُهُ إِذَا جَامَعَهَا Ve şişenin ağzına deri geçirip sarmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا شَدَّ عَلَيْهِ الْعَفَاصُ Ve bir nesneyi iki kat eğmek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا ثَنَاهُ وَعَظَفَهُ

الْمُعْفَصُ [el-mu'afṣ] (mu'azzam [mu'azzam] vezninde) Mazı boyasıyla boyanmış nesneye denir; yukālu: ثَوَّبَ مُعْفَصٌ أَي مَضْبُوعٌ بِالْعَفْصِ

الْإِعْفَاصُ [el-i'fās] (hemzenin kesriyle) Bu dahi şişeye gılāf geçirmek, kezālik ağzına deriden bağ sarmak ma'nālarıdır; yukālu: أَعْفَصَ الْقَارُورَةَ إِذَا شَدَّ عَلَيْهَا الْعَفَاصُ

الْعَفْصُ [el-'afaṣ] (fethateynle) İnsanın burunu kıvrık olmak ma'nāsınadır; yukālu: فِي أَنْفِهِ عَفْصٌ أَي التَّوَاءُ

الْعَفَاصُ [el-'ifās] (kitāb [kitāb] vezninde) İçine yiyecek makülesi kodukları kaba denir, gerek deriden ve gerek bez ve astar makülesinden olsun. Ve şişe gılāfına denir. Ve şişenin ağzına geçirdikleri deriye denir ki kapağı olacaktır, niteki tıkaçına صِمَامٌ [şimām] denir.

الْعَفُوصَةُ [el-'ufūṣat] ('ayn'ın zammıyla) Merāret ve kabzdan mürekkeb bir ta'mdır ki kekrelilik ta'bīr olunur. Lisānı buruştu-
rup sathında ihdās eylediği huşūnet kâbıza gālib olur; eseri tebrīd ve teksīf ve taslīb ve redc ve huşūnettir.

الْعَفْصُ [el-'afiṣ] (ketif [ketif] vezninde) Ta'mı kekre olan şey'e denir; yukālu: شَيْءٌ عَفْصٌ أَي بِهِ عَفُوصَةٌ أَي الْمَرَارَةُ وَالْقُبْضُ

الْمِغْفَاصُ [el-mi'fās] Nihāyet derecede bedhūy olan kıza denir. مِغْفَاصٌ [mi'fās] ki qāf iledir, bundan eşerr ve eşeddir ki mücessem sū-i huluk olur; yukālu: جَارِيَةٌ مِغْفَاصٌ أَي الْبَهَائِيَّةُ فِي سُوءِ الْخُلُقِ

الْإِعْتِفَاصُ [el-i'tifās] (ifti'āl [ifti'āl] vezninde) Bir kimseden bir adam hakkını almak ma'nāsınadır; yukālu: إِعْتَفَصَ مِنْهُ حَقَّهُ إِذَا أَخَذَهُ

[ع ق ص]

الْعَقْصُ [el-'aḳṣ] (naḳṣ [naḳṣ] vezninde) Saçı örüp bükmek ma'nāsınadır; yukālu: عَقَصَ شَعْرَهُ عَقْصًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا صَفَرَهُ وَقَتَلَهُ

الْعَقْصَةُ [el-'iḳṣat] ('ayn'ın kesriyle) ve

الْعَقِيسَةُ [el-'aḳīṣat] (sefīnet [sefīnet] vezninde) Baş üzere devşirilip bükülmüş ve örülmüş olan saçta denir. عَقْصَةٌ [iḳṣat]ın cem'i عَقْصٌ [iḳṣat]tır 'ayn'ın kesri ve qāf'ın fethiyle ve عَفَاصٌ [iḳfās] gelir 'ayn'ın kesriyle. Ve عَقِيسَةٌ [aḳīṣat]ın cem'i عَقَائِصٌ [aḳā'iṣ] gelir.

ذُو الْعَقِيسَتَيْنِ [Zu'l-'Aḳīṣateyn] Ashābdan Dīmām b. Şa'lebe'nin lakabıdır, iki bölük saçlarını dā'imā örüp omuzu başlarına isdāl eder idi.

الْعِقَاصُ [el-'iḳās] (kitāb [kitāb] vezninde) Saç bağına denir.

الْعُقْصَةُ [el-'uḳṣat] (uḳdet [uḳdet] vezninde) Boynuzlarda olan uḳdeye denir ki murād burumu olacaktır; cem'i عَقْصٌ [uḳṣat]tır, فِي قَوْنِ الشَّاءِ غُرْفٌ [guref] vezninde; yukālu: عَقَصَ أَي عَقَدَ يَغْنِي التَّوَاءُ

الْمِغْفَاصُ [el-mi'fās] (minber [minber] vezninde) Eğri oka, 'alā-kavlin şol oka denir ki temreni kırılıp dibi okun ucunda kalmakla yeniden çekiç ile dövülüp uzatıldıktan sonra yerine geçirilmiş ola.

الْمِغْفَاصُ [el-mi'fās] (mi'fās [mi'fās])

ma'nāsından esve ve eblagdır, niteki zikir olundu. Ve eğri boynuzlu koyuna denir; yukālu: شَاةٌ مِعْقَاصٌ أَيِ الْمِعْوَجَةُ الْقَرْنِ

عَقَبِيصِي [e-Akīšā] ('ayn'ın fethi ve elifin kasıyla) Tābī'ından Ebū Sa'īd et-Teymī lakabıdır.

الْأَعْقَصُ [el-a'kaş] (aḥmer [aḥmer] vezninde) Boynuzları kulakları üzerinden ensesine kıvrık olan tekeye denir; yukālu: تَيْسٌ أَعْقَصٌ: تَيْسٌ أَلْمَلْتَوِي قَرْنَاهُ عَلَى أَدْنِيهِ مِنْ خَلْفِهِ Ve parmakları birbiri üzere bingemiş olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَعْقَصٌ إِذَا تَلَوْتُ أَصَابِعُهُ بَعْضَهَا عَلَى بَعْضِهَا Ve ön dişleri ağzının içine doğru kıvrık olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَعْقَصٌ أَيِ إِذَا دَخَلَتْ ثَنَائَاهُ فِي فِيهِ

الْعَقَصُ [el-a'kaş] (fethateynle) 'Arūziyyūn ıstılahında bahr-i vāfirin cüz'ü olan müfā'aletün lafzında عَضْبٌ [aşb] 'illetini icrā eyledikten sonra حَرَمٌ [ḥarm] eylemekten 'ibārettir, niteki işbu: «لَوْلَا مَلِكٌ رُوِيَ» beytinde vākī' olmuştur.

Mü'ellif bunda icāz ve kasr eylemiştir. Evvelā عَضْبٌ [aşb] ile lām'ı sākin olup حَرَمٌ [ḥarm] ile mīm'i sākit olmakla fā'iletün kalır. Bundan başka كَفٌّ [keff] 'ileti dahi icrā olunur ki fā'ilet kalıp yerine mef'ül vaz' olunur. Ve beyt-i mezbūrun yalnız cüz'-i evveli أَعْقَصُ [a'kaş]tır. Ve ba'zılar عَقَصٌ [a'kaş] حَرَمٌ [ḥarm] ile نَقَصٌ [naqş] ve كَفٌّ [keff]in ictimā'ından 'ibāret olmak üzere beyān eylediler; evvel ve vasat ve āhirin tagayyürünü i'vicāc-ı karna teşbīh eylediler.

الْعَقِصُ [el-a'kiş] (ketif [ketif] vezninde) Şol mün'akid kumluğa denir ki onda bir türlü sülük edecek yol olmaya.

الْعُقُصُ [el-u'kuş] (unuk [unuk] vezninde) İş-

kenbeye denir, كَرِشٌ [keriş] ma'nāsına. Ve bahīl ve nākesle itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ عُقُصٌ أَيِ بَخِيلٌ

الْعَيْقِصُ [el-eykaş] (ḥayder [ḥayder] vezninde) ve

الْعَقِيسُ [el-i'kīš] (sikkīt [sikkīt] vezninde) Bunlar da nākes ve bahīle denir.

الْمُعَقِصَاءُ [el-u'kaşā] (tasgīr ile) Büyük işkenbenin yanında olan küçük işkenbeye denir.

الْعُقُقِصَةُ [el-a'kaşat] (akenke'at [akenke'at] vezninde) ve

الْعُقُقِصَةُ [el-u'kaşat] (kāf-ı sāniyenin kesriyle حُبَعْنَتَةٌ [ḥuba'sinet] vezninde) Bir küçük böcek adıdır.

الْمُعَاقِصَةُ [el-mu'ākaşat] (mufā'alet [mufā'alet] vezninde) Tagallüb ve isti'lā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَخَذَهُ مُعَاقِصَةً أَيِ مُعَاوَةً

[ع ك ص]

الْعَكْصُ [el-akş] (aks [aks] vezninde) Redd eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَكَصَ عَكْصًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا رَدَّهُ

الْعَكْصُ [el-akaş] (fethateynle) Bed-hūy olmak ma'nāsınadır; yukālu: عَكِصَ الرَّجُلُ Ve davar عَكَصَ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا سَاءَ خُلُقُهُ Harūn [ḥarūn] olmak ma'nāsınadır; yukālu: عَكِصَتِ الدَّابَّةُ إِذَا حَزَنَتْ Ve dābbenin a'zā ve endāmı pek dirnekli ve birbiri üzere bingemiş abırık olmak hāletine denir; yukālu: فِيهَا عَكْصٌ أَيِ تَدَانٍ وَتَرَائِبٍ فِي خَلْقِهَا

الْعَكِصُ [el-akiş] (ketif [ketif] vezninde) Vasftır, bed-hūy kimseye denir.

الْعَكِصَةُ [el-akişat] (feriḥat [feriḥat] vezninde) Sülūku be-gāyet renc ve meşakkatli olan kumluğa denir; yukālu: رَمَلَةٌ عَكِصَةٌ أَيِ شَاقَّةُ الْمُسَلِّكِ

لَحْمٌ مُعْلَهَضٌ أَي لَيْسَ بِنَصِيحٍ

[ع م ص]

الْعَمِصُّ [el-‘amiş] [ketif] [ketif] vezninde)

Ekşi nesneye düşkün adama denir; yukālu:

رَجُلٌ عَمِصٌ أَي مُوَلِّعٌ بِأَكْلِ الْحَاوِصِ

الْعَمَاصُ [el-‘amās] [‘amās] vezninde

ve mürādifidir ki zikr olundu; yukālu: يَوْمٌ

عَمَاصٌ أَي عَمَاصٌ شَدِيدٌ

الْعَمِصُّ [el-‘amş] (‘ayn’ın fethi ve mīm’in

isikunuyla) Bir türlü ta‘ām ismidir.

الْعَامِصُّ [el-‘āmiş] [āmiş] vezninde ve

mürādifidir ki zikr olundu.

عَامُوش [‘Āmūş] Kuds-i şerīf kazāsında

Beytu Lahm kurbünde bir karyedir.

[ع م ل ص]

الْعَمِليصُّ [el-‘imlīş] [‘ilmīş] vezninde

ve mürādifidir ki zikr olundu.

[ع ن ص]

الْمِصِيَّةُ [el-‘inşiyet] (‘ayn’ın ve şād’ın kesri

ve yā’nın tahfifiyle) ve

الْمِصْنَاةُ [el-‘inşāt] (‘ayn’ın kesriyle) ve

الْعَمَاصِي [el-‘anāşī] [arāđī] vezninde)

ve

الْمِصْوَةُ [el-‘unşuvet] (‘ayn’ın harekāt-ı

selāsı ve şād’ın zammıyla) Mutlakan az ve

dağmık nesneye denir, nebāt ve sā’iri ol-

sun. Ve mālın nisfтан sülüs mikdār bakiyye-

yesine denir. Ve bir bölük deveye yāhūd

koyuna ve keçiye denir, عَمِصِيَّةٌ [‘inşiyet] ve

عَمَاصِي [‘anāşī] [‘anāşī] [‘unşuvet]’in cem’i

عَمَاصِي [‘anāşī] [‘unşuvet]’in cem’i gelir; ve minhu yukālu: مَا بَقِيَ مِنْ مَالِهِ إِلَّا عَمَاصٌ

أَي ذَهَبٌ مُعْطَمُهُ

الْإِعْمَاصُ [el-‘i‘nāş] (hemzenin kesriyle) Bir

adamın başında seyrek seyrek azca kıllar

kalmak ma‘nāsınadır; yukālu: أَعْنَصَ الرَّجُلُ

عَمَاصٌ إِذَا بَقِيَ فِي رَأْسِهِ عَمَاصٌ أَي شَعْرٌ مُتَفَرِّقٌ

ba‘z عَمَاصٌ [‘anāş] şa‘ra mahsūs olmayıp her şey’in bakiyyesine denir; müfredi عَمَاصٌ [‘unşuvet]’tir.

الْعَمِصُّ [el-‘anaşnaş] [sefercel] [sefercel]

vezninde) Şiddetli seyre denir; yukālu:

قَرَبْتُ عَمِصُّ أَي شَدِيدٌ

[ع ن ف ص]

الْعِنْفِصُ [el-‘infiş] [zibric] [zibric] vezninde)

Bed-zebān ve bī-hayā ‘arsız ‘avrete denir;

yukālu: هِيَ عِنْفِصٌ أَي بَدِيئَةٌ قَلِيلَةُ الْحَيَاءِ

Ve çelimsiz hurde bedenli, seyr ve hareketi

çok hatuna denir; yukālu: هِيَ عِنْفِصٌ أَي الْقَلِيلَةُ

عِنْفِصٌ أَي الْقَلِيلَةُ الْحَيَاءِ Ve be-gāyet yaramaz

ve habīse ve fāsika ‘avrete denir. Ve ‘ucb

ve pindārlı hīle-kār bodur ‘avrete denir;

yukālu: إِمْرَأَةٌ عِنْفِصٌ أَي ذَاعِرَةٌ حَبِيئَةٌ وَكَذَا قَصِيرَةٌ

مُحْتَالَةٌ مُعْجَبَةٌ Ve dişî tilki eniğine denir. Ve

bed-hūy kişiye denir; yukālu: هُوَ عِنْفِصٌ أَي

سَيِّءُ الْخُلُقِ

الْعِنْفِصَةُ [el-‘infişat] (hā’yla) Çok sözlü yan-

şak ‘avrete denir. Ve gövdesi bed-rāyiha

olan ‘avrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ عِنْفِصَةٌ أَي

الْكَثِيرَةُ الْكَلَامِ وَكَذَا الْمُتَنَبِّهَةُ الرِّيحِ

التَّعْنُفُصُ [et-te‘anfus] [tedāhruç] [tedāhruç] vez-

ninde) Beyhūde lāf u gūzāf ve temeddüh

ma‘nāsınadır; yukālu: مَا يَتَعْنَفُصُ فَلَانٌ يَتَصَلَّفُ

Ve hiffet ve tayş ma‘nāsınadır; tekūlu: مَا هَذَا

مَا هَذَا التَّعْنُفُصُ أَي الْخُفَّةُ Ve kibr ve nahvet ve fahr

ve bālā-pervāzī ma‘nāsınadır; yukālu: بِهِ

تَعْنُفُصٌ أَي الْخَيْلَاءُ وَالرَّهْوُ

[ع و ص]

الْعِيَاضُ [el-‘iyāş] [kitāb] [kitāb] vezninde) ve

الْعَوَاضُ [el-‘avaş] (fethateynle) Bir kelām

fehmi ma‘nāsı güç ve çepreşik olmak

ma‘nāsınadır; yukālu: عَوَاضٌ الْكَلَامِ يَعْوِضُ

كَفَرِحٍ يَفْرَحُ وَعَوَاضٌ يَعْصُفُ يَخَافُ عِيَاضًا وَعَوَاضًا

عَوَاضٌ يَفْرَحُ يَفْرَحُ وَعَوَاضٌ يَعْصُفُ يَخَافُ عِيَاضًا وَعَوَاضًا

عَوَاضٌ يَفْرَحُ يَفْرَحُ وَعَوَاضٌ يَعْصُفُ يَخَافُ عِيَاضًا وَعَوَاضًا

عَوَاضٌ يَفْرَحُ يَفْرَحُ وَعَوَاضٌ يَعْصُفُ يَخَافُ عِيَاضًا وَعَوَاضًا

olmak ma'nāsınadır; yukālu: عَوْصُ الشَّيْءِ إِذَا أَشْتَدَّ Ve

عیاض [i'yāš] ve

عَوَصَ [ʿavaš] İf'āl bābından masdar mevki'inde isti'māl olunur, bir kimseye işini pīç-ā-pīç edip mihnete uğratmak ma'nāsına; yukālu: أَعْوَصَ بِالْخَصْمِ عِبَاصًا وَعَوَصَا إِذَا لَوَى عَلَيْهِ أَفْرُهُ [i'vāš] olmaktadır, lākin 'Arablar sülāsının masdarını ism-i masdar i'tibarıyla bu resme isti'māl eylediler, niteki «صَلَّى - ضَلَّاهُ» ve «أَدَى - أَدَّاهُ» dahi bu günedir. Ve

إِغْوَاضَ [i'vāš] ki if'āl bābındandır, bir kimseye halası güç delil ve huccet irād eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أَعْوَصَ عَلَيْهِ إِذَا أُدْخِلَ عَلَيْهِ مِنَ الْحُجَجِ مَا عَسَرَ مَخْرَجَهُ مِنْهُ

الْعَائِضُ [el-ʿā'iš] Niçe yıllardır gebe olmamış koyuna denir; cem'i عَوِضٌ [ʿūš]tur 'ayn'ın zammıyla; yukālu: شَاةٌ عَائِضٌ إِذَا كَانَتْ لَمْ تَحْمِلْ أَعْوَامًا

الْعَوِضُ [el-ʿavīš] [emīr] (vezninde) Şol şi're denir ki ma'nā ve mazmūnunu fehm ve istihrāc eylemek müşkil ola; yukālu: شَعَرَ عَوِضٌ إِذَا صُعِبَ اسْتِخْرَاجُ مَعْنَاهُ Ve me'nūse olmayan garīb ve vahşī söze denir; yukālu: كَلِمَةٌ عَوِضٌ أَي غَرِيبَةٌ Ve şedid olan āfete ve dāhiyeye denir; yukālu: دَاهِيَةٌ عَوِضَةٌ أَي شَدِيدَةٌ Ve sa'b ve dūşvār işe denir; yukālu: أَمْرٌ عَوِضٌ أَي صَعْبٌ Ve şiddet ve mihnet ma'nāsınadır; yukālu: رَكِبَ الْعَوِضُ أَي الشِّدَّةُ Ve pek ve sulb olan toprağa denir. Ve sert ve sarp ve dürtüşt mekāna denir; yukālu: مَكَانٌ عَوِضٌ أَي شَرِيفٌ Ve rüh-ı hayvānī ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ عَوِضٌ أَي شَدِيدُ الْعَوِضِ أَي النَّفْسِ Ve zor ve kuvvet ve hareket ma'nālarındadır; yukālu: بِهِ عَوِضٌ أَي لُهُ عَوِضٌ أَي حَرَكَةٌ Ve tilki yollarına denir ki eğri büğrü, aşağılı yukarılı

olur; hile-kār hayvān olmakla ondan sārīr cānverin sülūku pek güç olur.

الْأَعْوَصُ [el-a'vāš] [aḥmer] (vezninde) Bu dahi ma'nā ve mefhūmunu fehm ve istihrāc eylemek dūşvār olan şi're denir. Ve Medīne kurbünde bir mevzi' ismidir. Ve diyār-ı Bāhile'de bir vādī adıdır, ona أَعْوَصِينَ [A'vəşayn] dahi derler tesniye bünyesiyle.

الْعَوَصَاءُ [el-ʿavšā] [ḥamrā] (vezninde) Bu dahi garīb ve gayr-i me'nūse söze denir; yukālu: كَلِمَةٌ عَوَصَاءٌ أَي غَرِيبَةٌ Ve şedid olan āfet ve dāhiyeye denir.

الْعَوَاصُ [el-ʿavāš] [sehāb] (vezninde) Bu dahi tilki yollarına denir, عَوِضٌ [ʿavīš] gibi.

عَاصٌ [ʿĀš] ve

عَوِضٌ [ʿUvayš] [zubeyr] (vezninde) Beyne'l-Hāremeyn iki vādī ismleridir.

الْعَوُوضُ [el-ʿavūš] [şabūr] (vezninde) Şol koyuna denir ki her ne kadar cehd olunsa aslā süttünü vermez ola; yukālu: شَاةٌ عَوُوضٌ إِذَا كَانَتْ لَا تَدْرُ وَإِنْ جَهَدَتْ

التَّعْوِضُ [et-ta'vīš] [tefīl] (vezninde) Ma'nāsı çepreşik dūşvār-fehm beyt inşād eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَوِضٌ فَلَانٌ إِذَا أَلْقَى بَيْنًا عَوِضًا

الْمُعَاوَصَةُ [el-mu'āvašat] [mufā'alet] (vezninde) Güreş tutmak ma'nāsınadır; yukālu: عَاوَصَهُ إِذَا صَارَعَهُ

الإِغْتِيَاضُ [el-i'tiyāš] [ifti'āl] (vezninde) Bir mādde be-gāyet şiddetlenip pek çepreşik çaparız ve dolaşık olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِغْتَاضَ الْأَمْرُ عَلَيْهِ إِذَا أَشْتَدَّ وَالنَّاتُ عَلَيْهِ فَلَمْ يَهْتَدِ لِلصَّوَابِ Ve nākaya erkek çekilmiş iken tutmayıp kısır kalmak ma'nāsınadır; yukālu: إِغْتَاضَتْ النَّاقَةُ إِذَا ضَرَبَتْ

فَلَمْ تَلْفَحْ

عَوْضُ [ʿAvṣ] [قَوْسٌ] [qavs] vezninde) Bir recülün ʿalemidir.

نَجَزَ بِعَوْنِهِ تَعَالَى

[ع ي ص]

الْعَيْصُ [el-ʿīṣ] (ʿayn'ın kesriyle) Çatıtkı birbirine sarmaşık ağaç koruluğuna denir; cem'i **أَعْيَاصُ** [aʿyās] ve **عَيْصَانُ** [ʿīṣān] gelir ʿayn'ın kesriyle; yukālu: **تَزَلُّوا فِي عَيْصِ** **نَزَلُوا فِي عَيْصِ** **وَهُوَ الشَّجَرُ الْكَثِيرُ الْمُلْتَفِّ** **هُوَ مِنْ** **عَيْصِ** **صِدْقِ** **أَيُّ أَضْلٍ صِدْقِ** Ve asl ve menşeʿ maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: **هُوَ مِنْ** **عَيْصِ** **صِدْقِ** **أَيُّ أَضْلٍ صِدْقِ** Ve dikenli meşe ağaçlarının yāhūd kalın kühī ağaçların koruluğuna denir. Ve güzīde eṣcār menbitine denir. Ve

عَيْصُ [ʿīṣ] Benū Suleym diyārında bir su adıdır. Ve Medīne nāhiyelerinden bir nāhiye ismidir.

الْأَعْيَاصُ [el-Aʿyās] (hemzenin fethiyle) Kureyş kabīlesinden Umeyye b. ʿAbduşems el-Ekber b. ʿAbdumenāf evlādı olan ʿAş ve Ebu'l-ʿĀş ve ʿĪş ve Ebu'l-ʿĪş nām kimselerden ʿibārettir.

الْعَيْصَانُ [el-ʿīṣān] (ʿayn'ın kesriyle) ʿArabistān maʿdenlerinden bir maʿdenin adıdır.

عَيْصُو [ʿīṣū] (ʿayn'ın kesri ve şād'ın zamm [ve] meddiyle) İbn İshāk b. İbrāhīm ʿalā-nebiyyinā ve ʿaleyhimü's-selām ismidir ki Hazret-i Yaʿküb'un birāderidir.

الْمَعْيِصُ [el-meʿīṣ] (mīm'in fethiyle) Menbit maʿnāsınadır; yukālu: **نُبِتَ مِنْ مَعْيِصِ سَوْءٍ** **أَيُّ مَنَّبِتِ سَوْءٍ**

الْمِعْيَاصُ [el-miʿyās] Şol kimseye denir ki kendisinden bir nesne taleb ve irāde olundukta sarpa çekip buhl ve teşeddüd ola; yukālu: **رَجُلٌ مِعْيَاصٌ أَيُّ مُسَدِّدٌ فِيمَا يُرَادُ مِنْهُ عَلَى** **الْمُرِيدِ**

FASLU'L-ĠAYNĪ'L-MU'CEME

(فصل العين المُعْجَمَةِ)

[غ ب ص]

الغَبِصُ [el-ġabaṣ] (fethateynle) Gözden akan çirk ve çapağa denir; yukālu: فِي عَيْنِهِ Ve غَبِصٌ أَيْ عَمَصٌ

غَبِصٌ [ġabaṣ] Masdar olur, göz çok çapaklanmak ma'nāsınadır; yukālu: غَبِصَتْ عَيْنُهُ غَبِصًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَثُرَ رَمَصُهَا

الْمُغَابِصَةُ [el-muġābeṣat] [munāfeṣat] vezninde ve mürādifidir ki bir kimseyi gāfil iken yakalayıp tutmak ma'nāsınadır; yukālu: أَخَذَهُ مُغَابِصَةً أَيْ مُغَابِصَةً

[غ ص ص]

الغُصَّةُ [el-ġuṣṣat] (ġayn'ın zammı ve şād'ın teşdidiyle) Kalbe 'arız olan sıkıntıya ve tasa ve endüha denir; cem'i **غُصَصٌ** [ġuṣaṣ] gelir, **صُرِدٌ** [ṣurad] vezninde; yukālu: رَكِبَتْهُ Ve boğaza tikanıp duran ta'am ve şarāba denir; yukālu: أَخَذَتْهُ الْغُصَّةُ وَهِيَ مَا اعْتَرَضَ فِي الْحَلْقِ فَأَشْرَقَ

ذُو الْغُصَّةِ [Zu'l-Ġuṣṣat] Ashābdan Huṣayn b. Yezīd'in lakabıdır; boğazında yumru gibi **غُصَّةٌ** [ġuṣṣat]ı olmakla kelāmı bir hoşça beyān eyleyemez idi. Ve fūrṣān-ı 'Arabdan 'Āmir b. Mālik b. el-Aṣla' nām kimsenin lakabıdır, kezālik bunun da boğazında yumrusu var idi.

الغَمَصُ [el-ġaṣaṣ] (fethateynle) Bir kimsenin boğazına bir nesne tikanıp durmak ma'nāsınadır; tekūlu: غَمَصَتْ بِالْكَسْرِ وَالْفَتْحِ غَمَصًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالْأَوَّلِ أَيْ صِرَتْ ذَا غُصَّةٍ

الغَاصُ [el-ġāṣṣ] ve

الغَصَّانُ [el-ġaṣṣān] Vasflardır, boğazına nesne durmuş adama denir. Ve

غَاصٌ [ġāṣṣ] Nās ile dopdolu olmuş mekāna itlāk olunur; yukālu: مَنَزَلَ غَاصٌ أَيْ بِالْقَوْمِ مُمْتَلِئٌ **الغَمَصُ** [el-ġaṣaṣ] [ca'fer] vezninde) Bir nebāt adıdır.

الإِعْصَاصُ [el-iġṣāṣ] (hemzenin kesriyle) Bir yeri tazyikle ehline müzāyaka vermek ma'nāsınadır; tekūlu: أَعْصَى عَلَيْنَا الْأَرْضَ أَيْ ضَيَّقَهَا

[غ ف ص]

الْمُغَافِصَةُ [el-muġāfaṣat] [mufā'alet] vezninde) Bir kimseyi gāfil iken nāgehānī basıp tutmak ma'nāsınadır; yukālu: غَافِصَةٌ إِذَا فَاجَأَهُ وَأَخَذَهُ عَلَى غِرَّةٍ

الْغَافِصَةُ [el-ġāfiṣat] Nāgehānī hādis olan vak'a-i rūzīgāra denir; cem'i **غَوَافِصٌ** [ġavāfiṣ]tir; tekūlu: وَقَانَا اللَّهُ تَعَالَى مِنَ الْغَوَافِصِ أَيْ أَوْزَامِ الدَّهْرِ

[غ ل ص]

الْغَلْصُ [el-ġalṣ] (ġayn'ın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Boğaz deliğinin başını ya'nī gırtlığın ucunu kesmek ma'nāsınadır; yukālu: غَلَصَهُ غَلْصًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا قَطَعَ غَلَصَمَتَهُ

[غ م ص]

الْغَمَصُ [el-ġamaṣ] [rems] vezninde) ve

الغَمَصُ [el-ġamaṣ] (fethateynle) Bir kimseyi yā bir nesneyi hor ve hakīr görmek ma'nāsınadır; yukālu: غَمَصَهُ كَضْرَبَ وَعَمِصَهُ كَسَمِعَ وَفَرِحَ غَمَصًا وَعَمَصًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالرَّابِعِ إِذَا اخْتَفَرَهُ Ve bir kimseyi 'ayblayıp şānını tahkīr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: غَمَصَهُ إِذَا غَابَهُ وَتَهَاوَنَ بِحَقِّهِ Ve küfrān-ı ni'met eylemek ma'nāsınadır; yukālu: غَمَصَ النِّعْمَةَ إِذَا لَمْ يَشْكُرْهَا

غَمَصٌ [ġamaṣ] (fethateynle) Gözden akan çirk ve çapağa denir ve akmayıp köşesinde

kalırsa رَمَضَ [remaş] denir; yukālu: فِي عَيْنِهِ Ve göziün çapa-
ğı akmak ma'nāsına masdar olur; yukālu:
وَعَمِضَتْ عَيْنُهُ غَمَضًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا سَالَ رَمَضُهُ
غَمَضٌ [gamaş] (mīm'in sükūnuyla) Bir
kimse hakkında kizb ve iftirā eylemek
ma'nāsınadır; tekūlu: لَا تَعْمِضْ عَلَيَّ غَمَسًا مِنْ
الْبَابِ الثَّانِي أَيْ لَا تَكْذِبْ

الْإِغْتِمَاضُ [el-iğtimāş] [ifti'āl] [ifti'āl] veznin-
de) Bu dahi ihtikār eylemek ma'nāsınadır;
yukālu: إِذَا اخْتَمَرَهُ إِغْتَمَضَهُ

الْمَغْمُوضُ [el-mağmūş] 'Ayblamak
ma'nāsına olan غَمَضَ [gamaş]tan ism-i
mef'uldür; ve minhu yukālu: هُوَ مَغْمُوضٌ عَلَيْهِ
أَيْ مَطْعُونٌ فِي دِينِهِ مُتَّهَمٌ بِالْبِقَاقِ

الْغَمُوضُ [el-gamūş] (صَبُورٌ [şabūr] veznin-
de) Kizb ma'nāsından vasftır; ve minhu
yukālu: هُوَ غَمُوضٌ الْحَنْجَرَةِ أَيْ كَذَّابٌ
يَمِينٌ غَمُوسٌ [yemīnun gamūşun],
[yemīnun gamūsun] ma'nāsınadır ki
māddesinde zikr eyledi.

الْأَغْمَاضُ [el-ağmaş] [aḥmer] veznin-
de) Dā'imā gözünden çapak akan kişiye
denir; غَمَضًا [gamaşā] mü'ennesidir.

الْغَمِيضَاءُ [el-Ġumeyšā] (musaggar bün-
yesiyle) Şi'rā dedikleri iki kevkebin biri-
ne itlāk olunur ve diğlerine 'Abūr denir.
Ma'lūm ola ki felekte Cevzā'dan sonra
iki rüşen kevkeb tulūc eder, Kehkeşān'ın
iki cānibinde olurlar; biri cenūba ve biri
şimāle mā'ildir. Cenūba mā'il olan büyük
ve rüşen ve şimāle mā'il olan küçük ve
sürh-rengdir. Cenūba mā'il olanına Şi'rā-
yı Yemānī ve 'Abūr derler ki Kelb-i Ekber
süretinin ağzındadır. Ve şimāle mā'il ola-
nına Şi'rā-yı Şāmī ve Ġumeyšā derler ki
Kelb-i Asğar süretinin kevākibindendir.
'Arabların efsānelerindendir ki bu iki

kevkeb, Suheyl-i Yemānī nām kevkebin
kızkardeşleri idi, Suheyl bunları terk edip
Yemen cānibine 'azīmet eyledi. Ba'dehu
Şi'rā-yı Yemānī dahi Şāmī'yi terk edip
Suheyl arkasından 'azm ve Kehkeşān'ı
'ubūr edip öte geçti, onun için ona 'Abūr
itlāk olundu. Onun derd-i firākından Şi'rā-
yı Şāmī bükā ederek kalıp gözleri çapak
tutmakla ona Ġumeyšā itlāk eylediler ve
ona Ġamūş dahi derler. Ve

غَمِيضَاءُ [Ġumeyšā] Bir mevzi' adıdır ki on-
dan Hālid b. Velid radiyallāhu 'anhu Benū
Cezīme'yi hezm eyledi. Ve Ġumeyšā,
Enes b. Mālik'in vālidesi ismidir, lākin
mü'ellif رُمَيْضَاءُ [Rumeyšā] olmak üzere
sebt eylemiş idi.

[غ ن ص]

الْغَنَاضُ [el-ganaş] (fethateynle) Sıkıntı se-
bebiyle gönül dar olmak ma'nāsınadır,
yukālu: غَبِضَ صَدْرُهُ غَنَاضًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا ضَاقَ

[غ و ص]

الْغَوَاضُ [el-gavş] (ğayn'ın fethi ve vāv'ın
sükūnuyla) ve

الْمَغَاضُ [el-megāş] (mīm'in fethiyle) ve

الْغِيَاضَةُ [el-giyāşat] (كِتَابَةٌ [kitābet] veznin-
de) ve

الْغِيَاضُ [el-giyāş] (غِيَاثٌ [giyāş] veznin-
de) Suya dalmak ma'nāsınadır; yukālu:
غَاصَ فِي الْمَاءِ يَغْوِضُ غَوْضًا وَمَغَاضًا وَغِيَاضَةً
وَعِيَاضًا إِذَا نَزَلَ تَحْتَهُ Ve bir nesnenin gavri ve
hakikatine muttali' olup bilmek ma'nāsına
müsta'meldir; yukālu: غَاصَ عَلَى الْأَمْرِ إِذَا عَلِمَهُ

الْمَغَاضُ [el-megāş] (mīm'in fethiyle) Mas-
dardır ki zikr olundu. Ve ism-i mekān
olur; dalacak mevzi'e denir; yukālu: هَذَا
مَغَاضُ اللَّوْلُؤِ أَيْ مَوْضِعُ غَوْصِهِ Ve ayakta inci-
ğin yukarisına denir, اَعْلَى السَّاقِ [a'la's-sāk]

ma'nāsına.

الْعَوَاضُ [el-ğavvāṣ] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Dalgıca denir, inci çıkarmak için deryāya dalar.

الْغَائِضَةُ [el-ğā'iṣat] Şol 'avrete denir ki hā'iz iken hayzını zevcine bildirmez ola, tā ki zevci icināb eylemeyip kırbān eyleye.

الْمُعَوِّضَةُ [el-muğavviṣat] (مُحَدِّثَةٌ) [muḥaddiṣet] vezninde) Şol 'avrete denir hā'iz değil iken, hayzım var diye zevcine hilāf söyleye; ve minhu'l-hadīsu: «لُعِنَتِ الْغَائِضَةُ وَالْمُعَوِّضَةُ» فَالْغَائِضَةُ الَّتِي لَا تُعَلِّمُ زَوْجَهَا أَنَّهَا حَائِضٌ لِيَجْتَنِبَهَا فَيَجَامِعُهَا وَهِيَ حَائِضٌ وَالْمُعَوِّضُ الَّتِي لَا تَكُونُ حَائِضًا فَتَكْذِبُ زَوْجَهَا وَتَقُولُ «إِنِّي حَائِضٌ» Burada nüshalarda sakt olmakla şārihin beyānı üzere asl 'ibāre bu resmedir.

FASLU'L-FĀ'

(فَضْلُ الْفَاءِ)

[ف ت ر ص]

الْفَتْرَةَ [el-fetreṣat] (دَخْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Kesmek ma'nāsındır; yukālu: فَتْرَةٌ إِذَا قَطَعَهُ

[ف ح ص]

الْفَحْصُ [el-faḥṣ] (fā'nın ve hā-yı mühmelenin sükūnuyla) Bir şey'in iç yüzünü eṣeleyip gereği gibi teftiṣ eylemek ma'nāsındır; yukālu: فَحَصَّ عَنْهُ فَحْصًا مِّنْ فَحَصَّ الْمَطَرُ التُّرَابَ إِذَا بَحَثَ عَنْهُ Ve yağmur yerin yüzünü sıyırıp toprağını devirmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: فَحَصَّ الْمَطَرُ التُّرَابَ إِذَا قَلَبَهُ Ve sür'at eylemek ma'nāsındır; yukālu: فَحَصَّ فَلَانٌ إِذَا أُسْرِعَ Ve çocuğun ön dişleri oynamak ma'nāsındır; yukālu: فَحَصَّ الصَّبِيُّ إِذَا تَحَرَّكَتْ ثَنَابَاهُ Ve bağırtlak kuşu toprağı eşinip yuva edinmek ma'nāsındır; yukālu: فَحَصَّ الْقَطَا التُّرَابَ إِذَا اتَّخَذَ فِيهِ أَفْحُوصًا

فَحْصٌ [faḥṣ] Mutlakan sākin olacak mevzi'e denir. Ve

فَحْصٌ [Faḥṣ] Mağrib'de birkaç mevzi'e denir ki izāfetle müte'ayyen olurlar. فَحْصُ طَلَيْطَلَةٍ [Faḥṣu Ṭaleyṭilet] ve فَحْصُ إِسْبِيلِيَّةٍ [Faḥṣu İsbiliyyet] ve فَحْصُ الْبَلُوطِ [Faḥṣu'l-Bellūṭ] ve فَحْصُ الْأَجَمِّ [Faḥṣu'l-Ecemm] ve فَحْصُ سُورُنَجِينٍ [Faḥṣu Sürencin] dedikleri mevāzi'dir.

التَّفْحُصُ [et-tefaḥḥuṣ] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) ve

الْإِفْتِحَاصُ [el-iftiḥāṣ] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Bir nesnenin iç yüzünü cidd ve mübāлага ile araştırmak ma'nāsındır; yukālu: تَفَحَّصَ عَنْهُ وَافْتَحَّصَ إِذَا اسْتَفْصَى فِي الْبَحْثِ

عَنهُ

الأَفْحُوضُ [el-ufhūṣ] (أُسْلُوبٌ [uslūb] vezninde) ve

الْمَفْحَصُ [el-mefḥaṣ] [مَفْعَدٌ [maḥʿad] vezninde) Hāssaten bağirtlak kuşunun yuvasına denir ki yerde eşinip iṭvā eder.

الْفَحْصَةُ [el-faḥṣat] [تَمْرَةٌ [temret] vezninde) İnsanın eneği ortasında olan çukurca yive denir; tekülü: مَا أَمْلَحَ فَحْصَةً هَذَا الصَّبِيُّ أَي نُقْرَةً دَقْبِهِ

الْفَحِصِيُّ [el-feḥiṣi] [أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

الْمُفَاهِشُ [el-mufaḥiṣ] [مُجَاوِرٌ [mucāvir] vezninde) Dā'imā birbirinin ʿayb ve sırrını tecessüs eder olan iki hem-demin her birine denir; tekülü: هُوَ فَحِصِيٌّ وَمُفَاهِصِيٌّ إِذَا كَانَ كُلُّ مِنْهُمَا يَفْحَصُ عَنْ غَيْبِ صَاحِبِهِ وَسِرِّهِ

الْمُفَاهِشَاتُ [el-mufaḥaṣat] [مُفَاعَلَةٌ [mufaʿalet] vezninde) Dā'imā ehadühümā āherin iç yüzünü teftiṣ eylemek ma'nāsınadır; yukālu: فَاحْصًا إِذَا كَانَ كُلُّ مِنْهُمَا يَفْحَصُ عَنْ غَيْبِ صَاحِبِهِ وَسِرِّهِ

[ف ر ص]

الْفَرْصُ [el-ferṣ] (fā'nın fethi ve rā'nın sükunuyla) Kesmek ma'nāsınadır; yukālu: فَرَصَهُ فَرْصًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا قَطَعَهُ ma'nāsınadır; yukālu: فَرَصَهُ إِذَا أَخْرَقَهُ Ve şakk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: فَرَصَهُ إِذَا شَقَّعَهُ Ve bir kimsenin فَرْيَصَةً [feriṣat]ına vurmak yā dokunmak ma'nāsınadır; yukālu: فَرَصَ فَلَانًا إِذَا أَصَابَ فَرْيَصَتَهُ

فَرْصٌ [ferṣ] [مُقْلٌ [muql] dedikleri yemişin çekirdeğine denir; müfredi فَرْشَاتٌ [ferṣat] tır. Ve

فَرْصَةٌ [ferṣat] Şol yeke denir ki arkaya ʿarız olup kamburluk ihdās eder; ve minhu yukālu: فَلَانَ إِن فَاتَتْهُ الْفَرْصَةُ أَخَذَتْهُ الْفَرْصَةُ وَهِيَ الرِّيحُ الَّتِي يَكُونُ مِنْهَا الْحَدَبُ

الْفُرْصَةُ [el-furṣat] [غُرْفَةٌ [ḡurfet] vezninde) Nöbet ma'nāsınadır; kat' ma'nāsından me'hūzdur; tekülü: جَاءَتْ فُرْصَتِي مِنْهُ أَي نَوْبَتِي Ve sudan olan hisseye denir; yukālu: جَاءَتْ فُرْصَتُهُ أَي شَرِبُهُ مِنَ الْمَاءِ

الْمِفْرَاضُ [el-mifraṣ] [مِنْبَرٌ [minber] vezninde) ve

الْمِفْرَاضُ [el-mifraṣ] [مِخْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Demirden bir älete denir ki onunla demir yāhūd gümüş kat' ederler. Şārihin beyānına göre papuççu bıçkısı tarzında olur; yukālu: فَرَصَهُ بِالْمِفْرَاضِ وَالْمِفْرَاضُ وَهُوَ الْحَدِيدُ يَقْطَعُ بِهِ الْحَدِيدُ أَوْ الْفِضَّةُ

الْفَرِيضُ [el-feriṣ] [أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Su husüsünde olan nöbetdaşa denir; tekülü: هُوَ فَرِيضِيٌّ أَي يُفَارِضُنِي فِي الشَّرْبِ Ve boyun damarlarına denir ki kat' ile helāk olur; müfredi فَرِيصَةٌ [feriṣat]tır; ve minhu yukālu: Ve لِلْجَزْيِ صَحْمُ الْفَرِيصَةِ وَهِيَ وَدَحُ الْعُنُقِ

فَرِيصَةٌ [feriṣat] İnsān ve hayvānda yan ile ya'nī boş böğür ile küreğin miyānında olur, dā'imā ve hāssaten havf vaktinde tiril tiril titretir; yukālu: إِزْتَعَدَتْ فَرِيصَتُهُ وَهِيَ لَحْمَةٌ Ve بَيْنَ الْجَنْبِ وَالْكَتِفِ لَا تَزَالُ تُرْعَدُ

أُمُّ سُؤَيْدٍ [ummu suveyd] ma'nāsına.

الْفَرْصَاءُ [el-ferṣāʿ] [حَمْرَاءٌ [ḥamrāʿ] vezninde) Şol nākaya denir ki havuz başına geldikte develer içre sokulmayıp alargada dura, kaçan havuzun başı hālī kaldıkta varıp yalnızca içere ola; yukālu: نَاقَةٌ فَرْصَاءٌ إِذَا كَانَتْ تَقُومُ نَاجِيَةً فَإِذَا خَلَا الْحَوْضُ شَرِبَتْ

الْفَرَّاضُ [el-Ferrāṣ] [شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Bāhile kabilesinden bir batnın pederidir.

الْفِرْصَةُ [el-firṣat] (fā'nın kesriyle) Hā'iz hatunun silinip pāk olacakları bez ve yün ve pamuk makülesine denir. Cem'î فِرَاضٌ

[firāş] gelir.

الْإِفْرَاضُ [el-ifrāş] (hemzenin kesriyle) Bir kimseye fırsat el vermek ma'nāsınadır; yukālu: أَفْرَضْتُهُ الْفُرْصَةَ إِذَا أَفْكَنْتَهُ

الْإِفْتِرَاضُ [el-iftirāş] [ifti'āl] [ifti'āl] vezninde) Fırsat bulmak ve fırsatı ganîmet bilmek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا افْتَرَضَ الْفُرْصَةَ إِذَا اتَّهَرَهَا

الْفِرَاضُ [el-firāş] [kitāb] vezninde) Yavuz insān ve hayvāna denir; yukālu: Ve جَالِيزٌ وَجَمَلٌ فِرَاضٌ أَيُّ شَدِيدٌ شَيْءٌ Ve galīz ve ahmer şey'e denir. Ve 'Amr b. Aḥmer nām şā'irin ceddî ismidir. Ve

فِرَاضٌ [firāş] Sevbe itlāk olunur; kat' ma'nāsındandır; yukālu: مَا عَلَيَّهِ فِرَاضٌ أَيُّ ثَوْبٌ

التَّفْرِيشُ [et-tefrīş] [tef'īl] vezninde) Ayakkabının esfelini demir ucuyla nakş eylemek ma'nāsınadır; yukālu: فَرَّضَ الثَّغْلُ إِذَا نَقَّشَهُ بِطَرْفِ الْحَدِيدِ

الْمُفَارَاضَةُ [el-mufāreşat] [mufā'let] vezninde) Nöbetleşmek ma'nāsınadır; yukālu: فَارَاضَهُ فِيهِ إِذَا تَوَابَهُ

التَّفَارُشُ [et-tefāruş] [tefā'ul] vezninde) Su hissesinde nöbetleşmek ma'nāsınadır; yukālu: تَفَارَشُوا بِتُرْهُمُ إِذَا تَوَابَوْهَا

[ف ر ف ص]

الْفُرَافِشُ [el-furāfiş] [ulābit] vezninde) ve

الْفُرَافِشَةُ [el-furāfişat] (hā'yla) Gövdesi yumru, galīz ve şedīd olan arslana denir. Ve mutlakan kalın gövdeli yırtıcı cānvere denir. Ve şedīdü'l-batş adama denir.

فَرَايِشُ [Ferāfiş] (fā'nın fethiyle) Bir recül ismidir.

[ف ص ص]

الْفَاشُ [el-faşş] (fā'nın harekāt-ı selāsı ve

şād'ın teşdidiyle) Yüzük kaşına denir, Fārisīde nigīn denir. Cevherī'nin fā'nın kesriyle lahdır demesi vehmdir. Cem'i fūşuş [fuşuş]tur.

Şārih der ki Cevherī'nin kelāmında lahn 'ibāreti olmayıp nihāyet lūgat-ı 'āmmedit dediğinden başka, Leys ve İbnu's-Sikkīt ve Ebū Naşr el-Fārābī, Cevherī ile müttefiklerdir. Ve

فَاشٌ [faşş] Gövdede her iki kemiğin kavuştuğu yere itlāk olunur ki en yeri ve oynak yeri ta'bir olunur; ve minhu yukālu li'l-feresi: إِنَّ فُضُوصَهُ لَطَمَاءٌ أَيُّ لَيْسَتْ بِرَهْلَةٍ فَضُّ الْأَمْرِ كَثِيرَةٌ اللَّحْمِ وَهِيَ مُلْتَمَتٌ كِلَا عَظْمَيْنِ Ve gözüün siyāhına itlāk olunur; yukālu: رَمَاهُ بِفَضِّ عَيْنِهِ Ve sarımsak dişine itlāk olunur; yukālu: سِنُّ الثُّومِ

الْفَاشِيشُ [el-faşiş] [ezīz] vezninde) Yara rutübetlenip akmak ma'nāsınadır; yukālu: فَضُّ الْجُرُجِ فَصِيضًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا نَدِيَ وَسَالَ Ve bir nesneyi bir nesneden çekip ayırmak ma'nāsınadır; yukālu: فَضُّ كَذَا مِنْ كَذَا إِذَا فَضَّلَهُ وَانْتَزَعَهُ فَضُّ الْجُنْدُ إِذَا صَوَّتَ Ve çocuk āhestece ağlamak ma'nāsınadır; yukālu: فَضُّ الصَّبِيِّ إِذَا بَكَى بُكَاءً ضَعِيفًا Ve

فَاشِيشٌ [faşiş] Şol çekirdeğe denir ki yağlanmış gibi lekesiz pākīze ola. Ve

فَاشِيشٌ [Faşiş] Bir pınar ismidir. Ve bir nesneden bir mikdārca eser hāsıl olmak ma'nāsına müsta'emeldir, ma'nā-yı evvel-den me'hūzdur; ve minhu yukālu: يَدِي شَيْءٌ مِنْهُ أَيُّ مَا بَرَدَ يَغْنِي مَا حَصَلَ

الْفَضْفَضَةُ [el-faşfeşat] [zelzelet] vezninde) Tiz tiz söylemek ma'nāsınadır;

yukālu: فَضَمَّصَ الْكَلَامَ إِذَا عَجَلَ فِيهِ Ve bir haberi künh ve hakikatiyle vukū'u üzere edā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: فَضَمَّصَ الْحَبَرَ إِذَا آتَى بِهِ حَقًّا

الْفَضِيصَةُ [el-fişfişat] (fā'ların kesriyle) Yonca ta'bir olunan nebāta denir, Fāriside ispist denir; فَصَافِصُ [feşāfiş] cem'idir.

الْفَضَائِصُ [el-fuşāfiş] [عَلَابِطُ] [ʿulābiṭ] vezninde) Celādetli yavuz adama denir; yukālu: رَجُلٌ فَضَائِصٌ أَيْ جَلْدٌ شَدِيدٌ

الْفَضَائِصَةُ [el-fuşāfişat] (hā'yla) Arslana denir.

الْإِفْصَاصُ [el-ifşāş] (hemzenin kesriyle) Bir nesneden bir nesneyi fasl ve ihrāc eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: اِفْصَصْتُ إِلَيْهِ شَيْئًا مِنْ حَقِّهِ إِذَا أَخْرَجْتَهُ

الْتَفْصِيسُ [et-tefşīş] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) Gözü açıp bir nesneye dike dike bakmak ma'nāsınadır; yukālu: فَصَّصَهُ بِعَيْنَيْهِ إِذَا حَمَلَتْ بِهَا

الْإِنْفِصَاصُ [el-infişāş] [إِنْفِصَالٌ] [infişāl] ma'nāsınadır; yukālu: اِنْفَصَّ مِنْهُ إِذَا اِنْفَصَلَ

الْإِفْتِصَاصُ [el-iftişāş] [إِفْتِعَالٌ] [ifti'āl] vezninde) Bir nesneden bir şeyi ayırmak ma'nāsınadır; yukālu: اِفْتَصَّ الشَّيْءَ مِنْهُ إِذَا فَصَلَهُ

الْإِسْتِفْصَاصُ [el-istişāş] İstihrāc ma'nāsınadır; yukālu: مَا اسْتَفَصَّ مِنْهُ شَيْئًا أَيْ مَا اسْتَخْرَجَ

الْتَفْصِصُ [et-tefaşfuş] [تَدَخُّرُجٌ] [tedaḥruc] vezninde) Nās bir nesneden nefret edip dağılıvermek ma'nāsınadır; yukālu: تَفْصَفُّوْا عَنْهُ إِذَا تَنَادَوْا

الْفَاشَّاصُ [el-faşşāş] [شَدَادٌ] [şeddād] vezninde) Yüyük kaşı yapan ve satan kimseye denir. O cümleden Muḥammed b. Aḥmed el-Faşşāş muhaddisindedir.

[ف ق ص]

الْفَقْصُ [el-faḫş] [نَقْصٌ] [naḫş] vezninde) Yumurtayı yarıp kırmak ma'nāsınadır; yukālu: فَقَصَ الْبَيْضَةَ فَقْصًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا كَسَرَهَا وَفَقَّصَهَا

الْفَقِيسَةُ [el-feḫīşat] [سَفِينَةٌ] [sefīnet] vezninde) ve

الْمَفْقُوصَةُ [el-mefḫūşat] Yarılıp kırılmış yumurtaya denir.

الْفَقِيسُ [el-feḫīş] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) Ekinciler edevātından halka gibi bir demir tavraktır ki ba'zı edevātı bir araya getirip geçirirler.

الْفَقْقُوشُ [el-faḫḫūş] [تَنْوُرٌ] [tennūr] vezninde) Lügat-ı Mışriyyede hām kavuna denir.

الْمِفْقَاصُ [el-mifḫāş] Gürz ta'bir olunan çomağın ucunda nar şeklinde topa denir ki onunla her neye vursalar yumurta gibi tārümār eder. Bu çomağın yuvalak tepesi olacaktır; yukālu: فَصَّحَهُ بِالْمِفْقَاصِ وَهُوَ شِبْهُهُ رُمَانِيَّةٌ تَكُونُ فِي طَرَفِ جُزْءٍ تَنْقِصُ كُلَّ شَيْءٍ أَذْرَكَتَهُ

[ف ل ص]

الْتَفْلِيسُ [et-teflīş] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) Kurtarmak ma'nāsınadır; yukālu: فَلَّصَهُ إِذَا خَلَّصَهُ

الْإِفْلَاصُ [el-iflāş] (hemzenin kesriyle) ve

الْإِنْفِلَاصُ [el-infilāş] [إِنْفِعَالٌ] [infi'āl] vezninde) ve

الْتَفْلُصُ [et-tefelluş] [تَفْعُلٌ] [tefa'ul] vezninde) Sıyrılıp kurtulmak ma'nāsınadır; yukālu: فَلَّصَهُ فَأَفْلَصَ وَانْفَلَصَ وَتَفْلَصَ أَيْ خَلَّصَهُ فَتَخَلَّصَ

الْإِفْتِلَاصُ [el-iftilāş] [إِفْتِعَالٌ] [ifti'āl] vezninde) Bir kimsenin elinden bir takrīble bir nesneyi alıvermek ma'nāsınadır; tekūlu: اِفْتَلَصْتُهُ مِنْ يَدِهِ إِذَا أَخَذْتَهُ

[ف و ص]

الْمُفَاوِضَةُ [el-mufāveṣat] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Bir sözü keşf ve beyān eylemek ma'nāsınadır; yukālu: فَاوَضَ الْخَدِيثَ إِذَا بَيَّنَّهُ

التَّفَاوُضُ [et-tefāvuṣ] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) تَبَيَّنَ [tebāyūn] ma'nāsınadır ki بَيْنٌ [beyn] lafzından me'hūzdur, بَيَّانٌ [beyān] dan değildir. Pes birbirinden ayrılmak ma'nāsınadır; yukālu: تَفَاوَضَا إِذَا تَبَيَّنَا

[ف ي ص]

الْفَيْضُ [el-feyṣ] (fā'nın fethi ve yā'nın sükunuyla) Seyāhat eylemek ma'nāsınadır; yukālu: فَاصَّ فِي الْأَرْضِ يَفِيضُ فَيْضًا إِذَا ذَهَبَ Ve zā'il olmak ma'nāsınadır; tekülü: مَا فِضْتُ مَا يَفِيضُ بِهِ لِسَانُهُ Ve sözü açıp beyān ve ifsāh eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَيُّ مَا بَرِحْتُ أَيُّ مَا يَفِيضُهُ

الْمَفِيضُ [el-mefiṣ] (mīm'in fethiyle) Sapaçak yere denir; yukālu: مَا عُنْهُ مَفِيضٌ أَيُّ مَجِيدٌ

الْإِفَاشَةُ [el-ifāṣat] (hemzenin kesriyle) Sözü izhār ve beyān eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَفَاضَ الْكَلَامَ إِذَا بَيَّنَّهُ ederken sidiği çöğdürmek ma'nāsınadır; yukālu: أَفَاضَ بِبَوْلِهِ إِذَا رَمَى بِهِ أَفَاصَتْ يَدُهُ إِذَا تَفَرَّجَتْ أَصَابِعُهَا عَنْ قَبْضِ الشَّيْءِ

FASLU'L-ḲĀF

(فَضْلُ الْقَافِ)

[ق ب ص]

الْقَبْضُ [el-ḳabṣ] (ḳāf'ın fethi ve bā'nın sükunuyla) Bir nesneyi parmakların uçlarıyla yapışip almak ma'nāsınadır; yukālu: قَبَضَ الشَّيْءَ قَبْضًا مِنَ الْيَابِ الثَّانِي إِذَا تَنَاوَلَهُ بِأَطْرَافِ أَصَابِعِهِ Ve bir adam yā bir hayvān su içerken henüz kanmaksızın içmekten alıko-mak ma'nāsınadır; yukālu: قَبَضَ فُلَانًا إِذَا قَطَعَ عَلَيْهِ شُرْبَهُ قَبْلَ أَنْ يَزْوَى قَبْضَ دِشْيَةٍ أَشْمَكَ قَبْضًا Ve erkeğün dişiyeye aşmak ma'nāsınadır; yukālu: قَبَضَ الدُّنَا وَفِيهَا قَبْضٌ وَفِيهَا قَبْضٌ وَفِيهَا قَبْضٌ Ve dona uçkur geçirip çekmek ma'nāsınadır; yukālu: قَبَضَ التَّكَّةَ إِذَا أَدْخَلَهَا فِي السَّرَاوِيلِ فَجَدَّبَهَا Ve at kısmı cünbüş ve neşāta gelip şatāret eylemek ma'nāsınadır; yukālu: قَبَضَ الْفَرَسَ إِذَا حَفَّ وَنَشِطَ

التَّقْبِيسُ [et-teḳbīṣ] (tefīl) [tefīl] vezninde) Bu dahi bir nesneyi parmakları uçlarıyla almak ma'nāsınadır; yukālu: قَبِضَ الشَّيْءَ بِمَعْنَى قَبْضِهِ

الْقَبْضَةُ [el-ḳabṣat - el-ḳubṣat] (ḳāf'ın fethi ve zammıyla) Parmak uçlarıyla alınan bir niçe şeye denir; tekülü: أَخَذْتَهُ قَبْضَةً مِنْهُ وَهِيَ وَهِيَ الْمَتَنَاوَلُ بِأَطْرَافِ الْأَصَابِعِ

قَبْضَةٌ [ḳabṣat] (ḳāf'ın fethiyle) Çekirgeye denir. Ve iki avucun götürdüğü buğday ve hurmā makülesi ta'āma denir; ḳāf'ın zammıyla da lügattir; yukālu: أَخَذَهُ مِنْهُ قَبْضَةً أَيُّ مَا حَمَلْتُ كَفَاهُ

الْقَبِيضَةُ [el-ḳabīṣat] (sefīnet) [sefīnet] vezninde) Toprak ve çakıl taş ve moloz kümesine denir. Ve Mavşil şarkisinde bir karye adıdır. Ve Surre-men-re'ā kasabası kur-bünde bir karyedir. Ve Ḳabīşa b. el-Esved ve Ḳabīşa b. el-Berā ve Ḳabīşa b. Cābir

ve Kābişa b. Zū'eyb ve Kābişa b. Şubrume yāhūd İbn Burme ve Kābişa b. ed-Demūn ve Kābişa b. el-Muḥāriḳ ve Kābişa b. Kāş ashāblardır.

الْقَبُوضُ [el-ḳabūş] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Bünyesi kunt ve kavī ve a^czāsı dirnekli ata denir; yukālu: فَرَسٌ قَبُوضٌ أَيْ الْوَيْثِيُّ الْخَلِيُّ Ve şol ata denir ki tırnaklarının ön uçlarıyla nakıllar ola; yukālu: فَرَسٌ قَبُوضٌ إِذَا رَكَضَ لَمْ يُصِبِ الْأَرْضَ إِلَّا أَطْرَافَ سَنَابِكِهِ

الْقَبِضُ [el-ḳibiş] (كَافٌ'ın kesriyle) Nāstan 'aded-i kesire denir; yukālu: جَاءَ قَبِضٌ بَنِي فُلَانٍ Ve asl ve menşe' ma'nāsınadır. Ve pek firāvān kumluk mecma'ına denir; bunda kāf'ın fethiyle de cā'izdir.

الْمِقْبِضُ [el-miḳbiş] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Şol ipe denir ki tesviye ve tanzīm için koşu atlarının önlerine çekilir; yukālu: سَوَى الْخَيْلَ بِالْمِقْبِضِ وَهُوَ الْخَيْلُ الَّذِي يُمَدُّ بَيْنَ يَدَيْ أَحَدَهُ Ve minhu kavluhum: عَلَى الْمِقْبِضِ أَيْ عَلَى قَالِبِ الْإِسْتِوَاءِ

الْقَبْضُ [el-ḳabaş] (fethateynle) Bir gūne veca'a denir ki aç karnına çok hurmā yemekten ciğere 'arız olur; yukālu: أَصَابَهُ Ve الْقَبْضُ وَهُوَ وَجَعُ الْكَبِدِ مِنْ أَكْلِ التَّمْرِ عَلَى الرَّيْقِ

قَبْضٌ [ḳabaş] İnsanın başı iri ve kaba olmak ma'nāsınadır; yukālu: قَبِضَ الرَّجُلُ قَبْضًا مِنْ قَبِضِ الرَّجُلِ قَبْضًا إِذَا صَحَّمَ هَامَتُهُ Ve cümbüş ve neşāta gelmek ma'nāsınadır; yukālu: قَبِضَ الرَّجُلُ Ve nākanın rahiminin ağzı kavuşup yumulmak ma'nāsınadır; yukālu: قَبِضَتْ رَحِمُ النَّاقَةِ قَبْضًا مِنْ الْأَبَابِ الْمَرْبُورِ إِذَا انْضَمَّتْ ekinlere çekirge uşmak ma'nāsınadır; yukālu: قَبِضَ الْجَرَادُ عَلَى الشَّجَرِ إِذَا تَقَبَّضَ

الْأَقْبِضُ [el-aḳbiş] (أَحْمَرٌ [aḥmer] vezninde) Başının tepesi iri ve kaba ve müdevver olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَقْبِضُ الرَّأْسِ

أَيْ صَحَّمَ مُدَوَّرٌ Ve şol ata denir ki ayaklarının ilerisiyle gerisinde ökçe yerlerine toprak saçarak yürütür ola; yukālu: فَرَسٌ أَقْبِضٌ أَيْ الَّذِي يَمْشِي فَيَخِشِي التَّرَابَ بِصُدْرِهِ قَدَمِهِ عَلَى مَوْضِعِ الْعَقَبِ **الْقَبْضَاءُ** [el-ḳabşā'] (حَمْرَاءُ [ḥamrā'] vezninde) İri ve yuvarlak baş tepesine denir; yukālu: هَامَةٌ بَيْضَاءٌ أَيْ صَحَّمَةٌ مُدَوَّرَةٌ

الْقَبِضُ [el-ḳabiş] (كَتِيفٌ [ketif] vezninde) Cümbüşlü neşātlı adama denir. Ve sünüp uzanmayan ipe denir ki kıvrık olmakla çe-kilip uzanmaz.

الْمُتَقَبِّضُ [el-muteḳabbis] (مُتَعَبِّسٌ [mute'abbis] vezninde) Bu dahi mümtedd olmayan ipe denir; yukālu: خَيْلٌ قَبِضٌ وَمُتَقَبِّضٌ أَيْ غَيْرُ مُمْتَدِّ

الْقَبِيبِيُّ [el-ḳibişā] (زِمِكَّى [zimikkā] vezninde) Pek seğirtmeye denir, 'adv-i şedīd ma'nāsına.

الْإِنْقِبَاضُ [el-inḳibāş] (إِنْقِبَاضٌ [inḳibād] vezninde) ve mürādifidir ki buruşup çekilmek ma'nāsınadır; yukālu: إِنْقَبَضَ غَرْمُؤُلُ الْفَرَسِ إِذَا انْقَبَضَ

[ق ح ص]

الْفَحْضُ [el-ḳaḥş] (كَافٌ'ın fethi ve hā-yı mühmelenin sükūnuyla) Sür'at ve şitābla mürür eylemek ma'nāsınadır; yukālu: فَحَضَ الرَّجُلُ فَحْضًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا مَرَّ مَرًّا سَرِيعًا Ve süpürmek ma'nāsınadır; yukālu: فَحَضَ الْبَيْتَ إِذَا كَسَسَهُ فَحَضَ بِرَجْلِهِ إِذَا رَكَضَ Ve seğirtmek ma'nāsınadır; tekūlu: سَبَقَنِي فَحْضًا أَيْ عَدُوًّا

الْإِفْحَاضُ [el-iḳḥaş] (hemzenin kesriyle) ve **التَّفْحِضُ** [et-taḳḥiş] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Ba'īd eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَفْحَصَهُ وَقَحَّضَهُ إِذَا أَبْعَدَهُ عَنِ الشَّيْءِ

[ق ر ص]

الْقَرَضُ [el-ḳarṣ] (فَرَضَ [farḍ] vezninde) İki parmakla bir kimsenin etini sıkıp acıtmak ma'nāsınadır ki çimdikleme ta'bīr olunur; yukālu: إِذَا لَحَمَهُ قَرَضًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا قَرَضَ لَحْمَهُ قَرَضًا مِمَّا مَأْنَسَانَا بِمَنْعِهِ فَالْمَهُ قَرَضُهُ الْبُرْغُوثُ إِذَا لَسَعَهُ Ve bir nesneyi avuçlayıp almak ma'nāsınadır; yukālu: قَرَضَ الشَّيْءَ إِذَا قَبَضَهُ Ve kesmek ma'nāsınadır; yukālu: قَرَضَهُ إِذَا قَطَعَهُ Ve ekmek yapmak için hamur açmak ma'nāsınadır; yukālu: قَرَضَ الْعَجِينِ إِذَا بَسَطَهُ

الْقَوَارِضُ [el-ḳavāriṣ] (قَارِضَةٌ [ḳāriṣat] in cem'idir, muhātabı āzürde-dil eden kelimāta itlāk olunur; yukālu: لَا يَزَالُ يَقْرُضُ النَّاسَ بِالْقَوَارِضِ أَيِ الْكَلِمَاتِ الْمُتَعَصِّمَةِ الْمُؤَلَمَةِ

الْقَارِضُ [el-ḳāriṣ] Sivrisineğe şebīh bir böceğe denir ki tatarcık olacaktır. Ve lisānı burup ısırın ekşi süte denir, 'alā-kavlin şol ekşi süte denir ki üzerine çok süt sağılmakla ekşiliği gitmiş ola; yukālu: لَبِنٌ قَارِضٌ إِذَا كَانَ يَخْدِي اللَّسَانَ أَوْ هُوَ حَامِضٌ خَلَبٌ عَلَيْهِ خَلِيبٌ كَثِيرٌ فَذَهَبَتْ حُمُوضَتُهُ

الْمِقْرَاضُ [el-miḳrāṣ] Makasa denir ki sındı dahi derler, kāğıd ve bez kesilir; yukālu: قَرَضَهُ بِالْمِقْرَاضِ وَهُوَ السِّكِّينُ الْمُعَقَّرُبُ الرَّأْسِ

قُرْضٌ [Ḳurṣ] (ḳāf'ın zammıyla) Arz-ı Ğassān'da bir höyük adıdır. Ve Ḳurṣ b. Uḥtu'l-Ḥāriṣ b. Ebī Şimr el-Ğassānī ismidir. Ve

قُرْضٌ [ḳurṣ] Bir dāne ekmek külçesine denir. Ve قُرْضُ الشَّمْسِ [ḳurṣu'ş-şems] küre-i āfitābdan 'ibārettir ki murād güneşin cirmidir; yukālu: طَلَعَ قُرْضُ الشَّمْسِ أَيِ عَيْنِهَا

الْقُرْضَةُ [el-ḳurṣat] (غُرْفَةٌ [ḡurfet] vezninde) Bu dahi ekmek külçesine denir. قُرْضٌ [ḳurṣ]un cem'ī قُرْضَةٌ [ḳiraṣat] gelir ḳāf'ın

kesri ve rā'nın fethiyle, غُضْنٌ [ḡuṣn] ve غِصْنَةٌ [ḡiṣanet] gibi ve أَقْرَاضٌ [aḳrāṣ] gelir. Ve قُرْضَةٌ [ḳurṣat]ın cem'ī قُرْضٌ [ḳuraṣ] gelir, غُرْفَةٌ [ḡurfet] ve غُرْفٌ [ḡuref] gibi.

الْقَرِيبُ [el-ḳāriṣ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bir türlü katık adıdır ki murād puhtı dedikleri ta'āmdir, balıktan ve paçadan olur.

الْقُرْأَضُ [el-ḳurrāṣ] (رُؤْمَانٌ [rummān] vezninde) Papatya dedikleri nebāta denir, bābūnec ma'nāsına. Ve bir nev' rebī' nebāt adıdır. Ve Yemen za'ferānına denir. Ve أَحْمَرٌ [aḥmer] lafzını te'kīd olur, ḡüyā ki fart-ı humretinden basarı قُرْضٌ [ḳurṣ] eder; yukālu: أَحْمَرُ قُرْأَضٍ أَيِ قَانِيٌّ

الْقَرَضُ [el-ḳaraṣ] (fethateynle) Bir kimse dā'imā nās ile münāferet ve fasl ve gıybet eder olmak ma'nāsınadır; yukālu: قَرِضَ الرَّجُلُ قَرَضًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا دَامَ عَلَى الْمُنَافَرَةِ وَالْغِيْبَةِ **الْقِرَاضُ** [el-Ḳirāṣ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Benī 'Amr b. Kilāb cemā'ati yurdunda bir su adıdır.

الْقُرْضُنَّةُ [el-ḳurṣunnet] (kāf'ın ve şād'ın zammı ve nūn'un teşdīdiyle) قُرْضٌ [ḳarṣ] lafzından sıfat-ı mü'ennestir, نُظْرُنَّةٌ [nuḫrunnet] سَمْعٌ [sem']den ve نَظْرٌ [naḫar]dan sıfat olduğu gibi. Pes قُرْضُنَّةٌ [ḳurṣunnet] birisi kendisini çimdiklese ondan zann ve ḡümāna düşen 'avrete denir ve bunlar sīga-i mahsūsadır. Gerçi şāriḥ bu ḡüne tefsīr eyledi, lākin çimdikçi 'avret olmak aḡlebdir.

التَّقْرِيبُ [et-taḳriṣ] Ekmek yapmak için yumak hamuru kesmek ma'nāsınadır; yukālu: قَرَضَ الْعَجِينِ إِذَا قَطَعَهُ

الْمُقْرَاضُ [el-muḳarraṣ] (مُعْظَمٌ [mu'aḫḫam] vezninde) قُرْضٌ [ḳurṣ] gibi deḡirmi olan ārāyiṣ-ı nisvāna denir; yukālu: حَلِيٌّ مُقْرَاضٌ أَيِ مُسْتَدِيرٌ كَالْقُرْضِ

[ق ر ف ص]

الْقَرْفُضَى [el-ḳurfuṣā] (ḳāf'ın ve fā'nın harekāt-ı selāsı ve elifin kasrıyla) ve

الْقَرْفُضَاءُ [el-ḳurfuṣā'] (ḳāf'ın ve fā'nın zammı ve elifin meddiyle) ve

الْقَرْفُضَاءُ [el-ḳurufṣā'] (ḳāf'ın ve bi'l-itbā' rā'nın zammıyla) Çileye giren süfilerin oturması gibi kıynaklarını yere koyup ve uyluklarını karnına kısıp ve dizlerini dikip ve ellerini kemer gibi inciklerinden koçarak oturmağa denir, 'alā-kāvlin dizleri üzere gereği gibi münkebb olarak karnını uyluklarına yapıştırıp ve ellerini koltuklarına kısıdığı hâlde oturmaktır ki a'rab oturmuşdur; yukālu: **قَعَدَ الْقَرْفُضَى وَالْقَرْفُضَاءُ وَالْقَرْفُضَاءُ وَهُوَ أَنْ يَجْلِسَ عَلَى أَلْبَتِيهِ وَيُلْصِقَ فَمَخْذِيهِ بِبَطْنِهِ وَيَحْتَبِي بِيَدَيْهِ يَضْعُهُمَا عَلَى سَاقَيْهِ أَوْ يَجْلِسَ عَلَى رُكْبَتَيْهِ مُنْكَبًا وَيُلْصِقَ بَطْنَهُ بِفَمَخْذِيهِ وَيَتَأَبْطُ كَفَيْهِ**

الْقُرَافِصُ [el-ḳurāfiṣ] (ʿulābiṭ] vezninde) Vücūdu iri celd ve çālāk adama denir; yukālu: **رَجُلٌ قُرَافِصٌ أَيْ جَلْدٌ صَحْمٌ**

الْقُرْفَاصُ [el-ḳirfāṣ] [ḳirtās] vezninde) Şol buğura denir ki bir aşmakla gebeder ola, **فَحْلٌ مُجْرِئٌ** [faḥlun muczi'un] ma'nāsına.

الْقَرَاْفِشَاتُ [el-ḳarāfiṣat] [ḳarāmiṭat] vezninde) Uğrulara denir, **لُصُوصٌ** [luṣuṣ] ma'nāsına.

الْقَرْفُضَةُ [el-ḳarfeṣat] [dahrecet] vezninde) Bir kimsenin ellerini ayakları altından getirip dertop çekip bağlamak ma'nāsınadır; domuz topu bağlamak ta'bīr olunur; yukālu: **قَرْفُضَةٌ إِذَا شَدَّ يَدَيْهِ تَحْتَ رِجْلَيْهِ** Ve 'avretin iki tarafını bir araya sımsıki derneştirip dertop ederek cimā' eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **جَامِعَةٌ مَقْرُوفٌ وَهُوَ أَنْ يَجْمَعَ بَيْنَ طَرَفَيْهَا يُقْرِفُضُهَا**

الْقَرْفُضُ [et-teḳarfuṣ] [tedaḥruc] vezninde) Hatun siyābına bürünüp büzülerək oturmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَقْرِفُضَتِ الْعَجُوزُ إِذَا تَرَمَلَتْ فِي ثِيَابِهَا**

[ق ر ق ص]

الْقَرْفُضَةُ [el-ḳarfeṣat] [dahrecet] vezninde) Köpek eniğini çağırmaq ma'nāsınadır; yukālu: **قَرَفُضَ بِالْجَزْوِ إِذَا دَعَا**

الْقَرْفُفُوضُ [el-ḳurḳufuṣ] [zunbūr] vezninde) Köpek eniğine denir.

[ق ر م ص]

الْقَرْمِضُ [el-ḳirmiṣ] [zibriç] vezninde) ve

الْقَرْمَاضُ [el-ḳirmāṣ] [ḳirtās] vezninde) Bedevilere mahsūs şol çukura denir ki içerisi bol ve ağzı dar olur, tüşümüş adam ısınmak için içine girip oturlar. Ve külleme ekmek pişirecek çukur ocağa denir. Ve güvercin yumurtlayacak yuvaya denir ki o dahi bādiyede çukur yerlerde olur; cem'i **قَرَامِضٌ** [ḳarāmiṣ]tir. Ve

قَرْمَاضٌ [ḳirmāṣ] Yanakların kısalığına denir; yukālu: **فِي وَجْهِهِ قَرْمَاضٌ أَيْ قِصْرُ الْخَدَّيْنِ**

الْقَرْمِضَةُ [el-ḳarfeṣat] [dahrecet] vezninde) Üşümüş kimse zıkr olunan çukura girmek ma'nāsınadır; yukālu: **قَرْمَضَ الصَّرْدُ إِذَا دَخَلَ فِي الْقَرْمَاضِ**

الْقُرَامِضُ [el-ḳurāmiṣ] [ʿulābiṭ] vezninde) Dil buran ekşi süte denir; tekūlu: **أَتَانِي بِالْقَرَامِضِ أَيْ اللَّبَنِ الْقَارِصِ**

[ق ر ن ص]

الْقَرْنِضَةُ [el-ḳarneṣat] [dahrecet] vezninde) Horoz tüylerini kabartarak hasmından kaçmak ma'nāsınadır; yukālu: **قَرْنَضَ إِذَا فَرَّ وَقَنَّعَ** Alā-kavlin bunda savāb olan sīn'le olmaktır. Ve

قَرْنَصَةٌ [karneşat] Doğanı avlatmak için tületmek ma'nāsındır ve bu ma'nāda lāzım olur; yukālu: قَرْنَصُ الْبَازِي إِذَا افْتَنَاهُ لِلْإِضْطِيَادِ Ve ölümcül olmak ma'nāsına müstameldir, güyā ki ölüm onu tettebbu eder; yukālu: قَرْنَصُ الْمَوْتِ إِذَا دَنَا مِنْهُ Ve ölümcül eylemek ma'nāsındır; yukālu: قَرْنَصُ الْبَازِي نَفْسُهُ

الْقَرَانِيصُ [el-ḳarānīş] Çizmenin koncunda olan niğendelere denir, 'alā-kavlin çizmenin burnu tarafına denir; قُرْنُوصُ [ḳurnūş] müfredidir ḳāf'ın zammıyla.

[ق ص ص]

الْقَصُّ [el-ḳaşş] (ḳāf'ın fethi ve şād'ın teşdidiyle) ve

الْقَصَاصُ [el-ḳaşaş] (fethateynle) Bir kimsenin izini sürüp ardınca gitmek ma'nāsındır; yukālu: قَصَّ أَثَرَهُ قَصًّا وَقَصَّاصًا مِنْ «أَنَّهَا قَالَتْ لِلنِّسَاءِ لَا تَعْتَسِلْنَ مِنَ الْمُحِيضِ حَتَّى: تَرِينَ الْقَصَّةَ الْيَبِيضَاءَ» كَالْقَصَّةِ «فَارْتَدُّ عَلَى آثَارِهِمَا قَصَّاصًا» أَي رَجَعًا مِنَ الطَّرِيقِ Şārih der ki asl قَصَّاصٌ [ḳaşaş] ismdir, masdar mevzi'inde dahi isti'māl olunur. Ve

قَصٌّ [ḳaşş] ve

قَصَّاصٌ [ḳaşaş] Bir adama bir haber ve kelāmı beyān edip bildirmek ma'nāsındır; yukālu: قَصَّهُ الْحَبْرُ إِذَا أَعْلَمَهُ Ve kavluhu ta'ālā: «نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ أَحْسَنَ الْقَصَصِ» أَي نُبَيِّنُ لَكَ Burada قَصَّاصٌ [ḳaşaş] ismdir. Ve

قَصٌّ [ḳaşş] Bir nesneyi mikrāzla kesip kırkmak ma'nāsındır; yukālu: قَصَّ الشَّعْرَ Ve وَالظُّفْرَ قَصًّا إِذَا قَطَعَ مِنْهُمَا بِالْمَقْصِصِ

قَصٌّ [ḳaşş] ve

قَصَّاصٌ [ḳaşaş] Göğse denir, sadr ma'nāsına, 'alā-kavlin göğsün başına denir ki dōş ta'bīr olunur yāhūd göğsün ortasına yāhūd göğüs kemiğine denir; cem'i قِصَاصٌ [ḳiṣāş] tır ḳāf'ın kesriyle. Ve koyundan kırkılmış yüne denir. Ve

قَصٌّ [ḳaşş] Koyun yāhūd atın gebeliği belli olmak ma'nāsındır, 'alā-kavlin kösnük-

lüğü savuşup gebe olmak ma'nāsındır; yukālu: قَصَّتِ الشَّاةُ أَوْ الْفَرَسُ قَصًّا إِذَا اسْتَبَانَ حَمْلَهَا Ve ölümcül olmak ma'nāsına müstameldir, güyā ki ölüm onu tettebbu eder; yukālu: قَصَّه الْمَوْتُ إِذَا دَنَا مِنْهُ Ve ölümcül eylemek ma'nāsındır; yukālu: ضَرَبَهُ حَتَّى قَصَّه مِنَ الْمَوْتِ أَي أَذْنَاهُ مِنْهُ

الْقَاصُّ [el-ḳāşş] Kıssā ve dāsītān söyler olan adama denir; yukālu: وَاعْظُ قَاصًّا أَي يَأْتِي بِالْقِصَّةِ

الْقَصَّةُ [el-ḳaşşat] (ḳāf'ın fethiyle ve kesriyle) Kirece denir, جِصَّةٌ [ceşşat] ma'nāsına ki cem-i cinsileri قَصٌّ [ḳaşş] ve جِصٌّ [caşş]tır; ve minhu'l-hadīsu 'an 'Ā'işe radiyallāhu 'anhā: «أَنَّهَا قَالَتْ لِلنِّسَاءِ لَا تَعْتَسِلْنَ مِنَ الْمُحِيضِ حَتَّى: تَرِينَ الْقَصَّةَ الْيَبِيضَاءَ» أَي تَرِينَ الْخِرْقَةَ الْيَبِيضَاءَ كَالْقَصَّةِ Ya'ni “Sizler hayzdan pāk olduk zannıyla igtisāle mübāderet eylemeyesiz, tā ki tutduğunuz hayz bezini kireç gibi lekesiz görmedikçe.” Ve قَصَّةٌ [ḳaşşat]ın cem'i قِصَاصٌ [ḳiṣāş] gelir ḳāf'ın kesriyle.

ذُو الْقَصَّةِ [Zu'l-Ḳaşşat] (ḳāf'ın fethiyle) Zubāle ve Şuḳūḳ nām mahaller beyninde bir mevzi'dir. Ve Ece' nām cebelde Benū Ṭarīf yurdunda bir sudur.

الْمِقْصُ [el-miḳaşş] (mīm'in kesriyle) Sındıya denir; yukālu: قَطَعَهُ بِالْمِقْصِ أَي الْمِقْرَاصِ Tesniyesinde مِقْصَانٌ [miḳaşşān] denir.

Şārih der ki cem'i مِقْصَاصٌ [miḳaşş] gelir ve ba'zılar tesniye bünyesiyle مِقْصَانٌ [miḳaşşāni] denir, ifrādī cā'iz değildir ve ehl-i lügat bu bābda müttefikler dedi. Pes ona göre مِقْصٌ [miḳaşş] bir kanadı olur ve Sībeveyhi *Kitāb*'ının “bābu mā yu'temelu bihi” dediği mahalde müfred olarak مِقْصٌ [miḳaşş] ıtlāk olduğunu sebt eylemekle mü'ellif dahi ona iktidā eyledi. Pes mü'ellifin وَهُمَا مِقْصَانٌ kavli tesniyeye işāret

olur. İntehā.

الْفَصَاصُ [el-kušās] (kāf'ın harekāt-ı selāsiyla) Başta kıl bitmeye başladığı yere denir ki ondan aşağıda kıl bitmez, gerek ardından ve gerek önünden olsun; yukālu: **سَجَّهُ فَصَاصُ الشَّعْرِ بِالْحَرَكَاتِ الثَّلَاثِ وَهُوَ حَيْثُ يَنْتَهِي سَجَّهُ مِنْ مُقَدِّمِهِ أَوْ مُؤَخَّرِهِ** Ve mak'adda iki kıynağın kavuştuğu yere denir ki uyluk dip-leri olur.

الْفَصَاصُ [el-kaşās] (sehāb) [sehāb] vezninde) Bir şecer adıdır ki bal arısı otlayıp ondan bal yapar, **عَسَلُ فَصَاصٍ** [aselun kaşās] dedikleri budur. Müfredatta bunu arı otu dedikleri nebātla beyān eylediler ki beyāz ve sarı ve kırmızı olur, mahsūs arı kovanları vaz' ettikleri semtlerde zer' ederler.

فَصَاصٌ [Kuşās] (ğurāb) [ğurāb] vezninde) Bir dağın ismidir. Ve

فَصَاصٌ [kušās] Başın ortasından ibtidā mikrāzla kırılmağa başlanacak yere denir, 'alā-kavlin kafānın nihāyet bulduğu yere denir yāhūd kıl bittiği yerlerin dā'iren-mā-dār çevresinin nihāyetine denir. Ve

الْفَصَاصَةُ [el-kušāşat] (şumāmet) [şumāmet] vezninde) Bir mevzi'dir.

الْإِفْصَاصُ [el-ikušās] (hemzenin kesriyle) Bu dahi koyunun yāhūd kısırağın gebeliği belli olmak, 'alā-kavlin kösnüklüğü gidip gebe olmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَقَصَّتِ الشَّاةُ أَوْ الْفَرَسُ إِذَا اسْتَبَانَ حَمْلُهَا أَوْ ذَهَبَ وَدَائِهَا وَحَمَلَتْ وَهِيَ مُقَصَّصٌ مِنْ مَقَاصٍ** pek zebūnluğundan yerinden kımıldamaz olmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَقَصَّ الْبُعْبُعُ هُزَالًا إِذَا صَارَ لَا يَسْتَطِيعُ أَنْ يَنْبَعِثَ** Ve kātili yāhūd cārihi kısās eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **أَقَصَّ الْأَمِيرُ فَلَانًا مِنْ فَلَانٍ إِذَا اقْتَصَّ لَهُ مِنْهُ فَجَرَحَهُ مِثْلَ جَرْحِهِ أَوْ قَتَلَهُ قَوْدًا**

leri nebāt bitirmek ma'nāsınadır; yukālu:

أَقَصَّتِ الْأَرْضُ إِذَا انْتَبَتِ الْقَصِصُ

Mü'ellif **قَصِصٌ** [kaşīş] ne güne nebāt olduğunu beyān eylememiştir. Şārih der ki **قَصِصٌ** [kaşīş] bir güne nebattır ki mantar yanlarında biter, onunla mantara delālet olunur, lākin Tuħfe mütercimi tüderi ile ki kuş ekmeği dedikleri nebattır beyān eylemiştir. Ve

إِفْصَاصٌ [ikušās] Bir kimse kendi nefsinin teslim ve takrīr olunmağa teslim ve takrīr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **أَقَصَّ الرَّجُلُ مِنْ نَفْسِهِ إِذَا مَكَنَ مِنَ الْإِفْصَاصِ مِنْهُ** Ve bir kimse ölümcül olmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَقَصَّهُ الْمَوْتُ إِذَا دَنَا مِنْهُ صَرْبَةً حَتَّى أَقَصَّهُ مِنْ الْمَوْتِ أَيُّ أَدْنَاهُ مِنْهُ**

الْمُقَصِّصُ [el-mukušīş] (mīm'in zammı ve kāf'ın kesriyle) Hamli zāhir olan koyuna ve kısırağa denir; **مَقَاصٌ** [mekāşş] cem'idir; yukālu: **شَاةٌ أَوْ فَرَسٌ مُقَصِّصٌ إِذَا اسْتَبَانَ حَمْلُهَا**

الْقَصْقَصُ [el-kaşkaş] (ar'ar) [ar'ar] vezninde) ve

الْقَصِصُ [el-kaşīş] (emīr) [emīr] vezninde) Göğüste kıl biten yere denir. Ve

قَصِصٌ [Kaşīş] Ece' nām cebelde bir su adıdır. Ve

فَقَصْقَصٌ [kaşkaş] ve

قَصِصٌ [kaşīş] Sese denir, savt ma'nāsına.

الْقَصِصَةُ [el-kaşīşat] (sefīnet) [sefīnet] vezninde) Şol deveye denir ki binek develelerinin izlerine düşüp gider ola. Ve nakl ve hikāye olunacak kıssa ve dāsitāna denir; yukālu: **فُلَانٌ يَقْصُصُ قَصِصَةً أَيُّ قِصَّةً** Ve küçük tenbelīt devesine denir. Ve bir yerde birikmiş tā'pifeye denir; tekülü: **رَأَيْتُ قَصِصَةً مِنَ النَّاسِ وَهِيَ طَائِفَةٌ مُجْتَمِعَةٌ فِي مَكَانٍ**

الْقُصْقُصُ [el-kuşkuş] (هُدُودٌ [hudhud] vezninde) ve

الْقُصْقُصَاتُ [el-kuşkuşat] (hā'yla) ve

الْقُصَاكِيشُ [el-kuşākīş] (عُلَابِيَةٌ [ulābiṭ] vezninde) ve

الْقُصَاكِيشُ [el-kaşkāş] (سَرْسَارٌ [sersār] vezninde) Yoğun gövdeli, əlā-kavlin bodur adama denir; yukālu: رَجُلٌ قُصْقُصٌ وَقُصْقُصَةٌ. Ve

قُصَاكِيشُ [kuşākīş] ve

قُصْقُصَةٌ [kuşkuşat] ve

قُصَاكِيشُ [kaşkāş] Arslana sıfat olur ki iri ve fil-hey'et demek olur. Ve **قُصَاكِيشُ** [kuşākīş] lafzının cem'-i mükesseri **قُصَاكِيشُ** [kaşākīş] tir kâf'ın fethiyle ve cem'-i sālîmi **قُصَاكِيشَاتُ** [kuşākīşat]tır. Ve

قُصَاكِيشُ [kuşākīş] Pek yaramaz müzī ve merdüm-āzār olan yılanı denir; yukālu: حَيَّةٌ قُصَاكِيشُ أَيْ حَيَّةٌ قُصَاكِيشُ Ve kavī ve tüvānā erkek deveye vasf olur; yukālu: جَمَلٌ قُصَاكِيشُ أَيْ قُصَاكِيشُ

قُصَاكِيشَاتُ [Kuşākīşat] (hā'yla) Bir mevzī adıdır.

الْقِصَّةُ [el-kişşat] (kâf'ın kesriyle) Emr ve hāl ve şān ma'nāsınadır ki iz gibi tetebbu' olunmak şānındandır; yukālu: لَهُ قِصَّةٌ Ve kalemeye alınan efsāne ve dāsītāna denir, şeh-nāme gibi; **قِصَصٌ** [kişāş] cem'idir, **عِنَبٌ** [ineb] vezninde; tekülü: قِصٌّ لَنَا لَيْلَتَنَا الْقِصَصُ أَيْ الْحِكَايَاتِ الَّتِي نَكْتُبُ

الْقُصَّةُ [el-kuşşat] (kâf'ın zammıyla) Ceb-hede olan kāküle denir. Cem'i **قُصَصٌ** [kuşāş]tır, **صُرْدٌ** [şurad] vezninde ve **قِصَاصٌ** [kişāş]tır, **رِجَالٌ** [ricāl] vezninde. Ve

قُصَّةٌ [Kuşşat] Esmādandır: Şucā b. Muferic b. Kuşşa muhaddisindendir.

الْقِصَاصُ [el-kişāş] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) ve

الْقِصَاصَاءُ [el-kişāşā'] (kâf'ın kesriyle) ve

الْقِصَاصَاءُ [el-kuşāşā'] (kâf'ın zammıyla) Cināyette ödeşmeğe denir, قَوْدٌ [kaved] ma'nāsınadır, gerek katl ve gerek cirāhatte olsun. Şārihin beyānına göre **الْقِصَاصُ** [iḳ tişāşu ešer] ma'nāsından me'ḥūzdur, deyn mukābilesinde olan diyette isti'māl olunup ba'dehu katl-i kātīl ve cerh-i cārih ve kat'-ı kātīr'da galīb oldu. Ve bunun fi'l ve masdarında idgām vācibdir; yukālu: قَاصَةٌ وَجَبَ عَلَيْهِ الْقِصَاصُ وَالْقِصَاصَاءُ وَالْقِصَاصَاءُ أَيْ الْقَوْدُ

الْتَقْصِيشُ [et-taḳşīş] (تَفْعِيلٌ [tefīl] vezninde) Bināya kireç sürmek ma'nāsınadır; yukālu: قَصَّصَ الدَّارَ إِذَا جَصَّصَهَا

الْإِقْتِصَاصُ [el-iḳtişāş] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Bir kimsenin izine düşmek ve izini sürmek ma'nāsınadır; yukālu: إِقْتَصَّ أَثَرَهُ إِذَا قَصَّصَهُ Ve bir adamdan bir kimseyi kısās eylemeği taleb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِقْتَصَّ مِنْهُ إِذَا أَخَذَ مِنْهُ الْقِصَاصَ Bunda ifti'āl, istif'āl ma'nāsınadır. Ve bir kimseden kısās almak ma'nāsınadır ki kısāsını ödeşmekten ibārettir; yukālu: إِقْتَصَّ مِنْهُ إِذَا أَخَذَ مِنْهُ الْقِصَاصَ Ve bir haber ve kelāmı vukū'u üzere künh ve hakīkatıyla rāst ve dürüst nakl ve rivāyet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِقْتَصَّ الْحَدِيثَ إِذَا رَوَاهُ عَلَى وَجْهِهِ

الْتَقْصِيشُ [et-teḳaşuş] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Bu dahi bir kimsenin izini sürmek ve izine düşmek ma'nāsınadır; yukālu: تَقَصَّصَ الْكَلَامَ إِذَا حَفِظَهُ Ve bir sözü ezberlemek ma'nāsınadır; yukālu: تَقَصَّصَ الْكَلَامَ إِذَا حَفِظَهُ

الْإِسْتِفْصَاصُ [el-istişşāş] Bu dahi bir adamdan bir kimseyi kısās eylemesini taleb kılmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَفْصَصَهُ إِذَا سَأَلَهُ أَنْ

يَقْضُهُ مِنْهُ

التَّقَاصُ [et-tekāṣṣ] [تَفَاعُلٌ] [tefā'ul] vezninde) Bir kimse ile ödeşmek ma'nāsınadır, gerek hisab ve gerek sâ'ir husûs olsun; yukâlu: تَقَاَصَ الْقَوْمُ إِذَا قَاصَّ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمْ صَاحِبَهُ Bir kimse alacağını vereceğine havâle makâmında "filâna takas etti" ta'bîri bundan me'hûzdur.

الْقَضِصَةُ [el-kaṣṣat] [زَلْزَلَةٌ] [zelzelet] vezninde) Köpek eniğini çağırarak ma'nāsınadır; yukâlu: قَضِصَ بِالْحِزْوِ إِذَا دَعَاهُ

[ق ع ص]

الْقَعْصُ [el-ka'ṣ] (kâf'ın fethi ve 'ayn'ın sükûnuyla) 'Ale'l-fevr ölmek ma'nāsınadır; yukâlu: مَاتَ فُلَانٌ قَعْصًا أَيَّ مَاتَ فُلَانٌ قَعْصًا أَيَّ أَصَابَتْهُ مَوْتًا وَحِيًّا Ve çabuk öldürmek ma'nāsınadır; yukâlu: قَعْصَهُ قَعْصًا مِنَ الْبَابِ إِذَا قَتَلَهُ مَكَانَهُ

الْقُعَاصُ [el-ku'ās] [غُرَابٌ] [gürāb] vezninde) Koyun kısmına mahsûs bir marazdır ki isâbet eylediği sâ'at helâk olur; yukâlu: أَصَابَ الْعَنْمَ قُعَاصٌ أَيُّ دَاءٌ لَا يَلْبِثُهَا أَنْ تَمُوتَ Ve başka bir maraz adıdır ki sadra 'arız olur, boyun burulup gūyâ ki şikest olur.

الْمَقْعُوضَةُ [el-maḳ'ūṣat] قُعَاصُ [ku'ās] 'ille-tine uğramış koyuna denir; yukâlu: قُعِصَتْ الشَّاةُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ فَهِيَ مَقْعُوضَةٌ إِذَا أَصَابَهَا الْقُعَاصُ

الْمِقْعَاصُ [el-miḳ'ās] [مِحْرَابٌ] [mihrāb] vezninde) ve

الْمِقْعَاصُ [el-miḳ'ās] [مِنْبَرٌ] [minber] vezninde) ve

الْقَعَّاصُ [el-ka'ās] [شَدَادٌ] [şeddād] vezninde) Çabuk katl ve ihlâk eden arslana denir; yukâlu: أَسَدٌ مَقْعُوصٌ وَمَقْعَاصٌ وَقَعَّاصٌ إِذَا كَانَ يَتَّقِلُ سَرِيعًا

الْقَعُوضُ [el-ka'ūṣ] [صَبُورٌ] [şabūr] vezninde) Şol koyuna denir ki hâlibini vurup sağdır-maz ola; yukâlu: شَاةٌ قَعُوضٌ إِذَا كَانَتْ تَضْرِبُ خَالِبَهَا وَتَمْنَعُ الدَّرَّةَ

الْقَعْصُ [el-ka'āṣ] (fethateynle) Koyun sonradan قَعُوضٌ [ka'ūṣ] olmak ma'nāsınadır; yukâlu: قَعِصَتِ الشَّاةُ قَعْصًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ أَيُّ مَا كَانَتْ قَعُوضًا فَصَارَتْ

الْإِقْعَاصُ [el-iḳ'ās] (hemzenin kesriyle) Der-sâ'at öldürmek ma'nāsınadır; yukâlu: أَقْعَصَهُ إِذَا قَتَلَهُ مَكَانَهُ

الْإِنْقِعَاصُ [el-inḳi'ās] [إِنْفِعَالٌ] [infi'āl] vezninde) Fi'l-hâl ölmek ma'nāsınadır; yukâlu: إِنْقَعَصَ الرَّجُلُ إِذَا مَاتَ مَكَانَهُ Ve bir nesne eğilip iki kat olmak ma'nāsınadır; yukâlu: إِنْقَعَصَ الشَّيْءُ إِذَا انْتَشَى

[ق ع م ص]

الْقَعْمُوضُ [el-ku'mūṣ] (kâf'ın zammıyla) Mantara denir, كَمَاءٌ [kem'et] ma'nāsına. Ve fazla-i tabî'ata denir ki gā'ittir, ذُو الْبَطْنِ [zu'l-baṭn] ma'nāsına.

الْقَعْمِصَةُ [el-ka'meṣat] [دَحْرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) Fazla-i tabî'atı bir def'ada def' eylemek ma'nāsınadır; yukâlu: قَعْمَصَ الرَّجُلُ إِذَا وَصَعَ قَعْمُوصَهُ بِمَرَّةٍ

[ق ف ص]

الْقَفْصُ [el-ka'fṣ] (kâf'ın fethi ve fâ'nın sükûnuyla) Āhū makûlesi hayvânın ayaklarını bir araya getirip çekip bağlamak ma'nāsınadır; yukâlu: قَفَصَ الطَّيْرُ قَفْصًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا شَدَّ قَوَائِمَهُ وَجَمَعَهَا Birbirine karib eylemek ma'nāsınadır; yukâlu: قَفَصَ الشَّيْءُ إِذَا قَرَّبَ بَعْضَهُ مِنْ بَعْضٍ bey ta'bîr olunan ser-gerdelerini taşra çık-mamak için kovan içre iplikle bağlamak ma'nāsınadır; yukâlu: قَفَصَ الْيَعْسُوبُ إِذَا شَدَّهُ Ve bir derd ve veca'a

uğratmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا فَقَّصَهُ إِذَا أَوْجَعَهُ Ve yükseğe çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: فَقَّصَ الرَّجُلُ إِذَا صَعِدَ وَارْتَفَعَ

الْقَوَافِصُ [el-ḳavāfiş] Yüksek olan su akıntılarına denir, su'ūd ve irtifāf ma'nāsındandır; yukālu: تَلَّالٌ قَوَافِصٌ أَي رَفِيعَةٌ **قَفَّصَةٌ** [Ḳafşat] [temret] vezninde) İfrikiyye tarafında bir belde adıdır; muhaddisinden Mālik b. Āsā ve İbrāhīm b. Muḥammed el-Ḳafşī oradandır. Ve 'Arabistān'da bir mevzi' adıdır; ḳāf'ın zammıyla da cā'izdir.

الْقَفَافِصُ [el-ḳufāş] [ḡurāb] vezninde) Dağ geçisine denir, وَعَلٌ [ve'il] ma'nāsına. Ve davar kısmına mahsūs bir maraz adıdır ki ayaklarını deḡnek gibi kurutur.

الْقَفِيفِصُ [el-ḳafīş] [emīr] vezninde) Çiftçi ālātından saban okuna geçirdikleri tavka denir.

قَفُوصٌ [Ḳafūş] [şabūr] vezninde) Bir beldedir, ḳāf'ın zammıyla da zebānezdedir, onda be-gāyet hoş-bū لُبْنَى [lubnā] ya'nī 'asel-bend buhuru çıkar, لُبْنَى قَفُوصٌ [lubnā Ḳafūş] meşhūrdur.

الْقَفُوصُ [el-Ḳufuş] (ḳāf'ın zammıyla) Kirmān türābında bir dağın adıdır. Ve Bağdād ile 'Ukberā beyninde bir karyedir; muhaddisinden ve sulehādan Aḥmed b. Ḥasen b. Aḥmed ve niçe muhaddisler oradandır. Ve

قَفُوصٌ [ḳufuş] Kuş kafesi ve balık ağı ve parmaklık gibi birbirine sokuşturulmuş müştebik nesneye denir ve minhu'l-hadīsu: «فِي قَفُوصٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ أَوْ قَفُوصٍ مِنَ الثُّورِ» Bunda fethateynle de cā'izdir.

الْقَفُوصُ [el-ḳafāş] (fethateynle) Kuş mahbesine denir ki Türkīde kafes ta'bīr olunur;

yukālu: طَارَ الْعَنْدَلِيبُ مِنَ الْقَفْصِ وَهُوَ مَحْبَسُ الطَّيْرِ Ve ekincilerin harman yerine demet taşıdıkları teskere gibi kızaklarına denir. Ve

قَفَّصٌ [ḳafaş] Masdar olur, cünbüş ve neşāta gelmek ma'nāsınadır; yukālu: قَفَّصَ الرَّجُلُ قَفَّصًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا خَفَّ وَنَشِطَ Ve soğuktan büzülüp burtuşmak ma'nāsınadır; yukālu: قَفَّصَ الرَّجُلُ إِذَا تَقَبَّصَ مِنَ الْبُرْدِ Ve hurmā üzere su içmekle mi'de ekşiyip boğaz yanmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا قَفَّصَ الرَّجُلُ إِذَا أَصَابَتْ حَرَارَةٌ فِي حَلْقِهِ وَحُمُوصَةٌ فِي مَعْدَتِهِ مِنْ شُرْبِ الْمَاءِ عَلَى الثَّمْرِ

الْقَفِيفِصُ [el-ḳafīş] [ketif] vezninde) Şol ata denir ki neşātsiz olup münkabız olmakla 'uhdesinde olan seğırtmeyi kemāl üzere ihrāc ve icrā eylemeye; yukālu: فَرَسٌ قَفِيفٌ أَي مُنْقَبِضٌ لَا يُخْرِجُ مَا عِنْدَهُ كَلَّةٌ Ve şol çekirgeye denir ki soğuşun şiddetinden kanatları sertlenmekle tahrik edemez ola; yukālu: جَرَادٌ قَفِيفٌ إِذَا كَانَ يَجْسُو جَنَاحَاهُ مِنَ الْبُرْدِ

الْإِقْفَافُ [el-iḳfāş] (hemzenin kesriyle) Bir kafes kuşu sāhibi olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَقْفَصَ الرَّجُلُ إِذَا صَارَ ذَا قَفْصٍ مِنَ الطَّيْرِ

الْمُقَفِّصُ [el-muḳaffāş] [mu'azzam] vezninde) Kafes şeklinde muhattat ve münakkaş olan sebebe denir; yukālu: ثَوْبٌ مُقَفِّصٌ أَي مُخَطَّطٌ كَهَيْئَةِ الْقَفْصِ

التَّقَافِصُ [et-teḳāfuş] Bir nesne kafes gibi sokuşturulmak ma'nāsınadır; yukālu: تَقَافَصَ الشَّيْءُ إِذَا اسْتَبَكَ

التَّقَفُّصُ [et-teḳaffuş] [tefa'ul] vezninde) Derneşmek ma'nāsınadır; yukālu: تَقَفَّصَ الرَّجُلُ إِذَا تَجَمَّعَ

[ق ل ص]

الْقُلُوصُ [el-ḳulūş] [culūs] vezninde) Sıçramak ma'nāsınadır; yukālu: قَلَّصَ الرَّجُلُ قُلُوصًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا وَثَبَ

mi'de dönme ma'nāsınadır; yukālu: قَلَصَتْ فَصَتْ نَفْسُهُ إِذَا غَثَّ Ve su kesret bulmakla yukarı yukarı yükselmek ma'nāsınadır; yukālu: قَلَصَ الْمَاءُ إِذَا اِرْتَفَعَ Ve dudak yukarı çekilip buruşmak ma'nāsınadır ki tebsirmek ta'bīr olunur, ekserī susuzluğun ve harāretin şiddetinden olur; yukālu: قَلَصَتْ نَفْسُهُ إِذَا انْزَوَتْ وَشَمَّرَتْ قَلَصَ الظِّلُّ Ve gölge çekilip devşirilmek ma'nāsınadır; yukālu: قَلَصَ الظِّلُّ إِذَا انْقَبَضَ Ve sevb yaykandıktan sonra çekilip büzülme ma'nāsınadır; yukālu: قَلَصَ الثَّوْبَ بَعْدَ الْغَسْلِ إِذَا انْكَمَشَ

الْقَالِصُ [el-kalaş] (fethateynle) Bu dahi gaseyān gelmek ma'nāsınadır; yukālu: قَالِصَتْ نَفْسُهُ قَالِصًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا غَثَّتْ نَفْسُهُ

الْقَالِيشُ [el-kāliš] ve

الْقَالِيشُ [el-kāliš] (emīr [emīr] vezninde) ve **الْقَالِلَاشُ** [el-kallāş] [şeddād] vezninde) Kesretinden yükselip kalkan suya denir.

الْقَالِصَةُ [el-kaleşat] (fethātla) Kuyu içre yığılıp kesret bulmakla yükselmiş suya denir; cem'î قَالِصَاتٌ [kaleşāt] gelir.

الْقَالُوشُ [el-kalūş] [zebūr] vezninde) Genç dişi deveye denir ki insānda kız mesābesindedir, 'alā-kavlin seyr üzere bākiye olanına ya'nī dokuz yaşına varınca itlāk olunur yāhūd ibtidā rükūb olunan dişi deveye denir ki beş yaşına kadar olur, ba'dehu نَاقَةٌ [nāqat] itlāk olunur. Ve ayakları uzun olan nākaya da denir. Her hālde قَالُوشٌ [kalūş] dişi deveye mahsūstur. Cem'î قَالِيشٌ [kalā'iş]tir ve قَالُوشٌ [kalūş]tir zammeteynle; cem'u'l-cem'î قَالِيشٌ [kālāiş]tir tır kāf'ın kesriyle. Ve

قَالُوشٌ [kalūş] Devekuşunun ve yavrusunun dışisine denir. Kezālik toy kuşu-

nun dişi yavrusuna denir. Ve 'Arablar قَالُوشٌ [kalūş] ile tāze kızdan kināye ederler: «خ،ت،ع» meseli «وَآخِرُ النَّبِيِّ [على] الْقَالُوشِ» māddesinde mersūmdur.

الْإِفْلَاضُ [el-iqlāş] (hemzenin kesriyle) Devenin hörgücü bir mikdārca belirlemek ma'nāsınadır; yukālu: أَفْلَضَ البَعِيرُ إِذَا ظَهَرَ سَنَامُهُ شَيْئًا Ve nāka yaz eyyāmında semirmek, 'alā-kavlin pek semirmekle sütü çekilmek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا سَمِنَتْ فِي الصَّيْفِ أَوْ غَارَتْ وَارْتَفَعَ لَبْنُهَا

التَّقْلِيصُ [et-taklīş] (tefīl [tefīl] vezninde) Nāka bir yerde irkilmeyip bir düzeye su gibi yürüyüp gitmek ma'nāsınadır; yukālu: قَلَصَتْ النَّاقَةُ إِذَا اسْتَمَرَّتْ فِي مَضِيئِهَا Ve bu ma'nāda lāzım olur; yukālu: قَلَصَ الثَّوْبَ فَتَقَلَّصَ هُوَ تَقْلِيصًا أَي تَسَمَّرَ

الْمُقَلَّصُ [el-muqallaş] [mu'azzam] vezninde) Ayakları çemrek ve uzun olup kendisi üstüklü ve yüksek olan ata denir; yukālu: فَرَسٌ مُقَلَّصٌ أَي مُسَمَّرٌ مُشْرِفٌ طَوِيلُ الْقَوَائِمِ

التَّقَالُصُ [et-teqallūş] [tefa'ul] vezninde) Bir nesnenin eczāsı derneşip çekilip devşirinmek ma'nāsınadır; yukālu: تَقَلَّصَ الشَّيْءُ إِذَا انْضَمَّ وَانْزَوَى

مِقْلَاصٌ [Miklāş] [miftāh] vezninde) E'immeden 'Abdul'azīz b. 'İmrān b. Eyyūb'un pederinin ceddī ismidir. Merkūm 'Abdul'azīz, İmām Şāfi' ashābındandır, mukaddemā ekābir-i Mālikiyye'den olup İmām Şāfi'ye mülākī oldukta teşeffu' eyledi.

[ق م ر ص]

الْقَمْرَضَةُ [el-kamreşat] [dahrecet] vezninde) Bādem yemek ma'nāsınadır; yukālu: قَمْرَضَ الرَّجُلُ إِذَا أَكَلَ اللُّوزَ

الْقَمَارِضُ [el-ḳumārīṣ] (عَلَابِطُ [‘ulābiṭ] vezninde) Lisānı burup ısırık olan ekşi süte denir; yukālu: لَبِنٌ قَمَارِضٌ أَيْ قَارِضٌ

[ق م ص]

الْقَمَاضُ [el-ḳamāṣ] (ḳāf’ın fethi ve mīm’in sükūnuyla) ve

الْقَمَاضُ [el-ḳumāṣ - el-ḳimāṣ] (ḳāf’ın zammı ve kesriyle) At ve sār’ir dābbe iki ellerini ma’an ref^c ve ma’an vaz^c ederek ayaklarını hamur yoğurur gibi geveleyerek yürütmek ma’nāsındır; yukālu: قَمَاضُ الْفَرَسِ وَغَيْرُهُ: قَمَاضًا وَقَمَاضًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا رَفَعَ يَدَيْهِ وَيَطْرُقُهُمَا مَعًا وَيَعْجِنُ بِرِجْلَيْهِ Ba‘zılar ‘indinde hālet-i mezkūre ‘ādeti olur ise ḳāf’ın zammıyla قَمَاضُ [ḳumāṣ] ve illā kesriyle mu‘abberdir. Ve denizin dalgası gemiyi beri öte oynatıp çalkamak ma’nāsındır; yukālu: قَمَاضُ الْبَحْرِ بِالسَّفِينَةِ إِذَا حَرَكَهَا Ve

قِمَاضُ [ḳimāṣ] (ḳāf’ın kesriyle) Kalak ve ıztırāb ma’nāsındır; yukālu: أَحَذَهُ الْقِمَاضُ Ve sıçramak ma’nāsındır; ḳāf’ın zammıyla da cā’izdir; yukālu: قَمَاضٌ قِمَاضًا «مَا بِالْعَيْرِ Ve minhu’l-meselu: «قَمَاضًا إِذَا وَثَبَ» Mesel-i mezbūr harekete mecālî olmayan za‘īf ve nā-tüvān hakkında ve devlet düşkününü felek-zede hakkında darb olunur.

الْقَمُوضُ [el-ḳamūṣ] (ṣabūr [ṣabūr] vezninde) Şol dābbeye denir ki sıçranan olmakla sāhibini üstünden silkip sıçratır ola; yukālu: فَرَسٌ وَدَابَّةٌ قَمُوضٌ أَيْ يَقْمُوضُ صَاحِبَهُ Ve arslana denir. Ve bī-sükūn ve ārām olan muztarib ve bī-karāra denir; yukālu: رَجُلٌ قَمُوضٌ أَيْ قَلْبٌ لَا يَسْتَقَرُّ

قَمُوضُ [ḳamūṣ] Ḥayber türābında bir dağın adıdır ki üzerinde Ebu’l-Ḥuḳayḳ nām yahūdīnin kalesi var idi.

الْقَمِيضُ [el-ḳamīṣ] (emīr [emīr] vezninde) قَمُوضُ [ḳamūṣ] ile ma‘nā-yı evvelde mürādıftır. Ve gömleğe denir, pīrāhen ma’nāsına. Ve bu müzekkerdir, mü’ennes dahi olur. ‘İnde’l-ba‘z قَمِيضٌ [ḳamīṣ] pamuk ipliğinden mensūc olana mahsūstur, yünden ve sār’irden olursa itlāk olunmaz. Cem‘i قَمِيضٌ [ḳamīṣ] gelir zammeteynle ve أَقْمِيضَةٌ [aḳmīṣat]tır ve قَمِيضَانٌ [ḳamīṣān]dır ḳāf’ın zammıyla. Ve

قَمِيضٌ [ḳamīṣ] مَشِيمَةٌ [meṣīmet]e itlāk olunur ki rahimde çocuk yatağı olan ince deriden ‘ibārettir. Ve yüreğın gılāfına itlāk olunur ki yağ gibi ince zardan ‘ibārettir; yukālu: هَتَكَ الْخَوْفُ قَمِيضٌ قَلْبِهِ أَيْ غَلَاْفُهُ

الْقَمِيضِيُّ [el-ḳimiṣṣā] (zimkī [zimikkā] vezninde) قَمِيضٌ [ḳimiṣṣā] ma’nāsındır ki pek seğırtmeğe denir.

الْقَمَاضُ [el-ḳamaṣ] (fethateynle) Bir nevhurde sineğe denir ki su yüzlerinde olur, ‘alā-kavlin mā-i rākid üzere olan hurde sivrisineğe denir. Ve yumurtadan henüz yarıp çıkmış olan çekirgeye denir.

التَّمْيِضُ [et-tamīṣ] (tefīl [tefīl] vezninde) Bir adama gömlek giydirmek ma’nāsındır; yukālu: قَمَّضَهُ إِذَا أَلْبَسَهُ قَمِيضًا Ve minhu’l-hadīsu: قَالَ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ: لِعُمَّانَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ «إِنَّ اللَّهَ سَيَقْمِضُكَ قَمِيضًا وَإِنَّكَ لَتَلَاضُ عَلَى خَلْعِهِ فَإِنَّكَ وَخَلْعُهُ» أَيْ إِنَّ اللَّهَ سَيُلْبِسُكَ لِبَاسَ الْخِلَافَةِ وَإِنَّكَ لَتُرَادُ وَتُدَارُ عَلَى خَلْعِهِ فَلَا تَخْلُغُ Hazret-i ‘Oṣmān’ın vak‘a-i mezbūrede hal‘den imtinā^c ve nefsinı fedā eylemeleri işbu tenbīh-i ‘ālīye mebnīdir, ya‘nī “Yā ‘Oṣmān, Hazret-i Hak ta‘ālā sana ‘an-karīb hilāfet hil‘atını ilbās eder ve hal‘i zımnında sana tazyik ve tekāzā ederler, el-hazer hal‘ eylemeyesin.” Pes ‘umūm-ı hükm muktezāsınca münhalī^c olan hulefā’ āsim

Şārih der ki Herevī ve sār muhaddisīn sād ile resm eylediler.

الْقَيْصَانَةُ [el-ḳayṣānet] (ḳāf'ın fethiyle) Bir gūne sarı balık ismidir ki pisi balığı gibi değirmi olur.

التَّقْيِصُ [et-teḳayyūṣ] (تَفَعَّلَ [tefa'ul] vezninde) Deve kükremek ma'nāsınadır; يَتَّقِيصُ Ve kuyu çöküp yıkılmak ma'nāsınadır; yukālu: تَقْيِصَتِ الْبَيْرُ إِذَا انْهَارَتْ

الْقَيَّاصَةُ [el-ḳayyāṣat] (سَيَّارَةٌ [seyyāret] vezninde) Duvarları çöküp yıkılmış kuyuya denir; yukālu: بَيْرٌ قَيَّاصَةٌ الْجُولِ أَيُّ مُتَهَدِّمَةٌ

الْإِنْقِيَاصُ [el-inḳiyāṣ] (إِنْفَعَالٌ [infi'al] vezninde) Kum ve toprak harıl harıl inip çökmek ma'nāsınadır; yukālu: إِنْقَاصَ الرُّمْلِ وَالتُّرَابِ إِذَا انْهَالَ Ve kuyunun suyu çoğalmak ma'nāsınadır; yukālu: إِنْقَاصَ الْمَاءِ فِي الْبَيْرِ إِذَا كَثُرَ Ve ağızdan dış dökülmek ma'nāsınadır; yukālu: إِنْقَاصَتِ السِّنُّ إِذَا سَقَطَتْ

الْمُنْقَاصُ [el-munḳāṣ] (mīm'in zammıyla) Kökünden oyulup düşmüş dişe denir; yukālu: سِنَّ مُنْقَاصٍ أَيُّ مُنْقَعِرٍ مِنْ أَضْلِهِ

FASLU'L-KĀF

(فَضْلُ الْكَافِ)

[ك أ ص]

الْكَأْصُ [el-ke'ṣ] (ḳāf'ın fethi ve hemzenin sükūnuyla) Kahr ve tezlil eylemek ma'nāsınadır, serkeş dābbeyi yavaşıtmak gibi; yukālu: كَأَصُهُ كَأَصًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا دَلَّهَ وَقَهَّرَهُ Ve nesne yemek, 'alā-kavlin çok yemek yāhūd çok içmek ma'nāsınadır; yukālu: كَأَصَ الشَّيْءِ إِذَا أَكَلَهُ أَوْ أَكْثَرَ مِنْ أَكْلِهِ أَوْ شَرِبَهُ Ve

كَأَصٌ [ke'ṣ] Sıfat olur, ekl ve şürbe yāhūd şarāba sabūr ve mütehammil olan adama denir ki murād ekül ve şerüb olandır.

الْكُؤُصَةُ [el-ku'ṣat] (عُرْفَةٌ [gurfet] vezninde) Bu dahi كَأَصٌ [ke'ṣ] ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ كَأَصٌ وَكُؤُصَةٌ أَيُّ صَبُورٌ عَلَى الْأَكْلِ وَالشَّرْبِ أَوْ الشَّرَابِ

[ك ب ص]

الْكُبَاصُ [el-kubāṣ] ve

الْكُبَاشَةُ [el-kubāṣat] (ḳāf'ların zammıyla) İşletmek husūsunda kavī ve tüvānā olan deve ve merkeb makülesi davara denir.

[ك ح ص]

الْكَحْصُ [el-ḳahṣ] (نَحَسٌ [naḥṣ] vezninde) Bir nev' nebāttir ki çekirge gözüne şebih dāneleri olur. Ve

كَحَصٌ [kaḥṣ] Masdar olur, ayakla toprağı tepip eşinmek ma'nāsına; yukālu: كَحَصَ بِرِجْلِهِ كَحَصًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا فَحَصَ ve muzmahil olmak ma'nāsınadır; yukālu: كَحَصَ التُّرَابَ إِذَا دَرَسَ

الْكَاحِصُ [el-ḳāḥiṣ] Ayakla yeri vurup eşinen insān ve hayvāna denir.

الْكُحُوضُ [el-kuḥūṣ] (جُلُوسٌ [culūs] vez-

ninde) Harāb ve muzmahil olmak ma'nāsınadır; yukālu: كَحَصَّ الْأَثْرُ كُحُوصًا إِذَا كَحَصَّ Ve devekuşu görünmeyerek gürleyip geçip gitmek ma'nāsınadır; yukālu: كَحَصَّ الظَّلِيمُ إِذَا مَرَّ فِي الْأَرْضِ لَا يُرَى

التَّكْحِيضُ [et-tekhīṣ] [tefīl] [tefīl] vezninde) Mahv ve muzmahil eylemek ma'nāsınadır; yukālu: كَحَصَّ الْبَلْبَى إِذَا دَثَّرَهُ ve yukālu: كَحَصَّ الْكِتَابَ فَكَحَصَّ هُوَ أَي دَرَسَهُ فَدَرَسَ

الْكَوَاهِشُ [el-kevāhiṣ] Yıkılıp mahv ve muzmahil olmuş nesnelere denir; yukālu: أَطْلَالَ كَوَاهِشُ أَي دَوَارِسُ

[ك ر ص]

الْكَرِيصُ [el-kerīṣ] [emīr] [emīr] vezninde) Şol keş dedikleri yoğurt kurusuna denir ki طَرَائِثُ [tarāsiṣ] yāhūd ḥameṣiṣ [hameṣiṣ] dedikleri otlar katılmakla kesret bulmuş ola, yoksa her keşe itlāk olunmaz.

“Cevherī bunda vehm eyledi ve Cevherī bu māddeyi sebt eylemişken benim humret nişānıyla resm eylediğim, Cevherī'nin hemān lafz-ı mezbūra kasrından başka vech-i mezkūr üzere muhtellü'l-ma'nā olarak irādına binā'en 'adem mesābesine tenzīl olunmak nüktesine mebnīdir.” Şārih der ki Cevherī, İmām Ferrā kavlini ahz eylemiştir. Ve

كَرِيصٌ [kerīṣ] Zahīreye denir; yukālu: جَاءَ بِالْكَرِيصِ أَي الدَّخِيرَةِ Ve bir türlü matbūha denir ki kuzu kulağı nebātını süt ile tabh eyledikten sonra kurutup yaz günleri pek ıssı vaktlerde teberrūd için tenāvül ederler, 'alā-kavlin hurmā katılmış keş olacaktır. Mü'ellifin يَكْرُصُ أو أَنْ يَكْرُصَ kavli 'ādeti üzere müsāmahadır. Ve

كَرِيصٌ [kerīṣ] Keş düzdükleri mevzi'e denir.

الْكَرْضُ [el-kerṣ] (kāf'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Hurmayı keşe katmak ma'nāsınadır; yukālu: كَرَصَ التَّمْرُ إِذَا خَلَطَهُ بِهِ Ve keşi dövüp ufatmak ma'nāsınadır; yukālu: كَرَصَ الْأَقِطَ كَرَصًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا دَقَّهُ

الْمِكْرَضُ [el-mikraṣ] [minber] [minber] vezninde) İçine süt sağılacak kaba yāhūd tuluma denir, ālet menziline münezzeldir.

التَّكْرِيسُ [et-tekrīṣ] [tefīl] [tefīl] vezninde) كَرِيصٌ [kerīṣ] yemek ma'nāsınadır; yukālu: كَرَّصَ الرَّجُلُ إِذَا أَكَلَ الْكَرِيصَ

الْإِكْتِرَاضُ [el-iktirāṣ] [ifti'āl] [ifti'āl] vezninde) Biriktirmek ma'nāsınadır; yukālu: إِكْتَرَصَ الشَّيْءُ إِذَا جَمَعَهُ

[ك ص ص]

الْكَصُّ [el-kaṣṣ] (kāf'ın fethi ve şād'ın teşdidiyle) Birikmek ma'nāsınadır; yukālu: كَصَّ الشَّيْءُ كَصًّا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا اجْتَمَعَ Ve

كَصٌّ [kaṣṣ] ve

كَصِيصٌ [keṣiṣ] [ezīz] [ezīz] vezninde) İnce ve yapça seslenmek ma'nāsınadır; yukālu: Ve كَصَّ الرَّجُلُ كَصًّا وَكَصِيصًا إِذَا صَاتَ صَوْتًا دَقِيْقًا

كَصِيصٌ [keṣiṣ] Titremeğe denir; yukālu: أَخَذَهُ الْكَصِيصُ أَي الرِّغْدَةُ Ve deprenmeğe denir, taharrük ma'nāsına. Ve zahmet ve mihnetten burulup buruşup kıvrılmağa denir; yukālu: أَخَذَهُ الْكَصِيصُ مِّنَ الْجُهْدِ أَي الْإِثْوَاءِ وَالْإِنْتِبَاضِ Ve belinleyip korkmağa denir; yukālu: Ve عَرَضَ لَهُ مِنْهُ الْكَصِيصُ أَي الدُّغْرُ: صَوْتُ الْجَرَادِ [şavtu'l-cerād] ma'nāsına. Ve kalak ve ıztırāb ma'nāsınadır; tekūlu: مَا هَذَا الْكَصِيصُ أَيِ الإِضْطْرَابِ Ve su üzere nās çoğalıp yığılmak ma'nāsınadır; yukālu: الْمَاءُ يَكْصُ بِالنَّاسِ كَصِيصًا إِذَا أَكْتَرُوا عَلَيْهِ Ve bu ictimā ma'nāsındandır.

الْكَيْصَةُ [el-kešīṣat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Cemā'at ma'nāsınadır; yukālu: جَاءَتْ كَيْصَةٌ مِنَ النَّاسِ أَيَّ جَمَاعَةٍ Ve āhū tuzağına denir.

الْإِكْصَاضُ [el-ikṣāš] (hemzenin kesriyle) Düşmandan münhezim olup kaçmak ma'nāsınadır; tekūlu: يَا رَجُلُ أَيُّ أَكْصَضْتَ وَانْهَزَمْتَ

التَّكَاشُّ [et-tekāšš] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Nās birikip mütezāhim olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَكَاسَّ الْقَوْمُ إِذَا تَرَاحَمُوا وَاجْتَمَعُوا

الْإِكْتِشَاضُ [el-iktišāš] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Bu dahi ictimā' ve izdihām ma'nāsınadır.

[ك ع ص]

الْكَعْصُ [el-ka'ṣ] (kāf'ın fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) كَأَصٌ [ke'ṣ] lafzında lügattir ki ihtilāf-ı mezkūr üzere ekl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: كَعَصَ الشَّيْءَ كَعْصًا مَنِ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا أَكَلَهُ أَوْ شَرِبَهُ أَوْ أَكَلَهُ أَوْ شَرِبَهُ

الْكَيْعِضُ [el-ke'īṣ] (kāf'ın fethiyle) Hāssaten fāre ile kuş yavrusunun cıvıltısına denir.

[ك ن ص]

الْكُنَاضُ [el-kunāš] (غُرَابٌ [ğurāb] vezninde) كُبَاضٌ [kubāš] ma'nāsınadır ki zikr olundu. Yāhūd savāb olan nūn'la olmaktır, bā ile musahhaftır.

التَّكْيِضُ [et-teknīš] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Hezl ve istihzā cihetiyle burun oynatmak ma'nāsınadır; yukālu: كَتَّصَ الرَّجُلُ إِذَا حَرَكَ أَنْفَهُ اسْتِهْزَاءً

[ك ي ص]

الْكَيْضُ [el-keiṣ] (حَيْضٌ [hayš] vezninde) ve **الْكَيْصَانُ** [el-keiṣān] (fetehtla) ve **الْكَيْوِضُ** [el-kuyūš] (جُلُوسٌ [culūs] veznin-

de) Bir nesneden havf sebebiyle 'āciz ve nā-tüvān olmak ma'nāsınadır; yukālu: كَاصَ الرَّجُلُ يَكِيضُ كَيْصًا وَكَيْصَانًا وَكَيْوِضًا إِذَا كَعَّ عَنِ الشَّيْءِ Ve bir kimse ta'āmı yalnızca yemek ma'nāsınadır; yukālu: كَاصَ طَعَامَهُ إِذَا أَكَلَهُ وَخَدَهُ Ve ta'āmı çoğa gitmek ma'nāsınadır; yukālu: كَاصَ مِنَ الطَّعَامِ إِذَا أَكْتَرَتْ مِنْهُ وَتَكَوَّلَتْ Ve

كَيْضٌ [keiṣ] İfrāt merite buhl ve imsāka denir; yukālu: فِيهِ كَيْضٌ أَيُّ بُحْلٌ تَامٌّ Ve çabuk yürümek ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ يَكِيضُ أَيُّ مَرَّ فَلَانٌ يَكِيضُ أَيُّ يَعْجَلُ ve yukālu: يَمْشِي سَرِيعًا

الْكَيْضُ [el-kīš] (kāf'ın kesriyle) Be-gāyet teng-meşreb adama denir; yukālu: رَجُلٌ كَيْضٌ أَيُّ الضَّبِّ الْخُلُقِي جَدًّا فَالَانَ كَيْضٌ أَيُّ بَاهِلٌ وَنَكَسَةٌ Ve nihāyet derecede bahil ve nākesa denir; yukālu: بَخِيلٌ جَدًّا رَجُلٌ كَيْضٌ أَيُّ قَصِيرٌ نَارٌ

الْكَيْيِضُ [el-keiyyiṣ] (سَيِّدٌ [seyyid] vezninde) كَيْيِضٌ [kīiṣ] ile iki ma'nā-yı ahırde mürādifdir.

الْكَيْيَاضُ [el-keiyāš] (عَبَبٌ [ineb] vezninde) ve **الْكَيْيَاشُ** [el-keiyāšš] (هَجَفٌ [hiceff] vezninde) Balık etleri kunt ve kavī ve şedid adama denir; yukālu: رَجُلٌ كَيْيِضٌ وَكَيْيَاضٌ أَيُّ الشَّدِيدُ الْعُضَلُ

الْكَيْيَاشُ [el-kīyāš] (عَيْسَى [īṣā] vezninde ve tenvīnle cā'izdir) ve

الْكَيْيَاشُ [el-keiyyāš] (سَكْرَى [sekrā] vezninde) Şol kimseye denir ki yalnızca yiyip ve bir yere yalnızca konup ve nefsinde gayrıy mühim eylemez ola, hemān «هَمَّتِي لِذِمَّتِي» kavlince kendi nefsinin kaydında ola; yukālu: فَلَانَ كَيْيَاضٌ وَكَيْيَاشٌ إِذَا كَانَ يَأْكُلُ وَخَدَهُ وَيَنْزِلُ وَخَدَهُ وَلَا يَهْمُهُ غَيْرُ نَفْسِهِ

الْكَيْيَاضُ [el-keiyyāš] (شَدَادٌ [šeddād] vezninde) Pek çabuk ve çālāk adama denir;

yukālu: إِنَّهُ لَكَيْيَاضُ الْمَشْيِ أَيُّ رِخْوُ الْبَادِ يَغْنِي سَرِيعُهُ
الْمُكَايَصَةُ [el-mukāyeṣat] [mufā'alet] [mufā'alet]
 vezninde) Bir nesneye dā'imī dūrişüüp uğ-
 raşmak ma'nāsınadır; yukālu: مَا زَالَ يُكَايِصُهُ
 أَيُّ يُمَارِسُهُ

FASLU'L-LĀM**(فَضْلُ اللَّامِ)**

[ل ح ص]

الْلَحْضُ [el-laḥṣ] [naḥṣ] [naḥṣ] veznin-
 de) Bir nesne bir şey'e ilişip tutulmak
 ma'nāsınadır; yukālu: لَحَضَ الرَّجُلُ فِي الْأَمْرِ
 لَحَضًا مِنْ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا نَشِبَ فِيهِ
 Ve bir haberi gereği gibi istiksā edip ceste ceste beyān
 eylemek ma'nāsınadır; yukālu: لَحَضَ خَبْرَهُ
 إِذَا اسْتَقْضَاهُ وَيَبْتَهُ شَيْئًا شَيْئًا

التَّلْحِيضُ [el-telḥīṣ] [laḥṣ] [laḥṣ] ile ma'nā-
 yı sānīde mūrādiftir; yukālu: لَحَضَ خَبْرَهُ
 لَحَضًا بِمَعْنَى لَحَضَهُ Ve bir adamı bir husūsta teşdīd
 ve tazyīk eylemek ma'nāsınadır; yukālu:
 لَحَضَهُ فِي كَذَا إِذَا شَدَّدَهُ وَضَبَّقَهُ

لِحَاصِ [leḥāṣi] [kaṭāmi] [kaṭāmi] vezninde)
 Şiddet ve ihtilātın ismidir. 'Alā-kavlin şol
 huttaya ya'nī hādis olan emr-i 'azīme de-
 nir ki adamı bir işe yā bir nesneye muztarr
 ve mültecī eyleye.

الْلَحْضُ [el-leḥaṣ] [fethateynle] Gözün üst
 kapağında çokça kıpıklık olmağa denir ki
 damarlarının za'fından bir hoşça doğrul-
 tup bakamaz olur, onun için dā'imā kıpa-
 rak bakabilir; yukālu: فِي عَيْنِهِ لَحَضٌ وَهُوَ تَعَضُّنٌ
 كَثِيرٌ فِي أَعْلَى الْجَفْنِ

الْلَحْضَانُ [el-leḥaṣān] [fethātla] Yelmek
 ma'nāsınadır; yukālu: سَرِيعُ اللَّحْضَانِ أَيُّ الْعَدُوِّ
 Ve sür'at eylemek ma'nāsınadır; yukālu: مَا
 هَذَا اللَّحْضَانُ أَيُّ السَّرْعَةِ

الْمَلْحَضُ [el-melḥaṣ] [maḥ'ad] [maḥ'ad] vez-
 ninde) Sığınacak yer, melce ve melāz
 ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ مَلْحَضُهُ أَيُّ مَلْجَأِهِ

الْإِلْتِحَاصُ [el-iltiḥāṣ] [ifti'al] [ifti'al] vez-
 ninde) Bir kimseyi bir nesneye muztarr
 ve nāçār kılmak ma'nāsınadır; yukālu:

إِلَيْهِ Ve bir kimseyi işinden alıkoyup geciktirmek ma'nâsınadır; yukâlu: إِلتَحَصَهُ عَنْ كَذَا إِذَا حَبَسَهُ Ve yumurta makülesi nesnenin içinde olanı içmek ma'nâsınadır; yukâlu: إِلتَحَصَ مَا فِي الْبَيْضَةِ وَنَحْوَهَا Ve bir nesne bir nesneye ilişip tutulmak ma'nâsınadır, kılıç namlusu kına ilişip tutulduğu gibi; yukâlu: Mü'ellif burada ilcā ve ıztırār ma'nâsını tekrār eylemiştir. Ve

إِلْتِحَاصٌ [iltihāş] İğnenin yurdu su kapamak ma'nâsınadır; yukâlu: إِلتَحَصَتِ الْإِبْرَةُ إِذَا انْسَدَّتْ سُهُهَا Ve kurt koyunun gözünü yerinden koparıp yutmak ma'nâsınadır; yukâlu: إِلتَحَصَ الذِّئْبُ عَيْنَ الشَّاةِ إِذَا اقْتَلَعَهَا وَابْتَلَعَهَا

[ل خ ص]

اللِّحْصَةُ [el-leḥṣat] (lām'ın ve ḥā'yı mu'cemenin fethiyle) Gözün içinde olan etçeğize denir ki gözün maddesidir, شَحْمَةٌ [şahmetu'l-ayn] dahi derler. Cem'î liḥāş [liḥāş]tır lām'ın kesriyle.

اللِّحْصُ [el-leḥaş] (fethateynle) Gözün çevresi şişkin ve kaba olmak ma'nâsınadır ki etli olmaktan neşet eder; yukâlu: لِحِصْتُ Ve gözü üst kapağı etli olmak ma'nâsınadır; yukâlu: لِحِصَ الرَّجُلُ إِذَا كَانَ جَفْنُ عَيْنِهِ الْأَعْلَى لِحِيمًا **اللِّحْصَاءُ** [el-liḥṣā] (ḥamrā) [ḥamrā] vezninde) Çevresi şişkin olan göze denir.

الْأَلْحِصُ [el-elḥaş] (aḥmer) [aḥmer] vezninde) Gözlerinin çevresi şişkin olan adama denir.

اللِّحْصُ [el-leḥiş] (ketif) [ketif] vezninde) Etlî memeye denir ki sütü pek sıkımla çıkar ola; yukâlu: ضَرَعُ لِحِصٍّ أَيْ كَثِيرِ اللَّحْمِ يَخْرُجُ لَبْنُهُ بِشِدَّةٍ

اللِّحْصُ [el-liḥş] (lām'ın fethi ve ḥā'nın

sükünüyle) Devenin gözüne yağ inmiş mi yoksa inmemiş mi diye gözünü ayırıp içine bakmak ma'nâsınadır; yukâlu: لِحِصَّ البَعِيرِ لِحْصًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا نَظَرَ إِلَى عَيْنِهِ مَنْحُورًا هَلْ فِيهَا شَحْمٌ أَمْ لَا

الْإِلْحَاصُ [el-ilḥāş] (hemzenin kesriyle) Devenin gözünde rü-yetine mâni' yağ var mı diye bakılıp yağ olduğu zâhir ola; yukâlu: أَلْحِصَ البَعِيرُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا فَعَلَ بِهِ اللَّحْصُ قَالَ أَغْرَابِي فِي حَجْرَةٍ مَا أَلْحِصَ فِي [Ve] فَظَهَرَ بَقِيَّتُهُ Ya'nî "Bir a'râbî bir sene-i mücdibede develerini pazara sürüp nâsa dedi ki benim develerimin gözlerine nazar edin, gözlerinde basara mâni' yağlı olanı zebh edip olmayanını iştirâ edip süvâr olasız."

التَّلْخِيسُ [el-telḥiş] [tef'îl] vezninde) Mücmel kelâmı şerh ve beyân eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: لَحِصَ الْكَلَامَ إِذَا بَيَّنَّهُ وَشَرَحَهُ Ve bir nesneyi hülâsa eylemek ve bir nesnenin hülâsasını almak ma'nâsınadır; yukâlu: لَحِصَهُ إِذَا خَلَّصَهُ

[ل ص ص]

اللِّصُّ [el-laşş] (lām'ın fethi ve şād'ın teşdidiyle) Bir işi gizlice işlemek ma'nâsınadır; yukâlu: لَصَّ الشَّيْءَ لَصًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا فَعَلَهُ سِرًّا لَصَّ الْبَابَ إِذَا أَغْلَقَهُ Ve وَأَطْبَقَهُ

لِصٌّ [lişş] (lām'ın harekât-ı selâsıyla) Uğruya denir; zikr olunan ma'nâlardandır. Cem'î lüṣṣ ve lüṣṣ [el-şāş]tır; mü'ennesi lüṣṣ [lişşat]tır. Cem'inde لِصَّاتٌ [lişşat] ve لُصَائِصٌ [leşā'iş] denir; yukâlu: هُوَ لِصٌّ وَهِيَ لِصَّةٌ أَيْ سَارِقٌ

اللِّصْصُ [el-leşaş] (fethateynle) ve

اللِّصَاصُ [el-leşāş] (lām'ın fethiyle) ve

اللُّصُوصِيَّةُ [el-leşüşiyet] (lām'ın fethiyle) ve

اللُّصُوصِيَّةُ [el-luşüşiyet] (lām'ın zam-
mıyla) Masdarlardır, uğruluk eylemek
ma'nāsınadır; yukālu: لَصَّ فُلَانٌ لَصْصًا وَلَصَّاصًا
وَلِصُوصِيَّةً وَلِصُوصِيَّةً مِّنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا كَانَ سَارِقًا
Ve

لَصَّصَ [leşaş] Bir kimsenin omuzları bir-
birine karīb olmak ma'nāsınadır; yukālu: فِي
بِي لَصَّصَ أَي تَقَارَبَتْ مَنكَبَيْهِ لَصَّصَ أَي تَقَارَبَتْ
بِهِ لَصَّصَ أَي تَقَارَبَتْ Ve ağızda dişler sık ol-
mak ma'nāsınadır; yukālu: بِه لَصَّصَ أَي تَقَارَبَتْ
بِهِ لَصَّصَ أَي تَقَارَبَتْ مِّنَ الْأَصْرَاسِ Ve at kısmının dirsekleri göğsüne
doğru sıkıca olmak ma'nāsınadır ki sıfat-ı
medihadır; yukālu: بِالْفَرَسِ لَصَّصَ أَي تَضَامٌ
مِرْقَقِيَّهِ إِلَى زُورِهِ

الْمَلَصَّةُ [el-melaşşat] (mīm'in ve lām'ın
fethiyle) Uğrusu çok hırsız yatağı yere de-
nir; yukālu: أَرْضٌ مَلَصَّةٌ أَي كَثِيرَةُ اللَّصِّ

الْأَلَصُّ [el-elaşş] [e'azz] vezninde)
Omuzları birbirine yakın olan adama
denir. Kezālik dişleri sıkı adama denir;
yukālu: رَجُلٌ أَلَصٌّ أَي قَرِيبُ الْمَنكَبَيْنِ وَكَذَا قَرِيبُهُ
الْأَصْرَاسِ

الْلِّصَاءُ [el-laşşā] [ħamrā] vezninde)
Dar cebheye vasf olur; yukālu: جَنْبَهُ لَصَّاءٌ أَي
ضَيْقُهُ Ve boynuzlarının biri ileri ve biri geri
olan koyuna denir; yukālu: شَاةٌ لَصَّاءٌ إِذَا أَقْبَلَ
أَحَدُ قَوْنِيهَا وَأَدْبَرَ الْآخَرَ Ve uylukları bitişik
avrete denir, onun için zengī tā'ifesine
اللُّصُّ [elaşşu'l-elyeteyn] derler; yukālu:
إِمْرَأَةٌ لَصَّاءٌ أَي الْمُلْتَرَقَةُ الْمَخْذَلِينَ لَا فُرْجَةَ بَيْنَهُمَا

التَّلْصِيسُ [et-telşīş] [tefīl] vezninde)
Bināyı kavī ve sımsıkı muhkem yapmak
ma'nāsınadır; yukālu: لَصَّصَ الْبُنْيَانَ إِذَا رَصَّصَهُ

الْإِلْتِصَاصُ [el-iltişāş] [ifti'al] vez-
ninde) Bir nesne yapışık ve bitişik olmak
ma'nāsınadır; yukālu: اِلْتَصَّ الشَّيْءُ بِهِ إِذَا تَرَقَّى
بِهِ

الْلُّصْلَصَةُ [el-leşleşat] زُلْزَلَةٌ [zelzelet] vez-
ninde) İrgalamak ma'nāsınadır; yukālu:
لَصَّصَ الشَّيْءَ إِذَا حَرَّكَهُ

[ل ع ص]

الْلُّعْصُ [el-le'aş] (fethateynle) Çetin olmak
ma'nāsınadır; yukālu: لَعَصَ الْأُمُرُ لَعْصًا مِّنَ
لَعَصَ الْأُمُرُ لَعْصًا مِّنَ الْعَصْرِ Ve ekl ve şürb
hususunda aslā doymazlık edip hırs ve şereh eylemek
ma'nāsınadır; yukālu: لَعِصَ الرَّجُلُ فِي الْأَكْلِ
وَالشُّرْبِ إِذَا نَهَمَ جَمِيعًا

الْتَّلْعُصُ [et-tela'uş] [tefa'ul] vez-
ninde) Çetinlik eylemek ma'nāsınadır;
tekülü: تَلَعَّصَ عَلَيْنَا إِذَا تَعَسَّرَ

[ل ق ص]

الْلَّقِصُ [el-lekaş] (lām'ın ve kāf'ın fethiyle)
Daralmak ma'nāsınadır; yukālu: لَقِصَ الشَّيْءُ
لَقِصًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا ضَاقَ
مِثْلُهُ دُونَكَ مِثْلُهُ مِثْلُهُ مِثْلُهُ yukālu: لَقِصَتْ
نَفْسُهُ إِذَا عَثَّتْ وَخَبِثَتْ

الْلَّقِصُ [el-lekiş] [ketif] vezninde) Dar
nesneye denir; yukālu: لَقِصَ أَي ضَيَّقَ
Ve yanşak olup şerr ü şürda çabuk olan ada-
ma denir; yukālu: رَجُلٌ لَقِصٌ أَي الْكَثِيرُ الْكَلَامِ
سَرِيعُ الشَّرِّ

الْلَّقِصُ [el-laqş] [naqş] vezninde) De-
riyi āteşte köyündürmek ma'nāsınadır;
yukālu: لَقِصَ جِلْدَهُ لَقِصًا مِّنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا
زَاهِرًا Zāhiren bu bilā-şart vārid olan bāb-ı
sālistendir.

الْإِلْتِقَاصُ [el-iltikāş] [ifti'al] veznin-
de) Almak ma'nāsınadır; yukālu: اِلْتَقَصَ
الشَّيْءَ إِذَا أَخَذَهُ

الْمُلْتَقِصُ [el-multekīş] (ism-i fā'il bünye-
siyle) Dā'imā dekāyık-ı umūr u ahvāli
tetebbu' eden adama denir; yukālu: رَجُلٌ
مُلْتَقِصٌ أَي مُتَّبِعٌ لِمَدَاقِ الْأُمُورِ

[ل م ص]

الْلَمْصُ [el-lemṣ] [lemṣ] [lems] vezninde) Pālūzeyeye denir, fālūz ma'nāsına. 'Alā-kavlin pālūze tarzında bir türlü yiyecektir ki pekmez katıp çocuklara yedirirler, tatsızca bir bulamaç olacaktır; yukālu: **أَطْعَمَهُ لَمْصًا أَي فَالْوَدَا أَوْ شَيْءٌ يُشْبِهُهُ لَا حَلَاوَةَ لَهُ بِأَكْلِهِ الصَّبِيُّ بِالذَّبِيسِ** Ve

لَمْصٌ [lemṣ] Masdar olur, zikr olunan yiyeceği yemek ma'nāsınadır; yukālu: **لَمَصَ الصَّبِيُّ لَمْصًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَكَلَ اللَّمَصَ** Ve **لَمَصَ الشَّيْءَ إِذَا أَخَذَهُ بِطَرَفٍ إِضْبَعِهِ فَلَطَعَهُ كَالْعَسَلِ وَشَبِهُهُ** Ve çimdiklemek ma'nāsınadır; yukālu: **لَمَصَ فَلَانًا إِذَا قَرَضَهُ**

الْلَمُوضُ [el-lemūṣ] [ṣabūr] [ṣabūr] vezninde) Kezzāb ve hīle-kār ve nemmām ve mekkār şahsa denir; yukālu: **رَجُلٌ لَمُوضٌ أَي كَذَّابٌ خَدَّاعٌ هَمَّازٌ**

الْإِلْمَاضُ [el-ilmāṣ] (hemzenin kesriyle) Ağaç kısmı çimdik çimdik koparılıp otlamağa kābil olmak ma'nāsınadır; yukālu: **الْمَصُ الشَّجَرُ إِذَا أَمَكَّنَ أَنْ يَلْمَصَ**

[ل و ص]

الْلَوْضُ [el-levṣ] [lām'ın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Kapı yarığı gibi yarıktan ve delikten içeriye bakmak ma'nāsınadır; yukālu: **لَاضَ الرَّجُلُ يَلُوضُ لَوْضًا إِذَا لَمَحَ مِنْ خَلَلِ بَابٍ وَنَحْوِهِ** Ve kulak ağrısına 'alā-kavlin boğaz ağrısına denir. Kāle'ş-şārih ve minhu'l-hadīsu: «مَنْ سَبَقَ الْعَاطِسَ بِالْحَمْدِ أَمِنَ» Ve **الشُّوضُ وَاللَّوْضُ» وَهُوَ وَجَعُ الْأُذُنِ أَوْ النَّحْرِ**

لَوْضٌ [levṣ] Sapmak ma'nāsınadır; yukālu: **لَاضَ عَنْهُ إِذَا حَادَ**

الْمُلَاوِصَةُ [el-mulāveṣat] [mufā'alet] [mufā'alet] vezninde) Bu dahi kapı yarığı gibi yerden

bakmak ma'nāsınadır; yukālu: **يَلَاوِضُ فَلَانٌ** Ve bir kimse ahzını murād eylediği nesneye zāhiren bakmayıp güyā ki bir adamı igfāl için bakar gibi beri öte bakıştırmak ma'nāsınadır; yukālu: **لَاوِضَ إِلَيْهِ إِذَا نَظَرَ كَأَنَّهُ يَحْتَلُّ لِيُرَومَ أَمْرًا** Ve kat'ı murād olan bir ağaca ne mahalden kesmek sehl ve münāsibdir diye sağına soluna nazar eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **لَاوِضَ الشَّجَرَةَ إِذَا أَرَادَ أَنْ يَقْطِعَهَا بِالْفَأْسِ فَلَاوِضَ فِي نَظَرِهِ يَمْنَةً وَيَسْرَةً كَيْفَ يَأْتِيهَا وَكَيْفَ يَضْرِبُهَا**

الْلَوَاصُ [el-levāṣ] [seḥāb] [seḥāb] vezninde) ve

الْمُلَوِّصُ [el-mulevvaṣ] [mu'azzam] [mu'azzam] vezninde) Pālūzeyeye denir, fālūz ma'nāsına. Ve

لَوَاصٌ [levāṣ] Revāk balına denir, 'asel-i sāfī ma'nāsına.

الْتَلْوِيطُ [et-telwīṣ] [tef'īl] [tef'īl] vezninde) Pālūze yemek ma'nāsınadır; yukālu: **لَوِيطَ الرَّجُلُ إِذَا أَكَلَ اللَّوَاصَ**

الْلَوِصَةُ [el-levṣat] [temret] [temret] vezninde) Arka ağrısına denir; tekūlu: **أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ اللَّوِصَةِ أَي وَجَعِ الظَّهْرِ**

الْإِلَاصَةُ [el-ilāṣat] [ikāmet] [ikāmet] vezninde) Bir nesneyi bir kimseden murād eylemekle tekrār be-tekrār ona idāre eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **إِلَاصَ فَلَانًا عَلَى الشَّيْءِ إِذَا أَدَارَهُ عَلَيْهِ وَأَرَادَهُ مِنْهُ** Ve titremek ma'nāsınadır; yukālu: **أَيْضَ الرَّجُلُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا أَرَعَشَ**

الْتَلْوِصُ [et-televvuṣ] [tefa'ul] [tefa'ul] vezninde) Bir nesne çevrilip burulmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَلَوَّصَ الشَّيْءُ إِذَا تَلَوَّى وَتَقَلَّبَ**

[ل ي ص]

الْلَيْصُ [el-leiṣ] [ḥayṣ] [ḥayṣ] vezninde) Bir tarafa meyl ve 'udūl eylemek

ma'nāsınadır; yukālu: لَاصَ يَلِصُ لَيْصًا إِذَا حَادَ
Ve bir nesneyi bir tarafa eğip kanırmak,
'alā-kavlin yerinden çekip çıkarmak için
beri öte ırgalamak ma'nāsınadır; tekūlu:
لِصْتُ الشَّيْءِ إِذَا أَرَعْتَهُ أَوْ حَوَّكْتَهُ لِيَتَّزِعَهُ

الإِلَاصَةُ [el-ilāṣat] (hemzenin kesriyle)
لَيْصٌ [leys] ile ma'nā-yı ahirde mürādifdir;
tekūlu: لَاصَتْهُ بِمَعْنَى لَيْصَتْهُ Ve bir nesneyi
bir kimseden samīmī isteyip dilemek
ma'nāsınadır; tekūlu: كَذَا وَكَذَا إِذَا
رَاوَدْتَهُ عَنْهُ

FASLU'L-MĪM

(فَضْلُ الْمِيمِ)

[م أ ص]

الْمَأْصُ [el-me'aş] (mīm'in ve hemzenin
fethiyle) Ak ve güzide-māye deveye de-
nir, مَعْصٌ [me'aş] ve مَعْصٌ [meğaş] kelime-
lerinde lügattir.

[م ح ص]

الْمَخْضُ [el-maḥş] (faḥş [faḥş] vezninde)
Āhū segirtmek ma'nāsınadır; yukālu: مَخَصَّ
Ve mezbūh الظَّبْيِ مَخَصًّا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا عَدَا
ayaklarıyla tepinmek ma'nāsınadır;
yukālu: مَخَصَّ الْمَذْبُوحُ بِرِجْلِهِ إِذَا رَكَضَ Ve al-
tını āteşte kal edip gill ve gışştan pākize
eylemek ma'nāsınadır; yukālu: مَخَصَّ الذَّهَبَ
Ve ayakla yeri vur-
mak ma'nāsınadır; yukālu: مَخَصَّ بِالرِّجْلِ
Ve yürek sürüp çımkır-
mak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا ضَرَبَ بِهِ
مَخَصَّ بِسَلْجِهِ إِذَا مَخَصَّ السَّرَابُ أَوْ الْبُرْقُ
Ve serāb yāhūd şimşek yalabımak
ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا لَمَعَ
Ve temrene cilā vermek
ma'nāsınadır; yukālu: مَخَصَّ السِّنَانَ إِذَا جَلَاهُ
Ve

مَخْضٌ [maḥş] Vasef olur, kaviyyü'l-bünye
olan yavuz ata denir, ke-mā se-yuzkeru.

الْمَخَاضُ [el-maḥḥāş] [şeddād] [şeddād] vez-
ninde) Leme'an edici serāba yāhūd şimşe-
ğe denir; yukālu: سَرَابٌ أَوْ بُرْقٌ مَخَاضٌ أَي لَمَاعٌ

الْمَمْحُوضُ [el-memḥūş] ve

الْمَمْحِضُ [el-meḥiṣ] [emīr] [emīr] vezninde)
Pāsı açılıp cilā verilmiş temrene denir.
Ve a'zā ve endāmı dirneklı kunt ve sim-
sıkı insān ve hayvāna denir; yukālu: رَجُلٌ
وَفَرَسٌ مَمْحُوضٌ وَمَمْحِضٌ أَي الشَّدِيدُ الْخَلْقِ الْمُدْمَعُ

Ve ayaklarında sölpüklük ve gevşeklik olmayıp kunt ve kavī olan ata **مَمْحُوض** [memḥūṣu'l-ḳavā'im] itlāk olunur; yukālu: **فَرَسٌ مَمْحُوضٌ الْقَوَائِمِ إِذَا خَلَصَ مِنْ رَجُلٍ نُشْهَالِهِ** Burada **مَمْحُوضٌ الْقَوَائِمِ** Burada **رَجُلٌ نُشْهَالِهِ** galattır.

أَلْمَحِضُ [el-meḥiṣ] (**كَيْفٌ** [ketif] vezninde) Pürüzleri gidip düz ve mülāyim olmuş ipe denir; yukālu: **حَبْلٌ مَحِضٌ إِذَا ذَهَبَ زَيْبُهُ**

أَلْمُمَحِّضُ [el-mumahḥiṣ] (**مُعْظَمٌ** [mu'aẓẓam] vezninde) Bu dahi bünye ve terkibi kavī ve tüvānā ata denir; yukālu: **فَرَسٌ مَحِضٌ كَمَا مَرَّ وَمُمَحِّضٌ أَيُّ شَدِيدُ الْخَلْقِ**

أَلدَّوِيَّةُ الْمَحَاضُ [ed-deviyetu'l-mahḥāṣ] (**سَيِّئَةُ الْمَنَاضُ** [seniyyetu'l-mennāṣ] vezninde) Şol beyābāna denir ki onda sülük edenler cidd ve sür'atle ve segirtmekle gideler, zikr olunan 'adv ve rezk bi'r-ricl ma'nalarındandır. **دَوِيَّةٌ** [deviyyet] beyābāna denir; yukālu: **سَلَكُوا دَوِيَّةً مَحَاضًا أَيُّ الْفَلَاةِ الَّتِي يَمْحَضُ النَّاسُ فِيهَا السَّرِيرَ أَيُّ يَجْدُونَ**

أَلْأَمْحَصُ [el-emḥaṣ] Şol adama denir ki sâf-dil olmakla sâdik ve kâzibin itizârını kabûl eder ola; yukālu: **رَجُلٌ أَمْحَصٌ أَيُّ يَقْبَلُ اغْتِدَارَ الصَّادِقِ وَالْكَاذِبِ**

أَلْإِمْحَاضُ [el-imḥāṣ] (hemzenin kesriyle) Hasta ve 'alil sağalmak ma'nâsınadır; yukālu: **أَمْحَصَ الْمَرِيضُ إِذَا بَرَأَ** Ve münkesif olan güneş küsüftan açılmak ma'nâsınadır; yukālu: **أَمْحَصَتِ الشَّمْسُ إِذَا ظَهَرَتْ مِنَ الْكُصُوفِ وَانْجَلَّتْ**

أَلْإِنْمِحَاضُ [el-inmiḥāṣ] Bu dahi münkesif güneş küsüftan açılmak ma'nâsınadır; yukālu: **إِنْمِحَصَتِ الشَّمْسُ بِمَعْنَى أَمْحَصَتْ** Ve sıyrılıp kurtulmak ma'nâsınadır; yukālu: **إِنْمِحَصَ مِنْ يَدِهِ إِذَا أَقْلَتْ** **إِنْمِحَصَ الْوَرْمُ** **إِذَا سَكَرَ**

أَلتَّمْحِيطُ [et-temḥiṣ] (**تَفْعِيلٌ** [tef'īl] vezninde) Bir adamı bir nesne ile deneyip imtihān ve ihtibār eylemek ma'nâsınadır; yukālu: **مَحَّصٌ فَلَانًا إِذَا ابْتَلَاهُ وَاخْتَبَرَهُ** Ve eksiltmek ma'nâsınadır; tekülü: **مَحَّصَ اللَّهُ عَنْكَ** Ve eti sinirden pāk eylemek ma'nâsınadır; yukālu: **مَحَّصَ اللَّحْمَ إِذَا نَقَّاهُ مِنْ الْعَقَبِ**

[م ر ص]

أَلْمَرْضُ [el-merṣ] (mīm'in fethi ve rā'nın sükūnuyla) Meme ve yanak gibi a'zāyı parmakla sıkmak ma'nâsınadır; yukālu: **مَرَضَ التَّدْيِ وَنَحْوَهُ مَرَضًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا غَمَزَهُ بِالْأَصَابِعِ**

أَلْمَرْوُصُ [el-merūṣ] (**صَبُورٌ** [ṣabūr] vezninde) Çabuk nākaya denir.

أَلْمَرْصُ [el-meraṣ] (fethateynle) Sebke ve takaddüm eylemek ma'nâsınadır; yukālu: **مَرَصَ الرَّجُلُ مَرَضًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَقَدَّمَ**

أَلتَّمْرُصُ [et-temerruṣ] (**تَفْعُلٌ** [tefa'ul] vezninde) Arpa ve buğday makûlesinin kabuğu savrulup uçmak ma'nâsınadır; yukālu: **تَمْرَصَ قِشْرُ السُّلْتِ إِذَا طَارَ**

[م ص ص]

أَلْمَصُّ [el-maṣṣ] (mīm'in fethi ve şād'in teşdidıyla) Bir nesneyi âhestece sora sora içmek ma'nâsınadır; tekülü: **مَصَصَتْ اللَّبَنُ بِكَسْرِ الْعَيْنِ أَمْصُهُ بِفَتْحِهَا يَعْنِي مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَمَصَصَتْهُ بِالْفَتْحِ أَمْصُهُ بِالضَّمِّ يَعْنِي مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ** Şārih der ki **كَحَصَصْتُهُ أَحْصُهُ إِذَا شَرِبْتَهُ شُرْبًا رَقِيقًا** hakk-ı 'ibāre cezb-i nefes ile takyid eylemektir ki Türkîde emmek ve sormak ta'bîr olunur, Fārisîde mekîden mürādifidir.

أَلْإِمْتِصَاصُ [el-imtiṣāṣ] **مَصَّ** [maṣṣ] ma'nâsınadır; yukālu: **إِمْتَصَصَهُ بِمَعْنَى مَصَّهُ**

أَلْإِمْشَاصُ [el-imṣāṣ] (hemzenin kesriyle) Emdirmek ve sordurmak ma'nâsınadır;

tekūlu: أمصني فلان فمصضته

الْمَصَانُ [el-maṣṣān] (mīm'in fethiy-
le) Sıfattır, mü'ennesi مَصَانَةٌ [maṣṣānet]
tir. Ve 'Arablar bunları şetm ve düşnām
mekki'inde irād ederler; yekūlūne: يَا مَصَانُ
وَالْمَرْأَةُ يَا مَصَانَةٌ أَيْ يَا مَاصٍ نَظَرَ أُمِّهِ أَوْ رَاضِعِ الْعَنَمِ
"Behey anasının fercinin ortasında
dılak dedikleri et pāresini emip sorucu
yādīgār!" yāhūd "Hisset ve le'āmetinden
nāṣī komşu yāhūd misāfir iştimesin diye
koyunu ve keçiyi sağmayıp memesini ağ-
zına alıp emip sorur olan bergüzār!" de-
mektir. Ve le'im ve nākese 'Arablar مَاصَانُ
[māṣṣān] itlāk ederler; yekūlūne: وَيَلِي عَالِي
مَاصَانِ بِنِ مَاصَانٍ وَالْمَرْأَةُ عَلَيَّ مَاصَانَةٌ بِنِ مَاصَانَةٍ أَيْ
Ve مَاصَانُ [maṣṣān] lafzındaki elif
mübāлага içindir, aslı مَصَانُ [maṣṣān]dır.

الْمَاصَةُ [el-māṣṣat] Bir güne maraz ismidir
ki çocuklara 'arız olur, omurga kemiklerin-
nin uçlarında kıllar bitmekle çocuk kısmı
içine sinerek hoşça ekl ve şürb edemez
olur, tā ki o kılları yolup gidermeyince;
yukālu: بِالصَّبِيِّ مَاصَةٌ وَهِيَ ذَاةٌ يَأْخُذُ الصَّبِيَّ مِنْ
شَعْرَاتٍ عَلَى سَنَابِلِ الْقَفَارِ فَلَا يَنْجِعُ فِيهِ أَكْلٌ وَشُرْبٌ
حَتَّى تَنْتَفِ تِلْكَ الشَّعْرَاتُ

الْمُصَاصُ [el-muṣāṣ] (mīm'in zammıyla)
Bir nebāt ismidir. 'Alā-kavlin deve dike-
ninin diplerinde biten ثُدَاءُ [ṣuddā] dedik-
leri otun kurumuşuna denir. Yāhūd o bir
nebāttır ki Kāzime türābında nābit olursa
فَيْصُومٌ [kayṣūm] ve Dehnā' hākinde nābit
olursa مُصَاصٌ [muṣāṣ] derler. Ve مُصَاصٌ
[muṣāṣ] dediği nebāt-ı mezbūr sert ol-
mamakla قِنَبٌ [qinneb] gibi onunla bazı
nesnelere dikerler. Ve deve mer'āsından
ma'dūddur. Ve

مُصَاصٌ [muṣāṣ] Her şey'in hālisine denir;
yukālu: حَسَبْتُ مُصَاصٌ أَيْ خَالِصٌ

ذُو مُصَاصٍ [Zū Muṣāṣ] Bir mevzi'dir.

الْمُصَامِصُ [el-muṣāmiṣ] [ʿulābiṭ]
vezninde) Bu dahi her nesnenin hālisine
denir. Ve

مُصَامِصٌ [muṣāmiṣ] ve

مُصِصٌ [muṣamiṣ] [ʿulebiṭ] veznin-
de) Mefāsil ve 'izāmın bünye ve terkibi
kavī ve şedīd olan ata denir; yukālu: فَرَسٌ
Ve مُصَامِصٌ وَمُصِصٌ أَيْ شَدِيدُ تَرْكِيبِ الْمَفَاصِلِ

مُصَامِصٌ [muṣāmiṣ] Kavmi içre hasīb ve
asīl ve 'arīk adama itlāk olunur; hālis
ma'nāsındandır; yukālu: إِنَّهُ لَمُصَامِصٌ أَيْ
حَسِيبٌ زَالِكٌ

الْمُصِصَةُ [el-meṣṣat] [sefīnet] vez-
ninde) Kavataya denir; yukālu: وَضَعَهُ
Ve بِالْمُصِصَةِ أَيْ الْقَضَعَةِ

مُصِصَةٌ [Meṣṣat] Şām diyārında bir belde
adıdır; şād'ın teṣdīdi cā'iz değildir, hālen
Misis dedikleri kasabadır.

الْمُصِصُ [el-meṣṣ] [emīr] vezninde)
Nem-nāk olan toprağa ve kuma itlāk olu-
nur ki yerin cevfinden olan toprak ve kum
olacaktır; yukālu: بِالْأَرْضِ مَصِصٌ الثَّرَى أَيْ
الَّذِي مِنَ الثَّرَابِ وَالرَّمْلِ

الْمُصَّةُ [el-muṣṣat] (mīm'in zammıyla) Bu
dahi hālis ma'nāsındadır; yukālu: مُصَّةُ الْمَالِ
أَيْ مُصَاضَةٌ

الْمُصْصُوسُ [el-memṣūṣ] İncerek baldıra ve
inciğe itlāk olunur, güyā ki eti sorulmuş
olur; yukālu: وَظِيْفٌ مَمْصُوسٌ أَيْ دَقِيقٌ

الْمُصُوسُ [el-meṣūṣ] [ṣabūr] veznin-
de) Bir türlü ta'ām ismidir ki eti tabh edip
sirke içre vaz' eylemekle tertīb ederler
ki sirkeli yahni olur, 'alā-kavlin hāssaten
kuş etinden müretteb olur. Müfredātta pi-
liç ve genç tavuk ve sebzevāt-ı hārre vü
bāride ve edviye-i hoş-bū ile ve bir kısmı

ekşi meyveler suyuyla müretteb olur diye mersümdür. Ve

مَمْضُوصٌ [meşūş] Cimā' hengāmında erkek üzere hırs ve şereh eden 'avrete denir; yukālu: **إِمْرَأَةٌ مَمْضُوصٌ إِذَا كَانَتْ تَحْرُصُ عَلَى الرَّجُلِ** **عِنْدَ الْجَمَاعِ** Ve şol ferce denir ki alette olan rutübeti bi'l-cümle emip sorur ola; cem'ı **مَمْضَائِشُ** [meşā'ış] gelir; yukālu: **فَرْجٌ مَمْضُوصٌ أَي مُنْشَفَةٌ لِمَا عَلَى الذَّكْرِ مِنَ الْبِلَّةِ**

الْمَمْضُوصَةُ [el-meşūşat] ve

الْمَمْضُوصَةُ [el-memşūşat] Pek zebūn ve arık 'avrete itlāk olunur; yukālu: **إِمْرَأَةٌ مَمْضُوصَةٌ وَمَمْضُوصَةٌ أَي مَمْزُولَةٌ**

الْمَمْضَمَّةُ [el-maşmeşat] (مَمْضَمَّةٌ [maḍmeḍat] vezninde) Suyu dil ucuy-la ağızda çalkamak ma'nāsınadır, niteki **مَمْضَمَّةٌ** [maḍmeḍat] i'cāmla bütün ağız ile çalkamaktan 'ibārettir; yukālu: **مَمْضَمٌّ إِذَا شَتَّكَاهَا** Ve bir kimsenin ayağı ağrıklı olmakla ayağı bağlı adamın yürüyüşü gibi yürür olmak ma'nāsınadır; yukālu: **مَعْصٌ الرَّجُلُ إِذَا صَارَ فِي مِشْيَتِهِ حَجَلٌ** Ve bir ma'nāsınadır; yukālu: **مَعْصَتِ الْإِضْبَعِ إِذَا نَكِبَتْ**

الْتَمَاضُ [et-temaşşuş] (تَمَاضٌ [tefa'ul] vezninde) Bir nesneyi azca azca tedricle emip sormak ma'nāsınadır; yukālu: **تَمَاضُ الشَّيْءِ إِذَا مَضَّ فِي مَهْلَةٍ**

[م ع ص]

الْمَعْصُ [el-me'as] (fethateynle) Ayağın siniri burulup büzülme ma'nāsınadır ki kısalır gibi olmakla ayaklar doğru basamayıp bir tarafa eğrilir, ba'dehu el ile yapça yapça sığayarak doğrulur. Ba'zılar 'indinde bu ricle mahsüstür; yukālu: **مَعْصُ الرَّجُلِ مَعْصًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا التَّوَى عَصَبُ رِجْلِهِ كَأَنَّهُ يَفْضُرُ عَصْبَهُ فَيَتَعَوَّجُ قَدَمُهُ ثُمَّ يُسَوِّيهُ بِيَدَيْهِ أَوْ خَاصَّ بِالرَّجْلِ**

Mü'ellifin **عَصَبِ الرَّجْلِ** fi kavli rā'ın fethi ve cīm'in zammıyla olmak gālibdir ve illā terdid mülāyim olmaz. Ve

مَعْصٌ [me'as] Çok yürümekten sinirler ağrımak ma'nāsınadır; yukālu: **مَعْصٌ مَأْصٌ [me'as] إِذَا وَجَعَ مِنْ كَثْرَةِ الْمَشْيِ** Ve ma'nāsınadır ki ak ve güzide-māye deveye denir. Ve şol kırıklık ve fütür hāletine denir ki çok at seğırtmek ve sār'ir güne yorulmak gibi ahvālden vücūdun bir tarafına **لِي مَعْصٌ وَهُوَ تَكَثَّرَ فِي طَرْفِ** **الْجَسَدِ لِكَثْرَةِ الرُّكُضِ أَوْ غَيْرِهِ** Ve

مَعْصٌ [me'as] Bir adamın en ve oynak yeri burkulmak ma'nāsınadır; yukālu: **مَعْصٌ الرَّجُلُ مَعْصًا مِنَ الْبَابِ الْمَرْبُورِ إِذَا التَّوَى مَفْصَلُهُ** Ve bir kimsenin elinden yā ayağından derdi olmak ma'nāsınadır; yukālu: **مَعْصَتْ يَدُهُ أَوْ رِجْلُهُ إِذَا اشْتَكَاهَا** Ve bir kimsenin ayağı ağrıklı olmakla ayağı bağlı adamın yürüyüşü gibi yürür olmak ma'nāsınadır; yukālu: **مَعْصٌ الرَّجُلِ إِذَا صَارَ فِي مِشْيَتِهِ حَجَلٌ** Ve bir ma'nāsınadır; yukālu: **مَعْصَتِ الْإِضْبَعِ إِذَا نَكِبَتْ**

بَنُو مَعْصِ [Benū Me'is] Kureyş kabilesinden bir batndır.

بَنُو مَاعِصِ [Benū Mā'is] Bir batn-ı sağirdir. **الْتَمَاضُ** [et-temaş'uş] (تَمَاضٌ [tefa'ul] vezninde) Bir kimsenin karnı ağrılamakla derdnāk olmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَمَاضٌ بَطْنُهُ إِذَا أَوْجَعَهُ**

[م غ ص]

الْمَعْصُ [el-mağş] (mīm'in fethi ve ğayn-ı mu'cemenin sükūnu ve fethateynle) Sancı illetine denir. Cevheri bunda ya'nı fethateynle vürūdunu inkārda vehm eyledi, lākin Cevheri 'āmmeye 'azv eylemiştir. Ve **Arablar مَعْصُ** [mağş] ile sakil ve girān-

cān kimseden kināye ederler; yekūlūne:
فُلَانٌ مَغْضُصٌ مِّنَ الْمَغْضُصِ إِذَا كَانَ ثَقِيلًا Ve

مَغْضُصٌ [mağş] مأْضُصٌ [meʃ] lafzında lügat-
tır ki ak māye deveye denir. Cem'i مَغْضُصٌ
[emgāş] gelir, 'alā-kavlin bu lafzından
müfredi olmayan cümū'dandır.

الْمَمْغُوصُ [el-memgūs] Sancılanmış adama
denir; yukālu: مَغْضُصٌ فُلَانٌ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ فَهُوَ
مَمْغُوصٌ

[م ل ص]

الْمِلَاصُ [el-milāş] [كِتَابٌ] [kitāb] vezninde)
Ak yalçın kayaya denir. Ve

مِلَاصٌ [Milāş] Akdeniz'de Çeçilya adası-
nın sevāhilinde bir kal'a adıdır. Ve

مِلَاصٌ [milāş] Balık gibi elde durmayıp
kayıp giden şey'e denir; ve minhu yukālu:
جَارِيَةٌ ذَاتُ شِمَاصٍ وَمِلَاصٍ أَيُّ ذَاتُ تَقَلَّتِ

الْمَلْصُ [el-melş] (mīm'in fethi ve lām'ın
sükūnuyla) Yürek sürmek ma'nāsınadır;
yukālu: مَلْصٌ بِسَلْجِهِ مَلْصًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا رَمَى
بِهِ

الْمَلْصُ [el-melaş] (fethateynle) Bir
kimse yāhūd bir nesne kayıp düşmek
ma'nāsınadır; yukālu: مَلِصَ الرَّجُلُ وَغَيْرُهُ مَلْصًا
مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا سَقَطَ مُتْرَجِّحًا

الْمَلِصُ [el-meliş] [كِتِفٌ] [ketif] vezninde)
Şol ipe ve urgana denir ki pek sıyrıncak
olmakla ondan el kayıp gider ola; yukālu:
حَبْلٌ مَلِصٌ إِذَا كَانَ تَرْتَلُقُ عَنْهُ الْكُفُّ

الْمَلْصُ [el-mellāş] [شَدَادٌ] [şeddād] veznin-
de) Pek sıyrıncak olmakla elde durmayıp
sivişir olan şey'e denir; ve minhu kavlu-
hum: يَا ابْنَ مَلَاصٍ سَتَمُّ

الْأَمْلَاصُ [el-emlaş] [أَمْلَسٌ] [emles] vezninde
ve mürāfididir ki düz ve sıyrıncak nesne-
ye denir. Bu münāsebetle başı daz olup
tas götü gibi sıyrıncak olan kimseye أَمْلَاصٌ

الرَّأْسِ [emlaşu'r-reʃ] itlāk olunur; yukālu:
أَمْلَاصُ الرَّأْسِ أَيُّ أَثْلَطَهُ

الْإِمْلِيصُ [el-impliş] [إِنْجِيلٌ] [incil] vezninde)
Pek sür-atlı yürümeğe vasf olur; yukālu:

سَيَّرَ إِمْلِيصٌ أَيُّ سَرِيعٌ

الْمَلِصَةُ [el-melişat] [زَنِحَةٌ] [zeniḥat] veznin-
de) Elden kayıp sivişir olan balığa denir.

الْإِمْلَاصُ [el-implāş] (hemzenin kesriyle)
Hatun karnında olan çocuğu meyyit ola-
rak düşürmek ma'nāsınadır; yukālu: أَمْلَاصَتْ
إِذَا أَلْقَتْ إِذَا الْمَرْأَةُ إِذَا أَلْقَتْ وَلَدَهَا مَيِّتًا
أَمْلَاصَ الشَّيْءُ إِذَا أَرْقَهُ

الْمُمْلِيصُ [el-mumliş] [مُحْسِنٌ] [muḥsin] vez-
ninde) Çocuğunu meyyit olarak düşüren
hatuna denir. Eğer bu 'ādeti ise ona مِمْلَاصٌ
[mimlāş] denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ مُّمْلِيصٌ إِذَا سَقَطَتْ
وَلَدَهَا مَيِّتًا فَإِنَّ إِغْتَادَتَهُ فِيمِمْلَاصٍ

الْمَمْلِيصُ [el-meliş] (mīm'in fethiyle) İf'āl
bābından fa'ıl vezninde gelen evzāndandır
yāhūd مَمْلُوصٌ [memlūş] ma'nāsınadır;
yukālu: أَلْقَتْ وَلَدَهَا مَمْلِيصًا مَمْلِيطًا

الْتَمْلِصُ [et-temelluş] [تَمَعُلٌ] [tefa'ul] vez-
ninde) Bir takrīble sivişip kurtulmak
ma'nāsınadır; yukālu: تَمَلَّصَ مِنْهُ إِذَا تَخَلَّصَ

الْإِنْمِلَاصُ [el-inmilāş] [إِنْفِعَالٌ] [infi'āl] vez-
ninde) Sivişmek ma'nāsınadır; yukālu:
إِنْمَلَّصَ مِنْ يَدِهِ إِذَا أَفَلَّتْ

[م و ص]

الْمَوْصُ [el-mevs] (mīm'in fethi ve vāv'ın
sükūnuyla) Bir şey'i āhestece yaykamak
ma'nāsınadır; yukālu: مَاصَ الثَّوْبَ يَمْوِصُ مَوْصًا
إِذَا عَسَلَهُ لَيْتًا Ve el ile ovmak ma'nāsınadır;
yukālu: مَاصَ الشَّيْءُ إِذَا دَلَكَهُ بِالْيَدِ
هَمْ يَمْوِصُونَ الْهَيْبِدَ ثَلَاثَ هَمْ يَمْوِصُونَ الْهَيْبِدَ ثَلَاثَ
مَوْصَاتٍ أَيُّ يُعَالِجُونَهُ بِغَسَلِهِ ثَلَاثَ مَرَاتٍ

مَوْصٌ [mevs] Samana denir, تَبِنٌ [tibn]

ma'nāsına.

التَّمْوِیضُ [et-temvīṣ] (تَعْمِیْلٌ [tef'īl] vezninde) Bir kimse ticâret için saman alıp satmak ma'nāsınadır; yukālu: مَوَّضَ الرَّجُلُ إِذَا جَعَلَ وَتِجَارَتُهُ فِي الْمَوَّضِ أَي التَّيْبِنِ Ve esvābı gasl ve tathîr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: مَوَّضَ ثِيَابَهُ إِذَا غَسَلَهَا وَنَقَّاهَا

الْمُوَاصَاةُ [el-muvāṣat] (ثُمَّامَةٌ [ṣumāmet] vezninde) Yaykantiya denir; yukālu: هَذِهِ مُوَاصَاةٌ الثِّيَابِ أَي غَسَاكُمَا

[م ه ص]

التَّمْهِیضُ [et-temhīṣ] (تَعْمِیْلٌ [tef'īl] vezninde) Esvābı gasl ve tanzîf edip ağartmak ma'nāsınadır; yukālu: مَهَّضَ ثَوْبَهُ إِذَا نَظَّفَهُ وَبَيَّضَهُ

التَّمْهِيضُ [et-temehhuṣ] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Suya dalmak ma'nāsınadır; yukālu: تَمَهَّضَ فِي الْمَاءِ إِذَا انْغَمَسَ

الْإِمْهِيصَاةُ [el-imhīṣāṣ] (إِشْهِيْبَابٌ [iṣhībāb] vezninde) Yerin otları ve yaprakları bütün gidip kır kalmak ma'nāsınadır; yukālu: إِمْهَاصَاتِ الْأَرْضِ إِذَا ذَهَبَ نَبْتُهَا وَوَرَقُهَا

الْمَهْصَاءُ [el-mehṣā] (حَمْرَاءٌ [ḥamrā] vezninde) Çıplak kalmış arza denir; yukālu: مَهْصَاءٌ أَي ذَاهِبَةُ النَّبْتِ وَالْوَرَقِ

FASLU'N-NŪN

(فَضْلُ التَّوْنِ)

[ن ب ص]

النَّبْضُ [en-nebṣ] (حَبْسٌ [ḥabs] vezninde) Hentüz bitmeğe başlamış azca ota denir; yukālu: طَفِقَ النَّبْضُ يُرَى وَهُوَ الْقَلِيلُ مِنَ النَّبْلِ إِذَا طَلَعَ Ve

نَبْضٌ [nebṣ] Tekellüm eylemek ma'nāsına masdar olur; yukālu: مَا يَنْبُضُ نَبْضًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي أَي مَا يَتَكَلَّمُ

النَّبْصَةُ [en-nebṣat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Kelime ma'nāsınadır; tekülü: مَا سَبِعَتْ لَهُ نَبْصَةٌ أَي كَلِمَةٌ

النَّبِیضُ [en-nebīṣ] (nūn'un fethiyle) Çocuk kısmı kuşları çiftleştirir iken dudaklarını ıslık gibi yapça öttürmek ma'nāsınadır; yukālu: نَبِضَ الْغُلَامُ نَبِضًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا صَوَّتَ عِنْدَ تَرْوِیجِ الطَّائِرِ بِأَنَّاهُ نَبِضَ الْعُضْفُورِ إِذَا صَوَّتَ صَوْتًا ضَعِيفًا

النَّبْصَاءُ [en-nebṣā] (حَمْرَاءٌ [ḥamrā] vezninde) Sesli, çinreyici yaya denir. Ma'nā-yı evvelden me'hūzdur; yukālu: قَوْسٌ نَبْصَاءٌ أَي مَصَوْتَةٌ

[ن ح ص]

النَّخْضُ [en-naḥṣ] (نَحْسٌ [naḥṣ] vezninde) Ve

النَّاحِضُ [en-nāḥiṣ] Kısır olan hımār-ı vah-şiyeye denir. Ve

نَخَضَ [naḥṣ] Masdar olur. Bir kimse- nin borçlusuna borcunu edā eylemek ma'nāsına; tekülü: نَخَضْتُ لَهُ بِحَقِّهِ نَخْضًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا أَدَيْتَهُ عَنْهُ

النَّخْضُ [en-nuḥṣ] (nūn'un zammıyla) Dağın dibine denir; أَصْلُ الْجَبَلِ [aşlu'l-cebel]

ma'nāsına.

النَّحْوُسُ [en-nehūs] [صَبُورٌ] [şabūr] vezninde) Yavrusuz ve sütsüz kancık eşeğe denir; yukālu: أَتَانُ نَحْوُسٌ أَيْ لَا وَلَدَ لَهَا وَلَا لَبَنٌ Ve pek semiz nākaya denir, 'alā-kavlin pek semizlik sebebiyle gebe kalmayan nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ نَحْوُسٌ أَيْ الشَّدِيدَةُ السَّمَنُ أَوْ هِيَ الَّتِي مَنَعَهَا السَّمَنُ مِنَ الْحَمْلِ

النَّحِيسُ [en-nehīs] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) **نَحْوُسٌ** [nehūs] ma'nāsınadır.

النَّحْوُسُ [en-nuhūs] [جُلُوسٌ] [culūs] vezninde) Nāka pek semirmek ma'nāsınadır; yukālu: نَحَصَتِ النَّاقَةُ نَحْوُسًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا سَمِنَتْ مُبَالِغَةً

الْمِنْحَاضُ [el-minhāṣ] [مِخْرَابٌ] [mihrāb] vezninde) Uzun boylu, gövdesi çelimsiz hatuna denir; yukālu: اِمْرَأَةٌ مِّنْحَاضٌ أَيْ طَوِيلَةٌ دَقِيقَةٌ

[ن خ ص]

النَّحْصُ [en-naḥṣ] (nūn'un fethi ve hā-yı mu'cemenin sükūnuyla) Pek arıklıktan gövdenin derisi yiv yiv buruş yarış olmak ma'nāsınadır; yukālu: نَحَصَ الرَّجُلُ نَحْصًا مِنْ الْبَابِ الثَّلَاثِ وَالْأَوَّلِ إِذَا تَحَدَّدَ جِلْدُهُ وَهُرِلَ

النَّاحِصُ [en-nāhiṣ] Şol kocakarıya denir ki pırlık derisini yiv yiv buruş yarış etmiş ola; yukālu: عَجُوزٌ نَاحِصٌ إِذَا نَحَصَهَا الْكَبِيرُ

الْإِنْحَاضُ [el-inhāṣ] (hemzenin kesriyle) Pırlık yāhūd 'illet gövdeyi arıklatıp derisini buruş yarış eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَنْحَصَ الْكَبِيرُ الْعُجُوزَ إِذَا جَعَلَهَا نَاحِصًا

النَّحْصُ [en-neḥaṣ] (fethateynle) Gövdenin eti gidip arıklamak ma'nāsınadır; yukālu: نَحَصَ لِحْمُهُ نَحْصًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا ذَهَبَ

الْإِنْتِخَاضُ [el-intihāṣ] [إِفْتِعَالٌ] [ifti'āl] vezninde) Bu dahi **نَحْصٌ** [neḥaṣ] ma'nāsınadır; yukālu: اِنْتَحَصَ لِحْمُهُ إِذَا ذَهَبَ

[ن د ص]

النَّدُوسُ [en-nudūs] [جُلُوسٌ] [culūs] vezninde) Bir adamın gözü boğulmuş kimsenin gözü gibi hānesinden bütün çıkmaya karīb taşra domalmak ma'nāsınadır; yukālu: صَرَبَ فُلَانًا حَتَّى نَدَصَتْ عَيْنُهُ نُدُوسًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ أَيْ جَحَظَتْ وَكَادَتْ تَخْرُجُ مِنْ قَلْبِهَا كَمَا تَنْدُصُ عَيْنَا الْخَبِيْقِ Ve

نُدُوسٌ [nuḏūs] [نَدَاضٌ] [nedaṣ] ma'nāsınadır; ke-mā se-yuzkeru.

الْمِنْدَاضُ [el-mindāṣ] [مِخْرَابٌ] [mihrāb] vezninde) Kıynakları çelimsiz olan hatuna denir; yukālu: اِمْرَأَةٌ مِّنْدَاضٌ أَيْ رَسَخَاءٌ Ve şaşkın oğuz hatuna denir; yukālu: اِمْرَأَةٌ مِّنْدَاضٌ أَيْ حَمَقَاءٌ Ve dili zefir bed-zebān 'avrete denir. Ve be-gāyet taş ve hiffeti olan şelfe 'avrete denir; yukālu: اِمْرَأَةٌ مِّنْدَاضٌ أَيْ بَدِيئَةٌ وَكَذَا طَيَّاشَةٌ خَفِيفَةٌ Ve şol kimseye denir ki dā'imā nāsa şerr ve mekrūh ve nā-sezā işler eder ola; yukālu: رَجُلٌ مِّنْدَاضٌ إِذَا كَانَ لَا يَزَالُ يَطْرَأُ عَلَيَّ قَوْمٌ بِمَا يَكْرَهُونَ وَيَطْهَرُ بِشَرِّ

النَّدَاضُ [en-neḏaṣ] (fethateynle) Sivilce ve çıban makūlesi el ile sıkılıp çirk ve cirāhati çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: نَدِصَتْ الْبُثْرَةُ نَدَاضًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا عُمِرَتْ فَخَرَجَ مَا فِيهَا

النَّدَاضُ [en-nedaṣ] (nūn'un fethi ve dāl'ın sükūnuyla) ve

النَّدُوسُ [en-nudūs] [جُلُوسٌ] [culūs] vezninde) Taşraya çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: نَدَصَ الرَّجُلُ نَدَاضًا وَنُدُوسًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا خَرَجَ Ve bir nesne bir nesneden taşra uğrayıp çavı vermek ma'nāsınadır, okun yaydan taşra çavması gibi; yukālu: نَدَصَ الشَّيْءُ مِنَ الشَّيْءِ إِذَا امْتَرَقَ

الْإِنْدَاضُ [el-indāṣ] (hemzenin kesriyle) ve

الْإِسْتِنْدَاضُ [el-istindāṣ] Çekip çıkarmak ma'nāsınadır; yukālu: اَنْدَصَ حَقَّهُ مِنْهُ وَاسْتِنْدَاضَهُ

إِذَا اسْتَحْرَجَهُ

[ن ش ص]

النُّشُوصُ [en-nuşūş] [culūs] [vezninde] Yukarı ağmak ma'nāsınadır; yukālu: نَشَّصَ السَّحَابُ نُشُوصًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا اذْتَفَعَ Ve hatun zevcine bugz ve 'isyān eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَشَّصَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا نَشَّصَتْ زَوْجَهَا Ve dürtüp sançmak ma'nāsınadır; yukālu: نَشَّصَ فُلَانًا إِذَا طَعَنَهُ Ve gaseyān gelmek ma'nāsınadır; yukālu: نَشَّصَتْ نَفْسُهُ إِذَا جَاسَتْ Ve ağızda diş uzamak ma'nāsınadır; yukālu: نَشَّصَتْ سِنَّهُ إِذَا طَالَتْ Ve bir nesneyi taşra çıkarmak ma'nāsınadır; yukālu: نَشَّصَ الشَّيْءَ إِذَا اسْتَحْرَجَهُ

النُّشَاصُ [en-nişāş] [kitāb] [vezninde] ve

النُّشَاصُ [en-neşāş] [sehāb] [vezninde] Yüksek buluta, 'alā-kavlin birbiri üzere kat kat olan yüksek buluta denir; yukālu: لَمَعَ الْبُرُوقُ فِي فُطْرِ النُّشَاصِ وَالنُّشَاصِ أَي بَعْضُ السَّحَابِ الْمُتَرَفِّعِ أَوْ الْمُتَرَفِّعِ بَعْضُهُ فَوْقَ بَعْضِ نُشُوصٍ [nuşuş] tur zammeteynle.

النُّنْشَاصُ [el-minşāş] (mīm'in kesriyle) Zevcini firāşından men' eder olan 'avrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ مُنْشَاصٌ إِذَا كَانَتْ تَمْنَعُ زَوْجَهَا فِي فِرَاشِهَا

النُّنْشِيصُ [en-neşīş] [emīr] [vezninde] ve

النُّنْشُوصُ [en-neşūş] [şabūr] [vezninde] Dikilip duran mızrağa denir. Ve

نَشِيصٌ [neşīş] Şol tekneye denir ki yoğrulmuş hamur bir hoşça mayalanmadan mayalanmak için ona vaz' olunur.

النُّنْشَاصِي [en-neşāşiy] (nūn'un fethiyle) Yanları ve her tarafı yüksek ata denir; yukālu: فَرَسٌ نَشَاصِيٌّ أَي مُشْرِفٌ الْأَقْطَارِ

الْإِنْتِشَاصُ [el-intişāş] [ifti'āl] [vezninde] Ağacı yerinden çekip koparmak

ma'nāsınadır; yukālu: اِنْتَشَصَ الشَّجَرَةَ إِذَا اقْتَلَعَهَا [en-neşāş] [sehāb] [vezninde] Bir nesneye berāber ve müstevī olan şey'e itlāk olunur, gūyā ki onun gibi bu dahi mürtefi'dir; ve minhu yukālu: رَأَيْتُ نَشَاصَ جَوَارٍ إِذَا كُنَّ أَتْرَابًا وَرَأَيْتُ نَشَاصَ خَيْلٍ وَإِبِلٍ إِذَا كَانَتْ مُسْتَوِيَةً

[ن ص ص]

النُّصُّ [en-naşş] (nūn'un fethi ve şād'ın teşdidiyle) Bir haberi isnād ile kā'iline dek ref' eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَصَّ الْحَدِيثَ إِلَيْهِ نَصًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا رَفَعَهُ إِلَيْهِ Ve davarın yürümesinin gāyetini istihrāc için şiddetle sürmek ma'nāsınadır; yukālu: نَصَّ وَ تَهْرِيكَ إِذَا اسْتَحْرَجَ أَقْصَى مَا عِنْدَهَا مِنَ السَّيْرِ eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَصَّ الشَّيْءَ إِذَا فُلَانٌ يَنْصُ أَنْفَهُ غَضَبًا أَي حَرَكَهُ Ve metā'i birbiri üzere dizip istif eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَصَّ الْمَتَاعَ إِذَا جَعَلَ نَصَّ بَعْضُهُ فَوْقَ بَعْضٍ Ve bir kimseden bir şey'in nihāyetini soruşturup ötesini araştırmak ma'nāsınadır; yukālu: نَصَّ فُلَانٌ إِذَا اسْتَقْصَى Ve gelini düğün günlerinde sandalı üzere oturtmak ma'nāsınadır ki 'Arabistān'da müte'āref'tir, gelip gidenler temāşā ederler; yukālu: نَصَّ الْعُرُوسَ إِذَا أَعْدَدَهَا Ve bir nesneyi izhār ve beyān kılmak ma'nāsınadır; yukālu: نَصَّ الشَّيْءَ إِذَا أَطَهَّرَهُ Ve bir kavlı ve fi'li re'is-i ekbere isnād edip onda tevkīf eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَصَّهُ إِلَى الرَّئِيسِ الْأَكْبَرِ إِذَا أَسْنَدَهُ وَوَقَّفَهُ Ve bir nesneyi eşyādan bir şey üzere ta'yin eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَصَّهُ إِذَا عَيَّنَّهُ عَلَى شَيْءٍ مَا

Şārih der ki نَصَّ الْقُرْآنَ [naşşu'l-Qur'ān] ve نَصَّ الْحَدِيثَ [naşşu'l-ḥadīş] ki gayra muhtemel olmayan ma'nāya delālet eden lafzdan 'ibārettir, bu ma'nādan me'hūzdur ve delil

zifāf] olacaktır; onda gelinin cihāzı ve metā'ı dizilmekle tesmiye olundu; tekūlu: رَأَيْتُهَا تَقْعُدُ فِي الْمَنْصَةِ أَيِ الْحَجَلَةِ

النَّصَّةُ [en-naşşat] (nūn'un fethiyle) Dış serçeye denir.

النَّصَّةُ [en-nuşşat] (nūn'un zammıyla) Bir tutam saça denir, 'alā-kavlin nisvānın başının ön tarafından yüzüne doğru sarkan kāküle denir; yukālu: قَطَعَ نَصَّتَهَا وَهِيَ خُضَلَّةٌ مِنَ الشَّعْرِ أَوْ الشَّعْرُ الَّذِي يَقَعُ عَلَى وَجْهِهَا

النَّضْنَانُ [en-naşnāş] [şersār] vezninde) Kesirü'l-hareke olan yılana denir; yukālu: حَيْثَ نَضْنَانُ أَيِ كَثِيرَةُ الْحَرَكََةِ

التَّنْصِيسُ [et-tenşiş] [tefīl] vezninde) Su'āl ve hisāb makūlesi bir māddeyi gereği gibi istiksā ve münākaşa ve tedkik eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَصَّصَ عَرِيمَهُ إِذَا اسْتَقْصَى عَلَيْهِ وَنَاقَشَهُ

الْمُنَاشَّةُ [el-munāşşat] [mufā'alet] vezninde) تَنْصِيسُ [tenşiş] ma'nāsınadır; yukālu: نَاصَ عَرِيمَهُ بِمَعْنَى نَصَّصَهُ

النَّضْنَةُ [en-naşneşat] [zelzelet] vezninde) Bir nesneyi ırgalamak ma'nāsınadır; yukālu: نَصَّصَ الشَّيْءَ إِذَا حَرَكَهُ وَقَلَقَهُ Ve deve kısmı dizlerini yere çöküp kalkmağa deprenmek ma'nāsınadır; yukālu: نَصَّصَ الْبَعِيرَ إِذَا أَتَيْتَ رُكْبَتَيْهِ فِي الْأَرْضِ وَتَحَرَّكَ لِنُتْهُوَ

[ن ع ص]

النَّغْصُ [en-na'ş] (nūn'un fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) Çekirge yer yüzünde olan nebātı bi'l-cümle yemek ma'nāsınadır; yukālu: نَعَصَ الْجَرَادُ الْأَرْضَ نَعْصًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا أَكَلَ نَبَاتَهَا

النَّغْصُ [en-ne'aş] (fethateynle) Temāyül ma'nāsınadır; yukālu: نَعِصَ الرَّجُلُ نَعْصًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَمَائَلَ

النَّاعِصَةُ [en-nā'ışat] A'vān ve ensāra de-

nir; tekūlu: هُوَ مِنْ نَاعِصَتِي أَيِ نَاصِرَتِي Ve bu temāyül ma'nāsından me'hūzdur. Ve Esed b. Nā'īşa kudemādan bir şā'ir-i Naşrānıdır.

النَّوَاعِصُ [en-Nevā'ış] Bir mevzi'dir.

الْإِنْتِعَاصُ [el-inti'aş] [ifti'āl] vezninde) Hışm ve gazaba gelmek ma'nāsınadır; yukālu: إِنْتَعَصَ الرَّجُلُ إِذَا غَضِبَ وَحَرِدَ Ve sürçüp yıkıldıktan sonra kendiliğinden kalkmak ma'nāsınadır; yukālu: إِنْتَعَصَ الرَّجُلُ إِذَا انْتَعَشَ بَعْدَ سُفُوطِ

Cevherī bu māddeden نَاعِصُ [nā'ış] hā'sız olarak bir recülün ismidir diye sebt eylemesi vehmdir. Bu cihetle gūyā ki sā'ir nesne resm eylememiş olmakla māddeyi humretle resm eyledik. Şārih der ki Leys ve Ezherī نَاعِصُ [nā'ış] bir recülün ismidir diye sebt eylediklerinden başka bu maddenin sübüt-ı 'Arabıyyeti 'indimizde mensūs değildir demeleriyle Cevherī mādde-i sā'ireye ta'arruz eylemeyip iltizām-ı *Şihāh* kā'idesince ona kasr eyledi.

[ن غ ص]

النَّغْصُ [en-nağş] (nūn'un ve gayn-ı mu'cemenin fethiyle) Develeri suya götürüp içirdikten sonra onları sarf edip gayrısını götürmeğe denir; yukālu: فَلَانَ يُورِدُ الْإِبِلَ نَعْصًا وَهُوَ أَنْ يُورِدَهَا الْحَوْضَ فَإِذَا شَرِبَتْ صَرَفَهَا وَأُورِدَ غَيْرَهَا Ve bir adamın maksūdu tamām olmayıp nākıs kalmak ma'nāsınadır; yukālu: نَعِصَ الرَّجُلُ نَعْصًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا لَمْ يَتِمَّ مُرَادُهَا Kezālik deve murādı üzere su içmeyip nākıs kalsa نَعِصَ الْبَعِيرُ derler ve içecek nesne nā-tamām olsa نَعِصَ الشَّرَابُ derler.

الْإِنْتِعَاصُ [el-ingāş] (hemzenin kesriyle) ve **التَّنْغِيسُ** [et-tenğiş] Bir kimsenin 'ayş ve zindegānīsini mükedder eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَعِصَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْعَيْشَ

وَتَغْصُصُهُ وَعَلَيْهِ إِذَا كَدَّرَهُ

التَّغْصُصُ [et-tenağğuş] [تَغْصُلُ] [tefa'ul] vezninde) Bir adamın 'ayş ve zindegānisi mükedder olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَغْصُصْتُ مَعِيشَتَهُ إِذَا تَكَدَّرْتُ

التَّنَاغُصُصُ [et-tenāğuş] [تَنَاغُلُ] [tefā'ul] vezninde) Müzdehim olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَنَاغَصْتُ الْإِبِلَ إِذَا أُرْذِحَمْتُ

[ن ف ص]

الْمِنْفَاصُ [el-minfās] (fā'yyla مِخْرَابٌ [mihrāb] vezninde) Çok gülen adama denir ki gülegen ta'bīr olunur; yukālu: رَجُلٌ مِّنْفَاصٌ أَيُّ كَثِيرُهُ الضَّحِكُ Ve döşegine tebevül eder olan kimseye denir; yukālu: فَلَانٌ مِّنْفَاصٌ أَيُّ بَوَالَةٍ فِي الْفِرَاشِ

النَّفِيسُ [en-nefis] [نَفِيسٌ] [nefis] vezninde) Tatlı ve hoş-güvār suya denir, ماءٌ عَذْبٌ ma'nāsınadır.

النَّفْصُ [en-nefs] [نَفْصٌ] [hafş] vezninde) Harıl harıl tebevül eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَفْصٌ بِبَوْلِهِ إِذَا دَفَعَهُ Ve sözü tiz tiz söylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَفْصٌ بِالْكَلِمَةِ إِذَا أَنَاهَا سَرِيعًا

النُّفَاصُ [en-nufās] [نُفَاصٌ] [gürāb] vezninde) Bir 'illettir ki koyun kısmına 'ārız olup harıl harıl tebevül ederek helāk olur; yukālu: أَصَابَتِ الشَّاةُ نَفَاصٌ وَهُوَ دَاءٌ لَهَا تَنْفِضٌ بِأَبْوَالِهَا

النُّفْصَةُ [en-nufṣat] [نُفْصَةٌ] [gurfet] vezninde) Bir fişkirik kana denir, düf'a-i dem ma'nāsına.

الْإِنْفَاصُ [el-infās] (hemzenin kesriyle) Bu dahi tiz tiz söylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَنْفَصَ بِالْكَلِمَةِ إِذَا أَنَاهَا سَرِيعًا Ve çok gülmek ma'nāsınadır; yukālu: أَنْفَصَ بِالضَّحِكِ إِذَا أَكْثَرَ مِنْهُ Ve koyun kısmı dik dik işemek ma'nāsınadır; yukālu: أَنْفَصَتِ الشَّاةُ بِبَوْلِهَا إِذَا

أَخْرَجْتَهُ دُفْعَةً دُفْعَةً Ve bir adama rumūz söyler gibi dudakla remz ve işāret eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَنْفَصَ الرَّجُلُ بِسَمْتِهِ إِذَا أَشَارَ كَالْمُتَرَمِّزِ

الْمُنَافِصَةُ [el-munāfeṣat] [مُنَافِصَةٌ] [mufā'alet] vezninde) Sidik yarışmak ma'nāsınadır; yukālu: نَافِصَةٌ إِذَا قَالَ لَهُ بُلٌّ وَأَبُولٌ فَتَنْظُرُ أَيُّنَا أَبْعَدُ بَوْلًا Ya'nī bir kimseye "Sen işe ben de işeyim bakalım hangimiz sidiği ırak olur?" dese.

الْإِنْتِفَاصُ [el-intifaṣ] (hemzenin kesriyle) Parmak aralıklarından ālet-i tenāsüle su serpmek ma'nāsınadır ki istibrā'-ı tām̄m için ederler, zīrā āletin başına su serpip ve su damlatmak bakiyye-i bevlin hurūcuna medārdır; yukālu: إِنْتَفَصَ الرَّجُلُ إِذَا رَشَّ الْمَاءَ مِنْ خَلَلِ الْأَصَابِعِ عَلَى الذِّكْرِ

[ن ق ص]

النَّقْضُ [en-naqş] [نَقْضٌ] [raqş] vezninde) ve **التَّنْقَاصُ** [et-tenkāş] [تَنْقَاصٌ] [tezkār] vezninde) ve

النُّقْصَانُ [en-nuqşān] (nūn'un zammıyla) Bir adamın nasībini eksiltmek ma'nāsınadır; yukālu: نَقَصَ حَطَّهُ نَقْصًا وَتَنْقَاصًا وَنَقْصَانًا مِنَ الْبَابِ الأَوَّلِ إِذَا أَحْسَرَ مِنْهُ Ve eksiltmek ma'nāsına lāzım olur; yukālu: نَقَصَ بِنَفْسِهِ إِذَا حَسِرَ Ve

نُقْصَانٌ [nuqşān] İsm olur, Menkūstan eksilen mikdāra denir ki eksik ta'bīr olunur; yukālu: نَقَصْتُهُ كَذَا وَكَذَا وَهُوَ قَدْرُ الدَّاهِبِ مِنْهُ نُقْصَانٌ [nuqşān] lafzı dīn ve 'aklda isti'māl olunmaz, belki onlarda نَقْضٌ [naqş] isti'māl olunur; fe-yukālu: دَخَلَ عَلَيْهِ نَقْضٌ فِي دِينِهِ وَعَقَلِهِ Şārihin beyānına göre نَقْضٌ [naqş] za'f ve hevān ma'nāsını mutazamın olup ve نُقْصَانٌ [nuqşān] bir nesnenin ba'de't-tamām zehābına itlāk olunur; ve fi'l-hadīsi: «شَهْرًا عَيْدٌ لَا يَنْقُصَانُ» أَيُّ فِي الْحُكْمِ Ya'nī "İd-i fitr ile İd-i adhā وَإِنْ نَقَصَا عَدَدًا

ayları her ne kadar ‘aded cihetleriyle nākıs gelseler ahkāmı cihetiyle nākıs olmazlar.” Ya'nī ramazānı yirmi dokuz gün tuttuğunuz hinde kalbinize şekk ve tereddüd ‘arız olmasın ve yevm-i hacca hatā vākī‘ olur ise menāsik-i lāzımeyi nākıs edā eylemeyesiz.

النَّقِیْصَةُ [en-nekīṣat] (سَفِیْنَةٌ [sefīnet] vezninde) Nāmūs-ı nāsı naks edecek gıybet ve mezemmete itlāk olunur; tekülü: مَا هَذِهِ النَّاسُ Ve ‘ayb ve ‘arī müs-telzim haslet-i deniyeye yāhūd haslet-i za‘ıfeye itlāk olunur; yukālu: مَا فِيهِ نَقِیْصَةٌ أَوْ ضَعِیْفَةٌ

النَّقَاصَةُ [en-nekāṣat] (كِرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) Su tatlı ve hoş-güvār olmak ma‘nāsınadır; yukālu: نَقَصَ الْمَاءُ نَقَاصَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا عَذَبَ

النَّقِیْضُ [en-nekīṣ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Vasftr, tatlı hoş-güvār suya denir; tekülü: شَرِبْتُ مَاءً نَقِیْضًا أَيْ عَذْبًا طِيبٌ نَقِیْضٌ أَيْ طِيبَةٌ الرَّائِحَةِ

الْإِنْقَاصُ [el-inkāṣ] (hemzenin kesriyle) ve **الْإِنْتِقَاصُ** [el-intikāṣ] (إِنْتِعَالٌ [ifti‘āl] vezninde) ve

التَّنْقِیْضُ [et-tenkīṣ] Eksiltmek ma‘nāsınadır; yukālu: أَنْقَضَهُ وَانْتَقَضَهُ وَنَقَضَهُ بِمَعْنَى نَقَضَهُ

إِنْتِقَاصٌ [intikāṣ] Eksilmek ma‘nāsına lāzım olur; yukālu: نَقَضَهُ فَانْتَقَضَ Ve **إِنْتِفَاصٌ** [intifāṣ] ma‘nāsınadır ki istibrā için ālete su serpmektir; yukālu: إِنْتَقَضَ الرَّجُلُ بِمَعْنَى إِنْتَفَضَ

التَّنْقِصُ [et-tenakḫuṣ] (تَفْعُلٌ [tefe‘ul] vezninde) Bir kimseyi fasl ve mezemmet eylemek ma‘nāsınadır ki nāmūsunu tenkīs eder; yukālu: هُوَ يَنْقِصُهُ أَيْ يَقَعُ فِيهِ وَيَذْمُهُ

الْإِسْتِنْقَاصُ [el-istinikāṣ] Bir nesnenin paha-

sını tenzīl eylemeği istemek ma‘nāsınadır; yukālu: اسْتَنْقَضَ الثَّمَنَ إِذَا اسْتَحَطَّهُ

[ن ك ص]

النَّكْضُ [en-nekṣ] (عَكَسٌ [‘aks] vezninde) ve **النُّكُوضُ** [en-nukūṣ] (جُلُوسٌ [culūs] vezninde) ve

الْمَنْكَضُ [el-menkaṣ] (مَطْلَبٌ [maṭlab] vezninde) Bir māddeye ikdām etmeyip gerilenmek ve geri durmak ma‘nāsınadır ki kıçınlamak ta‘bīr olunur; yukālu: نَكَضَ الْأَمْرَ نَكْضًا وَنُكُوضًا وَمَنْكَضًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا تَكَأَمَّ Ve bir hayr işte iken iz üzere geri dönmek ma‘nāsınadır; yukālu: نَكَضَ عَلَيَّ إِذَا رَجَعَ عَمَّا كَانَ عَلَيْهِ مِنْ خَيْرٍ Ve bu hayra mahsūstur. Cevherī itlākında vehm eyledi yāhūd şerde isti‘mālī nādirdir. Şārih der ki Zemaḥşerī ve İbn Kattā‘ ve sā‘irleri dahi ta‘mīm eylediler.

الْمَنْكَضُ [el-menkaṣ] (مُعَدٌّ [maḥ‘ad] vezninde) Masdardır, niteki zıkr olundu. Ve ism-i mekān olur, alargada olacak yere denir; yukālu: أَخَذَ مَنْكَضًا أَيْ مَنَّحَى

[ن م ص]

النَّمْضُ [en-nemṣ] (لَمَسٌ [lems] vezninde) Kıl yolmak ma‘nāsınadır; yukālu: نَمَضَ الشَّعْرَ نَمْضًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا نَمَّعَهُ

النَّمَايِضَةُ [en-nāmiṣat] Şol māṣitaya denir ki nisvānın çehrelerinde olan kılları yolup gidermekle tezyīn eder ola.

الْمُتَنَمِّضَةُ [el-mutenemmiṣat] (ism-i fā‘il bünyesiyle) Çehresini yolduran ‘avrete denir. Kāle’ş-şārih ve minhu’l-hadīsu: «أَنَّهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ لَعَنَ النَّامِضَةَ وَالْمُتَنَمِّضَةَ»

النَّمْضُ [en-nemaṣ] (fethateynle) Bedende pek ince ve hurde olan kıllara denir, şöyle ki sarı tüy gibi görünür ola; yukālu: فِي وَجْهِهَا نَمَضٌ أَيْ شَعْرٌ رَقِيقٌ دَقِيقٌ حَتَّى تَرَاهُ كَالرَّعْبِ

Müellif 'ādeti üzere müsāmaha ile tefsir eylemiştir, zīrā رَقَّةُ الشَّعْرِ وَدِقَّتُهُ حَتَّى تَرَاهُ كَالرَّعْبِ 'ibāretiyle tefsir eylemiştir ki şa'r-ı rakik ü dakik tevîlindedir. Ve

نَمَضْ [nemaş] Pek kısa olan kuş yeleğine denir. Ve hasır otu nev'inden bir nebāta denir ki ondan sepet gibi ba'zı zarflara kapak ve tabaklar düzülür. Cevherī vehminden nāşī bunu nūn'un kesriyle takyid eylemiştir.

النَّمِيطُ [en-nemīş] (أمِيرٌ [emīr] vezninde) Yolunmuş kıllara denir; yukālu: شَعْرٌ نَمِيطٌ Ve şol otlara denir ki mevāşī onları ağızlarıyla yolup koparmış olmakla yine tazelanmış ola. Cevherī ekl olunmuş ola diye takyid eylemekle vehm eylemiştir.

الِنِمَاصُ [en-nimāş] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) İğneye geçirilmiş iplik teline denir.

النَّمِاصُ [en-numāş] (غُرَابٌ [ğurāb] vezninde) Şehr ma'nāsınadır ki otuz günden 'ibārettir. Cem'ci نَمُصٌ [numuş] gelir zammeteynle ve اَنْمِصَةٌ [enmuşat] gelir; tekülü: لَمْ يَأْتِنِي نَمَاصًا أَيَّ شَهْرًا

نَمَاصِينَ [Numāşīn] (nūn'un zammı ve şād'ın fethiyle) Bir mevzi'dir.

الِنِمَاصُ [el-inmāş] (hemzenin kesriyle) Nebāt uç göstermek ma'nāsınadır; yukālu: اَنْمَصَ الثَّبْتُ إِذَا طَلَعَ

التَّنْمِيطُ [et-tenmīş] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) ve

التَّنْمِاصُ [en-tenmāş] (تَذْكَارٌ [tezkār] vezninde) Kılları çok yolmak ma'nāsınadır; yukālu: نَمَصَ الشَّعْرَ تَنْمِيطًا وَتَنْمَاصًا إِذَا نَمَصَهُ

[ن و ص]

النُّوْصُ [en-nevş] (حَوْصٌ [havş] vezninde) Gerilenmek ma'nāsınadır; yukālu: نَاصَ عُنْتَهُ Ve يُنَوِّصُ نَوْصًا إِذَا تَأَخَّرَ

نَوْصٌ [nevş] Himār-ı vahşīye denir, dā'imā نَائِصٌ [nā'īş] ya'nī ürkmüş gibi başını yukarı kaldırır olduğu için itlāk olunmuştur, نُهَوِّصُ [nuhūş]-ı ātī ma'nāsından me'hūzdur. Ve

نَوْصٌ [nevş] Deprenmek, taharrük ma'nāsınadır, ke-mā se-yuzkeru. Ve ayrılıp alarga olmak ma'nāsınadır; yukālu: نَاصَ عُنْتَهُ إِذَا تَنَحَّى وَفَارَقَهُ نَاصَ إِلَيْهِ إِذَا نَهَضَ

الْمَنَاصُ [el-menāş] (mīm'in fethiyle) Melce ve melāz ma'nāsınadır; yukālu: مَا لَكَ مِنْ مَنَاصٍ أَيَّ مَلْجَأٍ Ve

مَنَاصٌ [menāş] Masdar olur, deprenmek ma'nāsınadır.

التَّوَيْصُ [en-nevīş] (nūn'un fethiyle) ve

التَّيَاصَةُ [en-niyāşat] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) ve

النَّوْصَانُ [en-neveşān] (fetehtāla) Bunlar da deprenmek ma'nāsınadır; yukālu: نَاصَ الرَّجُلُ مَنَاصًا وَتَوَيْصًا وَنَيْصًا وَنَوَاصًا وَنَوْصَانًا إِذَا تَحَرَّكَ **النَّوْصَةُ** [en-nevşat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Bir nesneyi su ile yāhūd gayrı nesne ile yaykamağa denir; yukālu: طَهَّرَهُ بِالنَّوْصَةِ أَيَّ مَوْصَةً [mevşat] idi, mīm nūn'a tebdil olundu.

الِنِنَاصَةُ [el-ināşat] (hemzenin kesriyle) Murād eylemek ma'nāsınadır; yukālu: اَنَاصَهُ إِذَا أَرَادَهُ

الْمَنَاصَةُ [el-munāveşat] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) مُنَاصَةٌ [munāveşet] ma'nāsınadır ki zikr olundu; yukālu: نَاصَهُ إِذَا نَاصَهُ Ve bir nesneye dürtüşüp çalışmak ma'nāsınadır; yukālu: نَاصَهُ إِذَا مَارَسَهُ

الِإِسْتِنَاصَةُ [el-istināşat] Depretmek ma'nāsınadır; yukālu: اِسْتِنَاصَهُ إِذَا حَرَكَهُ Ve bir adamı tahrik edip işine berāber götü-

mek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَنَاصَهُ إِذَا اسْتَحْفَهُ فَذَهَبَ بِهِ فِي حَاجَتِهِ Ve at seğırtmeğe deprenmek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَنَاصَ الْفَرَسُ إِذَا تَحَرَّكَ لِلْجُرِي تَحَرَّكَ لِلْجُرِي

[ن ي ص]

النَّيْضُ [en-neyš] [حَيْضُ] [ħays] vezninde) Hareket-i za'ife ma'nāsınadır; yukālu: نَاصَ Ve نَيْضُ نَيْضًا إِذَا تَحَرَّكَ ضَعِيفَةً

نَيْضُ [neys] Kirpi dedikleri cānverin ismidir, قُنْفُذُ [ķunfuz] gibi.

FASLU'L-VĀV

(فَضْلُ الْوَاوِ)

[و أ ص]

الْوَأْضُ [el-veʕ] [وَعْدٌ] [vaʕd] vezninde) Yer vurmak ma'nāsınadır; yukālu: وَأَضَ بِهِ الْأَرْضَ يَبِضُ وَأَصًا إِذَا صَرَبَ بِهِ الْأَرْضَ

الْوَيْصَةُ [el-veʕīṣat] [سَفِينَةٌ] [sefīnet] vezninde) Cemā'at ma'nāsınadır. Ve nās ma'nāsınadır; ve minhu tekūlu: مَا أَذْرِي أَيُّ الْوَيْصَةِ هُوَ أَيُّ النَّاسِ

التَّوَأْضُ [et-tevāʕuṣ] [تَفَاعُلٌ] [tefāʕul] vezninde) Su üzere nās yığılıp müzdehim olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَوَأَضَ الْقَوْمُ إِذَا تَجَمَّعُوا وَتَرَاخَمُوا عَلَى الْمَاءِ

[و ب ص]

الْوَوْضُ [el-vebṣ] [حَبْسٌ] [ħabs] vezninde) ve **الْوَيْبُضُ** [el-vebīṣ] (vāv'ın fethiyle) Yaldıramak ma'nāsınadır; yukālu: وَبَضَ الْبُزُقُ يَبِضُ وَبِضًا وَوَيْبُضًا إِذَا لَمَعَ وَبَرَقَ وَبِضَ وَبِضَ الْأَرْضُ Ve yerin nebātı firāvān olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا كَثُرَ نَبْثُهَا

الْإِبْيَاضُ [el-ībāṣ] (hemzenin kesriyle) Yer pek otlu olmak ma'nāsınadır; yukālu: وَأُوبِضَتِ الْأَرْضُ إِذَا صَارَتْ ذَاتَ نَبْتٍ كَثِيرٍ Ve āteşin yalını parıldayıp zuhūra çıkmak ma'nāsınadır; tekūlu: إِذَا ظَهَرَ لَهَا نَارِي

الْوَوْبَاضُ [el-vebbāṣ] [شَدَادٌ] [ṣeddād] vezninde) Levni berrāk nesneye denir. Ve aya itlāk olunur, kamer ma'nāsına; yukālu: شَيْءٌ وَبَاضٌ كَالْوَبَاصِ أَيُّ بَرَأَقِ اللَّوْنِ كَالْقَمَرِ

وَابِضٌ [Vābiṣ] Bir recülün ʿalemidir.

الْوَابِضَةُ [el-vābiṣat] ve

الْوَيْبِضَةُ [el-vebīṣat] [سَفِينَةٌ] [sefīnet] vezninde)

de) Āteşe itlāk olunur. Ve

وَابِصَةٌ [Vābiṣat] Bir mevzi^c isimdir. Ve Vābiṣa b. Ma'bed ashābandandır. Ve

وَابِصَةٌ [vābiṣat] Her işittiğine itimād eden sāde-levh adama denir; yukālu: إِنَّهُ لَوَابِصَةٌ

سَمِعَ إِذَا كَانَ يَتَّقُ بِكُلِّ مَا يَسْمَعُ

وَبِصَانٌ [vebṣān] (vāv'ın fethi ve zammıyla) Reb'ü'l-āhir ayının ism-i kadīmidir.

أَلْوَبِصُ [el-vebaṣ] (fethateynle) Cünbüṣ ve neṣāta gelmek ma'nāsınadır; yukālu: وَبِصُ الرَّجُلِ وَبِصًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا نَشِطَ

أَلْوَبِصُ [el-vebiṣ] (ketif [ketif] vezninde) Oynak, neṣātlı ata denir; yukālu: فَرَسٌ وَبِصٌ أَيْ نَشِطٌ

أَلْتَوْبِصُ [et-tevbīṣ] (tefīl [tefīl] vezninde) Bir adama cüz'ice nesne vermek ma'nāsınadır; tekūlu: وَبِصٌ لِي بِبَيْسِرٍ أَيْ أَعْطَانِيهِ

[و ح ص]

أَلْوَحْصُ [el-vaḥṣ] [naḥṣ] [naḥṣ] vezninde) Şol küçük sivilcelere denir ki güzel kızların yüzlerinde zuhūr eder. Ve

وَخْصٌ [vaḥṣ] Masdar olur, bir nesneyi çekip sürümek ma'nāsınadır; yukālu: وَخْصَهُ وَخْصًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا سَخَبَهُ

أَلْوَحْصَةُ [el-vaḥṣat] [temret] [temret] vezninde) Soğuga denir; tekūlu: أَصْبَحْتُ وَلَيْسَ بِالْبِلَادِ وَخْصَةٌ أَيْ بَرْدٌ

[و خ ص]

أَلْوُحُوصُ [el-vuḥūṣ] (ḥā-yı mu'ceme ile ḥulūṣ [ḥulūṣ] vezninde) Hareket ma'nāsınadır; yukālu: وَخْصَ الشَّيْءُ وَخُوصًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا تَحَوَّكَ

أَلْإِيْحَاصُ [el-iḥāṣ] (hemzenin kesriyle) Beyābāna giden süvārī hareket sebebiyle karşıdan görünen serābı yukarı aşağı oynatmak ma'nāsınadır ki tahyilāttandır;

أَوْخَصَ الرَّكِبَ فِي السَّرَابِ أَيْ جَعَلَ يَزْفَعُهُ أُخْرَى وَمَا نَسْنَادِرٌ; tekūlu: أَوْخَصَ لِي بِعَطِيَّةٍ إِذَا أَقْلَ مِنْهَا

[و د ص]

أَلْوَدْصُ [el-vedṣ] (vāv'ın fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Bir kimseye nā-tamām söz söylemek ma'nāsınadır; yukālu: وَدَصَ إِلَيْهِ وَدْصًا إِذَا أَلْفَى إِلَيْهِ كَلَامًا لَمْ يَسْتَمِئْهُ Ve bu lügāt-ı 'āliyeden değildir.

[و ر ص]

أَلْوَرْصُ [el-verṣ] [ḳarṣ] [ḳarṣ] vezninde) Tavuk yumurtayı birden vaz' eylemek ma'nāsınadır; yukālu: وَرَصَتِ الدَّجَاجَةُ تَرِصُ وَرْصًا إِذَا وَضَعَتِ الْبَيْضَ بِمَرَّةٍ

أَلْإِيْرَاصُ [el-īrāṣ] (hemzenin kesriyle) ve

أَلْتَوْرِصُ [et-tevrīṣ] [tefīl [tefīl] vezninde) Aūrṣat [verṣ] ma'nāsınadır; yukālu: وَرْصَتِ الدَّجَاجَةُ وَوَرَّصَتْ بِمَعْنَى وَرَّصَتْ

تَوْرِصُ [tevrīṣ] Kazā-yı hācet ederken mak'adı aralığını pek açıp fazla-i tabī'yi birden ilkā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: وَرَّصَ الشَّيْخُ تَوْرِصًا إِذَا اسْتَرْخَى جَنَازَ خَوْرَانِهِ وَأَبْدَى

أَلْمِيْرَاصُ [el-mīrāṣ] Şol 'avrete denir ki cimā'c esnāsında hadesler ola; yukālu: إِمْرَأَةٌ مِيْرَاصٌ إِذَا كَانَتْ تُحَدِّثُ إِذَا وَطَّئَتْ Cevherī bu māddeyi vehminden nāṣi bi'l-cümle ḡād-ı mu'ceme ile sebt eyledi.

[و ص ص]

أَلْوَصْصُ [el-vaṣṣ] (vāv'ın fethi ve ṣād'ın teşdidiyle) Bir işi metīn ve muhkem işlemek ma'nāsınadır; yukālu: وَصَّ الْعَمَلَ وَصًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَحْكَمَهُ

أَلْوَصُوصُ [el-vaṣvaṣ] [ar'ar] [ar'ar] vezninde) ve

أَلْوَصُوصَاتُ [el-vaṣvāṣ] [vesvās] [vesvās] vez-

ninde) Perdede olan göz oyumunca deliğe denir ki ondan nazar olunur; yukālu: يَنْظُرُ مِنَ الْوُضُوصِ وَالْوُضُوصِ أَيُّ مِنْ خَزَقٍ فِي الْبَسْتِرِ بِمِقْدَارِ عَيْنٍ يَنْظُرُ فِيهِ

أَلْوُضُوصَةٌ [el-vaşveşat] [vesveset] [vesveset] vezninde) وضواص [vaşvāš] dedikleri delikten bakmak ma'nāsınadır; yukālu: وَضُوصٌ وَإِذَا نَظَرَ مِنَ الْوُضُوصِ Ve köpek eniği gözlerini açmak ma'nāsınadır; yukālu: Ve hatun yüzünün nikābını dar eylemek ya'nī hemān gözlerini görünür eylemek ma'nāsınadır; yukālu: وَضُوصَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا ضَيَّقَتْ نِقَابَهَا

أَلْتَوُصِصُ [et-tevşış] Bu dahi hatun nikābını tazyik ma'nāsınadır; yukālu: وَضُوصَتِ الْمَرْأَةُ بِمَعْنَى وَضُوصَتْ

أَلْوُضَاوِصُ [el-veşāviş] Şol küçük nikāblara denir ki kızlar yüzlerine tutunurlar; müfredi وضواص [vaşvāš]tır. Ve sert ve pek yerlerde olan yerli taşlara denir.

[وق ص]

أَلْوُقُصُ [el-vaqş] [naqş] vezninde) Boynu kırmak ma'nāsınadır; yukālu: وَقُصَّ وَبِوَعْنَتِهِ وَقُصَا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا كَسَرَهَا Ve boyun kırılmak ma'nāsına lāzım olur; yukālu: وَقُصَّتْ بِهِ وَوَقُصَّتِ الْعُنُقُ إِذَا انْكَسَرَتْ رَاحِلَتُهُ إِذَا كُسِرَتْ وَعُنُقُهُ وَهُوَ كَقَوْلِكَ حَذِّ الْخَطَامِ وَحَذِّ بِالْخَطَامِ Ve

وَقُصَّ [vaqş] At kısmı zor ve kuvvetle giderken ve seğırtirken taşları ve toprakları hurd eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: Ve 'ayb ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: مَا بِهِ وَوَقُصَّ أَيُّ عَيْبٍ Ve eksiltmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: Ve وَقُصَّهُ إِذَا نَقَصَهُ حَبْنٌ [iḍmār] ile 'arūziyyūn istilāhında 'iḍmār [iḍmār] ile 'ibārettir; bunda fethateynle de cā'izdir.

أَلْمَوْفُوصُ [el-mevkūş] Boynu kırılmış adama denir; yukālu: وَقُصَّ الرَّجُلُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ فَهُوَ مَوْفُوصٌ

وَاقِصَةٌ [Vāqīṣat] Bādiyede Ferā ile 'Akābetu'ş-Şeyṭān beyninde bir mevzi' adıdır. Ve Benū Ka'b cemā'atine mahsūs bir su adıdır ki Kūfe tarikinde vāki' Zī Merḡ nām mevzi' yanındadır. Ve Yemāme'de bir mevzi' adıdır.

وَاقِصٌ [Vaqqāš] [şeddād] [şeddād] vezninde) Esāmīdendir: Ebū İshāk Sa'd b. Ebī Vaqqāš Mālik b. Vuheyb 'aşere-i mübeşşeredendir.

أَلْوَقِاصِيَّةُ [el-Vaqqāšiyet] Sevād-ı 'Irāk'ta bir karyedir; Vaqqāš b. 'Abde b. Vaqqāš nām kimseye mensūbdur.

أَلْوُقُصُ [el-vekaş] (fethateynle) Bir adamın boynu kısa olmak ma'nāsınadır; yukālu: Ve وَقُصَّ الرَّجُلُ وَقُصَا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا قُصِرَ عُنُقُهُ

وَقُصَّ [vekaş] Hurde ağaç kırıklarına denir ki āteşe bırakıp tuturuk ederler; tekūlu: أَلْتَى أَتَيْتَ بِيْرَاقِ وَتُتْرُكُ عَدَرَلَرِ Ve **أَوْقَاصُ** [evkāš] Ve فِي النَّارِ أَلْوُقُصُ أَيُّ كِسَارِ الْعِيدَانِ lafzından müfred olur ki iki farīzanın mā-beynine denir, ya'nī sadakada 'afv olan 'adedlerdir. Meselā beş devenin zekātı bir koyundur, ona varınca zekāt yoktur ve onda iki koyundur. Pes beş ile onun mā-beynine denir. **وَقُصَّ** [vekaş] denir. Kāle'ş-şārih ve minhu hadīsu Mu'āz: «أَنَّهُ أَيُّ بِيْرَاقِ فِي الصَّدَقَةِ فَقَالَ لَمْ يَأْمُرَنِي فِيهِ رَسُولُ اللَّهِ بِشَيْءٍ» أَلْوُقُصُ مَا بَيْنَ الْفَرِيضَتَيْنِ كَالزِّيَادَةِ عَلَى الْخُمُسِ مِنَ الْإِبِلِ إِلَى التِّسْعِ وَعَلَى الْعَشْرِ إِلَى أَرْبَعِ عَشْرَةَ

أَلْأَوْقُصُ [el-evkaş] [ahmer] vezninde) Kısa boyunlu kişiye denir; yukālu: Ve رَجُلٌ أَوْقُصٌ أَيُّ قَصِيرِ الْعُنُقِ وَحَذِّ أَلْوُقُصِ الطَّرِيقَيْنِ أَيُّ أَخْضَرَهُمَا

بَنُو أَلْوُقُصِ [Benu'l-Evkaş] Bir batndır.

الإيقاض [el-iḳāṣ] (hemzenin kesriyle) Hudā-yı müte'āl bir kimseyi أوقض [evḳaṣ] kılmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أَوْقَصَهُ اللهُ إِذَا صَبَّرَهُ أَوْقَصَ

الوقاض [el-veḳā'iṣ] Boyun kökütün kemiklerinin uçlarına denir. Müfredi وقیصة [veḳiṣat]tır.

الأوقاض [el-evḳāṣ] (hemzenin fethiyle) Perākende ve müteferrik cemā'ate denir; yukālu: صَارَ الْقَوْمُ أَوْقَاصًا أَيَّ شِلَالًا مُتَبَدِّدِينَ ve tekūlu: أَنَا أَوْقَاصٌ مِنْ بَنِي فُلَانٍ أَيَّ زَعَانِفٍ أَيَّ طَوَائِفٍ

التواقض [et-tevāḳuṣ] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Bir kimse boynunu içeri çekip kısa boyunlu adama benzetmek ma'nāsınadır; yukālu: تَوَاقَصَ الرَّجُلُ إِذَا تَشَبَّهَ بِالْأَوْقَاصِ

التوقض [et-tevaḳḳuṣ] (تَفَاعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Deve kısmı yelmek ile nakıllamak beyninde yürümek ma'nāsınadır ki adımları kısa kısa atarak tatarı yorgalamak olacaktır, 'alā-kavlin ayakları altında olan nesnelere dakk eder gibi şiddetle basarak yürümek ma'nāsınadır; yukālu: تَوَقَّصَ الْبَعِيرُ إِذَا سَارَ بَيْنَ الْعَتَقِ وَالْحَبَبِ أَوْ هُوَ شَدَّةَ الْوَطْءِ فِي الْمَشْيِ كَأَنَّهُ يَقْضُ مَا تَحْتَهُ أَيَّ يَكْسِرُ

[و ه ص]

الوهض [el-vehṣ] (رَهْضٌ [rahṣ] vezninde) Bir gevşek nesneyi kırıp sımak ma'nāsınadır; yukālu: وَهَضَ الشَّيْءَ الرَّخْوُ وَهَضًا مِنَ الْبَابِ إِذَا كَسَرَهُ وَهَضَهُ إِذَا وَطَّئَهُ شَدِيدًا Ve 'unf ve zor ile bir nesneyi atmak ma'nāsınadır; ve minhu'l-hadīsu: «أَنَّ آدَمَ عَلَى نَبِيَّتَا وَعَلَيْهِ السَّلَامُ حِينَ أَهْبَطَ مِنَ الْجَنَّةِ وَهَضَهُ اللهُ وَهَضَهُ اللهُ Ve باءٌ تَعَالَى إِلَى الْأَرْضِ» أَيَّ كَأَنَّمَا رَمَى بِهِ رَفِيًا غَنِيًّا ve kavun ve karpuz makūlesi mücevvef nesneyi yarmak ve kırmak ma'nāsınadır; yukālu: وَهَضَهُ إِذَا شَدَّخَهُ ve davarı enemek ve

insānı tavāṣī kılmak ma'nāsınadır; yukālu: وَهَضَهُ إِذَا جَبَّهَ وَخَصَّاهُ

الوهضة [el-vehṣat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Arāzī-i mürtefi'a aralığında olan düz ve oturaklı ve değirmice arza denir.

الوهاض [el-vehhāṣ] (شَدَادٌ [ṣeddād] vezninde) Vergisi çok adama denir; yukālu: رَجُلٌ وَهَاضٌ أَوْ مِعْطَاءٌ

الموهوض [el-mevhūṣ] ve

الموهض [el-muvehḥaṣ] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Kemikleri dirnekli ve sokuşturulmuş gibi sıkı ve kunt olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُوْهُوضٌ الْخَلْقِ وَمُوْهُضُهُ إِذَا كَانَتْ قَدِّ تَدَاخَلَتْ عِظَامُهُ

بنو موهصى [Benū Mevheṣā] (mīm'in ve hā'nın fethiyle) خَوْزَلَى [ḥavzelā] vezninde) Kul cinsine itlak olunur, عَيْبِدٌ [abīd] ma'nāsına; حُصَى [ḥuṣā] ma'nāsından münṣa'ibdir.

FASLU'L-HĀ'

(فَضْلُ الْهَاءِ)

[ه ب ص]

الْهَبِضُ [el-hebaş] (fethateynle) Cünbüş ve neşāta gelmek ma'nāsınadır; yukālu: هَبِضَ الرَّجُلُ هَبْضًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا نَشِطَ Ve 'acele ve şitāb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: هَبِضَ Ve sayd ve şikāra düşkün olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا هَبِضَ فُلَانٌ إِذَا عَجَلَ Ve yenecek nesne üzere kemāl-i hırsından nāşī muztarib ve bī-karār olmak ma'nāsınadır; yukālu: هَبِضَ عَلَى الشَّيْءِ يَأْكُلُهُ إِذَا حَرَصَ عَلَيْهِ فَتَلَقَى لَذْلَكَ

الْإِهْتِبَاضُ [el-ihtibās] [ifti'āl] vezninde) Bu dahi 'acele eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِهْتَبِضَ فِيهِ إِذَا عَجَلَ Ve ifrātla gülmek ma'nāsınadır; yukālu: إِهْتَبِضَ الرَّجُلُ إِذَا بَالَعَ فِي الصُّحْكِ

الْهَبِضُ [el-hebiş] [ketif] vezninde) Cünbüşlü neşāt-mend adama denir; yukālu: رَجُلٌ هَبِضٌ أَيْ نَشِيطٌ

الْهَبِضَى [el-hebeşā] [cemezā] vezninde) Sür'atle yürümeğe denir; yukālu: يَمْشِي الْهَبِضَى أَيْ الْمَشِيَّةَ السَّرِيعَةَ

الْإِنْهَبَاضُ [el-inhibās] [infi'āl] vezninde) Bu dahi ifrātla gülmek ma'nāsınadır; yukālu: إِنْهَبِضَ لِلصُّحْكِ إِذَا بَالَعَ فِيهِ

[ه ر ص]

الْهَرَاضُ [el-heraş] (fethateynle) Hurde kurtçağıza denir; دُوْدٌ [dūd] ma'nāsına. Ve bir kimse kuru gicik illetine uğramak ma'nāsınadır; yukālu: هَرَّضَ الرَّجُلُ هَرَضًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا حَصَفَ جِلْدُهُ

التَّهْرِيسُ [et-tehrīş] Bir adamın gövdesinde kuru gicik peydā olmakla yanıp tutuşmak ma'nāsınadır; yukālu: هَرَّضَ الرَّجُلُ إِذَا اشْتَعَلَ

بَدَنُهُ حَصَفًا 'Alā-kavlin mādde-i mezbūre dād-ı mu'ceme ile dir.

الْهَرِيضَةُ [el-herīşat] [sefīnet] vezninde) Su irkilip durduğu yere denir.

[ه ر ن ص]

الْهَرِنُصَانَةُ [el-hirinşānet] (hā'nın ve rā'nın kesriyle) Ağaç kurduna denir; سُرْفَةٌ [surfet] ma'nāsına.

الْهَرِنِصَةُ [el-herneşat] [dahrecet] vezninde) Ağaç kurdu yürümeğe ma'nāsınadır; yukālu: هَرِنِصَتِ الْهَرِنِصَانَةُ فِي الشَّجَرِ إِذَا مَسَّتْ

[ه ص ص]

الْهَشُّ [el-haşş] (hā'nın fethi ve şād'ın teşdidıyla) Bir mücevvef nesneyi ayakla basıp ufatmak ma'nāsınadır; yukālu: هَضَّ الشَّيْءَ هَضًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا وَطِئَهُ فَسَدَخَهُ

الْهَشِيشُ [el-heşīş] ve

الْمَهْشُوشُ [el-mehşūş] Ayakla basılıp kırılmış ve ufatılmış mücevvef nesneye denir. Ve

هَشِيشٌ [heşīş] Yaldıramak ma'nāsınadır; yukālu: هَشِيشُ النَّارِ أَيْ بَصِيفُهَا

هُصَيْصٌ [Huşayş] [zubeyr] vezninde) İbn Ka'b b. Lu'eyy'dir ki Murre b. Ka'b'ın kardeşidir; vālidesi Maḥşiyye bintu Şeybān'dır.

الْهَضْهَاضُ [el-heşhās] (yā'nın fethiyle) Gözleri āteş gibi parıldayıp leme'an eden adama denir; yukālu: رَجُلٌ هَضْهَاضٌ أَيْ الْبَرَّاقُ الْعَيْنَيْنِ

الْهُشُّهُشُ [el-huşhuş] [hudhud] vezninde) ve

الْهُصَاهِيسُ [el-huşāhiş] [hulāhil] vezninde) Kavī ve zūr-mend olan insāna ve arslana denir.

هَضَانُ [Heşşān] [ğassān] vezninde)

de) İbn Kāhil'dir ki muhaddisîndendir. Muhaddisîn hâ'nın kesriyle takyîd ederler ki lahn'dır. Ve bir batn pederi olan 'Âmir b. Ka'b'ın lakabıdır.

التَّهْصِصُ [et-tehşîş] Bir adam yâ hayvân gözlerini parıldatmak ma'nâsınadır; yukâlu: هَضَّضَ الرَّجُلُ إِذَا بَرَّقَ عَيْنَيْهِ

الْهَاصَةُ [el-hâşşat] Hâssaten fil dedikleri hayvânın gözüne itlâk olunur; ve minhu yukâlu: إِنَّ قَيْلَ لَكَ مَا الْهَاصَةُ فَقُلْ عَيْنَ الْفَيْلِ خَاصَةً

الْمُهْضِصَةُ [el-muhashîşat] (ism-i fâ'il bün-yesiyle) Hâssaten hırsızların gece vaktinde gözlerine itlâk olunur; ve minhu: إِذَا قِيلَ لَكَ مَا الْمُهْضِصَةُ فَقُلْ بِاللَّيْلِ عُيُونُ الْمُتَلَصِّصَةِ

الْهَشْهَاشَةُ [el-heşhaşat] [زلزلة] [zelzele] vezninde) Bir nesneyi el ile sıkmak ma'nâsınadır; yukâlu: هَضَّضَهُ إِذَا عَمَزَهُ

[ه ل ن ق ص]

الْهَلَنْقَاشُ [el-helenkaş] [غَضَنْفَر] [ğadanfer] vezninde) Bodur adama denir.

الْهَمْصُ [el-hemş] [لَمَس] [lems] vezninde) Et yemek ma'nâsınadır; yukâlu: هَمَّصَ لَحْمَهُ Ve bir adamı yıkıp üstüne çöküp katl eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: هَمَّصَ فُلَانًا إِذَا صَرَغَهُ وَعَلَاهُ وَقَتَلَهُ

الْإِهْتِمَاضُ [el-ihtimâş] [هَمْص] [hemş] ile ma'nâ-yı sâni'de mürâdiftir; yukâlu: إِهْتَمَّصَ فُلَانًا بِمَعْنَى هَمَّصَهُ

الْمَهْمُوسُ [el-mehmûş] Ma'nâ-yı sâni'den mef'uldür, bu münâsebetle gönlü begâyet sıkıntılı olan adama **الْمَهْمُوسُ** [mehmûşu'l-fu'âd] itlâk olunur; yukâlu: رَجُلٌ مَهْمُوسٌ الْفُؤَادِ أَيُّ مَضْعُوتُهُ

[ه ن ب ص]

الْهَنْبِصُ [el-hinbiş] [زَبْرَج] [zibric] vezninde) Za'îf ve hakîr ve kemter kimseye denir;

yukâlu: رَجُلٌ هَنْبِصٌ أَيُّ ضَعِيفٌ حَقِيرٌ رَدِيٌّ **الْهَنْبِصُ** [el-hunbuş] [فُنْفُذ] [kūnfuz] vezninde) Büyük karınlı adama denir; yukâlu:

رَجُلٌ هَنْبِصٌ أَيُّ الْعَظِيمِ الْبَطْنِ **الْهَنْبِصَةُ** [el-henbeşat] [دَخْرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) Pek yapça gülmek ma'nâsınadır; yukâlu: هَنْبِصَ الرَّجُلُ إِذَا صَحَّكَ حَقِيًّا

[ه ي ص]

الْهَيْصُ [el-heyš] [هَاشٍ] [hayš] vezninde) Bir nesneye zor eylemek ma'nâsınadır; yukâlu:

هَاصَ الشَّيْءُ يَهَيْصُ هَيْصًا إِذَا عَنَفَ بِهِ Ve bir adamın boynunu şikest etmek ma'nâsınadır; yukâlu: هَاصَ عُقْبُهُ إِذَا دَقَّهَا Ve kuş kısmı çımkırmak ve sağnamak ma'nâsınadır; yukâlu: هَاصَ الطَّيْرُ إِذَا رَمَى بِسَلْجِهِ Ve

هَيْصٌ [heyš] Kuşun necisine itlâk olunur.

الْمَهَايِصُ [el-mehâyiş] (mîm'in fethiyle) **مَهْيِصٌ** [mehyaş]ın cem'idir ki **مَتَعَدٌ** [mak'ad] veznindedir, kuş çımkıracak yerlere denir, **مَسَالِحُ الطَّيْرِ** [mesâlihu't-ṭayr] ma'nâsına.

FASLU'L-YĀ'İ'T-TAHTİYYE

(فَضْلُ الْيَاءِ)

[ي ص ص]

التَّيْصِصُ [et-teyşîş] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vez-
ninde) Köpek eniği gözlerini açmak
ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا يَصَّصَ الْجَزُؤُ إِذَا
جَصَّصَ Ve yer nebātlarını izhār eylemek
ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا يَصَّصَتِ الْأَرْضُ إِذَا
تَفْتَحَتْ بِالنَّبَاتِ Ve nebāt ve eşcār çiçekleri-
ni açmak ma'nāsınadır; yukālu: يَصَّصَتِ
إِذَا تَفْتَحَ النَّبَاتُ Ve düşman üzere hamle
ve hücum eylemek ma'nāsınadır; yukālu:
يَصَّصَ عَلَى الْقَوْمِ إِذَا حَمَلَ عَلَيْهِمْ

[ي ن ص]

الْيَنْصُ [el-yenş] (yā'nın fethi ve nūn'un
sükūnuyla) Kirpiye denir; نَيْصٌ [neyş]
lafzından maktūbdur yāhūd birisi
musahhafır.

[ي و ص]

الْيُوصِيُّ [el-yeveşiy] (yā'nın ve vāv'ın
fethi ve şād-ı müşeddedenin kesri ve
yā'nın şeddesiyle) İrāk diyārına mahsūs
cevārihten bir kuş ismidir ki kanatları at-
macadan uzun ve sayd cihetiyle pek habīs
olur. 'Alā-kavlin حُرٌّ [hurr] dedikleri kuştur
ki çakır doğan nev'indedir.

نَجْرُ الضَّادِ بِغَوْنِ رَبِّ الْأَنْجَادِ

BĀBU'D-ḌĀDĪ'L-MU'CEME
(بَابُ الضَّادِ الْمُعْجَمَةِ)

ض

FASLU'L-HEMZE
(فَصْلُ الْهَمْزَةِ)

[أ ب ض]

الْأَبْضُ [el-ebḍ] (hemzenin fethi ve bā'nın sükünüyla) Devenin ön elini yukarı kalkmak için bilekçesini büküp karacasına çekip bağlamak ma'nāsınadır; yukālu: أَبْضَ الْبَعِيرَ أَبْضًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا شَدَّ رُسْعَ يَدِهِ إِلَى عَضْدِهِ Ve bir kimsenin yā bir hayvānın ayağında إِبَاضُ [ibād] dediği damara vurmak ma'nāsınadır; yukālu: عَزَقُ إِبَاضِهِ Şārih der ki عَزَقُ إِبَاضِ [irku ibād], يَوْمَ الْأَحَدِ, [yevmu'l-eḥad] kabīlindedir. İntehā. Ve

أَبْضٌ [ebḍ] Kalçada نَسَا [nesā] dedikleri damar büzülmek ma'nāsınadır; yukālu: أَبْضَ أَبْضًا Ve mevāṣī ve devābbı bağlamayıp müseyyeb kılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَبْضَ الْمَأْشِيَةَ إِذَا خَلَاهَا Ve sākin olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَبْضَ الشَّيْءُ إِذَا سَكَنَ Ve hareket eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَبْضَ الشَّيْءُ إِذَا تَحَرَّكَ

الْإِبَاضُ [el-ibād] [kitāb] vezninde) Devenin bilekçesini koluna bend edecek ipe denir. Cem'î أَبْضُ [ubuḍ] gelir zammetyle; ve minhu yukālu: كَانَهُ فِي الْإِبَاضِ مِنْ فَرْطِ الْإِنْتِبَاضِ وَهُوَ حَبْلٌ يُشَدُّ بِهِ رُسْعُ الْبَعِيرِ إِلَى عَضْدِهِ Ve

إِبَاضٌ [ibād] Ayakta bir damarın ismidir ki dizin iç yüzünde olan büyük damar olmaktadır. Ve

إِبَاضٌ [İbād] Esmādandır: 'Abdullāh b. İbād et-Temīmī bir Ḥāricīdir ki إِبَاضِيَّةٌ [İbādiyyet] dedikleri Ḥavāric tā'ifesi ona müntesiblerdir.

أَبَاضٌ [Ubād] [gūrāb] vezninde)

Yemāme'de bir karye adıdır; ondan ziyāde hurmā ağaçları uzun bir mahal görülmemiştir.

الْمَائِضُ [el-me'bid] [meclis] vezninde) Dizin iç yüzüne denir; yukālu: طَعَنَهُ فِي مَائِضِهِ أَيُّ بَاطِنِ رُكْبَتَيْهِ Ve

مَائِضُ الْبَعِيرِ [me'biḍu'l-ba'ir] Devenin dirseğinin iç yüzüne denir ki koltuğu içi olacaktır.

الْأَبْضُ [el-ubḍ] (hemzenin zammıyla) مَائِضُ [me'bid] ma'nāsınadır. Ve dehr ve zamāna denir. Cem'i أَبَاضُ [ābād] gelir.

الْأَبَائِضُ [el-Ebāyid] (hemzenin fethiyle) Seniyye-i Herşā nām 'akabeye mukābil bir niçe küçük dağlara itlāk olunur.

الْأَبْضُ [el-ebaḍ] (fethateynle) Bu dahi yuklukta نَسَا [nesā] dedikleri damar büzülme ma'nāsınadır; yukālu: أَبْضَ النَّسَا أَبْضًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَقَبَّضَ

أَبْضَةً [Ebḍat] (hemzenin harekāt-ı selāsiyla) Medīne kurbünde Bel'anber yāhūd Ṭayyib kabilesi yurdunda bir su adıdır.

الْأَبْوُضُ [el-ebūḍ] [ṣabūr] vezninde) Pek cüst ve çabuk ata denir; yukālu: فَرَسٌ أَبْوُضٌ أَيُّ شَدِيدُ السَّرْعَةِ

مُؤْتَبِضُ النَّسَا [mu'tebiḍu'n-nesā] (ism-i fā'il bünyesiyle) Kargaya itlāk olunur; gūyā ki نَسَا [nesā] damarı büzülmüş olmakla düz yürümeyip sekerek yürüdüğü için itlāk olundu.

الْمُتَائِضُ [el-mute'ebbiḍ] (ism-i fā'il bünyesiyle) مَائِضُ [ibād] dedikleri mezkūr ip ile bilekçesi koluna bağlanmış deveye denir; yukālu: بَعِيرٌ مُتَائِضٌ أَيُّ مَعْقُولٌ بِالْإِبَائِضِ

التَّائِبُضُ [et-te'ebbuḍ] [tefa'ul] vezninde) Deveyi مَائِضُ [ibād] ile bağlamak ma'nāsınadır. Ve bağlanmak ma'nāsına

لَازِمٌ OLUR; tekülü: تَأْتَبُضُ الْبَعِيرُ إِذَا شَدَّدْتَهُ بِالْإِبَائِضِ فَتَأْبُضُ هُوَ

[أَرْض]

الْأَرْضُ [el-arḍ] (hemzenin fethi ve rā'nın sükünüyle) Yere denir, zemīn ma'nāsına. Mü'ennes ve ism-i cinstir, 'alā-kavlin cem'dir, müfredi mesmū' değildir. Gerçi hakkı أَرْضَةٌ [arḍat] demektir, lākin gayr-i mesmū'dur. Cem'i أَرْضَاتٌ [arḍāt] gelir hemzenin fethi ve rā'nın sükünüyle ve أُرُوضٌ [urūḍ] gelir hemzenin zammıyla ve أَرَاضُونَ [araḍūn] gelir fethateynle ve أَرَاضٌ [ārāḍ] gelir, أَهْلٌ [ehl] ve أَهَالٌ [āhāl] gibi ve أَرَاضِي [arāḍī] gelir gayr-i kıyās üzere, gūyā ki أَرَاضٌ [ārāḍ] cem'dir. Ve

أَرْضٌ [arḍ] Davar kısmının ayaklarının aşığına itlāk olunur. Ve her alçak ve aşağı nesneye itlāk olunur. Ve zükām 'illetine denir; yukālu: أَخَذَهُ الْأَرْضُ أَيُّ الرُّكَامِ Ve silkinmeğe ve sarsılmağa denir, نُفْضَةٌ [nufḍat] ma'nāsına. Ve titremeğe denir. Kāle'ş-şārih وَمِنْهُ قَوْلُ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا «أَزْلَزَلَتْ وَرَعْدَةٌ Ve 'Arablar kadh ve zemm ve düşnām mevki'inde لَا أَرْضٌ لَكَ derler, لَا أَرْضٌ لَكَ dediği gibi.

أَرْضُ نُوْحٍ [Arḍu Nūḥ] Bahreyn kazāsında bir karyedir.

إِبْنُ أَرْضِ [ibnu arḍ] Garībü'd-diyār demekten kināyedir; yukālu: هُوَ ابْنُ أَرْضٍ أَيُّ غَرِيبٌ

إِبْنُ الْأَرْضِ [ibnu'l-arḍ] (mu'arref bi'l-lām olarak) Bir nev' nebāttır ki saç tarzında olur ve me'küldür. Ve

أَرْضٌ [arḍ] lafzı masdar olur, yerin çayırı firāvān olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَرْضَتْ أَرْضُ الْأَرْضِ مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا كَثُرَ فِيهَا الْكَلَاءُ Ve yeri çayırılı bulmak ma'nāsınadır; tekülü: أَرْضْتُ الْأَرْضَ إِذَا وَجَدْتُهَا كَثِيرَةَ الْكَلَاءِ

الْمَأْرُوضُ [el-me'rūd] Zükām 'illetine uğramış adama denir; yukālu: أَرْضُ الرَّجُلِ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ فَهُوَ مَأْرُوضٌ أَيْ مَرْكُومٌ Ve şol adama denir ki ehl-i arḍ [arḍ]dan yāhūd cinn tā'ifesinden musāb olmakla bilā-kasd başını ve gövdesini oynatıp hareket ettirir ola; yukālu: رَجُلٌ مَأْرُوضٌ إِذَا صَارَ بِهِ خَبَلٌ مِنْ أَهْلِ أَشَارِيهِنِ الْأَرْضِ وَالْحَجَنُ يُحْرَكُ رَأْسُهُ وَجَسَدُهُ بِلَا عَمْدٍ بَيَانِنَا غُورِ بَرَادَا وَالْمُحْرَكِ وَنُشَاشَا غَالَاتِيرِ. Ve

مَأْرُوضٌ [me'rūd] Ağaç kurdu yemiş ağaca ve tahtaya denir; yukālu: حَشَبْتُ مَأْرُوضًا إِذَا حَشَبْتُهُ مَأْرُوضَةً وَأَكَلْتُهُ الْأَرْضَةَ

الْأَرْضَةُ [el-arḍat] [temret] [vezninde] Ağaç kurduna denir; yukālu: هُوَ أَفْسَدُ مِنَ الْأَرْضَةِ وَهِيَ ذُوَيْبَةٌ تَأْكُلُ الْأَشْجَابَ

الْأَرْضُ [el-arad] (fethateynle) Yara azıp nasırlanmak ma'nāsınadır; yukālu: أَرْضَتِ الْقَرْحَةُ أَرْضًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا مَجِلَتْ وَفَسَدَتْ

الْإِسْتِيرَاضُ [el-istirād] [arad] ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَأْرَضْتِ الْقَرْحَةَ بِمَعْنَى أَرْضَتْ

الْأَرَاذَةُ [el-arāḍat] [kerāmet] [vezninde] Yer münbit ve hoş-manzar ve pākize-cevher olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَرْضَتِ الْأَرْضُ أَرَاذَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَتْ أَرِيضَةً

الْأَرْضُ الْأَرِيضَةُ [el-arḍu'l-arīḍat] Şol yere denir ki hās ve hoş-manzar ve hayrlı ve münbit ola; yukālu: أَرْضٌ أَرِيضَةٌ أَيْ رَكِيَّةٌ مُعْجَبَةٌ لِعَيْنِ خَلِيقَةٍ لِلْخَيْرِ

الْإِرْذَاتُ [el-irḍat] (hemzenin kesri ve zammiyla) ve

الْإِرَاذَةُ [el-irāḍat] [inebet] [vezninde] Çok çayıra denir; tekūlu: نَزَلْنَا إِرْضَةً وَإِرْضَةً أَيْ كَلَّمَا كَثِيرًا

الْأَرَاضُ [el-ārād] (hemzenin meddi ve rā'nın fethiyle) Elyak ve enseb ma'nāsına

müsta'meldir ki "pek yerinde" ile ta'bir olunur; yukālu: هُوَ أَرْضُهُمْ بِهِ أَيْ أَجْدَرُهُمْ

الْأَرِيضُ [el-arīḍ] [arīḍ] [vezninde] Şeyi 'inde'l-ba'z arīḍ [arīḍ] semiz demektir; yukālu: وَجَدِي أَرِيضٌ أَيْ سَمِينٌ

أَرِيضٌ [Arīḍ] 'alā-kavlin **بَرِيضٌ** [Berīḍ] Bir belde yāhūd bir vādī ismidir.

الْإِرَاضُ [el-irād] [kitāb] [vezninde] Pek arīz ve vāsī' nesneye itlāk olunur; yukālu: شَيْءٌ إِرَاضٌ أَيْ عِرَاضٌ وَسَاعٌ Ve koyun yününden yāhūd deve tüyünden ma'mül iri ve kaba döşemeye denir.

الْإِيرَاضُ [el-irād] (hemzenin kesriyle) Zükām 'illetine uğratmak ma'nāsınadır; yukālu: أَرْضَهُ اللهُ أَيْ أَزَكَمَهُ

التَّأْرِيضُ [et-te'rīḍ] Yerin mecmū' otlarını otlatıp sār otlu yer taleb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَرْضٌ فَلَانٌ إِذَا رَعَى كَلًّا Ve geceden savma niyyet edip hāzırlanmak ma'nāsınadır; yukālu: أَرْضٌ فَلَانٌ الصُّومُ إِذَا نَوَاهُ وَتَهَيَّأَ أَرْضَ الْكَلَامِ Ve bir nesneyi ağır eylemek ve ağırlandırmak ma'nāsınadır; yukālu: أَرْضَهُ إِذَا ثَقَّلَهُ Ve onarmak ma'nāsınadır; yukālu: أَرْضَهُ إِذَا أَصْلَحَهُ Ve eğlendirmek ve katlandırmak ma'nāsınadır; yukālu: أَرْضَهُ إِذَا لَبَّيْتَهُ Ve tulumu islāh eylemek için içine su yāhūd sūt yāhūd yağ ve rubb makūlesi komak ma'nāsınadır; yukālu: جَعَلَ فِيهِ لَبْنًا وَمَاءً وَسَمْنًا وَرَبًّا لِإِصْلَاحِهِ

التَّأْرُضُ [et-te'erruḍ] [tefa'ul] [vezninde] Yere doğru ağırlaşıp avrılmak ma'nāsınadır; yukālu: تَأْرَضَ الشَّيْءُ إِذَا تَنَاقَلَ إِلَى Ve bir nesneye tasaddī ve ta'arruz

eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَأْرَضَ إِلَيْهِ إِذَا تَأْرَضَ لَهُ تَعْرَضَ وَتَصَدَّى لَهُ Ve ot yetişip biçmeğe kâbil olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَأْرَضَ الثَّبْتُ إِذَا تَمَكَّنَ مِنْ أَنْ يَجْرَ

الْمُسْتَأْرَضُ [el-muste'arid] (ism-i fā'il bün-yesiyle) Şol hurmā fidanına denir ki yerde kökü ola. Eğer ağacın özdeğinden çıkmış olursa ona رَاكِبٌ [rākib] itlāk olunur; yukālu: فَسَيْلٌ مُسْتَأْرَضٌ إِذَا كَانَ لَهُ عِزْقٌ Ve yukālu: وَدَيْةٌ مُسْتَأْرَضَةٌ أَيْ فَسَيْلَةٌ

[أ ض ض]

الْإِضُّ [el-iḍḍ] (hemzenin kesriyle) Asl ve mebnā ma'nāsınadır; yukālu: كَرِيمٌ الْإِضُّ أَيْ الْأُضْلُ

الْإِضَاضُ [el-iḍāḍ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Melce ve melāz ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ Ve nāka doğurmak burusu hāletinde nāle ve feryād eylemeğe denir.

الْأَضُّ [el-aḍḍ] (hemzenin fethi ve ḍād'ın şeddesiyle) İfrāt-ı mihnet ü meşakkate giriftār eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: أَضْنِي الْأَمْرَ أَضًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ أَيْ بَلَغَ مِنِّي الْمَشَقَّةُ Ve bir kimseye yā bir nesneye muztarr ve muhtāc ve mültecī kalmak ma'nāsınadır; tekūlu: أَضْنِي الْفَقْرَ إِلَيْكَ أَيْ أَحْوجِي وَالْعَاجِي Ve kırmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أَضَّ الشَّيْءُ إِذَا كَسَرَهُ Ve devekuşu yuvasına kasd eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَضَّتِ النَّعَامَةُ إِلَى أُذُنَيْهَا إِذَا زَادَتْهُ

الْمُوَاضَةُ [el-muvāḍat] [mufā'alet] vezninde) أَضَّ [aḍḍ] ile ma'nā-yı ahırde mürādifdir; yukālu: أَضَّتِ النَّعَامَةُ مُوَاضَةً إِلَى أُذُنَيْهَا بِمَعْنَى أَضَّتْ

الْإِضْضَاضُ [el-iḍḍāḍ] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Taleb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: Ve vurmak ma'nāsınadır;

yukālu: إِتَّضَّ إِذَا ضَرَبَهُ Ve bir nesneye muztarr ve nācār olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِتَّضَّ إِلَيْهِ إِذَا اضْطُرَّ

الْمُوَاضُ [el-mu'āḍḍ] (mīm'in zammıyla) مُوَاضَةٌ [mu'āḍḍat]tan ism-i fā'ildir; bir şey'e mübāderet eylemiş adama denir; yukālu: هُوَ مُوَاضٌ إِلَيْهِ أَيْ مُبَادِرٌ نāle ve feryād ve ıztırāb eden nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ مُوَاضٌ أَيْ مَاخِضٌ

[أ م ض]

الْأَمْضُ [el-emāḍ] (fethateynle) Bir kimse bir işe 'azm ve rabt-ı kalb eylemekle nāsın levn ve 'itābından mübālāt eylemeyip yine o 'azîmeti derününde nāfiz ve berkarār olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَمْضَ الرَّجُلُ أَمْضًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا لَمْ يَبَالِ مِنَ الْمُعَاتَبَةِ Ve derününde muzmer olan maksūdunu ketm ile sapıtıp gayrısını söylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَمْضَ الرَّجُلُ إِذَا أَبَدَى لِسَانَهُ غَيْرَ مَا يُرِيدُهُ

[أ ن ض]

الْأَنْيَضُ [el-enīḍ] (emīr [emīr] vezninde) Nuzc bulmamış tatarı ete denir; yukālu: لَحْمٌ أَنْيَضٌ أَيْ نِيءٌ Ve bir nesneden belinleyip korkmak sebebiyle içeride bağırsakların titreyip oynamasına denir; tekūlu: أَحْذَنِي Ve أَنْيَضُ الْأَمْعَاءِ وَهُوَ خَفَقَانُهُ فَرَعًا

أَنْيَضٌ [enīḍ] Et bozulmak ma'nāsınadır; yukālu: أَنْصَ اللَّحْمُ أَنْيَضًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا تَغَيَّرَ **الْأَنْيَاضَةُ** [el-enāḍat] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) Et iyice pişirmeyip tatarı olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَنْصَ اللَّحْمُ أَنْيَاضَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا صَارَ أَنْيَضًا

الْإِنْيَاضُ [el-ināḍ] (hemzenin kesriyle) Eti iyice pişirmeyip çiğ komak ma'nāsınadır; yukālu: أَنْصَ اللَّحْمَ إِنْيَاضًا إِذَا لَمْ يُنْضَجْهُ

[أ ي ض]

الْأَيْضُ [el-eyḍ] (hemzenin fethi ve yā'nın sükūnuyla) İşlenilmiş nesneyi geri dönüp tekrār işlemek ma'nāsınadır; yukālu: **أَصَّ** إِِلَيْهِ يَبِيضُ أَيضًا إِذَا عَادَ Ve bir nesne evvelki hālinden diğ̄er hāle dönmekle gayrı nesne olmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَصَّ** الْفَقِيرُ أَيضًا Ve rücu'e eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **أَصَّ** «أ،ي،ض» إِشْبُ أَصَّ إِلَى أَهْلِهِ إِذَا رَجَعَ إِلَيْهِمْ: mādde-i fi'l-asl vech-i mezkūr üzere 'avdet ma'nāsınadır; niteki ذَلِكَ أَيضًا derler, **أَصَّ** فَعَلَ ذَلِكَ أَيضًا ma'nāsına ki "İşlediği işi 'avdetle tekrār işledi" demektir, ba'dehu ma'nā-yı intizārda mukārebet 'alākasıyla sayrūret ma'nāsına müste'ār olup fi'l-i nākıs olan **أَصَّ** ma'nāsına isti'māl olundu; yukālu: **أَصَّ** كَذَا إِذَا صَارَ Ke-mā zukire.

FASLU'L-BĀ'Ī'L-MUVAHHADE

(فَصْلُ الْبَاءِ الْمَوْحَدَةِ)

[ب ر ض]

الْبِرْضُ [el-berḍ] (فَرَضَ [ḳarḍ] vezninde) Azca nesneye denir. Cem'ci **بِرَاضٌ** [birāḍ] gelir bā'nın kesriyle ve **بُرُوضٌ** [burūḍ] ve **أَبْرَاضٌ** [ebrāḍ] gelir; yukālu: مَا بَقِيَ فِي الْحَوْضِ: ve إِلاَّ بَرُوضٌ أَي قَلِيلٌ مِنَ الْمَاءِ

بَرُوضٌ [berḍ] masdar olur, su çeşmeden azca çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: **بَرُوضُ** الْمَاءِ مِنْ: Ve الْعَيْنُ بَرُوضًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا حَرَجَ وَهُوَ قَلِيلٌ Azca nesne vermek ma'nāsınadır; tekūlu: **بَرُوضٌ** لِي مِنْ مَالِهِ بَرُوضًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي أَي أَعْطَانِي مِنْهُ قَلِيلًا

الْبُرَاضُ [el-burāḍ] (غُرَابٌ [gūrāb] vezninde) Bu dahi azca şey'e denir; yukālu: بَقِيَ مِنْ: مَالِهِ بُرَاضٌ أَي قَلِيلٌ

الْإِبْتِرَاضُ [el-ibtirāḍ] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Bu dahi su pınardan azca çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِبْتَرَضَ** الْمَاءَ بِمَعْنَى بَرُوضٍ

الْمَبْرُوضُ [el-mebrūḍ] Şol kimseye denir ki ifrāt-ı bezl ü 'atādan kendisi muhtāc ve bī-nevā kalmış ola; yukālu: رَجُلٌ مَبْرُوضٌ أَي: مُتَمَتِّزٌ لِكَثْرَةِ عَطَائِهِ

الْبَرَّاضُ [el-berrāḍ] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) ve

الْمُبْرِضُ [el-mubriḍ] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Hep mālını beyhūde ekl ve ifsād ve itlāf edici kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ **بَرَّاضٌ** وَمُبْرِضٌ إِذَا كَانَ يَأْكُلُ كُلَّ مَالِهِ وَيُفْسِدُهُ Ve

بَرَّاضٌ [Berrāḍ] İbn Ḳays el-Kinānī'dir ki füttāk-ı 'Arab'ın birisidir.

الْبِرْضَةُ [el-burḍat] (غُرْفَةٌ [gurfet] vezninde) Şol mevzi'e denir ki ondan aslā şecer bitmez ola. Ve şol suya denir ki çeşmeden azca azca kaynayıp çıkar ola.

الْبَرِيضُ [el-Berīḍ] [emīr] [vezninde] Bir vadī ismidir yāhūd savāb olan بَرِيضُ [Yerīḍ] olmaktadır yā-yı tahtiyye ile.

الْبَارِضُ [el-bāriḍ] Yerden henüz nebātātın ecnāsı zuhūr etmeksizin ibtidā zuhūr eden nebāta itlāk olunur ki nev'-i vāhid hük-münde olmakla ma'na-yı kılleti mutazam-mındır; yukālu: **أَطْلَعَتِ الْأَرْضُ بَارِضَهَا وَهُوَ أَوْلُ مَا تُخْرِجُهُ مِنْ نَبْتٍ قَبْلَ أَنْ تَتَبَيَّنَ أَجْنَاسُهُ**

الْبُرُوضُ [el-burūḍ] [ḩu'ūd] [vezninde] Yerden sā'ir ecnāstan mukaddem nebāt zuhūr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **بَرِضَ الثَّبَاتُ بُرُوضًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا خَرَجَ أَوْلًا قَبْلَ تَبَيُّنِ الْأَجْنَاسِ**

الْإِبْرَاضُ [el-ibrāḍ] (hemzenin kesriyle) Yerin ibtidā çıkan otu firāvān olmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَبْرَضَتِ الْأَرْضُ إِذَا كَثُرَ بَارِضُهَا**

الْتَبْرِضُ [et-tebrīḍ] [ibrāḍ] [vezninde] ma'nāsınadır; yukālu: **بَرِضَتِ الْأَرْضُ بِمَعْنَى أَبْرَضَتْ**

الْتَبْرِضُ [et-teberruḍ] [tefa'ul] [vezninde] Azca nesne ile kanā'at edip geçinmek ma'nāsınadır; yukālu: **تَبْرِضَ الرَّجُلُ إِذَا تَبَلَّغَ بِالْقَلِيلِ تَبْرِضَ الشَّيْءِ إِذَا أَخَذَهُ قَلِيلًا** Ve bir kimse bir adam tarafından ceste ceste bir vazīfe ve ihsāna nā'il olup onunla ta'ayyūş eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **تَبْرِضَ فُلَانٌ فُلَانًا إِذَا أَصَابَ مِنْهُ الشَّيْءَ بَعْدَ الشَّيْءِ وَتَبَلَّغَ**

[ب ض ض]

الْبَضُّ [el-baḍḍ] [bā'nın fethi ve ḍād'ın şeddesiyle] Gövdesi pālūze gibi ter ve nerm olup derisi ince ve nāzūk olarak etine dolu kişiye denir. Mü'ennesi **بَضَّةٌ** [baḍḍat]tır; yukālu: **غَلَامٌ بَضٌّ وَجَارِيَةٌ بَضَّةٌ أَي الرَّخْضُ الْجَسَدُ**

الرَّقِيقُ الْجِلْدُ الْمُمْتَلِيُّ Ve

بَضٌّ [baḍḍ] ve

بَضَّةٌ [baḍḍat] Ekşi süte denir; tekülü: **شَرِبْتُ بَضًّا وَبَضَّةً أَي لَبْنَا حَامِضًا** ve

بَضٌّ [baḍḍ] Masdar olur **بَضُوضٌ** [baḍūḍ] ve **بَضِضٌ** [baḍiḍ] gibi, ke-mā se-yuzkeru.

الْبَضِضَةُ [el-beḍiḍat] [sefīnet] [vezninde] ve

الْبَاضَةُ [el-bāḍḍat] ve

الْبِضَاضَةُ [el-beḍāḍat] [sehābet] [vezninde] Bunlar da nerm-ten ve nāzūk-beden nāzenīn hatuna denir; yukālu: **إِمْرَأَةٌ بَضِضَةٌ وَبَاضَةٌ وَبِضَاضَةٌ أَي بَضَّةٌ** Ve

بَضِضَةٌ [beḍiḍat] Azca suya denir; yukālu: **مَا فِي السَّقَاءِ بَضِضَةٌ أَي يَسِيرٌ مَاءٌ** Ve azca yağmura denir; yukālu: **مَا وَقَعَ الْعَامَ إِلَّا بَضِضَةٌ أَي مَطَرٌ قَلِيلٌ** Ve bir kimsenin mülkiyyet vechiyle **هُوَ لَهُ بَضِضَةٌ أَي مَلِكٌ يَدُهُ**

الْبَضُوضُ [el-beḍūḍ] [şabūr] [vezninde] Suyu azca azca çıkan kuyuya denir. Cem'i **بِضَاضٌ** [biḍāḍ] gelir bā'nın kesriyle; yukālu: **بَثْرٌ بَضُوضٌ إِذَا كَانَتْ يَخْرُجُ مَاؤُهَا قَلِيلًا**

الْبَاضُوضُ [el-bāḍūḍ] Yaşartıya ve ıslağa denir; yukālu: **مَا فِي الْبَثْرِ بَاضُوضٌ أَي بَلَّةٌ**

الْبِضَاضَةُ [el-biḍāḍat] [şumāmet] [vezninde] Bu dahi azca suya denir; yukālu: **مَا فِي السَّقَاءِ بِضَاضَةٌ وَبَضِضَةٌ أَي يَسِيرٌ مَاءٌ**

الْبَضُّ [el-beḍḍ] (bā'nın fethiyle) ve

الْبِضُوضُ [el-biḍūḍ] [ḩu'ūd] [vezninde] ve

الْبَضِضُ [el-beḍiḍ] [ezīz] [vezninde] Su azca azca akmak ma'nāsınadır; yukālu: **بَضٌّ الْمَاءُ بَضًّا وَبِضُوضًا وَبَضِضًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا «مَا يَبِضُّ: سَالَ قَلِيلًا قَلِيلًا»** Ve minhu'l-meselu: **«Ya'nī “Bir mertebede bahildir ki haccer mesābesinde olan yedi reşha-rīz-i**

feyz ü ihsān olmaz.” Ve az nesne vermek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أَعْطَاهُ قَلِيلًا Ve sāza düzen vermek ma'nāsınadır; yukālu: بَصَّ أَوْتَارَ الْعُودِ إِذَا حَرَكَهَا لِيَهَيِّئَهَا لِلزَّرْبِ

الإِبْضَاضُ [el-ibḏād] (hemzenin kesriyle) Bu dahi azca nesne vermek ma'nāsınadır; yukālu: أَبْصَّ لَهُ إِذَا أَعْطَاهُ قَلِيلًا

البِضْضُ [el-beḏaḏ] (fethateynle) Azca suya denir; yukālu: فِي الْحَوْضِ بَصَّضَ أَي مَاءً قَلِيلًا

الْبِضُّ [el-biḏḏ] (bā'nın kesriyle) Kendinden nesne talep olunan kimse sarāhaten “lā” demeyip “lā” işaretiyle dudağını birbirine yāhūd dilini damağına vurmak ma'nāsınadır ki “cık” diye öttürür; onun için tālibe redd-i katī olmamakla ye's-i küllī hāsıl olmaz, niteki مِضٌّ [miḏḏ] ve بِيضٌ [biḏḏ] ve مِيضٌ [miḏḏ] dahi bu ma'nāyadır evvellerin kesriyle; yukālu: مَا عَلَّمَكَ أَهْلَكَ إِلَّا مِيضًا وَمِيضًا وَمِيضًا وَهُوَ أَنْ يُسْتَلَّ عَنِ الْحَاجَةِ فَيَتَمَطَّقَ بِشَفَتِهِ

الْبِضَاضُ [el-beḏāḏ] (seḥāb) [seḥāb] vezninde) Mantara denir; tekūlu: أَكَلْتُ بِضَاضًا أَي كَمَاةَ

الْبِضَابِضُ [el-buḏābiḏ] (ʿulābiḏ) [ʿulābiḏ] vezninde) Kavī ve zūr-mend adama denir; yukālu: رَجُلٌ بِضَابِضٌ أَي قَوِيٌّ

التَّبْضِيضُ [et-tebḏīḏ] (tefīl) [tefīl] vezninde) Bir nesne ter ve mülāyim ve nāzūk olmak ma'nāsınadır; yukālu: بَصَّضَ الشَّيْءُ إِذَا تَعَمَّمَ

الإِبتِضَاضُ [el-ibtīḏāḏ] Bir kimse bir adama ihtiyāc ve ıztırār sebebiyle kendi nefsi-ni tahkīr edip tezellül ve iltiyām eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: إِبْتِضَّضْتُ نَفْسِي لَهُ Ve bir askerî istisāl eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: إِبْتِضَّضْتُ الْقَوْمَ أَي اسْتَأْصَلْتُهُمْ

التَّبْضُضُ [et-tebaḏḏuḏ] (tefaʿul) [tefaʿul] vezninde) Bir adamın cemī-i şey'ini almak

ma'nāsınadır; tekūlu: تَبَّضَّضْتُ إِذَا أَحَدْتُ كُلَّ بَعْضُوتِهِ Ve bir kimsede olan matlūbunu ceste ceste bi'l-cümle istifā eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: إِذَا اسْتَنْظَفْتَهُ قَلِيلًا قَلِيلًا

[ب ع ض]

الْبَعْضُ [el-baʿḏ] (bā'nın fethi ve ʿayn'ın sükülüyle) Her nesneden bir tā'ifeye ya'nī bir cüz'e ve bir pāreye denir. Cem'î ağḏāni بَعْضُهُ أَي أُعْطَانِي بَعْضُهُ أَي طَائِفَةٌ مِنْهُ Ve işbu بَعْضٌ [baʿḏ] kelimesine lām-ı taʿrīf dāhil olmaz izāfet-i takdīriyye iʿtibārıyla, lākin nuhāttan İbn Durusteveyh duhūlüne kā'ildir. Ve Ebū Ḥātim dedi ki Sībeveyhi ve Aḥfeş kendi kitāblarında بَعْضٌ [baʿḏ] kelimesini muʿarrefen istiʿmāl eylediler; işbu, ʿilm-i nahve killet-i ʿilm ü ittīlā'larından nāşīdır. Ve

بَعْضٌ [baʿḏ] Masdar olur; sivrisinek ısırp āzürde eylemek ma'nāsına; yukālu: بُعِضَ الْقَوْمُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ بَعْضًا إِذَا آذَاهُمْ الْبُعُوضُ

الْبِعُوضَةُ [el-beʿūḏat] (bā'nın fethiyle) Sivrisineğe denir, cüssesi hurde olduğu için. Cem'î cinsi بَعُوضٌ [beʿūḏ]dur; yukālu: أَرْضٌ كَثِيرَةُ الْبُعُوضِ أَي الْبَقِّ «كَلَّفَنِي مِخَّ الْبُعُوضِ» أَي مَا لَا يَكُونُ Ya'nī “Bana mümkinü'l-husūl olmayan nesne teklif eyledi.” Ve

بِعُوضَةٌ [Beʿūḏat] Benī Esed yurdunda bir su adıdır.

الْبِعْضَةُ [el-beʿīḏat] (feriḥat) [feriḥat] vezninde) ve

الْمَبْعُوضَةُ [el-mebʿūḏat] Sivrisineği çok geceye vasf olur; yukālu: لَيْلَةٌ بَعْضَةٌ وَمَبْعُوضَةٌ أَي كَثِيرَةُ الْبُعُوضِ ve

بِعْضَةٌ [baʿīḏat] Sivrisineği çok yere vasf olur; yukālu: أَرْضٌ بَعْضَةٌ أَي كَثِيرَةُ الْبُعُوضِ

الْإِبْعَاضُ [el-ib'āḍ] (hemzenin kesriyle) Yer sivrisinekli olmak ma'nāsındır; yukālu: **أَبْعَضُ الْقَوْمِ إِذَا صَارَ فِي أَرْضِهِمُ الْبُعُوضُ**
الْبُعُوضَةُ [el-bu'ḍūḍat] (bā'nın zammıyla) Osurgan böceğine şebih bir böcek adıdır.

التَّبْعُضُ [et-teba'ḍud] (تَدَخَّرَجْ [tedaḥruc] vezninde) Birbirine uşmak ma'nāsındır; yukālu: **الْغُرَبَانُ تَتْبَعُضُ أَي يَتَنَاوَلُ بَعْضَهَا بَعْضًا**

التَّبْعِضُ [et-teb'īḍ] Bir nesneyi bölük bölük ve päre päre kılmak ma'nāsındır.

التَّبْعُضُ [et-teba'ḍud] (تَفَعَّلَ [tefa'ul] vezninde) Mutāvi'dir; tekülü: **بَعَّضْتُهُ فَتَبَّعَضُ أَي جَرَّأْتُهُ فَتَجَزَّأً**

[ب غ ض]

الْبُغْضُ [el-buḡḍ] (bā'nın zammı ve ğayn-ı mu'cemenin sükūnuyla) Bir nesneyi sev-memeğe denir ki مَحَبَّةٌ [maḥabbet]in zıddıdır; yukālu: **هُوَ مِنْ أَهْلِ الْبُغْضِ وَهُوَ ضِدُّ الْحُبِّ** Mü'ellifin *Başā'ir*'de beyânına göre بُغِضُ [buḡḍ] mergübün-^canh olan nesneden nefsin nefretinden 'ibârettir, niteki مَحَبَّةٌ [maḥabbet] mergübün-^cfih olan nesneye nefsin incizâbından 'ibârettir.

الْبِغْضَةُ [el-biḡḍat] (bā'nın kesriyle) ve

الْبِغْضَاءُ [el-biḡḍā] (صَحْرَاءُ [şaḥrā'] vezninde) Şiddet-i bugz ma'nāsındır; yukālu: **بَيْنَهُمْ بِغْضَةٌ وَبِغْضَاءٌ أَي شِدَّةُ الْبُغْضِ**

الْبِغَاضَةُ [el-beḡāḍat] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) Bugz eder olmak ma'nāsındır; yukālu: **بُغِضَ الرَّجُلُ وَبَغِضَ وَبَغِضَ بَغَاضَةً مِنَ الْبَابِ** Ve 'Arablar bir kimseye bed-du'ā makāmında بُغِضَ derler; جَدُّكَ dedikleri gibi, ya'nī "Bahtın sana yāver ve müsā'id olmasın!"

Ve du'ā mevki'inde نَعِمَ اللهُ بِكَ عَيْنًا وَبُغِضَ بَعْدُوكَ عَيْنًا derler, ya'nī "Hudā-yı müte'āl mahbūbun olan kimsenin dīdāriyle gözü-

nü rüßen eylesin!" ve "Düşmanının gözü-nü dā'imā mebgūzu olan kimseyi görmek-le türe ve muzlim eylesin!" Ve mādde-i mezküre bāb-ı evvelden **أَبْعَضُهُ وَيَبْعُضُنِي** 'unvānında müte'addī olarak vürüdü lügat-ı rediyyedir.

مَا أَبْعَضَهُ [mā ebḡaḍahu] Fi'l-i ta'accubdür; if'āl bābindan olmakla kıyāsa muhālifdir; tekülü: **مَا أَبْعَضَهُ لِي** Ya'nī "O bana ne 'aceb mebgūzdur."

Şārih der ki lügat-ı mezbüreden vārid olmakla kıyāsī olur. Ve **مَا أَبْعَضَهُ إِلَيَّ** dersin eğer, onun senin 'indinde mebgūz olduğunu haber vermek murād edersin ve **مَا أَبْعَضُنِي** dersin eğer, sen ona mübgaz olduğunu ihbār murād edersin.

الْإِبْغَاضُ [el-ibḡāḍ] (hemzenin kesriyle) Bugz eylemek ma'nāsındır; yukālu: **أَبْعَضُوهُ إِذَا مَقْتُوهُ**

الْبِغْيُضُ [el-beḡīḍ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) **الْبِغَاضَةُ** [beḡāḍat]tan sıfattır, nāsa bugz eder olan kimseye denir. Ve Beḡīḍ b. Reyṣ b. Ğaḫafān'dır ki bir cemā'atin pederidir ve Beḡīḍ et-Temīmī ashābındandır ki Faḫr-i 'ālem 'aleyhi's-selām hazretleri ismini tagyīr edip Ḥabīb tesmiye eylediler.

التَّبْغِضُ [et-tebḡīḍ] Bir kimseye bugz ettirmek ma'nāsındır; yukālu: **بَعَّضَهُ ضِدُّ حَبِّبِهِ**

التَّبَاغُضُ [et-tebāḡuḍ] (تَفَاعَلَ [tefa'ul] vezninde) Birbirine bugz edişmek ma'nāsındır; yukālu: **تَبَاغَضُوا ضِدُّ تَحَابُّوا**

التَّبْغُضُ [et-tebaḡḡuḍ] (تَفَعَّلَ [tefa'ul] vezninde) Bugz göstermek ma'nāsındır; yukālu: **تَبَّغِضَ إِلَيْهِ ضِدُّ تَحَبَّبَ**

[ب و ض]

الْبُؤُضُ [el-bevḍ] (bā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Bir mahalde dā'imī ikāmet

eylemek ma'nāsınadır; yukālu: بَاضٌ بِالْمَكَانِ بِأَضَ بَ وَلَزِمَ وَيَبُوضُ بَوْضًا إِذَا أَقَامَ بِهِ وَلَزِمَ çehresinden كَلَفٌ [kelef] ya'nī çığıt ta'bīr olunan leke gidip hüsn ve cemāl peydā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا بَاضَ الرَّجُلُ إِذَا حَسَنَ وَجْهَهُ بَعْدَ كَلْفٍ

[ب ه ض]

الْبَهْضُ [el-behḍ] (bā'nın fethi ve hā'nın sükunuyla) Sıklet vermek ma'nāsınadır; tekūlu: بَهْضِي الْأَمْرُ بَهْضًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ أَيِ فَدَحْنِي

الْإِبْهَادُ [el-ibhād] (hemzenin kesriyle) أَبْهَضِي [behḍ] ma'nāsınadır; tekūlu: أَبْهَضِي بِمَعْنَى بَهْضِي Ve bu mādde zā-yı mu'ceme ile ekserdir.

[ب ي ض]

الْأَبْيَضُ [el-ebyaḍ] (hemzenin fethiyle) Ak nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ أَبْيَضٌ أَيِ CEM'İ بَيْضٌ [bīḍ] gelir bā'nın kesriyle, aslı بَيْضٌ [buyuḍ] idi bā'nın zammıyla, yā' sahih olmak için ya'nī yā'yı sıyānet için zammeyi kesreye tebdil eylediler. Ve

أَبْيَضُ [ebyaḍ] Kılıca itlāk olunur. Ve gümmüşe itlāk olunur. Ve bir kevkeb ismidir ki kehkeşānın hāşiyesinde vākī'dir. Ve

أَبْيَضُ [ebyaḍ] 'İrz ve nāmūsu lekesiz, pāk ve pākīze adama itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ أَبْيَضٌ أَيِ النَّوْطِيِّ الْعَرَضِ

أَبْيَضُ [Ebyaḍ] Haremeyn beyninde 'Arc nām mahalde bir cebel adıdır. Ve Mekke'de bir cebel adıdır. Ve Medāyin'de ekāsire-i 'Acem binā-kerdesi bir kasrın ismidir, 'acāyib-i dünyādan ma'dūd idi. Hulefā-yı 'Abbāsiyye'den Muktefī-billāh yıktırıp enkāzıyla Bağdād'da Tāc nām sarāyı binā eyledi. Garāyib-i inkilābattandır ki şerefe-

lerinin enkāzıyla sarāy-ı mezbūrun esāsı ve esāsının enkāzıyla sarāy-ı merkūmun şerefeleri binā olunmakla halife bu güne takallübden isti'cāb eyledi.

الْأَبْيَضَانِ [el-ebyedān] (tesniye bünyesiy-le) Su ile süte, 'alā-kavlin şahm ile süte yāhūd şahm ile şebāba yāhūd ekmek ile suya yāhūd buğday ile suya itlāk olunur. Kāle'ş-şārih *fi'l-Esās*: لَا يَشْرَبُ إِلَّا الْأَبْيَضَيْنِ الْمَاءَ وَاللَّبَنَ وَاجْتَمَعَ لِلْمَرْءِ الْأَبْيَضَانِ الشَّحْمُ وَالشَّبَابُ Ve

أَبْيَضَانِ [ebyedān] İki ay yāhūd iki gün demektir; tekūlu: مَا رَأَيْتُهُ مُدَّ أَبْيَضَانِ أَيِ شَهْرَانِ أَوْ يَوْمَانِ

الْمَوْتُ الْأَبْيَضُ [el-mevtu'l-ebyaḍ] Mevt-i fec'eeye itlāk olunur, niteki مَوْتُ أَحْمَرٌ [mevtun aḥmeru] katl ile olana itlāk olunur.

الْأَبَايِضُ [el-ebāyiḍ] «أ،ب،ض» māddesinde zikr olundu.

الْبَيْضَاءُ [el-beyḍā] Āfet ve dāhiyeye itlāk olunur, tefe'ül tarikiyle; yukālu: أَصَابَتْهُ الْبَيْضَاءُ أَيِ الدَّاهِيَةُ Ve buğdaya itlāk olunur. Ve peygamber arpasının tāzesine denir. Ve arz-ı harābeye itlāk olunur. Ve tencereye itlāk olunur, niteki أُمُّ بَيْضَاءٍ [ummu beyḍā] dahi denir; zıddıyla tesmiyedir. Ve sayyād ağına denir. Ve Ka'neb b. 'Attāb nām kimsenin feresi ismidir. Ve Başra'da 'Ubeydullāh b. Ziyād'ın sarāyı ismidir ki مُحَمَّدِيْسٌ [Muḥayyes] dahi derler idi. Ve Mışır diyārında dört karye adıdır. Ve Fāris ülkesinde bir belde adıdır. Ve Mağrib'de bir eyālet adıdır. Ve Hīme'r-Rebeze türābında bir mevzi'dir. Ve Bahreyn türābında bir mevzi'dir. Ve Cebel-i Menākib'de bir 'akabedir. Ve Necd diyārında Benū Mu'āviye yurdunda bir su adıdır. Ve Bābu'l-Ebvāb verāsında

bir belde adıdır ki bilād-ı Ḥazer'dendir. Ve

بَيْضَاءُ [Beydāʾ] Ḥalebü'ş-Şehbā' nām bel-denin ismidir. Ve Kaṭīf'de bir mevzi' adıdır. Ve Mekke'de 'Aḫabetu't-Ten'im ismidir. Ve Benū Selūl yurdunda bir su adıdır.

الْبَيْضَاءُ [el-beyād] (bā'nın fethiyle) Süte itlāk olunur. Ve

بَيَاضُ [beyād] ve

بَيَاضَةٌ [beyādat] **أَبْيَضُ** [ebyaḍ] olan şey'in levnine denir ki aklık ta'bir olunur; yukālu: **فِيهِ بَيَاضٌ وَبَيَاضَةٌ أَيُّ ضِدُّ سَوَادٍ** Ve bunun ef'al-i tafdilinde **هَذَا أَشَدُّ بَيَاضًا** denir; **أَبْيَضٌ مِنْهُ** demek şāzz olarak Kūfiyyūn mezhebidir. Şārihin beyānına göre **أَبْيَضُ** [ebyaḍ] ism-i fā'ildir, **دُو بَيَاضٍ** ma'nāsına. Ve

بَيَاضُ [Beyād] Yemāme'de bir mevzi' ve Yemen'de bir hisār adıdır. Ve Necd ül-kesinde Benī 'Āmir yurdunda bir arzın ismidir.

بَنُو بَيَاضَةَ [Benū Beyādat] Enşār'dan bir kabiledir.

الْبَيْضَةُ [el-beyḍat] **تَمْرَةٌ** [temret] vezninde) İsm-i cins olan **بَيْضُ** [beyḍ]in müfredidir ki kuş yumurtasına denir, beyāz olduğu için. Cem'i **بُيُوضُ** [buyūḍ] ve **بَيَضَاتُ** [beyḍāt] gelir bā'nın fethiyle. Ve

بَيْضَةٌ [beyḍat] Tolgaya denir ki cenkte başa giyerler. Ve husyeye itlāk olunur. Ve her şey'in havze ve avlusuna itlāk olunur ki **بَيْضَةٌ** [beyḍat] gibi himāyeti lāzimededen olur; yukālu: **فَلَانٌ يَحُوطُ بَيْضَةَ الْإِسْلَامِ أَيُّ حَوْرَتَهُ** Ve bir kavm ve cemā'atin sāhalarına ve avlularına itlāk olunur; yukālu: **حَمَى بَيْضَةَ** **القَوْمِ أَيُّ حَوْرَتَهُمْ** Ve

بَيْضَةُ [Beyḍat] Şammān nām mahalde bir

mevzi' adıdır; kesr ile de zebān-zeddir.

بَيْضَةُ النَّهَارِ [beyḍatu'n-nehār] Gündüzün rüşenliğine itlāk olunur; tekülü: **مِنْ عَالَجِنِي مِنْ بَيْضَةِ النَّهَارِ إِلَى سَوَادِ اللَّيْلِ أَيُّ بَيَاضِهِ**

بَيْضَةُ الْبَلَدِ [beyḍatu'l-beled] Devekuşunun yumurtasına itlāk olunur. **بَلَدٌ** [beled], devekuşunun yavru çıkardığı yere denir; ve minhu yukālu: **«هُوَ أَذَلُّ مِنْ بَيْضَةِ الْبَلَدِ» أَيُّ مِنْ «بَيْضَةِ النَّعَامِ الَّتِي تَتْرُكُهَا** **مَيْدَانًا تَرَكَ عَدِيبٌ** gittiği yumurtadan ezyed zelil ve hakīrdır.” Ve yekülüne: **هُوَ بَيْضَةُ الْبَلَدِ أَيُّ وَاحِدُهُ الَّذِي يُجْتَمَعُ إِلَيْهِ وَيُقْبَلُ قَوْلُهُ** Bunda devekuşunun yavru ihrācı için dā'imā göz dikip durduğu yumurta murāddır. Şol müteferrid ve mümtāz adama itlāk olunur ki nās ona teveccüh ve ikballe başına cem' olup cem'-i akvāli karīn-i sem'-i kabul ü inkiyād ola. Ve

بَيْضَةُ الْبَلَدِ [beyḍatu'l-beled] Mantar nev'inden yer elması dediklerine itlāk olunur.

بَيْضَةُ الْعُفْرِ [beyḍatu'l-ufḥr] Horoz kısmının müddetü'l-ömr bir def'a yumurtladığı yumurtaya denir.

بَيْضَةُ الْخِدْرِ [beyḍatu'l-ḫidr] Çar ve pūşide altında olan mahbūbeye itlāk olunur; yukālu: **هِيَ بَيْضَةُ الْخِدْرِ أَيُّ جَارِيَتُهُ**

الْبَيْضَاتَانِ [el-Beyḍātān] (tesniye bünyesiyle ve kesr ile zebān-zeddir) Zubāle nām mahal kurbünde bir mevzi'dir.

الْبَيْضَةُ [el-bīḍat] (bā'nın kesriyle) Toprağı be-gāyet beyāz ve zemīni düz ve emles olan yere denir. Ve hurmā elvānından bir güne levn ismidir ki akçıl olmasıdır. Cem'i **بَيْضُ** [bīḍ]dir.

إِبْنُ بَيْضِ [İbnu Bīḍ] (bā'zen bā'yı meftüh olur yāhūd fethi Cevherī vehmidir) Selefte

‘Ād kavminden bir tācir-i tüvānger idi ki bir ‘akabede nākasını sinirleyip yolu tutmakla halkın ‘ubūruna māni‘ olmuştu; سَدَّ كَلَامِ الْبَيْضِ الْبَيْضِ الْبَيْضِ kelāmından murād budur.

بَيْضَانُ الزُّرُوبِ [Bīḏānu’z-Zurūb] (bā’nın kesriyle) Bir belde adıdır. Ve

بَيْضَانُ [Bīḏān] Benū Suleym yurdunda bir dağın adıdır. Ve insāndan beyāz çehreli olanlara denir ki سُدَانٌ [sūdān] mukābilidir; أَيْضٌ [ebyaḏ]ın cem‘idir.

الْبَيْضُ [el-beyḏ] (bā’nın fethiyle) Bir güne şişe itlāk olunur ki at kısmının kollarında hādīs olur, yumurta şeklinde olur. Ve bu ma’nāda masdar olur; yukālu: بَاضَتْ يَدُ الْفَرَسِ تَبْيِضُ بَيْضًا إِذَا وَرَمَتْ يَغْنِي وَرَمًا عَلَى هَيْئَةِ الْبَيْضَةِ Ve kuş yumurtlamak ma’nāsınadır; yukālu: بَاضَتِ الدَّجَاجَةُ إِذَا أَلْقَتْ بَيْضَهَا Ve havānın ıssılığı müştedd olmak ma’nāsına müsta‘meldir; yukālu: بَاضَ الْحُرُّ إِذَا اشْتَدَّ Ve kedi otunun kılçık gibi uzun uzun filizleri dökülmek ma’nāsınadır; yukālu: بَاضَتْ إِذَا سَقَطَتْ نِصَالُهَا Ve bir kimseye aklıkta gālib olmak ma’nāsınadır; yukālu: بَاضَ فُلَانًا إِذَا غَلَبَهُ فِي الْبَيَاضِ Ve ağacın ve kerestenin rutūbeti çekilip sinmek ma’nāsınadır; yukālu: بَاضَ الْعُودُ إِذَا ذَهَبَتْ بَلْتُهُ Ve bir yerde mukīm olmak ma’nāsınadır; yukālu: بَاضَ بِالْمَكَانِ إِذَا أَقَامَ بِهِ السَّحَابُ إِذَا أَمْطَرَ

الْبَائِضُ [el-bā’iḏ] ve

الْبَيْوُضُ [el-beyūḏ] Yumurtlayıcı tavuğa denir. بَيْوُضٌ [beyūḏ]ın cem‘i بَيْضٌ [buyuḏ] ve بَيْضٌ [bīḏ] gelir, كُتِبَ [kutub] ve مِيلٌ [mīl] veznlerinde.

الْإِبَاضَةُ [el-ibāḏat] (hemzenin kesriyle) ve

التَّبْيِضُ [et-tebyīḏ] Bunlar da kedi otunun filizleri dökülmek ma’nāsınadır; yukālu:

أَبَاضَتِ الْهُمَى وَبَيَّضَتْ إِذَا سَقَطَتْ نِصَالُهَا Ve

تَبْيِضُ [tebyīḏ] Ağartmak ma’nāsınadır; yukālu: بَيَّضَ الشَّيْءَ ضِدُّ سَوَدَةٍ Ve doldurmak ma’nāsınadır; yukālu: بَيَّضَ السَّقَاءَ إِذَا مَلَأَهُ Ve boşaltmak ma’nāsına olmakla zıdd olur; yukālu: بَيَّضَ الْقَرْبَةَ إِذَا فَوَّغَهَا

الْمُبْيِضَةُ [el-mubīḏat] مُضِيئَةٌ [muḏī‘et] vezninde) Şol hatuna denir ki beyāz çehreli evlād doğurur ola; yukālu: إِذَا مَبْيِضَةُ إِمْرَأَةً مُبْيِضَةً Niteki مُسَوِدَةٌ [musvidet] bunun zıddıdır. Ve

مُبْيِضَةٌ [mubīḏat] Etfāl-ı ‘Arab beyninde bir la‘ibin ismidir ki birbirine أَبْيِضِي حَبَالًا «أبيضي حبالاً» diyerek oynarlar.

الْمُبَيْيِضَةُ [el-mubeyyīḏat] (مُحَدَّثَةٌ) [muḥaddiṣet] vezninde) Seneviyye’den bir fırkadır ki hulefā-yı ‘Abbāsiyyeden مُسَوِدَةٌ [musevvidet]lere ya’nī siyāh cāme giyenlere muhālefet için beyāz libās giyerler idi.

الْإِبْتِيَاضُ [el-ibtīyāḏ] [iftī‘āl] vezninde) Başa tolga giymek ma’nāsınadır; yukālu: إِبْتَاضَ الرَّجُلُ إِذَا لَبَسَ الْبَيْضَةَ Ve bir ‘askeri istisāl eylemek ma’nāsınadır; yukālu: أُبْيِضَ الْقَوْمُ إِذَا اسْتَأْصَلَهُمْ عَلَى الْمَجْهُولِ أَيِ اسْتَوْصَلُوا

الْإِبْيِضَاضُ [el-ibyīḏāḏ] [ihmīrār] vezninde) ve

الْإِبْيِضَاضُ [el-ibyīḏāḏ] [ihmīrār] vezninde) Bir nesne gereği gibi ağarmak ma’nāsınadır; yukālu: إِبْيِضَ الشَّيْءَ وَإِبْيَاضَ ضِدُّ اسْوَدَّ وَاسْوَادَّ

أَيَّامُ الْبَيْضِ [eyyāmu’l-bīḏ] (bā’nın kesriyle) takdīrindedir ki rüşen olan gecelerin günleri demektir; her ayın on üç ve on dört ve on beş günleridir, ‘alā-ḳavlin on iki ve on üç ve on dört günlerinden

‘ibārettir. Pes kelām-ı mezkūr takdīr-i mezbūr üzere olmakla izāfetsiz الْأَيَّامُ الْبَيْضُ demek cā‘iz deġildir. Kāle’ş-şārih ve minhu’l-hadīsu: «كَانَ عَلَيْهِ السَّلَامُ بِأَمْرِنَا أَنْ نَصُومَ أَيَّامَ الْبَيْضِ» وَهِيَ الثَّلَاثُ عَشَرَ إِلَى الْخَامِسِ عَشَرَ أَوْ بütün gece mehtāb olduġu için itlāk olundu.

FASLU'T-TĀ’Ī'L-FEVKĪYYE

(فَضْلُ التَّاءِ الْفَوْقِيَّةِ)

[ت ر ض]

تِزْيَاضُ [Tiryāḍ] [جِزْيَالُ] [ciryāl] vezninde)
Nisvān-ı ‘Arab esmāsındadır.

FASLU'L-CĪM

(فَضْلُ الْحَيْمِ)

[ح ر ض]

الْجَرَضُ [el-ceraḍ] (fethateynle) Tükürüğe ve ağız yarına denir, رِيْقٌ [rīq] ma'nāsına. Ve

جَرَضٌ [ceraḍ] Masdar olur, bir kimse gam ve gussadan nāṣī tükürüğünü yutamayıp yutkunup kalmak ma'nāsınadır; yukālu: جَرَضَ الرَّجُلُ بَرِيْقَهُ جَرَضًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا ابْتَلَعَهُ بِالْجَهْدِ عَلَى هَمٍّ Ve tükruk yutulmayıp boğaza tıkanmak ma'nāsınadır ki ifrāt-ı gamm u gussadan olur; yukālu: جَرَضَ رِيْقَهُ إِذَا غُصَّ

الْإِجْرَاضُ [el-icrāḍ] (hemzenin kesriyle) Bir kimsenin tükürüğünü boğazına durdurmak ma'nāsınadır ki magmūm ve endūh-nāk eylemekten kināyedir; yukālu: أَجْرَضَهُ بَرِيْقَهُ إِذَا أَعْصَهُ

الْجَرِيضُ [el-cerīḍ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Boğaza durmuş tükürüğe denir. Ve gam ve gussadan kināye olur; ve minhu'l-meselu: «حَالُ الْجَرِيضِ دُونَ الْقَرِيضِ» Ya'nī “Gussa ve endūh şî'r önüne siper oldu.” قَرِيضٌ [qarīḍ] [şî'r] ma'nāsınadır. Kelām-ı mezbūru Cevşen b. Ḳunfuz tekellüm eyledi. Pederi Ḳunfuz kavmi beyninde şā'iriyyetle mümtāz idi, vaktā ki Cevşen birkaç yaşına bālig oldukça lehcesinde emāre-i belāgat hiss eylemekle kendisine gālib olmak havfından katle ta'līk ile mezbūru şî'r söylemekten men' eyledi. Vaktā ki meblag-ı ricāle bālig oldukça derūnunda eş'ār-ı kesire cevelān eylemeğe başlayıp lākin katlinden havfla izhār eyleyemez idi. Encām-ı kār bu gussa ile bīmār ve müşrif-i mevt oldukça Ḳunfuz ser-i bālīnine gelip

keyfiyyetine muttali' olunca “Ba'de'l-veym şî'r söylemeğe sana izn verdim, katl vehmini derūnundan ihrāc eyle” dedikte, Cevşen kelām-ı mezbūru irād eyledi; bir husūs önüne bir 'ā'ik ve mānī' hulūl eyledikte darb olunur. Ve

جَرِيضٌ [cerīḍ] Magmūm ve tāsā-nāk adama denir; yukālu: رَجُلٌ جَرِيضٌ أَيُّ مَعْمُومٍ Cem'i جَرَضَى [cerḍā] gelir, مَرَضَى [merḍā] gibi.

الْجَرِيَاضُ [el-ciryāḍ] ve

الْجِرَاءُضُ [el-cirāḍ] (hemze ile قِرَاطَسٌ [kırṭās] vezninde) Bunlar da magmūm ve gussa-nāk adama denir. Ve

جِرِيَاضٌ [ciryāḍ] Kalın gövdeli yavuz adama denir. Ve arslana denir.

الْجِرْوَاضُ [el-cirvāḍ] جِرِيَاضٌ [ciryāḍ] vezninde ve iki ma'nā-yı ahırde mürādiftir.

الْجِرَاضُ [el-cirāḍ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) ve

الْجُرَيْضُ [el-cure'īḍ] (عُلْبِيٌّ [ulebiṭ] vezninde) ve

الْجُرَايِضُ [el-curā'īḍ] (عُلَابِيٌّ [ulābiṭ] vezninde) Bunlar da جِرْوَاضٌ [cirvāḍ] ma'nāsınadır. Ve

جُرَيْضٌ [Cure'īḍ] (عُلْبِيٌّ [ulebiṭ] vezninde) Esmādandır: 'Abdullāh b. el-Cure'īḍ muhaddis'ındendir. Ve

جُرَايِضٌ [curā'īḍ] (عُلَابِيٌّ [ulābiṭ] vezninde) Şol yavuz ekül deveye denir ki dişleriyle ağaçları kütür kütür kemirip biçer ola; yukālu: جَمَلٌ جُرَايِضٌ أَيُّ أَكْوَلٍ شَدِيدٍ الْفَضْلِ بِأَثْيَابِهِ لِلشَّجَرِ

الْجُرَاضُ [el-curāḍ] (غُرَابٌ [gūrāb] vezninde) Yavrusuna pek lutf ve hanīn eden nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ جُرَاضٌ أَيُّ لَطِيْمَةً بَوْلِدَهَا

الْجَرَضُ [el-cerḍ] (قَرَضٌ [qarḍ] vezninde)

Boğmak ve bunaltmak ma'nāsındır; yukālu: جَرَضَهُ جَرَضًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا خَنَقَهُ

[ج ر ف ض]

الْجُرَافِضُ [el-curāfiḍ] [عَلَابِطُ] [ulābiṭ] vezninde) Sakīl ve nā-güvār ve bī-nemek şahsa denir; yukālu: رَجُلٌ جُرَافِضٌ أَيْ ثَقِيلٌ وَخِمٌ

[ج ر م ض]

الْجُرَافِضُ [el-curāmiḍ] [جُرَافِضٌ] [curāfiḍ] vezninde ve mürādifidir.

[ج ض ض]

الْجِضُّ [el-ceḍḍ] [عَضُّ] [aḍḍ] vezninde) Sahlını bulanı edā ile yürüme ma'nāsındır; yukālu: جَضَّ فُلَانٌ جَضًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا مَشَى

Ve bir kimse üzerine kılıçla hamle eylemek ma'nāsındır; yukālu: جَضَّ عَلَيْهِ بِالسَّيْفِ إِذَا حَمَلَ عَلَيْهِ جَضًّا

[ج ل ه ض]

الْجُلَاهِضُ [el-culāhiḍ] [جُرَافِضٌ] [curāfiḍ] vezninde ve mürādifidir ki zikr olundu.

[ج ه ض]

الْجُوهُوضَةُ [el-cuhūḍāt] (cīm'in zammıyla) ve

الْجَهَّاضَةُ [el-cehāḍat] [كَرَامَةٌ] [kerāmet] vezninde) Hiddet-i nefis ma'nāsındır.

الْجَاهِضُ [el-cāhiḍ] Cerīḥ ve hadīdū'n-nefis olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ جَاهِضٌ أَيْ فِيهِ

Ve pek dik ve yüksek olan deve hörgücüne ve sā'ir nesneye denir; yukālu: سَنَامٌ وَشِيءٌ جَاهِضٌ أَيْ شَاخِصٌ مُرْتَفِعٌ

الْجَاهِضَةُ [el-cāhiḍat] Bir yaşında dişi eşek

sıpasına denir. Cem'î **جَوَاهِضُ** [cevāhiḍ] dir. **الْجَهَّاضَةُ** [el-cehāḍat] [عَلَامَةٌ] [allāmet] vezninde) Pek koca olan dişi hayvāna denir; yukālu: نَاقَةٌ وَأَتَانٌ جَهَّاضَةٌ أَيْ هَرِمَةٌ

الْجَهِيضُ [el-cehiḍ] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) ve

الْجَهِيضُ [el-cehiḍ] [كَتِفٌ] [ketif] vezninde) Nā-tamām düşmüş olan çocuğa ve yavruya denir, 'alā-kavlin hilkatı tamām olup bedenine cān gelmiş düşüğe denir ki yaşmaya; yukālu: جَاءَتْ بِالْجَهِيضِ وَالْجَهِيضُ أَيْ جَاءَتْ بِالْوَلَدِ السَّقَطِ أَوْ مَا تَمَّ خَلْقُهُ وَنَفَخَ فِيهِ رُوحُهُ مِنْ غَيْرِ أَنْ يَعْيشَ

جَهَّاضٌ [cehāḍ] [سَحَابٌ] [seḥāb] vezninde) Misvāk ağacının yemişine denir, 'alā-kavlin tāze ve mutarrā olduğu hâlde itlāk olunur.

الْجَهْضُ [el-cehḍ] [نَهْضٌ] [nehḍ] vezninde) Bir kimseye galebe edip meşgûl ve mukayyed olduğu işten bertaraf eylemek ma'nāsındır; yukālu: جَهَّضَ فُلَانًا عَنِ الْأَمْرِ

الْإِجْهَاضُ [el-ichāḍ] (hemzenin kesriyle)

جَهْضٌ [cehḍ] ma'nāsındır; yukālu: أَجْهَضَهُ بِمَعْنَى جَهْضَهُ

yukālu: إِذَا أَعْجَلَهُ

الْمُجْهَضُ [el-muchid] [مُحْسِنٌ] [muḥsin] vezninde) Tüylenmiş yavru düşüren nākaya denir. Cem'î **مَجَاهِضٌ** [mecāhiḍ] dir.

الْمُجَاهِضَةُ [el-mucāheḍat] [مُفَاعَلَةٌ] [mufā'alet] vezninde) Mümāna'at eylemek ma'nāsındır; yukālu: جَاهَضَهُ إِذَا مَاعَعَهُ

Ve ivdirmek ma'nāsındır; yukālu: إِذَا عَاجَلَهُ

[ج ي ض]

الْحَيْضُ [el-ceyḍ] [حَيْضٌ] [ḥayḍ] veznin-

de) Bir nesneden meyl ve ʿudül eylemek maʿnâsınadır; yukâlu: جَاصَ عَنْهُ يَجِيضُ جَيْضًا إِذَا حَادَ وَعَدَلَ

التَّجِيضُ [et-tecyîd] جَيْضٌ [ceyḏ] maʿnâsınadır; yukâlu: جَيْضَ عَنْهُ بِمَعْنَى جَاصَ **الْحَيْضُ** [el-ciyaḏḏ] هِجَفٌ [hiceff] vezninde) ve

الْحَيْضَى [el-ciyiḏdā] زِمِكَى [zimikkā] vezninde) Salımı bulanı edā ile yürümeğe denir; yukâlu: يَمْشِي الْحَيْضُ وَالْحَيْضَى أَيَّ بِالتَّبْحُثْرِ وَالْإِخْتِيَالِ

الْمُجَايِضَةُ [el-mucayəḏat] مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Müfāhare maʿnâsınadır; yukâlu: جَايِضُهُ إِذَا فَاحَرَهُ

FASLU'L-ḤĀ'İ'L-MÜHMELE (فَضْلُ الْحَاءِ الْمُهْمَلَةِ)

[ح ب ض]

الْحَبْضُ [el-ḥabaḏ] (fethateynle) Taharrük maʿnâsınadır; yukâlu: مَا بِهِ حَبْضٌ وَلَا نَبْضٌ أَيُّ حَرَكَتٌ Ve savt maʿnâsınadır; tekülü: سَمِعْتُ حَبْضَهُ أَيُّ صَوْتُهُ Ve damar pek atıp oynamağa denir ki نَبْضٌ [nebḏ]den eblagdır. Ve zor ve kuvvet maʿnâsınadır; yukâlu: مَا بِهِ حَبْضٌ أَيُّ قُوَّةٌ Ve ramak-ı hayāt maʿnâsınadır; yukâlu: فِيهِ حَبْضٌ أَيُّ بَقِيَّةُ الْحَيَاةِ Ve **حَبْضُ السَّهْمِ** [ḥabaḏu's-sehm] maʿnâsınadır, ke-mā se-yuzkeru.

الْحَبْضُ [el-ḥabḏ] قَبْضٌ [ḳabḏ] vezninde) Ölmek maʿnâsınadır; yukâlu: حَبْضُ الرَّجُلِ حَبْضًا مِنْ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا مَاتَ Ve yayın kirisini tıngırdatmak için çekip salıvermek maʿnâsınadır; yukâlu: حَبْضٌ بِالْوَتْرِ وَحَبْضٌ بِهِ حَبْضًا مِنْ الْبَابِ الثَّانِي وَالرَّابِعِ إِذَا أَنْبَضَ

حَبْضٌ [ḥabḏ] ve

حَبْضٌ [ḥabaḏ] (fethateynle) Ok doğru nişāna gitmeyip atan kimsenin önüne düşmek maʿnâsınadır; yukâlu: وَحَبْضٌ حَبْضًا وَحَبْضًا مِنْ الْبَابَيْنِ الْمَرْبُورَيْنِ إِذَا وَقَعَ بَيْنَ يَدَيْ الرَّامِي وَلَمْ يَسْتَقِمْ

حَبْضٌ [ḥabḏ] Savt-ı zaʿîf maʿnâsınadır. Ve yürek bir mikdār oynadıktan sonra sâkin olmak maʿnâsınadır; yukâlu: حَبْضًا مِنْ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا صَرَبَ صَرْبًا ثُمَّ سَكَنَ

الْحُبُوضُ [el-ḥubūḏ] قُغُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Kuyunun suyu eksilmek maʿnâsınadır; yukâlu: حَبْضٌ مَاءِ الرُّكْبَةِ حُبُوضًا مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا نَقَصَ Ve bir adamın hakkı heder olmak maʿnâsınadır; yukâlu: حَبْضٌ حَقُّهُ إِذَا بَطَلَ Ve oğlan küçük iken kendisinden hayır ve felāh meʿmül olup sonra hilāf-ı meʿmül

zuhūr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَبِضَ الْعُلَامَ إِذَا طُلَّ بِهِ خَيْرٌ فَأَخْلَفَ Ve eksilmek ma'nāsınadır; yukālu: حَبِضَ الْقَوْمَ إِذَا تَقَضُّوا

الْحَبَاضُ [el-ḥubād] (عُرَابٌ [gūrāb] vezninde) Za'f ma'nāsınadır; yukālu: فِيهِ حُبَاضٌ أَيَّ ضَعُفٌ

الإِحْبَاضُ [el-iḥbād] (hemzenin kesriyle) Bir adamın hakkını heder eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: أَخْبِضْتَ حَقَّهُ أَيَّ أَبْطَلْتَهُ Ve sa'y ve gūşiş kılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَخْبِضَ الرَّجُلُ إِذَا سَعَى yukālu: أَخْبِضَ السَّهْمَ ضِدَّ أَضْرَدَهُ Ve kuyunun suyunu sarf edip tüketmek ma'nāsınadır; yukālu: أَخْبِضَ الرَّكِيَّةَ إِذَا كَدَّهَا فَلَمْ يَثْرِكْ فِيهَا مَاءً

المِحْبِضُ [el-miḥbaḍ] [minber] vezninde) Bal sağan kimsenin bal sağacak ağacına denir, 'alā-kavlin sağarken arıları def eyleyecek aletine denir. Ve hallāc yayına denir; مِنْدَفٌ [mindef] ma'nāsına.

حَبْبُودَةُ [Ḥabbūdat] [sebbūhat] vezninde) Şām kurbünde bir karye adıdır.

حَبِيضٌ [Ḥabīd] [emīr] vezninde) Ma'din-i Benī Suleym kurbünde bir dağın adıdır.

التَّحْبِيبُ [et-taḥbīd] Tahfif ma'nāsınadır; yukālu: حَبِضَ اللَّهُ عَنْهُ أَيَّ خَفَّفَ

[ح ر ض]

الْحَرَضُ [el-ḥarad] (fethateynle) Bir adamın bedeni yāhūd dīn ve mezhebi yāhūd 'akl ve şu'uru fāsīd ve tebāh olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَرَضَ الرَّجُلُ حَرَضًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا فَسَدَ فِيهِ حَرَضٌ أَيَّ بَدَنُهُ أَوْ مَذْهَبُهُ أَوْ عَقْلُهُ Ve yukālu: حَرَضَ الرَّجُلُ إِذَا فَسَدَ

حَرَضٌ [ḥarad] Mizācı pek fāsīd ve tebāh olan hasta ve nā-tüvān kimseye denir ki tesmiye bi'l-masdarıdır; yukālu: حَرَضَ الرَّجُلُ

أَيَّ فَاسِدٌ مَرِيضٌ Ve be-gāyet dermānda ve 'āciz ve fūrū-māndeye denir; yukālu: أَصْبَحَ حَرَضًا أَيَّ كَالًا مُغِييًا Ve ölümciil hastaya denir; yukālu: هُوَ حَرَضٌ أَيَّ مُشْرَفٌ عَلَى الْهَلَاكِ Ve bī-hayr u menfa'at kimseye, 'alā-kavlin ne hayrı me'mül ve ne şerrinden ihtirāz olunan cemād gibi, هَمَجٌ [hemec] kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ حَرَضٌ أَيَّ لَا خَيْرَ عِنْدَهُ أَوْ لَا يُرْجَى خَيْرُهُ وَلَا يُخَافُ شَرُّهُ Bunların müfred ve cem'î ve müzekker ve mü'ennesi berāberdir, zīrā fi'l-asl masdarlardır. Ve ba'zen اَحْرَاضٌ [ahrād] üzere ve حُرُضَانٌ [ḥurḍān] üzere ki ḥā'nun zammiyadır ve حِرَاضَةٌ [ḥiraḍat] üzere ki 'inebet] veznindedir, cem'lenirler, vasfiyyet mülāhazıyla. Ve

حَرَضٌ [ḥarad] 'Aşk yāhūd hüzn ve keder āteşi vücūdunu eritip hayāl eylemiş kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ حَرَضٌ إِذَا صَارَ قَدْ أَدَابَهُ الْعِشْقُ أَوْ الْحَزْنُ Ve erbāb-ı cenk olmayan Mollā Muhammed takımına denir; yukālu: هُوَ حَرَضٌ أَيَّ لَا يَتَّخِذُ سِلَاحًا وَلَا يُفَاتِلُ Ve hareket ve kıyāma mecālî olmayan üftāde ve nā-tüvāna denir; yukālu: صَارَ حَرَضًا أَيَّ سَاقِطًا لَا يَقْدِرُ عَلَى التُّهُوِضِ Ve bu ma'nāda masdar olur; yukālu: حَرَضَ الرَّجُلُ حَرَضًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَارَ سَاقِطًا لَا يَقْدِرُ عَلَى التُّهُوِضِ

حَرَضٌ [ḥarad] Nāsın ve kelāmın kötüsüne ve kemterine denir; yukālu: رَجُلٌ وَكَلَامٌ Ve vücūdu maraz ve illetten zebūn olup hılāl gibi eriyip kalmış adama denir; ve minḥu kavluhu ta'ālā: حَتَّى تَكُونَ حَرَضًا الْآيَةُ، أَيَّ مُضَيٌّ مَرَضًا وَسَقْمًا Ve bir kimsenin derd ve mihnet ve marazı uzayıp gitmek ma'nāsınadır; yukālu: حَرَضَ الرَّجُلُ حَرَضًا إِذَا طَالَ هُمُّهُ وَسَقَمُهُ Ve rezil ve fāsīd olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَرَضَ الرَّجُلُ إِذَا رَدَّلَ وَفَسَدَ ve

حَرَضٌ [ḥaraḍ] Pek arık nā-tüvān nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ حَرَضٌ أَيْ ضَاوِيَّةٌ Ve Yemen'de bir belde adıdır. Ve

حَرَضُ الثُّوبِ [ḥaraḍu's-sevb] Sevbin kenārında olan pervāzına ve saçağına ve zincifine ve sār bu makūle nesnesine denir. Ve

حَرَضٌ [ḥaraḍ] Aspur tohumu devşirmek ma'nāsınadır; yukālu: حَرَضَ الرَّجُلُ حَرَضًا إِذَا كَانَ حَرَضًا أَيْ مُضَى مَرَضًا وَسَقَمًا Ve mi' de fesādına uğramak ma'nāsınadır; yukālu: حَرَضَ فُلَانٌ إِذَا فَسَدَتْ مَعِدَّتُهُ

الْحَارِضَةُ [el-ḥāriḍat] ve

الْحَارِضُ [el-ḥāriḍ] ve

الْحَرِضُ [el-ḥariḍ] (كَتَيْفٌ [ketif] vezninde) حَرَضٌ [ḥaraḍ] gibi mizācı pek fāsīd ve tebāh olan hasta ve nā-tüvān kimseye denir. Ve

حَارِضٌ [ḥāriḍ] Ölümcül hastaya denir; yukālu: هُوَ حَارِضٌ أَيْ مُشْرِفٌ عَلَى الْهَلَاكِ Ve rezil ve fāsīd ve metrūk ve bī-i'tibār kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ حَارِضٌ أَيْ رَذِيلٌ فَاسِدٌ Ve مَثْرُوكٌ بَيْنَ الْحَرَاضَةِ وَالْحُرُوضِ وَالْحُرُوضِ

حَرِضٌ [ḥariḍ] (كَتَيْفٌ [ketif] vezninde) Kıyāma kudreti kalmayan düşkün ve nā-tüvān kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ حَرِضٌ إِذَا كَانَ لَا يَقْدِرُ عَلَى التُّهُوِضِ

الْمَحْرُوضُ [el-muḥarraḍ] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Bu dahi aşk yā hüzn ve gussa kendisini zār ve zebūn eylemiş adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَحْرُوضٌ أَيْ أَذَابَهُ الْعُشُقُ أَوْ الْحُزْنُ Ve hareket ve kıyāma bī-mecāl olan sākıt ve zebūn adama denir.

الْحَرِضُ [el-ḥarīḍ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bu dahi hareket ve kıyāma muktedir olmayan nā-tüvāna denir.

الْإِحْرِضُ [el-iḥriḍ] (hemzenin kesriyle)

حَرِضٌ [ḥarīḍ] ma'nāsınadır; yukālu: رَجُلٌ حَرِضٌ وَإِحْرِضٌ أَيْ سَاقِطٌ لَا يَقْدِرُ عَلَى التُّهُوِضِ

إِحْرِضٌ [iḥriḍ] Aspur çiçeğine denir; yukālu: صَبَغَ ثَوْبَهُ بِالْإِحْرِضِ أَيْ الْعُضْفَرِ

الْحُرُوضُ [el-ḥurūḍ] (فُعُودٌ [ḡu'ūd] vezninde) Bir kimse derd ve ʿilletten nahif ve nā-tüvān olmak ma'nāsınadır; yukālu: الرَّجُلُ حُرُوضًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا كَانَ حَرَضًا أَيْ مُضَى مَرَضًا وَسَقَمًا

الْعَرَضُ [el-ḥarḍ] (عَرَضٌ [ʿarḍ] vezninde) Bir kimse kendi nefsinin bir hāletle fāsīd ve tebāh kılmak ma'nāsınadır; yukālu: حَرَضَ الرَّجُلُ نَفْسَهُ حَرَضًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَفْسَدَهَا

الْحَرَاضَةُ [el-ḥarāḍat] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) Bir kimsenin derd ve ʿileti uzayıp gitmek ma'nāsınadır; yukālu: حَرَضَ الرَّجُلُ Ve حَرَاضَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا طَالَ هُمُّهُ وَسَقَمُهُ rezil ve fāsīd olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَرَضَ الرَّجُلُ إِذَا رَذُلَ وَفَسَدَ

حُرَاضَةٌ [ḥurāḍat] ve

حُرُوضَةٌ [ḥurūḍat] ve

حُرُوضٌ [ḥurūḍ] (ḥā'ların zammıyla) İsmelerdir, rezālet ve fesād ve beyne'n-nās sukūt ve metrūkiyyet ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ حَارِضٌ فَاسِدٌ بَيْنَ الْحَرَاضَةِ وَالْحُرُوضَةِ وَالْحُرُوضِ

الْحِرْضَةُ [el-ḥirḍat] (ḥā'nın kesriyle) Rezil ve fāsīd ve fūrū-māye şahsa denir. Cem'î gelir; yukālu: رَجُلٌ حِرْضَةٌ أَيْ رَذِيلٌ فَاسِدٌ مَثْرُوكٌ

الْمَحْرُوضُ [el-maḥrūḍ] Merzül ve muhakkar kimseye denir.

الْحُرُضُ [el-ḥurḍ] (ḥā'nın zammıyla) ve

الْحُرُضَانُ [el-ḥuruḍ] (zammetyenle) أَشْنَانٌ [uṣṣnān] ismidir ki çoğan dedikleri köktür. Ve kuri'e bihi kavluhu ta'ālā: «حَتَّى تَكُونَ» Ve حُرُضًا» أَيْ حَتَّى تَكُونَ كَالْأَشْنَانِ نَحُولًا وَيُبْسَا

muhaddisinden Maṣṣūr b. Muḥammed ve 'Abdulbākī b. 'Abdulcebbār el-Ḥurḍiyyān onun bey'ine mensūblardır.

الْمَحْرُضَةُ [el-miḥraḍat] (mīm'in kesriyle) İçinde çoğan ıslattıkları kaba denir.

الْحَرَّاضُ [el-ḥarrād] [şeddād] [şeddād] vezninde) Kalye taşı düzmek için çoğan ihrāk eder olan kimseye denir. Ve kayalar üzere nüre ve kireç yakıcı kimseye denir; bādiyede ocak olmamakla kayalar üzere yakarlar.

الْحَرَّاضَةُ [el-ḥarrāḍat] Çoğan satılan çarşıya denir; yukālu: بِالْكُوفَةِ حَرَّاضَةٌ أَي سَوْقُ الْحُرَّاضِ

حُرَّاضٌ [Ḥurād] [ḡurāb] vezninde) Zātu 'Irḳ nām mahalden yukarı Muşāş ile Ğumeyr miyānında bir mevzi' adıdır ki Mekke kurbündedir.

ذُو حُرَّاضٍ [Zū Ḥurud] [ʿunuk] vezninde) Ma'ḍinu Naḳire yanında bir mevzi' yāhūd bir vādī ismidir. Ve cebel-i Uḥud yanında bir mevzi'dir.

حُرَّاضَانُ [Ḥurādān] [ḥurāsān] vezninde) Ḳabeliyye'de bir vādī ismidir.

حُرَّاضَةٌ [Ḥurāḍat] [şumāmet] vezninde) Medīne'ye karīb Benū Cuşem yurdunda bir su adıdır.

الْأَحْرَاضُ [el-aḥraḍ] [aḥmer] vezninde) Gözlerinin kenārları tebāh olmakla didik didik olmuş kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ أَحْرَاضٌ أَي الْمُتَفَتِّتُ أَشْفَارَ عَيْنَيْهِ

أَحْرَاضٌ [Aḥruḍ] (rā'nın zammıyla) Huzeyl bilādında bir dağın da adıdır. Onda bir su olmakla ondan içen mi'de fesādına uğramakla tesmiye olundu.

الْحُرَّاضَةُ [el-ḥurḍat] [ḡurfet] vezninde) Kumarcıların emīni olan kimseye denir; yukālu: هُوَ حُرَّاضَةٌ الْمُقَامِرِينَ أَي أَمِينُهُمْ

الْإِحْرَاضُ [el-iḥrād] (hemzenin kesriyle) Bir kimseyi bir 'arıza fāsīd ve mütegayyir kılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَحْرَضَهُ الْحُبُّ إِذَا أَفْسَدَهُ زُحُورُ عَيْلَمِكَ مَأْنَسِينَ; yukālu: أَحْرَضَ فَلَانٌ إِذَا وُلِدَ لَهُ وَلَدٌ سُوءٍ

التَّحْرِيطُ [et-taḥrīḍ] [tefīl] vezninde) Bir kimseyi bir işe kındırmak ma'nāsınadır; yukālu: حَرَّضَهُ إِذَا حَثَّهُ Ve bir kimse ticāretini çoğan mu'āmelesine hasr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَرَّضَ زَيْدٌ إِذَا جَعَلَ شُغْلَ بَصَاعِيهِ فِي الْحُرَّاضِ Ve aspur çiçeğiyle esvāb boyamak ma'nāsınadır; yukālu: حَرَّضَ ثُوبَهُ إِذَا صَبَغَهُ بِالْأَحْرِيطِ Ve bezin saçakları yepriyip çürütmek ma'nāsınadır; yukālu: حَرَّضَ الثَّوْبُ إِذَا بَلِيَ طَوْتُهُ

الْمُحَارَاضَةُ [el-muḥārāḍat] [mufā'alet] vezninde) Bir işe müdāvemmet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَارَّضَ عَلَيَّ عَمَلٌ كَذَا إِذَا مَدَامَ Ve kumar oklarıyla kumar oynamak ma'nāsınadır; yukālu: حَارَّضَهُ إِذَا صَارَبَهُ بِالْقِدَاحِ

[ح ر ف ض]

الْحِرْفِضَةُ [el-ḥirfiḍat] (ḥā'nın ve fā'nın kesriyle) Soy ve pākīze-cins olan nākaya denir.

الْحَرَّافِضُ [el-ḥarāfiḍ] (ḥā'nın fethiyle) Çelimsiz, mehzül olarak yavaş develere denir. Müfredi meşmū'e deḡildir; yukālu: إِبِلٌ حَرَّافِضٌ أَي مَهَازِيلُ صَوَامِرُ ذُلَّلٌ

[ح ض ض]

الْحَضُّ [el-ḥaḍḍ] (ḥā'nın fethi ve ḍād'ın teşdidiyle) ve

الْحُضُّ [el-ḥuḍḍ] (ḥā'nın zammıyla) ve

الْحَضِيضِيُّ [ḥiḍḍiḍā] [ḥiṣṣā] vezninde) ve

الْحَضِيضِيُّ [el-ḥuḍḍiḍā] (ḥā'nın zammıyla)

Bir kimseyi bir işe teşvikle kızdırıp kındırmak ma'nāsınadır; yukālu: حَضَّهُ عَلَيْهِ حَضًّا وَحَضًّا وَحَضِّصَى وَحَضِّصَى مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا حَتَّهُ وَأَحْمَاهُ عَلَيْهِ Ve 'inde'l-ba'z hā'nın zammıyla حَضُّ [ḥuḍḍ] kelimesi ismidir, kındırmak ve kındırış demektir.

التَّحْضِيفُ [et-taḥḍīḍ] Pek kındırmak ma'nāsınadır; yukālu: حَضَّضَهُ عَلَيْهِ وَالتَّشْدِيدُ لِلْمُبَالَغَةِ

الْحَضِيفُ [el-ḥaḍīḍ] (emīr) [emīr] vezninde) Oturaklı, mütemekkin yere denir; murād dağ ve bayır makūlesi yüksek mahallerin munkatı' oldukları alçak ve düz oturaklı yer olacaktır; أَوْجُ [evc] mukābilidir. Cem'ci أَحَصَّةُ [ehiḍḍat] ve حُضُّصٌ [ḥuḍḍuḍ] gelir zammeteynle.

الْحُضُضُ [el-ḥuḍḍuḍ] (zūfer) [zūfer] vezninde) ve

الْحُضُضُ [el-ḥuḍḍuḍ] (ʿunuḳ) [ʿunuḳ] vezninde) Edviyeden bir dārū ismidir ki iki nev' olur, birine حُضُّصٌ عَرَبِيٌّ [ḥuḍḍuḍ ʿarabiyy] ve birine حُضُّصٌ هِنْدِيٌّ [ḥuḍḍuḍ hindiyy] derler. حَوْلَانٌ [ḥuḍḍuḍ ʿarabiyy] حُضُّصٌ عَرَبِيٌّ [ḥavālan] nām nebātın ʿusāresidir ve حُضُّصٌ هِنْدِيٌّ [ḥuḍḍuḍ hindiyy] [fīlezhrec] [fīlezhrec] dedikleri nebātın ʿusāresidir. İki nev'ci de evrām-ı rihve ve havvāreye ve eski yaralara ve nüffāhāt ve remed ve cüzām ve bāsūr ʿilletlerine ve haşerāt soktuğu yerlere ve gargarası hunākın envā'ına nāfi' ve tūlāsı ve küll-i yevm nisf-ı miskāl su ile şürbü kelb-i dīvāne ısırmasına müfid ve saç ve sakalı müksirdir. Ve

حُضُّصٌ [ḥuḍḍuḍ] Başka bir nebāt adıdır. Ve bir devā adıdır ki deve bevlinden tertīb ederler.

حَضُوضٌ [Ḥaḍūḍ] [ḥabūr] [ḥabūr] vezninde) Kādisiyye ile Hīre beyninde bir nehrin

ismidir.

الْحُضْحُضُ [el-ḥuḍḥuḍ] (ḳunfuz) [ḳunfuz] vezninde) Bir nebāt adıdır.

حَضُوضَى [Ḥaḍavḍā] [şerevrā] [şerevrā] vezninde ve صُبُورٌ [ḥabūr] vezninde zebānzeddin) Deryā içre bir cebel adıdır ki selefte ʿArablar خُلَاءَ [ḥula'ā]yı ya'nī teberri ettikleri evlādlarını oraya nefy ederler idi. Ve

حَضُوضَى [ḥaḍavḍā] Iraklık ma'nāsınadır; yukālu: يَنْهَمَا حَضُوضَى أَيُّ بُعْدٌ Ve āteşe denir, نَارٌ [nār] ma'nāsına.

الْحَضُوضَاءُ [el-ḥaḍavḍāt] (hā'yla) Nāsın gūriv ve feryādına denir; tekūlu: مَا هَذِهِ الْحَضُوضَاءُ أَيُّ الضُّوضَاءُ

الْحَضُّضُ [el-ḥaḍḍuḍ] (fethateynle) Nesne ma'nāsınadır; yukālu: مَا عِنْدَهُ حَضُّصٌ وَلَا بَضُّصٌ Ve bu nefy makāmına mahsūstur.

الْحَضِّيفَةُ [el-ḥaḍīḍat] [baḍīḍat] [baḍīḍat] vezninde ve mürādifdir ki milk-i yed ma'nāsınadır; tekūlu: أَخْرَجْتُ إِلَيْهِ حَضِّيفَتِي وَبَضِّيفَتِي أَيُّ مَلِكٌ يَدِي

الْمُحَاضَةُ [el-muḥāḍḍat] (ḍād'ın teşdīdiyle) İki kimse birbirini bir şeye kındırmak ma'nāsınadır; yukālu: حَاضَهُ إِذَا حَضَّ كُلُّ مِنْهُمَا صَاحِبَهُ

التَّحَاضُ [et-teḥāḍḍ] (tefā'ul) [tefā'ul] vezninde) Bir niçe kimseler birbirlerini kındırışmak ma'nāsınadır; yukālu: تَحَاضُوا إِذَا تَحَاضُوا

الْإِحْتِضَاضُ [el-iḥtiḍāḍ] [ibtiḍāḍ] [ibtiḍāḍ] vezninde ve mürādifdir ki bir kimseye karşı bir adam kendi nefsinin ihtikār eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: اِحْتَضَّصْتُ نَفْسِي أَيُّ ائْتَضَّصْتُ

[ح ر ض ض]

حَفَزُ ضُضُّ [ḥaferḍaḍ] (fā'yla) [sefercel] [sefercel] vezninde) Serāt türābında Tihāme

cenbinde bir cebel adıdır.

[ح ف ض]

الْحَفْضُ [el-ḥafḍ] [rafḍ] vezninde) Bir nesneyi elden bırakıvermek ma'nāsınadır; yukālu: **حَفَّضَ الشَّيْءَ حَفْضًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا** yukālu: **إِذَا أَلْقَاهُ وَطَرَحَهُ مِنْ يَدِهِ** Ve ağacı ve çubuğu eğip bükmek ma'nāsınadır; yukālu: **حَفَّضَ الْعُودَ إِذَا حَنَاهُ وَعَطَفَهُ**

التَّخْفِيفُ [et-taḥfīd] **حَفَّضَ** [ḥafḍ] ile ma'nā-yı evvelde mürādifdir; yukālu: **حَفَّضَ الشَّيْءَ حَفْضًا بِمَعْنَى حَفْضِهِ** Ve bir adamı bırakıp geride terk eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: **حَفَّضْتُ الْقَوْمَ أَي طَرَحْتُهُمْ خَلْفِي وَخَلَفْتُهُمْ** Ve tahfif ma'nāsınadır; yukālu: **حَفَّضَ اللَّهُ عَنْهُ أَي خَفَّفَ** Ve yeri kurulamak ma'nāsınadır; yukālu: **حَفَّضَتْ أَرْضُنَا** ve yukālu: **عَلَى الْبِنَاءِ لِلْمَجْهُولِ وَهِيَ مُحَفَّضٌ**

الْحَفْضُ [el-ḥafāḍ] (fethateynle) Göç vak-tinde davara tahmīl için tehyi'e kılınan ev esbābına denir; ve minhu'l-meselu: «يوم بيوم الحفص المجرور» Bu mesel «ج،و،ر» māddesinde beyān olundu. Ve ev esbābı yüklenecek deveye denir. Ve tūnāb ve sūtūnuyla bi'l-cümle kıl çadıra denir. Ve hāmīl-i 'ilm ya'nī 'ālim adama denir. Ve za'fıf erkek deveye denir. Ve alaçık kurdukları direğe denir. Cem'i **حَفَاضٌ** [ḥifāḍ] gelir ḥā'nın kesriyle ve **أَحْفَاضٌ** [aḥfāḍ] gelir.

الْمُحَفَّضُ [el-muḥaffaḍ] [mu'azzam] vezninde) Pek kuru yere denir; yukālu: **حَفَّضْتُ أَرْضًا فَهِيَ مُحَفَّضٌ أَي يَابَسَةٌ مُعَفَّعَةٌ**

[ح م ض]

الْحَمْضُ [el-ḥamḍ] (ḥā'nın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Tuzluca ve acımtırak olan ota denir ki şūr ot ta'bīr olunur, niteki **خُلَّةٌ** [ḥullet] tatlı olan ota denir. 'Arab 'indin-

de **حَمْضٌ** [ḥamḍ] deve kısmının fākihesi ve **خُلَّةٌ** [ḥullet] ekmeği mesābesindedir. Cem'i **حُمُوضٌ** [ḥumūḍ] gelir ḥā'nın zam-mıyla; yukālu: **رَعَتِ الْإِبِلُ الْحَمْضَ وَهُوَ مَا مَلَحَ وَأَمَرَ مِنَ التَّبَاتِ** Ve

حَمْضٌ [ḥamḍ] ve

حُمُوضٌ [ḥumūḍ] [ḥumūḍ] vezninde) Deve şūr ot otlamak ma'nāsınadır; yukālu: **حَمَّضَتِ الْإِبِلُ حَفْضًا وَحُمُوضًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا** **أَكَلَتِ الْحَمْضَ** Ve bir nesneden hoşlanma-yıp iğrenmek ma'nāsınadır; tekūlu: **حَمَّضْتُ عَنْهُ** Ve bir nesneye iştihā eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: **حَمَّضْتُ بِهِ إِذَا اسْتَهَيْتُهُ** Ve

حَمْضٌ [Ḥamḍ] Yemāme'ye karīb Teym kabilesi yurdunda bir su adıdır.

الْإِحْمَاضُ [el-iḥmāḍ] (hemzenin kesriyle) Deve şūr ot otlamak ma'nāsınadır; yukālu: **أَحْمَضَتِ الْإِبِلُ إِذَا أَكَلَتِ الْحَمْضَ** Ve deveye şūr ot otlamak ma'nāsınadır; tekūlu: **أَحْمَضْتُ الْإِبِلَ إِذَا رَعَيْتَهَا الْحَمْضَ** Ve bir nesneyi ekşi kıl-mak ma'nāsınadır; yukālu: **أَحْمَضُهُ إِذَا جَعَلَهُ خَامِضًا**

الْحَامِضَةُ [el-ḥamīḍat] Şūr ot otlayıcı deve-lere denir. Cem'i **حَوَامِضٌ** [ḥavāmīḍ]dir.

الْحَمْضِيَّةُ [el-ḥamḍiyyet] [ḥamḍiyyet] vezninde) Dā'imā şūr ot otlar olan develere denir; yukālu: **إِبِلٌ حَمْضِيَّةٌ أَي مُقِيمَةٌ فِي أَكْلِ الْحَمْضِ**

الْمَحْمُضُ [el-maḥmaḍ] (mīm-i ūlānın fethi ve zammı ve sāniyenin fethiyle) Devenin şūr ot otladıkları mevzi'e denir.

الْحَمِيضَةُ [el-ḥamīḍat] [sefīnet] vez-ninde) Şūr otu firāvān yere denir; yukālu: **حَمَّضْتُ أَرْضًا حَمِيضَةً أَي كَثِيرَةً الْحَمْضِ** Cem'i **حَمْضٌ** [ḥumḍ] gelir ḥā'nın zammıyla.

الْحَفْضَةُ [el-ḥafḍat] (ḥā'nın fethiyle) Şeh-vet ve iştihā ma'nāsınadır; tekūlu: **مَا لِي**

حَمْضَةٌ إِلَيْهِ أَيُّ شَهْوَةٍ

بَنُو حَمْدَةَ [Benū Ḥamdat] Bir batndır. Ve ʿAbdullāh b. Ḥamda tābiʿindendir. Ve Muʿāz b. Ḥamda ve Reyhān b. Ḥamda muhaddislerdir.

الْحَمْضِيُّونَ [el-Ḥamdiyyūn] Muhaddisinden bir cemāʿattir.

حَمَضٌ [Ḥamaḍ] (fethateynle) Başra ile Bahreyn beyninde bir dağın adıdır.

الْحَمْضُ [el-ḥamḍ] (حَمْدٌ [ḥamd] vezninde) ve

الْحَمَضُ [el-ḥamaḍ] (fethateynle) ve

الْحُمُودَةُ [el-ḥumūdat] (عُمُومَةٌ [ʿumūmet] vezninde) Bir nesne ekşi olmak maʿnāsınadır; yukālu: حَمَضَ الشَّيْءُ وَحَمِضَ وَحَمَضَ حَمِضًا وَحَمِضًا وَحَمُودَةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَحَمِضٌ حَمِضًا وَحَمِضًا وَالرَّابِعُ وَالْخَامِسُ إِذَا كَانَ حَامِضًا rābiʿden sütün ekşi olmasına mahsüstür; fe-yukālu: حَمِضَ اللَّبَنُ حَمِضًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ Ve **حُمُودَةٌ** [ḥumūdat] İsm olarak istiʿmāl olunur; yukālu: فِي طَعْمِهِ حُمُودَةٌ

الْحَامِضُ [el-ḥamīḍ] Ekşi nesneye denir; ve yukālu: رَجُلٌ حَامِضٌ الْفُؤَادِ أَيُّ مُتَغَيِّرُهُ فَاسِدُهُ

الْحَوَامِضُ [el-Ḥavāmiḍ] Benū ʿUmeyr cemāʿatine mahsūs bir niçe şorak sulara itlāk olunur.

حَمِضَةٌ [Ḥamiḍat] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) Sāhil-i Baḥr-i Yemenʾde ʿAṣṣer kazasında bir karye adıdır.

يَوْمٌ حَمَضِيٌّ [yevmu ḥamedā] (جَمَزِيٌّ [cemezā] vezninde) Eyyām-ı ʿArabdan bir yevm-i maʿrūftur.

حَمِضَةٌ [Ḥamiḍat] (سَفِينَةٌ [sefinet] vezninde) ve

حُمَيْضَةٌ [Ḥumeyḍat] (جُهَيْنَةٌ [cuheyne] vezninde) İbn Ruḳaymʾdır ki ashābdandır.

Ve Ḥumeyḍa bintu Yāsir ve Ḥumeyḍa bintuʿş-Şemerdel yāhūd ibnuʿş-Şemerdel rīvāt-ı hadīstendir.

الْحُمَامُضُ [el-ḥummāḍ] (رُمَانٌ [rummān] vezninde) Bir nebāttır ki yaprağı hindibā yaprağına şebih ve taʿmı mayhoş olur. Bir nevʿi vardır ki acımtırak olur. İki nevʿi de susuzluğa ve safrā ve gaseyān ve hafakān-ı hārre ve diş ağırlarına ve yarakān ʿiletine nāfiʿ ve tohumunu bez parçasına bağlayıp nisvānın sol pazılarına bend eylemek onda durdukça hamli māniʿdir. Bu nebāt kuzukulağı dedikleri nebāttır ki berri ve bostāni ve māʿi olur. Ve

حُمَامُضُ الْأَثْرَجِ [ḥummāḍuʿl-utracc] Ağaç kavununun cevfinde olan ekşisine itlāk olunur; yukālu: كَانَهُ حُمَامُضُ الْأَثْرَجِ وَهُوَ مَا فِي جَوْفِهِ

الْتَحْمِضُ [et-tahmīḍ] Az vermek ve az eylemek maʿnāsınadır; yukālu: حَمِضَ لَنَا فُلَانٌ فِي الْفَرَى إِذَا أَقَلَّ

الْمُسْتَحْمِضُ [el-mustaḥmīḍ] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Şol süte itlāk olunur ki uyup yoğurt olması geç ola; yukālu: لَبِنٌ مُسْتَحْمِضٌ Ve Maḥmūd b. ʿAlī el-Ḥummuḍī ḥāʾnın ve mīm-i müşeddedenin zammıyla mütekellim-i meşhürdür ki İmām Faḥr-i Rāzīʾnin şeyhidir.

[ح و ض]

الْحَوْضُ [el-ḥavḍ] (hāʾnın fethi ve vāvʾın sükūnuyla) Maʿlūmdur ki lisānımızda dahi havuz taʿbīr olunur. Cemʿi حَيَاضٌ [ḥiyāḍ] gelir ki aslı جَوَاضٌ [ḥivāḍ] idi, ḥāʾnın meksūriyyeti vāvʾı yāʾya ibdāl eyledi ve أَحْوَاضٌ [aḥvāḍ] gelir. Mādde-i mezbūr حَاضِ الْمَاءِ أَيُّ يَahūd حَاضَتِ الْمَرْأَةُ yāhūd حَاضِ الْمَاءِ أَيُّ جَمَعَهُ māddesinden meʿhūzdur. Ve

حَوْضٌ [ḥavḍ] Masdar olur, suyu biriktirmek ma'nāsına; yukālu: حَاضِ الْمَاءِ إذا جَمَعَهُ Ve havuz yapmak ma'nāsınadır; yukālu: حَاضِ الرَّجُلِ إِذَا اتَّخَذَ حَوْضًا

حَوْضُ الْجَمَارِ [ḥavḍu'l-himār] Beyne'l-ʿArab sebb ve düşnām ta'bīrātındandır, مَهْزُومٌ الصَّدْرُ [mehzūmu's-şadr] demektir ki göğsüne vurulmakla göğsü içeri geçmiş ma'nāsınadır; maglūb ve makhūrdan kināyedir; yekūlūne يَا حَوْضَ الْجَمَارِ أَي مَهْزُومٌ الصَّدْرُ Eşek kısmının havuzu birbiriyle uğraşmaktan harāb olduğu mülāhazasıyladır.

دُو الْحَوْضَيْنِ [Zu'l-Ḥavḍayn] Cedd-i Nebiyy-i ekrem ʿaleyhi's-selām olan ʿAbdulmuṭṭalib cenābının lakabıdır, ismi Şeybe idi, ʿalā-kavlin ʿĀmir b. Hāşim b. ʿAbdumenāf'ın lakabıdır ve Hāşhās b. Ğassān'ın dahi lakabıdır. Ve Ebū ʿAmr el-Ḥavḍī sikāttan muhaddis-i meşhūrdur.

حَوْضَى [Ḥavḍā] (سَكْرَى [sekrā] vezninde) Bir mevzi ʿadıdır.

الْمَحْوُوضُ [el-muḥavvaḍ] (مُعْظَمٌ [muʿazzam] vezninde) Şol havuz tarzında, hurmā ağaçlarının diplerine çevirdikleri çevrintiye denir ki ondan kökleri teşerrüb eder.

الْإِسْتِحْوَاضُ [el-istiḥvāḍ] Bir kimse havuz edinmek ma'nāsınadır; yukālu: اسْتَحْوَضَ الْمَاءَ إِذَا اتَّخَذَ لِنَفْسِهِ حَوْضًا

التَّحْوِيطُ [et-taḥvīḍ] Bir nesnenin çevresini çizginip dolaşmak ma'nāsına müstaʿmeldir; tekūlu: أَنَا أَحْوِطُ لَكَ هَذَا الْأَمْرَ أَي أُدَوِّرُ حَوْلَهُ

[ح ي ض]

الْحَيْضُ [el-ḥayḍ] (فَيْضٌ [feyḍ] vezninde) ve **الْمَحِيضُ** [el-meḥīḍ] ve **الْمَحَاضُ** [el-meḥāḍ] (mīm'lerin fethiy-

le) Hatunun ʿadet vaktinde kanı akmak ma'nāsınadır ki namāzsız olmak ta'bīr olunur; yukālu: خَاصَتِ الْمَرْأَةُ تَحِيضًا حَيْضًا Baʿzılar vech-i mezkūr üzere «ح،و،ض» māddesi bundan meḥūzdur dediler, ona su seyelān eylediği münāsebetiyle. Ve

مَحِيضٌ [meḥīḍ] Masdar olduğu gibi, ism dahi olur, namāzsızlığa denir; yukālu: بَلَغَتْ سِنَّ الْمَحِيضِ Şārihin beyānına göre مَحِيضٌ [meḥīḍ] masdar ve ism-i zamān ve mekān ve dem-i hayz ismi olur.

الْحَائِضُ [el-ḥā'iḍ] ve

الْحَائِضَةُ [el-ḥā'iḍat] Namāzsız olan hatuna denir. حَائِضٌ [ḥā'iḍ] vasf-ı hāss olduğuna mebnīdir ve حَائِضَةٌ [ḥā'iḍat] خَاصَتِ الْمَرْأَةُ terkībinden istibār iledir. حَائِضَةٌ [ḥā'iḍat] ın cem'i حَوَائِضُ [ḥavā'iḍ] ve حَائِضٌ [ḥā'iḍ] in cem'i حِيضٌ [ḥuyyaḍ] gelir, رُكْعٌ [rukkaʿ] vezninde. Müʿellif tertibinde teşvīş eylemiştir.

الْحَيْضَةُ [el-ḥayḍat] (ḥā'nın fethiyle) Binā-i merredir; yukālu: خَاصَتِ حَيْضَةً أَي وَاحِدَةً

الْحَيْضَةُ [el-ḥīḍat] (ḥā'nın kesriyle) İsmidir, namāzsızlığa denir. Kāle'ş-şārih ve minhu Ḥadīsu ʿĀ'işe: «إِنَّ حَيْضَتَكَ لَيْسَتْ فِي يَدِكَ» Ve وَهِيَ الْإِسْمُ مِنَ الْحَيْضِ

حَيْضَةٌ [ḥīḍat] Hayz paçavrasına denir ki tutunurlar; yukālu: أَقْدَرُ مِنَ الْحَيْضَةِ وَهِيَ الْحَزَقَةُ الَّتِي تَسْتَشْفِرُ بِهَا

التَّحْيِيطُ [et-taḥyīḍ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Akıtmak ma'nāsınadır; yukālu: حَيْضَ الْمَاءِ إِذَا سَبَّلَهُ Ve hatunla namāzsız iken cimāʿ eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا جَارَيْتَهُ إِذَا جَامَعَهَا فِي الْحَيْضِ

الْمُسْتَحَاضَةُ [el-musteḥāḍat] Şol hatuna de-

nir ki kanı hayz kanı olmayıp ya'nī rahimden gelmeyip عَاذِلٌ [‘āzil] dedikleri damardan gele ve bu mebnī li'l-mef'ul olan أُسْتَحِيضَتْ sīgasındandır; yukālu: أُسْتَحِيضَتْ الْمَرْأَةُ فَهِيَ مُسْتَحَاضَةٌ أَي يَسِيلُ دَمُهَا لَا مَنَ الْحَيْضِ بَلْ مِنْ عِرْقِ الْعَاذِلِ

حَيْضٌ [Hayḍ] (hā'nın fethiyle) Ṭā'if'te bir dağın adıdır.

التَّحِيضُ [et-tehayyud] (tefa'ul) [tefa'ul] vezninde) Hatun hayzı eyyāmında namāzdan ‘uzlet eylemek ma'nāsınadır ki itlāk-ı şer'īdir; yukālu: تَحِيضَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا قَعَدَتْ أَيَّامَ صَلَاتِهَا عَنْ الصَّلَاةِ Mü'ellif savmdan iktifā eylemiştir.

FASLU'L-ḤĀ'Ī'L-MU'CEME

(فَضْلُ الْحَاءِ الْمُعْجَمَةِ)

[خ ر ض]

الْحَرِيضَةُ [el-ḥarīdat] [sefīnet] vezninde) Tāze ve güzel ve sīm-ten olarak etine dolu mahbūbe kıza denir. Ve bu İmām Leyṣ rivāyetidir, savāb olan şād-ı mūhmel ile olmak melhūzdur.

[خ ض ض]

الْحَضَّاضُ [el-ḥaḍāḍ] [seḥāb] vezninde) Azca nisvān zīnetine denir; yukālu: مَا عَلَيْنَا إِلَّا حَضَّاضٌ أَي يَسِيرُ مِنَ الْخَلِيءِ Ve bön ve aḥmak adama denir; حَضَّاضَةٌ [ḥaḍāḍat] dahi denir. Ve yazı yazacak mürekkebe denir; kesr ile de cā'izdir; yukālu: مَا فِي الدَّوَاةِ حَضَّاضٌ أَي مِدَادٌ Ve kedi yāhūd ehlī āhūnun boyunlarına taktıkları boğmak ta'bīr olunan kılādeye denir, مِخْنَقَةٌ [miḥneḳat] ma'nāsına. Ve tutsak boynuna geçirdikleri demir toka ve demir lāleye denir, غُلُّ الْأَسِيرِ [gullu'l-esīr] ma'nāsına.

الْحَضَضُ [el-ḥaḍaḍ] (fethateynle) Tür-lü türlü ta'āmlara denir; yukālu: أَطْعَمْنَا فِي الْقَرْيِ حَضَضًا أَي أَلْوَانَ الطَّعَامِ Ve küçük kızların takındıkları ufak ak boncuklara denir; yukālu: مَا عَلَيْنَا حَضَضٌ وَهُوَ الْحَرَزُّ الْبَيْضُ الصَّغَارُ تَلْبُسُهَا الصَّغَارُ

التَّحْضِيضُ [et-taḥḍīḍ] Zikr olunan boncuklar ile kızcağızları bezemek ma'nāsınadır; yukālu: حَضَضَ الْإِمَاءُ إِذَا زَيَّنَّهَا بِالْحَضَضِ

الْحَضِيضُ [el-ḥaḍīḍ] [emīr] vezninde) Şol topraklı yere denir ki onu yağmurlar çabuk ıslatıp çamur eder ola.

الْحَضْحَاضُ [el-ḥaḍḥāḍ] [şerşār] vezninde) Uyuz deveye tılā eyledikleri siyāh ve sıvık neft yağına denir; yukālu: هَنَّا الْبَعِيرَ

بِالْحُضَاخِضِ وَهُوَ نَفْطٌ أَسْوَدٌ رَقِيقٌ تُهْبَأُ بِهِ الْإِبِلُ الْجُرْبُ
الْحُضَاخِضُ [el-ḥuḍāḥiḍ] [عَلَابِطُ] [ʿulābiṭ] (vezninde) Sulu ve ağaçlı yere denir; yukālu: مَكَانٌ حُضَاخِضٌ أَيْ الْكَثِيرُ الْمَاءِ وَالْأَشْجَارِ
 Ve büyük karınlı semiz adama ve deveye denir; yukālu: رَجُلٌ وَجَمَلٌ حُضَاخِضٌ أَيْ سَمِينٌ
 Ve صَبَا [ṣabā] ile دَبُورٌ [debūr] ya'nī lodos beyninden esen yele denir ki keşişleme olacaktır, 'alā-kavlin maşrıktan esen yele denir ki gündoğusu dedikleridir; yukālu: تَهْبُتُ الْحُضَاخِضُ وَهِيَ رِيحٌ بَيْنَ الصَّبَا
 وَالذَّبُورِ أَوْ رِيحٌ تَهْبُتُ مِنَ الْمَشْرِقِ

الْحُضَاخِضَةُ [el-ḥuḍāḥiḍat] (hā'yla) ve

الْحُضْضُ [el-ḥuḍḥuḍ] [هُدْهُدٌ] [hudhud] (vezninde) ve

الْحُضْحِضُ [el-ḥuḍāḥiḍ] [عَلِبِطٌ] [ʿulebiṭ] (vezninde) Bunlar da karnı büyük semiz adama ve deveye denir.

الْحُضْحَضَةُ [el-ḥuḍḥaḍat] [زَلْزَلَةٌ] [zelzelet] (vezninde) Su ve sevîk makûlesi nesneyi beri öte çalkamak ma'nâsınadır; yukālu: حُضْحَضَ الْمَاءَ وَالسَّرِيقَ وَنَحْوَهُ إِذَا حَزَكَهُ
 الرَّجُلُ إِذَا اسْتَمْتَى بِيَدِهِ

التَّحْضُضُ [et-teḥāḍḥuḍ] [تَزَلُّزٌ] [tezelzul] (vezninde) Çalkanmak ma'nâsınadır; yukālu: حُضْحَضَ الْمَاءَ فَتَحْضُضُ أَي تَحْرُكُ

الْمُحَاضَةُ [el-muḥāḍat] [مُفَاعَلَةٌ] [mufā'alet] (vezninde) Bir nesneyi deġiş tarîkiyle satmak ma'nâsınadır; tekūlu: إِذَا بَايَعْتَهُ حَاضَضْتُهُ إِذَا بَايَعْتَهُ مُعَاوَضَةً

[خ ف ض]

الْحَفْضُ [el-ḥafḍ] (ḥā'nın fethi ve fā'nın sükunuyla) Huzūr ve rāhata denir ki refāh ve vüs'at-i ma'āş eserdir; ma'nā-yı ātīden me'hūzdur; yukālu: هُوَ فِي حَفْضٍ مِنْ
 Ve الْعَيْشِ أَي فِي دَعْوَةٍ وَسُهُولَةٍ وَرَعْدٍ

mülāyim yürüme ma'nâsınadır; yukālu: حَفَضَتِ الْإِبِلُ حَفْضًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا سَارَتْ لَيْتًا
 Ve حَفْضَهُ alçaklatmak ma'nâsınadır; yukālu: «وَاحْفَظْ لَهُمَا جَنَاحَ الذَّلِّ مِنَ الرَّحْمَةِ» أَي تَوَاضَعْ لَهُمَا أَوْ هُوَ مِنَ الْمَقْلُوبِ أَي اخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الرَّحْمَةِ مِنَ الذَّلِّ
 «إِنَّ اللَّهَ يَخْفِضُ الْقِسْطَ وَيَرْفَعُهُ» أَي يَبْسُطُ [fi'l-hadīsi: Ve الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ وَيَقْدِرُهُ عَلَى مَنْ يَشَاءُ

حَفْضٌ [ḥafḍ] Nahviyyūn istilāhında i'rābdan cerr ma'nâsınadır ki ref' ve nasb mukābilidir; yukālu: حَفْضُ الْكَلِمَةِ
 Ve āvāzı pest eylemek ma'nâsınadır; yukālu: حَفْضُ صَوْتِهِ
 Ve bir yerde ikāmet eylemek ma'nâsınadır; yukālu: حَفْضُ بِالْمَكَانِ إِذَا أَقَامَ
 Ve hāssaten nisvān kısmını sünnet eylemek ma'nâsınadır; yukālu: حَفِضَتِ الْجَارِيَةُ
 عَلَى الْمَجْهُولِ كَحَتِّ الْعِلَامِ حَاضٌ بِهِنَّ

الْحَافِضُ [el-ḥāfiḍ] Refāh ve rāhat ve huzūr üzere olan vüs'atlı dirliġe denir; yukālu: عَيْشٌ خَافِضٌ أَي دُو حَفِضٍ

خَافِضٌ [Ḥāfiḍ] Zümre-i cebbārīn ü ferā'ineyi pest ve kahr ve terzīl edici Hak sübhānehu ve ta'ālā hazretlerinin ismi şerīfidir; yukālu: وَفِي الْأَسْمَاءِ الْحُسْنَى الْخَافِضُ وَهُوَ يَخْفِضُ
 [Ve] الْجَبَّارِينَ وَالْفِرَاعِنَةَ وَيَضَعُهُمْ

خَافِضُ الطَّيْرِ [ḥāfiḍu't-ṭayr] Vakūr ve sākin ve mütemekkin demekten kināyedir; niteki طَائِرٍ وَاقِعٍ الطَّيْرِ [vāқи'u't-tayr] ve ساكِنُ الطَّيْرِ [sākinu't-ṭayr] denir derler, havā ve hiffeti yoktur, demektir; yukālu: هُوَ خَافِضُ الطَّيْرِ أَي
 وَقُوْرٌ

الْحَافِضَةُ [el-ḥāfiḍat] Yüksek olmayıp düz ve oturaklı olan su akıntısına denir; yukālu: تَلَعَتْ حَافِضَةً أَي مُطْمَئِنَّةً
 Ve 'avret sünnetçisi olan hatuna denir; yukālu: فَلَانَةٌ Ve اِشْجَارٌ خَافِضَةٌ أَي تَخْفِضُ النِّسَاءَ
 Ve اِشْجَارٌ خَافِضَةٌ أَي تَخْفِضُ النِّسَاءَ alçaklatıcı nesneye denir; te'nîsi mevsūf

itibarıyladır; ve minhu kavluhu ta'ālā fi sifati'l-kıyāmeti: أَي تَرْفَعُ قَوْمًا ﴿خَافِضَةٌ رَافِعَةٌ﴾ إِلَى الْجَنَّةِ وَتَخْفِضُ قَوْمًا إِلَى النَّارِ

خَافِضَةُ السَّقْيَا [hāfīdatu's-suqyā] Suvarması āsān olan arza vasf olur, سَيَّرَ لَيْتُنْ ma'nāsından me'hūzdur, niteki رَافِعَةُ السَّقْيَا [rāfi'atu's-suqyā] bunun mukābilidir; yukālu: أَرْضٌ خَافِضَةٌ السَّقْيَا أَي سَهْلَةٌ السَّقْيَا وَيُقَالُ: رَافِعَةُ السَّقْيَا أَي صَعْبَةٌ

التَّخْفِيفُ [et-tahfīd] Sözü aheste ve mülāyim söylemek ma'nāsına müsta'meldir; tekūlu: وَبِرِ شَيْءٍ خَفِضَ الْقَوْلُ يَا فُلَانُ أَي لَيْتَهُ Ve bir işi sühütle tutmak ma'nāsına müsta'meldir; tekūlu: وَبِنَمَكٍ خَفِضَ الْأَمْرُ أَي هَوَّنَهُ خَفِضَ رَأْسَ الْبَعِيرِ أَي مَدَّهُ إِلَى الْأَرْضِ لِتَرَكِبَهُ

الإِخْتِافُ [el-ihtifād] Aşağılamak ma'nāsınadır; yukālu: إِخْتَفَضَ السَّعْرُ إِذَا انْحَطَّ Ve kız sünnetlenmek ma'nāsınadır; yukālu: إِخْتَفَضَتِ الْجَارِيَةُ إِذَا اخْتَشَتَتْ

الْحُرُوفُ الْمُنْخَفِضَةُ [el-ḥurūfu'l-munḥafīdat] itlāk olunan «قط خصص ضغط» hurūfundan mā-'adā hurūfa itlāk olunur.

[خ و ض]

الْحَوْضُ [el-ḥawḍ] (hā'nın ve vāv'ın sükūnuyla) ve

الْحَيَاضُ [el-ḥiyād] (kitāb) [kitāb] vezninde) Suya girmek ma'nāsınadır; yukālu: حَاضٌ بِالسَّيْفِ وَهُوَ كَالْمَجْدَحِ لِلْسَّبُوقِ Ve bā' harfiyle müte'addī olur, davarı suya sokmak ma'nāsına; yukālu: حَاضٌ بِالْفَرَسِ إِذَا أُورِدَهُ بِالْمَاءِ ﴿وَكُنَّا نَحْوُضَ مَعَ الْحَائِضِينَ﴾ وَكَأَيُّ فِي الْبَاطِلِ وَنَشِبُ الْعَاوِينَ ﴿وَحَضُّنَا كَالَّذِي حَاضُوا﴾ أَي كَحَوْضِهِمْ وَالْعَرَبُ تَجْعَلُ «مَا» وَ«الَّذِي» وَ«أَنَّ» مَعَ صَلَاتِهَا بِمَثَلِ الْمَصَادِرِ Ve şürbeyi karıştırmak ma'nāsınadır;

yukālu: حَاضٌ الشَّرَابُ إِذَا خَلَطَهُ Ve şedā'id ve mehāvife ikdām edip sokulmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: إِذَا حَاضَ الْعَمْرَاتُ وَهُوَ كَالْحَيْضِ وَهُوَ كَالْمَجْدَحِ لِلْسَّبُوقِ Ve kılıcı vurduğu nesnede tahrīk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَاضٌ بِالسَّيْفِ إِذَا حَرَكَهُ

خَوْضٌ [Ḥavḍ] 'Umān yanında bir vādī adıdır. Ve

خَوْضُ الثُّغْلَبِ [Ḥavḍu's-Ṣa'leb] Hecer verāsında bir mevzi' adıdır.

التَّخْوِيفُ [et-tahvīd] ve

الْإِخْتِيَاذُ [el-ihtiyād] Bunlar da suya girmek ma'nāsınadır; yukālu: حَوْضُ الْمَاءِ وَاخْتِاضَهُ إِذَا دَخَلَهُ

الْإِحَاضَةُ [el-iḥādat] (hemzenin kesriyle) ve **الْمُحَاوَضَةُ** [el-muḥāvaḍat] (mufā'let) vezninde) Davarı suya sokmak ma'nāsınadır; yukālu: أَحَاضَ الْقَرَسَ وَحَاوَضَهُ إِذَا أُورِدَهُ

الْمَحَاضَةُ [el-meḥāḍat] (mīm'in fethiyle) Suda süvārī ve piyāde 'ubūr edecekleri yere denir ki geçit yeri ta'bīr olunur. Cem'-i cinsi مَحَاضٌ [meḥād] ve cem'-i sīgı مَحَاوِضٌ [meḥāviḍ]dir; yukālu: إِفْتَحَمَ الْمَحَاضَةَ وَهِيَ مَا جَارَ النَّاسُ فِيهِ مُشَاةً وَرُكْبَانًا

الْمِحْوَضُ [el-miḥvaḍ] (minber) vezninde) Meşrübāt kısmını karıştıracak älete denir; niteki سَوِيقٌ [sevīk]i karıştıracak älete مَجْدَحٌ [micdaḥ] denir; yukālu: حَاضٌ الشَّرَابُ بِالْمِحْوِضِ وَهُوَ كَالْمَجْدَحِ لِلْسَّبُوقِ

الْحَوْضَةُ [el-ḥavḍat] (temret) [temret] vezninde) İnci dānesine denir.

الْحَيْضُ [el-ḥayyid] (keyyis) [keyyis] vezninde) Şol kılıca itlāk olunur ki namlusu demirin erkeğinden ve dışısından karışık çekilmiş ola; yukālu: سَيْفٌ حَيْضٌ إِذَا صِغَ مِنْ حَدِيدِ أَيْبِثْ وَحَدِيدِ ذَكَرٍ

التَّحَوُّضُ [et-tehavvuḍ] (تَفَعَّلَ [tefa'ul] vezninde) Güçle suya girmek ma'nāsınadır; yukālu: تَحَوَّضَ الرَّجُلُ إِذَا تَكَلَّفَ الْحَوْضَ

التَّخَاوُضُ [et-teḥāvud] (تَفَاعَلَ [tefā'ul] vezninde) Lakırdıya girişmek ma'nāsınadır ki söze dalmak ta'bīr olunur; yukālu: تَخَاوَضُوا فِي الْحَدِيثِ إِذَا تَفَاوَضُوا

FASLU'D-DĀLİL-MÜHMELE

(فَضْلُ الدَّالِ الْمُهْمَلَةِ)

[د أ ض]

الدَّأَضُ [ed-de'aḍ] (fethateynle) Gövdenin derisinde aslā noksan ve rehāvet olmayaarak etine dolgun semizliğe denir; yukālu: فِيهِ دَأُضٌ أَي سَمَنٌ وَامْتِلَاءٌ بِحَيْثُ لَا نُقْصَانٌ فِي جِلْدِهِ

[د ح ض]

الدَّخُضُ [ed-daḥḍ] (dāl'in fethi ve ḥā'nın sükünüyle) Mezbuḥ gibi ayakla yeri tepinip eşinmek ma'nāsınadır; yukālu: دَخَضَ بِرِجْلِهِ دَخْضًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا فَحَصَ بِهَا Ve bir nesneyi teftiḥ eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: دَخَضَ عَنِ الْأَمْرِ إِذَا بَحَثَ Ve ayak sürçüp kaymak ma'nāsınadır; yukālu: دَخَضَتْ رِجْلُهُ إِذَا زَلَقَتْ Ve güneş zevāle varmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: دَخَضَتِ الشَّمْسُ إِذَا زَالَتْ

الدُّحُوضُ [ed-duḥūd] (قُعُودٌ [ku'ūd] vezninde) Delil ve huccet bātil olmak ma'nāsınadır; yukālu: زَلَقَ الرَّجُلُ الدُّحُوضَ münṣa'ibdir; yukālu: دَخَضَتِ الْحُجَّةُ دُحُوضًا إِذَا بَطَلَتْ

الإِدْحَاضُ [el-idḥāḍ] (hemzenin kesriyle) Delil ve hucceti ibtāl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَدْحَضَ الْحُجَّةَ إِذَا أَبْطَلَهَا

دُحَيْضَةٌ [Duḥayḍat] (جُهَيْنَةٌ [cuheyneṭ] vezninde) Benū Temīm yurdunda bir su adıdır.

الدَّخُضُ [ed-daḥḍ] (شَكْسٌ [ṣeks] vezninde ve fethateynle cā'izdir, harf-i halk için) ve

الدَّحُوضُ [ed-deḥūd] (صُبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Sıyrıncak yere denir; yukālu: مَكَانٌ دَخَضٌ [Ve] دَخَضٌ وَدَحُوضٌ أَي زَلَقٌ [dahḍ]in cem'i dıḥāḍ [diḥāḍ]dır dāl'in kesriyle.

أَلْمَدْحَضَةُ [el-medḥaḍat] (مَضْطَبَةٌ [maṣṭabat] vezninde) Mezelle-i akdām olan yere denir; yukālu: هَذِهِ مَدْحَضَةُ الْقَوْمِ أَي مَزَلْتُهُمْ

دَحْوَضٌ [Deḥūḍ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Hiçāz'da bir mevzî' adıdır.

[د ح ر ض]

دُخْرُضٌ [Duḥruḍ] (قُنْفُذٌ [ḳunfuḏ] vezninde) ve **وَسِيعٌ** [Vesīʿ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) İki su adlarıdır. 'Antere b. Şeddād işbu: «شَرِبْتُ بِمَاءِ الدُّخْرُضَيْنِ فَأَصْبَحْتُ || زُرُورًا تَنْفُرُ عَنْ حَيَاضِ الدَّيْلَمِ» beytinde tağlîben tesniye kılmıştır.

[د خ ض]

أَلْدَخْضُ [ed-daḥḍ] (ḥĀ-yı mu'ceme ile دَخْضٌ [daḥḍ] vezninde) Yırtıcı cānver kezālik çocuk kısmı hadeslemek ma'nāsınadır; yukālu: دَخَّضَ السَّبْعُ وَالصَّبْيُ دَخْضًا مِنَ الْبَابِ الْثَالِثِ إِذَا سَلَّحَ

[د ض ض]

أَلْدَضُّ [ed-dadḍ] (dāl'in fethi ve dād'ın şeddesiyle) Her vechile takayyüd ve ri'āyet ederek hizmet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: دَضَّ دَضًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا خَدَمَهُ سَائِسًا

[د ف ض]

أَلْدَفْضُ [ed-defḍ] (رَفْضٌ [rafḍ] vezninde) Mücevvef nesneyi kırıp ufatmak ma'nāsınadır; yukālu: دَفَّضَهُ دَفْضًا مِنَ الْبَابِ الْثَانِي إِذَا شَدَّخَهُ وَكَسَّرَهُ

[د ه ض]

أَلْإِدْهَاضُ [el-idḥāḍ] (إِحْهَادٌ [iḥhād] vezninde) ve mürādifidir ki zikr olundu; yukālu: أَدْهَضَتِ النَّاقَةُ بِمَعْنَى أَجْهَضَتْ

[د ي ض]

أَلْدِيَّضِيُّ [ed-diyiddā] (جِيَّضٌ [ciyyiddā] vezninde) ve mürādifidir ki zikr olundu; yukālu: مَشِيَتْ دِيَّضِيَّ أَي جِيَّضِيَّ

FASLU'R-RĀ'Ī'L-MÜHMELE (فَصْلُ الرِّاءِ الْمُهْمَلَةِ)

[ر ب ض]

الرَّبَضُ [er-rabaḍ] (fethateynle) Bağırsaklara denir, 'alā-kavlin karında yürekten mā-'adā cümle ahşā' ve eczāya denir; yukālu: رَمَى الْحَزَّارُ رَبَضَ الْمَذْبُوحِ أَيِ الْأَمْعَاءِ أَوْ مَا فِي الْبَطْنِ سِوَى الْقَلْبِ Ve şehrin sūr ve bārūsuna ve şaranpoya denir; Esās'ın beyānına göre varoşa itlāk olunur. Ve koyun ve keçi mandırasına ve ağılına denir; yukālu: سَاقَ الْبَلَّانِ وَإِلَى رِبْضِهَا أَيِ مَا وَهَاهَا Ve pālān ve semer ipine, 'alā-kavlin yerden tarafa aşığısında olan iplere mahsüstür, yukarısında olana itlāk olunmaz. Ve bir adama kūt ve gıdā-yı kāfī olan süte denir ve minhu'l-meselu: «مِنْكَ رَبَضٌ وَإِنْ كَانَ سَمَارًا» أَيِ مِنْكَ أَهْلُكَ وَخَدْمُكَ «وَأَنْفُكَ مِنْكَ وَلَوْ كَانَ أَجْدَعًا» mese-line akrebirdir. Ve

رَبَضٌ [rabaḍ] Bir nesnenin nahiye ve cānibine denir. Ve şol kolana denir ki kuşak gibi devenin iki yanlarından çekip kaba uyluklarından aşırırlar. Ve

رَبَضٌ [rabaḍ] Herkesin me'vā ve merci' ve müsterāh ittihāz eyledikleri mahalle denir; hāne ve ehl ve akribā ve māl gibi me'vā-yı ganemden me'hūzdu; yukālu: لِفُلَانٍ رَبَضٌ وَهُوَ كُلُّ مَا يَأْوِي إِلَيْهِ وَيُسْتَرَاخُ لَدَيْهِ مِنْ أَهْلِ وَقَرِيبٍ [Ve] رَبَضٌ [rabaḍ] lafzının cem'ī أَرْبَاضٌ [erbaḍ] gelir.

الرَّبَضُ [er-ribḍ] (rā'nın kesriyle) Sığır sürüsüne denir, yatakta mecmū'u durup eğlendikleri hâlde. Ve bu mādde hemān *Kitābū'l-Müzdevec* sāhibinden menküldür.

الرُّبَضُ [er-rubḍ] (rā'nın zammıyla) Bir şey'in ortasına denir; yukālu: هَذَا رُبَضٌ ذَاكَ أَيِ وَسَطُهُ Ve binānın temeline denir; yukālu: مَتِينُ الرُّبَضِ أَيِ الْأَسَاسِ Ve mutlakan yere değen şey'e denir. Ve kişinin zevcesine itlāk olunur; bu ma'nāda zammeteynle ve rā'nın fethi ve fethateynle cā'izdir; zevcini iṭvā ve irāha eylediği için itlāk olundu. 'Alā-kavlin رُبَضٌ [rubḍ] vālideye yāhūd kızkardeşe denir, zirā būnüvvet ve uhuvvet sebebiyle cimā' eyleyemezler, ma'nāsından me'hūzdu. Ve

رُبَضٌ [rubḍ] Pınara denir, عَيْنٌ [ayn] ma'nāsına ve طَلْحٌ [talḥ] ve سَمُرٌ [semur] dedikleri dikenli bādiye eşcārının cemā'atine denir.

الرُّبَضَةُ [er-rubḍat] عُرْفَةٌ [gurfet] vezninde) Büyük tirit kıt'asına denir. Ve işe yaramayıp bir yerde 'aczinden mukīm ve mütekā'id olan kimseye denir.

الرُّبَضَةُ [er-rubḍat] هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) Bu dahi 'aczinden yerinde mukīm ve mütekā'id kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ رُبَضَةٌ وَرُبَضَةٌ أَيِ مُتْرَبَضٌ

الرَّبِضَةُ [er-ribḍat] (rā'nın kesriyle) Bir buk'ada maktül olan kavmin makteline denir. Kāle'ş-şārih ve minhu hadīsu'l-kurrā'i: «يَوْمَ الْجَمَاجِمِ كَانُوا رِبِضَةً» وَهِيَ مَقْتُلٌ قَوْمٌ «فَقَاتِلُوا فِي بَغْعَةٍ وَاحِدَةٍ» Ve

رِبِضَةٌ [ribḍat] Cüsseye denir; ve minhu ثَرِيدٌ «يَوْمَ الْجَمَاجِمِ كَانُوا رِبِضَةً» وَهِيَ مَقْتُلٌ قَوْمٌ «فَقَاتِلُوا فِي بَغْعَةٍ وَاحِدَةٍ» «O tirit kıt'asıdır ki bü-yüklüğünden güyā ki yatağında yatan tavşan cüssesidir.» Ve

الرُّبُّضُ [er-rubuḍ] (zammeteynle) Şol هَمَجَّ [hemec] kimseye denir ki bir işe kalkmaz ola; yukālu: رَجُلٌ رُبُّضٌ عَنِ الْحَاجَاتِ إِذَا كَانَ لَا يَنْهَضُ فِيهَا

الرَّابِضَةُ [er-rābiḍat] Şol melā'ike-i kirāmdır ki Âdem 'aleyhi's-selām ile zemīne berāber nāzil oldular. Ve hamele-i huc-cet olan meleklerin bakiyyesine denir ki vech-i arz onlardan hālī kalmaz.

Şārih der ki işbu رَابِضَةٌ [rābiḍat] kelimesi Zemaḥşerī'nin beyānına göre işbu hadīste vārid oldu: «قَالَ فَاتَّبَعَتْ لَهُ وَاحِدٌ مِنَ الرَّابِضَةِ وَهُمْ مَلَائِكَةٌ أَهْبَطُوا مَعَ آدَمَ يَهْدُونَ الصَّلَاةَ سَمِيَّ لِإِقَامَتِهِمْ فِي الْأَرْضِ» وَقَالَ الرَّابِضَةُ بَقِيَّةُ حَمَلَةِ الْحُجَّةِ لَا يَخْلُو مِنْهُمْ لākın ikinci ma'nāda *Tehzīb*'de ve *Ġarībeyn* şerhlerinde zafer-yāb olunmadı. Pes رَابِضَةٌ بِمَعْنَى حَمَلَةِ الْحُجَّةِ kavli 'atf-ı tefsīrī olmak gālibdir.

الرُّبُوضُ [er-rabūḍ] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) İri ve dalları geniş ağaca denir; cem'i رُبُضٌ [rubuḍ] gelir zammeteynle. Ve ahālisi çok karyeye denir; yukālu: قَرْيَةٌ رُبُوضٌ أَيْ الْكَثِيرَةُ الْأَهْلُ Ve iri ve yoğun zencīre denir. Ve bol zırha denir, دَرَعٌ وَاسِعَةٌ ma'nāsına.

الرَّابِضَانِ [er-rābiḍān] Türk ile Hābeşe tā'ifesine itlāk olunur; kāle'ş-şārih ve minhu hadīsu Mu'āviye: «لَا تَبْعُوا الرَّابِضِينَ» أَيْ التُّرْكَ وَالْحَبَشَةَ يُرِيدُ لَا تُهَيِّجُوهُمْ عَلَيْكُمْ مَا دَامُوا لَا يَفْصِدُونَكُمْ

الرَّابِضُ [er-rabiḍ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Ço-banlarıyla bilece yataklarında ve mandıralarında müctemī' koyun ve keçi sürüsüne denir; yukālu: هَذَا رِبِضٌ فَلَانِ أَيْ عَنَّمَهُ بِرُعَاتِهَا Ve karında bağırsakların cem'iyyet-gāhına denir, مَرِبِضٌ [merbiḍ] gibi ki مَجْلِسٌ [meclis] ve مَقْعَدٌ [maq'ad] veznlerindedir.

الرَّابِّاضُ [er-rabbāḍ] (شَدَادٌ [şeddād] veznin-

de) Arslana denir.

التَّرْبَاضُ [et-tirbād] (tā'nın kesriyle) Aspür çiçeğine denir, عُضْفُرٌ [uşfur] gibi.

التَّرْبِيدُ [et-terbīḍ] Tulumun dibini dol-durup örtecek kadar su makūlesi komak ma'nāsınadır; yukālu: رَبَّضَ السِّقَاءَ إِذَا جَعَلَ فِيهِ مَا يَغْمُرُ قَعْرَهُ

[رح ض]

الرَّحَضُ [er-raḥḍ] (مَحَضٌ [maḥḍ] vezninde) Yaykamak ma'nāsınadır; yukālu: رَحَضَ الثُّوبَ رَحَضًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا غَسَلَهُ Ve

رَحَضٌ [raḥḍ] Eski kırbaya ve eski su tulumuna denir.

الْإِرْحَاضُ [el-irḥāḍ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi yaykamak ma'nāsınadır; yukālu: أَرْحَضَهُ بِمَعْنَى رَحَضَهُ

الرَّوْحِيضُ [er-raḥīḍ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve **الْمَرْحُوضُ** [el-merḥūḍ] Yaykanmış nesneye denir; yukālu: ثَوْبٌ رَحِيضٌ وَمَرْحُوضٌ أَيْ مَغْسُولٌ

الْمِرْحَاضُ [el-mirḥāḍ] Çırpıcı ve libās yaykayıcının tokmağına ve tokacına denir; yukālu: رَحَضَ ثَوْبُهُ بِالْمِرْحَاضِ وَهِيَ خَشَبَةٌ تُضْرَبُ بِهَا الثُّوبُ Ve içinde nesne yaykayacak şey'e denir, taş ve tekne gibi. Ve gasl-hāneye itlāk olunur. Ve ba'zen memşādan kināye olunur. Cem'i مَرَاحِيضٌ [merāḥīḍ]dir.

الْمِرْحَضَةُ [el-mirḥaḍat] (مِكْنَسَةٌ [mikneset] vezninde) İçinde tevaddī edecek nesneye denir, kenif dedikleri gibi; yukālu: جَاءَ بِالْمِرْحَضَةِ وَهِيَ شَيْءٌ يَتَوَضَّأُ فِيهِ

الرَّحَضِيَّةُ [er-riḥḍiyyat] (rā'nın kesriyle) Ensār-ı kirāma ve Benī Suleym'e mahsūs bir karyedir.

الرُّحَضَاءُ [er-ruḥaḍā] (خُشَشَاءٌ [ḥuşeşā] vezninde) Hummā 'akibinde zuhūr eden tere denir, 'alā-kavlin şol çok tere denir ki çok-

luğundan gövdenin derisini gasl eder ola; yukālu: أَخَذْتُهُ الرُّحْضَاءَ وَهِيَ العَرَقُ إِثْرُ الحُمَى أَوْ رُحْضُ المَحْمُومِ: عَرَقٌ يَغْسِلُ الجِلْدَ كَثْرَةً عَلَى بِنَاءِ المَجْهُولِ فَهُوَ مَرْحُوضٌ

الرُّحَاضُ [er-ruḥād] [غُرَابٌ] [gürāb] vezninde) İsmdir, hummā 'akibinde terlemeye denir.

رَحَاضٌ [Raḥḥād] [شَدَادٌ] [şeddād] vezninde) Esāmī-i ricāldendir.

الرِّتْحَاضُ [el-irtiḥād] Rūsvāy olmak ma'nāsınadır; yukālu: رِثَحَصَ الرُّجُلُ إِذَا افْتُصِحَ رَحْضَةً [Raḥḍat] [تَمْرَةٌ] [temret] vezninde) Esmādandır, Ḥufāf b. Īmā b. Raḥḍa ashābdandır.

[ر ض ض]

الرُّضُ [er-raḍḍ] (rā'nın fethi ve ḍād'ın teşdidiyle) Bir nesneyi bulgur gibi dövüp ufatmak ma'nāsınadır; yukālu: رَضَّ الشَّيْءَ Ve رَضًّا مِنَ البَابِ الأوَّلِ إِذَا دَفَعَهُ وَجَرَسَهُ

رَضٌّ [raḍḍ] Çekirdeği çıkarılıp süte ıslanmış olan hurmāya denir ki kahvaltı edeller, مُرِضَّةٌ [muriḍḍat] dahi denir.

الرِّضِضُ [er-raḍiḍ] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) ve **الرْمَرِضُ** [el-merḍiḍ] Dövülüp hurd haşhāş olmuş nesneye denir; yukālu: رَضَّ شَيْءٌ رَضِضٌ وَمَرِضُوسٌ أَيْ مَدْفُوقٌ

الرْمِرِضَةُ [el-muriḍḍat] (mīm'in zammı ve rā'nın kesriyle) ve

الرْمِرِضَةُ [el-mirāḍḍat] (mīm'in kesri ve rā'nın fethiyle) Bunlar da çekirdeği çıkarılıp süte ıslatılmış hurmāya denir. Ve

مُرِضَةٌ [muriḍḍat] (mīm'in zammıyla) Me'kūlāt ve meşrübātın şol nesneye denir ki ekl ve şürb olundukta harāretinden derhāl bedenden ter akıtır ola; yukālu: هِيَ مُرِضَةٌ أَيْ أَكَلَةٌ أَوْ شُرْبَةٌ إِذَا أَكَلْتَهَا أَوْ شَرِبْتَهَا أَرَضَّتْ عَرَقَكَ فَأَسَالَتْهُ

الرُّضَاضُ [er-ruḍād] (rā'nın zammıyla) Ufantiya denir.

الرُّضْرَاضُ [er-raḍrād] (rā'nın fethiyle) ve **الرُّضْرَاضُ** [er-raḍraḍ] [عَزَعَرٌ] [ar'ar] vezninde) Çakıl taşına, 'alā-kavlin hurdelerine denir ki çay taşı ta'bīr olunur; yukālu: المَاءُ يَجْرِي عَلَى الرُّضْرَاضِ وَالرُّضْرَاضُ أَيْ الحَصَى أَوْ صِغَارَهَا Ve

رَضْرَاضٌ [raḍrād] Çakıl taşlarıyla döşenmiş yere denir. Ve şişmān kişiye denir, mü'ennesi رَضْرَاضَةٌ [raḍrāḍat]tır; yukālu: رَجُلٌ رَضْرَاضٌ وَامْرَأَةٌ رَضْرَاضَةٌ أَيْ لَحِيمٌ Ve yağmur katrelerine denir. Ve semizliğinden titrer olan sağırya denir; yukālu: كَفَلٌ رَضْرَاضٌ أَيْ مُرْتَجٌّ

الرَّارِضُ [el-araḍḍ] (hemzenin ve rā'nın fethiyle) Yerinden ayrılmayan tenbele denir; yukālu: رَجُلٌ أَرْضٌ أَيْ قَاعِدٌ لَا يَبْرُحُ

الرِّرْضَاضُ [el-irḍād] (hemzenin kesriyle) Yerinden ağır ve geç deprenir olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَرْضُ الرُّجُلِ إِذَا أَبْطَأَ وَتَثَلَّتْ Ve رِثِيَّةٌ [reṣṣet] ya'nī ekşi süt katılan taze süt yoğurt gibi koyulmak ma'nāsınadır; yukālu: أَرْضَتِ الرِّثِيَّةُ إِذَا حَخَّرَتْ Ve pek seğırtmek ma'nāsına olmakla ma'nā-yı evvel ile zidd olur; yukālu: أَرْضُ الرُّجُلِ إِذَا عَدَا عَدُوًّا شَدِيدًا

الرُّرْضَاضَةُ [er-raḍraḍat] [زَلْزَلَةٌ] [zelzelet] vezninde) Kırmak ma'nāsınadır; yukālu: رَضْرَضَهُ إِذَا كَسَرَهُ

الرَّتْرَضْرُضُ [et-teraḍruḍ] [تَزَلُّزٌ] [tezelzul] vezninde) Kırılmak ma'nāsınadır; yukālu: الحِجَارَةُ تَتْرَضْرُضُ أَيْ تَتَكَسَّرُ

[ر ف ض]

الرَّفْضُ [er-raḍḍ] [حَفْضٌ] [ḥafḍ] vezninde) ve **الرَّفَاضُ** [er-raḍaḍ] (fethateynle) Terk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَفَضَهُ رَفْضًا وَرَفَضًا

Ve develeri otlakta müseyyeb salıvermek ma'nāsınadır; yukālu: رَفَضَ الْإِبِلَ إِذَا تَرَكَهَا تَبَدُّدًا فِي مَرْعَاهَا

رَفَضَ [rafḍ] Otlakta müseyyeb salıverilmiş develere denir; fethateynle de cā'izdir. Cem'î اَرْفَاضٌ [erfād] gelir. Ve

رَفَضَ [rafāḍ] Hurmānın salkımı dağılıp kapçıkları dökülmek ma'nāsınadır; yukālu: رَفَضَ النَّحْلُ إِذَا انْتَشَرَ عَذْقُهُ وَسَقَطَ قَيْقَاؤُهُ

Ve dere açılıp bolalmak ma'nāsınadır; yukālu: رَفَضَ الْوَادِي إِذَا اتَّسَعَ

Ve atmak ma'nāsınadır; yukālu: رَفَضَهُ إِذَا زَمَاهُ

الْإِرْفَاضُ [el-irfād] (hemzenin kesriyle) Bu dahi develeri otlakta salma eylemek ma'nāsınadır; yukālu: اَرْفَضَ الْإِبِلَ بِمَعْنَى رَفَضَهَا

Ve dere gittikçe bolalmak ma'nāsınadır; yukālu: اَرْفَضَ الْوَادِي إِذَا اتَّسَعَ

الرُّفُودُ [er-rufūd] [ḳu'ūd] vezninde) Deve sürüsü çoban geriden gözetdiği hâlde kendi başlarına müseyyeb otlamak ma'nāsınadır; yukālu: رَفَضَتِ الْإِبِلُ رُفُودًا مِّنْ

Ve الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا رَعَتْ وَحَدَّهَا وَالرَّاعِي يَنْظُرُ إِلَيْهَا

رُفُودُ النَّاسِ [rufūdu'n-nās] İnsan bölüklerine denir ki رَفَضَ [rafḍ]ın cem'idir; tekülü: Ve رَأَيْتُ رَفَضًا مِّنَ النَّاسِ وَرُفُودًا أَيْ فِرْقَةً وَفِرْقًا

رُفُودُ الْأَرْضِ [rufūdu'l-arḍ] Taht-ı temel-lüke dâhil olmayarak arzlara denir. Ve perākende parça parça çayırllara denir; yukālu: فِي الْمَرْعَى رُفُودٌ مِّنَ الْكَلَالِ أَيْ مَتَفَرِّقَةٌ

الرَّافِضَةُ [er-rāfiḍat] Çoban geriden gözeterek kendi başlarına müseyyeb otlayıcı develere denir; رَفَضَ [rafḍ] dahi denir; yukālu: إِبِلٌ رَّافِضَةٌ وَرَفُضٌ أَيْ رَاعِيَةٌ وَحَدَّهَا وَالرَّاعِي يَنْظُرُ إِلَيْهَا

Ve başbuğlarını ve ser-askerlerini terk eden 'askere denir; رَوَافِضٌ [revāfiḍ] cem'idir; yukālu: لَا خَيْرَ فِي الرَّوَافِضِ وَهِيَ كُلُّ

Ve جُنْدٍ تَرَكَوا قَائِدَهُمْ

رَافِضَةٌ [Rāfiḍat] Şī'a tā'ifesinden bir fırkaya ıtlāk olunur ki mukaddemā Zeyd b. 'Alī b. el-Hüseyn b. 'Alī el-Murtaḍā radiyallāhu 'anhum hazretlerine bey'at edip ba'dehu Zeyd'in Hazret-i Ebū Bekr ve 'Ömer'den teberri eylemesini istid'ā eylemeleriyle "Onlar cedd-i emcedim 'aleyhi's-salātu ve's-selām hazretlerinin vezīrleri idi, ne güne teberri edeyim!" diye ibā eylediğinden Zeyd'i terk edip yanından dağılmalarıyla رَافِضَةٌ [rāfiḍat] ıtlāk olundu; nisbetinde رَافِضِيٌّ [Rāfiḍiyy] denir.

الْإِسْتِرْفَاضُ [el-istirfād] Bu dahi dere bolalmak ma'nāsınadır; yukālu: اِسْتَرَفَضَ الْوَادِي إِذَا اتَّسَعَ

الرَّفِيفُ [er-rafīḍ] [emīr] vezninde) Terk olunmuş nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ تَرَكَ رَفِيفٌ أَيْ مَرْفُوضٌ

Ve tere denir, عَرَقٌ [‘araḳ] ma'nāsına. Ve pāre pāre kırılış mızrağa denir; yukālu: رُمِحٌ رَفِيفٌ أَيْ مُتَكَسِّرٌ

الرُّفَاضُ [er-rufād] [gūrāb] vezninde) Bir nesnenin ufanmış dağıntısına denir; yukālu: رُفَاضُ الشَّيْءِ أَيْ مَا تَحَطَّمَ مِنْهُ فَتَفَرَّقَ

الرَّافِضَةُ [er-raffāḍat] [cebbānet] vezninde) Dā'imā parça parça çayırllıkları otlatır olan çobanlara denir.

الرُّوْفُضُ [er-rafāḍ] (fethateynle ve fā'nın sükünüyle) Azca suya denir; yukālu: فِي الْقَرْيَةِ رُفُضٌ مِّنَ الْمَاءِ أَيْ قَلِيلٌ

الْمَرَاْفِضُ [el-merāfiḍ] (mīm'in fethiyle) Derenin sel suları munsabb olan mevzi'lerine denir; yukālu: جَاءَ سَبِيلٌ تَجْرُ مِنْهُ مَرَاْفِضُ الْوَادِي أَيْ حَيْثُ يَزْفُضُ إِلَيْهِ السَّبِيلُ

الرُّوْفُضَةُ [er-rufāḍat] [humezet] vezninde) Bir nesneyi tiz terk eder olan kimseye denir, niteki قُبُضَةٌ [ḳubāḍat] bir nesneyi çabuk ahz ve temessük eden adama denir; yukālu: رَجُلٌ قُبُضَةٌ رُفُضَةٌ إِذَا كَانَ يَتَمَسَّكُ بِالشَّيْءِ

ثُمَّ يَدَعُهُ

الْتَرْفِضُ [et-terfid] Kırbada cüz'ice su alı-
komak ma'nāsındır; yukālu: رَفَضَ فِي الْقَوْبَةِ
إِذَا أَيَّرَ اتَّ أَلَاتِنِ Ve aygır at āletini
salkıca salıvermek ma'nāsındır; yukālu:
رَفَضَ الْفَرَسُ إِذَا أَدْلَى وَلَمْ يَسْتَحْكَمْ إِنْغَاظُهُ

الْإِرْفِضَاضُ [el-irfidād] Gözyaşı çehre-
ye saçılmak ma'nāsındır; yukālu: إِرْفَضَّ
إِذَا تَرَشَّشَ Ve bir nesne dağılıp gitmek
ma'nāsındır; yukālu: إِرْفَضَّ الشَّيْءُ إِذَا تَفَرَّقَ
وَدَهَبَ

الْتَرَفُّضُ [et-teraffud] (تَعَلُّ [tefa'ul] veznin-
de) İrfidāz [irfidād] ma'nāsındır. Ve pāre
pāre kırılmak ma'nāsındır; yukālu: تَرَفُّضَ
الشَّيْءُ إِذَا تَكَسَّرَ

الرَّافِضُ [er-rāfid] Tārik ve rāmī
ma'nālarındır. Ve 'Amr b. Aḥmer el-
Bāhili nām şā'irin işbu: «إِذَا مَا الْجَحَاذِيَّاتُ أَعْلَقْنَ
| بِمِثْنَاءٍ لَا يَأْلُوكَ رَافِضَهَا صَحْرًا»
beytinde vāki' olan رَافِضُ [rāfid] rāmī ma'nāsındır.
Mefhūm-ı beyt budur ki “Ḥicāz ülkesi
zāt-ı eṣcār olmakla mahbūbeleri emti'a ve
esbāblarını ağaçlar üzere atıp istizlāl ey-
lediklerinde memdūha olan mahbūbeler
sehle ve leyyine olan arzlarında ki kemāl-i
līn ü sühūletinden rāmī bir taş bulma-
makla sana atmaya kudret-yāb olmazlar.
O mahbūbeler de onda çadırlarını kurup
tināblarını çekerler.”

[ر ك ض]

الرَّوْكُضُ [er-reakd] (rā'nın fethi ve kāf'ın
sükūnuyla) Ayakla harıl harıl tep-
mek ma'nāsındır; ve minhu kavluhu
ta'ālā: «أَرْكُضْ بِرَجْلِكَ هَذَا مُعْتَسِلٌ بَارِدٌ وَشَرَابٌ»
Ve kakıvermek ma'nāsındır; yukālu:
رَكَضَهُ إِذَا دَفَعَهُ Ve at seğırtsin diye rākib
ayaklarıyla vurup harıl harıl tepmek
ma'nāsındır; yukālu: رَكَضَ الْفَرَسَ بِرَجْلَيْهِ

إِذَا اسْتَحْتَهُ لَلْعَدُوِّ Ve kuş uçarken yāhūd uç-
mak için kanatlarını depretmek ma'nāsına
müsta'meldir; yukālu: هُوَ يَرْكُضُ جَنَاحِيهِ أَيُ
يُحْرِكُ Ve kaçmak ma'nāsındır; ve minhu
kavluhu ta'ālā: «إِذَا هُمْ مِنْهَا يَرْكُضُونَ» أَيُ يَهْرَبُونَ
Ve seğırtmek ma'nāsındır; yukālu: رَكَضَ
الْفَرَسَ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ فَرَكَضَ هُوَ أَيُ عَدَا

الرَّوْكُضَةُ [er-reakdat] (نَمْرَةٌ [temret] vezninde)
Defa ve hareket ma'nāsındır. Kāle'ş-
şārih ve minhu'l-hadīsu fi'l-mustehādati:
«هِيَ رَوْكُضَةٌ مِنَ الشَّيْطَانِ» أَيُ دَفَعَتْ وَحَرَكَتُهُ مِنْهُ
هُوَ لَا يَرْكُضُ الْمَجْحَنَ أَيُ لَا يَدْفَعُ
عَنْ نَفْسِهِ

الرَّوَاكِضُ [er-rākid] Seğırtici ata denir.

الرَّمْرُكُوضُ [el-merkūd] رَكَضَ [reakd] Riel ile
seğırtirilmiş ata denir ki mechūldendir.

مَرَائِضُ الْحَوْضِ [merākidu'l-ḥavd] (mīm'in
fethiyle) Havuzun kenārlarına itlāk olu-
nur ki dem-be-dem oraları su darb eder;
tekūlu: قَعَدْنَا عَلَى مَرَائِضِ الْحَوْضِ أَيُ جَوَانِبِهِ الَّتِي
يَضْرِبُهَا الْمَاءُ

الرَّمْرُكُضُ [el-mirkaḍ] (مِنْبَرٌ [minber] veznin-
de) Ateş ölçürecek kösküye denir مِسْعَرُ النَّارِ
[mis'aru'n-nār] ma'nāsına.

الرَّمْرُكُضَةُ [el-mirkeḍat] (مِكْنَسَةٌ [mikne-
set] vezninde) Yayın bir cānibine denir
ki bir hānesi olacaktır; ikisine مِرْكَضَتَانِ
[mirkeḍatān] denir. Ve dā'imā ayaklarıyla
yeri tepip vuran ata denir; tā' mübālāga
içindir; yukālu: فَرَسٌ مِرْكَضَةٌ إِذَا كَانَ يَرْكُضُ
الْأَرْضَ بِقَوَائِبِهَا

الْإِرْكَاضُ [el-irkād] (hemzenin kesriyle)
Hatunun karnında çocuğu pek büyümek
ma'nāsındır; yukālu: أَرْكَضَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا عَظُمَ
وَلَدُهَا فِي بَطْنِهَا

الْإِرْتِكَاضُ [el-irtikād] Muhtarib ve bī-karār
olmak ma'nāsındır; yukālu: إِرْتِكَضَ الرَّجُلُ

في أمره إذا اضطرب

الْمُرْتَكُضُ [el-murteked] (ism-i mekândır) Kuyuda suyun birikip çoğalacak yerine denir; yukālu: هَذَا مُرْتَكُضُ الْمَاءِ أَي مَجْمَعُهُ

الْمُرَاكَضَةُ [el-murākadat] [mufā'alet] [mufā'alet] (vezninde) At seğırtişmek ma'nāsınadır; yukālu: رَاكَضَهُ إِذَا أَعْدَى كُلَّ مِنْهُمَا فَرَسَهُ

التَّرْكُضَاءُ [et-terkuḏā] (tā'nın fethi ve kāf'ın zammıyla) ve

التَّرْكُضَاءُ [et-tirkidā] (tā'nın ve kāf'ın kesriyle) İki kelimedir ki nahviyyūn onlar ile temsil edip lākin ma'nalarını tefsir eylemediler. Benim zannımda رَكُضٌ [rakḏ] ma'nāsınadırlar. Şārih der ki Ebū Ḥayyān Şerḥu Teshīl'de salınarak yürümek ile tefsir eylemiştir ki yine رَكُضٌ [rakḏ]dan me'hüz olur: قَالُوا هُوَ يَمْشِي التَّرْكُضَاءَ وَالتَّرْكُضَاءُ وَهِيَ مَشِيَّةٌ فِيهَا تَبَخَّرَتْ

[ر م ض]

الرَّمَضُ [er-ramad] (fethateynle) Güneşin ısısı kuma ve taşa be-gāyet te'sir eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَمَضَتِ الشَّمْسُ رَمَضًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا وَقَعَتْ عَلَى الرَّثْلِ وَغَيْرِهِ وَقَعًا شَدِيدًا Ve gün ziyādesiyle ıssı olmak ma'nāsınadır; tekūlu: رَمَضَ يَوْمًا رَمَضًا إِذَا اشْتَدَّ حَرُّهُ Ve kızgın yerde yalın yürümekle ayak yanmak ma'nāsınadır; yukālu: رَمَضَتْ قَدَمُهُ إِذَا اخْتَرَقَتْ مِّنَ الرَّمَضَاءِ Ve mevāşî pek ıssı vakte otlamakla ciğerleri yaralanmak ma'nāsınadır; yukālu: رَمَضَتِ الْعَنَمُ إِذَا رَعَتْ فِي شِدَّةِ الْحَرِّ فَفَرَّحَتْ أَجْبَادَهَا

الرَّمَضَاءُ [er-ramḏā] [ḥamrā] [ḥamrā] (vezninde) Güneşin şiddet-i harāretinden pek kızgın yere denir; yukālu: مَشَى عَلَى الرَّمَضَاءِ أَي الْأَرْضِ الشَّدِيدَةِ الْحَرِّ

الرَّمِضُ [er-ramḏ] (rā'nın fethi ve mīm'in sükülüyle) Koyunu derisi üzerinde olarak

yarıp kızgın taş üzere vaz' eyledikten sonra üstüne ıssı kül örtmek cihetiyle biryān eylemek ma'nāsınadır ki orman kebābının bir türüsüdür; yukālu: رَمَضَ الشَّاةُ رَمَضًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا شَقَّهَا وَعَلَيْهَا جِلْدُهَا وَطَرَحَهَا عَلَى الرُّضْفَةِ وَجَعَلَ فَوْقَهَا الْمَلَّةَ لِتَنْصَجَ Ve koyunu kızgın yerde otlatmak ma'nāsınadır; yukālu: رَمَضَ الرَّمَضَاءَ Ve temreni yufkaltıp keskinletmek için iki yalçın taş arasına koyup dövmek ma'nāsınadır; yukālu: رَمَضَ التَّضَلَّ رَمَضًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا جَعَلَهُ بَيْنَ حَجْرَيْنِ أَمْلَسَيْنِ ثُمَّ دَفَعَهُ لِيَرَوْا

الْإِرْمَاضُ [el-irmād] (hemzenin kesriyle) Bu dahi mevāşiyi kızgın yerde otlatmak ma'nāsınadır; yukālu: أَرَمَضَ الْعَنَمَ إِذَا رَعَاهَا فِي الرَّمَضَاءِ Ve bir kimsenin bir yerini acıtıp ağrıtmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَرَمَضَ أَرَمَضَةً إِذَا أَوْجَعَهُ Ve ıssı pek şedid olmakla nāsî āzürde kılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَرَمَضَ الْحَرُّ الْقَوْمَ إِذَا اشْتَدَّ عَلَيْهِمْ فَأَذَاهُمْ

التَّرْمِضُ [et-termīḏ] Bu dahi mevāşiyi kızgın yerde otlatmak ma'nāsınadır; yukālu: رَمَضَ الْعَنَمَ بِمَعْنَى أَرَمَضَهَا رَمَضَةً أَي انْتَهَزَتْهُ شَيْئًا Ve bir kimseye bir mikdārca muntazır olup savuşup gitmek ma'nāsınadır; tekūlu: رَمَضَتْ الصَّوْمَ أَي نَوَيْتُهُ

الرَّمَاضَةُ [er-ramāḏat] (rā'nın fethiyle) Bir nesnenin ziyādesiyle keskinliğine denir; yukālu: فِيهِ رَمَاضَةٌ أَي حِدَّةٌ وَوَقْعٌ

الرَّمِضُ [er-ramīḏ] [emīr] [emīr] (vezninde) Pek keskin ve mü'essir bıçağa denir; yukālu: شَفْرَةٌ رَمِيزٌ أَي بَيْنَ الرَّمَاضَةِ وَوَقْعِ حَدِيدٍ

الرَّمِضَةُ [er-ramīḏat] [feriḥat] [feriḥat] (vezninde) Şol hatuna denir ki yürürken uyluklarını birbirine sürer ola; yukālu: إِمْرَأَةٌ رَمِيزَةٌ إِذَا

yok iken müşteriye vasf ve medh ederek bey'e eylemekten 'ibârettir, ona bey'e-i muvâsafa dahi derler. Mü'ellif işbu esere telmîh eylemiştir: Kāle fi'n-*Nihāye* ve fî hadîsi İbni'l-Museyyib: «أَنَّهُ كَرِهَ الْمُرَاوَصَةَ» وَهُوَ أَنْ يُوَصِّفَ الرَّجُلَ بِالسَّلْعَةِ لَيْسَتْ عِنْدَهُ وَيُسَمَّى بَيْعَ الْمُوَاصَفَةِ وَبَعْضُ الْفُقَهَاءِ يُجِيزُهُ إِذَا وَاقَعَتِ السَّلْعَةُ الصَّفَةَ Ya'nî vasf-ı mebi'in zātına muvâfık olursa cā'iz dediler.

FASLU'Ş-ŞĪNĪ'L-MU'CEME

(فَضْلُ الشَّيْنِ الْمُعْجَمَةِ)

[ش ر ض]

الشِّرْوَاضُ [eş-şirvād] (şīn'in kesriyle) Cüsesi iri olarak sölpük ve gevşek olan erkek deveye denir; yukālu: جَمَلٌ شِرْوَاضٌ أَيْ رَحْوٌ صَحْمٌ

[ش ر ن ض]

الشِّرْنَاضُ [eş-şirnād] (şīn'in kesriyle) İri olup uzun boyunlu olan erkek deveye denir; yukālu: جَمَلٌ شِرْنَاضٌ أَيْ صَحْمٌ طَوِيلُ الْعُنُقِ

[ش م ر ض]

الشِّمْرَضَاضُ [eş-Şimirdād] (şīn'in ve mīm'in kesriyle) Cezīre'de bir şecer adıdır.

FASLU'Ḍ-ḌĀDĪ'L-MU'CEME

(فَضْلُ الضَّادِ الْمُعْجَمَةِ)

[ض و ض]

الضُّوْضِيُّ [eḏ-ḏavḏā] (ḏād'ın fethi ve elifin kasrıyla) Nāsın şamatasına ve gıriv ve feryādına denir; mehmüz da lügattir.

الْمُضَوِّضِيُّ [el-muḏavḏī] (ism-i fā'il bünyesiyle) Şamatacı şaltak kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ مُضَوِّضٌ أَيْ مُضَوِّتٌ

FASLU'L-'AYNĪ'L-MÜHMELE

(فَضْلُ الْعَيْنِ الْمُهْمَلَةِ)

[ع ج م ض]

الْعَجْمَضِيُّ [el-'acemḏā] (حَبْرَكِي [ḥaberkā] vezninde) Bir nev' hurmāya denir ki hurde olur.

[ع ر ب ض]

الْعِرْبَاضُ [el-'irbād] (قِرْطَاسٌ [kirtās] vezninde) Kalın gövdeli adama ve deveye denir. Ve sakil ve 'azimü'l-heykel arslana denir. Ve kapı tırkacına denir ki yoğun olur. Ve عِرْبَاضُ [ʿİrbād] Esmādandır: Ebū Nuceyḥ ʿİrbād b. Sāriye ve ʿİrbād el-Kindī sahābilerdir.

الْعِرْبَاضُ [el-'irabd] (قِمَاطٌ [kimaṭr] vezninde) ile عِرْبَاضُ [ʿirbād] ile iki ma'nā-yı evvelde mürādiftir. Ve 'ariz nesneye denir.

الْعُرَابِضُ [el-'urābiḏ] (عُلَابِطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) İri ve galiz adama denir.

[ع ر ض]

الْعُرُوْضُ [el-'arūd] (صَبْوٌ [ṣabūr] vezninde) Mekke-i mükerreme'ye ve Medīne-i münevvere'ye ve nevāhī ve çevrelerine denir; yukālu: اسْتُعْمِلْ فُلَانٌ عَلَى الْعُرُوْضِ أَيَّيْ Ve baş öğretilmemiş 'acemī nākaya denir ki giderken sağa ve sola sapar; yukālu: نَاقَةٌ عُرُوْضٌ إِذَا كَانَتْ لَمْ أَفَاعِلُ Ve mizān-ı şī'e itlāk olunur ki تُرَضُ [efā'īl] ve تَفَاعِلُ [tefā'īl]den 'ibārettir, şī'ronunla mu'āraza ve mukābele olunup tashihle mevzūnu nā-mevzūndan mütemeyyiz olduğu için yāhūd 'ilm-i 'arūz 'ulūm-ı külliyyeden bir nāhiye olduğu için tesmiye olundu, zīrā عُرُوْضُ [ʿarūd] nāhiye ma'nāsına da gelir yāhūd baş öğrenmemiş

‘acemī nāka gibi sa‘b olup sühütlele tālibe rām ve zelül olmadığı için yāhūd şî‘r kendisine ‘arz ve tatbîk olunmakla muvāfık olanı sahîh ve muhālîf geleni fāsîd olduğu için yāhūd muhterî‘i olan İmām Ḥalîl fenn-i mezburē Mekke’de mülhem olduğu için tesmiye olundu. Ve

عَرُوضٌ [‘arūd] Şî‘rden her beytin mısırā‘-ı evvelinin cüz‘-i ahîrine denir, gerek ‘ilel ve zihāfâtan sālîm ve gerek mugayyer olsun, niteki mısırā‘-ı sānînin cüz‘-i ahîrine **صَرَبْتُ** [ḍarb] denir. Ve bu mü‘ennestir. Cem‘i **أَعَارِضُ** [e‘ārîḍ]dir, gūyā ki **إِعْرِضُ** [i‘rîḍ]in cem‘idir. Ve

عَرُوضٌ [‘arūd] Nāhiye ma‘nāsınadır; tekülü: **خُذْ فِي عَرُوضِ سِوَى هَذِهِ أَي نَاحِيَةٍ** Ve dağın yöresinde olan daracık yola denir; tekülü: **سَلَكْنَا فِي عَرُوضِ الْجَبَلِ أَي فِي طَرِيقِ فِي مَضِيقِ** Ve **عَرُوضُ الْكَلَامِ** Ve **عَرُوضِهِ فِي مَضِيقِ** Bir kelâmın fehvā ve mefhūmuna denir; tekülü: **عَرَفْتُ ذَلِكَ مِنْ عَرُوضِ كَلَامِهِ أَي فَخَوَاهُ** Ve şol mekāna denir ki sülūk edenin önüne arkuru gele. Ve mutlakan çok nesneye denir; yukālu: **حَيَّ عَرُوضُ أَي كَثِيرٌ** Ve buluta ıtlāk olunur, arkuru zuhūr eylediği için. Ve ta‘āma denir; tekülü: **أَكَلْتُ عَرُوضًا** Ve **أَيَّ طَعَامًا** Ve

عَرُوضٌ [‘Arūd] Kurre el-Esedī nām kimse- nin feresi adıdır. Ve çalı ve dikenlik otlayan koyuna ve keçiyeye denir; yukālu: **شَاءَ وَمَعَرٌ عَرُوضٌ** İZDA KAN İEḌERḌ ŞŪK FİEZEĀH Ve bir kimseye ‘arız olan işe ve hācete ıtlāk olunur; ve minhu yukālu: **هُوَ رُبُوضٌ بَلَا عَرُوضِ أَي** **بَلَا حَاجَةَ عَرَضْتُ لَهُ**

الْعَرُوضُ [el-‘arḍ] [farḍ] vezninde) Mekke’ye yāhūd Medīne’ye varmak ma‘nāsınadır; yukālu: **عَرَضَ الرَّجُلُ عَرَضًا مِنْ** Ve **الْبَابِ الْأَوَّلِ** İZDA ATĪ EḌURḌ أَي مَكَّةَ أَو الْمَدِينَةَ

bir kimsenin önüne arkuru bir iş zuhūr eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: **عَرَضَ لَهُ كَذَا** وَعَرَضَ عَرَضًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالرَّابِعِ İZDA ḌAḌER ḌALİE WİDĀ Ve bir kimseye bir nesneyi izhār eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: **عَرَضَ الشَّيْءَ لَهُ** İZDA AḌHERU Ve bir nesneyi bir kimseye göstermek ma‘nāsınadır; yukālu: **عَرَضَ الشَّيْءَ عَلَيْهِ** İZDA ARĀU Ve bir nesneyi bir nesne üzere arkuru komak ma‘nāsınadır; yukālu: **عَرَضَ الْعُودَ عَلَى** الْإِنَاءِ وَالسَّيْفِ عَلَى فَخْذِهِ عَرَضًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي Ve bir nesneyi gözden geçirip hālîne nazar eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: **عَرَضَ الْجُنْدَ عَرَضَ عَيْنٍ** İZDA AMREḌU ḌALİE WḌAḌER Ma ḌAḌHERU İEḌNİ AMREḌU ḌALİE BḌSERE İEḌERF MŪ ḌĀB MİḌHERU Ve bir kimsenin hakkına bedel bir nesne vermek ma‘nāsınadır; yukālu: **عَرَضَ** لَهُ مِنْ ḌAḌHERU TŪBĀ İZDA AḌḌĀU İYĀU MĀKAN ḌAḌHERU Ve bir kimseye perī ve gül ve cādū makūlesi görü- nemek ma‘nāsınadır; yukālu: **عَرَضْتُ لَهُ الْعُودَ** وَعَرَضْتُ عَرَضًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالرَّابِعِ İZDA ḌAḌERḌ Te‘nîsi **سِغْلَاةٌ** [si‘lāt] it‘ibārîyladır. Ve de- veye yorgunluktan kesir ve fütür ‘arız olup fūrū-mānde kalmak ma‘nāsınadır; yukālu: **عَرَضْتُ النَّاقَةَ** وَعَرَضْتُ مِنَ الْبَابَيْنِ الْمُزْبُورَيْنِ İZDA AḌĀBĀHĀ Ve at kısmı tek dizgin gibi bir yanı üzere arkuru arkuru gitmek ma‘nāsınadır; yukālu: **عَرَضَ الْفَرَسَ** İZDA MR ḌARḌĀU ḌALİE ḌAḌHERU Ve bir nesnenin bir cānibine vurmak yā dokunmak ma‘nāsınadır; yukālu: **عَرَضَ** الشَّيْءَ İZDA AḌĀB ḌURḌU Ve bir met‘āa değer pa- hasında bir şey‘-i āher verip mübādele kılmak ma‘nāsınadır; yukālu: **عَرَضَ بِسِلْعَتِهِ** İZDA Ve **عَارَضَ بِهَا** İEḌNİ BĀḌL BĀHĀ FĀḌḌU SİLEḌU WĀḌAḌA ḌAḌHERU Ve **عَرَضَ عَلَى السَّيْفِ** [‘arḍ ‘ale’s-seyf] ‘Aske- ri bütün kılıçtan geçirmek ma‘nāsınadır; yukālu: **عَرَضَ الْقَوْمَ عَلَى السَّيْفِ** İZDA FḌḌAḌHERU Ve **عَرَضَ عَلَى السُّوْطِ** [‘arḍ ‘ale’s-savṭ] ‘Askeri bütün kamçıdan geçirmek ma‘nāsınadır; yukālu: **عَرَضَهُمْ عَلَى السُّوْطِ** İZDA ḌERBHERU

Ve bir nesne nāgehān zuhūra gelmek ma'nāsınadır; yukālu: عَرَضَ الشَّيْءُ إِذَا بَدَأَ Ma'nā-yı evvel ile bunun farkı vardır. Ve doldurmak ma'nāsınadır; yukālu: عَرَضَ وَالْقَرْيَةَ إِذَا مَلَأَهَا Ve koyun bir 'illet sebebiyle helāk olmak ma'nāsınadır; yukālu: عَرَضَتِ الشَّاةُ إِذَا مَاتَتْ بِمَرَضٍ yukarı dallarından otlamak ma'nāsınadır; yukālu: عَرَضَ الْبُعِيرُ إِذَا أَكَلَ مِنْ أَغْرَاضِ الشَّجَرِ أَيْ أَعَالِيهِ Ve cānib ma'nāsınadır; yukālu: سَارَ مِنْ جَانِبِهِ عَرَضَهُ أَيْ مِنْ جَانِبِهِ kasd eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَرَضَ إِذَا نَحَاهُ نَحْوَهُ 'ayn'ın zammıyla da cā'izdir. Ve

عَرْض [ʿard] Metā'a denir; fethateynle de vürüdü Cāmi' sāhibi Ḳazzāz'dan mervīdir. Ve altından ve akçeden mā'adā māla عَرْضُ [ʿard] denir, altına ve akçeye عَيْنُ [ʿayn] denir. Ve

عَرْض [ʿard] Dağa denir, 'alā-kavlin dağın yöresine yāhūd nāhiye ve cānibine denir yāhūd dağın yerden tümüp yükselen mevzi'ine denir. Ve çok çekirgeye denir. Ve Fās ülkesinde bir dağın adıdır. Ve bolluğa denir; yukālu: فِيهِ عَرْضٌ أَيْ سَعَةٌ Ve طُولٌ [ṭūl] mukābilidir ki bir nesnenin eni ve arkuru cihetidir; ve minhu: دُعَاءُ عَرِيضٍ Mü'ellif bununla işbu āyet-i kerīmeye telmih eylemiştir: ﴿وَإِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ فُدُوْا دُعَاءِ عَرِيضٍ﴾ Ta'bīr-i mezkūr isti'āre-i tahyīliyyedir ki du'ā-i imtidād ile mevsūf bir nesneye teşbīh olunup ba'dehu ona عَرْضُ [ʿard] isbāt olundu. Pes دُعَاءُ عَرِيضٍ [du'ā'un 'arīḍ] kesīrū'l-eczā demektir, mübālagayı mutazammındır, zīrā bir nesnenin 'arızı kesīr ve müttesif olunca tülü ekser ve evsa' olmak evlā bi't-tarıktır. Ve

عَرْض [ʿard] Dereye denir, وَادِي [vādī]

ma'nāsınadır. Ve

عَرْض [ʿard] At kısmı boynunu ve başını gerisine doğru arkuruca eğerek seğırtmek ma'nāsındadır ki medīhadandır, yoksa burada imāleden murād yere ve bir cānibe doğru eğmek değildir; yukālu: يَعْرِضُ الْفَرَسُ عَرْضًا أَيْ يَذْهَبُ فِي عَدْوِهِ وَقَدْ يُمِيلُ رَأْسَهُ وَعُنُقَهُ Ve mu'āmelede aldanmak ma'nāsınadır; tekūlu: عَارَضْتُهُ فَعَرَضْتُهُ مِنَ الْمُغَالَبَةِ Ke-mā seye'tī. Ve

عَرْض [ʿard] 'Askere itlāk olunur, مَعْرُوضٌ [ma'rūd] olduğu için; kesr ile de lügattir. Ve delirmek, cünün ma'nāsınadır; yukālu: عَرَضَ الرَّجُلُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا جُنَّ Ve insān kısmı 'illetsiz sahih ve salim iken hemān ölmek ma'nāsınadır; yukālu: عَرَضَ فُلَانٌ إِذَا مَاتَ مِنْ غَيْرِ عِلَّةٍ Ve geceden bir sā'ate denir; yukālu: مَضَى عَرْضٌ مِنَ اللَّيْلِ أَيْ سَاعَةٌ مِنْهُ Ve sehāba, 'alā-kavlin ufk-ı semāyī sedd ve ihāta eden sehāba denir; yukālu: فِي السَّمَاءِ عَرْضٌ أَيْ سَحَابٌ أَوْ هُوَ مَا سَدَّ الْأَفُقَ عِرَاضٌ [ʿirāḍ] dedikleri damga vurmak ma'nāsınadır; yukālu: عَرَضَ الْبُعِيرِ إِذَا وَسَّمَهُ بِالْعِرَاضِ

الْعَارِضُ [el-'arīḍ] Şol nākaya denir ki hasta yāhūd fūrū-mānde ola; yukālu: نَاقَةٌ عَارِضٌ أَيْ مَرِيضٌ أَوْ كَسِيْرٌ Ve insānın bir yanağının sahfasına denir ki yüzünün bir cānibi olacaktır; yukālu: ضَرَبَ عَارِضَهُ أَيْ صَحْفَةَ خَدِّهِ

Mü'ellifin *Başā'ir*'de beyānına göre asl عَارِضٌ [ʿarīḍ] عَرْضُ [ʿurḍu] ya'ni bir cānibi zuhūra gelen nesneye denir. Pes ba'zen sehāba itlāk olunur ve ba'zen adama hādis olan bir mikdārca sakam ve elem makūlesine itlāk olunur ve ba'zen yüzün bir cānibine itlāk olunur ve ba'zen 'inde'd-dahik zāhir olan ön dişlere itlāk olunur. İntehā. Ve yukālu: فُلَانٌ خَفِيْفُ الْعَارِضِيْنَ يُرَادُ بِهِ

Ve حِقَّةُ شَعْرِ الخَدَّيْنِ

عَارِضٌ [ʿārīḍ] Ufukta arkuru zuhūr eden sehāba denir; ve minhu: فِي الأفقِ عَارِضٌ وَهُوَ Ve dağa denir ve minhu: عَارِضُ اليَمَامَةِ Ve ʿivāz ve bedel ci-hetiyle verilen ʿatiyyeye denir. Ve boynun iki safhasına ve yüzün iki cānibine عَارِضَانِ [ʿārīḍān] denir, her birine عَارِضٌ [ʿārīḍ] denir. Ve mutlakan giderken bir adama kar-şı ve yamaç gelen şey'e denir. Ve adam güldüğü vakte yüzünden zāhir olan yere denir.

أَلْعَارِضَةُ [el-ʿārīḍat] Bu dahi kesr ve āfet yāhūd bir ʿillet isābet eylemiş nākaya denir. Ve yanağın safhasına denir. Ve ağzın عُرْضٌ [ʿurḍ]unda yaʿnī nāhiyesinde olan dişe denir ki murād azı dişler ile ön diş-lerin aralığında olan diştir. Cemʿi عَوَارِضٌ [ʿavārīḍ]dir. Kāle'ş-şārih: وَمِنْهُ فِي قَصِيدَةِ كَعْبٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ «تَجَلُّو عَوَارِضَ ذِي ظَلَمٍ إِذَا ابْتَسَمَتْ» Ve وَهِيَ السِّنُّ الَّتِي فِي عُرْضِ القَمِّ

عَارِضَةٌ [ʿārīḍat] Kapının üst çerçevesine denir ki kapının sövesi ona geçirilip onda deverān eder. Ve kārgīr binālarda kirişle-me ta'bīr olunan kalın direğe denir ki ar-kuru konup dane ve hatıl dedikleri direkler onun üzerinden tertīb olunur. Cemʿi عَوَارِضٌ [ʿavārīḍ]dir. Ve nāhiye ma'nāsınadır. Ve fesāhat ve beyān ve belāgat ma'nāsınadır; yukālu: فَلَانٌ ذُو عَارِضَةٍ أَيْ بَيَانٍ وَلَسَنٍ Ve celādet ve sarāmet ma'nāsınadır; yukālu: فَلَانٌ شَدِيدٌ فَلَانٌ Kāle fi'l-Esās: فَلَانٌ ذُو جِلْدٍ وَصَرَامَةٍ ذُو عَارِضَةٍ وَهِيَ البُدَيْهَةُ وَقِيلَ الصَّرَامَةُ

الْعَرِضُ [el-ʿarāḍ] (fethateynle) Koyun ifrātla otlamaktan çatlamak ma'nāsınadır; yukālu: عَرِضُ الشَّاءِ عَرِضًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا انْتَشَقَّ Ve مِنْ كَثْرَةِ العُشْبِ أَيْ رَغِيهِ

عَرِضٌ [ʿarāḍ] Metāʿ ma'nāsınadır. Ve al-

tından ve akçeden gayrı māla denir, niteki rā'nın sükūnuyla عَرِضٌ [ʿarḍ] dahi denir, onlarda sebāt olmadığı için; yukālu: نَالٌ عَرِضًا كَثِيرًا وَهُوَ الْمَتَاعُ وَكَذَا كُلُّ شَيْءٍ سِوَى التَّقْدِيرِ Ve insāna hādīs ve ʿarīz olan maraz ve ke-der ve meşgale makūlesi hālete denir. Ve hutām-ı dūnyāya denir. Ve mutlakan māla denir, az olsun çok olsun; kāle'ş-şārih ve minhu'l-hadīs: «لَيْسَ الْغِنَى عَنْ كَثْرَةِ الْعَرِضِ إِنَّمَا «Ve الْغِنَى غِنَى النَّفْسِ»

عَرِضٌ [ʿarāḍ] Ganīmete denir. Ve hırs ve tamaʿ ma'nāsınadır; yukālu: مَا هَذَا الْعَرِضُ مَا أَيْ الطَّمْعُ Ve devām ve sebātı olmayan şey'in ismidir. Şārih der ki baʿzılar «الذَّنْبُ» «الدُّنْيَا» hadīsini bu-nunla tefsīr eylediler. Ve mütekellimūn bi-nefsihī kıyām ve sebātı olmayıp ancak cevher ile kā'im olan şey'i bundan istiʿāre eylediler, elvān ve tuʿūm gibi. Ve

عَرِضٌ [ʿarāḍ] Bir nesneye ʿalā-gafletin nāgehānī isābet eylemeğe denir; ve min-hu kavluhum إِذَا أَصَابَهُ سَهْمٌ عَرِضٌ بِالإِضَافَةِ إِذَا أَصَابَهُ غَيْرُهُ Yaʿnī “Bir nesne kasdıyla atı-lan ok filāna dokundu.” Ve kezā yukālu: عَلِقَتْهَا عَرِضًا عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ أَيْ اعْتَرَضَتْ فَهَوِيَتْهَا Yaʿnī “Filān mahbūba min-gayri kasdin nāgehānī yoluma çıkmakla görüp ona ʿāşık ve meftūn oldum.”

الْعَرِضُ [el-ʿirāḍ] (عِنَبٌ [ʿineb] vezninde) ve **الْعَرَاضَةُ** [el-ʿarāḍat] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vez-ninde) Bir nesne enli olmak ma'nāsınadır; yukālu: عَرِضُ الشَّيْءِ عَرِضًا وَعَرَاضَةٌ مِنَ الْبَابِ الْعَامِسِ إِذَا صَارَ عَرِضًا

الْعَرِضُ [el-ʿirḍ] (ʿayn'ın kesriyle) Cesede denir. Ve bedenden ter tereşşüh edecek yerlere denir ki mesāmāt [mesāmāt] olacaktır. Kāle'ş-şārih ve minhu hadīsu sifati ehli'l-cenneti: «إِنَّمَا هُوَ عَرَقٌ يَجْرِي مِنْ أَعْرَاضِهِمْ

Ve مثل المسك» أَي مَوَاضِعُهُمُ الَّتِي تَعْرِقُ مِنَ الْجَسَدِ bedeninin rāyihasına denir, gerek hoş ve gerek nā-hoş olsun; yukālu: فَلَانَ طَيِّبَ الْعِزْضِ Ve أَي الطَّيِّبِ الرَّائِحَةِ

عِزْضٌ [ʿird] İnsānın nefis ve zātına denir; tekūlu: أَكْرَمْتُ عَنْهُ عِزْضِي أَي ضَنْتُ عَنْهُ نَفْسِي Kāle'ş-şārih ve minhu şī'ru Ḥassān: «فَإِنَّ» أَيِ وَالِدَهُ وَعِزْضِي || لِعِزْضِ مُحَمَّدٍ مِنْكُمْ وَقَاءً» فَهَذَا خَاصٌّ لِلنَّفْسِ Ve

عِزْضٌ [ʿird] İnsānın nāmūs ve hürmetine denir ki nakīsa ve ʿar luhükundan siyānet ve himāyetinde olduğu semt ve tarafıdır, nefsi ve haseb ve şerefi cihetlerinden ʿalā-kavlin gerek nefsi ve gerek ābā ve ecdādı cihetlerinden olsun yāhūd adamın عِزْضٌ [ʿird]ı şol kimsedir ki onun umūr ve ahvālını rūyet ve muhāfaza kendisine lāzım ve vācib ola, ehl ve ʿayāl ve mahremleri gibi yāhūd adamın medh olunacak ve zemm olunacak mevzī'inden ʿibārettir ki zikr olunanlardan ʿam olur yāhūd adamın عِزْضٌ [ʿird]ı haseb ve şereften medār-ı iftihārı olacak nesneden ʿibārettir. Ve gāhca عِزْضٌ [ʿird]ı ābā ve ecdād murād olur; yukālu: فَلَانَ نَقِيَّ الْعِزْضِ وَهُوَ جَانِبُ الرَّجُلِ الَّذِي يَصُونُهُ مِنْ نَفْسِهِ وَحَسْبِهِ أَنْ يَنْتَقِصَ وَيُثَلِّبَ أَوْ سَوَاءَ كَانَ فِي نَفْسِهِ أَوْ سَلْفِهِ أَوْ مَنْ يَلْزُمُهُ أَمْزُهُ أَوْ مَوْضِعِ الْمَدْحِ وَالذَّمِّ مِنْهُ أَوْ مَا يَفْتَنُخِرُ بِهِ مِنْ حَسَبٍ وَسُرْفٍ وَقَدْ يُرَادُ بِهِ الْأَبَاءُ وَالْأَجْدَادُ Ve

عِزْضٌ [ʿird] Halīka-i mahmūde ve tabī'at ve cibillet-i haseneye itlāk olunur. Ve gövdenin derisine denir, جِلْدٌ [cild] ma'nāsına. Ve ʿaskere denir, جَيْشٌ [ceyş] ma'nāsına; bunda fethle de lügattir. Ve içinde cābe-cā köyler ve sular yāhūd hurmālıklar olan vādīye denir. Ve Yemāme'de bir vādī adıdır. Ve ılgın ağacı gibi hamz olan şecere ve misvāk ağacına denir. Ve de-

renin ve arz ve beledin bir cāniblerine, bir nāhiyelerine denir. Ve sehāb-ı ʿazīme denir. Ve çok çekirgelere denir ki havāyı ihāta ederler. Ve adama dā'imā bātıl ve beyhūde ile muʿteriz olan fodul kimseye denir; müʿennesi عِزْضَةٌ [ʿirdat]tir; yukālu: هُوَ عِزْضٌ أَي يَعْتَرِضُ النَّاسَ بِالْبَاطِلِ Ve

عِزْضٌ [ʿird] أَعْرَاضٌ [aʿrād]ın müfredidir ki mahsūs Ḥicāz'ın resātik ve kazā ve nāhiyelerine itlāk olunur, Yemen nāhiyesine مِخْلَافٌ [miḥlāf] itlāk olduğu gibi; yukālu: هُوَ مِنْ أَعْرَاضِ الْحِجَازِ أَي مِنْ رِسَائِكَه Ve **الْعِزْضُ** [el-Urd] (ʿayn'ın zammıyla) Şām diyārında bir belde adıdır. Ve

عِزْضٌ [ʿurd] Dağın yöresine denir. Ve her şey'in cānib ve nāhiyesine denir; ve minhu hadīsu Muḥammed b. el-Ḥanefiyye: «كُلُّ الْجُبْنِ عِزْضًا» أَي اعْتَرِضَهُ وَاشْتَرَهُ مِمَّنْ وَجَدْتَهُ وَلَا عَمَلُهُ Ya'nī “Sen peyniri bulduğun adamdan iştirā edip ekl eyle ve o peynir kimin işi olduğunu suʿāl ve teftiş eyleme, ya'nī bu peyniri ʿaceb müslim yoksa sā'ir tā'ife mi yaptı diye teftiş eyleme.” Ve bu cānib ve nāhiye ma'nāsından müsteʿārdır ki sormaksızın bir tarafından hemān iştirā ve ekl eyle demektir; ve kezā minhu yukālu: نَظَرَ إِلَيْهِ مِنْ عِزْضٍ وَمِنْ عِزْضٍ بِصَمْتَيْنِ أَي Ya'nī “Ona bir cānibden baktı” ki açmazdan baktı demektir ve kezā yukālu: «يَضْرِبُونَ النَّاسَ عَنْ عِزْضٍ» أَي لَا يُبَالُونَ مَنْ صَرَبُوا Ya'nī “Askerin bir tarafından girip kimseye bakmayıp önlerine her kim geldi ise darb eylediler.” Ve

عِزْضُ النَّهْرِ [ʿurḍu'n-nehr] ve

عِزْضُ الْبَحْرِ [ʿurḍu'l-baḥr] Nehrin ve bahrin vasatına denir ki engin yerleridir. Ve

عِزْضُ الْحَدِيثِ [ʿurḍu'l-ḥadīs] Kelām ve haberin muʿzam mahalline itlāk olunur. Ve

عَرَضُ النَّاسِ [ʿurḏu'n-nās] Kezālik halkın mu'zam ve müzdeham-gāhına itlāk olunur; bunda fethle da cā'izdir. Ve

عَرَضُ السَّيْفِ [ʿurḏu's-seyf] Kılıcın yüzüne denir; yukālu: ضَرَبَهُ بِعَرَضِ السَّيْفِ أَيَّ بِصَفْحَتَيْهِ Ve

عَرَضُ الْعُنُقِ [ʿurḏu'l-ʿunuḡ] Boynun bir cānibine denir; عَرَضَانِ [ʿurḏān] iki cānibidir. Ve

عَرَضٌ [ʿurḏ] Bir gūne yürüyüşe denir ki at kısmında mahmūd ve deve kısmında mezmūmdur ki bir cānibe zor vererek yürümek olacaktır; yukālu: يَمْشِي عَرَضًا وَهُوَ سَيْرٌ وَمَحْمُودٌ فِي الْإِبِلِ Ve

عَرَضُ النَّاسِ [ʿurḏu'n-nās] ʿAvāmm-ı nāsa itlāk olunur, gūyā ki nevʿ-i insāndan başka bir nāhiyelerdir; yukālu: هُوَ مِنْ عَرَضِ النَّاسِ هُوَ أَيَّ مِنَ الْعَامَّةِ Ve

عَرَضُ الْأَسْفَارِ [ʿurḏu'l-esfār] Hemān seyr ve sefer için nāhiye-i mahsūsa olan nākaya itlāk olunur, gūyā ki sefer için maʿrūz ve mansūbdur; yukālu: نَاقَةٌ عَرَضُ أَسْفَارِ أَيَّ قَوِيَّةٌ وَعَرَضُ هَذَا الْبَعِيرِ السَّفَرُ وَالْحَجْرُ أَيَّ قَوِيَّةٌ وَعَرَضُ عَلَيْهِ Ve

الْعَرَاضُ [el-ʿirāḏ] (ʿayn'ın kesriyle) Bu dahi hadīs ve kelāmın mu'zam mahalline denir; yukālu: عَرَاضُ الْحَدِيثِ أَيَّ مُعْظَمُهُ Ve şol damgaya yāhūd dāğ ile bastıkları çizgiye denir ki devenin uyluğuna arkuru basarlar; yukālu: عَرَضَ بَعِيرَهُ عَرَاضًا وَهُوَ سَمَةٌ أَوْ خَطٌّ Ve şol demir dağlağıya denir ki onunla devenin tabanlarına dāğ ve damga basarlar; tā ki toprakta izi bilinmek için. Ve

عَرَاضٌ [ʿirāḏ] Nāhiye ma'nāsınadır; yukālu: تَعَرَّضَ إِلَى عَرَاضِ أَيَّ نَاحِيَةٍ bir yanına denir, شِقُّ الشَّيْءِ [şiqḡu's-şey] Ve

ma'nāsına. Cem'ci عَرَضٌ [ʿurḏ] gelir ʿayn'ın zammıyla. Ve

عَرَاضٌ [ʿirāḏ] مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] bābından masdar olur, مُعَارَضَةٌ [mu'āraḏat] ma'nāsına. Bu münāsebetle buğur deve nākaya ʿarz için yedilip götürülmekte isti'māl olundu, tā ki nākaya iştiḥāsı olur ise aşā; yukālu: ضَرَبَ الْفَحْلُ النَّاقَةَ ضَرْبًا وَذَلِكَ أَنْ يُقَادَ إِلَيْهَا وَعَرَضَ بَعِيرٌ ذُو عَرَاضٍ ve yukālu: إِذَا كَانَ عَرَاضُ الشَّجَرِ ذَا الشُّوكِ بَيْنِهِ جَاءَتْ فُلَانَةٌ بِوَلَدٍ عَنْ عَرَاضٍ وَمُعَارَضَةٍ وَهِيَ أَنْ يُعَارَضَ الرَّجُلُ الْمَرْأَةَ فَيَأْتِيهَا حَرَامًا

الْعَرَضِيُّ [el-ʿarḏiyy] (ʿayn'ın fethiyle) Bir cins sevbin ismidir. Ve ʿIrāk lūgatinde hānenin baʿzı merāfik ve levāhikine denir; bīr ve matbah ve kenīf gibi.

الْعَرَضِيُّ [el-ʿiridḏā] زِمَكِيٌّ [zimikkā] vezninde) Cünbüş ve neşāt ma'nāsınadır; yukālu: يَمْشِي بِالْعَرَضِيِّ أَيَّ بِالنَّشَاطِ

الْعَرَضْنَةُ [el-ʿiraḏnet] سِبْخَلَةٌ [sibḡlet] vezninde) Şol nākaya denir ki neşātından ve oynaklığından yengeç gibi yanın yanın yürütür ola; yukālu: نَاقَةٌ عَرَضْنَةٌ إِذَا كَانَتْ تَمْشِي Ve مُعَارَضَةٌ يَعْنِي لِنَشَاطِهَا

عَرَضْنَةٌ [ʿiraḏnet] ve

عَرَضْنَى [ʿiraḏnā] (elif-i maksüre ile) Cünbüş ve neşātтан doğru olmayıp yanlayarak olan yürümeğe denir; yukālu: تَمْشِي النَّاقَةُ الْعَرَضْنَةَ وَالْعَرَضْنَى أَيَّ فِي مَشِيَّتِهِ بَعْدَ مِنْ نَشَاطِهِ Ve يَعْنِي إِذَا مَشَى مَشِيَّةً فِي شِقِّ فِيهَا بَعْدَ مِنْ نَشَاطِهِ göz kuyruğuyla arkuru bakmağa denir; yukālu: نَظَرَ إِلَيْهِ عَرَضْنَةً أَيَّ بِمُؤَخَّرِ عَيْنَيْهِ

الْعَرَضِيُّ [el-ʿurḏiyy] كُرْدِيٌّ [kurdiyy] vezninde) Kötü eyer üzere durmayan adama denir; yukālu: رَجُلٌ عَرَضِيٌّ إِذَا كَانَ لَا يَثْبُتُ عَلَى السَّرْحِ Ve şol deveye denir ki bir hoşça baş öğretilip rām olmamakla gāh beri ve gāh

öteye yanlayarak yürütür ola; yukālu: بَعِيرٌ
عُرْضِيٌّ إِذَا كَانَ يَعْتَرِضُ فِي سَيْرِهِ لِأَنَّهُ لَمْ تَبْمَ رِيَاضَتُهُ
الْعُرْضِيَّةُ [el-ʿurdiyyet] [kurdiyyet] (kurdiyyet)
vezninde) Tamām taʿlîme girmeyip he-
nüz kendisinde serkeşlik ve suʿûbet olan
nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ عُرْضِيَّةٌ إِذَا كَانَتْ فِيهَا
صُغُوبَةٌ Ve

عُرْضِيَّةٌ [ʿurdiyyet] Masdar olur, [ac-
refiyyet] maʿnāsına ki hiddet ve suʿûbet ve
bī-pervā hareket ve nahvetten ʿibārettir ki
çaparızlık taʿbîr olunur; yukālu: فِيكَ عُرْضِيَّةٌ
أَيُّ عَجْرَفِيَّةٌ وَنَحْوَهُ وَصُغُوبَةٌ

الْعُرْضَةُ [er-ʿurdat] (gurfet) vez-
ninde) Himmet maʿnāsınadır; yukālu:
هُم جِيُوشٌ عُرْضَتُهُمُ اللَّيْقَاءُ أَيُّ هَمَّتُهُمُ
mansübelerinden bir mansübeye denir. Ve
bir nesnenin önüne arkuru nasb olunmuş
nesneye denir; bu münāsebetle bir şey'in
zabt ve tahammülüne kavî ve kâdir demek
mevkiʿde istiʿmāl olunur, gūyā ki o şey'in
önünde durup tecāvüz ettirmez; ve minhu
yukālu: هُوَ عُرْضَةٌ أَيُّ مُقَرَّرٌ لَهُ قَوِيٌّ عَلَيْهِ
Bura-
da عُرْضَةٌ [ʿurdat] مَعْرُوضٌ [maʿrūd] yāhūd
مُعْتَرِضٌ [muʿterid] maʿnāsınadır; ve yukālu:
فَلَانَةٌ نَاقَةٌ عُرْضَةٌ لِلْحِجَارَةِ أَيُّ قَوِيَّةٌ عَلَيْهَا
Ve nāsın dāʾimā taʿn ve teşnîʿlerine mevkiʿ
ve madrib olan kim-
seye itlāk olunur; yukālu: فَلَانٌ عُرْضَةٌ لِلنَّاسِ إِذَا
كَانُوا لَا يَزَالُونَ يَقَعُونَ فِيهِ
Ve bir nesnenin önüne nişāne-i tîr gibi nasb olunmuş nesne-
ye denir; tekülü: جَعَلْتُهُ عُرْضَةً لِكَذَا إِذَا نَصَبْتَهُ لَهُ
Ve aralığa girip muʿteriz ve hāʾil ve hāciz
olan şey'e itlāk olunur; ve minhu kavluhu
taʿālā: ﴿وَلَا تَجْعَلُوا اللَّهَ عُرْضَةً لِأَيْمَانِكُمْ﴾ أَيُّ مَا نَعَا
مُعْتَرِضًا أَيُّ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَ مَا يَقْرَبُكُمْ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى أَنْ تَبْرُوا
وَتَتَّقُوا أَوْ الْعُرْضَةُ الْإِعْتِرَاضُ فِي الْخَيْرِ وَالشَّرِّ أَيُّ لَا
تَعْتَرِضُوا بِالْبَيْنِ فِي كُلِّ سَاعَةٍ أَنْ لَا تَبْرُوا وَلَا تَتَّقُوا
Hülāsa āyet-i merkūmede vākiʿ عُرْضَةٌ

[ʿurdat] bir nesnenin önüne arkuru gel-
lip hāciz ve hāʾil olan nesne yāhūd bir
nesne için nasb ve taʿyîn olunmuş nes-
ne maʿnāsından meʿhūzdur. Evvele göre
[eymān] lafzında iki vech vardır:
Biri yemīn-i mahlūfun-ʿaleyh maʿnāsına
olmaktır, yemīnin kendisine taʿalluku
iʿtibārıyla yāhūd fiʾl-asl جَلْفٌ [hilf]
maʿnāsına masdar olmakla mefʿüle itlāk
olunmuştur, مَصِيدٌ [maşid] صَيْدٌ [şayd]
e itlāk olduğu gibi. Pes vech-i evve-
le göre mefhūm-ı şerîfi budur ki sebeb-i
nüzülü olan baʿzı kimse sıla-i rahim ve ta-
sadduk gibi baʿzı hayrâtın terki zımnında
hilf-billāh edip baʿdehu hānis olmamak
için terkinde mukīm olmakla bu güne birr
ve takvā ve ıslāh-ı zātüʾl-beyn makūlesi
olan mahlūfün-ʿaleyhe Hak taʿālāyı hāciz
ve māniʿ tutunmaktan nehyi mutazammın
olup ve لَأَيْمَانِكُمْ lafzında vākiʿ “lām”
تَجْعَلُوا kelimesinin sılası olmakla تَجْعَلُوا
üç mefʿüle taʿdiye eylemiş olur ki birisi “lām”
vāsıtasıyla yāhūd عُرْضَةٌ [ʿurdat] kelime-
sinin sılası olur, istiʿrāz maʿnāsını muta-
zammın olduğu için. Vech-i sâniye göre
ki yemīn hakikatı üzere olmaktır, “lām”
taʿlîliyye olup ve عُرْضَةٌ [ʿurdat] mefʿül-i
sâni sâniyye lām-ı mahzūfe vāsıtasıyla
mefʿül-i sâlis olmakla maʿnā-yı şerîf لَأَيْمَانِكُمْ
تَجْعَلُوا اللَّهَ حَاجِرًا عَنِ الْخَيْرِ لِأَجْلِ حَلْفِكُمْ
demek olur. Ve maʿnā-yı sâniye göre Hak taʿālāyı
kesret-i yemīnle her eʿfāl-i hayr ü şerde
eymāna muʿteriz eylemekle edeb ve hür-
mete ʿadem-i riʿāyetten nehy olmuş olur.
Niteki ﴿وَلَا تَطْعُ كُلَّ حَلَاٍ مَهِينٍ﴾ kerîmesinde
nükte-i mezbûre mündericidir. Ve أَنْ تَبْرُوا
kavli vech-i evvele göre eymandan ʿatf-ı
beyān olur ve “lām”ın taʿlîliyyetine göre
nehye ʿillet olmak cāʾizdir, مَحَافَةٌ yāhūd

لَيْلًا ʿإِزَادَةً أَنْ تَبْرُوا sebkinde olur. Ve Kūfiyyūn أَنْ تَبْرُوا ile te'vīl eylediler. Ve ba'zılar أَنْ تَبْرُوا mübtedā olup haberine خَيْرٌ lafzını takdīr eylediler ve ba'zılar فِي harfini takdīr eylediler.

الإغراض [el-i'tirād] [ifti'āl] (vezninde) Men' ma'nāsınadır; fi'l-asl tarīk-i meslūkta sālīkin önüne binā ve sār nesne gerilmemek ma'nāsına olmakla bu münāsebetle men'-i mutlak ma'nāsında isti'māl olundu; yukālu: إِغْتَرَضَ لَهُ إِذَا مَنَعَهُ Ve عَرَضَ [ʿard] lafzından mutāvi' olur; yukālu: عَرَضَهُ فَأَغْتَرَضَ Ve ser-ʿasker ʿarz-ı leşker eyledikte nefer süvār olup durmak ma'nāsınadır; yukālu: إِغْتَرَضَ فُلَانٌ إِذَا صَارَ وَوَقْتُ الْعُرْضِ زَاكِبًا Ve bir nesne nehrde mu'teriz olan haşebe gibi arkuru gelivermek ma'nāsınadır; yukālu: إِغْتَرَضَ الشَّيْءُ إِذَا صَارَ كَالْحَسْبَةِ الْمُعْتَرِضَةِ فِي النَّهْرِ ʿarız olmakla süst-endām olup zevcesine kurbāndan ʿāciz olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِغْتَرَضَ الرَّجُلُ عَنِ امْرَأَتِهِ إِذَا أَصَابَهُ عَارِضٌ Ve bir adama maraz yāhūd cinn dokunma gibi hādise ʿarız olmakla süst-endām olup zevcesine kurbāndan ʿāciz olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِغْتَرَضَ الرَّجُلُ عَنِ امْرَأَتِهِ إِذَا أَصَابَهُ عَارِضٌ Ve bir nesne bir nesnenin önüne gerilip siperlenmek ma'nāsınadır; yukālu: إِغْتَرَضَ الشَّيْءُ دُونَ الشَّيْءِ إِذَا حَالَ سَرَكِشٌ دَابَّةً يَدَكَ چেকene rām olmamakla yularına gerilip beri öte sapmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: إِغْتَرَضَ الْفَرَسُ فِي رَسَبِهِ إِذَا لَمْ يَسْتَقِمْ لِغَايِدِهِ Ve henüz tor ve serkeş olan hayvāna binmek ma'nāsınadır; yukālu: إِغْتَرَضَ زَيْدٌ الْبَعِيرَ إِذَا رَكِبَهُ وَهُوَ صَعِبٌ بَعْدُ Ve bir kimse bir kimseye doğru ok doğrultup atıp öldürmek ma'nāsınadır; yukālu: إِغْتَرَضَ لَهُ بِسَهْمِهِ إِذَا أَقْبَلَ بِهِ قِبْلَهُ فَرَمَاهُ فَتَقَلَّتْهُ Ve bir

işe ayın evvelinden başlamayıp aralığından başlamak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: إِغْتَرَضَ الشَّهْرُ إِذَا ابْتَدَأَهُ مِنْ غَيْرِ أَوْلِهِ Ve bir kimsenin ırz ve nāmūsuna dokunmak ma'nāsınadır; yukālu: إِغْتَرَضَ فُلَانًا إِذَا وَقَعَ فِيهِ Ve başbuğ olan kimse neferāt-ı ʿaskeri birer birer gözden geçirmek ma'nāsınadır; yukālu: إِغْتَرَضَ الْقَائِدُ الْجُنْدَ إِذَا عَرَضَهُمْ وَاحِدًا وَاحِدًا Ve fi'l-hadīsi: «لَا جَلْبَ وَلَا جَنْبَ وَلَا إِغْتَرَضَ» وَهُوَ أَنْ يَغْتَرِضَ الرَّجُلُ بِفَرَسِهِ فِي بَعْضِ الْعَايَةِ Bu, ma'nā-yı evvelden me'hūzdur, murād koşu meydānında koşup giderken süvārın biri bir taraftan çıkıp onlara karışmakla berāber koşmaktır. Şahs-ı mezbūrun atı dinç olup meydān başından koşanların atları yorgun olmakla müsāvāt olmadığına mebnī nehy vārid olmuştur.

الغراض [el-ʿurād] [gūrāb] (vezninde) Enli nesneye denir, عَرِضٌ [ʿarīḍ] ma'nāsına, شَيْءٌ كَبِيرٌ [kebir] gibi; yukālu: شَيْءٌ كَبِيرٌ عَرِضٌ لَكِنَّ الْمُكْتَزَاةَ پEK ENLİ OLMAKTIR.

الغراضة [el-ʿurādat] (hā'yla) [ʿurād]ın mü'ennesidir; yukālu: قَوْسٌ عَرَاضَةٌ أَيْ عَرِيضَةٌ Ve yol armağanına denir; yukālu: جَاءَ بِغَرَاضَةٍ أَيْ هَدِيَّةٍ Ve zahire getiren kimselerin refiklerine it'ām eyledikleri ta'āma denir.

عوارض [ʿUvārid] [ʿulābit] (vezninde) Ṭayyī kabilesi bilādında bir dağın ismidir ki Ḥātīm'in kabri ondadır.

الإغراض [el-i'rād] (hemzenin kesriyle) ʿArzan ve tūlen gitmek ma'nāsınadır ki tevsī ve ta'mīm eylemekten kināyedir; yukālu: أَعْرَضَ الرَّجُلُ فِي الْمَكَارِمِ إِذَا ذَهَبَ عَرَضًا وَطُولًا Şārih der ki «أَعْرَضَتِ الْقَرْفَةُ» meseli bundandır, قَرْفَةٌ [kīrfet] kāf'ın kesriyle töhmet ve sū-i zann ma'nāsınadır, ya'nī “Sen töhmeti tevsī ve ta'mīm eyledin” demek-

ma'nā-yı murād edesin. Bu kısımdan «أَقُولُ murād edesin. Bu kısımdan «أَقُولُ mefhūmuyla ta'bīr olunur. İntehā. Ve

تَغْرِضُ [ta'firid] Bir nesneyi enliletmek ma'nāsınadır; yukālu: عَرَّضَهُ إِذَا جَعَلَهُ عَرِضًا Ve metā'i mübādele vechiyle satmak ma'nāsınadır; yukālu: عَرَّضَ مَتَاعَهُ إِذَا بَاعَهُ بِالْعَرِضِ Ve zahireci, refiklerine ma'nāsınadır; yukālu: عَرَّضَهُ إِذَا أَطْعَمَهُ الْعَرِضَةَ Ve dā'imā عَرَّضَانَ [iridān] ekl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَرَّضَ الرَّجُلُ إِذَا دَامَ عَلَى كَعْمَا سِوَاكَ Ke-mā se-yuzkeru. Ve bir adam talakat-ı lisān ve hüsn-i beyān ve nātika sāhibi olmak ma'nāsınadır; yukālu: عَرَّضَ الرَّجُلُ إِذَا صَارَ دَا عَرِضَةً وَكَلَامًا Ve kātib yazıyı okunmaz derecede pīçide ve muhtell ve müşevveş yazmak ma'nāsınadır; yukālu: عَرَّضَ الشَّيْءَ لِلشَّيْءِ إِذَا جَعَلَهُ عَرِضًا لَهُ Ve bir nesneyi bir nesneye karşı tutmak ma'nāsınadır; yukālu: «مَا عَظَّمْتُ كَالَةَ شَّارِيهِ وَهَذَا عَرِضٌ لِي» Kāle's-şārih ve minhu'l-hadīsu: «عَظَّمْتُ اللهُ عَلَى عَبْدِي إِلاَّ عَظَّمْتُ مَوْنَةَ النَّاسِ عَلَيْهِ فَمَنْ لَمْ يَحْتَمِلْ تِلْكَ الْمَوْنَةَ فَقَدْ عَرَّضَ تِلْكَ النِّعْمَةَ لِلزَّوَالِ» [muḥaddis] (مُحَدَّث) [el-mu'arriḍ] vezninde) Sıbyānı sünnet eden sünnetçiye denir; yukālu: هُوَ مُعَرِّضٌ أَي خَاتِنُ الصَّبِيِّ Ve

مُعَرِّضٌ [Mu'arriḍ] Esāmīdendir: Mu'arriḍ b. 'Īlāṭ ve Mu'arriḍ b. Mu'aykīb ashābdandır, 'alā-kavlin savāb olan Mu'aykīb b. Mu'arriḍ olmaktadır.

الْمُعَرِّضُ [el-mu'arriḍ] (مُعَظَّمٌ [mu'azzam] vezninde) Şol deve ve sığır makülesine denir ki uyluğuna عَرِضٌ [irid] dedikleri damga-yı mezkūr basılmış ola; yukālu: نَعَمُ تَعَرَّضَ إِذَا وَبَسَمَ بِالْعَرِضِ Ve tatarı pişmiş ete denir; yukālu: لَحْمٌ مُعَرِّضٌ إِذَا لَمْ يَبَالِغْ فِي إِنْضَاجِهِ [minber] vez-

ninde) Şol libāsa denir ki cāriye onunla müşteriye 'arz oluna.

الْمِعْرَاضُ [el-mi'arād] (مِحْرَابٌ [mihrāb] vezninde) Şol oka denir ki yeleksiz ve iki tarafı ince ve ortası kalın olmakla atılan şey'e ucuyla dokunmayıp 'arziyle arkuru dokunur ola. Ve

مِعْرَاضُ الْكَلَامِ [mi'arādu'l-kelām] Sözüün fehvā ve mefhūmundan 'ibārettir; tekülü: عَرَفْتُ ذَلِكَ مِنْ مِعْرَاضِ كَلَامِهِ أَي فَحْوَاهُ Şārih der ki مِعْرَاضُ كَلَامٍ [ma'arīḍu kelām] bundandır ki tevriye cihetiyle söylenen kelām olacaktı; ve minhu: «إِنَّ فِي الْمِعْرَاضِ لَمُنْدُوْحَةً عَنِ الْكُذِبِ»

الْعَرِضُ [el-'arīḍ] Enli nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ عَرِضٌ ضِدُّ طَوِيلٍ Ve bir yaşında oğlağa denir ki otu avurdunun bir tarafıyla otlar ola, ya'nī bütün ağızıyla henüz otlamayayıp hemān bir tarafıyla otlar ola; 'alā-kavlin tekeliğe gelmeye sālih ve tālib olan çebişe denir. Cem'ī عَرِضَانَ [iridān - urdān] gelir, 'ayn'ın kesri ve zammıyla.

عَرِضُ الْبَطَانِ ['arīḍu'l-biṭān] Kolanı enli demektir ki sāhib-i yesār u servettir demekten kināyedir; yukālu: فَلَانَ عَرِضُ الْبَطَانِ أَي مُثْرٍ

التَّعْرِضُ [et-ta'arriḍ] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Bir nesneye tasaddī eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَعَرَّضَ لَهُ إِذَا تَصَدَّى «أَطْلَبُوا الْخَيْرَ دَهْرَكُمْ وَتَعَرَّضُوا لِنَفَحَاتِ رَحْمَةِ اللهِ فَإِنَّ لِلَّهِ نَفَحَاتٍ مِنْ رَحْمَتِهِ يُصِيبُ بِهَا تَعَرَّضَ الشَّيْءُ إِذَا مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ» أَي تَصَدَّوْا لَهَا Ve deve su'ubet-i tarīkten nāşī doğru gidemeyip sağa sola saparak gitmek ma'nāsınadır; yukālu: تَعَرَّضَ الْجَمَلُ فِي الْجَبَلِ إِذَا أَخَذَ فِي سَبِيْرِهِ يَمِينًا وَشِمَالًا لِضَعُوبَةِ الطَّرِيقِ [mufā'let] (مُفَاعَلَةٌ) [el-mu'arāḍat]

vezninde) Bir nesneden yan verip 'udül ve insirāf eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَارَضَهُ إِذَا جَانَبَهُ وَعَدَلَ عَنْهُ Ve bir kimsenin yürüyüşü gibi yürüyerek beraberinde gitmek ve yarışmak ma'nāsınadır; yukālu: عَارَضَهُ إِذَا سَارَ فِي حَيْالِهِ eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَارَضَ الْكِتَابَ إِذَا قَابَلَهُ Ve yolun bir tarafından gitmek ma'nāsınadır ki yoldaşı öbür tarafta kalır; yukālu: عَارَضَ الرَّجُلُ إِذَا أَخَذَ فِي غُرُوضٍ Ve cenāzeye hānesinden uymayıp esnā-i rāhtan arkuru çıkıp uymak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: عَارَضَ الْجَنَازَةَ إِذَا أَتَاهَا مُعْتَرِضًا فِي بَعْضِ الطَّرِيقِ وَلَمْ يَشْغَلْهَا مِنْ مَثَرِهِ Ve bir kimsenin bi-'aynihi işlediği iş gibi işlemek ma'nāsınadır; yukālu: عَارَضَ فُلَانًا بِمِثْلِ صَنِيعِهِ إِذَا أَتَى إِلَيْهِ بِمِثْلِ مَا أَتَى 'İlm-i ādābda vazīfe-i mu'āraza bundan me'hūzdur; yukālu: عَارَضَهُ كَأَنَّ عَرَضَ فَعَلِهِ Ve كَعَرَضَ فَعَلِهِ

مُعَارَضَةٌ [mu'āraḍat] ve

عِرَاضٌ [irād] Bir kimse bir 'avrete bir mahalde sataşp zinā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: جَاءَتْ بَوْلِدٍ عَنْ عِرَاضٍ وَمُعَارَضَةٍ إِذَا لَمْ يُعْرِفْ أَبُوهُ

الْإِسْتِعْرَاضُ [el-isti'rād] Bir nesnenin 'arızı cihetinden olarak nāhiyesinden gelmek ma'nāsınadır. Bu münāsebetle اسْتَعْرِضَتْ بِاللَّحْمِ قُدْفَتْ derler mechūl bünyesiyle, قُدْفَتْ بِاللَّحْمِ ma'nāsına gūyā ki lahm, nākaya 'arızı cihetinden remy olunmuş olur ki pek semirmek ma'nāsı lāzım gelir. Ve

الِاسْتِعْرَاضُ [isti'rād] Önüne her kim gelirse mübālāt etmeyerek ve ahvāllerini sormayarak bir taraftan vurup katl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: اسْتَعْرِضَهُمْ إِذَا قَتَلَهُمْ وَلَمْ يَسْأَلْ عَنْ حَالِ أَحَدٍ

عُرَيْضٌ [Urāyḍ] [zubeyr] vezninde)

Medīne türābında bir vādī adıdır ki selefte ehl-i Medīne'nin mevāşileri onda olur idi.

الْعَرِيضُ [el-'irīḍ] [sikkīt] vezninde) Dā'imā nāsa şer-gir olan kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ عَرِيضٌ إِذَا كَانَ يَتَعَرَّضُ لِلنَّاسِ بِالشَّرِّ

الْمُعَارِضُ [el-mu'āriḍ] (ism-i fā'il bünyesiyle) Şol nākaya denir ki yavrusundan gayrıya yakılmış olup lākin iyice rām ve enīs olmamakla yanına geldikte istişmām edip süt vermez ola; yukālu: نَاقَةٌ مُعَارِضٌ أَيُّ عَلُوقٍ تَرَامُ بِأَنْفِهَا وَتَمْتَعُ دَرَهَا

مُفَاعَلَةٌ [ibnu'l-mu'āraḍat] [mufa'alet] vezninde) Veled-i zināya itlāk olunur; yukālu: هُوَ ابْنُ الْمُعَارِضَةِ أَيُّ السَّفِيحِ

الْمُعْتَرِضُ [el-Mu'tariḍ] (ism-i fā'il bünyesiyle) Esmādandır: Muzāl b. el-Mu'tariḍ şu'arādandır.

[ع ر م ض]

الْعَرْمَضُ [el-'armaḍ] [ca'fer] vezninde) ve

الْعَرْمِضُ [el-'irmiḍ] [zibriç] vezninde) Mugaylān gibi iri meşe ağaçlarından bir cins ağaca denir, جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde سِدْرٌ [sidr] ağacının ve misvāk ağacının hurde nev'ine denir. Ve aslā büyüyüp erişilmez olan ağaca denir. Ve yosuna denir, طُحْلُبٌ [tuḥlub] ma'nāsına. Müfredi عَرْمِضَةٌ [irmiḍat]tır.

الْعَرْمَاضُ [el-'irmāḍ] ('ayn'ın kesriyle) Bu dahi yosuna denir. Ve

عَرْمِضَةٌ [armaḍat] ve

عَرْمَاضٌ [ir māḍ] Masdar olurlar, su yosun tutmak ma'nāsına; yukālu: عَرْمِضُ الْمَاءِ عَرْمِضَةٌ وَعَرْمَاضًا إِذَا طُحْلِبَ

[ع ض ض]

الْعَضُّ [el-'aḍḍ] ('ayn'ın fethi ve ḍād'ın

teşdidiyle) ve

الْعَضِضُ [el-ʿaḏīḏ] (أَزِيزٌ [ezīz] vezninde) Bir nesneyi diş ile ısırarak ma'nāsınadır; tekülü: عَضَّضْتُهُ وَعَضَّضْتُ عَلَيْهِ وَعَضَّضْتُهُ وَعَلَيْهِ مَسْكُونُهُ عَضًّا وَعَضِضًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالثَّلَاثِ أَي مَسْكُونُهُ بِأَسْنَانِي أَوْ بِلِسَانِي

Şārih der ki bāb-ı sālīsten vürüdü şāzıdır ve bāb-ı evvelden dahi vürüdü İbn Kaṭṭā'dan menküldür. Ve burada mü'ellif mecāzı hakıkate halt eylemiştir, zīrā lisānla ısırılmaktan murād bir kimseyi lisānla āzürde ve rencide eylemektir; yukālu: عَضَّه بِلِسَانِهِ إِذَا تَنَاوَلَهُ İntehā. Ve

عَضُّ الزَّمَانِ [ʿaḏḏu'z-zamān] Dehrin şiddet ve mihnetine itlāk olunur; yukālu: عَضَّ شِدَّتُهُ الزَّمَانَ لَمْ يَدَعْ لَهُ دَعَةً أَي شِدَّتُهُ الزَّمَانَ إِذَا اشْتَدَّ عَلَيْهِ Ve

عَضُّ الْحَزَبِ [ʿaḏḏu'l-ḥarb] Cengin şiddetinden ibārettir; alā-kavlin bunlar zā-yı mu'ceme iledir ve عَضُّ الْأَسْنَانِ [ʿaḏḏu'l-esnān] ḏād iledir. Ve

عَضُّ [ʿaḏḏ] Yayın kirişi bağına yapışmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: عَضَّتِ الْفُؤُسُ إِذَا لَصِقَتْ وَتَرَّهَا بِكَبِدِهَا Ve

عَضِضٌ [ʿaḏīḏ] Bir kimseye ʿale'd-devām mülāzemet eylemek ma'nāsına müsta'meldir; tekülü: عَضَّضْتُ بِصَاحِبِي عَضِضًا Ve إِذَا لَرَفَّتُهُ

عَضِضٌ [ʿaḏīḏ] Hāssaten pek ısırarak ma'nāsınadır; yukālu: عَضَّه عَضِضًا وَهُوَ الْعَضُّ الشَّدِيدُ Ve cenkte adamın karīn ve hemtāsına itlāk olunur ki birbirini kavrayıp uğraşırlar; yukālu: هُوَ عَضِضُهُ أَي قَرِينُهُ

الْعَضُوضُ [el-ʿaḏūḏ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Isırarak cihetiyle ekl olunacak nesneye denir; tekülü: مَا ذُقْتُ عَضُوضًا أَي مَا يُعَضُّ عَلَيْهِ وَيُؤْكَلُ Ve kirişi bağına yapışmış yaya

itlāk olunur; yukālu: فَوْسٌ عَضُوضٌ إِذَا لَرَقَ وَتَرَّهَا بِكَبِدِهَا Ve ferici pek daracak ʿavrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ عَضُوضٌ أَي صَبِيغَةٌ Ve āfet ve dāhiyeye itlāk olunur; yukālu: أَصَابَهُ عَضُوضٌ أَي دَاهِيَةٌ Ve nāsı dil-āzār eden şiddetli ve mihnetli zamāna itlāk olunur; yukālu: زَمَنْ عَضُوضٌ أَي شَدِيدٌ كَلْبٌ Ve cevr ve zulm ve site-mi olan şāh ve emire itlāk olunur; yukālu: كَالَمَلِكِ عَضُوضٌ أَي فِيهِ عَسْفٌ وَظَلَمٌ Ve minhu hadīsu Ebī Bekr radiyallāhu ʿanhu: «سَتَرُونَ بَعْدِي مَلِكًا عَضُوضًا» Ve dibi derin kuyuya, ʿalā-kavlin suyu çok olanına itlāk olunur. Evvele göre gūyā ki meşakatinden su çeken adamı عَضُّ [ʿaḏḏ] eder. Sāniye göre gūyā ki kovaya bütün dişleriyle عَضُّ [ʿaḏḏ] eder; yukālu: بِيْتُهُ عَضُوضٌ أَي [uḏuḏ] Cem'i عَضَّضُ [ʿuḏuḏ] gelir zammeteynle ve عَضَاضٌ [ʿiḏāḏ] gelir ʿayn'ın kesriyle.

الْعَضَاضُ [el-ʿaḏāḏ] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Bu dahi ısırarak vechiyle ekl olunacak me'küle denir. Ve kalın şecere denir.

التَّعَضُوضَةُ [et-ta'ḏūḏat] (tā'nın fethiyle) Bu dahi ferici daracak hatuna denir.

التَّعَضُوضُ [et-ta'ḏūḏ] (hā'sız) Bir nevhurmādır ki siyāh ve tatlı olur; müfredi تَعَضُوضَةٌ [ta'ḏūḏat]tır.

العَضَاضُ [el-ʿiḏāḏ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) At kısmı ısırarak olmaya denir; yukālu: فَؤُسٌ ذَاتُ عَضَاضٍ أَي عَضِضٌ fi'āl vezninde dahi gelir, bunun gibi. Ve

عَضَاضٌ [ʿiḏāḏ] Mufā'aletten masdar olur, dābbeler birbirini kavrayıp ısırarak ma'nāsına; yukālu: عَاضَتِ الدَّوَابُّ عَضَاضًا Ve وَمُعَاضَةٌ إِذَا عَضَّتْ بَعْضُهَا بَعْضًا

عَضَاضٌ [ʿiḏāḏ] Şiddet ve mihnete diş kısıp sabr ve tahammül eden adama itlāk olunur; yukālu: هُوَ عَضَاضٌ عَيْشٌ أَي صَبُورٌ عَلَى الشَّدَّةِ

الْغَضُّ [el-ʿuḏḏ] (‘ayn’ın zammıyla) Deveye yutturdukları hamur yumağına denir. Ve yoncaya denir, فَتْ [katt] ma’nāsına. Ve yalnızca arpa ile karışık buğdaya denir ki deveye ‘alef ederler yāhūd dövülmüş hurmā çekirdeğiyle yoncaya denir ki kezālik deveye ‘alef ederler; yāhūd dövülmüş çekirdek ile hamura ve arpaya denir ki birbirine katıp deveye yedirirler. Ve yerde kalan yoğun ağaca denir ki murād omçasıdır. Ve bir yere biriktirilmiş kalın tomruklara denir. Ve kuru otluğa denir.

الْغَضُّ [el-ʿiḏḏ] (‘ayn’ın kesriyle) Fi’l bima’nā fā’ildir, bed-hüy kimseye itlāk olunur; yukālu: إِنَّهُ لِعِضُّ أَبِي السَّيِّءِ الْخُلُقِ Ve nihāyet derecede fetānet ve ferāset ve belāgat sāhibi fehīm ve zīrek adama itlāk olunur; yukālu: إِنَّهُ لِعِضُّ أَبِي بَلِيْعٍ مُنْكَرٌ يَغْنِي فَهَمَّ عَالِمٍ Ve cenkte bir kimsenin hemtāsına denir; yukālu: هُوَ عِضُّهُ أَبِي قَوْزُهُ Ve bir nesneye kavī ve zābit ve muktedir olan kimseye itlāk olunur, gūyā ki o nesneyi عِضُّ [ʿaḏḏ] ve zabt eder; yukālu: إِنَّهُ لِعِضُّ سَفَرٍ أَبِي قَوِيٍّ عَلَيْهِ Ve māla gereği gibi, takayyüd ve tīmār ve ihtimām eden adama itlāk olunur; yukālu: فَلَانَ عِضُّ مَالٍ أَبِي قَيْمٍ عَلَيْهِ Ve bahīl ve nākese itlāk olunur, gūyā ki mālını ısırıp salıvermez. Ve yavuz ve şedīd adama itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ عِضُّ أَبِي بَخِيلٍ وَكَذَا شَدِيدٌ Ve āfet ve dāhiyeye itlāk olunur. Cem’i **غَضُوضٌ** [uḏuḏ]dur ‘ayn’ın zammıyla. Ve minhu’r-rivāyetu’l-uhra fi’l-hadīsi: «الْخِلَافَةُ: بَعْدِي ثَلَاثُونَ سَنَةً ثُمَّ يَكُونُ مَلِكٌ غَضُوضٌ» كَمَا مَرَّ وَفِي رِوَايَةٍ ثُمَّ تَكُونُ مَلُوكٌ غَضُوضٌ بِالضَّمِّ Ve

عِضٌّ [ʿiḏḏ] Mutlakan dikenli çalı ağacının küçüklerine denir; bunda ‘ayn’ın zammıyla da cā’izdir. ‘Alā-kavlin طَلْحٌ [talḥ] ve عَوْسَجٌ [ʿavsec] ve سَلَمٌ [selem] ve سَيَالٌ

[seyāl] ve سَرْحٌ [serḥ] ve غُرْفُطٌ [ʿurfuḏ] ve كَنْهَبَلٌ [kenehbel] ve شَهَبَانٌ [šebehān] ve سَمُرٌ [semur] dedikleri dikenli bādiye ağaçlarına itlāk olunur. Bunların her biri māddelelerinde mersümdür. Ve

عِضٌّ [ʿiḏḏ] Açılması pek düşvār olan kilīde itlāk olunur; yukālu: عَلِقَ عِضُّ أَبِي لَا يَكَادُ يَنْفَتِحُ

الْغَضَّانُ [el-ʿAḏḏān] (tesniye bünyesiyle) Zeyd b. Hāriş en-Nemerī ile Daʿfel b. Hānzala ez-Zuhlī’ye itlāk olunur ki her biri ‘Arabın hikem ve eyyām ve tevārīhine ‘ārif ve dānā idi.

الْغَضَّاضُ [el-ʿuḏāḏ] (غُرَابٌ [gurāb] vezninde) ve

الْغَضَّاضُ [el-ʿuḏḏāḏ] (رُمَّانٌ [rummān] vezninde) Burnun dibine itlāk olunur ki iki kaşın kavuştuğu yerin altındadır, kuvve-i şämme oradan da عِضُّ [ʿaḏḏ]-ı rāyiha eylediği için itlāk olundu; yukālu: ضَرَبَ غَضَّاضٌ أَنْفَهُ وَعُضَّاضَهُ أَبِي عَزِينَةَ

الْغَضَّاضِي [el-ʿuḏāḏiyy] (غُرَابِيٌّ [gurābiyy] vezninde) Gövdesi ter ve mülāyim ve nāzūk adama denir ki gören kimsenin hemān öpüp ısıracağı gelir; yukālu: رَجُلٌ غَضَّاضِيٌّ أَبِي نَاعِمٍ لَيْتَ Ve pek tavlı deveye denir.

الْإِغْضَاضُ [el-ʿiḏāḏ] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi bir kimseye ısırtmak ma’nāsınadır; tekülü: أَعْضَضْتُهُ الشَّيْءَ إِذَا جَعَلْتَهُ «مَنْ تَعَرَّى بِعِزَاءِ الْجَاهِلِيَّةِ: أَيُّ قَوْلُوا لَهُ أَعْضَضَ أَيْزٌ فَأَعْضَوْهُ بِهَنْ أَبِيهِ وَلَا تَكْتُمُوا» أَيُّ قَوْلُوا لَهُ أَعْضَضَ أَيْزٌ «Sol kimse ki nisbet-i cāhiliyye ile intisāb iddi‘ā edip onunla tefāhur eyleye, sizler ona pederinin āletini ısırtasız, ya’nī pederinin āletini ısır diyemez ve kemāl-i tenkīl ü ihānet için āleti هَنْ [hen] taʿbīriyle kināye eylemeyip sarāhaten zikr eyleseniz. هَنْ [hen] hā’nın

fethiyle, zekerden kināyedir. Ve

إِغْضَاضٌ [i'çdād] Kılıçla vurmak ma'nāsına müsta'emeldir ki gūyā kılıca ısıtır; tekūlu: **أَعْضَضْتُ بِهِ سَيْفِي إِذَا ضَرَبْتُهُ بِهِ** Ve bir adamın develeri **عَضُّ** [uḍḍ] yemek ma'nāsınadır ki 'ayn'ın zammıyladır; yukālu: **أَعَضَّ الْقَوْمُ** **عَضُّ** [aḍḍ] olmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَعَضَّتِ الْبَيْتْرُ إِذَا أَكَلَتْ إِبِلَهُمُ الْعُضُّ** olmak ma'nāsınadır; yukālu: **عَضَّتِ الْبَيْتْرُ إِذَا صَارَتْ عَضُوصًا** Ve yerin **عَضُّ** [aḍḍ] dedikleri nebāt ve eşcārī firāvān olmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَعَضَّتِ الْأَرْضُ إِذَا كَثُرَ عَضُّهَا**

التَّغْضِيبُ [et-ta'çid] [tef'īl] vezninde) Deveye hamur yumağı yutturmak ma'nāsınadır; yukālu: **عَضَّصَ الرَّجُلُ إِذَا عَلَفَ** Ve **عَضُوصٌ** [aḍḍ] olan kuyudan su çekmek ma'nāsınadır; yukālu: **عَضَّصَ الرَّجُلُ إِذَا اسْتَقَى مِنَ الْبَيْتْرِ الْعَضُوصِ** Ve bir kimse cāriyesiyle mülātafa kılmak ma'nāsınadır; yukālu: **عَضَّصَ الرَّجُلُ إِذَا مَارَحَ جَارِيَتَهُ**

الْمُعَضِّصُ [el-mu'aḍḍaḍ] [mu'azzam] vezninde) Şol merkebe denir ki sā'ir merkebler ısırp kapmakla gövdesi cā-be-cā berelenmiş ola; yukālu: **جَمَارٌ مُعَضِّصٌ إِذَا صَارَ قَدْ عَضَّتَهُ الْحُمُرُ وَكَدَمَتَهُ**

[ع ل ض]

الْعَلْضُ [el-ald] ('ayn'ın fethi ve lām'ın sükünüyle) Kazık makülesi nesneyi yerinden koparıp çıkarmak için beri öte ırgalamak ma'nāsınadır; yukālu: **عَلَّضَهُ عَلْضًا مِنْ** **الْبَابِ الثَّانِي إِذَا حَوَّكَهُ لِتَنْزَعُهُ**

الْعِلْوُضُ [el-illevd] [cillevz] vezninde) Çakala denir, **إِبْنُ آوَى** [ibnu āwā] ma'nāsına.

[ع ل م ض]

الْعُلَايُضُ [el-ulāmid] [ulābiḍ] vezninde) Sakil ve türk ve nādān kimseye de-

nir; yukālu: **رَجُلٌ غَلَامُضٌ أَيُّ ثَقِيلٌ وَخِمٌ**

[ع ل ه ض]

الْعَلْهَضَةُ [el-ahḍat] [dahrecet] vezninde) Şişenin tıcacını çıkarmağa çalışmak ma'nāsınadır; yukālu: **عَلَّهَضَ رَأْسَ** **عَلَّهَضَ** [ahḍat] Ve gözü baştan ya'nī yerinden oyup çıkarmak ma'nāsınadır ki müşle-i 'acemdir; yukālu: **عَلَّهَضَ الْعَيْنَ إِذَا اسْتَحْرَجَهَا مِنَ الرَّأْسِ** ile bir nesne zımında gereği gibi uğraşmak ma'nāsınadır; yukālu: **عَلَّهَضَ الرَّجُلُ إِذَا عَالَجَهُ** Ve bir kimseden bir nesneye nā'il olmak ma'nāsınadır; yukālu: **عَلَّهَضَ مِنْهُ شَيْئًا إِذَا نَالَهُ**

[ع و ض]

عَوْضٌ [avḍ] ('ayn'ın fethi ve vāv'ın sükünü ve ḍād'ın mebnī olarak harekāt-ı selāsiyla) Bir kelimedir ki yalnızca zamān-ı müstakbelin istigrākına zarftır, ebed ma'nāsınadır; tekūlu: **لَا أَفَارُقُكَ عَوْضٌ** Ve ba'zılar 'indinde zamān-ı māzide dahi isti'māl olunur; tekūlu: **مَا رَأَيْتُ مِثْلَهُ عَوْضٌ** Ya'nī “Ona benzer aslā bir nesne görmedim.” Ve 'inde'l-ba'z dehr ve zamān ma'nāsınadır; halef ma'nāsına olan **عَوْضٌ** [avḍ]dan me'hūzdur, zīrā zamāndan bir cüz' savuşup gittikte zamān onun bedeline cüz'-i āher ta'vīz eder; isti'māl evvellere göre de yine bu ma'nādandır. Ve

عَوْضٌ [avḍu] kelimesi nefy makāmına mahsüstur ve muzāf oldukta mu'reb olur; tekūlu: **لَا أَفْعَلُهُ عَوْضُ الْعَائِضِينَ كَمَا تَقُولُ دَهْرٌ** **عَوْضٌ** [avḍ] kasem edātıdır. 'Alā-kavlin bir sa-nem ismidir ki perestiş eden müşrikler ki Bekr b. Vā'il kabilesidir, ona kasem ederler idi; ve yukālu: **أَفْعَلُ ذَاكَ مِنْ ذِي عَوْضٍ كَمَا**

Ya'nī gelecek zamān demektir.

الْعَوَاضُ [el-ʿivād] [ʿineb] vezninde) ve **الْعَوَاضُ** [el-ʿavḍ] [ḥavḍ] vezninde) ve

الْعِيَاضُ [el-ʿiyād] [kitāb] vezninde) Bir nesne yerine bedel ve halef vermek ma'nāsınadır; tekūlu: عَاضِنِي اللهُ مِنْهُ يَعْوِضُ [Ve] عَوْضًا وَعَوِضًا وَعِيَاضًا أَيَّ اعْطَانِي خَلْفًا وَبَدَلًا [ʿiyād]ın aslı عَوَاضٌ [ʿivād] idi, mā-kablinin kesresi vāv'ı yā'ya ibdāl eyledi. Ve

عَوِضٌ [ʿivād] [ʿineb] vezninde) ve **مَعْوِضَةٌ** [ma'ūḍat] [me'ūnet] vezninde) İsmelerdir, bedel ve halefe denir; yukālu: هُوَ عَوْضٌ مِنْهُ وَمَعْوِضَةٌ أَيَّ خَلْفٌ وَبَدَلٌ

التَّعْوِضُ [et-ta'vīḍ] [tefīl] vezninde) Bu dahi ʿivaz vermek ma'nāsınadır; tekūlu: عَوَّضَنِي مِنْهُ بِمَعْنَى عَاضِنِي

التَّعْوِضُ [et-te'avvuḍ] ʿİvaz almak ma'nāsınadır; yukālu: تَعَوَّضَ الرَّجُلُ إِذَا أَخَذَ الْعَوَاضَ

الِاسْتِعَاضَةُ [el-isti'āḍat] ʿİvaz istemek ma'nāsınadır; yukālu: اسْتَعَاضَهُ إِذَا سَأَلَهُ الْعَوَاضَ

الْمُعَاضَةُ [el-mu'āḍḍat] [mufā'alet] vezninde) Bir kimseye bir nesneyi ʿivaz vermek ma'nāsınadır; yukālu: عَاوَضَهُ الشَّيْءَ إِذَا أَعْطَاهُ إِيَّاهُ

الِإِعْتِيَاضُ [el-i'tiyād] [ifti'āl] vezninde) Bir kimseye ʿivaz talebiyle gelmek ma'nāsınadır; yukālu: إِعْتَاضَهُ إِذَا جَاءَهُ طَالِبًا لِلْعَوَاضِ

الْعَائِضُ [el-ʿā'iḍ] [fā'iḍ] vezninde ki Ebū Muḥammed el-Faḫ'asī nām şā'irin kavlinde vāki'dir, مَعْوِضٌ [ma'ūḍ] ma'nāsınadır ki fā'il bi-ma'nā mef'ūldür, ﴿عَيْشَةٌ رَاضِيَةٌ﴾ kabīlindedir ki مَرْضِيَّةٌ [marḍiyyet] ma'nāsınadır. Mü'ellifin

«هَلْ لَكَ مِنَ الْعَارِضِ مِنْكَ عَائِضٌ || فِي هَجْمَةٍ يُعْذِرُ مِنْهَا» [ma'ūḍ] beyti olacaktır ki مَعْوِضٌ [ma'ūḍ] ma'nāsınadır.

نَجَزَ بِحَمْدِهِ تَعَالَى

FASLU'L-GAYNĪ'L-MU'CEME

(فَضْلُ الْغَيْنِ الْمُعْجَمَةِ)

[غ ب ض]

التَّغْيِضُ [et-taġbīd] [تَغْيِيلٌ] [tefīl] vezninde) Ağlamak murād eden kimse kemāl-i inkibāzından ağlayamayıp gözünden yaş çıkmayıp tutulmak ma'nāsınadır; yukālu: عَبَسَ الرَّجُلُ إِذَا أَرَادَ الْبُكَاءَ فَلَمْ تُجِبْهُ عَيْنُهُ

[غ ر ض]

الْغَرَضُ [el-ġaraḍ] (fethateynle) Nişāna denir ki ona ok ve kurşun atarlar. Cem'ı **أَغْرَضُ** [aġrād]dır; yukālu: أَصَابَ الْغَرَضُ أَيَّ أَصَابَ الْغَرَضُ أَيَّ Şārih der ki teşbīh tarīkiyle maksad ma'nāsına da müsta'meldir; ve minhu yukālu: لَغَرَضٌ صَحِيحٌ أَيُّ لِمَرْمَى يَقْصِدُهُ يَعْنِي لِمَقْصِدٍ Ve

غَرَضٌ [ġaraḍ] Kalb sıkılıp melālet peydā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: غَرَضَ مِنْهُ Ve bir nesneye müştāk ve arzū-mend olmak ma'nāsınadır; yukālu: غَرَضَ إِلَيْهِ إِذَا اشْتَأَقَ Ve korkmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا خَافَ

الْغِرَاضُ [el-ġiraḍ] [شِغَارٌ] [şigar] vezninde) Bir nesne taze ve tāb u tarāvetli olmak ma'nāsınadır; yukālu: غَرَضَ الشَّيْءُ غَرَضًا كَصَغَرَ صَغْرًا مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ طَرِيئًا

الْغَرِيضُ [el-ġarīḍ] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) Sıfattır, taze ve tarāvetli nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ غَرِيضٌ أَيُّ طَرِيٌّ Ve mūsikī-şinās, hoş-āhenk ve nāzūk-edā hānendeye denir ki naġmesine şevk ve hanīn olunur; yukālu: هُوَ غَرِيضٌ أَيُّ مُعَرِّ مُجِيدٍ Ve yağmur suyuna denir. Ve her beyāz olup tāb u tarāvetli olan şey'e denir. Ve hurmā çiçeğine denir.

الْمَغْرُوضُ [el-maġrūḍ] Bu dahi yağmur suyuna denir.

الْإِغْرِيبُ [el-iġrīb] [إِبْرِيْقٌ] [ibrīk] vezninde) Bu dahi ak olup taze ve tarī olan şey'e denir. Ve hurmā çiçeğine denir; tekūlu: كَانَ تُغْرِهَا إِغْرِيبٌ أَيُّ طَلَعُ

الْفَرَضُ [el-farḍ] [فَرَضٌ] [farḍ] vezninde) Doldurmak ma'nāsınadır; yukālu: غَرَضَ الْإِنَاءَ غَرَضًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا مَلَأَهُ Ve kabı doludan eksik eylemek ma'nāsına olmakla zıdd olur; yukālu: غَرَضَ الْإِنَاءَ إِذَا نَقَصَهُ عَنِ الْمَلْءِ Ve süt **ثَمِيرَةٌ** [semīret] olunca kadar tulumu çalkayıp yaydıktan sonra bir kaba koyup nāsa içirmek ma'nāsınadır; yukālu: غَرَضَ Burada **الْبِقَاءُ** إِذَا مَحَضَهُ فَإِذَا تَمَّرَ صَبَّهُ فَسَقَاهُ الْقَوْمُ ثَمِيرَةٌ kelimesi **تَثْمِيرٌ** [teşmīr]dendir ki süt **ثَمِيرَةٌ** [semīret] olmak ma'nāsınadır. Ve **ثَمِيرَةٌ** [semīret] sâ-yı müsellese ile şol süte denir ki çalkanıp yayılmış olup lākin henüz gereği gibi yağı çıkmayıp dāne dāne ola. Ve **غَرَضٌ** [ġarḍ] Kuzuyu ve oġlağı vaktinden evvel süttten kesmek ma'nāsınadır; yukālu: غَرَضَ السَّنْخُلَ إِذَا فَطَمَهُ قَبْلَ إِنَائِهِ Ve meyve ve sebze makülesini ter ü taze iken devşirmek, 'alā-kavlin taze iken almak ma'nāsınadır; yukālu: غَرَضَ الشَّيْءِ إِذَا اجْتَنَاهُ طَرِيئًا أَوْ أَخَذَهُ كَذَلِكَ Ve

غَرَضٌ [ġarḍ] Devenin pālānına çekilen kolana denir; eyere çekilene **حِزَامٌ** [hiżām] dendiği gibi. Cem'ı **غُرُوضٌ** [ġurūḍ] ve **أَغْرَاضٌ** [aġrād] gelir; ve minhu yukālu: طَوَى غُرُوضَهُ عَلَى الثُّوبِ Ya'nī "Sevbi bükümleri üzere kıvırdı" ki işi olduğu minvāl üzere terk eyledi demektir. Büküm yeri mezkūr kolana teşbīh olunmuştur. Ve

غَرَضٌ [ġarḍ] Derede olan küçük çukurca şu'beciğe denir ki tamm ve kāmīl olmaya yāhūd **هَجِيحٌ** [hecic] dedikleri derin

dereden büyük ola. Cem'î غُرْضَانٌ [ğurđān - ğirdān] gelir gayn'ın zammı ve kesriyle. Ve şol su mevzi'ine denir ki onu terk ve ferāgat edip su komazlar ola. Ve

غَرَضٌ [ğarđ] Eğilip iki bükülmek ma'nāsınadır. Ve semiz kimse arıklayıp gövdesinde cā-be-cā kolan yerleri gibi bükümleri kalmak ma'nāsınadır. Ve keff ve ferāgat eylemek ma'nāsınadır; yukālu: غَرَضُهُ غَرَضًا إِذَا كَفَّ مِنْهُ Ve bir nesneyi vak-tinden evvel 'acele kılmak ma'nāsınadır; yukālu: غَرَضُهُ إِذَا أَعْجَلَهُ عَنْ وَفِيهِ Ve deveye kolan çekmek ma'nāsınadır; yukālu: غَرَضٌ النَّاقَةَ إِذَا شَدَّهَا بِالْغَرَضِ

الإِعْرَاضِ [el-iğrād] (hemzenin kesriyle) Bu dahi doldurmak ma'nāsınadır; yukālu: أَعْرَضَ الْإِنَاءَ إِذَا مَلَأَهُ Ve müsāfire tāze hamur-dan ekmek yapıp yedirmek ma'nāsınadır; yukālu: أَعْرَضَ لَهُمْ إِذَا عَجَنَ عَجِينًا إِنْتَكْرَهُ وَلَمْ يَأْتِ بِطَعْمِهِمْ بَأْتِئًا أَعْرَضَ النَّاقَةَ إِذَا شَدَّهَا بِالْغَرَضِ

التَّغْرِيبِ [et-tağrīd] Meyve makülesini tāze iken devşirmek yāhūd tāzesini almak ma'nāsınadır; yukālu: أَعْرَضَ الشَّيْءَ إِذَا اجْتَنَاهُ طَرِيًّا أَوْ أَخَذَهُ كَذَلِكَ Ve tāze ve tarāvetli et yemek ma'nāsınadır; yukālu: غَرَضَ الرَّجُلُ إِذَا أَكَلَ اللَّحْمَ الْغَرِيضَ Ve fākihe yemek ma'nāsınadır; yukālu: تَفَكَّهَ إِذَا تَفَكَّهَ Şārih der ki Lisānu'l-*Arab* sāhibi [te-fekkuh]u فُكَاهَةً [fukāhet]ten ahz eylemekle mülātafa ma'nāsına olur.

الْغُرْضَةُ [el-ğurđat] [ğurfet] vezninde) Bu dahi devenin pālān kolanına denir; غَرَضٌ [ğarđ] gibi. Cem'î غُرُضٌ [ğuruğ] ve غُرْضٌ [ğurđ] gelir zammeteynle ve rā'nın sükunuyla, كُتِبَ [kutub] ve كُتِبَ [kutb] gibi.

الْمَغْرِضِ [el-mağrīd] [menzil] veznin-

de) Devenin gövdesinde kolan çekilecek yerine denir ve minhu yukālu: إِبِلٌ مُنْفَحَةٌ الْمَغَارِضِ وَهِيَ كَالْمَحَازِمِ لِلْحَيْثِلِ الغُرْضَانِ [el-ğurđān] (ğayn'ın zammı ve tesniye bünyesiyle) İnsānın burnu kasaba-sından iki taraflı aşığı doğru çekilip inen yerlerine denir; her tarafına غُرُضٌ [ğurd] denir.

الْغَارِضِ [el-gāriđ] Uzun burna denir; yukālu: أَنْفٌ غَارِضٌ أَيُّ طَوِيلٌ Ve suya erken seheri vürüd eden kimseye denir; yukālu: هُوَ غَارِضٌ إِذَا كَانَ يَرِدُ الْمَاءَ بَاكِوًا

التَّغْرِضِ [et-teğarruğ] [tefa'ul] vez-ninde) Ağacın dalı ve çubuğu bütün ay-rılmamak vechiyle kırılmak ma'nāsınadır; yukālu: تَغَرَّضَ الْعُضُنُ إِذَا انْكَسَرَ وَلَمْ يَتَحَطَّمْ

الْمُغَارَاذَةِ [el-muğārađat] [mufā'alet] vezninde) Deveyi suya erken götürmek ma'nāsınadır; yukālu: غَارَضَ إِبِلَهُ إِذَا أَوْرَدَهَا بَكْرَةً

[غ ض ض]

الْغِضَاضِ [el-ğiđād] (ğayn'ın kesriyle) ve

الْغَضُّ [el-ğaðđ] ve

الْغَضَاضِ [el-ğaðāđ] ve

الْغَضَاذَةِ [el-ğaðāđat] (ğayn'ların fet-hiyle) Gözü yumar gibi aşığı bakmak ma'nāsınadır ki kibār müvācehesinde ehl-i edeb şivesidir; yukālu: غَضَّ طَرْفَهُ غِضَاضًا وَغَضًا وَغَضَاضًا وَغَضَاذَةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا خَفَضَهُ Ve

غَضَّ الطَّرْفِ [ğaðđu't-*tarf*] Bir mekrūh ve nā-ma'küle ihtimāl ve tahammül eylemek-ten kināye olunur; yukālu: غَضَّ طَرْفَهُ لَهُ إِذَا اِحْتَمَلَ الْمَكْرُوهَ Ve

غَضُّ [ğaðđ] ve

غَضَاذَةً [ğaðāđat] Bir nesneyi mikdārından

eksiltip aşığlatmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: غَضُّ مِنْهُ إِذَا نَقَصَ وَوَضَعَ Ve قُدْرِهِ مِنْ قُدْرِهِ Ve çubuğu bütün kırmayıp bir mikdārca kırmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: غَضُّ الْغَضْنِ إِذَا كَسَرَهُ فَلَمْ يُنْعَمْ كَسَرَهُ Ve

غَضُّ [ğadḍ] Tāb u tarāvetli tāze nesneye denir; yukālu: غَضُّ شَبَابٍ غَضُّ أَي طَرِيٍّ Ve hurmānın çiçek yerinde çıkan ibtidā tomurcuğuna denir ki yumuşak olur. Ve yeni doğmuş buzağıya denir. Cem'î غَضَّاضٌ [ğidād] gelir. Ve hüsn ve revnak ve nadāret sāhibi adama itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ غَضُّ أَي نَاصِرٌ

الْغَضِيضُ [el-ğadīḍ] [emīr] [emīr] vezninde) Tāb u tarāvetli şey'e denir; yukālu: شَيْءٌ غَضِيضٌ Ve hurmānın ter ve mülāyim ibtidā tomurcuğuna denir, غَضُّ [ğadḍ] gibi. Ve hasta ve fātir göze itlāk olunur ki memdühtur; yukālu: طَرَفٌ غَضِيضٌ أَي فَاتِرٌ Ve nākıs ve zelīl ve hakīre denir. Cem'î اَغْضَضَةٌ [ağidḍat]tır, yukālu: هُوَ غَضِيضٌ أَي نَاقِصٌ ذَلِيلٌ اَغْضَضَةٌ [el-ğadāḍat] (ğayn'ın fethiyle) ve اَلْغُضُودَةُ [el-ğudūḍat] (ğayn'ın zammıyla) Tarāvetli ve revnak ve nadāretli olmak ma'nāsınadır; tekülü: غَضَضْتُ يَا فُلَانٌ وَغَضَضْتُ غَضَّاصَةً وَغُضُودَةً مِنَ النَّبَابِ الثَّلَاثِ وَالرَّابِعِ Ve قَانَتْ غَضُّ أَي نَاصِرٌ

غَضَّاصَةً [ğadāḍat] Zillet ve menkasa ma'nāsınadır; tekülü: لَيْسَ عَلَيْكَ فِي هَذَا الْأَمْرِ غَضَّاصَةٌ أَي ذَلَّةٌ وَمُنْقَصَةٌ

الْغَضَّاضُ [el-ğadād] (سَحَابٌ [sehāb] ve غُرَابٌ [ğurāb] vezninde) Burnun kuvve-i şāmme mevki'i olan yukarısı ile yüzden tarafa çevresine denir, 'alā-kavlin mevki-i mezbūr ile başın önünde kıl bittiği yerin aralığına denir yāhūd başın ön tarafıyla yüze doğru semtine denir yāhūd burnun ucuna denir, رَوْتَةٌ [revšet] ma'nāsına yāhūd burnun ucunun aşığısıyla yukarısı beyni-

ne denir. Ve

غَضَّاضٌ [Ġadād] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Eḥādīd nām mahalle bir merhale yerde bir su adıdır.

الْغُضَّةُ [el-ğudḍat] (ğayn'ın zammıyla) ve اَلْغَضِيضَةُ [el-ğadīḍat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) ve

الْمَغَضَّةُ [el-meğadḍat] (مَعْرَةٌ [ma'arrat] vezninde) Bunlar da zillet ve 'ār ve menkasa ma'nāsınadır.

التَّغْضِيضُ [et-tağḍīḍ] Turfanda yemek, 'alā-kavlin ter ü tāze ve nāzūk olmak ma'nāsınadır yāhūd zillet ve hakāret isābet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: غَضَّضَ فُلَانٌ إِذَا أَكَلَ الْغَضُّ أَوْ صَارَ غَضًّا مُتَنَعِّمًا أَوْ أَصَابَتْهُ غَضَّاصَةٌ

الْمَغْضَضَةُ [el-ğadḍāḍat] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Bir nesneyi eksiltmek ma'nāsınadır.

التَّغْضُضُ [et-teğadḍuḍ] Eksilmek ma'nāsınadır; yukālu: غَضَّضَ الشَّيْءُ فَتَغَضَّضَ أَي نَقَصَهُ فَتَنَقَّضَ Ve su yere batmak ma'nāsınadır; yukālu: غَضَّضَ الْمَاءُ إِذَا غَاضَ

غُضًّا [Ġudḍā] (ğayn'ın zammı ve ḍād'ın teşḍidiyle) Benu'l-Bekkā' cemā'atinden mā-'adā Benü 'Āmir b. Rebī'a'ya mahsūs bir su adıdır.

[غ م ض]

الْغَامِضُ [el-ğāmīḍ] Yüksek yerler aralığında vākī' alçak ve çukur yere denir. Cem'î غَوَامِضٌ [ğavāmīḍ]dir; yukālu: مَكَانٌ غَامِضٌ Ve hasmı üzere hamle ve hücūmdan fātir ve bī-tāb olan kimseye denir; yukālu: هُوَ غَامِضٌ أَي فَاتِرٌ عَنِ الْحَمَلَةِ Ve fehmi müte'assir olan muğlak ve mübhem kelāma itlāk olunur; yukālu: كَلَامٌ غَامِضٌ أَي غَيْرٌ وَاضِحٌ Ve 'inde'n-nās vak' ve haysiyyeti ölmeyen حَامِلٌ [hāmīl] ve kemter kimseye itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ غَامِضٌ أَي حَامِلٌ ذَلِيلٌ

الْغَمَاضُ [el-ġamād - el-ġimād] (ġayn'ın fethi ve kesriyle) ve

الْغُمُضُ [el-ġumḍ] (ġayn'ın zammıyla) ve

التَّغْمَاضُ [et-taġmād] ve

التَّغْمِضُ [et-taġmīḍ] (tā'ların fethiyle) ve

الإِغْمَاضُ [el-iġmād] (hemzenin kesriyle ki)

Bunlar isim olarak müsta'meldir, uykuya itlak olunur ki göz yummanın lâzımıdır; tekülü: مَا أَكْتَحَلْتُ عَيْنِي غَمَاضًا وَعُغْمَاضًا وَتَغْمَاضًا مَا نِمْتُ وَتَغْمِضًا وَإِغْمَاضًا أَيَّ مَا نِمْتُ

الْغَمِضَةُ [el-ġamīḍat] [sefīnet] [sefīnet] vezninde) 'Ayb ve nakīsa ma'nāsınadır; yukālu:

مَا فِي الْأَمْرِ غَمِضَةٌ أَيَّ عَيْبٌ

الإِغْمَاضُ [et-taġmīḍ] [iġmād] gibi

müşterī bāy'e müşterānın redā'etinden bahsle pahasını tenkīs yāhūd ziyāde ettirmek ma'nāsınadır; tekülü: أَعْمَضُ لِي فِيمَا

أَعْمَضُ لِي فِيمَا Ke-mā zukire. Ve deve

suya gelmişken bir kimse men' eylemekle

o kimsenin üzerine göz yumup sür salarak

yine suya gelmek ma'nāsınadır; yukālu:

عَمَّضَتِ النَّاقَةَ إِذَا رَدَّتْ عَنِ الْحَوْضِ فَحَمَلَتْ عَلَى

الدَّائِدِ مُعَمَّضَةً عَيْنَيْهَا فَوَرَدَتْ

Ve bir kimse bir mādde ne olduğunu bilerek ikdām ey-

lemek ma'nāsınadır ki mühevvil nesneye

maḥsūstur; yukālu: عَمَّضَ فُلَانٌ عَلَى هَذَا الْأَمْرِ إِذَا

مَضَى وَهُوَ يَغْلَمُ مَا فِيهِ

عَمَّضَ الْكَلَامَ إِذَا أَبْهَمَهُ

الْمُعَمَّضَاتُ [el-muġammiḍāt] (muḥaddiṣāt) [muḥaddiṣāt] vezninde) Bir kimsenin bi-

lerek mürtekb olduğu zünüb ve me'āsīye

ıtlāk olunur. Kāle 'ş-şārih ve minhu hadīsu

Mu'āz: «إِيَّاكُمْ وَمُعَمَّضَاتِ الدُّنُوبِ» وَهِيَ الَّتِي يَرْكَبُهَا

الرَّجُلُ وَهُوَ يَغْرِفُهَا

الإِغْتِمَاضُ [el-iġtimād] Uyumak

ma'nāsınadır; tekülü: مَا اعْتَمَضْتُ عَيْنَايَ أَيَّ

مَا نَامَتَا Ve bir nesne tekellüf ve zahmetsiz

müsāmaha ve müsāhele vechiyle süret

bulmak ma'nāsınadır; ve minhu tekülü:

أَتَانِي ذَاكَ عَلَى اغْتِمَاضٍ أَيَّ عَفُؤًا بِلَا تَكَلُّفٍ وَمَسْقَةً

الْإِنِّغِمَاضُ [el-inġimād] Göz yumulmak

ma'nāsınadır; yukālu: إِنِّغَمَضَ طَرَفُهُ إِذَا انْعَضَّ

[غ ي ض]

الْغَيْضُ [el-ġayḍ] [fiyḍ] [fiyḍ] vezninde) ve

الْمَغَاضُ [el-meġād] (mīm'in fethiyle) Su

eksilip azalmak ma'nāsınadır; yukālu:

غَاضَ الْمَاءُ يَغِيضُ غَيْضًا وَمَغَاضًا إِذَا قَلَّ وَنَقَصَ

Ve bir metā'nın pahası eksilmek ma'nāsınadır;

yukālu: غَاضَ ثَمَرُ الْبَسْلَعَةِ إِذَا نَقَصَ

Ve bu ma'nāda müte'addī olur; yukālu: غَاضَ الْمَاءُ

وَإِذَا نَقَصَهُمَا Ve minhu kavluhu ta'ālā:

«وَمَا تَغِيضُ الْأَرْحَامِ» أَيَّ مَا تَنْقُصُ مِنْ تِسْعَةِ الْأَشْهُرِ

Ve

غَيْضٌ [ġayḍ] Hilkatı nā-tamām düşüğe

ıtlāk olunur; meġīḍ] [meġīḍ] ma'nāsına;

yukālu: وَضَعْتُ غَيْضًا أَيَّ سَطَطًا لَمْ يَتَمَّ خَلْقُهُ

Ve az nesneye itlak olunur; yukālu: أَعْطَاهُ غَيْضًا مِنْ

فِيضٍ أَيَّ قَلِيلًا مِنْ كَثِيرٍ

الْإِنِّغِيَاضُ [el-inġiyād] [infi'āl] [infi'āl] vezninde) Bu dahi su eksilip azalmak

ma'nāsınadır; yukālu: غَاضَ الْمَاءُ إِذَا قَلَّ وَنَقَصَ

الْإِغَاضَةُ [el-iġāḍat] [ifāḍat] [ifāḍat] vezninde) Suyu ve bir metā'nın pahası eksiltmek

ma'nāsınadır; yukālu: غَاضَ الْمَاءُ وَالثَّمَرُ إِذَا

نَقَصَهُمَا

الْغَيْضُ [el-ġīḍ] (ġayn'ın kesriyle)

Hurmānın ibtidā tomurcuġuna, 'alā-kavlin

līfinden henüz çıkan hurde çekirdeğine

denir ki me'kūl olur.

الْغَيْضَةُ [el-ġayḍat] [temret] [temret] vezninde)

Su yataġı yerde olan bük ta'bīr ettikler-

ri meşeye ve koruluġa denir, 'alā-kavlin

ak kavak ağacına maḥsūs meşeye denir.

Cem'i غَيْاضٌ [gīyād] ve أَغْيَاضٌ [ağyād]dır; tekülü: نَزَلْنَا عِنْدَ الْغَيْضَةِ وَهِيَ الْأَجْمَةُ وَمُجْتَمَعُ الشَّجَرِ Ve

غَيْضَةٌ [Ġayḍat] Mavşil kurbünde bir nāhiye adıdır.

التَّغْيِيسُ [et-tağyīd] Suyu eksiltmek ma'nāsınadır; yukālu: غَيَّضَ دُمْعَهُ إِذَا تَقَصَّهُ Ve arslan büke dadanmak ma'nāsınadır; yukālu: غَيَّضَ الْأَسَدُ إِذَا أَلْفَ الْغَيْضَةَ

FASLU'L-FĀ'

(فَضْلُ الْفَاءِ)

[ف ح ض]

الْفَحْضُ [el-fahḍ] (fā'nın fethi ve hā-yı mühmelenin sükunuyla) Bir nesneyi yarıp kırmak ma'nāsınadır. Ve bu ekseri hıyār ve kavun ve karpuz gibi ratb nesnelerde müsta'emeldir; yukālu: فَحَضَهُ فَحْضًا مِنْ الْبَابِ الْتَالِثِ إِذَا شَدَخَهُ

[ف ر ض]

الْفَرَضُ [el-farḍ] (fā'nın [ḩarḍ] vezninde) Tevkīt ma'nāsınadır; yukālu: فَرَضَ لَهُ فَرَضًا Ve minhu kavluhu إِذَا وَقَّتَ لَهُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا وَقَّتَ لَهُ ﴿فَمَنْ فَرَضَ فِيهِنَّ الْحَجَّ﴾ أَيِ وَقَّتَ ta'ālā:

Mü'ellifin Başā'ir'de beyānına göre فَرَضُ [farḍ] bir pek şey'i kat' ve te'sīr ma'nāsına mevzū'dur, فَطَعُ حَدِيدٍ ve حَزُّ زَنْدٍ gibi. Sā'ir ma'āni birer münāsebetle ondan müteferra'dır. İntehā. Ve

فَرَضٌ [farḍ] Kertmek ma'nāsınadır; yukālu: فَرَضَ الْقَوِيسَ Ve فَرَضَ الْمَسْوَكَ إِذَا حَزَّهُ Ve فَرَضُ الْقَوِيسِ [farḍu'l-ḩavs] yayın iki başında kiriş geçirecek kertiğe denir, مَفْرُوضٌ [mefrūḍ] ma'nāsınadır. Cem'i فِرَاضٌ [firāḍ]dır fā'nın kesriyle; tekülü: أَوْقَعَ الْوَتَرَ فِي فَرَضٍ Ve فَرَضٌ إِلَهِيٌّ Ve فَرَضٌ إِلَهِيٌّ وَهُوَ الْحَزُّ الَّذِي هُوَ مَوْقِعُ الْوَتَرِ [farḍun ilāhiyy] Hak ta'ālānın 'ibādına vācib kıldığı hükm-i lāzımdan 'ibārettir, savm ve salāt gibi. Ve Kur'ān okumağā itlāk olunur. Ve فَرَضٌ نَبَوِيٌّ [farḍun nebeviyy] Hazret-i Resūlullāh'ın sünnet-i şerīfesinden 'ibārettir ve bu ma'nāda masdar olur; yukālu: فَارَضَهُ رَسُولُ اللَّهِ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ أَيِ سَنَّهُ Ve

فَرَضٌ [farḍ] Bir güne hurmā ismidir. Ve 'ulūfeli 'askere itlāk olunur; yukālu: عِنْدَهُ

مِائَةٌ مِنَ الْفَرِضِ أَي مِنَ الْجُنْدِ الَّذِينَ يُفْتَرَضُونَ Ve kal-kana denir. Ve a'vād-ı beytten ya'nî ev direklerinden bir türlü direğe denir ki murād kertikleri olmakla oralara sâ'ir ağaçları ve tahtaları iliştirirler. Ve libāsa itlāk olunur; yukālu: مَا عَلَيْهِ فَرِضٌ أَي ثَوْبٌ Ve mersūm ve muvazzaf olan 'atiyye ve 'ulūfeye denir, yevmiyye ve şehriyye gibi; yukālu: يَطْلُبُ فَرِضَهُ أَي عَطِيَّتَهُ الْمَرْسُومَةَ Ve şol nesneye denir ki bir kimse onu kendi nefsine mu'ın kılmış iken gayra hibe eyleye; 'alā-kavlin 'ivaz ve sevāb niyyeti olmayarak sâ'ire cūd ve 'atā eylediği şey'e denir ki فَرِضٌ [farḍ] mukābilidir kāf'la; yukālu: أَغَطَاهُ الْفَرِضُ وَهُوَ Ve مَا فَرِضُهُ عَلَى نَفْسِهِ فَوَهَبَهُ أَوْ جَادَ بِهِ لِغَيْرِ ثَوَابٍ فَرِضُ الرَّئِدِ [farḍu'z-zend] çakmağın çakılacak yerine yāhūd kertğine denir ki gedik olur, zīrā 'Arablar çakmağı مَرْحٌ [merḥ] ve عَفَارٌ [afār] ağaçlarından itihāz edip āteş çakacak yerlerini kerterler; yukālu: مَكَنَ الرَّئِدِ فِي فَرِضِ الرَّئِدَةِ أَي حَيْثُ مَا يَفْدَحُ مِنْهُ أَوْ الْحَزُّ «سُورَةٌ أَنْزَلْنَاهَا تَأْلَا: أَي كَافِلُهُ الَّذِي فِيهَا وَفَرَضْنَاهَا» أَي جَعَلْنَا فِيهَا فَرَائِضَ الْأَحْكَامِ وَبِالتَّشْدِيدِ أَي جَعَلْنَا فِيهَا فَرِيسَةً بَعْدَ فَرِيسَةٍ أَوْ فَضْلَانَهَا وَبَيْنَاهَا Ya'nî sülāsī kırā'atine göre mecāz fi'l-müfreddir; hulūl 'alākasıyla yāhūd mecāz fi'n-nisbedir ki جَرَى النَّهْرُ فِي تَرْكِيبِهِ كَرِيبٌ. Ve tef'ilden kırā'atine göre teksiri mutazammındır, zīrā sūre-i mezbūrede celd ve ilā' gibi mütetābi'an ferā'iz ve ahkām icāb olunmuştur yāhūd حَزٌّ [hazz] ve قَطَعَ [kaṭ'] ma'nāsına olan فَرِضٌ [farḍ]dan bi'l-isti'āre tafsīl ve beyān ma'nāsınadır. Mü'ellif Başā'ir'de أَوْجَبْنَا الْعَمَلَ بِهَا 'ibāretiyle de tefsīr eylemiştir. Ve

فَرِضٌ [farḍ] Bir kimseye vazīfe ve 'ulūfe ta'yīn eylemek ma'nāsınadır; yukālu: فَرِضٌ لَهُ إِذَا جَعَلَ لَهُ فَرِيسَةً

التَّفْرِيزُ [et-tefrīḍ] Bir nesneyi ziyādece

kertmek ma'nāsınadır; yukālu: فَرِضَهُ إِذَا حَزَّزَهُ Ve bir adamın develerinde فَرِيسَةٌ [ferīdat] olmak ma'nāsınadır; yukālu: فَرِضَ الرَّجُلُ إِذَا صَارَتْ فِي إِبِلِهِ الْفَرِيسَةُ

الْمَفْرُوضُ [el-mefrūḍ] Bu dahi Hak ta'ālānın 'ibād üzere vācib eylediği hükm-i şer'īye denir.

الْفِرَاضُ [el-firāḍ] كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Libāsa denir; yukālu: مَا عَلَيْهِ شَيْءٌ مِنَ الْفِرَاضِ أَي اللَّبَاسِ Ve ırmağın ağzına denir ki içine girecek ve su alacak gedik olacaktır; yukālu: سَقَيْنَا الدَّابَّةَ بِالْفِرَاضِ وَهُوَ فُوهُهُ النَّهْرِ

فِرَاضٌ [Firāḍ] Başra ile Yemāme arasında bir mevzi' adıdır. Ve yollara denir, طُرُقٌ [turuḥ] ma'nāsına. Müfredi فُرِضَةٌ [furḍat] tır, غُرُفَةٌ [gurfet] vezninde; yukālu: مَا فِي الْبَيْدَاءِ مِنْ فِرَاضٍ أَي طُرُقٍ

الْفُرُوضُ [el-furūḍ] فُعُودٌ [ku'ūd] vezninde) ve

الْفَرَاضَةُ [el-ferāḍat] كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) Sığır yaşlılanmağa başlamak ma'nāsınadır; yukālu: فَرَضَتِ الْبَقَرَةُ وَفَرَضَتْ فُرُوضًا وَفَرَاضَةً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْخَامِسِ إِذَا طَعَنْتَ فِي الْمَيْنِ Ve

فَرَاضَةٌ [ferāḍat] Bir kimse fenn-i ferā'ize dānā olmak ma'nāsınadır; yukālu: فَرِضَ الرَّجُلُ فَرَاضَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا صَارَ فَرِضِيًّا

الْفَارِضُ [el-fāriḍ] İri ve tenū-mend kişiye denir, gūyā ki yapıştığı ve çöktüğü nesneyi kuvvetiyle rahne-dār eder; yukālu: رَجُلٌ فَارِضٌ أَي صَحْمٌ Ve mutlakan iri ve kaba nesneye itlāk olunur; ve minhu yukālu: لِحَيْتَةٍ Cem'i فَارِضٌ وَشَقِيقَةٌ فَارِضٌ وَلِهَاءَ فَارِضٌ أَي صَحْمَةٌ [furraḍ] gelir, رُكْعٌ [rukka'] vezninde) Ve

فَارِضٌ [fāriḍ] Kadīm nesneye denir, yaşlı sığıra teşbīhle; yukālu: شَيْءٌ فَارِضٌ أَي قَدِيمٌ

Ve fenn-i ferā'ize ʿālim ve dānā olan adama denir.

الْفَرِيضُ [el-ferīḍ] (أمير [emīr] vezninde) ve **الْفَرِيضِيُّ** [el-ferāḍiyy] (harekātla ve yā-yı nisbetle) Bunlar da fenn-i ferā'ize ʿālim ve dānā olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ فَارِضٌ هُوَ وَفَرِيضٌ وَفَرِيضِيٌّ أَيُّ عَارِفٌ بِالْفَرَائِضِ Ve أَفْرُضُ النَّاسِ أَيُّ أَعْلَمُهُمْ بِعِلْمِ الْفَرَائِضِ

فَرِيضٌ [ferīḍ] Gezi kertilmiş oka denir ki kurulunca oraya kiriş gelir; yukālu: سَهْمٌ فَرِيضٌ أَيُّ مَفْرُوضٌ فَوْقَهُ

الْفَرِيضَةُ [el-ferīḍat] (سَفِينَةٌ [sefinet] vezninde) Sā'ime olan dābbede zekāt-ı mefrūzaya denir ki sā'ime nisāba bālig oldukta zekāt için birisi ihrāc ve ahz olunur; meselā deve kısmının nisābı beş adede bālig olmaktadır, yirmi beşe kadar her beşte **فَرِيضَةٌ** [ferīḍat]ı bir koyundur ve yirmi beşte bir **بِنْتُ مَحَاضٍ** [bintu meḥāḍ] verilir ki iki yaşına bālig olan devedir ve otuz altıda bir **بِنْتُ لَبُونٍ** [bintu lebūn]dur ki üç yaşına bālig devedir ve kırk altıda bir **حِقَّةٌ** [hiḳḳat] verilir ki dört yaşına bālig devedir ve altmış birde bir **جَذَعَةٌ** [cezaʿat] verilir ki beş yaşına bālig ola. Ve sevr ve cāmūsun nisābı otuzdur; onda bir **فَرِيضَةٌ** [ferīḍat] ihrāc olunur. Ve koyunun nisābı kırk adedir; onda bir **فَرِيضَةٌ** [ferīḍat] ihrāc olunur; māl sāhibine edāsı farz ve icāb olduğu için yāhūd aded-i maʿlūm sā'imede vācib kılındığı için, **فَرِيضَةٌ** [ferīḍat] tesmiye olundu. Ve

فَرِيضَةٌ [ferīḍat] Pek koca dābbeye denir. Ve hisse-i mefrūzaya denir ki mikdār-ı maʿlūm taʿyīn olunan hissedir; yukālu: إِسْتَوْفَى فَرِيضَتَهُ أَيُّ حِصَّتَهُ الْمَفْرُوضَةَ

الْفَرِيضَتَانِ [el-ferīḍatān] Koyundan iki yaşına girmiş ögeç ile deveden dört yaşına

girmiş deveye itlāk olunur; yukālu: مَا مَالُهُ إِلَّا الْفَرِيضَتَانِ أَيُّ الْجَذَعَةُ مِنَ الْعَنَمِ وَالْحِقَّةُ مِنَ الْإِبِلِ دَوْمٌ **الْفَرُوضُ** [el-fird] (fā'nın kesriyle) [devm] ağacının kızıl olduğu hâlde yemişine denir.

الْفَرِيضُ [el-firyāḍ] (جَرِيَالٌ [ciryāl] vezninde) Bol nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ فَرِيضٌ Ve bir mevzi adıdır.

الْمَفْرُوضُ [el-mifraḍ] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Nesne kertecek demir ālete denir.

الْفُرْضَةُ [el-furḍat] (عُرْفَةٌ [gurfet] vezninde) Nehrin kıyısında şol iskele gibi gediğe denir ki ondan su alınır ve hayvān suvarılır; yukālu: اسْتَقْرَأُوا مِنْ فُرْضَةِ النَّهْرِ وَهِيَ ثُلْمَةٌ يُسْتَقْفَى مِنْهَا Ve

فُرْضَةُ الْبَحْرِ [furḍatu'l-baḥr] Denizde gemi yattığı yere denir ki liman taʿbīr olunur; yukālu: اسْتَقْرَأَتِ السَّفِينَةُ فِي فُرْضَةِ الْبَحْرِ وَهِيَ مَحَطٌ Ve الشُّمْنُ

فُرْضَةُ الدَّوَاةِ [furḍatu'd-devāt] Yazı yazacak divitin lika ve mürekkekb konduğu mahal-le denir ki hokkasının içerisidir; yukālu: Ve فُرْضَةُ الدَّوَاةِ صِيفَةٌ أَيُّ مَحَلُّ نَفْسِهِ

فُرْضَةُ الْبَابِ [furḍatu'l-bāb] Kapının zıvanası girecek delikten ibārettir; tekūlu: وَسِعَ Ve فُرْضَةُ الْبَابِ أَيُّ نَجْرَانُهُ

فُرْضَةٌ [Furḍat] Baḥreyn türābında Benū ʿĀmir'e maḥsūs bir karye adıdır. Ve Furāt kenārında bir mevzi'dir.

الْفَوَارِضُ [el-fevāriḍ] Sağ ve saḥih ve ʿazimü'l-cüsse olan hayvanlara denir; yukālu: بَقْرَةٌ فَارِضٌ وَبَقْرٌ فَوَارِضٌ أَيُّ صَحَاحٌ عِظَامٌ Ve hasta ve ʿalil olanlarına denmekle azdāddan olur; yukālu: بَقْرٌ فَوَارِضٌ أَيُّ مَرِاضٌ

الْإِفْرَاضُ [el-ifrāḍ] (hemzenin kesriyle) Vermek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: Ve bir adama vazife أَفْرَضَ إِذَا أَعْطَاهُ

ve 'ulüfe ta'yîn eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: فَرِيضَةٌ إِذَا جَعَلَ لَهُ فَرِيضَةً Ve mevâşî nisâba bâliğ olmak ma'nâsınadır; yukâlu: أَفْرَضْتُ الْمَاشِيَةَ إِذَا بَلَغْتَ النَّصَابَ

الْإِفْتِرَاضُ [el-iftirād] Hak ta'ālā kullarına ahkām vâcib kılmak ma'nâsınadır; yukâlu: بِفِرَاضِ اللَّهِ أَوْ جِبِّ Ve bir tâ'ife münkariz olmak ma'nâsınadır; yukâlu: إِفْتَرَضَ الْقَوْمُ إِذَا انْتَرَضُوا Ve muvazzaf 'asker 'ulüfelerini almak ma'nâsınadır; yukâlu: إِفْتَرَضَ الْجُنْدُ إِذَا أَخَذُوا عَطَايَاهُمْ

[ف ض ض]

الْفَضُّ [el-faḍḍ] (fā'nın fethi ve ḍād'ın teşdidiyle) Bir nesneyi kırıp dağıtmak ma'nâsınadır; yukâlu: فَضَّ الشَّيْءَ فَضًّا مِنَ الْبَابِ فَضَّ الشَّيْءَ إِذَا كَسَرَهُ وَفَوَّقَهُ Ve mektûb mührünü bozup koparmak ma'nâsına müsta'meldir; yukâlu: فَضَّ خَتَمَ الْكِتَابِ إِذَا فَكَّهُ Ve

فَضٌّ [faḍḍ] Perâkende neferât-ı insânîye itlâk olunur; yukâlu: بِهَا فَضٌّ مِنَ النَّاسِ أَي نَفَرٌ مُتَّفِقُونَ

الْمِفْضَةُ [el-mifḍat] ve

الْمِفْضَاضُ [el-mifḍād] (mīm'lerin kesriyle) Kerpiç ve kesek makûlesini kırıp dağıtacak tokmağa denir.

الْفُضَاضُ [el-fuḍāḍ] [ğurāb] [ğurāb] vezninde) Bir nesne kırıldıkta dağılan kırıntıya denir; fā'nın kesriyle de cā'izdir ve minhu kavluhum: صَاوَرُوا رُضَاضًا طَارُوا فَضَاضًا Ve

فُضَاضٌ [Fuḍāḍ] Bir mevzi' adır.

فَضَّاضٌ [Faḍḍād] [şeddād] [şeddād] vezninde) Mev'ele b. 'Āmir b. Mālik'in lakabıdır.

الْفَضْفَاضُ [el-feḍāḍ] (fethateynle) Kendisiyle tatahhür olunan suyun saçıntısına denir; yukâlu: أَصَابَهُ فَضْفَاضٌ مِنَ الْمَاءِ وَهُوَ مَا انْتَشَرَ مِنْهُ إِذَا تَطَهَّرَ بِهِ Ve mutlakan perâkende ve münteşir olan şey'e denir; ve minhu kavlu 'Ā'işe li-

«وَلَكِنَّ اللَّهَ لَعَنَ أَبَاكَ وَأَنْتَ فِي ضَلْبِهِ فَأَنْتَ فَضْفَاضٌ مِنْ لَعْنَةِ اللَّهِ» وَيُرْوَى «فَضْفَاضٌ» كَعُنْتِي وَفَضْفَاضٌ «كَعْرَابٍ أَي قِطْعَةً مِنْهَا»

الْفَضْفِضُ [el-feḍīḍ] [emīr] [emīr] vezninde) Bu dahi kendisiyle tatahhür olunan su saçıntısına denir. Ve tatlı suya denir, 'alā-kavlin akarsuya denir; yukâlu: مَاءٌ فَضْفِضٌ Ve hurmānın ibtidā çıkan tomurcuğuna denir. Ve mutlakan dağınık ve perâkende nesneye denir; yukâlu: شَيْءٌ فَضْفِضٌ أَي مُتَّفِقٌ

الْفِضَّةُ [el-fiḍḍat] (fā'nın kesriyle) Ma'lûmdur ki gümüşe denir; beyne'n-nās cevāhir-i sâ'ireden ziyāde ezyed mütedāvil olduğu için itlâk olundu ve kavluhu ta'ālā: «قَوَارِيرٌ مِنْ فِضَّةٍ» أَي تَكُونُ مَعَ صَفَاءٍ قَوَارِيرِهَا آمِنَةٌ Ya'nî cennetin şişeleri gümüş ile billûrun tab'at ve hâssalarını berzah-ı cāmi'dir ki ikisinden mürekkebe bir ma'den-i mahsûstur, zîrâ onlarda billûr şişenin safvet ve şefâfiyyet hâleti ve düş-tükte kırılmayıp ve bir yeri gedilmek farz olursa cebr ve kenād olunmak sıfatını cāmi'dir. Ve

فِضَّةٌ [fiḍḍat] Her yüksek kara taşlığa denir, حَرَّةٌ شَاهِقَةٌ ma'nâsına; fā'nın fethiyle de cā'izdir. Cem'î **فِضْدٌ** [fiḍḍat] gelir, عِنَبٌ [ineb] vezninde ve **فِضْدَاضٌ** [fiḍḍād] gelir. Ve **فِضْدَاضُ الْجِبَالِ** [fiḍḍāḍu'l-cibāl] Dağlarda bir-biri üzere dağınık kayalardan ibârettir.

الْفَاضَةُ [el-fāḍḍat] Āfet ve dāhiyeye itlâk olunur; yukâlu: أَصَابَتْهُ فَاضَةٌ أَي دَاهِيَةٌ Cem'î **فَوَاضٌ** [fevāḍḍ] gelir.

الْفَضْفَاضُ [el-faḍḍāḍ] [şersār] [şersār] vezninde) Bol nesneye denir; yukâlu: دِرْعٌ فَضْفَاضٌ Ve **وَفَضْفَاضَةٌ** [faḍḍāḍat] Etine dolu tenū-mend olarak uzun boylu kıza denir; yukâlu: جَارِيَةٌ

فُضْفَاضَةً أَيْ لِحِيْمَةً جَسِيْمَةً طَوِيْلَةً

الْإِفْتِضَاضُ [el-iftiḏād] Kızın bikrini izāle eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **إِفْتَضَّ الْجَارِيَةَ** [nikāhu tefvīd] dedikleri budur; yukālu: **فَوَضَّ الْمَرْأَةَ إِذَا زَوَّجَهَا بِلَا مَهْرٍ** **الْفَوَضَى** [el-fevdā] (سَكْرَى [sekrā] vezninde) Şol cemā'ate ve 'askere denir ki başbuğları ve ser-gerdeleri olmayıp cümlesi müsāvī ve yeksān olalar, 'alā-kavlin perākende ve 'alā-re'yin birbirine muhtelit ve şūrīde olalar; yukālu: **قَوْمٌ فَوَضَى أَيْ مُتَسَاوُونَ لَا رَيْسَ لَهُمْ**: **أَوْ مُتَمَرِّقُونَ أَوْ مُخْتَلِطٌ بَعْضُهُمْ بِبَعْضٍ** Ve **فَوَضَى** [fevdā] ve **فَوَضُوضًا** [fevdūḏā] (fā'nın fethi ve ḏād'ın zammı ve elifin meddi ve kasrıyla) İhtilāt ma'nāsınadır; yukālu: **أَمْرُهُمْ فَوَضَى بَيْنَهُمْ وَفَوَضُوضًا وَيَفْضُرُ إِذَا كَانُوا مُخْتَلِطِينَ يَتَصَرَّفُ كُلُّ مِنْهُمْ فِي مَالِ الْآخَرِ** **الْمُفَاوَضَةُ** [el-mufāvaḏat] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) İki kimse cemī'i māllarında müşterek olmak ma'nāsınadır; fi'l-asl müsāvāt ma'nāsınadır; ve minhu: **شَرِكَةٌ مُفَاوَضَةٌ** Meselā iki kimse emvālde ve tassarufta müsāvāt üzere ve ehadühümā āhere vekīl ve kefil olarak şerik olmağa **شَرِكَةٌ مُفَاوَضَةٌ** denir. Ve **شَرِكَةٌ مُفَاوَضَةٌ صَنَائِعٌ** **شَرِكَةٌ عَنَانٍ** dahi vardır, niteki **شَرِكَةٌ** yalnız vekāleti mutazammın olup ve ba'zı māl ve ehadühümānın fazl-ı mālıyla sahīh olur. Ve **مُفَاوَضَةٌ** [mufāvaḏat] Bir kimseye her husūsta mücārī ve yeksān olmak ma'nāsınadır; yukālu: **فَاوَضَهُ إِذَا سَاوَاهُ وَجَارَاهُ** **فِي الْأَمْرِ**

الْفَضْفَضَةُ [el-faḏfeḏat] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Vāsi' olmak ma'nāsınadır; yukālu: **فَضْفَضَ الثَّوْبَ وَالذَّرْعَ وَالْعَيْشَ إِذَا كَانَ وَاسِعًا**

[ف و ض]

التَّفْوِيضُ [et-tefvīḏ] (تَفَعُّلٌ [tef'īl] vezninde) Bir işi bir kimseye ihāle ve sipāriş eylemek ma'nāsınadır; zikri ātī **فَوَضَى** [fevdā] māddesindedir; yukālu: **فَوَضَ إِلَيْهِ الْأَمْرَ إِذَا**

رَدَّهُ إِلَيْهِ Ve hatunu mehrsiz tezvīc eylemek ma'nāsına müsta'meldir; fukahānın **نِكَاحٌ تَفْوِيضٌ** [nikāhu tefvīḏ] dedikleri budur; yukālu: **فَوَضَ الْمَرْأَةَ إِذَا زَوَّجَهَا بِلَا مَهْرٍ**

الْفَوَضَى [el-fevdā] (سَكْرَى [sekrā] vezninde) Şol cemā'ate ve 'askere denir ki başbuğları ve ser-gerdeleri olmayıp cümlesi müsāvī ve yeksān olalar, 'alā-kavlin perākende ve 'alā-re'yin birbirine muhtelit ve şūrīde olalar; yukālu: **قَوْمٌ فَوَضَى أَيْ مُتَسَاوُونَ لَا رَيْسَ لَهُمْ**: **أَوْ مُتَمَرِّقُونَ أَوْ مُخْتَلِطٌ بَعْضُهُمْ بِبَعْضٍ** Ve

فَوَضَى [fevdā] ve

فَوَضُوضًا [fevdūḏā] (fā'nın fethi ve ḏād'ın zammı ve elifin meddi ve kasrıyla) İhtilāt ma'nāsınadır; yukālu: **أَمْرُهُمْ فَوَضَى بَيْنَهُمْ وَفَوَضُوضًا وَيَفْضُرُ إِذَا كَانُوا مُخْتَلِطِينَ يَتَصَرَّفُ كُلُّ مِنْهُمْ فِي مَالِ الْآخَرِ**

الْمُفَاوَضَةُ [el-mufāvaḏat] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) İki kimse cemī'i māllarında müşterek olmak ma'nāsınadır; fi'l-asl müsāvāt ma'nāsınadır; ve minhu: **شَرِكَةٌ مُفَاوَضَةٌ** Meselā iki kimse emvālde ve tassarufta müsāvāt üzere ve ehadühümā āhere vekīl ve kefil olarak şerik olmağa **شَرِكَةٌ مُفَاوَضَةٌ** denir. Ve **شَرِكَةٌ مُفَاوَضَةٌ صَنَائِعٌ** **شَرِكَةٌ عَنَانٍ** dahi vardır, niteki **شَرِكَةٌ** yalnız vekāleti mutazammın olup ve ba'zı māl ve ehadühümānın fazl-ı mālıyla sahīh olur. Ve

مُفَاوَضَةٌ [mufāvaḏat] Bir kimseye her husūsta mücārī ve yeksān olmak ma'nāsınadır; yukālu: **فَاوَضَهُ إِذَا سَاوَاهُ وَجَارَاهُ** **فِي الْأَمْرِ**

التَّفْوِيضُ [et-tefvīḏ] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) **مُفَاوَضَةٌ** [mufāvaḏat] ma'nāsınadır; yukālu: **تَفَاوَضَ الشَّرِيكَانِ فِي الْمَالِ إِذَا اشْتَرَكَا فِيهِ** **أَجْمَعُ** Ve bir husūsta birbirine müşterek olmalarıyla yardımlaşmak ma'nāsınadır;

تَفَاوَضُوا فِي الْأَمْرِ إِذَا فَاوَضَ فِيهِ بَعْضُهُمْ بَعْضًا yukālu:

[ف ه ض]

فَهَضَ الشَّيْءُ فَهَضًا مِّنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا كَسَرَهُ yukālu: وَشَدَخَهُ وَشَدَخَهُ

[ف ي ض]

أَلْفَيْضُ [el-feyḍ] [حَيْضُ] [ḥayḍ] vezninde ve أَلْفَيْوُضُ [el-fuyūḍ] [فُعُودٌ] [ḥayḍ] vezninde veyā mücāveret için fā'nın kesriyle) ve

أَلْفَيْضُودَةٌ [el-feyḍūdat] [شَيْخُوحَةٌ] [ḥayḍ] vezninde ve

أَلْفَيْضَانُ [el-feyḍān] (feteḥātla) Su kesretinden çay gibi taşıp akmak ma'nāsınadır; yukālu: فَاضَ الْمَاءُ يَفِيضُ فَيْضًا وَفَيْوُضًا وَفَيْضُودَةً yukālu: فَاضَ صَدْرُهُ بِالسَّرِّ إِذَا وَهَجَ بَاحٌ بِهِ يَغْنِي بِهِ إِذَا امْتَلَأَ بِهِ وَلَمْ يُطِقْ كَثْمَهُ فَبَاحَ بِهِ

فَيْضُ [feyḍ] ve

فَيْوُضُ [fuyūḍ] Ölmek ma'nāsınadır; yukālu: فَاضَ الرَّجُلُ فَيْضًا وَفَيْوُضًا إِذَا مَاتَ Ve فَيْضُ النَّفْسِ [feyḍu'n-nefs] bedenden cān çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: فَاضَتْ نَفْسُهُ إِذَا وَهَجَ وَخَرَجَتْ رُوحُهُ Ve bir haber fāş ve şāyî' olmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: فَاضَ الْخَبْرُ إِذَا سَاعَ Ve bir nesne çoğalmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: فَاضَ الشَّيْءُ إِذَا كَثُرَ

فَيْضُ [feyḍ] Ölüme denir ki ismidir, mevt ma'nāsına. Ve Nīl-i Mısr'ın ismidir. Ve nehr-i Başra'nın ismidir. Ve soluklu ve meydānlı yüğrük ata itlāk olunur. Ve Benū Ḍubay'a b. Nizār'a mahsūs bir feresin ve 'Utbe b. Ebī Sufyān'ın feresi ismidir. Ve akar çok suya denir. Cem'i فَيْوُضُ [fuyūḍ]

أَرْضٌ ذَاتُ فَيْوُضٍ أَي فِيهَا مَبَاةٌ تَفِيضُ dur; yukālu: [فَيَّاضٌ] [Feyyād] [شَدَادٌ] [ḥayḍ] vezninde Benū Ca'd cemā'atine mahsūs bir feres adıdır. Ve Şāzz b. Feyyād muhaddisīndendir. Ve ashābdan Ṭalḥa b. 'Ubeydullāh et-Temīmī lakabıdır; Zī Ḳared gazvesinde 'asker-i İslām susuz ve zahiresiz kalmakla bir kuyu iştirā ve suyunu tasadduk edip ve zebh-i cezūr ile 'askeri it'ām eylemekle Resūl-i ekrem 'aleyhi's-selām hazretleri فَيَّاضٌ [feyyād] ile telkīb buyurdular.

أَلْفَيْضِيضِيٌّ [el-feyḍīḍā] (fā'nın fethi ve elifin kasrı ve meddiyle) ve

أَلْفَيْضُودِيٌّ [el-feyḍūḍā] (kezālik kasrı ve medd ile) ve

فُؤُضِيٌّ [el-feyūḍā] فُؤُضِيٌّ [fevḍā] ma'nāsınadır ki nās birbiriyle bī-teklīf olup meselā ehadühümā āherin bī-muhābā libās ve ta'āmlarını telebbūs ve tenāvül eder olmaktan 'ibārettir; yukālu: فَيْضِيضِيٌّ بَيْنَهُمْ وَفَيْضُودِيٌّ وَفَيْوُضِيٌّ أَي فُؤُضِيٌّ

أَلْفَيْفَاضَةٌ [el-ifāḍat] (hemzenin kesriyle) Bir kimse su dökünmek ma'nāsınadır; yukālu: أَفَاضَ الْمَاءَ عَلَى نَفْسِهِ إِذَا أَفْرَغَ Ve nās bendden boşanmış sel gibi 'Arafāt'tan bir uğurdan boşanmak yāhūd Minā'ya doğru perākende dönmek yāhūd 'Arafāt'tan mekān-ı āhere ya'nī Minā'ya doğru sür'at ve şitābla koşuşmak ma'nāsınadır; yukālu: أَفَاضَ النَّاسُ مِنْ عَرَافَاتٍ إِذَا انْدَفَعُوا أَوْ رَجَعُوا وَتَمَرَّقُوا أَوْ أَسْرَعُوا مِنْهَا إِلَى مَكَانٍ آخَرَ وَمِنْهُ طَوَافُ الْإِفَاضَةِ وَكُلُّ دَفْعَةٍ إِفَاضَةٌ Ve lakırdıya dalmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَفَاضُوا فِي الْحَدِيثِ إِذَا انْدَفَعُوا Ve kabı taşınca kadar doldurmak ma'nāsınadır; yukālu: أَفَاضَ الْإِنَاءَ إِذَا مَلَأَهُ حَتَّى فَاضَ Ve kumar oklarını kumarda darb ve ilkā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَفَاضَ الْقِدَاحَ وَبِهَا إِذَا صَرَبَ بِهَا

kenbesinden boğazına doğru def' eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَفَاضَ الْبَعِيرُ إِذَا دَفَعَ جِرْتَهُ مِنْ كِرْشِهِ

الْمَفَاضُ فِيهِ [el-mufaḍu fihi] (mīm'in zammyyla) Nās'ın girişip daldıkları lakırdıya denir; yukālu: حَدِيثٌ مَفَاضٌ فِيهِ أَيُّ أَفَاضُوا فِيهِ

الْمَفَاضَةُ [el-mufaḍat] (mīm'in zammyyla) Bol zırha itlāk olunur ki bedenden taşkın olur; yukālu: دِرْعٌ مَفَاضَةٌ أَيُّ وَاِسْعَةٌ Ve büyük karınlı hatuna itlāk olunur; yukālu: امْرَأَةٌ مَفَاضَةٌ أَيُّ الصَّخْمَةُ الْبَطْنِ

مَفَاضُ الْبَطْنِ [mufaḍu'l-baṭn] Karnıyla göğsü düpdüz besberāber olan adama itlāk olunur ki karnında mu'tedil vüs'at olmaktan nāşī olur; ve minhu'l-hadīsu fī sifati'n-Nebiyi 'aleyhi's-selāmu: «كَانَ مَفَاضَ الْبَطْنِ» أَيُّ مُسْتَوِي الْبَطْنِ مَعَ الصَّدْرِ

الْإِسْتِفَاضَةُ [el-istifaḍat] Bir kimseden su ifāza eylemeyi istemek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَفَاضَ فُلَانًا إِذَا سَأَلَهُ إِفَاضَةَ الْمَاءِ Ve dere vüs'atlı olup eşcārī firāvān olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَفَاضَ الْوَادِي إِذَا تَسَّعَ وَكَثُرَ شَجَرُهُ Ve haber fāş ve şāyi' olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَفَاضَ الْحَبْرُ إِذَا انْتَشَرَ

الْمُسْتَفِضُ [el-mustefiḍ] Şāyi' ve meşhūr olmuş habere ve lakırdıya denir; yukālu: حَبْرٌ مُسْتَفِضٌ أَيُّ مُنْتَشِرٌ وَيُقَالُ مُسْتَفَاضٌ فِيهِ وَلَا تَقُلْ مُسْتَفَاضٌ أَيُّ مُسْتَفَاضٌ أَوْ لُعَيْتٌ أَوْ لُعَيْتٌ يَعْنِي رَدِيَّةٌ Ca'fer b. el-Mustefāḍ muhaddistir.

FASLU'L-ḌĀF**(فَضْلُ الْقَافِ)****[ق ب ض]**

الْقَبْضُ [el-ḳabḍ] (ḳāf'ın fethi ve bā'nın sükünüyla) Bir nesneyi pençe ile almak ma'nāsınadır, niteki mühmele ile قَبْضٌ [ḳabş] parmakların uçlarıyla almaktır; yukālu: قَبْضُ الشَّيْءِ بِيَدِهِ قَبْضًا مِنْ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا قَبْضًا مَعَهُ بِيَدِهِ تَنَاوَلَهُ بِيَدِهِ Ve pençe ile bir nesne tutup zabt eylemek ma'nāsınadır, عَلَى ile sılalanır; yukālu: قَبْضٌ عَلَيْهِ بِيَدِهِ إِذَا أَمْسَكَهُ Ve avucunu açıp bir şey'i tutmaktan imtinā eylemek ma'nāsınadır, bunda عَنْ ile sılalanır; yukālu: قَبْضٌ يَدُهُ عَنْهُ إِذَا امْتَنَعَ عَنْ إِمْسَاكِهِ Ve bir nesneyi dürtüp devşirmek ma'nāsınadır ki yayıp açmak mukābilidir; yukālu: قَبْضُ الشَّيْءِ ضِدُّ بَسْطِهِ Ve kuş ve sār hayvān sür'atle uçmak ve yürütmek ma'nāsına müsta'meldir, gūyā ki havā ve arzı kabz ederler; yukālu: قَبْضُ الطَّائِرِ وَعَيْزُهُ إِذَا أَسْرَعَ فِي الْمَشْيِ Ve minhu kavluhu ta'ālā: «أَوْلَمْ يَرَوْا إِلَى الطَّيْرِ فَوْقَهُمْ صَفَاتٍ وَيَقْبِضْنَ» الآية Ve

قَبْضٌ [ḳabḍ] Ölmek ma'nāsınadır ki kabz-ı ilāhīdir; yukālu: قَبْضٌ فُلَانٌ عَلَى الْبِنَاءِ لِلْمَفْعُولِ أَيُّ مَاتَ يَعْنِي قَبْضٌ إِلَى رَحْمَةِ اللَّهِ تَعَالَى

الْقَابِضُ [el-ḳābiḍ] ve

الْقَبَّاضُ [el-ḳabbāḍ] [ḣeddād] [ḣeddād] vezninde) ve

الْقَبَّاضَةُ [el-ḳabbāḍat] (hā-i mübālaga ile) Sıfatlardır. Ve

قَابِضٌ [ḳābiḍ] قَبِيسٌ [ḳābiḍ] ma'nāsınadır, ke-mā se-yuzkeru.

الْقَبَّاضَةُ [el-ḳabbāḍat] [kerāmet] [kerāmet] vezninde) Çabukluğa denir.

الْقَبِيسُ [el-ḳābiḍ] [emīr] [emīr] vezninde)

Cüst ve çabuk insân ve hayvâna denir; yukâlu: رَجُلٌ قَابِضٌ وَقَبِيضٌ أَيْ بَيْنَ الْقَبَاضَةِ وَالْقَبْضِ وَالْقَبْضُ سَرِيعٌ فَرَسٌ قَبِيضٌ الشَّدِيدُ يَعْنِي مُنْكَمَشٌ سَرِيعٌ Ve yukâlu: أَيْ سَرِيعٌ نَقْلَ الْقَوَائِمِ

قَبِيضٌ [kabîd] Şol lebib ve sâhib-i tedbîr ehl-i san'ata itlâk olunur ki dâ'imâ kâr ve kesbine mükibb ve müdâvim olup gayrı nesneye takayyüd eylemez ola; yukâlu: هُوَ قَبِيضٌ أَيْ لَيْبٌ مُكَبٌّ عَلَى صَنْعَتِهِ

الْقَبْضُ [el-ķabađ] (fethateynle) Kabz olunan mâla denir, fa'al bi-ma'nâ mef'uldür; tekûlu: إِطْرَحُ هَذَا فِي الْقَبْضِ أَيْ الْمَقْبُوضِ

الْمَقْبِضُ [el-maķbid] (منزِلٌ [menzil] vezninde) ve

الْمَقْبِضُ [el-maķbađ] (مَقْعَدٌ [maķ'ad] vezninde) ve

الْمِقْبِضُ [el-miķbađ] (مِنْبِرٌ [minber] vezninde ve mecmû'unda hâ ile) Kılıç ve bıçak ve yay makûlesinin el tutacak yerine denir ki sap ve kabza ta'bîr olunur; yukâlu: هُوَ مَقْبِضُ السَّيْفِ وَالسُّوْطِ وَمَقْبِضَتُهُ وَمَقْبِضُهُ وَمَقْبِضَتُهُ وَمَقْبِضُهُ أَي مَا يُقْبَضُ عَلَيْهِ

الْقَبْضُ [el-ķubbađ] (رُكْعٌ [rukka'] vezninde) Kaplumbağaya şebîh bir cânver adıdır.

الْقَبْضَةُ [el-ķabđat] (ķāf'ın fethiyle ve zammıyla ekser-i isti'mâldir) Bir avuç ve bir pençe nesneye denir; yukâlu: أَعْطَاهُ قَبْضَةً مِنْ السَّوِيقِ أَيْ كَمَا مِنْهُ

الْقَبْضَةُ [el-ķubađat] (ķāf'ın zammıyla [humezet] vezninde) Şol kimseye denir ki bü'l-heves gibi bir nesneyi ahz ve 'ale'l-fevr usanıp terk eylemek 'âdeti ola; ve bu رُفْضَةٌ [rufağat] ile isti'mâl olunur; yukâlu: هُوَ قَبْضَةٌ رُفْضَةٌ إِذَا كَانَ يَتَمَسَّكُ بِالشَّيْءِ ثُمَّ لَا يَلْبَثُ أَنْ يَدَعُهُ Ve çobanlıkta hüsn-i tedbîr ve takayyüd sâhibi çobana itlâk olunur ki dâ'imâ mevâşiyi dağıtmayıp güzel mer'â bulduktâ neşr ve ra'y eder ola; yukâlu: رَاعٍ قَبْضَةٌ

رُفْضَةٌ أَيْ الْحَسَنُ التَّدْبِيرُ فِي غَنَمِهِ

الْقَبِيضَى [el-ķibiddā] (زِمَكَى [zimikkā] vezninde) Bir güne seğırtmeye denir ki güyâ yeri kabz eder gibi sür'atle seğırtmek olacaktır.

الْإِقْبَاضُ [el-iķbađ] (hemzenin kesriyle) Kılıç ve bıçak makûlesine kabza yapmak ma'nâsındır; yukâlu: أَقْبَضُ السَّيْفَ إِذَا جَعَلْتَهُ مَقْبِضًا

التَّقْبِيضُ [et-taķbîd] Mâlî kabzasında olana ya'nî kâbızı olan kimseye teslim ve i'tâ eylemek ma'nâsındır ki mahalline tahvîlden ibârettir; yukâlu: قَبَضْتُ الْمَالَ إِذَا عَظَّمْتَهُ فِي قَبْضَتِهِ يَعْنِي حَوْلَهُ إِلَى حَيْزِهِ بَسَطْتُ [bast] مُكَابِلٌ لِلدَّيْنِ إِذَا قَبَضْتُ الشَّيْءَ إِذَا جَمَعْتَهُ وَزَوَّاهُ

الْإِنْقِبَاضُ [el-inķibâđ] Bir nesnenin eczâsı büzülüp tortop olmak ma'nâsındır; yukâlu: إِقْبَضْتُ الشَّيْءَ إِذَا انْضَمَّ Ve sür'atle yürütmek ma'nâsındır; yukâlu: إِقْبَضْتُ الشَّيْءَ إِذَا سَارَ وَأَسْرَعَ

الْمُتَقَبِّضُ [el-muteķabbîd] Sıçrayıp atılmağa hâzırlanmış arslana vasf olur; yukâlu: أَسَدٌ مُتَقَبِّضٌ أَيْ مُسْتَعِدٌّ لِلْوُقُوبِ

التَّقْبِضُ [et-teķabbud] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Bir kimse bir nesneden mahzûz olmamakla irkilip burtalmak ma'nâsındır; yukâlu: تَقَبَّضْتُ عَنْهُ إِذَا ائْتَمَّرْتُ Ve bir nesneye devşirilip sıçramak ma'nâsındır; yukâlu: تَقَبَّضْتُ إِلَيْهِ إِذَا وَثَبْتُ Ve deri çekilip buruş yarış olmak ma'nâsındır; yukâlu: تَقَبَّضْتُ الْجِلْدَ إِذَا تَشَجَّجْتُ

[ق ر ب ض]

الْقُرْبُضَةُ [el-ķurunbuđat] (ķāf'ın ve rā'nın ve bā'nın zammıyla) Bodur 'avrete denir.

[ق ر ض]

الْقَرْضُ [el-ḳarḏ] [farḏ] [vezninde) Kesmek ma'nāsınadır; yukālu: قَرْضُهُ قَرْضًا Ve mücāzāt eylemek ma'nāsına müsta'emeldir; yukālu: قَرْضُهُ قَرْضًا Ve şî'r söylemek ma'nāsınadır; yukālu: قَرْضُ الشَّعْرِ إِذَا قَالَه Ve قَرْضُ الرِّبَاطِ [ḳarḏu'r-ribāt] ölmek yāhūd ölümcül olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا رِبَاطُهُ إِذَا مَاتَ أَوْ أَشْرَفَ عَلَى الْمَوْتِ [ribāt] [tan murād ribāt]-ı kabldır. Ve sağa sola saparak yürüyüp gitmek ma'nāsınadır; yukālu: قَرْضٌ فِي سَبِيلِهِ إِذَا عَدَلَ يَمَنَةً وَيَسْرَةً Ve bir yerden alargaya sapmak ma'nāsınadır; yukālu: قَرْضُ الْمَكَانِ إِذَا عَدَلَ عَنْهُ وَتَنَكَّبَهُ Ve kavluhu ta'ālā fī kissati Ashābi'l-Kehf: ﴿وَإِذَا عَزَبْتَ تَقْرَضُهُمْ ذَاتَ الشِّمَالِ﴾ أَي تَحْلِقُهُمْ شِمَالًا Burada وَتَجَاوَزُهُمْ وَتَقْطَعُهُمْ وَتَتْرَكُهُمْ عَلَى شِمَالِهَا قَرْضٌ [ḳarḏ] kat' ma'nāsından yāhūd 'udül ve tenekküb ma'nāsından me'hūzduz, ya'nī kehf-i mezbūra tulū' ve gurūb vaktlerinde güneş dāhil olur iken Hak ta'ālā onları sıyānet için üzerlerine uğratmazlar idi yāhūd kapısı بَنَاتُ نَعِيشٍ [benātu na'ş]a mukābil olmakla üzerlerine uğratmazlar idi. Ve

قَرْضٌ [ḳarḏ] Ölmek ma'nāsına müsta'emeldir ki kat'-ı hayāt eder; yukālu: قَرْضُ الرَّجُلِ إِذَا مَاتَ ve yukālu: قَرْضًا كَسَمِعَ سَمْعًا Ve

قَرْضٌ [ḳarḏ] Bir adama sābıkan bir kimse- nin isāl eylediği isā'et ve ihsāna itlāk olunur; kesr ile de lügattir; yukālu: عَلَيْهِ قَرْضٌ Ve bir kimseye ödünç verilen nesneye denir; yukālu: Ve bir nesneden āher nesneye ve bir hāletten āher hālete tahavvül ve intikāl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: قَرْضُ الرَّجُلِ قَرْضًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا زَالَ

مِنْ شَيْءٍ إِلَى شَيْءٍ

الْمُقَارَضَةُ [el-muḳāraḏat] [mufā'alet] [vezninde) Bu dahi mücāzāt eylemek ma'nāsınadır; yukālu: قَارِضُهُ إِذَا جَارَاهُ Ve mudāra-be vechiyle olan mu'āmeleye itlāk olunur ki bir kimseye ticāret eylemek için bir mikdār sermāye verip beynlerinde iştirāt eyledikleri vech üzere ve zarar ve hüsrān-ı sermāyeye 'ā'id olmak üzere fā'idesine şerīk olmaktan 'ibārettir. مُضَارَبَةٌ [muḏāra-bet] seyr ve sa'y fi'l-arz ma'nāsından me'hūz olduğu gibi مُقَارَضَةٌ [muḳāraḏat] dahi güyā ki kat'-ı mesāfe ma'nāsından me'hūzduz; ve yukālu: قَارِضُهُ مُقَارَضَةٌ وَبَيْنَهُمَا مُقَارَضَةٌ أَي مُضَارَبَةٌ وَهُوَ أَنْ يَدْفَعَ مَالًا إِلَيْهِ لِيَتَّجَرَ فِيهِ وَالرَّيْحُ بَيْنَهُمَا عَلَى مَا يَشْرِطَانِ وَالْوَضِيعَةُ عَلَى الْمَالِ

الْقَرِيضُ [el-ḳarīḏ] [emīr] [vezninde) Devenin işkenbeden def ile ağzında çiğ-nediği gevişe denir, güyā ki işkenbesinde olan tu'meden kat' eder. Ve

قَرِيضٌ [ḳarīḏ] Şî're itlāk olunur; zū tekāt' olduğu için; ve minhu: «حَالُ الْجَرِيضِ دُونَ الْقَرِيضِ»

الْقَرَاضَةُ [el-ḳurāḏat] [şumāmet] [vezninde) Kesintiye denir.

الْمِقْرَاضُ [el-miḳrāḏ] [mihrāb] [vezninde) Makas ve sındı ta'bīr olunan ālete denir; cem'i mḳarīḏ [mekārīḏ]dir; tesniyesinde ya'nī iki kanadına mḳarāḏān [miḳrāḏān] denir. Niteki مَقْضٌ [miḳaşş] māddesinde beyān olundu ki mü'ellif Sībeveyhi kavline tābi' oldu, sā'irler müfred olarak isti'fāl eylediler. Pes mü'ellife göre قَطَعَهُ بِالْمِقْرَاضِينَ denir. Kāle fi'l-Miḣbāh وَلَا يُقَالُ إِذَا جُمِعَ بَيْنَهُمَا مِقْرَاضٌ كَمَا تَقُولُ الْعَامَّةُ وَإِنَّمَا يُقَالُ عِنْدَ اجْتِمَاعِهِمَا قَرْضَتُهُ بِالْمِقْرَاضِينَ وَفِي الْوَاحِدِ قَرْضُ الثَّوْبِ بِالْمِقْرَاضِ Ve Zemaḣşerī بِالْمِقْرَاضِ

‘unvānıyla müfred olarak sebt eylemiştir. Kaldı ki ālet-i mezkūrenin vaz-ı ma‘hūd üzere ālet-i kat‘ olması iki kanadının ictimā‘ından hāsıl olmakla sâ‘irlerin kavli evfaktır, zīrā ‘ādetā her bir kanadıyla kesmek yoktur.

الْمَقَارِضُ [el-meḳāriḍ] (mīm’in fethiyle) Azca ekinlere denir, zer‘-i kalīl ma‘nāsına. Ve şol nehr ve cedvel ve havuz makūlesi mevāzi‘e denir ki içinde su kalīl olmakla su çekenler içine inip kovayı doldurmağa muhtāc olalar; yukālu: سَقَى أَرْضَهُ مِنَ الْمَقَارِضِ إِلَى أَنْ يَمِيعَ الْمَاءُ أَي الْمَوَاضِعِ الَّتِي يَحْتَاجُ الْمُسْتَقِي إِلَى أَنْ يَمِيعَ الْمَاءُ مِنْهَا Ve hamr koyacak kaplara denir. Ve büyük destīlere denir.

الْإِفْرَاضُ [el-iḳrāḍ] (hemzenin kesriyle) Bir kimseye ödünç akçe vermek ma‘nāsınadır; yukālu: أَفْرَضَ إِذَا عَاطَاهُ قَرْضًا Ve bir kimseye mukābilinde ‘ivaz ve cezā olunacak bir kıt‘a māl kat‘ ve ifrāz eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: أَفْرَضَهُ إِذَا قَطَعَ لَهُ قِطْعَةً يُجَازِي عَلَيْهَا

التَّقْرِيبُ [et-taḳriḍ] Bir kimseyi medh eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: قَرَضَهُ إِذَا مَدَحَهُ Ve zemm eylemek ma‘nāsına olmakla zıdd olur; yukālu: مَدَحَ قَرَضَهُ إِذَا ذَمَّهُ Medh ma‘nāsında gūyā ki memdūhu medh ile sâ‘ir nāstan kat‘ ve ifrāz edip ve zemm ma‘nāsında fasl ve mezemmetle nāmusunu kat‘ etmiş olur.

الْإِنْقِرَاضُ [el-inḳirāḍ] Bir tā‘ifeden ferd-i vāhid kalmamak vechiyle tükenip geçmek ma‘nāsınadır ki inkıtā‘-ı dābirden ‘ibārettir; yukālu: انْقَرَضَ الْقَوْمُ إِذَا دَرَجُوا كُلُّهُمْ

الْإِقْتِرَاضُ [el-iḳtirāḍ] [ifti‘āl] vezninde) Bir kimseden ödünç almak ma‘nāsınadır; yukālu: اِقْتَرَضَ مِنْهُ إِذَا أَخَذَ الْقَرْضَ Ve bir kimseyi fasl ve gıybet eylemekle nāmūsunu kat‘ eylemek ma‘nāsına

müsta‘meldir; yukālu: اِقْتَرَضَ عَرْضَهُ إِذَا عَتَابَهُ [ḳitāl] vezninde) Mufā‘aletten masdardır; مُقَارَضَةٌ [muḳāraḍat] ya‘nī مُضَارَبَةٌ [muḍārabet] ma‘nāsınadır ki ānifen zıkr olundu; yukālu: قَارَضَهُ مُقَارَضَةً وَقِرَاصًا إِذَا صَارَبَهُ

التَّقَارُضُ [et-teḳāruḍ] [tefā‘ul] vezninde) Ödünçleşmek ma‘nāsınadır, gerek hayr ve gerek şerr olsun; yukālu: هُمَا يَتَقَارَضَانِ أَي يَفْرَضُ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا الْآخَرَ خَيْرًا وَشَرًّا Ve iki hasm birbirine azgın bakmak ma‘nāsına müsta‘meldir; قَرَضٌ [ḳarḍ] ma‘nāsındandır; yukālu: اَلْقِرَانَانِ يَتَقَارَضَانِ التَّنَظَّرُ أَي يَنْظُرُ كُلُّ مِنْهُمَا إِلَى صَاحِبِهِ شَرًّا Ve şir söyleşmek ma‘nāsınadır; ve minhu hadīsu'l-Ḥasan el-Başrī: قِيلَ لَهُ أَكَانَ أَصْحَابُ رَسُولِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَمْرُحُونَ قَالَ «نَعَمْ وَيَتَقَارَضُونَ» أَي يَقُولُونَ الْقَرِيضَ أَي الشَّعْرَ وَيَتَنَاشَدُونَهُ

[ق ض ض]

الْقَضُ [el-ḳaḍḍ] (ḳāf’ın fethi ve ḍād’ın teşdidıyla) İnciyi delmek ma‘nāsınadır; yukālu: قَضَّ اللَّوْلُوَّةَ قَضًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا قَضَّ الشَّيْءَ إِذَا دَقَّهُ Ve bir nesneyi dövüp hurd etmek ma‘nāsınadır; yukālu: قَضَّ الْوَيْدَ إِذَا قَلَعَهُ Ve kazığı yerinden çekip koparmak ma‘nāsınadır; yukālu: قَضَّ السُّوْبِقَ إِذَا قَضَّ فِيهِ يَابِسًا كَقَنْدٍ أَوْ سُكَّرٍ

قَضٌ [ḳaḍḍ] Vasef olur, topraklı ve molozlu yere denir, قَضُّصٌ [ḳaḍiḍ] gibi ki كَتِفٌ [ketif] veznindedir, ke-mā se-yuzkeru. Ve

قَضٌ [ḳaḍḍ] Ta‘ām makūlesi nesneye toprak ve moloz isābet eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: قَضَّتِ الْبُضْعَةُ قَضًّا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَصَابَهَا مِنَ الْقَضِصِ شَيْءٌ

قَضٌ [ḳaḍḍ] (ve ḳāf’ın kesriyle) Cemīr

ma'nāsınadır, ke-mā se-yuzkeru.

الْقَضِيضُ [el-kaḍīḍ] [ezīz] [ezīz] vezninde) Atın göğüslüğü ve yayın kirişi makülesi nesne kesilmiş gibi قَضٌ [kaḍḍ] diye seslenmek ma'nāsınadır; yukālu: قَضُ النَّسْعِ Ve قَضِيضًا إِذَا سَمِعَ لَهُ صَوْتٌ كَأَنَّهُ قَطَعَ وَكَذَلِكَ الْوَتْرُ Ve قَضِيضٌ [kaḍīḍ] Zikir olunan nesnelerin sesine denir; tekülü: قَطَعَ النَّسْعُ فَسَمِعْتُ قَضِيضَهُ أَي صَوْتَهُ Ve

قَضِيضٌ [kaḍīḍ] Cemī' ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: جَاءَ الْقَوْمُ قَضِيضًا بِفَتْحٍ الضَّادِ وَيَضِيضُهَا وَفَتْحِ الْقَافِ وَكُسْرُهَا وَقَضِيضُهُمْ أَي جَمِيعُهُمْ وَبِقُضِيضِهِمْ Dād'ın fethine göre hāl mecrāsına cārī olan masdardan olur ve zammına göre bedel olur. Ba'zılar dedi ki قَضٌ [kaḍḍ] çakıl taşının ufağına ve قَضِيضٌ [kaḍīḍ] iricesine denmekle burada "Küçüğü büyüğü ya'nī cümlesiler" demek olur. Ve ba'zılar 'indinde قَضٌ [kaḍḍ] قَاضٌ [kaḍḍ] ma'nāsınadır ki ism-i fā'ildir. Ve

قَضِيضٌ [kaḍīḍ] مَقْضُوضٌ [maḳḍūḍ] ma'nāsınadır; ya'nī قَضٌ [kaḍḍ] bir tā'ife üzere asker salmak ma'nāsına olup burada زَوَّرَ زَائِرٌ وَصَائِمٌ صَائِمٌ ma'nāsına olduğu gibi قَاضٌ [kaḍḍ] ma'nāsına ve قَضِيضٌ [kaḍīḍ] مَقْضُوضٌ [maḳḍūḍ] ma'nāsına olmakla هَاجِمٌ [hācīm] ve مَهْجُومٌ [mehcūm] ya'nī 'ale'l-umūm geldiler demek olur. Zikri ātī intişār-ı hayl ma'nāsına olan قَضٌ [kaḍḍ]-ı mezbūrun mutāvī'idir.

الْإِقْضَاضُ [el-iḳḍāḍ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi sevīk dedikleri yiyeceğe kand ve şeker makülesi yābis nesne katmak ma'nāsınadır; yukālu: أَقْضَى السُّوبِقَ إِذَا أَلْقَى فِيهِ يَابِسًا Ve yer çakıl taşlı ve molozlu olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا صَارَ فِيهِ الْقَضُّ

الْقَضُّ Ve ta'ām makülesine ufak taş ve moloz bulanıp yapışmak ma'nāsınadır; yukālu: أَقْضَتِ الْبُضْعَةُ بِمَعْنَى قَضَّتْ Ve umūr ve āmālin hurdevāt ve nāciz makülesinin ardına düşüp o misilliyeye mürtekeb ve mütenezzil ve taleb-kār olmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَقْضَى الرَّجُلُ إِذَا تَتَبَعَ Ve bir kimse'nin yatağı taşlı topraklı sert ve dürtüş olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أَقْضَى الْمَضْجِعُ إِذَا حَسُنَ وَتَتَرَبَّ Ve bu ma'nāda müte'addī olur; yukālu: أَقْضَى اللَّهُ مَكَانَهُ أَي جَعَلَهُ حَشِنًا مُتَتَرِّبًا Ve bir nesneyi hurde hurde çakıl ve moloz olarak boşlamak ma'nāsınadır ki murād bir bināyı yıkıp enkāzını hurde hurde taş olarak terk eylemektir; yukālu: أَقْضَى الشَّيْءَ إِذَا تَرَكَهُ قَضًّا

الْقَضُّ [el-kaḍḍ] (fethateynle) Ta'ām ve gılāl temiz ve pākīze olmayıp hurde hurde taşlı olmak ma'nāsınadır; yukālu: قَضُّ الطَّعَامِ يَقْضُ بِالْفَتْحِ قَضًّا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَارَ فِيهِ قَضُّ Ve

قَضُّ [kaḍḍ] İsm olarak isti'māl olunur, taşlı topraklı ta'ām ve galleye denir. Ve masdar olur, taşlı topraklı ta'ām yemek ma'nāsına; tekülü: قَضِيضَتْ يَا فُلَانُ قَضًّا طَعَامًا قَضًّا وَوَقَعَ بَيْنَ مِنَ الْبَابِ الْمَرْبُورِ أَي أَكَلْتُ طَعَامًا قَضًّا وَوَقَعَ بَيْنَ أَضْرَابِكَ حَصَى أَوْ تَرَابٌ Ve bu cümle tetimme-i ma'nādır. Ve bir mekān çakıllı ve molozlu olmak ma'nāsınadır; yukālu: قَضُّ الْمَكَانِ Ve قَضًّا إِذَا صَارَ فِيهِ الْقَضُّ

قَضُّ [kaḍḍ] Hurde çakıl taşlarına ve moloza denir. Ve yatak üzere çöken toza toprağa denir.

الْقَضِيضُ [el-kaḍīḍ] [ketif] [ketif] vezninde) Çakıl taşlı ve molozlu yere denir; قَضٌ [kaḍḍ] gibi; yukālu: مَكَانٌ قَضٌّ كَمَا ذَكَرَ وَقَضُّضٌ إِذَا صَارَ فِيهِ الْقَضُّ

الإِسْتِقْضَاضُ [el-istikḏād] Bu dahi yer çakıl taşlı ve molozlu olmak ma'nāsınadır; yukālu: اِسْتَقْضَى الْمَكَانَ بِمَعْنَى أَقْضَى Ve ta'āmda çakıl taşları bulunmak ma'nāsınadır; yukālu: اِسْتَقْضَى الْبُضْعَةَ بِمَعْنَى أَقْضَى Ve bir kimse yatağını dürtüş ve haşın bulmak ma'nāsınadır; yukālu: اِسْتَقْضَى مَضْجَعَهُ إِذَا وَجَدَهُ حَيْشًا

الْقِضَّةُ [el-kiḏdat] [fiḏdat] vezninde) Kızın bekāretine denir; yukālu: ذَهَبَ بِقِضَّةٍ عَرَسْنَا فِي قِضَّةٍ أَيْ عَرَسْنَا فِي عُرْسَتِهَا Ve şol yere denir ki hurde çakıl taşlı ola, 'alā-kavlin alçak ve toprağı kumsal olup bir tarafına doğru yüksek por ve sırt bayır ola; tekūlu: أَرْضٌ ذَاتُ حَصَى أَوْ مُخَفِّضَةٌ تُرَائِبُهَا رَمْلٌ وَإِلَى جَانِبِهَا مِنْ قِضَّةٍ وَاحِدَةٍ Ve cins ma'nāsınadır ki bābet ve gūne ta'bir olunur; yukālu: مِنْ قِضَّةٍ وَاحِدَةٍ Ve hurde hurde çakıl taşlarına ve moloza denir. Bunların cümlesinde kāf'ın fethiyle de lügattir. Ve

قِضَّةٌ [Kiḏdat] Bir mevzi' adıdır ki ondan Bekr ile Tağlib kabīleleri beynlerinde bir vak'a olmuştur. Ve ba'zen ḏād sākin olur ki hā'sız قِضٌّ [kiḏd] olur. Ve

قِضَّةٌ [kiḏdat] ve

إِقْتِضَاضٌ [iḏtiḏād] Cāriye ma'nāsından ism olur ki kızın bikri bozulmağa denir; yukālu: وَكَانَ ذَلِكَ عِنْدَ اقْتِضَاضِهَا أَيْ لَيْلَةَ عُرْسِهَا **الْقَضَّةُ** [el-ḏadḏat] (kāf'ın fethiyle) [ḏadḏat] gibi hurde çakıl taşlarına denir. Ve bir nesnenin bakiyyesine denir. Ve küçük iplik yumağına denir. Ve küçük bayıra denir.

الْقِضَّةُ [el-ḏadḏat] (ḏād'ın tahfifiyle) de cā'izdir; yukālu: مَا فِيهِ قِضَّةٌ وَقِضَّةٌ أَيْ عَيْبٌ

الإِقْتِضَاذُ [el-iḏtiḏād] [ifti'āl] veznin-

de) Kızın bikrini bozmak ma'nāsınadır; yukālu: اِقْتَضَى الْجَارِيَةَ إِذَا افْتَرَعَهَا

الإِنْقِضَاضُ [el-inḏiḏād] Duvar gereğı gibi çatlayıp lākin yıkılmamakla henüz yerinde kalmak ma'nāsınadır; yukālu: اِنْقَضَى اِنْقَضَى اِنْقَضَى إِذَا تَصَدَّعَ وَلَمْ يَقَعْ بَعْدُ Ve bir tā'ife üzere her taraftan 'asker uşuşmak ma'nāsınadır; yukālu: اِنْقَضَتِ الْخَيْلُ عَلَيْهِمْ إِذَا انْتَشَرَتْ Ve kuş havādan yere konmak için süzülüp inmek ma'nāsınadır; yukālu: اِنْقَضَ الطَّائِرُ إِذَا هَوَى لِيَقَعَ

الإِنْقِضَاضُ [el-inḏiḏād] [ihmīrār] vezninde ki نَقَضَ [naḏḏ]dan olur) اِنْقِضَاضٌ [inḏiḏād] ile ma'nā-yı evvelde mürādiftir; yukālu: اِنْقَاضَ الْجِدَارُ بِمَعْنَى اِنْقَضَ Mü'ellif bunu istitirāden resm eylemiştir.

التَّقْضُضُ [et-teḏadḏud] [tefa'ul] vezninde) ve

التَّقْضِي [et-teḏadḏi] (ḏād-ı ahīreyi yā'ya ibdālla) Bunlar da kuş havādan süzülüp inmek ma'nāsınadır; yukālu: تَقَضَّضَ الطَّائِرُ تَقَضَّضَ وَتَقَضَّى بِمَعْنَى اِنْقَضَى Ve تَقَضَّى [teḏadḏi] kelimesinin aslı تَقَضَّضٌ [teḏadḏud] idi, تَقَضَّى [teẓannī] ve تَقَضَّضٌ [teẓannun] gibi.

الْقِضَاضُ [el-kiḏād] [kitāb] vezninde) Birbirinin üzerine bingemiş kayalara denir. Müfredi قِضَّةٌ [ḏadḏat]tır kāf'ın fethiyle.

القَضَاضُ [el-ḏadḏād] [ḏadḏād] vezninde) Üşnānu's-Şām ismidir ki Şām çoğanı dedikleri köktür. 'Alā-kavlin ḏadḏād [ḏadḏād] nev'inden bir şecer adıdır. Ve arslana denir; kāf'ın zammıyla da lügattir. Ve kelām-ı 'Arabda muzā'af olarak fā'nın zammıyla fu'lāl vezninde bundan gayrı kelime yoktur. Ve

قَضَاضٌ [ḏadḏād] Düz ve hemvār arza denir; kāf'ın kesriyle de lügattir.

الْقَضَائِقُ [el-kuḍāḳiḍ] (عَلَابِطُ [ʿulābiṭ] vezninde) Bu dahi arslana denir.

التَّقَضُّقُ [et-teḳaḍḳuḍ] (تَزَلُّلٌ [tezel-zul] vezninde) Dağılmak ma'nāsınadır; yukālu: تَقَضَّصَ الشَّيْءُ إِذَا تَفَرَّقَ

الْقَضَاءُ [el-ḳaḍdāʾ] (كَافٍ'in fethiyle) Perçinlenmiş zırha denir; yukālu: دَرَعٌ قَضَاءٌ Ve otuzdan kırk nefere varınca deve sürüsüne denir. Ve gövdesi ve dişleri iri olan adamlara denir; yukālu: جَمَاعَةٌ قَضَاءٌ أَي جِلَّةٌ فِي الْأَبْدَانِ وَالْأَسْنَانِ

قِضٌ [ḳiḍ] (كَافٍ'in kesri ve ḍād'in sükünüyle) Dizin çıt diye zuhūr eden savtından hikāyedir; parmak çitlamak gibi dizi eğdikte zuhūr eden çitırtı olacaktır.

[ق ن ب ض]

الْقُنْبُضُ [el-ḳunbuḍ] (قُنْفُزٌ [ḳunfuḏ] vezninde) Yılanı denir; hayyet [ḥayyet] ma'nāsına.

[ق ن ف ض]

الْقُنْفُضَةُ [el-ḳunfuḍat] (قُنْفُزَةٌ [ḳunfuḏet] vezninde) Çirkîn ve taslak 'avrete, 'alā-kavlin bodur 'avrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ قُنْفُضَةٌ أَي دَمِيمَةٌ أَوْ قَصِيرَةٌ

[ق و ض]

الْقَوُضُ [el-ḳavḍ] (حَوُضٌ [ḥavḍ] vezninde) Bināyı yıkmak ma'nāsınadır; yukālu: قَاصٌ الْبِنَاءِ يَقْوُضُ قَوْضًا إِذَا هَدَمَهُ

قَوُضٌ [ḳavḍ] Bedel ma'nāsınadır; yukālu: هَذَا بَدَأَ قَوْضًا بِقَوْضِ أَي بَدَلًا بِبَدَلٍ

التَّقْوِضُ [et-taḳvīḍ] Bināyı yıkmak, 'alā-kavlin hedm eylemeksizin yıkmak ma'nāsınadır ki sökmek ta'bīr olunur, eczāsını birer birer çıkarmak tarīkiyle olur. Yāhūd hānenin direklerini ve ağaçlarını ve çadırın tınāblarını çekmek ma'nāsınadır; yukālu: قَوَّضَ الْبِنَاءَ إِذَا هَدَمَهُ أَوْ التَّقْوِضُ نَقْضٌ مِنْ

غَيْرِ هَذَا أَوْ هُوَ نَزْعُ الْأَعْوَادِ وَالْأَطْنَابِ

التَّقْوُضُ [et-teḳavvuḍ] (تَفْعُلٌ [tefaʿul] vezninde) Binā yıkılmak ma'nāsınadır; yukālu: تَقَوَّضَ الْبِنَاءُ إِذَا انْهَدَمَ Ve bir kimse beri öte gelip gitmek ma'nāsınadır ki olta çalmak ta'bīr olunur; yukālu: إِذَا تَقَوَّضَ الرَّجُلُ إِذَا جَاءَ وَذَهَبَ

الْإِنْقِيَاضُ [el-inḳiyād] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) Bu dahi binā yıkılmak ma'nāsınadır; yukālu: إِنْقَاضَ الْبِنَاءِ إِذَا انْهَدَمَ

[ق ي ض]

الْقَيْضُ [el-ḳayḍ] (فَيْضٌ [feyḍ] vezninde) Yumurtanın en üstünde olan kuru kabuğa denir, 'alā-ḳavlin içinde olan yavrusu yāhūd cılık olmakla suyu çıkmış yumurtaya denir ki yine kabuk olur; ve minhu yukālu: «مُحٌّ الْبَيْضِ خَيْرٌ مِنَ الْقَيْضِ» وَهِيَ الْقَشْرَةُ الْعُلْيَا الْيَابِسَةُ عَلَى الْبَيْضَةِ أَوْ هِيَ الَّتِي خَرَجَ مَا فِيهَا مِنْ فَوْخٍ أَوْ مَاءٍ

قَيْضٌ [ḳayḍ] Masdar olur, yarmak ma'nāsınadır; yukālu: قَاصٌ الْفَرْخُ الْبَيْضَةَ يَقْيِضُ Ve yarılmak ma'nāsınadır; yukālu: قَاصَتِ الْبَيْضَةَ إِذَا انشَقَّتْ Ve 'ivaz vermek ma'nāsınadır; yukālu: قَاصَهُ إِذَا عَاصَهُ Ve benzetmek ma'nāsınadır; yukālu: قَاصَهُ بِهِ إِذَا كَاسَهُ Ve kayalık yerden kuyu kesip kazmak ma'nāsınadır; yukālu: قَاصٌ الْبُئْرَ إِذَا جَانَبَهَا Ve فِي الصَّخْرَةِ وَيُقَالُ قَيْضَتِ الْبُئْرُ عَلَى الْمَجْهُولِ

قَيْضٌ [ḳayḍ] Bir şey'e berāber olan nesneye denir; قِيَاضٌ [ḳiyād] gibi, ke-mā se-yuzkeru.

الْمَقْيِضُ [el-meḳīḍ] (mīm'in fethiyle) Ma'nā-yı evvelden ism-i mekândır; yumurtada yavru çıkıp kalan kabuk içine denir.

الْمَقْيِضَةُ [el-meḳīḍat] (مَدِينَةٌ [medīnet] vezninde) Suyu çok olan kuyuya denir; yukālu: بُئْرٌ مَقْيِضَةٌ أَي كَثِيرَةُ الْمَاءِ وَقَدْ قَيْضَتْ أَي

كثُرَتْ مَاؤُهَا

الْقِيَاضُ [el-kiyād] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bu dahi bir şey'e besberāber olan nesneye denir; yukālu: هَذَا قَيْضٌ لَهُ وَقِيَاضٌ لَهُ أَيُّ مُسَاوٍ لَهُ

التَّقْيِضُ [et-teqayyud] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Binā çöküp yıkılmak ma'nāsınadır; yukālu: تَقْيِضُ الْجِدَارِ إِذَا تَهَدَّمَ وَأَنْهَالَ Ve bir nesne bir kimseye sebeblenip mukadder ve müyesser olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَقْيِضُ لَهُ الشَّيْءُ إِذَا تَقَدَّرَ وَتَسَبَّبَ لَهُ

الْإِنْقِيَاضُ [el-inkiyād] (إِنْفِعَالٌ [infi'al] vezninde) Bu dahi binā çöküp yıkılmak ma'nāsınadır; yukālu: إِنْقَاضُ الْجِدَارِ إِذَا تَهَدَّمَ وَأَنْهَالَ

الْإِقْتِيَاضُ [el-iqtiyād] (إِفْتِعَالٌ [ifti'al] vezninde) Bir nesneyi istisāl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِقْتَاضُهُ إِذَا اسْتَأْصَلَهُ

الْقَيْضَةُ [el-kiḏāt] (كَافٍ'ın kesriyle) Küçük kemik pāresine denir; cem'-i cinsi قَيْضٌ [kiḏ]dır.

الْقَيِّضُ [el-ḳayyid] (كَيْسٌ [keyyis] vezninde) ve

الْقَيِّضَةُ [el-ḳayyidat] (كَيْسَةٌ [keyyiset] vezninde) Şol küçük taşa denir ki onunla نُقْرَةٌ [nuḳret] marazına uğramış koyunun 'illet yeri dāglanır. Ve نُقْرَةٌ [nuḳret] mahallinde mezkūrdur; ve minhu kavluhum: لِسَانٌ فَلَانَ قَيْضَةٌ وَقَيْضٌ عَلَى التَّشْبِيهِ

التَّقْيِضُ [et-taqyid] (تَفَعُّلٌ [tefa'il] vezninde) Deveyi zikr olunan taşla dāglamak ma'nāsınadır; yukālu: قَيْضٌ إِبِلُهُ إِذَا وَسَمَهَا بِالْقَيْضِ Ve takdīr ve teysīr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: قَيْضُ اللَّهِ فَلَانًا لِفُلَانٍ لَهُ وَأَتَّاحَهُ لَهُ Ya'nī "Hak ta'ālā filānı filāna kavuşturmasını teysīr eyledi."

Ve bir nesneye bir şey'i sebep eylemek ma'nāsınadır; ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿وَقَيْضَنَا لَهُمْ قُرْآنًا﴾ أَيُّ سَبَبْنَا لَهُمْ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُونَ **الْمُقَايِضَةُ** [el-muḳāyedat] (مُفَاعَلَةٌ [mufa'alet] vezninde) Mu'āvaza ve mübādele ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا عَاوَضَهُ وَبَادَلَهُ وَمِنْهُ بَيْعُ الْمُقَايِضَةِ

FASLU'L-KĀF (فَضْلُ الْكَافِ)

[ك ر ض]

الْكَرَاضُ [el-kirāḍ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Eksik doğurmağa ve eksik yavruya denir, عَدَاجٌ [ḥidāc] ma'nāsınadır; yukālu: وَضَعَهُ كِرَاضًا أَي خَدَاجًا Ve buğur deveye denir; 'alā-kavlin erkek devenin menīsine denir ki nākanın rahimi onu kabūl eyledikten sonra taşra def' eylemiş ola. Ve rahimde olan halka halka boğumlara ve bükümlere denir; müfredi كِرَاضٌ [kirāḍ]dir kâf'ın kesriyle yāhūd كُرْضَةٌ [kurḍat]tır kâf'ın zammıyla. Ve yayın yukarısında olan şol kertiğe denir ki ona kirişin kenārda düğüm yerleri atılır. Ve

كِرَاضٌ [kirāḍ] كَرِيضٌ [kerīḍ] yapmak ma'nāsınadır; yukālu: كَرَضَ الرَّجُلُ كِرَاضًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا عَمِلَ الْكَرِيضَ

الْكَرِيضُ [el-kerīḍ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Keş ta'bir olunan yoğurt kurusundan bir türdür; 'alā-kavlin şād-ı mühmele ile dir.

الْكَرْضُ [el-kerḍ] (فَرْضٌ [farḍ] vezninde) Nākanın rahiminden كِرَاضٌ [kirāḍ] ihrāc eylemek ma'nāsınadır; yukālu: كَرَضَ الرَّجُلُ كِرَاضًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أُخْرِجَ الْكَرَاضُ مِّنَ رَجْمِ الثَّاقَةِ

[ك ض ك ض]

الْكَضْكَضَةُ [el-kaḍkaḍat] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Tiz tiz yürümek ma'nāsınadır; yukālu: كَضَّكَضَ الرَّجُلُ إِذَا مَشَى سَرِيْعًا

FASLU'L-LĀM (فَضْلُ اللَّامِ)

[ل ض ض]

اللَّضُّ [el-laḍḍ] (لَامٌ فِي فَتْحِيْلَةٍ) Her yerden tard ve teb'od olunmuş kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ لَضٌّ أَي مُطَرَّدٌ

الْلَضْلَاضُ [el-laḍlaḍ] (سَرْسَارٌ [sersār] vezninde) Uz kılavuza denir; yukālu: دَلِيلٌ لِّلضَّلَاضِ أَي حَازِقٌ فِي الدَّلَالَةِ

الْلَضْلَضَةُ [el-laḍleḍat] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Kılavuz giderken mütebassirāne sağa sola nazar ve iltifāt eylemek ma'nāsınadır; yukālu: يَلْضَلِضُ اللَّضْلَاضُ أَي يَلْتَمِثُ يَمِيْنًا وَشِمَالًا

[ل ع ض]

الْلَعْضُ [el-la'ḍ] (بَعْضٌ [ba'ḍ] vezninde) Bir nesneyi lisānla çevirip almak ma'nāsınadır; yukālu: لَعَضَهُ بِلِسَانِهِ لَعْضًا مِّنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا تَنَاوَلَهُ بِهِ

الْلَعْوَضُ [el-la'vaḍ] (جَزْوَةٌ [cervel] vezninde) Çakala denir; yukālu: إِبْنُ آوَى مَأْنَسَانَا

[ل ك ض]

الْلَكْضُ [el-lekḍ] (رَكْضٌ [rekḍ] vezninde) Yumrukla vurmak ma'nāsınadır; yukālu: لَكَضَهُ لَكْضًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا ضَرَبَهُ بِجُمُعِ كَفِّهِ نَجَرَ بَعُوْنِهِ تَعَالَى

FASLU'L-MĪM

(فَضْلُ الْمِيمِ)

[م ح ض]

الْمَحْضُ [el-maḥḍ] (mīm'in fethi ve ḥā-yı mühmelenin sükūnuyla) Su katılmamış hālis ve sāfi süte denir. Cem'î مَحَاضٍ [miḥāḍ]dır mīm'in kesriyle; yukālu: لَبَنٌ مَحْضٌ أَيْ خَالِصٌ Ve

مَحْضٌ [maḥḍ] Masdar olur; bir kimseye hālis süt içirmek ma'nāsına; yukālu: مَحْضُهُ مَحْضًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا سَفَاهُ الْمَحْضُ Ve

مَحْضٌ [maḥḍ] Fidda-i hālisaya denir, kemā se-yuzkeru. Ve bir kimseye hulūs üzere muhabbet eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: مَحْضَهُ الْوُدَّ إِذَا أَخْلَصَهُ

الْمَاهِضُ [el-māḥiḍ] ve

الْمَحْضُ [el-meḥiḍ] (كَيْفٌ [ketif] vezninde) Hālis süt içmeği seven kimseye denir. 'Alā-ḳavlin مَاهِضٌ [māḥiḍ] niseb üzere ism-i fā'ildir ki hālis süt sāhibine denir; رَجُلٌ مَاهِضٌ وَمَحْضٌ إِذَا كَانَ يَشْتَهِي الْمَحْضَ أَوْ مَاهِضٌ دُونَ مَحْضٍ

الْإِمْحَاضُ [el-imḥāḍ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir adama hālis süt içirmek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا سَفَاهُ أَمْحَضَهُ Ve dostluğu hālis etmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَمْحَضَهُ الْوُدَّ إِذَا أَخْلَصَهُ Ve sözü doğru söylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَمْحَضَهُ الْحَدِيثَ إِذَا صَدَقَهُ

الْإِمْتِحَاضُ [el-imtiḥāḍ] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Hālis süt içmek ma'nāsınadır; yukālu: إِمْتَحَضَ الرَّجُلُ إِذَا شَرِبَ الْمَحْضَ

الْمَحْضُ [el-meḥāḍ] (fethateynle) Bu dahi hālis süt içmek ma'nāsınadır; yukālu: مَحْضَ الرَّجُلِ مَحْضًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا شَرِبَ الْمَحْضَ

الْمَمْحُوضُ [el-memḥūḍ] Hālis olmuş nesneye denir; ve minhu: رَجُلٌ مَمْحُوضٌ التَّسَبُّبُ أَيْ: خَالِصُهُ وَرَجُلٌ مَمْحُوضٌ الْحَسَبُ أَيْ: مُخْلِصُهُ

الْمَخْضَةُ [el-maḥḍat] تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Ve

الْمَمْحُودَاتُ [el-memḥūḍat] Gümüşe vasf olurlar, مَخْضٌ [maḥḍ] gibi; yukālu: فَضَّةٌ مَخْضٌ وَمَخْضَةٌ وَمَمْحُودَةٌ أَيْ خَالِصَةٌ Ve

مَخْضَةٌ [Maḥḍat] Yemāme'de bir karye ve beyne'l-Haremeyn Liḥfu Āre'de bir karye ismidir.

الْأَمْحُودَاتُ [el-umḥūḍat] (hemzenin zammiyle) Hālis nasihate denir; tekūlu: لَمْ يَسْمَعْ أَمْحُودَتِي أَيْ نَصِيحَتِي الْخَالِصَةَ

الْمُحُودَاتُ [el-muḥūḍat] (عُمُومَةٌ [ʿumūmet] vezninde) Haseb ve şeref cihetinde hālis olmak ma'nāsınadır; yukālu: مَخْضَ الرَّجُلِ مُحُودَةٌ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا صَارَ مَحْضًا فِي مَمْحُوضٍ حَسَبِهِ وَهُوَ مَمْحُوضٌ الْحَسَبُ [memḥūḍ] مُحُودَةٌ [muḥūḍat]tan değildir, مَخْضٌ [maḥḍ]dandır.

[م خ ض]

الْمَخْضُ [el-maḥḍ] (mīm'in fethi ve ḥā-yı mu'cemenin sükūnuyla) Sütün yağını almak ma'nāsınadır ki yayıkta yayıp çalkayarak yağını almaktan 'ibārettir; yukālu: مَخْضَ اللَّبَنِ مَخْضًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِيِ وَالثَّلَاثِ وَالْأَوَّلِ إِذَا أَخَذَ زُبْدَهُ Ve bir nesneyi pek pek ırgalayıp çalkamak ma'nāsınadır; yukālu: Ve esrimiş deve boğazından dağarcığını çıkararak kükremek ma'nāsınadır; yukālu: مَخْضَ الْبَعِيرِ إِذَا هَدَرَ بِشَقِيقَتِهِ için beri öte çalıp ırgalamak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: مَخْضَ الدَّلْوِ إِذَا نَهَرَ بِهَا فِي الْبُئْرِ

الْمَخِضُ [el-meḥiḍ] (أَمِيرٌ [emir] vezninde)

mak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أَمَحَّضَ اللَّبَنُ إِذَا أَمَحَّضَ اللَّبَنُ فِي الْمَمْحَضَةِ Ve

إِمْحَاضٌ [imḥād] Yayıkta olan sütün ismidir; tekūlu: أَمَحَّضَ الْإِمْحَاضَ وَهُوَ الْحَلِيبُ مَاذَا فِي الْمَمْحَضَةِ

الْمَحْوُضُ [el-meḥūd] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) مَاخَضَ [māḥiḍ] gibi gebe kalmış koyuna denir.

الْمُسْتَمْحِذُ [el-mustemḥiḍ] (ism-i fā'il bünyesiyle) Şol süte denir ki uyuyup yorgun olması geç ola.

الْإِمْتِحَاضُ [el-imtiḥād] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Bu dahi süt yayıkta çalkanıp yayılmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا إِمْتَحَّضَ اللَّبَنُ إِذَا تَحَوَّكَ فِي الْمَمْحَضَةِ

مَحَاضٌ [Meḥād] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Şām diyārında Ma'arra'ya karīb bir nehrin ismidir.

[م ر ض]

الْمَرَضُ [el-maraḍ] (fethateynle) Tabī'at sağ ve sāfi ve mu'tedil iken muzlim ve muztarib olmağa denir ki bedeni i'tidāl-i mahsūsundan ihrāc edip ef'āline halel irāş eder, hastalık ta'bīr olunur; yukālu: أَخَذَهُ الْمَرَضُ وَهُوَ إِطْلَامُ الطَّبِيعَةِ وَاضْطِرَابُهَا بَعْدَ صَفَائِهَا وَاعْتِدَالِهَا Ve

مَرَضٌ [maraḍ] ve

مَرَضٌ [marḍ] (فَرَضٌ [farḍ] vezninde) Masdar olurlar, hasta olmak ma'nāsına; yukālu: مَرَضَ الرَّجُلُ مَرَضًا وَمَرَضًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَطْلَمَتْ طَبِيعَتُهُ وَاضْطَرَبَتْ بَعْدَ صَفَائِهَا وَاعْتِدَالِهَا 'Inde'l-ba'z **مَرَضٌ** [maraḍ] fethateynle cismānīye ve **فَرَضٌ** [farḍ] vezninde nefsanīye mahsüstür ki kalbe 'arız olan illetten ibārettir yāhūd ikisi de cismānīde ve nefsanīde isti'māl olunur ki şekk ve nifāk ve fütür ve zulmet ve noksān ya'nī cehl ve sū-i 'akīde ve hıkd

ve hased ve hubb-ı me'āsī makūlesi illet ve inhirāftan ibārettir; ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ﴾ أَي شَكٌّ وَنَفَاقٌ

الْمَرِيضُ [el-mariḍ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve **الْمَرِيضُ** [el-marīḍ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

الْمَارِضُ [el-māriḍ] Hastaya denir. مَرَضٌ [mariḍ] ile مَارِضٌ [māriḍ]in cem'i مَرِاضٌ [mirād]dır mīm'in kesriyle ve مَرِيضٌ [mariḍ]in cem'i مَرَضِيٌّ [merḍā] ve مَرَضِيٌّ [merāḍ]dır, جَرَحِيٌّ [cerḥā] ve جَرَحِيٌّ [cerāḥā] gibi. Şārih der ki mü'ellif bunun bābında teşvīş eylemiştir, zīrā *Miṣbah*'ın beyānına göre مَرَضٌ مَرَضًا bāb-ı rābī'den ve مَرَضٌ مَرَضٌ killet üzere bāb-ı evvelden vārid olmuştur.

الْإِمْرَاضُ [el-imrād] Hasta kılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَمْرَضَهُ اللهُ أَي جَعَلَهُ مَرِيضًا Ve bir kimse rey ve tedbīrinde isābete yaklaşmak ma'nāsına müsta'meldir, gūyā ki rey eylediği hācete tagallüle bastırmağa yakın olur; yukālu: أَمْرَضَ الرَّجُلُ إِذَا قَارَبَ الْإِصَابَةَ فِي رَأْيِهِ أَمْرَضَ الرَّجُلُ إِذَا صَارَ ذَا مَرَضٍ أَمْرَضَهُ إِذَا وَجَدَهُ مَرِيضًا

التَّمْرِيطُ [et-temrīḍ] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bir nesneyi muhkem eylemeyiip süst ve za'if kılmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: مَرَضَهُ إِذَا وَهَّنَهُ Ve hastanın hizmet ve tīmārında gereği gibi takayyüd ve ihtimām eylemek ma'nāsınadır. Bunda tef'īl izāle içindir; yukālu: مَرَضَ الْمَرِيضَ إِذَا أَحْسَنَ الْقِيَامَ عَلَيْهِ Ve harman savurmak ma'nāsınadır ki gallenin illetini izāle eder; yukālu: مَرَضَ الطَّعَامَ إِذَا ذَرَاهُ

الْمَرِيضَةُ [el-marīḍat] Mevsūf i'tibārıyla hastaya denir. Bu münāsebetle za'ifetü'l-hāl olan nesnelere vasf olur; yukālu: رِيحٌ

وَسَمْسٍ وَأَرْضٍ مَرِيضَةً أَيْ ضَعِيفَةً الْحَالِ
الْمَرْضَانُ [el-Merḍān] (mīm'in fethiyle) İki vādī ismidir ki bir mahalde kavuşurlar, yāhūd iki mevzi' adıdır ki biri Suleym ve biri Huzeyl kabilesine mahsūslardır.

الْمَرَايِضُ [el-Merā'id] (ferā'id] [ferā'id] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

الْتَمَرُضُ [et-temerruḍ] (tefa'ul] [tefa'ul] vezninde) Bir kimse umūr ve mesālihinde süstlük ve za'fflik eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَمَرَّضَ الرَّجُلُ إِذَا ضَعُفَ فِي أَمْرِهِ

الْمِمْرَاضُ [el-mimrād] (mihrāb] [mihrāb] vezninde) Çok çok hasta olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ مِمْرَاضٌ أَيْ مِسْقَامٌ

الْمَرَاضُ [el-murād] (gūrāb] [gūrāb] vezninde) Meyve kısmına mahsūs bir 'illet adıdır ki telef ve tebāh eder.

مَرَاضٍ [Merād] (sehāb] [sehāb] vezninde) Bir mevzi' yāhūd bir vādī adıdır.

[م ض ض]

الْمَضُّ [el-maḍḍ] (mīm'in fethi ve ḍād'in teşdidıyla) ve

الْمَضِيضُ [el-meḍiḍ] (eziz] [eziz] vezninde) Bir nesne bir adamın derūnuna hüzn ve endūh irāsıyla acıtıp yakıp derd-nāk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: مَضَّهُ الشَّيْءُ مَضًّا وَمَضِيضًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا بَلَغَ مِنْ قَلْبِهِ الْحُزْنَ بِهِ Ve sirke ağzı yakmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: مَضَّ الْخُلُّ فَاهُ إِذَا أَخْرَقَهُ Ve sürme gözü acıtmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: مَضَّ الْكُحْلُ الْعَيْنَ يَمْضُهَا بِالضَّمِّ وَيَمْضُهَا بِالْفَتْحِ مَضًّا وَمَضِيضًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Ve والرَّابِعُ إِذَا أَلَمَّهَا

مَضٌّ [maḍḍ] Vasef olur, acıtıp yakıcı nesneye denir; yukālu: كَحَلَّ مَضٌّ أَيْ مُمَضٌّ Ve

مَضِيضٌ [meḍiḍ] Keçi kısmı suyu içip dudaklarını sıkarak ma'nāsınadır; yukālu:

مَضَّتْ الْعَنْزُ مَضِيضًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا شَرِبَتْ وَعَصْرَتْ مَضَّتْ الْعَنْزُ مَضِيضًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا شَرِبَتْ وَعَصْرَتْ Ve musībet acısına uğramak ma'nāsınadır, ke-mā se-yuzkeru. Ve

مَضٌّ [maḍḍ] Ağız ile bir nesneyi emip sor-mak, مَضٌّ [maṣṣ] ma'nāsınadır. 'Alā-kavlin bu, مَضٌّ [maṣṣ] lafzından eblagdır; yukālu: مَضٌّ مَضًّا بِمَعْنَى مَضَّهُ أَوْ هُوَ أَيْ بَلَغَ مِنْهُ

مَضٌّ [maḍḍ] Eski kuyularda olan şol haccere denir ki ona su yetişince kadar tetebbu' ederler ve ba'zen iki dāne olur. Ve

مَضُّ الضَّرْبِ [maḍḍu'd-ḍarb] Vurması mülüm ve müci' olan kimseye ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ مَضُّ الضَّرْبِ أَيْ مُوجِعُهُ

الْإِمْتِضَاضُ [el-imḍāḍ] (hemzenin kesriyle) مَضٌّ [maḍḍ] ve مَضِيضٌ [meḍiḍ] ile üç ma'nā-yı evvelde mürādifdir; yukālu: أَمَضَّهُ Ve gövdenin derisi gicişip acı-makla kaşıyıp yāhūd sürtünmek ma'nāsına müsta'mel olur; yukālu: إِذَا أَمَضَّهُ جِلْدُهُ فَدَلَّكَهُ إِذَا أَحَكَّهُ

الْمَضَضُ [el-meḍaḍ] (fethateynle) Acıyıp elem-nāk olmak ma'nāsınadır; yukālu: مَضَضَ الرَّجُلُ مَضَضًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَلِمَّ

مَضَضٌ [meḍaḍ] Ekşi süte denir ki dili yakıp acıtır; tekülü: شَرِبْتُ لَبَنًا مَضَضًا أَيْ حَامِضًا Ve musībet acısına denir; yukālu: أَصَابَهُ مَضَضٌ أَيْ وَجَعَ الْمُصِيبَةَ

مَضَضٌ [meḍaḍ] ve

مَضِيضٌ [meḍiḍ] ve

مَضَاضَةٌ [meḍāḍat] (mīm'in fethiyle) Musībet acısına uğramak ma'nāsınadır; tekülü: مَضَضَتْ يَا فُلَانُ مَضَضًا وَمَضِيضًا وَمَضَاضَةً: مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ أَيْ أَلَمْتُ مِنْ وَجَعِ الْمُصِيبَةِ

الْمِضُّ [el-miḍḍ] (mīm'in kesriyle) Bir kelimedir ki bir kimse dudaklarıyla nefye dāll olan لَ kelimesini işāret eylemekte isti'māl olunur ki ağzı bir tarafa eğip لَ

demeği müş'ir āheste ıslık gibi savt ihrāc eylemekten 'ibārettir, niteki başı yukarı kaldırmakla لَا demeğe işārete نَحَطُ [naḥṭ] derler. Ve bu مِضٌّ [miḍḍ]in mefhūmunda sār ile ye's-i küllī gelmeyip yine tama' ve ümīdden ferāgat eylemez ve mīm'i meksūr olup āhiri mebnī olarak harekāt-ı selāsla isti'māl olunur; yukālu: مِضٌّ مَكْسُورَةٌ مُثَلَّثَةٌ مِثْلُهُ: الأخر مَبْنِيَّةٌ وَمِضٌّ مُؤَنَّةٌ كَلِمَةٌ تُسْتَعْمَلُ بِمَعْنَى لَا Ya'nī münevven olarak kelime-i nefy ma'nāsına isti'māl olunur ki Türkīde yok demektir; yukālu: لَٰكِنِ وَهَذَا مِضٌّ أَيْ لَا: Bizim kibārların "bakalım" ta'bīrleri o mevki'dedir. Ve Zemahşerī Muḫaddime'de "me-hāhem" ile ya'nī "istemem" ma'nāsıyla tefsīr eyledi ki meselā "Şunu ister misin?" dediklerinde "İstemem" diyecek mahalde isti'māl olunur.

الْمِضَّةُ [el-maḍḍat] (mīm'in fehiyle) Ekşi sütlere denir; yukālu: أَلْبَانٌ مِضَّةٌ أَيْ حَامِضَةٌ

الْمِضَاضُ [el-muḍāḍ] (ḡurāb) [ḡurāb] vezninde) Hālis ma'nāsınadır; yukālu: فُلَانٌ مِنْ مِضَاضٍ Ve Muḍāḍ b. 'Amr, Curhum kabīlesindendir. Ve

مِضَاضٌ [muḍāḍ] bir şecer adıdır. Ve begāyet şūr suya denir ki içilmez ola, deniz suyu gibi; yukālu: مَاءٌ مِضَاضٌ لَا يُطَاقُ مُلَوِّحَةً

التَّمْضِضُ [et-temḍiḍ] [tef'īl] vezninde) مِضَاضٌ [muḍāḍ] dediği şūr su içmek ma'nāsınadır; yukālu: مَضَّضَ الرَّجُلُ إِذَا شَرِبَ المِضَاضِ

الْمِضْمَاضُ [el-miḍmāḍ] (mīm'in kesriyle) Yanığa denir, حُرْقَةٌ [ḫurḳat] ma'nāsına ki fi'l-asl dāḫrecet [dahrecet] bābindan masdardır. Ve ism-i mübālaga olur, cüst ve çālāk adama denir; yukālu: رَجُلٌ مِضْمَاضٌ أَيْ حَيِّفٌ

سَرِيعٌ Ve مَضْمَضَةٌ [maḍmaḍat] ma'nāsınadır ki onun masdar-ı sānīsidir; bunda mīm'in fethiyle de cā'izdir.

التَّمَاضُ [et-temāḍḍ] Fi'l-asl tefā'ul vezninde birbiriyle çekişip nizāc eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَمَاضُوا إِذَا تَلَاخَوْا

الْمَضْمَضَةُ [el-maḍmaḍat] [zelzele] [zelzele] vezninde) Suyu ağızda çalkamak ma'nāsınadır; yukālu: مَضْمَضَ الْمَاءَ فِي النَّيْمِ Ve kap kakac ve esvāb makülesini yaykamak ma'nāsınadır; yukālu: مَضْمَضَ الْإِنَاءَ وَالثُّوبَ إِذَا غَسَلَهُ

التَّمْضُمُضُ [et-temaḍmuḍ] [tezelzul] vezninde) مَضْمَضَةٌ [maḍmaḍat] ma'nāsınadır; yukālu: تَمَضْمَضَ لِلْوُضُوءِ إِذَا مَضْمَضَ Ve köpek bir kimsenin ensesinden kığırdanıp ürütemek ma'nāsınadır; yukālu: تَمَضْمَضَ الْكَلْبُ فِي أَثَرِهِ إِذَا هَرَّ

ام ع ض

الْمَعْضُ [el-ma'caḍ] (fethateynle) Bir mādde bir adamın pek gücüne gelmekle müte'essir olup gazaba gelmek ma'nāsınadır; yukālu: مَعْضَ الرَّجُلِ مِنَ الْأَمْرِ مَعْضًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا غَضِبَ وَشَقَّ عَلَيْهِ

الْمَاعِضُ [el-mā'icid] ve

الْمَعْضُ [el-ma'icid] [ketif] vezninde) Ma'nā-yı mezbūrdan sıfatlardır.

الإِمْعَاضُ [el-im'caḍ] (hemzenin kesriyle) Bir kimseyi gücendirip darılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَمْعَضَهُ إِذَا أَعْضَبَهُ وَشَقَّ عَلَيْهِ Ve yakmak ma'nāsınadır; yukālu: أَمْعَضَهُ إِذَا أَحْرَقَهُ

التَّمْعِضُ [et-tem'icid] [tef'īl] vezninde) إِمْعَاضٌ [im'caḍ] ile ma'nā-yı evvelde mürādifdir; yukālu: مَعَّضَهُ بِمَعْنَى أَمْعَضَهُ

الإِمْتِاعُضُ [el-imti'caḍ] [ifti'āl] vezninde) تَمْعِضٌ [tem'icid]den mutāvi'dir; yukālu:

مَعْضَةٌ فَاتْتَعَصَّصَ

الْمَعَاضَةُ [el-me'cādat] (mīm'in fethiy-
le) Doğururken kuyruğunu kaldırır olan
nākaya denir.

FASLU'N-NŪN

فَضْلُ النَّوْنِ

[ن ب ض]

النَّبْوُضُ [en-nubūd] [فُعُودٌ] [ku'ūd] veznin-
de) Su yere batmak, 'alā-kavlin akmak
ma'nāsınadır; yukālu: نَبَضَ الْمَاءُ نُبُوضًا مِّنَ
الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا غَارَ أَوْ سَالَ

النَّبِضُ [en-nebd] [قَبِضٌ] [qabḍ] vezninde) ve
النَّبِضَانُ [en-nebeḍān] (feteḥātla) Damar at-
mak ma'nāsınadır; yukālu: نَبَضَ الْعِرْقُ نَبْضًا
وَنَبِضَانًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا تَحَرَّكَ
Ve yayı çinretmek, 'alā-kavlin çinretmek için kirişini bir
mikdār çekip salıvermek ma'nāsınadır;
yukālu: نَبَضَ فِي قَوْسِهِ إِذَا أَصَاتَهَا أَوْ حَرَكَ وَتَرَهَا لِتَرْنَ
Ve şimşek āhestece yalabımak ma'nāsına
müsta'meldir; yukālu: نَبَضَ الْبَرْقُ إِذَا لَمَعَ خَفِيًّا
Ve

نَبَضٌ [nebd] Mutlakan hareket
ma'nāsınadır; yukālu: مَا بِهِ حَبْضٌ وَنَبْضٌ أَيْ
حَرَكَ Ve

نَبِضٌ [nebd] Celd ve zīrek ve şehāmetli
gönüle itlāk olunur ki نَابِضٌ [nābiḍ]
ma'nāsınadır. Bunda fethateynle de
cā'izdir ki fa'al bi-ma'nā fā'il olur; نَبِضٌ
[nebiḍ] dahi bu ma'nāyadır, كَيْفٌ [ketif]
gibi; yukālu: فَوَإِذَا نَبِضٌ وَنَبِضٌ وَنَبِضٌ أَيْ شَهْمٌ

الْإِنْبَاضُ [el-inbād] (hemzenin kesriyle) Bu
dahi yayı çinretmek yāhūd çinremek için
kirişini depretmek ma'nāsınadır; yukālu:
أَنْبَضَ فِي الْقَوْسِ إِذَا أَصَاتَهَا أَوْ حَرَكَ وَتَرَهَا لِتَرْنَ

الْمَنْبِضُ [el-menbiḍ] [مَسْجِدٌ] [mescid] vez-
ninde) Bir nesnenin hareket eylediği
mevzi'e denir. Bu 'alāka ile مَبِضُ الْقَلْبِ
[menbiḍu'l-ḳalb] sol memenin altında yü-
reğin oynadığı yere itlāk olunur; yukālu:
وَضَعَ يَدَهُ عَلَى مَبِضِ قَلْبِهِ وَهُوَ حَيْثُ تَرَاهُ يَنْبِضُ

الْمِنْبَضُ [el-minbaḍ] [minber] vez-
ninde) Hallāc tokmağına denir ki kirişi
onunla vurup çinretirler; yukālu: أَنْبَضَ
الْوَتْرَ بِالْمِنْبَضِ أَي الْمِنْدَفِ

النَّابِضُ [en-nābiḍ] Hışm ve gazaba itlāk
olunur; yukālu: نَبَضَ نَابِضُهُ أَي هَاجَ غَضَبُهُ

[ن ت ض]

النُّتُوضُ [en-nutūḍ] [ḡu'ūd] vezninde)
Gövdenin beşeresinde temregi gibi illet
zuhūr eylemekle yayılıp yol yol kabukları
kavlayıp soyulmak ma'nāsınadır; yukālu:
نَتَضَ الْجِلْدُ نَتُوضًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا خَرَجَ بِهِ دَاءٌ
فَأَثَارَ الْفُجُوبَى ثُمَّ تَقَشَّرَ طَرَائِقُ
طَبِئِي بِذِي تَنَاتِضَةٍ يَفْطَعُ رَدْعَةَ الْمَاءِ بَعْتَقِي وَإِرْحَاءِ
Ya'nī Arabların bilmecelelerinden kelām-ı
mezbūr bir bilmececi. رَدْعَةٌ [redgat] rā'nın
fethi ve dāl'ın sükūnuyladır ve hemān bu-
rada iskān ederler. Şārih der ki تَنَاتِضَةٌ
[zū tunātiḍat] [ulābiḍ] veznindedir,
lūgat-ı nā-ma'lūme olmakla mu'āyāt-ı
Arabdandır. Ve رَدْعَةُ الْمَاءِ [redgatu'l-mā']
«(د،ع)» māddeinde mezkūrdur ki sulu sı-
vık balçığa denir. Ve عَتَقَ [anaḡ] bir gūne
seğirtmeğe ve إِرْحَاءِ [irḡā'] şiddetle seğirt-
meğe denir. Ve تَنَاتِضَةٌ [Tunātiḍat] bir mev-
zi ismi olmak gālibdir.

الْإِنْتَاضُ [el-intāḍ] (hemzenin kesriyle)
Mantar envārından عُرْجُونُ [urcūn] dedik-
leri yer altından kendi kendisini sürüp
silkmek ma'nāsınadır, bir mantar üzerinde
nābit mantarı ve dişin dibinden biten bir
diş o dişi yukarı sürüp çıkardığı gibi. Zıkr
olunan عُرْجُونُ [urcūn] dahi tedricī kendi
kendisini toprağın yüzüne kadar silkip
çıkartır; yukālu: أَنْتَضَ الْعُرْجُونَ وَهُوَ يَنْتَضُ عَنِ
نَفْسِهِ كَمَا تَنْتَضُ الْكَمَاءَةُ الْكَمَاءَةُ وَالسُّنُّ السُّنُّ إِذَا خَرَجَتْ
نَفْسُهَا فَرَفَعَتْهَا عَنِ نَفْسِهَا Şārih der ki mü'ellifin bu
makāmda teşvişi nümāyandır.

[ن ح ض]

النَّحْضُ [en-naḡḍ] [maḡḍ] veznin-
de) Ete denir, لَحْمٌ [laḡm] ma'nāsına, 'alā-
kavlin uyluk eti gibi sımsıkı olanına denir;
yukālu: أَطْعَمَهُمُ النَّحْضَ أَي اللَّحْمَ أَوْ اللَّحْمَ الْمُكْتَنَبَ
Müfredi نَحْضَةٌ [naḡḍat]tır ki büyücek par-
ça demektir. Cem'î نُحُوضٌ [nuḡūḍ] gelir
nūn'un zammıyla ve نِحَاضٌ [niḡāḍ] gelir
nūn'un kesriyle. Ve

نَحَضُ [naḡḍ] Masdar olur, etin yüzünü
sıyırıp soymak ma'nāsına; yukālu: نَحَضَ
اللَّحْمَ نَحْضًا مِّنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا قَسَرَهُ
Ve bir kimseye su'âlde pek ibrām eylemek ma'nāsına
müsta'meldir; yukālu: نَحَضَ فَلَانًا إِذَا أَلَحَّ عَلَيْهِ
Ve temren yalmanımı perdāht edip
yufkalamak ma'nāsına müsta'meldir;
yukālu: نَحَضَ السِّنَانَ إِذَا رَفَقَهُ
Ve kemikten eti soyup almak ma'nāsınadır; yukālu: نَحَضَ
الْعَظْمَ إِذَا أَخَذَ لَحْمَهُ

النَّحَاضَةُ [en-neḡāḍat] [neḡāfet] vez-
ninde) Bir kimsenin vücūdu pek etli ol-
mak ma'nāsınadır; yukālu: نَحَضَ الرَّجُلُ
نَحَاضَةً مِّنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَثُرَ لَحْمُ بَدَنِهِ

النَّحِيطُ [en-neḡiḍ] [emīr] veznin-
de) Ma'nā-yı mezbūrdan sıfattır, gövde-
si pek etli kişiye denir. Mü'ennesi نَحِيطَةٌ
[neḡiḍat]tır. Ve

نَحِيطٌ [neḡiḍ] ve

مَنْحُوضٌ [menḡūḍ] Gövdesinin eti eriyip
zā'il olmuş kimseye denir; yukālu: نَحَضَ
الرَّجُلُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ فَهُوَ نَحِيطٌ وَمَنْحُوضٌ
يَاهُودِ أَي ذَاهِبُ اللَّحْمِ
olana denmekle zıdd olur ki ma'nā-
yı merkūmdan olur; yukālu: رَجُلٌ نَحِيطٌ
وَمَنْحُوضٌ أَي كَثِيرُ اللَّحْمِ

نَحِيطٌ [neḡiḍ] ve

مَنْحُوضٌ [menḡūḍ] Perdāht olup yufkalmış

temren yalmanına denir.

الْإِنْتِحَاضُ [el-intihād] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Bu dahi bir adamın gövdesinin eti azalmak ma'nāsınadır; yukālu: اُنْتَحَضَ الرَّجُلُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا قَلَّ لَحْمُهُ Ve kemikten eti sıyrıp almak ma'nāsınadır; yukālu: اِنْتَحَضَ الْعَظْمُ إِذَا أَخَذَ لَحْمَهُ

النُّحُوضُ [en-nuhūd] (فُعُودٌ [ku'ūd] vezninde) Gövdenin eti eksilip azalmak ma'nāsınadır; yukālu: نَحَضَ الرَّجُلُ نُحُوضًا مِّنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا نَقَصَ لَحْمَهُ

[ن ض ض]

النَّضُّ [en-naḍḍ] (nūn'un fethi ve ḍād'ın teşdidıyla) ve

النَّضِيضُ [en-neḍīḍ] (أَزِيضٌ [ezīz] vezninde) Su azca azca akmak ma'nāsınadır, 'alā-kavlin yerden sızarak çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: نَضَّ الْمَاءُ نَضًّا وَنَضِيضًا مِّنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا خَرَجَ رَشْحًا Ve ocakta yanan odunun bir ucu yanarken diğer ucunun rutübeti kaynamak ma'nāsına müsta'meldir ki seyelān eder; yukālu: نَضَّ الْعُودُ إِذَا غَلَى أَقْصَاهُ بَعْدَ أَنْ أُوقِدَ أَذْنَاهُ Ve kırba ve tulum pek dolgunluğundan çatlamak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: نَضَّتِ الْقُرْبَةُ مِّنْ شِدَّةِ الْمَلءِ إِذَا انشَقَّتْ

نَضٌّ [naḍḍ] İzhār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَضَّ إِذَا أَطْهَرَهُ Ve mekrūh ve nā-hoş işe denir; yukālu: أَتَى بِأَمْرِ نَضٍّ أَي مَكْرُوهٍ Ve altına ve akçeye denir, dirhem ve dīnār ma'nāsınadır. Ve kuş uçmak için kanatlarını oynatmak ma'nāsınadır; yukālu: نَضَّ الطَّائِرُ جَنَاحَيْهِ إِذَا حَرَكَهُمَا لِيَطِيرَ

النَّضُوضُ [en-neḍūḍ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Şol kuyuya denir ki suyu sızarak cem' olur ola.

النَّضِيضُ [en-neḍīḍ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde)

Masdardır ki zikr olundu. Ve azca suya denir. Cem'î نَضَّاضٌ [niḍāḍ] gelir nūn'un kesriyle. Şārih نَضَّائِضٌ nüshasını tahti'e eylemiştir; yukālu: مَاءٌ نَضِيضٌ وَمِيَاءٌ نَضَّاضٌ أَي قَلِيلٌ Ve

نَضِيضٌ [neḍīḍ] Birikmiş cemā'ate itlāk olunur, نَضِيضَةٌ [neḍīḍat] gibi, ke-mā se-yuzkeru. Ve

نَضِيضُ اللَّحْمِ [neḍīḍu'l-laḥm] Gövdesinin eti azca olan adama itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ نَضِيضُ اللَّحْمِ أَي قَلِيلُهُ

نَضِيضٌ [neḍīḍ] Kezālik masdar olur, bir iş imkān bulmak ma'nāsına; yukālu: نَضَّ الْأَمْرُ نَضِيضًا مِّنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا أَمْكَنَ

النَّضِيضَةُ [en-neḍīḍat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Azca yağmura denir. Cem'î نَضِيضَةٌ [neḍīḍat] ve نَضَّائِضٌ [neḍā'īḍ] gelir; hā is-miyyet içindir. Ve suyu azca azca sürüp akıtır olan, 'alā-kavlin yavaş ve za'if olan yele denir; yukālu: رِيحٌ نَضِيضَةٌ إِذَا كَانَتْ تَنْضُضُ بِالْمَاءِ فَيَسِيلُ أَوْ هِيَ الضَّعِيفَةُ

نَضِيضَةٌ [neḍīḍat] [neḍīḍ] gibi birikmiş cemā'ate itlāk olunur, azca azca birikmiş su gibi; ve minhu yukālu: جَاؤُوا نَضِيضَةً Ve بِأَفْصَى نَضِيضِهِمْ وَنَضِيضَتِهِمْ أَي جَمَاعَتِهِمْ [neḍīḍat] ve cem'î نَضَّائِضٌ [neḍā'īḍ] susuzluğa ve susuzluklara itlāk olunur ki az suyun levāzımındandır; yukālu: بَعِيرٌ ذَاتٌ نَضِيضَةٍ وَإِبِلٌ ذَاتٌ نَضَّائِضٌ أَي ذَاتٌ عَطِشٌ

نَضَّائِضٌ [neḍā'īḍ] Kızgın taş üzere tabh olunan kebāb ve biryānın cızırtılarına denir; müfredi نَضِيضَةٌ [neḍīḍat]tir; yukālu: شَوَاءٌ ذَاتٌ نَضَّائِضٌ أَي أَصْوَاتٌ

النَّضَّاضَةُ [en-nuḍāḍat] (ثُمَّامَةٌ [ṯumāmet] vezninde) Bir nesnenin bakiyyesine denir, su olsun gayrı olsun; tekülü: مَا عِنْدِي إِلَّا نَضَّاضَةٌ Ve bir kimsenin en sonraki vele-dine denir; müzekker ve mü'ennesi ve tes-

niye ve cem'i berāberdir; yukālu: هُوَ وَهِيَ وَهُمُ نُضَاصَةٌ وَلَدَهُ أَيَّ أَخْرَهُمُ

التُّضَاصُ [en-nuḏād] [غُرَابٌ] [ġurāb] vezninde) Hālis ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ نُضَاصُهُمُ أَيَّ خَالِصُهُمُ

النَّاضُ [en-nāḏḏ] (teşdid ile) Mümkün ve kâbil ma'nāsınadır; yukālu. أَمْرٌ نَاضٌ أَيُّ مُمَكِّنٌ Ve

نَاضٌ [nāḏḏ] نَضٌ [naḏḏ] gibi altına ve akçeye denir, bir metāc beyc olunup akçe ve altın olduğu hinde. Kāle's-ş-şārih fi'l-Esās: أَعْطَاهُ مِنْ نَاضٍ مَالِهِ أَيُّ مِنْ صَامَتِهِ مِنَ الْوَرَقِ أَوْ الْعَيْنِ وَقَدْ نَضَّ مَالَهُ إِذَا صَارَ عَيْنًا بَعْدَ أَنْ كَانَ مَتَاعًا mezbūr yerden tereşşüh-i mā gibi zuhür eylediği münāsebetiyledir.

الْإِسْتِنْدَاقُ [el-istinḏāḏ] Azca azca ihsān taleb eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: هُوَ يَسْتِنْدِئُ مَعْرُوفًا أَيُّ يَسْتَقْطِرُهُ Bu ma'nādan نِضَاصٌ [niḏād] ki كِتَابٌ [kitāb] veznindedir, ismdir, azca azca ihsāna denir. Ve

إِسْتِنْدَاقُ [istinḏāḏ] Bir kimseden hak ve matlūbunu bi't-tamām kurtarıp almak, 'alā-ḳavlin ceste ceste almak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: إِسْتِنْدَاقُ حَقِّهِ مِنْ فُلَانٍ إِذَا اسْتَنْجَرَهُ أَوْ اسْتَخْرَجَهُ شَيْئًا بَعْدَ شَيْءٍ

النُّضَاصَةُ [en-naḏnāḏat] ve

النُّضَاصُ [en-naḏnāḏ] (nūn'ların fethiyle) Bir yerde karār eylemez olan yılana denir; yukālu: حَيَّةٌ نُّضَاصَةٌ وَنُّضَاصٌ إِذَا كَانَتْ لَا تَسْتَقَرُّ فِي مَكَانٍ Ve soktuğunu fi'l-hāl helāk eder olan, 'alā-ḳavlin dā'imā dilini oynatır olan yılana denir; yukālu: حَيَّةٌ نُّضَاصَةٌ وَنُّضَاصٌ إِذَا نَهَشَتْ قَتَلَتْ مِنْ سَاعَتِهَا أَوْ هِيَ الَّتِي أَخْرَجَتْ لِسَانَهَا تُنْضِضُهُ

الْإِنْضَاقُ [el-inḏāḏ] (hemzenin kesriyle) İş bitirmek ma'nāsınadır; yukālu: أَنْضَى الْحَاجَةَ

إِذَا أَنْجَزَهَا Ve emlik körpe kuzuya ve oğlağa azca azca süt içirmek ma'nāsınadır; yukālu: أَنْضَى الرَّاعِي السِّحَالَ إِذَا سَقَاهَا نَضِيبًا مِنَ اللَّبَنِ

النُّضْضَةُ [en-naḏneḏat] [زَلْزَلَةٌ] [zelzelet] vezninde) Yılan dilini oynatmak ma'nāsınadır; yukālu: نَضَضَهُ الْحَيَّةُ إِذَا حَرَكَتْ لِسَانَهَا Ve bir adamın metāc sattığı akçe ve altını firāvān olmak ma'nāsınadır; yukālu: نَضَضَ الرَّجُلُ إِذَا كَثُرَ نَاضُهُ Ve bir kimseyi telaşâ bırakıp muztarib ve bī-karār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَضَضَ فُلَانًا إِذَا أَقْلَقَهُ

التَّنْضُضُ [et-tenaḏḏuḏ] [تَفَاعُلٌ] [tefa'ul] vezninde) Bir kimseden hakkını ceste ceste alıp bitirmek ma'nāsınadır; tekūlu: تَنْضَضْتُ مِنْهُ حَقِّي أَيُّ اسْتَنْطَقْتُهُ تَنْضَضْتُ الْحَاجَةَ إِذَا كُنْتُ بَعْدَ الْبُحْرَانِ Ve bir kimseyi bir işe be-gāyet kındırmak ma'nāsınadır; tekūlu: تَنْضَضْتُ فُلَانًا إِذَا اسْتَحْتَنَّهُ

[ن ع ض]

التَّغْضُ [en-nuḏ] (nūn'un zammıyla) Arz-ı Hicāz'a mahsūs bir cins ağaç ismidir ki ondan misvāk itihāz olunup ve kabuğuyula deri dibāgat olunur.

التَّغْضُ [en-naḏ] [بَعْضٌ] [ba'ḏ] vezninde) Bir kimseden bir nesnecik almak ma'nāsınadır; tekūlu: مَا نَعَضْتُ مِنْهُ شَيْئًا نَعَضًا مِنْ الْبَابِ الثَّلَاثِ أَيُّ مَا أَصَبْتُ

[ن غ ض]

التَّغْضُ [en-naḏ] (nūn'un fethi ve ġayn-ı mu'cemenin sükūnuyla) ve

التَّغْوُضُ [en-nuḡuḏ] [قُعُودٌ] [ḳu'ūd] vezninde) ve

التَّغْضَانُ [en-neḡaḏān] (fethātla) ve

التَّغْضُ [en-neḡaḏ] (fethateynle) Beri öte kımıldayıp oynamak ma'nāsınadır;

zı gitmek ma'nāsına müsta'meldir; نَفَضَ Ve bir semte نَفِيضَةٌ [nefīdat] yollamak ma'nāsınadır; yukālu: اسْتَنْفَضَ إِذَا تَكَلَّمْتَ نَهَارًا فَانْفَضَ أَي التَّفِثَ Ve Kur'an-ı kerim sūrelerinin mecmū'unu okumak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: نَفَضَ السُّورَ إِذَا قَرَأَهَا Ve sıtma 'arızası titrettirmek ma'nāsınadır; yukālu: نَفَضْتُهُ الْحُمَى إِذَا أُرْعَدْتُهُ Ve her cānibe nazar salmak ma'nāsına müsta'meldir; ve minhu tekūlu: إِذَا تَكَلَّمْتَ نَهَارًا فَانْفَضَ أَي التَّفِثَ إِذَا تَكَلَّمْتَ لَيْلًا فَاخْفِضَ أَي اخْفِضْ هَلْ تَرَى مَنْ تَكَرَّهُ وَإِذَا تَكَلَّمْتَ لَيْلًا فَاخْفِضَ أَي اخْفِضِ الصَّوْتِ Ya'nī "Gündüz tekellüm eylediğimde gāfil olmayıp mütebassırāne her tarafa bakıp yaklaşarak tekellüm eyle ki şāyed bīgāne bulunur ve gece tekellüm eyledikte āheste tekellüm eyle şāyed dinler bulunur."

الْإِنْفَاضُ [el-infād] (hemzenin kesriyle) Bu dahi hayvān doğurmak ma'nāsınadır; yukālu: أَنْفَضْتَ الْإِبِلَ إِذَا نَبِجْتَ Ve kavmin zād ve zahireleri tükenmek, 'alā-kavlin devābb ve mevāşileri kırılıp ve zād ve zahireleri tükenmek yāhūd kendileri tüketmek ma'nāsınadır; yukālu: أَنْفَضَ الْقَوْمُ إِذَا أَوْمَلُوا أَوْ هَلَكْتَ أَمْوَالُهُمْ وَفَنِي زَادُهُمْ أَوْ أَفْنُوهُ Ve sepet ve kavsara makūlesinin içinde olan hurmāyı baş aşağı edip mecmū'unu silkemek ma'nāsınadır; yukālu: أَنْفَضْتَ الْجُلَّةَ إِذَا نَفَضَ مَا فِيهَا مِنَ الثَّمَرِ

النَّفْوَضُ [en-nefūd] (şabūr) [şabūr] vezninde) Evlādi çok olan hatūna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ نَفْوَضٌ أَي كَثِيرَةٌ الْوَلَدِ

الْإِسْتِنْفَاضُ [el-istinfād] Bu dahi bir yerin her mahallinde olanını bilmek için gereği gibi bakıştırmak ma'nāsınadır; yukālu: اسْتَنْفَضَ الْمَكَانَ إِذَا نَظَرَ إِلَى جَمِيعِ مَا فِيهِ حَتَّى يَعْرِفَهُ Ve ba'de'l-bevl gereği gibi istibrā eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: اسْتَنْفَضَ الذَّكَرَ إِذَا اسْتَبْرَأَهُ مِنْ بَقِيَّةِ الْبَوْلِ Ve istihrāc ma'nāsınadır; yukālu: اسْتَنْفَضَهُ

إِذَا اسْتَحْرَجَهُ Ve bir semte نَفِيضَةٌ [nefīdat] yollamak ma'nāsınadır; yukālu: اسْتَنْفَضَ الْأَمِيرُ إِذَا بَعَثَ النَّفِيضَةَ Ve taşla istincā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: اسْتَنْفَضَ بِالْحَجَرِ إِذَا اسْتَنْجَى بِهِ

التَّنْفِضُ [et-teneffuḍ] [tefa'ul] vezninde) Bu dahi bir mahalde olanı bilmek için her yerine nazar salmak ma'nāsınadır; yukālu: تَنَفَّضَ الْمَكَانَ بِمَعْنَى اسْتَنْفَضَهُ

النُّفَاضَةُ [en-nufādat] (sumāmet) [sumāmet] vezninde) Misvāklandıktan sonra misvākın ağızda kalan hurdelerine denir ki üfürülür. Ve ağaçtan silktikte dökülen şey'e denir ki silkinti ta'bīr olunur; ona نُفَاضٌ [nufād] dahi denir hā'sız ve nūn'un zammı ve kesriyle; yukālu: جَمَعَ النُّفَاضَةَ وَالنُّفَاضَ أَي مَا سَقَطَ مِنَ الْمُنْفُوضِ

النَّفِضُ [en-nifḍ] (nūn'un kesriyle) Bal gömecinde olan arı fazlasına, 'alā-kavlin gömeç içre kalan arı ölüsüne denir yāhūd şol bala denir ki ona güve uşmakla bir zarf içre keşkek gibi döküldükten sonra mersin yaprağıyla karıştırılıp arının bal yaptığı mevzi'ci suvarlar, tā ki müceddeden arılar gelip onda bal i'māl ederler. 'Alā-kavlin bu ma'nāda k̄āf'la نَفَضٌ [niḡṣ]tır.

النَّفْضُ [en-nefaḍ] (fethateynle) مَنْفُوضٌ [menfūd] ma'nāsınadır ki ağaçtan ve asmadan düşüp dökülen yaprak ve meyve ve üzüm dānesi makūlesine denir ki birbirini sıkıştırmakla dökülür; yukālu: تَحَتِ الشَّجَرِ نَفْضٌ كَثِيرٌ وَهُوَ مَا سَقَطَ مِنَ الْوَرَقِ وَالثَّمَرِ وَحَبِ الْعِنَبِ حِينَ يَأْخُذُ بَعْضُهُ فِي بَعْضِ

الْمِنْفَاضُ [el-minfaḍ] [minber] vezninde) مَنَسَفٌ [minsef] ma'nāsınadır ki sāzlıktan ve hurmā yaprağından örülmüş bir sepettir, hurmāyı onun içine silkerler.

الْمِنْفَاضُ [el-minfād] [miḡrāb] vez-

ninde) Çok güleğen hatuna denir, 'alā-kavlin bu şād-ı mühmele iledir; yukālu: **إِمْرَأَةٌ مِّنْفَاضٍ أَيْ كَثِيرَةُ الصَّحْبِ**

النَّافِضُ [en-nāfiḍ] Titremesi olan hummāya denir ki sıtma ta'bīr olunur; lafz-ı mezbūr müzekkerdir; yukālu: **أَخَذَهُ النَّافِضُ وَيُقَالُ أَخَذَتْهُ حُمَّى بِنَافِضٍ بِزِيَادَةِ حَزَفِ الْبَاءِ وَحُمَّى نَافِضٍ بِالْإِضَافَةِ وَحُمَّى نَافِضٍ بِالْوَضْفِ أَيْ حُمَّى الرَّغْدَةِ وَيُقَالُ نَفَضَتْهُ الْحُمَّى فَهُوَ مَنفُوضٌ**

النُّفْضَةُ [en-nufḍat] [بُسْرَةٌ] [busret] vezninde) ve

النُّفْضَةُ [en-nufḍat] [رُطَابَةٌ] [ruṭabat] vezninde) ve

النُّفْضَاءُ [en-nufḍā] (nūn'un zammı ve fā'nın fethiyle **عُرَوَاءُ** [ʿurevā] vezninde) Sıtmanın titremesine denir, **رِغْدَةُ النَّافِضِ** [riḍdetu'n-nāfiḍ] ma'nāsına.

النَّفَاضُ [en-nefāḍ] [سَحَابٌ] [sehāb] vezninde) ve

النَّفَاضُ [en-nufāḍ] [غُرَابٌ] [gūrāb] vezninde) İsmeldir, sıtma tutan kimsenin titremesine ve titreyişine denir. Ve **نُفَاضٌ** [nufāḍ] ve **نَفَاضٌ** [nefāḍ] zikr olunan **إِنْفَاضُ الزَّادِ** [infāḍu'z-zād] ma'nāsından ismlerdir ki zād ve zahīrenin tükenmesine denir; ve minhu'l-meselu: «النَّفَاضُ يُقَطِّرُ الْجَلْبَ» Ya'nī kaht zuhūruyla zād ve zahīrenin tükenmesi develeri katar katar bey'e için pazara celb ve irād eder, ma'rizi ma'lūmdur.

الْإِنْفَاضُ [el-intifāḍ] [إِفْتِعَالٌ] [ifti'āl] vezninde) Silmek ma'nāsınadır; yukālu: **نَفَضَهُ فَانْتَفَضَ** Ve asmanın yaprakları gereği gibi açıp tāb u tarāvet peydā eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: **إِنْتَفَضَ إِذَا نَضَرَ وَرَقُهُ** Ve ba'de'l-bevl gereği gibi istibrā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **إِنْتَفَضَ الذِّكْرَ إِذَا اسْتَبْرَاهُ مِنْ بَقِيَّةِ الْبَوْلِ**

النَّفَاضُ [en-nefā'is] [نَفَاضٌ] [nefā'is] vez-

ninde) Mesāfāt-ı arz kat' eden develere itlāk olunur, 'alā-kavlin gövdelerinden lahm ve şahımları silkilmiş arık ve mehzül develere itlāk olunur; yukālu: **إِبِلٌ نَفَائِضٌ** **أَيُّ النَّبِيِّ تَقَطَّعَ الْأَرْضَ أَوْ الْهَزْلَى** Ve şol kimsele-re denir ki verālarında bir emr-i mekrūh yā bir düşman var mıdır yok mudur diye hurde taşları ellerinden silkip saçmak vec-hiyle fāl açar olalar ki a'rāb beynlerinde ma'hūddur; yukālu: **هُمُ نَفَائِضُ أَيْ الَّذِينَ يَضْرِبُونَ بِالْحَصَى هَلْ وَرَاءَهُمْ مَكْرُوهٌ أَوْ عَدُوٌّ**

النَّفَاضُ [en-nifāḍ] [كِتَابٌ] [kitāb] vezninde) Sıbyān giymeğe mahsūs olan fütaya denir. Ve mutlakan giyeceğe itlāk olunur; yukālu: **مَا عَلَيْهِ نَفَاضٌ أَيْ شَيْءٌ مِنَ الثِّيَابِ** Ve şol çarşafa denir ki üzerine ağaç yaprağı ve meyve makülesi silkilir. Cem'i **نُفُضٌ** [nufuḍ] gelir zammeteynle. Ve

نَفَاضٌ [nifāḍ] O çarşaf üzere silktikleri sil-kintiye denir.

الْأَنفَاضُ [el-enāfiḍ] [أُنْفُوضَةٌ] [unfūḍat]ın cem'idir ki bu dahi ağaçtan silktikleri sil-kintiye denir.

النَّفُوضُ [en-nufūḍ] [فُعُودٌ] [ku'ūd] vezninde) Hasta ve 'alīl olan kimse sağalmak ma'nāsınadır; yukālu: **نَفَضَ الْمَرِيضُ مِنْ مَرَضِهِ** **نُفُوضًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا بَرِيَ**

النَّفِيضَةُ [en-nefiḍat] [سَفِينَةٌ] [sefīnet] vezninde) ve

النَّفِضَةُ [en-nefeḍat] (fetehtāla) Şol cemā'ate ya'nī azca 'askere itlāk olunur ki düşman var mıdır yok mudur diye yoklamak için bir semte irsāl olunur; ince karakol olacaktır. **نَفِيضَةٌ** [nefiḍat] gūyā ki mecma'dan silkilmiş olup ve **نَفِضَةٌ** [nefeḍat] yolları düşmandan silkip muhāfaza ettikleri ta-savvuruyladır; yukālu: **بَعَثَ الْأَمِيرُ النَّفِيضَةَ** **وَهُمْ جَمَاعَةٌ يُبْعَثُونَ فِي الْأَرْضِ لِيَنْظُرُوا هَلْ**

فِيهَا عَدُوٌّ أَمْ لَا

الْتَفِيزِيُّ [en-niffidā] (خِلْفِيُّ [hillifā] vezninde) ve

النَّفِيزِيُّ [en-nifidā] (زِمَكِيُّ [zimikkā] vezninde) ve

النَّفِزِيُّ [en-nefedā] (جَمَزِيُّ [cemezā] vezninde) Sarsılıp titremeğe denir; yukālu: أَخَذَهُ النَّفِيزِيُّ وَالنَّفِيزِيُّ أَيِ الْحَرَكَةَ وَالرِّعْدَةَ

[ن ق ض]

النَّقْضُ [en-naqḍ] (nūn'un fethi ve kāf'ın sükunuyla) Bir nesneyi evvelki heyetinden bozmak ma'nāsındır, binâyı bozmak ve ipin katlarını bozmak gibi ve mecāzen 'ahd ve peymānı bozmak gibi; yukālu: نَقَضَ الْبِنَاءَ وَالْحَبْلَ وَالْعَهْدَ نَقْضًا مِنَ الْبَابِ: Ve gön ve meşin ve kiriş ve pālān ve parmak ve a'zada oynak yerleri ve kemik makülesi çıtırdamak ma'nāsına müsta'meldir ki bozulmağın lāzımıdır, zīrā bir nesne bozulunca seslenir, ke-mā se-yuzkeru; yukālu: نَقَضَ الْمُنْضِلُ وَالْأَدِيمُ مَثَلًا: نَقْضًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا صَوَّتْ

الْإِنْتِقَاضُ [el-intikād] (إِفْتِعَالٌ [ifti'al] vezninde) ve

التَّنَاقُضُ [et-tenāquḍ] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Binā ve ip makülesi nesne bozulmak ve çözülmeğe ma'nāsındır; yukālu: مُتَّفَعِلٌ إِتَّقَضَ الْبِنَاءَ وَالْحَبْلَ وَتَنَاقَضَ إِذَا انْحَلَّ بُرْمُهُ كَالْإِنْتِقَاضِ وَالْتَّنَاقُضِ عُنْوَينِیْلَا مُسَامَاHİE EYLEMİŞTİR. Ve تَنَاقَضَ [tenāquḍ]-ı kavleyn bundan me'hūzdu, gūyā ki ehadühümā āheri nakz ve harāb eder.

النَّقِضُ [en-niḡḍ] (nūn'un kesriyle) مَنْقُوضٌ [menḡuḍ] ma'nāsındır ki binānın yıkıntısına ve ipin bozuntusuna denir; yukālu: هُوَ نَقِضٌ الْبِنَاءِ وَالْحَبْلِ أَيِ مَنْقُوضُهُ Ma'nāsındır ki fā'yıladır, niteki zikr olun-

du. Ve seyr ve sefer sebebiyle mehzūl ve zebūn olmuş deveye denir, erkeğine ve dişisine denir, 'alā-kavlin dişisine نِقْضَةٌ [niḡḍat] denir hā'yıla. Ve kıl çadır ve kilim makülesinin şol bozuntusuna denir ki müceddeden eğrilir ola; bunda fethateynle de cā'izdir. Ve mantar bitip çıkan yerin iki tarafa avrılan toprağına ve kışırına denir. Cem'i أَنْقَاضٌ [enḡāḍ] ve نُقُوضٌ [nuḡuḍ] gelir. Ve

نِقْضٌ [niḡḍ] Kuş piliçlerinin ve 'akrebin ve kurbağanın ve tavşancıl kuşunun ve devekuşunun ve bildircin ve yelve kuşlarının ve doğanın ve ada tavşanının ve kertenkelenin ve insānın mafsallarının seslerine denir.

الْإِنْقَاضُ [el-inḡāḍ] (hemzenin kesriyle) Zikr olunan nesnelere seslenmek ma'nāsındır; yukālu: أَنْقَضَتِ الْفَرَارِيحُ مَثَلًا إِذَا: Kezālik gön ve meşin ve pālān ve kiriş ve sīne-bend ve haccāmın hacāmet vaktinde şişeyi ve boynuzu sorarken ağzı seslenmek ma'nāsındır. Ve bazıları 'indinde İِنْقَاضٌ [inḡāḍ] zikr olunanlardan cānlı olanlarının seslenmelerinde ve نَقْضٌ [naḡḍ] cemādātın seslenmesinde isti'māl olunur; yukālu: Ve أَنْقَضَتِ الْعُقَابُ وَنَقَضَ الرَّحْلُ

إِنْقَاضٌ [inḡāḍ] Parmaklara vurmakla seslendirmek ma'nāsındır; yukālu: أَنْقَضَ أَصَابِعَهُ إِذَا صَرَبَ بِهَا لِثُصُوتَ Ve davar sürerken dili damağına yapıştırıp ayırarak cık cık diye ıslıklatmak ma'nāsındır; yukālu: أَنْقَضَ بِالذَّابَّةِ إِذَا أَلْصَقَ لِسَانَهُ بِالْحَنَكِ ثُمَّ صَوَّتَ فِي حَافَتَيْهِ Ve tavşancıl kuşu ötmek ma'nāsındır ki zikr olundu; yukālu: أَنْقَضَتِ الْعُقَابُ إِذَا صَوَّتَتْ Ve yerden mantar çıkarmak ma'nāsındır; yukālu: Ve أَنْقَضَ الْكُمَاءُ إِذَا أَخْرَجَهَا مِنَ الْأَرْضِ Ve keçi kısmını savt-ı mahsūsuyı çağırarak

ma'nāsınadır; yukālu: أَنْقَضَ بِالْمَعْرِزِ إِذَا دَعَا بِهَا
Ve ağızda sakız çiğnerken şakırdatmak
ma'nāsınadır ki o mekrūhtur; yukālu: أَنْقَضَ
أَثْقَلَهُ إِذَا صَوَّرَهُ Ve arkayı ağır yük basmakla
mezhül ve nā-tüvān eylemek, 'alā-kavlin
ağır yük arkanın kemiklerini çitirdatmak
ma'nāsınadır; ve minhu kavluhu ta'ālā:
﴿وَوَضَعْنَا عَنْكَ وِزْرَكَ الَّذِي أَنْقَضَ ظَهْرَكَ﴾ أَي أَنْقَلَهُ
حَتَّى جَعَلَهُ نَقْضًا أَي مَهْزُولًا أَوْ أَنْقَلَهُ حَتَّى سُمِعَ نَقِضُهُ
أَي صَوْتُهُ

التَّقْضُ [en-nuqḍ] (nūn'un zammıyla)
Binānın bozulup yıkılan yerine denir, ni-
teki kesr ile bozuntusuna denir; tekülü:
أَصْلِحْ نَقْضَ بِنَائِكَ أَي مَا اتَّقَضَ مِنْهُ

التَّقْضُ [en-nuqāḍ] (ṣurād) [şurad] veznin-
de) Güreş fenninden bir fenn-i mahsūs
ismidir.

التَّقِضُ [en-nekīḍ] (nūn'un fethiyle) Gön
ve meşin ve semur ağaçları ve kiriş ve at
ve deve göğüslüğü ve mihaffe ağaçları ve
parmaklar ve eyegü kemikleri ve oynak
yerlerinin gıcirtısına ve çitirtısına denir.
Ve

نَقِضُ الْمِحْجَمَةِ [naqīḍu'l-miḥcemet]
Hāccām hacāmet ederken sorduğu şişenin
ve boynuzun sesine denir.

التَّقْضُ [et-tenqīḍ] (tefīl) [tefīl] vezninde)
At kısmı āletini gevşek olarak salıvermek
ma'nāsınadır; yukālu: نَقَضَ الْفَرَسَ إِذَا أَدْلَى وَلَمْ
يَسْتَحْكَمْ إِعْظَامَهُ

التَّقْضُ [en-nuqāḍat] (sumāmet) [sumāmet] vez-
ninde) Çözülüp bozulmuş kıl ip bozuntu-
suna denir.

التَّقْضُ [en-nuqāḍ] (rummān) [rummān] vez-
ninde) Bir nebāt adıdır.

التَّقْضُ [en-Naqqāḍ] (şeddād) [şeddād] veznin-
de) Fukahādan İsmā'īl b. Aḥmed eş-Şāşī

lakabıdır.

التَّقِضَةُ [en-nekīḍat] (sefīnet) [sefīnet] vez-
ninde) Dağda olan yola denir; yukālu: أَحَدٌ
هَذِهِ الْقِضَةُ أَي الطَّرِيقَ فِي الْجَبَلِ Ve şol şi're itlāk
olunur ki bir āher şā'irin nazm eylediği
şi'rın mazmūnuna muhālif ve münākız
ola; yukālu: هَذِهِ الْقَصِيدَةُ قِضَةُ قَصِيدَةٍ فَلَانَ Bu-
rada mü'ellif yine müsāmaha-güne resm
eylemiştir.

الْإِنْقِضُ [el-inqīḍ] (hemzenin kesriyle) Pek
hoş-büy olan tibe denir.

التَّقْضُ [et-tenaqqūḍ] (tefa'ul) [tefa'ul] veznin-
de) A'zādān kan damlamak ma'nāsınadır;
yukālu: تَقَضَّ الدَّمُ إِذَا تَقَطَّرَ Ve a'zānın ke-
mikleri çitirdamak ma'nāsınadır; yukālu:
تَقَضَّتْ عِظَامُهُ إِذَا صَوَّتَتْ Ve binā yarılıp çat-
lamakla çatırdamak ma'nāsınadır; yukālu:
تَقَضَّ الْبَيْتُ إِذَا تَشَقَّقَ وَسُمِعَ لَهُ صَوْتٌ

الْمُنَاقَضَةُ [el-munāqāḍat] (mufā'alet) [mufā'alet]
vezninde) Bir kelāmı kelām-ı evvelin
ma'nā ve mefhūmuna muhālif söylemek
ma'nāsınadır; yukālu: نَاقَضَ قَوْلُهُ الثَّانِي أَوَّلَهُ إِذَا
خَالَفَ

[ن و ض]

النُّوضُ [en-nevḍ] (ḥavḍ) [ḥavḍ] vezninde)
Seyr ve seyāhat eylemek ma'nāsınadır;
yukālu: نَاضَ الرَّجُلُ يَتَوَضُّ نَوْضًا إِذَا ذَهَبَ فِي
الْبِلَادِ Ve bir yerden kazık ve kök ve en-
ser makülesini çekip çıkarmağa dürtüş-
mek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا
نَاضَ الشَّيْءُ إِذَا عَالَجَهُ لِيَتَزَعَهُ كَالْوَتِدِ وَنَحْوِهِ
Ve su çıkarmak ma'nāsınadır; yukālu: نَاضَ
الشَّيْءُ إِذَا أَخْرَجَهُ Ve şimşek çakmak ma'nāsınadır; yukālu: نَاضَ
الْبُرُوقُ إِذَا تَلَأَلَا Ve

نَوْضُ [nevḍ] İnsān ve hayvānın sağrıları
ile sırtının iki taraflı aşağı uçlarının ka-
vuştukları yere denir ki her bedende iki

ضَرَبَ فِي نَوْضِهِ [nevḍ] olur; yukālu: وَهُوَ وَضَلَهُ مَا بَيْنَ الْعَجْزِ وَالْمَشَنِ Ve deprenmek ma'nāsınadır; yukālu: مَا يَقْدِرُ أَنْ يَنْوُضَ أَيُّ أَنْ يَتَحَرَّكَ Ve عُضُصُ [ʕuʕʕuʕ] ismidir ki oma kemiğidir. Ve bir nesne beri öte ırgalanıp salınmak ma'nāsınadır; yukālu: لَا زَالَ يَنْوُضُ Ve الْحَبْلُ أَيُّ يَنْدَبُ وَيَتَعَثَّكُلُ Ve

نَوْضٌ [nevḍ] Su çıkacak yere denir. Cem'î أَنَاوِيضٌ [envāḍ] ve cem'ü'l-cem'î [enāviḍ] gelir.

الْأَنْوَاضُ [el-Envād] (hemzenin fethiyle) Bir mevzi-i ma'lûm adıdır.

الْإِنَاضَةُ [el-ināḍat] (hemzenin kesriyle) Adamın gözünde dargınlık makûlesi ʕarızadan kızılık gibi şiddet peydâ olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَنْأَصَ الرَّجُلُ إِذَا اسْتَبَانَ فِي عَيْنَيْهِ الْجَهْدُ Şārih nüshasını taglīt ve tefsîr-i mezkûru bu resme tasvîr eylemiştir. Ve

إِنَاضَةٌ [ināḍat] Hurmâ ağacının meyvesi yetişmek ma'nāsınadır; yukālu: أَنْأَصَ النَّحْلُ إِذَا أَيْتَعَ

التَّنْوِيضُ [et-tenvīḍ] [tefīl] [tefīl] vezninde) Sevbi boyamak ma'nāsınadır; yukālu: نَوْضَ الثَّوْبِ إِذَا صَبَعَهُ

[ن ه ض]

النَّهْضُ [en-nehḍ] (nūn'un fethi ve hâ'nın sükûnuyla) ve

النُّهُوضُ [en-nuhūḍ] [ku'ūd] vezninde) Deprenip kalkmak ma'nāsınadır; yukālu: نَهَضَ الرَّجُلُ نَهْضًا وَنُهُوضًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا قَامَ Ve nebāt boylanıp kıvâmını bulmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: نَهَضَ إِذَا اسْتَوَى Ve kuş kanatlarını açıp uçmağa yapınmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: نَهَضَ الطَّائِرُ إِذَا بَسَطَ جَنَاحَيْهِ لِيَطِيرَ Ve

نَهْضٌ [nehḍ] Devenin omuzuyla küreği

aralığına denir. Cem'î أَنَهَضُ [enhuḍ] gelir, اَفْلَسُ [eflus] vezninde. Ve

نَهْضٌ [nehḍ] Zulm ve sitem ma'nāsınadır; yukālu: بِهِ نَهْضٌ أَيُّ ظَلَمَ Ve sarp ve galiz yokuş yere denir, عَتَبَ [ʕateb] ma'nāsına; tekûlu: صَعَدْنَا إِلَى نَهْضٍ صَعِبٍ أَيُّ عَتَبَ

النَّاهِضُ [en-nāhiḍ] Şol kuş yavrusuna denir ki kanatları gereği gibi yetişip uçmağa yapınır ola; yukālu: فَرَّخَ نَاهِضٌ إِذَا وَفَّرَ جَنَاحَهُ وَتَهَيَّأَ لِلطَّيْرَانِ Ve at kısmının kolunun üst tarafında olan ete itlāk olunur. Ve Nāhiḍ b. Şüme şu'arādandır.

النَّاهِضَةُ [en-nāhiḍat] Bir kimsenin pederi oğullarına ya'nî ihvânına denir ki kendisine hâdis olan bir mâddede berâberce kıyâm ve ihtimâm eder olalar; yukālu: لَهُ نَاهِضَةٌ أَيُّ بَنُو أَبِيهِ الَّذِينَ يَنْهَضُونَ مَعَهُ Ve efendisinin emr ve hizmetine kâ'im olan hizmetkârlara itlāk olunur; yukālu: هُمْ نَاهِضَةٌ فَلَانَ أَيُّ خِدْمَتُهُ الْقَائِمُونَ بِأَمْرِهِ

نُهَيْضٌ [Nuhayḍ] [zubeyr] vezninde) Bir mevzi'dir.

نَهَّاضٌ [Nehhāḍ] [şeddād] vezninde) Bir recül ismidir.

النَّوَاهِضُ [en-nevāhiḍ] ʕAzîm ve şedîd olan develere itlāk olunur; yukālu: إِبِلٌ نَوَاهِضٌ أَيُّ عِظَامٌ شَدَادٌ

النَّهْيَاضُ [en-nihāḍ] (nūn'un kesriyle) Yokuş yukarı bayır yola itlāk olunur; yukālu: سَلَكُوا نَهْيَاضَ الطَّرِيقِ أَيُّ صَعَدَهَا وَعَتَبَهَا

الْإِنْنَهَاضُ [el-inhāḍ] (hemzenin kesriyle) Ayaga kaldırmak ma'nāsınadır; yukālu: أَنَهَضَ فَلَانًا إِذَا أَقَامَهُ Ve kırbayı ve tulumu ağzına yakın yere kadar doldurmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَنَهَضَ الْقِرْبَةَ إِذَا دَنَا مِنْ مَلئِهَا

الإِسْتِنْهَاضُ [el-istinhāḍ] Bir adama bir

olan arza denir, ′alā-kavlin değirmi olma-
đa mahsūstur. Ve

وَهَضَّةٌ [vehḏat] عُرْفُطُ [ʻurfuṭ] ağacının yemi-
şine denir. وَهَطُ [vehṭ] lafzında lügattir.

FASLU'L-HĀ'

(فَضْلُ الْهَاءِ)

[ه ر ض]

الْهَرَضُ [el-heraḏ] (fethateynle) Şol kuru
giciđe denir ki harāret-i havādan vücūda
ʻārız olur; yukālu: وَهُوَ الْحَصْفُ
يَخْرُجُ عَلَى الْبَدَنِ مِنَ الْحَرِّ

هَرَضٌ [el-herḏ] (farḏ [farḏ] vezninde)
[herṭ] lafzında lügattir ki bir nesneyi yı-
tıp paralamak maʻnāsınadır; yukālu: هَرَضَ
التُّوبَ هَرَضًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا مَرَّقَهُ

[ه ض ض]

الْهَضُّ [el-haḏḏ] (ʻaḏḏ [ʻaḏḏ] vezninde) Bir
nesneyi kırıp ufatmak maʻnāsınadır. ′Alā-
kavlin هَدُّ [hedḏ] lafzınının mefhūmundan
dūn ve رَضُّ [raḏḏ] lafzının mefhūmundan
ziyāde olarak ufatmak maʻnāsınadır ki
bulgurдан hurde olur; yukālu: هَضَّ الشَّيْءَ
هَضًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا كَسَرَهُ وَدَقَّهُ أَوْ كَسَرَهُ كَسْرًا
Ve deve sürʻatle yürü-
mek maʻnāsınadır; yukālu: هَضَّتِ الْإِبِلُ إِذَا
أَسْرَعَتْ Ve güzel ve latif yürüyüşle yürü-
mek maʻnāsına müstaʻmeldir; yukālu: هَضَّ
Ve kindirmek maʻnāsınadır; yukālu: هَضَّهُ إِذَا حَضَّهُ

الْهَضِيضُ [el-heḏiḏ] (emīr [emīr] vezninde)
ve

الْمَهْضُوضُ [el-mehḏūḏ] Kırılıp ufanmış
nesneye denir.

الْإِهْتِضَاضُ [el-ihtidāḏ] (iftiʻāl [iftiʻāl] vez-
ninde) ve

الْهَضْهَضَةُ [el-haḏhedat] (zelzele [zelzelet]
vezninde) Bunlar da bir nesneyi kırıp
ufatmak maʻnāsınadır, ihtilāf-ı mezkūr
üzere; yukālu: وَهَضَّهَضَهُ بِمَعْنَى هَضَّهُ
Ve bir kimse bir adama karşı kendi nef-

sini tevāzu'la kesr ve tahkīr eylemek ma'nāsına müsta'emeldir; tekūlu: **إِهْتَضُّتْ** نَفْسِي لِغَلَانِ أَيِّ اسْتَرَدْتُهَا

الْهَضَّاضُ [el-Haḏḏād] (şeddād) [şeddād] vezninde) ve

الْمِهْضُ [el-Mihaḏḏ] (mīm'in kesri ve hā'nın fethiyle) Esāmī-i ricāldendir. Ve

هَضَّاضٌ [haḏḏād] ve

هَضَّاهُضٌ [haḏḏāḏ] (şerşār) [şerşār] vezninde) Şol aygıra denir ki pek yavuz ve haşarı olmakla sâ'ir aygırların boyunlarından kavrayıp şikest eder ola; yukālu: **فَحَلَّ هَضَّاضٌ وَهَضَّاهُضٌ إِذَا كَانَ يَدُقُّ أَغْنَاقَ الْفُحُولِ**

الْهَضَّاءُ [el-heḏḏā'] (hā'nın fethiyle) Cemā'at-i insāniye denir.

الْهَضَّاءَةُ [el-heḏḏāḏat] (sehābet) [sehābet] vezninde) Bir kimsenin vücūdundan kırılıp koparılan pāreye denir, et olsun, kemik olsun.

الْإِنْهِيضَاضُ [el-inhiḏḏād] [infi'āl] vezninde) Kırılmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِنْهَضَّ الشَّيْءُ إِذَا انْكَسَرَ**

الْمُهْضَهْضَةُ [el-muḏḏhiḏat] (ism-i fā'il bünyesiyle) Şol 'avrete denir ki komşularını dā'imā rencide ve āzürde eder ola; yukālu: **إِمْرَأَةٌ مُهْضَهْضَةٌ أَيُّ مُوَدِّيَّةٍ لِحَارَاتِهَا**

[ه ل ض]

الْهَلْضُ [el-helḏ] (hā'nın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Bir nesneyi yerinden çekip çıkarmak ma'nāsınadır; yukālu: **هَلَضَّ الشَّيْءُ هَلَضًّا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا انْتَرَعَهُ**

[ه ن ب ض]

الْهَنْبُضُ [el-hunbuḏ] [ḏunḏ] [ḏunḏ] vezninde) Büyük karınlı adama denir; yukālu: **رَجُلٌ هَنْبُضٌ أَيُّ عَظِيمِ الْبَطْنِ**

[ه ي ض]

الْهَيْضُ [el-heyḏ] [feyḏ] vezninde) Sırt kemigi sarılıp onulduktan sonra tekrār kırmak ma'nāsınadır; yukālu. **هَاضَ الْعَظْمُ هَاضًا إِذَا كَسَرَهُ بَعْدَ الْجُبُورِ** Ve kuş çımkırmak ma'nāsınadır; yukālu: **هَاضَ الطَّائِرُ إِذَا سَلَحَ**

الْإِهْتِيَاضُ [el-ihtiyād] [ifti'āl] vezninde) **هَيْضٌ** [heyḏ] ile ma'nā-yı evvelde mürādiftir; yukālu: **إِهْتِاضَ الْعَظْمِ بِمَعْنَى هَاضَهُ**

الْمَهْيَضُ [el-mehiḏ] (mīm'in fethiyle) Sarılıktan sonra tekrār kırılmış olan kemige denir; yukālu: **عَظْمٌ مَهْيَضٌ أَيُّ مُنْكَسِرٌ بَعْدَ الْجُبُورِ**

الْهَيْضَةُ [el-heyḏat] [ḏayḏat] vezninde) Gam ve gussanın ve maraz ve illetin nüks ve 'avdet eylesine denir; yukālu: **أَخَذَتْهُ الْهَيْضَةُ أَيُّ مُعَاوَدَةً هَمَّ وَالْحُزْنَ وَكَذَا الْمَرْضَةَ بَعْدَ الْمَرْضَةِ** Ve

هَيْضَةٌ [heyḏat] Bir maraz adıdır ki mübtelā olan hem kay' eder ve hem oturamayıp kenife taşınmakla aşağıdan yüreği sürer. Bunun sebebi mi'cede fāsīd olmuş bir māddedir ki tab'r at o māddeden mi'cedin e'ālisinde rakik olanı kay' ile ve ka'rında olanı ishāl ile def' eder. Fesād-ı mi'cede dedikleri 'arıza budur, sebebi safrā'dır; yukālu: **أَصَابَتْهُ هَيْضَةٌ أَيُّ قِيَاءٍ وَقِيَامٍ جَمِيعًا**

الْإِنْهِيَاضُ [el-inhiyād] ve

التَّهْيِضُ [et-teheyḏ] Kemik sarıldıkdan sonra kırılmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِنْهَاضَ الْعَظْمُ وَتَهْيِضٌ إِذَا انْكَسَرَ يَغْنِي بَعْدَ الْجُبُورِ**

الْهَيْضَاءُ [el-heyḏā'] [beyḏā'] vezninde) Cemā'at-i insāniye denir; yukālu: **جَاءَتْ هَيْضَاءٌ مِّنَ النَّاسِ أَيُّ جَمَاعَةٌ**

FASLU'L-YĀ'Ī'T-TAHTIYYE

(فَضْلُ الْيَاءِ)

[ي ض ض]

التَّيْضِضُ [et-teydīd] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vez-
ninde) Köpek eniği gözlerini açmak
ma'nāsınadır; mühmele ile تَيْضِضُ [teyşīş]
lafzında lügattir; yukālu: يَضُّضُ الْجَزُؤُ إِذَا فَتَحَ
عَيْنَيْهِ

نَجَزَ بِعَوْنِهِ تَعَالَى

el-Okyânûsu'l-Basît fi Tercemeti'l-Kâmûsi'l-Muhît

KÂMÛSU'L-MUHÎT TERCÛMESİ

MÛTERCİM ÂSİM EFENDİ

4. CİLT

[أ ب ط]-[ش ي ق]

TÜRKİYE YAZMA ESERLER KURUMU BAŞKANLIĞI YAYINLARI: 1

Edebiyat ve Sanat Serisi : 1

Sözlük Dizisi : 1

Kitabın adı : el-OKYÂNÛSU'L-BASÎT fî TERCEMETİ'L-KÂMÛSİ'L-MUHÎT
KÂMÛSU'L-MUHÎT TERCÜMESİ
4. Cilt [أ ب ط]-[ش ي ق] ; (6 Cilt)

Müellifi : MÜTERCİM ÂSİM EFENDİ (1755-1820)

Yayın hazırlık - Çeviri yazı : Mustafa Koç Eyyüp Tanrıverdi
Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Dicle Üniversitesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Arap Dili ve Belagatı Anabilim Dalı

Editör : Mustafa Koç

Arşiv Kayıt : Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi,
Hamidiye Koleksiyonu, No. 1377-1378-1379

Kitap tasarımı : Abdusselam Feriatoğlu

Yapım : Fotografika Ltd. Şti.

Baskı : Pasifik Ofset, Cihangir Mah. Baha İş Merkezi A Blok 34310
Haramidere-İstanbul. Tel.: 0212 412 17 77
Sertifika No. 12027

Baskı yeri ve yılı : İstanbul 2013

Baskı miktarı : 1. Baskı, 2000 adet

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI
Library of Congress A CIP Catalog Record

Mütercim Âsım Efendi
el-Okyanûsu'l-Basît fî Tercemeti'l-Kâmûsi'l-Muhît
Kâmûsu'l-Muhît Tercümesi, 4. Cilt (6 Cilt)

1. Mütercim Âsım, 2. Kâmûs, 3. Arapça Sözlük, 4. Fîrûzâbâdî,
5. Arap Dili ve Edebiyatı, 6. Türk Dili ve Edebiyatı, 7. Osmanlı Türkçesi

ISBN: 978-975-17-3687-1 (4. Cilt) / 978-975-17-3665-9 (Takım)

Copyright © Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı. Her hakkı mahfuzdur.

Bütün yayın hakları *Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı*'ne aittir. Başkanlığın izni olmaksızın tümüyle veya kısmen, hiçbir yolla ve hiçbir ortamda yayımlanamaz ve çoğaltılamaz.

T. C. Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı

Süleymaniye Mah. Kanuni Medresesi Sok. No:5 34116 Fatih / İstanbul

Tel. : +90 (212) 511 36 37

Faks : +90 (212) 511 37 00

info@yek.gov.tr

www.yek.gov.tr

EL-OKYÂNÛSU'L-BASÎT
FÎ TERCEMETİ'L-KÂMÛSİ'L-MUHÎT

KÂMÛSU'L-MUHÎT TERCÜMESİ

MÜTERCİM ÂSİM EFENDİ
(1755-1820)

4. CİLT

[أ ب ط]-[ش ي ق]

Yayına Hazırlayanlar

Mustafa Koç

Eyyüp Tanrıverdi

TÜRKİYE
YAZMA
ESERLER
KURUMU
BAŞKANLIĞI

İÇİNDEKİLER (Cilt 4)

BĀBU'Ṭ-ṬĀ'Ī'L-MÜHMELE	3077	Faslu'l-ʿayni'l-mühmele	3243
Faslu'l-hemze	3077	Faslu'l-ğayni'l-muʿceme	3245
Faslu'l-bā'i'l-muvahhade	3080	Faslu'l-fāʾ	3247
Faslu'ş-sā'i'l-müsellese	3088	Faslu'l-kāf	3248
Faslu'l-cīm	3092	Faslu'l-kāf	3250
Faslu'l-hā'i'l-mühmele	3093	Faslu'l-lām	3252
Faslu'l-ḥzā'i'l-muʿceme	3102	Faslu'l-mīm	3256
Faslu'd-dāli'l-mühmele	3114	Faslu'n-nūn	3257
Faslu'z-zāli'l-muʿceme	3115	Faslu'l-vāv	3258
Faslu'r-rā'i'l-mühmele	3117	Faslu'l-yā'i't-tahtiyye	3260
Faslu'z-zāyi'l-muʿceme	3122	BĀBU'L-ʿAYN	3261
Faslu's-sīni'l-mühmele	3124	Faslu'l-hemze	3261
Faslu'ş-şīni'l-muʿceme	3140	Faslu'l-bā'i'l-muvahhade	3262
Faslu'ş-şādi'l-mühmele	3149	Faslu't-tā'i'l-fevkiyye	3280
Faslu'ḍ-ḍādi'l-muʿceme	3150	Faslu'ş-sā'i'l-müsellese	3288
Faslu't-tā'i'l-mühmele	3156	Faslu'l-cīm	3289
Faslu'z-zā'i'l-muʿceme	3157	Faslu'l-hā'i'l-muʿceme	3303
Faslu'l-ʿayni'l-mühmele	3157	Faslu'd-dāli'l-mühmele	3318
Faslu'l-ğayni'l-muʿceme	3167	Faslu'z-zāli'l-muʿceme	3327
Faslu'l-fāʾ	3172	Faslu'r-rā'i'l-mühmele	3332
Faslu'l-kāf	3176	Faslu'z-zāyi'l-muʿceme	3360
Faslu'l-kāf	3191	Faslu's-sīni'l-mühmele	3366
Faslu'l-lām	3192	Faslu'ş-şīni'l-muʿceme	3388
Faslu'l-mīm	3199	Faslu'ş-şādi'l-mühmele	3404
Faslu'n-nūn	3210	Faslu'ḍ-ḍādi'l-muʿceme	3420
Faslu'l-vāv	3220	Faslu't-tā'i'l-mühmele	3434
Faslu'l-hāʾ	3227	Faslu'z-zā'i'l-muʿceme	3442
Faslu'l-yā'i't-tahtiyye	3230	Faslu'l-ʿayni'l-mühmele	3443
BĀBU'Z-ZĀ'Ī'L-MUʿCEME	3231	Faslu'l-fāʾ	3444
Faslu'l-hemze	3231	Faslu'l-kāf	3455
Faslu'l-bā'i'l-muvahhade	3232	Faslu'l-kāf	3491
Faslu'l-cīm	3233	Faslu'l-lām	3501
Faslu'l-hā'i'l-mühmele	3236	Faslu'l-mīm	3510
Faslu'l-ḥā'i'l-muʿceme	3238	Faslu'n-nūn	3523
Faslu'd-dāli'l-mühmele	3239	Faslu'l-vāv	3538
Faslu'r-rā'i'l-mühmele	3240	Faslu'l-hāʾ	3558
Faslu'ş-şīni'l-muʿceme	3241	Faslu'l-yā'i't-tahtiyye	3570

BĀBU'L-ĠAYNĪ'L-MU'CEME	3573	Faslu'ş-şādi'l-mühmele	3756
Faslu'l-hemze	3573	Faslu'd-dādi'l-mu'ceme	3768
Faslu'l-bā'i'l-muvahhade	3574	Faslu't-tā'i'l-mühmele	3773
Faslu't-tā'i'l-fevkiyye	3579	Faslu'z-zā'i'l-mu'ceme	3785
Faslu'ş-sā'i'l-müsellese	3579	Faslu'l-ġayni'l-mu'ceme	3810
Faslu'd-dāli'l-mühmele	3581	Faslu'l-fā	3817
Faslu'z-zāli'l-mu'ceme	3584	Faslu'l-kāf	3819
Faslu'r-rā'i'l-mühmele	3585	Faslu'l-kāf	3836
Faslu'z-zāyi'l-mu'ceme	3590	Faslu'l-lām	3853
Faslu's-sīni'l-mühmele	3592	Faslu'n-nūn	3862
Faslu'ş-şīni'l-mu'ceme	3595	Faslu'l-vāv	3880
Faslu'ş-şādi'l-mühmele	3596	Faslu'l-hā	3891
Faslu'd-dādi'l-mu'ceme	3602	Faslu'l-yā'i't-tahtiyye	3897
Faslu't-tā'i'l-mühmele	3603	BĀBU'L-ĶĀF	3899
Faslu'z-zā'i'l-mu'ceme	3603	Faslu'l-hemze	3899
Faslu'l-ġayni'l-mu'ceme	3604	Faslu'l-bā'i'l-muvahhade	3907
Faslu'l-fā	3604	Faslu't-tā'i'l-fevkiyye	3926
Faslu'l-kāf	3609	Faslu'ş-sā'i'l-müsellese	3928
Faslu'l-lām	3609	Faslu'l-cīm	3929
Faslu'l-mīm	3611	Faslu'l-hā'i'l-mühmele	3936
Faslu'n-nūn	3615	Faslu'l-hā'i'l-mu'ceme	3957
Faslu'l-vāv	3619	Faslu'd-dāli'l-mühmele	3974
Faslu'l-hā	3621	Faslu'z-zāli'l-mu'ceme	3988
BĀBU'L-FĀ	3623	Faslu'r-rā'i'l-mühmele	3992
Faslu'l-hemze	3623	Faslu'z-zāyi'l-mu'ceme	4010
Faslu'l-bā'i'l-muvahhade	3635	Faslu's-sīni'l-mühmele	4023
Faslu't-tā'i'l-fevkiyye	3635	Faslu'ş-şīni'l-mu'ceme	4038
Faslu'ş-sā'i'l-müsellese	3638		
Faslu'l-cīm	3639		
Faslu'l-hā'i'l-mühmele	3652		
Faslu'l-hā'i'l-mu'ceme	3667		
Faslu'd-dāli'l-mühmele	3693		
Faslu'z-zāli'l-mu'ceme	3698		
Faslu'r-rā'i'l-mühmele	3701		
Faslu'z-zāyi'l-mu'ceme	3713		
Faslu's-sīni'l-mühmele	3725		
Faslu'ş-şīni'l-mu'ceme	3743		

el-Okyânûsu'l-Basît fî Tercemeti'l-Kâmûsi'l-Muhît

KÂMÛSU'L-MUHÎT TERCÛMESİ

MÜTERCİM ÂSİM EFENDİ

4. CİLT

[أ ب ط]-[ش ي ق]

BĀBU'Ṭ-ṬĀ'Ī'L-MÜHMELE
(بَابُ الطَّاءِ الْمُهْمَلَةِ)

ط

FASLU'L-HEMZE
(فَصْلُ الْهَمْزَةِ)

[أ ب ط]

الْإِبْطُ [el-ibt] (hemzenin kesriyle) Kumluğun yufka yerine itlak olunur, koltuğa teşbihle; yukālu: نَزَلُوا بِإِبْطِ الرَّمْلِ أَيِّ مَا رَقَّ مِنْهُ Ve

إِبْطُ [İbt] Yemāme'de bir karye adıdır. Ve koltuğa denir; bā'nın kesriyle de cā'izdir ve bu müzekkerdir, ba'zen mü'ennes olur; cem'i أَبَاطُ [ābāt] gelir; yukālu: رَفَعَ السُّوْطُ حَتَّى بَرَقَتْ إِبْطُهُ أَيِّ بَاطِنُ مَنْكِبِهِ

التَّابُطُ [et-te'ebbuṭ] [تَفْعُلُ [tefa'ul] vezninde) Bir nesneyi koltuğa almak ma'nāsınadır; yukālu: تَأَبَّطُ الشَّيْءَ إِذَا وَضَعَهُ تَحْتَ إِبْطِهِ Ve Muḍar b. Nizār kabilesinden Şābit b. Cābir'i تَأَبَّطُ شَرًّا [Te'ebbeṭa Şerren] laka-bıyla telkīb eylediklerinin sebebi budur: Mezbūr meşāhīr-i lusūstan idi. Bir gün ok terkeşini, alā-kavlin yayını yāhūd bıçağını koltuğuna çalıp hānesinden taşra oldu. Doğru kavminin cem'iyyet-gāhına varıp niçelerini darb ve zahm-dār eylemekle lakab-ı mezbūr ile mülakkab eylediler. Lākin meşhūru taşra çıktuktan sonra bazı kimseler vālidesine gelip su'āl ettiklerinde تَأَبَّطُ إِزَارَهُ إِذَا أُدْخِلَهُ مِنْ لَأْ أَدْرِي وَفَدُ تَأَبَّطُ شَرًّا demekle mülakkab oldu. Ve bu taşgīr ve terhīm olunmaz ve nisbetinde تَأَبَّطِي [te'ebbeṭiyy] denir. Ve

تَأَبَّطُ [te'ebbuṭ] Fūta ve şāl makūlesinin ucunu sağ koltuğu altından alıp sol omuza atmağa denir; yukālu: تَأَبَّطُ إِزَارَهُ إِذَا أُدْخِلَهُ مِنْ تَحْتَ يَدِهِ الْيُمْنَى فَيُلْقِيهِ عَلَى مَنْكِبِهِ الْأَيْسَرِ

الْأَبْطُ [el-ebt] [رَبَطُ [rabt] vezninde) Aşağı indirmek ma'nāsınadır; yukālu: أَبْطَهُ اللهُ أَيِّ هَبَطَهُ

الإِبَاطُ [el-ibāt] [كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Kolutuğa alınan şey>e denir; tekülü: جَعَلْتُهُ إِبَاطِي أَي يَلِي إِبْطِي

الإِثْبَاتُ [el-iṭibāt] [إِفْتِعَالٌ [ifti‘āl] vezninde) Bir nesne oturaklı düz ve hemvār olmak ma’nāsınadır; yukālu: إِثْبَطَ الشَّيْءُ إِذَا اطْمَنَّ إِذَا اطْمَنَّ وَاسْتَوَى Ve mizāc şişkin ve galiz ve sakıl olmak ma’nāsınadır, mahmūrun uykudan kalktığı gibi; yukālu: إِثْبَطَتِ النَّفْسُ إِذَا تَقَلَّتْ وَخَثَرَتْ

الإِسْتِيبَاتُ [el-istibāt] Ağzı dar ve dibi vāsic çukur kazmak ma’nāsınadır; yukālu: إِسْتَأْبَطَ الرَّجُلُ إِذَا حَفَرَ حُفْرَةً صَيَّقَ رَأْسَهَا وَوَسَّعَ اسْفَلَهَا

[أ ح ط]

إِخْطِ [iḫṭ] (hemzenin kesriyle) Koyun ve keçi kısmına mahsūs zecr ve āzār kelimātındandır.

[أ ر ط]

الأَزْطَى [el-erṭā] (hemzenin fethi ve elifin kasrıyla) Bir nev’ şecerdir ki çiçeği söğüt çiçeğine ve yemişi ‘unnāba şebīh acı ve kökü ve damarları kızıl olur. Tāze iken deve kısmı ra’y eder. Müfredi **أَرْطَاةٌ** [erṭāt] tır. Ve elifi ilhāk içindir, te’nīs için değildir; nekre oldukta münevven olur. ‘Alā-kavlin elifi asliyyedir, dā’imā münevven olur yāhūd vezni e’al olmakla mahall-i zikri mu’tell bābıdır. Cem’i **أَرْطِيَاتٌ** [erṭeyāt] ve **أَرْطَى** [erṭā]dır, **عَذَارَى** [‘azārā] vezninde ve **أَرْطٌ** [erṭ]tır. Ve **أَرْطَاةٌ** [Erṭāt] ile ba’zı kimseler tesmiye ve tekniye olundular. Ve **أَرْطَاةٌ** [Erṭāt] Benu’ḍ-Ḍibāb yurdunda bir su adıdır. İşbu **أَرْطَى** [erṭā], bādiye eşcārından şecer-i **غَضَى** [gāḍā]nın acı nev’i olacaktır.

الْمَأْرُوطُ [el-me’rūṭ] **أَرْطَى** [erṭā] yaprağıyla dibāgat olunmuş nesneye denir; yukālu: **أَدِيمٌ** مَأْرُوطٌ أَي مَذْبُوعٌ بَوْرَقِ الْأَرْطَى

denir ki **أَرْطَى** [erṭā] ağacını çok otlamak-la derd-nāk ola. Ve dā’ima **أَرْطَى** [erṭā] ekl eder olan hayvāna denir.

الأَرْطَوِيّ [el-erṭaviyy] [أَحْمَدِيّ] [ahmediyy] vezninde) ve

الأَرْطَاوِيّ [el-erṭāviyy] [أَعْرَابِيّ] [a‘rābiyy] vezninde) Bunlar da **أَرْطَى** [erṭā] ekline müdāvīm olana denir.

أَرْطَاةٌ [Urāṭat] [سُمَامَةٌ] [sumāmet] vezninde) Semīrā nām mahal şarkīsinde Benū ‘Umeyle yurdunda bir su adıdır.

أَرْطَاةٌ [Erṭat] [تَمْرَةٌ] [temret] vezninde) Endelus’te bir hısn adıdır.

الأَرْطَى [el-erīṭ] [كَيْفٌ] [ketif] vezninde) **أَرْطَى** [erṭā] ağacının levni gibi levne denir.

الإِيرَاطُ [el-irāt] (hemzenin kesriyle) Yer şecer-i **أَرْطَى** [erṭā] bitirmek ma’nāsınadır; yukālu: **أَرْطَتِ** الْأَرْضُ إِذَا أُخْرِجَتِ الْأَرْطَى

الإِرْطَاءُ [el-irṭā] [إِرْدَاءٌ] [irdā] vezninde) **إِيرَاطٌ** [irāt] ma’nāsınadır; yukālu: **أَرْطَتِ** يَٰهŪدِ الْأَرْضُ إِذَا أُخْرِجَتِ الْأَرْطَى **إِرْطَاءٌ** [irṭā] mādde-i Cevherī’nin lahnidir. Ve ba’zı üdebā hattıyla mastūr olan nüsha-i Şihāh’ta teşdīd ile ya’nī tef’īl bābından olmak üzere **أَرْطَتْ** ‘unvānında meşhūd olmakla bu dahi lahn ve hatādır. Şārih der ki Cevherī’nin zikr eylediğini İbn Sīde ve *Kitāb-ı Nebāt*’ta Ebū Ḥanīfe ed-Dīneverī ve İbn Fāris ve sā’irleri dahi resm eylediler.

الأَرْيَطُ [el-erīṭ] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) Çocuğu olmayan kişiye denir; yukālu: **رَجُلٌ** أَرْيَطٌ أَي عَاقِرٌ

أَرْطَى [Urātā] (hemzenin zammı ve elifin kasrıyla) Bir belde adıdır.

أَرْيَطٌ [Ureyṭ] [زُبَيْرٌ] [zubeyr] vezninde)

ذُو أَرْطَاةٍ [Zū Urāt] [غُرَابٌ] [gūrāb] vezninde)

Birer mevzi^c adlarıdır.

[أ ط ط]

الأطيط [el-eṭīṭ] (hemzenin fethiyle) Semer makûlesi nesne gıcırdamak ma'nâsınadır; yukâlu: أَطَّ الرَّحْلُ وَنَحْوُهُ أَطِيطًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا صَوَّتَ Ve deve yorgunluktan yâhüd yavrusuna ârzûdan yâ düşkünlükten inlemek ma'nâsınadır; yukâlu: أَطَّتِ الْإِبِلُ إِذَا أَنْتَ تَعَبًا أَوْ أَطَّتْ حَيْنِيًا أَوْ رَزَمَةً Ve bir kimseye karâbet damarı hareket edip rikkat ve mihrübânlık eylemek ma'nâsına müstâmeldir; tekûlu: أَطَّتْ Burada رَجِمَ [raḥim] karâbet ma'nâsınadır. Ve

أطيط [eṭīṭ] Açlığa denir; yukâlu: أَخَذَهُ الْأَطِيطُ: أَي الْجُوعُ Ve semerin gıcirtısına ve bî-tâblıktan devenin iniltisine denir. Ve ağır yükten nâşî arka kemiklerinin çıtirtısına ve açlıktan karnın guruldayıp ötmesine denir. Ve

أطيط [Eṭīṭ] Bir dağın adıdır.

الأطاط [el-attāt] (شَدَادٌ [šeddād] vezninde) Çağırıcı bağırcı insân ve hayvâna denir, صَيَّاحٌ [şayyāḥ] ma'nâsına.

أطط [Eṭaṭ] (fethateynle) Küfe ile Başra beyninde medîne-i Âzer verâsında bir mevzi^c adıdır. Medîne-i mezbûr ʿamm-ı İbrâhîm ʿaleyhi's-selâma muzâftır.

أطيط [Uṭayṭ] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Bir recül adıdır.

الأطط [el-uṭṭaṭ] (رُكَّعٌ [rukka^c] vezninde) Gıcırdayıcı nesnelere denir أَطَّ [āṭṭ] lafzından cem^c olur; yukâlu: نُسُوعٌ أَطَّطُ أَي صَرَارَةٌ

[أ ق ط]

الأقظ [el-aḳṭ] (hemzenin harekât-ı selâsı ve kâf'ın sükûnuyla ve fethateynle ve كَتِيفٌ [ketif] ve رَجُلٌ [recul] ve إِبِلٌ [ibil] veznlerinde) Bir nesnedir ki yağı alınmış

koyun ve keçi sütünden yapılır, Türkîde keş ta'bir olunan yoğurt kurusu olacaktır. Ayran tabh ile muncemid olduktan sonra süzüp kuruturlar. Cem'i أَقْطَانٌ [uḳṭān]dır hemzenin zammıyla.

الأقظ [el-aḳṭ] (hemzenin fethiyle) Ta'âmı keş ile yapmak ma'nâsınadır; yukâlu: أَقَطَّ الطَّعَامَ أَقْطًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا عَمَلَهُ بِالْأَقْطِ Ve bir kimseye keş yedirmek ma'nâsınadır; yukâlu: أَقَطَّ فُلَانًا إِذَا أَطْعَمَ الْأَقْطَ إِيَّاهُ Ve bir kimseyi yere çalmak ma'nâsınadır; yukâlu: أَقَطَّ قِوْنَهُ إِذَا صَرَغَهُ Ve bir nesneyi karıştırmak ma'nâsınadır; yukâlu: أَقَطَّ الشَّيْءَ إِذَا خَلَطَهُ

الإيقاط [el-iḳâṭ] (hemzenin kesriyle) Bir kimsenin keşi çok olmak ma'nâsınadır; yukâlu: أَقَطَّ الرَّجُلُ إِذَا كَثُرَ أَقْطُهُ

الأقطة [el-eḳīṭa] (فَرِحَةٌ [ferihāt] vezninde) İşkenbe yanında şîrdân dedikleri nesneye mukârin bir küçük nesneye denir.

المأقظ [el-me'ḳiṭ] (مَنْزِلٌ [menzil] vezninde) Cenk yerine denir, ʿalâ-kavlin cengin mazîk ve müzdaham-gâhına denir; yukâlu: تَلَاخَمُوا فِي مَأْقَظِ الْحَزْبِ أَي مَوْضِعِهَا وَمَضِيقِهَا

الأقيط [el-eḳīṭ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

المأقوط [el-me'ḳūṭ] Sakîl ve girân-cân kimseye denir ki hazm olunmaz; yukâlu: رَجُلٌ أَقِيطٌ وَمَأْقُوطٌ أَي ثَقِيلٌ وَحَم

FASLU'L-BĀ'Ī'L-MUVAHHADE

(فَضْلُ النَّبَاءِ الْمُوحَّدَةِ)

[ب أ ط]

النَّبَاطُ [et-tebeʔuʔ] [تَفَعَّلَ] [tefaʕul] vez-
ninde) Yan üzere yatmak ma'nāsınadır;
yukālu: نَبَّاطَ الرَّجُلُ إِذَا اضْطَجَعَ Ve bir kimse
müsterih ve fārigü'l-bāl olmak ma'nāsına
müsta'meldir; yukālu: نَبَّاطَ فَلَانٌ أَيِ أَمْسَى رَحِيًّا
نَبَّاطُ Ve bir nesneden rū-gerdān olmak
ma'nāsınadır; yukālu: نَبَّاطَ عَنْهُ إِذَا رَغِبَ

[ب ث ط]

النَّبِيطُ [el-beṣaʔat] (bā'nın ve ṣā-yı müsellese-
nin fethiyle) Dudak şişmek ma'nāsınadır;
yukālu: نَبِيطَتْ شَفَتُهُ نَبِيطًا مِنَ النَّبَابِ الرَّابِعِ إِذَا وَرَمَتْ

[ب ذ ق ط]

النَّبِذْقَةُ [el-bezḳaʔat] (zāl-ı mu'ceme ve
kāf'la) Bir kimse metā' ve kelāmını perīṣān
eylemek ma'nāsınadır ki kelāmda saçma
sapan söylemekten 'ibārettir; yukālu: نَبِذَّقَتْ
مَتَاعَهُ أَوْ كَلَامَهُ إِذَا بَدَّدَهُ

[ب ر ب ط]

النَّبْرِيطُ [el-berbaʔ] [جَعَفَرَ] [caffer] veznin-
de) 'ūd ismidir ki sāz envā'ından lav-
ta ve Türkī-i kadimde kopuz dedikleri
sāzdır. "Ber-i bat"-ı Fārisī mu'arrebidir
ki kaz göğsü demektir, bi't-teṣbīh itlāk
olunmuştur.

بِرْبَابُ [Birbāʔ] (bā'nın kesriyle) Endelus'te
bir vādī adıdır.

بِرْبَابِيَّةُ [Berbeʔāniyet] (bā'nın fethiyle)
Endelus'te bir belde adıdır.

النَّبْرِيطَاءُ [el-birbīʔāʔ] (bā'nın kesriyle)
Nebāta denir. Şārih der ki ümmehāt-ı
sā'irede نَبَابٌ [ṣiyāb] ile müfesserdur ki ثَوْبٌ
[ṣevb]in cem'idir. Ve

بِرْبِيطَاءُ [Birbīʔāʔ] Bir mevzi' adıdır ki ondan
alaca kumaşlar çıkmakla veṣy-i Birbīʔāʔ
meşhürdür.

[ب ر ث ط]

النَّبْرِوْطَةُ [el-berṣeʔat] (ṣā-yı müsellese ile
dāḫrecet] vezninde) Bir yere çık-
mayıp dā'imā hānesinde meks eylemek
ma'nāsınadır; yukālu: نَبْرِوْطَ فِي فُعودِهِ إِذَا ثَبَّتَ
Ve dağa çıkmak ma'nāsınadır;
yukālu: نَبْرِوْطَ فِي الْجَبَلِ إِذَا صَعَدَ
نَبْرِوْطَ الرَّجُلُ إِذَا قَعَدَ عَلَى
السَّاقَيْنِ مُفْرَجًا رُكْبَتَيْهِ

النَّبْرِوْطَةُ [el-burṣūʔat] (bā'nın zammıyla)
[mehleket] ma'nāsınadır; yukālu: وَقَعَ
فِي بُرْوْطَةٍ أَيِ مَهْلَكَةٍ

[ب ر ش ط]

النَّبْرِوْطَةُ [el-berṣeʔat] (dāḫrecet] vez-
ninde) Eti kıyma eylemek ma'nāsınadır;
yukālu: نَبْرِوْطَ اللَّحْمِ إِذَا شَرَّشَرَهُ

[ب ر ف ط]

بِرْبَفْطَى [Bereʔfā] (fā'yla ḫibzīki [ḫaberkā]
vezninde) Bağdād kazasında Nehru'l-
Melik nāhiyesinde bir karye adıdır.

[ب ر ق ط]

النَّبْرِوْقَةُ [el-berḳaʔat] (kāf'la dāḫrecet]
vezninde) Adımları sık sık ata-
rak yürümek ma'nāsınadır; yukālu: نَبْرِوْقَ
الرَّجُلُ إِذَا خَطَا خَطْوًا مُتَقَارِبًا
Ve ensesine bakarak
dönüp gitmek ma'nāsınadır; yukālu: نَبْرِوْقَ
الرَّجُلُ إِذَا وَلَّى مُلْتَمِتًا
نَبْرِوْقَ الشَّيْءِ إِذَا فَرَّقَهُ قَلَّ
Ve perīṣān ve bī-nizām sözler söy-
lemek ma'nāsınadır; yukālu: نَبْرِوْقَ الْكَلَامِ إِذَا
طَرَحَهُ بِلَا نِظَامٍ
نَبْرِوْقَ فِي الْجَبَلِ إِذَا صَعَدَ Ve dizleri

ayırarak incikler üzere çömelip oturmak ma'nāsınadır; yukālu: بَزَقَطَ الرَّجُلُ إِذَا قَعَدَ عَلَى السَّاقَيْنِ مُفْرَجًا رُكْبَتَيْهِ

التَّبْرِقُطُ [et-teberkuṭ] [tedāhruṭ] vezninde) Ense üzere düşmek ma'nāsınadır; yukālu: تَبْرِقَطُ الرَّجُلُ إِذَا وَقَعَ عَلَى قَفَاهُ Ve develer otladıkta karış muruş olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَبْرِقَطَتِ الْإِبِلُ إِذَا اخْتَلَطَتْ فِي الْمَرْعَى

الْمُبْرِقُطُ [el-muberkaṭ] [mudaḥrec] vezninde) Bir güne ta'ām isimdir ki ona çok çok zeytün yağı gezdirmekle tertib olunur.

[ب س ب ط]

بَسَبَطُ [Besbaṭ] [cafer] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

[ب س ر ط]

بِسْرَاطُ [Bisrāṭ] (bā'nın kesriyle) Dimiyāt kurbünde bir beldedir ki timsāh dedikleri cānver onda çok olur.

[ب س ط]

الْبَسِطُ [el-beṣiṭ] (bā'nın fethi ve sīn'in sükūnuyla) Yaymak ma'nāsınadır; yukālu: بَسَطَ الثَّوْبَ وَالْفِرَاشَ بَسِطًا مِنَ الْبَابِ Ve bir nesneye el uzatmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: بَسَطَ Ve şād ve mesrūr eylemek ma'nāsına müsta'meldir ki kalbi makbūzu mebsūt eder; yukālu: بَسَطَ فَلَانًا إِذَا سَرَّهُ Ve bir mekān vāsī' olmakla mekīnleri sığdırıp almak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: بَسَطَ الْمَكَانَ الْقَوْمَ إِذَا وَسَّعَهُمْ Ve tekūlu: هَذَا فِرَاشٌ يَبْسِطُنِي أَيِّ وَاسِعٌ عَرِيضٌ لَا يَقْبِضُنِي Ve bir adamı bir kimse üzere tafdīl ve tercīh eylemek ma'nāsınadır, gūyā ki fazl ve meziyyette onu tevsi' eder; tekūlu: بَسَطَ اللهُ فَلَانًا عَلَيَّ أَيِّ فَضَّلَهُ

inkıbāzını izāle ile açıp lāübāliyāne kılmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: بَسَطَ فَلَانٌ مِنْ فَلَانٍ إِذَا أَرَأَى مِنْهُ الْإِحْسَامَ Ve kabul-i 'özr eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: بَسَطَ الْعُنْزُ إِذَا قَبِلَهُ

بَسَطُ الْيَدِ [basṭu'l-yed] Tasallut ve istilādan kināyedir; yukālu: بَسِطَتْ يَدُهُ عَلَيْهِ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا سَلِطَ عَلَيْهِ Ve minhu kavluhu ta'ālā: **كَبَاسِطٌ كَفَيْهِ إِلَى الْمَاءِ لِيَبْلُغَ فَاهُ** ve kavluhu ta'ālā ve: **أَيُّ كَالدَّاعِي الْمَاءَ يَوْمِي إِلَيْهِ لِيَجِيَهُ**

التَّبْسِيطُ [et-tebsiṭ] [tefīl] vezninde) Bir nesneyi gereği gibi yayıp dōşemek ma'nāsınadır.

الْإِنْبِسَاطُ [el-inbisāṭ] Yayılmak ma'nāsınadır; yukālu: بَسَطَهُ فَأَنْبَسَطَ Ve bir nesne sünüp uzanmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: إِنْبَسَطَ النَّهَارُ إِذَا امْتَدَّ وَطَالَ **التَّبَسُّطُ** [et-tebessuṭ] [tefa'ul] vezninde) Yayılmak ma'nāsınadır; yukālu: تَبَسَّطَ الشَّيْءُ بِمَعْنَى انْبَسَطَ

الْبَاسِطُ [el-bāsiṭ] Dilediği kulun rızkını bast ve tevsi' edici Hak celle ve 'alānın esmā-i sıfātiyyesinden bir ism-i şerīftir; tekūlu: Ve وَاللهُ الْبَاسِطُ أَيُّ يَبْسِطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ أَيُّ يَوْسَعُهُ

بَاسِطُ [bāsiṭ] Mer'āya ba'īd olan suya itlāk olunur ki devābb ve mevāşiyi vürūdlarında tevsi'-i meşy ede; yukālu: مَاءٌ بَاسِطٌ أَيُّ بَعِيدٌ مِنَ الْكَاكِ وَخَمْسٌ بَاسِطٌ أَيُّ بَائِضٌ

الْبَسَاطُ [el-bisāṭ] (bā'nın kesriyle) Dōşeme-ye denir ki yere yayılıp dōşenir, kilim ve keçe ve kālīçe gibi; **بَسِطُ** [busuṭ] gelir bā'nın zammıyla. Ve üzerine semūr [semur] ve mugaylān ağacının yaprakları silkinecek çarşaf makūlesi sevbe denir.

الْبَسَاطُ [el-beṣāṭ] [seḥāb] vezninde)

El ayası gibi düz ve hemvār döşekli arza denir. Ve arz-ı vāsi'aya denir; bunda kesr ile de cā'izdir. Ve büyük yayvan kazgana ve tencereye denir.

الْبَسِيطَةُ [el-besīṭat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) بِسَاطٌ [bisāṭ] gibi döşekli düz ve hemvār arza denir; yukālu: أَرْضٌ بَسَاطٌ وَبَسِيطَةٌ أَيْ مُنْبَسِطَةٌ مُسْتَوِيَةٌ ve

بَسِيطَةٌ [besīṭat] Arzın 'alemidir. Ve bādiye-i Şām'da bir mevzi'in adıdır ve bunda musaggaran isti'cām olunur. Ve yavrusuyla berāberce olan nākaya itlāk olunur.

الْبَسِيطُ [el-besīṭ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bu dahi arz-ı vāsi'aya denir. Ve lisānında talākāt ve inbisāt olan kişiye denir ki āb-ı revān gibi tekellümü insicām üzere olur; mü'ennesi **بَسِيطَةٌ** [besīṭat]tır; yukālu: رَجُلٌ بَسِيطٌ وَامْرَأَةٌ بَسِيطَةٌ أَيْ مُنْبَسِطٌ بِلِسَانِهِ Ve

بَسِيطٌ [besīṭ] Fenn-i 'arüz bahrinden üçüncü bahrin ismidir ki vezni sekiz kerre مُسْتَفْعَلُنْ [mustef'ilun fā'ilun] tefā'ilinden mü'elleftir. Esbābının inbisātından nāṣī itlāk olunmuştur. Ve

بَسِيطُ الْوَجْهِ [besīṭu'l-vech] Güleç yüzlü, beşāšetli, küşāde-rüy adama itlāk olunur; yukālu: هُوَ بَسِيطُ الْوَجْهِ أَيْ مُتَهَلَّلٌ Ve

بَسِيطُ الْيَدِ [besīṭu'l-yed] Be-gāyet kerīm ve civān-merd adama itlāk olunur; yukālu: هُوَ بَسِيطُ الْيَدَيْنِ أَيْ مَسْمُوحٌ cem'ī **بُسُطٌ** [busṭ]tur bā'nın zammıyla.

بُسَيْطَةٌ [buseyṭat] (musaggaran ve gayr-i munsarıf olarak) Arzın 'alemidir; yukālu: ذَهَبٌ فِي بُسَيْطَةٍ أَيْ فِي الْأَرْضِ

الْبَسَاطَةُ [el-besāṭat] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) Bir kimsenin lisānı talākātli ve selāsetli olmak ma'nāsınadır; yukālu: بَسُطٌ الرَّجُلُ بَسَاطَةً مِنَ الْبَابِ الْحَامِسِ إِذَا كَانَ بَسِيطَ اللِّسَانِ

الْبَسِطَاءُ [el-besṭā'] (حَمْرَاءُ [ḥamrā'] vezninde) Büyük ve yassı yayvan kulağa vasf olur; yukālu: أذنٌ بَسِطَاءٌ أَيْ عَظِيمَةٌ عَرِيضَةٌ

الْبَسِطَةُ [el-besṭat] (bā'nın fethiyle) Fazilet ve meziyyet ma'nāsına müsta'emeldir. Ve 'ilm ve dāniş husūsunda vüs'at ve ihāta-i kāmileyeye ve beden husūsunda tül ve kemāle itlāk olunur ve bunlarda zammıla da lügattir; yukālu: زَادَهُ اللهُ بَسِطَةً أَيْ فَضِيلَةً وَفِي عِلْمِهِ تَوْشَعًا وَفِي جِسْمِهِ طُولًا وَكَمَالًا

الْبِسْطُ [el-bisṭ] (bā'nın kesriyle) ve

الْبُسْطُ [el-busṭ] (bā'nın zammıyla) ve

الْبُسُطُ [el-busut] (zammeteynle) Şol nākaya itlāk olunur ki yavrusuyla boşlanıp büyü-yünce kadar kendisinden ayırmaz olalar. Cem'ī **أَبْسَاطٌ** [ebsāṭ] gelir ve **بُسُطٌ** [busṭ] gelir bā'nın zammıyla ve **بِسَاطٌ** [bisāṭ] gelir bā'nın kesriyle. Ve bā'nın zammıyla **بُسَاطٌ** [busāṭ] şāzdır.

الْمَبْسُطُ [el-mebsaṭ] (مَقْعَدٌ [maq'ad] vezninde) Bolalmış yere denir; yukālu: مَكَانٌ مَبْسُطٌ أَيْ مُسْتَسَجٌّ

الْبَاسِطَةُ [el-bāsiṭat] Ba'īd olan mesāfeye itlāk olunur ve minhu yukālu: عَقَبَةٌ بَاسِطَةٌ رَكْبَتُهُ قَامَةٌ وَأَيْ بَيْنَهَا وَبَيْنَ الْمَاءِ لَيْلَتَانِ بَاسِطَةٌ بِالْوَصْفِ وَقَامَةٌ بِالإِضَافَةِ غَيْرُ مُجْرَاةٍ بَاسِطَةٌ Ya'ni كَانَتْهُمْ جَعَلُوهَا مَعْرِفَةً أَيْ قَامَةٌ وَبَسِطَةٌ [bāsiṭat] lafzı gayr-i münevven ve mansüb olarak gūyā ki ma'arife kılmalarıyla gayr-i munsarıf hükmünde i'tibār eylediler, ya'ni “Filānın kuyusu tamām bir adam boyunca kadardır.”

الْبَاسُوطُ [el-bāsūt] ve

الْمَبْسُوتُ [el-mebsūt] Şol deve semerine itlāk olunur ki iki yanları birer zirā' mikdārı yayvan ola ki مَفْرُوقٌ [mefrūḳ] mukābilidir; yukālu: قَتَبْتُ بَاسُوطًا وَمَبْسُوطًا ضِدًّا

بُغْفُطٌ أَي قَصِيرٌ

الْبُغْفُطَةُ [el-bu'fuṭat] (كُنْفُزَةٌ [kūnfuzet] vezninde) Osurgan böceğinin yuvarladığı yuvalağa denir.

[ب ع ق ط]

الْبُغْفُطُ [el-bu'ḩuṭ] (كَافٌ لَا) بُغْفُطٌ [bu'fuṭ] vezninde ve mürādifidir.

[ب ق ط]

الْبَقْطُ [el-baḩṭ] (bā'nın fethi ve kāf'ın sükünüyla) Hānenin hırt mırt esbāb ve edevātına denir; yukālu: نَقَلَ بَقْطُ الْبَيْتِ أَي نَقَلَ قُمَاشَهُ Ve

بَقْطٌ [baḩṭ] Masdar olur, emti'a ve esbābı yük eylemek için biriktirip bağlamak ma'nāsınadır; yukālu: بَقَطَ مَتَاعَهُ بَقْطًا مِنَ الْبَابِ Ve bir kimse bāg ve bostānını bir āher adama sülüs yāhūd rub^c-ı hāsılına mutasarrıf olmak şartıyla ihāle eylemek ma'nāsınadır ki bāgçevān bostānda bir sene işleyip levāzımını tanzīm ve i'māl eyledikte mahsülünün sülüsünü yā rub'unu kendisine şart ve tefvīz eylemekten ibārettir; yukālu: بَقَطَ الرَّجُلُ بَقْطًا مَتَاعَهُ إِلَيْهِ إِذَا أَعْطَاهُ عَلَى الثَّلَاثِ وَالرُّبْعِ Ve dağıtmak ma'nāsınadır; yukālu: بَقَطَ مَتَاعَهُ إِذَا فَرَّقَهُ

الْبَقْطُ [el-beḩaṭ] (fethateynle) Ağaçtan meyve keserken ālet hatā eylemekle yere düşüp dökülen meyvelere denir. Ve nāstan bir fırkaya ve bir bölüğe denir; yukālu: جَاءَ بَقْطٌ مِنَ النَّاسِ أَي فِرْقَةٌ أَخَذَ مِنْهُ Ve bir nesneden bir pāreye ve bir kıt'aya denir; yukālu: بَقَطًا أَي قِطْعَةً Ve perākende cemā'ate denir.

الْبُقْطَةُ [el-buḩṭat] (نُقْطَةٌ [nuḩṭat] vezninde) Bu dahi perākende cemā'ate denir; yukālu: جَاءَتْ بَقْطٌ مِنْهُمْ وَبُقْطَةٌ أَي جَمَاعَةٌ مُتَفَرِّقَةٌ

الْبُقْطَا [el-buḩṭā] (غُرَابٌ [ḩurāb] vezninde) Bir avuç keşe denir ki yoğurt kurusudur.

الْبُقْطَا [el-buḩṭā] (رُمَّانٌ [rummān] vezninde) Ebū chehl karpuzunun posasına denir.

التَّبْقِيطُ [et-tebḩīt] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Dağa çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: بَقَّطَ فِي التِّزِ Ve tiz tiz yürüme ve tiz tiz söylemek ma'nāsınadır; yukālu: بَقَّطَ فِي الْكَلَامِ وَالْمَشْيِ إِذَا أَسْرَعَ Ve bir kimseyi söz ile tebkīt ve ifhām eylemek ma'nāsınadır; yukālu: بَقَّطَ فَلَانًا بِالْكَلامِ إِذَا بَكَتَهُ Ve dağıtmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا فَرَّقَهُ Ve minhu'l-meselu: «أَي فَرَّقِيهِ» بِقَطِيهِ بِطَيْكِ «أَي فَرَّقِيهِ» Ya'nī “Ey hatun, sen onu hazākatle tefrīk eyle.” Aslı budur ki bir zen-pāre nihānīce mahbūbesi hānesine turük edip ‘aşk ve niyāz esnāsında herīfe ishāl ‘ārızası zuhūr eylemekle nāḩar olduğu yere hadesleyip ‘avret şāyed bir kimse geldikte bu hāli görürler diye telāşa düşmekle zen-pāre zātında bir şaşkın kimse olmağın ‘avrete kelām-ı mezbūru irād eyledi. Bir işi hīle ve hazākatle muhkem eylemeğe me'mūr olan kimseye irād olunur.

التَّبْقِطُ [et-tebḩḩuṭ] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Bir haberi ceste ceste ve azca azca almak ma'nāsınadır; yukālu: تَبَّقَطَ الْخَبْرَ إِذَا أَخَذَهُ قَلِيلًا قَلِيلًا

[ب ل ط]

الْبِلَاطُ [el-belāt] (سَحَابٌ [seḩāb] vezninde) Akçe tahtası gibi düz ve emles arza denir; yukālu: سَارُوا فِي بِلَاطِ الْأَرْضِ أَي الْمُسْتَوِيَةِ الْمَلْسَاءِ مِنْهَا Ve kaldırım taşına denir; yukālu: أَحْسَنَ بِلَاطٌ صَحْنِكَ أَي الْحِجَارَةَ الَّتِي تُفْرَشُ فِي الدَّارِ Ve kaldırım taşlarıyla kezālik kerpiç ile döşenmiş yere denir; yukālu: إِذَا أَرْضٌ بِلَاطٌ إِذَا كَانَتْ فُرِشَتْ بِهَا

بِلَاطٌ [Belāt] Dimaşık kazāsında bir karye adıdır; muhaddisinden Mesleme b. ‘Alī el-Belātī oradandır. Ve Endelus'te bir hısn

adıdır. Ve Medīne’de Mescid-i şerīf’le çarşı arasında bir mevzi’ adıdır ki kaldırım ile döşenmiştir. Ve Mar’aş ile Antākiye beyninde bir belde adıdır ki hâlen harâbedir. Ve belde-i Koşantiniyye’de bir mevzi’ adıdır ki Seyfuddevle b. Hamdân nâm pâdişâh-ı İslâm’la Koşantiniyye tekfurı beyninde muhârebeler vâki’ olmakla müşârtünileyh tarafından esîr olan ümerâyı tekfur orada habs eder idi; hâliyâ mahalle-i Yehūd olan Balat olacaktır. Ve Haleb kazâsında bir karye adıdır; hâlen Haleb derûnunda mahkeme-i Belât ona muzâftır. Ve

بَلَاطٌ [belât] Yerin yüzüne, ‘alâ-kavlin yerin iç tarafından peklîğinin müntehâsına denir; tekûlu: أَحَلَّتْ عَلَيْهِ بَسْطِي فَلَزِقَ بِبَلَاطٍ الْأَرْضِ أَيَّ وَجْهَهَا أَوْ هُوَ مُتَهَيَّ الضَّلْبِ مِنْهَا

الْإِبْلَاطُ [el-iblât] (hemzenin kesriyle) Yağmur yerin yüzüne yâhüd salâbetinin müntehâsına uğramak ma’nâsınadır; yukâlu: أَبْلَطَ الْمَطَرُ الْأَرْضَ إِذَا أَصَابَ بِبَلَاطِهَا Ve yeri kaldırımla döşemek ma’nâsınadır; yukâlu: أَبْلَطَ الْأَرْضَ إِذَا فَرَسَهَا بِالْبَلَاطِ Ve bir kimsenin bi’l-cümle mâl ve menâlî gidip fakîr ve bî-nevâ olmakla eli kuru yerde kalıp hâksâr olmak ma’nâsına müsta’meldir; yukâlu: أَبْلَطَ الرَّجُلُ إِذَا لَصِقَ بِالْأَرْضِ وَافْتَقَرَ وَذَهَبَ مَالُهُ وَيَقَالُ أَبْلَطَ عَلَى بِنَاءِ الْمَفْعُولِ Ve uğru ve harâmî bir kimsenin bi’l-cümle mâmelekini süpürüp götürmek ma’nâsına müsta’meldir; yukâlu: أَبْلَطَ اللَّصُّ الْقَوْمَ إِذَا لَمَّ “Kaldırım taşları gibi açıkta ve yerde kaldılar.” Ve bir kimseye su’âlde usandırıp bıktırınca kadar ibrâm eylemek ma’nâsınadır ki kaldırım taşı gibi yapışır; yukâlu: أَبْلَطَ فُلَانًا إِذَا أَلَحَّ عَلَيْهِ فِي السُّؤَالِ حَتَّى يَرِمَ

الْبَلَاطُ [el-belat] ([hâlt] vezninde) Bu dahi

bir yeri kaldırımla döşemek ma’nâsınadır; yukâlu: بَلَطَ الدَّارَ بَلَطًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا فَرَسَهَا بِالْبَلَاطِ Ve

بَلَطٌ [belṭ] Harrâtların evânî yapmak için ağaç ve kereste kat’ ve tesviye edecek demir âletine denir; bâ’nın zammıyla da lügattir. Zâhiren balta bundandır; yukâlu: حَرَطَهُ بِالْبَلَطِ أَيَّ الْمَحْرَطِ

التَّبْلِيطُ [et-teblit] (تَفْعِيلٌ [tef’îl] vezninde) Bu dahi bir yeri kaldırımla döşemek ma’nâsınadır; yukâlu: بَلَطَ الْأَرْضَ إِذَا فَرَسَهَا بِالْبَلَاطِ Ve bir adamın kulağına sebbâbe parmağının ucuyla acıtarak fiske vurmak ma’nâsınadır; yukâlu: بَلَطَ أُذُنَهُ إِذَا صَرَبَهَا بِطَرَفِ سَبَّابِيهِ صَرْبًا يُوجَعُهُ Ve yürütmekte yorulup bî-tâb kalmak ma’nâsına müsta’meldir; yukâlu: بَلَطَ فُلَانٌ إِذَا أَعْيَا فِي الْمَشْيِ

الْبَلْطَةُ [el-bulṭat] Bâ’nın zammıyla ki İmrû’ulqays’in işbu: “نَزَلْتُ عَلَى عَمْرٍو بْنِ دَرَمَاءَ | | فَيَا كَوْمَ مَا جَارُوا يَا حُسْنَ مَا مَحَلُّ” beytinde vâki’dir, بُرْهَةٌ [burhet] ya’nî zamândan bir mikdâr yâhüd dehr ve zamân yâhüd müflis yâhüd fecâ’et ve nâgehânî ma’nâsınadır yâhüd bi-‘aynihâ bir yastım dağın adıdır yâhüd mezbûrun kaldırımla döşenmiş hânesi murâddır.

الْبَلَالِيطُ [el-belâlîṭ] Düz ve hemvâr arâziye denir.

الْبَلُطُ [el-bulut] (zammeteynle) Süfiyye geçinen tâ’ifenin lâübâlî, sâhib-i mücûn ve ehl-i ibâha olanlarına denir ki ıstîlâhımızda beкташî ta’bîr olunur; yukâlu: هُمْ بُلُطٌ أَيَّ مُجَانٌ Şârih der ki zâhiren bu müvelled ve cem’-i بِالِطِ [bâlîṭ] olmak gerektir. Ve

بَلُطٌ [buluṭ] Cenge giden askerden gerisine firâr edenlere denir; yukâlu: هُمْ بُلُطٌ أَيَّ فَارُونَ مِنَ الْعَشْكَرِ

الْمُبَالِطَةُ [el-mubâleṭat] (مُفَاعَلَةٌ [mufâ’alet]

vezninde) Bir kimseden kaçmak ma'nāsınadır; tekūlu: بِالطَّنِي أَي فَرَّ مِنِّي Ve yüzgüç yüzmekte dürişüp çabalamak ma'nāsınadır; yukālu: بِالطَّ السَّابِحُ إِذَا اجْتَهَدَ فِي سَبَاحَتِهِ Ve 'asker atlarından inip yerde piyāde olarak birbiriyle uğraşmak ma'nāsınadır; yukālu: بِالطُّوا بَنِي فُلَانٍ إِذَا نَارَلُوهُمْ بِالْأَرْضِ Ve kılıçla uğraşıp vuruşmak ma'nāsınadır; yukālu: بِالطَّ الْقَوْمُ إِذَا تَجَالَدُوا بِالسُّيُوفِ

التَّبَالُطُ [et-tebāluṭ] [تَفَاعُلٌ] [tefā'ul] vezninde) Bu dahi kılıçla vuruşmak ma'nāsınadır; yukālu: تَبَالَطَ الْحَيْشُ إِذَا تَجَالَدُوا بِالسُّيُوفِ

الْبَلُوطُ [el-bellūṭ] [تَنُورٌ] [tennūr] vezninde) Bir şecer adıdır ki selefte yemişiyle tagaddī ederler idi. Tabī'ati bārid ve yābis ve sakīl ve galīzdir; bevli imsāk eder, Türkīde tahrīfle pelid dedikleridir. Kestane dahi bu nev'dendir, 'Arabīde ona بَلُوطُ الْمَلِكِ [bellūṭu'l-melik] ve Fārisīde şāh-bellūt derler.

بَلُوطُ الْأَرْضِ [bellūṭu'l-arḍ] Yer pelidi ve yer palamudu dedikleri nebāttir. Varakı hindibā' varakına şebīh olur. Bevl ve hayzı müdirr ve a'zā-i bātinde olan südeleri müfettih ve tıhālī muza'cif ve mu-zammirdir. Ve tekūlu'l-'Arabu: **إِنْقَطَعَ بَلُوطِي** Zikr olunan بَلُوطُ أَي حَرَكَتِي أَوْ فُؤَادِي أَوْ ظَهْرِي [bellūṭ] be-gāyet sulb olmakla ifrāt üzere yorulup fūrū-mānde kaldıkta yāhūd müs-tenedī gittikte kināye ederler.

الْإِنْبِلَاتُ [el-inbilāt] [إِنْفِعَالٌ] [infī'al] vezninde) Ba'īd olmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِنْبَلَطَ الرَّجُلُ إِذَا بَعَدَ**

[ب ل ق ط]

الْبُلْقُوطُ [el-bulqūṭ] [عُضْفُورٌ] [uṣfūr] vezninde) ve

الْبُلْقُوطُ [el-bulqūṭ] [قُنْفُزٌ] [kunfuz] vezninde) Bodur kimseye denir. Ve

بُلْقُوطٌ [bulqūṭ] Bir kuş adıdır.

[ب ل ن ط]

الْبَلْنَاتُ [el-belnaṭ] [جَعْفَرٌ] [ca'fer] vezninde) Mermer taşına şebīh bir nesneye denir, lākin bu mermerden hafīf ve mülāyim olur. Bu nesne taş aksāmından mermer tabī'atında bir taş olacaktır, onunla binā yaparlar. Ve **صَمْعُ الْبَلَاطِ** [şamgu'l-belāt] ki taş yalımı dedikleri nesnedir, ondan ma'mūl olur.

[ب ن ط]

الْبِيَنْطُ [el-biyenṭ] [يَا-يِ] [yā-yi] tahtiyeye ve nūn'la **سِبْطُرٌ** [sibeṭr] vezninde) Kumaş dokuyucu, **نَسَاجٌ** [nessāc] ma'nāsınadır.

[ب و ط]

الْبُؤَاطُ [el-būṭat] (bā'nın zammıyla) Tahrīfle pota dedikleri şey'e denir ki kuyumcular ondan altın ve gümüş eritirler; zāhiren pūte-i Fārisī mu'arrebidir.

بُؤَيْطٌ [Buveyṭ] [زُبَيْرٌ] [zubeyr] vezninde) Mışır'da bir karye adıdır; imām ve fakīh-i Mışır olan Yūsuf b. Yaḥyā el-Buveyṭī oradandır.

الْبَبُوطُ [el-bevṭ] (bā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Bir kimse ganī iken fakīr olmak, kezālik 'azīz iken zelīl olmak ma'nāsınadır; yukālu: **بَاطَ الرَّجُلُ يَبُوطًا إِذَا بَعَدَ عَنِ**

بُؤَاطٌ [Buvāṭ] [غُرَابٌ] [gūrāb] vezninde) Medīne'ye birkaç berīd mesāfede Cuheyne kabīlesine mahsūs dağlara itlāk olunur. Resūl-i ekrem 'aleyhi's-salātu ve's-selām hazretleri Şām'dan gelen Ḳureş kārbanına mahall-i mezbūrda itīrāz eyle-

diler; gazve-i Buvāt oraya muzāftır.

[ب ه ط]

الْبَهْطُ [el-beħaṭṭ] (fethateynle ve tā’ın teşdidiyle) Bir türlü ta‘āmdır ki pirinç ve süt ve sāfī yağla tertīb olunur; lafz-ı Hindī olan **بَهْتًا** [behettā] mu‘arrebidir. Ümmehāt-ı sā’irenin beyānına göre bu ta‘ām sütlü aş ve süt lapası olacaktır, zāhiren ‘Arab sāfī yağ dahi izāfe etmek gerektir.

FASLU’Ş-ŞĀ’Ī’L-MÜSELLESE

(فَضْلُ النَّاءِ الْمَثَلَّةِ)

[ث أ ط]

النَّاطَةُ [eṣ-seṭat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Siyāh balçığa denir; yukālu: **الْشَّمْسُ تَغْرُبُ فِي نَّاطَةٍ مُدَّتْ** Ve minhu’l-meselu: “**نَّاطَةٌ مُدَّتْ**” Bir ahmak ve nādān ve bed-hū bir mansıbla kesb-i meziyyet eyledikte darb olunur, zīrā kara balçığa su ilkā olup sulu oldukça fesād ve zararı kesret bulup halka çirki sıçramaktan hālī olmaz. Ve

نَّاطَةٌ [seṭat] Mutlakan balçığa da itlāk olunur, طِينٌ [tīn] ma‘nāsına. Ve bir güne zehrli böcek ismidir ki uğradığı yeri sokar. Cem‘-i cinsi نَّاطٌ [seṭ]tir.

النَّاطَاءُ [eṣ-seṭā] (حَمْرَاءُ [ħamrā] vezninde) Şaşkın ve nādān ‘avrete denir; yukālu: **إِمْرَأَةٌ نَّاطَاءٌ أَيْ حَمَقَاءٌ** Ve cevārī kısmına vasf-ı lāzım olur; tekūlu’l-‘Arabu: **مَا هُوَ يَا ابْنَ نَّاطَاءٍ** أَيْ يَا ابْنَ الْأَمَةِ

النَّوْاطُ [eṣ-suṭāṭ] (عُرَابٌ [ğurāb] vezninde) زُكَامٌ [zukām] ‘illetine denir.

الْمَثْوُوطُ [el-meṣṭūṭ] زُكَامٌ [zukām] ‘illetine uğramış kimseye denir; yukālu: **تَبَّطَ الرَّجُلُ عَلَى بِنَاءِ الْمَفْعُولِ فَهُوَ مَثْوُوطٌ أَيْ مَرْكُومٌ**

النَّاطُ [eṣ-seṭaṭ] (fethateynle) Et bozulup kokmak ma‘nāsınadır; yukālu: **تَبَّطَ اللَّحْمُ تَبَّطًا** مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَنْتَنَ

[ث ب ط]

النَّبْطُ [eṣ-sebt] [rabṭ] vezninde) Bir kimseyi işinden oyalayıp ‘avk ve tevkīf eylemek ve geciktirmek ma‘nāsınadır; yukālu: **تَبَّطَهُ عَنِ الْأَمْرِ تَبَّطًا** مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا عَوَّقَهُ Ve **وَبَطَّ بِهِ عَنْهُ**

تَبَّطٌ [sebt] ve

ثَبِطٌ [sebat] (fethateynle) Dudak tepsirip şişmek ma'nāsınadır; yukālu: ثَبِطْتُ شَفْتَهُ ثَبِطًا yukālu: وَثَبِطًا إِذَا وَرَمْتُ ikāme ve tevkīf eylemek ma'nāsınadır; yukālu: ثَبِطُهُ عَلَى الْأَمْرِ إِذَا وَقَفَهُ عَلَيْهِ yukālu:

التَّثْبِيطُ [et-teṣbīṭ] (tefīl) [tefīl] vezninde) Bu dahi bir kimseyi işinden 'avk ve te'hīr eylemek ve geciktirmek ma'nāsınadır; yukālu: ثَبِطَهُ عَنِ الْأَمْرِ بِمَعْنَى ثَبِطَهُ yukālu:

التَّثَبُّطُ [et-teṣebbuṭ] (tefa'ul) vezninde) Bir husūs üzere mütevakıf olmak ma'nāsınadır; yukālu: ثَبِطَهُ عَلَى الْأَمْرِ فَتَثَبُّطُ هُوَ أَي تَوَقَّفَ أَي تَوَقَّفَ yukālu:

الثَّبِيطُ [eṣ-sebiṭ] (ketif) [ketif] vezninde) Kār ve 'amelinde ahmak ve nādān kimseye denir; yukālu: ثَبِطَ رَجُلٌ ثَبِطًا أَي أَحْمَقُ فِي عَمَلِهِ Ve za'tīf adama denir. Ve sakīl ve tenbel adama ve ata denir. Mü'ennesi ثَبِطَةٌ [sebiṭat]tır; cem'ī: الثَّبِيطُ [eṣbāṭ] ve الثَّبِيطُ [siḅāṭ]tır sâ'nın kesriyle; yukālu: رَجُلٌ ثَبِطٌ أَي ضَعِيفٌ وَكَذَا ثَبِيطٌ أَي تَوَقَّفَ yukālu:

الثَّبِطُ [eṣ-sebat] (fethateynle) Bir kimse ve bir at ثَبِطٌ [sebiṭ] olmak ma'nāsınadır; yukālu: ثَبِطَ الرَّجُلُ وَالْفَرَسُ ثَبِطًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ ثَبِطًا yukālu:

الْإِثْبَاتُ [el-iṣbāt] (hemzenin kesriyle) Bir kimseye 'arız olan maraz aslā müfāratat eylemeyip müzmin olup kalmak ma'nāsınadır; yukālu: أَثَبِطُهُ الْمَرَضُ إِذَا كَانَ لَمْ يَكْذُ يُعَارِقُهُ yukālu:

[ث خ ر ط]

الزَّبْرُطُ [eṣ-sihriṭ] (ḥā-yı mu'ceme ile zibriḥ) [zibric] vezninde) Bir ot adıdır.

[ث ر ب ط]

زُبْرَاطُ [Sīrbāt] (bā-yı muvahhade ile zirṭās) [kīrṭās] vezninde) yāhūd

ثُرْبُطُ [Ṣurbuṭ] (uṣfur) [uṣfur] vezninde)

Ḳudā'a kabīlesinden bir cemā'atin pederi ismidir.

[ث ر ط]

الثَّرْطُ [eṣ-ṣerṭ] (sā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Bir adamı 'ayblamak ma'nāsınadır; yukālu: ثَرَطَهُ ثَرُطًا مِنَ الْبَابِ yukālu: وَثَرَطَ ثَرُطًا إِذَا زَرَى عَلَيْهِ وَعَابَهُ yukālu: ثَرَطَ الثَّرُورُ وَالصَّبِيُّ بِمَعْنَى ثَلَطَ yukālu: Ve

ثُرُطٌ [serṭ] Çirişe denir ki papuççular kullanır; yukālu: أَلْزَقَهُ بِالثَّرُطِ أَي بِالسَّرِيشِ yukālu:

الثَّرُوطَةُ [eṣ-ṣirṭeṭ] (sā'nın kesriyle) Hemze bābında zikr olundu.

الثَّرِيَاطَةُ [eṣ-siryāṭat] (sā'nın kesriyle) Sulu sıvık balçığa denir; yukālu: صَارَتْ الْأَرْضُ ثَرِيَاطَةً أَي رَذَعَةً yukālu:

الثَّرَنْطِي [eṣ-ṣerentā] (ḥaberkā) [ḥaberkā] vezninde) ve

الْمُثَرَنْطِي [el-muṣrenṭī] (mustelkī) [mustelkī] vezninde) Sakīl ve girān-cān kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ ثَرَنْطِيٌّ وَمُثَرَنْطِيٌّ أَي ثَقِيلٌ yukālu:

الثَّرُوطَةُ [eṣ-ṣeryeṭat] (daḥrecet) [daḥrecet] vezninde) Deve kısmı mütetābi'an sıvık terslemek ma'nāsınadır; yukālu: الْأَبْعِيرُ يُثَرِيطُ كَيْهَرِيْقُ إِذَا ثَلَطَ مُتَدَارِكًا yukālu:

[ث ر ع ط]

الثَّرُوعُطَةُ [eṣ-ṣur'uṭat] (ḳunfuṣet) [ḳunfuṣet] vezninde) ve

الثَّرُوعُطُ [eṣ-suru'ut] (ḥuzunbul) [ḥuzunbul] vezninde) ve

الثَّرُوعُطَةُ [eṣ-suru'tuṭat] (hā'yla) ve

الثَّرُوعُطِيَّةُ [eṣ-sura'ṭiṭat] (ḳuza'mīlet) [ḳuza'mīlet] vezninde) Duru sıvık çorbaya denir.

الثَّرُوعُطُ [eṣ-ṣur'ut] (ḳunfuṣ) [ḳunfuṣ] vezninde) ve

الْتَرَعُطُطُ [eṣ-ṣuruṭuṭ] (حُزُنْبُل [ḥuzunbul] vezninde) Sıvık çamura denir; yukālu: طِينٌ تَرُغُطُّ وَتَرُغُطُّ أَي رَقِيقٌ

[ث ر م ط]

الْتَرُمُطَةُ [eṣ-ṣurmuṭat] (فُنْفُزَةٌ [kunfuzet] vezninde) ve

الْتَرُمُطَةُ [eṣ-ṣuremiṭat] (عُلْبِيَّاتٌ [ʿulebiṭat] vezninde) Yaş balçığa, ʿalā-kavlin sulu sıvık balçığa denir.

الْتَرْمُطَةُ [eṣ-ṣermeṭat] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Yer yaş balçıklı yāhūd sıvık balçıklı olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَرْمُطَتِ الْأَرْضُ إِذَا صَارَتْ ذَاتَ تَرْمُطٍ Ve bir nesneyi ağızda çiğnerken seslendirmek ma'nāsınadır; yukālu: يَتَرْمُطُ الْمَضْغُ أَي يُصَوِّتُهُ

الْتَرْمِطُ [eṣ-ṣirmit] (زَبْرِيحٌ [zibric] vezninde) Şol dişi koyuna denir ki yaşlı olmakla ot çiğnerken ağızını seslendirir ola; yukālu: نَعَجَةٌ تَرْمِطُ أَي كَبِيرَةٌ تَتَرْمُطُ الْمَضْغُ

الْإِتْرِمَاتُ [el-iṣirimmāt] (إِجْرِمَازٌ [icirmāz] vezninde) Tulum şişip kabarmak ma'nāsınadır; yukālu: إِتْرَمَطَ السِّقَاءُ إِذَا انْتَفَخَ Mü'ellif müsāmaha ile tefsir eylemiştir.

[ث ط ط]

الْتُطُّ [eṣ-ṣaṭṭ] (sā'nın fethi ve tā'nın teşdidıyla) Çımkırmak ve yürek sürmek ma'nāsınadır; yukālu: تَطُّ الصَّبِيِّ تَطًّا مِّنَ الْبَابِ Ve الْأَوَّلُ إِذَا سَلَخَ

تَطُّ [saṭṭ] Sakilü'l-batn adama denir; yukālu: رَجُلٌ تَطُّ أَي الثَّقِيلُ الْبَطْنُ ʿalā-kavlin sakalının, kaşlarının kılları azca olan adama denir. ʿİnde'l-baʿz تَطُّ الْحَاجِبِينَ [saṭṭu'l-ḥācibeyn] kaşlarının kılları azca olana mahsüstür ve حَاجِبِينَ lafzının zikri lāzımdır. Cem'i أَنْطَاطٌ [eṣṭāt] ve تَطُّ [saṭṭ] ve تُطَانٌ [suṭṭān] gelir sâ'ların zammiyle ve تَطُّطٌ [siṭāt] gelir sâ'nın kesriyle

ve تَطُّطَةٌ [siṭāṭat] gelir, عِنَبَةٌ [ʿinebet] vezninde; yukālu: رَجُلٌ تَطُّ أَي كَوْسَجٌ أَوْ الْقَلِيلُ شَعْرٌ اللَّحْيَةِ وَالْحَاجِبِينَ أَوْ رَجُلٌ تَطُّ الْحَاجِبِينَ أَي رَقِيقُهُمَا وَلَا بُدَّ مِّنْ ذِكْرِ الْحَاجِبِينَ

الْأَنْطُ [el-eṣaṭṭ] (hemzenin ve sâ'nın fethiy- le) Bu dahi köseye denir yāhūd bu lügat-ı ʿammiyyedir.

الْتُطُّ [eṣ-ṣaṭṭ] (حَطٌّ [ḥaṭṭ] vezninde) ve

الْتُطُطُ [eṣ-ṣeṭaṭ] (fethateynle) ve

الْتُطَاطَةُ [eṣ-ṣeṭāṭat] (كِرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) ve

الْتُطُوتَةُ [eṣ-suṭūṭat] (عُمُومَةٌ [ʿumūmet] vezninde) Köse olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَطُّ الرَّجُلُ تَطًّا وَتَطُّطًا وَتُطَاطَةً وَتُطُوتَةً مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا كَانَ تَطًّا

الْتُطَاءُ [eṣ-saṭṭāʿ] (حَمْرَاءٌ [ḥamrāʿ] vezninde) Kasığının kılı olmayan ʿavrete denir; yukālu: امْرَأَةٌ تَطُّ أَي لَا إِسْبَ لَهَا Ve örümceğe denir, عُنْكَبُوتٌ [ʿankebūt] ma'nāsına. Yāhūd örümceğe şebih bir böceğe denir ki be-gāyet ısırp sokar.

[ث ع ط]

الْتُعِيطُ [eṣ-seʿiṭ] (sā'nın fethiyle) Şol kumluğa denir ki be-gāyet ince ve seyyāl olmakla rüzgār oradan oraya nakl eder ola.

الْتُعُطُ [eṣ-ṣaṭ] (sā'nın fethi ve ʿayn'ın sükünuyla) Bozulmuş, müteʿaffin ete denir; yukālu: لَحْمٌ تُعُطُّ أَي مُتَغَيَّرٌ

الْتُعُطُ [eṣ-seʿaṭ] (fethateynle) Et bozulmak ma'nāsınadır; yukālu: تُعِطُ اللَّحْمُ تُعُطًّا Ve deri taʿaffün edip pārelenmek ma'nāsınadır; yukālu: تُعِطُّ إِذَا تَغَيَّرَ مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَغَيَّرَ تُعِطُّ Ve dudak şişip çatlamak ma'nāsınadır; yukālu: تُعِطَّتْ شَفْتُهُ إِذَا وَرَمَتْ وَتَشَقَّقَتْ

الْتُعِطَةُ [eṣ-seʿiṭat] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) Kokmuş iğdin yumurtaya denir; yukālu:

بَيْضَةً تُعْطَةُ أَي مَذْرَعَةٌ

التَّعْطِطُ [et-tes'at] [تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Dövüp ufatmak ma'nāsınadır; yukālu: تُعْطُ الشَّيْءَ إِذَا دَفَعَهُ وَرَضَّحَهُ

[ث ل ط]

التَّلْطُطُ [es-selt] (sā'nın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Sıvık yestehlemek ma'nāsınadır; yukālu: تَلَطَّ التَّوْرُ وَالْبَجِيرُ وَالصَّبِيُّ تَلَطَّ بِشَيْءٍ إِذَا سَلَخَ رَقِيقًا Ve bir kimseye sıvık neces atıp ālūde eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَلَطَّ فُلَانًا إِذَا رَمَاهُ بِالتَّلْطُطِ Ve وَلَطَّحَهُ بِهِ

تَلَطَّ [selt] Fīl ve sā'ir hayvān sıvık tersine denir.

الْمَنْطُطُ [el-meṣlat] [مَقْعَدٌ [maḳ'ad] vezninde) Mahrec-i necāsete denir.

[ث ل م ط]

التَّلْمُطُ [es-ṣelmaṭ] [جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) ve

التَّلْمُوطُ [es-ṣulmūt] [عُضْفُورٌ [uṣ'fūr] vezninde) Sıvık çamura denir.

التَّلْمِطَةُ [es-ṣelmeṭat] [دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Bir kimse süst-endām olup sölpüklenmek ma'nāsınadır; yukālu: تَلْمَطَ الرَّجُلُ إِذَا اسْتَرْخَى

[ث م ط]

التَّنْطُ [es-ṣemt] (sā'nın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Sıvık çamura, 'alā-kavlin pek sıvık yağrulmuş sulu hamura denir.

[ث م ل ط]

التَّلْمِطَةُ [es-ṣemleṭat] [تَلْمِطَةٌ [selmeṭat] vezninde) ve mürādıfidir ki gevşekleyip sölpüklenmek ma'nāsınadır; yukālu: تَلْمَطَ الرَّجُلُ بِمَعْنَى تَلْمَطَ

[ث ن ط]

التَّنْطُ [es-ṣent] (sā'nın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Yarmak ma'nāsınadır; yukālu: تَنْطَطُ الشَّيْءُ تَنْطَاطًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا شَقَّهْهُ Ve minhu hadīsu Ka'b: "إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى لَمَّا مَدَّ الْأَرْضَ مَا دَّتْ" أَي تَحَرَّكَتْ فَشَطَّهَا بِالْجِبَالِ أَي شَقَّهَا فَصَارَتْ كَالْأَوْتَادِ لَهَا وَبُرُوزَى بِتَقْدِيمِ النُّونِ وَبُرُوزَى بِالْبَاءِ الْمُوَحَّدَةِ مِنَ التَّنْبِيطِ

FASLU'L-CĪM

(فَصْلُ الْجِيمِ)

[ج ح ط]

الْحِطُّ [el-ceṣṭ] (cīm'in fethi ve sâ'nın sükünuyla) Birden sıvık ve yayvan hadeslemek ma'nâsınadır; yukâlu: **حِطُّ بِعَائِطِهِ حِطُّا** مِنْ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا رَمَى بِهِ رَطْبًا مُنْبَسَطًا

[ج ح ط]

الْحَيْثَلُوطُ [el-ceyṣelût] (حَيْزُبُونٌ) [hayzebün] vezninde) Şetm ve düşnâm kelimâtındandır ki nisvân-ı 'Arab ihtirâc' eylediler ve erbâb-ı lügat onu tefsîr etmediler. Güyâ ki **حَلَطُ** kelimesiyle **حِطُّ** yâhüd **حَلَطُ** kelimesinden menhût ve mürekkeb olmakla, kezzâbe-i sellâha demek ola.

[ج ح ط]

حِطُّ [ciḥiṭ] (cīm'in ve hâ-yı mühmelenin kesriyle) Koyun ve keçi kısmına mahsûs zecr ve âzâr kelimâtındandır.

[ج ح ر ط]

الْحِجْرُطُ [el-ciḥriṭ] (زِبْرُجٌ) [zibric] vezninde) Pek kocakarıya denir.

[ج ح ر ط]

الْحِجْرُطُ [el-ciḥriṭ] (hâ-yı mu'ceme ile) **حِجْرُطُ** [ciḥriṭ] vezninde ve mürâdifidir.

[ج ح ر ط]

الْحِجْرُطُ [el-ceraṭ] (fethateynle) Boğaza tıkanıp durmuş nesneye denir, **غُصَّةٌ** [ğuşṣat] ma'nâsına. Ve masdar olur, boğaza tıkanıp durmak ma'nâsına; yukâlu: **حِرِطٌ بِالطَّعَامِ** **حِرِطًا** مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا غَصَّ بِهِ

الْحِجْرُطُ [el-cirvât] (cīm'in kesriyle) Pek uzun adama denir; yukâlu: **رَجُلٌ حِرِطٌ أَيْ طَوِيلٌ**

[ج ح ط]

حِطِّي [Caṭṭā] (حَتَّى) [hattā] vezninde) Başra'da bir nehrin ismidir.

[ج ح ب ط]

الْحِجْلَبُطُ [el-celenbat] (جَحْنَفَلٌ) [ceḥanfel] vezninde) Arslana denir.

[ج ح ل ط]

الْحِجْلِطَاءُ [el-cilḥiṭā'] (cīm'in ve hâ'nın kesriyle) Ağaç kısmından 'arī kır yere denir.

[ج ح ل ط]

الْحِجْلِطَاءُ [el-cilḥiṭā'] (hâ-yı mu'ceme ile) **حِجْلِطَاءُ** [cilḥiṭā'] lafzında lügattir. 'Alâ-kavlin bu savâbdır yâhüd bu dürtüşt ve sert yere denir.

[ج ح ل ط]

الْحِلْطُ [el-celṭ] (حَلْطٌ) [ḥalt] vezninde) Yalan söylemek ma'nâsınadır; yukâlu: **حَلَطَ الرَّجُلُ إِذَا كَذَبَ** **حَلَطًا** مِنْ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا كَذَبَ **حَلَطَ** الرَّجُلُ إِذَا حَلَفَ **حَلَطًا** كَلِيفٍ سَيِّفَهُ إِذَا سَلَّهُ **حَلَطَ** رَأْسَهُ إِذَا حَلَقَهُ **حَلَطَ** الْجِلْدَ عَنِ الظَّنْبِيَّةِ إِذَا كَشَطَهُ **حَلَطَ** بِسَلْحِهِ إِذَا رَمَى بِهِ **الْحِجْلِيطَةُ** [el-celīṭat] (سَفِينَةٌ) [sefīnet] vezninde) Kınında durmayıp akar olan kılıca denir. Hâ' ismiyyedir.

الْحِلْطَةُ [el-culṭat] (عُرْفَةٌ) [ğurfet] vezninde) Bir içim koyu yoğurda denir; yukâlu: **أَتَانًا بِحِلْطَةٍ أَيْ جُرْعَةٍ خَائِرَةٍ مِنَ الرَّائِبِ**

الْإِحْتِلَاطُ [el-ictilât] (إِفْتِعَالٌ) [ifti'âl] vezninde) Bir nesneyi uğrulayın âhestece kapmak ma'nâsınadır; yukâlu: **إِحْتَلَطَهُ إِذَا اخْتَلَسَهُ** **إِحْتَلَطَ** مَا فِي الْإِنَاءِ إِذَا

شَرِبَهُ أَجْمَعُ

أَلْجَلُوطُ [el-celūt] (صَبُورٌ [šabūr] vezninde)

Hayāsızca ‘avrete denir; yukālu: إمْرَأَةٌ جَلُوطٌ Hayāsızca ‘avrete denir; yukālu: أي القليلة الحياء

أَلْمَجَالِطَةُ [el-mucāletat] (مُفَاعَلَةٌ [mufā‘alet] vezninde) Bir kimseye zahmet ve meşakkat vermek ma’nāsınadır; yukālu: إِذَا جَالَطَهُ إِذَا كَاتَبَهُ

أَلْجَلْطَاءُ [el-celṭā] (حَمْرَاءُ [hamrā] vezninde) Gevşek ve za‘fif koca nākaya denir; yukālu: نَابَ جَلْطَاءُ أَي رَخَوَةٌ ضَعِيفَةٌ

أَلْإِنْجِلَاطُ [el-incilāt] (إِنْفِعَالٌ [infi‘āl] vezninde) Deve nā-tüvānlıktan düşkün olmak ma’nāsınadır; yukālu: إِذَا أَنْجَلَتْ إِذَا أَنْجَلَتْ

[ج ل ع ط]

أَلْجَلْعَطِيطُ [el-cula‘fīt] (خَزْعِيبٌ [ḥuza‘bīl] vezninde) ‘alā-kavlin [zencebīl] vezninde) Pek koyu ve katı yoğurda denir.

[ج ل ف ط]

أَلْجِلْفَاطُ [el-cilfāt] (cīm’in kesriyle) ve

أَلْجِلْنِفَاطُ [el-cilinfāt] (kesreteynle) Kalafatçıya denir; yukālu: هُوَ جِلْفَاطٌ وَجِلْنِفَاطٌ أَي سَادٌ دُرُوزِ السُّنَنِ الْجُدِّدِ بِالْحُبُوطِ وَالْخَرَقِ بِالتَّقْمِيرِ

أَلْجِلْفَطَةُ [el-celfeṭat] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Gemiyi kalafatlamak ma’nāsınadır; yukālu: جَلْفَطَ السَّفِينَةَ إِذَا سَدَّ دُرُوزَ أَلْوَجْهَ بِالْحُبُوطِ وَالْخَرَقِ بِالتَّقْمِيرِ

[ج ل م ط]

أَلْجَلْمَطَةُ [el-celmeṭat] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Tırāş eylemek ma’nāsınadır; yukālu: جَلْمَطَ رَأْسَهُ إِذَا حَلَقَهُ

نَجَرَ بَعُونَهُ تَعَالَى

FASLU'L-ḤĀ'İ'L-MÜHMELE

(فَضْلُ الْحَاءِ الْمُهْمَلَةِ)

[ح ب ط]

أَلْحَبِطُ [el-ḥabaṭ] (fethateynle) Bedende yara sağaldıktan sonra yāhūd kamçı ve değnekle vurulmakla yerlerinde kalan eser ve nişāneye denir. ‘Alā-kavlin kamçının ve değneğin şol yerlerine denir ki şişip lākin çatlayıp yarılmamış ola. Ve eğer çatlayıp kanı çıkarsa غُلُوبٌ [gūlūb] denir فِي جَسَدِهِ حَبِطٌ أي آثارُ الْجُرْحِ أَوْ السَّبَاطِ بِالْبَدَنِ بَعْدَ الْبُرْءِ أَوْ الْأَثَارِ Ve الْوَارِمَةُ الَّتِي لَمْ تَشَقُقْ فَإِنْ تَقَطَّعَتْ وَدَمِيَتْ فَعُلُوبٌ

حَبِطٌ [ḥabaṭ] Deve mizācına nā-muvāfık ot otlamakla karnı ağrımak, ‘alā-kavlin otu çok otlamakla def-i fazalāt edemeyip karnı şişip ağrımak yāhūd yabanī tırifil dedikleri otu otlamakla karnı şişmek ma’nāsınadır; yukālu: حَبِطَ الْبَعِيرُ حَبِطًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا وَجَعَ بَطْنُهُ مِنْ كَلَالٍ يَسْتَوْلِبُهُ أَوْ مِنْ كَلَالٍ يَكْتَرُ مِنْهُ فَانْتَفَخَ فَلَا يَخْرُجُ مِنْهُ شَيْءٌ أَوْ انْتَفَخَ بَطْنُهُ عَنْ أَكْلِ الدَّرَقِ Ve

حَبِطٌ [ḥabaṭ] Mevāşī kısmının memesinde olan ve gayrı yerinde ‘arız olan şişe denir.

أَلْحُبَابُ [el-ḥubāt] (غُرَابٌ [gūrāb] vezninde) Deve kısmına vech-i mezkūr üzere ‘arız olan ‘illetin ismidir.

أَلْحَبِيطُ [el-ḥabiṭ] (كَيْفٌ [ketif] vezninde) حُبَابٌ [ḥubāt] ‘illetine uğramış deveye denir. Cem‘i حَبَاطَى [ḥabātā] gelir ḥā’ın fethi ve elifin kasrıyla; yukālu: بَعِيرٌ حَبِيطٌ إِذَا أَصَابَهُ الْحَبَابُ وَيُقَالُ إِيلٌ حَبَاطَى

أَلْحَبِيطُ [el-ḥabiṭ] (صَبِطٌ [ḍabṭ] vezninde) ve

أَلْحُبُوطُ [el-ḥubūṭ] (فُعُودٌ [ḥu‘ūd] vezninde) Bir kimsenin ‘ameli bātıl ve beyhüde olmak ma’nāsınadır; yukālu: حَبِطَ عَمَلُهُ وَحَبِطَ

خَبِطًا وَخُبُوطًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالثَّانِي إِذَا بَطَلَ Ve maktülün demi heder ve tebâh olmak ma'nâsınadır; yukâlu: خَبِطَ دَمُ الْقَيْلِ إِذَا هَدَرَ
الإخْبَاطُ [el-iḥbāt] (hemzenin kesriyle) Bir kimsenin 'amelinin sevâbını bātıl ve beyhüde kılmak ma'nâsınadır; yukâlu: أَحْبَطَ اللهُ عَمَلَهُ إِذَا أَبْطَلَهُ
 أَحْبَطَ مَاءَ الرَّيْحَانَةِ إِذَا ذَهَبَ Ve bir kimseden ifrâz eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: أَحْبَطَ عَنْ فُلَانٍ إِذَا أَعْرَضَ عَنْهُ

الْحَبِطَةُ [el-ḥabṭat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Havuzda kalan su bakiyyesine denir. 'Alâ-kavlin savâb olan ḥā-yı mu'ceme ile ve kesr ile olmaktadır.

الْحَبِنَاتُ [el-ḥabentāt] (fethateynle) Bodur ve yakışksız ve çirkîn ve karnı büyük 'avrete denir.

الْحَبِنِيَّةُ [el-ḥabentā] (ḥā'nın ve bā'nın fethi ve elifin kasrıyla) Hışm ve gazabla yâhüd pek çok yemekle tulum gibi dolup şişmiş adama denir. Ve mehmûzen lügattir; yukâlu: رَجُلٌ حَبِنِيٌّ أَيُّ مُمْتَلِئٍ غَيْظًا أَوْ بَطْنَةً

الْحَبِيطُ [el-Ḥabîṭ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde ve fethateynle) Ḥārîş b. 'Amr'ın lakabıdır; evlâdına Benu'l-Ḥabîṭât itlâk olunur. Nisbetinde حَبِيطِيٌّ [Ḥabîṭiyy] denir. Bir seferde حَبِاطٌ [ḥubāt] 'illetine uğramış deve gibi şişmekle حَبِيطٌ [ḥabîṭ] ile mülakkab olmuş idi.

الْمُخْبِوِبُ [el-muḥbevbîṭ] [iḥbībāt] [iḥbībāt] tan ism-i fâ'il olarak cehül ve nādân olup tîz-meşreb ve serî'ü'l-gazab olan kimseye denir; yukâlu: رَجُلٌ مُخْبِوِبٌ أَيُّ جَهُولٌ سَرِيعُ الْغَضَبِ

الْحَبِيطِيَّةُ [el-ḥabîṭiyyat] [ḥameşîşat] [ḥameşîşat] vezninde) Hakîr ve sagîr olan nâçîz şey'e

denir.

الإِخْبِطَاءُ [el-iḥbintā] [islînkā] [islînkā] vezninde) Bir kimsenin karnı şişman olmak ma'nâsınadır; yukâlu: إِخْبِنَطَى الرَّجُلُ إِذَا انْتَفَخَ بَطْنُهُ

[ح ش ط]

الْحَشِطُ [el-ḥaṣṭ] كَشِطٌ [keşṭ] vezninde ve mürâdifidir ki bir nesnenin yüzünde olanı gidermek ma'nâsınadır; yukâlu: حَشِطَهُ حَشِطًا بِمَعْنَى كَشِطَهُ

[ح ط ط]

الْحَطُّ [el-ḥaṭṭ] (ḥā'nın fethi ve ṭā'nın teşdidiyle) Bir nesne yukarıdan aşağı indirmek ma'nâsınadır; yukâlu: حَطَّ الشَّيْءُ حَطًّا مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا وَضَعَهُ

حَطٌّ [ḥaṭṭ] ve

حُطُوتٌ [ḥuṭūṭ] Narh ucuzumak ma'nâsına müsta'meldir ki pahası aşağı varır; yukâlu: Ve inişe inmek ma'nâsınadır; yukâlu: حَطَّ الرَّجُلُ إِذَا حَدَرَ مِنْ غُلُوِّ إِلَى سُفْلٍ مِخْطَةً [miḥaṭṭat] ile ellerinde olan işe saykal verip nakş eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: Ve bir kimsenin yüzünde حَطَّاطٌ [ḥaṭṭat] dedikleri sivilceler çıkmak, 'alâ-kavlin yüzü semirmekle domalıp kalkmak ma'nâsınadır; yukâlu: حَطَّ وَجْهُهُ إِذَا خَرَجَ بِهِ الْحَطَّاطُ أَوْ سَمِنَ وَجْهُهُ فَتَهَجَّجَ

الإِخْطَاطُ [el-iḥṭiṭat] [ifti'al] [ifti'al] vezninde) حَطٌّ [ḥaṭṭ] ile ma'nā-yı evvelde mürâdifdir; yukâlu: إِخْطَطَ الشَّيْءُ بِمَعْنَى حَطَّهُ

الْمِخْطُ [el-miḥaṭṭ] ve

الْمِخْطَاتُ [el-miḥaṭṭat] (mîm'lerin kesriyle) Papuççuların ve serrâcların ellerinde olan işlerine saykal verip nakş eyleyecek âlete denir ki demirden ve ağaçtan olur.

Tahrīfle mahat ta'bir ederler.

الإِسْتِحْطَاتُ [el-istiḥṭāt] Bir adam bir kimse-
den arkasında olan yükünü indirmesini ist-
temek ma'nāsınadır; yukālu: **إِسْتَحَطَّ فُلَانًا وَزَرَهُ** **إِسْتَحَطَّ**
عَنْهُ إِذَا سَأَلَهُ أَنْ يَحْطُ عَنْهُ Ve mebrī'in kıymetinden
tenkīs istemek ma'nāsına müsta'meldir;
tekülü: **إِسْتَحَطَّنِي مِنْ ثَمَنِهِ سَيِّئًا أَيِ اسْتَنْقَصَنِيهِ**

الْحِطَّةُ [el-ḥiṭṭat] (ḥā'nın kesriyle) ve

الْحِطَّطِيُّ [el-ḥiṭṭiṭā] (ḥiṣṣiṣā) vez-
ninde) İsmelerdir, bir nesneyi aşağı varma-
ğa ve arkadan yük indirmeğe denir. Ve
minhu kavluhu ta'alā: **﴿وَقُولُوا حِطَّةً نَغْفِرْ لَكُمْ﴾**
حِطَّيَاكُمْ﴾ أَيِ قُولُوا حُطَّ عَنَّا ذُنُوبَنَا أَوْ مَسْأَلَتْنَا حِطَّةً أَيِ
أَنْ تَحُطَّ عَنَّا ذُنُوبَنَا فَبَدَلُوا يَغْنِي الْيَهُودُ قَوْلًا غَيْرَ ذَلِكَ
يَا'nī "Hak
celle ve 'alā Benī İsrā'īl'e **حِطَّةً** kelimesini
demeleriyle ya'nī tevbe ve istigfār birle
'afv-ı zünüb istid'āsını mutazammın olan
kelime-i mezbüreyi kā'il olmaları bābında
emr buyurdıklarında imtisāl eylemeyip
bi-tarīki'l-istihzā **حِطَّةً** bedeli Nebaṭi lüga-
tinde a'lā kızıl buğday ma'nāsına olan **حِطًّا**
demeleriyle zecr ve 'azāb nüzülüne
bi'l-istihkāk mazhar ve bir sâ'atte yirmi
dört bin nüfusları 'āzim-i süy-i saḡar oldu."
Ba'zı müfessirīn emr-i ilāhī kelime-i
mezbüreyi bi-'aynihā tekellüm olmayıp
belki istigfār ve istid'ā-yı 'afv-ı zünübü
mutazammın **نَسْتَغْفِرُكَ وَتُتُوبُ إِلَيْكَ وَاللَّهُمَّ اغْفُ**
عَنَّا makülesi niyāz eylemeleridir dediler.
Ve bu āyette **حِطَّةً** kelimesi fi'l-asl masda-
riyyet üzere mansüb olup ma'nā-yı sebāt
için ref'e 'udül olundu, zīrā **حِطَّةً**
takkīrindedir. Ve ba'zılar 'ale'l-asl nasbla
kırā'at eylediler. Ve ba'zı müfessirīn ism-i
masdar itibār edip **حِطَّةً** takkīrindedir
dediler ki mübtedā-yı mahzūfa haber olur.
Ve kavli-i evvele göre **حِطَّةً** lafzı 'İbrānī ve

'Arabī ile müsterek olur. Ve **حِطَّةً** [ḥiṭṭat]
İncīl'de ve sār küttüb-i sālifede ramazān
ayının ismidir.

الْحَطَّاطَةُ [el-ḥaṭṭāṭat] (sehābet) vez-
ninde) ve

الْحُطَّاطُ [el-ḥuṭṭāṭ] (ʿulābīṭ) veznin-
de) ve

الْحَطِيطُ [el-ḥaṭiṭ] (emīr) vezninde) Kü-
çük nesneye denir, **صَغِيرٌ** [ṣāgīr] ma'nāsına.
Ve

حُطَّاطٌ [ḥuṭṭāṭ] **بُطَّاطٌ** [buṭṭāṭ] itbā'ıyla iri
ferce vasf olur; yukālu: **حِرْ حُطَّاطٌ بَطَّاطٌ أَيِ**
حِرْ حُطَّاطٌ بَطَّاطٌ Lākin **حُطَّاطٌ** [ḥuṭṭāṭ]in mefhūmunda
küçüklük mu'teberdir, meḡer ki **بُطَّاطٌ**
[buṭṭāṭ] büyütmüş ola, niteki mahallin-
de zikr olundu. Ve orada **بُطَّاطٌ** [buṭṭāṭ]
i **حُطَّاطٌ** [ḥuṭṭāṭ]je itbā' eylemişti, lākin bu
terkīblerin muktezāsı zātında ferc küçük
ve be-gāyet yumru olmaktadır, huz hāze't-
tasarrufe. Ve

حُطَّاطٌ [ḥuṭṭāṭ] Cüce kişiye denir; yukālu:
رَجُلٌ حُطَّاطٌ أَيِ صَغِيرٌ قَصِيرٌ
en-Nehşelī, Esved nām şā'irīn birāderidir.
Ve

حُطَّاطٌ [ḥuṭṭāṭ] Küçük kızıl karıncaya de-
nir; müfredi **حُطَّاطَةٌ** [ḥuṭṭāṭat]tır, zerre-i
sagīre-i hamrā' ma'nāsına. Ve ba'zılar **ذَرَّةٌ**
[zerret] yerine **بُرَّةٌ** [burret] lafzıyla tefsīr
eylemekle vehm-i sarīhtir. Hattā sībān-ı
'Arabın ehācīlerindedir ki **حُطَّاطٌ بَطَّاطٌ**
مَا حُطَّاطٌ بَطَّاطٌ derler, ya'nī "Duvar dip-
lerinde salınıp gezen **حُطَّاطٌ** [ḥuṭṭāṭ] ve **بَطَّاطٌ**
[buṭṭāṭ] nedir?" ki murād zerre-i sagīredir,
ya'nī küçük karıncalardır.

المَحْطُوطَةُ [el-maḥṭūṭat] Ucası olmayıp
sıyrık olan saḡrıya ve kıynağa vasf olur;
yukālu: **الْبَيْتَةُ مَحْطُوطَةٌ أَيِ لَا مَأْكَمَةَ لَهَا**

الْمُنْحَطُّ [el-munḥaṭṭ] (ism-i mef’ul bünye-siyle) Yakışıklı omuza vasf olur ki çıkık olmayıp latif ve mütenāsib ola; yukālu: مُنْكَبٌ مُنْحَطٌّ أَيْ أَحْسَنُ

الْحَطَّاطُ [el-ḥaṭṭāṭ] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Sivilceye şebīh hurde hurde kabarcıklara denir ki zeker başının kıyılarının iç yüzünde yāhūd çevresinde zuhūr eder, kurdeşeni kabarcıkları gibi. Ve ba’zen çehrede dahi zuhūr edip irinleşir, lākin çıban olmaz. Müfredi حَطَّاطَةٌ [ḥaṭṭāṭat]tır. Ve

حَطَّاطٌ [ḥaṭṭāṭ] Sütün yüzünde olan kaymağa denir; tekülü: أَتَانَا بِالْحَطَّاطِ فَأَكَلْنَا أَيْ زُبْدَ اللَّبَنِ Ve

حَطَّاطُ الْكَمَرَةِ [ḥaṭṭāṭu’l-kemeret] Zeker başının kıyılarına denir.

الْإِحْطَاتُ [el-iḥṭāt] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir adamın çehresinde حَطَّاطٌ [ḥaṭṭāṭ] dedikleri zikr olunan sivilceler çıkmak yāhūd yüzü semirmekle domalıp kabarmak ma’nāsınadır; yukālu: أَحَطَّ وَجْهُهُ إِذَا خَرَجَ بِهِ الْحَطَّاطُ أَوْ سَمِنَ وَجْهُهُ وَتَهَجَّجَ

الْحِطَّاطُ [el-ḥiṭṭāṭ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Deve yürürken bir yanı üzere yulara zor verip dayanmak ma’nāsınadır; yukālu: حَطَّ الْبَعِيرُ حِطَّاطًا إِذَا اعْتَمَدَ فِي الزَّمَامِ عَلَى أَحَدِ شِقَائِهِ Ve ta’am üzere avrılıp çökerek harıl harıl yemek ma’nāsınadır; yukālu: حَطَّ فِي الطَّعَامِ حَطَّاطًا إِذَا أَكَلَهُ يَغْنِي مُنْحَطًّا Ve devenin pek susuzluktan akciğeri burulup böğrüne yapışmakla sāhibi orasını bilekçesiyle sığayıp ovuşturarak böğründen ayırmak ma’nāsınadır; yukālu: حَطَّ الْبَعِيرُ عَلَى بِنَاءِ الْمَفْعُولِ حِطَّاطًا إِذَا طَنِي فَالْتَوَتْ رِئْتُهُ بِجَنْبِهِ فَحَطَّ الرَّحْلُ عَنْ جَنْبِهِ بِسَاعِدِهِ ذَلِكَ عَلَى حِيَالِ الطَّنَى حَتَّى يَنْفَصَلَ عَنِ الْجَنْبِ

الْإِنْحِطَّاطُ [el-inḥiṭṭāṭ] حَطَّ [ḥaṭṭ] kelimesinden mutāvi’dir; yukālu: وَهَاطَ فَانْحَطَّ Ve حِطَّاطٌ [ḥiṭṭāṭ] gibi deve bir yanı üzere yulara çö-

küp dayanarak yürütmek ma’nāsınadır; yukālu: انْحَطَّ الْبَعِيرُ إِذَا اعْتَمَدَ فِي الزَّمَامِ عَلَى أَحَدِ شِقَائِهِ

التَّحْطِيطُ [et-taḥṭīṭ] (تَفْعِيلٌ [tef’īl] vezninde) Bu dahi ta’am üzere çöküp harıl harıl yemek ma’nāsınadır; yukālu: حَطَّاطٌ فِي الطَّعَامِ إِذَا أَكَلَهُ يَغْنِي مُنْحَطًّا

الْحُطَّاطُ [el-ḥuṭṭāṭ] (غُرَابٌ [gūrāb] vezninde) Bed rāyihaya denir; yukālu: مَا هَذَا الْحُطَّاطُ أَيِ الرَّائِحَةِ الْحَبِيبَةِ

يَخْطُوطٌ [Yaḥṭūṭ] (يَغْسُوبٌ [ya’sūb] vezninde) Bir ma’rūf vādī ismidir.

الْحَطَّاطَةُ [el-ḥaṭṭāṭat] (سَحَابَةٌ [sehābet] vezninde) Küçük kıza denir. Ve mutlakan istisgār olunan şey’e denir.

الْحَطَّاطَةُ [el-ḥaṭṭāṭat] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Aşağı varılmak ma’nāsınadır; yukālu: حَطَّاطُ الشَّيْءِ بِمَعْنَى انْحَطَّ Ve sür’at eylemek ma’nāsınadır; yukālu: حَطَّاطُ الرَّجُلِ إِذَا أَسْرَعَ

الْحُطُّطُ [el-ḥuṭṭuṭ] (zammetyenle) Ter ü tāze ve mülāyim bedenlere denir; yukālu: أَبْدَانٌ حُطُّطٌ أَيِ نَاعِمَةٌ Ve alçak merkūblara denir; مَرَائِبُ السِّفْلِ [merākibü’s-sifel] ma’nāsına. Yāhūd savāb olan مَرَائِبُ السِّفْلِ [merātibü’s-sifel] olmaktır ki aşağı rütbelere olur.

الْحَطِيطَةُ [el-ḥaṭīṭat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Bir mebr’in pahāsından aşağı varılmış mikdāra denir; yukālu: طَلَبَ مِنْهُ الْحَطِيطَةَ أَيِ مَا يُحَطُّ مِنَ الثَّمَنِ

الْحُطَّيْطَةُ [el-ḥuṭṭayīṭat] (musaggar bünye-siyle) Ağaç kurduna denir, سُفْفَةٌ [surfet] ma’nāsına.

الْأَحْطُ [el-eḥaṭṭ] (hemzenin ve hā’nın fet-hiyle) Sırtının iki cānibleri düz ve emles olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَحْطٌ أَيِ أَمْلَسُ الْمُتَمَتِّينِ

savāb olan mu‘ceme ile olmaktadır.

[ح م ط]

الْحَمَطُ [el-ḥamṭ] (ḥā’nın fethi ve mīm’in sükūnuyla) Bir nesnenin kabuğunu gidermek ma’nāsınadır; yukālu: **حَمَطَهُ حَمَطًا** مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا قَشَرَهُ

الْحَمَاطَةُ [el-ḥamāṭat] (hā’nın fethiyle) Boğaza ‘arız olan hurkat ve huşūnete denir ki nāḩar öksürtür; tekūlu: **أَخَذَ خَلْقِي حَمَاطَةً**: أَيُّ حُرُوقَةٍ Ve

حَمَاطَةٌ [ḥamāṭat] İncire şebīh bir nev‘ şecer adıdır ki yılan kısmı ondan pek hazz eder. ‘Alā-kavlin dağ inciri yāhūd küçük siyāh incir ağacı yāhūd **جُمَيْرٌ** [cummeyz] dir ki yaban inciri ve ‘Arabistān inciri dedikleri ağaçtır. Cem‘-i cinsi **حَمَاطٌ** [ḥamāṭ] tır. Şārih der ki bu şecer Ṭā’if’te kesirdir. Değirmi küçük incir ağacıdır, hurde hurde inciri olur. İntehā. Ona teşbīhen yürekte olan sevāda ya‘nī siyāh noktaya **حَمَاطَةُ الْقَلْبِ** [ḥamāṭatu’l-ḩalb] itlāk olunur; yukālu: **دَمَ حَمَاطَةُ الْقَلْبِ أَصَابَ حَمَاطَةً قَلْبِي أَيُّ سَوَادَهُ وَحَبَّتُهُ** **الْقَلْبِ** [demu’l-ḩalb] ve **صَمِيمِ الْقَلْبِ** [şamīmu’l-ḩalb] ile ki yüreğin māddesidir tefsīr eylediler. Ve

حَمَاطَةٌ [ḥamāṭat] Hāssaten mısır buğdayının samanına denir. Ve buğdaycık otuna şebīh bir otun ismidir, lākin bunun ellemesi huşūnetli olur.

الْحَمَطِيطُ [el-ḥameṭīṭ] (ḥā’nın ve mīm’in fethiyle) Bir otun ismidir. Ve yılana denir, **حَيَّةٌ** [ḩayyet] ma’nāsına. Ve bir güne kurtçağız ismidir ki bahār mevsiminde otlar içre olur.

حَمَاطَانٌ [ḩamāṭān] (ḥā’nın fethiyle) Dehnā’da bir mevzi‘ yāhūd bir arz yāhūd bir cebel ismidir.

حَمَاطٌ [ḩamāṭ] [سَحَابٌ [seḩāb] vezninde) Bir mevzi‘ adıdır.

الْحَمِطَاطُ [el-ḩimṭāṭ] (ḥā’nın kesriyle) ve **الْحَمِطُوطُ** [el-ḩumṭūṭ] (ḥā’nın zammıyla) Bir küçük böcek adıdır ki otluklar içre olur. Cem‘leri **حَمَاطِيطٌ** [ḩamāṭīṭ]tir.

حَمِيَاطِي [ḩimiyāṭā] (ḥā’nın kesri ve elifin kasrıyla) Kütüb-i sālifede Peygamberimiz ‘aleyhi’s-salātu ve’s-selām hazretlerinin esmālarındandır, **حَامِي الْحَرَمِ** [ḩāmi’l-ḩarem] ma’nāsınadır. Şārihin beyānına göre ‘İbrānī’dır.

حَمِيَطٌ [ḩumeyṭ] [حُمَيْطٌ [ḩumayyīṭ] musaggarıdır, Dehnā’da bir kumluk adıdır.

التَّحْمِيطُ [et-taḩmīṭ] [تَفْعِيلٌ [tef‘īl] vezninde) Asmanın ve teveğin üzerine güneşten himāye için bir şecerin dallarını sütre kılmak ma’nāsınadır; yukālu: **حَمَطَ كَرْمَهُ إِذَا جَعَلَ عَلَيْهِ سَجْرًا يُكِنُّهُ مِنَ الشَّمْسِ** Ve bir nesneyi küçültmek ma’nāsınadır; yukālu: **حَمَطَهُ إِذَا صَغَّرَهُ** Ve bir kimseye acıtıp ağrıtmayarak āhestece vurmak ma’nāsınadır; ve minhu’l-meselu: **“إِذَا ضَرَبْتَ فَلَا تُحَمِّطُ”** Ya‘nī “Vurduğun vakte āhestece vurmayıp belki pekçe vurup derd-nāk eyle, tā ki vurduğun belli ola.”

[ح ن ب ط]

حَنْبِطٌ [ḩanbat] [جَعْفَرٌ [ca‘fer] vezninde) Bir recül adıdır.

[ح ن ط]

الْحِنِطَةُ [el-ḩinṭat] (ḥā’nın kesriyle) Buğdaya denir; yukālu: **أَتَى بِالْحِنِطَةِ أَيُّ الْبَرِّ** Havāstandır ki ağızda çiğnenmiş buğdayı köpek ısırdığı yere zımād be-gāyet nāfi‘dir. Cem‘i **حِنِطٌ** [ḩinṭ]tir, **عِنَبٌ** [‘ineb] vezninde.

الْحَنَاطُ [el-ḩannāṭ] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde)

de) Buğday satıcıya denir; yāʾ ziyādesiyle حَنَّاطِيّ [ḥannāṭiyy] dahi denir.

الْحِنَاطَةُ [el-ḥināṭat] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Buğday satıcılık hırfetine denir; Hüseyn b. Muḥammed el-Ḥināṭī ve pederi ve ferzendi Ebū Naşr ki fukahādandır, hırfet-i mezbūreye mensūblardır.

الْحِنْطِيّ [el-ḥinṭiyy] (hā'nın kesriyle) Buğdayı ve buğdaya müteʿallik nesneyi çok ekl eden adama denir, kuvvetlenip semirince kadar, zīrā buğday ekl eylemeyen mizācında kuvvet olmaz. Ve şişman adama denir; yukālu: رَجُلٌ حِنْطِيٌّ أَيْ مُتَفَخِّحٌ

الْحَانِطُ [el-ḥāniṭ] Buğday sâhibine, ʿalā-kavlin buğdayı çok adama denir. Ve şecer-i ḡaḏā yemişine denir. Ve اَحْمَرُ lafzını te'kîd olur ki pek kırmızı demek olur; yukālu: أَحْمَرٌ حَانِطٌ أَيْ قَانِيٌّ ve tekülü'l-ʿArab: إِنَّهُ لِحَانِطُ الصُّرَّةِ أَيْ عَظِيمُ الصُّرَّةِ كَثِيرُ الدَّرَاهِمِ “Filânın akçesi çok, kesesi dolgundur” diyecek yerde irād olunur. Ve bu kināyat-ı telvîhiyyedendir, gūyā ki buğdayı çok satmakla akçesi kesir olmuştur. Ve “Filânın kalbi bana eğridir, derûnunda bana kîne ve ʿadâveti vardır” diyecek yerde فَلَانٌ مَاثِلٌ عَلَيَّ مِثْلَ عِدَاوَةِ دَرَلِ، حَانِطٌ إِلَيَّ وَمُسْتَحْنِطٌ إِلَيَّ maʿnâsına. Ve kināye-i mezbûreye حُنُوطٌ [ḥunûṭ]tan me'hûzdur ki zer'in vakt-i hasâdı yaklaşımağa denir ki o vakte ekin bir tarafa mâ'il olur.

الْحَنْطُ [el-ḥanṭ] (hā'nın fethi ve nûn'un sükûnuyla) Bir kimse gam ve tasadan göğüs geçirerek soluk almak maʿnâsınadır; yukālu: حَنْطُ الرَّجُلِ حَنْطًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا زَفَرَ Ve sahtiyân kızarmak ya'nî kırmızıya boyanmak maʿnâsınadır; yukālu: حَنْطُ الْأَدِيمِ إِذَا فَتَحَتْهُ Ve

حَنْطٌ [ḥanṭ] ʿArabların kullandıkları oka

denir; yukālu: رَمَاهُ بِالْحَنْطِ أَيْ بِالنَّبْلِ

الْحُنُوطُ [el-ḥunûṭ] (فُعُودٌ [ḡuʿūd] vezninde) Ekinin biçim vakti gelip çatmak maʿnâsınadır; yukālu: حَنْطُ الرَّزْعِ حُنُوطًا Ve رِمْتُ [rimṣ] dedikleri ot kemâlini bulup ağarmak maʿnâsınadır; yukālu: حَنْطُ الرَّمْتِ إِذَا ابْيَضَّ وَأَذْرَكَ

الْإِحْنَاطُ [el-iḥnāṭ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi ekinin biçim vakti gelip çatmak maʿnâsınadır; yukālu: أَحْنَطُ الرَّزْعُ إِذَا حَانَ Ve meyyite حُنُوطٌ [ḥanûṭ] saçmak maʿnâsınadır; yukālu: أَحْنَطُ الْمَيِّتِ إِذَا جَعَلَ Ve ölmek maʿnâsınadır; yukālu: أَحْنَطُ الرَّجُلِ إِذَا مَاتَ

الْحَنْطُ [el-ḥanaṭ] (fethateynle) Bu dahi رِمْتُ [rimṣ] dedikleri ot yetişip ağarmak maʿnâsınadır; yukālu: حَنِطُ الرَّمْتِ حَنْطًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا ابْيَضَّ وَأَذْرَكَ

الْحُنُوطُ [el-ḥanûṭ] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) ve

الْحِنَاطُ [el-ḥināṭ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Hoş-bū nesnelere mürekkeb tîbe denir ki meyyitin kefeni üzere saçılır ve tebhîr olunur, kâfûr ve sandal ve sâ'irden mürekkeb olur.

التَّحْنِيطُ [et-tahnîṭ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) إِحْنَاطٌ [iḥnāṭ] gibi meyyitin kefenine حُنُوطٌ [ḥanûṭ] saçmak ve tebhîr eylemek maʿnâsınadır; yukālu: حَنْطُ الْمَيِّتِ بِمَعْنَى أَحْنَطُهُ Şârih bu maʿnâda sülâsî nüshasını tahtî'e eylemiştir, vākırâ usûl-i sâ'irede dahi şârihe müvâfıktır.

التَّحْنُوطُ [et-teḥannuṭ] (تَفْعُلٌ [tefaʿul] vezninde) Meyyitin kefeni حُنُوطٌ [ḥanûṭ] ile tîblenmek maʿnâsınadır; yukālu: حَنْطُ الْمَيِّتِ فَتَحَنْطُ

الْحَنْطَلَةُ [el-ḥunaṭi'et] (عَلِبَطَةٌ [ʕulebiṭat] vezninde) Hemze bābında zikir olundu.

الْأَخْنَطُ [el-aḥnaṭ] (أَخْمَرُ [aḥmer] vezninde) Gür ve büyük sakallı kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ أَخْنَطٌ أَبِي الْعَظِيمِ اللَّحِيَةِ كَثُهَا

الْإِسْتِحْنَاتُ [el-istiḥnāt] Bir kimse ölme cür'etli ve bī-pervā olup ölmek ken-di yanında su içmek gibi kolay gelmek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَحْنَطَ الرَّجُلُ إِذَا اجْتَرَأَ عَلَى الْمَوْتِ وَهَانَتْ عَلَيْهِ نَفْسُهُ

[ح ن ق ط]

الْحَنْقِيطُ [el-ḥinḳiṭ] (كَافٌ la حَنْدِيفٌ [ḥindif] vezninde) Bir neṣ' kuş ismidir, 'alā-kavlin durrāc [durrāc] kuşuna denir. Ve Yezīd b. el-Ḳuḥāziyye'nin zevcesi ismidir.

[ح و ط]

الْحَوَظُ [el-ḥavṭ] (ḥā'nın fethi ve vāv'ın sükkūnuyla) ve

الْحَيْطَةُ [el-ḥiṭat] ve

الْحِيَاظَةُ [el-ḥiyāṭat] (ḥā'ların kesriyle) Bir nesneyi görüp gözetip sakınmak ma'nāsınadır; yukālu: حَاطَهُ يَحُوْطُهُ حَوْطًا وَحِطَةً وَحِيَاظَةً إِذَا حَفِظَهُ وَصَانَهُ وَتَعَهَّدَهُ ve sā'ir hayvān sarkmış āletini içeri çekmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: حَاطَ الْحِمَارُ عَانَتَهُ إِذَا جَمَعَهَا Ve

حَوَظٌ [ḥavṭ] Şol kaytana ve rişteye denir ki siyāh ve kırmızıdan örülüp 'avretler ona boncuk dizip ve ortasına gümüşten çenber ve şemse edip isābet-i 'ayn def'i için bel-lerine bağlanırlar. Ve

حَوَظٌ [Ḥavṭ] Ḥimş kazāsında yāhūd Cebele kazāsında bir karye adıdır. Ve Secāḥ nām mütenebbi'nenin mü'ezzini olan Cenbe b. Ṭāriḳ nām kimsenin cedd-i ismidir. Ve Ḥavṭ el-'Abdī tabī'indedir. Ve Ḥavṭ b. Yezīd

ve Ḥavṭ b. Murre ve Ḥavṭ b. 'Abdul'uzzā sahābelerdir. Ve Ḳirvāş b. Ḥavṭ b. Ḳirvāş şu'arādandır ve pederini ba'zılar ashābdan 'add eylediler. Ve Ḥavṭu'l-Ḥazā'ir, Nemir b. Ḳāsiṭ evlādından bir kimsedir ki hadīste rivāyeti vardır. Ve tekūlu'l-'Arab: "خَاطُونَا الْقَصَا أَيُّ تَبَاعَدُوا عَنَّا وَهُمْ حَوْلَنَا وَمَا كُنَّا بِالْبُعْدِ مِنْهُمْ حِيَاظَةً لَوْ أَرَادُونَا" Bu zikir olunan حَوْطٌ [ḥavṭ] ve حِيَاظَةٌ [ḥiyāṭat]tandır, ya'nī "Bizim etrāfımızda iken bizden irak dolaşıp kenār çizdiler. Ma'a-hāzā murād etmiş olsalar biz kendilerinden ba'īd değil idik." Bir kimseye bir hādise isābet edip dost ittihāz eyledikleri kimselerden mu'āvenet ümīd ederken aslā mühimm eylemeyip yanımıza gelmediler ve i'ānetimizde bulunmadılar diyecek yerde irād olunur. Ve o kimseye istiḥzā' vec-hiyle خَاطُوكَ الْقَصَا [ḳaşā], ba'īd ma'nāsınadır.

التَّحْوِيطُ [et-taḥviṭ] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) ve

التَّحَوُّطُ [et-teḥavvut] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Bunlar da bir nesneyi görüp gözetip sakınmak ma'nāsınadır; yukālu: حَوَّطَهُ وَتَحَوَّطَهُ إِذَا حَاطَهُ

تَحْوِيطٌ [taḥviṭ] حَائِطٌ [ḥā'iṭ] çevirmek ma'nāsınadır; yukālu: حَوَّطَ الْحَائِطُ إِذَا عَمِلَهُ

الْإِحْتِيَاظُ [el-iḥtiyāt] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Bir māddeye hazm ve basīret üzere 'amel eylemek ma'nāsınadır ki nefsinin muḥāfazayı müstelzimdir; yukālu: إِحْتَاظُ الرَّجُلِ إِذَا أَخَذَ فِي الْحَزْمِ

الْحَوَظَةُ [el-ḥavṭat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) ve

الْحَيْطَةُ [el-ḥayṭat] (ḥā'nın fethi ve kesriyle) إِحْتِيَاظٌ [iḥtiyāt]tan isimlerdir, hazm ve basīretle 'amel eylemeğe denir.

الْحَائِطُ [el-hā'iṭ] Duvara denir, جِدَارٌ [cidār]

ma'nāsına. Cem'i حَيْطَانٌ [hīṭān] ve حَيْطٌ [hīyāt]tır kesr ile. Kıyās olan حَوَاطُنٌ [hūṭān] olmak idi hā'nın zammıyla. Şārih der ki duvara جِدَارٌ [cidār] hāciz i'tibārıyla ve حَائِطٌ [hā'it] hāfız i'tibārıyla itlāk olunmuştur. Pes حَائِطٌ [hā'it] dā'iren-mā-dār olan duvara itlāk olunur. Ve

حَائِطٌ [hā'it] Mecāzen bostāna itlāk olunur. Ve Yemāme'de bir nāhiye adıdır.

الْحَوَاطُ [el-ḥuvāt] (ġurāb) [ġurāb] vezninde) Haşem-nişin tā'ifesinin ağıl tarzında duvarlıca matbahlarına denir.

الْمَحَاطُ [el-meḥāt] (mīm'in fethiyle) Şol mekāna denir ki bedeviler devābb ve mevāşileri yattıkları yerin enselerinde ittihāz edip ve kendileri onu gecelerde dā'iren-mā-dār ihāta ederler.

الْحَوَاطُ [el-ḥuvvāt] (rummān) [rummān] vezninde) Bir nesnenin kıvāmı ve medār-ı ta'ayyünü olan şey'e denir; yukālu: هُوَ حَوَاطٌ ذَاكَ الْأَمْرِ أَي قِوَامُهُ

الْإِحَاطَةُ [el-iḥāṭat] (hemzenin kesriyle) Bir nesnenin etrāfını çevirmek ma'nāsınadır; yukālu: وَأَحَاطَ الْقَوْمُ بِالْبَلَدِ إِذَا اسْتَدَارُوا بِجَوَانِبِهِ Ve bir nesnenin künh ve nihāyetini bilmekte dakıka fevt eylemeyi vücuḥ ile bilmek ma'nāsına müsta'meldir ki ihāta-i 'ilm bundan 'ibārettir; yukālu: أَحَاطَ بِالشَّيْءِ عِلْمًا إِذَا بَلَغَ أَقْصَاهُ وَأَخْصَى عِلْمُهُ

الْحَوَاطَةُ [el-ḥūṭat] (hā'nın zammıyla) 'Arab beyinde bir la'ib ismidir ki دَارَةٌ [dāret] dahi derler.

حُطٌ حُطٌ [ḥuṭ ḥuṭ] Mükerreren حَوَاطٌ [ḥavṭ] tan emr-i hāzır bünyesiyle sıla-i rahm husūsuna ta'ahhüd ve muhāfaza ile emr makāmında irād olunur; tekülü'l-'Arab: "أَيُّ تَعَهَّدُ بِصَلَةِ الرَّجِيمِ" Kezālik çocukları zikr olunan حَوَاطٌ [ḥavṭ] dediği kılāde

ile tezyīn kıl makāmında isti'māl ederler; yekülüne: "حُطٌ حُطٌ هَذَا الصَّبِيِّ" أَي زَيْنُهُ بِالْحَوَاطِ "أَيُّ زَيْنٌ [zubeyr] vezninde) **حَوَاطٌ** [Ḥuveyt] Bir recül ismidir.

الْحَوَاطُ [el-ḥivāt] (ēneb) [ēneb] vezninde) Bir kimseye verilecek yāhūd hissesine 'ā'id olacak akçe eksildikte kendisiyle itmām olunacak akçeye itlāk olunur; ve minhu tekülü: هَلُمَّ حَوَاطَ الدَّرَاهِمِ وَهُوَ مَا تُنْتَمِ بِه الدَّرَاهِمُ إِذَا نَقَصَتْ

تُحْيِطُ [tuḥīṭu] (tā'nın zammıyla ki إِحَاطَةٌ [iḥāṭat]tan fi'l-i müstakbeldir) ve

تِيحِطُ [tiḥīṭ] (tā'nın kesriyle) ve

تَحُوِطُ [teḥūṭu] ve

التَّحُوِطُ [et-teḥūṭ] (tā'nın zammıyla) ve

التَّحْيِطُ [et-teḥīṭ] (tā'nın fethiyle ki bu iki mu'arrefdir) ve

يَحْيِطُ [yeḥīṭu] (yā'nın fethiyle) إِحَاطَةٌ [iḥāṭat] ve حَوَاطٌ [ḥavṭ]tan mutasarrıf kelimelerdir, pek kaht ve kurak olan seneye itlāk olunur ki devābb ve mevāşī kısmını bi'l-cümle ihāta ve ihlāk eyleye; yukālu: وَقَعُوا فِي تَحْيِطٍ وَتَحْيِطٍ وَفِي تَحُوِطٍ وَفِي سَنَةِ التَّحُوِطِ وَالتَّحْيِطِ أَي فِي سَنَةِ مُجْدِبَةٍ تُحْيِطُ بِالْأَمْوَالِ وَتُهْلِكُهَا Üç evvelki ve ahir gayr-i munsarıflardır vezn-i fi'l ve 'alemiyyetle ve ikincide tā'nın kesri itbā' içindir. Ve sā'irleri ism mecrāsınadırlar.

الْمُحَاوِطَةُ [el-muḥāveṭat] (mufā'alet) [mufā'alet] vezninde) Bir kimseyi gönülsüz ma'a'l-kerāhe kendiden matlūb olan bir maslahata berāberce dolaştırmak ma'nāsınadır; yukālu: حَاوِطٌ فَلَانًا إِذَا دَاوَرَهُ فِي أَمْرِ يُرِيدُهُ مِنْهُ وَهُوَ يَأْبَاهُ كَأَنَّ كَلَامًا مِنْهُمَا يَحُوِطُ صَاحِبُهُ

[ح ي ط]

الْحَيْطُ [el-ḥayṭ] (ḥayṭ) [ḥayṭ] vezninde) Gövdede vurulan değnek ve kamçı yerleri be-

relenip kabarmak ma'nāsınadır; yukālu: حَاطَ الْفَرَسُ يَحِيطُ حَيْطًا إِذَا تَوَرَّمَ جِلْدُهُ وَانْتَفَخَ مِنْ آثَارِ السِّيَاطِ

الْحَائِطُ [el-ḥā'iṭ] Karın şişirir olan ta'āma denir; yukālu: طَعَامٌ حَائِطٌ إِذَا كَانَ يَنْتَفِخُ مِنْهُ الْبَطْنُ Gerçi bu mādde Kitāb-ı Muḥkem'de bu vech üzere mersümdür, lākin benim zannımda musahhaflardır; حَيْطٌ [ḥayṭ] bā-yı muvahhade ile ve حَائِطٌ [ḥā'iṭ] nūn'la olmaktadır.

FASLU'L-ḤĀ'Ī'L-MU'CEME

(فَضْلُ الْحَاءِ الْمُعْجَمَةِ)

[خ ب ط]

الْحَيْطُ [el-ḥabṭ] (ḥā'nın ve bā'nın sükünüyla) Şiddetle vurmak ma'nāsınadır; yukālu: حَبَطَهُ حَبْطًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا صَرَبَهُ شَدِيدًا Ve deve elleriyle yere çalmak ma'nāsınadır; yukālu: حَبَطَ الْبَعِيرُ بِيَدِهِ الْأَرْضَ إِذَا صَرَبَهَا نَمَكٌ ma'nāsınadır; yukālu: حَبَطَهُ إِذَا وَطِئَهُ شَدِيدًا Ve önüne her kim rāst gelirse kılıç ile çalıp dövmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: حَبَطَ الْقَوْمَ بِسَيْفِهِ إِذَا جَلَدَهُمْ Ve ağacın dallarını ziyān olmamak için bağladıktan sonra sırik ile yapraklarını silmek ma'nāsınadır; yukālu: حَبَطَ الشَّجَرَةَ إِذَا شَدَّهَا ثُمَّ نَفَضَ وَرَقَهَا Ve gece vakti yollu yolsuz kör gidişi gibi görülmeden nere gelirse basarak yürüyüp gitmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: حَبَطَ اللَّيْلَ إِذَا سَارَ فِيهِ عَلَى غَيْرِ هُدًى وَمِنْهُ «حَبَطَ عَشْوَاءَ» حَبَطَ الشَّيْطَانَ فُلَانًا إِذَا مَسَّهُ بِأَدَى Ve karābet ve mu'ārefe makülesi vesile yok iken bir adamdan ihsān taleb eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: حَبَطَ زَيْدًا إِذَا سَأَلَهُ الْمَعْرُوفَ مِنْ غَيْرِ آصِرَةٍ Ve bir adam bī-karābet ihsān isteyen kimseye ihsān eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَبَطَ زَيْدًا فَحَبَطَهُ زَيْدٌ بِخَيْرٍ أَيَّ أُعْطَاهُ حَبَطَ الرَّجُلُ إِذَا قَامَ حَبَاطًا [ḥibāṭ] dedikleri damga ile damgalamak ma'nāsınadır; yukālu: حَبَطَ الْبَعِيرَ إِذَا وَسَمَهُ بِالْحَبَاطِ Ve bir kimseyi uyku basmakla uyumak için nere olursa olsun hemān kendisini oraya bırakıp yatmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: حَبَطَ

مَافِ بِي-صَيْلَةَ-ي مَوْأَرَفَةَ إِنْفَامَ عَيْلَمَكَ مَافِنَاسِنَادِرِ; يوكَالُو: فُلَانٌ فُلَانًا إِذَا أَنْعَمَ عَلَيْهِ مِنْ غَيْرِ مَعْرِفَةٍ بَيْنَهُمَا

الْتَحَبُّطُ [et-teħabbuṭ] [تَفْعُلُ] [tefa'ul] vezninde) Bu dahi Şiddetle vurmak ma'nāsınadır; yukālu: تَحَبَّطُهُ إِذَا ضَرَبَهُ شَدِيدًا وَكَذَا يُقَالُ تَحَبَّطُ

عَلَيْهِ مِنْ غَيْرِ مَعْرِفَةٍ بَيْنَهُمَا **الْتَحَبُّطُ** [et-teħabbuṭ] [تَفْعُلُ] [tefa'ul] vezninde) Bu dahi Şiddetle vurmak ma'nāsınadır; yukālu: تَحَبَّطُهُ إِذَا ضَرَبَهُ شَدِيدًا وَكَذَا يُقَالُ تَحَبَّطُ

عَلَيْهِ مِنْ غَيْرِ مَعْرِفَةٍ بَيْنَهُمَا **الْإِحْتِبَاتُ** [el-iħtibāṭ] Bu dahi Şiddetle vurmak ma'nāsınadır; yukālu: إِحْتَبَطُهُ إِذَا ضَرَبَهُ شَدِيدًا

عَلَيْهِ مِنْ غَيْرِ مَعْرِفَةٍ بَيْنَهُمَا **الْحَبُوطُ** [el-ħabūṭ] [صَبُورٌ] [šabūr] vezninde) ve

الْحَبِيطُ [el-ħabiṭ] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) Dā'imā ayaklarını yere vurur olan ata denir; yukālu: فَرَسٌ حَبُوطٌ وَحَبِيطٌ إِذَا كَانَ يَحْبُطُ

عَلَيْهِ مِنْ غَيْرِ مَعْرِفَةٍ بَيْنَهُمَا **حَبِيطٌ** [ħabiṭ] Őol havuza denir ki develer pāymāl eylemekle harāb olmuş ola; cem'ī ħubūṭ] gelir zammeteynle. Ve yoğurda denir. Alā-kavlin Őol yağı alınmış koyu ayrına denir ki üzerine tāze sūt sağılmış ola. Ve havuz içre kalan azca suya denir.

الْمِخْبَطُ [el-miħḃaṭ] [مِنْبَرٌ] [minber] vezninde) Ağaçtan yaprak silkecek sırığa denir; yukālu: حَبَطَ الْوَرَقَ بِالْمِخْبَطِ أَيَّ بِالْعَصَا يُحْبَطُ بِهَا الْوَرَقُ

الْحَبَاتُ [el-ħabaṭ] [فَهَاتَيْنْ] vezninde) Şol silkilmiş yapraklara denir ki kurutup un gibi hurd

ettikten sonra un ile yāhūd gayrı nesne ile karıştırap bir mikdār su kattıktan sonra lüzüçetini çıkarıp devenin ağzına dökerler; yukālu: عَلَفَ إِلَيْهِ الْحَبَطُ وَهُوَ وَرَقٌ يُنْفَضُ بِالْمَخَابِطِ وَيُجَفَّفُ وَيُطْحَنُ وَيُخْلَطُ بِدَقِيقٍ أَوْ غَيْرِهِ وَيُؤَخَفُ بِالْمَاءِ

عَلَفَ إِلَيْهِ الْحَبَطُ وَهُوَ وَرَقٌ يُنْفَضُ بِالْمَخَابِطِ وَيُجَفَّفُ وَيُطْحَنُ وَيُخْلَطُ بِدَقِيقٍ أَوْ غَيْرِهِ وَيُؤَخَفُ بِالْمَاءِ Ve mutlakan silkilmiş yaprağa denir, fa'al bi-ma'nā mef'üldür. Ve Şol Şey'e denir ki davar onu ayağıyla vurup yā çığneyip ufatmış ola. Ve **حَبَاتٌ** [ħabaṭ] Medīne'ye beş merhale mesāfede Cuheyne kabīlesi yurdunda bir mevzi' adıdır. Serāyā-yı nebeviyyeden seriyyetu'l-ħabaṭ onda vākī' oldu ki Cuheyne'den bir cemā'at üzere asker ta'yīn buyurdular. 'İnde'l-ba'z asker-i İslām'ın aslā zād ve zahīreleri kalmamakla nāçār değnekle silkilmiş yapraklar ekl eylediklerinden **السَّرِيَّةُ الْحَبَاتِيَّةُ** [seriyyetu'l-ħabaṭ] itlāk olunmuştur.

الْحَبَاتُ [el-ħabaṭ] [سَحَابٌ] [sehāb] vezninde) Toza itlāk olunur, غُبَارٌ [gubār] ma'nāsına.

الْحُبَابُ [el-ħubāṭ] [غُرَابٌ] [gurāb] vezninde) Cünūna Őebīh bir 'illet adıdır ki dimāğı muhtell ve tebāh eder.

الْحِبَابُ [el-ħibaṭ] [كِتَابٌ] [kitāb] vezninde) **ضَرَابٌ** [ḏirāb] ma'nāsınadır ki erkek davar diŐiye aŐmaktır. Ve bir gūne uzun damgaya denir ki devenin uyluğuna yāhūd yüzüne arkuru basarlar, Benī Sa'c'd'a mahsūstur; cem'ī ħubūṭ]tur, كُتُبٌ [kutub] gibi.

الْحَبْطَةُ [el-ħabṭaṭ] [تَمْرَةٌ] [temret] vezninde) Kış eyyāmında zükām 'illetine uğramağa denir.

الْمَحْبُوطُ [el-maħḃūṭ] Kış eyyāmında zükām 'illetine uğramış adama denir; yukālu: حَبَطَ الرَّجُلُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ فَهُوَ مَحْبُوطٌ

عَلَيْهِ مِنْ غَيْرِ مَعْرِفَةٍ بَيْنَهُمَا **حَبْطَةٌ** [ħabṭaṭ] Gölde ve kapta kalan su ba-

kiyyesine denir ve bunda hā’ın harekāt-ı selâsıyla cā’izdir. Cem’i حِبْطٌ [hibat] ve حُبْطٌ [hubat] gelir, عِنَبٌ [‘ineb] ve صُرْدٌ [şurad] veznlerinde. Kezâlik tulumda kalan süt bakiyyesine ve kapta kalan ta‘ām bakiyyesine denir. Ve çehrede silik tarzında olan latîf ve zîbâ yerli eser ve nişāna itlāk olunur; yukālu: عَلَيْهِ حِبْطَةٌ أَيْ مَسْحَةٌ جَمِيلَةٌ Ve azca nesneye itlāk olunur. Ve arzın çok yerine isābet eden za‘îf yağışlı yağmura denir.

الْحَبِطَةُ [el-hibtat] (hā’ın kesriyle) Bir bölük evlere denir ki oba ta‘bîr olunur; yukālu: فِيهَا حِبْطَةٌ مِنَ الْبُيُوتِ أَيْ قِطْعَةٌ Ve bir bölük adamlara denir; yukālu: أَتَوْا حِبْطَةَ حِبْطَةَ Ve geceden bir bölüğe denir. Ve azca çayırılığa yāhūd azca süte denir. ‘Alā-kavlin tulumun sü-lüsünden nısfına kadar süte denir. Kezâlik gölün o mikdār olan suyuna denir. Cem’i حِبْطٌ [hibat] gelir, عِنَبٌ [‘ineb] vezninde.

الْحُبْبَاتُ [el-ḥubbāt] (rūmān) [rummān] vezninde) كُنْعَدٌ [ken‘ad] dediği balığın yavrularına denir. Ve كُنْعَدٌ [ken‘ad], māddeinde beyān olundu.

الْأَحْبَاتُ [el-aḥbat] Yeri ayaklarıyla pek vurup çiğner olan insān ve hayvāna denir. Cem’i حُبْطٌ [hubut] gelir zammeteynle.

الْمُحْبِطُ [el-muḥbit] (muḥsin) [muḥsin] vezninde) Halkī başını eğip yere bakmak ‘ādeti olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُحْبِطٌ أَيْ مُطْرِقٌ

خ ر ط

الْحَرْطُ [el-ḥart] فَرْطٌ [fart] vezninde) El ile ağacın dallarından yaprak sıyırmak ma‘nāsınadır; yukālu: حَرَطَ الشَّجَرَ حَرْطًا مِنْ كَسَلِهِ Ve البابُ الْأَوَّلُ وَالثَّانِي إِذَا نَتَزَعَ الْوَرَقَ مِنْهُ اجْتَدَابًا kesilmiş ağacın ve dalın kabuğunu soyup düzeltmek ma‘nāsınadır; yukālu: حَرَطَ الْعُودَ

إِذَا قَشَرَهُ وَسَوَّاهُ Ve bir nesneyi salıvermek ma‘nāsınadır; yukālu: حَرَطَ الْإِبِلَ فِي الْمَرْعى وَحَرَطَ الدَّلْوُ فِي الْبُئْرِ إِذَا أَرْسَلَهُمَا Ve minhu kavlu ‘Ömer radiyallāhu ‘anhu lemmā re‘ā meniyyen fî sevbihi: “قَدْ حَرِطَ عَلَيْنَا الْإِحْتِلَامُ” Ve cimāc eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: إِذَا نَكَحَهَا Ve üzüm salkımını birden ağza alıp çöpünde olan dāneleri yekpāre sıyırmak ma‘nāsınadır; yukālu: حَرَطَ الْعُنُقُودَ إِذَا وَصَعَهُ Ve zartalamak ma‘nāsınadır; yukālu: حَرِطَ بِأَسْتِهِ إِذَا حَبَى Ve müshil dārū ishāl eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: حَرَطَ الدَّوَاءُ فَلَانًا إِذَا أَمْسَاهُ Ve şikārī kuşu şikāra salmak ma‘nāsınadır; yukālu: حَرَطَ الْعُودَ إِذَا أَرْسَلَهُ Ve bir kimse nāsa ta‘arruz ve ezā eylemek bābında kölesine destūr verip müseyyeb kılmak ma‘nāsınadır; yukālu: حَرَطَ فَلَانٌ عَيْدَهُ عَلَى النَّاسِ إِذَا أَدْنَى لَهُ فِي أَدَاهُمْ Ve tāze çayır ve yonca makūlesi davarın yüreğini sürmek ma‘nāsınadır; yukālu: حَرِطَ حَرْوُطٌ [ḥarūt] Ve davar حَرْوُطٌ [ḥarūt] olmak ma‘nāsınadır; yukālu: إِذَا حَرِطَتِ الدَّابَّةُ إِذَا صَارَتْ حَرْوُطًا

الْحَرَّاتُ [el-ḥarrāt] (şeddād) [şeddād] vezninde) Zikr olunan kısır ve tesviye-i ‘ūd ma‘nāsındandır, çıkırıkçıya denir, çarh ve elemeye makūlesi yapan kimsedir.

الْحِرَّاتُ [el-ḥirāt] كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Çıkırıkçılık hırfetine denir.

الْإِحْتِرَاطُ [el-iḥtirāt] (ifti‘āl) [ifti‘āl] vezninde) Bu dahi üzüm salkımının çöpünü ağızda yekpāre sıyırp pāklemek ma‘nāsınadır; yukālu: إِحْتَرَطَ الْعُنُقُودَ بِمَعْنَى حَرْطِهِ Ve kılıç sıyırmak ma‘nāsınadır; yukālu: إِحْتَرَطَ الشَّيْفُ إِذَا اسْتَلَّهُ

التَّحْرِيطُ [et-taḥrīt] Bu dahi müshil dārū ishāl edip içeriyi sıyırmak ma‘nāsınadır;

ları seyrek ve uzun ola; yukālu: لَيْحِيَّةٌ مَخْرُوطَةٌ إِذَا كَانَتْ قَدْ خَفَّ عَارِضُهَا وَسَبَطَ عُثُونُهَا وَطَالَ

الْإِخْرَاطُ [el-iḥrivvāt] [iclivvāz] (vezninde) Yol uzun uzadı çekilip gitmek ma'nāsınadır; yukālu: إِخْرَوطَ بِهِمُ الطَّرِيقُ إِذَا طَالَ وَامْتَدَّ Ve ağ ve tuzak şikārın ayağına kapanmakla sıkıp tutmak ma'nāsınadır; yukālu: إِخْرَوطَتِ الشَّرَكَةُ فِي رَجُلٍ الصَّيْدِ إِذَا انْقَلَبَتْ إِذَا انْقَلَبَتْ عَلَيْهِ فَاعْتَلَّتْهُ إِخْرَوطَ الرَّجُلُ إِذَا طَالَ Ve sakal uzamak ma'nāsınadır; yukālu: إِخْرَوطَتِ اللَّيْحِيَّةُ إِذَا طَالَتْ

الْخَرِيطَةُ [el-ḥarīṭat] [sefīnet] (vezninde) Cāme-dāna denir ki meşinden ve gayrıdan olup içine nesne konduktan sonra kulpları birbirine geçirilip bağlanır ola; defter ve papuç keseleri ve Tatar himyānçesi makülesine de itlāk olunur.

الْإِخْرَاطُ [el-iḥrāt] (hemzenin kesriyle) Koyun ve nāka حَرَطَ [ḥarat] 'illetine uğramak ma'nāsınadır ki zikr olundu. Ve خَرِيطَةٌ [ḥarīṭat]ın kulplarını birbirine geçirip bağlamak ma'nāsınadır; yukālu: أَخْرَطَ الْخَرِيطَةَ إِذَا أَسْرَجَهَا

التَّخْرُوطُ [et-teḥarruṭ] [tefa'ul] (vezninde) Kuş kısmının yeleklerinin dibini yağlar iken yelekleri uçlarıyla yağlayacak yağdāna çarpıp yağı ahz eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَخْرَطُ الطَّائِرُ إِذَا أَخَذَ الدَّهْنَ مِنْ مَدْهِنِهِ بِزِمَكَاةٍ

الْمَخْرَاطُ [el-meḥarīṭ] (mīm'in fethiyle) مَخْرَاطٌ [miḥrāt]ın cem'idir ki kavlayan 'alā-kavlin beher sene kavlamak 'ādeti olan yılanı denir.

الْإِخْرِيطُ [el-iḥrīt] (hemzenin kesriyle) حَفْصٌ [ḥamḍ] envā'ından bir nebāt adıdır. Türkīde yaban pırasası ve it siyeği dedikleri ot olacaktır.

الْخُرَاطُ [el-ḥurāt] [ḡurāb] (vezninde) ve

الْخَرَاطُ [el-ḥarāt] [seḥāb] (vezninde) ve

الْخُرَّاطُ [el-ḥurrāt] [rummān] (vezninde) ve

الْخُرَيْطَى [el-ḥurreyṭā] [summeyhā] (vezninde) ve

الْخُرَّاطَى [el-ḥurrātā] [summānā] (vezninde) ve

الْخُرَّاطَى [el-ḥurātā] [zubānā] (vezninde) Şol taze kök özü gibi nesneye denir ki hasır otunun kökünden ayrılıp çıkar.

الْخِرْطِيطُ [el-ḥirṭīṭ] (ḥā'nın kesriyle) Kanatları münakkaş olan kelebeğe denir.

[خ ط ط]

الْحَطُّ [el-ḥaṭṭ] (ḥā'nın fethi ve tā'nın teşdidiyle) Çizgiye denir; yukālu: فِيهِ حَطٌّ Ve düz yerde olan belli belirsizce hafif yola itlāk olunur ki çıgır ve cılkı ta'bīr olunur; yukālu: لَزِمَ الْحَطُّ [ḥuṭūṭ] حُطُوطِ أَيْ الطَّرِيقِ الْخَفِيفِ فِي السَّهْلِ وَ أَيْ طَرِيقَةً مُسْتَقِيمَةً مُسْتَطِيلَةً Ve Şārihin beyānı üzere harf-i terdīd ile olan nüshalar galattır. Ve

حَطَّ [ḥaṭṭ] Masdar olur, yazı yazmak ma'nāsına; yukālu: حَطَّ بِالْقَلَمِ وَعَيْرِهِ حَطًّا مِنْ حَطَّ جَارِيَتُهُ إِذَا كَتَبَ Ve bir güne cimā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَطَّ جَارِيَتُهُ إِذَا جَامَعَهَا ضَرْبًا مِنَ الْجِمَاعِ Ve yemeği azca yemek ma'nāsınadır; yukālu: حَطَّ الطَّعَامَ إِذَا أَكَلَهُ قَلِيلًا Ve

حَطَّ [ḥaṭṭ] Mutlakan yola itlāk olunur; tekūlu: لَزِمَ الْحَطُّ أَيْ الطَّرِيقَ Ve Bahreyn eyāletinin hāssaten deniz yalısına, 'alā-kavlin her deniz yalısına denir, سَيْفُ الْبَحْرِ [sīfu'l-baḥr] ma'nāsına. Ve Yemāme'de bir mevzi' adıdır. Ve Bahreyn denizinin

de bir liman adıdır; hā'nın kesriyle de cā'izdir, rimāh-ı Ḥaṭṭiyye dedikleri mızraklar mevzi-i mezkūra mensübdür, sā'ir mahallerden gelip orada bey'e olunmakla oraya nisbet olunur, yoksa menbiti değildir. Ve

حَطُّ [ḥaṭṭ] Bir kimse bir yere sınır ve 'alāmet vaz'e edip binā yapmak makūlesi husūs zımnında kendi nefsi için ihtiyāz eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَطَّ الْخِطَّةُ Ve mutlakan bir 'alāmet vaz'ıyla bir nesneyi āherden men'e eylemek ma'nāsına müsta'meldir; tekūlu: إِذَا حَطَّطْتُ عَلَيْهِ إِذَا حَطَّطْتُ لَهُ Ve bir kimsenin yüzünde çizgiler peydā olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَطَّ وَجْهُهُ إِذَا صَارَ فِيهِ خُطُوطٌ Ve tāze oğlan müzellef olmak ma'nāsına müsta'meldir ki hatt-āverde ta'bīr olunur; yukālu: حَطَّ الْغُلَامُ إِذَا نَبَتَ عِذَارُهُ

التَّخْطِيطُ [et-taḥṭṭīṭ] Bu dahi azca yemek ma'nāsınadır; yukālu: حَطَّطَ الرَّجُلُ إِذَا أَكَلَ قَلِيلًا

الْحُطُّ [el-ḥuṭṭ] (hā'nın zammıyla) Mekke'de Aḥşebān dedikleri iki dağın birisine itlāk olunur. Ve

حُطُّ [ḥuṭṭ] Kabīlenin karār-gāhına denir. Ve ulu yola denir; bunda fethle da lügattir; yukālu: سَلَكَ فِي الْحُطِّ أَيِ الطَّرِيقِ الشَّارِعِ

الْحِطُّ [el-ḥiṭṭ] (hā'nın kesriyle) Yağmur isābet eylemeyen arza denir. Ve şol arza denir ki ona bir kimse nāzil olup kendinden mukaddem kimse nāzil olmamış ola; bedevīlerin ibtidā yurt edindikleri arz olacaktır.

الْحِطَّةُ [el-ḥiṭṭat] (hā'yyla) Bu dahi arz-ı mezkūreye denir.

الْإِحْتِطَاتُ [el-iḥtiṭāt] [ifti'al] vezninde) Bu dahi bir arza gayrılar ta'arruz eylemeyip kendisine mütēhassıs olduğunu

bildirmek için etrāfına sınır vaz'e eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِخْتَطَّ الْخِطَّةُ إِذَا اتَّخَذَهَا Mü'ellif bunu tekrār eylemiştir. Ve bir kimsenin çehresinde çizgiler peydā olmak ma'nāsınadır; yukālu: وَجْهُهُ إِذَا صَارَ فِيهِ خُطُوطٌ Ve tāze oğlan nev-hatt olmak mam'nāsınadır; yukālu: إِخْتَطَّ الْغُلَامُ إِذَا نَبَتَ عِذَارُهُ

الْخَطِيطَةُ [el-ḥaṭṭat] [sefīnet] vezninde) Şol arza denir ki yağmur dokunmuş iki arz beyninde olup kendisine yağmur dokunmamış, kuru ola, 'alā-kavlin ba'zı mahalline yağmur dokunmuş ola; yukālu: أَرْضٌ خَطِيطَةٌ إِذَا كَانَتْ لَمْ تَمُطَّرْ بَيْنَ مَمْطُورَتَيْنِ أَوْ التِّي مُطَّرَ بَعْضُهَا

الْحُطَّةُ [el-ḥuṭṭat] (hā'nın zammıyla) Kıssa ve dāsītāna şebīh hālete denir. Ve işe ve maslahata denir, kār ü bār ta'bīr olunur; yukālu: عَرَّضَ عَلَيْهِ حُطَّةً أَيِ أَفْرَ وَحَاجَةً Ve cehl ve nādānī ma'nāsınadır; yukālu: فِي رَأْسِهِ Ve حُطَّةً أَيِ جَهْلٌ

حُطَّةٌ [ḥuṭṭat] A'rāba mahsūs bir la'eb adıdır. Ve

حُطَّةٌ [ḥuṭṭat] حَطُّ [ḥaṭṭ] lafzından ism olur, نَقَطٌ [naḳṭ]tan نُقِطَةٌ [nuḳṭat] gibi ki yazılmış yazı demek olur. Ve umūr ve mesālih üzere olan 'azm ve ikdāma denir; yukālu: لَهُ حُطَّةٌ عَلَى الْأُمُورِ أَيِ إِقْدَامٌ Ve

حُطَّةٌ [Ḥuṭṭat] Bir kemter keçinin ismidir. Ve minhu'l-meselu: "فَتَبَّحَ اللَّهُ مَعْرَى خَيْرُهَا حُطَّةً" Ba'zı ednā fazīlete nisbet olunan erāzil ve eṣrār haklarında darb olunur.

مُحْطِطٌ [Muḥaṭṭīṭ] [muḥaddis] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

الْمُحْطِطُ [el-muḥaṭṭat] [mu'azzam] vezninde) Güzel ve dil-ber oğlana itlāk olunur; yukālu: وَغُلَامٌ مُحْطِطٌ أَيِ جَمِيلٌ Ve hutütlu olan şey'e denir, meselā yol yol

işlenmiş kilime مَخْطٌ كِسَاءٌ ve çubuklu alacaya بُزْدٌ مَخْطٌ denir.

الْمَخْطُ [el-miḥaṭṭ] (mīm’in kesriyle) Şol çullâhların cinbaz dedikleri âlete denir ki onunla işlerine çizgi çizerler.

الْحَخْطَةُ [el-ḥaḥḥat] [زَلْزَلَةٌ] [zelzelet] vezninde) Yorgunluktan iki tarafa temâyül ederek yürümek ma’nâsınadır; yukâlu: خَطَّطَ فِي سَبِيلِهِ إِذَا تَمَائِلٌ كَلَالًا Ve çöğdürerek işemek ma’nâsınadır; yukâlu: خَطَّطَ بِبَوْلِهِ إِذَا رَمَى بِهِ

[خ ل ط]

الْحَلْطُ [el-ḥalṭ] (ḥā’nın fethi ve lām’ın sükünuyla) Bir nesneyi âher şey’e katıp karıştırmak ma’nâsınadır; yukâlu: حَلَّطَهُ Müellif Başā’ir’de bunu مَزَجٌ [mezc]den e’amm olduğunu tasrîhle iki yâhüd ziyâde nesnelerin eczâları beynini cem’ eylemekten ‘ibârettir diye resm eylemiştir.

التَّحْلِيطُ [et-taḥlîṭ] [تَفْعِيلٌ] [tef’îl] vezninde) **حَلَّطَ** [ḥalṭ] ma’nâsınadır; yukâlu: حَلَّطَهُ بِهِ بِمَعْنَى حَلَّطَهُ

الْإِخْتِلَاطُ [el-iḥtilâṭ] [إِفْتِعَالٌ] [ifti’âl] vezninde) Karışmak ma’nâsınadır; yukâlu: حَلَّطَهُ بِهِ فَاخْتَلَطَ أَيِ افْتَرَجَ Ve at kısmı seğirtmekte süstlük edip ‘uhde-i iktidârından taksîr eylemek ma’nâsına müsta’meldir ki murâd karışık seğirtmektir; yukâlu: إِخْتَلَطَ Ve bir adamın ‘akl ve şu’uru fâsid ve tebâh olmak ma’nâsına müsta’meldir; yukâlu: إِخْتَلَطَ الرَّجُلُ إِذَا فَسَدَ عَقْلُهُ Ve deve tavlanmak ma’nâsına müsta’meldir ki lahmı şahmına muhtelit olur; yukâlu: إِخْتَلَطَ الْجَمَلُ إِذَا سَمِنَ Ve mine’l-emsâli: “إِخْتَلَطَ اللَّيْلُ بِالنُّجُومِ” ve “إِخْتَلَطَ الْحَابِلُ” ve “إِخْتَلَطَ الْمَرْعِيُّ بِالْهَمَلِ” ve “بِالنَّابِلِ” Ya’nî “Gece toza toprağa ve

sayda ağ nasb eden kimse ok atarlara ve çobanlı sürü müseyyebelere ve koyu süt fâsid kere yağına karıştı.” Bu dört mesel bir mādde çaparızlanıp şūrîde ve mübhem ve müştebih oldukta darb olunur.

الْمُخَالِطَةُ [el-muḥāleṭat] [مُفَاعَلَةٌ] [mufā’alet] vezninde) ve

الْخِلَاطُ [el-ḫilāṭ] [جِدَالٌ] [cidāl] vezninde) Bir nesne âher nesneye karışmak ma’nâsınadır; yukâlu: إِذَا خَالَطَهُ مُخَالِطَةً وَخِلَاطًا إِذَا مَا رَجَهُ Şārihin beyânı üzere müte’addî dahi olur. Ve

خِلَاطٌ [ḫilāṭ] Nâsın ve deve ve sâ’ir mevâşinin birbirine karış muruş olmalarından ‘ibârettir; yukâlu: مَا هَذَا الْخِلَاطُ أَيِ وَخِلَاطُ الْإِبِلِ وَالنَّاسِ وَالْمَوَاشِي Ve aygır dişiyeye aşmak ma’nâsına müsta’meldir; yukâlu: خَالَطَ الْفُحْلُ النَّاقَةَ إِذَا ضَارَبَهَا Ve bir adamın dimâğı muhtell olup ‘akl ve şu’uru şūrîde olmak ma’nâsına müsta’meldir; yukâlu: خَوْلَطَ الرَّجُلُ فِي عَقْلِهِ إِذَا اخْتَلَّ

Ve zekât husûsunda sâdır olan “لَا خِلَاطَ وَلَا وَرَاطَ” hadîsinde menhî olan خِلَاطٌ [ḫilāṭ] tan murâd meselâ iki kimse vech-i âtî üzere sâ’imelerini birbirine karıştırmaktan ‘ibârettir. Meselâ koyunun nisâbı kırktır, ya’nî bir kimsenin kırk ‘aded koyunu olup şart-ı zekât tahakkuk eyledikte bir koyun verir tâ yüz yirmi bire kadar. Ve yüz yirmi birde iki koyun verir, iki yüz bire kadar bir nesne vermez. Ve iki yüz birde üç koyun verir, dört yüze kadar. Ve dört yüzde dört koyun verir. Ondan sonra yüzer itibâr olunur, her yüzde birer koyun verir. Meselâ beş yüzde beş ve altı yüzde altı verir, helümme cerren. İmdi iki خَلِيطٌ [ḫalîṭ] beyninde kırk koyunu ve birinin de seksen koyunu olmak üzere yüz yirmi koyun olup

ve karışık bir yerde olsalar, zekât alan kimse gelip 'ale'l-ıtlāk iki koyun alıp gittikte seksen koyunun sâhibi kırk sâhibine bir koyunun sülüs hissesiyle rüçû eylemekle bunun üzerine bir koyunla sülüs ve onun üzerine iki sülüs 'â'id olmaktadır. Ve eğer mezbûr yüz yirmiden bir koyun zekât alırsa seksen sâhibi kırk sâhibine bir koyunun iki sülüs hissesini redd ve rüçû eylemekle onun üzerine bir koyunun iki sülüs hissesi ve öbürünün üzerine bir sülüsü 'â'id olmaktadır. Ve bazıları dediler ki zekâtta خَلَاطٌ [hîlât] müteferrik beynini cem' eylemekten 'ibârettir ki meselâ üç nefer adamların kırkar koyunları olsa hasbe'n-nisâb her birine bir koyun vermek vâcibdir. Zekât alan voyvoda mezbûrlara mütekarrib oldukta hîleye sülûkla mecmû'unu toplayıp güyâ ki yüz yirmisinde bir adamın mâlı sûretinde eylemeleriyle voyvoda dahi hasbe'l-farîza hemân bir koyun alır. Şârih der ki tefrîk-i müctemî' sûreti bir güne dahi vardır ki meselâ iki şerîkin her birinin yüzer koyunu olsa mecmû'una üç koyun vâcib olur. Musaddık geldikte tefrîk eyleseler, her birine birer koyun lâzım gelir. İntehâ. Ve

مُخَالَطَةٌ [muḫāleṭat] ve

خَلَاطٌ [hîlât] Bir nesne bir adamın 'akl ve şu'ûrunu şürîde ve muhtell eylemek ma'nâsına müsta'meldir; yukâlu: خَالَطَهُ الدَّاءُ إِذَا حَاَمَرَهُ Ve koyun sürüsüne kurt girişmek ma'nâsınadır; yukâlu: خَالَطَ الذُّنُوبَ الْعَنَمَ إِذَا وَقَعَ فِيهَا Ve cimâ' eylemek ma'nâsına müsta'meldir; yukâlu: خَالَطَ الْمَرْأَةَ إِذَا جَامَعَهَا

الْخَلِيطُ [el-hîlîṭ] (ḥā'nın kesriyle) Eğri oka ve eğri yaya denir. Ağaçları zâtında eğri olmakla doğrultuktan sonra yine çar-

pılmış olur; lām'ın kesriyle de cā'izdir; yukâlu: يَزِمِي بِالسَّهْمِ الْخَلِيطُ عَنِ الْقَوْسِ الْخَلِيطُ أَيِ الْمَعْوَجِ Ve ahmak ve şaşkın adama denir; yukâlu: رَجُلٌ خَلَاطٌ أَيِ أَحْمَقٌ Ve bir nesneye karışmış olan şey'e denir, tîb eczâsı gibi. Ve her nev'den karışık olan hurmâya denir; cem'i أَخْلَاطٌ [aḥlât]tır. Ve soyu ve nesbi karışık adama denir; yukâlu: رَجُلٌ خَلَاطٌ Ve مِلْطٌ أَيِ مُخْتَلِطُ النَّسَبِ

خَلِيطٌ [hîlîṭ] Ahlât-ı erba'anın her birine itlāk olunur ki bünye-i bedeninin mebnâsı olan emzice-i erba'adır, safrâ ve sevdâ ve dem ve balgamdan 'ibârettir.

الْخَلِيطَةُ [el-hîlîṭat] (ḥā'nın kesriyle) Dâ'imâ nâsla ihtilât eden 'avrete denir; yukâlu: إِمْرَأَةٌ خَلَاطَةٌ أَيِ مُخْتَلِطَةٌ بِالنَّاسِ

الْخَلِيطُ [el-ḥalîṭ] (emîr) [emîr] vezninde Ortağa denir; tekûlu: هُوَ خَلِيطِي أَيِ شَرِيكِي 'Alâkavlin hukûk-ı milkiyyede müşârik olana denir, su hissesi ve yol hissesi gibi; ve minhu hadîsu's-şuf'a: "الشَّرِيكُ أَوْلَى مِنَ الْخَلِيطِ" "وَالْخَلِيطُ أَوْلَى مِنَ الْجَارِ" Burada خَلِيطٌ [ḥalîṭ] ten murâd vech-i mezkûr üzere hukûk-ı milkiyyede müşârik olandır ve şerîkten murâd şuyû'da ya'nî taksîm olunmayan hissede müşârik olandır. Ve "مَا كَانَ مِنْ خَلِيطَيْنِ فَإِنَّهُمَا يَتَرَاَجَعَانِ بَيْنَهُمَا بِالسَّوِيَّةِ" hadîsinde vâki' خَلِيطٌ [ḥalîṭ]lerden murâd beynlerinde olan mevâşî münkasim olmayıp muhtelit olan şerîklerdir. Meselâ deve kısmının nisâb-ı zekâtı beş nefere bâlig olmaktadır. Yirmi beşe kadar her beşte birer koyun verilir. Ve yirmi beşten otuz beşe kadar bir مَخَاضٍ [bintu meḥâḍ] verilir. Pes iki kimsenin ber-vech-i şirket meselâ beynlerinde zekâtı koyun olan bir mikdâr deve olup şart-ı zekât tahakkukunda musaddık gelip zekâta mübâderette mecmû'u şerîkin

birinin yedinde bulunmakla ondan vācib gelen zekātı ahz eylese ‘ale’s-seviyye öbür şeriki üzere rüçü’ eder. Şārih der ki بالسُّورَةِ بِالسُّورَةِ kavllerinin nükteleri *Nihāye*-i İbn Eşir’de meşrûhtur. Ve fî hadîsi’n-nebîz: “إِنَّهُ نَهَى عَنِ الْخَلِيطَيْنِ أَنْ يُتَبَدَّأَ” أَي مَا يُتَبَدَّدُ مِنْ الْبُسْرِ وَالشَّمْرِ مَعًا أَوْ مِنَ الْعَنْبِ وَالرَّبِيبِ أَوْ مِنْهُ وَمِنَ الشَّمْرِ Bunda خَلِيطٌ [ḫalīṭ]lerden murād hurmā koruğuyla hurmādan yāhūd yaş üzümle kuru üzümünden yāhūd kuru üzümle hurmādan ve bunlar gibi muhtelit nebz olanlardır, zīrā envāc muhtelit olarak nebz olundukta sırası tez şiddetlenip serī’an mütegayyir ve müskir olur. Şārih der ki ba‘zılar hadîs-i merkūmun zāhirine ‘amel ile mutlakan خَلِيطَيْنِ [ḫalīṭayn] nebîzinin tahrîmine zāhib oldular, her ne kadar henüz sıra olup iskār hiddetine bālig olmamış ise de. Pes bu gūnesini şürb eden cihet-i vāhideden āsim olur. Ve ba‘de-hudūsi’ş-şidde şürb eden iki cihetten āsim olur: Biri خَلِيطَيْنِ [ḫalīṭayn] şürbü ve biri müskir şürbünden olur. Ve ba‘zılar terhîs edip tahrîmi iskār ile mu‘allel kıldılar. Ve خَلِيطٌ [ḫalīṭ] Karışık ecnās-ı nāsa itlāk olunur. Ve hatunun zevcine ve ibn-i ‘amme itlāk olunur; yukālu: هُوَ خَلِيطُهَا أَي زَوْجُهَا وَهُوَ هُوَ خَلِيطُهُ أَي ابْنُ عَمِّهِ Ve şol kavme itlāk olunur ki cümlesinin emr ve maslahatları yeksān ola, cism-i vāhid gibi olalar; yukālu: هُمْ مُخَالِطٌ [muḫālīṭ] Ve خَلِيطٌ إِذَا كَانَ أَمْرُهُمْ وَاحِدًا ma‘nāsınadır. Cem‘i خُلُطٌ [ḫuluṭ] gelir, zammeteynle ve خُلُطَاءٌ [ḫuleṭā] gelir, كُرْمَاءٌ [kuremā] vezninde; yukālu: هُوَ خَلِيطُهُ أَي هُوَ مُخَالِطُهُ وَهُمْ خُلُطُهُ وَخُلُطَاؤُهُ وَيَبْنُهُمْ خُلُطَةٌ Ve خَلِيطٌ [ḫalīṭ] Saman ile yāhūd yonca ile karışık çamura denir. Ve ekşi süt ile karışık tatlı süte denir. Ve çerviş ile ve et ile karışık sāfi yağa denir.

الْخَلِيطَةُ [el-ḫalīṭat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Koyun sütü üzere sağılmış deve sütüne denir ki birbirine karışmış olur yāhūd keçi sütü üzerine sağılmış koyun sütüne yāhūd ‘ale’l-‘aks olana denir.

الْأَخْلَاطُ [el-aḫlāt] (hemzenin fethiyle) Ecnās-ı muhtelifeden birikmiş nāsa denir, evbāş ma‘nāsına.

الْخَلِيطُ [el-ḫalīṭ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve الْخَلِيطِيُّ [el-ḫulleṭyā] (سُمَيْهِي [summeyhā] vezninde) Bunlar da أَخْلَاطٌ [aḫlāt] ma‘nāsınadır; müfredleri yoktur. خَلِيطِي [ḫuleṭyā] lafzında tahfifle de zebān-zeddin. Ve

خُلَيْطِي [ḫulleṭyā] (teşdīd ve tahfifle) Karışkanlık, şuriş ve ihtilāt ma‘nāsınadır; yukālu: وَقَعُوا فِي خُلَيْطِي أَي فِي اخْتِلَاطٍ

الْخَلِيطِيُّ [el-ḫillīṭā] (خَلِيفِي [ḫillifā] vezninde) Karışık ma‘nāsınadır, fi’l-asl masdarıdır; yukālu: مَالَهُمْ بَيْنَهُمْ خَلِيطِي أَي مُخْتَلِطٌ

الْمِخْلَاطُ [el-miḫlāt] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) ve

الْمِخْلَاطُ [el-miḫlāt] (مِخْرَابٌ [miḫrāb] vezninde) Dā‘imā umūr ve mesālihe ihtilāt eden adama denir; yukālu: رَجُلٌ مِخْلَاطٌ وَهُوَ مِخْلَاطٌ إِذَا كَانَ يُخَالِطُ الْأُمُورَ مَزِيلٌ كَمَا يُقَالُ رَاتِقٌ فَاتِقٌ

الْخَلْطُ [el-ḫalṭ] (ḫā’nm fethiyle) ve

الْخَلِيطُ [el-ḫalīṭ] (كَيْتِفٌ [ketif] vezninde) ve

الْخُلُطُ [el-ḫuluṭ] (عُنُقٌ [‘unuḫ] vezninde) Şol kimseye denir ki dā‘imā dülger burgusu gibi halk içine sokulup herkesin mizāc ve meşrebince temelluk ve müdāhene ve iltiyām eder ola. Ve şol kimseye denir ki pezevenk-meşreb olmakla nisvān ve metā‘ını beyne’n-nās ilkā eder ola. Ve

خَلِيطٌ [ḫalīṭ] (كَيْتِفٌ [ketif] vezninde) Ah-

mak ve muhtellü's-su'ür kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ خَلِطَ أَي بَيَّنَّ الْخَلَاطَةَ أَي أَحْمَقُ Burada masdardır, lākin kendiden fi'l tasarrufu yoktur.

الْإِخْلَاطُ [el-iḥlāt] (hemzenin kesriyle) At seğırtmekte taksir eylemek ma'nāsınadır ki düz seğırtmeyip karışık ve şürîde seğırtmekten 'ibārettir; yukālu: أَخْلَطَ الْفَرَسَ إِذَا فَصَّرَ Ve aygır dişiye aşmak ma'nāsınadır; yukālu: أَخْلَطَ الْفُحْلُ إِذَا خَالَطَ الْأَثَى Ve aygır dişiye aştırmak ma'nāsınadır; yukālu: أَخْلَطَ الْفُحْلُ الْجَمَالَ إِذَا نَزَى بِهِ عَلَى الْأَثَى Ve aygırın āleti fercden hatā eylemekle çeken kimse eliyle tutup doğru idhāl eylemek ma'nāsınadır ki şatafçılık ta'bîr olunur; yukālu: أَخْلَطَ الرَّجُلُ لِلْفُحْلِ إِذَا أَحْطَأَ فِي الْإِدْحَالِ فِي الْحَيَاءِ فَسَدَّدَ قَضِيْبَهُ يَغْنِي وَأَدْخَلَهُ فِي الْحَيَاءِ نَفْسِهِ

الْإِسْتِخْلَاطُ [el-istiḥlāt] Aygırın āleti ibtidā fercden hatā eylemekle yine kendisi doğrultup idhāl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: اسْتِخْلَطَ الْفُحْلُ إِذَا فَعَلَ الْإِخْلَاطَ مِنْ تَلْقَاءِ نَفْسِهِ

خِلَاطٌ [Ḥilāt] [kitāb] (vezninde) Ermîniyye ülkesinde bir belde adıdır, Aḥlāt demek cā'iz değıldir. Bu belde Bitlis kurbünde vāki'dir. Kadîmî ve latîf bir şeh'r olup üç def'a harāb olmuştur ve hālen harābedir. Ondan niçe fuzalā çıkmıştır.

الْمُخْتَلِطُ [el-muḥteliṭ] (ism-i fā'il bünye-siyle) Şahmı lahmına karışmış semiz ve tavlı deveye denir; yukālu: جَمَلٌ مُخْتَلِطٌ وَنَاقَةٌ مُخْتَلِطَةٌ إِذَا سَمِنَا حَتَّى اخْتَلَطَ الشَّحْمُ بِاللَّحْمِ

[خ م ط]

الْحَمِيطُ [el-ḥamīṭ] (ḥā'nın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Eti kebāb eylemek, 'alā-kavlin tatarıca kebāb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَمَطَ اللَّحْمَ حَمِيطًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا شَوَاهُ

وَأَوْ فَلَمْ يُضْجِهُ Ve oğlağın derisini yüzüp bütün biryān eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَمَطَ الْجَدْيَ إِذَا سَلَخَهُ فَشَوَاهُ Ve tuluma süt koma mak ma'nāsınadır; yukālu: حَمَطَ اللَّبَنَ حَمِيطًا Ve مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا جَعَلَهُ فِي سِقَاءٍ

حَمِيطٌ [ḥamīṭ] Rāyihası tayyib olan süte denir, حَامِيطَةٌ [ḥāmīṭat] gibi. 'Alā-kavlin نَبَقٌ [nebiḳ] ve elma rāyihaları bağlamış süte denir ki نَبَقٌ [nebiḳ] gibi ve elma gibi kokar ola, ke-mā se-yuzkeru. Ve

حَمِيطٌ [ḥamīṭ] ve

حُمُوطٌ [ḥumūt] [فُعُودٌ] [ḥu'ūd] vezninde) Sütün ve süt tulumunun rāyihası hoş olmak ma'nāsınadır. Ve nā-hoş olmak ma'nāsına olmakla zidd olur; yukālu: حَمَطَ اللَّبَنُ وَالسِّقَاءُ حَمِيطًا وَحُمُوطًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا طَابَتْ رِيحُهُ وَتَقَالَ Ve حَمِيطٌ إِذَا تَغَيَّرَتْ رِيحُهُ

حَمِيطٌ [ḥamīṭ] Ekşi, 'alā-kavlin acı nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ حَمِيطٌ أَي حَامِضٌ أَوْ مُرٌّ Ve tadı acımtırak olan nebāta denir. Ve ağacın azca tutmuş yemişine denir. Ve سِدْرٌ [sidr] ağacına şebîh bir şecerin ismidir. Ve bir kâtil ve zehr-nāk şecer adıdır. Yāhūd mutlakan dikensiz ve çalısız olan şecere denir. Ve misvāk ağacının yemişine denir. Ve bir nev'e yemiş adıdır ki فَسْوَةُ الصَّبْعِ [fesvetu'd-ḍabu'] dahi derler. Mü'ellif 'indinde فَسْوَةُ الصَّبْعِ [fesvetu'd-ḍabu'] mantar nev'indendir, قَعْبَلٌ [ka'bel] dahi denir. Ve sâ'ire göre Yünānide sokrātiyyūn dedikleri köktür, şalgam kadar olur.

الْحَمِيطُ [el-ḥamīṭ] [emīr] (vezninde) Derisi yüzüldükten sonra bütün tabh olan oğlak biryānına denir, fırın biryānı gibi. Ve eğer tüyü yolunup derisiyle biryān olmuş ise ona سَمِيطٌ [semīṭ] denir, gerek derisi yüzüldükten sonra derisine sarılıp biryān olsun, orman kebābı gibi ki tennür

biryāni dahi böylece olur ve gerek derisi yüzülmeyip öylece biryān olsun ki bedevī biryānidir; tekülü: **أَطَعَمْنَا يَوْمًا حَمِيطًا وَيَوْمًا سَمِيطًا**

الْحَمَّاطُ [el-ḥammāt] [شَدَادٌ] [šeddād] vezninde) Biryāncıya denir, **شَوَاءٌ** [ševvā] ma'nāsına.

الْحَمْمَطَةُ [el-ḥamṭat] [تَمْرَةٌ] [temret] vezninde) Üzüm çiçeği makülesinin rāyihasına denir. Ve kokulu bādeye, 'alā-kavlin ekşi olarak rāyihalı olanına denir. Ve hoş kokulu süte denir **يَهُودُ نَبِيٌّ** [nebiḳ] ve **تَفَّاحٌ** [tuffāḥ] rāyihası bağlamış süte denir. Ve tulumun rāyihasına denir; bunda fetehātla lügattir. Ve hoş kokulu topraklı arza denir; **فَرِحَةٌ** [ferihāt] vezninde dahi lügattir; yukālu: **أَرْضٌ حَمْمَطَةٌ وَحَمِطَةٌ أَيْ طَيِّبَةُ الرِّيحِ**

الْحَمَمَطُ [el-ḥamat] (fethateynle) Bu dahi sütün ve tulumun rāyihası hoş olmak ve rāyihası bozulmak ma'nalarına azdāddandır; yukālu: **حَمِطٌ اللَّبَنُ وَالسَّقَاءُ حَمِطٌ مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا طَابَتْ رِيحُهُ وَيُقَالُ حَمِطٌ إِذَا حَمِطَ الرَّابِعُ وَتَغَيَّرَتْ رِيحُهُ** Ve bir kimse tekebbür eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **حَمِطَ الرَّجُلُ إِذَا تَكَبَّرَ** Ve darılmak ma'nāsınadır; yukālu: **حَمِطَ الرَّجُلُ إِذَا غَضِبَ**

الْحَامِيطُ [el-ḥāmiṭ] Bu dahi hoş-bū süte, 'alā-kavlin **نَبِيٌّ** [nebiḳ] ve **تَفَّاحٌ** [tuffāḥ] rāyihası bağlamış süte denir; yukālu: **لَبِنٌ حَمِطٌ وَحَمْمَطَةٌ كَمَا ذَكَرَ وَحَامِيطٌ أَيْ طَيِّبُ الرِّيحِ أَوْ أَخَذَ رِيحًا كَرِيحَ النَّبِيِّ وَالتَّفَّاحِ وَكَذَا سَقَاءٌ حَامِيطٌ**

الْحَمْمَطَةُ [et-teḥammuṭ] [تَفْعُلٌ] [tefa'ul] vezninde) Bu dahi büyükleme ma'nāsınadır; yukālu: **تَحَمَّطَ الرَّجُلُ إِذَا تَكَبَّرَ** Ve gazaba gelmek ma'nāsınadır; yukālu: **تَحَمَّطَ الرَّجُلُ إِذَا غَضِبَ** Ve deve kükrelemek ma'nāsınadır; yukālu: **تَحَمَّطَ الْفُخْلُ إِذَا هَدَرَ** Ve deryā cüş u hurüş etmek ma'nāsınadır;

yukālu: **تَحَمَّطَ الْبُحْرُ إِذَا التَّمَّمَ**

الْمُتَحَمِّطُ [el-muteḥammiṭ] [مُتَكَبِّرٌ] [mutekebbir] vezninde) Pek gālib ve zeber-dest adama denir; yukālu: **رَجُلٌ مُتَحَمِّطٌ أَيْ غَلَابَتْ قَهَّازٌ** Ve şol hişm-nāk adama denir ki şiddet-i gazabından çağırıp bağırir ola; yukālu: **رَجُلٌ مُتَحَمِّطٌ أَيْ الشَّدِيدُ الْعَضْبُ لَهُ جَلْبَةٌ مِّنْ شِدَّةِ غَضَبِهِ** **الْحَمِيطُ** [el-ḥamiṭ] [كَيْفٌ] [ketif] vezninde) Cüş u hurüş eder olan deryāya vasf olur; yukālu: **بُحْرٌ حَمِيطٌ الْأَمْوَاجِ أَيْ مُلْتَطِئُهَا**

[خ ن ط]

الْحَنْطُ [el-ḥanṭ] (ḥā'nın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Bir kimseye tasa verip gussalandırmak ma'nāsınadır; yukālu: **خَطَطُهُ حَنْطًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا كَرَبَهُ**

الْحَنْطِيطُ [el-ḥanāṭiṭ] Bölük bölük cemā'atlere denir, cemā'āt-i müteferrika ma'nāsına. Şārihin beyāni üzere müfredi yoktur; yukālu: **جَاءَتْ حَنْطِيطٌ أَيْ جَمَاعَاتٌ مُتَفَرِّقَةٌ**

[خ و ط]

الْحُوطُ [el-ḥuṭ] (ḥā'nın zammıyla) Bir yıllık taze ve yumuşak ağaç dalına ve çubuğuna denir, 'alā-kavlin mutlakan taze çubuğa denir. Cem'i **حِيطَانٌ** [ḥiṭān] gelir ḥā'nın kesriyle, aslı **حِوْطَانٌ** [ḥivṭān] idi; yukālu: **قَدْ كَالْحُوطِ أَيْ الْعُضْنِ النَّاعِمِ لِسَنَةِ أَوْ كُلِّ قَضِيبٍ** Ve cüst ve sebük-rüh ve beden ve endāmi hüb olarak etli cānlı adama denir; yukālu: **رَجُلٌ حُوطٌ أَيْ جَسِيمٌ خَفِيفٌ حَسَنُ الْخُلُقِ**

حُوطٌ [Ḥuṭ] Bir recül 'alemidir. Ve Belḥ kazāsında bir karye adıdır ki **Ḳuṭ** dahi derler **ḳāf**'la.

الْحُوطَانَةُ [el-ḥuṭānet] ve

الْحُوطَانِيَّةُ [el-ḥuṭāniyyet] (ḥā'ların zammıyla) Şol oğlana ve kıza denir ki taze nihāl gibi bālā-bülend ve ter ü taze beden

ola; yukālu: غَلَامٌ وَجَارِيَةٌ خُوطَانَةٌ وَخُوطَانِيَّةٌ إِذَا كَانَا كَالْعُضْنِ طُولًا وَنَعْمَةً

حُطُّ حُطِّ [ħuṭ ħuṭ] (ħā'ların zammıyla) Bir adama bir kimseyi mızrakla aldatmak ya'nī mızrakla onu vurur gibi olmak zım-nında emr eylemek makāmında isti'māl olunur; yukālu: قَالَ لَهُ حُطُّ حُطُّ وَهُوَ أَمْرٌ بِأَنْ يَخْتَبَلَ شَارِيH der ki bu müşedded olan حُطُّ [ħaṭṭ] sīgasından emr-i muhaffef olmak melhūzdur.

التَّحْوِطُ [et-teħavvut] (تَفَعَّلَ [tefa'ul] vezninde) Bir kimseye bir vakte geldikten sonra yine gelmek ma'nāsıdır; yukālu: تَحْوِطُهُ إِذَا أَتَاهُ الْحِجِينُ بَعْدَ الْحِجِينِ

خ ي ط

الْحَيْطُ [el-ħayṭ] (ħā'nın fethi ve yā'nın sükunuyla) İplik teline denir; yukālu: سَلِكَ أَحْيَاطُ [aħyāt] Cem'i الْحَيْطُ فِي الْحَيْطِ أَي السِّلْكِ وَ حَيْطُ [ħuyūṭ] gelir وَ حَيْطُ [ħuyūṭat] gelir hā'yla. Ve

حَيْطُ الرَّقَبَةِ [ħayṭu'r-raqabet] Boyunda olan murdār ilik dedikleri beyāz uzun nesnedir; yukālu: وَ جَاخَسَ فَلَانَ عَنْ حَيْطِ رَقَبَتِهِ وَهُوَ الشَّخَاُ Ve

حَيْطُ [ħayṭ] Bir ma'rūf dağın adıdır. Ve

حَيْطُ [ħayṭ] Masdar olur, dikiş dikmek ma'nāsına; yukālu: حَاطَ الْحَيْطُ الثُّوبَ يَخِيطُ Bundan ism حِيَاطَةٌ [ħiyāṭat]tur, dikiş ma'nāsına. Ve

حَيْطُ [ħayṭ] Yılan kısmı yer yüzünde tel gibi sağılıp gitmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: وَ حَاطَتِ الْحَيْطَةُ إِذَا أَنْسَابَتْ عَلَى الْأَرْضِ Ve

حَيْطُ [ħayṭ] Bir sürü devekuşuna yāhūd bir bölük çekirgeye denir. Cem'i حَيْطَانُ [ħiṭān] gelir ħā'nın kesriyle.

الْحَيْطُ الْأَبْيَضُ [el-ħayṭu'l-ebyaḍ] Fecr zuhūrunda ufka حَيْطُ [ħayṭ] şeklinde nümāyān olan beyāza itlāk olunur.

الْحَيْطُ الْأَسْوَدُ [el-ħayṭu'l-esved] Gurūb-ı şems 'akibinde kezālik ufka zāhir olan sevāda itlāk olunur; ve minhu kavluhu ta'ālā: **حَتَّى يَبَيِّنَ لَكُمْ الْحَيْطُ الْأَبْيَضُ مِنَ الْحَيْطِ الْأَسْوَدِ** أَي بَيَاضِ الضُّبْحِ فِي الْأَفْقِ مِنْ سَوَادِ اللَّيْلِ

الْحَيْطَى [el-ħayṭā] (سَكَرَى [sekrā] vezninde) ve

الْحَيْطُ [el-ħiṭ] (ħā'nın kesriyle) Bunlar da devekuşundan yāhūd çekirgeden bir bölü-ğedir.

الْحَيْطَاءُ [el-ħayṭā] (حَمَرَاءُ [ħamrā] vezninde) Boynu uzun olan devekuşuna denir; yukālu: نَعَامَةٌ حَيْطَاءٌ أَي طَوِيلَةُ الْعُنُقِ

الْحَيْيَاطُ [el-ħiyāṭ] (لِحَافٍ [liħāf] vezninde) ve

الْمَحْيَاطُ [el-miħyāt] (مِلْحَفٌ [milħef] vezninde) Kendisiyle esvāb dikilecek iplik ve ibrişim makūlesine denir. Ve iğneye itlāk olunur, اِبْرَةٌ [ibret] ma'nāsına. Ve memerr ve meslek ma'nāsıdır. Şārih der ki bu ma'nā yalnız مَحْيَاطٌ [meħiṭ]in ma'nāsı olmakla 'ibārede sakta vardır.

الْحَاطِي [el-ħāṭi] (kalb üzere) ve

الْحَايِطُ [el-ħā'iṭ] (asl üzere) ve

الْحَيَاطُ [el-ħayyāt] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Terziye denir; yukālu: هُوَ حَاطِيٌّ وَحَايِطٌ وَ حَيَاطٌ أَي يَخِيطُ الثُّوبَ

الْمَحْيِطُ [el-meħiṭ] (مَكِيلٌ [mekīl] vezninde) ve

الْمَحْيُوطُ [el-maħyūṭ] (asl üzere) Dikilmiş sevbe denir; yukālu: ثُوبٌ مَحْيِطٌ وَمَحْيُوطٌ إِذَا كَانَ قَدْ حَيْطَ

التَّحْيِيطُ [et-taħyiyṭ] (تَفَعَّلَ [tefa'ul] vezninde) Saça sakala kır serpmek, 'alā-kavlin tel tel ağartmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: حَيْطَ الشَّيْبُ فِي رَأْسِهِ إِذَا بَدَأَ أَوْ صَارَ كَالْحَيْطِ

التَّحْيِيطُ [et-teħayyut] (تَفَعَّلَ [tefa'ul] vezninde) Saç ve sakal tel tel ağarmak ma'nāsına

müsta‘meldir; yukālu: تَخَيْطَ رَأْسَهُ بِالشَّيْبِ إِذَا ابْتَيْضَ كَالخَيْوِطِ

خَيْطٌ بَاطِلٌ [ḥayṭu bāṭil] (izāfetle) Havāya, ‘alā-kavlin bacadan ve pencereden içeriye nüfuz eden şu‘ā‘-ı şemse denir ki nās ona zerre ta‘bīr ederler; yukālu: أَدَقُّ مِنْ خَيْطِ بَاطِلٍ وَهُوَ الْهَوَاءُ أَوْ ضَوْءٌ يَدْخُلُ مِنَ الْكُوَّةِ

الْخَيْطَةُ [el-ḥayṭat] (temre) [temret] vezninde) Kazığa itlāk olunur, وَتَدُّ [vetid] ma‘nāsına. Ve ipe ve urgana denir; yukālu: مَدَّ خَيْطَةً أَيَّ مَدَّ خَيْطًا Ve şol ipliğe denir ki bal sağan kimse- nin kullandığı ipe bağlı olur. ‘Alā-kavlin esvābı üstüne giyip бүрүндүгү üstlüğe denir. Ve

خَيْطَةٌ [ḥayṭat] Masdar olur, bir kimseye bir kere mürür eylemek yāhūd sür‘atle mürür eylemek ma‘nāsına; yukālu: خَاطَ إِلَيْهِ خَيْطَةً إِذَا مَرَّ عَلَيْهِ مَرَّةً وَاحِدَةً أَوْ سَرِيعَةً

الإِخْتِيَاظُ [el-iḥtiyāt] (ifti‘āl) [ifti‘āl] vezninde) خَيْطَةٌ [ḥayṭat] ma‘nāsındadır; yukālu: شَارِيهِنْ بَيَانِي إِخْتَاظَ إِلَيْهِ وَإِخْتَاظِي بِمَعْنَى خَاطَ إِلَيْهِ إِخْتَاظِي مَآكِلُوبْدُور، نِيتَكِي “خ،ط،و” مَادِدَسِيْنِدِے ONU TAYYİD EYLEMİŞTİR.

الْمَخِيظُ [el-meḥīṭ] Dikilmiş sevbe denir ki zikr olundu. Bu münāsebetle yılan kısmının sağılıp gittiği yere مَخِيظُ الْحَيَّةِ [meḥīṭu’l-ḥayyet] itlāk olunur, bir sıra dikilmiş dikiş yerine teşbīhle; yukālu: هَذَا مَخِيظُ الْحَيَّةِ أَيَّ مَرَّ حَفَهَا

FASLU’D-DĀLĪ’L-MÜHMELE (فَضْلُ الدَّالِ الْمُهْمَلَةِ)

[د ث ط]

الدُّنْطُ [ed-deṣṭ] (dāl’ın fethi ve şā-yı müsellenenin sükūnuyla) Yarayı ve çıbanı deşmek ma‘nāsındadır; yukālu: دَنْطُ الثَّرْحَةِ دَنْطًا مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ أَيُّ بَطَّهَا فَانْفَجَرَ مَا فِيهَا

[د ح ل ط]

الدَّخْلَطَةُ [ed-daḥletat] (hā-yı mühmele ile دَخْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Halt-ı kelām eylemek ma‘nāsındadır; yukālu: دَخَلَطَ الرَّجُلُ إِذَا خَلَطَ فِي كَلَامِهِ

[د ف ط]

الدَّفْطُ [ed-deft] (dāl’ın fethi ve fā’nın sükūnuyla) Kuş çiftleşmek ma‘nāsındadır; yukālu: دَفَطَ الطَّائِرُ دَفْطًا مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا سَفَدَ ‘İNDE’L-BA’Z BU ZĀL-ı MU‘CEME VE KĀF’ladır.

[د ل غ ط]

دَلْغَاطَانٌ [Delgātān] (dāl’ın fethi ve gayn-ı mu‘ceme ile) Merv kazasında bir karyedir; fukahādan Faḍlullāh b. Muḥammed b. İbrāhīm ed-Delgātī oradandır. Ḥāfız Ebū Muḥammed er-Reşāṭ, Kitāb-ı Ensāb’ında zāl-ı mu‘ceme ile takyīd eylemiştir.

[د م ط]

دِمْيَاظٌ [Dimyāt] [ciryāl] vezninde) Mışır ülkesinde belde-i ma‘rūfedir. Şārih der ki Dimyāt, Süryānīdir, aslı mu‘ceme iledir, kudret-i rabbāniyye ma‘nāsındadır, gūyā ki mecma‘u’l-bahreyn kudretine işārettir. ‘Alā-kavlin Dimyāt b. Eşmes b. Mişrāyīm binā ve ismiyle müsem mā olmuştur.

[د ه ر ط]

ذُهُرُوطُ [Duhrūt] [غُضْفُورٌ] [uşfür] vezninde)
Şaṭd-i Mışr'da bir belde adıdır.

FASLU'Z-ZĀLİ'L-MU'CEME

(فَضْلُ الذَّلَالِ الْمُعْجَمَةِ)

[ذ أ ط]

الذُّأُطُ [ez-zeṭ] (zāl'in fethi ve hemzenin sükünüyle) Boğazlamak ma'nāsınadır; yukālu: ذَأَطَهُ ذَأُطًا مِنْ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا ذَبَحَهُ Ve bir adamı dili ağzından çıkınca kadar boğmak ma'nāsınadır; yukālu: ذَأَطَهُ إِذَا خَنَقَهُ حَتَّى دَلَعَ لِسَانَهُ Ve doldurmak ma'nāsınadır; yukālu: ذَأَطَ الْإِنَاءَ إِذَا مَلَأَهُ Ve dolmak ma'nāsınadır; yukālu: ذَأَطَ الْإِنَاءَ إِذَا امْتَلَأَ

[ذ ح ل ط]

الذَّخَلَطَةُ [ez-zahletat] [dahletat] vezninde ve müradifidir ki zikir olundu.

[ذ ر ط]

الذَّرِبَاتَةُ [ez-zirbātat] (zāl-ı meksüre ve bā-yı muvahhade ile tīnet-i vāhidede olan arza denir ki bir yerinde ihtilāf olmaya; yukālu: أَرْضُ ذَرِبَاتَةٍ أَيْ طِينَةٌ وَاحِدَةٌ

الذَّرُطَاءَةُ [ez-zerṭa'et] [dahrecet] vezninde) Çirkīn çirkīn ta'ām yemek ma'nāsınadır; tekūlu: ذَرُطَيْتَ يَا فُلَانُ ذَرُطَاءَةً أَيْ ذَرُطَيْتَ Hemze teshīl olunmuştur.

[ذ ر ع م ط]

الذَّرُعِمِطُ [ez-zura'mit] [kuzamīl] vezninde) Yoğurt gibi pek koyu süte denir. Ve her nesneye iştihā eder olan soğumsuz kimseye denir; yukālu: أَكَلَ الذَّرُعِمِطَ ذَرُعِمِطًا أَيْ الرَّجُلُ الشَّهْوَانُ لَبَنًا خَائِرًا

[ذ ر ق ط]

الذَّرَقَةُ [ez-zerqatat] (kāf'la [dahrecet] vezninde) Min gayr-i reviyetin bir söz atıvermek ma'nāsınadır; yukālu: ذَرَقْتُ الْكَلَامَ إِذَا لَفَقْتُ

[ذ ط ط]

الْأَذْطُ [el-ezatt] [أَعَزُّ] [e'azz] vezninde) Çene kemiği eğri olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَذْطُ أَيِ الْمَغْوُجِ الْفَاكِ

[ذ ع ط]

الدَّعْطُ [ez-za'ṭ] (zāl'ın fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) Boğazlamak, 'alā-kavlin tīz boğazlamak ma'nāsınadır; yukālu: دَعَطَهُ دَعْطًا مِّنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا ذَبَحَهُ أَوْ ذَبَحًا وَجِبًا

الدَّعَوْتُ [ez-za'vet] [جزوْل] [cervel] vezninde) ve

الدَّاعِطُ [ez-zā'it] Çabuk ölüme denir; yukālu: مَوْتُ دَعَوْتُ وَدَاعِطٌ أَيِ سَرِيْعٌ

[ذ ع م ط]

الدَّعْمَطَةُ [ez-za'meṭat] [دَحْرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) **دَعَطُ** [za'ṭ] ma'nāsınadır; yukālu: Ve دَعْمَطَةٌ بِمَعْنَى دَعَطَهُ

دَعْمَطَةٌ [za'meṭat] İsm olur, dili zefīr 'avrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ دَعْمَطَةٌ أَيِ بَدِيئَةٌ

[ذ ف ط]

الدَّفْطُ [ez-zefṭ] [دَفْطٌ] [defṭ] vezninde) Hayvān çiftleşmek ma'nāsınadır; yukālu: دَفَطَ الطَّائِرُ وَالتَّيْسُ دَفْطًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا سَفَدَ Ve sinek sıçmak ma'nāsınadır; yukālu: دَفَطَ Alā-kavlin bunlarda savāb olan kāf'la olmaktadır.

الدَّفُوطُ [ez-zefūt] [صَبُورٌ] [şabūr] vezninde) Za'if ve zebūn şahsa denir; yukālu: رَجُلٌ وَبَعِيْرٌ دَفُوطٌ أَيِ ضَعِيْفٌ

[ذ ق ط]

الدَّقْطُ [ez-zaqṭ] (zāl'ın fethi ve zammıyla) **دَقَطُ** [zeṭṭ] ma'nālarındadır; yukālu: دَقَطَ الطَّائِرُ ve yukālu: وَالتَّيْسُ دَقَطًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا سَفَدَ دَقَطَ الذَّبَابُ إِذَا وَنَمَ

الدَّقْطَانُ [ez-zaqṭān] [سَكْرَانٌ] [sekrān] vezninde)

de) ve

الدَّقِيطُ [ez-zekīṭ] [كَتِيْفٌ] [ketif] vezninde) Dargın adama denir; yukālu: رَجُلٌ دَقِيطٌ وَدَقِيطٌ أَيِ غَضْبَانٌ

الدَّقُطُ [ez-zuqat] [صُرْدٌ] [şurad] vezninde) Bir nev'e ufak sineğe denir. Cem' dīṭān [ziqṭān]dır, صِرْدَانٌ [şirdān] vezninde.

التَّدْقُطُ [et-tezaqquṭ] [تَفَعُّلٌ] [tefa'ul] vezninde) Bir nesneyi azca almak ma'nāsınadır; yukālu: تَدَقَّطَ الشَّيْءَ إِذَا أَخَذَهُ قَلِيْلًا قَلِيْلًا

الدَّقْطَةُ [ez-zuqatāt] [هُمَزَةٌ] [humezet] vezninde) ve

الدَّقِيطُ [ez-zekīṭ] [أَمِيْرٌ] [emīr] vezninde) Yaramaz ve habīs kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ دَقِيطَةٌ وَدَقِيطٌ أَيِ خَيْبٌ

الْمَذْقُوطُ [el-mezqūṭ] Sinek sıçmış nesneye denir; yukālu: لَحْمٌ مَذْقُوطٌ إِذَا كَانَ فِيهِ دَقَطٌ الذَّبَابِ

[ذ م ط]

الدَّمْطُ [ez-zemṭ] (zāl'ın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Boğazlamak ma'nāsınadır; yukālu: دَمَطَهُ دَمْطًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا ذَبَحَهُ

الدَّمْطَةُ [ez-zumeṭat] [هُمَزَةٌ] [humezet] vezninde) Lokmayı ağızda çiğnemeksizin yutar olan adama denir; yukālu: هُوَ دَمْطَةٌ إِذَا كَانَ يَتَلَعُ كُلَّ شَيْءٍ

الدَّمِطُ [ez-zemiṭ] [كَتِيْفٌ] [ketif] vezninde) Boğazdan çabuk inip gider olan ta'āma denir; yukālu: طَعَامٌ دَمِطٌ أَيِ سَرِيْعِ الْإِنْحِدَارِ

ذِمْيَاطُ [zimyāt] [ذِمْيَاطٌ] [dimyāt] lafzında lügattir ki zikr olundu.

[ذ و ط]

الدَّوْطُ [ez-zewṭ] (zāl'ın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Bir kimseyi dili ağzından çıkınca kadar boğmak ma'nāsınadır; yukālu: ذَاطُهُ يَذُوْطُهُ ذَوْطًا إِذَا خَنَقَهُ حَتَّى دَلَعَ بِلِسَانِهِ

الْأَذْوُطُ [el-ezvat] Çenesi nā-tamām olan insān ve hayvāna denir; yukālu: هُوَ أَذْوُطٌ أَي النَّاقِضُ الدَّقْنِ

الذَّوْطَةُ [ez-zevṭat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Bir nev' örümcek ismidir ki sırtı sarı olur. Cem'i أَذْوَاطٌ [ezvāt]tır.

[ذ ه و ط]

ذَهْوُطٌ [Zehvat] (جَزْوَلٌ [cervel] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

ذِهْيَوتٌ [Zihyevṭ] (عِذْيَوتٌ [ʿizyevṭ] vezninde ve عُضْفُورٌ [ʿuṣfūr] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

FASLU'R-RĀ'İ'L-MÜHMELE (فَضْلُ الرِّبَاطِ الْمُهْمَلَةِ)

[ر ب ط]

الرَّبِيطُ [er-rabṭ] (دَابِطٌ [dabṭ] vezninde) Bağlamak ma'nasınadır; yukālu: رَبَطَ الشَّيْءَ رَبْطًا مِنْ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا شَدَّهُ

الْمَرْبُوتُ [el-merbūt] ve

الرَّبِيبُ [er-rebīṭ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bağlanmış nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ مَرْبُوتٌ وَرَبِيطٌ أَي مَشْدُودٌ Ve

رَبِيطٌ [rebīṭ] Şol kuru hurmāya itlāk olunur ki dağarcığa koyup üzerine tazellemek için su dökülmüş ola; yukālu: عِنْدَهُ رَبِيطٌ وَهُوَ تَمْرٌ يُوضَعُ فِي الْجِرَابِ وَيُصَبُّ عَلَيْهِ الْمَاءُ فَيَعُودُ كَالرُّطْبِ Ve suya ıslatılmış hurmā koruğuna itlāk olunur; yukālu: بُسْرٌ رَبِيطٌ أَي مُؤَدُونٌ Ve şol rāhibe ve zāhide ve hakīm ve feylesūfa itlāk olunur ki nefslerini dünyādan men' ve uhrāya rabt eylemiş olalar, رَابِطٌ [rābiṭ] gibi, ke-mā se-yuzkeru. Ve

رَبِيطٌ [Rebīṭ] Ğavs b. Murr b. Ṭalḥa'nın lakabıdır. Mezbūrun vālidesinin mukaddemā evlādi ta'ayyüş eylememekle eğer min ba'd bir veledim kalır ise başına 'alāmet için yün parçası bağlayıp kendisini Ka'be-i mu'azzama hizmetine رَبِيطٌ [rebīṭ] ya'nī merbūt edeyim diye nezr eylemişti. Vaktā ki Ğavs-ı merkūm tevel-lūd ve ta'ayyüş eylemekle nezrine vefā ile beyt-i şerīfe hādım edip bülūga kadar o hizmette ibkā ba'dehu intizā' eylemekle Rebīṭ ile mülakkab olmuştur.

الرِّبَاطُ [er-ribāṭ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Kendisiyle bir nesne bağlanacak şey'e denir ki bağ ta'bīr olunur. Cem'i رِبْطٌ [ribuṭ] zammeteynle; yukālu: رَبَطَهُ بِالرِّبَاطِ وَهُوَ مَا رِبُطَ

به Ve

رِبَاطٌ [ribāt] Yüreğe itlāk olunur; **رِبَاطٌ** [ribāt]-ı beden olduğu için ve minhu yukālu: **فَوَإِذَا** Ve **فَرَضَ** فُلَانٌ رِبَاطَهُ أَيُّ فَوَادَهُ إِذَا مَاتَ [fu’ād] ile gönül murād eylemek dahi olur, eşyanın nefse irtibātına vesîle olduğu için. Ve

رِبَاطٌ [ribāt] مُفَاعَلَةٌ [mufā’alet]ten masdar olur; **مُرَابَاطَةٌ** [murābatat] gibi, bir işe müdāvemem eylemek ma’nāsına; yukālu: **رَابَطَ** الْأَمْرَ مُرَابَاطَةً وَرِبَاطًا إِذَا وَاظَبَ عَلَيْهِ Ve hāssaten düşman ağzında olan serhad ve derbend muhāfazasına mülāzemet eylemek ma’nāsındadır; yukālu: **رَابَطَ** الْجَيْشُ إِذَا لَازَمُوا نَعْرَ الْعَدُوِّ Ve

رِبَاطٌ [ribāt] At sürüsüne, ‘alā-kavlin beş re’s ve ondan ziyādeye itlāk olunur, mā-biha’l-murābete olduğu için. Burada **رِبَاطٌ** [ribāt] isimdir; yukālu: **لِفُلَانٍ** رِبَاطٌ أَيُّ الْخَيْلِ أَوْ **الْحَمْسُ** مِنْهَا فَمَا فَوْقَهَا Ve

رِبَاطٌ [ribāt] Kārbān-sarāya ve tekkeye ve ‘imārete itlāk olunur ki misāfirler için binā kılınır, onda davarları bağlandığı için. Ve **مُرَابَاطَةٌ** [murābatat] serhadde iki düşman ‘askerleri cenk ve kıtāle āmāde olarak birbirine mukābil atlarını bağlamak ma’nāsındadır. Hattā bu cihetten derbend ve serhadde ‘asker eğlendiği yere ve ‘asker ikāmetine **رِبَاطٌ** [ribāt] itlāk olunur; ve minhu kavluhu ta‘ālā: ﴿وَصَابِرُوا وَرَابِطُوا﴾ أَيُّ أَيْمِنُوا عَلَى جِهَادٍ عَدُوِّكُمْ بِالْحَرْبِ وَازْتِبَاطِ الْخَيْلِ أَوْ مَعْنَاهُ انْتِبَاطُ الصَّلَاةِ بَعْدَ الصَّلَاةِ لِقَوْلِهِ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ «فَذَلِكُمْ الرِّبَاطُ» مَا نَصَّهُ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «أَلَا أَدَلُّكُمْ عَلَى مَا يَمْحُو اللَّهُ بِهِ الْخَطِيئَاتِ وَيَرْفَعُ بِهِ الدَّرَجَاتِ» قَالُوا بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ «إِسْبَاغُ الوُضوءِ عَلَى الْمَكَارِهِ وَكَثْرَةُ الخُطَا إِلَى الْمَسَاجِدِ وَانْتِبَاطُ الصَّلَاةِ بَعْدَ الصَّلَاةِ» فَذَلِكُمْ الرِّبَاطُ فَذَلِكُمْ الرِّبَاطُ Ya’nī Hazret-i

Resülullāh bir gün ashāba buyurdular ki “Sizleri mahv-ı zünüb u hatāyā ve ref-i derecāta vesîle olan ‘amele delālet edeyim mi?” Onlar dahi niyāz ettiklerinde, “Zahmet ve meşakkatı var iken isbāg-ı vudū edip ve mesācide kesret-i tereddüd ve bir namāzdan sonra namāz-ı āhere muntazır olmağa müdāvemem eylemektir; işte bunlar, **رِبَاطٌ** [ribāt]tır” buyurdular. Ya’nī cihād fī-sebilillāh menzilindedirler. Yāhūd burada **رِبَاطٌ** [ribāt] bağ ma’nāsından me’hūzdur ki sāhibini ‘azāb ve ‘ikābdan men’ eder demektir. Yāhūd me‘āsī ve mehārimden men’ eder demek olur.

الْمُرَبِطُ [el-mirbat] [مَبْنِيٌّ] [minber] vezninde) ve

الْمُرَبِطَةُ [el-mirbetat] (hā’yla) Davar bağlayacak bağa denir; yukālu: **فَطَعَتِ الدَّابَّةُ** مُرَبِطَهَا Ve **وَمُرَبِطَتَهَا** أَيُّ مَا رُبِطَتْ بِه

مِرْبِطَةٌ [mirbetat] Şol latif ve nāzīk göğüs kolanına denir ki pālānın üzerinden götürülüp bağlanır.

الْمَرْبِطُ [el-merbat] [مُتَعَدِّ] [maḥ’ad] vezninde) ve

الْمَرْبِطُ [el-merbit] [مَنْزِلٌ] [menzil] vezninde) Davar bağlayacak yere denir.

الرَّابِطُ [er-rābit] Bu dahi şol rāhibe ve zāhide ve feylesūfa itlāk olunur ki nefsi-ni dünyādan men’ ve uhrāya rabt eylemiş ola, **رَبِيطٌ** [rebīt] gibi; yukālu: **رَاهِبٌ وَرَاهِدٌ وَحَكِيمٌ رَبِيطٌ وَرَابِطٌ** إِذَا كَانَ قَدْ ظَلَفَ نَفْسَهُ عَنِ الدُّنْيَا

رَابِطُ الْجَائِشِ [rābiṭu’l-ce’s] ve

رَبِيطُ الْجَائِشِ [rebīṭu’l-ce’s] Kaviyyu’l-kalb dilir ve bahādır adama itlāk olunur, guyā ki yüreği bağlanmış olmakla aslā mühvil ve mehībden hafakān ‘arız olmaz; yukālu: **رَجُلٌ رَابِطُ الْجَائِشِ وَرَبِيطُهُ** أَيُّ شَجَاعٌ Ve

رَابِطٌ [rābiṭ] Bol ve meydānlı soluğa vasf olur. Ba'zı insān ve hayvān pek soluklu olur, güyā ki eczālarını birbirine rabt edip uzatır olur; yukālu: نَفْسٌ رَابِطٌ أَيْ وَاسِعٌ عَرِيضٌ
الرِّبَاطَةُ [er-ribāṭat] [كِتَابَةٌ] [kitābet] vezninde) Bir kimse dilir ve kaviyyü'l-kalb olmak ma'nāsınadır; yukālu: رَبَطَ جَأْشُهُ رِبَاطَةً
 Ve Hudā-yı müte'āl bir kimse-nin gönlüne sabr ve sebāt feyz ve ilhām ile kaviyyü'l-kalb kılmak ma'nāsınadır; yukālu: رَبَطَ اللهُ عَلَى قَلْبِهِ أَيْ أَلْهَمَهُ الصَّبْرَ وَقَوَاهُ ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿وَرَبَطْنَا عَلَى قُلُوبِهِمْ﴾ الآية

الرَّبِيبَةُ [er-rebīṭat] [سَفِينَةٌ] [sefīnet] vezninde) Bir yere bağlanılmış dābbeye denir; yukālu: دَابَّةٌ وَدَوَابٌّ رِبِيبَةٌ أَيْ مَرْبُوطَةٌ

مَرْبُوطٌ [Merbūṭ] İskenderiyye kazāsında bir karyedir. Halkı pek mu'ammer olurlar. İskenderiyye'de onlardan niçe kimseler meşhūdumuz oldu.

الْإِرْتِبَاتُ [el-irtibāt] [إِفْتِعَالٌ] [ifti'āl] vezninde) Bir adam serhadde düşmanla cenk eylemek için at edinmek ma'nāsınadır; yukālu: إِرْتَبَطَ الرَّجُلُ فَرَسًا إِذَا اتَّخَذَهُ لِلرِّبَاطِ

الْمُتْرَابِطُ [el-muterābiṭ] Şol suya itlāk olunur ki hergiz çekilip alınmamakla yerinde dā'imī durur ola; yukālu: مَاءٌ مُتْرَابِطٌ أَيْ دَائِمٌ لَا يَنْتَرِحُ

مِرْبَاتٌ [Mirbāt] Baħr-i Hind sāhilinde bir belde adıdır.

[ر ث ط]

الرُّثُوطُ [er-ruṣūṭ] (sā-yı müsellese ile نُعُودٌ [ku'ūd] vezninde) Yerinden ayrılmamak vech üzere dā'imī meks ve ku'ūd eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَثَطَ فِي نُعُودِهِ رُثُوطًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا ثَبَّتَ وَلَزِمَ

الرِّثَاطُ [el-irṣāt] (hemzenin kesriyle)

[ruṣūṭ] ma'nāsınadır; yukālu: أَرِثَطَ الرَّجُلُ فِي نُعُودِهِ بِمَعْنَى رَثَطَ

الْمُرْثِطُ [el-murṣiṭ] [مُحْسِنٌ] [muḥsin] vezninde) Yerde ve merküb üzerinde dā'imā salkı ve sölpük oturur olan kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ مُرْثِطٌ أَيْ مُسْتَرَحٌّ فِي نُعُودِهِ وَرُكُوبِهِ

[ر س ط]

الرَّسَاتُونُ [er-resātūn] (rā'nın fethiyle) Hamr ve bādeye denir. Zann ederim ki fi'l-asl Rūmī olup kelām-ı 'Araba dahīl olmuştur. Mütercim der ki Tuħfe tercemesinde رَسَاتُونٌ [resāṭūn] üzüm suyu ve 'asel ve sā'ir ba'zı eczādan müretteb bir türlü şarāb ile müfesserdir.

[ر ط ط]

الرَّطِيطُ [er-reṭiṭ] [عَفِيطٌ] [eṭiṭ] vezninde) Şa-mata ve gırīv ve feryāda denir; tekūlu: مَا هَذَا الرَّطِيطُ أَيْ الْجَلْبَةُ وَالصِّيَاخُ لَهُ رَطِيطٌ أَيْ لَهُ رَطِيطٌ أَيْ لَهُ رَطِيطٌ أَيْ لَهُ رَطِيطٌ Ve ahmak adama denir; yukālu: رَجُلٌ رَطِيطٌ أَيْ رَطِيطٌ Cem'i رَطَاطٌ [riṭāṭ] gelir rā'nın kesriyle ve رَطَايِطٌ [reṭā'iṭ] gelir.

الرِّثَاطُ [el-irṭāt] (hemzenin kesriyle) Ahmak olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَرِثَطَ الرَّجُلُ أَرِثَطًا إِذَا حَمَقَ ve minhu'l-meselu: "أَرِثَطِي" رَطَاطٌ [riṭāṭ] gelir rā'nın kesriyle ve رَطَايِطٌ [reṭā'iṭ] gelir. "Ey hatun, yine sen hamākatinde sābit ol ki senin hayrın ve menfa'atin hamākatın hālinedir." Mesel-i mezbūr bir ahmak kimse hamākatı hāliyle merzūk ve mūna'am olup rüṣd ve dirāyetle hareket edecek oldukta mahrūm olduğu vakte darb olunur. Mesel-i mezbūr mevzūn olmakla فَانٌّ nüshaları galattır. Ve **إِرْطَاطٌ** [irṭāt] Bir adam tenbel olmakla olduğu mahalden ayrılmayıp dā'imī meks ve ku'ūd eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَرِثَطَ الرَّجُلُ فِي مَقْعَدِهِ إِذَا أَلَحَّ فَلَمْ يَبْرَحْ

الرَّطْرَاطُ [er-raṭrāt] رُزْزَاتُ [šersār] vezninde) Develer içtikten sonra havuzda kalan su bakiyesine denir.

الرَّوْطُ [er-Ratt] (rā'nın fethiyle) Fāris ile Ehvāz beyninde bir mevzîc adıdır.

الْإِسْتِرْطَاتُ [el-istirtāt] Bir adamı ahmak 'add eylemek ma'nāsınadır; tekülü: **إِسْتِرْطَطْتُهُ أَيِ اسْتَحْمَمْتُهُ**

رُطُ رُطُ [ruṭ ruṭ] (rā'ların zammı ve tā'ların tahfiifiyle) Emr bünyesidir, tehāmuk ile ya'nī hamākat sūretini izhār ile emrdir, ya'nī "Sen de bunlar gibi ahmak ol ki böylece refāh ve rāhata nā'il olasın." Aslı رَطِيطٌ lafzından olup ba'dehu tahfif olunmuştur.

[ر غ ط]

رُغَاطُ [Ruḡāt] (ḡayn-ı mu'ceme ile عُرَابٌ [ḡurāb] vezninde) Bir mevzîc adıdır.

[ر ق ط]

الرُّرُطَةُ [er-ruḡṭat] (rā'nın zammı ve ḡāf'ın sükünüyle) Beyāz benekler ile alaca olan karalık, 'alā-kavlin siyāh benekler ile alaca olan aklıḡa denir; yukālu: **فِيهِ رُرُطَةٌ وَهُوَ سَوَادٌ يَشُوبُهُ نَقَطٌ بِيَاضٍ أَوْ عَكْسُهُ**

الْإِرْكِطَاتُ [el-irḡitāt] [ihmirār] vezninde) ve

الْإِرْكِطَاتُ [el-irḡitāt] [ihmirār] vezninde) Bir nesne zikr olunan renkte olmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِرْطَطَ الشَّيْءُ وَارْقَاطَ إِذَا كَانَ أَرْطَطَ** Ve عَرْفَجَ [arfec] dedikleri meşe ağacının dallarının henüz yaprakları açtığı vakte aralıklarında ve boğum yerlerinden turnak turnak dikenleri belirlemek ma'nāsına müsta'meldir; tekülü: **إِرْطَطَ عُودُ الْعَرْفَجِ وَارْقَاطَ إِذَا رَأَيْتَ فِي مُتَفَرِّقِ عِيدَانِهِ وَكُغُوبِهِ مِثْلَ الْأَطَافِيرِ**

الْأَرْطَطُ [el-erḡat] Vasfıtır, beyāz benekler ile alaca olan kara nesneye yāhūd ber-

'aks olan nesneye denir; رُقْطَاءُ [raḡṭā] mü'ennesidir. Ve

أَرْقَطُ [erḡat] Kaplana itlāk olunur. Ve akılı karalı koyuna itlāk olunur. Ve Ḥumeyd b. Mālik nām şā'irin lakabıdır, çehresinde benek benek alacalık olduğu için.

الرَّقْطَاءُ [er-raḡṭā] أَرْقَطُ [erḡat]ın mü'ennesidir. Ve fitne ve şūriş ve ihtilāle itlāk olunur; yukālu: **بَيْنَهُمْ رُقْطَاءٌ أَيِ فِتْنَةٌ** Ve Hilāl kabilesinden bir hatunun lakabıdır ki Muḡire b. Şu'be'nin mezbūre ile bir kısası vāki' olmuştur. Ve benek benek alaca tavuḡa vasf olur; yukālu: **دَجَاجَةٌ رُقْطَاءٌ أَيِ مُبْرِقَشَةٌ** Ve zeytūn yaḡı çok olan tiride vasf olur; yukālu: **ثَرِيدَةٌ رُقْطَاءٌ أَيِ الْكَثِيرَةُ الرُّبُتِ**

الْأُرَيْقِطُ [el-Urayḡit] (musaggar bünyesiy-le) Elkāb ve Esmādandır; 'Abdullāh b. el-Urayḡit, Resūl-i ekrem 'aleyhi's-salātu ve's-selām hazretlerinin Medīne'ye hicretlerinde kılavuzluk hizmetleriyle şeref-yāb olmuştur.

الْتَرَقُّطُ [et-terāḡṭ] تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Sevb makülesine nokta nokta mürekkebek makülesi lekeler sıçrayıp serpilmele benek benek olmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَرَقُّطٌ ثَوْبُهُ إِذَا تَرَشَّشَ عَلَيْهِ نَقَطٌ مِدَادٍ أَوْ شِبْهِهِ**

[ر م ط]

الرَّمْطُ [er-remṭ] (rā'nın fethi ve mīm'in sükünüyle) Bir kimseyi 'ayblayıp ta'n ve teşnī'e eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **رَمَطَهُ رَمَطًا** Ve رَمَطًا مِنَ اللَّبَابِ الثَّانِي إِذَا عَبَاهُ وَطَعَنَ عَلَيْهِ **رَمَطُ** [remṭ] عُرْفُطُ [urfuṭ] makülesi büyük meşe ağaçların koruluḡuna ve mecma'ma denir. Yāhūd bunda savāb olan رهطَةٌ [reḡṭat] olmaktadır hā'yla.

[ر و ط]

الرَّوْطُ [er-revṭ] سَوَطٌ [sevṭ] vezninde) ve

الرَّيْطُ [er-reyt] (حَيْطٌ [ḥayt] vezninde) Vahşî cānver tepeye ve bayıra doğru sığınır gibi kaçıp gitmek ma'nāsınadır; yukālu: رَاطٌ الْوَحْشِيُّ بِالْأَكْمَةِ يَرُوطُ وَيَرِيطُ رَوْطًا وَرَيْطًا كَأَنَّهُ يَلُودُ بِهَا **الرَّوْطُ** [er-rūt] (rā'nın zammıyla) Irmağa denir, نَهْرٌ [nehr] ma'nāsına; rūd-ı Fārisî mu'arrebidir.

رُوطَةٌ [Rūṭat] (rā'nın zammıyla) Endelus'te bir mevzi' adıdır.

[ر ه ط]

الرَّهْطُ [er-reḥṭ] (rā'nın fethi ve hā'nın sükunuyla ve harf-i halk için fethateynle) Bir adamın kavm ve kabilesine denir; yukālu: هُمْ رَهْطُهُ أَي قَوْمُهُ وَقَبِيلَتُهُ Ve

رَهْطٌ [reḥṭ] Üç neferden ona kadar yāhūd yediden ona kadar, 'alā-kavlin on neferden mā-dūn olan eṣḥāsa denir ki cümlesi ricāl olup içlerinde 'avret olmaya. Ve **رَهْطٌ** [reḥṭ] kelimesi cem'dir, lafzından müfredi yoktur, ya'nī قَوْمٌ [qavm] ve مَعْشَرٌ [ma'şer] gibi ism-i cem'dir. Cem'i **أَرَهْطٌ** [erḥuṭ] ve **أَرَاهِطٌ** [erāhiṭ] ve **أَرَاهِطٌ** [erāhiṭ] gelir. **أَرَاهِطٌ** [erāhiṭ] ve **أَرَاهِطٌ** [erāhiṭ] gūyā ki **أَرَهْطٌ** [erḥuṭ] lafzından cem'dir, **رَهْطٌ** [raḥṭ]ta cem'iyet itibārıyla. Ve

رَهْطٌ [reḥṭ] 'Adūya itlāk olunur, هُوَ رَهْطُهُ أَي عَدُوُّهُ Ve bir mevzi' adıdır. Ve

رَهْطٌ [reḥṭ] A'rāba mahsūs deriden kolsuz cübbe tarzında bir giysi ismidir ki göbekten aşağı tarafının iki cāniblerini yürütmek mümkün olmak için yarıp çocuklarına giydirirler ve hā'iz hatunları da giyerler. 'Alā-kavlin şol hām göne denir ki ondan kayışlar ve sırimlar kesilir, cem'i **رَهَاطٌ** [rihāt]tır rā'nın kesriyle; 'alā-kavlin **رَهَاطٌ** [rihāt] dahi müfreddir, cem'i **أَرَهِيْطَةٌ** [erhiṭat] tır, libās ve elbise gibi. Ve

رَهْطٌ [reḥṭ] Lokmayı büyük almak ma'nāsınadır; yukālu: رَهْطَ اللَّقْمَةَ رَهْطًا مِّنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا أَخَذَهَا عَظِيمَةً هُوَ يَزْهَطُ أَي يَأْكُلُ شَدِيدًا Ve **رَهْطٌ** [reḥṭ] ile ictimā'dan kināye olunur; tekūlu: نَحْنُ ذُو رَهْطٍ أَي مُجْتَمِعُونَ

الرَّهَاطُ [er-rihāt] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Evin hirt mirt esbābına denir, metā'ul-beyt ma'nāsına.

التَّرْهِيْطُ [et-terhīṭ] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Lokmayı büyük almak ma'nāsınadır; yukālu: رَهْطَ اللَّقْمَةَ إِذَا أَخَذَهَا عَظِيمَةً رَهْطَ الرَّجُلِ إِذَا أَكَلَ شَدِيدًا

التَّرْهَوْتُ [et-turhūt] (tā'nın zammıyla) Lokmayı büyük alan ve ta'āmı pek pek ekl eden kimseye denir.

الرُّهْطَاءُ [er-ruḥeṭā'] (حَيْلَاءٌ [ḥuyelā'] vezninde) ve

الرُّهْطَةُ [er-ruḥeṭat] (هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) 'Arab tavşanının şol yuvasına denir ki kazdığı toprağı ondan çıkarıp biriktirir ola.

الرَّهْطِيُّ [er-reḥṭā] (سَكْرَى [sekrā] vezninde) Bir kuş adıdır.

ذُو مَرَاهِطٍ [Zū Merāhiṭ] (mīm'in fethiyle) Bir mevzi'dir.

رُهَاطٌ [Ruhāt] (غُرَابٌ [gūrāb] vezninde) Mekke'ye üç merhale mesāfede Şaḳīf kabilesine mahsūs bir mevzi' adıdır.

مَرْجُ رَاهِطٍ [Mercu Rāhiṭ] Dimaşş şarkīsinde bir mevzi'dir.

الْمَرْهَطُ [el-murehḥaṭ] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Büyük lokma almak ma'nāsına olan **تَرْهِيْطٌ** [terhīṭ]ten ism-i mef'uldür. O münāsebetle irilenmiş ve kabalanmış nesnede müsta'meldir. Bu cihetten yüzünün

eti kaba ve şişkin olan adama مُرَهَّطُ الْوَجْهِ [murehhaṭu'l-vech] itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ مُرَهَّطٌ الْوَجْهَ أَيُّ مَهْبِجُهُ
 الإِرْتِهَاتُ [el-irtihāt] [ifti'āl] vezninde) İctimāc ma'nāsına müstameldir; tekülü: نَحْنُ ذُو اِرْتِهَاتٍ أَيُّ مُجْتَمِعُونَ

[ر ي ط]

الرَّيْطَةُ [er-reyṭat] (rā'nın fethi ve yā'nın sükunıyla) Şol çara denir ki bir enden nesc-i vāhid üzere dokunmuş ola ki dikiş yeri olmaya, hatunlar bürünürler. 'Alā-kavlin dülbend gibi ince ve mülāyim nesc olunmuş ola. Cem'-i cinsi رَيْطٌ [reyṭ] ve cem'-i sīgi رِيَاطٌ [riyāṭ] gelir; yukālu: خَرَجْتُ تَسْحَبُ رِيْطَهَا وَهِيَ مَلَاءَةٌ غَيْرُ ذَاتِ لِفْقَيْنِ كُلُّهَا نَسَجٌ وَاحِدٌ وَقِطْعَةٌ وَاحِدَةٌ أَوْ كُلُّ ثَوْبٍ لَيْتِنٍ رَقِيقٍ
 رَيْطَةٌ [Reyṭat] Arz-ı Şenū'e'de bir mevzi' adıdır. Ve Reyṭa bint Munebbih ve Reyṭa bint el-Hāriş saḥābiyyelerdir.

الرَّايِطَةُ [er-rā'iṭat] رَيْطَةٌ [reyṭat] ma'nāsınadır ki çar-ı mezkürdür. Ve Rā'iṭa bint Sufyān ve Rā'iṭa bint 'Abdullāh ve Rā'iṭa bint el-Hāriş yāhūd bu bā-yı muvahhade iledir. Ve Rā'iṭa bint Ḥayyān saḥābiyyelerdir. Ve İbn Dureyd "Esāmī-i nisvānda رَيْطَةٌ [Reyṭat]tır ve elifle رَائِطَةٌ [Rā'iṭat] hatādır" demekle kendisi hatā eylemiştir.

نَجَرَ الرَّاءِ بِعَوْنِ ذِي الْأَلَاءِ

FASLU'Z-ZĀYI'L-MU'CEME

(فَصْلُ الزَّايِ الْمُعْجَمَةِ)

[ز أ ط]

الرِّزَاطُ [ez-zi'āt] (hemze ile كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Kavga ve şamatayı çoğaltıp kabartmak ma'nāsınadır; yukālu: زَاطٌ الرَّجُلُ Ve زَيْطًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا أَكْثَرَ مِنَ اللَّعْطِ وَأَعْلَاهُ
 زَيْطٌ [zi'āt] Def ve dā'ire pullarına ve çingiraklarına denir.

[ز ب ط]

الرِّزْبُطُ [ez-zebṭ] رَزْبُطٌ [rabṭ] vezninde) ve الرِّزْبِيْطُ [ez-zebīṭ] رَيْبِيْطٌ [rebīṭ] vezninde) Kaz kısmı bağırnak ma'nāsınadır; yukālu: رَيْبُطٌ الْبَيْطُ رَيْبُطًا وَرَيْبِيْطًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا صَاحَ سَبِيْطَانَةٌ [sebeṭānet] vezninde ve mürādifidir ki ağız tüfeğine denir; hurde hurde yuvlak yapıp ondan ağızlarıyla üfürüp serçe vururlar.

[ز ح ل ط]

الرُّزْخُلُوطُ [ez-zuḥlūt] (zā'nın zammı ve ḥā-yı mühmelenin sükunıyla) Alçak ve hasīs kimseye denir.

[ز خ ر ط]

الرِّزْحِرِيْطُ [ez-zihriṭ] (ḥā-yı mu'ceme ile زَبْرِيْجٌ [zibric] vezninde) ve

الرِّزْحِرِيْطُ [ez-zihriṭ] (قَنْدِيلٌ [kindīl] vezninde) Deve ve koyun kısmının ağızlarından ve burunlarından akan salyara ve sümüğe denir. Ve

زِيْحْرِيْطٌ [ziḥriṭ] ve

زِيْحْرِيْطٌ [ziḥriṭ] Bir nebāt adıdır.

الرُّزْحُرُوطُ [ez-zuḥrūt] (zā'nın zammıyla) Pek koca erkek deveye denir; yukālu: جَمَلٌ

زُخْرُوطٌ أَيُّ مُسِنَّ هَرِمٌ

[ز خ ل ط]

الرُّخْلُوطُ [ez-zuḥlūt] زُخْلُوطٌ [zuḥlūt] vezninde ve mürādifidir ki zikr olundu. Yāhūd savāb olan ḥā-yı mühmele ile olmaktadır.

[ز ر ط]

الرُّزْطُ [ez-zert] فَرِطٌ [farṭ] vezninde) Yutmak ma'nāsınadır; yukālu: زَرَطُ اللُّقْمَةِ زَرَطًا مِنْ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا ابْتَلَعَهَا

الرِّزَاطُ [ez-zirāt] (zāy'ın kesriyle) سِرَاطٌ [sirāt] lafzında lügattir ki yola denir.

[ز ط ط]

الرُّزْطُ [ez-Zuṭṭ] (zāy'ın zammı ve tā'nın teşdidiyle) Hind halkından bir tā'ifenin ismidir, جَت [Cett] mu'arrebidir ki lafz-ı Hindīdir cīm-i Fārisīnin fethiyle; kıyās olan aslı gibi fethle olmak idi. Müfredinde زُطِّيٌّ [Zuṭṭiyy] denir, تُرْكُ [Turk] ve تُرْكِيٌّ [Turkiyy] gibi.

الْأَزْطُ [el-ezatt] أَدَطُ [ezatt] vezninde ve mürādifidir ki zikr olundu. Ve yüzünün eti yumru olmayıp düz ve sıyrık olan kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ أَزْطٌ Ve köseye denir.

الرُّزْطُ [ez-zaṭṭ] (zā'nın fethiyle) Sinek vızır-damak ma'nāsınadır; yukālu: زَطُّ الدُّبَابِ زَطًّا مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا صَوَّتَ

[ز ع ط]

الرَّزْغَطُ [ez-zaṭ] (zā'nın fethi ve 'ayn'ın sükunuyla) Boğmak ma'nāsınadır; yukālu: زَعَطَهُ رَغَطًا مِنْ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا خَنَقَهُ Ve eşek anırmak ma'nāsınadır; yukālu: رَعَطَ الْجِمَارُ إِذَا صَوَّتَ

الرَّزَاعِطُ [ez-zā'it] Tiz erişen ölüme denir; yukālu: مَوْتُ رَاعِطٍ أَيُّ ذَابِحٍ وَحِيٍّ

[ز ل ط]

الرِّزْلُطُ [ez-zelt] (ḥalt [ḥalt] vezninde) Çabuk yürümek ma'nāsınadır; yukālu: زَلَطَ الرَّجُلُ زَلْطًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا مَشَى سَرِيعًا

الرِّزْلَيْطَةُ [ez-zuleyṭat] (cuheynt [cuheynt] vezninde) عَصِيدَةٌ [aṣīdet] makülesi ta'āmdan yağ gibi sıyrıncak olup boğazdan birden geçip giden lokmaya denir. Ve bu müvellededir.

[ز ل ق ط]

الرِّزْلُفْقَطَةُ [ez-zulunḳuṭat] (zā'nın ve lām'ın zammıyla) كُذِّبْزُبَةٌ [kuzubzubet] vezninde) Benī ādemın zekerine denir. Ve bodur 'avrete denir. Ve vezn-i mezkürda bu iki kelimedden gayrı yoktur.

[ز ن ط]

الرِّزْنُطُ [ez-zinṭ] (zā'nın kesriyle) Kesret ve زِحَامٌ [ziḥām] ma'nāsınadır; yukālu: مَا هَذَا الرِّزْنُطُ أَيُّ الرِّزْحَامِ

الرِّزْنَانُطُ [et-tezānuṭ] (tefā'ul [tefā'ul] vezninde) Sıkışıp müzāhame kılmak ma'nāsınadır; yukālu: تَرَانُطُ الْقَوْمِ إِذَا تَرَاخَمُوا

[ز ه ط]

الرِّزْهُوْطَةُ [ez-zehveṭat] (dahrecet [dahrecet] vezninde) Lokmayı büyük kaldırmak ma'nāsınadır; yukālu: رَهْوُطُ اللُّقْمَةِ إِذَا عَظَّمَهَا

زِهْيَوُطٌ [Zihyevṭ] (zāy'ın kesriyle) Bir mevzi' adıdır. Yāhūd savāb olan zāl-ı mu'ceme ile olmaktadır.

[ز و ط]

زَوَاطٍ [Zuvāt] (ğurāb [ğurāb] vezninde) Bir mevzi' dir.

زَوَاطِي [Zuvātā] (sukārā [sukārā] vezninde) Vāsiṭ ile Başra beyinde bir belde adıdır.

لَهَا أَعْصَانٌ كَثِيرَةٌ وَأَضْلَاهَا وَاحِدٌ

السَّبِيطُ [es-sebit] (كَتِيفٌ [ketif] vezninde)

Uzun boylu adama itlāk olunur; yukālu:

رَجُلٌ سَبِيطٌ أَيْ طَوِيلٌ

السَّبَاطَةُ [es-sebāṭat] (سَمَاهَاتٌ [semāhat]

vezninde) Yağmur firāvān olmak

ma'nāsınadır; yukālu: سَبِطُ الْمَطَرِ سَبَاطَةٌ مِنْ

الْبَابِ الْحَامِسِ إِذَا كَثُرَ وَاتَّسَعَ

السَّبِيطُ [es-sibt] (sīn'in kesriyle) Bir adamın

veled-i veledine denir ki torun ta'cīr olu-

nur, fūrū'unun medār-ı imtidādı olduğu

için; yukālu: هُوَ سَبِطُهُ أَيْ وَلَدٌ وَوَلَدِهِ Ve

سَبِطٌ [sibt] Yehūd kabilesine denir; cem'ci

أَسْبَابُ [esbāṭ]tır, 'Arabın kabilesi menzilin-

dedir; أَسْبَابُ بَنِي إِشْحَاقَ [esbāṭu benī İshāq],

كَبَائِلُ بَنِي إِسْمَاعِيلَ [kabā'ilu benī İsmā'īl]

mesābesindedir. Ve minhu kavluhu ta'ālā:

﴿وَقَطَعْنَا لَهُمْ آئِنِّي عَشْرَةَ أَسْبَابًا أُمَّمًا﴾

Burada أَسْبَابُ

lafzı bedeldir, temeyyüz değildir. Ve fi'l-

hadīsi: “حُسَيْنٌ سَبِطٌ مِنَ الْأَسْبَابِ مَنْ أَحْبَبَنِي فَلْيُحِبِّ”

حُسَيْنًا“ أَيْ أُمَّةٌ مِنَ الْأُمَّمِ يَعْنِي مِنَ الْخَيْرِ فَهُوَ وَاقِعٌ عَلَى

الْأُمَّةِ وَالْأُمَّةُ وَاقِعَةٌ عَلَيْهِ

التَّسْبِيطُ [et-tesbit] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde)

Nāka ve koyun makūlesi karnında olan ve-

ledini nā-tamām düşürmek ma'nāsınadır,

'alā-kavlin henüz hilkatı zāhir ve müstebīn

ya'cīnī sūret-pezīr olmaksızın düşürmek

ma'nāsınadır; yukālu: سَبَطَتِ النَّاقَةُ وَالنَّعْجَةُ إِذَا

أَلْقَتْ وَلَدَهَا لِعَيْرٍ تَمَامٌ أَوْ قَبْلَ أَنْ يَسْتَبِينَ خَلْقُهُ

الْمُسَبِطُ [el-musebbit] (مُحَدِّثٌ [muḥaddiṣ]

vezninde) Yavrusunu vech-i mezkūr üze-

re düşüren nākaya ve koyuna denir.

الْإِسْبَابُ [el-isbāṭ] (hemzenin kesriyle) Kor-

kudan nāṣī sükūt eylemek ma'nāsınadır;

yukālu: سَبِطَ الرَّجُلُ إِذَا سَكَتَ فَرَقًا Ve vurulmuş

kimse şiddetinden yere yapışıp uzanıp se-

rilmek ma'nāsınadır; yukālu: سَبِطَ الرَّجُلُ

Ve göz yummak

ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا عَمَّصَ

Ve bir husūstan tegābī ve tecāhül eylemek

ma'nāsınadır ki bilmezlik ve nādānlık

göstermektir; yukālu: سَبِطَ عَنِ الْأَمْرِ إِذَا تَعَابَى

عَنْهُ Ve za'f ve nā-tivānlıktan düşüp uzanıp

yatmak ma'nāsınadır, şöyle ki kimildama-

ya kādir olmaya; yukālu: سَبِطَ الرَّجُلُ إِذَا انْبَسَطَ

وَوَقَعَ فَلَمْ يَقْدِرْ أَنْ يَتَحَرَّكَ

السَّبِيطَانَةُ [es-sebeṭānet] (sīn'in ve bā'nın

fethiyle) Ağız tüfeğine denir, زَبَطَانَةٌ

[zebeṭānet] gibi. Hāliyā kurşun tüfeğine

de itlākı sahihtir.

السَّابَاتُ [es-sābāt] Şol tavanlı köprü odaya

ve nişimine denir ki iki hānenin aralığına

yapılıp ve altından yol geçer ola. Cem'ci

سَوَابِيطُ [sevābit] ve سَابَاطَاتُ [sābāṭat] gelir;

تَعَدَّتْ فِي السَّابَاتِ وَهُوَ سَقِيمَةٌ بَيْنَ دَارَيْنِ

وَعَلَى طَرِيقِ

سَابَاتُ [Sābāt] Māverāünnehr'de bir belde

adıdır. Ve Medāyin ülkesinde Nūşirevān

için yapılmış bir mevzi' adıdır; Belās-ābād

mu'arrebidir ki Belās nām mi'cār binā eyle-

lemiştir. Ve minhu'l-meselu: “أَفْرَعُ مِنْ حَجَّامٍ”

سَابَاتُ” Menküldür ki orada bir haccām var

idi. Bir def'a Nūşirevān'a esnā-yı seferde

hacāmat edip ihsān-ı bī-kerānına mazhar

olmakla fakr ve ihtiyācdan berī olduğuna

mebnī kār ve kesb mihnetinden fārig ol-

makla darb-ı mesel oldu. Ve ba'zılar dedi

ki üzerine uğrayan 'askerden hacāmat

iktizā edenlere vakt-i 'avdette veresiye bi-

rer dānaka hacāmat edip ve vakt olur idi

ki bir ve iki hafta bir kimse uğramayıp

öylece boş kalır idi. O boşluk esnāsından

batālet tōhmetiyle mülām olmamak için

vālidesini taşra çıkarıp hacāmat eder idi.

Giderek vālidesinin mādde-i hayāt olan

demī tamām olmakla bir gün fec'eten fevt

olmağın darb-ı mesel oldu.

سَبَاط [sebāṭi] (فَطَام [ḩaṩāmi] vezninde) Hummā ‘arızasına denir; ve yukālu: سَبِطَ الرَّجُلُ عَلَى بِنَاءِ الْمَفْعُولِ إِذَا حُمَّ

سَبَاط [subāṭ] (غُرَابٌ [ğurāb] vezninde) Şühür-ı Rūmiyyeden şehir-i āzerden mukaddem olan ayın ismidir ki şīn-i mu‘ceme ile müte‘areftir. Ve bu gayr-i munsarıftır, munsarıf dahi olur. ‘Ucme ve ‘alemiyyetle gayr-i munsarıf olur. Zāhiren bu mu‘arreb olmak gerektir, insirāfı bu cihetten olur.

السَّبَاطَةُ [es-subāṭat] (sīn’in zammıyla) Süpürüntülüğe denir; yukālu: بَالٌ فِي سَبَاطَةِ الْقَوْمِ أَيْ كُنَّا سَبَاطَهُمْ

سَابَاطٌ [Sābat] (bā’nın fethiyle) ve

سَبِيْبَةٌ [Subeyṭ] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Esmā-i ricāldendir.

سَبْسَبِيْةٌ [Sebsetiyyet] (أَحْمَدِيَّةٌ [ahmediyyet] vezninde) Nābulus a‘mālinden bir belde adıdır ki Zekerıyyā ve Yahyā ‘alānebiyyinā ve ‘aleyhime’s-selām hazretlerinin merkadleri ondadır.

سَابُوْطٌ [sābūṭ] Bir güne deryā cānverinin ismidir.

[س ج ل ط]

السَّبِجْلَاطُ [es-sicillāt] (sīn’in ve cīm’in kesri ve lām’ın teşdidiyle) Yāsemīn dedikleri çiçeğe denir. Ve şāl gibi yünden nesc olunmuş bir güne perdeye denir ki nisvān hevdecleri üzere örtü ederler. ‘Alā-kavlin keten bezinden bir türlü münakkaş nihālīye denir ki nakşı hātem şeklinde olur.

السَّبِجْلَاطُ [es-sincilāt] (nūn ziyādesiyle) Bir mevzi‘ adıdır. Ve bir güne hoş-bū çiçek adıdır.

[س ح ط]

السَّحْطُ [es-saḩṩ] (sīn’in fethi ve ḩā-yı mühmelenin sükūnuyla) ve

السَّحَاطَةُ [es-suḩāṩat] (sīn’in zammıyla) ve

السَّحَاطَةُ [es-seḩāṩat] (sīn’in fethiyle) ve

الْمَشْحَطُ [el-meḩṩ] (مَطْلَبٌ [maṩlab] vez-

ninde) Çabuk boğazlamak ma‘nāsınadır;

yukālu: سَحَطَهُ سَحْطًا وَسَحَاطَةً وَمَشْحَطًا Ve bir nesne boğza durup boğazı tıkmak ma‘nāsınadır;

yukālu: سَحَطَ الطَّعَامَ فَلَانًا إِذَا أَغْضَهُ Ve şarāba su katmak ma‘nāsınadır; yukālu: سَحَطَ الشَّرَابَ

وَإِذَا قَتَلَهُ بِالْمَاءِ Ve kuzuyu ve oğlağı yabana anasıyla bilece salıvermek ma‘nāsınadır;

yukālu: سَحَطَ السَّحْلَ إِذَا أَرْسَلَهُ مَعَ أُمِّهِ

الْمَشْحَطُ [el-meḩṩ] (مَقْعَدٌ [maḩ‘ad] vez-

ninde) Masdar-ı mīmīdir ki zikr olundu.

Ve ism-i mekān olur, boğza itlāk olunur; tekūlu: كُنْتُ لَهُ مِثْلَ الشَّجَى فِي مَسْحَطِهِ “أَيْ حَلْفِهِ”

سِيْحَاطٌ [Siḩāt] (فِيْفَالٌ [ḩifāl] vezninde) Bir

karye yā bir dere yā bir siyāh büyük kaya

yā bir dağ kulesi yāhūd bir arzın ismidir.

الْمَسْحُوْطُ [el-meḩṩ] Bütün su katılmış

meşrūba denir.

الْإِنْسِحَاطُ [el-insiḩāt] (إِنْفِيْعَالٌ [infi‘āl] vez-

ninde) Bir nesne sābūn gibi elden sıvıyıp

yere düşmek ma‘nāsınadır; yukālu: اِنْسَحَطَ

الشَّيْءُ مِنْ يَدِهِ إِذَا انْمَلَصَ فَسَقَطَ

Ve ağaç ve dam makülesinden el ile tutarak inmeyip bir-

den salınıp inmek ma‘nāsınadır; yukālu:

اِنْسَحَطَ عَنِ النَّحْلَةِ وَعَیْرِهَا إِذَا تَدَلَّى عَنْهَا حَتَّى يَنْزَلَ لَا

يُمْسِكُهَا بِيَدِهِ

[س خ ط]

السُّحْطُ [es-suḩṩ] (sīn’in zammı ve ḩā-yı

mu‘cemenin sükūnuyla) ve

السُّحْطُ [es-suḩṩ] (عُنُقٌ [‘unuḩ] vezninde) ve

السَّخَطُ [es-seḥaṭ] (جَبَلٌ [cebel] vezninde) ve **الْمَسْحَطُ** [el-mesḥaṭ] (مُقَعَّدٌ [maḥʿad] vezninde) رِضًا [riḍā] mukābilidir ki rāzī ve hoşnūd olmamakla gücenmeğe denir. Bu hālet gazabı müstelzim olmakla kibārın bir nesneyi beğenmeyip hoşnūd olmamak sebebiyle yukarıdan aşağı gücenip darılmasında istiʿmāl olunur; غَضَبٌ [gaḍab]ın mefhūmundan ehasstır. Ve

سَخَطَ [seḥaṭ] (fethateynle) Vech-i mezkūr üzere rāzī ve hoşnūd olmamak cihetiyle gücenip darılmak maʿnāsındır. Ve mutlakan darılmak maʿnāsında dahi müstaʿmeldir; yukālu: سَخَطَ عَلَيْهِ سَخَطًا مَنِ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا لَمْ يَرْضَ وَعَظِبَ

التَّسْحُطُ [et-tesaḥḥuṭ] (تَفْعُلٌ [tefaʿul] vezninde) **سَخَطَ** [seḥaṭ] maʿnāsındır; yukālu: سَخَطَ Ve bir nesneyi beğenmeyip nā-hoş görmek maʿnāsındır; yukālu: تَسَخَطَهُ إِذَا تَكْرَهُهُ Ve bir adamın verdiği ʿatiyyeyi azımsayıp gayr-i memnūn olmak maʿnāsındır; yukālu: إِذَا تَسَخَطَ عَطَاءَهُ إِذَا اسْتَقْلَهُ وَلَمْ يَقَعِ مِنْهُ مَوْقِعًا

الْمَسْحُوطُ [el-mesḥuṭ] Pesend ve hoşnūd olunmayan emr-i nā-makbūle denir; yukālu: أَمْرٌ مَسْحُوطٌ أَيْ مَكْرُوءٌ

الإِسْحَاطُ [el-iṣḥāṭ] (hemzenin kesriyle) Gücendirip darılmak maʿnāsındır; yukālu: أَسَخَطَهُ إِذَا أَعْظَبَهُ

[س ر ب ط]

الْمُسْرِبَةُ [el-muserbet] (مُدْخَرَجَةٌ [muḍḥarajat] vezninde) Hurde ve söbü olan kavuna denir.

السُّرِبَةُ [es-serbetat] (دَخْرَجَةٌ [daḥracet] vezninde) Kavun hurde ve söbü olmak maʿnāsındır; yukālu: سُرِبَتِ الْبُطِيخَةُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا صَارَتْ دَقِيقَةً طَوْلًا

[س ر ط]

السَّرَطُ [es-serṭ] (شَرَطٌ [ṣarṭ] vezninde) ve **السَّرَطَانُ** [es-seretaṅ] (feteḥātla) Yutmak maʿnāsındır; yukālu: سَرَطَهُ وَسَرَطَهُ سَرَطًا وَسَرَطَانًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالرَّابِعِ إِذَا ابْتَلَعَهُ **الْإِسْتِرَاطُ** [el-istirāt] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) ve

التَّسْرُوطُ [et-teserruṭ] (تَفْعُلٌ [tefaʿul] vezninde) Bunlar da yutmak maʿnāsındır; yukālu: إِسْتَرَطَهُ وَتَسْرَطَهُ إِذَا ابْتَلَعَهُ

الْإِنْسِرَاطُ [el-insirāt] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) Taʿām boğazda ilişmeyip sühütle geçip gitmek maʿnāsındır; yukālu: إِنْسَرَطَ الطَّعَامُ فِي حَلْقِهِ إِذَا سَارَ سَيْرًا سَهْلًا

الْمَسْرَاطُ [el-mesraṭ] (مُقَعَّدٌ [maḥʿad] vezninde) ve

الْمَسْرِيطُ [el-mesriṭ] (مَنْزِلٌ [menzil] vezninde) Boğazda taʿām geçecek boğurtlağa denir.

السِّرْوَاطُ [es-sirvāt] (sīn'in kesriyle) Ekül ve inhan kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ سِرْوَاطٌ أَيْ أَكُولٌ

السِّرْطِيمُ [es-sirṭim] (sīn'in kesriyle) Bu dahi ekül adama denir. Gerçi müʿellif bunu mīm bābında dahi sebt eylemiştir. Gālibā mīm'in ziyādesiyle “س،ر،ط” māddesinden meʿhūzdur diyen kavle mebnī burada dahi resm eylemiştir. Ve

سِرْطِيمٌ [sirṭim] Nāṭıklı belīg ve sühan-ver kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ سِرْطِيمٌ أَيْ مُتَكَلِّمٌ بَلِيغٌ

السُّرَاطِي [es-surāṭiyy] (غُرَابِيٌّ [ḡurābiyy] vezninde) Bu dahi yutkal ekül kimseye denir. Bu münāsebetle be-gāyet yüğrük ve devende ata سُرَاطِي الْجَزِيّ [surāṭiyyu'l-cery] ıtlāk olunur, gūyā ki seğırtmeği ibtilāʿ eder; yukālu: فَرَسٌ سُرَاطِيّ الْجَزِيّ أَيْ شَدِيدُهُ

سُرَاطِي [surāṭiyy] Be-gāyet keskin kılıca itlāk olunur, niteki سُرَاطٌ [surāt] dahi denir, غُرَابٌ [gūrāb] vezninde; yukālu: سَيْفٌ سُرَاطِيٌّ وَسُرَاطٌ أَيْ قَطَاعٌ

السُّرَيْطَى [es-surreyṭā] (sīn’in zammı ve rā-i müşeddedenin fethi ve kasr ile) Yutmağa denir ki ismidir; ve minhu’l-meselu: “الْأَخْذُ” Ya’ni “Aldığı deyni bel’ edip deyn sāhibi mutālebe eyledikte deynine bedel ağzıyla carta verir.” Ve “الْأَخْذُ سُرَيْطٌ وَالْقَضَاءُ سُرَيْطٌ” ‘unvānıyla da ve teşdīd ile سُرَيْطٌ [surreyt] ve ضُرَيْطٌ [ḍurreyt] ‘ibāretiyle de ve حَلِيفَى [hillifā] vezninde dahi ve mazmūm ve muhaffef ve memdūd olarak سُرَيْطَاءُ ve ضُرَيْطَاءُ bünyeleriyle de ve “الْقَضَاءُ لِيَانٌ” ‘ibāretiyle de mervīdir.

سِرَاطَانٌ [seretān] (fethateynle) Yengeç ta’bīr olunan cānverin ismidir, yan yan yürümekle gūyā ki yürümenin bir tarafını yutmuştur. Ve o iki nev’ olur: Biri سِرَاطَانٌ نَهْرِيٌّ [seretānun nehriyyun]dür ki tatlı su yengeci derler. Menfa’ati kesīrdir. Bir kalaysız kap içre küll olunca ihrāk edip üç miskālını su yāhūd şarāb yāhūd nısf-ı vezni centiyāne ile halt eyledikten sonra şürbü kelb-i dīvāne ısırmış kimseye semmiyyetini def’ için ‘azīmü’n-nef’dir. Ve gözünü hummā-yı gıbbe mübtelā olana ta’līk nāfi’ ve ayağını bilā-sebeb meyvesi dökülen ağaca ta’līk müfiddir. Ve bir kısmı سِرَاطَانٌ بَحْرِيٌّ [seretānun bahriyyun] dur ki deniz yengeci derler. İki kısımdır: Biri deryādan çıktıkta mütehaccir olur. Mahrūkunu sürmelere ve süfufāta idhāl ederler. Öbür kısmı be-gāyet ak olur. Ve

سِرَاطَانٌ [Seretān] Felekte bir burcun ismidir ki burc-ı rābī’dir. Ve insānın bedenine ‘arız olur bir şişin ismidir ki ibtidā bādem

gibi ve ondan küçük hey’ette ağrıyla zuhūr edip giderek büyüyüp üzerinde yengeç ayaklarına şebih kırmızı ve karamtik damarlar zuhūr eder. Sağalıp mündefi’ olmasında çokluk ümīd olmaz. Sebebi muhterik sevdādır. Etibbā’ hemān ziyāde olmamak için tīmār ederler. Ve

سِرَاطَانٌ [seretān] Sıraca ‘iletine denir ki darvarın bilekçesinde peydā olup kurutmakla tırnağını döndürür. Ve be-gāyet yüğük ve devende ata itlāk olunur; yukālu: فَرَسٌ سِرَاطَانٌ أَيْ الشَّدِيدُ الْحَزِيٌّ Ve lokmayı büyük büyük yutan adama denir; yukālu: رَجُلٌ سِرَاطَانٌ أَيْ الْعَظِيمُ اللَّحْمُ

السِّرَاطِي [es-sirṭī] (sīn’in kesriyle) Bu dahi lokmayı iri iri yutan adama denir.

السُّرَاطُ [es-surat] (şurḍ [şurad] vezninde) Bu dahi pek yüğük ata ve lokmayı büyük yutan adama denir.

السِّرَاطُ [es-sirāt] (sīn’in kesriyle) Mutlakan yola, ‘alā-kavlin açık yola denir ki şāh-rāh ta’bīr olunur. O yolun sāliki ağızda lokmanın gā’ib olduğu gibi gā’ib olup gitmekle itlāk olundu; yukālu: صَرَبَ فِي سِرَاطٍ سِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ أَيْ فِي طَرِيقٍ أَوْ سَبِيلٍ وَاضِحٍ [sirāt] vech-i mezkūr üzere lügat-ı müstakille olup lākin şād ile صِرَاطٌ [şirāt] ondan a’lādır, zīrā itbākıyyette şād tā’ harfine müşābih olmakla pek mülāyimdir. Ve sīn ile سِرَاطٌ [sirāt] aslıdır. Pes şād sīn’den mübeddedir. Ve zā-yı mahza ile زِرَاطٌ [zirāt] hatādır diyenlerin kavli hatādır, niteki māddesinde resm olundu.

السِّرَاطِرَاتُ [es-siriṭrāt] (kesreteynle ve fethateynle) ve

السُّرَيْطُ [es-sureyṭ] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Pālūzeye denir, çabuk bel’ olduğu için; tekūlu: أَطَعَمَنَا سِرَاطًا وَسُرَيْطًا أَيْ فَالْوَدَاً

السَّرِيطَاءُ [es-sureyṭā] (رُتَيْلَاءُ [ruteylā] vezninde) **حَرِيرَةٌ** [ḥarīret] dedikleri çorbaya şebīh bir türlü bulamaç aşdır.

السَّرِطَةُ [es-sureṭat] (هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) Lokmayı çabuk yutan adama denir; yukālu: رَجُلٌ سَرِطَةٌ أَي سَرِيعُ الْإِسْتِرَاطِ

[س ر ق س ط]

سَرَقُشْتَةُ [Saraḫuşat] (sīn'in ve rā'nın fethi ve kāf'ın zammıyla) Endelus'te bir belde adıdır. Ve Hārezm nevāhīsinde bir belde adıdır.

[س ر م ط]

التَّسْرِمُطُ [et-tesermuṭ] (تَدْحْرُجُ [tedaḥruc] vezninde) Gövdede kıl az ve hafif olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَسْرِمُطٌ شَعْرُهُ إِذَا قَلَّ وَخَفَّ

السَّرِوْمَطُ [es-serevmaṭ] (صَنْوَبَرٌ [şanevber] vezninde) ve

السَّرِمَطُ [es-sermaṭ] (جَعْفَرٌ [cafer] vezninde) ve

السَّرَامِطُ [es-surāmiṭ] (عُلَابِيطُ [ulābiṭ] vezninde) ve

الْمُسْرِمَطُ [el-musermeṭ] (مُدْحَرَجٌ [mudaḥrec] vezninde) ve

السَّرْمِطِيبُ [es-sermeṭiṭ] (زَنْجَبِيلٌ [zencebīl] vezninde) Uzun gerimli erkek deveye denir. Ve

سَرِوْمَطُ [serevmeṭ] Şarāb tulumu sardıkları koyun derisine denir. Ve mutlakan şol kelim ve palās makülesine denir ki ona bir nesne sarılır ola.

[س ط ط]

السُّطُطُ [es-suṭuṭ] (zammeteynle) Zālim ve sitem-kār kimselere denir; yukālu: هُمْ سَطُطٌ أَي ظَلَمَةٌ جَائِزُونَ

الْأَسْطُ [el-esatṭ] Ayakları uzun adama de-

nir; yukālu: رَجُلٌ أَسْطٌ أَي الطَّوِيلُ الرَّجْلَيْنِ

[س ع ط]

السَّغَطُ [es-saṭ] (sīn'in fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) Bir adamın burnuna devā çek-tirmek ma'nāsınadır; yukālu: سَعَطَهُ الدَّوَاءُ سَعَطًا مِّنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ وَالْأَوَّلِ إِذَا أَدْخَلَهُ فِي أَنْفِهِ

السَّغَطَةُ [es-saṭat] (قَعْدَةٌ [kaṭdet] vezninde) Binā-i merredir; yukālu: سَعَطَهُ سَعَطَةً وَاحِدَةً

الْإِسْغَاطُ [el-isṭāṭ] (hemzenin kesriyle) سَعَطُ [saṭ] ma'nāsınadır; binā-i merre

إِسْغَاطَةً [isṭāṭat]tır; yukālu: سَعَطَ الدَّوَاءُ إِثَاءَ إِسْغَاطًا

Ve bir adama bir nesneyi ta'līm ve tefhīimde dikkat ve tekrār ile mübālaga ve im'ān eylemek

ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَسَعَطَهُ عُلْمًا

Ve bir kimsenin burnuna mızrak sançmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَسَعَطَهُ الرُّفْحَ إِذَا طَعَنَهُ بِهِ فِي أَنْفِهِ

الْإِسْتِغَاطُ [el-istiṭāṭ] (إِفْتِعَالٌ [iftiṭāl] vezninde) Burna devā çekinmek ma'nāsınadır; yukālu: أَسَعَطَهُ الدَّوَاءَ فَاسْتَعَطَ

السَّغُوطُ [es-seṭūṭ] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Burna çekecek devāya denir; tekūlu: عَلَيْنِكَ

Kāle'ş-şārih ve fi'l-hadīs: "أَنَّهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ شَرِبَ الدَّوَاءَ وَاسْتَعَطَهُ"

Pes hālen burna çektiğimiz enfiyye sēḡuṭ [seṭūṭ] olmakla murahhas olduğunu inkār

ile burun kabartacak māddeden değildir.

الْمُسْغَطُ [el-musṭuṭ] (mīm'in ve 'ayn'ın zammıyla) ve

الْمِسْغَطُ [el-misṭaṭ] (مِئْبَرٌ [minber] vezninde) Şol huni dedikleri zarfa denir ki ona burun

otu koyup onunla burna dökerler. Vezn-i evvel zammıla gelen ism-i ālettendir ki

nevādirendir; tekūlu: إِجْعَلِ الدَّوَاءَ فِي الْمُسْغَطِ وَالْمِسْغَطِ وَهُوَ مَا يُجْعَلُ فِيهِ وَيُصَّبُ مِنْهُ فِي الْأَنْفِ

السَّعِيطُ [es-seṭiṭ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Şarāb

tortusuna denir, **دُرْدِيّ** [durdiyyu'l-ħamr] ma'nāsına. Ve hoş rāyihaya denir, hamrın ve o makūlenin olsun, 'alā-kavlin her şey'in rāyiha-i tayyibesine denir. Ve **بَان** [bān] ağacına denir ki sorkun ağacı ta'bir olunur; dühnünü çıkarırlar ve onun dühnüne dahi denir, dühnü'l-bān ma'rūftur. Ve hardal dühnüne dahi denir. Ve rāyihanın tizliğine ve şiddetine denir.

السَّعَاطُ [es-su'āt] (**عُرَابٌ** [gūrāb] vezninde) Bu dahi rāyihanın tizliğine ve şiddetine denir; yukālu: **لِرِيحِهَا سَعِيطٌ وَسَعَاطٌ أَيُّ حِدَّةً وَذَكَاءً** **الإِسْتِسْعَاطُ** [el-istis'āt] Deve nākanın bevlini koklayıp içerisine çekmek ma'nāsınadır; yukālu: **إِسْتَسْعَطَ الْفُحْلُ إِذَا شَمَّ بَوْلَ النَّاقَةِ فَدَخَلَ فِي أَنْفِهِ**

[س ف ط]

السَّفَاطُ [es-sefat] (sīn'in ve fā'nın fethiyle) Çuvala yāhūd küfeye şebih bir zarftır, Türkīde sele ve sepet dedikleridir. Ve sepet **سَفَاطٌ** [sefat] muharrefidir. Cem'i **أَسْفَاطٌ** [esfāt]tır. Ve balığın derisi üzere olan kabuğa ve pula denir.

التَّسْفِيطُ [et-tesfīt] (**تَفْعِيلٌ** [tef'īl] vezninde) Harābe havuzu onarmak ma'nāsınadır; yukālu: **سَفَطَ حَوْضَهُ إِذَا أَصْلَحَهُ وَلَا طَهُهُ**

السَّفِيطُ [es-sefīt] (**أَمِيرٌ** [emīr] vezninde) Sehī ve kerīm ve pākīze-tinet adama denir; yukālu: **رَجُلٌ سَفِيطٌ أَيُّ الطَّيِّبِ النَّفْسِ سَخِيٌّ** Ve fūrū-māye ve beyne'n-nās aslā kadr ve haysiyyeti olmayan kimseye denmekle azdāddan olur; yukālu: **رَجُلٌ سَفِيطٌ أَيُّ نَذْلٌ لَأَ قَدْرُهُ** Ve henüz yeşil iken ağacından dökülen hurmā koruğuna denir.

السَّفَاطَةُ [es-sefātat] (**سَفَاهَةٌ** [sefāhet] vezninde) Bir adam civān-merd ve pākīze-nefs ve tinet olmak ma'nāsınadır; yukālu: **سَفَطُ**

الرَّجُلِ سَفَاطَةٌ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ سَفِيطًا ve yukālu: **هُوَ سَفِيطُ النَّفْسِ** ve yukālu: **هُوَ نَفْسُهُ سَفِيطَةٌ** ve yukālu: **مَا أَشْفَطُ النَّفْسَ عَنكَ أَيُّ مَا أَطْيَبَهَا** Ve bu fi'l-i ta'accübüdür.

السَّفَاطَةُ [es-sufātat] (**ثُمَّامَةٌ** [šumāmet] vezninde) Ev eşyasına denir, metā'u'l-beyt ma'nāsına.

سَفَطٌ [seft] (sīn'in fethi ve fā'nın sükünüyle) Kelimāt-ı ātiyeye muzāf olarak niçe karyeler isimleridir. Ez-cümle **سَفَطٌ** **سَفَطُ الْعُرْفَاءِ** [Seftu Ebī Circā] ve **سَفَطُ الْجَزَجِيِّ** [Seftu'l-'Urefā] ve **سَفَطُ الْقُدُورِ** [Seftu'l-Ḳudūr] ve **سَفَطُ الرَّيْبِ** [Seftu'r-Reyb] ve **سَفَطٌ** **زُرَيْقٌ** [Seftu Zureyk] ve **سَفَطُ الْجَنَاءِ** [Seftu'l-Ĥinnā] ve **سَفَطُ اللَّيْنِ** [Seftu'l-Lebn] ve **سَفَطُ أَبِي تُرَابٍ** [Seftu Ebī Turāb] ve **سَفَطُ سُلَيْطٍ** [Seftu Suleyt] ve **سَفَطٌ** **سَفَطُ كِرْدَاشَةَ** [Seftu Kirdāšet] ve **سَفَطٌ** **فَلَيْشَانَ** [Seftu Ḳuleyšān] ve **سَفَطٌ** **مَيْدُومٍ** [Seftu Meydūm] ve **سَفَطٌ** **رَشِينَ** [Seftu Rešin] ve **سَفَطٌ** **الْحَمَّارَةِ** [Seftu'l-Ĥammāret] ve **سَفَطٌ** **نَهْيَا** [Seftu Nehyā] ve **سَفَطُ الْمُهَلْبِيِّ** [Seftu'l-Muhellebī] Mışır ülkesinde birer karyedir ki mecmū'u on yedi karyedir.

الإِسْتِفَاطُ [el-istifāt] (**إِفْتِعَالٌ** [ifti'āl] vezninde) Kapta olan nesneyi cümleten içmek ma'nāsınadır; yukālu: **إِسْتَفَطَ الشَّيْءَ إِذَا اشْتَفَهُ**

الْمُسْفَطُ [el-museffat] (**مُعْظَمٌ** [mu'azzam] vezninde) Sepet hey'etinde yapılmış nesneye denir; yukālu: **رَجُلٌ مُسْفَطُ الرَّأْسِ أَيُّ رَأْسُهُ** **كَالسَّفَطِ**

[س ف ن ط]

الإِسْفِيطُ [el-isfint] (hemzenin kesri ve fā'nın kesri ve fethiyle) Şol üzüm şirasına denir ki ona ba'zı tīb mezc olunmuş ola, **مُثَلَّتٌ** [muşelles] gibi. 'Alā-kavlin eş-ribeden bir nev'dir. Yāhūd bādenin pek

el tafina denir, zīrā küpler onun ekserini ya'ni galīz olanlarını تَسْفُطُ [teseffuṭ] ya'ni sorup içmekle turna gözü duru ve sāfi olanı kalır ki إسْفِنُطُ [isfinṭ] bu olacaktır. 'Alā-kavlin سَفِيطُ [sefiṭ] (lafzından me'hūzdur ki tayyibü'n-nefs ma'nāsınadır. Şārih der ki إسْفِنُطُ [isfinṭ] lafzı Rūmīdir; yukālu: سَفَاةُ الإسْفِنُطُ وَهُوَ الْمُطَيَّبُ مِنْ عَصِيرِ الْعَبِّ أَوْ صَرَبٍ مِنَ الْأَشْرَبَةِ أَوْ أَعْلَى الْحَمْرِ

[س ق ط]

الشَّقُوطُ [es-suḳūṭ] (فَعُودٌ [ḳu'ūd] vezninde) ve

الْمَسْقُطُ [el-mesḳaṭ] (مَطْلَبٌ [maṭlab] vezninde) Düşmek ma'nāsınadır; yukālu: سَقَطَ الشَّيْءُ سَقُوطًا وَمَسْقُطًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا وَقَعَ Ve veled anası karnından hurūc eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: سَقَطَ الْوَلَدُ Ve bunda وَقَعَ الْوَلَدُ demek cā'iz değildir. Şārih der ki Zemahşerī dedi ki veled ölü doğduktaki سَقَطَ الْوَلَدُ denir ve eğer diri doğarsa وَقَعَ الْوَلَدُ denir. Ve havānın harāreti basmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: سَقَطَ الْحَرُّ إِذَا أَتَبَلَ وَنَزَلَ Ve harr-ı havā sākin olmak ma'nāsına müsta'mel olmakla azdāddan olur; tekūlu: سَقَطَ الْحَرُّ عَنَّا إِذَا أَقْلَعَ Ve bir kimse kelāmında hatā eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: سَقَطَ فِي كَلَامِهِ إِذَا أَخْطَأَ Ve bir mahalle konmak ma'nāsına müsta'meldir; tekūlu: سَقَطَ الْقَوْمُ إِلَيَّ إِذَا نَزَلُوا أسْقَطَ فِي يَدِهِ ve سَقَطَ فِي يَدِهِ derler, mechūl bünyesiyle; yukālu: سَقَطَ فِي يَدِهِ وَأَسْقَطَ فِي يَدِهِ إِذَا زَلَّ وَأَخْطَأَ Kezālik yukālu: سَقَطَ فِي يَدِهِ إِذَا تَحَيَّرَ ve yukālu: سَقَطَ فِي يَدِهِ إِذَا نَدِمَ Şārih der ki muhtı ve nādım ve mütehayyir olan kimseler elleri üzere kapanmak ve ellerini ovuşturmak fi'leri olmakla hālet-i mezbūrede isti'māl olunmuştur.

Ve bu 'ibāreti nazm-ı kerimde vāki ﴿وَلَمَّا فِي أَيْدِيهِمْ﴾ āyet-i kerimesi nāzil olunca kadar bir kimse istimāc eylememiştir, zīrā سَقَطَ lāzım olmakla mechūlü gelmez. Ve Zehahşerī āyet-i merkūmeyi اِسْتَدَّ لَمَّا اشْتَدَّ 'ibāretiyle tefsīr edip ve kelām-ı mezbūru bāb-ı kināyeden 'add eylemiştir, zīrā nedem ve hasreti müştedd olan kimse gam ve tasadan nāşī elini ısırmak şānından olmağın bu cihetle yedi meskūtun-fihā olur. Pes terkīb-i mezbūr fi'l-asl فِي قَوْمِهِمْ فِي سَقَطَ قَوْمُهُمْ olup ba'cehu fā'il hazf olunup ve fi'l mebnī li'l-me'f'ul kılınmakla سَقَطَ fi'li فِي قَوْمِهِمْ kelimesine müsned olmuştur. شَقُوطٌ فِي يَدَيْهِمْ ki 'azz-ı yedden 'ibārettir, levāzım-ı nādımnden olup ve hakikatini irāde mümkin olmakla bāb-ı kināyeden olmuştur. Ve Ebu's-Semeyḳa' mebnī li'l-fā'il bünyesiyle kırā'at eylemiştir ki ona göre وَقَعَ فِي أَيْدِيهِمْ sebkinde olmakla yine bāb-ı kināyeden olmuştur. Ve Zeccāc النَّدْمُ سَقَطَ 'ibāretiyle tefsīr eylemekle isti'āre-i temsiliyyeden kılmıştır, zīrā nefis ve zamīrde olan nedāmet hāleti zuhūr ve tahakkukta yedde mevcūd olan nesnenin hāletine teşbīh olunduktan sonra ondan سَقُوطٌ [suḳūṭ] ile ta'bīr olunmuştur. Ve mü'ellif İD [yed] māddesinde İD [yed]i نَدَامَةٌ [nedāmet]le de tefsīr eylemiştir, zīrā nādım ve mütehayyir olan kimse elini ovuşturmak ve elleri üzere kapanmak ve elini ısırmak ve elini çenesine dayayıp melūl ve mahzūn durmak gibi ef'ālī olmakla hālet-i mezbūrede isti'māl olundu. Ve İbn Ebī 'Abīle mezīd olarak اسْقَطَ 'unvānıyla kırā'at eylemiştir. Ve terkīb-i mezkūr mütekellim tarafından فِي يَدَيْهِ 'unvānında irād olunur, niteki işbu:

الإِسْقَاطُ [el-iskāt] (hemzenin kesriyle) Düşürmek ma'nāsınadır; yukālu: اِسْقَطَهُ مِنْ يَدِهِ إِذَا أَوْقَعَهُ Ve hatun ve sār hayvān nā-tamām düşük düşürmek ma'nāsınadır; yukālu: اِسْقَطَتِ السَّقَطُ أُمَّهُ إِذَا وَضَعَتْهُ لِغَيْرِ تَمَامٍ Ve zikr olunan اِسْقَطَ فِي يَدِهِ mevki'inde isti'māl olunur; yukālu: اِسْقَطَ فِي يَدِهِ عَلَى الْمَجْهُولِ بِمَعْنَى اِسْقَطَ فِي يَدِهِ Ve kelāmda zelle ve hatā eylemek ma'nāsına müsta'emeldir; yukālu: مَا اِسْقَطَ كَلِمَةً وَمَا اِسْقَطَ فِي كَلِمَةٍ أَيُّ مَا أَخْطَأَ فِيهَا Ve bir adam bir kimseden bir zelle ve hatā yāhūd bir yalan söz sudüruna yāhūd izmār eylediği sırrı bir takrīb izhār eylemek husūsuna dürüşüp çabalamak ma'nāsına müsta'emeldir; yukālu: اِسْقَطَ فَلَانًا إِذَا عَالَجَهُ عَلَى أَنْ يَسْقَطَ فَيُخْطِئُ أَوْ يَكْذِبُ أَوْ يَبْخُوحُ بِمَا عِنْدَهُ

المُسْقِيطُ [el-muskiṭ] (muḥsin) vezninde) Nā-tamām düşük düşüren hatuna ve hayvāna denir.

المِسْقَاطُ [el-miskāt] Nā-tamām veled düşürmek 'ādeti olana denir.

السَّقِيطُ [es-saḳiṭ] (sīn'in fethiyle) Kara itlāk olunur, ثُلُجٌ [ṣelc] ma'nāsına. Ve gökten yağın kırağı ve tipi makülesi rutübetle itlāk olunur. Ve beyne'n-nās hıyār-ı fityāndan ma'dūd olmayan fūrū-māye ve bī-i'tibār kimseye itlāk olunur, سَاقِطٌ [säkiṭ] gibi; yukālu: هُوَ سَقِطُ النَّاسِ وَسَاقِطُهُمْ أَيُّ لَا يُعَدُّ مِنْ خِيَارِ فِتْيَانِهِمْ

السَّقِيطُ [es-siḳiṭ] (sīn'in kesriyle) Çadırın ve alaçuğun bir nāhiyesine itlāk olunur; yukālu: قَعَدَ عَلَى سَقِيطِ الْخَبَاءِ أَيُّ نَاحِيَّتِهِ Ve kuşun kanadına itlāk olunur; yukālu: حَقَّقَ الطَّائِرُ بَسَقِطِيهِ أَيُّ بِجَنَاحِيهِ

سِقْطُ السَّحَابِ [siḳṭu's-seḥāb] Bulutun uçlarına ve eteklerine itlāk olunur ki ufktan sarkıp yere düşmüş gibi görünür; yukālu: أَرْخَتِ السَّحَابَةُ سِقْطَهَا أَيُّ طَرَفَهَا يَعْنِي هَيْدَبَهَا وَذَيْلَهَا

السَّقَاطُ [es-ṣiḳāt] (kitāb) vezninde) Bu dahi kuşun kanadına itlāk olunur, medār-ı sukūt u nüzül olduğu için. Ve hisābda ve kelām ve kitābette vāki' olan zelle ve hatāya itlāk olunur, سَقَطَتْ [saḳṭat] gibi, ke-mā se-yuzkeru. Ve bir mahalden mahall-i āhere götürülen hurmāya denir. Ve ağaçtan dökülen hurmā koruğuna itlāk olunur. Ve sürçmeğe denir, عَثْرَةٌ [aşret] ve زَلَّةٌ [zellet] ma'nāsına. 'Alā-kavlin bunda سَقَطَتْ [saḳṭet] lafzından cem'dir yāhūd ikisi وَقَعَ مِنْهُ سَقَاطٌ أَيُّ عَثْرَةٌ وَوَقَعَ مِنْهُ وَزَلَّةٌ أَوْ هِيَ جَمْعُ سَقَطَةٍ أَوْ هُمَا بِمَعْنَى فَيَقَالُ وَقَعَ مِنْهُ سَقَاطٌ وَسَقَطَةٌ

السَّقَطُ [es-seḳat] (fethateynle) Bir nesneden iskāt olunan şey'e denir; yukālu: هُوَ مَا اِسْقَطَ مِنْهُ وَوَقَعَ مِنْهُ اِسْقَاطٌ [esḳāt]tır; yukālu: هُوَ سَقَطٌ أَيُّ لَا خَيْرَ فِيهِ وَهُوَ مِنْ اِسْقَاطِ النَّاسِ مَا هَذَا السَّقَطُ أَيُّ رُيُوسِ الْفَضِيحَةِ Ve metā'ın alçağına ve kemterine denir; yukālu: هُوَ يَبِيعُ سَقَطَ الْمَتَاعِ أَيُّ رَدِيئُهُ Ve hisābda ve kelām ve kitābette vāki' olan zelle ve hatāya itlāk olunur; yukālu: فِي حِسَابِهِ وَفِي كَلَامِهِ وَكِتَابِهِ سَقَطٌ وَسَقَاطٌ أَيُّ خَطَأٌ

السَّقَاطُ [es-saḳḳāt] (şeddād) vezninde) ve **السَّقَطِيّ** [es-seḳatiyy] (arabiyy) vezninde) Dā'imā kötü ve kemter metā' satıcı kimseye denir ki eskici ta'bir olunur; yukālu: هُوَ سَقَاطٌ وَسَقَطِيٌّ أَيُّ بَانِعِ السَّقَطِ

السَّقَاطَةُ [es-suḳātāt] ve

السَّقَاطُ [es-suḳāt] (sīn'lerin zammıyla) Bir nesneden düşüp dökülen şey'e denir ki döküntü ta'bir olunur; yukālu: يَلْتَقِطُ السَّقَاطَةَ وَالسَّقَاطُ أَيُّ مَا سَقَطَ مِنَ الشَّيْءِ

السَّقِيطُ [es-seḳiṭ] (emīr) vezninde) ve

السَّقِيظَةُ [es-sekīṭat] (hā'yala) Nākısu'l-akl adama itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ سَقِيظٌ Ve سَقِيظَةٌ أَيْ نَاقِضُ الْعَقْلِ

سَقِيظٌ [sekīṭ] Gökten yağın doluya ve kırığıya ve tipi makülesi rutübetlere itlāk olunur; yukālu: أَصْبَحَتِ الْأَرْضُ مُنْبِضَةً مِنَ السَّقِيظِ أَيْ الْمُرْدِ وَالْجَلِيدِ وَمَا سَقَطَ مِنَ النَّدى عَلَيْهَا

السَّقِظُ [et-tesakḫuṭ] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Bir kimsenin bir hatāsını yā kizbini tutmağa yāhūd muzmer olan sırrını bilmeğe dürüştüp çalışmak ma'nāsınadır ki eksiğini tutmak ve düşürmek ta'bīr olunur; yukālu: تَسَقَطَ فُلَانًا إِذَا عَالَجَهُ أَنْ يَسْقَطَ فَيُخْطِئُ أَوْ يَكْذِبُ أَوْ يَخْبِرُ إِذَا أَخَذَهُ قَلِيلًا فَقَلِيلًا

السَّوَاقِطُ [es-sevākiṭ] Ehl-i Hicāz ıstılahında hurmā alıp götürmek için Hicāz ve Tihāme'den Yemāme ülkesine vürüd eden kāfileye itlāk olunur. Yemāme'nin zemīni o taraflardan aşığı olduğu için itlāk olundu.

السَّقَاطُ [es-sakḫāt] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) ve

السَّقَاطُ [es-sekāt] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Şol kılıca itlāk olunur ki vurduğu nesneyi biçip ensesinden yere iner ola, alā-kavlin vurulan şey'i ensesine ve dibine kadar bölüp ayırır ola; yukālu: سَيِّفٌ سَقَاطٌ وَسَقَاطٌ إِذَا كَانَ يَسْقُطُ مِنْ وَرَاءِ الصَّرِيْبَةِ وَيَقْطَعُهَا حَتَّى يَجُوزَ إِلَى الْأَرْضِ أَوْ يَقْطَعُ الصَّرِيْبَةَ وَيَصِلُ إِلَى مَا بَعْدَهَا

مَسْقَطٌ [Meskaṭ] (مَفْعَدٌ [maḥ'ad] vezninde) Sāhil-i Baḥr-i 'Umān'da bir belde adıdır. Ve baḥr-i Ḥazar sāhilinde niçe karayı müştemil bir kazānın ismidir. Ve Başra ile Nibāc beyninde bir vādī adıdır.

[س ق ل ط]

سَقْلَاطُونٌ [Saklātūn] (أَفْلَاطُونٌ [eflātūn] vezninde) Rūm ülkesinde bir belde adıdır; siyāb-ı Saklātūniyye ona mensübdür.

السَّقِيْلَاتُ [es-sikillāt] (سَجَلَاتٌ [sicillāt] vezninde) ve mürādıfidir ki zıkr olundu.

[س ل ط]

السَّلْطُ [es-selt] (سِيْنٌ فِي فَتْحِهِ وَ لَامٌ فِي سُوْكِئِهِ) ve

السَّلِيْطُ [es-selīṭ] (أَمِيْرٌ [emīr] vezninde) Şedīd nesneye denir; yukālu: رَجُلٌ وَخَافِئٌ Ve bed ve dürtüşt kelāmı kulüb-ı nāsı āzürde eden lisāna itlāk olunur; yukālu: لِسَانُهُ سَلْطٌ وَسَلِيْطٌ أَيْ طَوِيْلٌ Ve dili uzun ya'ni bed ve nā-sezā sözler ile nāsı rencide eden kimseye itlāk olunur ki zebān-dırāz ta'bīr olunur; yukālu: رَجُلٌ سَلْطٌ Ve وَسَلِيْطٌ أَيْ الطَوِيْلُ اللِّسَانِ

سَلِيْطٌ [selīṭ] Zeytūn yağına denir. Ve hubūbāttan sıkılan yağa denir, şırlagan gibi. Lisānımızda salata ta'bīr ettiklerimiz **سَلِيْطَةٌ** [selīṭat] muharrefidir; yağ ile ma'mūl olduğu için itlāk olunmuştur. Ve fasīh ve ceriyyü'l-lisān adama itlāk olunur. Ve bu vāf-ı ricāle medīha ve nisvānda zemīmedir; yukālu: رَجُلٌ سَلِيْطٌ أَيْ فَصِيْحٌ وَامْرَأَةٌ سَلِيْطَةٌ أَيْ الْحَدِيْدَةُ اللِّسَانِ

سَلِيْطٌ [selīṭ] Mutlakan tīz ve hadīd şey'e itlāk olunur; yukālu: شَيْءٌ سَلِيْطٌ أَيْ حَدِيْدٌ Ve bir recülün ismidir. Ve bir kabīle pederinin ismidir.

السَّلِيْطَةُ [es-selīṭat] ve

السَّلَطَانَةُ [es-seleṭānet] (fetehātla) ve

السَّلِيْطَانَةُ [es-seliṭānet] (kesreteynle) Dili zefīr, bed-zebān ve dil-āzār avrete denir; yukālu: امْرَأَةٌ سَلِيْطَةٌ وَسَلَطَانَةٌ وَسَلَطَانَةٌ أَيْ الْحَدِيْدَةُ اللِّسَانِ

السَّلَاطَةُ [es-selāṭat] (شَمَاتَةٌ [šemātet] vezninde) ve

السُّلُوطُ [es-sulūt] (قُعُودٌ [ku'ūd] vezninde) Bir kimse bed-zebān ve dil-āzār olmak ma'nāsınadır; yukālu: سَلَطَ الرَّجُلُ وَالْمَرْأَةُ: وَسَلِطَ سَلَاطَةً وَسُلُوطًا مِنَ النَّبِ الْخَامِسِ وَالرَّابِعِ إِذَا كَانَ سَلِيطًا

السُّلْطَانُ [es-sulṭān] (بُرْهَانٌ [burhān] vezninde) Huccet ve burhān ve delīl ma'nāsınadır; yukālu: لَهُ سُلْطَانٌ أَيْ حُجَّةٌ Şārih der ki fi'l-asl kahr ve tagallüb ma'nāsına masdar olmakla bu ma'nāda cem'lenmez. Ve pādişāhın kudret ve satvetine itlāk olunur. Ve itbā'la lām'ın zammı cā'izdir; yukālu: لِلْمَلِكِ سُلْطَانٌ عَظِيمٌ أَيْ قُدْرَةٌ عَظِيمَةٌ Ve vālī ve pādişāha itlāk olunur. Bu ma'nāda mü'ennestir, zīrā dühnü'z-zeyt ma'nāsına olan selīṭ [selīṭ] lafzının cem'idir. Dühn-i mezbūrun şu'lesiyile istizā'e olunduğu gibi pādişāh ve vālī dahi şu'le-i 'adl ü zabt ve ihtimāmıyla havza-i memāliki münevver eylemek münāsebetiyle itlāk olundu. Yāhūd huccet ma'nāsından me'hūzdur ve sebeb-i te'nīsī budur. Ve ba'zen recül ma'nāsını i'tibār ile müzekker olur. Ve

سُلْطَانُ الدِّمِّ [sulṭānu'd-dem] Vücūdda karnın galebe ve tугyānından 'ibārettir; yukālu: حَمَّ فُلَانٌ مِنْ سُلْطَانِ الدِّمِّ أَيْ مِنْ تَبِيْعِهِ Ve her şey'in yavuzluğuna ve şiddet-i satvetine itlāk olunur; yukālu: سُلْطَانُ الشِّتَاءِ أَيْ شِدَّتُهُ Ve Sulṭān b. İbrāhīm, Kuds-i şerīfin fukahāsındandır.

السَّلَاطَةُ [es-silṭat] (sīn'in kesriyle) İnce ve uzun olan oka denir; cem'ī silṭ [silṭ] gelir, sīn'in kesriyle. Ve şol sevbe denir ki içine otluk ve saman ve kıtık makūlesi doldurulmuş ola, hālen şilte dediğimiz

سِلْطَةٌ [silṭat] muharrefidir ki 'Arablar سِلْطَةٌ [şilṭat] derler, mak'ad ve döşek altına yayılır; yukālu: وَهُوَ التُّوتُ جُعِلَ فِيهِ الْحَشِيشُ وَالتَّبِينُ

السَّلَاطِيْتُ [es-selā'iṭ] Bazlamaç ve kirde ta'bir olunan ekmeklerin büyüklerine denir.

السُّلُوطُ [el-meslūt] [sulūt] ma'nāsından ki kahr ve tahakküm ma'nāsınadır; ism-i mef'uldür, maglūb ve makhūr demektir. Bu münāsebetle sakalı hafīf adama مَسْلُوطٌ اللَّحِيَّةِ [meslūṭu'l-liḥyet] itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ مَسْلُوطٌ اللَّحِيَّةِ أَيْ خَفِيفُ الْعَارِضِينَ

الْمَسَالِيْتُ [el-mesālīṭ] Anahtar dişlerine denir, أَشْنَانُ الْمَفَاتِيحِ [esnānu'l-mefāṭiḥ] ma'nāsına; mislāt [mislāt] müfredidir.

السَّلْطِيْتُ [es-silṭīṭ] (sīn'in kesriyle) مُسَلَّطٌ [musallat] ma'nāsınadır ki dā'imā nāsa tagallüb ve tahakküm eden kimseye denir; 'alā-kavlin büyük karınlı kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ سَلْطِيْتُ أَيْ مُسَلَّطٌ أَوِ الْعَظِيمُ الْبَطْنُ

السَّلْطُ [es-Selṭ] (حَلْطٌ [ḥalṭ] vezninde) Şām'da bir mevzi' adıdır.

السَّلِيْتُ [es-seliṭ] (كَيْفٌ [ketif] vezninde) Şol temrene denir ki vasatında yumrusu ve tümseği olmayıp düz ola. Cem'ī سِلَاطٌ [silāt]tır sīn'in kesriyle; yukālu: نَضَلَّ سَلِيْتُ: أَيْ لَا تَنْوَأُ فِي وَسَطِهِ

التَّسْلِيْتُ [et-teslīṭ] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bir kimseyi āher üzere itlāk-ı kahr u kudretle gālib ve müstevlī kılmak ma'nāsınadır; yukālu: سَلَطَهُ عَلَيْهِ إِذَا غَلَبَهُ عَلَيْهِ بِإِطْلَاقِ الْقَهْرِ وَالْقُدْرَةِ

[س م س ط]

سُمَيْسَاتُ [Sumeysāt] (sīn'in zammıyla طُرَيْبَالٌ [ṭureybāl] vezninde) Nehr-i Furāt kenārında bir belde adıdır. Dimaşk'ta

ekābir-i rū‘esā’ ve e‘āzīm-i muhaddisinden olan şeyh Ebu’l-Ḳāsim ‘Alī b. Muḥammed b. Yaḥyā es-Sulemī ed-Dimaşķī es-Sumeysātī oradandır. Dimaşķ’ta Ḥānķāh-ı Sumeysātīyye onun vakfidir ve hālen onda medfūndur.

[س م ر ط]

الْمُسْمَرُطُ [el-musemraṭ] [مدخرج] [mudaxrac] vezninde) Söbü başlı adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُسْمَرُطٌ الرَّأْسِ أَيْ مُطَوَّلُهُ

[س م ط]

السَّمَطُ [es-semṭ] (sīn’in fethi ve mīm’in sükūnuyla) Boğazlanmış oğlağı ve kuzu-yu biryān eylemek için ıssı suda haşlayıp tüyünü yolmak ma‘nāsınadır; yukālu: سَمَطَ الْجَدْيِ سَمَطًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا تَنَفَّ وَبِأَنَّ سَمَطَ الشَّيْءِ إِذَا عَلَّقَهُ عَلَى الشُّمُوطِ Ve bir nesneyi asakoymak ma‘nāsınadır; yukālu: سَمَطَهُ إِذَا عَلَّقَهُ Ve bıçak makūlesini bilemek ma‘nāsınadır; yukālu: سَمَطَ اللَّبَنُ إِذَا أَحَدَهَا Ve sütün henüz ta‘mı bozulmamak üzere halāveti zā‘il olmak, ‘alā-kavlin henüz bozulmağa başlamak ma‘nāsınadır; yukālu: إِذَا سَمَطَ اللَّبَنُ إِذَا دَهَبَتْ ذَهَبَتْ خَلَاوَتُهُ وَلَمْ يَتَغَيَّرْ طَعْمُهُ أَوْ هُوَ أَوَّلُ تَغْيِيرِهِ Ve sükūt eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: سَمَطَ الرَّجُلُ إِذَا سَكَتَ

سَمِطٌ [semṭ] Hāli yufka adama denir, سَمِطٌ [semīṭ] gibi; yukālu: رَجُلٌ سَمِطٌ أَيْ خَفِيفُ الْحَالِ

الْمَسْمُوطُ [el-mesmūṭ] ve

السَّمِيطُ [es-semīṭ] Issı suda haşlanmakla tüyü yolunmuş biryān olacak oğlağı ve kuzuya denir. Şārih der ki bu vehile biryān olmuşuna denir, niteki “خ،م،ط” māddesinde zikr olundu. Ve

سَمِيطٌ [semīṭ] سَمِطٌ [semṭ] gibi hāli yufka adama denir; yukālu: رَجُلٌ سَمِطٌ وَسَمِيطٌ Ve رَجُلٌ سَمِطٌ أَيْ خَفِيفُ الْحَالِ Ve birbiri üzere yığılıp is-

tif olmuş kiremitlere ve tuğlalara denir. Ve şol ayakkabına denir ki bütün bir kat sahtiyāndan dikilmekle yalın kat olup aslā parçası ve yaması olmaya, أَسْمَاطٌ [esmāṭ] gibi.

التَّسْمِيطُ [et-tesmīṭ] [تَفْعِيلٌ] [tefīl] vezninde) Bu dahi sükūt eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: سَمَطَ الرَّجُلُ إِذَا سَكَتَ Ve bir adama borçlu yāhūd havāle makūlesi redd edemeyeceği kimseyi yollamak ma‘nāsınadır; yukālu: سَمَطَ غَرِيمَهُ إِذَا أَرْسَلَهُ Ve terki bağı gibi kayışlara nesne asmak ma‘nāsınadır; yukālu: سَمَطَ الشَّيْءِ إِذَا عَلَّقَهُ عَلَى الشُّمُوطِ Ve musammat şī‘r söylemek ma‘nāsınadır; yukālu: سَمَطَ الشَّاعِرُ إِذَا نَظَّمَ مُسَمَّطًا

الْإِسْمَاطُ [el-ismāṭ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi sükūt eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: أَسْمَطَ الرَّجُلُ إِذَا سَكَتَ

السِّمِطُ [es-simṭ] (sīn’in kesriyle) Dizi dizilmiş rişteye denir; yukālu: مَعَهُ سِمِطٌ مِنْ لَوْلُوٍ وَهُوَ خَيْطُ النَّظْمِ Ve bir güne kılādeye ve gerdançlığa denir ki boğmak dedikleri kılādeden uzun olur; cem‘i سُمُوطٌ [sumūṭ] tur; yukālu: جَاءَتْ وَعَلَيْهَا سِمِطٌ أَيْ قِلَادَةٌ أَطْوَلُ Ve şol zırha denir ki süvārī olan kimse onu atının sağrısına asmış ola. Ve terki bağına denir, fitrāk ma‘nāsına. Ve sāde ta‘bīr olunan içi astarsız yalın kat cāmeye, ‘alā-kavlin pamuk ipliğinden olanına yāhūd üstündeki sevb pek ince olmakla altından görünen libāsa denir. Ve **سِمِطٌ** [simṭ] Şol kimseye denir ki cismi hafīf, çālāk ve be-gāyet zīrek ve sāhib-i fitnat u dehā ola. ‘Alā-kavlin vafı mezkūr üzere olan sayyāda denir; yukālu: رَجُلٌ سِمِطٌ أَيْ دَاهٍ خَفِيفٌ أَوْ الصَّبَّاءُ كَذَلِكَ

سِمِطُ الرَّمْلِ [simṭu’r-rem] Kılāde gibi uzun uzadı yastımca kum yığına denir. Ve

سِمِطٌ [Simṭ] Ashābdan Şuraḥbīl hazretle-
rinin pederleri ismidir. Ve baştaki sarığın
göğüs üzere ve omuzlar üzere sarkan uç-
larına denir; yukālu: مَا أُرْسِلَ سِمِطٌ عِمَامَتِهِ وَهُوَ مَا
فَضَلَ مِنْهَا عَلَى الصُّدْرِ وَالْكَتِفَيْنِ

بَنُو السِّمِطِ [Benu's-Simṭ] Naşārā'dan bir
kavm ve tā'ifedir.

أَبُو السِّمِطِ [Ebu's-Simṭ] Arab
künyelerindedir.

السُّمِطُ [es-sumṭ] (sīn'in zammıyla) Yün-
den mensüc bir güne sevbe denir.

السُّمَيْطُ [es-sumeyṭ] زُبَيْرٌ [zubeyr] veznin-
de) Bu dahi birbiri üzerine istif olmuş ki-
remitlere ve tuğlalara denir. Ve

سُمَيْطٌ [Sumeyṭ] Bir recül ismidir.

السُّمُطُ [es-sumuṭ] (zammeteynle) ve

الْأَسْمَاطُ [el-esmāt] (hemzenin fethiyle)
Aslā dāg ve damga basılmamış nākaya
denir; yukālu: نَاقَةٌ سُمُطٌ وَأَسْمَاطٌ أَي بِلَا سِمَةٍ Ve
yalın kat olup parçası ve yaması olmayan
ayakkabına denir ki سَمِيطٌ [semīṭ] dahi
denir. Ve bunlar بُرْمَةٌ أَعْشَارٌ kabîlindedir;
yukālu: نَعْلٌ سُمُطٌ وَسَمِيطٌ وَأَسْمَاطٌ أَي لَا رُقْعَةَ فِيهَا
Kezālik bir kat-
tan olan ayak donuna denir; yukālu: سَرَائِلُ
أَسْمَاطٌ أَي غَيْرُ مَحْشُورَةٍ وَهُوَ أَنْ تَكُونَ طَاقًا وَاحِدًا

الْمُسَمِّطُ [el-musammaṭ] (مُعْظَمٌ [mu'azz-
am] vezninde) Şu'arā istilâhında şol
şî're denir ki her bendi birkaç ebyâtan
mürekkeb olup mecmû'unu ebyât-ı
mezkûrenin kâfiyesine muhâlif bir kâfiye
cem'e eyleye, muhammes ve murabba'
ve müselles olur. Ez-cümle muhamme-
si İmru'ul-kays'ın, 'alā-kavlin bir şâ'ir-i
âherin işbu manzûmesi gibi: "وَمُسْتَلِّمٌ
كَشَفْتُ بِالرُّمُحِ دَيْلَهُ || أَقَمْتُ بِعَضْبِ ذِي سَفَاسِقٍ مَيْلَهُ
|| فَجَعْتُ بِهِ فِي مُلْتَقَى الْحَيِّ خَيْلَهُ || تَرَكْتُ عِتَاقَ

”الطَّيْرِ تَحْجُلُ حَوْلَهُ || كَانَ عَلَى أَثْوَابِهِ نَضْحَ جَزْيَالٍ
Ebyât-ı mezkûre سِمِطٌ [simṭ]-ı munazzama
müşâbih olmakla itlâk olunmuştur.

Mütercim der ki Fârisî ve Türkî şu'arâsı
bu makûleye muhammes ve müsedd'es ve
mu'aşşar itlâk edip tevâfuk-ı sec' beyt-i
vâhidde vâki' olur ise ona مُسَمِّطٌ [musam-
maṭ] itlâk ederler. Meselâ zâde-i tab'ı
'âcizânemiz olan işbu beyt gibi:

Nedir ol hüsn-i nâ-dîde nazîrin görmedi
dîde

Her atvârı pesendîde güzelliğe
müsellemsin

Ve مُسَمِّطٌ [musammaṭ] tām ve nâfiz olup
vaz'e-ı engüşt-i itîrâz eylemeğe kimsede
kudret olmayacak hükmde müsta'femeldir;
tekûlu: حُكْمُكَ مُسَمِّطًا أَي لَكَ حُكْمُكَ مُسَمِّطًا يَعْنِي
Ve terkîb-i mezkûr dâ'imâ لَكَ lafzı
mahzûf olarak isti'mâl olunur. Şârih der
ki Esās'ta لَكَ حُكْمُكَ 'unvânıyla bi's-şâhid
mersûmdur; ve yukālu: خُذْهُ مُسَمِّطًا أَي سَهْلًا
Ya'nî “Var ondan hakkını al, bir kim-
se sana itîrâz ve o dahi imtinâ'e eyleye-
mez. Her hâlde talebin sehl ve nâfizdir.”
Bunlar bi'l-cümle سِمِطٌ [simṭ]-ı mezkûr
ma'nâsından me'hûzlardır.

السِّمَاطُ [es-simāt] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde)
Sıra ve diziyeye denir; tabura dahi denir;
yukālu: دَخَلَ سِمَاطَ الْقَوْمِ أَي صَفْعَهُمْ Ve

سِمَاطُ الْوَادِي [simātu'l-vādī] Sadriyla
müntehâsı beynine itlâk olunur; yukālu:
Cem'i أَخَذَ سِمَاطَ الْوَادِي أَي مَا بَيْنَ صُدْرِهِ وَمُتَّهَاهُ
سُمُطٌ [sumuṭ] gelir zammeteynle. Ve

سِمَاطُ الطَّعَامِ [simātu'ṭ-ṭa'ām] Sofraya
uzun uzadı dizilmiş ta'āma itlâk olunur.
Mü'ellif عَلَيْهِ مَا يَمُدُّ عَلَيْهِ eyle-
mekle müsāmaha eylemiştir; ve yukālu:
هُم عَلَى سِمَاطٍ وَاحِدٍ أَي عَلَى نَظْمٍ وَاحِدٍ

الْتَسْمُطُ [et-tesammut] (تَفَعَّلَ [tefa^{ca}ul] vezninde) Bir nesne bir şey'e ilişip asılı kalmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا تَسَمَّطَ الشَّيْءُ بِهِ إِذَا تَعَلَّقَ

[س م ع ط]

الْإِسْمِغَطَاتُ [el-ismi'tāt] (إِسْبِطْرَانٍ [isbitrār] vezninde) Toz kabarıp havāya ağmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا إِسْمَعَطَ الْعَجَاجُ إِذَا سَطَعَ Ve bir kimse pür-gazab olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا إِسْمَعَطَ الرَّجُلُ إِذَا امْتَأَلَّ غَضَبًا Ve zeker pek kıvāma gelmek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْمَعَطَ الذَّكْرُ إِذَا انْمَهَلَ وَأَنْعَطَ

[س م ه ط]

سَمْهُوْتُ [Sumhūt] (عُضْفُورٍ [uṣfūr] vezninde) Nıl-i Mısr garbisinde bir karye-i kebire ismidir.

[س ن ط]

السَّنْطُ [es-sent] (sīn'in fethi ve nūn'un sükūnuyla) Bir nevc şecer-i قَرَطٌ [karaḥ] ismidir ki Mısr diyārında nābit olur. Mısr'ın odunu ondan olur, meşe ağaçlarıdır. Orada Türk adamları صَنْطٌ [šanṭ] ağacı derler. Ve

سَنْطٌ [Sent] Şām'da bir karye adıdır. 'Alā-kavlin harf-i ta'rifle mevzū'dur.

سَنْطَةٌ [Sentat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Mısr'da iki karyedir.

السِّنْطُ [es-sint] (sīn'in kesriyle) El ile bilekçenin kavuştuğu yerde olan oynak yerine denir; yukālu: كَسَرَ سِنْطُهُ أَيِ الْمَفْصِلَ بَيْنَ الْكَفِّ وَالسَّاعِدِ

السَّنُوطُ [es-senūt] (صَبُورٍ [ṣabūr] vezninde) ve

السَّنُوطَى [es-senūtā] (هَيُولَى [heyūlā] vezninde) ve

السَّنَاتُ [es-sunāt] (غُرَابٍ [gūrāb] vezninde) ve

السِّنَاتُ [es-sināt] (كِتَابٍ [kitāb] vezninde) Hiç sakalı bitmemiş köseye denir, ak ağalar gibi. 'Alā-kavlin sakalı azca olup lākin köselik haddine varmamış ola. 'Alā-re'yin sakalı hemān alt çenesinde olup yukarısı sāde ola. Ve سَنُوطٌ [senūt] ve سِنَاتٌ [sināt]ın cem'leri سُنُوطٌ [sunuṭ] zammeteynle ve أَسْنَاتٌ [esnāt] gelir.

السَّنَاتَةُ [es-senātat] (سَمَاخَةٌ [semāḥat] vezninde) Bir kimse سَنُوطٌ [senūt] olmak ma'nāsınadır; yukālu: سَنُوطَ الرَّجُلِ سَنَاتَةٌ مِّنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ سَنُوطًا

سَنُوطَى [Senūtā] (هَيُولَى [heyūlā] vezninde) 'Ubeyd nām muhaddisin lakabıdır.

سِنَاتٌ [Sināt] (غُرَابٍ [gūrāb] vezninde) Ḥāsen b. Ḥāssān nām şā'irin lakabıdır.

سَنُوطٌ [senūt] (صَبُورٍ [ṣabūr] vezninde) Bir devā-yı ma'rūf adıdır. Şārih der ki Lisānu'l-'Arab'da رَجُلٌ مَغْرُوفٌ 'unvānyla mersūm olmakla zāhiren Qāmūs nüshalarında zeyg-ı kalem vākī'dir.

[س ن ب ط]

سُنْبَاتٌ [Sunbāt] (sīn'in zammıyla) Mısr'da Mahalle-i Kubrā a'mālinden bir belde adıdır; fukahādan Muḥammed b. 'Abduşşamed es-Sunbātī oradandır.

[س و ط]

السَّنُوطُ [es-sevṭ] (sīn'in fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Bir nesneyi karıştırmak, 'alā-kavlin iki şey'i bir kap içre el ile katıp karıştırmak ma'nāsınadır; yukālu: سَأَطَ الشَّيْءَ يَسُوطُهُ سَوُطًا إِذَا خَلَطَهُ أَوْ هُوَ أَنْ يَخْلُطَ شَيْئَيْنِ فِي الْإِنَاءِ Ve ثُمَّ يَضْرِبُهُمَا بِالْيَدِ حَتَّى يَخْتَلِطَا

سَوُطٌ [sevṭ] Kamçıya itlāk olunur, vurul-

duğu gövdenin etini kana karıştırdığı için. Cem'î سیاط [siyāt] gelir sîn'in kesriyle ve أسواط [esvāt] gelir. Ve

سَوَاطُ [sevṭ] Nasīb ma'nāsına müsta'meldir, mustib olduğu için; yukālu: هُوَ سَوَاطُهُ أَيُّ هُوَ نُصِيبُهُ Ve şiddet ve mihnet ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: وَقَعُوا فِي سَوَاطِ أَيُّ شِدَّةٍ Ve

سَوَاطُ [sevṭ] Masdar olur, kamçı ile vurmak ma'nāsına; yukālu: سَاطٌ دَائِبَةٌ إِذَا صَرَبَهَا بِالسَّوِطِ Ve

سَوَاطُ الْعَدِيرِ [sevṭu'l-gadīr] Gölün suyunun fazlasına itlāk olunur ki سَوَاطُ [sevṭ] şeklinde mümtedd ola; tekūlu: وَرَدْنَا عَلَى سَوَاطِ الْعَدِيرِ Ve su irkilecek yere itlāk olunur ki سَوَاطُ [sevṭ] şeklinde gelip orada irkilir. Ve

سَوَاطُ [sevṭ] Emr-i vāhid ve bābet ve üslüb ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: مَا يَتَّعَاطِيَانِ Kāle'ş-şārih ve fi'l-Esās هُمَا يَتَّعَاطِيَانِ سَوَاطٌ وَاحِدًا إِذَا اتَّفَقَا عَلَى وَاحِدٍ وَاحِدٍ وَخُلَّتِي وَاحِدٍ وَاحِدٍ Gūyā ki سَوَاطُ [sevṭ]in tākaları örülüp bükülmekle şey-i vāhid olduğu gibi onların da reviş ve üslubu vetire-i vāhidedir.

التَّسْوِيطُ [et-tesvīt] سَوَاطُ [sevṭ] ile ma'nā-yı evvelde mürādiftir; yukālu: سَوَاطُهُ بِمَعْنَى سَاطُهُ Ve pırasa سیاط [siyāt] ihrac eylemek ma'nāsınadır; yukālu: سَوَاطُ الْكُرَاتِ إِذَا أُخْرِجَ Ve bir işi karış muruş eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: سَوَاطُ أَمْرِهِ إِذَا خَلَطَ فِيهِ

الْمِسْوِطُ [el-misvāt] [minber] [minber] vezninde) Nesne karıştıracak ālete denir, kepçe ve kaşık gibi. Ve

مِسْوِطُ [Misvāt] İblis 'aleyhi'l-la'nenin bir veledi ismidir ki nāsı hışm ve gazaba igrā ve tahrik eylemeğe musallattır;

bu vechle beynlerine fitne ve ihtilāl ikā'eder ve minhu: كَأَنَّهُ مِسْوِطٌ عَلَيْنَا مُسَلِّطٌ وَهُوَ وَلَدٌ وَكَذَٰلِكَ فِي حَدِيثِ سُودَةَ «أَنَّهُ نَظَرَ إِلَيْهَا وَهِيَ تَنْظُرُ فِي رَكْوَةٍ فِيهَا مَاءٌ فَنَهَاهَا فَقَالَ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ مِنْهُ الْمِسْوِطُ» يَعْنِي الشَّيْطَانَ سُمِّيَ بِهِ مِنْ سَاطِ الْقِدْرِ كَأَنَّهُ يُحْرِكُ النَّاسَ لِلْمَعْصِيَةِ وَيَجْمَعُهُمْ فِيهَا

الْمِسْوَاطُ [el-misvāt] [mihrāb] vezninde) Bu dahi nesne karıştıracak ālete denir. Ve şol ata denir ki kamçı ile vurulmadıkça 'uhdesinde olan seğırtmek māyesini izhār eylemeye; yukālu: فَرَسٌ مِسْوَاطٌ إِذَا كَانَ لَا يُعْطِي حُضْرَهُ إِلَّا بِالسَّوِطِ

الْإِسْتِوَاطُ [el-istivāt] [ifti'āl] vezninde) Bir mādde şūrīde ve muhtell ve muztarib olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَوَطَ [Ve] أَمْرُهُ إِذَا اضْطَرَبَ وَاخْتَلَّ üzere vāridir.

السَّوِيطَةُ [es-sevītat] [sefinet] vezninde) Karışık nesnelere denir; yukālu: أَمْوَالُهُمْ سَوِيطَةٌ بَيْنَهُمْ أَيُّ مُخْتَلِطَةٌ

السَّوِيطَاءُ [es-suveytā] (sîn'in zammıyla) Şol çorbaya itlāk olunur ki suyu ve semeresi ya'nî soğan ve nohut ve sâ'ir hubūbāt gibi havāyici kesir ola.

سَوَاطُ بَاطِلٍ [sevṭu bātil] Bacadan ve penceden içeriye nāfiz tūlānī şu'ā'-ı şemse itlāk olunur ki halk ona zerre ta'bīr eder; yukālu: وَعُدَّهُ سَوَاطُ بَاطِلٍ وَهُوَ ضَوْءٌ يَدْخُلُ مِنَ الْكُوَّةِ فِي الشَّمْسِ

السِّيَاطُ [es-siyāt] (sîn'in kesriyle) سَوَاطُ [savṭ]in cem'idir. Bu münāsebetle pırasanın filizlerine itlāk olunur ki sapının ucunda lifleri ile kamçı sapı gibi uzayıp bükülmüş ola.

دَاوَةُ الْأَسْوَاطِ [Dāretu'l-Asvāt] (hemzenin fethiyle) Bādiyede Mağca' nām mahalde Abrağ dedikleri mevzi'in sırtında bir mev-

zi' adıdır.

أَلْسَوَطَانُ [es-seveṭān] (feteḥātla) Bir ʿarıza sebebiyle rūḥ sıkılıp münkabız olmak ma'nāsınadır ki cān çekilmek ta'bir olunur; tekūlu: سَاطَتْ نَفْسِي سَوَطَانًا إِذَا تَقَلَّصْتُ

[س ي ط]

سَيُوطُ [Suyūṭ] (sīn'in zammıyla) yāhūd

أَشْيُوطُ [Uşyūṭ] (hemze-i mazmūme ile) Şa'īd-i Mıṣır'da bir karye adıdır.

سَيَاطُ [Siyāṭ] (kitāb) [kitāb] vezninde) Bir meşhūr hānende ve mugannī ismidir.

FASLU'Ş-ŞĪNĪ'L-MU'CEME

(فَضْلُ الشَّيْنِ الْمُعْجَمَةِ)

[ش ب ط]

الشُّبُوطُ [eş-şebbūṭ] [tennūr] vezninde ve **فُدُوسُ** [kuddūs] vezninde) Kalkan balığına denir. Müfredi **شَبُّوطَةٌ** [şebbūṭat]tır ve şīn-i meftūha suretinde bā'nın tahfifiyle de cā'izdir. Cem'i **شَبَابِيطُ** [şebābiṭ]tir; yukālu: **فَرَّبُوا إِلَيْهِمْ شَبَابِيطَ كَالْبَرَابِيطِ وَهِيَ سَمَكٌ دِقَاقُ الْأَذْنَابِ عَرَاضُ الْأَوْسَاطِ لَيْتُنُ الْمَسَّ صَعَاؤُ الرُّؤُوسِ كَأَنَّهَا بَرَابِيطُ كِدْيُونُ** [Şibyevṭ] (şīn'in kesriyle) [kidyevn] vezninde) Endelus'te Ubbede kazāsında bir hısın adıdır.

شُبَاطُ [şubāṭ] [gūrāb] vezninde) Şühūr-ı Rūmiyyeden bir şehir ismidir ki āhir-i şitā' ayıdır; sīn-i mūhmele ile de zikr olundu.

[ش ح ط]

الشُّخْطُ [eş-şaxṭ] (şīn'in fethi ve ḥā-yı mūhmelinin sükūnuyla) ve

الشَّخْطُ [eş-şexaṭ] (fethateynle) ve

الشُّخُوطُ [eş-şuḫūṭ] [ḫu'ūd] vezninde) ve

الْمَشْحَطُ [el-meşḫaṭ] [maṭlab] vezninde) Ba'īd olmak ma'nāsınadır; yukālu: **شَحَطَ الْمَزَاوِ شَحَطًا وَشَحَطًا وَشُحُوطًا وَمَشْحَطًا مِنْ** Ve **الْبَابِ الثَّلَاثِ وَشَحَطَ شَحَطًا مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا بَعْدَ** şerbete azca su karıştırmak ma'nāsınadır; yukālu: **شَحَطَ الشَّرَابَ مِنْ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا أَرَقَ مَرْجَهُ** Ve boğazlamak ma'nāsınadır; yukālu: **شَحَطَ** Bunda mūhmele ile a'fādır. Ve bāyi' pazarlıkta meb'īn nihāyet-i kıymetine bālig olmak, ʿalā-kavlin pa-hasında hadd ve kadri savuşup haktan tebā'ud ve tecāvüz eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **شَحَطَ الْبُعَيْرِ فِي السُّومِ إِذَا بَلَغَ أَقْصَى ثَمَنِهِ**

شَحَطَ yukālu: شَحَطَ أَوْ تَبَاعَدَ عَنِ الْحَقِّ وَجَاوَزَ الْقَدْرَ Ve bir kimseyi sebk edip ondan ıraklaşmak ma'nāsınadır; yukālu: شَحَطَ فَلَانًا إِذَا سَبَقَهُ وَتَبَاعَدَ عَنْهُ Ve asmanın çubukları kerevit üzere kalkıp yatmak için yanlarına dayak nasb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: شَحَطَ الْحَبْلَةَ إِذَا وَضَعَ إِلَى جَنْبِهَا خَشْبَةً حَتَّى تَسْتَقِلَّ إِلَى الْعَرِيشِ Ve doldurmak ma'nāsınadır; yukālu: شَحَطَ الْإِنَاءَ إِذَا مَلَأَهُ Ve lînetle yestehlemek ma'nāsınadır; yukālu: شَحَطَ فَلَانٌ إِذَا سَلَخَ شَحَطَ الطَّائِرِ Ve kuş çımkırmak ve sağnamak ma'nāsınadır; yukālu: شَحَطَ الطَّائِرَ إِذَا سَفَسَقَ Ve bir kimseyi 'akreb sokmak ma'nāsınadır; yukālu: شَحَطَتِ الْعُقْرَبُ إِثَاءَهُ إِذَا لَدَغَتْهُ Ve süte çok su katmak ma'nāsınadır; yukālu: شَحَطَ اللَّبَنَ إِذَا أَكْثَرَ مَاءَهُ Ve

شَحَطٌ [şaḥṭ] Kuş necisine denir; yukālu: أَصَابَ ثَوْبُهُ شَحَطَ الطَّائِرِ أَي دَرَقَهُ أَخَذَهُ Ve gövdenin kanında olan ıztırâba denir; yukālu: الشَّحَطُ فِي دَمِهِ أَي اضْطَرَّابُهُ Ve asmanın dalları ve kolları altına dayadıkları dayağa denir ki herək ta'bir olunur.

الشَّحَطَةُ [eş-şahṭat] [temret] vezninde) Deve kısmının göğüslerine 'arız olur bir maraz ismidir. Ve şol sıyrık eserine denir ki insānın yâ hayvānın yanları yāhūd uylukları bir yere yâ birbirine sürüntüp soyulmaktan hādīs olur.

التَّشْحُطُ [et-teşahḥuṭ] [tefa'ul] vezninde) Veled rahmde selī [selā] dedikleri deri içre oynayıp kıvıldamak ma'nāsınadır; yukālu: تَشْحَطُ الْوَلَدُ فِي السَّلَى إِذَا اضْطَرَّبَ

المِشْحَطُ [el-mişḥaṭ] [minber] vezninde) Bu dahi asma ve bāğ çubuklarının altına dayadıklara hereğe denir.

الشُّوْحَطُ [eş-şevḥaṭ] [cevhər] vezninde) Bir cins ağaçtır ki ondan yay düzlerler, 'alā-kavlin **نَبْعٌ** [neb'c] ağacından bir

nev'dir yāhūd **شُوْحَطٌ** [şevḥaṭ] ve **نَبْعٌ** [neb'c] ve **شِيرْيَانٌ** [şiryān] üçü de bir şecerdir; tîb-i menābitleri hasebiyle isimleri muhtelifdir. Dağ tepesinde biterse **نَبْعٌ** [neb'c] ve dağ eteklerinde biterse **شِيرْيَانٌ** [şiryān] ve dağ diplerinde ve çukur yerlerde biterse **شُوْحَطٌ** [şevḥaṭ] derler. İşbu **نَبْعٌ** [neb'c] Türkîde kayın ağacı ve koğuş ağacı dedikleridir ki ondan yay ve ok düzerler. Ve

شُوْحَطٌ [şevḥaṭ] Akça ağaç dedikleridir ki Fārisîde buşcîr denir, ok ve yay düzerler. Ve **شِيرْيَانٌ** [şiryān], **نَبْعٌ** [neb'c] ile mürādifdir.

الشُّوْحَطَةُ [eş-şevḥaṭat] (hā'yula) **شُوْحَطٌ** [şevḥaṭ]ın müfredidir. Ve uzun ve gerimli ata denir.

الشَّاحِطُ [eş-Şāhiṭ] Yemen'de bir beldedir.

شُوحِطٌ [Şuvāhiṭ] [ʕulābiṭ] vezninde) Yemen'de bir palanga ismidir. Ve beyne'l-Haremeyn Sevārikiyye'ye karîb bir dağın ismidir; onda bir vak'a olmakla **يَوْمَ شُوحِطٍ** [yevmu Şuvāhiṭ] ma'rūftur. Ve Yemen'de şehr-i Şan'ā kazāsında bir kar-ye adıdır.

شَحَطٌ [Şaḥṭ] [kaḥṭ] vezninde) Ṭayyi' kabilesi yurdunda bir arzın ismidir.

شِيْحَاطٌ [Şihāt] (şin'in kesriyle) Ṭā'if kazāsında bir karyedir, niteki mühmele ile "س،ح،ط" māddesinde zikr olundu.

التَّشْحِيطُ [et-teşḥiṭ] [tef'īl] vezninde) Kana bulamak ma'nāsınadır; yukālu: شَحَطَهُ إِذَا صَرَّجَهُ بِالْذَّمِّ فَتَشْحَطُ أَي تَصْرَّجُ بِهِ وَاضْطَرَّبَ فِيهِ

الإِشْحَاطُ [el-işḥaṭ] (hemzenin kesriyle) Ba'īd etmek ma'nāsınadır; yukālu: أَشْحَطَهُ إِذَا أَبْعَدَهُ

[ش ر ط]

الشُّرُوطُ [eş-şarṭ] (şin'in fethi ve rā'nın sükūnuyla) ve

الشَّرِيطَةُ [eş-şerīṭat] [سفينة [sefīnet] vezninde) Bey’ ve şirā’ ve sā’ir mu‘āmelâtta hâric-i mukavvim olarak ilzâm ve iltizâm olunan hükme denir ki o mu‘āmele ona mu‘allak olmakla mevkûfun ‘aleyhi olur, güyâ ki ona ‘alâmet mesâbesindedir. Cem‘i شُرُوطُ [şurût] gelir. Mü‘ellif müsâmaha ile ta‘rîf eylemiştir, zîrâ الشَّيْءِ وَالْتِرَائِمُ فِي الْبَيْعِ الزَّامُ عَلَيْهِ وَنَحْوَهُ ‘ibâretiyle beyân eylemiştir ki ism-i mef’ul olan مُلْزَمٌ ve مُلْتَزَمٌ ile mü‘evveldir. Ve شَرِيطَةٌ [şerīṭat]ın cem‘i شَرَائِطُ [şerā’it] gelir. Ve fi’l-meseli: “الشَّرْطُ أَمْلَكُ، عَلَيْكَ أَمْ لَكَ” Ya’anî “Akd eylediğin şart sana mâlik ve zâbittir, gerek menfa‘atin ve gerek mazar-ratın cihetine olsun.” Miyânedede mün‘akid olan şart ve kavlin muhâfazası bâbında darb olunur. Ve

شَرُوطٌ [şarṭ] Masdar olur ki ma’nâ-yı evvelidir, mu‘āmelâtta bir nesneyi mevkûfun ‘aleyh kılmak ma’nâsına; yukâlu: شَرَطَ عَلَيْهِ فِي الْبَيْعِ شَرْطًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا أَلْزَمَهُ وَدَامَرْدَانُ كَانِ أَلْمَاقَ شَرَطَ فِيهِ وَالتَّرَمُّ هُوَ مَا نَسَانَا؛ yukâlu: Ve شَرَطَ الْحَجَّامُ إِذَا بَرَعَ

شَرُوطٌ [şarṭ] Fürû-mâye ve le‘îm ve sâfil kimseye denir; cem‘i أَشْرَاطٌ [eşrât]tır; yukâlu: هُوَ مِنْ أَشْرَاطِ النَّاسِ أَيِ دُونَ لَيْتِمٍ سَافِلٍ

شَرُوطٌ [şarṭ] Bir kimse bir emr-i ‘azîme uğ-ramak ma’nâsınadır; yukâlu: شَرَطَ فُلَانٌ شَرْطًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا وَقَعَ فِي أَمْرٍ عَظِيمٍ

الشَّرْطُ [eş-şerâṭ] (fethateynle) Nişân ve ‘alâmet ma’nâsınadır; bunun da cem‘i أَشْرَاطٌ [eşrât]tır. Ve şol küçük su akıntısına ve cedvele denir ki on arşın mikdârı yerden gelir ola. Ve bir nesnenin evveline itlâk olunur, meselâ شَرَطُ الشِّتَاءِ [şerâṭu’ş-şitâ] kış faslının evvel-i vaktinden ‘ibârettir. Ve mâlın ya’nî mevâşînin hurdevâtına ve kemterlerine denir; cem‘i أَشْرَاطٌ [eşrât]tır;

yukâlu: هُوَ مِنْ أَشْرَاطِ الْمَالِ أَيِ رُدَّالِهَا وَصِغَارِهَا Ve mâlın güzîde ve eşrâfına itlâk olunmakla zıdd olur; yukâlu: هُوَ مِنَ الْأَشْرَاطِ أَيِ الْأَشْرَافِ

الشَّرْطَانُ [eş-Şeretân] (fethâtla ki شَرَطٌ [şerâṭ]ın tesniyesidir) Menâzil-i kamerden bir menzil adıdır. Ve o Ḥamel burcunda iki kevkebirdir ki hamel sûretinin boynuzları mesâbesindedir. Ve onların cânib-i şimâlîsinde bir kevkeb dahi vardır ki ba‘zılar onu da onlardan ‘add edip üç kevkebden ‘ibârettir derler. Ve cem‘ bün-yesiyle أَشْرَاطٌ [aşrât] itlâk ederler; yukâlu: نَزَلَ الْقَمَرُ إِلَى الشَّرْطَيْنِ وَهُمَا نَجْمَانِ مِنَ الْحَمَلِ وَهُمَا قَرْنَاهُ وَإِلَى جَانِبِ الشَّمَالِيِّ كَوْكَبٌ صَغِيرٌ وَمِنْهُمْ مَنْ يُعَدُّهُ مَعَهُمَا فَيَقُولُ هَذَا الْمَنْزِلُ ثَلَاثَةٌ كَوَاكِبٍ وَيُسَمِّيهَا الْأَشْرَاطَ

الإِشْرَاطُ [el-işrât] (hemzenin kesriyle) Deveyi satılık olduğunu i‘lâm için ‘alâmetlemek ma’nâsınadır; yukâlu: أَشْرَطَ إِشْرَاطًا بَيْعًا إِذَا أَعْلَمَ بِهَا لِلْبَيْعِ بَاعًا وَهُوَ إِشْرَاطٌ بَيْعًا إِذَا أَعَدَّ شَيْئًا مِنْهَا لِلْبَيْعِ Ve bir mahalle gönderilen kimseyi ivdirmek ma’nâsınadır; yukâlu: أَشْرَطَ الرَّسُولُ إِذَا أَعْجَلَهُ Ve bir kimse kendi nefsinin bir işe nasb ve ta‘yîn kılmak ma’nâsınadır; yukâlu: أَشْرَطَ نَفْسَهُ لِكَذَا إِذَا أَعْلَمَهَا وَأَعَدَّهَا

الشَّرِيطَةُ [eş-şerīṭat] [سفينة [sefīnet] vezninde) شَرُوطٌ [şarṭ] ma’nâsınadır ki zikr olundu. Ve kulağı yarık develere denir. Ve şol koyuna denir ki boğazında bir mikdârca bıçak eseri ola; boğazına neşter vurulmuş gibi olup lâkin damarı kesilmemiş ve kanı akmamış ola. Ve bu Câhiliyye ef‘alinden idi ki bir koyunun boğazına bıçak gezdirip çizer gibi cüz‘ice kat’ ve beynlerinde onu tezkiye ‘add ederler idi. Bir ‘illet sebebiyle helâk olsa mukaddemen boğazlanmış idi diye pâk ‘add edip bî-muhâbâ ekl ederler

idi: وَقَدْ نُهِى عَنْ ذَلِكَ فِي الْحَدِيثِ «لَا تَأْكُلُوا الشَّرِيطَةَ» فَإِنَّهَا ذَبِيحَةُ الشَّيْطَانِ»

الشَّرِيطَةُ [eş-şurṭat] [غُوفَةٌ] [ğurfet] vezninde) شَرْطٌ [şart] olunan şey'e denir; tekūlu: حُدٌّ شَرْطٌ Ve شُرُطَتَكَ أَيِّ مَا اشْتَرَطْتَ

شُرْطَةٌ [şurṭat] شُرْطٌ [şurāt] lafzının ki ضَرَدٌ [şurad] veznindedir, müfredi olur; çar-kacı ta'bīr olunan mukaddime-i 'askere denir, sā'ir 'askerden mukaddem düşmanla mukāteleye mübāderet eylemeleriyle gūyā ki nefslerini mevte ta'yīn ve tehy'e ederler; yukālu: هُوَ لِأَنَّ شَرْطَ الْحَرْبِ أَيُّ أَوَّلٍ كَنِيَّةٍ تَشْهَدُهَا وَتَهْتَبُ لِلْمَوْتِ Ve vālī ve hākim ve zābit a'vānından tā'ife-i mahsūsaya itlāk olunur ki sā'irlerden imtiyāz için 'alāmet-i mahsūsa ile mu'lem olurlar, Fāriside serheng denir; tüfekçibaşı ve başçavuş ve kolluk çorbacısı ve Üsküdar ustası ve sā'ir zābitān makūlesinin mecmū'una itlāk olunur. Müfredi شُرْطِيٌّ [şurṭiyy]dir, تُرْكِيٌّ [turkiyy] vezninde ve شُرْطِيٌّ [şurṭiyy]dir, جُهَنِّيٌّ [cuheniyy] vezninde.

الشَّرِيطُ [eş-şerīṭ] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) Şerit ta'bīr ettikleridir ki 'Arablar hurmā yaprağından ve liften büklerler; yukālu: شَدُّهُ بِالشَّرِيطِ وَهُوَ خَوْصٌ مَفْعُولٌ يُشْرَطُ بِهِ السَّرِيرُ Ve hatunların tīb kutularına yāhūd heybeye denir, عَيْبَةٌ [aybet] ma'nāsına. Ve Endelus'te Cezīre-i Ḥadrā'da bir karye adıdır.

شُرَيْطٌ [Şureyṭ] [زُبَيْرٌ] [zubeyr] vezninde) Peder-i Nubeyṭ'tir.

شَرُوطٌ [Şerūt] [صَبُورٌ] [şabūr] vezninde) Bir dağın adıdır.

الشَّرِوَاطُ [eş-şirvāt] [سِرْدَاخٌ] [sirdāḥ] vezninde) Uzun adama denir; yukālu: رَجُلٌ شَرِوَاطٌ Ve cüst ve revende erkek deveye denir; yukālu: جَمَلٌ شَرِوَاطٌ أَيُّ سَرِيعٌ

الْمَشْرَاطُ [el-miṣṣrāt] [مَنْبَرٌ] [minber] vezninde) ve

المَشْرَاطُ [el-miṣṣrāt] [مِحْرَابٌ] [mihrāb] vezninde) Neştere denir, مَبْضَعٌ [mibḍa'c] ma'nāsına.

الْمَشَارِيطُ [el-meşārīṭ] [مَصَابِيحٌ] [meşābīḥ] vezninde) Bir nesnenin evā'iline denir; yukālu: مَشْرَاطٌ [Ve] وَقَعَ فِي مَشَارِيطِهِ أَيُّ أَوَائِلِهِ [miṣṣrāt] müfredidir. Ve bir nesnenin mühimmāt ve levāzımına denir; yukālu: أَحَذَ لِلْأَمْرِ مَشَارِيطَهُ أَيُّ أَهْبَتَهُ

دُو الشَّرَاطِ [Zu's-Şarṭ] 'Adiy b. Cebele'nin lakabıdır. Kendisi bi-nefsihi vefāt eden kimsenin mevzi'-i kabrini ta'yīn eylemedikçe bir kimseyi defn eylememek bābında kavmiyle şart eylemekle telkīb olundu.

الْإِشْتِرَاطُ [el-iştirāt] [إِفْتِعَالٌ] [ifti'āl] vezninde) Şart eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِشْتَرَطَ عَلَيْهِ بِمَعْنَى شَرَطَ

التَّشْرُوطُ [et-teşerruṭ] [تَفْعُلٌ] [tefa'ul] vezninde) Bir işte gereği gibi dikkat edip hūb ve nāzūk işlemek ma'nāsınadır; yukālu: تَشَرَّطَ فِي عَمَلِهِ إِذَا تَأْتَقَّ

الْإِسْتِشْرَاطُ [el-istişrāt] Māl iyi ve hoş iken fāsīd ve tebāh olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَشَرَّطَ الْمَالَ إِذَا فَسَدَ بَعْدَ صَلَاحٍ

الْأَشْرَاطُ [el-eşrat] [أَضْبَاطٌ] [aḍbaṭ] vezninde) [erzel] ma'nāsınadır. Ve bu eṣ'al-i tafdi'dir, rezīl ve denī ma'nāsındandır, lākin nevādirde olarak māddesinden fi'l-i mutasarrıfı yoktur; yukālu: أَلْعَنَمَ أَشْرَطَ الْمَالِ أَيُّ أَرْدَلَهُ

المَشَارَظَةُ [el-muşāreṭat] [مُفَاعَلَةٌ] [mufā'alet] vezninde) Şartlaşmak ma'nāsınadır; yukālu: شَارَظَهُ إِذَا شَرَطَ كُلَّ مِنْهُمَا عَلَى صَاحِبِهِ

[ش ط ط]

الشُّطُّ [eş-şatṭ] (şīn'in fethi ve tā'nın teşdidiyle) ve

الشُّطُوطُ [eş-şutūt] (فُعُودُ [ku'ūd] vezninde) Ba'ḍ olmak ma'nāsınadır; yukālu: شَطٌّ الْمُنْرُلُ شَطًّا وَشُطُوطًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا بَعُدَ Ve bir kimseye güçlük edip zulm ve cefā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: شَطٌّ فَلَانًا إِذَا شَقَّ عَلَيْهِ وَظَلَمَهُ Ve

شَطٌّ [şaṭṭ] Nehrin kıyısına denir, bu'd tasavvuruyla; cem'i شُطُوطٌ [şuṭūt] ve شُطَّانٌ [şuṭtān] gelir şīn'in zammı ve tā'nın teşdidiyle; yukālu: فَعَدَّ فِي شَطِّ النَّهْرِ أَي شَاطِئِهِ Ve hörgücün bir yanına yāhūd nısfına denir; cem'i شُطُوطٌ [şuṭūt] gelir; yukālu: أَخَذَ شَطَّ السَّنَامِ أَي جَانِبَهُ أَوْ نِصْفَهُ Ve

شَطٌّ [Şatṭ] Yemāme'de bir karye adıdır. Ve Başra'da bir mevzi' isimdir ki ashābdan 'Osmān b. Ebi'l-Āş hazretlerine muzāftır.

الشُّطِيطُ [eş-şeṭīṭ] (أَزِيْرُ [ezīz] vezninde) Bir hükm ve māddece cevri eylemek ma'nāsınadır; yukālu: شَطٌّ عَلَيْهِ فِي حُكْمِهِ شَطِيطًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا جَارَ

الأِشْطَاطُ [el-işṭāt] (hemzenin kesriyle) أَشْطَطُ [şeṭīṭ] ma'nāsınadır; yukālu: أَشْطَطُ فِي حُكْمِهِ إِذَا جَارَ Ve mu'āmelede bir metā'ın değer pahasından pek yukarı istemek ma'nāsınadır; yukālu: أَشْطَطُ فِي السَّوْمِ إِذَا بَعُدَ Gerçi sülāsīden şuṭṭat [şeṭat] dahi bu ma'nāyadır, lākin işṭāt [işṭāt] isti'mālî ekserdir. Ve

إِشْطَاطٌ [işṭāt] Talebde mübālaga ve im'ān eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَشْطَطُ فِي الطَّلَبِ إِذَا أَمْعَنَ Ve irak beyābāna çıkıp gitmek ma'nāsınadır; yukālu: أَشْطَطُ فِي الْمَفَازَةِ إِذَا ذَهَبَ

الإِشْطِاطُ [el-işṭiṭāt] (إِفْعَالٌ [ifti'āl] veznin-

de) Bu dahi hükmde ve sār husūsta cevri eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِشْطَطَ عَلَيْهِ إِذَا جَارَ حُكْمِهِ

الشُّطُطُ [eş-şeṭat] (fethateynle) Mu'āmele hadd-i 'adāleti geçip hak ve liyākatten pek tebā'ud eylemek ma'nāsınadır; yukālu: شَطٌّ فِي سِلْعَتِهِ شُطُطًا إِذَا جَاوَزَ الْقَدْرَ وَالْحَدَّ وَتَبَاعَدَ Ve mebt'e pek çok paha istemek ma'nāsınadır; yukālu: شَطٌّ فِي السَّوْمِ شُطُطًا إِذَا أَبْعَدَ

الشُّطَّاطُ [eş-şeṭāt] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) ve

الشُّطَّاطُ [eş-şiṭāt] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Kadd ve kāmette olan serv-i sehī gibi uzunluk ve mevzūnluk, 'alā-kavlin itidāl hāletine denir; yukālu: فِي قَدْرِهِ شُطَّاطٌ وَشُطَّاطٌ Ve أَي طَوْلٌ وَحُسْنُ قِوَامٍ وَاعْتِدَالٌ

شُطَّاطٌ [şeṭāt] ve

شُطَّاطَةٌ [şeṭātāt] (şīn'lerin fethiyle) ve

شُطَّاطٌ [şiṭāt] (şīn'in kesriyle) Iraklık, bu'd ma'nāsınadır; yukālu: بَيْنَهُمَا شُطَّاطٌ وَشُطَّاطَةٌ Ve vücūd-ı insānda hāssaten iki yanların mā-beyni meydānlı olmağa denir.

الشُّطَّةُ [eş-şatṭat] (şīn'in fethiyle) ve

الشَّاطَةُ [eş-şātāt] Kāmeti büleñd ve mevzūn yāhūd mu'tedil olan kıza denir; yukālu: جَارِيَةٌ شَطَّةٌ وَشَاطَةٌ أَي طَوِيلَةٌ حَسَنَةٌ الْقِوَامِ أَوْ مُعْتَدِلَةٌ

الشُّطَّةُ [eş-şiṭtāt] (şīn'in kesriyle) Bu dahi iraklığa denir, bu'd ma'nāsına. Ve tuğla kırıklarına denir.

الشَّاطُ [eş-şatṭ] Şol adama denir ki gövdesinin iki yanının aralığı meydānlı ola; yukālu: رَجُلٌ شَاطٌ أَي بَيْنَ الشُّطَّاطِ وَالشَّاطَةِ وَالشُّطَّاطِ أَي الْبَعِيدُ مَا بَيْنَ الطَّرْفَيْنِ

التُّشْطِيطُ [et-teşṭīṭ] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] veznin-

de) Bir nesnede had ve endāzeyi geçip mübālaga ile hak ve ʿadāletten hurūc eylemek maʿnāsınadır; yukālu: شَطَطَ الرَّجُلُ إِذَا بَلَغَ فِي الشَّطَطِ وَقُرِئَ قَوْلُهُ تَعَالَى "وَلَا تُشْطِطْ" مِنْ الشَّطِيطِ وَلَا تُشْطِطُ مِنَ الْإِشْطِاطِ وَلَا تُشْطِطُ مِنَ الشَّطَطِ أَي لَا تَبْعُدْ عَنِ الْحَقِّ

عَدِيرُ الْأَشْطَاطِ [Ġadīru'l-Eṣṭāt] (hemzenin fethiyle) Bir mevziʿ adıdır.

الشَّطْشَاطُ [eṣ-ṣaṣṣāt] [سَرَسَارٌ] [sersār] vezninde) Bir kuş adıdır.

الشَّطْوَى [eṣ-ṣeṭavā] [حَجْوَجَى] [hacevcā] vezninde) ve

الشَّطْوُتُ [eṣ-ṣeṭūt] [صَبُورٌ] [ṣabūr] vezninde) Hörgücü iri ve kaba nākaya denir. Cemʿi شَطَايْتُ [ṣeṭāʾit] gelir.

الْمُشَاطَةُ [el-muṣāṭtat] [مُفَاعَلَةٌ] [mufāʿalet] vezninde, اِشْتِطَاْتُ [iṣṭiṭāt] bābında) Yarışmak maʿnāsınadır; yukālu: إِذَا سَاطَهُ مُشَاطَةٌ إِذَا غَالَبَهُ فِي الْإِشْتِطَاطِ

[ش ق ط]

الشَّقِيطُ [eṣ-ṣeḳīṭ] (kāf'la ʿamīr [emīr] vezninde) Toprak destīye, ʿalā-kavlin saksıdan olan kaba kacağa denir.

[ش ل ط]

الشَّلْطُ [eṣ-ṣeṭ] [خَلْطٌ] [ḫalt] vezninde) ve **الشَّلْطَاءُ** [el-ṣeṭāʾ] [حَمْرَاءٌ] [ḥamrāʾ] vezninde) Bıçağa denir, سِكِّينٌ [sikkīn] maʿnāsına.

الشَّلْطَةُ [eṣ-ṣiṭat] (ṣīn'in kesriyle) İnce uzun oka denir. Cemʿi شَلَّطٌ [ṣiṭat] gelir, عَنَبٌ [ʿineb] vezninde.

[ش م ح ط]

الشَّمْحَطُ [eṣ-ṣemḥat] (hā-yı mühmele ile جَعْفَرٌ [cafer] vezninde) ve

الشَّمْحَاطُ [eṣ-ṣimḥāt] [سِرْدَاخٌ] [sirdāḫ] vezninde) ve

الشَّمْحُوْتُ [eṣ-ṣumḥūt] [عُضْفُورٌ] [ʿuṣfūr] vezninde) Pek uzun şeyʿe denir.

[ش م ش ط]

شَمَشَاطٌ [Ṣemṣāt] [حَزْعَالٌ] [ḥazʿāl] vezninde) Bilād-ı Rebīʿa'dan bir belde adıdır; muhaddisinden Ebu'r-Rebīʿ Muḥammed b. Ziyād eṣ-Ṣemṣāʿī oradandır.

[ش م ط]

الشَّمْطُ [eṣ-ṣemaṭ] (fethateynle) Başın kıllarına beyāz karışmak maʿnāsınadır ki kırgıl olmak taʿbīr olunur; yukālu: شَمِطَ الرَّجُلُ شَمَطًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا خَالَطَ الْبَيَاضَ سَوَادَ رَأْسِهِ **الْأَشْمَطُ** [el-eṣmaṭ] [أَحْمَرٌ] [aḥmer] vezninde) Vasftır, saç ve sakalı kırgıl kişiye denir. Cemʿi شَمِطٌ ve شَمِطَانٌ [ṣumṭān] gelir, سُودٌ [esved] ve سُودٌ [sūd] ve سُودَانٌ [sūdān] gibi.

الْإِشْمَاطُ [el-iṣmāt] (hemzenin kesriyle) Bu dahi شَمَطٌ [ṣemaṭ] maʿnāsınadır; yukālu: Ve bir nesneyi āhere katıp karıştırmak maʿnāsınadır; yukālu: اِشْمَطَ الرَّجُلُ بِمَعْنَى شَمِطَ أَشْمَطَهُ بِهِ إِذَا أَخْلَطَهُ

الْإِشْمِطَاطُ [el-iṣmiṭāt] [إِحْمِرَارٌ] [iḥmirār] vezninde) ve

الْإِشْمِيطَاطُ [el-iṣmiṭāt] [إِحْمِيرَارٌ] [iḥmīrār] vezninde) Bunlar da bir adamın saç ve sakalı kırgıl olmak maʿnāsınadır; yukālu: اِشْمَطَ الرَّجُلُ وَاشْمَاطًا بِمَعْنَى أَشْمَطَ

الشَّمْطُ [eṣ-ṣemṭ] (ṣīn'in fethi ve mīm'in sükünuyla) Bir nesneyi āhere katıp karıştırmak maʿnāsınadır; yukālu: شَمِطَهُ بِهِ شَمَطًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا خَلَطَهُ بِهِ شَمَطَ الْإِنَاءِ إِذَا مَلَأَهُ Ve hurmānın korukları ağaçtan dökülüp saçılmak maʿnāsınadır; yukālu: شَمَطَتِ النَّخْلَةُ اِنْتَثَرَتْ بُسْرُهَا إِذَا اِنْتَثَرَ بُسْرُهَا الشَّجَرُ إِذَا اِنْتَثَرَ وَرَقُهُ

الشَّمِيطُ [eş-şemīṭ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve **أَلْمَشْمُوطُ** [el-meşmūṭ] Mahlūt olan şey>e denir; yukālu: شَيْءٌ شَمِيطٌ وَمَشْمُوطٌ أَي مَحْلُوطٌ Ve

شَمِيطٌ [şemīṭ] Seher vaktine itlāk olunur ki bakıyye-i zulmet-i leyl ile mahlūt olur; yukālu: طَلَعَ الشَّمِيطُ أَي الضُّبْحُ Ve bir adamın evlādına itlāk olunur ki nısfı erkek ve nısfı dişi ola. Ve şol otluğa ve çayırılığa itlāk olunur ki bir mikdārı sararıp ve bir mikdārı tāze yeşil ola; yukālu: فِي المَرْعى نَبَاتٌ شَمِيطٌ أَي بَعْضُهُ هَائِجٌ وَبَعْضُهُ أَحْضَرٌ Ve akılı karalı alaca kurda denir. Ve şol süte itlāk olunur ki hoşluğundan nāşī hāmiz olduğu ve **حَقِيقٌ** [ḥaḳīn] olduğu teşhīs olunmaya. **حَقِيقٌ** [ḥaḳīn], eskisi yenisine katılmak üzere tulumda müctemīc süte denir. Ve

شَمِيطُ الذَّنَابِي [şemīṭu’z-zunābā] Kuyruğunun ucu ak olan kuşa itlāk olunur; yukālu: طَائِرٌ شَمِيطُ الذَّنَابِي أَي شَعْلَاوُهَا

الشَّمِيطَانَةُ [eş-şumṭānet] (şīn’in zammıyla) Bir tarafı hām ve bir tarafı puhte, ‘alā-kavlin yarısı hām ve yarısı puhte hurmā koruğuna denir; yukālu: بُسْرَةٌ شَمِيطَانَةٌ إِذَا ارْتُطِبَ جَانِبٌ مِنْهَا أَوْ هِيَ المُنْصَفَةُ

شَمِيطٌ [Şumeyṭ] [زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Endelus’ta bir palanga adıdır. Ve Şumeyṭ b. Beşīr ve Şumeyṭ b. el-‘Aclān muhad-dislerdir. Ve Benū Ebī ‘Abdillāh b. Kīlāb yurdunda bir kumluk adıdır. ‘Alā-kavlin bu **أَمِيرٌ** [emīr] veznindedir.

شَامِيطٌ [Şāmīṭ] Muhaddisinden Aḥmed b. Ḥayyān el-Ḳatīrī lakabıdır.

الشَّمِطُ [eş-şemṭ] [حَمِطٌ [ḥamṭ] vezninde ve şīn’in kesri ve fethateynle lügattir) Bir nesneye karıştırılan şey>e denir. Cem’i **أَشْمَاطٌ** [eşmāṭ] ve **شِمَاطٌ** [şimāṭ] gelir kesr

ile. Bu münāsebetle tencere havāyicine itlāk olunur; yukālu: قَدْرَةٌ تَسَعُ شَاءَ بَشْمَطِهَا وَشَمَطِهَا وَشَمَطِهَا أَي بَتَوَابِلِهَا **الشَّمِطُوطُ** [eş-şumṭūṭ] (şīn’in zammıyla) Uzun şey>e denir, طَوِيلٌ [ṭavīl] ma’nāsına. Ve nāstan ve sārirden bir bölüğe ve bir fırkaya denir.

الشَّمِيطَاطُ [eş-şimṭāṭ] ve

الشَّمِيطِيطُ [eş-şimṭīṭ] (şīn’lerin kesriyle) Bunlar da bir bölüğe ve bir fırkaya denir.

الشَّمَاطِيطُ [eş-şemāṭīṭ] Bölük bölük nāsa denir; yukālu: قَوْمٌ شَمَاطِيطٌ أَي مُتَفَرِّقَةٌ Ve yırtılıp pārelenmiş eski sebebe denir; yukālu: شَمَاطِيطٌ أَي خَلَقٌ مُتَشَقِّقٌ Şārih der ki gerçi zāhiren bunun müfredi **شَمَاطِيطٌ** [şimṭāṭ] ve **شَمِيطِيطٌ** [şimṭīṭ] olmak melhūzdur, lākin **عَبَادِيدٌ** [‘abādīd] ve **شَعَارِيرٌ** [şe‘ārīr] gibi müfred isti‘mālī mesmūc değildir, pes **أَعْشَارٌ** [a‘şār] ve **أَخْلَاقٌ** [aḥlāḳ] kabildinden olur ve yukālu: جَاءَتِ الخَيْلُ شَمَاطِيطٌ أَي مُتَفَرِّقَةٌ أَرْسَالًا **شَمَاطِيطٌ** [Şemāṭīṭ] bir recül ismidir.

[ش م ع ط]

الإِشْمِيعَطَاطُ [el-işmi‘atāṭ] [إِشْمِيزَازٌ [işmīzāz] vezninde) Pür-gazab olmak ma’nāsınadır; yukālu: إِشْمَعَطَ الرَّجُلُ إِذَا ائْتَلَأَ غَضَبًا Ve nās bir nesneyi aramak için sür‘atle etrāfa perākende olmak ma’nāsınadır; yukālu: إِشْمَعَطَ القَوْمُ فِي الطَّلَبِ إِذَا بَادَرُوا وَتَفَرَّقُوا Kezālik bir mikdār süvāriler bir nesneyi taleb için sür‘atle koşuşup gitseler **إِشْمَعَطَ الخَيْلُ** derler. Ve deve sürüsü perīşān ve perākende olmak ma’nāsınadır; yukālu: إِشْمَعَطَتِ إِشْمَعَطَتِ إِذَا ائْتَسَرَتْ **إِشْمَعَطَ الذَّكْرُ** إِذَا نَعِطَ

[ش ن ط]

الشَّمِيطَاطُ [eş-şināṭ] [كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Şol hatuna denir ki a‘zāsı mütenāsib ve

ma‘nāsınadır; yukālu: شَاطَتِ الْجَزُورُ إِذَا تَنَفَّقَتْ
 Ve kanları birbirine katıp karıştırmak
 ma‘nāsınadır ki maktül mukābili kātili
 katıl eylemekten ‘ibārettir; yukālu: شَاطَ
 الدِّمَاءُ إِذَا خَلَطَهَا كَأَنَّهُ سَفَكَ دَمَ الْقَاتِلِ عَلَى دَمِ الْمُقْتُولِ
 Ve bir işte ‘acele eylemek ma‘nāsınadır;
 yukālu: شَاطَ فِي الْأَمْرِ إِذَا عَجَلَ
 Ve dem heder ve bātıl olmak ma‘nāsınadır; yukālu: شَاطَ
 دَمُهُ إِذَا ذَهَبَ
 Ve tencere dibine ta‘ām yapış-
 mak ma‘nāsınadır; yukālu: شَاطَتِ الْقِدْرُ إِذَا
 لَصِقَ بِأَسْفَلِهَا شَيْءٌ مُحْتَرِقٌ

الإِشَاطَةُ [el-işāṭat] (hemzenin kesriyle)
 Yakmak ma‘nāsınadır; yukālu: إِشَاطَةُ إِذَا
 أَسَاطَهُ Ve helāk eylemek ma‘nāsınadır;
 yukālu: إِشَاطَةُ إِذَا أَهْلَكَهُ Ve eti herkese da-
 ğıtmak ma‘nāsınadır; yukālu: أَشَاطَ اللَّحْمَ
 إِذَا فَرَّقَهُ Ve kātilin kanını maktüle mukābil
 heder eylemek, ‘alā-kavlin helākına
 ‘amel eylemek yāhūd kısāsen katıl eyle-
 mek ma‘nāsınadır; yukālu: أَشَاطَ السُّلْطَانُ دَمَهُ
 Ve bđmeh İĞA AĞHEBE ÖV ÖEMEL Fİ HELEKHE ÖV ÖRÖVE ÖLÖÖÖL
 kurbān kanını dökmek ya‘nī zebh eylemek
 ma‘nāsınadır; yukālu: أَشَاطَ دَمَ الْجَزُورِ إِذَا سَفَكَهُ
التَّشْيِيطُ [et-teşyīt] [tef‘īl] (vezninde)
 Bu dahi yakmak ma‘nāsınadır; yukālu:
 شَيَّطَهُ إِذَا أَحْرَقَهُ

الإِشْتِشَاطَةُ [el-istişāṭat] Hışm ve gazabdan
 pür-āteş olmak ma‘nāsınadır ki ihtirāk
 ma‘nāsındandır; yukālu: إِشْتِشَاطَ عَلَيْهِ إِذَا
 Ve kuş hiddet ve neşātla uçmak
 ma‘nāsınadır; yukālu: إِشْتِشَاطَ الْحَمَامُ إِذَا طَارَ
 Ve bir işe cüst ve çabuk deprenmek
 ma‘nāsınadır; yukālu: إِشْتِشَاطَ مِنَ الْأَمْرِ إِذَا خَفَّ
 لَهُ

المُسْتَشْيِيطُ [el-musteşyīt] İfrāt üzere güler
 olan kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ مُسْتَشْيِيطٌ أَيُّ
 Ve pek tavlı erkek deveye
 denir; yukālu: جَمَلٌ مُسْتَشْيِيطٌ أَيُّ سَمِينٌ

المُشَيَّاطُ [el-mişyāt] Çabuk semirir olan
 nākaya denir; cem‘i مَشَيَّاطٌ [meşāyīt]tir;
 yukālu: نَاقَةٌ مُشَيَّاطٌ أَيُّ السَّرِيعَةُ الْبِئْسَمَنُ
المُشَيَّيْتُ [el-muşeyyat] [mu‘azzam] (vezninde) ve

التَّشْيِيطُ [et-teşyīt] [tef‘īl] (vezninde ki
 ismdir, temtīn [temtīn] gibi) Nās için biryān
 olmuş ete denir; yukālu: لَحْمٌ مُشَيَّطٌ وَتَشْيِيطٌ إِذَا
 كَانَ قَدْ سُويَ لِلْقَوْمِ

الشَّيْطُ [eş-Şeyyit] [seyyid] (vezninde)
 Huzer b. Levdān ve Uneyf b. Cebele nām
 kimselerin feresleri ismidir.

التَّشْيِيطُ [et-teşeyyūt] [tefa‘ul] (veznin-
 de) Bu dahi yanmak ma‘nāsınadır; yukālu:
 Ve kesret-i cimā‘dan
 nehāfet peydā eylemek ma‘nāsınadır;
 yukālu: تَشَيَّطَ فَلَانٌ إِذَا نَجَلَ مِنْ كَثْرَةِ الْجَمَاعِ

الشَّيْطِي [eş-şeyṭiyy] [şayfiyy] (vez-
 ninde) Havāya ağmış toza itlāk olunur;
 yukālu: غُبَارٌ شَيْطِيٌّ أَيُّ سَاطِعٌ فِي السَّمَاءِ

شَيْطَى [Şitā] [dīzā] (vezninde) Bir re-
 cül ‘alemidir.

الشَّيْاطُ [eş-şiyāt] [kitāb] (vezninde)
 Yanmış pamuk rāyihāsına denir; tekūlu: مَا
 هَذَا الشَّيْاطُ أَيُّ رِيحٌ قُطِنَةٌ مُحْتَرَقَةٌ

الشَّيْطَانُ [eş-Şeyyitān] [şeyyit] lafzın-
 dan ki keyyis [keyyis] veznindedir, tesniye-
 dir) Şammān nām arzda iki düz ‘arsaya
 denir ki her birinde su irkilecek yerler
 vardır.

نَجَرَ بَعُونِهِ تَعَالَى

FASLU’D-ĎĀDĪ’L-MU‘CEME

(فَضْلُ الضَّادِ الْمُعْجَمَةِ)

[ض ا ط]

الضَّاطُّ [eḏ-ḏaʔaṭ] (ḏād’ın ve hemzenin fet-hiyle) Omuzları ve gövdeyi oynatarak yürümek ma’nāsınadır; yukālu: ضَبَّطَ الرَّجُلُ ضَاطًا مِنَ النَّابِ الرَّابِعِ إِذَا حَرَكَ مَنْكِبَيْهِ وَجَسَدَهُ فِي مَشْيِهِ

[ض ب ط]

الضَّبُّ [eḏ-ḏabṭ] [rabṭ] vezninde) ve **الضَّبَّاتَةُ** [eḏ-ḏabāṭat] [kerāmet] vezninde) Bir nesneyi hazm ve basiret ve hüsn-i tedbîr ile hıfz eylemek ma’nāsınadır; yukālu: ضَبَّطَ الشَّيْءَ ضَبْطًا وَضَبَّاطَةً مِنَ النَّابِ الْأَوَّلِ إِذَا حَفِظَهُ بِالْحَزْمِ هُوَ أَضْبَطُ “Zirā hurde karınca kısmı kendiden büyük nesneyi çekip zabt ederek götürür ve gāhca yukarıdan aşağı düşmüş iken yine ağzında olan şeyi zabt edip salıvermez. Kezālik emsāldendir ki “أَضْبَطُ مِنْ” derler. Mezbūr bir gün develerini suvarmak için kuyu başına götürüp ve kovayı doldurmak için kardeşini aşağıya indirdi. Mezbūr kuyu içre kova doldurmağa meşgūl iken taşrada develer izdihām eylemekle nāgāh yavrularından birisi kuyuya düştü. Kuyunun içerisi vāsif olmakla çabuk deprenip taşradan kuyruğuna yapışıp duvara sıkıştırmakla aşağıya salıvermeyip muhkem zabt eyledi. Aşağıdan kardeşi “Ey birāder meded, helāk olacağım!” diye haykırdıkta yukarıdan ذَاكَ إِلَى بَكَرَةِ دَنْبِ الْبَكَرَةِ demektir, eğer kuyruğu koparsa üzerine düşüp helākın emr-i mukadderdir dedi. Pes ne hāl ise elinden salıvermeyip hezār zor ve zār ile çekip çıkardı. Ve

ضَبَّطَ [ḏabṭ] Yere ‘umūm üzere yağmur yağıp her mahalline şāmil olmak ma’nāsına müsta‘meldir; yukālu: ضَبَّطَتِ الْأَرْضُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا مُطِرَتْ بِغَيْبِ عُمُومًا

الضَّابِطُ [eḏ-ḏābiṭ] ve

الضَّبْنَطِيُّ [eḏ-ḏabentā] [ḥabentā] vezninde) Yavuz ve tüvānā insān ve hayvāna itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ وَجَمَلٌ ضَابِطٌ وَضَبْنَطِيُّ Ve

ضَابِطٌ [ḏābiṭ] Arslana itlāk olunur.

الْأَضْبَاطُ [el-aḏbaṭ] [aḥmer] vezninde) İşi iki eliyle işler olan kişiye denir. Mü’ennesi ضَبَّاطَةٌ [ḏabṭā]dır; yukālu: رَجُلٌ أَضْبَطٌ وَامْرَأَةٌ ضَبَّاطَةٌ إِذَا كَانَ يَعْمَلُ بِيَدَيْهِ

أَضْبَطُ [aḏbaṭ] Arslana itlāk olunur. Ve Aḏbaṭ b. Ḳurey’ bir şā’ir-i ma’rūftur. Ve Aḏbaṭ b. Kilāb bir kimsedir. Ve Benu’l-Aḏbaṭ, Beni Kilāb’dan bir batndır. Ve Rebi’a b. el-Aḏbaṭ, Eşca’ kabilesinden bir kimsedir ki esirlere pek şiddet eder idi.

التَّضْبِطُ [et-teḏabbuṭ] [tefa’ul] vezninde) Bir nesneyi zor ile salıvermemek vech üzere tutmak ma’nāsınadır; yukālu: تَضَبَّطَهُ إِذَا أَخَذَهُ عَلَى حَبِيبٍ وَقَهْرٍ Burada قَطِيعَةٌ [ḳaṭī’at] yāhūd cins itibārıyla تَضَبَّطَ fi’li mü’ennesen vārid olmuştur.

الضَّبْبَةُ [eḏ-ḏabṭaṭ] [temret] vezninde) ‘Arab beyninde bir la’ibin ismidir.

[ض ب ع ط]

الضَّبْغَطِيُّ [eḏ-ḏabaṭā] [ḥaneblā] vezninde) Ahmāk ve nādān kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ ضَبْغَطِيُّ أَيْ أَحْمَقٌ Ve bir kelime-

dir ki onunla küçük çocukları anaları korkuturlar, böcü ve umacı gibi.

[ض ب غ ط]

الضَّبَغُطَى [eḏ-ḏabağtā] (ğayn-ı mu'ceme ile) ضَبَغُطَى [ḏabağtā] vezninde ve mürādifidir. Cem'i ضَبَاغُطُ [ḏabāgiṭ] gelir.

[ض ب ن ط]

الضَّبَنْطَى [eḏ-ḏabantā] (ḥabntā [ḥabentā] vezninde) Kavī ve şedīd insān ve hayvāna denir; yukālu: رَجُلٌ وَجَمَلٌ ضَبَنْطَى أَيْ قَوِيٌّ شَدِيدٌ

[ض ر ط]

الضَّرْطُ [eḏ-ḏarat] (fethateynle) Bir adamın sakalı hafif ve kaşının kılları az olmakla ince olmak ma'nāsınadır; yukālu: ضَرَطَ الرَّجُلُ ضَرَطًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا خَفَّتْ لِحْيَتُهُ وَدَقَّ حَاجِبُهُ

الْأَضْرَطُ [el-aḏrat] (aḥmer [aḥmer] vezninde) Ondan vasftır. Mü'ennesi ضَرَطَاءُ [ḏartā] dır.

الضَّرَاتُ [eḏ-ḏurat] (ğurāb [ğurāb] vezninde) Osuruğa denir: قِيلَ لِأَغْرَابِيٍّ مَا هَذِهِ الْقَرْقَرَةُ فِي بَطْنِكَ قَالَ هِيَ ضَرَاتٌ لَمْ يَنْصَحْ

الضَّرْطُ [eḏ-ḏart] (farṭ [farṭ] vezninde) ve

الضَّرِطُ [eḏ-ḏariṭ] (ketif [ketif] vezninde) ve

الضَّرِيبُ [eḏ-ḏariṭ] (eziz [eziz] vezninde) ve

الضَّرَاتُ [eḏ-ḏurat] (ḏād'ın zammıyla) Osurmak ma'nāsınadır; yukālu: ضَرَطَ الْحَمَارُ ضَرَطًا وَضَرِيطًا وَضَرَاتًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا خَبِقَ

الضَّرَاتُ [eḏ-ḏarrāt] (şeddād [şeddād] vezninde) ve

الضَّرُوطُ [eḏ-ḏarūt] (şabūr [şabūr] vezninde) ve

الضَّرُوطُ [eḏ-ḏirrevṭ] (sinnevr [sinnevr] vezninde) Osurgan şahsa denir. Ve

ضِرْوُطُ [ḏirravṭ] (sinnevr [sinnevr] vezninde) ve

ضُرُوطُ [ḏarūt] (şabūr [şabūr] vezninde) İri nesneye denir; yukālu: إِنَّهُ لَضُرُوطٌ وَضِرْوُطٌ أَيْ ضَحْمٌ

الْإِضْرَاتُ [el-iḏrāt] (hemzenin kesriyle) Bir kimseyi istihzā ve istihfāf edip avurt ile carta çekmek ma'nāsınadır; yukālu: أَضْرَطَ بِهِ إِذَا عَمِلَ بِفِيهِ كَالضَّرَاتِ وَهَزَى بِهِ أَضْرَطُهُ إِذَا عَمِلَ بِهِ مَا ضَرَطَ مِنْهُ

الْتَضْرِيطُ [et-taḏriṭ] (iḏrāt [iḏrāt] ile iki ma'nāda mürādifdir; yukālu: ضَرَطَ بِهِ وَضَرَطَهُ بِمَعْنَى أَضْرَطَ بِهِ وَأَضْرَطَهُ

الضَّرِيطَةُ [eḏ-ḏurreyṭat] (cummeyzet [cummeyzet] vezninde) İri dişi koyuna denir; yukālu: نَعْجَةٌ ضَرِيطَةٌ أَيْ ضَحْمَةٌ

الضَّرِطُ [eḏ-ḏariṭ] (ketif [ketif] vezninde) Masdardır ki zıkr olundu. Ve vasf olur; ve minhu'l-meselu: "أَجْبِيءُ مِنَ الْمُتْرُوفِ ضَرِطًا"

Aslı budur ki bir niçe dul hatunlar var idi. İçlerinden bir gün birini bir adama tezvīc eylediler. O adamın dā'imā sabāh vaktinde uyumak 'ādeti olmakla her sabāh o hatunlar ona sabūh götürüp uyandırdıklarında "Kāşki beni bunun için uyandırmayıp düşman 'askeri için uyandırsanız" diye izhār-ı şecā'at eylemekten hālī olmaz idi. Hatunun ba'zı bunun bu güne lāfını gördükte, "Bu adam bahādıra benzer, gelin bunu bir tecrube edelim" diye meşveret eylediler. Pes bir sabāh yine 'ale'l-āde gelip uyandırdıklarında yine kavli-i sākıki tekrār eylemekle hatunlar, "İşte bu gün arzū eylediğin üzere şeb-hūn süvārīlerinin ucu gelip çatı" dediler. Herif bunu işittikte fart-ı havfından alḫīl alḫīl diyerek zar-talar çektiği hālde cānı çıkıp helāk oldu.

Ve baʿzılar dedi ki iki kimse bir beyābāna ʿazīmet edip karşılarında bir şecer sevādı nümāyān olmakla birisi refikine “Şu görünen sevād harāmilerdir, bize müteras-sıd olurlar” dedi. Öbürüsü عُشْرَةٌ [ʿuşeret] tir yaʿnī şecer-i عُشْرٌ [ʿuşer]dir dedikte, mezbūr havf ve telāşından عُشْرَةٌ [ʿuşeret] in zammesini hoşça idrāk edemeyip عُشْرَةٌ [ʿaşeret] yaʿnī on neferdir demek fehmiylemekle iki adam on harāmīye ne güne mukāvemmet edebilir diye havfından zartalayarak tāʾir-i rūhu āşiyāne-i bedenden tayerān eyledi. Bu cihetten Menzūf-ı Darīṭ ile tesmiye olundu.

Ve baʿzılar dedi ki مَنْزُوفٌ [menzūf] kelb ile kedi beyninde bir cānverdir. Birisi kendisine haykırdıkta havfından zarta eder. Ve minhu'l-meselu'l-āharu: “أُودَى الْعَيْرُ إِلَّا” “صَرِطًا” Yaʿnī “Osurmaktan gayri eşeğin kuvveti kalmadı.” Ziyāde koca olup hakīr olan kimse ve bir nesne tebāh olup işe yaramaz olanı kaldıkta darb olunur. Ve “س،ر،ط” meseli “الْأَخَذُ سُورِطِي وَالْقَضَاءُ سُورِطِي” maddesinde beyān olundu.

[ض ر ع م ط]

الضَّرْعِمُطُ [eḍ-ḍuraʿmiṭ] قُدْعِمِلٌ [kuzaʿmil] vezninde) Pek koyu süte denir. Ve her şey>e iştiḥā eder olan soğumsuz kimseye denir. Ve minhu: سَقِيْتُ ضَّرْعِمُطًا الضَّرْعِمُطَ أَيُّ رَجُلًا شَهْوَانٌ إِلَى كُلِّ شَيْءٍ لَبَنًا خَائِرًا

[ض ر غ ط]

الإِضْرَعُطُطُ [el-iḍriḡṭāṭ] [ismīdād] [ismīdād] vezninde) Öfkeden şişip kabarmak, ʿalā-kavlin gövdesinin etleri üzere derisi kıvrılıp bükülmek yāhūd eti çok olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِضْرَعُطُّ الرَّجُلُ إِذَا انْتَفَخَ غَضَبًا أَوْ انْتَمَى جِلْدُهُ عَلَى لَحْمِهِ أَوْ كَثُرَ لَحْمُهُ

الضَّرْعَاطَةُ [eḍ-ḍirḡāṭat] (ḍād'ın kesriyle) Sulu balçıḡa denir.

الْمُضْرَعُطُ [el-muḍraḡiṭ] (muṭmaʿinn) [muṭmaʿinn] vezninde) Aslā kuvveti olmayıp fos olan iri ve tenū-mend adama denir, gemi arslanı gibi; yukālu: رَجُلٌ مُضْرَعُطٌ أَيُّ صَحْمٌ لَا عَنَاءَ عِنْدَهُ

[ض ر ف ط]

الضَّرْفَاطَةُ [eḍ-ḍarfāṭat] [dahrecet] [dahrecet] vezninde) Bir nesneyi çekip muhkem bağlamak maʿnāsınadır; yukālu: ضَرَفَطُهُ إِذَا شَدَّهُ وَأَوْثَقَهُ

الضَّرْفَاطَةُ [eḍ-ḍirfāṭat] (ḍād'ın kesriyle) ve الضَّرْفَاطِيُّ [eḍ-ḍirfāṭā] (ḍād'ın kesri ve fā'nın fethiyle) ve

الضَّرَافِطُ [eḍ-ḍurāfiṭ] [ʿulābiṭ] [ʿulābiṭ] vezninde) İri gövdeli büyük karınlı adama denir.

التَّضْرَفُطُ [et-teḍarfut] [tedaḡruc] [tedaḡruc] vezninde) Bir adamın arkasına binip ayakları koltuklarının altından geçirdikten sonra boynunun üzerine getirmek maʿnāsınadır; yukālu: تَضْرَفُطُ عَلَيْهِ إِذَا رَكِبَهُ وَأَخْرَجَ رِجْلَيْهِ مِنْ تَحْتِ بِنِيهِ وَجَعَلَهُمَا عَلَى عُنُقِهِ

الضَّرْفَيْطِيَّةُ [eḍ-ḍureyfiṭiyet] [durey-himiyet] [durey-himiyet] vezninde) ʿArablara mahsūs bir laʿib ismidir.

[ض ط ط]

الضُّطُّطُ [eḍ-ḍaṭṭat] (fethateynle) ve

الضُّطِّيُّطُ [eḍ-ḍaṭiṭ] [emīr] [emīr] vezninde) Be-gāyet sulu sıvık çamura denir.

الضُّطُّطُ [eḍ-ḍuṭuṭ] (zammeteynle) Devāhī ve āfāta denir; yukālu: وَقَعُوا فِي الضُّطُّطِ أَيُّ الدَّوَاهِي

[ض ع ط]

الضُّضْطُطُ [eḍ-ḍaṭṭ] (ḍād'ın fethi ve ʿayn'ın sükūnuyla) Boğazlamak maʿnāsınadır;

yukālu: صَعَطَهُ صَعَطًا مِّنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا دَبَّحَهُ

[ض غ ط]

الضَّعْطُ [eḍ-ḍağṭ] (ḍād'ın fethi ve ğayn-ı mu'cemenin sükunıyla) Bir kimseyi müzāhame ile bir yere sıkıştırıp kısmak ma'nāsınadır; yukālu: صَعَطَهُ صَعَطًا مِّنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا عَصَرَهُ وَرَحِمَهُ وَعَمَزَهُ إِلَى شَيْءٍ وَمِنْهُ صَعَطَةُ الْقَبْرِ

الضَّاعِطُ [eḍ-ḍāğit] Bir nesne üzere nāzır ve emīn ta'yin olunan adama itlāk olunur; tekülü: أُرْسَلَتْهُ ضَاعِطًا عَلَيْهِ أَي رَقِيْبًا أَمِيْنًا عَلَيْهِ Ve

ضَاعِطٌ [ḍāğit] Devenin yürürken dirsekleri vurarak koltuğu altları yarılıp çatlamağa denir ki ism menzilindedir; yukālu: بِالْبَجِيرِ ضَبُّ، ضَبُّ Ve kelere denir, [ḍabb] ma'nāsına.

الْمَضْغُطُ [el-maḍğat] [mağ'ad] vezninde) Çukur çukur cā-be-cā su akıntıları olan arza denir. Cem'i مَضَاعِطُ [maḍāğit] gelir.

الضُّعْطَةُ [eḍ-ḍuğtat] (ḍād'ın zammıyla) Bir adamı sıkıştırıp zoraki bir şey'e ikrāh ve mecbūr eylemeğe denir; tekülü: أَخَذْتُ فُلَانًا Ve şiddet ve meşakkate itlāk olunur; tekülü: اللَّهُمَّ ازْفَعْ عَنَّا هَذِهِ الضُّعْطَةَ أَي الشَّدَّةَ

ضُغَاطٌ [Ḍuğāt] [ğurāb] vezninde) Bir mevzı'dır.

الضُّغَيْطُ [eḍ-ḍāğit] [emīr] vezninde) Şol kuyuya itlāk olunur ki yanında bir kuyu dahi olup birisi kapanıp işle-memekle çamur bağladığından giderek müte'affin olmağın bir takrīble bir menfez bulup suyu öbürüne seyelān eylemekle onu dahi ta'affünüyle fāsīd ve tebāh edip içilmez ola; yukālu: يَبْتُ ضَغَيْطٌ إِذَا كَانَتْ فِي جَنْبِهَا أُخْرَى فَأَنْدَفَنْتَ إِحْدَاهُمَا فَحَجَمَاتٌ فَأَتَيْتَ مَاؤَهَا فَسَالَ فِي

العَذْبَةَ فَأَفْسَدَهَا فَلَا يُشْرَبُ Ve zā'fū'r-re'y olan hemec adama denir. Cem'i ضَعَطَى [ḍağtā] gelir, سَكَّرَى [sekrā] vezninde.

الضُّغَيْطَةُ [eḍ-ḍāğitāt] [sefīnet] vezninde) Za'f ve zebūn nebāta itlāk olunur.

التَّضَاعُطُ [et-teḍāğut] [tefā'ul] vezninde) Mecliste birbirlerini sıkıştırmak ma'nāsınadır; yukālu: تَضَاعَطُوا إِذَا ازْدَحَمُوا

الْمُضَاعَاةُ [el-muḍāğātat] [mufā'alet] vezninde) Müzāhame eylemek ma'nāsınadır; yukālu: ضَاعَطُوا إِذَا زَاخَمُوا

[ض ف ر ط]

الضُّفْرَةُ [eḍ-ḍafreṭat] (fā'yla دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Bir kimsenin karını pek büyük olmak ma'nāsınadır; yukālu: ضَفْرَطَ بَطْنُهُ إِذَا صَحَمَ

الضُّفْرِطُ [eḍ-ḍifriṭ] [zibric] vezninde) İri karınlı şahsa denir; yukālu: جَمَلٌ ضَفْرِطٌ أَي صَحْمُ الْبَطْنِ

الضُّفَارِيطُ [eḍ-ḍafārīt] [ḍufrūt] cem'idir ki عُضْفُورٌ [uṣfūr] veznindedir, çehrede yanak ile burun aralığında ve gözün kapakları yanlarında çizgi gibi yivlere ve büküm yerlerine denir; yukālu: ضَفَارِيطٌ وَجْهٌ كَثِيرَةٌ وَهِيَ كُسُورٌ بَيْنَ الْخَدِّ وَالْأَنْفِ وَعِنْدَ اللَّحَاظَيْنِ

[ض ف ط]

الضُّفَاةُ [eḍ-ḍafātat] [seḥāfet] vezninde) Cāhil ve süst-re'y ve nādān olmak ma'nāsınadır; yukālu: ضَفَطُ الرَّجُلِ ضَفَاةً مِّنَ كَالَةِ الشَّارِيهِ وَبِالْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا جَهَلَ وَضَعْفَ رَأْيُهُ Ve minhu hadīsu 'Ömer radiyallāhu 'anhu "اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الضُّفَاةِ" büyük karınlı olmak ma'nāsınadır; yukālu: ضَفَطُ الرَّجُلِ إِذَا صَحَمَ بَطْنُهُ

ضَفَاةٌ [ḍafātat] Lehv ālātından def ve dā'ireye, 'alā-kavlin def çalmağa denir.

Şārih der ki İbn Sīrīn bir nikāha hāzır oldukta اَيْنَ ضَفَاطُكُنَّ dedi, ya'ni "Definiz yahūd çalmanız kandadır?" Gūyā ki cehl ve gaffletten nāşī olduğundan itlāk olundu.

الضَّفِيطُ [eḏ-ḏafīṭ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Cimā'e ederken yestehler olan kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ ضَفِيطٌ أَيْ عَذِيوُطٌ Ve cāhil ve nādān kimseye denir; cem'ī ضَفِيطُ [ḏafīṭ] gelir, سَكْرَى [sekrā] vezninde. Ve sehī ve civān-merd adama denir; yukālu: رَجُلٌ ضَفِيطٌ أَيْ سَخِيٌّ Ve serkeş ve çetin huylu deveye denir; yukālu: اِبْنٌ شَرِيْسٌ ma'nāsına. Bu cihetle azdāddan olur, lākin zıddiyyeti mübhemdir. Ve şişman olup süst ve sölpük olan kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ ضَفِيطٌ أَيْ سَمِيْنٌ رَحُوٌّ

الضَّفِيطُ [eḏ-ḏafīṭ] Şol seferber olan kimseye denir ki ba'īd yere sefer eylemez ola.

الضَّفِيطَةُ [eḏ-ḏuffāt] (ضَغَطَةٌ [ḏuġtat] vezninde) Ahmaklık ma'nāsınadır; yukālu: فِيْهِ ضَفِيطَةٌ أَيْ حَقْمَةٌ

الضَّفِيطُ [eḏ-ḏaffāt] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Deveciye denir, جَمَّالٌ [cemmāl] ma'nāsına. Ve mükārīye denir. Ve celeb-keşe denir. Ve kesirü'l-gā'it kimseye denir. Ve semiz olup salkı ve gevşek olan adama denir. Ve kavmiyle berāber konup göçmez olan sakıl ve bī-meze kimseye denir.

الضَّفِيطُ [eḏ-ḏafant] (سَمَنْدٌ [semend] vezninde) Bu dahi semiz olup salkı olan kimseye denir.

الضَّفِيطُ [eḏ-ḏifīṭ] (فَلِزٌّ [filizz] vezninde) Bu dahi kavmine ihtilāt eylemeyen sakıl ve nādān kimseye denir. Ve etine dolu sımsıkı gövdeli adama denir; yukālu: رَجُلٌ ضَفِيطٌ أَيْ تَارٌّ

الضَّفِيطَةُ [eḏ-ḏaffāṭat] (عَدَاةٌ [ġaddāret] vezninde) Yük develerine denir. Ve yolda bir

büyük alay rüfekā ve ebnā-i sebīle denir, اَتَتْ ضَفَاطَةً أَيْ دَجَالَةً [deccālet] gibi; yukālu: رُفْقَةٌ عَظِيْمَةٌ

الضَّفِيطَةُ [eḏ-ḏafīṭat] Bu dahi yük develerine denir. Ve fūrū-māye ve rezīl ve sāfil kimselere denir.

الضَّفِيطُ [eḏ-ḏuffāt] (رُمَّانٌ [rummān] vezninde) Bu dahi fūrū-māye ve rüzāle denir; yukālu: هُمْ ضَفِيطَةُ النَّاسِ وَضَفَاطُهُمْ أَيْ زِدَالُهُمْ

الضَّفِيطُ [eḏ-ḏafīṭ] (رَفِضٌ [rafḏ] vezninde) Bir nesneyi çekip bağlamak ma'nāsınadır; yukālu: ضَفَطَهُ بِالْحَبْلِ ضَفَطًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا شَدَّهُ Ve üzerinden ayrılmamak vech üzere rākib olmak ma'nāsınadır; yukālu: ضَفَطَ عَلَيْهِ إِذَا رَكِبَهُ فَلَمْ يَزَالَهُ Ve bu ma'nevī dahi istī'māl olunur ki dā'imī bir nesnenin üzerinde olmaktan 'ibārettir. Mü'ellifin ضَفَطَ بِسَلْحِهِ kavli bundan me'hūzdur.

الضَّفِيطُ [et-tedāfuṭ] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Gövdenin eti sımsıkı kunt olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَضَفَطَ لَحْمُهُ إِذَا اِكْتَنَزَ

[ض م ر ط]

الضَّمْرُوطُ [eḏ-ḏumrūt] (عُضْفُورٌ [uṣfūr] vezninde) Gizlenecek ve saklanacak yere denir, مُخْتَبَأٌ [muḥtebe] ma'nāsına. Ve daracık yere denir, مَضِيْقٌ [meḏīk] ma'nāsına.

الضَّمْصِرُطُ [el-muḏmerīṭ] (مُزْدَوِجٌ [muzdevic] vezninde) Yüzünün derileri burtuk ve buruşuk adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُضْمِرِطٌ أَلْوَجُهُ أَيْ مُشْتَبِجُهُ

الضَّمَارِيطُ [eḏ-ḏamārīṭ] (ضَفَارِيطٌ [ḏafārīṭ] vezninde ve mürādıfidir ki zikr olundu.

[ض ن ط]

الضَّنْطُ [eḏ-ḏant] (دَادٌ [dād]ın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Darlık, ضِيْقٌ [ḏīk] ma'nāsınadır. Ve bir 'avret iki oynaş edinmek ma'nāsınadır; yukālu: ضَنْطَتِ الْمَرْأَةُ ضَنْطًا مِّنْ

الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا اتَّخَذَتْ صَدِيقَيْنِ

الضُّنُوطُ [eḏ-ḏanūt] [صَبُورٌ] [ṣabūr] vezninde)

İki dostu olan 'avrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ صُنُوطٌ أَي مَتَّخِذَةٌ صَدِيقَيْنِ

الضُّنْطُ [eḏ-ḏanaṭ] (fethateynle) Cünbüş ve neşāt ma'nāsınadır. Ve çerviş yağına denir. Ve صَلْفٌ [şalef] ma'nāsınadır ki zarāfet iddi'āsıyla dimāg ve nahvet izhārından 'ibārettir; yukālu: مَا هَذَا الضُّنْطُ أَي الصَّلْفُ Ve bir adamın gövdesinin eti sımsıkı olmak ma'nāsınadır; yukālu: صَبِطَ الرَّجُلُ مِنَ اللَّحْمِ صَنْطًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَثُرَ

الضُّنْطَانُ [eḏ-ḏayṭān] (عَطْشَانٌ) [aṭṣān] vezninde) Ma'nā-yı mezbürdan vasftır.

الضُّيَاطُ [eḏ-ḏayyāt] (شَدَادٌ) [şeddād] vezninde) Galīz ve şedīd adama denir. Ve temāyül ederek yürüyen kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ ضَيَّاطٌ أَي غَلِيظٌ شَدِيدٌ وَكَذَا مُتَمَائِلٌ فِي مَشِيَّتِهِ

الضُّنَّاطُ [eḏ-ḏināt] (كِتَابٌ) [kitāb] vezninde) Kuyu başında ve sā'ir mahallerde olan pek zihāma ve kalabalığa denir.

الْإِنْضِنَاتُ [el-inḏināt] (إِنْفِعَالٌ) [infi'āl] vezninde) İzdihām eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِنْضَنُّوا إِذَا ارْذَحَمُوا

[ض و ط]

الضُّوْطُ [eḏ-ḏavaṭ] (fethateynle) Çene kemiğinde olan eğriliğe denir; yukālu: فِي فَكِّهِ صَوْطٌ أَي عَوَجٌ

الأَضْوَاتُ [el-aḏvaṭ] Ahmak kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ أَضْوَطٌ أَي أَحْمَقُ Ve çenesi ve eneği küçük adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَضْوَطٌ أَي الصَّغِيرُ الْفَكِّ وَالذَّقْنِ

الضُّوَيْطَةُ [eḏ-ḏavīṭat] (سَفِينَةٌ) [sefīnet] vezninde) Suyu çok olmakla sıvık ve salkı olan hamura denir. Ve havuz dibinde olan siyāh çamura denir. Ve şol sāfi yağa denir ki çerviş yağıyla bilece erinip bir küçük tulumla konmuş ola.

التَّضْوِيْطُ [et-taḏvīṭ] Biriktirmek ma'nāsınadır; yukālu: صَوَّطَ الشَّيْءَ إِذَا جَمَعَهُ

[ض ي ط]

الضُّيْطُ [eḏ-ḏayṭ] (حَيْطٌ) [ḥayṭ] vezninde) ve

FASLU'T-TĀ'Ī'L-MÜHMELE

(فَضْلُ الطَّاءِ الْمُهْمَلَةِ)

[ط ر ط]

الطَّرَطُ [eṭ-ṭarat] (fethateynle) Humk ve belāhet ma'nāsınadır; yukālu: طَرِطَ الرَّجُلُ Ve kirpiklerin ve kaşların kılları hafif olmak ma'nāsınadır; yukālu: طَرِطَ الرَّجُلُ إِذَا خَفَّ شَعْرُ حَاجِبَيْهِ وَأَهْدَابِهِ **الطَّرِطُ** [eṭ-ṭarīt] (ketif) Ahmak kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ طَرِطٌ أَيْ أَمْحَمٌ Ve

طَرِطُ الْحَاجِبَيْنِ [ṭarīṭu'l-hācibeyn] ve

أَطْرَطُ الْحَاجِبَيْنِ [aṭraṭu'l-hācibeyn] Kaşlarının kılları hafif olana denir. Bunlarda **حَاجِبَيْنِ** zikri lāzımdır ve kavli-i za'if üzere ba'zen terk olunur.

الطَّرَوَاءُ [eṭ-ṭarā] Mü'ennesidir; yukālu: إِمْرَأَةٌ طَرَوَاءٌ أَيْ قَلِيلَةٌ هُدَيْهَا

الطَّارِطُ [eṭ-ṭarīt] Gövdesinin kılları azca olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ طَارِطٌ أَيْ الْخَفِيفُ الشَّعْرِ

[ط ل ط]

الطَّلْطِينُ [eṭ-ṭuletīn] (burehīn) vezninde) Dāhiye ve āfete denir; yukālu: وَقَعَ فِي الطَّلْطِينِ أَيْ الدَّاهِيَةِ

الْأَطْلَاطُ [el-atlat] Pek dāhī ve āfet olan şey'e denir; yukālu: هُوَ أَطْلَطُ أَيْ أَذْهَى

[ط و ط]

الطُّوْطُ [eṭ-ṭūt] (tā'nın zammıyla) Yılına denir, **حَيَّةٌ** [ḥayyet] ma'nāsına. Ve pamuğa denir, **قُطْنٌ** [ḳuṭn] ma'nāsına. Ve uzun şey'e denir. Ve atmaca kuşuna denir, **بَاشِقٌ** [bāşiq] ma'nāsına. Ve yarasa kuşuna denir, **خُفَّاشٌ** [ḥuffāş] ma'nāsına. Ve küçük hurde nesneye denir. Ve şedidü'l-husūme

adama denir. Ve bahādır ve şücā' adama denir. Ve esrimiş deveye denir, **فَحْلٌ هَائِجٌ** ma'nāsına. Cem'i طَاطَةٌ [ṭāṭat] ve أَطْوَاطٌ [aṭvāt] gelir.

الطَّاطُ [eṭ-ṭat] Bu dahi uzun şey'e denir. Ve bahādıra denir. Ve esrimiş deveye denir.

الطَّيِّطُ [eṭ-ṭīt] (tā'nın kesriyle) Bu dahi uzun şey'e denir. Ve ahmak adama denir.

الطُّوَاطُ [eṭ-ṭuvāt] (ğurāb) vezninde) Bahādır adama denir.

الطَّائِطُ [eṭ-ṭā'it] Esrimiş deveye denir.

الطُّوْوُطُ [eṭ-ṭuvūt] (ḳu'ūd) vezninde) ve

الطُّيُوْطُ [eṭ-ṭuyūt] (yā'yla) Deve esriyip kükremek ma'nāsınadır; yukālu: طَاطَ الْفَحْلُ يَطُوْطُ طُوْطًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا هَاجَ Pes bu vāvī ve yā'īdir.

الطَّيِّطَانُ [eṭ-ṭītān] (ṭicān) vezninde) Yaban pırasasına denir ki it siyeği dahi derler. Müfredi طَيْطَانَةٌ [ṭītānet]tir.

الطُّيُوْطُ [eṭ-ṭuyūt] (ḳu'ūd) vezninde) Şiddet ve sahtī ma'nāsınadır; yukālu: وَقَعَ فِي الطُّيُوْطِ أَيْ الشِّدَّةِ

الطَّيِّطَوَى [eṭ-ṭīṭavā] (nīnevā) vezninde) Bağirtlak kuşundan bir nev'in ismidir yāhūd başka bir gūne kuştur. Bunu su kuzgunu dedikleri kuş ile beyān ederler.

FASLU'Z-ZĀ'İ'L-MU'CEME
(فَضْلُ الظَّاءِ الْمُعْجَمَةِ)

[ظ ر ط]

الظَّرِيَاطَةُ [ez-ziryātat] (zā'nın kesriyle) Her yeri bir cevher ve bir tînet üzere arza denir, niteki zāl-ı mu'ceme ile de lügattir; yukālu: أَرْضٌ ظَرِيَاطَةٌ وَاحِدَةٌ أَيُّ طِينَةٌ وَاحِدَةٌ

[ظ ر م ط]

التَّظْرَمُطُ [et-tezarmuṭ] [تَدَخْرُجُ] [tedaḥruc] vezninde) Çamura düşmek ma'nāsınadır; yukālu: تَظْرَمُطُ فِي الطِّينِ إِذَا وَقَعَ فِيهِ

الْمُتَظْرَمِطَةُ [el-mutezarmitat] [مُتَدَخْرَجَةٌ] [mutedaḥricet] vezninde) Çamur batağına denir; yukālu: أَرْضٌ مُتَظْرَمِطَةٌ أَيُّ رَدْعَةٌ

نَجَرَ بَعُونَهُ تَعَالَى

FASLU'L-'AYNİ'L-MÜHMELE
(فَضْلُ الْعَيْنِ الْمُهْمَلَةِ)

[ع ب ط]

الْعَبْطُ [el-'abṭ] [حَبِطٌ] [ḥabṭ] vezninde) Genç ve semiz hayvânı 'illet ve marazı yok iken zebh eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَبَطَ الدَّبِيحَةَ عَبْطًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا نَحَرَهَا مِنْ غَيْرِ عِلَّةٍ وَهِيَ سَمِيئَةٌ فَيَبِّتُ Ve bir kimseyi fasl ve mezemmet eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: عَبَطَ فَلَانًا إِذَا غَابَهُ Ve rüzgār yerin yüzünü sıyırıp soymak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: عَبَطَتِ عَبْطَ الرِّيحِ وَجْهَ الْأَرْضِ إِذَا قَشَرْتُهُ Ve mukaddemen hafır olunmamış arzda kuyu makülesi hafır eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: Ve عَبَطَ الْأَرْضَ إِذَا حَفَرَ مِنْهَا مَوْضِعًا لَمْ يُخْفَرَ قَبْلُ Ve bir kimse hakkında yalan söz peydâ eylemek ma'nāsına müsta'meldir; tekülü: Ve عَبَطَ الْكُذِبَ عَلَيَّ أَيُّ افْتَعَلُهُ Ve bir kimse mecbûr olmayarak bi'l-ihtiyâr nefsinin cenge ilkâ eylemek ya'ni cenge girmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: Ve عَبَطَ نَفْسَهُ فِي الْحَرْبِ إِذَا أَلْقَاهَا غَيْرَ مَكْرِهِ Ve top- rak tozutmak ma'nāsınadır; yukālu: عَبَطَ إِذَا أَتَاهُ التُّرَابُ Ve atı terleyince kadar se- ğirtmek ma'nāsınadır; yukālu: عَبَطَ الْفَرَسَ إِذَا أَجْرَاهُ حَتَّى عَرِقَ Ve sağarken şiddetle sık- maktan yâhûd mübâлага ve istiksâdan hayvânın memesini kanatmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: Ve عَبَطَ الضَّرْعَ إِذَا أَدْمَاهُ Ve bez makülesi nesne sağ ve sahîh iken yırtmak ma'nāsınadır; kezâlik yırtıl- mak ma'nāsına müte'addî ve lâzım olur; yukālu: عَبَطَ الشَّيْءَ إِذَا شَقَّتْهُ صَحِيحًا فَعَبَطَ هُوَ أَيُّ Ve bir kimseye bilâ-istihkāk devâhî ve âfât erişmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: عَبَطَتِ الدَّوَاهِي الرَّجُلَ إِذَا نَالَتْهُ مِنْ غَيْرِ

اسْتَحْقَاقِ

الْعَبِطُ [el-ʿabīṭ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Maraz ve iletli olmayıp sağ ve sālīm iken zebh olunmuş genç ve semiz hayvāna denir. Cemʿi عُبُطٌ [ʿubuṭ]tur, كُتُبٌ [kutub] vezninde ve عِبَاطٌ [ʿibāt]tır, رِجَالٌ [ricāl] vezninde. Ve

عَبِيطٌ [ʿabīṭ] Tāze ve tarāvetli nesneye denir; yukālu: لَحْمٌ وَدَمٌ وَزَعْفَرَانٌ عَبِيطٌ أَي طَرِيٌّ

الْإِعْتِبَاطُ [el-iʿtibāt] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) عِبُطٌ [ʿabṭ] ile beş evvelki maʿnâlarda mürâdîdir; yukālu: إِعْتَبَطَهُ بِمَعْنَى عَبَطَهُ Ve vücūdu illet ve pīriden sağ ve sālīm olan genç delikanlıyı istifā eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: إِعْتَبَطَهُ الْمَوْتُ إِذَا أَخَذَهُ: شَابًا صَحِيحًا لَيْسَتْ بِهِ عِلَّةٌ وَلَا هَرَمٌ

Mütercim der ki nahviyyūn terhīm-i münādā taʿrifinde terhīm bir ismin āhiri olan harfi ʿalā-sebilī'l-iʿtibāt hazf eylemekten ʿibārettir dedikleri, maʿnā-yı mezbūrdan meḥūzdur ki izāfet ve iʿlāl ve tecāvür-i sākineyn misilli illet yok iken hazf olunur.

الْعَبْطَةُ [el-ʿabṭat] (كَبْطَةٌ [kabḍat] vezninde) İsmidir, vücūdu sağ ve sālīm olan genç delikanlının ölmesine denir; yukālu: مَاتَ فُلَانٌ عَبْطَةً أَي شَابًا صَحِيحًا

الْعُبْطَةُ [el-ʿubṭat] (غُرْفَةٌ [ğurfet] vezninde) Tarāvet ve tazelik maʿnāsınadır; yukālu: فِيهِ عُبْطَةٌ أَي طَرَاوَةٌ

الْإِعْبَاطُ [el-iʿbāt] (hemzenin kesriyle) إِعْتِبَاطٌ [iʿtibāt] ile maʿnā-yı ahirde mürâdiftir; yukālu: أَعْبَطَهُ الْمَوْتُ بِمَعْنَى اعْتَبَطَهُ

الْعَوْبُطُ [el-ʿavbaṭ] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Dāhiye ve āfete denir. Ve denizin engin yerine denir; yukālu: أَصَابَهُمُ الْعَوْبُطُ أَي الدَّاهِيَةُ فِي لُجَّةِ الْبَحْرِ

[ع ث ل ط]

الْعُطَلِيطُ [el-ʿuṣeliṭ] (سَّأ-يُ müsellese ile غَلِبْتُ [ʿulebiṭ] vezninde) ve

الْعُطَالِيطُ [el-ʿuṣāliṭ] (غَلَابِيطُ [ʿulābiṭ] vezninde) Yoğurt gibi pek koyu süte denir; yukālu: لَبَنٌ عُطَالِيطٌ وَعُطَالِيطٌ أَي خَائِرٌ ثَخِينٌ

[ع ج ل ط]

الْعُجَلِيطُ [el-ʿuceliṭ] ve

الْعُجَالِيطُ [el-ʿucāliṭ] عُطَلِيطٌ [ʿuṣeliṭ] ve عُطَالِيطٌ [ʿuṣāliṭ] veznlerinde ve mürâdîflerdir.

[ع ذ ط]

الْعَذِيْطُ [el-ʿizyevṭ] (زَال-يُ muʿceme ile جَزْدُونٌ [cirzevn] vezninde) ve

الْعَذِيْطُ [el-ʿuzyūṭ] (عُضْفُورٌ [ʿuṣfūr] vezninde) ve

الْعَذَوُطُ [el-ʿizvaṭ] (عَثْوَرٌ [ʿitver] vezninde) Cimāʿ ederken hadesler olan kişiye denir, تَيْتَاءٌ [teytāʿ] maʿnāsına. Cemʿi عَذِيْطُونَ [ʿizyevṭūn] ve عَذَاوِطٌ [ʿazāwīṭ] ve عَذَاوِطٌ [ʿazāwiṭ] gelir.

الْعَذِيْطَةُ [el-ʿazyetāt] (دَخْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Cimāʿ ederken hadesler olmak maʿnāsınadır; yukālu: عَذِيْطُ الرَّجُلِ إِذَا كَانَ عَذِيْطًا

الْعَذْطُ [el-ʿazṭ] (عَبُطٌ [ʿabṭ] vezninde) Maʿnā-yı mezbūrdan ismdir, hīn-i cimāʿda hadeslemeğe denir. Ve bazıları ʿindinde bu māddeden fiʿl müştak ve mutasarrıf olmaz, Zīrā fiʿl-i mezbūr eʿʿāl-ı fitriyyeden-dir. Tasrīf edenler ʿibāret-i mezkūre ile tefsīr ederler.

[ع ذ ف ط]

الْعَذْفُوطُ [el-ʿuzfūṭ] (عُضْفُورٌ [ʿuṣfūr] vezninde) Bir böcektir ki be-gāyet beyāz ve yumuşak olmakla küçük kızların parmaklarını ona teşbīh ederler.

[ع ذ ل ط]

الْعُذِلْتُ [el-ʿuzeliṭ] عُذِلْتُ [ʿuʿseliṭ] vezninde ve mürādifidir.

[ع ر ط]

الْعُرْطُ [el-ʿarṭ] فُرُطٌ [farṭ] vezninde) Deve ağaç kemirmekten dişleri silinmek ma'nāsınadır; yukālu: عَرَطَتِ النَّاقَةُ الشَّجَرَةَ عَرَطًا مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَكَلَتْهَا حَتَّى دَهَبَتْ أَسْنَانُهَا Ve bir kimsenin ırz ve nāmūsuna dokunup dillemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: عَرَطَ عَرَضَهُ إِذَا اقْتَرَضَهُ بِالْغَيْبَةِ

الْعُرُوطُ [el-ʿarūṭ] صُبُورٌ [ʃabūr] vezninde) Ağaç kemirmekten dişleri silinmiş nākaya denir. Cem'i عُرُطٌ [ʿurut] gelir, كُتُبٌ [kutub] vezninde.

الْإِعْرَاطُ [el-iʿtirāṭ] اِفْتِئَالَ [iftiʿāl] vezninde) عَرُطٌ [ʿarṭ] ile ma'nā-yı sālīde mürādiftir; yukālu: اِعْتَرَطَ عَرَضَهُ بِمَعْنَى عَرَطَهُ

الْعِرْيَاتُ [el-ʿiryat] حِذْيَمٌ [hizyem] vezninde) ve

أُمُّ عِرْيَاتٍ [ummu ʿiryat] ve

أُمُّ الْعِرْيَاتِ [ummu'l-ʿarīṭ] أَمِيرٌ [emīr] vezninde) 'Akrebe denir.

[ع ر ف ط]

الْعُرْفُطُ [el-ʿurfuṭ] فُنْفُذٌ [kunfuḏ] vezninde) İri meşe ağacından bir nev'dir ki bādiye ağacındandır, mugaylān gibi; müfredi اِعْرَفُطٌ [ʿurfuṭat]tır, ashābdan 'Urfuṭa b. el-Ḥubāb onunla müsem mādır.

الْإِعْرِنْفَاتُ [el-iʿrinfāt] اِخْرِنْفَامٌ [iḥrinḩām] vezninde) Münkabız olmak ma'nāsınadır; yukālu: اِعْرِنْفَطَ الرَّجُلُ إِذَا انْقَبَضَ

الْمُعْرِنْفُطُ [el-muʿrenfiṭ] (ism-i fā'il bünye-siyle) 'Avret kısmının fercine itlāk olunur.

[ع ر ق ط]

الْعُرَيْقِطَةُ [el-ʿurayḩiṭat] (ḩāf'la دُوَيْهِيَّةٌ [du-veyhiyet] vezninde) ve

الْعُرَيْقِطَانُ [el-ʿurayḩiṭān] زُعَيْرَانٌ [zuʿayfirān] vezninde) Bir yassıca böcek adıdır.

[ع ز ط]

الْعَزْطُ [el-ʿazṭ] (ʿayn'ın fethi ve zā-yı mu'cemenin sükūnuyla) Cimā'e eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَزَطَهَا عَزْطًا مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا جَامَعَهَا

[ع س ط]

عَيْسَطَانٌ [ʿAysetān] طَيْلَسَانٌ [ṭaylesān] vezninde) Necd ülkesinde bir mevzi'dir.

[ع س م ط]

الْعَسْمَطَةُ [el-ʿasmeṭat] دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Karıştırmak ma'nāsınadır; yukālu: عَسَمَطَهُ إِذَا خَلَطَهُ

[ع س ل ط]

الْعَسَلَطَةُ [el-ʿasleṭat] دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Nizāmsız ve münāsebetsiz söz söylemek ma'nāsınadır ki halt-ı kelām eylemektir; yukālu: عَسَلَطَ فُلَانٌ إِذَا تَكَلَّمَ بِلَا نِظَامٍ

الْمُعَسَلَطُ [el-muʿaslaṭ] مُدْخَرَجٌ [mudahrec] vezninde) Uygunsuz karışık söze denir; yukālu: كَلَامٌ مُعَسَلَطٌ أَيُّ مُخَلَطٌ

[ع ش ط]

الْعَشْطُ [el-ʿaṣṭ] كَشْطٌ [keṣṭ] vezninde) Bir nesneyi yerinden koparıp çıkarmak için yapışıp çekmek ma'nāsınadır, kazık ve köklü fidan gibi; yukālu: عَشَطَهُ عَشْطًا مِنْ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا اجْتَذَبَهُ مُنْتَرِعًا

[ع ش ن ط]

الْعَشْنَطُ [el-ʿaṣennaṭ] عَشْنَقٌ [ʿaṣennaḩ] vezninde) عَشْطٌ [ʿaṣṭ] mād-desinden müştaktır, be-gāyet uzun adama denir, 'alā-kavlin

güzel endamlı, etine dolu zarif kimseye denir. Cem'î عَشَانُطُ [aşenneṭün] ve عَشَانُطُ [aşāniṭ] gelir; yukālu: رَجُلٌ عَشَانُطٌ أَيْ طَوِيلٌ جَدًّا أَوْ هُوَ النَّارُ الطَّرِيفُ الْحَسَنُ الْجَسْمِ

تَعَشَّنَطَتِ الْمَرْأَةُ زَوْجَهَا إِذَا تَعَلَّقَتْهُ لِحُضُومَةٍ

تَعَشَّنَطُ [et-te'aşnuṭ] (تَدَخَّرُجُ [tedaḥruc] vezninde) 'Avret zevcine husümet ve da'vā zımında yapışıp sarılmak ma'nāsınadır; yukālu:

[ع ض ر ط]

أَلْعَضْرُطُ [el-ıdriṭ] (زَبْرُجُ [zibric] vezninde) ve

أَلْعَضْرُطُ [el-ıdriṭ] (جَعْفَرُ [ca'fer] vezninde) Dübür ile zekerin aralığına denir. Ve dübüre denir, اِسْتُ [ist] ma'nāsına. 'Alā-kavlin dübüürü ihāta eden pöç kemiğine yāhūd hāye ile dübüür beyninde olan çizgiye denir.

أَلْعَضْرُطُ [el-ıdriṭ] (كُنْفُزُ [kunfuz] vezninde) ve

أَلْعَضَارِطُ [el-ıdriṭ] (عُلَابِطُ [ulābiṭ] vezninde) ve

أَلْعَضْرُطُ [el-ıdriṭ] (عُشْفُورُ [uşfür] vezninde) Hemān boğazı tokluğuna hizmet eden hizmet-kāra denir. Ve ırgata denir; cem'î عَضَارِطُ [aḍāriṭ] ve عَضَارِطُ [aḍāriṭ] ve عَضَارِطَةٌ [aḍāriṭat] gelir. Ve le'im ve nākese denir. Ve

عَضْرُطُ [ıdriṭ] (عُشْفُورُ [uşfür] vezninde) مَرِيٌّ [meri] ismidir ki mi'denin başıdır; hulkūma yapışık uzun ve kırmızı kamış tarzında, cevfi beyāz nesnedir ki kızıl öyken ta'bir olunur.

أَلْعَضَارِطِي [el-ıdriṭiyy] (عُلَابِطِي [ulābiṭiyy] vezninde) Salkı ve gevşek ferce denir. Ve dübüre denir.

أَلْعَضَارِطُ [el-ıdriṭ] ('ayn'ın fethiyle) Koltuk altında olan damarlara denir ki iki ta-

raflı koltuk etlerinin beynlerinde olur.

[ع ض ر ف ط]

أَلْعَضْرُفُوطُ [el-ıdriṭ] ('ayn'ın ve rā'nın fethiyle) عُذْفُوطُ [uḍfūṭ] ismidir ki zikr olunan böcektir, 'alā-kavlin kertenkele nev'inden yılana ağıveren dediklerinin erkeğine denir ve 'alā-re'yin cin tā'ifesinin merkübları olan devābb cinsinden bir dābbenin adıdır. Cem'î عَضَارِيفُ [aḍāriṭ] ve عَضْرُفُوطَاتُ [aḍriṭāt] gelir.

[ع ض ر ط]

أَلْعَضُطُ [el-ıdriṭ] ('ayn'ın fethi ve ḍād-ı mu'cemenin sükūnuyla) Cimāc ederken yestehlemek ma'nāsınadır; yukālu: الرَّجُلُ عَضُطٌ مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَحَدَثَ عِنْدَ الْجَمَاعِ

أَلْعَضِيْطُ [el-ıdriṭ] (هَلِيْوَنُ [hilyevn] vezninde) Cimāc ederken yestehler olan kimseye denir.

[ع ض ر ف ط]

أَلْعَضْفُوطُ [el-ıdriṭ] (عُشْفُورُ [uşfür] vezninde) ve

أَلْعَضْفُوطُ [el-ıdriṭ] (حَيْزَبُونُ [hayzebūn] vezninde) عَضْرُفُوطُ [aḍriṭ] ma'nāsınadır ki zikr olundu.

[ع ض ر ط]

أَلْعَطُ [el-ıdriṭ] (حَطُّ [ḥaṭṭ] vezninde) Bir nesneyi iki tarafına ayırmayarak tülen yāhūd 'arzan bir düzeye yırtmak ma'nāsınadır; yukālu: عَطَّ الثَّوْبَ عَطًّا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا شَقَّهُ طَوَّلًا

Ve minhu kile kuri'e kavluhu ta'ālā: "فَلَمَّا رَأَى قَمِيصَهُ عَطَّ مِنْ دُبْرٍ" Şārih der ki bu kırā'ati Mufaddal rivāyet eyledi. Lākin Şāgānī dedi ki şevāzz ehlinden birisi bu resme kırā'at eylediği ma'lūmumuz değildir. Ve

عَطُّ [ıdriṭ] Bir kimseye gālib olup yere

yılmak ma'nāsınadır; yukālu: عَطَّ فَلَانًا إِلَى إِذَا صَرَعه وَعَلَبَهُ ve bir adama kavlen ve fi'len galebe eylemek ma'nāsınadır. 'Alā-kavlin عَطَّ [ʿaṭṭ] fi'len ve عَتَّ [ʿatt] tā'yla kavlen galebe eylemeğe mahsüstür; yukālu: عَطَّهُ إِذَا غَلَبَهُ قَوْلًا وَفِعْلًا أَوْ الْعَتُّ فِي الْقَوْلِ وَالْعَطُّ فِي الْفِعْلِ

الْتَعَطِيطُ [et-taʿṭiṭ] عَطَّ [ʿaṭṭ] ile ma'nā-yı evvelde mürādiftir; yukālu: عَطَّ الثُّوبَ بِمَعْنَى عَطَّهُ

الْتَعَطُّ [et-teʿaṭṭu] (تَفَعَّلَ [tefaʿul] vezninde) ve

الْإِنْعِطَاطُ [el-inʿiṭāt] [إِنْفَعَالَ] [infiʿal] vezninde) Mutāvi'lerdir; yukālu: عَطَّ الثُّوبَ وَعَطَّطَهُ Ve فَتَعَطَّطَ وَأَنْعَطَ

الْإِنْعِطَاطُ [inʿiṭāt] Ağaç kırılıp çatlamayarak iki kat eğilmek ma'nāsınadır; yukālu: إِنْعَطَّ الْعُودُ إِذَا تَنَتَّى مِنْ غَيْرِ كَسْرٍ بَيْنَ

الْعَطَاطُ [el-ʿaṭāt] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Tenū-mend bahādıra denir; yukālu: رَجُلٌ عَطَّطَ أَيْ شَجَاعٌ جَسِيمٌ Ve arslana ıtlāk olunur.

الْمَغْطُوطُ [el-maʿṭūt] Kavlen ve fi'len maglūb olana denir. 'Alā-kavlin kavlen maglūba مَغْطُوتٌ [maʿṭūt] denir, niteki ānifen zikr olundu.

الْعُطُّ [el-ʿuṭṭu] (zammeteynle) Tülen yāhūd 'arzan şakk olunmuş çarşaflara denir.

الْعُطُّطُ [el-ʿuṭṭu] (هُدْهُدٌ [hudhud] vezninde) Bir yaşında olan kuzuya yāhūd oğlağa yāhūd merkeb sıpasına denir.

الْعَطْعَاطَةُ [el-ʿaṭʿaṭat] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Cenk ve kavga misilli hengāmelerde mütetābi'an ve muhtelitan zuhūr eden çığıltya ve gırīv ve feryāda denir. 'Alā-kavlin mülā'ib olan aṣḥās lehv ve la'ibde hasmlarına gālib oldukta fart-ı

neşātlarından maglūb oldular ma'nāsına; عَيْطٌ diyerek çağırıp bağırdıkları savt-larından hikāyedir; yukālu: مَا هَذِهِ الْعَطْعَاطَةُ وَهِيَ تَتَابَعُ الْأَصْوَاتِ وَاخْتِلَاطُهَا فِي الْحَزْبِ وَغَيْرِهَا أَوْ هِيَ حِكَايَةُ صَوْتِ الْمُجَانِ إِذَا قَالُوا عَيْطٌ عَيْطٌ وَذَلِكَ إِذَا غَلَبُوا قَوْمًا

الْأَعْطُ [el-eʿaṭṭ] Uzun kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ أَعْطَى أَي طَوِيلٌ

[ع ظ ط]

الْعِظْيُوطُ [el-ʿiẓyvuṭ] [عِظْيُوطٌ [ʿiẓyevṭ] vezninde ve mürādiftir.

الْعِظْيُوطَةُ [el-ʿiẓyevṭat] (hā'yla) 'Arab tavşasının dışısına denir.

[ع ف ط]

الْعَفْطُ [el-ʿaft] ('ayn'ın fethi ve fā'nın sükūnuyla) ve

الْعَفِيطُ [el-ʿafīṭ] ('ayn'ın fethiyle) ve

الْعَفْطَانُ [el-ʿafeṭān] (feteḥātla) İnsān ve hayvān zartalamak ma'nāsınadır; yukālu: عَفَطَتِ الْعَنْزُ عَفْطًا وَعَفِيطًا وَعَفْطَانًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا صَرَطَتْ Ve

عَفْطٌ [ʿaft] ve

عَفِيطٌ [ʿafīṭ] Koyun burnuyla pıskırmak ma'nāsınadır, merkebin pıskırması gibi; yukālu: عَفَطَ الضَّأْنُ عَفْطًا وَعَفِيطًا إِذَا نَثَرَ بِأَنْفِهِ كَمَا يَنْثُرُ Ve dil sarmaşarak tekellüm eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَفَطَ فِي كَلَامِهِ عَفْطًا إِذَا تَكَلَّمَ بِاللُّكْنَةِ يَعْفُطُ الرَّاعِي أَي يَضْرِبُ بِشَفَتَيْهِ Ve koyun ve keçi kısmını savt-ı mahsūsle çağırarak ma'nāsınadır; yukālu: عَفَطَ الرَّاعِي بَعْتَمِهِ إِذَا دَعَاهَا

الْعَافِطُ [el-ʿāfiṭ] ve

الْعَفِطُ [el-ʿafīṭ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Ma'nā-yı evvelden vasftır, zarta-zen kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ عَافِطٌ وَعَفِطٌ أَي ضَرُوطٌ

الْعَافِطَةُ [el-‘āfiṭat] Dişi koyuna denir, niteki نَافِطَةٌ [nāfiṭat] dişi keçiye denir. Ve minhu yukālu: مَا لَهُ عَافِطَةٌ وَ[لَا] نَافِطَةٌ Ba‘zılar dedi ki عَافِطَةٌ [‘āfiṭat] çobanlık eden cāriyeye ve نَافِطَةٌ [nāfiṭat] koyuna denir.

الْعَفَاطَةُ [el-‘affāṭat] عَيَّارَةٌ [‘ayyāret] vezninde) Çobanlık eden cāriyeye denir; yukālu: لَهُ عَفَاطَةٌ أَيْ أَمَةٌ رَاعِيَةٌ

الْعِفَاطِي [el-‘ifāṭiyy] ve

الْعِفْطِي [el-‘ifṭiyy] (‘ayn’ların kesriyle) ve

الْعَفَاطُ [el-‘affāṭ] شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Peltek adama denir; yukālu: رَجُلٌ عَفَاطِيٌّ وَعَفْطِيٌّ وَعَفَاطٌ أَيْ الْكُرُّ

[ع ف ل ط]

الْعِفْلِيطُ [el-‘ifliṭ] زَبْرُجٌ [zibric] vezninde) ve

الْعَفْلَاطُ [el-‘afellat] (عَمَلَسٌ [‘amelles] vezninde) ve

الْعِفْلِيْطُ [el-‘iflīṭ] زَيْنِيْلٌ [zinbīl] vezninde) Bön ve ahmak adama denir.

الْعَفْلَاطَةُ [el-‘afleṭat] دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Karıştırmak ma‘nāsınadır; yukālu: عَفْلَاطُهُ إِذَا خَاطَهُ

[ع ف ن ط]

الْعَفْنُطُ [el-‘afennaṭ] عَمَلَسٌ [‘amelles] vezninde) Bed-hūy olan le‘im ve fūrū-māye kimseye denir; yukālu: هُوَ عَفْنُطٌ أَيْ اللَّيْمُ: Ve dābbetu’l-arz ismidir ki şārihin beyānına göre عَنَاقُ الْأَرْضِ [‘anāḳu’l-arḍ]dır ki karakulak dedikleridir.

[ع ق ط]

الْعَقْطُ [el-‘aḳṭ] (‘ayn’ın fethi ve kāf’ın sükūnuyla) Sarık sarmak ma‘nāsınadır, قَعْطٌ [ḳaṭ] gibi, ke-mā se-yuzkeru.

[ع ك ل ط]

الْعُكَلِيطُ [el-‘ukeliṭ] عُكَلِيطٌ [‘ulebiṭ] vezninde)

Koyu süte denir; yukālu: لَبَنٌ عُكَلِيطٌ أَيْ خَائِرٌ

[ع ل ب ط]

الْعُغَلِيطُ [el-‘ulebiṭ] (‘ayn’ın zammı ve lām’ın fethiyle) ve

الْعُغَلَابِيطُ [el-‘ulābiṭ] (‘ayn’ın zammıyla) İri ve kaba ve dahāmetli şey’e denir; yukālu: جَمَلٌ وَحَجَرٌ عُغَلِيطٌ وَعُغَلَابِيطٌ أَيْ ضَخْمٌ Ve şol koyun ve keçi sürüsüne denir ki ekalli elli ‘aded olup ekseri mahdūd olmaya; عُغَلِيطَةٌ [‘ulebiṭat] dahi denir hā’yla. Ve koyu süte denir. Ve mutlakan galiz olan şey’e denir. Ve bir adamın sıklet-i şahs u nefesine itlāk olunur ki kābūs gibi çöküp dem-beste eder; yukālu: أَلْقَى عَلَيْهِ عُغَلِيطَةً وَعُغَلَابِيطَةً أَيْ ثَقَلَ شَخْصُهُ وَنَفْسُهُ

[ع ل س ط]

الْمُعَلْسَطُ [el-mu‘alsat] مُدَحْرَجٌ [mudaḥrec] vezninde) Muntazam ve mürtebit olmayan saçma sözlere denir; yukālu: كَلَامٌ مُعَلْسَطٌ أَيْ لَا نِظَامَ لَهُ

[ع ل ش ط]

الْعَلَسْطُ [el-‘alasıṣat] عَمَلَسٌ [‘amelles] vezninde) Bed-hūy kimseye denir. Ve bu maddenin sıhhatinde nazar vardır.

[ع ل ط]

الْعِلَاطُ [el-‘ilāt] كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Boynun bir yanına denir; iki yanına عَلَاطَانٌ [‘ilāṭān] denir. Ve güvercinin boynunun iki yanlarında olan siyāh tavka denir; yukālu: مَا أَمْلَحَ عَلَاطِي الْحَمَامَةِ أَيْ طَوَّقَهَا فِي خَيْطِ الشَّمْسِ [ḥayṭu’ş-şems] ismidir ki güneşin uzun uzun خَيْطٌ [ḥayṭ] şeklinde nümāyān olan şu‘ā’ından ‘ibārettir. Ve husūmet ve şerr ve müşāgabe ma‘nāsınadır; yukālu: بَيْنَهُمْ عَلَاطٌ أَيْ خُصُومَةٌ وَشَرٌّ Ve devenin boynuna bağladıkları ipe

بِهِ وَصَمَّمْتُهُ إِلَيَّ

[ع ل ف ط]

الْعَلْفَةُ [el-ʿalfetat] [دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Karıştırmak maʿnāsınadır; yukālu: عَلَفْتُهُ إِذَا خَلَطْتُهُ

[ع م ر ط]

الْعُمْرُوطُ [el-ʿumrūt] [عُضْفُورٌ [uṣṣūr] vezninde) Uğruya denir; cemʿi عَمَارِطَةٌ [ʿamāriṭat] ve عَمَارِيطُ [ʿamāriṭ] gelir; yukālu: هُوَ عُمْرُوطٌ Ve bir nesnesi olmayan sülāsī müccered sālīm mendebura denir; yukālu: رَجُلٌ عُمْرُوطٌ أَي لَأَ شَيْءٍ لَهُ Ve habīs ve fettān kimseye yāhūd be-gāyet mārid ve tarrār olan uğruya denir ki uğradığı yeri silip süpürür ola; yukālu: رَجُلٌ عُمْرُوطٌ أَي خَيْبَتْ أَيَّ مَارِدٍ صُغْلُوكَ

الْعَمَرَّاطُ [el-ʿamarraṭ] [عَمَلَسٌ [ʿamelles] vezninde) Ayağına ve işine cüst ve çalāk olan civāna denir; lisānımızda ʿamarat taʿbiri bundan muharreftir; yukālu: فَتَى عَمَرَّاطٌ Ve cesür ve şedīd adama denir; yukālu: رَجُلٌ عَمَرَّاطٌ أَي جَسُورٌ شَدِيدٌ أَصَابَهُ عَمَرَّاطٌ أَي دَاهِيَةٌ

الْعَمْرِطُ [el-ʿimriṭ] [زَبْرَجٌ [zibric] vezninde) ve

الْعُمْرُطُ [el-ʿumruṭ] [بُرْقُعٌ [burquʿ] vezninde) Uzun adama denir.

الْعَمَارِطِيُّ [el-ʿumāriṭiyy] [عَلَابِطِيٌّ [ʿulābiṭiyy] vezninde) Büyük olan ferc-i nisvāna denir.

الْمُعْمِرِطُ [el-muʿamriṭ] ve

الْمُتَعْمِرِطُ [el-muteʿamriṭ] [ism-i fāʿil būnyeleriyle) Bunlar da girdiği yerde ʿalāka komaz olan uğruya denir; yukālu: لِيصَّ مُعْمِرِطٌ وَتَمَعْمِرِطٌ إِذَا كَانَ يَأْخُذُ كُلَّ مَا وَجَدَ

[ع م ط]

الْعَمَطُ [el-ʿamṭ] [حَمَطٌ [ḥamṭ] vezninde) Bir kimseyi dilleyip nāmūsuna dokunmak maʿnāsınadır; yukālu: عَمَطَ عِرْضَهُ عَمَطًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا عَابَهُ وَتَلَبَّهُ eylemeyip küfrān eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَمَطَ نِعْمَةً اللَّهُ إِذَا لَمْ يَشْكُرْهَا

الْإِعْتِمَاطُ [el-iʿtimāṭ] [إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) عَمَطٌ [ʿamṭ] ile maʿnā-yı evvelde mürādiftir; yukālu: إِعْتَمَطَ عِرْضَهُ إِذَا عَابَهُ وَتَلَبَّهُ

الْعَمَطُ [el-ʿamaṭ] (fethateynle) Bu dahi niʿmete küfrān eylemek maʿnāsınadır; muʿceme ile غَمَطٌ [gamṭ] lafzında lügat-ı zaʿifedir, ke-mā se-yuzkeru; yukālu: نِعْمَةً اللَّهُ عَمَطًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا لَمْ يَشْكُرْهَا

[ع م ل ط]

الْعَمَلِطُ [el-ʿamellaṭ] [عَمَلَسٌ [ʿamelles] vezninde) ve

الْعَمَلِيطُ [el-ʿummeliṭ] [زُمَّلِيٌّ [zummeliḳ] vezninde) Seyr ve sefere dayangan tüvānā adama denir; yukālu: رَجُلٌ عَمَلِيطٌ وَوَعَمَلِيطٌ أَي شَدِيدٌ قَوِيٌّ عَلَى السَّفَرِ

[ع ن ب ط]

الْعَنْبُطُ [el-ʿunbuṭ] ve

الْعَنْبُطَةُ [el-ʿunbuṭat] [فُنْفُذٌ [ḳunfuḏ] ve فُنْفُذَةٌ [ḳunfuḏet] veznlerinde) Şişman bodura denir.

[ع ن ش ط]

الْعَنْشَطُ [el-ʿanşaṭ] [شَيْنٌ [şin] muʿceme ile جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) ve

الْعَنْشِطُ [el-ʿaneşṣaṭ] [عَشَنَقٌ [ʿaşannaḳ] vezninde) Pek uzun adama denir. Ve جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde ve hā ilhākıyla uzun ʿavrete denir; yukālu: رَجُلٌ عَنْشَطٌ وَعَنْشِطٌ وَامْرَأَةٌ عَنْشِطَةٌ أَي طَوِيلٌ Ve

عَنْشِطٌ [ʿanşaṭ] [جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Ve

عَشَشْتُ [aneşşat] [عَشَشْتُ] [aşannaḵ] vezninde) Bed-hüy kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ

عَشَشْتُ وَعَشَشْتُ أَي سَيِّءُ الْخُلُقِ

الْعَشَشَةُ [el-ʿanşətat] [دَحْرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) Darılmak ma'nāsınadır; yukālu: عَشَشْتُ الرَّجُلَ إِذَا عَصِبَ

[ع ن ط]

الْعَنْطُ [el-ʿanaṭ] (fethateynle) İnsanın gerdanı uzun ve hüb ve mevzün olmak, ʿalā-kavlin her ʿuzvun uzun olmasına denir; yukālu: فِي عُنُقِهِ عَنْطٌ أَي طُولٌ وَحُسْنٌ فِيهِ أَوْ هُوَ الطُّولُ عَامَّةً

الْعَنْطَنَاتُ [el-ʿanaṭnaṭ] [سَمْعَمَعٌ] [semaʿmaʿ] vezninde) Uzun kişiye denir; mü'ennesi عَنْطَنَةٌ [ʿanaṭnaṭat]tır. Ve ibrike denir ki ābdest almır; yukālu: صَبَّ الْمَاءُ بِالْعَنْطَنَاتِ أَي بِالْإِبْرِيْقِ

الْعَنْطِيَانُ [el-ʿinṭiyān] (ʿayn'ın kesriyle) Civānlık evveline denir, ʿunfuvān-ı şebāb ma'nāsına.

الْإِعْنَاتُ [el-iʿnāṭ] (hemzenin kesriyle) Bir adamın uzun boylu veledi olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَعْنَطَ الرَّجُلُ إِذَا جَاءَ بِوَلَدٍ عَنْطَنٌ

[ع ن ف ط]

الْعُنْفُطُ [el-ʿunfuṭ] [قُنْفُذٌ] [ḵunfuḏ] vezninde) Leʿīm ve bed-hüy kimseye denir; yukālu: عَنَاقُ الْأَرْضِ Ve رَجُلٌ عُنْفُطٌ أَي لَيْيَمٌ سَيِّءُ الْخُلُقِ [ʿanāḵu'l-arḏ] isimdir ki karakulak dediği cānverdir.

الْعُنْفُطَةُ [el-ʿunfuṭat] (hā'yla) Bıyıklar ile burnun mā-beynine denir; yukālu: صَرَبَ عُنْفُطَتُهُ وَهِيَ مَا بَيْنَ الشَّارِبَيْنِ وَالْأَنْفِ

[ع ي ط] - [ع و ط]

الْعَيْطُ [el-ʿayaṭ] (fethateynle) Bir adamın gerdanı uzun olmak ma'nāsınadır; yukālu:

عَيْطُ الرَّجُلِ عَيْطًا إِذَا كَانَتْ عُنُقُهُ طَوِيلَةً

الْأَعْيَاطُ [el-aʿyaṭ] [أَحْمَرٌ] [aḥmer] vezninde) Vasftır, uzun gerdanlı kişiye denir; mü'ennesi عَيْطَاءُ [ʿayṭā]dır. Ve başı ve gerdanı maʿan uzun adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَعْيَاطٌ أَي الطَّوِيلُ الرَّأْسِ وَالْعُنُقِ Ve hamiyyetli, ʿālī-cenāb, şehm ve mümteniʿ adama itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ أَعْيَاطٌ أَي أَبِي مُمْتَنِعٍ Ve mutlakan bülend ve refiʿ nesneye itlāk olunur; yukālu: قَضَرَ وَعَزُّ أَعْيَاطٌ أَي مُنِيفٌ

الْعَوُطُ [el-ʿavṭ] [سَوَاطٍ] [savṭ] vezninde) ve

الْعَيْطُ [el-ʿayṭ] [حَيْطٌ] [ḥayṭ] vezninde) Gerdan uzun olmak ma'nāsınadır; yukālu: عَاطَتِ الْعُنُقُ تَعَوُّطًا وَعَيْطًا إِذَا طَالَتْ Pes vāvī ve yā'ī olur. Ve

عَوُطٌ [ʿavṭ] ve

عَيْطٌ [ʿayṭ] ve

عِيَاطٌ [ʿiyāṭ] [كِتَابٌ] [kitāb] vezninde) Hatun ve sār hayvān kısır olmayarak niçe yıllar gebe olmayıp boş kalmak ma'nāsınadır; yukālu: عَاطَتِ النَّاقَةُ وَالْمَرْأَةُ تَعَوُّطًا وَعَيْطًا وَعِيَاطًا إِذَا لَمْ تَحْمِلْ سِنِينَ مِنْ غَيْرِ عَقْرِ

الْتَعَوُّطُ [et-teʿavvuṭ] ve

الْتَعَيْطُ [et-teʿayyuṭ] [تَفَعُّلٌ] [tefaʿul] vezninde) Bu dahi gerdan uzun olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَعَوَّطَتْ عُنُقُهُ وَتَعَيْطَتْ إِذَا طَالَتْ Ve ʿavret ve hayvān kısır olmayarak niçe yıllar tutmayıp boş kalmak ma'nāsınadır; yukālu: تَعَوَّطَتِ الْمَرْأَةُ وَالنَّاقَةُ إِذَا لَمْ تَحْمِلْ سِنِينَ مِنْ غَيْرِ عَقْرِ Ve

تَعَيْطٌ [teʿayyuṭ] Baʿzı taş ve ağaç makülesinden su gibi nesne sızıp zamk gibi müncemid yāhūd seyelān eder olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَعَيْطُ الْحَجَرِ أَوْ الْعُودِ إِذَا نَبَعَ فَخَرَجَ مِنْهُ شَيْبُهُ مَاءً فَصَمَعٌ أَوْ سَالَ Ve gurīv ve kavgaya denir, ʿalā-kavlin bi-bāk olan ehl-i lehvin hīn-i galebede lāübāliyāne şa-

الْمَغْبِطَةُ [el-mağbeṭat] (mīm’in ve bā’nın fethiyle) İsm-i mekândır, sık ve güir otluk istīfāb eylemiş arza denir.

التَّغْبِيطُ [et-tagbīt] (تَغْبِيطٌ [teğbīṭ] vezninde) Bir adamı yā bir hāleti mağbūt kılmak ma’nāsınadır; ve minhu’l-hadīsu: “أَنَّهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ جَاءَ وَهُمْ يُصَلُّونَ فَجَعَلَ يُغْبِطُهُمْ» هَكَذَا رُوِيَ مُسَدِّدًا أَيَّ يَحْمِلُهُمْ عَلَى الْغَبِطِ وَيَجْعَلُ هَذَا الْفِعْلَ عِنْدَهُمْ مِمَّا يُغْبِطُ عَلَيْهِ وَإِنْ رُوِيَ بِالْتَّخْفِيفِ فَيَكُونُ قَدْ غَبِطْتُمْ لِسَبْقِهِمْ إِلَى الصَّلَاةِ

الْغَبِيطُ [el-ğabīt] (emīr [emīr] vezninde) Hevdec gibi bir güne merkebdir ki buhtī develerin pālānları tarzında olup ona nisvān irkāb ederler, ‘alā-kavlin semeri ve havutu yekpāre olan pālāna denir; cem’i غُبِطٌ [ğubut]tur, كُتِبَ [kutub] vezninde. Ve şol su arkına denir ki mürtefi’ce olan yeri yarırıp gelir ola. Ve çukur ve oturaklı yāhūd iki tarafı mürtefi’ düz ve geniş arza denir. Ve Benī Yerbū’ cemā’atine mahsūs bir arzın adıdır.

غَبِيطُ الْمَدْرَةِ [Ġabīṭu’l-Mederet] (mīm’in ve dāl’in fethiyle) Bir mevzi’ adıdır ki onda bir vak’a olmuştur.

الْغَبِيطَانِ [el-Ġabīṭān] (tesniye bünyesiyle) Bir mevzi’dir; onda dahi bir vak’a olmuştur yāhūd ikisi bir mevzi’dir.

الْغَبِطَى [el-gabetā] (جمَزَى [cemezā] vezninde) Matarı dā’imī ya’nī firāvān olan buluta denir ki her yeri ihāta eder; yukālu: سَمَاءٌ غَبِطَى أَيَّ دَائِمَةً الْمَطَرِ

[غ ر ن ط]

غَرْنَاطَةُ [Ġarnāṭat] (ğayn’ın fethiyle) Endelus’te bir belde adıdır. ‘Alā-kavlin bu lahdır, savāb olan hemze ile أَغْرْنَاطَةُ [Eğarnāṭat] olmaktadır ki Endelus lügatinde rūmmāna denir; letāfeti vech-i tesmiyedir.

[غ ط ط]

الْغَطُّ [el-ğatt] (ğayn’ın fethi ve ṭā’nın teşdidiyle) Suya daldırmak ma’nāsınadır; yukālu: غَطُّهُ فِي الْمَاءِ غَطًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا غَطَّسَهُ

الْغَطِيطُ [el-ğāṭīt] (أَزِيْرٌ [ezīr] vezninde) Deve esriyip kükremek ma’nāsınadır; yukālu: غَطُّ الْبَعِيرِ غَطِيطًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا هَدَرَ [hedīr]i min-gayrı şikşikatin seslenmek ile beyān eylemekle غَطِيطٌ [ğāṭīt] dahi o ma’nāya olur. Lākin Zemahşerī, Esās’ta غَطِيطٌ [ğāṭīt] شِقْشِقَةً [şikşikāt] ile olan böğürmek ve هَدِيرٌ [hedīr] bilā-şikşikatin böğürmek olmak üzere tefsīr eylemekle mü’ellife muhālif olur. Ve horuldamak ve hırıldamak ma’nāsınadır; yukālu: غَطُّ النَّائِمِ وَالْمَذْبُوحِ وَالْمَحْنُوقِ إِذَا صَاتَ

الْغَطَّاطُ [el-ğāṭāt] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Bağırtlak kuşuna denir, ‘alā-kavlin ondan bir nev’dir ki arkası ve burnu boz ve karnatların içi yüzü siyāh olur. Müfredi غَطَّاطَةٌ [ğāṭāṭat]tur.

الْغُطَّاطُ [el-ğūṭāt] (غُرَابٌ [ğurāb] vezninde) Sabāh vaktinin evveline, ‘alā-kavlin gece zulmetinin bakiyyesine denir. Ve seher hengāmına denir; bunda fethle de cā’izdir.

الْغَطَّاعِطُ [el-ğāṭāḡīt] (ğayn’ın fethiyle) Dişi küçük kuzulara denir. Müfredi غَطَّاعِطٌ [ğūṭāḡūt]tur, هُدْهُدٌ [hudhud] vezninde.

الْأَعَطُّ [el-eğatt] Zengin adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَعَطُّ أَيَّ غَنِيٍّ

الْغَطَّغَطَّةُ [el-ğatğatāt] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Deryānın mevcleri kabarıp kalkmak ma’nāsınadır; yukālu: غَطَّغَطَّ الْبَحْرُ إِذَا عَلَتْ أَمْوَاجُهُ Ve tencere kaynarken seslenmek, ‘alā-kavlin pek pek kaynamak ma’nāsınadır; yukālu: غَطَّغَطَّتِ الْقِدْرُ إِذَا صَوَّتَتْ

أَوْ اسْتَدَّتْ غَلِيَانُهَا Ve bir adamı uyku basmak ma'nâsınadır; yukâlu: إِذَا غَلَبَ غَطَطَ عَلَيْهِ التَّوْمُ إِذَا غَلَبَ Ve

غَطَطَةٌ [gaṭṭaṭ] Bağirtlak kuşunun ötmesine karîb savttan hikâyedir ki pey-â-pey gât gât demek gibidir.

التَّغَطُّطُ [et-teḡaṭṭuṭ] [تَزَلُّزٌ] [tezulz] vezninde) Bu dahi denizin dalgaları kabarıp kalkmak ma'nâsınadır; yukâlu: تَغَطُّطُ إِذَا عَلَتْ أَمْوَاجُهُ Ve bir nesne dağılıp perâkende olmak ma'nâsınadır; yukâlu: تَغَطُّطُ الشَّيْءُ إِذَا تَبَدَّدَ

الإِغْتِطَاتُ [el-iḡtiṭāt] [إِفْتِعَالٌ] [ifti'āl] vezninde) Buğur aşmak için nākayı kakarak çöktirmek ma'nâsınadır; yukâlu: إِعْطَطَ الْفَخْلُ Ve bir kimse ile seğırtmekte yarışıp onu geçmek ma'nâsınadır; yukâlu: إِعْطَطَ فُلَانٌ فُلَانًا إِذَا حَاضَرَهُ فَسَبَقَهُ

[غ ط م ط]

الغَطْمَةُ [el-ḡaṭmeṭa] [دَحْرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) Denizin dalgaları çalkanmak ma'nâsınadır; yukâlu: غَطْمُ الْبَحْرِ إِذَا اضْطَرَبَ Ve tencere kaynamak ma'nâsınadır; yukâlu: غَطْمُ الْبَحْرِ إِذَا عَلَتْ مَوْجُهُ Ve dereye akan su çaḡlamak ma'nâsınadır; yukâlu: غَطْمُ السَّيْلِ إِذَا صَاتَ جَيْنَ أَنْحَدَرَ فِي الْوَادِي Ve deryânın suyu çoḡalıp dalgaları 'azîm olmak ma'nâsınadır; yukâlu: غَطْمُ الْبَحْرِ إِذَا كَثُرَ مَاؤُهُ وَعَظُمَتْ أَمْوَاجُهُ

الغَطَامِطُ [el-ḡaṭāmiṭ] [غَلَابِطٌ] [ulābiṭ] vezninde) ve

الغَطَوَمَاتُ [el-ḡaṭavmāt] [سَفْرَجَلٌ] [sefercel] vezninde) ve

الغَطْمِطِيُّ [el-ḡaṭmeṭiṭ] [سَلْسَبِيلٌ] [selsebīl] vezninde) Suyu çok ve dalgaları 'azîm denize olan denir; yukâlu: بَحْرٌ غَطَامِطٌ وَعَطَوَمٌ Ve **وَعَطْمِطِيٌّ** أَيَّ عَظِيمِ الْأَمْوَاجِ كَثِيرِ الْمَاءِ

غَطْمَاطٌ [ḡiṭmāt] (ḡayn'ın kesriyle) ve **غُطَامِطٌ** [ḡuṭāmiṭ] [غَلَابِطٌ] [ulābiṭ] vezninde) ve

غَطْمِطِيٌّ [ḡaṭmeṭiṭ] [سَلْسَبِيلٌ] [selsebīl] vezninde) Dalgaların sesine ve gürlütüsüne denir. Ve

غِطْمَاطٌ [ḡiṭmāt] Birbirine çarpılıp mütelâtim olan dalgalara denir; yukâlu: مَا أَشَدَّ غِطْمَاطَ الْبَحْرِ أَيَّ الْمَوْجِ الْمُتَلَاطِمِ

التَّغَطُّمُ [et-teḡaṭmuṭ] [تَدَخُّرٌ] [tedaḡruc] vezninde) Boḡuk ve tutkun sesle seslenmek ma'nâsınadır; yukâlu: تَغَطُّمُ الرَّجُلِ إِذَا صَاتَ بِصَوْتٍ فِيهِ بَحْحٌ Ve çömlek kaynarken tıkr tıkr seslenmek ma'nâsınadır; yukâlu: تَغَطُّمُ الْقَدْرِ إِذَا عَزَّعَتْ Ve dalgalar çalkanmak ma'nâsınadır; yukâlu: تَغَطُّمُ الْمَوْجِ إِذَا اضْطَرَبَ

الْغَالِطُ [el-ḡālaṭ] (fethateynle) Yanılmak ma'nâsınadır; yukâlu: غَلِطَ فِي الْحِسَابِ وَغَيْرِهِ غَلَطًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا عَيِيَ فِيهِ فَلَمْ يَعْرِفْ وَجْهَ الصَّوَابِ Ba'zılar **غَلَطٌ** [ḡalaṭ] nutk ve kelâmda ve tā'yyla **غَلَّتْ** [ḡalet] hisâbda yanılmaḡa mahsûstur dediler; fe-yukâlu: غَلِطَ فِي الْمُنْطِقِ وَغَلَّتْ فِي الْحِسَابِ

الْغَلُوطَةُ [el-ḡalūṭa] [صَبُورَةٌ] [şabüret] vezninde) ve

الأُغْلُوطَةُ [el-uḡlūṭa] [أُضْحُوكَةٌ] [uḡḡuket] vezninde) ve

الْمَغْلَطَةُ [el-maḡleṭa] [مَضْبَعَةٌ] [maḡbeṭa] vezninde) Yanılmaḡ ta'bîr olunan kelâma denir. Kāle's-şāriḡ "نَهَى النَّبِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَنِ الْكَلَامِ الْغَلُوطَاتِ" وَفِي رَوَايَةٍ عَنِ الْأَغْلُوطَاتِ وَهِيَ الْكَلَامُ بَعْدَ الْمُرَادِ Bundan murād 'ulemânın birbirini **تَغْلِيطٌ** [taḡliṭ] edecekleri mes'âildir ki tezlîli ve tehyîc-i fitneyi müstelzimdir.

الْمِغْلَاطُ [el-miḡlāt] Çok yanılır olan kimseye denir; yukâlu: رَجُلٌ مِغْلَاطٌ أَيَّ كَثِيرِ الْغَلَطِ

التَّغْلِيْطُ [et-taġlīṭ] Bir kimseyi galat eyledin diye galata nisbet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: غَلَطَهُ إِذَا قَالَ لَهُ غَلَطْتُ

الْمُعَاَلَةُ [el-muġāletat] [mufā'alet] vezninde) ve

الْغِلَاطُ [el-ġilāṭ] [cidāl] vezninde) Bir adamı yanıltmak ma'nāsınadır; yukālu: غَالَطَهُ إِذَا أَوْقَعَهُ فِي الْعَلْطِ

[غ م ط]

الْغَمْطُ [el-ġamṭ] [ħamṭ] vezninde) Nāsi istihkār edip hor görmek ma'nāsınadır; yukālu: غَمَطَ النَّاسَ وَعَمِطَهُمْ غَمَطًا مِنْ الْبَابِ الثَّانِي وَالرَّابِعِ إِذَا اسْتَحْقَرَهُمْ Ve ni'mete şükür eylemeyip küfrān eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا غَمِطَ الْعَاقِبَةَ إِذَا لَمْ يَشْكُرْهَا Ve boturluktan ve taşkınlıktan nāṣi ni'metin 'indinde kadri olmayıp hakir görmek ma'nāsınadır; yukālu: غَمَطَ التَّعَمَّةَ إِذَا بَطَرَهَا وَحَقَرَهَا Ve kurbān kesmek ma'nāsınadır; yukālu: غَمَطَ الدَّبِيحَةَ إِذَا دَبَّحَهَا Ve

غَمِطُ [ġamṭ] Çukur olarak düz ve oturaklı arza denir.

الْغَمَطِي [el-ġameṭā] [ġabetā] vezninde ve mürādifidir ki zikr olundu; yukālu: سَمَاءٌ غَمَطِي أَي غَبَطِي

الْإِغْمَاطُ [el-iġmāṭ] (hemzenin kesriyle) Bir nesne dā'imî olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِغْمَطَ الشَّيْءُ إِذَا أَدَامَ وَلَازَمَ

الْإِغْتِمَاتُ [el-iġtimāṭ] [ifti'āl] vezninde) Bir kimse ile mukaddem seğırtmekte yarışıp maglūb olduktan sonra tekrār yarışıp o kimseyi geçmek ma'nāsınadır; yukālu: إِغْتَمَطَهُ إِذَا حَاضَرَهُ فَسَبَقَهُ بَعْدَ مَا سَبَقَ أَوْلًا Ve bir kimseye sözde gālib olup basmak ma'nāsınadır; yukālu: إِغْتَمَطَ فَلَانًا بِالْكَلامِ إِذَا

عَلَاهُ فَفَهَرَهُ Ve bir nesne zuhūra gelip lākin ne şahsı ve eseri görünmek ma'nāsınadır; yukālu: إِغْتَمَطَ الشَّيْءُ إِذَا خَرَجَ فَمَا رُئِيَ لَهُ عَيْنٌ وَلَا أَثَرٌ

التَّغْمُطُ [et-teġammuṭ] [tefa'ul] vezninde) Bir nesneyi toprak bürüyüp örtmek ma'nāsınadır; yukālu: تَغَمَّطَ عَلَيْهِ التُّرَابُ إِذَا غَطَّاهُ

[غ م ل ط]

الْغَمَلَّطُ [el-ġamellaṭ] [amelles] vezninde) Uzun gerdanlı adama denir; yukālu: رَجُلٌ غَمَلَّطٌ أَي الطَّوِيلُ الْعُنُقُ

[غ و ط]

الْغَوُطُ [el-ġawṭ] [savṭ] vezninde) Tiride denir ki ekl olunur; tekülü: أَطْعَمَنَا غَوُطًا Ve masdar olur, çukur kazmak ma'nāsına; yukālu: إِذَا غَاطَ الْخُفْرَةَ يَغُوْطُ غَوُطًا إِذَا حَفَرَهَا Ve bir nesne şey-i āher içre girmek ma'nāsına yukālu: غَاطَ فِيهِ إِذَا دَخَلَ فِيهِ Ve çukur olarak düz ve geniş arza denir.

الْغَاطُ [el-ġāṭ] ve

الْغَايِطُ [el-ġā'iṭ] Bunlar da obruk olarak düz ve geniş arza denir. Cem'leri [ġūṭ] gelir ġayn'ın zammıyla ve [aġvāṭ] gelir ve [ġiṭān] gelir ve [ġiyāṭ] gelir ġayn'ların kesriyle. Ve

غَاطُ [ġāṭ] Cemā'ate denir; zāhiren maktūbdur. Ve

غَايِطُ [ġā'iṭ] İnsānın necisinden kināye olur. Bedeviler ekser sahrāda çukurlara oturur oldukları 'alākasıyla itlāk olundu.

الْغَيْطُ [el-ġayṭ] [ħavṭ] vezninde) غَوُطٌ [ġavṭ] gibi duhūl ma'nāsınadır, ke-mā se-yuzkeru.

الْغَوُطَةُ [el-ġavṭat] [temret] vezninde) Çukur yere denir. Ve Benī Ebī Bekr yurdunda bir düz ve latif arzın ismidir ki

süvārī onu iki günde kat^e edemez. Ve **عَوَظَةٌ** [Ġavṭat] Ṭayyib kabilesi bilādında bir belde adıdır. Ve Benī ʿAmir b. Cuveyn yurdunda bir şūr suyun adıdır.

غُوْطَةٌ [Ġūṭat] (ġayn'ın zammıyla) Dimaşk şehrinin yāhūd küre ve kazāsının ismidir. Şārih der ki her yeri cūy-bār ve sebze-zār ve bāġ ve bostān ve gülistān olmakla cinān-ı erbaʿa-i dünyānın birisidir. Ġūṭa-i Dimaşk, Soġd-ı Semerķand ve Ubulle-i Başra ve Şiʿb-i Bevvān meşhūrdur.

التَّغْوِيطُ [et-tagvīṭ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Lokma yutmak, ʿalā-kavlin lokmayı büyük kaldırmak maʿnāsınadır; yukālu: **عَوَظُ** عَوَظُهُ الطَّعَامُ إِذَا لَقِمَهُ أَوْ عَظَّمَهُ Ve kuyunun dibini derin eylemek maʿnāsınadır; yukālu: **عَوَظُ الْبَيْتْرِ** إِذَا أَبْعَدَ فَعَرَّهَا

التَّغْوُطُ [et-teġavvūṭ] (تَفْعُلٌ [tefaʿul] vezninde) Kazā-yı hācet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: **تَغْوُطُ الرَّجُلُ** إِذَا أَبْدَى

الْإِنْغِيَاظُ [el-ingiyāṭ] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) Ağaç eğilmek maʿnāsınadır; yukālu: **إِنْغَاظُ الْعُودِ** إِذَا تَثَبَّى

التَّغَاوُظُ [et-teġāvūṭ] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Suya dalışmak maʿnāsınadır; yukālu: **تَغَاوُظًا** إِذَا تَغَامَسَا

غُطُّ غُطُّ [ġuṭ ḡuṭ] (ġayn'ların zammı ve emr bünyeleriyle) Bir kelimedir ki fitne ve ihtilāl hengāmında cemāʿatten ayrılmayıp cemāʿat içre ol diye emr makāmında irād olunur; tekūlu: **غُطُّ غُطُّ** إِذَا أَمْرَتْهُ أَيُّ يَكُونُ مَعَ الْجَمَاعَةِ إِذَا جَاءَتْ الْفِتْنُ

[غ ي ط]

الغَيْظُ [el-ġayṭ] (حَيِظٌ [ḡayṭ] vezninde) Bir nesne şey-i āhere girip ġāʿib olmak maʿnāsınadır; yukālu: **غَاظَ الشَّيْءُ فِيهِ يَغِيظُ غَيْظًا** وَيَغُوْظُ غَوَظًا كَمَا ذَكَرَ إِذَا دَخَلَ فِيهِ وَعَابَ

الْمُعَايَظَةُ [el-muġāyeṭat] (مُعَاظَةٌ [muġāleṭat] vezninde) İhtilāf-ı kelimāt eylemek maʿnāsınadır; yukālu: **بَيْنَهُمَا مُعَايَظَةٌ أَيُّ كَلَامٍ مُخْتَلَفٌ**

FASLU'L-FĀ'**(فَضْلُ الْفَاءِ)****[ف ر ث ط]**

الْفَرِشَةُ [el-feršetat] (sā-yı müsellese ile **دَحْرَجَةٌ** [dahrecet] vezninde) Yere kendisini vererek salkı ve apşak oturmak ma'nāsınadır; yukālu: **فَرِشْتُ الرَّجُلَ إِذَا اسْتَرْحَى فِي الْأَرْضِ**

[ف ر ش ط]

الْفَرِشَةُ [el-feršetat] (şīn-i mu'ceme ile **دَحْرَجَةٌ** [dahrecet] vezninde) Paçaları gerip apışı ayırarak oturmak, 'alā-kavlin kıynaklarını yere verip inciklerine söykenerek oturmak yāhūd davara bindikte iki ayaklarını bir taraftan bast ederek oturmak ma'nāsınadır ki yan oturmak ta'bīr olunur; yukālu: **فَرِشْتُ الرَّجُلَ إِذَا قَعَدَ فَفَتَحَ مَا بَيْنَ رِجْلَيْهِ أَوْ أَلْصَقَ أَلْيَتَيْهِ بِالْأَرْضِ فَتَوَسَّدَ سَاقَيْهِ أَوْ بَسَطَ فِي الرُّكُوبِ** Ve deve yere salkı çökmek ma'nāsınadır; yukālu: **فَرِشْتُ الْبَعِيرَ إِذَا بَرَكَ** Ve et doğramak ma'nāsınadır; yukālu: **فَرِشْتُ اللَّحْمَ إِذَا شَرَشَرَهُ** Ve bir nesneyi çekip sündürmek ma'nāsınadır; yukālu: **فَرِشْتُ الشَّيْءَ إِذَا مَدَّهُ** ve erkek deve işemek için apışımı ayırmak ma'nāsınadır; yukālu: **فَرِشْتُ النَّاقَةَ إِذَا تَفَحَّجَتْ لِلْحَلْبِ وَفَرِشْتُ الْجَمَلَ إِذَا تَفَحَّجَ لِلْبَبُولِ**

الْفَرِشِطُ [el-firşıṭ] (zibrīc [zibrīc] vezninde) ve

الْفَرِشَاطُ [el-firşāt] (qoṭās [kırīṭās] vezninde) Dā'imā apışımı ayırarak oturur olan adama denir; yukālu: **رَجُلٌ فَرِشَطٌ وَفَرِشَاطٌ إِذَا كَانَ يَقْعُدُ فَيَفْتَحُ مَا بَيْنَ رِجْلَيْهِ**

فَرِشَوُطٌ [Firşevṭ] (birzevn [birzevn] vezninde) Şa'īd-i Mısr'da bir karye adıdır.

[ف ر ط]

الْفُرُوطُ [el-furūṭ] (fu'ūd [ku'ūd] vezninde) Sebki ve takaddüm eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **فَرَطَ الرَّجُلُ فُرُوطًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا سَبَقَ وَتَقَدَّمَ**

الْفَرُوطُ [el-farṭ] (ḥarṭ [ḥarṭ] vezninde) Bir nesnede taksīr ile zāyī' kılmak ma'nāsınadır; yukālu: **فَرَطَ فِي الْأَمْرِ فُرُوطًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا قَصَرَ** Mü'ellifin Başa'ir'de beyānına göre bu mādde bi'l-kasb sebki ve takaddüm ma'nāsına mevzū'cdur, sā'ir ma'anī ondan münşa'ibdir. Meselā **إِفْرَاطٌ** [ifrāt] ve **فَرُطٌ** [farṭ] takaddümde isrāf eylemek ma'nāsınadır ve **تَفْرِيطٌ** [tefrīṭ] takaddümde taksīr eylemek ma'nāsınadır. İntehā. Ve

فَرُطٌ [farṭ] Haddi mütecāviz söz söylemek ma'nāsınadır; yukālu: **فَرَطَ عَلَيْهِ فِي الْقَوْلِ إِذَا أَسْرَفَ** Ve bir adamın sagīr veledi vefāt eylemek ma'nāsına müsta'meldir ki sebki cennet eder; yukālu: **فَرَطَ وُلْدًا إِذَا مَاتُوا لَهُ صَغَارًا** Ve bir kimse kendiden mukaddem elçi yollamak ma'nāsınadır; yukālu: **فَرَطَ إِلَيْهِ** Ve hurmā ağacının çiçeği pekişmeğe başlayınca kadar aşu tutmaktan berī olmak ma'nāsınadır ki imtinā'ca haddi tecāvüz eder; yukālu: **فَرَطَتِ النَّحْلَةُ أَيُّ مَا لُقِحَتْ حَتَّى عَسَا طَلَعَهَا** Ve

فَرُوطٌ [farṭ] ve

فَرَاطَةٌ [ferāṭat] (semāḥat [semāḥat] vezninde) Bir kimse kārbān yāhūd hayvān suvarmak için suya gidenlere havuzu ıslāh edip ve ip ve kova hāzırlamak için ileri takaddüm eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **فَرَطَ الْقَوْمَ فَرُوطًا وَفَرَاطَةً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا تَقَدَّمَهُمْ إِلَى الْوَرْدِ** Ve **لِإِصْلَاحِ الْحَوْضِ وَالِدَلَاءِ**

فَرُوطٌ [farṭ] **إِفْرَاطٌ** [ifrāt] lafzından ism olur, haddi tecāvüz eylemeğe denir; tekūlu: **إِيَّاكَ** Ve gālib olmak

ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: فَرَطُهُ إِذَا عَجَلْتُ بِهِ غَلْبَهُ Ve

فَرَطٌ [farṭ] Küçük dağa yāhūd tepenin başına itlāk olunur. Ve yollarda 'alāmet için nasb olunan mīle ve nişāna itlāk olunur. Cem'i أَفْرُطٌ [efruṭ] gelir, أَفْلُسٌ [eflus] vezninde ve أَفْرَاطٌ [efrāṭ] gelir. Ve

فَرَطٌ [farṭ] Vakt ma'nāsınadır; tekūlu: آتِيكَ بَعْدَ فَرَطٍ أَيْ بَعْدَ حِينٍ Ve bir kimseye bir eyyām geldikten sonra arasını açıp bir vakte dahi gelmek ma'nāsınadır. Ve o aralığın ekalli üç gün ve ekserī on beş gün olmak lāzımdır, ziyāde ve noksān olmaz; yukālu: أَتَيْتُهُ فَرَطًا أَيْ بَعْدَ أَيَّامٍ وَلَا يَكُونُ أَكْثَرَ مِنْ خَمْسَةِ عَشَرَ وَيُقَالُ لَا أَلْفَاءَ إِلَّا فِي Kāle'ş-şārih وَلَا أَقْلَ مِنْ ثَلَاثَةِ الْفَرَطِ أَيْ فِي الْأَيَّامِ مَرَّةً وَآتِيكَ فَرَطٌ يَوْمٌ أَوْ يَوْمَيْنِ أَيْ بَعْدَهُ Ve

فَرَطٌ [Farṭ] Tihāme'de bir tarīk yāhūd bir mevzi' adıdır.

الْإِفْرَاطُ [el-ifrāṭ] (hemzenin kesriyle) Hurmā ağacının çiçeği pekişmeğe başlayınca kadar aşu vurmayıp terk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَفْرَطُ النَّحْلَةَ إِذَا لَمْ يَلْتَمِحْ Ve bir nesneyi etrāfindan akınca kadar yāhūd taşkın olunca kadar doldurmak ma'nāsınadır; yukālu: أَفْرَطَ الْخَوْضَ إِذَا مَلَأَهُ حَتَّى أَسَالَ الْمَاءُ أَوْ حَتَّى فَاضَ Ve bir kimseye yāhūd bir hayvāna tahammül ve tākatinden hāric nesne tahammül eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَفْرَطَ الرَّجُلُ إِذَا جَاوَزَ الْحَدَّ Ve haddi tecāvüz eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَفْرَطَ الرَّجُلُ إِذَا جَاوَزَ الْحَدَّ Ve bir husūsta 'acele eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَفْرَطَ فَلَانٌ إِذَا عَجَلَ بِالْأَمْرِ Ve bulut evvel-i bahār yağmurunu evā'il-i mevsimde yağdırmağa başlamak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu:

أَفْرَطَ بِيَدِهِ إِلَى سَيْفِهِ لِيَسْتَلَّهُ إِذَا عَجَلْتُ بِهِ Ve kılıcı çekmeğe 'acele ile deprenmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: إِذَا بَادَرَ أَفْرَطَ فَلَانٌ إِذَا أُرْسِلَ رَسُولًا خَاصًّا فِي حَوَائِجِهِ

الْفَرَّاطُ [el-furrāṭ] [fussāk] vezninde) Takaddüm ile'l-vird ma'nāsından cem-i ism-i fā'ildir, kārbāndan yāhūd hayvān suvaranlardan suya sebk ve takaddüm eden kimselere denir; فَارِطٌ [fāriṭ] müfredidir.

الْفَرَطُ [el-ferat] (fethateynle) Suya varmakta sārirlere sebk ve takaddüm edene denir; müfred ve cem'i berāberdir; yukālu: فَرَطٌ وَفَوْمٌ فَرَطٌ أَيْ مُتَقَدِّمٌ إِلَى الْمَاءِ Ve minhu'l-hadīsu: "أَنَا فَرَطُكُمْ عَلَى الْخَوْضِ" Ve sārir su-lara takaddüm eden suya denir; yukālu: مَا فَرَطَ أَيْ مُتَقَدِّمٌ لِعَيْبِهِ مِنَ الْأَمْوَاهِ Ve bir kimsenin mütekaddüm olan ecr ve 'ameline itlāk olunur; tekūlu: مَا فَرَطَكَ أَيْ مَا تَقَدَّمَكَ مِنْ أَجْرٍ وَعَمَلٍ Ve henüz bālig değil iken vefāt eden velede itlāk olunur; yukālu: سَبَقَهُ فَرَطٌ كَثِيرٌ أَيْ وَلَدٌ مَاتَ وَلَمْ يُدْرِكْ وَفِي الدُّعَاءِ لِلطِّفْلِ لِلْمَيْتِ اللَّهُمَّ اجْعَلْهُ لَنَا فَرَطًا أَيْ أَجْرًا يَتَقَدَّمُنَا

الْفُرَطُ [el-furuṭ] (zammeteynle) Zulm ve cevr ve siteme itlāk olunur; tekūlu: مَا هَذَا الْفُرَطُ عَلَى النَّاسِ أَيْ الظُّلْمُ وَالْإِغْتِدَاءُ Ve şol māddeye denir ki onda had ve endāzeden tecāvüz olunmuş ola. Kāle'ş-şārih ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿وَكَانَ أَمْرُهُ فُرَطًا﴾ ve yukālu: أَمْرٌ فَلَانٌ فُرَطٌ أَيْ مُفْرَطٌ فِيهِ مُجَاوِزٌ حَدَّهُ Ve cüst ve revende kısrak ata denir.

الْفُرَاطَةُ [el-furāṭat] [sumāmet] vezninde) Şol suya denir ki birkaç kabīle bey-ninde 'ale's-seviyye olmakla her kim sebk ve takaddüm eder ise o maslahatını görüp āher müzāhame ve ta'arruz eylemez ola; yukālu: بَيْنَهُمْ فُرَاطَةٌ وَهِيَ مَاءٌ يَكُونُ شَرَعًا بَيْنَ عِدَّةٍ

أَخْيَاءٍ مِنْ سَبَقَ إِلَيْهِ فَهَوَّ لَهُ

الْفَارِطَانِ [el-Fāriṭān] Yediger ta'cibir olunan kevākibin önünde iki ayrıca kevkebe itlāk olunur; yukālu: طَلَعَ الْفَارِطَانِ وَهُمَا كَوْكَبَانِ أَمَامَ بَنَاتِ نَعِيشِ

الْأَفْرَاطُ [el-efrāt] (hemzenin fethiyle) فَرَطٌ [farṭ] lafzının cem'idir ki nişāneye denir. Bu 'alāka ile sabāhın ufklardan nümāyān olan aydınlıklarına itlāk olunur; yukālu: طَلَعَتْ أَفْرَاطُ الصَّبَاحِ أَي تَبَاشِيرُهُ

التَّفْرِيطُ [et-tefrīṭ] Bir husūsu 'aczdən nāşī zāyi' ve tebāh eylemek ma'nāsınadır; yukālu: Ve فَرَطَ الشَّيْءَ وَفِيهِ إِذَا ضَيَعَهُ وَقَدَّمَ الْعَجْزَ فِيهِ Bir mādde taksir eylemek ma'nāsınadır ki sebk ve takaddümü izāle eylemiş olur, bināsı selb içindir; yukālu: فَرَطٌ فِيهِ إِذَا قَصَرَ Ve bu إفراطٌ [ifrāt] mukābilidir ki 'adālet bunların beynindedir. Ve bir kimseye elçi yollamak ma'nāsınadır; yukālu: فَرَطٌ إِلَيْهِ إِذَا أَرْسَلَهُ Ve bir kimseyi savuşup gitmekle geride terk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: فَرَطٌ فُلَانًا إِذَا تَرَكَهُ وَتَقَدَّمَهُ Ve bir kimseyi ifrāt ve mubālağa vechiyle medh eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: فَرَطٌ فُلَانًا إِذَا مَدَحَهُ حَتَّى أَفْرَطَ فِي مَدْحِهِ Ve bir kimseden bir emr-i mekrūhu berī ve bertaraf kılmak ma'nāsınadır; yukālu: فَرَطَ اللَّهُ عَنْ فُلَانٍ مَا يَكْرَهُهُ أَي نَحَاهُ

التَّفَارُطُ [et-tefarūt] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Bir kimseye niçe hümüm ve havādis bir vakte isābet ve 'urüz eylemek, 'alā-kavlin birbirini sebk ve takaddüm ederek isābet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَفَارَطَتْهُ الْهُمُومُ إِذَا أَصَابَتْهُ فِي الْفَرَطِ أَي الْحِينِ أَوْ تَسَابَقَتْ إِلَيْهِ Ve sūr'at edip sā'iri sebk ve takaddüm eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَفَارَطَ فُلَانٌ إِذَا سَبَقَ وَتَسَوَّعَ Ve bir kimsenin vakti geçmekle yetişmek murād eden kimse yetişemeyip

fevt eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَفَارَطَ الشَّيْءُ إِذَا تَأَخَّرَ وَقْتُهُ فَلَمْ يَلْحَقْهُ مِنْ أَرَادَهُ

الْإِفْتِرَاطُ [el-ifitirāt] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Fevt olmak ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ لَا يَفْتَرِطُ إِحْسَانُهُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ أَي لَا يُخَافُ قَوْتَهُ Ve bir kimsenin bülüg haddine varmamış veledi vefāt eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِفْتَرَطَ فُلَانٌ وَلَدًا أَي مَاتَ وَلَدُهُ قَبْلَ الْحُلْمِ

الْفَرَطَةُ [el-ferṭat] (حَزَنَةٌ [ḥaznat] vezninde) Binā-i merredir bir kerre hurūc ve takaddüm eylemek ma'nāsınadır.

الْفُرْطَةُ [el-furṭat] (عُرْفَةٌ [gurfet] vezninde) İsmdir, hurūc ve takaddüm eylemeye denir. Kāle'ş-şārih ve minhu hadīsu Ummu Seleme kālet li-'Ā'işe: "إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ نَهَاكَ عَنْ الْفُرْطَةِ فِي الدِّينِ" يَعْنِي السَّبْقَ وَالتَّقَدُّمَ

الْفُرْطِي [el-fureṭiyy] (جُهْنِيٌّ [cuheniyy] vezninde) Ve

الْفَرَايِي [el-feraiyy] (عَرَبِيٌّ [arabiyy] vezninde) Rām olmamış sa'b ve serkeş insān ve hayvāna itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ فُرْطِيٌّ وَفُرْطِيٌّ أَي صَغَبٌ

الْمُفْرَطُ [el-mufrat] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) إفراطٌ [ifrāt]tan ism-i mef'uldür, hāli üzere terk olunup unutulmuş nesneye denir. Ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿وَأَنَّهُمْ مُفْرَطُونَ﴾ أَي مَسْبُيُونَ مَثْرُوكُونَ فِي النَّارِ أَوْ مَقَدَّمُونَ مُعْجَلُونَ إِلَيْهَا وَفَرِيٌّ بِكَسْرِ الرَّاءِ أَي مُجَاوِزُونَ لِمَا خَدَّ لَهُمْ

الْمُفَارِطَةُ [el-mufāreṭat] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Nāgehānī bir kimseye rāst gelip buluşmak ma'nāsınadır; yukālu: فَارَطَهُ إِذَا أَلْفَاهُ وَصَادَفَهُ فَارَطَهُ إِذَا سَابَقَهُ

الْفِرَاطُ [el-firāt] (جَدَالٌ [cidāl] vezninde) Bu dahi مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet]ten masdardır, bir kimse sebk-i lisān eylemekle ağızından nāgehānī bir söz çıkmak ma'nāsınadır;

تَكَلَّمَ فَلَانَ فِرَاطًا إِذَا سَبَقَتْ مِنْهُ كَلِمَةً yukālu:

[ف س ط]

أَلْفَسِيطُ [el-fesīt] (أمير [emīr] vezninde) تُفْرُوْقُ [sufrūq] ma'nāsınadır ki hurmā dānesinin ucunda olan tāk gibi nesnedir. Ve tırnak kesintisine denir; yukālu: مَا لِفَلَانٍ مَقْدَارٌ فَسِيطٌ أَي فُلَامَةٌ ظَفِرٌ

أَلْفُسْطَاطُ [el-fusṭāt] (fā'nın zammiyla) Bir kazā ehlinin cem'iyyet-gāhlarına denir ki şehir içinde yā kenārında olan bir mahall-i mu'ayyendir, şehir ve kazā ahālisi onda müctemi' olurlar. Kāle's-şārih ve minhu'l-hadīsu: "عَلَيْكُمْ بِالْجَمَاعَةِ فَإِنَّ يَدَ اللَّهِ عَلَى الْفُسْطَاطِ" وَهُوَ مُجْتَمِعُ أَهْلِ الْكُوْرَةِ وَقَالَ فِي النَّهَائِيَةِ هُوَ الْمَدِينَةُ فِيهَا مُجْتَمِعُ النَّاسِ Pes 'alā-kile'l-kavleyn murād sevād-ı a'zam olur. Ve

فُسْطَاطُ [Fusṭāt] Eski Mısır'ın 'alemidir ki 'Amr b. el-Ās o ülkeyi feth eyledikte binā eylemişti; hāliyə harābdır. Ve

فُسْطَاطُ [fusṭāt] Büyük çadıra denir, oba ta'bīr ettiğimiz çadır olacaktır. Otak-ı pādīşāhiye de itlāk olunur. Mü'ellif الشَّرَادِقُ 'unvāniyla tefsir eylemekle murādı bezden olan büyük çadır olacaktır. Ve bunda birkaç lügat var; فُسْطَاطُ [fusṭāt] ki evvelde tā-yı fevkıyye iledir ve فُسَّاطُ [fussāt] ki رُمَانٌ [rummān] veznindedir ve فُسْتَاتٌ [fustāt] ki tā'eynledir. Ve her birinde fā' meksūr olur. Pes altı lügat oldu.

[ف ش ط]

أَلْفِشَاطُ [el-infişāt] (şin-i mu'ceme ile اِنْفِعَالٌ [infi'āl] vezninde) Yaş ağaç yarılmak ve çatlamak ma'nāsınadır; yukālu: اِنْفَشَطَ الْعُودُ إِذَا انْفَضَّ وَلَا يَكُونُ إِلَّا رَطْبًا

[ف ص ط]

أَلْفَسِيطُ [el-feşīt] فَسِيطُ [fesīt] vezninde ve mürādıfidir.

[ف ط ط]

أَلْفَاطُ [el-efatt] (hemzenin ve fā'nın fethi ve tā'nın teşdidiyle) Yassı burunlu adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَفْطُ أَي أَفْطَسُ

أَلْفَطَوُطَى [el-fetavṭā] (خَجْوَجَى [hacevcā] vezninde) Arkası kambur adama denir; yukālu: رَجُلٌ فَطَوُطَى أَي الْأَفْزُرُ الظُّهْرِ

أَلْفَطَافِطُ [el-fetāfiṭ] (fā'nın fethiyle) Cimāc hengāmında tarafeynden zuhūr eden seslere ve hışılıtlara denir; yukālu: تَسْمَعُ مِنْ هَذَا الطَّرْفِ الْفَطَافِطُ وَهِيَ الْأَصْوَاتُ عِنْدَ الرَّهْرِ وَالْجَمَاعِ زَلْزَلَةٌ [el-faṭfetat] [zelzelet] vezninde) Hadeslemek ma'nāsınadır; yukālu: فَطَفَطَ الرَّجُلُ إِذَا سَلَحَ وَهُوَ سَوِيٌّ فَطَفَطَ الرَّجُلُ إِذَا سَلَحَ Ve fehm olunmayacak söz söylemek ma'nāsınadır ki murād çarpırız söylemektir; yukālu: إِذَا فَطَفَطَ الرَّجُلُ إِذَا تَكَلَّمَ بِكَلَامٍ لَا يَفْهَمُ

[ف ل س ط]

فِلَسْطُونُ [Filestūn] ve

فِلَسْطِينَ [Filestīn] (fā'ların kesri ve ba'zen fethiyle) Şām'da bir eyālet adıdır ki hālen iki sancaktır: biri Gazze ve biri Kud̄s sancağıdır. Ve 'Irāk'ta bir kasaba adıdır. Ve bunun hālet-i ref'inde فِلَسْطُونُ [Filestūn] ve hālet-i nasb ve cerrinde فِلَسْطِينَ [Filestīn] derler, tekūlu: أَعْجَبَنِي فِلَسْطُونٌ وَرَأَيْتُ فِلَسْطِينَ Ve nisbetinde فِلَسْطِيٌّ [Filestīyy] denir.

[ف ل ط]

أَلْفَلْطُ [el-felṭ] (خَلْطٌ [hālṭ] vezninde) Bir nesneden korkmakla medhūş olmak ma'nāsınadır; yukālu: فَلَطَ عَنْ سَيْفِهِ فَلْطًا مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا دُهِشَ عَنْهُ

أَلْفَلْطُ [el-felat] (fethateynle) Nāgehānī ma'nāsınadır; tekūlu: لَقِيْتُهُ فَلْطًا أَي فُجَاءَةً

أَلْفِلَاطُ [el-filāt] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde)

مُفَاجَأَةٌ [mufāceʾet] maʿnāsınadır; yukālu: تَكَلَّمَ فُلَانٌ فِإَطًا فَأَحْسَنَ إِذَا فَاجَأَ بِأَلْكَلَامِ

الإِفْلَاطُ [el-iflāt] (hemzenin kesriyle) Bir kimseyi bir kimsenin elinden sıyırıp kurtarmak maʿnāsınadır; tekūlu: أَفْلَطَنِي أَفْلَطَنِي الْأَمْرُ أَي فَاجَأَنِي Ve ansızın zuhūr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَفْلَطَنِي الْأَمْرُ أَي فَاجَأَنِي

الإِفْتِلَاطُ [el-iftilāt] [iftiʿāl] vezninde) Bir nesneye ansızın uğramak maʿnāsınadır; tekūlu: أَفْتَلَطْتُ بِالْأَمْرِ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ أَي فُوجِئْتُ بِهِ

[ف ل ق ط]

الْفَلْقَاطَةُ [el-felqatāt] [dahrecet] vezninde) Söylemekte ve yürümekte sürat eylemek maʿnāsınadır; yukālu: فَلَقَطْتُ فِي الْكَلَامِ وَالْمَشْيِ إِذَا أَسْرَعَ

[ف و ط]

الْفَوَاطُ [el-fuvaṭ] [şurad] vezninde) Bir nevʿ bezdir ki Sind diyārından gelir. ʿAlā-kavlin yol yol nesc olunmuş kalemlî peştemāle denir; müfredi فُوطَةٌ [fuveṭat]tır. Hālen lisānımızda dahi fūta taʿbīr olunur. Baʿzılar ʿindinde bu ʿArabiyye olmayıp belki lügat-ı Sindiyedir.

FASLU’L-KĀF

(فَضْلُ الْقَافِ)

[ق ب ط]

الْقَبْطُ [el-ḳabt] [ḥabṭ] vezninde) Bir nesneyi el ile biriktirmek maʿnāsınadır; yukālu: قَبَطَ الشَّيْءَ قَبْطًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا جَمَعَهُ

الْقَيْبُ [el-Ḳibt] (ḳāf’ın kesriyle) Ehl-i Mıṣr’ın hālis aslı olan tāʿifedir. Şārihin beyānına göre Ḳibt b. Hām b. Nūḥ ʿaleyhi’s-selām neslinden münşaaʿiblerdir. Ve Ḳibt, Surre-men-reā kasabası nevāhīsinden bir nāhiye adıdır ki ehl-i fesād mecmaʿıdır.

الْقَيْبِيُّ [el-Ḳibtīyy] (yā-yı nisbetle) Asl-ı ehl-i Mıṣr olan tāʿife-i mezbūreye mensüb kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ قَيْبِيُّ أَي قَيْبِيَّةٌ مِّنْهُنَّ مِثْلُ مِثْلِ الْقَيْبِ تِيرَ، Hazret-i İbrāhīm b. Resūl ekrem ʿaleyhima’s-salātu ve’s-selām vālideleri Māriye-i Ḳibtīyye onlardan idi. Ve

ثِيَابُ قَيْبِيَّةٌ [şiyābun ḳibtīyyet] ki ḳāf’ın zammıyladır, bir nevʿ siyābdır ki Mıṣır’da Ḳibtīler nesc eder idi. Ak ve ince keten bezidir. Gayr-i kıyās üzere ḳāf’ın zammıyladır ki tagyīr-i niseb kabīlindendir, أَنَاسٌ قَيْبِيَّةٌ [unāsun ḳibtīyyet]i fark içindir. Ve baʿzen ḳāf’ı meksūr olur aslı üzere. Ve cemʿi قَبَاطِيٌّ [ḳabāṭīyy] gelir ḳāf’ın fethi ve yā’nın teşdidiyle ve قَبَاطِيٌّ [ḳabāṭā] gelir, صَحَارَى [şahārā] vezninde.

الْقُبَّاطُ [el-ḳubbāt] [rummān] vezninde) ve

الْقُبَيْبُ [el-ḳubbeyṭ] ve

الْقُبَيْبَةُ [el-ḳubbeyṭāt] (musaggar bünyesi

ve bā'nın şeddesiyle) ve

الْمُبَيْطَى [el-ḳubbeytā] (elifin kasrıyla) ve **الْمُبَيْطَاءُ** [el-ḳubeytā] (حُمَيْرَاءُ [ḥumeyrā] vezninde) نَاطِفٌ [nāṭif] isimdir ki Fārisīde peşmine ve Türkīde tahrīfle pişmānī helvā dedikleri helvādır. Ve bazıları 'indinde fıstık ve bademle tertīb olunur ki Türkīde ak helvā ve kırma helvā derler.

التَّقْبِيطُ [et-taḳbīt] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Yüzü ekşitip burtarmak ma'nāsınadır; yukālu: Şārihin beyānına göre maktūbdur.

[ق ح ط]

الْفَحْطُ [el-ḳaḥṭ] (ḳāf'ın fethi ve hā-yı mühmelenin sükūnuyla) Pek vurmak ma'nāsınadır; yukālu: فَحَطَهُ فَحْطًا مِنَ الْبَابِ إِذَا ضَرَبَهُ شَدِيدًا Ve yağmur yağmayıp muhtebis olmak ma'nāsınadır; yukālu: فَحَطَ الْمَطَرُ وَقَحَطَ فَحْطًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ وَالرَّابِعِ إِذَا احْتَسَسَ Ve

فَحَطٌ [ḳaḥṭ] ve

فَحَاطٌ [ḳaḥaṭ] (fethateynle) ve

فُحُوْطٌ [ḳuḥūṭ] (فُحُوْدٌ [ḳu'ūd] vezninde) Yağmur ihtibāsıyla kıtlık ve kurak olmak ma'nāsınadır; yukālu: فَحَطَ الْعَامُ وَقَحَطَ فَحْطًا وَقَحَطًا وَفُحُوْطًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ وَالرَّابِعِ وَيُقَالُ فُحِطَ Ve عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا احْتَسَسَ الْمَطَرُ فِيهِ وَجَدَّ

فَحَاطٌ [ḳaḥaṭ] Nās kıtlığa uğramak ma'nāsınadır; yukālu: فَحَطَ النَّاسُ فَحْطًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَفُحِطُوا عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا أُجْدِبُوا Bunda mechūlen isti'māli kalıdır.

الْإِفْحَاطُ [el-iḳḥāṭ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi yıl kurak ve nās kıtlığa uğramak ma'nālarındadır; yukālu: أَفْحَطَ الْعَامُ إِذَا أُجْدِبَ وَيُقَالُ أَفْحَطَ النَّاسُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ قَلِيلًا إِذَا أُجْدِبُوا وَيُقَالُ أَفْحَطَ الْقَوْمُ عَلَى بِنَاءِ الْمَعْلُومِ كَثِيرًا إِذَا أَصَابَهُمْ Ve cimā' edip inzāl eylememekle

boş çekilmek ma'nāsına müsta'meldir; habs-i matar ma'nāsından mecāzdir; yukālu: Kāle'ş- أَفْحَطَ الرَّجُلُ إِذَا جَامَعَ وَلَمْ يُتْرَلْ مِنْ أَتَى أَهْلَهُ فَأَفْحَطَ. Şārih ve minhu'l-hadīsu: “فَلَا غُسْلَ عَلَيْهِ” وَمِثْلُهُ فِي الْمَعْنَى الْمَاءِ مِنَ الْمَاءِ وَكِلَاهُمَا مَنَسُوخٌ بِقَوْلِهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ “إِذَا تَقَى الْخِتَانَانَ فَقَدْ وَجَبَ الْغُسْلُ” Ve

إِفْحَاطٌ [iḳḥāṭ] Bir yeri kıtlığa uğratmak ma'nāsınadır; yukālu: أَفْحَطَ اللَّهُ الْأَرْضَ إِذَا أَصَابَهَا بِالْفَحْطِ

الْمَفْحِيطُ [el-ḳaḥīṭ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve **الْقَحِيطُ** [el-ḳaḥiṭ] (فَرِحٌ [ferih] vezninde) Şidetli ya'nī kıtlık yılı denir. Bu münāsebetle mutlakan şedīd nesneye itlāk olunur; yukālu: عَامٌ وَضُرِبَ فَحِيطٌ وَقَحِيطٌ أَيْ شَدِيدٌ

الْقَاحِيطُ [el-ḳāḥiṭ] Kıtlık vakte denir; cem'ī قَوَاحِيطٌ [ḳavaḥiṭ]tir; yukālu: زَمَنٌ قَاحِيطٌ أَيْ مُجْدِبٌ

الْقَحِيطِيُّ [el-ḳaḥiṭiyy] (yā-yı müşeddede ile) İrāk lügatinde ekül kimseye itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ قَحِيطِيٌّ أَيْ أَكُولٌ

التَّفْحِيطُ [et-taḳḥīt] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Gebe eylemek ve dişi hurmāya aşu eylemek, telkīh ma'nāsınadır; yukālu: فَحَطَ الْمَرْأَةُ وَالنَّحْلَةَ إِذَا لَفَحَهُمَا

الْقَحْطُ [el-ḳuḥṭ] (ḳāf'ın zammıyla) Bir nev' ot ismidir.

فَحْطَانٌ [Ḳaḥṭān] (سَلْمَانٌ [selmān] vezninde) İbn 'Āmir b. Şālah'tır ki bir kabīle pederridir. Nisbetinde فَحْطَانِيٌّ [Ḳaḥṭāniyy] denir ve gayr-i kıyās üzere أَفْحَاطِيٌّ [Aḳḥāṭiyy] denir, أَغْرَابِيٌّ [A'arābiyy] gibi.

الْمِخْحَاطُ [el-miḳḥaṭ] (مِئْبَرٌ [minber] vezninde) Şol ata itlāk olunur ki her ne kadar seğırtip giderse aslā yorulup kalmaz ola; yukālu: فَرَسٌ مِخْحَاطٌ إِذَا كَانَ لَا يَكَادُ يَغِيَا جَزِيًّا

[ق ر ط]

الْقُرْطُ [el-ķirt] (ķāf’ın kesriyle) Bir nev’ pırasa ismidir ki كُرَاتُ الْمَائِدَةِ [kurrāšu’l-mā’idet] demekle ma’rūftur; varakı ince ve tamām-ı sene duran nev’idir.

الْقُرْطُ [el-ķurt] (ķāf’ın zammıyla) Yoncaya şebīh bir nev’ nebāt adıdır, lākin yoncadan kaba olur, Fārisīde ona şebzer denir, جَعْفَرُ [ca’fer] vezninde bunu yine yonca nev’inden birsīm dedikleriyle beyān ederler. Üç yapraklı olmakla Fārisīde “seberge” dahi derler. Ve

قُرْطُ [Ķurt] ‘Abdullāh b. el-Ĥaccāc nām kimsenin kılıcı adıdır. Ve āteşin şu’lesine denir; yukālu: أَضْوَأُ مِنَ الْقُرْطِ أَيْ شُعْلَةُ النَّارِ Ve çocuğun çüküne denir; yukālu: هُوَ أَضْعَرُّ مِنْ قُرْطِ أَيْ زُبَيْبِ الصَّبِيِّ Ve hayvān memesine denir, صَنْعٌ [dar] ma’nāsına. Ve küpeye, ‘alā-kavlin salkım küpeye denir. Cem’i أَقْرَاطٌ [akrāt] ve قِرَاطٌ [ķirāt] gelir ķāf’ın kesriyle ve قُرُوطٌ [ķurūt] ve قِرْطَةٌ [ķiretat], gelir ķirde’ [ķirede] vezninde; yukālu: جَاءَتْ وَفِي أَدْنَاهَا Müellif قُرْطٌ أَيْ شَنْفٌ أَوْ الْمَعْلَقُ فِي شَحْمَةِ الْأُذُنِ [şenf]i ‘ale’l-ihtilāf tefsir eylemekle burada tercemesinde ihtisār olundu. Sā’ir usūlde قُرْطٌ [ķurt] mutlak küpe ile ve شَنْفٌ [şenf] salkım küpe ile mübeyyendir.

الْمُقَرَّرَةُ [el-muķarretat] (مُعْظَمَةٌ [mu’azzamet] vezninde) Küpeli kıza denir; yukālu: جَارِيَةٌ مُقَرَّرَةٌ أَيْ دَاتٌ قُرْطٌ

ذُو الْقُرْطِ [zu’l-ķurt] Vişāha itlāk olunur ki ‘Arab hatunlarının hamā’il-vārī gerdanlarına takındıkları pīrāyedir. Ve Ĥālid b. el-Velīd radiyallāhu ‘anh hazretlerinin kılıcı lakabıdır. Ve Seken b. Mu’āviye b. Umeyye’nin lakabıdır.

الْقُرْطَةُ [el-ķuretat] هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) ve

الْقُرْطَةُ [el-ķiraṭat] عَيْبَةٌ [‘inebet] vezninde) Ba’zı keçi tekesinin kulaklarında hudāyī etten küpeye denir; ba’zı keçilerde dahi olur.

الْقُرْطُ [el-ķarat] (fethateynle) Tekenin kulakları hudāyī küpeli olmak ma’nāsınadır; yukālu: قِرْطُ الثَّيْسِ قُرْطًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ ذَا قِرْطَةٍ

الْأَقْرَاطُ [el-aķrat] أَحْمَرٌ [aķmer] vezninde) Vasftur, kulağı küpeli olan tekeye denir.

التَّقْرِيطُ [et-taķrīt] تَفْعِيلٌ [tef’īl] vezninde) Tencereye pırasa doğramak ma’nāsınadır; yukālu: قَوَطُ الْكُرَاتِ إِذَا قَطَعَهُ فِي الْقَدْرِ Ve bir kimseye azca nesne vermek ma’nāsınadır; yukālu: قَوَطٌ عَلَيْهِ إِذَا أَعْطَاهُ قَلِيلًا Ve kızın kulağına küpe takmak ma’nāsınadır; yukālu: قَوَطُ الْجَارِيَةِ إِذَا أَلْبَسَهَا الْقُرْطَ ‘alā-kavlin uyanını sıyırdıkta dizginini kulakları ensesine bırakmak ma’nāsınadır; yukālu: قَوَطُ الْفَرَسِ إِذَا أَلْجَمَهَا أَوْ جَعَلَ الْأَعْمَةَ وَرَاءَ آذَانِهَا عِنْدَ طَرْحِ اللَّحْمِ Ve mumun ve çerāğın ucunu almak ma’nāsınadır; yukālu: قَوَطُ السِّرَاجِ إِذَا نَزَعَ مِنْهُ مَا احْتَرَقَ

الْقُرْطُ [el-ķart] فَوْطٌ [fart] vezninde) Bu dahi tencereye pırasa doğramak ma’nāsınadır; yukālu: قَرَطَ الْكُرَاتِ قُرْطًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا قَطَعَهُ فِي الْقَدْرِ

الْقِرَاطُ [el-ķirāt] كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Çerāğa denir, ‘alā-kavlin şu’lesine denir; yukālu: هُوَ أَضْوَأُ مِنَ الْقِرَاطِ أَيْ شُعْلَتُهُ

الْقُرُوطُ [el-ķurūt] (ķāf’ın zammıyla) Benī Kilāb cemā’atinden bir niçe batna itlāk olunur ki mukaddemleri قُرْطٌ [Ķart] ve قُرَيْطٌ [Ķurayt] ki زُبَيْرٌ [zubeyr] veznindedir ve قَرِيْطٌ [Ķarīt] ki أَمِيْرٌ [emīr] veznindedir, üç birāderler idi.

الْقُرْطِيَّةُ [el-ķarṭiyet] (ķāf’ın fethi ve zammıyla) Bir cins develerdir ki Ķarṭ nām

cemā'ate mensūblardır.

قُرَيْطُ [Kūrayṭ] (زُبَيْرٍ [zubeyr] vezninde) Kinde kabilesinde bir kısırağın adıdır.

الْقِيرَاتُ [el-ķirāt] (ķāf'ın kesriyle) ve

الْقِرَاتُ [el-ķirrāt] (ķāf'ın kesri ve rā'nın teşdidiyle) Evzāndan bir vezn ismidir ki bi-hasebi'l-bilād ihtilāf üzereidir. Ehl-i Mekke 'indinde bir dīnārın rub'-ı sūdüs veznine ve ehl-i İrāk 'indinde dīnārın nısf-ı uşruna itlāk olunur. Şārih der ki asl muzā'af olup rā-yī ulāyā yā'ya ibdāle قيراط [ķirāt] oldu.

الْقَرِطِيُّ [el-ķirtī] (ķāf'ın kesriyle) Azca nā'iz nesneye denir; yukālu: أَعْطَاهُ قَرِطِيًّا أَيُّ شَيْئًا يَسِيرًا Ve dāhiye ve āfete denir.

الْقُرْطَانُ [el-ķurṭān] (عُثْمَانُ [uşmān] vezninde) ve

الْقُرْطَاطُ [el-ķirtāt] (ķāf'ın kesri ve zammıyla) Bunlar da āfet ve belāya denir.

الْقَيْرُوطِيُّ [el-ķayrūṭiyy] (ķāf'ın fethiyle) Beyne'l-cerrāhīn bir gūne merhem-i ma'rūfa denir. Ve bu dahildir, 'Arabī-i mahz değildir. Merhem-i mezbūr مَرْهَمٌ قَيْرُوطِيٌّ demekle ma'rūftur ki gül yağı ve iklilū'l-melik ve za'ferān ve ķāfūr ve beyāz bal mumundan tertīb olunur.

الْقُرْطَانُ [el-ķurṭān] ve

الْقُرْطَاطُ [el-ķurṭāt] (ķāf'ların zammı ve ahīrde kesriyle de) Şol çula denir ki atın üzerinde eyerin altına korlar.

الْقَارِيطُ [el-ķārīt] 'alā-kavlin

قَرَارِيطُ [ķarārīt] Temr-i hindī dānesine denir.

[ق ر ف ط]

الْقَرَفَاتُ [el-ķarfāt] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Adımları sık sık atarak yürü-

mek ma'nāsınadır; قَرَمَطَةٌ [ķarmetāt] gibi; yukālu: قَرَفَطَ الرَّجُلُ إِذَا مَشَى مُقَارِبًا بَيْنَ خَطَاةٍ Ve bir türlü cimā' eylemeğe denir ki murād sık sık idhāle olan cimā'dır.

الْإِقْرِنْفَاتُ [el-iķrinfāt] (إِخْرِنْعَامٌ [iķrincām] vezninde) Büzülüp dertop olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِقْرِنْفَطَ الشَّيْءُ إِذَا تَقَبَّضَ وَاجْتَمَعَ Ve dişi keçi çiftleşirken fercinin iki tarafını büzüp bir yere getirmek ma'nāsınadır; yukālu: إِقْرِنْفَطَتِ الْعَنْزُ إِذَا جَمَعَتْ قُطْرُهَا عِنْدَ السَّفَادِ

الْمُقْرِنْفِطُ [el-muķrenfiṭ] (ism-i fā'il bünyesiyle) 'Avretin fercine itlāk olunur. Ve horūs-ı hindī gibi gazab-nāk olup gazabdan şişip kabarır olan kimseye itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ مُقْرِنْفِطٌ أَيُّ مُسْتَكْبِرٍ مِنَ الْعَضْبِ مُتَنَفِّخٌ

[ق ر م ط]

الْقَرَمَطَةُ [el-ķarmetāt] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Yazıyı pek ince ve hurde yazmak ma'nāsınadır ki istihrācı 'asir olur; yukālu: قَرَمَطَ الْكُتَابَ إِذَا كَتَبَهُ دَقِيقًا Şārih der ki asl pek hurde ve sık yazmağa denir. Ve

قَرَمَطَةٌ [ķarmetāt] Adımları sık sık atarak yürümek ma'nāsınadır; yukālu: قَرَمَطَ فِي مَشْيِهِ إِذَا قَارَبَ مَا بَيْنَ خَطَاةٍ

الْقَرَمَطِيَّةُ [el-ķarmetī] (زَنْجَبِيلٌ [zencebīl] vezninde) Adımları sık sık atarak yürüyen kimseye denir.

الْقَرْمُوطُ [el-ķurmūt] (عُضْفُورٌ [uşfūr] vezninde) Bok böceğinin yuvarladığı yuvalağa denir. Ve غَضَى [ğādā] nām meşe ağacının henüz kızıl yemişine denir ki nar şeklinde olmakla şu'arā' mahbübelerin memelerini ona teşbīh ederler.

الْقَرَامِطَةُ [el-ķarāmī] (ķāf'ın fethiyle) Nāstan bir tā'ifedir, قَرْمِطِيٌّ [ķarmetīyy]

müfredidir *ķāf*'in fethiyle. Bu t̄a'ifenin re'isleri Ebū Sa'īd-i Cennābī idi ki kasīrū'l-kāme, bed-manzar olmakla bodurluğundan hurde hurde yürür idi. Mu'taḍid-billāh-ı 'Abbāsī hilāfetinde zuhūr edip Hicāz ve Şām ve 'Irāk'a fitne-endāz olmuştu.

الْإِفْرِمَاتُ [el-ikrīmāt] [iclivvāz] [iclivvāz] vezninde ki) Aşlı İFRİMĀṬ idi, gazaba gelmek ma'nāsınadır; yukālu: **إِفْرِمَاتُ الرَّجُلِ إِذَا غَضِبَ** Ve büzülüp dertop olmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِفْرِمَاتُ الْجِلْدِ إِذَا تَقَبَّضَ**

الْفَرِمَاتَانِ [el-ķirmitātān] (*ķāf*'in ve mīm'in kesriyle) Kuş kısmının burunlarının iki deliğine denir ki dābbenin نُحْرَتَيْنِ [nuḥreyn] i menzilesindedir.

[ق س ط]

الْقِسْطُ [el-ķiṣṭ] (*ķāf*'in kesriyle) 'Adl ve dād eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **قَسَطَ** **الْحَاكِمِ قِسْطًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا عَدَلَ** Ve

قِسْطُ [ķiṣṭ] [ād] kelimesi gibi mübālagaten vaf-bi'l-masdar olarak isti'māl olunur; müfred ve cem'i müsāvī olur; yukālu: **رَجُلٌ قِسْطٌ وَرَجُلٌ قِسْطٌ وَمِيزَانٌ قِسْطٌ** **وَمَوَازِينٌ قِسْطٌ** Ve

قِسْطُ [ķiṣṭ] Hisse ve nasīb ma'nāsınadır; yukālu: **وَقَاهُ قِسْطُهُ أَي حِصَّتَهُ وَنَصِيْبَهُ** Ve

قِسْطُ [ķiṣṭ] Bir güne ölçeğe denir ki nisf-ı sâ alır ve ba'zen onunla ābdest alınır. Ve minhu'l-hadisü: "إِنَّ النِّسَاءَ مِنْ أَسْفَهِ الشُّهَاءِ إِلَّا صَاحِبَةَ الْقِسْطِ وَالسَّرَاجِ" كَأَنَّهُ أَرَادَ الَّتِي تُحَدِّمُ بَعْلَهَا وَتُوَضِّعُهُ وَتَزِدُهُ بِمِصْرَاتِهِ وَتَقُومُ عَلَى رَأْسِهِ بِالسَّرَاجِ Hāsıl-ı ma'nā budur ki "Tahkik nisvān t̄a'ifesi süfehānın ziyādesiyle sefih olanlarından, lākin zevcleri ābdest aldıkları vakte ellerine ābdest suyu koyup ve ibrik ve mataralarını hifz edip ve gece vakti

taşra çıktıkta aydınlık için başları üzere çerāğ tutmak gibi hizmetlerine mübāderet ve müdāvemem eden hatun değildir. Ve

قِسْطُ [ķiṣṭ] Mikdār ma'nāsınadır; yukālu: **قِسْطُهُ كَذَا أَي مِقْدَارُهُ** Ve rızk ve rüzī ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: **يَأْتِيهِ قِسْطُهُ الْمَقْسُومُ أَي رِزْقُهُ** Ve teraziye denir, mīzān ma'nāsına. Ve bardağa denir; tekülü; **شَرِبْتُ مِنَ الْقِسْطِ أَي الْكُوزِ**

الْإِقْسَاطُ [el-iksāt] (hemzenin kesriyle) Bu dahi 'adālet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **أَقْسَطَ الرَّجُلُ إِذَا عَدَلَ**

الْقُسْطُ [el-ķuṣṭ] (*ķāf*'in zammıyla) Bu ismle ma'rūf bir köktür. İki nev' olur: birine kust-ı Hindī ve birine kust-ı 'Arabī derler. Kust-ı Hindī siyāha mā'il hafif ve galiz ve rāyihası kalil ve ta'mı acı olur. Ve kust-ı 'Arabī leziz ve ak ve hafif ve 'ıtriyetli olur. Ve mutlak zıkr olundukta murād kust-ı hulvdür ki 'Arabī kısmıdır, bevl ve hayzı müdirir ve ciğere pek nāfi' ve sancıyı dāfi' ve solucanları kätil ve sikencebīn ile şürbü hummā-yı rib'a ve tebhīri zükām ve nezle ve vebāya ve tılāsı behak ve baras illetlerini izālede 'acībū'l-eserdir.

الْقَسَاطُ [el-ķasāt] (fethateynle) Boyun kuru olmak ma'nāsınadır; yukālu: **قَسِطَتْ عُنُقُهُ** **قَسَطًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَتْ يَابِسَةً** Ve dābbenin ayakları dik olmak ma'nāsınadır ki me'āyibdendir, mu'teber olan tevfirli olmaktır; yukālu: **قَسِطَتِ الدَّابَّةُ إِذَا كَانَتْ رِجْلَاهَا مُنْتَصِبَةً**

الْقَسْطَاءُ [el-ķasṭā] [ḥamrā] vezninde) Kuru boyuna denir; yukālu: **عُنُقِي قَسْطَاءٌ** **قَسِطَاءُ** [ķisāt] Cem'i أَي يَابِسَةً gelir. Ve

قَسْطَاءُ [ķasṭā] Eğri bacağı denir; yukālu: **رِجْلٌ قَسْطَاءٌ أَي مُعْوَجَّةٌ** Ve şol dize denir ki pek kuru ve katı olmakla hemān devşirilip

bükülmez gibi ola; cem'ı **فُسْطُ** [kust] gelir **كَاف**'ın zammıyla; yukâlu: **رُكْبَةٌ فُسْطَاءُ إِذَا كَانَتْ يَبَسَتْ وَغَلَطَتْ حَتَّى لَا تَكَادُ تَنْقَبِضُ مِنْ يَبْسِهَا إِذَا يَبَسَتْ**

الْفُسُوطُ [el-kusût] **فُعُودٌ** [ku'ūd] vezninde) Dābbenin ayaklarının kemikleri ve sinirleri değnek gibi kuru olmak ma'nāsınadır; yukâlu: **فَسَطَتْ عِظَامُ الْفَرَسِ فُسُوطًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا يَبَسَتْ**

الْأَقْسَاطُ [el-aqsat] **أَحْمَرٌ** [ahmer] vezninde) Ayaklarının kemikleri ve sinirleri kuru olan hayvāna denir.

قَاسِطٌ [Kāsit] İsm-i İbn Hinb'dir ki bir cemā'atin pederidir.

الْقَسِطُ [el-kast] **قَضَدٌ** [kaşd] vezninde) ve **الْفُسُوطُ** [el-kusût] **فُعُودٌ** [ku'ūd] vezninde) Haktan 'udül ile cevr ve zulm eylemek ma'nāsınadır; yukâlu: **فَسَطَ الْوَالِي قَسْطًا وَقُسُوطًا إِذَا جَارَ وَعَدَلَ عَنِ الْحَقِّ** Ve bir nesneyi tefrik eylemek ma'nāsınadır; yukâlu: **فَسَطَ الشَّيْءُ إِذَا فَرَقَهُ**

قُسْطٌ [Kust] (kâf'ın zammıyla) İsmā'îl b. Kustañtin nām mukrī lakabıdır ki Mekkiyyü'l-aslıdır.

الْقُسْطَانُ [el-kustān] ve

الْقُسْطَانِي [el-kustāniyy] ve

الْقُسْطَانِيَّةُ [el-kustāniyyet] (kâf'ların zammıyla) **قَوْسُ اللَّهِ** [kavsullāh] ismidir ki 'amme **قَوْسُ قُرْحٍ** [kavsu kuzah] derler ve kavsı kuzah itlakından nehy sādır oldu. Ve bu, 'amme-i Türkide eleğim sağma dedikleri dā'ire-i hevā'iyedir.

قُسْطَانَةٌ [Kustānet] (kâf'ın zammıyla) İrān'da Rey şehriyle Sāve beyninde bir karyedir. Ve Endelus'te bir hısn adıdır.

قُسْطُونٌ [Kustūn] (kâf'ın zammıyla) Haleb a'mālınden bir hısn adıdır.

قُسْطُنْطِينِيَّةُ [Kusenṭiniyyet] (kâf'ın zam-

mı ve sīn'in fethi ve yā'nın teşdidiyle) Mağrib'de İfrīkiyye hudūdunda bir hısn ismidir, lākin ba'zı cogrāfyā kitāblarında bu **قُسْطُنْطِينَةٌ** [Kustūnet] 'unvānında mazbūttur ki **كَاف**'ın zammı ve **سِين**'in sūkūnu ve **تَاء**'nın kesr ve meddi ve **نُون** ve **هَاء**'yladır.

قُسْطُنْطِينَةٌ [Kustāntinet] (kâf'ın zammı ve āhirde **نُون**-ı meftūha ve **هَاء**'yla) yāhūd

قُسْطُنْطِينِيَّةُ [Kustāntiniyyet] ki **نُون**-ı sāniyeden sonra yā-yı müşeddede iledir. Ve ikisinde dahi **تَاء**-yı **ūlān**ın fethiyledir ve ba'zen zammıyla da zebān-zeddır) Rūm pādīşāhlarının **dāri'l-mülkü** olan şehrin ismidir ki fethi eşrāt-ı sā'attendir. Lisān-ı Rūmīde ismi Buzantiya'dır. Etrāfında **dā'ir** olan sūrun itrifā'ı yirmi bir zirā' mikdārdır. Ve derūnunda vākī' kilise müstatīlū'ş-şekl olup ve onun bir cānibinde dikili bir bülend 'amūd vardır ki devresi takrīben dört kulaç mikdārdır. Ve o 'amūdun tepesinde bakırdan dizilmiş bir at sūreti vardır ki üzerine bir kimse sūvār olmuş ve bir elinde altından masnū' bir küre tutup diğeri elinin parmakları açık olarak o küreye gūyā ki işāret eder. Ve o sūvārī belde-i mezbūrenin ve o kilisenin bānisi olan Kustañtin nām kayserin sūretidir.

Mütercim der ki belde-i merkūme bi-hamdillāhi ta'ālā hālen **dāri'l-mülk-i pādīşāh-ı İslām ce'alallāhu mülkehu fi's-selām** olup ve el-hāletu hāzihi işbu tercememiz sūret-yāb-ı tahrīr olan belde-i tayyibedir ki İslāmbol ve İstanbul ta'bīr olunur. Ve o kilise şimdi Ayaşofya ta'bīr olunan cāmi'-i şerīftir. Hübūt-ı Ādem 'aleyhi's-selāmdan beş bin yedi yüz elli sene güzerānında ki Rūmiyye-i kübrā

pādişāhlarının taht-gāhı idi, o hengāmda onda Koştanfın nām şevket ve necdet sāhibi bir pādişāh olmakla şarkī ve şimālī memleketlerin dahi nez^c ve teshīri dā‘iyesine düşüp mühimmāt-ı ‘azīme ile nehzat ve ibtidā Maqedonya ya‘nī Rūmili ülkesine ‘azīmet eyledi. O ülkeyi ve belde-i Koştaniniyye’yi ki o hılâlde Vizendo ismiyle müsem mā bir hısn idi, feth ve teshīr edip ve bu her tarafa evfak ve enseb olmakla tekbīr ve tevsīr ile makarr-ı saltanat ittihāz eyledi. Ve kayser-i merkūm şerī‘at-i ‘Īsā ‘aleyhi’s-selām üzere olup ve be-gāyet müte‘abbid ve mütesallib ve sālih bir zāt idi; leyl ü nehār izhār-ı ‘adl ü dād ve icrā-yı emr-i şerī‘atle tervīc-i ‘ibād ve terfih-i bilād eylemek aksā-yı murādı idi ve hālen At Meydānı ta‘bīr olunan mahalde bir dārü’l-‘imāre binā edip dā‘imā onda dīvān eder idi. Ve o binānın ba‘zı ‘amūdları hālen bākīdir. Ve Sulţān Meħmed Cāmī‘i mahallinin cānib-i cenūbīsinde Deyr-i ‘Azrā‘il nām bir deyr dahi binā eylemiştir ki hālen onun dahi sūtünü bākīdir. Çün otuz sene serīr-i saltanatıta bu vech üzere kāmran olup iklīm-i bekāya ‘azīmeti ‘alāmetleri nümāyān oldukta saltanatı veliyy-i ‘ahdi olan Elyanus nām oğluna vasiyyet edip kendisi ‘āzim-i dārü’l-bekā’ oldu.

Bir zamān Elyanus dahi umūr-ı saltanatla me‘nūs ve ba‘dehu hayātın me‘yūs oldukta yerine veledi cā-nişin, hulāsa yüz seksen sene zarfında batnen ba‘de-batnin sandalī-i saltanatıta evlādları mekīn olup tā ki evlādından İstonyanu nām kayserre intikāl eyledi. Mezbūr be-gāyet mütedeyyin ve nizām ve intizāma sā‘ī ve kavā‘id-i ‘adl ü intisāfı mūrā‘ī idi. Ve bes-

tat ve satvette eslāfından berter olmakla etrāf-ı selātīnin cümlesi kendisine serdāde-i inkıyād oldular. Bir gün mezbūr At Meydānı’nda vākī sarāyında ziyāfet-i ‘amme edip cümle-i kibār u sığarı it‘ām ve taltife meşğul iken nāgehān o eyyāmda şāyī‘ olan āteş-perest tā‘ifesinden miyāne-i cem‘iyyet-i mezbūrede bir fitne ve kıtāl zuhūr edip lākin reşāşe-i ihtimāmla o āteş-i fitne serī‘an teskīn olundu. Bu sebeble kalem-rev-i milketinde olan āteş-perestleri bi’l-cümle kalem-rev-i istisāl ve hālen Ayaşofya yerinde o tā‘ifeye mahsūs bir deyr olmakla onu dahi hedm ve tahrīb eyledi. Ba‘dehu bir müddet mürūrunda bir gece kayser-i merkūm ‘alem-i menāmda müşāhede eder ki ārām-gāhı olan sarāyın sathından hüsn ü cemāl ve vicāhet ve celāl sāhibi bir nūrānī zāt kendisine ismiyle nidā edip “Yā İstonyanu, Hazret-i ‘Īsā berekātından behre-mend ve şark ve garba ahkāmın su gibi revān olarak cümle mülükten ser-bülend olmak matlūbun ise hasbeten lillāhi ta‘ālā bir ‘ibādet-hāne-i ‘ālī bünyād eyle” diye tavsiye ve irşād eyledi.

Bīdār olduktan sonra bi’l-cümle erkān ve dānişmendānlarını ihzār ve süret-i vākī‘ayı nakl ve ihbār eyledikte muhāverāt-ı kesīreden sonra cümlelerin re‘yi münhedim olan deyr-i merkūm yerinde bir ma‘bed bināsına karar-dāde olmakla hemān husūs-ı mezbūra ‘azm ve etrāf ve aktārda olan selātīne irsāl-ı rūsūl ü resā‘il ile keyfiyyet-i merkūmeyi i‘lām ve mühendis ve mi‘mār ve kereste ve ahcār ve sā‘ir esbāb ve mühimmātın celb ve tehyīyesine ihtimām eylediler. Çünkü hükmü ekser-i rub‘-i meskūna revān olmakla dūr u

nezdikten kuvvet-i cāzibe-i iktidār ile mühendis üstād ve mütehaddis mi'cārlar ve bi'l-cümle ālāt ve edevāt celb edip ez-cümle aksā-yı memālik-i Ḥabeşe'den ve Mağrib'den niçe sütün-ı sengin ve ferş-i renginler ve Marmara Adası'ndan nukre-i hām-sıfat niçe ruhām ve Ayaşuluğ nām şehrden yeşim gibi niçe mermer-i sebz ve seng-i sürh-ı münakkaş ve Karaman ve nevāhi-i Şām'dan ve medīnetü'l-hukemā ta'bīr olunan Atina'dan sekiz caded sütün ki cācāyib-i dehr-i bukalemündandır, celb edip hulāsa cem'î-i mühimmātı rü'yet ve tanzīm eyledikten sonra yüz nefer mi'cār intihāb ve cümlesine İgnatıyus nām üstādı ser-gerde nasb ve on beş bin cāmele ta'yin edip sekiz sene iki ay müddette karin-i hitām ve cālem-i menāmda işāret olunduğu üzere mecmā'-ı ehlullāh ma'nāsına Ayaşofya ismiyle be-nām oldu. Pādişāh-ı müşārün'ileyh ondan sonra çend sāl dahi mu'ammer olup bi'l-āhere rihlet emāreleri nümāyān oldukta evlādı olmamakla tāt ve tahtı birāder-zādesi İstonyus nām civāna ferāgat ve Ayaşofya kurbünde tunçtan bir cāmūd üzerinde süvārī heyetinde kendi süretini bir elinde bir elma ve diğeri eli boş ve parmaklarıyla ona müşir olarak tasvīr ve timsāl eylemelerini vasiyyet eylemekle vasiyyetini infāz eyledi. Güyā ki ehl-i basīret çeşm-i cıbetle nazar eyleyeler ki ben zamān-ı saltanatımdan işbu küre-i zemīn tamāmen kabza-i tasarrufumda olup encām-ı kār böylece sıfır-ı-yed olduğum hālde diyār-ı āhirete intikāl eyledim kelāmını lisān-ı hālde tekellüm eder. Ebü'l-Feth Sultān Mehmed Gāzī cāleyhi'r-rahme İstanbul'u feth eyledikte o güne tesāvīrin mecmū'unu kal'ı ettirip fakat At

Meydānı'nda tertib-i dīvānı müstemil bir mīl ve cā-be-cā ba'zı cāmūdlar ibkā eyledi. Vech-i muharrer üzere ibtidā Kōstantin nām kayser temellük ve dārü'l-mülk edip ba'cdehu ahfādından bir niçe Kōstantin ve Kōstantinus temellük eylemeleriyle isimlerine nisbetle Kōstantiniyye ve ba'zen tahfifle Kōstantiniyye itlāk olundu. Ve onlardan mukaddem birkaç def'a harāb olup bir def'a Buzentın b. Neyfubin Mādiyān nām pādişāh dārü'l-mülk eylemekle ona nisbetle Buzentiya dahi denmişti. Ve mezkūr İstonyanu'ya bi't-tahfif izāfetle İstanbul dahi derler. "Bul" Rümide kal'ı ma'nāsınadır. Ve cārabīde yā-yı müşeddede harf-i nisbet olduğu gibi, lügat-ı Yünānīde ve Rümide yā-yı muhaffefe ve ba'zen elif işbāc olunca harf-i nisbettir. Meselā Antakiye, Antakiyus ve Malaṭiye, Malaṭiyus ve Filipiya, Filipus nām kırallara mensūbdur. Rūmiya ve Dalmaçya ve Ukranya ve İspanya ve Pudelya makūlesi dahi bu kabīlendedir. Pes Kōstantiniyye dahi asl Rümide Kōstantiniya'dır. cārabīde ta'rīble yā'yı müşeddede eylediler. Ve ba'zen tahfifle yā-yı ülāyı hafz ederler. Ve bu dāsitanın tafsīli İdris-i Bidlīsī merhūmun *Heşt Behişt* nām tārīhinde meşrūhtur.

الْقِسْطَان [el-kaştān] (kāf'ın fethiyle) Toza denir, غُبَارٌ [gubār] ma'nāsına.

التَّقْسِطُ [et-taqsīt] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Nafaka-i cāyilde taksir eylemek ma'nāsınadır; yukālu: قَسَطَ فِي عِيَالِهِ إِذَا قَسَّرَ

الْإِقْتِسَاطُ [el-iqtisāt] Bölüşmek ma'nāsınadır; yukālu: إِقْتَسَطُوا الْمَالَ بَيْنَهُمْ إِذَا افْتَسَمُوا

التَّقْسِطُ [et-teqassuṭ] Bir nesneyi beynlerin-

الْقَاطُ [el-kāṭṭ] ve

الْقَطُّ [el-kāṭṭ] Niteki zıkrı oldu ve

الْمَقْطُوطُ [el-maḳṭūṭ] ve

الْقَاطِيطُ [el-kāṭiṭ] Pahalı narha denir; yukālu: سِعْرٌ قَاطٌ وَقَطٌّ وَمَقْطُوطٌ وَقَاطِيطٌ أَنَّى غَالٌ

قَطُّ [ḳaṭṭ] (ḳāf'ın fethi ve tā-yı müşeddedenin zammı üzere bināsıyla ve tahfifle) ve

قُطُّ [ḳuṭṭ] (tā'ya teba'iyeten ḳāf'ın zammıyla ve tahfifle de cā'izdir) ve

قَاطِيطٌ [ḳaṭṭi] (ḳāf'ın fethi ve tā-yı müşeddedenin cerriyile) Bir kelimedir ki dehr ve zamān ma'nāsına müsta'emeldir. Ve

hāssaten zamān-ı māzīye mahsūstur; tekūlu: مَا رَأَيْتُهُ قَطُّ عَلَى اللُّغَاتِ الْمَذْكُورَةِ أَنَّى فِيمَا

قَطَّعَ مَضَى مِنَ الزَّمَانِ أَوْ فِيمَا انْقَطَعَ مِنْ عُمْرِي [ḳaṭ'] ma'nāsından me'hūz olur. Hāsıl-ı ma'nā

“Ben onu bundan mukaddem yāhūd müddet-i maktū'ada ya'nī tā bu ana kadar hergiz görmedim” demek olur. Ve

حَسْبُ [ḥasbu] ma'nāsına da isti'māl olunur ki yeter demek olur, Fāriside bes mürādifidir. Bunda hemān ḳāf meftūh ve tā' sākın olup قَطُّ denir, عَنّ gibi ve قَطٌّ

denir muhaffef ve münevven ve mecrūr olarak ve قَاطِيطٌ denir yā' ilhākıyla ki حَسْبِي ma'nāsınadır, bana yetişir demektir. Ve

ism-i fi'l dahi olur, bu sürette يَكْفِينِي ma'nāsına olur ki ism-i fi'l-i müstakbel olur. Ve bunda nūn-ı vikāye ilhākıyla

قَاطِيطٌ denir, يَكْفِينِي ma'nāsına. Ve ḳāf-ı hitābla قَطُّ dahi denir, كَمَاكَ ma'nāsına. Ve nūn'suz قَاطِيطٌ dahi denir, كَمَاكَ ma'nāsına. Ve

nahviyyūndan ba'zıları قَطُّ عِنْدَ اللَّهِ دِرْهَمٌ derler, عِنْدَ اللَّهِ lafzının mef'uliyet üzere nasbıyla ki عِنْدَ اللَّهِ دِرْهَمٌ sebkindedir. Ve

ba'zen nūn ilhāk ve yine mā-ba'dini onunla mansūb edip قَطُّنَ عِنْدَ اللَّهِ دِرْهَمٌ derler. Ve İbn Teyyānī, Mū'ab nām kitābında dedi ki

‘Arablar قَطُّ عِنْدَ اللَّهِ دِرْهَمٌ derler, tā' mevküfen metrūk ve عبد الله mecrūr olarak. Başriyyūn bu terkibi tasvīb ettiler, حَسْبُ زَيْدٍ وَكَيْفِي زَيْدٍ

حَسْبُ زَيْدٍ ma'nāsına. Burada كَيْفِي [kify] ḳāf'ın kesriyle مَكْفِي ma'nāsınadır. Ve kaçan قَطُّ

kelimesiyle zamān-ı māzī murād olunur ise dā'imā münevven olmayarak merfū' olur, meselā مَا رَأَيْتُ مِثْلَهُ قَطُّ dersin. Ve

eğer bir nesneyi taklīl için irād olunursa meczūm olur, meselā مَا عِنْدَكَ إِلَّا هَذَا قَطُّ dersin, ya'nī “Senin yanında ancak yalnız şu nesne vardır.” Ve

eğer elif-i vasla mülākī olursa meksūr olur, meselā مَا عَلِمْتُ إِلَّا هَذَا قَطُّ dersin, ya'nī “Bugüne kadar ancak hemān bunu bildim.” Ve

مَا فَعَلْتُ هَذَا قَطُّ dersin, tā'nın sükūnuyla, قَطُّ demeysin tā'nın ref'iyle. ‘Alā-ḳavlin

قَطُّ يَا هَذَا قَطُّ dersin, tā-yı müşeddedenin hareket-i selāsıyla ve tā-yı muhaffefenin zammıyla da. Ve işbu

قَطُّ kelimesi vech-i mezkūr üzere zamān ma'nāsına olunca hemān māzī olarak menfiye mahsūstur, مَا رَأَيْتُهُ قَطُّ gibi, lākin

لَا أَفْعَلُهُ قَطُّ ile isti'māl edip قَطُّ derler. Ve Buḥārī-i şerifte birkaç mevzi'de müsbetten sonra vürūd eyledi. Ez-cümle

سَلَاةٌ صَلَاتُهَا قَطُّ” Metn-i şerifte ba'de'l-isbāt vārid oldu. Ve Sunen-i Ebī Dāvūd'da: “تَوَضَّأَ ثَلَاثًا قَطُّ”

‘ibāretiyle vārid olmuştur. İbn Mālik lügat olmak üzere şevāhidde sebt eyleyip ve bu lügat ekser-i nūhāta hafī olmuştur dedi. Ve

ba'zılardan مَا لَهُ إِلَّا عَشْرَةٌ قَطُّ يَا فَتَى ‘ibāretiyle menkūldür, muhaffef ve meczūm ve müsakkal mecrūr olarak. Mütercim der ki bu

māddenin ziyāde-i tafsīli Muḡni'l-Lebīb ve Durretu'l-Ġavvāş'ta mebsūttur.

قَاطِيطٌ [ḳaṭāṭi] (ḳaṭāmi) vezninde) حَسْبِي [ḥasbī] ma'nāsınadır ki bana yetişir demektir; yukālu: قَاطِيطٌ أَيَّ حَسْبِي

الْقَطُّ [el-kiṭṭ] (kâf'ın kesriyle) Behre ve nasīb ma'nāsınadır; yukālu: **اِسْتَوَفَى قَطَّهُ** Ve sakk ve huccete denir. Ve muhāsebe kitābına ya'nī hisāb defterine denir; cem'ci **قُطُوطٌ** [kuṭūṭ] gelir; yukālu: **قَيْدُهُ فِي الْقَطِّ أَي فِي الصَّكِّ وَكَذَا كِتَابُ الْمُحَاسَبَةِ** Ve

قَطٌّ [kiṭṭ] Kediye denir, **سِنُورٌ** [sinnevr] ma'nāsına; cem'ci **قَطَّاطٌ** [kiṭāṭ] gelir kâf'ın kesriyle ve **قِطَّاتٌ** [kiṭāṭat] gelir, **عِنْبَةٌ** [inebet] vezninde. Ve geceden bir sâ'ate denir; yukālu: **مَضَى قِطٌّ مِنَ اللَّيْلِ أَي سَاعَةٌ مِنْهُ**

الْقَطِّقُ [el-kiṭkiṭ] (kâf'ların kesriyle) Hurde yağmura denir, 'alā-kavlin katresi büyük olup muttasıl ve mütetābi' yağan yağmura denir. Yāhūd doluya denir yāhūd hurde hurde doluya denir.

الْقَطَّقَاتُ [el-kaṭkaṭat] (zāl' [zelzelet] vezninde) İhtilāf-ı mezbūr üzere yağmur yağdırmak ma'nāsınadır; yukālu: **قَطَّقَتِ السَّمَاءُ إِذَا أَفْطَرَتْ** Ve yalnızca bağırtlak kuşu ötmek ma'nāsınadır; yukālu: **قَطَّقَتِ الْقَطَّاءُ إِذَا صَوَّتَتْ وَخَدَهَا**

التَّقَطُّقُ [et-tekaṭkuṭ] (tez' [tezelzul] vezninde) Bir işe ma'rifet ve istiṣāresiz 'ale'l-'amyā sülük eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **تَقَطَّقَ فُلَانٌ فِي الْأَمْرِ إِذَا رَكِبَ رَأْسَهُ** Ve kova kuyuya inmek ma'nāsınadır ki savtından mutasarrıftır; yukālu: **تَقَطَّقَتِ الدَّلْوُ إِذَا انْحَدَرَتْ** Ve adımları sık sık atarak tiz tiz yürümek ma'nāsınadır; yukālu: **تَقَطَّقَ فُلَانٌ إِذَا قَارَبَ الْحَطُّوْ وَأَسْرَعَ** Ve seyr ve seyāhat eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **تَقَطَّقَ فِي الْبِلَادِ إِذَا ذَهَبَ**

الْقَطَّقَاتُ [el-kaṭkaṭat] (ser' [sersār] vezninde) Sür'atle olan gece seyrine vash olur; yukālu: **دَلَجَ قَطَّقَاتٌ أَي سَرِيعٌ**

قُطَيْقُ [Kuṭaykiṭ] (musaggar bünyesiyle) Bir mevzi' adıdır.

الْقَطَّاقِ [el-kaṭākiṭ] (kâf'ın fethiyle) ve

الْقُطُّقُ [el-kuṭkuṭ] (hud' [hudhud] vezninde) Birer mevzi' adıdır.

الْقُطُّقَاتَانِ [el-kuṭkuṭānet] (kâf'ların zammiyle) Kūfe'de bir mevzi' adıdır ki Nu'mān b. el-Munzir nām emīrin zindānı idi.

دَارَةُ قُطُّقُ [Dāretu Kuṭkuṭ] (hud' [hudhud] vezninde ve kâf'ların kesriyle de zebānezdedir) Bir mevzi' adıdır.

الْقَطَّائِ [el-kaṭā'i] (kâf'ın fethiyle) Yemen'de bir karyedir. Ve

قَطَّائِ [kaṭā'i] Sürülere yāhūd perākende bölüklere itlāk olunur; yukālu: **جَاءَتِ الْحَيْلُ قَطَّائِ أَي قَطِيعًا قَطِيعًا أَوْ جَمَاعَاتٍ فِي تَفْرِقَةٍ**

الْقَطَّاطُ [el-kiṭāṭ] (kitāb [kitāb] vezninde) Şol örneğe denir ki papuççular işi onun üzerinde keserler, beynlerinde endāze ta'bīr ederler. Ve davar tırnağının uçlarının medārına denir ki baytārın kat' eyledikleri dā'iresidir. Ve pek kıvrıcık saçlıya denir. Burada sahih nüsha **الشَّيْدُ جُعُودَةٌ الشَّعْرُ** olmaktır. Ve mağaranın ve kesmeliğin üst yalımına denir. Ve dağın ucuna, 'alā-kavlin kayanın kenārına denir ki kesilmiş heyetinde yalçın olur; cem'ci **أَقِطَّةٌ** [ekīṭṭat] gelir.

الْقَطِيطَةُ [el-kaṭiṭat] (sefi' [sefi'net] vezninde) Bu dahi mağaranın ve kesmeliğin üst yalımına denir.

الْقَطُّوْ [el-kaṭavvaw] (haz' [hazevver] vezninde) Cüst ve çalāk adama denir; yukālu: **رَجُلٌ قَطُّوْ أَي خَفِيفٌ كَمِيشٌ**

الْقَطُّوِي [el-kaṭavvā] (hacevcā [hacevcā] vezninde) Adımlarını sık sık atarak yürüyen kimseye denir; yukālu: **رَجُلٌ قَطُّوِي إِذَا كَانَ يُقَارِبُ الْحَطُّوْ**

التَّقْطِيطُ [et-taqtīṭ] [تَقْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) Çıkırıkçı kutu yapmak ma'nāsınadır; yukālu: قَطَطَ الحَرَاطُ الحَقَمَةَ إِذَا قَطَّهَا

الْمَقَطُ [el-mekatt] (mīm'in ve kāf'ın fethiyele) At kısmının eyegülerinin uçlarında kemirtlek ta'b'ir olunan yumuşak kemiklerin uçlarına denir ki orada omurgaya varmakla kesilip kalır.

الْمُقَطَّقَاتُ [el-muqaṭṭaṭ] [مُدْخَرَجٌ] [mudahrec] vezninde) Başının tepesi karpuz dilimi gibi değirmi olan kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ مُقَطَّقَتُ الرَّأْسِ أَيِ الْمُصْغَبَةِ

[ق ع ر ط]

الْفَعْرَطَةُ [el-ka'raṭat] [دَخْرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) Bināyı söktüp indirmek ma'nāsınadır; yukālu: فَعْرَطَ البِنَاءَ إِذَا قَوَّضَهُ

[ق ع ط]

الْقَعْطُ [el-ka'ṭ] [قَحْطٌ] [kaḥṭ] vezninde) Bir kimseye şiddet ve tazyik eylemek ma'nāsınadır; yukālu: قَعَطَ عَلَى غَرِيْبِهِ قَعْطًا مَنَ Ve korkak olmak ma'nāsınadır; yukālu: الأَبَابُ الثَّالِثُ إِذَا شَدَّهُ وَضَيَّقَهُ Ve yere yıkmak ma'nāsınadır; yukālu: قَعَدَ Ve darılmak ma'nāsınadır; yukālu: قَعَطَ فُلَانٌ إِذَا ضَرَعَهُ Ve pek haykırmak ma'nāsınadır; yukālu: قَعَطَ فُلَانٌ إِذَا صَاحَ شَدِيدًا Ve

قَعَطُ [ka'ṭ] Çok koyuna denir; yukālu: قَعَطَ عِنْدَهُ قَعَطٌ أَيِ شَاءَ كَثِيرَةٌ قَعَطَ الدَّابَّةُ إِذَا قَشَفَ Ve keşf eylemek ma'nāsınadır; yukālu: قَعَطَ عَنَ وَجْهِهِ إِذَا كَشَفَ Ve sürüp kovmak ma'nāsınadır; yukālu: قَعَطَهُ إِذَا طَرَدَهُ Ve başa sarık sarmak ma'nāsınadır; yukālu: قَعَطَ العِمَامَةَ فِي رَأْسِهِ إِذَا شَدَّهَا Ve kurumak ma'nāsınadır; yukālu: قَعَطَ الشَّيْءُ إِذَا يَبَسَ Ve hor ve zelil olmak ma'nāsınadır; yukālu:

قَعَطَ الرَّجُلُ قَعْطًا مَنَ الأَبَابِ الرَّابِعِ إِذَا ذَلَّ وَهَانَ قَعَطَ عَلَى غَرِيْبِهِ إِذَا شَدَّهُ قَعَطَ الدَّابَّةُ إِذَا سَاقَهَا شَدِيدًا Ve fahiş söz söylemek ma'nāsınadır; yukālu: قَعَطَ فِي القَوْلِ إِذَا أَفْحَشَ

الإِقْعَاطُ [el-ik'āṭ] (hemzenin kesriyle) Pek haykırmak ma'nāsınadır; yukālu: أَقْعَطَ الرَّجُلُ إِذَا صَاحَ شَدِيدًا أَقْعَطَ فِي القَوْلِ Ve ihānet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَقْعَطَ فُلَانًا إِذَا أَهَانَهُ Ve münkeşif olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا انْكَشَفُوا

القَعَاطُ [el-ka'āṭ] [سَحَابٌ] [sehāb] vezninde) ve

القِعَاطُ [el-ki'āṭ] [كِتَابٌ] [kitāb] vezninde) Davarı pek sürücü adama denir; yukālu: رَجُلٌ قِعَاطٌ وَقِعَاطٌ أَيِ سَوَاقٍ عَنِيفٍ لِلدَّابَّةِ

الْمُقَعَّطُ [el-muqa'ṭat] [مُعْظَمٌ] [mu'azzam] vezninde) Davarın üzerinde mürtefi' olup havāle olan yüke denir; yukālu: جَمَلٌ مُقَعَّطٌ أَيِ مُرْتَفِعٌ عَلَى الدَّابَّةِ

الْمُتَقَعَّطُ [el-muteqa'it] (ism-i fā'il bün-yesiyle) Başının saçı be-gāyet kıvrıkcık olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُتَقَعَّطُ الرَّأْسِ Ve her husūsta teşd'id ve tazyik eden adama denir; yukālu: هُوَ مُتَقَعَّطٌ أَيِ مُتَشَدِّدٌ فِي الأَمْرِ

الإِقْتِعَاطُ [el-ikṭi'āṭ] [إِفْتِعَالٌ] [ifti'āl] vezninde) Dülbendi çene altından getirmeyerek sarınmak ma'nāsınadır; yukālu: إِقْتَعَطَ الرَّجُلُ إِذَا تَعَمَّمَ وَلَمْ يَدِرْ تَحْتَ الحَنَاقِ

الْمُوقَعَّطَةُ [el-miqa'ṭat] [مِكْنَسَةٌ] [mikneset] vezninde) Sarığa denir, عِمَامَةٌ [imāmet]

ma'nāsına.

الْفَعْوَطَةُ [el-ka'vetat] فَعْرَطَةٌ [ka'retat] vezninde ve mürādifidir ki zikr olundu.

[ق ع م ط]

الْفَعْمُوطُ [el-ku'mūt] عُضْفُورٌ [uşfür] vezninde) Küçük çocuk sardıkları uzun hırkaya denir ki bağırdağ ta'bir olunur, قَمَاطٌ [kimāt] dahi derler.

الْفَعْمُوطَةُ [el-ku'mūṭat] (hā'yla) Bok böceğinin yuvarladığı yuvalağa denir.

[ق ف ط]

الْقَفْطُ [el-kaft] نَفْطٌ [neft] vezninde) Keçi çiftleşirken fercinin iki cānibini büzmek ma'nāsınadır ki oraları acılamakla büzer; yukālu: قَفَطْتُ الْعَنْزُ مَا بَيْنَ قَطْرَيْ فَرْجِهَا قَفْطًا Ve hayvān çiftleşmek ma'nāsınadır, 'alā-kavlin çatal tırnaklı olan hayvānın çiftleşmesine mahsüstür; yukālu: قَفَطْتُ أَثْنَاهُ قَفْطًا Ve 'ıvaz ve mükāfāt eylemek ma'nāsınadır; tekülü: قَفَطْنَا بِحَيْثُ أَبِي كَأَفَانَا

الْقَفْطَى [el-kafeṭā] جَمَزَى [cemezā] vezninde) Kesirü'l-cimā' adama denir; yukālu: رَجُلٌ قَفْطَى أَي كَثِيرُ النِّكَاحِ

الْقَفَيْفَاطُ [el-ka'yfaṭ] حَيْدَرٌ [ḥayder] vezninde) قَفْطَى [kafeṭā] ma'nāsınadır.

قَفْطُ [Kift] (kāf'ın kesriyle) Şa'īd-i Mısr'da bir beldedir ki İmām 'Alī el-Murtaḏā radiyallāhu 'anhu eyyāmında 'Aleviyyūna vakf olunmuştur.

الْإِقْفِيطَاتُ [el-iqfiṭāt] إِشْمِيزَاتٌ [işmizāz] vezninde) Keçi şehvetinden nāşī ensesini tekeye sunup uzatmak ma'nāsınadır; yukālu: إِقْفِطَاتُ الْعَنْزُ إِذَا مَدَّتْ مُؤَخَّرَهَا إِلَى النَّيْسِ

الْإِقْفِيطَاتُ [el-iqfiṭāt] Teke dişi keçinin ensesini kendisine çekip kucaklamak

ma'nāsınadır; yukālu: النَّيْسُ يَفْتَفِطُ الْعَنْزُ مُؤَخَّرَهُ وَإِلَيْهَا يَضُمُّ مُؤَخَّرَهَا إِلَيْهِ Ba'zı nüshada مُؤَخَّرَهُ 'ibāretiyle mersüm olmakla مُؤَخَّرٌ [mu'aḥḥar]dan murād āleti olur.

الْتَقَافُطُ [et-tekaḥfūt] تَفَاعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Teke ile keçi إِقْتِفَاطٌ [ikfiṭāt] husūsunda yardımlaşmak ma'nāsınadır; yukālu: تَقَافُطُ النَّيْسِ وَالْعَنْزُ إِذَا تَعَاوَنَا فِي الْإِقْفِيطَاتِ

الْمُتَقَفِيطُ [el-mutekaḥfiṭ] (ism-i fā'il bünye-siyle) Şol rākibe denir ki bindiği dābbe üzere gereği gibi çöküp yerleşmeyerek çömelir gibi oturur ola, güyā ki 'acele ile nüzül eyleyecek hey'etinde ola.

[ق ف ل ط]

الْمَقْلَاطَةُ [el-kaḥleṭat] دَخْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Bir nesneyi kapmak ma'nāsınadır; yukālu: قَمَلَطُهُ مِنْ يَدِهِ إِذَا اخْتَطَفَهُ

[ق ل ط]

الْقَلْطِي [el-kaletiyy] عَرَبِيٌّ [arabiyy] vezninde) Pek bodur kimseye denir ki cüce olacaktır; yukālu: رَجُلٌ قَلْطِيٌّ أَي قَصِيرٌ جِدًّا Kezālik kedi ve köpek kısmının pek bodurlarına denir, zağar gibi. Ve habīs ve mārīd ve āfet kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ قَلْطِيٌّ أَي حَبِيبٌ مَارِدٌ

الْقَلَّاطُ [el-ḥulāt] غُرَابٌ [gurāb] vezninde) ve

الْقَلِيلِيطُ [el-ḥilīṭ] (kāf'ın kesriyle) Bunlar da cüce adama ve cüce kediye ve köpeğe denir.

الْقَلِيلِيطُ [el-ḥillīṭ] سِكِّيتٌ [sikkīt] vezninde) Debe taşak adama denir; yukālu: رَجُلٌ قَلِيلِيطٌ أَي أُذْرَةٌ

الْقَلَّاطُ [el-Ḥulāt] غُرَابٌ [gurāb] vezninde) ve

الْقَلَطُ [el-Ḥalat] سَمَكٌ [semek] vezninde)

ve

الْقَلُوطُ [el-Ḳilleṭ] (سِنَوْرٌ [sinnevr] vezninde) Cinn ve şeyātın evlādından üç nefer şahs ismidir.

الْقَلْطُ [el-ḳalt] (خَلْطٌ [ḫalt] vezninde) Çirkınlık ve yakışsızlığa denir; yukālu: فِيهِ قَلْطٌ أَي دَمَامَةٌ

الْأَقْلَاطُ [el-eḳlat] (أَفْضَلٌ [efdal] vezninde) Pek nevmīd demektir; yukālu: هُوَ أَقْلَاطٌ مِنْهُ أَي آتِسُ نَا-مِسمūc'dur.

قِلَاطٌ [Ḳilāt] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Ḳazvīn ile Ḥalḫāl beyninde bir kal'a adıdır.

[ق ل ع ط]

الْإِقْلِعْطَاطُ [el-iḳli'eṭāt] (إِشْمِيزَاةٌ [iṣmīzāz] vezninde) Başın saçı zengī saçı gibi pek ve kıvrıkcık olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِقْلِعْطَاطٌ الشَّعْرُ إِذَا جَعُدَ وَصَلَبَ

الْمُقْلِعْطُ [el-muḳla'eṭt] (مُطْمَئِنٌّ [muṭma'inn] vezninde) Dā'imā korkup sakınmakla ürküp kaçır olan insān ve hayvāna denir. Ve saçı pek kıvrıkcık olup uzamaz olan başa denir; yukālu: رَأْسٌ مُقْلِعْطٌ أَي الشَّدِيدُ الْجُودَةُ لَا يَكَادُ يَطُولُ شَعْرُهُ

الْقَالْعَطَةُ [el-ḳal'aṭat] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Ma'nā-yı mezkūrdan ismidir, saç pek kıvrıkcık olup uzamaz olmağa denir.

[ق ل ف ط]

الْقَالْفَاطُ [el-Ḳalfāt] (خَزَعَالٌ [ḫaz'āl] vezninde) Muḫammed b. Yaḫyā nām edibin lakabıdır.

[ق م ط]

الْقَمِيطُ [el-ḳamīṭ] (خَمِيطٌ [ḫamīṭ] vezninde) Beşikteki çocuğu bağladıkları gibi bir kimsenin ellerini ve ayaklarını yanlarına yanaştırıp çekip bağlamak ma'nāsınadır;

yukālu: قَمِيطُهُ قَمِيطٌ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا شَدَّ يَدَيْهِ وَرِجْلَيْهِ كَمَا يُفْعَلُ بِالصَّبِيِّ فِي الْمَهْدِ Ve tutsağın ellerini ve ayaklarını bir yere getirip sımsıkı bend eylemek ma'nāsınadır; yukālu: قَمِيطُ الْأَسِيرِ إِذَا جَمَعَ بَيْنَ يَدَيْهِ وَرِجْلَيْهِ Ve kuş çiftleşmek ma'nāsınadır; yukālu: قَمِيطُ الطَّائِرِ أَتْنَاهُ إِذَا سَفَدَهَا Ve cimā'e eylemek ma'nāsınadır; yukālu: قَمِيطُ الْمَرْأَةِ إِذَا جَامَعَهَا Ve tatmak ma'nāsınadır; yukālu: قَمِيطُ طَعْمُهُ Ve deveyi katarlamak ma'nāsınadır; yukālu: قَمِيطُ الْإِبِلِ إِذَا قَطَرَهَا Ve ahz eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أَخَذَهُ

الْقَمِيطُ [et-taḳmīṭ] Bu dahi tutsağın ellerini ve ayaklarını bir yere getirip bağlamak ma'nāsınadır; yukālu: قَمِيطُ الْأَسِيرِ بِمَعْنَى قَمِيطُهُ

الْقِمَاطُ [el-ḳimāt] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Tutsağın ellerini ve ayaklarını bağladıkları ipe denir. Ve çocukları beşikte sarıp bağladıkları hırkaya denir ki bağırdak ta'bir olunur; yukālu: قَمِيطُ الصَّبِيِّ بِالْقِمَاطِ وَهُوَ الْخَزَقَةُ Ve boğazlanacak koyunun ayaklarını yağladıkları bağa denir. Bu münāsebetle وَقَعْتُ عَلَى قِمَاطِهِ derler, ma'nāsına ki "Filānın habā'il ve mesādına ya'nī halkı sayd edecek tuzaklarına ve ağlarına muttali' oldum" demektir.

الْقَمِيطُ [el-ḳimīṭ] (ḳāf'ın kesriyle) Şol ipe denir ki haşem-nişinlerin huğ ta'bir eyledikleri sızlıktan masnūc evlerinin sızlıklarını onunla birbirine bend ederler. Ve zebh olunacak koyunun ayaklarını bağladıkları ipe denir.

الْقَمِيطُ [el-ḳamīṭ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Tamām yıla itlāk olunur, gūyā ki şühūr ve eyyāmı birbirine mürtebit olmuştur; yukālu: حَوْلٌ قَمِيطٌ أَي تَامٌ

[ق م ع ط]

الْفَمْعُوطَةُ [el-ḵum'ūṭat] (ḵāf'ın zammıyla) Osurgan böceğinin yuvarladığı yuvalağa denir.

الإِفْمِعْطَاطُ [el-iḵmi'ṭāt] (إِفْمِعْطَاطُ [iḵli'ṭāt] vezninde) Bir adamın karnının üst tarafı büyük ve kaba olup aşağısı yassı ve basık olmak yāhūd bazı bazına mütedāhil olmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِفْمِعْطَاطُ الرَّجُلِ إِذَا عَظْمٌ أَعْلَى بَطْنِهِ وَحَمَصٌ أَسْفَلُهُ أَوْ تَدَاخَلَ بَعْضُهُ فِي بَعْضٍ**

[ق ن ب ط]

الْفَنْبِيطُ [el-ḵunnebīṭ] (ḵāf'ın zammı ve nūn-ı müşeddedenin fethiyle) Lahana envārının aglez nev'inin ismidir. Mubahhir ve rediyü'l-gidā ve mūris-i gızattir. Ve tohumunu ba'de'l-cimā' ferzice müfsid-i menī olmakla hamle mānī'dir; Türkīde tahrīfle karnabit dedikleri sebze olacaktır. Muhaddisinden Muḥammed b. el-Ḥuseyn el-Ḵunnabī' bey'ine mensūbdur.

[ق ن س ط]

الْفَنْسِطِيطُ [el-ḵunsaṭīṭ] (ḵāf'ın zammı ve nūn'un sükünü ve sīn'in fethiyle) Bir şecer-i ma'rūf adıdır.

[ق ن ط]

الْفَنْوُطُ [el-ḵunūṭ] (فَعْوُذُ [ḵu'ūd] vezninde) ve

الْفَنْطُ [el-ḵanaṭ] (fethateynle) ve

الْفَنْطَاةُ [el-ḵanaṭat] (سَمَاحَةٌ [semāḥat] vezninde) Nevmid olmak ma'nāsınadır; yukālu: **فَنْطَ الرَّجُلِ فَنْوُطًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي وَفَنْطَ فَنْطًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَفَنْطَ فَنْطًا مِنَ الْبَابِ وَأَمَّا فَنْطُ يَفْنُطُ كَمَنْعٍ: Ve ammā: فَنْطُ يَفْنُطُ كَمَنْعٍ فَمَهَاتَانِ عَلَى الْجَمْعِ يَمْنَعُ وَفَنْطُ يَفْنُطُ كَحَسِبَ يَحْسِبُ فَهَاتَانِ عَلَى الْجَمْعِ بَيْنَ اللَّغَتَيْنِ** Ya'nī bu iki sığa tedāhül-i lüga-

teyn kabīlindedir. Mü'ellif tasvīr-i bābda teşvīş eylemekle şārihin tanzīmi üzere resm olundu.

الْفَنْطُ [el-ḵanīṭ] (فَرِحَ [ferih] vezninde) Vasf-tır ki bāb-ı rābī'in olacaktır; bāb-ı evvel ve sānīden فَانِطُ [ḵānīṭ] ve hāmisten قَنْوُطُ [ḵanūṭ]tur.

الْفَنْطِيطُ [et-taḵnīṭ] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Nevmid eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **فَنْطُهُ إِذَا آيَسَهُ**

الْفَنْطُ [el-ḵanṭ] (ḵāf'ın fethi ve nūn'un sükünüyle) Men' eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **فَنْطُهُ فَنْطًا إِذَا مَنَعَهُ** Ve

فَنْطُ [ḵanṭ] Küçük çocuğun çükiüne denir.

[ق و ط]

الْفَوُطُ [el-ḵavṭ] (شَوُطٌ [şavṭ] vezninde) Koyun ve keçi sürüsüne, 'alā-kavlin yüz 'aded olanına denir; cem'āvātü [aḵvāṭ]tır; yukālu: **لَهُ قَوْطٌ مِنَ الْعَنَمِ أَيُّ قَطِيعٍ أَوْ مَائَةٍ**

الْفَوُطَةُ [el-ḵavṭat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Büyük kavsara sepetine denir; yukālu: **أَعْطَاهُ بِالْفَوُطَةِ أَيُّ بِالْجِلَّةِ الْكَبِيرَةِ**

قَوْطُ [Ḵūṭ] (لَوْطُ [lūṭ] vezninde) Belḥ kazāsında bir karyedir. Ve 'Abdullāh b. Muḥammed nām muhaddisin cediti ismidir.

قَوْطَةُ [Ḵūṭat] (ḵāf'ın zammıyla) Bir mevzi' adıdır.

الْفَوَّاطُ [el-ḵāvṭat] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Koyun sürüsünü yāhūd yüz 'aded olanını ra'y eden çobana denir.

FASLU'L-KĀF

(فَضْلُ الْكَافِ)

[ك ح ط]

الْكُحْطُ [el-kaḥṭ] فَحَطَ [ḥaḥṭ] vezninde ve onda lügat-ı fasihadır; yukālu: كَحَطَ الْقَطْرُ: عَامٌ كَا حِطُّ أَي فَاحِطٌ ve yukālu: كَحَطًا لُغَةً فِي فَحِطِّ

[ك س ط]

الْكُحْطُ [el-kuḥṭ] (kāf'ın zammıyla) فَحِطُّ [ḥuḥṭ] vezninde ve mürādifidir ki dārū-yı ma'rūftur.

الْكُحْطَانُ [el-kaḥṭān] (selmān) [selmān] vezninde) Toza denir, غُبَارٌ [gubār] ma'nāsına.

[ك ش ط]

الْكُحْطُ [el-keḥṭ] (kāf'ın fethi ve şīn-i mu'cemenin sükūnuyla) Bir nesnenin yüzünü örtüp bürüyen şey'i yüzünden bertaraf edip açmak ma'nāsınadır, yüzden nikābı kaldırıp açmak gibi; yukālu: كَحِطُّ: كَحِطُّ الْغُلُّ إِذَا رَفَعَهُ وَكَشَفَهُ عَنْهُ ﴿وَإِذَا السَّمَاءُ كُشِطَتْ﴾ أَي قُلِعَتْ كَمَا يُقَالُ: كَشَفْتُ وَاتَّكَفْتُ Ve atın arkasından çulunu giderip açmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: كَشِطَ الْجُلُّ عَنِ الْفَرَسِ إِذَا كَشَفَهُ

الْكِشَاطُ [el-kiṣāṭ] (kitāb) [kitāb] vezninde) Bir nesnenin yüzünden setr eden şey'i zā'il olmakla yüzü açılmak ma'nāsınadır. Ve

كِشَاطٌ [kiṣāṭ] Zebh olunmuş deveden yüzülmüş deriye denir. Ve ba'zen onu yüzülmüş gövde üzere muhāfaza için örterler; ve minhu yukālu: إِزْفَعُ كِشَاطَهَا لِأَنْظُرَ إِلَى لَحْمِهَا Ve bu كِشَاطٌ [kiṣāṭ] hemān deveye mahsüstür, sā'ir hayvānın meslūhunda isti'māl olunmaz. Şārih der ki 'Arablar كَشِطُوا الْبَعِيرَ كَشِطًا derler, سَلَخْتُ الْبَعِيرَ نَزَعْتُ جِلْدَهُ ma'nāsına,

demezler. Pes كَشِطٌ [kaṣṭ] ve كِشَاطٌ [kiṣāṭ] deveye mahsüstür, niteki جِلْدُ الْبَعِيرِ dahi derler. İntehā.

الْإِنْكِشَاطُ [el-inkişāṭ] (infi'al) [infi'al] vezninde) Bu dahi bir nesnenin yüzünden setr eden şey' zā'il olmakla yüzü açılmak ma'nāsınadır; yukālu: إِنْكَشَطَ الشَّيْءُ إِذَا انْكَشَفَ Ve kalbden havf ve endişe zā'il olmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: إِنْكَشَطَ الرَّوْعُ إِذَا ذَهَبَ **الْكُشَيْطَةُ** [el-keṣeṭat] (ketebet) [ketebet] vezninde) مَكْشُوتٌ [mekṣūṭ] olan cezūrların sāhiblerine denir.

[ك ل ط]

الْكُلْطَةُ [el-kelṭat] (kāf'ın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Topal kimsenin, 'alā-kavlin ayağı kesilmiş kimsenin seğırtmesine denir; yukālu: يَغْدُو الْكُلْطَةَ أَي غَدَوَ الْأَقْرَبَ أَوْ الْمَقْطُوعَ **كَلْطَةٌ** [Keletat] (fetehtle) Ferezdağ nām şā'irin oğlunun adıdır.

الْكُلُطُ [el-kuluṭ] (zammeteynle) Kemāl-i ferah u neşātlarından beri öte takallüb eden kimselere denir; yukālu: هُمْ كُلُطٌ أَي كَالِطٌ مُتَقَلِّبُونَ فَرَحًا وَمَرَحًا [kālīṭ]tir.

FASLU'L-LĀM**(فَصْلُ اللَّامِ)**

[ل أ ط]

الْأَطُ [el-leṭ] (lām'ın fethi ve hemzenin sükünuyla) Bir adama bir iş emr edip ve onu işletmeğe ilhâh ve ibrâm eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: **لَأَطُهُ لَأَطًا مِّنَ النَّابِ** Ve ok ile vurmak ma'nâsınadır; yukâlu: **لَأَطُهُ بِسَهْمٍ إِذَا أَصَابَهُ بِهِ** Ve borçlu makûlesine tekâzâ ve ibrâm eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: **لَأَطُهُ إِذَا** Ve giden kimse görünmez olunca kadar ensesinden bakıp durmak ma'nâsınadır; yukâlu: **لَأَطُهُ إِذَا أَتَعَهُ بَصَرُهُ** Ve değnekle vurmak ma'nâsınadır; yukâlu: **لَأَطُهُ بِالْعَصَا إِذَا ضَرَبَهُ** Ve bir tarafa iltifât etmeyerek 'acele ile kaçarak geçip gitmek ma'nâsınadır; yukâlu: **لَأَطُ فِي مُرُورِهِ إِذَا مَرَّ فَارًا مُسْتَعْجَلًا لَا** Ve bir kimseye sıklıkım eylemek ve şiddetle mu'âmele kılmak ma'nâsınadır; yukâlu: **لَأَطُ عَلَيْهِ إِذَا اشْتَدَّ عَلَيْهِ**

[ل ب ط]

الْلَبْطُ [el-lebṭ] [ḥabṭ] vezninde) Yere vurmak ma'nâsınadır; yukâlu: **لَبْطُ بِهِ الْأَرْضَ** Ve bir kimse hemân yere düşüp serilip yatmak ma'nâsınadır, isâbet-i 'ayn ve hummâ ve cinn messi ve fevkânî yerden düşüp yatmak gibi; yukâlu: **لَبْطُ بِهِ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ** Ve zükâma uğramak ma'nâsınadır; yukâlu: **لَبْطُ الرَّجُلِ عَلَى الْمَجْهُولِ** Ve deve yelerken ellerini pat pat yere vurmak ma'nâsınadır; yukâlu: **لَبْطُ** البعير لَبْطًا مِّنَ النَّابِ الثَّانِي إِذَا حَبَطَ بِيَدِهِ وَهُوَ يَغْدُو **الْلَبْطَةُ** [el-lebṭat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde)

Zükâm 'illetine denir.

الْمَلْبُوطُ [el-melbūṭ] Zükâm 'illetine uğramış adama denir; yukâlu: **لَبْطُ بِهِ فَهَوُ مَلْبُوطٌ** أي مَرْكُومٌ

الْلَبْطَةُ [el-lebeṭat] (fethateynle) **الْلَبْطَةُ** [iltibāt] ma'nâsından isimdir ki devenin yelip seğirtirken ellerini yere vurmasına denir. Ve pek aksak kimsenin seğirtmesine denir; yukâlu: **يَغْدُو اللَّبْطَةُ أَيَّ عَدُوِّ الْأَفْرَلِ** Ve **لَبْطَةُ** [Lebeṭat] Fereздаk nâm şâ'irin oğlunun ismidir ki üç birâderler idi: biri **لَبْطَةُ** [Lebeṭat] ve biri **كَلْبَةُ** [Keleṭat] ve biri **حَبْطَةُ** [Ḥabeṭat] idi.

التَّلْبُطُ [et-telabbuṭ] (تَفْعُلُ [tefa'ul] vezninde) Mütehayyir olmak ma'nâsınadır; yukâlu: **تَلْبَطُ الرَّجُلُ إِذَا تَحَيَّرَ** Ve yatıp beri öte ağnamak ma'nâsınadır; yukâlu: **تَلْبَطُ إِذَا عَدَا** Ve bir nesneye yönelmek ma'nâsınadır; yukâlu: **تَلْبَطُ إِلَيْهِ إِذَا تَوَجَّهَ**

الْمِلْبَاطُ [el-Milbat] [مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Bir mevzi' adıdır ki beyne'l-'Arab onda bir vak'a olmakla **الْمِلْبَاطُ** [yevmu'l- Milbat] meşhûrdur.

الْلَبْطُ [libṭī] (زَيْنِيلٌ [zinbīl] vezninde) Endelus'te Cezîre-i Ḥaḍrâ'da bir belde adıdır.

الْإِلْتِبَاطُ [el-iltibāt] [إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Deve yelip seğirtirken ellerini yere vurmak ma'nâsınadır; yukâlu: **الْتَبْطُ الْبَعِيرُ** إِذَا حَبَطَ بِيَدِهِ وَهُوَ يَغْدُو Ve bir işe sa'y eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: **الْتَبْطُ فَلَانٌ** Ve mütehayyir olmak ma'nâsınadır; yukâlu: **الْتَبْطُ الرَّجُلُ إِذَا تَحَيَّرَ** Ve muztarib ve bî-karâr olmak ma'nâsınadır; yukâlu: **الْتَبْطُ الرَّجُلُ إِذَا اضْطَرَبَ** Ve at seğirtirken ve sıçrarken ellerini bir araya getirmek ma'nâsınadır; yukâlu: **الْتَبْطُ الْفَرَسُ إِذَا**

جَمَعَ قَوَائِمَهُ Ve bir kimsenin etrāfına dolanıp ona mülāzemet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: التَّبَطُّ الْقَوْمُ بِهِ إِذَا أَطَافُوا بِهِ وَلَرَمَوْهُ

الْأَلْبَابُ [el-elbāt] (hemzenin fethiyle) Derilere denir, جُلُودٌ [culūd] ma'nāsına. Şārihin beyānına göre müfredi لَبَطٌ [lebaṭ] tır fethateynle.

[ل ث ط]

الْلَطُّ [el-leṣṭ] (lām'ın fethi ve şā-yı müsellesenin sükūnuyla) Bir nesneyi āhestece atmak ma'nāsınadır; yukālu: لَطَطْتُ لَطَطًا مِّنْ لَّطَطَةٍ لَّطَطًا مِّنْ لَّطَطَةٍ إِذَا رَمَى بِهِ Ve āhestece vurmak, 'alā-kavlin elin ayasıyla arkaya azca azca vurmak ma'nāsınadır, çocuk ok-şar gibi; yukālu: لَطَطْتُ فَلَانًا إِذَا صَرَبْتُهُ خَفِيئًا أَوْ لَطَطْتُ يَدَهُ إِذَا رَمَى بِهِ سَهْلًا Ve yürek sürmek ma'nāsınadır; yukālu: لَطَطْتُ الْعَاذِرُ إِذَا رَمَى بِهِ سَهْلًا

[ل ح ط]

الْلَحْطُ [el-laḥṭ] (ḥaḥṭ [kaḥṭ] vezninde) Su serpmek ve sulamak ma'nāsınadır; yukālu: لَحَطْتُ بَابَ دَارِهِ لَحْطًا مِّنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا رَشَّهُ بِالْمَاءِ Ve öte def'e eylemek ma'nāsınadır; yukālu: لَحَطْتُهُ إِذَا زَبَنَهُ

الْإِلْتِحَاطُ [el-iltihāt] (ifti'āl [ifti'āl] vezninde) Öfkelenmek ma'nāsınadır; yukālu: اِلْتَحَطَّ الرَّجُلُ إِذَا غَضِبَ

[ل خ ط]

الْإِلْتِحَاطُ [el-iltihāt] (ḥā-yı mu'ceme ile) İhtilāt ma'nāsınadır; yukālu: اِلْتَحَطَّ الْأَمْرُ بِمَعْنَى إِخْتَلَطَ

[ل ط ط]

الْلَطُّ [el-laṭṭ] (lām'ın fethi ve ṭā'nın şeddesiyle) Bir nesneden ayrılmayıp müdāvemet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: لَطَّ بِالْأَمْرِ لَطًّا مِّنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا لَرَمَهُ

إِذَا سَتَرَهُ Ve bir haberi bir kimseden bir tarafa burup sapıtmakla ketm eylemek ma'nāsınadır; yukālu: لَطَّ عَنْهُ الْخَبْرُ إِذَا لَوَاهُ Şārihin nüshasını istihsān eylemeye yip olmayı tasvīb eylemiştir. Ve kapıyı kapamak ma'nāsınadır; yukālu: لَطَّ الْبَابُ إِذَا أَغْلَقَهُ Ve bir nesneyi bir şey'e yapıştırmak ma'nāsınadır; tekūlu: لَطَطْتُ الشَّيْءَ بِهِ إِذَا أَلَصَّقْتُهُ Ve inkār eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: لَطَطْتُ حَقَّهُ وَعَنْ حَقِّهِ إِذَا جَحَدْتُهُ Ve nāka seğirtirken kuyruğunu paçası arasına kıstırmak ma'nāsınadır; yukālu: لَطَبْتُ النَّاقَةَ بِذَنبِهَا إِذَا أَلَصَّقْتُهُ بِحَيَاتِهَا عِنْدَ الْعُدُوِّ Ve

لَطَّ [laṭṭ] Boyanmış hanzal çekirdeğinden nisvān-ı 'Arabın ittiḥāz eyledikleri kılādeye denir; cem'i لِطَاطٍ [liṭāt] gelir lām'ın kesriyle; tekūlu: رَأَيْتُ فِي غُتْقِهَا لَطًّا حَسَنًا وَهُوَ الْفَلَادَةُ مِّنْ حَبِّ الْخَنْظَلِ الْمُصْبَغِ

الْإِلْطَاطُ [el-iltāt] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir nesnenin üzerini setr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: اَلْطَّ عَلَيْهِ إِذَا سَتَرَهُ Ve inkār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: اَلْطَّ كَبْرَهُ إِذَا جَحَدَهُ Ve kabri yere yapışık yastım eylemek ma'nāsınadır; yukālu: اَلْطَّ لِرَقَّةٍ بِالْأَرْضِ Ve borçlu hak ve matlūbundan memnū' olmak ma'nāsınadır; yukālu: اَلْطَّ الْغَرِيمُ إِذَا مَنَعَ مِنَ الْحَقِّ

الْمَلَطَاتُ [el-milṭāt] (mīm'in kesriyle) Dağın tepesinde ve bir tarafında olan sivri buruna denir. Ve bezir yağı değirmenine denir. 'Alā-kavlin el değirmeninin eline denir ki ona yapışıp döndürürler. Ve derenin ve denizin kıyısına denir. Ve çok sülük olunmuş yola denir. Ve ekmek açacak oklavaya denir. Ve duvarcılarının duvar sıvayacak malalarına denir ki bir nev'ine masrın ta'bīr olunur. Ve baş yarığı envā'ından سَمْحَاقٌ [simḥāq] ma'nāsınadır ki baş kemi-

ğinin üzerinde olan zar gibi yufka deriye inen yarıktan ‘ibârettir, ‘alā-kavlin مَلَطَّاطٌ [milṭāṭ] beyne bâlig olan yarığa denir. Ve devenin başının ortasında olan sivri kemiğe denir. Ve başın bir tarafına, ‘alā-kavlin cümlesine yāhūd derisine yāhūd her şıkkına denir; ikisine مَلَطَّاطَانٌ [milṭāṭān] denir.

الَلَطَّاطُ [el-leṭāṭ] [سَحَابٌ] [sehāb] vezninde) Bu dahi dağın tepesinde ve bir tarafında olan sivri buruna denir.

الَمَلَطَّاةُ [el-milṭāṭ] ve

الَمَلَطَّاءُ [el-milṭā] ve

الَمَلَطَّيُ [el-milṭā] (mīm’lerin kesriyle) Bunlar da baş yarığında سِمْحَاقٌ [simḥāq] yāhūd beyne bâlig olan yarığa denir ki zikr olundu.

الَلَطَّاطُ [el-liṭṭiṭ] (lām’ların kesriyle) Dişleri galiz olan kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ لَطَّاطٌ Ve pek koca nākaya denir. Ve yaşlı kariya denir.

الَلَّاطُ [el-lāṭṭ] Habīs kimseye denir.

الَمَلَّطُ [el-mulṭiṭ] (ism-i fā’il bünyesiyle) Nāsa habāset ta’līm eden ve habāsete igrā eden kimseye denir; yukālu: هُوَ لَاطٌ مَلَّطٌ أَيْ حَبِيبٌ مُخْبِتٌ

الَلَّاطُ [el-elāṭṭ] (hemzenin ve lām’ın fethiyle) Dişleri çürütüyüp düşmüş adama denir; yukālu: رَجُلٌ لَاطٌ إِذَا كَانَتْ قَدْ سَقَطَتْ أُسْنَانُهُ وَتَأَكَّلَتْ

لَطَّاطٌ [leṭāṭi] [قَطَامٌ] [qaṭāmi] vezninde) Kıtılık seneye denir ki hayr ve ‘atāyı setr ve men^e eder.

الِلَّاطُ [el-iltiṭāṭ] [إِفْتِعَالٌ] [ifti‘āl] vezninde) Tīb sürünmek ma’nāsınadır; yukālu: اِنْتَطَّ بِهٖ بِالْمِسْكِ إِذَا تَلَطَّحَ بِهٖ اِنْتَطَّتْ المَرْأَةُ إِذَا امْتَسَّتْ اِنْتَطَّ الشَّيْءُ إِذَا سَتَرَهُ

[ل ع ط]

الَلَّغَطُ [el-la‘ṭ] (lām’ın fethi ve ‘ayn’ın sükūnuyla) Davarın boynuna arkuru dāğ basmak ma’nāsınadır; yukālu: لَعَطَ الْبُعَيْرُ لَعَطًا Ve sür’at eylemek ma’nāsınadır; yukālu: لَعَطَ الرَّجُلُ لَعَطًا إِذَا أَسْرَعَ Ve deve otlamak ma’nāsınadır; yukālu: لَعَطَتِ الْإِبِلُ إِذَا رَعَتْ Ve bir kimsenin hakkını beri öte burup sarıp ‘avk ve teḥīr eylemek ma’nāsınadır; yukālu: لَعَطَ فُلَانًا بِهٖ بَحْمَهُ إِذَا اتَّقَاهُ بِهٖ يَاحُودٌ غُزَّيْمٌ أَوْ بَعَيْنٌ إِذَا أَصَابَهُ لَعَطُهُ إِذَا لَحَسَهُ Ve yalamak ma’nāsınadır; yukālu: لَعَطَتْ إِذَا لَحَسَتْ

الَلَّغَطَاءُ [el-la‘ṭā] [حَمْرَاءٌ] [ḥamrā] vezninde) Boynun arkurusunda siyāhlık olan diş koyuna ve öylesi boyuna denir.

الَلَّغَاطُ [el-el‘āṭ] (hemzenin fethiyle) Şol çizgilere denir ki Ḥabeş ahālisi çehrelerine ustura ile çizerler. Müfredi لَعَطٌ [la‘ṭ]tır, سَعْدٌ [sa‘d] vezninde.

لَعَطٌ [Lu‘ṭ] (lām’ın zammıyla) Esāmīdendir; Usāme b. Lu‘ṭ, Huzeyl kabilesinden bir kimsedir. Ve

لُعَطٌ [lu‘ṭ] Duvarın ve dağın arkuru yanlarına denir.

الَلَّاعِطُ [el-lā‘iṭ] Duvarın yāhūd dağın arku-

ruca yanını kollayarak giden adama denir; yukālu: مَرَّ فُلَانٌ لَاعِطًا أَي مَعَارِضًا إِلَى جَنْبِ حَائِطٍ أَوْ جِبَلٍ أَوْ جَبَلٍ
الْمَلْعَطُ [el-me'fat] [مَلْعَدٌ [maḳ'ad] vezninde) Nebātı bi-tamāmihi ra'y olunmuş yere denir, 'alā-kavlin obanın yakın havālīsinde olan mer'āya denir.

لَعَوَطٌ [La'vaṭ] [جَزْوَةٌ [cervel] vezninde) Bir recül ismidir.

[ل ع م ط]

الْلَغِمِطُ [el-li'mit] [زَبْرِيحٌ [zibric] vezninde) Dili zefir, bed-zebān 'avrete denir; yukālu: تَزَوَّجَ فُلَانٌ لَغِمِطًا أَي مَرْأَةً بَدِيئَةً

[ل غ ط]

الْلَغَطُ [el-lağṭ] (lām'ın fethi ve ğayn-ı mu'cemenin sükūnu ve fethiyle) Gırıv ve feryād ve şamataya denir. 'Alā-kavlin neye mebnī ve ne olduğu münfehim olmayan asvāt-ı mübheme denir. Cem'i **الْعَاطُ** [elgāt] gelir; tekūlu: سَمِعْتُ لَغَطَ الْقَوْمِ أَي سَمِعْتُ صَوْتَهُمْ وَجَلْبَبَتَهُمْ أَوْ هُوَ أَصْوَاتٌ مُبْهَمَةٌ لَا نَفْهَمُ
لَغَطٌ [lağṭ] (ğayn'ın sükūnuyla) Masdar olur, nās gırıv ve feryād eylemek ma'nāsına; yukālu: لَغَطَ الْقَوْمُ لَغَطًا مِّنَ الْبَابِ Ve التَّالِثُ إِذَا صَوَّتُوا

لَغَطٌ [lağṭ] ve

لَغِيْطٌ [leğit] Güvercin ve bağirtlak kuşu ötmek ma'nāsınadır; yukālu: لَعَطَ الْحَمَامُ وَالْقَطَاةُ Ve لَعَطًا وَلَغِيْطًا إِذَا صَوَّتَا

لَعَطٌ [leğat] Evin taşra kapısının önüne denir; tekūlu: رَأَيْتُهُ يَتَعَدَّى اللَّعَطُ أَي فِئَاءَ الْبَابِ

التَّلْغِيْطُ [et-te'gīt] [تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) ve

الْإِلْغَاطُ [el-ilgāt] (hemzenin kesriyle) Bunlar da nās çığıltı ve şamata ve kavga eylemek ma'nāsınadır; yukālu: لَعَطَ الْقَوْمُ وَالْغَطُوا Ve بِمَعْنَى لَعَطُوا

إِلْغَاطٌ [ilgāt] Süt içre kızgın taş bırakmakla süt faşırdamak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: الْغَطُ اللَّبَنُ إِذَا أَلْقَى فِيهِ الرُّضْفَ فَازْتَفَعَ لَهُ الشَّيْشُ

لُعَاطٌ [Luğāt] [غُرَابٌ [ğurāb] vezninde) Bir dağ ve bir su adıdır.

[ل ق ط]

الْلُقَطُ [el-laḳṭ] (lām'ın fethi ve ḳāf'ın sükūnuyla) Yerden bir nesneyi kaldırıp almak ma'nāsınadır; yukālu: لَقَطَ الشَّيْءَ لُقَطًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَخَذَهُ مِّنَ الْأَرْضِ Ve yırtık sevbe yama vurmak ma'nāsınadır; yukālu: لَقَطَ الثُّوبَ إِذَا رَفَعَهُ وَرَفَاهُ

الْمَلْقُوطُ [el-melḳūt] ve

الْلَقِيْطُ [el-leḳit] [أَمِيرٌ [emir] vezninde) Yerden kaldırılıp alınmış nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ مَّلْقُوطٌ وَلَقِيْطٌ أَي أَخِذَ مِّنَ الْأَرْضِ Ve köşe başına yāhūd cāmi'e bırakılmış çocuğa itlāk olunur, mā-ye'ūlu ileyhi i'tibārıyla. Ve şol koyuna itlāk olunur ki nāgehānī min-gayri taleb üzerine varıla ki buluntu gibi olur. Ve

لَقِيْطٌ [Leḳit] Esmādandır: Leḳit el-Belevī ve Leḳit b. er-Rebīr ve Leḳit b. Şabre ve Leḳit b. 'Āmir ve Leḳit b. 'Adiyy ve Leḳit b. 'Abbād ashābdandır.

الْلَاقِطُ [el-lāḳit] Esvāba yama örücü ve şāl makūlesini örücü kimseye denir; yukālu: مَاقِطٌ مَاقِطٌ مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ هُوَ لَاقِطٌ أَي رَفَاءٌ نِيتِيكَ أَزَادَةَ كُتْلِيكَ كَالْمَقِطِ Ve مَاقِطٌ مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ هُوَ لَاقِطٌ أَي رَفَاءٌ نِيتِيكَ أَزَادَةَ كُتْلِيكَ كَالْمَقِطِ Mür'ellif burada **عَبْدٌ أَعْتَقَ وَالْمَاقِطُ عَبْدُهُ وَالسَّاقِطُ عَبْدُهُ** 'ibāretiyle beyān eylemekle evvelki zamiri 'abd-i mu'taka ve ikinci zamir مَاقِطٌ [māḳit]e rāci'dir.

الْلُقَاطَةُ [el-luḳāṭat] [سُمَامَةٌ [sumāmet] vezninde)

de) Yere atılmış bī-kadr ü kıymet nesneye denir; yukālu: هَذِهِ لِقَاطَةٌ أَيْ سُقَاطَةٌ لَا قِيمَةَ لَهَا Ve yerde bulunup kaldırılan şey'e denir, لُقَاطَةٌ [luḳtat] gibi, ke-mā se-yuzkeru.

اللِّقَاطُ [el-leḳāt] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Ekin biçildikten sonra orak dokunmamakla yerinde kalan başağa denir ki başakçılar derip alırlar.

اللِّقَاطُ [el-liḳāt] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Ma'nā-yı mezbürdan ismdir, başak dermeğe denir; yukālu: هُوَ يَتَعَيَّشُ بِاللِّقَاطِ عَنِ اللِّقَاطِ: هُوَ أَي السُّنْبُلِ الَّذِي تُحْطِطُهُ الْمَنَاجِلُ Ve

لِقَاطٌ [liḳāt] Karşıya itlāk olunur; tekülü: دَارُهُ بِلِقَاطِ دَارِي أَي بِجَدَائِهِ

الْمَلْقَاطَانُ [el-melḳaṭān] (فَلْتَبَانٌ [ḳalṭebān] vezninde) Ahmak ma'nāsına müsta'meldir; mü'ennesi مَلْقَاطَانَةٌ [melḳaṭānet]tir. Ve bu nidā makāmına mahsüstür; yukālu: يَا مَلْقَاطَانُ وَيَا مَلْقَاطَانَةَ أَي يَا أَحْمَقُ وَيَا حَمَقَاءُ Güyā ki bu adam döküntüsü yerindedir.

اللِّقَاطُ [el-leḳāt] (fethateynle) ve

اللُّقَاطَةُ [el-luḳtat] (حُرْمَةٌ [ḥuzmet] vezninde) ve

اللُّقَاطَةُ [el-luḳaṭat] (هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) Yerden kaldırılan buluntuya denir; لُقَاطٌ [luḳat] gibi. Küttib-i fihhiyyede ahkāmı vardır; tekülü: وَجَدْتُ لَقَطًا وَلَقَاطَةً وَلَقَاطَةً Ve لُقَاطَةٌ وَهُوَ مَا التَّقَطَّ

لَقَاطٌ [leḳat] (fethateynle) Şol dānelere denir ki ba'de'l-hasād yerlerinde kalmakla halk onları devşirip alırlar ki başak ta'bīr olunur. Ve ma'dende bulunan altın kıt'alarına denir; tekülü: وَجَدْتُ فِي الْمَعْدِنِ وَجَدْتُ لَقَطًا أَي قِطْعَ ذَهَبٍ Ve bir güne hoş sebze isimidir ki devābb onu cā-be-cā araştırırlar; müfredleri لَقَاطَةٌ [leḳaṭat]tir.

اللِّقَاطَةُ [el-leḳīṭat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde)

Fürü-māye ve rezīl ve muhakkar ere ve رَجُلٌ وَامْرَأَةٌ لَقِيطَةٌ; yukālu: أَي مَهِينٌ رَذَلٌ

بَنُو اللَّقِيطَةِ [Benu'l-Leḳīṭat] Bir cemā'attir ki analarını tıfl iken Ḥuzeyfe b. Zeyd bir kaht senede cevārında bulup kaldırmıştı. Ve hasnā olmakla aslını ba'de't-teftūş pederinden bi'l-ihtitāb kendisi tezevvüc eyledi. Mezbüre Uşm b. Mervān nām kimsenin kızı idi. Ḥamāse'de mersüm olan ebyātın evveli muharreftir. Rivāyet-i savāb olan بَنُو الشَّقِيقَةِ olmaktır. Ve Şaḳīḳa, Abbād b. Zeyd'in kızıdır, ḳāf bābında mersümdür. Şārihin beyānı üzere beyt-i mezbūr budur: "لَوْ كُنْتُ مِنْ مَارِنٍ لَمْ تَسْتَبِحْ إِلَيَّ" || "بَنُو الشَّقِيقَةِ مِنْ ذَهْلِ بْنِ شَيْبَانَ"

الْمِلْقَاطُ [el-milḳāt] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Yazı yazacak kaleme itlāk olunur, mürekkebe devşirdiği için; yukālu: كَتَبَهُ بِالْمِلْقَاطِ أَي الْقَلَمِ Ve kıl yolacak cinbistraya itlāk olunur; مِئْقَاشٌ [minkāş] ma'nāsına. Ve örümceğe itlāk olunur, sinek devşirdiği için.

الْمِلْقَاطُ [el-milḳāt] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Kendisiyle yerden nesne alıp kaldıracak şey'e denir; āteş alacak maşaya itlākı bu cihettedir.

بَنُو مِلْقَاطٍ [Benū Milḳat] Arabdan bir cemā'attir.

الْإِلْتِقَاطُ [el-iltiḳāt] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Ansızın bir nesne üzere uğrayıp muttalī' olmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: فِئْلُ-اَسْلُ يَدْخُلُ إِذَا عَثَرَ عَلَيْهِ مِنْ غَيْرِ طَلَبٍ düşmüş nesneyi kaldırıp almak ma'nāsınadır.

التَّلْقُاطُ [et-telāḳḳuṭ] (تَفَاعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Bir nesneyi şuradan buradan derip devşirip ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا تَلْقَطْتَهُ مِنْ هَهُنَا وَهَهُنَا

الْمَلَاقَظَةُ [el-mulāqāṭat] [مَفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Karşı karşıya olmak ma'nāsınadır; yukālu: لَاقَظَهُ إِذَا حَادَاهُ Ve at seğırtirken cümle ayaklarını bir araya biriktirip toplamak ma'nāsınadır; yukālu: لَاقَظَ الْفَرَسَ بِقَوَائِمِهِ إِذَا أَخَذَهَا جَمِيعًا

الْأَلْقَاطُ [el-elqāṭ] (hemzenin fethiyle) Derinti ecnās-ı muhtelifeye itlāk olunur; yukālu: جَاءَ أَلْقَاطٌ مِنَ النَّاسِ أَي أُوْبَاشٌ

الْأَلَاقِظَةُ [el-lāqīṭat] Yerden buluntu devşiren kimseye denir; tā' ismiyyet içindir. Ve minhu'l-meselu: "لِكُلِّ سَاقِظَةٍ لَاقِظَةٌ" Ya'nī "Nātıkın ağzından düşen her sözü bir işitip şāyi' eden kimse bulunur." Hıfz-ı lisān eylemek ma'rızinde irād olunur.

الْأَقِظَةُ الْحَصَى [lāqīṭatu'l-ḥaṣā] Kuş kursağına itlāk olunur, taşlık dahi ta'bir olunur.

الْقَيْطَى [el-luqḫaytā] (lām'ın zammı ve kāf-ı müşeddedenin fethiyle سُمِّيَهُ [summeyhā] vezninde) Nakl-i makāl eylemek için şuradan buradan havādis ve ahbār devşirir olan kimseye itlāk olunur; yukālu: إِنَّهُ لَقَيْطَى خُلَيْطَى أَي مَلْتَقِطٌ لِلْأَخْبَارِ لَيْسَ بِهَا Burada خُلَيْطَى [hulleyṭā] müzāvece için yāhūd vasf-ı mahsūstur.

[ل م ط]

الْلَمْطُ [el-lamṭ] [خَمَطٌ [ḫamṭ] vezninde) Izturāb ma'nāsınadır; yukālu: لَهُ لَمْطٌ أَي أَصْطَرَبَاتٌ Ve sançmak ma'nāsınadır; yukālu: لَمَطَهُ بِالرُّمْحِ لَمَطًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا طَعَنَهُ بِهِ

لَمْطَةٌ [Lemṭat] [تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Mağrib'de Berber tā'ifesinden bir kabīleye mahsūs bir arzın ismidir. Deriden düzülmiş kalkanlar oraya nisbet olunur, zīrā onlar ibtidā deriyi sūt içre bir sene müddet ıslattıktan sonra kalkan düzerler ve o kalkana seyfi-kātr' te'sir eylemez. 'İnde'l-

ba'z لَمَطٌ [Lemṭ] tavā'if-i insānīden bir tā'ifenin ismidir.

الْإِلْتِمَاطُ [el-iltimāṭ] [إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Bir kimsenin hakkını alıp götürmek ma'nāsınadır; tekūlu: اِلْتَمَطَ بِحَقِّي أَي ذَهَبَ بِهِ

[ل و ط]

لُوطٌ [Lūṭ] (lām'ın zammıyla) Enbiyā-i 'izāmdan bir peygamber-i zī-şān ismidir, 'alā-nebiyyinā ve 'aleyhi's-selām. 'Ucme ve ta'rif sebebiyle ve er iken vasatı sākin olduğu için munsarif olmuştur, nitekim نُوحٌ [Nūḥ] lafzı dahi böyledir, zīrā üç harfli olup vasatı sākin olmakla be-gāyet hafif olduğundan sebebynin birine mukāvim olmuştur. Şārih der ki هُنْدٌ [Hind] ve دَعْدٌ [Da'd] kelimeleri dahi kıyās üzere bu güne olmaktadır, lākin sıklet-i te'nīs sebebiyle sarf ve 'adem-i sarfları muhayyerdir. Ve Hazret-i Lūṭ ibn Hārān b. Tārah'tır, Hazret-i İbrāhīm'in birāder-zādesidir.

الْلَوَاطَةُ [el-livāṭat] [كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Oğlan tasarruf eylemek ma'nāsınadır, kavm-i Lūṭ'un 'amelidir; yukālu: لَاطَ فُلَانٌ لَاطًا يَلُوطُ لَوَاطَةً إِذَا عَمَلَ عَمَلٌ قَوْمِ لُوطٍ Ve havuzu çamur ile sıvayıp ta'mir ve ıslāh eylemek ma'nāsınadır; yukālu: لَاطَ الْحَوْضَ وَبِهِ إِذَا طَيَّنْتَهُ

الْمَلَاوِطَةُ [el-mulāveṭat] [مَفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) ve

الْتَلَوُطُ [et-telavvūṭ] [تَفَاعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Bunlar da لَوَاطَةٌ [livāṭat] ma'nāsınadır; yukālu: لَاطَ الرَّجُلُ وَتَلَوُطَ بِمَعْنَى لَاطَ

الْلَوُطُ [el-levṭ] [سَوَطٌ [savṭ] vezninde) ve

الْلَيْطُ [el-leyṭ] [حَيْطٌ [ḫayṭ] vezninde) Bir nesne bir nesneye yapışmak ma'nāsınadır. Bu münāsebetle mahbūb olan nesnenin muhabbeti kalbe ta'alluk eylemek ma'nāsına müsta'meldir; tekūlu: لَاطَ الشَّيْءُ

بِقَلْبِي يَلُوطُ لَوَطًا وَيَلِيطُ لَيْطًا أَي حُبَّبَ إِلَيْهِ وَأَلْصَقَ
Şārih der ki لَوَطٌ [Lūṭ] lafzı ‘Arabīdir di-
yenler bu ma‘nādan ahz eylediler, gūyā ki
Hazret-i İbrāhīm’in onlara fart-ı mahab-
beti olduğu bā‘is-i tesmiyedir dediler. Ve
müb’ellif vāviyye ve yā‘iyyeyi mezc eyle-
miştir. Ve

لَوَطٌ [levṭ] Bir kimseye ok vurmak yāhūd
göz değirmek ma‘nāsınadır; yukālu: لَاطٌ
بِهَ فُلَانًا بِسَهْمٍ أَوْ عَيْنٍ إِذَا أَصَابَهُ بِهِ
yukālu: لَاطٌ فُلَانًا بِفُلَانٍ إِذَا أَلْحَقَهُ بِهِ
Ve bir nesneyi gizlemek ma‘nāsınadır; yukālu: لَاطٌ
لَا الشَّيْءَ إِذَا أَخْفَاهُ

لَوَطٌ [levṭ] Belden yukarı tutunacak fütaya
denir, رِدَاءٌ [ridā] ma‘nāsına. Ve cüst ve
hafif ve mutasarrif adama itlāk olunur;
yukālu: هُوَ لَوَطٌ أَي خَفِيفٌ مُتَصَرِّفٌ
Ve ribā ma‘nāsınadır ki mu‘āmelede olan fazla-
dır. Ve yapışıcı ve yapışkan nesneye itlāk
olunur; mübālagaten vasf bi’l-masdarıdır;
yukālu: شَيْءٌ لَوَطٌ أَي لَازِقٌ

لَيْطٌ [leyṭ] La‘n ve nefrīn eylemek
ma‘nāsınadır; yukālu: لَاطَ اللهُ فُلَانًا أَي لَعَنَهُ وَمَنَّهُ
Ve liyākat ma‘nāsına müsta‘meldir, yapışmak
ma‘nāsındandır; yukālu: مَا يَلِيطُ بِهِ النَّعِيمُ أَي مَا يَلِيقُ

لَيْطٌ [leyṭ] Levn ve renge itlāk olunur;
lām’in kesriyle de müsta‘meldir; yukālu:
لَيْطُهُ كَذَا أَي لَوْنُهُ

الَلَّاطُ [el-lāṭ] İlhāh ve ibrām eylemek
ma‘nāsınadır; yukālu: لَاطَ فِي الْأَمْرِ لَاطًا إِذَا أَلَحَّ
Şārihin beyānına göre vāviyyedir, zīrā aslı
لَوَطٌ [levṭ] idi, قَالٌ [kāle] ve قَوْلٌ [kavl] gibi.

الَلْيَاطُ [el-leyāṭ] [seḥāb] veznin-
de) Bu dahi ribā ma‘nāsınadır ki fazla-i
mu‘āmeledir.

الْإِلْتِيَاطُ [el-iltiyāt] [ifti‘āl] vezninde)

ve

الْإِسْتِيْلَاطُ [el-istilāt] Bir kimse kendi veledi
olmayanı veledimdir diye iddi‘ā eylemek
ma‘nāsınadır; yukālu: إِذَا ادَّعَاهُ وَاسْتَلَاطَهُ إِذَا ادَّعَاهُ
وَلَدًا وَيَلِيسَ لَهُ

الْإِلْتِيَاطُ [iltiyāt] Bir kimse bir havuzu mahsūs
kendisi için sıvayıp ta‘mīr ve islāh eyle-
mek ma‘nāsınadır; yukālu: إِذَا حَوْضًا إِذَا
لَاطَهُ لِنَفْسِهِ Ve bir nesne bir nesneye yapış-
mak ma‘nāsınadır; yukālu: إِذَا لَصَقَ
بِهِ

الَلْوَيْطَةُ [el-levīṭat] [sefīnet] vezninde)
Birbirine karışmış ta‘āma denir; tekülü:
أَطَعَمْنَا بِاللَّوَيْطَةِ أَي بِطَعَامٍ اِخْتَلَطَ بَعْضُهُ بِبَعْضٍ

الَلْيَيْطَةُ [el-līṭat] (lām’in kesriyle) Kamışın
kabuğuna denir; yukālu: ذَبَحَهُ بِاللَّيْطَةِ أَي قَشَرَ
Kezālik yayın ve kargının taşra ka-
buklarına denir. Cem‘-i cinsi لَيْطٌ [līṭ] ve
cem‘-i sığı لِيَاطٌ [liyāt] ve اَلْيَاطُ [elyāt] gelir.

الَللَيْطُ [el-līṭ] (lām’in kesriyle) Deriye denir;
yukālu: نَافَةٌ حُرَّةٌ اللَّيْطُ أَي الْجِلْدُ
Ve tabī‘at ve seciyyet ma‘nāsınadır; yukālu: كَرِيمٌ اللَّيْطُ أَي
السَّجِيَّةُ Ve her şey’in kışırına denir; ve min-
hu tekülü’l-‘Arab: لَيْطُهُ وَلَيْطُ الشَّمْسِ لَمْ يَقْشُرْ أَي
قَبْلَ أَنْ تَذْهَبَ حُمْرُهَا فِي أَوَّلِ النَّهَارِ

الَلْيَاطُ [el-liyāt] [kitāb] vezninde) Al-
çıya denir. Ve kirece itlāk olunur. Ve sıvık
necise itlāk olunur.

الَتَلْيِيطُ [et-telyīṭ] [tefīl] vezninde)
Yapıştırmak ma‘nāsınadır; yukālu: يَلِيطُهُ بِهِ
إِذَا أَلْصَقَهُ بِهِ

[ل ه ط]

الَلْهَاطُ [el-laḥṭ] [ḳaḥṭ] vezninde) Par-
maklar açık olarak el ayasıyla vurmak
ma‘nāsınadır; yukālu: لَهَاطُهُ لَهَاطًا مِنْ الْبَابِ
وَإِذَا ضَرَبَهُ بِالْكَفِّ مُشْوَرَةً
Ve ok atmak ma‘nāsınadır; yukālu: لَهَاطُهُ بِسَهْمٍ إِذَا رَمَاهُ بِهِ

leḥṭā ma'nāsınadır; yukālu: لَهَطَ إِذَا خَاطَهُ
لَهَطَ بِهِ الْأَرْضَ إِذَا صَرَعهُ Ve bir nesneyi yere çalmak
ma'nāsınadır; yukālu: لَهَطَ بِهِ الْأَرْضَ إِذَا صَرَعهُ
Ve veled doğurmak ma'nāsınadır; yukālu:
لَهَطَتِ الْأُمُّ بِهِ إِذَا وَلَدَتْهُ

اللَّهُطَةُ [el-leḥṭat] (temret [temret] vezninde)
Şol habere denir ki işitilip lākin ne tahkik
ve ne tekzīb oluna; tekūlu: حَكَيْ لِي لَهْطَةً مِنْ
الْخَبْرِ وَهِيَ مِنْهُ مَا تَسْمَعُهُ وَلَمْ تَسْجَحْهُ أَي لَمْ تَعْتَقِدْهُ حَقًّا
وَلَمْ تُكْذِبْهُ

الإلهاطُ [el-ilhāt] (hemzenin kesriyle) Ha-
tun istibrā için fercine su ile çarpmak
ma'nāsınadır; yukālu: أَلْهَطَتِ الْمَرْأَةُ فَرْجَهَا بِمَاءٍ
إِذَا صَرَبَتْهُ بِهِ

FASLU'L-MĪM

(فَضْلُ الْمِيمِ)

[م أ ط]

الْمِطُّ [el-meṭiṭ] (ketif [ketif] vezninde) ve
الْمِطُّ [el-meṭiṭ] (keyyis [keyyis] vezninde)
Ziyāde ve mezīd ma'nāsınadır; yukālu:
إِمْتِاطًا فَمَا يَجِدُ مِطًّا وَمِطًّا أَي مَزِيدًا

[م ث ط]

الْمِطُّ [el-meṭiṭ] (mīm'in fethi ve s̄ā-yı mü-
selleseinin sükūnuyla) Bir nesneyi el ile
yer üzerinde yassılatmak makūlesi hālet
için basıp sıkmak ma'nāsınadır; yukālu:
مِطُّهُ مِطًّا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا عَمَزَهُ بِيَدِهِ عَلَى الْأَرْضِ

[م ح ط]

الْمُمْحِطُّ [el-mumahḥṭat] (ḥā-yı mühmele ile
مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Uzun boylu
ve bünye ve hilkati salkı ve sölpük adama
denir; yukālu: رَجُلٌ مُمْحِطُّ الْخَلْقِ أَي مُسْتَرْخِيهِ فِي
طُولِ

الْمَحْطُّ [el-maḥṭ] (maḥṭ [maḥṭ] veznin-
de ve ona şebīhtir ya'nī ma'nālarıyla
müterādiftir, ke-mā se-yuzkeru.

الْمَاحِطُّ [el-māḥiṭ] Yağmuru az kurak yıla
denir; yukālu: عَامٌ مَاحِطٌّ أَي قَلِيلُ الْعَيْثِ

الْتَمْحِيطُ [et-temḥiṭ] (tefīl [tefīl] vezninde)
Yayın kirişinin pürüzlerini giderip islāh
eylemek için parmaklarını üzerine gez-
dirip sığamak ma'nāsınadır; yukālu: مَحَّطٌ
الْوَتْرُ إِذَا أَمَرَ عَلَيْهِ الْأَصَابِعَ لِيُضْلِحَهُ

الإمْتِحَاطُ [el-imtiḥāt] (ifti'āl [ifti'āl] vez-
ninde) Deve yelmek ma'nāsınadır;
yukālu: إِمْتَحَطَ الْبَعِيرُ إِذَا عَدَا
إِمْتَحَطَ السَّيْفُ إِذَا اسْتَلَّهُ Ve kılıç sıyırmak
ma'nāsınadır; yukālu: إِمْتَحَطَ السَّيْفُ إِذَا اسْتَلَّهُ
Ve mızrak çekmek ma'nāsınadır; yukālu:
إِمْتَحَطَ الرُّمَحُ إِذَا انْتَرَعَهُ

[م خ ط]

الْمَخْطُ [el-maḫṭ] (mīm'in fethi ve hā-yı mu'cemenin sükūnuyla) ve

الْمُخَوِّطُ [el-muḫwīṭ] (فُعُوْدٌ [ḫu'ūd] vezninde) Ok vurulan nesneye işleyip geçmek ma'nāsınadır; yukālu: مَخَطَ السَّهْمُ مَخَطًا Ve kılıç sıyırmak ma'nāsınadır; yukālu: مَخَطَ السَّيْفِ Ve sür'atle iletmek ma'nāsınadır; yukālu: مَخَطَ الْجَمَلِ بِهِ إِذَا أُسْرِعَ Ve bir nesneyi çekip sündürmek ma'nāsınadır; yukālu: مَخَطَ إِذَا نَزَعَهُ إِذَا نَزَعَهُ وَمَدَّهُ Ve erkek dişiye aşmakta ikdām eylemek ma'nāsınadır; yukālu: مَخَطَ إِذَا أَلَحَّ عَلَيْهَا فِي الصَّرَابِ Ve sümkürmek ma'nāsınadır; yukālu: مَخَطَ الْمَخَاطِ إِذَا رَمَاهُ Ve

مَخَطٌ [maḫṭ] Devenin yavrusu doğduktan başında geçirili olan غَزَسٌ [girs] dedikleri deriyi ve burnunda geçirili olan سَابِيَاءٌ [sābiyā] dedikleri deriyi sıyırpı gidermek ma'nāsınadır. Bu münasebetle doğurtan kimseye مَخِطٌ [māḫiṭ] itlāk olunur. Ve bu 'alāka ile bir cemā'at 'inde bir nāka doğursa فَلَانٌ مَخَطٌ بِئَا فُلَانٌ derler, نُبِجَتْ عِنْدَهُمْ ma'nāsına. Kāle'ş-şārih ve fi'l-Esās: وَيُقَالُ نَحْنُ مَخَطْنَا غَزَسَكَ أَي نَحْنُ رَبَّيْنَاكَ وَقُمْنَا عَلَيْكَ Ve وَيُقَالُ هَذَا أَمْرٌ أَنَا مَخَطْتُ غَزَسَهُ أَي قُمْتُ بِهِ

مَخَطٌ [maḫṭ] Kısa sevbe denir. Ve küle denir, رَمَادٌ [remād] ma'nāsına. Ve sür'atle yürümek ma'nāsınadır; yukālu: مَخَطَ الرَّجُلُ Ve veled pederine benzetmek ma'nāsınadır; yukālu: مَخَطَ الْوَلَدِ إِذَا أَشْبَهَ بِأَبِيهِ

الْإِمْتِخَاتُ [el-imtiḫāt] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Bu dahi kılıç sıyırmak ma'nāsınadır; yukālu: مَخَطَ السَّيْفِ إِذَا اسْتَنْتَرَهُ Ve sümkürmek ma'nāsınadır; yukālu: مَخَطَ الرَّجُلِ إِذَا اسْتَنْتَرَ Ve bir kimsenin elinde olan şey'i çekip

kapmak ma'nāsınadır; yukālu: اِمْتَخَطَ مَا فِي يَدِهِ إِذَا نَزَعَهُ وَاخْتَلَسَهُ

الْمَخَاطُ [el-meḫāṭ] (سَحَابٌ [seḫāb] vezninde) Burundan akan sümüğe denir.

الْمُخَاطَةُ [el-muḫāṭat] (ثُمَّامَةٌ [ṣumāmet] vezninde) ve

الْمُخَيِّطُ [el-muḫḫayṭ] (جُمَيْزٌ [cummeyz] vezninde) Bir şecer adıdır ki Fāriside ona sebistān denir, beyne'l-etibbā طَبَاءُ الْكَلْبَةِ [aṭbā'u'l-kelbet] dedikleridir ki Türkide köpek memesi ta'bīr olunan şecerī nebāttır.

مَخَاطُ الشَّيْطَانِ [muḫāṭu'ş-şeyṭān] (mīm'in zammıyla) Öğle vaktinin ıssılığında havāda şu'ā'-ı şemsten tār-ı 'ankebūt gibi uzun uzun ve tel tel kaynayararak görünen hutūt-ı mevḫūmeye itlāk olunur. Ve ona رِيْقُ الشَّمْسِ [lu'ābu'ş-şems] ve لُعَابُ الشَّمْسِ [riḫu'ş-şems] dahi itlāk olunur ki şeytān örümceği ta'bīr ederler. Şārih der ki sārīleri bunu "خ،ي،ط" māddesinde resm eylediler, pes "م،خ،ط" māddesinden olduğu sürette mīm'in fethiyle olmak lāzım idi.

الْتَمَخُطُ [et-temaḫḫuṭ] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Bu dahi sümkürmek ma'nāsınadır; yukālu: تَمَخَطَ الرَّجُلُ إِذَا اسْتَنْتَرَ فِي مَشْيِهِ يَسْقُطُ مَرَّةً وَيَسْخَامَلُ أُخْرَى

الْتَمَخِيطُ [et-temḫiṭ] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Henüz doğmuş kuzunun burnunda olan balgam tarzında nesneyi silmek ma'nāsınadır; yukālu: مَخَطَ السُّخْلَةَ إِذَا مَسَحَ مِنْ أَنْفِهِ مَا عَلَيْهِ

الْمَخِيطُ [el-meḫiṭ] (كَيْفٌ [ketif] vezninde) Kerīm ve civān-merd olan seyyid ve zī-

şān adama denir; cem'î أَمْحَاطٌ [emḥāt] gelir; yukālu: رَجُلٌ مَخْطُ أَي سَيِّدٌ كَرِيمٌ

الْإِمْحَاطُ [el-imḥāt] (hemzenin kesriyle) Oku nişāneye geçirmek ma'nāsınadır; yukālu: أَمْحَطُ السَّهْمَ إِذَا أَنْفَدَهُ

[م ر ج ط]

مَرْجِيَةٌ [Mercītat] (mīm'in fethi ve cīm'in kesriyle) Mağrib'de bir belde adıdır.

[م ر ط]

الْمِرْطُ [el-mirt] (mīm'in kesriyle) Bir güne fūtaya denir ki 'abā gibi yünden ve خَزْرٌ [ḥazz] ta'bīr olunan tiftikten dahi nesc olunur, hatunlar bürünürler. Cem'î مُرُوطٌ [murūt] gelir; tekūlu: رَأَيْتُهَا وَعَلَيْهَا مِرْطٌ وَهُوَ كِسَاءٌ مِنْ صُوفٍ أَوْ خَزْرٍ

الْمِرْطُ [el-merṭ] [fart] vezninde) Kıl olmak ma'nāsınadır; yukālu: مِرْطُ الشَّعْرِ مِرْطًا مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَنْتَقَهُ Ve sür'at eylemek ma'nāsınadır; yukālu: مِرْطُ الرَّجُلِ إِذَا أَسْرَعَ Ve biriktirmek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا مِرْطَهُ إِذَا جَمَعَهُ Ve ishāl'e çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: مِرْطُ بَسْلُجِهِ إِذَا رَمَى بِهِ Ve lapadak çocuk doğurmak ma'nāsınadır; yukālu: مِرْطَتْ بَوْلِدَهَا إِذَا رَمَتْ بِهِ يَغْنِي وَلَدَتْهُ مَرَّةً

الْمِرْطَاةُ [el-murāṭat] [sumāmet] vezninde) Saçı ve sakalı tarar iken dökülen kıllara denir ki tarantı ta'bīr olunur; tekūlu: لَا تَطْرَحُ الْمِرْطَاةُ أَي مَا سَقَطَ فِي التَّشْرِيحِ

الْأَمْرَاطُ [el-emraṭ] [emlaṭ] vezninde) Şol kişiye denir ki gövdesinin ve kaşlarının ve gözleri a'meş olmakla kirpiklerinin kılları az ve yolunmuş gibi hafif ola. Cem'î مُرْطٌ [murṭ] gelir mīm'in zammıyla ve مِرْطَةٌ [mireṭat] gelir, عَيْنَةٌ [inebet] vezninde; yukālu: رَجُلٌ أَمْرَطُ أَي الْخَفِيفُ شَعْرَ جَسَدِهِ وَحَاجِبِهِ وَعَيْنِهِ عَمَّشًا denir; yukālu: ذَنْبٌ أَمْرَطُ أَي الْمُتَسْتَفُّ الشَّعْرِ Ve

uğruya denir; لَصٌّ [lişş] ma'nāsına. Ve yeleksiz oka itlāk olunur; yukālu: سَهْمٌ أَمْرَطٌ أَي لَا رِيْشَ عَلَيْهِ

الْمَرْطُ [el-merāṭ] (fethateynle) Bir kimse مَرْطٌ [emraṭ] olmak ma'nāsınadır; yukālu: مَرْطُ الرَّجُلِ مَرْطًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ أَمْرَطَ

الْمَرْيَاطُ [el-merīṭ] [emīr] vezninde) ve الْمِرْطَاةُ [el-mirāṭ] [kitāb] vezninde) ve

الْمُرُوطُ [el-muruṭ] [unuk] vezninde) Bunlar da yeleksiz oka denir. Şārihin temyīzi üzere عُتُقٌ [unuk] vezninde مُرْطٌ [murūṭ]un cem'î أَمْرَاطٌ [emraṭ] ve مِرْطَاةٌ [mirāṭ] gelir. Ve

مَرْيَاطٌ [merīṭ] Atın bileğinin içi yüzünde ثُنَّةٌ [sunnet] ile أُمُّ قَوْدَانَ [ummu kırdān]ın aralığına denir. ثُنَّةٌ [sunnet] atın bileğinin içi yüzünde saçak tarzında kıllardır ki meme başına şebīh nesne üzerinde olup yere doğru sarkar. Ve أُمُّ قَوْدَانَ [ummu kırdān] o kıllar ile tırnağı aralığına denir. Hulāsası bileğin iç yüzünde buka[ğ]lığın tüysüz yerine denir. Ve

مَرْيَاطٌ [merīṭ] Bedende iki damara denir ki tesniye bünyesiyle مَرْيَاطَانٌ [merīṭān] denir.

مُرَيْطٌ [Murayṭ] [zubeyr] vezninde) Bir mevzi'dir. Ve Hāşim b. Ḥarmele'nin cedd-i ismidir.

الْمَرْطَى [el-meretā] [cemezā] vezninde) At kısmının bir güne seğırtmesine denir. Şārihin beyānına göre sür'atle seğırtmesidir.

الْمَرْطِيَّةُ [el-mureyṭā] (mīm'in zammıyla) عُيْبُرَاءُ [gubeyrā] vezninde) Göbek ile 'alā-kavlin göğüs ile kasığın mā-beynine denir. 'Alā-kavlin göbek ile kasık beyninde olan zar gibi yufka deriye denir. Yāhūd iki damar ismidir ki batnın dāhilinde olan zarda

vāki'dir; haykırıp çağırın kimse onlara i'timād eder ki āvāzın şiddetle ihrācının menba'ı kuvveti olacaktır. Kāle'ş-şārih وَمِنْهُ حَدِيثٌ غَمَرٌ لِأَبِي مَخْدُورَةَ وَقَدْ رَفَعَ صَوْتَهُ بِالْأَذَانِ «أَمَا خَشِيتَ أَنْ تَنْشُقَ مُرْبِطَاوُكُ» وَهِيَ مَا بَيْنَ الشَّرَةِ أَوْ الصُّدْرِ إِلَى الْعَانَةِ أَوْ جِلْدَةَ رَقِيقَةٍ بَيْنَهُمَا أَوْ عِرْقَانِ يَغْتَمِدُ عَلَيْهِمَا الصَّائِحُ Ve bu fi'l-asl مُرْبَطَاءُ [merṭāʔ] lafzının musaggarıdır ki tüysüz hatuna denir. Ve

مُرْبَطَاءُ [mureyṭāʔ] Alt dudaktan burun tarafına doğru kılsız yere denir ki ağzın iki yanlarına doğrudur, bıyıkların uçları oranın üzerinde olur; iki tarafına مُرْبِطَاوَانِ [mureyṭāvān] denir. Ve alt çenede enek üzere alt dudağın altında عَنَقَقَةٌ [ʿanfeḳat] dedikleri sakal pāresini ihāta eden iki cānibli açık tüysüz yere denir. İki tarafına مُرْبِطَاوَانِ [mureyṭāvān] denir ve buna مِرْبَطَاوَانِ [mirṭāvān] dahi denir mīm'in kesriyle. Ve

مُرْبَطَاءُ [mureyṭāʔ] Koltuğa denir, اِبْطُ [ibt] ma'nāsına, tüysüz olduğu için.

الْمُرْبِطَى [el-mureyṭā] (tasgīr ve kasr ile) Küçük dile denir, لِهَاتٍ [lehāt] ma'nāsına.

الْإِمْرَاتُ [el-imrāt] (hemzenin kesriyle) Hurmā ağacının korukları dökülmek ma'nāsınadır; yukālu: اَمْرَطَتِ النَّخْلَةُ إِذَا سَقَطَتْ Ve nāka sūr'at edip sā'irlerle sebke ve takaddüm eylemek ma'nāsınadır; yukālu: اَمْرَطَتِ النَّاقَةُ إِذَا أَسْرَعَتْ وَتَقَدَّمَتْ Ve kıl ve tüy yolunmağın vakti gelip çatmak ma'nāsınadır; yukālu: اَمْرَطَ الشَّعْرُ إِذَا حَانَ لَهُ أَنْ يُعْرَطَ

الْمُمْرِطُ [el-mumriṭ] (muḥsin) vezninde) Koruğu dökülen hurmā ağacına denir; yukālu: نَخْلَةٌ مُمْرِطٌ إِذَا سَقَطَ بُسْرُهَا Ve sūr'at edip sā'irleri sebke eden nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ مُمْرِطٌ أَي مُسْرِعَةٌ مُتَقَدِّمَةٌ

الْمِمْرَاتُ [el-mimrāt] (miḥrāb) vezninde) Koruğunu dökme 'ādeti olan hurmā ağacına denir. Ve sūr'atle sā'irleri sebke eden nākaya denir.

التَّمْرِيطُ [et-temriṭ] (tefīl) vezninde) Sevbin yenlerini kısaltıp zikr olunan مِرْطٌ [mirṭ] dediği kisvet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: مَرَّطَ الثَّوْبَ إِذَا قَصَرَ كَمِّيهِ فَجَعَلَهُ مِرْطًا Ve kıl yolmak ma'nāsınadır; yukālu: مَرَّطَ الشَّعْرَ إِذَا نَتَفَهُ

الْإِمْتِرَاتُ [el-imtirāt] (ifti'al) vezninde) Bir nesneyi kapmak, 'alā-kavlin biriktirmek ma'nāsınadır; yukālu: اِمْتَرَطَ الشَّيْءُ إِذَا اخْتَلَسَهُ أَوْ جَمَعَهُ

التَّمْرِوْطُ [et-temerruṭ] (tefa'ul) vezninde) ve

الْإِمْتِرَاتُ [el-immirāt] (mīm'in teşdīdiyle ki fi'l-asl اِفْتِعَالَ [ifti'al] olup tāʔ, mīm'e kalb ve idgām olunmuştur) Bedenden kıllar ve tüyler yolunup dökülmek ma'nāsınadır; yukālu: تَمَرَّوْطَ الشَّعْرَ وَأَمْرَطَ إِذَا تَسَاقَطَتْ وَتَخَّاتَ

الْمُمَارِطَةُ [el-mumāreṭat] (mufā'let) vezninde) Bir kimseyi tırnakla tırmalayıp kıllarını yolmak ma'nāsınadır; yukālu: مَارَطَهُ إِذَا مَرَّطَ شَعْرَهُ وَخَدَشَهُ

[م س ط]

الْمَسْطُ [el-mesṭ] (mīm'in fethi ve sīn'in sükūnuyla) Nākanın fercine el sokup rahiminde olan meniyi sıyırıp çıkarmak ma'nāsınadır ki soy nākaya soysuz deve aştıkta ederler; yukālu: مَسَطَ النَّاقَةُ مَسْطًا مَنِ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَدْخَلَ يَدَهُ فِي رَجْمِهَا فَأَخْرَجَ مَاءَ الْفَحْلِ Ve bağırsakta olan nesneyi parmakla sıyırarak ma'nāsınadır; yukālu: مَسَطَ الْمَعَى إِذَا خَرَطَ مَا فِيهِ بِأَصْبَعِهِ Ve sevbi ıslattıktan sonra el ile sıyırıp neş eylediği suyu sızdırmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: مَسَطَ

إِذَا بَلَّهَ ثُمَّ حَرَطَهُ بِيَدِهِ لِيُخْرِجَ مَاؤُهُ Ve tulum içre olan koyu sütü yāhūd yoğurdu parmakla sıyırıp ihrāc eylemek ma'nāsına müsta'emeldir; yukālu: مَا مَسَطَ السَّيِّئَاءُ إِذَا أَخْرَجَ مَا فِيهِ مِنْ لَبَنِ خَائِرٍ بِإِصْبَعِهِ Ve bir kimseye kamçı ile vurmak ma'nāsına müsta'emeldir ki derisini sıyırır; yukālu: مَسَطَ فَلَانًا إِذَا ضَرَبَهُ بِالسَّيِّاطِ: **الْمَاسِطُ** [el-māsīt] Şūrāk suya itlāk olunur ki iğnenin iğnerisini sıyırıp çıkarır; yukālu: مَاءٌ مَاسِطٌ أَيُّ مَلْحٌ يَمْسُطُ الْبُطُونَ Ve **مَاسِطٌ** [Māsīt] Mahsūs bir şūrāk sucağızın ismidir ki Benū Tuheyeye yurdundadır. Ve bir nev' sayfī nebāt adıdır ki deve kısmı otladıkta iğnerisini ne var ise sıyırıp ishāl eder.

الْمَسِيطُ [el-mesīt] [emīr] vezninde) Bulanık suya denir; yukālu: مَاءٌ مَسِيطٌ أَيُّ كَدْرٌ Ve çamura denir. Ve dişiyi gebe eylemez olan erkeğe denir; yukālu: فَحْلٌ مَسِيطٌ إِذَا كَانَ لَا يُلْقِحُ

الْمَسِيطَةُ [el-mesīṭat] [sefīnet] vezninde) Bu dahi bulanık suya denir; yukālu: مَاءَةٌ عَذْبَةٌ يَسِيلُ إِلَيْهَا مَاءُ الْأَجِنَّةِ أَيُّ مَاءِ الْبَيْتْرِ الْمُتَعَيَّرَةِ الْمَاءِ Ve şol suyu tatlı kuyuya denir ki ona suyu mütegayyir bir kuyunun suyu akmakla fāsīd eder ola; yukālu: بَيْتْرٌ مَسِيطَةٌ أَيُّ عَذْبَةٌ يَسِيلُ إِلَيْهَا مَاءُ الْأَجِنَّةِ أَيُّ مَاءِ الْبَيْتْرِ الْمُتَعَيَّرَةِ الْمَاءِ Ve havuzla kuyu beyninde cereyān eden suya denir ki müte'affin olur ola. Ve suyu azca akan dereye denir, niteki ondan az olana **مُسَيْطَةٌ** [musayyīṭat] denir, musaggar ve teşdīd-i yā ile.

[م ش ط]

الْمُشْطُ [el-muşṭ] (mīm'in harekāt-ı selāsı ve şīn-i mu'cemenin sükūnuyla) ve

الْمَشِيطُ [el-meşīt] [ketif] vezninde) ve

الْمُشُطُ [el-muşuṭ] [unuk] vezninde) ve

الْمُشُطُّ [el-muşuṭṭ] [utull] vezninde)

ve

الْمِمْشَاطُ [el-mimşat] [minber] vezninde) Tarağa denir, Fārisīde şāne derler. Cem'i **أَمْشَاطٌ** [emşat] ve **مِشَاطٌ** [mişat] gelir mīm'in kesriyle. Ve

مُشْطٌ [muşṭ] (mīm'in zammıyla) Cullāhların tarak ta'bīr ettikleri ālete itlāk olunur. Ve bir hurde ot adıdır ki **مُشْطُ الذَّنْبِ** [muşṭu'z-zīb] dahi derler. Ve ayağın yüzünde olan yufka kemiklere denir ki taraklık ta'bīr olunur; yukālu: **إِنْكَسَرَ مُشْطُ رِجْلِهِ أَيُّ** **سَلَامِيَّاتٍ ظَهَرَ قَدَمِهِ** Ve

مُشْطُ الْكَتِيفِ [muşṭu'l-ketif] Omzun altında olan kürek kemiğine itlāk olunur ki yası kemiktir, Fārisīde dahi şāne denir. Ve deveye mahsūs bir damga adıdır ki tarak heyetinde olur. Ve bir tarza ağaçtan yarılmış tahtaya denir ki küp kapağı ederler.

الْمَمْشُوطُ [el-memşuṭ] **مُشْطٌ** [muşṭ] dediği damga basılmış deveye denir; yukālu: **بَعِيرٌ مَمْشُوطٌ أَيُّ مَوْسُومٌ بِالْمَشْطِ** Ve ince uzun kimseye itlāk olunur; yukālu: **رَجُلٌ مَمْشُوطٌ أَيُّ فِيهِ دِقَّةٌ وَطَوَّلٌ**

الْمَشْطُ [el-meşṭ] (mīm'in fethiyle) Karıştırmak ma'nāsınadır; yukālu: **مَشْطُ الشَّيْءِ مَشْطًا** Ve saç ve sakal taramak ma'nāsınadır; yukālu: **مَشْطَ الشَّعْرِ إِذَا خَلَطَهُ** Bu münāsebetle yaltak ve müdāhin ve mütebasbıs kimseye **دَائِمُ الْمَشْطِ** [dāimū'l-meşṭ] itlāk olunur; yukālu: **رَجُلٌ دَائِمُ الْمَشْطِ أَيُّ مَتَمَلِّقٌ**

الْمُشَاطَةُ [el-muşāṭat] [şumāmet] vezninde) Taramakla dökülen saç ve sakal kıllarına denir ki tarantı ta'bīr olunur; yukālu: **سَقَطَتْ مُشَاطَتُهُ وَهِيَ مَا سَقَطَ مِنْهُ**

الْإِمْتِشَاطُ [el-imtişat] [ifti'al] vezninde) Taranmak ma'nāsınadır; yukālu: **مَشَطَهُ فَامْتَشَطَ**

الْمَاشِطَةُ [el-māṣīṭat] Şol hatuna denir ki saçı güzel taramakla nisvânın saçlarını tarar ola. Gelin çehresini tezyîn eden koca kadına مَاشِطَةٌ [māṣīṭat] ta'birî bundandır ki yüz yazıcı ta'bir olunur.

الْمِشَاطَةُ [el-miṣāṭat] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) مَاشِطَةٌ [māṣīṭat]lık hırfetine denir.

الْمَشَاطُ [el-meṣāṭ] (fethateynle) Devenin iki yanları semizlik sebebiyle yağdan tarak şeklini bağlamak ma'nāsınadır; yukālu: مَشَطَتِ النَّاقَةَ مَشَاطًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَارَ عَلَى جَانِبَيْهَا Ve el kesret-i 'amelden huşunetlenmek yāhūd ele diken makülesi batmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا مَشَطَتْ يَدُهُ إِذَا حَسَنَتْ مِنْ عَمَلٍ أَوْ دَخَلَ فِيهَا سُوكٌ وَنَحْوُهُ

التَّمْشِيطُ [et-temṣīṭ] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bu dahi devenin semizlikten iki yanları yağdan tarak olmak ma'nāsınadır; yukālu: مَشَطَتِ النَّاقَةَ بِمَعْنَى مَشَطَتْ **الْأَمْشِيطُ** [el-Umeṣīṭ] (أَمْيَلِحُ [umeyliḥ] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

[م ص ط]

الْمَصِطُّ [el-maṣṭ] مَصِطٌّ [meṣṭ] vezninde ve mürādıfidir ki zıkr olundu; yukālu: مَا مَصَطَّ مَا فِي الرَّجَمِ بِمَعْنَى مَسَطَّ

[م ض ط]

الْمُضِطُّ [el-muḍṭ] (mīm'in zammı ve ḍād-ı mu'ceme-i gayr-i hālisanın sükūnuyla) muṣṭ [muṣṭ] ma'nāsınadır ki tarağa denir. Ve muṣṭ [muṣṭ] lafzında cārī olan harekāt-ı selāse ve sā'ir lügatler bunda dahi cārīdir. Ve lügat-ı mezbûre Rebî'a ve Yemen lügatidir, zīrā onlar şīn-i mu'cemeyi ḍād-ı mu'ceme ile şīn beyninde iki taraftan ihtilās üzere tekellüm ederler ki saḥīḥ şīn ve saḥīḥ ḍād olmayıp beynehümā bir harf gibi olur.

[م ط ط]

الْمَطُّ [el-maṭṭ] (mīm'in fethi ve tā-yı mu'cemenin teşḍīdiyle) Bir nesneyi çekip sündürmek ma'nāsınadır; yukālu: مَطَّهُ مَطًّا Ve kuyudan kovayı çekmek ma'nāsınadır; yukālu: مَطَّ الدَّلْوُ إِذَا جَذَبَهُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا مَدَّهُ Ve kibr ve nahvetten kaşları ve yüzleri germek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: مَطَّ حَاجِبِيهِ وَحَدَّهُ إِذَا تَكَبَّرَ Niteki bu makāmda dahi kināye olunur. Ve muhātaba parmakları sövelterek söz söylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: مَطَّ أَصَابِعَهَا إِذَا مَدَّهَا مُحَاطِبًا بِهَا يَغْنِي كَأَنَّهُ يُحَاطِبُ بِهَا **الْمَطِيطَةُ** [el-meṭīṭat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Havuz dibinde kalan galiz suya denir. **مُطَيَّطٌ** [Muṭayṭat] (جُهَيْنَةٌ [cuheyne] vezninde) Bir mevzi'dir.

الْمَطَّاطُ [el-meṭāt] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Yoğurt gibi pek koyu ve ekşi deve sütüne denir; tekūlu: شَرِبْتُ مَطَّاطًا أَي لَبَنَ الْإِبِلِ الْخَائِرِ الْحَامِضِ

الْمُطَيَّطَاءُ [el-muṭayṭā] (حُمَيْرَاءُ [ḥumeyrā] vezninde) Salınarak ve ellerini uzatarak yürümek ma'nāsınadır; yukālu: يَمْشِي الْمُطَيَّطَاءُ أَي بِالتَّبَحُّثِ وَمَدِّ الْيَدَيْنِ Ve kasr ile de lügattir.

الْمَطِيطَاءُ [el-meṭīṭā] (mīm'in fethiyle) مُطَيَّطَاءُ [muṭayṭā] ma'nāsınadır.

التَّمْطِيطُ [et-temṭīṭ] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Sövmek ma'nāsınadır; yukālu: مَطَّطَهُ إِذَا شَتَّمَهُ **التَّمَطُّطُ** [et-temeṭṭu] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Gerinmek ma'nāsınadır; yukālu: تَمَطَّطَ الرَّجُلُ إِذَا تَمَدَّدَ

فِيهِ **الْمَطْمَاطُ** [el-maṭmeṭat] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vez-

ninde) Kātib yazıyı ve mütekelim kelāmı süstlük ve taksir ve tevānī ile fi'le getirmek ma'nāsınadır ki harfleri hakkı üzere tamām yazmayıp ve kelāmı tamām söylememekten 'ibārettir; yukālu: مَطْمَطُ الْكَاتِبِ أَوْ الْمُتَكَلِّمِ إِذَا تَوَانَى فِي خَطِّهِ أَوْ كَلَامِهِ

تَزَلُّزُلٌ [et-temeṭmuṭ] [tezel-zul] vezninde) Su gılzat kesb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَمَطَّمَطُ الْمَاءِ إِذَا خَضِرَ

الْمِطَاطُ [el-miṭāṭ] [kitāb] vezninde) ve الْمِطَاطُ [el-muṭāṭ] [ḡurāb] vezninde) ve

الْمِطَاطُ [el-muṭā'it] [ulābiṭ] vezninde) Atın ve devenin kuyruk yanlarında olan yancık etine denir ki uzun uzadı ola; yukālu: صَلاً مِطَاطٌ وَمِطَاطٌ وَمِطَاطٌ أَي مُمْتَدٌّ

[م ع ط]

الْمَعْطُ [el-ma'ṭ] (mīm'in fethi ve 'ayn'ın sükünüyla) Bir nesneyi çekip uzatmak ma'nāsınadır; yukālu: مَعْطَهُ مَعْطًا مِنَ الْبَابِ Ve kılıç sıyırmaq ma'nāsınadır; yukālu: مَعْطَ السَّيْفِ إِذَا سَلَّهُ Ve kurulmuş yayı gereği gibi çekip doldurmak ma'nāsınadır; yukālu: مَعْطَ فِي الْقَوْسِ إِذَا أَعْرَقَ Ve cimā'e eylemek ma'nāsınadır; yukālu: مَعْطَ الْمَرْأَةَ إِذَا رَمَتْ Ve birden doğurmak ma'nāsınadır; yukālu: مَعْطَتْ بَوْلِدَهَا إِذَا رَمَتْ ma'nāsınadır; yukālu: مَعْطَ الشَّعْرَ إِذَا نَتَهَهُ Ve zartalamak ma'nāsınadır; yukālu: مَعْطَ بِحَقِّهِ إِذَا مَطَّلَ

الإمِيعَاطُ [el-imi'āṭ] Bu dahi kılıç sıyırmaq ma'nāsınadır; yukālu: إِمْتَعَطَ السَّيْفَ إِذَا سَلَّهُ Ve bir nesne süntüp uzamak ma'nāsınadır;

yukālu: إِمْتَعَطَ النَّهَارَ إِذَا ازْتَمَعَ أَي ائْتَدَّ Ve bedenin kılları ve tüyleri dökülmek ma'nāsınadır; yukālu: إِمْتَعَطَ الشَّعْرَ إِذَا تَسَاقَطَ

أَبُو مُعْطَةَ [ebū mu'ṭat] [ḡurfet] vezninde) Kurdun künyesidir, tüyleri dökülmek münāsebetiyle.

أَبُو مُعَيْطٍ [Ebū Mu'ayṭ] [zubeyr] vezninde) 'Uḡbe'nin pederi Ebān b. Ebī 'Amr b. Umeyye'nin künyesidir.

مُعَيْطٌ [Mu'ayṭ] [zubeyr] vezninde) Bir recül ismidir. Ve bir mevzi'e adır yāhūd bunda Amīr [emīr] veznindedir. Ve Ḳureyş'ten bir cemā'atin pederi ismidir.

الْمَعْطُ [el-me'at] (fethateynle) Kurt pek habīs olmak, 'alā-kavlin tüyü pek az olmak ma'nāsınadır; murād kavlak olmaktadır. Killet 'ademden kināyedir; yukālu: مَعْطُ الذِّئْبِ مَعْطًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا خَبِثَ أَوْ قَلَّ شَعْرُهُ

الْأَمْعَاطُ [el-em'at] ve

الْمَعْطُ [el-me'it] [ketif] vezninde) Tüyü azca ya'nī kavlak kurda denir. Bura da killet 'ademden kināyedir. Ve

أَمْعَاطُ [em'at] Gövdesi kılsız adama itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ أَمْعَاطُ أَي لَا شَعْرَ عَلَى جَسَدِهِ Ve aslā nebāt eseri olmayan daz kumsala denir; cem'i mَعْطُ [mu'ṭ] gelir; yukālu: رَمَلٌ مَعْطَاءُ مُرْءَسِي مَعْطُ وَرَمَالٌ مَعْطُ أَي لَا نَبَاتَ فِيهَا أَرْضٌ مَعْطَاءُ أَي لَا نَبَاتَ فِيهَا Ve

مَعْطَاءُ [ma'ṭā'] 'Avret yerine itlāk olunur; yukālu: لَا تَنْتَظِرُ إِلَيَّ مَعْطَائِي أَي سَوْءَتِي

الْتَمَطُّ [et-tema'ut] [tefa'ul] vezninde) ve

الإمِيعَاطُ [el-immi'at] (hemzenin ve mīm-i müşeddedenin kesriyle ki aslı ifti'āl [ifti'āl] dir; tā' mīm'e kalb ve idgām olundu) Gövdenin kılları bir maraz sebebiyle dökülmek

مَقَطُهُ إِذَا شَدَّهُ Ve kamçı gibi küçük ip ile bir kimseye vurmak ma'nāsınadır; yukālu: مَقَطُ الْحَبْلِ إِذَا صَرَبَهُ بِالْحَبِيبِ الصَّغِيرِ Ve pek bükmek ma'nāsınadır; yukālu: مَقَطُ الْحَبْلِ إِذَا فَتَلَهُ شَدِيدًا Ve مَقَاطُ [miqāt] ile bir nesneyi bağlamak ma'nāsınadır; yukālu: مَقَطُهُ إِذَا شَدَّهُ بِالْمَقَاطِ الصَّغِيرِ الشَّدِيدِ الْفَتْلِ

الْمَقَاطُ [el-miḳāt] (كِتَابُ [kitāb] vezninde) İpe, 'alā-kavlin küçük olup pek bükülmüş olanına denir; yukālu: شَدَّهُ بِالْمَقَاطِ أَيِ الْحَبْلِ أَوْ الصَّغِيرِ الشَّدِيدِ الْفَتْلِ

الْمَاقِطُ [el-māḳiṭ] Fālcıya denir ki hurde taşlar ile fāl açar; yukālu: رَجُلٌ مَاقِطٌ أَيِ الْحَازِي الْمُنَكَّهُنِ الطَّارِقُ بِالْحَصَى Ve kölenin kölesine denir; yukālu: سَاقِطٌ بُنُ مَاقِطِ بْنِ لَاقِطٍ derler, niteki "ل.ق.ط" maddesinde zikr olundu. Ve bunlar bi'l-mer-tebe fūrū-māyeden kināye olurlar. Ve kemāl-i za'f u hüzálden hareket edemeyip dikilip kalmış durgun deveye denir; yukālu: بَعِيرٌ مَاقِطٌ إِذَا صَارَ قَدْ قَامَ مِنَ الْإِغْيَاءِ وَالْهَزَالِ وَلَمْ يَتَحَوَّكْ لِقَيْتُهُ فِي كَوَانِ الْإِغْيَاءِ فِي الْحَزْبِ مَقَطُ الْبَعِيرِ مُقَوَّطًا Ve kovanın ipine denir; cem'i مُقَطٌ [muḳuṭ] gelir, kutub [kutub] vezninde. Ve at yedecek ipe ve cılıbıra denir.

الْمُقَوَّطُ [el-muḳūṭ] (فُعُوذٌ [fu'ūd] vezninde) Deve ziyādesiyle arıklayıp nā-tüvān olmak ma'nāsınadır; yukālu: مَقَطُ الْبَعِيرِ مُقَوَّطًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا هُرِلَ شَدِيدًا

الْمَقِطُ [el-meḳiṭ] (كَيْفٌ [ketif] vezninde) Şol veledede denir ki altı aylık yāhūd yedi aylık doğmuş ola; yukālu: وَلَدٌ مَقِطٌ إِذَا وُلِدَ لِبَسْتَةِ أَشْهُرٍ أَوْ سَبْعَةٍ

الْمُقَطُّ [el-muḳṭ] (mīm'in zammıyla) Kuş sayd ettikleri ipten tuzağa denir. Cem'i أَمَقَاطٌ [emḳāt] gelir.

الْتَمِطُ [et-temḳiṭ] Yere çalmak ma'nāsınadır; yukālu: مَقَطُهُ إِذَا صَرَغَهُ

الْإِمْتِقَاطُ [el-imtiḳāt] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) İstihrāc ma'nāsınadır; yukālu: اِسْتَحْرَجَهُ

[م ق ع ط]

الْمُقْعُوْطَةُ [el-muḳ'ūṭat] (mīm'in zammıyla) مُقْعُوْطَةُ [ḳum'ūṭat] vezninde ve mürādifidir ki zikr olundu.

[م ل ط]

الْمِلْطُ [el-milṭ] (mīm'in kesriyle) Şol habīs ve tarrār kimseye denir ki kendisine bir nesne emānet yāhūd muhāfaza için verildiğinde yāhūd yeri ta'yin olunduktan elbette onu çalıp çarpıp helāllenir ola; yukālu: رَجُلٌ مِلْطٌ أَيِ حَبِيبٌ لَا يُزْفَعُ إِلَيْهِ شَيْءٌ إِلَّا سَرَقَهُ وَاسْتَحَلَّهُ Ve nesebi karışık kimseye denir; cem'i اَمْلَاطٌ [emlāt] ve مُلُوطٌ [mulūṭ] gelir; yukālu: رَجُلٌ مِلْطٌ أَيِ مُخْتَلِطِ النَّسَبِ

الْمُلُوطُ [el-mulūṭ] (فُعُوذٌ [fu'ūd] vezninde) Bir kimse karışık nesebli olmak ma'nāsınadır; yukālu: مَلُوطٌ الْغُلَامُ وَمَلُوطٌ مُلُوطًا مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ وَالْأَوَّلِ إِذَا كَانَ مَلُوطًا

الْمَلْطُ [el-meḷṭ] (حَلْطٌ [ḥalṭ] vezninde) Duvar sıvamak ma'nāsınadır; yukālu: مَلَطَ الْغُلَامُ إِذَا حَلَقَهُ Ve tıraş eylemek ma'nāsınadır; yukālu: مَلَطَتْهُ أُمُّهُ إِذَا وَلَدَتْهُ لِغَيْرِ تَمَامِ

الْتَمْلِيطُ [et-temliṭ] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bu dahi duvar sıvamak ma'nāsınadır; yukālu: مَلَطَ الْغُلَامُ إِذَا طَلَاهُ Ve şā'ir bir mısırā söyleyip diğēr mısırā'nı bir āher şā'ir tekmiil eylemek ma'nāsınadır ki مُمَالِطَةٌ [mumāleṭat] ile meşhūrdur, ke-mā se-yuzkeru; yukālu: مَلَطَ فُلَانًا إِذَا قَالَ نِصْفَ بَيْتٍ وَأَتَمَّهُ الْآخَرَ

الْمِلَاطُ [el-milāt] (كِتَابُ [kitāb] vezninde)

Bir belde ismidir; hâlen Akdeniz'de Malta Adası dedikleri ada olacaktır, ahâlisine Malţis derler.

[م ن ف ل ط]

مَنْفَلُوطُ [Menfelût] (mîm'in ve fâ'nın fet-hiyle) Şa'îd-i Mışır'da bir beldedir.

[م ي ط]

الْمَيْطُ [el-meyt] (ḫayt] vezninde) Cevr ve bîdâd eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: مَاطُ فَلَانٌ يَمِيطُ مَيْطًا إِذَا جَارَ Ve zecr ve âzâr eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: مَاطُهُ إِذَا زَجَرَهُ Ve

مَيْطُ [meyt] ve

مَيْطَانٌ [meyetân] (fetehtâla) Ba'îd ve alarga olmak ma'nâsınadır; tekûlu: مَاطُ فَلَانٌ عَنِّي Ve مَيْطًا وَمَيْطَانًا أَي تَنَحَّى وَبَعَدَ

مَيْطُ [meyt] Alarga ve irak eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: مَاطُهُ إِذَا نَحَاهُ وَأَبْعَدَهُ Ve

مَيْطُ [meyt] Nesne ma'nâsınadır; yukâlu: مَا عِنْدَهُ مَيْطٌ أَي شَيْءٌ إِمْتَالًا حَتَّى مَا يَجِدُ مَيْطًا أَي مَزِيدًا Ve şiddet ma'nâsınadır; yukâlu: أَمْرٌ ذُو مَيْطٍ أَي شِدَّةٌ Ve zor ve kuvvet ma'nâsınadır; yukâlu: أَخَذَهُ بِمَيْطِهِ أَي بِقُوَّتِهِ

الْإِمَاطَةُ [el-imâtat] (hemzenin kesriyle) Bu dahi ba'îd ve bertaraf olmak ve ba'îd ve bertaraf eylemek ma'nâlarıdır; yukâlu: أَمَاطُ عَنِّي إِذَا تَنَحَّى وَبَعَدَ وَأَمَاطُهُ إِذَا نَحَاهُ وَأَبْعَدَهُ

التَّمَايُطُ [et-temâyut] (tefâ'ul] vezninde) Bir cemâ'at aralığına şuriş ve ihtilâlât düşmekle beynleri fâsid ve tebâh olmak ma'nâsınadır; yukâlu: تَمَاطُ الْقَوْمِ إِذَا فَسَدَ مَا بَيْنَهُمْ Ve iraklaşmak ma'nâsınadır; yukâlu: تَمَاطُوا إِذَا تَبَاعَدُوا

الْمَيْيَاطُ [el-meyyât] (şeddâd] vezninde) Bî-kâr ve la'câb ve battâl kimseye de-

nir, Türkîde aylak ta'bir olunur; yukâlu: رَجُلٌ مَيْيَاطٌ أَي لَغَابٌ بَطَّالٌ

الْمَيْيَاطُ [el-miyât] (kitâb] vezninde) Def' ve zecr ma'nâsınadır. Ve meyl ve teveccüh ma'nâsınadır. Ve ense vermek, idbâr ma'nâsınadır. Ve davarı sudan geri getirirken ziyâdesiyle pek sürmeğe denir, niteki هَيْيَاطٌ [hiyât] suya iletirken ziyâdesiyle pek sürmeğe denir. Ve minhu'l-meselu: "أَيُّ دُنُوتٍ وَفَعُوا فِي هَيْيَاطٍ وَمَيْيَاطٍ" أَي دُنُوتٍ وَبُعْدٍ وَإِقْبَالٍ وَإِدْبَارٍ وَسُوقٍ شَدِيدٍ إِلَى الطَّرْفَيْنِ يَغْنِي فِي هَزَجٍ وَاحْتِبَالٍ

مَيْطُ [Meyt] (ḫayt] vezninde) Sâhil-i Bahr-i Yemen'de bir karyedir.

مَيْطَانٌ [Miṭân] (mîzân] vezninde) Medîne dağlarından bir dağın adıdır.

أَمْيُوطُ [Umyût] (uslûb] vezninde) Mışır'da bir karye adıdır.

نَجَرَ بَعُونِهِ تَعَالَى

FASLU'N-NŪN

(فَصْلُ النَّوْنِ)

[ن أ ط]

النَّاطُ [en-neʔt] (nūn'un fethi ve hemzenin sükünuyla) “ن،ح،ط” maʿnāsınadır, ke-mā se-yuzkeru.

النَّيِّطُ [en-neʔīt] **نَحِيْطُ** [neḥīṭ] vezninde ve mürādifidir, ke-mā se-yuzkeru.

[ن ب ط]

النَّبِيْطُ [en-nebt] (**حَبِيْطُ** [ḥabt] vezninde) ve **النَّبِيْطُ** [en-nubūt] (**فُعُوْدُ** [kuʿūd] vezninde) Yerden su kaynayıp çıkmak maʿnāsınadır; yukālu: **نَبَطُ الْمَاءِ نَبَطًا وَنَبُوْطًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي**: **نَبَطُ** **إِذَا نَبَعَ** Ve

نَبَطُ [nebt] Kuyu kazan kimse kuyudan su istihrac eylemek maʿnāsınadır; yukālu: **نَبَطُ** **نَبَطَ** **إِذَا اسْتَحْرَجَ مَاءَهَا** Ve

نَبَطُ [Nebt] Medīne nāhiyesinde haceri birām maʿdeni olan Ḥavrā nām mahal kurbünde bir vādī ismidir. **حَجَرُ الْبِرَامِ** [ḥaceru'l-birām], çömlük yaparlar bir nevʿ siyāh taştır. Ve

نَبَطُ [nebt] Kuyu kazan kimse suya erişmek maʿnāsınadır; yukālu: **نَبَطَ الرَّكِيَّةُ إِذَا أَمَاهَهَا**

النَّبَطَاءُ [en-Nebṭāʿ] (**صَحْرَاءُ** [ṣaḥrāʿ] vezninde) Baḥreyn türābında ʿAbdulḳays yurdunda bir karye adıdır. Ve arz-ı Necd'den Şureyf nām mahalde Benū Numeyr'e maḥsūs bir küçük bayır adıdır. Ve

نَبَطَاءُ [nebtāʿ] Böğürleri beyāz koyuna denir; yukālu: **شَاةٌ نَبَطَاءُ أَوْ بَيْضَاءُ الشَّكَاكِلَةِ**

إِنْبِطُ [Inbit] (**إِئْمِدُ** [iṣmid] vezninde) Kelb b. Vebre kabīlesi bilādında bir mevziʿ adıdır. Ve Hemedān kazāsında bir karye adıdır.

إِنْبِطَةٌ [Inbiṭat] (hā'yla) Bir mevziʿ adıdır.

النَّبِيْطُ [en-nebaṭ] (fethateynle) Atın koltuğu altları ve böğürleri beyāz olmağa denir. Ve minhu: **فَرَسٌ أَنْبَطُ** Ve

نَبَطُ [nebaṭ] Kazılan kuyudan ibtidā zuhūr eden suya denir ve ona **نُبْطَةٌ** [nubṭat] dahi denir, **غُرْفَةٌ** [ḡurfet] vezninde; yukālu: **وَجَدَ نَبَطَ الْبَيْرِ وَنَبَطَتَهَا أَيَّ أَوَّلَ مَا يَظْهَرُ مِنْ مَائِهَا** Ve bir adamın gavr ve künhüne itlāk olunur; yukālu: **فُلَانٌ لَا يَدْرُكُ نَبَطَهُ أَيَّ عَوْزُهُ وَقَدَرُ عَمَلِهِ** Ve

نَبَطُ [Nebaṭ] Nāstan bir tāʾifedir ki Başra ile Kūfe beyninde vākīʿ berriyye batāyihında yaʿnī derelerinde sākin olurlar ve onlara **نَبِيْطُ** [Nebiṭ] dahi denir, **أَمِيْرُ** [emīr] vezninde ve **أَنْبَاطُ** [Enbāṭ] dahi denir, cemʿ būnyesiyle. Nisbetinde **نَبَاطِيٌّ** [Nebaṭiyy] denir ve **نَبَاطِيٌّ** [Nebaṭiyy] denir nūn'un harekāt-ı selāsıyla ve **نَبَاطُ** [Nebaṭ] denir yā'nın hazfiyle **يَمَنِيٌّ** [Yemeniyy] ve **يَمَانِيٌّ** [Yemāniyy] ve **يَمَانٍ** [Yemān] gibi; yukālu: **رَجُلٌ نَبَاطِيٌّ وَنَبَاطِيٌّ مُثَلَّثَةٌ وَنَبَاطُ كَثْمَانٍ**

الْأَنْبِطُ [el-enbaṭ] (**أَحْمَرُ** [aḥmer] vezninde) Koltukları altları ve böğürleri ak olan ata denir; yukālu: **فَرَسٌ أَنْبَطُ أَيَّ يَبِيْنَ الثَّبِطِ أَيْضُ الشَّكَاكِلَةِ**

الْإِنْبَاطُ [el-inbāṭ] (hemzenin kesriyle) Su kazan kimse ibtidā zuhūr eden suya yetişmek maʿnāsınadır; yukālu: **أَنْبَطَ الْحَافِرُ إِذَا انْتَهَى** **إِلَى النَّبِطَةِ** Şārih der ki müʿellif bunu tekrār eylemiştir. Ve bir nesne hafī iken zāhire ihrac olunmak maʿnāsınadır; yukālu: **أَنْبَطَ** **الشَّيْءُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا ظَهَرَ بَعْدَ خَفَاءِ** **أَنْبَطَ إِلَيْهِ إِذَا** **أَثَرُ**

التَّنَبُّطُ [et-tenebbuṭ] (**تَفَعُّلٌ** [tefaʿul] vezninde) Nebaṭ kavmine benzemek, ʿalā-kavlin onlara nisbetlenmek maʿnāsınadır; yukālu: **تَنَبَّطَ الرَّجُلُ إِذَا تَشَبَّهَ بِالْأَنْبَاطِ أَوْ تَنَسَّبَ إِلَيْهِمْ** Ve bir kelāmın maʿnā ve mefhūmunu

ir-māl-i fikr ile istihrāc eylemek ma'nāsına müsta'emeldir; yukālu: تَبَيَّنَ الْكَلَامُ إِذَا اسْتَحْرَجَهُ Ve kuyu kazan kimse suya erişmek ma'nāsınadır; yukālu: تَبَيَّنَ الْحَافِرُ الرَّكِيَّةَ إِذَا أَمَاهَهَا

الإِشْتِبَاتُ [el-istinbāt] Bu dahi kuyu kazan kimse suya erişmek ma'nāsınadır; musta'emeldir; yukālu: إِسْتَبَيَّنَ الرَّكِيَّةَ إِذَا أَمَاهَهَا Ve hafî olan nesneyi izhār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أُسْتَبَيَّنَ الشَّيْءُ Ve müctehid ve fakih fehm ve icthād ile ma'anî ve ahkām-ı hafiyye istihrāc eylemek ma'nāsına müsta'emeldir; yukālu: إِسْتَبَيَّنَ الْفَقِيهَ إِذَا اسْتَحْرَجَ الْفَقْمَةَ الْبَاطِنَ بِفَهْمِهِ وَاجْتِهَادِهِ

نُبَيْطٌ [Nubeyṭ] [زُبَيْرٌ] [zubeyr] vezninde) İbn Şureyṭ'tir ki ashābdandır.

النُّبَيْطَاءُ [en-Nubeyṭā] [حُمَيْرَاءُ] [humeyrā] vezninde) Tarik-i Mekke'de bir dağın adıdır.

وَعَثَاءُ النُّبَيْطِ [Vaṣā'u'n-Nubeyṭ] [زُبَيْرٌ] [zubeyr] vezninde) Bir mevzi'dir.

[ن ث ط]

النَّشْطُ [en-neṣṭ] (nūn'un fethi ve ṣā-yı müsellesinin sükunuyla) Bir nesneyi düzelip yassılanmak için yāhūd yerleşmek için el ile yere sıkıştırmak ma'nāsınadır; yukālu: نَشَطَهُ عَلَى الْأَرْضِ نَشْطًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا عَمَرَهُ بِيَدِهِ Ve عَلَيَّهَا حَتَّى يَطْمَئِنُّ

نَشْطٌ [neṣṭ] Henüz toprağı yarıp çıkmağa başlayan nebāta denir. Ve

نَشْطٌ [neṣṭ] ve

نَشَيْطٌ [neṣīṭ] Dinmek, sükun ma'nāsınadır; yukālu: نَشَطَ الشَّيْءُ نَشْطًا وَنَشُوطًا إِذَا سَكَنَ Ve ağırlaştırmak ma'nāsınadır; yukālu: نَشَطَهُ إِذَا أَثَقَلَهُ Ve mantar yeri yarıp çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: نَشَطَتِ الْكُمَاهُ إِذَا حَرَجَتْ

مِنَ الْأَرْضِ

التَّنْشِيطُ [et-tensīṭ] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) Teskīn eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَشَطَهُ إِذَا سَكَنَهُ

[ن ح ط]

النَّحِيْطُ [en-neḥīṭ] (nūn'un fethi ve ḥā-yı mühmelenin kesriyle) Mahzūn ve magmūm kimse şiddetle göğüs geçirmek ma'nāsınadır; yukālu: نَحَطَ الرَّجُلُ نَحِيْطًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا زَفَرَ زَفِيرًا

نَحْطٌ [naḥṭ] ve

نَحِيْطٌ [neḥīṭ] Göğüste ağlamak, tikanıp yuvarkanı çıkmamakla beri öte tereddüd eylemeğe denir, ifrāt-ı gussa vü gamdan olur. Ve

نَحْطٌ [naḥṭ] Sā'ili zecr ve āzār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَحَطَ السَّائِلُ نَحْطًا إِذَا زَجَرَهُ عِنْدَ الْمَسْأَلَةِ

نَحْطٌ [naḥṭ] ve

نَحِيْطٌ [neḥīṭ] At sıkletinden ve yorgunluktan bî-tāb olmakla ıkılmak ma'nāsınadır ki sadrıyla boğazı aralığından zuhūr eder; yukālu: نَحَطَ الْفَرَسُ نَحْطًا وَنَحِيْطًا إِذَا صَاتَ مِنَ الثَّقَلِ Ve çırpıcılar bezi çırparken aralıkta teneffüs eylemelerine denir.

النَّاحِطُ [en-nāḥiṭ] Şiddetle öksürür olan kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ نَاحِطٌ أَي يَشْعُلُ شَدِيدًا

النَّحَاطُ [en-naḥḥāt] [شَدَادٌ] [şeddād] vezninde) Hod-bīn ve mütekebbir kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ نَحَاطٌ أَي مُتَكَبِّرٌ

النَّحَاطُ [en-nuḥāt] [غُرَابٌ] [gūrāb] vezninde) Bükānın taşra çıkmayıp göğüste tereddüdüne denir ki hıçkırma ta'bīr olunur; yukālu: أَحَذَهُ النَّحَاطُ وَهُوَ تَرَدُّدُ الْبَكَاءِ فِي الصُّدْرِ مِمَّنْ غَيْرِ أَنْ يَظْهَرَ

النَّحْطَةُ [en-naḥṭat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Bir maraz adıdır ki atın ve devenin göğüslerine ʿārız olur.

الْمَنْحُوْطَةُ [el-menḥūṭat] ve

الْمُنْحَاطَةُ [el-munḥaṭat] (مُكْرَمَةٌ [mukremet] vezninde) İlet-i נַחְטָה [naḥṭat]a uğramış atlara ve develere denir.

[ن خ ط]

النَّحْطُ [en-naḥṭ] (nūn'un fethi ve ḥā-yı muʿcemenin sükūnuyla) Bir kimse üzere nāgehānī çıkagelmek maʿnāsındır; yukālu: نَحَطُ إِلَيْهِمْ نَحْطًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا طَرَأَ عَلَيْهِمْ Ve sümküremek maʿnāsındır; yukālu: نَحَطُ الْمُخَاطِ إِذَا رَمَاهُ أَيُّ مِنْ أَنْفِهِ

الْإِنْتِخَاطُ [el-intiḥāṭ] (إِفْتِئَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bu dahi sümküremek maʿnāsındır; yukālu: إِنَّتَخَطُ الْمُخَاطِ إِذَا رَمَاهُ Ve bir nesneye benzemek maʿnāsındır; yukālu: إِئْتَخَطَهُ إِذَا أَشْبَهَهُ

النَّحِيْطُ [en-neḥīṭ] (نَحِيْطٌ [neḥīṭ] vezninde) Bir kimseyi ūşetm ve fasl ile nāsa rüsvāy eylemek maʿnāsındır; yukālu: نَحَطُ بِهِ نَحِيْطًا إِذَا سَمِعَ بِهِ وَشَتَّمَهُ Ve kibr ve dimāg eylemek maʿnāsındır; yukālu: نَحَطُ عَلَيَّ إِذَا بَدَخَ وَتَكَبَّرَ

النُّحْطُ [en-nuḥṭ] (nūn'un zammıyla) Nās maʿnāsındır; nūn'un fethiyle de cāʿizdir; yukālu: مَا أَدْرِي أَيُّ النُّحْطِ هُوَ أَيُّ النَّاسِ Ve murdār ilik taʿbīr olunan ak iliğe denir ki bir ucu dimāga ve bir ucu arkanın nihāyetine varır, نُحَاغٌ [nuḥāc] dahi derler. Ve rahimde çocuk yatağında olan sarı suya denir ki sarardıkta صَفَقٌ [şafaq] ve صَفَرٌ [şafar] derler.

النُّحْطُ [en-nuḥuṭ] (zameteynle) Şecāʿat ve celādet cihetiyle mızrak oynayan nīzebāzlara denir; yukālu: هُمْ نُحْطٌ أَيُّ اللَّاعِبِينَ بِالرِّمَاحِ شَجَاعَةٌ وَطَالَةٌ Ezherī bunu رُكْعٌ [ruk-

ka] vezninde takyīd eylemekle tevehhüm eylemiştir.

[ن س ط]

النَّسْطُ [en-nesṭ] (بَسْطٌ [best] vezninde) مَسْطٌ [mesṭ] ile üç evvelki maʿnalarda mürādıftir ki zikr olundu.

النُّسْطُ [en-nusuṭ] (عُنُوٌّ [ʿunuḫ] vezninde) Şol kimselere denir ki atların ve nākaların doğurmaları ʿusret kesb eyledikte rahimlerine ellerini sokup yavrularını istihrāc eder olalar.

[ن ش ط]

النَّشَاطُ [en-neşāt] (رَشَادٌ [reşād] vezninde) Şen ve şād ve hoş-dil olmak maʿnāsındır ki kesel ve fütür mukābilidir, bir iş işlemek için yāhūd gayrı nesne için olsun; yukālu: نَشِطَ الرَّجُلُ نَشَاطًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا طَابَتْ نَفْسُهُ لِلْعَمَلِ وَغَيْرِهِ نَشِطَتِ الدَّابَّةُ إِذَا سَمِنَتْ

النَّاشِطُ [en-nāşiṭ] ve

النَّشِيْطُ [en-neşīṭ] (أَمِيْرٌ [emīr] vezninde) Şād ve ūşen ve hoş-dil adama denir. Ve yerden yere giden yaban öküzüne denir. Ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿وَالنَّاشِطَاتُ نَشِطًا﴾ أَيُّ النُّجُومِ: أَيُّ النَّاشِطَاتُ نَشِطًا مِنْ بُرْجٍ إِلَى آخَرَ أَوْ الْمَلَائِكَةُ تَنْشِطُ نَفْسَ الْمُؤْمِنِ بِقُبُضِهَا أَيُّ تَحْلِيهَا خَلًا رَفِيْقًا أَوْ النَّفُوسَ الْمُؤْمِنَةَ تَنْشِطُ عِنْدَ الْمَوْتِ نَشَاطًا bir mekāndan mekān-ı āhere hurūc maʿnāsına olan نَشِطٌ [neşṭ] lafzından meḥhūzdur, ke-mā se-yuzkeru. Pes murād تَوَرُّ نَشِطٌ [sevrun nāşiṭun]a teşbīhle bir burcdan burc-ı āhere intikāl eden nücüm demek olur. Yāhūd düğümü sühütle çözmek maʿnāsına olan نَشِطٌ [neşṭ]ten meḥhūzdur ki murād nüfūs-ı müʾminīni rıfk ve mülāyemetle kabz eden melāʿike demek olur. Yāhūd نَشَاطٌ [neşāt] lafzından

me'hüz olur ki murād hälet-i mevtte likā-yı refik-i a'lāya iştivākla şād ve hurrem olan nüfūs-ı mü'mine demek olur. Ve

نَاشِطٌ [nāṣiṭ] Ulu yolun sağından solundan münṣa'ib yola denir; yukālu: طَرِيقٌ نَاشِطٌ إِذَا كَانَتْ قَدْ نَشِطَ مِنَ الطَّرِيقِ الْأَعْظَمِ يَمْتَنُّ وَيَسْرَهُ وَكَذَلِكَ Ya'nī mecrādan münṣa'ib olan akıntılara da نَوَاشِطٌ [nevāṣiṭ] ve birine نَاشِطٌ [nāṣiṭ] itlāk olunur. Ve

نَشِيطٌ [neṣiṭ] مُنْشِطٌ [munṣiṭ] gibi ehl ve müte'allakātı yāhūd dābbeleri şen ve neṣātlı olan kimseye denir. Ve tābi'inden bir recül adıdır. Ve bir mi'mār ismidir ki "لَا حَتَّى يَرْجِعَ نَشِيطٌ مِنْ مَرْوٍ" meselinin menşe'idir. Mezbūr Başra'da emīr olan Ziyād için bir sarāy bināsına mübāderet edip kable'l-itmām bir 'arıza sebebiyle Merv şehrine firār eyledi. Sarāy-ı mezbūr nā-tamām kalmakla Ziyād'a bunu ikmāl eylemez misiniz diye her bār istifsār eylediklerinde kelām-ı mezbūru söylemekle mesel olmuştur.

التَّنَشُّطُ [et-teneṣṣuṭ] [تَفْعُلٌ] [tefa'ul] vezninde) Neṣātlanmak ma'nāsınadır; yukālu: تَنَشَّطَ الرَّجُلُ بِمَعْنَى نَشِطَ Ve sür'at-i seyr ile kat'ı beyābān eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: تَنَشَّطَ الْمَفَارَةَ إِذَا جَارَهَا Ve nāka 'unf ve şiddetle yürüme ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: تَنَشَّطَتِ النَّاقَةُ فِي سَيْرِهَا إِذَا شَدَّتْ

الْإِنْشَاطُ [el-inṣāṭ] (hemzenin kesriyle) Bir adamı neṣātlandırmak ma'nāsınadır; yukālu: أَنْشَطُ فَلَانًا إِذَا جَعَلَهُ نَاشِطًا Ve bir adamın ehl ve müte'allakātı yāhūd dābbeleri cünbüşlü, neṣātlı olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَنْشَطَ الرَّجُلُ إِذَا نَشِطَ أَهْلُهُ أَوْ دَوَابُّهُ أَنْشَطْتُهُ الْحَيَّةَ إِذَا عَضَّتْ Ve düğümü çözmek ma'nāsınadır; yukālu: أَنْشَطَ الْعُقْدَةَ إِذَا حَلَّهَا Ve devenin aya-

ğında olan ilmekli düğümü çözmek için çekip uzatmak ma'nāsınadır; yukālu: أَنْشَطُ الْعِقَالُ إِذَا مَدَّ أَنْشَوَطَتَهُ يَغْنِي لِيَحُلَّ Ve bir nesneyi uğurlayın kapmak ma'nāsınadır; yukālu: أَنْشَطَهُ إِذَا أَوْقَعَهُ Ve bir nesneyi muhkem bağlamak ma'nāsınadır; yukālu: أَنْشَطَهُ إِذَا أَوْقَعَهُ

التَّنَشِيْطُ [et-tenṣiṭ] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) Bu dahi bir kimseye neṣāt vermek ma'nāsınadır; yukālu: نَشِطُهُ إِذَا جَعَلَهُ نَاشِطًا Ve düğümlemek ma'nāsınadır; yukālu: نَشِطُ الْحَبْلِ إِذَا عَقَدَهُ

الْمُنْشِيطُ [el-munṣiṭ] [مُحْسِنٌ] [muḥsin] vezninde) **نَشِيطٌ** [neṣiṭ] gibi ehl ve müte'allakātı yāhūd dābbeleri neṣātlı olan adama denir.

الْمُتَنَشِّطُ [el-muteneṣṣiṭ] [مُتَسَلِّطٌ] [muteselliṭ] vezninde) Şol kimseye denir ki dābbesi olmakla yolda gāh binip ve usandıkça inip yürür ola; yukālu: رَجُلٌ مُتَنَشِّطٌ إِذَا كَانَتْ لَهُ دَابَّةٌ يَرْكَبُهَا وَإِذَا سَمَّ نَزَلَ عَنْهَا

النَّشْطُ [en-neṣṭ] [كَيْطٌ] [keṣṭ] vezninde) Bir yerden āher yere çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: نَشِطَ مِنَ الْمَكَانِ نَشِطًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا خَرَجَ Ve kuyudan kovayı makarasız çekip çıkarmak ma'nāsınadır; yukālu: نَشِطَ الدَّلْوُ إِذَا نَزَعَهَا بِلَا بَكْرَةَ نَشِطَتِ الْحَيَّةُ نَشِطًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا عَضَّتْ بِأَنْبِيَابِهَا Ve düğümlemek ma'nāsınadır; yukālu: نَشِطَ الْحَبْلِ نَشِطًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا عَقَدَهُ

التَّشِيْطَةُ [en-neṣiṭat] [سَفِيْنَةٌ] [sefīnet] vezninde) Şol ganīmete itlāk olunur ki bir tā'ife üzere 'azm eden 'askerin başbuğu henüz onların ārām-gāhlarına varmaksızın esnā-yı tarīkte yāhūd etrāf ve havālilerinde dest-res ola; yukālu: إِعْتَمُوا نَشِيْطَةً وَهِيَ مِنَ الْغَنِيْمَةِ مَا أَصَابَ الرَّئِيسَ قَبْلَ أَنْ يَصِيرَ إِلَى بَيْضَةِ الْقَوْمِ Ve şol deve sürüsüne denir ki düşman mālî olarak min-gayri kasd tesādüf olunup

تَنْطَنُطُ الرَّجُلُ إِذَا تَبَاعَدَ

النَّطَاءُ [en-nattāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) Irak yokuşa vasf olur; yukālu: عَشْبَةٌ نَطَاءٌ أَيُّ بَعِيدَةٌ

[ن ع ط]

نَاعِطٌ [Nāʿiṭ] (صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde) Yemen'de bir mihlāf ya'nī bir ülke ve nāhiye adıdır. Ve şehir-i Şan'āʾ kazāsında bir dağın adıdır. Hemdān kabilesinden bir batnın pederi olan Reb'ā b. Merşed nām kimse o dağa nüzül eylemekle bi'l-hulūl Nāʿiṭ ile tesmiye olunmuştur. Ve o dağda bir palanga vardır ki onun da ismi Nāʿiṭ'tir.

النَّطُوطُ [en-nuʿuṭ] (zammeteynle) Baʿīd sefer eden kimselere denir. Ve şol kimselere denir ki taʿāmda lokmaları iki bölüp bir bölüğünü ekl ve bir bölüğünü götürmek için yanlarında olan çanaklarına vazʿ eder olalar. ʿAlā-kavlin taʿāmı bed bed ekl eden bī-edeb ve insāniyyetten bī-haber kimselere denir; نَاعِطٌ [nāʿiṭ] müfredidir; yukālu: هُمْ نُعَطُّ أَيُّ قَاطِعُو اللَّقْمِ بِنِصْفَيْنِ فَيَأْكُلُونَ نِصْفًا وَيُلْقُونَ النِّصْفَ فِي الْعُضَارَةِ أَوْ هُمْ السَّيِّئُ الْأَدَبِ فِي أَكْلِهِمْ وَمُرُوءَتِهِمْ

الْإِنْعَاطُ [el-inʿāt] (hemzenin kesriyle) Lokmayı bölmek maʿnāsınadır; yukālu: الرَّجُلُ إِذَا قَطَعَ لَقْمَهُ

[ن غ ط]

النَّطُوطُ [en-nuṭuṭ] (nūn'un ve ḡayn-ı muʿcemenin zammeleriyle) Pek uzun adamlara denir; نَاعِطٌ [nāḡiṭ] müfredidir.

[ن ف ط]

النَّيْفُ [en-nift] (nūn'un kesri ve baʿzen fethiyle yāhūd fethi hatādır) Maʿrūf yağa denir ki nefit yağı taʿbīr olunur. Baʿzı mevāziʿden kaynayıp çıkar. Ak ve siyāh

olur, akı ahsen olur. Riyāhı muhallil ve taşları müzīb ve süddeleri müfettih ve sancıya nāfiʿ ve ferzicesi fercde mütekevvin kurtçağızları mühliktir.

النَّفَاطَةُ [en-neffāṭat] (nūn'un fethi ve fā'nın şeddesiyle) Neft yağı kaynayıp çıkan mevziʿe denir; yukālu: أُسْتَعْمِلَ فَلَانٌ عَلَى النَّفَاطَةِ: أَيُّ مَوْضِعِ اسْتِخْرَاجِ النَّفْطِ Ve bir nevʿ çerāğ ismidir ki yakıp onunla aydınlanılır, zāhiren çam çırası gibi bir çerāğdır. Ve ikisinde dahi fā'nın tahfiifiyle de cāʾizdir. Ve bir ālet ismidir ki bakırdan masnūʿ olup onunla bir yeri yāhūd hisār hāricinde olan düşmanı ikrāk için nefit yağı atarlar, yağlı paçavra attıkları bu olacaktır; yukālu: خَرَجَ وَيَبِيدُهُ نَفَاطَةٌ وَهِيَ أَدَاءٌ مِنَ النَّحَاسِ يُزْمَى فِيهَا بِالنَّفْطِ

النَّفْطَةُ [en-neftat] (nūn'un fethi ve kesriyle) ve

النَّفِيطَةُ [en-nefiṭat] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) Çocuklarda çıkan çiçeğe denir, جُدْرِيٌّ [cuderiyy] maʿnāsına. Ve bedende çıkan sivilceye ve kabarcığa denir.

النَّفِيطَةُ [en-nefiṭat] (سَفِينَةٌ [sefinet] vezninde) ve

الْمَنْفُوطَةُ [el-menfuṭat] ve

النَّافِطَةُ [en-nāfiṭat] Kesret-i ʿamelden kabarmış ele denir; yukālu: كَفَّ نَفِيطَةً وَمَنْفُوطَةً Burada te'nīs yed [yed] itibārıyladır. Ve

نَافِطَةٌ [nāfiṭat] Dişi keçiye denir. Yāhūd نَافِطَةٌ [ʿāfiṭat] lafzına itbāʿan zıkr olunur; yukālu: مَا لَهُ عَافِطَةٌ نَافِطَةٌ كَمَا ذَكَرَ فِي مَحَلِّهِ Ve

نَافِطَةٌ [nāfiṭat] Bevlini defʿaten defʿaten püskürüp atarak işer olan keçiye denir.

النَّفْطُ [en-neft] (nūn'un fethi ve fā'nın sükūnuyla) ve

النَّفَاطُ [en-nefat] (fethateynle) ve

النَّفِيطُ [en-nefīt] [ezīz] [ezīz] vezninde) El kesret-i 'amelden yara olmak, 'alā-kavlin kabarmak ma'nāsınadır; yukālu: نَفِطْتُ يَدَهُ نَفِطًا وَنَفِيطًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا قَرِحَتْ عَمَلًا أَوْ مَجِلَتْ

الْإِنْفَاتُ [el-infāt] (hemzenin kesriyle) İş işlemek bir adamın ellerini yara eylemek yāhūd kabartmak ma'nāsınadır; yukālu: أَفْطَ يَدَهُ الْعَمَلُ إِذَا جَعَلَهَا مَنُفَوَّةً Ve keçi bevlini def'aten def'aten atarak işemek ma'nāsınadır; yukālu: أَنْفَطَتِ الْعَزْرُ بِبَوْلِهَا إِذَا رَمَتْ

النَّفِطُ [en-neft] [ḥafḍ] [ḥafḍ] vezninde) Darılmak yāhūd dargınlıktan pür-âteş olup yanıp yakılmak ma'nāsınadır; yukālu: نَفِطَ الرَّجُلُ نَفِطًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا غَضِبَ أَوْ اخْتَرَقَ عَضْبًا **النَّفْتُفُ** [et-teneffu] [tefa^{ul}] [tefa^{ul}] vezninde) **النَّفِطُ** [neft] ma'nāsınadır; yukālu: تَنَفَّفَ الرَّجُلُ بِمَعْنَى نَفِطَ

النَّفِيطُ [en-nefīt] [ezīz] [ezīz] vezninde) Keçi burnuyla tıksırmak, 'alā-kavlin aksırmak ma'nāsınadır; yukālu: نَفِطَتِ الْعَزْرُ نَفِيطًا مِنَ الْبَابِ Ve tencere atılarak kaynamak ma'nāsınadır; yukālu: تَنَفَّتِ Ve āhū melemek ma'nāsınadır; yukālu: نَفِطَ الطَّيْبِيُّ إِذَا صَوَّتَ göre nüshası galattır. Ve fehm olunmayacak söz söylemek ma'nāsınadır ki 'aceleden yā dargınlıktan nāṣī olur; yukālu: نَفِطَ فَلَانَ إِذَا تَكَلَّمَ بِمَا لَا يَنْهَمُ نَفِطْتُ اسْتُهُ نَفِطًا Ve keçi bevlini def'aten def'aten atarak işemek ma'nāsınadır; yukālu: نَفِطَتِ الْعَزْرُ بِبَوْلِهَا إِذَا رَمَتْهُ دُفَعًا دُفَعًا

نَفِطَةٌ [Neftat] [temret] [temret] vezninde) İfrīkiyye'de bir belde adıdır. Ahālisi İbādiyye mezhebinde mülhiddirler.

النَّفِطَةُ [en-nufeṭat] [humezet] [humezet] vez-

ninde) Tiz-meşreb olmakla çabuk darılan adama denir; yukālu: رَجُلٌ نَفِطَةٌ إِذَا كَانَ يَغْضَبُ سَرِيعًا

النَّفَائِطُ [et-tenāfīt] [te'āšīb] [te'āšīb] vezninde) Tüyü yolunmuş tāze postekiye denir ki bölük bölük edip âteşte kavurup a'rāb-ı bādiye kıtlık eyyāmında ekl ederler. Mü'ellif burada müsāmaha-güne resm eylemiştir.

النَّفَاتُ [et-tenāfu] [tefā'ul] [tefā'ul] vezninde) Tencere kaynarken köpük atmak ma'nāsınadır; yukālu: الْقِدْرُ تَنَفَّتُ أَي تَرَمِي بِالرَّبِيدِ Aslı تَنَفَّطُ idi.

[ن ق ط]

النَّفِطُ [en-naḥṭ] [nūn'un fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Yazılan hurūfu i'cām eylemek ya'nī noktalamak ma'nāsınadır; yukālu: نَفِطَ الْحُرُوفَ نَفِطًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أُعْجِمَهَا

النَّفِطُ [et-tenḥīt] [tef'īl] [tef'īl] vezninde) **النَّفِطُ** [naḥṭ] ma'nāsınadır; yukālu: نَفِطَ الْحُرُوفَ بِمَعْنَى نَفِطَهَا

النَّفِطَةُ [en-nuḥṭat] [ḡurfet] [ḡurfet] vezninde) İsmidir, benek ma'nāsınadır. Bu münāsebetle hurūf-ı mu'ceme beneklerine itlāk olundu. Cem'i نَفِطٌ [nuḥṭat] ve نِقَاطٌ [niḳāt] gelir, كِتَابٌ [kitāb] vezninde. Ve bu 'alāka ile yerde olan bölük bölük çayırlara نِقَاطٌ [niḳāt] ve نَفِطٌ [nuḥṭat] itlāk olunur; tekülü: وَجَدْنَا نِقَاطًا مِنَ الْكَلَالِ وَنَفِطًا أَي قَطْعًا مُتَفَرِّقَةً

نَفِطَةٌ [Nuḥṭat] Bir recülün 'alemidir.

النَّفِطُ [et-tenaḥṭu] [tefa^{ul}] [tefa^{ul}] vezninde) Yer nokta nokta çayırlı olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَنَفَّتُ الْمَكَانَ إِذَا صَارَ دَا نِقَاطٍ مِنَ الْكَلَالِ Ve bir haberi ceste ceste almak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: تَنَفَّتُ الْحَبْرُ إِذَا أَخَذَهُ شَيْئًا بَعْدَ شَيْءٍ

النَّاقِطُ [en-nāqit] ve

التَّقْبِيطُ [en-nekīt] (أمير [emir] vezninde) Kölenin kölesine denir, مؤلى المولى [mevla'l-mevlā] ma'nāsına.

[ن م ط]

النَّمَطُ [en-nemaṭ] (fethateynle) Mutlakan döşek yüzüne denir ki alaca nihālī ve çit ta'bīr eyledikleridir. 'Alā-kavlin bir güne döşemeye denir. Ve üslub ve tarika ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: هَذَا لِزَمِّ هَذَا. Ve nev' ve güne ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: لَيْسَ هَذَا مِنْ ذَلِكَ النَّمَطِ. Ve şol cemā'ate itlāk olunur ki umūrları vāhid ya'nī yek-renk ve yek-cihet olalar. Kāle'ş-şārih ve minhu hadīsu 'Alī kerremallāhu vechehu: "خَيْرُ هَذِهِ الْأُمَّةِ" وَالنَّمَطُ الْجَمَاعَةُ مِنَ النَّاسِ أَمْرُهُمْ وَاحِدٌ Ve كَرَّةٌ عَلَيَّ الْعُلُوُّ وَالْتَقْصِيرُ فِي الدِّينِ

نَمَطٌ [nemaṭ] Yünden mensuc bir güne sevb ismidir ki hevdec örtüsü ederler, ince havı olur ki hālen ihrām ettiğimiz olacaktır. Cem'i أنماتٌ [enmāt] ve نيماتٌ [nimāt] gelir nūn'un kesriyle. Ve nisbetinde أنماتيٌّ [enmāṭiyy] denir, أنصاريٌّ [enşāriyy] gibi ve نمطيٌّ [nemaṭiyy] denir ki kıyās üzere müfredine mensūbdur. Ve

إِبْنُ الْأَنْمَاطِي [İbnu'l-Enmāṭiyy] İsmā'īl b. 'Abdullāh b. 'Abdulmuhsin nām fakīh ve bārī'dir.

نُمَيْطٌ [Numeyṭ] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Dehnā'da bir vādī adıdır.

التَّنْمِيطُ [et-tenmīt] Bir nesneye delālet eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: مَنْ نَمَطَ لَكَ عَلَى هَذَا أَيُّ مَنْ ذَلِكَ عَلَيْهِ

[ن و ط]

النَّوْطُ [en-nevṭ] (سَوْطٌ [savṭ] vezninde) Bir nesneyi bir şey'e geçirip asmak

ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا يَنْوِطُهُ نَوْطًا إِذَا عَلَّقَهُ عَلَيْهِ Ve

نَوْطٌ [nevṭ] Davara yükü yüklettikten sonra denklerin aralığına vaz' olunan 'ilāveye denir ki ser-bār ta'bīr olunur; yukālu: فَذَلِكَ الدَّابَّةُ النَّوْطُ أَيُّ الْعِلَاوَةِ الَّتِي وَضَعْتَ بَيْنَ عَدْلَيْنِ Ve bir nesneden asılıp duran askıya denir. Ve bunlar vasf bi'l-masdardır. Ve şol küçük sepete ve zenbīle denir ki içine hurmā makūlesi nesne koyup deveye asarlar; cem'i أَنْوِاطٌ [envāt] ve نِيَاطٌ [niyāt] gelir. Ve minhu'l-meselu: "إِنْ أَعْيَا الْبَعِيرُ" "فَرِذُهُ نَوْطًا" Ya'nī "Eğer devenin yükü ağır olup yorulur ise yükünü tahfif eylemeyip bir نَوْطٌ [nevṭ] dahi ziyāde eyle." Bu mesel bir bahīlden bir nesne taleb olundukta mahzūz olmamakla ibrām ve ilhāhı ziyāde kıl diyecek mevki'de darb olunur.

الْإِنْتِيَاطُ [el-intiyāt] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Bir nesneye geçirilip asılmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا تَعَلَّقَ بِهِ إِذَا تَعَلَّقَ بِهِ Ve ba'd olmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: إِذَا تَعَلَّقَتْ الدَّارُ إِذَا بَعْدَتْ Ve bir kimse bir māddeyi bilā-meşveret re'y-i hoduyla fasl ve kat' eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: إِذَا اقْتَضَبَهُ بِرَأْيِهِ لَا بِمَشُورَةٍ Ve celb-i zahīre eden kimse āherin kattığı deveyi redd eylemeyip berāberce alıp götürmek ma'nāsınadır ki إِسْتِنَاطَةٌ [istināṭat]a mutāvī' olur, ke-mā se-yuzkeru.

الْأَنْوَاطُ [el-envāt] (hemzenin fethiyle) Nesne asacak çengel ve kayış makūlelerine denir; yukālu: نَاطَهَا بِالْأَنْوَاطِ أَيُّ الْمَعَالِيْقِ Ve مَعْلَاقٌ [mi'lāk] asılan nesnelere de denmekle Esās'ta ikinci ma'nā ile tefsīr edip عندَه مَعَالِيْقٌ 'ibāretiyle resp eylemiştir.

التَّيَاطُ [en-niyāt] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde)

Bedende yüreğe itlāk olunur, asılı olmakla; yukālu: أَصَابَ نِيَّاطَهُ أَيُّ فَوَادِهِ Ba‘zılar dedi ki نِيَّاطٌ [niyāṭ] yürek askısı olan kalın damara denir ki yürek onunla وَتَيْنٌ [veṭīn] dedikleri yürek damarına asılmıştır; inkitā‘i mühliktir. Cem‘i أَنُوْطَةٌ [enviṭat] ve نُوطٌ [nūṭ] gelir nūn’un zammıyla; yukālu: إِنَّقَطَعَ نِيَّاطُهُ وَهُوَ عَزَقٌ غَلِيظٌ نِيَّاطٌ بِهِ الْقَلْبُ إِلَى الْوَتَيْنِ Müellif burada teşvīş için bu terdīdi te‘hīr eylemiştir. Ve

نِيَّاطٌ [niyāṭ] Arkanın iç yüzünde metn-i zahrın altında bir damara denir. Ve tavşan kısmına النِّيَّاطِ مُقَطَّعَةٌ [muḳaṭṭa‘atu’n-niyāṭ] dedikleri zikr olunan yürek damarı i‘tibārıyla ki tutulup helāk olacağına tefe‘ül cihetiyledir. Ve ba‘zılar مُقَطَّعَةٌ lafzına ism-i fā‘il bünyesiyle irād eylemekle fart-ı sür‘atından kendi نِيَّاطٌ [niyāṭ]ını yāhūd ensesine düşen tāzīlerin نِيَّاطٌ [niyāṭ]ını pāreleyici demek olur. Ve

نِيَّاطٌ [Niyāṭ] ‘Akreb burcunda iki kevkebe denir ki قَلْبُ الْعَقْرَبِ [Qalbu’l-‘Akreb] dedikleri kevkeb onların miyānındadır. Ve

نِيَّاطُ الْمَفَازَةِ [niyāṭu’l-mefāzet] Beyābānın bu‘d-ı tarikinden kināyedir, gūyā ki beyābān-ı āhere muttasıl ve müte‘allik olmakla nihāyet bulmaz olur; yukālu: أَعْيَانًا نِيَّاطُ الْمَفَازَةِ أَيُّ بَعْدُ طَرِيقَهَا كَأَنَّهَا نِيَّاطٌ بِمَفَازَةِ أُخْرَى ve yukālu: مَفَازَةٌ بَعِيدَةٌ النِّيَّاطِ أَيُّ الْحَدِّ Ve

نِيَّاطُ الْقَوْسِ وَالْقَوْبَةِ [niyāṭu’l-ḳavsi ve’l-ḳirbet] Her birinin kulplarına itlāk olunur. Ve mutlakan bir nesneye asılmış askıya denir.

النَّاطُ [en-nā‘iṭ] Bu dahi نِيَّاطٌ [niyāṭ] gibi arkanın iç yüzünde metn-i zahrın tahtında mümtedd bir damara denir. ‘Alā-kavlin نَائِطٌ [nā‘iṭ] arkada bir damardır ki onu kat‘la maşfüre ya‘nī müsteskiye tedbīr ve

‘ilāc olur.

النَّيِّطُ [en-neyyiṭ] [seyyd] [seyyd] vezninde) Şol kuyuya denir ki suyu dibinden kaynamayıp etrāfından dirilip taştına cereyān eder ola; yukālu: يَبْرُؤُ نَيْطٌ إِذَا كَانَتْ يَجْرِي مَآؤُهَا مِنْ جَوَانِبِهَا إِلَى مَجْتَمِعِهَا وَلَمْ تَعْنُ مِنْ قَعْرِهَا

النَّوْطَةُ [en-nevṭat] [ḥavṭat] vezninde) Kursağa denir, حَوْصَلَةٌ [ḥavṣalet] ma‘nāsına. Ve bir gūne verem ismidir ki devenin göğsünde yāhūd nahrında ve koltuklarında ve butlarında tehaddüs eder. ‘Alā-kavlin bir yumrudur ki devenin karnında çıkıp helāk eder. Ve طَلْحٌ [ṭalḥ] yāhūd ılıgın meşeliği olan arza denir. Ve şol yere denir ki sudan ve selden yüksek ola ki ona sel uğramaya. Yāhūd şol yere denir ki ne dere ve ne yüksek akıntı yeri ola, belki ikisinin mā-beyni ola. Ve hayvānın sağırsı ile sırtının aralığına denir. Ve hıkd ve kīne ma‘nāsındadır; yukālu: فِي جَوْفِهِ نَوْطَةٌ أَيُّ حِفْدٌ وَغُلٌّ

الْإِنَّاطَةُ [el-ināṭat] (hemzenin kesriyle) Deve نَوْطَةٌ [nevṭat] dediği maraz-ı mezbūre uğramak ma‘nāsındadır; yukālu: أَنَاطُ الْبَعِيرِ إِذَا أَصَابَتْهُ النَّوْطَةُ

التَّنَوَّاطُ [et-tenvāṭ] (tā’ın fethiyle) Müzeyyen mihafe askılarına denir.

الْمَنَاطُ [el-menāṭ] (mīm’in fethiyle) İsm-i mekāndır, ilişip asılacak mahalle denir. Ve minhu yukālu: هَذَا مِنِّي مَنَاطُ الثَّرِيَّا أَيُّ فِي الْبُعْدِ Ya‘nī “Benden Şüreyyā’nın bu‘du kadar ba‘ddir.”

الْمُنُوطُ [el-menūṭ] [meḳūl] vezninde) Ta‘lik olunmuş nesneye denir; yukālu: هَذَا مُنُوطٌ بِهِ أَيُّ مُعَلَّقٌ Ve fi’l-asl bir kavm ve kabileden olmayıp sonradan dahīl olan kimseye yāhūd onların nesebinden olmak iddi‘asında olan kimseye itlāk olunur; yukālu: فَلَانَ مُنُوطٌ بِهِمْ أَيُّ دَخِيلٌ فِيهِمْ أَوْ دَعِيٌّ

النَيْطَةُ [en-neyyīṭat] (كَيْسَةٌ [keyyiset] vezninde) Şol deveye denir ki ona zahîre yükletmek için sâhibi zahîreci katarına katmış ola.

الإِسْتِنَاطَةُ [el-istināṭat] Bir kimse zahîre celbi için devesini zahîrecilere katmak ma'nāsınadır; yukālu: اِسْتِنَاطَ فُلَانٌ بَعِيرَهُ فُلَانًا فَأَنْتَاطَ هُوَ أَيُّ أَرْسَلَهُ مَعَهُ لِيَحْمِلَ الْمِيرَةَ لَهُ عَلَيْهِ فَأَخَذَهُ هُوَ

التَّنْوُطُ [et-tenevvuṭ] (تَكَرُّمٌ [tekerrum] vezninde) ve

التَّنْوِطُ [et-tunevviṭ] (tā'nın zammı ve nūn'un fethi ve vāv-ı müşeddedenin kesriyle) Bir kuş ismidir ki ağacın iki şāhları aralığında yuva yapıp yağ kārūresi gibi ağzını daracık ve aşığısını geniş eyleyip ve çorap gibi ipler ile salındırır; müfredi **تَنْوِطَةٌ** [ṭunevviṭat]tır. Bu kuşa Fāriside kīpū ve Māverāünnehr'de tūt-ı baht ve Türkide kelebek kuşu derler.

التَّنْوِيطُ [et-tenvīṭ] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Kırbayı yağlamak için içini doldurup ağır-laştırmak ma'nāsınadır, tā ki yerde dikilip durmakla yağlaması āsān ola; yukālu: الْقِرْبَةَ إِذَا أَثْقَلَهَا لِيَدْهَنْهَا

[ن ه ط]

النَّهْطُ [en-neḥṭ] (nūn'un fethi ve hā'nın sükūnuyla) Mızrak sançmak ma'nāsınadır; yukālu: نَهَطَهُ بِالرُّمْحِ نَهْطًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا طَعَنَهُ بِهِ

[ن ي ط]

النَّيْطُ [en-neyṭ] (حَيْطٌ [ḥayṭ] vezninde) Ölüme, 'alā-kavlin cenāzeye yāhūd ecel-i mukaddere denir. Ve

نَيْطٌ [neyṭ] Ba'īd olmak ma'nāsınadır; yukālu: نَاطَ الرَّجُلُ نَيْطًا نَيْطًا إِذَا بَعَدَ

الْإِنْتِيَاطُ [el-intiyāṭ] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Bu dahi ba'īd olmak ma'nāsınadır; yukālu:

[و ر ط]

الْوَرْطَةُ [el-verṭat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Dübüre itlāk olur, اِسْتِ [ist] ma'nāsına. Ve her çukur yere denir; yukālu: وَقَعَ فِي وَرْطَةٍ أَيْ وَرْطَةٍ فِي وَرْطَةٍ أَيْ هَلَاكَةٌ Ve helāk ve mehleke ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: وَرْطَةٌ أَيْ هَلَاكَةٌ Ve mutlakan halās ve necāt bulması sa'b ve düşvār olan işe itlāk olunur; yukālu: وَقَعَ فِي وَرْطَةٍ لَّا مَخْلُصَ لَهَا أَيْ أَمْرٌ تَعَسَّرَ النَّجَاةُ مِنْهُ Ve şol çamurlu batac yere denir ki oraya koyun ve keçi kısmı düştükte halās olmaya; yukālu: وَقَعْتَ الْعَنَمَ فِي وَرْطَةٍ أَيْ وَرْطَةٍ لَّا وَرْطَةٌ لَّا وَقَعْتَ فِيهَا وَتَحْوِيْنَا فِيهَا أَيْ فِي أَرْضٍ مُطْمَئِنَّةٍ لَّا طَرِيقَ فِيهَا Ve kuyuya itlāk olunur, بِنَزْ [bi'r] ma'nāsına; cem'ci وِرَاطٌ [virāt]tır vāv'ın kesriyle.

الْإِيرَاطُ [el-irāt] (hemzenin kesriyle) Bir kimseyi vartaya düşürmek ma'nāsınadır; yukālu: وَأَوْرَطَهُ إِذَا أَلْقَاهُ فِي الْوَرْطَةِ Ve bir kimse develerini gayrın develeri içre gā'ib eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: وَأَوْرَطَ وَأَوْرَطَ إِبْلَهُ فِي إِبِلٍ أُخْرَى إِذَا غَيَّبَهَا فِيهَا Ve örme ta'bīr olunan ipin bir ucunu ilmekleyip devenin boynuna geçirdikten sonra ipi çekip boğazını kısıtıp boğmak ma'nāsınadır; yukālu: وَأَوْرَطَ الْجَرِيرَ فِي عُتُقِ الْبَعِيرِ إِذَا جَعَلَ طَرَفَهُ فِي حَلْقَتِهِ ثُمَّ جَذَبَهُ حَتَّى يَحْتَنَهُ

التَّوْرِيطُ [et-tevrīt] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bu dahi bir adamı vartaya düşürmek ve devesini āherin develeri içre gā'ib eylemek ma'nālarıdır.

الْإِسْتِيرَاطُ [el-istīrāt] Bir kimse hurūc ve necātı pek sa'b olan bir müşkil işe giriftār olmak ma'nāsınadır; yukālu: اِسْتَوْرَطَ فِي الْأَمْرِ إِذَا زَيْتَبَكَ فِيهِ فَلَمْ يَسْهَلِ الْمَحْرُجُ مِنْهُ

التَّوْرِيطُ [et-teverruṭ] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Bir vartaya yāhūd bir müşkil işe düşmek ma'nāsınadır; yukālu: تَوْرَطُ فِيهِ إِذَا وَقَعَ فِيهِ

الْوِرَاطُ [el-virāt] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde ki) Sadaka ya'nī zekāt-ı sevāyim husūsunda vārid olmuştur, ya'nī “لَا خِلَاطٌ وَلَا وَرَاطٌ” hadīsinde vākī'dir. Murād perākende ve müteferrik beynlerini cem' eylemek yāhūd 'ale'l-aks ya'nī müctemī' miyānını tefrīk eylemek yāhūd zekātı mütehakkık olan develerini gayrın develeri içre gizlemek yāhūd zekāt alan voyvoda görmesin diye bir çukur yerde gizlemek yāhūd nisāb hükmünden kaçınmakla tefrīk eylemek yāhūd ehl-i celebin birisi filānın mālında zekāt vācib olmuştur, onda alacak zekāt vardır demektir, hālā ki o kimsenin 'indinde lāzımü'l-ahz zekāt yoktur. Bunların cümlesi hadīs-i merkūmla nehy olundu. Ve ma'nā-yı evvelin süreti budur ki meselā üç adamın kırkar koyunu olup şart-ı zekāt mütehakkık oldukta her birine bir koyun vermek vācibdir. Zekāt alan voyvoda takarrüb eyledikte mecmū'unu bir adamın olmak süretinde başkaca biriktirip bir sürü ederler, tā ki mecmū'unun zekātı bir koyun olmakla yedlerinden hemān bir koyun çıkmış olur. Ve ikincinin süreti budur ki iki şerīkin her birinin yüz birer koyunu olmakla müctemī' oldukta ikisine üç koyun zekāt lāzım olmağın hīle edip zekāt alan yaklaştıkta tefrīk eylemeleriyle her birine bir koyun isābet eylemiş olur. Ve bu mādde خِلَاطٌ [hīlāt] māddesinde dahi bast olundu.

[و س ط]

الْوَسْطُ [el-vesaṭ] (vāv'ın ve sīn'in fethiy-

le) Her nesnenin a‘deline itlāk olunur; yukālu: وَسَطٌ أَيُّ أَعْدُلُ ve kavluhu ta‘ālā: ﴿وَجَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا﴾ أَيُّ عَدْلًا خَيْرًا وَسَطٌ [vesaʔ] Bir dağın adıdır. Ve bir nesnenin iki tarafının mā-beynine denir ki Fārisīde miyān ve Türkīde orta ta‘bīr olunur. Ve eğer sīn’i iskān olunursa بَيْنٌ ma‘nāsına zarf olur. ‘Alā-kavlin halka-i hadīd misilli musmet olan şey’in ortasında sīn’in fethi ve sükūnuyla müsta‘meldir. Ve eczāsı mütebāyin ve muhalhal olan şey’in ortasında hemān sīn’in sükūnuyla müsta‘meldir; pes sākin muharrikten e‘amm olur. Ve ‘inde’l-ba‘z her yerde كَيْنٌ lafzının isti‘mālī sahīh ve sālih ola, sīn’in sükūnuyla وَسَطٌ [vesaʔ]tır ve illā fethateynledir. Şārih der ki *Başā’ir*’in ve *Mufredāt-ı Rāğib*’in ve *Miṣbāh*’ın hulāsası budur ki asl وَسَطٌ [vesaʔ] tarafān-ı mütesāvīyānı olan nesnenin ortasına denir. Ve bu kemmiyyet-i muttasılada vākī‘ olur, cism-i vāhid gibi, وَسَطُ الرَّأْسِ [vesaʔu’r-re’s] gibi. Ve sükūn-ı sīn’le وَسَطٌ [vesaʔ] kemmiyyet-i munfasılada müsta‘meldir, وَسَطُ الْقَوْمِ [vesaʔu’l-kaʔvum] gibi. Ve وَسَطٌ [vesaʔ] ba‘zen tarafān-ı mezmūmānı olanda isti‘māl olunur, بُحْلٌ [buħl] ve سَرَفٌ [seref] beyninde olan جُودٌ [cūd] gibi. Pes bu ifrāt ve tefrīt beyninde müsta‘mel olan قُضْدٌ [kaʔsd] ve عَدَالَةٌ [‘adālet]in isti‘mālī gibi müsta‘mel olup sevā ve ‘adl ve nasfet gibi medār-ı medh ve senā olur. Ve minhu kavluhu ta‘ālā: ﴿وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا﴾ Ve ba‘zen taraf-ı mahmūdu ve taraf-ı mezmūmu olanda isti‘māl olunur, hayr ve şerr gibi. Ve bununla رَذَلٌ [rezl] den kināye olunur. Meselā فُلَانٌ وَسَطٌ مِنَ الرِّجَالِ denir, onun hadd-i hayrdan hāric olduğuna tenbīhen. Ve *Miṣbāh*’ın beyānı üzere وَسَطٌ [vesaʔ]

in hakīkati etrāfī mütesāvī olan nesneden ‘ibārettir. Ve ba‘zen cevānibinden tesāvī olmaz ise de ihāta olunan şey’ irāde olunur. Meselā صَلَاةُ الظُّهْرِ هِيَ الْوَسْطَى ve ضَرْبٌ وَسَطٌ رَأْسِهِ denir. Ve bunda sükūn ile de lügattir. Ve emmā sükūn ile وَسَطٌ [vesaʔ] ma‘nāsınadır; وَسَطٌ وَالْقَوْمِ وَسَطٌ وَبَيْنَ الْقَوْمِ ma‘nāsınadır. Ve muharrek olan وَسَطٌ [vesaʔ] kelimesine ‘avāmil duhūlī sahīh olur. Meselā وَسَطٌ الْقَوْمِ وَفِي وَسَطِ الْقَوْمِ denir. Ve ba‘zen hisāl-i mahmūdede müste‘ār olup ve onunla muttasıf olana da itlāk olunur. Bu sūrette müfred ve cem‘i ve müzekker ve mü‘ennesi müsāvī olur. Ve *Başā’ir*’de mü‘ellifin zikri Kāmūs’ta zikr eylediğine muvāfıktır ki İmām Şa‘leb’den nakl ederek halka-i nās ve sübha ve ‘ıkd gibi eczāsı mütebāyin olanda sīn’in sükūnuyladır. Ve eczāsı mütebāyin olmayıp musmet olanda sīn’in fethiyledir, وَسَطُ الدَّارِ ve وَسَطُ الرَّاحَةِ ve وَسَطُ الْبُقْعَةِ gibi. Ve ba‘zen bunda sīn’i sākin olur, lākin lügat-ı ceyyide değıldir. İntehā.

وَاسِطَةُ الْكُورِ [vāsīṭatu’l-kūr] Kāf’ın zamımıyla ki وَاسِطُ الْكُورِ [vāsīṭu’l-kūr] dahi denir, deve pālānının ilerisine denir.

وَاسِطٌ [Vāsīṭ] ‘Irāk ülkesinde bir belde adıdır. Haccāc-ı Şeḫafī emīr-i ‘Irāk iken belde-i mezbūreyi iki sene zarfında binā ve Kūfe ile Başra beyninde vākī‘ olmakla Vāsīṭ ile müsem mā eyledi ve ona وَاسِطُ الْقَضْبِ [Vāsīṭu’l-Kaʔab] dahi derler. Ba‘zılar dediler ki وَاسِطٌ [Vāsīṭ] bir kasrın ismidir ki Haccāc şehr-i merkūmu binā eylemezden mukaddem onu o şehrin yerinde binā eylemişti. “عَاقِلٌ كَأَنَّكَ وَاسِطِيٌّ” meselinin menşei, sarāy-ı merkūmdur. Aslı budur ki Haccāc sarāy-ı mezbūrun bināsı husūsunda nāsı سُخْرَةٌ [suħret]e tutup üç-

retsiz i'māl eylemekle halk kaçıp mescidde gurebā beynlerinde yatıp uyurlar idi. Serhengler gelip **وَإِسْطِي يَا** diye çağırırdıktaki hangisi başını kaldırırsa onu tutup götürür olmakla biçâreler tegâfüle başlayıp çağırıldıktaki bir dahi hareket eylemez oldular. Ve işbu belde ismi olan **وَإِسْطُ** [Vāsīt], müzeker ve munsarıftır. Ve ba'zen **بَلَدَةٌ** [beldet] ve **بُقْعَةٌ** [buk'at] te>viliyle mü'ennes olur. Ve

وَإِسْطُ [Vāsīt] Mekke kurbünde Vādī-i Nahle'de bir karye adıdır. Ve Belh kazāsında bir karye adıdır; muhaddisinden Muḥammed b. Muḥammed b. İbrāhīm ve Beşir b. Meymūn el-Vāsītī oradandır. Ve 'Acem'de Tūs şehrinin kapısı yanında bir karye adıdır ki **وَإِسْطُ الْيَهُودِ** [Vāsīṭu'l-Yehūd] dahi derler; Muḥammed b. el-Ḥuseyn el-Vā'iz el-Muḥaddis el-Faraḍī oradandır. Ve Haleb kazāsında bir karye adıdır; kurbünde bir karye dahi vardır ki Kūfe itlāk olunur. Ve Ḥābūr'da bir karye ve Mavşil kazāsında iki karye adıdır. Ve Duceyl kazāsında bir karye adıdır ki muhaddisinden Muḥammed b. 'Ömer b. el-'Aṭṭār oradandır. Ve Hille-i Mezyediyye kazāsında bir karye adıdır; Ebu'n-Necm 'İsā b. Fātik nām şā'ir oradandır. Ve Yemen diyārında bir karyedir. Ve 'Uzeybe ve Şafrā beyninde bir menzil adıdır. Ve Benū Kuşeyr'e mahsūs bir menzil adıdır. Ve Benū Temīm'e mahsūs bir mevzi adıdır. Ve Endelus ülkesinde bir belde adıdır; Ebū 'Ömer Aḥmed b. Şābit nām muhaddis oradandır. Ve Yemāme'de bir karye adıdır. Ve Benū Sumeyr'e mahsūs bir hısn adıdır. Ve Nehru'l-Melik türābında bir karye adıdır. Ve Me'zimeyn beyninde Cemretu'l-'Aḳabe'nin aşığı tarafında bir

dağın ismidir ki huccāc Minā'ya gidip gelirken orada fukarā ve mesākīn kā'id olurlar. Yāhūd 'Aḳabe'den aşığıcada vāki' iki dağın adıdır. Ve

وَإِسْطُ [vāsīt] Kapıya itlāk olunur, **بَابُ** [bāb] ma'nāsına. Burada ba'zı nüshalarda nūn'la **نَابُ** 'unvānında mersūm olup lākin **بَابُ** ile **بَابُ** [bāb] nüshaları müteraccahtır.

أَلْوَسُطُ [el-vest] [وَغَدٌ] [va'ḍ] vezninde) ve

أَلْسِطَةُ [es-siṭat] [عِدَةٌ] [idat] vezninde) Cemā'atin ara yerinde oturmak ma'nāsındadır; yukālu: **وَسَطَ الْقَوْمَ وَسَطًا وَسِطَةً** **مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا جَلَسَ وَسَطَهُمْ أَيْ بَيْنَهُمْ**

أَلْتَوَسَّطُ [et-tevessuṭ] [تَفَاعُلٌ] [tefa'ul] vezninde)

وَسَطَ [vest] ve **سِطَةً** [siṭat] ma'nāsındadır; yukālu: **تَوَسَّطَهُمْ إِذَا جَلَسَ وَسَطَهُمْ** Ve nāsın aralığına girip vesātat eylemek ma'nāsındadır, muslih ve miyāncı ve kā'id gibi; yukālu: **تَوَسَّطَ بَيْنَهُمْ إِذَا عَمِلَ الْوَسَاةَ** Ve bir şey'in iyi ile kötü beyninde vasat olanını ya'nī mu'tedil olanını almak ma'nāsındadır; yukālu: **الرَّجُلُ إِذَا أَخَذَ الْوَسَطَ بَيْنَ الْجَيْدِ وَالرَّذِيِّ**

أَلْوَسِيطُ [el-vasīt] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) Şol adama itlāk olunur ki kavminin asl ve neseb cihetiyle hayr ve a'deli ve rütbe ve derece cihetiyle 'ālī-şānı ola; yukālu: **هُوَ وَسِيطٌ فِيهِمْ أَيْ أَوْسَطُهُمْ يَغْنِي أَعْدْلَهُمْ وَخَيْرُهُمْ نَسَبًا**

وَسَاةٌ وَأَرْفَعُهُمْ مَحَلًّا Şārihin beyānına göre bu **وَسَاةٌ** [vesātat]tan me'hūzdur ki şerīf ve hasīb olmak ma'nāsına müsta'emeldir; yukālu: **وَسَطَ الرَّجُلُ وَسَاةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ شَرِيفًا وَسِيطٌ وَحَسِيبًا فَهُوَ وَسِيطٌ** ve minhu hadīsu Rukayka: **“أَنْظُرُوا رَجُلًا وَسِيطًا”** **أَيْ حَسِيبًا فِي قَوْمِهِ** Ve

وَسِيطٌ [vesīt] İki muhāsım beynini islāh için aralığa giren miyāncıya denir; yukālu:

فَلَانَ صَارَ وَسِيطًا أَيْ مُتَوَسِّطًا بَيْنَ الْخَصْمَيْنِ

أَلْوَسُوطُ [el-vesūṭ] [صَبُورٌ] [şabūr] vezninde)

Kıl çadırlardan bir güne çadıra itlāk olunur

ki murād sāyebāndan büyük ve alaçuktan küçük olandır. ‘Alā-kavlin kıl çadırların pek küçüğüne itlāk olunur. Ve şol nākaya denir ki sağıldıkta sütü kabı doldurur ola; yukālu: نَاقَةٌ وَسُوطٌ إِذَا كَانَتْ تَمَلُّهُ الْإِنَاءُ Ve şol develere denir ki bed-hüy ve serkeş olmakla sühütle çöküp ve ayaklarını bağlatmaz olduğundan başına ve sırtına çöküp oturtulur ve yük yükletilir olalar. Ve şol nākaya denir ki müddet-i hamli tamām-ı seneye bālig olduktan sonra hamlini kırk gün dahi çekip uzatır ola.

وَسْطَانُ [Vesṭān] (سَلْمَانُ [selmān] vezninde) Ekrād tā’ifesine mahsüs bir belde adıdır.

دَارَةٌ وَاسِطٌ [Dāretu Vāsiṭ] Bir mevzi’ adıdır. **الْأَوْسَطُ** [el-evsaṭ] [efḍal] [efḍal] vezninde) وَسْطٌ [vesaṭ] ma’nāsınadır ki bir nesnenin ortasına denir. Asl fi’l ma’nāsınadır yāhūd أَفْكَلٌ [efkel] gibi ismdir.

Şārih der ki أَفْضَلٌ [efḍal] gibi ef’al-i tafḍil dahi olur, حَاقٌّ وَسْطٌ وَأَفْضَدٌ وَأَعْدَلٌ ma’nālarına. Cem’inde أَوْاسِطٌ [evāsiṭ] ve mü’ennesinde وَسْطَى [vustā] denir. Bunun cem’inde وَسْطٌ [vusat] denir, فَضْلَى [fuḍlā] ve فَضْلٌ [fuḍal] gibi. Ve eğer leyālī murād olursa; الْعَشْرُ الْوَسْطُ denir. Ve eyyām irāde olunursa الْعَشْرُ الْأَوْسَطُ denir. Ba’zıların الْأَوْسَطُ ‘ibāretiyle resm ettikleri ‘ammiyyedir, gayr-i mu’teberedir, belki lahdır. İntehā.

الْوَسِيطَةُ [el-vasiṭat] (سَفِينَةٌ [sefinet] vezninde) Şol çamurlu suya denir ki çamur üzere gālib ya’nī suyu çamurdan çok ola; yukālu: صَارَ الْمَاءُ وَسِيطَةً إِذَا غَلَبَ عَلَى الطِّينِ

الْوَسْطَى [el-vustā] [fuḍlā] vezninde) أَوْسَطٌ [evsaṭ]ın mü’ennesidir ki zikr olundu. Bu cihetle إِصْبَعٌ وَسْطَى ma’lūmdur ki orta parmaktır. Ve KUR’AN-ı kerīm’de يَا نَبِيَّ ﴿حَافِظُوا عَلَيَّ الصَّلَاةِ وَالصَّلَاةِ الْوَسْطَى﴾

kerīmesinde vāki’ olan صَلَاةٌ وَسْطَى da müfessirīn ihtilāf eylediler. Ba’zılar salāt-ı subh dediler. Ve ba’zılar salāt-ı zuhr yāhūd ‘asr yā akşam yāhūd yatsı yā salāt-ı vitr yāhūd salāt-ı ‘īd-i fitr yā salāt-ı ‘īd-i adhā yāhūd cemā’atle edā olunan salāt yāhūd cemī’-i salavāt-ı mefrūzāt yāhūd salāt-ı subh ile salāt-ı ‘asr bilece yāhūd gayr-i mu’ayyen bir salāt yāhūd yatsı ile sabāh namāzı berāber yāhūd salāt-ı havf yāhūd cum‘a gününde cum‘a namāzı ve sā’ir günlerde zuhr namāzı yāhūd kıyām-ı tavil ile kasir beyinde edā olunan namāz yāhūd salāt-ı hamsten her biridir, zīrā mukaddem ve mu’ahher iki namāz beyinde mütehalledir. İbn Sīde dedi di her kim ki salāt-ı vustā, salāt-ı cum‘anın gayrıdır derse o hatā eder, meğer ki Nebiyy-i ekrem sallallāhu ‘aleyhi ve sellem hazretlerine müstenid sened ile rivāyet eyleye. Ve ba’zılar dedi ki yevm-i ahzābda işbu: “شَعَلُونَا عَنِ الصَّلَاةِ الْوَسْطَى صَلَاةِ الْعَصْرِ” hadīsiyle İbn Sīde’ye itirāz vārid olmaz, zīrā hadīs-i merkūmda vāki’ salāt-ı vustādan murād KUR’AN’da mezkūr olan değildir. Şārih der ki burada ba’zılar وَسْطٌ māddesini orta ve ba’zılar fazl ve meziyyet ma’nāsına haml eylediler. Ve akvā-yı akvāl üçtür, ‘asr ve subh ve cum’adır. İntehā.

التَّوَسِيطُ [et-tevsit] [tefīl] [tefīl] vezninde) Bir nesneyi ortasından iki bölmek, ‘alā-kavlin bir nesneyi ortada kılmak ma’nāsınadır; yukālu: وَسْطَهُ إِذَا قَطَعَهُ نِصْفَيْنِ أَوْ جَعَلَهُ فِي الْوَسْطِ

مُوسَطُ الْبَيْتِ [mūsaṭu’l-beyt] [mukrēm] [mukrēm] vezninde) Evin ve odanın hāssaten ortasında olan şey’e denir; إِسْطَا [īsāt]tan ism-i mef’uldür.

[و ط ط]

الْوَطَاطُ [el-vaṭvāt] (vāv'ın fethiyle) Kor-
kak ve za'f ve zebūn kimseye denir;
وَطَاطِيّ [vaṭvāṭiyy] dahi denir, yā'yla;
yukālu: رَجُلٌ وَطَاطٌ وَوَطَاطِيٌّ أَي ضَعِيفٌ جَبَانٌ
Ve yarasa kuşuna denir, حَفَّاشٌ [ḥuffaṣh]
ma'nāsına. Ve dağ kırlangıcı envā'ından
bir nev'a denir, ebābīl kuşu dedikleridir.
Ve çağırğan adama denir; yukālu: رَجُلٌ
وَطَاطٌ Ve sözü tiz tiz yamır ya-
mır söyler olan kimseye denir ki fāsıla
vermez. Mü'ennesinde وَطَاطَةٌ [vaṭvāṭat]
ve cem'inde وَطَاوِطٌ [veṭāvīṭ] ve
[veṭāvīṭ] denir.

الْوَطَاطَةُ [el-vaṭveṭat] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vez-
ninde) Za'f ve zebūn olmak ma'nāsınadır;
yukālu: وَطَاطَ الرَّجُلُ إِذَا ضَعُفَ Ve sözü dāne-
dār söylemeyip tiz tiz birbirine muttasıl
söylemek ma'nāsınadır; yukālu: وَطَاطَ
الرَّجُلُ إِذَا قَارَبَ كَلَامَهُ

الْوَطُ [el-vaṭṭ] (vāv'ın fethi ve tā'nın
teşdiyle) Hayvānın sırtında olan mah-
mil ve semer gıcırdamak ma'nāsınadır;
yukālu: وَطَّ الْمَحْمِلُ وَطًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا صَرَ
وَطَاطٌ [vaṭvāt] kuşu ötmek ma'nāsınadır;
yukālu: وَطَّ الْوَطَاطُ إِذَا صَاتَ

الْوَطَاطِيّ [el-vaṭveṭiyy] (vāv'ların fethiyle)
Çok sözlü yaşak kimseye denir; yukālu:
رَجُلٌ وَطَاطِيٌّ أَي كَثِيرُ الْكَلَامِ

الْوَطُطُ [el-vuṭuṭ] (zammeteynle) 'Aklla-
rı kezālik bedenleri za'f adamlara de-
nir; yukālu: هُمُ وَطُطٌ أَي ضَعْفَى الْعُقُولِ وَالْأَبْدَانِ
Şārihin beyānı üzere müfredi وَطَاطٌ
[vaṭvāt]tır.

التَّوْطُوطُ [et-tevaṭvuṭ] (تَزَلُّزٌ [tezelzul] vez-
ninde) Kundak çocuğu وَطَاطٌ [vaṭvāt] gibi
çağırmaq ma'nāsınadır; yukālu: تَوَطَّوْطُ
الصَّبِيِّ إِذَا ضَعِيَ

[و ع ط]

الْوَعَاطُ [el-vi'āṭ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde)
Kırmızı güle denir; وَرْدٌ أَحْمَرٌ ma'nāsına,
'alā-kavlin sarı güle denir, وَرْدٌ أَصْفَرٌ
ma'nāsına.

[و ف ط]

الْأَوْفَاطُ [el-evfāt] (hemzenin fethiyle)
'Acele ma'nāsınadır; tekülü: لَقِيْتُهُ عَلَى أَوْفَاطٍ
لَقِيْتُهُ عَلَى أَوْفَاطٍ أَي عَلَى عَجَلَةٍ
Bu mādde zā-yı mu'ceme ile
a'ref ve eşherdir. Şārih der ki أَوْفَاظٌ [evfāz]
وَفْزٌ [vefz]in cem'i olduğu gibi أَوْفَاطٌ [evfāt]
وَفْطٌ [veft]in cem'idir, mübālagaten cem'
irād olundu.

[و ق ط]

الْوَقُطُ [el-vaqt] (vāv'ın fethi ve kāf'ın
sükūnuyla) Bir kimseye vurmakla
vücüdünü ağırlaştırıp süst ve bī-mecāl ey-
lemek ma'nāsınadır; yukālu: وَقَطَهُ وَقَطًا مِنْ
وَقَطَ اللَّيْنُ فُلَانًا إِذَا أَثْقَلَهُ Ve horoz tavukla
çiftleşmek ma'nāsınadır; yukālu: وَقَطَ الدِّيكُ
وَإِذَا سَمَدَ Ve bir kimse sütü pek çok içmek-
le vücüduna rehāvet verip ağırlaştırmak
ma'nāsınadır; yukālu: وَقَطَ اللَّيْنُ فُلَانًا إِذَا أَثْقَلَهُ
Ve

وَقُطٌ [vaqt] Şol çukura denir ki galiz yerde
yāhūd dağda olmakla onda yağmur suyu
irkilir ola; وَقَيْطٌ [veqīṭ] dahi denir.

الْوَقَيْطُ [el-veqīṭ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve
الْمَوْقُوطُ [el-mevkūṭ] Vurulmakla vücüdü
ağırlaşıp fātir ve bī-mecāl olmuş kimseye
denir. Ve

وَقَيْطٌ [veqīṭ] Gece yatakta uykusu kaçmak-
la vücüd ve dimāgına şikestlik gelip süst
ve fātir ve sakīl olan adama denir; tekülü:
أَمْسَيْتُ وَقَيْطًا وَهُوَ مَنْ طَارَ نَوْمُهُ فَأَمْسَى مُتَكَبِّرًا تَقِيلاً
Ve mutlakan darb ve hüzn sebebiyle
vücüdü süst ve sakīl olan kimseye denir.

Ve şol çukura denir ki ba'zı toprağı sert ve kalın yerlerde yāhūd dağlarda olup onda yağmur suları irkilir ola, وَقَطُّ [vaqt] gibi. Cem'î وَقَطَانٌ [viqtān] gelir vāv'ın kesriyle ve وَقَاطٌ [viqāt] gelir vāv'ın kesriyle ve vāv'ı hemzeye ibdalle إِقَاطٌ [iqtāt] dahi denir [vişāh] ve إِشَاحٌ [iṣāh] gibi.

الإِسْتِيقَاطُ [el-istīqāt] Bir yer yağmur irkilecek çukurlu olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَوَقَطَ الْمَكَانُ إِذَا صَارَ فِيهِ وَقِيطٌ

يَوْمُ الْوَقِيطِ [yevmu'l-veqīt] (emīr [emīr] vezninde) Beyne'l-^cArab bir yevm-i ma'rūftur ki onda bir cenk olup Ḥakem b. Ḥayseme nām kimse maktūl ve ^cAşcel b. el-Me'mūm ve Me'mūm b. Şeybān nām meşāhīr-i ^cArab esīr oldular. Gūyā ki o gün kendilere hüzn ve keder yāhūd darb-ı müskal cihetiyle vehn ve sakālet ^carız olduğu bā'is-i tesmiyedir.

الْوَقِيطُ [el-Vuqayṭ] (zubeyr [zubeyr] vezninde) Bilād-ı Temīm'in üst tarafında Mucāşic kabilesine mahsūs bir su ismidir ki onların ondan özge suları yoktur. Ve Zerūd nām mevzi'de bir su adıdır.

التَّوْقِيطُ [et-tevqīt] (tefīl [tefīl] vezninde) Kayada yağmur irkilecek çukur olmak ma'nāsınadır; yukālu: وَقَطَ الصُّخْرُ إِذَا صَارَ فِيهِ وَقِيطٌ

[و م ط]

الْوَمْطَةُ [el-veṃṭat] (temret [temret] vezninde) Yorulup dermānde olmaktan nāşī yıkılıp yatmağa denir; tekūlu: أَخَذَنِي وَمْطَةٌ أَيْ صَرَعَةٌ مِّنَ التَّعَبِ

[و ه ط]

الْوَهْطُ [el-veḥṭ] (vāv'ın fethi ve hā'nın sükülunuyla) Kırmak ma'nāsınadır; yukālu: وَهَطَهُ وَهْطًا إِذَا كَسَرَهُ

neyi ayakla basıp çiğnemek ma'nāsınadır; yukālu: وَطَّأَهُ وَهْطَهُ إِذَا وَطَّئَهُ Şārih teşdīd ile nüshasını taqlīt eylemiştir. Ve bir kimse süst ve za'if olmak ma'nāsınadır; yukālu: وَهَطَ فَلَانٌ إِذَا ضَعُفَ وَوَهَنَ Ve arıklamağa denir; yukālu: أَخَذَهُ الْوَهْطُ أَبِي الْهَزَالِ Ve cemā'at-ı insāniye denir; tekūlu: أَنَا وَهَطْتُ مِنْهُمْ أَي جَمَاعَةً Ve ^curfuṭ [urfuṭ] ağaçlığına denir. Ve bir bostān ismidir. Ve Ṭā'rif türābında ^cAmr b. el-^cAş'ın bir malı ya'nī bir bāğı ismidir ki Vecc nām mevzi'e üç mīl mesāfede vākī' idi. Asmalarına beher sene bin kerre bin herek ta'bīr olunan dayak vurulup ve her dayak birer dirheme iştirā olunur idi.

الإِيْهَاطُ [el-iḥāt] (hemzenin kesriyle) Bir kimseyi vurmakla yā bir ^carıza ile süst ve za'if ve bī-mecāl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَوْهَطَهُ إِذَا أَوْهَنَهُ وَأَضْعَفَهُ وَأَسْحَنَهُ Mü'ellif bu ma'nāyı tekrār eylemiştir. Ve bir kimseyi hoşlanmadığı bir varta-i mekrūheye uğratmak, ^calā-kavlin yere vurup hareket ve kıyāma bī-mecāl kılmak yāhūd katl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أَوْقَعَهُ أَوْهَطَهُ فِيمَا يَكْرَهُهُ أَوْ صَرَعَهُ صَرَعَةً لَا يَقُومُ أَوْ قَتَلَهُ

الْوَهْطَةُ [el-veḥṭat] (vehdet [vehdet] vezninde ve mürādifidir ki alçak ve obruk yere denir. Cem'-i cinsi وَهْطٌ [veḥṭ] ve cem'-i sığı وَهَاطٌ [vihāt] gelir vāv'ın kesriyle.

الأَوْهَاطُ [el-evhāt] (hemzenin fethiyle) Husūmāt ma'nāsınadır ki "husūmet" in cem'idir. Şārihin beyānına göre müfredi بَيْنَهُمْ أَوْهَاطٌ أَي خُصُومَاتٌ وَهْطٌ [veḥṭ]tir; yukālu: بَيْنَهُمْ أَوْهَاطٌ أَي خُصُومَاتٌ وَهْطٌ

التَّوْهَاطُ [et-tevahḥuṭ] (tefa^cul [tefa^cul] vezninde) Çamura gömülüp batıp gitmek ma'nāsınadır; yukālu: تَوَهَّطَ فِي الطِّينِ إِذَا غَابَ فِيهِ Ve bir nesneyi el ile yā ayakla düzeltip yassılatmak ma'nāsınadır; yukālu: تَوَهَّطَ الْفِرَاشَ إِذَا امْتَهَدَهُ

FASLU'L-HĀ'

(فَصْلُ الْهَاءِ)

[ه ب ط]

الْهُبُوطُ [el-hubūt] [فُعُودٌ] [ku'ūd] vezninde) Aşağıya inmek ma'nāsınadır; yukālu: هَبِطَ مِنَ الْجَبَلِ هُبُوطًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا نَزَلَ Mü'ellifin *Başā'ir*'de beyânına göre bu maddenin nüzülünde kahr ve ʿunf ve insānda olursa istihfāf mu'teberdir. Ve

هُبُوطٌ [hubūt] Bir metā'ın kıymeti eksilip aşağılamak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: هَبِطَ ثَمَنُ السِّلْعَةِ إِذَا نَقَصَ

الْهَبِطُ [el-habṭ] [حَبِطٌ] [ḥabṭ] vezninde) Aşağıya indirmek ma'nāsınadır; yukālu: هَبِطُهُ Ve maraz ve ʿillet bir kimsenin vücūdunu eritip zebūn ve mehzūl eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: هَبِطَ الْمَرَضُ لِحَمَهُ إِذَا هَزَلَهُ Ve bir kimseye vurmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: هَبِطَ فُلَانٌ إِذَا صَرَبَهُ Ve bir beldeye duhūl eylemek ma'nāsına müsta'meldir, gūyā ki belde-i uhrādan oraya nüzül eyler; yukālu: هَبِطَ بَلَدٌ كَذَا إِذَا دَخَلَهُ Ve bir beldeye bir adamı duhūl ettirmek ma'nāsına müte'addī olur; yukālu: هَبِطُهُ إِلَى بَلَدٍ كَذَا إِذَا أَدَخَلَهُ Ve bir metā'ın kıymetini eksiltmek ma'nāsınadır; yukālu: هَبِطَ اللَّهُ ثَمَنَ السِّلْعَةِ إِذَا نَقَصَهُ Ve eksilmek ma'nāsınadır; yukālu: فِيهِ هَبِطٌ أَيُّ نَقْصَانٍ Ve bir şerr ve kerīheye uğramak ma'nāsınadır. Kāle'ş-şārih ve fi'l-hadīsi: "أَيُّ نَسَأَلُكَ الْعِبْطَةَ وَنَعُودُ" بَلِّغْكَ مِنَ الدَّلِّ وَالنَّقْصِ وَالْإِنْحِطَاطِ

الْهَيْبِطُ [el-hebīt] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) ve

الْمَهْبُوطُ [el-mehbūt] Hastalıktan ve bir ʿilletten nahīf ve zebūn olmuş adama denir.

الْهَيْبَاتُ [el-Heybāt] (hā'nın fethiyle) Rūm

pādişāhlarından birinin ismidir.

التَّهَيِّطُ [et-tihibbiṭ] (tā'nın ve hā'nın ve bā-yı müşeddedenin kesreleriyle) Boz renkli bir kuş ismidir. Ayaklarından ağacın dallarına asılıp اَمُوتُ اَنَا اَمُوتُ der gibi ötüp çağırır.

يَهَيِّطُ [Yihibbiṭ] (yā-yı tahtiyyenin ve hā'nın ve bā-yı müşeddedenin kesriyle) Bir belde yāhūd bir arz ismidir.

الْإِنْهَابُ [el-inhibāṭ] [infi'āl] (vezninde) Yukarıdan aşağı inmek ma'nāsınadır; yukālu: اِنْهَبْتُ الرَّجُلُ إِذَا انْجَطَّ

الْهَبُوطُ [el-hebūṭ] [ṣubūr] [ṣabūr] (vezninde) İniş ve engebe yere denir, Fāriside neşib denir; yukālu: لِهَذَا الْجَبَلِ صَعُودٌ وَهَبُوطٌ أَيُّ حُدُورٌ

الْهَبْطَةُ [el-hebṭat] [temret] (vezninde) Düzce olup engebece olan yere denir.

[ه ر ط]

الْهَرُطُ [el-herṭ] [farṭ] (vezninde) Bir kimse ırzına gereği gibi dokunup çakçak eylemek ma'nāsınadır; yukālu: هَرَطَ عِرْضَهُ وَفِي عِرْضِهِ هَرُطًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا طَعَنَ فِيهِ وَمَرَّقَهُ Ve metānetsiz beyhūde ve tebāh söz söylemek ma'nāsınadır; yukālu: هَرَطَ فِي الْكَلَامِ إِذَا سَفْسَفَ

الْهِرْطُ [el-hirṭ] (hā'nın kesriyle) Koca nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ هِرْطٌ أَيُّ مُسِنَّةٌ Cem'i أهراطُ [ehraṭ] ve هُرُوطٌ [hurūṭ] gelir. Ve sümük gibi arık, duvara yapışır olan ete denir; bunda fethle de cā'izdir; tekūlu: Ve māl-dār أطعمنا لحمًا هِرْطًا أَيُّ مَهْرُولًا كَالْمَخَاطِ Adama denir; yukālu: هُوَ هِرْطٌ أَيُّ مُتَمَوِّلٌ Ve koca ve arık dişi koyuna denir, niteki هِرْطَةٌ [hirṭat] dahi denir, hā'yla. Ve

هِرْطَةٌ [hirṭat] Korkak ahmak adama denir. Cem-i cinsi هِرْطٌ [hiraṭ] gelir, قِرْبٌ [kireb] (vezninde).

الْهَيْرَاطُ [el-heyraṭ] [ṣayḳal] (vezninde) Gevşek ve salkı nesneye denir.

التَّهَارُطُ [et-tehāruṭ] [tefā'ul] (vezninde) Sövüştük ma'nāsınadır; yukālu: تَهَارَطَا إِذَا تَشَاتَمَا

[ه ر م ط]

الْهَرْمَطَةُ [el-hermetat] [dahrecet] (vezninde) Bir kimsenin ırz ve nāmūsunu dilleyip dokunmak ma'nāsınadır; yukālu: هَرَمَطَ عِرْضَهُ إِذَا وَقَعَ فِيهِ

[ه ط ط]

الْهُطُطُ [el-huṭuṭ] (zammeteynle) Helāk olmuş kimselere denir; yukālu: هُمْ هُطُطٌ أَيُّ هَلَكَى

الْأَهْطُ [el-ehaṭṭ] (hemzenin ve hā'nın fethiyle) Revende ve dayangan mütehammil erkek deveye denir. هَطَاءٌ [haṭṭā] müennesidir; yukālu: جَمَلٌ أَهْطٌ وَنَاقَةٌ هَطَاءٌ أَيُّ مَشَاءٌ صَبُورٌ

الْهُطَاهِيْطُ [el-huṭāhiṭ] [ulābiṭ] (vezninde) Ata denir, فَرَسٌ [feres] ma'nāsına.

الْهَطْهَطَةُ [el-haṭheṭat] [zelzelet] (vezninde) At okramak ma'nāsınadır; yukālu: صَوْتُهَا Burada هَطْهَطَ الْفَرَسُ إِذَا صَاتَ göre murād kısırak olur. Ve

هَطْهَطَةٌ [haṭheṭat] Sür'atle yürümek ma'nāsınadır; yukālu: هَطْهَطَ الرَّجُلُ إِذَا مَشَى سَرِيْعًا Ve işi sür'atle tutmak ma'nāsınadır; yukālu: هَطْهَطَ فِي الْعَمَلِ إِذَا أَسْرَعَ

[ه ق ط]

هَيْطٌ [hikiṭ] (hā'nın ve kāf'ın kesri ve tā'nın sükün üzere bināsıyla) At kısmına mahsūs zecr ve āzārandır.

الْهَقْطُ [el-heḳaṭ] (fethateynle) Yemen lügatinde çabuk yürümeğe denir; yukālu: هَقَطَ أَيُّ سُرْعَةً مَشِي

[ه ل ط]

الْهَالِطُ [el-hālīt] (lām'ın kesriyle) Sölpük karınlı adama denir; yukālu: رَجُلٌ هَالِطٌ أَيُّ الْمُسْتَرْخِي الْبُطْنِ Ve birbirine sarmaşmış ekinne denir; yukālu: زَرْعٌ هَالِطٌ أَيُّ مُلْتَفٍّ

الْهَلْطَةُ [el-helṭat] (ṭemre) [temret] vezninde) **لَهْطَةٌ** [leḥṭat] ma'nāsınadır ki işitilip henüz tahkik ve tebeyyün olunmayan habere denir; yukālu: هَلْطَةٌ مِنْ خَيْرِ أَيُّ لَهْطَةٌ

[ه ل م ط]

الْهَلْمَطَةُ [el-helmeṭat] (dahrecet) [dahrecet] vezninde) Bir nesneyi ahz eylemek, 'alā-kavlin cem'e eylemek ma'nāsınadır; yukālu: هَلْمَطْتُ الشَّيْءَ إِذَا أَخَذَهُ أَوْ جَمَعَهُ

[ه م ط]

الْهَمْطُ [el-hemṭ] (hā'nın fethi ve mīm'in sükünüyla) Hakkı bātıldan seçmeyip cevır ve zulm eylemek ma'nāsınadır; yukālu: هَمَطَ الرَّجُلُ هَمْطًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا ظَلَمَ وَخَطَبَ Ve bir nesneyi oranlamak cihetiyle almak ma'nāsınadır; yukālu: هَمَطَهُ إِذَا أَخَذَهُ بِغَيْرِ تَقْدِيرٍ Ve kavlinde yāhūd eklinde lāübāliyanē hareket eylemek ma'nāsınadır; yukālu: هَمَطَ فُلَانٌ إِذَا لَمَّ يُبَالٍ مَا قَالَ وَمَا أَكَلَ الْمَاءِ Şārih al-māl'ın istihāsān eylememiştir.

الْإِهْتِمَاتُ [el-ihtimāt] (ifti'al) [ifti'al] vezninde) ve

الْتِهْمَةُ [et-tehemmuṭ] (tefa'ul) [tefa'ul] vezninde) Bunlar da gasb-ı māl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِهْتَمَطَ الْمَالُ وَتَهَمَّطَهُ إِذَا أَخَذَهُ غَضَبًا Ve

إِهْتِمَاتُ [ihtimāt] Bir kimseye şetm ve ta'n ile ırzını tenkīs eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِهْتَمَطَ عِرْضَهُ إِذَا تَنَقَّصَهُ

[ه م ل ط]

الْهَمْلَطَةُ [el-hemleṭat] (dahrecet) [dahrecet] vezninde) Ahz eylemek yāhūd cem'e eylemek ma'nāsınadır; yukālu: هَمَلَطْتُ الشَّيْءَ إِذَا أَخَذَهُ أَوْ جَمَعَهُ 'Alā-kavlin bunda savāb olan **هَلْمَطَةٌ** [helmeṭat] olmaktadır ki zikr olundu.

[ه ن ر ط]

هَنْرِيطُ [Hinrīt] (kindil) [kindil] vezninde ve rā-i mükerrere ile de zebān-zededir) Rūm ülkesinde bir serhaddin ismidir.

[ه ي ط]

الْتِهَائِيْتُ [et-tehāyūt] (tefa'ul) [tefa'ul] vezninde) Nās birikip maslahatlarına nizām vermek ma'nāsınadır; yukālu: تَهَائَيْطُ الْقَوْمِ إِذَا اجْتَمَعُوا وَأَضْلَحُوا أَمْرَهُمْ

الْهَيْطُ [el-heyṭ] (hayṭ) [hayṭ] vezninde) Gıriv ve fitne ve feryād ve kavga eylemek ma'nāsınadır; yukālu: مَا زَالَ يَهَيْطُ هَيْطًا وَفِي هَيْطٍ وَمَيْطٍ أَيُّ فِي ضَجَاجٍ وَشَرٍّ وَجَلْبَةٍ

الْهِبَاتُ [el-hiyāt] (kitāb) [kitāb] vezninde) Dünüv ve kurb ma'nāsınadır. Ve minhu yukālu: وَقَعَ الْقَوْمُ فِي هَيْبَاتٍ وَمَيْبَاتٍ أَيُّ فِي دُنُوبٍ وَتَبَاغِدٍ كَمَا تَقَدَّمُ فِي مَادَّةِ الْمَيْبَاتِ

نَجَرَ بَعُوْنِهِ تَعَالَى

FASLU'L-YĀ'Ī'T-TAHTIYYE

(فَضْلُ الْيَاءِ)

[ي ع ط]

يَعَاظُ [ye'āṭi] (yā'nın harekāt-ı selâsı ve tā'nın kesr üzere binâsıyla) ve

يَا عَاظُ [yā'āṭi] (elif ziyâdesiyle) Kurt ve at kısmına mahsûs zecr ve āzâr elfâzındandır ve onunla bir kavmin dîde-bâni düşman askerini gördükte kendi kavmine i'lämla inzâr eder.

الْيَاعَاظُ [el-ī'āṭ] (hemzenin kesriyle) ve

التَّيْعِظُ [et-tey'īṭ] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) ve

الْمُيَاعِظَةُ [el-muyā'at] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde)

Lafz-ı mezbûrları mahallerinde söylemek ma'nâsındadır; yukâlu: **يُعْطُ بِهِ**

وَيُعْطُ بِهِ وَيَاعَظُ بِهِ إِذَا قَالَ لَهُ يِعَاظُ أَوْ يَاعَاظُ

نَجَزَ بِحَمْدِهِ تَعَالَى

BĀBU'Z-ZĀ'Ī'L-MU'CEME
(بَابُ الظَّاءِ الْمُعْجَمَةِ)

ظ

FASLU'L-HEMZE
(فَصْلُ الْهَمْزَةِ)

[أ ح ظ]

أَحَاظَةُ [Uḥāzat] (ḥā-yı mühmele ile أُسَامَةٌ [usāmet] vezninde) Yemen'de Ḥimyer kabīlesinden münşā'ib bir kabīlenin pederi ismidir ki Uḥāza b. Sa'd b. 'Avf'tır; Yemen mihlāflarından ya'nī eyāletlerinden mihlāf-ı Uḥāza ona nisbet olunur. Muhaddisūn vāv ile وَحَاظَةُ [Vuḥāzat] derler.

[أ ف ظ]

الْإِئْتِيفَاطُ [el-i'tifāz] (fā'yla إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Almak ma'nāsınadır; yukālu: **إِئْتَفَظُ** إِذَا أَخَذَهُ
الْمُؤْتَفِظُ [el-mu'tefiz] (ism-i fā'il bünyesiyle) Lāzım ma'nāsınadır; yukālu: **هُوَ مُؤْتَفِظٌ** لَهُ أَيُّ لَأْرِمَ

FASLU'L-BĀ'Ī'L-MUVAHHADE**(فَضْلُ الْبَاءِ الْمُوحَّدَةِ)****[ب ظ ذ]**

الْبُظُّ [el-bazz] (bā'nın fethi ve zā'nın teşdidıyla) Sāza düzen vermek ma'nāsınadır; yukālu: **بُظُّ الْمُعْتَبِي الْعُودَ بُظًّا مِنْ بُظِّ الْأَوَّلِ إِذَا حَرَكَ أَوْ تَارَهُ لِيَهَيِّئَهَا لِلضَّرْبِ** Ve **بُظُّ** [bazz] kelimesi **فُظُّ** [faz] kelimesine itbā' olur ki galiz ma'nāsınadır; yukālu: **هُوَ فُظٌّ بَظُّ أَي غَلِيظٌ**

الْبُظِيظُ [el-bazīz] [emīr] vezninde) Nāzūk bedenli, etli cānlı kimseye denir; yukālu: **غُلَامٌ بُظِيظٌ أَي سَمِينٌ نَاعِمٌ**

الْإِبْظَاظُ [el-ibzāz] (hemzenin kesriyle) Semirmek ma'nāsınadır; yukālu: **أَبْظُ الرَّجُلِ إِذَا سَمِنَ**

[ب ن ظ]

الْبِنْظِيَانُ [el-binziyān] Bā'nın ve zā'nın kesriyle **شِنْظِيَانُ** [šinziyān] vezninde ve ona itbā' olur ki çağırğan bed-hūy 'avrete denir; yukālu: **إِمْرَأَةٌ شِنْظِيَانٌ بِنْظِيَانٌ أَي سَيِّئَةُ الْخُلُقِ صَحَابَةٌ**

[ب و ظ]

الْبُؤُظُ [el-bevz] (bā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Rahm-i ünsāya menī attırmak ma'nāsınadır; yukālu: **بَاظٌ يَبُؤُظُ بُوْظًا إِذَا قَدَفَ** «أَزُونَ أَبِي عُمَيْرٍ فِي الْمَهْبَلِ» Ve arıkladıktan sonra semirmek ma'nāsınadır; yukālu: **بَاظٌ الرَّجُلُ إِذَا سَمِنَ بَعْدَ هُزَالِ**

[ب ه ظ]

الْبَهْظُ [el-bahz] (bā'nın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Bir kimseyi hakikī yā ma'nevī sakīl nesne basıp ziyādesiyle sıklet ve meşakkat vermek ma'nāsınadır; yukālu: **بَهْظُهُ الْأَمْرُ بَهْظًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا غَلَبَهُ وَتَقَلَّ عَلَيْهِ وَبَلَغَ**

بِهِ مَشَقَّةٌ Ve davara ağır yük yükletmekle bastırıp dermānde eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **بَهْظُ الرَّاحِلَةِ إِذَا أُوقِرَهَا فَاتَّعَبَهَا** Ve bir kimsenin çenesini ve sakalını kavrayıp tutmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِذَا بَهْظَ فَلَانًا إِذَا أَخَذَ بِدَقْنِهِ وَلِحْيَتِهِ**

[ب ي ظ]

الْبَيْظُ [el-bayz] [hayḍ] vezninde) Erkek hayvānın menīsine denir. Kezālik 'avretin, 'alā-kavlin recülün menīsine denir. Ve 'avretin rahmine denir. Ve

بَيْظٌ [bayz] Masdar olur **بُؤُظٌ** [bevz] ma'nāsına ki zikr olundu; yukālu: **بَاظٌ يَبُؤُظُ بَيْظًا بِمَعْنَى بَاظٌ يَبُؤُظُ بُوْظًا**

FASLU'L-CĪM

(فَضْلُ الْجِيمِ)

[ح أ ظ]

الْجَأْظُ [el-ce'z] (cīm'in fethi ve hemzenin sükunıyla) Çok su içmekle ağırlaşmış üst olmak ma'nāsınadır; yukālu: جَأْظُ الرَّجُلِ مِنَ الْمَاءِ جَأْظًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا ثَقُلَ

[ح ح ظ]

الْجِحَاطُ [el-ciḥāz] (kitāb) [kitāb] vezninde) مَحْجُرُ الْعَيْنِ [maḥcīru'l-ayn] ma'nāsınadır ki gözü müstemil olan çukurcuktur, hāne-i çeşm ta'bīr olunur. Ve zeker başının ucuna ve kıyasına denir.

الْجُحُوظُ [el-cuḥūz] [ku'ūd] vezninde) Göz domalıç olmak ma'nāsınadır ki sāhibine lokma göz ta'bīr olunur, 'alā-kavlin büyük olmak ma'nāsınadır; yukālu: جَحَظْتُ عَيْنَهُ جُحُوظًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ [؟] الثَّلَاثِ إِذَا خَرَجَتْ مُقْلَتُهَا أَوْ عَظَمَتْ جَحَظَ إِلَيْهِ عَمَلُهُ إِذَا نَظَرَ فِي عَمَلِهِ فَرَأَى سُوءَ مَا صَنَعَ

التَّجْحِيزُ [et-teḥīz] [tefīl] vezninde) Bir nesneye dikkatle nazar eylemek ma'nāsınadır; yukālu: جَحَظَ إِلَيْهِ إِذَا حَدَدَ النَّظَرَ إِلَيْهِ

الْجَاحِظُ [el-caḥīz] Gözünün yumurtası çıkık lokma göz adama denir. Bu sebeble meşāhīr-i fūhūldan 'Amr b. Baḥr telkīb olunmuştur ve mezbūr Mu'tezilidir.

[ح ح م ظ]

الْجَحْمَظَةُ [el-caḥmezat] [dahrecet] vezninde) قِمَاطٌ [qimāt] ma'nāsınadır ki zikir olundu. Şārihin beyānına göre mü'ellif burada teşvīş eylemiştir, zīrā savāb olan

قَمِظٌ [qimīz] ma'nāsına olmaktadır. Ve

جَحْمَظَةٌ [caḥmezat] Yayın eğip giriş geçirmek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا جَحْمَظَ الْقَوْسُ إِذَا أَطْرَهُ بِالْوَتْرِ Ve oğlanı dövme için ellerini dizlerine muhkem bağlamak 'alā-kavlin mutlakan çekip bağlamak ma'nāsınadır; yukālu: جَحْمَظَ الْعَلَامَ إِذَا شَدَّ يَدَيْهِ عَلَى رُكْبَتَيْهِ Ve sür'atle seğirtmek ma'nāsınadır; yukālu: جَحْمَظَ الرَّجُلُ إِذَا عَدَا سَرِيعًا Gibi hurde hurde yürümek ma'nāsınadır; yukālu: جَحْمَظَ الرَّجُلُ إِذَا مَشَى مَشْيَ الْقَصِيرِ

[ح ظ ظ]

الْجَظُّ [el-cazz] (cīm'in fethi ve zā-yı müşdedenin teşdidıyla) Tard eylemek ma'nāsınadır; yukālu: جَظُّهُ مِنَ الْبَابِ إِذَا طَرَدَهُ Ve yere çalmak ma'nāsınadır; yukālu: جَظُّهُ فَلَانًا إِذَا صَرَعهُ Ve cimā'e eylemek ma'nāsınadır; yukālu: جَظُّهُ جَارِيَتَهُ إِذَا جَامَعَهَا Ve yelmek ma'nāsınadır; yukālu: جَظُّهُ الرَّجُلُ إِذَا عَدَا Ve bodur kimse semirip yumrulanmak ma'nāsınadır; yukālu: جَظُّهُ الرَّجُلُ إِذَا سَمِنَ Ve bir adamı gussa ile derd-nāk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: جَظُّهُ بِالْعِصَّةِ إِذَا كَظَّهُ Ve

جَظٌّ [cazz] Sıfat olur, yumru ve iri kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ جَظٌّ أَيْ صَحْمٌ

الْإِجْظَاطُ [el-icḥāz] (hemzenin kesriyle) Kibr ve tefer'un eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَحَظُّ فَلَانٌ إِذَا تَكَبَّرَ وَعَتَا

[ح ع ظ]

الْجَعْفُ [el-ca'z] [va'z] vezninde) جَظٌّ [cazz] gibi iri ve heykeli kaba adama denir; yukālu: رَجُلٌ جَعْفٌ أَيْ صَحْمٌ Ve 'azīmü'n-nefs adama denir; yukālu: رَجُلٌ جَعْفٌ أَيْ عَظِيمٌ فِي نَفْسِهِ Ve dā'imā ta'am üzere dar-gınlık peydā eden bed-hūy kimseye denir;

yukālu: رَجُلٌ جَعِظٌ أَي السَّيِّءُ الخُلُقِ الَّذِي يَتَسَخَّطُ
عِنْدَ الطَّعَامِ Ve

جَعِظَ [ca'z] Def' eylemek ma'nāsınadır;
yukālu: جَعِظَهُ جَعِظًا مِّنَ البَابِ الثَّلَاثِ إِذَا دَفَعَهُ

الْإِجْعَازُ [el-ic'āz] (hemzenin kesriyle) Bu
dahi def' eylemek ma'nāsınadır; yukālu:
أَجْعُظُهُ إِذَا دَفَعَهُ Ve kaçıp gitmek ma'nāsınadır;
yukālu: أَجْعُظُ الرَّجُلَ إِذَا هَرَبَ

الْجِعْظَانَةُ [el-ci'zānet] ve

الْجِعْظَانُ [el-ci'zān] (cīm'lerin kesriyle)
Bodur adama denir; yukālu: رَجُلٌ جِعْظَانَةٌ
وَجِعْظَانٌ أَي قَصِيرٌ

[ج ع م ظ]

الْجُعْمُظُ [el-cu'muz] (فُتْنَدُ [kūnfuz] veznin-
de) Bahil ve haris ve tammāc olan pīr ada-
ma denir; yukālu: شَيْخٌ جُعْمُظٌ أَي ضَنِيبٌ شَرِيحٌ

[ج ف ظ]

الْجَفِيفُ [el-cefīz] (fā'yla قَبِيلٌ [kātīl] vez-
ninde) Çok durmakla gövdesi şişmiş olan
maktüle denir; tekülü: رَأَيْتُ جَفِيفًا أَي قَبِيلًا
مُنْتَفِحًا

الْجَفْظُ [el-cefz] (lafz [lafz] vezninde) Dol-
durmak ma'nāsınadır; yukālu: جَفْظَ الإِنَاءَ
Ve جَفْظًا مِّنَ البَابِ الأوَّلِ إِذَا مَلَأَهُ

جَفْظُ [cafz] Geminin halatına ve palamarı-
na denir; yukālu: رَبَطَ السَّفِينَةَ بِالْجَفْظِ أَي الفُلْسِ

الْإِجْفِيزَاةُ [el-icfīzāz] (ihmirār [ihmirār]
vezninde) Lāşe durmakla şişmek
ma'nāsınadır; yukālu: إِجْفَازَتِ الجِيفَةُ إِذَا
انْتَفَحَتْ وَيُقَالُ إِجْفَازَتْ مِثْلَ إِطْمَأَنَّتْ بِالْأَيْفِ

الْمُجْفِيزَةُ [el-mucfe'izz] (muṭma'inn [muṭma'inn]
vezninde) Hemān ölmek üzere olan şah-
sa denir ki ölümcül ta'bīr olunur; yukālu:
رَجُلٌ مُجْفِيزٌ وَدَابَّةٌ مُجْفِيزَةٌ إِذَا أَصْبَحَ عَلَى شَفَا المَوْتِ

[ج ل ح ظ]

الْجِلْحِظُ [el-cilhiz] (hā-yı mühmele ile

[zibric] vezninde) ve

الْجِلْحَازُ [el-cilhāz] (qirṭās [kirtās] veznin-
de) Bedeni pek kıllı, iri ve yumru adama
denir.

الْجِلْحِزَاءُ [el-cilhizā] (cīm'in kesriyle)
جِلْحِظٌ [cilhiz] ma'nāsınadır. Ve kalın top-
raklı arza denir.

[ج ل خ ظ]

الْجِلْحَازُ [el-cilhāz] (hā-yı mu'ceme ile
جِلْحَازٌ [cilhāz] vezninde) ve

الْجِلْحِيزُ [el-cilhiz] جِلْحِظٌ [cilhiz] vezninde
ve mürādifleridir yāhūd savāb olan müh-
mele ile olmaktadır.

[ج ل ظ]

الْجِلْزَاءُ [el-cilzā] (cīm'in kesriyle) Arz-ı
galīzaya denir.

الْجِلْوَاةُ [el-cilvāz] (qirṭās [kirtās] veznin-
de) 'Amir b. eṭ-Ṭufeyl nām kimsenin kılıcı
ismidir.

الْإِجْلِوَاةُ [el-iclivvāz] (iclivvāz [iclivvāz] vez-
ninde) Bir düzeye doğru çekilip gitmek
ma'nāsınadır; yukālu: إِجْلِوَاةُ الشَّيْءِ وَالرَّجُلِ إِذَا
اسْتَمَرَّ وَاسْتَقَامَ

[ج ل ف ظ]

الْجِلْفَاةُ [el-cilfāz] (cīm'in kesriyle) Gemi
kalafatçısına denir; ṭā-yı mühmele ile de
lügattir; yukālu: هُوَ جِلْفَاةٌ أَي مُصْلِحُ الشُّمَنِ

الْجِلْفَازَةُ [el-celfezat] (dahrecet [dahrecet] vez-
ninde) Gemiye kalafatlamak ma'nāsınadır;
yukālu: جَلْفَظَ السَّفِينَةَ إِذَا أَصْلَحَهَا بِالْخُيُوطِ وَالخَزَقِ
بِالتَّقْيِيرِ

[ج ل م ظ]

الْجِلْمَاةُ [el-cilmāz] (cīm'in kesriyle) Her
nesneye iştiḥā eden soğumsuz kimseye
denir; yukālu: رَجُلٌ جِلْمَاةٌ أَي شَهْوَانٌ لِكُلِّ شَيْءٍ

[ج ل ن ظ]

الْجَلَنْظَى [el-celenzā] [حَبَنْطَى [ħabentā] vezninde) Omuzları kütük gibi kalın adama denir; yukālu: رَجُلٌ جَلَنْطَى أَيْ غَلِيظُ الْمُنْكَبِينَ

الْإِجْلِنْظَاءُ [el-iclinzā] [إِسْلِنْقَاءُ] [islinqā] vezninde) Pür-gazab olmak ma'nāsınadır; yukālu: وَرَفَعَ رِجْلَيْهِ إِذَا امْتَلَأَ غَضَبًا Ve arka üzere yatıp ayaklarını havāya kaldırmak, 'alā-kavlin yan üzere uzanıp yatmak ma'nāsınadır; yukālu: إِجْلَنْطَى الرَّجُلُ إِذَا اسْتَلْقَى وَرَفَعَ رِجْلَيْهِ أَوْ اضْطَبَّعَ عَلَى جَنْبِهِ وَأَنْبَسَطَ

[ج م ح ظ]

الْجَمْحَظَةُ [el-cemħazat] [جَحْمَظَةٌ [caħmezat] vezninde ve mecmū' ma'nalarında mürādiftir.

[ج م ع ظ]

الْجِمْعَاظُ [el-cim'āz] (cīm'in kesriyle) Yakışksız, taslak ve galizü'l-heykel kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ جِمْعَاظٌ أَيْ جَافٌ غَلِيظٌ

[ج ن ع ظ]

الْجِنْعَاظَةُ [el-cin'āzat] (cīm'in kesriyle) Dā'imā ta'ām üzere bī-vech dargınlık peydā eden bed-hūy kimseye denir. Ve ekül ve inhan kimseye denir. Ve

جِنْعَاظٌ [cin'āz] Bön ve ahmak adama denir; yukālu: رَجُلٌ جِنْعَاظَةٌ إِذَا كَانَ يَتَسَخَّطُ عِنْدَ الطَّعَامِ وَرَجُلٌ جِنْعَاظٌ أَيْ أَحْمَقٌ وَكَذَا الْأَكْوَالُ

الْجِنْعِيظُ [el-cin'īz] [كِنْدِيلٌ] [kindīl] vezninde) Ekül kimseye denir. Ve kısa ayaklı adama denir.

الْجِنْعِيظُ [el-cin'īz] [زَبْرِيحٌ] [zibric] vezninde) Harīs ve şereh-mend pīre denir. Ve endāmu taslak, nā-zībā, yoğun gövdeli adama denir. Ve ahmak kimseye denir.

[ج و ظ]

الْجَوَاظُ [el-cuvāz] [غُرَابٌ] [gūrāb] vezninde) Bir husūsta sabırsızlık edip çabuk sıkıntı peydā eylemeğe denir; yukālu: مَا هَذَا الْجَوَاظُ أَيْ الصَّخْرُ وَقَلَّةُ الصَّبْرِ

الْجَوَاظُ [el-cevzā] [شَدَادٌ] [şeddād] vezninde) Kibr ve edā ile yürür olan kaba ve iri kıyāfetli kimseye denir ki pek zevksiz ve bī-nemek şivedir. Ve şer ve kerīhede çok sözlü, şamatacı ve 'arbedeci, boş boğaz kimseye denir. Ve cemū' ve menū' kimseye denir ki dā'imā cem'-i māl edip bir kimseye bir nesne vermez ola. Ve çağır-gan, sayyāh kimseye denir. Ve bir nesnedēn tīz kalb sıkıntısı peydā eden kimseye denir, جَوَاظَةٌ [cevvāzat] dahi denir. Ve 'āciz ve bī-nevā kimseye denir. Ve mütekebbir ve hod-bīn olarak taslak ve bed-kıyāfet adama denir; yukālu: رَجُلٌ جَوَاظٌ أَيْ الصَّخْمُ الْمُخْتَالُ وَكَذَا الْكَثِيرُ الْكَلَامِ وَالْجَلْبَبَةُ فِي الشَّرِّ وَكَذَا الْجُمُوعُ وَالْمَنُوعُ وَكَذَا الصَّخَاخُ وَكَذَا الصُّجُورُ وَكَذَا الْعَاجِزُ وَكَذَا الْمُتَكَبِّرُ الْجَافِي

الْجَوَاظُ [el-cevz] (cīm'in fethi ve vāv'ın sükūnuyla) ve

الْجَوَاظَانُ [el-cevezān] (feteħātla) Mütekebbirāne yürümek ma'nāsınadır; yukālu: جَاظَ الرَّجُلُ يَجُوزُ جَوَظًا وَجَوَظَانًا إِذَا اخْتَالَ فِي مَشِيَّتِهِ Ve bir adamı gussa ile derd-nāk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: جَاظَ فَلَانًا بِالْغَضَّةِ إِذَا أَشْجَاهُ بِهَا

التَّجَوُّظُ [et-tecvīz] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) ve

التَّجَوُّظُ [et-tecevuz] [تَفْعُلٌ] [tefa'ul] vezninde) Sa'y eylemek ma'nāsınadır; yukālu: جَوَّظَ الرَّجُلُ وَتَجَوَّظَ إِذَا سَعَى oImak hasbe'l-mādde aglebdir.

[ح ي ظ]

الْحَيْطَانُ [el-ceyezān] (feteħātla) Kibr ve edā ile yürümeġ ma'nāsınadır; yukālu: جَاطَ الرَّجُلُ يَجِيطُ جَيْطَانًا إِذَا اخْتَالَ فِي مَشِيَّتِهِ Ve arkasında yük olmakla sıkletle emekleyerek yürümeġ ma'nāsınadır; yukālu: جَاطَ بِحِمْلِهِ إِذَا مَشَى مُتَّاقِلًا

الْحَيْيَاطُ [el-ceyyāz] [شَدَادٌ] [şeddād] vezninde) Mütekebbirāne vaz' ve edā ile yürür olan adama denir.

FASLU'L-HĀ'Ī'L-MÜHMELE

(فَضْلُ الْحَاءِ الْمَهْمَلَةِ)

[ح ب ظ]

الْمُحْبِنُظِيُّ [el-muħbenzi'] (ism-i fā'il bünye-siyle) (مُحْبِنُظِيٌّ [muħbenzi'] ma'nāsınadır ki pür-gazab adama denir, niteki bāb-ı hemzede zikr olundu.

[ح ر ب ظ]

الْحِرْبَاظُ [el-ħirbāz] (ħā'nın kesriyle) Yayın kirişini muhkem çekip bağlamak ma'nāsınadır; yukālu: حَرَبْتَ الْقَوْسَ حِرْبَاظًا إِذَا شَدَّ تَوْتِيرَهَا

[ح ض ظ]

الْحُضْظُ [el-ħuḏuz] (ħā'nın ve ḏād-ı mu'cemenin zammıyla) ve

الْحُضْظُ [el-ħuḏaḏ] [شُرَادٌ] [şurad] vezninde) Bir nev' devāyī dārū ismidir ki deve kısmının bevllerinden ittiħāz olunur. 'Alā-kavlin حُضْظٌ [ħuḏuḏ] olacaktır ki حَوْلَانٌ [ħavlān] dedikleri dārūdur.

[ح ظ ظ]

الْحَظُّ [el-ħazz] (ħā'nın fethi ve zā-yı mu'cemenin teşdiidiyle) Behre ve nasīb ma'nāsınadır, 'alā-kavlin fazl ve hayr cihetiyle olan nasībe mahsūstur; yukālu: إِنَّهُ لَدُو حَظٌّ أَيُّ نَصِيبٍ أَوْ خَاصٍّ بِالنَّصِيبِ مِنَ الْخَيْرِ وَالنَّفْضِ Ve baht ma'nāsınadır; tekūlu: إِنَّكَ أَحْظُّ [eħuzz] ve cem'i killeti أَحَظُّ [eħazī] gelir ki cem'i kesretleri أَحَظِيٌّ [eħazī] gelir ki gayr-ı kıyās üzeredir, aslı أَحَظٌّ [eħazz] idi teşdid ile, zā'nın biri yā'ya ibdāl olundu ve حَظَّاطٌ [ħizāz] gelir ħā'nın kesriyle ve حَظَّاءٌ [ħizzā'] gelir ħā'nın kesri ve zā'nın teşdiidiyle ki bu dahi gayr-ı kıyās üzeredir ve حَظٌّ [ħuzz] ve حُظُوظٌ [ħuzūz] ve حُظُوظَةٌ [ħuzūẓa]

[ħuzūzat] gelir hā'ların zammıyla. Ve **حَظٌّ** [ħazz] Sıfat olur, حَظِيظٌ [ħazīz] gibi, ke-mā se-yuzkeru. Ve masdar olur, nasıblı yāhūd bahtlı olmak ma'nāsına; tekūlu: حَظِطْتُ يَا فُلَانُ فِي الْأَمْرِ حَظًّا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ أَي كُنْتُ حَظِيظًا

الْحَظِيظُ [el-ħazīz] (أمير) [emīr] vezninde) ve

الْحَظِييِّ [el-ħazīyy] (yā-yı nisbetle) ve

الْمَحْظُوظُ [el-maħzūz] Nasıblı ve bahtlı adama denir, حَظٌّ [ħazz] gibi; yukālu: رَجُلٌ حَظٌّ وَحَظِيظٌ وَحَظِييٌّ وَمَحْظُوظٌ أَي مَجْدُودٌ

الْحُظُوظُ [el-ħuzuz] (zammeteynle) ve

الْحُظُوظُ [el-ħuzuz] (ضرد) [şurad] vezninde) صَبْرٌ [şabir] dedikleri dārūya şebīh bir zamk ismidir.

الْإِحْطَاطُ [el-iħzāz] (hemzenin kesriyle) Bir kimse bahtlı yā nasıblı olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَحَظُّ فُلَانٌ إِذَا صَارَ ذَا حَظٍّ

[ح ف ظ]

الْحِفْظُ [el-ħifz] (hā'nın kesriyle) Saklamak ma'nāsınadır; yukālu: حَفِظْتُ الشَّيْءَ حَفِظًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا حَرَسَهُ Ve ezber eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَفِظْتُ الْقُرْآنَ إِذَا اسْتَضَظَّرَهُ Ve bir nesneyi görüp gözetmek ma'nāsınadır; yukālu: حَفِظْتُ الْمَالَ إِذَا رَعَاهُ

حَفِظٌ [ħifz] Gāfil olmayıp tenebbüh ve tabassur üzere olmayan ma'nāsına müsta'emeldir; yukālu: هُوَ مِنْ أَهْلِ الْحَفِظَةِ أَي لُهُ قِلَّةٌ عَقْلَةً

الْحَفِيزُ [el-ħafīz] (emir) [emīr] vezninde) ve

الْحَافِظُ [el-ħāfiz] Sıfatlardır; yukālu: هُوَ حَفِيزٌ وَحَافِظٌ أَي حَارِسٌ

حَفِيزٌ [ħafīz] Bir nesneye mü'ekkel olan kimseye itlāk olunur; yukālu: هُوَ حَفِيزٌ عَلَيْهِ أَي مُؤَكَّلٌ

حَفِيزٌ [Ĥafīz] Miskāl-i zerre arz ve semāda

olan eşyādan bir nesne hıfzından ba'ıd ve gā'ib olmayan Hazret-i Ĥakk'ın esmā-i hüsnāsındandır, te'ālā şānuhu; nekūlu: وَاللَّهِ حَفِيزٌ لَا يَعْزُبُ عَنْهُ شَيْءٌ فِي السَّمَوَاتِ وَلَا "فِي الْأَرْضِ" Ve **حَافِظٌ** [ħāfiz]in cem'i حَفَاطٌ [ħuffāz] gelir hā'nın zammı ve fā'nın teşdidiyle ve **حَفِظَةٌ** [ħafezat] gelir fetehtle. Kezālik **حَافِظٌ** [ħāfiz] bir nesneye mü'ekkel ve nigh-bān olan kimseye denir. Ve açık ve doğru yola itlāk olunur, sālīkini iştibāh ve inhirāftan hıfz eylediği için; yukālu: طَرِيقٌ حَافِظٌ أَي بَيِّنٌ مُسْتَقِيمٌ

الْحَفِظَةُ [el-ħafezat] (fetehtle) **حَافِظٌ** [ħāfiz] in cem'idir ki zikr olundu. Bu münāsebetle şol melā'ike-i kirām hazerātına itlāk olunur ki a'māl-i 'ibādın zabt ve ihsāsına mü'ekkel olmalarıyla beheme-ān ne 'amel ederlerse zabt ve kayd ederler; onlara **حَافِظُونَ** [ħāfizūn] dahi denir; yukālu: عَلَيَّهِمُ الْكِرَامُ الْحَفِظَةُ وَهُمْ الَّذِينَ يُحْضُونَ أَعْمَالَ الْعِبَادِ مِنَ الْمَلَائِكَةِ وَهُمْ الْحَافِظُونَ

الْحِفْظَةُ [el-ħifzat] (hā'nın kesriyle) ve

الْحَفِيزَةُ [el-ħafīzat] (hā'nın fethiyle) Hamiyet ve gazab ma'nāsınadır ki hetk-i hürmet husūsunda kalb kabül eylemeyip edenlere gazaba gelip def' eylemekten 'ibārettir; yukālu: هُوَ مِنْ أَهْلِ الْحَفِظَةِ وَالْحَفِيزَةِ أَي الْحَمِيَّةِ وَالْعُصْبِ يَعْنِي عِنْدَ حِفْظِ الْحُرْمَةِ

حَفِيزَةٌ [ħafīzat] [muħāfazat]tan ism olur; ke-mā se-yuzkeru.

الْإِحْطَاطُ [el-iħfāz] (hemzenin kesriyle) Darılmak ma'nāsınadır.

الْإِحْتِفَاطُ [el-iħtifāz] (ifti'al) [ifti'al] vezninde) Darılmak ma'nāsınadır; 'alā-kavlin bunlar bir kimseye bed ve nā-sezā söylemekle darılıp ve darılmağa mahsüstür; yukālu: أَحْفَظُهُ فَاحْتَفِظْ أَي أَعْصِبُهُ فَتَعْصَبْ أَوْ لَا يَكُونُ إِلَّا بِكَلَامٍ يَبِيحُ

FASLU'D-DĀLĪ'L-MÜHMELE

(فَضْلُ الدَّالِ الْمُهْمَلَةِ)

[د ا ظ]

الدَّأْظُ [ed-deʔz] (dāl'in fethi ve hemzenin sükünüyla) Doldurmak ma'nāsınadır; yukālu: دَأْظُ الْإِنَاءِ دَأْظًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا مَلَأَهُ: Ve yarayı sıkıp deşmek ma'nāsınadır; yukālu: دَأْظُ الْفَرْجَةِ إِذَا غَمَزَهَا: Ve semirmek ma'nāsınadır; yukālu: دَأْظُ فُلَانٍ إِذَا سَمِنَ: Ve bir kimseye gayz ve kīn eylemek ma'nāsınadır; yukālu: دَأْظُ فُلَانًا إِذَا غَاظَهُ:

الْمَدْؤُوظُ [el-medʔūz] Gayz olunmuş kimseye denir.

[د ظ ا]

الدَّظُّ [ed-dazʔ] (dāl'in fethi ve zā'nın teşdidiyle) Uzun uzadı kovup gitmek ma'nāsınadır; yukālu: دَظُّهُ دَظًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا شَلَّهُ وَطَرَدَهُ:

[د ع ظ]

الدَّعْظُ [ed-daʔz] (vaʔz [vaʔz] vezninde) Ferce zekeri bütün sokmak ma'nāsınadır; yukālu: دَعَظَّ ذَكَرَهُ فِي الْفَرْجِ دَعْظًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا أُدْخِلَ كَلَّهُ وَيُقَالُ دَعَظَّ الْفَرْجَ بِذَكَرِهِ وَدَعَظَهُ فِيهَا:

الدَّغْظَايَةُ [ed-diʔzāyet] (dāl'in kesriyle) Bodur adama denir. Ve gövdesi etli semiz adama denir, her ne kadar topaç olmayıp boyu uzun olursa da; yukālu: رَجُلٌ دَغْظَايَةٌ أَيُّ قَصِيرٌ وَكَذَا الْكَثِيرُ اللَّحْمِ وَلَوْ طَالَ:

[د ع م ظ]

الدَّعْمَظَةُ [ed-daʔmezat] [dahrecet] [dahrecet] vezninde) Bu dahi zekeri ferce bütün sokmak ma'nāsınadır; yukālu: دَعْمَظَ ذَكَرَهُ: Buralarda فَرْجٌ [ferc] e zamīr-i mü'ennes ircāı [avret] te>vīline mebnīdir.

الدَّعْمُوظُ [ed-duʔmūz] [uʃfūr] [uʃfūr] vezninde) Bed-hūy kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ دُعْمُوظٌ أَيُّ السَّيِّءِ الْخُلُقِ:

[د ل ظ]

الدَّلْظُ [ed-ḍelz] (dāl'in fethi ve lām'ın sükünüyla) Vurmak, 'alā-kavlin göğsüne kakmak ma'nāsınadır; yukālu: دَلْظَةُ دَلْظًا مِنْ صَدْرِهِ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا صَرَبَهُ أَوْ دَفَعَهُ فِي صَدْرِهِ: Ve sür'atle geçip gitmek ma'nāsınadır; yukālu: دَلْظَ فِي سَيْرِهِ إِذَا مَرَّ مُسْرِعًا:

الْمِدْلَظُ [el-midlaz] [minber] [minber] vezninde) ve

الدِّلْظُ [ed-dilazʔ] [hıdebb] [hıdebb] vezninde) Şedīdü'd-def' olan kimseye denir; yukālu: إِنَّهُ لِمِدْلَظٌ وَدِلْظٌ أَيُّ شَدِيدُ الدَّفْعِ:

الْإِنْدِلَازُ [el-indilāz] [infiʔal] [infiʔal] vezninde) Su tokuşarak ve çarpılarak akmak ma'nāsınadır; yukālu: إِنْ دَلْظَ الْمَاءُ إِذَا تَدَافَعَ:

الْإِدْلِنَازُ [el-idlinzā] [islınkāʔ] [islınkāʔ] vezninde) Sür'atle mürür eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذْ دَلْظَى الرَّجُلُ إِسْلِنَازًا: Ve semirmek ma'nāsınadır; yukālu: إِذْ دَلْظَى الْغُلَامُ إِذَا سَمِنَ:

الدِّلِيزُ [el-delīz] [emīr] [emīr] vezninde) Nāsı mülük kapılarından def' eder olan kapıcıya ve serhenge denir; yukālu: فُلَانٌ دَلِيزٌ أَيُّ مَدْفَعٌ عَنِ أَبْوَابِ الْمُلُوكِ:

الدِّلَازُ [el-dilāz] [kitāb] [kitāb] vezninde) Müdāfa'a ma'nāsınadır; yukālu: دَالِظُهُ دِلَازًا إِذَا دَافَعَهُ:

الدَّلْظِيُّ [ed-delezā] [cemezā] [cemezā] vezninde) Şol bahādırā denir ki cenkte kimse karşısında duramayıp bir tarafa sapılır ola; yukālu: فُلَانٌ شَجَاعٌ دَلْظِيٌّ أَيُّ تَجِيدٌ عَنْهُ وَلَا تَقِفُ لَهُ فِي الْحَرْبِ:

الدَّلَنْظِيُّ [ed-delenzā] [habetā] [habetā] vezninde) Revende ve çālāk, 'alā-kavlin göv-

desi kalın ve tavlı erkek deveye denir; yukālu: جَمَلٌ دَلَّظَى أَيْ سَرِيعٌ أَوْ غَلِيظٌ سَمِينٌ

[د ل ع م ظ]

الدِّلْعِمَاظُ [ed-dili'māz] [siriṭrāt] [siriṭrāt] (vezninde) Dā'imā nāsī kāle getirip fasl ve mezemmet eden harīs ve şereh-nāk adama denir; yukālu: رَجُلٌ دِلْعِمَاظٌ أَيْ شَرِيعٌ وَقَاعٌ لِلنَّاسِ

الدِّلْمِظُ [ed-dilmiz] [zibriṭ] [zibriṭ] (vezninde) Koca nākaya denir.

[د ل ن ظ]

المُدْلَنْظِي [el-mudlenzī] [muslenkī] [muslenkī] (vezninde) Gövdesinin eti pek ve şedīd olan şahsa denir.

الدِّلَنْظَى [ed-delenzā] [ḥabentā] [ḥabentā] (vezninde) “د،ل،ظ” māddesinde zikr olundu.

FASLU'R-RĀ'Ī'L-MÜHMELE

(فَضْلُ الرَّاءِ الْمُهْمَلَةِ)

[ر ع ظ]

الرُّعْظُ [er-ru'z] (rā'nın zammıyla) Okun temren girecek yerine denir ki onun üstüne sinir sarılır. Cem'ī أُرْعَاطٌ [er'āz]dır ve minhu'l-meselu: “إِنَّ فَلَانًا لَيَكْسِرُ عَلَيْنِكَ” “أُرْعَاطُ النَّيْلِ” Mesel-i mezbūr gittikçe gazabı müştedd olan kimse hakkında darb olunur. Aslı budur ki bir nesne zımnında gazab-nāk olan adam oturup elindeki ok ile yeri dürtüp karıştırarak okun رُعْظٌ [ru'z] unu şikest eder yāhūd ağızda olan dişlerin kökleri ok temrenlerinin medhallerine teşbīh olunmakla filān kimse sana hışm ve gazabdan nāşī dişlerini birbirine sürüp gıcırdatır demektir ki hālet-i mezbūr kemāl-i gayz u gazab eseri olmakla mahall-i merkūmda irād olunur. Ve fi'l-meseli'l-āheri: “مَا قَدَرْتُ عَلَى كَذَا حَتَّى تَعَطُّتْ” “عَلَى أُرْعَاطِ النَّيْلِ” Ya'ni “Filān matlaba bu kadar sa'y eyledim, tahsiline kādir olmadım, أُرْعَاطُ [er'āz]-ı nibāl bana eğilip mün'atfı oldu” ki murād ifrāg-ı esbāb edince kadar vüs'ümü sarf eyledim demektir.

الرُّعْظُ [er-ra'z] [va'z] [va'z] (vezninde) Oka temren girecek yer düzmek ma'nāsınadır; yukālu: رَعَطَ السَّهْمُ رُعْظًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا جَعَلَ لَهُ رُعْظًا Ve okun temren girecek yerini kırıp ufatmak ma'nāsına olmakla zıdd olur; yukālu: رَعَطَ السَّهْمُ إِذَا كَسَرَ رُعْظَهُ

الرُّعْظُ [el-ir'āz] (hemzenin kesriyle) رُعْظُ [ra'z] ile ma'nā-yı evvelde mürādifdir; yukālu: أُرْعَظُ السَّهْمَ إِذَا جَعَلَ لَهُ رُعْظًا

التَّرْعِيطُ [et-ter'iz] Süst ve fātir kılmak ma'nāsınadır; tekülü: مَا زَالَ يُرْعِطُنِي أَيْ يُفْتِنُنِي

Ve ivdirmek ma'nāsına olmakla zıdd olur; tekülü: لَا تُرْعِظُهُ أَيُّ لَا تُعْجَلُهُ Ve parmaklarına bir 'arıza isābet eden kimse kuvveti var mıdır yok mudur bilmek için depretip oynatmak ma'nāsınadır yāhūd kazığı yerden çekip çıkartmak için beri öte oynatıp ır-galamak ma'nāsınadır; yukālu: رَعِظَ الإِضْبَعُ إِذَا حَرَكَهُ إِذَا حَرَكَهَا لِيَرَى أَبْهَأَ بَأْسٍ أَوْ يُقَالُ رَعِظَ الْوَتِدَ إِذَا حَرَكَهُ لِيُقْلَعَهُ

الْتَرَعِظُ [et-tera^uz] (تَفْعُلُ [tefa^ul] vezninde) Yüklü deve yürütmeğe başlamışken yine sâhibi durmayıp denklere doğrultup düzeltmek ma'nāsınadır; yukālu: يَتَرَعِظُ حِمْلَ بَعِيرِهِ أَيُّ يُحَاوِلُ تَسْوِيَةَ حِمْلِهِ فَيُرْوِعُ نَجَرَ بَعُونِهِ تَعَالَى

FASLU'Ş-ŞĪNĪ'L-MU'CEME

(فَضْلُ الشَّيْنِ الْمُعْجَمَةِ)

[ش ظ ظ]

الشَّظُّ [eş-şaz̄z] [ḥaz̄z] vezninde) Bir iş bir adama güç gelip zahmet ve me-şakkat vermek ma'nāsınadır; yukālu: شَظَّهُ الْأَمْرُ شَظًّا مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا شَقَّ عَلَيْهِ Ve nāsı dağıtmak 'alā-kavlin tard ve teb'īd eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا شَظَّ الْقَوْمَ إِذَا شَظَّ الرَّجُلُ إِذَا أَنْعَظَ Ve bir adamın zekeri şıẓāẓ [şizāz] gibi kıvāma gelmek ma'nāsınadır; yukālu: شَظَّ الرَّجُلُ إِذَا أَنْعَظَ Ve çuval ve hurç makülesine şıẓāẓ [şizāz] geçirmek ma'nāsınadır; yukālu: شَظَّ الْوِعَاءَ إِذَا جَعَلَ فِيهِ الشَّظَاظَ Ve

شَظَّ [şaz̄z] Gündüz bakiyyesine denir; yukālu: أَتَى فِي شَظِّ النَّهَارِ أَيُّ بَقِيَّتِهِ

التَّشْظِيطُ [et-teşz̄īz] (تَفْعِيلُ [tef'īl] vezninde) Bu dahi nāsı dağıtmak ma'nāsınadır; yukālu: شَظَّظَ الْقَوْمَ إِذَا فَرَقَهُمْ

الْإِشْظَاظُ [el-işz̄āz] (hemzenin kesriyle) Bu dahi nāsı dağıtmak ma'nāsınadır; yukālu: أَشَظَّ الْقَوْمَ إِذَا فَرَقَهُمْ Ve bir adamın zekeri kıvāma gelmek ma'nāsınadır; yukālu: أَشَظَّ الرَّجُلُ إِذَا أَنْعَظَ Ve çuval ve hurç makülesine şıẓāẓ [şizāz] geçirmek ma'nāsınadır; yukālu: أَشَظَّ الْوِعَاءَ إِذَا جَعَلَ فِيهِ الشَّظَاظَ Ve deve kuyruğunu gerip uzatmak ma'nāsınadır; yukālu: أَشَظَّ الْبَعِيرَ إِذَا مَدَّ ذَنْبَهُ

الْأَشْظَاظُ [el-eşz̄āz] (hemzenin fethiyle) Zikri ātī şıẓīẓ [şez̄īz]in cem'idir, müteferrik nesneye denir; ve minhu yukālu: طَارَ الْقَوْمُ أَشْظَاظًا إِذَا تَفَرَّقُوا

شَظَاظٌ [Şizāz] [kitāb] vezninde) Bir ma'rūf uğru ismidir; ve minhu'l-meselu: "فَلَانَ أَسْرُقُ مِنْ شَظَاظٍ" Ve

شَطَاظٌ [ʃizāz] Şol çevgân başı gibi ucu eğri ağaç pâresine denir ki çatma hurcun ve çuvalın kulplarına geçirip onunla birbirine çatarlar; tekûlu: **أَدْخُلِ الْوَعَاءَ شَطَاظِيَهٗ وَهِيَ** أَشِطَّةٌ Cem'i **خَسْبَةٌ عَقْمَاءُ تُجْعَلُ فِي عُرْوَتِي الْجَوَالِقِينَ** [eşizzat] gelir.

الشَّطِيطُ [eş-şeziz] (أمير [emir] vezninde) Yarılmış ağaç pâresine ve tahtaya denir; yukâlu: **عُودٌ شَطِيطٌ أَيْ مَشَقَّقٌ** Ve çatılıp bağlanmış çuvala denir; yukâlu: **جَوَالِقٌ شَطِيطٌ أَيْ مَشْدُودٌ**

الشَّطْشَظَةُ [eş-şezşezat] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Çocuk kısmı çükünü kaldırıp çöğdürü çöğdürü işemek ma'nâsındır; tekûlu: **أَنْظُرُ شَطْشَظَةَ الْعُلَامِ أَيْ فَعَلَ زُبَّهٖ فِي الْبَوْلِ**

المُشَطَّظُ [el-muşazzaz] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Zekeri kıvâma gelmiş kimseye denir; yukâlu: **جَاءَ مُشَطَّظًا أَيْ جَاءَ وَأَدَأَفَهُ مُثْمَهَلٌ**

[ش ق ظ]

الشَّقِيقُ [eş-şekiz] (كاف [kaf] la أمير [emir] vezninde) Be-gâyet fahre mâ'il övüngen adama denir; yukâlu: **فَحَّارٌ [fahhâr] ma'nâsına.**

[ش م ظ]

الشَّمْظُ [eş-şemz] (şin'in fethi ve mîm'in sükunuyla) Men'e eylemek ma'nâsındır; yukâlu: **شَمَّظَهُ شَمَّظًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا مَنَعَهُ** Ve karıştırmak ma'nâsındır; yukâlu: **شَمَّظَ الشَّيْءَ إِذَا خَلَطَهُ** Ve bir nesneyi azca azca almak ma'nâsındır; yukâlu: **شَمَّظَ الشَّيْءَ إِذَا أَخَذَهُ قَلِيلًا قَلِيلًا** Ve 'unf ve ilhâh derecesine varmayarak bir kimseyi bir nesneye tahrik ve igrâ eylemek ma'nâsındır; yukâlu: **شَمَّظَهُ إِذَا اسْتَحْتَهُ وَخَوَّكَهُ دُونَ الْعُنْفِ** Ve bir kimseye gâh mülayim ve gâh şiddetli olarak sözler söylemek ma'nâsındır ki halt ma'nâsından me'hüzdur; yukâlu: **إِذَا شَمَّظَهُ قَالَهُ بِكَلَامٍ خَلَطَ لَيْنًا بِشِدَّةٍ**

[ش ن ظ]

الشَّنْظُورَةُ [eş-şunzuvet] (فُنْفُذَةٌ [kunfuzet] vezninde) ve

الشَّنَّازُ [eş-şinâz] (كِتَابٌ [kitâb] vezninde) Dağın yukarısına ve dorusuna denir; yukâlu: **صَعِدَ فِي شَنْظُورَةِ الْجَبَلِ وَشَنَاظِهِ أَيْ أَعْلَاهُ** [Ve] شَنَاظِيَهٗ [şenâzî] gelir. Ve

شَنَاظٌ [şinâz] Bedenin etinin sıkı ve dirnekliğine denir; ve minhu yukâlu: **ذَاتُ شَنَاظٍ أَيْ مُكْتَنِرَةٌ اللَّحْمِ كَثِيرَتُهُ**

الشَّنْظِيَانُ [eş-şinziyân] (şin'in kesriyle) Bed-hüy 'avrete denir; yukâlu: **إِمْرَأَةٌ شَنْظِيَانٌ أَيْ سَيِّئَةُ الْخَلْقِ**

[ش و ظ]

الشُّوَاظُ [eş-şuvâz] (غُرَابٌ [ğurâb] vezninde) ve

الشُّوَاظُ [eş-şivâz] (كِتَابٌ [kitâb] vezninde) Tütünsüz sâfi âteş yalımına denir, 'alâ-kavlin âteşin tütünüyle harâretine denir; yukâlu: **كَأَنَّهُ شُوَاظٌ مِّنْ نَّارٍ أَيْ لَهَبٌ لَا دُخَانَ فِيهِ أَوْ هُوَ** Ve güneşin harâretine itlâk olunur; tekûlu: **أَحْرَقْتِي شُوَاظَ الشَّمْسِ أَيْ حَرُّهَا** Ve haykırmağa ve feryâd eylemeğe denir; yukâlu: **مَا هَذَا الشُّوَاظُ أَيْ الصَّبَاخُ** Ve pek susuzluğa itlâk olunur; tekûlu: **أَخَذَنِي الشُّوَاظُ أَيْ شِدَّةُ الْعُلَّةِ** Ve bir adama sövmek, müşâteme ma'nâsındır.

التَّشَاوُظُ [et-teşävuz] (تَفَاعُلٌ [tefâ'ul] vezninde) Sövüşmek ma'nâsındır; yukâlu: **تَشَاوُظًا إِذَا تَسَابَا**

[ش ي ظ]

الشَّيْظَانُ [eş-şeyzân] (شَيْطَانٌ [şeytân] vezninde) Çetin huylu, musirr ve şedidü'n-nefs kimseye denir ki kavlı ve fi'linde ve 'azm ve hâtırısından bir vechle döndürme-

si mümkün olmaya; yukālu: رَجُلٌ شَيْطَانٌ أَيِ الشَّكِيْسُ الْخُلُقِ الشَّدِيدِ النَّفْسِ

الشَّيْطَانُ [eş-şeyz] [gāyz] vezninde)

Ele ağaç ve kamış makûlesinden kıymık ve kıykın ta'bîr olunan kılçık batmak ma'nâsınadır; tekûlu: شَاطَتْ فِي يَدِي مِنْ قَنَاتِكَ شَطِيئَةٌ تَشِيْطُ شَيْطَانًا أَيِ دَخَلَتْ فِيهَا

التَّشَايُظُ [et-teşâyuz] [teşāvuz]

vezninde ve mürâdifidir ki sövüşmek ma'nâsınadır; yukālu: تَشَايَظًا إِذَا تَسَابَا نَجَرَ بَعُوْنَهُ تَعَالَى

نَجَرَ بَعُوْنَهُ تَعَالَى

FASLU'L-AYNİ'L-MÜHMELE (فَضْلُ الْعَيْنِ الْمُهْمَلَةِ)

[ع ظ ظ]

الْعَظُّ [el-ʿazz] (ʿayn'ın fethi ve zā-yı mu'cemenin teşdidiyle) Cenk pek şiddetle-nip be-gāyet mihnet vermek ma'nâsınadır; yukālu: عَظَّتُهُ الْحَرْبُ عَظًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا عَصَّتُهُ Şārih der ki bazı fukahā-i lügat dediler ki dād ile عَضُّ [ʿaḏḏ] diş ısırmağa ve zā'yla عَظُّ [ʿazz] bir kimseyi vurup yere yasamak ma'nâsınadır; yukālu: عَظُّ فُلَانًا بِالْأَرْضِ إِذَا أَلْزَقَهُ بِهَا

الْعَظْعَظَةُ [el-ʿazʿazat] [zelzelet] vez-ninde) ve

الْعَطَا [el-ʿizʿāz] [zilzāl] vezninde)

Ok nişāna doğru gitmeyip titreyerek gidip bir tarafa burulup sapmak ma'nâsınadır; yukālu: وَعَطَّعْتَ السَّهْمَ إِذَا ارْتَعَشَ فِي مُضِيْبِهِ وَالتَّوَى Ve korkak kimse cenkte hasmından kışınılıp ric'atle bir cānibe yan vermek ma'nâsına

müsta'meldir; yukālu: إِذَا عَظَّعْتَ الْجَبَانَ إِذَا نَكَصَ عَنِ مُقَاتِلِهِ وَرَجَعَ وَحَادَ عَظَّعْتَ فِي الْجَبَلِ إِذَا صَعَدَ Ve dābbe kemāl-i ta'ab u sıkletinden kuy-ruğunu beri öte salıp oynatarak yürümek ma'nâsınadır; yukālu: عَظَّعَتِ الدَّابَّةُ إِذَا حَرَكَتْ لَا

تَعِظِيْنِي وَتَعَطَّعِيْ “أَيِ لَا تُوصِيْنِي وَأُوصِيْ نَفْسِكَ أَوْ يَأْنِيْ بUNDA İKİ GÜNE TEVCİH OLUNDU VE MESEL-İ MEZBÜR BİR HATUNA HITÂBDIR: Evvelâ لَا تَعِظِيْ [lā taʿizī] dan mü'ennes nehy-i hāzırdır, nūn-ı vikāye ve yā-i mütekellim dāhildir. Kezālik وَغَطَّ [vaʿz] şāz olarak yine وَغَطَّ [vaʿz] dan emr-i mü'ennestir. Pes ma'nā “Ey hatun, sen bana pend ve nush eyleme belki kendi nefesine pend ve nasihat kıl” demek

[ع ن ظ]

الْعُنْظَوَانُ [el-ʿunzuvān] [عُنْظَوَانُ] [ʿunfuvān] vezninde) Şol şirîr kimseye denir ki şir-retinden nâşî halkı teşhîr ve rüsvây eder ola; yukâlu: رَجُلٌ عُنْظَوَانٌ أَي شَرِيْرٌ مُسَمِّعٌ Ve nâs beynini ifsâd edip birbirine düşürür olan sâhire denir; yukâlu: رَجُلٌ عُنْظَوَانٌ أَي سَاحِرٌ مُعْرِ Ve

عُنْظَوَانٌ [ʿunzuvān] Deve merʿasından olan şūr ot envāʿından bir otun ismidir ki deve onu çok raʿy eylese vecaʿ-ı batn peydâ eder, ʿalâ-kavlin çoğan taʿbîr olunan nebâtın ecved ve eltafına denir. Ve

عُنْظَوَانٌ [ʿUnzuvān] ʿAvf b. Kinâne'nin lakabıdır; kabîlesi halkı kendisini düş-manları tarafına cāsūs olarak irsâl edip ʿunzuvān nām nebât-ı mezbūr yanına vardıkta sâyesine yan gelip bu ʿunzuvāndan bir kadem münfekk olman diye cevâb eylemekle ʿunzuvān ile mülakkab oldu.

الْعِنْظِيَانُ [el-ʿinziyān] (ʿayn'ın kesriyle) **عُنْظَوَانٌ** [ʿunzuvān] ile iki evvelki ma'nalarda mürâdiftir. Ve

عِنْظِيَانٌ [ʿinziyān] Vücūdu taslak, bed-zebān, fuḥş-güy kimseye denir; yukâlu: رَجُلٌ عِنْظِيَانٌ بَدِيءٌ فَاحِشٌ جَافٌ Ve civānlığın evvel hengāmına denir; yukâlu: فَعَلَهُ فِي عِنْظِيَانٍ الشَّبَابِ أَي أَوَّلِهِ

الْعَنْظِيَةُ [el-ʿanzayet] [دَحْرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) Bir kimseye bed söz işittirmek ma'nâsınadır; yukâlu: عَنَظَى بِهِ إِذَا أَسْمَعَهُ كَلَامًا Ve işbu terkîb ve maddenin hakk ve ensebi mu'tell bâbında zikr olunmaktır, zîrâ Sîbeveyhi nūn'unun zâ'id olduğunu tasrîh eylemiştir.

نَجَرَ بَعُوْنَهُ تَعَالَى

FASLU'L-GĀYNI'L-MU'CEME

[فَضْلُ الْعَيْنِ الْمُعْجَمَةِ]

[غ ظ غ ظ]

الْمُعْظَعُظَةُ [el-muğazğazat] (ism-i mef'ul bünyesiyle ve ism-i fâ'il bünyesiyle) Pek kaynayan tencereye denir; yukâlu: قَدَّرَ مُعْظَعُظَةُ أَي الشَّدِيْدَةُ الْعَلْيَانِ

[غ ل ظ]

الْغِلْزَاتُ [el-gilzāt] (ğayn'ın harekât-ı selâsıyla) ve

الْغِلَازَةُ [el-gilāzāt] [كِتَابَةٌ] [kitābet] vezninde) ve

الْغِلَازُ [el-gilaz] [عَنْتٌ] [ʿineb] vezninde) Yoğun olmak ma'nâsınadır; yukâlu: غَلِظَ الشَّيْءُ غِلْظَةً وَغِلَازَةً وَغِلَازَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ وَالثَّانِي ضِدُّ رَقٍّ Ve ekin kalınlaşıp dâneleri çıkmak ma'nâsına müsta'meldir; yukâlu: غَلِظَتِ السُّبُّلَةُ إِذَا خَرَجَ فِيهَا الْحَبُّ

الْغَلِيْظُ [el-galīz] [أَمِيْرٌ] [emīr] vezninde) ve

الْغُلَازُ [el-gulāz] [غُرَابٌ] [ğurāb] vezninde) Vasflardır, kalın ve künde nesneye denir.

الْغَالِظُ [el-galz] (ğayn'ın fethiyle) Huşunetli dürtüşt yere denir; yukâlu: أَرْضٌ غَالِظٌ أَي حَشِيْئَةٌ

الْإِغْلَازُ [el-iğlāz] (hemzenin kesriyle) Huşunetli, galīz yere inmek ma'nâsınadır; yukâlu: أَعْلَظَ الْمَسَافِرُ إِذَا نَزَلَ بِالْعَلِظِ Ve bir nesneyi galīz bulmak ma'nâsınadır, ʿalâ-kavlin galīz nesne iştirâ eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: أَعْلَظَ الثُّوْبُ إِذَا وَجَدَهُ غَلِيْظًا أَوْ اسْتَرَاهُ كَذَلِكَ Ve bir kimseye sert ve dürtüşt söz söylemek ma'nâsınadır; yukâlu: أَعْلَظَ لَهُ فِي الْقَوْلِ إِذَا حَشِيْنَهُ

الْإِسْتِغْلَازُ [el-istiğlāz] Bu dahi ekin kalınlanıp dâneleri çıkmak ma'nâsınadır; yukâlu: اسْتِغْلَظَتِ السُّبُّلَةُ إِذَا خَرَجَ فِيهَا الْحَبُّ يَعْنِي

nehār ıssılığı Şiddetlenmek ma'nāsınadır;
yukālu: تَعَيَّظْتُ الْهَاجِرَةَ إِذَا اشْتَدَّ حَمِيهَا

الْإِغَاظَةُ [el-iğāzat] (hemzenin kesriyle ve
الْمُعَايَظَةُ [el-muğāyazat] (mufā'alet) [mufā'alet]
vezninde) Bunlar da iğzāb eylemek
ma'nāsınadır; yukālu: أَعَاظُهُ وَعَايَظُهُ أَيَّ عَيَّظُهُ
عِيَاظٌ [Ġayyāz] (şeddād) [şeddād] vezninde)
Benū Dābbe'den İbn Mus'ab'dır.

الْعِيَاظُ [el-ğiyāz] (ğayn'ın kesriyle) Hışm
ve gazab ma'nāsınadır; yukālu: فَعَلَ ذَلِكَ
عِيَاظًا Ya'nī "O işi seni merreten ba'de uhrā iğzāb için etti."

FASLU'L-FĀ'Ḍ

(فُضِّلُ الْفَاءِ)

[ف ظ ظ]

الْفُظُّ [el-fazḏ] [ḥazḏ] vezninde) Galizü'l-cānib ve bed-hüy ve nā-tırāŐ ve nādān olup sert ve yoğun sözlü kimseye denir ki türk ve hoyrat ta'bīr olunur; yukālu: رَجُلٌ فَظٌّ أَيَّ بَيَّنُّ الْفُظَاظَةَ الْغَلِيظُ الْجَانِبُ
السِّيءُ الْخُلُقِ الْقَاسِي الْخَشِنُ الْكَلَامِ وَقَوْلُهُمْ فَظٌّ بَطٌّ
عِيبَاعٌ Ve

فُظٌّ [fazḏ] Masdar olur; **فُظُظٌ** [fezaz] dedikleri işkenbe suyunu sıkıp içmek ma'nāsınadır; yukālu: فَظُّ الْفُظُظُ فَظًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا عَصَرَهُ وَسَرِبَهُ

الْفُظَاظَةُ [el-fezāzat] (fā'nın fethiyle) ve
الْفُظَاظُ [el-fizāz] (fā'nın kesriyle) Bir kimse **فُظٌّ** [fazḏ] ve **غَلِيظٌ** [ğalīz] olmak ma'nāsınadır; yukālu: فَظُّ الرَّجُلِ فَظَاظَةٌ وَفُظَاظًا
مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ فَظًّا

الْفُظُظُ [el-fezaz] (fethateynle) Deve işkenbesinin suyuna denir ki bādiyede su bulunmadığı yerde a'rāb tā'ifesi sıkıp içler.

الْإِفْتِظَاظُ [el-iftizāz] Bu dahi **فُظُظٌ** [fezaz] içmek ma'nāsınadır; yukālu: إِفْتِظُّ الْفُظُظُ إِذَا عَصَرَهُ وَسَرِبَهُ

الْفُظِيظُ [el-fezīz] [emīr] vezninde) Erin 'alā-kavlin 'avretin men'sine denir.

الْفُظَاظَةُ [el-fuzāzat] (fā'nın zammıyla) **فُظِيظٌ** [fazīz] lafzından fu'ālettir ki rahme nāzil olmuş menī olacaktır, عُصَارَةٌ [uṣāret] gibi.

Ve minhu kavlu 'A'işete radiyallāhu 'anhā li-Mervān el-Ĥakem: "وَلَكِنَّ اللَّهَ لَعَنَ أَبَاكَ وَأَنْتَ فِي ضَلْبِهِ فَأَنْتَ فُظَاظَةٌ مِنْ لَعْنَةِ اللَّهِ" أَيُّ نُطْفَةٍ وَقِطْعَةٍ وَوَيُرَوَّى فُضْضٌ وَقَدْ تَقَدَّمَ

[ف و ظ]**الفَوْظُ** [el-fevz] (فَوْزٌ [fevz] vezninde) ve**الفَوَاطِ** [el-fevāz] (فَوَاتٌ [fevāt] vezninde)

Ölmek ma'nāsınadır; yukālu: فَاطٌ فُلَانٌ يَفُوطُ فَاطٌ فُلَانٌ يَفُوطُ إِذَا مَاتَ فَوْظًا وَفَوَاطًا إِذَا مَاتَ

[ف ي ظ]**الفَيْظُ** [el-feyẓ] (غَيْظٌ [gayz] vezninde) ve**الفَيْظُوطَةُ** [el-feyẓūzat] (شَيْخُوْحَةٌ [šeyhūḥat] vezninde) ve**الفَيْظَانُ** [el-feyezān] (feteḥātla) ve**الفَيْظِيُوزُ** [el-fuyūz] (فُعُوْدٌ [ku'ūd] vezninde)

Bunlar da ölmek ma'nāsınadır; yukālu: فَاطٌ فُلَانٌ يَفُوطُ فَاطٌ فُلَانٌ يَفُوطُ إِذَا مَاتَ فَاطٌ نَفْسُهُ أَي قَاءَهَا يَغْنِي أَخْرَجَ رُوحَهُ بِمَعْنَى مَاتَ Bu sūrette lāzım ve müte'addī isti'māl olunur. Ve kay²-i nefis ihrāc-ı rūhtan kināyedir ki kināye²-i telmīhiyye ile yine vefāt etmek murāddır. Ve ba'zılar dediler ki işbu فَاطٌ māddeşi نَفْسُهُ lafzına mukārin olarak isti'māl olunmaz, belki hemān فَاطٌ الرَّجُلُ unvānında müsta'mel olur. Ve فَاضٌ māddeşi نَفْسُهُ lafzıyla yine ma'nā-yı mezbūrda isti'mālle olunur, niteki mahal-linde zikr olundu; ve yukālu: حَانَ فَيْظُهُ وَفَوْظُهُ أَي دَنَا مَوْتُهُ

FASLU'L-KĀF**(فَضْلُ الْقَافِ)****[ق ر ظ]**

القَرَارُظُ [el-ḳaraz] (fethateynle) سَلَمٌ [selem] ağacının yaprağına 'alā-kavlin سَنْطٌ [sanṭ] ağacının yemişine denir ki palamut gibi onlar ile dibāgat olunur; akākiyā dedikleri zamk o yemişin 'usāresidir. Ve سَلَمٌ [selem] ve سَنْطٌ [sanṭ] muḡaylān nev'indendir, Mışır'ın odunluğudur, onun için Mışır dikenini ve sanṭ ağacı derler, bir kaç nev' olur; yukālu: دَبَعَ الْأَدِيمَ بِالْقَرَارِظِ وَهُوَ وَرَقُ السَّلَمِ أَوْ تَمْرُ السَّنِطِ وَيُعْتَصَرُ مِنْهُ الْأَقَاقِيَا

القَارِظُ [el-ḳarīz] قَرِظٌ [ḳaraz] ağacının yaprağını yāhūd semerini devşirici adama denir.

القَارِظَانُ [el-Ḳarīzān] (tesniye bünyesiyle) 'Aneze kabilesinden Yezkur b. 'Aneze ve 'Āmir b. Ruhm nām kimselere itlāk olur ve minhu'l-meselu: "لَا آتِيكَ أَوْ يُؤُوبَ الْقَارِظَانَ" Ya'nī "Ḳarīzān dönüp gelince kadar ben sana varmam" ki ebedī varmamaktan kināyedir; أَوْ kelimesi إِلَى أَنْ ma'nāsınadır. Mezbūrlar قَرِظٌ [ḳaraz] devşirmeğe çıkıp gaybet-i munkat'a ile ḡā'ib olup bir dahi ric'at eylemediler.

القَرَارِظُ [el-ḳarrāz] (شَدَادٌ [šeddād] vezninde) قَرِظٌ [ḳaraz] satıcısına denir.

القَرَارِظُوطُ [el-maḳrūz] قَرِظٌ [ḳaraz] ile dibāgat olunmuş yāhūd onunla boyanmış meşine ve sahtiyāna denir; yukālu: أَدِيمٌ مَقْرُوظٌ أَي مَدْبُوعٌ أَوْ مَضْبُوعٌ بِالْقَرَارِظِ

القَرَارِظِي [el-Ḳarāziyy] (عَرَبِيٌّ [arabiyy] vezninde) ve

القَرَارِظِي [el-Ḳurāziyy] (جُهَنِيٌّ [cuheniyy] vezninde) Yemen ülkesine mensūb demektir,

zīrā şecer-i قَرَطٌ [qaraz]ın menābitidir; yukālu: كَتَبْتُ قَرَطِيَّ وَقَرَطِيَّ أَيَّ يَمَنِيَّ

سَعْدُ الْقَرَطِ [Sa'du'l-Qaraz] Ashābdandır, dā'imā قَرَطٌ [qaraz] devşirip onunla ticāret ve intifā'e eylediği bā'is-i izāfedir.

مَرْوَانُ الْقَرَطِ [Mervānu'l-Qaraz] Vech-i mezkūr üzere Yemen diyārına dā'imā gazā eylemekle ismine muzāf olmuştur.

قَرَطَةُ بِنُ كَعْبِ [Qarazat b. Ka'b] (fetehtla) Sahābīdir.

ذُو قَرَطِ [Zū-Qaraz] 'alā-kavlin ذُو قُرَيْظٍ [Zū-Kurayz] ((zubeyr) vezninde) Yemen'de bir mevzi' ismidir.

قَرَطَانُ [Qarazan] (fetehtla) Zebīd kazāsında bir palanka ismidir.

قُرَيْظَةُ [Qurayzat] (جُهَيْنَةُ [cuheyne] vezninde) Yehūd-i Hayber'den bir kabīledir.

الْقَرَطُ [el-qaraz] قَرَضٌ [qarad] vezninde ve onda lügattir, kat' ma'nāsına; tekülü: قَرَطْتُهُ ذَاتَ الشِّمَالِ بِمَعْنَى قَرَضْتُهُ

الْقَرَطُ [el-qaraz] (fethateynle) Bir kimse zelil iken 'izz ve siyādete nā'il olmak ma'nāsınadır; yukālu: قَرَطَ فُلَانٌ قَرَطًا مِنَ الْبَابِ Bu ma'nā قَرَطٌ [qaraz] ile medbūg veyā masbūg olan edīm hüsn ve kıymet bulduğu tasavvuruyla ahz olunmuştur.

التَّقْرِيطُ [et-takrīz] Hayāтта olan adamı medh ve sitāyiş kılmak ma'nāsınadır, gerek hak ile olsun ve gerek bātil ile olsun; yukālu: قَرَطَ فُلَانًا إِذَا مَدَحَهُ [Ve bu] قَارِطٌ [qarīz] dibāgat ve sabg ile edīmi tahsīn eylediği gibi مُقَرِّطٌ [muqarrīz] dahi memdūhunu tahsīn ve tezyīn eylediği mülāhazasıyla ahz olunmuştur.

التَّقَارِطُ [et-tekarūz] (تَفَاعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Medh edişmek ma'nāsınadır; yukālu:

هُمَا يَتَقَارَطَانِ الْمَدْحَ أَيَّ يَمْدَحُ كُلُّ صَاحِبِهِ

[ق ع ظ]

الْإِقْعَاطُ [el-iq'az] (hemzenin kesriyle) Bir kimseye güçlük edip zahmet ve meşakkate uğratmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أَقْعَطَهُ إِذَا شَقَّ عَلَيْهِ

[ق و ظ]

الْقَوُظُ [el-qavz] قَيْظٌ [qayz] vezninde ve mürādifidir, ke-mā se-yuzkeru; pes vāvī ve yā'ī olur.

[ق ي ظ]

الْقَيْظُ [el-qayz] عَيْظٌ [gayz] vezninde) Yaz mevsiminin samīm ve hālis hengāmına denir ki harāretin galeyāni vaktidir; Ülker'in tulū'undan Süheyl yıldızının tulū'una kadar müddettir, hazīrān ve temmūz ayları olacaktır. Cem'ī قَيْظٌ [qayz] ve قَيْبُظٌ [qaybuz]dur; tekülü: أَقْمَنَا بِهِ فِي الْقَيْظِ وَهُوَ صَمِيمٌ Ve الصَّيْفِ

قَيْظٌ [qayz] Masdar olur, gün pek ıssı olmak ma'nāsına; tekülü: قَائِظٌ يَوْمًا يَقِيظُ قَيْظًا إِذَا اشْتَدَّ حَرُّهُ Ve mevsim-i mezbūrda bir mekānda mukīm olmak ma'nāsınadır; yukālu: قَائِظٌ الْقَوْمُ بِالْمَكَانِ إِذَا أَقَامُوا بِهِ قَيْظًا

الْمُقَايِظَةُ [el-muqāyāzat] مُقَايِظَةٌ [muqātelet] vezninde) ve

الْقِيَاظُ [el-kiyāz] قِتَالٌ [kitāl] vezninde) ve **الْقُيُوظُ** [el-quyūz] قُعُودٌ [qu'ūd] vezninde ki şāzdir, zīrā مُفَاعَلَةٌ [mufa'ale]t] masdarı değildir Mu'āmeleyi قَيْظٌ [qayz] vaktine keşişmek ma'nāsınadır; niteki müşāhere aylıkla ve müyāveme günlükle mu'āmeleden ibārettir; yukālu: قَائِظُهُ مُقَايِظَةٌ وَقِيَاظٌ وَقُيُوظٌ إِذَا قَامَ عَلَيْهِ قَيْظًا

التَّقْيِيطُ [et-takyīz] تَفْعِيلٌ [tef'il] vezninde) Bu dahi قَيْظٌ [qayz] hengāmında bir yerde

ikāmet eylemek ma'nāsındır; yukālu: قَيْظًا الْقَوْمُ بِالْمَكَانِ إِذَا أَقَامُوا بِهِ قَيْظًا Ve bir nesne bir adama قَيْظُ [qayz] mevsiminde kifāyet eylemek ma'nāsındır; yukālu: إِذَا قَيْظُهُ الشَّيْءُ إِذَا كَفَاهُ لِقَيْظِهِ

الْتَقَيْظُ [et-teqayyuz] (تَعَقُلُ [tefa'ul] vezninde) Bu dahi قَيْظُ [qayz] müddetinde bir yerde ārām eylemek ma'nāsındır; yukālu: تَتَقَيْظُ الْقَوْمُ بِالْمَكَانِ إِذَا أَقَامُوا بِهِ قَيْظًا

الْمَقِيزُ [el-maqīz] (مَقِيلٌ [maqīl] vezninde) ve

الْمَقْيَازُ [el-maqyaz] (مَقْعَدٌ [maq'ad] vezninde) İsm-i mekānlardır, قَيْظُ [qayz] faslında ikāmet edecek mekāna denir.

الْمَقِيْزَاتُ [el-maqīzāt] (مَدِيْنَةٌ [medīnet] vezninde) Şol nebāta denir ki قَيْظُ [qayz] mevsimi tamāmına kadar tāze ve yeşil olarak kalır ola.

الْقَيْظِي [el-qayziyy] (yā-yı nisbetle) قَيْظُ [qayz] mevsiminde mütevelled yavruya denir; yukālu: جَدِي قَيْظِي إِذَا نُبِحَ فِي الْقَيْظِ Ve Qayzī b. Levzān ashābdandır.

أَقْيَازٌ [Aqyāz] (hemzenin fethiyle) Bir mevzi' adıdır.

مِخْلَافٌ قَيْظَانٌ [Miḫlāfu Qayzān] (حَيْرَانٌ [ḥayrān] vezninde) Yemen'de Zū-Cebele kurbünde bir nāhiye ismidir.

نَجَرَ بَعُوْنَهُ تَعَالَى

FASLU'L-KĀF

(فَضْلُ الْكَافِ)

[ك ر ظ]

الْكَرْظُ [el-kerz] (فَرْدٌ [farḍ] vezninde) Bir adamın ırzına ta'n eylemek ma'nāsındır; yukālu: كَرِظٌ فِي عِرْضِهِ كَرْظًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا قَدَحَهُ

الْكَرِزُ [el-kirz] (kāf'ın kesriyle) Dā'imā nāsın ırz ve nāmūsuna kadh ve ta'n eden kimseye denir; yukālu: هُوَ كَرِظٌ حَسَبَ إِذَا كَانَ يَكْرِظُهُ

الْكَرْظَاتُ [el-kurzat] (غُرْفَةٌ [gurfet] vezninde) Okun gezine ve yayın köşesinde kiriş geçirecek kerteğine denir, كُرْظَةٌ [kurzat] ma'nāsına.

[ك ظ ظ]

الْكِزْزَاتُ [el-kizzat] (kāf'ın kesri ve zā'nın şeddesiyle) İmtilā' arızasına denir; yukālu: أَخَذْتَهُ الْكِزْزَةَ أَيِ الْبِطْنَةَ Ve imtilā' sebebiyle hādis olan renc ve zahmete denir.

الْكَظُّ [el-kazz] (حَظٌّ [ḥazz] vezninde) Ta'am mi'deyi soluk alınmayacak derecede doldurup imtilāya uğratmak ma'nāsındır; yukālu: كَظَّهُ الطَّعَامَ كَظًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا مَلَأَهُ حَتَّى لَا يُطِيقَ النَّفْسَ Ve

كَظٌّ [kazz] Sıfat olur, umūr-ı şedide kendisini basıp nefes almayacak mertebeye āciz ve fūrū-mānde olmuş adama ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ كَظٌّ إِذَا صَارَ قَدْ بَهَظَّتْهُ الْأُمُورُ فَعَجَزَ عَنْهَا

الْإِكْتِظَازُ [el-iktizāz] (إِفْتِعَالٌ [ifti'al] vezninde) İmtilā olmak ma'nāsındır; yukālu: كَظَّهُ الطَّعَامَ فَانْتَهَتْ مِعْرَا سِكْشِيشِ دَارِ جَالِمِكِ مَاعْنَسِنَا مُسْتَأْمَلِدِرِ; yukālu: إِذَا كُنْتُ الْمَسِيْلُ بِالْمَاءِ إِذَا ضَاقَ لِكَثْرَتِهِ

الْكُظَاظُ [el-keẓāz] ve

الْكُظَاظَةُ [el-keẓāzat] (kāf'ların fethiyle) Bir güç iş bir adamı basıp be-gāyet derd ve mihnete uğratmak ma'nāsınadır; **إِمِيلَاءُ** [imtilā] ma'nāsından me'hūzdur; yukālu: **كُظُهُ الْأَمْرُ كُظَاظًا وَكُظَاظَةٌ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا بَهَظُهُ وَكَرَبَهُ وَجَهَدَهُ**

الْكَظِيزُ [el-keẓīz] (emīr) [emīr] vezninde) ve

الْمَكْظُوزُ [el-mekẓūz] ve

الْمُكْظَازُ [el-mukaz̄az] (mu'azzam) [mu'azzam] vezninde) Baskın iş altında derd ve mihnete uğramış adama denir.

الْكِظَاظُ [el-kizāz] (kitāb) [kitāb] vezninde) Şiddet ve ta'ab ma'nāsınadır; yukālu: **لَقِيَ مِنْهُ كِظَاظًا أَيْ شِدَّةً وَتَعَبًا** Ve

كِظَاظٌ [kizāz] Mufā'alekten masdar olur; **مُكَازَّاتٌ** [mukāzzat] gibi cenk ve muhārebeye uzun uzadı şiddetle çalışıp mümāreset eylemek ma'nāsına; yukālu: **كَاطَ الْقَوْمُ مُكَازَّاتَةً وَكِظَاظًا إِذَا لَازَمُوا طَوِيلًا وَمَارَسُوا شَدِيدًا فِي الْحَزْبِ**

الْتِكْظُكُظُ [et-tekaz̄kuz] [tezelzul] vezninde) Ekül kimse karnı her doldukça yerleşip kalıplanmak için birer kerre dikilip oturarak ekl-i ta'am eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **هُوَ يَتَكْظُكُظُ عِنْدَ الْأَكْلِ أَيْ يَتَّصِبُ قَاعِدًا كُلَّمَا امْتَلَأَ بَطْنُهُ**

الْكُظْكَظَةُ [el-kaz̄keẓat] [zelzelet] vezninde) Kırba ve tulum suyu doldurdukça kendi kendisine doğrulup dikilmek ma'nāsınadır; yukālu: **يَكْظُكُظُ السِّقَاءُ إِذَا كَانَ يَسْتَوِي كُلَّمَا صَبَبَتْ فِيهِ الْمَاءُ وَامْتَلَأَ**

[ك ع ظ]

الْكَعِيزُ [el-ke'īz] (emīr) [emīr] vezninde) ve

الْمَكْكَازُ [el-muka'az] (mu'azzam) [mu'azzam] vezninde) Bodur kişiye denir; yukālu: **رَجُلٌ كَعِيزٌ وَمُكْكَعُظٌ أَيْ قَصِيرٌ**

[ك ل ظ]

الْكَلْظَةُ [el-keleẓat] (feteħātla) Aksak kimse-
nin yürüyüşüne denir.

الْأَكْلَازُ [el-eklaz] (aġlaz) [aġlaz] vezninde) Aksağa denir, **أَفْزَلُ** [akzel] ma'nāsına yāhūd bunda savāb olan ẓā-i mühmele ile olmaktır; yukālu: **رَجُلٌ أَكْلَظٌ أَيْ أَفْزَلٌ**

[ك ن ظ]

الْكَنْظُ [el-kenz] (knt) [kenz] vezninde) Bir güç iş bir adamı nihāyet derecede renc ve mihnete uğratıp gam ve endūhla doldurmak ma'nāsınadır; yukālu: **كَنْظَةُ الْأَمْرِ كَنْظًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا بَلَغَ مَشَقَّتَهُ وَعَمَّهُ وَمَلَأَهُ**

الْتَكْظُظُ [et-tekanuz] (tefa'ul) [tefa'ul] vezninde) **كَنْظٌ** [kenz] ma'nāsınadır; yukālu: **كَنْظَةُ الْأَمْرِ بِمَعْنَى كَنْظُهُ**

الْكُنْظَاتُ [el-kunẓat] (ġurfet) [ġurfet] vezninde) Bir nesneyi bir dar yere kısıtırıp sıkıştır-maya denir; **صَعْظَةٌ** [daġat] ma'nāsına.

FASLU'L-LĀM**(فَصْلُ اللَّامِ)****[ل أ ظ]**

الْأَظْ [el-leʔz] (lām'ın fethi ve hemzenin sükunuyla) Bir kimseyi mağmüm eylemek, 'alā-kavlin bir kimseyi tutmak için ardından koğup giderek ona yaklaşmak ma'nāsınadır; yukālu: لَآظُهُ لَآظًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ لَآظُهُ لَآظُهُ إِذَا عَمَّه أَوْ طَرَدَهُ وَقَدْ دَنَا مِنْهُ لَآظُهُ فِي التَّقَاضِي إِذَا شَدَّدَ عَلَيْهِ

[ل ح ظ]

الْلَحْظُ [el-laħz] (lām'ın fethi ve hā'nın sükunuyla) ve

الْلَحْظَانُ [el-leħazān] (feteħātla) Bir nesneye göz kuyruğuyla bakmak ma'nāsınadır; gerçi شَرَزُ [šeʔz] dahi bu ma'nâyadır, lākin لَحْظُ [laħz]ın mefhümünde ziyāde-i iltifāt mu'teberdir ki çokça iltifātla bakmak olur; yukālu: لَحْظُهُ وَإِلَيْهِ لَحْظًا وَلَحْظَانًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا نَظَرَ إِلَيْهِ بِمُؤَخَّرِ عَيْنَيْهِ 'unvānında olmak ciheteyn i'tibārıyladır.

الْمُلَاخَظَةُ [el-mulāħazat] [mufā'alet] vezninde) Ma'nā-yı mezbūrdan vāhid ve isneyn için olur. Ve tefekkür ve endīşe ki 'ayn-ı basiretle bir emrin hakikatine nazar eylemekten 'ibārettir; مُلَاخَظَةٌ [mulāħazat] itlākı bu nazara mebnīdir.

الْلِحَازُ [el-leħāz] [seħāb] vezninde) Gözün kuyruğuna denir; tekūlu: نَظَرَ إِلَيَّ بِالْحَازِ عَيْنِي أَيِّ بِمُؤَخَّرِهَا

الْلِحَازُ [el-liħāz] [kitāb] vezninde) Devenin gözlerinin altına basılır bir güne damga ismidir. Ve kuşun kanatlarından el ile sıyrılan yeleklerle denir. Ve

لِحَازُ السَّهْمِ [liħāzu's-sehm] Okun yelek

geçirilmiş yerinden yeleklerle beraber olarak beriye doğru yerine denir.

التَّلْحِيزُ [et-telħīz] [tef'īl] vezninde) İsmidir, لِحَازٌ [liħāz] ile ma'nā-yı evvelde mürādiftir.

الْلَحِيزُ [el-leħīz] [emīr] vezninde) Nazīr ve şebīh ma'nāsınadır; yukālu: مَا لَهُ لَحِيزٌ أَيُّ نَظِيرٌ وَشَبِيهٌ Ve

لَحِيزٌ [Leħīz] Bir ma'rūf suyun veyāhūd bir su birkesinin ismidir ki suyu be-gāyet hoştur.

لَحُوْظٌ [Leħūz] [şabūr] vezninde) Huzeyl kabilesi yurdunda bir dağın adıdır.

لَحْظَةٌ [Laħzat] [temret] vezninde) Tihāme'de bir arslan yatağı yerin ismidir; ve minhu أُسْدٌ لَحْظَةٌ

التَّلْحِظُ [et-telaħħuz] [tefa'ul] vezninde) Bir nesne eczāsı birbirine yapışık derecesinde dar olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَلَحَّظَ الشَّيْءُ إِذَا ضَاقَ وَالنَّصُّ

[ل ظ ز]

الْلَظُّ [el-lazʔ] (lām'ın fethi ve zā'nın teşdidiyle) Çetin huylu, imtizācı müşkil, tünd ve tiz adama denir; yukālu: رَجُلٌ لَظٌّ أَيُّ عَيْسٌ مُتَشَدِّدٌ Ve

لَظٌّ [lazʔ] Masdar olur, lüzüm ve ilhāh ma'nāsına; yukālu: لَظَّهُ لَظًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا لَزِمَهُ وَالْحَهُ لَظَّهُ إِذَا طَرَدَهُ

الْلَظْلَازُ [el-lazlāz] [şersār] vezninde) لَظٌّ [lazʔ] ile ma'nā-yı evvelde mürādiftir; yukālu: يَوْمٌ لَظْلَازٌ أَيُّ حَارٌّ

الْلَظِيْظُ [el-lezīz] [emīr] vezninde) Bu dahi lüzüm ve ilhāh ma'nāsınadır; yukālu: لَظَّهُ لَظًّا وَلَظِيْظًا إِذَا لَزِمَهُ وَالْحَّ وَلَمْ يُعَارِفْهُ

الْمِلْطَازُ [el-milzāz] مِلْحَاحٌ [milḥāḥ] vezninde ve mürādifidir, ziyādesiyle mübrim kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ مِلْطَازٌ أَيْ مِلْحَاحٌ

الْمُلِيزَاتُ [el-mulizzat] (mīm'in zammı ve lām'ın kesriyle) Risāle ma'nāsına müsta'meldir ki bir mahalle gönderilen mektūbdur; يُظَازُ [ilzāz]dan me'hūzdur, mutazammın olduğu māddeyi mersülün ileyhe ilhāh yāhūd ona mülāzemet eylediğine mebnīdir; yukālu: أَرْسَلَهُ مُلِيزَةً أَيْ رِسَالَةً

الْإِلْطَازُ [el-ilzāz] (hemzenin kesriyle) 'Ale'd-devām mülāzemet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَلْطَّ بِهِ إِذَا لَازَمَ Ve dā'imī olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَلْطَّ إِذَا دَامَ المَطَرُ إِذَا دَامَ أَلْطَّ بِالْمَكَانِ إِذَا أَقَامَ

التَّلَظُّزُ [et-telazuz] تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) ve

الْأَلْظَازَةُ [el-lazlezat] زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Yılan ifrāt-ı hubs u igtiyāzından nāşī beri öte kımlıdayıp ve başını salıp oynatmak ma'nāsınadır; yukālu: تَلْظَازَتِ الْحَيَّةُ وَلَظَازَتْ إِذَا تَحَوَّكَتْ وَحَرَّكَتْ رَأْسَهَا مِنْ شِدَّةِ اغْتِنَابِهَا

التَّلَازُزُ [el-telāzz] تَفَاعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Birbirini uzun uzadı koğup gitmek ma'nāsınadır; yukālu: تَلَاظَّ الْخَيْلُ إِذَا تَطَارَدُوا

[ل ع ظ]

الْمَلْعَظَةُ [el-mula'azat] مُعْظَمَةٌ [mu'azzamet] vezninde) Semiz ve etli canlı olarak uzun boylu kıza denir; yukālu: جَارِيَةٌ مَلْعَظَةٌ أَيْ سَمِينَةٌ طَوِيلَةٌ جَسِيمَةٌ

[ل ع م ظ]

الْلَعْمَظَةُ [el-la'mezat] دَخْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) ve

الْلِعْمَازُ [el-li'māz] دِخْرَاجٌ [diḥrāc] vezninde) Etli kemikten ağız dolusu eti diş ile

şıyrmak ma'nāsınadır; yukālu: لَعَمَظَ اللَّحْمَ لَعْمَظَةً وَلِعْمَازًا إِذَا انْتَهَسَهُ مِنَ الْعَظْمِ مِلءَ الْقَمَرِ لَعْمَظٌ [el-la'maz] جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) ve

الْلُعْمُوظُ [el-lu'mūz] ve **الْلُعْمُوزَةُ** [el-lu'mūzat] (lām'ların zamımıyla) Her şey'e harīs ve müstehī olan soğumsuz adama denir. لَعْمَظٌ [la'maz]ın cem'i لِعَامِظٌ [le'amiz] ve لُعْمُوظٌ [lu'mūz]un لِعَامِظٌ [le'amiz]dir; yukālu: رَجُلٌ لَعْمَظٌ وَلُعْمُوظٌ أَيْ حَرِيصٌ شَهْوَانٌ Ve لُعْمُوظَةٌ أَيْ حَرِيصٌ شَهْوَانٌ

لُعْمُوظٌ [lu'mūz] Dalkavuk ve uyuntu kimseye denir; yukālu: هُوَ لُعْمُوظٌ أَيْ طَفِيلِيٌّ **الْلِعْمَازُ** [el-li'māz] كِرْتَاسٌ [kirtās] vezninde) Beyhūde lāf-zen kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ لِعْمَازٌ أَيْ طِرْمَاذٌ

[ل ف ظ]

الْلَفْظُ [el-lafz] (lām'ın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Bir nesneyi atmak ma'nāsınadır; yukālu: لَفَظَهُ وَلَفَظَهُ وَبِهِ لَفْظًا مِنْ لَفَظَهُ وَبِهِ لَفْظًا مِنْ لَفَظَهُ وَبِهِ لَفْظًا مِنْ لَفَظَهُ إِذَا رَمَاهُ لَفَظًا بِالْكَلَامِ إِذَا نَطَقَ بِهِ Ve ölmek ma'nāsına müsta'meldir, gūyā ki rūhunu remy eder; yukālu: لَفَظَ فُلَانٌ إِذَا جَاءَ وَقَدْ لَفَظَ لِجَامِهِ أَيْ مَجْهُودًا عَطَشًا وَإِعْيَاءً Ya'nī "Susuz ve yorgun ve fūrū-mānde olduğu hālde geldi" diyecek mahalde irād olunur.

الْمَلْفُوظُ [el-melfūz] ve

الْلَفِيزُ [el-lafiz] أَمِيرٌ [emir] vezninde) Atılmış nesneye denir.

التَّلَفُّظُ [et-telaffuz] تَفَاعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Tekellüm ma'nāsınadır; yukālu: تَلَفَّظَ الرَّجُلُ إِذَا تَكَلَّمَ

الْلَافِيزَةُ [el-lāfizat] Deryāya itlāk olunur, içinde olanı taşra attığı için ve harf-i

ta'rīfsiz ma'rife ya'nī 'alem olarak لَافِظَةٌ [lāfīzat] dahi itlāk olunur; yukālu: رَكِبَ Ve اللّٰفِظَةُ وَلاَفِظَةٌ أَيُّ الْبَحْرِ

لَافِظَةٌ [lāfīzat] Horoza itlāk olunur, dāneleri minkāriyla devşirip kendisi ekl eylemeye yip tavuğun ağızına ilkā eylediği için. Ve yavrusunu ağızıyla yemleyen kuşa itlāk olunur, zīrā dāneyi kursağından çıkarıp yavrusunun ağızına ilkā eder. Ve şol koyuna itlāk olunur ki geniş getirip dururken sağmaya çağrıldıkta ağızından gevişini atıp neşätla sağılmaya gelir ola. Ve değirmene itlāk olunur, remy-i dakik eylediği için. Emsālden "أَسْمَحُ مِنْ لَافِظَةٍ" kavlindeki لَافِظَةٌ [lāfīzat]tan ma'ānī-i mezkūrenin her biri murād olur. Ve

لَافِظَةٌ [lāfīzat] Dünyāya itlāk olunur, içinde olanı āhirete tarh eylediği için.

اللُّفَازَةُ [el-lufāzat] [sumāmet] vezninde) Ağızdan atılan şey'e denir; yukālu: رَمَى بِاللُّفَازَةِ وَهِيَ مَا تُرْمَى مِنَ الْقَمِّ مَا بَقِيَ إِلَّا لُفَازَتُهُ أَيُّ بَقِيَّتُهُ

اللِّفَازُ [el-lifāz] [kitāb] vezninde) Te-reye denir, بَقُلُ [baql] ma'nāsına. Ve Benū İyād yurdunda bir su adıdır; zammıla da zebān-zeddir.

[ل م ظ]

اللَّمْظُ [el-lemz] (lām'ın fethi ve mīm'in sükünuyla) Dil ile ağızın köşelerinde kalan ta'ām bakiyyesini araştırmak ma'nāsınadır; yukālu: لَمَظَ الرَّجُلُ لَمَظًا مَنَ Ve ekl ve şürbden sonra dilini çıkarıp dudaklarını silip yalanmak, 'alā-kavlin bir nesnenin tadını bilmek için yapça yapça tatmak ma'nāsınadır; yukālu: لَمَظَ الرَّجُلُ إِذَا أُخْرِجَ Ve bir لِسَانُهُ فَمَسَحَ بِهِ شَفَتَيْهِ أَوْ تَتَبَعَ الطَّعْمَ وَتَدَوَّقَ

kimseye azca nesne vermek ma'nāsınadır; yukālu: لَمَظَ فَلَانًا مِنْ حَقِّهِ إِذَا أَعْطَاهُ

الْمُماظَةُ [el-lumāzat] [sumāmet] vezninde) Ağızda kalan ta'ām bakiyyesine denir; yukālu: أَلْقَى لُمَاطَةً مِنْ فِيهِ أَيُّ بَقِيَّةِ الطَّعَامِ فِي فِيهِ

الْتَلْمِظُ [et-telemmuz] [tefa'ul] vezninde) لَمَظَ [lamz] ile iki ma'nā-yı evvelde mürādiftir; yukālu: تَلَمَّظَ الرَّجُلُ بِمَعْنَى لَمَظَ Ve yılan dilini çıkarıp yalam yalam eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: تَلَمَّظَتِ الْحَيَّةُ إِذَا أَخْرَجَتْ لِسَانَهُ

الْتَلْمِيزُ [et-telmīz] [tef'īl] vezninde) Bir adama bir mikdārca nesne vermek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: لَمَظَ فَلَانًا مِنْ حَقِّهِ إِذَا أَعْطَاهُ

الْلَمَاطُ [el-lemāz] [sehāb] vezninde) Bir tadımlık şey'e denir; yukālu: مَا لَهُ لَمَاطٌ Ve dil ucuyla tatmaya denir; yukālu: شَرِبَهُ لَمَاطًا إِذَا ذَاقَهُ بِطَرَفِ لِسَانِهِ

الْمَلَامِيزُ [el-melāmīz] (mīm'in fethiyle) Dudakların çevresine denir ki dil ile yalanacak yerlerdir; yukālu: لَمَظَ مَلَامِيزُهُ أَيُّ مَا حَوْلَ شَفَتَيْهِ

الْإِلْمَاطُ [el-ilmāz] (hemzenin kesriyle) Bir adamın dudağına tadacak su yanaştırmak ma'nāsınadır; yukālu: أَلْمَظُهُ إِذَا جَعَلَ الْمَاءَ عَلَى شَفَتَيْهِ Ve bir adamı pür-gayz u gazab kılmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَلْمَظَ عَلَيْهِ إِذَا مَلَأَهُ عَيْطًا dokumak ma'nāsına müsta'meldir; tekūlu: أَلْمَظِي نَسِيحِكَ يَا مَرْأَةُ أَيُّ صَفَقِي

الْلَمِظَةُ [el-lumzāt] [ğurfet] vezninde) ve

الْلَمَظُ [el-lemaz] (fethateynle) Ba'zı atın alt dudağında olan aklığa denir, 'alā-kavlin çehresinde olmayıp hemān iki dudağında olan aklığa denir; yukālu: بِالْفَرَسِ لَمِظَةٌ وَلَمَظٌ

أَيُّ بِيَاضٍ فِي جَحْفَلَتِهِ السُّفْلَى أَوْ بِيَاضٍ فِي شَفْتَيْهِ فَقَطُّ
 Ve yürekte olan siyāh noktaya itlāk olunur, süveydā gibi. Ve bir parmak semni-sāfiye itlāk olunur ki ceviz kadar bir şey olur; yukālu: أَخَذَ لُمْظَةً مِنَ السُّمَنِ أَيُّ قَدَرَ مَا يَأْخُذُ بِالْأَضْبَعِ
 Ve atın eli yāhūd ayağı bilekçeelerinde bukağılık dedikleri yerin üzerinde olan pul gibi beyāza itlāk olunur. Ve mutlakan beyāz noktaya ve beneğe itlāk olunmakla süveydā ma'nāsıyla zıdd olur. Mütercim der ki bunlar mecāz olmakla zıddiyetleri manzürdür.

الْأَلْمَظُ [el-elmaẓ] [aḥmer] [ahmer] vezninde) Alt dudağı ak olan ata denir, niteki üst dudağı ak olana أَرْتَمُ [ersem] denir; yukālu: فَرَسٌ أَلْمَظٌ إِذَا كَانَتْ فِي جَحْفَلَتِهِ السُّفْلَى لُمْظَةً فَإِنْ كَانَتْ فِي الْعُلْيَا فَأَرْتَمُ

الْمُتَلَمَّظُ [el-mutelemmaẓ] (ism-i mef'ul bünyesiyle) Tebessüm edecek yere denir ki murād iki dudağın kavuşuk olduğu hâlde ağza gelen yerleridir; yukālu: إِنَّهُ لِحَسَنِ الْمُتَلَمَّظِ أَيُّ الْمُتَبَسِّمِ

الْمُتَلَمَّظَةُ [el-mutelammaẓat] (ism-i fā'il bünyesiyle) Devenin iki ellerinin inciklerini birbirine çatıp kavuşturmak vechiyle bağlamaya denir; yukālu: قَيْدٌ بَعِيرُهُ الْمُتَلَمَّظَةُ: وَهِيَ أَنْ يَفْرُونَ بَيْنَ يَدَيْهِ حَتَّى يَمَسَّ الْوُظُفُفَ الْوُظُفِيفَ

الْإِلْتِمَازُ [el-iltimāẓ] [ifti'āl] vezninde) Bir nesneyi çabuk ağıza atmak ma'nāsınadır; yukālu: اِلْتَمَّظَ الشَّيْءُ إِذَا طَرَحَهُ فِي فِيهِ سَرِيْعًا Ve bir adamın hakkını tebāh ve heder eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: اِلْتَمَّظَ بِحَقِّهِ إِذَا ذَهَبَ بِهِ Ve bir nesneye sarılıp sarmaşmak ma'nāsınadır; yukālu: اِلْتَمَّظَ بِالشَّيْءِ إِذَا التَّفَّ لَارِيْنَانِ اِلْتَمَّظَ بِالشَّيْءِ إِذَا التَّفَّ لَارِيْنَانِ اِلْتَمَّظَ بِشَفْتَيْهِ إِذَا صَمَّ إِحْدَاهُمَا عَلَى الْأُخْرَى مَعَ صَوْتٍ

منهُمَا

الْإِلْمِزَازُ [el-ilmizāz] [iḥmirār] [ihmirar] vezninde) At اَلْمَظُ [elmaẓ] ma'nāsınadır; yukālu: اَلْمَظُ الْفَرَسُ إِذَا صَارَ اَلْمَظُ

التِّلْمَازُ [et-tilimmāẓ] [sinimmār] [sinimmār] vezninde) Şol kimseye denir ki bir ferdin muhabbetinde dā'im ve ber-karār olmaya; yukālu: رَجُلٌ تِلْمَازٌ إِذَا صَارَ لَا يَثْبُتُ عَلَى مَوْدَةٍ أَحَدٍ
التِّلْمَازَةُ [et-tilimmāẓat] (hā'yla) Çok sözlü, yaşak, yāve-gū'avrete denir; yukālu: اِمْرَأَةٌ تِلْمَازَةٌ أَيُّ تُرْتَازَةٌ مَهْدَارَةٌ

[ل م ع ظ]

الْلَمْعَازَةُ [el-lem'azat] [la'mezat] [la'mezat] keli-mesinden maktüb'dür ki soğumsuz kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ لَمْعَازَةٌ أَيُّ حَرِيصٌ لِحَاسٍ

[ل و ظ]

الْلَوْظُ [el-levẓ] [lām'in fethi ve vāv'in sükünüyle) لَظٌ [leẓ] ma'nāsınadır ki zikir olundu; yukālu: لَظَةٌ بِلَوْظَةٍ لَوْظًا بِمَعْنَى لَظَةٌ

الْمِلْوَازُ [el-milvaẓ] [minber] [minber] vezninde) Darb edecek değneğe yāhūd kamçıya denir; yukālu: ضَرْبُهُ بِالْمِلْوَازِ أَيُّ بَعْضًا يَضْرِبُ بِهَا أَوْ بَسُوْطٍ

الْإِلْتِيَازُ [el-iltiyāẓ] Bir işin husülü müte'azzir olmak ma'nāsınadır; yukālu: اِلْتِيَازَةُ اِلْتِيَازَةُ إِذَا تَعَدَّرَتْ

FASLU'L-MĪM**(فَصْلُ الْمِيمِ)****[م ح ظ]**

الْمَمَاطَةُ [el-mumāḥazat] [mulāḥazat] [mulāḥazat] [el-mumāḥazat] (vezninde) Buğur nakayı aşmak için zor edip çökürmek ma'nāsınadır; yukālu: مَاحَظَ: الفحلُ النَّاقَةَ إِذَا اسْتَنَاحَهَا بِالْقُوَّةِ لِيُضْرِبَهَا

[م ش ظ]

الْمَشَظُ [el-meşaz] (fethateynle) Çalı ve dikenli nebāt ve ağaç budağı makülesine yapışmakla ele kıymık ta'bīr olunan hurde diken batmak ma'nāsınadır; yukālu: مَشِطَ الرَّجُلُ مَشْطًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا مَسَّ الشُّوكَ Ve uylukların iç yüzleri birbirine dokunup sürtünmek ma'nāsınadır; yukālu: مَشِطَ الرَّجُلُ إِذَا أَصَابَتْ رَبَلَتَيْهِ الْأُخْرَى

الْمَشْظُ [el-meşz] (mīm'in fethi ve şīn'in sükünü ve fethateynle) Dābbenin sinirleri etlerinden taşra belirlemek ma'nāsınadır; yukālu: مَشِطَتِ الدَّابَّةُ مَشْطًا وَمَشْطًا مِنَ الْبَابِ الْمَرْبُورِ: إِذَا ظَهَرَ عَضْبُهَا مِنْ لَحْوِهَا Ve

مَشْظُ [meşz] Bir yeri ihtiyār edip onda kalma ma'nāsınadır; yukālu: مَشِطَ الْبَلَدَ مَشْطًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا تَحَيَّرَهُ Ve bir kimseden bir nesne almak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: مَشِطَ فُلَانًا إِذَا أَخَذَ مِنْهُ شَيْئًا

الْمِشْظَةُ [el-mişzat] (mīm'in kesriyle) Ahşābda kıymık ve kıykın dedikleri diken tarzında hurde ağaç pāreciğine denir ki ele batar; tekūlu: دَخَلَتْ بِيَدِي مِشْظَةً أَيْ سَطِيئَةً

[م ط ظ]

الْمَطُّ [el-mazz] (mīm'in fethi ve zā'nın teşdidıyla) Nar ağacına denir, dāneleri birbirine yanaşık olmakla itlāk olunmuş-

tur; mülāzemet ma'nāsına; مُمَاطَةٌ [mumāzzat]tan me'hūzdur. 'Alā-kavlin yaban narı ağacına denir ki Serāt dağlarında biter ve dā'imā çiçek verip semeri olmaz ve çiçeklerinde şıra olmakla mass olunur. Ve

مَظُّ [mazz] İki kardeş kanı dedikleri dārūya denir, دَمُ الْأَخَوَيْنِ [demu'l-eḥaveyn] ve دَمُ الْعُرَالِ [demu'l-gazāl] dahi denir. Ve اُرْطَى [erṭā] nām şecer kökünden hāsıl olan 'usāreye denir. Ve

مَظُّ [mazz] Masdar olur, levm ve serzeniş eylemek ma'nāsına; tekūlu: مَظَّ مِنْ مَظَطَّتُهُ مَظًّا إِذَا لُمْتَهُ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا لُمْتَهُ

الْمَظَّاطَةُ [el-meżāzat] فَظَّاطَةٌ [feżāzat] vezninde ve mürādifidir ki galīz ve künde ve şedīdū'l-huluk olmak ma'nāsınadır; yukālu: فِيهِ مَظَّاطَةٌ أَيْ فَظَّاطَةٌ

الْإِمْظَازُ [el-imzāz] (hemzenin kesriyle) Yaş ağacın rutübeti çekilmek için bir yere koyup kurmasına muntazır olmak ma'nāsınadır; tekūlu: أَمْظَطْتُ الْعُودَ الرُّطْبَ أَيْ تَوَقَّعْتُ ذَهَابَ نُدُوتِهِ وَعَرَضْتُهُ لِذَلِكَ

الْمُمَاطَةُ [el-mumāzzat] [mufā'alet] (mufā'alet) vezninde) ve

الْمِمَاطُ [el-mimāz] [kitāl] vezninde) Birbirine şer-gīr olup münāza'a ve muhāsama eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: مَاطَطْتُهُ مُمَاطَةً وَمِمَاطًا أَيْ شَارَرْتُهُ وَنَارَعْتُهُ Ve bir kimseden münfekk olmayıp mülāzemet eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: مَاطَطْتُ الْخُصْمَ إِذَا لَازَمْتَهُ

الْتِمَاطُ [et-temāzz] [tefā'ul] vezninde) Lisānla sövüşmek ma'nāsınadır; yukālu: تَمَاطَ الْقَوْمُ إِذَا تَعَاَصُوا بِالْسِّيْتِهِمْ

الْمَظْمَظَةُ [el-mazmezzat] [maḍmezzat] vezninde ve mürādifidir ki çalkamak ma'nāsınadır; yukālu: مَظَّمَطَ الشَّيْءَ إِذَا ذَبَذَبَهُ

FASLU'N-NŪN

(فَضْلُ التُّونِ)

[ن ش ظ]

النُّشُوزُ [el-nuṣūz] [فُعُودٌ [ku'ūd] vezninde) Nebāt henüz yeri yarıp ağarşığında uç verip çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: نَشَطَ النَّبَاتُ نَشُوزًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا نَبَتَ مِنْ أُرُومَتِهِ أَوَّلَ مَا يَتَدَوُّ حِينَ يَضْدَعُ الْأَرْضَ

النَّشْطُ [en-neṣṣ] [كَشَطٌ [keṣṣ] vezninde) Bir nesneyi sür'atle kapmak ma'nāsınadır; yukālu: نَشَطَ الشَّيْءُ نَشْطًا إِذَا أَسْرَعَ فِي اخْتِلَاسِهِ

[ن ع ظ]

النَّعْظُ [en-na'z] [وَغَظٌ [va'z] vezninde ve fet-hateynle) ve

النُّعُوزُ [en-nu'ūz] [فُعُودٌ [ku'ūd] vezninde) Bir adamın zekeri kıvāma gelmek ma'nāsınadır; yukālu: نَعَطَ ذَكَرُهُ نَعْظًا وَنَعُوظًا Mütercim der ki Mütercim der ki **النُّعُوظُ** [nu'ūz] beyne'l-etibbā bir 'illet adıdır ki Yūnānīde ferīsmūs derler, dā'imā zeker kıvām üzere olur.

النَّاعُوظُ [en-nā'ūz] Zeker kıvām verici mukavvīye denir; yukālu: شَرِبَ النَّاعُوظُ أَيِ الَّذِي يُهَيِّجُ النَّعْظَ

الْإِنْعَاظُ [el-in'āz] (hemzenin kesriyle) Şehvet gālib olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَنْعَطَ الرَّجُلُ وَالْمَرْأَةُ إِذَا غَلَاهُمَا السَّبْبُ Ve dābbe fercini açıp yummak ma'nāsına müsta'meldir ki ekserī kösnümüş hayvān öylece eder; yukālu: أَنْعَطَتِ الدَّابَّةُ إِذَا فَتَحَتْ حَيَاءَهَا مَرَّةً وَقَبِضَتْهُ أُخْرَى

الْإِنْتِعَاظُ [el-inti'āz] [إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) **إِنْعَاظٌ** [in'āz] ile ma'nā-yı sānīde mürādiftir; yukālu: اِنْتَعَطَتِ الدَّابَّةُ بِمَعْنَى أَنْعَطَتْ

النَّعِظُ [en-ne'iz] [كَتِفٌ [ketif] vezninde) Pek

iştihālî ferce denir; yukālu: حِرٌّ نَعِظُ أَيَّ شَبِيٍّ
بُنُو نَاعِظٍ [Benū Nā'iz] Bir batn adıdır.

[ن ك ظ]

النَّكَظُ [en-nekaz] (fethateynle) ve
النَّكْظُ [en-nekz] (nūn'un fethi ve kāf'ın
sükūnuyla) ve

النَّكْظَةُ [en-nekezat] (fetahātla) ve

الْمَنْكِظَةُ [el-menkezat] [mes'adet] [mes'adet]
vezninde) Çabalamağa denir; tekülü: نَكْظُهُ
بِالنَّكْظِ وَالنَّكْظِ وَالنَّكْظَةِ وَالْمَنْكِظَةِ أَيَّ بِالْجَهْدِ
meğe denir, 'acele ve şitāb ma'nāsına. Ve

نَكَظَ [nekaẓ] (fethateynle) Pek acık-
mak ma'nāsınadır; yukālu: نَكَظَ الرَّجُلُ نَكَظًا
مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا جَاعَ شَدِيدًا
ma'nāsınadır; yukālu: نَكَظَ إِذَا أَعْجَلَهُ

الْإِنْكَازُ [el-inkāz] (hemzenin kesriyle) ve

التَّنْكِيزُ [en-tenkīz] Bunlar da ivdirmek
ma'nāsınadır; yukālu: أَنْكَظُهُ وَنَكَظَهُ إِذَا أَعْجَلَهُ
Ve

تَنْكِيْزٌ [tenkīz] Bir kimsenin işini güceltip
çepreşik eylemek ma'nāsınadır; yukālu:
نَكَظَ حَاجَتَهُ إِذَا عَسَّرَهَا

التَّنْكَيْزُ [et-tenekkuẓ] [tefa'ul] [tefa'ul] veznin-
de) Bir mādde yolundan çıkıp dolaşık ve
çaparız olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَنْكَظُ
عَلَيْهِ أَمْرُهُ إِذَا التَّوَى Ve buhl ve dınnet eylemek
ma'nāsınadır; yukālu: تَنْكَظُ عَلَيْهِ إِذَا بَجَلَ
sefer ve gurbette hālî şiddet ve su'übet
bulmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا تَنْكَظُ الرَّجُلُ إِذَا
اِسْتَدَّتْ حَالَهُ فِي السَّفَرِ

FASLU'L-VĀV

(فَضْلُ الْوَاوِ)

[و ح ظ]

وَحَاظَةٌ [Vuḥāzat] (vāv'ın zammıyla) Ye-
men ülkesinde bir belde yāhūd bir arz is-
midir, Uḥāzat dahi denir, mihlāf-ı Vuḥāz
at ona nisbet olunur.

[و ش ظ]

الْوَشْطُ [el-veşz] (vāv'ın fethi ve şin-i
mu'cemenin sükūnuyla) Baltanın deliği
daralıp sapı oynamamak için çivi sokmak
ma'nāsınadır; yukālu: وَشَطَ الْفَأْسُ وَشَطًا مِنْ
وَشَطَ الْفَأْسِ وَشَطًا مِنْ إِذَا صَبَّحَ خُزَّتْهَا بِحَسَبِ
Ve kemikten bir parçasını kırmak ma'nāsınadır; yukālu:
وَشَطَ الْعِظْمَ إِذَا كَسَرَ مِنْهُ قِطْعَةً
Ve bir mikdārca cemā'at bir kavm-i kesire lāhık olup min-
ba'd onlar ile bilece olmak ma'nāsınadır;
tekülü: وَشَطَ الْقَوْمَ إِلَيْنَا أَيَّ لِحِقُوا بِنَا فَصَارُوا مَعَنَا
وَهُمْ قَلِيلٌ

الْمُؤَاظَةُ [el-muvāşazat] [mufā'alet]
vezninde) ve

التَّوَاظُ [et-tevāşuz] [tefa'ul] [tefa'ul] veznin-
de) Zekerlerini kaldırıp birbirinin karnına
dayamak ma'nāsınadır; yukālu: التَّوَاظُ
وَإِذَا أَعْظَا فَعَصَرَ كُلُّ دَكَرَهُ فِي بَطْنِ صَاحِبِهِ

الْوَشِيْظُ [el-veşīz] [emīr] vezninde)
Etbā' ve hademeye denir; yukālu: هُوَ مِنْ
وَشِيْظٌ فَلَانٍ أَيَّ أَتْبَاعِهِمْ وَخَدْمِهِمْ
Ve bir adamın ahlāfına ya'nī mu'āhidlerine denir; tekülü:
وَشِيْظُهُ أَيَّ أَخْلَافِهِ
Ve asl-ı vāhidden olmayıp şuradan buradan birikmiş derin-
ti nāsa denir. Şārihin beyānına göre bu
ma'nālar وَشَايِظُ [veşīz]in cem'i olan وَشَايِظُ
[veşā'iz]in olup bunlar vāhidine وَشِيْظُ
[veşīz] denir.

الْوَشِيْظَةُ [el-veşīzat] [sefīnet] veznin-

de) Kıtırdak ve kemirtlek dedikleri yumuşak kemik pāresine denir ki asl kemiğin ucunda olur; tekūlu: أَكَلْتُ وَشَيْطَةً أَي قِطْعَةً عَظْمٍ Ve kırık çanak ve kavata makūlesini kenād ettikleri ağaç pāresine denir; yukālu: شَعَبَ الْقَدَحِ بِوَشَيْطَةٍ وَهِيَ قِطْعَةُ خَشَبٍ يُشَعَّبُ بِهَا الْقَدَحُ Bir cemā'at aralığına dahīl olan kimselere denir; yukālu: هُمْ وَشَيْطَةً فِي قَوْمِهِمْ أَي حَشَرُوا فِيهِمْ

[و ع ظ]

الْوَعْظُ [el-va'z] (vāv'ın fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) ve

الْعِظَةُ [el-'izat] [e'det] vezninde) ve **الْمَوْعِظَةُ** [el-mev'izat] [menzilet] vezninde) Bir kimseye kalbini yumuşatacak sevāb ve 'ikāba dā'ir kelām tezkīr eylemek ma'nāsınadır ki pend ve nush eylemek ve öğüt vermek ta'bīr olunur; yukālu: وَعَظُهُ وَعَظًا وَعِظَةً وَمَوْعِظَةً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا ذَكَرَهُ مَا يَلْتَمِزُ قَلْبَهُ مِنَ الثَّوَابِ وَالْعِقَابِ

الْإِيتَاعُظُ [el-itti'āz] [ifti'āl] vezninde) Va'zı kabūl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: وَعَظُهُ فَاتَّعَظَ

[و ق ظ]

الْوَقْظُ [el-vaqz] (vāv'ın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) وَقْظٌ [vaqz] lafzında lügattir ki bir kimseye vurup endāmını hurd edip ölümcül eylemek ma'nāsınadır; yukālu: وَقَظَهُ وَقَظًا وَمِنْ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا وَقَدَهُ Ve bir nesne üzere dā'im ve sābit olmak ma'nāsınadır; yukālu: وَقَظَ عَلَى الْأَمْرِ إِذَا دَامَ وَعَلَيْهِ وَتَبَّتْ وَوَقِظَ فِي رَأْسِهِ عَلَى: وَوَقِظَ الْمَجْهُولُ بِمَعْنَى وَقِظَ t̄ā-i mühmele ile olmaktır. Ve

وَقْظٌ [vaqz] Şol küçük havuza denir ki etrāfından akıntıları olmakla onlardan

içine çok su akıp mütekessir ve müctemir ola.

الْوَقِيطُ [el-veqīz] [emīr] vezninde) Yerinden hareket ve kıyāma kudreti olmayan yere yasanmış nā-tüvāna denir; yukālu: رَجُلٌ وَقِيطٌ أَي مُثَبَّتٌ لَا يَقْدِرُ عَلَى التَّهَوُّضِ

[و ك ظ]

الْوَكْظُ [el-vekz] [vaqz] vezninde) Def' eylemek ma'nāsınadır; yukālu: وَكَظَهُ وَكَظًا وَمِنْ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا دَفَعَهُ Ve bir nesneye müdāvemet kılmak ma'nāsınadır; yukālu: وَكَظَهُ عَلَى الْأَمْرِ إِذَا دَاوَمَ عَلَيْهِ

الْمُؤَاكِظَةُ [el-muvākezat] [mufā'let] vezninde) Bu dahi müdāvemet ma'nāsınadır; yukālu: وَآكَظَهُ عَلَى الْأَمْرِ إِذَا دَاوَمَ

التَّوَكُّظُ [et-tevekkuz] [tefa'ul] vezninde) Bir husūs yolundan çıkıp çaparızlanmak ve dolaşıklanmak ma'nāsınadır; yukālu: تَوَكَّظَ أَمْرُهُ إِذَا التَّوَى

تَجَرَ بِعَوْنِ اللَّهِ تَعَالَى

BĀBU'L-ʿAYN

(بَابُ الْعَيْنِ)

ع

FASLU'L-HEMZE

(فَصْلُ الْهَمْزَةِ)

[أثع]

ذُو أُتَيْع [Zū Useyʿ] (sā-yı müsellese ile زُبَيْرِ [zubeyr] vezninde) Hemdān kabilesinden bir şāʿirin lakabıdır. Ve Zeyd b. Useyʿ yāhūd Yūseyʿ tābiʿidir, İmām ʿAlī radiyallāhu ʿanhu hazretlerinden rivāyet-i hadīs eylemiştir.

[أزع]

أَزَيْع [Uzeyʿ] (zā-yı muʿceme ile) Esāmī-i nāstandır, aslı **وَزَيْع** [Vuzeyʿ] idi.

[أع]

أُعْ أُعْ [uʿ uʿ] (mükerreren hemzelerin zamımıyla) ʿAmel ve tekellüfle kayʾ etmek üzere olan adamın savtından hikāyedir, niteki **أُحْ أُحْ** [uḥ uḥ] öksürenin savtından hikāyedir. Aslı **هُعْ هُعْ** [huʿ huʿ] idi hā ile. Ve kad cāʿe fī hadīsī's-sivāk ve huve ʿaleyhi's-selām: “كَأَنَّ أَعْ أُعْ كَأَنَّهٗ” يَتَهَوَّعُ أَي يَتَقَبَّأُ

[ألع]

الْمَأْلُوعُ [el-meʿlūʿ] (مَجْنُونٌ [mecnūn] vezninde) ve

الْمَوْوَلَعُ [el-muʿevlaʿ] (مُطْرَبَلٌ [muṭarbel] vezninde) Deliye denir; yukālu: **هُوَ مَأْلُوعٌ** وَمَوْوَلَعٌ أَي مَجْنُونٌ

الْأَوْلَعُ [el-evlaʿ] أَفْكَلٌ [efkel] vezninde ve onun gibi ismdir; deliliğe denir; yukālu: **بِهِ الْأَوْلَعُ أَي الْجُنُونُ**

[أمع]

الإمّاع [el-immaʿ] (hemzenin kesri ve mīm-i müşeddedenin fethiyle **هَلّاع** [hillaʿ] vezninde) ve

cem'î büc [but'ç]dur bā'nın zammıyla.

الْبُتُوعُ [el-butū'ç] [فُعُودُ] [ku'ūd] vezninde) Iraklaşmak ma'nāsınadır; yukālu: **بُتِعَ فِي الْأَرْضِ بُتُوعًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا تَبَاعَدَ** Ve kesilmek ma'nāsınadır; yukālu: **بُتِعَ مِنْهُ إِذَا انْقَطَعَ**

الْإِنْتِبَاعُ [el-intibā'ç] [إِنْفِعَالٌ] [infi'āl] vezninde) Bu dahi inkitā'ç ma'nāsınadır; yukālu: **إِنْتَبَعَ إِذَا انْقَطَعَ**

الْبِتْعُ [el-bet'ç] (bā'nın fethi ve tā'nın sükunuyla) **بِتِعَ** [bita'ç] dedikleri nebīz-i mezkūr yapıp itihāz eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **بِتِعَ النَّبِيدُ بُتْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا اتَّخَذَهُ وَصَعَهُ**

الْبَائِعَةُ [el-bā'i'at] İbn 'Abbād *Muḥīṭ* nām kitabında vehminden nāṣī bunu tā-yı fevkiyye ile takyīd eyleyip lākin saḥīhi sâ-yı müsellese ile **بَائِعَةٌ** [bā'i'at]tır, gayrı ihtimālî yoktur.

أَبْتَعُونَ [ebte'ūn] Bir kelimedir ki **أَجْمَعُونَ** lafzına te'kīd için itbā'an zikr olunur, **أَكْتَعُونَ** [ekte'ūn] ve **أَبْصَعُونَ** [ebṣa'ūn] gibi; yukālu: **جَاءَ الْقَوْمُ كُلُّهُمْ أَجْمَعُونَ أَكْتَعُونَ أَبْصَعُونَ** yukālu: **أَبْتَعُونَ** Bunların üçü de **أَبْتَعُونَ** lafzına itbā'ç olmakla hemān onun 'akibinde zikr olunurlar, tertīb-i mezkūr üzere yāhūd **أَجْمَعُونَ** kelimesinden sonra tertibleri yoktur, murād eylediğini takdīm irādenē mütevakkıftır; ve yukālu: **جَاءَتِ** **أَبْتَعُونَ** Mecmū'unda evvelin zammı ve sānīnin fethiyledir; ve yukālu: **جَاءَتِ الْقَبِيلَةُ جَمْعَاءَ كَتَعَاءَ بَضْعَاءَ بُتْعَاءَ حَمْرَاءَ** [ḥamrā] veznindedir. Gerçi vech-i mezkūr üzere tertīb-i merkūm lāzım değıldir, hemān **كُلُّ** kelimesinden sonra **ع،م،ع** māddesinden mesbūk olanı irād edip ba'dehu sā'irlerini ne gūne zikr edersen irādenē menūttur, lākin **ك،ت،ع** māddesinden masūg olanı bākīlere ve

ب،ت،ع māddesinden mesbūku **ع،ب،ص،ع** māddesinde takdīm eylemek muhtārdır. Ve İmām Ferrā', 'Arab'dan **أَعَجَبَنِي الْقَضْرُ** 'ibāretiyle hikāye eylemiştir. **أَجْمَعَ** ve **جَمَعَاءَ** kelimeleri hāliyyet üzeredir, lākin **أَجْمَعِينَ** ve **جُمُعَ** kelimelelerinde ancak tevkīdi cā'iz görmüştür. Ve İbn Durustuveyh **أَجْمَعِينَ** lafzında hāliyyeti dahi tecvīz eylemiştir. Ve saḥīh olan bu kavldir; **بِنَاءِ** 'aleyh işbu **فَصَلُّوا جُلُوسًا** "أَجْمَعِينَ وَأَجْمَعُونَ" hadīs-i şerīfi vecheyn-i mezbūreyne rivāyet olunmuştur. Hattā **بِأَجْمَعِينَ** lafzını zamīr-i mukadder-i mansūbdan te'kīd itibār eylemiştir.

[ب ت ع]

الْبَيْعُ [el-beṣa'ç] (bā'nın ve sâ-yı müsellenin fethiyle) Hāssaten dudaklarda kan belirlemek ya'nī pek kırmızı olmak ma'nāsınadır. Ve eğer dudaklarda ve mecmū'ı bedende zuhūr ederse **بَيْعٌ** [beṣa'ç] denir bā-yı muvāhhade ve ḡayn-ı mu'ceme ile. Burada nuktatayn-i tahtiyeteyn ile **وَالْيَاءِ** nüshaları galattır; yukālu: **وَبَيْعَتْ شَفَتَاهُ بُتْعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا ظَهَرَ الدَّمُ فِيهِمَا** Ve bir adam gülerken dudağı dürülüp dönme ma'nāsınadır; yukālu: **بَيْعَتْ شَفَتَهُ إِذَا انْقَلَبَتْ عِنْدَ** **فُلَانٍ بُتِعَ إِذَا انْقَلَبَتْ شَفَتُهُ** ve yukālu: **وَالضَّحِكِ**

الْبَائِعَةُ [el-bā'i'at] Şol dudağa denir ki ziyādesiyle kırmızı ola, şöyle ki şiddetinden çatlayıp kan damlar gibi müşāhede oluna; yukālu: **شَفَةٌ بَائِعَةٌ إِذَا كَانَتْ يَبِيغُ فِيهَا الدَّمُ** **حَتَّى كَادَ تَنْفَطِرُ**

الْأَبْتَعُ [el-ebṣa'ç] [أَحْمَرُ] [aḥmer] vezninde) Dudağı vech-i mezkūr üzere pek kırmızı kişiye denir. Beyne'l-'Arab öylesi dudak mu'teber değıldir, esmer olması makbūldür. Mü'ennesi **بَيْعَاءُ** [beṣā']dır,

حَمْرَاء [ḥamrāʾ] vezninde.

الْبَيْعَةُ [el-beʿat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Lisānın lesga yerinde yaʿnī ucunda karınca başı gibi hilkaten tümüp çıkmış ete denir; yukālu: فِي لِسَانِهِ بَيْعَةٌ وَهِيَ لَحْمَةٌ نَائِتَةٌ فِي مَوْضِعِ اللَّسْعَةِ

التَّبْيِيعُ [et-tebsīʿ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Yarada diş diş etler zuhūr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: بَيَّعَ الْجُرْحُ إِذَا خَرَجَ فِيهِ بَيْعٌ شَبَهُ الضَّرُوسَ تَخْرُجُ فِيهِ

[ب ج ع]

الْبَيْعُ [el-beʿ] (bāʾnın fethi ve cīm'in sükūnuyla) Kesmek maʿnāsınadır; yukālu: بَجَعَهُ بِالسَّيْفِ بَجْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا قَطَعَهُ

بُجِعَ [bucaʿ] (ضَرَدٌ [ṣurad] vezninde) Mışır diyārına mahsūs bir kuş adıdır; kursağın-dan kürk edinip giyerler.

[ب خ ذ ع]

الْبَيْحَذَعَةُ [el-bahẓeʿat] (ḥāʾ ve zāl-ı muʿcemeteynle دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Kılıçla kesmek maʿnāsınadır, niteki maktūbu olan حَذَعَتَهُ [ḥazbeʿat] dahi bu maʿnāyadır; yukālu: بَيْحَذَعُهُ إِذَا قَطَعَهُ بِالسَّيْفِ كَحَذَعَتِهِ

[ب خ ع]

الْبَيْحُ [el-bahʿ] (مَنْعٌ [menʿ] vezninde) Bir kimse kendi nefsinin gam ve gussa ile katil ve helāk eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: بَيْحَ فُلَانٌ نَفْسُهُ بَيْحًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا قَتَلَهَا عَمًا Ve su çıkınca kadar kuyuyu kazmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: بَيْحَ الرِّبِّيَّةِ إِذَا حَفَرَهَا حَتَّى ظَهَرَ مَاؤُهَا Ve bir adama hulūs üzere mübālaga vechiyle pend ve nush eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: بَيْحَ لَهُ نَضْحَهُ إِذَا أَخْلَصَهُ وَبَالَغَ Ve ikinci tarlayı bir sene dinlendirmeyip beher sene peyderpey hırsıyla sürüp hirāset eyle-

mek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: بَيْحَ الْأَرْضِ بِالزَّرَاعَةِ إِذَا نَهَكَهَا وَتَابَعِ جَرَائِثَهَا وَلَمْ يُجِمَّهَا عَامًا Ve bir adamın söylediği haberi tasdik eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir ki tasdikle sözünü katʿ eder; yukālu: بَيْحَ فُلَانًا خَيْرُهُ إِذَا بَخَعَ Ve zebihayı boğazlamakta mübālaga edip bıçağı بَخَعَ [biḥāʿ] dedikleri damara kadar yetiştirmek maʿnāsınadır; yukālu: بَيْحَ بِالشَّاءِ إِذَا بَالَغَ فِي ذُبْحِهَا حَتَّى بَلَغَ الْبَيْحَ Bu mādde bu maʿnaya mevzūʿ olup baʿdehu mutlakan mübālaga vechiyle olan efʿalde ʿalāka-i mezbūre ile istiʿmāl olundu; ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿فَلَعَلَّكَ بَاخِعٌ نَفْسَكَ﴾ أَي مُهْلِكُهَا مُبَالِغًا فِيهَا حِرْصًا عَلَى إِسْلَامِهِمْ

الْبَيْحُوعُ [el-biḥūʿ] (قُعُودٌ [quʿūd] vezninde) Bir kimseye huzūʿ ve tevazuʿ edip hakkını ikrār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: بَيْحَ لَهُ بُحُوعًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا أَقْرَ لَهُ وَخَضَعَ لَهُ كَمَا يُقَالُ بَيْحَ بَيْحَاعَةً وَبُحُوعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الْبَيْحَاعُ [el-biḥāʿ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Arkada bir damardır ki boyun kemiğinden beri çekilip nüzül eder. Ve bu nūn'la بَيْحَاعٌ [niḥāʿ] dedikleri damarın gayrıdır. Zemaḥşerī ikisini bir zuʿm eylemiştir. Zemaḥşerī bunu ak ilik ve murdār ilik ve korkar ilik dedikleri uzun ilik ile beyān eylemiştir ki omurga kemiğinin içinde olur. Bir ucu dimāga ve bir ucu arkanın nihāyetine muntehī olur. Şārih der ki bu beyāna göre müʿellifin فِي عَظْمٍ وَهُوَ يَجْرِي فِي الرِّبِّيَّةِ kavli galat olur, zīrā asl بَيْحَاعٌ [biḥāʿ] kafādan nāzil bir damardır ki zebhin nihāyeti ona bālig olur.

[ب د ع]

الْبَيْدِيعُ [el-bedīʿ] (سَمِيْعٌ [semīʿ] vezninde) مُبْتَدِيعٌ [mubtediʿ] maʿnāsınadır ki bir nesneyi numūne ve misāli yok iken inşāʾ ve ihdās eden zāttır ve hüve min esmāʾillāhi'l-

hüs-nā. Ve مُبْتَدِعٌ [mubtedaʿ] maʿnāsınadır ki ism-i mefʿuldür, misâlsiz ve numûnesiz ihtirâc olunmuş nesneye denir; yukâlu: أَمْرٌ أَمْزٌ Ve şol ipe nedir ki bükülmeğe başlanıp lâkin ip olmağa salâhiyyeti olma-makla bozulup yeniden eğrildikten sonra bükülmüş ola; yukâlu: حَيْلٌ بَدِيعٌ إِذَا ابْتَدِئَ فَتَلُهُ Ve yeni tuluma denir; yukâlu: زَقٌّ بَدِيعٌ أَيْ جَدِيدٌ Ve minhu'l-hadîsu: «إِنَّ تِهَامَةَ كَبِدِيعِ الْعَسَلِ حُلُوٌّ أَوْلُهُ» “Bu hadîste arz-ı Tihāme’yi cedîd bal tulumuna teşbîh buyurmuşlardır ki içinde olan bal ebedî mütegayyir olmaz, lâkin süt bir mikdâr durduktaki elbette fâsîd olur. Ve

بَدِيعٌ [bedîʿ] Semiz adama denir; cemʿi بُدَعٌ [budʿ] gelir bâ’nın zammıyla. Ve Surremen-reʿâ kasabasında Mutevekkil Halîfe binâ-kerdesi bir sarây-ı ʿazîm ismidir. Ve Vâdi’l-Ḳurâ kurbünde bir su ismidir ki üzerinde hurmâlıklar vardır ve ona بَدِيعٌ [Yedîʿ] dahi denir yâ-yı tahtiyye ile.

بَدِيعَةٌ [Bedîʿat] (سَفِينَةٌ [sefînet] vezninde) Şâm’da Hîsmâ nâm cebelde bir su adıdır.

الْبَدْعُ [el-bidʿ] (bâ’nın kesriyle) Evvel olan yaʿnî yeniden hâdis olan nesneye denir; yukâlu: شَيْءٌ بَدْعٌ إِذَا كَانَ أَوَّلًا يَعْنِي أَوَّلَ مُحَدَّثٍ Kāle’ş-şârih ve minhu kavluhu taʿâlâ: ﴿قُلْ مَا كُنْتُ بِدَعًا مِنَ الرُّسُلِ﴾ «أَيُّ مَا كُنْتُ أَوَّلَ مَنْ أُرْسِلَ Ve

بَدْعٌ [bidʿ] Nādân kimseye denir; yukâlu: بَدْعٌ أَيْ غَمْرٌ Güyâ ki nevʿ-i insân bey-ninde yeni ihdâs olunmuştur. Ve etine dolgun bedene itlâk olunur, güyâ ki ʿâdet-i bedenden ziyâde dolgunlukla muhdestir; yukâlu: بَدَنٌ بَدْعٌ أَيْ مُغْمَرٌ Ve ʿilm ve şecâʿat ve şerâfet makûlesi evsâfta gâyet-i dereceye bâlig adama itlâk olunur, güyâ ki ecnâs

ve envâʿından vâsıf-ı mezkûr ile munkatıʿ ve muhdestir; yukâlu: رَجُلٌ بَدْعٌ أَيْ غَايَةٌ فِي كُلِّ شَيْءٍ وَذَلِكَ إِذَا كَانَ عَالِمًا أَوْ شَجَاعًا أَوْ سَرِيفًا Ve بَدْعٌ [bidʿ] lafzının cemʿleri اَبْدَاعٌ [ebdâʿ] ve بُدَعٌ [budʿ] gelir, عُنُقٌ [ʿunuḳ] vezninde. Müʿennesi بَدْعَةٌ [bidʿat]tir; cemʿi بَدَعٌ [bidaʿ] dır, عَنَبٌ [ʿineb] vezninde.

الْبَدَاعَةُ [el-bedâʿat] (كَرَامَةٌ [kerâmet] vezninde) ve

الْبُدُوعَةُ [el-budûʿat] (عُمُومَةٌ [ʿumûmet] vezninde) Bir nesne yâhüd bir kimse بَدْعٌ [bidʿ] olmak maʿnāsınadır; yukâlu: بَدْعُ الشَّيْءِ وَالرَّجُلُ بَدَاعَةٌ وَبُدُوعَةٌ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ بِدَعًا **الْبِدْعَةُ** [el-bidʿat] (bâ’nın kesriyle) Baʿde’l-ikmâl dînde hâdis olan nesneye itlâk olunur, ʿalâ-kavlin Nebiyy-i ekrem sallallâhu ʿaleyhi ve sellem hazretlerinden sonra dînde hâdis olan ehvâʿ ve aʿmâle itlâk olunur; cemʿi بَدَعٌ [bidaʿ] gelir, عَنَبٌ [ʿineb] vezninde.

Şârihin beyânına göre بَدْعَةٌ [bidʿat], اِبْتِدَاعٌ [ibtidâʿ]dan ismidir, hâdis olan şey’e denir ki nevʿine muhâlif olur. Baʿdehu emr-i dînde hâdis olan noksân yâhüd ziyâdede gâlib-i istiʿmâl oldu. Lâkin bu iki gündür: Biri بَدْعَةٌ حَسَنَةٌ [bidʿatun hasenet]tir ki cinsine şerʿatte bir asl şâhid ola yâhüd bir müf-sidenin defʿine medâr olmakla maslahat iktizâ eylemiş ola, halîfenin ahlât-ı nâstan ihticâbı gibi. Ve buna بَدْعَةٌ هُدَى [bidʿatu huden] ve بَدْعَةٌ مُبَاهَاةٌ [bidʿatun mubâhat] dahi derler, mukâbiline بَدْعَةٌ ضَلَالٌ [bidʿatu ḍalâl] ve بَدْعَةٌ سَيِّئَةٌ [bidʿatun seyyiʿet] itlâk olunur.

مَبْدُوعٌ [Mebdûʿ] Hâriş b. Dirâr eḍ-Ḍabbî feresinin ismidir.

الْبَدْعُ [el-bedaʿ] (fethateynle) Semirmek maʿnāsınadır, ʿalâkası zikr olundu; yukâlu: بَدْعُ الرَّجُلِ بَدَعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا سَمِنَ

الْبَدْعُ [el-bedʿ] (مَنْعٌ [menʿ] vezninde) Bir nesneyi yeniden peydā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: بَدَعَ الشَّيْءَ بَدْعًا مِنَ الْبَابِ Ve yeniden kuyu kazıp su çıkarmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: بَدَعَ الرَّكِيْبَةَ إِذَا اسْتَشْبَطَهَا

الْإِبْتِدَاعُ [el-ibtidāʿ] Bu dahi yeniden bir nesne peydā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِبْتَدَعَهُ بِمَعْنَى بَدَعَهُ

الْإِبْدَاعُ [el-ibdāʿ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi numüne ve misālsiz bir nesne ihtirāʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَبْدَعَ الشَّيْءَ إِذَا أَبْدَاهُ Ve şārʿir sebk ve nazirî olmayan bir şîr-i bedīʿ nazm eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: أَبْدَعَ الشَّاعِرُ إِذَا أَتَى بِالْبَدِيعِ Ve رَاحِلَةٌ [rāhilet] yaʿnî binek davarı yorulup yolda kalmak, ʿalā-kavlin aksamak yāhūd aksak olarak dermānde kalmak maʿnāsına müstaʿmeldir, gūyā ki ʿādeti olan seyrden inkitāʿıyla bir nāka-i muhdesse olmuştur; yukālu: أَبْدَعَتِ الرَّاحِلَةُ إِذَا كَلَّتْ وَعَطِبَتْ أَوْ ظَلَعَتْ أَوْ لَا يَكُونُ الْإِبْدَاعُ إِلَّا بِظُلْمِ أَبْدِعَ بِالرَّوَابِغِ بِمَعْنَى بَدِعَ بِأَبْرَاقِهِ Ve

إِبْدَاعٌ [ibdāʿ] Bir adam bir kimseden ihsān meʿmülünde iken hācetini revā eylemekle onu beyne'n-nās hor ve mahzūl kılmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: أَبْدَعَ فُلَانٌ فُلَانًا إِذَا فَطَعَ بِهِ وَخَذَلَهُ وَلَمْ يَقُمْ بِحَاجَتِهِ Ve bir adamın huccet ve delīli lagv ve bātıl olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: أَبْدَعَتْ حُجَّتَهُ إِذَا بَطَلَتْ bir adamın şükür ve senāsı vāfî olmadığını iʿtirāf ederek bi'l-müvācehe şükür ve senā eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; zikr olunan كُلَالٌ [kulāl] maʿnāsındandır; tekūlu: أَبْدَعَ بَرُّهُ بِشُكْرِي وَقَضَدُهُ بِوَضْفِي إِذَا شَكَرَهُ Ve عَلَى إِحْسَانِهِ إِلَيْهِ مُعْتَرِفًا بِأَنَّ شُكْرَهُ لَا يَفِي بِإِحْسَانِهِ

ibtāl maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: أَبْدَعَ بَدْعًا عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا أَبْطَلَ Ve bir adamın bin-diği dābbe yolda helāk olmakla yolundan kalmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: أَبْدَعَ فُلَانٌ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا عَطِبَتْ رِكَابُهُ وَبَقِيَ مُنْقَطِعًا بِهِ

التَّبْدِيعُ [et-tebdīʿ] Bir adamı bidʿate nisbet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: بَدَعَهُ إِذَا نَسَبَهُ إِلَى الْبِدْعَةِ

الْإِسْتِبْدَاعُ [el-istibdāʿ] Bir nesneyi bedīʿ ʿadd eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَبْدَعَهُ إِذَا عَدَّهُ بَدِيعًا

التَّبَدُّدُ [et-tebedduʿ] (تَفَاعُلٌ [tefaʿul] vezninde) Bir kimse ehl-i sünnet iken ehl-i bidʿat olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَبَدَّدَ فُلَانٌ إِذَا تَحَوَّلَ مُبْتَدِعًا

[ب ذ ع]

الْبَدْعُ [el-bezaʿ] (bāʿ nın ve zāl-ı muʿcemenin fethiyle) Korkuya denir; yukālu: أَخَذَهُ مِنْهُ الْبَدْعُ أَي الْفَزَعُ

الْمَبْدُوعُ [el-mebzūʿ] Bir nesneden korkutulmakla korkmuş kimseye denir; yukālu: هُوَ مَبْدُوعٌ أَي مَذْعُورٌ مُفَزَعٌ

الْبَدْعُ [el-bezʿ] (مَنْعٌ [menʿ] vezninde) ve

الْإِبْدَاعُ [el-ibzāʿ] (hemzenin kesriyle) Korkutmak maʿnāsınadır; yukālu: بَدَعَهُ بَدْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ وَأَبْدَعَهُ إِذَا أَفْرَعَهُ

بَدْعٌ [bezʿ] Destî ve küp makûlesi suyu sızdırıp damlatmak maʿnāsınadır; yukālu: بَدَعَ إِذَا فَطَرَ الْمَاءَ Ve o sızıp damlayan damlaya da بَدْعٌ [bezʿ] denir.

بَدِيعٌ [Bezīʿ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Esmādandır; Şubh b. Bezīʿ-î Ḥorāsānî muhaddistir; Aḥmed b. Ebi'l-Ḥavārî ondan rivāyet eylemiştir.

[ب ر ث ع]

بُرْشُوعٌ [Buršuʿ] (šā-yı müsellese ile fūṣṣa [kūnfuz] vezninde) Bir recül ismidir.

[ب ر د ع]

الْبُرْدَعَةُ [el-berdeʿat] (bā'nın ve dāl'ın fetihiyle) Teğeltiye denir ki pālānın ve eyerin altına korlar, çuldan ve keçeden yaparlar. Ve

بُرْدَعَةٌ [Berdeʿat] Āzerbaycān ülkesinin nihāyetinde bir belde adıdır. Berde-dān-ı Fārīsī muʿarrebidir ki esīr mahalli demektir. Şāhān-ı Fürsten biri bir semte gazā edip katı vāfir esīr alıp oraya vazʿ eylemekle itlāk olunmuş idi; zāl-ı muʿceme ile de zebān-zededir. Şuʿarādan Muḥammed b. Yaḥyā el-Berdeʿī ve muhaddisīnden Mekki b. Aḥmed el-Berdeʿī oradandır.

[ب ر ذ ع]

الْبُرْدَعَةُ [el-berzeʿat] (zāl-ı muʿceme ile) **بُرْدَعَةٌ** [berdeʿat] vezninde ve mürādifidir ki pālān teğeltisidir; **بُرْدَعِيٌّ** [berzeʿiyy] ʿunvānında niçe muhaddisler onun ʿame-line mensūblardır. Ve

بُرْدَعَةٌ [berzeʿat] Şol arza denir ki ne dürtüş ve ne sehl ola. Ve Āzerbaycān'da bir belde adıdır ki zıkr olundu. İhmālī iʿcāmından ekserdir.

بُرْدَعٌ [Berzāʿ] (caʿfer) [caʿfer] vezninde) İbn Zeyd dir ki saḥābīdir, Evs kabilesinden ve Uḥud gāzilerinden ve şuʿarādandır.

الْإِبْرِنْذَاعُ [el-ibrinzāʿ] (ifrīnqāʿ) [ifrīnqāʿ] vezninde) Bir işe yaraklanıp hāzırlanmak maʿnāsınadır; yukālu: **إِبْرِنْذَعٌ لِلْأَمْرِ إِذَا اسْتَعَدَّ لَهُ**

[ب ر ش ع]

الْبِرْشَاعُ [el-birşāʿ] (şīn-i muʿceme ile qurṭās [kīrtās] vezninde) ve

الْبِرْشِيعُ [el-birşiʿ] (zibric) [zibric] vezninde) Vücūdu iri ve boyu uzun, taslak ve yakışksız ahmak kimseye denir. Ve bed-hūy adama denir; yukālu: **رَجُلٌ بِرْشَاعٌ وَبِرْشِيعٌ أَيُّ أَهْوَجٍ صَحْمٌ جَافٍ وَكَذَا السَّيِّءُ الْخُلُقِ**
بِرْشَاعَةٌ [Birşāʿat] (bā'nın kesriyle) Dehnā ile Yemāme beyninde bir suvat adıdır ki ondan davar suvarırlar.

[ب ر ع]

الْبِرَاعَةُ [el-berāʿat] (semāḥat) [semāḥat] vezninde) ve

الْبُرُوعُ [el-burūʿ] (kuʿūd) [kuʿūd] vezninde) Bir adam ʿilm ve şecāʿat makülesi evsāfta ashāb ve emsāline fāʿik ve ser-bülend olmak, ʿalā-kavlin cemāl ve fazilet gibi her vasfta tām ve kāmīl olmak maʿnāsınadır; yukālu: **بُرُوعُ الرَّجُلِ وَبِرْعٌ وَبِرْعٌ بَرَاعَةٌ وَبُرُوعًا مِنَ الْبَابِ الْخَامِيسِ وَالرَّابِعِ وَالْأَوَّلِ إِذَا فَاقَ أَصْحَابَهُ فِي الْعِلْمِ وَغَيْرِهِ أَوْ تَمَّ فِي كُلِّ فَضِيلَةٍ وَجَمَالٍ** Ve

بُرُوعٌ [burūʿ] Gālib olmak maʿnāsınadır; yukālu: **بِرْعٌ صَاحِبُهُ بُرُوعًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا عَلَبَهُ**
الْبَارِعُ [el-bāriʿ] Maʿnā-yı evvelden vasftır; müʿennesi **بَارِعَةٌ** [bāriʿat]tır. Ve

بَارِعٌ [bāriʿ] Güzel nesneye itlāk olunur; yukālu: **أَمْرٌ بَارِعٌ أَيُّ جَمِيلٌ**

الْأَبْرِعُ [el-ebraʿ] Be-gāyet iri nesneye itlāk olunur; yukālu: **هَذَا أَبْرِعٌ مِنْهُ أَيُّ أَصْحَمٌ**

الْبِرْيَعَةُ [el-berīʿat] (bā'nın fethiyle) Hüsn ve melāhatte ve ʿakl ve kiyāsette fāʿikatü'l-emsāl olan hatuna denir; yukālu: **إِمْرَأَةٌ بَرِيْعَةٌ أَيُّ الْفَائِقَةِ الْجَمَالِ وَالْعَمَلِ**

الْبِرْعُ [el-Berʿ] (ferʿ) [ferʿ] vezninde) Yemen'de Zemār aʿmālinden bir hısn adıdır.

بِرْعَةٌ [Berʿat] (temret) [temret] vezninde) Yemen'de bir nāhiye adıdır.

بُرُغْ [Buraʿ] (زُفْرٌ [zufur] vezninde) Tihāme'de bir dağın adıdır.

بِرْوَعٌ [Bervaʿ] (bā'nın fethiyle جَزْوَلٌ [cervel] vezninde) Bintu Vāşik'tir ki sahabıyyedir; bā'nın kesri cā'iz değildir. Ve ʿUbeyd b. Hūşayn en-Numeyrī nām çobanın nākası ismidir ki ona mebnī Cerīr hicviyyesinde Cendel b. er-Rā'ī'ye **بِرْوَعٌ** [bervaʿ] itlāk eylemiştir.

التَّبْرِغُ [et-teberruʿ] (تَفَعَّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bir adam üzerine itāsı vācib olmayan ʿatiyye ihsān eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir, gūyā ki onunla izhār-ı **بِرَاعَةً** [berāʿat] etmiş olur; yukālu: تَبْرِغَ فُلَانٌ بِالْعَطَاءِ إِذَا تَفَضَّلَ بِمَا لَا يَجِبُ عَلَيْهِ

الْمُتَبْرِغُ [el-muteberriʿ] (مُتَطَوِّعٌ [mutetaṭaviʿ] vezninde ve mürādifidir ki nāfile işleyen adama itlāk olunur; yukālu: فَعَلَهُ مُتَبْرِغًا أَي مَطَّوِّعًا

[ب ر ق ع]

الْبُرُقُ [el-burquʿ] (كُفْتُدٌ [kūnfuz] vezninde) ve

الْبُرُقُ [el-burqaʿ] (جُنْدَبٌ [cundeb] vezninde) ve

الْبُرُقُ [el-burquʿ] (عُضْفُورٌ [ʿuṣfūr] vezninde) Nisvānın yüzlerine tutundukları peçeye denir; baʿzı devābbın dahi sinekten himāye için yüzlerine yaparlar. Ve

بُرُقُ [burquʿ] (كُفْتُدٌ [kūnfuz] vezninde) Bir gūne damga ismidir ki deve kısmının uyluklarına basarlar. İki başı sülüs hatla yazılmış bāʿ harfinin başları gibi ve bāʿ keşidesi gibi uzunca keşideli olup ve üstünde ve altında hāʿ harfi gibi müdevver iki şekl olur ki süreti budur: بـ Ve

بُرُقُ [Burquʿ] Benū Numeyr yurdunda bir su adıdır. Ve sağılmaya çağrılan keçinin

ismidir ki vakt-i mezbūra mahsūs itlaktır. Ve **زُبْرُجٌ** [zibric] vezninde olan **بِرُقُ** [birçiʿ] maʿnāsınadır, ke-mā se-yuzkeru. Ve

بُرُقُ [burquʿ] (عُضْفُورٌ [ʿuṣfūr] vezninde ve nādiren fethle يَضْفُوقٌ [yaşfuk] vezninde gelmiştir) Şedīd açlığa denir; yukālu: جُوعٌ شَدِيدٌ **بِرُقُ** أَي شَدِيدٌ Niteki yā-yı tahtiyye ile de bu maʿnāyadır.

الْبُرُقَةُ [el-berkaʿat] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Peçelemek maʿnāsınadır; yukālu: **بِرُقَةُ** [berkaʿat]-i lihye ile meʿbūnluktan kināye ederler; yekūlūne: فَلَانَ **بِرُقَةٍ** أَي صَارَ مَأْبُوتًا

بِرُقَةُ [berkaʿat] Bir kimsenin kulakları aralığına değnekle vurmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: إِذَا **بِرُقَةَ** ضَرْبَهُ بِهَا بَيْنَ أُذُنَيْهِ

التَّبْرِغُ [et-teberkuʿ] (تَدَخْرُجٌ [tedahruc] vezninde) Peçelenmek maʿnāsınadır; yukālu: **بِرُقَةً** فَتَبْرِغَتْ

الْبُرُقُ [el-Birçiʿ] (زِبْرُجٌ [zibric] vezninde) ve **الْبُرُقُ** [el-Burquʿ] (كُفْتُدٌ [kūnfuz] vezninde) Yedinci felek, ʿalā-kavlin dördüncü ve ʿalā-reʿyin evvelki felekin ismidir.

بِرُقَةُ [Birketu Burquʿ] (كُفْتُدٌ [kūnfuz] vezninde) Şām'ın üst tarafında bir birkedir.

الْمُبْرِقَةُ [el-muberkaʿat] (مُدَحْرَجَةٌ [mudahrecet] vezninde) Şol koyuna itlāk olunur ki başı beyāz ola; yukālu: سَاءَ **مُبْرِقَةً** أَي الْبَيْضَاءِ الرَّأْسِ

الْمُبْرِقَةُ [el-muberkiʿat] (ism-i fā'il būnyesiyle) At kısmının cebhesinde olan şol gurreye itlāk olunur ki atın bütün çehresini ihāta eyleyip lākin gözlerinin çevresi siyāh kalmış ola, o ata peçeli taʿbīr olunur; yukālu: فِي وَجْهِ الْفَرَسِ عُرَّةٌ **مُبْرِقَةٌ** أَي آخِذَةٌ جَمِيعٌ

وَجْهٍ غَيْرَ أَنَّهُ يَنْظُرُ فِي سَوَادٍ

[ب ر ك ع]

الْبُرْكُ [el-burku^c] [فُنْفُذٌ] [kūnfuz] vezninde) Bodur kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ بُرْكٌ أَي فَصِيرٌ Ve şol deve yavrusuna denir ki henüz kısılğından boynu yere yetişmez ola; yukālu: فَصِيلٌ بُرْكٌ أَي لَا تَصِلُ رَقَبَتُهُ إِلَى الْأَرْضِ **الْبُرْكَةُ** [el-berke^cat] [دَاخِرَةٌ] [dahrecet] vezninde) Kesmek ma'nāsınadır; yukālu: كَسَمَ بُرْكَةً إِذَا قَطَعَهُ Ve yere çalmak ma'nāsınadır; yukālu: كَسَمَ بُرْكَةً إِذَا صَرَغَهُ Ve at dört ayak üzere kalkıp dizleri üzere düşmek ma'nāsınadır; yukālu: كَسَمَ الْفَرَسَ إِذَا قَامَ عَلَى أَرْبَعٍ وَسَقَطَ عَلَى رُكْبَتَيْهِ

التَّبْرُكُ [et-teberku^c] [تَدَاخِرُجٌ] [tedahruc] vezninde) Yıkılıp düşmek ma'nāsınadır; yukālu: تَبْرَكَ الرَّجُلُ إِذَا وَقَعَ

الْبُرْكُوعُ [el-burku^c] [بُرْكُوعٌ] [burku^c] vezninde ve mürādifidir ki pek açılığa denir; yukālu: جَوَّعَ بُرْكُوعٌ أَي شَدِيدًا

[ب ز ع]

الْبِرَاعَةُ [el-bezā^cat] (zā-yı mu'ceme ile بَرَاعَةٌ [berā^cat] vezninde) Tāze oğlan zarāfetli, kiyāsetli, melāhatli olmak ma'nāsınadır. Şārihin beyānına göre ahdās vasfındandır; yukālu: بَرَعَ الْغُلَامُ بِرَاعَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا صَارَ ظَرِيفًا مَلِيحًا كَيْسًا

الْبِرْيَعُ [el-bezi^c] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) Vastır, zarīf ve melih ve reşīd oğlana denir; mü'ennesi بَرِيْعَةٌ [bezi^cat]tır. Ve aslā hicāb eylemeyip nāsla bī-muhābā tekellüm eder olan oğlana itlāk olunur; yukālu: غُلَامٌ بَرِيْعٌ إِذَا كَانَ يَتَكَلَّمُ وَلَا يَسْتَحْيِي Ve her işe yaraşık cüst ve çire oğlana itlāk olunur; yukālu: Ve غُلَامٌ بَرِيْعٌ أَي خَفِيْفٌ لَبِيْقٌ

بَرِيْعٌ [Bezī^c] Esāmīdendir: Bezī^c el-Kūfī ve Bezī^c eḍ-Ḍabbī ve Bezī^c el-Maḥzūmī ve

Bezī^c el-Attār ve Bezī^c b. ʿAbdurrahmān ve Temmām b. Bezī^c muhaddislerdir.

الْبُرَاعُ [el-buzā^c] [غُرَابٌ] [gūrāb] vezninde) Bu dahi her işe yaraşık cüst ve hāzık oğlana denir.

التَّبْرُغُ [et-tebezzu^c] [تَفَاعُلٌ] [tefa^cul] vezninde) Bu dahi oğlan zarāfetli ve melāhatli ve kiyāsetli kopmak ma'nāsınadır; yukālu: تَبْرَغَ الْغُلَامُ بِمَعْنَى بُرَغَ Ve şerr ve fitne büyü-yüp güçlenmek, ʿalā-kavlin şerr ve fitne kopmak yāhūd gerçi henüz süret bulmayıp lākin nāsa havf ve halecān vermek ma'nāsınadır; yukālu: تَبْرَغَ الشَّرُّ إِذَا تَفَاعَمَ أَوْ هَاجَ أَوْ أُرْعَدَ وَلَمَّا يَفْعَ

بُوزُغٌ [Bevza^c] [جَوْهَرٌ] [cevher] vezninde) Benū Sa'd yurdunda bir kumluk adıdır. Ve nisvān a'lāmındandır.

بِرَاعَةٌ [Buzā^cat] [شُمَامَةٌ] [şumāmet] vezninde bā'nın kesriyle de zebān-zededir) Menbic ile Haleb beyninde bir belde adıdır.

[ب ش ع]

الْبِشْعُ [el-beşi^c] [كَيْفٌ] [ketif] vezninde) Şol ta'āmā denir ki ta'āmı merāretle kabz ve huşūnetten mürekkeb olmakla kerih ve güllü-gir ve bed-meze ola, ihlīlec ta'āmı gibi; yukālu: طَعَامٌ بَشْعٌ أَي كَرِيْهُ فِيهِ خُفُوْفٌ وَمَرَاةٌ Ve şol kimseye itlāk olunur ki aslā hılāl ve misvāk isti'māl eylememekle ağzının rāyihası kerih ve nā-hoş ola; yukālu: رَجُلٌ بَشْعٌ أَي الْكَرِيْهُ رِيْحٌ فَجَمَهُ لَا يَتَحَلَّلُ وَلَا يَسْتَاكُ Ve dā'imā beşā^catli ta'ām ekl eden kimseye denir. Ve bed-hüy kimseye itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ بَشْعٌ أَي السَّيِّئُ الْخُلُقِ Ve hilkati yakışksız çirkin kimseye itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ بَشْعٌ أَي دَمِيْمٌ Ve habīsü'n-nefs kimseye itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ بَشْعٌ أَي خَبِيْثُ النَّفْسِ Ve türş-rü ve ʿabūs ve münkabız kimseye itlāk olunur ki aslā yüzü ış-

yıp gülmez ola; yukālu: رَجُلٌ بَشِعٌ أَي عَابِسٌ
بَاسِرٌ
الْبِشَاعَةُ [el-beṣāʿat] [faḍāʿat] vezninde) ve

الْبِشَعُ [el-beṣaʿ] (fethateynle) Taʿām بِشِعٌ [beṣiʿ] olmak maʿnāsınadır; yukālu: بِشِعَ الطَّعَامُ بِشَاعَةً وَبَشَعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَارَ بِشَعًا Ve dere suya dar gelmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: بِشِعَ الْوَادِي إِذَا تَصَاقَتِ إِذَا صَارَ بِشَعًا بِأَلْمَاءِ Su dereden taşkın olmakla etrafında karar بِشِعٌ [beṣiʿ] olur. Ve bir kimse bir maddede tākāti tāk olup kudretten kalmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: بِشِعَ فَلَانَ بِالْأَمْرِ إِذَا ضَاقَ بِهِ دَرْعًا

الْبِشَعَةُ [el-beṣiʿat] [ferihāt] vezninde) Dügümü çok tahtaya ve ağaca itlāk olunur; yukālu: حَسْبَةُ بَشَعَةٍ أَي كَثِيرَةٌ الْأَبْنِ

تَبْشَعُ [Tebṣaʿ] [taṣnaʿ] vezninde) Fehm kabilesi diyarında bir belde adıdır.

الْإِسْتِبْشَاعُ [el-istibṣāʿ] Bir nesneyi بِشَاعَةً [beṣāʿat]li bed-meze ʿadd eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَبْشَعَهُ إِذَا عَدَّهُ بِشَعًا

[ب ص ع]

الْبِضْعُ [el-biṣʿ] (bā'nın fethi ve şād'ın sükünuyla) Cemʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: بَضَعَهُ بَضْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا جَمَعَهُ Ve seyelān eylemek maʿnāsınadır; yukālu: Ve بَضَعَ الْمَاءَ وَغَيْرَهُ إِذَا سَالَ

بَضِعُ [baṣʿ] Şol incecik ve daracık su arkına denir ki hemān ondan su nāfiz olmayacak kertede ola. Ve sebbābe ile orta parmağın aralığına denir.

الْأَبْضَعُ [el-ebṣaʿ] [ecmaʿ] vezninde) Ahmak kimseye denir.

أَبْضَعُونَ [ebṣaʿūn] [ecmaʿūn] lafzına itbāʿdır, niteki “ب، ص، ع” maddesinde zikr olundu, lākin بَضِعُ [baṣʿ] cemʿ [cemʿ]

maʿnāsına olmakla teʿkīd olmak ensebdir.

الْبِضْعُ [el-biṣʿ] (bā'nın kesriyle) Gecedden bir mikdāra denir; yukālu: مَضَى بِضْعٌ مِنَ اللَّيْلِ أَي بَضِعَ

الْبِضْعُ [el-buṣʿ] (bā'nın zammiyla) بِصِغٌ [beṣiʿ]in cemʿidir ki bedenden sızıp çıkan tere denir. Ve أَبْضَعُ [ebṣaʿ] lafzından cemʿ olur ki zikr olundu.

التَّبْضِغُ [et-tebṣuʿ] [tefaʿul] vezninde) Kılların diplerinden azca azca ter sızıp çıkmak maʿnāsınadır; yukālu: تَبْضَعُ الْعَرَقُ إِذَا تَبَّعَ قَلِيلًا قَلِيلًا مِنْ أَصُولِ الشَّعْرِ Alā-kavlin bunda savāb olan ḍād-ı muʿceme ile olmaktadır.

[ب ض ع]

الْبِضْعُ [el-biṣʿ] (bā'nın fethi ve ḍād'ın sükünuyla) Kesmek maʿnāsınadır; yukālu: بَضَعَهُ بَضْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا قَطَعَهُ Ve yarmak maʿnāsınadır; yukālu: بَضَعَهُ إِذَا شَقَّهُ Ve eti tike tike pārelemek maʿnāsınadır; yukālu: بَضَعَ اللَّحْمَ إِذَا قَطَعَهُ Ve tezevvüc maʿnāsına müstaʿmeldir ki hatunun بُضِعَ [buḍʿ]una yaʿnī fercine mālīk olur; yukālu: بَضَعَ الْمَرْأَةَ إِذَا تَزَوَّجَهَا Ve bir nesneyi beyān eylemek maʿnāsınadır; yukālu: بَضَعَهُ بِالْكَلَامِ إِذَا بَيَّنَّهُ Ve mübeyyen olmak maʿnāsına lāzım olur; yukālu: بَضَعَ الْكَلَامَ إِذَا تَبَيَّنَ Ve göz yaşı kirpiklerin diplerinden akmayıp toplanıp durmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: بَضَعَ الدَّمْعُ إِذَا صَارَ فِي الشَّعْرِ وَلَا يَفِيضُ Ve suya kanmak maʿnāsınadır, ke-mā se-yuzkeru.

التَّبْضِغُ [et-tebḍiʿ] Bu dahi bir nesneyi kesmek maʿnāsınadır; yukālu: بَضَعَهُ إِذَا قَطَعَهُ

الْمُبَاضَعَةُ [el-mubāḍaʿat] [mufaʿalet] vezninde) ve

الْبِضَاعُ [el-biḍāʿ] [ḳitāl] vezninde)

Cimā^c eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **بَاضَعَهَا مُبَاضِعَةً وَبِضَاعًا إِذَا جَامَعَهَا**

الْإِبْضَاعُ [el-ibdā^c] (hemzenin kesriyle) Beyān eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **أَبْضَعُ الشَّيْءَ إِذَا جَعَلْتَهُ** Ve tezvīc eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **إِذَا أَبْضَعُ الْمَرْأَةَ إِذَا رَوَّجَهَا** Ve bir nesneyi sermāye eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **أَبْضَعُ الشَّيْءَ إِذَا جَعَلْتَهُ بِضَاعَةً** Ve kandırmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَبْضَعُ الْمَاءَ فُلَانًا إِذَا أَرَوَاهُ** vermek ma'nāsınadır; yukālu: **أَبْضَعُهُ عَنِ الْمَسْأَلَةِ إِذَا شَفَاهُ** Ve bir sözü beyān-ı şāfi ile beyān kılmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَبْضَعُ الْكَلَامَ إِذَا بَيَّنَّهُ بَيَانًا شَافِيًا**

الْبُضُوعُ [el-buḏū^c] (قُعُودٌ) [ku'ūd] vezninde) Fehm eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **بَضَعُ الْكَلَامَ بَضُوعًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا فَهَمَهُ** Ve bir adama bir nesne ile emr edip ona imtisāl eylememekle derūna ondan melālet yāhūd usanmak hāleti ‘ārız olmak ma'nāsınadır; tekūlu: **بَضَعْتُ مِنْهُ إِذَا أَمَرْتَهُ بِشَيْءٍ فَلَمْ يَفْعَلْهُ فَدَخَلَكَ مِنْهُ** Ve

بُضُوعٌ [buḏū^c] ve

بِضَاعٌ [bedā^c] (bā'nın fethiyle) **بِضَاعٌ** [baḏ^c] gibi kanmak ma'nāsınadır; tekūlu: **بِضَعْتُ مِنَ الْمَاءِ بِضَاعًا وَبِضَاعًا أَي رَوَّيْتُ**

الْبِضْعُ [el-buḏ^c] (bā'nın zammıyla) Cimā^c ma'nāsınadır yāhūd nefsi-ferce denir. Kāle'ş-şārih ve fi'n-Nihāye ve minhu hadīsu 'Ā'işe: **“وَلَهُ حَصْنِي رَبِّي مِنْ كُلِّ بِضْعٍ”** أي مِنْ كُلِّ نِكَاحٍ وَالْهَاءُ فِي لَهُ لِلنَّبِيِّ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَكَانَ تَزَوَّجَهَا بَكْرًا مِنْ بَيْنِ نِسَائِهِ وَالْبِضْعُ يُطْلَقُ عَلَى عَقْدِ النِّكَاحِ وَالْجَمَاعِ وَعَلَى الْفُرْجِ Ve

بِضْعٌ [buḏ^c] Hatunun mehrine itlāk olunur, sebab-i ferc ü cimā^c olduğu için. Ve talāk ma'nāsına müsta'emeldir. Ve 'akd-i nikāh ma'nāsına gelmekle zıdd olur. Ve

بِضْعٌ [Buḏ^c] Bir mevzi^c adıdır.

الْبِضْعُ [el-biḏ^c] (bā'nın kesri ve fethiyle) Geceden bir bölüğe itlāk olunur; yukālu: **مَضَى بِضْعٌ مِنَ اللَّيْلِ أَي طَائِفَةٌ** Ve üç 'adedden dokuza varınca 'alā-kavlin üçten beşe varınca ve 'alā-re'yin birden dörde kadar yāhūd dörtten dokuza kadar yāhūd **بِضْعٌ** [biḏ^c] yedi 'adede itlāk olunur. Ve kaçan 'aşereyi tecāvüz eylese **بِضْعٌ** [biḏ^c] isti'māl olunmaz, pes **بِضْعٌ وَعَشْرُونَ** denmez. Ve 'inde'l-ba'z 'aşerenin mā-fevkinde dahi isti'māl olunur, pes **بِضْعٌ وَعَشْرُونَ** demek sahīhtir. Ve İmām Ferrā'dan menkūldür ki **بِضْعٌ** [biḏ^c], **عَشْرَةٌ** [‘aşeret] ve **عِشْرِينَ** [‘işrīn] ile zikr olunmaz, **تِسْعِينَ** [tis‘īn]e varınca kadar ve ondan ötede dahi zikr olunmaz, pes **بِضْعٌ وَمِائَةٌ** ve **بِضْعٌ وَأَلْفٌ** denmez, belki **مِائَةٌ وَتِسْعِينَ** denir.

Ve Mebremān ile mülakkab Muḥammed b. 'Alī el-Luḡavī dedi ki **بِضْعٌ** birden ona ve on birden yirmiye varınca 'akdeyn beyninde isti'māl olunur ve müzekkerinde hā'yla ve mü'ennesinde hā'sız isti'mā olunur. Pes **بِضْعٌ وَعَشْرُونَ** imrأة ve **بِضْعَةٌ وَعَشْرُونَ** رَجُلًا denir, 'ale'l-'aks isti'māl olunmaz. Ve bazıları dediler ki **بِضْعٌ** [biḏ^c] ma'ḏūd ve mu'ayyen değildir, belki mübhemdir, zīrā **قِطْعَةٌ** ma'nāsınadır; **قِطْعَةٌ** ise gayr-i mahdūdedir. Şārihin beyānı üzere bu mādde **قَطَعٌ** [kaḏ^c] ma'nāsından me'hūzdur. Bazı lügatte **عَشْرَةٌ** [‘aşeret]in mā-tahtında tahdīd eylediler ve bazıları mā-fevkinde dahi isti'māl eylediler, niteki **“صَلَاةُ الْجَمَاعَةِ تَفْضُلُ صَلَاةِ الْوَاحِدِ”** hadīsinde vārid oldu. **بِضْعٌ وَعَشْرِينَ** دَرَجَةً Ve **“الْإِيمَانُ بِضْعَةٌ وَسَبْعُونَ شُعْبَةً”** hadīsinde **بِضْعٌ** [buḏ^c] ile mü'evvel olmakla **بِضْعٌ** [biḏ^c] hā'yla vārid olmuştur. Ve mü'ellifin **مَا بَيْنَ الثَّلَاثِ إِلَى التِّسْعِ أَوْ إِلَى الْحَمْسِ** kavlinde ma'ḏūd müzekker olup **إِلَى أَرْبَعَةٍ** kavlinde te'nīsī mümeyyez mahzūf oldukta 'adedin tezkīr ve te'nīsīnin cevāzına tenbīh için

Ve الْمَاءُ بَعًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا صَبَّهُ فِي سَعَةٍ وَكَثْرَةٍ bulut bir yere mübālaga ile yağdırmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: بَعَّ السَّحَابُ بَعًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَلَحَّ بِمَكَانٍ

الْبَعَاغُ [el-beʿāʿ] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Metāʿ ve cihāz maʿnāsınadır. Ve bulutun hāmīl olduğu yağmur sikletine denir; yukālu: فِي السَّحَابِ بَعَاغٌ أَيُّ ثَقُلَ مِنَ الْمَطَرِ Ve gāret günü dökülüp düşmüş metāʿ ve esbāba denir. Ve nefis ve zāt maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: أَلْقَى عَلَيْهِ بَعَاغَهُ أَيُّ نَفْسَهُ Ve sehābın hāmīl olduğu yağmura denir; yukālu: أَلْقَى السَّحَابُ بَعَاغَهُ أَيُّ كُلَّ مَا فِيهِ مِنَ الْمَطَرِ Ve

بَعَاغٌ [beʿāʿ] بَعَّ [baʿʿ] gibi mastar olur, bulut bir yere katı vāfir yağmur yağdırmak maʿnāsına; yukālu: بَعَّ السَّحَابُ بَعًا وَبَعَاغًا إِذَا أَلَحَّ بِمَكَانٍ

الرُّبْعُ [el-buʿʿat] (bāʿnın zammıyla) رُبِعَ [rubāʿ] ve هُبِعَ [hubāʿ] beyninde mütevellid olan deve köşeğine denir. رُفِرَ [rubāʿ] [zufer] vezninde rebīʿde evvel-i nitācda doğana ve هُبِعَ [hubāʿ] āhir-i vakt-i nitācda doğana denir.

الْبَغْبَغُ [el-baʿbaʿ] (فَدَفَدٌ [fedfed] vezninde) Suyun zarfından ve mevkiʿinden çıktığı vakte peyderpey akmasının savtından hikāyedir. Ve

بَغْبَغُ الشَّبَابِ [baʿbeʿuʿş-şebāb] Civānlık hengāmının evveline denir; yukālu: فَعَلَهُ فِي بَغْبَغِ الشَّبَابِ أَيُّ أَوَّلِهِ

الْبَغْبَغَةُ [el-baʿbeʿat] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Baʿzı savtlardan hikāyedir ki murād değirmen çakçakası gibi beyhüde ötmekten ve küçük çocukların feryādlarından hikāyedir. Ve tüz tüz birbiri ardınca söz söylemek maʿnāsınadır; yukālu: بَعَّعَ الْكَلَامَ إِذَا تَابَعَ فِي عَجَلَةٍ

maʿnāsınadır; yukālu: إِذَا فَرَّ مِنَ الرَّحْفِ

الْبِعَابِعَةُ [el-beʿābiʿat] Pek züğürt kimselere denir, muʿāmelātta şamatalarına ve kavgalalarına bināʿen; yukālu: هُمْ بَعَابِعَةٌ أَيُّ ضَعَالِيكُ

ب ق ع

الْبَقَعُ [el-beqaʿ] (bāʿnın ve kāfʿin fethiyle) Tuyūr ve kilāb cinsinde olan alacalığı denir; niteki بَلَقَ [belāq] devābb kısmında olandır; yukālu: بَقَعَ الطَّائِرُ وَالْكَلْبُ بَقَعًا مِنْ بَقَعَ الطَّائِرُ وَهُوَ كَالْبَلَقِ فِي الدَّوَابِّ ve yukālu: Ve azca nesne ile iktifā eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir, gūyā ki onunla alacalanır; yukālu: بَقَعَ بِهِ إِذَا اِكْتَفَى Ve yer hālī olmak maʿnāsına müstaʿmeldir, gūyā ki hulüvv sebebiyle toprağının sevād ve beyāzı yāhūd etrāfına nisbet alacalığı zāhir olur; yukālu: بَقِعَتِ الْأَرْضُ مِنْهُ إِذَا حَلَّتْ Ve su çeken adamın üzerine cā-be-cā su sıçramakla libāsı alaca tarzında yer yer ıslanmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: بَقِعَ الْمُسْتَقِيمُ إِذَا انْتَضَحَ الْمَاءُ عَلَى بَدَنِهِ فَابْتَلَّتْ مَوَاضِعَ مِنْهُ

الْبُقْعُ [el-buqʿ] (bāʿnın zammıyla) Kuyudan su çeken kimselere denir; maʿnā-yı ahīrden meʿhūzdur; بَاقِعٌ [bākiʿ] müfredidir. Ve

بُقْعٌ [Buqʿ] Medīneʿde bir kuyu ismidir, ʿalā-kavlin nakb-ı Benī Dīnārʿdan vāki suvatın ismidir. Ve Şāmʿda Kelb kabilesi diyārında bir mevziʿ adadır. Ve

بُقْعٌ [buqʿ] أَبُقِعَ [ebqaʿ] lafzından cemʿ olur ki alaca nesnelere denir. Ve minhu kavluʿl-Ḥaccāc es-Şekāfi: رَأَيْتُ قَوْمًا بُقِعًا أَيُّ رَأَيْتُ قَوْمًا بُقِعًا أَيُّ ثِيَابَ مُرَقَّعَةً Yaʿnī “üzerlerinde yamalı libāsları var idi.” Bu cihetle alaca nesneye teşbīh eylemiştir.

الْبَقَعُ [el-baqʿ] (bā'nın fethi ve kāf'ın sükünuyla) Gitmek ma'nāsınadır. Şārihin beyânına göre güyâ ki بَقَاعٌ [biqāʿ]-ı arzdan bir بَقْعَةٌ [buqʿat] ihtiyâr eyledi demektir. Ve bu nefye mahsûstur; yukālu: مَا أَذْرِي أَيُنْ بَقَعٌ Ve bir adama bed ve nā-sezā söz söylemek ma'nāsınadır, yukālu بَقِعْ فَلَانَ إِذَا رُمِيَ بِكَلَامٍ قَبِيحٍ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا رُمِيَ بِكَلَامٍ قَبِيحٍ

التَّبْقِيغُ [et-tebkiḡ] [tef'iḡ] vezninde) Bu dahi gitmek ma'nāsınadır; tekūlu: مَا أَذْرِي أَيُنْ بَقَعٌ أَيُ ذَهَبٌ

الْبَاقِعُ [el-bākiʿ] (kāf'ın kesriyle ki) Aḡtal nām şā'irin beytinde vāki'dir, murād sırtlan yāhūd ala karga yāhūd alaca köpektir. Mü'ellifin beytten murādı budur: "كُلُوا" الضَّبُّ وَابْنُ الْعَيْرِ وَالْبَاقِعُ الَّذِي | أُنْبِئْتُ نِعْسَ اللَّيْلِ أَهْلَ الْمَقَابِرِ"

الْبَاقِعَةُ [el-bākiʿat] Dühâtan olan adama denir; yukālu: هُوَ بَاقِعَةٌ أَيُ ذَاهِيَةٌ Ma'nā-yı ahîr-i âtiden me'hûzdur. Ve şol zekî ve zîrek ve ʿarîf adama denir ki her iş elinden gelip ve aslâ aldanmaya; yukālu: رَجُلٌ بَاقِعَةٌ أَيُ ذَكِيٌّ عَارِفٌ لَا يُفَوِّتُهُ شَيْءٌ وَلَا يَذْهَبُ DENİR Kİ PEK ZİREK OLMAKLA SAYD HADŞESİNDEN ÇEŞME VE SUVAT YERLERDEN SU İÇMEYİP DĀ'imā kenār ve alarga yerlerden bazı su irkilmiş çukurlardan içer ola; yukālu: طَائِرٌ بَاقِعَةٌ إِذَا كَانَ لَا يَرُدُّ الْمَشَارِبَ خَوْفَ أَنْ يُضَادَّ BUNDAKİ HĀ' MÜBĀLAGA İÇİNDİR.

الْبَقْعَةُ [el-beqʿat] [temret] vezninde) Su irkilen çukur yere denir; yukālu: شَرِبَ مِنَ الْبَقْعَةِ وَهِيَ مَكَانٌ يَسْتَنْقِعُ فِيهِ الْمَاءُ

الْبَقْعَةُ [el-buqʿat] (bā'nın zammı ve kesriyle) Şol arz kıt'asına denir ki yanlarında olan kıt'aların hey'etine mugāyir olmakla onlardan mümtāz ola; cem'i بَقَاعٌ [biqāʿ] gelir, جِبَالٌ [cibāl] vezninde; yukālu: نَزَلُوا فِي

بَقْعَةٍ طَبِيعَةٍ وَهِيَ قِطْعَةٌ مِنَ الْأَرْضِ عَلَى غَيْرِ هَيْئَتِهَا الَّتِي إِلَى جَنْبِهَا

بِقَاعِ كَلْبٍ [Biqā'u Kelb] Dımaşq kurbünde bir mevzi'dir; İlyās ʿaleyhi's-salātu ve's-selām hazretlerinin merkadları ondadır. Mü'ellifin *Başā'ir*'de beyânına göre İlyās b. Yāsîn b. Feyḡāş b. ʿAyrār b. Hārūn b. ʿİmrān'dır. Ba'bek kavmine mürsel olup bi'l-āhere ezā ve mihnetlerinden melālet gelmekle dergāh-ı rabbāniye niyāz edip Hak celle ve ʿalā kendiden beşeriyet muktezāsını selb eylemekle tabʿ-ı melekî ile muntabî olmağın insî ve melekî ve arzî ve semāvî ve şarkî ve garbî ve berrî ve bahrî oldu, niteki Hıdır ʿalehi's-selām dahi bu gūnedir. Pes burada kabrinden murād makāmı olmak gālibdir yāhūd başka bir İlyās nām peygamberdir.

الْبَقْعَةُ [el-bekiʿat] [feriḡat] vezninde) Şol arza denir ki onda yer yer alaca çekirgeler ola; yukālu: أَرْضٌ بَقْعَةٌ أَيُ فِيهَا بَقَعٌ مِنَ الْجَزَادِ

بِقَعَانِ الشَّامِ [buqʿānu's-Şām] (bā'nın zammıyla) Ehl-i Şām'ın hizmet-kārlarına ve nöker ve çākerlerine itlāk olunur, benizleri beyāz ve humretten mürekkeb olduğu için yāhūd Rūm ile Sudān'dan hāsıl oldukları için. Kāle's-şārih ve minhu hadîsu Ebî Hureyre: "يُوشِكُ أَنْ يَعْمَلَ فِيكُمْ بِقَعَانَ أَهْلِ" Burada بَقَعَانَ [buqʿān] [ebqāʿ] yāhūd بَاقِعٌ [bākiʿ]den cem'dir.

بِقَعَانَ [Buqʿān] [ʿuṣmān] vezninde) Tārîk-i Rakka'da ʿAynu'l-Kibrît kurbünde bir mevzi'dir.

الْبَقِيعُ [el-bekiʿ] [emîr] vezninde) Şol mevzi'e denir ki onda her cinsten eşcār oyumu ve ormanlığı ola; yukālu: مَكَانٌ بَقِيعٌ إِذَا كَانَ فِيهِ أَرْوَمُ الشَّجَرِ مِنْ ضُرُوبِ شَتَّى

بَيْعُ الْغَرْقَدِ [Beḳṯu'l-Ġarḳad] (ğayn-ı mu'cemenin fethiyle) Medīne'nin makberesidir ki hâlen Beḳṯ ile zebân-zededir. Fi'l-asl غَرْقَدٌ [garḳad] nâm şecerin menbit ve mecma'ı olmakla muzâf olmuştur.

بَيْعُ الزُّبَيْرِ [Beḳṯu'z-Zubeyr] ve

بَيْعُ الْحَبْلِ [Beḳṯu'l-Hayl] ve

بَيْعُ الْحَبِيبَةِ [Beḳṯu'l-Habcebet] (hâ-yı mu'ceme-i meftûha ve bâ-yı sâkine ve cīm-i meftûha ile) Üçü de Medīne'de birer mevzi'dir.

بُقَيْعٌ [Buḳayʿ] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Benū ʿUḳayl yurdunda bir mevzi'dir. Ve Benū ʿİcl yurdunda bir sudur.

خُرُوءٌ بَقَاعٌ [ḫuruu beḳāʿi] (ḫâ'nın zammı ve بَقَاعٌ [beḳāʿi] قَطَامٌ [kaṭāmi] vezninde, insirāfı dahi cā'izdir) Şol gubāra itlāk olunur ki terlemiş beden üzere cā-be-cā çöküp yapışmış ola. Kezâlik bedende lem'a lem'a tereşşuh eylemiş tere olunur; yukâlu: أَصَابَهُ خُرُوءٌ بَقَاعٌ أَيُّ عُبَارًا وَعَرَقٌ فَبَيْعِي لَمَعٌ مِنْ ذَلِكَ عَلَى جَسَدِهِ **إِبْنُ بُقَيْعٍ** [ibn buḳayʿ] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Kelbin künyesidir; ve minhu yukâlu: "Birbirlerine şetm ve düşnâm eylediler" diyecek yerde irād olunur.

الْإِبْتِغَاءُ [el-ibtigāʿ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Levn mütegayyir olmak ma'nāsınadır; yukâlu: **إِبْتِغَعُ لَوْنَهُ إِذَا امْتَنَعُ**

الْإِنْبِقَاعُ [el-inbiḳāʿ] (إِنْصِرَافٌ [inşirāf] vezninde) Sür'atle gitmek ma'nāsınadır; yukâlu: **إِنْبِقَعِ الرَّجُلُ إِذَا ذَهَبَ مُسْرِعًا**

الْأُبَيْعُ [el-ubeyḳiʿ] (musaggar bünyesiyle) Şol seneye itlāk olunur ki ondan yağmur azca yağmış ola, gūyā ki rutûbet ve yübüsetle alaca olmuş olur; yukâlu: **عَامٌ أُبَيْعَ أَيُّ الْقَلِيلِ الْمَطَرِ**

الْبُقْعَاءُ [el-baḳʿāʿ] (حَمْرَاءٌ [ḥamrāʿ] vezninde) Kurak ve kıtlık seneye, ʿalā-kavlin ucuzlukla kıtlıktan mürekkeb olanına vasf olur; yukâlu: **سَنَةٌ بُقْعَاءٌ أَيُّ مُجْدِبَةٌ أَوْ بِهَا حِصْبٌ وَجَدْتُ** Ve

بُقْعَاءٌ [Baḳʿāʿ] Bir batn adıdır. Ve Yemāne'de bir mevzi'dir. Ve Benū ʿAbs yurdunda bir acı sudur. Ve Benū Hilāl yurdunda Uss nâm dağın dibinde bir su adıdır. Ve Benū Selīt b. Yerbūʿ yurdunda bir su adıdır. Ve Mavşil ile Naşibîn bey-ninde bir kazā adıdır. Ve Cediletu Ṭayyîp cemā'ati bilādında Eceʿ nâm cebelde bir karye adıdır. Ve Menbic a'mālinden bir kazā adıdır. Ve yine onda bir başka kazā adıdır. Ve Benū ʿUḳayl yurdunda bir su adıdır.

بُقْعَاءُ ذِي الْقِصَّةِ [Baḳʿāʿu Zī'l-Ḳiṣṣat] Medīne'ye yirmi dört mīl mesāfede bir mevziʿ adıdır ki Hazret-i Şiddîḳ radiyallāhu ʿanhu hilāfetlerinde mürteddîn üzere taʿyîn eyledikleri ʿaskeri techîz için oraya hurûc eylediler.

بُقْعَاءُ الْمَسَالِحِ [Baḳʿāʿu'l-Mesāliḥ] (mīm'in fethiyle) Bir mevzi'dir.

[ب ك ع]

الْبَيْعُ [el-bekʿ] (bâ'nın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Bir adamın yüzüne karşı bed ve nâ-hoş söz söylemek ma'nāsınadır; yukâlu: **بَكَعَهُ بَكَعًا مِنْ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا اسْتَنْبَلَهُ بِمَا يَكْرَهُ** Ve kesmek ma'nāsınadır; yukâlu: **بَكَعَهُ إِذَا قَطَعَهُ** Ve bir kimsenin vücūdunun şurasına burasına şiddetle peyderpey vurmak ma'nāsınadır; yukâlu: **بَكَعَهُ إِذَا ضَرَبَهُ ضَرْبًا شَدِيدًا مُتَتَابِعًا فِي مَوَاضِعٍ مُتَفَرِّقَةٍ مِنْ جَسَدِهِ** Ve bir nesneyi bir adama cümleten vermek ma'nāsınadır; yukâlu: **بَكَعَهُ**

جُمْلَةً إِذَا أَعْطَاهُ الشَّيْءَ إِذَا أَغَطَاهُ جُمْلَةً
tekūlu. مَا أُدْرِي أَيَّنَ بَكَعَ أَيُّ أَيَّنَ دَهَبَ. Şārih der ki
kabīle-i Temīm, بَقَعَ أَيَّنَ بَقَعَ mahallinde بَكَعَ
derler, niteki zikr olundu.

التَّبْكِيغُ [et-tebkīʿ] Bu dahi tebkīt eylemek
maʿnāsınadır; yukālu: بَكَعُهُ إِذَا بَكَعَهُ Ve pāre
pāre kesmek maʿnāsınadır; yukālu: إِذَا
قَطَعَهُ

[ا ب ل ت ع]

الْبَلْتَعُ [el-beltaʿ] (tā-yı fevkiyye ile
[caʿfer] vezninde) ve

الْبَلْتَعَةُ [el-belentaʿ] (سَمَنْدَلٌ [semendel] vez-
ninde) Her işte uz ve çire-dest ve hāzik
adama denir; yukālu: رَجُلٌ بَلْتَعٌ وَبَلْتَعٌ أَيُّ حَادِقٌ
بِكَلِّ شَيْءٍ

الْبَلْتَعَةُ [el-belteʿat] ve

الْبَلْتَعَةُ [el-belenteʿat] (hāʿyla) Bed-zebān
ve selīta ve yaşak ʿavrete denir; yukālu:
إِمْرَأَةٌ بَلْتَعَةٌ وَبَلْتَعَةٌ أَيُّ سَلِيطَةٌ مَكْتَارَةٌ
Ebī Belteʿa sahabīdir.

الْبَلْتَعَانِي [el-belteʿāniyy] (مَرْطَبَانِي
[merṭabāniyy] vezninde) ve

الْمُتَبَلْتَعُ [el-mutebelteʿ] (مُتَدَخِرٌ [mutedaḥric]
vezninde) Zarāfet ve kiyāsetten bī-behre
iken tekellüfle kiyāset ve zarāfet izhār
eden Türk tütisi yādigāra denir; yukālu:
رَجُلٌ بَلْتَعَانِيٌّ وَمُتَبَلْتَعٌ أَيُّ مُتَطَرِّفٌ مُتَكَبِّسٌ وَلَيْسَ عِنْدَهُ
شَيْءٌ

الْبَلْتَعِي [el-belteʿiyy] (بَرْدَعِي [berdeʿiyy] vez-
ninde) Fasīh ve mütekellim ve zebān-dān
adama denir; yukālu: رَجُلٌ بَلْتَعِيٌّ أَيُّ لَسَنٌ فَصِيحٌ

التَّبْلَعُ [et-tebeltuʿ] (تَدَخِرُجٌ [tedaḥruc] vez-
ninde) Şetm eder gibi bālā-gūylukla de-
ğirmen oluşu gibi söze boşanıp harıl harıl
söylemek, ʿalā-kavlin selāsetle tekellüm
edemeyip lisānını burup dolaştırarak te-
kellüm eylemek maʿnāsınadır; yukālu:

تَبَلَّتْ الرُّجُلُ بِالْكَلَامِ إِذَا تَفَتَّحَ بِهِ كَأَنَّهُ يَقْدَعُ فِيهِ أَوْ تَكَلَّمَ
مَلْتَوِيًا لِلسَّانَةِ

[ا ب ل خ ع]

بَلْحَعُ [Belḥaʿ] (ḥā-yı muʿceme ile
[caʿfer] vezninde) Yemenʼde bir mevziʿ
adıdır. Yāhūd bu بَلْحَعُ [Yelḥaʿ]dır yā-yı
tahtiyye ile يَمْنَعُ [yemnaʿ] gibi, lākin savāb
olan bā-yı muvahhade ile olmaktadır.

[ا ب ل ع]

الْبَلْعُ [el-belʿ] (bāʿnın fethi ve lāmʼın
sükūnuyla) Yutmak maʿnāsınadır; yukālu:
بَلَعَ اللَّفْمَةَ بَلْعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا جَذَبَهَا إِلَى الْمَعْدَةِ

الْإِبْتِلَاعُ [el-ibtīlāʿ] Tekellüfle yutmak
maʿnāsınadır; yukālu: إِذَا جَذَبَهَا إِلَى
بَلْعِ [belʿ]i Garībdir ki müʿellif Garībdir ki müʿellif
بَلْعِ [belʿ]i [ibtīlāʿ] ile tefsīr ve kasr eylemiştir.

سَعْدُ بَلْعٍ [Saʿdu Bulaʿ] (زُفَرٌ [zufer] veznin-
de maʿrife olarak) Menāzil-i kamerden bir
menzil adıdır. Mecrā-yı kamerde birbirine
karīb ve berāber iki kevkebden ʿibārettir.
Biri hafī ve biri celī ve tābāndır ki ona
بَالِغٌ [Bāliʿ] derler, gūyā ki hafiyi belʿ eylemiş-
tir; kāmūn-ı sāmīnin leyle-i ahīrinde tulūʿ
ve şehri-ābın leyle-i sāmīyesinde sukūt
ederler. Hazret-i Bārī subhānehu ve taʿālā
تُفَانَ-1 نُوحٍ İnkızāsında ﴿يَا أَرْضُ ابْلَعِي مَاءَكَ﴾
kavl-i şerīfiyle emr buyurdularında tulūʿ
eylemekle ism-i mezkūr ile müsem mā
oldu. Şārih der ki bu vücūh-ı tesmiye-
nin birisi olmakla müʿellif kasr-ı mesāfe
eylemiştir.

الْبُلْعُ [el-bulaʿ] (صُرْدٌ [şurad] vezninde)
Makaranın deliğine denir. Müfredi بُلْعَةٌ
[buleʿat]tır hāʿyla. Ve

بُلْعٌ [Bulaʿ] Bir beldenin yāhūd bir dağın
adıdır.

بَنُو بُلْعٍ [Benū Bulaʿ] Kuḍāʿa kabilesinden

bir batn-ı sagīrdır. Ve

بَلَعُ [bulaʿ] Ekül adama ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ بَلَعُ أَي أَكُولُ

الْبَلْعَةُ [el-buleʿat] (bā'nın zammıyla **هُمَزَةٌ** [humezet] vezninde) ve

الْمِبْلَعُ [el-miblaʿ] **مِنْبَرٌ** [minber] vezninde) ve

الْبَوْلَعُ [el-bevlaʿ] **جَوْهَرٌ** [cevher] vezninde) Bu dahi ekül ve inhan kimseye denir.

الْمَبْلَعُ [el-meblaʿ] **مَقْعَدٌ** [maḳʿad] vezninde) Boğaza ıtlāk olunur; yukālu: هُوَ وَاسِعُ الْمَبْلَعِ: أَي الْحَلْقِ

الْبُلْعُ [el-buluʿluʿ] (bā'nın ve lām'ın zammyyla) Su kuşlarından bir kuş ismidir, boynu uzun olur.

الْبَلُوعُ [el-belūʿ] **صَبُورٌ** [ṣabūr] vezninde) Bol ve yayvan tencereye vasf olur; yukālu: قَدْرٌ بَلُوعٌ أَي وَاسِعَةٌ

الْبَالُوعَةُ [el-bālūʿat] ve

الْبَلَاعَةُ [el-bellāʿat] **عَلَامَةٌ** [ʿallāmet] vezninde) ve

الْبَلُوعَةُ [el-billūʿat] (bā'nın kesri ve lām-ı müşeddedenin fethiyle) Ağzı dar ve içirisi vāsiʿ kuyuya denir ki yağmur suyu makülesi ona akmak için mahsūs hafır ederler; cemʿi **بَوْلِيعٌ** ve **بَلَالِيعٌ** [belālīʿ] gelir.

بَلْعَاءُ [Belʿāʿ] **صَحْرَاءُ** [ṣahrāʿ] vezninde) Ricālāt-ı ʿArabdan bir recül ismidir. Ve ʿAbdullāh b. el-Hāriş ve Esved b. Rifāʿa ve Benū Sedūs cemāʿatine mahsūs üç feres isimleridir.

الْإِبْلَاعُ [el-iblāʿ] (hemzenin kesriyle) Yutturmak maʿnāsınadır; tekülü: أَبْلَعْتُهُ الشَّيْءَ أَي أَبْلَعْتُهُ مَكْتَنْتُهُ مِنْ بَلْعِهِ **أَبْلَعْنِي** رِيقِي ““**أَبْلَعْنِي** رِيقِي ““ Yaʿnī “Tükürüğümü yutacak mikdār bana mühlet ver.” Kāleʿz-

Zemaḥşerī **أَبْلَعْنِي** رِيقِي فَقَالَ قَدْ أَبْلَعْتُكَ الرَّافِدِينَ أَي دَجَلَةَ وَالْفَرَاتِ

الْمُبْلَعَةُ [el-mubleʿat] **مُكْرَمَةٌ** [mukremet] vezninde) Dibinden ağzına kadar duvarları taş ile örülmüş olan kuyuya denir; yukālu: رَكِيَّةٌ مُبْلَعَةٌ أَي مَطْوِيَّةٌ مِنَ الْقَعْرِ إِلَى الشَّفَةِ

التَّبْلِيعُ [et-teblīʿ] Başta pīrlik nişānı olacak beyāz henüz zuhūr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: بَلَعُ الشَّيْبِ فِي رَأْسِهِ إِذَا ظَهَرَ أَوَّلًا

[ب ل ق ع]

الْبَلْقَاعُ [el-belḳaʿ] (ḳāf'la **جُغْفَرٌ** [caʿfer] vezninde) ve

الْبَلْقَعَةُ [el-belḳaʿat] (hā'yyla) Şenliksiz ve otsuz susuz çöl yere denir; cemʿi **بَلَاقِعٌ** [belāḳīʿ]dir. Kāleʿş-şārih ve minhu'l-hadīsu: “**الْيَمِينُ الْفَاجِرَةُ تَذُرُ الدِّيَارَ بَلَاقِعٌ**” Ve

بَلْقَعَةٌ [belḳaʿat] Her hayr ve haseneden bī-behre ve tehī-dest olan ʿavrete denir; yukālu: **إِمْرَأَةٌ بَلْقَعَةٌ أَي خَالِيَةٌ مِنْ كُلِّ خَيْرٍ**

الْبَلْقَعِي [el-belḳaʿiyy] **جُغْفَرِيٌّ** [caʿferiyy] vezninde) Temreni sāfī oka yā namlusu sāfī temrene ıtlāk olunur; yukālu: **سَمُهُمْ أَوْ سَنَاَنٌ بَلْقَعِيٌّ أَي صَافِي النَّضْلِ**

الْبَلْقَعَةُ [el-belḳaʿat] **دَحْرَجَةٌ** [dahrecet] vezninde) Yer **بَلْقَعٌ** [belḳaʿ] olmak maʿnāsınadır; yukālu: **بَلْقَعُ الْبَلَدِ إِذَا أَقْمَرَ**

الْإِبْلَقَاعُ [el-iblḳāʿ] **إِحْرِنَجَامٌ** [iḥrincām] vezninde) Gam ve keder açılıp bertaraf olmak maʿnāsınadır ki derūn hālī olur; yukālu: **إِبْلَقَعَ الْكَرْبُ إِذَا انْفَرَجَ** Ve sabāh yeri ağarmak maʿnāsınadır; yukālu: **إِبْلَقَعَ الضُّبْحُ إِذَا أَصَاءَ**

الْبَلَنْقَاعُ [el-belenḳaʿ] **سَمَنْدَلٌ** [semendel] vezninde) **صَلَنْقَاعٌ** [ṣalenḳaʿ] lafzını teʿkīd olur, pek ıssız hālī yol demek olur; yukālu: **طَرِيقٌ صَلَنْقَاعٌ بَلَنْقَاعٌ أَي خَالٍ قَفْرٌ**

[ا ب ل ك ع]

الْبَلْكَعَةُ [el-belkeʿat] **بَرْكَعَةٌ** [berkeʿat] vezninde ve mürādifidir ki kesmek maʿnāsınadır; yukālu: **بَلْكَعُهُ بِمَعْنَى بَرْكَعَهُ أَيْ قَطَعَهُ**

[ا ب و ع]

الْبَاغُ [el-bāʿ] Kulaç taʿbīr olunan mikdāra denir; cemʿi **أَبْوَاغُ** [ebvāʿ] gelir; yukālu: **قَدَّرَهُ بِبَاغِهِ وَهُوَ قَدْرٌ مَدَّ الْيَدَيْنِ**

بَاغٌ [bāʿ] Şeref ve şān ve kereme itlāk olunur; yukālu: **لِفُلَانٍ سَابِقَةً وَبَاغٌ أَيْ شَرَفٌ وَكَرَمٌ**

الْبَوُّعُ [el-bevʿ] (bāʿ'ın fethi ve zammıyla) Bu dahi kulaca denir. Ve

بَوُّعٌ [bevʿ] Masdar olur, kulaçla ölçmek maʿnāsına ki kulaçlamak taʿbīr olunur; yukālu: **بَاغٌ التَّوْبُ بِيَوْعُهُ بَوُّعًا إِذَا قَدَّرَهُ بِبَاغِهِ** Ve at adımlarını seyrek seyrek atmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: **بَاغٌ الْفَرَسُ فِي جَرْيِهِ** Ve bir mālā bast-ı yed eylemek yaʿnī musallat olmak maʿnāsına müstaʿmeldir ki kol uzatmak taʿbīr olunur; yukālu: **بَاغٌ بِالْمَالِ إِذَا بَسَطَ يَدَهُ بِهِ**

بَوُّعٌ [bevʿ] Dağ kuytusunda olan obruk yere denir; yukālu: **نَزَلُوا فِي بَوُّعٍ أَيْ مَكَانٍ مُنْهَضِمٍ فِي لِضْبٍ جَبَلٍ**

التَّبْوُّعُ [et-tebevvuʿ] (**تَفَعُّلٌ** [tefaʿʿul] vezninde) Bu dahi kulaçlamak maʿnāsınadır; yukālu: **تَبْوَعُ الشَّيْءِ بِمَعْنَى بَاغَهُ** Ve kulaçlanmak maʿnāsınadır; yukālu: **بَاغَهُ فَيَبْوَعُ** Ve gāyet ve kusvā maʿnāsına müstaʿmeldir, tül-i hutve maʿnāsından meʿhūzdur; ve minhu yukālu: **فُلَانٌ لَا يَذْرُكُ تَبْوَعُهُ أَيْ شَأْوُهُ**

الْبَاغَةُ [el-bāʿat] **بَاحَةٌ** [bāḥat] vezninde ve mürādifidir ki avlu-yı hānedir; yukālu: **بَاغَةُ الدَّارِ أَيْ سَاحَتُهَا**

الْبَابِغُ [el-bāʿiʿ] Āhū yavrusuna itlāk olunur, adımları seyrek seyrek atıp kulaçlamaya başladığı vakte; cemʿi **بُوعٌ** [būʿ] gelir

bāʿ'ın zammıyla.

الْبَيْغُ [el-beyyiʿ] **سَيْدٌ** [seyyid] vezninde) Adımı seyrek atan ata vasf olur; yukālu: **فَرَسٌ يَبِيعُ أَيْ بَعِيدُ الْخَطْوِ**

الْأَبْوَاغُ [el-ebvāʿ] **بَاغٌ** [bāʿ]ın cemʿidir ki zikr olundu. Ve ʿArablar dişi koyuna **أَبْوَاغُ** [ebvāʿ] itlāk ederler maʿrife olarak, yürürken adımlarını seyrek seyrek attıkları için, memelerinin dolgunluklarına mebnī. Ve dişi koyunu sağmak için **أَبْوَاغُ أَبْوَاغُ** diye çağırırlar.

الْإِنْبِيَاغُ [el-inbiyāʿ] (**إِنْفِعَالٌ** [infīʿāl] vezninde) Bedenden ter seyelān eylemek maʿnāsınadır; gūyā ki kulaç gibi uzanır; yukālu: **إِنْبِيَاغُ الْعَرَقِ إِذَا سَالَ** Ve bir nesne kulaçla ölçülmek maʿnāsınadır; yukālu: **إِنْبِيَاغُ الْحَبْلِ إِذَا تَبَوَّعَ** Ve yılan kıvrık iken bir nesne üzere sıçrayıp atılmak için çözümlüp açılmak maʿnāsınadır; yukālu: **إِنْبَاعَتِ الْحَيَّةِ** Ve minhu'l-meselu: **هُوَ مُخْرَنْبِقٌ لِيَنْبَاغَ** “أَيْ مُطْرَقٌ لِيَنْبَسَّ وَيُرْوَى” **يَا نِي** “لِيَنْبَاغَ أَيْ لِيَأْتِيَ بِالْبَانِغَةِ يَعْنِي الدَّاهِيَةَ” **يَا نِي** “Yılan gibi pertāv eylemek için sükūt ederek başını yere dikmiş dertop duruyor yāhūd bir dāhiye izhāri için öylece duruyor.” Ve

إِنْبِيَاغٌ [inbiyāʿ] Bāyiʿ müşteriye müsāʿade muʿāmelesiyle metāʿını vermeğe ikbāl eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; tekūlu: **إِنْبَاغٌ لِي فُلَانٌ فِي سَلْعَتِهِ إِذَا سَامَحَ لَكَ بِبَيْعِهَا فَامْتَدَّ إِلَى الْإِجَابَةِ إِلَيْكَ**

[ا ب ي ع]

الْبَيْغُ [el-beyʿ] (bāʿ'ın fethi ve yāʿ'ın sükūnuyla) ve

الْمَبِيعُ [el-mebīʿ] (mīm'in fethiyle) Satmak maʿnāsınadır; yukālu: **بَاغَهُ يَبِيعُهُ بَيْعًا وَمَبِيعًا إِذَا** **بَادَلَ سَلْعَةً لَهُ بِشَيْءٍ** Ve sīga-i ahire şāzdir, kıyās olan **مُبَاعٌ** [mubāʿ] olmaktadır. Ve satın almak

maʿnāsına olmakla azdāddan olur; yukālu: بِسَلْتِهِ مُبَاعُهُ إِذَا بَادَلَ ثَمَنَهُ بِسَلْتِهِ Müʿellifin *Başāʾir*'de beyānına göre بَيْعٌ [beyʿ] itā-i müsemmen ve ahz-ı semen ve شِرَاءٌ [şirāʾ] ʿale'l-ʿaks olmakla ثَمَنٌ [semen] ve ثَمَمَنٌ [muşemmen] mübādeleleri tasavvuruyla بَيْعٌ [beyʿ] ve شِرَاءٌ [şirāʾ]dan her birinde istiʿmāl olunur. Ve mefʿüleyne taʿdiye eder: بَعْتُ زَيْدًا بَعْتُ الدَّارَ denir. Ve baʿzen teʿkīd için mefʿül-i evvele مِنْ [min]-i cārre dāhil olur: بَعْتُ مِنْ زَيْدٍ الدَّارَ denir. Ve baʿzen lām-ı zāʾide dāhil olur: بَيْعُ الشَّيْءِ عَلَى بِنَاءٍ gibi; ve tekūlu: قَالَ وَهِيَ مَعْبُدُهُمْ ve قَالَ الْمَجْهُولُ وَقَدْ تَضَمَّ بِأَوْهَ فَيَقَالُ بُوَعَ كَيْلٌ kelimelerinin dahi mechüllerinde كَيْلٌ ve قَوْلٌ ve قِيلَ ve كَوْلٌ ve Arablar bir kimse bir adama zafer-yāb olup baʿde'l-izāle rütbe ve rifʿatte onun makāmına kāʾim olsa فُلَانٌ عَلَى بَيْعِ فُلَانٍ derler. Ve

بَيْعٌ [beyʿ] Bir adamı vālī ve sultāna gamz ve sīʿāyet eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: بَاعَهُ مِنَ السُّلْطَانِ إِذَا سَعَى بِهِ إِلَيْهِ

بَاعَهُ مِنَ السُّلْطَانِ إِذَا سَعَى بِهِ إِلَيْهِ [mejhīṭ] [mejhīṭ] vezninde) ve

الْمَبْيُوعُ [el-mebyūʿ] [maḥyūt] [maḥyūt] vezninde) İsm-i mefʿüllerdir, satılmış nesneye denir.

الْبَائِعُ [el-bāʾiʿ] Satıcı kimseye denir; cemʿi بَاعَةٌ [bāʿat]tır. Ve müşteriye de denir. Ve

بَائِعٌ [bāʾiʿ] Be-gāyet hasnā ve mahbūbe hatuna itlāk olunur; gūyā ki hüsn ü cemāl bizāʿasıyla vücūdunu beyʿe ʿarz ve tervīc eder; yukālu: إِمْرَأَةٌ بَائِعٌ أَي نَافِقَةٌ لِحِمَالِهَا Ve bu vaf-ı hāsıtır.

الْبَيْعَاءُ [el-biyāʿat] [kitābet] vezninde) Satılık māl ve metāʿa denir; cemʿi بَيْعَاتٌ [biyāʿat]tır; yukālu: لِفُلَانٍ بَيْعَاءٌ أَي سَلْعَةٌ

الْبَيْيَعُ [el-beyyiʿ] [seyyid] vezninde) Bāyiʿ e ve müşteriye itlāk olunur. Ve

kable'l-ʿakd pazar eden kimseye de itlāk olunur, مُسَاوِمٌ [musāvim] maʿnāsına; cemʿi بَيْعَاءٌ [bīʿāʾ] gelir, عِنْبَاءٌ [ʿinbāʾ] vezninde ve أَيْبِعَاءٌ [ebyiʿāʾ] gelir, eʿilāʾ vezninde.

إِبْنُ الْبَيْعِ [İbnu'l-Beyyiʿ] Hākim b. ʿAbdullāh b. Muḥammed en-Neysābūrī künyesidir ki imām-ı maʿrūftur.

الْبَيْعَةُ [el-bīʿat] (bāʾnın kesriyle) Naşārā maʿbedine denir ki kilisedir; cemʿi بَيْعٌ [biyaʿ]dır, عِنَبٌ [ʿineb] vezninde; yukālu: هُوَ مِنْ أَهْلِ الْبَيْعَةِ أَي نَضْرَانِي وَهِيَ مَعْبُدُهُمْ

بَيْعَةٌ [bīʿat] Satmak maʿnāsından binā-i nevʿ olur, بَاعَهُ بَيْعَةً بَاتَّةً جِلْسَةً [cilset] gibi; yukālu: بَاعَهُ بَيْعَةً بَاتَّةً

الْإِبَاعَةُ [el-ibāʿat] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi beyʿe ʿarz eylemek maʿnāsınadır ki satılık eylemek taʿbīr olunur; yukālu: أَبَاعَهُ إِذَا عَرَضَهُ لِلْبَيْعِ

الْإِبْتِئَاغُ [el-ibtīyāʿ] [iftiʿāl] vezninde) Satın almak maʿnāsınadır; yukālu: إِبْتِئَاغُ الشَّيْءِ إِذَا اشْتَرَاهُ

التَّبَايُعُ [et-tebāyūʿ] Alım satım eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَبَايَعَا إِذَا بَايَعَا Şārih der ki مُبَايَعَةٌ [mubāyāʿat] beyʿ ve beyʿat edişmek maʿnālarıdır. Gerçi müʿellif بَيْعَةٌ [beyʿat] maʿnāsına taʿarruz eylemedi, lākin بَيْعَةٌ [beyʿat] asl icāb-ı بَيْعٌ [beyʿ] üzere olan صَفْقَةٌ [şafqat] maʿnāsına olup baʿdehu el tutup muʿahede ve muʿākade eylemekte istiʿmāl olundu, gūyā ki ehadühümā āhere hālisa-i nefsinin ve tāʿat ve inkiyādını ve dahīle-i emrini beyʿ eder olur.

الْإِسْتِبَاعَةُ [el-istibāʿat] Bir kimseden bir nesneyi kendisine satmağı talep eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتِبَاعُهُ الشَّيْءَ إِذَا سَأَلَهُ أَنْ يَبِيعَهُ مِنْهُ

الْإِنْبِئَاغُ [el-inbiyāʿ] [infiʿāl] vezninde) Metāʿ rāyic olmak maʿnāsınadır; yukālu:

إِنْبَاعِ الْمَتَاعِ إِذَا نَفَقَ

الْبَيْعُ [el-beyyā^ᶜ] [شَدَادًا] [šeddād] vezninde) Satıcıya denir. Muḥammed ve ^ᶜAlī b. Muḥammed el-Beyyā^ᶜ muhaddislerdir. Kezālik ^ᶜAlī b. Ḥuseyn el-Beyyā^ᶜ muhadistir; *Şerḥu's-Sunne*'yi Muḥammed ez-Zāhidī'den o dahi semā'an Muḥyi's-sunne İmām Beğavī'den tahdīs eylemiştir.

نَجَرَ بِعَوْنِهِ تَعَالَى

FASLU'T-TĀ'İ'L-FEVKİYYE

(فَضْلُ التَّاءِ الْفَوْقِيَّةِ)

[ت ب ع]

تَبْرَعُ [Tebra^ᶜ] [جَعْفَرًا] [ca^ᶜfer] vezninde) Bir mevzi^ᶜ adıdır.

[ت ب ع]

التَّبْعُ [et-teba^ᶜ] (fethateynle) ve

التَّبَاعَةُ [et-tebā^ᶜat] [سَلَامَةً] [selāmet] vezninde) Bir kimseye uymak ma^ᶜnāsınadır ki ona uyup ensesinde gitmek yāhūd uğrayıp koşulup bilece gitmekle olur; yukālu: تَبِعَهُ تَبَعًا وَتَبَاعَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا مَشَى خَلْفَهُ أَوْ مَرَّ فَمَضَى مَعَهُ

التَّبِيعَةُ [et-tebi^ᶜat] [فَرِحَةً] [ferihāt] vezninde) ve

التَّبِيعَةُ [et-tibā^ᶜat] [كِتَابَةً] [kitābet] vezninde) Şol nesneye denir ki bir adamın onda mazlūm hakkı makūlesine şebīh matlūbu ola, mazleme ve derk-i damān ve gabn-ı fāhişten nāşī matlūb gibi ki hak sāhibi onu talebden hālī olmaz; nevā'ib-i hukūka metbū^ᶜ olduğu için itlāk olunmuştur; tekūlu: لِي قَبْلَ فُلَانٍ تَبِعَةً وَتَبَاعَةً وَهِيَ الشَّيْءُ الَّذِي لَكَ فِيهِ بُغْيَةٌ شَبَهُ ظُلَامَةٍ وَنَحْوَهَا

التَّبْعُ [et-teba^ᶜ] (fethateynle) Tābi^ᶜ ma^ᶜnāsınadır, vasf bi'l-masdar olmakla müfred ve cemā^ᶜate itlāk olunur ve **أَتْبَاعُ** [etbā^ᶜ] üzere cem^ᶜlenir; yukālu: هُوَ تَبِعُهُ أَيُّ Ve تَابِعُهُ وَهُمْ تَبِعُهُ وَأَتْبَاعُهُ

تَبِعَ [teba^ᶜ] Dābbenin ayaklarına itlāk olunur; yukālu: دَابَّةٌ شَدِيدَةُ التَّبِعِ أَيُّ الْقَوَائِمِ

التَّبُّعُ [et-tubbu^ᶜ] (tā'nın ve bā-yı müşeddedenin zammıyla) Gölgeye itlāk olunur, şemse tābi^ᶜ olduğu için; yukālu: قَعَدَ فِي تَبُّعٍ النَّحْلَةَ أَيُّ ظِلِّهَا

تَبِعَةٌ [Tebeʿat] (feteḥātla) Arz-ı Tāʾif'ten Cilzān nām arzda bir yastım bayırın adıdır. Biraz nuküb vardır ki ondan süyüf-ı ʿādiyye ve baʿzı mühür taşları gibi boncukları bulup devşirirler.

التَّابِع [et-tābiʿ] ve

التَّابِعَةُ [et-tābiʿat] Şol cinnī ve cinniyyeye itlāk olunur ki insānla bilece olup nereye giderse tābiʿ olup berāberce giderler. Ve ʿArablar felekte Deberān dedikleri kevkebe تابع النجم [Tābiʿu'n-Necm] itlāk ederler, Deberān lafzından tatayyür etmeleriyle tefeʿūlen Tābiʿu'n-Necm ile taʿbīr ederler; yukālu: **طَلَعَ تَابِعُ النَّجْمِ أَي الدَّبْرَانُ** Ve ona musaggar bünyesiyle **تُوْبِعَ** [tuveybiʿ] ve **سُكَّرَ** [sukker] vezninde **تُبَّعَ** [tubbaʿ] dahi itlāk ederler.

التَّبِيع [et-tebiʿ] [emīr] [emīr] vezninde) Bir adamın yāver ve nāsırına itlāk olunur, dāʾimā ona nusretle tebaʿiyyet eder; yukālu: **لَهُ فُلَانٌ تَبِيعَ أَي نَاصِرٌ** Ve zimmetinde bir kimsenin māl-ı matlūbu olan adama denir ki metbūʿ maʿnāsınadır; yukālu: **هُوَ تَبِيعُهُ** Ve tābiʿ maʿnāsınadır; ve minhu kavluhu taʿālā: **﴿ثُمَّ لَا تَجِدُوا لَكُمْ عَلَيْنَا بِهِ﴾** **تَبِيعًا** أَي تَائِبًا وَلَا طَائِبًا

تَبِيع [tebiʿ] Bir yaşında olan sığır tosuna denir, henüz anasıyla gezdiğine mebnī. Müʿennesi **تَبِيعَةٌ** [tebiʿat]tır. Cemʿi **تَبَاغ** [tibāʿ] ve **تَبَاغِ** [tebāʿiʿ]dir, **صَحَافٌ** [ṣiḥāf] ve **صَحَائِفٌ** [ṣaḥāʾif] gibi; yukālu: **بَقَرَةٌ لَهَا تَبِيعٌ أَي وَلَدٌ فِي** Ve boynuzları ve kulakları besberāber olan tosuna da denir; yukālu: **عَجَلٌ تَبِيعٌ إِذَا كَانَ قَدِ اسْتَوَى قَرْنَاهُ وَأُذُنَاهُ** Ve

تَبِيع [Tebiʿ] Ashābdan Hāriṣ er-Ruʿaynī pederinin ismidir. ʿAlā-kavlin bu **زُبَيْرٌ** [zubeyr] veznindedir. Ve **زُبَيْرٌ** [zubeyr] vezninde Tubeyʿ b. ʿĀmir el-Ḥimyerī, Kaʿbu'l-

Ḥibr'in zevcesi oğludur. Müʿellif şöhreti-ne mebnī Kaʿbu'l-Aḥbār ʿunvānında resm eylemiştir, yoksa “ح،ب،ر” māddeinde neyh eylemişti. Ve Tubeyʿ b. Suleymān Ebi'l-ʿAdebbes muhaddisindedir.

التَّبَابِعَةُ [et-tebābiʿat] **فَرَامِطَةٌ** [ḡarāmiṭat] vezninde) Selefte mülük-i Yemen'e itlāk olunur idi. Müfredi **تُبَّعَ** [tubbaʿ]dır, **سُكَّرَ** [sukker] vezninde. Ve işbu **تُبَّعَ** [tubbaʿ] ʿunvānı Ḥimyer ve Ḥadremevt eyāletlerine mālīk olmayan melik-i Yemen'e itlāk olunmaz. Şāriḥ der ki ibtidā **تُبَّعَ** [tubbaʿ] itlāk olunan melik Saʿd Ebū Kereb idi. Baʿdehu kisrā ve kayser gibi ʿalem-i mahsūs oldu. Mezkūr Saʿd saltanatta selefine tābiʿ olduğu için itlāk olunmuş idi ve ibtidā Kaʿbe-i mükerrermeysi iksā eden o idi.

دَارُ التَّبَابِعَةِ [dāru't-tebābiʿat] Mekke'de bir hānedir ki Nebiyy-i ekrem sallallāhu ʿaleyhi ve sellem hazretleri onda tevellüd eylediler.

التَّبِيع [tubbaʿ] [sukker] vezninde) Gölgeye itlāk olunur, şemse tebaʿiyyeti için; yukālu: **إِسْمَاءُ التَّبِيعِ أَي اِزْتَمَعَ الظِّلُّ** Ve yeʿāsibden yaʿnī arı kısmının bey taʿbīr olunan ser-gerdelerinden bir nevʿinin ismidir ki beylerbeyileri olacaktır; yukālu: **تَبِعَتِ النَّحْلُ تَبِعَهَا وَهُوَ صَرَبٌ مِنَ الْيَعَاسِيبِ يَعْغِي** **تَبَابِعُ** [tebābiʿ] gelir. Cemʿi **يَعْسُوبُهَا الْأَعْظَمُ** **تُبَّعَ** [tubbaʿ] Nās maʿnāsına müstaʿmeldir; tekūlu: **مَا أَذْرِي أَي تَبِيعٌ هُوَ أَي أَيُّ النَّاسِ** Ve Aḥmed b. Saʿid et-Tubbāʿī muhaddistir.

التَّبِيع [et-tubaʿ] [şurad] vezninde) Şol kimseye denir ki aralıksız silsile gibi muttasıl söyler ola; yukālu: **رَجُلٌ تَبِيعٌ إِذَا كَانَ يَتَّبِعُ بَعْضُ كَلَامِهِ بَعْضًا**

تَنُورُ الزُّمَسِ [tebbūʿu'ş-şems] **تَبُوعُ الشَّمْسِ** [tennūru'r-remis] vezninde) Şol rüzgāra

ıtlāk olunur ki tulūʿ-ı şemsle sabā kertesinden esmeğe başlayıp sâʿir kerteleri deverân eyleyerek gurûb hengâmında yine sabā kertesine ʿavdet eyleye. Bu vaf-ı mezkûr üzere olan gündoğusu olacaktır; ʿinde'l-ʿArab kerîhedir; yukâlu: هَبَّتْ تَبْوَعُ الشَّمْسُ وَهِيَ رِيحٌ تَهْبُ مَعَ طُلُوعِهَا فَتَدُورُ فِي مَهَابِ الرِّيَاحِ حَتَّى تَعُودَ إِلَى مَهَبِ الصَّبَا

التَّبِعُ [et-tibʿ] (tā'nın kesriyle) Maʿşûkun ʿakibinden gölge gibi ayrılmayan ʿaşık-ı âşüfteye ıtlāk olunur; yukâlu: هُوَ تَبِعَ تِلْكَ الْمَرْأَةَ أَيَّ عَاشِقُهَا وَتَابِعَهَا

التَّبِعَى [et-tebʿā] (sokrā [sekrā] vezninde) Kösnüyüp boğaya taleb-kār olan ineğe ıtlāk olunur; yukâlu: بَقَرَةٌ تَبِعَى أَيُّ مُسْتَحْرَمَةً

الْإِتْبَاعُ [et-itbāʿ] (hemzenin kesriyle) Sebke ve takaddüm eden kimsenin ardından yetişmek maʿnâsınadır; tekûlu: أَتَّبَعْتُهُمْ أَيُّ تَبِعْتُهُمْ وَذَلِكَ إِذَا كَانُوا سَبْقُوكَ فَلَجَحْتُهُمْ أَتَّبَعْتُهُمْ غَيْرِي أَيُّ أَلْحَقْتُهُمْ Fe-mine'1-evveli kavluhu taʿalâ: ﴿فَاتَّبَعْتُهُمْ بِهِمْ ve kavlu'1-ʿArab: “أَتَّبَعَ الْفَرَسَ لِجَامِهَا” أَوِ النَّاقَةَ زَمَامَهَا أَوِ الدَّلْوُ” Burada Burada رِشَاءَهَا يُضْرَبُ لِلْأَمْرِ بِاسْتِكْمَالِ الْمَعْرُوفِ أَتَّبِعْ emr sîgasıyladır, yaʿnî “Atı bir adama bahş eyledikte licâmını yâhüd nâkayı bahş eyledikte yularını ve kovayı bahş eyledikte ipini dahi bahş eyle.” Kelâm-ı mezbûr lutf ve ihsânı itmâm ve ikmâllemr ve tergîb mahallinde îrâd olunur. İbtidâ onu Dîrâr b. ʿAmr ed-Ḍabbî söylemiştir. Takrîr-i âtiden müstefâd olduğu üzere Dîrâr'a ʿAmr b. Şaʿlebe söylemiştir. Zâhiren tугyân-ı kalem-i nâsihtir. Aslı budur ki Dîrâr-ı mezbûr ʿAmr b. Şaʿlebe'nin kabilesine şeb-hûn ve emvâl ve eşyâlarını nehb ve zerârî ve nisvânlarını seby edip götürmüştü. ʿAmr o esnâda sâʿir mahalde

bulunmakla baʿde'l-vakʿa kabîleye gelip vâkıf-ı hâl oldukta ʿAmr'ın arkasına düşüp gitti. Hîlâl-i râhta yetişip “Yâ Dîrâr, benim ehl ve ʿayâlimi ve emvâlimi bana redd eyle!” diye istircâ eylemekle ʿayâl ve mâlını kendisine istîʿâ eyledikten sonra cāriyelerini dahi istîʿâ eyledikte odalığını dahi redd edip lâkin Selmâ nâm kızını alıkoymakla ʿAmr o vakte “يَا أَبَا قَبِيصَةَ أَتَّبِعُ” “الْفَرَسَ لِجَامِهَا وَالنَّاقَةَ زَمَامَهَا وَالِدَّلْوُ رِشَاءَهَا” dedi. Ve

إِتْبَاعٌ فِي الْكَلَامِ [itbāʿ fi'l-keḷām] bir kelime ʿakibinde zikr olunan kelime-i mühmeleden ibârettir; حَسَنٌ بَسَنٌ gibi, tesmiye bi'l-masdardır. Ve

إِتْبَاعٌ [itbāʿ] Tâbi olmak maʿnâsınadır; yukâlu: أَتَّبَعَهُ إِذَا تَبِعَهُ

الْمُتَّبِعُ [el-mutbiʿ] (muḥsin [muḥsin] vezninde) Şol hatuna ve hayvâna denir ki veledi ensesinde yürür ola; yukâlu: سَاءَ وَبَقَرَةٌ وَافِرَةٌ مُتَّبِعٌ إِذَا كَانَتْ يَتَّبِعُهَا وَلَدَهَا

التَّبْيِيعُ [et-tetbiʿ] (tefîl [tefîl] vezninde) Tettebbuʿ maʿnâsınadır ki bir işin ardına düşüp araştırmaktan ibârettir; yukâlu: تَبَّعَهُ بِمَعْنَى تَبَّعَهُ Ve bir adamı bir kimseye tâbi kılmak maʿnâsınadır; yukâlu: تَبَّعَهُ بِهِ أَيُّ تَبَّعَهُ Ve tebaʿiyyet eylemek maʿnâsınadır; yukâlu: تَبَّعَ فُلَانًا إِذَا تَبَّعَهُ

الْإِتْبَاعُ [el-ittibāʿ] (hemzenin ve tā-yı müşdedenin kesriyle) Tebaʿiyyet eylemek maʿnâsınadır; yukâlu: إِتَّبَعَهُ بِمَعْنَى تَبَّعَهُ

التَّبْيَاعُ [et-tibāʿ] (cidâl [cidâl] vezninde) Bir işi peyderpey kılmak maʿnâsınadır; yukâlu: يَتَّبِعُ بَيْنَ الْأَعْمَالِ تَبْيَاعًا أَيُّ يُوَالِي Ve

تَبْيَاعٌ [tibāʿ] ve

مُتَابَعَةٌ [mutābaʿat] Bir işi muhkem ve metîn kılmak maʿnâsına müstaʿmeldir ki arasını

açmayarak işlemekten neş'et eder; yukālu: تَابِعَ الْبَارِي الْفُؤْسَ إِذَا أَحْكَمَ بَرِيهَا وَأَعْطَى كُلَّ غَضُو مِنْهَا حَمَهُ Ve çayır hayvânı gereği gibi tavlandıdırıp her yerini uygun kılmak ma'nāsına müsta'emeldir; yukālu: تَابِعَ الْمَوْعَى الْإِبِلَ إِذَا أَنْعَمَ Zamir t̄sīmīn [tesmīn]e rāci'dir.

الْمُتَابِعُ [el-mutābiʿ] (ism-i fā'il bünyesiyle) Bir nesneyi muhkem ve metīn edici adama itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ مُتَابِعٌ أَيْ مُحْكِمٌ لِلشَّيْءِ

التَّابِعُ [et-tetābuʿ] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Bilā-fāsıla birbiri ardınca olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَتَابِعَ الشَّيْءُ إِذَا تَوَالَى

الْمُتَتَابِعُ [el-mutetābiʿ] (ism-i fā'il bünyesiyle) Birbiri ardınca olan şey'e denir. Bu münāsebetle bünye ve endāmı hemvār ve mu'tedil olan hayvāna مُتَتَابِعُ الخَلْقِ [mutetābiʿu'l-halk] itlāk olunur, gūyā ki istivā ve itidālde a'zāsı birbirine mutābi'dir; yukālu: فَرَسٌ مُتَتَابِعٌ الْخَلْقِ أَيْ مُسْتَوِيٌ Ve bir ʿalimin ʿilmi birbirine müşākil ve müşābih olsa, ya'nī her fenn-i mahsūsa ʿilmi fenn-i āhere olan ʿilmiyle yeksān olsa, ona مُتَتَابِعُ الْعِلْمِ [mutetābiʿu'l-ilm] itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ مُتَتَابِعٌ الْعِلْمِ أَيْ يُشَابِهُ عِلْمَهُ مُتَتَابِعُ الْعَمَلِ إِذَا كَانَ غَيْرَ مُتَفَاوِتٍ بِغَضِهِ بَعْضًا فيه ibāretiyle mersūmdur; ve yukālu: غَضُنٌّ فِيهِ Ya'nī "Aslā düğmesi ve budak yeri olmayan çubuktur."

التَّتَبُّعُ [et-tetebbuʿ] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Bir şey'in ardına düşüp gereği gibi araştırmak ma'nāsına; yukālu: تَتَبَّعَ الشَّيْءُ إِذَا تَطَلَّبَهُ

[ت ر ع]

الْتُرْعَةُ [et-turʿat] (عُرْفَةٌ [gurfet] vezninde) Kapiya denir; cemʿi ʿurʿ [turaʿ]dır, صُرِدٌ [şurad] vezninde; yukālu: فَتَحَ التُّرْعَةَ أَي الْبَابَ Ve yüze denir, vech ma'nāsına.

Şārih der ki Ebū ʿUbeyd işbu: "إِنَّ مُتَبَرِي هَذَا" كَأَنَّهُ كَأَنَّه "عَلَى تُرْعَةٍ مِنْ تُرْعِ الْجَبَّةِ" hadīsi tefsīrinde 'ibāretini قَالَ عَلَى بَابٍ مِنْ أَبْوَابِ الْجَبَّةِ وَهُوَ الْوَجْهُ sebt eylemişidi ki burada تُرْعَةٌ [turʿat]ı derece ve ravza ma'nālarına haml eylemeyip bāb ma'nāsına haml eylemek evcehtir demektir. Mü'ellif وَهُوَ الْوَجْهُ kavlini ma'nā-yı mahsūs fehmi eylemekle هُوَ lafzını tayy edip وَالْوَجْهُ ʿunvānıyla resm eylemiştir, yoksa تُرْعَةٌ [turʿat]in vech ma'nāsına vürüdü bir lügatte sâbit değildir. İntehā. Ve

تُرْعَةٌ [turʿat] Çeşmenin ve nehrin başında yā kenārında su alacak ve su salacak ge-diğe denir ki su savağı ve su geveri taʿbīr olunur; yukālu: سُدَّ التُّرْعَةَ أَي مَفَّحَ الْمَاءَ حَيْثُ سُدَّ التُّرْعَةَ أَي مَفَّحَ الْمَاءَ حَيْثُ Ve pāye ve derece ma'nāsınadır; yukālu: رَفِيعُ التُّرْعَةِ أَي الدَّرَجَةِ Ve yüksek yerde olan çemen-zāra ve ravza ve merg-zāra denir. Kāle'ş-şārih: وَفُسِّرَ الْحَدِيثُ الْمَذْكُورُ بِهِ Ve havuz başında su içinlerin duracakları makāma denir. Ve minberin basamağına ve merdivenine denir. Ve nehrden cedvelin ayrıldığı ağza denir. Ve

تُرْعَةٌ [Turʿat] Şām'da bir karye adıdır. Ve Şaʿīd-i a'lāda bir karye adıdır ki balık salamura-sı Mışır'a oradan celb olunur.

الْتُرْعُ [et-teraʿ] (fethateynle) Şerr ve kerīheye sürʿat edip koşmak ma'nāsınadır; yukālu: تَرَعَ فَلَانٌ تَرَعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَسْرَعَ إِلَى الشَّرِّ Ve dolmak ma'nāsınadır; yukālu: تَرَعَ الْإِنَاءُ إِذَا مَلَأَ umür-ı ʿazīmelere saldırıp mübāşeret eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَرَعَ فَلَانٌ إِذَا أَفْتَحَمَ Ve الْأُمُورَ مَرَحًا وَنَشَاطًا

تُرْعٌ [teraʿ] Vasf olur, dolgun nesneye denir; yukālu: حَوْضٌ تَرَعٌ أَيْ مُفْتَلِحٌ Gerçi bunda kıyās olun Kَيْفٌ [ketif] vezninde olmak-

tır, lākin mübālagaten vasf bi'l-masdar olmuştur.

التَّرْعُ [et-teriʿ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Sıfat-tır, dolu nesneye denir. Ve pek ikbāl ve neşātından umūr-ı ʿizāma iktihām eden adama denir.

التَّرْعُ [et-terʿ] (فَرَعٌ [ferʿ] vezninde) Bir adamı teveccüh ve sülük eylediği cihetten sarf eylemek maʿnāsındır; yukālu: تَرَعُهُ عَنْ وَجْهِهِ تَرَعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا ثَنَاهُ

تَرَعُ عُوْرِي [Terʿu ʿUz] (ʿayn'ın zammıyla) Ḥarrān kazāsında bir karye adıdır, nisbetinde تَرَعُوزِي [Terʿūziyy] denir, tahfifle.

التَّرْعُ [et-terraʿ] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Kapıcıya denir; tekülü: حَجَبِي التَّرْعُ أَيُّ الْبُؤَابِ Ve dereyi dolduran sel suyuna denir; yukālu: سَبِيلُ تَرْعٍ أَيُّ مَالِي الْوَادِي

التَّرْعُ [el-etraʿ] (أَفْضَلٌ [efdal] vezninde) Bu dahi dereyi dolduran sel suyuna denir.

الْمَتْرَعَةُ [el-metraʿat] (مَشْرَبَةٌ [meşrebet] vezninde) Dolgunluğa denir; bu münāsebetle derūn-ı insānı doldurmuş hilm ve teʿennīde istiʿmāl olunur; ve minhu yukālu: إِنَّهُ لَذُو مَتْرَعَةٍ أَيُّ لَا يَعْضُبُ وَلَا يَغْجَلُ

الْإِتْرَاعُ [el-itraʿ] (hemzenin kesriyle) Doldurmak maʿnāsındır; yukālu: إِتْرَعَ الْإِنَاءُ إِذَا مَلَأَهُ

التَّتْرِيعُ [et-tetriʿ] Kapıyı kapamak maʿnāsındır; yukālu: تَتْرَعُ الْبَابُ إِذَا أُغْلِقَهُ

التَّتَرُّعُ [et-teterruʿ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) Şerr işe koşup sürʿat eylemek maʿnāsındır; yukālu: تَتَرَّعُ بِهِ إِلَى الشَّرِّ إِذَا تَسَرَّعَ

الْإِتْتِرَاعُ [el-ittrāʿ] (hemzenin ve tā-yı müşededdenin kesriyle) Dolmak maʿnāsındır; yukālu: إِتْرَعَ الْإِنَاءُ إِذَا امْتَلَأَ

[ت س ع]

التِّسْعَةُ [et-tisʿat] (tā'nın kesriyle) Dokuz ʿadede denir. Kāʿide üzere ʿaded müzekkerdir, müʿennesinde تِسْعٌ denir; yukālu: تِسْعَةُ رِجَالٍ ve تِسْعُ نِسْوَةٍ ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى تِسْعَ آيَاتٍ﴾ Müʿellif işbu beytte o dokuz āyātı cemʿ eylemiştir: عَصَا سَنَةً بَحْرٌ جَرَادٌ وَقُمَّلٌ | دَمٌ وَيَدٌ بَعْدَ الضَّفَادِعِ” Ve

تِسْعٌ [tisʿ] Devenin susuz kalıp suvardıkları gündün bir günün adıdır ki dokuzuncu gün suya götürmektir.

التُّسْعُ [et-tusʿ] (tā'nın zammıyla) ve

التُّسَيْعُ [et-tesīʿ] (emīr) [emīr] vezninde) Kūsūr-ı aʿdāddandır ki dokuz cüzʿden bir cüzʿe denir, dokuzda bir taʿbīr olunur; yukālu: أَخَذَ تُسْعُهُ وَتَسَيْعُهُ أَيُّ جُزْءًا مِنْ تِسْعَةٍ

التُّسْعُ [et-tusaʿ] (ضُرْدٌ [şurad] vezninde) Ayın yedinci ve sekizinci ve dokuzuncu gecesine denir. Şārihin beyānı üzere ayın ibtidā ve ikinci ve üçüncü gecesine غُرُرٌ [ğurer] ve dördüncü ve beşinci ve altıncısına نُفُلٌ [nufel] ve yedinci ve sekizinci ve dokuzuncusuna تُسْعٌ [tusaʿ] itlāk olunur.

التَّاسُوعَاءُ [et-tāsūʿā] (عَاشُورَاءُ [ʿāşūrā] vezninde) ʿĀşūrā gününden evvel olan güne denir ki muharrem'in dokuzuncu günüdür ve lafzı mezbūr müvelledir.

التُّسْعُ [et-tesʿ] (tā'nın fethiyle) Bir şey'in dokuzda birini almak yāhūd bir cemāʿate dokuzuncu olmak maʿnāsındır yāhūd kendisiyle onları dokuz nefer kılmak maʿnāsındır; yukālu: تَسَعَهُمْ تَسْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ وَالثَّانِي إِذَا أَخَذَ تَسْعَ أَمْوَالِهِمْ أَوْ كَانَ تَاسِعَهُمْ أَوْ صَبَّرَهُمْ تِسْعَةً بِنَفْسِهِ

التَّاسِعُ [et-tāsiʿ] Dokuzuncu demektir; yukālu: هُوَ تَاسِعٌ تِسْعَةٍ وَتَاسِعٌ ثَمَانِيَةٍ بِالْإِضَافَةِ وَلَا

يَجُوزُ تَاسِعٌ تِسْعَةً بِرُفْعِ التَّاسِعِ وَنَضْبِ التَّسْعَةِ
الإِتْسَاعُ [el-itsāʿ] (hemzenin kesriyle) Do-
 kuz olmak ma'nāsınadır; yukālu: اُنْتَسِعِ الْقَوْمُ
 إِذَا صَارُوا تِسْعَةً Ve kavmin develeri dokuzun-
 cu giün suya gelmek ma'nāsınadır; yukālu:
 اُنْتَسَعَ الْقَوْمُ إِذَا وَرَدَتْ إِبْلَهُمْ تِسْعًا

[ت ع ع]

التَّعُّعُ [et-taʿʿ] (tā'nın fethi ve 'ayn'ın
 teşdidiyle) ve

التَّلْعَةُ [et-taʿʿat] (hā'yla) Salkı ve sölpük ol-
 mak ma'nāsınadır; yukālu: تَعَّ الرَّجُلُ تَعًّا وَتَعَّعَهُ
 Ve 'amel ile kusmak ma'nāsınadır; yukālu: تَعَّ
 الرَّجُلُ إِذَا تَقَيَّأَ

فَأَفَّا [et-taʿʿat] (fedfed) [fedfed] vezninde
 [feʿfeʿ] ma'nāsınadır ki tekellümde ekserī
 lişanı fā' harfine çalan kimsedir; yukālu:
 هُوَ تَعَّعَ أَيُّ فَأَفَّا

التَّلْعَانِجُ [et-teʿātiʿ] (tā-yı ülānın fethiyle) Nās
 lişanına düşmüş karış muruş erācife denir;
 yukālu: وَقَعُوا فِي تَعَاتِجِ أَيُّ فِي أَرَاخِيفٍ وَتَخْلِيظٍ

التَّلْعَعَةُ [et-taʿʿat] [zelzelet] veznin-
 de) Beri öte şiddetle sarsıp ırgalamak,
 'alā-kavlin bir kimseyi bir işe cebr ve ikrāh
 eylemekle muztarib kılmak ma'nāsınadır;
 yukālu: تَعَّعَهُ إِذَا تَلْتَلَّهُ وَحَرَكَهُ بَعْنِيفٍ أَوْ أَكْرَهُهُ فِي
 Ve sözde hasırdan yāhūd
 'aczden tereddüd edip dilini çiğnemek
 ma'nāsınadır; yukālu: تَعَّعَ فِي الْكَلَامِ إِذَا تَرَدَّدَ
 مِنْ حَضِرٍ أَوْ عَيٍّ Ve davar kumluğa saplanıp
 kalmak ma'nāsınadır; yukālu: تَعَّعَتِ الدَّابَّةُ إِذَا
 ارْتَطَمَتْ فِي الرَّمْلِ

[ت ق ع]

التَّلْقُعُ [et-teqaʿ] (tā'nın ve kāf'ın fethiyle)
 Açlığa denir; yukālu: أَخَذَهُ التَّلْقُعُ أَيُّ الْجُوعِ

التَّلْقِغُ [et-tekiʿ] (ketif) [ketif] vezninde)
 [teqaʿ]dan mübālagaten vasftır; yukālu:
 جُوِعَ تَقَّعَ أَيُّ شَدِيدًا

[ت ل ع]

التَّلْعَةُ [et-telʿat] [temret] vezninde)
 Yüksek bayır makūlesi yere denir. Ve
 iniş ve engebe yere denmekle zidd olur;
 tekūlu: نَزَلْنَا فِي تَلْعَةٍ وَهِيَ مَا ارْتَفَعَ مِنَ الْأَرْضِ وَمَا
 مَسِيلٌ Ve su akıntısına denir, مَسِيلٌ
 [mesīlu'l-māʿ] ma'nāsına. Ve vāsīʿ
 dere ağzına denir. Ve arzdan mürtefiʿ olan
 kıtʿaya denir; cemʿi تَلْعَاتٌ [teleʿāt] gelir
 fetehtāla ve تِلَاعٌ [tilāʿ] gelir; جِبَالٌ [cibāl]
 vezninde. 'Alā-kavlin تِلَاعٌ [tilāʿ] tepeler-
 den ve dağ koltuklarından ve bayır sırtla-
 rından derelere cārī su akıntılarına denir,
 murād yüksekten alçağa akacak su akın-
 tıdır; ve mine'l-emsāli: “فَلَانٌ لَا يَنْمَعُ”
 Ya'nī “Filān, akıntının ayağını
 tutamaz.” Zelīl ve hakīr kimse hakkında
 darb olunur. Ve tekūlu'l-ʿArab: “لَا أَنْقُ بِسَيْلٍ”
 Ya'nī “Ben senin akıntının seline
 i'timād etmem.” Mesel-i mezbūr kavlı ve
 fi'line i'timād olunmayan kāzib ve mü-
 televvin hakkında darb olunur. Ve kezā
 yekūlūne: “لَا أَحَافُ إِلَّا مِنْ سَيْلٍ تَلْعَتِي”
 Ya'nī “Ben hemān kendi telʿe [telʿat]imin selin-
 den havf ederim” ki murād kendi 'amm-
 zādelerimden ve akribālarımın havf ede-
 rim demektir.

التَّلَاعَةُ [et-Telāʿat] [sehābet] veznin-
 de) Kināne kabilesi yurdunda bir su adıdır.

التَّلْعُ [et-telaʿ] (fethateynle) [teraʿ]
 vezninde ve mürādifidir ki dolmak
 ma'nāsınadır; yukālu: تَلَّعَ الْإِنَاءُ تَلْعًا مِنْ
 تَلَّعَ الْإِنَاءُ تَلْعًا إِذَا امْتَلَأَ
 تَلَّعَتْ عُنُقُهُ وَتَلَّعَتْ تَلْعًا Ve boyun uzun olmak
 ma'nāsınadır; yukālu: تَلَّعَ تَلْعًا مِنْ
 تَلَّعَتْ عُنُقُهُ وَتَلَّعَتْ تَلْعًا مِنْ الْبَابِ الْخَامِيسِ وَالرَّابِعِ إِذَا طَالَتْ
 الرَّجُلُ وَتَلَّعَ إِذَا طَالَتْ عُنُقُهُ

الأَتْلَعُ [el-etlaʿ] ve

التَّلْيِغُ [et-telīʿ] [emīr] vezninde) Uzun

boyuna ve boynu uzun kimseye denir.

التَّلْعُ [et-telʿ] (مَنْعٌ [menʿ] vezninde) Gündüz zuhūr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَلَعَ الرَّجُلُ إِذَا طَلَعَ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا طَلَعَ تَلَعَتِ الضُّحَى إِذَا Ve bir kimse içinde olduğu nesne- den başını taşra çıkarmak maʿnāsınadır; yukālu: تَلَعَ الرَّجُلُ إِذَا أَخْرَجَ رَأْسَهُ عَمَّا كَانَ فِيهِ Ve bir kimse boynunu yukarı uzatıp sündür- mek maʿnāsınadır; yukālu: تَلَعَ الثَّوْرُ إِذَا أَخْرَجَ رَأْسَهُ مِنَ الْكِنَاسِ

الْإِتْلَاعُ [el-itlāʿ] (hemzenin kesriyle) تَلَعَ [telʿ] ile maʿnā-yı ahirde mürādiftir; yukālu: تَلَعَ الرَّجُلُ إِذَا أَخْرَجَ رَأْسَهُ عَمَّا كَانَ فِيهِ Ve bir kimse boynunu yukarı uzatıp sündür- mek maʿnāsınadır; yukālu: إِذَا مَدَّ غُنْفَهُ مُتَطَاوِلًا

التَّلْعُ [et-teliʿ] (كَيْفٌ [ketif] vezninde) Dolu kaba denir; yukālu: إِذَا تَلَعَ أَي مَلَأَ

تَوَلَّعَ [Tevlaʿ] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) ve **تَوَلَّعَ** [Tūlaʿ] (فُوَيْلٌ [füfel] vezninde) Bir mevziʿ adıdır.

الْمُتَلَّعُ [el-mutliʿ] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Dil-ber hatuna itlāk olunur, temāšācıları kendisine seyr ettirmek için başını kaldı- rıp gerdanını uzatır olduğu için; yukālu: إِمْرَأَةٌ مُتَلَّعٌ أَي حَسَنَاءُ

الْمُتَتَلِّعُ [el-mutetelliʿ] (مُتَصَلِّبٌ [muteşallib] vezninde) Bir iş için ayakta dikilip duran adama denir; tekülü: رَأَيْتُهُ مُتَتَلِّعًا أَي شَاخِصًا Ve yerinde kıyām için başını kaldıran kimseye denir. Ve ileri geçen adama de- nir; yukālu: صَارَ مُتَتَلِّعًا أَي مُتَقَدِّمًا Ve Mezyede el-Hārişî feresinin ismidir.

التَّتَالُعُ [et-tetāluʿ] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Boynunu uzatıp başını kaldırarak yürü- mek maʿnāsınadır; yukālu: تَتَالَعَ الرَّجُلُ فِي مِشْيَتِهِ إِذَا مَدَّ غُنْفَهُ وَرَفَعَ رَأْسَهُ

مُتَالِعٌ [Mutāliʿ] (مُقَاتِلٌ [muḳātil] veznin-

de) Bādiyede bir dağın ismidir, Ğaniyy kabilesi yāhūd Benī ʿUmeyle cemāʿati yur- dundadır yāhūd Bahreyn nāhiyesindedir ki sırtında bir su vardır, ona عَيْنٌ مُتَالِعٌ derler.

[ت ن ع]

بِنَعَّةٌ [Tinʿat] (tāʿnın kesriyle) Hādre mev t kurbünde bir karyedir, Titʿa b. Hānī is- miyle müsemmadır; oraya ʿİyād b. ʿİyād ve ʿAyzār b. Cervel ve Hıcr b. ʿAnbes el- Muhaddisün et-Tinʿiyyün mensūblardır.

[ت و ع]

التَّوَلُّعُ [et-tevʿ] (tāʿnın fethi ve vāvʿın sükūnuyla) Bir parça ekmekle ağızdan yāhūd sāfī yağdan alıp lokma kaldırmak maʿnāsınadır; tekülü: تَعَثَ اللَّبَاءُ وَالسَّمَنْ أَوْعُهُ نَيْتَكِي تَتَّعَ نَوْعًا إِذَا كَسَرْتَهُ بِقِطْعَةٍ خُبْرٍ تَوَفَعَهُ بِهَا dahi bu maʿnāyadır, ke-mā se-yuzkeru.

تُعُّ نُعٌ [tuʿ tuʿ] (tāʿların zammıyla) Tevāzuʿ eylemekle emr sīgasıdır; yekülüne: تُعُّ نُعٌ أَمْرٌ بِالتَّوَأَضِعِ طَاهِرًا mesmūʿdur.

التَّيُّوعُ [et-teyyūʿ] (tā-yı meftūha ve yā-yı müşeddede ile ki تَفْعُولٌ [tefʿūl] vezninde- dir) Şol nebāta denir ki katʿ olundukta ondan ak ve hār ve bedeni mukarrih sūt seyelān eder ola; سَقْمُونِيَا [seḳamūniyā] ve عُشْرٌ [ʿuşer] ve لَاعِيَةٌ [lāʿiyet] ve شُبْرُومٌ [şubrūm] ve حَلِيَّتٌ [ḥalīṭ] gibi. Ve bu ism-i cinstir, Türkide sütleğen taʿbīr olunur. Ve cümle-i تَيُّوعَاتٌ [teyyūʿāt]ın sütü müşhil ve müdirr ve kılları müzīl olur. Yaprakları yāhūd tohumları dövülüp mā-i rākide ilkā olunsa balık otu gibi balıkları sarhoş edip cümlesi suyun yüzüne medhūş çıkmakla sayd olunur. Müʿellif bunu yā-yı tahtiyye ile “ي،ت،ع” māddesinde dahi zikr eder. Ve müfredāt-ı tibbiyyede yāʿnın takdīmiyle

müsebettir.

[ت ي ع]

التَّيْعُ [et-tey^ʿ] [بَيْعٌ [bey^ʿ] vezninde) ve

التَّيْعُ [et-teya^ʿ] (fethateynle) ve

التَّيْعَانُ [et-teye^ʿān] (fetehtla) Ağızdan

kusuntu çıkmak ma'nāsınadır; yukālu:

تَاعَ الْقَيْءِ يَتَّبِعُ تَيْعًا وَتَيْعَانًا إِذَا حَرَجَ Ve su

makūlesi seyelān eylemek ma'nāsınadır; yukālu:

تَاعَ الشَّيْءِ إِذَا سَالَ Ve erimek ma'nāsınadır; yukālu:

تَاعَ السَّمْنِ إِذَا ذَابَ Ve bir nesneye şevk ve ārzū kılmak

ma'nāsınadır; yukālu: تَاعَ إِلَيْهِ إِذَا تَأَقَّ Ve kat-ı

mesāfe eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَاعَ

تَاعَ إِلَيْهِ إِذَا عَجَلَ Ve bir nesneye ʿacele eyle-

mek ma'nāsınadır; yukālu: تَاعَ الرَّجُلَ Ve gitmek ma'nāsınadır; yukālu:

تَاعَ إِذَا ذَهَبَ Ve ağız ve sāfi yağ makūlesinden

bir parça ekmek ile alıp lokma kaldır-

mak ma'nāsınadır; yukālu: تَاعَ السَّمْنِ إِذَا

رَفَعَهُ بِقِطْعَةٍ خُبِزٍ Ve bir nesneyi ahz eylemek

ma'nāsınadır; yukālu: تَاعَ بِهِ إِذَا أَخَذَهُ

التَّيْعِي [et-tetyī] [تَفْعِيلٌ [tefīl] vezninde) Bu

dahi ekmek parçasıyla ağızdan ve yağ-

dan bölüp lokma kaldırmak ma'nāsınadır; yukālu:

تَيَّعَ السَّمْنُ بِمَعْنَى تَاعَهُ

التَّيْعَةُ [et-tīʿat] (tā'nın kesriyle) Kırk ʿaded

koyuna denir. ʿAlā-kavlin vācibe-i zekāt

müteretteb olan hayvāndan ednā mer-

tebeye denir, meselā kırk koyun ve beş

deve gibi. Gūyā ki zehāb ma'nāsına olan

تَيَّعَ [tey^ʿ] lafzından me'hūzdur. Hayvānlar

mertebe-i mezkūreye bālig oldukta

gammāzlar voyvodaya koşup gider olduk-

ları tasavvuruyla itlāk olunmuştur.

التَّاعَةُ [et-tāʿat] Sıcak ağızdan bir sokuma

denir; yukālu: مَا أَعْتَبَتْ تَاعَةً أَي كُتِلَتْ مِنَ اللَّبَاءِ التَّخِينَةِ

التَّيْيَعُ [et-teyyīʿ] [كَيْسٌ [keyyis] vezninde) ve

التَّيْعَانُ [et-teyye^ʿān] (tā'nın ve yā-yı mü-

şeddedenin fethiyle) Şerr işe, ʿalā-kavlin

mutlakan bir nesneye koşup sürʿat ve

tehālük eder olan kimseye denir; yukālu:

رَجُلٌ تَيَّعَ وَتَيَّعَانَ أَي مُتَسَرِّعٌ إِلَى الشَّرِّ أَوْ إِلَى الشَّيْءِ

التَّيْيَعُ [el-etya^ʿ] Dā'imā hamākate dā'ir işe

koşup tehālük eden adama denir; yukālu:

رَجُلٌ أَتَيْعٌ أَي مُتَتَابِعٌ فِي الْحُمُقِ Ve karşısında

serāb lemeʿān eden mekāna denir; yukālu:

مَكَانٌ أَتَيْعٌ إِذَا كَانَ يَجْرِي السَّرَابُ عَلَى وَجْهِهِ

الْإِتَاعَةُ [el-itāʿat] (hemzenin kesriyle) Kus-

mak ma'nāsınadır; yukālu: أَتَاعَ الرَّجُلُ إِذَا قَاءَ

Ve kusuntuyu iʿāde kılmak ma'nāsınadır;

yukālu: أَتَاعَ الْقَيْءِ إِذَا أَعَادَهُ

التَّتَابُعُ [et-tetāyūʿ] [تَفَاعُلٌ [tefāʿul] veznin-

de) Bir kimse nāsın hilāfınca olan bir işe

kendi başına fikir ve reviyetsiz mübāşeret

eylemek ma'nāsınadır; yukālu: فَلَانٌ يَتَّبَعُ فِي

الأَمْرِ إِذَا كَانَ يَزْكُبُ فِيهِ عَلَى خِلَافِ النَّاسِ

şerr ve şūra atılmak ma'nāsınadır; yukālu:

Ve önegülük eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَتَابَعُ فِيهِ إِذَا

لَجَّ ve yukālu: مَا هَذِهِ التَّتَابُعُ أَي اللَّجَاجَةُ

Ve yerinden deprenip doğrulmak ma'nāsınadır;

yukālu: Ve bir nesneyi

iletmek ma'nāsınadır; yukālu: إِتَابَعَتِ الرِّيحُ

إِتَابَعَتِ إِذَا ذَهَبَتْ بِهِ

İşbu İTَابَعْتُ kelimesinin aslı

gibi. تَتَابَعْتُ idi; ve إِتَابَعْتُ

التَّيْيَعُ [et-teteyyūʿ] [تَفَاعُلٌ [tefāʿul] veznin-

de) Bu dahi şerre atılmak ma'nāsınadır;

yukālu: تَتَيَّعَ الرَّجُلُ إِلَى الشَّرِّ إِذَا تَهَافَتَ وَأَسْرَعَ

Ve önegülük eylemek ma'nāsınadır;

yukālu: تَتَيَّعَ فِيهِ إِذَا لَجَّ

الْإِسْتِئَاعَةُ [el-istitāʿat] [إِسْطِئَاعَةٌ [istitāʿat] vez-

ninde ve mürādifidir ki tākat getirmek

ma'nāsınadır; tekülü: لَا أَسْتَيْعُ أَي لَا أَسْتَطِيعُ

FASLU'Ş-ŞĀ'İ'L-MÜSELLESE

(فَضْلُ الثَّاءِ الْمُثَلَّثَةِ)

[ث خ ط ع]

نُحْطَعُ [Ṣaḥṭaʿ] (ḥā-yı muʿceme ile [caʿfer] vezninde) Bir recül ismidir.

[ث ر ع]

الثَّرَعُ [eş-šeraʿ] (fethateynle) Bir cemāʿate tufeylî olmak maʿnâsınadır; yukâlu: ثَرَعَ الرَّجُلُ ثَرَعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا طَفَلَ عَلَى قَوْمٍ

[ث ط ع]

الثُّطَاعُ [eş-ṣuṭāʿ] (غُرَابٌ [ḡurāb] vezninde) Zükām ʿilletine denir.

الْمُثَطَّوْعُ [el-meṣṭūʿ] ve

الثُّطَاعِي [eş-ṣuṭāʿiyy] (غُرَابِيٌّ [ḡurābiyy] vezninde) Zükām ʿilletine uğramış adama denir; yukâlu: تُطَّعَ الرَّجُلُ عَلَى الْمَجْهُولِ فَهُوَ مُثَطَّوْعٌ وَثُّطَاعِيٌّ أَي مَرْكُومٌ

النُّطْعُ [eş-ṣaṭʿ] (كَطْعٌ [kaṭʿ] vezninde) Yes-tehlemek maʿnâsınadır; yukâlu: نَطَّعَ الصَّبِيُّ نَطَّعَ الصَّبِيُّ نَطَّعًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا أَحَدَتْ وَ زَاهِرٌ أَلَمْ يَكُنْ نَطَّعًا إِذَا ظَهَرَ

التَّنْطِيعُ [et-teṣṭiʿ] Bir nesneyi pāre pāre kırmak maʿnâsınadır; yukâlu: نَطَّعَهُ إِذَا كَسَّرَهُ

[ث ع ع]

الثُّعُ [eş-šaʿ] (šā'nın fethi ve ʿayn'ın teşdidiyle) Kusmak maʿnâsınadır; yukâlu: ثَعَّ الرَّجُلُ ثَعًّا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِيِّ إِذَا قَاءَ

الثُّعْنَعُ [eş-šaʿšaʿ] (فَدْفَدٌ [fedfed] vezninde) İnciye denir, لُؤْلُؤٌ [luʿluʿ] maʿnâsına. Ve se-defe denir ki inci kabıdır. Ve kırmızı yüne denir, صُوفٌ أَحْمَرٌ maʿnâsına.

الْإِنْتِغَاعُ [el-insiʿāʿ] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) Ağızdan kusuntu atılıp dökülmek

maʿnâsınadır; yukâlu: اِنْتَعَقَ الْقَيْءُ إِذَا انْصَبَّ مِنْ فِيهِ وَكَذَا الدَّمُ مِنَ الْأَنْفِ وَالْجُرْحِ اِنْتَعَقَتْ [zelzelet] زَلْزَلَةٌ [eş-šaʿseʿat] اِنْتَعَقَتْ (Pepeyi söylemek maʿnâsınadır; yukâlu: يَنْتَعِقُ الْكَلَامَ إِذَا كَانَ فِيهِ لُغَةٌ Ve gaseyān gelmiş kimsenin kayḥ hâletinde olan sav-tından hikâyedir. Ve birbiri ardınca kusmak maʿnâsınadır; yukâlu: تَعَنَّعَ الرَّجُلُ إِذَا قَاءَ مُتَتَابِعًا

[ث ل ع]

الْتَّلَعُ [el-şelʿ] (şā'nın fethi ve lām'ın sükünüyle) Baş yarmak maʿnâsınadır; yukâlu: تَلَعَ رَأْسَهُ تُلْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا شَدَّخَهُ اِنْتَلَعُ [el-muşellaʿ] (مُعْظَمٌ [muʿazzam] vezninde) Yarılmış ve çatlamış hurmâ koruğuna denir. ʿAlā-kavlin savāb olan muʿceme ile olmaktadır.

[ث و ع]

الْتُّوْعُ [eş-suvaʿ] (شُرْدٌ [şurad] vezninde) Bir şecer-i cebelî ismidir ki her dem taze olur; kalın özdekli ve بُطْمٌ [buṭm] tarzında yemişli salkımları olur, lākin meʿkûl ve müntefaʿ değildir.

الْتُّوْعُ [eş-sevʿ] (نَوْعٌ [nevʿ] vezninde) Akmak maʿnâsınadır; yukâlu: تَنَعَ الْمَاءُ يَتَوَّعُ تَوَّعًا إِذَا سَالَ

تُنَعُّ [suʿ suʿ] (mükerreren šā'ların zam-mıyla) Tāʿat-ı ilāhîyi muzatammın seyr ü seyāhat-ı bilād eylemek bābında emr būnyesidir; yekülüne: تُنَعُّ وَهُوَ أَمْرٌ بِالْإِنْسِاطِ فِي طَاعَةِ اللَّهِ تَعَالَى Şārihin beyānına göre böylece mesmūʿdur.

الثَّاعَةُ [eş-šāʿat] (binā-i merredir) Şiddetle kusmak maʿnâsınadır.

جُدَيْع [Cudeyʿ] [زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Bir recül ʿalemidir.

بَنُو جُدَعَاءَ [Benū Cedʿā] [حَمْرَاءَ [ḥamrāʿ] vezninde) ve

بَنُو جُدَاعَةَ [Benū Cudāʿat] [ثُمَّامَةَ [ṯumāmet] vezninde) İki kabiledir.

الْجُدَعَاءُ [el-Cedʿā] [حَمْرَاءَ [ḥamrāʿ] vezninde) **أَجْدَعُ** [ecda]ın müʿennesidir. Ve Nebiyy-i ekrem sallallāhu ʿaleyhi ve sellem hazretlerinin nākaları ismidir; **عَضْبَاءُ** [ʿAḍbā] ve **قُصَوَاءُ** [Kaṣvā] dahi denir idi, lākin zātında **جُدَعَاءُ** [cedʿā] ve **عَضْبَاءُ** [ʿaḍbā] ve **قُصَوَاءُ** [kaṣvā] olmayıp belki bunlar öylece elkāb idi.

جُدَعَانُ [Cudʿān] [عُثْمَانُ [ʿuṣmān] vezninde) Esmāʿdandır: ʿAbdurrahmān b. Cudʿān cevād-ı maʿrūftur. Baʿzen ziyāfetine Fahr-i ʿālem ʿaleyhiʿs-selām hāzır olurlar idi. Ve mezbūrun bir mahsūs taʿmām vazʿ edecek büyük kavatası var idi, ayak üzere piyāde ve süvārī bī-muhābā ondan ekl-i taʿmām ederler idi. Hazret-i ʿĀiṣe bir gün Resūl-i ekremʿden “Acabā merkūmun haslet-i sehāsi rüz-i cezāda kendisine nāfiʿ olur mu?” diye suʿāl eyledikte cevābında: “لَا أَنَّهُ لَمْ يَقُلْ يَوْمًا رَبِّ اغْفِرْ لِي خَطِيئَتِي يَوْمَ الدِّينِ” buyurdular.

الْجُدَاعُ [el-cudāʿ] [غُرَابٌ [ḡurāb] vezninde) Şol çayıra ve otlağa denir ki dābbeye aslā yaramayıp belki muzır ola; yukālu: **كَلَّا جُدَاعُ إِذَا كَانَ فِيهِ جُدَعُ لِمَنْ رَعَاهُ أَيُّ وَبَيْلٍ وَخَيْمٍ** Bu münāsebetle ölüme **جُدَاعُ** [cudāʿ] itlāk olunur.

بَنُو جُدَاعِ [Benū Cudāʿ] ʿArabdan bir batndır. **الْجُدَعِ** [el-cediʿ] [كَيْفٌ [ketif] vezninde) Bed-gıdā çocuğa denir; yukālu: **صَبِيٌّ جُدَعٌ أَيُّ سَيِّءِ الْعِدَاءِ**

الْإِجْدَاعُ [el-icdāʿ] (hemzenin kesriyle) ve

التَّجْدِيدِ [et-tecdīʿ] Çocuğu bed gıdā ile beslemek maʿnāsınadır; yukālu: **أَجْدَعَتِ الصَّبِيَّ إِذَا وَقَدَعْتَهُ أُمَّهُ إِذَا أَسَاءَتْ غِدَاءَهُ** Ve

تَجْدِيدِ [tecdīʿ] Bir kimseye **جُدَعًا** لَهُ kelāmıyla bedduʿā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: **جُدَعُهُ إِذَا قَالَ لَهُ جُدَعًا لَهُ** Ve kurak sene nebātātı büyütmeyip bodur ve köse koma maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: **جُدَعُ الْقَحْطُ النَّبَاتِ إِذَا لَمْ يَزُكْ**

الْجُدَاعُ [el-cedāʿ] [سَحَابٌ [sehāb] vezninde) ve

جُدَاعِ [cedāʿi] [قَطَامٌ [kaṭāmi] vezninde) Şol kıtlık ve kurak seneye denir ki devābb ve mevāṣiyi kırıp ihlāk eyleye; yukālu: **أُحْجِفَتْ بِالْمَالِ الْجُدَاعُ وَجُدَاعِ أَبِي السَّنَةِ الشَّدِيدَةِ تَجْدَعُ بِالْمَالِ**

الْمُجْدَعُ [el-muceddaʿ] [مُعْظَمٌ [muʿazzam] vezninde) Kulakları kesilmiş eşeğe denir; yukālu: **حِمَارٌ مُجْدَعٌ أَيُّ مَقْطُوعِ الْأُذُنَيْنِ**

الْمُجَادَعَةُ [el-mucādeʿat] [مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) ve

الْجِدَاعُ [el-cidāʿ] [جِدَالٌ [cidāl] vezninde) Birbiriyle sövüşüp husūmet ve nizāʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: **جَادَعُهُ إِذَا سَاتَمَهُ وَخَاصَمَهُ**

التَّجَادُعُ [et-tecāduʿ] [تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) **مُجَادَعَةٌ** [mucādeʿat] maʿnāsınadır; yukālu: **تَجَادَعَا بِمَعْنَى جَادَعَا**

[ج ذ ع]

الْجُدَعُ [el-cezaʿ] (cīmʿin ve zāl-i muʿcemenin fethiyle) **ثُنِيٌّ** [ṯeniyy] kertesinden evvel yaʿnī yaşı o kerteden eksik olan hayvāna denir; müʿennesi **جُدَعَةٌ** [cezaʿat]tir. Ve bu hayvāna zamān-ı mezkūrda ismdir, bitecek ve düşecek dişe mülābis olma.

Şārihin beyānına göre ثَبِيَّةٌ [seniyy], ثَبِيَّةٌ [seniyyet] dişini bırakmış hayvāna denir ki çatal tırnaklı ve bütün tırnaklı olanlar üçüncü yılda bırakır ve deve altıncı yılda bırakır. Pes جَذَعٌ [cezaʿ] ثَبِيَّةٌ [seniyy] had-dine varmayan hayvāna denir. *Miṣbāh*'in beyānı üzere kuzu ve oğlak ikinci seneye duhülünde ve sığır ve at döllerini üçüncü de ve deve beşincide جَذَعٌ [cezaʿ] olur. Ve İbn Aʿrābī dedi ki أُجْدَاعٌ [eczāʿ] vaktin ismidir, yoksa bitecek ve düşecek dişe münāsebeti yoktur. Oğlak kısmı bir yaşında cezaʿ olur. Ve baʿzen kuvvetli olmakla mukaddemce cezaʿ olur ki Türkide ona çebiş taʿbīr olunur. Ve kuzu eğer anası babası genç ise altı yedi ayda cezaʿ olur ki ona toklu taʿbīr olunur. Ve koca dölü ise sekiz yāhūd on ayda cezaʿ olur. İntehā. Ve

جَذَعٌ [cezaʿ] Genç ve tāzeye itlāk olunur. Cemʿi جِذَاعٌ [cizāʿ] gelir cīm'in kesriyle ve جِذَعَانٌ [cuzʿān] gelir, cīm'in zammıyla; ve minhu yukālu: **الذَّهْرُ جَذَعٌ أَبَدًا أَي سَابٌّ لَا يَهْرَمُ** **الْأَزَلَمُ الْجَذَعُ** [el-ezlemu'l-cezaʿ] Dehr ve zamāna itlāk olunur, “زل،م” māddesinde mezkūrdur. Ve arslana itlāk olunur.

أُمُّ الْجَذَعِ [ummu'l-cezaʿ] Āfet ve dāhiyenin künyesidir.

الْجَذَعَمَةُ [el-cezʿamet] (cīm'in ve mīm'in fethiyle) Küçük, sagīr maʿnāsındır; aslı جَذَعَةٌ [cezeʿat]tir, mīm'i zāʿidedir.

الْجَذَعُ [el-cezʿ] (مَنْعٌ [menʿ] vezninde) Davarı yemsiz habs eylemek maʿnāsındır; yukālu: **جَذَعُ الدَّابَّةِ جَذَعًا مِنَ النَّبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا حَبَسَهَا** **عَلَى غَيْرِ عُلْفٍ** Ve iki deveyi bir ip ile birbirine çatmak maʿnāsındır; yukālu: **جَذَعٌ بَيْنَ** **الْبُعَيْرَيْنِ إِذَا قَرَنَهُمَا فِي قَرْنٍ**

الْجِذَاعُ [el-Cizāʿ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Benū Saʿd kabilesinden niçe cemāʿate

itlāk olunur.

جِذَعَانُ الْجِبَالِ [cuzʿānu'l-cibāl] (cīm'in zammıyla) Küçük dağlara itlāk olunur.

جِذَعٌ مِذَعٌ [cizaʿ mizaʿ] (عِنَبٌ [ʿineb] veznlerinde ve āhirleri feth üzere mebnī olarak) Dardağan ve tārtimār mevkiʿinde müstaʿmeldir; yukālu: **ذَهَبُوا جِذَعٌ مِذَعٌ أَي** **كُتِيبُوا فِي كَلِّ وَجْهِ** [Ve] جِذَعٌ [cizaʿ] küçük maʿnāsından mutasarrıf olmakla جِذَعٌ terkībini büyük küçük makāmında istiʿmal eylediler. Baʿdehu her tarafa dardağan oldular, gittiler diyecek yerde **ذَهَبُوا جِذَعٌ مِذَعٌ** dediler.

الْجِذَعُ [el-cizʿ] (cīm'in kesriyle) Hurmā ağacının bedenine denir; yukālu: **صَلَبَ فِي** **جِذَعِ نَخْلَةٍ أَي سَاقِهَا** Ve

جِذَعٌ [Cizʿ] Ğassān kabilesinden İbn ʿAmr'dır ki bir maʿrūf kimsedir: “**خُذْ مِنْ**” **جِذَعٌ مَا أُعْطَاكَ**” meselinin menşeʿidir. Aslı budur ki Ğassān kabilesi Yemen'de Selīh kabilesinin emīrine beher sene adam başına iki altın baş harcı verir idi. Ve resm-i mezkūrun tahsildarı emīr-i mezbūr tarafından Sebta b. el-Munzir nām bir kimse idi. Bir gün mezbūrun Sebta ver geldiği resm-i merkūmu almak için mezkūr Cizʿ'in kapısına gelip taleb eyledikte Cizʿ hemān hānesine girip kılıcını ahz ve der-sāʿat taşra çıkıp bir kerre nice çaldıysa iki pāre eyledi ve laşesine hitāben kavli-i mezbūru irād eyledi. Baʿzılar dedi ki Cizʿ nām kimse baʿzı mülük tarafına varıp kılıcını bir mikdār meblag bedeli irhān eyledi. Sonra fekk-i rehn eylememekle melik-i mezbūr “İşbu kılıcını ferc-i māderine idhāl eyle, bana bu ne lāzımdır, benim akçemi ver!” diye şetm eyledikte Cizʿ hemān sell-i seyf edip mezbūru katl ve kelāmı merkūmu

irād eyledi. Mesel-i mezbūr bahilīn cūd ve iʿtā eylediği nesneyi hemān ganīmet bilip almağa tergīb mevkiʿinde irād olunur.

الأجدع [el-eczaʿ] İki yaşına girmiş toklu koyuna ve sığır ve sâʿir çatal tırnaklıdan üçüncü yaşında ve deveden beşinci yaşına dâhil olmuşa denir.

المجدع [el-muczaʿ] (مكرم [mukrem] vezninde) Ve

المجدع [el-mucezzaʿ] (مُعْظَم [muʿazzam] vezninde) Asl ve sebâtı olmayan şey'e denir; yukâlu: أَمْرٌ مُجْدَعٌ وَمُجْدَعٌ أَي لَّا أَصْلَ لَهُ وَلَا ثَبَاتٌ

المتجاذع [el-mutecāziʿ] (مُتَجَاهِلٌ [mutecāhil] vezninde) Zaʿif ve hīre kuzucağıza denir; yukâlu: خُرُوفٌ مُتَجَادِعٌ أَي وَإِنِ

[ج ر ش ع]

الجرشع [el-curşuʿ] (شّين-i muʿceme ile فُتُذٌّ [kunfuz] vezninde) ʿAzimü'l-heykel deveye ve ata denir, ʿalā-kavlin büyük göğüslü, yanları kaba ve şişkin olanına denir.

[ج ر ع]

الجزعة [el-cerʿat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde ve fetehtla cāʿizdir) Şol kumsala denir ki onda gevşeklik ve batkılık olmamakla pāk toprak gibi güzel inbāt eder ola. ʿAlā-kavlin şol arza denir ki onda sertlik ve dürüştlük olmakla kumsala şebih ola. Yāhūd şol değirmi kumluk kıtʿasına denir ki bir nesne bitirmez ola. Yāhūd şol kumluk tepeye denir ki bir tarafı kumluk ve bir tarafı taşlık ola.

الأجرع [el-ecraʿ] ve

الجزعاء [el-cerʿā] جزعة [cerʿat] maʿnāsıdır.

الجرع [el-ceraʿ] (fethateynle) جزعة [cerʿat]

lafzının cemʿidir. Ve bükülmüş ipin yāhūd kirişin katlarından bir katı burulup sâʿir katlarının üstüne gelmeğe denir ki ip ve kiriş hemvârlıktan çıkmış olur.

المجرع [el-mucerraʿ] (مُعْظَم [muʿazzam] vezninde) Kendide جَرَعَ [ceraʿ] olunan ipe ve kirişe denir; yukâlu: حَبْلٌ وَوَتْرٌ مُجْرَعٌ إِذَا كَانَ فِيهِ جَرَعٌ أَيِ التَّوَاءُ فِي قُوَّةٍ مِنْ قُوَّةِ ظَاهِرَةٍ عَلَى سَائِرِ الْقُوَى

ذو جرع [Zū Ceraʿ] (fethateynle) Hemdān b. Mālik nām kabīle pederinin birāderi Elhān b. Mālik kabīlesinden bir kimsenin lakabıdır.

الجرعة [el-Cereʿat] (fetehtla) Kūfe kurbünde bir mevziʿ adıdır; يَوْمُ الْجَرَعَةِ [yevmu'l-cereʿat] ona muzāftır. Hazret-i ʿOsmān radiyallāhu ʿanhu Kūfeʿye Saʿd b. el-ʿĀşʿı vālī irsāl edip ehl-i Kūfe mevziʿ-ı mezbūra hurūc ve mūmā ileyhi redd ve iʿāde ve yerine Ebū Mūsā el-Eşʿarīʿyi vālī nasb ve taraf-ı halifeden takrīr olunmağı istidʿā eylemeleriyle niyāzlarına müsāʿade sudūr ve Ebū Mūsā vālī taʿyīn olundu.

الجزعة [el-cerʿat] (cīmʿin harekāt-ı selāsıyla) Bir yudum ve bir içim suya denir, حَسْوَةٌ [hasvet] maʿnāsına. ʿAlā-kavlin cīmʿin zammı ve fethiyle جَرَعَ [cerʿ] maʿnāsından ismdir, bir yudum ve bir içim su içmeğe denir ve cīmʿin zammıyla bir içim ve bir yudum suya denir.

الجرعة [el-cureyʿat] (cīmʿin zammıyla) جزعة [cerʿat]ın musaggarıdır; ve minhu'l-meselu: أَقَلَّتْ فُلَانٌ جُرَيْعَةَ الدَّقْنِ “أَوْ بِجُرَيْعَةٍ” جزعة [cerʿat]ı çığı henüz zekanında olduğu hâlde kaçıp kurtuldu.” Menşeʿi budur ki şikār-ı vahşī su içmeğe gelip suyu ağzına alıp henüz yutmaksızın sayyād tüfek veyā ok ile

attıkta dokunmamakla su öylece ağzında olarak kaçıp halās bulur. Mesel-i mezbūr cānı ağzına gelip yaʿnī helāka karīb olmuş iken necāt bulan kimse hakkında darb olunur. Bakiyye-i rūh جُرَيْعَةٌ [cureyʿat]e teşbīh olunmuştur. Ve بُجْرَيْعَةُ الذَّقْنِ ʿibāretinde lāzım ve müteʿaddī olarak maʿnā sahīhtir. Ve فَادِقًا جُرَيْعَةُ الذَّقْنِ [cureyʿatuʿz-z-zeḳan] فَادِقًا جُرَيْعَةُ الذَّقْنِ teʿvīliyle hāldir.

الْجَرْجُ [el-cerʿ] (فَرْجٌ [ferʿ] vezninde) Suyu yudum yudum yutarak içmek maʿnāsınadır; yukālu: جَرَعَ الْمَاءَ وَجَرَعَهُ جَرْعًا مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالثَّلَاثِ إِذَا بَلَغَهُ

الْمُجْرِعُ [el-mucricʿ] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Şol nākaya denir ki memesinde kandırarak mikdār sütü olmayıp hemān sağaldıkta yudum yudum sütü gelir ola. Cemʿinde مَجَارِعُ [mecārʿ] denir; yukālu: نَاقَةٌ مُجْرِعٌ أَي لَيْسَ فِيهَا مَا يُزْوِي وَإِنَّمَا فِيهَا جُرْجٌ

الْإِجْتِرَاعُ [el-ictirāʿ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Suyu soluk almaksızın bir demde içip yutmak maʿnāsınadır; yukālu: إِجْتَرَعَ الْمَاءَ إِذَا جَرَعَهُ بِمَرَّةٍ Ve ağacı bir hamlede kırmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: إِجْتَرَعَ الْعُودَ إِذَا اكْتَسَرَهُ

التَّجْرِيعُ [et-tecrīʿ] Suyu yutturmak maʿnāsınadır.

التَّجَرُّعُ [et-tecerruʿ] Suyu tekellüfle bir nefeste yutmak maʿnāsınadır; yukālu: جَرَعَهُ جَرَعًا فَتَجَرَّعَهُ الْمَاءَ Ve minhu yukālu: جَرَعَهُ الْعُصَصَ فَتَجَرَّعَهُ

[ج ز ع]

الْجَزْءُ [el-cezʿ] (cīmʿin fethi ve zā-yı muʿcemenin sükūnuyla) Katʿ-ı mesāfe eylemek, ʿalā-kavlin mesāfe ve arzı arkuru katʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: جَزَعَ الْأَرْضَ وَالْوَادِيَّ جَرْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا قَطَعَهُ أَوْ عَرَّضًا

Ve جَزَعٌ [cezʿ] cīmʿin kesriyle de lügattir, ḫarez-i Yemānī-i Şinīʿye denir ki aklı karalı Yemenī boncuktur, Yemenʿde ve Çin diyārında zuhūr eder. Göze ve tabakātına şebīh sevād ve beyāz olmakla göze teşbīh edip göz boncuğu taʿbīr ederler. Bunun bir kısmına Fāriside bābāgūrī ve bir kısmına süleymānī derler, عَيْنُ الْهَرِّ [ʿaynuʿl-hirr] dedikleri dahi bunun nevʿindendir. Cezʿ-ı mezkūru yüzük edip takınmak hüzn ve kederi mūrīs ve korkunç rūʿyālara ve halkla ve muḥāsameye bāʿis olur; ʿusret-i vilādeti olan hatunun saçı aralığına sarsalar der-sāʿat tevlīdī bābında ʿacıbüʿl-eserdir.

الْجِزْءُ [el-cizʿ] (cīmʿin kesriyle) Derenin burgaç yerine denir. Ve ortasına ʿalā-kavlin kesilen yerine denir yāhūd bir semte eğilip dönen yerine denir. Ve ʿalā-reʿyin جِزْءٌ [cizʿ] itlāk olunmaz, illā ki vūsʿati olup ve eşcār inbāt eder olmadıkça yāhūd جِزْءٌ [cizʿ] derede şol mekāna denir ki onda aslā şecer olmaya ve baʿzen kumsal ola. Ebū ʿUbeyde bu mādde cīmʿin kesrini istihsān eylemeyip lāyık olan cīmʿin fethiyle olmaktadır diye sebt eylemiştir. Ve

جِزْءٌ [cizʿ] Mahalleye denir. Ve şol arza denir ki oturaklı ve hemvār olup ve hemvārılığıyla etrāfında olan arzlardan yüksekçe ve onlara havāle ve müşrif ola. Ve arı kovanına denir; cemʿi أَجْزَاعٌ [eczāʿ] gelir hemzenin fethiyle. Ve

جِزْءٌ [Cizʿ] Ṭāʿifʿin yemīni cihetinde bir karye isimdir. Ve şimālī cihetinde dahi bir karye adıdır.

الْجُزْءُ [el-cuzʿ] (cīmʿin zammıyla) Maka- ra ve çarhın medārı olan iğe ve oka denir; fethle da cāʿizdir. Ve zerde-çüb muharrefi zerdeçāv dedikleri sarı boyaya denir, هُرْدٌ

[hurd] ve عُرُوقٌ [ʿurūḳ] gibi.

الْجَزَعُ [el-cāziʿ] Şol sırığa denir ki asma çardağına arkuru vazʿ edip üzerine asmanın dallarını ve çubuklarını atarlar. Ve mutlakan iki nesne aralığına arkuru vazʿla üzerine nesne tarh olunan ağaca ve sırığa denir, esvāb serdikleri ağaç gibi.

الْجَزَعَةُ [el-cizʿat] (cīm'in kesriyle ve zam-mıyla) Azca mālā ve azca suya denir. Ve bir bölük koyuna ve keçiye denir. Ve gecenin nısfından ekall olan mikdāra denir, evvelinden yāhūd āhirinden; yukālu: مَضَّتْ جَزَعَةً مِنَ اللَّيْلِ أَوْ بَقِيَتْ وَهِيَ طَائِفَةٌ مِنْهُ مَا دُونَ النَّصْفِ مِنْ أَوَّلِهِ أَوْ آخِرِهِ Ve ağaç koruluğına denir. Ve zıkr olunan göz boncuğına denir; "tā" vahdet içindir, bunda fethla da cāʿizdir. Ve bir nesnenin bakiyyesine denir; zamm-la da cāʿizdir.

الْجَزَعُ [el-cezaʿ] (fethateynle) Sabırsızlık edip izhār-ı hüznle telāş eylemek maʿnāsına ismdir; yukālu: مَا هَذَا الْجَزَعُ وَهُوَ جَزَعٌ [cezaʿ] ve جَزُوعٌ [cuzūʿ] bu maʿnada masdar olurlar; yukālu: جَزِعَ فَلَانَ مِنْهُ جَزَعًا وَجَزُوعًا مِنَ النَّبَاتِ الرَّابِعِ إِذَا لَمْ يَضْبِرْ يَعْنِي أَطَهَرَ الْحُزْنَ وَالْإِضْطِرَابَ

الْجَزَاعُ [el-cāziʿ] ve

الْجَزَعُ [el-ceziʿ] كَتِيفٌ [ketif] vezninde) ve

الْجَزَعُ [el-cezuʿ] رَجُلٌ [recul] vezninde) ve

الْجَزُوعُ [el-cezūʿ] صَبُورٌ [şabūr] vezninde) ve

الْجَزَاعُ [el-cuzāʿ] عُرَابٌ [ğurāb] vezninde) Bir mādde hudūsundan sabırsızlık edip hemān izhār-ı teʿessür ile telāş ve ıztırāb eden adama denir.

الْإِجْزَاعُ [el-iczāʿ] (hemzenin kesriyle) Bir kimseyi cezaʿ-^{nāk} eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَجْرَعُهُ غَيْرُهُ إِذَا جَعَلَهُ جَزَعًا

neden bir mikdārca bakiyye alıkomak maʿnāsınadır; yukālu: أَجْرَعُ مِنْهُ جَزَعَةً إِذَا أَبَقِيَ بَقِيَّةً

الْجَزَعَةُ [el-cuzʿat] عُرْفَةٌ [ğurfet] vezninde) Bıçağın sapına denir; yukālu: جَزَعَةُ السِّكِّينِ أَيُّ جُرْأَتُهُ

الْتَجْزِيعُ [et-teczīʿ] Hurmā koruğı yarı olmuş olmak maʿnāsınadır; yukālu: جَزِعَ الْبُسْرُ إِذَا أُرْطِبَ إِلَى نَضْفِهِ Ve bir adamın cezaʿını yaʿnî sabırsızlık hāletini gidermek maʿnāsınadır ki bināsı selb içindir; yukālu: جَزِعَ فَلَانًا إِذَا أزالَ جَزَعَهُ

الْمُجْزِعُ [el-mucezzaʿ] مُعْظَمٌ [muʿazzam] vezninde) ve

الْمُجْزِعُ [el-mucezziʿ] مُحَدَّثٌ [muḥaddiṣ] vezninde) Yarı olmuş hurmā koruğına denir; yukālu: بُسْرٌ مُجْزِعٌ وَمُجْزِعٌ إِذَا أُرْطِبَ إِلَى نَضْفِهِ ve yukālu: رُطِبَتْ مُجْزَعَةٌ Bunlar mezkūr boncuğına teşbīh vechiyledir. Ve

مُجْزِعٌ [mucezziʿ] مُحَدَّثٌ [muḥaddiṣ] vezninde) Şol havuza denir ki onda bir mikdār su bakiyyesi kalmış ola; yukālu: Ve حَوْضٌ مُجْزِعٌ إِذَا لَمْ يَبْقَ فِيهِ إِلَّا جَزَعَةٌ

مُجْزِعٌ [mucezzaʿ] مُعْظَمٌ [muʿazzam] ve مُحَدَّثٌ [muḥaddiṣ] veznlerinde) Şol çekirdeğe denir ki baʿzı yeri kazınmakla ağırıp göz boncuğına şebīh ola. Ve mutlakan mezbūr boncuk gibi akılı karalı alaca şeyʿe denir.

الْإِنْجِزَاعُ [el-incizāʿ] إِنْغِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) İp kesilmek, ʿalā-kavlin nısfından kesilmek maʿnāsınadır; yukālu: إِنْجِرَعُ الْحَبْلُ إِذَا انْقَطَعَ أَوْ يَنْضَفَيْنِ كِرْلَمَكُ maʿnāsınadır; yukālu: إِنْجِرَعَتْ الْعَصَا إِذَا انْكَسَرَتْ

الْتَجْزِيعُ [et-tecezzuʿ] تَفْعُلٌ [tefaʿul] vezninde) Bu dahi ok ve değnek makülesi kı-

rılmak maʿnâsınadır; yukâlu: تَجَزَّعَتِ الْعَصَا
بِمَعْنَى أَنْجَزَعَتْ

الْإِحْتِزَاعُ [el-ictizâc] Ağaç makûlesini kırıp kesmek maʿnâsınadır; yukâlu: إِحْتَزَعَ الْعُودَ إِذَا كَسَرَهُ وَقَطَعَهُ

الْهِجْزُ [el-hicza] [دِرْهَم] [dirhem] vezninde) Korkak ve cebân adama denir; جَزَعٌ [ceza] lafzından هِفْعَلٌ [hifʿal] veznidir; yukâlu: رَجُلٌ هِجْزٌ أَي جَبَانٌ

[ح س ع]

الْجُسُوعُ [el-cusû] [فُعُودٌ] [kuʿūd] vezninde) ʿAtâdan buhl ve imsâk eylemek maʿnâsınadır; yukâlu: جَسَعَ عَنِ الْعَطَاءِ جُسُوعًا مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَمْسَكَ

الْجَاسِعُ [el-câsi] Baʿîd maʿnâsınadır; yukâlu: سَفَرٌ جَاسِعٌ أَي بَعِيدٌ

الْجَسَعُ [el-ces] [مُنْعٌ] [men] vezninde) Deve geviş getirmek maʿnâsınadır; yukâlu: Ve جَسَعَتِ النَّاقَةُ جَسَعًا مِنْ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا دَسَعَتْ كُسْمًا جَسَعَ فَلَانٌ إِذَا فَاءَ

الْإِحْتِسَاعُ [el-ictisâc] [جَسَعَ] [ces] ile maʿnâ-yı evvelde mürâdiftir; yukâlu: إِحْتَسَعَتِ النَّاقَةُ إِذَا دَسَعَتْ

[ح ش ع]

الْجَسَعُ [el-ceşa] [فِثَاةَیْنِ] [fethateynle] Vech-i akbeh üzere harîs olmak, ʿalâ-kavlin bir kimse kendi nasîbini aldıktan sonra gayrın nasîbine de göz dikip tamaʿ eylemek maʿnâsınadır; yukâlu: جَسِعَ الرَّجُلُ جَسَعًا مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ حَرِيصًا أَشَدَّ الْحَرِيصِ وَأَسْوَأَهُ أَوْ أَخَذَ نَصِيْبَهُ وَطَمَعَ فِي نَصِيْبِ غَيْرِهِ

الْجَسِيعُ [el-ceşi] [كَيْفٌ] [ketif] vezninde) Maʿnâ-yı mezkûrdan vasıftır; cemʿi جَسِيعُونَ [ceşiʿün]dur; yukâlu: هُوَ جَسِيعٌ مِنْ قَوْمٍ جَسِيعِينَ

مُجَاشِيعٌ [Mucâşi] (ism-i fâʿil bünye-siyle) Esmâdandır; Mucâşi b. Dârim,

Temîmʾden bir kabîle pederinin ismidir. Ve Mucâşi b. Mesʿûd es-Sulemî ashâbdandır.

التَّجَاشُعُ [et-tecâşu] [تَفَاعُلٌ] [tefâʿul] vezninde) Her biri izhâr-ı ʿataş ile kendisi içmek için suyun üzerine üşüntü edip birbirine müzâyaka ve müzâhame eylemek maʿnâsınadır; yukâlu: تَجَاشَعَا الْمَاءَ إِذَا تَضَايَقَا عَلَيْهِ وَتَعَاطَشَا

التَّجَشُّعُ [et-teceşsu] [تَفَاعُلٌ] [tefaʿul] vezninde) Bir nesneye hırslanmak maʿnâsınadır; yukâlu: تَجَشَّعَ عَلَيْهِ إِذَا تَحَرَّصَ

[ح ع ع]

الْجُعُ [el-ca] (cîmʾin fethi ve ʿaynʾın teşdidıyla) Çamur yemek maʿnâsınadır; yukâlu: جَعَّ الرَّجُلُ جُعًا مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَكَلَ الطِّينَ Ve bir kimseye çamur atmak maʿnâsınadır; yukâlu: جَعَّ فَلَانًا إِذَا رَمَاهُ بِالطِّينِ

الْجَفَجَعُ [el-caʿca] [فَدْفَدٌ] [fedfed] vezninde) Çukurca olup oturaklı olan yere denir. Ve dar ve kısık olup sert ve dürtüş olan mahalle denir.

الْجَفَجَاعُ [el-caʿcâ] [سَرَسَارٌ] [şersâr] vezninde) Bu dahi daracık huşûnetli mekâna denir; yukâlu: Ve مَوْضِعٌ جَفَجَعٌ وَجَفَجَاعٌ أَي ضَيِّقٌ خَشِنٌ

جَفَجَاعٌ [caʿcâ] Mutlakan yere denir, arz maʿnâsına. Ve cengâha denir, maʿreketüʾl-harb maʿnâsına. Ve şol deve yatağına denir ki nâ-muvâfık olmakla deve sâhibleri onda karâr eylemez ola. Ve âvâzı şedîd ve bülend olan erkeğe denir.

الْجَفَجَعَةُ [el-caʿceʿat] [زَلْزَلَةٌ] [zelzelet] vezninde) İsm ve masdar olur, değirmen âvâzına denir; ve minhuʾl-meselu: “أَسْمَعُ” جَفَجَعَةً وَلَا أَرَى طَحْنًا Yaʿnî “Değirmenin gü-rültüsünü işitiyorum, lâkin öğüttüğü unu göremiyorum.” Bu mesel tehdidini ikâʿa

kādir olmayan cebān hakkında ve va'd edip incāz eylemeyen bahīl ve fuzūl hakkında darb olunur. Ve

جَعَجَعَةٌ [caʿceʿat] Deve boğazlamak maʿnāsınadır; yukālu: جَعَجَعَ الْجَزُورَ إِذَا نَحَرَهُ Ve bir yere birikmiş erkek deve asvātına denir; tekūlu: مَا هَذِهِ الْجَعَجَعَةُ أَيَّ أَصْوَاتِ الْجِمَالِ مَا هَذِهِ الْمُجْتَمِعَةُ Ve deveyi çökürmek için yāhūd alıkomak yāhūd kaldırmak için tahrīk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: جَعَجَعَ الْبَعِيرُ إِذَا حَرَكَهُ لِإِنَاخَةٍ أَوْ الْحَبْسِ أَوْ لِلتُّهُوِضِ Ve deve çökmek maʿnāsınadır; yukālu: جَعَجَعَ الْبَعِيرُ إِذَا بَرَكَ Ve deveyi çökürmek maʿnāsınadır; yukālu: جَعَجَعَ الْبَعِيرُ إِذَا بَرَكَهُ Ve alıkomak maʿnāsınadır; yukālu: جَعَجَعَ الْمَاشِيَةَ إِذَا حَبَسَهَا Ve bir yerde tuma'nīnet ve istikrār üzere oturmayıp hemān kalkıp gidecek vech üzere oturmak maʿnāsınadır; yukālu: جَعَجَعَ فِي الْمَكَانِ إِذَا قَعَدَ فِيهِ عَلَى غَيْرِ طُمَأْنِينَةٍ

التَّجَعُّجُ [et-tecaʿcuʿ] (تَزَلُّزٌ) [tez elzul] vezninde) Bir adama bir derd isābet eylemekle şiddet-i vecaʿ u eleminden kendisini yere çalmak maʿnāsınadır; yukālu: تَجَعُّجَعَ الرَّجُلُ إِذَا صَرَبَ بِنَفْسِهِ الْأَرْضَ مِنْ وَجَعِ

[ج ف ع]

الْجَفْعُ [el-cefʿ] [nefʿ] vezninde) Yere çalmak maʿnāsınadır; yukālu: جَفَعَهُ جَفْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا صَرَعَهُ

[ج ل ع]

الْجَلْعُ [el-celaʿ] (fethateynle) Bir adamın dudakları kısa olmakla tamām dişleri üzere kavuşup örtmemekle ağızı açık olmak, ʿalā-kavlin otururken hoşça tesettür etmeyip ʿavret yeri açılır olmak maʿnāsınadır; yukālu: جَلَعَ فَمُهُ جَلْعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ لَا يَنْضَمُّ شَفَتَاهُ أَوْ يُقَالُ جَلَعَ الرَّجُلُ إِذَا كَانَ لَا يَرَاوُ يَبْدُو فَجُءُهُ Ve kalīlū'l-hayā olmak maʿnāsınadır;

yukālu: جَلَعَ الرَّجُلُ إِذَا قَلَّ حَيَاؤُهُ

الْأَجْلَعُ [el-eclaʿ] ve

الْجَلِيعُ [el-celiʿ] [ketif] vezninde) Şol kişiye denir ki dudakları kısa olmakla tamām dişleri üzere kavuşup örtmez ola. ʿAlā-kavlin sünepe ve çolpa kimseye denir ki otururken iyice tesettür edemeyip dā'imā ʿavret yeri açılır ola. Ve

جَلِيعٌ [celiʿ] Bī-hayā kimseye denir.

الْجَلِيعُ [el-celīʿ] [emīr] vezninde) Şol ʿavrete denir ki zevciyle tenhā ve halvette tesettür eylemez ola; yukālu: إِذَا إِمْرَأَةٌ جَلِيعٌ إِذَا كَانَتْ لَا تَسْتُرُ نَفْسَهَا إِذَا خَلَّتْ مَعَ زَوْجِهَا

الْجَالِيعُ [el-cāliʿ] Açık-meşreb ʿavrete denir. Ve bī-hayā kişiye denir.

الْجُلُوعُ [el-culūʿ] [kuʿūd] vezninde) ʿAvret açık olmak maʿnāsınadır; yukālu: جَلَعَتِ الْمَرْأَةُ جُلُوعًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا كَانَتْ جَالِيعًا Ve eġninden libāsının soyup çıkarmak maʿnāsınadır; yukālu: إِذَا جَلَعَتِ الْمَرْأَةُ ثَوْبَهَا إِذَا خَلَعَتْهُ Ve zekeri haşefeden sıyırıp açmak maʿnāsınadır; yukālu: جَلَعَ الْغُلَامُ غَوْلَتَهُ إِذَا حَسَرَهَا عَنِ الْحَشْفَةِ

الْجَلِيعَةُ [el-celiʿat] [feriḥat] vezninde) Sıyırık ve bī-hayā ʿavrete denir; jalīʿe [cāliʿat] gibi; yukālu: إِمْرَأَةٌ جَلِيعَةٌ وَجَالِيعَةٌ أَيُّ قَلِيلِ الْحَيَاءِ

الْجَلْعَمُ [el-celʿam] [kaşʿam] vezninde) Bu dahi bī-hayā kişiye denir; mīm'i zā'idedir, teʾkīd içindir.

الْجَلْعَةُ [el-celeʿat] (fethātla) Adamın gülecek yerine denir ki murād dıhk hālinde iki dudağının aralığı olacaktır; [mebsim] gibi; yukālu: لَطِيفُ الْجَلْعَةِ أَيُّ الْمُضْحَكِ

الْجَلْعَلُوعُ [el-celaʿlaʿ] [sefercel] vezninde ve baʿzen cīm'i mazmūm olur ve gāhī lām'ları dahi mazmūm olur) Yavuz

ve şedidü'n-nefs deveye denir. Ve kirpi ta'bir olunan cānvere denir. Ve osurgan böceğine denir.

الْجَلْعَلَعَةُ [el-cela'le'at] (cīm'in fethi ve zammıyla) Bu dahi osurgan böceğine denir. 'Alā-kavlin şol osurgan böceğine denir ki nısfı çamur ve nısfı zī-rūh ola. Ve sırtlana denir.

الْإِنِّجِلَاعُ [el-incilāc] Açılmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِنِّجَلَعَ الشَّيْءُ إِذَا انْكَشَفَ**

الْمُجَالَعَةُ [el-mucāle'at] [mufā'alet] vezninde) Kumar oynarken yāhūd 'işret ederken yāhūd bir nesneyi taksīm ederken birbiriyle münāza'a eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **جَالَعُوا إِذَا تَنَازَعُوا فِي الْقِمَارِ أَوْ الشَّرَابِ أَوْ الْقِسْمَةِ**

[ج ل ف ع]

الْجَلْتَفَعُ [el-celenfa'] [semendel] vezninde) Hemec ve ahmak ve elinden iş gelmez 'aciz ve çolpa adama denir; yukālu: **رَجُلٌ جَلْتَفَعٌ أَيُّ فُذْمٌ وَعُتْبٌ**

الْجَلْتَفَعَةُ [el-celenfa'at] (hā'yla) Cevfi vāsi'tenū-mend nākaya denir. 'Alā-kavlin koca olup lākin vücūdunda henüz kuvvetten bakıyyecik ola. Yāhūd burnuna niçe yerden burunsalıklar geçirilmiş olan nākaya denir.

[ج م ع]

الْجَمْعُ [el-cem'] [sem'] vezninde) Dağınık nesneyi biriktirmek ma'nāsınadır; yukālu: **جَمَعَ الْمَالُ الْمُتَفَرِّقَ جَمْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا لَفَّهَ** Ve

جَمَعُ [cem'] İyi ve cins olmayan hurmāya denir. 'Alā-kavlin bir nev' hurmā ismidir yāhūd çekirdekten yetişip ne cins olduğu ve ismi ne olduğu ma'fūm olmayanına denir. Ve

جَمَعُ [cem'] Kıyāmete itlāk olunur; **يَوْمُ الْجَمْعِ** [yevmu'l-cem'] yevmü'l-kıyāmettir. Ve hāssaten samg-ı ahmere denir. Ve cemā'at-i insāniye denir; cem'i **جُمُوعٌ** [cumū']dur. Ve

جَمَعُ [cem'] Memeleri **صِرَارٌ** [şirār] ile bağılı olan nākanın sütüne denir, niteki **فَوَاقٌ** [fuvāk] **بَاهِلَةٌ** [bāhilet]in ya'nī memesi bağılı olmayanın sütüne denir. Ve Muzdelife'ye itlāk olunur, onda nās müctemi' olduğu için.

يَوْمُ جَمْعٍ [yevmu cem'] Yevm-i 'arefedir.

أَيَّامُ جَمْعٍ [eyyāmu cem'] Eyyām-ı Minā'dır.

جَمْعُ الثِّيَابِ [cem'u's-siyāb] Nisvānın izār ve burku' tutunup gelinlik haddine bülūglarından kināyedir; yukālu: **جَمَعَتِ إِذَا سَبَّتِ الْجَارِيَةَ الثِّيَابِ** Ve siyābdan murād çar ve üstlük ve yaşmaktır. Ve

جَمَعُ [cem'] Nisāya kırbān eylemekten kināye olur; tekūlu: **مَا جَمَعْتُ بِأَمْرٍ أَوْ قَطُّ وَعَنْ** امرأَةٍ أَيُّ مَا بَنَيْتِ

الْجَمِيعُ [el-cemī'] [emīr] vezninde) Bu dahi cemā'at-i insāniye denir. Ve memesi **صِرَارٌ** [şirār] ile bağılı olan nākanın sütüne denir. Ve birikmiş nesneye denir; **شَيْءٌ مَجْمُوعٌ** ma'nāsına. Ve 'askere itlāk olunur. Ve bir araya birikmiş kabīle halkına denir. Ve

جَمِيعُ [Cemī'] A'lām-ı nāstandır.

الْمَجْمُوعُ [el-mecmū'] Şuradan buradan birikmiş nesneye denir, ne kadar şey-i vāhid gibi cem' olunmamış ise de.

الْجَامِعُ [el-Cāmi'] A'lām-ı nāstandır. Ve ibtidā gebeliği olan dişi merkebe denir; yukālu: **أَتَانٌ جَامِعٌ إِذَا كَانَتْ حَمَلَتْ أَوَّلَ مَا تَحْمِلُ** Ve **بَازِلٌ** [bāzil] olduğu hālde **مُخْلِفٌ** [muħlif] olan deveye denir. **بَازِلٌ** [bāzil] azı dişini ya-

ran ve مُخْلِفٌ [muħlif] o kerteyi müteçāviz olana denmekle azıyı yarmak haddini geçtikten sonra yarmış olan olur; müʿennesi **جامعة** [cāmiʿat]tır; yukālu: **جَمَلُ جَامِعٍ وَنَاقَةٌ** **جامعة** إِذَا أَخْلَفَا بُرُولًا وَلَا يُقَالُ هَذَا إِلَّا بَعْدَ أَرْبَعِ سِنِينَ Ve pālān ve eyer kapatmağa da sālīh olan davara itlāk olunur; yukālu: **إِذَا دَائَةُ جَامِعٍ إِذَا صَارَتْ تَصْلُحُ لِلْإِكْفِ وَالسُّرُجِ** Ve büyük kazana denir; yukālu: **وَقَدَّرَ جَامِعٌ وَجَامِعَةٌ أَي عَظِيمَةٌ** Ve

جامعة [cāmiʿat] Tutsak boynuna geçirecek demir bağa denir ki ellerini boynuna cemʿ eder, lāle taʿbīr olunur; yukālu: **أَخْرَجَ فِيهَا جَامِعَةً أَي الْعُلَّ**

مَسْجِدُ الْجَامِعِ [mescidu'l-cāmiʿ] ve

الْمَسْجِدُ الْجَامِعِ [el-mescidu'l-cāmiʿ] İkisi de lügatlerdir ki murād cumʿa mescididir. İkinciye göre **جامع** [cāmiʿ] sıfattır ve evvelde muzāftır. Şeyʿ nefsine muzāf olmak mahzūrundan nāşī **مَسْجِدُ الْيَوْمِ الْجَامِعِ** ile müʿevveldir. Ve ʿinde'l-baʿz bu terkīb hatādır. Şārih der ki bunu tahtiʿe eden hemān Leys-i Lugavīʿdir, yoksa **بَقْلَةُ الْحَمَّاءِ** gibi müteʿevveldir ki **بَقْلَةُ الْحَبَّةِ الْحَمَّاءِ** demektir. Ve İmām Ferrāʿ lafzlar mugāyir olduğu sürette izāfeti tecvīz eyledi, niteki **«دِينُ الْقَيْمَةِ»** bu kâbīldendir. Ve mevsūfun sıfata izāfeti zāyiʿdir. İntehā.

جامع البحار [Cāmiʿu'l-Cār] Baħr-i Kūlzum sâhilinde ehl-i Medīneʿye mahsūs bir limān adıdır. Ve

جامع [Cāmiʿ] Gūṭa-i Dimaşķʿta bir karye adıdır.

الجامعان [el-Cāmiʿān] Bağdād ile Kūfe beynine Hille ile Mezyediyyeʿye itlāk olunur.

الجماع [el-cimāʿ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bu dahi büyük tencereye denir; cemʿi **جُمُعٌ** [cumʿ] gelir cīmʿin zammıyla; yukālu: **قَدَّرَ**

جماع أي عظيمة Ve ʿaded cihetiyle müctemiʿ olan şeyʿe denir. Bu mülābese ile müfred mukābili olan **جَمْعٌ** [cemʿ]e itlāk olundu; yukālu: **جماع الجناء الأخبية**

الجماع [el-cummāʿ] رُمَانٌ [rummān] vezninde) Kabāʿil-i müteferrikadan birikmiş derinti ahlāt-ı nāsa denir; yukālu: **تَجَمَّعَتْ** **جماع الناس أي أخلاطهم من قبائل شتى** Ve her şeyʿin aslının gür ve dertop ve cemʿiyyetli olan yerine denir. Kāleʿş-şārih ve fī hadīsi İbn ʿAbbās kavluhu taʿālā: **«وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ قَالَ الشُّعُوبُ الْجُمَاعُ وَالْقَبَائِلُ الْأَفْحَادُ فَالْجُمَاعُ مُجْتَمَعٌ أَضَلَّ كُلِّ شَيْءٍ أَرَادَ مَشْأُ النَّسَبِ وَأَضَلَّ الْمَوْلِدُ** Ve

جماع [cummāʿ] Mutlakan bir araya gelip dertop olmuş nesneye denir ki niteki **جماع الثريا** [cummāʿuṣ-şureyyā] Ülkerʿin kevākib-i müctemiʿadan ve **جماع الكف** [cummāʿu'l-keff] yumruktan ʿibārettir.

المجمع [el-mecmaʿ] مَقْعَدٌ [maḳʿad] vezninde) ve

المجمع [el-mecmiʿ] مَنَزِلٌ [menzil] vezninde) İsm-i mekānlardır, cemʿ olacak mahalle denir. Vezn-i ahīr şāzdr. Ve

مجمع [mecmaʿ] مَقْعَدٌ [maḳʿad] vezninde) Otsuz, susuz hālī yere itlāk olunur, **أَرْضٌ قَفْرٌ** maʿnāsına. Ve bu **لَدِيعٌ** [ledīg]e **سَلِيمٌ** [selīm] itlākı gibi tefeʿül kabīlindendir. Ve

مجمع [mecmiʿ] Bir araya birikmiş kumluğa itlāk olunur. Ve Huzeyl bilādında bir mevziʿ adıdır ki onda bir vakʿa olmakla **يَوْمٌ** **المجمع** [yevmuʿl-mecmiʿ] maʿrūftur.

الجماع [el-cumʿ] (cīmʿin zammıyla) Biriktirilmiş nesneye denir. Bu münāsebetle yumruğa **جُمُعُ الْكُفِّ** [cemʿuʿl-keff] itlāk olunur; yukālu: **ضَرَبَهُ بِجُمُعِ الْكُفِّ وَهُوَ حِينَ** **جماع** [ecmāʿ] gelir. Ve mektūm ve mestūr nesneye itlāk olunur;

yukālu: yukūlu: **أَمْرُهُمْ بِجُمُعِ أَي مَكْتُومٌ وَمَسْتُورٌ** Ve bākire kızı itlāk olunur; yukālu: **هِيَ مِنْ زَوْجِهَا بِجُمُعٍ** Ve hep ve cümle maʿnāsınadır; yukālu: **أَي عَذْرَاءٌ** Ve hep ve cümle maʿnāsınadır; yukālu: **دَهَبَ الشَّهْرُ بِجُمُعِ أَي كُلُّهُ** Bu maʿnaların mecmūʿunda cīm'in kesriyle de cāʾizdir. Ve

جُمُعٌ [cemʿ] (cīm'in harekāt-ı selāsıyla) Bıkr kızı yāhūd gebe hatuna yāhūd hamli ağırlaşıp vakti çatmış olanına itlāk olunur; yukālu: **مَاتَتْ بِجُمُعِ أَي عَذْرَاءٌ أَوْ حَامِلًا أَوْ مُثَقَّلَةً**

الْجُمُعَةُ [el-cumʿat] (عُرْفَةٌ [gurfet] vezninde) Bir avuç nesneye denir; tekūlu: **أَخَذْتُ جُمُعَةً** Ve **مِنْ تَفْرِ أَي قَبْضَةً مِنْهُ**

جُمُعَةٌ [cumʿat] Birikmiş nesnelere denir, مَجْمُوعَةٌ [mecmūʿat] maʿnāsına.

يَوْمُ الْجُمُعَةِ [yevmu'l-cumuʿati] (cīm'in zammı ve mīm'in sükūnuyla ve zammeteynle ve mīm'in fethiyle ve zammeteynle ve mīm'in fethiyle) ʿİdū'l-mü'minīn olan yevm-i maʿrūftur, Fārisīde āzīne denir; nās cāmīʿe cemʿ olup ve cemʿ eylediği için itlāk olundu. Cemʿi جُمُعٌ [cumaʿ] gelir, صُرِدٌ [şurad] vezninde ve جُمُعَاتٌ [cumʿāt] gelir cīm'in zammı ve mīm'in sükūnuyla ve zammeteynle ve mīm'in fethiyle. Ve

جُمُعَةٌ [cumʿat] Ülfet ve imtizāc maʿnāsına müstaʿmeldir; tekūlu: **أَدَامَ اللهُ جُمُعَةً مَا بَيْنَكُمَا أَيِ أُلْفَةً مَا بَيْنَكُمَا**

الْجُمُعَاءُ [el-cemʿāʾ] (صَحْرَاءُ [şaḥrāʾ] vezninde) Pek koca nākaya itlāk olunur; yukālu: **نَاقَةٌ جُمُعَاءُ أَيِ هِرْمَةٌ** Ve aʿzāsı müctemīʿ ve tām olup noksān terettübünden ve ʿuyūbdan sālīm olan behīmeye itlāk olunur; yukālu: **بِهَيْمَةً جُمُعَاءُ إِذَا كَانَتْ لَمْ يَذْهَبْ مِنْ بَدَنِهَا شَيْءٌ** Ve

جُمُعَاءُ [cemʿāʾ] **أَجْمَعُ** [ecmaʿ] lafzının müʿennesidir. Ve **أَجْمَعُ** [ecmaʿ] lafzı lafzen vāhid ve maʿnen cemʿdir, müzekkeri teʾkīd-i mahz için irād olunur; cemʿi

أَخَذْتُ حَقِّي [ecmaʿūn]dur; tekūlu: **أَجْمَعُونَ** Ve bu mebbas **أَجْمَعُ وَجَاءَنِي الْقَوْمُ أَجْمَعُونَ** māddeinde zıkr olundu; ve yukālu: **بِأَجْمَعِهِمْ يَفْتَحُ الْمِيمَ وَيُضَمُّ أَي كَلِمَهُمْ** Sūret-i sāniyede **جَمْعٌ** [cemʿ] lafzının cemʿi olur; **كَلْبٌ** [kelb] ve **أَكْلُبٌ** [eklub] gibi.

الْجَوَامِعُ [el-cevāmiʿ] جَامِعَةٌ [cāmiʿat] in cemʿidir; ve minhu'l-hadīsu: **أَوْتَيْتُ أَي الْقِرَاءَانَ جَوَامِعِ الْكَلِمِ** Zīrā elfāz-ı yesīrede maʿānī-i kesīre müctemīʿdir; ve cāʿe fī si-fatihi ʿaleyhi's-selām: **أَنَّهُ كَانَ يَتَكَلَّمُ بِجَوَامِعِ الْكَلِمِ** أَي إِنَّهُ كَانَ كَثِيرَ الْمَعَانِي قَلِيلَ الْأَلْفَاظِ

جَمَاعٌ [Cemmāʿ] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) ve

جَمَاعَةٌ [Cemāʿat] (فَتَادَةٌ [katādet] vezninde) ve

جَمَاعَةٌ [Cumāʿat] (ثُمَامَةٌ [sumāmet] vezninde) Esāmī-i ricāldendir.

الْإِجْمَاعُ [el-icmāʿ] (hemzenin kesriyle) İttifāk maʿnāsınadır; yukālu: **أَجْمَعَ الْقَوْمُ عَلَيْهِ إِذَا اتَّفَقُوا** Ve nākanın mecmūʿ memelerinin başlarını çekip bir araya getirip bağlamak maʿnāsınadır; yukālu: **أَجْمَعَ النَّاقَةَ إِذَا صَرَ** Mütercim der ki جُمُعٌ [cumaʿ] lafzı عُمُرٌ [umer] vezninde ʿadl-i tahkīki ve vasf-ı aslī illetleriyle maʿdül ve gayr-i munsarıftır. جُمْلَةٌ [cumlet] maʿnāsına. Ve

إِجْمَاعٌ [icmāʿ] Dağınık nesneyi biriktirmek maʿnāsınadır; yukālu: **أَجْمَعَ أَمْرُهُ بَعْدَ تَفَرُّقِهِ** **إِذَا جَعَلَهُ جَمِيعًا** Ve bir nesnenin tedārükünü görüp hāzırlamak maʿnāsınadır; tekūlu: **أَجْمَعْتُ كَذَا أَيِ أَغْدَدْتُهُ** Ve yaş nesneyi kurutmak maʿnāsınadır ki eczāsı nevʿan müctemīʿ olur; tekūlu: **إِذَا جَفَفْتَهُ وَأَيْسَسْتَهُ** Ve bir işe ʿazm-i kalble kasd eylemek maʿnāsınadır ki cemʿ-i niyyeti müstelzimidir; tekūlu: **أَجْمَعْتُ الْأَمْرَ وَعَلَيْهِ إِذَا عَزَمْتُ عَلَيْهِ** Ve kavluhu taʿālā: **﴿فَأَجْمِعُوا أَمْرَكُمْ وَشُرَكَاءَكُمْ﴾**

أَيِّ وَادْعُوا شُرَكَائِكُمْ. لِأَنَّهُ لَا يُقَالُ أَجْمِعُوا شُرَكَائِكُمْ Hitāb-1 أو المَعْنَى أَجْمِعُوا مَعَ شُرَكَائِكُمْ عَلَى أَمْرِكُمْ mezbūr Nūh ‘aleyhi’s-selām lisānındandır ki kavmine emr eylemiştir. Baʿzı müfessirîn شُرَكَائِكُمْ lafzını fiʿl-i mahzūfa mefʿūl itibārıyla وَادْعُوا شُرَكَائِكُمْ takdīr eylediler, zīrā إِجْمَاعٌ [icmāʿ] cemʿ eylemek maʿnāsından olursa أَجْمَعْتُ شُرَكَائِي demek cāʾiz değildir, belki جَمَعْتُ شُرَكَائِي denir. Ve eğer ʿazm maʿnāsına olursa, شُرَكَاء üzere ʿazīmet saḥīh değildir, pes وَادْعُوا takdīrine muhtācdır, hattā Ubeyy radiyallāhu ʿanhu: “فَأَجْمِعُوا أَمْرَكُمْ وَادْعُوا شُرَكَائِكُمْ” kırāʾat eylediler. Ve ʿindeʿl-baʿz وَأَوْمَعٌ maʿnāsına olmakla hāsıl-ı maʿnā istiʿāne ve takarrüb iddiʿāsında olduğunuz شُرَكَاء ile “Biʿl-maʿiyye benim izāle ve ihlākıma dāʾir tertīb eylediğiniz maslahatınıza cidd ve ikdām ile ʿazm yāhūd esbābını cemʿ ve ihtişād ile saʿy ve ihtimām eylesesiz” demek olur. Ve

إِجْمَاعٌ [icmāʿ] Yağmur her yere yağıp kaplamak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: أَجْمَعَ الْمَطَرُ الْأَرْضَ إِذَا سَالَ رَغَابَهَا وَجَهَادَهَا كُلَّهَا Ve devaleri toplayıp cümlesini sürüp götürmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: أَجْمَعَ الْإِبِلَ إِذَا سَاقَهَا جَمِيعًا

الْمُجْمَعُ [el-mucmeʿ] [mukrem] vezninde) ʿAzīmet olunmuş nesneye denir; yukālu: أَمْرٌ مُجْمَعٌ أَيُّ مَغْرُومٌ

الْمُجْمِعُ [el-mucmiʿ] [muḥsin] vezninde) Kıtık ve kurak yıla itlāk olunur; تَجْفِيفٌ [tecfif] maʿnāsındandır; yukālu: بَاعَ الْمُجْمِعُ أُمَّمَ مُجْمِعٌ أَيُّ مُجْدِبٌ yere sevk-i nās eylediği için tecevüz eylemiştir.

الْمُجْمَعَةُ [el-mucmeʿat] [mukremet] vezninde) Şol hutbeye itlāk olunur ki ona

halel dāhil olmamış ola; murād elfāz ve maʿānisi fesāhat ve intizām ve cemʿiyyet üzere olandır; yukālu: إِذَا كَانَتْ حُطْبَةٌ مُجْمَعَةً إِذَا كَانَتْ لَمْ يَدْخُلَهَا خَلَلٌ

التَّجْمِيعُ [et-tecmīʿ] Bir nesneyi gereği gibi yāhūd çok biriktirmek maʿnāsınadır; yukālu: جَمَعَ الْقَوْمَ إِذَا بَالَعَ فِي جَمْعِهِ Ve kuluçka tavuk yumurtalarının cümlesini biriktirip karnı altına almak maʿnāsınadır; yukālu: جَمَعَتِ الدَّجَاجَةُ بَيْضَهَا إِذَا جَمَعَتْهَا فِي بَطْنِهَا

الْإِجْتِمَاعُ [el-ictimāʿ] [iftiʿāl] vezninde) Birikmek maʿnāsınadır; yukālu: اجْتَمَعَ الْقَوْمُ ضِدَّ تَفَرُّقٍ وَيُقَالُ إِجْدَمَعَ بِقَلْبِ النَّاءِ دَالًا

Mütercim der ki *Durretu'l-Ġavvās*'ta mestūr olduğu üzere işbu إِجْتِمَاعٌ māddesi müşāreket için olmakla فَلَانٌ مَعَ فَلَانٍ demek evhāmdandır, savāb olan فَلَانٌ مَعَ فَلَانٍ demektir, zīrā fiʿl fāʿileyne birisine isnād olundukta fāʿil-i āher o müsnedüni-leyh üzere vāv ile ʿatf olunmak lāzımdır. Ve vāv mutlakan iştirāka dāll olmakla meatin-i mezbūra tahsīs olunmuştur. İntehā. Ve

الْإِجْتِمَاعُ [ictimāʿ] Bir adam gāyet-i şebāba bālig olup sakalı karārını bulup düzelmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: اجْتَمَعَ الرَّجُلُ إِذَا بَلَغَ أَشُدَّهُ وَاسْتَوَتْ لِحْيَتُهُ

التَّجْمِيعُ [et-tecemmuʿ] [tefaʿul] vezninde) Bir nesne perīşān olmayıp müctemiʿ olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَجَمَّعَ الشَّيْءُ ضِدَّ تَفَرُّقٍ Ve şuradan buradan bir araya gelip birikmek maʿnāsınadır; yukālu: اجْتَمَعُوا مِنْ هَهُنَا وَهَهُنَا

الْإِسْتِجْمَاعُ [el-isticmāʿ] Bu dahi bir nesne perīşān olmayıp cemʿiyyetli olmak maʿnāsınadır; yukālu: اسْتَجْمَعَ أَمْرُهُ إِذَا تَجَمَّعَ Ve etrāftan gelip bir yere cemʿ olmak maʿnāsınadır; yukālu: اسْتَجْمَعَ السَّيْلُ إِذَا اجْتَمَعَ

إِسْتَجْمَعَتْ لَهُ أُمُورُهُ إِذَا: yukālu: مِنْ كُلِّ مَوْضِعٍ
 Ya'nī sūrūr ve neşāta اِجْتَمَعَ لَهُ كُلُّ مَا يَسْرُهُ
 dā'ir umūr ve hācātı taraf taraf nizām üze-
 re gelip müctemīʿ olsalar. Ve seğirtmek-
 te at cümle-i iktidārını cemʿ le sarf-ı vüsʿ
 eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu:
 اِسْتَجْمَعَ الْفَرَسُ جُزْئًا إِذَا بَالَعَ

اَلْمَجَامَعَةُ [el-mucāmeʿat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet]
 vezninde) مُبَاذَعَةٌ [mubāḍaʿat] maʿnāsınadır
 ki vaʿ eylemektir; yukālu: جَامِعَهَا إِذَا بَاذَعَهَا
 Ve bir kimse ile bir husūsta ictimāʿ eyle-
 mek maʿnāsınadır; yukālu: جَامِعُهُ عَلَى أَمْرِ كَذَا
 إِذَا اجْتَمَعَ مَعَهُ

اَلْمُجْتَمِعُ [el-muctemiʿ] (ism-i fāʿil bünye-
 siyle) Tīz tīz yürüyücü adama itlāk olunur,
 gūyā ki adımları ile ictimāʿ eder; yukālu:
 مَشَى مُجْتَمِعًا أَيُّ مُسْرِعًا فِي مَشْيِهِ

[ج ن د ع]

اَلْجُنْدَعَةُ [el-cunduʿat] (فُنْدَعَةٌ [ḵunfuzet] vez-
 ninde) Yağmurdan su yüzünde hādis olan
 kabarcığa denir; cemʿi جِنَادِعُ [cenādiʿ]dir.
 Ve şerr ve şürdan yapça yapça zuhūra
 gelen şeyʿe denir ki murād ibtidālarıdır;
 yukālu: تَدْبُّ الْجُنْدَعَةُ وَالْجِنَادِعُ وَهِيَ مَا دَبَّ مِنَ الشَّرِّ
 Ve أَيُّ أُوَائِلِهِ

جِنَادِعُ [cenādiʿ] Haşerāt-ı arza denir, ʿalā-
 kavlin tarla sıçanlarının yuvalarında olan
 çekirgelere denir. Ve جِنَادِعُ الشَّرِّ [cenādiʿuʿ-
 şerri] evāʾilden ʿibārettir ki zıkr olundu.
 Ve

جِنَادِعُ [cenādiʿ] Āfāt ve belāyāya itlāk olu-
 nur. Ve adamı āzürde ve mükedder eden
 bed kelimāta itlāk olunur.

[ج ن ع]

اَلْجَبْنَعُ [el-cenaʿ] (fethateynle) ve

اَلْجَنْبِغُ [el-cenīʿ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Mut-
 lakan küçük hurde otçağızlara denir. ʿAlā-

kavlin جَنْبِغُ [cenīʿ] habbetü's-sevdā gibi
 ağacı üzere olan hurde tanelere denir, ağa-
 cından ayrılıkdıta itlāk olunmaz.

[ج و ع]

اَلْجُوعُ [el-cūʿ] (cīm'in zammıyla) Açlığa
 denir ki ismdir; tekūlu: أَخَذَنِي الْجُوعُ وَهُوَ صِدٌّ
 الشَّبِيعُ

اَلْجُوعُ [el-cevʿ] (cīm'in fethiyle) ve

اَلْمَجَاعَةُ [el-mecāʿat] (مَثَابَةٌ [meşābet] vez-
 ninde) Masdarlardır, acıkmak maʿnāsına;
 yukālu: جَاعَ الرَّجُلُ يَجُوعُ جُوعًا وَمَجَاعَةً صِدٌّ شَبِيعُ
 Ve tekūlu'l-Arab: "هُوَ مَبِيٌّ عَلَى قَدْرِ مَجَاعٍ"
 Ya'nī "Filān ben-
 den şu mertebe baʿddir ki benim yanım-
 dan onun makarrına bir tok adam varınca
 kadar acıktır." Ke-mā yukālu: عَلَى قَدْرِ مَعْطِشٍ
 الرِّثَانِ Ve

جُوعٌ [cūʿ] ve

مَجَاعَةٌ [mecāʿat] Pek ārzū-mend ve müştāk
 olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu:
 جَاعَ إِلَيْهِ إِذَا عَطِشَ وَاشْتَاقَ
 بِسَمْنٍ كَلْبٍ بِجُوعِ أَهْلِهِ" أَيُّ بُوُفُوعِ الشُّوَافِ أَيُّ الْهَلَاكِ
 Ya'nī kelbin semizliği sâhibinin aç
 kalması sebebiyledir ki murād sâhibinin
 devābb ve mevāşisine kırgın düşmesi-
 yedir. Bir kimsenin sū-i hāli şahs-ı āherin
 hüsn-i hāline sebep oldukta darb olunur.
 Baʿzılar dediler ki كَلْبٌ [kelb] bir adamın
 ismidir, şerr ve taʿarruzundan bir kavm
 havf ve hadşeye tābiʿ olmakla emniyyet
 için ondan bir rehn-i muʿteber taleb ettik-
 lerinde hatununu irhān eylemişti. Baʿdehu
 yine rāhat durmayıp mezbūrlara taʿarruz
 ve cā-be-cā devābb ve mevāşilerini nehb
 ve gasb eylemekten hāli olmaz idi. Ve
 merhūnesi olan zevcesini fedā eylemek-
 le merkūmların yanında kalıp hakkında
 mesel-i mezbūru īrād eylediler.

الْجَائِعُ [el-cāʿiʿ] ve

الْجَوْعَانُ [el-cevʿān] (سَكْرَانُ [sekrān] vezninde) Vasflardır, aç kimseye denir. Müennesi جَائِعَةٌ [cāʿiʿat] ve جَوْعَى [cevʿā] dır, سَكْرَى [sekrā] vezninde. Cemʿleri جِيَاعٌ [ciyāʿ]dır cīm'in kesriyle ve جَوْعٌ [cuvvaʿ] dır, رُكْعٌ [rukkaʿ] vezninde.

إِبْنُ جَاعٍ فَمْلُهُ [ibnu cā'a ʧamluhū] Yaʿnī “kehlesi acıkanın oğlu” demektir; bir kim-
senin lakabıdır, تَأَبَّطَ شَرًّا [teʿbbeta şerren]
gibi.

رَبِيعَةُ الْجُوعِ [Rebīʿatu'l-Cūʿ] İbn Mālik b. Yezīd'dir ki Temīm'den bir cemāʿatin pederidir.

جَائِعَةُ الْوِشَاحِ [cāʿiʿatu'l-vişāḥ] Kalkık ka-
rınlı olmayıp göğsü ve karnı düz ve ya-
tık ve yufkarak olan hatuna itlāk olunur;
yukālu: إِمْرَأَةٌ جَائِعَةُ الْوِشَاحِ أَيُّ ضَامِرَةٌ الْبُطْنِ

عَامٌ مَجَاعَةٌ [ʿāmu mecāʿat] ve

مَجْوَعَةٌ [mecveʿat] (مَرْحَلَةٌ [merḥalet] vez-
ninde) Kıtık senesidir ki insān ve hayvān
aç ve muhtāc kalırlar; cemʿleri مَجَاوِيعٌ
[mecāvīʿ]dir; yukālu: هَذَا عَامٌ مَجَاعَةٌ وَمَجْوَعَةٌ
أَيُّ فِيهِ الْجُوعُ

الْإِجَاعَةُ [el-icāʿat] (hemzenin kesriyle)
Acıktırmak maʿnāsınadır; yukālu: إِذَا
أَجَاعَهُ إِذَا اضْطَرَّهُ إِلَى الْجُوعِ Ve minhu'l-meselu: “أَجَعْتُ
”كَلْبِكَ يَتْبَعُكَ” “Kelbini acıktır ki senin ense-
ne düşse” demektir; leʿim ve fūrū-māyeyi
dāʿimā bir takrīble kendine muhtāc ve
mürāciʿ eyle ki yanından ayrılıp bir yere
gitmez diyecek mahalde irād olunur.

التَّجْوِيعُ [et-tecvīʿ] Bu dahi acıktırmak
maʿnāsınadır; yukālu: جَوَّعَهُ بِمَعْنَى أَجَاعَهُ

التَّجْوِيعُ [et-tecvvuʿ] (تَفْعُلٌ [tefaʿul] vez-
ninde) ʿAn-kasd acıkmak maʿnāsınadır;
yukālu: تَجْوَعُ الرَّجُلُ إِذَا تَعَمَّدَ الْجُوعَ

الْمُسْتَجِيعُ [el-mustecīʿ] Dāʿimā aç durur
olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُسْتَجِيعٌ إِذَا
كَانَ لَا تَرَاهُ أَبَدًا إِلَّا وَهُوَ جَائِعٌ

FASLU'L-ḤĀ'İ'L-MU'CEME

(فَصْلُ الْحَاءِ الْمُعْجَمَةِ)

[خ ب ت ع]

خُبْتُعُ [Ḥubtuʿ] (bā-yı muvahhade ve tā-yı fevkiyye ile فَطْرُبُ [ḫuṭrub] vezninde) Bir mevziʿ adıdır.

[خ ب د ع]

الْحُبْدُعُ [el-ḫubduʿ] (فُتْدُعُ [ḫunfuḏ] vezninde) Kurbağaya denir.

[خ ب ذ ع]

خَبْذُعُ [Ḥabzaʿ] (zāl-ı muʿceme ile جَعْفَرُ [caʿfer] vezninde) Hemdān kabilesinden bir kabīle pederidir ki İbn Mālik b. Zī Yārīḫ'tir.

[خ ب ر ع]

الْحُبْرُوعُ [el-ḫubrūʿ] (عُضْفُورُ [ʿuṣfūr] vezninde) Koğucuya denir; yukālu: رَجُلٌ حُبْرُوعٌ أَيْ نَمَاءٌ

الْحَبْرِعَةُ [el-ḫabreʿat] (دَحْرَجَةُ [dahrecet] vezninde) Koğuculuk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: فَلَانَ يَحْبِرُعُ أَيْ يَنْمُ

[خ ب ع]

الْحَبْنُعُ [el-ḫabnʿ] (طَبْنُعُ [ṭabnʿ] vezninde) İkamet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: حَبْنَعُ بِالْمَكَانِ Ve girmek maʿnāsınadır; yukālu: حَبْنَعُ فِيهِ إِذَا دَخَلَ Ve örtüp gizlemek maʿnāsınadır ki خَبْنُعُ lafzında lügattir; yukālu: حَبْنَعُهُ إِذَا خَبَّنَهُ

الْحُبْبُوعُ [el-ḫubbūʿ] (قُبُودُ [ḫuʿūd] vezninde) Çocuk ağlamaktan nefesi kesilip sesi çıkmaz olmak maʿnāsınadır ki uğunmak taʿbīr olunur; yukālu: حَبْنَعُ الصَّبِيِّ حُبْبُوعًا إِذَا فَجَمَ مِنَ الْبُكَاءِ

الْحَبْبَاعُ [el-ḫibbāʿ] (كِتَابُ [kitāb] veznin-

de) Benū Temīm lügatinde خِبَاءُ [ḫibāʿ] maʿnāsınadır ki kıl çadira ve alaçuğa denir; zikr olunan خَبْنُعُ lafzındandır.

الْحُبَيْعَةُ [el-ḫubeʿat] (hā'nın zammıyla هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) Nisvān vasfındandır, hemīşe طُلْعَةٌ [ṭuleʿat] lafzına mukārin zikr olunur, gāh örtünüp gāh açılıp kendisini ʿarz eden ʿavrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ حَبَيْعَةٌ طُلْعَةٌ إِذَا كَانَتْ تَحْتَبِي نَارَةً وَتَبْدُو أُخْرَى

[خ ت ر ع]

الْحَيْتَرُوعُ [el-ḫayterūʿ] (حَيْرَبُونُ [ḫayzebūn] vezninde) Bir hāl üzere ber-karār olmayan oynak mütelevvine ʿavrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ حَيْتَرُوعٌ إِذَا كَانَتْ لَا تَثْبُتُ عَلَى حَالٍ

[خ ت ع]

الْحَتْعُ [el-ḫatʿ] (مَنْعُ [menʿ] vezninde) ve **الْحُتُّوعُ** [el-ḫutūʿ] (قُعودُ [ḫuʿūd] vezninde) Gece karanusunda yola çıkıp yanılmayarak doğruca semt-i maksūduna gitmek maʿnāsınadır; yukālu: حَتَّعَ الرَّجُلُ حَتْعًا وَحُتُّوعًا مِنْ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا رَكِبَ الطَّلَمَةَ بِاللَّيْلِ وَمَضَى فِيهَا عَلَى الْفُضْدِ Ve nāgehānī bir kimse üzere hücum eylemek maʿnāsınadır; yukālu: حَتَّعَ عَلَيْهِمْ إِذَا هَجَمَ Ve kaçıp gitmek maʿnāsınadır; yukālu: حَتَّعَ الْعَبْدُ إِذَا هَرَبَ Ve sürʿat eylemek maʿnāsınadır; yukālu: حَتَّعَ الرَّجُلُ إِذَا سُرِعَ Ve sırtlan topal topal yektirerek yürümek maʿnāsınadır; yukālu: حَتَّعَتِ الصَّبِيغَةُ إِذَا خَمَعَتْ Ve buğur, nākanın ensesinde adımlarını sık sık atarak yapça yapça varmak maʿnāsınadır; yukālu: حَتَّعَ الْفَحْلُ خَلْفَ إِذَا قَارَبَ مَشِيئَهُ Ve serāb nā-bedīd olmak maʿnāsınadır; yukālu: حَتَّعَ السَّرَابُ إِذَا اضمَحَلَّ **الْحُتُّعُ** [el-ḫutaʿ] (شُرَادُ [ṣurad] vezninde) Sırtlana denir. Ve pek hāzık ve üstād kılavuza denir; yukālu: فَلَانَ حَتُّعٌ أَيْ حَادِقٌ فِي الدَّلَالَةِ

الْحَتِغُ [el-ḥatiʿ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve
الْحَتْوُغُ [el-ḥatūʿ] (صُبُورٌ [şabūr] vezninde)
ve

الْحَوْتِغُ [el-ḥavtaʿ] (جَوْهَرٌ [cevhər] vezninde)
Bunlar da uz ve üstād kılavuzuna denir. Ve

حَوْتِغٌ [ḥavtaʿ] Bir nevʿ gökçül sineğe denir
ki otluklar içre olur. Ve tavşan yavrusuna
denir. Ve hırs ve tamaʿ maʿnâsınadır.

الْحَوْتِغَةُ [el-ḥavteʿat] (زَوْبَعَةٌ [zevbeʿat]
vezninde) Bodur kişiye denir. Ve Benî
ʿGufeyleʿden bir kimsedir ki “أَشَامُ مِنْ
”أَجْرُ النَّبْرِ عَلَى الْقُلُوصِ” meselinin ve
”أَجْرُ النَّبْرِ عَلَى الْقُلُوصِ” meselinin menşeʿidir. Aslı budur ki
Kuşeyf b. ʿAmr et-Tağlebî ile Zebbān
ez-Zuhlî evlādından ʿAmr miyānında
bir vākırʿa-i sâbika olmakla intikām için
Kuşeyf dāʿimā ʿAmrʿın fırsatına müterak-
kīb idi. Bir gün ʿAmrʿın develeri obasın-
dan firār eylemekle birāderleri ile deve
talebine çıkıp bir mahalde yetişip tuttu-
lar. Birini zebh ve kebāb edip ortaya ge-
tirdiler. Mezbūr Ḥavteʿa bu hāle muttalif
oldukta sürʿatle Kuşeyfʿe varıp ʿAmrʿın
birāderleriyle tenhā olduğunu ihbār eyle-
mekle Kuşeyf hemān aʿvān-ı kesire ile bi-
nirip ʿAmr üzere hücum eyledi. ʿAmr nāçār
mürācaʿata başlayıp “Yā Kuşeyf, bizi katl
ve iʿdām eylediğin sûrette kabîlelerimiz
miyānında niçe zamān âteş-i harb ü kitāl
iştiʿāl bulacaktır, gel o âteşi işʿāl eyleme!”
dedikte Kuşeyf bir türlü lehîb-i kînesini
itfā edemeyip “Mümkün değil, seni ve
birāderlerini elbette katl edeceğim!” dedi.
ʿAmr, “Bārî birāderlerimi itlāk eyle, zîrā
onların seninle olan mâcerāmızda sunʿ ve
medhalleri yoktur ve enselerinde peder-
leri olmakla benden ziyāde onları taleb
eder” dedikte Kuşeyf mülzem olmayıp

mecmūʿunu katl ve rûʿüs-ı maktūʿalarını
bir torbaya vazʿ ve ʿAmrʿın Duheym nām
nākası boynuna taʿlik ve tesyîb eyledi.
Nāka dahi doğru ʿAmrʿın menziline ge-
lip ʿAmrʿın pederi Zebbān çadırı önünde
otururken gelip çöktü. Zebbānʿın câriyesi
varıp torbayı hâricinden eliyle yokladıktā
“Yā seyyidî, oğulların devekuşu yumur-
taları bulup torbaya komuşlar” dedi. Pes
Zebbān yumurta zannıyla elini torbaya
salıp kelleleri taşra çıkardıktā kazıyyeye
vākıf olmakla yaykayıp bir kalkan içre
vazʿ ve “أَجْرُ النَّبْرِ عَلَى الْقُلُوصِ”
kelāmını irād eyledi, yaʿnî “Benim evlādlarımı en son-
ra görüp göreceğim budur, bundan sonra
göreceğim yoktur” ki murād develer üle-
re getirecekleri selb ve ganîmetleri budur,
min-baʿd getirecekleri kalmadı demektir.
İnkıtāʿ-i emr üzere teʿessüf mevkiʿinde
darb olunur. Vākırʿā ondan sonra Benî
ʿGufeyle ile kabîle-i Zebbān beynine harb
ve kītāl düşüp müddet-i medîde müm-
tedd olup encām-ı kār Kuşeyf tarafını
biʿl-cümle mazhar-ı tîg-i tebār eylediler.
Ve bir sözü sahîh söyleyen hakkında
dahi “أَصْحُ مِنْ حَوْتِغَةٍ” mesel olmuştur, zîrā
vech-i mesrûd üzere Kuşeyfʿe doğru ha-
ber vermiştir.

الْحَتِغَةُ [el-ḥatʿat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde)
Dişi kaplana denir.

الْحَتِغِيَّةُ [el-ḥatîʿat] (سَفِينَةٌ [sefinet] vezninde)
Şol deri pâresine denir ki ok atan parma-
ğına sarar, zih-gîr dedikleridir.

الْحِتَاغُ [el-ḥitāʿ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde)
Eldivene denir ki ok atanlar ellerine gi-
yerler, bāz-dār gibi, Fâriside dest-bān de-
nir. Müʿellif اَلدَّسْتِيَانَاتُ ile tefsîr eylemekle
zâhiren **حِتَاغٌ** [ḥitāʿ] cemʿ olur, pes müfredi

harekāt-ı selâsi ve dāl'ın sükūnuyla ve hā'nın zammıyla هُمَزَةٌ [humezet] vezninde dahi mervīdir. Hā'nın fethine göre binā-i merredir ki zikr olundu. Ve hā'nın zammına ve kesrine göre ismdir, mekr ve hîle ma'nāsına ve هُمَزَةٌ [humezet] veznine göre mübālagadır, خَدَاعٌ [ḥaddāʿ] ve مَكَّارٌ [mekkār] ma'nāsına ki ehl-i harbi galebe ümniyyesine düşürüp dil-hāh üzere vefā eylemediği mülāhasasına mebnīdir. Ve efsah olan hā'nın fethiyledir. Ve

خَدَعَةٌ [Ḥadʿat] تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Ğaniyy kabilesi yurdunda bir su adıdır ki Benü ʿİtrif cemāʿatine intikāl eyledi. Ve bir hatunun ve bir nakanın isimleridir.

الْخَادِعَةُ [el-ḥādīʿat] Televvün ve ihtilāf üzere olan çarşıya vasf olur ki gāh kāsīd ve gāh rāyic ola; yukālu: سُوقٌ خَادِعَةٌ أَيْ: مُمْتَلِئَةٌ مُتَخَلِّفَةٌ مُتَلَوِّنَةٌ Ve

خَادِعٌ [ḥādīʿ] Bukalemun gibi mütelevvin hüya vasf olur; yukālu: خُلِقَ خَادِعٌ أَيْ مُتَلَوِّنٌ Ve şol deveye itlāk olunur ki çöktükte ayaklarının sinirleri bacağına çekilip gider ola; yukālu: بَعِيرٌ خَادِعٌ إِذَا بَرَكَ زَالَ عَصْبُهُ فِي وَطِيفٍ Ve gāh belli ve gāh belirsiz olan yola itlāk olunur; yukālu: طَرِيقٌ خَادِعٌ إِذَا كَانَ يَبِينُ مَرَّةً وَيَخْفَى أُخْرَى

الْخَوَيْدِعُ [el-ḥuveydiʿ] (musaggar bünye-siyle) Vech-i mezkūr üzere خَادِعٌ [ḥādīʿ] dedikleri devenin çöktükte bacağına çekilen sinirine denir; yukālu: بَعِيرٌ خَادِعٌ وَبِهِ خَوَيْدِعٌ

الْخَدُوعُ [el-ḥadūʿ] صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Şol nākaya itlāk olunur ki gāh sütünü idrār edip ve gāhī çeker ola; yukālu: نَاقَةٌ خَدُوعٌ إِذَا كَانَتْ تُدِرُّ مَرَّةً الْقَطْرَ وَتَرْفَعُ لَبْنَهَا أُخْرَى Ve gāh belli ve gāh belirsiz olan yola itlāk olunur; yukālu: خَادِعٌ [ḥādīʿ] gibi. Ve dā'imā nāsı aldayıp

mekr ve firīb eder olan dubaracıya denir; yukālu: رَجُلٌ خَدُوعٌ أَيْ الْكَثِيرُ الْخَدَاعِ

الْخَدَعَةُ [el-ḥudaʿat] هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) Bu dahi dā'imā nāsı aldayıcı mekkār ve kallāşa denir; yukālu: رَجُلٌ خَدَعَةٌ أَيْ الْكَثِيرُ الْخَدَاعِ Ve

خَدَعَةٌ [Ḥudaʿat] Temīm'den bir kabīle ismidir ki Rebīʿa b. Kaʿb'dır. Ve

خَدَعَةٌ [ḥudaʿat] Dehr ve zamānın ismidir.

الْخَدَعَةُ [el-ḥudʿat] غُرْفَةٌ [ğurfet] vezninde) Şol kimseye denir ki sâde-dil olmakla dā'imā nās kendisini aldatır ola; yukālu: رَجُلٌ خَدَعَةٌ إِذَا كَانَ يَخْدَعُهُ النَّاسُ كَثِيرًا

الْخَيْدِعُ [el-ḥaydaʿ] حَيْدَرٌ [ḥayder] vezninde) Şol kimseye denir ki aslā dostluğuna itimād olunmaya; yukālu: فَلَانَ خَيْدِعٌ أَيْ لَا يُؤْتَى بِمَوَدَّتِهِ Ve gül-ı beyābāniye denir ki insāna yollarda mekr ve hudʿa eder ve bu cādı dedikleridir. Ve şeh-rāhtan sapıp keyfiyyeti nā-maʿlūm olan yola itlāk olunur; yukālu: طَرِيقٌ خَيْدِعٌ أَيْ مُخَالِفٌ لِقَصْدٍ Ve serāba itlāk olunur; yukālu: غَرْهَمُ الْخَيْدِعِ أَيْ السَّرَابِ Ve hîle-kār kurda denir; yukālu: ذَمْتُ خَيْدِعٌ أَيْ مُخْتَالٌ

الْخَدِعُ [el-ḥadiʿ] كَتِيفٌ [ketif] vezninde) Beri öte tilkilik eden kelere vasf olur ki sayyādını oynatır; yukālu: صَبَّ خَدِعٌ أَيْ مُرَاوَعٌ

الْأَخْدَعُ [el-aḥdaʿ] خَادِعٌ [ḥādīʿ]den eʿal-i tafdīldir; ve minhu'l-meselu: “أَخْدَعُ مِنْ” Zīrā keler kısmı yuvasını iki kapılı eder. Ve kelerin ʿakreb ile pek ülfeti olmakla dā'imā yuvasının ağzına karīb yerde ʿakreb ivā eder, tā ki sayyād elini içeriye idhāl eyledikte ledg eyleye. Ve

أَخْدَعٌ [aḥdaʿ] İki hacāmat mevziʿlerinde birer damar ismidir ki şāh damardan münşeʿiblerdir; yukālu: أَخْدَعٌ [eḥādīʿ] cemʿidir,

iki taraflı أَخْدَعَانِ [aḥdeʿāni] denir; yukālu: **إِخْتَجَمَ عَلَى الْأَخْدَعَيْنِ وَهُوَ عِزٌّ فِي الْمَحْجَمَتَيْنِ وَهُوَ سَبْعَةٌ مِنَ الْوَرِيدِ وَهُمَا أَخْدَعَانِ**

اَلْمُخْدُوْعُ [el-maḥdūʿ] أَخْدَعُ [aḥdaʿ] dedikleri ırk-ı mezkūru kesilmiş adama denir; yukālu: **رَجُلٌ مَخْدُوْعٌ إِذَا قُطِعَ أَخْدَعُهُ**

اَلْحَدَاْعَةُ [el-ḥaddāʿat] [allāmet] (عَلَامَةٌ) vezninde) Mübālağa-i müʿennestir. Bu münasebetle şol seneye itlak olunur ki eşcār ve esmār ve nebātātın neşv ü neması kalil ola ki murād bereketi olmayan senedir; yukālu: **سِنُوْنٌ حَدَاْعَةٌ أَيْ قَلِيْلَةٌ الرِّكَاءِ وَالرِّبْعِ** Müʿellif bununla işbu hadise telmiḥ eylemiştir: **تَكُوْنُ قَبْلَ السَّاعَةِ سِنُوْنٌ حَدَاْعَةٌ، قَالَ فِي: “بِالْتَّهَيُّةِ أَيْ تَكْثُرُ فِيهَا الْأَفْطَارُ وَيَقْبَلُ الرَّبْعُ فَذَلِكَ حَدَاْعُهَا لِأَنَّهَا تُطْمِعُهُمْ فِي الْخُضْبِ بِالْمَطَرِ ثُمَّ تُخْلِفُ وَقَبْلَ الْحَدَاْعَةِ الْقَلِيْلَةُ الْمَطَرِ مِنْ حَدَعِ الرَّيْقِ إِذَا جَفَّ**

اَلْحَادِِعَةُ [el-ḥādīʿat] Şol küçük kapıya itlak olunur ki büyük kapı içre ola. Ve bir ev ve oda içre olan mā-beyn ve koltuk odası gibi odaya denir; yukālu: **وَضَعُهُ فِي الْحَادِِعَةِ وَهُوَ الْبَيْتُ فِي جَوْفِ الْبَيْتِ**

اَلْمِيْحْدَاعُ [el-miḥdaʿ] [minber] vezninde) ve

اَلْمُحْدَاعُ [el-muḥdaʿ] [muḥkem] vezninde) Hizāne maʿnāsınadır ki hazīne odasına ve kilere şāmidir; imsāk ve ihfāʾ maʿnalarındandır; yukālu: **حَبَابُ الشَّيْءِ فِي الْمِيْحْدَاعِ وَالْمُحْدَاعِ أَيْ الْخِزَانَةِ**

اَلْإِيْحْدَاعُ [el-iḥdāʿ] (hemzenin kesriyle) Bir şey-i şey-i āhere muḥkem bağlamak maʿnāsınadır; yukālu: **أَخْدَعَهُ إِذَا أَوْثَقَهُ إِلَى الشَّيْءِ** Ve bir kimseyi bir āher kimseye hudʿa ettirmek maʿnāsınadır; yukālu: **أَخْدَعَهُ إِذَا حَمَلَهُ عَلَى الْمُخَادَعَةِ**

اَلْمُحْدَادَةُ [el-muḥaddaʿ] [muʿazzam] vezninde) Şol adama denir ki biʿd-defaʿāt mekr ve hudʿalara uğramakla o tarıklere

ʿarīf ve āgāh ve mütebassır ola ki min-baʿd dubaraya getirilmesi güç olur; yukālu: **رَجُلٌ مُخْدَعٌ أَيْ مُجْرَبٌ قَدْ خُدِعَ مِرَارًا**

اَلتَّحْدِيْعُ [et-taḥdīʿ] Darībenin içerisine nüfuz ve aʿzāsını katʿ eylememek vechiyle ālet-i cāriha vurmak maʿnāsınadır; yukālu: **خَدَعَهُ بِالسَّيْفِ إِذَا صَرَبَهُ صَرْبًا لَا يَنْفُذُ وَلَا يَحْيِيكُ**

اَلتَّحَادُْعُ [et-teḥādūʿ] [tefāʿul] vezninde) Aldanmamış kimse aldanmış süretini göstermek maʿnāsınadır; yukālu: **تَخَادَعُ الرَّجُلُ إِذَا أَرَى أَنَّهُ مَخْدُوْعٌ وَلَيْسَ بِهِ**

اَلْمُحَادَعَةُ [el-muḥādeʿat] [mufāʿalet] vezninde) Aldamak maʿnāsınadır; yukālu: **﴿يُخَادِعُونَ﴾** Ve kavluhu taʿālā: **اللَّهِ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَمَا يَخْدَعُونَ إِلَّا أَنْفُسَهُمْ﴾** الآية، **Yaʿnī işbu āyet-i kerīmede [muḥādeʿat] istiʿāre-i tebeʿiyye-i temsīliyye vechiyledir, zīrā münāfıkīnin küfrü zamīrlerinde izmār ve sūretā imān izhār eylemek muʿāmeleleri [muḥādīʿīn] muʿāmelesine teşbīh olunmakla [muḥādeʿat] lafzı istiʿāre olundu. Ve müʿminīne muḥādaʿatları bi-ʿaynihi Hudā-yı müteʿāle muḥādaʿattır. Ve hudʿalarının kendi nefslerine mahsūr olmasından murād خَدَاْعُ [ḥaddāʿ]larının zarar ve dāʿiresi biʿl-āhere kendilere ʿāʿid olmasıdır. Ve eḡer مُخَادَعَةُ [muḥādeʿat] müşāreket için itibār olunursa muʿāmele biʿl-misl tarīkiyle olur ki münāfıklar sūretā imān ve islām irāʿetiyle salāt ve sıyām gibi aḥkāmla kıyām eyledikçe taraf-ı ilāhī vü nebevīden dahi kendiler hakkında ʿismet-i dimāʿ ve hisse-i ganāʿim gibi müslimīn aḥkāmları icrā olunur idi. Ve Muvarriḳ el-ʿİclī “وَمَا يَخْدَعُونَ” unvāniyla kırāʿat eyledi, yāʿnī ve ḥāʿnın fethi ve dāl-ı müşeddedenin kesriyle ki يَخْدَعُونَ irādesine mebnīdir,**

yaʿnī aslı يَخْدَعُونَ idi. Ve

مُخَادَعَةٌ [muḥādeʿat] Terk eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: إِذَا خَادَعَهُ تَرَكَهُ

الْخِدَاعُ [el-ḥidāʿ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Menʿ maʿnāsınadır; tekülü: عَاقَبَنِي مِنْهُ خِدَاعُهُ أَيْ مَنَعُهُ ظَفَرَ بِهِ Ve hile maʿnāsınadır; yukālu: بِالْخِدَاعِ أَيِ الْحِيَلَةِ

التَّخْدِيعُ [et-teḥadduʿ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) ʿAn-kasdin aldanmak maʿnāsınadır; yukālu: تَخَدَعُ لَهُ فُلَانٌ إِذَا تَكَلَّفَ الْخِدَاعَ

[خ ذ ع]

الْحَذَعُ [el-ḥazʿ] (ḥāʾnın fethi ve zāl-ı muʿcemenin sükūnuyla) Kıyma kıymak maʿnāsınadır, gerek et olsun ve gerek kabak ve hıyar gibi salābetsiz nesne olsun; yukālu: خَدَعَ اللَّحْمَ وَمَا لَا صَلَابَةَ فِيهِ خَدَعًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثُ إِذَا حَزَّزَهُ وَقَطَعَهُ فِي مَوَاضِعِ

الْخَذِيعَةُ [el-ḥazīʿat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Şām ahālīsine mahsūs bir türlü taʿām ismidir, kıyma ile tertīb ederler.

الْمِخْدَعَةُ [el-miḥzeʿat] (مِكْنَسَةٌ [mikneset] vezninde) Bıçağa denir, سِكِّينٌ [sikkīn] maʿnāsına.

الْخَيْذَعُ [el-ḥayzaʿ] (صَيْقَالٌ [şayqal] vezninde) ʿAyb ve nakīsa maʿnāsınadır; yukālu: مَا فِيهِ خَيْذَعٌ أَيْ عَيْبٌ

خِدَعٌ مِدْعٌ [ḥizaʿ mizaʿ] (عَيْبٌ [ʿineb] vezninde) Tārümār, perākende ve perīşān maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: ذَهَبُوا خِدَعٌ مِدْعٌ أَيْ مُتَفَرِّقِينَ

الْمُخْدَزُّ [el-muḥazzaʿ] (مُعَظَّمٌ [muʿazzam] vezninde) Kebāba denir; tekülü: أَكَلْتُ مُخْدَزًّا Ve şol şecere vasf olur ki yukarısını devābb ekl eylemiş yāhūd katʿ olunmuş yāhūd etrafı katʿ olunmuş ola; yukālu: شَجَرٌ

مُخَدِّعٌ إِذَا أَكَلَ أَوْ قَطَعَ أَغْلَاهُ أَوْ هُوَ مَا قُطِعَ أَطْرَافُهُ **التَّخْذِيعُ** [et-taḥzīʿ] Pāre pāre kesmek, ʿalā-kavlin aʿzāyı bedenden ayırmamak vec-hiyle kesmek yāhūd darībeye nüfūz ve katʿ eylememek vechiyle kılıç vurmak maʿnāsınadır; yukālu: خَدَعَهُ بِالسَّيْفِ إِذَا قَطَعَهُ أَوْ مِنْ غَيْرِ إِبَانَةً أَوْ صَرْبَهُ صَرْبًا لَا يَنْفَدُ وَلَا يَجِيكُ

[خ ر ش ع]

الْحَرْشَعَةُ [el-ḥarşeʿat] (زَوْبَعَةٌ [zevbeʿat] vezninde) Küçükçe dağ kulesine denir. Cemʿi خَرَّاشِعٌ [ḥarşaʿ]dir ve cemʿ-i sīḡı خَرَّاشِعٌ [ḥarāşīʿ]dir.

[خ ر ع]

الْحَرْوُغُ [el-ḥarʿ] (فَرْوُغٌ [ferʿ] vezninde) Yarmak maʿnāsınadır; yukālu: خَرَعَ الشَّيْءُ خَرْعًا مِنْ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا شَقَّهَ

الْحَرْوُغُ [el-ḥaraʿ] (fethateynle) Koyun kısımnın kulağına mahsūs bir güne nişāna denir ki her kulağını uzunluğuna ikişer pāre kesip dilmekle üç dilim ederler, orta dilimi kulağın üzerine doğru salınıp kalır. Ve

خَرْوُغٌ [ḥaraʿ] Bedende en ve oynak yerlerinde olan sölpüklüğe ve gevşekliğe denir ki baʿzılarında olur; yukālu: فِي مَفَاصِلِهِ خَرْوُغٌ أَيْ لَيِّنٌ وَرَخَاوَةٌ Ve medhüşlüğe denir; yukālu: أَخَذَهُ مِنْهُ خَرْوُغٌ أَيْ دَهَشٌ Ve zafif ve zebūn olmak maʿnāsınadır; yukālu: خَرَعَ الرَّجُلُ خَرْعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا ضَعُفَ خَرْعَ الشَّيْءُ إِذَا انْكَسَرَ Ve hurmā ağacının budak diplerinde olan omçaları gidip düzelmek maʿnāsınadır; yukālu: خَرَعَتِ النَّخْلَةُ إِذَا ذَهَبَ كَرْهَهَا

الْحَرْوَاعَةُ [el-ḥarāʿat] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) ve

الْخُرْوُغُ [el-ḥurūʿ] ve

الْخُرْوُغُ [el-ḥurʿ] (ḥāʾların zammıyla) Beden-

de en ve oynak yerleri sölpük ve gevşek olmak ma'nāsınadır; yukālu: خُرْعَ الرَّجُلِ وَخُرْعَ مَفْصَلُهُ خِرَاعَهُ وَخُرُوعًا وَخُرْعًا مِنَ الْبَابِ الْحَامِسِ إِذَا لَانَ وَاسْتَرْخَى

الخُرْعُ [el-ḥarīc] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve **الخُرَيْعُ** [el-ḥarīc] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Za'īf ve zebūn adama denir. Ve

خُرْعٌ [Ḥarīc] ʿAmr b. ʿAbs nām şā'irin laka-bıdır ki ʿAvf b. ʿAtiyye'nin ceddidir. Ve

خُرَيْعٌ [ḥarīc] Sarkık deve dudağına denir; yukālu: خُرَاعٌ لِلْبَعِيرِ مِسْفَرٌ خُرَيْعٌ أَيْ مُتَدَلٌّ Ve [ḥurāc] dedikleri ʿillete uğramış nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ خُرَيْعٌ إِذَا كَانَ بِهَ خُرَاعٌ ʿavrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ خُرَيْعٌ أَيْ فَاجِرَةٌ Ve şol hatuna ve mahbūbeye deni ki ten ve endāmı be-gāyet nerm ve nāziik olmakla tāze nihāl gibi iki tarafa meyelān eder ola ve kılırip bükülür olur; خُرَيْعَةٌ [ḥarīc-at] dahi denir hā'yla; yukālu: إِمْرَأَةٌ خُرَيْعٌ وَخُرَيْعَةٌ إِذَا كَانَتْ تَسْتَشِي لِينًا

الخُرُوعُ [el-ḥarūc] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Bu dahi خُرَيْعَةٌ [ḥarīc-at] ma'nāsınadır.

الخُرُوعُ [el-ḥirva] (دِرْهَمٌ [dirhem] vezninde) Bir nev' nebāt ismidir ki ra'cy olunmaz, Türkīde genegerçek dedikleri nebāttır; taşra memleketlerde rustāyīler yağını çıkarıp şirūgan gibi yakarlar ve mevāşī ra'cy eylese karnı şişip helāk olur. Ve bu سَمْسِمٌ [simsim] gibi meZRū'attandır.

الخُرَيْعُ [el-ḥirīc] (سِكِّيتٌ [sikkīt] vezninde) **عُضْفُرٌ** [uşfur] ismidir ki uspur dedikleri nebāttır, ʿalā-kavlin فُرْطِمٌ [kırım] ismidir ki uspurun tohumudur.

الخُرَاعُ [el-ḥurāc] (عُرَابٌ [gūrāb] vezninde) Nākaya mahsūs cünūn ʿilletine denir. Kezālīk nākaya mahsūs bir ʿillettir ki beli ʿamel ve tahammülden munkat' olup

çöktüğü yerden hareket ve kıyām edemez olur.

خُرُوعُونَ [Ḥur'ūn] (ḥā'nın zammıyla) Semerḳand kazāsında bir karye adıdır.

المُخْرُوعُ [el-muḥarra] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Ahlākı muhtelif ve mütelevvin adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُخْرُوعٌ أَيْ بِرَادِقِ الْأَخْلَاقِ Burada أَخْلَاقٌ envā' ve efrād i'tibāryıdır. Ve bu شَقٌّ [şakk] ma'nāsından me'hūzdur.

الإِخْتِرَاعُ [el-iḥtirāc] (إِفْتِعَالٌ [ifti'al] vezninde) Yarmak ma'nāsınadır; yukālu: إِخْتَرَعَهُ إِذَا شَقَّهُ Ve bilā-sebk ve bilā-misl bir nesne inşā ve peydā eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: إِخْتَرَعَهُ إِذَا أَنْشَأَهُ وَابْتَدَأَهُ Ve bir adama hıyānet edip mālından ahz eylemek ma'nāsına müsta'meldir ki mālını yarmış olur; yukālu: إِخْتَرَعَهُ فَلَانًا إِذَا حَانَهُ وَأَخَذَ مِنْ مَالِهِ Ve istihlāk ma'nāsınadır; yukālu: إِخْتَرَعَهُ إِذَا اسْتَهْلَكَهُ Ve bir kimsenin davarını bir müddet bir āher kimse için suhreye tutup ba'dehu geri redd eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِخْتَرَعُ الدَّابَّةَ إِذَا تَسَحَّرَهَا لِغَيْرِهِ أَيَّامًا ثُمَّ رَدَّهَا **الإِنْخِرَاعُ** [el-inḥirāc] (إِنْفِعَالٌ [infi'al] vezninde) Soyunmak ma'nāsınadır; yukālu: إِخْتَرَعُ إِذَا انْخَلَعَ Ve bir kimse za'īf ve zebūn ve münkesirü'l-vücūd olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِخْتَرَعَ الرَّجُلُ إِذَا انْكَسَرَ وَصَغَفَ Ve bir nesne yarılıp rīze rīze olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِخْتَرَعَتِ الْفَنَاءُ إِذَا انْشَقَّتْ وَتَفَشَّتْ

[خ ر ف ع]

الخُرْفُوعُ [el-ḥurfu] (قُنْفُذٌ [ḳunfu] vezninde) Henüz nebātında kozoğı içre iken bozulup fāsīd olmuş pamuğa denir. Ve عُشْرٌ [uşer] ağacında a'rābın kav ittihaz eyledikleri şey'e denir. Ve hallāclanmış pamuğa denir, خُرْفُوعٌ [ḥirfī] dahi denir, زَبْرَجٌ [zibric] vezninde.

[خ ز ع]

الْحَزْغُ [el-ħazʿ] (نَزَغٌ [nezʿ] vezninde) Kesmek maʿnāsınadır; yukālu: حَزَغَ الشَّيْءَ حَزْعًا Ve bir adam rüfekā ve ashābından tahallüf eylemek maʿnāsınadır ki nefsini onlardan katʿ eder; yukālu: حَزَغَ فَلَانٌ عَنِ صَاحِبِهِ إِذَا تَحَلَّفَ

التَّحْزِيعُ [et-taħzīʿ] Bu dahi kesmek maʿnāsınadır; yukālu: حَزَعَهُ إِذَا قَطَعَهُ

التَّحْزِيزُ [et-teħzīzuʿ] (تَفَعَّلَ [tefaʿul] vezninde) Bu dahi bir adam hemdem ve refikinden tahallüf eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَحَزَّعَ فَلَانٌ عَنِ أَصْحَابِهِ إِذَا تَحَلَّفَ Ve bir nesneyi pāre pāre kesmek maʿnāsınadır; yukālu: تَحَزَّعَ اللَّحْمَ مِنَ الْجُزُورِ إِذَا أَقْطَعَهُ Ve bir nesneyi beynlerinde pāre pāre kesip bölüşmek maʿnāsınadır; yukālu: تَحَزَّعَ الْقَوْمُ الشَّيْءَ إِذَا أَقْتَسَمُوهُ قِطْعًا

الْحُزَاعَةُ [el-ħuzāʿat] (تُمَامَةٌ [ṣumāmet] vezninde) Bir nesneden kesilmiş parçaya denir; tekülü: مَا دُقْتُ حُزَاعَةً مِنَ اللَّحْمِ أَيُّ قِطَاعَةً وَهِيَ قِطْعَةٌ تُقْتَطَعُ مِنْهُ

حُزَاعَةُ [ħuzāʿat] Ezd kabilesinden münṣaʿib bir kabîle ismidir. Ezd kabilesi etraf-ı bilāda münteşir olduklarında onlardan تَحَزَّعَ [teħazzuʿ] yaʿnî tahallüf eylemeleriyle حُزَاعَةً [ħuzāʿat] itlāk olundu.

الْحُزَاعَةُ [el-ħuzaʿat] (هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) Dāʿimā nāsî işinden gücünden ʿavk eden kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ حُزَاعَةٌ أَيُّ عَوْقَةٌ

الْحَوَزَةُ [el-ħavzaʿ] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Kocakarıya denir.

الْحَوَزَةُ [el-ħavzeʿat] (زَوْبَعَةٌ [zevbeʿat] vezninde) Büyük kumluktan ayrılıp bölünmüş kumluga denir.

الْحَزَاعَةُ [el-ħazʿat] (ضَرْبَةٌ [darbat] vezninde)

Bir ayakta olan aksaklığa denir; yukālu: بِهَ حُزَعَةٌ أَيُّ ظَلَعَ مِنْ إِحْدَى رِجْلَيْهِ

الْحُزْعَةُ [el-ħizʿat] (ħāʿnın kesriyle) Et parçasına denir; yukālu: جَاءَ وَيَدِهِ حُزْعَةٌ مِنَ اللَّحْمِ أَيُّ قِطْعَةٌ مِنْهُ

الْحُزَاعُ [el-ħuzāʿ] (عُرَابٌ [gurāb] vezninde) Ölümüne itlāk olunur, mevt maʿnāsına.

الْإِنْحِزَاعُ [el-inħizāʿ] (إِنْفِعَالٌ [infiʿal] vezninde) Kesilmek maʿnāsınadır; yukālu: إِنْحَزَعَ إِذَا انْقَطَعَ Ve bir kimsenin pīrlikten yā zaʿf ve nā-tüvānlıktan beli bükülmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: إِنْحَزَعَ مِثْنَهُ إِذَا انْحَنَى كَبِيرًا أَوْ ضَعْفًا

[خ س ع]

الْحَسْغُ [el-ħasʿ] (ħāʿnın fethi ve sīnʿin sükünüyle) Nefy ve izāle eylemek maʿnāsınadır; yukālu: حَسِغَ عَنْهُ كَذَا عَلَى بِنَاءِ الْمَفْعُولِ حَسْغًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا نَفَى عَنْهُ

الْحَسِيعَةُ [el-ħasīʿat] (سَفِينَةٌ [sefinet] vezninde) Ve **الْحَاسِيعَةُ** [el-ħāsīʿat] Be-gāyet hasīs ve denī kimseye denir; yukālu: هُوَ حَسِيعَةُ الْقَوْمِ وَحَاسِيعَتُهُمْ أَيُّ أَحْسَهُمْ

[خ ش ع]

الْحُشُوعُ [el-ħuṣūʿ] (فَعُودٌ [kuʿūd] vezninde) حُضُوعٌ [ħuḍūʿ] maʿnāsınadır ki alçaklık gösterip tevāzuʿ ve zarāʿat eylemekten ʿibārettir. ʿAlā-kavlin حُضُوعٌ [ħuḍūʿ] maʿnāsına karıbdır ve ʿalā-reʿyin حُضُوعٌ [ħuḍūʿ] bedene yaʿnî aʿzāʿ ve cevārihle tevāzuʿ eylemeye ve حُشُوعٌ [ħuṣūʿ] savt ve basar ile tevāzūʿ ve istikānete mahsüstür; yukālu: حَسَّعَ لَهُ حُشُوعًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا خَضَعَ لَهُ أَوْ هُوَ قَرِيبٌ مِنَ الْحُضُوعِ أَوْ هُوَ فِي الْبَدَنِ وَالْحُشُوعُ فِي الصَّوْتِ وَالْبَصْرِ

حُشُوعٌ [ħuṣūʿ] Sükün ve tezelliül maʿnāsına müstaʿmeldir. Kāleʿş-şārih ve minhu kav-

﴿وَحَشَعَتِ الْأَضْوَاتُ لِلرَّحْمَنِ﴾ أي: luhu taʿālā: **وَحَشَعَتِ الْأَضْوَاتُ لِلرَّحْمَنِ** Ve سَكَنْتَ وَذَلَّتْ وَخَضَعَتْ

حُشُوْعُ الْكَوْكَبِ [huşuʿu'l-kevkeb] Yıldızın gurūba inip çatmasından ʿibārettir; yukālu:

حَشَعَتِ الشَّمْسُ إِذَا دَنَّتْ مِنَ الْعُرُوبِ Ve

حُشُوْعُ [huşuʿ] Deve hörgücünün çok yeri aşınıp hemān bir mikdārca yeri kalmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: حَسَعَ حَسَعَ السَّنَامُ إِذَا ذَهَبَ إِلَّا أَقْلَهُ maʿnāsınadır ki Türkīde ahırmak taʿbīr olunur. Ve bu maʿnā lāzım olur; yukālu: حَسَعَ جَرَّاشِي صُدْرِهِ فَحَشَعَتْ هِيَ أَي جَرَّاشِيُهُ إِذَا أَلْتِي بَرَّاقًا لَرَجَا

الْخِشْعَةُ [el-ḥiṣʿat] (ḥā'nın kesriyle) Şol çocuğa denir ki vakt-i vilādeti hulūlünde vālidesi vefāt eylemekle karnı yarılıp ihrāc olunmuş ola. Şārih der ki burada الصَّبِيُّ يُلْزَقُ النُّشَالِرى hatādır, savāb olan عند بَطْنِ أُمِّهِ ʿibāretiyle olmaktır, niteki cemīʿ- i ümmehātta bu resme vākiʿdir.

الْخِشْعَةُ [el-ḥiṣʿat] غُرْفَةٌ [gurfet] vezninde) Arz-ı galīzeden bir kıtʿaya denir. Ve yere yapışık yastım tepeye denir. Cemʿi حُشْعٌ [huṣaʿ]dır, صُرْدٌ [şurad] vezninde.

التَّحْشَعُ [et-teḥaṣṣuʿ] تَفْعُلٌ [tefaʿul] vezninde) Tazarruʿ ve tezellül maʿnāsınadır; yukālu: تَحْشَعُ لَهُ إِذَا تَصَرَّعَ

[خ ض ر ع]

الْحُضَارِعُ [el-ḥuḍāriʿ] غَلَابِيْتُ [ʿulābiṭ] vezninde) ve

الْمُتَحَضِّرُ [el-muteḥadriʿ] مُتَدَخِّرٌ [mutedaḥriʿ] vezninde) Taklīd ve tekellüfle cömertlik dāʿiyesinde olan bahīle denir; yukālu: رَجُلٌ حُضَارِعٌ وَمُتَحَضِّرٌ أَي بَخِيلٌ مُتَسَمِّحٌ

[خ ض ع]

الْحُضُوعُ [el-ḥuḍūʿ] فُعُودٌ [kuʿūd] veznin-

de) Alçaklık gösterip tevāzuʿ ve ser-fürū kılmak maʿnāsınadır; yukālu: خَضَعَ الرَّجُلُ خَضْعًا مَعْنَى خَضَعًا إِذَا تَطَامَنَ وَتَوَاضَعَ Ve sükün ve inkiyād eylemek maʿnāsınadır. Ve sākin ve münkād olmak maʿnāsına müteʿaddī olur; tekülü: خَضَعْتُهُ فَخَضَعَ أَي خَضَعْتُهُ فَسَكَنَ Ve bir kimseyi bed-kārlığa yaʿnī fücūra çağırarak maʿnāsınadır ki fücūr teklīfinden ʿibārettir; mülāyemet ve müdāhenetle ʿarz olunmak mülābesesine mebnīdir; yukālu: خَضَعَ فُلَانًا إِلَى السُّوْءِ إِذَا دَعَاهُ Ve kevkeb gurūba meyl eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: خَضَعَ خَضَعَهُ الْكَبِيرُ إِذَا جَعَلَهُ أَخْضَعَ

الْإِخْتِضَاعُ [el-iḥtiḍāʿ] اِئْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bu dahi tevāzuʿ ve ser-fürū kılmak maʿnāsınadır; yukālu: اِخْتَضَعَ الرَّجُلُ اِخْتَضَعَ بِمَعْنَى خَضَعَ Ve sürʿatle savuşup gitmek maʿnāsına müstaʿmeldir, güyā ki engebe yerden nüzül eder gibi olur; yukālu: اِخْتَضَعَ فُلَانٌ إِذَا مَرَّ سَرِيْعًا Ve buğur, nākayı çökürtüp aşmak için ensesinden müstevlī olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: اِخْتَضَعَ الْفُحْلُ النَّاقَةَ إِذَا سَأَهَا

الْخُضْعَةُ [el-ḥuḍaʿat] هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) Herkese mütevāziʿ olan mahviyyetli hākī-meşreb adama denir; yukālu: رَجُلٌ خُضْعَةٌ أَي يَخْضَعُ لِكُلِّ أَحَدٍ Ve çekirdekten yetişmiş hurmā ağacına itlāk olunur; yukālu: نَحْلَةٌ خُضْعَةٌ إِذَا نَبَتَتْ مِنَ النَّوَاةِ Bunlar lāzımdan mutasarrıftır. Ve dāʿimā

akrânını kahr ve tezlîl eden adama denir. Bu müteʿaddîdendir; yukâlu: رَجُلٌ خُضِعَةٌ إِذَا كَانَ يَقْرَأُهَا كَأَن يَقْرَأُهَا

الْحَضْوَعُ [el-ḥaḍwʿ] (صُبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Tevāzuʿ la muttasıf adama denir; cemʿi خُضِعَ [ḥuḍuʿ] gelir, كُتِبَ [kutub] vezninde. Ve böğürleri ötüp seslenir olan hatuna denir; yukâlu: إِمْرَأَةٌ خُضِعَتْ إِذَا صَاتَتْ حَوَاصِرَهَا

الْحَضِيْعَةُ [el-ḥaḍīʿat] (سَفِيْنَةٌ [sefīnet] vezninde) Erkek at koşup seğirtirken karnından yaʿnî hāyesinden tulum sesi gibi işitilen sese denir; ʿalā-kavlin atın karnının hāyeye muttasıl yerinde iki kıtʿa mücevvef etçeğizdir ki o ses ondan zuhūr eder; ikisine خَضِيْعَتَانِ [ḥaḍīʿatān] derler. Ve

حَضِيْعَةٌ [ḥaḍīʿat] Sel suyunun çağılıtısına itlāk olunur; tekūlu: سَمِعْتُ حَضِيْعَةَ السَّبِيلِ أَي صَوْتَهُ

الْحَيْضِعَةُ [el-ḥayḍaʿat] (حَيْدَرَةٌ [ḥayderet] vezninde) Cenk esnāsında zuhūr eden karışık gıriv ve kavga ve feryāda denir; yukâlu: مَا هَذِهِ الْحَيْضِعَةُ أَيِ اخْتِلَافُ الْأَصْوَاتِ فِي الْحَرْبِ Ve toza itlāk olunur, gubār maʿnāsına, bir nesneye inip çöktüğü için. Ve cengāha denir, مَعْرَكَةٌ [maʿreket] maʿnāsına.

الْأَخْضَعُ [el-aḥḍaʿ] Züill ve hakārete rāzī bī-vüicüd adama denir; yukâlu: رَجُلٌ أَخْضَعُ أَيِ رَجُلٌ رَاضٍ بِالذُّلِّ Müʿennesi خَضَعَاءُ [ḥaḍʿā]dır. Ve

أَخْضَعُ [aḥḍaʿ] Boynunda halkī aşığıya doğru düşkünlük olan adama denir; yukâlu: رَجُلٌ أَخْضَعُ إِذَا كَانَ فِي عُنُقِهِ تَطَامُنٌ خَلَقَهُ

الْإِخْضَاعُ [el-iḥḍāʿ] (hemzenin kesriyle) Bir kimseyi pīrlük düşkün boyunlu eylemek maʿnāsınadır; yukâlu: أَخْضَعُهُ الْكَبِيرُ إِذَا جَعَلَهُ Burada أَخْضَعُ [aḥḍaʿ] takyīd ve itlāk ʿalākasıyla mecāzdır. Ve

إِخْضَاعٌ [iḥḍāʿ] Nisvānla yumuşakça lakırdı

eylemek maʿnāsınadır ki sonu pazarlığa çıkar; yukâlu: أَخْضَعَ الرَّجُلُ إِذَا لَانَ كَلَامَهُ لِلْمَرْأَةِ Kāleʿş-şārih ve minhuʿl-hadīsu: أَنَّهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ نَهَى أَنْ يَخْضَعَ الرَّجُلُ لِغَيْرِ امْرَأَتِهِ“ أَيِ يَلِينُ لَهَا فِي الْقَوْلِ بِمَا يُطْمَعُهَا مِنْهُ

الْمُخَاضِعَةُ [el-muḥāḍaʿat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bu dahi nisvāna mülāyim lakırdı söylemek maʿnāsınadır; yukâlu: خَاضِعٌ لِلْمَرْأَةِ بِمَعْنَى أَخْضَعَ

التَّخْضِيعُ [et-taḥḍīʿ] Eti pāre pāre ve tike tike kesmek maʿnāsınadır; yukâlu: خَضَعَ اللَّحْمَ إِذَا قَطَعَهُ

الْإِخْضِضَاعُ [el-iḥḍīḍāʿ] (إِغْشِيْسَابٌ [iʿşīşāb] vezninde) Bu dahi tevāzuʿ ve ser-fürü kılmak maʿnāsınadır; yukâlu: إِخْضَوْضَعُ لَهُ بِمَعْنَى اخْتَضَعَ

مَخْضِعَةٌ [Meḥḍaʿat] (مَسْعَدَةٌ [mesʿadet] vezninde) Esāmī-i ricāldendir.

خ ع ع

الْخِخْعُ [el-ḫiʿḫiʿ] (مُكْرَرَةً [mükerreren] [zibric] vezninde) ve

الْخُخُعُ [el-ḫuʿḫuʿ] (هُدُودٌ [hudhud] vezninde) Bir ot yāhūd bir şecer adıdır.

الْحَعُّ [el-ḥaʿʿ] (ḥāʿnın fethi ve ʿaynʿın teşdidiyle) Pars dedikleri cānver seğirtmekten nāşī solurken boğazından seslenmek maʿnāsınadır; yukâlu: حَعَّ الْفَهْدُ حَعًّا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا صَاتَتْ مِنْ حَلْقِهِ إِذَا انْبَهَرَ فِي عَدْوِهِ

خ ف ع

الْخَفْعُ [el-ḫafʿ] (نَفَعٌ [nefʿ] vezninde) Açlıktan yā safrā hareketi gibi ʿarızadan baş dönüp yere düşmek maʿnāsınadır; yukâlu: خَفَعَ الرَّجُلُ خَفْعًا مِّنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا دِيرَ بِهِ فَسَقَطَ مِنْ جُوعٍ وَغَيْرِهِ Ve kılıçla vurmak maʿnāsınadır; yukâlu: وَخَفَعَهُ بِالسَّيْفِ إِذَا صَرَبَهُ بِهِ

خَفَعٌ [ḫafʿ] ve

خَفَعَانٌ [ħafeʿān] (feteħātla) Asılı perde ve sevb makûlesi beri öte salınmak maʿnâsınadır; yukâlu: خَفَعَ السِّتْرَ أَوْ الثُّوبَ Ve bedende en ve oynak yerleri salkı ve sölpük olmak maʿnâsınadır; yukâlu: خَفَعَ مَفْصَلَهُ إِذَا اسْتَرْخَى Ve bir adamın açlıktan bağıryanmak maʿnâsınadır; yukâlu: خَفَعَ الرَّجُلُ عَلَى بِنَاءٍ الْمَفْعُولُ إِذَا احْتَرَقَتْ كِبْدُهُ مِنَ الْجُوعِ

الْمَخْفُوعُ [el-maħfūʿ] Mecnūn maʿnâsınadır; yukâlu: هُوَ مَخْفُوعٌ أَي مَجْنُونٌ

الْخَوْفُ [el-ħavf] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Hüzn ve süziş ve gussa sebebiyle içi göyünmüş adama denir ki uyku baskını gibi baygınlığa karîb hâlet olur; yukâlu: رَجُلٌ خَوْفٌ أَي وَاجِمٌ كَثِيبٌ كَالنَّاعِيسِ

الْإِنْخِفَاعُ [el-iħfāʿ] (hemzenin kesriyle) Açlık bir kimseyi yere çalmak maʿnâsınadır; yukâlu: أَخْفَعَهُ الْجُوعُ إِذَا صَرَغَهُ

الْإِنْخِفَاعُ [el-iħfāʿ] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) Açlıktan yürek salınmak yâhūd incelelip sölpüklenmek maʿnâsınadır; yukâlu: إِنْخَفَعَتْ كِبْدُهُ إِذَا تَنَتَّتْ أَوْ اسْتَرْخَتْ جُوعًا وَرَقَّتْ Ve ağaç yerinden kopmak maʿnâsınadır; yukâlu: إِنْخَفَعَتْ النَّخْلَةُ إِذَا انْقَلَعَتْ Ve bir ʿarıza sebebiyle akciğer çatlamak maʿnâsınadır; yukâlu: إِنْخَفَعَتْ الرِّئَةُ إِذَا انشَقَّتْ

[خ ل ع]

الْخَلْغُ [el-ħalʿ] (ħā'nın fethi ve lām'ın sükünüyle) Esvâb makûlesini soyup çıkarmak, نَزَعَ [nezʿ] maʿnâsınadır, lâkin نَزَعَ [nezʿ]in mefhûmunda fevr ve خَلَعَ [ħalʿ]ın mefhûmunda mühlet ve teʿennî muʿteberdir; yukâlu: خَلَعَ ثُوبَهُ وَنَعَلَهُ خُلْعًا مِنْ بَرَادٍ Burada *Şihâh* nüshalarında وَنَعَلَهُ وَakibinde وَقَائِدُهُ ʿibâreti dahi mersûm olup mütercimi Vanķulu merhûm

münâsebetinde iştibâh eylemiştir. Kaldı ki orada قَائِدٌ [kâ'id]den murâd boyuna geçirilen yular makûlesi olmakla misâle münâsebet-i tâmmesi olduğu nümâyândır. Ve

خَلَعَ [ħalʿ] Havâyicle tabh olunup himyâna konmuş et sövüşüne, ʿalâ-kavlin kendi yağıyla kavrulmuş pastırmaya denir ki himyân makûlesi zarfa mevzû ola; kemiği soyulduğuna mebnî itlâk olunmuştur, maħlûʿ maʿnâsınadır; yukâlu: تَزَوَّدُوا الْخَلْعَ وَهُوَ اللَّحْمُ الْمَطْبُوعُ بِالتَّوَابِلِ فِي وَعَاءٍ مِنْ جِلْدٍ أَوْ الْقَدِيدِ وَهُوَ الْمَسْهُوِيُّ فِي وَعَاءٍ بِإِهْلَائِهِ Ve

خَلَعَ [ħalʿ] Ekinin başı kılçıkklanmak maʿnâsınadır; yukâlu: خَلَعَ السُّبُلُ إِذَا صَارَ لَهُ سَفَا Ve çocuğun çükü büyümek maʿnâsınadır; yukâlu: خَلَعَ الصَّبِيُّ إِذَا كَبُرَ رُبُّهُ

خَلَعَ [ħalʿ] Bir kimse oğlundan teberri edip خَلِيعٌ [ħalîʿ] eylemek maʿnâsınadır; yukâlu: خَلَعَ ابْنَهُ إِذَا جَعَلَهُ خَلِيعًا Ke-mâ se-yuzkeru. Ve mugaylân gibi büyük meşe ağaçları yapraklanmak maʿnâsınadır; yukâlu: خَلَعَتِ الْعِصَاءُ إِذَا أَوْرَقَتْ

الْخُلْعُ [el-ħulʿ] (ħā'nın zammıyla) Zevc zevcesini kendiden yâ gayrıdan bedel mukâbilinde talâk yaʿnî nikâhından izâle eylemek maʿnâsınadır; yukâlu: خَلَعَ الثُّوبَ خَلَعَ زَوْجَتَهُ خُلْعًا إِذَا طَلَّقَهَا بِبَدَلٍ مِنْهَا أَوْ مِنْ غَيْرِهَا

الْمُخَالَعَةُ [el-muħâlēʿat] [mufāʿalet] vezninde) ve

التَّخَالُغُ [et-teħālūʿ] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Zevc ve zevce خَلَعَ [ħalʿ] edişmek maʿnâsınadır; yukâlu: خَالَعَهَا وَخَالَعَتْهُ وَتَخَالَعَا Müʿellif gerçi talâk ile taʿbir eyledi, lâkin ʿindeʿş-Şâfiʿî fesh yâhūd talâk olması muhteleftir. Ve

تَخَالُغٌ [teħālūʿ] Miyânede münʿakid olan

‘ahd ve andı bozuşmak maʿnāsınadır; yukālu: تَخَالَعَ الْقَوْمُ إِذَا تَقَضَّوْا الْحَلْفَ بَيْنَهُمْ

الإختيالغ [el-iḫtilāḡ] [iftiʿāl] [iftiʿāl] vezninde) Hatun mehrini bahş yāhūd gayrı bedel verip zevcinden tālik olmak maʿnāsınadır; yukālu: وَخَالَعَتْ فُلَانَةً مِنْ زَوْجِهَا إِذَا كَانَتْ خَالِعًا Ve bir adamın cebren mālını almak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: اِخْتَلَعُوهُ إِذَا أَخَذُوا مَالَهُ

الْخُلَعَةُ [el-ḫulʿat] [ḡurfet] [ḡurfet] vezninde) İsmidir; yukālu: وَقَعَتْ بَيْنَهُمَا الْخُلَعَةُ أَيِ الْفِرْقَةُ بِبَدَلٍ

الْخَالِغِ [el-ḫālīḡ] [muteḫālīʿayn] [muteḫālīʿayn]den her birine itlāk olunur ki zevc ile zevcedir. Ekserī zevce tarafından neşʿet eylemekle vasf-ı mahsūs hükmünde olmuştur. Ve nuzc bulmuş hurmā koruḡuna itlāk olunur ki hamlıḡı خَلَعٌ [ḫalʿ] eylemiştir; yukālu: رُطِبَ خَالِغٌ أَيِ مُنْسَبِتٌ Ve her yeri olmuş tāze hurmāya denir; yukālu: وَهِيَ خَالِغٌ أَيِ نَصِيحٌ Ve şol deveye itlāk olunur ki sinirlerinde zaʿf ve vehn olmakla birden sıçrayıp kalkmaya muktedir olmaya; yukālu: بَعِيرٌ خَالِغٌ إِذَا كَانَ لَا يَقْدِرُ عَلَى الثَّوْرِ Ve ağaçtan kurumakla kırılıp yere dökülen dala budaḡa denir. Ve mugaylān gibi iri meşe ağaçlarına denir ki yaprakları aslā dökülmez ola. Ve

خَالِغٍ [ḫālīḡ] Devenin art siniri burulup burkuk olmaḡa denir ki ʿillettir. Ve خَالِغٍ [ḫālīḡ] onun ismidir, mukaddem vasf olup galebe-i istiʿmalle ism olmuştur. Bunun da masdarı خَلَعٌ [ḫalʿ]dır; yukālu: خَلَعُ الْبَعِيرِ عَلَى بِنَاءِ الْمَفْعُولِ إِذَا أَصَابَهُ الْخَالِغُ

الْخَالِغِ [el-ḫālīḡ] [emīr] [emīr] vezninde) ve **الْمَخْلُوعُ** [el-maḫlūʿ] Halʿ olunmuş demektir. Zamān-ı Cāhiliyye’de bir kimsenin oḡlu habīs ve pederine ʿakk ve ʿasī olup aslā pend ve kelāmını isgā ve tāʿat ve inkıyād etmez oldukta pederi mevsim-i

haccda ʿalā-meleʿi’-n-nās “Cümleliz şāhid olasız ki ben oḡlum olacak filānı bünüv-vetten halʿ eyledim. Eḡer ondan cināyet sudür ederse zāmin olmam ve eḡer cināyet olunursa daʿvā ve taleb eylemem, ondan nefsimi tebriʿe eyledim” diye nidā eder idi. Beynlerinde o oḡlana خَلِيعٌ [ḫalīʿ] ve مَخْلُوعٌ [maḫlūʿ] itlāk olunur idi. Ve vech-i mezkūr üzere oḡlunun خَلَاعَةٌ [ḫalāʿat]ini beyān eden cemāʿate خُلَعَاءٌ [ḫuleʿā] itlāk ederler idi. Kezālik cemāʿat bir adamın iʿānet ve nusreti zımnında taʿāhüd edip baʿdehu li-emrin-mā teberri eyleseler o adama da خَلِيعٌ [ḫalīʿ] ve o cemāʿate de خُلَعَاءٌ [ḫuleʿā] derler idi. Bunun da fiʿli خَلَعٌ [ḫaleʿa]dır; sāhibine de خَالِغٌ [ḫālīḡ] ve خَلِيعٌ [ḫalīʿ] denir. Ve min baʿd müsseyyeb, kesīrūʿl-cināye küstāh ve bī-edeb şahsa خَلِيعٌ [ḫalīʿ] itlāk eylediler, niteki الْعِدَارُ خَلِيعٌ [ḫalīʿuʿl-ʿizār] ile de kināye ederler. Ve

خَلِيعٍ [ḫalīʿ] Avcıya denir, صَيَّادٌ [şayyād] maʿnāsına. Ve şātır kimseye itlāk olunur; müʿennesi خَلِيعَةٌ [ḫalīʿat]tır. Ve cādiya ve gül-ı beyābāniye itlāk olunur. Ve kurda itlāk olunur, ذَنْبٌ [ziʿb] maʿnāsına. Ve fāʿiz olmayan kumar okuna denir; yukālu: قَدَحٌ خَلِيعٌ إِذَا كَانَ لَا يَقْوُزُ Ve rehn ile kumar oynayıcı adama denir. Ve eski cāmeye denir; yukālu: ثَوْبٌ خَلِيعٌ أَيِ خَلَقٌ Ve Ebū ʿAbdullāh Ḥuseyn b. Daḫḫāk nām şāʿirin lakabıdır. Ve rüʿesā-yı Benī ʿĀmirʿden birinin ismidir.

الْخَلَاعَةُ [el-ḫalāʿat] [kerāmet] [kerāmet] vezninde) Oḡlan vech-i meşrūh üzere خَلِيعٌ [ḫalīʿ] olmak maʿnāsınadır; yukālu: خَلَعُ ابْنِ فُلَانٍ خَلَاعَةٌ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ خَلِيعًا

الْخُلَعَاءُ [el-ḫuleʿā] [kuremā] [kuremā] vezninde) Vech-i mezkūr üzere oḡullarını yāhūd

nusret ve istihābına müteʿahid oldukları kimseyi ʿuhdelerinden خَلَع [ħalʿ] eden cemāʿate denir; yukālu: قَوْمٌ خُلِعُوا إِذَا بَيَّئُوا أَدَا خَلَاعَةَ Ve

خُلِعَاءُ [ħuleʿā] Benū ʿĀmir b. Şaʿşaʿa'dan bir batndır ki ferd-i vāhide gerden-dāde-i tāt at u inkiyād olmazlar idi.

خُلَيْعٌ [ħuleyʿ] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) ʿAlī b. Muhammed b. Cafer nām mukriʿ vālidinin ceddı ismidir.

الْخُلَعْلَعُ [el-ħalaʿlaʿ] (سَفْرَجَلٌ [sefercel] vezninde) Sırtlana denir.

الْخُلَاعُ [el-ħulāʿ] (غُرَابٌ [ğurāb] vezninde) فَالَيْعٌ [fāliʿ]e şebīh bir ʿarızaya denir ki insāna isābet eder, çalınma ve çarpılma dedikleri olacaktır; yukālu: بِهِ خُلَاعٌ أَيُّ شَبَهُ خَبَلٍ

الْخَيْلَعُ [el-ħaylaʿ] (صَيْقَلٌ [şayqal] vezninde) Yensiz gömleğe denir ki bedevī gömleğidir; yukālu: جَاءَ وَعَلَيْهِ خَيْلَعٌ أَيُّ قَمِيصٌ بِلَا كُمٍ Ve şol korku hāletine denir ki nāgehānī cinn dokunması gibi bilā-sebeb kalbe müstevlī olur. Ve

خَيْلَعٌ [ħaylaʿ] Bir mevziʿ adıdır. Ve kurda denir, ذَنْبٌ [zıʿb] gibi.

الْخَوْلَعُ [el-ħavlaʿ] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Bu dahi peri dokunma gibi nāgehānī derūna ʿarız olan havf hāletine denir; tekūlu: أَخَذَنِي خَيْلَعٌ وَخَوْلَعٌ وَهُوَ الْفَرْعُ يَغْتَرِي الْفُؤَادَ كَأَنَّهُ مَسٌّ Ve şol kumarçıya denir ki kumarda baht ve ikbālī olmakla dāʿimā gālib ola; yukālu: هُوَ خَوْلَعٌ أَيُّ مَقَامَرٍ مَجْدُودٌ يُقَمِّرُ أَبَدًا Ve şol kesirü'l-cināyet oğlana denir; yukālu: غَلَامٌ خَوْلَعٌ أَيُّ كَثِيرِ الْجِنَايَةِ Ve ahmak ve bī-magz adama denir; yukālu: هُوَ خَوْلَعٌ أَيُّ أَحْمَقٌ Ve üstād ve māhir kılavuza denir; yukālu: دَلِيلٌ خَوْلَعٌ أَيُّ حَادِقٌ Ve sibāʿdan kurda ve gūl-ı beyābānīye denir.

الإِخْلَاعُ [el-iħlāʿ] (hemzenin kesriyle) Mugaylān gibi iri meşe ağacı yapraklanmak maʿnāsınadır; yukālu: إِذَا خُلِعَتِ الْعِضَاءُ إِذَا أُورِقَتْ Ve ekinin sünbülesi dāneye gelmek maʿnāsınadır; yukālu: إِذَا صَارَ فِيهِ إِذَا خُلِعَ السُّبُلُ إِذَا صَارَ فِيهِ إِذَا خُلِعَ الْحَبُّ Ve خَالِعٌ [ħāliʿ] dedikleri meşe ağacı bulmak maʿnāsınadır; yukālu: إِذَا خُلِعَ الْقَوْمُ إِذَا وَجَدُوا الْخَالِعَ مِنَ الْعِضَاءِ

الْخِلْعَةُ [el-ħilʿat] (ħāʿnın kesriyle) Bir adama ilbās olunan kisveye itlāk olunur. Fiʿl-asl bir kimse arkasından soyup çıkardığı kisveye denir idi, baʿdehu muhabbet ve tevkīri mutazammın ilbās olunan kisveye itlāk olundu; yukālu: كَسَاهُ الْخِلْعَةَ وَهِيَ مَا يُخْلَعُ عَلَى الْإِنْسَانِ Ve

خِلْعَةٌ [ħilʿat] Mālin güzīde ve hıyārına itlāk olunur; bunda zammla da cāʿizdir.

الْمُخْلَعُ [el-muħallaʿ] (مُعْظَمٌ [muʿazzam] vezninde) تَخْلِيَعٌ [taħlīʿ]-i ātīden ismi mefʿūldür, çatısı ayırık adama مُخْلَعٌ الْأَلْيَتَيْنِ [el-muħallaʿuʿl-elyeteyn] itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ مُخْلَعٌ الْأَلْيَتَيْنِ أَيُّ مُنْفَكَّهُمَا Ve

مُخْلَعٌ [muħallaʿ] Vech-i ātī üzere تَخْلِيَعٌ [taħlīʿ] zihāfı cārī olmuş beyte denir. Ve süst-endām sölpük ve zaʿif ve zebūn adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُخْلَعٌ أَيُّ ضَعِيفٌ رَخْوٌ Ve şol adama denir ki onda baygınlığa yāhūd cinn dokunmasına şebīh ʿarıza ola ki çalıksı olur; yukālu: رَجُلٌ مُخْلَعٌ إِذَا كَانَ بِهِ شَبَهُ هَيْبَةٍ أَوْ مَيَسٍ

التَّخْلِيَعُ [et-taħlīʿ] Kıynakları ayırık kimse- nin yürütmesine denir; yukālu: يَمْشِي التَّخْلِيَعُ وَهُوَ مَشْيُ الْمُخْلَعِ الْأَلْيَتَيْنِ Ve

تَخْلِيَعٌ [taħlīʿ] Ehl-i ʿarüz istilāhında bahr-i basītin ʿarüz ve darbında müstefilün cüzʿünü katʿ yaʿnī vetidin sākini hazf ve müteharrikini ki lāmʿdır, iskān eylemekle mefʿülün cüzʿüne nakl eylemekten

‘ibārettir; yukālu: بَيَّتْ مُخَلَّعٌ إِذَا جَرَى فِيهِ التَّخْلِيْعُ وَهُوَ قَطْعٌ «مُسْتَفْعَلُنْ» فِي عَرُوضِ الْبَسِيطِ وَضَرْبِهِ تَخْلِيْعٌ Šārih der ki تَخْلِيْعٌ [taħlīʿ] meczüvv olan beyt-i basitîn ‘arüz ve darbında خَبْنٌ [ħabn] ile قَطْعٌ [kaʿ]ın ictimā‘ından ‘ibārettir ki fe‘ülün cüz‘üne nakl olunur. Pes mü‘ellif kasr ve teşvîş eylemiştir.

الْمُخْتَلِعَةُ [el-muħteli‘at] (muħtelifet) [muħtelifet] vezninde) Be-gāyet shevāniyye hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ مُخْتَلِعَةٌ أَيْ شِبَقَةٌ إِمْرَأَةٌ مُخْتَلِعَةٌ [et-teħalluʿ] (تَفَعُّلٌ) [tefa‘ul] vezninde) ‘Ayyāşlığa düşkün olmak ma‘nāsınadır; yukālu: تَخَلَّعَ فُلَانٌ فِي الشَّرَابِ إِذَا انْهَمَكَ وَرِيْنَدِن كُوپَار گِْبِن EDĀSIZ VE ENDĀMSIZ YÜRÜMEK ma‘nāsınadır; yukālu: إِذَا تَفَكَّكَ

[خ م ع]

الْحَمْعُ [el-ħamʿ] (سَمْعٌ) [semʿ] vezninde) ve **الْحُمُودُ** [el-ħumūd] (قُعُودٌ) [qu‘ūd] vezninde) ve

الْحَمَعَانُ [el-ħame‘ān] (feteħātla) Sırtlan ak-sak gibi yektirerek yürüme ma‘nāsınadır; yukālu: حَمَعَ الضَّبْعُ حَمْعًا وَحُمُوعًا وَحَمَعَانًا مِّنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا مَشَى كَأَنَّهُ بِهِ عَرَجًا

الْحُمَاغُ [el-ħumāğ] (غُرَابٌ) [ğurāb] vezninde) İsmdir, yektirerek yürüyüşe denir.

الْحَوَامِغُ [el-ħavāmiğ] (خَامِغَةٌ) [ħāmiğat]ın cem‘idir ki sırtlana itlāk olunur; yukālu: أَكَلَتْهُ الْحَوَامِغُ أَيِ الضَّبَاعِ

الْحَجْمُغُ [el-ħimğ] (ħā‘nın kesriyle) Sibā‘dan kurda denir. Ve hırsıza denir; yukālu: هُوَ حِمْمُغٌ أَيِ الْخَصِّ

الْحَيْمُغُ [el-ħaymağ] (صَيْقَلٌ) [şayqal] vezninde) ve

الْحَمُورُ [el-ħamūr] (صَبُورٌ) [şabūr] vezninde) Rūs-pī ‘avrete itlāk olunur, sırtlan gibi

ekserī geceler geldiği için; yukālu: إِمْرَأَةٌ خَيْمَمٌ وَخَمُوعٌ أَيِ فَاجِرَةٌ [Benū Ĥumā‘at] (تُمَامَةٌ) [şumāmet] vezninde) Cuşem nām kimsenin kızı evlādır ki bir batndır.

[خ ن ب ع]

الْخُنْبُوعَةُ [el-ħunbu‘at] (فُنْفُذَةٌ) [kunfuzet] vezninde) Nisvān örtündükleri küçük baş örtüsüne denir, namāz bezi gibi. Ve bıyıkların ortasında burun direğine doğru açık yive denir. Ve üst dudağın ortasında pire gibi sarkıkça etçeğize denir.

الْخُنْبُوعُ [el-ħunbuʿ] (فُنْفُذٌ) [kunfuz] vezninde) Yaprak arasında gizlenip kalmış mevyeye ve sâ’ir bu makûle nesneye denir.

[خ ن ت ع]

الْخُنْتُوعَةُ [el-ħuntu‘at] (تَا-يُ FEVKİYYE İLE فُنْفُذَةٌ) [kunfuzet] vezninde) Dişi tilkiye denir.

الْخُنْدُغُ [el-ħundağ] (جُنْدَبٌ) [cundeb] vezninde ve mürādifidir ki bir nev‘ çekirge, ‘alā-kavlin hurde nev‘ine denir.

الْخُنْدُغُ [el-ħunduğ] (فُنْفُذٌ) [kunfuz] vezninde) Cibillī hasīs ve nākese denir; yukālu: رَجُلٌ خُنْدُغٌ أَيِ حَسِيسٌ فِي نَفْسِهِ

[خ ن ذ ع]

الْخُنْدُغُ [el-ħunduğ] (زَالِ-يُ MU‘CEME İLE) [ħunduğ] vezninde ve mürādifidir.

[خ ن ع]

الْخَانِغُ [el-ħāniğ] Fācir ve mütthem kimsene denir; yukālu: رَجُلٌ خَانِغٌ أَيِ مُرِيبٌ فَاجِرٌ Šārihin beyāni üzere me‘būna itlāk olunur.

الْحَنْغُ [el-ħanğ] (ħā‘nın fethi ve nūn’un sükünuyla) Fücūr eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: وَخَنَعَ فُلَانٌ خَنْعًا مِّنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا فَجَرَ خَنْعٌ [ħanğ] Nisvānla mülāyimāne lakırdı ve

lāg ve latif eylemek maʿnāsınadır; yukālu:

يَخْنَعُ النِّسَاءَ أَي يُجَمِّسُ وَيَلِينُ لَهُنَّ

الْخَنْعَةُ [el-ḥanʿat] (ضَرْبَةٌ [darbet] vezninde) Fecret ve tōhmet ve mazinne-i sūʿ maʿnāsınadır; tekūlu: **إِطْلَعْتُ مِنْهُ عَلَى خَنْعَةٍ أَي** لَقِيْتُهُ بِخَنْعَةٍ أَي بِمَكَانٍ خَالٍ

الْخُنُوعُ [el-ḥanūʿ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Şol hāʿin ve gaddāra denir ki magdūruna tesādūf eyledikte mekr ve melʿanetinden yā ihtirāzından dāʿimā bir tarafa sapıp kenāre-gīr ola; yukālu: **هُوَ خُنُوعٌ أَي غَادِرٌ يَحِيدُ** عَنِ الْمَغْدُورِ

الْخُنُوعُ [el-ḥunūʿ] (خُضُوعٌ [ḥuḍūʿ] vezninde ve mūrādifidir ki zūll ve tevāzuʿ maʿnāsınadır; yukālu: **خَنَّعَ لَهُ خُنُوعًا مِنَ الْبَابِ** التَّالِثُ إِذَا خَضَعَ لَهُ وَذَلَّ

الْخُنُوعُ [el-ḥunuʿ] (zammeteynle) خَانِعٌ [ḥāniʿ] lafzından cemʿdir; yukālu: **قَوْمٌ خُنُوعٌ أَي خَانِعُونَ** فَاجْرُونَ مُرِيبُونَ

خُنَاعَةٌ [Ḥunāʿat] (ثُمَّامَةٌ [ṣumāmet] vezninde) Bir kabīle pederidir ki İbn Saʿd b. Huzeyl b. Mudrikeʿdir.

الإِخْنَاعُ [el-iḥnāʿ] (hemzenin kesriyle) Bir adamı bir kimseye tevāzuʿ ve ser-fürū ve iltiyām ettirmek maʿnāsınadır; yukālu: **أَخْنَعْتُهُ الْخِجَاعَةَ لَهُ إِذَا أَخْضَعْتُهُ وَأَضْرَعْتُهُ**

التَّخْنِيعُ [et-taḥnīʿ] Ağaç makūlesini balta ile pārelemek maʿnāsınadır; yukālu: **خَنَّعُهُ مُعْظَمٌ** [el-muḥannaʿ] إِذَا قَطَّعَهُ بِالْفَأْسِ **الْمُخَنَّعُ** [muʿazzam] vezninde) Kullanılmakla yaşıyıp rām ve zelül olmuş erkek deveye denir; yukālu: **جَمَلٌ مُخَنَّعٌ أَي مُنَوَّقٌ**

الْأَخْنَعُ [el-aḥnaʿ] Zūll ve tevāzuʿ maʿnāsına olan **خُنُوعٌ** [ḥunūʿ]dan mutasarrıf efʿaldir, pek zelīl ve hakīr demektir; ve minhuʿl-hadīsu: **”إِنَّ أَخْنَعَ الْأَسْمَاءِ عِنْدَ اللَّهِ مَلِكُ الْأَمْلَاقِ“** أَي أَذْلَهَا وَأَفْهَرَهَا وَيُزَوِّى أَنْخَعَ وَأَبْنَعَ بِالْبَاءِ وَأَخْنَى

Yaʿnī “İndallāh be-gāyet zelīl ve makhūr ve mebgūz olan melikūʿl-emplāk ismidir ki bununla bir kimse tesmiye oluna.” Ve bu sultānuʿs-selātīn ve şāhiṣṣāh demektir, zīrā fiʿl-hakīka melikūʿl-mülūk Hazret-i Bārīʿazze şānuhu ve ʿazume sultānuhudur.

[خ ن ق ع]

الْخُنْفُوعُ [el-ḥunfuʿ] (فُنْفُذٌ [ḫunfuḏ] vezninde) Ahmak adama denir; yukālu: **هُوَ خُنْفُوعٌ أَي** أحمق

[خ و ع]

الْخُفُوعُ [el-ḥavʿ] (نُوعٌ [nevʿ] vezninde) Dere-nin büklüm ve burgaç yerine denir, **مُنْعُوجٌ** [munʿarecuʿl-vādī] maʿnāsına. Ve şol batn-ı arza denir ki **رِمْتُ** [rimṣ] dedikleri ot bitirir ola. Ve taşı toprağı ak dağla denir.

خَائِعٌ [Ḥāʿiʿ] ve

نَائِعٌ [Nāʿiʿ] Bādiyede birbirine karşı iki dağlardır.

خَوْعَى [Ḥavʿā] (سَكْرَى [sekrā] vezninde) Bir mevziʿ adıdır.

الْخَائِعَانُ [el-Ḥāʿiʿān] (tesniye bünyesiyle) Vādīʿş-Şafrāʿda iki şuʿbeye itlāk olunur ki biri ʿAtīka nām mahalle ve biri Yelyel nām mahalle sāʿil ve mündefiʿ olur.

الْخُفُوعُ [el-ḥuvāʿ] (غُرَابٌ [ḡurāb] vezninde) Hayrānlığa denir ki **تَحْيِيرٌ** [teḥayyur] maʿnāsınadır **يَاهُودٌ** [nehjīr] maʿnāsınadır ki **شَخِيرٌ** [shejīr] gibi genizden hırıldamaz. Yaʿnī baʿzılar **تَحْيِيرٌ** [teḥayyur] ve baʿzılar **نَخِيرٌ** [nehjīr] ʿunvānyla sebt eylemeleriyle zāhīran ehadühümā āherden musahhaftır, pes tahkīk olunmayan mevāddan olur.

الْخُفُوعَةُ [el-ḥuvāʿat] (ثُمَّامَةٌ [ṣumāmet] vezninde) Ağızdan çıkan lüzūcetli balgama

denir, نُحَامَةٌ [nuḥāmet] maʿnāsına.

التَّخْوِيعُ [et-taḥvīʿ] Eksiltmek maʿnāsınadır; yukālu: خَوَّعَ مِنْهُ إِذَا نَقَصَ Ve bir kimseyi vurmakla vücūdunu süst ve bī-tāb eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِذَا خَوَّعَ فَلَانًا بِالضَّرْبِ إِذَا كَسَّرَهُ وَأَوْهَنَهُ Ve sel suyu derenin kıyıları-nı yıkıp berbād eylemek maʿnāsınadır; yukālu: خَوَّعَ السَّيْلَ الْوَادِي إِذَا كَسَّرَ جَنْبَيْهِ Ve borç ödemek maʿnāsınadır; yukālu: إِذَا خَوَّعَ دَيْنَهُ إِذَا فَصَّاهُ

التَّخْوِيعُ [et-teḥavvuʿ] (تَفَعَّلَ [tefaʿʿul] vezninde) Ağızdan balgam tükürmek maʿnāsınadır; yukālu: تَخَوَّعَ الرَّجُلُ إِذَا تَنَحَّمَ Ve tekellüfle kusmak maʿnāsınadır; yukālu: تَخَوَّعَ الرَّجُلُ إِذَا تَقَيَّأَ Ve bu lügat-ı Bağdādiyyedir. Ve eksiltmek maʿnāsınadır; yukālu: تَخَوَّعَ الشَّيْءُ إِذَا تَنَقَّصَهُ

[خ ه ف ع]

الْحَيْهَفَاءُ [el-ḥayhefā] (ḥā'nın ve hā'nın fethi ve elifin kasrı ve meddiyle) Erkek kelb ile dişi kurddan mütevellid velededir, niteki ʿaksine سَمِعَ [simʿ] denir. Benū Temīm'den bir aʿrābī Ebu'l-Ḥayhefā ile meknī olmuştur.

FASLU'D-DĀLĪ'L-MÜHMELE

(فَضْلُ الدَّالِ الْمُهْمَلَةِ)

[د ث ع]

الدُّنْعُ [ed-desʿ] (dāl'ın fethi ve sâ-yı müselenenin sükūnuyla) Toprağı yumuşak yere denir. Ve

دُنِعَ [desʿ] Masdar olur, pek basıp çiğnemek maʿnāsına; yukālu: دُنِعَ دُنْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا وَطَّئَهُ شَدِيدًا

[د ر ث ع]

الدَّرْسَعُ [ed-dersaʿ] جَفَنَرٌ [caʿfer] vezninde) Koca deveye denir.

[د ر ج ع]

الدَّرْجُعُ [ed-durcuʿ] بُرْقُعٌ [burquʿ] vezninde) Bir nevʿ galle ismidir ki öküz ʿalefindendir. Bu iki gūnedir: biri Türkîde küşne dedikleridir ve birine hürle derler ki köfter edip öküze yedirirler.

[د ر ع]

الدَّرِيعُ [ed-dirʿ] (dāl'ın kesriyle) Zırha denir ki cenk libāsıdır. Ve bu müʿennestir, baʿzen müzekker olur. Cemʿi أَدْرَاعٌ [edruʿ] ve أَدْرَاعٌ [edraʿ]dır hemzelerin fethiyle ve دُرُوعٌ [durūʿ]dur dāl'ın zammıyla. Musaggarında şāzz olarak دُرَيْعٌ [dureyʿ] denir, kıyās ise دُرَيْعَةٌ [dureyʿat] denmektir. Şārih der ki دِرْعٌ [dirʿ] müzekkerde olmakla asl üzere iʿtibār eylediler. Ve

دِرْعٌ [dirʿ] Nisvāna mahsūs gömleğe itlāk olunur, nazardan māniʿ olduğu için. ʿArabların libāsı gömleğe münhasır olmakla ona itlāk olunup baʿdehu ferāce gibi üst libāslarına da itlāk olundu. Ve bu müzekkerdir, bunun cemʿi أَدْرَاعٌ [edraʿ]dır; yukālu: جَاءَتْ وَعَلَيْهَا دِرْعُهَا أَيَّ قَبِيضُهَا

الدَّارِعُ [ed-dāri‘] Zırlı adama denir ki giyimli ta‘bīr olunur; yukālu: رَجُلٌ دَارِعٌ أَي عَلَيْهِ دِرْعٌ

الدِّرْعِيَّةُ [ed-dir‘iyyet] (dāl’ın kesriyle) Zırlara işleyip geçen temrene denir, دِرَاعِيٌّ [derā‘iyy] cem‘idir; yukālu: نَضَلْتُ دِرْعِيَّةً أَي نَضَلْتُ كَلِمَةَ دِرْعٍ فِي الدِّرْعِ حَدِيدَةً [hadīdet] te‘vīliyledir.

ذُو الدَّرُوعِ [Zu’d-Durū‘] Belhāriş b. ‘Amr cemā‘atinden Fur‘ān el-Kindī lakabıdır.

المِدْرَعَةُ [el-midra‘at] [mikneset] vezninde) ve

الدُّرَاعَةُ [ed-durrā‘at] [rummānet] vezninde) Yünden olan sevbe denir. Murād çukadan ve sūftan olan ferācedir; yukālu: لَيْسَ مِدْرَعَتُهُ وَدِرَاعَتُهُ وَهِيَ تُؤْتِي وَلَا تَكُونُ إِلَّا مِنْ صُوفٍ Ve

مِدْرَعَةٌ [midra‘at] Deve semerinin bir yanına denir ki ortasında ve gerisinde olan ağaçların uçları ondan taşraya doğru çıkıp zāhir ola.

التَّمْدَرُجُ [et-temedru‘] [temeşhur] vezninde) **مِدْرَعَةٌ** [midra‘at] giymek ma‘nāsınadır; yukālu: تَمْدَرَجُ الشَّيْخُ إِذَا لَبَسَ المِدْرَعَةَ

الأَدْرَعُ [el-edra‘] [aḥmer] vezninde) Başı kara ve sâ‘ir bedeni ak olan ata ve koyuna denir; yukālu: فَرَسٌ وَصَانٌ أَدْرَعٌ إِذَا كَانَ رَأْسُهُ أَسْوَدَ وَسَائِرُهُ أَبْيَضَ Ve hecīn ma‘nāsınadır ki mü‘ellife göre mutlak nā-cins ve sâ‘ire göre babası cins ve anası nā-cins olandır; yukālu: فَرَسٌ أَدْرَعٌ أَي هَجِينٌ

أَدْرَعٌ [Edra‘] Hıcr es-Sulemī pederinin ismidir. Ve Muḥammed b. ‘Ubeydullāh el-Kūfī lakabıdır ki evlād-ı Murtaḏā’dandır; başı kara ve sâ‘ir yeri ak bir arslan katl eylemekle mülakkab olmuştur, ‘Aleviyyündan

أَدْرَعِيُونُ [Edra‘iyyūn] ona mensüblardır.

الدَّرْعُ [ed-dera‘] (fethateynle) Koyunun göğsü ve boğazı ak ve uylukları siyāh olmak ma‘nāsınadır. Şārihin beyānına göre gerisi siyāh ve sâ‘ir yeri beyāz olmak olacaktı; yukālu: دَرَعَتِ الشَّاةُ دَرْعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ صَدْرُهَا وَنَحْرُهَا أَبْيَضَ وَفَخْدُهَا أَسْوَدَ

الدَّرْعَاءُ [ed-der‘ā] [ḥamrā‘] vezninde) Göğsü ve boğazı ak ve uylukları siyāh koyuna denir; yukālu: شَاةٌ دَرْعَاءٌ أَي بَيَضَاءٌ Ve الصَّدْرُ وَالنَّحْرُ سَوَاءٌ فَالْفَخْدُ

دَرْعَاءُ [der‘ā] Şol geceye itlāk olunur ki onda ay sabāha karşı tulū‘ eder ola; yukālu: لَيْلَةٌ دَرْعَاءٌ إِذَا كَانَتْ يَطْلُعُ الْقَمَرُ فِيهَا عِنْدَ الصُّبْحِ

الدُّرْعُ [ed-dur‘] (dāl’ın zammıyla) ve

الدُّرْعُ [ed-dura‘] [şurad] vezninde) Şol üç geceye itlāk olunur ki أَيَّامٌ بَيَضٌ gecelerinin ‘akiblerinde gelir, on altıncı ve on yedinci ve on sekizinci geceler olacaktır; evvelleri esved olup ba‘dehu beyāz olduğu münāsebetiyledir; yukālu: دُرْعُ النَّحْلِ Ve لَيَالٍ دُرْعٌ وَدُرْعٌ وَهِيَ ثَلَاثٌ تَلِي الْبَيْضَ [dura‘u’n-naḥl] [şurad] vezninde) līfler içre olan hurmā beynisine denir. Müfredi دُرْعَةٌ [dur‘at]tır, غُرْفَةٌ [gurfet] gibi.

بَنُو الدَّرْعَاءِ [Benu’d-Der‘ā] Bir kabīledir.

الدَّرْعُ [ed-der‘] [zer‘] vezninde) Boğazlanmış koyunu boynu tarafından yüzlemek ma‘nāsınadır; yukālu: دَرَعِ الشَّاةُ دَرْعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا سَلَخَهَا مِنْ قَبْلِ عُتْقِهَا Ve boynu yerinden şikest eylemeksizin üzüp ayırmak ma‘nāsınadır; yukālu: دَرَعٌ رَقَبَتُهُ إِذَا فَسَخَهَا مِنْ عَتْقِهَا Ve ekinin ba‘zı yerleri otlanmak ma‘nāsınadır; yukālu: دُرْعُ الرَّزْغِ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا أَكَلَ بَعْضُهُ

دَرْعَةٌ [Der‘at] [temret] vezninde) Mağrib’de Sicilmāse kurbünde bir şehir

dir. Ekser-i tüccarı Yahūdīdir.

دُرُوعَةٌ [Durayʿat] [جُهَيْنَةُ] [cuheyne] vezninde) Yemen'de bir karyedir.

دُرَيْعَاءُ [Durayʿā] [حُمَيْرَاءُ] [ḥumeyrā] vezninde) Zebīd kazasında bir karyedir.

الدَّرْعُ [ed-deriʿ] [كَيْفٌ] [ketif] vezninde) Ter ü taze nebāta denir; yukālu: عُشِبَ دَرْعٌ أَي عَشِبَ عَصْفٌ

الدُّرْعَةُ [ed-durʿat] [عُرْفَةٌ] [ġurfet] vezninde)

Suyun etrāfindan çayırları ve çimenleri gidip açılmış yere denir; yukālu: هُمٌ فِي دُرْعَةٍ

الإِدْرَاعُ [el-idrāʿ] [إِذَا حَسَرَ كَلَاهُمُ عَنْ حَوَالِي مِيَاهِهِمْ]

(hemzenin kesriyle) **دُرْعَةٌ** [durʿat] dediği mahall-i mezkūrda olmak maʿnāsınadır;

yukālu: أَدْرَعَ الْقَوْمُ إِذَا صَارُوا فِي دُرْعَةٍ

Ve ay nısfını geçmek maʿnāsınadır; yukālu:

أَدْرَعَ الشَّهْرُ إِذَا جَاوَزَ نَضْفَهُ

Ve ayakkabının tas-

masını ökçesi tarafından ele geçirmek

maʿnāsınadır; yukālu: أَدْرَعَ الثُّغْلَ فِي يَدِهِ إِذَا

أَدْخَلَ شِرَاكَهَا فِي يَدِهِ مِنْ قَبْلِ عَقِبِهَا

Ve mutlakan bir nesneyi bir nesnenin cevfine idhāl ey-

lesen **أَدْرَعْتُهُ فِيهِ** dersin. Ve

إِدْرَاعٌ [iddirāʿ] Hatun gömlek giymek

maʿnāsınadır; yukālu: إِدْرَعَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا لَبَسَتْ

الدَّرْعَ Ve zırh giymek maʿnāsınadır; yukālu:

إِدْرَعَ الرَّجُلُ إِذَا لَبَسَ دِرْعَ الْحَدِيدِ

Ve yolda gece

karanusuna girmek maʿnāsınadır; yukālu:

إِدْرَعَ فُلَانٌ اللَّيْلَ إِذَا دَخَلَ فِي ظَلْمَتِهِ يَسْرِي

ve

الْمُدْرَعُ [el-mudarraʿ] [مُعْظَمٌ] [muʿazzam]

vezninde) Şol suya itlāk olunur ki çevre-

sinde otlak raʿy olunmakla otlaktan ırakça

kalmış ola; yukālu: مَا مُدْرَعٌ وَمُدْرَعٌ إِذَا أَكَلَ مَا

حَوْلَهُ مِنَ الْمَرْعَى فَتَبَاعَدَ قَلِيلًا

التَّدْرِيعُ [et-tedriʿ] Bir adama zırh ve ha-

tuna gömlek giydirmek maʿnāsınadır;

yukālu: دَرَّعَهَا إِذَا أَلْبَسَهُ الدَّرْعَ ve yukālu: دَرَّعَهَا

دَرَّعَهَا إِذَا أَلْبَسَهَا الْقَمِيصَ

Ve takaddüm eylemek

maʿnāsınadır; yukālu: دَرَّعَ الرَّجُلُ إِذَا تَقَدَّمَ

Ve boğmak maʿnāsınadır; yukālu: دَرَّعَهُ إِذَا خَنَقَهُ

Ve beyān eylemek maʿnāsınadır; tekūlu:

سَأَلْتُهُ عَنْ شَيْءٍ فَمَا دَرَّعَهُ أَي مَا بَيَّنَّهُ

الإِنْدِرَاعُ [el-indirāʿ] Bu dahi öne geçmek

maʿnāsınadır; yukālu: إِنْدَرَعَ الرَّجُلُ إِذَا تَقَدَّمَ

Ve bir işe şürʿ edip girişmek maʿnāsınadır;

yukālu: إِنْدَرَعَ يَفْعُلُ كَذَا إِذَا انْدَفَعَ

Ve kemik et-

ten soyulmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْدَرَعَ

إِنْدَرَعَ الْعَظْمُ إِذَا انْخَلَعَ مِنَ اللَّحْمِ

Ve karın taʿāmdan

dolmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْدَرَعَ الْبَطْنُ إِذَا

امْتَأَلَّ

Ve ay buluttan çıkmak maʿnāsınadır;

yukālu: إِنْدَرَعَ الْقَمَرُ مِنَ السُّحَابِ إِذَا خَرَجَ

التَّدْرِيعُ [et-tederruʿ] [تَفْعُلُ] [tefaʿul] veznin-

de) Bu dahi zırh giymek maʿnāsınadır;

yukālu: تَدَّرَعَ الرَّجُلُ إِذَا لَبَسَ دِرْعَ الْحَدِيدِ

[در ق ع]

الدُّرْفُوعُ [ed-durḥuʿ] [بُرْفُوعٌ] [burḥuʿ] veznin-

de) Su tulumuna denir, رَاوِيَةٌ [rāviyet]

maʿnāsına.

الدُّرْقُوعُ [ed-durḥuʿ] [عُضْفُورٌ] [ʿuṣḥūr] vez-

ninde) Korkak adama denir; جَبَانٌ [cebān]

maʿnāsına; yukālu: رَجُلٌ دُرْقُوعٌ أَي جَبَانٌ

الدُّرْقَاعَةُ [ed-derḥaʿat] [دَحْرَجَةٌ] [dahrecet]

vezninde) Bir hādise-i şedideden sürʿatle

kaçıp gitmek maʿnāsınadır; yukālu: دَرَّعَ

دَرَّعَ مَنْ شَدِيدَةً

Ve davar cidd ve

ikdāmla otlamak maʿnāsınadır; yukālu:

دَرَّعَ الْمَالُ إِذَا جَدَّ فِي الرَّغْيِ

الإِدْرِنْقَاءُ [el-idrinkāʿ] [إِحْرِنْقَامٌ] [ihřincām]

vezninde) **دَرْقَاعَةٌ** [derḥaʿat] ile maʿnā-yı ev-

velde mürādiftir; yukālu: إِدْرِنَّقَعَ الرَّجُلُ بِمَعْنَى

دَرَّعَ

الْمُدْرِنْقِيُّ [el-mudrenḥiʿ] ve

الْمُدْرِنْقِيُّ [el-muderḥiʿ] (ism-i fāʿil bünye-

leriyle) Şol kimseye denir ki gedā-çeşm olmakla tufeylī olmak için dā'imā halkın ta'âmını tettebbu' eder ola; yukālu: رَجُلٌ مُدْرِنَقٌ وَمُدْرِنَقٌ إِذَا كَانَ يَتَّبِعُ طَعَامَ النَّاسِ nāsa şetm ve āzār eden kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ مُدْرِنَقٌ وَمُدْرِنَقٌ إِذَا كَانَ يَشْتُمُ النَّاسَ Kāle's-şārih yukālu: إِذْرِنَقَ طَعَامَ النَّاسِ إِذَا تَتَّبَعَهُ وَأَذْرِنَقَ النَّاسَ إِذَا شَتَمَهُمْ

[د س ع]

الدَّسَعُ [ed-desʿ] (dāl'ın fethi ve sīn'in sükūnuyla) Defʿ ma'nāsınadır; yukālu: دَسَعَهُ دَسْعًا مِنْ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا دَفَعَهُ ma'nāsınadır; yukālu: دَسَعَ الرَّجُلُ إِذَا قَاءَ Ve doldurmak ma'nāsınadır; yukālu: دَسَعَ الْإِنَاءَ Ve fāre deliği gibi deliği bir nesne ile bir defʿada tıkayıp kapamak ma'nāsınadır; yukālu: دَسَعَ الْجُحْرَ إِذَا سَدَّهُ بِمِرَّةٍ وَاحِدَةٍ Ve et içre damar batıp belirsiz olmak ma'nāsınadır; yukālu: دَسَعَتْ الْعِزْقُ إِذَا خَفِيَ فِي اللَّحْمِ [desʿat] vermek ma'nāsınadır; yukālu: دَسَعَ فَلَانًا إِذَا أَعْطَاهُ الدَّسِيعَةَ

الدَّسِيعَةُ [ed-desīʿat] [sefīnet] [sefīnet] vezninde) Çok bahşişe denir; دَفْعٌ [defʿ] ma'nāsındandır, ʿatiyye-i cezīle ma'nāsına. Ve siriş ve tabīʿat ma'nāsınadır; yukālu: دَسَكَرَتْ [deskeret] Ve كَرِيمٌ الدَّسِيعَةُ أَيِ الطَّبِيعَةِ ma'nāsınadır ki meyhāneye ve hadem ve haşem karārgāhlarını müştēmil sarāya denir, pādişāh sarāyı ve paşa kapısı ve ağa kapısı gibi. Ve

دَسِيعَةٌ [desīʿat] Ağaçtan büyük kavataya denir. Ve elvān ve nefāyis-i etʿime ile müretteb sofrā ve simāta denir, māʿide-i kerīme ma'nāsına. Ve zor ve kuvvet ma'nāsınadır; دَسَائِعٌ [desāʿiʿ] cemʿidir.

الْمَدْسَعُ [el-medsaʿ] [maḥʿad] [maḥʿad] vezninde) Daracık yere denir; yukālu: وَقَعَ فِي مَدْسَعٍ وَأَيُّ مَضْبِيقٍ Ve boğaz çukurunun içinde olan

kemikte kızıl öykenin medhaline denir.

الْمِدْسَعُ [el-midsaʿ] [mīber] [mīber] vezninde) Delīl ve hādī ma'nāsınadır.

الدَّسِيعُ [ed-desīʿ] [emīr] [emīr] vezninde) Arkada yağrınının yukarısında boyun bittiği yere denir ki asl boynun köküdür; yukālu: ضَرَبَ دَسِيعَهُ وَهُوَ مَغْرُزُ الْعُنُقِ فِي الْكَاهِلِ

الدَّيْسَعُ [ed-deysaʿ] [şayḳal] [şayḳal] vezninde) İri ve dızman, ʿalā-kavlin çok geviş getirir olan nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ دَيْسَعٌ أَيُّ ضَحْمَةً أَوْ كَثِيرَةً الْإِجْتِرَارِ

[د ع ب ع]

دَعْبُ [daʿbaʿ] (dāl'ın ve bā'nın fethiyle) Henüz memedeki çocuğun dillenip kendi kendisine söylendiği sözden hikāyedir; yukālu: طَفِقَ طِفْلُهُ الرِّضِيعُ يَقُولُ دَعْبًا وَهُوَ حِكَايَةٌ لِقَطْبِهِ

[د ع ع]

الدَّعُ [ed-daʿ] (dāl'ın fethi ve ʿayn'ın teşdidıyla) ʿUnf ve āzār ile defʿ eylemek ma'nāsınadır; yukālu: دَعَا مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا دَفَعَهُ عَنِيفًا

الدَّعَا [ed-duʿāʿ] [gūrab] [gūrab] vezninde) Perākende hurmā ağaçlarına denir. Ve bir nevʿ kanatlı siyāh karıncaya denir; دُعَاعَةٌ [duʿāʿat] müfredidir. Ve bir cins yabanī şecerde hāsıl dānelere denir ki çörek otuna şebīh siyāh olur, bedevīler ondan ekmek yaparlar.

الدَّعَا [ed-deʿāʿ] [şeddād] [şeddād] vezninde) دُعَاغٌ [duʿāʿ] dedikleri hubūb-ı mezkūre devşirip biriktirici adama denir.

الدَّعَا [ed-daʿāʿ] [seḥāb] [seḥāb] vezninde) Bir adamın sağır olan evlād ve ʿayāline denir; yukālu: لَهُ دُعَاغٌ أَيُّ عِيَالٍ صِغَارًا

دُعُ [duʿ duʿ] (dāl'ların zammıyla) Ko-

yun ve keçi kısmına zecr için çobana haykırma emri mutazammın kelimesidir; yukālu: دُعُ دُعٌ وَهُوَ أَمْرٌ بِالْتَّعْيِيقِ بِالْغَنَمِ

دَاعِ [dāʿi dāʿi] (kesr üzere mebnī olarak) Koyun ve keçi kısmına mahsūs zecr ve āzār, ʿalā-kavlin onları çağırarak kelimātandır.

الدَّعْدَاعُ [ed-daʿdāʿ] [سَرْسَارٌ] [sersār] vezninde) Bodur adama denir; yukālu: رَجُلٌ دَعْدَاعٌ Ve ağırca ve āhestece seğirtmek maʿnāsınadır, دَعْدَاعَةٌ [daʿdeʿat] gibi, ke-mā se-yuzkeru.

الدَّعَادِغُ [ed-deʿādīʿ] [زَعَاذِغٌ] [zeʿāziʿ] vezninde) Bir nevʿ nebāt ismidir ki yaz mevsiminde pek rutübetli olmakla onu sığır kısmı raʿy eder, Türkīde sığır baldıranı derler.

الدَّعْدَاعُ [ed-daʿdaʿ] [جَعْفَرٌ] [caʿfer] vezninde) Otsuz çıplak yere denir, أَرْضٌ جُرْدَاءٌ [arḍun cerdāʿ] maʿnāsına.

دَعُ [daʿ] ve

دَعْدَاعُ [daʿdaʿ] (dāl'ların fethi ve ʿayn'ların sükün üzere bināsıyla) ve

دَعْدَاعًا [daʿdeʿan] ve

دَعَا [deʿan] (tenvīnler ile) Bir kelimesidir ki sürçüp yıkılan kimseye söylenir, sağlıkla kalkasın diyecek yerde لَعَا [leʿan] dedikleri gibi. ʿAlā-kavlin hemān tenvīnle müstaʿmel olur.

التَّدْعُدُ [et-tedaʿduʿ] [تَزَلُّزٌ] [tezelzul] vezninde) Pek pīr ve sāl-horde kimsenin yürümesine denir ki sarsılıp kağşayarak yürümeştir; yukālu: يَتَدَعْدَعُ الرَّجُلُ أَي يَمْشِي مَشْيَةً الشَّيْخِ الْكَبِيرِ

الدَّعْدَعَةُ [ed-daʿdeʿat] [زَلْزَلَةٌ] [zelzelet] vezninde) Ağırca ve āhestece iki tarafa kağşayarak yelmek maʿnāsınadır, دَعْدَاعٌ [daʿdāʿ]

gibi; yukālu: دَعْدَعُ الرَّجُلُ دَعْدَعَةً وَدَعْدَاعًا Ve kabı doldurmak maʿnāsınadır ki murād ırgalayarak doldurmaktır; yukālu: دَعْدَعُ الْجَفْنَةَ إِذَا مَلَأَهَا Ve keçi kısmını çağırarak maʿnāsınadır; yukālu: دَعْدَعٌ بِالْمَعْرِزِ إِذَا دَعَاهَا

[د ف ع]

الدَّفْعُ [ed-defʿ] [نَفْعٌ] [nefʿ] vezninde) Ve

الْمَدْفَعُ [el-medfaʿ] (mīm'in ve fā'nın fethiyle) Zor ile öte savmak ve kakıvermek maʿnāsınadır; yukālu: دَفَعَهُ وَإِلَيْهِ وَعَنْهُ الْأَدَى دَفْعًا وَمَدْفَعًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا نَحَاهُ Şārih der ki müellif burada ilgāz-güne kasr eylemiştir, zīrā *Başāʿir*'de beyānına göre دَفْعٌ [defʿ] bi-nefsihi ve إِلَى ile ve عَنْ ile taʿdiye eder; إِلَى ile إِنَاءَةٌ [inālet] yaʿnī nāʿil eylemek maʿnāsına ve عَنْ ile himāye maʿnāsına istiʿmāl olunur; fe-yukālu: دَفَعَهُ إِذَا نَحَاهُ وَدَفَعَ إِلَيْهِ مَالًا أَي أَغْطَاهُ وَأَنَالَهُ وَدَفَعَ عَنْهُ الْأَدَى أَي حَمَاهُ

الدَّفْعَةُ [ed-defʿat] (dāl'mın fethiyle) Binā-imerredir; yukālu: دَفَعَهُ دَفْعَةً أَي مَرَّةً Ve bir kerre maʿnāsınadır; yukālu: أَغْطَاهُ دَفْعَةً أَي بِمَرَّةٍ

الدَّفْعَةُ [ed-dufʿat] [غُرْفَةٌ] [ğurfet] vezninde) Bir uğurdan gelen yağmura denir. Cemʿi دَفْعٌ [dufaʿ]dır, صُرْدٌ [şurad] vezninde; yukālu: اِنْبَصَبَتْ دَفْعَةً مِنَ الْمَطَرِ أَي دَفْعَةً Ve tulum ve sār kap kacak makülesinden bir uğurdan munsabb olan suya ve sār nesnelere denir.

الْمَدْفَعُ [el-Medfaʿ] [مُدْفَعٌ] [maḍʿad] vezninde) Bir mevziʿ adıdır. Ve

مَدْفَعٌ [medfaʿ] İki akıntı beyninde olan çukur su mecrāsına denir ki ibtidā su kendisine mündefiʿ olup baʿdehu öbür akıntıya da mündefiʿ olur, مَدْنَبُ الدَّفَاعَةِ [meznebu'd-dāfiʿat] dahi denir. Ve مَدَافِعُ [medāfiʿ] laf-

zından müfred olur ki şiddetle su akacak mecrāya denir.

الْمُدْفَعُ [el-midfāʿ] [مِنْبَرٌ] [minber] vezninde) Defʿ edecek ālete denir, kezālik begāyet defʿ edici kimseye denir; yukālu: **هَالِنَ عَنكَ بِالْمُدْفَعِ وَرَجُلٌ مُدْفَعٌ أَي دَفُوعٌ** Hālen cenk ālātından olan topa مُدْفَعٌ [midfāʿ] dedikleri bu cihetledir.

الْمُدْفَعُ [el-mudeffāʿ] [مُعْظَمٌ] [muʿazzam] vezninde) Cinsi pāk soy deveye denir. Ve hor ve bī-kıymet deveye denmekle zıdd olur; yukālu: **بَعِيرٌ مُدْفَعٌ أَي كَرِيمٌ وَبَعِيرٌ مُدْفَعٌ أَي مُهَانٌ** Ve bī-vakʿ u haysiyet kimseye denir; yukālu: **رَجُلٌ مُدْفَعٌ أَي مَحْفُورٌ** Ve nesebinden redd ve defʿ olunmuş kimseye denir ki ābāʿ ve akribāsı onu nā-halef olmakla silsile-i neseblerinden redd ile teberri etmiş olurlar; yukālu: **رَجُلٌ مُدْفَعٌ أَي مُدْفُوعٌ عَنَ نَسَبِهِ** Ve şol mihmāna denir ki hāneden hāneye istiskāle savulmuş ola; yukālu: **صَيِّفٌ مُدْفَعٌ إِذَا كَانَ قَدْ تَدَافَعَهُ الْحَيُّ وَأَحَالَهُ كُلُّ عَلَى الْآخِرِ**

الدَّفَاعُ [ed-dāfiʿ] ve

الدَّفَاعَةُ [ed-dāfiʿat] ve

الْمُدْفَاعُ [el-midfāʿ] [مِحْرَابٌ] [mihrāb] vezninde) Şol nākaya denir ki doğurmazdan mukaddemce ağızı memesinden püskürüp defʿ eder ola; yukālu: **نَاقَةٌ دَافِعٌ وَدَافِعَةٌ وَمُدْفَاعٌ إِذَا كَانَتْ تَدْفَعُ اللَّبَاءَ فِي ضَرْعِهَا فَيُبِيلُ الْبِتَاجَ**

الدَّوَافِعُ [ed-devāfiʿ] [دَافِعَةٌ] [dāfiʿat]jin cemʿidir, şol su akıntısına denir ki düzce yumuşak yerin esfelinde olmakla sular ona akıp ondan dereye mündefiʿ ola.

الدَّفْعُ [ed-deffāʿ] [سَدَادٌ] [şeddād] vezninde) Şol kimseye denir ki sofrada taʿām ekl ederken sahnda kendi önüne kemik vākiʿ olursa onun yerine et lokması gelmek için o kemiği ötece defʿ eder ola.

الدَّفْعُ [ed-duffāʿ] [رُمَّانٌ] [rummān] vezninde) Bir uğurdan gelen dalğaya ve talaza ve sel suyuna itlāk olunur, önüne geleni alıp götürür; yukālu: **جَاءَ الْوَادِيَّ بِدَفْعٍ أَي السَّيْلِ الْعَظِيمِ** Ve şol şeyʿ-i ʿazīme denir ki kendisine mümāsıl şeyʿ-i ʿazīmi defʿ eder ola.

الْإِنْدِفَاعُ [el-indifāʿ] Söze girişmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: **إِنْدَفَعَ فِي الْحَدِيثِ إِذَا أَفَاضَ** Ve at sürʿatle yürümek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: **إِنْدَفَعَ الْفَرَسُ إِذَا أَسْرَعَ فِي سَبِيلِهِ**

الْإِنْدِفَاعُ [indifāʿ] [دَفْعٌ] [defʿ]in mutāviʿidir, savulmak maʿnāsına; yukālu: **دَفَعَهُ فَانْدَفَعَ**

الْمُدَافَعَةُ [el-mudāfaʿat] [مُفَاعَلَةٌ] [mufāʿalet] vezninde) Borcu vermekte لَعَلَّ ve لَعْلٌ ile ʿavk ve teʿhīr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: **دَافِعٌ فَلَانَا بِحَقِّهِ إِذَا مَاطَلَهُ** Ve sülāsī olan دَفْعٌ [defʿ] maʿnāsına gelir; ve minhu kavluhu taʿālā: **﴿إِنَّ اللَّهَ يُدَافِعُ عَنِ الَّذِينَ آمَنُوا﴾** أَي يُدْفَعُ **دِفَاعٌ** [difāʿ] (dālʿın kesriyle maʿrife olarak) Dişi koyunun ʿalemidir.

الْمُدَافَعُ [el-mudāfaʿ] (ism-i mefʿül bün-yesiyle) Müzāhame ve müdāhale olunan şeyʿe itlāk olunur; ve minhu yukālu: **هُوَ سَيِّدٌ قَوْمِهِ غَيْرٌ مُدَافِعٌ أَي غَيْرٌ مُرَاحِمٌ**

الْإِسْتِدْفَاعُ [el-istidfāʿ] Bir nesnenin defʿ ini istemek maʿnāsınadır; yukālu: **إِسْتَدْفَعَ اللَّهُ الْأُسُوءَ أَي طَلَبَ مِنْهُ أَنْ يَدْفَعَهَا عَنْهُ**

التَّدَافُعُ [et-tedāfuʿ] [تَفَاعُلٌ] [tefāʿul] vezninde) Birbirini defʿ edip itişmek ve kakışmak maʿnāsınadır; yukālu: **تَدَافَعُوا فِي الْحَزْبِ إِذَا دَفَعَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا**

[د ق ع]

الدَّفْعُ [ed-deḡāʿ] (dālʿın ve kāfʿın fethiyle) Bir kimse ednā dirlige rāzī ve kāniʿ olmak maʿnāsınadır; yukālu: **دَفَعَ الرَّجُلُ دَفْعًا مِّنَ الْيَابِ** **الرَّابِعُ** **وَإِذَا رَضِيَ بِأَذْنَى الْعَيْشِ** Ve fakr u fākaya ta-

hammül eylemeyip telâş ve şikâyet eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: دَقَعَ الرَّجُلُ إِذَا أَسَاءَ Ve bir kimse ifrât-ı fakr u meskenetinden hâksâr olmak ma'nâsınadır; yukâlu: دَقَعَ الرَّجُلُ إِذَا لَصَقَ بِالْتَّرَابِ أَي فَقَّرًا Ve deve köşegi süttten bıkmak ma'nâsınadır; yukâlu: دَقَعَ الْفَصِيلُ إِذَا بَشِمَ عَنِ اللَّبَنِ

الدَّفْعَاءُ [ed-dekʿā] (حَمْرَاءُ [hamrāʿ] vezninde) Fenâ ve kemter mısır buğdayına denir; yukâlu: دَرَّةٌ دَفْعَاءٌ أَي رَدِيئَةٌ Ve otsuz çıplak yere denir; yukâlu: أَرْضٌ دَفْعَاءٌ أَي لَا نَبَاتَ فِيهَا Ve toprağa denir; تُرَابٌ [turāb] ma'nâsına.

الْأَدْفَعُ [el-edḥaʿ] ve

الدَّفْعَمُ [ed-dikʿam] (دِرْهَمٌ [dirhem] vezninde) ve

الدَّفْقَاءُ [ed-dekʿā] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) ve غُرَابٌ [gurāb] vezninde) Bunlar da toprağa denir. Ve

أَدْفَعُ [edḥaʿ] Pek açlığa denir, دَبْتُقُوعٌ [deyḳūʿ] gibi.

الدَّوْقَعَةُ [ed-devḥaʿat] (زَوْبَعَةٌ [zevbeʿat] vezninde) Fakr ve züll ve meskenet ma'nâsınadır; yukâlu: رَمَاهُ اللَّهُ بِالدَّوْقَعَةِ أَي الْفَقْرِ وَالذُّلِّ

الدَّبْيُقُوعُ [ed-deyḳūʿ] (دَبْيُوعٌ [deyḳūr] vezninde) Şedîd açlığa denir; yukâlu: جُوعٌ أَدْفَعُ وَدَبْيُقُوعٌ أَي شَدِيدٌ

الْمِدْقَاعُ [el-midḳāʿ] (مِخْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Harîs kimseye denir; yukâlu: رَجُلٌ مِدْقَاعٌ أَي حَرِيصٌ

الدَّفْقُوعُ [ed-deḳūʿ] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Ellerin dâ'imâ yere vurup toprağı kazıp tozutan deveye denir; yukâlu: بَعِيرٌ دَفْقُوعٌ الْيَدَيْنِ إِذَا كَانَ يَزْمِي بِهِمَا فَيَبْحَثُ الدَّفْعَاءَ

الْمُدْقِعُ [el-mudḳiʿ] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Toprağı yapıştıracı ve hâksâr edici nesneye denir; yukâlu: فَقَّرَ مُدْقِعٌ أَي مُلْصِقٌ

بِالدَّفْعَاءِ Ve sür'atle kaçıp gider olan kimseye denir; yukâlu: رَأَيْتُهُ مُدْفِعًا أَي هَارِبًا مُسْرِعًا Ve pek arık ve nahîf şahsa denir; yukâlu: رَجُلٌ مُدْفِعٌ أَي أَشَدُّ الْهَوْلَى هُزَالًا

[د ك ع]

الدُّكَاغُ [ed-dukāʿ] (غُرَابٌ [gurāb] vezninde) Bir ilettilir ki at ve deve kısmına ʿarız olur, dâ'imâ öksürürler, soluğan ilettiline şebîh bir ilettilir.

الْمَدْكُوعُ [el-medḳūʿ] دُكَاغٌ [dukāʿ] ilettiline uğramış ata ve deveye denir; yukâlu: دُكِعَ الْفَرَسُ أَوْ الْبَعِيرُ عَلَى الْمَجْهُولِ فَهُوَ مَدْكُوعٌ إِذَا أَصَابَهُ الدُّكَاغُ

[د ل ث ع]

الدَّلْنَعُ [ed-delṣaʿ] (سَا-يُ müsellese ile [caʿfer] vezninde) Dişlerinin eti çok olan adama denir; yukâlu: رَجُلٌ دَلْنَعٌ أَي الْكَثِيرُ لَحْمِ لِسْتِهِ Ve pek soğumsuz kimseye denir; yukâlu: زَبْرُجٌ دَلْنَعٌ أَي حَرِيصٌ شَرَّةٌ Bunlarda [zibric] vezninde dahi lügattir. Ve şol yola denir ki düz ve yumuşak olup düz ve yumuşak yâhüd sert ve sarp yerlerde ola ve aslâ inişi ve engebese olmaya.

الدَّلْنِيعُ [ed-dilṣiʿ] (زَبْرُجٌ [zibric] vezninde) Murdâr, pis ve nâ-pâk şahsa denir; yukâlu: رَجُلٌ دَلْنِيعٌ أَي مُنْتِنٌ قَدَرٌ Ve dudağı dürük adama denir; yukâlu: رَجُلٌ دَلْنِيعٌ أَي مُنْقَلَبِ الشَّفَةِ

[د ل ع]

الدَّلْنَعُ [ed-delʿ] (دَالٌ'ın fethi ve lām'ın sükünuyla) Dili ağızdan çıkarmak ma'nâsına lâzım olur; yukâlu: دَلَعَ لِسَانَهُ دَلْعًا وَدَلَّوعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا أُخْرِجَهُ

دَلَعٌ [delʿ] ve

دُلُّوعٌ [dulūʿ] (قَعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Dil taşra çıkmak ma'nâsına lâzım olur; yukâlu: دَلَعَ لِسَانَهُ دَلْعًا وَدُلُّوعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ وَالْأَوَّلِ إِذَا حَرَجَ

الدَّلَاعُ [ed-dullāʿ] (رُمَانٌ [rummān] vezninde) Deniz sedeflerinden bir güne sedef ismidir.

الدَّلِيْعُ [ed-delīʿ] (أَمِيْرٌ [emīr] vezninde) Sehl ve vāsiʿ yola denir.

الدَّلْوَعُ [ed-devlāʿ] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Delīʿ [delīʿ] maʿnāsınadır.

الْإِنْدِلَاعُ [el-indilāʿ] Karın büyüyüp salkılanmak maʿnāsınadır; yukālu: **إِنْدَلَعَ بَطْنُهُ إِذَا** **عَظُمَ وَاسْتَوْحَى** Ve kılıç kından sıyrılıp çıkmak maʿnāsınadır; yukālu: **إِنْدَلَعَ السَّيْفُ مِنْ** **إِنْسَلَّ إِذَا غَمِدِهِ** Ve dil ʿataştan yāhūd taʿabdan taşra uğramak maʿnāsınadır; yukālu: **إِنْدَلَعَ** **لِسَانُهُ إِذَا خَرَجَ**

الْإِدْلَاعُ [el-iddilāʿ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bu dahi dil taşra uğramak maʿnāsınadır; yukālu: **إِدْلَعَ لِسَانُهُ إِذَا خَرَجَ**

الدَّلْوَعَةُ [ed-devleʿat] (جَوْهَرَةٌ [cevheret] vezninde) Bir nevʿ sedef ismidir ki içi boş olur, āteş ıssısı dokundukta ondan tırnak tarzında bir nesne zuhūr edip gidecek parmak kadar sıyrılıp çıkar. **إِشْتَهَتْ** [kūṣṣṣ] dedikleri dārū içre **أَظْفَارٌ** [aẓfār] bu olacaktır.

الدَّلْوَعِيَّةُ [ed-devleʿiyyet] (dāl'ın fethiyle) Mavşil kurbünde bir karyedir; fukahādan ʿAbdalmelik b. Zeyd ed-Devleʿī oradandır.

الدَّلَالِجُ [ed-dālīʿ] Dilini taşra çıkarıcı kimseye denir. Bu münāsebetle nihāyet derecede ahmak olan kimseye vasf olur ki seme gibi, humk ve belāhat ve hayretinden dilini taşra çıkarıp durur; yukālu: **أَحْمَقُ دَالِجٌ أَيْ** **أَمْرٌ دَالِجٌ أَيْ لَيْسَ دُونَهُ** Ve yukālu: **غَايَةٌ فِي الْخُحْتِ** **سَيِّئَةٌ** Yaʿnī “Nihāyet mertebede dündür.” Ve bu mecāz bi-mertebeteyndir.

الدَّلْعَةُ [ed-dulʿat] (غُرْفَةٌ [gurfet] vezninde) Zekerde olan damar ismidir ki kalın

damarıdır. Ve baʿzı nisvānda olan aslık hāletine denir ki ālet nāfız olmaz. Erkek- te debe taşak gibi, nisvānda domalmış et olur, ona **قَرْنٌ** [qāren] ve **عَفَلَةٌ** [ʿafelet] dahi denir; yukālu: **فِيهَا دَلْعَةٌ أَيْ قَرْنٌ وَعَفَلَةٌ**

الدَّلْوُعُ [ed-delūʿ] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Yolda sāʿir develeri sebk ve takaddüm eder olan nākaya denir; yukālu: **إِذَا** **نَاقَةٌ دَلْوُعٌ إِذَا** **كَانَتْ تَتَقَدَّمُ الْإِبِلَ**

الْأَدْلَعِيُّ [el-edleʿiyy] (أَلْمَعِيٌّ [elmeʿiyy] vezninde) İri ve uzun zekere denir.

[د ل ن ع]

الدَّلَنَّةُ [el-deleennaʿ] (نُونٌ-1 müşeddede ile **سَفَنَنَعَ** [sefenneʿ] vezninde) Toprağı mülāyim, süluku āsān yola denir; yukālu: **دَلَنَعَ** **طَرِيقٌ** Cemʿi **دَلَنَعَ** **أَيْ سَهَّلَ**

[د م ع]

الدَّمْعُ [ed-demʿ] (سَمْعٌ [semʿ] vezninde) Göz yaşına denir, hüzn ve sürür bükāsından zuhūr eder; **دُمُوْعٌ** [dumūʿ] cemʿidir; yukālu: **وَعَلَى** **خُدُودِهِمُ الدَّمُوعُ** **أَيْ مَاءُ الْعَيْنِ** Ve

دَمَعَتْ [demʿ] Masdar olur, göz yaşı dökmek maʿnāsına; yukālu: **دَمَعَتْ** **الْعَيْنُ دَمْعًا** **مِنَ الْبَابِ** **الثَّلَاثُ إِذَا سَالَ دَمْعُهَا**

الدَّمْعَةُ [ed-demʿat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) **دَمَعٌ** [demʿ] lafzından vāhiddir, göz yaşından bir damlaya denir; yukālu: **أَضْفَى** **مِنَ الدَّمْعِ** **الدَّمْعَةَ** **وَهِيَ الْقَطْرَةُ** **مِنَ الدَّمْعِ**

ذُو الدَّمْعَةِ [Zuʿd-Demʿat] Hüseyn b. Zeyd b. ʿAlī b. Hüseyn b. ʿAlī el-Murtaḏā lakabıdır, radiyallāhu ʿanhum.

الدَّمْعُ [ed-demaʿ] (fethateynle) Bu dahi göz yaşı dökmek maʿnāsınadır; yukālu: **دَمَعَتْ** **الْعَيْنُ دَمْعًا** **مِنَ الْبَابِ** **الرَّوَابِعِ** **إِذَا سَالَ دَمْعُهَا**

الدَّمِيعَةُ [ed-demiʿat] (فَرِحَةٌ [ferihāt] vezninde) Gözü yaşlı ʿavrete denir; yukālu: **إِمْرَأَةٌ**

دَمِعَةٌ أَي سَرِيعَةٌ الدَّمْعِ

الدَّامِعَةُ [ed-dāmiʿat] Şol baş yarığına denir ki دَامِيَةٌ [dāmiyet] derecesinden sonra ola. دَامِيَةٌ [dāmiyet] kanı çıkıp lākin akmayan olmakla دَامِعَةٌ [dāmiʿat] göz yaşı gibi kanı āheste ve azca seyelān edeni olur; yukālu: شَجَّةٌ دَامِعَةٌ وَهِيَ بَعْدَ الدَّامِيَةِ قَالَ الشَّارِحُ أَي تَسِيلُ دَمًا قَلِيلًا كالدَّمْعِ

الدَّمَاغُ [ed-demmāʿ] شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Şol nem-nāk toprağa denir ki göz yaşı gibi rutūbeti sızıp çıkar ola; yukālu: نُرَى دَمَاغٌ إِذَا كَانَ يَتَحَلَّبُ نَدَى كالدَّمْعِ Ve şol güne vasf olur ki onda ufak katreli yağmur yağar ola; yukālu: يَوْمَ دَمَاغٌ إِذَا كَانَ فِيهِ رَدَادٌ

الدَّمَاغُ [ed-dummāʿ] رُمَانٌ [rummān] vezninde) Bahār vakti asma çubuğundan tekātur eden suya denir; yukālu: سَأَلَ دَمَاغَ الْكُرْمِ وَهُوَ مَا يَسِيلُ مِنْهُ فِي الرَّبِيعِ Ve yeni doğmuş çocuk başında yumuşaklığından hareket eden yere denir ki bingıldayık taʿbīr olunur.

الدَّمَاغُ [ed-dimāʿ] كِتَابٌ [kitāb] vezninde) İnsānın çehresinden gözden dik aşağı bu-run deliğine doğru akıntılı cemāl eserine denir; yukālu: مَا أَلْطَفَ دِمَاعُهُ وَهُوَ الْمَيْسَمُ فِي الْمَنَاطِرِ سَائِلٌ إِلَى الْمُنْجِرِ

دَمَاغٌ [dumāʿ] غُرَابٌ [ğurāb] vezninde) Bir nebāt adıdır.

الدَّمْعُ [ed-dumuʿ] (zameteynle) Deveye mahsūs bir damga ismidir ki gözü yaşı akacak yere basılır.

الدَّمْدُمُوعُ [el-medmūʿ] دُمْعٌ [dumuʿ] dedikleri damga basılmış deveye denir; yukālu: بَعِيرٌ مَدْمُوعٌ أَي مَرْسُومٌ بالدَّمْعِ

دَمْعٌ دَاوُدُ [demʿu dāvūd] Bir dārū-yı maʿrūftur. Ve bu bir nebātın habbesidir ki bostānlarda biter, beyāza māʿil gökçül olur, ondan tesbīh düzerler.

الدَّمْعَانُ [ed-demʿān] (سَكْرَانٌ [sekrān] vezninde) Şol dolu kaba denir ki doluluğundan taşıp dökülür ola; yukālu: فَدَحَ دَمْعَانٌ أَي مُمْتَلِئٌ سَيَّالٌ

الدَّمْعَانَةُ [ed-Demʿānet] Benū Baħr yurdunda bir sudur.

الْإِدْمَاعُ [el-idmāʿ] (hemzenin kesriyle) Dolurmak maʿnāsınadır; yukālu: أَدْمَعُ الْإِنَاءُ إِذَا مَلَأَهُ

[د ن ع]

الدَّنِيعُ [ed-deniʿ] (كَيْفٌ [ketif] vezninde) ve

الدَّنِيعُ [ed-deniʿ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

الدَّنِيعَةُ [ed-deniʿat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Aslā ʿakl ve rüşd eseri olmayıp bir işe yaramaz olan bī-māye ve nākese denir; yukālu: رَجُلٌ دَنِيعٌ وَدَنِيعٌ أَي فَسَلٌ لَا لَبَّ لَهُ وَلَا عَقْلٌ

الدَّنِعُ [ed-denaʿ] (fethateynle) Çocuk begāyet açlıktan pek muztarib olup gıdā dāʿiyesinde olmak maʿnāsınadır; yukālu: دَنِعَ الصَّبِيُّ دَنَعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا جُهِدَ وَجَاعَ وَاشْتَهَى Ve tamaʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: دَنِعَ لَهُ إِذَا طَمَعَ Ve huzūʿ ve tezellül eylemek maʿnāsınadır; yukālu: دَنِعَ لَهْ إِذَا خَضَعَ وَذَلَّ Ve leʿīm olmak maʿnāsınadır; yukālu: دَنِعَ الرَّجُلُ إِذَا لَوَّمَ

دَنِعٌ [denaʿ] Kassābın mezbūhtan attığı fazalāta denir; yukālu: عَطَاؤُهُ كالدَّنِعِ أَي مَا يَطْرَحُهُ الْجَازِرُ مِنَ الْبَعِيرِ Ve sefele ve erzāl-i nāsa itlāk olunur; yukālu: هُمُ دَنِعٌ أَي سَفِيلَةٌ النَّاسِ وَرُذَالُهُمْ

الدُّنُوعُ [ed-dunūʿ] (فُعُودٌ [ğuʿūd] vezninde) ve

الدَّنَاعَةُ [ed-denāʿat] (شِنَاعَةٌ [şenāʿat] vezninde) Bunlar da leʿīm olmak maʿnāsınadır; yukālu: دَنِعَ الرَّجُلُ دُنُوعًا وَدَّنَاعَةً مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا لَوَّمَ

الذَّانِعُ [ed-dāniʿ] ve

الذَّنِيعُ [ed-deniʿ] (كَتِيفٌ [ketif] vezninde) Le'im ve nākese denir; yukālu: رَجُلٌ ذَانِعٌ وَذَنْعٌ أَي لَيْتِيْمٌ

[د و ع]

الذَّوْعُ [ed-devʿ] (نَوْعٌ [nevʿ] vezninde) Seğirtirken yāhūd suda yüzerken ellerini iki tarafa salarak gitmek ma'nāsınadır; yukālu: ذَاعَ الرَّجُلُ يَدُوْعًا إِذَا اسْتَسَنَّ عَادِيًا أَوْ سَابِحًا

الذَّوْعُ [ed-dūʿ] (dāl'ın zammıyla) Bir güne balıktır ki kızıl ve parmak kadar küçük olur. Müfredi دُوْعَةٌ [dūʿat]tur; cem'i دُوْعٌ [duvaʿ]dır, ضَرْدٌ [şurad] vezninde.

يَوْمُ الذَّوَاعِ [yevmu'd-duvāʿi] (غُرَابٌ [gurāb] vezninde) Bir yevm-i ma'rūftur.

[د ه ع]

دِهَاعٌ [dehāʿi] (مَطَامٌ [kaṭāmi] vezninde) ve

دِهْدَاعٌ [dehdāʿi] (فَرْقَارٌ [karḳāri] vezninde) ki kesr üzere mebnīdir) Dişi oğlağa mahsüs zecr ve āzār kelimātındandır.

الدَّهْعُ [ed-dehʿ] (مَنْعٌ [menʿ] vezninde) Dişi oğlağı دِهَاعٌ [dehāʿi] diye āzārlamak ma'nāsınadır; yukālu: دَهَعَ الرَّاعِي بِالْغَنُوقِ دَهْعًا مِنْ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا زَجَرَهَا بِدِهَاعٍ

الدَّهْدَعَةُ [ed-dehdeʿat] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) دَهْعٌ [dehʿ] ma'nāsınadır; yukālu: دَهْدَعَ بِالْغَنُوقِ إِذَا زَجَرَهَا بِدِهْدَاعٍ

[د ه ق ع]

الدَّهْقُوعُ [ed-duhḳūʿ] (كُفْرٌ [kufr] vezninde) Adanı bī-tāb edip yere çalan şedid açlığa denir; tekülü: أَخَذَنِي الدَّهْقُوعُ أَي الْجُوعُ الشَّدِيدُ الَّذِي يَضْرَعُ صَاحِبَهُ

FASLU'Z-ZĀLĪ'L-MU'CEME

(فَضْلُ الذَّلَالِ الْمُعْجَمَةِ)

[ذ ر ع]

الذَّرَاعُ [ez-zirāʿ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) İnsanın dirseği ucundan orta parmağının ucuna varınca mikdāra denir ki أَرْشٌ [erş] ta'bīr olunur; yukālu: مِقْدَارُهُ ذِرَاعٌ وَهُوَ مِنْ طَرَفٍ وَهُوَ مِنَ الطَّرَفِ إِلَى طَرَفٍ الْإِصْبَعِ الْوَسْطِيِّ Ve

ذِرَاعٌ [zirāʿ] kola denir, سَاعِدٌ [sā'id] ma'nāsına. İkisinde de ذِرَاعٌ [zirāʿ] mü'ennestir, ba'zen müzekker olur. Cem'i أَذْرُعٌ [ezruʿ] gelir ve ذُرْعَانٌ [zurʿān] gelir zāl'in zammıyla. Şārih der ki mü'ellif سَاعِدٌ [sā'id]i ذِرَاعٌ [zirāʿ] ile ذِرَاعٌ [zirāʿ]ı سَاعِدٌ [sā'id] ile tefsīr eylemekle irtikāb-ı devr eylemiştir. Kaldı ki mü'ellife göre سَاعِدٌ [sā'id] dirsek ile keff miyānı olan mikdārdır ki bilek ta'bīr olunur. Ve ma'nā-yı evvelden mikdār-ı mezbūra müsāvī olan ağaç tesmiyesi ahz olunmuştur ki Fārisīde gez ve Türkīde arşın ta'bīr olunur. Ve bu iki ma'nāda ekser-i lügaviyyūn kavli üzere mü'ennestir, hatta musaggarı ذُرَيْعَةٌ [zurayʿat] gelir. Mü'ellif 'acebdir ki buna tasaddī eylemedi. Ve سَاعِدٌ [sā'id] ma'nāsına geldiği Nihāye-i İbn Eşīr'de mersūmdur. İntehā. Ve sığırın ve koyun ve keçinin zirāʿları كُرَاعٌ [kurāʿ]larından ya'nī paçalarından yukarısidir. Ve devenin ve at ve katır ve eşeğin zirāʿları وَظِيْفٌ [vaẓīf]lerinden ya'nī kuru inciklerinden yukarılarıdır; ve fi'l-meseli: لَا تُطْمَعُ الْعَبْدُ "الْكُرَاعُ فَيَطْمَعُ فِي الذَّرَاعِ" Ve bu mesel "ط، و، ق" māddeinde mersūmdur. Ve

ذِرَاعٌ [zirāʿ] Huluk ve seciyyeden ve tāb u tākattan kināye olur, ke-mā se-yuzkeru. Ve

ذِرَاعٌ [zīrāʿ] Bir güne damgaya itlak olunur ki devenin koluna basılır. Ve Yemen'de Benü Şaʿlebe'ye mahsūs bir damga ismidir ki develerini onunla damga ederler. Kezālik Benī Mālik b. Saʿd cemāʿatinden bir bölüğe mahsūs bir güne damganın dahi ismidir. Ve

ذِرَاعَانِ [Zirāʿān] ʿAmr b. Kilāb bilādında iki yastım dağa denir. Her birine ذِرَاعٌ [Zirāʿ] derler. Ve

ذِرَاعٌ [zīrāʿ] Mızrağın ve kargının sadrına denir ki nisfından yukarı başı tarafıdır; yukālu: **إِسْتَوَى كَذِرَاعِ الْعَامِلِ وَهُوَ صِدْقُ الْقَنَاءَةِ** Ve

ذِرَاعٌ [zīrāʿ] Arşın taʿbīr olunan ölçüye denir, gerek demirden ve gerek çubuktan olsun. Ve menāzil-i kamerden bir menzile itlak olunur ki ذِرَاعُ الْأَسَدِ الْمُبْسُوطَةِ dedikleridir, zīrā Esed burcunda musavver olan esedin iki zīrāʿ ı vardır: biri mebsüte ve biri makbūzadır. Makbūzası Şām tarafına doğrudur, kamer ona nāzil olur. Ve mebsūtası Yemen cānibine doğrudur ki beyinleri kamçı mikdār iki kevkeden ʿibārettir, ziyādesiyle yüksek ve makbūzadan mümtedir. Baʿzen kamer, makbūzadan sapıp ona da nāzil olur, temmūz ayının dördüncü günü tulūʿ edip kānūn-ı evvelin dördünde sukūt ve gurūb eder.

ذُو الذَّرَاعَيْنِ الْمُنْبِهِرِ [Zuʿz-Zirāʿayni'l-Munbehir] Mālik b. el-Hāriş nām kimse nin lakabıdır ki şuʿarādandır.

الذَّرْعُ [ez-zerʿ] فِرْعٌ [ferʿ] vezninde) Bir nesneyi kol ile ölçmek maʿnāsınadır; yukālu: **ذَرَعَ الثُّوبَ ذَرْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا قَاسَهُ بِالذَّرْعِ** Ve kusmak ʿarızası galebe eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir ki biʿz-zarūre kusmaktan ʿibārettir. Şārihin beyānına göre serʿ

maʿnāsına olan ذَرِيعٌ [zerīʿ]den meʿhūzdur; yukālu: **ذَرَعَ الْقَيْءُ فُلَانًا إِذَا غَلَبَهُ وَسَبَقَهُ** Ve şefāʿat eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir ki lisānımızda kola almak ve kollamak taʿbīrleri buna akrebdir; yukālu: **ذَرَعَ عِنْدَهُ** ذَرَعَ لَهْ **لِفُلَانٍ إِذَا شَفَعَهُ لَهُ** Ve rākib rükūb etmek için deve kolları üzere çökmek maʿnāsınadır; yukālu: **ذَرَعَ الْبَعِيرُ إِذَا وَطِئَ عَلَى ذِرَاعِهِ لِيُرَكِبَهُ أَحَدٌ** Ve bir adam bir kimsenin ensesinden varıp kollarını boğazına dolayıp sıkırmakla boğmak maʿnāsınadır; yukālu: **ذَرَعَ فُلَانًا إِذَا خَنَقَهُ مِنْ وَرَائِهِ بِالذَّرْعِ** Ve

ذِرَاعٌ [zerʿ] Hüydan kināye olunur, ذِرَاعٌ [zīrāʿ] gibi. Burada مَذْرُوعٌ [mezrūʿ] maʿnāsınadılar ki maʿhūd ve muʿayyen demek olur. Herkesin hüyu hasbe'l-hilkat mukarrer ve muʿayyendir; ve minhu yukālu: **ذِرْعٌ رَجُلٌ وَاسِعُ الذَّرْعِ وَالذَّرْعُ أَبِي الْخُلْتِ** [zerʿ] ve ذِرَاعٌ [zīrāʿ] ile يَدٌ [yed] gibi kuvvet ve tāb u tākattan kināye olur; yukālu: **ضَاقَ بِالْأَمْرِ ذِرْعُهُ وَذِرَاعُهُ وَضَاقَ بِهِ ذِرْعًا أَبِي ضَعْفَتٍ طَائِقُهُ** وَلَمْ يَجِدْ مِنَ الْمَكْرُوهِ فِيهِ مَخْلَصًا

الذَّرَاعُ [ez-zerāʿ] [sehāb] vezninde ve كِتَابٌ [kitāb] vezninde) İplik eğirmekte tīz-dest olan hatuna denir. Ve

ذِرَاعٌ [Zirāʿ] Esmādandır: Beşşār ve Yesār ibnā Zerāʿ, Vektʿ ile muʿāsırdır. Beşşār, Cābir el-Cuʿfiʿden rivāyet-i hadīs eyledi.

أَبُو ذِرَاعٍ [Ebū Zerāʿ] Tābīʿındendir.

الذَّرَاعُ [ez-zerrāʿ] شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Şol buğura denir ki nākaya aşmak için ensesinden müstevlī olup üzerine çökmekle çökürür ola; yukālu: **جَمَلٌ ذَرْعٌ إِذَا كَانَ يُسَانٌ** Ve **النَّاقَةُ بِذِرَاعِهِ فَيَسْتَوْحُهَا**

ذِرَاعٌ [Zerrāʿ] İsmāʿīl b. Şiddīk nām muhadisin lakabıdır. Ve Aḥmed b. Naşr nām muhaddisin dahi lakabıdır ve bu zaʿīfuʿr-rivāyettir. Ve

ذَرَّاعٌ [zerrāʿ] Şol küçük tulumu denir ki kolları cānibinden yüzülmüş ola.

الدَّرْعُ [ez-zeraʿ] (fethateynle) **ذَرَّاعٌ** [zerrāʿ] dedikleri mezkūr tulumla su içmek maʿnāsınadır; yukālu: ذَرَعَ الرَّجُلُ ذَرْعًا مِنَ الْبَابِ إِذَا شَرِبَ بِالذَّرْعِ Ve bir kimse hakkında şefāʿat eylemek maʿnāsınadır; yukālu: ذَرَعَ إِذَا تَشَفَّعَ Ve ayaklar yorgunluktan bī-tāb olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِذَا دَرَعَتْ رَجُلًا إِذَا أَعْيَبَتْ Ve hırs ve tamaʿ maʿnāsınadır; tekūlu: أَعْجَبَنِي ذَرْعُهُ أَي طَمَعُهُ Ve

ذَرَعٌ [zeraʿ] Yaban sığırının yavrusuna denir; cemʿi ذِرَاعَانُ [zirʿān]dır zāl'ın kesriyle. Ve şol nākaya denir ki sayda remy eden adam onunla siperlenip remy eder ola.

الأَذْرَعُ [el-ezraʿ] أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Anası ʿArabī olup pederi ʿArabī olmayan adama denir, ʿalā-kavlin anası kul cinsi olup pederi ʿArabī olan kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ أَذْرَعٌ أَي مُقْرَفٌ أَوْ ابْنُ الْعَرَبِيِّ لِلْمَوْلَاةِ Ve be-gāyet fasīh ve sühan-ver adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَذْرَعٌ أَي أَفْصَحُ

أَذْرِعَاتُ [Ezriʿāt] (hemzenin fethi ve rā'nın kesri ve fethiyle) Şām ülkesinde bir belde adıdır. Nisbetinde أَذْرَعِيٌّ [Ezreʿiyy] denir hemzenin ve rā'nın fethiyle.

أَوْلَادُ ذَرَاعٍ [evlādu zārīʿ] yāhūd ذِرَاعٍ [zirāʿ] كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Köpekler ve eşeklere itlāk olunur; tekūlu: مَا تَفْعَلُ بِأَوْلَادِ الذَّرَاعِ أَوْ الذَّرَاعِ أَي الْكِلَابِ وَالْحَمِيرِ

الدَّرْبَعَةُ [ez-zerīʿat] سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Bu dahi şol nākaya denir ki şikāra remy eden sayyād onu siperlenip remy ederler. Ve vesīle maʿnāsınadır; tekūlu: هُوَ ذَرِعَتِي إِلَى فُلَانٍ أَي وَسِيلَتِي

الدَّرْوُعُ [ez-zerūʿ] صَبُورٌ [şabūr] vezninde) ve

الدَّرْبَعُ [ez-zerīʿ] أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Cüst ve çālāk olup adımları geniş olan ata ve deveye denir; yukālu: فَرَسٌ وَبَعِيرٌ ذَرْوُعٌ وَذَرْبَعٌ Ve أَي الْخَفِيفُ السَّيْرُ الْوَاسِعُ الْخَطْوُ

ذَرِبِعٌ [zerīʿ] Şefīʿ maʿnāsınadır. Ve çabuk ve serīʿ maʿnāsınadır. Ve aslā müzāyakası olmayıp vüsʿatli ve sühüetli işe denir; yukālu: أَمْرٌ ذَرِبِعٌ أَي وَاسِعٌ Ve vebā-yı ʿāmm gibi şāmil ve serīʿ olan ölüme denir; yukālu: مَوْتُ ذَرِبِعٌ أَي فَائِسٌ

الدَّرْعَةُ [ez-zurʿat] غُرْفَةٌ [ğurfet] vezninde) Bu dahi وَسِيلَةٌ [vesīlet]e denir.

الْمَذَارِعُ [el-mezārīʿ] مَصَالِحٌ [meşāliḥ] vezninde) ve

الْمَذَارِيعُ [el-mezārīʿ] مَصَابِيحٌ [meşābiḥ] vezninde) Şehrin nāhiyelerine, ʿalā-kavlin şol büldān ve kurāya denir ki bir tarafı bāğ ve bāğçe ve şenlik olup ve bir tarafı çöl ve beyābān ola, ʿIrāk'ta Enbār ve Kādisiyye nām beldeler gibi. Ve

مَذَارِعٌ [mezārīʿ] Dābbenin ayaklarına denir; yukālu: بَعِيرٌ قَوِيٌّ الْمَذَارِعِ أَي الْقَوَائِمِ Ve şenliğe ve obalara karīb hurmālīga denir. Müfredleri مَذْرَاعٌ [mizrāʿ]dır.

الدَّرْعُ [ez-zerīʿ] كَتِيفٌ [ketif] vezninde) Şol kimseye denir ki şerr ve mazarrat cihe-tinde zebān-dırāz ola ki bed-güy ve fitne-engīz olacaktır; yukālu: رَجُلٌ ذَرَعَ أَي الطَّوِيلُ Ve leyl ve nehār karār ve ārām etmeyip revende ve seyyār olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ ذَرَعَ أَي سَيَّارٌ لَيْلًا وَنَهَارًا Ve hoş-ülfet, nāzük-tabīʿat mümtezic adama denir; yukālu: هُوَ ذَرَعَ أَي الْحَسَنُ الْعِشْرَةَ

الدَّرْعَاتُ [ez-zerīʿāt] فَرِحَاتٌ [ferihāt] vezninde) Şol devābba denir ki cüst ve revende olup adımları seyrek ve yerden ahz ve irticā'ı bāʿdce ola.

الإِذْرَاعُ [el-izrāʿ] (hemzenin kesriyle) Yaban sığırı yavrulu olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَذْرَعْتُ البَقْرَةَ إِذَا صَارَتْ ذَا وَلَدٍ Zikr olunan ذُرْعٌ [zeraʿ]dan meʿhūzdur. Ve pek çok söylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَذْرَعُ فِي إِذَا أَفْرَطَ Ve bir nesneyi zirāʿla kabz eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَذْرَعُ الشَّيْءَ إِذَا قَبَضَهُ بِالذِّرَاعِ Ve kolları cübbe makülesinin altından çıkarmak maʿnāsınadır; yukālu: أَذْرَعُ ذِرَاعِيهِ مِنْ تَحْتِ الْجُبَّةِ إِذَا أَخْرَجَهُمَا

التَّدْرَعُ [et-tezzerruʿ] [tefaʿʿul] vezninde) Bu dahi sözde ifrāt eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَدْرَعُ فِي الكَلَامِ إِذَا أَفْرَطَ Ve bir nesne tūlan zirāʿ mikdārı pāre pāre yarılmak ve bölünmek maʿnāsınadır; yukālu: تَدْرَعُ الشَّيْءُ إِذَا تَشَقَّقَ شُقَّةً شُقَّةً عَلَى قَدْرِ الذِّرَاعِ طُولاً Ve bir nesneyi kol ile kıyās ve takdīr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَدْرَعُهُ إِذَا فَدَّرَهُ Ve bir vesīleye tevessül eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَدْرَعُ بِذَرِيْعَةٍ إِذَا تَوَسَّلَ بِوَسِيْلَةٍ Ve hayvān kollarını örtecek mikdārı azca suya girmek maʿnāsınadır; yukālu: تَدْرَعْتُ الأَيْلَ الكُرْعَ إِذَا وَرَدْتُهُ فَحَاصَتْهُ بِأَذْرَعِيهَا Ve hasır örmek için hurmā yapraklarını yarmak maʿnāsınadır; yukālu: تَدْرَعْتُ المَرْأَةَ إِذَا شَقَّتْ الخُوصَ لِتَجْعَلَ مِنْهُ حَصِيْرًا

الإِذْرَاعُ [el-izzirāʿ] (hemzenin ve zāl-ı müşdededenin kesriyle) اِذْتِعَالَ [iftiʿāl] vezninde) Bu dahi kolları cübbe altından çıkarmak maʿnāsınadır; yukālu: اِذْرَعُ ذِرَاعِيهِ مِنْ تَحْتِ الْجُبَّةِ إِذْرَاعًا Ve bu hadīs-i şerīfte iki vechle yaʿnī iffiʿāl ve iftiʿāl bāblarından rivāyet olundu. Hadīs-i mezkūr budur: “أَنَّ النَّبِيَّ عَلَيْهِ السَّلَامُ اِذْرَعُ ذِرَاعِيهِ مِنْ أَسْفَلِ الْجُبَّةِ إِذْرَاعًا

المُدْرَعُ [el-muzarraʿ] [muʿazzam] vezninde) Şol kimseye denir ki boğazına bıçak dürtülüp yaralanmakla kollarına kan akmış ola; yukālu: رَجُلٌ مُدْرَعٌ وَهُوَ الَّذِي

وَجِيءَ فِي نَحْوِهِ فَسَالَ الدَّمُ عَلَى ذِرَاعِيهِ Ve akrānını sābık cüst ve çālāk ata, ʿalā-kavlin şol ata denir ki üzerinde olan kimse onunla vahşī cānver kovmakla yetişip o cānveri elinde olan silāhla vurmağın kanı sıçrayıp atın kollarını ālūde eylemiş ola; yukālu: فَرَسٌ مُدْرَعٌ أَيُّ سَابِقٍ أَوْ هُوَ الَّذِي يَلْحَقُ الْوَحْشِيَّ وَفَارِسُهُ عَلَيْهِ فَيَطْعُمُهُ طَعْنَةً تَمُورُ بِالدَّمِ فَتَلَطِّخُ ذِرَاعِي الفَرَسِ ثَوْرٌ مُدْرَعٌ إِذَا كَانَتْ فِي أَكَارِعِهِ لَمَعٌ سوذ Ve anası pederinden eşref olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُدْرَعٌ إِذَا كَانَتْ أُمُّهُ أَشْرَفَ مِنْ بَاʿزِي katıra مُدْرَعٌ [muzarraʿ] itlākı kollarında olan رَقْمَتَيْنِ [rakmeteyn] yaʿnī iki dāne mūhre gibi nişānları güyā ki babası olan hımārdan gelmekle o tarafa çektığıne mebnī olmağın bu münāsebetle mutlakā anası soyu babasından eşref olana itlāk olundu.

المُدْرَعُ [el-Muzerriʿ] [muḥaddiṣ] vezninde) Benū Ḥafāce b. ʿUḳaylʿden bir adamın lakabıdır. Benū ʿAclānʿdan birini katl eyledikten sonra ikrār eylemekle kısās olundu. Ve

مُدْرَعٌ [muzerriʿ] Rutūbeti bir zirāʿ mikdārı toprağa nāfiz yağmura denir; yukālu: مَطَرٌ مُدْرَعٌ إِذَا كَانَ قَدْ رَسَخَ فِي الأَرْضِ قَدْرَ ذِرَاعٍ

المُدْرَعَةُ [el-muzerraʿat] [muʿazzamet] vezninde) Kollarında çizgileri olan dişi sırtlana denir.

التَّذْرِيعُ [et-tezzirīʿ] ذُرْعٌ [zerʿ] gibi kollarını ardından dolayıp boğmak maʿnāsınadır; yukālu: ذَرَعَهُ إِذَا خَنَقَهُ مِنْ وَرَائِهِ بِالذِّرَاعِ Ve ikrār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: ذَرَعُ لِي شَيْئًا مِنْ خَبْرِهِ أَيُّ ذُرْعٌ بِكَذَا إِذَا أَقْرَبَ بِهِ ذُرْعٌ لِي شَيْئًا مِنْ خَبْرِهِ أَيُّ ذُرْعٌ لِي شَيْئًا مِنْ خَبْرِهِ Ve devenin kolunu yularının fazlasıyla bağlamak maʿnāsınadır; yukālu: ذَرَعٌ

هِيَ ذِرَاعِهِ Ve suda kol-larıyla kulaçlayarak ʿarız ve ʿamık yüzmek maʿnâsınadır; yukâlu: ذِرَاعٌ فِي السِّبَاحَةِ إِذَا تَسَّعَ Ve iki koluyla yardımlaşarak kuyudan su çekmek maʿnâsınadır; yukâlu: ذِرَاعٌ فِي السَّيْفِ Şārih der ki asl nüsha-i sahiha ʿayn'la السَّيْفِ فِي olmaktadır ki tiz tiz yürümekte kollarını salıp oynatmak maʿnâsınadır, kanat gibi sür'ate medâr olur. Kezâlik kollarını salarak yürümek maʿnâsınadır; yukâlu: ذِرَاعٌ فِي الْمَشْيِ إِذَا حَرَكَ ذِرَاعَيْهِ Ve müjdecî eliyle işâret eylemek maʿnâsınadır; yukâlu: ذِرَاعُ الْبَشِيرِ إِذَا أَوْمَأَ بِيَدِهِ

الْإِنْدِرَاعُ [el-inzirâc] [indifâc] [indifâc] vezninde ve mürâdifidir ki yürümekte döşenip münbasit olmak maʿnâsınadır; yukâlu: إِنْذَرَعُ فِي السَّيْرِ إِذَا أَنْدَفَعَ فِيهِ

الْمُذَارَعَةُ [el-muzâreʿat] [muḥâletat] vezninde ve mürâdifidir; yukâlu: إِذَا ذَارَعَهُ إِذَا خَالَطَهُ Ve bir nesneyi sayı ile ve oranlamak-la vermeyip arşınla vermek maʿnâsınadır; tekûlu: بَعَثَهُ الثَّوْبَ مُذَارَعَةً أَيَّ بِالذَّرْعِ لَا بِالْعَدَدِ وَالجُرَافِ

الْإِسْتِذْرَاعُ [el-istizrâc] Bir nesneyi vesîle edinip onunla siperlenmek maʿnâsınadır; yukâlu: إِسْتَذْرَعُ بِهِ إِذَا اسْتَتَرَ بِهِ وَجَعَلَهُ ذَرِيعَةً لَهُ

[ذ ع ذ ع]

الدُّعْدَعَةُ [ez-zaʿzeʿat] [zelzelet] vezninde) Bir nesneyi perâkende ve perîşân kılmak maʿnâsınadır; yukâlu: دُعْدَعُ الْمَالِ وَغَيْرُهُ إِذَا بَدَّدَهُ وَفَرَّقَهُ Ve bir sırrı yâ bir haberi fâş eylemek maʿnâsınadır; yukâlu: دُعْدَعُ السَّيْرِ أَوْ الْخَبْرِ إِذَا أَدَاعَهُ Ve bir nesneyi pek ır-galamak maʿnâsınadır; yukâlu: دُعْدَعَتِ الرِّيحُ الشَّجَرَ إِذَا حَرَكَتْهُ تَحْرِيكًا شَدِيدًا

التَّدْعُغُ [et-tezaʿzuʿ] Tārümâr olmak maʿnâsınadır; yukâlu: تَدْعَغُ الشَّيْءَ فَتَدْعَغُ أَيَّ تَبَدَّدَ

الدُّعَاغُ [ez-zeʿāc] [seḥāb] [seḥāb] vezninde) Bölükler, فِرَقٌ [firaḳ] maʿnâsınadır; müfredi دُعَاغَةٌ [zaʿāʿat]tir; yukâlu: جَاؤُوا دُعَاغًا أَيَّ فِرَقًا Ve soysuz ve kemter hurmâ ağacına denir. Ve iki hurmâ ağacının mâ-beyninde denir; bunda zammlla da cāʿizdir.

الدُّعَاذِغُ [ez-zeʿāziʿ] (zāl-ı ūlânın fethiyle) Bu dahi kemter ve fenâ hurmâ ağacına denir. Ve bölük bölük eşhâsa denir; yukâlu: تَفَرَّقُوا دُعَاذِغًا أَيَّ هَهُنَا وَهَهُنَا

الدُّعْدَاغُ [ez-zaʿzāc] [seršār] [seršār] vezninde) Katʿa ketm-i esrâr eylemez olan nakkâl-i makâle denir; yukâlu: رَجُلٌ دُعْدَاغٌ أَيَّ مَذْيَاغٌ نَمَامٌ لَا يَكْتُمُ السِّرَّ

الْمُدْعِغُ [el-muzaʿzaʿ] [muselsel] [muselsel] vezninde) Şol kimseye denir ki bir adamın nesebinden değil iken iddiʿâ-yı neseb eder ola; yâhüd bu zây-ı muʿceme ile dir.

[ذ ل ع]

الْأَذْلَعِيُّ [el-ezleʿiyy] [elmeʿiyy] [elmeʿiyy] vezninde) İri ve uzun zekere denir. Ve bu, أَذْلَعِيُّ [edleʿiyy] musahhafı değildir.

[ذ و ع]

الدُّوْعُ [ez-zevʿ] [nevʿ] [nevʿ] vezninde) Bir nesneyi bi-tamâmihi istisâl ve ihlâk eylemek maʿnâsınadır; tekûlu: دُعْنَا مَالَهُ دُوْعًا أَيَّ اجْتَحَنَاهُ وَاسْتَأْصَلْنَاهُ

الْإِذَاعَةُ [el-izāʿat] (hemzenin kesriyle) Havuzda ve kapta olan suyun mecmûʿunu içip bitirmek maʿnâsınadır; yukâlu: أَذَاعَ النَّاسُ بِمَا فِي الْحَوْضِ إِذَا سَرَّبُوهُ Ve bir nesneyi bi-tamâmihi alıp götürmek maʿnâsınadır; yukâlu: أَذَاعَ بِمَتَاعِهِ إِذَا ذَهَبَ بِهِ

[ذ ي ع]

الدُّبَيْعُ [ez-zeyʿ] [reyʿ] [reyʿ] vezninde) ve **الدُّبُوعُ** [ez-zuyūʿ] [şuyūʿ] [şuyūʿ] vezninde)

ve

الدِّيْعُوْعَةُ [ez-zey'ū'at] (شَيْعُوْعَةٌ) [šey'ū'at] vezninde) ve

الدِّيْعَانُ [ez-zeye'ān] (feteḥātla) Fāš ve münteşir olmak ma'nāsınadır; yukālu: ذَاعَ الْحَبْرُ يَذِيعُ ذَيْعًا وَذَيْوَعًا وَذَيْعُوْعَةً وَذَيْعَانًا إِذَا انْتَشَرَ

الدِّيْعِيَّغُ [el-mizyā'c] Aslā ketm-i sırr eylemeyip dā'imā nāsa fāš ve şāyi'c eder olan kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ مَدْيِيغٌ أَي لَا يَكْتُمُ السِّرَّ

الإِدَاعَةُ [el-izā'at] (hemzenin kesriyle) Sırrı fāš ve şāyi'c kılmak yāhūd a'lā savtla nās içre işā'a eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَدَاعَ سِرَّهُ وَبِهِ إِذَا أَفْسَاهُ وَأَطَهَّرَهُ أَوْ نَادَى بِهِ Ve havuzda olan suyu tamāmen içmek ma'nāsınadır; yukālu: أَدَاعَ الْإِبِلَ Ve bir nesneyi bi-tamāmihi süpürüp götürmek ma'nāsınadır; yukālu: أَدَاعُوا بِمَالِي إِذَا ذَهَبُوا بِهِ İşbu mādde vech-i merkūm üzere vāviyye ve yā'iyedir.

FASLU'R-RĀ'Ī'L-MÜHMELE

(فَصْلُ الرَّاءِ الْمُهْمَلَةِ)

[ر ب ع]

الرَّبْعُ [er-reb'c] (rā'nın fethi ve bā'nın sükunıyla) Bi-ʿaynihi avluyu müstemil eve denir, hāne ma'nāsına, nerede olursa olsun. Cem'i رَبَاعٌ [ribā'c] gelir rā'nın kesriyle ve رَبُوعٌ [rubū'c] gelir ve أَرْبَعٌ [erbu'c] gelir; yukālu: أَرْبَاعٌ [erbā'c] gelir; yukālu: مَا أَرَامَ فِي رُبْعِهِ أَي دَارِهِ Ve

رَبْعٌ [reb'c] Mahalleye denir; yukālu: مَا أَوْسَعَ رُبْعٌ Ve konağa denir; tekūlu: نَزَلْنَا فِي رُبْعٍ لَطِيفٍ أَي مَنْزِلٍ Ve tābūta itlāk olunur; tekūlu: حَمَلْتُ رُبْعَهُ أَي نَعَشْتُهُ Ve cemā'at-i insāniye itlāk olunur; hāl ve mahall ʿalākasıyla; yukālu: هُمُ الْيَوْمَ رُبْعٌ كَثِيرٌ Ve hā'ya: حَيَّا اللَّهُ رُبْعَكَ أَي قَوْمَكَ Ve nāsım bahār eyyāmında ikāmet eyledikleri mekāna denir; yukālu: هَذَا رُبْعُ الْقَوْمِ أَي مَوْضِعُهُمْ يَزْتَبِعُونَ فِيهِ فِي الرَّبِيعِ Ve orta boylu adama denir; bunda feteḥātla da cā'izdir ve bunda رُبْعَةٌ [reb'at] dahi denir hā'yla, lākin رُبْعَةٌ [reb'at] ondan ahasstur. Kezālik mü'ennesinde رُبْعَةٌ [reb'at] denir. İkisinin de cem'i رُبْعَاتٌ [reb'āt]tır rā'nın fethi ve bā'nın sükunıyla ve şāz olarak رِبْعَاتٌ [rebe'āt] denir feteḥātla, zīrā fa'let vezni sıfat olursa ʿayn'ı cem'de müteharrik olmaz, belki ism olup ve ʿayn'ı vāv yāhūd yā' olmaz ise müteharrik olur, نَفْحَاتٌ [nefehāt] ve رَشْحَاتٌ [reşehāt] gibi. Pes رُجْلٌ [revḥāt] sükūnla olur; yukālu: رُبْعٌ وَرُبْعَةٌ وَامْرَأَةٌ رُبْعَةٌ وَرِجَالٌ وَنِسَاءٌ رُبْعَاتٌ أَي بَيْنَ الطَّوِيلِ وَالْقَصِيرِ Ve

رُبْعٌ [reb'c] Masdar olur, vukūf ve intizār ma'nāsına; yukālu: رُبْعَ الرَّجُلِ رُبْعًا مِنْ الْبَابِ Ve minhu kavlu-

humus ahzına redd eyledi. Ve
 hum إِرْبَع عَلَيْكَ أَوْ عَلَى نَفْسِكَ أَوْ عَلَى ظَلْعِكَ Ya'nī
 “Nefsine cebr ile bir mikdār sabr ve tevak-
 kuf edip muntazır ol.” Ve

رَبَعَ [rebʿ] Zor ve kuvvet sınamak için eliy-
 le ağır taş kaldırmak maʿnāsınadır; yukālu:
 رَبَعَ الرَّجُلُ إِذَا رَفَعَ الْحَجَرَ بِالْيَدِ إِمْتِحَانًا لِلْقُوَّةِ
 Ve ipi dört kattan bükme maʿnāsınadır; yukālu:
 رَبَعَ الْحَبْلُ إِذَا فَتَلَهُ مِنْ أَرْبَعِ طَاقَاتٍ
 günde bir suvarılmak maʿnāsınadır ki üç
 gün yāhūd dört gün üç gece su vermeyip
 dördüncü günü suvarmaktan ʿibârettir;
 yukālu: رَبَعَتِ الْإِبِلُ إِذَا وَرَدَتِ الرَّبْعَ
 ve bolluğa erişmek maʿnāsınadır; yukālu:
 رَبَعَ فُلَانٌ إِذَا أَحْصَبَ
 rubʿ yaʿnī dört günde bir sıtma tutmak
 maʿnāsınadır; yukālu: رَبَعْتُ عَلَيْهِ الْحُمَى
 رَبَعَ الرَّجُلُ وَأَرْبَعُ عَلَى إِذَا جَانَتْهُ رَبْعًا
 Ke-mā se-yuzkeru. Ve iki adam
 yükü dābbe üzerine vazʿ murād eyledik-
 te dengin altına مزبعة [mirbeʿat] dedikleri
 ağacı sokup bir ucundan biri ve diğ erinden
 āheri yapışıp kaldırmakla yükletmek ve
 eğer مزبعة [mirbeʿat] yoksa ikisi birbirinin
 ellerine yapışıp kollaşmakla kaldırıp yük-
 letmek maʿnāsınadır; yukālu: رَبَعَ الْحِمْلُ إِذَا
 أَدْخَلَ الْمَرْبُوعَةَ تَحْتَهُ وَأَخَذَ بِطَرَفِهَا وَآخَرَ بِطَرَفِهَا الْآخَرَ
 ثُمَّ رَفَعَاهُ عَلَى الدَّابَّةِ فَإِنْ لَمْ تَكُنْ مَرْبُوعَةً أَخَذَ أَحَدُهُمَا بِيَدِ
 Ve bir adamın
 mālından dörtte birini almak maʿnāsınadır;
 yukālu: رَبَعَ الْقَوْمُ رَبْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ وَالْأَوَّلِ
 Ve üç adamın yan-
 larına varıp onları dört kılmak yaʿnī dör-
 düncüsü olmak maʿnāsınadır; yukālu: رَبَعَ
 الثَّلَاثَةَ رَبْعًا مِنَ الْأَبْوَابِ الْمَذْكُورَةِ إِذَا جَعَلَهُمْ بِنَفْسِهِ أَرْبُوعَةً
 Ve ʿaskerin aldığı māl-ı ganîmetin rubʿunu
 almak maʿnāsınadır; yukālu: رَبَعَ الْجَيْشُ إِذَا
 أَخَذَ مِنْهُمْ رُبْعَ الْغَنِيمَةِ
 ser-ʿaskerlerin ve emîrlerin ahz eylemeleri
 efʿāl-i Cāhiliyyeʿden olup dîn-i İslām onu

humus ahzına redd eyledi. Ve

رَبَعَ [rebʿ] Bir adamı esirgeyip mihribānlık
 eylemek maʿnāsınadır; yukālu: رَبَعَ عَلَيْهِ إِذَا
 عَطَفَ Ve bir nesneden vāz gelip geri dur-
 mak maʿnāsınadır; yukālu: رَبَعَ عَنْهُ إِذَا كَفَّ
 وَأَقْضَرَ Ve deve merʿada müseyyeb olup
 dilediği yerde otlayıp ve dilediği yer-
 de su içmek maʿnāsınadır; yukālu: رَبَعَتِ
 الْإِبِلُ إِذَا سَرَحَتْ فِي الْمَرْعَى وَأَكَلَتْ كَيْفَ شَاءَتْ
 Ve bir kim-
 se bir suya müstevlî olmakla onda dil-
 hāhî üzere tasarruf ve tahakküm eylemek
 maʿnāsınadır; yukālu: رَبَعَ الرَّجُلُ فِي الْمَاءِ إِذَا
 تَحَكَّمَ فِيهِ كَيْفَ شَاءَ Ve bir cemāʿat otuz do-
 kuz nefer iken bir kimse varıp kendisiyle
 onları kırk eylemek yaʿnī kırkıncı olmak
 yāhūd onlar kırk üç nefer iken kırk dör-
 düncüsü olmak maʿnāsınadır; yukālu: رَبَعَ
 الْقَوْمَ إِذَا تَمَّعَهُمْ بِنَفْسِهِ أَرْبَعِينَ أَوْ أَرْبُوعَةً وَأَرْبَعِينَ
 Ve bir yerde yerleşip sābit ve mukīm olmak
 maʿnāsınadır; yukālu: رَبَعَ بِالْمَكَانِ إِذَا اطْمَأَنَّ
 وَأَقَامَ بِهِ Ve bahār yağmuruna uğramak
 maʿnāsınadır; yukālu: رَبَعَ الْقَوْمُ عَلَى الْمَجْهُولِ
 إِذَا مَطُرُوا بِالرَّبِيعِ

الْمَرْبُوعُ [el-merbaʿ] [maqʿad] [maqʿad] vezninde)
 رَبَعَ [rebʿ] gibi bahāra mahsūs ikāmet-gāha
 denir; yukālu: هَذَا رَبْعُهُمْ وَمَرْبُوعُهُمْ أَي مَوْضِعُهُمْ
 Ve يَرْبُوعُونَ فِيهِ فِي الرَّبِيعِ

مَرْبُوعٌ [Merbaʿ] Bir mevziʿ adıdır.

الْمَرْبُوعُ [el-merbūʿ] [rebʿ] ve رَبْعَةٌ [rebʿat]
 gibi orta boylu adama denir, ekserī dört
 zirāʿ mikdārı olduğu için; yukālu: رَبَعُ
 وَرَبْعَةٌ وَمَرْبُوعٌ أَي بَيْنَ الْقَصِيرِ وَالطَّوِيلِ
 Ve dört gün-
 de bir sıtma tutan kimseye denir; yukālu:
 رَبَعَ الرَّجُلُ عَلَى الْمَجْهُولِ فَهُوَ مَرْبُوعٌ إِذَا أَصَابَتْهُ الرَّبْعُ
 مِنَ الْحُمَى

المزبغ [el-mirbāʿ] [mişbāh] vez-
 ninde) Bu dahi orta boylu adama denir.

Ve nebātī evvel-i bahārda nābit olur olan mekāna denir; yukālu: مَكَانٌ مَرْبَاعٌ إِذَا كَانَ يَبْتُثُ Ve نَبَاتُهُ فِي أَوَّلِ الرَّبِيعِ

مَرْبَاعٌ [mirbāʿ] Māl-ı ganīmetin rubʿuna denir ki Cāhiliyyeʿde emīr ve serʿ-asker olanlar ahz eder idi; dīn-i İslāmʿda humus ahz olunur. Kāleʿş-şārih ve minhuʿl-hadīsu: وَهُوَ «إِنَّكَ تَأْكُلُ الْمَرْبَاعَ» وَهُوَ قَالَ لِعَدِيِّ بْنِ حَاتِمٍ «أَنْتَ تَأْكُلُ الْمَرْبَاعَ» وَهُوَ Ve رُبْعُ الْغَنِيمَةِ الَّذِي كَانَ يَأْخُذُهُ الرَّئِيسُ فِي الْجَاهِلِيَّةِ Ve şol nākaya denir ki bahārda doğurmak ʿādeti ola, ʿalā-kavlin ibtidā döl dökümü vaktinde doğurmak ʿādeti ola; yukālu: نَاعَةٌ مَرْبَاعٌ أَيُّ مُعْتَادَةٌ بِأَنَّ تُنْتِجَ فِي الرَّبِيعِ أَوْ الَّتِي تَلِدُ فِي أَوَّلِ النَّسَاجِ

الْمَرْبُوعُ [el-murtebiʿ] (ism-i fāʿil ve ism-i mefʿul bünyeleriyle) Bunlar da orta boylu adama denir. Ve

مُرْتَبِعٌ [murtebaʿ] (ism-i mefʿul bünyesiyle) Bāhar mevsimi nüzül ve ikāmete mahsūs menzile denir.

الرِّبْعُ [er-ribʿ] (rāʿnın kesriyle) Deve suvarılması aksāmından dört günde bir sulanmağa denir ki üç gün su verilmeyip yāhūd dört gün üç gece verilmeyip dördüncüde sulanmaktadır; yukālu: سَقَى إِبِلَهُ الرَّبِيعَ وَهُوَ خَبِيسَهَا عَنِ الْمَاءِ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ أَوْ أَرْبَعَةَ أَيَّامٍ وَثَلَاثَ لَيَالٍ وَوَرُودَهَا فِي الرَّابِعِ Ve dört günde bir tutan sıtmaya denir ki bir gün tutup iki gün faysal verdikten sonra dördüncü gün tutar; yukālu: Ve أَصَابَتْهُ حُمَّى الرَّبِيعِ وَهِيَ أَنْ تَأْخُذَ يَوْمًا وَتَدَعَ يَوْمَانِ

رِبْعٌ [Ribʿ] Huzeyl kabilesinden bir recül adıdır.

الرَّوَابِعُ [er-revābiʿ] Dört günde bir su içen develere denir; رَبَاعٍ [rābiʿ] müfredidir; yukālu: إِبِلٌ رَوَابِعٌ إِذَا كَانَتْ تَشْرَبُ الرَّبِيعَ

الرِّبَاعُ [el-irbāʿ] (hemzenin kesriyle) رَبِيعٌ [ribʿ] gibi sıtma dört günde bir tutmak maʿnāsınadır; yukālu: رُبْعَ الرَّجُلِ كَمَا ذَكَرَ وَأُرْبِعَ

عَلَى الْمَجْهُولِ فَهُوَ مَرْبُوعٌ وَمَرْبِعٌ إِذَا أَصَابَتْهُ الرَّبِيعُ مِنَ الْحُمَّى Ve koyun ve keçi dördüncü yaşına ve sığır ve çatal tırnaklı beşinciye ve zātuʿl-huff yaʿnī deve yedinciye girmek maʿnāsınadır; yukālu: أُرْبِعَتِ الْعَنَمُ إِذَا دَخَلَتْ فِي السَّنَةِ الرَّابِعَةِ وَأُرْبِعَتِ الْبَقَرُ وَذَاتُ الْحَافِرِ فِي الْخَامِسَةِ وَذَاتُ الْخُفِّ فِي السَّابِعَةِ Ve nās bahār eyyāmına girmek, ʿalā-kavlin dördüncü olmak yāhūd menzil-i رَبِيعٌ [rebʿ]de otlak talebinden müstagnī olarak ikāmet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أُرْبِعَ الْقَوْمَ إِذَا صَارُوا فِي الرَّبِيعِ أَوْ صَارُوا أَرْبَعَةً أَوْ قَامُوا فِي الْمَرْبِعِ عَنِ الْإِزْتِيَادِ وَالنَّجْعَةِ Ve nākanın rahimi kapanmakla erkeğin menīsini kabül eylemeyip kısır kalmak maʿnāsınadır; yukālu: أُرْبِعَتِ النَّاقَةُ إِذَا اسْتَعْلَقَتْ رَحِمَهَا فَلَمْ تَقْبَلِ الْمَاءَ أُرْبِعَ مَاءً Ve sulanmış deve suya çabuk ricʿat eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أُرْبِعَ الْوَرْدُ إِذَا أَسْرَعَ الْكُرُّ أَيُّ أَسْرَعَتِ الْإِبِلُ الْكُرُّ إِلَى الْوَرْدِ Ve deveyi sāhibi su içmek bābında müseyyeb eylemek maʿnāsınadır ki dilediği vakte varıp içer ola; yukālu: Ve çok cimāʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أُرْبِعَ Ve sāʿil bir adamdan bir nesne isteyip gittikten sonra yine dönüp istemek maʿnāsınadır; yukālu: Ve hastanın ʿiyādesini iki gün terk edip üçüncü gün ʿiyāde eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أُرْبِعَ الْمَرِيضَ إِذَا تَرَكَ عِيَادَتَهُ يَوْمَيْنِ وَأَتَاهُ فِي الْيَوْمِ الثَّلَاثِ

الرِّبَاعُ [el-mirbaʿ] [minber] vezninde) ve

الرِّبَاعَةُ [el-mirbeʿat] [mikneset] vezninde) Şol değneğe denir ki dābbeye yük yükletenler onu dengin altına sokup bir ucunu biri ve bir ucunu āheri alıp kaldırmakla yükletirler. Ve

مِرْبَعٌ [Mirbaʿ] Ashābdan ʿAbdullāh ve ʿAbdurrahmān ve Zeyd ve Murāre nām zevātın pederleri ismidir ki gözleri ve münāfikinden olmakla basireti dahi aʿmā idi. Ve Cerīr nām şāʿirin rāwī-i şīʿri olan Vaʿvaʿa b. Saʿd'ın lakabıdır.

الْمُرَابَعَةُ [el-murābeʿat] مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Yük denginin altına مِرْبَعَةٌ [mirbeʿat] dedikleri ağaç sokup bir ucunu biri ve diğeri bir tutup kaldırmakla dābbeye yükletmek ve eğer o değnek yok ise kollaşarak yükletmek maʿnāsınadır; yukālu: رَابِعُوا الْجَمَلَ إِذَا أَدْخَلُوا الْمُرْبَعَةَ تَحْتَهُ وَأَخَذَ بِطَرْفِهَا وَآخَرَ بِطَرْفِهَا الْآخَرَ ثُمَّ رَفَعَاهُ عَلَى الدَّابَّةِ فَإِنْ لَمْ تَكُنْ مِرْبَعَةٌ أَخَذَ أَحَدُهُمَا بِيَدِ صَاحِبِهِ رَابِعِي فَلَانَ وَحَمَلْنَا بِالْمُرَابَعَةِ Ve

مُرَابَعَةٌ [murābeʿat] ve

رِبَاعٌ [ribāʿ] جِدَالٌ [cidāl] vezninde) Eyyām-ı rebīʿe mahsūs muʿāmele eylemek maʿnāsınadır, niteki مُسَانِهَةٌ [musānehet] yıllık ve مُشَاهَرَةٌ [muşāheret] aylıkla olan muʿāmeledir; tekūlu: غَامَلْتُهُ مُرَابَعَةً وَرِبَاعًا أَيَّ مَحْضُوصًا بِالرَّبِيعِ

الْمَرْبَعَةُ [el-merbeʿat] مَجْمَعَةٌ [mecmaʿat] vezninde) يَرْبُوعٌ [yerbūʿ] lu yaʿnī tarla sığanı ve ʿArab tavşanı dedikleri cānverli yere denir; yukālu: أَرْضٌ مَرْبَعَةٌ أَيُّ ذَاتُ يَرْبَاعٍ

ذُو الْمَرْبَعِيِّ [Zu'l-Merbeʿi] مَرْحَبًا [merħabā] vezninde) Yemen'de Ĥimyer mülükundan أَدْوَاءٌ [ezvā] taʿbīr eylediklerinden bir melik lakabıdır.

الْأَرْبَعَةُ [el-erbeʿat] (hemzenin ve bā'nın fethiyle) Aʿdāddan dört ʿaded ismidir ki maʿdūd-ı müzekkere mahsüstür; müʿennes olursa أَرْبَعٌ [erbaʿ] denir, niteki aʿdād-ı sāʿire dahi böylecedir; tekūlu: مَرَرْتُ بِأَرْبَعَةٍ رِجَالٍ وَأَرْبَعِ نِسْوَةٍ

الْأَرْبَعُونَ [el-erbeʿūn] Kırk ʿadedin ismidir,

Fārisīde çihil denir.

الْأَرْبَعَاءُ [el-erbiʿā] (hemzenin fethi ve bā'nın harekāt-ı selāsıyla ve medd ile) Çarşamba gününün ismidir. Tesniyesinde أَرْبَعَاءَانِ [erbiʿāʿān] ve cemʿinde أَرْبَعَاءَاتُ [erbiʿāʿāt] denir.

الْأَرْبَعَاءُ [el-erbuʿā] ve

الْأَرْبَعَاوِي [el-erbuʿāvā] (hemzenin fethi ve bā'nın zammıyla) Bağdaş kurarak oturuşa denir; yukālu: فَعَدَّ فُلَانٌ الْأَرْبَعَاءَ وَالْأَرْبَعَاوِي أَيُّ مَتْرَبَعًا Ve

أَرْبَعَاءُ [erbuʿā] (bā'nın zammıyla) Binā ve çadır direklerinden birinin ismidir, niteki أَرْبَعَاوَاءُ [erbuʿāvā] dahi onlarda müstaʿmeldir; yukālu: بَيْتٌ أَرْبَعَاوَاءٌ أَيُّ عَلَى يَدَيْ عَمُودَيْنِ وَثَلَاثَةِ وَأَرْبَعَةٍ وَوَاحِدَةٍ يَاʿnī çadırını dört tarīka üzere yaʿnī meselā başı iki direk üzere baʿdehu üç baʿdehu dört baʿdehu bir direk üzere kursa الْأَرْبَعَاوَاءُ derler ve dört direk üzere kursa الْأَرْبَعَاءُ derler. Kezālik şehirlerde cevāmiʿ ve dīvān-hāne makūlesi ebniye dahi bu gūnedir.

الرَّبِيعُ [er-rebīʿ] أَمِيرٌ [emīr] vezninde) İki kısımdır: Biri رَبِيعُ الشُّهُورِ [rebīʿu's-şuhūr] ve biri رَبِيعُ الْأَزْمِنَةِ [rebīʿu'l-ezminet]tir. رَبِيعُ الشُّهُورِ [rebīʿu's-şuhūr] şehir-i saferden sonra gelen iki aydır ki رَبِيعُ الْأَوَّلُ شَهْرٌ ve رَبِيعُ الرَّمَضَانَ [şehru ramađān] gibi bunlar da hemān رَبِيعُ الشُّهُورِ [şehr] lafzıyla istiʿmāl olunur; رَبِيعُ الْأَزْمِنَةِ [rebīʿu'l-ezminet]ten fark için. Ve رَبِيعُ الْأَزْمِنَةِ [rebīʿu'l-ezminet] de iki gūnedir: Biri رَبِيعُ الْأَوَّلُ [er-rebīʿu'l-evvel]dir ki çiçekler açıp ve mantarın bittiği zamandır, hālen bizim bahār dediğimiz mevsimdir. Ve biri رَبِيعُ الثَّانِي [er-rebīʿu's-şānī]dir ki meyveler yetiştiği eyyāmdır ki güz faslı dediğimiz hengāmdır. Ve baʿzılar işbu

güz faslına **الرَّبِيعُ الْأَوَّلُ** [er-rebīʿu'l-evvel] ve bahāra ثَانِي **اِتْلَاك** ettiler. Ve baʿzılar dediler ki ʿArablar seneyi altı zamān iʿtibār ederler, iki ayına **الرَّبِيعُ الْأَوَّلُ** [er-rebīʿu'l-evvel] ve iki ayına **صَيْفٌ** [ṣayf] ve iki ayına **قَيْظٌ** [qayz] ve iki ayına **الرَّبِيعُ الثَّانِي** [er-rebīʿu's-sānī] ve iki ayına **خَرِيفٌ** [ḫarīf] ve iki ayına **شِتَاءٌ** [ṣhitāʾ] taʿbīr ederler. Şārih der ki mukaddemā ʿArablar fusūl-i erbaʿa iʿtibār ve evvelini **صَيْفٌ** [ṣayf]tan ʿadd edip dördüncü bahāra gelmekle **رَبِيعٌ** [rebīʿ] itlāk eylediler. Ve ikāmet maʿnāsına olan **رَبْعٌ** [rebʿ]den meḥūz olmak dahi muhtemeldir. İntehā. Ve ʿArablar **رَبِيعٌ** [rebīʿ] be-gāyet hisb ve ikbāl olursa ondan **رَابِعٌ** lafzını ahz ile teʾkīd edip **رَابِعٌ رَبِيعٌ** derler; yukālu: **رَبِيعٌ رَبِيعٌ** Ve nisbetinde **رَبِيعِيٌّ** [ribʿiyy] denir rā'nın kesriyle, niteki **شَهْرُ رَبِيعٍ** [ṣehiru rebīʿ]e nisbette **رَبِيعِيٌّ** [rebʿiyy] denir fethateynle, fark için. Ve **رَبِيعٌ** [rebīʿ] lafzının cemʿi **أَرْبَعَاءٌ** [erbiʿāʾ] ve **أَرْبَعَةٌ** [erbiʿat] tır, **أَنْصِبَاءٌ** [enṣibāʾ] ve **أَنْصِبَةٌ** [enṣibet] gibi ve **رَبَاعٌ** [ribāʿ]dır rā'nın kesriyle. ʿİnde'l-baʿz **رَبِيعُ الْكَلَالِ** [rebīʿu'l-keleʾ] yaʿnī mevsim-i bahār maʿnāsına olan **رَبِيعٌ** [rebīʿ]in cemʿi **أَرْبَعَةٌ** [erbiʿat] ve **جَدْوَلٌ** [cedvel] maʿnāsına olan **رَبِيعٌ** [rebīʿ]in cemʿi **أَرْبَعَاءٌ** [erbiʿāʾ]dır. Şārih der ki **شَهْرٌ** [ṣehir]in cemʿi dahi **أَرْبَعَةٌ** [erbiʿat]tır.

يَوْمُ الرَّبِيعِ [yevmu'r-rebīʿ] Kabīleteyn-i ensār olan Evs ve Ḥazrec'e mahsūs bir yevm-i maʿrūftur.

أَبُو الرَّبِيعِ [ebu'r-rebīʿ] Çavuş kuşunun künyesidir, ibtidāʿ bahārda zuhūr eylediği için. Ve

رَبِيعٌ [rebīʿ] Yedi nefer ashāb-ı kirām ismleridir. Ve muhaddisinden bir cemāʿt adlarıdır. Ve Rebīʿ b. Suleymān el-Murādī ve

Rebīʿ b. Suleymān el-Cīzī ikisi de İmām Şāfiʿi ashābındandır. Ve

رَبِيعٌ [rebīʿ] Bahār mevsiminde yağın yağmura itlāk olunur; tekülü: **رَبِيعُنَا قَدْ غَزَزَ وَهُوَ** **مَطَرُ الرَّبِيعِ** Ve tarla ve bāg ve bostānın sudan hissesine denir; yukālu: **لِفُلَانٍ مِنْ هَذَا** **وَنَصِيبٌ** **أَيُّ حَظٌّ** **رَبِيعٌ** **أَيُّ حَظٌّ** **وَنَصِيبٌ** Ve nehr-i sağıre denir ki **جَدْوَلٌ** [cedvel] taʿbīr olunur. Ve dört ʿadetten bir cüzʿe denir, ke-mā se-yuzkeru.

الرَّبِيعِيُّ [er-ribʿiyy] (rā'nın kesriyle) **رَبِيعٌ** [rebīʿ]e mensüb edemektir ki zikr olundu. Ve

رَبِيعِيٌّ [Ribʿiyy] Aʿlāmdandır. Ribʿī b. Ebī Ribʿī ve Ribʿī b. Rāfiʿ ve Ribʿī b. ʿAmr ve Ribʿī ez-Zerekī ashābdandır. Ve Ribʿī b. Ḥirāş tābīʿındendir.

الرَّبِيعِيَّةُ [er-ribʿiyyet] (rā'nın kesriyle) Mevsim-i şitāʿ evvelinde olan zahireye denir; yukālu: **إِتَّخَذُوا رَبِيعِيَّتَهُمْ** **أَيُّ مِيرَتَهُمْ** **أَوَّلُ** **الشَّيْءِ**

الرَّبِيعَةُ [er-rebīʿat] (sefīnet) [sefīnet] vezninde) Kuvvet sınamak için kaldırılan ağır taşa denir ki kuvvet taşı taʿbīr olunur; yukālu: **هَذِهِ رَبِيعَةُ الْأَشْدَاءِ** **وَهِيَ** **حَجَرٌ** **يُمْتَحَنُ** **بِإِسْأَلَتِهِ** **الْقَوَى** Ve cenkte başa giyilen demir tolgaya denir; yukālu: **لَبَسَ رَبِيعَتَهُ** **وَهِيَ** **بَيْضَةُ** **الْحَدِيدِ** Ve ravza ve merg-zāra denir. Ve azık çantasına ve dağarcığına denir. Ve şol tablaya ve kutuya denir ki nev-ʿarūs lar onun içine tīb makūlesini korlar, **عَاتِدَةٌ** [ʿatīdet] maʿnāsına. Ve

رَبِيعَةٌ [Rebīʿat] Şaʿīd eyāletinde bir karye adıdır ki Benī Rebīʿa'ya mahsüstür. Ve

رَبِيعَةُ الْفَرَسِ [Rebīʿatu'l-Feres] Bir kabīlenin pederi ismidir ki İbn Nizār b. Maʿadd b. ʿAdnān'dır, niteki "ح،م،ر" māddesinde beyān olundu. O kabīleye nisbetinde **رَبِيعِيٌّ** [Rebeʿiyy] denir harekātla. Ve ʿUḫayl

hattā menzili dahi bey^c ve edā olunan diyet olacaktır, ke-mā kāle fi'l-Esās: يُقَالُ حَمَلُ فُلَانٍ حَمَالَةً كَسَرَ فِيهَا رَبَاعَهُ أَيُّ بَدَلَ فِيهَا كُلَّ مَا مَلَكَهُ حَتَّى بَاعَ فِيهَا مَنَازِلَهُ

الرَّوْبَعَةُ [er-rebeʿat] (feteħātla) Devenin ifrāt üzere seğırtmesine yāhūd pek yelmesine yāhūd bir gūne yelmesine denir ki ūşedīd olmaya, bu dōrtleme taʿbīr olunan yelmesi olacaktır; yukālu: هَذَا الْبَعِيرُ مَا أَحْسَنَ رَبْعَتَهُ وَهِيَ أَشَدُّ جَزِيَةً أَوْ أَشَدُّ عَدْوَةً أَوْ صَرَبَتْ مِنْ عَدْوِهِ وَلَيْسَ بِالْشَّدِيدِ Ve

رَبْعَةٌ [Rebeʿat] Ezd kabīlesinden bir cemāʿattir. Ve saç ayaklarının aralıklarına denir ki onda āteş közleri müctemi^c olur.

الرَّوْبِعُ [er-revbaʿ] [جَوْهَرٌ] [cevher] vezninde) Zaʿfīf ve denī ve nākese denir; yukālu: رَجُلٌ رَوْبِعٌ أَيُّ ضَعِيفٌ ذَنِيءٌ

الرَّوْبَعَةُ [er-revbeʿat] [زَوْبَعَةٌ] [zevbeʿat] vezninde) Bodur adama denir. Ve bu Cevherīʿye tasahhuf eylemekle yaʿnī mu-sahhafen feh̄m ve ahz eylemekle zāy-ı muʿceme ile sebt eylemiştir. İnşāʿallāhu taʿālā māddeinde beyān olunur. Ve

رَوْبَعَةٌ [revbeʿat] Devenin art ayağında olan sinirin kısalığına denir. ʿAlā-kavlin bir maraz adıdır ki deve köşeklerini tebāh eder.

الرَّيْبُوعُ [el-yerbūʿ] [يَغْفُورٌ] [yaʿfūr] vezninde) Maʿrūf cānverdir, Fārisīde mūş-ı deştī ve Türkīde tarla sıçanı ve ʿArab tavşanı dedikleridir ki fāreye ūşebīh ve ondan ekber ve kuyruğu atvel ve elleri ayaklarından aksar olur. Yuvasına dōrt yerden kapı yaptığı bāʿis-i tesmiyedir. Ve

رَيْبُوعٌ [yerbūʿ] İnsān ve hayvānın sırtının etine itlāk olunur yāhūd bu zammladır. Yāhūd الَمَثْنُ [yerābīʿuʿl-metn] arka etlerine itlāk olunur, lafzından müfredi yok-

tur. Şārih der ki niteki Aḥṭal nām ūşāʿirin işbu beytinde vākīʿdir: “الْوَاهِبُ الْمَائَةُ الْجُرْجُورُ” أَيُّ لِحْمَاتٍ مِثْلِيهِ | تَنْزُو يَرَابِيعٍ مِثْلِيهِ إِذَا انْتَقَلَا” أَيُّ لِحْمَاتٍ مِثْلِيهِ Ve

رَيْبُوعٌ [Yerbūʿ] ile ʿArablar baʿzı eṣhās tesmiye eylediler. Yerbūʿ b. Ḥanzale b. Mālik, Temīmʿden bir cemāʿat pederidir; ashābdan Mütemmim b. Nuveyre el-Yerbūʿī ondandır. Ve Yerbūʿ b. Ğayz, Murre kabīlesinden bir batn pederidir; Ḥāriş b. Zālim el-Murrī el-Yerbūʿī ondandır.

الرَّوْبَاعُ [er-rebbāʿ] [شَدَادٌ] [şeddād] vezninde) Şol adama denir ki ekserī büyüüt ve menāzil bey^c ve ūşirā eder ola; yukālu: رِبَاعٌ أَيُّ الْكَيْتِيَّ شِرَاءِ الرِّبَاعِ وَالْمَنَازِلِ

رُبَيْعٌ [Rubeyʿ] [زُبَيْرٌ] [zubeyr] vezninde) Eṣāmī-i ricāl ü nisādandır: Rubeyʿ bint Muʿavviz ve Rubeyʿ bint Ḥārişe ve Rubeyʿ bint Ṭufeyl ve Rubeyʿ bintuʿn-Naḍr ki Enes b. Mālikʿin ʿammesidir. Ve Ummuʿr- Rubeyʿ ki Ḥārişeʿnin ön dişlerini kesr eyledikte Fahr-i enām ʿaleyhiʿs-selām hazretleri ona: “يَا أُمَّ الرُّبَيْعِ” buyurmuşlardır, cümlesi saḥābiyyelerdir. Ve ʿAbdulʿazīz b. Rubeyʿ Ebuʿl-ʿAvvām el-Bāhiliʿdir ki oğlu Rubeyʿ ile muhaddislerdir. Ve Rubeyʿ b. Ḳuzeyʿ el-Ġaṭafānī tābīʿīndendir. Ve Rubeyʿ b. el-Ḥāriş b. ʿAmr b. Kaʿb b. Saʿd b. Zeydu Menāt ūşāʿir-i cāhilīdir. Ve Rubeyʿ b. ʿAmr ve Teym kabīlesindedir. Ve Rubeyʿ ki muʿammerīndendir, ebyāt-ı hamse-i meşhūrenin kāʿilidir ki işbu beyt ondandır: “أَلَا أَبْلُغُ بَيْتِي بَيْنَ رُبَيْعٍ | فَأَشْرَارُ الْبَيْنِينَ” [Ve] “لَكُمْ فِدَاءٌ

رَبْعَانٌ [Rebʿān] [سَهْبَانٌ] [seḥbān] vezninde) Bu dahi esmā-i ricāldendir.

رُبَيْعَةٌ [Rubeyʿat] (جُهَيْنَةٌ [cuheyneṭ] vezninde) Esmādandır: Rubeyʿa b. Hişn ve Rubeyʿa b. ʿAbd şāʿirlerdir. Ve ʿAbdullāh b. Rubeyʿa ki *Sunen-i İmām-ı Neseʿī*'de hadîsi müsebbettir, sohbetinde ihtilâf olundu.

رُبَاعٌ [rubāʿ] (rā'nın zammıyla) **أَرْبَعَةٌ** [arḫeʿeṭ] gibi ʿadl ve vasfiyye-i asliyye illetleriyle gayri-munsarıftır; ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿مَثَىٰ وَثَلْتُ وَرُبَاعٌ﴾ أَي أَرْبَعًا أَرْبَعًا وَقَرَأَ الْأَعْمَشُ وَرُبَيْعٌ كَزُفَرٍ عَلَىٰ إِزَادَةِ رُبَاعٍ

الرُّبَاعِيَّةُ [er-rebāʿiyet] (ثَمَانِيَّةٌ [ṣemāniyyeṭ] vezninde) Şol fevkānī ve tahtānī dörder dişlerin birine denir ki ön dişler ile azı dişlerin beyinde olur; cemʿi **رُبَاعِيَّاتٌ** [rebāʿiyāt] gelir; yukālu: صَرَبُهُ وَكَسَرَ رُبَاعِيَّتَهُ أَي سِنَّةَ التِّي بَيْنَ التِّيَّةِ وَالتَّابِ

الرُّبَاعِي [er-rebāʿī] (ثَمَانِي [ṣemānī] vezninde) **رُبَاعِيَّةٌ** [rebāʿiyet] dişlerini bırakmış hayvāna denir; yukālu: هُوَ رُبَاعٌ إِذَا أَلْقَى رُبَاعِيَّتَهُ Ve bu **رُبَاعِي** [rebāʿī]den mankūs olmakla hālet-i refʿinde ve cerrinde **رُبَاعٌ** [rebāʿin] dersin, ثَمَانٍ [ṣemānin] gibi. Vē hālet-i nasbında yā-yı mukaddereyi isbātla itmām edersin; tekūlu: رَكِبْتُ بِوَدُونًا رُبَاعِيًّا وَجَمَلٌ وَفَرَسٌ [ṣemānin] Ve bunun ثَمَانٍ [ṣemānin] ve جَوَارٍ [yemānin] ve سَنَاحٍ [senāhin] ve [cevārin] kelimelerinden gayrı nazīri yoktur. Cemʿi رُبَيْعٌ [rubʿ] gelir rā'nın zammıyla ve رُبُوعٌ [rubuʿ] gelir zammeteynle ve **رِبَاعٌ** [ribāʿ] gelir rā'nın kesriyle ve رِبْعَانٌ [ribʿān] gelir, غَزَالٌ [gizāl] ve غَزْلَانٌ [gizlān] gibi ve رُبَيْعٌ [rubāʿ] gelir, ضُرْدٌ [ṣurad] vezninde ve **أَرْبَاعٌ** [arḫeʿeṭ] gelir ve **رُبَاعِيَّاتٌ** [rebāʿiyāt] gelir rā'nın fethiyle; müʿennesi **رُبَاعِيَّةٌ** [rebāʿiyet] tir. Ve koyun kısmı dördüncü yaşına ve sığır ve bütün tırnaklı beşinciye ve deve

yedinciye girdikte **رُبَاعِي** [rebāʿī] ve **رُبَاعِيَّةٌ** [rebāʿiyet] denir, zīrā evvel dişleri vakt-i mezbūrda ilkā ederler.

الرُّمْبُوعُ [el-murbiʿ] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Bahār vaktinde doğuran nākaya denir, ʿalā-kavlin yavrusu kendisiyle bilece olannā denir; yukālu: نَاقَةٌ مُرْبِعٌ إِذَا كَانَتْ تُنْتَجُ فِي الرُّبَيْعِ أَوْ التِّي وَلَدَهَا مَعَهَا رَفَعَ التُّوتِي الرُّمْبُوعُ وَهُوَ شِرَاعُ السَّفِينَةِ الْمَلَأَى

الرَّمْرَابِيَّةُ [el-merābīyye] (مَصَابِيحٌ [meṣābiḥ] vezninde) Evāʿil-i bahārda yağan yağmura denir; yukālu: غَزُرَتْ فِي هَذَا الْعَامِ الرَّمْرَابِيَّةُ أَي الْأَمْطَارُ أَوَّلَ الرُّبَيْعِ

التَّرْبُوعُ [et-terbiʿ] Bir nesneyi dört köşeli eylemek maʿnāsınadır; yukālu: رُبَيْعَ الْحَوْضِ إِذَا جَعَلَهُ مُرْبَعًا

الرُّمْرَابِيُّ [el-murabbāʿ] (مُعَظَّمٌ [muʿazzam] vezninde) Dört köşeli nesneye denir. Ve hāfiz-ı Bağdād Muḥammed b. İbrāhīm el-Enmāṭī lakabıdır. Ve

إِبْنُ مُرْبُوعٍ [İbn Murabbāʿ] Muḥammed b. ʿAbdullāh b. ʿAttāb nām muhaddisin künyesidir ki onunla müteʿāreftir.

الإِرْتِبَاعُ [el-irtibāʿ] Bahār mevsimi bir yerde ikāmet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِزْتَبَعَ Ve bahār vaktinde davar çayır otlamak maʿnāsınadır; yukālu: إِزْتَبَعَ البُعَيْرُ إِذَا أَكَلَ الرُّبَيْعَ Ve davar çayır otlamakla semirip tavlınmak maʿnāsınadır; yukālu: إِزْتَبَعَ البُعَيْرُ إِذَا سَمِنَ

التَّرْبُوعُ [et-terebbuʿ] (تَفْعُلٌ [tefaʿul] vezninde) Bu dahi davar bahārda çayır otlamak maʿnāsınadır; yukālu: تَرَبَّعَ البُعَيْرُ إِذَا أَكَلَ الرُّبَيْعَ Ve bağdaş kurup oturmak maʿnāsınadır; yukālu: تَرَبَّعَ الرَّجُلُ فِي جُلُوسِهِ خِلَافَ جَنَى وَأَقْعَى Ve deve uzun hörgüç peydā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَرَبَّعَتِ النَّاقَةُ سَنَامًا طَوِيلًا

إِذَا حَمَلْتَهُ

الإِستِرْبَاغُ [el-istirbāʿ] Kumluk bir yere toplanıp yığın olmak maʿnāsınadır; yukālu: **إِستِرْبَعِ الرُّفْلَ إِذَا تَرَكَمَ** Ve toz havāya ağmak maʿnāsınadır; yukālu: **إِستِرْبَعِ العُبَارُ إِذَا اِرْتَفَعَ** Ve davar yürümek husūsunda kavī ve metīn olmak maʿnāsınadır; yukālu: **إِستِرْبَعِ البَعِيرَ لِلسَّيْرِ إِذَا قَوِيَ عَلَيْهِ**

المُستَرْبِعُ [el-musterbiʿ] (ism-i fāʿil bünye-siyle) Şol adama denir ki işinde kimseyi teşrik ve istiʿāne eylemeyip müstakil ve kavī ve tüvānā ve mütehammil olup dāʾimā bi-nefsihi saʿy ve cehd ile temşīt verir ola; yukālu: **رَجُلٌ مُستَرْبِعٌ بِعَمَلِهِ أَيُّ مُستَقْتَلٌ** به قَوِيَ عَلَيْهِ صَبُورٌ

[ر ت ع]

الرُّتْعُ [er-retʿ] (rāʾnın fethi ve tāʾnın sükūnuyla) ve

الرُّتُوعُ [er-rutūʿ] [فُعُودٌ] [kuʿūd] vezninde) Ve **الرِّتَاغُ** [er-ritāʿ] [كِتَابٌ] [kitāb] vezninde) Bolluk ve ābādānlıkta dilediğini murād üzere yiyip içmek, ʿalā-kavlin otlu sulu maʿmūr ve ābādān mahalde içine sinerek yiyip içmek yāhūd şereh ve hırs ve ikdāmla yiyip içmek maʿnāsınadır. Şārihin beyānına göre fiʾl-asl behāyimin vech-i mezkūr üzere ekl ve şürbüne mevzūʿdur, insānda bi-tarikiʾl-istiʿāre müstaʿmeldir; yukālu: **رَتَعَ رَتْعًا وَرَتْوعًا وَرِتَاغًا مِنَ البَابِ الثَّلَاثِ إِذَا أَكَلَ وَشَرِبَ مَا شَاءَ فِي حِصْبٍ وَسَعَةٍ أَوْ هُوَ الأَكْلُ وَالشَّرْبُ رَغْدًا فِي الرِّيفِ أَوْ بِسَرِهِ**

الرُّوتِغُ [er-rātiʿ] [رَتَعَ] [retʿ]-i mezkūrdan ism-i fāʿildir; yukālu: **جَمَلٌ رَاتِعٌ** Cemʿi **رِتَاغٌ** [ritāʿ] dır, **نَاتِمٌ** [nāʾim] ve **نِيَامٌ** [niyām] gibi ve **رُتْعٌ** [ruttaʿ] dır, **رُكْعٌ** [rukkaʿ] gibi ve **رُتْعٌ** [rutuʿ] dur zammeteynle ve **رُتُوعٌ** [rutūʿ] dur rāʾnın zammıyla.

الإِرتَاغُ [el-irtāʿ] (hemzenin kesriyle) Davarı dilediği yerde murād üzere otarmak maʿnāsınadır; yukālu: **أَرْتَعَ فُلَانٌ إِبلَهُ إِذَا أَسَامَهَا** Ve minhu kavluhu taʿālā: **أَرْسَلَهُ مَعَنَا عَدَا نُرْتَعُ** “وَيَلْعَبُ” **بِضَمِّ التَّوْنِ وَكَسْرِ التَّاءِ وَيَلْعَبُ بِصِيغَةِ العَائِبِ أَيُّ نَحْنُ نُرْتَعُ دَوَائِنَا وَيَلْعَبُ هُوَ وَقُرِئَ بالعَكْسِ أَيُّ نُرْتَعُ هُوَ دَوَائِنَا وَنَلْعَبُ جَمِيعًا وَقُرِئَ بالتَّوْنِ فِيهِمَا** Ve

إِرتَاغٌ [irtāʿ] Yağmurda otlayacak ot bitirmek maʿnāsınadır; yukālu: **أَرْتَعَ العَيْثُ إِذَا أَتَبَتَ** مَا تَرْتَعُ فِيهِ الإِبلُ

الرُّوتْعَةُ [er-retʿat] [تَمْرَةٌ] [temret] vezninde) Hısb ve rehā cihetiyle olan bolluğa ve firāvānlığa denir; ve minhuʾl-meselu: **الْمَسَلَةُ الرُّوتْعَةُ** “وَيُرْوَى” **بِالرُّوتْعَةِ** “بِالرُّوتْعَةِ” **بِالرُّوتْعَةِ** Mesel-i mezbūru ʿAmr b. eṣ-Şaʿīk tekellüm eyledi. Hemdān kabilesinden münşaʿib Şākir b. Rebīʿa nām kabīle, ʿAmr-ı mezbūru esīr ve der-zencīr edip müddet-i vāfire içlerinde mukayyeden kalmıştı. Kabīle-i mezbūre hısb ve rehāda olduklarından başka esīr-i merkūma küllü riʿāyet ve ihsān ederler idi. Mezbūr ʿan-asl nahifüʾl-vücūd olup esīrliğinde vefkaʾl-murād tenaʿum eylemekle vücūduna tāb ve simen gelip bir takrīble firār edip kabilesine geldikte, ehl-i kabīle **أَيُّ عَمْرُو خَرَجْتَ مِنْ عَيْدِنَا نَحِيْفًا وَأَنْتَ** “الْيَوْمَ بَادِنُ” Yaʿnī “Yā ʿAmr, sen yanımızdan gittiğinde nahif ve nizār idin, hālīyā semirip pür-āb ü tāb olmuşsun” dediklerinde kelām-ı merkūmla cevāb verdi.

المُرْتِعُ [el-murtiʿ] [مُحْسِنٌ] [muḥsin] vezninde) Şol zī-hāl ve mütenaʿim adama denir ki her nesnesi firāvān olmakla dil-hāhını ekl ve şürb edip aslā arzūsunu fevt eylemez ola; yukālu: **رَجُلٌ مُرْتِعٌ أَيُّ مُحْصِبٌ لَا يَغْدَمُ** شَيْئًا يُرِيدُهُ

المُرْتَعُ [el-mertaʿ] [مَقْعَدٌ] [maḳʿad] vezninde) İsm-i mekāndır, dil-hāh üzere otlayacak

yere denir.

الْأَزْتَاغُ [el-ertāʿ] (hemzenin fethiyle) Nās-ı kesire itlāk olunur; zāhiren رَتَّع [retʿ]den cemʿdir; tekūlu: رَأَيْتُ أَزْتَاغًا مِنَ النَّاسِ أَي كَثْرَةً

مُرْتِغٍ [Murtiʿ] (مُحْسِنٍ [muḥsin] vezninde) Yāhūd مُحَدِّثٍ [muḥaddiṣ] vezninde) İmrūʿulḳays b. Ḥucr'un ceddî olan ʿAmr b. Muʿāviye b. Şevr'in lakabıdır, nās kendisine فَذَّ أَزْتَعْتُ dediklerinde أَزْتَعْنَا فِي أَزْضِكَ وَكَذَا وَكَذَا demekle telkib olundu.

[ر ث ع]

الرَّئِغُ [er-reṣaʿ] (rā'nın ve ṣā-yı müselle-senin fethiyle) Hırs ve şereh ve tamaʿ ma'nāsınadır; yukālu: رَتَّعَ فُلَانٌ رَتَّعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ حَرِيصًا شَرِيحًا طَائِعًا

الرَّوَائِغِ [er-rāṣiʿ] ve

الرَّئِغِ [er-reṣiʿ] (كَيْفٍ [ketif] vezninde) Harīs ve tamaʿ-kāra denir. رَتَّعُونَ [reṣiʿ] cemʿi [reṣiʿūn]dur. Ve

رَائِغٍ [rāṣiʿ] Şol kimseye denir ki zātında leʿāmet ve denāʿet olmakla nāçiz ve hurdevāt makülesi nesnelere tamaʿ ve irtikābına tenezzül edip ve dā'imā bed ve nā-sezā ve evbāş makülesiyle konuşur ola; yukālu: فُلَانٌ رَائِغٌ إِذَا كَانَ يَرْضَى مِنَ الْعَطِيَّةِ بِالطَّفِيفِ يُخَادِنُ أَخْدَانَ السُّوءِ وَفِيهِ دَنَاءَةٌ وَإِسْغَافٌ لِمَدَاقِ الْمَطَامِعِ

[ر ح ع]

الرُّجُوعُ [er-rucūʿ] (رُجُوعٌ [ḳuʿūd] vezninde) ve

الرَّمُوجِ [el-merciʿ] (مَنْزِلٌ [menzil] vezninde) ve

الرَّمُوجَةِ [el-merciʿat] (مَنْزِلَةٌ [menzilet] vezninde) ki bu iki şāzıdır, zīrā bāb-ı sānīden kıyās ʿayn'ın fethiyle gelmeştir ve

الرُّجْعَى [er-rucʿā] (بُشْرَى [buşrā] vezninde) ve

الرُّجْعَانَ [er-rucʿān] (rā'nın zammıyla) Geri dönmek ma'nāsınadır; yukālu: رَجَعَ الرَّجُلُ رُجُوعًا وَمَرْجِعًا وَمَرْجِعَةً وَرُجْعَى وَرُجْعَانًا مِنَ الْبَابِ الشَّيْخِ: “أَي لَا يَثُوبُ إِلَيْهِ جِسْمُهُ يَمْرُضُ يَوْمَيْنِ فَلَا يَزْجَعُ شَهْرًا” أَي لَا يَثُوبُ إِلَيْهِ جِسْمُهُ وَقَوْلُهُ Yaʿnī “Pīr adam iki gün hasta olsa bir aya kadar bedel-i mā-yetehalle olacak kuvvet ve tākāti geri gelip evvelki kertesini bulamaz.”

الرَّوَجِعِ [er-recʿ] (سَجْعٌ [secʿ] vezninde) ve

الرَّمُوجِ [el-mercaʿ] (مَفْعَدٌ [maḳʿad] vezninde) ve

الرَّمُوجِ [el-merciʿ] (مَنْزِلٌ [menzil] vezninde) Müteʿaddilerdir, geri döndürmek ma'nāsınadır; yukālu: رَجَعَ الشَّيْءُ عَنِ الشَّيْءِ وَإِلَيْهِ رَجَعًا وَمَرْجِعًا وَمَرْجِعًا إِذَا صَرَفَهُ وَرَدَّهُ Ve söz muhataba nefʿ vermek ma'nāsına müstaʿmeldir ki menfaʿati ona ʿā'id olur; tekūlu: رَجَعَ كَلَامِي فِيهِ إِذَا أَفَادَ Ve dābbeye yem yaramak ma'nāsına müstaʿmeldir ki nefʿi ricʿatle münteciʿ olur; yukālu: رَجَعَ الْعَلْفُ فِي الدَّابَّةِ إِذَا نَجَعَ

رَجْعٍ [recʿ] Bir mahalle gönderilmiş mektübün cevābına itlāk olunur, رُجُوعَةً [rucūʿat] gibi, ke-mā se-yuzkeru. Ve yağmura itlāk olunur; مَرْجُوعٌ [mercūʿ] ma'nāsınadır, havāʿ sudan ahz eylediğini redd eylemiştir; tekūlu: رَزَقْنَا اللَّهَ رَجْعٌ رَزَقْنَا اللَّهَ رَجْعٌ Ve nefʿ ve fā'ide ma'nāsına müstaʿmeldir ki gayra rucūʿ eder; yukālu: لَيْسَ لَهُ مِنْهُ رَجْعٌ أَي نَفْعٌ وَفَائِدَةٌ Ve bahārda biten nebāta itlāk olunur; gūyā ki sonradan ricʿat eylemiştir. Ve bir recülün ismidir.

Ve su durağı yere itlāk olunur ki onda su anaför eder; yukālu: لَا يَجْرِي الْمَاءُ إِذَا قَدَّمَهُ رَجْعٌ Ve göle itlāk olunur, غَدِيرٌ [gadir] ma'nāsına, mevclerinin terācuʿ u tasavvuruna mebnīdir. ʿAlā-kavlin şol göle

denir ki sel suyu ona terācuʿ eylemekle min-baʿd irkilmeyip ilerisine nūfūz eyleye. Cemʿi رَجَاعٌ [ricāʿ] ve رَجَعَانٌ [ricʿān] gelir rāʿların kesriyle ve رُجَعَانٌ [rucʿān] gelir rāʿnın zammıyla. Ve baʿzılar ʿindeinde رَجَعٌ [recʿ] ʿaleʿl-ʿumūm suya itlāk olunur, her gūne ricʿati tasavvuruyla. Ve hayvān fişkısına itlāk olunur, ʿalef hālinden ricʿat eylediği için. Ve sel suyunun mümtedd olduğu yere denir. Ve yüksek su akıntısının üst tarafına denir ki onda su müctemiʿ olmaya, oraya akıp aşağısına nüzül eyleye; cemʿi رُجَعَانٌ [rucʿān]dır rāʿnın zammıyla. Ve

رَجَعُ الْكَتِفِ [recʿuʿl-ketif] Bedende kürek kemiğinin aşağısına itlāk olunur ki çevrilir, dirseğin ve dizlerin çevrintileri gibi; مَرْجِعٌ [merciʿ] dahi denir. Ve

رَجَعٌ [recʿ] Dābbe adımını atmak, ʿalā-kavlin attıktan sonra ellerini geri almak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: رَجَعَتْ الدَّابَّةُ رَجْعًا إِذَا خَطَىٰ أَوْ رَدَّ خَطْوَتَهَا فِي السَّيْرِ Ve iğne ile bedene naʿl kesmek maʿnāsına müstaʿmeldir, tekerrürü itibārıyla; yukālu: رَجَعَتْ الْوَأَشْمَةُ بَدَنَهَا إِذَا خَطَّتْ

الْإِرْجَاعُ [el-ircāʿ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi geri döndürmek maʿnāsınadır; yukālu: رَجَعَهُ إِذَا صَرَفَهُ Ve bir nesneyi ense-sinden almak için elini gerisine sunmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: أَرْجَعُ الرَّجُلَ إِذَا أَهْوَىٰ بِيَدِهِ إِلَىٰ خَلْفِهِ لِيَسْتَأْوَلَ شَيْئًا Ve yestehlemek maʿnāsınadır; yukālu: أَرْجَعُ فَلَانٌ ﴿إِنَّا رَمَىٰ بِالرَّجِيعِ﴾ ﴿إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ﴾ şerʿidir; yukālu: أَرْجَعُ الرَّجُلَ فِي الْمُصِيبَةِ إِذَا ﴿إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ﴾ Ve beyʿ ve şirāyı fāʿideli kılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَرْجَعُ اللَّهُ بِيَعْتَهُ أَيُّ أَرْبَحَهَا

lanmak maʿnāsınadır ki eti, cānı ʿavdet eder; yukālu: أَرْجَعَتِ الْإِبِلُ أَيُّ هَزَلَتْ ثُمَّ سَمِنَتْ **الرُّجْعَى** [er-rucʿā] (rāʿnın zammıyla) Masdardır ki zikr olundu. Ve مَرْجُوعٌ [mercūʿ] maʿnāsına gelir. Ve رُجْعَةٌ [rucʿat] ve رُجَعَانٌ [rucʿān] ve رُجُوعَةٌ [rucūʿat] gibi ki bir mektüb ve haberin ricʿat eden cevābına itlāk olunur, ke-mā se-yuzkeru.

الرُّجْعَةُ [er-recʿat] (rāʿnın fethiyle binā-i merredir) Ve hāssaten baʿdeʿl-mevt dünyāya rücuʿ eylemekte istiʿmāl olunur. Ve bu baʿzı kefere ve ehl-i hevā vü ilhād hezeyānlarıdır; yukālu: فَلَانَ يُؤْمِنُ بِالرُّجْعَةِ أَيُّ الرُّجُوعِ إِلَى الدُّنْيَا بَعْدَ الْمَوْتِ

الرُّجْعَةُ [er-ricʿat] (rāʿnın kesri ve fethiyle) Zevcesini bir talāk yāhūd iki talāk tatlīk eden kimsenin mutallakasına rücuʿ eylemesine denir ki henüz ʿiddet münkazī olmaksızın riştesi kabzasında olan nikāh-ı mevcūdun devāmını taleb eylemekten ʿibārettir; yukālu: هُوَ يَمْلِكُ الرُّجْعَةَ عَلَى زَوْجَتِهِ أَيُّ عَوْدَهُ إِلَى مُطْلَقَتِهِ Şārih der ki *Şihāh*ʿta ve *Miṣbāh*ʿta ve bu mādde fethle efsah olduğu musarrahtır, lākin müʿellif ʿindeinde kesri ercahtır. Ve bu fiʿl-asl binā-i nevʿdir. Ve

رِجْعَةٌ [ricʿat] (rāʿnın kesriyle) Şol işe yaramaz olan develere itlāk olunur ki pazar-da onlara bir kimse ragbet ve iltifāt eylememekle satılmayıp geri ricʿat olunalar. Burada رِجْعَةٌ [ricʿat], مَرْجُوعَةٌ [mercūʿat] maʿnāsınadır. Ve

رِجْعَةٌ [ricʿat] Satılmış devenin pahasıyla alınan nesneye denir, ke-mā se-yuzkeru fī **الْإِرْتِجَاعِ** [el-irticāʿ].

الرُّجْعُ [er-ricʿ] (rāʿnın kesriyle) Şol dābbeye itlāk olunur ki tekrār-be-tekrār sefer eştirilmiş ola, رَجِعٌ [recʿ] gibi, ke-mā

nir; yukālu: نَاقَةٌ رَجِيعٌ سَفَرٌ وَرَجِيعٌ سَفَرٌ إِذَا كَانَ قَدْ فَدَّ Ve at geminin damağına denir döndüğü için, فَأَسُّ رَجِيعٌ فِيهِ مِرَاًا Ve defeʿatla sefer eylemekten dermānde olmuş deveye denir; müʿnnesi رَجِيعَةٌ [reciʿat]tır. ʿAlā-kavlin mehzül olanına yāhūd seferden geri ircāʿ olunmuş deveye denir; cemʿi رُجُوعٌ [rucuʿ]dur zammeteynle; yukālu: بَعِيرٌ رَجِيعٌ وَإِبِلٌ رُجُوعٌ أَيُّ كَالٌ Ve sol eski libāsa itlāk olunur ki baʿzı ʿamel ile tazeleniş cedīd gibi ola; yukālu: جَاءَ وَعَلَيْهِ Ve ثَوْبٌ رَجِيعٌ أَيُّ خَلَقَ مُطْرَى

رَجِيعٌ [Reciʿ] Huzeyl kabilesi yurdunda bir su adıdır ki ʿUşfān semtinde Hedde nām mahalle yedi mīl mesāfede vākīʿdir. Onda bir vakʿa olmakla ashābdan Merşed b. Ebī Merşed gadren şehīd oldu. Sūret-i icmālisi budur ki ʿAḍal ve Ḳāre kabilelerinden baʿzı kimseler hāk-i pāy-i Hazret-i Risālet-penāhīye gelip taʿlīm-i şerāyīʿ-i İslām eylemek için kendiler ile baʿzı kimseler irsāl olunmağı istidʿā eylemeleriyle mefhar-i enām ʿaleyhiʿs-selām hazretleri dahi zikr olunan Merşed ile ʿAşim b. Şābit ve Ḳubeyb b. ʿAdiyy ve sār baʿzı zevāt-ı kirāmı ki cümlesi kurrā-i Kurʿān idi, irsāl buyurdular. Mevziʿ-ı mezbūra vusūllerinde ehl-i kabīle o zāt-ı şerīfleri gadr ve hıyānetle şehīd edip Ḳubeyb ile Zeyd b. ed-Deşineʿyi hayyen Mekkeʿye götürüp onda salb eylediler, radıyallāhu ʿanhum. سَرِيَّةُ الرَّجِيعِ [seriyyetu'r-reciʿ] cümle-i serāyādandır. Ve

رَجِيعٌ [reciʿ] Tere itlāk olunur, عَرَقْتُ [ʿarak] maʿnāsına. Ve şol ipe denir ki bükümü çözümlüp bozulduktan sonra tekrār örülmüş yā bükülmüş ola; yukālu: خَبَلٌ رَجِيعٌ إِذَا كَانَ قَدْ فَدَّ Ve soğuduktan sonra tekrār ısıtılmış taʿāma denir; tekūlu: أَكَلْتُ طَعَامًا

رَجِيعًا إِذَا كَانَ قَدْ بَرَدَ ثُمَّ أُعِيدَ إِلَى النَّارِ Ve at geminin damağına denir döndüğü için, فَأَسُّ اللَّجَامِ [fe'su'l-licām] maʿnāsına. Ve bahīl şahsa itlāk olunur; tekrār be-tekrār mes'ul olup vermediği için; kāzūret maʿnāsına olan رَجِيعٌ [reciʿ] ile mütevārid olması mekkāre ittifākiyyātındandır; yukālu: رَجُلٌ رَجِيعٌ أَيُّ بَخِيلٌ

الرَّجِيعَةُ [er-Reciʿat] Benū Esed yurdunda bir su adıdır.

الرَّاجِعَةُ [er-rāciʿat] رَجِيعٌ [reciʿ] gibi göle itlāk olunur; غَدِيرٌ [gadir] maʿnāsına. **الْمَرْجِعُ** [el-merciʿ] مَرْزَلٌ [merzil] vezninde Bu dahi arkada kürek kemiğinin aşığasına denir ki çevrintisidir, رَجِيعٌ [reciʿ] gibi; yukālu: كَوَاهُ عِنْدَ رَجِيعٍ كَتِفُهُ وَمَرْجِعُهُ أَيُّ أَسْفَلُهَا

التَّرْجِيعُ [et-terciʿ] Dābbe adımlarını attıktan sonra ellerini geri almak maʿnāsınadır; yukālu: رَجَعَتِ الدَّابَّةُ إِذَا رَدَّ يَدَيْهَا فِي السَّيْرِ Ve bedene naʿl kesen karı, iğne ile naʿl kesmek maʿnāsınadır ki terācuʿ u müştēmildir; yukālu: رَجَعَتِ الْوَأَشْمَةُ إِذَا خَطَّتْ Ve musībet deminde ﴿إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ﴾ demek maʿnāsınadır; yukālu: رَجَعْتُ فِي الْمُصِيبَةِ إِذَا ﴿إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ﴾ **تَرْجِيعٌ** [terciʿ] şehādeteynin her birini āhestece dedikten sonra tekrār refʿ-i savtla demekten ʿibārettir; yukālu: رَجَعْتُ فِي أَذَانِهِ وَهُوَ تَكَرُّرٌ Şārih der ki bu **تَرْجِيعٌ فِي الصَّوْتِ** [terciʿ fi'l-muṣībet] āvāzı boğazda terdīd eylemekten ʿibārettir ki Ḳurʿān okurken yāhūd beste söylerken nagme ve āhenge çalmaktır; yukālu: رَجَعْتُ فِي صَوْتِهِ إِذَا رَدَّدَهُ فِي حَلْقِهِ

مَرْجِعَةٌ [Merceʿat] مَرْحَلَةٌ [merḥalet] vezninde) Bir recül ʿalemidir.

الْإِسْتِرْجَاعُ [el-istircāʿ] Bu dahi تَرْجِيعٌ فِي

المُصِيبَةِ [tercīʿ fi'l-muṣībet] maʿnāsına ʿorf-i şerʿidir; yukālu: إِنَّا إِذَا قَالَ فِي الْمُصِيبَةِ إِذَا قَالَ ﴿إِنَّا﴾ إِنْ شَرَّجَع فِي الْمُصِيبَةِ إِذَا قَالَ ﴿إِنَّا﴾ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ ﴿﴾ الشَّيْءِ إِذَا أَخَذَ مِنْهُ مَا دَفَعَهُ إِلَيْهِ

الْمُرْجَعَةُ [el-murciʿat] [muḥsinet] [muḥsinet] vezninde) ʿĀkibetinde sevāb ve menfaʿati müstelzim nesneye denir. Teʿnisi mevsūf iʿtibāryıdır; yukālu: سَفَرَةٌ مُرْجَعَةٌ إِذَا كَانَ لَهَا ثَوَابٌ وَعَاقِبَةٌ حَسَنَةٌ

الْمُرْجَعَةُ [el-murācaʿat] [mufāʿalet] [mufāʿalet] vezninde) Sözü döndürü döndürü söylemek maʿnāsınadır; yukālu: رَاجَعَةُ الْكَلَامِ إِذَا عَاوَدَهُ Ve davar yürürken bir güne yürüyüşten āher güneye intikāl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: رَاجَعَتِ الثَّاقَةَ إِذَا رَجَعَتْ مِنْ سَيْرٍ إِلَى سَيْرٍ

[ر د ع]

الرَّدْعُ [er-redʿ] (rāʿnın fethi ve dālʿın sükūnuyla) Bir kimseyi bir nesneden menʿ edip geri durdurmak maʿnāsınadır; yukālu: رَدَعَهُ عَنْهُ رَدْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا كَفَّهَ وَرَدَّهَ Ve رَدْعُ الْجَيْبِ [redʿu'l-ceyb] kalbi gam ve kederden küşāde eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; جَيْبٌ [ceyb] burada sadr ve kalbde müstaʿmeldir; yukālu: رَدَعُ الْجَيْبِ عَنْهُ إِذَا فَرَجَهُ Ve bir şeye bir nesneyi bulaştırmak maʿnāsınadır; yukālu: رَدَعَهُ بِالشَّيْءِ إِذَا لَطَحَهُ بِهِ Ve okun temreni gevşemekle yerleşip pekişmek için dibini yere vurmak maʿnāsınadır; yukālu: رَدَعُ السَّهْمِ إِذَا صَرَبَ Ve cimāʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: رَدَعُ الْمَرْأَةِ إِذَا وَطِنَهَا

رَدْعٌ [redʿ] Boyuna denir; yukālu: صَرَبَ رَدْعَهُ Ve zaʿferāna, ʿalā-kavlin zaʿferān bulaşığına yāhūd kan bulaşığına denir; ve minhu yukālu: رَكِبَ رَدْعَهُ أَيَّ حَرَّ لَوْجِهِ عَلَى دَمِهِ Şārih der ki müʿellif işbu hadīse telmīh

eylemiştir. Kāle fi'n-Nihāye: وَفِي حَدِيثِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَجُلًا قَالَ لَهُ رَمَيْتَ ظَنَبًا فَأَصَابَ خَشَشَاهُ فَرَكِبَ رَدْعَهُ فَمَاتَ «الرَّدْعُ الْعُنُقُ أَيَّ سَقَطَ عَلَى رَأْسِهِ فَأَنْدَقَتْ عَنْقُهُ وَقِيلَ مَعْنَاهُ حَرَّ صَرِبَعًا لَوْجِهِ فَكَلَّمَا هَمَّ بِالنُّهُوضِ رَكِبَ مَقَادِيمَهُ وَقِيلَ الرَّدْعُ هَهُنَا اسْمٌ لِلدَّمِ عَلَى سَبِيلِ التَّشْبِيهِ بِالرُّعْفَرَانِ وَمَعْنَى رُكُوبِهِ دَمَهُ أَنَّهُ جَرِحَ فَسَالَ فِيهِ دَمُهُ فَسَقَطَ فَوْقَهُ مُتَسَخِّطًا فِيهِ Pes evvele göre tepesi üzere yıkılıp boynu kırıldı. Ve sāniye göre akan kanına yüzü üzere düştü demek olur. Ve

رَدْعٌ [redʿ] Bedene sürülmüş tıb eserine denir; yukālu: جَاءَ وَعَلَيْهِ رَدْعُ الطَّيِّبِ أَيَّ أَثَرُهُ Ve

رَدْعٌ [redʿ] Levn mütegayyir olmak maʿnāsınadır; yukālu: رَدَعَ الرَّجُلُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا تَغَيَّرَ لَوْنُهُ

الْإِرْتِدَاعُ [el-irtidāʿ] [iftiʿāl] [iftiʿāl] vezninde) Memnūʿ olduğu nesneden geri durmak maʿnāsınadır; yukālu: رَدَعَهُ فَارْتَدَعَ

الرُّدَاعُ [er-rudāʿ] [ğurāb] [ğurāb] vezninde) Bu dahi bedene sürülmüş tıb eserine denir. Şārih der ki cemīʿ-i ümmehāтта رُدَاعٌ [rudāʿ] bir marazın nüks eylemesiyle müfesser olmakla müʿellif zāhiren bu maʿnāyı iktirāh eylemiştir, lākin şārihin dediği maʿnā mecāz olmak aglebdir, zīrā فَهُوَ مَرْدُوعٌ إِذَا وَجَعَ جَسَدُهُ كُلُّهُ وَبِهِ رُدَاعٌ Esās'ta ʿibāretiyle mersūm olmakla ona göre vücudun mecmūʿunda olan ağrı demek olup ve bedene sürülmüş tıb eserine teşbīh olunmuş olur.

الْمَرْدُوعُ [el-merdūʿ] Zaʿferānla boyanmış nesneye denir; yukālu: ثَوْبٌ مَرْدُوعٌ أَيَّ مُرْدَعَفٌ Ve bedenine tıb sürülmüş adama denir.

الرَّادِعُ [er-rādiʿ] ve

الْمُرْدَعُ [el-mureddaʿ] [muʿazzam] [muʿazzam] vezninde) Şol nesneye denir ki tıb sürülmekle eseri ve bulaşığı kalmış ola; yukālu: قَمِيصٌ رَادِعٌ وَمُرْدَعٌ إِذَا كَانَ فِيهِ أَثَرُ الطَّيِّبِ

الرَّدِيغُ [er-redīʿ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve
الْمِرْدَاعُ [el-mirdaʿ] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde)
Temreni düşmüş oka denir. Ve

مِرْدَعٌ [mirdaʿ] Şol adama denir ki dā'imā
ʿazm ve mübāderet eylediği işi göremeyip
hā'iben ʿavdet eder ola; yukālu: هُوَ مِرْدَعٌ إِذَا
رَمَاهُ بِالْمِرْدَعِ وَهُوَ سَهْمٌ فِي فَوْقِهِ ضَيْقٌ فَدُقُّ فَوْقَهُ حَتَّى
تَفْتَحَ Ve tembeler ve üçgen gemi lewendine
denir. Ve bodur adama denir. Ve bedenine
bir mikdārca tīb sürülmüş adama denir.

الرِّدَاعَةُ [er-rādīʿat] Cā-be-cā zaʿferān yāhūd
tīb sürülmüş gömleğe denir.

الرِّدَاغُ [er-ridāʿ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Çam-
mura denir. Ve suya denir. Ve bir suyun
adıdır.

الرِّدَاعَةُ [er-ridāʿat] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde)
Şol gömeltiye denir ki onda sırtlan ve kurt
şikār ederler.

الْمُرْتَدِغُ [el-murtediʿ] (ism-i fā'ıl bünyesiyle)
Şol oka denir ki gevşek olmakla nişāna
dokundukta ezilip çatlar ola; yukālu: سَهْمٌ
جَمَلٌ إِذَا أَصَابَ الْهَدَفَ انْفَضَّحَ عُوْدُهُ
Ve yaşını bulmuş erkek deveye denir; yukālu: جَمَلٌ
مُرْتَدِغٌ إِذَا انْتَهَتْ سُنَّتُهُ
فَمِيضٌ مُرْتَدِغٌ أَيُّ مَتَلَطَّحَ بِالطَّيْبِ وَالرَّغْفَرَانِ

[ر ز ع]

الْأَرْزَعُ [el-erzaʿ] (أَرْزَنْ [erzen] vezninde)
Pek korkak adama denir; yukālu: هُوَ أَرْزَعٌ
مِنْهُ أَيُّ أَجْبَنُ

[ر س ع]

الرَّوْسَعُ [er-resaʿ] (fethateynle) Gözün ka-
pakları fāsīd olmakla birbirine yapışır ol-

mak maʿnāsınadır; yukālu: رَسَعَتِ الرَّجُلُ رَسَعًا
وَرَسَعَتْ عَيْنُهُ إِذَا فَسَدَتْ أَجْفَانُهُ وَالتَّصَقَّتْ

الرَّأْرَسَعُ [el-ersaʿ] (أَحْمَرٌ [ahmer] vezninde)
Gözünün kapakları fāsīd olmuş adama
denir.

التَّرْسِيعُ [et-terseʿ] رَسَعٌ [resaʿ] maʿnāsınadır;
yukālu: رَسَعَتِ الرَّجُلُ وَرَسَعَتْ عَيْنُهُ بِمَعْنَى رَسَعَتْ
Ve bir kayışı yarıp içine bir kayış sokmak
maʿnāsınadır, mushaf cildinde ettikleri
sَوَاهُ بِالتَّرْسِيعِ وَهُوَ أَنْ تَخْرُقَ سَيْرًا ثُمَّ
تَدْخُلُ فِيهِ سَيْرًا كَمَا تُسَوِّرُ سُيُورَ الْمُصَاحِفِ

الرَّمْرَسِيعُ [el-muressiʿ] (مُحَدَّثٌ [muḥaddis]
vezninde) Bu dahi gözünün kapakla-
rı fāsīd olup yapışkan olan adama denir.
Müʿennesi مَرْسِيعَةٌ [murassiʿat]tır.

الرَّوْسَائِعُ [er-resāʿiʿ] (رَسَائِلٌ [resā'il] vezninde)
Kılıç bendinin aşağılarında örülmüş olan
kayışlara ve tırşelere denir. Müfredi رِسَاعَةٌ
[risāʿat]tır, كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde.

الرُّسُوعُ [er-rusūʿ] (رَا'NIN zammıyla) Şol
örülmüş kayışlara denir ki yayın ortasına
bend ederler.

رَسِيعٌ [Resīʿ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bir
mevziʿ adıdır.

الرَّوْسَعُ [er-resʿ] (رَا'NIN fethi ve sīn'in
sükūnuyla) Gözün kapakları fāsīd ol-
makla birbirine yapışmak maʿnāsınadır;
yukālu: رَسَعَتْ عَيْنُهُ رَسَعًا مِنَ الْبَابِ الْثَالِثِ إِذَا
التَّصَقَّتْ Ve çocuğun eline yāhūd ayağına
def-i isābet-i ʿayn için göz boncuğu bağ-
lamak maʿnāsınadır; yukālu: رَسَعَتِ الصَّبِيُّ إِذَا
شَدَّ فِي يَدِهِ أَوْ رَجَلِهِ خَرْزًا لِدْفَعِ الْعَيْنِ
وَرَسَعَتْ أَعْضَاءَ الرَّجُلِ إِذَا فَسَدَتْ وَاسْتَرْخَتْ
yukālu: رَسَعَتْ أَعْضَاءَ الرَّجُلِ إِذَا فَسَدَتْ وَاسْتَرْخَتْ

الرَّمْرَسِيعُ [el-Mureysiʿ] (mīm'in zammı ve
rā'nın fethiyle) مَرْسُوعٌ [mersūʿ] lafzından
musaggar dır, Huzā'a kabilesi yurdunda

bir kuyu yāhūd bir su adıdır, Furᶜ nām mahalle bir merhale mesāfede vākiʿdir. Gazve-i Beni'l-Muşṭalīḡ ona izāfetle غَزْوَةُ المُرَيْسِيعِ [ġazvetu'l-Mureysīʿ] dahi derler. Gazve-i mezbūrede ʿĀiṣe-i Şiddīka'nın kılādeleri zāyiʿ olup ve teyemmüm āyeti nāzil olmakla su bulunmadığı yerde teyemmüm cā'iz olmuştur.

[ر ص ع]

الرَّضْعُ [er-raṣʿ] (rā'nın fethi ve sād'ın sükūnuyla) El ile vurmak ma'nāsınadır; yukālu: رَضَعُهُ رَضْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا ضَرَبَهُ بِيَدِهِ Ve pek dürtmek ve sançmak ma'nāsınadır; yukālu: رَضَعَهُ بِالرُّمْحِ إِذَا طَعَنَهُ شَدِيدًا Ve mukīm olmak ma'nāsınadır; yukālu: رَضِعَ بِالْمَكَانِ إِذَا قَامَ Ve iki taş aralığında hubūbatı dövüp ufatmak ma'nāsınadır; yukālu: رَضِعَ الْحَبُّ إِذَا مَزَجَرَيْنِ Ve mızrağın yalmanını vurulan şahsın içerisine gereği gibi işletip gā'ib kılmak ma'nāsınadır; yukālu: رَضِعَ السِّنَانُ فِي الْمَطْعُونِ إِذَا غَيَّبَهُ فِيهِ

الْإِرْضَاعُ [el-irṣāʿ] (hemzenin kesriyle) Mızrak makūlesini şiddetle dürtmek ma'nāsınadır; yukālu: أَرْضَعُهُ بِالرُّمْحِ إِذَا طَعَنَهُ بِهِ شَدِيدًا

الْإِرْتِضَاعُ [el-irtiṣāʿ] [iftiʿāl] vezninde) Bu dahi dāneyi iki taş arasında dövüp ufatmak ma'nāsınadır; yukālu: إِرْتَضَعَ الْحَبُّ إِذَا دَقَّهُ بَيْنَ الْحَجَرَيْنِ Ve yapışmak ma'nāsınadır; yukālu: إِرْتَضَعَ بِهِ إِذَا التَّرَّقَ بِهِ Ve dişler birbirine yakın ve sık olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِرْتَضَعَتْ أَسْنَانُهُ إِذَا تَقَارَبَتْ

الرَّضْعُ [er-reṣaʿ] (fethateynle) Hurmā ağacının dibinde çıkan fidanlara denir; müfredi رَضْعَةٌ [reṣaʿat]tır. ʿAlā-kavlin savāb olan ḡād-ı muʿceme ile olmaktadır. Müʿellif “رضع” māddesinde dahi resm eylemiştir. Vanḡulu merhūm التَّخْلُفُ lafzını ihmālle

bulmakla bal arılarının yavrularıyla terci-me eylemiştir. Ve

رَضِعَ [reṣaʿ] Masdar olur, yapışmak ma'nāsınadır; yukālu: رَضِعَ بِالشَّيْءِ رَضْعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا لَزَقَ بِهِ Ve tīb sürünmek ma'nāsınadır; yukālu: رَضِعَ بِالطَّبِيبِ إِذَا عَيَّ بِهِ Ve hatun رَضَعَاءُ [raṣʿā] olmak ma'nāsınadır; yukālu: رَضِعَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا كَانَتْ رَضَعَاءً

الرَّضِيعَةُ [er-reṣīʿat] [sefinet] vezninde) Atın uyanında olan cā-be-cā pul pul bāfteye denir ki gümüş ve yaldız dahi olur. Ve kılıç kımlarında olan zīnete dahi denir, deġirmi gümüşten ve altından dahi olur. ʿAlā-kavlin mutlakān deġirmice hal-kaya denir ki kılıç ve eyer ve sīne-bend ve didik makūlesinde zīnet için üstivār ederler, Türkīde kabara taʿbīr olunur; tekūlu: مَا أَفْلَحَ رَضِيعَةُ سَيْفِكَ وَسَرْجِكَ وَهِيَ حَلْقُ الْجِلْبِيَّةِ الْمُسْتَدِيرَةِ Ve

رَضِيعَةُ [reṣīʿat] Atın sırtında olan eyegü kemiklerinin uçlarının eğildiği yerlerin birbirine sıra ile kavuşup dizildiği yere denir ki tamām uçları olacaktır; yukālu: فَرَسٌ مُحْكَمٌ الرَّضِيعَةُ أَيُّ مَشَتْ مَخَانِي أَطْرَافِ الضُّلُوعِ مِنْ ظَهْرِهِ Ve

رَضِيعَةُ [reṣīʿat] Dövme aşı taʿbīr olunan taʿāmā denir ki buğdayı soku taʿbīr olunan büyük taş dibekte dövüp kepeği alındıktan sonra ıslatıp yağla tabh olunur. رَضِيعَةُ [reṣīʿat]ın cemʿi رَضَائِعُ [reṣāʿiʿ]dir.

الرَّضِيعُ [er-reṣīʿ] [emīr] vezninde) Mushaf kabı bendine takılan düġmelere denir.

الأَرْضَعُ [el-erṣaʿ] [ersaḡ] vezninde ve mürādifidir ki kıçı arık ve etsiz adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَرْضَعُ أَيُّ أَرْضَعُ Ve taʿn-ı şedīd ma'nāsına olan رَضِعَ [reṣaʿ]dan efʿal-i tafdīl olur, be-gāyet dürtücü demektir; ve

minhu yukālu: طَغَنَ أَرْضَعُ أَي تَامَ غَاب فِيهِ كُتْلُهُ

الرُّضْعَاءُ [er-raṣṣāʿ] حَمْرَاءُ [ḥamrāʿ] vezninde) Şol ʿavrete denir ki fercinin iki tarafları ve kenârları etsiz arık ola, ʿalâ-kavlin kıcı az ve arık olanına denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ رَضَعَاءُ أَي لَا إِسْتِكَانَ لَهَا أَوْ لَا عَجِيزَةَ لَهَا **الرُّضَاعُ** [er-reṣāʿ] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Cimāʿ maʿnâsınadır; yukālu: رَضَعَهَا رَضَاعًا إِذَا جَامَعَهَا

الرُّضَاعُ [er-raṣṣāʿ] [şeddād] [şeddād] vezninde) Cimāʿa düşkün adama denir.

الرُّضَاعُ [el-mirṣāʿ] [مِحْرَابٌ] [mihrāb] vezninde) Çocukların fırlak dedikleri oyuncucağa denir; دُوَامَةٌ [duvvāmet] maʿnâsına. Ve mutlakan kendisiyle bir nesne döşenip bast olunan ağaç ve tahta parçasına denir.

الرُّضْعُ [el-murṣiʿ] [مُحْسِنٌ] [muḥsin] vezninde) Dibinde fidanları olan hurmâ ağacına denir; مَرَاصِيعُ [merāṣiʿ] cemʿidir.

الرُّضْعُ [et-terṣiʿ] Bir şey'i bir şey'e yanaştırmak ve oturtmak maʿnâsınadır; yukālu: رَضَعُهُ بِه إِذَا رَكَّبَهُ بِه Ve takdir eylemek maʿnâsınadır; yukālu: رَضَعُهُ إِذَا قَدَرَهُ Ve kuşun çubuklar ile yuva yapması gibi bir nesneyi örmek maʿnâsınadır, sepet örmek ve tel perde örmek gibi; yukālu: رَضَعُهُ Kāle's-şārih; رَضَعُ الطَّائِرِ عَشُهُ إِذَا نَسَجَهُ كَمَا يَرْضَعُ الطَّائِرُ عَشُهُ yukālu: رَضَعُ الطَّائِرِ عَشُهُ بِالْقُضْبَانِ إِذَا قَارَبَ بَعْضُهُ مِنْ بَعْضٍ وَنَسَجَهُ Ve

الرُّضْعُ [terṣiʿ] Neşât maʿnâsınadır; tekülü: عَايَنْتُ فِيهِ تَرْصِيعًا أَي نَشَاطًا

الرُّضْعُ [el-muraṣṣāʿ] [مُعْظَمٌ] [muʿazzam] vezninde) تَرْصِيعٌ [terṣiʿ] olunmuş nesneye denir. Bu münâbetle topuğundan yukarıca olan tüyleri derece derece birbiri üzere olan ata مَرْصِعُ التُّنَنِ [muraṣṣāʿu's-suneni] itlâk olunur; yukālu: فَرَسٌ مَرْصِعُ التُّنَنِ إِذَا كَانَتْ

Ve تَنْتُهُ بَعْضُهَا فِي بَعْضٍ

مُرْصِعٌ [muraṣṣāʿ] Müzeyyen nesneye denir; yukālu: تَاجٌ وَسَيْفٌ مَرْصِعٌ بِالْجَوَاهِرِ أَي مُحَلَّى بِهَا

الرُّضَاعُ [et-terāṣuʿ] [تَفَاعُلٌ] [tefāʿul] vezninde) Serçe kuşu peyderpey dişisiyle çiftleşmek maʿnâsınadır; yukālu: تَرَاصَعَتِ الْعَصَافِيرُ إِذَا تَسَافَدَتْ

[ر ض ع]

الرُّضْعُ [er-radʿ] (rā'nın fethi ve dād'ın sükunuyla ve fethateynle) ve

الرُّضَاعُ [er-redāʿ] ve

الرُّضَاعَةُ [er-redāʿat] (rā'ların fethi ve kesriyle) ve

الرُّضْعُ [er-reḍiʿ] [كَيْفٌ] [ketif] vezninde) Memeden süt emmek maʿnâsınadır; yukālu: رَضِعَ الصَّبِيُّ أُمَّهُ وَرَضَعَهَا رَضَعًا وَرَضَعًا وَرَضَاعَةً وَرَضَعًا مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالثَّانِي إِذَا امْتَنَصَّ ثَدْيَهَا

الرُّضَاعُ [er-rāḍiʿ] Süt emen çocuğa denir. Bu bāb-ı sâni'dendir; bunun cemʿi رُضْعٌ [ruḍḍaʿ]dır, رُكْعٌ [rukkaʿ] vezninde.

الرُّضْعُ [er-reḍiʿ] [كَيْفٌ] [ketif] vezninde) Bu dahi ism-i fāʿildir ki bāb-ı rābi'dendir; bunun cemʿi رُضْعٌ [ruḍḍaʿ]dur, عُنُقٌ [ʿunuḵ] vezninde. Ve

رَاضِعٌ [rāḍiʿ] Şol nâkes ve leʿim şahsa denir ki güyâ ki lüʿm ve hisseti süt yerine anasının memesinden emmiş ola ki murād māder-zād leʿim ve nâkestir. Ve ʿArabların leʿim dediklerinin menşeʿi budur ki bir hasîs ve leʿim kimse var idi, dāʿimâ devesini sağmayıp memesini ağzına alıp emer idi, tā ki faşirtısını komşular ve sâʿiller işitip kendisinden süt talep eylemeyeler. Baʿdehu her leʿim ve nâkese vasf eylediler. Ve bundan fiʿl tasrif eylediler, ke-mâ se-yuzkeru. Ve

رَاضِعٌ [rāḍiʿ] Yanında süt kabı taşımaz olan gobana denir, tā ki kendisinden bir adam süt istedikte yanımda kap yoktur diye vermemeğe bahāne eyleye; yukālu: رَاعٍ رَاضِعٌ إِذَا كَانَ لَا يُمَسِّكُ مَعَهُ مِحْلَبًا فَإِذَا سُئِلَ اللَّبَنَ اغْتَلَّ بِذَلِكَ Ve dişleri aralığında kalan taʿām bakiyyesini leʿāmetinden nāṣī taşra atmayıp hulāl ile yā diliyle çıkarıp ekl eder olan kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ رَاضِعٌ إِذَا كَانَ يُدْخِلُ الْخَلَالََةَ مِنْ بَيْنِ أَشْنَانِهِ لِئَلَّا يَفُوتَهُ شَيْءٌ Ve halktan dāʾimā nesne cerr ve suʿāl eden kimseye denir, gūyā ki halkı emer; yukālu: فَلَانٌ رَاضِعٌ إِذَا كَانَ يُرَضِّعُ النَّاسَ أَي يَسْأَلُهُمْ

الرُّضُوعَةُ [er-ruḍūʿat] [ḥalūbet] [ḥalūbet] vezninde) Emzikli koyuna denir; yukālu: شَاةٌ رُضُوعَةٌ أَي تُرَضِّعُ

الرَّاضِعَاتَانِ [er-rāḍiʿatān] Çocuğun fevkānī ve tahtānī ikişer ön dişlerine denir. Cemʿi rōvāḍiʿ [revāḍiʿ]dir.

الرِّضَاعَةُ [er-riḍāʿat] [semāḥat] [semāḥat] vezninde) Leʿīm ve nākes olmak maʿnāsınadır ki mādde-i mezkūreden masūgdur; yukālu: رَضِعَ الرَّجُلُ وَرَضِعَ الرِّضَاعَةُ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ وَالثَّلَاثِ إِذَا لُوِّمَ

الرِّضِيعُ [er-riḍiʿ] [ketif] [ketif] vezninde; bu dahi ism-i fāʿildir) ve

الرُّضِيعُ [er-ruḍiʿ] [emīr] [emīr] vezninde) Ve **الرُّضَاعُ** [er-ruḍāʿ] [ṣeddād] [ṣeddād] vezninde) Cümlesi leʿīm ve nākes şahsa denir. Bunda رَاضِعٌ [rāḍiʿ]in cemʿi رُضِعَ [ruḍḍāʿ]dır, رُكَّعٌ [rukkaʿ] ve كُفَّرَ [kuffār] vezninde. Ve

رَضِيعٌ [raḍiʿ] Süt kardeşe denir, her birine itlāk olunur; yukālu: فَلَانٌ رَضِيعُكَ أَي أَحْوَكُ مِنْ مِشَارِكِ الرِّضَاعَةِ Bu müfāʿil maʿnāsınadır ki مُشَارِكِ الرِّضَاعَةِ demektir. İzāfeti hakīkiyyedir; ednā mülābeseye mebnī değıldir.

الرُّضِيعُ [er-ruḍiʿ] (fethateynle) ve

الرِّضِيعُ [er-riḍiʿ] [ketif] [ketif] vezninde) Lüʾm maʿnāsına isimlerdir, hisset ve leʿāmete denir; yukālu: فِيهِ رَضِعٌ وَرَضِعٌ أَي لَوْمٌ Ve

رَضِيعٌ [raḍiʿ] Hurmā ağacının diplerinde çıkan fidanlara itlāk olunur. Müfredi, رَضِيعَةٌ [raḍiʿat]tır, niteki رَضِيعٌ [reṣiʿ] dahi denir şād-ı mühmele ile.

الرِّضَاعَةُ [er-riḍāʿat] [seḥābet] [seḥābet] vezninde) Batı yeline denir, ʿalā-kavlin batı ile cenūb beyninde esen yele denir ki lodos olacaktır, mevāşinin sütlerine rahne ve noksān irās eylediği için; yukālu: هَبَّتِ الرِّضَاعَةُ أَي الدَّبُورُ أَوْ هِيَ رِيحٌ بَيْنَهَا وَبَيْنَ الْجَنُوبِ

الرِّضِيعُ [er-riḍiʿ] (rāʿnın kesriyle) Şol ağaca denir ki deve kısmı onu raʿy eder ola.

الرِّضَاعُ [el-irḍāʿ] (hemzenin kesriyle) Emzirmek maʿnāsınadır; yukālu: أَرَضَعَتِ الْمَرْؤَةُ الصَّبِيَّ فَارْتَضَعَهُ هُوَ

الرِّضِيعُ [el-irḍiʿ] [muḥsin] [muḥsin] vezninde) İرِضَاعٌ [irḍāʿ]dan ism-i fāʿildir, emzikli hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ مُرَضِّعَةٌ إِذَا كَانَ رَضِعُهَا وَوَلَدٌ تُرَضِّعُهُ Ve eğer İرِضَاعٌ [irḍāʿ]-ı veled ile onu vasf eder isen مُرَضِّعَةٌ [murḍiʿat] dersin hāʿyla; lisānımızda buna süt anası taʿbīr olunur. Yaʿnī İرِضَاعٌ [irḍāʿ] ile vasfın hakīkati kasd olunur ise مُرَضِّعٌ [murḍiʿ] denir ki biʿl-fiʿ çocuk emzirir olan emzikli hatundur. Ve eğer mecāzı maksūd olursa ki mahall-i İرِضَاعٌ [irḍāʿ] demek olur ki murād selefte çocuk emzirmiş yāhūd müstakbelde emzirmek şānından olan hatun olur.

الرِّضَاعَةُ [el-irḍāʿat] [mufāʿalet] [mufāʿalet] vezninde) Ve

الرِّضَاعُ [er-riḍāʿ] [cidāl] [cidāl] vezninde) Çocuğu süt anaya vermek maʿnāsınadır;

yukālu: makūlesi delikanlılara denir; müfredi رَعَاةٌ [reʿāʿat]tır; yukālu: هُم رَعَاةُ النَّاسِ أَي الْأَحْدَاثِ الطَّعَامِ
gebe olan süt anasını emmek maʿnāsınadır; yukālu: رَاضِعُ الطِّفْلِ إِذَا رَضَعَ أُمَّهُ وَفِي بَطْنِهَا وَلَدٌ
Ve çocukla bilece bir āher çocuk emmek maʿnāsınadır; yukālu: رَاضِعُهُ إِذَا رَضَعَ مَعَهُ

الْإِرْتِضَاعُ [el-irtidāʿ] [iftiʿāl] [iftiʿāl] vezninde) Keçi kendi sütünü içmek maʿnāsınadır ki lebeciler süt satılmayıp kaldıkta zāyif olmasın diye keçiye içirirler; yukālu: إِرْتَضَعَتِ الْعِزَّةُ إِذَا شَرِبَتْ لَبَنَ نَفْسِهَا

الْإِسْتِرْضَاعُ [el-istirdāʿ] Bir kimse çocuğu için süt anası talep eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَرَضَعَ فَلَانٌ إِذَا طَلَبَ مُرْضِعَةً

[ر ط ع]

الرَّطْعُ [er-raʿʿ] [saʿʿ] vezninde) Cimāʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: رَطَعَ الْمَرْأَةُ
Ve رَطَعًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا جَامَعَهَا

رَطْعٌ [raʿʿ] Zükām illetine ve ona şebih ʿarızaya denir ki Türklerin sanrağı dedikleri ʿarıza olacaktır.

[ر ع ر]

الرَّوْعَارُ [er-raʿrāʿ] [seršār] vezninde) Ve

الرَّوْعَرُ [er-raʿraʿ] [fedfed] vezninde) ve

الرَّوْعُرُ [er-ruʿruʿ] [hudhud] vezninde) Tenāsüb-i aʿzā ile hüsn ü cemāl ve yāl ü bāl sāhibi olup serv-i sehī gibi mevzūn ve lutf-ı itidāl üzere olan civānā denir; yukālu: شَابٌ رَعْرَاعٌ وَرَعْرَعٌ وَرَعْرَعٌ أَي يَافِعٌ حَسَنٌ
Ve الإِعْتِدَالُ مَعَ حُسْنِ شَبَابٍ

رَعْرَاعٌ [raʿrāʿ] Korkak, bī-zehre kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ رَعْرَاعٌ أَي جَبَانٌ
Ve uzun kamaşa denir.

الرَّوْعَاءُ [er-reʿāʿ] [sehāb] vezninde) Bī-kār ve herze-kār ve sifle ve evbāş

makūlesi delikanlılara denir; müfredi رَعَاةٌ [reʿāʿat]tır; yukālu: هُم رَعَاةُ النَّاسِ أَي الْأَحْدَاثِ الطَّعَامِ
[sehābet] vezninde) Devekuşuna denir. Ve aslā ʿakl ve fuʿād ve zehresi olmayan kimseye itlāk olunur, devekuşu gibi; yukālu: هُوَ رَعَاةٌ أَي لَا فُؤَادَ لَهُ وَلَا عَقْلَ

الرَّوْعُ [er-raʿʿ] (rāʿnın fethi ve ʿaynʿın teşdidıyla) Sükūn ve ārām maʿnāsınadır; yukālu: رَعَّتِ الرِّيحُ رَعًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا سَكَتَتْ

الرَّوْعَرَةُ [er-raʿreʿat] [zelzelet] vezninde) Sāfī su yer yüzünde çalkanıp durmak maʿnāsınadır; yukālu: الْمَاءُ يَتَرَعْرَعُ فِي وَجْهِه
Ve neşv ü nemā verip yetiştirmek maʿnāsınadır; yukālu: رَعْرَعُهُ
Ve fāris tor ve ʿacemī hayvāna taʿlīm için binip beri öte salahorlamak maʿnāsınadır; yukālu: إِذَا رَعْرَعَتِ الْفَارِسُ دَابَّتَهُ إِذَا رَكِبَهَا رَيْضًا لِيُرِوَصَهَا

التَّرَعْرُؤُ [et-teraʿruʿ] [tezelzul] vezninde) Çocuk neşv ü nemā bulmak maʿnāsınadır; yukālu: تَرَعْرَعَتِ الصَّبِيُّ إِذَا تَحَرَّكَ
Ve bir nesne beri öte oynayıp ırgalanmak maʿnāsınadır; yukālu: تَرَعْرَعَتِ السِّنُّ إِذَا قَلَقَتْ وَتَحَرَّكَتْ

[ر ف ع]

الرَّفْعُ [er-refʿ] [nefʿ] vezninde) Yukarı kaldırmak maʿnāsınadır; yukālu: رَفَعَهُ
Ve yürütmekte şiddet ve mübālaga eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir ki tabanı kaldırmak taʿbīr olunur; yukālu: رَفَعَ الْبُعَيْرُ فِي سَيْرِهِ إِذَا بَالَعَ
Ve bu maʿnada müteʿaddī olur; tekūlu: رَفَعَتِ
Ve birbirinden ʿālī ve eşref bilād ve arāzī gezmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: رَفَعَ الْقَوْمُ إِذَا أَضْعَدُوا فِي الْبِلَادِ
Ve ekini biçtikten sonra harman ye-

rine kaldırmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: رَفَعَ الرَّزْغَ إِذَا حَمَلُوهُ بَعْدَ الْحَصَادِ إِلَى الْبَيْدَرِ

التَّرْفِيعُ [et-terfiʿ] Bu dahi kaldırmak maʿnāsınadır; yukālu: رَفَعَهُ بِمَعْنَى رَفَعَهُ Ve cenkte hasm tarafını meydāndan öte sürüp iraklaştırmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: رَفَعَهُمُ إِذَا بَاعَدَهُمْ فِي الْحَرْبِ Ve git-tikçe tezāyüd üzere seğirtmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: رَفَعَ الْجَمَارَ فِي عَدْوِهِ إِذَا عَدَا عَدُوًّا بَعْضُهُ أَرْفَعُ مِنْ بَعْضِ

الْإِرْتِفَاعُ [el-irtifāʿ] Bu dahi kaldırmak maʿnāsına müteʿaddidir; yukālu: اِرْتَفَعَهُ Ve yukarı kalkmak maʿnāsınadır; yukālu: رَفَعَهُ فَارْتَفَعَ

الْوَفَاعُ [er-refāʿ] [سَحَابٌ] [sehāb] vezninde ve كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Biçilmiş ekini harman yerine taşımağa denir ki hasād taşıma ve kızak çekimi taʿbīr ederler; yukālu: هَذِهِ أَيْبَامٌ رَفَاعٌ وَرَفَاعٌ أَيْ أَيْبَامٌ رَفَعِ الْحَصَادِ إِلَى الْبَيْدَرِ

رَفَاعٌ [refāʿ] (rā'nın fethiyle) Gök ekin dolup kalınlaşmağa itlāk olunur; yukālu: ظَهَرَ رَفَاعُ الرَّزْغِ أَيِ اكْتِنَاؤُهُ

رَفَاعٌ [Reffāʿ] [شَدَادٌ] [şeddād] vezninde) Muhaddisinden Muḥammed b. ʿAbdullāh el-Endelūsī ceddinin lakabıdır.

الْمَرْفُوعُ [el-merfūʿ] Cism cihetiyle ve şeref ve menzilet cihetiyle iʿlā olunmuş nesneye denir, zīrā refʿ cism ve binā ve ʿizz ve şeref cihetlerinde müstaʿmeldir; ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿وَفُرُوشٍ مَرْفُوعَةٍ﴾ أَيِ بَعْضُهَا فَوْقَ بَعْضِ أَوْ مَقَرَّبَةً لَهُمْ Bu maʿnā rufʿān bünyesinden meḥūzdur الْمَرْفُوعَاتُ Zīrā ʿArablar فِرَاشٌ [firāş] ile زَوْجَةٌ [zevcet]ten kināye ederler. Ve bunda şeref cihetiyle rifʿat meḥūzdur.

الرُّفْعَانُ [er-rufʿān] (rā'nın zammıyla) Bir adamı mülük ve kibāra takrīb eylemek maʿnāsınadır ki terfiʿ -i menzileyi muta-

zamınıdır; tekülü: رَفَعْتُهُ إِلَى السُّلْطَانِ رُفْعَانًا إِذَا قَرَّبْتُهُ إِلَيْهِ

الرَّافِعُ [er-rāfiʿ] Memesine ağız getirmiş nākaya itlāk olunur, süttten mukaddem ağız memesine refʿ eylemiştir; yukālu: رَافِعٌ إِذَا رَفَعَتِ اللَّبَاءُ فِي ضَرْعِهَا Ve yukarı yukarı lemeʿān eden şimşeğe vasf olur; yukālu: بَرَقَ رَافِعٌ أَيِ سَاطِعٌ Ve

رَافِعٌ [Rāfiʿ] Otuz beş nefer ashāb-ı kirām ismidir.

رِفَاعَةٌ [Rifāʿat] [كِتَابَةٌ] [kitābet] vezninde) Yirmi üç sahābe adıdır.

رُؤَيْفِيُّ [Ruveyfiʿ] (musaggar bünyesiyle) Fahr-i ʿālem ʿaleyhi's-selām hazretlerinin gulāmları ismidir ki ashābdandır. Ve Ruveyfiʿ b. Şābit kezālik ashābdandır.

الرِّفَاعَةُ [er-rifāʿat] [كِتَابَةٌ] [kitābet] ve شُمَامَةٌ [şumāmet] vezninde) Sağrısı arık olan ʿavretler büyük göstermek için sağrılarına bağladıkları bohçaya denir, عَظْمَةٌ [uẓẓāmet] maʿnāsına. Ve şol ipe denir ki bukağılı olan adam onu bukağısına geçirip onunla tutup kaldırır; yukālu: رَفَعَ فَيْدَهُ بِالرِّفَاعَةِ وَهِيَ الْخَيْطُ الَّذِي يَرْفَعُ بِهِ الْمُقَيَّدُ فَيْدَهُ إِلَيْهِ

رِفَاعَةٌ [rifāʿat] Şiddet-i savt maʿnāsınadır; yukālu: فِي صَوْتِهِ رِفَاعَةٌ أَيِ شِدَّةٌ Bunda harekāt-ı selāsla lügattır. Ve masdar olur, bülend-āvāz olmak maʿnāsına; yukālu: رَفَعَ الرَّجُلُ رِفَاعَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا صَارَ رَفِيعَ الصَّوْتِ

الرِّفْعَةُ [er-rifʿat] (rā'nın kesriyle) Şerifü'l-kadr ve ʿālī-şān olmak maʿnāsınadır; yukālu: رَفَعَ فَلَانٌ رِفْعَةً مِنَ الْبَابِ الْمَرْبُورِ إِذَا شُرِفَ وَعَلَا قَدْرُهُ

الرِّفِيعُ [er-refiʿ] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) Şerifü'l-kadr ve ʿālī-şān adama denir.

إِبْنُ الرِّفْعَةِ [İbnu'r-Rifʿat] (rā'nın kesriyle) Aḥmed b. Muḥammed b. ʿAlī nām fakihın

künyesidir ki Şāfiʿiyyü'l-mezhebirdir.

رُفِعَ [Rufey^c زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Tābiʿinden Ebu'l-ʿĀliye er-Riyāhî ismidir.

رَبِيعَةُ بِنُ رُفَيْعٍ [Rebīʿatuʿbnu Ruḳay^c] Kāf ile olmakla mevkîʿinde mezkûrdur.

رُفَيْعَةُ [Rufey^cat] (جُهَيْنَةُ [cuheyne] vezninde) Vezer nām adamın kızıdır ki muhaddisedir.

الرَّفَاعَةُ [el-murāfaʿat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Müddeʿā-ʿaleyhi fasl-ı husümet için hākime kaldırmak maʿnāsınadır; yukālu: رَافَعُهُ إِلَى الْحَاكِمِ إِذَا شَكَاهُ أَي قَدَّمَهُ إِلَيْهِ Ve bir nesneyi bir kimse üzere ibkâ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: رَافَعَ بِهِمْ أَي رَافَعَ فِيهِمْ Ve filān adam filān işi işle diye beni aşığı yukarı çekip sürüyerek her tarafı dolandırdı diyecek yerde رَافَعَنِي وَخَافَضَنِي derler, دَاوَرَنِي كُلَّ مَدَاوِرَةٍ maʿnāsına.

الِإِسْتِرْفَاعُ [el-istirfāʿ] Bir şey'in refʿini istemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَرَفَعُهُ إِذَا طَلَبَ رُفَعُهُ Ve sofrada taʿām bitmekle kaldırılması yaklaşmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَرَفَعُ الْخَوَانَ إِذَا نَفَدَ مَا عَلَيْهِ وَحَانَ أَنْ يُرْفَعَ

[ر ق ع]

الرُّفْعَةُ [er-ruḳʿat] (كُفْرَةٌ [ḡurfet] vezninde) Kāgıd ve deri pāresine denir ki üzerine yazı yazılır; yukālu: رَفَعْتَنِي فِي رُفْعَةٍ وَهُوَ الَّذِي يَكْتُبُ Ve yamaya denir ki yırtık esvāba dikilir; cemʿi رِفَاعٌ [riḳāʿ]dır rāʿnın kesriyle. Ve رُفْعَةُ الْجَرْبِ [ruḳʿatuʿl-cereb] uyuzluğun evveline itlāk olunur ki bedende cā-be-cā yama gibi zuhūr eder; yukālu: بِالْبَعْجِ رُفْعَةٌ مِنْ أَوْلَاهُ Ve ok nişānına denir ki tabla ve pota taʿbīr olunur; yukālu: أَصَابَ السَّهْمُ الرُّفْعَةَ أَي قَوَّطَسَ الْعُرْصِ

الرُّفْعَةُ [raḳʿat] (rāʿnın fethiyle) Ok nişāna dokundukda zahīr olan savtına denir;

tekūlu: سَمِعْتُ رُفْعَةَ السَّهْمِ أَي صَوْتَهُ حِينَ أَصَابَ الرُّفْعَةَ

الرُّفْعَةُ [er-ruḳʿat] (هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) Bir cins şecer-i ʿazīm adıdır ki cevz ağacı kadar ve sākı çınara ve yaprağı kabak yaprağına ve yemişi incire şebīh olur. Cemʿi رُفْعٌ [ruḳʿat]dır, صُرِدٌ [şurad] vezninde. Buna Türkide frenk inciri derler. Bir mikdārca meʿkūl olur. Onun bir kısmı dahi vardır ki رُفْعٌ يَمَانِيٌّ derler, sākı iki zirāʿdan ekser ve semeri varakından nābit olur.

الرُّفْعُ [er-raqʿ] (rāʿnın fethi ve kāfʿin sükūnuyla) Süir-at eylemek maʿnāsınadır; yukālu: رَفَعَ الرَّجُلُ فِي سَيْرِهِ رُفْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا أَسْرَعَ رَفَعَ الثَّوْبَ إِذَا أَضْلَحَهُ Ve yırtık libāsa yama vurmak maʿnāsınadır; yukālu: رَفَعَ بِالرُّفْعِ Ve bir kimseyi hicv ve mezemmet eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: رَفَعَ فَلَانًا إِذَا هَجَاهُ رَفَعَ السَّهْمَ إِذَا أَصَابَهُ بِهِ Ve kuyunun içerisi yıkılmaktan endişe eylemekle bir adam yā iki adam kaddi kadar taşla örüp duvar eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir, güyā ki yama vurmuş olur; yukālu: رَفَعَ الرَّكِيَّةَ إِذَا خَافَ مِنْ هَدْمِهَا فَطَوَّاهَا قَامَةً أَوْ قَامَتَيْنِ Ve bir adam önünde firār eden süvāriye yetişip ensesinden mızrakla sançmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: رَفَعَ خَلَّةً [Ve] رَفَعَ خَلَّةَ الْفَارِسِ إِذَا أَدْرَكَهُ فَطَعَنَهُ (ḥāʿnın ve lām-ı müşeddedenin fethiyle) gediğe ve rahneye denmekle burada طَاعِنٌ [ṭāʿin] ile مَطْعُونٌ [maṭʿūn] beyninde olan fūrce murād olmakla güyā ki mızrağı ona yamamış olur. Ve

رُفِعَ [raqʿ] Bir nesneyi yaymak maʿnāsına müstaʿmeldir; ve minhu: كَانَ مُعَاوِيَةَ يَلْقِمُ بِيَدِهِ وَيَرْفَعُ بِأُخْرَى أَي يَبْسُطُ إِحْدَى يَدَيْهِ لِيَتَّبِعَ عَلَيْهَا مَا سَقَطَ مِنْ لُقْمِهِ Yaʿnī “Muʿāviye cenābları taʿām

ederken bir eliyle lokmayı ağzına kaldırıp ve diğer elini altına bast eder idi, tā ki lokmadan dökülen ta‘ām yere düşmeyip eline düşmek için.” Ve

رَفَع [raḩʕ] Yedinci feleke denir, سَمَاءٌ سَابِعَةٌ ma‘nāsına. Mütercim der ki üstündeki felek-i sāmīne nisbet yama mesābesinde olması bā‘is-i tesmiye olmak aglebdir. Ve

رَفَع [raḩʕ] Zevc ma‘nāsına müsta‘meldir; ve minhu yukālu: لَا حَظِي رَفْعُكَ أَي لَا رَزَقَكَ اللهُ زَوْجًا Alā-kavlin bunu zevc ile tefsir mücerred zann ve tahmīndir, zīrā musahhaftır, savāb olan رَفَعٌ [rufg] olmaktır ki fā ve ğayn-ı mu‘ceme ile ki vüs‘at-i ‘ayş ve refāhiyyet ma‘nāsınadır.

الرَّفِيع [et-terḩīʕ] Bu dahi yırtık libāsa yama vurmak ma‘nāsınadır; yukālu: رَفَعُ الثَّوْبِ بِمَعْنَى رَفَعَهُ Ve mālı takayyüd ve tīmār ile ıslāh eylemek ma‘nāsına müsta‘meldir; yukālu: رَفَعُ الْمَالِ إِذَا رَفَعَهُ

الرِّقَاق [er-Riḩāʕ] كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Esmādandır: ‘Adiyy b. er-Riḩāʕ şu‘arādandır. Ve ‘Alī b. Suleymān b. Ebi’r-Riḩāʕ muhaddisindendir.

ذَاتُ الرِّقَاق [Zātu’r-Riḩāʕ] Nuḩayl kurbünde bir dağın adıdır ki onda kırmızı ve ak ve siyāh بُعْثَةٌ [buḩʕat]lar vardır. Orada hicretin sālisesinde bir gazve vāki‘ olmuştur. Gazve-i Zātu’r-Riḩāʕ meşhūrdur, بَغَاقٌ [biḩāʕ]-ı merkūmeyi müştēmil olduğu için cebel-i mezbūra Zātu’r-Riḩāʕ itlāk ve gazve ona izāfe olundu. ‘Alā-kavlin ashāb-ı gazā bi’l-cümle piyāde olup taşlardan ve dikenlerden ayakları çākçāk olmakla üzerine hırkalar sardıklarından nāşī Zātu’r-Riḩāʕ itlāk olundu.

رُفَيْع [Ruḩāyʕ] زُبَيْرٌ [zubeyr] vezinde) Bir şā‘ir-i Vālibī ismidir. Ve Reb‘ā b.

er-Ruḩayʕ et-Temīmī verā-yı hucurāt-ı Nebevīden nidā eden a‘rābın birisidir. Ya‘nī ﴿إِنَّ الَّذِيْنَ يُنَادُوْنَكَ مِنْ وَّرَاءِ الْحُجُرَاتِ﴾ kerīmesinin mantūkunca hucurāt-ı mutahhara hāricinden taraf-ı nebevīye nidā edenlerin birisidir. ‘Uyeyne b. Huşayn ve Aḩraʕ b. Hābis, Benū Temīm’den yetmiş kimse ile Medīne’ye vefādetle vürūd edip Fahr-i enām ‘aleyhi’s-selām hazretleri harem-sarāy-ı ‘ālīlerinde kaylūleye müştāgil olmakla hāric-i hucurātтан يَا مُحَمَّدُ“ diye nidā eylediler, ‘alā-kavlin burada رُفَيْعٌ [Rufeyʕ] fāʕ iledir. Ve Mekke ile Başra beyninde رُفَيْعِيٌّ [Rufeyʕiyy] itlāk olunun su, mezbūra müntesibdir.

الرَّفْعَاءُ [er-raḩʕāʕ] (حَمْرَاءٌ [ḩamrāʕ] vezninde) İki yanlarında beyāz olan koyuna itlāk olunur; yukālu: شَاةٌ رَفْعَاءٌ إِذَا كَانَ فِي جَنْبَيْهَا Ve sağrısı pek küçük ‘avrete denir; yukālu: امْرَأَةٌ رَفْعَاءٌ أَي لَا عَجِيزَةَ لَهَا Ve

رَفْعَاءُ [Raḩʕāʕ] ‘Āmir-i Bāhili’nin kırsağı ismidir. Ve bön ‘avrete denir; yukālu: امْرَأَةٌ رَفْعَاءٌ أَي حَمْرَاءُ

الرِّزْقُوع [el-yerḩūʕ] (يَغْفُورٌ [yaḩfūr] vezninde) Pek açlığa denir; yukālu: جُوعٌ يَزْفُوعُ أَي شَدِيدٌ

الرَّفِيع [er-reḩīʕ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Ve **الرَّمْرَقَانُ** [el-merḩāʕān] (مَرْتَبَانٌ [mertebān] vezninde) Ahmak ve şaşkın kimseye itlāk olunur; güyā ki ‘akl ve idrāki yamalı yāhūd yamaya ve meremmete muhtācdır. Mü‘ennesi رَفْعَاءٌ [raḩʕāʕ] ve مَرْمَقَانَةٌ [merḩāʕānet]tir; yukālu: رَجُلٌ رَفِيعٌ وَمَرْمَقَانٌ أَي Ve أحمقٌ وامرأةٌ رَفْعَاءٌ وَمَرْمَقَانَةٌ

رَفِيع [reḩīʕ] Feleke, ‘alā-kavlin evvelki feleke denir, zāhiren her biri üstündeki feleke nisbetle örülmüş yama menzilinde olduğu için.

رَفَاع [reḩāʕi] (قَطَامٌ [ḩatāmi] vezninde) Ve

الرَّقَاعُ [er-rekāʿ] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde ve كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Yamaya denir, رُقْعَةٌ [ruḳʿat] maʿnāsına.

الْإِرْتِقَاعُ [el-irtikāʿ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Yırtık sevb yamanmak maʿnāsınadır; bu münāsebetle bir nesneden mübālatla müteʿessir olmakta istiʿmāl olunur; ve minhu tekūlu: “مَا تَزْتَقِعُ مِنِّي يَا فُلَانُ بِرِقَاعٍ” وَرِقَاعٌ وَرِقَاعٌ “أَيُّ مَا تَكْتَرُثُ لِي وَلَا تَبَالِي أَوْ لَا تَقْبَلُ يَا نِي” Yaʿnī “Senin derününde benim aslā vakʿ ve haysiyetimin yoktur, benim tarafıma katʿā mübālāt eylemeyip beni insān yerine komazsın yāhūd benim bu kadar pend ve nasihatimden birini eslemeyip kabūl eylemezsin” demektir.

الرَّقَاعَةُ [er-rekāʿat] (سَحَابَةٌ [sehābet] vezninde) Humk ve belāhat maʿnāsınadır; yukālu: بِهِ رِقَاعَةٌ أَيُّ حُمُقٌ

الْإِرْقَاعُ [el-irḳāʿ] (hemzenin kesriyle) Hamākata dāʿir bir iş işlemek maʿnāsınadır; yukālu: أَرْقَعُ الرَّجُلَ إِذَا جَاءَ بِالرَّقَاعَةِ Ve sevbin yama vuracak vakti gelip çatmak maʿnāsınadır; yukālu: أَرْقَعُ الثُّوبَ إِذَا حَانَ لَهُ أَنْ يُرْقَعَ

الْإِسْتِرْقَاعُ [el-istirḳāʿ] Bu dahi sevbin yama vuracak vakti gelip çatmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتِرْقَعُ الثُّوبَ إِذَا حَانَ لَهُ أَنْ يُرْقَعَ

التَّرْقُعُ [et-terāḳḳuʿ] (تَفْعُلٌ [tefaʿul] vezninde) Renc ve emekle māl-ı kesb eylemek maʿnāsınadır; yukālu: فُلَانٌ يَتَرَقَّعُ أَيُّ يَتَكَسَّبُ

الْمُرَقَّعُ [el-Murāḳḳaʿ] (مُعْظَمٌ [muʿazzam] vezninde) Esmādandır: Ṭāriḳ b. el-Murāḳḳaʿ ve Murāḳḳaʿ b. Şayfī el-Ḥanzalī tābiʿindendir.

الْمُرَاقَعَةُ [el-murāḳaʿat] (مُفَاعَلَةٌ [mufaʿalet] vezninde) İdmān-ı hamr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: مُعَاقَرَةٌ [muʿāḳaret]ten

maklūbdur; yukālu: رَاقِعُ الْحُمُرِ قَلْبٌ عَاقِرٌ

[ر ك ع]

الرُّكُوعُ [er-rukūʿ] (فُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Namāz kılmak maʿnāsınadır ki maʿnā-yı ātīden meʿhūzduz, cüzʿiyyet ve külliyyet ʿalākāsıyla; yukālu: رَكَعَ الْمُصَلِّي رُكْعَةً وَرَكَعَتَيْنِ وَثَلَاثَ رَكَعَاتٍ رُكُوعًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا صَلَّى Ve pīrlikten bel eğilmek yāhūd yüz üzere kapanmak maʿnāsınadır ki asl maʿnādır; yukālu: رَكَعَ الشَّيْخُ إِذَا انْحَنَى كَبِيرًا أَوْ كَبَا عَلَى رُكُوعٍ [rukūʿ] Şārihin beyānı üzere inhinā maʿnāsına mevzūʿ olup baʿdehu ʿörf-i şerʿde kıyām ʿakibinde olan rükn-i mahsūsa ki kıyāmda baʿde tekmiʿli-kırāʿat iki avuçları dizlerine gelmek yāhūd arkası düpdüz olmak vechiyle eğilmekten ʿibārettir, istiʿmāl olundu. Ve gāh olur ki cüzʿiyyet ve külliyyet ʿalākāsıyla namāza da itlāk olunur ki mecāz bi-mertebeteyni olur, niteki رُكُوعٌ [rukūʿ]u mutazammın olan her kavme-i mahsūsasına رُكْعَةٌ [rekʿat] itlāk olunur. İntehā. Ve

رُكُوعٌ [rukūʿ] Bir adam hāl ve māl sāhibi iken idbār ve felāket zuhūruyla hālī menkūs ve fakīr olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: رَكَعَ فُلَانٌ إِذَا افْتَقَرَ بَعْدَ غِنَى وَأَنْحَطَّتْ حَالُهُ Ve namāzda رُكُوعٌ [rukūʿ] vech-i mezkūr üzere eğilme ʿibārettir; yukālu: رَكَعَ الْمُصَلِّي فِي الصَّلَاةِ إِذَا خَفَضَ رَأْسَهُ بَعْدَ قَوْمَةِ الْقِرَاءَةِ حَتَّى تَنَالَ رَاحَتَاهُ رُكْبَتَيْهِ أَوْ حَتَّى يَطْمِئَنَ ظَهْرُهُ

الرُّوَاكِعُ [er-rākiʿ] Mutlakan başı yere eğip eğilen şahsa denir; yukālu: هُوَ رَاكِعٌ أَيُّ خَافِضٌ رَأْسَهُ

الرُّوَاكِعُ [er-Rekkāʿ] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Benū Semmākʿtan Zeyd b. ʿAbbāsʿın ferresi ismidir.

الرُّوَكْعَةُ [er-rukʿat] (غُرْفَةٌ [ḡurfet] vezninde) Derin dere gibi çukur yere denir; yukālu:

gayy ve dalālinde hayretle olta çalarak hāline ko” demektir. Baʿzılar طُمَّة [tūmet]i necis ve ʿazireت [ʿazireت] maʿnāsına haml eylemekle “Kendi murdārında pala çalarak boşlayıp terk eyle” demek olur. İkisinde dahi تَرُمُع [teremmuʿ] kıyımdan-mak maʿnāsınadır.

[ر ن ع]

الرُّوْعُ [er-runūʿ] (رُكُوعٌ [rukūʿ] vezninde) Bir nesnenin levni bozulup pejmürde ve bī-tāb u tarāvet olmak maʿnāsınadır; yukālu: رَنَعَ لَوْنُهُ رُئُوعًا مِّنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا تَعَيَّرَ وَذَبَلَ وَضَمُرُ دَاوَرِ بَاسِئِهَا وَرَنَعَتِ الدَّابَّةُ إِذَا طَرَدَتِ الذُّبَابَ بِرَأْسِهَا Ve laʿib eylemek maʿnāsınadır; yukālu: رَنَعَ فُلَانٌ إِذَا لَعِبَ

الرَّانِعُ [er-rāniʿ] لَاعِبٌ [lāʿib] maʿnāsınadır; yukālu: هُمْ رَانِعُونَ أَيُّ لَاعِبُونَ

الرْمُونَةُ [el-merneʿat] مَرْحَلَةٌ [merḥalet] vezninde) Laʿib aralığında olan gırīv ve feryāda denir. Ve vüsʿat-i hāl ve ginā ve yesār maʿnāsınadır; ve minhu yukālu li'l-hamkāni izā esret: “وَقَعَتِ فِي مَرْنَعَةٍ فَعَيْشِي” Yaʿnī bir humk ve belāhetli ʿavret servet ve yesāra nāʿil olsa ona kelām-ı mezbūru irād ederler ki “Kemāl üzere refāh-ı hāle mazhar oldun, dil-hāh üzere ʿayş ve safā eyle” demektir; ve minhu l-meselu eyzan: “إِنَّ فِي الْمَرْنَعَةِ لِكُلِّ قَوْمٍ مَفْنَعَةٌ” أَيُّ عِنَى Ve

مَرْنَعَةٌ [merneʿat] Ravza ve merg-zāra denir. Ve sayd ve taʿām ve şarābdan bir bölüğe ve bir kıtʿaya denir. Ve cenk ve husūmet misilli hālāt için nāsın cemʿ olacakları mahalle denir.

التَّرْوِيعُ [et-ternīʿ] Bir kimse başını oynatmak maʿnāsınadır; yukālu: رَنَعَ رَأْسَهُ إِذَا حَوَّكَهُ

[ر و ع]

الرَّوْعُ [er-revʿ] (rāʿnın fethi ve vāvʿın sükūnuyla) Bir nesneden korkmak maʿnāsınadır ki bundan kalb belinleyip ürkmek taʿbīr olunur; yukālu: رَاعٍ مِنْهُ يَرُوعُ Ve رَوْعًا إِذَا فَرَعَ

رَوْعٌ [Revʿ] Yemenʿde Laḥc kurbünde bir belde adıdır. Ve

رَوْعٌ [revʿ] Kalbin harāreti soğumak maʿnāsına müstaʿmeldir; tekūlu: هَذِهِ شَرِيْبَةٌ رَاعٍ بِهَا فَوَادِي أَيُّ بَرَدَ بِهَا غُلَّةٌ رُوعِي kalbin susuzluk harāreti korktuğu gibi zāʿil olmak lāzımdır yāhūd bu رَوْعٌ [reyʿ] māddesindedir. Ve

رَوْعٌ [revʿ] Müteʿaddī olur, korkutmak maʿnāsına; yukālu: رَاعَهُ إِذَا أَفْرَعَهُ Ve bir kimseyi bir matbūʿ nesne ʿacebe getirmek maʿnāsınadır; yukālu: رَاعَ فُلَانًا إِذَا أَعْجَبَهُ Ve sābit ve ber-karār olmak maʿnāsınadır; tekūlu: رَاعَ فِي يَدِي كَذَا إِذَا فَادَ أَيُّ تَبَّتْ

الْإِرْتِيَاغُ [el-iriyāʿ] [iftiʿāl] vezninde) Ve

التَّرْوِيعُ [et-terevvūʿ] تَفَعَّلَ [tefaʿʿul] vezninde) Bunlar da korkmak maʿnāsınadır; yukālu: إِذْتَاعَ مِنْهُ وَتَرَوَعَ بِمَعْنَى رَاعٍ

الرَّوْعَةُ [er-revʿat] رَوْضَةٌ [ravḍat] vezninde) Binā-i merredir. Ve isim olur, korkuya denir; yukālu: فِيهِ رَوْعَةٌ أَيُّ فَرَعَةٌ Ve mahbūb çehresinde olan ʿacīb ve muʿcib hüsn ve melāhat lāyihāsına denir ki ān taʿbīr olunur; yukālu: فِي وَجْهِهِ رَوْعَةٌ أَيُّ مَسْحَةٌ مِّنَ الْجَمَالِ

التَّرْوِيعُ [et-tervīʿ] Korkutmak maʿnāsınadır; yukālu: رَوْعَهُ إِذَا أَفْرَعَهُ

الرَّوَاغُ [er-ruvāʿ] (rāʿnın zammıyla) Rücūʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: رَاعَ الشَّيْءُ يَرُوعُ وَيَرِيْعُ رُوَاغًا إِذَا رَجَعَ

رَائِعَةٌ [Rāʿiʿat] Mekke ile Başra meyānında

bir menzil adıdır, ‘alā-kavlin İmmere ile Đariyye beyninde Benī ‘Umeyle’ye mahsūs bir su adıdır yāhūd bu bā-yı muvahhade iledir.

دَارُ رَائِعَةٍ [Dāru Rā’i‘at] Mekke’de bir mevzi‘ adıdır; Fahr-i ‘ālem ‘aleyhi’s-selām hazretlerinin vālide-i mācideleri merkadı ondadır.

رَائِعٌ [Rā’i‘] Şehr-i Medīne-i münevvere finālarında ya‘nī şehr etrāfindan bir mahallin ismidir, بَقِيعٌ [Beqī‘] gibi.

الرَّوَّاعُ [er-Revvā‘] [شَدَادٌ] [şeddād] vezninde) Esāmīdendir: er-Revvā‘ b. ‘Abdumelik ve Suleymān b. er-Revvā‘ el-Ḥuşenī ve Aḥmed b. er-Revvā‘ el-Miṣrī muhaddislerdir. Ve

رَوَّاعٌ [Revvā‘] Bir hatun ismidir ki Rebī‘a b. Maḳrūm nām şā‘ir kasīdelerinde onunla teşbīb ve tagazzül eder idi; ‘alā-kavlin bu غُرَابٌ [gūrāb] veznindedir.

أَبُو رَوْعَةَ [Ebū Rev‘at] [تَمْرَةٌ] [temret] vezninde) Cuheyne kabīlesinden bir kimsedir ki taraf-ı Hazret-i Nebevī’ye vefadetle vürūd eylemiştir.

الرَّوَّعُ [er-rū‘] (rā’nın zammıyla) Kalb ve fu‘ād ma‘nāsınadır. ‘Alā-kavlin yürekte korku ‘arız olacak mahalle denir yāhūd yürekte olan noktaya denir ki sevādu’l-kalb ta‘bīr olunur. Ve zihn ve ‘akl ve ‘ākileye denir; ve minhu’l-hadīs: “إِنَّ رُوحَ الْقُدُسِ نَفَثَ فِي رُوعِي إِنَّ نَفْسًا لَنْ تَمُوتَ حَتَّى تَسْتَكْمِلَ رِزْقَهَا فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَجْمِلُوا فِي الطَّلَبِ” Ya‘nī “Cibīl-i Emīn benim kalbime yā zihnime ilhām eyledi ki nüfūs-ı halāyıktan bir nefis elbette ‘ālem-i dünyāda rızk-ı mukadderini istifā ve istikmāl eylemedikçe ‘ukbāya ‘azīmet eylemez. Pes sizler de Hak ta‘ālādan ittikā edip taleb-i erzāk husūsunda vech-i şer‘ī

ve rāh-ı mer‘ī üzere ‘amel ve hareket eylesiniz.” Ve minhu’l-hadīsü’l-āharu: “أَفْرَحُ رُوعَكَ مَنْ أَدْرَكَ إِفَاصَتَنَا هَذِهِ فَقَدْ أَدْرَكَ” يَعْنِي الْحَجَّ Burada رُوعَكَ أَفْرَحُ fi‘l-i māzī ve fā‘ildir; أَفْرَاحٌ lafzındandır ki yumurtadan yavru çıkmak ma‘nāsınadır. Ba‘zılar رُوعَكَ lafzını rā’nın fethiyle rivāyet eyledi yāhūd hemān rivāyet fethledir. Ve bu cümle-i ihbāriyyedir ki inşā ma‘nāsınadır. Hāsıl-ı ma‘nā “Yüreğinden havf ve ıztırābın çıkıp zā‘il ve münkeşif olsun ve sen her türlü emīn ve āsüde ol” demek olur. Ve fī hadīsü Mu‘āviye ilā Ziyād: “لِيَفْرِحَ رُوعَكَ” بِالضَّمِّ وَبِصِيغَةِ الْأَمْرِ الْعَائِبِ أَي أَخْرَجَ الرُّوعَ عَنْ رُوعِكَ Ve bu أَفْرَحْتَ النَّيْضَةَ إِذَا خَرَجَ الْفَرْحُ مِنْهُ kavllerinden meḥhūzdür. Eğer bu fethle olsa رُوعٌ korkuya denmekle korku yarılıp içinden korku çıksın demek olur. Korku ise mahalli olan kalbden hurūc eder. Hāsıl feth rivāyetine göre فَرَحٌ [ferḥ]in بَيْضَةٌ [beyḍat] tan hurūcundan meḥhūz olup بَيْضَةٌ [beyḍat] ın فَرَحٌ [ferḥ]ten huluvvü gibi kalbin hemm ve havften hālī olsun demektir. Ve zamm-ı la olduğuna göre kalbin münkeşif olup havf ve ıztırābın emn ve āsāyişe mübeddel olsun demek olur. Giderek bu terkīb ma‘nāsında müsta‘mel olmuştur; ve yekülüne عَلَى الْأَمْرِ أَي اسْكُنْ أَفْرَحُ رُوعَكَ عَلَى الْأَمْرِ أَي اسْكُنْ Bu dahi lāzım-ı ma‘nā olmakla emīn ve sākīn ve mutma‘innü’l-bāl ol demektir. Mütercim der ki عَمَى اللَّهُ عَيْنَكَ وَعَافَاكَ اللَّهُ ve ثَقُلَ وَتَرَبَّتْ يَدَاهُ ve أَيْبَتِ اللَّغْنُ ve أَفْرَحُ رُوعَكَ ve تَوَلَّى طَوْلَ بَالِكٍ ve بَالِكٌ kelimāt esnāsında isti‘māl-ı ‘Arabdır, mevkī‘ine göre irād ederler.

رُوعَةُ الْفُؤَادِ [ruvā‘atu’l-fu‘ād] (ثُمَّامَةٌ) [sumāmet] vezninde) ve

رُوعٌ الْفُؤَادِ [ruvā‘u’l-fu‘ād] (غُرَابٌ) [gūrāb] vezninde) Āteş yürekli, pūlād-dil ve cüst

ve çālāk nākaya itlāk olunur; yukālu: نَاقَةٌ رُوعَاءُ الْفُؤَادِ وَرُوعَاهُ أَيُّ شَهْمَةً ذَكِيَّةً

الرُّوعَاءُ [er-revʿā] (حَمْرَاءُ [ħamrā] vezninde) Şol kısrağa ve nākaya denir ki begāyet āteş-dil ve yürekli ve cüst ve çālāk ola; yukālu: فَرَسٌ وَنَاقَةٌ رُوعَاءُ أَيُّ الْحَدِيدَةِ الْفُؤَادِ **الْأُرُوعُ** [el-erva] (أَحْمَرُ [aħmer] vezninde) Ve

الرُّرَائِعُ [er-rāʿi] Şol dil-bere denir ki begāyet hüsn ü cemāl sāhibi olup hüsn-i çehresi ve melāhat-ı manzarı temāşā edenleri ʿaceb-nāk eyleye. Yāhūd şecāʿat ve celādetle halkı müteaccib eden dilāvere denir. Cemʿi أُرُوعٌ [ervā] ve رُوعٌ [rū] gelir rā'nın zammıyla.

الرُّوْعُ [er-reva] (fethateynle) Maʿnā-yı mezkürdan ismdir, nāsı iʿcāb eden hüsn ü cemāle yāhūd o güne şecāʿate denir; yukālu: رَجُلٌ أُرُوعٌ وَرَائِعٌ إِذَا كَانَ فِيهِ رُوعٌ أَيُّ حُسْنٌ وَجَهَارَةٌ مَنْظَرٌ يُعْجِبُ النَّاسَ أَوْ شَجَاعَةٌ

الْتُرْوِيعُ [et-tervī] Ekmeği yāhūd hamuru gereği gibi yağa bandırmak maʿnāsınadır; yukālu: رُوعٌ خُبْزُهُ بِالسُّنَنِ إِذَا رَوَاهُ بِهِ

الْإِرْوَاعُ [el-irvā] (hemzenin kesriyle) Koyun ve keçi kısmını āzārlamak maʿnāsınadır; yukālu: إِذَا أُرُوعَ الرَّاعِي بِالْعَنَمِ إِذَا لَغَلَعَ بِهَا وَهُوَ رَجُلٌ لَهَا

الْمُرُوعُ [el-murevva] (مُعْظَمٌ [muʿazzam] vezninde) Şol adama denir ki derūnuna sıdk-ı firāset ilkā olunur ola, yaʿnī fikr-i selīm ve zihn-i müstakīm sāhibi olmakla zann ve fikr ve firāseti hemīşe rāst ve musīb ola. ʿAlā-kavlin dāʿimā savāba mülhem olup aslā zihni ve reʿyi habt ve hatāya munsarīf olmaya; yukālu: رَجُلٌ مُرُوعٌ إِذَا كَانَ يَلْقَى فِي صَدْرِهِ صِدْقَ فِرَاسَةٍ أَوْ يُلْهِمُ الصَّوَابَ

[ر ي ع]

الرُّبَيْعُ [er-rey] (بَيْعٌ [bey] vezninde) ve **الرُّبُوعُ** [er-ruyū] (فُعُودٌ [kuʿūd] vezninde) Ve **الرُّبَايَعُ** [er-riyā] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) ve **الرُّرَيْعَانُ** [er-reyeʿān] (feteħātla) Bir nesne bereketlenip artmak maʿnāsınadır; yukālu: رَاعٍ الشَّيْءُ يَرْبِعُهُ رَيْعًا وَرُيُوعًا وَرِيَاغًا وَرِيْعَانًا إِذَا نَمَا وَزَادَ Ve rüciʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: رَاعٍ عَنْهُ إِذَا رَجَعَ وَرَاعَتِ الْحِنْطَةُ إِذَا زَكَتْ Ve

رَيْعٌ [rey] Her şey'in artmasına denir, hamur ve un ve tohum makülesinin nemā bulup artması gibi ve baʿzı piriñç olur ki bir avucu bir tencere pilav olur; yukālu: فِي الْعَجِينِ رَيْعٌ أَيُّ فَضْلٌ Ve

رَيْعٌ [rey] Bādiyede serāb oynamak maʿnāsınadır; yukālu: يَرْبِعُ الشَّرَابُ رَيْعًا إِذَا أَضْطَرَبَ Ve korkmak maʿnāsınadır ki vāvī ve yāʿī olur; yukālu: يَرْبِعُ مِنْهُ أَيُّ يَفْرَعُ Ve her şey'in evveline denir ki gürlüğü ve fazl ve ikbāli hāleti olur, رَيْعَانٌ [reyeʿān] dahi denir, ke-mā se-yuzkeru. Ve

رَيْعُ الدُّرُوعِ [reyʿuʿd-durū] Cenk esvābından zırhın yenlerinden olan ziyādesine denir ki el üzerinden parmaklara kadar gelir; yukālu: وَهَذَا رَيْعٌ دَرَعِهِ وَهُوَ مَا فَضَّلَ مِنْ كَمِيَّتِهَا Ve

رَيْعُ الضُّحَى [reyʿuʿd-duħā] Kuşluk vaktinin beyāzından ve letāfet ve hüsn-i berik ve incilāsından ʿibārettir; tekülu: أَعْجَبَنِي رَيْعُ الضُّحَى أَيُّ بَيَاضُهُ وَحُسْنُ بَرِيْقِهِ Ve

رَيْعٌ [rey] Rüciʿ maʿnāsından masdar bi-maʿnā mefʿül olur, geri dönmüş nesneye denir, mektüb ve haber cevābı gibi; yukālu: لَيْسَ لَهُ رَيْعٌ أَيُّ مَرْجُوعٌ

الْإِرَاعَةُ [el-irāʿat] (hemzenin kesriyle) Bu dahi ekin ve galle onup gürlenmek

ma'nāsınadır; yukālu: أَرَاعَتِ الْجِنْتَ إِذَا زَكَتْ
Ve bir adamın gılali nemā bulup artmak
ma'nāsınadır; yukālu: أَرَاعَ الْقَوْمَ إِذَا رَاعَ طَعَامَهُمْ
Ve devenin evlādları çoğalıp hayr ve be-
reket bulmak ma'nāsınadır; yukālu: أَرَاعَتِ
الإبل إِذَا نَمَتْ وَكَثُرَ أَوْلَادُهَا

الرَّيْعُ [er-rī'c] (rā'nın kesri ve fethiyle) Mür-
tefi' arza denir. 'Alā-kavlin iki dağ aralı-
ğında olan açık yola, 'alā-re'yin mutlakan
yola yāhūd dağda olan açık dere yoluna
denir; tekūlu: رَأَيْتُهُمْ فِي رَيْعٍ وَهُوَ الْمُرْتَفِعُ مِنَ
الأرضِ أَوْ كُلِّ فَجٍّ أَوْ كُلِّ طَرِيقٍ أَوْ الطَّرِيقِ الْمُنْفَرَجِ فِي
الجبل Ve yüksek dağa denir; yukālu: نَزَلُوا
رَيْعَةً [rī'at]tır. Müfredi رَيْعٌ فِي رَيْعٍ أَيْ جَبَلٍ مُرْتَفِعٍ
denir. Ve

رَيْعٌ [rī'c] (rā'nın kesriyle) Savma'aya denir.
Ve güvercin burcuna denir. Ve yüksek hö-
yüğe denir; tekūlu: نَزَلْنَا فِي رَيْعٍ أَيْ فِي تَلٍّ عَالٍ
Ve 'Amr b. 'Usm'un feresi ismidir.

الرَّيْعَانُ [er-rey'ān] [reyhān] vez-
ninde) رَيْعٌ [rey'c] gibi her şey'in evvel ve
ibtidālarına denir ki gürlüğü ve fazl ve
firāvānlığı hāletidir; yukālu: دَهَبَ رَيْعُ الشَّبَابِ
Ve وَرَيْعَانُهُ أَيْ أَوْلُهُ وَأَفْضَلُهُ

رَيْعَانٌ [Rey'ān] Bir belde yāhūd bir cebel
adıdır. Ve bir recül ismidir.

الرَّيْعَةُ [er-rī'at] (rā'nın kesriyle) Birbirine
munzamm ve mültaḥık olmuş cemā'at-i
insāniye denir; yukālu: جَاءَتْ رَيْعَةٌ مِنَ النَّاسِ
أَيْ جَمَاعَةٌ قَدْ انْضَمُّوا

رَائِعٌ [Rā'i'c] İbn 'Abdullāh el-Maḥḍisī'dir
ki muhaddistir.

رِيَاغٌ [Riyā'c] [kitāb] vezninde) Bir
mevzi' adıdır.

الرَّيْعَانُ [el-miryā'c] [mihrāb] veznin-
de) Tiz süt verir olan, 'alā-kavlin tiz semi-

rir olan yāhūd mer'āya kendi başına gidip
gelir olan nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ
إِذَا كَانَتْ سَرِيعَةَ الدَّرَّةِ أَوْ سَرِيعَةَ السَّمَنِ أَوْ تَذَهَبُ فِي
المَرْعى وَتَزْجَعُ بِنَفْسِهَا

الرَّيْعَانَةُ [er-rey'ānet] [reyhānet] vez-
ninde) Sütti çok nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ
رَيْعَانَةٌ إِذَا كَانَتْ كَثِيرَةَ اللَّبَنِ

التَّرْيِيعُ [et-tereyyu'c] [tefa'ul] vez-
ninde) Eğlenip durmak ma'nāsınadır;
yukālu: تَرَيَّعَ الرَّجُلُ إِذَا تَلَبَّثَ وَتَوَقَّفَ
Ve müte-
hayyir olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَرَيَّعَ
Ve çölde serāb beri öte oyna-
mak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا تَحَيَّرَ
السَّرَابِ إِذَا
Ve nās birikmek ma'nāsınadır;
yukālu: تَرَيَّعَ الْقَوْمُ إِذَا اجْتَمَعُوا

الإِسْتِرَاعَةُ [el-istirā'at] Bu dahi mütehayyir
olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتِرَاعَ الرَّجُلِ إِذَا
تَحَيَّرَ

التَّرْيِيعُ [et-teryī'c] Nās birikmek
ma'nāsınadır; yukālu: رَيْعَ الْقَوْمِ إِذَا تَجَمَّعُوا

المُتْرِيعُ [el-mutereyyi'c] (ism-i fā'il bünye-
siyle) Şol kimseye denir ki güreşçi gibi
dā'imā bedenini edhānla yağlayıp musay-
kal eder ola. Ve bu, a'rāb-ı bādiye kārıdır;
yukālu: رَجُلٌ مُتْرِيعٌ أَيْ مُتْرَلَقٌ يَضْمَعُ نَفْسَهُ بِالْأَدْهَانِ

FASLU'Z-ZĀYI'L-MU'CEME

(فَصْلُ الزَّايِ الْمُعْجَمَةِ)

[ز ب ع]

الرَّبِيعُ [ez-zebīʿ] [emīr] vezninde) Şol kimseye denir ki gazaba geldikte hasmını pâyemâl ve hâksâr eder ola; yukâlu: رَجُلٌ زَبِيعٌ Baʿzı nüshada yine dâl-ı mühmele ile **الرَّبِيعُ** vâkî olmakla nihâyet derecede gazbân demek olur. Ve bunlar gūyâ ki زُبَيْعَةٌ [zevbeʿat]tan meʿhūzlardır.

الرَّزْبَعَةُ [ez-zevbeʿat] [cevhre] vezninde) Bir şeytânın, ʿalâ-kavlin cinn tâʿifesinin bir reʿislerinin ismidir. Karsırğa taʿbîr olunan rüzgâra ki muhtelif rüzgârların tesâdümiyle dönüp burularak ʿamūd gibi havâya ağıp çıkar. زَوْبَعَةٌ [zevbeʿat] itlâkı bu cihettendir ki onda bir şeytân-ı mârid vardır derler. Ve ona bir şeytân-ı mârid vardır derler. Ve ona **أُمُّ زَوْبَعَةٍ** [ummu zevbeʿat] ve **أَبُو زَوْبَعَةٍ** [ebū zevbeʿat] dahi derler.

الرَّزْبَعُ [ez-zevbaʿ] [cevhre] vezninde) Pek bodur adama denir, lâkin bu hemân rā-i mühmele iledir, Cevheri gerek lügatinde ve gerek istişhâd eylediği Ruʿbe'nin işbu: "وَمَنْ هَمَزْنَا عِزَّهُ تَبْرُكَعًا || عَلَى اسْتِهِ زَوْبَعَةٌ" meşûrunda tashîf ve teşvîş eylemiştir, zîrâ asl-ı rivâyet-i sahîha: "وَمَنْ هَمَزْنَا عِزَّهُ تَبْرُكَعًا || وَمَنْ أَبْحَنَّا عِزَّهُ تَبْرُكَعًا || عَلَى اسْتِهِ زَوْبَعَةٌ وَرَوْبَعًا" olmaktadır ki rā'ların ihmâliyledir.

زِنْبَاعُ [Zinbāʿ] (zā'nın kesriyle) Bir recülün ʿalemidir.

الرِّزْبَاعَةُ [ez-zinbāʿat] (zā'nın kesriyle) Çizmenin ve papuç makûlesi ayakkabının ucuna denir ki burnu olacaktır.

التَّرْبِيعُ [et-tezbebuʿ] [tefaʿul] veznin-

de) Bir kimseye gücenip dargınlık peydâ eylemek maʿnâsınadır; yukâlu: تَزَبَّعَ لِفُلَانٍ إِذَا تَعَيَّظَ لَهُ Ve bed-hüylük edip ʿarbede ve kavga koparmak maʿnâsınadır; yukâlu: تَزَبَّعَ الرَّجُلُ إِذَا عَزَبَدَ وَسَاءَ خُلُقُهُ Ve aslâ doğru söylemeyip dâ'imâ nâsi müzî ve dil-âzâr sözler ile âzürde eder olmak maʿnâsınadır; yukâlu: تَزَبَّعَ الرَّجُلُ إِذَا دَامَ عَلَى الْكَلَامِ الْمُؤْذِي وَلَمْ يَسْتَقِيمْ

[ز د ع]

الرِّزْدَعُ [ez-zedʿ] [redʿ] vezninde) Cimâʿ eylemek maʿnâsınadır; yukâlu: رَدَعَ الْجَارِيَةَ رَدْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا جَامَعَهَا

الرِّمْدَعُ [el-mizdaʿ] [minber] vezninde) İş görmekte cüst ve çalâk ve işlek kâr-güzâr adama denir; yukâlu: رَجُلٌ مِرْدَعٌ أَيَّ سَرِيعٌ مَاضٍ فِي الْأَمْرِ

[ز ر ب ع]

زَرْبَعُ [Zerbaʿ] [caʿfer] vezninde) İbn Zeyd b. Keşve ismidir.

[ز ر ع]

الرِّزْرَعُ [ez-zerʿ] [ferʿ] vezninde) Tarlaya tohum saçmak maʿnâsınadır ki ekin ekmek taʿbîr olunur; yukâlu: زَرَعَ الرَّجُلُ زَرْعًا مِنَ الْبَابِ إِذَا طَرَحَ الْحَبَّ وَالْبَدْرَ Ve nebât bitirmek maʿnâsınadır; yukâlu: زَرَعَهُ اللَّهُ أَيَّ أَنْبَتَهُ Ve ʿArablar çocuğa Hak taʿâlâ neşv ü nemâ verip ondurup yetiştirsün diyecek yerde زَرَعَ derler, زَرَعَهُ اللَّهُ تَعَالَى أصابَ أَصَابًا مَالًا بَعْدَ حَاجَةٍ

زُرْعُ [zerʿ] Velede itlâk olunur; yukâlu: لَهُ مُزْرُوعٌ Ve ekilmiş ekine denir, زُرْعُ أَيَّ وَلَدٌ [mezrūʿ] maʿnâsına. Cemʿi زُرُوعٌ [zurūʿ] dur; yukâlu: رَأَى زُرْعَهُ أَيَّ مَزْرُوعَهُ

الرِّزْرَاعُ [el-izdirāʿ] (hemzenin ve dâl'ın kes-

riyle) Bu dahi ekin ekmek ma'nāsınadır; yukālu: **إِزْتَرَعَ** **إِزْدَرَعَ** الرَّجُلُ بِمَعْنَى زَرَعَ. Bunun aslı **إِزْتَرَعَ** idi, **إِفْتَعَلَ** vezninde, **tā'** harfi mehmüsedden ve **zā'-yı** mu'ceme mechüreden olmakla iltiyām için **tā'yı** mechüreden olan **dāl'a** ibdāl eylediler.

الْمُزْرَعَةُ [el-mezra'at] (mīm'in fethi ve **rā'**nın harekāt-ı selâsıyla) ve

الْمُزْدَرَعُ [el-muzderi'c] (mīm'in zammı ve **dāl'**ın fethiyle) Tarlaya denir; yukālu: **هَذِهِ مَزْرَعَةٌ فُلَانٍ وَمُزْدَرَعُهُ** أَي مَوْضِعُ زَرْعِهِ

الزَّرِيعَةُ [ez-zerī'at] (**سَفِينَةٌ** [sefīnet] vezninde) Ekilmiş tohuma denir, **مَزْرُوعَةٌ** [mezrū'at] ma'nāsına.

الزَّرِيعُ [ez-zirī'c] (**سِكِّيتٌ** [sikkīt] vezninde) Ekini biçerken dökülen danelerden gelecek sene biten ekine denir; yukālu: **فِي أَرْضِهِ زَرِيعٌ كَثِيرٌ وَهُوَ مَا يَنْبُثُ فِي الْأَرْضِ الْمُسْتَحِيلَةِ مِمَّا يَتَنَاثَرُ فِيهَا أَيَّامَ الْحَصَادِ**

الزُّرْعَةُ [ez-zur'at] (**عُفْرَةٌ** [gurfet] vezninde) Ekilecek tohuma denir; tekülü: **أَعْطَيْنِي زُرْعَةً** Ve **أَزْرَعُ** بِهَا أَرْضِي

زُرْعَةٌ [Zur'at] Bir recül adıdır.

زُرَيْعٌ [Zuray'c] (**زُبَيْرٌ** [zubeyr] vezninde)

زُرْعَانٌ [Zer'ān] (**سَحْبَانٌ** [sehban] vezninde)

زُرْعَانٌ [Zur'ān] (**عُشْمَانٌ** [uṣmān] vezninde) Esāmī-i ricāldendir.

زَارِعٌ [Zāri'c] Bir kelbin adıdır, **كِلَابَا** **زَارِعٌ** [evlādu zāri'c] itlākı ona mebnīdir.

زُرَاعٌ [Zurā'c] (**عُرَابٌ** [gurāb] vezninde) Esāmī-i ricāldendir: Muḥammed b. Mekkī b. Zurā'c, İmām Firebrī rahimahullāhu hazretlerinden ki **rāvī-i** İmām Buḥārī'dir, Şaḥīḥ-i Buḥārī rivāyet eylemiştir.

الْمَزْرُوعَانُ [el-Mezrū'ān] Benī Ka'b cemā'atinden Ka'b b. Sa'd ile Mālik b. Ka'b nām kimselerdir.

الرُّزْعَةُ [ez-zur'at] (**zā'**nın harekāt-ı selâsı ve **rā'**nın sükūnuyla ve harekātla cā'izdir) Ekin ekecek ve ekin ekmeğe sālīh olacak yere denir; yukālu: **مَا فِي الْأَرْضِ زُرْعَةٌ أَي مَوْضِعٌ يُزْرَعُ فِيهِ**

الْإِزْرَاعُ [el-izrā'c] (hemzenin kesriyle) Ekin boy pos sürüp uzamak ma'nāsınadır; yukālu: **أَزْرَعُ الرَّزْعُ إِذَا طَالَ** Ve bir kimseye ekin ekmek mümkün olmak ma'nāsınadır ki murād ekin sāhibi olmaktır; yukālu: **أَزْرَعُ النَّاسَ إِذَا أَمَكَّهُمُ الرَّزْعُ**

الْمُزَارَعَةُ [el-muzāre'at] (**مُفَاعَلَةٌ** [mufā'alet] vezninde) Ekincilik vechiyle mu'āmele eylemek ma'nāsınadır ki meselā biri tarla ve tohum verip āheri işlemek vechiyle olan mu'āmele-i şirket gibi; yukālu: **زَارَعَهُ إِذَا عَامَلَهُ عَلَى الْأَرْضِ بَبْغَضٍ مَا يَخْرُجُ مِنْهَا وَيَكُونُ الْبُدْرُ مِنْ مَالِهَا**

التَّزْرُؤُ [et-tezerru'c] (**تَفَعُّلٌ** [tefa'ul] vezninde) Şerr ve kerihye atılıp koşmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَزْرَعُ إِلَى الشَّرِّ إِذَا تَسَرَّعَ**

أَبُو زُرْعَةَ [Ebū Zur'at] (**zā'**nın zammıyla) Dımaşķī bir muhaddis-i meşhūrdur.

[ز ع زع]

الرُّزَاعُ [ez-Ze'āzi'c] (**zā'**yın fethiyle) Şehr-i 'Aden kurbünde bir belde adıdır. Ve

رِزَاعُ [ze'āzi'c] Miḥen ü şedā'id-i dehere itlāk olunur; **رِزَاعَةٌ** [za'ze'at] ten me'hūzdu; yukālu: **نَزَلَتْ بِهِمْ رِزَاعُ الدَّهْرِ أَي سَدَائِدُهُ**

الرُّزْعَزَعَةُ [ez-za'ze'at] (**زَلْزَلَةٌ** [zelzelet] vezninde) Rüzgār ağaç makülesini sarsıp ırgalamak ma'nāsınadır, 'alā-kavlin mut-lakan sarsıp ırgalamak ma'nāsınadır; yukālu: **رِزْعَزَعَتِ الرِّيحُ الشَّجَرَ وَنَحْوَهَا إِذَا حَوَّكَتْهَا أَوْ كُلَّ تَحْرِيكٍ شَدِيدٍ**

الرُّزْعَزَعُ [ez-za'za'c] (**فَدْفَدٌ** [fedfed] vezninde) ve

الرُّعْرَعَانُ [ez-zaʿzeʿān] ve

الرُّعْرَعَانُ [ez-zaʿzāʿ] (zā'ların fethiyle) ve

الرُّعْرَعَانُ [ez-zuʿāziʿ] (غَلَابِطُ [ʿulābiṭ] vezninde) Şol yele denir ki dokunduğu nesneyi sarsıp ırgalar ola; yukālu: رِيحٌ زَعْرَعٌ وَرُعْرَعَانٌ Ve وَرُعْرَعَانٌ وَرُعْرَعَانٌ إِذَا كَانَتْ تَرُغْرَعُ الْأَشْيَاءَ

رُعْرَعٌ [zaʿzaʿ] İki tarafa ırgalanarak yürü-
yüşe denir; yukālu: سَبْرٌ زَعْرَعٌ أَي فِيهِ تَحْرُكٌ

الرُّعْرَعَاةُ [ez-zaʿzāʿat] (zā'nın fethiyle) Sütivāri çok ʿaskere denir ki deryā gibi çalkanarak giderler; yukālu: كَتَيْبَةٌ زَعْرَعَاةٌ أَي الْكَثِيرَةُ الْخَيْلِ

الرُّمُزَعْرَعُ [el-muzaʿzaʿ] (ism-i mefʿul bünye-
siyle) Pālüzeye denir, titrediği için.

الرُّعْرَعُ [et-tezaʿzuʿ] Irgalanmak
maʿnāsınadır; yukālu: تَرُغْرَعُ الشَّيْءُ إِذَا تَحْرُكُ

[ز ق ع]

الرُّزْقُ [ez-zaqʿ] (zā'nın fethi ve kāf'ın
sükūnuyla) Ve

الرُّزْقَانُ [ez-zuqāʿ] (zā'nın zammıyla) Hımār
pek şiddetle osurmak maʿnāsınadır;
yukālu: رَقَعَ الْحِمَارُ رَقْعًا وَرُقَاعًا مِنَ الْبَابِ
Ve horoz ötmek maʿnāsınadır; yukālu: رَقَعَ الدِّيكُ إِذَا صَاحَ

الرُّزْقَانِي [ez-zeqākīʿ] (zā'nın fethiyle) Kek-
lik kuşunun yavrularına denir, زَعَاقِي
[zeʿākīk] lafzından maktübür.

[ز ل ب ع]

الرُّزْلِبَانُ [ez-zilnāʿ] (zāy'ın ve lām'ın kes-
riyle سِرْطَرَاتٌ [siriṭrāt] vezninde) Dā'imā
nāsa bed sözler ile taʿarruz eder olan kim-
seye denir; yukālu: رَجُلٌ رَزْلِبَانٌ أَي مُنْدَرِيٌّ بِالْكَلامِ

[ز ل ع]

الرُّزْلُ [ez-zelaʿ] (fethateynle) Ayağın yü-
zünde ve tabanında ve elin yüzünde olan

çatlağa denir ki yalın yürütmekten ve so-
ğuktan olur. ʿAlā-kavlin mutlakan be-
denin derisinde olan çatlağa denir. Ve
bu maʿnāda masdar olur; yukālu: زَلَعَ قَدَمُهُ
وَكَفَهُ زَلْعًا مِنَ الْبَابِ الرَّاعِ إِذَا تَشَقَّقَ ظَاهِرُهُمَا أَوْ هُوَ
Ve yara azıtmak maʿnāsınadır;
yukālu: زَلَعَتْ جِرَاحَتُهُ إِذَا فَسَدَتْ

الرُّزْلَةُ [ez-zeleʿat] (fethātla) Azıtıp tebāh
olmuş yaraya denir; yukālu: بِهِ زَلْعَةٌ أَي جِرَاحَةٌ
فَاسِدَةٌ

الرُّزْلُ [el-zelʿ] (مَنْعٌ [menʿ] vezninde)
Hudʿa ve dubara ile bir nesneyi kapmak
maʿnāsınadır; yukālu: زَلَعَهُ زَلْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ
Ve ayağı ateşle yakmak maʿnāsınadır;
yukālu: زَلَعَ رِجْلَهُ بِالنَّارِ إِذَا أَحْرَقَهَا

الرُّزْدِلَاعُ [el-izdilāʿ] [izdirāʿ] veznin-
de) Bu dahi reng ve hudʿa ile bir nesneyi
karmak maʿnāsınadır; yukālu: إِزْدَرَعَ الشَّيْءُ
Ve bir kimsenin hakkını kesmek maʿnāsınadır;
yukālu: إِزْدَلَعُ حَقَّهُ إِذَا
اقتطعه

الرُّزْيَلُ [ez-zeylaʿ] [şayqal] vezninde)
Bir nevʿ katır boncuğuna denir ki yılan
başı dedikleri olacaktır. Ve

رُزْيَلٌ [Zeylaʿ] Sāhil-i Bahr-i Hābeşe'de bir
belde adıdır.

الرُّزْوَلُ [ez-zevlaʿ] [cevher] vezninde)
Okçeleri çatlamış adama denir; yukālu:
رَجُلٌ رُزْوَلٌ أَي مُتَشَقِّقٌ الْأَعْقَابِ

الرُّمُزَلُ [el-muzellaʿ] [muʿazzam] vez-
ninde) Tabanın derisi etinden soyulmuş
adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُرْزَلٌ إِذَا كَانَ قَدِ انْقَشَرَ
جِلْدُ قَدَمِهِ

الرُّتْرُلُ [et-tezellaʿ] [tefaʿul] vez-
ninde) Ayağın derisi yarılıp çatlamak
maʿnāsınadır; yukālu: تَرْتَلُ جِلْدُ قَدَمِهِ إِذَا تَشَقَّقَ
وَتَكَسَّرَ

الْإِزْلَاعُ [el-izlā‘] (hemzenin kesriyle) Bir kimse sonunda kendi almak için bir adamı bir nesneye tahrīs ve itmā‘ eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: **أَزْلَعُهُ إِذَا أَطْعَمَهُ فِي شَيْءٍ يَأْخُذُهُ**

[ز م ع]

الرَّمَاعَةُ [ez-zeme‘at] (fetehtla) Şol hurde mühreye denir ki çatal turnaklı hayvânın turnaklarının enselerinde olur. ‘Alā-kavlin koyun ve keçi turnaklarına şebīh bir zā‘id nesnedir ki bilekçelerinde olup her ayaklarında ikişer dāne olur, gūyā ki boynuz parçasından halk olunmuş gibi. Ve ‘alā-re‘yin koyunun ve āhūnun ve tavşanın ayaklarının enselerinde sarkan tüylere denir. Cem‘i **رَمَعُ** [zema‘] ve cem‘u’l-cem‘i **رِمَاعُ** [zimā‘] gelir zāy’ın kesriyle. Ve yüksekten olan su akıntısına denir, ‘alā-kavlin **شُعْبَةٌ** [şu‘bet]ten dūn olan akıntıya denir. Ve **شُعْبَةٌ** [şu‘bet] **تَلَعَةٌ** [tel‘at]tan dūn olur. Yāhūd **رَمَعَةٌ** [zeme‘at] seyl-i karībi olmayan küçük yüksek akıntıya denir yāhūd oturaklı yere denir. Cem‘i **أَرْمَاعُ** [ezmā‘] gelir.

الرَّمْعُ [ez-zema‘] (fethateynle) Küçük ve daracık su akıntılarına denir; yukālu: **أَرَضُ فِيهَا رَمْعٌ أَي مَسَائِلُ صَغِيرَةٌ صَبِقَتْهُ** Ve sefile ve erzāl-i nāsa denir; yukālu: **هُوَ مِنَ الرَّمْعِ أَي رُدَالٍ** Ve dābbenin turnağından yukarı ense tarafından topukları üzere sarkan tüylere denir. Ve za‘īf sel suyuna denir. Ve şol titretmeğe şebīh hālete denir ki bir kimse bir işe samīmī ‘azm eylese endişeden yāhūd neşāttan ‘ārız olur; yukālu: **أَصَابَهُ رَمْعٌ وَهُوَ شَبِيهُ الرِّعْدَةِ تَأْخُذُ الْإِنْسَانَ يَعْني مِنَ الْخَوْفِ أَوْ النَّشَاطِ عِنْدَ عَزْمِهِ فِي الْأَمْرِ** Ve asma çubuğunun salkım doğacak yerlerinde zuhūr eden düğümlere denir ki göz ta‘bīr olunur; yukālu: **بَدَتْ رَمْعٌ**

الرَّمْعُ [ez-zema‘] (hemzenin kesriyle) Bir kimse sonunda kendi almak için bir adamı bir nesneye tahrīs ve itmā‘ eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: **أَزْلَعُهُ إِذَا أَطْعَمَهُ فِي شَيْءٍ يَأْخُذُهُ**

رَمَعٌ مِنْهُ رَمْعًا مِنَ الْبَابِ Ve **الرَّمْعُ إِذَا دَهَشَ مِنْهُ وَخَافَ**

رَمَعٌ [zema‘] İsm olur, **رِمَاعٌ** [zimā‘] gibi, kemā se-yuzkeru. **الرَّمْعُ** [el-ezma‘ (أَحْمَرُ) [aḥmer] vezninde) Parmağı zā‘id adama denir; yukālu: **رَجُلٌ أَصَابَهُ الرَّمْعُ** Ve dāhiyeye ve emri ‘azīm ü münkere denir; yukālu: **أَزَامِعُ** [ezāmi‘] gelir.

الرَّمْعُ [ez-zemi‘] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Şol adama denir ki gazab-nāk oldukta hemān kendisine işemek yāhūd gözlerinden yaş akmak ‘ārız olur; yukālu: **رَجُلٌ رَمِعَ إِذَا غَضِبَ** سَبَقَهُ الْبَوْلُ أَوْ الدَّمْعُ

الرَّمْعُ [ez-zumma‘] (سُكَّرٌ [sukker] vezninde) Bir nev‘ arıya denir ki iğnesi olmaz; tekūlu: **رَأَيْتُ رَمْعًا أَي زُنْبُورًا لَا إِيْرَةَ لَهُ** Ve tembel ve girān-tabī‘at kimseye denir ki bir işe çabuk deprenmez ola; yukālu: **رَجُلٌ رَمِعَ إِذَا كَانَ لَا يَخْفُفُ لِلْحَاجَةِ**

الرَّمْعَةُ [ez-zum‘at] (غُرْفَةٌ [gurfet] vezninde) Otluk parçasına denir; yukālu: **أَرَضُ فِيهَا رَمْعَةٌ مِنَ التَّبْتِ أَي قِطْعَةٌ**

الرَّمْعَةُ [ez-zem‘at] (طَلْحَةٌ [talḥat] vezninde) ve harekātla zebān-zededir) Ümmü’l-mū‘minīn Sevde’nin ve birāderleri ‘Abd’ın ki ecille-i sahābedendir, pederleri ismidir, radiyallāhu ‘anhumā.

الرَّمَاعَةُ [ez-zemmā‘at] رَمَاعَةٌ [remmā‘at] vezninde ve mürādifidir ki tāze çocuğun tepesinde bingıldayık dedikleri yumuşak ve oynak yere denir.

الزَّمْعِيُّ [ez-zemʿiyy] ([semʿiyy] [semʿiyy] vezninde) Hasīs ve nākese denir; yukālu: رَجُلٌ زَمْعِيٌّ أَيْ خَسِيسٌ Ve çabuk darılır olan tīz-meşreb adama denir; yukālu: رَجُلٌ زَمْعِيٌّ أَيْ سَرِيعُ الْعَصَبِ adama denir; yukālu: رَجُلٌ زَمْعِيٌّ أَيْ ذَاهِيَةٌ

الزَّمِيعُ [ez-zemīʿ] ([emīr] [emīr] vezninde) Cüst ve çalāk adama denir; yukālu: رَجُلٌ زَمِيعٌ أَيْ سَرِيعٌ Ve şol bahādır ve dilire denir ki bir husūsa ʿazm ve mübāşeret eyledikte tesebbüt ve tecellüd edip ondan aslā rüciʿ ve insirāf eylemeye; yukālu: رَجُلٌ زَمِيعٌ أَيْ شَجَاعٌ Ve rey ve tedbiri güzel ve metin olup umūr ve mesālihe cidd ve ikdām eden kār-güzār adama denir; yukālu: فَلَانٌ زَمِيعٌ أَيْ جَيِّدُ الرَّأْيِ مُقَدِّمٌ عَلَى الْأُمُورِ Cemʿi [zumeʿā] gelir, كُرْمَاءُ [kuremā] vezninde.

الزَّمَاعُ [ez-zemāʿ] ([sehāb] [sehāb] vezninde) Bu iki maʿnālardan isimlerdir; yukālu: فِيهِ زَمَاعٌ أَيْ شَجَاعَةٌ لَا يَنْشِي مِنْ أَمْرٍ قَدْ أُرْمِعَ عَلَيْهِ كَذَلِكَ Ve فيه جِنَادَةُ الرَّأْيِ إِقْدَامٌ عَلَى الْأُمُورِ

زَمَاعٌ [zemāʿ] ([sehāb] [sehāb] ve [kitāb] [kitāb] veznlerinde) ve

زَمْعٌ [zemaʿ] ([cebel] [cebel] vezninde) Bir işe ʿazm ve ikdām ile nüfuz eylemeğe denir; yukālu: لَهُ زَمَاعٌ وَزَمَاعٌ أَيْ مَضَاءٌ فِي الْأَمْرِ وَعُزُومٌ عَلَيْهِ Ve

زَمَاعٌ [zemāʿ] ([sehāb] [sehāb] vezninde) زَمُوعٌ [zemūʿ]-ı ātīden ismdir, bir işte ibrāz olunan sürʿat ve şitāba denir.

الزَّمُوعُ [ez-zemūʿ] ([şabūr] [şabūr] vezninde) Serīʿ ve ʿacül adama denir; yukālu: رَجُلٌ زَمُوعٌ أَيْ سَرِيعٌ عَجُولٌ بَيْنَ الزَّمَاعِ adımlarını sık sık atan tavşana denir, gūyā ki زَمْعَةٌ [zemeʿat] ları üzere seğırtir olduđu için yāhūd inine yaklaştıkta izini belirsiz etmek için زَمْعَةٌ [zemeʿat] leri üzere

yürümekle itlāk olundu. ʿAlā-kavlin زَمُوعٌ [zemūʿ] pek çüst ve sebük-pā tavşana denir; yukālu: أَرَنْبٌ زَمُوعٌ إِذَا كَانَتْ تُقَارِبُ عَدْوَهَا أَوْ السَّرِيعَةَ النَّشِيطَةَ

الزَّمَعَانُ [ez-zemeʿān] (feteħātla) Tavşan çabukluk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: زَمَعَتِ الْأَرَنْبُ زَمَعَانًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا خَفَّ وَأَسْرَعَ Ve ağır ve āheste yürümek maʿnāsına olmakla zıdd olur; yukālu: زَمَعَ إِذَا مَشَى بَطِيئًا Müʿellifin muktezā-yı ʿibāresi maʿnā-yı sānī mutlak olmakla zıddiyyeti zāhir değıldir.

الزِّمَاعُ [el-izmāʿ] (hemzenin kesriyle) Bir husūsa cemʿiyyet-i kalble samīmī ʿazm ve mübāşeret eylemek yāhūd vechen mine'l-vücih rüciʿ eylemeyi infāzını tasmīm cihetiyle ʿazīmet eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: أَرْمَعْتُ الْأَمْرَ وَعَلَيْهِ أَيْ أَجْمَعْتُ أَوْ ثَبَّتْ عَلَيْهِ Ve nebāt hemvār bitmeyip baʿzı baʿzından boylu ve etli olarak bölük bölük zuhūr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَرْمَعُ النَّبْتُ إِذَا لَمْ يَسْتَوْعِبِ الْعُشْبُ كُلَّهُ بَلْ قَطَعَ مُتَمَرِّقَةً بَعْضُهَا أَفْضَلَ مِنْ بَعْضٍ Ve asma kollarının salkım bitecek düğmeleri kabarıp büyümeğe maʿnāsınadır; yukālu: أَرْمَعَتِ الْحَبْلَةُ إِذَا عَظُمَتْ زَمْعَتُهَا

الزَّمِيعُ [et-tezmīʿ] [izmāʿ] ile maʿnā-yı evvelde mürādiftir; tekūlu: زَمَعْتُ الْأَمْرَ وَعَلَيْهِ Ve nā-tamām yavru düşürmek maʿnāsınadır; yukālu: زَمَعَتِ النَّاقَةُ إِذَا زَمَعَتْ

الْمُزَمِّعَةُ [el-muzemmiʿat] ([muħaddišet] [muħaddišet] vezninde) Bir gūne cimāʿ eylemeğe denir ki tarafeyn زَمْعَةٌ [zemeʿat] ları üzere kalkarak olan cimāʿ dan ʿibārettir, pes devābba mahsūs olur.

[ز ن ج ع]

زُنْبُجٌ [Zuncuʿ] ([kūnfuz] [kūnfuz] vezninde) Zi'l-Kelāʿ kabilesinden münşāʿib bir kabiledir.

[زوع]

الزُّوعُ [ez-zev^c] (zā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Rākib, deve pekçe yürütmek için yularını silkip oynatmak ma'nāsınadır; yukālu: زَاعَ البَعِيرَ يَزُوعُ زَوْعًا إِذَا حَرَّكَهُ بِرِمَامِهِ لِيَزِيدَ Ve bir nesneyi bir tarafa eğmek ma'nāsınadır; yukālu: زَاعَ الشَّيْءَ إِذَا عَطَفَهُ Ve kavundan ve karpuzdan bir dilim kesmek ma'nāsınadır; yukālu: زَاعَ لَهُ زَوْعَةً مِنَ البَطِيخِ Ve bir nesneyi eliyle kendiye doğru çekip getirmek ma'nāsınadır; yukālu: زَاعَ الثَّرِيدَ وَشِبْهَهُ إِذَا اجْتَذَبَهُ بِكَفِّهِ Ve sinirden et zā'il olmak ma'nāsınadır; yukālu: زَاعَ لَحْمَهُ إِذَا زَالَ عَنِ العُصْبِ

الزُّاعَةُ [ez-zā^cat] (sā^cat) vezninde) Memleket zābitlarına denir; yukālu: هُمْ زَاعَةٌ أَي سُرَطٌ gibi cem^cdir, cüst ve çālāk ma'nāsındandır.

الزُّوعَةُ [ez-zū^cat] (zā'nın zammıyla) Kuru- mağa yüz tutmuş çayırılık parçasına denir, لُمْعَةٌ [lum^cat] gibi. Ve et parçasına denir, فُمَزَّةٌ [kumzet] gibi. Ve cüst ve çālāk ve hafifü'r-rüh adama denir; cem^c-i cinsi زُوْعٌ [zuva^c]dur.

زَوْعٌ [Zev^c] (nev^c) vezninde) Bir hatunun ismidir.

الزُّوعُ [ez-zū^c] (zā'nın zammıyla) ve

الزُّوعُ [ez-zuva^c] (şurad) vezninde) Örimceğe denir; tekülü: إِذْفَعِ الزُّوعُ وَالزُّوعُ عَنِ النَّبْتِ أَي العُنْكَبُوتِ

التَّزْوِيعُ [et-tezvī^c] Develeri semtten semte çevirip döndürmek ma'nāsınadır; yukālu: زَوَّعَ الرِّيحَ إِذَا قَلَّبَهَا وَجْهَةً وَجْهَةً Ve rüzgār süptürüp havāya uçurduğu tozuntular aralığında dağıtıp tozutmak için otlukları bir araya toplamak ma'nāsınadır; yukālu: الرِّيحُ التَّبَّتْ إِذَا جَمَعَتْهُ لِتَفْرِيقِهَا إِيَّاهُ بَيْنَ ذُرَاهُ

[زه ن ع]

الزُّهْنَعَةُ [ez-zehne^cat] (dahrecet) vezninde) Hatunu tezyīn eylemek ma'nāsınadır; yukālu: زَهْنَعُ الْمَرْأَةَ إِذَا زَيَّنَّهَا

التَّزْهُنُّعُ [et-tezehnu^c] (tedahruc) vezninde) Bir libası giyinip hāzırlanmak ma'nāsınadır; yukālu: تَزْهَنْعُ الرَّجُلُ إِذَا تَلَبَّسَ وَتَهَيَّأَ

نَجَزَ بَعُوْنِهِ تَعَالَى

FASLU'S-SĪNĪ'L-MÜHMELE

(فَصْلُ السِّينِ الْمُهْمَلَةِ)

[س ب ع]

السَّبْعَةُ [es-sebʿat] (sīn'in fethi ve bā'nın sükūnuyla ve kalilen fethiyle) Yedi ʿadedin ismidir. Müzekkere mahsüstür; müʿennesi hā'sızdır; yukālu: سَبْعَةُ رِجَالٍ ve Baʿzılar bā'nın fethasıyla olmağı inkār eylediler, zīrā fetha ile سَبْعَةُ [sebeʿat] سَابِعٍ [sābiʿ]in cemʿidir dediler, كَتَبَتْ [kete-bet] ve كَاتِبٌ [kātib] gibi; ve mine'l-emsāli: “سَبْعَةُ سَبْعَةُ” Yaʿnī “Filānī سَبْعَةُ [sebeʿat] ahz eder gibi ahz etti.” Burada سَبْعَةُ [sebeʿat] lafzının insirāfı ve ʿadem-i insirāfiyla müstaʿmeldir. Bunun aslında ihtilāf eylediler. Baʿzılar aslı سَبْعَةٌ [sebuʿat]tır bā'nın zammıyla, baʿdehu tahfifen iskān olundu dediler. Ve

سَبْعَةٌ [sebuʿat] لَبْوَةٌ [lebuʿet]tir ki dişi arslana denir, zīrā dişi arslan erkeğinden çabuk olur. Ve baʿzılar dediler ki bir mārīd ve siyeh-kār kimse idi, halkı be-gāyet dil-gīr etmekle bir takrīb pādīşāh-ı ʿasrın pençesine giriftār olup ellerini ve ayaklarını kat eyledikten sonra salb eylemişti. Min-baʿd onun ahz ve taʿzīb olunmasına temsil ile “أَخَذَهُ أَخَذَ سَبْعَةَ وَلَا عَدْبَتَهُ عَدَابَ سَبْعَةَ” dediler. Pes bunda أَخَذَ mefʿülüne muzāftır. ʿAlā-kavlin mezbūrun ismi سَبْعٌ [Sebeʿ] idi tahkīr ve tezlīl irādesiyle hā-i teʿnīs ilhāk eylediler. Yāhūd buradan سَبْعَةٌ [sebeʿ]den murād ʿaded-i maʿhūd olmakla “Yedi adamın ahzı gibi ahz eyledi” demektir. Ve gayr-i munsarīf olması ʿalemiyyet ve teʿnīs ʿilletlerine mebnīdir.

وَرُزْنٌ سَبْعَةٌ [veznu sebʿat] Bir lafzdır ki onunla yedi miskāl murād olur; tekūlu:

أَخَذْتُ مِنْهُ مِائَةً دِرْهَمٍ وَرُزْنَ سَبْعَةَ يَغْنُونَ بِهِ أَنْ كُلَّ عَشْرَةٍ مِنْهَا وَرُزْنٌ سَبْعَةَ مِثْقَالٍ Ve Cevzān b. Sebʿa tābiʿindendir. Ve

سَبْعٌ [Sebeʿ] Raḳqa ile Reʿsu-ʿayn beyninde bir karye adıdır. Ve Ḳuds ile Kerek beyninde bir mevziʿdir; onda yedi kuyu olmakla tesmiye olundu. Ve

سَبْعٌ [sebeʿ] Maḥşer-gāh-ı kıyāmet olan mevziʿe itlāk olunur; ve minhu'l-hadīsu: مَنْ لَهَا يَوْمَ السَّبْعِ “أَيُّ مَنْ لَهَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَيَعْكُرُ” عَلَى هَذَا قَوْلُ الذَّنْبِ “يَوْمَ لَا يَكُونُ لَهَا رَاعٍ غَيْرِي” وَالذَّنْبُ لَا يَكُونُ رَاعِيًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ، أَوْ أَرَادَ مَنْ لَهَا عِنْدَ الْفِتَنِ جَيْنٌ تُتْرَكُ بِلَا رَاعٍ نَهْبَةً لِلسَّبَاعِ فَجَعَلَ السَّبْعَ لَهَا رَاعِيًا إِذْ هُوَ مُتَفَرِّدٌ بِهَا أَوْ يَوْمَ السَّبْعِ عِيدٌ لَهُمْ فِي الْجَاهِلِيَّةِ كَانُوا يَشْتَعْلُونَ فِيهِ بِلَهْوِهِمْ عَنْ كُلِّ شَيْءٍ وَرَوَى بَيْنَا، “إِشْبُ هَادِسِ التَّمَامِ” بَضَمَ النَّبَاءِ رَاعٍ فِي عَنَمِهِ عَدَا عَلَيْهَا الذَّنْبُ فَأَخَذَ مِنْهَا شَاءَ فَطَلَبَهُ الرَّاعِي حَتَّى اسْتَقْدَمَهَا مِنْهُ فَالْتَمَتَ إِلَيْهِ الذَّنْبُ فَقَالَ لَهُ “مَنْ لَهَا يَوْمَ السَّبْعِ يَوْمَ لَا يَكُونُ لَهَا رَاعٍ غَيْرِي” Yaʿnī mebʿās-ı Hazret-i Nebevī ʿaleyhi's-salātu ve's-selām hengāmında bir çoban raʿy-ı agnām eder iken nāgāh bir kurt bir koyun kapıp firār eyledi. Çoban ensesine düşüp ikdām eyleyerek bıraktıktan sonra o kurt çobana müteveccih olup “Gerçi sen şimdi işbu tuʿmem olacak koyunu bana yedir-meyip ahz eyledin, lākin ʿacaba benden gayrı onlara çoban olmayacak يَوْمَ السَّبْعِ [yevmu's-sebeʿ]de onlara kim sāhib ve hāmī olacaktır?”

Ehl-i hadīs bunun tefsīrinde bir niçe güne tevcih eylediler. Baʿzılar سَبْعٌ [sebeʿ] mevziʿ-ı haşr ismi olmakla يَوْمَ السَّبْعِ [yevmu's-sebuʿ] يَوْمَ الْقِيَامَةِ [yevmu'l-kiyāmet] maʿnāsına rāciʿ olur. Lākin bu tevcihi “يَوْمَ لَا يَكُونُ” kavli redd eder, zīrā yevm-i kıyāmette ziʿbin rāʿi olacağı mutasavver değıldir. Ve baʿzılar dediler ki yevm-i

mezbürdan murād āhir zamānda zuhūr edecek herc ü merc ve şedâ'id ve ihtilâfât-ı ʿāmedir ki herkes cān ve başı kaydına düşmekle devābb ve mevāşisinden müş-tagil olmağın sürüler çobansız müseyyeb kalmakla sibāʿ cinsine ʿurza ve nühbe ol-caklarına işārettir. Ve baʿzılar dediler ki يَوْمُ السَّبْعِ [yevmu's-sebʿ] zamān-ı Cāhiliyye'de ʿArablara mahsūs bir yevm-i ʿid idi ki onda mecmūʿu lehv ve laʿibe meşgūl ve müstagrak olmalarıyla mevāşileri müseyyeb kaldığından kurtlar bilā-müzāhim koyunlara girişirler idi. Ve lafz-ı mezbūr bā'nın zammıyla da mervīdir. Ve ʿArablar be-gāyet mihnetli ve şiddetli emr ve hālete “إِخْدَى مِنْ سَبْعٍ” itlāk ederler, gūyā ki ʿĀd kavmine nāzil olan yedi leyleden yāhūd Hazret-i Yūsuf ʿaleyhi's-selām zamānında olan yedi sene kaht ve şiddet-ten kināye ederler. Kāle'ş-şārih ve minhu: “أَنَّ ابْنَ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ سُئِلَ عَنْ مَسْأَلَةٍ فَقَالَ إِخْدَى” Ve Ferezdağ'ın işbu: “وَكَيْفَ أَخَافُ النَّاسَ وَاللَّهُ قَابِضٌ أَوْ عَلَى النَّاسِ” beytinde vākiʿ tesniye bünyesiyle سَبْعِينَ [sebʿayn]den murādı سَبْعٍ dir. Ve Ḥasen b. ʿAlī b. Vehb ve Bekr b. Muḥammed b. Sehl ve Sehl b. İbrāhīm ve oğlu Aḥmed ve hafīdi Muḥammed es-Sebʿiyyūn muhaddislerdir.

السَّبْعُ [es-sebuʿ] (sīn'in fethi ve bā'nın zam-mı ve fethi ve sükūnuyla) Yırtıcı cānvere denir, maʿnāsına; سَبْعٌ [sebuʿ] gelir, أَفْلُسٌ [eflus] vezninde ve سَبَاعٌ [sibāʿ] gelir sīn'in kesriyle. Ve hāssaten dişi arslana سَبْعَةٌ [sebuʿat] denir bā'nın zammıyla, لَبْوَةٌ [lebuʿet] maʿnāsına.

Müellifin Başā'ir'de beyānına göre yırtıcı cānvere سَبْعٌ [sebuʿ] itlākı ʿaded-i maʿhūd maʿnāsındandır, zīrā yedi ʿaded-i kāmīl ol-

duğu gibi o cānverler dahi kuvvette kāmīl olmakla onlara سَبْعٌ [sebuʿ] itlāk olundu. Ve tagyīr için bā'nın hareketleri dahi cā'izdir.

Mütercim der ki beyne'l-aʿdād ʿaded-i سَبْعٌ [sebuʿ] tām ve kāmīldir, zīrā onda mevcūd olan vazʿ aʿdād-ı sā'irede yoktur. Onun için ʿArablar taʿdādda yediden son-ra sekize başladıkta vasl etmeyip gūyā ki cins-i āher ittibārıyla vāv idhāl ederler ki nahviyyūn ona vāv-ı semāniye taʿbīr ederler. Ve kemālinin süreti budur ki ez-cümle ʿaded yā zevc veyā ferd olur veyā zevc maʿa'l-ferd olur. ʿAded-i سَبْعَةٌ [sebʿat] bu maʿāninin mecmūʿunu mutazammındır, zīrā zevc-i evvel iki ve zevc-i sānī dört ve zevc-i sālis altıdır. Ve ferd-i evvel bir ve sānī üç ve sālis beştir. Şimdi ferd-i evvel olan bir, zevc-i sālis olan altı ile cemʿ ol-dukta yedi olur. Kezālik ferd-i sānī olan üç, zevc-i sānī olan dört ile cemʿ ol-dukta yedi olur. Ve zevc-i evvel olan iki, ferd-i sālis olan beş ile cemʿ ol-dukta yedi olur. Ve vāhid ʿaded olmadığına göre ibtidā-i ferd üç ve ibtidā-i zevc dört olup müctemīʿ ol-dukta yedi olur. Kezālik yedide dört vitr ve üç şefʿ olup müctemīʿ ol-dukta yedi ʿaded olur. Bu cihetlerden yedi ʿaded-i kāmīldir ve ʿindel-hurūfiyyīn sāhib-i havāsstır. İntehā.

الْمَسْبَعَةُ [el-mesbaʿat] [مرحلة] [merḥalet] vezninde) Yırtıcı cānveri çok yere denir; yukālu: أَرْضٌ مَسْبَعَةٌ أَي كَثِيرَةٌ السَّبْعِ

ذَاتُ السَّبَاعِ [Zātu's-Sibāʿ] Bir mevziʿdir.

وَادِي السَّبَاعِ [Vādi's-Sibāʿ] Raḫḫa yolunda bir mevziʿdir. Meşāhīr-i ʿArabdan Vā'il b. Ḳāsiṯ hasbe't-tarīk oradan giderken Esmāʾ bint Dureym nām hatunun çadırına uğra-yıp zātında raʿnā ve o esnāda tek ü tenhā

olmakla visāline kasd eylemek sadedinde oldukta mezbūre imtinā^ʿ eyleyip “Eğer benden keff-i yed eylemez isen esbu^ʿumu ya^ʿnī yırtıcı cānverlerimi çağırırım!” dedi. Vā'il: “Ey nigār, burada senden gayrı bir kimse görünmüyor, cānverlerin kanda- rır?” dedikte hemān Esmā^ʿ āvāz-ı bülend ile كَلْبُ يَا ذَنْبُ يَا فَهْدُ يَا دُبُّ يَا سِرْحَانُ يَا أَسَدُ يَا ضَمْبُعُ يَا نَمْرُ diye nidā eyledi. Meğer bunlar mezbūrenin oğullarının ismi olmakla hemān taraf taraf dal tīg sür^ʿatle zuhūr edip geldiler. Vā'il bu keyfiyeti gördükte “مَا أَدْرِي هَذَا إِلَّا وَادِي السَّبَاعِ” demekle minba^ʿd oraya Vādi's-Sibā^ʿ itlāk olundu.

السَّبْعِيَّةُ [es-Seb'iyyet] (غَرْبِيَّةُ [garbiyyet] vezninde) Benū Numeyr yurdunda bir su adıdır.

السَّبْعُونُ [es-seb^ʿūn] Merātib-i a^ʿdāddan yetmiş ^ʿadedin ismidir. Ve Muḥammed b. Seb^ʿūn, Mekkiyyü'l-asl mukri^ʿ-i meşhūrdur. Ve ʿAbdullāh b. Seb^ʿūn muhaddis^ʿındendir.

سَبْعِينُ [Seb^ʿīn] Ḥaleb kazāsında bir karye adıdır; Seyfu'd-devle tarafından şa'ir-i meşhūr Mutenebbī'ye bir vech mālīkāne tevciḥ olunmuştur.

السَّبْعَانُ [es-Sebu^ʿān] (bā'nın zammıyla) Ḳays bilādında bir mevzi^ʿ adıdır.

سِبَاعُ [Sibā^ʿ] [كِتَابُ [kitāb] vezninde) Esmādandır: Sibā^ʿ b. Şābit ve Sibā^ʿ b. Zeyd ve Sibā^ʿ b. ʿUrfuṭa ashābdandır.

سُبَيْعُ [Subey^ʿ] [زُبَيْرُ [zubeyr] vezninde) Esmādandır: Subey^ʿ b. Ḥāṭib ve Subey^ʿ b. Ḳays ashābdandır.

سُبَيْعَةُ [Subey^ʿat] [جُهَيْنَةُ [cuheyne] vezninde) Esmā-i nisādandır, Subey^ʿa bint el-Ḥariṣ ve Subey^ʿa bint Ḥabīb saḥābiyyedir.

السَّبْعُ [es-sib^ʿ] (sīn'in kesriyle) Deve susuzluğundan bir susuzluk ismidir ki yedinci gün suya götürmekten ʿibārettir, رِبْعٌ [rib^ʿ] gibi ki onlar da deve susuzluğundandır.

السَّبْعُ [es-sub^ʿ] (sīn'in zammıyla) ve **السَّبْعُ** [es-seb^ʿ] [أَمِيرُ [emīr] vezninde) Kusūr-ı تِسْعَةٌ [tis^ʿat]tandır ki yedi cüz^ʿden bir cüz^ʿün ismidir; yukālu: أَخَذَ سُبْعَ مَالِهِ وَسَبْعَهُ أَي جُزْءًا مِنْ سَبْعَةٍ Ve

سَبِيعُ [Seb^ʿ] Esmādandır: Seb^ʿ b. Seb^ʿ, Hemdān kabilesinden bir batn pederidir. İmām Ebū İshāḳ ʿAmr b. ʿAbdullāh et-Tābī^ʿ el-Muhaddis es-Seb^ʿī^ʿ ondadır. Ve Kūfe'de bir mahalle adıdır ki niçe muhaddisler oraya mensūblardır.

السَّبْعُ [es-seb^ʿ] [طَبْعُ [ṭab^ʿ] vezninde) Bir cemā'atin yedincisi olmak, ʿalā-kavlin mālīnının yedide birini almak ma^ʿnāsınadır; yukālu: سَبِعَ الْقَوْمَ سَبْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالثَّلَاثِ إِذَا كَانَ سَابِعَهُمْ أَوْ أَخَذَ سُبْعَ أَقْوَالِهِمْ Ve yırtıcı cānvere ok ve kurşun atmak yāhūd korkutmak ma^ʿnāsınadır; yukālu: سَبِعَ الْفُلَانًا إِذَا شَتَمَهُ وَوَقَعَ فِيهِ أَوْ عَضَّهُ بِأَسْنَانِهِ Ve bir adama şetm edip nāmūsuna dokunmak yāhūd cānver gibi dişleriyle ısırarak ma^ʿnāsınadır; yukālu: سَبِعَ الْكَلْبَ إِذَا سَرَقَهُ Ve kurt koyun paralamak ma^ʿnāsınadır; yukālu: سَبِعَ الذَّنْبُ الْعَنَمَ إِذَا افْتَرَسَهَا Ve ipi yedi kat eylemek ma^ʿnāsınadır; yukālu: سَبِعَ الْحَبْلَ إِذَا جَعَلَهُ عَلَى سَبْعِ طَاقَاتٍ

السَّبْعَاءُ [el-istibā^ʿ] [إِفْتِعَالُ [ifti^ʿāl] vezninde) Bu dahi nesne uğurlamak ma^ʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَبَعَ الشَّيْءَ إِذَا سَرَقَهُ

السَّبَاعِيُّ [es-subā'iy] (sīn'in zammıyla) Vücūdu ʿazīm ve tavīl olan erkek deveye

[minber] vezninde) ve

الْمُنْسَتِع [el-munseti^ʿ] (مُنْسَتِعِم [munsecim] vezninde) Umūr ve mesālihinde çemrek ve işlek ve cüst ve çālāk ve bī-fütūr adama denir; yukālu: رَجُلٌ مِسْتَعٌ وَمُنْسَتِعٌ أَي سَرِيْعٌ مَاصٍ فِي أَمْرِهِ مُنْكَمِشٌ

[س ح ع]

السَّجْع [es-sec^ʿ] (رَجْع [rec^ʿ] vezninde) Mukaffā olan kelāma denir ki murād hem-kāfiye olan fıkradır., ‘alā-kavlin revī-i vāhid üzere kelāmın müvālātından ya‘nī fıkra-i ātiyenin āhiri fıkra-i ūlānın āhirinde olan revī harfine muvāfakatından ‘ibārettir ki ism-i masdar olur; cem‘i اَسْجَاعٌ [escā^ʿ]dır. Ve اُسْجُوْعَةٌ [uscū‘at] dahi bu ma‘nāyadır; cem‘i اَسَاجِيْعٌ [esāci‘^ʿ] gelir. Ve bunlar kelām-ı mensūra mahsüstur ve ma‘nā-yı ātiden me‘hūzdur. Ve

سَجَع [sec^ʿ] Masdar olur, fevāsılı mutazammın ya‘nī kāfiyeli fıkralar ile tekellüm eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: سَجَعِ الخَطِيْبُ سَجْعًا مِنَ البَابِ الثَّالِثِ إِذَا نَطَقَ بِكَلَامٍ لَهُ فَوَاصِلٌ Ve kumru ve güvercin makülesi āvāzını terdīd ve tercī‘ ederek ötmek ma‘nāsınadır ki ma‘nā-yı aslīdir; yukālu: سَجَعَتِ الخَمَامَةُ إِذَا رَدَدَتْ صَوْتَهَا Ve maksada nehc-i vāhid üzere sapmayarak doğruca kasd ve āhenk eylemek ma‘nāsına müsta‘meldir; yukālu: سَجَعٌ ذَلِكَ الْمُسْجَعُ أَي قَصَدَ ذَلِكَ الْمَقْصَدَ

السَّجَاعَةُ [es-seccā‘at] (عَلَامَةٌ [‘allāmet] vezninde) Dā‘imā sözü mukaffā söyleyen adama denir; hā‘ mübālaga içindir.

السَّاجِعُ [es-sāci‘^ʿ] (سَجَاعَةٌ [seccā‘at] ma‘nāsınadır; yukālu: رَجُلٌ سَجَاعَةٌ وَسَاجِعٌ إِذَا كَانَ يُنْطِقُ السَّجْعَ

السَّاجِعَةُ [es-sāci‘at] ve

السَّجُوْعُ [es-secū^ʿ] (صُبُوْرٌ [šabūr] vezninde)

Terdīd ve tercī‘ ederek öten güvercine denir. Cem‘leri سَجْعٌ [succa^ʿ] gelir, رُكْعٌ [rukka^ʿ] vezninde ve سَوَاجِعٌ [sevāci‘^ʿ] gelir. Ve **سَاجِعٌ** [sāci‘^ʿ] Bir nesneye sapmayarak doğruca tarīka-i vāhide üzere kasd ve āheng eden adama denir, gerek kelām ve gerek gayrı olsun; yukālu: فَلَانٌ سَاجِعٌ فِي كَلَامِهِ وَسَبِيْرُهُ أَي قَاصِدٌ يَغْنِي مُسْتَقِيْمٌ لَا يَمِيْلُ عَنِ الْقَصْدِ Ve uzun nākaya yāhūd yavrusunu özleyerek āvāzını rikkatle çekip tarab ve nagme tarzında hanīn eden nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ سَاجِعٌ أَي طَوِيْلَةٌ أَوْ مُطْرَبَةٌ فِي حَنِيْنِهَا Ve şol çehreye denir ki mu‘tedil ve hūb-hilkat ve dil-ber ola; yukālu: وَجْهٌ سَاجِعٌ أَي مُتَعَدِّلٌ حَسَنُ الخَلْقَةِ **الْمَسْجَعُ** [el-mesca‘^ʿ] (مَطْلَعٌ [maṭla‘^ʿ] vezninde) Maksad ma‘nāsına müsta‘meldir.

[س د ع]

السَّدْعُ [es-sed^ʿ] (رَدْعٌ [red^ʿ] vezninde) Bir nesneyi bir nesneye şiddetle çarpmak ma‘nāsınadır; yukālu: سَدَعُهُ بِهِ سَدْعًا مِنَ البَابِ الثَّالِثِ إِذَا صَدَمَهُ بِهِ Ve boğazlamak ma‘nāsınadır; yukālu: سَدَعُهُ إِذَا ذَبَحَهُ Ve yaymak ma‘nāsınadır; yukālu: سَدَعُهُ إِذَا بَسَطَهُ Ve yüz üzere ser-nigün düşüp kapanmak ma‘nāsınadır; yukālu: سَدِعَ الرَّجُلُ عَلى الْمَجْهُوْلِ سَدْعَةً شَدِيْدَةً إِذَا نَكَبَ نَكْبَةً شَدِيْدَةً

السَّدْعَةُ [es-sed‘at] (رَدْعَةٌ [red‘at] vezninde) Binā-i merredir. Ve ism olur, yüz üzere kapanıp düşmeğe denir, نَكْبَةٌ [nekbet] ma‘nāsına; ve minhu kavluhum مِنْ نَقْدًا لَكَ مِنْ كُلِّ سَدْعَةٍ أَي سَلَامَةٌ لَكَ مِنْ كُلِّ نَكْبَةٍ

الْمِسْدَعُ [el-misda‘^ʿ] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Dā‘imā veche-i maksūduna doğruca giden adama denir. Ve kılavuza, ‘alā-kavlin yol gösteren adama denir; yukālu: صَارَ مِسْدَعًا لَهُ أَي دَلِيْلًا أَوْ هَادِيًا

[س ر ط ع]

السُّرْعَةُ [es-serʿat] [دَحْرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) Bir nesneden korkmakla şiddetle seğirtip gitmek maʿnāsıdır; yukālu: سُرَّطَعَ الرَّجُلُ إِذَا عَدَا عَدُوًّا شَدِيدًا مِنْ فَرَعٍ

[س ر ع]

السَّرْعُ [es-seraʿ] (fethateynle) ve

السِّرْعُ [es-siraʿ] [عَنْبٌ] [ʿineb] vezninde) ve

السُّرْعَةُ [es-surʿat] (sīn'in zammıyla) Çabukluğa denir; yukālu: فِيهِ سَرَعٌ وَسِرْعٌ وَسُرْعَةٌ وَهِيَ نَقِيضُ الْبَطْوِ Ve

سُرْعَةٌ [surʿat] ve

سِرْعٌ [siraʿ] [عَنْبٌ] [ʿineb] vezninde) Masdar olur, çabuk ve çalāk olmak maʿnāsına; yukālu: سُرِعَ الرَّجُلُ سُرْعَةً وَسِرْعًا مِنَ الْبَابِ الْحَامِسِ نَقِيضُ بَطْوٍ

السَّرِيعُ [es-serīʿ] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) Vasftır, cüst ve çalāk adama denir; ve kavluhu taʿālā: ﴿وَاللَّهُ سَرِيعُ الْحِسَابِ﴾ أَيْ حِسَابُهُ أَيْ حِسَابٌ وَلَا وَاقِعٌ لَا مَحَالَةَ أَوْ لَا يَسْعُهُ حِسَابٌ عَنْ حِسَابٍ وَلَا شَيْءٌ عَنْ شَيْءٍ أَوْ تُسْرِعُ أَفْعَالُهُ فَلَا يُبْطِئُ شَيْءٌ مِنْهَا عَمَّا أَرَادَ عَزَّ وَجَلَّ لِأَنَّهُ بَغَيْرِ مُبَاشَرَةٍ وَلَا عِلَاجٍ فَهُوَ سَبْحَانَهُ يُحَاسِبُ الْخَلْقَ بَعْدَ بَعْثِهِمْ وَجَمْعُهُمْ فِي لِحْطَةٍ Müʿellif üç gūne tevcih eylemiştir: Evvelā lüzüm ʿalākasıyla سَرِيعٌ [serīʿ]den vākiʿ irāde olunup kıyāmetin vukūʿ ve kurbüne tenbīh olunmuştur. Sāniyā Hak taʿālānın cümle-i efʿālī kāf ve nūn zımında olmakla kaffe-i halāyıkı ān-ı gayr-i münkasemde hisāba keşīde edip ehadühümānın hisābı āherin hisābından meşgūl ve aralığa şeyʿ-i āher tahallül eylememekle muhāsebeyi vakt-i dīgere ʿavk ve merhūn eylemez. Sālīsā **سُرْعَةٌ** [surʿat]ten killet-i zamān-ı hisāb murāddır, zīrā murād-ı ilāhī irāde-i ʿaliyyesinden mütehallif olmamakla cümle-i

halāyıkı baʿs ve mahşere cemʿ eyledikten sonra kalem ve kātib ve defter ve ʿadd ve ʿakd makūlesi ālāt ve edevāta muhtāc olmamakla biʿz-zāt mecmūʿunun hisābını lahza-i yesīre ve lemha-i vāhidede rūʿyet edip meşīyyet-i seniyyesi muktezāsınca ʿadl ve fazl ile muʿāmele eyleyecektir, hattā bir koyun sağımı müddette cümle-i muhāsebe tekmīl olacağı eserde mervīdir. Ve

سَرِيعٌ [Serīʿ] Esmādandır: Serīʿ b. ʿİmrān şurʿarādandır. Ve

سَرِيعٌ [serīʿ] Çabuk ve müsriʿ maʿnāsıdır ki zikr olundu; cemʿi سُرْعَانٌ [surʿān]dır sīn'in zammıyla. Ve

سَرِيعٌ [serīʿ] [بَشَامٌ] [beşām] dedikleri şecerden sākıt olan dala ve çubuğa denir; cemʿi سِرْعَانٌ [sirʿān]dır sīn'in kesriyle ve zammıyla. Müʿellif bunu tekrār eylemiştir.

أَبُو سَرِيعٍ [ebū serīʿ] [عَرْفَجٌ] [ʿarfec] dedikleri şecere itlāk olunur, ʿalā-kavlin şecer-i mezbūrda muzmer olan āteşe itlāk olunur.

سَرِيعَةٌ [Serīʿat] [سَفِينَةٌ] [sefīnet] vezninde) Bir çeşme adıdır.

السُّرَاعَةُ [es-surāʿat] [ثُمَّامَةٌ] [şumāmet] vezninde) Çabuk ve revende kırsrağa denir; yukālu: حَجْرٌ سُرَاعَةٌ أَيْ سَرِيعَةٌ

السَّرْعُ [es-seraʿ] (fethateynle) Çabukluğa denir ki zikr olundu. Ve mükereren **السَّرْعُ** kelime-i igrādır, emr takdīrindedir, tīz tīz ve çabuk çabuk demektir; tekūlu: **السَّرْعُ السَّرْعُ** أَيْ الْوَحَا الْوَحَا

سُرْعَانٌ [serʿan] (sīn'in harekāt-ı selāsı ve nūn'un fethi üzere bināsıyla ism-i fiʿl-i mazīdir) **سُرْعٌ** lafzından maʿdūldür; **سُرْعٌ** lafzının fetha-i ʿayn'ı ki bināʿiyyedir, nūn'a nakl olunmakla mebnī oldu; yukālu:

ise de, gūyā ki Zeyd vefret-i ʿaraktan ʿayn-ı ʿarak olmakla bi-nefsihi seyelān eylemiş olur. Ve temeyyüz ʿinde'l-muhakkikīn gerek fā'il ve gerek mef'üle nisbetinden olsun fā'ildir, gerçi Seyyid Şerif *Muṭavvel Hāşiyesi*'nde tefrık eylemiştir. İntehā.

ise de, gūyā ki Zeyd vefret-i ʿaraktan ʿayn-ı ʿarak olmakla bi-nefsihi seyelān eylemiş olur. Ve temeyyüz ʿinde'l-muhakkikīn gerek fā'il ve gerek mef'üle nisbetinden olsun fā'ildir, gerçi Seyyid Şerif *Muṭavvel Hāşiyesi*'nde tefrık eylemiştir. İntehā.

السَّرْعَانُ [es-sereʿān] (fetehātla) Bir nesnenin evā'iline itlāk olunur, bakiyyesine nisbet zuhūr cihetinde sebk ve sür'ati olduğu için; ve minhu yukālu: *خَرَجَ فِي سَرْعَانَ النَّاسِ أَي فِي أَوَائِلِهِمُ الَّذِينَ يُسْتَبَقُونَ إِلَى أَمْرِ رَا'نِ السُّكُونِ بِأَنَّهَا* Ve ʿArabların "سَرْعَانَ ذَا إِهَالَةٍ" kavlleri ki emsāldendir, aslı budur ki bir adamın be-gāyet zebūn ve mehzūl bir dişi koyunu var idi, zebūnluğundan dā'imā burnundan balgam akar idi. "Bu koyunun burnundan böyle akan nedir?" diye su'āl eylediklerinde, "İç yağı akar ki ifrātla semizliğinden taşıy seyelān eder" demekle sā'il hezl cihetiyle kelām-ı mezbūru irād eyledi. Ve إِهَالَةٌ kelimesi fā'ilden hāl olmak üzere mansūbdur , سَرْعَانَ هَذَا الرَّغَامِ حَالٌ كَوْنِهِ إِهَالَةٌ , takdīrindedir yāhūd temeyyüzdür, تَصَبَّبَ زَيْدٌ عَبْرًا kabīlindedir ki nakl-i fi'l te'vīli üzere olmakla سَرْعَانَ إِهَالَةً هَذِهِ sebkinde olur. Mesel-i mezbūr bir şey'in henüz vaktinden mukaddem tekevvin ve husūlünü haber veren kimseye irād olunur.

Mü'ellfin nakl-i fi'l te'vīli dediği iki gūne olur: Biri تَصَبَّبَ fi'lini صَبَّبَ ma'nāsına nakl eylemekle döktü demek olup عَبْرًا mef'ül olmuş olur, niteki إِمْتَلَأَ الْمَاءُ إِينَاءً kavlini مَلَأَ الْمَاءُ الْإِنَاءَ ile te'vīl ederler. Ve biri ﴿ وَفَجَّرْنَا الْأَرْضَ عُيُونًا ﴾ وَفَجَّرْنَا عُيُونَ الْأَرْضِ olmakla mübālagaten mef'üliyyetten temeyyüziyyete nakl olundu, zīrā temeyyüz süreti gūyā ki eczā-yı arzın mecmū'unu ʿuyūn kılmakla tefcīri mutazammındır. Pes تَصَبَّبَ زَيْدٌ عَبْرًا kavli aslıda عَبْرًا تَصَبَّبَ عَبْرًا olmakla mübālagaten fā'iliyyetten temeyyüziyyete tagyīr olundu, her ne kadar temeyyüz ma'nāda fā'il

ise de, gūyā ki Zeyd vefret-i ʿaraktan ʿayn-ı ʿarak olmakla bi-nefsihi seyelān eylemiş olur. Ve temeyyüz ʿinde'l-muhakkikīn gerek fā'il ve gerek mef'üle nisbetinden olsun fā'ildir, gerçi Seyyid Şerif *Muṭavvel Hāşiyesi*'nde tefrık eylemiştir. İntehā.

السَّرْعَانُ [es-sereʿān] (fetehātla) Bir nesnenin evā'iline itlāk olunur, bakiyyesine nisbet zuhūr cihetinde sebk ve sür'ati olduğu için; ve minhu yukālu: *خَرَجَ فِي سَرْعَانَ النَّاسِ أَي فِي أَوَائِلِهِمُ الَّذِينَ يُسْتَبَقُونَ إِلَى أَمْرِ رَا'نِ السُّكُونِ بِأَنَّهَا* Ve ʿArabların "سَرْعَانَ ذَا إِهَالَةٍ" kavlleri ki emsāldendir, aslı budur ki bir adamın be-gāyet zebūn ve mehzūl bir dişi koyunu var idi, zebūnluğundan dā'imā burnundan balgam akar idi. "Bu koyunun burnundan böyle akan nedir?" diye su'āl eylediklerinde, "İç yağı akar ki ifrātla semizliğinden taşıy seyelān eder" demekle sā'il hezl cihetiyle kelām-ı mezbūru irād eyledi. Ve إِهَالَةٌ kelimesi fā'ilden hāl olmak üzere mansūbdur , سَرْعَانَ هَذَا الرَّغَامِ حَالٌ كَوْنِهِ إِهَالَةٌ , takdīrindedir yāhūd temeyyüzdür, تَصَبَّبَ زَيْدٌ عَبْرًا kabīlindedir ki nakl-i fi'l te'vīli üzere olmakla سَرْعَانَ إِهَالَةً هَذِهِ sebkinde olur. Mesel-i mezbūr bir şey'in henüz vaktinden mukaddem tekevvin ve husūlünü haber veren kimseye irād olunur.

السَّرْعَانُ [es-sereʿān] (fetehātla) Bir nesnenin evā'iline itlāk olunur, bakiyyesine nisbet zuhūr cihetinde sebk ve sür'ati olduğu için; ve minhu yukālu: *خَرَجَ فِي سَرْعَانَ النَّاسِ أَي فِي أَوَائِلِهِمُ الَّذِينَ يُسْتَبَقُونَ إِلَى أَمْرِ رَا'نِ السُّكُونِ بِأَنَّهَا* Ve ʿArabların "سَرْعَانَ ذَا إِهَالَةٍ" kavlleri ki emsāldendir, aslı budur ki bir adamın be-gāyet zebūn ve mehzūl bir dişi koyunu var idi, zebūnluğundan dā'imā burnundan balgam akar idi. "Bu koyunun burnundan böyle akan nedir?" diye su'āl eylediklerinde, "İç yağı akar ki ifrātla semizliğinden taşıy seyelān eder" demekle sā'il hezl cihetiyle kelām-ı mezbūru irād eyledi. Ve إِهَالَةٌ kelimesi fā'ilden hāl olmak üzere mansūbdur , سَرْعَانَ هَذَا الرَّغَامِ حَالٌ كَوْنِهِ إِهَالَةٌ , takdīrindedir yāhūd temeyyüzdür, تَصَبَّبَ زَيْدٌ عَبْرًا kabīlindedir ki nakl-i fi'l te'vīli üzere olmakla سَرْعَانَ إِهَالَةً هَذِهِ sebkinde olur. Mesel-i mezbūr bir şey'in henüz vaktinden mukaddem tekevvin ve husūlünü haber veren kimseye irād olunur.

السَّرْعَانُ [es-sereʿān] (fetehātla) Bir nesnenin evā'iline itlāk olunur, bakiyyesine nisbet zuhūr cihetinde sebk ve sür'ati olduğu için; ve minhu yukālu: *خَرَجَ فِي سَرْعَانَ النَّاسِ أَي فِي أَوَائِلِهِمُ الَّذِينَ يُسْتَبَقُونَ إِلَى أَمْرِ رَا'نِ السُّكُونِ بِأَنَّهَا* Ve ʿArabların "سَرْعَانَ ذَا إِهَالَةٍ" kavlleri ki emsāldendir, aslı budur ki bir adamın be-gāyet zebūn ve mehzūl bir dişi koyunu var idi, zebūnluğundan dā'imā burnundan balgam akar idi. "Bu koyunun burnundan böyle akan nedir?" diye su'āl eylediklerinde, "İç yağı akar ki ifrātla semizliğinden taşıy seyelān eder" demekle sā'il hezl cihetiyle kelām-ı mezbūru irād eyledi. Ve إِهَالَةٌ kelimesi fā'ilden hāl olmak üzere mansūbdur , سَرْعَانَ هَذَا الرَّغَامِ حَالٌ كَوْنِهِ إِهَالَةٌ , takdīrindedir yāhūd temeyyüzdür, تَصَبَّبَ زَيْدٌ عَبْرًا kabīlindedir ki nakl-i fi'l te'vīli üzere olmakla سَرْعَانَ إِهَالَةً هَذِهِ sebkinde olur. Mesel-i mezbūr bir şey'in henüz vaktinden mukaddem tekevvin ve husūlünü haber veren kimseye irād olunur.

السَّرْعَانُ [es-sereʿān] (fetehātla) Bir nesnenin evā'iline itlāk olunur, bakiyyesine nisbet zuhūr cihetinde sebk ve sür'ati olduğu için; ve minhu yukālu: *خَرَجَ فِي سَرْعَانَ النَّاسِ أَي فِي أَوَائِلِهِمُ الَّذِينَ يُسْتَبَقُونَ إِلَى أَمْرِ رَا'نِ السُّكُونِ بِأَنَّهَا* Ve ʿArabların "سَرْعَانَ ذَا إِهَالَةٍ" kavlleri ki emsāldendir, aslı budur ki bir adamın be-gāyet zebūn ve mehzūl bir dişi koyunu var idi, zebūnluğundan dā'imā burnundan balgam akar idi. "Bu koyunun burnundan böyle akan nedir?" diye su'āl eylediklerinde, "İç yağı akar ki ifrātla semizliğinden taşıy seyelān eder" demekle sā'il hezl cihetiyle kelām-ı mezbūru irād eyledi. Ve إِهَالَةٌ kelimesi fā'ilden hāl olmak üzere mansūbdur , سَرْعَانَ هَذَا الرَّغَامِ حَالٌ كَوْنِهِ إِهَالَةٌ , takdīrindedir yāhūd temeyyüzdür, تَصَبَّبَ زَيْدٌ عَبْرًا kabīlindedir ki nakl-i fi'l te'vīli üzere olmakla سَرْعَانَ إِهَالَةً هَذِهِ sebkinde olur. Mesel-i mezbūr bir şey'in henüz vaktinden mukaddem tekevvin ve husūlünü haber veren kimseye irād olunur.

المشروع [el-misraʿ] [مِنْبَرٌ] [minber] vezninde) Hayra yāhūd şerre cüst ve çalāk olan kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ مَشْرُوعٌ أَي سَرِيعٌ إِلَى خَيْرٍ أَوْ شَرٍّ

المسراع [el-misrāʿ] [مِحْرَابٌ] [mihrāb] vezninde) مَسْرَعٌ [misraʿ] lafzından eblagdır; cemʿi مَسَارِيعٌ [mesārīʿ]dir; ve minhu'l-hadīsu: وَأَمَّا هَذَا الْحَيُّ مِنْ مَذْحِجٍ فَمَطَّاعِيمٌ فِي "الْجَدْبِ وَمَسَارِيعٍ فِي الْحَزْبِ"

السروعة [es-serveʿat] [سَرْوَحَةٌ] [servehat] vezninde ve mürādifidir ki kumdan ve topraktan olan tepeciğe denir; ve minhu'l-hadīsu: أَنَّهُ قَالَ لَمَّا لَقِيَهُ خَالِدُ بْنُ الْوَلِيدِ هَلُمَّ هَهُنَا: فَأَخَذَ بِهِمْ بَيْنَ سَرْوَعَتَيْنِ وَمَالَ بِهِمْ عَنْ سَبَنِ الطَّرِيقِ "Ve أَي رَابِتَيْنِ"

سروعة [Serveʿat] Merru'z-Zahrān nām mahalde bir karye adıdır. Ve Tihāme'de bir cebel adıdır.

أبو سروعة [Ebū Serveʿat] (sīn'in fethiyle ve bu meksür değildir ve baʿzen rā'yı mazmūm olur) Ashābdan Uḫbe b. el-Hāriş künyesidir.

سراويغ [Serāviʿ] (sīn'in fethiyle) Bir mevzi'dir.

الأساريع [el-esārīʿ] (hemzenin fethiyle) Şol filizlere denir ki asma çubuklarının diplerinden sürüp çıkar, tāzesi mayhoşça olmakla ekl olunur; yukālu: كَأَنَّ بَنَانَهَا أَسَارِيعٌ وَهِيَ سُكَّرٌ تَخْرُجُ فِي أَضْلِ الْحَبْلَةِ وَرَبِّمَا أَكَلْتُ خَامِصَةً وَرَبِّمَا Ve insānın dişlerinde olan āb u tāba denir ki uzunca lemʿa şeklinde meşhūd olur; yukālu: تَغْرُ دُوْ أَسَارِيعٍ أَي دُوْ ظَلَمٍ وَمَاءٍ Ve yayın ağacında olan yol yol halkī alalara ve hutūta [denir]; yukālu: قَوْسٌ دَاتٌ أَسَارِيعٌ أَي خُطُوطٌ وَطَرَائِقٌ Ve bir cins ak kurtçağız-lara denir ki kumsalda ve Zāby dedikleri derede mütekevvin olur. أَسَارِيعٌ [esārīʿ] in müfredi أُسْرُوعٌ [usrūʿ] ve يُسْرُوعٌ [yusrūʿ]

dur hemzenin ve yā'nın zammeleriyle. Ve يُسْرُوعٌ [yusrūʿ]un aslı يَسْرُوعٌ [yesrūʿ] idi yā'nın fethiyle; rā'nın zammesine tebaʿiyyetle mazmūm oldu. Ve

أسرع الظبي [esrūʿu'z-zāby] Āhū'nun elleri ve ayakları içre olan sinire denir.

الإسراع [el-isrāʿ] (hemzenin kesriyle) Sürʿat eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَسْرَعُ فِي الشَّيْرِ بِمَعْنَى سُرْعٍ Ve bu aslda müteʿaddī idi, gūyā ki nefsinin ʿacele ve sürʿatle sevk etti yāhūd yürümeği sürʿat ettirdi maʿnāsına, çünkü muhātab ʿindinde maʿlūm olmakla izhārından istignā ile izmār olundu; ve minhu'l-hadīs: "فَلْيُسْرِعِ الْمَشْيَ" Ve

إسراع [isrāʿ] Bir adamın dābbesi serīʿ olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَسْرَعُ الْقَوْمِ إِذَا كَانَتْ ذَوَائِبُهُمْ سِرْعًا

المسارعة [el-musāraʿat] [مُفَاعَلَةٌ] [mufāʿalet] vezninde) ve

التسارع [et-tesāruʿ] [تَفَاعُلٌ] [tefāʿul] vezninde) Bir nesneye koşuşup yügürüşmek maʿnāsınadır; yukālu: سَارَعُوا إِلَيْهِ وَتَسَارَعُوا إِذَا بَادَرُوا

التسرّع [et-teserruʿ] [تَفَعُّلٌ] [tefaʿʿul] vezninde) Şerr işe koşmak maʿnāsınadır; yukālu: تَسْرَعُ إِلَى الشَّرِّ إِذَا عَجَلَ

[س ر ق ع]

السرفع [es-surfuʿ] [كُنْفُزٌ] [kunfuz] vezninde) Ekşice nebize denir; yukālu: أَيْ بِالسَّرْفَعِ أَي النَّبِيدِ الْحَامِضِ

[س ط ع]

السطوع [es-suṭūʿ] [كُفُودٌ] [kuʿūd] vezninde) ve

السطيع [es-setīʿ] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde ki bu kalīlül-istiʿmāldir) Toz makülesi havāya ağıp kalkmak maʿnāsınadır; yukālu: سَطَعَ

الْعُبَارُ سَطُوعًا وَسَطِيعًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَكَذَا الْبُرُوقُ
وَالشُّعَاغُ وَالصُّبْحُ وَالرَّائِحَةُ إِذَا ارْتَفَعَتْ
سَطَعْتِي رَائِحَةُ الْمُسْكِ إِذَا طَارَتْ إِلَى أَنْفِكَ

اَلسَطْعُ [es-saʿ] [kaʿ] vezninde) Elleri
birbirine çalıp seslendirmek maʿnâsınadır.
Bundan ism سَطْعُ [seʿa]dır fethateynle.
ʿAlâ-kavlin eli öbür ele yâhüd bir gayrın
eline çalmak maʿnâsınadır; yukâlu: سَطَعَ
بِيَدَيْهِ سَطْعًا إِذَا صَفَّقَ بِهِمَا أَوْ هُوَ أَنْ تَضْرِبَ بِيَدِكَ عَلَى
يَدِكَ أَوْ يَدٍ أُخْرَى

اَلسَطْعُ [es-seʿa] (fethateynle) Maʿnâ-yı
evvelden ismdir. Ve bir nesnenin bir
şey'e dokunmasından hâsıl olan âvâzı
hikâyedir; tekûlu: سَمِعْتُ لَوْعَةً سَطْعًا شَدِيدًا أَيْ
صَوْتٌ ضَرْبُهُ وَرَفِيهِ
Ve bu vech-i mezkûr üzere
naʿt ve masdar olmayıp hikâye-i savt ol-
makla müteharrik olmuştur, zîrâ hikâyât
ahyânen nuʿûta muhâlif olur. Ve

سَطَعَ [seʿa] Masdar olur, boyun uzun ol-
mak maʿnâsınadır; yukâlu: سَطَعَ الرَّجُلُ سَطْعًا
مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ أَشْطَعَ

اَلسِطَاعُ [es-siʿa] [kitâb] vezninde)
Çadır ve alaçuğun pek uzun olan direği-
ne denir. Ve uzun ve yumru erkek deveye
denir. Ve kıl ve kârgîr evin orta direğine
denir. Ve bir dağın adıdır. Ve bir güne
damga ismidir ki devenin boynuna uzun-
luğuna basarlar.

اَلتَّسْطِيعُ [et-testiʿ] Deveyi سِطَاعُ [siʿa] ile
damgalamak maʿnâsınadır; yukâlu: سَطَعَ
الْبَعِيرَ إِذَا وَسَمَهُ بِالسِّطَاعِ

اَلْأَسْطَعُ [el-esʿa] Uzun boyunlu insân ve
hayvâna denir; yukâlu: رَجُلٌ وَفَرَسٌ أَشْطَعُ أَيْ
وَالطَّوِيلُ الْعُنُقُ Ve Bekr b. Vâ'il kabîlesinde bir
feresin ismidir ki Zu'l-Ķilâde dedikleridir.

اَلْمُسْطَعُ [el-misʿa] [minber] vezninde)
Fasîh ve sühan-ver adama denir; yukâlu:
رَجُلٌ مُسْطَعٌ أَيْ فَصِيحٌ

اَلسَطِيعُ [es-seʿiʿ] [emîr] vezninde) Mas-
dardır ki zikr olundu. Ve vâf olur, uzun
adama denir; yukâlu: رَجُلٌ سَطِيعٌ أَيْ طَوِيلٌ

[س ع ع]

اَلسَّعِيعُ [es-seʿiʿ] [emîr] vezninde) ve
اَلسُّعُ [es-suʿ] (sîn'in zammı ve ʿayn'ın şed-
desiyle) Buğday içre olan deliceye denir,
شَيْلَمٌ [şeylem] maʿnâsına. ʿAlâ-kavlin çav-
dara denir, دَوْسَرٌ [devser] maʿnâsına. Ve
ʿalâ-re'yin kötü ve kemter buğdaya denir.

اَلْمَسْعُوعُ [el-mesʿuʿ] Sarılığa uğramış ekine
ve galleye denir; yukâlu: طَعَامٌ مَسْعُوعٌ إِذَا أَصَابَهُ
السَّهَامُ مِثْلَ الْبِرْقَانِ

اَلسَّغْسَعَةُ [es-saʿseʿat] [zelzele] vez-
ninde) Keçi kısmını سَعَّ سَعَّ diyerek çağır-
mak maʿnâsınadır; yukâlu: سَغَّسَعَ بِالْمِعْزَى
إِذَا دَعَاهَا وَقَالَ لَهَا سَعَّ سَعَّ
Ve beden pîrlikten
kağşayıp muztarib olmak maʿnâsınadır;
yukâlu: سَغَّسَعَ الشَّيْخُ إِذَا اضْطَرَبَ جِسْمُهُ كَثِيرًا
pek pîr-i fânî olmak maʿnâsınadır; yukâlu:
سَغَّسَعَ شَعْرَهُ إِذَا
رَوَّاهُ بِالذَّهْنِ

اَلتَّسْعُسُوعُ [et-tesaʿsuʿ] [tezelzul] vez-
ninde) Bu dahi pek pîr-i fânî olmak
maʿnâsınadır; yukâlu: تَسْعَسَعَ الرَّجُلُ إِذَا هَرَمَ
Ve ayın ekser-i eyyâmı savuşmak
maʿnâsına müstaʿmeldir; yukâlu: تَسْعَسَعَ
إِذَا ذَهَبَ أَكْثَرُهُ
Ve bir kimsenin nizâm-ı
hâli düşüp perîşân ve felâket-zede olmak
maʿnâsına müstaʿmeldir; yukâlu: تَسْعَسَعَتْ
عِنْدَ إِذَا انْحَطَّتْ
Ve ağzın dişlerinden du-
dak sıyrılıp açılmak maʿnâsınadır ki diş-
ler manzaraya çıkar, dahik hâlinde ve
آكِلَةٌ [âkilet] marazında olduğu gibi; yukâlu:
تَسْعَسَعَ فَمُهُ إِذَا انْحَسَرَتْ شَفَتُهُ عَنِ الْأَسْنَانِ

[س ف ع]

السَّفْعُ [es-sefʿ] (نَفْعُ [nefʿ] vezninde) Kuş kanatlarıyla uğraşıp döğüştüğü kuşa çarpmak maʿnâsındır; yukâlu: سَفَعُ الطَّائِرِ ضَرْبِيَّتَهُ: سَفَعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا لَطَمَهَا بِجَنَاحَيْهِ Ve yüze tabanca vurmak maʿnâsındır; yukâlu: سَفَعُ فُلَانٍ فُلَانًا إِذَا لَطَمَهُ Ve mutlakan vurmak maʿnâsındır; yukâlu: سَفَعُهُ إِذَا ضَرَبَهُ Ve bir nesneyi nişâneleyip ʿalâmetlemek maʿnâsındır; yukâlu: سَفَعُ الشَّيْءِ إِذَا أَعْلَمَهُ وَوَسَّمَهُ Ve ıssı çehreyi çalıp azca göyündürmek maʿnâsındır; yukâlu: سَفَعُ السُّمُومِ وَجْهَهُ إِذَا لَفَحَهُ لَفْحًا يَسِيرًا سَفَعُ بِنَاصِيَّتِهِ إِذَا قَبِضَ عَلَيْهَا فَاجْتَذَبَهَا ve minhu kavluhu تَأَلَّأَ: ﴿لِنَسْفَعَا﴾ بِالنَّاصِيَةِ ﴿أَيَّ لِنَجْرُئُهُ بِهَا إِلَى النَّارِ أَوْ لِنَسُودَنَّ وَجْهَهُ وَآكْتَفَى بِالنَّاصِيَةِ لِأَنَّهَا مُقَدَّمَةٌ أَوْ لِنُعَلِّمَنَّهُ عِلْمًا أَهْلَ النَّارِ أَوْ لِنُدَلِّئُهُ أَوْ لِنُدَلِّئُهُ أَوْ لِنُقِيمَنَّهُ﴾ Baʿzılar nâsiyesinden tutup çekip sürümeyle tefsîr eylediler ve baʿzılar güneş çehreyi yakmak maʿnâsından ahz ile tesvîd-i vech ile tefsîr ettiler. Ve cüzʿiyyet külliyyet mülâbesesiyle nâsiyeden vech murâd olup mukaddem-i vech olma hasebiyle onunla iktifâ olunmuştur. Ve baʿzılar izlâl ve baʿzılar tahkîr maʿnâsıyla tefsîr eylediler ki maʿnâ-yı mecâzilerdir. Şârih der ki baʿzı nüshada وَلِنُقِيمَنَّهُ وَنُقِيمَنَّهُ ʿibâretiyle ki vāv iledir, mersümdür ve baʿzı nüshada وَ نُقِيمَنَّهُ ile merkümdür. Buna göre إِذْلَالٌ [izlâl] rām ve makhûr eylemek ve إِقْمَاءٌ [ikmāʾ] tahkîr eylemek maʿnâlarına olur. Ve baʿzı nüshada إِقَامَةٌ [ikāmet]ten وَنُقِيمَنَّهُ ʿibâretiyle mersüm olmakla yüzlerinden ahz ve ikāme eylemek maʿnâsından olur. Ve *Lisānu'l-ʿArab*’da bu ʿibâretle müsebbettir, hattâ ʿArablar emr bünyesiyle إِسْفَعًا derler, maʿnâsına, intehâ. Ve لِنُسْفَعَا kelimesinin elifi nūn-ı muhaffe-

fedden mübeddedir. Ve

سَفَعٌ [sefʿ] Sevbe denir, ne güne olursa olsun; yukâlu: مَا عَلَيْهِ سَفَعٌ أَيُّ ثَوْبٍ Şârihin beyânına göre sevb-i masbûgda müstaʿmeldir ve muktezâ-yı mādde budur.

التَّسْفِيعُ [et-tesfîʿ] Bu dahi ıssı çehreyi göyündürmek maʿnâsındır; yukâlu: سَفَعُ السُّمُومِ وَجْهَهُ إِذَا لَفَحَهُ

الْمَسْفُوعُ [el-mesfûʿ] Nazar isâbet eylemiş kimseye denir; yukâlu: هُوَ مَسْفُوعٌ أَيُّ مَغِيُونٌ وَأَصَابَتْهُ سَفْعَةٌ أَيُّ عَيْنٌ Ve gözti çukurlanıp içeri batmış adama مَسْفُوعُ الْعَيْنِ [mesfûʿu'l-ʿayn] ıtlâk olunur; yukâlu: رَجُلٌ مَسْفُوعٌ الْعَيْنِ أَيُّ غَائِرًا

السَّفْعَةُ [es-sefʿat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) İsbet edici göze ıtlâk olunur; yukâlu: وَأَصَابَتْهُ سَفْعَةٌ أَيُّ عَيْنٌ

السَّوْفِغُ [es-sevâfiʿ] İssı yellerin müʿessir harâretlerine denir ki vücûdu çalıp çarpar yukâlu: لَفَحَتْهُمْ السَّوْفِغُ أَيُّ لَوَائِحِ السُّمُومِ

السُّفْعُ [es-sufʿ] (sîn’in zammıyla) Ebû cehl karpuzunun çekirdeklerine denir; müfredi سَفْعَةٌ [sufʿat]tır. Ve demir saç ayağına denir. ʿAlâ-kavlin سَفْعٌ [sufʿ] bu maʿnâda cemʿdir, ʿAşâfiyyî [eşâfiyy] maʿnâsına; müfredi, سَفْعَاءُ [sefʿāʾ] حَمْرَاءُ [hamrāʾ] vezninde. Ve kırmızıya mâʿil karamtık renklere denir; müfredi سَفْعَةٌ [sufʿat]tır.

السَّفْعُ [es-sefaʿ] (fethateynle) Arıklayıp benzi mütegayyir olan hatunun yanaklarına ʿarız olan karamtığa denir.

السَّفْعَةُ [es-sufʿat] (sîn’in zammıyla) Süprüntülükte olan süprüntüye ve kül makûlesine yâhüd yere yapışıp keçelenmiş süprüntü ve fışkı makûlesine denir ki o arzın levnine muhâlif olur ki kapkara bir şey-i zâʿid olur; yukâlu: فِي دِمْنَةٍ دَارِهِ سَفْعَةٌ

كَبِيرَةٌ وَهِيَ مَا فِيهَا مِنْ زَبَلٍ أَوْ رَمَادٍ أَوْ قُمَامٍ مُتَلَبِّدٍ تَرَاهُ
 كızıl çalan karamtığa Ve مُحَمَّدًا لِلْوَنِ الْأَرْضِ
 denir; yukālu: بِهِ سَفْعَةٌ أَي سَوَادٌ يُشْرَبُ الْحُمْرَةَ:

الأَسْفَعُ [el-esfaʿ] Çakır doğan kuşuna denir ki seyfî dedikleridir, kırmızısı karamtık olduğu için. Ve yaban öküzüne denir. Ve kara boyalı sevbe denir; yukālu: تَوَّبَ أَسْفَعٌ Ve sağılmağa çağrılan koyunun ve keçinin ismi أَسْفَعٌ [esfaʿ]dır, gūyā ki karaltı olmakla işini bitirip savağa çağrılır; ve minhu yukālu: "أَشْلِلْ إِلَيْكَ أَسْفَعٌ" وَهُوَ اسْمٌ لِلْعَتَمِ إِذَا دُعِيَتَ لِلْحَلْبِ

السَّفْعَاءُ [es-sefʿā] [ħamrā] vezninde) Şol güvercine denir ki karamtıği boğazında tavk yerinden yukarıca da; yukālu: حَمَامَةٌ سَفْعَاءٌ إِذَا صَارَتْ سَفْعَتْهَا فِي عُنُقِهَا مَوْضِعَ الْعَلَاطِينِ

بَنُو السَّفْعَاءِ [Benu's-Sefʿā] Bir batn adıdır.

المُسَافِعُ [el-musāfiʿ] [musāʿid] vezninde) Nikāhsız ʿavret kullanana denir; yukālu: Ve رَجُلٌ مُسَافِعٌ أَي مُسَافِحٌ Ve cenk misilli hālatta birbirini kovup giden kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ مُسَافِعٌ أَي مُطَارِدٌ Ve arslana denir. Ve muʿānaka eden adama denir. Ve birbiriyile mudārebe eden adama denir.

الإِسْتِفَاعُ [el-istifaʿ] [iftiʿāl] vezninde) Aʿzāʾ şişip kabarmak maʿnāsındır; yukālu: Ve إِسْتَفَعُ غُضُوهُ إِذَا تَهَيَّبَ Ve beniz bozulmak maʿnāsındır; yukālu: أَسْتَفَعُ لَوْنُهُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا تَعَيَّرَ مِنْ خَوْفٍ أَوْ نَحْوِهِ

التَّسْفَعُ [et-teseffuʿ] [tefaʿul] vezninde) Isınmak maʿnāsındır; yukālu: تَسْفَعُ بِالنَّارِ إِذَا اضْطَلَى بِهَا

أُسَيْفِعُ [Useyfiʿ] [esfaʿ] lafzından muşaggardır, esāmī-i ricāldendir. Ve minhu kavlu "أَلَا إِنَّ أَسْفَعًا أُسَيْفِعُ جُهَيْنَةَ رَضِيَ مِنْ دِينِهِ وَأَمَانَتِهِ بَأَنَّ يُقَالَ سَابِقُ الْحَاجِّ فَادَانَ مُعْرِضًا فَأَصْبَحَ قَدْ رِينَ بِهِ فَمَنْ كَانَ

"عَلَيْهِ دَيْنٌ فَلْيَعُدْ بِالْعَدَاةِ فَلْتُنْقِصِمَ مَالَهُ بَيْنَهُمْ بِالْحِصَصِ"
 Mü'ellif bu hadisi "ع،ر،ض" maddesinde dahi zikr eyledi. Ve أُسَيْفِعُ [useyfiʿ] [cuheyne] ile beyān buyurmaları āherden temyīz içindir. Ve مُعْرِضٌ [muʿriḍ] her gördüğü kimseden mübalāt etmeyip istidāne eden adama denir. Ve رَانَ kelimesi "رَانَ" lafzından mechuldur, galeb maʿnāsındır. Hāsıl-ı maʿnā "Maʿlūmunuz olsun ki Cuheyne kabilesinden Useyfiʿ nām kimse huccāca sebk etmekle sābıku'l-hācc ʿunvānıyla müştehir olmak için dīn ve emānetini o ümniyyeye fedā birle bī-pervā herkesten istikrāz ve istidāne ile sarf-ı havāyic-i tārik eylemişti. Baʿdehu deyn-i mezbūre maglūb olmakla edāsından ʿāciz olmuştu. Her kimin merkūmda hakkı var ise, ʿale's-sabāh gelsin, mezbūrun mālını beynlerinde guremāʾ vechiyle iktizāsına göre taksim edelim."

[س ف ر ق ع]

السُّفْرَقَةُ [es-sufurqaʿ] (sīn'in ve fā'nın zammı ve kāf'ın fethiyle) Zikri ātī سُفْرَقَ [sufurqaʿ] lafzında lügat-ı zaʿifedir.

[س ق ر ق ع]

السُّقْرَقَةُ [es-sukurqaʿ] (sīn'in ve kāf-ı ulā'nın zammı ve sāniyenin fethiyle) سَكْرَكَةٌ [sukurke] muʿarrebidir ki mısır buğdayından yapılan bozaya denir. ʿAlā-kavlin bir türlü meşrūbdur ki ehl-i Hicāz arpadan ve baʿzı hubūbāttan yaparlar. Ve lügat-ı mezbūre Ḥabeşiyedir, ʿArab ahz ve tekellüm eylediler, zīrā kelām-ı ʿArabda mazmūmü'l-evvel ve meftūhu'l-ʿaciz lafzı humāsī yoktur.

[س ق ع]

السُّقْعُ [es-suqʿ] (sīn'in zammıyla) سُقِعَ [suqʿ]

maʿnāsınadır ki nāhiyeye denir; yukālu: ما في هَذَا الشُّعْ مِثْلَ ذَلِكَ أَي الضُّعِ وَالنَّاحِيَةِ Ve ku-yunun çepçevresine ve alt yanlarına denir.

السَّقَعُ [es-saqʿ] (sīn'in fethiyle) Horoz ötmek maʿnāsınadır; yukālu: سَقَعَ الدِّيكُ سَقْعًا مِنْ: سَقَعَ إِذَا صَاحَ Ve bir sert ve pek nesneyi kendi gibi şey'e vurmak maʿnāsınadır, taş ve demir gibi; yukālu: سَقَعُهُ بِهِ إِذَا ضَرَبَهُ بِهِ وَلَا يَكُونُ إِلَّا ضَلْبًا بِمِثْلِهِ Ve taʿāmı üst tarafından ekl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: سَقَعَ الطَّعَامَ إِذَا أَكَلَهُ مِنْ سَوْقَعْتِهِ وَمِنْهُ قَوْلُ الْأَعْرَابِيِّ لِضَيْفِهِ وَقَدْ قَدَّمَ إِلَيْهِ ثَرِيدَةً لَا تَسْقَعُهَا وَلَا تَقْعَرُهَا وَلَا تَشْرُمُهَا Ya'nī bir aʿrābī mihmāna tirit çıkarıp önüne koyduktan sonra: "Ey misāfir, bu tiridi ne üstünden ve ne altından ve ne etrāfindan ekl eyle!" dedi. Pes misāfir: "Yāhū işbu tirit vefk-i müselles gibi hemān cihāt-ı selāsı müstemil olmakla üçünden dahi bizi men'eylediniz, eyā neresinden ekl edeyim?" dedikte, aʿrābī gayrı bilmem diye cevāb eylemekle misāfir nāḩār aç olarak kalkıp gitti. Ve

سَقَعُ [saqʿ] Gitmek maʿnāsına olup "bā" ile iletmek maʿnāsına müstaʿmeldir; tekūlu: ما أُذْرِي أَيْنَ سَقَعُ بِهِ أَي أَيْنَ ذَهَبَ بِهِ

الْمُسَقَعُ [el-misqʿ] [minber] vezninde) Fasīh ve belīg ve sūhan-vere denir; yukālu: حَطِيبٌ مِسْقَعٌ أَي مِضْقَعٌ

السَّقَاعُ [es-sikāʿ] [kitāb] vezninde) Bez parçasına ve paçavraya denir; yukālu: رَقْعَةٌ بِالسَّقَاعِ أَي بِالْحِزْقَةِ

الْأَسْقَاعُ [el-eskaʿ] Serçe kadar bir küçük kuş ismidir, tüyleri yeşil ve başı beyāz olur; cem'i أساقع [esākiʿ]dir.

أَبُو الْأَسْقَاعِ [Ebu'l-Esqaʿ] Vāşile b. el-Esqaʿ künyesidir ki ashābdandır.

السُّوقَعَةُ [es-sevkaʿat] [zevbaʿat] vezninde) Tiridin tepesine denir; yukālu: أَكَلَ

التَّرِيدَ مِنْ سَوْقَعْتِهِ أَي وَقَبْتِهِ Ve sarık ve baş örtüsü ve baş şalı makülesinin tepeye gelecek yerlerine denir ki tīz kīrenler.

التَّسْقِيعُ [et-teskiʿ] Bu dahi bā'yla silalanıp iletmek maʿnāsına istiʿmāl olundu; tekūlu:

مَا أُذْرِي أَيْنَ سَقَعُ بِهِ أَي أَيْنَ ذَهَبَ بِهِ

الْإِسْتِقَاعُ [el-istikāʿ] [iftiʿāl] vezninde) Levn bozulmak maʿnāsınadır; yukālu: اسْتَقَعْتُ لَوْنَهُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا تَغَيَّرَ

[س ك ع]

السَّكْعُ [es-sekʿ] (sīn'in fethi ve kāf'ın sükūnuyla) ve

السَّكْعُ [es-sekaʿ] (fethateynle)

Mütehayyirāne şaşkınlıkla nereye gidip ve kanda varacağını bilmeyerek yürüyüp gitmek maʿnāsınadır; yukālu: سَكَعَ الرَّجُلُ سَكْعًا وَسَكَعٌ سَكْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ وَالرَّابِعِ إِذَا مَشَى مَشْيًا مُتَعَبِّفًا لَا يَدْرِي أَيْنَ يَأْخُذُ مِنْ بِلَادِ اللَّهِ تَعَالَى وَتَحَيَّرَ ve yukālu: مَا أُذْرِي أَيْنَ سَكَعُ أَي أَيْنَ ذَهَبَ وَمَا أُذْرِي أَيْنَ يَسْكَعُ مِنْ أَرْضِ اللَّهِ أَي أَيْنَ يَأْخُذُ

التَّسَكُّعُ [et-tesekkuʿ] [tefaʿul] vezninde) سَكَعُ [sekaʿ] maʿnāsınadır; yukālu: سَكَعُ Ve bātıl ve beyhüdede musırr ve mütemādī olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَسَكَّعَ فُلَانٌ إِذَا تَمَادَى فِي الْبَاطِلِ

السَّايِعُ [es-sākiʿ] ve

السَّكِيُّ [es-sekiʿ] [ketif] vezninde) Garīb adama denir; yukālu: رَجُلٌ سَايِعٌ وَسَكِيٌّ أَي غَرِيبٌ

الْمُسَكِّعَةُ [el-musekkiʿat] [muḩaddišet] vezninde) Yolu yolağı olmamakla sāliki gümrāh eden arza denir; yukālu: أَرْضٌ مُسَكِّعَةٌ أَي مُضِلَّةٌ

[س ل ط ع]

السَّلْطُوعُ [es-sultūʿ] [ʿuşūr] vezninde) Yalçın sıyrıncak dağa denir; yukālu: جَبَلٌ أَمْلَسُ

maʿnāsına.

السَّلْطَعُ [es-selṭaʿ] (سَمَنْدَلٌ [semendel] vezninde) ve

السَّلْطَانُ [es-silintāʿ] (سِفْطَانٌ [sikintār] vezninde) Pek uzun adama denir. Ve

سَلْطَعٌ [selṭaʿ] Mecnūn gibi perīṣān söyleyen adama denir; yukālu: هُوَ سَلْطَعٌ أَيُّ هُوَ مُتَعَتَّةٌ فِي كَلَامِهِ كَالْمَجْنُونِ

الإِسْلِطَانُ [el-islintāʿ] (إِحْرَنْجَامٌ [ihirincām] vezninde) Sırt üzere yatmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْلَطَعَ الرَّجُلُ إِذَا اسْلَقْتَى

[س ل ع]

السَّلْعُ [es-selʿ] (sīn'in fethi ve lām'ın sükünuyla) Ayakta olan çatlağa denir; cem'i سُلُوعٌ [sulūʿ] gelir zammeteynle; yukālu: فِي قَدَمِهِ سُلُوعٌ أَيُّ شَقُوقٌ Ve

سَلْعٌ [Selʿ] Medīne'de bir dağın adıdır. Cevherī harf-i taʿrīfle resm eylemekle hatā eylemiştir, zīrā ʿalemdir. Şārih der ki mü'ellifin bu bābda irtikāb eylediği, Cevheri'den ezyedir. Ve

سَلْعٌ [Selʿ] Huzeyl kabilesine mahsūs bir dağın adıdır. Ve Kuds kurbünde Şevbek aʿmālinden Vādī-i Mūsā nām mahalde bir hısn ismidir.

سَلْبَعٌ [Suleyʿ] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Necd'de Kaṭān nām mahalde bir su adıdır. Ve Medīne'de bir küçük dağın ismidir ki ona Ğabgab dahi derler. Şārihin beyānına göre savāb olan ʿAṣṣ olmaktadır, ʿayn-ı mühmele ve ṣā-yı müsellese ile. Ve

سَلْبَعٌ [Suleyʿ] Yemāme'de bir vādī adıdır ki niçe kurāyı müştemeldir. Ve Zebīd nāhiyesinde bir karye adıdır.

سَلْعَانٌ [Seleʿān] (feteḥātla) Yemen'de bir hısn adıdır.

السَّلْعُ [es-selaʿ] (fethateynle) Bir gūne acı ağaç ismidir, ʿalā-kavlin bir zehr-nāk ağaçtır yāhūd صَبْرٌ [şabir] dedikleri acı dārūdan bir nevʿdir yāhūd bed-taʿm bir nebāt adıdır. Ve

سَلْعٌ [selaʿ] Bir adam baras ʿilletine uğramak maʿnāsınadır; yukālu: سَلِعَ الرَّجُلُ سَلْعًا Ve bir kimsenin ayağı çatlamak maʿnāsınadır; yukālu: سَلِعَتْ قَدَمُهُ إِذَا تَشَقَّقَتْ

الْأَسْلَعُ [el-eslaʿ] Vasftır, abras adama ve ayağı çatlak adama denir; cem'i سَلْعٌ [sulʿdur] sīn'in zammıyla.

السُّوْلَعُ [es-sevlaʿ] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) صَبْرٌ [şabir] dedikleri dārūya denir ki acı olur; yukālu: أَمْرٌ مِنَ السُّوْلَعِ أَيُّ الصَّبْرِ

السَّلْعُ [es-silʿ] (sīn'in kesriyle) Misl ve nazīr maʿnāsınadır; yukālu: مَا لَهُ سَلْعٌ أَيُّ مِثْلٌ Ve dağda olan çatlağa ve şikāfa denir; bunda fethle de lügattır; cem'i أَسْلَاعٌ [eslāʿ] ve سُلُوعٌ [sulūʿ]dur. Ve

سَلْعٌ [Silʿ] Dört mevziʿ ismidir; üçü bilād-ı Bāhile'de ve biri bilād-ı Benī Esed'dedir. Ve

سَلْعٌ [silʿ] Yaşdaşa denir; yukālu: غُلَامَانِ سَلْعَانِ أَيُّ تَوْبَانِ Cem'i أَسْلَاعٌ [eslāʿ]dır. Ve

أَسْلَاعُ الْفَرَسِ [eslāʿu'l-feres] Şol atlara denir ki at kısmı semirip tavlandıkta butları içre ʿırku'n-nesā dedikleri damar üzere zāhir olur ve uylukları birbirinden ayrılmakla o damarlar āşikāreye çıkar.

السَّلْعَةُ [es-silʿat] (sīn'in kesriyle) Metāʿa denir. Ve hassātan ticāret metāʿına denir; cem'i سَلْعٌ [silaʿ] gelir, ʿعَنْبٌ [ʿineb] vezninde; yukālu: بِيَدِهِ سَلْعَةٌ مَرِيحَةٌ أَيُّ الْمَتَاعِ وَمَا تُجْرُ بِهِ Ve bez gibi nesnedir ki baʿzı beden-i insānīde zuhūr eder, sīn'in fethi ve

fetehtëla ve عَيْبَةٌ [‘inebet] vezninde lügattır. Ve ba‘zılar ‘inde sil‘at [sil‘at] bir güne ħurâcedir ki boyunda zuhûr eder yâhûd bezdir ki boyunda zuhûr eder yâhûd bedende bez gibi bir ziyâdedir ki tahrik olundukta müteharrık olur ke küçüğü nohut ve büyüğü kavun kadar olur. İşbu sil‘at [sil‘at] dediği, ur ve yumru ta‘bîr ettikleridir ki ekserî boyunda ve boğazda zuhûr eder, Fâriside dâmgül derler. Mü‘ellifin mercî‘-i terdidâtı vâhiddir. Ve

سِلْعَةٌ [sil‘at] Sülük ta‘bîr olunan uzun ve siyâh kurtçağıza denir, عَلَقٌ [‘alağ] ma‘nâsına; cem‘i سِلْعٌ [sila‘] gelir, عَيْبٌ [‘ineb] vezninde.

الْمَسْلُوعُ [el-meslû‘] sil‘at [sil‘at]li ya‘nî bedeni urlu adama denir; yukâlu: رَجُلٌ مَسْلُوعٌ إِذَا ظَهَرَتْ فِيهِ سِلْعَةٌ

السَّلْعَةُ [es-sel‘at] تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Başta olan yarığa denir, ne güne olursa olsun, ‘alâ-kavlin deriyi şakk eden yarığa denir ve fetehtëla cā‘izdir; cem‘i سَلْعَاتٌ [sele‘āt] gelir fetehtëla ve سِلَاعٌ [silā‘] gelir. Bu ma‘nâdan fethateynle سَلْعٌ [sela‘] lafzı ism-i cem‘dir, حَلَقٌ [ħalağ] ve حَلَقَةٌ [ħalkat] gibi; yukâlu: بِرَأْسِهِ سِلْعَةٌ أَيْ شَجَّةٌ كَاتِبَةٌ مَا كَانَتْ أَوْ: التِّي تَشُقُّ الْجِلْدَ

الإِسْلَاعُ [el-islā‘] (hemzenin kesriyle) Başı yarık olmak ma‘nâsımadır; yukâlu: الرَّجُلُ إِذَا صَارَ ذَا سِلْعَةٍ أَيْ شَجَّةٍ

أَسْلَعُ [Esla‘] أَحْمَدُ [ahmed] vezninde) İbn Şureyk b. ‘Avf’dır ki hâdim-i Resûlullâh ‘aleyhi’s-salât ve’s-selâmdır.

الْمَسْلَعُ [el-misla‘] مِئْبَرٌ [minber] vezninde) Delîl-i hâdiye denir.

الْمَسْلُوعَةُ [el-meslû‘at] Ulu ve işlek yola denir, مَحَجَّةٌ [meħacet] ma‘nâsına; yukâlu: سَلَكَ الْمَسْلُوعَةَ بِالْمَسْلَعِ

التسليغ [et-teslî‘] Ehl-i Câhiliyye’nin istiskâ‘ hengâmında icrâ eyledikleri ‘adâtтан bir ‘adettir. Sûreti budur ki kaht ve cedb senelerinde zıkr olunan سَلْعٌ [sela‘] nâm nebâtle عُشْرٌ [‘uşer] dedikleri nebâtı yaban öküzlerinin kuyruklarına bağlayıp uçlarını yaktıktan sonra bir yüksek dağdan aşağıya doğru salıverirler. Onlar da ellerinden kurtuldukları hevâsıyla ve kuyruklarının acısıyla telâş ve ıztırâb ederek aşağıya doğru sür‘at-ı tâmm ile firâr ederler. Ve kendileri bunların ensesinden istiskâ‘ ve istimtâr ederek koşup seğirtirler, gūyâ ki işti‘âl-i merkûmu leme‘ân-ı berke tefe‘ül ederler. Cevherî tefsîr-i mezbûrda عَلَّقُوهُ بِذُنَابِي الْبَقَرِ ‘ibâretiyle sebt eylemekle galat eyledi, ZİRÂ ذُنَابِي kelimesi ذَنْبٌ ma‘nâsına müfred olmakla savâb olan الذَّنْبُ بِلَا ذُنَابٍ ‘unvânıyla olmaktır. Ve istişhâd eylediği beytte dokuz güne galat vâki‘dir. Şârih der ki ibtidâ el-kavlü’l-me‘nûs mü‘ellifin kelâmına göre yedinde olan nüsha-i sahîhada الذَّنْبُ بِلَا ذُنَابٍ ‘ibâretiyle mersûm olup sâniyâ cem‘den müfred ile ta‘bîr vetîre-i meslûkedir, ke-mâ fî kavlihi ta‘âlâ: ﴿وَيُؤَلُّونَ الذُّبُرَ﴾ أَيْ الْأَذْبَارَ: Ve mü‘ellif dahi وَالْحَمَامُ: جَزَّ الذَّنَابِي “ز،ي،ف” maddesinde وَالصَّيْدُ: دَاءٌ يُصِيبُ “ص،ي،د” maddesinde ‘ibâretiyle sebt eylemiştir ki الذَّنَابُ ve رُؤُوسِهَا demek lâzım idi, izâfetler ise istigrâka mahmûl olur. Ve istişhâd olunan beyt ki budur: “لَا دَرَّ دَرٌّ رَجَالٍ | | يَسْتَمَطُّونَ لَدَى الْأَرْمَاتِ بِالْعَشْرِ | | أَجَاعِلُ أَنْتَ يَنْفُورًا مُسْلَعَةٌ | | ذَرِيعَةٌ لَكَ بَيْنَ اللَّهِ وَالْمَطَرِ” Mü‘ellif bunda dokuz güne galat ‘azv eylemekle bir galatına ferd-i vâhid vâkıf olmamağın n’olaydı kendileri birini beyân eylemiş olalar idi, tecâvezallâhu ‘anhu ve ‘annâ.

التَّسَلُّعُ [et-teselluʿ] (تَفَعَّلَ [tefaʿul] vezninde) Ayak çatlamak ma'nāsınadır; yukālu: تَسَلَّعَ عَقِبُهُ إِذَا تَشَقَّقَ

الْإِنْسِلَافُ [el-insilāʿ] Yarılmak ma'nāsınadır; yukālu: اِنْسَلَعَ الشَّيْءُ إِذَا انْتَشَقَّ

[س ل ف ع]

السَّلْفُ [es-selfaʿ] (جَعَفَرَ [cafer] vezninde) Kalbi geniş, deryā-dil ve dilîr ve bahâdır adama denir; yukālu: رَجُلٌ سَلَفَعَ أَيَّيَّ جَرِيٍّ شُجَاعٍ وَابِيعِ الصُّدْرِ Ve bed-hüy ve bed-zebân şamatacı çağırğan 'avrete denir; سَلَفَعَةُ [self'at] dahi denir hâ'yla; yukālu: إِفْرَأَةٌ سَلَفَعَتْ وَسَلَفَعَةٌ أَيَّيَّ صَحَابَةِ بَدِيئَةِ سَيِّئَةِ الْخُلُقِ Ve işlek ve cür'et ve ikdâmlı, âteşli nākaya denir. Ve

سَلْفَعَةٌ [Selfaʿat] Bir dişi kelbin adıdır.

[س ل ق ع]

السَّلْقُ [es-selqaʿ] (كَافَرَ [cafer] vezninde) Sert ve dürüş topraklı mekāna denir; 'alā-kavlin بَلَّغَ [belqaʿ] lafzına itbā'an zikr olunur; yukālu: مَكَانٌ بَلَّغَ سَلْقُوعٌ Ve de-vekuşunun erkeğine denir.

السَّلِقَانُ [es-silinkāʿ] (جَحَبْنَا [cihinbār] vezninde) Şehāb içre her tarafa lāmi' şimşeğe denir. Ve güneşte âteş gibi kızmış çakıl taşlarına denir.

الْإِسْلِقَانُ [el-islinkāʿ] (إِخْرَجْنَا [ihrincām] vezninde) Şehāb içre her tarafa şimşek yalabımak ma'nāsınadır; yukālu: اِسْلَقْنَا إِذَا اسْطَقَّ Ve güneşte çakıl taşları kızmak ma'nāsınadır; yukālu: اِسْلَقْنَا الْحَصَى إِذَا حَمِيَتْ عَلَيْهِ الشَّمْسُ

[س م د ع]

السَّمِيدُ [es-semeydaʿ] (sīn'in ve mīm'in ve dāl'in fethiyle, bunda sīn'in zammı hatâdır) Şol seyyid ve zī-şān adama de-

nir ki kerīm ve şerīf ve sehī ve hānedān ve mizyāf ola; yukālu: فَلَانٌ سَمِيدٌ أَيَّيَّ سَيِّدٍ كَرِيمٍ شَرِيفٍ سَخِيٍّ مُوْطَأً الْأَكْنَافِ Ve bahâdır adama denir; yukālu: رَجُلٌ سَمِيدٌ أَيَّيَّ شُجَاعٍ Ve sibā'dan kurda denir. Ve umūr ve mesālihinde cüst ve çālāk adama denir; yukālu: هُوَ سَمِيدٌ أَيَّيَّ خَفِيفٍ فِي حَوَائِجِهِ Ve kılıca denir. Ve bir recülün 'alemidir. Ve Semeydaʿ bint Kays sahabıyyedir. Ve Berā b. Kays b. 'Attāb'ın feresi ismidir.

[س م ع]

السَّمْعُ [es-semʿ] (sīn'in fethi ve mīm'in sükūnuyla) Kuvā-yı hams cümlesinden hiss-i أُذُنٌ [uzun] ismidir ki o kulakta bir kuvvettir, onun sebebiyle asvāt idrāk olunur, lisānımızda işiticilik ta'bīr olunur. Ve bu aslda masdardır, ke-mā se-yuzkeru; yukālu: لَيْسَ لَهُ سَمْعٌ أَيَّيَّ حِسٌّ أُذُنٍ

Mü'ellifin *Başā'ir*'de beyānına göre سَمِعَ [semʿ] zikr olunan kuvvetten 'ibārettir. Ve o kuvvetin fi'li ya'nī masdarı olur; yukālu: سَمِعَ سَمْعًا Ve ba'zen onunla kulak irāde olunur, mahalliyyet itibāriyla. Ve ba'zen lüzüm 'alākasıyla fehm ve gāhice tā'at murād olur. Ve ba'zen kelām-ı mesmū' irāde olunur. İntehā. Ve

سَمِعَ [semʿ] Kulağa itlāk olunur; yukālu: أَلْقَى إِلَيْهِ سَمْعَهُ أَيَّيَّ أُذُنَهُ Ve kulakla işitilen söze itlāk olunur. Ve herkesin mesmū'u olacak zikr-i cemil ve sīt-i hasene itlāk olunur, سَمَاعٌ [semāʿ] gibi, güyā ki cümlelerin سَامِعَةٌ [sāmiʿat]ına sezā olmak tasavvuruydur. Bu ma'nāda sīn'in kesriyle de cā'izdir. Ve işbu سَمِعَ [semʿ] kelimesi fi'l-asl masdar olmakla müfredi ve cem'i müsāvīdir. Ve اَسْمَاعٌ [esmāʿ] ve اَسْمَعُ [esmuʿ] üzere cem'lenir. Ve cem'u'l-cem'i اَسْمَاعُ [esāmiʿ] gelir. Ve

سَمِعَ [sem^ç] Masdar olur, işitmek ma'nāsına; yukālu: سَمِعَهُ سَمْعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ Ve sīn'in kesriyle de lügattır, 'alā-kavlin fethle masdar ve kesr ile ismdir, işitmeğe denir.

السَّمَاعُ [es-semā^ç] ve

السَّمَاعَةُ [es-semā^çat] (sīn'lerin fethiyle) ve

السَّمَاعِيَّةُ [es-semā^çiyet] (كَرَاهِيَّةٌ [kerāhiyet] vezninde) Bunlar da masdarlardır; yukālu:

سَمِعَهُ سَمْعًا وَسَمَاعَةً وَسَمَاعِيَّةً وَيَقُولُونَ سَمِعَكَ إِلَيَّ وَجِهَةٌ سَمِعَكَ أَيُّ أُذُنِكَ إِلَيَّ Burada أَي اسمع مِنِّي takdirindedir ki “Kulağımı bana tut ve benden işit” demektir; ve kālū: ذَلِكَ سَمْعٌ

أُذُنِي بَفَتْحِ الْبَيْتِنِ وَكَسْرِهَا وَكَذَلِكَ سَمَاعٌ أُذُنِي وَسَمَاعَةٌ

أُذُنِي أَيُّ إِسْمَاعِهَا Ya'nī “O söz benim kulağım ile işittiğim sözdür.” Burada ismi-

masdar mevkî'ine ikā^ç olunmuşlardır. Ve “bana onu işittirerek söyledi” demek dahi

olur: وَإِنْ شِئْتَ قُلْتَ سَمْعًا قَالَ ذَلِكَ إِذَا لَمْ تَخْتَصِصْ وَإِنْ شِئْتَ قُلْتَ ذَلِكَ إِذَا لَمْ تَخْتَصِصْ

dersin, yalnız işitmeği kendine tahsīs eylemez isen; pes “O sözü herkese işittirerek ve herkes işiterek söyledi” demek olur. Ve yekülüne: أَخَذْتُ عَنْهُ

Ya'nī masdarı fi'linin gayrıdan ityānla ki “Ben o kelāmı ondan işitmek vechiyle ahz eyledim” demektir. Ve yekülüne: سَمِعًا وَسَمَاعَةً

Bunlar fi'l-i muzmer ile mansūblardır, سَمِعْتُ سَمْعًا وَأَطَعْتُ طَاعَةً

takdirindedir. Ve ref'le سَمِعٌ وَسَمَاعَةٌ dahi derler ki سَمِعٌ وَسَمَاعَةٌ أَفْرِي

takdirindedir. Ve yekülüne سَمِعٌ وَسَمَاعَةٌ Burada سَمِعٌ وَسَمَاعَةٌ أَفْرِي فُلَانًا يَقُولُ ذَلِكَ

Burada سَمِعٌ وَسَمَاعَةٌ أَفْرِي فُلَانًا يَقُولُ ذَلِكَ سَمِعٌ [sem^ç] lafzı merfū^ç ve أُذُنٌ [uzun] ke-

limesine muzāftır ki “Kulağım filānı filān sözü söyler olduğu hālde işitti” demektir. Ve bu سَمِعٌ وَسَمَاعَةٌ أَفْرِي فُلَانًا يَقُولُ ذَلِكَ

sebkindedir, nitelik dahi derler. Ve bunlarda kesr ile de cā'izdir. Ve yekülüne: هُوَ خَرَجَ بَيْنَ سَمْعٍ وَبَيْنَ سَمْعَةٍ

هُوَ خَرَجَ بَيْنَ سَمْعٍ وَبَيْنَ سَمْعَةٍ أَفْرِي فُلَانًا سَمِعَةٌ aslı سَمِعْتُ سَمْعًا وَسَمَاعَةً

Ya'nī “Be semte gittiği ma'lūm değildir.” بَيْنَ سَمْعٍ وَبَيْنَ سَمْعَةٍ أَفْرِي فُلَانًا سَمِعَةٌ aslı سَمِعْتُ سَمْعًا وَسَمَاعَةً

semte gittiği ma'lūm değildir.” بَيْنَ سَمْعٍ وَبَيْنَ سَمْعَةٍ أَفْرِي فُلَانًا سَمِعَةٌ aslı سَمِعْتُ سَمْعًا وَسَمَاعَةً

te'vīlindedir ki muzāf mukadderdir, ehl-i arzın sem^ç ve basarları mā-beyni görünmez mekândan kināyedir

yāhūd بأَرْضِ خَالِيَةٍ مَا بَهَا أَحَدٌ yāhūd ma'nāsınadır ki tenhā “Beyābāndan gayrı sözünü işitip

yüzünü görecek ferd-i vāhid olmayan arza çıkıp gitti” demektir yāhūd arzın sem^ç ve basarı tūl ve 'arzından kināyedir ki سَمِعٌ

[sem^ç] أُذُنٌ [uzun] ma'nāsına olmakla 'arzından ve basar hatt-ı nazar itibārıyla tūlundan kināyedir. Ve yekülüne: أَلْقَى نَفْسَهُ

أَلْقَى نَفْسَهُ: بَيْنَ سَمْعٍ وَبَيْنَ سَمْعَةٍ Ya'nī “Nefsini 'urza-i helāka atıp ya'nī tek ü tenhā başını alıp bilinmez yerlere gidip nā-bedīd oldu” demektir yāhūd “İnsān kısmının sesi işitilip ve basarı görünmeyecek yere gitti” demektir.

demektir.

السَّمَاعُ [es-semā^ç] (sīn'in fethiyle) Masdar ki zikr olundu. Ve سَمِعٌ [sem^ç] gibi herkesin mesmū^çu olacak zikr-i cemīl ve sīt-i hasen ma'nāsına müsta'mel olur; yukālu: لَهُ سَمَاعٌ أَيُّ ذِكْرٌ مَسْمُوعٌ

Ve

سَمَاعٌ [Semā^ç] Bir batn adıdır.

التَّسْمِيعُ [et-tesemmu^ç] (تَفَاعُلٌ [tefa^çul] vezninde) Bir söze kulak tutup dinlemek ma'nāsınadır; yukālu: تَسْمَعُهُ وَإِلَيْهِ

تَسْمَعُهُ وَإِلَيْهِ [Ve] وَأَسْمَعُ بِشُدِيدِ السَّيْنِ وَالْمِيمِ إِذَا أَضَعَى إِلَيْهِ

تَسْمَعٌ [issemme^ça] kelimesinin aslı تَسْمَعٌ [tesemme^ça] idi, إِذْ تَرَّ وَ إِذْ تَرَّ gibi.

السَّمْعَةُ [es-sem^çat] (ضَرْبَةٌ [darbet] vezninde) Binā-i merredir; tekūlu: سَمِعَتْهُ سَمْعَةً أَيُّ مَرَّةً

ve yekülüne: سَمِعَتْهُ سَمْعَةً أَيُّ مَرَّةً سَمِعَتْهُ سَمْعَةً أَيُّ مَرَّةً فُلَانًا يَقُولُ ذَلِكَ ke-mā merre, ya'nī “Filān sözü söylerken kendi kulağım işitti, hālen sāmi'amdadır.”

Sَمِعَتْهُ سَمْعَةً أَيُّ مَرَّةً سَمِعَتْهُ سَمْعَةً أَيُّ مَرَّةً فُلَانًا يَقُولُ ذَلِكَ ke-mā merre, ya'nī “Filān sözü söylerken kendi kulağım işitti, hālen sāmi'amdadır.”

Sَمِعَتْهُ سَمْعَةً أَيُّ مَرَّةً سَمِعَتْهُ سَمْعَةً أَيُّ مَرَّةً فُلَانًا يَقُولُ ذَلِكَ ke-mā merre, ya'nī “Filān sözü söylerken kendi kulağım işitti, hālen sāmi'amdadır.”

Sَمِعَتْهُ سَمْعَةً أَيُّ مَرَّةً سَمِعَتْهُ سَمْعَةً أَيُّ مَرَّةً فُلَانًا يَقُولُ ذَلِكَ ke-mā merre, ya'nī “Filān sözü söylerken kendi kulağım işitti, hālen sāmi'amdadır.”

Sَمِعَتْهُ سَمْعَةً أَيُّ مَرَّةً سَمِعَتْهُ سَمْعَةً أَيُّ مَرَّةً فُلَانًا يَقُولُ ذَلِكَ ke-mā merre, ya'nī “Filān sözü söylerken kendi kulağım işitti, hālen sāmi'amdadır.”

Sَمِعَتْهُ سَمْعَةً أَيُّ مَرَّةً سَمِعَتْهُ سَمْعَةً أَيُّ مَرَّةً فُلَانًا يَقُولُ ذَلِكَ ke-mā merre, ya'nī “Filān sözü söylerken kendi kulağım işitti, hālen sāmi'amdadır.”

tan sonra sebāta delālet için merfūc oldu. Bunda sīn'in kesriyle de cāʾizdir ki hālet için olur. Ve سَمْعَةٌ [semʿat] lafzı sıfat olur; yukālu: سَمْعَةٌ أُذُنٌ Ke-mā se-yecīʿu. Ve

سَمْعَةٌ [semʿat] İşıtılsin kasdıyla bir iş işlemeğe denir, niteki رِيَاءٌ [riyāʿ] görülsün kasdıyla işlemeye denir; sīn'in zammiyla ve fethateynle lügattır, eşheri zammıladır; yukālu: فَعَلَهُ سَمْعَةً وَرِيَاءً أَي لِيَسْمَعَهُ النَّاسُ وَيَرَوْهُ

السَّمْعَةُ [es-simʿat] (sīn'in kesriyle) Binā-i nevʿdir; yukālu: سَمِعَهُ سَمْعَةً سَوَاءً وَهِيَ هَيْئَةُ السَّمْعِ وَحَالَتُهُ

السَّمْعَةُ [es-semiʿat] فَرِحَةٌ [ferihāt] vezninde) ve

السَّمِيعَةُ [es-semīʿat] (شَرِيفَةٌ [şerīfet] vezninde) ve

السَّمِيعُ [es-semīʿ] (شَرِيفٌ [şerīf] vezninde) ve

السَّامِعَةُ [es-sāmiʿat] ve

السَّمَاعَةُ [es-semmāʿat] (عَلَامَةٌ [allāmet] vezninde) ve

السَّمُوعُ [es-semūʿ] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Vāsf ve mübālagalardır, سَمْعَةٌ [semʿat] gibi ki sīn'in fethi ve mīm'in sükūnuyla ve fethateynle سَمْعَةٌ [semeʿat] gibi; yukālu: أذُنٌ سَمْعَةٌ وَيُحَرِّكُ وَسَمِعَةٌ وَسَمِيعَةٌ وَسَمِيعٌ وَسَامِعَةٌ وَسَمَاعَةٌ Ve ahīrin yaʿnī سَمُوعٌ [semūʿ] lafzının cemʿi سُمُوعٌ [sumuʿ] gelir zammeteynle.

السَّمْعُ [es-simʿ] (sīn'in kesriyle) Mesmūʿu'l-kavl adama denir; yukālu: رَجُلٌ سَمِعٌ أَي يُسْمَعُ وَقَالَ بَعْضُهُمْ يُقَالُ هَذَا امْرُؤٌ ذُو سَمْعٍ سَمِعٌ وَذُو سَمَاعٍ أَي يَلِيقُ بِأَنْ يُسْمَعَ “Bu bir işitilecek ve işitilmeğe şāyān nesnedir.” Ve yekūlūne fiʿd-duʿā: “اللَّهُمَّ سَمْعًا” اللَّهُمَّ سَمْعًا لَا يَلْعَا” أَي يُسْمَعُ وَلَا يَبْلُغُ sözdür, işitilsin ammā mahalline vāsıl olmasın.” Bir haber-i mekrūh mesmūʿ ol-

dukta söylenir. Baʿzılar إِلَى أَنْ يُسْمَعُ وَلَا يُحْتَاجُ إِلَى أَنْ يُسْمَعُ maʿnāsıyla beyān eyledi ki “İşitilmesi kifāyet eder, eseri mahalline vāsıl olmağa hācet yoktur” demek olur yāhūd وَلَا يُسْمَعُ بِهِ وَلَا يُسْمَعُ maʿnāsındadır ki “İşitilsin ammā vukūʿ bulmasın” demektir. Ve baʿzılar dediler ki kelām-ı mezbūru bir muʿcib olmayan sözü işiten adam söyler ki “Bu vukūʿ bulacak söz değildir” demektir. Ve

سِمْعٌ [simʿ] Zıkr-i cemīl maʿnāsındadır; yukālu: ذَهَبَ سَمْعُهُ أَي ذِكْرُهُ الْجَمِيلُ Ve

سِمْعٌ [simʿ] Dişi sırtlan ile kurdun ictimāʿından hāsıl olan velededir; müʿennesi سَمْعَةٌ [simʿat]tır. ʿArabların zuʿmüne göre حَيَّةٌ [hayyet] gibi bu dahi hatfe-enfihi helāk olmayıp ecel-i kazā ile helāk olur. Şārihin beyānına göre bunun kuvvet-i sāmīʿası nihāyet derecede olur imiş, hattā “أَسْمَعُ مِنْ سَمْعٍ” meseldir. Ve bu kuştan esraʿ olup otuz arşın miktārından ezyed pertāv eder. Ve

سِمْعٌ [Simʿ] Bir dağın adıdır.

السَّمِيعُ [el-mismaʿ] مِئْبَرٌ [minber] vezninde) ve

السَّامِعَةُ [es-sāmiʿat] Kulağa itlāk olunur. مِسْمَعٌ [mismaʿ]ın cemʿi مَسَامِيعٌ [mesāmiʿ]dir; yukālu: مَلَأَ بِمَسَامِيعِ النَّاسِ أَي آذَانِهِمْ Ve

مِسْمَعٌ [mismaʿ] غَرْبٌ [ğarb] dedikleri büyük kovanın ortasında olan kulpa denir ki ona kova doğru durmak için ip geçirirler; yukālu: أَخَذَ بِمِسْمَعِ الْغَرْبِ وَهُوَ الْعُرْوَةُ فِي وَسْطِهِ Ve bir kabīle pederinin ismidir ki ahālīsine Mesāmiʿa itlāk olunur. Ve şol iki ağaç pāresinin birisine denir ki kuyudan toprak çekilip çıkarıldığı vakte zenbīlin kulplarına sokulur; ikisine مِسْمَعَانٌ [mismeʿān] denir.

الْمَسْمَعُ [el-mesmaʿ] [مَقْعَدٌ [maḳʿad] vezninde) Bir adamın kelâmı işitilecek mevziʿe denir, niteki مَرَأَى [merʿā] şahsı görünecek mahalle denir; tekülü: هُوَ مَيِّ بِمَرَأَى وَمَسْمَعٍ أَيُّ بِحَيْثُ أَرَاهُ وَأَسْمَعُ كَلَامَهُ

سَمْعُونُ [Semʿūn] ve

سَمَاعَةٌ [Semāʿat] (sīnʿlerin fethiyle) ve

سَمْعَانُ [Simʿān] (sīnʿin kesriyle) ve

سُمَيْعُ [Sumeiʿ] [زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Esmā-i ricāldendir.

دَيْرُ سَمْعَانَ [Deyru Simʿān] (sīnʿin kesriyle) Haleb türābında bir mevziʿdir. Ve Hımsʿta bir mevziʿdir ki Emeviyyeʿden ʿÖmer b. ʿAbdulʿazīz rahimehullāhu hazretlerinin medfeni oradadır. Ve Muhāmməd b. Muḥammed b. Simʿān es-Simʿānī Ebū Maṣṣūr muhaddisīndendir. Ve İmām Ebuʿl-Muzaffer Maṣṣūr b. Muḥammed es-Semʿānī, sīnʿin fethiyledir ve oğlu Ebū Bekr hāfızdır. Ve

سَمْعَانَ [Simʿān] Temīm kabilesinden bir batndır.

السَّمِيعُ [es-semīʿ] [أَمِيرٌ [emīr] vezninde) مُسْمِعٌ [musmiʿ] maʿnāsına olur ki fāʿildir, işittirici demektir; yukālu: رَجُلٌ مَسْمِعٌ Ve سَامِعٌ [sāmiʿ] maʿnāsına mübālagadır. Hazret-i Hak celle ve ʿalā teşbīh ve tekeyyüf ve tahdīdden münezze olarak cümle-i asvāt u kelimātı سَمِيعٌ [semīʿ]dir. Ve

سَمِيعٌ [semīʿ] Şol arslana itlāk olunur ki iraktan hiss ve hareketi işitir ola.

أُمُّ السَّمِيعِ [ummuʿs-semīʿ] ve

أُمُّ السَّمْعِ [ummuʿs-semʿ] Dimāğın künyesidir; yukālu: ضَرَبَهُ عَلَى أُمِّ السَّمِيعِ وَأُمُّ السَّمْعِ أَيُّ الدِّمَاغِ

السَّمْعُ [es-Semaʿ] (fethateynle yāhūd عَنَبُ

[ineb] vezninde) İbn Mālik b. Zeyd b. Sehl ismidir ki Hımyer kabāʿilinden bir kabīlenin pederidir. Ebū Ruḥm Aḥzāb b. Esīd ve Şufʿa nām kimseler ki tābīʿlerdir, onlardandır, kezālik etbāʿ-ı tābīʿinden Muḥammed b. ʿAmr ve muhaddisinden ʿAbdurrahmān b. ʿAyyāş o kabīledendir; nisbetlerinde سَمْعِيٌّ [Semʿiyy] yāhūd سَمَاعِيٌّ [Simāʿiyy] denir sīnʿin kesriyle.

السُّمْعُ [es-summaʿ] [سُكَّرٌ [sukker] vezninde) Be-gāyet çabuk ve çālāka denir. Ve onunla gül-ı beyābānī sıfatlanır; yukālu: غُولٌ سَمْعٌ أَيُّ حَفِيفٌ

السَّمْعَمُ [es-semaʿmaʿ] [سَفْرَجَلٌ [sefercel] vezninde) Küçük başlı, ʿalā-kavlin küçük sakallı adama denir; yukālu: هُوَ سَمْعَمٌ أَيُّ الصَّغِيرُ الرَّأْسِ أَوِ اللَّحِيحَةِ Ve āfet ve dāhiyeye denir. Ve pek ve çabuk ve sebük-pāya denir. Ve bununla kurt sıfatlanır; yukālu: دُنْتُ سَمْعَمٌ أَيُّ حَفِيفٌ سَرِيعٌ Ve şol hatuna denir ki zevcinin huzūrunda dāʿimā çehresini eğip türş-rülük eder olup ve giyābında süret-i mahabbet izhārıyla derd-i firkatından velvele-sāz-ı nāle vü feryād olur ola, gerek hakīkī ve gerek suverī olsun ve gerek şübhe ve sū-i zann cihetinden olsun; yukālu: هِيَ سَمْعَمٌ وَهِيَ الْمَرْأَةُ الْكَالِحَةُ فِي وَجْهِهِ Ve ince bedenli, uzun boylu adama denir; yukālu: رَجُلٌ سَمْعَمٌ أَيُّ الطَّوِيلُ الدَّقِيقُ

السَّمْعَةُ [es-simʿannet] [قُرْشَبَّةٌ [ḳırşebbet] vezninde) ve

السَّمْعَةُ [es-sumʿunnet] [طُرْطُبَّةٌ [ṭurṭubbet] vezninde) ve

السَّمْعَةُ [es-simʿannet] [نِزْرَنَةٌ [niḳrannet] vezninde ve سَمْعَانَةٌ [simʿanet] dahi lügattır, bunlar خِرْوَعَةٌ [ḥirveʿat] vezninde ki muhaffeftir, bunlar نِزْرَنَةٌ [niḳrannet] gibi mübāлага

için nūn'lar zā'idedir) Dinici 'avrete denir, niteki نَظْرَةٌ [nizrannet] dā'imā halkın ahvāline bakıcı 'avrete denir ki bunlar menhiyyātandır; yukālu: اِمْرَأَةٌ سَمِعَتْ نَظْرَةً وَ سَمِعَتْ نَظْرَةً وَسَمِعَتْ نَظْرَةً وَسَمِعَتْ نَظْرَةً أَي مُتَسَمِعَةٌ سَمَاعَةٌ

التَّسْمِيعَةُ [et-tesmi'at] (تَبْرِيَةٌ [tebri'et] vezninde) İşittirmek ma'nāsınadır; tef'ilden masdardır, ism mevki'inde isti'māl olunur; tekūlu: فَعَلْتُهُ تَسْمِيعًا وَ تَسْمِيعًا لَكَ أَي لِتَسْمِعَهُ

سَمَاعٌ [semā'i] (قَطَامٌ [kaṭāmi] vezninde) İsm-i fi'l-i emrdir, اِسْمَعُ ma'nāsına ذَرَاكَ [derāki] ve مَنَاعٌ [menā'i] gibi.

السَّمِيعِيَّةُ [es-Sumey'iyet] (زُبَيْرِيَّةٌ [zubeyriyyet] vezninde) Mekke'ye karib bir karyedir.

الْإِسْمَاعُ [el-ismā'c] (hemzenin kesriyle) İşittirmek ma'nāsınadır; yukālu: اَسْمَعُهُ Ve sövmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: اَسْمَعُهُ إِذَا شَتَمَهُ Ve ko-vaya مِسْمَعٌ [misma'c] dedikleri kulp takmak ma'nāsınadır; yukālu: اَسْمَعُ الدَّلُو إِذَا جَعَلَ لَهَا مِسْمَعًا Kezālik zenbīle مِسْمَعٌ [misma'c] dedikleri ağaç sokmak ma'nāsınadır; yukālu: اَسْمَعُ الرِّبِيلَ إِذَا جَعَلَ لَهَا مِسْمَعِينَ

المُسْمِيعُ [el-musmi'c] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Bukağıya denir, قَيْدٌ [kayd] ma'nāsına; meşy hālinde seslendiği için itlāk olunmuştur; yukālu: جَعَلَهُ فِي الْمُسْمِيعِ أَي الْقَيْدِ

المُسْمِيعَةُ [el-musmi'at] (مُحْسِنَةٌ [muḥsinet] vezninde) Çengī ve mutribe kariya itlāk olunur; yukālu: اِمْرَأَةٌ مُسْمِيعَةٌ أَي مُتَسَمِعَةٌ

التَّسْمِيعُ [et-tesmi'c] Bir kimsenin mesāvī ve me'āyibini herkese işittirmekle teşhīr ve rüsvāy eylemek ma'nāsınadır; yukālu: سَمِعَهُ إِذَا شَتَمَهُ وَ شَهَرَهُ

iken zikr ve senāsını neşr ve işā'atle zāhire çıkarmak ma'nāsınadır; yukālu: سَمِعَ فَلَانًا إِذَا أَرَادَ حُمُولَهُ وَ نَشَرَ ذِكْرَهُ سَمِعَهُ إِذَا اَسْمَعَهُ

المُسَمِّعُ [el-musemma'c] (مُعَظَّمٌ [mu'azzam] vezninde) Bukağılanmış adama denir; مُقَيَّدٌ [muḳayyed] ma'nāsınadır; yukālu: اَتَى بِهِ مُسَمِّعًا أَي مُقَيَّدًا مُسُوجِرًا Burada tā-yı fevkāniyye ile مُسْتُوجِرًا nüshaları galattır, saḥīh olan مُسُوجِرٌ olmaktadır ki سُوْجِرَ bābındandır, سَاجُورٌ [sācūr] ile meşdūd demektir. Ve مُسُوجِرٌ [musevcer] erkān-ı ta'riften değildir, gālībā işbu كَتَبَ الْحَجَّاجُ إِلَى بَعْضِ عَمَالِهِ اِئْتَى إِلَيَّ سَعِيدٌ بَنُ جُبَيْرٍ مُسَمِّعًا مَزْمَرًا kelāmı 'ibāretiyle me'hazlarda müfesser olmakla mü'ellifin zihninde karār-gīr olduğundan onu dahi sebk-i zihn vechiyle sebt eylemiştir, زِمَارُهُ زَمَارَةٌ مُسُوجِرٌ [muzemmer] denmekle سَاجُورُهُ [musevcer] demek olur, hattā Nihāye'de kelām-ı mezbūr zeylinde işbu beyt dahi muharredir: "وَلِي مُسْمِعَانِ وَزِمَارَةٌ || وَظِلٌّ مَدِيدٌ" وَحُضُنٌّ أَمَقٌ

الْإِسْتِمَاعُ [el-istimā'c] (اِئْتِمَاعٌ [ifti'āl] vezninde) Bir söze kulak tutup dinlemek ma'nāsınadır; kasdı mutazammındır; yukālu: اِسْتَمَعَ لَهُ وَإِلَيْهِ إِذَا أَضَعَى

التَّسَامِعُ [et-tesāmu'c] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Bir sözü nās birbirinden işitişmek ma'nāsınadır; yukālu: تَسَامَعَ بِهِ النَّاسُ إِذَا سَمِعَهُ بَعْضُهُمْ مِنْ بَعْضٍ

المُسَمِّعُ [el-musma'c] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) اِسْمَاعٌ [ismā'c]dan ism-i mef'uldür, işittirilmiş söze denir. Ve kavluhu ta'ālā: ﴿وَاسْمِعْ غَيْرَ مُسْمِعٍ﴾ أَي غَيْرَ مَقْبُولٍ مَا تَقُولُ أَوْ مَعْنَاهُ اِسْمَعُ وَاسْمِعْتَ Ma'lūm ola ki āyet-i merkūme Yehūd lisānından hikāyedir ki fahr-i 'ālem 'aleyhi's-selām hazretlerine: "سَمِعْنَا وَعَصَيْنَا"

الْمِسْنَاغُ [el-misnāḥ] Güzel ve endāmi uygun nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ سَائِعَةٌ وَمِسْنَاغٌ أَي حَسَنَةٌ

السِّنْعُ [es-sinḥ] (sīn'in kesriyle) Aʿzādan bilekçeye, ʿalā-kavlin pençe ile kol bey-ninde olan oynak yerde kā'in kertiğe denir ki pençenin dibinde olan gediktir yāhūd pençenin iç yüzünden parmaklar ile bilekçe mā-beyninde kā'in parmak kemiklerine denir; cem'i سِنْعَةٌ [sineʿat]tir, قِرْدَةٌ [kiredet] vezninde ve اَسْنَاغٌ [esnāḥ]dır.

الْإِسْنَاغُ [el-isnāḥ] (hemzenin kesriyle) Bir adamın سِنْعٌ [sinḥ] dedikleri ʿuzv-ı mezkūru ağrımak maʿnāsınadır; yukālu: اَسْنَعُ الرَّجُلُ أَشْنَعُ إِذَا اشْتَكَى سِنْعُهُ Ve bir adam yāl ü bāl sāhibi dil-ber olmak maʿnāsınadır; yukālu: اَسْنَعُ اَلْغُلَامُ إِذَا طَالَ وَحَسَنَ الرَّجُلُ إِذَا جَاءَ بِأَوْلَادٍ مَلَاحٍ

السَّنْعَاءُ [es-senʿā] (ḥamrā) vezninde) Sünnet olmamış kıza denir; yukālu: جَارِيَةٌ سَنْعَاءٌ إِذَا كَانَتْ لَمْ تُحْفَظْ

[س وع]

شَوْعٌ [Sū] (sīn'in zammıyla) Yemen'de bir kabîle adıdır.

السَّاعَةُ [es-sāʿat] جدیدین [cedīdeyn]den yaʿnī leyl ve nehār eczāsından bir cüzʿe denir ki devre-i felek-i aʿzam muktezāsı yirmi dört cüzʿe itibār olunmakla her cüzʿüne سَاعَةٌ [sāʿat] itlāk olunmuştur ki altmış dakikadan ʿibārettir. Ve

سَاعَةٌ [sāʿat] Vakt-i hāzıra itlāk olunur; cem'i سَاعَاتٌ [sāʿāt] ve سَاعٌ [sāʿ]dır. Ve kıyāmete itlāk olunur, sūrʿat-i hisābı müştemil olduğu için, ʿalā-kavlin kendide kıyāmet kā'im olacak vakte itlāk olunur. Ve

سَاعَةٌ [sāʿat] Hālikūn maʿnāsına olur, جَاعَةٌ [cāʿat] ve جِيَاعٌ [ciyāḥ] gibi; yukālu: هُمْ سَاعَةٌ أَي هَالِكُونَ

السُّوَعَاءُ [es-sevʿā] (ḥamrā) vezninde) سَاعَةٌ [sāʿat] lafzından ahz ve teşdīd ve teʿkīd için istiʿmāl olunur; كَيْلَةٌ لَيْلَاءٌ gibi; yukālu: سَاعَةٌ سُوَعَاءٌ أَي شَدِيدَةٌ

سُوَاعٌ [suvāḥ] غُرَابٌ [ḡurāb] vezninde ve سَحَابٌ [seḥāb] vezninde lügattır) Niteki İmām Ḥalīl ﴿وَلَا تَذَرْنِ وَدًّا وَلَا سُوَاعًا﴾ kerīmesinde fethle kırāʿat eylemiştir. Ve o bir sanemin ismidir ki Nūḥ ʿalā-nebiyyinā ve ʿaleyhi's-selām zamānında putperestler ona perestiş edip baʿdehu tūfān sebebiyle tahte't-türāb mestūr olmuştu. Baʿde-zamān iblīs ʿaleyhi'l-laʿne hārice ihrāc ve Huzeyl kabīlesine tesvīl eylemekle müceddeden ona perestiş ettirmiştir. Ve beher sene mevsim tertīb edip onu hacc ve ziyāret ederler idi. Ve

سُوَاعٌ [suvāḥ] Gecedden bir mikdāra denir, سَوْعٌ [sevḥ] gibi; ke-mā se-yuzkeru. Ve

سُوَاعٌ [suvāḥ] ve

سُوَعَاءُ [suveʿā] (bureḥā) vezninde) Mezī maʿnāsınadır ki mülāʿabe ve takbīl hılālinde ricālden gelen sudur, hemān vudūʿu mūcibdir, ʿalā-kavlin وَدِيّ [vedy] maʿnāsınadır ki baʿde'l-bevl gelen sudur; ve fi'l-hadīs: “أَيُّ الْمَذْيِ أَوْ” فِي السُّوَعَاءِ الْوُضُوءُ” أَي الْمَذْيِ أَوْ الْوُدْيِ

السُّوَعُ [es-sevḥ] نَوْعٌ [nevḥ] vezninde) Davar kendi başına salma olmak maʿnāsınadır; yukālu: سَاعَتِ الْإِبِلِ تَسُوَعُ سَوْعًا إِذَا تَحَلَّتْ بِلَا رَاعٍ Ve

سَوْعٌ [sevḥ] سُوَاعٌ [suvāḥ] gibi geceden bir mikdāra denir; tekūlu: أَنَا نَا بَعْدَ سَوْعٍ مِنَ اللَّيْلِ وَسُوَاعٌ أَي بَعْدَ هَذِهِ

السَائِغ [es-sāʾiʿ] (صَائِعٌ [dāʾiʿ] vezninde) Salma olmakla telef olan hayvāna denir; yukālu: هُوَ صَائِعٌ سَائِعٌ

سُغ [suʿ suʿ] (sīn'lerin zammı ve emr bünyesiyle) Bir adama سُوعَاءُ [suveʿā]nı yaʿnī telāʿub hılālinde gelen mezī dedikleri suyunu gözetip takayyüd eylemek bābında emr için mevzūʿdur; yekūlūne: سُغ سُغ وَهُوَ أَمْرٌ بِتَعَهُدِ سُوعَائِهِ

الْمِسْيَاغُ [el-misyāʿ] (مِصْبَاحٌ [mişbāḥ] vezninde) Şol nākaya denir ki yavrusuna takayyüd eylemeyi boşlamakla cānvere telef ettirir ola; yukālu: نَاقَةٌ مِسْيَاغٌ إِذَا كَانَتْ تَدْعُ وَلَدَهَا وَحَتَّى تَأْكُلَهُ السَّبَاغُ

الْإِسَاعَةُ [el-isāʿat] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi ihmālle zāyiʿ kılmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسَاعَةٌ إِذَا أَهْمَلَهُ وَصَيَعَهُ وَتَقُولُ أَسَعْتُ الْإِبِلَ فَسَاعَتْ

الْإِسْوَاعُ [el-isvāʿ] (hemzenin kesriyle aslı üzere) Bir sâʿatten sâʿat-i āhere geçmek, ʿalā-kavlin bir sâʿat mikdārı gerilenmek maʿnāsınadır; yukālu: أَسْوَعُ الرَّجُلُ إِذَا أَسْوَعُ مِنَ سَاعَةٍ إِلَى سَاعَةٍ أَوْ تَأَخَّرَ سَاعَةً

الْمُسْوَعُ [el-musevvaʿ] (مُعْظَمٌ [muʿazzam] vezninde) Tecvīz olunup revā görülmüş nesneye denir; yukālu: هَذَا مُسْوَعٌ لَهُ أَيُّ مُسْوَعٌ لَهُ

الْمُسَاوَعَةُ [el-musāveʿat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Sâʿatle muʿāmele eylemek maʿnāsınadır ki günde bir sâʿat işlemek yāhūd sâʿati şu kadar akçeye barışmak gibi, niteki مُيَاوَمَةٌ [muyāvemət] günlükle ve مُشَاهَرَةٌ [muşāheret] aylıkla olan muʿāmeleden ʿibārettir; yukālu: سَاوَعَهُ إِذَا

عَامَلَهُ بِالسَّاعَةِ

[س ي ع]

السَّيْعُ [es-seyʿ] (بَيْعٌ [beyʿ] vezninde) ve

السُّيُوعُ [es-suyūʿ] (فُعُودٌ [kuʿūd] vezninde) Su yer yüzünde oynayıp çalkanarak akmak maʿnāsınadır; yukālu: سَاعَ الْمَاءُ يَسْبِغُ سَبِغًا وَسُّيُوعًا إِذَا جَرَى وَاضْطَرَبَ عَلَيَّ وَجِهَهُ الْأَرْضِ وَكَذَا يُقَالُ سَاعَ السَّرَابِ Ve davar kendi başına çobansız salma olmak maʿnāsınadır; yukālu: سَاعَتِ الْإِبِلُ إِذَا تَخَلَّتْ بِلا رَاعٍ Ve bu vāviyye ve yāʾiyyedir. Ve

سَيْعٌ [seyʿ] Yer yüzünde akan suya itlāk olunur; tesmiye bi'l-masdadır.

السِّيْعَاءُ [es-sīyeʿā] (sīn'in kesri ve yā'nın fethiyle سَيْرَاءٌ [siyerā] vezninde) Geceden bir niçe bölüklere denir; tekūlu: خَرَجْتُ بَعْدَ سَيْعَاءٍ مِنَ اللَّيْلِ وَسَيْعَاءٍ مِنْهُ أَيُّ بَعْدَ قَطْعِ مِنْهُ

السَّيَاغُ [es-seyāʿ] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Ak günlük şecerine denir; ʿalā-kavlin ona şebīh bir şecer adıdır. Ve himyān makülesini yağladıkları iç yağına denir. Ve samanlı balçığa denir, keh-gil maʿnāsına ki onunla köylüler der ü dīvārlarını sıvarlar; ve minhu kavlu'l-Ḳuṭāmī: “فَلَمَّا أَنْ جَرَى | كَمَا طَبِنْتُ بِالْفَدَنِ السِّيَاعَا” وَهُوَ مِنْ بَابِ سَمِنَ عَلَيْهَا | الْقَلْبُ أَيُّ كَمَا طَبِنْتُ بِالسِّيَاعِ الْفَدَنِ

الْمِسْيَعَةُ [el-misyēʿat] (مِكْنَسَةٌ [mikneset] vezninde) Duvara balçık sıvayacak alete denir ki düz tahtadan ederler, çamurcu üstādları kullanırlar, mala taʿbīr ederler; demirden olanına misrin taʿbīr ederler.

الْمِسْيَاغُ [el-misyāʿ] (مِصْبَاحٌ [mişbāḥ] vezninde) Şol nākaya denir ki merʿada salma olmakla dilediği yere gider ola; ʿalā-kavlin şol nākaya denir ki sāhibi görüp gözetmeyip kendi başına telef ve zāyiʿ olmak hāletine vara; yukālu: نَاقَةٌ مِسْيَاغٌ إِذَا كَانَتْ تَذْهَبُ

le. Baʿzılar ʿindinde işbu شَجَاعَةٌ [şecāʿat] maddesi ricāl kısmına mahsüstür. Ve

شَجَاعٌ [şucāʿ] (غُرَابٌ [ğurāb] vezninde ve كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Yılanı itlāk olunur, ʿalā-kavlin erkeğine yāhūd bir gūne hilkati küçük yılanı denir; cemʿi شَجَعَانٌ [şicʿān]dır şīn'in kesriyle; yukālu: نَفَثَهُ الشُّجَاعُ وَالشَّجَاعُ [neftahu şuşcāʿ ve şuşcāʿ] Ve أَي الْحَيَّةِ أَوْ الذَّكَرِ مِنْهَا أَوْ صَرَبَتْ مِنْهَا الصَّغِيرُ

شَجَاعٌ [şucāʿ] صَفَرٌ [şafēr] maʿnāsınadır ki ʿinde zuʿmi'l-aʿrāb bir yılanıdır, insānın karnında peydā olur, insān pek acıktıkta karnını tırmalar; tekūlu: أَرْدُ بِهِ شَجَاعَ الْجُوعِ أَيِ الصَّفَرِ Ve

شَجَاعٌ [şucāʿ] Esmādandır: Şucāʿ b. Vehb ashābdandır.

بَنُو شَجَاعَةَ [Benū Şucāʿat] ʿArabdan bir batndır.

بَنُو شَجَعٍ [Benū Şecʿ] (şīn'in fethiyle) Kelb kabīlesinden bir batndır.

بَنُو شِجَعٍ [Benū Şicʿ] (şīn'in kesriyle) Kināne'den bir batndır ki ashābdan Ḥārīş b. ʿAvf'in ceddidir.

الشُّجَعُ [eş-şucaʿ] (fethateynle) Deve adımlarını sürʿatle atarak yürümeğe denir; yukālu: لِيَعِيرَهُ شَجَعٌ عَجِيبٌ أَي سُرْعَةً نَقَلَ الْقَوَائِمَ Ve uzunluğa denir; yukālu: فِي قَدِّهِ شَجَعٌ أَيِ طُولٌ

الشُّجَعُ [eş-şeciʿ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Adımlarını sürʿatle atarak yürür olan erkek deveye denir; yukālu: جَمَلٌ شَجَعٌ الْقَوَائِمِ أَيِ جَمَلٌ سَرِيعٌ نَقَلَ الْقَوَائِمَ Müʿennesinde شَجَعَاءُ [şecʿā] ve شَجِيعَةٌ [şeciʿat] denir, فَرِحَةٌ [ferihāt] vezninde. Ve

شَجَعٌ [şeciʿ] Mecnūna itlāk olunur; yukālu: هُوَ شَجَعٌ أَيِ مَجْنُونٌ

الأَشْجَعُ [el-eşcaʿ] Serseri ve çalık gibi hiffet-i tabʿı olan adama denir; yukālu:

رَجُلٌ أَشْجَعٌ إِذَا كَانَ فِيهِ خَفَّةٌ كَالْهَوَجِ Ve arslana itlāk olunur. Ve dehr ve zamāna itlāk olunur. Ve uzun nesneye denir. Ve sâire nisbet uzunluğu zāhir nesneye denir; yukālu: هُوَ أَشْجَعٌ أَيِ بَيْنُ الشُّجَعِ

أَشْجَعٌ [Eşcaʿ] Esmādandır: Eşcaʿ b. Reys b. Gaṭafān bir kabīle pederidir.

الأَشْجَاعُ [el-eşāciʿ] Parmakların diplerine denir ki elin arkasında olan sinirlere mutasıl olur; müfredi أَشْجَعٌ [eşcaʿ]dır, أَحْمَدُ [ahmed] vezninde ve إِشْجَعٌ [işcaʿ]dır, إِضْبَعٌ [işbaʿ] vezninde.

الشُّجَعُ [eş-şecʿ] (سَجَعٌ [secʿ] vezninde) Bir kimseye şecāʿatte gālib olmak maʿnāsınadır; yukālu: شَجَعَهُ شَجَعًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا غَلَبَهُ بِالشُّجَاعَةِ

الْمَشْجُوعُ [el-meşcūʿ] Şecāʿat cihetinde maglūb olan adama denir.

الشُّجَعَةُ [eş-şucaʿat] (şīn'in zammı ve fethi ve cīm'in sükūnuyla) Yüreksiz, ʿaciz ve zebūn ve nahīf adama denir; yukālu: رَجُلٌ شُجَعَةٌ أَيِ الْعَاجِزُ الضَّائِرُ لِأَفْوَادِهِ

الشُّجَعَةُ [eş-şecʿat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) ve

الشُّجَعُ [eş-şecʿ] (تَمْرٌ [temr] vezninde) Şol deve yavrusuna denir ki anası onu deli ve çalık gibi vazʿ eylemiş ola ki murād halkı çalık olandır.

الشُّجَعُ [eş-şucuʿ] (zammeteynle) Ağacın kökünde olan damarlara denir ki etrāfa sürüp gider. Ve şol at licāmlarına denir ki Cāhiliyye'de ağaçtan ittihāz ederler idi.

الشُّجِيعَةُ [eş-şeciʿat] (فَرِحَةٌ [ferihāt] vezninde) ve

الشُّجِيعَةُ [eş-şecīʿat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Şol karıya denir ki lisānında ve kelāmında dilir ve cesāretli ola.

مَشْجَعَةٌ [Meşcaʿat] [مَرْحَلَةٌ [merḥalet] vezninde) Bir recül adıdır.

الْمُشْجَعُ [el-muşcaʿ] [مُجْمَلٌ [mucmel] vezninde) Nihāyet mertebede mecnūn olana denir; yukālu: رَجُلٌ مُشْجَعٌ أَيُّ الْمُتَّهِي جُنُونًا

التَّشْجِيعُ [et-teşcīʿ] Bir adama kuvvet-i kalb verip bahādırlandırmak, ʿalā-kavlin sen bahādırsın diye şecāʿate nisbet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: شَجَّعَهُ إِذَا قَوَّى قَلْبَهُ أَوْ قَالَ لَهُ إِنَّكَ شَجَاعٌ

التَّشْجِيعُ [et-teşeccuʿ] [تَفْعُلٌ [tefaʿul] vezninde) Zātında cevher-i şecāʿat yok iken zoraki şecāʿat göstermek maʿnāsınadır; yukālu: تَشْجَعُ الرَّجُلُ إِذَا تَكَلَّفَ الشَّجَاعَةَ

[ش ر ج ع]

الشُّرُجُ [eş-şercaʿ] [جَفْرٌ [caʿfer] vezninde) Uzun nesneye denir. Ve naʿş, ʿalā-kavlin cenāze yāhūd teneşüy tahtasına denir. Ve uzun nākaya denir. Ve uzun ve murabbaʿ tahtaya denir.

الْمُشْرِجُ [el-muşercaʿ] [مُدْخَرَجٌ [mudahrec] vezninde) Uzunlanmış nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ مُشْرِجٌ أَيُّ مُطَوَّلٌ Ve etrāfında köşeleri olmayan demirci çekicine denir; yukālu: ضَرْبُهُ بِالْمُشْرِجِ وَهُوَ مَطْرَفَةُ الْحَدَادِ الَّتِي لَا حُرُوفَ لِنَوَاحِيهَا

الشُّرْجَعَةُ [eş-şerceʿat] [دَخْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Murabbaʿ tahtanın kenārlarını oymak maʿnāsınadır; yukālu: شُرْجَعُ الْحَشْبَةِ الْمُرْبَعَةُ إِذَا نَحَتْ حُرُوفَهَا وَإِذَا كَانَتْ الْحَشْبَةُ مُرْبَعَةً فَأَمْرَتُهُ بِنَحْتِ حُرُوفِهَا قُلْتُ شُرْجَعَهَا

[ش ر ع]

الشَّرِيعَةُ [eş-şerīʿat] [ذَرِيعَةٌ [zerīʿat] vezninde) Hak celle ve ʿalā hazretlerinin ʿibādına vazʿ ve taʿyīn eylediği dīn ve āyīne denir, tā ki ona sülük eyleyeler; yukālu: عَمِلَ بِهِ لِعِبَادِهِ بِالشَّرِيعَةِ وَهِيَ مَا شَرَعَ اللَّهُ لِعِبَادِهِ

yola denir; yukālu: سَلَّكَ فِي الشَّرِيعَةِ أَيُّ الظَّاهِرِ مِنَ الْمُسْتَقِيمِ مِنَ الْمَذَاهِبِ Ve kapı ʿatebesine denir. Ve nehrden su alacak ve su içecek suvata denir; yukālu: وَرَدَ الشَّرِيعَةَ وَهِيَ مَوْرِدُ الشَّارِبَةِ Maʿnā-yı evvel bu iki maʿnānın birinden meʿhūzdur.

الشَّرِيعَةُ [eş-şirʿat] (şīn'in kesriyle) [şerīʿat] ile iki maʿnā-yı evvelerde mürādıftir. Ve bağırta kuşu tutacak tuzağa denir ki uzun iplerden yaparlar. Ve kirişe itlāk olunur; bunda fethle de cāʿizdir. Ve misl ve nazīr maʿnāsınadır; yukālu: هَذِهِ شَرِيعَةٌ أَيْ مِثْلُهُ Cemʿi شُرْعٌ [şirʿ] gelir hāʾsız ve şīn'in fethiyle de cāʿizdir ve شُرْعٌ [şiraʿ] gelir, ʿineb [ʿineb] vezninde ve cemʿuʿl-cemʿi [şirāʿ] gelir şīn'in kesriyle.

الْمَشْرِعَةُ [el-meşraʿat] [مَرْحَلَةٌ [merḥalet] vezninde ve rāʾnın zammıyla lügattır) Nehrden ve gayrı yerden su alıp ve su içip ve davara su içirecek yere denir ki suvat taʿbīr olunur.

الشُّرُكُ [eş-şirʿ] (şīn'in kesriyle) Bir mevzi adıdır. Ve naʿleyn tasmaşına denir, شُرَاكُ التَّلْعِلِ [şirāku'n-naʿl] maʿnāsına. Ve lavta dedikleri sāzın tellerine ve kirişlerine denir.

الشُّرَاغُ [eş-şirāʿ] [كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Yayda geçirilmiş olan kirişe denir. Ve شُرَاغُ الْبُعْبُعِ [şirāʿuʿl-baʿīr] gemi yelkenine teşbīhle devenin gerdanına itlāk olunur. Ve

شُرَاغٌ [şirāʿ] Gemi yelkenine denir; ref maʿnāsına olan شُرْعٌ [şerʿ]den meʿhūzdur; cemʿi أَشْرَعَةٌ [eşriʿat]tır ve شُرْعٌ [şiraʿ] gelir, ʿineb [ʿineb] vezninde ve cemʿuʿl-cemʿi [şuruʿ] gelir şīn'in zammıyla ve شُرْعٌ [şuruʿ] gelir zammeteynle.

شُرَاغٌ [Şurāʿ] [غُرَابٌ [ğurāb] vezninde) Bir

adamın ismidir ki mızrak ve mızrak temrenleri işler idi; sinān-ı Şurāʿī ve rimāh-ı Şurāʿī ona mensūbdur. Ve

شُرَاعٌ [şurāʿ] Geç biten nebāta denir.

الشُّرَاعِيَّةُ [eş-şurāʿiyyet] (şīn'in zammı ve kesriyle) Gerdanı uzun olan nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ شُرَاعِيَّةٌ أَي الطَّوِيلَةُ العُنُقِ

الشُّرْعُ [eş-şerʿ] (ferʿ [ferʿ] vezninde) ʿÖrf-i şerīʿatte emr ve nehy gibi ahkāmı müştemil sülūk eyleyecek āyīn ve ʿādet vazʿ eylemek maʿnāsınadır ki hemīn vāzīʿ Hudā-yı müteʿāldır; yukālu: شُرْعٌ لَهُمْ شُرْعًا Ve hāne ve menzil ötesi nāfiz olan sokak ve yol üzere olmak maʿnāsınadır; yukālu: شُرْعُ الْمَنْزِلِ إِذَا صَارَ عَلَى طَرِيقِي نَافِذٍ

شُرْعٌ [şerʿ] ve

شُرُوعٌ [şurūʿ] (fuʿūd [kuʿūd] vezninde) Davar suya girmek maʿnāsınadır; yukālu: شُرِعَتْ فِي الْمَاءِ شُرْعًا وَشُرُوعًا إِذَا دَخَلَتْ فِيهِ Ve bir işe başlamak maʿnāsınadır; yukālu: شُرِعَ فِي الْأَمْرِ إِذَا خَاصَ بِهِ Ve urganı ilmekleyip iki uçlarını kova makülesi nesnenin kulpuna sokmak maʿnāsınadır; yukālu: شُرِعَ فَلَانٌ Ve deriyi soyup çıkarmak maʿnāsınadır; yukālu: شُرِعَ الْإِهَابُ إِذَا سَلَخَهُ Ve bir nesneyi pek yukarı kaldırmak maʿnāsınadır; yukālu: شُرِعَ الشَّيْءُ إِذَا رَفَعَهُ جَدًّا Ve bir kimseye mızrak doğrulmak maʿnāsınadır; yukālu: شُرِعَتْ الرِّمَاحُ إِذَا تَسَدَّدَتْ Ve bu maʿnāda müteʿaddī olur, mızrak doğrultmak maʿnāsınadır; yukālu: شُرِعْنَا الرِّمَاحَ عَلَيْهِ أَي سَدَدْنَاهَا

شُرْعٌ [şerʿ] Hasb ve kāfī maʿnāsına istiʿmāl olunur, güyā ki hemān meslek ve āyīn bu iştir, gayra sülūk olunmasın, bu kifāyet eder demektir yāhūd hemān şürūʿ edecek budur, sāʿiri iktizā etmez, bu kifāyet eder

maʿnāsına mebnīdir. Ve minhuʿl-meselu: شُرْعُكَ مَا بَلَغَكَ الْمَحَلَّ “أَيُّ حَسْبِكَ مِنَ الرَّادِ مَا” بَلَغَكَ مَقْصِدَكَ “Kalil ile kanāʿat kıl” diyecek mahalde irād olunur; ve tekūlu: مَرَزْتُ بِرَجُلٍ شُرْعُكَ مِنْ رَجُلٍ أَي حَسْبِكَ Ve bunun müfred ve cemʿi müsāvīdir. Ve بَأْجٌ [beʿc] maʿnāsına istiʿmāl olunur ki bir sınıf ve bir bābet demektir, herkesin şürūʿu cihet-i vahdetle olduğu tasavvuruna mebnīdir; yukālu: النَّاسُ شُرْعٌ وَاحِدٌ أَي بَأْجٌ وَاحِدٌ Bunda fethateynle de cāʾizdir. Ve berāber ve bī-tefāvīt maʿnāsına müstaʿmeldir, herkesin evvel-i emrde şürūʿu vech-i vāhid ile olduğu mülāhazasıyladır; yukālu: النَّاسُ فِي هَذَا شُرْعٌ أَي سَوَاءٌ أَي يَفُوقُ بَعْضُهُمْ بَعْضًا Bunda dahi fethateynle zebān-zededir.

الشَّارِعَةُ [eş-şāriʿat] Şol hāneye denir ki sokak ve yol üzere olup kapısı sokağa ve yola açılır ola ki murād dipsiz sokakta olmayandır; yukālu: دَارٌ شَارِعَةٌ وَمَنْزِلٌ شَارِعٌ إِذَا كَانَ بَابُهُ شَارِعًا وَكَانَ بَابُهُ شَارِعًا Kāleʿş-şāriḥ Ve şarīʿatın maʿnāsınadır; yukālu: فِي الطَّرِيقِ كَمَا فِي الْحَدِيثِ: «كَانَتْ الْأَبْوَابُ شَارِعَةً إِلَى الْمَسْجِدِ» أَي مَفْتُوحَةً إِلَيْهِ Kabīlinden olup yāhūd bi-maʿnā mefʿul olur. Ve

شَارِعَةٌ [şāriʿat] Bir kimse üzere doğrulan mızraklara denir; yukālu: رِمَاحٌ شَارِعَةٌ وَشَوَارِعٌ أَي مُسَدَّدَةٌ

الشُّرُوعُ [eş-şurūʿ] (fuʿūd [kuʿūd] vezninde) Bir şey'e başlamak maʿnāsınadır; yukālu: شُرِعَ الشَّيْءُ إِذَا بَدَأَهُ Ve şurūʿ [şāriʿ] lafzından cemʿ olur ki suya giren develere denir; yukālu: إِبِلٌ شُرُوعٌ

الشُّرُوعُ [eş-şurraʿ] (rukkaʿ [rukkaʿ] vezninde) Bu dahi şurūʿ [şāriʿ]den cemʿdir. Ve başlarını sudan yukarı kaldıran balıklara denir; yukālu: حَيْثَانٌ شُرْعٌ أَي رَافِعَةٌ رُؤُوسَهَا

الإِشْرَاعُ [el-işrāʿ] (hemzenin kesriyle) Bu

dahi bir kimse üzere mızrak doğrultmak maʿnâsınadır; tekûlu: أَشْرَعْنَا عَلَيْهِ الرِّمَاحَ أَيُّ أَشْرَعْنَا وَاقْبَلْنَاهَا إِيَّاهُ Ve sokağa ev kapısı açmak maʿnâsınadır; yukâlu: أَشْرَعُ بَابًا إِلَى الطَّرِيقِ إِذَا فَتَحَهُ Ve yolu açmak ve vâzih eylemek maʿnâsınadır; yukâlu: أَشْرَعُ الطَّرِيقَ إِذَا بَيَّنَّهُ **الْمَشْرُوعَةُ** [el-meşrûʿat] ve

الْمُشْرَعَةُ [el-muşraʿat] (مُكْرَمَةٌ [mukremet] vezninde) Bir kimse üzere doğrulan mızraklara denir.

الْشَّارِعُ [eş-şârîʿ] Vâzıʿ-ı şerîʿat zât-ı ecell ü aʿlâdır, celle celâluhu. Ve peygambere itlâk olunur. Ve ʿâlim-i rabbânî ʿâmil ve muʿallim zâta itlâk olunur; yukâlu: هُوَ شَارِعٌ أَيُّ عَالِمٌ رَبَّانِيٌّ عَامِلٌ مُعَلِّمٌ Ve tarik-i nâfize denir, مَشْرُوعٌ [meşrûʿ] maʿnâsınadır. Ve mutlakan karîb olan nesneye itlâk olunur; yukâlu: هُوَ شَارِعٌ أَيُّ قَرِيبٌ Ve Dehnâ'da bir dağın adıdır. Ve bir karye adıdır.

شَارِعُ الْأَنْبَارِ [Şârîʿu'l-Enbâr] ve

شَارِعُ الْمَيْدَانِ [Şârîʿu'l-Meydân] Bağdâd'da iki mahalledir.

الشُّوَارِعُ [eş-şevârîʿ] Gurûb ve gaybete pek karîb olan kevâkibe itlâk olunur; yukâlu:

نُجُومٌ شَوَارِعٌ أَيُّ دَانِيَةٌ مِنَ الْمَغِيبِ

الشَّرَاعَةُ [eş-şerâʿat] (سَحَابَةٌ [sehâbet] vezninde) Bahâdırılığa denir.

الشَّرِيعُ [eş-şerîʿ] (أَمِيرٌ [emîr] vezninde) Bahâdırıya denir; yukâlu: رَجُلٌ شَرِيعٌ أَيُّ بَيْنٌ Ve iyi keten bezine denir; yukâlu: عَمَلُهُ مِنَ الشَّرِيعِ أَيُّ الْكِتَانِ الْجَيِّدِ

الشَّرَاوِعُ [eş-şerrâʿ] (كَتَانٌ [kettân] vezninde) İyi keten bezi satan adama denir.

الْأَشْرَعُ [el-eşraʿ] Ucu uzun ve sivri olan burna denir; yukâlu: أَنْفٌ أَشْرَعٌ إِذَا كَانَ امْتَدَّتْ أَرْزَبَتْهُ

شُرَاعَةُ [Şurâʿat] (سُمَامَةٌ [sumâmet] vezninde)

Huzejl kabilesine mahsûs bir beldedir. Ve bir recül ismidir.

الشَّرْعَةُ [eş-şereʿat] (fetehtâla) Sofa ve eyvâna denir; cemʿi أَشْرَاعٌ [eşrâʿ]dır.

التَّشْرِيعُ [et-teşrîʿ] Bu dahi yolu açık ve vâzih eylemek maʿnâsınadır; yukâlu: شَرَعٌ

وَالطَّرِيقَ إِذَا بَيَّنَّهُ Ve davarı bi'n-nefs içecek suvata götürmek maʿnâsınadır ki onda çarh ve makara ve kova makûlesi âlâta ve havuz taʿabına muhtâc olunmaz; ve minhu hâdisu ʿAlî radiyallâhu ʿanhu: “أَنَّ رَجُلًا سَافَرَ”

فِي صَحْبٍ لَهُ فَلَمْ يَزَجْ بِرُجُوعِهِمْ فَاتَّهَمَ أَصْحَابُهُ فَرَفَعُوا إِلَى شَرِيحٍ فَسَأَلَ أَوْلِيَاءَ الْقَتِيلِ الْبَيْتَةَ فَلَمَّا عَجَزُوا أَلَزَمَ الْقَوْمَ الْإِيْمَانَ فَأَخْبِرُوا عَلِيًّا بِحُكْمِ شَرِيحٍ فَقَالَ: “أُورِدَهَا سَعْدٌ وَسَعْدٌ مُشْتَمِلٌ | | يَا سَعْدُ لَا تُرَوِّى بِهَذَاكَ الْإِبِلَ” وَرَوِّى “مَا هَكَذَا تُرَوِّى يَا سَعْدُ الْإِبِلَ” ثُمَّ قَالَ إِنَّ أَهْوَنَ السَّقْمِي الشَّرِيعُ ثُمَّ فَرَّقَهُ عَلِيٌّ بَيْنَهُمْ وَسَأَلَهُمْ فَأَقْرَبُوا فَقَتَلَهُمْ أَيُّ مَا فَعَلَهُ شَرِيحٌ كَانَ هَيْئًا وَكَانَ نَوْلُهُ أَنْ أَنْ يَحْتَاطَ وَيَسْتَبْرَأَ الْحَالَ بِأَيْسَرٍ مَا يُحْتَاطُ بِمَثَلِهِ فِي الدَّمَاءِ

Yaʿnî bir kimse birkaç refikler ile bir tarafta sefer edip bir müddetten sonra refikleri beldesine ʿavdet edip o kimse yanlarında olmamakla akrabâ ve müteʿallakâtı “Siz mezbûru katl eylemişsiniz ki yanınızda berâber ʿavdet eylemedi!” diye ithâm ve iddîʿâ ile Kâdî Şureyh huzûrunda mürâfaʿa olduklarında kâdî, mezbûrları istintâk edip onlar da inkâr eylemeleriyle yemin teklîf eylemişti. Bu keyfiyyet İmâm ʿAlî radiyallâhu ʿanhu hazretlerine münʿakis oldukta “أُورِدَهَا سَعْدٌ وَسَعْدٌ مُشْتَمِلٌ” beytini okuduktan sonra: “إِنَّ أَهْوَنَ السَّقْمِي الشَّرِيعُ” meselini irâd edip bu mâddede Şureyh sühûlet cihetine zâhib oldu, ona lâyık olan bu gûne katl ve sefk-i dimâ husûslarında vech-i yesîr üzere ihtiyâta istibrâ-i hâle saʿy ve ihtimâm eylemektir dedi. Maʿlûm ola ki beyt-i mezbûr emsâldendir. Saʿd nâm bir kimse develerini suya götürüp

istikāları husūsunda aslā kendisini yormayıp esvābını başına çekip uyumuştı. Mezbūrun bu hālını bir kimse gördükte beyt-i mezbūru irād eylemekle min-baʿd mesel oldu. Taʿab ve meşakkatsiz iş görmek sadedinde olan kimse hakkında darb olunur. Ve “إِنَّ أَهْوَنَ الشَّقِيِّ الشَّرِيعُ” dahi meseldir, bu dahi madrib-i mezkūrda darb olunur.

[ش س ع]

الشَّيْخُ [eş-şisʿ] (şin’in kesriyle) Naʿleyn tasmaına denir; yukālu: أَذْنَى إِلَيْهِ مِنَ الشَّيْخِ مِنْ قِبَالِ نَعْلِهِ Ve bunda شَيْخُ [şisʿann] dahi lügattır ki āhirinde nūn ziyādesiyle ve شَيْخُ [şisiʿ] dahi lügattır ki kesreteynle. Ve bir mekānın ucuna ve kenārına itlāk olunur; tekūlu: حَلَلْنَا بِشَيْخِ الدَّهْنَاءِ أَيِ بَطْرَفِهَا Ve daracık yere itlāk olunur; tekūlu: نَزَلْنَا بِشَيْخِ مِنَ الْأَرْضِ Ve bir mikdārca māl bakiyyesine itlāk olunur; yukālu: لَهُ شَيْخٌ مِنَ الْمَالِ Ve bir azīm ve firāvān olan mālā itlāk olunur; yukālu: أَصَابَ شَيْخًا مِنَ الْمَالِ أَيِ جُلًّا مِنْهُ Ve azca mālā denmekle azdāddan olur; yukālu: لَهُ شَيْخٌ مِنَ الْمَالِ أَيِ قَلِيلٌ مِنْهُ أَوْ قِطْعَةٌ مِنَ الْأَيْلِ وَالْعَنَمِ قَلِيلَةٌ Ve

شَيْخُ [Şisʿ] Benū Şemh cemāʿatine mahsūs bir su adıdır. Ve

شَيْخُ [şisʿ] Mālū görüp gözetip hüsn-i takyīd ve ihtimām eden adama itlāk olunur, gūyā ki tasma gibi üzerinden ayrılmaz; yukālu: رَجُلٌ شَيْخٌ مَالٍ أَيِ الْحَسَنِ الْقِيَامِ عَلَيْهِ

الشَّيْخُ [eş-şesʿ] [menʿ] vezninde) ve

الشَّيْخُ [eş-şusūʿ] [kuʿūd] vezninde) Baʿd olmak maʿnāsınadır; yukālu: شَيْخٌ رَجُلٌ أَمْتَرٌ شَيْخًا وَشَيْخًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا بَعْدَ

شَيْخُ [şesʿ] Ayakkabıya tasma eylemek maʿnāsınadır; yukālu: شَيْخٌ رَجُلٌ إِذَا جَعَلَ لَهَا

شَيْخًا

الشَّيْخُ [eş-şāsiʿ] ve

الشَّيْخُ [eş-şesūʿ] [şabūr] vezninde) Baʿd maʿnāsınadır. شَيْخٌ [şesūʿ]un cemʿi شَيْخٌ [şusuʿ] gelir zammeteynle; yukālu: وَنَزَلَ شَيْخًا وَشَيْخًا أَيِ بَعِيدًا

شَيْخُ [şāsiʿ] Ayakkabısının tasmaı pārelenmiş adama denir; yukālu: رَجُلٌ شَيْخٌ إِذَا صَارَ مُقَطَّعَ الشَّيْخِ

الإِشْخَاعُ [el-işşāʿ] (hemzenin kesriyle) ve

التَّشْيِيعُ [et-teşşīʿ] [tefʿīl] vezninde) Bunlar da ayakkabıya tasma geçirmek maʿnāsınadır; yukālu: أَشْخَعْتُ الثَّغْلَ وَشَخَّعَهَا بِمَعْنَى شَخَّعَهَا

الشَّيْخُ [eş-şesaʿ] (fethateynle) Atın ön dişleriyle rebāʿiyeleri aralığı seyrek olmak maʿnāsınadır; yukālu: شَيْخَ الْفَرَسِ شَيْخًا مِنْ بَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَارَ بَيْنَ ثَنِيَّتِهِ وَرَبَاعِيَّتِهِ إِفْرَاجٌ Ve ayakkabının tasmaı kesilip pārelenmek maʿnāsınadır; yukālu: شَخَّعْتُ نَعْلَهُ إِذَا انْقَطَعَ شَيْخُهُ

[ش ط ع]

الشَّيْخُ [eş-şetaʿ] (fethateynle) Maraz misilli ʿarızadan sabırsızlık edip telāş ve ıztırāb eylemek maʿnāsınadır; yukālu: شَطَعَ الرَّجُلُ شَطْعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا جَزَعَ مِنْ مَرَضٍ وَنَحْوِهِ

[ش ع ع]

الشَّيْخُ [eş-şāʿsaʿ] [fedfed] vezninde) ve

الشَّيْخُ [eş-şāʿsāʿ] [şersār] vezninde) ve

الشَّيْخُ [eş-şāʿşeʿān] [maʿmeʿān] vezninde) ve

الشَّيْخُ [eş-şāʿşeʿāniyy] Mübālagaten nefisine nisbetle pek uzun adama denir; yukālu: رَجُلٌ شَيْخٌ وَشَيْخًا وَشَيْخًا وَشَيْخًا

أي طویل Ve

شَعَشَاعٌ [ʃaʿʃāʿ] Cüst ve çalāk adama denir; yukālu: رَجُلٌ شَعَشَعٌ أَي خَفِيفٌ يَعْنِي سَرِيعٌ Ve güzel ve dil-ber adama denir; yukālu: رَجُلٌ شَعَشَعٌ أَي حَسَنٌ Ve dağınık nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ شَعَشَعٌ أَي مُتَفَرِّقٌ

الشَّعَاعُ [eʃ-ʃeʿāʿ] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Dağıtmak maʿnāsınadır; yukālu: شَعَّ بَوْلُهُ Ve dağılıp saçılmak maʿnāsınadır; yukālu: شَعَّ الدَّمُ وَغَيْرُهُ Ve perişān ve bī-nizām reʿy ve fikr ve tedbire itlāk olunur; tesmiye bi'l-masdardır; yukālu: رَأَيْتُ شَعَاعَ أَي مُتَفَرِّقٌ Ve **شَعَاعُ السُّبُلِ** [ʃeʿāʿu's-sunbul] ekin sünbülesinin kılıçığına denir; bunda şīn'in harekāt-ı selāsıyla cāʿizdir; yukālu: طَارَ شَعَاعُ السُّبُلِ Ve **شَعَاعُ اللَّبَنِ** [ʃaʿāʿu'l-leben] suyu çok olan süte denir. Ve himem ve ārāʿ ve efkārı dağınık olup cezm ve cemʿiyyet-i zihne bir işe teveccüh ve tavtīn edemez olan nefis-i insāniye vâsif olur; yukālu: نَفْسٌ شَعَاعٌ إِذَا تَفَرَّقَتْ هَمَمًا يَعْنِي تَفَرَّقَتْ هَمَمُهَا وَأَرَاؤُهَا فَلَا بُرَادَ بِحُزْمٍ لِأَمْرِ Burada hümomā nüshası galattır. Ve

شَعَاعٌ [ʃeʿāʿ] Mutlakan perākende ve perişān şey'e itlāk olunur; yukālu: ذَهَبُوا طَارَ فُؤَادُهُ شَعَاعًا إِذَا تَفَرَّقَتْ هَمَمُهُ

الشَّعَاعُ [eʃ-ʃuʿāʿ] ve

الشُّعُوعُ [eʃ-ʃuʿuʿ] (şīn'lerin zammıyla) Güneşe nazar ettikte nāzıra doğru iplik gibi tel tel görünen ziyālarına denir ki pertev taʿbīr olunur, ʿalā-kavlin münteşir olan ziyāsına denir, ʿalā-reʿy'in tulūʿ eyledikten sonra ca mızrak şeklinde tūlānī muhayyel olan ziyāsına denir. Müfredi شُعَاعَةٌ [ʃuʿāʿat]tır; cemʿi شُعَاعَةٌ [eʃiʿat]tır ve شُعُوعٌ [ʃuʿuʿ]dur zammeteynle ve شُعَاعٌ [ʃiʿāʿ]dir şīn'in kesriyle.

Ve bu teferruk maʿnāsından münşāʿibdir; tekūlu: أَخَذَ عَيْنِي شَعَاعُ الشَّمْسِ وَشَعَّهَا وَهُوَ الَّذِي تَرَاهُ كَأَنَّهُ الْجِبَالُ مُقْبِلَةٌ عَلَيْكَ إِذَا نَظَرْتَ إِلَيْهَا أَوِ الَّذِي يَنْتَشِرُ مِنْ ضَوْئِهَا أَوِ الَّذِي تَرَاهُ مُمْتَدًّا كَالرَّمَاحِ بَعِيدٍ الطَّلُوعِ وَمَا أَشَبَّهَهُ

الشَّعُّعُ [eʃ-ʃaʿʿ] (şīn'in fethi ve ʿayn'ın teşdidiyle) شَعَاعٌ [ʃeʿāʿ] gibi dağıtmak maʿnāsınadır; yukālu: شَعَّ البَعِيرُ بَوْلَهُ شَعًّا Ve dağılıp perākende olmak maʿnāsınadır; yukālu: شَعَّ البَوْلُ أَوِ القَوْمُ إِذَا تَفَرَّقَ وَانْتَشَرَ Ve nāgehānī bir tāʿife üzere şeb-hūn çapmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: شَعَّ العَارَةَ عَلَيْهِمْ إِذَا صَبَّهَا Ve

شَعٌّ [ʃaʿʿ] Saçık ve dağınık nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ شَعٌّ أَي مُتَفَرِّقٌ Ve

شَعٌّ [ʃaʿʿ] İvmek maʿnāsınadır, شَعَّ [ʃeʿʿ] gibi, ke-mā se-yuzkeru.

الإشعاعُ [el-iʃ-ʿāʿ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi dağıtmak maʿnāsınadır; yukālu: أَشَعَّهُ إِذَا فَرَّقَهُ Ve ekin sünbülesi kılıçık çıkarmak maʿnāsınadır; yukālu: أَشَعَّ الرُّزْءُ إِذَا أَخْرَجَ شَعَاعَهُ Ve sünbülenin dāneleri özenip kuvvetlenmek maʿnāsınadır; yukālu: أَشَعَّ السُّبُلُ إِذَا كُنْتَنَزَّ حُبَّهُ Ve güneş āfāk ve etrāfa neş-i pertev eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَشَعَّتِ الشَّمْسُ إِذَا نَشَرَتْ شَعَاعَهَا

الشُّعُوعُ [eʃ-ʃeʿʿ] (hezīz [hezīz] vezninde) شَعٌّ [ʃaʿʿ] gibi ivmek maʿnāsınadır; yukālu: فَلَانَ شَعًّا وَشَعِيعًا إِذَا عَجَلَ

الشُّعُوعُ [eʃ-ʃuʿuʿ] (şīn'in zammıyla) Örumcek evine denir, بَيْتُ العُنْكَبُوتِ [beytu'l-ʿankebūt] maʿnāsına.

الشُّعُوعُ [eʃ-ʃuʿuʿ] (hudhud [hudhud] vezninde) ʿAbs kabilesinden bir recül adıdır.

الإشعاعُ [el-iʃ-ʿāʿ] (infiʿāl [infiʿāl] vezninde) Cā-be-cā koyunlara kurt hücum edip havāle olmak maʿnāsınadır; yukālu: اِنْشَعَّ

الذَّبُّ فِي الْعَنَمِ إِذَا أَعَارَ فِيهَا

الشَّعْشَعَةُ [eş-şaʿseʿat] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Şarāba su katmak maʿnāsınadır; yukālu: **شَعْشَعَ الشَّرَابَ إِذَا مَرَّجَهُ بِالْمَاءِ** Ve tiridin tepesini söbületip kümmî etmek maʿnāsınadır. ʿAlā-kavlin yağını çoğaltmak maʿnāsınadır; yukālu: **شَعْشَعَ الثَّرِيدَةَ إِذَا رَفَعَ رَأْسَهَا وَطَوَّلَهُ أَوْ أَكْثَرَ وَدَكَّهَا وَسَمَّنَهَا** Ve bir şey'i birbirine katıp karıştırmak maʿnāsınadır; yukālu: **شَعْشَعَ الشَّيْءَ إِذَا خَلَطَ بَعْضَهُ بِبَعْضٍ**

الشَّعْشَعُ [et-teşeʿsuʿ] (تَزَلُّزٌ [tezul] vezninde) Ayın ekseri eyyâmı geçip hemân bir mikdârı kalmak maʿnāsınadır; yukālu: **تَشَعَّشَعَ الشَّهْرُ إِذَا بَقِيَ مِنْهُ قَلِيلٌ**

[ش ع ل ع]

الشَّعْلُ [eş-şeʿallaʿ] (هَمَلٌ [hemellaʿ] vezninde) ve

الشَّعْلُ [eş-şeʿanlaʿ] (سَمَنْدَلٌ [semendel] vezninde) Mutlakan uzun şey'e denir, طَوِيلٌ [tavîl] maʿnāsına.

الشَّعْلَةُ [eş-şeʿalleʿat] (hâ'yla) Dalları sık ve dernekli olmayıp dağınık ve açık olan ağaca denir; yukālu: **شَجَرَةٌ شَعْلَةٌ إِذَا كَانَتْ مُتَفَرِّقَةً الْأَعْصَانِ غَيْرَ مُلْتَمَّةٍ**

[ش ف ع]

الشَّفْعُ [eş-şefʿ] (نَفْعٌ [nefʿ] vezninde) Zevc maʿnāsınadır ki çift demektir. وَتَرٌ [vitr] mukâbilidir ki tek demektir; yukālu: **هُوَ شَفْعٌ أَمْ وَتَرٌ** Ve masdar olur, çift eylemek maʿnāsınadır; yukālu: **شَفَعَهُ شَفْعًا مِنَ الْبَابِ** Ve **الثَّالِثُ إِذَا صَيَّرَهُ زَوْجًا**

شَفَعٌ [şefʿ] Yevm-i adhāya itlāk olunur, yevm-i nazîri olduğu için, niteki وَتَرٌ [vitr] yevm-i ʿarefeye itlāk olunur. Ve kîle fî kavlihi taʿālā: **﴿وَالشَّفْعُ وَالْوَتْرُ﴾ هُوَ الْخَلْقُ لِقَوْلِهِ تَعَالَى ﴿وَمِنْ كُلِّ شَيْءٍ خَلَقْنَا زَوْجَيْنِ﴾ أَوْ هُوَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لِقَوْلِهِ تَعَالَى ﴿مَا يَكُونُ مِنْ نَجْوَى ثَلَاثَةٍ إِلَّا هُوَ رَابِعُهُمْ﴾**

Yaʿnî baʿzı müfessirîn âyet-i merkümede vâkiʿ وَتَرٌ [vitr] kelimesini vâcib biʿz-zât celle şānuhu hazretleriyle ve شَفَعٌ [şefʿ] lafzını mahlûkatla tefsir eylediler, zîrâ **﴿وَمِنْ كُلِّ شَيْءٍ خَلَقْنَا زَوْجَيْنِ﴾** nass-ı mübîni üzere cemîʿ-î eşyâʿ zevc yaʿnî her cinsten iki nevʿ olarak halk olunmuştur, tâ ki taʿaddüd havâss-ı mümkinâttan olup vâcib biʿz-zât celle şānuhu taʿaddüd ve inkisâm kabûl eylemediğini ehl-i şuʿur olanlar idrâk eyleye. Meselâ cevheri cāmîd ve nāmî kılıp ve nāmîyi müdrik ve nebât ve müdriki sâmit ve nâtk halk eylediği gibi kezâlik cemîʿ-î eşyâʿ cevher ve ʿarazdan ve mādde ve süretten terkîb olunmuştur. Ve bu zevciyyet ve tereküb masnûʿiyyeti muktezîdir ve masnûʿ sâniʿa muhtâcdır. Ve burhân-ı temānuʿ mûcibince sâniʿ vâhid-i hakîki celle zâtuhudur. Ve

شَفَعٌ [şefʿ] Gözün şaşılığında yâhüd zaʿf-ı basardan ve hîrelenmekten nâşî bir nesne çift ve çatal görünmek maʿnāsınadır; yukālu: **شَفَعَتْ لِي الْأَشْبَاحُ عَلَى الْمَجْهُولِ أَيَّ أَرَى الشَّخْصَ شَخْصَيْنِ لِصَغْفِ بَصْرِي وَاتِّشَارِهِ**

الشَّافِعَةُ [eş-şāfiʿat] Bir nesneyi iki gören göze denir ki شَفَعٌ [şefʿ]-i mezkûrdan meʿhûzdur; yukālu: **عَيْنٌ شَافِعَةٌ إِذَا كَانَتْ تَنْظُرُ نَظْرَيْنِ أَيَّ تَرَى الشَّخْصَ شَخْصَيْنِ**

بنو شافعٍ [Benū Şāfiʿ] Fahr-ı enām ʿaleyhiʿs-salātu ve ʿs-selām hazretlerinin cedleri olan Muṭṭalib b. ʿAbdumenâf evlādındandır ki İmâm Şāfiʿ rahimehullāhu onlardandır, niteki Ebuʿl-Ḳāsim ʿAbdulkerîm er-Rāfiʿ işbu ebyâtında beyân eylemiştir:

مُحَمَّدٌ إِذْ رِيسُ عَبَّاسٍ وَمِنْ

بَعْدِهِمْ عُثْمَانُ ثُمَّ شَافِعٌ

وَسَائِبٌ كَذَا عُيَيْدٌ سَاعٌ

عَبْدُ يَزِيدَ ثَامِرٌ وَالتَّاسِعُ
هَاشِمُ الْمَوْلُودِ ابْنُ الْمُطَّلَبِ
عَبْدُ مَنَافٍ لِلْجَمِيعِ تَابِعٌ

الشُّفَاعَةُ [eş-şefā‘at] [semāhat] [semāhat] vezninde) İ‘ānet eylemek ma‘nāsına müsta‘meldir; tekūlu: إِنَّهُ لَيَشْفَعُ عَلَيَّ بِالْعَدَاوَةِ Ya‘nī “Filān bana sārīr ‘adāvet edenlere i‘ānet eder olmakla bana irās-ı mazarrat eder.” Ve dilek eylemek ma‘nāsınadır; tekūlu: شَفَعْتُ لَهُ إِلَى فُلَانٍ أَبِي طَالِبْتُ أَنْ يُعَاوَنَهُ

Mü‘ellifin Başā‘ir’de beyānına göre شَفَاعَةُ [şefā‘at] [şef‘] ma‘nāsınadır. Bir kimseye nāsır ve mu‘īn yāhūd ondan sārīl ve tālib olarak mukārenet ve inzimām ma‘nāsına olup ba‘dehu mücrim veyā muhtāc hakkında dilek eylemekte isti‘māl olundu: وَمِنْهُ الشُّفَاعَةُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ve kavluhu ta‘ālā: ﴿مَنْ يَشْفَعُ شَفَاعَةً حَسَنَةً يَكُنْ لَهُ نَصِيبٌ مِنْهَا﴾ وَلَا تَنْفَعُهَا شَفَاعَةٌ ﴿نَفْيٌ لِلشُّفَاعِ أَيَّ مَا لَهَا شَافِعٌ فَتَنْفَعُهَا شَفَاعَتُهُ﴾ Burada lāzımdan melzūm ile ta‘bīr olundu, ya‘nī onlar için bir şefā‘at eden yoktur ki hattā kendilere şefā‘at irās-ı menfa‘at eyleye.

الشُّفِيعُ [eş-şefī‘] [emīr] vezninde) Sāhib-i şefā‘at olan adama denir; yukālu: هُوَ شَفِيعُهُ أَيَّ صَاحِبِ الشُّفَاعَةِ لَهُ sāhibine denir, ke-mā se-yuzkeru.

الشُّفْعَةُ [eş-şuf‘at] [gurfet] vezninde) Bir matlūbu ‘indinde olan nesneye zamm ve ziyāde eylemeğe denir ki vāhid iken ğift eylemekten ‘ibāret olur. Ve ‘inde’l-fukahā’ müteceddidü’l-mülk olan şerīk üzere ıvaz mukābiliyle kahren sābit olan hakk-ı temellük-i nasībden ‘ibārettir. Ve bu ‘akārda cārī olur, ‘urūzda cārī olmaz.

Meselā Zeyd ve ‘Amr’ın mülk-i menzillerinin kapıları mukābilen bir tarīk-i hāssta olup hakk-ı mürürda halīt ve şerīk olsalar, Zeyd menzilini Bekr’e semen-i ma‘lūma bey‘ ve teslim edip ‘Amr’ın menzil-i mezbūrda hakk-ı temellükü olmakla isti‘māl eylediği anda kütüb-i fetāvāda mebsūt olan şurūta ri‘āyet eyledikte menzil-i merkūmu bi’ş-şuf‘a Bekr’den ahz eder. Şārīh der ki mü‘ellif burada ma‘nā-yı me‘hazını kasr ve müsāmaha ile beyān eyledi. Asl şuf‘at [şuf‘at] ziyāde ma‘nāsınadır. Bu mülābese ile ‘örf-i şer‘de vech-i mezkūr üzere olan mülk-i meşfū‘a itlāk olundu, لُقْمَةٌ [luqmet] şey‘-i melkūma itlāk olduğu gibi. Ve mülk-i merkūmu temellük ma‘nāsına da isti‘māl olunur. Ve bundan fi‘l tasarrufu ma‘lūm değildir. Ve kavlu’l-İmām eş-Şa‘bī: الشُّفْعَةُ عَلَيَّ رُؤُوسِ الرِّجَالِ أَيَّ إِذَا كَانَتْ الدَّارُ بَيْنَ جَمَاعَةٍ مُخْتَلِفِي السِّهَامِ فَبَاعَ وَاحِدٌ نَصِيبَهُ فَيَكُونُ مَا بَاعَ لِشُرَكَائِهِ بَيْنَهُمْ شُفْعَةً سِوَاءَ عَلَيَّ رُؤُوسِهِمْ لَا عَلَيَّ سِهَامِهِمْ [şuf‘at] kadr-i mülk üzere değildir, belki ‘aded-i rü‘ūs üzere sābit olur. Meselā bir menzil üç kimse beyninde müşterek olup birinin nısf ve birinin sūdüs ve birinin sülüs hisseleri olsa, sāhib-i nısf olan kendi hissesini bir āhere semen-i ma‘lūma bey‘ eyledikten sonra dīger hisse-dārılar işittikleri anda hakk-ı şuf‘a ile iddi‘āya vüsüb eyleseler, kādī o nasīb-i mebt‘i onlara nısfeyn olarak hüküm ve teslim eder. Şārīh der ki lākin Şāfi‘ ‘indinde mezbūrān beyninde hisseleri kadar ya‘nī eslāsen taksīm olunur. Eğer sāhib-i sūdüs bey‘ eylemiş ise mebt‘-i mezbūr ahmāsen ve eğer sāhib-i sülüs bey‘ eylemiş ise erbā‘an taksīm olunur. Ammā Hanefiyye ‘indinde vech-i mezkūr üzere sūretlerin mecmū‘unda

tansif olunur. Ve

شَفَعَةٌ [ʃufʿat] Deliliğe itlāk olunur; yukālu: فِيهِ شَفَعَةٌ أَي جُنُونٌ Ve

شَفَعَةُ الضُّحَى [ʃufʿatu'd-ḍuḥā] Kuşluk vak-tinde edā olunan iki rekʿat salāt-ı nāfileye itlāk olunur. Hanefiyyeye göre mendüb olan dört rekʿat ve ziyādedir. Ve Şāfiyye ʿinde nevāfil ikişer rekʿat edā olunmak efdaldır. Ve bu maʿnāda şīn'in fethiyle de cā'izdir.

الْمَشْفُوعُ [el-meşfūʿ] Deliye denir; yukālu: رَجُلٌ مَشْفُوعٌ أَي مَجْنُونٌ

الشَّافِعُ [eş-şāfiʿ] Şol nākaya ve koyuna de-nir ki meme emer yavrusu var iken yine gebe olmuş ola. Veledi kendisine çift ol-duğu için yāhūd veledini kendisi çift ey-lediği için itlāk olunmuştur. Evvele göre bi-maʿnā mefʿūl olur, رَاضِيَةٌ [rāḍiyet] ve مَرْضِيَّةٌ [marḍiyet] gibi. ʿInde'l-baʿz bu-nun masdarı شَفِعَ [ʃifʿ] kelimesidir şīn'in kesriyle, niteki صَرَّةٌ [darret]ten me'hūz ضِرٌّ [dirr] gibi; yukālu: نَاقَةٌ أَوْ شَاةٌ شَافِعٌ إِذَا كَانَ فِي بَطْنِهَا وَلَدٌ وَيَبْتُعُهَا آخَرَ Ve

شَافِعٌ [şāfiʿ] Tekeye denir, ʿalā-kavlin شَافِعٌ [şāfiʿ] ergeç taʿbīr olunan tekeye denir ki koyuna nisbet koç menziline olur yāhūd dā'imā dişiyi ikiz tutturur olan tekeye denir.

الشَّافِعِيُّ [eş-Şāfiʿiyy] Tā'if kurbünde bir karyedir, onda bir mikdār nās mütemek-kindir; zikr olunan Şāfiʿ b. Muṭṭalib zür-riyyetinden olmak üzere zuʿm ederler.

الْمَشْفُوعُ [eş-şefūʿ] صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Şol nākaya denir ki bir sağımda iki kabı doldurur ola; yukālu: نَاقَةٌ مَشْفُوعَةٌ إِذَا كَانَتْ تَجْمَعُ بَيْنَ مَحْلَبَيْنِ فِي حَلْبَةِ وَاحِدَةٍ

شَفِيعٌ [Şefiʿ] [emīr] vezninde)

ʿAbdulʿazīz b. ʿAbdulmelik el-Muḫrī ced-dinin ismidir.

شَفِيعٌ [Şufeyʿ] زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Ebū Şālih b. İshāk el-Muḥtesib el-Muḥaddiṣ ismidir.

الشَّفَائِعُ [eş-şefāʿiʿ] Gūnāgūn nebātāta denir ki ikişer ikişer bitmiş ola.

التَّشْفِيعُ [et-teşfiʿ] Bir adamın şefāʿatini kabūl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: شَفَعْتُهُ فِيهِ حِينَ شَفَعْتُ شَفَاعَةً أَي قَبِلْتُ شَفَاعَتَهُ

الْإِسْتِشْفَاعُ [el-istişfāʿ] Bir kimseden şefāʿat talep eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَشْفَعْتُهُ إِنِّي أَي سَأَلْتُهُ أَنْ يَشْفَعُ

[ش ف ل ع]

الشَّفَلَعُ [eş-şefellaʿ] شَعَلَعٌ [şeʿallaʿ] vezninde ve mürādifidir ki zikr olundu. ʿAlā-kavlin bu musahhaftır, savābı شَعَلَعٌ [şeʿallaʿ]dır ʿayn'la.

[ش ق ع]

الشَّفْعُ [eş-şakʿ] (şīn'in fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Yüzü koyu eğilip kaptan su içmek maʿnāsınadır; yukālu: شَفَعٌ فِي الْإِنَاءِ شَفَعٌ فِي الْإِنَاءِ Ve bir kimseye göz değirmek maʿnāsınadır; yukālu: شَفَعْتُ فُلَانًا بِعَيْنَيْهِ إِذَا عَانَهُ

[ش ك ع]

الشَّكْعُ [eş-şekaʿ] (fethateynle) Hasta ve derd-nākın nāle ve zāriliği çoğalmak maʿnāsınadır; yukālu: شَكِعَ الْمَرِيضُ شَكْعًا Ve ekinin dāneleri firāvān olmak maʿnāsınadır; yukālu: شَكِعَ الرَّوْعُ إِذَا كَثُرَ حَبُّهُ Ve gazaba gelmek maʿnāsınadır; yukālu: شَكِعَ الرَّجُلُ إِذَا غَضِبَ Ve bir yeri ağrıyıp derd-nāk olmak maʿnāsınadır; yukālu: شَكِعَ فُلَانٌ إِذَا تَوَجَّعَ

الشَّكِيعُ [eş-şekiʿ] كَيْفٌ [ketif] vezninde)

Bahil ve le'ime denir; yukālu: رَجُلٌ شَكَّعَ أَيَّ بَخِيلٍ لَيْيَمٍ Ve derd ve veca'ı olan adama denir; yukālu: فَلَانَ شَكَّعَ أَيَّ وَجَعٍ

الشَّكَّعُ [eş-šek^c] (şin'in fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Devenin yularını silkip yukarı kaldırmak ma'nāsınadır; yukālu: شَكَّعَ بَعِيرَهُ بِزِمَامِهِ شَكَّعًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا رَفَعَهُ

الإِشْكَاعُ [el-işkā^c] (hemzenin kesriyle) Darılmak ma'nāsınadır, 'alā-kavlin sıkıntı verip melül ve mütezaccir kılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَشْكَعَ فَلَانًا إِذَا أَعْضَبَهُ أَوْ أَمَلَهُ وَأَضَجَرَهُ

الشُّكَاعَةُ [eş-şukā^cat] [sumāmet] [sumāmet] vezninde) Devenin ağzını dolduran dikenliğe denir.

الشُّكَاعَى [eş-şukā^cā] [hubārā] [hubārā] vezninde ve ba'zen şin'i meftūh olur) Fārisīde bād-āverd ve beyne'l-etibbā şevket ta'bīr olunan dikenliğe şebīh bir nev^c dikenli otluk ismidir, be-gāyet ince ve nahīf olur, hattā pek ince ve nahīf adamı ona teşbīhle الشُّكَاعَى كَأَنَّهُ عَوْدُ الشُّكَاعَى derler, Türkīde ona kurlagan dikenli ve kalkan dikenli derler; hummeyāt-ı 'atikaya ve küçük dilde olan kurhalara ve veca'-ı esnāna müfiddir. Ve شُّكَاعَى [şukā^cā] lafzının müfredinde شُّكَاعَاتُ [şukā^cāt] denir, 'alā-kavlin müfredi yoktur, müfred ve cem'ci müsāvīdir; yukālu: شُّكَاعَى وَاحِدَةً وَشُّكَاعَى كَثِيرَةً وَهُمَا شُّكَاعِيَانِ وَهُنَّ شُّكَاعِيَاتٌ

[ش م ع]

الشَّمْعُ [eş-şema^c] (fethateynle ve bunda mīm'in sükūnu lügat-ı müvellededir) Muma denir ki geceler şem^c-dānda yanar, 'alā-kavlin hāssatan bal mumuna denir, ondan bir parçaya شَمْعَةٌ [şeme^cat] denir hā'yla; yukālu: جَاءَ بِالشَّمْعِ وَهُوَ الَّذِي يُسْتَضِيحُ أَعْطَيْنِي شَمْعَةً أَيَّ قِطْعَةً بِهِ أَوْ مَوْمَ الْعَسَلِ

مِنَ الشَّمْعِ 'Abdullāh b. el-‘Abbās b. Cibril ve 'Osmān b. Muḥammed ve Muḥammed b. Bereke ve Aḥmed b. Muḥammed el-Bağdādī eş-Şem'iyūn muhaddislerdir. Gerçi ehl-i hadīs mīm'in sükūnuyla tekel-lüm ederler, lākin savāb olan muharrek olmaktadır.

الشَّمْعُ [eş-şem^c] [lem^c] vezninde) ve **الشُّمُوعُ** [eş-şumū^c] [ku'ūd] vezninde) ve

المَشْمَعَةُ [el-meşme^cat] [meşrebet] vezninde) La'ib ve mizāh eylemek ma'nāsınadır ki bir kimse ile horata edip oynayıp erişmektir; yukālu: شَمَّعَ فَلَانٌ شَمْعًا وَشُمُوعًا وَمَشْمَعَةً مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا لَعِبَ وَمَرَّحَ

شُمُوعٌ [şumū^c] Dağılmak ma'nāsınadır; yukālu: شَمَّعَ الشَّيْءُ شُمُوعًا إِذَا تَفَرَّقَ وَمِنْهُ قَوْلُ الْفُقَهَاءِ إِذَا شَمَّعَتِ الْفَارَةُ فِي الْبَيْتِ أَيَّ تَفَرَّقَتْ

الشُّمُوعُ [eş-şemū^c] [şabūr] vezninde) Erişken horatacı 'avrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ شُمُوعٌ أَيَّ مَرَّاحَةً لَغُوبٌ

المَشْمُوعُ [el-meşmū^c] 'Anber ile mahlūt miske denir; yukālu: مِسْكٌ مَشْمُوعٌ أَيَّ مَخْلُوطٌ بِالْعَنْبَرِ Bundan 'anberin bal mumu olması müstefāddır.

شَمْعُونُ الصَّفَا [Şem'ūnu's-Şafā] (şin'in fethiyle) Hazret-i Yūsuf'un 'aleyhi's-selām birāderleri ismidir. Ve İskenderiyye mukavkısı tarafından Fahr-i enām 'aleyhi's-selām dergāhına ihdā olunan Māriye-i Kıbtıyye cenāblarının pederleri ismidir ki İbrāhīm b. Nebiyyinā 'aleyhime's-selām onlardan tevellüd eylediler. Ve İşhāk b. İbrāhīm b. 'Abbād b. Şem'ūn ed-Deyrī ve Bekr b. eṭ-Ṭayyib b. Şem'ūn muhaddislerdir. Ve Şem'ūn b. Yezīd b. Ḥunāfe el-Ezdī ki ashābdandır, 'ayn'ın ihmāl ve i'cāmında ihtilāf olunmuştur, asahh olan

iʿcāmıdır. Müʿellif ʿacıbdır ki rüstül-i Hazret-i ʿİsā'dan olan Şemʿün'dan sükût eylediler.

شَمْعَانُ [Şemʿān] [selmān] vezninde) Müʿmin-i āl-i firʿavn olan zātın ismidir.

الإِشْمَاعُ [el-işmāʿ] (hemzenin kesriyle) Şuʿle vermek maʿnāsınadır; yukālu: أَشْمَعُ البِرَاجُ إِذَا سَطَعَ نُورُهُ

التَّشْمِيعُ [et-teşmīʿ] Bir adama horata edip oynatmak maʿnāsınadır; yukālu: إِذَا شَمَعَهُ إِذَا أَلْعَبَهُ Ve bezi erinmiş bal mumuna batırmak maʿnāsınadır ki muşammaʿ eylemek taʿbīr olunur; yukālu: شَمِعَ الثُّوبُ إِذَا غَمَسَهُ فِي الشَّمْعِ المَذَابِ

[ش ن ع]

الشَّنَاعَةُ [eş-şenāʿat] (şīn'in fethiyle) Bir nesne hadd ve kıyāstan hāric bed ve kabīh olmak maʿnāsınadır; yukālu: شَنَّعَ الشَّيْءُ شَنَّاعَةً مِنَ البَابِ الخَامِسِ إِذَا فَطَّعَ

الشَّنِيعُ [eş-şeniʿ] [emīr] vezninde) ve

الشَّنِيعُ [eş-şeniʿ] [ketif] vezninde) ve

الأَشْنَعُ [el-eşnaʿ] Haddi mütecāviz bed ve kabīh nesneye denir; yukālu: أَمْرٌ سَنِيعٌ وَسَنِيعٌ Ve Eşnaʿ b. ʿAmr b. ʿArīf bir cemāʿatin pederidir.

الشَّنْعَةُ [eş-şunʿat] [ğurfet] vezninde) İsmidir, pek çirkinliğe denir.

الشَّنْعَاءُ [eş-şenʿāʿ] [hamrāʿ] vezninde) أَشْنَعُ [eşnaʿ]ın müʿennesidir; ve minhu yukālu: غَيْرَةٌ شَنْعَاءٌ أَيْ قَبِيحَةٌ مُفْرِطَةٌ

الشَّنِيعُ [eş-şeniʿ] [menʿ] vezninde) Hırka makūlesi nesneyi hallāclanmış pamuk gibi dardağan eylemek maʿnāsınadır; yukālu: شَنَّعَ الخِرْقَةَ شَنَّعًا مِنَ البَابِ الثَّلَاثِ إِذَا شَعَّهَا حَتَّى تَفْتَسَ Ve bir nesneyi kabīh ʿadd eylemek maʿnāsınadır; yukālu: شَنَّعَ فُلَانًا إِذَا اسْتَقْبَحَهُ Ve sövmek maʿnāsınadır; yukālu: إِذَا شَنَّعَهُ

Ve rüsvāy eylemek maʿnāsınadır; yukālu:

شَنَّعَهُ إِذَا فَضَّحَهُ

الشُّنُوعُ [eş-şunūʿ] [kuʿūd] vezninde)

Çirkinlik, kubh maʿnāsınadır; yukālu: فِي فِطْرَتِهِ شُنُوعٌ أَيْ فُتِحَ

الشُّنْعُ [eş-şunʿ] (şīn'in zammıyla) Bir nesneyi pek çirkinsemek maʿnāsınadır; yukālu: رَأَى أَمْرًا سَنِيعًا بِهِ شَنَّعًا مِنَ البَابِ الرَّابِعِ إِذَا اسْتَشَنَّعَهُ

المَشْنُوعُ [el-meşnūʿ] Rüsivāy ve meşhūr maʿnāsınadır.

الشُّنْعَانُ [eş-şenaʿnaʿ] [sefercel] vezninde) Hilkati nā-zībā yakışsız adama denir; yukālu: رَجُلٌ شَنَّعٌ أَيْ المُضْطَرَّبُ الخَلْقِ

الإِشْنَاعُ [el-işnāʿ] (hemzenin kesriyle) Sürʿatle yürümek maʿnāsınadır; yukālu: أَشْنَعَتِ النَّاقَةُ إِذَا أَسْرَعَتْ

التَّشْنِيعُ [et-teşniʿ] Bir adamı pek çok takbīh eylemek maʿnāsınadır; yukālu: شَنَّعَ فُلَانًا إِذَا سَيَّحَنَ Ve sığanıp çemrenmek maʿnāsınadır; yukālu: شَنَّعَ الرَّجُلُ إِذَا شَمَّرَ Ve yürümekte cüst deprenip cidd ve cehd eylemek maʿnāsınadır; yukālu: شَنَّعَ البَعِيرُ إِذَا انْكَمَشَ وَجَدَّ فِي السَّبْرِ

التَّشْنُوعُ [et-teşennuʿ] [tefaʿul] vezninde) تَشْنِيعٌ [teşniʿ] ile maʿnā-yı ahırde mürādiftir; yukālu: تَشَنَّعَ البَعِيرُ بِمَعْنَى شَنَّعَ

Ve cenk ve kītāle hāzır ve āmāde olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَشَنَّعَ فُلَانٌ إِذَا تَهَيَّأَ لِلْقِتَالِ

Ve ata binmek maʿnāsınadır; yukālu: تَشَنَّعَ الفَرَسُ إِذَا رَكِبَهُ وَعَلَاهُ

Ve silāhlanmak maʿnāsınadır; yukālu: تَشَنَّعَ السَّبَاحُ إِذَا لَبَسَهُ

Ve bir kavm üzere şeb-hūn çaptırmak maʿnāsınadır; yukālu: تَشَنَّعَ الغَارَةَ إِذَا بَثَّهَا

Ve libās yırtılmak maʿnāsınadır; yukālu: تَشَنَّعَ الثُّوبُ إِذَا تَفَرَّزَ

[ش و ع]

الشُّوعُ [eş-şū‘] (şīn’in zammıyla) Şecer-i bān, ‘alā-kavlin semerinin ismidir. Bu berriyye eşcārındandır, Türkīde sorkun ağacı derler, yemişine حَبُّ الْبَانَ [habbu’l-bān] ve yağına دُهْنُ الْبَانَ [duhnu’l-bān] denir.

الشُّوعُ [eş-şev‘] (nev‘ [nev‘] vezninde) Bir adamın başının kılları diken diken sertleşip ürpermek ma’nāsıdır; yukālu: شُوعٌ رَأْسُهُ شُوعًا مِنَ الْبَابِ الْحَامِسِ إِذَا اشْعَانُ أَي انْتَشَرَ شُوعٌ Ve bu Ebū ‘Amr rivāyetidir, kıyās olan bāb-ı rābi‘den fet-hateynle olmaktadır.

الشُّوعُ [eş-şeva‘] (fethateynle) Kıyās üzere شُوعٌ [şev‘] ma’nāsıdır; yukālu: شُوعٌ رَأْسُهُ شُوعًا Bāb-ı rābi‘ ef’āl-i tabī‘iyyeye mahsūs olduğundan bu kıyāsa muhālif olmuştur. Ve

شُوعٌ [şeva‘] Atın bir yanağı beyāz olmak ma’nāsıdır; yukālu: شُوعُ الْفَرَسِ إِذَا كَانَ أَحَدٌ خَدَّيْهِ أَبْيَضَ

الأشُّوعُ [el-eşva‘] Şol adama denir ki başının kılları sertlenip diken diken ürpermiş ola; mü’ennesi شُوعَاءُ [şev‘ā] ve cem‘i شُوعٌ [şu‘]dur şīn’in zammıyla. Ve Sa‘īd b. ‘Amr b. Eşva‘ ki kādī-i Kūfe’dir, sikāttandır.

المشَّوعُ [el-miştā‘] [مِحْرَابٌ] [mihrāb] vezninde) Ocak ölçerecek ālete denir, مِحْرَابٌ [mihrāsu’t-tennūr] ma’nāsına, gūyā ki شُوعٌ النَّارِ māddesinden me’hūzdur, ke-mā se-yuzkeru. Bunda vāv ile ve yā’yla مَشُوعٌ [miştā‘] ve مَشْيَاعٌ [miştā‘] lügattır ki aslı مَشْيَاعٌ [miştā‘]dır, صَبِيَانٌ [şibyān] ve صَبِيَانٌ [şibvān] gibi.

شُعُّ شُعٍ [şu‘ şu‘] (şīn’lerin zammıyla) Bir kimse sūfiler gibi saçını uzatıp delk-ı murakka‘ giyinip terk-i tecemmül ü ālāyış

eylemekle emrdir ve hemān bu būnye ile vāriddir; yekūlūne: شُعُّ شُعٍ وَهُوَ أَمْرٌ بِالْتَّقَشُّفِ وَتَطْوِيلِ الشَّعْرِ

شَبَّعَ [eş-şev‘] (nev‘ [nev‘] vezninde) شَبَّعَ [şey‘] lafzında lügattır, şol velededir ki bir veledin ardınca doğup mā-beyninde veled-i āher olmaya; yukālu: هَذَا شُوعٌ هَذَا وَشَبَّعَ هَذَا لِلَّذِي وُلِدَ بَعْدَهُ وَلَمْ يُولَدْ بَيْنَهُمَا شَيْءٌ

[ش ي ع]

الشَّيْعُ [eş-şey‘] (bey‘ [bey‘] vezninde) ve **الشُّيُوعُ** [eş-şuyū‘] [كُفُودٌ] [ku‘ūd] vezninde) ve

المَشَاعُ [el-meşā‘] [مَتَاعٌ] [metā‘] vezninde) ve **الشَّيْعُوَّةُ** [eş-şey‘ū‘at] [دَيْمُومَةٌ] [deymūmet] vezninde) ve

الشَّيْعَانُ [eş-şeye‘ān] (fethātla) Bir nesne nās içre yayılıp fāş ve āşikāre olmak ma’nāsıdır; yukālu: شَاعَ الْخَبْرُ يَشِيْعُ شَيْعًا وَشُيُوعًا وَمَشَاعًا وَشَيْعُوَّةً وَشَيْعَانًا إِذَا دَاعَ وَفَشَا

الشَّائِعُ [eş-şā‘i‘] Nās içre fāş ve āşikāre olan nesneye denir; yukālu: حَدِيثٌ شَائِعٌ وَشَاعٌ Ve bu سَائِرٌ [şā‘i‘] lafzından maktūbdur, سَائِرٌ [sā‘ir] ve سَارٌ [sār] gibi. Ve

شَائِعٌ [şā‘i‘] Taksīm olunmamış hisse-i müşterekeye itlāk olunur, bir menzilde bir niçe halītin hisse-i gayr-i maksūmeleri gibi.

المَشَاعُ [el-meşā‘] (mīm’in fethiyle) Masdardır ki zikr olundu. Ve سَائِعٌ [şā‘i‘] ma’nāsına müsta‘meldir; yukālu: خَبْرٌ شَائِعٌ سَهْمٌ شَائِعٌ وَشَاعَ ve yukālu: وَشَاعَ أَي دَانِعٌ وَشَاعَ أَي غَيَّرَ مَقْسُومٌ

شَاعَ [şā‘] Esrimiş devenin bevline, ‘alā-kavlin erkek aşmış nākanın münteşir olan bevline denir ki o esnāda saçarak tebevvl eder. Ve bu yine سَائِعٌ [şā‘i‘] maktūbudur.

شَيْعٌ [eş-şeyʿ] (بَيْعٌ [beyʿ] vezninde) [şevʿ] maʿnâsındır ki bir veledin ensesinden doğan velededir, ʿalâ-kavlin misli maʿnâsındır; yukâlu: هَذَا شَيْعُهُ أَيْ شَوْعُهُ أَوْ هَذَا مِثْلُهُ Ve mikdâr maʿnâsındır; yukâlu: هَذَا شَيْعٌ هَذَا أَيْ مِقْدَارُهُ Ve erte ʿakabinde olan güne itlâk olunur; tekûlu: آتِيكَ غَدًا أَوْ شَيْعُهُ أَيْ بَعْدَهُ

شَيْعٌ [şeyʿ] Masdar olur, bir nesneyi nâs içre yayıp fâş eylemek maʿnâsına. Ve bu vech-i mezkûr üzere lâzımdır, bâ ile müteʿaddî olur; tekûlu: شِيعْتُ بِالشَّيْءِ شَيْعًا مِثْلَ بَعْتُ بَيْعًا إِذَا أَدْعَيْتَهُ وَأَظْهَرْتَهُ maʿnâsındır; yukâlu: شَاعَ الْإِنَاءُ إِذَا مَلَأَهُ ve tekûlu'l-ʿArab: شَاعَكُمْ السَّلَامُ كَمَالَ عَلَيْكُمْ السَّلَامُ أَوْ تَبِعَكُمْ أَوْ لَا فَارَقَكُمْ أَوْ مَلَائِكُمْ السَّلَامُ وَيَقُولُونَ شَاعَكُمْ اللهُ بِالسَّلَامِ وَأَشَاعَكُمْ Bunlarda tebaʿiyyet maʿnâsı veled-i müteʿakib maʿnâsına olan [şeyʿ] lafzından meʾhûzdur.

شَيْعُ اللهِ [Şeyʿullâh] تَيْمُ اللهِ [Teymullâh] gibi bir adamın ismidir.

شَيْعَانٌ [Şeyʿân] [reyhân] vezninde) Yemen'de bir mevzî ismidir.

الشَّيْعَةُ [eş-şîʿat] (şîn'in kesriyle) Bir kimşenin medâr-ı kuvveti olacak müttetik etbâʿ ve ensârına denir; yukâlu: هُمْ شَيْعَتُهُ أَيْ هُمْ أَتْبَاعُهُ وَأَنْصَارُهُ mütekavvî olup nâm ve şöhet bulduğu için itlâk olunmuştur. Ve

شَيْعَةٌ [şîʿat] Başka başına müstakil bir fırka-i insâniye itlâk olunur. Ve işbu شَيْعَةٌ [şîʿat] lafzının müfredi ve tesniye ve cemʿi ve müzekker ve müʿennesi berâberdir. Baʿdehu lafz-ı mezkûr İmâm ʿAlî el-Murtaḍâ kerremallâhu vechehu hazretlerinin ve hânedân-ı ʿâlîlerine muhibb ve mihribân olanlara bi-tarîki'l-galebe itlâk olunup hattâ onlara ism-i hâss oldu; cemʿi

أَشْيَاعٌ [eşyâʿ] ve شَيْعٌ [şiyaʿ]dır, عِنَبٌ [ʿineb] vezninde.

الإِشَاعَةُ [el-işâʿat] (hemzenin kesriyle) Haber ve esrâr makûlesini şāyiʿ ve fâş eylemek maʿnâsındır; tekûlu: أَشَعْتُ الْخَيْرَ إِذَا أَذَعْتَهُ وَأَظْهَرْتَهُ أَشَاعَكُمْ اللهُ بِالسَّلَامِ أَيْ أَتْبَعَكُمْ يَعْنِي جَعَلَهُ لَكُمْ صَاحِبًا وَتَابِعًا أَشَاعَتِ النَّاقَةُ أَشَاعَتْ النَّاقَةُ إِذَا رَمَتْهُ مُتَفَرِّقًا أَشَاعَ بِالْإِبِلِ إِذَا أَهَابَ بِهَا أَشَاعَ أَيْ صَاحَ بِهَا وَدَعَاهَا إِذَا اسْتَأْخَرَ بَعْضُهَا أَشَاعَتِ النَّاقَةُ بِبَوْلِهَا إِذَا رَمَتْ بِهِ وَقَطَعْتَهُ

الْمَشِيْعُ [el-meşîʿ] [mebîʿ] vezninde) Doldurmak maʿnâsına olan شَيْعٌ [şeyʿ]den ism-i mefʿûldür; doldurulmuş kaba denir. Ve şol hakûd kimseye itlâk olunur ki lüʾm ve hasâsetle memlû ola; yukâlu: رَجُلٌ مَشِيْعٌ أَيْ حَفْوَدٌ مَمْلُوءٌ لَوْمًا

الشَّاعَةُ [eş-şâʿat] Zevceye itlâk olunur, zevcine müşāyeʿat yaʿnî mütâbaʿat eylediği için; aslı شَائِعَةٌ [şāʿiʿat]tır; yukâlu: هِيَ شَاعَتُهُ أَيْ رَوْجَتُهُ أَخْبَارٌ شَاعَةٌ أَيْ مُنْتَشِرَةٌ

الشَّيْبَاعُ [eş-şiyâʿ] (كِتَابٌ [kitâb] vezninde ve baʿzen şîn'i meftûh olur) Âteş ʿalevlendirecek odun hurdelerine denir. Ve çoban düdüğüne itlâk olunur ki kaval taʿbîr olunur, ʿalâ-kavlin atın âvâzına denir; yukâlu: Ve أَنَاَمَ الرَّاعِي الْعَنَمَ بِالشَّيْبَاعِ أَيْ بِمِزْمَارِهِ أَوْ صَوْتِهِ

شَيْبَاعٌ [şiyâʿ] دُعَاةٌ [duʿât] maʿnâsındır ki داعِي [dāʿî]nin cemʿidir, çağırıcıya denir. Burada شَيْبَاعٌ [şiyâʿ] deveye haykırmak maʿnâsına olan شَيْعٌ [şeyʿ]den ism-i fâʿil olan شَائِعٌ [şāʿiʿ]in cemʿidir.

الشَّيْعَانُ [eş-şuyeʿā] (فُقَهَاءُ [fuḳahā] vezninde) Ehadühümā āhere شَيْعَةٌ [šīʿat] yaʿnī aʿvān ve ensār olan cemāʿat ve ʿaskere denir; yukālu: هُمْ شَيْعَاءُ أَي كُلُّ وَاحِدٍ شَيْعٌ لِصَاحِبِهِ Ve bu شَيْعٌ [şeyyiʿ] lafzından cemʿdir, كَيْسٌ [keyyis] vezninde; müʿennesi شَيْعَةٌ [şeyyiʿat]tır. Ve مَشَاعَةٌ [meşāʿat] [meşāʿat] maʿnāsınadır ki hisse-i gayr-i maksümedir; yukālu: الدَّارُ شَيْعَةٌ يَبْنُهُمْ أَي مَشَاعَةٌ الدَّارُ شَيْعَةٌ [el-mişyeʿat] [el-mişyeʿat] [el-mişyeʿat] vezninde) ʿAvretlerin pamuk ve iplik kodukları sepet ve kuffe makülesi kaba denir.

الشَّيْعُورُ [eş-şeyūr] (صُبُورٌ [şabūr] vezninde) Odun tutrağına denir; وَقُودٌ [veḳūd] ve ضَرَامٌ [dirām] maʿnāsına.

الشَّيْعَةُ [eş-şeyʿat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Bir nevʿ şecerdir ki bal arısı otlar; ondan yaptığı bal be-gāyet sâf ve aʿlā olur ve çiçekleri pek hoş-bū olmakla esvāb aralığına vazʿ ederler.

المُشْيَاعُ [el-mişyāʿ] (مِذْيَاعٌ [mizyāʿ] vezninde) ve mürādifidir ki aslā ketm-i esrār eylemez olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُشْيَاعٌ أَي مِذْيَاعٌ

التَّشْيِيعُ [et-teşyiʿ] Sürtiden ayrılan deveye haykırmak maʿnāsınadır; yukālu: شَيَّعَ بِالْإِبِلِ Ve bir semte giden adama gönderi gitmek maʿnāsınadır; yukālu: إِذَا أَشَاءَ بِهَا شَيَّعَ فَلَانًا إِذَا خَرَجَ مَعَهُ لِوِدْعِهِ وَبَيْلَعَهُ مَنْرُلُهُ ʿakibinde sitt-i şevvāl tutmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: شَيَّعَ شَهْرَ رَمَضَانَ إِذَا صَامَ Ve bir nesneyi âteşle yakmak maʿnāsınadır; yukālu: شَيَّعَهُ بِالنَّارِ إِذَا أَحْرَقَهُ Ve bir adama kalb kuvveti vermekle yüreklendirmek maʿnāsınadır; yukālu: شَيَّعَ رَجُلًا إِذَا شَجَّعَهُ وَجَرَّأَهُ Ve çoban kaval çalmak maʿnāsınadır; yukālu: شَيَّعَ الرَّاعِي إِذَا نَفَّخَ فِيهِ Ve ʿalevlendirmek için âteşe hurde

tutraklar atmak maʿnāsınadır; yukālu: شَيَّعَ النَّارَ إِذَا أَلْقَى عَلَيْهَا حَطْبًا يُذَكِّيهَا بِهِ

المُشَيِّعُ [el-muşeyyaʿ] (مُعَظَّمٌ [muʿazzam] vezninde) Dilîr ve bahādıra denir, gūyā ki bir āher kimse ile yāhūd umūr-ı hāʿile tecrübeleriyle hāsıl olan kuvvet-i kalble teşci olunmuştur; yukālu: رَجُلٌ مُشَيِّعٌ أَي شَجَّاعٌ Ve ivegen adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُشَيِّعٌ أَي عَجُولٌ

المُشَيِّعَةُ [el-muşeyyeʿat] (مُعَظَّمَةٌ [muʿazzamet] vezninde) Şol koyuna ve keçiye denir ki zebūnluklarından sürtiden geride kalır olmalarıyla sevk eder kimseye muhtāc ola.

المُشَيِّعَةُ [el-muşeyyiʿat] (مُحَدِّثَةٌ [muḳaddišet] vezninde) Şol koyuna ve keçiye denir ki zebūnluğundan sürtiden geride kalır olmalarıyla gūyā ki sürüyü sevk eder ola; ve minhuʿl-hadīsu: نَهَى النَّبِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَنْ: “بَفْتَحِ الْبَيْتِ وَكَسِرْهَا” بِفَتْحِ الْبَيْتِ وَكَسِرْهَا Pes iki rivāyete göre de kurbān koyunu zebūn ve mehzūl olmaktan menhī olur.

المُشَايِعَةُ [el-muşāyeʿat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bir kimse ile dostluk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِذَا وَالَاهُ Ve geride kalmış deveyi sürüye mülhak olmak için haykırp çağırarak maʿnāsınadır; yukālu: شَايَعَهُ إِذَا تَابَعَهُ عَلَى أَمْرٍ

المُشَايِعُ [el-muşāyiʿ] (مُتَابِعٌ [mutābiʿ] vezninde) Lāhik maʿnāsınadır; yukālu: صَارَ مُشَايِعًا لَهُمْ أَي لِأَحَقًّا

التَّشْيِيعُ [et-teşeyyuʿ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) Şīʿalıklı iddiʿā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَشَيَّعَ الرَّجُلُ إِذَا ادَّعَى دَعْوَى الشَّيْعَةِ

المُتَشَايِعَانُ [el-muteşāyiʿān] ve

الْمُشْتَاعَانِ [el-muštāʿān] (mīm'lerin zammı ve tesniye bünyeleriyle) Bir yerde hissele-ri **مَشَاعٍ** [mešāʿ] yaʿnī gayr-i maksūm olmak üzere halīt ve şerik olan iki kimselerdir; yukālu: هُمَا مُشْتَاعَانِ وَمُشْتَاعَانِ فِي دَارِ أَيِّ شَرِيكَانِ يَغْنِي عَلَيَّ وَجْهَ الْمَشَاعِ

الشَّيْعِي [eş-Şīʿiyy] (šīm'in kesriyle) Şīʿa'ya mensüb demektir. Muḥammed b. Maṣṣūr eş-Şīʿī ki muhaddisīndendir, Maṣṣūr'un şīʿasındandır.

الشَّيْعِ [eş-şīʿ] (šīm'in kesriyle) Dā'imā nisvānla üns ve muhāletat üzere olan yādigāra denir; yukālu: هُوَ شَيْعٍ نِسَاءٍ أَيُّ يَشْتِغُهُنَّ وَيُخَالِطُهُنَّ

FASLU'Ş-ŞĀDĪ'L-MÜHMELE

(فَضْلُ الصَّادِ الْمُهْمَلَةِ)

[ص ب ع]

الإِضْبَعُ [el-işbaʿ] (hemzenin harekāt-ı selāsı ve her harekesinde bā'nın harekāt-ı selāsıyla lügattır ki dokuz lügat olur) ve

الأُضْبُوعُ [el-uşbüʿ] (أُسْبُوعٌ [usbüʿ] vezninde ki onuncu lügattır) Elde ve ayakta olan parmağa denir. Bunların mecmūʿu Kurāʿ el-Luġavī rivāyetidir. Ve bu müʿennestir, bāʿzen müzekker olur, cemʿi أَصَابِعُ [eşābiʿ] ve أُضْبُوعٌ [uşbüʿ]un أَصَابِيعُ [eşābiʿ]dir.

الإِضْبَعُ [el-İşbaʿ] (دِرْهَمٌ [dirhem] vezninde) Necd diyārında bir daġın adıdır.

ذُو الإِضْبَعِ [Zuʿl-İşbaʿ] Hekīm ve şāʿir ve hatīb olan Ḥurşān b. Muḥarris el-ʿAdvānī lakabıdır ki muʿammerīndendir; bir gün ayağının baş parmağını yılan sokmakla katʿ eylediği için mülakkab oldu. Ve Zuʿl-İşbaʿ Ḥibbān b. ʿAbdullāh et-Taġlebī şuʿarādandır. Ve

ذُو الإِضْبَعِ [Zuʿl-İşbaʿ] Müteʿahhirīnden başka bir şāʿirdir ki Velīd b. Yezīd'in meddāhındandır. Ve Zekiyyuddīn b. Ebi'l-İşbaʿ şuʿarā-yı müteʿahhirīndendir; Ḥāfız Şerefuddīn ʿAbdunmūʿim ed-Dimyātī merkūmdan eşʿār-ı ʿadīdesini imlā eylemiştir. Ve Zuʿl-Eşābiʿ et-Temīmī evi'l-Ḥuzāʿī evi'l-Cuhenī ashābdandır. Ve

إِضْبَعٌ [işbaʿ] Bir nesnede olan güzel eser ve nişāneye itlāk olunur ki parmakla gösterilmeğe sezā ola, ālet yāhūd sebebiyyet ʿalākasıyla; yukālu: عَلَيَّ مَا شَبَّهَتْهُ إِضْبَعٌ أَيُّ أَثَرٌ حَسَنٌ يَعْني يُشَارُ إِلَيْهَا بِالْإِضْبَعِ لِحُسْنِهَا وَسَمَّيَهَا

إِضْبَعُ حَفَّانٍ [İşbaʿu Ḥaffān] [كَتَانٌ] [kettān] vezninde) Kūfe'ye karīb bir binā-i

ʿazîmdir ki mülük-ı Fürs binâlarındandır.

ذَاتُ الإِصْبَعِ [Zātu'l-İşbaʿ] Bādiyede bir kayalık isimdir.

مُعِلُّ الإِصْبَعِ [muğillu'l-işbaʿ] (mīm'in zamımı ve ğayn-ı muʿcemenin kesriyle) Pek hâyin kimseye ıtlāk olunur. Eliyle edemezse parmağıyla eder ki parmağa varınca hâyindir; yukālu: هُوَ مُعِلُّ الإِصْبَعِ أَي خَائِنٌ

أَصَابِعُ الْفَتَيَاتِ [eşābiʿu'l-feteyāt] (fā'nın ve tā'nın fethiyle) Ferenc-müşk dedikleri hoş-bū nebāta ıtlāk olunur ki karanfil-i bostānī ve misk otu derler, Şām'dan mukattar suyunu getirirler. Karanfil suyu taʿbīr ederler, bi-ʿaynihi karanfil suyu zann olunur. Rūm'da olan nevʿine ʿaşşāblar piliskin derler.

فُقَاخُ السُّورِنَجَانِ [eşābiʿu hurmus] [fuḳḳāḥu's-sūrincān] Yaʿnī sūrincān çiçeğine denir.

أَصَابِعُ الْعَدَارَى [aşābiʿu'l-ʿazārā] Bir güne üzümdür ki pelīd şeklinde uzun olur, tāze kızların parmaklarını teşbīh ederler, Türkīde parmak üzümü ve gelin parmağı taʿbīr ederler.

أَصَابِعُ صُفْرٍ [eşābiʿu şufr] (şād'ın zammıyla) Bir nebāt köküdür ki el ayasına şebīh olur, Türkīde meryemana eli derler, keff-i etfāl kadar ve beş parmak şeklinde ve rutübetlü memlū bir nebāttır, cünūn ve sümūma nāfiʿdir.

أَصَابِعُ فِرْعَوْنَ [eşābiʿu firʿavn] İnciye şebīh parmak mikdārı bir nesnedir ki Hiçāz denizinden celb olunur. Ve bu, hacer envā'ındandır, ona imsākü'l-ḥurāc dahi derler. Üç nevʿ olur, aʿlāsı hafif ve sühütle münkesir olup ve üzerinde hutüt olanlardır, cirāhātı serīʿan onultup bitiştiirmekte mücerrebdir.

ذَاتُ الْأَصَابِعِ [Zātu'l-Eşābiʿ] Bir mevzi'dir.

الصَّنْعِ [eş-şabʿ] (طَبَعٌ [tabʿ] vezninde) Bir adamı fasl ve ğybet eylediği hâlde parmağıyla onun tarafına işâret eylemek maʿnâsınadır; yukālu: صَنَعَ بِهِ وَعَلَيْهِ صَبْعًا مَنْ صَبَعَ الْبَابَ الثَّلَاثِ إِذَا أَشَارَ نَحْوَهُ بِإِصْبَعِهِ مُعْتَابًا Ve bir kimseye bir adamı işâretle delâlet eylemek maʿnâsınadır; yukālu: صَبَعَ فَلَانًا عَلَى فُلَانٍ إِذَا دَلَّ عَلَيْهِ بِالْإِشَارَةِ Ve bir kabın içinde olan suyu āher kaba akıtmak için parmağını o āher kabın üzerine komak maʿnâsınadır; yukālu: صَبَعَ الْإِنَاءَ إِذَا وَضَعَ إِصْبَعَهُ عَلَيْهِ حَتَّى سَالَ Ve tavuğun karnında yumurtası var mıdır yok mudur bilmek için parmakla karnını yoklamak maʿnâsınadır; yukālu: صَبَعَ الدَّجَاجَةَ إِذَا أَدْخَلَ فِيهَا إِصْبَعَهُ حَتَّى لَا يَغْلَمَ أَنَّهَا تَبِيضُ أَمْ لَا

صَبْعٌ [şabʿ] ve

مُصْبَعَةٌ [meşbeʿat] (مَرْحَلَةٌ [merḥalet] vezninde) Kibr eylemek maʿnâsına müstaʿmeldir, güyā ki şeytān parmaklamakla şeytān gibi o dahi kibr ve nahvet eder; ve minhu: مَنْ وِلَاةُ السُّلْطَانُ صَبَعَهُ الشَّيْطَانُ

الْمُضْبُوعُ [el-maşbūʿ] Hod-bīn ve mütekebbir adama denir ki şeytān parmaklamış olur; yukālu: رَجُلٌ مُضْبُوعٌ أَي مُتَكَبِّرٌ

[ص ت ع]

الصَّنْعِ [eş-şataʿ] (şād'ın ve tā-yı fevkiyyenin fethiyle) Devekuşunun başında olan peklik ve burgaçlık hâletine denir, ʿalākavlin orasında olan hoşluğa ve letâfete denir. Ve

صَنَّعٌ [şataʿ] Kavī ve zūr-mend delikanlıya denir; yukālu: شَابٌ صَنَّعٌ أَي قَوِيٌّ Ve yaban eşeğine denir.

الصَّنْعِ [eş-şatʿ] (صَدَعٌ [sadʿ] vezninde) Yere yıkamak maʿnâsınadır; yukālu: صَنَّعَهُ صَنَّعًا مَنْ

البَابِ الثَّلَاثِ إِذَا صَرَعَهُ

التَّصَنُّعُ [et-teṣattuʿ] [تَفَعُّلٌ] [tefaʿʿul] vezninde) Bir husūsta tereddüd ve hayretten beri öte gidip gelmek, ʿalā-kavlin yanında bir nesne olmayarak tenhāca gelmek yāhūd ʿuryān olarak gelmek yāhūd mutlakan ayak oltası eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَصَنَّعَ الرَّجُلُ إِذَا تَرَدَّدَ فِي الْأَمْرِ وَجَاءَ وَذَهَبَ أَوْ جَاءَ وَحَدَهُ لَا شَيْءَ مَعَهُ أَوْ جَاءَ غُرْبَانًا أَوْ ذَهَبَ مَرَّةً وَعَادَ أُخْرَى

التُّسْنُوعُ [eṣ-ṣuntuʿ] [كُنْفُزٌ] [kuṇfuẓ] vezninde) Küçük başlı eşeğe denir; vezni mādtesi karīben zikr olunur, inşa'allāhu taʿālā.

[ص د ع]

الصَّدْعُ [eṣ-ṣadʿ] [رَدْعٌ] [redʿ] vezninde) Odun ve sırça ve hā'it makūlesi salābetli nesne-de olan yarığa ve çatlağa denir; yukālu: فِي الْعُودِ صَدَعٌ أَيْ شَقٌّ Ve bir nesneden bir bölüğe itlāk olunur; yukālu: صَدَعٌ مِنْهُ أَيْ فِرْقَةٌ Ve bunlar masdar ile tesmiyedir. Ve hafifü'l-lahm adama itlāk olunur, bunda fethateynle cā'izdir. Ve yerden çıkan nebāta itlāk olunur. Ve müctemīʿ ve müttefik maʿnāsına müstaʿmeldir, gūyā ki mecmūʿu şakk-ı vāhid üzere münşaktır; yukālu: النَّاسُ عَلَيْهِمْ صَدَعٌ وَاحِدٌ أَيْ مُجْتَمِعُونَ بِالْعُدَاوَةِ كَمَا يُقَالُ هُمْ وَعَلَّ عَلَيْهِ وَضَلَعَّ عَلَيْهِ Ve

صَدَعٌ [ṣadʿ] Masdardır ki mutlakan yarmak, ʿalā-kavlin bir nesneyi yarısından iki yarmak yāhūd ayrılmamak vechiyle yarmak maʿnāsınadır; yukālu: صَدَعَهُ صَدْعًا مِنْ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا شَقَّهَ أَوْ شَقَّهٖ نِصْفَيْنِ أَوْ شَقَّهٖ وَلَمْ يَفْتَرِقْ Ve bir adama kerem-i tabʿı için kasd ve teveccüh eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir, gūyā ki keremini yarıp içine duhül eder; yukālu: صَدَعٌ فَلَانًا إِذَا قَصَدَهُ لِكَرَمِهِ Ve bir nesneyi aşikāre söylemek maʿnāsınadır, gūyā ki miyāne-i nāsı yarıp o sözü idhāl eder;

yukālu: صَدَعٌ بِالْحَقِّ إِذَا تَكَلَّمْتَ بِهِ جِهَارًا Ve bir işi aşikārece mevkiʿine isābet ettirmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: صَدَعٌ بِالْأَمْرِ إِذَا أَصَابَ بِهِ مَوْضِعَهُ وَجَاهَرَ بِهِ ﴿فَاصْدَعْ بِمَا تُؤْمَرُ﴾ أَيْ شَقَّ جَمَاعَاتِهِمْ بِالتَّوَجُّدِ أَوْ مَعْنَاهُ إِجْهَزٌ بِالْقُرْآنِ أَوْ أَطْهَرُ مَا تُؤْمَرُ بِهِ أَوْ أَحْكَمُ بِالْحَقِّ وَأَفْصَلُ بِالْأَمْرِ أَوْ أَقْصَدُ بِمَا تُؤْمَرُ أَوْ أَفْرَقَ بِهِ بَيْنَ الْحَقِّ وَالْبَاطِلِ Ve

صَدَعٌ [ṣadʿ] Sarf ve tahvīl maʿnāsınadır; gūyā ki vechesini şakk ile bir semte sarf eder; yukālu: صَدَعٌ فَلَانًا عَنْهُ إِذَا صَرَفَهُ Ve katʿ-ı beyābān eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: صَدَعُ الْفَلَاةِ إِذَا قَطَعَهَا

الصِّدْعُ [eṣ-ṣidʿ] (ṣādʿ'ın kesriyle) Nāstan cemāʿate itlāk olunur; yukālu: صَدَعٌ مِنَ النَّاسِ صَدَعٌ أَيْ جَمَاعَةٌ Ve bir nesneden ayrılmış parçaya denir; yukālu: صَدَعَهُ صِدْعَيْنِ أَيْ شَقَّتَيْنِ

الصِّدْعَةُ [eṣ-ṣidʿat] (hāʿyla) Deve yāhūd koyun sürüsünden bir bölüğe denir; tekülü: أَعْطَانِي صِدْعَةً مِنَ الْإِبِلِ أَيْ صِرْمَةً مِنْهَا وَيَقُولُ صِدْعَةً Ve iki yarılmış nesnenin yarım parçasına denir; yukālu: صِدْعَةٌ مِنَ الثَّوْبِ أَيْ التِّصْفُفِ مِنْهُ الْمُشْفُوقُ نِصْفَيْنِ

الصِّدْيَعُ [eṣ-ṣadiʿ] [emīr] vezninde) صِدْعَةٌ [ṣidʿat] ile iki maʿnāda mürādifdir. Ve

صَدْيَعٌ [ṣadiʿ] sabāh vaktine itlāk olunur, zulmetten yarıp yāhūd zulmeti yardığı için itlāk olundu; yukālu: طَلَعَ الصِّدْيَعُ أَيْ الصُّبْحُ Ve eski sevbe yamanmış yeni rukʿaya itlāk olunur. Ve iki parça olmuş sevb makūlesi nesnenin nisf parçasına denir; cemʿi صُدُعٌ [ṣuduʿ]dur, كُتُبٌ [kutub] vezninde. Mūʿellif işbu maʿnā-yı ahīri tekrār eylemiştir. Ve şol tāze sağılmış süte denir ki sağdıktan sonra bir perde konulmakla soğuyup yüzü kaymak tutmuş ola; yukālu: لَبِنٌ صَدْيَعٌ أَيْ حَلِيبٌ وَضِعَ فَبَرَدَ فَعَلْتَهُ

الدَّوَابَّةُ Ve dağ keçisinin gencine denir. Ve bünye ve hilkatı ne büyük ve ne küçük yaʿnī miyāne olan şahsa denir, مَرْبُوعُ الْخَلْقِ [merbūʿu'l-ḫalk] maʿnāsındır. Ve şol sebebe denir ki cenk günlerinde zırh altından giyilir, zırh gömleği taʿbīr olunur ve baʿzen pek pamuklu çukadan yapılmakla çukal taʿbīr ederler.

الصُّدُوعُ [eş-şudūʿ] [فُعُودٌ [kuʿūd] vezninde) Meyl ve teveccüh eylemek maʿnāsındır; yukālu: صَدَعَ إِلَيْهِ صُدُوعًا إِذَا مَالَ

صَدَعَةٌ [eş-şadeʿāt] (fetehātla) [şadʿat]ın cemʿidir ki teferrük ve perīşānlık maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: بَيْنَهُمْ صَدَعَاتٌ فِي الرَّأْيِ وَالْهَوَىٰ أَي تَفَرَّقَ

الصَّادِعُ [eş-şādīʿ] Uzun uzadı vech-i arzda mümtedd olan dağa ve sel suyuna ve dereye itlāk olunur; güyā ki yer yüzünü yarmıştır; yukālu: جَبَلٌ وَسَيْلٌ وَوَادٍ صَادِعٌ أَي دَاهَبَتْ فِي الْأَرْضِ طَوْلًا cānibine subh-ı sādīʿ itlāk olunur.

المَصَادِعُ [el-meşādīʿ] (mīmʿin fethiyle) مَصْدَعٌ [maşdaʿ] lafzından cemʿdir, مَقْعَدٌ [maḳʿad] vezninde, arz-ı galîzede olan sehl ve mülāyim yollara itlāk olunur. Ve ok temrenlerine itlāk olunur, مَشَاقِصُ [meşāḳiṣ] maʿnāsına; bunun müfredi مِصْدَعٌ [mişdaʿ]dır, مِنبَرٌ [minber] vezninde. Ve

مِصْدَعٌ [mişdaʿ] [مِنبَرٌ [minber] vezninde) Pek belîg ve fasîh adama itlāk olunur, güyā ki kelāmıyla sevāmīʿ ve kulūbu şakk eder; yukālu: حَطَبٌ مِصْدَعٌ أَي بَلِيغٌ

الصَّدَعُ [eş-şadaʿ] (fethateynle) Dağ keçisinin ve āhūnun ve eşeğin ve devenin genç olarak kavī ve tüvānā olanlarına denir; dālʿin sükūnuyla da cāʿizdir. ʿAlā-kavlin her şeyʿin orta hālli olanına denir, yaʿnī meselā ne ʿazīm ve ne sagīr ola yāhūd ne

tavīl ve ne kasīr ola yāhūd ne genç ve ne koca ola. Ve

صَدَعٌ [şadaʿ] Demir pāsına denir; yukālu: عَلَا عَلَى الْخَدِيدِ الصَّدَعُ أَي الصَّدَا

الصُّدَاغُ [eş-şudāʿ] [غُرَابٌ [gūrāb] vezninde) Baş ağrısına denir, güyā ki başı şakk eder; yukālu: أَخَذَهُ صُدَاغٌ أَي وَجَعَ الرَّأْسُ

التَّضْدِيعُ [et-taşdīʿ] Baş ağrıtmak maʿnāsındır; yukālu: صَدَعَ الرَّجُلُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا أَصَابَهُ الصُّدَاغُ وَيَجُوزُ فِي الشَّعْرِ ضِدَعٌ كَعُنِي فَهُوَ مَضْدُوعٌ

المُصَدِّعُ [el-Muşaddīʿ] [مُحَدِّثٌ [muḫaddiṣ] vezninde) Zuheyr b. Cezīmeʿnin kılıcı adıdır. Ve bir mevzīʿ isimdir.

التَّصْدَعُ [et-teşadduʿ] [تَفَاعُلٌ [tefaʿul] vezninde) Perākende olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: تَصَدَعَ الْقَوْمُ إِذَا تَفَرَّقَ وَيُقَالُ إِصْدَعٌ مِثْلُ إِذْتَرَّ أَضْلُهُ تَصَدَعَ قَالَ اللهُ تَعَالَى ﴿يَوْمَئِذٍ يَصْدَعُونَ﴾ بِشَّدِيدِ الضَّادِ وَالذَّالِ أَضْلُهُ يَتَصَدَّعُونَ تَصَدَعَ الْأَرْضُ Ve قَلَبْتُ النَّاءَ صَادًا ثُمَّ أُذْغِمْتُ [teşadduʿuʿl-arḍ] bir kimse firār ederek vech-i arzda gāʿib ve nā-bedīd olmaktan ʿibārettir; yukālu: تَصَدَّعَتِ الْأَرْضُ بِفُلَانٍ إِذَا تَعَيَّبَتْ فِيهَا فَارًا تَصَدَعَ الشَّيْءُ إِذَا انشَقَّ

الْإِنْصَادُ [el-inşidāʿ] Bu dahi yarılıp çatlamak maʿnāsındır; yukālu: إِذَا انشَقَّ

[ص ر ع]

الصُّرْعُ [eş-şarʿ] (şādʿin fethi ve kesriyle) ve

المَضْرَعُ [el-maşraʿ] [مَقْعَدٌ [maḳʿad] vezninde) Yıkıp yere çalmak maʿnāsındır; yukālu: صَرَعَهُ صُرْعًا وَمَضْرَعًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا صَرَعَهُ عَلَى الْأَرْضِ Ve şīʿrin beytini iki mısraʿlı yaʿnī iki kāfiyeli kılmak maʿnāsındır ki mısraʿ-ı evvelinde dahi kāfiyeye riʿāyet eylemekten ʿibārettir, mesnevī ebyātı gibi.

Kezālik kapıyı iki mısra'lı ya'nī iki kanatlı kılmak ma'nāsınadır; yukālu: صَرْعُ الشَّعْرِ وَالْبَابِ إِذَا جَعَلَهُ ذَا مِصْرَاعَيْنِ Ve

صَرْعٌ [şarʿ] Bir illet adıdır ki Türkîde tutarık ta'bir olunur; a'zā-yı nefsiyyeyi ef'ālinden ya'nī hiss ve hareketten men' eder, lākin tamāmen men' eylemez. Bunun sebebi balgam ve sevdā makūlesi hılt-ı galīzin yāhūd lüzüçetli hılt-ı kesīrin ba'zı butūn-ı dimāga ve muharrik-i a'zā olan mecrā-yı a'sāba su'ūd ve nüfūz eden ebhiresinden ʿarız olan süddedir, rūhun butūn-ı dimāga ve a'sāb-ı mezkūreye sülūk-ı tab'īyyesine mānī' olmakla a'zā' müteşennic olduğundan hālet-i mezbūre tahaddüs eder. Ve

صَرْعٌ [şarʿ] (şād'ın fethi ve kesriyle) Misl ve nazīr ma'nāsınadır; yukālu: مَا لَهُ صَرْعٌ أَيُّ مَالُهُ Ve fenn ve nev' ve gūne ma'nāsınadır; cem'i أَصْرَعٌ [eşruʿ] gelir, أَفْلُسٌ [efluş] gibi ve صُرُوعٌ [şurūʿ] gelir; yukālu: صَرْعٌ مِنْهُ أَيُّ Ve renk ve levn ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ ذُو صَرْعَيْنِ أَيُّ ذُو لَوْنَيْنِ yukālu: تَرَكْتُهُمْ صَرْعَيْنِ أَيُّ يَنْتَقِلُونَ مِنْ حَالٍ إِلَى حَالٍ Ve yamaç ve mukābil ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ صَرْعٌ كَذَا أَيُّ جِذَاءُهُ

الْمِصْرَعُ [el-maşraʿ] [maq'ad] [maq'ad] vezninde) Masdardır ki zikr olundu. Ve ism-i mekān olur, yıkıp yere çalacak mevzi'e denir; yukālu: لِكُلِّ جَنْبٍ مِصْرَعٌ Bu münāsebetle مِصْرَعٌ [maşraʿ] itlāk olunur.

الصَّرْعَةُ [eş-şir'at] (şād'ın kesriyle) Binā-i nev'dir, bir gūne yere çalınmak ve yere çalmak ma'nāsınadır; ve minhu'l-meselu: سُوءُ الْإِسْتِمْسَاكِ خَيْرٌ مِنْ حُسْنِ الصَّرْعَةِ وَيُرْوَى "At üzere oturmakta mahāreti olmayan rākib kendi kendisini oldukça muhāfaza edip düşme-se, zemīne düşüp musāb olan kimseden

hayrlıdır." Tarīka-i hakkaya mülāzemetle irşād eylemek ma'rizinde irād olunur, zīrā rüşd ve ihsān tarikiyle ʿamel edenin hatāsı hark ve isā'etle ʿamel edenin isābetinden efdaldır, niteki müctehidin hatāsında dahi ecr ve sevāb müterettebdır.

الصَّرْعَةُ [eş-şur'at] [ğurfet] [ğurfet] vezninde) Şol adama denir ki herkes kendisini basıp yıkar ola ki baskın adam ta'bir olunur; yukālu: رَجُلٌ صَرْعَةٌ إِذَا كَانَ يَصْرَعُهُ النَّاسُ كَثِيرًا **الصَّرْعَةُ** [eş-şura'at] [humezet] [humezet] vezninde) ve

الصَّرِيْعُ [eş-şirīʿ] [sikkīt] [sikkīt] vezninde) ve

الصَّرَاعَةُ [eş-şarrā'at] [allāmet] [allāmet] vezninde) Pehlivāna denir ki herkesi basıp yıkar ola; yukālu: رَجُلٌ صَرْعَةٌ وَصَرِيْعٌ وَصَّرَاعَةٌ إِذَا كَانَ يَصْرَعُ النَّاسَ

الصَّرِيْعُ [eş-şarīʿ] [emīr] [emīr] vezninde) Yıkılmış ve yere çalınmış kimseye denir; cem'i صَرْعَى [şarʿā] gelir, مَرِيضٌ [marīd] ve مَرْضَى [marḍā] gibi. Ve ağacı yonulmamış yaya denir, ʿalā-kavlin ağacı kesilmezden mukaddem şecerinde kurumuş olanına denir. Ve bu resme olan kamçıya da denir; yukālu: قَوْسٌ وَسَوْطٌ صَرِيْعٌ أَيُّ لَمْ يَنْحَتْ مِنْهُ شَيْءٌ أَوْ: Ve şol ağaç dalına denir ki gereği gibi yere eğilip yüzü koyu düşmüş olmakla ona aslā güneş dokunmayıp dā'imā gölgede perverde olmağın pekişmeyip sārīr dallardan yumuşak ve hoş-büy ola, ondan misvāk ittihāz ederler; cem'i صُرْعٌ [şuruʿ] gelir zammeteynle.

الصَّرُوعُ [eş-şarūʿ] [şabūr] [şabūr] vezninde) Nāsla çok güreş tutan güreşçiye denir; cem'i صُرْعٌ [şuruʿ] gelir, كُتُبٌ [kutub] vezninde; yukālu: هُوَ صُرُوعٌ أَيُّ الْكَثِيرِ الصَّرَاعِ

الصَّرْعَةُ [eş-şar'at] (şād'ın fethiyle)

Binā-i merredir. Ve hālet maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: يَفْعَلُهُ عَلَى كُلِّ صُرْعَةٍ أَيَّ حَالَةٍ

الصُّرْعَانِ [eş-şarʿān] (şād'ın fethi ve tesniye bünyesiyle) İki bölük develere denir ki kesretlerinden nāşī bir bölümü suya gelip āher bölümü gider ola; yukālu: لَهُ صُرْعَانِ مِنْ الإِبِلِ أَيَّ صِرْمَانِ تَرُدُّ إِحْدَاهُمَا جَيِّنَ تَصْدُرُ الأُخْرَى Ve leyl ve nehāra itlāk olunur. ʿAlā-kavlin iki صُرْعٌ [şarʿ] demektir ki biri sabāhtan nısf-ı nehāra kadar ve biri nısf-ı nehārdan gurūba kadar zamāndır; tekūlu: آتِيهِ صُرْعَيْنِ أَيَّ لَيْلًا وَنَهَارًا أَوْ هُمَا الغُدَاةُ وَالْعِشْيَ

الصُّرْعِ [eş-şirʿ] (şād'ın kesriyle) Misl ve hālet maʿnāsına müstaʿmeldir; ve minhu tekūlu: مَا أَذْرِي هُوَ عَلَى أَيَّ صِرْعِي أَمْرُهُ أَيَّ لَمْ يَتَبَيَّنْ أَمْرُهُ لِي Yaʿnī “Filānın hususu fevz ve haybet hāletlerinden hangi hālette olduğunu bilemiyorum.” Ve

صُرْعِ [şirʿ] İpin bir katına denir; cemʿi صُرُوعٌ [şurūʿ] gelir. Ve güreşçiye denir; yukālu: هُمَا صِرْعَانِ أَيَّ مُصَارِعَانِ وَمُضْطَرِّعَانِ

الْمُصَارِعَاتِ [el-muşāraʿat] (mufāʿalet) [mufāʿalet] vezninde) ve

الإِضْطِرَاعِ [el-iştirāʿ] (iftiʿāl) [iftiʿāl] vezninde) Güreş tutuşmak maʿnāsınadır; yukālu: صَارَعًا وَاضْطَرَّعًا إِذَا غَالَجَا أَيُّهُمَا يَضْرَعُ صَاحِبُهُ **صُرَاعِ** [Şarrāʿ] (şeddād) [şeddād] vezninde) Esāmīdendir: Ebū Kays b. Şarrāʿ, Benī ʿİcl cemāʿatinden bir kimsedir.

الْمِضْرَاعِ [el-miştirāʿ] (mihrāb) [mihrāb] vezninde) Kapı kanadına denir, güyā ki onunla ensesinde bulunanı çarpıp yere çalar; tesniyesinde مِضْرَاعَانِ [miştirāʿān] denir. Ve şiʿrde مِضْرَاعَانِ [miştirāʿān] beytin iki kāfiyeyi müştemil iki cüzʿünden ʿibārettir, مِضْرَاعِ [miştirāʿ]-ı bāba teşbīh yāhūd medhal-i şiʿr olduğu cihetiyle itlāk olunmuştur,

her birine مِضْرَاعٌ [miştirāʿ] denir. Müʿellif müsāmaha üzere taʿrif eylemiştir. Ve

مِضْرَاعَانِ [miştirāʿān] İki kapıya denir ki ikisi de kapalı olup ortalarında bir medhali olmakla oradan duhūl ve hurūc ederler, murād iki kanatlı büyük sarāy kapısıdır ki ortasında küçük kapısı olur.

التَّضْرِيغِ [et-taşrīʿ] Kapıyı iki kanatlı ve şiʿri iki mısraʿlı kılmak yaʿnī mesnevī gibi hem-kāfiye eylemek maʿnāsınadır; yukālu: صَرَغَ إِذَا جَعَلَهُ دَا مِضْرَاعَيْنِ Ve yere pek yıkıp çalmak maʿnāsınadır; yukālu: صَرَغَتْ بِمَعْنَى صَرَغَتْ شَدِيدًا

[ص ر ق ع]

الصُّرْقَةِ [eş-şarqaʿat] (kāf'la dَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Parmak çıtırdatmak maʿnāsınadır; yukālu: صُرِقَ إِضْبَعُهُ إِذَا فَرَّقَهُ

الصُّرْقَاةِ [eş-şirqaʿat] (şād'ın kesriyle) Sapanın seslenen yaʿnī şakıldayan ucuna denir.

[ص ط ع]

الْمِضْطَعِ [el-miştāʿ] (minber) [minber] vezninde) Belig ve fasih ve sühan-ver adama denir; yukālu: خَطِيبٌ مِضْطَعٌ أَيَّ فَصِيحٌ بَلِيغٌ

[ص ع ص ع]

الصُّغَصِ [eş-şaʿşaʿ] (fedfed) [fedfed] vezninde) Dağınık ve müteferrik maʿnāsınadır. Ve bir nevʿ kuş ismidir ki benek benek alacası olur, çekirge sayd eder; şād'ın zammıyla da cāʿizdir; cemʿi صُغَاصِغٌ [şaʿaşiʿ]dir.

الصُّغَصَةِ [eş-şaʿşaʿat] (zelzelet) [zelzelet] vezninde) Dağıtmak maʿnāsınadır; yukālu: صَغَصَ القَوْمَ إِذَا فَرَقَهُمْ Ve bir nesneden belinleyip korkmak maʿnāsınadır; yukālu: صَغَصَ مِنْهُ إِذَا فَرَّقَ Ve depretmek maʿnāsınadır; yukālu: صَغَصَ الشَّيْءَ إِذَا حَوَّكَهُ

dühnle çimdirmek ma'nāsınadır; yukālu:

به ضَعَفَ رَأْسَهُ بِالذَّهْنِ إِذَا رَوَاهُ بِهِ

ضَعْفَةٌ [ʃaʃaʔat] Bir nevʿ nebāt adıdır ki ishāl için kullanırlar, ʿalā-kavlin mutlakan müşihl olan nebāta denir. Ve

ضَعْفَةٌ [ʃaʃaʔat] Esāmīdendir: Şaʃaʔa b. Muʿāviye, Hevāzin kabā'ilinden bir kabīlenin pederidir. Ve ʿAbdurrahmān b. ʿAbdullāh b. ʿAbdurrahmān b. Ebī Şaʃaʔa tābīʿindendir; İmām Mālik'in ve İbn ʿUyeyne'nin şeyhidir. Ve baʔzı muhaddisīn, ismini kalble ʿAbdullāh b. ʿAbdurrahmān ʿunvānında irād eylediler.

الصَّعَاعِصُ [eş-şaaʃiʕ] Her tarafa perākende ve müteferrik nāsa denir; yukālu: ذَهَبُوا صَعَاعِصَ أَي نَادَةً مُتَفَرِّقَةً

التَّصْغِصُ [et-teşaaʃuʕ] [tezlezu] vezninde) İrgalanmak ma'nāsınadır; yukālu: تَصْغَصَعُ الشَّيْءُ إِذَا تَحَرَّكَ Ve dağılmak ma'nāsınadır; yukālu: تَصْغَصَعُ الشَّعْرُ إِذَا تَفَرَّقَ Ve korkak olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَصْغَصَعُ الرَّجُلُ إِذَا جَبُنَ Ve zelīl ve hakīr olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا تَصْغَصَعُ فُلَانٌ إِذَا تَصْغَصَعَتْ Ve cenkte alay yerinden kopup ayrılmak ma'nāsınadır; yukālu: تَصْغَصَعَتْ إِذَا رَأَتْ عَنْ مَوَاقِعِهَا تَصْغَصَعُ بِهِمُ الذَّهْرُ أَي أَبَادَهُمْ وَشَسَّتَهُمْ

[ص ف ع]

الصَّفْعُ [eş-şafʕ] [nefʕ] vezninde) Bir adamın ensesine yavaşça yumrukla vurmak, ʿalā-kavlin sille ve şamar vurmak ma'nāsınadır; yukālu: صَفَعَهُ صَفْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا ضَرَبَ قَفَاءَ بِجُمُوعِ كَفِّهِ لَا شَدِيدًا أَوْ هُوَ أَنْ يَبْسُطَ كَفَّهُ فَيَضْرِبُ Baʔzılar ʿinde bu lügat-ı müvellededir.

الصَّفْعَانُ [eş-şafʕān] [sekrān] veznin-

de) ve

المَصْفَعَانِي [el-maşfeʕāniyy] [mertebāniyy] vezninde) Nāsın dā'imā sille vurdukları kimseye denir ki murād maskara makülesidir; yukālu: رَجُلٌ صَفْعَانٌ مُتَعَرِّجٌ إِذَا كَانَ يُضْفَعُ Mütercim der ki niteki işbu kıtʿada vākiʕdir:

لَا بَارَكَ اللَّهُ دُنْيَانَا فَتَقِيمُهَا

لَيْسَتْ تَفِي عِنْدَ ذِي لُبِّ بِقِيْرَاطٍ

دُنْيَا تَأْتِي عَلَى الْأَخْرَارِ قَاطِبَةً

وَطَاوَعَتْ كُلَّ صَفْعَانَ وَضْرَاطٍ

الصُّوْفَعَةُ [eş-şavfeʕat] [şavmeʕat] vezninde) Baş kisvetinin tepesine denir; yukālu: ضَرَبَهُ عَلَى صَوْفَعَتِهِ أَي عَلَى أَعْلَى صَوْفَعَةَ ʿAlā-kavlin bu ʔaf'la [şavʔaʕat]tan musahhaftır.

[ص ق ع]

الصَّفْعُ [eş-şakʕ] [rakʕ] vezninde) Vurmak, ʿalā-kavlin başına vurmak ma'nāsınadır; yukālu: صَفَعَهُ صَفْعًا مِنَ الْبَابِ وَالثَّلَاثِ إِذَا ضَرَبَهُ أَوْ عَلَى رَأْسِهِ

صَفْعُ [şakʕ] ve

صَفْعِيقُ [şakʕiʕ] (şād'ın fethiyle) ve

صَفْقَانُ [şuʔān] (şād'ın zammıyla) Horoz ötmek ma'nāsınadır; yukālu: صَفَعَ الدِّيْكَ صَفْقًا وَصَفْقِيْعًا وَصَفْقَانًا إِذَا صَاحَ

صَفْعُ [şakʕ] Bir hayvānın yüzünü yāhūd başını dağlağıyla dağlamak ma'nāsınadır; yukālu: صَفَعَ الْحِمَارُ بِكَفِّي إِذَا وَسَمَهُ عَلَى وَجْهِهِ أَوْ Ve eşek yüreği sürerek dağınık zırlıtı ile osurmak ma'nāsınadır; yukālu: Ve صَفَعَ الْحِمَارُ بِضَرْطَةٍ إِذَا جَاءَ بِهَا مُتَشِيرَةً رَطْبَةً يَرِيحُ صَفْعًا صَفْعًا Ve gitmek, ʿalā-kavlin yoldan sapmak yāhūd hayr ve kerem yoldan sapmak ma'nāsınadır; yukālu: صَفَعَ

الرَّجُلُ إِذَا ذَهَبَ أَوْ عَدَلَ عَنِ الطَّرِيقِ أَوْ عَنِ الطَّرِيقِ
مَعَهُ الخَيْرِ وَالْكَرَمِ Ve bir kimseyi yıldırım çalmak
maʿnâsınadır; yukâlu: صَعَّتُهُ الصَّاعِقَةُ بِمَعْنَى
صَعَّتُهُ الصَّاعِقَةُ

الصُّوقَعَةُ [eş-şavkaʿat] [حَوْقَلَةٌ] [ħavkalet] vez-
ninde) Bu dahi bir adamın başına vurmak
maʿnâsınadır; yukâlu: صُوقِعَ فُلَانًا إِذَا ضَرَبَ
عَلَى رَأْسِهِ Ve

صُوقَعَةُ [şavkaʿat] Başa sarılan ʿimâmeye
denir. Ve hatunların yaşmaklarını dühn-
den muhâfaza eyleyecekleri bez pâresine
denir. Ve tiridin tepesinde olan deliklere
denir ki çerviş oralarda eğlenir; yukâlu:
وَعِنَّا فِي صُوقَعَةٍ الثَّرِيدِ أَي فِي وَقْتِهِ
cengâha denir ki onda darb-ı kesîr vâkiʿ
olmuş ola; tekûlu: وَفَعْنَا فِي صُوقَعَةٍ أَي مَوْضِعٍ
الحَرْبِ الَّذِي فِيهِ ضَرَبَ كَثِيرٌ

دُو الصُّوقَعَةِ [Zuʿş-Şavkaʿat] Rebîʿa kabilesi
yurdunda bir vâdî ismidir.

الصَّاعِقَةُ [eş-şâkiʿat] [صَاعِقَةٌ] [şâʿikat]a itlâk
olunur.

الصَّصِقُ [eş-şakaʿ] (fethateynle) Bir adamı
yıldırım çalmakla bî-hod yâhüd helâk
olmak maʿnâsınadır; yukâlu: صَصِقَ الرَّجُلُ
صَصِقًا مِنْ النَّبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَعِقَ
makûlesinin tepeleri ortası beyâz olmak
maʿnâsınadır; yukâlu: صَصِقَ الفَرَسُ وَالطَّائِرُ
وَعَيْرُهُ إِذَا كَانَ وَسَطَ رَأْسِهِ أبيض
obrulup yıkılmak maʿnâsınadır; yukâlu:
صَصِقَتِ الرِّكْبَةُ إِذَا انْهَارَتْ Ve

صَفَعٌ [şakʿ] Pek ıssılıktan soluk almayacak
derecede insâna müstevlî olan tutkunluğa
denir ki gam ve endüha şebîh bir hâlettir;
tekûlu: أَخَذَنِي الْيَوْمَ صَفَعٌ أَي شِبْهُ عَمٍّ يَأْخُذُ بِالنَّفْسِ
لِشِدَّةِ الْحَرِّ

الصَّافِقُ [eş-şâkiʿ] Kezzâb kimseye itlâk
olunur; maʿânî-i mezkûrenin birinden
meʿhûzdur; ve minhu tekûlu'l-ʿArab: صَهْ

صَاقِعٌ أَي أُسْكُتٌ يَا كَذَّابُ

الصَّقِيعُ [eş-şakîʿ] Masdardır ki zikr olundu.
Ve

صَقِيعٌ [şakîʿ] Bir nevʿ arıya denir ki sarı-
ca eşek arısı olacaktır. Ve kırağıya de-
nir, şebnem maʿnâsına; ve minhu yukâlu:
صَقَعَتِ الأَرْضُ عَلَى المَجْهُولِ فِيهِ مَضْشُوعَةٌ

الصَّقَاعُ [el-işkâʿ] (hemzenin kesriyle) صَقَّ
[şakʿ] gibi kırağı yağmakla yer kırağılı
olmak maʿnâsınadır; yukâlu: أَصْقَعَتِ الأَرْضُ
Ve yere kırağı düşmek maʿnâsınadır; yukâlu:
أَصْمَعَ الصَّقِيعُ إِذَا أَصَابَهَا
أَصْقَعَتِ الأَرْضُ إِذَا دَخَلَ فِي
الصَّقِيعِ

الصَّقْعُ [eş-şukʿ] (şād'ın zammıyla) Nâhiye
maʿnâsınadır; أَصْقَاعٌ [aşkâʿ] cemʿidir;
yukâlu: مَا فِي هَذَا الصَّقْعِ مِثْلُهُ أَي النَّاحِيَةِ

الصَّقْعَةُ [eş-şukʿat] (şād'ın zammıyla) Bazı
at ve kuş makûlesi hayvânın tepesi orta-
sında olan aklığa denir.

الأَصْقَعُ [el-aşkaʿ] Vasfır, tepesinin ortası-
nda aklık olan hayvâna denir; صَقْعَاءُ [şakʿâʿ]
müennesidir; yukâlu: فَرَسٌ وَطَائِرٌ أَصْقَعٌ إِذَا
كَانَتْ فِي وَسْطِ رَأْسِهِ صَقْعَةٌ أَي بَيَاضٌ Ve

أَصْقَعٌ [aşkaʿ] [صَفَارِيَّةٌ] [şufâriyyet] dedikleri
kuşa denir ki sarı asma taʿbîr olunur.

المُصْفَعُ [el-mişkaʿ] [مِنْبَرٌ] [minber] veznin-
de) Belîg ve Sühan-dân adama denir, ʿalâ-
kavlin bülend-âvâz mütekellime denir
yâhüd darb-ı lisâna malîk olup ve hîn-i te-
kellümde katʿâ sekte ve inkıbâz ve inhisâr
gelmeyerek âb-ı revân gibi münsecim
ve müselsel tekellüm eden sâhib-i lisâna
denir; yukâlu: حَطِيبٌ مِصْفَعٌ أَي بَلِيعٌ أَوْ العَالِي
الصَّوْتِ أَوْ هُوَ مَنْ لَا يُزْتَجُّ عَلَيْهِ فِي كَلَامِهِ وَلَا يُتَغْتَعِ
الصَّقْعَاءُ [eş-şakʿâʿ] [صَحْرَاءُ] [şahrâʿ] veznin-

de) Güneşe itlāk olunur, insānın tepesine darb-ı harāret eylediği için; yukālu: زَالَتْ قَالَ ابْنُ أَسْوَدَ: كَالْصَّغَاءِ أَي الشَّمْسِ الدَّلِيلِي لِأَبِيهِ فِي يَوْمِ شَدِيدِ الْحَرِّ يَا أَبَتِ مَا أَشَدَّ الْحَرَّ بِضَمِّ الدَّالِ وَكَسْرِ الرَّاءِ قَالَ إِذَا كَانَتْ الصَّغَاءُ مِنْ فَوْقَكَ وَالرَّمْضَاءُ مِنْ تَحْتِكَ فَقَالَ أَرَدْتُ أَنَّ الْحَرَّ شَدِيدٌ فَقَالَ قُلْ إِذَنْ مَا أَشَدَّ الْحَرَّ بِفَتْحِ الدَّالِ وَالرَّاءِ فَحِينَئِذٍ وَضَعَ بَابَ التَّعَجُّبِ

الضَّعَاغُ [eş-şikāʿ] [kitāb] [kitāb] vezninde) Nikāba denir, بُرُقُعُ [burkuʿ] maʿnāsına. Ve nākanın burnuna bağladıkları şey'e denir ki “درج” māddesinde beyān olundu. Ve şol takye tarzında bez pāresine denir ki ʿavretler yaşmaklarını terden ve süründükleri yağdan hıfz için altından başlarına giyerler. Ve at uyanının suluk dedikleri halka vazʿ olunacağı yerde olan demirden nesneye denir. Ve bir güne damga ismidir ki deve kısmının tulunlarına basılır.

الضَّعَاطِي [eş-şakaʿiyy] [neḥaʿiyy] [neḥaʿiyy] vezninde) Nāka kısmının ibtidā döl verdikleri vakte doğan döle denir ki güneş behāyimin tepesine gelip dokunduğu vaktten ʿibārettir. Murād evvel-i bahārdır ki ʿArabistān'da şemsin semt-i reʿse karīb müsāmīt olduğu eyyamdır, hamel ve sevr burclarında deverānı vakttir, ondan sonraya قَيْظِي [qayziyy] baʿdehu [şaferiyy] [şaferiyy] denir. Ve

ضَعَعِي [şaķaʿiyy] Şol deve dölüne denir ki صَقِيعُ [şaķiʿ] yağdığı eyyāmda tevellüd eylemiş ola. Ve bu hayrū'n-nitāc zamānidir ki murād güz mevsimidir.

التَّضْقِيعُ [et-taşķiʿ] Bir kimse için bir nesne zımında yemīn eylemek maʿnāsınadır; yukālu: صَقَّ لَزِيدٍ إِذَا حَلَفَ لَهُ عَلَى شَيْءٍ

[ص ل ع]

الضَّلَعُ [eş-şalaʿ] (fethateynle) Bir adamın

başı daz olmak maʿnāsınadır ki başın önünde yaʿnī cebhesinde kıl olmayıp açık olmaktan ʿibārettir. O yerde mādde-i şaʿrın nākıs ve kāsır yaʿnī ahlāt-ı rediyyenin hid-deti ve rutūbeti sebebiyle kıl bittiği mahall fāsīd olmakla mesāmmāt-ı şaʿrın kuvvet-i māsikesine zaʿf ʿārız olduğundan ve gāhca dimāg kendisini ihātā eden kāse-i serin kendisine mümāss olduğu yerden aşāğıca düşmekle kāse-i ser dimāgdan cezb eylediği kuvvet-i rutūbeti zaʿf ve killetten nāşī yukarıya yaʿnī kendisine mülākī olan beşereye defʿ ve ifāza eylemediğinden nāşī yübüsetin istilāsından neşʿet eder; yukālu: صَلَعَ الرَّجُلُ صَلَعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ مُنْحَسِرًا شَعْرُ أَي مَقْدَمٌ رَأْسِهِ

ضَلَعُ [şalaʿ] Başın önünde dazlak olan yere denir; şād'ın zammıyla da lügattır; müfredi صَلَعَةٌ [şaleʿat]tır; yukālu: صَكَّهُ عَلَى صَلَعَتِهِ أَي مَوْضِعَ صَلَعِهِ

الْأَضْلَعُ [el-aşlaʿ] [aḥmer] [aḥmer] vezninde) Başının önu daz olan kişiye denir. Fārisīde tevīl derler; yukālu: رَجُلٌ أَضْلَعٌ إِذَا كَانَ فِي رَأْسِهِ صَلَعَ Müʿennesi صَلَعَاءُ [şalʿā] ve cemʿi ضَلَعٌ [şulʿ] ve ضُلَعَانٌ [şulʿān] gelir şād'ların zammıyla. Ve

أَضْلَعُ [aşlaʿ] Cilā verilmiş namluya itlāk olunur, صَوْلَعٌ [savlaʿ] gibi, ke-mā se-yuzkeru.

ضَيْلَعُ [Şaylaʿ] [şayķal] [şayķal] vezninde) Bir dağın yāhūd bir mevzi'in ismidir.

الضَّلِيعُ [eş-şalīʿ] [emīr] [emīr] vezninde) Aslā nebāt eseri olmayan çıplak dağa vasf olur; yukālu: جَبَلٌ ضَلِيعٌ أَي مَا عَلَيْهِ نَبْتُ

الضُّوْلَعُ [eş-şavlaʿ] [cevher] [cevher] vezninde) Bu dahi cilā verilmiş parlak namluya denir; yukālu: سَنَانٌ أَضْلَعٌ وَضَوْلَعٌ أَي مَجْلُوءٌ

الْأَضْلِيعُ [el-uşayliʿ] (musaggar bünyesiyle)

Zekere itlāk olunur. Ve bir cins yılanı denir ki boynu ince ve başı fındık tarzında yuvalak olur.

الصَّلْعَاءُ [eş-şal‘ā] (حَمْرَاءُ [hamrā] vezninde) El ayası gibi açık ve bārız arz ve emkineye denir; yukālu: يَخْطَةُ صَلْعَاءُ أَي مَشْهُورَةٌ Baʿzı nüshada هَاجِطَةُ hāḡiḡa'nın zammıyla mazbūt olmakla emr ve mādde demek olur ki beyne'n-nās şāyi' ve meşhūr demektir, bu dahi mecāz ve muhtemeldir. Ve Esās'ta الْحَالِيَةِ الصَّخْرَاءُ أَي الصَّخْرَاءُ الْحَالِيَةِ üläya akrebdir. Ve

صَلْعَاءُ [şal‘ā] Āfet ve dāhiyeye itlāk olunur, yapışacak ve tutacak yeri olmadığından; yukālu: أَصَابَتْهُمْ الصَّلْعَاءُ أَي الدَّاهِيَةُ Ve aslā nebātı olmayan çıplak arza ve kumluğa itlāk olunur; yukālu: أَرْضٌ أَوْ رَمْلَةٌ صَلْعَاءُ أَي لَا نَبَاتَ فِيهَا

صَلْعَاءُ النَّعَامِ [Şal‘ā'u'n-Ne‘ām] Benū Kilāb yāhūd Ğaṭafān diyārında Nuḡre ile Muğise beyninde bir mevzi' adıdır; onda bir vak‘a olmakla yevmu'ş-Şal‘ā ma'rūftur.

الصَّلْيَعَاءُ [eş-Şuley‘ā] (حُمَيْرَاءُ [humeyrā] vezninde) Bir mevzi' adıdır. Ve bārız ve mekşūf olan ‘avret yerine, ‘alā-kavlin dāhiye-i şedideye denir; ve minhu kavlu ‘Ā'işe radiyallāhu ‘anhā li-Mu‘āviye: مَا شَهِدْتُ الشُّهُودَ وَلَكِنْ رَكِبْتُ الصَّلْيَعَاءَ“ تَغْنِي أَي“ تُرِيدُ إِدْعَاءَهُ زِينَادًا وَعَمَلَهُ بِخِلَافِ الْحَدِيثِ الصَّحِيحِ وَهُوَ “الْوَلَدُ لِلْفِرَاشِ وَلِلْعَاهِرِ الْحَجَرُ“ وَسُمِّيَتْ لَمْ تَكُنْ الصَّلْيَعَاءُ [şuley‘ā] Bu hadīste dāhiye-i şedide demektir ve baʿzılar şehādet-i zūr ile beyān eylediler. Ve Ziyād, İbn Sumeyye'dir ki Ebū Sufyān'ın firāşından mütevellid zu'm ve Mu‘āviye öylece iddi‘ā eylemişti. Ve Sumeyye bir cāriyedir ki asl Ümmu'l-mü'minīn Sevde cenāblarının vālidī firāşıdır, Ebū

Sufyān'ın firāşı değildir.

الصَّلْيَعِيَّةُ [eş-Şuley‘iyyet] (زُبَيْرِيَّةُ [zubeyriyyet] vezninde) Bir su adıdır.

الصَّلَاغُ [eş-şullāḡ] (رُمَّانٌ [rummān] vezninde) yāhūd سُكَّرٌ [sukker] vezninde) ‘Arīz ve şedid yalçın kayaya itlāk olunur; müfredi hā'yıladır. Ve

صَلَّغٌ [şullaḡ] (سُكَّرٌ [sukker] vezninde) Aslā münbit olmayan por mevzi'e itlāk olunur; yukālu: مَكَانٌ صَلَّغٌ أَي لَا يَنْبُتُ شَيْئًا

الصَّلَاغُ [eş-şilāḡ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Güneşin ıssısına denir; tekülü: أَحْرَقَنِي صَلَاغٌ الشَّمْسِ أَي حَرُّهَا

التَّضْلِيغُ [et-tašlīḡ] ‘Özr dilemek ve ‘özr beyān eylemek ma'nāsınadır; yukālu: صَلَّغَ الرَّجُلُ إِذَا أَغْدَرَ Ve hayye üzerinde toprak olmayarak zuhūra çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: صَلَّغَتِ الْحَيَّةُ إِذَا بَرَزَتْ لَا تُرَابَ عَلَيْهَا Ve bir kimse eğilip iki avucunu yere bastığı hâlde kazā-i hācet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: صَلَّغَ فُلَانٌ إِذَا وَضَعَ يَدَهُ مُسْتَوِيَةً مَبْسُوطَةً فَسَلَّحَ

الْإِنْصِلَاغُ [el-inşilāḡ] ve

التَّضَلُّغُ [et-teşalluḡ] (تَفَعُّلٌ [tefa‘ul] vezninde) Güneş ufuktan sıyrılıp görünmek, ‘alā-kavlin vasat-ı semāya gelmek yāhūd buluttan çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: إِنْصَلَّغَتِ الشَّمْسُ وَتَضَلَّغَتْ إِذَا بَرَزَتْ أَوْ تَكَبَّدَتْ وَسَطَ السَّمَاءِ أَوْ خَرَجَتْ مِنَ الْعَيْمِ

[ص ل ف ع]

الصَّلْفَعَةُ [eş-şalfe‘at] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Boyun vurmak ma'nāsınadır; yukālu: صَلَّفَعُ عِلَاوَتَهُ إِذَا ضَرَبَ عُنُقَهُ Ve baş tırāş eylemek ma'nāsınadır; yukālu: صَلَّفَعُ رَأْسَهُ إِذَا حَلَقَهُ yukālu: صَلَّفَعُ الرَّجُلُ إِذَا أَفْلَسَ

[ص ل ق ع]

الصَّلْفَعَةُ [eş-şalkaʿat] (kāf'la) صَلْفَعَةٌ [şalfeʿat] vezninde ve ma'nalarıyla mürâdiftir. Ve pek seslenmek ma'nâsınadır; yukâlu: صَلَفَعُ صَوْتَهُ إِذَا شَدَّدَهُ

الصَّلْتَقِعُ [eş-şalenkaʿ] (semendel) [semendel] vezninde) Şedîd sese denir; yukâlu: صَوْتُ صَلْتَقِعٍ أَيْ شَدِيدٍ Ve dilir ve tünd ve tîz, işlek ve nâfiz adama denir; yukâlu: رَجُلٌ صَلْتَقِعٌ أَيْ طَرِيقٌ صَلْتَقِعٌ بَلْتَقِعٌ أَيْ خَالٍ

[ص ل م ع]

الصَّلْمَعَةُ [eş-şalmeʿat] (zûbeʿ) [zevbeʿat] vezninde) Zât ve nesebi nâ-ma'fûm, bî-vücûd kimseye denir; yukâlu: هُوَ صَلْمَعَةٌ بِنُ قَلْمَعَةٍ أَيْ لَا يُعْرَفُ هُوَ وَلَا أَبُوهُ Ve

صَلْمَعَةٌ [şalmeʿat] Masdar olur, bir nesneyi kökünden koparmak ma'nâsınadır; yukâlu: صَلَمَعَ الشَّيْءُ إِذَا قَلَعَهُ Ve tırâş eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: صَلَمَعَ رَأْسَهُ إِذَا حَلَقَهُ Ve bir nesneyi sıyrıncaak eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: صَلَمَعُهُ إِذَا مَلَسَهُ Ve müflis olmak ma'nâsınadır; yukâlu: صَلَمَعَ فَلَانَ إِذَا أَفْلَسَ

[ص م ع]

الأَصْمَعُ [el-aşmaʿ] [aşlaʿ] vezninde) Küçük kulaklı insân ve hayvâna denir; yukâlu: رَجُلٌ وَفَرَسٌ أَصْمَعُ أَيْ الصَّغِيرَةُ الأُذُنُ Ve keskin kılıca denir; yukâlu: سَيْفٌ أَصْمَعُ أَيْ قَاطِعٌ Ve eşref-i mevâzi'e müterakkî olan adama denir; yukâlu: رَجُلٌ أَصْمَعُ أَيْ مَتَرَقٌ فِي أَشْرَفِ المَوَاضِعِ Ve seme ve deng ve hayrân adama denir; yukâlu: رَجُلٌ أَصْمَعُ أَيْ سَادٌ Ve latîf ve hemvâr olan topuğa ve boğuma denir; yukâlu: كَالَةَ fi'l-*Esâs*: قَوَائِمُ وَرِمَاحٌ صُمِعَ الكُغُوبُ أَيْ لَطِيفٌ وَمُسْتَوٍ

lâkin henüz kapçığundan zuhûr eylememiş ola. Ve uzunca ve latîf ve mevzûn ok yeleşine denir, ʿalâ-kavlin efdal ve bihter olanına denir; cemʿi صُمَعَانٌ [şumʿân]dır. Ve

أَضْمَعُ [aşmaʿ] Zekî ve mütevakkîd ve bîdâr gönüle denir; yukâlu: قَلْبٌ أَضْمَعُ أَيْ رَكْبِي مُتَيَقِّظٌ

الأَضْمَعَانِ [el-aşmeʿân] (tesniye bünyesiy-le) Zîrek ve dâna-kalb ile rey-i hâzimden ʿibârettir; yukâlu: لَهُ أَضْمَعَانِ أَيْ قَلْبٌ رَكْبِي مُتَيَقِّظٌ Ve وَرَأْيِي حَازِمٌ

أَضْمَعُ [Aşmaʿ] Esâmî-i ricâldendir: ʿAbdulmelik b. Kureyb b. ʿAbdulmelik b. ʿAlî b. Aşmaʿ ki Ebû Saʿîd el-Aşmaʿî'dir, edîb-i ma'rûf ve nahvî ve lügavî-yi meşhûrdur, künyesi Ebu'l-Kundeyn'dir kâf'ın zammıyla.

الصَّمْعَاءُ [eş-şamʿâ] [hamrâ] vezninde) أَصْمَعُ [aşmaʿ]ın mü'ennesidir, küçük kulaklı dişiye denir; yukâlu: إِفْرَاءَةٌ صَمْعَاءُ Ve küçük ve latîf olup başa yapışıkça olan yaʿnî kanat gibi salınmayan kulağa denir; yukâlu: أُذُنٌ صَمْعَاءُ Ve gerdanın bir yanında askı küpe gelen yere denir, سَالِفَةٌ [sâlifet] ma'nâsına. Ve yuvalak, düz ve ince olan nebâta, ʿalâ-kavlin boylanıp lâkin henüz tomurcuğundan çiçeği açılmamış بُهْمَى [buhmâ] otuna yaʿnî çocukların pisi pisi dedikleri kedi otuna denir yâhûd henüz çiçeği açılmamış gonca çiçek kapçığına ve tomurcuğuna denir; cemʿi صُمِعٌ [şumʿ] gelir şâd'ın zammıyla. Kilâb kısmına صُمِعُ الكُغُوبِ [şumʿu'l-kuʿûb] ıtlâkı bu münâsebet mebnîdir ki topuk kemikleri hurde olur.

الصُّومَعَةُ [eş-şavmeʿat] [cevheret] vezninde) ve

الصُّومَعُ [eş-şavmaʿ] [cevher] veznin-

de) Rehābine-i Naşārā'ya mahsūs ʿibādet-gāh olan vahdet-hāneye denir. Tepeleri kümmī ve incerek olduğu bāʿis-i tesmiye-dir, gerçi kubbe olup lākin ince ve kümmī olur, evāʿilde mahsūs öylece binā ederler imiş, baʿdehu mutlakan ʿibādet-gāhları olan hücrelerine itlāk olundu. Ve

صَوْمَعَةٌ [şavmeʿat] Tavşancıl kuşuna denir, pek yüksek tayerān eylediği için; terakkī maʿnāsından meʿhūzdur. Ve بُرُنُسُ [burnus] dedikleri baş kisvetine denir ki Mevlevī sikkesi tarzında sivrice olup selefte ʿulemāya mahsūs idi; yukālu: جَاءَ وَفِي رَأْسِهِ صَوْمَعَةٌ أَي بُرُنُسُ Ve kapta müdevver konmuş tiridin tepesine denir ki kubbe tarzında korlar; yukālu: لَا تَهَوَّرُ صَوْمَعَةَ الثَّرِيدَةِ أَي ذُرُوتَهَا Ve

صَوْمَعَةٌ [şavmeʿat] Masdar olur, tiridin tepesini kümmī incerek yapmak maʿnāsına; yukālu: صَوْمَعُ الثَّرِيدِ إِذَا دَقَّقَ رَأْسَهُ Ve biriktirmek maʿnāsındır; yukālu: صَوْمَعُ الشَّيْءِ إِذَا جَمَعَهُ

الَصَّمْعُ [eş-şamaʿ] (fethateynle) Bir kimse ihtidā ve istişāresiz kendi başına lāübāliyāne hod-reylik ve hod-serlik eylemek maʿnāsındır; yukālu: صَمِعَ الرَّجُلُ Ve صَمَعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا رَكِبَ رَأْسَهُ غَيْرَ مُكْتَرِبٍ Ve sözde hatā eylemek maʿnāsındır; yukālu: صَمِعَ فِي كَلَامِهِ إِذَا أَخْطَأَ

الَصَّفْعُ [eş-şamʿ] [kāmʿ] vezninde) Bir nesne ile vurmak maʿnāsındır; yukālu: صَمَعَهُ بِالْعَصَا صَمَعًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا صَرَبَتْ بِهَا Ve bir kimseyi müsādif olduğu adam lakırdıya tutup yolundan alıkomak maʿnāsındır; yukālu: صَمِعَ الْقَوْمَ إِذَا مَرَّ بِهِمْ فَحَسَبَهُمْ بِالْكَلَامِ

التَّصْمِيمُ [et-taşmīʿ] [taşmīm] maʿnāsındır ki bir husūsa ʿazīmet-i

sādika ve sābite ile ʿazm ve mübāşeretten ʿibārettir; yukālu: صَمِعَ عَلَى رَأْيِهِ إِذَا صَمَّمَ

الْمُصَمِّعُ [el-muşammaʿ] [muʿazzam] vezninde) Boynuzlarının uçları incerek sivri olan āhūya vasf olur; yukālu: طَبِيٌّ مُصَمِّعٌ أَي مُؤَلِّلُ الْقَرُونَيْنِ

الْمُصَمِّعَةُ [el-muşammeʿat] [muʿazzamet] vezninde ki müʿennestir ve

الْمُصْوَمَعَةُ [el-muşavmeʿat] [mudaḥrecet] vezninde) Tepesi kümmī ve incerek kotarılmış tiride vasf olur; yukālu: Ve ثَرِيدَةٌ مُصَمِّعَةٌ وَمُصْوَمَعَةٌ أَي مُدَقَّقَةُ الرَّأْسِ

مُصَمِّعَةٌ [muşammeʿat] İfrāt-ı susuzluktan karnı ve böğürü birbirine yapışmış sığıra denir; yukālu: بَقَرَةٌ مُصَمِّعَةٌ وَبَقَرَاتٌ مُصَمِّعَاتٌ أَي عَطَاشٌ مُلْتَرِقَاتٌ فِيهِنَّ ضَمْرٌ

الْمُتَصَمِّعُ [el-muteşammiʿ] [muteferriʿ] vezninde) Şol oka denir ki yeleşti islanmış olmakla buruşup yapışık toplanmış ola; yukālu: سَهْمٌ مُتَصَمِّعٌ إِذَا ابْتَلَّتْ قُدْدُهُ مِنَ الدَّمِّ وَغَيْرِهِ فَانْصَمَّتْ

الْإِنْصِمَاعُ [el-inşimāʿ] Bir kimse dargınlıkta müstemirr olmak yaʿnī öykisi savuşmayıp sürüp gitmek maʿnāsındır; yukālu: إِنْصَمَعَ الرَّجُلُ فِي غَضَبِهِ إِذَا مَضَى يَغْنِي اسْتَمَرَّ

[ص ن ب ع]

الصَّنْبِيعَةُ [eş-şanbeʿat] [dahrecet] vezninde) Bahil ve nākes kimse kendiden bir nesne talep olundukta münkabız olmak maʿnāsındır; yukālu: صَنَّبِعَ الْبَحِيلُ إِذَا انْقَبَضَ رَأْيُهُ يُصَنَّبِعُ لَوْ مَا أَي يَنْقَبِضُ ve tekūlu: عِنْدَ الْمَسْأَلَةِ

الْمُصَنَّبِعُ [el-muşanbaʿ] [mudaḥrec] vezninde) Söbü başlı adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُصَنَّبِعٌ الرَّأْسِ وَمُصَغَّبَةٌ أَي إِلَى الطُّوْلِ مَا هُوَ

صُنْبِيَعَات [şunbuʿat] şunbuʿat]tan musaggardır, فُنُذَةٌ [kunfuzet] veznindedir, bir mevziʿin adıdır.

[ص ن ت ع]

الصُّنْعُ [eş-şuntuʿ] [كُنْفُذٌ] [kūnfuz] vezninde) Başu büyük devekuşuna, kezâlik pek başu eşeğe denir, ʿalâ-kavlin şol eşeğe denir ki çeneleri ve kaşları yumru ve alnu büyük ola yâhūd yüzleri yufka olanına denmekle azdâddan olur. Ve verep nesneye denir, muharref maʿnâsına.

المُصَنَّعُ [el-muşantaʿ] [مُدْحَرَجٌ] [mudahrec] vezninde) Bu dahi vereplenmiş nesneye denir; yukâlu: شَيْءٌ مُصَنَّعٌ أَيْ مُحَرَّفٌ

[ص ن د ع]

الصُّنْدَعَةُ [eş-şindiʿat] [زَبْرِجَةٌ] [zibricet] vezninde) Dağın bir tarafından başkaca çıkmış ince ve keskin buruna denir.

[ص ن ع]

الصُّنْعُ [eş-şunʿ] (şād'ın zammıyla) ve **الصُّنَيْعُ** [eş-şanīʿ] (şād'ın fethiyle) İşlemek maʿnâsındır; yukâlu: صَنَّعَ إِلَيْهِ مَغْرُوفًا صَنَّعًا وَصَنَّعَ بِهِ صُنَيْعًا قَبِيحًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا فَعَلَهُ Şārihin tahkîkine göre صُنْعٌ [şunʿ] güzel işlemeğe mevzû'dur, fi'lden ahasstır, hayvânât ve cemâdâta müntesib olmaz, niteki fi'el bunun hilâfındır. Onun için misâlde صُنْعٌ [şunʿ] ma'rûf ve ihsâna müretteb oldu ve fi'el-i kabîhe tagyîr-i sûretle صُنَيْعٌ [şanīʿ] müretteb oldu. Ve

صَنَّعٌ [şunʿ] İş yapmak ve iş düzmek maʿnâsına olur; bunda ekserî fethledir, bu ma'nâda عَمَلٌ [ʿamel] ile mürâdifdir. Fâriside ma'nâ-yı evvelde kâr ve kirdâr kerden ve sâniiden sâhten ile ta'bîr olunur. Ve ba'zen صُنَيْعٌ [şanīʿ] fi'el-i hasende dahi isti'mâl olunur. İntehâ. Ve yukâlu: مَا أَحْسَنَ Ve صَنَّعَ اللهُ وَصَنَّعَ اللهُ عِنْدَكَ

صَنَّعٌ [şunʿ] Terbiye-i hasene maʿnâsına isti'mâl olunur; yukâlu: صُنَّعَتِ الْجَارِيَةَ عَلَى

الْمُجْهُولِ إِذَا أَحْسَنَ إِلَيْهَا حَتَّى سَمِنَتْ

الصُّنْعُ [eş-şanʿ] (şād'ın fethi ve zammıyla) İş yapmak ve iş düzmek maʿnâsındır ki Fâriside sahten mürâdifidir; yukâlu: صَنَّعَ الشَّيْءَ صَنَّعًا وَصَنَّعًا إِذَا عَمَلَهُ

الصُّنَاعَةُ [eş-şināʿat] [كِتَابَةٌ] [kitābet] vezninde) Hîrfet-i sâni'e denir ki işçilik ve iş işleyicilik ta'bîr olunur; yukâlu: هُوَ مَاهِرٌ فِي صِنَاعَتِهِ أَيْ حِرْفَتِهِ

الصُّنْعَةُ [eş-şanʿat] [تَفْرَةٌ] [temret] vezninde) İşe denir, Fâriside pîşe denir; tekûlu: مَا صَنَّعْتَهُ أَيْ عَمَلَهُ Ve

صَنَّعَةُ الْفَرَسِ [şanʿatu'l-feres] Ata gereği gibi takayyüd edip hüsn-i vechle ri'âyet ve tîmârdan ʿibârettir; yukâlu: أَجَادَ صَنَّعَةَ فَرَسِهِ وَهِيَ حُسْنُ الْقِيَامِ عَلَيْهِ Ve

صَنَّعٌ [şunʿ] ve

صَنَّعَةٌ [şanʿat] Masdar olurlar, ata iyice bakıp güzelce tîmâr ve ri'âyet eylemek maʿnâsındır; yukâlu: صَنَّعَ فَرَسَهُ صَنَّعًا وَصَنَّعَةً إِذَا أَحْسَنَ الْقِيَامَ عَلَيْهِ Ve

صَنَّعَةٌ [Şanʿat] Yemen'de bir karye adıdır.

الصُّنَيْعُ [eş-şanīʿ] [أَمِيرٌ] [emîr] vezninde) Masdardır ki zikir olundu, kemlik işlemek maʿnâsına. Ve vasf olur, مَصْنُوعٌ [maşnūʿ] maʿnâsına ki iyice bakılıp hoşça terbiye ve tîmâr olunmuş perverde ata denir. Ve mücellâ ve mücerreb kılıca ve oka itlâk olunur; yukâlu: سَيْفٌ وَسَهْمٌ صُنَيْعٌ أَيْ صَقِيلٌ Ve مُجَرَّبٌ

صُنَيْعٌ [Şanīʿ] Ba'is b. Hıveys et-Tâ'î feresi-nin ismidir. Ve ta'âma itlâk olunur; tekûlu: مَا أَحْضَرْنَا الصُّنَيْعَ أَيْ الطَّعَامَ Ve lutf ve ihsân ve kereme itlâk olunur, صُنَيْعَةٌ [şanīʿat] dahi denir hâ'yyla; cem'ci صَنَّاعٌ [şanā'ic] gelir; tekûlu: أَشْكُرُ صُنَيْعَهُ وَصُنَيْعَتَهُ أَيْ إِحْسَانَهُ Ve bir adamın ihsânı ve terbiye ve tenmiyesiy-

le yetişip meydāna gelmiş kimseye itlāk olunur; tekūlu: هُوَ صَنِيعِي وَصَنِيعَتِي أَيِ إِصْطَنَعْتُهُ وَرَبَّيْتُهُ وَحَرَجْتُهُ

التَّصْنِيعُ [et-tašnīʿ] Hüsn-i terbiye eylemek maʿnāsınadır; yukālu: صُنِّعَتِ الْجَارِيَةُ إِذَا أَحْسِنَ صُنِّعَ الْجَارِيَةُ عَلَى الْأَمْرِ أَيِ أَحْسِنَ إِلَيْهَا وَسَبَّحَهَا دَالِلٌ OLUP CĀRIYE KISMİNIN HÜSN-I TERBIYE VE TENMIYELERİ EŞYĀ-I KEŞİRE VE AʿMĀL-I VEFİREYE MUHTĀC OLMAKLA MAʿNĀ-YI TEKSİR FĀʿİL TARAFINDA MUVĀFİK OLMUŞTUR.

الإِصْنَاعُ [el-išnāʿ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi ata gereği gibi bakıp yeminde ve suyunda hüsn-i ihtimām ve takayyüd eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: أَصْنَعُ الْفَرْسَ عَلَى الْأَمْرِ أَيِ أَحْسِنَ إِلَيْهِ وَسَبَّحْتُهُ EYLEMEK MAʿNĀSINA MÜSTAʿMELDİR; yukālu: أَصْنَعُ الرَّجُلَ إِذَا أَعَانَ آخَرَ وَأَحْكَمَ

صُنْعٌ [Ṣunʿ] (šād'ın zammıyla) Suleym kabilesi diyārında bir dağın adıdır.

صِنْعُ الْيَدَيْنِ [šinʿu'l-yedeyn] (šād'ın kesriyle) ve

صَنَّعُ الْيَدَيْنِ [šaneʿu'l-yedeyn] (fethateynle) ve

صَنِيعُ الْيَدَيْنِ [šanīʿu'l-yedeyn] [emīr] (vezninde) ve

صَنَاعُ الْيَدَيْنِ [šanāʿu'l-yedeyn] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Sanʿatında hāzık, çire-dest üstāda denir; yukālu: رَجُلٌ صَنَّعَ الْيَدَيْنِ وَصَنَّعَهُمَا وَصَنِيعُهُمَا وَصَنَاعُهُمَا أَيِ حَادِقٌ فِي الصَّنْعَةِ مِنْ قَوْمٍ صُنِّعَى الْأَيْدِي بِصَمِّ الصَّادِ وَبِصَمِّتَيْنِ وَبِفَتْحَتَيْنِ وَبِكَسْرَةٍ وَأَصْنَاعُ الْأَيْدِي وَحَكِي رَجَالٌ وَنِسْوَةٌ صُنِّعَ ŠĀRIH DER KI MÜPELLIF CEM'LERİ TEŞVİŞ EDİP VE BAʿZĪ ISM-I CEM'İ DAHI CEMʿ SÜRETİNDE SEBT EYLEMİŞTİR. VE

صَنَّعَ اللِّسَانَ [šaneʿu'l-lisān] (fethateynle) ŠĀʿİRE İTLĀK OLUNUR; yukālu: رَجُلٌ صَنَّعَ اللِّسَانَ أَيِ شَاعَرَ Ve mutlakan belāgatli zebān-dān adama itlāk olunur. Ve صَنَّعَ [šaneʿ] lisāna dahi vasf olur; yukālu: رَجُلٌ صَنَّعَ اللِّسَانَ أَيِ بَلِغٌ وَيُقَالُ لِسَانٌ صَنَّعٌ أَيِ بَلِغٌ Ve

صَنَاعُ الْيَدَيْنِ [šanāʿu'l-yedeyn] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) İki eliyle işlemekte uz ve çire-dest olan pīşe-ger hatuna vasf olur; yukālu: إِمْرَأَةٌ صَنَاعُ الْيَدَيْنِ أَيِ حَادِقَةٌ مَاهِرَةٌ تَعْمَلُ بِالْيَدَيْنِ وَيُقَالُ إِمْرَأَتَانِ صَنَاعَانِ الْيَدَيْنِ وَنِسْوَةٌ صُنِّعَ الْأَيْدِي كَكُتِبَ

الصَّنَاعُ الْحِمِصِيُّ [eş-Šanāʿu'l-Ḥimşiyi] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Bir kimsedir ki Diʿbil b. ʿAlī ile beynlerinde bir hikāye vākīʿ olmuştur.

صَنْعَاءُ [Šanʿā] (حَمْرَاءُ [ḥamrā] vezninde) Yemen'de bir şehir-i ʿazīm ismidir ki kesret-i miyāh ve vefret-i eşcārda Dımaşık-ı Şām'a şebihtir. Ve Bāb-ı Dımaşık'ta bir karye ismidir. Bunun nisbetinde صَنْعَائِي [Šanʿāʿiyy] denir hemze ile ve şehir-i mezbūr nisbetinde صَنْعَانِي [Šanʿāniyy]dir gayr-i kıyās üzere, ʿalā-kavlin ikisinde dahi nūn'la صَنْعَانِي [Šanʿāniyy] denir.

الصَّنْعُ [eş-šinʿ] (šād'ın kesriyle) Kebāb şişine denir, سَفُودٌ [seffūd] maʿnāsına. Ve sofra ve kilim ve seccāde ve sâʿir el ile işlenen, husūsan tezgāh ve kār-gāh ve kasnak işlerine denir. Ve terziye denir, حَيَّاطٌ [ḥayyāt] maʿnāsına, ʿalā-kavlin sanʿatında sebük-dest uz ve hāzık adama denir; yukālu: هُوَ صَنَّعٌ أَيِ حَيَّاطٌ أَوْ دَقِيقُ الْيَدَيْنِ denir, شِوَاءٌ [šivāʿ] maʿnāsına. Ve sevb ve cāmeye denir. Ve ʿimāmeye denir. Ve su masnaʿasına denir; cemʿi أَصْنَاعٌ [aşnāʿ] gelir; yukālu: إِتَّخَذَ أَصْنَاعًا أَيِ مَصْنَاعٍ Ve bir mevziʿ adıdır. Ve ona Şinʿu Kaseʿ dahi derler.

الصَّنْع [eş-šanʿ] (şād'ın fethiyle) Bir böcek yahūd bir kuş adıdır.

الصُّونُع [eş-şavnaʿ] [جَوْهَر] [cevher] vezninde) Bu dahi صَنَّ [šanʿ] maʿnāsınadır.

الصَّنَاعَةُ [eş-şannāʿat] [عَلَامَةٌ] [allāmet] vezninde) ve

الصَّنَائِعُ [eş-şanāʿ] [سَحَابٌ] [sehāb] vezninde) Su tutmak için önüne arkuru vazʿ olunan tahtaya denir ki savacak taʿbīr olunur.

الْمُصْنَعَةُ [el-maşneʿat] [مَرْحَلَةٌ] [merḥalet] vezninde) Ahbāb ve ihvān için tertīb olunan daʿvet ve ziyāfete denir; tekūlu: كُنَّا فِي مَصْنَعَةٍ فَلَانَ وَهِيَ الدَّعْوَةُ الَّتِي يُدْعَى إِلَيْهَا Burada دَعْوَةٌ [daʿvet] [مُدْعَاةٌ] [mudʿāt] maʿnāsınadır. Ve

مُصْنَعَةٌ [maşneʿat] Yağmur suyu birikmek için havuz tarzında yapılmış sıhrice denir; بِرْكَةٌ [birket] dahi derler ve ona مَصْنَعَةٌ [maşnuʿat] dahi derler nūn'un zammıyla ve مَصْنَعٌ [maşnaʿ] denir, مَقْعَدٌ [maḳʿad] vezninde; cemʿi مَصَانِعٌ [meşāniʿ]dir; yukālu: اتَّخَذَ مَصْنَعَةً لِلْمَاءِ وَهِيَ شِبْهُ حَوْضٍ يُجْمَعُ فِيهِ مَاءُ الْمَطَرِ Ve

مَصَانِعُ [meşāniʿ] Köylere ve köşklere ve palankalara ve kule ve hisār makūlesi mebanīye itlāk olunur.

الإِصْطِنَاعُ [el-iştināʿ] [إِفْتِيَالٌ] [iftiʿāl] vezninde) Yārān için daʿvet ve ziyāfet tertīb eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِصْطَنَعَ الرَّجُلُ الدَّعْوَةَ Ve [šanʿat] ittihāz eylemek maʿnāsınadır ki bir kimseyi perveriş ve ihsānla adam edip yetiştirmekten ʿibārettir; yukālu: إِصْطَنَعَ فَلَانٌ عِنْدَهُ صَنِيعَةٌ إِذَا اتَّخَذَهَا أَيُّ أَدْبُهُ وَرَبَّاهُ وَخَرَجَهُ adamı sāʿiri miyānından kendi nefsi için ihtiyār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِصْطَنَعَ فَلَانًا لِنَفْسِهِ إِذَا اخْتَارَهُ

﴿وَاصْطَنَعْتُكَ لِنَفْسِي﴾ أَي اخْتَرْتُكَ لِخَاصَّةِ أَمْرِ Ve اَسْتَكْفَيْكَ فِي فِرْعَوْنَ وَجُنُودِهِ

إِصْطِنَاعٌ [iştināʿ] Fī-sebilillāh infāk ve itʿām için tertīb-i taʿām eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِصْطَنَعَ الرَّجُلُ إِذَا اتَّخَذَ طَعَامًا يُنْفِقُهُ فِي سَبِيلِ الله Ve bir adam kendisi için bir nesne yapmak zımnında emr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِصْطَنَعَ خَاتَمًا إِذَا أَمَرَ أَنْ يُصْنَعَ لَهُ

التَّصْنُوعُ [et-teşannuʿ] [تَفَاعُلٌ] [tefaʿul] vezninde) Bir kimse tekellüfle vazʿ ve tavrını güzel ve zāhirini müzeyyen göstermek maʿnāsınadır; yukālu: تَصَنَّعَ الرَّجُلُ إِذَا تَكَلَّفَ حُسْنَ السَّمْتِ وَالتَّرْتِيبِ

المُصَانَعَةُ [el-muşānaʿat] [مُفَاعَلَةٌ] [mufāʿalet] vezninde) Rüşvet vermek maʿnāsınadır; yukālu: صَانَعَهُ إِذَا رَاشَاهُ Ve müdārā ve müdāhene eylemek maʿnāsınadır; yukālu: صَانَعَهُ إِذَا دَارَاهُ وَدَاهَنَهُ seyr ve sürʿatin mecmūʿunu birden göstermeyip birazını ketm edip birazını izhār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: صَانَعَ الْفَرَسُ إِذَا لَمْ يُعْطَ جَمِيعَ مَا عِنْدَهُ مِنَ السَّيْرِ وَلَهُ صَوْنُ السَّيْرِ Yaʿnī vüsʿünde olan seyr ve sürʿat māyesini bi'l-külliyeye izhār etmeyip hemān bir mikdārını izhār etmekle güyā ki bezl-i cümle-i sürʿatinden مُصَانَعَةٌ [muşāneʿat] eder.

[ص و ع]

الصَّاعُ [eş-şāʿ] ve

الصُّوَاعُ [eş-şivāʿ] (şād'ın kesri ve zammıyla) ve

الصُّوُعُ [eş-şavʿ] [نُوعٌ] [nevʿ] vezninde) Bir güne ölçek ismidir ki ahkām-ı müslimīn onun üzerine dāʿir yaʿnī keyl husūsunda muʿāmele-i ehl-i İslām onunla mütedāvil ve müteʿāvir olur. Ve kuriʿe kavluhu taʿālā: ﴿قَالُوا نَفَقْدُ صُوعِ الْمَلِكِ﴾ بِاللُّغَاتِ الْمَذْكُورَةِ

Ve bazıları ʿindeinde ضَاعٌ [šāʿ] ضَوَاعٌ [šuvāʿ] in gayrıdır, yaʿnī ضَاعٌ [šāʿ] zikr olunan kīleye ve ضَوَاعٌ [šuvāʿ] su içecek maşrabaya denir, ke-mā se-yuzkeru.

Ve zikr olunan ضَاعٌ [šāʿ] دُودٌ [mudd] galle alır kīledir. Ve her دُودٌ [mudd] bir رَطْلٌ [ritl] ve sülüs-i رَطْلٌ [ritl] vezn mikdārıdır. Ve رَطْلٌ [ritl] “م،ك،ك” māddesinde mübeyyendir. Müʿellifin دُودٌ [mudd]ü tefsiri Şāfiʿ ve Hicāziyyūn iʿtibārına göredir ki ضَاعٌ [šāʿ] beş ritl ile sülüs-i ritldan ʿibāret olur, ammā İmām Aʿzam ve ehl-i ʿIrāk ʿindeinde iki ritl olmakla sekiz ritldan ʿibāret olur. İntehā.

Ve Dāvūdī dedi ki ضَاعٌ [šāʿ]ın muhtelif olmayan yaʿnī miʿyār-ı muvāfıkı ʿazīm ve sagīr olmayan yaʿnī miyāne iki pençe ile dört kerre avuçların müstevʿib olduğu galledir, zīrā her mahalde ضَاعٌ [šāʿ]-ı nebevī bulunmaz. Pes ortaca adama iki pençesini birden doldurup dört defʿa böylece avuçlayıp bir yere vazʿ eylese işte onun mikdārı nesne istiʿāb eden kīle, ضَاعٌ [šāʿ]-ı nebevī mikdārı olur. Müʿellif der ki bunu kendim tecrube eyledim ve sahīh ve muvāfık buldum.

ضَاعٌ [šāʿ] lafzının cemʿi أَصْوَعٌ [aşvuʿ] gelir, أَفْلُسٌ [eflus] vezninde ve أَصْوَعٌ [aşvuʿ] gelir, vāv’ı hemzeye ibdalle ve أَصْوَاعٌ [aşvāʿ] gelir ve صُوْعٌ [šūʿ] gelir šād’ın zammıyla ve صِبْعَانٌ [šīʿān] gelir šād’ın kesriyle ʿalā-kavlin bu ضَوَاعٌ [šuvāʿ]ın cemʿidir. Ve

ضَاعٌ [šaʿ] Alçak ve oturaklı yere denir, رَائِيَةٌ [šāʿat] dahi itlāk olunur; yukālu: رَائِيَةٌ Ve فِي صَاعٍ وَصَاعَةٍ مِنَ الْأَرْضِ وَهُوَ مَكَانٌ مُطْمَئِنٌّ Ve çevgāna denir; yukālu: يَلْعَبُونَ بِالصَّاعِ وَالْكُرَةِ الصُّوْلَجَانِ Ve şol mevziʿe denir ki silinip süpürülüp onda laʿib ve bāziçe olunur ola.

Ve devekuşunun yattıkta göğsü gelen mahalle itlāk olunur.

الصَّاعَةُ [eş-šāʿat] Bu dahi alçak oturaklı yere denir. Ve hatun pamuk çekip yāhūd hallāclamak için tehyiʿe eylediği mevziʿe denir.

الصُّوَاعُ [eş-šuvāʿ] (šād’ın harekāt-ı selāsiyla) صَاعٌ [šāʿ] dediği kīleye denir ki zikr olundu. Ve su içecek cāme ve maşrabaya denir.

التَّضْوِيعُ [et-tašvīʿ] Hatun pamuk çekip yāhūd hallāclamak için yer tehyiʿe eylemek maʿnāsınadır; yukālu: صَوَّعَتِ الْمَرْأَةُ Ve rüzgār nebātı sarartıp kurutmak maʿnāsınadır; yukālu: صَوَّعَتِ الرِّيحُ النَّبَاتَ إِذَا هَبَّتْهُ Ve bir nesnenin etrāfını müdevver ederek ucunu sivirtmek maʿnāsınadır; yukālu: صَوَّعَ الشَّيْءَ إِذَا حَدَّدَ Ve haşarı erkek eşek dişi eşeklerin sağına ve soluna geçerek bir araya toplamak maʿnāsınadır; yukālu: صَوَّعَ الْجَمَارَ إِذَا عَدَلَ أَتْنَهُ يَمَنَةً وَيَسْرَةً

الصُّوْعُ [eş-šavʿ] نَوْعٌ [nevʿ] vezninde) Bir nesneyi ضَاعٌ [šāʿ] ile ölçmek maʿnāsınadır; tekūlu: صَعَّتْ الشَّيْءَ أَصْوَعُهُ صَوْعًا إِذَا كَلَّمْتَهُ بِالصَّاعِ Ve dağıtmak maʿnāsınadır; tekūlu: صَعَّتُهُ إِذَا فَرَّقْتُهُ Ve korkutmak maʿnāsınadır; tekūlu: صَعَّتُهُ إِذَا خَوَّفْتُهُ وَأَفْرَعْتُهُ Ve askerinin yāhūd bir sürünün etrāfından gelip dağınik olanlarını derneştirip toplamak maʿnāsınadır; tekūlu: صَعَّتْ الْأَقْرَانَ وَغَيْرَهُمْ أَيَّ أَتَيْتَهُمْ مِنْ نَوَاحِيهِمْ Ve arı birbirinin ardına düşüp gitmek maʿnāsınadır; yukālu: صَاعَتِ النَّحْلُ إِذَا تَبَعَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا

صَوَاعَةٌ [šavʿat] تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Bir maʿrūf tepenin ismidir.

الصُّوْعُ [eş-šuvaʿ] صُرْدٌ [šurad] vezninde) Parça parça bitmiş otluklara denir.

النَّصْوُغُ [et-teşavvuʿ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) Nebât sararıp kurumak ma'nâsınadır; yukâlu: تَصَوَّغَ النَّبْتُ إِذَا هَاجَ Ve saç birbirinden ayrılıp başka başka birbirine sarmaşmak ma'nâsınadır; ʿalâ-kavlin kılları ve tüyleri dağılıp yolunmak ve dökülmek ma'nâsınadır; yukâlu: تَصَوَّغَ الشَّعْرُ إِذَا تَشَقَّقَ وَتَقَبَّضَ أَوْ انْتَشَرَ وَتَمَوَّطَ Ve nâs dağılıp birbirinden iraklaşmak ma'nâsınadır; yukâlu: تَصَوَّغَ الْقَوْمُ إِذَا تَفَرَّقُوا وَتَبَاعَدُوا جَمِيعًا

الْإِنْصِيَاغُ [el-inşiyāʿ] Bir kimse geri dönüp sür'atle ensesine doğru gitmek ma'nâsınadır; yukâlu: إِنْصَاعَ الرَّجُلُ إِذَا انْقَتَلَ رَاجِعًا مُسْرِعًا

[ص ي ع]

التَّصْيِغُ [et-teşayyuʿ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) Su yer yüzünde oynayıp çalkanmak ma'nâsınadır; yukâlu: تَصَيَّغَ الْمَاءُ إِذَا حَمَلَ وَتَصَيَّغَ النَّبْتُ إِذَا هَاجَ

الصَّنِيعُ [eş-şayʿ] (بَيْعٌ [beyʿ] vezninde) Dağıtmak ma'nâsınadır; tekûlu: صَنِيعُهُ أَصِيغُهُ صَنِيعًا Ve ʿasker birbirine hamle ve hücum eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: صَاعَ الْقَوْمُ إِذَا حَمَلَ بَغْضَهُمْ عَلَى بَغْضِ

الْإِنْصِيَاغُ [el-inşiyāʿ] [inşivāʿ] vezninde ve mürâdifidir ki vâviyye ve yâ'iyvedir; yukâlu: إِنْصَاعَ الرَّجُلُ إِذَا انْقَتَلَ رَاجِعًا مُسْرِعًا

FASLU'D-ÐĀDĪ'L-MUʿCEME

(فَصْلُ الضَّادِ الْمُعْجَمَةِ)

[ض ب ع]

الضَّنِيعُ [eð-dabʿ] (ðād'ın fethi ve bā'nın sükünüyle) Kola denir, عَضُدٌ [ʿađud] ma'nâsına, ʿalâ-kavlin lahmıyla bilece kolun vasatına denir yâhūd koltuğa denir yâhūd koltuk ile kolun yukarisından nısfı mā-beynine denir; cem'i أَضْبَاعٌ [ađbāʿ] gelir. Ve

ضَنِيعٌ [ðabʿ] Masdar olur, bir kimseye vurmak için kol uzatmak ma'nâsınadır; yukâlu: ضَبَعَهُ ضَبْعًا مِنْ أَلْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا مَدَّ إِلَيْهِ ضَبْعُهُ Ve bir nesneden bir kimseye hisse ifrâz eylemek ma'nâsına müsta'meldir; tekûlu: ضَبِعَ الْقَوْمُ الطَّرِيقَ لَنَا أَيْ جَعَلُوا لَنَا مِنْهُ مِثْلَ مِثْلِهِ Mü'ellif bunu tekrâr eylemiştir, zîrâ hasâ'isten değildir. Ve cevr ve zulm eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: ضَبِعَ فَلَانٌ إِذَا جَارَ وَظَلَمَ Ve du'â için kollarını uzatıp ellerini semâya kaldırmak ma'nâsınadır; yukâlu: ضَبِعَ عَلَى فَلَانٍ إِذَا مَدَّ ضَبْعِيهِ لِلدُّعَاءِ عَلَيْهِ Ve bir adama kılıçla vurmak için elini uzatmak ma'nâsınadır; yukâlu: ضَبِعَ يَدَهُ إِلَيْهِ بِالسَّيْفِ إِذَا مَدَّهَا بِهِ

ضَنِيعٌ [ðabʿ] ve

ضَبُوعٌ [ðübūʿ] [ku'ūd] vezninde) ve

ضَبْعَانٌ [ðabeʿān] (feteħâtla) Dâbbe kollarını sündürerek yürümek ma'nâsınadır ki kulaçlamak ta'bîr olunur; yukâlu: ضَبَعَتِ الْخَيْلُ وَالْإِبِلُ ضَبْعًا وَضَبُوعًا وَضَبْعَانًا إِذَا مَدَّتْ أَضْبَاعَهَا فِي سَبْرِهَا Ve davar sür'atle yürümek, ʿalâ-kavlin kollarını oynatarak yürümek ma'nâsınadır; yukâlu: ضَبِعَ الْبَعِيرُ إِذَا أَسْرَعَ أَوْ مَسَى فَحَزَّكَ ضَبْعِيهِ Ve at seğırtirken hışıldamak ma'nâsınadır; yukâlu: ضَبَعَتِ الْخَيْلُ إِذَا

صَبَحَتْ Ve düşman musâlahaya meyl eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: صَبَحَ الْقَوْمُ لِلصُّلْحِ إِذَا مَاؤُوا إِلَيْهِ Ve bir nesneyi hisse hisse bölmek ma'nâsınadır; yukâlu: صَبَعُوا الشَّيْءَ إِذَا أَشْهُمُوهُ Ve

صَبْنَعُ [ḍabʿ] At kısmına mahsûs bir güne seğırtmekten ʿibârettir ki تَقْرِبُ [taqrîb]den yaʿnî nakıllamak-güne âhestece seğırtmekten ziyâdece olur; yukâlu: يَجْرِي الْفَرَسُ صَبْنَعًا أَي فَوْقَ التَّقْرِبِ Ve

صَبْنَعُ [ḍabʿ] Taşı ve toprağı siyâh olup bir mikdârca tülânî olan tepeye ve bayıra denir. Ve bâtil ve beyhûde ma'nâsına müstaʿmeldir; yukâlu: دَهَبَ بِهِ صَبْنَعًا لَبْعًا بَاطِلًا Ve

صَبْنَعُ [ḍabʿ] Bir mevziʿ yâhüd bir tepe isimidir. Ve

صَبْنَعُ [ḍabʿ] (ḍād'ın harekât-ı selâsıyla) Bir adamın semtine ve zîr-i himâyesine itlâk olunur; kol ma'nâsından me'hûzdur; yukâlu: هُوَ فِي صَبْنَعٍ فَلَانَ مُثَلَّثَةً أَي فِي كَنَفِهِ وَنَاحِيَّتِهِ

الْمُضْبَعَةُ [el-maḍbeʿat] (merḥalet [merḥalet] vezninde) Koltuk altının ilerisinde yaʿnî kola doğru olan etine denir; yukâlu: صَرَبَ مُضْبَعَتَهُ وَهِيَ اللَّحْمَةُ الَّتِي تَحْتَ الْإِبْطِ مِنْ قُدَمِ

التَّضْبِيعُ [et-taḍbiʿ] Bu dahi davar kulaçlayarak yürümek ma'nâsınadır; yukâlu: صَبَّعَتْ الخَيْلُ وَالْإِبِلُ إِذَا مَدَّتْ أَضْبَاعَهَا فِي سَبْرِهَا Ve bir kimse korkak olmak ma'nâsınadır; yukâlu: صَبَّعَ الرَّجُلُ إِذَا جَبُنَ Ve bir kimse ok ve kurşun atılacak şey ile atan adamın arasına girip hâ'il olmak ma'nâsınadır; yukâlu: صَبَّعَ فَلَانًا إِذَا حَالَ بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْمَرْوِيِّ الَّذِي قَصَدَ رَفِيقَهُ

الضَّبَاعُ [eḍ-ḍabiʿ] Şedîdü'l-cery yâhüd kesîrü'l-cery olan ata denir yâhüd boyununu eğip bir yanı üzere tek dizgin gibi seğırtir olanına denir, yâhüd zikr olunan صَبْنَعُ [ḍabʿ] lafzından me'hûzdur ki تَقْرِبُ

[taqrîb]den ziyâde olan seğırtmektir; yukâlu: فَرسٌ صَابِعٌ أَي شَدِيدُ الْجَزْيِ أَوْ كَثِيرُهُ أَوْ يَتَّبِعُ أَحَدَ شِقَّتَيْهِ وَيَتَّبِعُ عُنُقَهُ

الضَّبَعَانُ [eḍ-ḍabʿān] (tesniye bünyesiyle) Bir mevziʿ adıdır; nisbetinde صَبْنَعَانِيّ [ḍabʿāniyy] denir نَجْرَانِيّ [Necrāniyy] gibi; ve yukâlu: هُوَ مِنْ أَهْلِ الضَّبَعَيْنِ كَمَا يُقَالُ مِنْ أَهْلِ النَّجْرَيْنِ

ضَبَاعَةٌ [Ḍubāʿat] (ḥammet [ḥammet] vezninde) Bir dağın adıdır. Ve Ḍubāʿa bint Züfer b. el-Ḥārîş şol kızdır ki pederinin esîri olan Kūṭāmî nām kimseyi kayd-ı eserden itlâk ve tahliye-i sebîl eylemekle hakkında tecmîl-i menn eylemek zımnında irşâd ve işâret eylemeğın pederi dahi merkümü âzâd ve yüz ʿaded nâka ʿatiyyesiyle dilşâd eylemişti. Bu şiveye mebnî Kūṭāmî mezbûreye hitâben işbu: قَفِي قَبْلَ التَّفْرِقِ يَا ضَبَاعًا || فَلَا يَكُ مَوْقِفٌ مِنْكَ الْوَدَاعَا eylemiştir. ضَبَاعَةٌ [ḍubāʿat] tan mürahham ve elifi itlâkiyyedir, قَفِي وَوَدَعِينَا إِنْ عَزَمْتَ عَلَيَّ فُرُقَتْنَا فَلَا كَانَ مِنْكَ الْوَدَاعُ لَنَا فِي مَوْقِفٍ sebkindedir. Hâsıl-ı maʿnâ “Seninle vedâımız sâ'ir ahhâb vedâ'ı gibi vedâ-ı firâk olmasın” demektir. Ve bu hilâf-ı muktezâ-yı zâhir envâından kalbi mutazammındır ki mevkiʿ-i mubtedâda vâkiʿ olan nekre ve mevkiʿ-i haberde vâkiʿ olan maʿrife olmuştur. Ve Ḍubāʿa bint ʿĀmir b. Kūşeyr, Ḍubāʿatu'l-Kubrâ dedikleridir. Ve Ḍubāʿa bintu'z-Zubeyr b. ʿAbdulmuṭṭalib ve Ḍubāʿa bint ʿĀmir b. Kūṭ ve Ḍubāʿa bint ʿİmrân b. Ḥuşayn sahâbiyyedir.

الضَّبِيعُ [eḍ-ḍabiʿ] (fethateynle) ve

الضَّبَعَةُ [eḍ-ḍabeʿat] (hâ'yyla) Nâka kısmı buğursumak ve kösnümecek ma'nâsınadır; yukâlu: صَبَّعَتِ النَّاقَةُ ضَبْعًا وَضَبَعَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

إِذَا أَرَادَتْ الْفَخْلَ

الإضْبَاعُ [el-idbāʿ] (hemzenin kesriyle) ve

الإِسْتِضْبَاعُ [el-istidbāʿ] ضَبَّعَ [dabaʿ] ma'nāsınadır; yukālu: أَضْبَعَتِ النَّاقَةُ وَاسْتَضْبَعَتْ بِمَعْنَى ضَبَّعَتْ

الضَّبْعَةُ [eḍ-ḍabiʿat] فَرِحَةٌ [ferihāt] vezninde) Kösnük nākaya denir; cemʿi ضِبَاعٌ [ḍibāʿ] gelir ḍād'ın kesriyle ve ضَبَاعَى [ḍabāʿā] gelir, حَبَالَى [ḥabālā] vezninde. Ve mādde-i mezbūre gāhca nisvānda dahi istiʿmāl olunur; yukālu: ضَبَّعَتِ الْمَرْأَةُ وَأَضْبَعَتْ فِيهَا ضَبْعَةً أَيْ طَالِبَةً لِلرِّجَالِ

الضَّبْعُ [eḍ-ḍabuʿ] (ḍād'ın fethi ve bā'nın zammıyla ve sükūnuyla) Sırtlan dedikleri cānvere denir, yelesi kurt dahi denir. Ve lafz-ı mezbūr mü'ennestir; cemʿi أَضْبَعٌ [aḍbuʿ] gelir, أَفْلُسٌ [eflus] vezninde ve ضِبَاعٌ [ḍibāʿ] gelir ḍād'ın kesriyle ve ضُبَّعٌ [ḍubuʿ] gelir zammeteynle ve ضُبَّعٌ [ḍubʿ] gelir ḍād'ın zammı ve bā'nın sükūnuyla ve مَضْبَعَةٌ [maḍbeʿat] gelir, مَشْيَخَةٌ [meşyehāt] vezninde. Ve erkeğine ضِبْعَانٌ [ḍibʿān] denir kesr ile ve dişisine ضِبْعَانَةٌ [ḍibʿānet] denir hā'yla ve İbn ʿAbbād nakli üzere ضَبْعَةٌ [ḍabuʿat] dahi denir ve ضُبَّعٌ [ḍubʿ] üzere cemʿlenir ḍād'ın zammıyla. ʿAlā-kavlin mü'ennesinde ضَبْعَةٌ [ḍabuʿat] denmez. Cemʿinde ضَبَاعِينٌ [ḍabāʿīn] denir, سِرْحَانٌ [sirḥān] ve سَرَاحِينٌ [serāḥīn] gibi ve ضِبَاعٌ [ḍibāʿ] ve ضِبْعَانَاتٌ [ḍibʿānāt] denir ḍād'ların kesriyle. Ve cānver-i mezkūr kurt şeklinde bir yırtıcı cānverdir. Sol eli kısa olmakla aksak gibi yeğdirerek yürür, onun için elinde ebū cehl kavunu olan kimseden firār eyler. Ve dişisini istishāb edene köpek kısmı ses eylemez. Ve cildi batn-ı hāmile bend olursa iskāt-ı cenīni māniʿ

ve cildinden keyl düzüp yāhūd kileye cildini kaplayıp hubūbatı onunla ölçmek fesād-ı meZRūʿatı dāfiʿdir. Ve mūrāresini ihtihāl hiddet-i basar irāsında müʿessirdir; ve tekūlu'l-ʿArab: سَبِيلُ جَارِ الضَّبْعِ أَيْ يُخْرِجُهَا مِنْ وَجَارِهَا ضِبَّعٌ [ḍabuʿ] kısmını inlerinden izʿāc ve ihrāc eder olmakla pek ʿazīm sel suyuna öylece taʿbīr ederler. Ve pek muzlim geceye ذُلْجَةُ الضَّبْعِ [dulcetu'd-ḍabuʿ] itlāk ederler, زِيرَا ضِبَّعٌ [ḍabuʿ] kısmı dā'imā nisf-ı leyle kadar yatmayıp deverān eder.

ضَبَّعٌ [ḍabuʿ] رَجُلٌ [recul] vezninde) Kurak ve kıtlık seneye itlāk olunur. Ve açlığa itlāk olunur. Ve bir mevziʿ yāhūd bir yüksek bayır adıdır.

Şārih der ki hasbe'l-kāʿide müzekker müʿennes üzere taglīb olunur, ancak iki mādde müʿennes müzekker üzere mu-gallebdir: Biri tāriḥ māddesinde ki leyālī eyyām üzere taglīb olunur. Ve biri işbu ضَبَّعٌ [ḍabuʿ] māddesidir ki tahfifen ضَبَّعٌ [ḍabuʿ] ضِبْعَانٌ [ḍibʿān] üzere taglīb olunur. Pes ضَبَّعٌ [ḍabuʿ] mutlak zikr olundukta müzekker ve müʿennese şāmil olur. İntehā.

الضَّبَاعُ [eḍ-Ḍibāʿ] كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Kutb-ı şimālī semtinde Benāt-ı Naʿş dedikleri süret-i kevākibiyyenin esfelinde vākiʿ kevākib-i kesireye itlāk olunur.

بَطْنُ الضَّبَاعِ [Baṭnu'd-Ḍibāʿ] Bir mevziʿ adıdır.

ضَبَّيْعَةٌ [Ḍabīʿat] سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Yemāme'de bir mevziʿdir.

ضَبَّيْعَةٌ [Ḍubayʿat] جُهَيْنَةٌ [cuheyneṭ] vezninde) Başra'da bir mahalle adıdır. Ve Ḍubayʿa b. Rebīʿa b. Nizār ve Ḍubayʿa b. Esed b. Rebīʿa ve Ḍubayʿa b. Ḳays b. Şaʿlebe ve Ḍubayʿa b. ʿİcl b. Luceym

ricāl-i maʿrūfedir.

الْمُضْبُوعُ [el-maḍbūʿ] Sırtlan ekl eylemiş hayvāna denir; yukālu: حِمَارٌ مُضْبُوعٌ إِذَا أَكَلْتَهُ

الضَّبَاعُ

الْمُضْبِعَةُ [el-muḍabbeʿat] (مُعْظَمَةٌ)

[muʿazzamet] vezninde) Şol nākaya denir ki yürürken göğsü ileri çıkıp kolları gerilenir ola; yukālu: نَاقَةٌ مُضْبِعَةٌ إِذَا تَقَدَّمَ صَدْرُهَا وَتَرَاجَعَ عَضْدُهَا

الْإِضْطِبَاعُ [el-iḍṭibāʿ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde)

Bir nesneyi kollamak ve kola almak maʿnāsınadır. Bu münāsebetle ʿorf-i şerʿde aʿmāl-i hacdan ʿamel-i maʿhūda itlāk olunmuştur ki ihrāmlı olan adam hīn-i tavāfta omzunda olan futayı sol tarafından arkadan getirip sağ koltuğu altından alıp göğsünden götürerek sol omzundan aşırı bırakmaktan ʿibārettir. Sağ omuzu açık kalmak haysiyyetiyle kolun birisi ki sağ kol olacaktır, açık kaldığı için itlāk olundu; yukālu: اِضْطَبِعَ الْمُحْرِمُ بِرِدَائِهِ فِي الطَّوَافِ وَهُوَ أَنْ يُدْخِلَ الرِّدَاءَ مِنْ تَحْتِ إِظْهِهِ الْأَيْمَنِ وَيُرَدِّ طَرَفَهُ عَلَى يَسَارِهِ وَيَبْدِي مَكْبَهُ الْأَيْمَنِ وَيُعْطِي الْأَيْسَرَ

الضَّبَعَانُ الْأَمْدَرُ [eḍ-ḍibʿānu'l-emder] Kar-

nı büyük ve yanları kaba ve şişkin erkek sırtlana denir. Bunun mevkîʿi “م،د،ر” māddesi olmakla Cevherī sehvindin nāşī burada sebt eylemiştir. Mütercim der ki asl mādde olan “ض،ب،ع” münāsebetiyle mevkîʿi bu makām olmak enseb olduğu bedīhidir.

[ض ت ع]

الضُّوْتَعُ [eḍ-ḍavtaʿ] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) ve

الضُّنْعُ [eḍ-ḍatʿ] (ḍād'ın fethiyle) Bir bü-yücek yāhūd bir kuşun ismidir. Ve bön ve ahmak adama denir, ʿalā-kavlin savāb

olan ضَوْكَعَةٌ [ḍavkeʿat] olmaktadır.

[ض ج ع]

الضُّجَعُ [eḍ-ḍacʿ] (ḍād'ın fethi ve cīm'in sükünuyla) غَاسُولٌ [gāsūl] ismidir ki çoğan taʿbīr olunan ottur, onunla cāme gasl ederler; müfredi ضَّجَعَةٌ [ḍacʿat]tır. Ve

ضَجَعٌ [ḍacʿ] ضَعَابِيْسُ [ḍağābīs] dedikleri nebāta şebīh bir nebāt ismidir, lākin bu aglaz ve dalları murabbaʿ olur, suyunu yoğurda sıkırlar, yoğurdu be-gāyet hoş-meze eder ve takvīyet-i cimāʿda pek müʿessirdir.

ضَجِعٌ [ḍicaʿ] (عَنْبٌ [ʿineb] vezninde) Bir mevziʿ adıdır.

الضُّجَعُ [eḍ-ḍacʿ] (سَجَعٌ [secʿ] vezninde) ve

الضُّجُوعُ [eḍ-ḍucūʿ] (فُعُودٌ [kuʿūd] vezninde)

Yan üzere uzanıp yatmak maʿnāsınadır; yukālu: ضَجَعَ الرَّجُلُ ضَجْعًا وَضَجُوعًا مِنْ أَرْضٍ Ve كَبْكَبِ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا وَضَعَ حَبْتَهُ بِالْأَرْضِ Ve gurūba meyl edip salınmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: ضَجَعَ النَّجْمُ إِذَا مَالَ لِلْعُرُوبِ

الْإِنْضِجَاعُ [el-iḍnicāʿ] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) ve

الْإِضْطِبَاعُ [el-iḍṭibāʿ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) ki tāʿyī tāʿya maktūbdur) ve

الْإِضْجَاعُ [el-iḍḍicāʿ] (ḍād-ı müşeddede ile

ki tāʿyī ḍād'a maktūb ve müdgamdır ve ʿArabdan baʿzılar اِطْبَجَعَ dahi derler, tāʿyī tāʿya ve tahfifen ḍād'ı lām'a kalble) Bunlar da yan üzere yatmak maʿnāsınadır; yukālu: اِنْضَجَعَ الرَّجُلُ وَاضْطَبَعَ وَاضْجَعَ وَالطَّبَجَعَ بِمَعْنَى ضَجَعَ

الْمُضْجَعُ [el-maḍcaʿ] (مُعْظَمَةٌ [maḍʿad] vezninde)

Yan üzere yatacak yere denir. Baʿdehu mutlakan yatacak yerde istiʿmāl olundu; tekūlu: طَابَ مُضْجَعُكَ أَيُّ مَوْضِعٍ ضَجِعَكَ

وَمَوْضِعًا Ve

مَضْجَعُ [Maḍca^ʿ] Bir belde adıdır ki onda Benü Ebī Bekr b. Kilāb cemāʿatine mahsūs beyāz kumluk tepeler vardır ki onda mütemekkin olurlar. Ve ona مَضَاجِعُ [Meḍāci^ʿ] dahi derler.

الْمُضْطَجِعُ [el-muḍṭa^ʿ] (mīm'in zammı ve tā'nın fethiyle) إِضْطِجَاعُ [iḍṭicā^ʿ]dan ismi-i mekândır, مَضْجَعُ [maḍca^ʿ] ma^ʿnāsınadır.

الضُّجُوعُ [eḍ-ḍacū^ʿ] (ṣubūr) [ṣabūr] vezninde) Pek dolu kırbaya itlāk olunur ki hāmilini ağırlığından bir yanına doğru meyl ettirir ola. Ve bir fırka a^ʿrāba mahsūs bir vāsif sāhanın ismidir. Ve geniş kovaya itlāk olunur, onunla su çekenı yüzü koyu eğdiği için; yukālu: دَلُّوْ ضُّجُوعٌ أَيْ وَاسِعَةٌ Ve zevcine muhālefet üzere olan karıya itlāk olunur, hizmetinden yan verip ve döşekte öbür yanı üzere yattığı için; yukālu: اِمْرَأَةٌ ضُّجُوعٌ إِذَا كَانَتْ تُخَالِفُ رَوْجَهَا süst ve sebük-fıkr adama itlāk olunur; gaflet ma^ʿnāsından me^ʿhūzduz ki tembel ve nevvām lāzımıdır; yukālu: رَجُلٌ ضُّجُوعٌ Ve yağmur ile dopdolu olmakla ağır ağır hareket eden sehābeye itlāk olunur; yukālu: سَحَابَةٌ ضُّجُوعٌ أَيْ بَطِيئَةٌ Ve dā'imā bir semtte yalnızca otlayan nākaya itlāk olunur; yukālu: نَاقَةٌ ضُّجُوعٌ إِذَا كَانَتْ تَرْعَى نَاحِيَةً Ve içerisinden bir tarafa doğru obrulmuş ve bir yanı inmiş kuyuya itlāk olunur; yukālu: بَيْتٌ ضُّجُوعٌ أَيْ دَحْوَلٌ

الْمَضْجُوعُ [el-maḍcū^ʿ] Bu dahi re^ʿy ve fikri süst ve za^ʿif adama itlāk olunur.

ضُّجُوعٌ [Ḍucū^ʿ] (ḍād'ın zammıyla) Benī ʿAmir'den bir cemāʿattir.

الضُّجْعَةُ [eḍ-ḍic^ʿ] (ḍād'ın kesriyle) Tembellik ve üşengenlik ma^ʿnāsınadır; yukālu:

مَا هَذِهِ الضُّجْعَةُ أَي الكَسْلُ Ve binā-yı nev^ʿ olur, yan üzere bir güne yatmak ma^ʿnāsına; yukālu: فَلَانَ حَسَنُ الضُّجْعَةِ أَي هَيْئَةُ الإِضْطِجَاعِ **الضُّجْعَةُ** [eḍ-ḍace^ʿ] (fetehtla) İsm-i cinstir.

الضُّجْعَةُ [eḍ-ḍac^ʿ] (ḍarbet) [ḍarbet] vezninde) Yan üzere yatıp uyumaya denir; yukālu: هُوَ فِي ضُّجْعَةٍ أَي رَفْدَةٌ

الضُّجْعَةُ [eḍ-ḍuc^ʿ] (gurfet) [gurfet] vezninde) Re^ʿy ve tedbırde olan süstlüğe ve gevşekliğe denir; yukālu: فِي رَأْيِهِ ضُّجْعَةٌ أَيْ وَهْنٌ وَصَغْفٌ Ve ḍād'ın fethiyle de lügattir. Ve hastalığa itlāk olunur; yukālu: أَخَذَهُ ضُّجْعَةٌ Ve şol kimseye denir ki nās onu dā'imā yanı üzere yatırır ola, murād suhre ve mizāh cihetiyle halkın dā'imā yatırıp yuvarladığı kimse olacaktır; yukālu: رَجُلٌ ضُّجْعَةٌ إِذَا كَانَ يُضْجِعُهُ النَّاسُ كَثِيرًا Ve tembel ve üşengen adama itlāk olunur, ضُّجْعَى [ḍic^ʿā] gibi ke-mā se-yuzkeru.

الضُّجِيعُ [eḍ-ḍaci^ʿ] (emīr) [emīr] vezninde) Bir kimse ile yan yana yatan adama denir; her biri āhere ضُّجِيعٌ [ḍaci^ʿ]dir; yukālu: هُوَ ضُّجِيعٌ أَيْ مُضَاجِعُكَ

الضُّجَاعُ [eḍ-Ḍāci^ʿ] Benī Suleym ḥarresinin aşığı tarafında bir dere ismidir. Ve

ضَّاجِعٌ [ḍāci^ʿ] Derenin burgaç yerine denir; cem^ʿi ضَّوَاجِعٌ [ḍavāci^ʿ]dir. Ve bön ve ahmak adama itlāk olunur. Ve gurūba mā'il kevkebe itlāk olunur; cem^ʿi ضَّوَاجِعٌ [ḍavāci^ʿ]dir; yukālu: نُجُومٌ ضَّوَاجِعٌ أَيْ مَائِلَةٌ Ve

ضَّوَاجِعٌ [ḍavāci^ʿ] Yastım dağlara itlāk olunur. Ve bir mevzi^ʿ adıdır.

الْمَضْجَاعُ [el-meḍāci^ʿ] (me^ʿāid) [me^ʿāid] vezninde) مَضْجَعٌ [maḍca^ʿ]ın cem^ʿidir, yatağa denir. Bu münāsebetle yağmur düştüğü

yerlere مَضَاجِعُ الْعَيْثِ [medāciʿu'l-gays] itlāk olunur; yukālu: بَاتَتْ الرُّؤُوسُ مَضَاجِعَ الْعَيْثِ أَي مَسَاقِطَهُ

الضَّاجِعُ [eḏ-dāciʿ] ve

الضُّجَعَةُ [eḏ-ḏuʿat] [gurfet] vezninde) ve

الضُّجَعَةُ [eḏ-ḏuʿat] [humezet] vezninde) ve

الضُّجَعِيَّةُ [eḏ-ḏiciyyet] ve

الضُّجَعِيُّ [eḏ-ḏicī] (dād'ların kesri ve zamımıyla) Tembel ve üşengen adama denir ki yerinden kalkmayıp dā'imā yan gelip yatar olar; ʿalā-kavlin hānesine mülāzım olup aslā taşraya çıkmaz. Ve bir kimsenin hergiz işine yaramaz olana yāhūd aslā elinden hayr ve şerr gelmez ʿāciz ve cemād gibi yerinden hareket etmez olan şahsa itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ ضَاجِعٌ وَضُّجَعَةٌ وَضُّجَعَةٌ كَسْلَانٌ أَوْ لَازِمٌ وَضُّجَعِيَّةٌ وَضُّجَعِيُّ أَي كَثِيرُ الْإِضْطِجَاعِ كَسْلَانٌ أَوْ لَازِمٌ لَلْبَيْتِ لَا يَكَادُ يَخْرُجُ وَلَا يَنْهَضُ لِمَكْرَمَةٍ أَوْ عَاجِزٌ مُفْقِيمٌ

الضَّاجِعَاتُ [eḏ-dāciʿat] ve

الضُّجَعَاءُ [eḏ-ḏacīʿa] [ḥamrā] vezninde) Firāvān koyuna ve keçiye itlāk olunur; yukālu: وَغَنَمٌ ضَاجِعَةٌ وَضُّجَعَاءٌ أَي كَثِيرَةٌ

ضَاجِعَاتُ [ḏāciʿat] Derenin yatağına itlāk olunur ki suyu akıp dökülecek yeri olacaktır, مَصَّبُ الْوَادِي [meşabbu'l-vādī] ma'nāsına. Ve şol dolu kovaya denir ki kuyudan çekip çıkarır iken ağırlığından bir tarafa meyl eder ola; yukālu: دَلُّوْ ضَاجِعَاتُ أَي مُمْتَلِئَةٌ Bunda müte'addī ma'nāsı dahi sālīhtir.

الضُّجَعُ [eḏ-ḏicī] (dād'ın kesriyle) Meyl ve teveccüh ma'nāsınadır; tekülü: ضَجُّعٌ فَلَانٌ إِلَيَّ أَي مَيْلُهُ

الْأَضْجَعُ [el-aḏcaʿ] [efḏal] vezninde) Pek mā'il nesneye denir. Bu münāsebetle

ön dışleri bir tarafa doğru yatık adama اَضْجَعُ الثَّنَائِيَا [aḏcaʿu's-šenāyā] itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ اَضْجَعُ الثَّنَائِيَا أَي مَائِلُهُمْ Ve hatununa muhālefet üzere olan adama itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ اَضْجَعُ أَي مُخَالَفٌ لِأَمْرَاتِهِ

الْإِضْجَاعُ [el-iḏcāʿ] (hemzenin kesriyle) Bir kimseyi yanı üzere yatırmak ma'nāsınadır; tekülü: اَضْجَعْتُهُ أَي وَضَعْتُ جَنْبَهُ Ve bir nesneyi aşıya doğru çekip eğmek ma'nāsınadır; tekülü: اَضْجَعْتُ الشَّيْءَ إِذَا خَفَضْتُهُ Ve dolu kabı baş aşıya edip boşaltmak ma'nāsınadır; yukālu: اَضْجَعُ جُوالِقَهُ أَي كَانَ مُمْتَلِئًا فَفَرَّغَهُ Ve beyne'l-ʿarūziyyīn اَضْجَعُ [iḏcāʿ]-ı kāfiye [iḏfāʿ] yāhūd اَضْجَعُ [iḏcāʿ]-ı kāfiye [iḏfāʿ] gibidir. Ve اَضْجَعُ [iḏcāʿ] refʿ ve cerr ile muhtelif olmaktan ʿibārettir. Ve bāb-ı harekede اَضْجَعُ [iḏcāʿ] imāle ve خَفَضُ [ḥafḏ] gibi hālete itlāk olunur ki kesre ile imāle beyninde bir hafifçe harekeyi yatırmaktan ʿibārettir.

الْإِضْطِجَاعُ [el-iḏḏicāʿ] [ifticāʿ] vezninde) Yan üzere yatmak ma'nāsınadır, niteki zikr olundu. Ve ʿorf-i şerʿde اِضْطِجَاعُ [iḏḏicāʿ fi's-sucūd] koltuklarını kovaltımayıp sıkılayarak göğsünü yere düşeyip yapıştırmaktan ʿibārettir; ve minhu: كَرِهَ ابْنُ مَسْعُودٍ الْإِضْطِجَاعَ فِي السُّجُودِ وَهُوَ أَنْ يَتَضَامَ وَيُلْصِقَ صَدْرَهُ بِالْأَرْضِ

التَّضَجُّعُ [et-teḏaccuʿ] [tefaʿul] vezninde) Bir işte üşenmekle yerinden kalkmayıp oturmak ma'nāsınadır; yukālu: تَضَجَّعَ فِي الْأَمْرِ إِذَا تَقَعَّدَ تَضَجَّعَ السَّحَابُ إِذَا أَرَبَتْ بِالْمَكَانِ

التَّضَجُّعُ [et-taḏcīʿ] Bir husūsta taksīr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: ضَجَّعَ فِي الْأَمْرِ إِذَا قَضَرَ

maʿnāsınadır; yukālu: صَجَّعَتِ الشَّمْسُ إِذَا دَنَتْ
لِلْمَغِيبِ

[ض ر ج ع]

الضَّرَجُ [eḏ-ḏarċaʿ] (جَعَفَرُ [caʿfer] vezninde) Kaplana denir, نَمِرٌ [nemir] maʿnāsına.

[ض ر ع]

الضَّرُوعُ [eḏ-ḏarʿ] (فَوَعٌ [ferʿ] vezninde) Maʿlūmdur ki çatal tırnaklı hayvânın ve deve kısmının memesine denir, ʿalâ-kavlin koyun ve sığır makûlesinin memesine mahsûstur, nâkanın memesine حِلْفٌ [hîlf] denir; cemʿi ضُرُوعٌ [ḏurūʿ]dur.

الضَّرَعَاءُ [eḏ-ḏarʿāʿ] (حَمْرَاءُ [hamrāʿ] vezninde) ve

الضَّرِيعُ [eḏ-ḏarīʿ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve الضَّرِيعَةُ [eḏ-ḏarīʿat] Memesi büyük olan hayvân-ı mezkûre ve öylesi hatuna da itlāk olunur. Bunun müzekkerinden suʿâl ehâcîdendir; yukālu: شَاةٌ وَأَمْرَأَةٌ ضَّرَعَاءٌ وَضَرِيعٌ Ve وَضَرِيعَةٌ أَي عَظِيمَةٌ الضَّرِيعِ

ضَّرَعَاءٌ [Ḍarʿāʿ] Bir karye adıdır. Ve

ضَرِيعٌ [ḏarīʿ] شَبْرِقٌ [şibriċ] dedikleri ota denir, ʿalâ-kavlin o otun kurusuna denir yâhüd bir nebâttir ki tâzesine شَبْرِقٌ [şibriċ] ve kurusuna ضَرِيعٌ [ḏarīʿ] denir; pek habîs ve bed-büy olduğundan ona davar yaklaşmaz. Ve

ضَرِيعٌ [ḏarīʿ] Hurmâ ağacının dikenine denir. Ve tâze عَوْسَجٌ [ʿavsec] ağacına yâhüd bulanık ve müteʿaffin sulara nâbit bir güne nebâta denir ki ʿurûku arza vâsıl olmayıp hemân su içre olur. ʿalâ-kavlin cehennemde bir nesnedir ki ضَبِيرٌ [şabir] dedikleri dârüdan acı ve lâşeden bed-büy ve âteşten ıssı olur. Ve bir nebât adıdır ki begâyet müntin ve bed-râyiha olur, deryâda nâbit olup dalga kendisini sâhile ilkâ eder.

Ve her ağacın kurumuşuna ضَرِيعٌ [ḏarīʿ] denir. Ve bâdeye, ʿalâ-kavlin koyu olmayıp duruca olanına denir; yukālu: شَرِبَ الضَّرِيعُ Ve et ile kemik arasında olan zar gibi ince dericiğe denir.

الضَّرُوعُ [eḏ-ḏurūʿ] (ḏĀD'ın zammıyla) Bir nevʿ ak üzüme denir ki dâneleri iri olur.

الضَّرَعُ [eḏ-ḏaraʿ] (fethateynle) ve

الضَّرَاعَةُ [eḏ-ḏarāʿat] (شَجَاعَةٌ [şecāʿat] vezninde) Tevâzuʿ ve tezellül ve meskenet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: ضَرَعَ إِلَيْهِ ضَرَعًا وَضَرَاعَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالثَّالِثِ وَالْخَامِسِ إِذَا خَضَعَ وَذَلَّ وَاسْتَكَانَ ʿİnde'l-baʿz bâb-ı rābiʿden ve bâb-ı sâlisten tezellül maʿnāsınadır ve bâb-ı hāmisten zaʿîf ve zebûn olmak maʿnāsınadır. Bâb-ı rābiʿ ile bâb-ı sâlisten ism-i fâʿil ضَارِعٌ [ḏāriʿ] ve ضَرَعٌ [ḏariʿ] gelir, كَتِيفٌ [ketif] vezninde ve ضُرُوعٌ [ḏurūʿ] gelir, ضَبُورٌ [şabūr] vezninde ve ضَرَعَةٌ [ḏaraʿat] gelir fetehâtla ve bâb-ı hāmisten ضَرِعٌ [ḏariʿ] gelir ki zaʿîf ve nahîf adama denir; yukālu: ضَرَعَ الرَّجُلُ وَضَرَعَ ضَرَعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالثَّالِثِ إِذَا خَضَعَ وَذَلَّ فَهُوَ ضَارِعٌ وَضَرِعٌ وَضُرُوعٌ وَضَرَعَةٌ yukālu: ضَرَعَ الرَّجُلُ ضَرَاعَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا ضَرَعَ ضَرَعٌ ضَرَعٌ ضَرَعٌ فَهُوَ ضَرِعٌ كَكَتِيفٍ وَضَرِعٌ بِفَتْحَتَيْنِ مِنْ قَوْمِ ضَرَعَ بِفَتْحَتَيْنِ أَيْضًا

الضَّرِيعُ [eḏ-ḏarīʿ] (كَتِيفٌ [ketif] vezninde) Vasftır ki zikr olundu.

الضَّرَعُ [eḏ-ḏaraʿ] (fethateynle) Bu dahi vasftır, zaʿîf ve zebûn şahsa denir. Ve cemʿi dahi ضَرَعٌ [ḏaraʿ]dır ki murād ism-i cemʿdir. Ve şol taya denir ki küçük olmakla henüz seğırtmeye muktedir olmayı; yukālu: مَهْرٌ ضَرِعٌ إِذَا لَمْ يَقَوْ عَلَى الْعَدُوِّ Ve küçük yâhüd hîre ve cura çocuğa denir.

الضَّرَاعُ [eḏ-ḏāriʿ] Mütezellil kimseye denir ki zikr olundu. Ve mutlakan küçük nesneye, ʿalâ-kavlin küçük hîre çocuğa denir.

الضُّرْعُ [eḏ-ḏarʿ] (فُرْعٌ [ferʿ] vezninde) Serkeş yāhūd ʿacemī atı yavaşıtıp rām eylemek maʿnāsınadır; yukālu: ضَرَعَ بِهِ فَرَسَهُ ضُرْعًا مِّنْ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا أَذَلَّهُ

الضُّرُوعُ [eḏ-ḏurūʿ] (فُرُوعٌ [ḑurūʿ] vezninde) Yırtıcı cānver bir nesneye gelip çatmak maʿnāsınadır; yukālu: ضَرَعِ السَّبُعِ مِنَ الشَّيْءِ ضُرُوعًا إِذَا دَنَا مِنْهُ Ve güneş batmak yāhūd batmağa yaklaşmak maʿnāsınadır; yukālu: ضَرَعَتِ الشَّمْسُ إِذَا غَابَتْ أَوْ دَنَتْ لِلْمَغِيبِ

التُّضْرِيغُ [et-taḏriʿ] Bu dahi güneş batmak yā batmaya gelip çatmak maʿnāsınadır; yukālu: ضَرَعَتِ الشَّمْسُ إِذَا غَابَتْ أَوْ دَنَتْ لِلْمَغِيبِ Ve bir nesneye tilki gibi uğurlayın vararak yaklaşmak maʿnāsınadır; yukālu: ضَرَعٌ مِنْهُ إِذَا تَقَرَّبَ فِي رَوْعَانِ Ve murebbāyī nā-tamām tabh eylemek maʿnāsınadır; yukālu: ضَرَعٌ إِذَا طَبَحَهُ فَلَمْ يَيْمِ طَبَحَهُ Ve çömlekte taʿām pişmeğe yaklaşmak maʿnāsınadır; yukālu: ضَرَعَتِ الْقَدْرُ إِذَا حَانَ أَنْ تُدْرِكَ

تَضْرُغُ [Taḏruʿ] (تَنْضُرُ [tanşuru] vezninde) Bir mevziʿ adıdır.

الضُّرْعُ [eḏ-ḏirʿ] (ḏād'ın kesriyle) Misl ve nazīr maʿnāsınadır; yukālu: مَا لَهُ ضِرْعٌ أَيْ مِثْلٌ Ve ipin bir katına denir; ضُرُوعٌ [ḑurūʿ] cemʿidir; yukālu: فَسِخَ ضِرْعُ الْحَبْلِ أَيْ قُوَّتُهُ

الإِضْرَاعُ [el-iḏrāʿ] (hemzenin kesriyle) Bir kimse için bezl-i māl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَضْرَعُ لَهُ مَالًا إِذَا بَدَّلَهُ لَهُ Ve zelil ve hakīr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَضْرَعُ فَلَانًا إِذَا أَذَلَّهُ: “الْحُمَّى أَضْرَعْتَنِي لِلنُّومِ” Yaʿnī “Hummā beni uykuya muhtāc ve nāçār eyledi” demektir. Lede'l-ihtiyāc bir kimseye tezelliil ve iltiyām vaktinde darb olunur. Ve

إِضْرَاعُ [iḏrāʿ] Davar doğuramazdan mukad-demce memesine süt gelmek maʿnāsınadır; yukālu: أَضْرَعَتِ الشَّاءُ إِذَا نَزَلَ لُبْنَهَا فَيُبَلِّ التَّجَاجُ

التُّضْرُعُ [et-teḏarruʿ] (تَفْعُلٌ [tefaʿul] vezninde) Bu dahi bir nesneye nihānīce varıp yaklaşmak maʿnāsınadır; yukālu: تَضْرَعُ مِنْهُ إِذَا تَقَرَّبَ مِنْهُ فِي رَوْعَانٍ Ve cān u dilden tezelliil ile yalvarmak, ʿalā-kavlin bir hācet niyāz eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَضْرَعُ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى أَيْ الْإِبْتِهَالُ وَتَذَلُّلٌ أَوْ تَعَرُّضٌ بِطَلْبِ الْحَاجَةِ Ve gölge çekilip kısalmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: تَضْرَعُ الظِّلُّ إِذَا فَلَّصَ

الْمُضَارَعَةُ [el-muḏāraʿat] (مُفَاعَلَةٌ [mufaʿalet] vezninde) Müşābehet maʿnāsınadır; yukālu: ضَارَعَهُ إِذَا شَابَهَهُ

تُضَارِعُ [Tuḏaruʿ] (tā'nın ve rā'nın zam-mıyla ve tā'nın zammı ve rā'nın kesriyle ve tā'nın fethi ve rā'nın zammıyla ki İbnu't-Teyyānī te'lifi *Mūʿab* nām kitābdan menküldür) Necd ülkesinde bir dağın adıdır; ve minhu'l-hadīsu: “إِذَا سَالَ تُضَارِعُ فَهُوَ” “عَامٌ خِضْبٍ

الْمُسْتَضْرِعُ [el-musteḏriʿ] (ism-i fāʿil bünye-siyle) ضَارِعٌ [ḏāriʿ] maʿnāsınadır ki bi't-tabʿ hāziʿ ve mütezelliil adama denir.

[ض ع ع]

الضُّغْضَاعُ [eḏ-ḏaʿḏāʿ] (زُغْزَاغٌ [şersār] vezninde) Mutlakan zaʿif ve zebūn insān ve hayvāna denir. Ve rey ve rüşd ve hazmı olmayan kimseye denir; ضَغْضَعٌ [ḏaʿḏaʿ] dahi denir, فَذَفْدَفٌ [fedfed] vezninde; yukālu: رَجُلٌ ضَغْضَاعٌ وَضَغْضَعٌ أَيْ بِلَا رَأْيٍ وَحَزْمٍ

ضُعَاعِصُ [ḑuʿāḏiʿ] (غُلَابِطٌ [ulābiṭ] vezninde) Bir küçük dağdır ki yanında masnaʿa tarzında bir büyük yer vardır, onda su müc-temiʿ olur.

الضُّعُ [eḏ-ḏaʿʿ] (ḏād'ın fethi ve ʿayn'ın teşdidıyla) ʿAcemī deveye baş öğretmek, ʿalā-kavlin baş öğretip taʿlīm eylemek için ضَعٌ demek maʿnāsınadır; yukālu: ضَعَّ النَّاقَةَ

وَالْجَمَلَ ضَعًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَدْبَهُمَا أَوْ هُوَ أَنْ يَقُولَ لَهُ ضَعَّ لِيَتَأَدَّبَ

الضَّغْضَعَةُ [eḏ-ḏaḏaʿat] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Bināyı yere berāber yıkmak maʿnāsındır; yukālu: ضَغَّضَعَ الْبِنَاءَ إِذَا هَدَمَهُ حَتَّى الْأَرْضِ

التَّضْغِضُغُ [et-teḏaḏuḏuʿ] (تَزَلُّزٌ [tezelzul] vezninde) Huzūʿ ve tezellül maʿnāsındır; yukālu: تَضْغِضُغُ لَهُ إِذَا خَضَعَ وَذَلَّ Ve fakīr ve bī-nevā olmak maʿnāsındır; yukālu: تَضْغِضُغُ الرَّجُلَ إِذَا افْتَقَرَ

[ض ف د ع]

الضَّفْدِغُ [eḏ-ḏifdiʿ] (زَبْرُجٌ [zibric] vezninde) ve

الضَّفْدِغُ [eḏ-ḏafdaʿ] (جَعْفَرٌ [cafer] vezninde) ve

الضَّفْدِغُ [eḏ-ḏufdaʿ] (جُنْدَبٌ [cundeb] vezninde) ve

الضَّفْدِغُ [eḏ-ḏifdaʿ] (دِرْهَمٌ [dirhem] vezninde) Kurbağaya denir ki nehrī ve berrī olur. Nehrīsinin zeytūn yağı ve tuz ile matbūh olan lahmını zimād haşerātın lesʿ eylediği aʿzādan semmi cāzibdir. Ve berrīsının yağını tilā bilā-elem kal-ı esnānda garībū'l-eserdir. Müfredi ضَفْدَعَةٌ [ḏifdaʿat]tır; cemʿi ضَفَادِغُ [ḏafādīʿ] gelir ve ضَفَادِي [ḏafādī] gelir ʿayn'ı yā'ya ibdālla, niteki تُعَالِبُ [seʿālib] ve أَرَانِبُ [erānib] kelimelerinde تُعَالِي [seʿālī] ve أَرَانِي [erānī] dahi denir. Ve ʿArablar بَطْنِهِ ضَفَادِغُ derler, karnı acıktı demekten kināye ederler.

الضَّفْدَعَةُ [eḏ-ḏafḏaʿat] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Kurbağalar peydā olmak maʿnāsındır; yukālu: ضَفْدَعُ الْمَاءِ إِذَا صَارَتْ فِيهِ الضَّفَادِغُ

الضَّفْدِغُ [eḏ-ḏifdiʿ] (زَبْرُجٌ [zibric] vezninde) Kurbağaya denir. Ve şol kemiğē de-

nir ki at kısmının tırnağı içre hādis olur, bağa taʿbīr ettikleridir ki yürümekten menʿ eder; yukālu: حَدَثَ فِي حَافِرِ الْفَرَسِ ضِفْدِغٌ وَهُوَ عَظْمٌ فِي جَوْفِ حَافِرِهِ

[ض ف ع]

الضَّفْعُ [eḏ-ḏafʿ] (نَفْعٌ [nefʿ] vezninde) Yes-tehlemek maʿnāsındır; yukālu: ضَفَعَ الرَّجُلُ ضَفْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا جَعَسَ Ve zartalamak maʿnāsındır; yukālu: ضَفَعَ الْحَمَارُ إِذَا حَبَى Ve ضَفْعٌ [ḏafʿ] Fīl dedikleri cānverin tersine denir.

الضَّفْعَانَةُ [eḏ-ḏafʿānet] (رَيْحَانَةٌ [reyhānet] vezninde) سَفْدَانٌ [saʿdān] dedikleri dikenli otun yemişine denir ki ağırşak gibi müdevver olur. Nebāt-ı mezbūr sararıp kurumağa başladıkta yemişleri müstelkiyen dağılıp dikeninden münkesir olup üzerine basan kimsenin ayağına dokunduğu vakte maʿlūm olur.

[ض ك ع]

الضُّوَكَةُ [eḏ-ḏavkeʿat] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Yürümekten yorulup dermānde olmak maʿnāsındır; yukālu: ضُوَكٌ فِي مَشْيِهِ Ve إِذَا أُغْيَا

ضُوَكَةٌ [ḏavkeʿat] İsm olur, şişman ve nādān ve sakīl ve tembel ve zaʿfū'r-reʿy adama denir; yukālu: رَجُلٌ ضُوَكَةٌ أَيْ الْكَثِيرُ Ve şol hatuna denir, yürümekten yorulmakla iki tarafa temāyül eder ola.

التَّضْوُكُ [et-teḏavkuʿ] (تَدْحْرُجٌ [tedahruc] vezninde) Ayak çıplak gezmekten nāşī yürümekten ağırlaşıp kalmak maʿnāsındır; yukālu: تَضْوُكٌ مِنَ الْحَفَاءِ إِذَا ثَقُلَ

[ض ل ع]

الضَّلْعُ [el-ḏilaʿ] (عِنَبٌ [ʿineb] vezninde) ve

الضَّلَعُ [eḏ-ḏilʿ] (جِذْعٌ [cizʿ] vezninde) Eye-gü kemiğine denir, kaburga taʿbīr olunur, Fāriside pehlū denir. Ve lafz-ı mezbūr müʿennestir; cemʿi أَضْلَعٌ [aḏluʿ]dur, أَفْلَسٌ [eflus] vezninde ve ضُلُوعٌ [ḏulūʿ]dur ḏād'ın zammıyla ve أَضْلَاحٌ [aḏlāʿ]dır; ve tekülü'l-ʿArab: جَائِزَةٌ ضَلَعٌ أَيْ جَائِزَةٌ “Filān tāʿife bi'l-cümle hem-dest-i ittifāk olarak bana cevri ve gadr ve husümet üzere pāyidārlardır.” Niteki وَاحِدٌ وَإِلْبٌ وَاحِدٌ وَصَدْعٌ وَاحِدٌ وَدَاهِيٌ دَاهِيٌ bu makāmda müstaʿmeldir. Ve

ضَلَعٌ [ḏilaʿ] (عَبْتٌ [ʿineb] vezninde) Yalnızca olan küçük dağa, ʿalā-kavlin alçak ve incerek olan küçük dağa itlāk olunur; ve minhu'l-hadīsu: “أَنَّهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ لَمَّا نَظَرَ إِلَى الْمُشْرِكِينَ يَوْمَ بَدْرٍ قَالَ كَأَنَّكُمْ يَا أَغْدَاءَ اللَّهِ بِهَذِهِ الصَّلَعِ الضُّلُوعِ الْخُمْرَاءِ مُقْتَلِينَ” Yaʿnī Bedr gazāsına teşriflerinde ʿasker-i küffāra nazar edip “Ey hakkın düşmanları, hemān sizler işbu kırmızı dağcağızda eşnaʿ-ı vechle maktül olacaksınız!” Kāleʿş-şārih ve fiʿn-Nihāye: كَاتِبِي أَرْاهُمْ مُقْتَلِينَ Ve

ضَلَعٌ [ḏilaʿ] Ṭāʿif'te bir mevziʿ adıdır. Ve kaburga tarzında yassıca ve eğrice tahta pāresine itlāk olunur. Ve kavun ve karpuz dilimine itlāk olunur; tekülü: أَكَلْتُ ضَلَعًا مِنْهُ الْبَطِيخُ أَيْ حُرَّةٌ مِنْهُ

الضُّلُوعُ [eḏ-ḏalūʿ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Büğrü yere yāhūd kara taşlık yollarına denir ki eğri büğrü olur; yukālu: سَلَكَ الضُّلُوعَ وَهِيَ مَا انْحَنَى مِنَ الْأَرْضِ أَوْ الطَّرِيقُ مِنَ الْحَرَّةِ

يَوْمَ الضَّلَعَيْنِ [yevmuʿḏ-ḏilaʿayn] (tesniye bünyesiyle) Eyyām-ı ʿArabdan bir yevm-i maʿrūftur, ضَلَعٌ بَيْنِي الشَّيْبَانِ gibi.

ضَلَعُ الْفَتَلَى [ḏilaʿu'l-Ḳatā] ve

ضَلَعُ بَنِي مَالِكٍ [ḏilaʿu Benī Mālik] ve

ضَلَعُ الرَّجَامِ [ḏilaʿu'r-Recām] (rā-yi

meftūha ve cīm'le) Birer mevziʿ adıdır.

ضَلَعُ الْخَلْفِ [ḏilaʿu'l-ḫalf] (ḫā'nın fethiyle) Deve kısmının ense kaburgasına basılı bir güne damga ismidir.

الضَّلَعَةُ [eḏ-ḏilaʿat] (عَبْتَةٌ [ʿinebet] vezninde) Bir nevʿ balık ismidir ki küçük ve yeşil ve kemikleri kısa olur.

الضَّلَعُ [eḏ-ḏalʿ] (ḏād'ın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Bir nesne bir tarafa verepleyip eğilmek maʿnāsınadır, yukālu: ضَلَعْتُ الشَّيْءُ ضَلَعًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا مَالَ وَجَنَفَ Ve bir adama cevri ve sitem kılmak maʿnāsınadır; yukālu: ضَلَعْتُ عَلَيْهِ إِذَا جَارَ Ve bir kimsenin eyegü kaburgasına vurmak maʿnāsınadır; yukālu: ضَلَعْتُ فَلَانًا إِذَا ضَرَبْتُهُ فِي ضَلْعِهِ Ve meyl ve muhabbet ve hevā maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: ضَلَعْتُكَ مَعَهُ أَيْ مَيْلًا لَا تَتَّقِي الشُّوكَةَ “Dikeni dikenle çıkarmak sevḏāsına düşme ki birbirine meyl ve muhabbeti derkārdir.” Meselā Zeyd, ʿAmr ile muḥāsama ederken Zeyd kendi hevādārı olan Bekr'i hakem-güne miyānelerine tavsit eylemek sadedinde ol-dukta irād olunur. Murād hasmına muʿtīn olacak kimseden istiʿānet eyleme demektir. Kezālik süfehāʿ ve harām-zādeleri o makülenin defʿ ve teʿdībine taʿyīn eylemekten menʿ maʿrizinde darb olunur.

Bazılar dediler ki işbu meyl maʿnāsına olan ضَلَعٌ [ḏalʿ] māddeinde kıyās olan bāb-ı rābiʿden فَرَحَ vezninde olmaktadır, lākin tahfifen lām'ı iskān olundu, zīrā ضَلَعٌ ضَلَعًا فَرَحٌ - فَرَحًا vezninde. Ve

ضَلَعٌ [ḏalʿ] (مَنْعٌ [menʿ] vezninde) Bir nesne sonradan eğrilmek maʿnāsınadır; yukālu: ضَلَعْتُ الشَّيْءُ إِذَا اغْوَجَّ Ve taʿāmla karın dop-dolu olmak yāhūd kaburgalar aralığına

dek su ile dolmak vechiyle içip kanmak maʿnâsındır; yukâlu: ضَلَعُ الرَّجُلِ إِذَا امْتَلَأَ شَبَعًا أَوْ رِيًّا حَتَّى بَلَغَ الْمَاءُ أَضْلَاعَهُ

الضِّلَعُ [eḏ-ḍalāʿ] (fethateynle) Bir nesne eğrilenmek maʿnâsındır; yukâlu: ضَلَعُ الشَّيْفِ ضَلَعًا مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اغْوَجَّ yaʿnî ʿan-asl eğri olmak maʿnâsındır; yukâlu: ضَلَعُ الشَّيْءِ إِذَا كَانَ اغْوَجَّ Ve eğrilik maʿnâsına ism olur; sükûn-ı lām'la da cā'izdir; ve minhu tekûlu: لَأَقِيمَنَّ ضَلَعَكَ بِالْوَجْهِينِ Ve baʿzılar dediler ki ضَلَعٌ [ḍalāʿ] deve kısmının ayağına mahsûstur ki sâ'ir dâbbenin غَمَزٌ [ġamz]ı mesâbesindedir yekemek taʿbîr olunan aksamak olacaktır; yukâlu: ضَلَعُ الْبُعِيرِ ضَلَعًا وَهُوَ فِيهِ بِمَثْرَلَةِ الْغَمَزِ فِي الدَّوَابِّ وَإِنْ لَمْ يَكُنْ خِلْقَةً يُقَالُ ضَلَعُ الْبُعِيرِ ضَلَعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ Ve

ضَلَعٌ [ḍalāʿ] (fethateynle) Zor ve kuvvet maʿnâsındır; yukâlu: لَهُ ضَلَعٌ أَيُّ قُوَّةٍ Ve ağır nesneyi yüklenip götürmeğe denir. Ve

ضَلَعُ الدَّيْنِ [ḍaleʿu'd-deyn] Borcun sikletidir ki borçlunun kâmetini yay gibi münhanî eder; yukâlu: أَخَذَهُ ضَلَعُ الدَّيْنِ أَيُّ ثِقَلُهُ حَتَّى يَمِيلَ صَاحِبُهُ عَنِ الْإِسْتِوَاءِ

الضِّلَعُ [eḏ-ḍalīʿ] (ketif) Hil-katen yaʿnî kurumu eğri olan şey'e denir; meselâ ayağı halkî eğrice olup yekerek yürüten deveye ضَلَعٌ [ḍalīʿ] itlâk olunur. Ve bu bâb-ı râbî'den vâstır.

الضَّلَاعُ [eḏ-ḍālīʿ] Bâb-ı sâlisten ism-i fâ'ildir, sonradan olan eğri nesneye denir.

الضَّلَاعَةُ [eḏ-ḍalāʿat] (semâhat) [semâhat] vezninde) Bir adamın yâ hayvânın kaburgaları metîn ve muhkem olup kendisi güçlü kuvvetli olmak maʿnâsındır; yukâlu: ضَلَعُ الرَّجُلِ وَالْفَرَسِ ضَّلَاعَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ قَوِيًّا شَدِيدَ الْأَضْلَاعِ

الضَّلِيعُ [eḏ-ḍalīʿ] (emîr) [emîr] vezninde)

Maʿnâ-yı mezbûrdan vâstır; cem'i ضُلْعٌ [ḍulʿ]dur ḍād'ın zammıyla. Ve sinirleri çok, kaburgaları kalın bünyesi tām ve kavî ata denir; yukâlu: فَرَسٌ ضَلِيعٌ أَيُّ تَامٌ الْخَلْقِ غَلِيظٌ الْأَلْوَحَ كَثِيرَ الْعَصَبِ Ve galizü'l-fem, ağzı büyük yâhûd avurtları geniş yâhûd dişleri büyük ve muntazam adama denir; yukâlu: رَجُلٌ ضَلِيعُ الْقَمِ أَيُّ عَظِيمُهُ أَوْ وَاسِعُهُ أَوْ عَظِيمُ الْأَسْنَانِ ʿInde'l-ʿArab vüs'at-i fem memdûh ve sıgarı mezmûmdur. Ve

ضَلِيعٌ [ḍalīʿ] [maḍlūʿat] maʿnâsındır, ke-mâ se-yuzkeru.

الْأَضْلَعُ [el-aḍlaʿ] Şedîd ve galîz olan, ʿalâ-kavlin dişleri kaburga uçları gibi hep eğrice olan adama denir; cem'i ضُلْعٌ [ḍulʿ]dur ḍād'ın zammıyla; yukâlu: رَجُلٌ أَضْلَعٌ أَيُّ شَدِيدٌ غَلِيظٌ أَوْ سِنَّهُ شَبِيهَةٌ بِالضَّلْعِ

الضُّوْلَعُ [eḏ-ḍavlaʿ] [cevher] vezninde) Hevâ ve hevese mâ'îl adama denir; yukâlu: رَجُلٌ ضَوْلَعٌ أَيُّ مَائِلٌ بِالْهَوَى

الْمَضْلُوعَةُ [el-maḍlūʿat] Şol yaya denir ki ağacında cā-be-cā eğrilik ve doğruluk olmakla sâ'ir yerleri bağına mümâsil ola; ضَلِيعٌ [ḍalīʿ] dahi derler.

الْمُضْوَلَعَةُ [el-muḍavleʿat] [mucevheret] vezninde) مَضْلُوعَةٌ [maḍlūʿat] maʿnâsına.

الْإِضْلَاعُ [el-idlāʿ] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi bir tarafa eğmek maʿnâsındır; yukâlu: أَضْلَعُهُ إِذَا أَمَالَهُ

الْمُضْلِعُ [el-muḍliʿ] [muḥsin] vezninde) Ağır yüke itlâk olunur; yukâlu: حَمْلٌ مُضْلِعٌ أَيُّ مُثْقَلٌ Ve bir nesneye gücü yeten güçlü kuvvetli adama denir; yukâlu: هُوَ مُضْلِعٌ لِهَذَا الْأَمْرِ أَيُّ قَوِيٌّ عَلَيْهِ Ve kaburgaları ağır yüke mütehammil olmayan dâbbeye denir ki binâsı izâle içindir; yukâlu: دَابَّةٌ مُضْلِعٌ أَيُّ لَا تَقْوَى أَضْلَاعُهَا عَلَى الْحَمْلِ

الْمُضْطَلِعُ [el-muḍṭaliʿ] (إِضْطِلَاعٌ [iḍṭilāʿ] dan ki إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznindedir ism-i fāʿildir) Bu dahi bir nesneye gücü yeten güçlü kuvvetli insāna denir; yukālu: هُوَ مُضْطَلِعٌ لِهَذَا الْأَمْرِ أَي قَوِيٌّ عَلَيْهِ

التَّضْلِيغُ [et-taḍlīʿ] Hāʾik alaca kumaşın nakşını kaburga heyʿetinde kılmak maʿnāsınadır; yukālu: صَلَّعَ الثُّوبَ إِذَا جَعَلَ وَشِيَهُ عَلَيْهِ هَيْئَةَ الْأَضْلَاعِ

الْمُضْلَعُ [el-muḍallaʿ] (مُعْظَمٌ [muʿazzam] vezninde) Baʿzı yeri mensûc ve baʿzı yeri metrûk olan sevbe denir ki aralık aralık kaburga tarzında olur; yukālu: ثُوبٌ مُضْلَعٌ إِذَا ثُوبٌ كَانَ قَدْ نُسِجَ بَعْضُهُ وَتُرِكَ بَعْضُهُ çitire tarzında nesc olunmuş sevbe itlak olunur; yukālu: ثُوبٌ مُضْلَعٌ أَي مُسَيَّرٌ مُحْطَطٌ

التَّضْلَعُ [et-taḍalluʿ] (تَفْعُلٌ [tefaʿul] vezninde) Taʿāmla karın dopdolu olmak yāhūd kaburga aralığına varınca kadar suyu içip dolmak maʿnāsınadır; yukālu: تَضْلَعُ الرَّجُلُ إِذَا امْتَلَأَ شَبَعًا أَوْ رِيًّا حَتَّى بَلَغَ الْمَاءُ أَضْلَاعَهُ

[ض ل ف ع]

صَلَّفَعُ [Ḍalfaʿ] (جَعْفَرٌ [cafer] vezninde) Bir mevziʿ adıdır. Ve ferici vāsiʿ karıya denir, صَلْفَعَةٌ [ḍalfeʿat] dahi denir hāʾyla.

الصَّلْفَعَةُ [eḍ-ḍalfeʿat] (دَخْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Tırāş eylemek maʿnāsınadır; yukālu: صَلَّفَعُ رَأْسَهُ إِذَا خَلَعَهُ

[ض و ع]

الضُّوْعُ [eḍ-ḍavʿ] (نَوْعٌ [nevʿ] vezninde) Bir nesneyi oynatıp muztarib ve bī-karār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: ضَاعَهُ يَضُوعُهُ Ve korkutmak ve korku vermek maʿnāsınadır; yukālu: إِذَا ضَاعَهُ إِذَا أَفْرَعَهُ Ve bir kimseyi zahmet ve meşakkate uğratmak maʿnāsınadır; yukālu: إِذَا ضَاعَهُ سَاعَهُ Ve seyr ve sefer dābbeyi arıkatmak

maʿnāsınadır; yukālu: إِذَا ضَاعَ السَّفَرُ الدَّابَّةُ إِذَا هَزَلَهَا Ve kuş yavrusunu ağzıyla yemlemek maʿnāsınadır; yukālu: ضَاعَ الطَّائِرُ فَرَحَهُ إِذَا رَفَعَهُ Ve rāyihalı nesne tahrik olunmakla rāyihası etrāfa yayılmak maʿnāsınadır; yukālu: ضَاعَ الْمِسْكَ إِذَا تَحَوَّكَ فَانْتَشَرَتْ رَائِحَتُهُ Ve rüzgār ağacın dalını bir tarafa eğmek maʿnāsınadır; yukālu: ضَاعَ الْوَلَدُ إِذَا مِيلَتْهُ وَضَاعَتِ الرَّيْحُ الْغُضْنَ إِذَا مِيلَتْهُ Ve çocuk ağlamaktan oğunmak maʿnāsınadır; yukālu: ضَاعَ الصَّبِيُّ إِذَا تَصَوَّرَ مِنَ الْبُكَاءِ

التَّضْوَعُ [et-teḍavvuʿ] (تَفْعُلٌ [tefaʿul] vezninde) Bu dahi rāyihalı nesne tahrik olunmakla rāyihası etrāfa yayılmak maʿnāsınadır; yukālu: تَضَوَّعَ الْمِسْكَ إِذَا تَحَوَّكَ فَانْتَشَرَتْ رَائِحَتُهُ Ve çocuk ağlamaktan oğunmak maʿnāsınadır; yukālu: تَضَوَّعَ الصَّبِيُّ إِذَا تَصَوَّرَ مِنَ الْبُكَاءِ Ve kuş yavrusu anasının ağzından yem almak için kanatlarını yayarak anasına doğru varmak maʿnāsınadır; yukālu: تَضَوَّعَ الْفَرُخُ إِذَا بَسَطَ جَنَاحَيْهِ إِلَى أُمِّهِ لِتَرْفَعَهُ

الضُّوْعُ [eḍ-ḍuvaʿ] (ضَرْدٌ [şurad] vezninde ve عَنَبٌ [ʿineb] vezninde) Gece kuşlarından bir kuş ismidir. Baʿzılar çağırğan toy kuşudur dediler, كَرَوَانٌ [kerevān] gibi. Ve baʿzılar baykuşun erkeğine denir ve baʿzılar kargaya şebīh bir siyāh ve hoş-lahm bir kuştur dediler; cemʿi أَضْوَاعٌ [aḍvāʿ] ve ضِعَانٌ [ḍīʿān] gelir ḍādʾın kesriyle. Ve *Burhān-ı Kātrī* da bu ishāk kuşu ile mübeyyendir.

الضُّوَاعُ [eḍ-ḍuvāʿ] (غُرَابٌ [ğurāb] vezninde) ضَوْعٌ [ḍuvaʿ] dedikleri mezkūr kuşun āvāzına denir.

الضُّوَاعُ [eḍ-ḍavvāʿ] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Tilkiye denir, تَغْلَبُ [şaʿleb] maʿnāsına; sayyādı oynattığı için.

الصَّوَائِعُ [eḍ-ḍavāʿiʿ] Arık ve mehżül develere denir; yukālu: إِبِلٌ صَوَائِعُ أَي صَوَائِمٌ

الْإِنْضِيَاغُ [el-ındiyā^ʿ] [infi^ʿāl] vezninde ki aslı vāv'dır Çocuk ağlamaktan oğunmak, 'alā-kavlin kuş yavrusu anasının ağzından yem almak için kanatlarını oynatıp yayararak anasına doğru varmak ma'nāsındır; yukālu: **إِنْضَاعَ الصَّبِيُّ أَوْ الْفَرْخُ إِذَا: تَضَوَّرَ أَوْ بَسَطَ جَنَاحَيْهِ إِلَى أُمِّهِ لِتَرْقُئَهُ**

[ض ي ع]

الضَّيْنُ [eḍ-ḍay^ʿ] [bey^ʿ] vezninde ve ḍād'ın kesriyle cā'izdir ve

الضَّيْنَةُ [eḍ-ḍay^ʿat] (ḍād'ın fethiyle) ve

الضَّيَاغُ [eḍ-ḍayā^ʿ] [semā^ʿ] vezninde) Telef ve helāk olmak ma'nāsındır; yukālu: **ضَاعَ الشَّيْءُ يَضِيعُ ضَيْعًا وَضَيْعَةً وَضَيَاغًا إِذَا هَلَكَ** Ve bir nesne metruk ve muhmel kalmak ma'nāsına müsta'meldir ki zāyic mesabesinde olur; yukālu: **ضَاعَ الشَّيْءُ إِذَا صَارَ مُهْمَلًا**

الضَّيَاغُ [eḍ-ḍayā^ʿ] [sehāb^ʿ] vezninde) Kişinin 'ayāline itlāk olunur; 'alā-kavlin 'ayāl ma'nāsına olan ضَيْعٌ [ḍuyya^ʿ]dır, رُكْعٌ [rukka^ʿ] vezninde. Ve

ضَيَاغٌ [ḍayā^ʿ] Bir güne tīb ismidir. Ve muhmel ve metruk olan şey'e itlāk olunur, kemā se-yuzkeru.

الضَّيَاغُ [eḍ-ḍiyā^ʿ] (ḍād'ın kesriyle) ضَائِعٌ [ḍāi^ʿ] lafzının cem'idir ki yitiğe denir.

الضَّيْنُ [eḍ-ḍiyā^ʿ] [ineb^ʿ] vezninde) ve

الضَّيْنُ [eḍ-ḍī^ʿ] ve

الضَّيْنَةُ [eḍ-ḍī^ʿat] (ḍād'ların kesriyle) Bunlar da aranmayıp metruk ve muhmel kalmış nesneye denir; ve yukālu: **مَاتَ فُلَانٌ ضَيَاغًا كَمَا مَرَّ وَضَيِعًا وَضَيْعًا أَيْ غَيَّرَ مُتَقَدِّدٌ**

الضَّيْنَةُ [eḍ-ḍay^ʿat] [temret^ʿ] vezninde) Galle ve mahsülü olan tarlaya ve çiftlik makülesi mülk ve 'akāra denir, tafakkud olunmazsa zāyic olur; musaggarı ضَيْنَةُ

[ḍuyey^ʿat]tır yā'yyla, ضَوَيْعَةٌ [ḍuyey^ʿat] demek cā'iz değildir; cem'i ضَيْعٌ [ḍiyā^ʿ] gelir, عِنَبٌ [ineb^ʿ] vezninde ve ضَيَاغٌ [ḍiyā^ʿ] gelir, رِجَالٌ [ricāl^ʿ] vezninde ve ضَيَعَاتٌ [ḍaye^ʿāt] gelir feteḥātla; yukālu: **لَهُ ضَيْعَةٌ كَثِيرَةٌ أَيْ عَقَارٌ وَالْأَرْضُ الْمُعْلَلَةُ وَأَرْضٌ مُعْلَلَةٌ** Mü'ellifin عَقَارٌ lafzını 'atf-ı tefsirdir, zīrā عَقَارٌ [aḳār^ʿ] e'ammdır, gerçi ba'zı ehl-i tahkik عَقَارٌ [aḳār^ʿ] غَرْصَةٌ [arṣat^ʿ]-ı mebniyye ve ضَيْعَةٌ [ḍay^ʿat] غَرْصَةٌ [arṣat^ʿ] ile beyān eylediler. Ve

ضَيْعَةٌ [ḍay^ʿat] Bir adamın hırfet ve sīnā'atına itlāk olunur ki mūmāreset eylemezse zāyic olur; tekūlu: **مَا ضَيَعْتُكَ أَي جَزَيْتُكَ وَمَصْنَعْتُكَ** Ve kār ve ticārete denir; tekūlu: **قُمْ إِلَى ضَيْعَتِكَ أَي تِجَارَتِكَ**

الْمَضْيِعَةُ [el-meḍī^ʿat] [maṭṣet^ʿ] vezninde ve مَهْلَكَةٌ [mehleket^ʿ] vezninde) ضَيْعٌ [ḍay^ʿ] ve ضَيَاغٌ [ḍayā^ʿ] ma'nāsındır, yukālu: **هُوَ بَدَارٌ مَضْيِعَةٌ وَمَضْيِعَةٌ أَيْ ضَيَاغٌ** Şārih der ki مَضْيِعَةٌ [meḍī^ʿat] ve مَضْيِعَةٌ [maḍye^ʿat] ism-i mekān ve masdar-ı mīmī olurlar, misāl-i mezbūr ikisine de sālihtir, sıfat i'tibār olunursa ism-i mekān ve muzāf i'tibār olunursa masdardır.

الْمَضْيَاغُ [el-miḍyā^ʿ] [miṣbah^ʿ] vezninde) Mālī çok telef ve zāyic eden kimseye denir; yukālu: **رَجُلٌ مَضْيَاغٌ لِلْمَالِ أَيْ مُضْيِعٌ لَهُ**

الْإِضَاعَةُ [el-iḍā^ʿat] (hemzenin kesriyle) Bir adam çiftlik ve tarla makülesi pek çok 'akār ve emlak sāhibi olmak ma'nāsındır; yukālu: **أَضَاعَ الرَّجُلُ إِذَا فَشَّتْ ضَيَاغُهُ وَكَثُرَتْ** Ve bir nesneyi hıfzında kusūr ve ihmāl eylemekle telef ve zāyic kılmak ma'nāsındır; yukālu: **أَضَاعَ الشَّيْءُ إِذَا أَهْمَلَهُ وَأَهْلَكَهُ**

التَّضْيِيعُ [et-taḍyī^ʿ] Bu dahi telef ve zāyic kılmak ma'nāsındır; yukālu: **ضَيَعَهُ بِمَعْنَى الضَّيْفِ ضَيَعَتْ** Ve minhu'l-meselu: "أَضَاعَهُ"

”اللَّبَنُ“ Hitāb müʿennese olmakla tāʿyī meksürdür, her ne kadar müzekker ve cemʿe de hitāb olunursa, zīrā emsāl vazʿından tagyīr olunmaz. Aslı budur ki bir servet ve sāmān sāhibi adam yaşlıca olmakla zevcesinin küre-i şehvetini gereği gibi itfāya muktedir olmadığından imtizāc eylemeyip biʿl-āhere mübāyenet vākīʿ olduktan sonra ārzūsu üzere bir genç ve tüvānā ere varıp lākin zevc-i sānī pek fakīr ve bī-nevā olmakla taʿayyüş hususunda zarūret ve ıztırāba giriftār oldu. Bir gün bir mikdārca tagaddī edecek süt ārzūsunda olup bir vechile tedārükü mümkün olmamakla li-ecliʿt-taleb zevc-i evveline adam irsāl ve istiʿtā eyledikte mezbūr kelām-ı merkūmu irād eyledi. Baʿzılar ʿinde Esved b. Hurmuz nām kimse Benī Şenn cemāʿatinden ʿAnūd nām zevcesini bed-hūyлуğundan nefret ve istikrāh sebebiyle tatlık edip kendi kavminden bir dilber hatun tezevvüc eyledi. Beynlerinde muʿāşeret olmamakla müfārakat edip yine evvelki hatunu ahlākıma ʿārifedir diye tezevvüc için tarafına adam irsāl eyledikte mezbūre işbu kıtʿa ile edā-yı cevāb eyledi:

أَتَرَكْتَنِي حَـ____ئِي إِذَا

عَلَّقْتَ أُبَيْضَ كَالشُّطْرُنِ

أَنْشَأْتَ تَطْلُبُ وَضَلْنَا

فِي الصَّنِيفِ ضَبَّعَتِ اللَّبَنُ

Bu rivāyete göre tāʿ meftūh olur. عَلَّقْتَ lafzı تَعْلِيقٌ [taʿlīk]ten mechūl muhātabdır. Ve شَطْرُنُ [şeṭan] habl-i tavīle denir. Mesel-i mezbūr murādını yedinde iken fevt edip sonra tahsīli kaydına düşen kimse hakkında irād olunur.

التَّضْيِيعُ [et-teḏayyuʿ] (تَعْلٌ [tefaʿul] veznin-

de) Rāyiha etrāfa yayılmak maʿnāsındır; yukālu: تَضْيِيعُ الْمَسْكُ إِذَا فَاحَ

الضَائِعُ [eḏ-Ḍāʿiʿ] Elkābdandır: ʿOsmān b. Belc eḏ-Ḍāʿiʿ muhaddisındendir. Ve İbnuʿḏ-Ḍāʿiʿ nühāt-ı ʿArabdandır.

FASLU'T-ṬĀ'Ī'L-MÜHMELE (فَضْلُ الطَّاءِ الْمُهْمَلَةِ)

[ط ب ع]

الطَّبْعُ [eṭ-ṭabʿ] [nebʿ] vezninde) ve

الطَّبِيعَةُ [eṭ-ṭabīʿat] [sefīnet] vezninde) ve

الطَّبَائِعُ [eṭ-ṭibāʿ] [kitāb] vezninde) İnsanın mecbûl ve meftûr olduğu seciyyeye denir ki sirişt ve halîkasıdır; yukâlu: هُوَ كَرِيمِ الطَّبْعِ وَالطَّبِيعَةِ وَالطَّبَاعِ أَيِ السَّجِيَّةِ الَّتِي جُبِلَ عَلَيْهَا الْإِنْسَانُ Ve bunlar aslâda masdarlardır. Ve bazıları طَّبَاعٌ [ṭibāʿ]ı fark eylediler, ya'nî طَّبَعٌ [ṭabʿ] ve طَّبِيعَةٌ [ṭabīʿat] ma'nâ-yı mezkûre olup ve طَّبَائِعٌ [ṭibāʿ] ma'am ve meşreb ve şiddet ve rehâ ve buhl ve sehâ misilli min-haysü'l-âdet ev min-haysü'l-hilkat zâ'il olmayıp sâbit ve müstakar olan hüy ve huluka denir, ikisine göre de حَتْمٌ [ḥatm] ma'nâsından me'hûzdur.

Müellifin Başarî'de beyânına göre طَّبَعٌ [ṭabʿ] bir nesneyi bir sûretle tasvîr eylemek ma'nâsına mevzû'dur, طَّبَعٌ [ṭabʿ]-ı derâhîm ve طَّبَعٌ [ṭabʿ]-ı sikke gibi. Pes حَتْمٌ [ḥatm] den e'amm ve نَقَشٌ [naqş]tan e'ass olur. Ba'dehu insânın seciyye-i mecbûlesine ıtlâk olundu ki nefsi insânînin min-haysü'l-hilkat ev min-haysü'l-âdet sûreten-mâ ile tenakkuşundan ya'nî mütenakkuş olduğu sirişt ve halîkasından 'ibârettir, lâkin min-ciheti'l-hilkatteaglebdir. Ve طَّبِيعَةُ النَّارِ [ṭabīʿatu'n-nâr] ve طَّبِيعَةُ الدَّوَاءِ [ṭabīʿatu'd-devâ] dedikleri mülâbese-i mezkûre ile Hak ta'âlânın onlara idâ'la mütekeyyif oldukları mizâcdan 'ibârettir.

الطَّبَائِعُ [eṭ-ṭabīʿ] [şāhib] vezninde)

de) Bu dahi طَّبِيعَةٌ [ṭabīʿat] ma'nâsındadır; yukâlu: لَهُ طَابِعٌ حَسَنٌ أَيْ طَّبِيعَةٌ Bu mübâlagaten ıtlâk olunmuştur.

الطَّبْعُ [eṭ-ṭabʿ] [nebʿ] vezninde) Bir nesneyi mührlemek ma'nâsındadır; yukâlu: طَبَعَ عَلَيْهِ طَبْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا حَتَمَ Ve kılıç ve bıçak namlusu işlemek ma'nâsındadır, yumurtayî namlu çekmekten 'ibârettir; yukâlu: طَبَعَ السَّيْفُ إِذَا عَمَلَهُ أَيِ صَاغَهُ Ve akçe ve altın makûlesini işlemek ma'nâsındadır ki akçe kesip sikkelemekten 'ibârettir; yukâlu: طَبَعَ الدِّرْهَمَ إِذَا عَمَلَهُ أَيِ نَقَشَهُ وَسَكَّهُ Ve çamurdan destî ve küp ve çanak ve çömlek makûlesi yapmak ma'nâsındadır; yukâlu: طَبَعَ الْجَوْرَةَ مِنَ الطِّينِ إِذَا عَمَلَهَا Ve kabı su ile doldurmak ma'nâsına müsta'meldir; yukâlu: طَبَعَ الدَّلُوَ إِذَا مَلَأَهَا Ve bir kimsenin ensesine şamar yerleştirmek ma'nâsına müsta'meldir; yukâlu: طَبَعَ قَفَاهُ إِذَا مَكَنَّ الْأَيْدِ مِنْهَا صَرْوًا Ve

طَّبَعٌ [ṭabʿ] Bir nesnenin misâl ve sîgasına ve örneğine ıtlâk olunur, mef'ûl ma'nâsındadır; tekûlu: إِضْرِبْهُ عَلَى طَبْعِ هَذَا أَيِ عَلَى مِثَالِهِ وَصِيغَتِهِ Ve حَتْمٌ [ḥatm] ma'nâsındadır ki murâd basılmış mührün nakş ve sûretidir; tekûlu li'l-hakkâki: إِعْمَلْ لِي خَاتَمًا عَلَى هَذَا الطَّبْعِ أَيِ الْعَتَمِ Ve bir hüy ve halîka üzere mecbûl olmak ma'nâsındadır; yukâlu: طَبَعَ الرَّجُلُ عَلَى الشَّيْءِ عَلَى الْمَجْهُولِ أَيِ جُبِلَ عَلَيْهِ

الطَّبْعُ [eṭ-ṭabīʿ] Bir nesneyi gereği gibi doldurmak ma'nâsındadır; yukâlu: طَبَعَ الدَّلُوَ إِذَا مَلَأَهَا Ve bir nesneyi murdâr ve mülevves eylemek ma'nâsındadır; yukâlu: طَبَعَ الْإِنَاءَ إِذَا نَجَسَهُ

الطَّبْعُ [eṭ-ṭibʿ] (ṭâ'nın kesriyle) Suyu çekilmiş göl yerine denir. Ve ölçek ve kırba dolusu nesneye denir; yukâlu: أَغَطَاهُ طَبْعٌ Ve bir nehr-i mahsûsun adıdır.

[ط س ع]

الطَّسَعُ [eṭ-ṭasʿ] (ṭā'nın fethi ve sīn'in sükūnuyla) Cimāʿ eylemek ma'nāsınadır, yukālu: طَسَعَ جَارِيَتَهُ مِنْ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا نَكَحَهَا Ve seyr ve seyāhat etmek ma'nāsınadır; yukālu: طَسَعَ فِي الْبِلَادِ إِذَا ذَهَبَ

الطَّيْسَعُ [eṭ-ṭaysaʿ] [sayqal] vezninde) Mevzi'-i vāsī'e denir; yukālu: مَوْضِعٌ Ve harīs ve tamaʿ-kāra denir; yukālu: رَجُلٌ طَيْسَعُ أَي حَرِيضٌ

الطَّسَعُ [eṭ-ṭasaʿ] (fethateynle) Bir kimse nāmūs ve gayretsiz olmak ve bī-hayr u menfaʿat olmak ma'nāsınadır; yukālu: طَسَعَ الرَّجُلُ طَسَعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ بِمَعْنَى طَرَعِ

الطَّسِيعُ [eṭ-ṭasiʿ] [ketif] vezninde) ve **الطَّسِيعُ** [eṭ-ṭasīʿ] [emīr] vezninde) Vasflardır.

الْمِطْسَعُ [el-miṭsaʿ] [minber] vezninde) Uz ve üstād kılavuza denir; yukālu: هَادٍ مِطْسَعٌ أَي حَادِقٌ

[ط ع ع]

الطَّعُ [eṭ-ṭaʿ] (ṭā'nın fethi ve ʿayn'ın teşdidiyle) Dil ile yalamak ma'nāsınadır; yukālu: طَعَهُ طَعًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا لَحَسَهُ

الطَّطْعُ [eṭ-ṭaʿṭaʿ] [fedfed] vezninde) Etrāfindan çukur olup düz ve oturaklı olan yere denir.

الطَّطْعَةُ [eṭ-ṭaʿṭaʿat] [zelzele] vezninde) Nesne ekl ederken diliyle damağı dövüldükte zuhūr eden çakırtıdan hikāyedir; tekūlu: مَا هَذِهِ الطَّطْعَةُ وَهِيَ حِكَايَةُ صَوْتِ اللَّاطِعِ

[ط ل ع]

الطَّلُوعُ [eṭ-ṭulūʿ] [kuʿūd] vezninde) ve **الْمَطْلَعُ** [el-maṭlaʿ] [maḳʿad] vezninde) ve

الْمَطْلَعُ [el-maṭliʿ] [menzil] vez-

ninde) Yıldız ve güneş zuhūr eylemek ma'nāsınadır ki doğmak taʿbīr olunur; yukālu: طَلَعَ الْكَوْكَبُ وَالشَّمْسُ طُلُوعًا وَمَطْلَعًا Ve وَمَطْلَعًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا ظَهَرَ

طُلُوعٌ [ṭulūʿ] Bir nesneye vākif olup bilmek ma'nāsına müstaʿmeldir, gūyā ki o nesneye müstaʿlī olmakla zabt eylemiş olur; yukālu: طَلَعَ عَلَى الْأَمْرِ طُلُوعًا إِذَا وَعِلْمُهُ Ve nāgehānī çıkagelmek ma'nāsına müstaʿmeldir; tekūlu: طَلَعَ فَلَانٌ عَلَيْنَا طُلُوعًا مِنَ عَنِ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّلَاثِ أَي أَنَا نَا يَغْنِي هَجَمَ وَفَاجَأَ ile gāʾib olmak ma'nāsına müstaʿmel olur ki zıdd olur; yukālu: طَلَعَ عَنْهُمْ إِذَا غَابَ Lākin zıddiyyeti manzūrun fihtir. Ve çocuğun dişleri yarıp uçları belirlemek ma'nāsına müstaʿmeldir; yukālu: طَلَعَتْ سِنَّ الصَّبِيِّ إِذَا بَدَتْ شِبَاهُهَا Ve bir yere yetişmek ma'nāsına müstaʿmeldir; yukālu: طَلَعَ أَرْضَهُمْ إِذَا بَلَّغَهَا Ve hurmānın tomurcuğu çıkıp görünmek ma'nāsına müstaʿmeldir; yukālu: طَلَعَ النَّحْلُ إِذَا خَرَجَ طَلْعُهُ kask ve ʿazīmet eylemek ma'nāsına müstaʿmeldir; yukālu: طَلَعَ بِلَادَهُ إِذَا قَصَدَهَا Ve yüksek mahalle çıkmak ma'nāsına müstaʿmeldir; yukālu: طَلَعَ الْجَبَلَ وَطَلِعَ طُلُوعًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالرَّابِعِ إِذَا غَلَا

الْمَطْلَعُ [el-maṭlaʿ] [maḳʿad] vezninde) ve

الْمَطْلِعُ [el-maṭliʿ] [menzil] vezninde) Masdarlardır, niteli zikr olundu. Ve ismi-mekān olurlar, mevzi'-i tulūʿ ma'nāsına. Sīga-i sāniye gayr-i kıyās üzeredir.

الإِطْلَاعُ [el-iṭlāʿ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi güneş ve sāʾir kevkeb doğmak ma'nāsınadır; yukālu: أَطْلَعَ الْكَوْكَبُ وَالشَّمْسُ إِذَا ظَهَرَ Ve hurmānın ṭalʿı zāhir olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَطْلَعَ النَّحْلُ إِذَا خَرَجَ طَلْعُهُ Ve bir kimseyi bir serīreye vākif ve

kapçık taʿbīr olunur. Ve dāhilinde olan beyāz olmakla اِغْرِضْ [iğriḍ] derler, niteki māddeinde beyān olundu, eğer hurmā dişi ise bu yemiş olur ve eğer erkek ise yemiş ulup nişasta gibi bir nesne olur ve be-gāyet tīz rāyihası olur ve onunla dişi hurmāya aşu ederler.

الَطَّلَعُ [eṭ-ṭilʿ] (tā'nın kesriyle) اِطَّلَاعٌ [iṭṭilāʿ] lafzından ismdir, muttaliʿ olacak nesneye denir; ve minhu tekūlu: اِطَّلَعِ طَلْعَ الْعُدُوِّ أَيِّ Ve şol yüksek yere denir ki oradan bir nesneye bakılıp muttaliʿ olunur; yukālu: نَظَرَ مِنَ الطَّلَعِ وَرَأَى سَوَادَ الْجَيْشِ أَيِّ اِطَّلَعِ مِنْهُ Ve cānib ve nāhiye maʿnāsınadır; tekūlu: كُنْ بِطَلْعِ الْوَادِي أَيِّ نَاحِيَّتِهِ Bu iki maʿnāda fethateynle de lügattır. Ve etrāfından alçak olup düz ve oturaklı olan arza denir, ʿalā-kavlin cā-be-cā tepeli ve bayırlı yere denir. Ve yılana denir, حَيَّةٌ [ḥayyet] maʿnāsına. Ve rāz ve serīreye itlāk olunur; tekūlu: اَطَّلَعْتُهُ طَلْعَ أَمْرِي أَيِّ اُبْتَشْتُهُ سِرِّي

الَطَّلَاعُ [eṭ-ṭilāʿ] كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bir nesnenin dolusuna denir; yukālu: اَطَّلَاعُ كُتُبٌ طَلْعُ الشَّيْءِ أَيِّ مَلُوُهُ [kutub] vezninde.

الَطَّلَعَةُ [eṭ-ṭuleʿat] هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) Bir nesneye pek çok tatalluʿ eden yaʿnī sarf-ı nazar eden kimseye denir. Bu münāsebetle be-gāyet hevāsına meyyāl ve müştēhī olan kimseye itlāk olunur ki dā'imā gözü nefsinin hevā ve heves ve ārzūsunda olur; yukālu: نَفْسٌ طَلَعَتْ إِذَا كَانَتْ تُكْثِرُ التَّطَّلُعَ إِلَى الشَّيْءِ يَعْني كَثِيرَةٌ الْمَيْلِ إِلَى هَوَاهَا كَالْعَالِيَةِ وَتَشْتَهِيهِ حَتَّى تُهْلِكَ صَاحِبَهَا إِنَّ هَذِهِ النَّفْسُ طَلَعَتْ: فَاقْدَعُوهَا بِالْمَوَاعِظِ وَالْأَنْزَعَتْ بِكُمْ إِلَى شَرِّ غَايَةِ اِمْرَأَةٍ طَلَعَتْ خُبَاءً أَيِّ تَطَّلَعُ مَرَّةً

وَتُخْتَبِي أُخْرَى Yaʿnī “Bir kerre gizlenip ve bir kerre görünür.”

طُوَيْلَعٌ [ṭuwayliʿ] قُتَيْبَةٌ [ḳuneyfiḳ] vezninde) Bir adamın ʿalemidir. Ve bādiyede Şammān nāhiyesinde Benū Temīm yurdunda bir su adıdır yāhūd Şevācin nāhiyesinde suyu be-gāyet yakın ve tatlı bir eski kuyu adıdır.

الَطَّوَلَعُ [eṭ-ṭavlaʿ] جَوْهَرٌ [cevhər] vezninde) ve

الَطَّلَعَاءُ [eṭ-ṭuleʿāʿ] فَهَاءٌ [fukahāʿ] vezninde) İsmilerdir, kusmağa denir; yukālu: عَشْرَاءُ مِثْلِهِ الطَّوَلَعُ وَالطَّلَعَاءُ أَيِّ الْقِيَاءِ [ʿuṣerāʿ] ve نَفْسَاءُ [nufesāʿ] ile vezn eyleseydi mülāyim olur idi.

الَطَّلِيعَةُ [eṭ-ṭalīʿat] سَفِينَةٌ [sefinet] vezninde) ʿAskerin karakoluna denir ki düşmanın serīre ve mikdārına muttaliʿ olmak için irsāl olunur. Vāhid ve cemʿi berāberdir. Ve bu çarkacının ve cāsūsun gayrıdır. Çarkacıya مُقَدِّمَةُ الْجَيْشِ [muḳaddimetu'l-ceyş] denir. Ve mecāzen çarkacıya da itlāk olunur, Fārisīde buna تَلَايَةٌ [tilāyet] denir; cemʿi طَلَايِعٌ [ṭalāʿiʿ] gelir. Buna ince karakol taʿbīr olunur, hem düşman hāline itlāl ve hem arkasını muhāfaza eder. Ve tilāyet lafzının muʿarrebī طَلَايَةٌ [ṭilāyet]tir. Ve bu bir sūvārī ve ziyāde dahi olur.

الْمُطَّلِعَةُ [el-muṭṭliʿat] مُحْسِنَةٌ [muḥsinet] vezninde) Şol hurmā ağacına denir ki sārīr hurmā ağaçlarına uzunlukta gālib ola, yaʿnī cümlesinden uzun ola; yukālu: نَحْلَةٌ مُطَّلِعَةٌ إِذَا صَارَتْ طَالَتْ النَّخِيلَ

مُدَخَّرٌ [el-muṭṭalaʿ] (teşdid-i tā'yla اِطَّلَاعٌ [iṭṭilāʿ]dan [muddeḥar] vezninde) اِطَّلَاعٌ [iṭṭilāʿ] olunacak semt ve mahalle denir. Bu münāsebetle bir işin şūrūʿ edecek ve teşebbüs ve temşīt

verecek münāsib semt ve mahalline itlāk olunur; yukālu: مَا لِهَذَا الْأَمْرِ مُطَّلِعٌ أَي مَأْتَى بَعْضِي وَجْهٌ يُؤْتَى إِلَيْهِ Ve

مُطَّلِعٌ [muṭṭala‘] Bir yüksek yerden aşağıya bakıp muttali‘ olacak mevzi‘e denir; ve minhu kavlu ‘Ömer radiyallāhu ‘anhu: “لَوْ أَنَّ لِي مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا لَأَفْتَدِيْتُ بِهِ مِنْ هَوْلِ الْمُطَّلِعِ” Ya‘nī “Hīta-i arzda kā’in cemī‘-i emvāl ü eşyā” benim olsa hevl-i مُطَّلِعٌ [muṭṭala‘] müşāhede eylememeğe mukābili cemlesini verir idim.” Pes mevt ‘akibinde kendisine havāle ve müşrif ve müstevlī olan emri-şedīd-i āhireti mevzi‘-i اِطَّلَاعٌ [iṭṭilā‘] olan mahall-i refī‘ ü ‘ālīye teşbīh eylemiştir. Ve fi’l-hadīsi: “مَا نَزَلَ مِنَ الْقُرْآنِ آيَةٌ إِلَّا لَهَا ظَهْرٌ وَبَطْنٌ” وَلِكُلِّ حَرْفٍ حَدٌّ وَلِكُلِّ حَدٍّ مُطَّلِعٌ” أَي مَضْعَدٌ يُضْعَدُ بِمَعْرِفَةِ عَلَيْهِ Ya‘nī “Kūrān-ı kerīm”den bir āyet nāzil olmadı illā o āyet bir vech-i zāhirīyi ve bir vech-i bātīniyi müştemildir. Ve her hurūfun bir haddi ve her haddinin bir muttala‘ olacak semt ve mahalli vardır ki onu bilmek rütbesine o semt ve mahal-den kasd ve mübāderet olunur.”

Mütercim der ki erbāb-ı tahkīkin beyānına göre āyet-i kerīmenin zahrından murād lafz-ı metlūvvü ve batnından murād ma‘nā ve mefhūmudur yāhūd zahrı celī ve mekşūf olan ma‘nāsı ve batnı hafī olup beynallāh ve beyne ‘ibādihi’l-muštāfīn olan ma‘nāsınadır. Ve zahr ve batndan her taraf için bir hadd ve her hadd için bir mevzi‘-i itilā‘ vardır. Zahrın mevzi‘-i itilā‘ı ‘ulūm-ı ‘Arabiyyeyi ta‘allūm ve mūmāreset edip ve sā‘ir elfāzın mütevakvıf olduğu ‘ulūm ve ahvālī tettebbu‘ ve tahsīl eylemektir. Ve bātının mevzi‘-i itilā‘ı tasfiye-i nefis ve riyāzet ve it‘āb-ı cevārih ve muktezāsınca ‘amel eylemektir, tā ki مِنْ عَمَلٍ بِمَا عَلِمَ وَرِثَةً اللهُ تَعَالَى عَلِمَ مَا لَمْ

يَعْلَمُ” vefiresi üzere husūl ve itilā‘ına mazhar oluna.

الْمُطَّلِعُ [el-muṭṭali‘] (teşdīd-i tā ve ism-i fā‘il bünyesiyle) Kavī ve zūr-mend ve zeber-dest ve kāhir adama itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ مُطَّلِعٌ أَي قَوِيٌّ عَالٍ قَاهِرٌ Ve bir nesneye vākıf ve āgāh olan adama denir; ve minhu kavluhu ta‘ālā: هَلْ أَنْتُمْ مُطَّلِعُونَ ﴿۱﴾ فَاطَّلِعْ ﴿۲﴾ أَي هَلْ أَنْتُمْ تُجِبُونَ أَنْ تَطَّلِعُوا فَتَعْلَمُوا أَيْنَ مَنَزِلَتِكُمْ مِنْ مَنَزَلَةِ الْجَهَنَّمِيِّينَ فَاطَّلِعِ الْمُسْلِمِ فَرَأَى قَرِينَهُ فِي سَوَاءِ الْجَحِيمِ أَي فِي وَسْطِ الْجَحِيمِ وَقَرَأَ جَمَاعَاتٌ مُطَّلِعُونَ كَمُحْسِنُونَ فَاطَّلِعْ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ مِنْ بَابِ الْإِفْعَالِ

الْإِطَّلَاعُ [eṭ-ṭilā‘] (qitāl [kītāl] vezninde) ve **الْمُطَّلَاعَةُ** [el-muṭṭala‘at] [mufā‘alet] [mufā‘alet] vezninde) Bir nesneye vākıf ve āgāh olmak için muttasıl nazar eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: طَالَعُهُ طَلَاعًا وَمُطَّلَاعَةً طَالَعُهُ إِذَا إِطَّلَعَ عَلَيْهِ يَعْنِي بِإِدَامَةِ النَّظَرِ Ve bir kimseye bildirmek için hāl ve keyfiyyeti ‘arz edip göstermek ma‘nāsınadır; yukālu: طَالَعُهُ بِالْحَالِ إِذَا عَرَضَهَا إِلَيْهِ

الْإِسْتِطْلَاعُ [el-istiṭlā‘] Bir nesneyi gidermek ve iletmek ma‘nāsınadır; yukālu: إِسْتَطْلَعَهُ إِذَا دَهَبَ بِهِ Ve bir nesneye muttali‘ olmayı istemek ma‘nāsınadır; yukālu: إِسْتَطْلَعَ رَأْيَ فُلَانٍ إِذَا نَظَرَ مَا عِنْدَهُ وَمَا اللَّيْ يَبْزُرُ إِلَيْهِ مِنْ أَمْرِهِ

[ط م ع]

الطَّمَعُ [eṭ-ṭama‘] (fethateynle) ve

الطَّمَاعُ [eṭ-ṭamā‘] (tā’nın fethiyle) ve

الطَّمَاعِيَّةُ [eṭ-ṭamā‘iyet] [kerāhiyet] vezninde) Bir nesneye hırs eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: طَمِعَ فِي الشَّيْءِ وَبِهِ طَمَعًا Ve وَطَمَاعًا وَطَمَاعِيَّةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا حَرَصَ عَلَيْهِ

طَمَعٌ [ṭama‘] ‘Askerī tā‘ifesinin ‘ulūfelerine itlāk olunur; cem‘i اَطْمَاعٌ [aṭmā‘]dır. ‘Inde’l-ba‘z اَطْمَاعٌ [aṭmā‘] ‘askerī tā‘ifesinin ‘ulūfe

alacak evkātlarına denir; yukālu: أَخَذَ الْجُنْدُ أَطْمَاعَهُمْ أَيِ أَرْزَأَقَهُمْ أَوْ هِيَ أَوْقَاتُ قَبْضِ أَرْزَأَقِهِمْ

الطَّمَغ [eṭ-ṭāmiʿ] ve

الطَّمِغ [eṭ-ṭamiʿ] (حَجِلٌ [ḥacil] vezninde) ve

الطُّمِغ [eṭ-ṭamuʿ] (رَجُلٌ [recul] vezninde)

Vasflardır, harīs ve tamaʿ-kāra denir.

Cem'leri طَمِعُونَ [ṭamiʿūn] gelir, حَجِلُونَ

[ḥacilūn] gibi ve طُمِعَاءُ [ṭumeʿā] gelir

عُلَمَاءُ [ʿulemā] gibi ve طَمَاعَى [ṭamāʿā] gelir,

سَكَارَى [sekārā] gibi ve أَطْمَاعٌ [aṭmāʿ] gelir,

أَحْبَابٌ [aḥbāb] gibi.

الطَّمَاعَةُ [eṭ-ṭamāʿat] (فَضَاعَةٌ [feḍāʿat] vezninde)

Pek tamaʿ-kār olmak maʿnāsınadır ki

murād tamaʿ ile mecbūl olmaktadır; yukālu:

طَمِعَ الرَّجُلُ طَمَاعَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ كَثِيرَ

الطَّمِغِ Ṣārihin beyānına göre bu makām-ı

taʿaccübde istiʿmāl olunur, niteki حَرَجَتْ

فَلَاتُهُ الْمَرْأَةُ فَالَاتُهُ

taʿaccüb makāmında.

الْإِطْمَاعُ [el-iṭmāʿ] (hemzenin kesriyle) Bir

kimseyi tamaʿa düşürmek maʿnāsınadır;

yukālu: أَطْمَعُ فَلَاتًا إِذَا أَوْقَعَهُ فِي الطَّمِغِ

الْمِطْمَاعُ [el-miṭmāʿ] (مِصْبَاحٌ [miṣbāḥ] vez-

ninde) Şol felek-meşreb hatuna denir ki

zen-dost çelebîyi tamaʿ ve ārzüya düşürüp

lâkin visâlinde behre-mend eylemez ola;

yukālu: إِمْرَأَةٌ مِطْمَاعٌ إِذَا كَانَتْ تُطْمِعُ وَلَا تُمَكِّنُ مِنْ

نَفْسِهَا

الْمَطْمِغُ [el-maṭmaʿ] (مَقْعَدٌ [maḳʿad] vez-

ninde) Tamaʿ olunacak nesneye denir;

yukālu: فِيهِ مَطْمِغٌ أَيِ مَا يُطْمِعُ فِيهِ

الْمَطْمِغَةُ [el-maṭmeʿat] (مَرْحَلَةٌ [merḥalet] vez-

ninde) Tamaʿ ve hırsa bāʿis ve vesîle

olan şey'e denir; yukālu: إِنَّ قَوْلَ الْمُخَاصَعَةِ

لِمَطْمِغَةٍ أَوْ تُطْمِعُ مِنْ أَجْلِهِ

[ط و ع]

الطُّوْغُ [eṭ-ṭavʿ] (نَوْغٌ [nevʿ] vezninde)

Münkād olmak maʿnāsınadır; yukālu: طَاعَ

لَهُ يَطْوُغُ وَطَاعَ يَطَاعُ طَوْعًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالرَّابِعِ إِذَا

اِنْتَادَ لَهُ Ve merʿā vüṣʿatli olmakla her mahal-

linden otlaması mümkün olmak maʿnāsına

müstaʿmeldir; yukālu: طَاعَ لَهُ الْمَرْتِعُ إِذَا أَفْكَنَهُ

Ve أَيِ اتَّسَعَ وَأَفْكَنَهُ رَعِيَهُ حَيْثُ شَاءَ

طَوْغٌ [ṭavʿ] Mübālagaten mutiʿ ve münkād

maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: هُوَ طَوْغٌ

هُوَ طَوْغٌ Ve dizgini elde kullan-

ması ve yedeğe gelmesi sehl ve rām olan

ata طَوْغُ الْعِنَانِ [ṭavʿu'l-ʿinān] itlāk olunur;

yukālu: فَرَسٌ طَوْغُ الْعِنَانِ أَيِ سَهْلٌ

الْإِنْطِيبَاعُ [el-intiyāʿ] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vez-

ninde) Bu dahi mutiʿ ve münkād olmak

maʿnāsınadır; yukālu: إِنْطَاعَ لَهُ بِمَعْنَى طَاعَ

الْإِطَاعَةُ [el-iṭʿat] (hemzenin kesriyle) Bu

dahi münkād olmak maʿnāsınadır; yukālu:

إِطَاعَهُ إِذَا اِنْتَادَهُ Ṣārih der ki bunun masdarı

kiyās üzere gerçi hemze ile إِطَاعَةٌ [iṭʿat]

olmaktır, lâkin ism-i masdar olan طَاعَةٌ

[ṭāʿat] masdar mevzi'ine vazʿla istiʿmāl

eylediler; yekülüne: أَطَاعَهُ طَاعَةً Ve merʿā

geniş olmakla davara her semtinden otl-

mak āsān olmak maʿnāsına müstaʿmeldir;

yukālu: أَطَاعَهُ الْمَرْعَى بِمَعْنَى طَاعَ Ve ağacın

yemişi yetişip devşirilmesi kabiliyyet bul-

mak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: أَطَاعَ

السَّجْرَ إِذَا أَدْرَكَ ثَمْرَهُ وَأَمْكَنَ أَنْ يُجْتَنَى

الْمِطْوَاغُ [el-miṭvāʿ] (مِخْرَابٌ [miḥrāb] vez-

ninde) Pek mutiʿ adama denir; yukālu:

رَجُلٌ مِطْوَاغٌ أَيِ مُطِيعٌ

الطَّائِعُ [eṭ-ṭāʿiʿ] ve

الطَّيِّغُ [eṭ-ṭayyiʿ] (كَيْيِسٌ [keyyis] vezninde)

Bi-nefsihi münkāda denir ki مُكْرَةٌ [mukreh]

mukābilidir; yukālu: رَجُلٌ طَاعٌ وَطَائِعٌ وَطَيْغٌ أَيِ طَاعَ طَائِعٌ Burada طَاعٌ [ṭāʿ] kelimesi مُنْقَادٌ

den maktūbdur, yāʿyı mahzūftur. Ve طَائِعٌ [ṭāʿiʿ]in cemʿi طَوْغٌ [ṭuvvaʿ] gelir, رُكْعٌ [ruk-

kaç] vezninde.

طَرَوْعَةٌ [Taṣʿat] [تَمْرَةٌ] [temret] vezninde) ve **طَاعَةٌ** [Tāʿat] Aʿlām-ı nisvāndandır. Ve Ḥumeyd b. Tāʿa şuʿarādandır. Ve İbn Taṣʿa el-Fezārī ve ʿş-Şeybānī şāʿirlerdir.

الطَّوَاعِيَّةُ [eṭ-ṭavāʿiyet] [كَرَاهِيَّةٌ] [kerāhiyet] vezninde) طَاعَةٌ [tāʿat] maʿnāsınadır ki ism-i masdardır; yukālu: فَلَانَ حَسَنَ الطَّوَاعِيَّةِ لَكَ أَيِ الطَّاعَةِ

الْمُطَاعُ [el-muṭāʿ] (mīm'in zammıyla) İfʿalden ism-i mefʿuldür; ve minhu'l-hadīsu: “ثَلَاثٌ مُهْلِكَاتٌ وَثَلَاثٌ مُنْجِيَاتٌ فَالثَّلَاثُ: الْمُهْلِكَاتُ شُحُّ مُطَاعٌ وَهَوَى مُتَّبِعٌ وَإِعْجَابُ الْمَرْءِ بِنَفْسِهِ، فَالشُّحُّ الْمُطَاعُ هُوَ أَنْ يُطِيعَهُ صَاحِبُهُ فِي مَنَعِ شُحِّ يَا نِي الْحَقُّوقِ الَّتِي أَوْجَبَهَا اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ فِي مَالِهِ مُطَاعٌ [ṣuḥḥun muṭāʿ] şol buhl sıfatına itlāk olunur ki zekāt misilli hukūk-ı ilāhiyyeyi vermemek husūsunda muttasıfı ona mutiʿ ve mahkūm ola.

التَّطْوِيعُ [eṭ-taṭvīʿ] [تَفْعِيلٌ] [tefʿīl] vezninde) Bir nesneye mutāvāʿatla mütābaʿat eylemek maʿnāsınadır; ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿فَطَوَّعَتْ لَهُ نَفْسَهُ قَتْلَ أَخِيهِ﴾ أَيِ تَابَعَتْهُ وَأَطَاعَتْهُ أَوْ شَجَعَتْهُ وَأَعَانَتْهُ وَأَجَابَتْهُ إِلَيْهِ

الْإِسْطَاعَةُ [el-istiṭāʿat] Bir nesneye güç yetmek ve tākat getirmek maʿnāsınadır; gūyā o nesneyi ʿuhde-i iktidārına mutiʿ eder; yukālu: اسْتَطَاعَ بِحِمْلِهِ إِذَا أَطَاقَ Ve gāh olur ki اسْتَطَاعَ يَسْتَطِيعُ derler, ṭā ile müctemīʿ olan tāʿyı istiskālen hazf ederler. Ve sīn'i tahrīkle tāʿyı tāʿya idgām eylemeyi kerīh ʿadd eylediler, hālbuki sīn'in tahrīki aslā cāʿiz değıldir. Ve İmām Ḥamza “فَمَا كَرِهُوا أَنْ يُطَهَّرُوا” kırāʿat eylediler, sīn'in sūkūnu ve ṭā-yı müdgamenin teşdīdiyle ki sākiyeyn cemʿ olunmuş olur. Ve bazı ʿArab اسْتَاعَ يَسْتِيعُ derler, istiskālen ṭāʿyı hazf ile. Ve bazıları اسْتَاعَ يَسْتَطِيعُ derler,

hemzenin katʿıyla أَطَاعَ يُطِيعُ maʿnāsına ki أَطَاعَ lafzının aslı olan أَطَوَّعَ kelimesinin eli-fe maktūb olan vāv'ının harekesinden sīn harfini taʿvīz ederler.

التَّطَاوُعُ [eṭ-teṭāvūʿ] [تَفَاعُلٌ] [tefāʿul] vezninde) Bir nesneye güç belā ile tākat getirip gücü bitmeğe dürrüşmek maʿnāsınadır; yukālu: تَطَاوَعُ لِهَذَا الْأَمْرِ حَتَّى يَسْتَطِيعَهُ أَيِ تَكَلَّفَ اسْتِطَاعَتَهُ

التَّطَوُّعُ [eṭ-teṭavvūʿ] [تَفَاعُلٌ] [tefāʿul] vezninde) Tekellüfle tāʿat eylemek maʿnāsınadır; bu münāsebetle vācibe ve lāzımeden olmayan nesnede teberrūʿ eylemek maʿnāsına istiʿmāl olundu, تَنَفَّلَ [tenefful] gibi; yukālu: تَطَوَّعَ بِهِ إِذَا تَبَرَّعَ بِهِ وَمِنْهُ صَلَاةُ التَّطَوُّعِ أَيِ التَّافِلَةِ وَيُقَالُ لِكُلِّ مُتَنَفِّلٍ خَيْرٌ مُتَطَوِّعٌ

الْمُطَاوَعَةُ [el-muṭāvāʿat] [مُفَاعَلَةٌ] [mufāʿalet] vezninde) Bir kimseye uymak maʿnāsınadır; yukālu: طَاوَعَهُ إِذَا وَاَفَقَهُ

[ط ي ع]

الطَّيْعُ [eṭ-ṭayʿ] [بَيْعٌ] [beyʿ] vezninde) طَوَّعَ [ṭavʿ] lafzında lügattır ki vāvī ve yāʿī olur; yukālu: طَاعَ لَهُ يُطِيعُ طَيْعًا لَعَنَةً فِي طَاعَ يَطْوَعُ طَوْعًا

FASLU'Z-ZĀ'İ'L-MU'CEME

(فَضْلُ الظَّاءِ الْمُعْجَمَةِ)

[ظ ل ع]

الظَّلْعُ [ez-zalʿ] (zā'nın fethi ve lām'ın sükülünüyle) Davar aksayıp yekerek yürümek ma'nāsıdır; yukālu: **ظَلَعَ البَعِيرُ ظَلْعًا** ve **minhu'l-meselu:** “لَا يَزْبَعُ عَلَى ظَلْعِكَ مَنْ لَيْسَ يَحْزُنُهُ” أمْرُكُ “أَيُّ لَا يَهْتَمُّ لِسَانَكَ أَوْ لَا يَقِيمُ عَلَيْهِ فِي حَالِ” Ya'nī “Senin hāl-i pür-melālından müte'essir ve mahzūn olmayanlar senin ahvāline takayyüd ve ihtimām eylemezler” yāhūd “Sana muhabbeti samīmi olmayanlar senin za'f ve nā-tüvānlığın hengāmında sana meded ve i'ānet eylemezler” demektir. Bīgāne makūlesinden istimdād ve isti'ānet olunmamak ma'rizinde darb olunur.

Burada رَبَعٌ [rebʿ] tavakkuf ve intizār yāhūd ikāmet ma'nāsından me'hūzdur; ve yukālu: **إِرْبَعٌ عَلَى ظَلْعِكَ** “أَيُّ إِنَّكَ ضَعِيفٌ فَانْتَهَ عَمَّا لَا تُطِيقُهُ” Bir kimse u'hd-e tāb ve tākatından hāric bir nesne tahammülüne irtikāb ve ibtidār eyledikte irād olunur. Burada رَبَعٌ [rebʿ] taş kaldırmak ma'nāsından me'hūzdur; ve yukālu: **إِرْقٌ عَلَى ظَلْعِكَ** Ya'nī “Yüksek yere aksaklığına göre çık” demektir. **إِرْقٌ** kelimesi **رُقِيٌّ** [ruqiyy] lafzından emrdir, murād taht-ı tekellüfe havsala-i tahammül ü iktidārın mikdārı duhül eyle demektir. Kezālik za'f-ı hālin var iken yine kudretin yetiştigi mikdārı sa'y ve cehd eyle demek olur ki **عَلَى** [ʿalā] **مَعَ** [ma'a] ma'nāsına olur; ve yukālu: **إِرْقًا عَلَى ظَلْعِكَ** “أَيُّ أَضْلِحُ” Ya'nī “İbtidā kendi za'f-ı hālini ıslāh eyle” demektir ki murād ibtidā kendi ʿacz ve nakīsana bakıp ba'ʿdehu va'fd ve

tehdid eyle ki tehdid eylediğin kimse ile mukāvemete iktidārın yoktur yāhūd sende ʿayb ve nakīsa var iken halka zebān-dırāz-ı ta'n u ta'yīb olmaktan sükūt eyle diyecek yerde irād olunur. Hulāsa bir adamı hadd ve vazīfesinden hāric ʿamel ve hareketten men' mahallinde irād olunur; ve yukālu: **قِ عَلَى ظَلْعِكَ** “يَعْنِي إِحْفَظْ عَلَى ظَلْعِكَ” Bir ʿayb ve nakīsası olan kimseyi lisān-ı nāstan muhāfaza için ʿayb-ı mezbūrdan ecr ve iskāt zımında irād olunur; ve yekülüne: **إِرْقٌ عَلَى ظَلْعِكَ** “بِكَسْرِ الْقَافِ أَمْرًا مِنَ الرُّقِيَّةِ” “Aksaklığına efsūn eyle” demektir. Bende rukye ve efsūna muhtāc aksaklık yoktur ki ben ona efsūn ve timār edeyim, ya'nī kendi ʿayb ve ʿilletine bakıp onun def' ve ıslāhına sa'y eyle, bende senin gibi def' ve ıslāhına bakılacak ʿayb ve ʿillet yoktur. Ve fī meselin āhere: **إِرْقٌ عَلَى ظَلْعِكَ أَنْ يَهَاصَا** “Aksak olan ayağının tahammülüne göre yükseğe su'ūd eyle ki sonra bütün şikest olur.” Ve

ظَلْعٌ [zalʿ] Nāsın kesretinden nāşī yer daralmak ma'nāsına müsta'meldir, güyā ki yer kesret-i nāsa mütehammil olmamakla aksak dābbeye döndü yāhūd zihāmdan birer dizleri üzere oturmalarıyla nās aksak dābbeye döndü; yukālu: **ظَلَعَتِ الْأَرْضُ بِأَهْلِهَا** Ve **أَيُّ صَاقَتْ بِهِمْ لِكَثْرَتِهِمْ**

ظَلْعٌ [zalʿ] Kancık köpek kızmak ve yalıklamak ma'nāsıdır; yukālu: **ظَلَعَتِ الْكَلْبَةُ إِذَا اسْتَجْعَلَتْ**

الظَّلَائِعُ [ez-zālīʿ] Ayağı aksayıp yekerek yürür olan hayvāna denir; yukālu: **دَابَّةٌ ظَالِعٌ** إِذَا كَانَ بِهَا ظَلْعٌ Ve müttehem adama itlāk olunur; yukālu: **رَجُلٌ ظَالِعٌ أَيُّ مَثَّهَمٌ** Ve bir tarafa mā'il nesneye itlāk olunur; müzekker ve mü'ennesi müsāvīdir, ʿalā-kavlin

müʿnessi ظَالِعَةٌ [zāliʿat]tır. Ve

ظَالِعٌ [zāliʿ] Dişiye kızmış erkek köpeğe ve erkeğe kızmış dişi köpeğe denir ki kızgın ve yalıt taʿbīr olunur; ve minhu'l-meselu: “لَا أَنَامُ حَتَّى يَنَامَ ظَالِعُ الْكِلَابِ” Burada üç maʿnāya da muhtemeldir: Pes maʿnā “Köpeklerin aksağı uyumadıkça ben uymam” demektir, zīrā aksak köpek sağ ve sahih köpekler var iken dişiye çatmağa cürʿet edemez, tā ki muntazır olup onlar uyudukta savsa tarikiyle dişiye çatıp baʿdehu hāba varır yāhūd murād dişiye kızmış erkek kelbdır ki kızgınlığından işini bitirmeyince uyumaz yāhūd erkeğe kızmış dişi kelbdır ki erkekler istilā etmekle kendisini uyutmazlar. Umūrunda gaflet ve ihmāl etmeyip tabassur ve cidd ve ihtimām eden kimse hakkında darb olunur.

الظَّلَاغُ [ez-ẓulāʿ] (عُرَابٌ [gūrāb] vezninde) Bir ʿillettir ki dābbe kısmının ayaklarında zuhūr edip yektirerek yürütür. Ve bu çok yürümek ve pek yorulmaktan olmaz, kendiliğinden mütehaddis bir marazdır.

ظَلْعٌ [Zulaʿ] (صُرْدٌ [şurad] vezninde) Benū Suleym yurdunda bir dağın adıdır.

FASLU'L-ʿAYNİ'L-MÜHMELE

(فَضْلُ الْعَيْنِ الْمُهْمَلَةِ)

[ع ف ر ج ع]

الْعَفْرَجُ [el-ʿafercaʿ] (سَفْرَجَلٌ [sefercel] vezninde) Bed-hüy kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ عَفْرَجٌ أَي سَيِّءُ الْخُلُقِ

[ع ك و ك ع]

الْعَكْوَكُ [el-ʿakevkaʿ] (سَفْرَجَلٌ [sefercel] vezninde) Bodur adama denir.

[ع ك ن ك ع]

الْعَكْنَكُ [el-ʿakenkaʿ] (سَمَنْدَلٌ [semendel] vezninde) Gül-ı beyābāninin erkeğine denir; كَعْنَكٌ [keʿankaʿ] dahi derler.

[ع ل ع]

عَلْعٌ [ʿalʿa] (ʿayn'ların fethiyle أَيْنٌ [eyne] vezninde) Koyun ve keçi ve deve kısmına mahsūs zecr ve āzār kelimātındandır, عَلْعُلٌ [ʿalʿal] dahi derler, فَذَفْدٌ [fedfed] vezninde.

[ع ه خ ع]

الْمُهْمُحُ [el-ʿuhhuʿ] (قُنْفُذٌ [qunfuz] vezninde) Berriyede nābit bir şecer adıdır ki kendisi ve yaprağı edviyeye idhāl olunur. Ve suʿile aʿrābiyyun ʿan nākatihi fe-kāle: تَرَكْنَهَا بَعْزُ الْبَنِي إِسْرَائِيلَ وَبَعْزُ الْبَنِي إِسْرَائِيلَ تَرَعَى الْمُهْمُحُ وَهِيَ شَجَرَةٌ يَتَدَاوَى بِهَا وَبَوْرَقُهَا بunu hemān حُغْحُغٌ [huʿhuʿ] ʿunvāniyladır dediler ki hā-yı muʿcemele ile هُدْهُدٌ [hudhud] veznindedir. Ve baʿzı fenn-i maʿānī kitāblarında ʿayn-ı sāninin takdīmiyle تَرَعَى ʿunvānında resm olunmakla galattır. Mütercim der ki baʿzısında dahi hā'nın takdīmiyle mersūm olmakla bu dahi galat olmuş olur.

[ع و ع]

الْعَوَاءُ [el-ʿavʿā] (عَوَاءٌ [gavgā] vezninde)

ve mürādifidir ki şamataya ve çığıltıya denir.

[ع ي ع]

التَّغْيِيعُ [et-ta'yīʿ] (تَغْيِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bir adam kasd ve ʿazîmet eylediği işten ʿâciz ve dermânde olmak ma'nâsınadır; yukâlu: عَيَّعَ الْقَوْمَ إِذَا عَيُّوا عَنْ أَمْرٍ فَصَدُّوهُ وَفِي كُتُبِ التَّضْرِيفِ عَاعَيْثُ عِيَاءٌ وَلَمْ يَنْفَسِرُوهُ قَالَ الْأَخْمَشُ لَا نَظِيرَ لَهَا Şārih der ki bu dahi koyun ve keçî sürecek عَاءٌ ve عَاءٌ savtlarından masûgdur.

FASLU'L-FĀʾ

(فَضْلُ الْفَاءِ)

[ف ح ع]

الْفَجْعُ [el-fecʿ] (سَجْعٌ [secʿ] vezninde) Bir kimsenin vücudunu acıtıp ağrıtmak ma'nâsınadır; yukâlu: فَجَعَهُ فَجْعًا مِنَ الْبَابِ Bâzılar dedi ki فَجَعٌ [fecʿ] bir adamın sevgili ve pek makbûl nesnesinin nâbûd olması kendisini acıtıp yandırmak ma'nâsınadır; yukâlu: فَجَّعَ الرَّجُلُ بِمَالِهِ عَلَى الْمَجْهُولِ فَهُوَ مَفْجُوعٌ وَهُوَ أَنْ يُوجَعَ الْإِنْسَانُ بِشَيْءٍ فَجَعَتْهُ Kāle 'ş-şārih ve yukâlu: الْمُصِيبَةُ أَيُّ أَوْجَعَتْهُ بِأَعْدَامِ شَيْئِهِ الْمَكْرَمِ

التَّفَجِيعُ [et-tefcīʿ] فَجَعٌ [fecʿ] ma'nâsınadır; yukâlu: فَجَّعَهُ بِمَعْنَى فَجَعَهُ

الْفَاجِعَةُ [el-fāciʿat] Nâsı derd-nāk eden hādise ve musîbete denir; yukâlu: نَزَلَتْ بِهِ فَاجِعَةٌ أَيُّ رَزِيئَةٌ تَفْجِعُ النَّاسَ

الْفَاجِيعُ [el-fāciʿ] ve

الْفَجُوعُ [el-fecūʿ] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Nâsı derd-nāk eden şey'e denir; yukâlu: Ve مَوْتُ فَاجِعٌ وَفُجُوعٌ أَيُّ يَفْجِعُ النَّاسَ بِالذَّوَاهِي

فَاجِعٌ [fāciʿ] غُرَابُ الْبَيْنِ [ğurābu'l-beyn] dedikleri kargaya itlāk olunur ki zuʿm-ı aʿrāb üzere halkı iftirākla mahzûn eder, savtıyla teşeʿüm ederler; yukâlu: صَاحَ الْفَاجِيعُ أَيُّ غُرَابُ الْبَيْنِ Ve musîbete uğramış hatuna denir; yukâlu: إِفْرَاءٌ فَاجِعٌ أَيُّ ذَاتٌ فَجِيعَةٌ مِثْلُ لَابِنِ

الْفَجِيعَةُ [el-fecīʿat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Musîbete denir, رَزِيئَةٌ [rezīʿet] ma'nâsınadır.

التَّفَجُّعُ [et-tefēcūʿ] (تَفْعُلٌ [tefaʿul] vezninde) Bir musîbet nüzülünde acıyıp derd-nāk olmak ma'nâsınadır; yukâlu: تَفَجَّعَ الرَّجُلُ إِذَا تَوَجَّعَ لِلْمُصِيبَةِ

الْفُجَاعُ [el-fucāʿ] (غُرَابٌ [ğurāb] vezninde) Semleğa nām kimsenin cedit ismidir.

[ف د ع]

الفَدْعُ [el-fedaʿ] (fethateynle) İnsanın bileği yāhūd topuğu eğri olmakla yāhūd ayağı bedeni tarafına doğru buruk ve dürük olmak. ʿAlā-kavlin ayağın arkası üzere sürür gibi yürür olmak ki ökçe kalkık olur. Ve ʿalā-reʿyin tabanı yukarı çekik olmakla tabanı altı kof ve mücevvef olmak maʿnāsınadır, şöyle ki bir serçe kuşunun üzerine bassa rencide eylemez ola. Yāhūd en ve oynak yerleri burkulup yerlerinden ayrılmış gibi salkıca buruk ve eğri olmak maʿnāsınadır; bu hālet ekseri bilekçelerde halkī ve māder-zād olur. Yāhūd incik kemiğiyle tabanın mā-beyni eğri olmak maʿnāsınadır; ve minhu hadīsu İbn ʿÖmer: “أَنَّ يَهُودَ حَبِيرَ دَفْعُوهُ مِنْ بَيْتٍ فَدَعَتْ قَدْمُهُ” ve yukālu: فَدَعَّ الرَّجُلُ فَدَعَا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ Ve deve kısmında فَدَعَّ [fedaʿ] tabanının göğsü kalkık olmakla tırnağıyla bilekçesi aralığına basar gibi olmaktan ʿibārettir.

الأَفْدَعُ [el-efdaʿ] فَدَعَّ [fedaʿ]-ı mezkūrdan vasfıdır; yukālu: جَمَلٌ أَفْدَعٌ وَنَاقَةٌ فَدَعَاءٌ

الفَدْعَةُ [el-fedeʿat] (fethātla) Bilekçede yāhūd ayakta فَدَعَّ [fedaʿ] sıfatı olan mevziʿe denir.

أَفْدَعُ [et-tefdīʿ] İnsanı yāhūd hayvānı أَفْدَعُ [efdaʿ] kılmak maʿnāsınadır; yukālu: فَدَعَّهُ إِذَا جَعَلَهُ أَفْدَعًا

[ف ر د ع]

الفُرْدُوعَةُ [el-furdūʿat] [ʿuṣfūret] عُصْفُورَةٌ (ʿuṣfūret) زاوية، Dağın bir köşesine denir; yukālu: الْجَبَلُ [zāviyetuʿl-cebel] maʿnāsına. Ve bu eʿimme-i lügatten ʿUzeyzī rivāyetidir yāhūd savāb olan kāfʿla olmaktadır.

[ف ر ز ع]

الفُرْزُوعُ [el-furzuʿ] فَتْفَذَةٌ [kūnfuz] vezninde)

Pamuğun çekirdeğine denir.

الفُرْزُوعَةُ [el-furzuʿat] فَتْفَذَةٌ [kūnfuzet] vezninde) Çayırılık bölüğüne denir; cemʿi فِرَازُعٌ [ferāziʿ]dir. Ve

فُرْزُوعَةٌ [Furzuʿat] Loqmānʼın sekiz nesrinden birinin ismidir. Müʿellif “ل،ب،د” māddeğinde yedi nesr olmak üzere tafsil eylemiştir.

التَّفْرُزُوعُ [et-teferzuʿ] تَدَاهِرُوعٌ [tedāhruʿ] vezninde) Çayırılık bölük bölük olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَفْرُوعُ الْكَلَاءِ إِذَا صَارَ فِرَازِعٌ أَي قِطْعًا

[ف ر ع]

الفَرْعُ [el-ferʿ] زَرْعٌ [zerʿ] vezninde) Her nesnenin yukarisına denir; yukālu: فَرْعٌ فَدَعَّ الدُّوْحَةَ ظِلُّهَا ذَرْفُهَا أَي أَعْلَاهَا Ve bir cemāʿatin şerif ve zī-şānına itlāk olunur; yukālu: Ve müfid ve nāmī olan māl-ı hāzır u mahfūza itlāk olunur. Cevherī bunu fethateynle takyid eylemekle vehm eyledi, niteki Şuveyʿir nām şāʿirin işbu: فَمَنْ وَاسْتَبَقَى وَلَمْ يَغْتَصِرْ | | مِنْ فَرْعِهِ مَا لَمْ وَلَمْ “بَيْتِي” beytinde rāʿnın sükūnuyla müsebbettir. Ve

فَرْعٌ [ferʿ] Tām ve vāfir olan saça itlāk olunur; yukālu: إِفْرَاءٌ طَوِيلَةٌ الْفَرْعُ وَهُوَ الشَّعْرُ التَّامُّ Ve ağaç budacağının ucundan düzülmüş yaya denir; tekülü: رَأَيْتُ فِي يَدِهِ فَرْعًا حَسَنًا وَهِيَ الْقَوْسُ Ve ağacı yarılmayıp yaʿnī bütün daldan düzülmüş yaya denir, ʿalā-kavlin yay kısmının pek latif ve güzide ve bihterine denir; yukālu: رَمَاهُ بِالْفَرْعِ أَي الْقَوْسِ الْعَبِيرِ الْمَشْقُوقَةِ أَوْ هِيَ مِنْ خَيْرِ الْقِسِيِّ Burada غیر lafzına harf-i taʿrif idhāl olduğu biʿt-teʿvīl müciz olan kavla mebnīdir; ve yukālu: قَوْسٌ فَرْعٌ وَفَرْعَةٌ بِالْوَضِيفِ وَالتَّائِيثِ

فَرْعُ الْمَوَازِةِ [ferʿuʿl-merʿet] Hatunun saçından

‘ibārettir. Bu maʿnā-yı sâbıktan eʿammdir.

فَرْعٌ [ferʿ]in cemʿi فُرُوعٌ [furūʿ] gelir. Ve

فَرْعٌ [ferʿ] Dere akıntısına su akacak yere denir. Bunun cemʿi فِرَاعٌ [firāʿ]dır fāʿnın kesriyle. Ve

فَرْعُ الْأُذُنِ [ferʿuʿl-uzun] Kulağın yukarısına itlāk olunur ki üst kemirtleği olacaktır; yukālu: فَرْعٌ فَرْعٌ أذُنُهُ أَيُّ أَعْلَاهَا Müellif Fَرْعُهَا وَمِنْ الْأُذُنِ فَرْعُهَا ‘ibāretiyle resm eylemekle hakk-ı ‘ibāre Aَعْلَاهَا وَمِنْ الْأُذُنِ Aَعْلَاهَا olmaktadır. Ve

فَرْعٌ [ferʿ] Masdar olur, yükseğe çıkmak maʿnāsına; yukālu: فَرْعُ الْجَبَلِ فَرْعًا مِنَ الْبَابِ Ve الْأُذُنِ إِذَا صَعِدَ Ve aşağı inmek maʿnāsına olmakla zıdd olur; yukālu: فَرْعُ الْجَبَلِ إِذَا نَزَلَ Ve kızın kızlığını izāle eylemek maʿnāsınadır; yukālu: فَرْعُ الْبِكْرِ إِذَا افْتَضَّهَا Ve bir kimsenin başına değnekle yāhūd kılıçla havāle olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: فَرْعٌ رَأْسُهُ بِالْعَصَا إِذَا عَلَاهَا بِهَا

فَرْعٌ [ferʿ] ve

فُرُوعٌ [furūʿ] (فُعُودٌ [kuʿūd] vezninde) Sâirilere şeref ve şān yā hüsn ü cemāl cihetiyle gālib ve ser-efrāz olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: فَرْعُ الْقَوْمِ فَرْعًا وَفُرُوعًا إِذَا عَلَاهُمْ بِالشَّرْفِ أَوْ بِالْجَمَالِ Ve atın başını uyanla silkip yürümekten alıkomak maʿnāsınadır; yukālu: فَرْعُ الْفَرَسِ بِاللِّجَامِ إِذَا قَدَعَهُ وَكَبَحَهُ Ve nizāʿ üzere olan adamların aralığına girip defʿ-i nizāʿla islāh eylemek maʿnāsınadır; yukālu: فَرْعٌ بَيْنَ الْقَوْمِ إِذَا حَجَرَ وَكَفَّ وَأَصْلَحَ

فَرْعُ [ferʿ] (fāʿnın zammıyla) Medīne-i münevvere nāhiyelerinden aʿzamı olan nāhiyede bir mevziʿ adıdır. Ve ʿArafātʿta Kebkeb nām cebelden müteferriʿ bir derenin ismidir, bunda fāʿnın fethiyle de zebān-zededir. Ve bir suyun adıdır. Ve فَرْعٌ [ferʿ] lafzından cemʿ olur, ke-mā

se-yuzkeru.

أَلْفُرْعَانُ [el-furʿān] (fāʿnın zammıyla) Bu dahi فَرْعٌ [efraʿ] lafzından cemʿdir.

أَلْفَرْعُ [el-efraʿ] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Saçı tām ve karār üzere olan adama denir; وَأَصْلَحَ [aşlaʿ] mukābilidir: وَكَانَ أَبُو بَكْرٍ أَفْرَعٌ وَأَصْلَحَ Ve

أَفْرَعٌ [efraʿ] Vesveseli adama denir; ve minhuʿl-hadīsu: “أَيُّ الْمَوْسُوسِ” أَلْفَرْعَاءُ [el-ferʿāʿ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʿ] vezninde) فَرْعٌ [efraʿ]ın müennesidir.

أَلْفَرْعُ [el-ferʿ] (fethateynle) Nākanın yāhūd koyunun ve keçinin en evvel doğurduğu yavrusuna denir; Cāhiliyyeʿde onu sanemlerine kurbān ederler idi; ve minhuʿl-hadīsu: “لَا فَرْعٌ وَلَا عَتِيرَةٌ” Ve bazıılar ‘indinde Cāhiliyyeʿden birinin devesi yüz mihāra bālig oldukta bir genç ve aʿlā devesini sanemine kurbān ederler idi; فَرْعٌ [ferʿ] dedikleri o kurbān eyledikleri devedir. Mukaddemā ehl-i İslām dahi o minvāl üzere birini zebh eder olup baʿdehu nesh ve nehy sādır olmakla ferāgat eylediler. Müfredi فَرْعَةٌ [ferʿat] ve cemʿi فُرُوعٌ [furūʿ] dur zammeteynle. Ve

فَرْعٌ [ferʿ] Bölmeğe denir; yukālu: تَرَاصَوْا بِالْفَرْعِ أَيُّ بِالْقِسْمِ Ve Başra ile Kūfe beyninde bir mevziʿ ismidir. Ve فَرْعٌ [efraʿ] lafzından masdar olur, başın saçı tām ve vāfir olmak maʿnāsına; yukālu: فَرْعُ الرَّجُلِ فَرْعًا مِنَ الْبَابِ Ve الرَّابِعِ إِذَا كَانَ أَفْرَعٌ أَيُّ تَامَ الشَّعْرِ

فَرْعٌ [ferʿ] Kehleye denir; rāʿnın sükūnuyla da cāʿizdir. Müfredi فَرْعَةٌ [ferʿat]tır, قَمَلَةٌ [qamlet] gibi; rāʿnın sükūnuyla da lügat-tır; yukālu: فِي قَمِيصِهِ فَرْعٌ كَثِيرٌ أَيُّ قَمَلٌ Ve

فَرْعٌ [ferʿ] Kırba ve tulum tām ve kebīr olmakla büyüüp karār üzere kılmak için

sonradan ziyāde kılınmış yamaya denir.

الإِفْرَاعُ [el-iftirāʿ] [إِفْتِعَالٌ] [iftiʿāl] vezninde) Bu dahi kızın bekāretini izāle eylemek maʿnāsınadır; yukālu: **إِفْتَرَعَ الْبِكْرَ إِذَا افْتَضَّهَا**

الْفَارِعُ [el-fāriʿ] Serv-i sehī gibi tenāsüb üzere bülend ve bālā olan hūb ve latīf ve mevzūn nesneye denir; yukālu: **شَيْءٌ فَارِعٌ** Ve alçak ve kemter şey'e denmekle zıdd olur; yukālu: **شَيْءٌ فَارِعٌ** Ve **أَيُّ مُسْتَقْبَلٍ**

فَارِعٌ [Fāriʿ] Medīne'de bir hısn adıdır. Ve Vādī's-Serāt nām mahalde bir karye adıdır ki Sāye kurbünde vākī'dir. Ve Sāye, Mekke'ye karīb bir vādīdir. Ve

فَارِعٌ [Fāriʿ] Tāʾif türābında bir mevziʿ adıdır. Ve

فَارِعٌ [fāriʿ] **فَرَعَةٌ** [fereʿat] lafzından ki feteḥātlandır, müfred olur, sultān ve vālī ve hākimin etbāʿ ve aʿvānına denir; yukālu: **هُوَ فَارِعٌ مِنْ فَرَعَةِ السُّلْطَانِ أَيُّ مِنْ أَعْوَابِهِمْ**

الْفَوَارِعُ [el-fevāriʿ] Yüksekte olan su akıntılarına denir; müfredi **فَارِعَةٌ** [fāriʿat]tır. Ve bir mevziʿin ismidir.

فُرَيْعَةٌ [Furayʿat] (**جُهَيْنَةٌ** [cuheyneṭ] vezninde) Esmā-i nisvāndandır: Furayʿa bint Ebī Umāme ve Furayʿa bint Rāfiʿ ve Furayʿa bint ʿÖmer ve Furayʿa bint Qays ve Furayʿa bint Mālīk b. ed-Daḥşem ve Furayʿa bint Muʿavviz saḥābiyyelerdir. Ve Fāriʿa bint Ebī Sufyān ve Bintu Ebi'ş-Şalt es-Şakāfiyye ve Bintu Mālīk b. Sinān, ʿalā-kavlin bu **جُهَيْنَةٌ** [cuheyneṭ] veznindedir, bunlar da saḥābiyyelerdir. Ve Ḥassān b. Şābit, İbnu'l-Furayʿa demekle müteʿāreftir, **جُهَيْنَةٌ** [cuheyneṭ] vezninde ki vālidesi ismidir. Ve Temīm b. Firaʿ ki **عَنْبٌ** [ʿineb] veznindedir, tābiʿındendir.

الإِفْرَاعُ [el-ifrāʿ] (hemzenin kesriyle) Bayırdan ve dağdan aşığıya doğru inmek maʿnāsınadır; yukālu: **أَفْرَعُ فِي الْجَبَلِ إِذَا انْحَدَرَ** Ve konmak maʿnāsınadır; yukālu: **أَفْرَعُ** **بِالْقَوْمِ إِذَا نَزَلَ بِهِمْ** Ve nākanın vech-i meşrūh üzere ilk yavrusunu kurbān eylemek maʿnāsınadır; yukālu: **أَفْرَعُ الْفَرَعَةَ إِذَا نَحَرَهَا** Ve nāka ilk yavru doğurmak maʿnāsınadır; yukālu: **أَفْرَعْتُ الْأَيْلَ إِذَا نَبَجْتُ الْفَرَعَةَ** ve yukālu: **أَفْرَعُ الْقَوْمَ إِذَا فَعَلْتُ إِبْلَهُمْ ذَلِكَ أَيُّ نَبَجْتُ الْفَرَعَةَ** Ve su ve ot talebiyle bir mahalle sāʾirden mukaddem varmak maʿnāsınadır; yukālu: **أَفْرَعُ الْقَوْمَ إِذَا انْتَجَعُوا فِي أَوَّلِ النَّاسِ** Ve ehl ve müteʿallakātına kefil ve zāmin olmak maʿnāsınadır; yukālu: **أَفْرَعُ فَلَانٌ أَهْلُهُ أَيُّ كَمَلَهُمْ** Şāriḥ der ki müʿellif gerçı bu taʿbīrde Şāgānī'ye iktidā eyledi, lākin ümmehāt-ı sāʾirede **كَمَاهُمْ** ʿibāretiyle müsebbet olmakla “Çayın suyu sükkānına kifāyet eyledi” demek olur. Vākīʿā ehle kefāletin letāfeti mütebeyyin değıldir. Ve

إِفْرَاعٌ [ifrāʿ] Atın gemi ağzını kanatmak maʿnāsınadır; yukālu: **أَفْرَعُ اللَّجَامَ الْفَرَسَ** **إِذَا أَدْمَاهُ أَيُّ فَمَهُ** **أَفْرَعُ الْحَدِيثَ وَالشَّيْءَ إِذَا** **اِبْتَدَأَهُ** Ve bir yeri gezip haberini alıp bilmek maʿnāsınadır; yukālu: **أَفْرَعُ الْأَرْضَ إِذَا جَوَلَ فِيهَا** **فَعَرَفَ خَبَرَهَا** Ve kız ile cimāʿ edip işini bitirmek maʿnāsınadır; yukālu: **أَفْرَعُ الْعُرُوسَ إِذَا** **فَرَعَ مِنْ غَشِيَانِهَا** nifās kanı görmek, ʿalā-kavlin ilk hayz kanı görmek maʿnāsınadır; yukālu: **أَفْرَعْتُ الْمَرْأَةَ إِذَا رَأَتْ الدَّمَ عِنْدَ الْوِلَادَةِ أَوْ فِي أَوَّلِ مَا حَاصَتْ** Ve koyun sürüsünü sırtlan yaralayıp ifsād ve tebāh eylemek maʿnāsınadır; yukālu: **أَفْرَعْتُ الصَّبُعَ الْعَنَمَ إِذَا أَفْسَدَتْ وَأَدَمَتْ** Ve bir kavmin seyyid ve ser-gerdesi düşman tarafından ahz ve esİR olmak maʿnāsınadır; yukālu: **أَفْرَعُ بَسِيدَ بَنِي فَلَانٍ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا أَخَذُوهُ**

التَّفْرِيعُ [et-tefirʿ] Bu dahi dağdan ve bayırdan sel gibi aşağıya inmek ma'nāsınadır; yukālu: فَرَعَ مِنَ الْجَبَلِ إِذَا انْحَدَرَ Ve yükseğe çıkmak ma'nāsına olmakla إِفْرَاعٌ [ifrāʿ] gibi zıdd olur; yukālu: فَرَعَ الْجَبَلُ إِذَا صَعَدَ Ve nākanın ilk veledini boğazlamak ma'nāsınadır; yukālu: فَرَعَ الرَّجُلُ إِذَا ذَبَحَ الْفَرَعَ Ve bir asl mes'eleden şahlar gibi fūrū-ı ahkām-ı ʿadīde icthād ve istihrāc eylemek ma'nāsınadır; yukālu: فَرَعَ الْفَقِيهُ مِنْ هَذَا الْأَصْلِ إِذَا جَعَلَهَا فُرُوعًا

الْإِسْتِيفْرَاعُ [el-istifrāʿ] Bu dahi bir nesneye başlamak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَفْرَعَ الْوَجْهَ إِذَا بَدَأَهُ Ve nākanın ilk yavrusunu boğazlamak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَفْرَعَ الرَّجُلُ إِذَا ذَبَحَ الْفَرَعَ

التَّفْرِيعُ [et-teferruʿ] [تَفَعَّلَ] [tefaʿul] vezninde) Asl mes'eleden ahkām-ı ʿadīde müteşaʿib olmak ma'nāsınadır; yukālu: فَرَعَ الْفَقِيهُ مِنْ هَذَا الْأَصْلِ فَتَفَرَّعَتْ فَتَفَرَّعَتْ عَلَيْهَا مَسَائِلٌ فَتَفَرَّعَتْ عَلَيْهَا مَسَائِلٌ Ve bir kimse hal-kın üzerine havāle olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَفَرَّعَ فُلَانٌ الْقَوْمَ إِذَا رَكِبَهُمْ وَعَلَاهُمْ Ve bir kavmin seyyide-i nisvānını tezevvüc eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَفَرَّعَ فُلَانٌ الْقَوْمَ إِذَا تَزَوَّجَ سَيِّدَةَ نِسَائِهِمْ Ve ağacın şahları firāvān olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَفَرَّعَتِ الْأَعْصَانُ إِذَا كَثُرَتْ

فُرُوعٌ [Fervāʿ] [جدول] [cedvel] vezninde) Bir mevziʿ adıdır.

الْفَيْفِرَاعُ [el-feyferaʿ] [فَيْفَعَلَ] [feyfeʿal] vezninde) Bir şecer adıdır.

فُرَيْعٌ [Furayʿ] [زُبَيْرٌ] [zubeyr] vezninde) Şaʿlebe b. Muʿāviye nām kimsenin lakabıdır ki ʿAbdulḳays neslindedir. Ve فُرَيْعٌ [furayʿ] lafzı فِرْعَوْنُ [firʿavn] lafzında lügattır, niteki Umeyye b. eş-Şalt nām şāʿirin işbu: حَيِّ دَاوُدَ وَابْنَ عَادٍ وَمُوسَى | وَفُرَيْعَ بَنِيَانَهُ وَفُرَيْعَ بَنِيَانَهُ beytinde vārid olmuştur ki murād

فِرْعَوْنُ [firʿavn]dır yāhūd zarūret-i şīʿr için öylece vārid olmuştur.

فُرْعَانٌ [Furʿān] [عُشْمَانٌ] [ʿuṣmān] vezninde) Esmādandır: Furʿān b. el-Aʿref, Benu'n-Nezzāl cemāʿatinden bir kimsedir ki ihtizārı hālinde kendi nefesine أُخْرِجِي لَكَعَ diye cānının tizce hurūcunu ūṣetm ederek ilhāh eylemiştir. Ve bundan başka Furʿān b. el-Aʿref, Benī Murre'den bir kimsedir ki hem şāʿir ve hem sārik idi. Ve ʿAbdullāh b. Lehīʿa b. Furʿān ki kādī-i diyār-ı Mıṣriyyedir, muhaddisīndendir.

الْمَفْرَاعُ [el-mefārīʿ] (mīm'in fethiyle) Nizāʿ edenlerin aralığına girip fasl ve ıslāh eden miyāncılara denir; مِفْرَعٌ [mifraʿ] müfredidir, مِئْبَرٌ [minber] vezninde.

[ف ر ق ع]

الْفَرْقَعَةُ [el-ferḳaʿat] [دَحْرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) Pek pek yelmek ma'nāsınadır; yukālu: فَرَقَعَ الرَّجُلُ إِذَا عَدَا شَدِيدًا Ve bir kimsenin boynunu burmak ma'nāsınadır; yukālu: فَرَقَعَ فُلَانًا إِذَا لَوَى عُنُقَهُ Ve parmak çıtırdatmak ma'nāsınadır; yukālu: فَرَقَعَ الْأَصَابِعَ إِذَا نَقَّضَهَا

التَّفْرِيقُ [et-teferḳuʿ] [تَدَخَّرَجَ] [tedahruc] vezninde) Parmak çıtırdamak ma'nāsınadır; yukālu: فَرَقَعَ الْأَصَابِعَ فَتَفَرَّقَعَتْ

الْإِفْرِنْقَاعُ [el-ifrinqāʿ] [إِحْرِنْقَامٌ] [ihřincām] vezninde) تَفَرَّقَعَ [teferḳuʿ] ma'nāsınadır; yukālu: فَرَقَعَ الْأَصَابِعَ فَأَفْرِنْقَعَتْ Ve bu ma'nāda müteʿaddī olur; yukālu: إِفْرِنْقَعُ الْأَصَابِعَ بِمَعْنَى فَرَقَعَهَا Ve bir nesneden açılıp alarga olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِفْرِنْقَعَتْ عَنْهُ إِذَا انْكَشَفَ عَنْهُ وَتَنَحَّى

الْفِرْقَاعُ [el-firḳāʿ] (fā'nın kesriyle) Zartalamak ma'nāsınadır; yukālu: فَرَقَعَ فُرْقَاعًا إِذَا صَرَطَ

الْمَفْرَعَةُ [el-mefzeʿat] (mīm'in ve zāy'in fethiyle) Sığınacak yere denir, müfred ve cem' ve müzekker ve mü'enneste isti'māl olunur. 'Alā-kavlin مَرْحَلَةٌ [merḥalet] vezninde şol kimseye denir, kendisinden yāhūd kendisi için havf olunur ola; yukālu: هُوَ الْمَفْرَعُ وَالْمَفْرَعَةُ أَيُّ الْمَلْجَأِ أَوْ الْمَفْرَعَةُ مَنْ يَفْرَعُ مِنْهُ أَوْ مِنْ أَجْلِهِ

الْفَزَاعَةُ [el-fezzāʿat] (ʿallāmet] vezninde) Dā'imā nāsı belinletip korkutur olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ فَزَاعَةٌ إِذَا كَانَ يَفْرَعُ النَّاسَ كَثِيرًا

الْفُرْعَةُ [el-fuzeʿat] (humezet] vezninde) Şol adama denir ki halktan pek çok havf ve dehşet eder ola; yukālu: رَجُلٌ فُرْعَةٌ إِذَا كَانَ يَفْرَعُ مِنَ النَّاسِ

الْفُرْعَةُ [el-fuzʿat] (gurfet] vezninde) Şol kimseye denir ki nās kendiden dā'imā havf ve haşyet eder ola; yukālu: رَجُلٌ فُرْعَةٌ إِذَا كَانَ يَفْرَعُ مِنْهُ

فُرَيْعٌ [Fuzeyʿ] (zubejr] vezninde)

فَزَاعٌ [Fezzāʿ] (şeddād] vezninde) Esmā-i ricāldendir.

الْمُفْرَعُ [el-mufezzaʿ] (muʿazzam] vezninde) Dilir ve bahādıra denir. Bunda binā-i teʿlil izāle içindir; yukālu: رَجُلٌ مُفْرَعٌ Ve korkak adama denmekle zıdd olur, güyā ki fitratına korkaklık idāʿ olunmuştur; yukālu: رَجُلٌ مُفْرَعٌ أَيُّ جَبَانٌ

الْتَفْرِيعُ [et-tefzīʿ] Korkutmak ma'nāsınadır; yukālu: رَجُلٌ مُفْرَعٌ إِذَا أَخَافَهُ Ve bir adamın korkusunu gidermek ma'nāsınadır ki bināsi izāle içindir; yukālu: فُرِعَ عَنْهُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا كُشِفَ عَنْهُ الْخَوْفُ

الْمُفَازِعُ [el-mufāziʿ] (munāsib] vezninde) Her nesneden korkucu ödek adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُفَازِعٌ أَيُّ فَرِعٌ

[ف ش ع]

الْفَشْعُ [el-feşʿ] (fā'nın fethi ve şīn-i mu'cemenin sükūnuyla) Mısır buğdayının uçları kurumak ma'nāsınadır, yukālu: فَشَعَتِ الذَّرَّةُ فَشَعًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا يَبَسَ أَطْرَافُهَا

[ف ص ع]

الْفَضْعُ [el-faşʿ] (fā'nın fethi ve šād'ın sükūnuyla) Tāze hurmayı şırası çıkmak için sıkmak, 'alā-kavlin kabuğundan çıkarmak ma'nāsınadır; yukālu: فَضَعَ الرُّطْبَةَ فَضْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا عَضَرَهَا أَوْ أَخْرَجَهَا مِنْ قِشْرِهَا Ve yumuşamakla içinde olan nesneden açılıp ayrılmak için bir şey'i parmakla ovuşturmak ma'nāsınadır, çekirdekli meyve ovuşturmak gibi; yukālu: فَضَعَ الشَّيْءَ إِذَا فَضَعَ الرُّطْبَةَ Ve bir kimseye 'atiyye vermek ma'nāsınadır; tekülü: فَضَعَ فَضْعًا لِي بِكَذَا أَيُّ أَعْطَانِيهِ Ve çocuk çükünün başını derisinden sıyırıp açmak ma'nāsınadır; yukālu: فَضَعَ الصَّبِيَّ إِذَا كَشَرَ فُلْفُتَهُ عَنْ كَمَرَتِهِ Ve dişi hayvān fercinin içini bir kerre açıp bir kerre yumup kapamak ma'nāsınadır ki tebevül ve sıfād 'akiblerinde ederler; yukālu: فَضَعَتِ الدَّابَّةُ إِذَا أَبَدَتْ حَيَاهَا مَرَّةً وَأَخْفَتُهُ Ve dülbendini başından açıp gidermek ma'nāsınadır; yukālu: فَضَعَ عِمَامَتَهُ إِذَا حَسَرَهَا عَنْ رَأْسِهِ Ve bir adama māl vermek ma'nāsınadır; yukālu: فَضَعَ لَهُ بِمَالٍ إِذَا أَعْطَاهُ Zāhiren bu tekrārdır.

الْإِفْتِصَاعُ [el-iftiṣāʿ] Bu dahi çocuk çükünün başını derisinden sıyırıp açmak ma'nāsınadır; yukālu: إِفْتِصَعَ الصَّبِيَّ بِمَعْنَى فَضَعَ Ve bir kimseden güçle hakkının mecmū'unu almak ma'nāsınadır; yukālu: إِفْتِصَعَ مِنْهُ حَقَّهُ إِذَا أَخَذَهُ كُلَّهُ بِقَهْرٍ

الْمُفْضِعَةُ [el-fuṣʿat] (gurfet] vezninde) Sünnet yerinde olan deriye denir ki bol olmakla haşefe tīz çıkar ola.

التَّفْصِيعُ [et-tefṣīʿ] Bu dahi bir adama māl vermek maʿnāsınadır; yukālu: فَصَّعَ لَهُ بِمَالٍ إِذَا أَغْطَاهُ إِشْبُ "ف،ص،ع" māddesinde keşf ve inkişāf muʿteber olmakla meselā māl ve ʿatiyye vermek verilen adamın keder ve kalbini keşf ve izāle eder. Ve

تَفْصِيعٌ [tefṣīʿ] Zartalamak, ʿalā-kavlin fısılatmak maʿnāsınadır; yukālu: فَصَّعَ الرَّجُلُ إِذَا صَرَطَ أَوْ فَسَا

الْأَفْصَعُ [el-efṣaʿ] Şol çocuğa denir ki çükünün başında deri olmayıp sünnetli gibi açık ola; yukālu: غُلَامٌ أَفْصَعٌ أَيُّ بَادِي الْفُلْفَةِ مِنْ كَمَرْتِهِ

الْفَضْعَاءُ [el-faṣʿāʿ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʿ] vezninde) Sıçana denir, fāre maʿnāsına.

الْفَضْعَانُ [el-faṣʿān] (عَطْشَانُ [ʿaṭṣān] vezninde) Şol adama denir ki şiddet-i harāretinden dāʿimā başı açık durur ola. Ve bu ekserī be-gāyet harrūʿl-mizāc olmaktan neşʿet eder; yukālu: رَجُلٌ فَضْعَانٌ إِذَا كَانَ مَكْشُوفَ الرَّأْسِ أَبَدًا لِحَرَارَةِ وَالتَّهَابِ

[ف ض ع]

الْفَضْعُ [el-faḍʿ] (fāʿnın fethi ve dād-ı muʿcemenin sükūnuyla) Yestehlemek maʿnāsınadır; yukālu: فَضَّعَ الصَّبِيُّ Ve osurmak maʿnāsınadır; yukālu: فَضَّعَ الْحِمَارُ إِذَا حَبَّقَ

[ف ط ع]

الْفَطَاعَةُ [el-feḫāʿat] (شَنَاعَةٌ [ṣenāʿat] vezninde) Bir kazıyye hadd ve endāzeyi mütecāviz şenīʿ ve kerīh ve rüsvāy olmak maʿnāsınadır; yukālu: فَطَّعَ الْأَمْرُ فَطَاعَةً مِنَ الْبَابِ الْحَامِسِ إِذَا اسْتَدَّتْ شَنَاعَتُهُ وَجَاوَزَ الْمُقَدَّارَ فِي ذَلِكَ

الْإِفْطَاعُ [el-ifḫāʿ] (hemzenin kesriyle) فَطَاعَةً [feḫāʿat] maʿnāsınadır; yukālu: أَفْطَعَ الْأَمْرُ بِمَعْنَى فَطَّعَ Ve bir işi pek rüsvāy ve şenīʿ bulmak maʿnāsınadır; yukālu: إِذَا وَجَدَهُ

فَطَّيْعًا Ve bir adama bir emr-i ʿazīm hādīs olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَفْطَعَ الرَّجُلُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا نَزَلَ بِهِ أَمْرٌ عَظِيمٌ

الْإِسْتِفْظَاعُ [el-istifḫāʿ] ve

التَّفْظَعُ [et-tefaḫḫuʿ] (تَفْعُلٌ [tefaʿul] vezninde) Bunlar da bir işi pek şenīʿ ve bed-ter bulmak maʿnāsınadır; yukālu: اسْتَفْظَعَهُ وَتَفْظَعَهُ إِذَا وَجَدَهُ فَطَّيْعًا

الْفَظِيْعُ [el-feḫīʿ] (emīr [emīr] vezninde) Haddi mütecāviz şenīʿ ve rüsvāy nesneye denir. Ve tatlı hoş-güvār suya denir, ماءٌ عَذْبٌ maʿnāsına, ʿalā-kavlin be-gāyet hafif ve sāfī suya denir; زُلَالٌ [zulāl] maʿnāsına.

الْفَظْعُ [el-feḫaʿ] (fethateynle) Bir kimse bir nesneyi gücü yetip tāb ve tahammül edeceğine gözüne kestirememek vech üzere istīʿzām eylemek maʿnāsınadır; yukālu: فَظَّعَ فَلَانٌ الْأَمْرَ فَظْعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اسْتَعْظَمَهُ وَلم يَتَّقِ بِأَنْ يُطِيقَهُ Ve dolmak maʿnāsınadır; yukālu: فَظَّعَ الْإِنَاءُ إِذَا امْتَلَأَ Ve bir kazıyye sebebiyle pek müzāyakaya uğrayıp tākatı tāk olmak maʿnāsınadır; yukālu: فَظَّعَ بِالْأَمْرِ إِذَا ضَاقَ بِهِ دَرْعًا

[ف ع ف ع]

الْفَعْفَعُ [el-faʿfaʿ] (فَدْفَدٌ [fedfed] vezninde) Küçük oğlağa denir. Ve yelkovan, hafif ve sebük-tabʿ adama denir. Ve cüst ve serīʿ insān ve hayvāna denir; yukālu: هُوَ فَعْفَعٌ أَيُّ هُوَ خَفِيفٌ وَكَذَا سَرِيعٌ Ve koyun ve keçi kısmına mahsūs zecr ve āzārdan hikāyedir; فَعْفَعَةٌ [faʿfeʿat] gibi.

الْفَعْفَاعُ [el-fuʿāfiʿ] (عَلَابِطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) Bu dahi şelfe ve hafif adama denir. Ve kassāba denir.

الْفَعْفَعَةُ [el-faʿfeʿat] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Koyun ve keçi kısmına فَعْفَعٌ [faʿfaʿ] diye zecr ve āzār eylemek maʿnāsınadır;

yukālu: فَغَفَعَ الرَّاعِي الْعَنَمَ إِذَا قَالَ لَهَا فَغَ فَغَ زَجْرًا

الْفَعْفَعِيُّ [el-faʿfeʿiyy] ve

الْفَعْفَعَانِيَّ [el-faʿfeʿāniyy] (fā'ların fethiyle) ve

الْفَعْفَاعُ [el-faʿfāʿ] (ثَوَاتَرٌ [sersār] vezninde) Korkak ve cebān adama denir. Ve iki evvelki, çobana itlāk olunur.

الْفَعْفَعَانُ [el-faʿfeʿān] ve

الْفَيْفَعِيُّ [el-feyfeʿiyy] (fā'ların fethiyle) Bunlar da kassāba denir.

التَّفَعْفُعُ [et-tefaʿfuʿ] (تَزَلُّزٌ [tezelzul] vezninde) Tiz tiz yürümek ve tiz tiz iş tutmak maʿnāsınadır; yukālu: تَفَعَّفَعَ الرَّجُلُ إِذَا أُسْرِعَ

[ف ق ع]

الْفَقْعُ [el-faʿqʿ] (وَقَعٌ [vaqʿ] vezninde ve fā'nın kesriyle lügattır) Mantar envā'ından ak ve yumuşak olanına denir ki domalan mantarı taʿbīr olunur; cemʿi فَقَعَةٌ [fikaʿat] tır, عَيْبَةٌ [inebet] vezninde; ve minhu'l-meselu; yukālu li'z-zelīli: “هُوَ أَذَلُّ مِنْ فَقْعٍ” Zīrā kendisi ve kökü pek gevşek olmakla eshel-i vech üzere devşirilir yāhūd pek mebzūl ve gayr-i makbūl olmakla pek pāymāl ve hāksār olur.

الْفَقْعُ [el-faʿqʿ] (وَقَعٌ [vaqʿ] vezninde) Bir nesneyi uğurlamak maʿnāsınadır; yukālu: فَقَعَهُ فَقَعًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا سَرَقَهُ Ve osurmak maʿnāsınadır; yukālu: فَقَعَ الْحِمَارُ إِذَا صَرَطَ

فَقَعٌ [faqʿ] ve

فُقُوعٌ [fuqūʿ] (فُقُودٌ [kuʿūd] vezninde) Bir sarı nesnenin sarılığы pek koyu olmak yāhūd hālis olmak maʿnāsınadır; yukālu: فَقَعَ لُونُهُ فَقَعًا وَفُقُوعًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ وَالْأَوَّلِ إِذَا اشْتَدَّتْ صُفْرَتُهُ أَوْ خَلَصَتْ Ve

فَقَعٌ [faqʿ] Havādis ve āfāt bir adamı berbād ve hāksār eylemek maʿnāsınadır;

yukālu: فَفَعَّتُهُ الْفَوَاقِعُ إِذَا أَهْلَكَتُهُ Ve oğlan yāl ü bāl sāhibi olup yetişmek maʿnāsınadır;

yukālu: فَفَعَّ الْعُلَامُ إِذَا تَرَعَرَعَ Ve havānın ısı-sılığından çatlayıp ölmek maʿnāsınadır; yukālu: فَفَعَّ فُلَانٌ إِذَا مَاتَ مِنَ الْحَرِّ

الْفَقَاعِ [el-fākiʿ] ve

الْفُقَاعِيَّ [el-fuqāʿiyy] (غُرَابِيٌّ [gurābiyy] vezninde) Pek sarı yāhūd kırmızıya mübālagaten vasf olur; yukālu: أَصْفَرُ أَوْ أَحْمَرُ أَصْفَرُ أَصْفَرًا وَفُقَاعِيٌّ أَيُّ شَدِيدٌ Alā-kavlin mutlakān hālis ve sāfi olan renge vasf olur, gerek sarı ve beyāz ve gerek sāʿiri olsun.

الْفَقْعُ [el-feqaʿ] (fethateynle) Pek kırmızı olmak maʿnāsınadır; yukālu: فَفَعَّ الشَّيْءُ فَفَعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَحْمَرُ

الْفَقِيعُ [el-fikīʿ] (سِكِّيتٌ [sikkīt] vezninde) Pek beyāz olan şey'e vasf olur; yukālu: فَفَعَّ الشَّيْءُ فَفَعًا وَفَقِيعٌ أَيُّ شَدِيدٌ

الْفَقِيعُ [el-fekiʿ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Pancar gibi kızıl çehreli adama denir; yukālu: رَجُلٌ فَقِيعٌ أَيُّ أَحْمَرُ

الْفَقَاعَةُ [el-fākiʿat] Dāhiye ve āfete itlāk olunur; cemʿi فَوَاقِعٌ [fevākiʿ]dir.

الْفُقُقَاةُ [el-fuqqaʿ] (رُمَّانٌ [rummān] vezninde) Şerbetçilerin çarşıda sattıkları mutlakān şerbete denir ki hubūbāttan ve meyvelerden ve sāʿirden tertīb eder. Savurdukta yüzünde kabarcıklar zuhūru bāʿis-i tesmiyedir. Ve

فُقُقَاةٌ [fuqqaʿ] Bir cins nebāt adıdır ki kurudukta boynuz gibi katlanır.

الْفَقَاقِيَّ [el-feqākīʿ] Suyun yüzünde peydā olan kabarcıklara denir; müfredi فُقُقَاعَةٌ [fuqqaʿat]tır, رُمَّانَةٌ [rummānet] vezninde. Şārihin beyānına göre فَوَاقِعٌ [fevākiʿ] dahi denir ki müfredi فَاقِعَةٌ [fākiʿat]tır; yukālu: صَفَّقَ الشَّرَابَ فَطَلَفَتْ عَلَيْهِ الْفَوَاقِعُ وَالْفَقَاقِيَّ أَيُّ

التُّفَاخَاتُ

الْفُقَاعُ [el-faḫḫāʿ] (شَدَادٌ [šeddād] vezninde) Pek yavuz ve habīs adama denir; yukālu:

رَجُلٌ فُقَاعٌ أَي شَدِيدٌ حَيِثُ

فُقَاعٌ [fuḫāʿ] (رُبَاغٌ [rubāʿ] vezninde yāhūd أُمِيرٌ ʿalā-kavlin تَمَانٍ [semān] vezninde) Kızıl çehreli adama denir; yukālu: رَجُلٌ فُقَاعٌ أَوْ فُقَاعٌ كَثْمَانٍ أَوْ فُقَيْعٌ أَي أَحْمَرُ

الْإِفْقَاعُ [el-ifḫāʿ] (hemzenin kesriyle) Fakīr ve bed-hāl olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَفْقَعُ الرَّجُلُ إِذَا سَاءَتْ حَالُهُ وَافْتَمَرَ

الْمُفْقِعُ [el-mufḫiʿ] (muḥsin) vezninde) Adamı hāksār eden fakr u fākaya denir; yukālu: فَمَّرَ مُفْقِعٌ أَي مَدْقِعٌ

التَّفْقِيحُ [et-tefḫīʿ] İzhār-ı fesāhat dāʿiyesiyle ağzını eğip büğüp avurt çatlatmak maʿnāsınadır; yukālu: فَقَّعَ الرَّجُلُ إِذَا تَشَدَّقَ فِي الْكَلَامِ Ve parmak çıtırdatmak maʿnāsınadır; yukālu: فَفَّعَ إِذَا فَرَّقَعَهَا Ve sol elin parmaklarını bir mikdārca yumup halka ettikten sonra bir çiçek yaprağını ibhāmla sebbābe parmağının üzerine koyup aşağısı kof olmakla sağ elin ayasıyla ona vurup yarmakla çatırdatmak maʿnāsınadır; çocuklar ekseri marul kabuğunu öylece edip seslendirirler; yukālu: فَفَّعَ الْوَزْدَةَ إِذَا ضَرَبَهَا أَي وَرَقَةً مِنْهَا بِالْكَفِّ فَتَفْقَعُ وَتُصَوِّتُ يَعْنِي إِذَا انْشَقَّتْ فَتَسْمَعُ لَهَا صَوْتًا Ve sahtiyāni kırmızıya boyamak maʿnāsınadır; yukālu: فَفَّعَ الْأَدِيمَ إِذَا حَمَّرَهُ

الْمُفَاḤِقِʿAT [el-mufaḫḫiʿat] (muḥaddiṣet) vezninde) Bir gūne siyāh kuş ismidir ki kuyruğunun dibi ak olur.

الْمُفَاḤِقِʿ [el-mufaḫḫiʿ] (muḥaddiṣ) ve [muʿazzam] veznlerinde) Burnu uzun çizmeye denir; yukālu: حُفَّ مُفْقِعٌ وَمُفْقَعٌ أَي مُخْرَطٌ

التَّفَقُّعُ [et-tefaḫḫuʿ] (تَفْعُلٌ [tefaʿul] vezninde) تَفْقِيعٌ [tefḫīʿ]den mutāviʿdir; yukālu: الْوَزْدَةُ فَتَفْقَعُتُ

التَّفَاḤِقُ [et-tefaḫuʿ] (تَفَاعُلٌ [tefaʿul] vezninde) Bir kimsenin gözlerine ak düşmekle ağarmak maʿnāsınadır; yukālu: تَفَاعَعَتْ عَيْنَاهُ إِذَا ابْيَضَّتَا

الْإِنْفِئَاغُ [el-infīḫāʿ] Bir nesne çatlayıp yarılmak maʿnāsınadır; yukālu: انْفَقَعَ الشَّيْءُ إِذَا انْشَقَّ

الْمُتَفَقِّعُ [el-mutefaḫḫiʿ] (مُتَفَرِّعٌ [muferrīʿ] vezninde) Kurudukta pekişir olan nebāta denir; yukālu: نَبَاتٌ مُتَفَقِّعٌ إِذَا يَبَسَ صَلَبٌ

الْأَفْقَاعُ [el-efḫāʿ] Pek ak nesneye denir; cemʿi فُقَعٌ [fuḫʿ] gelir, أَحْمَرٌ [aḥmer] ve حُمْرٌ [ḥumr] gibi; yukālu: شَيْءٌ أَفْقَعٌ أَي الشَّدِيدُ الْبَيَاضُ

[ف ك ع]

الْفَكْعُ [el-fekʿ] (fāʿnın fethi ve kāfʿin sükūnuyla) ve

الْفُكُوعُ [el-fukūʿ] (فُعُودٌ [fuʿūd] vezninde) Hüzn ve kederden yāhūd gazabdan başını aşağı dikip hamūş durmak maʿnāsınadır; yukālu: فَكَعَ الرَّجُلُ فَكْعًا وَفُكُوعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَطْرَقَ مِنْ حَزْنٍ أَوْ عَصَبٍ ذَهَبَ فَلَانٌ فَمَا بُدِرَى أَيَنْ فَكَعَ فَكْعًا وَفُكُوعًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ أَي غَدَا

[ف ل ع]

الْفَلْعُ [el-felʿ] (fāʿnın fethi ve lāmʿin sükūnuyla) Yarmak maʿnāsınadır; yukālu: Ve kesmek maʿnāsınadır; yukālu: فَفَّعَ الشَّيْءَ فَلَعًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا شَقَّهُ Ve فَفَّعَ الشَّيْءَ إِذَا قَطَعَهُ

فَلَعٌ [felʿ] Ayakta ve sār nesnede olan yarığa ve çatlağa denir, fāʿnın kesriyle de cāʿizdir; cemʿi فُلُوعٌ [fulūʿ]dur.

التَّفْلِيحُ [et-teflīʿ] Bu dahi yarmak ve kesmek maʿnālarıdır.

الإنبلاغ [el-infilāʿ] ve

التفليح [et-tefelluʿ] (تَفَعَّلَ [tefaʿul] vezninde) Mutāviʿlerdir; yukālu: فَلَغَهُ فَانْفَلَعَ وَتَفَلَّعَ

الفالعة [el-fālīʿat] Āfet ve dāhiyeye itlāk olunur; cemʿi فَوَالِغٌ [fevālīʿ]dir.

الفيلة [el-filʿat] (fāʿnın kesriyle) Devenin hörgücünden kesilmiş parçaya denir. Ve gāhca ferdan kināye edip şetm mevkīʿinde لَعَنَ اللهُ فَلَغَتْهَا derler.

المفلةعة [el-mufelleʿat] (مُعْظَمَةٌ [muʿazzamet] vezninde) Parça parça derilerden dikilmiş himyāna ve tuluma denir; ve yukālu: مَرَادَةٌ: مَفْلَعَةٌ إِذَا صَارَتْ قَدْ حُرِّزَتْ مِنْ قَطْعِ الْجُلُودِ

الفلوع [el-felūʿ] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Pek keskin kılıca denir; cemʿi فُلُوعٌ [fulʿ]dur fāʿnın zammiyla; yukālu: سَيْفٌ فُلُوعٌ أَيْ قَطَاعٌ

[ف ن ع]

الفنع [el-fenaʿ] (fethateynle) Bir adamın mālī bereketlenip dem-be-dem keşir ve firāvān olmak maʿnāsınadır; yukālu: فَنَعَ الرَّجُلُ فَنَعًا مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَثُرَ مَالُهُ وَنَمَا Kāle fi'l-Esās: مَنْ فَنَعَ فَنَعَ Ve kerem ve hayr ve fazl ve ziyāde ve nīk-nām maʿnāsınadır, yukālu: فِيهِ فَنَعَ أَيْ خَيْرٌ وَكَرَمٌ وَفَضْلٌ وَزِيَادَةٌ وَحَسَنٌ الذِّكْرِ Ve misk pek tīz ve hoş rāyihalı olmak maʿnāsınadır; yukālu: فَنَعَ الْمِسْكَ إِذَا ذَكَتْ رِيحُهُ

الفنec [el-feniʿ] (كَتَبَ [ketif] vezninde) Mālī bereketlenip vāfir ve firāvān olan kimseye denir.

المفنةع [el-mifnaʿ] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Hüsn-i senā ve zikr-i cemīl ile yād olan nīk-nāma denir; yukālu: فَلَانَ مَفْنَعٌ أَيْ الْحَسَنُ الذِّكْرِ

[ف ن ق ع]

الفنقع [el-funquʿ] (قَفَزَ [kunfuz] vezninde) Fāreye denir; baʿzen qāfʿın

takdīmiyle de müstaʿmeldir.

الفنقعة [el-funquʿat] (قُنْفُذَةٌ [kunfuzet] vezninde ve qāfʿın fethiyle) Dübüre denir, İst [ist] maʿnāsına.

الفنقع [el-fenqaʿ] (جَفَعَرَ [caʿfer] vezninde) Ölümüne denir, مَوْتٌ [mevt] maʿnāsına.

[ف و ع]

الفوعة [el-fevʿat] (fāʿnın fethiyle) Tıb kısmının rāyahasına denir; tekülü: وَجَدْتُ فَوْعَةً وَ الطَّيِّبِ أَيْ رَائِحَتَهُ Ve

فوعة السهم [fevʿatuʿs-sehm] Okun ve temrenin keskin ve yalmanlı sivri ucuna denir; yukālu: طَعَنَهُ بِفَوْعَةِ السَّهْمِ أَيْ بِحِمَّتِهِ Ve

فوعة الليل [fevʿatuʿl-leyl] ve

فوعة النهار [fevʿatuʿn-nehār] Gecenin ve gündüzün henüz evvel hengāmına itlāk olunur; tekülü: أَتَيْتُهُ فَوْعَةَ اللَّيْلِ أَوْ فَوْعَةَ النَّهَارِ أَيْ أَوْلَهُمَا

[ف ي ع]

الفنec [el-feyʿ] (بَيَعَ [beyʿ] vezninde) ve

الفنعة [el-feyʿat] (صَبِغَةٌ [dayʿat] vezninde) Bir kaziyenin evveline denir; yukālu: فَنَعَ الْأَمْرَ وَفَيَعْتُهُ أَيْ أَوْلَهُ

FASLU'L-KĀF

(فَضْلُ الْقَافِ)

[ق ب ع]

الْقُبُوعُ [el-ḳubūʿ] [رُجُوعٌ] [rucūʿ] vezninde) Kirpi başını içerisine çekmek ma'nāsınadır; yukālu: قَبِعَ الْقُنُودُ قُبُوعًا مِنَ الْبَابِ إِذَا دَخَلَ رَأْسُهُ فِي جِلْدِهِ Ve bir kimse başını kirpi gibi yakasına çekmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: قَبِعَ الرَّجُلُ فِي قَمِيصِهِ إِذَا دَخَلَ رَأْسُهُ فِي جَيْبِهِ Ve refikinden geriye kalmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: قَبِعَ فَلَانٌ إِذَا تَخَلَّفَ عَنْ أَصْحَابِهِ Ve bir semte doğru çekilip gitmek ma'nāsına müsta'meldir ki gaybubeti müstelzimdir; yukālu: قَبِعَ فِي الْأَرْضِ إِذَا ذَهَبَ فِيهَا

الْقَبِيعُ [el-ḳabʿ] [طَبِيعٌ] [ṭabʿ] vezninde) ve

الْقَبَائِعُ [el-ḳibāʿ] [كِتَابٌ] [kitāb] vezninde) Hinzir kısmı burnunu öttürüp horuldatmak ma'nāsınadır; yukālu: قَبِعَ الْخَنْزِيرُ قَبِيعًا Ve وَقَبَاعًا إِذَا نَحَرَ

قَبِيعٌ [ḳabʿ] Har har solumak ma'nāsınadır; yukālu: قَبِعَ الرَّجُلُ قَبِيعًا إِذَا أَنْبَهَرَ Ve tulumun yāhūd kurbanın ağzını içine kıvırıp su içmek, ʿalā-kavlin kurbanın emziğini ağza alıp içmek ma'nāsınadır; yukālu: قَبِعَ الْمَرَاةُ إِذَا تَمَّى فَمَهَا إِلَى دَاخِلِ فَشْرَبَ مِنْهَا أَوْ أَدْخَلَ خُرْبَتَهَا فِي فِيهِ فَشْرَبَ Niteki kurbanın ağzını taşra kıvırıp içmeye قَمِعٌ [ḳamʿ] derler, ke-mā se-yuzkeru. Ve

قَبِيعٌ [ḳabʿ] Haykırmak ma'nāsınadır; yukālu: قَبِعَ إِذَا صَاحَ Ve fil seslenmek ma'nāsınadır; yukālu: قَبِعَ الْفَيْلُ إِذَا صَاتَ Ve ʿorf-i şerʿde قَبِيعٌ [ḳabʿ] secdede başı yere diker gibi eğmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: قَبِعَ فِي السُّجُودِ إِذَا طَاطَأَ رَأْسَهُ Şārih der ki savāb olan فِي الرُّكُوعِ unvānında olmaktadır.

الْإِقْتِبَاعُ [el-iḳtibāʿ] [إِقْتِبَاعٌ] [iftiʿāl] vezninde) Bu dahi kurbanın emziğini ağzı içre alıp su içmek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أَقْتَبَعَ الرَّجُلُ إِذَا أَدْخَلَ خُرْبَتَهَا فِي فِيهِ فَشْرَبَ

الْقَبَائِعُ [el-ḳabbāʿ] [شَدَادٌ] [şeddād] vezninde) Korkak hınzire denir.

الْقُبَاعُ [el-ḳubāʿ] [عُرَابٌ] [gurāb] vezninde) Ahmak adama denir; yukālu: هُوَ قُبَاعٌ أَيُّ هُوَ قُبَاعٌ أَيُّ هُوَ قُبَاعٌ Ve bir nevʿ büyük kileye denir. Ve

قُبَاعٌ [ḳubāʿ] Vālī-i Başra olan Hāriş b. ʿAbdullāh nām kimsenin lakabıdır, zīrā ibtidā Başra halkına mikyāl-i merkūmu ittihāz eden mezbūrdur, ʿalā-kavlin vālī olduğu esnāda ehl-i Başra merkūm huzūruna bir büyük kile getirdiklerinde “إِنَّ مِثْلَكُمْ” demekle mülakkab oldu. Ve Ḳubāʿ b. Ḍabbe ricāl-i Cāhiliyyeʿdendir; be-gāyet ahmak idi, hattā hamākatte darb-ı meseldir. Ve

قُبَاعٌ [ḳubāʿ] Büyük fercli ʿavrete itlāk olunur ki kirpi gibi zekerleri içine cezb ettiği için; yukālu: هِيَ قُبَاعٌ أَيُّ وَاسِعَةٌ Ve kirpiye denir.

الْقَبِيعُ [el-ḳubaʿ] [ضُرْدٌ] [şurad] vezninde) Bu dahi kirpiye denir. Ve deryā cānverlerinden bir küçük cānver adıdır.

الْقُبَيْعَةُ [el-ḳubeʿat] [هُمَزَةٌ] [humezet] vezninde) Başını içeri çekici demektir. Ve bu طَلْعَةٌ [ṭuleʿat] kelimesiyle mukārinen zikr olunmakla ʿArablar: طَلْعَةٌ قُبَيْعَةٌ طَلْعَةٌ derler, ʿavret zen-dosta karşı bir kerre başını örtüsüne çekip bir kerre açılıp görünür olsa. Ve

قُبَيْعَةٌ [ḳubeʿat] Serçeden küçük bir kuşçağız adıdır. Ve ʿArablar bir kimseyi hamākatle tavsif ve āzār eyledikte قُبَيْعَةٌ يَا ابْنَ ve يَا ابْنَ قُبَيْعَةٍ derler, قُبَاعٌ [ḳubāʿ]-ı mezkūrdan

masūgdur.

الْقَوَابِعُ [el-ḳavābiʿ] Yarışta koşu atlarının sâbıkı ensesinde kalan atlara denir; yukâlu: خَيْلٌ قَوَابِعٌ إِذَا بَقِيَتْ مَسْبُوقَةً خَلْفَ السَّابِقِ

الْقَبِيْعَةُ [el-ḳabīʿat] (سَفِيْنَةٌ [sefīnet] vezninde) Kılıç ve bıçak kabzasının perāzvānesine denir ki gümüşten ve demirden yaparlar; yukâlu: لِسْكِيْنِهِ وَلِسْفِيْهِ قَبِيْعَةٌ مِنْ فِضَّةٍ وَهِيَ مَا عَلَى لِسْكِيْنِهِ وَ لِسْفِيْهِ قَبِيْعَةٌ مِنْ فِضَّةٍ أَوْ حَدِيْدَةٍ Ve

قَبِيْعَةُ الْخَزِيْرِيْرِ [ḳabīʿatu'l-ḫinzīr] Domuzun burnunun nısf-ı halka şeklinde kalanına denir, ʿalā-kavlin bu سِكِّينَةٌ [sikkīnet] veznindedir.

الْقَوْبِعُ [el-ḳavbaʿ] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Bu dahi kılıç perāzvānesine denir. Ve ayakları kızıl bir kuş ismidir. Ve ʿAḳīḳ-i Medīne'de bir mevziʿ adıdır.

الْقَوْبِعَةُ [el-ḳavbeʿat] (زَوْبِعَةٌ [zevbeʿat] vezninde) Bir böcek adıdır.

الْقُبْعُ [el-ḳubʿ] (ḳāf'ın zammıyla) Alayda çaldıkları büyük boruya ve Naşārā'ya mahsūs trampete denir; yukâlu: يُسْمَعُ صَوْتُ الْقُبْعِ أَيِ الشُّبُورِ

الْقُبَاعِيّ [el-ḳubāʿiyy] (غُرَابِيّ [gūrābiyy] vezninde) Büyük başlı adama denir; yukâlu: رَجُلٌ قُبَاعِيٌّ أَيِ الْكَبِيْرُ الرَّأْسِ

الْقُبْعَةُ [el-ḳubbeʿat] (قُبْرَةٌ [ḳubberet] vezninde) Bornoz tarzında bir güne bezden baş kisvetine denir, hâlen kalpak ve börk dedikleri olacaktır ki başka kıyāfete girmiştir. Ve nūn ziyādesiyle قُبْعَةٌ [ḳunbeʿat] dahi lügattır.

الْإِنْقِيَابُ [el-inḳibāʿ] Kuş yuvaya girmek ma'nāsınadır; yukâlu: اِنْقَبَعَ الطَّائِرُ فِي وَكْرِهِ إِذَا دَخَلَ فِيهِ

[ق ت ع]

الْقَيْتَعُ [el-ḳitʿ] (ḳāf'ın kesri ve tā-yı fevkıy-

yenin sükūnuyla) Derin olmayan gārda vākiʿ bal arısının kovanına denir.

الْقَتْعُ [el-ḳataʿ] (fethateynle) Bir güne hurde kurtçağıza denir ki ağaçlara müstevlī olup ekl eder. ʿAlā-kavlin ağaç kurduna denir, اَرْضَةٌ [eraḍat] gibi; قَتَعَةٌ [ḳateʿat]tır.

الْمُقَاتَعَةُ [el-muḳāteʿat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Mukātele ma'nāsınadır; yukâlu: فَاتَعَهُ إِذَا فَاتَلَهُ

الْقَتْعَةُ [el-ḳateʿat] (fethātla) Hor ve zelil adama denir; yukâlu: رَجُلٌ قَتَعَةٌ أَيِ ذَلِيْلٌ

الْقُتُوْعُ [el-ḳutūʿ] (قُتُوْدٌ [ḳuʿūd] vezninde) Hor ve zelil olmak ma'nāsınadır, yukâlu: قَتَعَ الرَّجُلُ قُتُوْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا ذَلَّ

الْأَقْتَعُ [el-aḳtaʿ] Ef'al-i tafdīldir, اَذَلُّ [ezell] ve اَحْقَرُ [aḫḳar] demektir; yukâlu: هُوَ أَقْتَعٌ مِنْهُ أَيِ اَذَلُّ

[ق ث ع]

الْقُتْعُ [el-ḳuṣʿ] (ḳāf'ın zammı ve sâ-yı müsellenenin sükūnuyla) Büyük boruya denir. Ve bu tā'yla قُتِعَ [ḳutʿ] ve nūn'la قُتِعَ [ḳunʿ] lafzından musahhaf değildir, lügat-ı müstakilledir.

[ق د ع]

الْقَدْعُ [el-ḳadʿ] (رَدْعٌ [redʿ] vezninde) Menʿ eylemek ma'nāsınadır; yukâlu: قَدَعَهُ قَدْعًا Ve merkūbu olan atı dizginle silkip yāhūd çekmekle alıkomak ma'nāsınadır; yukâlu: قَدَعُ فَرَسَهُ إِذَا كَبَحَهُ Ve bir emri yāhūd bir nesneyi yürüttüp infāz eylemek ma'nāsınadır; yukâlu: قَدَعَ الشَّيْءَ إِذَا أَمْضَاهُ Ve deveyi tükürmek için üzerine binecek vakte mızrakla burnuna çarpmak ma'nāsınadır ki soy olmayan deveye çarparlar; yukâlu: قَدَعَ الْقَمْحُ إِذَا ضَرَبَ أَثْنَهُ بِالرُّمْحِ Ve meşrūbu bölerek bölük bölük içmek ma'nāsınadır; tekūlu: اِقْدَعُ مِنْ هَذَا الشَّرَابِ أَيِ

أَشْرَبُهُ قِطْعًا وَقِطْعًا

الْإِفْدَاعُ [el-iḵdāʿ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi menʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَفْدَعُهُ إِذَا كَمَّهُ

الْقَدْعُ [el-ḳadaʿ] (fethateynle) Gözün nūru fersiz zaʿif olmak maʿnāsınadır; yukālu: قَدَعْتُ عَيْنَهُ قَدْعًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا ضَعُفَتْ Ve pīrlik hengāmı gelip çatmak maʿnāsınadır; tekūlu: قَدِعْ لِي الْحُمْسُونَ إِذَا دَنَتْ

الْقُدُوعُ [el-ḳadūʿ] (صُبُورٌ [ṣabūr] vezninde) مَقْدُوعٌ [maḳdūʿ] maʿnāsınadır ki seslenmekten ve çağırılmaktan memnūʿ olan kimseye denir, havftan yā āher ʿarızadan nāṣī seslenemez olur; yukālu: هُوَ قُدُوعٌ أَيْ مَقْدُوعٌ هُوَ قُدُوعٌ أَيْ مَقْدُوعٌ Ve şol ata denir pek yüğrük ve eşkin olmakla aralık aralık dizginini silkip çekmekle teskīne muhtāc ola; yukālu: فَرَسٌ قُدُوعٌ إِذَا كَانَ مُحْتَاجًا إِلَى الْقَدْعِ لِيَكْفُفَ Ve bir nesne üzere dökülür olan şey'e denir; yukālu: هُوَ قُدُوعٌ عَلَيْهِ أَيْ مُنْصَبٌ Ve dā'imā zecr ve āzār olunur olan zelīl ve hāksāra denir; yukālu: رَجُلٌ قُدُوعٌ أَيْ ذَلِيلٌ يَفْدَعُ

الْقَدْعَةُ [el-ḳadiʿat] (فَرِحَةٌ [ferihāt] vezninde) Utacak olup az tekellüm eden hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ قَدْعَةٌ أَيْ قَلِيلَةُ الْكَلَامِ حَيَّةٌ

الْقَدِيعُ [el-ḳadiʿ] (كَيْفٌ [ketif] vezninde) Pek ürkek ata denir; yukālu: فَرَسٌ قَدِيعٌ أَيْ هَيَبٌ Ve şurluğundan içilmez olan suya denir; yukālu: مَاءٌ قَدِيعٌ إِذَا كَانَ لَا يُشْرَبُ مَلُوحَةً Ve ağlayan adama denir; yukālu: رَجُلٌ قَدِيعٌ أَيْ كَثِيرٌ الْبِكَاةِ

الْقَدْعَةُ [el-ḳidʿat] (قِطْعَةٌ [ḳiḩʿat] vezninde) Kısa cübbeye ve zıbm ve üstlük makūlesine denir ki nīm-ten gibi çemrek olur; yukālu: جَاءَ وَعَلَيْهِ قَدْعَةٌ أَيْ مِجْوَلٌ

الْمِقْدَاعَةُ [el-miḳdaʿat] (مِكَنْسَةٌ [mikneset] vezninde) Değneğe itlāk olunur; yukālu: قَدَعَهُ بِالْمِقْدَاعَةِ أَيْ بِالْعَصَا

الْمُقَدِّعُ [el-muḳaddaʿ] (مُعْظَمٌ [muʿazzam] vezninde) Yiv yiv buruşmuş nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ مُقَدِّعٌ أَيْ مُعْضَنٌ

التَّقَادُعُ [et-teḳādūʿ] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Bir nesneye birbiri ardınca üşüşüp düşüşmek maʿnāsınadır, gūyā ki her biri sebk eylemek için yoldaşını geri çekip defʿ ve menʿ eder olur; yukālu: تَقَادَعُ الْفَرَّاشُ Ve birbirini kakıştırtıp menʿ ve defʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَقَادَعُوا إِذَا تَكَافَأُوا Ve peyderpey nās ölmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: تَقَادَعُ الْقَوْمُ إِذَا مَاتُوا بَعْضُهُمْ فِي إِثْرِ بَعْضٍ Ve mızrakla dürtüşmek maʿnāsınadır; yukālu: تَقَادَعُوا إِذَا تَطَاعَنُوا

التَّقَدُّعُ [et-teḳaddūʿ] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Bir kimseye şerr ve kerīhe īrāsına yapınıp hāzırlanmak maʿnāsınadır; yukālu: تَقَدَّعَ لَهُ بِالشَّرِّ إِذَا اسْتَعَدَّ

ق د ع

الْقَذَعُ [el-ḳazʿ] (ḳāf'ın fethi ve zāl-ı muʿcemenin sükūnuyla) Bir kimseye sövüp fuşş ve nā-sezā söz söylemek maʿnāsınadır; yukālu: قَذَعَهُ قَذْعًا مِّنَ الْبَابِ Ve değnekle vurmak maʿnāsınadır; yukālu: إِذَا قَذَعَهُ بِالْعَصَا إِذَا صَرَبَهُ بِهَا

الْإِقْدَاعُ [el-iḳzāʿ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir adama fāhiş söz ile sövmek maʿnāsınadır; yukālu: أَقْدَعَهُ بِمَعْنَى قَذَعَهُ

الْقَذَاعُ [el-ḳazaʿ] (fethateynle) Edeb ve hayādan hāric fāhiş ve nā-sezā söze denir; yukālu: إِيَّاكَ وَالْقَذَاعُ أَيْ الْحَنَاءُ وَالْفُحْشُ Ve murdāra denir, قَدِرٌ [ḳazir] maʿnāsına.

التَّقْدِيعُ [et-taḳzīʿ] Bir nesneyi murdār ve mülevves eylemek maʿnāsınadır; yukālu: قَدَعْتُ تَوْبَهُ إِذَا قَدَّرَهُ

التَّقْدُغُ [et-teqazzu] (تَقَلُّ [tefaʿul] vezninde) Bir kimseye şerr ve mekrüh irāsına yapınmak maʿnāsınadır, تَقَدُّغٌ [teqaddu] gibi; yukālu: تَقَدُّغٌ لَهُ بِالسَّرِّ إِذَا اسْتَعَدَّ

الْمُقَادَعَةُ [el-muqāzeʿat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Birbirine sövüp fuşş ve nā-sezā sözler söylemek maʿnāsınadır; yukālu: فَادَعُهُ إِذَا فَاحَشَهُ وَشَاتَمَهُ

[ق ر ب ع]

الْإِقْرِنْبَاعُ [el-ikrinbāʿ] (إِحْرِنْجَامٌ [ihrincaṃ] vezninde) Kirpi gibi dertop büzülüp bur tarmak maʿnāsınadır. ʿAlā-kavlin soğuşun şiddetinden otururken yāhūd giderken büzülüp burtaşmağa mahsüstur; yukālu: إِقْرِنْبَعِ الرَّجُلَ إِذَا تَقَبَّضَ أَوْ مِنَ الْبُرْدِ فِي مَجْلِسِهِ أَوْ مَسِيرِهِ

الْقِرْنَبَاعُ [el-quirinbāʿ] (سِرْطَرَاطٌ [siriṭrāt] vezninde) Fevka'l-gāye bahīl ve mümsik şahsa denir; yukālu: رَجُلٌ قِرْنَبَاعٌ أَيُّ مُتَقَبِّضٌ بِحَيْلٍ

[ق ر ث ع]

الْقَرْشَعُ [el-qaṣaʿ] (سَا-يُ müselles ile جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Utanmaz, sıyrık, kim-seden bāk ve pervā eymez salīta karıya denir. Ve humk ve belāheti olan karıya denir. Ve erkek devekuşuna denir. Ve arslana denir. Ve denizde sedef nevʿinden bir kaplı böcek adıdır. Ve alçak ve denī kimseye denir. Ve şol ʿavrete denir ki dāʿimā yalnızca bir gözüne sürme çekinir ola. Ve üstlüğünü ve ferācesini ters giyinir olan ʿavrete denir. Ve davarın eyeri tüyleri aralığında olan tiftik tarzında hurde tüylere denir, قَرْشَعَةٌ [qaṣaʿat] dahi derler hā'yla. Ve

قَرْشَاعٌ [Qarşaʿ] Tağlib kabilesinden bir kimse adıdır ki Evs kabilesine intisāb eyledi. Be-gāyet mübrim sā'il ve cerrār olmakla: “أَسْأَلُ مِنْ قَرْشَاعٍ” darb-1 mesel olmuştur. Ve

Dabbe kabilesinden bir tābiʿi isimdir.

أُمُّ قَرْشَاعٍ [Ummu Qarşaʿ] Sahābiyyedir.

الْقَرْشَعَةُ [el-qaṣaʿat] (زَوْبَعَةٌ [zevbeʿat] vezninde, ʿalā-kavlin زِبْرِجَةٌ [zibricet] vezninde) Şol kimseye denir ki devābb ve mevāşisine bi'n-nefs takayyüd ve tīmār edip āhere inanmaz olmakla be-gāyet güzel ve tüvānā olur ola; yukālu: هُوَ قَرْشَعَةٌ مَالٍ أَيُّ يُحْسِنُ رَعِيَّتَهُ وَيَضْلُحُ عَلَى يَدَيْهِ

التَّقْرِضُ [et-teqarṣu] (تَدَاخُرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Birikmek maʿnāsınadır; yukālu: Ve koyun sürüsü gece çobansız otlamak maʿnāsına; yukālu: تَقْرِضَتِ الضَّائِنَةُ إِذَا تَنَفَّسَتْ

[ق ر د ع]

الْقَرْدُوعُ [el-ḳirdiʿ] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde ve دِرْهَمٌ [dirhem] vezninde) Deve ve tavuk kısmında olan bitlere denir; قَمْلُ الْإِبِلِ maʿnāsına. وَالِدَّجَاجِ

الْقَرْدَعَةُ [el-ḳardeʿat] (زَوْبَعَةٌ [zevbeʿat] vezninde) Züill ve hakāret maʿnāsınadır; yukālu: فِيهِ قَرْدَعَةٌ أَيُّ ذُلٌّ

الْقَرْدُوعَةُ [el-ḳirdiʿat] (زِبْرِجَةٌ [zibricet] vezninde) Boyuna denir; yukālu: أَخَذَ بِقَرْدَعَتِهِ أَيُّ بَعْنَتِهِ

الْقُرْدُوعُ [el-ḳurdūʿ] (عُضْفُورٌ [uṣfūr] vezninde) Hurde karıncaya denir.

الْقُرْدُوعَةُ [el-ḳurdūʿat] (عُضْفُورَةٌ [uṣfūret] vezninde) Dağın dere ve yar ve şikāf makülesi yerlerinde olan köşe ve zāviyeye denir.

[ق ر ذ ع]

الْقَرْزَاعُ [el-ḳarzaʿ] (زَال-1 müʿceme ile جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Oğuş ʿavrete denir; بِلْهَاءٍ [belhāʿ] maʿnāsına, قَرْشَاعٌ [qaṣaʿ] dahi denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ قَرْدَعَةٌ وَقَرْدُوعٌ أَيُّ بِلْهَاءٍ

[ق ر ش ع]

الْقَرِشُ [el-kiršī] (şīn-i muʿceme ile زَبْرُج [zibric] vezninde) Gazab ve hüzn yāhūd sār ʿarīza sebebiyle insānın sadrında ve boğazında tahaddüs eden acıışıklığa ve yakınlığa denir ki ıztırāb verir; yukālu: أَخَذَهُ Ve الْقَرِشُ أَيُّ حَرٍّ يَجِدُهُ الْإِنْسَانُ فِي صَدْرِهِ وَحَلْقِهِ Ve bedende tuz dānesi gibi akça akça çıkan nesneye denir ki tuzlu balgam āsārıdır.

الْمُقْرِشِ [el-mukreŋšī] [iḳriŋšāʿ] [iḳriŋšāʿ] dan ism-i fāʿildir) Bişr ve sürürundan başını havāya dikip direk gibi dimdik duran kimseye denir; tekūlu: رَأَيْتُهُ مُقْرِشِعًا أَيُّ مُنْتَصِبًا Ve bir şerr ve kerihye yapınıp hāzır-bāş duran kimseye denir; yukālu: هُوَ مُقْرِشِعٌ أَيُّ مَتَهَيِّءٌ لِلشَّرِّ

الْإِقْرِشَاءُ [el-iḳriŋšāʿ] [iḳriŋšāʿ] [iḳriŋšāʿ] vezninde) **مُقْرِشِعٌ** [mukreŋšī] in masdarıdır. Ve şādān olmak maʿnāsınadır; yukālu: **إِقْرِشِعَ الرَّجُلُ** إِذَا ابْرَتْشَقَ Ve bir kimse fart-ı fehrah u neşātından şātır gibi cümbüşe gelip başını havāya dikip beri öte hareket ve şatāret eylemek maʿnāsınadır; yukālu: **إِقْرِشِعَ الرَّجُلُ** إِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ وَتَحَوَّكَ وَتَشَطَّطَ

[ق ر ص ع]

قَرِشًا [Ḳaršaʿ] [cafer] vezninde) Bir leʿīm ve nākes kimsenin ismidir ki Yemen diyārında olur idi, lüʾm ve denāʿetle darb-ı mesel idi; yukālu: “أَوْ مِنْ ابْنِ الْأُمِّ مِنْ قَرِشٍ” Ve kısa ve yoğun zekere قَرِشٌ [Ḳaršaʿ] denir.

الْقَرِشَاءُ [el-Ḳaršaʿat] [dahrecet] vezninde) Bir yere dertop büzülüp gizlenmek maʿnāsınadır ki sinmek taʿbīr olunur; yukālu: قَرِشَ الرَّجُلُ إِذَا انْقَبَضَ وَاسْتَحْفَى Ve taʿāmı yavaş yavaş yemek maʿnāsınadır; yukālu: قَرِشَ الرَّجُلُ إِذَا أَكَلَ أَكْلًا صَعِيفًا Ve bir

kimse hissetinden taʿāmı yalnızca ekl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِذَا قَرِشَ فَلَانٌ إِذَا وَخَدَهُ لُؤْمًا Ve yazıyı ince ve sık yazmak maʿnāsınadır; yukālu: قَرِشَ الْكِتَابَ إِذَا قَوْمَطَهُ Ve ʿavret bed ve çirkīn yürüyüşle yürümek maʿnāsınadır; yukālu: إِذَا قَرِشَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا مَشَتْ مَشْيَةً قَبِيحَةً Ve dertop büzülüp oturmak maʿnāsınadır; yukālu: قَرِشَ فِي بَيْتِهِ إِذَا جَلَسَ وَتَقَبَّضَ

الْإِقْرِشَاءُ [el-iḳriŋšāʿ] [iḳriŋšāʿ] [iḳriŋšāʿ] vezninde) Bir kimse libāsına bürünüp büzülmek maʿnāsınadır; yukālu: **إِقْرِشِعَ الرَّجُلُ** إِذَا تَرَمَّلَ فِي ثِيَابِهِ

[ق ر ط ع]

الْقَرِطِ [el-ḳirṭī] [zibric] [zibric] ve دِرْهَمٌ [dirhem] veznlerinde) قَرِطٌ [ḳirṭī] gibi deve ve tavuk kehlesine denir.

[ق ر ع]

الْقَرَعُ [el-ḳarʿ] [ferʿ] vezninde) Kapı çalmak maʿnāsınadır; yukālu: قَرَعَ الْبَابَ قَرَعًا مِنْ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا دَقَّهُ Ve minhuʾl-meselu: “قَرَعَ بَابًا وَلَجَّ وَلَجَّ” Yaʿnī “Bir kapıyı ilhāh ve ikdāmla çalan adam elbette açtırıp içerisine duhül eder.” Ve

قَرَعٌ [ḳarʿ] Değnekle vurmak maʿnāsınadır; yukālu: قَرَعَ رَأْسَهُ بِالْعَصَا إِذَا صَرَبَهُ بِهَا مِنْ الْبَابِ قَرَعَتْ لِيذِي الْحُلْمِ” En evvel قَرَعٌ [ḳarʿ]-ı ʿasā olunan kimse-de yaʿnī mesel-i mezbūrun menşeʿinde ihtilāf olunmuştur. Baʿzılar ʿĀmir b. ez-Zarib ve baʿzılar Ḳays b. Ḥālid ve baʿzılar ʿAmr b. Cumuʿa ve baʿzılar ʿAmr b. Mālik dediler. ʿİndeʾl-müʿellif ʿĀmir müraccaktır, merkūm be-gāyet pīr yāhūd muʿammerinden olmakla üç yüz yaşına vardıkta kendi rey-yine iʿtinā ve iʿtimādı olmamakla oğullarına tenbīh eyledi ki

“Mesālih-i nāsı temşit vaktinde eğer kelāmım üslub-ı nizāmdan çıkıp beyhüde ve hilāf semtine munsarîf olursa, ʿasā ile işbu duvarda yāhūd yerde olan kalkanı قَرْعٌ [qarʿ] edip beni āgāh edesiz.” Mesel-i mezbūr ehl-i ʿakl u rüşd olan adam ednā tenbīh ile mütenebbih olur diyecek yerde darb olunur. Burada حُلْمٌ [hulm] hā'nın zammıyla ʿakl ve rüşd maʿnāsınadır. Ve

قَرْعٌ جَنْبَهَةٌ [qarʿu cebhet] Dolu kabın içinde olanını bi'l-cümle süpürüp içmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: قَرْعَ الشَّارِبِ Ve جَنْبَهَتُهُ بِالْإِنَاءِ إِذَا اشْتَفَّ مَا فِيهِ

قَرْعٌ [qarʿ] ve

قِرَاعٌ [qirāʿ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Buğur nākaya aşmak maʿnāsınadır; sığır cinsinde yalnız قِرَاعٌ [qirāʿ] mahsüstür; yukālu: قَرْعَ الْفَحْلِ النَّاقَةَ قَرْعًا وَقِرَاعًا وَالثَّوْرَ الْبَقْرَةَ قِرَاعًا إِذَا صَرَّهَا Ve bir kimse teʿessüf ve nedāmetten nāşî dişlerini birbirine sürüp gıcırdatmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: قَرْعَ فَلَانٍ Ve كُرْعًا اِتْمَاكًا بَابِ إِذَا حَرَقَهُ نَدْمًا Ve قَرْعَ الْفَحْلِ النَّاقَةَ قَرْعًا وَقِرَاعًا وَالثَّوْرَ الْبَقْرَةَ قِرَاعًا إِذَا صَرَّهَا Ve قَرْعَهُمْ قَرْعًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا غَلَبَهُمْ بِالْقَرْعَةِ

قَرْعٌ [qarʿ] Kabak taʿbîr olunan sebzeye denir; حَمْلُ الْيَبُطَيْنِ [hamlu'l-yaḫṭim] maʿnāsına; müfredi قَرْعَةٌ [qarʿat]tır. Ve

قَرْعٌ [Qarʿ] Esāmîdendir: eş-Şāh b. Qarʿ, Fuḍayl b. ʿİyād'dan rivāyet-i hadîs eyledi. Ve

قَرْعٌ [qarʿ] ve fethateynle

قَرْعٌ [qaraʿ] Bir adamın hānümānı devābb ve mevāşiden tehī kalmak maʿnāsınadır ki felāket ve idbārdan kināyedir; yukālu: قَرْعَ الْفِنَاءِ قَرْعًا وَيُحْرَكُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا خَلَا مِنَ الْعَاشِيَةِ ve yukālu: قَرْعَ الْحَجِّ إِذَا خَلَتْ أَيْمَانُهُ مِنَ النَّاسِ

الْمَقْرُوعُ [el-maqrūʿ] Dölnü almak için

ihtiyār olunmuş aygıra denir; yukālu: فَحْلٌ مَقْرُوعٌ أَيْ مُحْتَارٌ لِلْفَحْلَةِ Ve

مَقْرُوعٌ [Maqrūʿ] Temīm evlādından ʿAbduşems b. Saʿd'ın lakabıdır. Ve قَرْعَةٌ [qarʿat] dedikleri damga ile damgalanmış deveye denir; yukālu: بَعِيرٌ مَقْرُوعٌ إِذَا كَانَ قَدْ وَسِمَ بِالْقَرْعَةِ Kezālik غُرْفَةٌ [ğurfet] vezninde olan قَرْعَةٌ [qurʿat] ile damgalanmış deveye denir; yukālu: بَعِيرٌ مَقْرُوعٌ إِذَا كَانَ وَسِمَ بِالْقَرْعَةِ

الْقَرْعَةُ [el-qarʿat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Deveye mahsūs bir damgadır ki kuru inçiğ basılır.

الْقَرْعَةُ [el-qurʿat] (غُرْفَةٌ [ğurfet] vezninde) Bu dahi deveye mahsūs bir damgadır ki burnunun ortasına basılır. Ve

قُرْعَةٌ [qurʿat] Malūmdur ki bir husūsa mübāşeret ve bir nesneyi kısmet eylemek makūlesi aʿmâlde istiʿmāl olunur, gūnā gūn vechle ederler. Ve ona سَهْمَةٌ [suhmet] dahi derler. Ve

قُرْعَةٌ [qurʿat] Mālin güzide ve aʿlāsına itlāk olunur; yukālu: أَعْطَاهُ قُرْعَةً مَالَهُ أَيْ خَيْرِيَّتَهُ Ve dağarcığa denir; ʿalā-kavlin küçük olup geniş olanına denir; yukālu: الْقَاءُ فِي الْقُرْعَةِ قُرْعٌ [quraʿ] (أَبِي الْجِرَابِ أَوْ هُوَ الْوَأَسِعُ الصَّغِيرِ [zuffer] vezninde. Ve

قُرْعَةٌ [Qurʿat] Esāmîdendir: ʿÖmer b. Muḫammed b. Qurʿa muhaddisîndendir.

الْقُرْعُ [el-Qurʿ] (kāf'ın zammıyla) Şām diyārında niçe vādî ismidir. Ve أَقْرَعٌ [aqrāʿ] lafzından cemʿ olur, ke-mā se-yuzkeru. Ve

قُرْعٌ [qurʿ] Otsuz dazlak yerlere itlāk olunur ki yine أَقْرَعٌ [aqrāʿ] lafzının cemʿidir; yukālu: رِيَاضٌ قُرْعٌ أَيْ بِلَا كَلٍّ

قُرْعٌ [Quraʿ] (زُفْرٌ [zuffer] vezninde) Yemen'de bir karye adıdır.

الْقَرْعُ [el-qaraʿ] (fethateynle) Koşu ve yarış

لِكثْرَةِ سُمِّيهِ

الْقَرْعُ [el-ḳarīʿ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Pend ve meşveret kabül eden adama denir; yukâlu: فَلَانٌ قَرْعٌ أَي يَقْبَلُ الْمُسْوَرَةَ Ve aslâ uyumaz olan adama denir. Ve fâsid olmuş turnağa denir.

الْأَقْرَعَانُ [el-Aḳraʿān] (tesniye bünyesiyle) Ashābdan Aḳraʿ b. Hābis ile birâderi Merşed'e itlâk olunur.

الْقَرْعَاءُ [el-ḳarʿā] أَقْرَعٌ [aḳraʿ]ın müennesidir ki başı kel ʿavrete denir. Ve tarîk-i Mekke'de bir suvat ismidir ki Ḳādisiyye ile ʿAḳabe beynindedir. Ve davar mecmûʿunu otlamakla çıplak kalmış çayırılığa itlâk olunur; yukâlu: رَوْضَةٌ قَرْعَاءٌ إِذَا رَوْضَةٌ قَرْعَاءٌ إِذَا كَانَتْ قَدْ رَعَتْهَا الْمَأْسِيَةُ Ve hâdis ve şedideye ve âfet ve dâhiyeye itlâk olunur. Ve hânenin avlusuna ve meydânına itlâk olunur. Ve yolun üst tarafına denir. Ve fâsid olmuş parmağa denir ki derisi soyulup kavlak kalmış olur; yukâlu: إِصْبَعٌ قَرْعَاءٌ أَي فَاسِدَةٌ

الْقَارِعَةُ [el-ḳārīʿat] Kıyâmete itlâk olunur. Kâle's-şârih ve minhu kavluhu taʿālâ: ﴿لِقَارِعَةٍ مَا الْقَارِعَةُ﴾ أَي الْقِيَامَةُ Ve serâyâ-yı hazret-i nebevî ʿaleyhi's-selâmdan bir seriyyeye itlâk olunur. Seriyye Resûl-i ekrem ʿaleyhi's-selâm hazretlerinin gazâ için bir tarafa irsâl buyurdıkları ʿaskerden ʿibârettir; ve minhu kavluhu taʿālâ: ﴿وَلَا يَزَالُ الَّذِينَ كَفَرُوا تُصِيبُهُمْ بِمَا صَنَعُوا قَارِعَةٌ﴾ أَوْ مَعْنَاهُ دَاهِيَةٌ تَمُجِّوهُمْ Ya'nî onlara ʿamelleri sebebiyle yâhüd ʿamellerine mukâbil nâgehânî zuhür eden âfet ve dâhiye isâbet eder. Ve قَارِعَةٌ [ḳārīʿat]ın cemʿi قَوَارِغُ [ḳavārīʿ]dir. Ve

قَوَارِغُ الْقُرْآنِ [ḳavārīʿu'l-ḳurʿān] Şol âyât-ı kerîmeden ʿibârettir ki onu kırʿat edenler, şeyâtîn ve ins ve cinn mazarratından emîn

olurlar, gūyâ ki onları karʿ eder, âyete'l-kürsî ve muʿavvizeteyn ve sûre-i yâsîn ve sûre-i mülk gibi; ve tekûlü'l-ʿArab: نَعُوذُ بِاللَّهِ Ya'nî “Filânın kalbi قَرْعٌ [ḳarʿ] ya'nî ledg ve cerh edici kelimâtından Hudâ'ya sığınırız.”

الْقَرْوَعُ [el-ḳarūʿ] صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Şol eşme kuyuya denir ki suyu az ola; murâd dağın tepesinden çak dibine kadar kazılmış derin kuyudur ki elbette suyu az olur.

الْقَرِيْعَةُ [el-ḳarīʿat] سَفِيْنَةٌ [sefînet] vezninde) Mâlin ya'nî mevâşînin güzide ve a'lâsına itlâk olunur. Ve şol nâkaya denir ki ona buğur çok aşır geç gebe olur ola; yukâlu: نَاقَةٌ قَرِيْعَةٌ إِذَا كَانَتْ يَكْتُمُ الْفَحْلُ ضِرَابَهَا وَيَبْطِئُ لِقَاحَهَا Ve hânenin tavanına denir, سَقْفُ الْبَيْتِ [saḳfu'l-beyt] ma'nâsına.

الْقَرَارِعُ [el-ḳarrāʿ] شُدَادٌ [şeddād] vezninde) Ağaçkakan dedikleri kuşa denir ki minkârıyla metin ağaçları kakıp içinde tīvâ eder; cemʿi قَرَارِعَاتٌ [ḳarrāʿāt] gelir. Ve

قَرَارِعُ [Ḳarrāʿ] Gâzale es-Sekûnî nâm kim-senin feresi ismidir. Ve

قَرَارِعُ [ḳarrāʿ] Pek ve şedid ve saht olan şey'e denir; yukâlu: شَيْءٌ قَرَارِعٌ أَي صَلْبٌ شَدِيدٌ **الْقَرَارِعَاتُ** [el-ḳarrāʿat] Dübüre denir, إِسْتٌ [ist] ma'nâsına. Ve azca ve cüzʿice otlağa denir.

قَرَعُونَ [Ḳarʿūn] حَمْدُونَ [ḥamdūn] vezninde) Baʿlebek ile Dimaşş aralığında bir karye adıdır.

الْمِقْرَعُ [el-miḳraʿ] مِئْبَرٌ [miñber] vezninde) Devşirilen hurmâ vazʿ eyledikleri sepet makûlesi kaba denir.

الْمِقْرَعَةُ [el-miḳraʿat] مِكْنَسَةٌ [mikneset] vezninde) Kamçıya itlâk olunur. Ve mutlakan

mek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَقْرَعَتِ النَّاقَةُ إِذَا أَرَادَتْ أَنْ تَزِيدَ أَرَادَتْ أَنْ تَزِيدَ Ve davarın tırnağı pekişmek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَقْرَعَ الْحَاوِزُ إِذَا أَشَدَّ Ve işkenbenin tüyleri yolunup dazlanmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَقْرَعَ الْكِرْشُ إِذَا ذَهَبَ حَمَلُهَا

الْإِقْتِرَاعُ [el-iqtirāʿ] İhtiyār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِقْتَرَعَهُ إِذَا اخْتَارَهُ Ve ateş yakmak ma'nāsınadır; yukālu: إِقْتَرَعَ النَّارَ إِذَا أَوقَدَهَا Ve kur'a atışmak ma'nāsınadır ki müşâreket içindir; yukālu: إِقْتَرَعُوا إِذَا صَرَبُوا الْقُرْعَةَ

الْتَقَارُعُ [et-teqāruʿ] [تَفَاعُلٌ] [tefāʿul] vezninde) ve

الْمُقَارَعَةُ [el-muqāraʿat] [مُفَاعَلَةٌ] [mufāʿalet] vezninde) Bunlar da bir nesne taksiminde kur'a atışmak ma'nāsınadır; yukālu: تَقَارَعُوا وَقَارَعُوا إِذَا صَرَبُوا الْقُرْعَةَ

مُقَارَعَةٌ [muqāraʿat] Henüz tor ve serkeş nākayı zor ile buğurun önüne çöke-rip aşirtmak ma'nāsınadır; yukālu: قَارَعَ النَّاقَةَ الصَّغْبَةَ إِذَا أَحَذَهَا فَرَبَضَهَا لِلْفَحْلِ فَيَبْسُرُهَا Ve cenkte bahādırlar birbiriyle vuruşmak ma'nāsınadır; yukālu: قَارَعَ الْأَبْطَالَ مُقَارَعَةً وَقَارَعَا إِذَا ضَارَبَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا

التَّقَرُّعُ [et-teqarruʿ] [تَفَاعُلٌ] [tefāʿul] vezninde) Bu dahi yataкта ıztırābdan beri öte ağıp dönmek ma'nāsınadır, tekülü: بَتُّ أَتَقَرَّعُ أَيُّ أَتَقَلَّبُ لَا أَتَأَمُّ

[ق ر ف ع]

التَّقْرِعُ [et-teqarfuʿ] [تَدْحْرُجٌ] [tedahruc] vezninde) Dertop olup büzülmek ma'nāsınadır; yukālu: تَقَرَّعَ الشَّيْءُ إِذَا تَقَبَّضَ Niteki تَقَرَّعْتُ [teqarʿuf] dahi bu ma'nāyadır; yukālu: تَقَرَّعْتُ الشَّيْءُ إِذَا تَقَبَّضْتُ

الْإِقْرِنْفَاعُ [el-iqrinfāʿ] [إِحْرِنْفَاعٌ] [ihrinfām] vezninde) Oğunup bî-hod olduktan son-

ra ayılıp kendisine gelmek ma'nāsınadır; yukālu: أَقْرِنْفَعُ الرَّجُلُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا أُغْمِيَ عَلَيْهِ ثُمَّ أَفَاقَ

[ق ز ع]

الْقُرُوعُ [el-ḳuzūʿ] (zā-yı mu'ceme ile فُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Cüst ve çālāk olmak ma'nāsınadır; yukālu: قَرَعَ الظَّبْيُ قُرُوعًا مِّنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا أُسْرِعَ وَخَفَّ hareke olmak ma'nāsına olmakla zıdd olur; yukālu: قَرَعَ إِذَا أَنْبَطَ

الْقَزَاعُ [el-ḳazaʿ] (fethateynle) Sehāb kıt'alarına denir; müfredi قَزَعَةٌ [ḳazeʿat]tır; ve minhu kelāmu ʿAlī radiyallāhu ʿanhu hīne zekere'l-fitene: “فَقَالَ إِذَا كَانَ ذَلِكَ صَرَبٌ يَعْسُوبُ الدِّينَ بِذَنْبِهِ فَيَجْتَمِعُونَ إِلَيْهِ كَمَا يَجْتَمِعُ قَرَعَ الْحَرَبِيفُ” أَيُّ قَطَعَ السَّحَابَ لِلْحَرَبِيفِ لِأَنَّهُ أَوَّلُ الشِّتَاءِ Kelām-ı merkūm kelimāt-ı Murtaḍaviyye'den olup Cevherī al-hidīth ʿunvānında irād eylemekle vehm eylemiştir. Şārih der ki hadīs ʿinde'l-cumhūr أَتَرَ [eşer]e mürādif olmakla merfūʿ ve mevkūfa itlāk olunduğu müʿellifin ma'lūmu iken Cevherī'yi tevhīmi garībdir. Ve

قَزَعٌ [ḳazaʿ] Hurde develere denir; yukālu: لَمْ يَبْقَ مَالُهُ إِلَّا الْقَزَعُ أَيُّ صِعَاؤُ الْإِبِلِ başının bazı yerlerini tırāş edip ve bazı yerlerinde dağınık bulut pāreleri gibi saç konmağa denir. Ve o resme konmuş dağınık saç pārelerine denir; yukālu: حَلَقَ رَأْسَ الصَّبِيِّ عَلَى وَجْهِ الْقَزَعِ وَهُوَ أَنْ يَخْلَقَ رَأْسَهُ وَيَتَرَكَ فِي مَوَاضِعَ مِنْهُ مُتَفَرِّقَةً غَيْرَ مَحْلُوقَةٍ Ve

قَزَعُ الصُّوفِ [ḳazeʿuş-şuf] Bahār mevsiminde koyundan yolunup dökülen yün pārelerine denir. Ve dereden sel suyunun selintisine denir; yukālu: رَمَى الْوَادِي بِالْقَزَعِ Ve devenin ağızında ve burnunda müctemīʿ olan köpüğe denir.

الْقَزَعَةُ [el-qaḏe‘at] (feteḥātla) Veled-i zināya denir; yukālu: هُوَ قَزَعَةٌ أَيْ وَلَدُ الزَّيْنَا Ve ricāl a‘lāmındandır; zāy’ın sükūnuyla da zebān-zededir. Ve ednā giyecek cāmeye itlāk olunur, قَزَعُ الصُّوفِ [qaḏe‘uṣ-ṣūf] ma‘nāsındandır; yukālu: مَا عِنْدَهُ قَزَعَةٌ أَيْ شَيْءٌ مِنَ النَّيَابِ

قُزَيْعٌ [Quzey‘] [zubeyr] [zubeyr] vezninde) Esāmīdendir: Quzey‘ b. Fityān bir kimsedir. Ve Rebī‘ b. Quzey‘ rüvāt-ı tābī‘ındendir.

الْأَقْزَاعُ [el-aḑza‘] Şol қоça denir ki bahār eyyāmında yününün bazı aralık aralık yolunup ve bazı kalmış ola; yukālu: كَبِشَ أَقْزَاعٌ إِذَا صَارَ قَدْ تَنَاتَفَ صُوفُهُ فِي الرَّبِيعِ ذَهَبَ بَعْضُ وَبَقِيَ بَعْضٌ

الْقِزَاعُ [el-qiḑzā‘] [kitāb] vezninde) Bez ve paçavra pāresine denir; yukālu: مَا عَلَيْهِ قِزَاعٌ أَيْ قِطْعَةٌ خِزْقَةٌ

الْقَرِيعَةُ [el-ḑarī‘at] [ṣerīfet] vezninde) ve

الْقَزَعَةُ [el-ḑuzze‘at] [ḑubberet] vezninde) Küçük oğlanı tıraş eyledikten sonra başında alıkonulan perçeme denir, sarkık saç heyetinde olur, ‘alā-kavlin başının ortasında kalan perçeme itlāk olunur; قَزَعَةٌ [ḑuz‘at] dahi denir, ke-mā se-yuzkeru.

الْقَوَزُعُ [el-ḑavza‘] [cevhər] vezninde) Zikr olunan قَزَعٌ [ḑaza‘] lafzından me’hūzdur ki başa konulan perçeme denir. Beyne’l-‘Arab bu muhanneslik ‘alāmetlerinden ma‘dūddur. Bu münāsebetle hizy ve ‘ār ve fadihada isti‘māl olundu; yekūlūne: فَلَدْتُمْ قَلَانِدَ قَوَزُعٍ أَيْ طَوَّقْتُمْ أَطْوَأًا لَا تُنَارِفُكُمْ أَبَدًا

الْإِقْزَاعُ [el-iḑzā‘] (hemzenin kesriyle) Bir adama hadden hāric zebān-dırāzlık eylemek ma‘nāsındadır; yukālu: أَقْزَعُ لَهُ فِي الْمَنْطِقِ إِذَا تَعَدَّى لَهُ فِي الْمَنْطِقِ

التَّقْزِيعُ [et-taḑzī‘] At pek seğirtip gitmek ma‘nāsındadır; yukālu: قَزَعَ الْفَرَسُ إِذَا حَضَرَ شَدِيدًا Ve bir adamı bi-re‘sihi bir husūs-ı mu‘ayyene ta‘yīn eylemek ma‘nāsındadır; yukālu: قَزَعَ الشَّخْصُ إِذَا جَرَّدَهُ لِأَمْرٍ مُعَيَّنٍ Ve elçi göndermek ma‘nāsındadır; yukālu: قَزَعَ فَلَانًا Ve atı seğirtmeğe yapındırmak ma‘nāsındadır; yukālu: قَزَعَ الْفَرَسَ إِذَا هَيَّأَهُ لِلرَّكْضِ Ve başı tıraş edip etrafında aralık aralık kıllar komak ma‘nāsındadır; yukālu: قَزَعَ رَأْسَهُ إِذَا حَلَقَهُ وَبَقِيَ مِنْهُ بَقَايَا فِي نَوَاحِيهِ Ve mutlakan bir adamı gayrı meşgale ile işgāl eylemeyerek bir māddeye tahsīs ve tecrīd eylemek ma‘nāsındadır ki bu ma‘nā-yı ‘āmmdır; yukālu: قَزَعَهُ الشَّخْصُ إِذَا جَرَّدَهُ لَهُ وَلَمْ يَشْغَلْهُ بَعْضُهُ

الْمُقْزَعُ [el-muḑazza‘] [mu‘azzam] vezninde) Cüst ve çalāk insān ve hayvāna denir; yukālu: رَجُلٌ وَفَرَسٌ مُقْزَعٌ أَيْ سَرِيعٌ خَفِيفٌ Ve hemān müjde götürüp ve müjde eylemek için nāmzed ve muhassas adama denir. Ve şol ata denir ki alnının perçemi yolunup ince ve nāzük kalmış ola; yukālu: Ve فَرَسٌ مُقْزَعٌ إِذَا كَانَ قَدْ نَفِثَ نَاصِيَتَهُ حَتَّى رَقَّتْ Ve alnının perçemi zātī ve halkī azca ve nāzükçe olan ata denir; yukālu: فَرَسٌ مُقْزَعٌ أَيْ أَلْيُ الْخَفِيفِ النَّاصِيَةِ خَلْقَةً Ekser saçları gidip cā-be-cā perākende bir mikdār saçları kalmakla başı açık durduktaki rüzgār beri öte salar ola; yukālu: رَجُلٌ مُقْزَعٌ أَيْ لَيْسَ عَلَى رَأْسِهِ إِلَّا شَعْرَاتٌ مُتَفَرِّقَاتٌ تَطَايُرُ فِي الرِّيحِ

التَّقْزُعُ [et-teḑazzu‘] [tefa‘ul] vezninde) At seğirtmeğe yapınmak ma‘nāsındadır; yukālu: تَقْزَعُ الْفَرَسُ إِذَا تَهَيَّأَ لِلرَّكْضِ

مَقْزُوعٌ [Maḑzū‘] Bir recül ismidir.

[ق ش ع]

القشع [el-ḑaṣ‘] (ḑāf’ın fethi ve şīn-i

muʿcemenin sükūnuyla) Eski kürke denir; yukālu: جاءَ وَعَلَيْهِ فَشَعٌ أَي فَرُوْهُ خَلَقَ Kürkün bir parçasına فَشَعَةٌ [kaşʿat] denir hāʿyla. Ve hammām süprüntüsüne denir; bunda kāfʿin harekāt-ı selāsıyla lügattır. Ve şaşkın ve ahmak adama denir, ʿakl ve idrāki sehāb gibi münkaşif ve münkeşif olduğu için; yukālu: رَجُلٌ فَشَعٌ أَي أَحْمَقُ Ve deveküşunun yeleşine denir. Ve öksürürken sadrdan çıkan balgama denir; yukālu: رَمَى بِقَشَعِهِ أَي بِحَامَتِهِ Ve bādiye-nişinlerin deriden yaptıkları çadıra denir; cemʿi فُشُوعٌ [kuşūʿ] gelir. Şārihin ümmehāt-ı sāʿire teʿyīdiyle beyānı üzere burada جِلْدٌ مِنْ جِلْدٍ وَكُثْمَامَةٌ بَيْتٌ مِنْ جِلْدٍ nüshaları galat-ı sırftır. Sahīhi وَكُثْمَامَةٌ yukarıya müretteb olup vāv ile جِلْدٌ مِنْ وَبَيْتٌ مِنْ [ve beytun min cild] فَشَعٌ [kaşʿ] lafzının maʿnā-yı mahsusu olmaktadır. Ve

فَشَعٌ [kaşʿ] Meşinden ve sahtiyāndan olan minder ve döşek ve sofrā makūlesine denir; tekūlu: زُرْنَا فَتَطَعَ لَنَا قَشَعًا أَي نَطَعَ Ve baʿzılar ʿindeinde نَطَعَ [niṭaʿ] ʿatik parçasına denir. Ve kupkuru kırıbağa denir. Ve pek pīrlikten vücūdunun eti gidip kuru tahta şekline girmiş adama denir; müʿennesi فَشَعَةٌ [kaşʿat]tır. Bunlar da masdar bi-maʿnā mefʿuldür; yukālu: رَجُلٌ فَشَعٌ وَامْرَأَةٌ فَشَعَةٌ أَي مَفْئُولٌ Ve مُتَشَعٌ لِحْمُهُ كَبِيرًا

فَشَعٌ [kaşʿ] Kaya kelerine denir, حِرْبَاءٌ [hīrbāʿ] maʿnāsına. Ve semānın yüzünden sıyrılıp giden sehāba denir, bunda kāfʿin kesriyle de cāʿizdir. Ve zenbīle denir; yukālu: أَلْفَاءٌ فِي الْقَشَعِ أَي الرِّبِيلِ Ve erkek sırtlana denir. Ve bir nesne üzere yufkaca donmuş zar gibi buza denir. Ve suyu çekilmiş yerde kalan kuru çamura denir; ondan bir parçaya فَشَعَةٌ [kaşʿat] denir. Ve yer yüzünden el ile sıyrılıp koparılan çamur makūlesine denir ki atılır. Ve kuru deriye

denir; cemʿi فَشَعٌ [kişʿaʿ] gelir, عِنَبٌ [ʿineb] vezninde. Ve

فَشَعٌ [kaşʿ] Masdar olur, dağıtmak maʿnāsınadır; yukālu: فَشَعَ الْقَوْمُ فَشَعًا مِنَ الْبَابِ فَشَعًا إِذَا فَرَقَهُمْ Ve yel havā yüzünden sehābı sıyrılıp açmak maʿnāsınadır; yukālu: فَشَعَتِ الْفَشَعَةُ إِذَا كَشَفَتْهُ الرِّيحُ السَّحَابَ إِذَا كَشَفَتْهُ Ve nākayı sağmak maʿnāsınadır; yukālu: فَشَعَ النَّاقَةَ إِذَا حَلَبَهَا Ve bir nesne kurumak maʿnāsınadır; yukālu: فَشَعَ الشَّيْءُ فَشَعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا جَفَّ

الْفَشَاعَةُ [el-kişʿat] (kāfʿin kesriyle) ve **الْفُشَاعَةُ** [el-kuşāʿat] (sumāmet) [sumāmet] vezninde) Bunlar da sadrdan çıkan balgama denir, فَشَعٌ [kaşʿ]-ı mezkūr gibi; yukālu: رَمَاهُ بِقَشَعِهِ وَبِقَشَعَتِهِ وَبِقَشَاعَتِهِ أَي بِحَامَتِهِ Ve

فَشَعَةٌ [kişʿat] Havādan sehāb sıyrılıp açıldıktan sonra bākī kalan pāresine denir; kāfʿin fethiyle de lügattır. Ve kuru deriden bir parçaya denir; cemʿi فَشَعٌ [kişʿaʿ] dır, عِنَبٌ [ʿineb] vezninde; kāfʿ-ı meftūha ile evvelinin cemʿi فِشَاعٌ [kişʿāʿ]dır, ke-mā se-yuzkeru.

الْفَشَاعَةُ [el-kaşʿat] (temret) [temret] vezninde) Su çekildikten sonra yerinde kalan kuru çamur parçasına denir. Ve

فَشَعَةٌ [kaşʿat] keşūšā ismidir ki bāğ sarmaşığı taʿbir olunan nebāttır. Ve kocakarıya denir. Ve sehāb havādan sıyrılıp açıldıktan sonra kalan parçasına denir. Ve kuru postekiye denir; cemʿi فِشَاعٌ [kişʿāʿ]dır, جِبَالٌ [cibāl] vezninde.

الْإِفْشَاعُ [el-iķşāʿ] (hemzenin kesriyle) Dağıtmak maʿnāsına olan فَشَعٌ [kaşʿ]dan nādir olmak üzere mutāviʿdir, كَبٌّ [kebb] ve إِكْبَابٌ [ikbāb] gibi; yukālu: فَشَعَ الْقَوْمُ فَأَفْشَعُوا أَي فَرَقَهُمْ فَتَفَرَّقُوا Ve yel havā yüzünden sehābı sıyrılıp açmak maʿnāsınadır; yukālu: أَفْشَعَتِ الرِّيحُ السَّحَابَ إِذَا كَشَفَتْهُ

açılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَفْشَعَ السَّحَابُ أَفْشَعَ عَنْهُ أَي انْكَشَفَ Ve bir nesneden çekilip ferāgat eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَفْشَعَ الْقَوْمُ عَنْهُ إِذَا أَفْلَعُوا

الْإِنْقِشَاعُ [el-inkişāʿ] [infiʿāl] vezninde) ve

التَّقَشُّعُ [et-tekaşşuʿ] [təfʿul] vezninde) Bunlar da sehāb havādan sıyrılıp ayazlamak ma'nāsınadır; yukālu: انْقَشَعَ السَّحَابُ وَتَقَشَّعَ إِذَا انْكَشَفَ

الْقَشِيعَةُ [el-kaşīʿat] [ferihāt] vezninde) Be-gāyet arık koyuna ıtlāk olunur; yukālu: شَاةٌ قَشِيعَةٌ أَي غَنَّةٌ

الْقَشِيعُ [el-kaşīʿ] [ketif] vezninde) Kuru nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ قَشِيعٌ أَي يَابِسٌ Ve emr-i vāhid üzere sābit olmayan mütelevvin kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ قَشِيعٌ إِذَا كَانَ لَا يَثْبُتُ عَلَى أَمْرٍ وَاحِدٍ

الْقِشَاعُ [el-kişāʿ] [kizāʿ] vezninde ve mürādifidir ki tesettür edecek ednā giyeceğe denir; yukālu: مَا عَلَيْهِ قِشَاعٌ أَي قِرَاعٌ

الْقِشَاعُ [el-kişāʿ] [ğurāb] vezninde) Dişi sırtlan āvāzına denir.

الْقَشِيعُ [el-kaşīʿ] [emīr] vezninde) Dağınık perākende nesneye denir; yukālu: كَلًّا قَشِيعٌ أَي مُتَفَرِّقٌ

الْأَقْشَاعُ [el-aqşāʿ] [efdal] vezninde) Eşref ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: هُوَ أَقْشَعٌ مِنْهُ أَي أَشْرَفٌ

[ق ص ع]

الْقَاشِعَةُ [el-kaşʿat] (kāf'ın fethi ve şād'ın sükūnuyla) Çanağa denir, صَحْفَةٌ [şaḥfet] ma'nāsına; قَاشِعَاتٌ [kaşʿāt] gelir feteḥātla ve قِشَاعٌ [kişāʿ] gelir, عِنَبٌ [ineb] vezninde ve قِشَاعٌ [kişāʿ] gelir, جِبَالٌ [cibāl] vezninde; yukālu: أَكَلُ مِنَ الْقَاشِعَةِ أَي الصَّحْفَةِ: Muhaddisinden Faḍl b. Muḥammed el-

Qīşāʿī, قَاشِعَةٌ [kaşʿat] sanʿatına mensūbdur. **الْقَاشِعَةُ** [el-kaşʿat] [cuheyne] [cuheyne] vezninde) قَاشِعَةٌ [kaşʿat]ın musaggarıdır. Ve Mışır diyārında iki karye ismidir: biri Şarkıyye'de ve biri Semennūdiyye'dedir.

الْقَضْعُ [el-kaşʿ] (kāf'ın fethi ve şād'ın sükūnuyla) Suyun yudumlarını yutmak ma'nāsınadır; yukālu: قَضَعَ الرَّجُلُ قَضْعًا مِّنَ الْمَاءِ Ve davar gevişini ağzından geri yutmak yāhūd çiğnemek ma'nāsınadır ki geviş gevme ta'bir olunur yāhūd kursaktan defʿ eyledikten sonra henüz çiğnemekten mukaddemcedir ki aralığa getirmekten ʿibarettir yāhūd geviş ile ağzını doldurmak yāhūd pek pek çiğnemek ma'nāsınadır; yukālu: قَضَعَتِ النَّاقَةُ بَجْرَتَهَا إِذَا رَدَّتْهَا إِلَى جَوْفِهَا أَوْ مَضَعَتْهَا أَوْ هُوَ بَعْدَ الدَّسْعِ وَقَبْلَ الْمَضْعِ أَوْ هُوَ أَنْ تَمَلَأَ بِهَا فَاهَا أَوْ شِدَّةُ الْمَضْعِ Ve bir kimse hānesinden bir yere çıkmayıp hānesini bekleyip oturmak ma'nāsınadır; yukālu: قَضَعَ الْبَيْتَ إِذَا لَرِمَهُ: su bir adamın susuzluğunu izāle eylemek ma'nāsınadır; yukālu: قَضَعَ الْمَاءَ عَطَشَهُ إِذَا سَكَّنَهُ Ve çıbanı ve yarayı kan bürüyüp kıpkızıl olmak ma'nāsınadır; yukālu: قَضَعَ الْجُرْحُ بِالْدَمِ إِذَا شَرِقَ بِهِ وَامْتَلَأَ قَضَعَ الْقُمَّلَةَ بِالطُّفْرِ: Ve bir kimseyi tahkīr edip horlamak ma'nāsınadır; yukālu: قَضَعَ فُلَانًا إِذَا صَغَرَهُ Ve oğlanı cura komak ma'nāsına müsta'meldir ki tahkīr ma'nāsındandır; yukālu: قَضَعَ اللهُ شَبَابَهُ أَي أَكْدَاهُ: Ve çocuğun tepesine el ayasıyla şamar vurmak ma'nāsınadır; yukālu: قَضَعَ الْعُلَامُ أَوْ هَامَتَهُ إِذَا: Baʿzılar dedi ki bu güne vurmak çocuğun büyümeyip cura kalmasına sebep olur.

التَّقْشِيعُ [et-taқşīʿ] Bir kimse hānesinden bir

lerinden tozup dökülen toprak tozuntusuna denir. Ve karın ağrısına denir ki bağırsaklar munkatıʿ oluyor kıyās olur, تَقْضِيْعٌ [taqḏīʿ] dahi denir, ke-mā se-yuzkeru.

الْقَضْعُ [el-kaḏʿ] [رَضِعٌ [raḏʿ] vezninde) Kahr ve galebe eylemek maʿnāsınadır; yukālu: قَضَعَهُ قَضْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا فَهَرَهُ Ve karın ağrısına denir.

التَّقْضِيْعُ [et-taḏḏīʿ] [تَمْتَيْنٌ [temtīn] vezninde ki ismdir) Bu dahi kesintili karın ağrısına denir; yukālu: أَخَذَهُ الْقَضْعُ وَالْقَضَاعُ وَالتَّقْضِيْعُ أَيُّ وَجَعِ الْبَطْنِ فِيهِ تَقْطِيعٌ

الْإِنْقِضَاعُ [el-inḑīḏāʿ] Baʿīd olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْقَضَعَ عَنْهُ إِذَا بَعَدَ

التَّقْضُوعُ [et-teḑaḏḏuʿ] [تَفْعُلٌ [tefaʿul] vezninde) Pāre pāre kesilmek maʿnāsınadır; yukālu: تَقْضَعُ الشَّيْءُ إِذَا تَقَطَّعَ Ve dağılmak maʿnāsınadır; yukālu: تَقْضَعُ الشَّيْءُ إِذَا تَفَرَّقَ

[ق ط ع]

الْقَطْعُ [el-kaḑʿ] (qāf'ın fethi ve tā'nın sükünüyle) ve

الْمَقْطَاعُ [el-maḑḑaʿ] [مَقْعَدٌ [maḑʿad] vezninde) ve

التَّقْطِيعُ [et-tiḑḑīʿ] (tā'nın ve kāf'ın kesri ve tā'nın teşdidiyle) Kesmek maʿnāsınadır; yukālu: قَطَعَهُ قَطْعًا وَمَقْطَعًا وَتَقْطِيعًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا أَبَانَهُ

قَطَعٌ [kaḑʿ] ve

قَطُوعٌ [kaḑūʿ] [رُجُوعٌ [rucūʿ] vezninde) Gemi ve kayık makülesiyle suyu öte geçmek yāhūd yüzüp yıldırma ile geçmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: قَطَعَ النَّهْرُ قَطْعًا وَفُطُوعًا إِذَا عَبَّرَهُ أَوْ سَمَّهُ

قَطَعٌ [kaḑʿ] Kamçı ile yāhūd ağaç yarmasıyla vurmak maʿnāsınadır; yukālu: قَطَعَ فَلَانًا إِذَا ضَرَبَهُ بِالْقَطِيعِ Ve bir adamı delil ve burhānla ilzām eylemek maʿnāsınadır; yukālu: قَطَعَهُ

بِالْحُجَّةِ إِذَا بَكَتَهُ Ve

قَطَعُ لِسَانٍ [kaḑʿu lisān] İhsān ile iskāt eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: قَطَعَ لِسَانَهُ إِذَا أَسَكَّتَهُ بِإِحْسَانِهِ إِلَيْهِ Ve

قَطَعُ رَحِمٍ [kaḑʿ-ı raḥim] Sila-i rahimi terk ve ferāmüş eylemekten ʿibārettir; yukālu: قَطَعَ رَحِمَهُ إِذَا هَجَزَهَا وَعَقَّتْهَا Ve

قَطَعُ بِالْحَبْلِ [kaḑʿ bi'l-ḥabl] Kendi boğazına ip geçirip boğunmaktan ʿibārettir; yukālu: قَطَعَ فَلَانٌ بِالْحَبْلِ إِذَا اخْتَنَقَ ﴿فَلْيَمْدُدْ بِسَبَبٍ إِلَى السَّمَاءِ ثُمَّ لِيُقْطِعْ﴾ أَيُّ لِيُخْتَنِقَ Zīrā kendi kendisini salb ve ihtināk eden kimse tavana ipi bend edip bir ucunu gerdanına geçirmekle ayağı yerden kesilip boğulup helāk olur. Ve

قَطَعُ الْحَوْضِ [kaḑʿu'l-ḥavḏ] Havuzu nısfına kadar doldurduktan sonra suyunu kesmekten ʿibārettir; yukālu: قَطَعَ الْحَوْضَ إِذَا مَلَأَهُ Ve

قَطَعُ عُقُقِ الدَّابَّةِ [kaḑʿu ʿunuḑi'd-dābbet] Davarını satmaktan ʿibārettir; yukālu: قَطَعَ عُقُقَ دَابَّتِهِ إِذَا بَاعَهَا Ve

قَطَعُ الثُّوبِ [kaḑʿu's-sevb] Libāsın kesimi bedenin biçimine rāst ve tamām gelmekten ʿibārettir; tekülu: قَطَعَنِي الثُّوبُ أَيُّ كَفَانِي لِتَقْطِيعِي

الْقَطُوعُ [el-kaḑūʿ] [رُجُوعٌ [rucūʿ] vezninde) قَطَعٌ [kaḑʿ] gibi suyu gemi ile yāhūd yüzmele öte yakaya geçmek maʿnāsınadır, niteki zikr olundu. Ve

قَطُوعٌ [kaḑūʿ] ve

قِطَاعٌ [kiḑāʿ] (qāf'ın kesri ve fethiyle) Kuyunun suyu tükenip soğumak maʿnāsınadır; yukālu: قَطَعَ مَاءَ الرِّكْبَةِ قَطُوعًا وَقِطَاعًا إِذَا ذَهَبَ

قَطُوعٌ [kaḑūʿ] ve

قِطَاعٌ [kiḑāʿ] Kuş kısmı yaylaktan kışlağa göçmek maʿnāsınadır; yukālu: قَطَعَتِ الطَّيْرُ

قَطُوعًا وَقِطَاعًا إِذَا خَرَجْتَ مِنْ بِلَادِ الْبُرْدِ إِلَى بِلَادِ الْحَرِّ
Ve

قِطَاعٌ [kiṭāʿ] كِتَابٌ [kitāb] vezninde) İsm olur, kendisiyle sevb ve meşin makülesi kesilecek âlete denir, قَاطِعٌ [kātīʿ] gibi, kemā se-yuzkeru. Ve akçelere itlāk olunur, دَرَاهِمٌ [derāhim] ma'nāsına. Ve meyvenin kesimine denir; yukālu: هَذَا زَمَنُ الْقِطَاعِ أَي هَذَا بِنْدِ الصَّرَامِ Bunda kâf'ın fethiyle de cā'izdir.

الْإِقْطَاعُ [el-iḳṭāʿ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir kimseyi delil ve burhānla ilzām ve mebhūt eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَقْطَعُهُ بِالْحُجَّةِ إِذَا بَكَتَهُ Ve sevbin kesimi bedenin biçimine rāst ve muvāfık gelmek ma'nāsınadır; tekülü: أَقْطَعِي هَذَا التَّوْبَ أَي كَفَانِي لِتَطْبِيعِي Ve pādīşāh arz-ı harāciyyeden bir adama bir mikdār zemīni mukāta'a vecihiyle vermek ma'nāsınadır; yukālu: أَقْطَعُ مِنَ الْخَرَجِ أَقْطَعُ فُلَانًا قِطَاعًا إِذَا أَقْطَعْتَهُ Ve bir adama ağaç budamağa izn vermek ma'nāsınadır; yukālu: أَقْطَعُ فِي قِطْعِهَا Ve tavuk yumurtadan kesilmek ma'nāsınadır; yukālu: أَقْطَعْتُ الدَّجَاجَةَ إِذَا أَقْطَعْتُ وَكَيْلَ الْخَلِّ إِذَا أَضْرَمْتُ أَقْطَعُ الْقَوْمَ إِذَا أَنْقَطَعَتْ عَنْهُمْ مِيَاهُ السَّمَاءِ Ve bir adamı sudan geçirmek ma'nāsınadır; yukālu: أَقْطَعُ فُلَانًا إِذَا جَاوَزَ بِهِ نَهْرًا Ve bir kimsenin delil ve huceti kesilip mebhūt olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَقْطَعُ الرَّجُلَ إِذَا انْقَطَعَتْ حُجَّتُهُ

الْإِنْقِطَاعُ [el-inḳiṭāʿ] Kesilmek ma'nāsınadır; yukālu: قَطَعَهُ فَانْقَطَعَ وَيُقَالُ انْقَطَعَ بِهِ مَجْهُولًا إِذَا عَجَزَ عَنْ سَفَرِهِ Ve kuyunun suyu soğuşmak ma'nāsınadır; yukālu: انْقَطَعَ مَاءُ الرَّيْبَةِ إِذَا دَهَبَ

الْقَوَاطِعُ [el-ḳavāṭiʿ] Yaylaktan kışlağa nakl eden kuşlara denir, zehāblarında ve iyāblarında itlāk olunur; yukālu: طَيْرٌ قَوَاطِعُ

أَي ذَوَاهِبٌ مِنْ بِلَادِ الْبُرْدِ إِلَى بِلَادِ الْحَرِّ أَوْ رَوَاجِعُ أَي فَضِيحَةٌ [faḍīḥat] vezninde) قَطَعٌ [kaṭʿ] gibi bu dahi sila-i rahimi kesmek ma'nāsınadır; yukālu: قَطَعَ رَحِمَهُ Ve terk ve hicrān ma'nāsınadır; قَطَعٌ [kaṭʿ] gibi; tekülü: إِخْذُ قَطَعٌ أَخِيكَ وَقِطِيعَتُهُ أَي هِجْرَانَهُ

قِطِيعَةٌ [Ḳiṭīʿat] Bağdād kazāsında birkaç mahallerdir ki Maṣṣūr Halife ba'zı ricāl-i devletine i'mār ve iṭvā için ber-vechi mukāta'a tevcih eylemişlerdir idi: Birisi Ḳiṭīʿatu İshāk el-Ezrak 2) Ḳiṭīʿatu Ummi Ca'fer Zubeyde bint Ca'fer el-Manşūr'dur ki muhaddisinden İshāk b. Muḥammed b. İshāk ondandır. 3) Ḳiṭīʿatu Benī Cidār'dır ki Ḥazrec'den bir batndır, ba'zen bu katī'a جِدَارِيٌّ [Cidāriyy] ile nisbetlenir. 4) Ḳiṭīʿatu'd-Daḳīḳ'tir; Aḥmed b. Ca'fer b. Ḥamdān nām muhaddis ondandır. 5) İki Ḳiṭīʿa-i Rebī b. Yūnus'tur ki biri hārice ve diğeri dāhiledir; muhaddisinden İsmā'īl b. İbrāhīm b. Ya'mur oradandır. 6) Ḳiṭīʿatu Reysāne'dir. 7) Ḳiṭīʿatu Zuheyr'dir. 8) Ḳiṭīʿatu'l-^ʿAcem'dir ki Bābu'l-Ḥalbe ile Bābu'l-Ezec beynindedir; huffāzdan Aḥmed b. ^ʿAmr ile oğlu Muḥammed oradandır. 9) Ḳiṭīʿatu'l-^ʿAkkī'dir. 10) Ḳiṭīʿatu ^ʿĪsā b. ^ʿAlī'dir ki Maṣṣūr Halife'nin ^ʿamucasıdır; İbrāhīm b. Muḥammed b. el-Heyssem oradandır. 11) Ḳiṭīʿatu'l-Fuḳāhā'dır ki Kerḥ'tedir; İbrāhīm b. Maṣṣūr nām muhaddis oradandır. 12) Ḳiṭīʿatu Ebi'n-Necm'dir. 13) Ḳiṭīʿatu'n-Naşārā'dır.

الْقُطَاعُ [el-ḳuṭāʿ] ضَرْدٌ [şurad] vezninde) ve **الْقُطَاعَةُ** [el-ḳuṭāʿat] هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) Bi'l-külliyeye kat-ı rahim eden kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ قَطَعٌ وَقِطْعَةٌ إِذَا هَجَرَ الرَّحِمَ

وَعَقَّهَا Ve فَطَّعَ [kʰaʿa] فَطَّعَةٌ [kʰaʿat]ın cemʿi olur ki عُرْفَةٌ [gʰurfet] veznindedir, ke-mā se-yuzkeru.

أَلْقَطَاءُ [el-kaʿāʿ] (حَمْرَاءُ [ħamrāʿ] vezninde) Mehcūr ve munkatıʿ olan rahim ve karābete vâsf olur; yukālu: رَحِمٌ قَطَّعَاءُ إِذَا لَمْ تُوصَلْ

التَّقْطِيعُ [et-taqtīʿ] Kıtʿa kıtʿa ve pāre pāre kesmek maʿnāsınadır; yukālu: فَطَّعَهُ إِذَا فَطَّعَهُ تَكْثِيرًا Ve فَطَّعَ [kaʿa] gibi biçilen cāmenin biçimi bedene ve endāma uygun gelmek maʿnāsınadır; tekūlu: فَطَّعَنِي الثَّوْبُ أَي كَفَانِي لِتَقْطِيعِي Ve

تَقْطِيعُ الرَّجُلِ [taqtīʿu'r-recul] Kişinin kad ve kāmetine itlāk olunur. Bundan ıstılāhımızda kesim ile taʿbīr olunur; yukālu: إِنَّهُ لَحَسَنُ التَّقْطِيعِ أَي الْحَسَنُ الْقَدِّ وَالْقَامَةِ Ve

تَقْطِيعُ الشَّعْرِ [taqtīʿu's-şīʿr] Şiʿri eczā-yı ʿarūziyyesiyle yaʿnī أَفَاعِيلُ ve تَفَاعِيلُ ile cüzʿen fe-cüzʿen vezn eylemekten ʿibārettir. Ve

تَقْطِيعُ [taqtīʿ] Karın sancılanmağa denir ki bağırsaklar pāre pāre doğranır kıyās olunur. Ve bu ism olarak müstaʿmeldir; yukālu: أَخَذَهُ تَقْطِيعُ بَطْنٍ أَي مَعْصَصٌ كَأَنَّ أَمْعَاءَهُ يَتَقَطَّعُ Ve at sār ir yarış atlarını koşuda geçip savuşmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: فَطَّعَ فَرَسُهُ الْخَيْلَ إِذَا سَبَقَهَا Ve bir adama gūn-ā-gūn ve bölük bölük ʿazāb ve işkence eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: فَطَّعَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْعَذَابَ أَي لَوْنَهُ وَجَزْأَهُ Ve şarāba su katmak maʿnāsınadır; yukālu: فَطَّعَ الْخَمْرَ بِالْمَاءِ إِذَا مَرَّجَهَا

أَلْقَطَاءُ [el-kaʿāʿat] [fedāhat] vezninde) Mütekellim ve müddeʿ kelāma kādīr olmayıp mebhūt olmak maʿnāsınadır, sözü kesilmek taʿbīr olunur; yukālu: فَطَّعَ

الرَّجُلُ وَقَطَّعَ قَطَاعَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالْخَامِسِ إِذَا لَمْ يَبْقُدْ عَلَى الْكَلَامِ يَغْنِي بُكَّتْ كِمْسِنِ الْبَابِ الرَّابِعِ لِسَانِي بERTARAF OLMAK MAʿNĀSINA MÜSTAʿMELDIR; yukālu: فَطَّعَ لِسَانَهُ وَقَطَّعَ إِذَا ذَهَبَتْ سَلْطَنَتُهُ

أَلْقَطَاعُ [el-kaʿaʿ] (fethateynle) ve

أَلْقَطَعَةٌ [el-kaʿat] (kaʿf'ın fethi ve tā'nın sükūnuyla) ve

أَلْقَطِيعُ [el-kaʿīʿ] ve

أَلْقَطَاعُ [el-kaʿāʿ] (kaʿf'ların zammiyla) Bir ʿillet sebebiyle bir adamın eli kesilmek maʿnāsınadır; yukālu: فَطَّعَتِ الْيَدُ قَطْعًا وَقَطَّعَتْهُ إِذَا انْقَطَعَتْ بِدَاءِ عَرْضِ لَهْ Ve

فَطَّعَ [kaʿa] (kaʿf'ın zammiyla) Soluk kesilip har har solumağa denir; yukālu: عَدَا عَدْوًا Ve أَفْطَعُ [aʿkaʿa] kelimesinden ki eli kesilmiş adama denir, cemʿ olur, kezālik فَطَّعَ [kaʿīʿ] lafzından cemʿ olur. Ve

فَطَّعَ [kaʿa] (kaʿf'ın zammiyla ve kesriyle) Pek ıssı eyyāmda kuyuların suyu çekilip soğuşmağa itlāk olunur, فَطَّعَةٌ [kaʿat] denir; yukālu: أَصَابَهُمْ فَطَّعٌ وَقَطَّعَةٌ إِذَا انْقَطَعَ مَاءُ بَرِّهِمْ فِي الْقَيْظِ

أَلْقَطُوعَةٌ [el-uqtūʿat] (uḍḥuket) [uḍḥuket] vezninde) Şol nişāna denir ki nev-reste kız kısmı dost ve āşināsı olan kız tarafına irsāl eder ki onunla miyānelerinde olan ʿalāka ve muhabbetin inkitāʿına işāret eder; yukālu: بَعَثَتْ فَلَانَةً إِلَيْهِ بِأَلْقَطُوعَةٍ وَهِيَ شَيْءٌ تَبَعْتُهُ الْجَارِيَةُ إِلَى الْاُخْرَى عَلَامَةٌ أَنَّهَا صَارَ مَتْنُهَا

أَلْقَاطِعُ [el-kaʿāʿīʿ] Kesici demektir. Ve ekşi süte itlāk olunur ki kesilmiş olur, fāʿil bi-maʿnā mefʿuldür; yukālu: لَبِنٌ قَاطِعٌ أَي قَاطِعٌ وَهِيَ حَامِضٌ Ve قَاطِعٌ [kaʿīʿ] gibi kendisiyle sevbi ve sahtiyān makūlesi nesne kesilip biçilen ālete denir ki sındı taʿbīr olunur; yukālu:

قَطَعَ الْأَدِيمَ بِالْقَاطِعِ وَالْقَطَاعُ وَهُوَ الْمَقْطَعُ الَّذِي يَقْطَعُ قَطَعَ الْأَدِيمَ عَلَى الْقَاطِعِ وَهُوَ الْجِمَالُ وَهُوَ الْمَقْطَعُ الَّذِي يَقْطَعُ عَلَيْهِ بِه

الْمَقْطُوعُ بِه [el-maḳṭū'u bih] Şol seferber adama denir ki bir sebeble seyr ve seferden āciz ve fūru-mānde ola, 'alā-kavlin o seferden garaz-ı aslī olan emel ve ümīdinden me'yūs ola; yukālu: قَطَعَ بَرِيدٍ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ فَهُوَ مَقْطُوعٌ بِهِ إِذَا عَجَزَ عَنْ سَفَرِهِ بِأَيِّ سَبَبٍ كَانَ أَوْ حَيْلٍ بَيْنَهُ وَبَيْنَ مَا يُؤَمِّلُهُ Ve

مَقْطُوعٌ [maḳṭū'] Şol şî're itlāk olunur ki onda قَطَعَ [kaṭ'] illeti cereyān etmiş ola; ya'nī āhirinde olan vetidin sakīni iskāt ve müteharriki iskān oluna.

الْقَطُوعُ [el-kaṭū'] صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Şol nākaya denir ki süttü çabuk munkatī' ola; yukālu: نَاقَةٌ قَطُوعٌ إِذَا كَانَتْ يُسْرَعُ انْقِطَاعُ لَبِنِهَا

الْقُطَاعُ [el-kuṭṭā'] زُهَادٌ [zuhād] vezninde) ve

الْقُطْعُ [el-kuṭṭa'] رُكْعٌ [rukka'] vezninde) قَاطِعٌ [kaṭī']in cem'leridir, yol kesici harāmī ve reh-zenlere itlāk olunur; yukālu: هُمُ قُطَاعٌ الطَّرِيقِ وَقُطِعَها أَي اللُّضُوضِ

الْقَطِيعُ [el-kaṭī'] كَتِفٌ [ketif] vezninde) Savtı munkatī' olmuş adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُتَعَلِّفٌ بَرَادَةً إِذَا انْقَطَعَ صَوْتُهُ

الْمَقْطَاعُ [el-miḳṭā'] مِحْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Dostlukta pāyidār olmayan felek-meşreb kimseye itlāk olunur; tekūlu: لَا تَبْتَغِ بِمَوَدَّتِهِ فَإِنَّهُ مَقْطَاعٌ أَي لَا يَنْبُتُ عَلَى مُوَاحَاةٍ çabuk kesilen kuyuya denir; yukālu: مَقْطَاعٌ إِذَا كَانَتْ يَنْقَطِعُ مَاؤُهَا سَرِيعًا

الْقَطِيعُ [el-kaṭī'] أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Ko-

yun ve keçi ve deve ve sığır sürüsünden bir bölüğüne denir; cem'ī أَقْطَاعٌ [aḳṭā'] ve قُطْعَانٌ [kuṭ'ān] gelir k̄āf'ın zammıyla ve قِطَاعٌ [kiṭā'] gelir k̄āf'ın kesriyle ve أَقَاطِيعٌ [eḳāṭī'] gelir, gayr-i kıyās üzere, gūyā ki إِقْطِيعٌ [iḳṭī'] lafzından cem' olmuştur; yukālu: مَرَّ قَطِيعٌ مِنَ الْعَتَمِ أَوْ النَّعَمِ أَي طَائِفَةٌ مِنْهَا Ve ucu kesilmiş kamçıya denir; yukālu: وَهُوَ قَطِيعٌ أَي مُنْقَطِعٌ طَرَفُهُ Ve misl ve nazīr ma'nāsına müsta'meldir; gūyā ki şey'2-i müşābihin biçimi üzere maktū'dur; cem'ī قُطْعَاءٌ [kuṭ'a'ā'] gelir, كُرْمَاءٌ [kuremā'] vezninde; yukālu: هُوَ قَطِيعٌ أَي نَظِيرُهُ وَمِثْلُهُ Ve ok yonmak için tasmīm olunmuş ağaç yarmasına ve dala denir; cem'ī قُطْعَانٌ [kuṭ'ān] gelir k̄āf'ın zammıyla ve أَقْطِيعَةٌ [aḳṭī'at] gelir, أَسْلِحَةٌ [esliḥat] vezninde ve قِطَاعٌ [kiṭā'] gelir k̄āf'ın kesriyle ve أَقْطَعٌ [aḳṭu'] gelir, أَفْلُسٌ [eflus] vezninde ve أَقَاطِيعٌ [eḳāṭī'] gelir ve قُطْعٌ [kuṭu'] gelir zammeteyenle. Ve ağaçtan kesilmiş dala denir. Ve çok yarılıp yırtılır olan şey'e itlāk olunur; yukālu: شَيْءٌ قَطِيعٌ Ve zebūnluktan yāhūd semizlikten kıyāma kudreti olmayana قَطِيعٌ الْقِيَامِ [kaṭī'u'l-kiyām] itlāk olunur; yukālu: هُوَ قَطِيعٌ الْقِيَامِ أَي مُنْقَطِعٌ مَقْطُوعٌ الْقِيَامِ صُغْعًا أَوْ سَمْنَا Ve zebān-dırāzlıktan tekeffüfle salīta olmayıp ebsem ve mazbūtu'l-lisān olan hatuna قَطِيعٌ الْكَلَامِ [kaṭī'u'l-ke'lām] itlāk olunur; yukālu: إِفْرَاءَةٌ قَطِيعٌ الْكَلَامِ أَي غَيْرُ سَلِيطَةٍ Ve şebīh ma'nāsımadır ki zikr olundu; yukālu: هُوَ قَطِيعٌ أَي شَبِهُهُ فِي خَلْقِهِ وَقَدِيدِهِ

الْقَطْعُ [el-kiṭ'] (k̄āf'ın kesriyle) Bu dahi ağaçtan kesilmiş dala ve çubuğa denir. Ve küçük ve yassıca temrene denir; cem'ī أَقْطَعٌ [aḳṭu']dur, أَفْلُسٌ [eflus] gibi ve أَقْطَاعٌ [aḳṭā']dır ve قِطَاعٌ [kiṭā']dır k̄āf'ın kesriyle; yukālu: رَمَاهُ بِقِطْعِ أَي بِضَلِّ صَغِيرٍ عَرِيفٍ Ve gece āhirinde olan zulmete, 'alā-kavlin gecedden

bir bölüğe yāhūd gecenin evvelinden sü-lüsüne kadara denir; yukālu: سَارُوا بِقَطْعٍ مِنَ اللَّيْلِ وَهِيَ ظُلْمَةٌ آخِرَ اللَّيْلِ أَوْ الْقِطْعَةُ مِنْهُ أَوْ مِنْ أَوَّلِهِ إِلَى ثُلَاثِهِ Ve kötü ve kemter oka itlāk olunur. Ve döşemeye denir, بِسَاطٍ [bisāt] ma'nāsına; ʿalā-kavlin yüz yastığına yāhūd rākibin altına yaydığı cecim ve kalıçe makülesine denir ki devenin küreklerine kadar gelip üzerlerini örtüp bürür; cem'i قُطْعُ [kuṭūʿ] dur kâf'ın zammıyla ve أَقْطَاعٌ [akṭāʿ]dır. Ve

قِطْعٌ [kiṭʿ] مَقْطُوعٌ [maḳṭūʿ] ma'nāsına gelir ki kesilmiş biçilmiş sevbe vasf olur; cem'i أَقْطَاعٌ [akṭāʿ]dır; yukālu: ثَوْبٌ قِطْعٌ أَيْ مَقْطُوعٌ ve yukālu: «ثَوْبٌ أَقْطَاعٌ مِثْلُ «ثَوْبِ أَخْلَاقٍ»

الْقِطْعُ [el-kiṭʿ] ʿEṬB [ʿineb] vezninde) Bu dahi geceden bir bölüğe itlāk olunur; yukālu: سَارَ بِقَطْعٍ مِنَ اللَّيْلِ أَيْ قِطْعَةٍ مِنْهُ

الْقِطْعَةُ [el-kiṭʿat] (kâf'ın kesriyle) Bir nesneden bir bölüğe ve bir pāreye denir; yukālu: أَخَذَ قِطْعَةً مِنَ الْمَالِ أَيْ طَائِفَةً مِنْهُ Ve ma'rife olarak harf-i ta'rifsiz قِطْعَةً [kiṭʿat] bağırtlak kuşunun dişisine denir.

الْقِطْعَةُ [el-kuṭʿat] ʿGURFET [gurfet] vezninde ve ṭā'nın fethiyle) قِطْعٌ [kaṭʿ] mevzi'ine denir, مَقْطُوعٌ [maḳṭaʿ] ma'nāsına. Ve eli kesilmiş adamın kesilen yerde kalan ʿuzvu bakıy-yesine denir; yukālu: قِطَعْتُ يَدَهُ فَيَسْرِقُ بِقِطْعَتِهِ Ve bir nesneden kesilen kesintiye denir. Ve hās beyāz ekmeğe denir. Ve حَوَارَى [ḥuvvārā] ma'nāsına. Ve hās ekmekten çıkan kepeğe denir. Ve ifrāz olunmuş arz kıtasına denir. Ve Ṭayyi kabilesine mahsūs bir lahn ve lüsgaya yaʿnī bir kelām kesintisine denir ki meselā يَا أَبَا الْحَكَمِ نِطَكِي عِنْتَهُ تَمِيمٌ [ʿanʿanatu Temīm] dahi kendilere mahsūs bir lahndır.

بَنُو قِطْعَةَ [Benū Kuṭʿa] ʿArabdān bir batn-

dır; nisbetinde قُطْعِي [kuṭʿiyy] denir ṭā'nın sükūnuyla.

الْفُطَاعَةُ [el-kuṭāʿat] [sumāmet] [sumāmet] vezninde) Bu dahi bir nesneden kesilen kesintiye denir, ʿalā-kavlin bu meşin ve gön ve sahtiyāna mahsüstür. Ve lokmaya itlāk olunur; yukālu: أَخَذَ مِنْهُ فُطَاعَةً أَيْ لُقْمَةً Ve bir nesne kesilirken dökülen talaşa ve nuşāreye denir; yukālu: هَذِهِ فُطَاعَةٌ أَيْ مَا سَقَطَ مِنَ الْقِطْعِ

الْمَقْطُوعِ [el-maḳṭaʿ] مَقْعَدٌ [maḳʿad] vezninde) İsm-i mekândır, mahall-i kat ma'nāsına. Bu münāsebetle مَقْطُوعُ الرُّمْلِ [maḳṭaʿu'r-remli] kumsalın nihāyet bulup kesildiği yere denir; مَقَاتِيعٌ [mekāṭiʿ] cem'idir; yukālu: هَذَا مَقْطُوعُ الرُّمْلِ أَيْ حَيْثُ لَا رَمْلٌ خَلْفَهُ Ve

مَقَاتِيعُ الْأُودِيَةِ [mekāṭiʿu'l-evdiyet] Derele-rin çak aşığı uçlarından ʿibārettir ki suları oralardan taşra mündefiʿ olur; yukālu: هُمْ بِمَقَاتِيعِ الْأُودِيَةِ أَيْ بِمَآخِرِهَا

مَقَاتِيعُ الْأَنْهَارِ [mekāṭiʿu'l-Enhār] Irmakların geçit yerlerinden ʿibārettir; yukālu: عَبَرُوا مِنْ مَقَاتِيعِ الْأَنْهَارِ أَيْ حَيْثُ يُعْبَرُ فِيهِ مِنْهَا

مَقَاتِيعُ الْقُرْآنِ [mekāṭiʿu'l-Ḳurʿān] Vakf eyleyecek yerleridir ki āyet ve kelām-ı şerif ahirleridir. Ve

مَقْطُوعُ الْحَقِّ [maḳṭaʿu'l-ḥaḳḳ] Bir mādde hükm-i kādī ile hakk-ı zāhirin kavuştuğu yerden ʿibārettir ki orada hak mütebeyyin olmakla o anda hükm terettüb eylediği mevki'dir; yukālu: نَظَرَ فِي مَقْطُوعِ الْحَقِّ أَيْ مُوَضِّعِ فِيهِ التَّقَاءِ الْحُكْمِ فِيهِ Ve şol nass-ı hakka itlāk olunur ki onunla bātıl olan mādde katʿ ve fasl olunur; yukālu: عِنْدَهُ مَقْطُوعُ الْحَقِّ أَيْ مَا يُقْطَعُ بِهِ الْبَاطِلُ

قُطْيَعَةٌ [Kuṭayʿat] [cuheyneṭ] [cuheyneṭ] vezninde) Bir cemāʿat pederinin ismidir ki İbn

ʿAbs b. Baḡīdʿdir. Ve ʿAmr b. ʿUbeyde b. Hārīš b. Sāme b. Luʿeyy nām kimsenin lakabıdır.

الْقَطَعَاتُ [el-ḳuṭaʿāt] (ḳāfʿin zammı ve tāʿnın fethiyle) ve

الْقَطَعَاتُ [el-ḳataʿāt] (feteḫātla) ve

الْقَطَعَاتُ [el-ḳuṭuʿāt] ki müfredleri **قَطَعَةٌ** [ḳuṭaʿat] ve **قَطَعَةٌ** [ḳataʿat] ve **قُطِعَتْ** [ḳuṭuʿat] tır. Ve bunlar şecere muzāf olurlar. Şol budak düğmelerinin uçlarına denir ki dallar ve budaklar o uçlardan kesildikte zuhūr eder.

الْقَطِيعَاءُ [el-ḳuṭayʿā] [ḥumeyrā] [ḥumeyrā] vezninde) Bir nevʿ hurmā ismidir, ʿalā-kavlin **شَهْرِيْرٌ** [šihriʿz] dedikleri nevʿidir. Ve

قَطِيعَاءُ [ḳuṭayʿā] Nās birbirinden kesilmek hāletine denir; yukālu: **اِنْتَقَوْا الْقَطِيعَاءَ أَيُّ أَنْ يَنْقَطِعَ بَعْضُكُمْ مِنْ بَعْضٍ**

الْأَقْطَاعُ [el-aḳṭaʿ] [aḫmer] vezninde) Eli kesilmiş kişiye denir; cemʿi **قُطَعَانَ** [ḳuṭʿān]dır ḳāfʿin zammıyla; yukālu: **رَجُلٌ أَقْطَعُ أَيُّ الْمَقْطُوعِ الْيَدِ** Ve sağır adama itlāk olunur; yukālu: **هُوَ أَقْطَعُ أَيُّ أَصَمٌ** Ve karnının tüyleri ak olan güvercine vash olur; yukālu: **حَمَامٌ أَقْطَعُ إِذَا كَانَ بَطْنُهُ أَبْيَضَ**

أَقْطَعُ [aḳṭaʿ] Katʿ ve inkıtāʿla muttasıf şeyʿe denir. Bu münāsebetle ʿArablar filān bana karābet-i karībe ile müteveşşil oldu diyecek yerde **أَقْطَعُ** **غَيْرِ أَقْطَعُ** **بَدَدِي** **غَيْرِ أَقْطَعُ** **دَرَلِر**. Ve **مَدَّ** yerine tāʿyla **مَدَّ** dahi derler ki bir maʿnāyadır. **سَدَدِي** [sedy]den karābet murād ederler.

الْمُقْطَعُ [el-muḳṭiʿ] [muḫsin] vezninde) Delīl ve hucceṭi munkatʿ olmakla mülzem ve mebhūt olan adama denir; yukālu: **كَانَ مُقْطَعًا أَيُّ انْقَطَعَتْ حُجَّتُهُ**

الْمُقْطَعُ [el-muḳṭaʿ] [mukrem] vezninde)

de) Şol erkek deveye denir ki dişiyeye aşırmaktan küllāl gelip ʿāciz ve fūrūmānde ola; yukālu: **يُعَيَّرُ مُقْطَعٌ إِذَا كَانَ قَدْ جَفَرَ عَنِ الضَّرَابِ** Ve şol kimseye denir ki süst-endām olmakla aslā cimāʿ irādesinde olmaya; yukālu: **هُوَ مُقْطَعٌ إِذَا كَانَ لَا يُرِيدُ النِّسَاءَ** یعنی لعجزه dīvānda ism ve resmi ve vazīfe ve ʿulūfesi ve idrārāt-ı mīriyyesi olmayan ḫāmil kimseye itlāk olunur; yukālu: **لَافُلَانٌ مُقْطَعٌ أَيُّ لَا يُؤَانُ لَهُ** Ve hüzálden kurtulup kalkmış deveye denir. Ve ehl ve kavminden munkatʿ olan garībe itlāk olunur; yukālu: **هُوَ مُقْطَعٌ أَيُّ** Ve şol adama itlāk olunur ki cānib-i mīriden eşbāḫ ve akrānına ʿulūfe ve vazīfe takdir ve taʿyīn olunup kendisi mühmel ve mahrūm ola; yukālu: **رَجُلٌ مُقْطَعٌ إِذَا كَانَ قَدْ فُرِضَ لِنُظْرَائِهِ وَتُرِكَ هُوَ** Ve nehrin inkıtāʿ bulduğu mevziʿe denir; yukālu: **هُوَ مُقْطَعُ النَّهْرِ أَيُّ الْمَوْضِعِ الَّذِي يَقْطَعُ فِيهِ النَّهْرُ**

الْمُقْطَعُ [et-teḳaṭṭuʿ] [tefaʿul] vezninde) Şarāb su ile mümtezic olmak maʿnāsına müstaʿmelidir; yukālu: **قَطَعَ الْحَمْرُ بِالْمَاءِ فَتَقَطَّعَتْ أَيُّ مَرَّحَهَا فَاثْتَمَرَتْ جُتْ**

الْمُقْطَعَةُ [el-muḳaṭṭaʿat] [muʿazzamet] vezninde) ve

الْمُقْطَعَاتُ [el-muḳaṭṭaʿāt] (cemʿ olarak) Kısa sevblere denir. Bunun lafzından müfredi yoktur, belki müfredi **ثَوْبٌ** [sev] lafzıdır; yukālu: **جَاءَ وَعَلَيْهِ مُقْطَعَةٌ أَوْ مُقْطَعَاتٌ أَيُّ ثَوْبٌ قِصَارٌ** **فَلَا يُقَالُ لِلْحَبِيَّةِ الْمُصْبِرَةِ مُقْطَعَةٌ وَلَا لِلْقَمِيصِ مُقْطَعٌ** **مُقْطَعَاتُ** [muḳaṭṭaʿāt] ve **مُقْطَعَاتُ** [muḳaṭṭaʿāt] cümle-i siyāb-ı kısāra itlāk olunur. Vāhidi murād olundukta **ثَوْبٌ قِصِيْرٌ** ile taʿbīr olunur. Ve bazıları dedi ki **مُقْطَعَاتُ** [muḳaṭṭaʿāt] cābe-cā nakşı ve alacası olan kumaşlara itlāk olunur; fe-yukālu: **عَلَيْهِ مُقْطَعَاتٌ أَيُّ بُرُودٌ عَلَيْنَهَا** **وَشِي**

مُقْطَعَاتُ الْأَشْعَارِ [muḳaṭṭaʿātuʿl-eşʿār] Kasīde

ve gazel-i tām olmayıp ikişer yāhūd ziyādece ebyātı muhtevī ürcüzelerden ʿibārettir, yukālu: جَاءَ بِمَقْطَعَاتٍ مِنَ الشَّعْرِ وَهِيَ: Ve قِصَارُهُ وَأَرَاجِيرُهُ

حَدِيدٌ مُقَطَّعٌ [ḥadīdun muḳaṭṭaʿ] (ki مُعْظَمٌ [muʿazzam] veznindedir) Kendiden ālāt ve esliha ittihāz olan demire itlāk olunur. Ve pek bodur adama مُقَطَّعٌ مُجَدَّرٌ itlāk ederler; yukālu: رَجُلٌ مُقَطَّعٌ مُجَدَّرٌ أَي قَصِيرٌ Ve tavşana مُقَطَّعُ الْأَسْحَارِ itlāk ederler, niteki “س،ح،ر” māddesinde beyān olundu.

الْمُنْقَطِعَةُ [el-muteḳaṭṭiʿat] (مُنْفَرَعَةٌ [muteferriʿat] vezninde) At kısmının çehresinde gurre ve sabāhu'l-hayr taʿbīr olunan şol beyāza denir ki burun deliklerinden çak gözlerine kadar varıp cebhede kesilmiş ola; yukālu: غُرَّةٌ مُنْقَطِعَةٌ إِذَا ازْتَمَعَ بِيَاضُهَا مِنْ الْمُنْحَرَيْنِ حَتَّى تَبْلُغَ عَيْنَيْهِ

الْمُنْقَطِعُ [el-munḳaṭaʿ] (tā'nın fethiyle) (إِنْقِطَاعٌ [inḳiṭāʿ]dan ism-i mekāndır) Bir nesnenin nihāyetinin ve ucunun kesildiği yere denir; yukālu: هَذَا مُنْقَطِعُ الرَّمْلِ أَي حَيْثُ يَنْتَهِي إِلَيْهِ طَرَفُهُ

الْمُنْقَطِعُ [el-munḳaṭiʿ] (ism-i fāʿildir) ʿArablar filān ʿadīmü'n-nazīrdır diyecek yerde مُنْقَطِعُ الْقَرِينِ [munḳaṭiʿu'l-ḳarīn] derler; yekülüne: هُوَ مُنْقَطِعُ الْقَرِينِ أَي عَدِيمِ النَّظِيرِ

الْمُقَاطَعَةُ [el-muḳāṭaʿat] (مُقَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Birbirinden kesilmek ma'nāsınadır ki terk-i ülfet eylemekten ʿibārettir; yukālu: قَاطِعًا ضِدُّ وَاصِلًا Ve hangisi keskindir diye birbirinin kılıcına nazar eylemek ma'nāsınadır ki bāb-ı muḡālebe olur; yukālu: قَاطِعٌ فَلَانٌ فَلَانًا بَسِيْفَيْهِمَا إِذَا نَظَرَا أَيُّهُمَا أَقْطَعُ

الْإِقْطَاعُ [el-iḳṭiʿā] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bir nesneden bir pāre bölüp almak ma'nāsınadır; yukālu: إِقْطَعَ مِنْ مَالِهِ قِطْعَةً إِذَا

أَخَذَ مِنْهُ شَيْئًا **الْمَقْطُوعَاتُ** [el-maḳṭūʿat] [maḳṭūʿat] in cemʿidir ki kesilmiş nesnelere denir. Bu münāsebetle süvāriler birbirinin ardınca sürʿatle koşuşup geldiler diyecek yerde سِرَاعًا بَعْضُهَا فِي إِثْرِ، جَاءَتِ الْحَيْلُ مَقْطُوعَاتٍ ma'nāsına.

الْقَطْعُ [el-ḳaṭaʿ] (fethateynle) [ḳaṭaʿat] in cemʿidir ki eli kesilmiş adamın kesik yerinde kalan ʿuzvu bakiyyesine denir, niteki zikr olundu.

الْقُطَاعُ [el-ḳuṭaʿ] (شُرْدٌ [şurad] vezninde) Bi't-tabʿ kātı-ı rahim olan kimseye denir; yukālu: Ve فَلَانٌ قُطِعَ أَي قَاطِعٌ لِرَجْمِهِ قُطْعَةٌ [ḳuṭaʿat] lafzından cemʿdir ki غُرْفَةٌ [ḡurfet] veznindedir, müfrez olan arz kıtʿasına denir.

ق ع ع

الْقُعُ [el-ḳuʿ] (ḳāf'ın zammı ve ʿayn'ın teşdidıyla) ve

الْفُعَاعُ [el-ḳuʿāʿ] (غُرَابٌ [ḡurāb] vezninde) Pek acı suya denir; yukālu: مَاءٌ قُعٌ وَقُعَاعٌ أَي شَدِيدُ الْمَرَارَةِ

الْإِفْعَاعُ [el-iḳʿāʿ] (hemzenin kesriyle) Kuyu hafır ederken zikr olunan acı suya sataşmak ma'nāsınadır; yukālu: أَقْعَ الْقَوْمُ إِذَا حَفَرُوا فَهَجَمُوا عَلَى مَاءِ فُعَاعٍ

الْفَعْقَاعُ [el-ḳaʿḳāʿ] (سَرَسَارٌ [seršār] vezninde) Şol adama denir ki yürürken ayağının oynak yerlerinin çıturtısı işitilir ola; yukālu: Ve رَجُلٌ فَعْقَاعٌ إِذَا مَشَى سَمِعَ لِمَفَاصِلِ رِجْلَيْهِ تَفْعُفُغٌ Ve kuru hurmāya denir. Ve titretici hummāya itlāk olunur ki sıtma taʿbīr olunur; yukālu: Ve şol tarīka denir ki sarp olmakla meşakkatli sülük olunur ola. Ve

فَعْقَاعٌ [Ḳaʿḳāʿ] Yemāme'den Küfe'ye gi-

der bir yol adıdır. Ve esmā-i ricāldendir: **Ḳaʿḳāʿ** b. Ebī Ḥadred ve **Ḳaʿḳāʿ** b. Maʿbed b. Zurāre saḥābīlerdir. Ve **Ḳaʿḳāʿ** b. Şevr tābīʿındendir; hüsn-i mücāvereti darb-ı meseldir. Şārihin beyānı üzere be-gāyet kerīm idi, semtinde olanlara ve kendisine kasd ve istiʿtā edenlere ʿavn ve ihsānı erzān idi.

الْفَعْفَعَانِي [el-ḳaʿḳaʿāniyy] (ḳāf'ların fethiyle) Bu dahi yürürken ayağının mefāsılının hareket ve āvāzı işitilir ola.

الْفَعْفَعَانِي [el-Ḳaʿāḳiʿ] (ḳāf'ın fethiyle) Bilād-ı Ḳays'ta Şureyf nām mahalde bir mevziʿ adıdır.

الْفَعْفَعَانِي [el-ḳuʿḳuʿ] [hudhud] vezninde) Saksāğan kuşuna denir. ʿAlā-kavlin bir başka yabanī kuştur ki alaca olup minkārı ve ayakları uzun olur. Müfredāt-ı sāʿirenin beyānına göre kızkuşu dedikleri kuştur.

فَعْفَعَانِي [Ḳuʿayḳiʿān] [زُعَيْنِرَان] [zuʿayfirān] vezninde) Ehvāz türābında bir dağın adıdır; taşları gevşek olmakla ondan taş keserler, hattā Başra'da binā olunan cāmiʿin sütūnları oradan maktūʿ ve meclūbdur. Ve bir karye ismidir ki Mekke'ye on iki mīl mesāfede Yemen cānibine sālik Ḥavf yolunda vākiʿdir; be-gāyet miyāh ve meZRūʿatı firāvāndır. Ve Mekke'de bir dağın ismidir ki Ebū Ḳubeyṣ nām dağın yamacında vākiʿdir; selefte Curhum kabīlesi eslihalarını oraya vazʿ eylemeleriyle silāhları onda مُتَفَعِّع [muteḳaʿḳiʿ] olduğu bāʿis-i tesmiyedir. ʿAlā-kavlin Mekke dāhilinde mukīm Ḳaṭūrāʿ kabīlesiyle Curhum beyninde muḥārebe vākiʿ olup mahall-i mezburda silāhlarını مُتَفَعِّع [muteḳaʿḳiʿ] eylemeleriyle Ḳuʿayḳiʿān itlāk olunmuştur.

الْفَعْفَعَانِي [el-ḳaʿʿ] (ḳāf'ın fethiyle) Bir adam hakkında bī-pervā dil-āzār sözler söylemek maʿnāsınadır; yukālu: فَعْفَعًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا اجْتَرَأَ عَلَيْهِ بِالْكَلَامِ

الْفَعْفَعَانِي [el-ḳaʿḳaʿat] [زلزلة] [zelzelet] vezninde) Silāh āvāzesini hikāyedir ki kığış-tamak taʿbir olunur; yukālu: فَعْفَعُ السِّلَاحِ إِذَا سَمِعْتَ فَعْفَعَةَ سِلَاحِهِ أَيُّ صَوْتَهُ Ve bir nesneyi şiddetle ekl eylemek hasebiyle dişler birbirine dokunup gıcırdamak maʿnāsınadır; yukālu: تُسْمَعُ لِأَسْنَانِهِ فَعْفَعَةً أَيُّ صَرِيْفٌ لِشِدَّةِ وَفَعْفَعًا فِي الْأَكْلِ Ve gön ve meşin ve kāğıd makülesi kuru ve pek nesneyi tahrikle kığıştatmak maʿnāsınadır; ve minhu'l-meselu: “مَا يَفْعَعُ لَهُ بِالسِّنَانِ” Yaʿnī “Onun için kuru eski kırbalı ve deriler kığıştanmaz.” ʿArablar deveyi tehyic için kuru tulum ve kırba makülesini tahrik ve tasvitle tahvif ederler. Mesel-i merkūm dilir ve kavıyyü'l-kalb olmakla havādis-i eyyāmda husūsan vāhī ve bī-esās olan ʿavārızdan katʿā müteʿessir ve mütehaddiş olmayan kimse hakkında darb olunur. Ve **فَعْفَعَانِي** [ḳaʿḳaʿat] Öküz kısmını فَعْفَعٌ diye tard eylemek maʿnāsınadır; yukālu: فَعْفَعُ الثَّوْرِ إِذَا طَرَدَهُ فَقَالَ فَعْفَعٌ فَعْفَعٌ Ve kumar oklarını kumar oyununda beri öte tahrik eylemek maʿnāsınadır ki tasviti müstelzimidir; yukālu: فَعْفَعُ الْبَدَاحِ إِذَا أَجَالَهَا فِي الْمَيْسِرِ Ve bir semte doğru çekilip gitmek maʿnāsınadır; yukālu: فَعْفَعٌ فِي الْأَرْضِ إِذَا ذَهَبَ فِيهَا Ve raʿd ve kalkan makülesinin savtından dahi hikāyedir. Ve

فَعْفَعَانِي [ḳaʿḳaʿatu'l-ʿumud] İrtihālden kināyedir, ke-mā se-yuzkeru.

الْفَعْفَعَانِي [el-ḳaʿāḳiʿ] (ḳāf'ın fethiyle) فَعْفَعَانِي [ḳaʿḳaʿat]ın cemʿidir. Peyderpey zuhūr eden raʿd gürültüsünden hikāyedir;

yukālu: دَهَشْنَا قَفَاعِ الرُّعْدِ أَي تَنَائُعِ صَوْتِهِ [tezelzul] [tezul] [et-tekaʿkuʿ] **الْتَفَعُ** (ninde) Irgalanmak maʿnāsıdır; yukālu: تَفَعُ العُمدِ Ve تَفَعُ الشَّيْءِ إِذَا اضْطَرَبَ وَتَحَرَّكَ [tekaʿkuʿuʿl-ʿumud] bir tarafa nakl ve irtihālden kināyedir, çadırların direkleri tahrik ve kalʿ olunmak münasebetiyle تَفَعُ العُمدِ [kaʿkaʿatuʿl-ʿumud] gibi; yukālu: فَعَعَتْ عُمدُهُمْ وَتَفَعَعَتْ إِذَا ارْتَحَلُوا مَن يَجْتَمِعُ تَفَعَعُ عُمدُهُ أَي لِأَبَدٍ مِّنْ اِفْتِرَاقٍ وَقَعُ بَيْنَهُمْ بَعْدَ اجْتِمَاعٍ أَوْ مَعْنَاهُ إِذَا اجْتَمَعُوا وَتَفَارَبُوا وَقَعُ بَيْنَهُمُ الشَّرُّ فَتَفَرَّقُوا أَوْ مِّنْ غِبْطٍ بِكَثْرَةِ العُدَدِ وَاتِّسَاقِ الأَمْرِ Yaʿnī “Bir kimse müctemî’ü’l-esbāb oldukta sūtün-ı haymesi mütekaʿkiʿ [mutekaʿkiʿ] olmak derkârdır ki murād ictimāʿ akibinde elbette iftirāk rū-nümā olur, ictimāʿ sebebiyle bir mahalde meks-i tavil olunmayıp peyderpey yurd deġiştikleri hasebiyle elbette sūtün-ı hayme mütekaʿkiʿ [mutekaʿkiʿ] olur.” Yāhūd “Nās birbirine takarrüb ve cemʿiyyet peydā eyledikte ʿādetā beynerine ihtilāf düşüp şerr ve şuru müstetbiʿ olmakla iftirāklarına müʿeddī olur” demektir. Yāhūd “Her kemālin zevāle ser-dāde olmak ʿādet-i dehriyyesine mebnī bir adamın hālī muntazam ve sāz u sāmānı mülteʿim olması maʿriz-i zevāla müncerr ve münteḥī olur” demektir. Pes ʿaleʿl-ihtilāf bu mevkiʿlerin birinde irād olunur.

الْمُتَفَعِّعُ [el-mutekaʿkaʿ] (ism-i mefʿul būnyesiyle) Şol yola itlāk olunur ki pek baʿd olmakla ona seyr ve sülük edenler cidd ve ikdāma muhtāc olalar, ʿulemā-i resmiyyenin mülāzemetinden meşihate münteḥī yollar gibi kassarallāhu taʿālā; yukālu: طَرِيقٌ مُتَفَعِّعٌ أَي بَعِيدٌ يَحْتَاجُ السَّائِرَ إِلَى الجِدِّ

[ق ف ز ع]

الْقَفَنَزَعَةُ [el-kafezeʿat] (kaʿfʿin ve fāʿnin fethiyle) Cüce ʿavrete denir; yukālu: اِمْرَأَةٌ قَفَنَزَعَةٌ أَي قَصِيرَةٌ جِدًّا

[ق ف ع]

الْقَفْعَةُ [el-kaʿʿat] (temre) [temret] vezninde) Zebīl tarzında kulpsuz bir gūne zarfa denir ki hurmā yaprağından işlenir, küfe dediğimiz olacaktır; ʿalā-kavlin hurmā sepetine denir yāhūd bir deġirmi mahsūs sepet ismidir ki ona hurmā makūlesi meyve devşirip vazʿ ederler; yukālu: مَعَهُ قَفْعَةٌ وَهِيَ كَالزَّبِيلِ مِّنْ حَوْصِ بَلَا غُرُورَةٍ أَوْ جُلَّةِ التَّمْرِ أَوْ مُشْتَدِيرَةٍ Ve şol duvvāreye yaʿnī şırlagan maʿsarasında dūlāb muharrefi devlip taʿbīr olunan şeyʿe denir ki bi-ʿaynihi gemi bocurgadı şeklinde olup lākin bunun büyük deġirmi taşı olmakla şırlagan çıkarımlar öġünmüş susamı birbirinin üzerine yığıp o taşı bāġçe dolabı gibi hayvānla döndürerek bastırmakla yağı ondan sızıp oluġundan önünde olan tekneye seyelān eder; cemʿi قَفَاعٌ [kifaʿ]dır kaʿfʿin kesriyle; yukālu: أَخْرَجَ دُهْنَ السَّمْسِمِ بِالْقَفْعَةِ وَهِيَ الدَّوَارَةُ الَّتِي يَجْعَلُ فِيهَا الدَّهَانُونَ السَّمْسِمِ المَطْحُونُ ثُمَّ يُوضَعُ بَعْضُهَا عَلَى بَعْضٍ حَتَّى يَسِيلَ مِنْهَا الدَّهْنُ

الْقَفْعُ [el-kaʿʿ] (nefʿ) [nefʿ] vezninde) Kalkan tarzında ağaçtan ve tahtadan düzülmüş siperlenecek bir nesneye denir ki hisār cenğinde taşrada olan ʿaskerin ciġer-dārları onunla siperlenerek hisār dibine ʿazm ederler; debbābenin bir türüsü olacaktır; yukālu: عَمِلُوا فِي حَزْبِ الحِصْنِ قَفْعًا وَهُوَ جُنَّةٌ مِّنْ حَشْبٍ يَدْخُلُ تَحْتَهُ الرِّجَالُ يَمْشُونَ بِهِ فِي الحَرْبِ إِلَى الحِصْنِ Ve

قَفَعٌ [kaʿʿ] Masdar olur; مِقْفَعَةٌ [mikfeʿat] ile bir adama vurmak maʿnāsına; yukālu: قَفَعَهُ Ve menʿ

eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **فَقَعُهُ عَنْهُ إِذَا** مَنَعَهُ

الْقَفَاءُ [el-kaḫfāʿ] (صَحْرَاءُ [ṣaḫrāʿ] vezninde) Bir nevʿ zaʿif nebāt adıdır. ʿAlā-kavlin bir şecerdir ki hâtem halkası gibi yemiş tarzında nesnelere olur. İbtidā halka halka olup nihâyet uçları birbirine kavuşmaz, kurudukta o halkalar dökülür. Ve

فَقَعَاءُ [kaḫfāʿ] Şol kulağa vasf olur ki âteş dokunmuş gibi aşağısına doğru büzülmüş kıvrık ola; yukālu: **أَذُنُّ قَفَعَاءٌ كَأَنَّهَا أَصَابَتْهَا نَارٌ** Ve parmakları tabanına doğru bükülüm olan ayağa denir; yukālu: **رَجُلٌ قَفَعَاءٌ إِذَا اذْتَدَّتْ أَصَابِعُهَا إِلَى الْقَدَمِ**

الْقَفَعُ [el-kaḫfaʿ] (fethateynle) Kulak vech-i mezkūr üzere kıvrık olmak ma'nāsınadır; yukālu: **فَفَعَتِ الْأُذُنُّ قَفَعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَتْ قَفَعَاءً** Ve

قَفَعٌ [kaḫfaʿ] Müzâyaka ve zahmet ve mihnet ma'nāsınadır; yukālu: **النَّاسُ فِي قَفَعٍ أَيْ ضَيْقٍ** وَنَصَبٍ

الْأَقْفَعُ [el-aḫfaʿ] (aḫmer) vezninde) Vech-i mezkūr üzere kıvrık kulaklı kişiye denir; yukālu: **رَجُلٌ أَقْفَعٌ إِذَا كَانَتْ أُذُنُهُ قَفَعَاءً** Ve ayaklarının parmakları tabanına doğru dürük olana denir; yukālu: **رَجُلٌ أَقْفَعٌ إِذَا كَانَتْ أُذُنُهُ قَفَعَاءً** Ve dā'imā başını aşağı tutup yere bakan adama denir.

الْمُقَفِّعُ [el-muḫaffiʿ] (muḫaddis) vezninde) **أَقْفَعٌ** [aḫfaʿ] ile ma'nā-yı ahirde mürādiftir; yukālu: **رَجُلٌ أَقْفَعٌ وَمَقْفَعٌ أَيْ مُنْكَسٌ** رَأْسُهُ أَبْدًا

الْمِقْفَعَةُ [el-miḫfaʿat] (mikneset) vezninde) Şol işkence ağacına denir ki onunla parmaklara vururlar; yukālu: **صَرَبَهُ بِالْمِقْفَعَةِ** وَهِيَ خَشَبَةٌ تُضْرَبُ بِهَا الْأَصَابِعُ

الْقَفَاعِي [el-kaḫfāʿiyy] (rufāʿiyy) vez-

ninde) Şol kızıl çehreli adama denir ki kızılığının şiddetinden burnunun derisi kabuk kabuk kavlar olur; yukālu: **رَجُلٌ قَفَاعِيٌّ** Ve **قَفَاعِيٌّ** [kaḫfāʿiyy] baʿzı lügat-ı zaʿifede **فُقَاعِيٌّ** [fuḫāʿiyy] ma'nāsına olur ki **أَحْمَرٌ** [aḫmer] kelimesini te'kîd için irād olunur; yukālu: **أَحْمَرٌ قَفَاعِيٌّ وَقَفَاعِيٌّ أَيْ شَدِيدٌ**

الْقَفَاعُ [el-kaḫfāʿ] (şeddād) vezninde) Mālını dā'imā hıfz ve iddihār edip aslā feyz ve infāk etmez olan nākese denir; yukālu: **هُوَ قَفَاعٌ لِمَالِهِ إِذَا كَانَ لَا يُنْفَعُهُ**

الْقَفَاعُ [el-kaḫfāʿ] (gürāb) vezninde) ve **الْقَفَاعُ** [el-kaḫfāʿ] (rummān) vezninde) Bir türlü illet ismidir ki koyun kısmının ayaklarına ʿarız olup ayaklarını bir tarafa doğru eğer. Bunda lügat-ı evvel kıyās üzere redir, zīrā esmā-i illet **غُرَابٌ** [gürāb] vezninde olur ve sâni gayr-i kıyās üzere redir, lākin vezn-i mezbūr ekseridir. Ve

قَفَاعٌ [kaḫfāʿ] (rummān) vezninde) Bir ot ismidir ki heyʿeti buruşuk ve boynuz gibi salâbetli olur; kuruşuna **كَفُّ الْكَلْبِ** [keffu'l-keleb] denir ki beyne'l-etibbāʾ bedeskān dedikleri ot olacaktır.

الْقَفَاعَةُ [el-kaḫfāʿat] (rummānet) vezninde) Hurmā ceridinden düzülmüş çatallı bir alettir ki onunla kuş kısmına atıp vurmakla sayd ederler.

الْمُقَفِّعُ [el-muḫaffiʿ] (muʿazzam) vezninde) Büzülmüş ve buruşmuş nesneye denir; ve minhu yukālu: **رَجُلٌ مَقْفَعٌ أَيْ مُنْكَسٌ** يَدَايِهِ Yaʿnī elleri büzülmüş kimse dir. Ve

مُقَفِّعٌ [Muḫaffiʿ] Esmādandır: Mervān b. el-Muḫaffiʿ tābiʿindendir. Ve Ebū Muhammed b. ʿAbdullāh b. el-Muḫaffiʿ meşāhîr-i fusahāʾ ve maʿārif-i

bülegādandır; ismi Rüzbe yāhūd Dāzbiḥ b. Dādcisnis idi ki küffār-ı aʿcāmdan idi. Baʿdehu şeref-yāb-ı İslām olduktaki ʿAbdullāh ile mevsūm ve Ebū ʿAmr ile müktenī oldu. Pederini Ḥaccāc darb eylemekle kolları büzüldüğünden مُقَفَّع [muḳaffaʿ] ile mülakkab olmuştu.

التَّقْفِيعُ [et-taḳfiʿ] Bir nesneyi bir kap içre vazʿ ve hıfz eylemek maʿnāsınadır; tekülü: قَفَّعَ هَذَا عَلَى صِيغَةِ الْأَمْرِ أَيْ أَوْعَاهُ

الْإِنْكِفَاعُ [el-inḳifāʿ] İmtināʿ maʿnāsınadır; yukālu: إِنْكَفَعَ عَنْهُ إِذَا امْتَنَعَ

التَّقْفِيعُ [et-teḳaffuʿ] (تَفَعَّلَ [tefaʿʿul] vezninde) Buruşup büzülmek maʿnāsınadır; yukālu: تَقَفَّعَ الشَّيْءُ إِذَا تَقَبَّضَ

[ق ل ب ع]

قَلَوْبِعٌ [ḳalevbaʿ] [sefercel] vezninde) ʿAraba mahsūs bir laʿib ismidir.

[ق ل ع]

الْقَلْعُ [el-ḳalʿ] [menʿ] vezninde) Bir nesneyi kökünden çekip koparmak, ʿalā-kavlin yerinden bir tarafa ayırmak maʿnāsınadır; yukālu: قَلَعَهُ قَلْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ Ve إِذَا انْتَزَعَهُ مِنْ أَضْلِهِ أَوْ حَوَّلَهُ عَنْ مَوْضِعِهِ

قَلْعٌ [ḳalʿ] Çobanların torba tarzında çantalarına denir ki içine zādını ve nākanın memelerini bağlayacak tahta ve ip makülesi edevātını vazʿ ederler; cemʿi قُلُوعٌ [ḳulūʿ] dur zammeteynle ve أَقْلَعٌ [aḳluʿ]dur, أَفْلَسٌ [eflus] vezninde; ve minhuʿl-meselu: “شَحْمَتِي فِي قَلْعِي” Ekāzīb-i aʿrābdandır ki sibāc-dan kurda demişler ki “Koyun sü-rüsünün yanında bir gulām olsa ne yaparsın?” Cevābında demiş ki “شُعْرَاءُ فِي” Yaʿnī “Koltuğumda bir sinektir.” Murād sehminden havf ederim demektir. Baʿdehu “Yā bir kız bulunsa nʿişlersin?”

dediklerinde, “شَحْمَتِي فِي قَلْعِي” demiş, yaʿnī “Çantamda hāzır ekl edecek yağımdır.” Mesel-i mezbūr bir kimsenin mülkünde olup keyfe-mā yeşāʿu ve yahtāru mutasar-ıf olacağı nesne hakkında darb olunur. Ve **قَلْعٌ** [ḳalʿ] Duvarcının taş päreleyecek küçük külünklerine denir. Ve bir maʿden ismidir ki ondan resās-ı ceyyid yaʿnī iyi ve aʿlā kalay zuhūr eder. Kalaya قَلْعِي [ḳalʿiyy] itlākı ona nisbetledir ki giderek ʿalem menziline olmuştur. Ve

قَلْعٌ [ḳalʿ] Sıtma tutan adamı sıtma salıvermeğe denir ki ismidir; bunda ḳāfʿın kesri ve fethateynle lügattır; tekülü: تَرَكْتُهُ فِي قَلْعٍ Ve مِنْ حُمَاهُ أَيْ فِي إِقْلَاعٍ مِنْهَا

قَلْعٌ [ḳalʿ] ʿAzl eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: قَلَعَ الْوَالِي فُلَانًا إِذَا عَزَلَهُ

التَّقْلِيعُ [et-taḳliʿ] Bu dahi bir nesneyi kökünden çekip koparmak maʿnāsınadır; yukālu: قَلَعَهُ بِمَعْنَى قَلَعَهُ

الْإِقْتِلَاعُ [el-iḳtilāʿ] [iftiʿāl] vezninde) Bu dahi koparmak maʿnāsınadır; yukālu: قَلَعَهُ بِمَعْنَى قَلَعَهُ Ve bir nesne kopmak maʿnāsına lāzım olur; yukālu: قَلَعَهُ فَانْقَلَعَ Ve bir nesneyi kapıp almak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: إِقْتَلَعَهُ إِذَا اسْتَلَبَهُ

الْإِنْقِلَاعُ [el-inḳilāʿ] ve

التَّقْلُوعُ [et-teḳalluʿ] (تَفَعَّلَ [tefaʿʿul] vezninde) Bunlar da bir nesne kökünden koparılma maʿnāsınadır; yukālu: قَلَعَهُ فَانْقَلَعَ وَتَقْلَعُ

الْمَقْلُوعُ [el-maḳlūʿ] Maʿzül olan hākim ve vāliye itlāk olunur; yukālu: قَلَعَ الْأَمِيرُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ فَهُوَ مَقْلُوعٌ أَيْ مَعْرُولٌ Ve قَالِعٌ [ḳālīʿ] dedikleri dāʿire ve nişānesi olan ata denir; yukālu: فَرَسٌ مَقْلُوعٌ إِذَا كَانَتْ فِيهِ دَائِرَةُ الْقَالِعِ

الْقَالِعُ [el-ḳālīʿ] Şol tüyden dāʿire ve nişāneye denir ki baʿzı atın sırtında te-

ğelti gelen yerinde olur, fursān beyninde mekrūh ʿadd olunur.

الْقَلْعَانِ [el-Ḳalʿān] (tesniye bünyesiyle) ʿAmr b. Ḥuveylife'nin oğulları Şalāʿe ile Şureyh'e itlāk olunur; Benū Numeyr'dendir.

الْقَلْعَةُ [el-ḳalʿat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde ve fetehātla lügattır) Bu dahi çobanların zād ve edevāt vazʿ ettikleri çantaya denir; cemʿi قِلَاعٌ [ḳilāʿ]dır ḳāf'ın kesriyle ve قَلَعَةٌ [ḳileʿat]tır, عِنَبَةٌ [ʿinebet] vezninde. Müellif burada teşviṣ eylemekle şārihin tertibi üzere resm olundu. Ve

قَلْعَةٌ [ḳalʿat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Hurmā ağacının dibinden koparılan fidana denir, ʿalā-kavlin hurmā ağacının dibinden ayrılmış ağaca denir. Ve hörgüçten kesilmiş parçaya denir. Ve dağ başında yapılmış sarp ve menīʿ ve metīn hısn ve hisāra denir, hālen lisānımızda dahi ḳalʿa denir; lām'ın fethiyle de cāʾizdir. Cemʿi قِلَاعٌ [ḳilāʿ] gelir ḳāf'ın kesriyle ve قُلُوعٌ [ḳulūʿ] gelir. Şārihin beyānına göre sehāb-ı ʿazīm maʿnāsından meʿhūzdur; yukālu: تَحَصَّنُوا بِالْقَلْعَةِ وَهِيَ الْحِصْنُ الْمُنِيعُ عَلَى الْجَبَلِ

قَلْعَةٌ [Ḳalʿat] Hindistān'da bir belde adıdır. Baʿzılar kalay dedikleri maʿdeni ona nisbetle قَلْعِيّ [ḳalʿiyy] denmiştir dediler. Ve o beldede aʿlā kılıçlar yapılmakla سِيُوفٌ قَلْعِيَّةٌ ona mensūbdur. Ve Endelus ülkesinde bir vilāyet ismidir, kalayın ona nisbeti baʿzıların kavlidir. Ve Yemen'de bir mevziʿ adıdır.

قَلْعَةُ رَبَاحٍ [Ḳalʿatu Rebāḥ] (bā-yı muvahhadde ile سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Endelus'te bir ḳalʿadır.

قَلْعَةُ أَيُّوبَ [Ḳalʿatu Eyyüb] Bu dahi Endelus'tedir; düşman sağrında yaʿnī serhad-

dinde vākiʿ olmakla buna nisbette تُعْرِيّ [Şağriyy] denir.

قَلْعَةُ الْجَحِصِ [Ḳalʿatu'l-Caṣṣ] (cīm'in fethiyle) Kāzerūn kurbünde Errecān kazāsında bir ḳalʿadır.

قَلْعَةُ أَبِي الْحَسَنِ [Ḳalʿatu Ebi'l-Ḥasen] Şaydā kurbünde bir ḳalʿadır.

قَلْعَةُ أَبِي طَوِيلٍ [Ḳalʿatu Ebī Ṭavīl] İfrīḳiyye ülkesindedir.

قَلْعَةُ عَبْدِ السَّلَامِ [Ḳalʿatu ʿAbdisselām] Endelus diyarındadır; muhaddisinden İbrāhīm b. Saʿd el-Ḳalʿī oraya mensūbdur.

قَلْعَةُ بَنِي حَمَادٍ [Ḳalʿatu Benī Ḥammād] Cibāl-i Berber-zemінде vākiʿdir.

قَلْعَةُ نَجْمٍ [Ḳalʿatu Necm] Nehr-i Furāt üzere vākiʿdir.

قَلْعَةُ يَحْضَبٍ [Ḳalʿatu Yaḥṣub] يَضْرِبُ [yenşuru] vezninde) Endelus diyarındadır.

قَلْعَةُ الرُّومِ [Ḳalʿatu'r-Rūm] Biʾretu'l-Furāt kurbündedir ki hālen Ḳalʿatu'l-Muslimīn itlāk olunur.

الْقَلْعَةُ [el-ḳilʿat] (قِطْعَةٌ [ḳiṭʿat] vezninde) Bir nesneden ayrılan yāhuḍ kopan parçaya denir; cemʿi قِلَعٌ [ḳilaʿ] gelir, عِنَبٌ [ʿineb] vezninde; yukālu: هَذِهِ قَلْعَةٌ مِنْهُ أَيُّ شَقَّةٍ

قَلْيَعَةٌ [Ḳuleyʿat] (جُهَيْنَةٌ [cuheynet] vezninde) Ḥicāz tarafında bir mevziʿ adıdır. Ve Baḥreyn ülkesinde bir karye adıdır. Ve Bağdād kazāsında bir mevziʿ adıdır.

الْقَلْعَةُ [el-ḳaleʿat] (fetehātla) Şol büyük ve başkaca kaya parçasına denir ki dağdan ayrılıp kopmuş ola ve ona çıkmak be-gāyet düşvār ola, ʿalā-kavlin pek ayrı taşa denir; cemʿi قِلَاعٌ [ḳilāʿ] gelir ḳāf'ın kesriyle ve قِلَعٌ [ḳilaʿ] gelir, عِنَبٌ [ʿineb] vezninde. Ve havāda dağ gibi görünen sehāb parçasına denir, ʿalā-kavlin havā yüzünün bir tarafı-

nı tutup kaplamış sehâbeye denir; cunun cemʿi قَلَعَ [kâlaʿ]dır fethateynle ki cemʿ-i cinsidir. Ve iri cüsseli yumru nâkaya denir. Ve bir mevziʿ adıdır. Ve harf-i taʿrîfsiz yine bir mevziʿ adıdır.

مَرْجُ الْقَلْعَةِ [Mercu'l-Ḳaleʿat] (fethâtle) Bâdiyede bir mevziʿdir ki ona aʿlâ kılıçlar nisbet olunur, قَلْعِيَّةٌ maʿrûftur. ʿAlâ-kavlin Ḥulvân-ı ʿIrâkʿtan aşağıcada bir karyedir. Ve

قَلْعَةٌ [ḳaleʿat] Masdar olur, قَلَعَ [ḳalaʿ] gibi ki fethateynledir, ke-mâ se-yuzkeru.

الْقَلْوَعُ [el-ḳalūʿ] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Bu dahi iri cüsseli yumru nâkaya denir. Ve şol yaya denir ki kirişi çekildikte gevşek olmakla tersine döner ola, cemʿi قُلْعٌ [ḳulʿ] gelir ḳâfʿın zammıyla; yukâlu: قَوْسٌ قَلْوَعٌ إِذَا نُرِعَ فِيهَا انْقَلَبَتْ

الْقَلْعُ [el-ḳalaʿ] (fethateynle) Uyuşmuş kana denir, عَلَقٌ [ʿalaḳ] gibi. Ve uyuzun gövdesinde pul pul kabuk tarzında kavlayan kavlara denir. Ve sıtmanın kesildiği vaktin ismidir; tekûlu: جَاءَنِي فِي قَلْعِ حُمَّاءَ Ve kayaların altlarında olan cânver deliklerine denir. Ve

قَلَعَ [ḳalaʿ] Masdar olur, râkibin götü eyerde durmayıp beri öte kaymak maʿnâsınadır ki yeniçeri oturuşu taʿbîr olunur; yukâlu: قَلَعَ الرَّايِكُ قَلْعًا وَقَلْعَةً مِنَ الْبَابِ الرَّايِعِ إِذَا لَمْ يَثْبُتْ عَلَى السَّرَجِ Kezâlik güreş tutan kimsenin ayakları pâyidâr olmayıp beri öte dayanmak maʿnâsınadır; yukâlu: قَلَعَ الصَّارِعُ إِذَا لَمْ يَثْبُتْ قَدَمُهُ عِنْدَ الصَّرَاعِ Ve belâdetten nâşî sözü fehm etmeyip kündlük eylemek maʿnâsınadır; yukâlu: عَكْسَرِي قَلَعَ الرَّجُلُ إِذَا لَمْ يَفْهَمِ الْكَلَامَ بِلَادَةَ نُشَالَارْدَا bu maʿnâlar أُو lafzıyla ihtilâf-ı lügât üzere mersûmdur, lâkin savâb olan her biri maʿnâ-yı mahsûstur.

الْقَلْعُ [el-ḳilʿ] (ḳâfʿın kesriyle) ve

الْقَلِيعُ [el-ḳaliʿ] (كَيْفٌ [ketif] vezninde) ve

الْقَلْعَةُ [el-ḳulʿat] (طُرْفَةٌ [ṭurfet] vezninde) ve

الْقَلْعَةُ [el-ḳuleʿat] (هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) ve

الْقَلْعَةُ [el-ḳulleʿat] (قُبَيْرَةٌ [ḳubberet] vezninde) ve

الْقَلَاعُ [el-ḳallāʿ] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Götü eyerde durmayan râkibe ve ayağı yer tutmayan güreşçiye ve söz anlamayan belîde ve künd-zihn adama denir. Ve

قَلَعَ [ḳilʿ] (ḳâfʿın kesriyle) Gemi yelkenine denir, شِرَاعٌ [şirāʿ] maʿnâsına. Ve nîmten zıbına denir. Ve çobanların hırt mırt çantalarına denir; cemʿi قَلْعَةٌ [ḳileʿat]tır, عَيْبَةٌ [ʿinebet] vezninde.

الْقَيْلَعُ [el-ḳaylaʿ] (حَيْدَرٌ [ḥaydar] vezninde) Ayakları ve endâm ve bünyesi iri ve yumru ʿavrete denir; yukâlu: هِيَ قَيْلَعٌ أَيِ الضَّحْمَةُ الرَّجُلَيْنِ وَالْقَوَامِ

الْقَلَاعُ [el-ḳallāʿ] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Yalancıya denir, كَذَابٌ [kezzāb] maʿnâsına. Ve pezevenge denir, قَوَادٌ [ḳavvād] maʿnâsına. Ve kefen soyucuya denir نَبَاشٌ [nebbāş] maʿnâsına. Ve beylik işlere karışan muhtesib ve subaşı ve şehr zâbiti ve gümrükçü makûlesine denir, شُرَطِيٌّ [şuraṭiyy] maʿnâsına. Ve gammâza denir; yukâlu: رَجُلٌ قَلَاعٌ أَيِ سَاعٍ إِلَى السُّلْطَانِ بِالْبَاطِلِ Ve bunların her birinde قَلَعَ [ḳalʿ] maʿnâsı mutasavverdir.

الْقِلَاعَةُ [el-ḳilāʿat] (كِتَابَةٌ [kitâbet] vezninde) Bu dahi gemi yelkenine denir; yukâlu: رَفَعُوا قِلَاعَةَ السَّيْفِينَةِ أَيِ شِرَاعِهَا

الْقُلْعُ [el-ḳulʿ] (ḳâfʿın zammıyla) Yürümek husûsunda kavî olan kişiye denir; yukâlu: رَجُلٌ قُلْعٌ أَيِ الْقَوِيِّ الْمَشِيِّ Ve ayağı yerden

ziyādece kaldırarak yürümeğe denir; ve minhu fî sifatihi ʿaleyhi's-salātu ve 's-selām: “إِذَا زَالَ زَالَ قُلْعًا” زُوِيَ بِالضَّمِّ وَبِالتَّخْرِيقِ وَكَكْتِفٍ أُنِي إِذَا مَشَى كَأَن يَوْفَعُ رَجُلِيهِ مِنَ الْأَرْضِ رَفْعًا وَتَنْعُمًا Yaʿnī “Fahr-i enām ʿaleyhi”s-selām hazretleri ayaklarını yerden gereği gibi yukarı kaldırarak meşy ederler idi ki kuvvetli kaldırıp ve kuvvetli vazʿ ederler idi.” Ashāb-ı nāz u nahvetin hatveleri mütekarib ayaklarını sürüyerek yürüdükleri gibi yürümezler idi. Ve bunda كَتِفٌ [ketif] veznindeki rivāyete göre vasf olur.

الْفُلْعَةُ [el-ḵulʿat] (ḵāf'ın zammıyla) ʿAzl maʿnāsına ismdir; yukālu: تَأَلَّمَ مِنْ قُلْعِيهِ أُنِي Ve ʿāriyetī māla denir, ʿalā-kavlin dāʿim ve ber-karār olmayanına denir. Ve şol zaʿif ve zebūn adama denir ki aslā hamle ve hücūma tāb-āver olmayıp merkezinde pāyidār olmaya. Ve ağaçtan koparılmış nesneye denir, meyve gibi. Ve

فُلْعَةٌ [ḵulʿat] Zevāl ve ʿadem-i sebāt maʿnāsını mutazammın olmakla ʿArablar مَنزِلْنَا مَنزِلًا مَنزِلًا مَنزِلًا قُلْعَةً derler, “Menzilimiz tavvattun ve temekkün edecek yer değildir” maʿnāsını irāde ederler. Ve bunda zammeteynle ve هُمَزَةٌ [humezet] vezninde dahi müstaʿmeldir. Yāhūd “menzil-i mezbūre mālik olmazız” maʿnāsını murād ederler yāhūd “ondan rihlet ve tahavvülümüz derkārdir, lākin tahavvül ve irtihāl vaktini bilmiyoruz” mevkiʿindedir. Kezālik هُوَ مَجْلِسٌ قُلْعَةٌ derler, şol meclis ki sāhibi onda defeʿātle kalkmağa muhtāc ola. Bunda iki vech muhtemeldir: Biri budur ki sāhib-i meclis otururken kendiden ʿazīz adamlar gelmekle kalkıp yer değiřmek iktizā ede ve bu ikrāmen ola. Ve birisi budur ki vakʿ

ve haysiyyet cihetiyle yerine gelen adamları oturtmağa muztarr olar; ve tekūlu'l-ʿArab: “الذُّنْيَا دَارٌ قُلْعَةٌ” أَي دَارٌ ائْتِلَاعٌ وَيَقُولُونَ هُوَ عَلَى قُلْعَةٍ أُنِي عَلَى رِحْلَةٍ **الْفُلْعُ** [el-ḵulāʿ] (غُرَابٌ [ḡurāb] vezninde) Şol balçığa denir ki suyu çekildikte yarılıp çatlar ola. Ve mantar yeri yarıp zuhūr edecek vakte tümüp kalkan kemreye denir ki onunla mantara delālet olunur. Ve ağızda hādis olur bir maraz adıdır. Ve deve sağ ve sālīm dururken fecʿeten yıkılıp helāk olmağa denir.

الْفُلَاعَةُ [el-ḵulāʿat] ثُمَامَةٌ [sumāmet] vezninde) Düz ve yumuşak yerde vākiʿ iri kayaya denir. Ve yerden koparılıp atılır olan taşa ve keseğe denir.

الْفُلَاعُ [el-ḵullāʿ] رُمَانٌ [rummān] vezninde) جُنْبَةٌ [cenbet] envāʿından bir nebāttır ki tāzesi ve kurusu davara pek yarar ʿalef olur.

الْإِفْلَاحُ [el-iḵlāʿ] (hemzenin kesriyle) ve **الْمُقْلَعُ** [el-muḵlāʿ] مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde ki masdar-ı mīmīdir) Bir işten geri durup ferāgat eylemek maʿnāsınadır ki nefsinin ondan kalʿ etmiş olur; yukālu: أَقْلَعُ Ve mahmūm adamı hummā boşlamak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: إِذَا أَقْلَعْتَ عَنْهُ الْحُمَّى إِذَا تَرَكْتَهُ Ve deve ثَبِيٌّ [seniyy] kertesinden رِبْعٌ [ribʿ] kertesine girmek maʿnāsınadır; “ث،ن،ي” ve “ز،ب،ع” māddesinde beyān olundu; yukālu: أَقْلَعْتَ الرَّبْلَ إِذَا خَرَجْتَ مِنْ إِثْنَاءِ Ve geminin yelkenini kaldırmak maʿnāsınadır ki yelkenini açmak olacaktır; yukālu: أَقْلَعُ السَّفِينَةَ إِذَا رَفَعْتُ شِرَاعَهَا Ve kalʿa yapmak maʿnāsınadır; yukālu: إِذَا أَقْلَعُ فُلَانٌ إِذَا بَنَى قُلْعَةً

الْمُقَالَعَةُ

[el-muḵāleʿat]

(مَقَاتَلَةٌ [muḳātelet] vezninde) قَلَعَ [ḳalʿ]dan mufāʿaledir, beyne'r-rümāt عَرَضُ الْمُقَالَعَةِ [ġaraḍu'l-muḳāleʿat] bundan me'hūzdur. Ve o şol ok nişānına itlāk olunur ki remy olunacak nişānelerin evvel derecesi olur ki arza karīb olmakla rāmī ona remy et-tikte elini pek çekip sündürmeğe muhtāc olmaya, rümāt-ı ʿArab evzā'larındandır.

[ق ل ف ع]

الْقَلْفُ [el-ḳilḳiʿ] (زَبْرَجٌ [zibric] ve دِرْهَمٌ [dir-hem] veznlerinde) Kopup yarılar olan kuru balçığa denir. Ve demir tüpālına denir ki tahriḫle demir tuvali taʿbīr olunur, demir kızdırılıp çekiçlendiği hinde perīşān olan hurdelerinden ʿibārettir; yukālu: كَلِمَاتُهُ كَالْقَلْفِ بَعِيدَةٌ عَنِ الْمَنَافِعِ وَهُوَ مَا يَتَّقَى مِنَ الطَّيْنِ وَيَتَّقَى وَكَذَلِكَ مَا تَفَرَّقَ مِنَ الْحَدِيدِ إِذَا طُبِعَ

الْمُقْلَفُ [el-muḳalfaʿ] (مُدْحَرَجٌ [mudahrec] vezninde) Sararıp kirlenmiş ve pāslanmış yüne ve yapağıya denir; yukālu: صُوفٌ مُقْلَفٌ أَي قَلِحٌ

الْقَلْفَعَةُ [el-ḳilfiʿat] (زَبْرَجَةٌ [zibricet] vezninde) Mantar topraktan yarılar çıkarken yerden tümüp yumrulan kemreye denir. Ve devenin derisi üzere pāre pāre kabuk gibi zuhūr eden kava denir.

[ق ل م ع]

الْقَلْمَعَةُ [el-ḳalmeʿat] (زَوْبَعَةٌ [zevbeʿat] vezninde) Erzāl-i nāsa denir; yukālu: هُم قَلْمَعَةٌ Ve أَي سَفَلَةٌ

قَلْمَعَةٌ [ḳalmeʿat] Masdar olur, bir kim-senin cellād gibi başını vurup düşür-mek maʿnāsınadır; yukālu: قَلَمَعَ رَأْسَهُ إِذَا ضَرَبَهُ فَأَنْدَرَهُ Ve ʿinde'l-baʿz tıraş eylemek maʿnāsınadır; yukālu: قَلَمَعَ رَأْسَهُ إِذَا حَلَقَهُ

[ق م ع]

الْمِقْمَعَةُ [el-miḳmeʿat] (مِكْنَسَةٌ [mikneset]

vezninde) Demir çomağa denir ki Fārisīde ġürz derler, ʿalā-kavlin çevġān gibi ucu eğri bir demir ālettir ki onunla fil-süvār olanlar fīli beri öte kullanmak için cā-be-cā başına vururlar; yukālu: قَمَعَهُ بِالْمِقْمَعَةِ أَي الْعُمُودُ مِنْ حَدِيدٍ أَوْ كَالْمِخْجَنِ يُضْرَبُ بِهِ رَأْسُ الْفِيلِ Ve bozdoğan ve toyka taʿbīr olunur ağaç-tan ālete denir ki onunla adamın başına vururlar; cemʿi مَقَامِعٌ [mekāmiʿ] gelir.

الْقَمْعُ [el-ḳamʿ] (جَمْعٌ [cemʿ] vezninde) مِقْمَعَةٌ [miḳmeʿat] ile vurmak maʿnāsınadır; yukālu: قَمَعَهُ قَمْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا ضَرَبَهُ بِالْمِقْمَعَةِ Ve zelīl ve makhūr eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: قَمَعَ فُلَانًا إِذَا فَهَرَهُ وَذَلَّلَهُ Ve nesne akıtacak kabın ağzına huni ko-mak maʿnāsınadır; yukālu: قَمَعَ الْوُطْبَ إِذَا وَضَعَ فِي رَأْسِهِ قَمْعًا Ve bir adamı veche ve maksadından sarf eylemek maʿnāsınadır; yukālu: قَمَعَ فُلَانًا إِذَا صَرَفَهُ عَمَّا يُرِيدُهُ Ve bir ada-mın başına vurmak maʿnāsınadır; yukālu: قَمَعَ فِي نَسْنَةٍ إِذَا ضَرَبَهُ رَأْسَهُ قَمْعًا فِي الشَّيْءِ إِذَا دَخَلَ Ve ot kısmını soġuk çalmakla bastırıp sindirmek maʿnāsınadır; yukālu: قَمَعَ الْبُزْدُ Ve kapta olan meşrūbu şiddetle içmek maʿnāsınadır; yukālu: قَمَعَ قَمْعًا فِي السَّبَقِ إِذَا شَرِبَهُ شَرْبًا شَدِيدًا Ve meşrūb yut-maksızın hemān boġazdan kayıp gitmek maʿnāsınadır; yukālu: قَمَعَ الشَّرَابَ إِذَا مَرَّ فِي الْعَلَقِ مَرًّا بِغَيْرِ جُرْعِ

قَمَعَ السَّمْعُ [ḳamʿu's-semʿ] Bir adamın sö-züne hamūş olarak kulak tutup dinlemek-ten ʿibārettir; yukālu: قَمَعَ سَمْعَهُ لِفُلَانٍ إِذَا أَنْصَتَ Ve لَهُ

قَمَعَ [ḳamʿ] Huniye denir ki onunla ġülāb-dān makülesine ġülāb ve dühn gibi nes-neler vazʿ ederken ağzına korlar; yukālu: جَعَلَ عَلَيْهِ الْقَمْعَ وَهُوَ مَا يُوضَعُ عَلَى فَمِ الْإِنَاءِ يُنْصَبُ فِيهِ

وَعَيْرُهُ Ve hurmā dānesinin dibinde pul gibi yapışık nesneye denir ki hurmānin takye ve tāci menzilindedir. Ve

قَمْع [qamʿ] Tohme ve imtilāʾ maʿnāsınadır; tekūlu: أَخَذَنِي الْقَمْعُ أَي التَّحْمَةُ

الْإِقْتِمَاعُ [el-iqtimāʿ] [iftiʿāl] [iftiʿāl] vezninde) Kapta olan meşrūbu süpürü içmek maʿnāsınadır; yukālu: إِقْتَمَعَ مَا فِي السِّقَاءِ إِذَا شَرِبَهُ شُرْبًا شَدِيدًا Ve tulumun ağzını ağza alıp içmek maʿnāsınadır; yukālu: إِقْتَمَعَ السِّقَاءُ إِذَا أَقْتَبَعَهُ Ve bir nesneyi ihtiyār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِقْتَمَعَ الشَّيْءُ إِذَا اخْتَارَهُ

الْإِقْمَاعُ [el-iqmāʿ] (hemzenin kesriyle) Bir kimseyi zelil ve makhūr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: مَا أَقْمَعَهُ إِذَا قَهَرَهُ وَذَكَهُ Ve bir nesne yutkunmaksızın boğazdan akıp gitmek maʿnāsınadır; yukālu: أَقْمَعَ الشَّرَابُ إِذَا مَرَّ فِي الْحَلْقِ مَرًّا يَغْيِرُ جُرْعَ كَوَشَعِغِينِ هَوْرُغِي وَبِغْيِرُ جُرْعَ كَوَشَعِغِينِ هَوْرُغِي Ve deve köşegeninin hörgücü yağ bağlayıp büyüme maʿnāsınadır; yukālu: أَقْمَعَ الْفَصِيلُ إِذَا أُجْدَى فِي نَآهْجَانِ وَتَمَكَ فِيهِ الشَّحْمُ Ve nāgehānī çıka gelen adamı geri döndürmek maʿnāsınadır; tekūlu: أَقْمَعْتُهُ أَي طَلَعَ عَلَيَّ فَرَدَدْتُهُ

الْقَمْعَةُ [el-qameʿat] (fethātla) Üyez taʿbīr olunan sivrisineğe denir ki ıssı günlerde develere ve āhūlara üşüp tezāhüm ederler; cemʿi مَقَامِعُ [mekāmiʿ] gelir gayr-i kıyās üzere, شِبْهٌ [şibh] ve مَشَابِهٌ [meşābih] ve لَمْحٌ [lemḥ] ve مَلَامِحٌ [melāmiḥ] gibi; yukālu: ذَبَّ عَنْهُ الْقَمْعَةُ أَي الذَّبَابُ تَرَكَّبَ الْإِبِلَ وَالطَّيَّاءُ إِذَا اشْتَدَّ ضَرْبٌ عَلَى قَمْعَتَيْهِ Ve başa denir; yukālu: ضَرَبَ عَلَى رَأْسِهِ أَي رَأْسِهِ Ve hörgücün tepesine denir. Bunların cemʿi قَمْعٌ [qamʿ]dır fethateynle. Ve

قَمْعَةٌ [Qameʿat] Yemen’de bir hısn adıdır. Ve ʿUmeyr b. İlyās b. Muḍar’ın lakabıdır, “خ،ن،د،ف” māddeesinde mezkūrdur.

الْقَمْعُ [el-qamʿ] (fethateynle) Havāda toz ve duman şeklinde görünen nesneye de-

nir ki pusuak taʿbīr olunur; yukālu: مَا هَذَا الْقَمْعُ فِي السَّمَاءِ وَهُوَ كَالْعَجَاجِ يَثُورُ فِي السَّمَاءِ Ve boğazda boğurtlağın ucuna, ʿalā-kavlin boğum başına denir ki akciğere nefes girecek mecrādan ʿibārettir. Ve gözde kirpik diplerinde çıkan hurde sivilcelere denir, ʿalā-kavlin gözün pınarı fāsīd olmakla kıpkızıl olmak yāhūd gözün pınarının eti şişip gömgök olmak yāhūd göze ʿameş ʿarız olmakla nūru fersiz zaʿīf olmak maʿnāsınadır; yukālu: قَمِعَتْ عَيْنُهُ قَمْعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا فَسَدَ مَوْقِفُهَا وَاحْمَرَّتْ أَوْ كَبِدَ لَحْمُ مَوْقِفِهَا وَوَرِمَ أَوْ عَمِشَ وَقَلَّ نَظَرُهَا Ve atın art ayağının siniri başı kaba ve kalın olmak maʿnāsınadır ki meʿāyibdendir; yukālu: قَمِعَ عَرْقُوبُ الْفَرَسِ إِذَا غَلِظَ رَأْسُهُ Ve atın bir dizi āherinden yoğun olmak maʿnāsınadır; yukālu: قَمِعَ الْفَرَسُ إِذَا غَلِظَتْ إِحْدَى رُكْبَتَيْهِ عَنِ الْأُخْرَى

قَمْعٌ [qamaʿ] Boğazda hancerede olan yumruca küçük kemikçeğize denir. Ve deve köşegeninin hörgücü yağ bağlayıp kabarıp kalkmak maʿnāsınadır; yukālu: قَمِعَ الْفَصِيلُ إِذَا أُجْدَى فِي سَنَامِهِ وَتَمَكَ فِيهِ الشَّحْمُ Ve devayı süfūf olarak ağza atmak maʿnāsınadır; yukālu: قَمِعَ الدَّوَاءُ إِذَا قَمِحَهُ Ve göze düşmüş çörçöp ve toz makūlesini hātem kulpuyla ve sār nesne ile çıkarmak maʿnāsınadır; yukālu: قَمِعَتْ عَيْنُهُ إِذَا وَقَعَ فِيهَا الْقَدَى فَاسْتُخْرِجَ بِالْحَاتَمِ

الْقَمُوعُ [el-qamūʿ] [şabūr] vezninde) ve

الْأَقْمَعُ [el-aqmaʿ] [aḥmer] vezninde) Gözünde vech-i mezkūr üzere قَمْعٌ [qamaʿ] ʿarızası olan adama denir. Cemʿi قَمْعٌ [qumʿ] gelir, أَحْمَرٌ [aḥmer] ve حُمْرٌ [ḥumr] gibi. Ve

أَقْمَعٌ [aqmaʿ] Bir dizi āherinden kalın olan ata denir; müʿennesi قَمْعَاءُ [qamʿā]dır. Ve

hanceresinde قَمْعٌ [qamaʿ] dediği yumruca kemikçeğizi büyük olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَمْعٌ أَيْ عَظِيمُ الْقَمْعِ Ve bir tarafa doğru eğrice olan buruna denir; yukālu: أَنْفٌ أَمْعٌ أَيْ أَمْعٌ Ve atın art sinirine denir ki ʿādetten ezyed sivri ola; yukālu: عُرْفُوتٌ أَمْعٌ أَيْ الْعَظِيمُ الْإِبْرَةِ

الْقَمِيعُ [el-ḳamiʿ] (كَيْفٌ [ketif] vezninde) Bu dahi bir dizi āherinden yoğun olan ata denir. Ve büyük hörgüçlü deveye denir; yukālu: بَعِيرٌ قَمِيعٌ أَيْ عَظِيمُ السِّنَامِ Ve büyük hörgüce denir; yukālu: سِنَامٌ قَمِيعٌ أَيْ عَظِيمٌ Ve sivilceli göze denir; yukālu: طَرْفٌ قَمِيعٌ أَيْ فِيهِ فَرَسٌ Ve ürkek hayvāna denir; yukālu: قَمِيعٌ أَيْ هَيُوتٌ

الْقَمِيعَةُ [el-ḳamiʿat] (شَرِيفَةٌ [ṣerīfet] vezninde) Dābbenin iki kulağı miyānında olan yumruya denir ki yukarı kalkık olur; cemʿi قَمَائِعٌ [ḳamāʿiʿ] gelir. Ve kuyruğun ucuna denir ki kuyruk sokumunun nihāyetidir.

الْقَمِيعُ [el-ḳamiʿ] (شَرِيفٌ [ṣerīf] vezninde) Deve hörgücünün omurga mührelerinin yukarısına denir.

الْقَمِيعَةُ [el-ḳamiʿat] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) Kösnümüşt nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ قَمِيعَةٌ أَيْ ضَبِيعَةٌ

الْقَمِيعَةُ [el-ḳumiʿat] (غُرْفَةٌ [ḡurfet] vezninde) Dağarcığın boğazına sardıkları bağa denir. Ve mālın güzīdesine denir ve bunda ḳāf'ın fethiyle ve fethateynle cā'izdir. Ve baʿzılar bunu devenin güzīdesine tahsīs eylediler; cemʿi قُمْعٌ [ḳumʿ] gelir ḳāf'ın zammıyla. Müʿellif bu māddeyi tekrār eylemiştir.

الْمَقْمُوعُ [el-maḳmūʿ] Maglūb ve makhūr maʿnāsınadır; yukālu: رَجُلٌ مَقْمُوعٌ أَيْ مَقْمُورٌ Ve içinden güzīdesi seçilip ahz ve ifrāz olunmuş deve sürüsüne denir; yukālu: إِبِلٌ

رَجُلٌ مَقْمُوعٌ أَيْ مُتَحَمٌّ Ve tohme ve imtilā olmuş adama denir; yukālu:

الْقَمْعُ [el-ḳimʿ] (ḳāf'ın kesriyle) ve

الْقَمْعُ [el-ḳimaʿ] (عِنَبٌ [ʿineb] vezninde) Bunlar da hurmā dānesinin dibinde kehribā tarzında yapışık pula denir. Ve dūhn makūlesi vazʿ olunacak kabın ağzına sokulan huniye denir.

الْقَمْعَانُ [el-ḳimʿān] (ḳāf'ın kesriyle) Hurmā sepetinin iki dip köşelerine denir.

الْأَقْمَاعِي [el-aḳmāʿiyy] (hemzenin fethiyle) Bir nevʿ beyāz üzümdür ki giderek zaʿferān gibi sapsarı olur.

التَّقْمِيعُ [et-taḳmiʿ] Hurmā koruğunun dibinde zikr olunan قَمْعٌ [ḳimʿ] dedikleri nesnesi kopmak maʿnāsınadır; yukālu: قَمَعَتِ الْبُسْرَةُ إِذَا انْقَلَعَتْ قَمْعُهَا

التَّقْمِيعُ [et-teḳammuʿ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) Bir nesne içinden güzīdesini seçip almak maʿnāsınadır; yukālu: تَقْمَعُ الشَّيْءُ إِذَا أَخَذَ خِيَارَهُ Ve davar قَمْعٌ [ḳamaʿ] dedikleri zikr olunan sineği defʿ için başını oynatmak maʿnāsınadır ki sineklenmek taʿbīr olunur; yukālu: تَقْمَعُ الْحِمَارُ إِذَا حَرَكَ رَأْسَهُ وَذَبَّ الْقَمْعُ Ve mütehayyir olmak, ʿalā-kavlin yalnızca oturmak maʿnāsınadır; yukālu: تَقْمَعُ الرَّجُلُ إِذَا تَحَيَّرَ أَوْ جَلَسَ وَحَدَهُ

الْمُتَقَمِّعُ [el-muteḳammaʿ] (ism-i mefʿul bünyesiyle) Davarın başına ve dudaklarına denir.

الْإِنْقِمَاعُ [el-inḳimāʿ] (إِنْفِعَالٌ [infīʿāl] vezninde) Bir kimse gizlenmek için hānesine girip kapanmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْقَمَعَ الرَّجُلُ إِذَا دَخَلَ الْبَيْتَ مُسْتَحْفِيًا

[ق ن ب ع]

الْقَنْبُعُ [el-ḳunbuʿ] (قُنْفُذٌ [ḳunfuḏ] vezninde) Sünbülede buğday dānesinin kapçığına

denir. Ve Ğaniyy kabîlesinin diyârında bir dağın adıdır. Ve bodur adama denir.

الْقُنْبَعَةُ [el-ḳunbuʿat] (فُنْبَعَةٌ [ḳunfuzet] vezninde) Müʿennesidir. Ve ʿArab çocuklarının başlarına giydikleri uzunca külâh tarzında takyeye denir. Ve حُنْبَعَةٌ [ḥunbuʿat] maʿnâsınadır ki karıların küçük baş örtülerine denir, ʿalâ-kavlin ona şebîh olan örtüye denir.

الْقُنْبَعَةُ [el-ḳanbeʿat] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Bir kimse hânesinde kapanıp gizlenmek maʿnâsınadır; yukâlu: قَنْبَعُ الرَّجُلِ فِي تَنْبَعِ إِذَا تَوَارَى Ve dargınlıktan tulum gibi şişip kabarmak maʿnâsınadır; yukâlu: قَنْبَعُ فُلَانٍ إِذَا انْتَفَحَ مِنَ الْعَصَبِ

الْمُقَنْبِعُ [el-muḳanbiʿ] (ism-i fâʿil bünyesiyle) Söbü başlı adama denir; yukâlu: رَجُلٌ مُقَنْبِعُ الرَّأْسِ أَي مَبْطُولُهُ

[ق ن ث ع]

الْمُقَنْبِعُ [el-muḳanṣiʿ] (şâ-yı müsellese ile ve ism-i fâʿil bünyesiyle) Sakalı kaba ve dağınık olan adama denir; yukâlu: رَجُلٌ مُقَنْبِعُ اللَّحْيَةِ أَي عَظِيمُهَا مُتَشَرِّهُمَا

[ق ن د ع]

الْقُنْدُغُ [el-ḳunduḡ] (قُنْدُغٌ [ḳunfuḡ] vezninde) Deyyūs ve kurumsağa denir; yukâlu: هُوَ قُنْدُغٌ أَي دَبُوتٌ

[ق ن ذ ع]

الْقُنْدُغُ [el-ḳunzuḡ] (zāl-ı muʿceme ile) قُنْدُغٌ [ḳunduḡ] vezninde ve mürâdifidir.

الْقُنْدُغَةُ [el-ḳunzuʿat] قُنْدُغَةٌ [ḳunzuʿat] vezninde ve mürâdifidir ki zikr olunur.

الْقَنْذَاذُ [el-ḳanāziḡ] (ḳāf'ın fethiyle) Devāhî ve āfāta denir; yukâlu: أَصَابَتْهُمْ الْقَنْذَاذُ أَي الدَّوَاهِي Ve bed ve fuḡş ve nâ-sezā sözlerle denir; yukâlu: رَمَاهُ بِالْقَنْذَاذِ أَي الْكَلَامِ النَّبِيحِ

وَالْفُحْشِ

[ق ن ز ع]

الْقَنْزُوعَةُ [el-ḳunzuʿat] (ḳāf'ın ve zā-yı muʿcemenin zammıyla) ve

الْقَنْزُوعَةُ [el-ḳanzeʿat] (ḳāf'ın ve zā'yın fethiyle) ve

الْقَنْزِيعَةُ [el-ḳinziʿat] (زَبْرَجَةٌ [zibricet] vezninde) ve

الْقَنْزُوعَةُ [el-ḳunzeʿat] جُنْدَبَةٌ [cundebet] vezninde) ve

الْقَنْزُوعُ [el-ḳunzuʿ] (قُنْفُذٌ [ḳunfuḡ] vezninde ki beş lügattır) Başın havālî ve etrâfında olan saça denir; cemʿi قَنْزَاعٌ [ḳanāziʿ] ve قَنْزَاعَاتٌ [ḳunzuʿat] gelir. Bu maddenin mahall-i zikri bu mevkiʿdir, zîrâ nûn'u asliyyedir. Cevherî zâʿide olduğuna zehâbla “ق،ز،ع” mâddesinde sebt eylemiştir, lâkin gayri-i savâbdır. Ve

قَنْزَاعٌ [ḳanāziʿ] Baş tıraş olduktan sonra cābe-cā ibkâ olunan saç bakiyyelerine denir ki ondan nehy-i nebevî sâdır olmuştur. Kāle'ş-şārih ve fi'l-hadîsi: “أَنَّهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ” نَهَى عَنِ الْقَنْزَاعِ “فَهِيَ أَنْ يُؤْخَذَ الشَّعْرُ وَيُتْرَكَ مِنْهُ مَوَاضِعٌ وَهِيَ

قَنْزُوعَةُ [ḳunzuʿat] Oğlanın başında olan perçeme denir, ʿalâ-kavlin kabarıp uzamış saça denir; yukâlu: تَرَكَ فِي رَأْسِهِ قَنْزُوعَةً وَهِيَ الْخُضْلَةُ مِنَ الشَّعْرِ تُتْرَكَ عَلَى رَأْسِ الصَّبِيِّ أَوْ هِيَ مَا أَزْتَفَعَ مِنَ الشَّعْرِ وَطَالَ مَا فِي الْكَلَالِ إِلَّا قَنْزُوعَةٌ Ve bir mikdâr çayrılık parçasına denir; yukâlu: أَي قَطْعَةٌ مَعْرَةٌ عَجَبٌ [ʿacb] maʿnâsına. Ve horozun ibiğine denir; ve tepeli cinsinin perçemine denir. Ve cevzden büyücek yuvalak taşa denir; yukâlu: رَمَاهُ بِالْقَنْزُوعَةِ وَهِيَ مِنَ الْحَجَارَةِ مَا هُوَ أَعْظَمُ

من الجوزة Ve ʿavretlerin başlarına sardıkları nezkeb makülesine denir. Ve

قَنَازِعُ [qanāzīʿ] Devāhī ve āfāta itlāk olunur. Ve buğdaycık otunun bakiyyelerine denir.

قُنُوزُ [qunūz] (قُنُودُ [qunūd] vezninde) Mekke ile Sirreyn beyninde bir niçe tepeli bir dağın ismidir.

الْقَنْزَعَةُ [el-qanzeʿat] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Dövüşen horoz hasmından maglûb olup kaçmak maʿnâsındadır; yukâlu: قَنْزَعٌ الدِّيكِ إِذَا هَرَبَ مِنَ الدِّيكِ الَّذِي يَقَاتِلُهُ

ق ن ع

الْقُنُوعُ [el-qunūʿ] (رُجُوعٌ [rucūʿ] vezninde) Tezellül ve meskenetle dilenmek maʿnâsındadır; yukâlu: قَنَعَ الرَّجُلُ قُنُوعًا مِنَ الْبَابِ وَتَذَلَّلَ Ve kısmetine rāzī ve hursend olmak maʿnâsına olmakla zıdd olur; yukâlu: قَنَعَ مُؤَلِّفٌ إِذَا رَضِيَ بِالْقِسْمِ burada tahrîri *Başāʾir*’deki tahrîrine muhâlifdir, zîrâ burada vech-i mezkûr üzere masdarları müttehid ve bâb-ı sâlisten olarak resm eylemiştir, lâkin *Başāʾir*’de züill ve suʾâl maʿnâsına olan, bâb-ı sâlisten قُنُوعٌ [qunūʿ]; ve rızā bi’l-kismet maʿnâsına olan bâb-ı rābiʿden قَنَاعَةٌ [qanāʿat] olmak üzere sebt eylemiştir. Gerçi burada dahi çend satr sonraca قَنَاعَةٌ [qanāʿat]’i bâb-ı rābiʿden olarak resm eylemiştir, lâkin vech-i mesrûd üzere bâb-ı sâlisten dahi vürüd etmek siyâkında sebt eylemekle şârihin beyânı üzere lügat-ı mercûha irtikâb eylemiştir. Ve min duʿāʾihim: نَسَأَلُ اللَّهَ الْقَنَاعَةَ وَنَعُوذُ بِفِي’-MESELİ: قَنَعَ بِاللَّهِ مِنَ الْقُنُوعِ أَيِ السُّؤَالِ وَالتَّذَلُّلِ “خَيْرُ الْغِنَى الْقُنُوعُ وَشَرُّ الْفَقْرِ الْخُسُوعُ” Burada قُنُوعٌ [qunūʿ] rızā bi’l-kismet maʿnâsındadır. Ve bayır ve dağ makülesi yüksek yere çıkmak maʿnâsındadır; yukâlu: قَنَعَتِ الْإِبِلُ قُنُوعًا

مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا ضَعِدَتْ قَنَعَتُ الْجَبَلُ إِذَا عَلَوَتْهُ

الْقَانِيعُ [el-qāniʿ] Züill ve meskenetle suʾâl edici adama denir ki maʿnā-yı evvelden meʾhūzdur; yukâlu: رَجُلٌ قَانِيعٌ أَي سَائِلٌ مُتَذَلِّلٌ Ve kısmetine rāzī ve hursend olan adama denir. Ve bir mekândan mekân-ı âhere hurûc eden adama denir.

الْقَانِيعُ [el-qāniʿ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bu dahi dilenciye denir. Ve kısmetine rāzī olan adama denir.

الْقَنَاعَةُ [el-qanāʿat] (سَمَاهَةٌ [semāhat] vezninde) ve

الْقَنْعُ [el-qanāʿ] (fethateynle) ve

الْقَنْعَانُ [el-qunʿān] (kāf’ın zammıyla) Nahnu kasemnā matbahından taʿyîn olunan kısmete rāzī olmak maʿnâsındadır; yukâlu: قَنَعَ الرَّجُلُ قَنَاعَةً وَقَنَعَانًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا رَضِيَ بِالْقِسْمِ Ve

قُنْعَانٌ [qunʿān] Şol şâhide denir ki ʿadl ve mevsûk olmakla reyine yâhūd hükmüne yâ şehâdetine kâniʿ ve rāzī oluna. Müzekker ve müʿennesi ve müfredi ve cemʿi müsâvidir.

الْقَنْعُ [el-qāniʿ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

الْقَنْوُعُ [el-qanūʿ] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Be-gâyet sâhib-i kanāʿat olan adama denir. Ve

قُنُوعٌ [qunūʿ] Aşağıya nüzül edecek engebe yere denir, هَبُوطٌ [hebūt] maʿnâsına. Ve bu müʿennestir. Ve yükseğe çıkacak yokuşa denir, صُعُودٌ [şaʿūd] maʿnâsına. Bu cihetle zıdd olur.

الْمَفْنَعُ [el-mafnaʿ] (مَفْعَدٌ [maḥʿad] vezninde) قُنْعَانٌ [qunʿān] gibi şol şâhide denir ki reyine yâ hükmüne yâ şehâdetine kanāʿatla cedel ve daʿvâ ḥaşm ve fasl olu-

nur; yukālu: شَاهِدٌ مَفْنَعٌ وَفُنْعَانٌ أَي رَضِيٌّ يُفْنَعُ بِهِ أَوْ بِحُكْمِهِ أَوْ بِشَهَادَتِهِ

الْفَنَعُ [el-ḵan^ʿ] (منع [men^ʿ] vezninde) Davar otlağa meyl ve kasd eylemek maʿnāsınadır; yukālu: فَنَعَتِ الْإِبِلُ فُنْعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا مَالَتْ لِلْمَرْتَعِ Ve davar yatağına ve yurduna doğru yönelmek maʿnāsınadır; yukālu: فَنَعَتِ الْإِبِلُ فُنْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا مَالَتْ لِمَأْوَاهَا وَأَقْبَلَتْ وَنَحَوُ أَهْلِهَا Ve deve şūr otlaktan tatlı otlağa hurūc eylemek maʿnāsınadır; yukālu: فَنَعَتِ الْإِبِلُ فُنْعًا مِنَ الْبَابِ الْمَرْبُورِ إِذَا خَرَجَتْ مِنَ الْحُمْضِ إِلَى الْحَلَّةِ Ve tulumun ve kırbanın ağzını kıvırmak maʿnāsınadır; yukālu: فَنَعَ الْإِدَاوَةَ إِذَا حَنَّتْ رَأْسَهَا Ve hayvânın memesi yukarı karnına doğru çekilmek maʿnāsınadır; yukālu: فَنَعَتِ الشَّاةُ إِذَا زَتَفَعَ صَرْعُهَا وَلَيْسَ فِي صَرْعِهَا تَصَوُّبٌ

الْفَنَعَةُ [el-ḵan^ʿat] (تمرة [temret] vezninde) Deve şūr otlaktan tatlı otlağa çıkmaya denir ki ismdir.

الْإِفْنَاعُ [el-iknā^ʿ] (hemzenin kesriyle) ve **الْإِسْتِفْنَاعُ** [el-istiknā^ʿ] Bunlar da hayvânın memesi karnına doğru çekilmek maʿnāsınadır; yukālu: أَفْنَعَتِ الشَّاةُ وَاسْتَفْنَعَتْ نَاقَةً مُفْنَعَةً الصَّرْعُ “” ve fiʿl-hadîsi: فَنَعْتُ بِمَعْنَى وَفِي ʿL-HADÎSİ: “” Ve التِّي أَخْلَافُهَا تَزْتَفَعُ إِلَى بَطْنِهَا

إِفْنَاعٌ [iknā^ʿ] فِنَعَةٌ [ḵin^ʿat] yaʿnî iki sehl tepe aralığında olan düz yere uğramak maʿnāsınadır; yukālu: أَفْنَعُ الرَّجُلُ إِذَا صَادَفَ الْقِنْعَةَ Ve bir adamı bir nesneye rāzî ve kānîc kılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَفْنَعُهُ إِذَا أَرْضَاهُ Ve bir kimse kıyām-ı namâzda ettiği gibi gözleri önünde ve iki tarafa katā meyl ve iltifât eylemeyerek başını dikip durmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: أَفْنَعُ رَأْسَهُ إِذَا نَصَبَهُ لَا يَلْتَفِتُ يَمِينًا وَشِمَالًا وَجَعَلَ طَرَفَهُ مُوَارِبًا Ve sürüyü otlağa uğratmak maʿnāsınadır; yukālu: أَفْنَعُ الْعَنَمَ إِذَا أَمَرَهَا لِلْمَرْتَعِ Ve bir kimseyi bir nesneye muhtâc kılmak

maʿnāsına olmakla zıdd olur; yukālu: أَفْنَعُ بUNUN ZİDDİYYETİ ÜÇÜNCÜ MAʿNĀYA NİSBETLEDİR.

الْمِفْنَعُ [el-miḵna^ʿ] (منبر [minber] vezninde) ve

الْمِفْنَعَةُ [el-miḵne^ʿat] (مِكْنَسَةٌ [mikneset] vezninde) Hatunların baş örtüsüne denir ki çar taʿbîr olunur; yukālu: تَقَنَّعَتْ بِالْمِفْنَعِ وَالْمِفْنَعَةُ وَهِيَ مَا تَقَنَّعَ بِهِ الْمَرْأَةُ رَأْسَهَا

الْفِنَاعُ [el-ḵinā^ʿ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bu dahi ʿavretlerin baş örtüsüne denir, lâkin bu مِفْنَعَةٌ [miḵne^ʿat]tan evsaʿ olur. Ve hurmâ çubuğundan örülmüş yassı sepete denir; yukālu: وَضَعَ التَّمْرَ بِالْفِنَاعِ أَي الطَّبَقِ مِنْ عُسْبِ النَّحْلِ Ve yüreğin perdesine denir ki ince zardır, وَغِشَاءُ الْقَلْبِ [gîşâʿuʿl-ḵalib] maʿnāsına. Ve yarağa ve silâha ıtlâk olunur; cemʿi فُنْعٌ [ḵunu^ʿ]dur zammeteynle; yukālu: أَخَذُوا فُنْعَهُمْ أَي أَسْلِحَتَهُمْ

فِنَاعٌ [ḵinā^ʿ] (gayr-i munsarîf olarak) Dişi koyuna tesmiye olunmuştur, خِمَارٌ [ḵimār] dedikleri gibi. Ve bu فِطَامٌ [ḵatāmi] bâbındandır.

الْقِنْعَةُ [el-ḵana^ʿat] (fethâtla) Yüksek nesnenin tepesine denir; yukālu: قِنْعَةُ الْجَبَلِ وَالسَّنَامُ أَي أَعْلَاهُمَا

الْفَنَعُ [el-ḵana^ʿ] (fethateynle) Yüksek kum tepeye, ʿalâ-kavlin aşığı zeminden yanlarına doğru düzce ve yassıca olanına denir ki لَبَبٌ [lebeb] dahi derler; tekûlu: رَأَيْتُهُ عَلَى قِنَعٍ وَهُوَ مَا أَشْرَفَ مِنَ الرَّمْلِ أَوْ مَا اسْتَوَى أَسْفَلُهُ Ve مِنَ الْأَرْضِ إِلَى جَنْبِهِ

قِنَعٌ [Ḵana^ʿ] Şaʿlebiyye nām mevziʿle Cebel-i Murbiḵ beyninde bir suyun adıdır.

الْفَنَعُ [el-ḵin^ʿ] (ḵāfʿın kesriyle) Silâha ve yarağa denir; cemʿi أَفْنَاعٌ [aknā^ʿ] gelir. Ve فِنَعَةٌ [ḵin^ʿat] lafzından cemʿ-i cinsi olur ki

toprağı olur ki toprağı sehl ve mülāyim olan iki tepe beyninde vākiʿ düz yere denir; cemʿu'l-cemʿi قَعَادُ [qinʿān]dır kâf'ın kesriyle. Ve bir nesnenin asl ve bünyādına denir; yukālu: كَرِيمِ الْقِنَعِ أَي الْأَصْلِ Ve Yemāme'de bir suyun adıdır. Ve hurmā çubuklarından örölmüş yassı sepete denir, bunda zammla da cā'izdir. Ve çalacak boruya denir, شَبْبُورُ [šebbūr] ma'nāsına. Bunda قُبْعُ [qubʿ] ve قُنْعُ [qunʿ] lafzlarından muşahhaf değıldir. Şārihin beyānına göre رَفْعُ [refʿ] ma'nāsındandır, zīrā refʿ-i savtı tazammındır; yukālu: يَفْتَحُ فِي الْقِنَعِ أَي الشُّبُورِ قُنْعُ [Quneyʿ] [zubeyr] vezninde) Benū Ca'fer ile Benū Ebī Bekr b. Kilāb beyninde bir su adıdır.

القُنَيْعَةُ [el-Quneyʿat] [cuheyne] vezninde) Bādiyede Şa'lebiyye ile Huzeymiyye beyninde bir birke adıdır.

القُنْعَةُ [el-qunʿat] [gurfet] vezninde) Dilencilige denir; yukālu: أَعُوذُ بِاللّٰهِ مِنْ مَجَالِسِ الْقُنْعَةِ أَي مِنَ السُّؤَالِ

الأَقْنَعُ [el-aqnaʿ] [aḥmer] vezninde) Şol deveye denir ki başı dik olup ve köprücük dedikleri kemik yerleri basık ve çökük ola; yukālu: جَمَلٌ أَقْنَعٌ إِذَا كَانَ فِي رَأْسِهِ شُحُوصٌ وَفِي سَالِفَتِهِ تَطَافُرٌ

المُقْنَعُ [el-muqnaʿ] [mukrem] vezninde) Dişleri iç yüzüne doğru eğri olan ağza vasf olur; yukālu: فَمَ الْمُقْنَعُ إِذَا كَانَتْ أَسْنَانُهُ مَعُطُوفَةً إِلَى دَاخِلِ

المُقْنَعَةُ [el-muqneʿat] [mukremet] vezninde ki) Rāʿ'ın işbu: زَجَلُ الْحَدَاءِ كَأَنَّ "فِي حَيَوتِهِمْ | قَصَبًا وَمُقْنَعَةَ الْحَنِينِ عَجُولًا" beytinde vākiʿ ve nūn'un fethiyle ve kesriyle mervīdir. Fethine göre murād nāydir, zīrā neyzen nāyi çaldığı vakte başını yukarı kaldırır ve kesreye göre murād refʿ-i hanīn

eden nākadır, bu sürette مَقْنَعَةُ الْحَنِينِ وَصُوتٌ مُقْنَعَةٌ takdīrindedir.

التَّقْنِيْعُ [et-taḡnīʿ] Bir kimseyi bir nesneye rāzī ve kānīʿ kılmak ma'nāsındır; yukālu: قَنَّعَ فُلَانًا إِذَا رَضَاهُ Ve hatunun başına قِنَاعٌ [qināʿ] örttürmek ma'nāsındır; yukālu: قَنَّعَ الْمَرْأَةَ إِذَا أَلْبَسَهَا الْقِنَاعَ Ve bir kimşenin üzerine havāle olup tepesine kamçı ve değınek makülesiyle harıl harıl vurmak ma'nāsındır; yukālu: قَنَّعَ رَأْسَهُ بِالسُّوِطِ إِذَا عَشَاهُ Ve horoz birbiriyle dövüşürken boynunun tüylerini tepelerine doğru kabartmak ma'nāsındır; yukālu: قَنَّعَ الدِّيَكِ إِذَا رَدَّ بُرَائِلَهُ إِلَى رَأْسِهِ

المُقْنَعُ [el-muqannaʿ] [muʿazzam] vezninde) Başına tolga giymiş adama denir, migfer-püş ma'nāsına; yukālu: رَجُلٌ مُقْنَعٌ إِذَا كَانَ عَلَيْهِ بَيْضَةُ الْحَدِيدِ

التَّقْنُوعُ [et-teḡannaʿ] [tefaʿul] vezninde) Hatun başına çar bürünmek ma'nāsındır; yukālu: تَقَنَّعَ فُلَانٌ إِذَا تَعَشَّى بِثَوْبٍ

[ق ن ف ع]

القُنْفُوعُ [el-qunfuʿ] [qunfuʿ] vezninde) Hasīs ve nākes bodura denir; yukālu: رَجُلٌ زُبْرَجٌ مُقْنَعٌ أَي قَصِيرٌ حَسِيسٌ [zibric] vezninde dahi lügattır.

القُنْفُوعَةُ [el-qunfuʿat] [qunfuʿet] vezninde) Göte denir, اِسْتِ [ist] ma'nāsına. Ve kirpiye denir, قُنْفُوعَةٌ [qunfuʿet] ma'nāsına.

[ق ن ق ع]

بنو قَيْتَقَاعَ [Benū Qaynuḡāʿ] (kâf'ın fethi ve nūn'un harekāt-ı selāsiyla) Yehūd kavminden bir kabīle ismidir ki Medīne'de olurlar idi.

[ق و ع]

القَوَعُ [el-qawʿ] [nevʿ] vezninde) ve

الْقِيَاغُ [el-kiyāʿ] [كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Erkek hayvān dişiye aşmak maʿnāsınadır; yukālu: قَاعُ الْفَحْلِ عَلَيْهَا يَقْوَعُ قَوْعًا وَقِيَاغًا إِذَا نَزَا Ve bir nesneden yāhūd bir yere giderken kışınlayıp dönmek maʿnāsınadır; yukālu: قَاعُ فَلَانٍ إِذَا خَسَسَ وَنَكَصَ

قَوْعٌ [qavʿ] Hurmā ve buğday makūlesi vazʿ ettikleri düzlenmiş el ayası gibi yere denir; yukālu: أَلْقَى التَّمْرَ بِالْقَوْعِ وَهُوَ الْمِسْطَحُ يَلْقَى فِيهِ التَّمْرُ أَوْ الْبُرُّ Cemʿi قَوْعٌ [akvāʿ]dir.

الْقَوَاعُنُ [el-qaʿʿān] Köpek aksayarak ve yekerek yürümek maʿnāsınadır; yukālu: قَاعُ الْكَلْبِ قَوْعَانًا إِذَا ظَلَعَ

الْقَاعُ [el-qaʿ] [حَالٌ [hāl] vezninde) Çevresinde dağlar ve tepeler görünmeyen düz ve engin sahrāya denir ki ova taʿbīr olunur, Fāriside deşt denir; cemʿi قِيَعٌ [qīʿ] gelir ve قِيَعَانٌ [qīʿān] gelir qāfʿin kesreleriyle ve قَوْعٌ [akvuʿ] gelir, أَفْلَسٌ [eflus] vezninde; yukālu: وَغَدُهُ كَسْرَابٍ بِقَاعِ أَيِّ أَرْضٍ سَهْلَةٍ مُطْمَئِنِّتَةٍ قَدِ انْفَرَجَتْ عَنْهَا الْجِبَالُ وَالْأَكَامُ

قَاعٌ [Qāʿ] Medīneʿde bir kule isimdir. Ve Zubāle kurbünde bir mevziʿ adıdır. Ve

يَوْمُ الْقَاعِ [yevmuʿl-Qāʿ] Yevm-i maʿrūftur ki ondan Beštām b. Qays nām kimse Evs b. Hacerʿi esīr eylemiştir.

قَاعُ الْبَيْضِ [Qāʿuʿl-Beḳīʿ] Suleym diyārında bir mevziʿdir.

قَاعُ مَوْحُوِشٍ [Qāʿu Mevhūṣ] Yemāmeʿde bir mevziʿdir.

تَقْوَعٌ [Teḳūʿ] [تَكُونُ [tekūnu] vezninde) Quds kazāsında bir karyedir, ona aʿlā ʿasel nisbet olunur.

الْقَاعَةُ [el-qaʿʿat] [سَاحَةٌ [sāḥat] vezninde) Hānenin avlusuna denir; yukālu: لِدَارِهَا قَاعَةٌ وَاسِعَةٌ أَيِّ سَاحَةٍ

الْقَوَاعُ [el-ḳuvāʿ] [غُرَابٌ [ḡurāb] vezninde) Tavşana denir; müʿennesi قُوعَةٌ [ḳuvāʿat] tır.

الْقَوَاعُ [el-ḳavvāʿ] [شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Pek ürüyücü kurda denir; yukālu: ذُنُوبٌ قَوَاعٌ أَيِّ صَيَّاحٍ

التَّقْوَعُ [et-teḳavvuʿ] [تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Dikenli yerde yürür gibi gocunarak ve iki tarafa saparak yürümek maʿnāsınadır; yukālu: تَقْوَعُ الرَّجُلُ إِذَا مَالَ فِي مَشِيَّتِهِ كَالْمَاشِي فِي تَقْوَعِ الرَّجُلِ إِذَا مَالَ فِي مَشِيَّتِهِ كَالْمَاشِي فِي مَكَانٍ شَائِكٍ Ve kaya keleri ağaca çıkmak maʿnāsınadır; yukālu: تَقْوَعُ الْحَزْبَاءُ الشُّجْرَةَ إِذَا عَلَاهَا

[ق ه ق ع]

الْقَهْقَاءُ [el-ḳihḳāʿ] (ḳāfʿin kesriyle) Ayı kısımlı güler şeklinde sırtmak maʿnāsınadır; yukālu: قَهَقَعَ الدُّبُّ قَهْقَاعًا إِذَا صَحِكَ

[ق ي ع]

الْقَيْعُ [el-ḳayʿ] [بَيْعٌ [beyʿ] vezninde) Hinzīr böğürmek maʿnāsınadır; yukālu: قَاعُ الْخَنْزِيرِ يَقْبَعُ قَيْعًا إِذَا صَوَّتَ

الْقِيَاغُ [el-Uḳayyāʿ] (hemzenin zammı ve ḳāfʿin fethi ve yāʿnın teşdidıyla) Maḍcaʿ nām mahalde bir mevziʿ adıdır.

FASLU'L-KĀF

(فَضْلُ الْكَافِ)

[ك ب ع]

الْكَبِيعُ [el-kebīʿ] [نَبِيعٌ] [nebīʿ] vezninde) Kesmek maʿnāsınadır; yukālu: كَبَعَ الشَّيْءَ كَبْعًا Ve menʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: مِنْ الْبَابِ الْثَالِثِ إِذَا قَطَعَهُ Ve akçe-yi nakd eylemek maʿnāsınadır; yukālu: كَبَعَ الدَّرَاهِمَ وَالذَّنَانِيرَ إِذَا نَقَدَهَا

الْكُبُوعُ [el-kubūʿ] [رُجُوعٌ] [rucūʿ] vezninde) Züill ve huzūʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: كَبَعَهُ كُبُوعًا إِذَا ذَلَّ وَخَضَعَ لَهُ

الْكُبُعُ [el-kubaʿ] [ضُرْدٌ] [şurad] vezninde) Deniz devesine denir ki deve şeklinde bir cānverdir, denizde olur; tekülü: رَأَيْتُ كُبُعًا أَيْ جَمَلَ الْبَحْرِ Bu münāsebetle bed-likā ve taslak ve nā-zibā ʿavrete düşnām mevkiʿinde derler. يَا وَجْهَ الْكُبُعِ

التَّكْبِيعُ [et-tekbīʿ] Pāre pāre kesmek maʿnāsınadır; yukālu: كَبَعَهُ إِذَا قَطَعَهُ

[ك ت ع]

الْكَتِيعُ [el-ketīʿ] [تَامِيرٌ] [tā-yī fevkiyye ile] [emīr] vezninde) Leʿīm ve fūru-māyeye denir; yukālu: رَجُلٌ كَتِيعٌ أَيْ لَيْتِمٌ Ve tāmam-ı seneye mahsūs vasf olur ki tām ve kāmīl demektir; yukālu: حَوْلَ كَتِيعٍ أَيْ تَامٌ

كَتِيعٌ [ketīʿ] ve

كُتَاعٌ [kutāʿ] [عُرَابٌ] [gūrāb] vezninde) Ehad ve ferd maʿnāsınadır; yukālu: مَا بِالْمَكَانِ كَتِيعٌ وَكُتَاعٌ أَيْ أَحَدٌ

الْكَتْعُ [el-keṭʿ] [قَطْعٌ] [kaṭʿ] vezninde) Bāʿ harfiyle müteʿaddī olarak bir nesneyi iletme ve alıp götürme maʿnāsınadır; yukālu: كَتَعَ بِهِ كُتْعًا مِنَ الْبَابِ الْثَالِثِ إِذَا ذَهَبَ بِهِ Ve bir işe sığınıp hāzır ve āmāde olmak maʿnāsınadır;

yukālu: كَتَعَ الرَّجُلُ إِذَا شَمَّرَ فِي أَمْرِهِ Ve dertop büzülüp burtarmak maʿnāsınadır; yukālu: كَتَعَ الرَّجُلُ إِذَا انْقَبَضَ وَانْصَمَّ Ve baʿzılar ʿindinde bu iki maʿnāda savāb olan bāb-ı rābīʿden فَرِحَ vezninde olmaktadır, ʿalā-kavlin iki bābdan dahi lügattır. Ve

كَتَعٌ [keṭʿ] Kaçıp gitmek maʿnāsınadır; yukālu: كَتَعَ الرَّجُلُ إِذَا هَرَبَ Ve yemīn eylemek maʿnāsınadır; yukālu: كَتَعَ فُلَانٌ إِذَا حَلَفَ Ve eşek kısmı yelmek maʿnāsınadır; yukālu: كَتَعَ الْحِمَارُ إِذَا عَدَا

الْكُتُوعُ [el-kutūʿ] [فُعُودٌ] [kuʿūd] vezninde) Pek ırağa gitmek maʿnāsınadır; gerek hissī ve maʿnevī olsun; yukālu: كَتَعَ فِي الْأَرْضِ كُتُوعًا Ve minhu tekülü'l-ʿArab: كَتَعَتْ فِي الْمَخَازِي مَا كَفَاكَ Bu kelām sebb ve düşnām taʿbīrātındandır, “Hizy ve fezāhat sana kifāyet ettikçe sen ona kanāʿat eylemeyip dahi ifrātına gittin!” demektir. Ve yekülüne: كَتَعَتْ فِي الْمَحَامِدِ مَا كَفَاكَ حَمْدٌ Ve bu medh ve senā kelimātındandır, “Şānına lāyık mehāmid ve mekārimi icrā ve ifā eylemişken yine mübālaga eyledin!” demektir.

الْكَوْتَعَةُ [el-kevteʿat] [جَوْهَرَةٌ] [cevheret] vezninde) Eşek zekerinin başına denir.

الْكَتْعُ [el-kutaʿ] [ضُرْدٌ] [şurad] vezninde) Bir işe sıvanıp çemrenip hāzır ve āmāde olan adama denir; yukālu: هُوَ كُتْعٌ فِي أَمْرِهِ أَيْ مُشَمَّرٌ Ve kirpi gibi dertop büzülmüş kimselere denir. Bu cemʿ bünyesidir. Ve tilki eniğinin pek kemterine denir. Ve leʿīm ve zelīl ve nākese denir. Ve sibāʿdan kurda denir; cemʿi كِتْعَانٌ [kitʿān] gelir, صِرْدَانٌ [şirdān] vezninde.

أَكْتَعُونَ [ekteʿūn] [عَمْعُونَ] [ecmeʿūn] vezninde ve ona teʿkīden itbāʿ olur; tekülü: رَأَيْتُهُمْ أَكْتَعُونَ Bunun tafsilī “ب،ت،ع”

māddesinde zikir olundu. Ve bu inkıbāz ve inzimām ma'nāsından me'hūzdur.

الْكُتْعَةُ [el-kut'at] (غُرْفَةٌ [ğurfet] vezninde) Küçük kovaya denir; cem'î كُتْعٌ [kuta^ع] gelir, ضَرَدٌ [şurad] vezninde. Ve şışenin boğazına denir.

الْمُكْتَعِ [el-mukti^ع] (مُحْسِنٌ [muhsin] vezninde) ve

الْمُكْتَوِعِ [el-mukavti^ع] (ism-i fā'il bünyesiyle) Sür'atle yürüyücü insāna ve hayvāna denir; yukālu: جَاءَ مُكْتِعًا وَمُكْتَوِعًا أَي جَاءَ يَمْشِي سَرِيعًا

الْمُكْتَاعَةُ [el-mukāte'at] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'let] vezninde) Katl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: كَاتَعَهُ اللهُ أَي قَاتَلَهُ

الْمُكْتَعِ [el-mukta^ع] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) İcmā' olunmuş re'y ve tedbire denir ki re'y-i perīşān mukābilidir; yukālu: رَأَى مُكْتَعًا أَي مُجْمَعًا

الْأَكْتَعِ [el-ekta^ع] (اَجْمَعُ [ecma^ع] vezninde) Şol adama denir ki elinin parmakları ayaşına doğru yumuk olup parmakların enleri taşra çıkık ola; yukālu: رَجُلٌ أَكْتَعُ إِذَا كَانَ قَدْ رَجَعَتْ أَصَابِعُهُ إِلَى كَفِّهِ وَظَهَرَتْ رَوَاجِبُهُ

التَّكْتَاعِ [et-tekatū^ع] (تَتَابَعُ [tetābu^ع] vezninde) ve mürādifidir; yukālu: تَكَتَعَ الشَّيْءُ إِذَا تَتَابَعَ

الْكُتْعَاءُ [el-keṭ'ā^ع] (حَمْرَاءُ [ħamrā^ع] vezninde) Cāriyeye itlāk olunur, أَمَةٌ [emet] ma'nāsına.

التَّكْتِيعِ [et-tekti^ع] Eti tike tike doğramak ma'nāsınadır; yukālu: كَتَعَ اللَّحْمَ كِتْعًا صِغَارًا إِذَا قَطَعَهُ قِطْعًا

الْكَيْتَعِ [el-kita^ع] (عِنَبٌ [ʿineb] vezninde) كَيْتَعَةٌ [kit'at]in cem'idir kāf'ın kesriyle, قَيْتَعَةٌ [qit'at] ma'nāsına.

الْكُتْعَةُ [el-keṭ'at] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Küçük kovaya denir; cem'î كَيْتَاعٌ [kitā^ع]dır

kāf'ın kesriyle.

[ك ت ع]

التَّكْتِيعِ [et-tekes^ع] (kāf'ın fethi ve s̄ā-yı müsellesenin sükūnuyla) Sütün çervişi yüzüne gelmek ma'nāsınadır; yukālu: كَتَعَ اللَّبَنُ كِتْعًا Ve كِتْعًا مِنَ الْبَابِ الْثَالِثِ إِذَا عَلَا دَسْمُهُ وَخُتُوْرَتْهُ

كَيْتَعِ [kes^ع] ve

كُتُوْعِ [kuşū^ع] Dudak kızarmak, 'alā-kavlin kamı çoğalıp gızlat bulmakla dürüklüğe yüz tutmak ma'nāsınadır; yukālu: كَتَعَتِ الشَّفَّةُ كِتْعًا وَكُتُوْعًا إِذَا احْمَرَّتْ أَوْ كَثُرَ دَمُهَا حَتَّى كَادَتْ تَتَقَلَّبُ

التَّكْتِيسِ [et-teksī^ع] Bu dahi sütün çervişi yüzüne çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: كَتَعَ اللَّبَنُ بِمَعْنَى كَتَعَ Ve deve ve koyun ve keçi makülesinin karnı gevşeklemek, 'alā-kavlin gevşeklik peydā etmekle sürmek ma'nāsınadır; yukālu: كَتَعَتِ الْإِبِلُ وَالْعَنَمُ الشَّفَّةُ كِتْعًا وَكُتُوْعًا إِذَا اسْتَرَوَحَتْ بَطُونُهَا أَوْ اسْتَرَوَحَتْ فَتَلَطَّتْ Ve yara ve çıban makülesinin yukarıları onalmak ma'nāsınadır; yukālu: كَتَعَ الْجُرْحُ إِذَا بَرَأَ أَغْلَاهُ Ve yerin nebāti zuhūr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: كَتَعَتِ الْأَرْضُ إِذَا نَجِمَتْ Ve çömlek kaynar iken keffini ve köpüğünü atmak ma'nāsınadır; yukālu: كَتَعَتِ الْقَبْرُ إِذَا رَمَتْ بِزَيْدِهَا zuhūr etmek, 'alā-kavlin uzayıp çoğalmak ma'nāsınadır; yukālu: كَتَعَتِ اللَّحْيَةُ إِذَا خَرَجَتْ كِتْعًا وَكُتُوْعًا Ve tulumun yüzüne gelen sütün kaymağını tenāvül eylemek ma'nāsınadır; yukālu: كَتَعَ السِّقَاءُ إِذَا أَكَلَ مَا عَلَاهُ مِنَ الدَّسَمِ

الْكُتُوْعِ [el-kuşū^ع] (رُجُوْعٌ [rucū^ع] vezninde) Bu dahi deve ve koyun makülesinin karnı gevşeklemek yāhūd gevşekleyip sürmek ma'nāsınadır; yukālu: كَتَعَتِ الْإِبِلُ وَالْعَنَمُ كُتُوْعًا إِذَا اسْتَرَوَحَتْ بَطْنَهَا أَوْ اسْتَرَوَحَتْ فَتَلَطَّتْ

الْكَنْعُ [el-keṣaʿ] (fethateynle) Bu dahi dudak kızarmak yāhūd kanı çoğalıp gılat bulmakla dürüklüğe yüz tutmak maʿnâsınadır; yukālu: كَبِعَتِ الشَّفَةُ كَنْعًا مَنِ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا احْمَرَّتْ أَوْ كَثُرَ دَمُهَا حَتَّى كَادَتْ تَنْقَلِبُ شَفَةً وَلِئِنَّ كَانِعَةً أَيْ مُحَمَّرَةً

الْأَكْنَعُ [el-ekṣaʿ] Dudakları ve diş etleri pek kızıl ve kalın adama denir.

الْمُكَنْعَةُ [el-mukeṣṣiʿat] مُحَدِّثَةٌ [muḥaddiṣet] vezninde) Dudakları ve diş etleri kalın ve pek kızıl hatuna denir.

الْكَنْعَةُ [el-keṣʿat] تَمْرَةٌ [temret] ve غُرْفَةٌ [ğurfet] veznlerinde) Süt yüzüne gelen kaymağa ve çervişe denir. Ve kaynayan tencerenin attığı keffe ve köpüğe denir. Ve

كَنْعَةٌ [kuṣʿat] غُرْفَةٌ [ğurfet] vezninde) Üst dudagın ortasında olan yive denir.

الْكَنْعَةُ [el-keṣʿat] (feteḥâtla) Balçığa denir, طِينٌ [ṭīn] maʿnâsına.

[ك د ع]

الْكِدَاعُ [el-Kidāʿ] كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Maʿşer b. Mâlik b. ʿAvf nām kimsenin ki İmām Ḥuseyn radiyallāhu ʿanhu ile berâber olup Kûfe kurbünde Ṭaff nām mahalde maktûl oldu, cedit ismidir.

الْكَدْعُ [el-keḍʿ] رَدْعٌ [redʿ] vezninde) Def eylemek maʿnâsınadır; yukālu: كَدَعَهُ كَدْعًا مَنِ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا دَفَعَهُ

الْكَدْعَةُ [el-kudʿat] غُرْفَةٌ [ğurfet] vezninde) Zelîl ve hakîr kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ كَدْعَةٌ أَيْ ذَلِيلٌ

[ك ر ب ع]

الْكَرْبَعَةُ [el-kerbeʿat] دَخْرَجَةٌ [dahrecet]

vezninde) Yere yıkmak maʿnâsınadır; yukālu: إِذَا صَرَعَهُ إِذَا كَرَبَعَهُ Ve kılıçla çalıp kesmek maʿnâsınadır; yukālu: كَرَبَعَهُ بِالسَّيْفِ إِذَا قَطَعَهُ Ve bir adamın paçasını ayırmak maʿnâsınadır; yukālu: كَرَبَعَتْ قَوَائِمُهُ إِذَا أَبَانَهَا

[ك ر ت ع]

الْكَرْتَعُ [el-kertaʿ] (tā-yı fevkiyye ile جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Bodur kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ كَرَبَعٌ أَيْ قَصِيرٌ

الْكَرْتَعَةُ [el-kerteʿat] دَخْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Beyhüde ve mālâyānîye düşmek maʿnâsınadır; yukālu: كَرَبَعَتْ الرَّجُلُ إِذَا وَقَعَ فِيمَا لَا يَغْنِيهِ

[ك ر س ع]

الْكَرْسُوعَةُ [el-kursuʿat] ve

الْكَرْسُوعَةُ [el-kursūʿat] (kāf'ların zammıyla) Cemāʿat-i insānîye denir; yukālu: جَاءَتْ كُرْسُوعَةٌ مِنَ النَّاسِ وَكُرْسُوعَةٌ أَيْ جَمَاعَةٌ

الْكَرْسُوعُ [el-kursūʿ] عُضْفُورٌ [ʿuṣfūr] vezninde) Bilek kemiğinin ucunun serçe parmak tarafında olan yumruca kemiğe denir, ʿalā-kavlin koyun ve keçi makûlesinin incığinden bilekçesine yakın ucunda vākîʿ yumruca küçük kemikçeğize denir.

الْكَرْسُوعَةُ [el-kerseʿat] دَخْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Yelmek maʿnâsınadır; yukālu: كَرَسَعَ كُرْسُوعٌ إِذَا عَدَا Ve bir kimsenin كُرْسُوعٌ [kursūʿ] una kılıçla çalmak maʿnâsınadır; yukālu: كَرَسَعَ فَلَانًا إِذَا ضَرَبَ كُرْسُوعَهُ بِالسَّيْفِ

[ك ر ع]

الْكَرْعُ [el-kerāʿ] (fethateynle) Bir yerde irkilmiş yağmur suyuna denir ki eğilip ondan ağız ile içmek kâbil ola; yukālu: فِي الْوَادِي كَرَعٌ كَثِيرٌ وَهُوَ مَاءُ السَّمَاءِ يُكْرَعُ فِيهِ Ve davarın ayaklarına denir, قَوَائِمُ الدَّابَّةِ [kavāʿimu'd-dābbet] maʿnâsına. Ve

كَرَعَ [keraʿ] Masdar olur, bir adamın inciklerinin yukarıları incecik olmak maʿnāsınadır; yukālu: كَرَعَ الرَّجُلُ كَرَعًا مِّنْ إِذَى دَقِّ مُقَدَّمِ سَاقِيهِ Ve fūru-māye ve zāt ve zamāni ve vakʿ ve iʿtibārī dūn ve kemter kimseye itlāk olunur; kavāʿim-i dābbe maʿnāsındandır. Müfredi ve cemʿi berāberdir; yukālu: رَجُلٌ وَرَجَالٌ كَرَعٌ أَي سَفِلٌ Ve kız, erkek istemek maʿnāsınadır ki ere kızmak taʿbīr olunur; yukālu: كَرَعَتْ الْجَارِيَةُ كَرَعًا إِذَا اغْتَلَمَتْ Ve bir adam davarın hemān paçasını yemeğe kanāʿat eylemek maʿnāsınadır; yukālu: كَرَعَ الرَّجُلُ إِذَا اجْتَزَأَ بِأَكْلِ الْكُرَاعِ Ve bir adamın paçası ağırımak maʿnāsınadır; yukālu: كَرَعَ الرَّجُلُ إِذَا شَكِيَ كُرَاعَهُ Ve insān yāhūd hayvān ince paçalı olmak maʿnāsınadır, gerek kolları uzun ve gerek kısa olsun; yukālu: كَرَعَ الرَّجُلُ وَالضَّانُّ إِذَا صَارَ دَقِيقَ الْأَكَارِعِ وَالْأَذْرُعِ طَوِيلَةً Ve bir kimse denī ve sāfil olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: كَرَعَ الرَّجُلُ إِذَا سَفُلَ incerek olmak maʿnāsınadır; yukālu: كَرَعَتْ السَّاقُ إِذَا دَقَّ مُقَدَّمُهَا Ve bulut yağmur yağdır- mak maʿnāsınadır; yukālu: كَرَعَتِ السَّمَاءُ إِذَا أَفْطَرَتْ Ve bir kara taşlığın burun gibi tümüp çıkmış yerine varmak maʿnāsınadır; yukālu: كَرَعَ فُلَانٌ إِذَا صَارَ فِي الْكُرَاعِ مِنَ الْحَرَّةِ Ve gereği gibi tīb sürünmekle bedenine yapışmak maʿnāsınadır; yukālu: كَرَعَ الرَّجُلُ إِذَا ʿAVRET BE-GĀYET ERKEĞE KIZIP CİMĀʿA DÜŞKÜN OLMAK maʿnāsınadır; yukālu: كَرَعَتِ الْمَرْأَةُ فِي الرَّجُلِ إِذَا اشْتَهَتْ إِلَيْهِ وَأَحَبَّتِ الْجِمَاعَ وَكَرَعَةُ إِمْرَأَةٌ كَرَعَةٌ أَي مُعْتَلِمَةٌ

الْكَرَاعَةُ [el-keriʿat] [ferihāt] vezninde) Erkeğe kızgın ʿavrete denir; yukālu: كَرَعَةُ إِمْرَأَةٍ كَرَعَةٌ أَي مُعْتَلِمَةٌ

الْكَرَعُ [el-kerʿ] [şarʿ] vezninde) ve

الْكَرُوعُ [el-kurūʿ] [rucūʿ] vezninde) Suyu avuçla yāhūd bir kap ile içmeksizin yerinden eğilip ağzıyla içmek maʿnāsınadır; yukālu: كَرَعَ فِي الْمَاءِ أَوْ فِي الْإِنَاءِ وَكَرَعَ كُرَعًا وَكُرُوعًا مِّنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ وَالرَّابِعِ إِذَا تَنَاوَلَهُ وَبِقِيهِ مِّنْ مَوْضِعِهِ مِّنْ غَيْرِ أَنْ يَشْرَبَ بِكَفَيْهِ وَلَا بِإِنَاءٍ Ve hayvānın yāhūd insānın paçasına vurmak maʿnāsınadır; yukālu: رَمَاهُ فَكَرَعَهُ كُرَعًا مِّنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا أَصَابَ كُرَاعَهُ

الْكَارِعَاتُ [el-kāriʿāt] Su üzere dikilmiş hurmā ağaçlarına denir.

الْكَارِعُ [el-kāriʿ] Mutlakan suya giren şahsa denir, gerek sudan içsin ve gerek içmesin.

الْكَرَاعُ [el-kerrāʿ] [şeddād] vezninde) Dāʿimā sefile-i nāsla üns ve ülfet eden süflī-tabīʿat kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ كَرَاعٌ إِذَا كَانَ يُحَادِثُ السَّفِيلَ مِنَ النَّاسِ Ve devābb ve mevāşisini ekserī yağmur suyuyla iskā eden adama denir; yukālu: هُوَ كَرَاعٌ إِذَا كَانَ يَسْقِي مَالَهُ بِمَاءِ السَّمَاءِ

الْكَرِيعُ [el-keriʿ] [emīr] vezninde) Şol kimseye denir ki su içecek maşrabası mefkūd olmakla nehrden avuçlarıyla içer ola; yukālu: رَجُلٌ كَرِيعٌ أَي شَارِبٌ مِنَ النَّهْرِ بِبَدْيِهِ إِذَا فَقَدَ الْإِنَاءَ

الْكَرَاعُ [el-kurāʿ] [ğurāb] vezninde) Koyun ve sığır makülesinin bacaklarının incerek olan yerine denir ki at kısmında **كَرَاعٌ** [veziʿ] menzilindedir, lisānımızda paça taʿbīr olunur ki mahsūs taʿāmı olur. Ve bu müʿennestir; cemʿi **أَكْرَعُ** [ekruʿ] ve **أَكَارِعُ** [ekāriʿ] gelir; ve minhu yukālu: “أَعْطَى الْعَبْدُ كُرَاعًا فَطَلَبَ ذِرَاعًا” وَهِيَ مِنَ الْبَقْرِ وَالْغَنَمِ بِمَنْزِلَةِ وَهُوَ الْوُضِيفُ مِنَ الْفَرَسِ وَهُوَ مُسْتَدَقُّ السَّاقِ

كُرَاعٌ [kurāʿ] Kara taşlık tepenin bir tarafa doğru uzanmış burnuna denir; cemʿi **كُرَعَانٌ** [kirʿān] gelir, **غُرَابٌ** [ğurāb] ve **غِرْبَانٌ** [ğirbān] gibi. Ve her şeyin ucuna itlāk olunur;

yukālu: إمّش في yukālu: كُرَاعُ الشَّيْءِ أَي طَرَفُهُ ve yukālu: إمّش في yukālu: كُرَاعُ الطَّرِيقِ أَي فِي طَرَفِهِ

كُرَاعٌ [kurāʿ] Cemīʿ at kısmına şāmil ism-i cins olarak müstaʿmeldir; tekūlu: إْحْبِيسِ الكُرَاعُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَي الْخَيْلِ

كُرَاعُ الْغَمِيمِ [Kurāʿu'l-Ġamīm] (ġayn-ı muʿcemenin fethiyle) ʿUṣfān nām mahalle üç mīl mesāfede bir mevziʿin adıdır.

أَكْرَعُ الْجَوْزَاءِ [ekruʿu'l-cevzāʿ] (rāʿnın zamımıyla) Cevzāʿ burcunun müştēmil olduğu sûret-i kevākibiyyenin evāhirine itlāk olunur.

أَكَارِعُ الْأَرْضِ [ekāriʿu'l-arḍ] Zemīnin pek baʿīd olan etrāf ve ġāyātından ʿibārettir. Kāleʿş-şārih: وَعَنِ النَّحْجِيِّ كَانُوا يَكْرَهُونَ الطَّلَبَ فِي أَكَارِعِ الْأَرْضِ فِي أَطْرَافِهَا الْقَاصِيَةِ

الْإِكْرَاعُ [el-ikrāʿ] (hemzenin kesriyle) Av sayyādın tüleġine gelmek maʿnāsınadır; yukālu: إِزْمَ فَقَدْ أَكْرَعَكَ الصَّيْدُ أَي أَمَكَّنَكَ

الْمُكْرِعَاتُ [el-mukriʿāt] [muḥsināt] (muḥsināt) Şol develere itlāk olunur ki soġuktan başlarını ocaġa sokmalarıyla boyunları isten ve tütünden kararmış ola.

الْمُكْرِمَاتُ [el-mukreʿāt] [mukremāt] (mukremāt) Su içre gars olunmuş hurmā ve sāʿir eşçara itlāk olunur.

مُكْرِعُ الْقَوَائِمِ [mukreʿu'l-ķavāʿim] (mukrem) [mukrem] vezninde) Paçaları kavī ve şedīd hayvāna denir; yukālu: فَرَسٌ مُكْرِعٌ الْقَوَائِمِ أَي شَدِيدُهَا

التَّكْرِعُ [et-tekerruʿ] [tefaʿul] (tefaʿul) vezninde) ʿÖrf-i şerʿde âbdest almak maʿnāsınadır; etrāf-ı **أَكَارِعُ** [ekāriʿ] ine imrār-ı māʿ eylediġi için; yukālu: تَكْرِعُ الرَّجُلُ إِذَا تَوَضَّأَ لِلصَّلَاةِ

[ك س ع]

الْكُسْعُ [el-kesʿ] (kāfʿin fethi ve sīnʿin sükūnuyla) El ile yāhūd tabanın göġüsüyle

bir adamın kıçına vurmak maʿnāsınadır; yukālu: كَسَعَهُ كَسْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا ضَرَبَ دُبُرَهُ بِيَدِهِ أَوْ بِصَدْرِ قَدَمِهِ Ve nāka yāhūd dişi ge-yik kuyruġunu bacaġı arasına kısırmak maʿnāsınadır; yukālu: كَسَعَتِ النَّاقَةُ أَوْ الظَّبْيَةُ إِذَا أَذْخَلَتَا أَذْنَابَهُمَا بَيْنَ أَرْجُلَيْهِمَا Ve nākanın memesinden [süt] henüz tamāmen çekilmeyip bir mikdār dahi var iken sene-i ātiyede ziyādece olmak için bakıyye alıkomak maʿnāsınadır; yukālu: كَسَعَ النَّاقَةَ بَعْثَرَهَا إِذَا تَرَكَ بَقِيَّةً مِنْ لَبَنِهَا فِي خَلْفِهَا يُرِيدُ بِذَلِكَ تَغْزِيرَهَا

الْكَاسِعُ [el-kāsiʿ] Kuyruġunu bacaġı aralıġına kısırtır olan nākaya ve dişi āhüya denir.

الْكُسْعَةُ [el-kusʿat] [ġurfet] (ġurfet) vezninde) Mutlakan dābbenin alnında olan ak beneġe ve noktaya denir. Ve tavşancıl kuşunun kuyruġu altında olan top beyāz tüylere denir; cemʿi **كُسَعٌ** [kusaʿ] gelir, **ضُرْدٌ** [şurad] vezninde. Ve kullanılan eşçeklere ve sıġırlara denir. Ve köle ve çākerlere denir. Bunlar sevk olunurken enselerinden deġnekle vuruldukları için itlāk olunmuştur. Ve bir sanemin ismidir. Ve **مَنِيحَةٌ** [menīḥat] maʿnāsınadır ki bir kimseye saġımlık için verilmiş koyuna ve nākaya denir.

الْكُسْعُ [el-kusaʿ] (şurad) [şurad] vezninde) Ekmek kırığına denir, **كِسْرُ الْخُبْزِ** [kiseru'l-ḥubz] maʿnāsına. Ve Yemenʿde bir küçük kabīle adıdır yāhūd Benū Şaʿlebe b. Saʿd b. Ḳaysu ʿAylānʿdan bir cemāʿattir; Ġāmid b. el-Ĥāriş el-Kuseʿī ki nedāmet husūsunda darb-ı meseldir, o cemāʿattendir. Aslı budur ki merkūm bir gün deve raʿy ederken bir mahalde bir aʿlā kayın ağaçına müsādif olmakla be-ġāyet istihsān edip ondan bir yay ve beş dāne ok kesip vāfir zamān çalışıp meyḍāna getirdi. Bir gece bir gömel-

ti içre yaban eşeği şikârina müterassıdan ihtifâ ve tekemmün edip o esnâda nâgâh bir sürü yaban eşekleri zuhûr ve mürûr eylemekle birini nişâne alıp attıkta bir kayaya tesâdüf eylemekle çakmak gibi şerâre zuhûr ettikte hatâ eyledi mülâhazasıyla müteʿessif oldu. Bir sâʿatten sonra bir sürü dahi gelip geçerken kezâlik birine ok salıverdi. O dahi şîve-i sâbık üzere rû-nümün olup hulâsa okun beşini dahi atıp hâl minvâl-i mesrûd üzere olmakla kemâl-i infîʿâlden hemân yayı taşa çalıp şikest eyledi. Vaktâ ki sabâh olup geceki attıkları oklara doğru müteveccih oldukta gördü ki her atılan ok bir şikâra isâbet ve baʿde'n-nüfûz taşa dokunur olmakla beş tâne hımâr-ı vahş sergi gibi serilip yatarlar. Bu hâli gördükte kemâl-i teʿessüfünden baş parmağını katʿ edip işbu kıtʿayı inşâd eyledi:

نَدِمْتُ نَدَامَةً لَوْ أَنَّ نَفْسِي
تَطَاوَعْنِي إِذَا لَقَطَعْتُ خَمْسِي
تَبَيَّنَ لِي سَفَاهَ الرَّأْيِ وَمَيِّسِي
لَعَمْرُ أَبِيكَ جِئِنَ كَسَرْتُ قَوْسِي

الْكَسْعُ [el-kesaʿ] (fethateynle) Şol beyâza denir ki baʿzı atın topuğunda olan sarkık tüylerin uçlarında olur.

الْأَكْسَعُ [el-eksaʿ] Kuyruğu altında beyâz tüyleri olan güvercine denir; yukâlu: حَمَامٌ أَكْسَعُ إِذَا كَانَ تَحْتَ ذَنْبِهِ رَيْشٌ بَيْضٌ

الْمُكْسَعُ [el-mukessaʿ] [muʿazzam] vezninde) Aslâ tezevvüc eylemeyen adama denir; yukâlu: رَجُلٌ مُكْسَعٌ إِذَا لَمْ يَتَزَوَّجْ

الْإِكْتِسَاعُ [el-iktisâʿ] Erkek deve esrimekle kuyruğuyla uyluklarına vurmak maʿnâsınadır; yukâlu: إِكْتَسَعَ الْفَحْلُ إِذَا خَطَرَ فَضْرَبَ فَخَذَيْهِ Ve at ve kelb kuyruğunu bacağı ara-

lığına kısmak maʿnâsınadır; yukâlu: اِكْتَسَعَ الْفَرَسُ وَالْكَلْبُ بِذَنْبِهِ إِذَا اسْتَشْفَرَ **الْمُكْتَسِعَةُ** [el-muktesîʿat] (ism-i fâʿil bün-yesiyle) Şol koyuna denir ki ona بِرِصَّةٍ [bireşat] ve وَحَرَةً [vehâret] dedikleri böcek üşmekle bir tarafına yübüset ʿarız olur ola. Koyun kısmı nisvân bevli üzere yattıkta o böcek ʿarız ve müstevlî olur; yukâlu: شَاةٌ مُكْتَسِعَةٌ إِذَا كَانَتْ أَصَابَهَا دَابَّةٌ يُقَالُ لَهَا الْبِرِصَّةُ وَالْوَحَرَةُ فَيَبْسُ [Ve] بِرِصَّةٍ [bireşat] ve وَحَرَةً [vehâret] maddelerinde beyân olundu.

[ك ش ع]

الْكَشْعُ [el-keşaʿ] (kâf'ın ve şîn-i muʿcemenin fethiyle) Kalb sıkıntısına uğrayıp bî-huzûr olmak maʿnâsınadır; yukâlu: كَشَعَ الرَّجُلُ كَشْعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا ضَجَرَ كَشَعَ الْقَوْمُ عَنْ قَبِيلٍ كَشْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا تَفَرَّقُوا

[ك ع ع]

الْكُغُوعُ [el-kuʿûʿ] [kuʿûd] vezninde) Zaʿîfü'l-kalb ve cebân olmak maʿnâsınadır; yukâlu: كَعَّ الرَّجُلُ كُغُوعًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَمِنَ الْأَوَّلِ فَهُوَ قَلِيلٌ إِذَا جَبُنَ وَضَعْفٌ وَقِيلَ كَعَعْتُ كَمَنْعْتُ وَكَعَعْتُ كَعَلِمْتُ يَعْنِي مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ وَالرَّابِعِ

الْكَعُ [el-kaʿ] (kâf'ın fethiyle) ve

الْكَاغُ [el-kāʿ] Sıfatlardır, korkak ve bî-zehre ve zaʿîfü'l-kalb adama denir; ve minhu yukâlu: كَعَّ الْوَجْهَ أَيَّ رَقِيئُهُ

الْكُغُكُغُ [el-kuʿkuʿ] [hudhud] vezninde) Bu dahi korkak bî-zehre kişiye denir.

الْإِكْتِمَاعُ [el-ikʿāʿ] (hemzenin kesriyle) Bir adama korku vermekle ʿazîmet edeceği maksudından alıkomak maʿnâsınadır; tekülü: أَكْعَعْتُهُ أَيَّ جَبْنَتُهُ وَخَوْفَتُهُ وَحَبْسَتُهُ عَنْ وَجْهِهِ

الْكَعْكَعَةُ [el-kaʿkeʿat] زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) اِئْتَاعٌ [ikʿāʿ] maʿnāsındır.

التَّكَعُّعُ [et-tekaʿkuʿ] تَزَلُّزٌ [tezelzul] vezninde) كَعْكَعَةٌ [kaʿkeʿat]ın mutāviʿidir; tekülü: كَعْكَعْتُهُ فَتَكَعَّعَ

الْكَعْكَعُ [el-keʿankaʿ] (kāf'ların fethiyle) عَكَكَّعٌ [ʿakenkaʿ] maʿnāsındır ki gūl-ı beyābāninin erkeğine denir.

[ك ل ع]

الْكَعْلَعُ [el-kelaʿ] (fethateynle) Ayakta olan çatlağa ve kīr ve çirke denir; yukālu: فِي فَتْحِ شِقَاقٍ وَوَسْخٍ Ve davar ayağına ʿarız olan bıçılğan iletine denir. Ve bu maʿnâlarda masdar olur; yukālu: كَلَعُ قَدَمُهُ ve yukālu: كَلَعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا وَسَخَ وَتَشَقَّقَ Ve baş kīrlenmek maʿnāsındır; yukālu: كَلَعُ رَأْسِهِ Ve başta olan kīr çamur gibi kuruyup kalmak maʿnāsındır; yukālu: كَلَعُ Ve ayak çatlamak ve kīr ve pās tutmak maʿnāsındır, niteki zıkr olundu; yukālu: كَلَعْتُ رِجْلَهُ إِذَا تَوَسَّخَتْ وَتَشَقَّقَتْ Ve

كَلَعٌ [kelaʿ] ve

كُلَاعٌ [kulāʿ] ضِدَاعٌ [şudāʿ] vezninde) Devenin bakanakları bıçılğan olup çatlamak maʿnāsındır; yukālu: كَلَعُ الْبَعِيرِ كَلَعًا وَكُلَاعًا إِذَا حَصَلَ لَهُ شِقَاقٌ فِي الْفُوسِنِ

الْكَعْلَعُ [el-keleʿ] فُلَعٌ [ḳalʿ] vezninde) Bu dahi başın kīri kurumak maʿnāsındır; yukālu: كَلَعُ الْوَسْخِ عَلَى رَأْسِهِ كَلَعًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا بَيَسَ

الْكَعْلِي [el-keliʿ] كَيْفٌ [ketif] vezninde) ve

الْكَعْلِيَّةُ [el-keliʿat] فَرِحَةٌ [ferihāt] vezninde) Sıfatlardır, ayağı kīrli pāslı çatlak adama ve ayağı bıçılğan hayvāna denir. Ve ayağa da vasf olur. Ve

كَلِي [keliʿ] Şol kaba ve kırabaya denir ki

üzerinde kīr ve pās kat kat yığılıp keçelenmiş ola; yukālu: إِنَاءٌ وَسَفَاءٌ كَلَعٌ إِذَا التَّبَدَّ عَلَيْهِ الْوَسْخُ

الْإِكْلَاعُ [el-iklāʿ] (hemzenin kesriyle) Bir nesnenin üzerine kīr ve pās kat kat çökmek maʿnāsındır; yukālu: إِذَا كَلَعَهُ الْوَسْخُ إِذَا غَلَاةٌ وَالتَّبَدَّ عَلَيْهِ

الْكَعْلَعُ [el-kulʿat] غُرْفَةٌ [ğurfet] vezninde) Deve kısmına mahsūs bir marazdır ki sağrısında hādīs olup bütün tüylerini döküp ve yerini kapkara ve yarık yarık eder.

الْكَعْلِي [el-kilʿ] (kāf'ın kesriyle) Mālımı iyice gözetip hoş takayyüd ve tīmār eden adama denir; yukālu: هُوَ كَلَعٌ مَالٍ أَيِ إِزَاؤُهُ Ve bed-kıyāfet ve zışt-heyʿet olan leʿīm ve fūrū-māyeye denir; cemʿi كِلَعَةٌ [kileʿat]tır, عَيْنَةٌ [ʿinebet] vezninde; yukālu: رَجُلٌ كَلَعٌ أَيِ الْجَافِي الْهَيْئَةَ اللَّئِيمِ

الْكَوْلَعُ [el-kevlaʿ] جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Kīre ve pāsa denir; yukālu: عَلَا عَلَيْهِ الْكَوْلَعُ أَيِ الْوَسْخِ

الْكَعْلَعُ [el-keleʿat] (fethātla) Koyun ve keçi sürüsüne denir.

الْكَوْلَاعُ [el-kulāʿ] غُرَابٌ [ğurāb] vezninde) Kuvvet ve beʿs ve şiddet ve mevātini cenk ve mehāfette sebāt ve şecāʿat maʿnāsındır. Bu sebeble dilir ve bahādıra رَجُلٌ كَلَاعِيٌّ أَيِ شَجَاعٌ

كَلَاعٌ [Kelāʿ] سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Endelus'te bir mevziʿ adıdır.

ذُو الْكَلَاعِ [Zuʿl-Kelāʿ] أَدْوَاءٌ [ezvāʿ] taʿbīr olunan mülük-i Yemen'den iki melik lakabıdır, biri Zuʿl-Kelāʿ el-Ekber'dir ki Yezīd b. en-Nuʿmān'dır. Ve birisi Zuʿl-Kelāʿ el-Aşğar'dır ki Sumeyfaʿ b. Nākūr b. ʿAmr b. Yaʿfur b. Ziʿl-Kelāʿ el-Ekber'dir.

الإِكْنَاعُ [el-iknāʿ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi rıfk ve huzūʿ ve tevāzūʿ eylemek maʿnāsınadır; ʿalā-kavlin zillet ve hakārete müşrif olmak yāhūd dilenmek maʿnāsınadır; yukālu: أَكْنَعُ الرَّجُلَ إِذَا خَصَّصَ وَإِنَّا أَوْ دَنَا مِنَ الدَّلَّةِ أَوْ سَأَلْنَا أَكْنَعُ الْإِبِلَ إِذَا أَذْنَاهَا

الِكْنَعُ [el-kenaʿ] (fethateynle) Bir nesne kurumakla çekilip büzülmek maʿnāsınadır; yukālu: كِنَعُ الشَّيْءِ كِنَعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا بَيَسَ وَتَسَنَّجَ Ve bir nesne dāʿim ve ber-karār olmak maʿnāsınadır; yukālu: كِنَعُ الشَّيْءِ إِذَا لَرَمَ أَي دَامَ Ve bir adam çenesi üzere yere yıkılıp düşmek maʿnāsınadır; yukālu: كِنَعُ الرَّجُلِ إِذَا ضَرَعَ عَلَى حَنَكِهِ

الِكْنَعُ [el-keniʿ] (ketif) [ketif] vezninde) Derisi buruşmuş koca kişiye denir; yukālu: شَيْخٌ كِنَعٌ أَي شَيْخٌ

الِكْنَاعَةُ [el-kāniʿat] Yüze yapışık olan burunlara vasf olur; yukālu: أَنْوْفٌ كَانِعَةٌ أَي لَارِقَةٌ بِالْوَجْهِ

الِكْنِيعُ [el-kenīʿ] [emīr] vezninde) Eli kırılmış kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ كِنِيعٌ أَي الْمَكْسُورُ الْيَدِ Ve tarīkini kayıp āher tarīka sapmış adama denir; yukālu: فَلَانٌ كِنِيعٌ أَي غَادِلٌ عَنِ طَرِيقِهِ إِلَى غَيْرِهِ جَوْعٌ كِنِيعٌ أَي شَدِيدٌ

الِكْنَعَانِيَّيُونَ [el-Kenʿāniyyūn] Kenʿān b. Sām b. Nūḥ ʿaleyhi's-selām evlādından bir cemāʿattir ki lügat-ı ʿArabîyyeye müşābih bir lügatle tekellüm ederler idi.

الِكْنَعُ [el-eknaʿ] [aḥmer] vezninde) Eli çolak adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَكْنَعٌ أَي أَشْلٌ [kunʿ]dur kāf'ın zammıyla; yukālu: أَمْرٌ أَكْنَعٌ أَي نَاقِصٌ

الْمُكْنَعُ [el-muknaʿ] [mucmel] vezninde) Şol kırbaya ve tuluma denir ki ağzı

çeşmeye yāhūd göle yakın götürüp doldurulur ola; yukālu: سِقَاءٌ مُكْنَعٌ إِذَا كَانَ يُدْنَى فَوْهُ إِلَى الْعَدِيرِ فِيمَا لُ

مُكْنَعٌ [muknaʿ] ve

مُكْنَعٌ [mukennaʿ] [muʿazzam] vezninde) Kolları büzülmüş yāhūd elleri kesilmiş adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُكْنَعٌ وَمُكْنَعٌ أَي الْمُقْفَعُ الْيَدِ أَوْ الْمُقْطُوعُهَا

التَكْنِيعُ [et-tekniʿ] ʿUdül edip sapmak maʿnāsınadır; yukālu: كَنَعٌ عَنْهُ إِذَا عَدَلَ Ve bir kimsenin elini çolak eylemek maʿnāsınadır; yukālu: كَنَعٌ يَدُهُ إِذَا أَشْلَاهَا Ve bir kimsenin bilekçesini kılıçla çalmak maʿnāsınadır; yukālu: كَنَعٌ فَلَانًا بِالسَّيْفِ إِذَا كَوَّعَهُ

الِكْنَانِيعُ [el-kāniʿ] Kendisini kayd ve bend be-gāyet sıkıştırmış tutsağa denir; yukālu: أَسِيرٌ كَانِعٌ إِذَا ضَمَّهُ الْقَيْدَ

الِكْنِيعُ [el-kinʿ] (kāf'ın kesriyle) Dağ kuytusunda kalan su bakiyyesine denir, عِنَّا [ʿink] maʿnāsına.

الإِكْتِنَاعُ [el-iktināʿ] Birikmek maʿnāsınadır; yukālu: إِكْتَنَعَ الْقَوْمُ إِذَا اجْتَمَعَ Ve bir kimseye mihrübānlık edip esirgemek maʿnāsınadır; yukālu: إِكْتَنَعَ عَلَيْهِ إِذَا تَعَطَّفَ Ve akşam erişip çatmak maʿnāsınadır; yukālu: إِكْتَنَعَ اللَّيْلُ إِذَا حَضَرَ وَدَنَا

التَكْنِيعُ [et-tekennuʿ] [tefaʿul] vezninde) Bir şeye taʿalluk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَكْنَعُ بِهِ إِذَا تَعَلَّقَ بِهِ Ve büzülüp dertop buruşmak maʿnāsınadır; yukālu: تَكْنَعُ الْأَسِيرُ فِي قَدِهِ إِذَا تَقَبَّضَ

[ك وع]

الِكْوُغُ [el-kevʿ] [nevʿ] vezninde) Havānın pek ıssılığından kelb bileği üzere sürünerek yürümek maʿnāsınadır; yukālu: كَاعُ الْكَلْبِ يَكْوُغُ كَوْغًا إِذَا مَشَى عَلَى كَوْعِهِ مِنْ شِدَّةِ الْحَرِّ

الكَوَعُ [el-kūʿ] (kāf'ın zammıyla) ve

الكَاغُ [el-kāʿ] Bilek ucunun baş parmandan tarafına denir, 'alā-kavlin koldan bileklerin iki kemikleri uçlarına denir ki asl bileğe muttasıl yeridir. Yāhūd كُوَعُ [kūʿ] baş parmak cānibine olan ucuna denir ve كَاغُ [kāʿ] كُرْسُوَعُ [kursūʿ]a denir ki serçe parmandan yana olan ucundan 'ibārettir. Yāhūd كُوَعُ [kūʿ] bilekçenin iki tarafında olan kemiklerin kat'ā hacmi olmamakla pek bellisiz gibi olanına denir.

الْأَكْوَعُ [el-ekvaʿ] [أحمر] [aḥmer] vezninde) Zıkr olunan كَاغُ [kāʿ]ı iri adama denir; yukālu: هُوَ كُوَعُ أَبِي عَظِيمِ الْكَاعِ Ve bilekçeleri omuzdan yana eğri olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَكْوَعٌ إِذَا كَانَ قَدْ أَقْبَلَ رُشْعَاهُ عَلَى مَنكَبَيْهِ Ve

أَكْوَعُ [Ekvaʿ] Ashābdan Seleme b. ʿAmr b. Sinān b. Ekvaʿ'ın cediti lakabıdır. Mūmā-ileyh Seleme be-gāyet devende ve bahādır ve tūr-endāz idi, Zī Kared ve Ğaṭafān gazāsında gāretgerān-ı küffārın tek ü tenhā ensesine düşüp "وَأَنَا ابْنُ الْأَكْوَعِ" diyerek remy-i sihām ve katı vāfir eşyā ve esvāb-ı menhūbeyi istirdād eylemişti.

الْكَوَعُ [el-kevaʿ] (fethateynle) Bir adam كُوَعُ [ekvaʿ] olmak ma'nāsındadır; yukālu: كَوَعُ الرَّجُلِ كَوَعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ أَكْوَعٌ

التَّكْوِيعُ [et-tekvīʿ] Bir kimsenin kılıçla çalılıp bilekçesini eğri kılmak ma'nāsındadır; yukālu: كَوَعَ فُلَانًا بِالسَّيْفِ إِذَا صَرَبَهُ حَتَّى اعْوَجَّتْ أَكْوَاغُهُ

التَّكْوِيعُ [et-tekvīʿ] [تَفْعُلٌ] [tefaʿul] vezninde) Bir adamın bilekçeleri bir ʿarıza sebebiyle eğrilmek ma'nāsındadır; yukālu: تَكْوَعَتْ يَدُهُ إِذَا أَصَابَ بِهَا الْكَوَعُ

[ك ي ع]

الْكَيْعُ [el-keyʿ] [بَيْعٌ] [beyʿ] vezninde) ve

الْكَيْعُوَعَةُ [el-keyʿūʿat] [شَيْعُوَعَةٌ] [şeyʿūʿat] vezninde) Bir nesneden heybetlenip havf eylemek ma'nāsındadır; tekūlu: كَيْعَتْ عَنْهُ كَيْعًا وَكَيْعُوَعَةٌ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا هَيْبَتْهُ وَجَبِنَتْ عَنْهُ

الْكَاغِ [el-kāʿiʿ] Bir nesneden heybet alıp korkmuş adama denir; yukālu: هُوَ كَاغٌ وَكَاعٌ عَلَى الْقَلْبِ وَالْحَذْفِ وَهُمْ كَاعَةٌ مِثْلُ بَائِعٍ وَبَاعَةٍ نَجَرَ بَعُونَهُ تَعَالَى

[nehş] dahi denir. Ve

نَسَع [lesʿ] Seyr ve seyâhat eylemek maʿnâsındır; yukâlu: نَسَع فِي الْأَرْضِ إِذَا ذَهَبَ

الْمَلْسُوعُ [el-melsuʿ] ve

اللَّيْسِيُّ [el-lesîʿ] (أمير [emîr] vezninde) Zikir olunan cānver sokmuş adama denir.

اللُّسَعَةُ [el-luseʿat] (هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) Dā'imā nâsı lisâniyle ʿakreb ve hayye gibi sokup âzürde eden müzî ve bed-zebân kimseye denir; yukâlu: إِنَّهُ لُسَعَةٌ أَي قَرَاصَةٌ لِلنَّاسِ بِلِسَانِهِ

نَسَعَى [Lesʿā] (سَكْرَى [sekrā] vezninde) Bir mevziʿ adıdır; elifin meddiyle de zebân-zededir.

الْمِلْسَاعُ [el-milsaʿ] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Uz ve üstâz kılavuza itlâk olunur; yukâlu: هَادٍ مِلْسَعٌ أَي حَادِقٌ

اللُّسُوعُ [el-lesuʿ] (صَبُورٌ [şabûr] vezninde) Zevcine bugz ve ʿadâvetle dā'imā yılan gibi diliyle sokan bed-zebân ʿavrete itlâk olunur; yukâlu: إِمْرَأَةٌ لُسُوعٌ أَي فَارِكٌ يَغْنِي تَلْسَعُ رَوْجَهَا بِسِلَاطَتِهَا

الِلُّسُوعُ [el-lusuʿ] (lām'ın zammıyla) Yarıklara ve çatlaklara denir; لُسَعَةٌ [lesʿat] müfredidir; yukâlu: فِيهِ لُسُوعٌ أَي شُقُوقٌ

الِإِلْسَاعُ [el-ilsaʿ] (hemzenin kesriyle) Nâs beynini ifsâd ile birbirine düşürmek maʿnâsındır; yukâlu: أَلْسَعُ بَيْنَ النَّاسِ إِذَا أَعْرَى

الْمُلْسِيعَةُ [el-mulessiʿat] (مُحَدَّثَةٌ [muḥaddišet] vezninde) Bir yerde mukîm ve cāy-gîr olan cemâ'ate denir; yukâlu: هُمْ مُلْسِيعَةٌ أَي مُقِيمُونَ

الْمُلْسِيسَةُ [el-mulesseʿat] (مُعْظَمَةٌ [muʿazzamet] vezninde) Bir yerde hemîşe mukîm olup aslâ âher yere gitmez olan adama denir, hâ' mübâлага içindir; gūyâ ki ʿakreb soksa yine mübâlât etmeyip yerinden kımıl-da-

maz; yukâlu: رَجُلٌ مُلْسِيسَةٌ أَي مُقِيمٌ لَا يَبْرُحُ Şârih der ki lafz-ı mezbûr ism-i fâ'il menziline tenzîl olunmakla âhirine hâ-yı mübâлага ilhâk olundu.

[ل ط ع]

الْلَطْعُ [el-laṭʿ] (نَطَعٌ [naṭʿ] vezninde) Yalamak maʿnâsındır; yukâlu: لَطَعَهُ وَلَطَعَهُ لَطْعًا Ve ayakla bir adamın kıçına vurmak maʿnâsındır; yukâlu: لَطَعَهُ وَلَطَعَهُ إِذَا ضَرَبَ مُوَحَّرَهُ بِرَجْلِهِ Ve değnekle vurmak maʿnâsına müstaʿmeldir; yukâlu: لَطَعَهُ بِالْعَصَا لَطْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا ضَرَبَهُ Ve bir kimsenin ismini defterden mahv eylemek maʿnâsındır; yukâlu: لَطَعُ اسْمُهُ Ve bir adamın ismini deftere kayd ve isbât eylemek maʿnâsına olmakla zıdd olur; yukâlu: لَطَعُ اسْمُهُ إِذَا أَتَيْتَهُ Ve çehreye şamar vurmak maʿnâsına müstaʿmeldir; yukâlu: لَطَعُ عَيْنَهُ إِذَا لَطَمَهَا Ve oku nişâna de-ğirmek maʿnâsına müstaʿmeldir, yukâlu: لَطَعُ الْكُيُونِ سِوَاهُ لَطَعُ الْكُيُونِ إِذَا أَصَابَهُ Ve kuyunun suyu soğuşmak maʿnâsına müstaʿmeldir; maʿnâ-yı evvelden meʿhûzudur; yukâlu: إِذَا لَطَعَتِ الْبُتْرُ إِذَا ذَهَبَ مَاؤُهَا Ve bir ʿarıza sebebiyle parmak kuruyup ʿamelden kalmak maʿnâsındır; yukâlu: لَطَعُ إِصْبَعُهُ إِذَا مَاتَ

لَطَعُ [laṭʿ] Damağa denir; cemʿi أَلْطَاعُ [elṭāʿ] dır; yukâlu: اِسْتَكَى لَطْعُهُ أَي حَنَكُهُ

الِإِلْتِطَاعُ [el-iltiṭāʿ] (اِئْتِطَاعٌ [iftiʿāl] vezninde) Bu dahi yalamak maʿnâsındır; yukâlu: اِلْتِطَعُهُ إِذَا لَحَسَهُ

الْلَطَّاعُ [el-laṭṭāʿ] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Şol adama denir ki taʿām ederken parmakları bulaşğını sorup yalar ola; yukâlu: رَجُلٌ لَطَّاعٌ إِذَا كَانَ يَمُصُّ أَصَابِعَهُ إِذَا أَكَلَ وَيَلْحَسُ مَا عَلَيْهَا

الْلَطَّاعُ [el-leṭāʿ] (fethateynle) Dudağın iç yüzünde olan beyâza denir; ekserî zencilerin dudaklarında ʿarız olur; yukâlu: بِهِ لَطَّاعٌ وَهُوَ

دو-
dakların yufkacalığına ve baʿzılar dişler
dökülüp yerlerinde kökleri kalmağa denir
dediler. Ve

لَطَعُ [leṭaʿ] Fercin eti azca olmakla
hırelığıne ve çelimsizliğine denir; yukālu:
فِي فَرْجِهَا لَطَعُ أَيِ قِلَّةَ لَحْمٍ

الْلَطْعَاءُ [el-laṭʿā] Fercinin eti pek az ve arık
ve kuru olan ʿavrete denir; yukālu: اِمْرَأَةٌ
لَطْعَاءُ أَيِ الْيَابِسَةُ الْفَرْجِ وَالْمَهْزُولَةُ
ʿavrete denir; yukālu: اِمْرَأَةٌ لَطْعَاءُ أَيِ الصَّغِيرَةُ
الْفَرْجِ

التَّلِطُّعُ [et-tiṭṭiʿ] (tā-yı fevkıyye ile زَبْرُجُ [zib-
ric] vezninde) Pek kocalıktan dişleri dö-
külmüş deveye denir.

التَّلَطُّعُ [et-telaṭṭuʿ] (تَفْعُلُ [tefaʿul] veznin-
de) Devenin kocalıktan bütün dişleri dö-
külmüş olmak maʿnâsıdır; yukāl: تَلَطَّعَتْ
الْإِبِلُ إِذَا ذَهَبَتْ أَشْنَانُهَا هَرَمًا

[ل ع ع]

اللُّعَاغُ [el-luʿāḡ] (غُرَابُ [ḡurāb] vezninde) Bir
nevʿ ottur ki ibtidā-i zuhūrunda be-gāyet
ter ve mülāyim olur.

اللُّعَاعَةُ [el-luʿāʿat] (ثُمَّامَةٌ [ṯumāmēt] veznin-
de) Hindibāya denir. Ve ucuzluğa ve bol-
luğa denir; yukālu: فِي بِلَادِهِ لُّعَاعَةٌ أَيِ خَضْبُ
Ve dünyāya itlāk olunur; nebāt-ı merkūmdan
meʿhūzdur. Ve bir içim meşrūba denir;
yukālu: مَا فِي الْإِنَاءِ إِلَّا لُّعَاعَةٌ أَيِ جَزَعَةٌ
hafif otlığa denir, gerek raʿy olunmuş ol-
sun ve gerek olmasın; yukālu: مَا بِالْأَرْضِ إِلَّا
لُّعَاعَةٌ أَيِ كَلًّا خَفِيفٌ

الْإِلُّعَاغُ [el-ilʿāḡ] (hemzenin kesriyle) Yer
لُّعَاعَةٌ [luʿāʿat] bitirmek maʿnâsıdır;
yukālu: أَلْعَبَتِ الْأَرْضُ إِذَا انْتَبَتِ اللَّعَاعَةُ

التَّلْعِي [et-telaʿi] (تَجَلِّي [tecellî] vezninde
ki aslı تَلْعُغُ idi, ʿayn-ı sāniye yāʿya ibdāl

olundu, لُّعَاعَةٌ [luʿāʿat] dedikleri nebāt dev-
şirmek maʿnâsıdır; yukālu: إِذَا تَلْعَى الرَّجُلُ إِذَا
تَنَاوَلَ اللَّعَاعَةَ

اللَّلْعُغُ [el-laʿlaʿ] (فَدْفَدُ [fedfed] vezninde)
Serāba denir ki ırakta su gibi lemeʿān
eder; yukālu: كَأَنَّهُ لَعْلَعُ أَيِ سَرَابٍ Ve

لَعْلَعُ [Laʿlaʿ] Bir dağın ʿalemidir; müzek-
kerdir ve بُعَّةٌ [buḡʿat] teʿvīliyle müʿennes
olur. Ve bādiyede bir mevziʿin ve bir
suyun ismidir. Ve sibāʿdan kurda denir.
Ve bir nevʿ şecer-i Hicāzî ismidir. Ve لَعُ
[laʿ] müfred olarak ve لَعْلَعُ [laʿlaʿ] mürek-
keb olarak لَعَا maʿnâsıdır ki bir adamın
ayağı sürçüp düşse ona duʿā makāmında
söylenir, “Zarar isābet eylemeyerek düş-
tüğün yerden sağlıklı kalk” demektir;
yukālu liʿl-ʿāşir: لَهُ لَعْلَعًا بِمَعْنَى لَعَا يَغْنِي دُعَاءَهُ
بِالْإِنْتِعَاشِ İkinci لَعَا lafzı muʿteldir.

اللُّعْلَاعُ [el-luʿlāʿ] (سَرَسَارُ [serşār] vezninde)
Korkak adama denir; yukālu: رَجُلٌ لُّعْلَاعٌ أَيِ
جَبَانٌ

اللُّعَّةُ [el-luʿʿat] (lāmʿın fethiyle) Dil-
ber olup pāk-dāmen olan hatuna denir;
yukālu: اِمْرَأَةٌ لُّعَّةٌ أَيِ عَفِيفَةٌ مَلِيحَةٌ

اللُّعَاعَةُ [el-luʿāʿat] (عَلَامَةٌ [ʿallāmet] vez-
ninde) Şol beste-hāna denir ki müsikīden
bī-haber olmakla usul ve āvāzeleri yanlış
ve nā-dürüst olarak tekellüfle terāne ve
mُطْرِبٌ لُّعَاعَةٌ إِذَا كَانَ يَتَكَلَّفُ الْأَلْحَانَ مِنْ غَيْرِ صَوَابٍ

التَّلْعُغُ [et-telaʿuʿ] (تَزَلُّزٌ [tezelzul] veznin-
de) Ayağı sürçüp düşen kimseye لَعَا yāhūd
تَلْعَعْتُ demek maʿnâsıdır; tekūlu: تَلْعَعْتُ
بِالْعَاثِرِ إِذَا قُلْتُ لَهُ لَعَا أَوْ لَعْلَعًا
Tَلْعَعُ maʿnâsıdır; yukālu: تَلْعَعُ
Ve açlık şiddetinden yanıp
telāş ve ıztırāb eylemek maʿnâsıdır;
yukālu: تَلْعَعُ مِنَ الْجُوعِ إِذَا تَصَوَّرَ وَاضْطَرَبَ

köpek susuzluktan dilini çıkarıp solumak ma'nâsındır; yukâlu: تَلَعَّ الْكَلْبُ إِذَا أَدْلَعُ Ve serâb ıldırarak ma'nâsındır; yukâlu: تَلَعَّ السَّرَابُ إِذَا تَلَّأَ لِسَانَهُ عَطْشًا Ve bir adam marazdan yâhüd yorgunluktan zebûn ve za'fî olmak ma'nâsındır; yukâlu: تَلَعَّ الرَّجُلُ إِذَا ضَعُفَ مِنْ مَرَضٍ أَوْ تَعَبٍ

الْمُتَلَعِ [el-mutela'î] (ism-i fâ'il bünye-siyle) ve

الْمُتَلَعِ [el-mutela'î] Kezâlik ism-i fâ'il bünyesiyle ki aslı مُتَلَعٌ idi şol revâk-ı bala denir ki parmakla yâ bir nesne ile ahz ve ref' olundukta sinüp çekilir ola; yukâlu: عَسَلٌ مُتَلَعٌ وَمُتَلَعٌ إِذَا كَانَ يَمْتَدُّ إِذَا رُفِعَ

الْلَّيْعَةِ [el-la'î'at] [sefînet] vezninde) Darı ekmeğine denir; tekülü: أَطَعَمْنَا اللَّيْعَةَ أَي خُبْزَ الْجَاوِزِ

الْلَّلْعَةِ [el-la'le'at] [zelzelet] vezninde) Kemik makûlesini kırmak ma'nâsındır; yukâlu: لَعَّعَ الْعَظْمَ وَنَحْوَهُ فَتَلَعَّ إِذَا كَسَرَهُ فَتَكَسَّرَ Ve serâb ıldırarak ma'nâsındır; yukâlu: لَعَّعَ السَّرَابُ إِذَا بَصَّ لَعَّعَ مِنَ الْجُوعِ إِذَا تَحَزَّنَ Ve bir nesneden gönül sıkıntıya uğrayıp teng-dil olmak ma'nâsındır; yukâlu: لَعَّعَ مِنْهُ إِذَا ضَجِرَ

[ل ف ف]

الْلَّفَاعِ [el-lifā'] [kitāb] vezninde) Örtünecek yorgana yâhüd kilime, ʿalā-kavlin deriden yapılmış minder ve döşek makûlesine denir yâhüd belden yukarıyı setr eden ridāya denir; yukâlu: كَانَا فِي لِفَاعٍ كَانَا فِي لِفَاعٍ أَوْ نَطَعَ أَوْ رَدَّءِ Ve nîsvān kısıminın örtünüp büründükleri örtüye denir; yukâlu: مَا لَهَا لِفَاعٌ أَي مَا يَتَلَعُّ بِهِ Ve

لِفَاعٍ [lifā'] Bir devenin ismidir. Ve nâkanın memelerinin ileri tarafında olanına denir.

الْلَّفَاعَةِ [el-lifā'at] [kitābet] vezninde) ve

الْلَّفِيعَةِ [el-lefî'at] [sefînet] vezninde) Kısa gömleğe uzatmak için ekledikleri parçaya denir.

الْلَّفِغِ [el-lefî'] [nef'] vezninde) Bir nesneyi bürüyüp örtmek ma'nâsındır. Bu münâsebetle ak kıllar örtü gibi başı bürümek ma'nâsına müsta'meldir; yukâlu: لَفَّعَ الشَّيْبُ رَأْسَهُ لَفَّعًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا شَبَّهَهُ

الْتَلْفِغِ [et-telfî'] [tefîl] vezninde) لَفَّعَ [lef'] ma'nâsındır; yukâlu: لَفَّعَ الشَّيْبُ رَأْسَهُ لَفَّعًا بِمَعْنَى لَفَّعَهُ لَفَّعَ الطَّعَامَ إِذَا أَكْثَرَ مِنَ الْأَكْلِ Ve tulumu ve azık dağarcığını tersine çevirip bağı olan kayışları ortasına getirmek ma'nâsındır; yukâlu: لَفَّعَ الْمَرَادَةَ إِذَا قَلَبَهَا وَجَعَلَ أَطْبَقَهَا فِي وَسْطِهَا Bu hâli tulum ve dağarcık sökülüp yâhüd dikilecek olduklarında ederler. Ve

تَلْفِغِ [telfî'] Mahbûbeyi ağuşa çekip yorgan gibi üzerine sarılıp kapanmak ma'nâsına müsta'meldir; yukâlu: لَفَّعَ الْمَرْأَةَ إِذَا ضَمَّهَا إِلَيْهِ وَاشْتَمَلَ عَلَيْهَا

الْتَلْفُغِ [et-teleffu'] [tefa'ul] vezninde) Örtüye bürünmek ma'nâsındır; yukâlu: تَلَفَّعَتْ الْمَرْأَةُ بِمِرْطِهَا إِذَا تَلَحَّفَتْ Ve ateş ʿalevlenmek ma'nâsına müsta'meldir; yukâlu: تَلَفَّعَتْ النَّارُ إِذَا تَلَهَّيَتْ Ve tamâm pîrlik ʿarız olup eseri her yeri kaplamak ma'nâsına müsta'meldir; yukâlu: تَلَفَّعَ فُلَانٌ إِذَا شَبَّهَهُ الشَّيْبُ

الْإِلْتِفَاعِ [el-iltifā'] [ifti'āl] vezninde) Bir nesneye bürünmek ma'nâsındır; yukâlu: تَلَفَّعَ بِالتُّؤَبِ إِذَا تَلَحَّفَ بِهِ Ve levn bilmez derecesinde bozulmak ma'nâsındır; yukâlu: التَّلْفِغُ لَوْنُهُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا تَعَيَّرَ

[ل ق ع]

اللَّقْعَانُ [el-leḳāʿān] (ḳāf'la جَوْلَانٌ [cevelān] vezninde) Yel gibi sür'atle mürür eylemek ma'nāsınadır; yukālu: لَقَعَ الرَّجُلُ لَقْعَانًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا مَرَّ مُسْرِعًا

اللَّقْعُ [el-laḳ' [men' vezninde) Atmak ma'nāsınadır; yukālu: لَقَعَ الشَّيْءُ لَقْعًا إِذَا رَمَى بِهِ Ve göz değirmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: لَقَعَ فُلَانًا بَعِيْنِهِ إِذَا أَصَابَهُ Ve yılan sokmak ma'nāsınadır; yukālu: لَقَعْتُهُ الْحَيَّةُ إِذَا لَدَعْتُهُ Ve sinek burnu ucuyla bal makülesini ahz eylemek ma'nāsınadır; yukālu: لَقَعَ الذَّبَابُ الْعَسَلَ إِذَا أَخَذَهُ بِمُتْنِكَ أَنْفِهِ

الْمِلْقَاعُ [el-milḳā' Dā'imā fuhş ve nā-sezā sözler söyleyici 'avrete denir; yukālu: امْرَأَةٌ مِلْقَاعٌ أَيْ فَاحِشَةٌ فِي الْكَلَامِ

اللَّقَّاعُ [el-laḳḳā' [şeddād] vezninde) Sineğe itlāk olunur; لَقَّعَ [laḳ']-i 'asel ma'nāsındandır.

الْلِقَاعُ [el-liḳā' [kitāb] vezninde) Kalın kilime denir.

لُقَاعٌ [Luḳā' [ḡurāb] vezninde) Bir mevzi' adıdır. Yāhūd bu لُقَاعٌ [Lufā'] musahhafıdır.

اللُّقْعَةُ [el-luḳā'at] [humezet] vezninde) Şol kimseye denir ki hemān bir sözü bī-te'emmül atıp mefhūmunu icrā eylemek kendi 'uhdesinden gelmediğinden başka keyfiyeti ne günedir ve husūlü imkānda mıdır āsān mıdır değil midir idrāk eylemez ola. Zāhiren loka ta'bīri bundandır; yukālu: رَجُلٌ لُقْعَةٌ إِذَا كَانَ يَزِيْمِي بِالْكَلَامِ وَلَا شَيْءَ وَرَاءَ ذَلِكَ الْكَلَامِ

التَّلِقَاعُ [et-tiliḳḳā' ve

التَّلِقَاعَةُ [et-tiliḳḳā'at] (tā'nın ve lām'ın kesri ve ḳāf'ın teşdīdiyle) Çok sözlü pür-güy adama denir; yukālu: رَجُلٌ تَلِقَاعٌ وَتَلِقَاعَةٌ أَيْ

Ve الكَثِيرُ الْكَلَامِ

تَلِقَاعَةٌ [tiliḳḳā'at] Şaşkın ve ahmak adama denir. Ve dā'imā nāsa bed lakab vaz' eden adama denir; yukālu: هُوَ تَلِقَاعَةٌ أَيْ أَحْمَقٌ وَكَذَا مُلَقِّبٌ لِلنَّاسِ

الْلُقَاعَةُ [el-luḳḳā'at] [rummānet] vezninde) Bu dahi ahmak kimseye ve nāsa bed lakab vaz' eden adama denir. Ve şol kimseye denir ki dühāttan olup min-gayri te'emmül bi'l-bedāhat hāzır-cevāb ve mahal-gū ve nükte-kār ola; yukālu: رَجُلٌ لُقَاعَةٌ أَيْ ذَاهِيَةٌ يَتَلَقَّعُ بِالْكَلَامِ أَيْ يَزِيْمِي بِهِ رَمِيًا وَالْحَاضِرُ الْجَوَابِ

الْلُقَاعَاتُ [el-luḳḳā'at] [rummānat] vezninde) Aksā-yı halktan söylenen söz- lere denir; yukālu: فِي كَلَامِهِ لُقَاعَاتٌ إِذَا تَكَلَّمَ بِأَقْصَى حَلْقِهِ

الْإِلْتِقَاعُ [el-iltiḳā' Levn bozulmak ma'nāsınadır; yukālu: اَلْتَّقِعَ لَوْنُهُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا تَغَيَّرَ

الْمُلَاقَعَةُ [el-mulāḳā'at] [mufā'alet] vezninde) İki kimse hāzır-cevāblıkta muhāvere eylemek ma'nāsınadır. Ve bu bāb-ı muḡālebede müsta'meldir; tekūlu: لَا تَعْنِي فُلَانٌ بِالْكَلَامِ فَلَقَعْتُهُ أَيْ غَالَبْتَنِي بِهِ فَلَقَعْتُهُ أَيْ فَغَلَبْتَنِي

الْمِلْقَاعَةُ [el-milḳā'at] [mikneset] vezninde) Fahhāşe ve bed-güy karıya denir; yukālu: امْرَأَةٌ مِلْقَاعَةٌ أَيْ فَحَاشَةٌ

[ل ك ع]

اللُّكْعُ [el-luḳā' [şurad] vezninde) Le'im ve fūrū-māyeye denir; ve tekūlu'l- 'Arab fi'n-nidā' 'لُكْعٌ وَلا يُكْتَبُ بِا ذَوِي لُكْعٍ Ve bu ma'rife oldukta gayr-i munsarif olur, zīrā zikri ātī اَلْكُوعُ [elka' lafzından ma'dūldur. Ve 'Arablar erkek ata لُكْعٌ [luḳā' ve kısrağa لُكْعَةٌ [luḳe'at] derler. Ve

bu maʿrife oldukta munsarîf olur, zîrâ evvelki gibi müʿennestir كَاع dedikleri üzere maʿdül değildir, belki bu صُرْدٌ [şurad] ve نُعْرٌ [nuğar] kelimeleri misâlinedir. Ve

نُكْعٌ [lukaʿ] Kul cinsine denir, عَبْدٌ [ʿabd] maʿnâsına. Ve ahmak ve nâdana denir; yukâlu: هُوَ نُكْعٌ أَيُّ أَحْمَقُ Ve bir söz ve bir iş becermeye kudret ve liyâkati olmayan hemic ve perîşân kimseye denir; yukâlu: رَجُلٌ نُكْعٌ أَيُّ لَا يَتَّجِهَ لِمُنْطِقٍ وَلَا غَيْرِهِ Ve atın tayına denir, مُهْرٌ [muhr] maʿnâsına. Ve küçük çocuğa denir. Ve kîrli pâşlı süflî kimseye denir.

النُّكْعُ [el-lekaʿ] (fethateynle) Bedene yâ libâsa kîr ve pâs bulaşıp yerleşmek maʿnâsınadır; yukâlu: كَعَّ عَلَيْهِ الوَسْخُ لَكَعًا مِّنَ النَّبَابِ الرَّابِعِ إِذَا لَصِقَ بِهِ وَلَزِمَهُ

نُكْعٌ [lekaʿ] ve

نُكَاعَةٌ [lekāʿat] (قناعة [kanāʿat] vezninde) Leʿîm ve nâkes olmak maʿnâsınadır; yukâlu: كَعَّ فُلَانٌ لَكَعًا وَنُكَاعَةً مِّنَ النَّبَابِ الْمَرْبُورِ إِذَا لَوَّمَهُ

الأُنْكَاعُ [el-elkaʿ] (أحمر [aḥmer] vezninde) ve

النُّكْعُ [el-lukaʿ] صُرْدٌ [şurad] vezninde ki zikr olundu. Ve

المَلْكَعَانُ [el-melkeʿân] (mîm'in ve lām'in fethiyle) Leʿîm ve nâkes ve fûrû-mâyeye denir; müʿennesi مَلْكَعَانَةٌ [melkeʿānet]tir, ʿalâ-kavlin مَلْكَعَانٌ [melkeʿân] lafzı nidâ makâmına mahsûstur.

نُكَاعٌ [lekāʿi] قَطَامٌ [kaṭâmi] vezninde) Leʿîme ve hasîse ʿavrete denir; yukâlu: إِمْرَأَةٌ لُكَاعٌ أَيُّ لَيْمَةٌ

النُّكْعُ [el-lekūʿ] (صَبُورٌ [şabûr] vezninde) ve

النُّكَيْعُ [el-lekîʿ] (أَمِيرٌ [emîr] vezninde) Bunlar da leʿîm ve fûrû-mâyeye denir.

بَنُو اللَّكَيْعَةِ [Benu'l-Lekîʿat] (سَفِينَةٌ [sefînet] vezninde) Bir kavm ve cemâʿattir.

المَلَاكِيْعُ [el-melākîʿ] (mîm'in fethiye) Yeni doğan veled ile bilece çıkan sarı su ve murdâr makûlesine denir.

النُّلُكُ [el-lekʿ] (مُنْعٌ [menʿ] vezninde) ʿAkreb yâhûd yılan sokmak maʿnâsınadır; yukâlu: إِذَا لَكَعْتَهُ الْعُقْرَبُ لَكَعًا مِّنَ النَّبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا لَسَعْتَهُ Ve yiyip içmek maʿnâsınadır; tekûlu: تَرَكْتَهُ يَلْكُعُ أَيُّ يَأْكُلُ وَيَشْرَبُ Ve veled sût emerken başıyla anasının göğsüne kakıştırmak maʿnâsınadır; yukâlu: كَعَّ الوَلَدُ إِذَا نَهَزَ فِي الرَّضَاعِ

النُّلُكَاءُ [el-Lukāʿ] (غُرَابٌ [gūrâb] vezninde) Zeyd b. ʿAbbâs nâm kimsenin feresi ismidir.

[م ع]

النُّلْمُعُ [el-lemʿ] (جَمْعٌ [cemʿ] vezninde) ve

النُّلْمَعَانُ [el-lemeʿân] (feteḥâtla) Yıldırımak maʿnâsınadır; yukâlu: لَمَعَ البُرْقُ لَمَعًا وَلَمَعَانًا Ve bā harfiyle bir nesneyi iletmek maʿnâsına istiʿmâl olunur; yukâlu: لَمَعَ بِالشَّيْءِ إِذَا ذَهَبَ بِهِ Ve el ile yâhûd sevb makûlesiyle işâret eylemek maʿnâsına müstaʿmeldir; yukâlu: لَمَعَ بِيَدِهِ إِذَا أَشَارَ Ve kuş uçarken kanatlarını salıp oynatmak maʿnâsına müstaʿmeldir; yukâlu: لَمَعَ الطَّائِرُ بَجَنَاحَيْهِ إِذَا خَفَقَ بِهِمَا çıkmak maʿnâsına müstaʿmeldir; yukâlu: لَمَعَ فُلَانٌ النَّبَابِ إِذَا بَرَزَ مِنْهُ

الإِلْتِمَاعُ [el-iltimāʿ] Bu dahi yaldırımak maʿnâsınadır; yukâlu: اِلْتَمَعَ البُرْقُ إِذَا أَضَاءَ Ve bir nesneyi kapıp almak maʿnâsınadır; yukâlu: اِلْتَمَعَ الشَّيْءُ إِذَا اخْتَلَسَهُ

النُّلْمَاعَةُ [el-lemmāʿat] (عَلَامَةٌ [allāmet] vezninde) Tavşancıl kuşuna itlâk olunur; be-gâyet tîz-per olduğu için. Ve serâb

lemeʿān eden beyābāna itlāk olunur; yukālu: فَلَاةٌ لَمَاعَةٌ إِذَا كَانَتْ يَلْمَعُ فِيهَا السَّرَابُ Ve tāze çocuğun tepesinde bingıldayık dedikleri yumuşak yere denir, pekiştikten sonra itlāk olunmaz.

الْأَلَمِيعَةُ [el-lāmiʿat] Bu dahi bingıldayık dedikleri yumuşak yere denir.

الْيَلْمَعُ [el-yelmaʿ] [يَلْمَعُ [yemneʿu] vezninde) Yağmursuz şimşeğe itlāk olunur ki nāsı aldatır; yukālu: أَخَذُ مِنْ يَلْمَعٍ وَهُوَ الْبُرْقُ وَالْحَلْبُ Ve serāba itlāk olunur. Bunlara teşbîhle derūgī kezzāb kimseye de itlāk olunur.

الْأَلْمَعُ [el-elmaʿ] [أَجْمَعُ [ecmaʿ] vezninde) ve

الْأَلْمَعِي [el-elmeʿiyy] ve

الْيَلْمَعِي [el-yelmeʿiyy] Be-gāyet zekī ve āteşin-zihn ve şihāb-fikr adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَلْمَعٌ وَالْمَعِي وَيَلْمَعِي أَي ذَكِيٌّ مُتَوَقِّدٌ Ve

الْمَعِي [elmeʿiyy] ve

يَلْمَعِي [yelmeʿiyy] Kezzāb ve dūrūgī kimseye itlāk olunur; yukālu: هُوَ أَلْمَعِي وَيَلْمَعِي أَي كَذَّابٌ

الْيَلَامِيعُ [el-yelāmiʿ] (yā-yı tahtiyyenin fetihiyle) Lemeʿān eden esliha ve ālāta itlāk olunur, tolga gibi.

الْلَمِيعَةُ [el-lumiʿat] [غُرْفَةٌ [gurfet] vezninde) Şol ot parçasına denir ki sararıp kurumağa yüz tutmuş ola; cemʿi لِمَاعٌ [limāʿ] gelir; أَصَابَ لَمِيعَةً مِنْ كِتَابٍ [kitāb] vezninde; yukālu: أَصَابَ لَمِيعَةً مِنْ كِتَابٍ Ve cemāʿat-i insāniye itlāk olunur; yukālu: جَاءَتْ لَمِيعَةٌ مِنْ النَّاسِ أَي جَمَاعَةٌ ābestte yāhūd guslde su dokunmayıp kuru kalan yerçeğize itlāk olunur; yukālu: بِهِ لَمِيعَةٌ لَمْ يُصْبِحْهَا الْوُضُوءُ أَي مَوْضِعٌ

ramak edecek kadar dirliğe itlāk olunur; yukālu: مَعَهُ لَمِيعَةٌ مِنَ الْعَيْشِ أَي بُلْغَةٌ Ve **لَمِيعَةُ الْجَسَدِ** [lumʿatu'l-cesed] Bedenin beşeresinin parıldamasından ʿibārettir.

الْمِلْمَعُ [el-milmaʿ] [مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Alet-i lemeʿāna denir. Bu münāsebetle kuşun kanadına itlāk olunur; ikisi يَلْمَعَانِ [milmeʿān]dır; yukālu: خَفَقَ الطَّائِرُ بِمِلْمَعِيهِ أَي بِجَنَاحَيْهِ

الْإِلْمَاعُ [el-ilmāʿ] (hemzenin kesriyle) Hayvānın vazʿ-ı haml eylemesi karīb olmakla memelerinin başları kararmak maʿnāsınadır; yukālu: الْمَعُ الْفَرَسُ وَالْأَتَانُ وَأَطْبَاءُ الْمَعِ الْفَرَسُ إِذَا أَشْرَفَ لِلْحَمَلِ وَاسْوَدَّتِ الْحَلْمَتَانِ Ve gebe kalmış koyun gebe kaldığını bildirmek için kuyruğunu kaldırmak maʿnāsınadır; yukālu: أَلْمَعَتِ الشَّاةُ بِذَنْبِهَا إِذَا رَفَعَتْهُ لِيَعْلَمَ أَنَّهَا قَدْ لَقِحَتْ Ve anası karnında veled deprenmek maʿnāsınadır; yukālu: أَلْمَعَتِ الْأُنْثَى إِذَا تَحَوَّكَ وَكَدَّهَا فِي بَطْنِهَا Ve bir nesneyi kapıp almak maʿnāsınadır; yukālu: أَلْمَعُ بِالشَّيْءِ وَعَلَيْهِ إِذَا اخْتَلَسَهُ Ve bir yerde parça parça otluk peydā olmak maʿnāsınadır ki murād otluk firāvān olmakla eski parçaları var iken bu senenin tazelere dahi cā-be-cā parça parça zuhūr eylemekten ʿibārettir; yukālu: أَلْمَعَتِ الْبِلَادُ إِذَا صَارَتْ فِيهَا لَمِيعَةٌ مِنَ النَّبْتِ

الْمُلْمِيعَةُ [el-mulmiʿat] ve

الْمُلْمِيعُ [el-mulmiʿ] (ism-i fāʿil bünyele-riyle) Kuyruğunu kaldıran gebe koyuna denir.

التَّلْمِيعُ [et-telemmuʿ] [تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bu dahi bir nesneyi kapıp almak maʿnāsınadır; yukālu: تَلْمَعَتِ الشَّيْءُ إِذَا اخْتَلَسَهُ

التَّلْمِيعُ [et-telmīʿ] Atın vücūdunda asl renğine muhālif alacalık olmak maʿnāsınadır; yukālu: فَرَسٌ مَلْمِيعٌ إِذَا كَانَ فِيهِ تَلْمِيعٌ وَهُوَ أَنْ يَكُونَ فِي جَسَدِهِ بُقْعٌ تُخَالِفُ سَائِرَ لَوْنِهِ

[ل و ع]

اللُّوْعَةُ [el-lev^ʿat] (lām'ın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) ʿAşkta nāzım ve endūh yā maraz gibi ʿarızadan yürekte olan yanıklığa denir; yukālu: فِي قَلْبِهِ لُوعَةٌ وَهِيَ حُرْقَةٌ فِي مَرَضٍ Ve الْقَلْبِ وَالْمِنْ حُبٍّ أَوْ هَمٍّ أَوْ مَرَضٍ

لُوعَةٌ [lev^ʿat] Masdar olur, ʿaşk yāhūd sāʿir ʿarızadan nāṣī yanıp yakılmak yāhūd hasta olmak maʿnāsınadır; yukālu: لَاعَ الرَّجُلُ يَلَاعُ Bunda bāb-ı evvel-den vürüdü İbnu'l-Ḳaṭṭāʿ rivāyetidir. Ve

لُوعَةٌ [lev^ʿat] لَعْوَةٌ [la^ʿvet] maʿnāsınadır ki hatunun memeleri başları kararmaktan ʿibārettir.

اللُّوْعُ [el-lev^ʿ] (نَوْعٌ [nev^ʿ] vezninde) ʿAşk bir adamın yüreğini yakıp hasta ve derdnāk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: لَاعَهُ Ve الْحُبُّ يَلُوعُهُ لَوْعًا إِذَا أَمْرَضَهُ

لُوعٌ [lev^ʿ] ve

لُوعٌ [luvū^ʿ] (رُجُوعٌ [rucū^ʿ] vezninde) Sabrsız yāhūd harīs ve bed-hūy olmak maʿnāsınadır; yukālu: لَاعَ الرَّجُلُ يَلُوعُ لَوْعًا وَلُوعًا إِذَا كَانَ لَا يَبْرَأُ مِنْ حَرِيصًا سَيِّئِ الْخُلُقِ Ve

لُوعٌ [lev^ʿ] Güneş bir nesneyi yakıp göyüdürmekle rengini bozmak maʿnāsınadır; yukālu: لَاعَهُ الشَّمْسُ لَوْعًا إِذَا غَيَّرَتْ لَوْنَهُ

اللُّوْعَةُ [el-lā^ʿat] Aslı لَاعَةٌ idi, maktūb ve mahzūfū'l-yāʿdır; mihr ve muhabbetten yüreği yanık kimseye denir; teʿnīsi mevsūfa nāzırdır; yukālu: أَتَانُ لَاعَةً الْفُؤَادِ إِلَى جَحْشِهَا أَي لَاعَتْهُ وَهِيَ الَّتِي كَاتَبَهَا وَلَهِيَ فَرَعًا Yānī yavrusuna fart-ı muhabbetinden nāṣī bir hādiseye uğrar diye korkusundan seme gibi mütehayyiredir.

عَدْنُ لَاعَةٍ [ʿAdenu Lā^ʿat] Yemen'de bir karyedir; bu ʿAdenu Ebyen dediklerinden

başkadır, aslı لَاعَةٌ [Lā^ʿat] Yemen'de Şabir nām cebelde bir beldedir ve ʿAden ona muzāf bir karyedir. Ve

لَاعَةٌ [lā^ʿat] لَاعٌ [lā^ʿ] lafzından cem^ʿ olur, ke-mā se-yuzkeru. Ve şol ʿavrete denir ki şen ve şakrak ve hoş-tab^ʿ olmakla ricālle dāʿimā lāg ve mizāh edip lākin çekiye gelmez ola. Ve şehāmetli hadīdetü'l-fuʿād hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ لَاعَةٌ إِذَا كَانَتْ إِمْرَأَةً لَاعَةً أَي يُعَاذِلُ الرَّجَالَ وَلَا تُنْمَكِنُهُمُ الْحَدِيدَةُ الْفُؤَادِ

اللَّاعُ [el-lā^ʿ] Bunun da aslı لَائِعٌ [lāʿi^ʿ] idi, sabrsız olup ceza^ʿ ve feza^ʿ eden yāhūd harīs ve bed-hūy olan kimseye denir; yukālu: هُوَ لَاعٌ أَي لَائِعٌ أَي جَرِيحٌ أَوْ حَرِيصٌ سَيِّئٌ Ve الْخُلُقِ وَهُمْ لَاعُونَ وَلَاعَةٌ وَاللَّوَاعُ

لَاعٌ [lā^ʿ] Korkak sabrsız adama denir; yukālu: رَجُلٌ هَاعٌ لَاعٌ أَي جَبَانٌ جُرُوعٌ وَيُقَالُ هَاتِعٌ لَائِعٌ

اللُّوْلُوعُ [el-levla^ʿ] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Hatunun memesinde olan karalığa denir.

الْإِلَاعَةُ [el-ilā^ʿat] (hemzenin kesriyle) ʿAvretin memesinin levni karamlık olmak maʿnāsınadır; yukālu: الْأَعْيُنُ تُدِي الْمَرْأَةَ إِذَا تَغَيَّرَ أَي اسْوَدَّ

الْإِلْتِيَاعُ [el-iltiyā^ʿ] (إِفْتِيَاعٌ [ifti^ʿāl] vezninde) Endūh ve gussadan yürek yanıp yakılmak maʿnāsınadır; yukālu: إِلْتَاعٌ قَلْبُهُ إِذَا اخْتَرَقَ مِنْ هَمِّ

[ل و ع]

اللَّهِيعَةُ [el-lehī^ʿat] (شَرِيفَةٌ [şerīfet] vezninde) ve

اللَّهَاعَةُ [el-lehā^ʿat] (فَنَاعَةٌ [fanā^ʿat] vezninde) Gaflet maʿnāsınadır; yukālu: لَهُ فِيهِ لِهَيْعَةٌ Ve وَلِهَاعَةٌ أَي غَفْلَةٌ

لِهَيْعَةٌ [lehī^ʿat] Bey^ʿ ve şirā husūsunda gabn ve hüsrānı müʿeddī üşengenliğe ve fütür

ve tekāstile denir; tekūlu: تَوَقُّفٌ مِنَ اللَّهِيْعَةِ أَي: شَدِيْدَةٌ
 وَكَالسِلِّ وَالْفُتْرَةِ فِي الْبَيْعِ حَتَّى يُعْبَنَ Ve

لَهِيْعَةٌ [Lehīʿat] Esmādandır: ʿAbdullāh b. Lehīʿa el-Ḥaḍramī sikāt-ı muhaddisinden kādī-i diyār-ı Mısrıyye'dir.

الْلَهِيْعُ [el-lehiʿ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Herkes ile bī-muhābā üns ve ülfet ve inbisāt eden adama denir; yukālu: رَجُلٌ لَهِيْعٌ أَي: مُسْتَوَسِّلٌ إِلَى كُلِّ وَاحِدٍ

لَهِيْعٌ [el-lehaʿ] (fethateynle) Bir adam لهيْعٌ [lehiʿ] olmak maʿnāsınadır; yukālu: لَهِيْعٌ Ve tekellüf-le müzeyyen sözler söyleyip sühan-verlik izhār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: فَلَانٌ يَلْهَعُ أَي: يَتَشَدَّقُ فِي الْكَلَامِ

التَّلْهِيْعُ [et-telehyuʿ] (تَدْحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Sözde tekellüfle nakş ve revnak izhārında ifrāt ve mübālaga etmek maʿnāsınadır ki hezeyāna müʿeddī olur; yukālu: تَلْهَيْعٌ فِي كَلَامِهِ إِذَا أَفْرَطَ وَتَبَلَّتَعُ

[ل ي ع]

الْلِيْعُ [el-Līʿ] (lām'ın kesriyle) Bir mevziʿ adıdır.

الْلِيْعَةُ [el-leyʿat] لَوْعَةٌ [levʿat] vezninde ve mürādıfidir ki yüreğe hādīs olan yanıklığa denir; yukālu: أَحَدَتْهُ لَيْعَةُ الْجُوعِ أَي: لَوْعَتُهُ وَحُرْقَتُهُ

الْلِيْعَانُ [el-leyeʿān] (fethātla) Melül ve teng-dil olmak maʿnāsınadır; tekūlu: لَيْعٌ أَلْيَعُ لَيْعَانًا إِذَا ضَجِرَتْ

الْمِلْيَاغُ [el-milyāʿ] Çabuk susar olan deveye, ʿalā-kavlin dā'imā sā'ir develerden ileri gidip baʿdehu yine onlara rücūʿ eder olan deveye denir; yukālu: نَاقَةٌ مِلْيَاغٌ أَي: نَاقَةٌ السَّرِيْعَةُ الْعَطْشِ أَوْ هِيَ الَّتِي تَقْدُمُ الْإِبِلَ سَابِقَةً ثُمَّ تَرْجِعُ إِلَيْهَا وَيُقَالُ بَعِيْرٌ وَإِبِلٌ مِلْيَاغٌ

الْلِيَاغُ [el-liyāʿ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Şedīd rüzgāra denir; yukālu: رِيْحٌ لِيَاغٌ أَي:

FASLU'L-MĪM**(فصل الميم)****(م ت ع)**

المثوع [el-mutūʿ] (رُجُوعٌ [rucūʿ] vezninde) Gündüz kaba kuşluk merkezine varmak maʿnāsındır ki imtidād maʿnāsındandır; yukālu: مَتَعَ النَّهَارُ مَثُوعًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا ارْتَفَعَ Ve kuşluk vakti nihāyet-i merkezine varmak maʿnāsına müstaʿmeldir ki zevāle müşrif olan vaktten ʿibārettir; ʿalā-kavlin güneş yükselip gündüz kemāliyle rüşen olmakta müstaʿmeldir; yukālu: مَتَعَ الضَّحَى إِذَا بَلَغَ أَحْرَجَ غَايَتَهُ وَهُوَ عِنْدَ الضُّحَى الْأَكْبَرِ أَوْ Ve karşıdan serāb yukarı yukarı kalkımak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: مَتَعَ السَّرَابَ إِذَا ارْتَفَعَ Ve ipin bükümü muhkem ve şedīd olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: مَتَعَ الْحَبْلُ إِذَا اشْتَدَّ Ve şarāb pek kızarmak maʿnāsındır; yukālu: مَتَعَ الرَّجُلُ إِذَا جَادَ Ve zarīf olmak maʿnāsındır; yukālu: مَتَعَ الرَّجُلُ إِذَا ظَرَفَ

المتع [el-metʿ] (mīm'in fethi ve zammıyla) Bir kimse ile mükāzebe eylemek maʿnāsındır; yukālu: مَتَعَ بِفُلَانٍ مَتْعًا وَمَتْعًا إِذَا Ve bāʿ harfiyle bir nesneyi alıp götürmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: مَتَعَ بِالشَّيْءِ إِذَا ذَهَبَ بِهِ

المتاعة [el-metāʿat] [qanāʿat] vezninde) Bir kimse zarīf olmak maʿnāsındır; yukālu: مَتَعَ الرَّجُلُ مَتَاعَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا ظَرَفَ

المثوعة [el-mutʿat] (mīm'in zammıyla) [metʿ] gibi bu dahi bir nesneyi iletmek maʿnāsındır; yukālu: مَتَعَ بِالشَّيْءِ مَتْعًا وَمَتْعَةً مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا ذَهَبَ بِهِ

مُتْعَةٌ [mutʿat] (mīm'in zammı ve kesriyle) تَمْتِيعٌ [temtīʿ] maʿnāsından ism olur; yaʿnī تَمْتِيعٌ [temtīʿ] maʿkāmına kāʾim olur, nefʿlendirmeğe denir, مَتَاعٌ [metāʿ] lafzı gibi; yukālu: مَا لَهُ مُتْعَةٌ أَيُّ تَمْتِيعٍ [mutʿat] ki ʿilm-i fıkhta mezkūrdur, fāʿide maʿnāsından meʿhūzdur, bir hatunu tezevvüc edip bir eyyām onunla temettuʿ ve intifāʿ eyledikten sonra sebilini tahliye eylemekten ʿibārettir ki نِكَاحُ مُتْعَةٍ [nikāhu mutʿat] taʿbīr olunur; yukālu: تَزْوُجُهَا الشَّيْءِ بِنِكَاحِ الْمُتْعَةِ

Şārih der ki müʿellifin taʿrīfi müsāmahayı mutazammındır, zīrā asl مُتْعَةٌ [mutʿat] bir hatunu müddet-i muʿayyenede meblag-ı maʿdūd u muʿayyen mukābili, تَمْتِيعٌ [temettuʿ] lafzından meʿhūz baʿzı taʿbīrātla der-ʿuhde eylemekten ʿibārettir ki nefsinin icār ve isticār eylemek gibi bir maʿnādır; hālen ʿAcem diyārında beyneʿr-revāfız cārīdir. Meselā bir kimse bir hatuna nikāh ve tezevvücü müşʿir taʿbīrāt irād eylemeyerek “Kırk gün senden müntefiʿ olmak zımında on kuruşa bana gelir misin?” deyip o dahi rāzī olup işbu iştirāt cihetiyle kırk gün er ve ʿavret gibi muʿāmeleden sonra on kuruşu teslim eylemekle itlāk ve tesmiyeye dāʾir bir söz söylemeksizin ʿavret bırakıp gider, bi-ʿaynihi icār ve isticār gibi bir hālettir. Ve bu nikāh harāmdır. Hayber melhamesinde üç gün ruhsat olduktan sonra İmām ʿAlī kerremallāhu vechehu ber-mücib-i emr-i ʿālī tahrīmi bābında nidā eylemiştir. İşbu مُتْعَةٌ [mutʿat] nikāh-ı muvakkatten başkadır, tafsīli kütüb-i fıkihiyyede mebsüttür. İntehā. Ve

مُتْعَةُ الْحَجِّ [mutʿatu'l-hacc] Temettuʿ vec-hiyle olan hacca itlāk olunur ki hacca

ʿumre zamm eylemekten ʿibārettir, zīrā haccın envāʿı üçtür: hacc-ı ifrād ve hacc-ı kırān ve hacc-ı mutʿadır. Hacc-ı ifrād maʿlūmdur. Ve hacc-ı kırān mīkāttan ʿumre ile hacca birden telbiye eylemek-tir ki ʿumre ile haccın beynini cemʿ eder. Ve hacc-ı temettuʿ sene-i vāhidede ibtidā ʿumreye ihrām ve tahlīl edip ehl ve vata-nına nüzül-i saḥīhle nüzül eylemeksizin hacca ihrām eylemekten ʿibārettir. Bunda ʿumre ile müntefiʿ olunur ki Cāhiliyyeʿde eşhūr-i haccda ʿumre eylemezler idi, Ehl-i islāmʿa meşrūʿ oldu. Ve bunda mīmʿin kesriyle de lügattır. Ve

مُتَعَةٌ [mutʿat] Kifāyet edecek kadar zād ve tüşeye itlāk olunur; yukālu: مَا لَهُ مُتَعَةٌ وَهِيَ yukālu: مَا لَهُ مُتَعَةٌ وَهِيَ مَا يَتَبَلَّغُ بِهِ مِنَ الزَّادِ Bunda dahi mīmʿin kesriyle cāʿizdir. Cemʿi mutʿ [mutʿat] gelir, صُرِدَ [şurad] vezninde ve مَتَّعَ [mitaʿ] gelir, عَنَبَ [ʿineb] vezninde. Ve

مُتَعَةٌ [mutʿat] Kovaya ve kırbaya ve kuyunun ipine itlāk olunur, bāʿis-i intifāʿ oldukları için. Ve azca zād ve maʿāşa itlāk olunur. Ve mutlakan temettuʿ ve intifāʿ olunacak şeyʿe denir, sayd ve taʿām gibi. Bunlarda dahi mīmʿin kesriyle lügattır. Ve

مُتَعَةُ الْمَرْأَةِ [mutʿatu'l-merʿet] Tatlık olunmuş hatuna mehr-i mislinin nisfından zāʿid sıla ve ʿatiyye olunan şeyʿe denir, tatlikle tevḥiş olduğuna mukābil cebr ve tatyīb için iʿtā olunur. Ve bunun vācib ve sünnet ve müstahab olanı vardır ki mecmūʿu dört surettir. Meselā kableʿd-duhūl, kableʿt-tesmiye vācibdir; baʿdeʿd-duhūl, kableʿt-tesmiye müstahabdır; yukālu: مَتَّعَ الْمُطَلَّقَةَ بِمُتَعَةٍ وَهِيَ مَا وُصِّلَتْ بِهِ بَعْدَ الطَّلَاقِ

الْمَتَاعِ [el-matīʿ] Uzun nesneye denir;

yukālu: شَيْءٌ مَتَاعٌ أَي طَوِيلٌ Ve her nesnenin iyisine ve bihterine denir; yukālu: هُوَ مَتَاعٌ أَي جَيِّدٌ Ve mevzūnattan sāʿirlere nisbet artık ve ziyāde yāhūd ağır tartılı olanına denir; yukālu: وَزِنُوهُ فَهُوَ مَتَاعٌ أَي فَاضِلٌ مُزْتَمِعٌ أَوْ رَاجِحٌ Ve iyi ve metīn bükülmüş ipe denir. Ve pek kırmızı şarāba ve nebīze denir. Ve

مَتَاعٌ [Mātīʿ] Kaʿbuʿl-Ḥibr cenāblarının pe-derleri ismidir.

الْمَتَاعُ [el-metāʿ] [seḥāb] [seḥāb] vezninde) Fāʿide ve menfaʿat maʿnāsınadır; yukālu: فِيهِ مَتَاعٌ أَي مَنَفَعَةٌ Ve satılık kumaşa denir; yukālu: لَهُ مَتَاعٌ كَثِيرٌ أَي سِلْعَةٌ Ve kullanacak edāt ve ālete denir. Ve mutlakan medār-ı intifāʿ olan gerekli şeyʿe denir; cemʿi مُتَمَتِّعٌ [emtiʿat]tır, ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿وَابْتِغَاءَ حَلِيَّةٍ﴾ أَي ذَهَبٍ وَفِضَّةٍ ﴿أَوْ مَتَاعٍ﴾ أَي حَدِيدٍ وَصُفْرٍ وَنُحَاسٍ وَرِصَاصٍ Ve

مَتَاعٌ [metāʿ] [mutʿat] gibi tēmtīʿ [temtīʿ] den ism olur; ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿مَتَاعًا إِلَى الْحَوْلِ غَيْرِ إِخْرَاجٍ﴾ أَي مَتَّعُوهُنَّ تَمْتِيعًا فَوَضَعَ مَتَاعًا مَوْضِعَ تَمْتِيعٍ وَلِذَلِكَ عَدِيَ بِإِلَى أَي أَتَّفَعُوهُنَّ **الْتَمَتُّعُ** [et-temettuʿ] [tefaʿul] vezninde) Mutʿa vechiyle hacc eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَمَتَّعَ الْحَاجُّ إِذَا حَجَّ بِالْعُمْرَةِ

الْإِسْتِمْتَاعُ [el-istimtāʿ] [temettuʿ] maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَمْتَعَ بِمَعْنَى تَمَتَّعَ Ve fāʿidelenmek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَمْتَعَ بِمَالِهِ إِذَا انْتَفَعَ

الْتَمْتِيعُ [et-temtīʿ] Tatlık olunan hatuna مُتَعَةٌ [mutʿat] vermek maʿnāsınadır; yukālu: مَتَّعَ الْمَرْأَةَ الْمُطَلَّقَةَ إِذَا أَعْطَاهَا مُتَعَةً مَتَّعَهُ اللَّهُ بِكَذَا أَي أَبْقَاهُ وَأَنْشَأَهُ إِلَى أَنْ يَنْتَهِيَ سَبَابُهُ yukālu: مَتَّعَ الشَّيْءُ إِذَا طَوَّلَهُ Ve muʿammer kıl-mak maʿnāsına müstaʿmeldir; kāleʿş-şārih

«أَفْرَأَيْتَ إِنْ مَتَّعْنَاهُمْ
سِنِينَ» أَي أَطَّلْنَا أَغْمَارَهُمْ

الإِمْتَاعُ [el-imtāʿ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi fāʿidelendirmek maʿnāsınadır; ve minhu yekūlūne: أَمْتَعَهُ اللهُ بِكَذَا أَي أَبْقَاهُ وَأَنْشَأَهُ إِلَى Ve bir nesneden müstagnī olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَمْتَعْتُ عَنْهُ إِذَا اسْتَعْنَى Ve fāʿidelenmek maʿnāsınadır; yukālu: أَمْتَعْتُ بِمَالِهِ إِذَا تَمَتَّعَ

[م ث ع]

الْمَتَّعُ [el-meṣaʿ] (mīm'in ve šā-yı müselle-senin fethiyle) ve

الْمِتْعَاءُ [el-miṣʿāʿ] (mīm'in kesriyle) Nisvāna mahsūs çirkīn ve bed yürüyüşe deni. Yāhūd lügat-ı ahīre Ubn Fāris saktasıdır, savāb olan hemīn مَتَّعُ [meṣaʿ] olmaktadır; yukālu: لَهَا مَتَّعٌ وَمِتْعَاءٌ أَي مَشِيَةٌ قَبِيحَةٌ Ve **مَتَّعُ** [meṣaʿ] Masdar olur, ʿavret vech-i mezkūr üzere çirkīn yürüyüşle yürümek maʿnāsınadır; yukālu: مِتْعَعَتِ الْمَرْأَةُ وَمِتْعَعَتْ مِتْعَاعًا مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالثَّلَاثِ وَالْأَوَّلِ إِذَا مَشَتْ مَشِيَةً قَبِيحَةً **الْمِتْعَاءُ** [el-meṣʿāʿ] (ḥamrāʿ) [ḥamrāʿ] vezninde) Pek bed-būy sırtlana denir.

[م ح ع]

الْمَجِيعُ [el-meciʿ] (emīr) [emīr] vezninde) Süt ile yoğrulmuş hurmāya denir ki taʿāmdandır; yukālu: أَكَلُوا الْمَجِيعَ وَهُوَ تَمْرٌ يُعْجَنُ بِلَبَنٍ Ve hurmāyı ekl eyledikten sonra üzerine içilen süte denir.

الْمِجْعُ [el-micʿ] (mīm'in kesri ve fethiyle) Oturduğu yerden ayrılmaz olan ahmak ve şaşkın adama denir. Ve cāhil ve nādana denir; müʿennesi مِجْعَةٌ [micʿat]tr; yukālu: هُوَ مِجْعٌ وَهِيَ مِجْعَةٌ أَي أَحْمَقُ إِذَا جَلَسَ لَمْ يَكُذْ يَبْرُخُ مِنْ مَكَانِهِ وَكَذَا الْجَاهِلُ

الْمُجْعَةُ [el-mucʿat] (gurfet) [gurfet] vezninde) Bu dahi yerinden ayrılmayan ahmak ada-

ma denir. Ve nādān ʿavrete denir.

الْمُجْعَةُ [el-muceʿat] [humezet] [humezet] vezninde) ve

الْمِجْعَةُ [el-miceʿat] (ʿinebet) [ʿinebet] vezninde) Lāübāliyāne olan ʿavrete denir; yukālu: اِمْرَأَةٌ مُجْعَةٌ وَمِجْعَةٌ أَي مَاجِنَةٌ

الْمَمِجُّعُ [el-mecʿ] [secʿ] [secʿ] vezninde) ve **الْمَمِجَاعَةُ** [el-mecāʿat] [ḩanāʿat] [ḩanāʿat] vezninde) Lāübāliyāne olmak maʿnāsınadır; yukālu: مَمِجُّعُ الرَّجُلِ وَمَمِجُّعٌ وَمَمِجَاعَةٌ مِنَ الْبَابِ: مَسَدَارَاتِ الْخَامِيسِ وَالثَّلَاثِ إِذَا مَجَنَّ نَشْرَ-ي مُشْهَوِّعٌ وَنَشْرَ-ي مُشْهَوِّعٌ وَنَشْرَ-ي مُشْهَوِّعٌ وَنَشْرَ-ي مُشْهَوِّعٌ

مَجِيعٌ [mecʿ] ve

مِجْعَةٌ [mecʿat] Kuru hurmāyı süt ile bilece ekl eylemek maʿnāsınadır, ʿalā-kavlin hurmā üzerine su içmek maʿnāsınadır; yukālu: مَمِجُّعُ الرَّجُلِ مَمِجُّعًا وَمِجْعَةٌ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا أَكَلَ التَّمْرَ الْيَابِسَ بِاللَّبَنِ مَعًا أَوْ أَكَلَ التَّمْرَ وَشَرِبَ عَلَيْهِ اللَّبَنَ

الْتَمِجُّعُ [et-temeccuʿ] [tefaʿul] [tefaʿul] vezninde) Bu dahi مَجِيعٌ [mecʿ] maʿnāsınadır; yukālu: Ve tekūlu'l-ʿArab: فَلَانَ لَا يَزَالُ يَتَمَجَّعُ أَي يَحْسُو حَسْوَةً مِنَ اللَّبَنِ وَيَلْقَمُ عَلَيْهَا تَمْرَةً

الْمَجِيعَةُ [el-meciʿat] [feriḩat] [feriḩat] vezninde) **جَلِيعَةٌ** [celiʿat] [celiʿat] maʿnāsınadır ki bī-şerm ü hayā ʿavrete denir; yukālu: اِمْرَأَةٌ مَجِيعَةٌ أَي جَلِيعَةٌ

الْمُجَاعُ [el-muccāʿ] [rummān] [rummān] vezninde) Duruca un çorbasına ve bulamacına denir; tekūlu: أَكَلْنَا مُجَاعًا وَهُوَ حَسْوٌ رَقِيقٌ مِنَ الْمَاءِ وَالطَّحِينِ

الْمُجَاعَةُ [el-muccāʿat] [rummānet] [rummānet] vezninde) Lāübāliyāne tavr ile perde-birün harekāta māʿil kimseye denir; mīm'in fethiyle de cāʿizdir; yukālu: رَجُلٌ مَجِيعٌ Ve مِجْعَةٌ إِذَا كَانَ يُحِبُّ الْمَجَاعَةَ

dikleri zikr olunan yiyeceği çok ekl eden adama denir. Bunda dahi mīm'in fethiyle de cā'izdir; yukālu: رَجُلٌ مُجَاعَةٌ أَي كَثِيرُ التَّمَجُّعِ Ve

مُجَاعَةٌ [Muccā'at] Esmādandır: Muccā'at b. Murāre el-Ḥānefī ki ashābdandır, oğlu Sirāc ve hafidi Hilāl b. Sīrrāc rīvāt-ı ehādīstendir. Ve Muccā'a b. Sīr ricāl-i ʿArabdandır.

الْمُجَاعُ [el-meccā'] (شَدَادٌ [šeddād] vezninde) Bu dahi مَجِيعٌ [mecī']-i mezkūrü çok ekl eden adama denir.

الْمُجَاعَةُ [el-mucā'at] (ثُمَّامَةٌ [sumāmet] vezninde) مَجِيعٌ [mecī']-i mezkūr bakıyyesine denir.

الْمَاجِعَةُ [el-māci'at] Zāniye ʿavrete denir; yukālu: اِمْرَأَةٌ مَاجِعَةٌ أَي زَانِيَةٌ

الْإِمَجَاعُ [el-īmcā'] (hemzenin kesriyle) Deve köşeğine kap ile süt içirmek ma'nāsınadır; yukālu: اُمَجَّعَ الْفُصَيْلَ إِذَا سَفَاهَ اللَّبَنَ مِنَ الْإِنَاءِ

التَّمَاجِعُ [et-temācu'] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) ve

الْمُمَاجِعَةُ [el-mumāca'at] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Birbirine lāübāliyāne fuşş ve hezeyān mu'āmele eylemek ma'nāsınadır; gerek kavli ve gerek fi'li olsun; yukālu: تَمَاجَعًا وَمَاجَعًا أَي تَمَاجَنَا وَتَرَافَعًا

م د ع

الْمَدْعَةُ [el-med'at] (حَمَزَةٌ [ḥamzet] vezninde) İçi çıkarılmış kof hindistān cevzine denir ki maşraba gibi onunla su içilir.

الْمَيْدَعُ [el-meyda'] (صَيْقَلٌ [şayqal] vezninde) Bir nev' hurde deniz balığına denir.

مَيْدَعَانٌ [Meyde'ān] Bir mevzi' adıdır.

مِدْعٌ [Mida'] (عِنَبٌ [ʿineb] vezninde)

Yemen'de bir hısn adıdır.

الْمَدْعِيُّ [el-med'iyy] (شَرْقِيٌّ [şarqiyy] vezninde) Nesebi hususunda makdūh ve müttehem kimseye denir, مَدْعَةٌ [med'at]e mensūbdur ki içi kof nārcıldır yāhūd bu دَعْوَةٌ [di'vet] lafzındandır ki nesebde olan iddi'āya denir. Bu kavli دَعْوَةٌ [di'vet] lafzında دَعِيَّةٌ [di'yet] diyen lügatına mebnīdir ki mīm zā'id olur; yukālu: رَجُلٌ مَدْعِيٌّ أَي مُتَّهَمٌ فِي نَسَبِهِ

م ذ ع

الْمَذْعُ [el-mezc'] (mīm'in fethi ve zāl-ı mu'cemenin sükūnuyla) ve

الْمَذْعَةُ [el-mezc'at] (hā'y) Bir kelām ve haberin birazını söyleyip birazını ketm eylemek ma'nāsınadır; yukālu: مَذَعُ لَهُ مَذْعًا وَمَذْعَةً إِذَا حَدَّثَهُ بِبَعْضِ الْخَبَرِ وَكَتَمَ بَعْضًا Ve fişkırtarak işemek ma'nāsındandır ki çöğdürerek ta'bir olunur; yukālu: مَذَعُ بِبَوْلِهِ إِذَا رَمَى بِهِ Ve and içmek ma'nāsınadır; yukālu: مَذَعُ يَمِينًا إِذَا حَلَفَ Ve dağ tepelerinde olan çeşmelerden sular akmak ma'nāsınadır; yukālu: مَذَعَتِ الْعُيُونُ فِي شَعَمَاتِ الْجِبَالِ إِذَا سَالَتْ

الْمَذْعَانُ [el-mezzā'] (شَدَادٌ [šeddād] vezninde) Yalancıya denir; yukālu: رَجُلٌ مَذْعَانٌ أَي كَذَّابٌ Ve vefā ve hakikati olmayıp ve bir kimseye gā'ibāne gayret ve hamıyyeti ve ri'āyet-i hakk-ı sohbeti olmayan kimseye denir; yukālu: هُوَ مَذْعَانٌ أَي لَا وِفَاءَ لَهُ وَلَا يَحْفَظُ Ve sır saklamaz olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَذْعَانٌ أَي لَا يَكْتُمُ السِّرَّ Ve aslā sebāt ve istikrārı olmayıp devr ve seyr-i dā'im üzere olan kimseye denir; yukālu: هُوَ مَذْعَانٌ أَي يَدُورُ وَلَا يَثْبُتُ وَمِنْهُ يُقَالُ ظَلَّ مَذْعَانٌ Ve vaktinden mukaddem inzāl eden yāhūd bevl eder olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَذْعَانٌ إِذَا كَانَ يُرْسِلُ مَتِيئَةً أَوْ بَوْلُهُ قَبْلَ حِينِهِ

مِدْعَى [Miz'ā] (ذِكْرَى [zikrā] vezninde) Benī

Cafer yurdunda bir su adıdır.

[م ر ع]

الْمَرِيغ [el-merīʿ] (أمير [emīr] vezninde) Ve **الْمِيمْرَاغ** [el-mimrāʿ] (mīm'in kesriyle) Otlulu sulu merg-zār yere denir; cemʿi أمرغ [emruʿ] ve أمراغ [emrāʿ] gelir.

الْمَرَاغَة [el-merāʿat] (قناة [kanāʿat] vezninde) Bir yer otlulu sulu merg-zār olmak maʿnāsınadır; yukālu: مَرَعٌ الْوَادِي وَمَرَعٌ وَمَرَعٌ مَرَاغَةٌ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ وَالرَّابِعِ وَالْخَامِسِ إِذَا أَكَلًا

الْإِمْرَاغ [el-imrāʿ] (hemzenin kesriyle) [merāʿat] maʿnāsınadır; yukālu: أمرغ الْوَادِي أمرغ وَأِدِيه Ve minhu'l-meselu: “أمرغ وَأِدِيه” Yaʿnī “Onun deresi çayırlandı ve Yaʿnī “Onun deresi çayırlandı ve وأَجْنِي حُلْبُهُ [hulleb] dedikleri otu çoğalıp derilmeğe yaklaştı.” Bu mesel bir adamın hāl ve malı firāvān olup servet ve sāmān sāhibi oldukta darb olunur. Ve başa çok yağ sürmek maʿnāsınadır; yukālu: أمرغ رَأْسُهُ Ve bir yeri çayır bulmak ve çayır yere uğramak maʿnāsınadır; yukālu: أمرغ فَلَانَ الْوَادِي إِذَا أَصَابَهُ مَرِيغًا Ve minhu'l-meselu: “أمرغَت فَانْرِل” Yaʿnī “Otlulu çayır yeri buldu, hemān nüzül eyle.” Mesel-i mezbūr murād ve maksūduna nāʿil oldun, hemān mutasarrif ve mütenaʿim ol makāmında irād olunur. Ve

إِمْرَاغ [imrāʿ] Bir kimsenin fart-ı havfından yüreği sürmek yāhūd tebevül eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أمرغ بِعَائِطِهِ أَوْ بَوْلِهِ إِذَا رَمَى بِهِ حَوْفًا

الْأُمْرُوغَة [el-umrūʿat] (أضحوكة [uḍḥuket] vezninde) Otlulu sulu merg-zār yere denir; yukālu: أَرْضُ أُمْرُوغَةٍ أَيْ خِصْبَةٌ

الْمَرْغ [el-merʿ] (فوع [ferʿ] vezninde) Bu dahi başı yağa çimdirmek maʿnāsınadır; yukālu: مَرَعٌ رَأْسَهُ بِالذُّهْنِ مَرَعًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ

مَرَعٌ شَعْرُهُ إِذَا رَجَلَهُ Ve saç ve sakalı taramak maʿnāsınadır; yukālu: مَرَعٌ شَعْرُهُ إِذَا رَجَلَهُ

الْمَرْغ [el-meriʿ] (كَيْف [ketif] vezninde) Otlulu sulu talebinde olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَرِغٌ إِذَا كَانَ يَطْلُبُ الْمَرْغَ أَيِ الْخِضْبِ yukālu: **مَارِغَة** [Mārīʿat] Bir batn pederidir ki vaktinde melik idi; hānumānına مَوَارِغ [mevārīʿ] itlāk olunur idi mīm'in fethiyle.

الْمُرْعَة [el-muraʿat] (هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) ve

الْمُرْعَة [el-murʿat] (عُرْفَةٌ [gurfet] vezninde) دُرَّاج [durrāc]a şebih bir kuş adıdır; cemʿi مَرِغ [muraʿ]dır, عُرْفٌ [guref] vezninde ve مِرْعَان [mirʿān]dır mīm'in kesriyle. Ve

مُرْعَة [murʿat] (عُرْفَةٌ [gurfet] vezninde) ve

مِرَاغ [mirāʿ] (كِتَاب [kitāb] vezninde) Don yağına denir.

الْتَمْرِغ [et-temerruʿ] (تَفْعُلٌ [tefaʿul] vezninde) Sürʿatle bir semte gitmek yāhūd ucuzluk bolluk aramak maʿnāsınadır; yukālu: مَرَعٌ الرُّجْلُ إِذَا أَسْرَعَ أَوْ طَلَبَ الْمَوَدَّعَ Ve bir adamın gazabından burnunun ucu oynamak maʿnāsınadır; yukālu: تَمَرَعٌ أَنْفُهُ إِذَا تَرَمَّعَ

الْإِمْمِرَاغ [el-inmirāʿ] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) Seyr ve seyāhat eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِنْمَرَغَ فِي الْبِلَادِ إِذَا ذَهَبَ

[م ز ع]

الْمَزْغ [el-mezʿ] (نَزْعٌ [nezʿ] vezninde) ve

الْمَزْعَة [el-mezʿat] (hāʿyla) Sürʿatle gitmek, ʿalā-kavlin yürümeği henüz boşlayıp seğirtmeğe yenice başlamak yāhūd hafifçe seğirtmek maʿnāsınadır; yukālu: مَزَعٌ الْبَعِيرُ مَزَعًا وَمَزْعَةٌ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا أَسْرَعَ أَوْ هُوَ أَوَّلُ الْعَدُوِّ وَآخِرُ الْمَشْيِ أَوْ الْعَدُوِّ الْخَفِيفِ Ve parmakla pamuğu ditmek maʿnāsınadır; yukālu: مَزَعٌ الْقُطْنُ إِذَا نَفَسَهُ بِأَصَابِعِهِ

التَّمزِيعُ [et-temzīʿ] Bu dahi parmakla pamu-
ğu ditmek maʿnāsınadır; yukālu: مَرَعَ الْقُطْنَ
مَرَعَهُ بِمَعْنَى مَرَعَهُ Ve tefrīk maʿnāsınadır; yukālu:
مَرَعَهُ إِذَا فَرَّقَهُ

الْمُرْعِي [el-mezʿiyy] (merʿiyy [merʿiyy] vez-
ninde) Koğucuya itlāk olunur; yukālu:
رَجُلٌ مُرْعِيٌّ أَي نَفَامٌ

الْمُرَاعُ [el-mezzāʿ] (şeddād [şeddād] vezninde)
Kirpiye denir, فُنْفُذٌ [kūnfuz] gibi.

الْمُرَاعَةُ [el-muzāʿat] (şumāmet [şumāmet] vez-
ninde) Bir nesnenin yere düşen döküntü-
süne denir; yukālu: مِرَاعَةُ الشَّيْءِ أَي سَقَاطَتُهُ

الْمُرْزَعَةُ [el-muzʿat] (mīm'in zammı ve kes-
riyle) Et parçasına yāhūd doğan ve şāhīn
mākülesine okutulan et tikesine denir ki
ben taʿbīr olunur, yukālu: الْحَمُّ الْبَازِيُّ مُرْزَعَةٌ
وَهِيَ الْقِطْعَةُ أَوْ التُّثْمَةُ مِنْهُ وَاللُّحْمَةُ يُضْرَى بِهَا الْبَازِيُّ
Ve bir içim suya denir. Ve çerviş yağından
kalmış bakiyyeye denir yāhūd don yağı
parçasına denir.

الْمِرْزَعَةُ [el-mizʿat] (mīm'in kesriyle) Bir
avuç kuş tüyüne denir; kezālik bir külçe
pamuğa denir.

التَّمْرُزُّعُ [et-temezzuʿ] (tefaʿul [tefaʿul] vez-
ninde) Pāre pāre bölünmek maʿnāsınadır;
ve minhu yukālu: هُوَ يَتَمْرَزُّعُ غَيْظًا أَي يَتَقَطَّعُ
تَمْرَزُّعُوهُ إِذَا أَقْتَسَمُوهُ

[م ش ع]

الْمِشْعُ [el-mišʿ] (mīm'in kesriyle) Poy-
raz yeline denir, رِيحُ الشَّمَالِ [rīḥu'ş-şemāl]
ismidir.

الْمِشْعِي [el-mišʿiyy] (mīm'in fethiyle) Re-
vende kimseye denir ki çok yürüyüp ve
yürümekte be-gāyet tüvānā ola; yukālu:
رَجُلٌ مِشْعِيٌّ أَي الْكَثِيرُ السَّيْرِ الْقَوِيُّ عَلَيْهِ

[م ش ع]

الْمِشْعُ [el-meşʿ] (mīm'in fethi ve şīn-i
muʿcemenin sükūnuyla) Bir nesneyi kap-
mak maʿnāsınadır; yukālu: مَشَعَهُ مَشْعًا مِنْ
إِذَا خَلَسَهُ Ve yapça yapça yürü-
mek maʿnāsınadır; yukālu: مَشَعَ الرَّجُلُ إِذَا
سَارَ سَيْرًا سَهْلًا Ve parmakla pamuk ditmek
maʿnāsınadır; yukālu: مَشَعَ الْقُطْنَ إِذَا مَرَعَهُ
Ve hıyār makülesi gevrek nesne çiğnemek
maʿnāsınadır; yukālu: مَشَعَ الْقَتَاءَ إِذَا مَضَعَهُ
Ve koyun sağmak maʿnāsınadır; yukālu: مَشَعَ
عَنْ مَشَعَهُ Ve menī atırmak yā bevlini
çöğdürmek maʿnāsınadır; yukālu: مَشَعَ بِمِثْيِهِ
أَوْ بِبَوْلِهِ إِذَا رَمَى بِهِ
Ve bir nesne ile bir kimseyi
dövmek maʿnāsınadır; yukālu: مَشَعَ فُلَانًا
بِالْحَبْلِ وَغَيْرِهِ إِذَا ضَرَبَهُ بِهِ

الْمِشْوُوعُ [el-meşūʿ] (şabūr [şabūr] vezninde)
Kapıcılıkta māhir ve tīz-dest şahsa denir;
yukālu: ذُنُبٌ مَشْوُوعٌ أَي خَلَّاسٌ

el-mišʿat (mīm'in kesriyle) ve

الْمِشْعِيَّةُ [el-meşīʿat] (sefīnet [sefīnet] veznin-
de) Ditilmiş pamuk külçesine denir.

التَّمْشِيعُ [et-temşīʿ] Kapta olan taʿāmı süpü-
rü yemek maʿnāsınadır; yukālu: مَشَعَ الْقَضْعَةَ
إِذَا أَكَلَ كُلَّ مَا فِيهَا

التَّمْشِيعُ [et-temeşşuʿ] (tefaʿul [tefaʿul] vez-
ninde) Bir kimse istincā ile levs ve
murdarı kendiden izāle eylemek, ʿalā-
kavlin hāssaten taşla istincā eylemek
maʿnāsınadır; yukālu: تَمَشَّعَ الرَّجُلُ إِذَا أَرَاكَ
الأَدَى عَنْ نَفْسِهِ أَوْ هُوَ الإِسْتِنْجَاءُ بِالحِجَارَةِ خَاصَّةً

الإِمْتِشَاعُ [el-imtişāʿ] (iftiʿāl [iftiʿāl] vez-
ninde) Davarın memesinde olan sütün
mecnūʿunu sağıp almak maʿnāsınadır;
yukālu: إِمْتَشَعَ مَا فِي الصَّرْعِ إِذَا أَخَذَهُ كُلَّهُ
Ve kapmak maʿnāsınadır; yukālu: إِمْتَشَعَ ثَوْبَهُ
إِذَا اخْتَلَسَهُ Ve cüst ve çabuk kılıç sıyr-

mak ma'nāsınadır; yukālu: اِمْتَشَعَ السَّيْفَ إِذَا اِمْتَشَعَ مُشْرَعًا Ve ahz eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: مِنْ فُلَانٍ مَا مَشَعَ لَكَ أَي حُدَّ مِنْهُ مَا وَجَدْتَ

[م ص ع]

الْمَضْعُ [el-maṣʿ] (mīm'in fethi ve šād'ın sükūnuyla) Şimşek çakmak ma'nāsınadır; yukālu: مَضَعَ النُّبُقُ مَضْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا لَمَعَ Ve davar kuyruğunu beri öte salıp vurmak ma'nāsınadır; yukālu: مَضَعَتِ الدَّابَّةُ بِذَنْبِهَا Ve bir kimseyi kılıçla yâ kamçıyla vurmak yâhūd yapça yapça üç veyâ dört def'a vurmak ma'nāsınadır; yukālu: مَضَعَ فُلَانًا إِذَا ضَرَبَهُ بِالسَّيْفِ أَوْ بِالسُّوْطِ أَوْ أَرْبَعًا Ve doğuran kari çocuğunu karnından birden salıvermek; kezâlik kuş kısmı sağnayıp çımkırmak ma'nāsınadır; yukālu: مَضَعَتِ الْمَرْأَةُ بِالْوَلَدِ Ve bir kimse havfından yâhūd 'acele ve tekâzâdan nâşî hemân bacağına ve ökçesine doğru salıvermek ma'nāsınadır; yukālu: مَضَعَ الرَّجُلُ بِسَلْحِهِ عَلَى عَجَلَةٍ Ve dâbbe sür'atle mürür eylemek, 'alâ-kavlin kuyruğunu beri öte salıp oynatarak şiddetle seğirtmek ma'nāsınadır; yukālu: مَضَعَ الْفَرَسُ فِي مُرُورِهِ إِذَا مَضَعَ أَسْرَعَ أَوْ عَدَا عَدَاوًا شَدِيدًا مُحَرِّكًَا ذَنْبَهُ Ve korkudan yâ 'aceleden nâşî yürek yerinden oynamak ma'nāsınadır; yukālu: مَضَعَ فُوَادُهُ إِذَا زَالَ مِنْ فَرَقٍ أَوْ عَجَلَةٍ Ve sütü çoğalıp inmek için nâkanın memesine soğuk su çarpmak ma'nāsınadır; yukālu: مَضَعَ ضَرْعَ الْحَوْضِ إِذَا ضَرَبَهُ بِالْمَاءِ الْبَارِدِ Ve miktârca su serpip ıslatmak ma'nāsınadır; yukālu: مَضَعَ الْحَوْضَ بِمَاءٍ قَلِيلٍ إِذَا بَلَّهُ وَنَضَحَهُ **مَضْعُ** [maṣʿ] Vasf olur, kılıç çalmakta mâhir kimseye denir, ke-mâ se-yuzkeru.

الْإِمْتِصَاعُ [el-imsāʿ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi 'avret çocuğunu karnından sıkıntıyla taşra pertāv eylemek ve kuş kısmı çımkırmak ma'nāsınadır; yukālu: اِمْتَضَعَتِ عَوْسَجٌ Ve الْمَرْأَةُ بَوْلَيْهَا وَالطَّائِرُ بِذَرْقِهِ إِذَا رَمَى بِهِ [ʿavsec] dedikleri ağacın yemişi belirlemek ma'nāsınadır; yukālu: اِمْتَضَعَ الْعَوْسَجُ إِذَا ظَهَرَ مَضْعُهُ Ve kavmin develerinin sütü çekilmek ma'nāsınadır; yukālu: اِمْتَضَعَ الْقَوْمُ إِذَا ذَهَبَتْ أَلْبَانُ إِبِلِهِمْ Ve bir adamın hakkını ikrâr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: اِمْتَضَعَ لَهُ بِحَقِّهِ إِذَا أَقْرَى

الْإِمْتِصَاعُ [el-imtişāʿ] [iftiʿāl] vezninde) Bir tarafa gitmek ma'nāsınadır; yukālu: اِمْتَضَعَ الْفَرَسُ إِذَا ذَهَبَ

الْمُضْوِعُ [el-muṣūʿ] [kuʿūd] vezninde) Nâkanın sütü çekilip tükenmek ma'nāsınadır; yukālu: مَضَعَ لَبَنُ النَّاقَةِ مُضْوِعًا إِذَا كَزَالِكُ بَرْدٌ وَ سَاۥرٌ نَسْنَنِ الْهُكْمُ وَ عَسَرِي كَالْمَاۥ وَ يَ چَکَیلمک ma'nāsınadır; yukālu: مَضَعَ الْبُرْدُ وَغَيْرُهُ إِذَا ذَهَبَ وَوَلَّى Ve seyr ve seyâhat eylemek ma'nāsınadır; yukālu: مَضَعَ فِي الْأَرْضِ إِذَا ذَهَبَ

الْإِنْمِصَاعُ [el-inmişāʿ] [infiʿāl] vezninde) Gitmek ma'nāsınadır; yukālu: اِنْمَضَعَ فِي إِذَا ذَهَبَ Ve eşek kulağını dikip durmak ma'nāsınadır; yukālu: اِنْمَضَعَ الْجِمَارُ إِذَا صَرَ أذُنَيْهِ

الْمِصْعُ [el-meṣiʿ] [ketif] vezninde) Zikr olunan مَضْعُ [maṣʿ] gibi kılıç çalmakta mâhir tîg-zen adama denir yâhūd yavuz ve şedîd adama denir yâhūd sıkıntıyla def-i tabî eder olan pîre denir yâhūd mitrâk ile ve tura ile oynayan adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَضَعٌ وَ مَضِعٌ أَي ضَارِبٌ بِالسَّيْفِ أَوْ شَدِيدٌ أَوْ شَيْخٌ زَخَّارٌ أَوْ لَاعِبٌ بِالْمُخْرَاقِ

الْمُضْوِعُ [el-meṣūʿ] [şabūr] vezninde)

de) Tavşan gibi zehresiz, be-gāyet korkak adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَضُوعٌ أَيْ فَرِيقٌ مَنَحُوبٌ الْفَوَادِ

الْمَاصِعُ [el-māsiʿ] Tuzlu şorak suya denir; yukālu: مَاءٌ مَاصِعٌ أَيْ مِلْحٌ Ve azca olup bulanık olan suya denir; yukālu: مَاءٌ مَاصِعٌ أَيْ قَلِيلٌ Ve sāfi ve berrāk suya denmekle zıdd olur; yukālu: مَاءٌ مَاصِعٌ أَيْ بَرَّاقٌ Ve bozulmuş nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ مَاصِعٌ أَيْ مُتَغَيَّرٌ

الْمُصَعَّةُ [el-muṣaʿat] [humezet] [humezet] vezninde) ve

الْمُصَعَّةُ [el-muṣaʿat] [gurfet] [gurfet] vezninde) عُزْفَةٌ [ʿavsec] nām şecerin yemişine denir; cemʿi مُصَعٌّ [muṣaʿ] gelir, ضَرْدٌ [şurad] vezninde ve مُضَعٌ [muṣaʿ] gelir, قُفْلٌ [kuf] vezninde. Ve bir güne yeşil kuşa denir.

الْمُصَعِّعُ [el-muṣaʿiʿ] [şurad] vezninde) Erkek serçe kuşuna denir.

الْتَمْصِيعُ [et-temṣiʿ] [tefīl] vezninde) Kesilmiş ağacı rutubeti çekilip sındırmak için kabuğuyla güneşe komak maʿnāsınadır; yukālu: مَضَعُ الْقَضِيبِ إِذَا تَرَكَهُ عَلَى قَشْرِهِ حَتَّى يَجِفَّ عَلَيْهِ لِيَطُهُ

الْتِمَاصُ [et-temāṣuʿ] [tefāʿul] vezninde) Cenk ve kītāle iki taraflı dürtüşmek ve uğraşmak maʿnāsınadır; yukālu: التَّمَاصُعُ فِي الْحَزْبِ إِذَا تَعَالَجُوا

الْمُمَاصِعَةُ [el-mumāṣaʿat] [mufāʿalet] vezninde) Kılıçla çarpışarak cenk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: مَاصِعُوا إِذَا فَاتَلُوا وَجَالَدُوا

[م ط ع]

الْمَطْعُ [el-maʿṭ] [kaʿ] vezninde) ve

الْمُطْوِعُ [el-muṭūʿ] [rucūʿ] vezninde) Bir tarafa gidip nā-bedīd olmak maʿnāsınadır; yukālu: مَطَعَ الرَّجُلُ مَطْعًا وَمُطْوِعًا Ve bir nesneyi

ön dişlerin uçlarıyla yemek maʿnāsınadır; yukālu: مَطَعَ الشَّيْءُ إِذَا أَكَلَهُ بِأَدْنَى فَمِهِ وَتَنَائِيهِ وَمَا يَلِيهَا مِنْ مَقْدَمِ الْأَسْنَانِ

الْمَاطِعُ [el-māṭiʿ] [nāṭiʿ] maʿnāsınadır ki hālis ve sāfi olan ak nesneye denir; yukālu: بَيَاضٌ مَاطِعٌ نَاطِعٌ أَيْ خَالِصٌ

الْمُمَطَّعَةُ [el-mumattiʿat] [muḥaddiṣet] vezninde) Şol nākaya denir ki sütü taşkın olmakla memeden fişkırpı seyelān eder ola; yukālu: نَاقَةٌ مُمَطَّعَةُ الضَّرْعِ إِذَا كَانَتْ تَشْحَبُ أَطْبَاءَهَا وَتَعْدُو لَبَنَهَا

[م ط ع]

الْمُظْعُ [el-maʿṭ] [mīm'in fethi ve zā-yı muʿcemenin sükunuyla) Kiriş makülesi nesneyi kurutup mührelenmiş gibi düzeltmek maʿnāsınadır; yukālu: مَطَعَ الْوَتَرَ وَغَيْرَهُ مَطْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا مَلَسَهُ وَذَبَلَهُ

الْتَمْظِيعُ [et-temziʿ] [maʿṭ] maʿnāsınadır. Ve ka-yı ve gön makülesini yağa çimdirmek maʿnāsınadır; yukālu: مَطَعَ الْأَدِيمَ إِذَا سَفَاهَ الدُّهْنَ Ve tirīdi çervişe kandırmak maʿnāsınadır; yukālu: مَطَعَ الثَّرِيدَ بِالْأَسْمِ إِذَا رَوَّاهُ بِهِ

الْتَمْظِيعُ [et-temazzuʿ] [tefaʿul] vezninde) Bir nesnenin mecmūʿunu silip süpürüp almak maʿnāsınadır; yukālu: تَمَطَّعَ مَا تَمَطَّعَ مَا تَمَطَّعَ إِذَا تَلَحَّسَهُ كَلَّةٌ Ve bir işin vakt ve hengāmından teʿhür etmek maʿnāsınadır; yukālu: تَمَطَّعَ فِي الرِّعْيِ إِذَا تَأَخَّرَ عَنْ وَقْتِهِ

الْمُظْعَةُ [el-muṣaʿat] [gurfet] vezninde) Söz bakiyyesine denir; tekūlu: أَدْبِثْ مُظْعَةً الْكَلَامِ أَي بَقِيَّتَهُ

[ع م ع]

مَع [maʿa] (mīm'in ve ʿayn'in fethiyle)

İsmdir. Ve baʿzen ʿayn'ı iskān olunur ve gāhca münevven olur; yukālu: جَاؤُوا Yaʿnī “Bilece ve berāberce geldiler.” Ve baʿzılar ʿinde meʿ kelimesi hurūf-ı cāredendir. Ve baʿzılar ʿinde bir kelimedir ki bir şey'i bir şey-i āhere zamm eylemek maʿnāsına mevzūʿdur, aslı tenvīnle meʿa lafzıdır. Ve ʿinde'l-baʿz musāhabet maʿnāsına mevzūʿdur.

Müellifin Baṣāʾir'de beyānına göre meʿ kelimesinin āhiri mā-kabli müteharrik iken müteharrik olması ismiyyetine delālet eder ki bu Muḥammed b. es-Seriyy kavlidir ve ʿayn'ının sākin olması Ğanm ve Rebī'a kabilesinin lügatıdır, lākin Sībeveyhi zarūre haml eylemiştir. Ve kelime-i uhrāya muzāf olarak istiʿmāl olunur. Bu sūrette zarf olup ve üç maʿnāya delālet eder: Birisi mevziʿ-i ictimāʿ maʿnāsına onun için kendisiyle zevāttan ihbār olunur, nahvu: ﴿وَاللَّهُ مَعَكُمْ﴾ İkincisi zamān-ı ictimāʿa delālet eder, جِئْتُكَ مَعَ الْعَصْرِ gibi. Üçüncüsü ʿinde maʿnāsına olur; جِئْتُكَ مَعَ الْقَوْمِ dersin, مِنْ عِنْدِهِمْ maʿnāsına. Ve tenvīnle meʿa lafzı جَمِيعًا maʿnāsına istiʿmāl olunur, كُنَّا مَعًا dersin, جَمِيعًا maʿnāsına ki hāl olur. Ve baʿzılar dedi ki جَاؤُوا جَمِيعًا kavlinde mecʿiyyet vakt-i vāhilde yāhūd vakteynde olmağı muhtemeldir, lākin جَاؤُوا جَمِيعًا kavlinde vakt-i vāhilde muhtass olur ki musāhabet-i hāssa için olur.

Ve şārih der ki Rāğib Mufredāt'ta dedi ki meʿ kelimesi ictimāʿ maʿnāsını iktizā eder. Ve ictimāʿ mekānda olur, هُمَا مَعًا فِي الدَّارِ gibi ve zamānda olur, وَلِدَا مَعًا gibi yāhūd maʿnā cihetinde olur, mütezāyifāni gibi ki meselā iki birādere أَحْ itlāk olunduğu gibi yāhūd şeref ve rütbede olur, هُمَا مَعًا فِي الْعُلُوِّ kavli gibi. Ve baʿzen nusret maʿnāsını

iktizā eder ki muzāf olduğu kelime mansūr olur: ﴿إِنَّ اللَّهَ مَعَنَا﴾ gibi. İntehā.

Ve ʿinde maʿnāsına olur; yukālu: جَاءَ مِنْ مَعَ الْقَوْمِ أَيُّ مِنْ عِنْدِهِمْ Ve burada مِنْ ile mecʿrūrdur. Ve gerçi binā ve iʿrābında ihtilāf olundu, lākin tenvīnin duhūlü iʿrābı cihetini mukavvīdir, حِينًا kelimesi gibi.

الْمَعُ [el-maʿ] (mīm'in fethi ve ʿayn'ın teşdidiyle) Erimek maʿnāsındır; yukālu: مَعَ الشَّحْمِ مَعًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا ذَابَ

الْمَعْمَعُ [el-maʿmaʿ] [fedfed] vezninde) Şol ʿavrete denir ki işi mazbūt ve ahvāli dernekli ve müctemīʿ müdire ve mutasarriفة olmakla bir kimseye mālından katʿā bir nesne sıçratmaz ola; yukālu: إِمْرَأَةٌ مَعْمَعٌ إِذَا كَانَ أَمْرُهَا مُجْتَمِعًا لَا تَعْطِي أَحَدًا مِنْ مَالِهَا شَيْئًا Ve be-gāyet zīrek ve dānā ve āteş-zihn çālāk hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ مَعْمَعٌ أَيُّ ذَكِيَّةٌ مُتَوَقِّدَةٌ Ve umūr ve masālih temşitinde sabr ve sebāt üzere olup dāʾimā nasb-ı nefis ve ikdāmıla dürtüşüp saʿy eylemeğe denir; yukālu: هُوَ ذُو مَعْمَعٍ أَيُّ ذُو صَبْرٍ عَلَى الْأُمُورِ وَمَرَاوَلَةٌ

الْمَعْمَعِيُّ [el-maʿmeʿiyy] [fedfediy] vezninde) Şol kimseye denir ki dāʾimā gālib olan cānibe hem-pā ola, güyā ki her gālib olan kimseye أَنَا مَعَكَ kavlinden ahz ve tasarruf olunur; yukālu: إِذَا رَجُلٌ مَعْمَعِيٌّ إِذَا كَانَ مَعَ مَنْ غَلَبَ Ve şol akçeye denir ki ondan دِرْهَمٌ مَعَ kelimesi meskūk ola; yukālu: مَعَ Māhzen Zāhiren selefte bir güne dirhem-i mahsūstur.

الْمَعْمَعَانُ [el-maʿmeʿān] (mīm'lerin fethiyle) ve

الْمَعْمَعَانِي [el-maʿmeʿāniyy] (yā-yı nisbetle) Pek ıssılığa denir; yukālu: جَاءَ فِي مَعْمَعَانٍ Pek ıssıya denir; yukālu: يَوْمٌ مَعْمَعَانٌ وَمَعْمَعَانِيٌّ وَلَيْلَةٌ مَعْمَعَانَةٌ وَمَعْمَعَانِيَّةٌ أَيُّ شَدِيدِ الْحَرِّ

المغمعة [el-maʿmeʿat] (زلزلة [zelzelet] vezninde) Muhterik sâzlık ve otluk makûlesi yanarken zuhûr eden çatırtıya denir; tekûlu: سَمِعْتُ مَغْمَعَةَ الْحَرِيقِ فِي الْقَصَبِ وَنَحْوَهُ أَيُّ صَوْتُهُ Ve bu hikâye olarak ve masdar olarak istiʿmâl olunur. Ve pek ıssılıkta seyr ve sefer eylemek maʿnâsınadır; yukâlu: مَغْمَعُ الْقَوْمِ إِذَا سَارُوا فِي الْمَغْمَعَانِ أَيُّ فِي شِدَّةِ الْحَرِّ Ve bir işi ʿacele ile işlemek maʿnâsınadır; yukâlu: مَغْمَعُ الرَّجُلِ إِذَا عَمَلَ فِي عَجَلٍ Ve esnâ-yı kelâmda مَعَ lafzını çok söylemek maʿnâsınadır ki baʿzılar haşv-ı kelâm ederler, lisânımızda baʿzıların neste ve falan ve meselâ dedikleri gibi; yukâlu: مَغْمَعُ الرَّجُلِ إِذَا أَكْثَرَ مِنْ قَوْلٍ مَعَ مَغْمَعِ الْقَوْمِ müstaʿmeldir; yukâlu: مَغْمَعُ الْقَوْمِ إِذَا قَاتَلُوا Ve yağmur yağıp yerin yüzünü soyup sıyırma maʿnâsınadır; yukâlu: مَغْمَعُ السَّمَاءِ الْمَطَرُ عَلَى الْأَرْضِ إِذَا حَلَبَتْ فَقَشَرَهَا

المعامع [el-meʿāmiʿ] (mīm'in fethiyle) Hurûb ve fiten ve ʿazâ'im-i umûr ve vekâyî'e itlâk olunur; yukâlu: بَيْنَهُمْ مَعَامِعٌ أَيُّ خُرُوبٌ وَفِتْنٌ وَعِظَائِمٌ Ve nâsın birbiri üzere meyl ve hücum ve tezâlüm ve gayret ve ʿasabiyyet heyecânıyla bölük bölük tecemmüʿ ve tahazzübleri hâlâtına denir; yukâlu: تَرَكْنَهُمْ فِي الْمَعَامِعِ أَيُّ مِثْلَ بَعْضِ النَّاسِ عَلَى بَعْضٍ وَتَطَالِبِهِمْ وَتَحَرُّبِهِمْ أَحْرَابًا لَوْ قُوعِ الْعَصَبِيَّةِ Bu maʿnâlar مَغْمَعَةٌ [maʿmeʿat]-ı nârdan meʿhûzdur. Kâle fi'n-Nihāye ve minhu'l-hadîsu: لَا تَهْلِكُ أُمَّتِي حَتَّىٰ يَكُونَ بَيْنَهُمُ التَّمَائِلُ وَالتَّمَائِزُ وَالْمَعَامِعُ وَهِيَ شِدَّةُ الْحَزَبِ وَالْجِدُّ فِي الْقِتَالِ

[م ق ع]

المقّع [el-maqʿ] (ناقع [naqʿ] vezninde) Şiddetle içmek maʿnâsınadır; yukâlu: مَقَّعَ الشَّرَابِ مَقَّعًا مِنْ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا شَرِبَهُ شُرْبًا شَدِيدًا **مقّع** [maqʿ] [maqʿ] maʿnâsınadır ki dağlarda su ırkılan yere denir; cemʿi أمقّع

[emkūʿ] gelir, أفلس [eflus] vezninde; ve minhu'l-meselu: “هُوَ شَرَابٌ بِمَقَّعٍ” Ve bu أمقّع ʿunvânıyla da vâridir, “çok yerden su içeren adamdır” demektir. Aksâ-yı murâdına vâsıl olunca kadar umûr-ı ʿazîmeye tekrâr-be-tekrâr muʿâvedet ve irtikâb eden kimse hakkında darb olunur, tafsîli “ن,ق,ع” maddesinde mezkûrdur. Ve

مقّع [maqʿ] Bir adama bir töhmet ve iftirâ eylemek maʿnâsınadır; yukâlu: مَقَّعَ بِشَيْءٍ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ أَيُّ رُمِيَ بِهِ

الإمتقاع [el-ımtikāʿ] (إفتعال [iftiʿāl] vezninde) Levn mütegayyir olmak maʿnâsınadır ki beniz geçmek taʿbîr olunur; yukâlu: أَمْتَقَعَ الرَّجُلُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا تَغَيَّرَ لَوْنُهُ مِنْ حُزْنٍ أَوْ فَرَحٍ Ve yavru memede olan sütün cümlesini içmek maʿnâsınadır; yukâlu: إِمْتَقَعَ الْفَصِيلُ مَا فِي ضَرْعِ أُمِّهِ أَيُّ شَرِبَهُ أَجْمَعُ

الميقع [el-meykaʿ] (حيدر [haydar] vezninde) حَضَبَةٌ [haşbet] tarzında bir derd ismidir ki deve köşeklerinde zuhûr ve ihlâk eder.

[م ل ع]

المليع [el-melīʿ] (أمير [emīr] vezninde) Arz-ı vâsiʿaya yâhûd aslâ nebât eseri olmayan yâhûd bir başından bir şey ırak düpdüz arza denir,yâhûd şol sokak tarzında daracık uzunca yere denir ki derinliği bir adam boyu kadar olur, bir mikdârca gittikten sonra kesilip yine düze çıkar. Bu misilli yer baʿzı düz sahrâda ve mütûn-ı arzda olur ki derbend içi gibi aralıkta zuhûr eder. Cemʿi ملع [muluʿ] gelir, كُتُبٌ [kutub] vezninde. Ve

مليع [melīʿ] Yüğüruk nākaya denir. Ve yüğüruk kırsağa denir; yukâlu: نَاقَةٌ وَفَرَسٌ مَلِيْعٌ أَيُّ سَرِيْعَةٌ Ve bir tarikin ismidir harf-i taʿrîfsiz.

الميلع [el-meylaʿ] (حيدر [hayder] vezninde)

Bu dahi yügürük nākaya ve yügürük kısrāğā denir. Ve uzun adama denir. Ve bi't-tabʿ müteharrik olup dā'imā o yana bu yana hareket eder olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَيْلَعٌ أَيُّ مُسْحَرِكٌ هَكَذَا وَهَكَذَا Ve bir nāka isimdir harf-i taʿrīfsiz.

الْمَلَاغُ [el-melāʿ] [سَحَابٌ] [sehāb] vezninde) Ot kısmından çıplak çöl beyābāna denir; yukālu: أَخَذُوا فِي مَلَاغٍ أَيُّ مَفَارَةَ لَا نَبَاتَ بِهَا

مَلَاغٍ [Melāʿi] [قَطَامٌ] [kaṭāmi] vezninde ve **سَحَابٌ** [sehāb] vezninde ve baʿzen gayr-i munsarıf olur) Bir arzın ismidir, عَقَابٌ مَلَاغٍ [ʿuqābu Melāʿ] taʿbīrinde عَقَابٌ [ʿuqāb] ona muzāftır, niteki مَلَاغٍ عَقَابٌ بِهِمْ عَقَابٌ مَلَاغٍ derler, yaʿnī onları “Melāʿi dedikleri arzın ʿukābı kapıp ihlāk eylemiş” ki murād havādis-i nāgehānī ve āfāt-ı ašumāniye giriftār oldular demektir, طَارَتْ بِهٖ الْعُقَابُ meseline karībdır. Ve ʿinde'l-baʿz مَلَاغٍ [melāʿ] lafzı عَقَابٌ [ʿuqāb]ın vasfındandır, sıfatına muzāf olmuştur. Pes مَلَاغٍ عَقَابٌ قَادِمَةٌ takdīrinde olur ki مَلَاغٍ سَرِيعَةٌ demektir, ʿalā-kavlīn عَقَابٌ مَلَاغٍ [ʿuqābu melāʿ] عَقِيْبٌ [ʿuqayyib] yaʿnī çaylak kuşudur ki Fāriside müş-hār derler. Kāle fi'l-Esās yukālu: طَارَ إِلَى بَعْضِ الْمَلَاغِ كَأَنَّهُ عَقَابٌ مَلَاغٍ

الْمَلْعُ [el-melʿ] (mīm'in fethi ve lām'ın sükūnuyla) Bir husūs zımnında tecem-müʿ ve ittifāk üzere olan cemāʿate itlāk olunur, yed-i vāhīde gibi. Ve bu maʿnā-yı ātīden meʿhūzdur; yukālu: هُمْ عَلَيْهِ مَلْعٌ وَاحِدٌ إِذَا تَجَمَّعُوا عَلَيْهِ بِالْعَدَاوَةِ Ve

مَلْعٌ [melʿ] Masdar olur, koyunu boyunu tarafından yüzmek maʿnāsınadır; yukālu: مَلْعَ الشَّاةِ مَلْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا سَلَخَهَا مِنْ قِبَلِ عُقْبِهَا

الْإِمْلَاغُ [el-implāʿ] (hemzenin kesriyle) Deve sürʿatle gitmek yāhūd عَنَقٌ [ʿanaq] dedikleri ri yürüyüşte sürʿat etmek maʿnāsınadır;

yukālu: أَمْلَعَتِ النَّاقَةُ إِذَا مَرَّتْ مُسْرِعَةً أَوْ هُوَ Mütercim der ki Nihāye'de ve Esās'ta bu maʿnālar sülāsī olan مَلْعٌ [melʿ] ile mersümdür.

الْإِمْتِلَاغُ [el-implāʿ] [إِفْتِعَالٌ] [iftiʿāl] vezninde) **إِمْلَاغٌ** [implāʿ] maʿnāsınadır; yukālu: اِمْتَلَعَتْ النَّاقَةُ بِمَعْنَى اِمْتَلَعَتْ boğazlanmış koyunu boynu tarafından yüzmek maʿnāsınadır; yukālu: اِمْتَلَعَتِ الشَّاةُ إِذَا سَلَخَهَا مِنْ قِبَلِ عُقْبِهَا Ve bir nesneyi kapıp almak maʿnāsınadır; yukālu: اِمْتَلَعَتِ الشَّيْءَ إِذَا اخْتَلَسَهُ

[م ن ع]

الْمَنْعُ [el-menʿ] (mīm'in fethi ve nūn'un sükūnuyla) Bir nesneyi dirīg eylemek maʿnāsınadır ki vermek mukābilidir; yukālu: مَنَعَهُ الشَّيْءُ مَنَعًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ ضِدًّا عَطَاهُ Ve bir kimseyi bir nesneden savmak ve geri durdurmak maʿnāsınadır; yukālu: مَنَعَهُ إِذَا كَفَّ فَاَمْتَنَعَ هُوَ

مَنْعٌ [menʿ] Yengece denir, سَرَطَانٌ [seretān] maʿnāsına, cemʿi مَنُوعٌ [munūʿ] gelir.

الْتَمْنِيغُ [et-temniʿ] Bu dahi dirīg eylemek maʿnāsınadır; yukālu: مَنَعَهُ بِمَعْنَى مَنَعَهُ

الْمَانِيغُ [el-māniʿ] ve

الْمَنَّاعُ [el-mennāʿ] ve

الْمَنْوُغُ [el-menūʿ] [صَبُورٌ] [ṣabūr] vezninde) İsm-i fāʿillerdir. مَانِيغٌ [māniʿ]in cemʿi مَنَّعَةٌ [meneʿat] gelir fetehtle ve minhu yukālu: هُوَ فِي عَزٍّ وَمَنْعَةٍ مُحَرَّكَةٌ وَيُسَكَّنُ أَيُّ مَعَهُ مَنْ عَشِيرَتِهِ يَمْنَعُهُ مِنْ عَشِيرَتِهِ Yaʿnī “Filān ʿizz ve şevket ve havza-i devletini hāmī müteʿallakāt ve ʿaşıret sāhibi adamdır” demektir. Burada مَنَّعَةٌ [meneʿat] مَانِيغٌ [māniʿ]in cemʿidir. Ve أَنَفَةٌ [enefet] ve عَظْمَةٌ [ʿazamet] gibi masdar dahi olur. Ve baʿzılar nūn'u iskān ederler ki yine masdar olur ki sūʿ-i kasd edenleri dāfiʿ zor ve kuvvet sāhibi demek

olur. Mütercim der ki مانع [Māniʿ] esmā-i hüsnādandır, kāle fi'n-*Nihāye*: هُوَ الَّذِي يَمْنَعُ عَنْ أَهْلِ طَاعَتِهِ وَيَحُوطُهُمْ وَيَنْصُرُهُمْ وَقِيلَ يَمْنَعُ مَنْ يُرِيدُ مِنْ خَلْقِهِ مَا يُرِيدُ وَيُعْطِيهِ مَا يُرِيدُ

الْمَنْعِي [el-menʿiyy] (yā-yı nisbetle) Yen-geç ekl eden adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَنَعِيٌّ أَي أَكَّالُ السَّرَطَانَاتِ

الْمَنْعَى [el-menʿā] (سَكْرَى [sekrā] vezninde) اِمْتِنَاعٌ [imtināʿ] maʿnāsına ismdir, bir nesneden geri durup ferāgat eylemeğe denir.

مَنَاع [menāʿi] (فَطَامٌ [kaṭāmi] vezninde) İsm-i fiʿl-i emrdir, اِمْنَعُ maʿnāsınadır, نَزَالٍ [nezālī] اِنزِيلٌ [inzil] maʿnāsına olduğu gibi; tekülü: مَنَاعٌ أَي اِمْنَعُ Ve Tayyib kabilesi yurdunda bir dağda bir yüksek tepenin ismidir ve onda vākīʿ iki dağ MANĀʿĀN [Menāʿān] derler.

الْمَنَاعَةُ [el-Menāʿat] (mīm'in fethiyle) Huzeyl kabilesi yurdunda bir belde yāhūd bir dağın adıdır ki masdar ile müsemmādır, زِرَاعَةٌ [menāʿat] مَنِيْعٌ [menīʿ] olmak yaʿnī sarplığından el erişmez olmak maʿnāsınadır; yukālu: مَنَعٌ فَلَانٌ وَالْحِضْنُ مَنَاعَةٌ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا صَارَ مَنِيْعًا

الْمَنِيْعُ [el-menīʿ] (أَمِيْرٌ [emīr] vezninde) مَنَاعَةٌ [menāʿat]ten vasfır, el erişmez olan sarp yere ve kuvvet ve hamıyyet sāhibi adama itlāk olunur. Ve

مَنِيْعٌ [Menīʿ] ve

مَانِعٌ [Māniʿ] ve

مَنَاعٌ [Mennāʿ] Esāmī-i ricāldendir.

الْإِمْتِنَاعُ [el-imtināʿ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bir nesneden ferāgat edip geri durmak maʿnāsınadır; yukālu: اِمْتَنَعَ عَنْهُ إِذَا كَفَّ

الْمُمْتِنِعُ [el-mumteniʿ] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Kavī ve zūr-mend olup nefsinde zeberdest ve gālib olan arslana denir; yukālu: أَسَدٌ مُمْتِنِعٌ أَي قَوِيٌّ عَزِيْزٌ فِي نَفْسِهِ

الْمُمَانَعَةُ [el-mumāneʿat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bir nesneyi bir kimseden dirṭeg eylemek maʿnāsınadır; yukālu: مَانَعَهُ الشَّيْءُ إِذَا مَنَعَهُ

الْتَمَنُّعُ [et-temennuʿ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) Bir nesneden korunmak maʿnāsınadır ki fiʿl-asl metin ve üstüvār olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَمَنَّعَ عَنْهُ بِهِ إِذَا تَقَوَّى وَاحْتَمَى بِهِ

الْمُتَمَنِّعَاتَانِ [el-mutemenniʿatān] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Genç deve ile genç keçiye ki çebiş taʿbir olunur, itlāk olunur, zīrā genç ve kavī oldukları için ʿalefleri az olursa da tahammül edip helāk olmazlar yāhūd sāhibleri yaşlılarını zebh edip onları alıkorlar yāhūd gençliklerinden ve kuvvetlerinden nāşī nefsleri cihetinden zamān ile mümānāʿa ve mukātele eder oldukları tasavvuruna mebnīdir yāhūd çabuk ekl ve belʿ eder olmalarıyla büyüklerinden mukaddem doyduklarından nāşī onlara muhālefet etmiş olurlar; yukālu: لَهُ مُتَمَنِّعَاتَانِ أَي الْبَكْرَةُ وَالْعَنَاقُ

[م و ع]

الْمَوْعَةُ [el-mevʿat] (mīm'in fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Cīvānlık hengāmının evāʿiline denir ki başta kavak yeli estiği zamānlardır; yukālu: مَوْعَةُ الشَّبَابِ أَيِ أَوْلَى وَشَرُّهَا

[م ه ع]

الْمَهْجُ [el-mehaʿ] (fethateynle) Bir ʿarīza-i müʿessire sebebiyle çehre bozulup gün-ā-gün renge girmeğe denir; yukālu: مَا هَذَا الْمَهْجُ فِي وَجْهِهِ وَهُوَ تَلَوُّنُ الْوَجْهِ مِنْ عَارِضٍ فَادِحِ بَازِلَارٌ غَنِيسٌ يَمْنَعُ [mehyaʿ] itlākı bundan meʿhūzdur dediler, lākin savāb olan “ه، ي، ع” māddesindedir, zīrā kelām-ı

ʿArabda فَعِيلٌ [faʿyel] vezninde kelime yoktur ve ضَمِيدٌ [ḍahyed] masnūʿdur.

[م ي ع]

الْمَيْعُ [el-meyʿ] [يَيْعُ [beyʿ] vezninde) Sıvık nesne yer yüzüne yapça yapça yayılıp akmak maʿnāsınadır; yukālu: مَاعَ الشَّيْءِ يُبَيْعُ مَيْعًا Ve at su gibi bir düzeye seğırtip gitmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: مَاعَ الْفَرَسِ إِذَا جَرَى Ve erimek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: مَاعَ السَّمْنِ إِذَا ذَابَ

الْإِنْمِيَاغُ [el-inmiyāʿ] [إِنْفِعَالٌ [infīʿāl] vezninde) Bu dahi erimek maʿnāsınadır; yukālu: إِنْمَاعَ السَّمْنِ إِذَا ذَابَ

الْمَائِعَةُ [el-māʿiʿat] Sıvık nesneye denir, teʿnisi mevsūfa nāzırdır; bu münāsebetle onun aşağıya doğru uzayıp sarkan perçemine itlāk olunur; yukālu: مَا أَحْسَنَ مَائِعَةَ هَذَا الْفَرَسِ أَيُّ نَاصِيَتَهُ السَّائِلَةَ الطَّوِيلَةَ

الْمَيْعَةُ [el-meyʿat] [تَمْرَةٌ [temret] vezninde) ve

الْمَائِعَةُ [el-māʿiʿat] Bir nevc ıtır ismidir, begāyet hoş-büy olur. Baʿzılar ʿindinde bu bir türlü zamktır ki Rüm diyārına mahsūs bir şecerden hāsıl olur yāhūd صَبْرٌ [şabir] dedikleri dārūnun tāzesinin zefiridir ki dārū-yı mezbūr bir mikdār su ile sahk olunduktan sonra bir inbik boğazından sıkılan ʿusāresidir, ʿalā-kavlin ayva ağacının zamkıdır yāhūd elma ağacına şebih bir ağaçtır ki cevzden büyücek beyāz yemişi olur ki meʿküldür. Çekirdeğinin özü yağlı olmakla sıkılıp çıkan ʿusāresine مَيْعَةٌ [meyʿat]-ı sâʿile ve şecerinin kısrına مَيْعَةٌ [meyʿat]-ı yābise derler. مَيْعَةٌ [meyʿat]-ı sâʿilenin ekseri mağşuşt, hālisi müsahhin ve müleyyin ve munazzic ve zükām ve suʿale nāfiʿdir. Ve üç vakiyye mā-i hārr ile

iki miskālını istiʿmāl bilā-eziyyet balgamı müşhil ve rāyihası ʿufūneti kātī ve vebāyī māniʿdir. مَيْعَةٌ [meyʿat]-ı yābise kara günlük ve مَيْعَةٌ [meyʿat]-ı sâʿile ʿasel lebeni ve kara günlük yağı dedikleridir. Ve

مَيْعَةٌ [meyʿat] Bir nesnenin evāʿiline itlāk olunur; yukālu: مَيْعَةُ الشَّبَابِ وَالتَّهَارِ أَيُّ أَوْلَهُمَا

الْإِمَاعَةُ [el-imāʿat] (hemzenin kesriyle) Sıvık nesneyi akıtmak maʿnāsınadır; tekülü: أَمَعْتُهُ إِذَا أَسْلَتَهُ

التَّمْيِيعُ [et-temeyyuʿ] [تَفْعُلٌ [tefaʿul] vezninde) Sıvık nesne tabīʿatıyla yayılıp akmak maʿnāsınadır; yukālu: تَمْيِيعَ الشَّيْءِ إِذَا تَسَيَّلَ

FASLU'N-NŪN

(فصلُ النون)

[ن ب ع]

النَّبْعُ [en-nebʿ] (طَبْعُ [ṭabʿ] vezninde) ve **النُّبُوعُ** [en-nubūʿ] (رُجُوعُ [rucūʿ] vezninde) Pınar gözünden su kaynayıp çıkmak maʿnâsınadır; yukâlu: نَبَعَ الْمَاءُ نَبْعًا وَنُبُوعًا مِّنَ الْعَيْنِ Ve **النَّبْعُ** [nebʿ] Bir güne şecer ismidir ki ondan yay ve ok düzerler. Bu şeceri üç türlü zikr ederler: dağın tepesinde nâbit olana نَبْعُ [nebʿ] ve dağın eteğinde nâbit olana شَرِيَّانُ [şiryân] ve çukur ve alçak yerlerde olan شَوْحَطُ [şevḥaṭ] derler, Türkîde akça ağaç ve kayın ağacı derler. Bu ağacın tabiʿatında katʿâ nâriyyet yoktur, aʿrâb kısmını çakmağı ağaçtan ittihâz etmeleriyle bu mâddeye dikkat ederler, niteki مَرْحُ [merḥ] ve عَفَارُ [ʿafâr] mâddelerinde beyân olundu. Ve minhu'l-meselu: “لَوْ أَقْتَدَحَ بِالنَّبْعِ لِأُورَى” نَارًا Yaʿnî “Nebʿ ağacından çakmak ittihâz edip onunla çakmak çaksa elbette ondan âteş çıkarır.” Be-gâyet fitnat ve cevdet-i rey ve zihânet sâhibi adamdır diyecek yerde darb olunur.

النَّبُوعُ [el-yenbūʿ] (يَنْبُوتُ [yenbūt] vezninde) Pınara denir, ʿalâ-kavlin suyu çok arka ve cedvele denir; yukâlu: كَأَنَّ عَيْنَهُ يَنْبُوعُ أَيَّ عَيْنٍ أَوْ جَدُولٍ كَثِيرٍ الْمَاءِ

يَنْبُوعُ [Yenbuʿ] (يَنْشُرُ [yanşuru] vezninde) Huccâc-ı Mışr tarîkinde bir hısın ismidir ki firāvân çeşmeleri ve hurmâlıkları ve zürûʿ ve ʿimârât-ı kesireyi müştemildir, hâlen Medîne'nin iskelesidir, lisân-ı ʿavâmda Yenbūʿ ile mütedâvildir.

نُبَايَعَاتُ [Nubāyiʿ] Nūn'un zammıyla ki

[Nubāyiʿat] dahi derler, bir vādî yāhūd bir cebel adıdır.

نُبَيْعُ [Nubeyʿ] (زُبَيْرُ [zubeyr] vezninde) Bir mevziʿ adıdır.

النَّبَعَةُ [en-Nebʿat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) ve

النَّبِيْعَةُ [en-Nubeyʿat] (جُهَيْبَةُ [cuheybet] vezninde) ʿArafât'ta iki mevziʿ ismidir.

نَابِعُ [Nābiʿ] Medîne'de bir mevziʿ adıdır.

النَّوَابِعُ [en-nevābiʿ] (نَابِعَةٌ [nābiʿat]ın cemʿidir ki su nebʿ eden yere denir. Bu münâsebetle devenin bedeninden ter çıkıp seyelân eden yerlere نَوَابِعُ [nevābiʿ] itlâk ederler; yukâlu: نَصَحَتْ نَوَابِعُ الْبَجِيرِ أَيَّ مَسَابِلُ عَرَقِهِ

النَّبَاعَةُ [en-nebbāʿat] (عَلَامَةٌ [ʿallâmet] vezninde) Dübüre itlâk olunur, اِسْتِ [ist] maʿnâsına.

الْإِنْبِيَاءُ [el-inbiyāʿ] “ب، و، ع” mâddesinde müsebbettir. Burada zikr edenler vehm eylediler.

التَّنْبُوعُ [et-tenebbuʿ] (تَفَاعُلُ [tefaʿul] vezninde) Pınardan su azca azca kaynayıp çıkmak maʿnâsınadır, sızıntı gibi; yukâlu: تَنَبَّعَ الْمَاءُ إِذَا جَاءَ قَلِيلاً قَلِيلاً

[ن ت ع]

النُّتُوعُ [en-nutūʿ] (تَا-يُ fevkiyye ile رُجُوعُ [rucūʿ] vezninde) Cārî olan nesne azca azca mahallinden çıkıp akmak maʿnâsınadır; yukâlu: تَنَعَ الدَّمُ نُتُوعًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا خَرَجَ مِنَ الْمَجْرَحِ قَلِيلاً قَلِيلاً وَكَذَا يُقَالُ تَنَعَ الْمَاءُ مِنَ الْعَيْنِ وَالْعَرَقُ مِنَ الْبَدَنِ

الْإِنْتَاعُ [el-intāʿ] (hemzenin kesriyle) Çok terlemek maʿnâsınadır; yukâlu: اُنْتَعَ اِذَا عَرَقَ كَثِيرًا اُنْتَعَ الْفَيْءُ إِذَا لَمْ يَنْفِطِعْ

[ن ث ع]

الْإِنْتَاغُ [el-insāʿ] (šā-yı müsellese ile **إِنْتَاغٌ** [intāʿ] vezninde) Pek çok kusmak maʿnāsınadır; yukālu: أَنْتَعَ الرَّجُلُ إِذَا فَاءَ Ve burundan pek çok kan gelmek maʿnāsınadır, şöyle ki adamı bī-tāb eyleye; yukālu: أَنْتَعَ الرَّجُلُ إِذَا خَرَجَ الدَّمُ مِنْ أَنْفِهِ فَعَلَبَهُ Ve kusarken burundan kan gelmek maʿnāsınadır; yukālu: أَنْتَعَ الْقَيْءُ وَالِدَّمُ إِذَا خَرَجَا Burada ağızdan kusuntu, kezālik burundan yāhūd bir mahalden kan çıkmak maʿnāsı dahi muhtemeldir.

[ح ج ع]

النُّجُوعُ [en-nucūʿ] (رُجُوعٌ [rucūʿ] vezninde) Taʿām ve ʿalef insān ve hayvāna sinmek maʿnāsınadır; yukālu: نَجَعَ الطَّعَامُ نُجُوعًا مِنْ وَبَابِ النَّجْعِ إِذَا هُنَا أَكَلَهُ وَكَذَا نَجَعَ الْعَلْفُ فِي الدَّابَّةِ هَذَا طَعَامًا يُنْجَعُ عَنْهُ وَبِهِ أَيُّ يُسْتَمْرَأُ وَيُسْمَنُ عَنْهُ Ve bir adama vaʿz ve hitāb kār ve teʿsīr eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: نَجَعَ الْوُغْظُ وَالْخِطَابُ فِيهِ إِذَا دَخَلَ فَأَثَّرَ

الْإِنْتِجَاعُ [el-incāʿ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir nesne bir kimseye kār ve teʿsīr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَنْتَجَعَ Ve müflih ve berhudār olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَنْتَجَعَ الرَّجُلُ إِذَا أَفْلَحَ أَنْتَجَعَ الْفَصِيلُ إِذَا أَرْضَعَهُ

التَّنْجِيعُ [et-tencīʿ] [incāʿ] ile maʿnā-yı evvelde mürādiftir; yukālu: نَجَعَ الْوُغْظُ فِيهِ بِمَعْنَى أَنْتَجَعَ

الْإِسْتِنْجَاعُ [el-istincāʿ] Taʿām vücūda sinip yaramak maʿnāsınadır; yukālu: هَذَا طَعَامٌ يُنْجَعُ عَنْهُ وَبِهِ وَيُسْتَنْجَعُ بِهِ أَيُّ يُسْتَمْرَأُ بِهِ وَيُسْمَنُ عَنْهُ

النُّجُوعُ [en-necūʿ] (صُبُورٌ [šabūr] vezninde) Hāzım ve hoş-güvār suya denir; yukālu: مَاءٌ نُجُوعٌ أَيُّ نَمِيرٌ

bulamaç olmuş suya denir ki serinlik için deveye içirilir.

النُّجْعُ [en-necʿ] (nūn'un fethi ve cīm'in sükūnuyla) Deveye نُجُوعٌ [necūʿ] içirmek maʿnāsınadır; tekūlu: نَجَعْتُ الْإِبِلَ نَجْعًا مِنْ وَبَابِ النَّجْعِ إِذَا سَقَيْتَهَا النَّجُوعَ وَهُوَ مَاءٌ يَبْرُزُ أَوْ دَقِيقٌ تُسْقَاهُ الْإِبِلُ

النُّجْعَةُ [en-nucʿat] (غُرْفَةٌ [gurfet] vezninde) Otlak mahallerinde otlak araştırmaya denir ki ismdir; cemʿi نُجْعٌ [nucaʿ] gelir, ضَرْدٌ [şurad] vezninde; yukālu: خَرَجُوا لِلنُّجْعَةِ أَيُّ نُجْعَةٌ [nucʿat] Şārih der ki نُجْعَةٌ [nucʿat] otlakta talep olunan otluk maʿnāsına da müstaʿmeldir.

النُّجَاعُ [en-nucāʿ] (شُجَاعٌ [şucāʿ] vezninde ve ona itbāʿan zıkr olunur; yukālu: شُجَاعٌ نُجَاعٌ

النُّجِيعُ [en-necīʿ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Deve kısmının boğazına akıtılan un bulamacına denir. Ve siyāh kana, ʿalā-kavlin insānın cevfinden gelen kana denir; yukālu: طَعْنَةٌ تَمُجُّ النَّجِيعَ أَيُّ دَمَا أَسْوَدٌ أَوْ هُوَ دَمُ الْجَوْفِ

الْإِنْتِجَاعُ [el-inticāʿ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Otlak yerlerinde çayır araştırmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْتَجَعَ الرَّجُلُ إِذَا طَلَبَ وَبَابِ النَّجْعِ فِي مَوْضِعِهِ Ve bir adama ihsān talebiyle gelmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: إِنْتَجَعَ فَلَانًا إِذَا أَنَاهُ طَالِبًا مَعْرُوفَهُ

التَّنْجِيعُ [et-teneccuʿ] (تَفْعُلٌ [tefaʿul] vezninde) [inticāʿ] maʿnālarımadır.

الْمُنْتَجِعُ [el-muntecaʿ] (ism-i mefʿul bünye-siyle) Otlak araştıracak mekân ve menzile denir.

[ن خ ع]

النُّخْعُ [en-naḥʿ] (nūn'un fethi ve hā-yı muʿcemenin sükūnuyla) İkrār eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: نَخَعْتُ لِي بِخَوْفِي نَخْعًا مِنْ وَبَابِ النَّخْعِ إِذَا سَقَيْتَهَا النَّخْعَ وَبِهِ أَيُّ نَمِيرٌ

münşaʿibdir. Ve boğazlanmış koyunu yüzdükten sonra yüreğinin kanı çıkıp akmak için boğazının çukuruna bıçak sokmak maʿnâsınadır; yukâlu: نَحَعَ الشَّاةَ إِذَا سَلَخَهَا ثُمَّ وَجَّأَهَا فِي نَحْرِهَا لِيُخْرَجَ دَمُ الْقَلْبِ Ve hayvânı boğazlamaktan ʿaceleden yâhüd bıçağı şiddetle basmaktan nâşî ifrât edip نُحَاعٌ [nuḥāʿ] dedikleri hayta kadar kesmek maʿnâsınadır; yukâlu: نَحَعَ الذَّبِيحَةَ إِذَا جَاوَزَ نَحَعَ الْمُتَّبِعِ إِذَا جَاوَزَ Ve bir kimseye muhabbet ve nasîhati safvet ve ihlâs üzere kılmak maʿnâsına müstaʿmeldir; yukâlu: نَحَعَ فَلَانًا أَلْوَدَّ وَالتَّصْبِيحَةَ إِذَا أَخْلَصَهَا

النَّاعِجُ [en-nāḥiʿ] ʿAlim ve dānāya itlāk olunur; yukâlu: نَحَّجَّ [Bu] هُوَ نَاعِجٌ أَي عَالِمٌ [naḥʿ]-ı zebîhadan meʿhûzdur. Kāle fi'l-Esās: نَحَعَ الْأَمْرَ عِلْمًا وَفُلَانٌ نَاعِجٌ أَي عَالِمٌ

النُّحَاعَةُ [en-nuḥāʿāt] [sumāmet] [sumāmet] vezninde) Ağızdan atılan tükürüğe denir, ʿalâ-kavlin sadrdan çıkan balgama yâhüd burundan çıkan sümüğe denir; yukâlu: رَمَى بِالنُّحَاعَةِ أَي النَّحَامَةِ أَوْ مَا يُخْرَجُ مِنَ الصُّدْرِ أَوْ مِنَ الْخَيْشُومِ

النُّحَاعُ [en-nuḥāʿ] (nūn'un harekât-ı selâsiyle) Şol beyâz tel gibi nesnedir ki arkada olan omurga kemiğinin içinde olur, bir ucu dimâgda olup bir ucu omurga kemikleri içre inip filizleri bedene müteferrik olur, Türkîde kokar ilik taʿbîr olunur; yukâlu: جَارَ فِي الذَّبِيحِ إِلَى النُّحَاعِ وَهُوَ مُثَلَّثَةُ الْخَيْطِ الْأَبْيَضِ فِي جَوْفِ الْمَقَارِ يَنْحَدِرُ مِنَ الدِّمَاغِ وَيَسْعَبُ مِنْهُ شَعَبٌ

الْأَنْحَعُ [el-enḥaʿ] [efdal] vezninde) نَحَّعَ [naḥʿ]-ı mezkûrdan ef'al-i tafdîldir ki katl-i müfrit maʿnâsınadır; pes أَقْتَلُ [aḳtel] ve minhu'l-hadîsu: إِنَّ أَنْحَعَ الْأَسْمَاءِ عِنْدَ اللَّهِ أَنْ يَسْمَى الرَّجُلُ: “بُنَا بِاسْمِ مَلِكِ الْأَمْلَاكِ” أَي أَدْلَهَا وَأَقْرَبَهَا

ef'al-i tafdîlden masûg olur, ziyâdesiyle esmânın ʿindallâhi taʿâlâ ahkar ve akheri rabbü'l-ʿizzete mahsûs olan melikü'l-mülük ve şâhenşâh ile mütesemmâ olan kimsenin ismidir demek olur. Ve fâʿilden dahi masûg olur, esmânın aktel ve ehleki demek olur.

الْمَنْحَعُ [el-menḥaʿ] [maḳʿad] vezninde) Baş ile boyun kemiğinin bitiştiği en ve oynak yerine denir; yukâlu: أَصَابَ مَنْحَعَهُ وَهُوَ مَفْصَلُ الْفَهْقَةِ بَيْنَ الْعُنُقِ وَالرَّأْسِ يَنْحَعُ [Yenḥaʿ] [yemneʿu] vezninde) Bir mevziʿ adıdır.

النَّحَعُ [en-neḥaʿ] (fethateynle) Ağaca su yürütmek maʿnâsınadır; yukâlu: نَحَّعَ الْعُودَ Ve نَحَّعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا جَرَى فِيهِ الْمَاءُ **نَحَعُ** [Neḥaʿ] Yemen'de bir kabîle adıdır ki İbn ʿAmr b. ʿUle b. Celd b. Mâlik b. Uded olacaktır.

التَّنْحَعُ [et-tenaḥḥuʿ] [tefaʿul] vezninde) Sümkürmek yâhüd hıh diye balgam tükürmek maʿnâsınadır; yukâlu: تَنَحَّعَ الرَّجُلُ إِذَا رَمَى نَحَاعَتَهُ Ve içinde olan yağmurun mecmûʿunu sehâb imtâr eylemek mâʿnâsına müstaʿmeldir; yukâlu: تَنَحَّعَ السَّحَابُ إِذَا قَاءَ مَا فِيهِ مِنَ الْمَطَرِ

الْإِنْتِخَاعُ [el-intiḥāʿ] [iftiʿāl] vezninde) تَنَحَّعَ [tenaḥḥuʿ] maʿnâsınadır; yukâlu: تَنَحَّعَ السَّحَابُ إِذَا قَاءَ مَا فِيهِ مِنَ الْمَطَرِ Ve bir kimse belde ve makarrından dūr olmak maʿnâsınadır; yukâlu: اِنْتَحَعَ الرَّجُلُ عَنِ أَرْضِهِ إِذَا بَعُدَ

[ن د ع]

الْإِنْدَاعُ [el-indāʿ] (hemzenin kesriyle) Leʿim ve fūrū-mâyelerin ahlâk ve atvârına uymak maʿnâsınadır; yukâlu: اِنْدَعَ الرَّجُلُ إِذَا اتَّبَعَ أَخْلَاقَ اللَّيَامِ

النَّدْعُ [en-nedʿ] (nūn'un fethiyle) Baʿzılar

صَعَتَر [šaʿter] dedikleri nebātla tefsir eylediler, lakin musahhafur, savāb olan ġayn-ı muʿceme iledir. Ve baʿzılar kıyām-ı nāka ile beyān edip **إِنْدَاعٌ** [indāʿ] lafzını bu makāmda sebt eylediler, lakin bunda dahi savāb olan bā-yı muvahhade ile olmaktadır.

[ن ذ ع]

النَّذِغُ [en-nāziʿ] (zāl-ı muʿcemenin kesriyle) Bedenden çıkan tere, kezālik menbaʿından çıkan suya denir.

النَّذُغُ [en-nezʿ] (nezʿ [nezʿ] vezninde) Bedenden ter ve yerinden su çıkmak maʿnāsındır; yukālu: نَذَعُ الْعَرَقُ وَالْمَاءُ نَذَعًا مِّنْ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا خَرَجَا

[ن ز ع]

النَّزِغُ [en-nezʿ] (nūn'un fethi ve zā-yı muʿcemenin sükūnuyla) Bir nesneyi yerinden koparıp çekmek maʿnāsındır; yukālu: نَزَعَهُ مِنْ مَكَانِهِ نَزَعًا مِّنْ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا قَلَعَهُ Ve kavluhu taʿālā: «وَنَزَعَ يَدُهُ» أي أَخْرَجَهَا مِنْ جَبِيهِ Ve bu teşbīh vechiyledir. Ve

نَزِغٌ [nezʿ] Yay çekmek maʿnāsındır; yukālu: نَزَعُ فِي الْفُوسِ إِذَا مَدَّهَا Ve kuyudan kovayı çekip çıkarmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: نَزَعُ الدَّلْوُ إِذَا اسْتَقَى بِهَا Ve at bir düzeye bir baş seğirtip gitmek maʿnāsındır; yukālu: نَزَعُ الْفَرَسُ سَنًّا إِذَا جَرَى «وَالنَّازِعَاتُ غَرَقًا» وَالآيَةُ: نَزَعُ مِنْ مَكَانٍ إِلَى مَكَانٍ أَوْ النَّازِعَاتُ الْقِسِيَّ قَالَ الشَّارِحُ وَقِيلَ الْمَلَائِكَةُ الَّتِي تَنْزِعُ الْأَرْوَاحَ عَنِ الْأَشْبَاحِ Ve

نَزِغُ الْحَيَاةِ [nezʿu'l-ḥayāt] Rūhun bedenden çıkmak hāletine itlāk olunur ki cān çekişmek taʿbīr olunur; yukālu: هُوَ فِي النَّزِغِ وَفِي نَزِغِ الْحَيَاةِ أَي قَلَعَهَا

الْإِنْتِزَاعُ [el-intizāʿ] (iftiʿāl [iftiʿāl] vezninde) Bu dahi bir nesneyi yerinden çekip çıkar-

mak maʿnāsındır; yukālu: **إِنْتَزَعَهُ بِمَعْنَى نَزَعَهُ** Ve bir nesneden geri durup ferāgat eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir ki ondan kendi nefsinin kalʿ etmiş olur; yukālu: **إِنْتَزَعَ** **الشَّيْءَ إِذَا كَفَّ وَامْتَنَعَ** Ve bir nesne yerinden kopup çıkmak maʿnāsına olmakla lāzım olur; yukālu: **إِنْتَزَعَ الشَّيْءُ إِذَا اقْتَلَعَ**

النَّزَاعَةُ [en-nezāʿat] [kanāʿat] vezninde) ve

النِّزَاغُ [en-nizāʿ] [kitāb] vezninde) ve **النُّزُوعُ** [en-nuzūʿ] [rucūʿ] vezninde) Bir nesneye ārzū eylemek maʿnāsındır ki gönül çekilmek taʿbīr olunur; yukālu: **نَزَعَ** **الرَّجُلُ إِلَى أَهْلِهِ نَزَاعَةً وَنَزَاعًا وَنُزُوعًا إِذَا اشْتَأَقَ** Ve

نُزُوعٌ [nuzūʿ] Bir nesneden ferāgat edip geri çekilmek maʿnāsındır ki vāz gelmek taʿbīr olunur; yukālu: **نَزَعَ عَنِ الْأُمُورِ نُزُوعًا إِذَا انْتَهَى** Ve veled, peder ve māderi makūlesine benzemek maʿnāsına müstaʿmeldir ki ona çekmek taʿbīr olunur; yukālu: **نَزَعَ الْوَلَدُ أَبَاهُ** **وَالِى أَبِيهِ نُزُوعًا إِذَا أَشْبَهَهُ**

الْمُنَازَعَةُ [el-munāzaʿat] [mufāʿalet] vezninde) Bu dahi ārzū-mend olmak maʿnāsındır; yukālu: **نَازَعَ إِلَيْهِ إِذَا اشْتَأَقَ** Ve bir kimse ile çekişip muhāseme eylemek maʿnāsındır; yukālu: **نَازَعَهُ إِذَا حَاصَمَهُ** Ve bir nesneyi çekişmek maʿnāsındır; yukālu: **نَازَعَهُ الثَّوْبُ إِذَا جَادَبَهُ**

النَّازِغُ [en-nāziʿ] Vatanına yāhūd merʿāsına özleyip çekinir olan nākaya denir; yukālu: **Ve garīb** **رَجُلٌ نَازِغٌ إِذَا حَنَّتْ إِلَى أَوْطَانِهَا وَمَزَعَاهَا** adama itlāk olunur; yukālu: **نَازِغٌ** **عَرِيبٌ**

النَّزَعَةُ [en-nezeʿat] (feteḥātla) [nāziʿ] lafzının cemʿidir, yay çekmekte māhir olan adama denir. Ve minhu'l-meselu: “صَارَ الْأُمُرُ إِلَى النَّزَعَةِ” “Ehl ve erbābı olan adamlar maslahatın temşit ve islāhına

kıyām ettiler” diyecek yerde darb olunur. Ve kezā yukālu: “عَادَ السَّهْمُ إِلَى التَّرْعَةِ” “Hak ehline vardı, erbābının eline geçti” diyecek yerde irād olunur. Ve

نَزْعَةٌ [Nezeʿat] Bir mevziʿ adıdır. Ve bir nebāt adadır; zāy’ın sükūnuyla da zebān-zededir. Ve dağda olan incecik yola itlāk olunur ki çığır taʿbīr olunur. Ve bu isimdir; yukālu: أَخَذَ فِي التَّرْعَةِ أَي الطَّرِيقِ فِي الْجَبَلِ Ve insānın başında olan نَزْعٌ [nezaʿ] mevziʿine denir ki cebhenin iki tarafından ki tulun taʿbīr olunur dik yukarı saç aslā bitmeyip yāhūd bir ʿarıza ile sonradan dökülmüş olan yerdir; iki tarafına نَزْعَتَانِ [nezeʿatān] denir.

النُّزِيعُ [en-nezīʿ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Garīb adama denir; cemʿi نَزَاعٌ [nuzzāʿ] gelir, فَطَاعٌ [kuttāʿ] vezninde. Ve vālidesi sebāyādan yaʿnī esīr tāʿifesinden olan kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ نَزِيعٌ إِذَا كَانَتْ أُمُّهُ سَبِيَّةً Ve devşirilmiş yemişe denir yukālu: ثَمَرٌ نَزِيعٌ أَي مَقْطُوفٌ Ve irak yere denir; yukālu: مَكَانٌ نَزِيعٌ Ve dibi yakın kuyuya denir ki suyu el ile ihrāc olunur; yukālu: بئرٌ نَزِيعٌ أَي القَرْيَةِ القَرِيبَةُ القَعْرِ şuʿarādandır.

النُّزُوعُ [en-nezūʿ] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Bu dahi dibi yakın kuyuya denir.

النُّزَيْعَةُ [en-nezīʿat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Şol hās ve pāk cins develere denir ki necābetlerinden nāşī bilād-ı sāireye celb olunur; yukālu: نَجَائِبُ نَزَائِعٍ إِذَا كَانَتْ تُجْلَبُ إِلَى غَيْرِ بِلَادِهَا وَمَنْجِعُهَا Ve şol hatuna itlāk olunur ki kavm ve ʿaşiretinden gayrıya gelin çıkarılmış ola; cemʿi نَزَائِعٌ [nezaʿīʿ] gelir.

النُّزُوعُ [en-nuzzaʿ] (رُكْعٌ [rukkaʿ] vezninde) Erkek isteyen kösnük koyunlara ve keçilere itlāk olunur; yukālu: عَنَمٌ نَزُوعٌ إِذَا كَانَتْ

تَطْلُبُ الْفَحْلَ

الْمَنْزِعُ [el-minzaʿ] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Menzil okuna denir; yukālu: رَمَاهُ بِالْمَنْزِعِ أَيِ بِالسَّهْمِ الَّذِي يُنْتَزَعُ بِهِ

الْمَنْزِعَةُ [el-menzeʿat] (مَنْظَرَةٌ [manzarat] vezninde) Kirişi bağrından açık ve meydānlı olan yaya denir. Ve bir kimsenin ahvāl ve mesālihi zımnında mürācaʿat eylediği rey ve fikir ve tedbire itlāk olunur; yukālu: رَاجَعَ مَنزِعَتَهُ وَهُوَ مَا يَزْجَعُ إِلَيْهِ الرَّجُلُ مِنْ رَأْيِهِ وَأَفْرِهِ Ve kuyu kenarında su çeken kimsenin su çekerken basıp durduğu büyük taşadır. Ve himmet maʿnāsına müstaʿmeldir; bunda zāy’ın kesriyle de zebān-zededir; yukālu: قَرِيبُ الْمَنْزِعَةِ أَيِ الْهَمَّةِ Ve şarābın içilmesi munkatīʿ olduğu vakte olan lezzete itlāk olunur ki tadı ağızda kalır; yukālu: شَرَابٌ طَيِّبٌ الْمَنْزِعَةِ أَيِ طَيِّبٌ مَقْطَعُ الشُّرْبِ

الْأَنْزِعُ [el-enzaʿ] (أَحْمَرٌ [ahmer] vezninde) Şol adama denir ki iki tulunlarından dik yukarı başının kılı olmayıp daz ola; müʿennesi نَزْعَاءٌ [zaʿrāʿ]dır, نَزْعَاءٌ [nezʿāʿ] demek cāʿiz değıldir; yukālu: رَجُلٌ أَنْزِعٌ وَامْرَأَةٌ رَزْعَاءٌ إِذَا كَانَ مُنْحَمِسِرَ الشَّعْرِ مِنْ جَانِبَيْ جَبْهَتِهِ

الْإِنْزَاعُ el-inzāʿ (hemzenin kesriyle) Bir kimse أَنْزِعٌ [enzaʿ] olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَنْزِعَ الرَّجُلُ إِذَا طَهَّرَتْ نَزْعَتَاهُ Ve bir adamın develeri yurtlarına çekinmek maʿnāsınadır; yukālu: أَنْزِعَ الْقَوْمُ إِذَا نَزَعَتْ إِبِلُهُمْ إِلَى أَوْطَانِهَا

النُّزَاعَةُ [en-nezāʿat] (سَحَابَةٌ [seḥābet] vezninde) Husūmet ve cidāl maʿnāsınadır; yukālu: بَيْنَهُمَا نَزَاعَةٌ أَيِ خُصُومَةٌ

الْمُنْزَعُ [el-munazzaʿ] (مُعْظَمٌ [muʿazzam] vezninde) Gereği gibi yerinden koparılp çekilmiş nesneye denir; yukālu: ثَمَامٌ مُنْزَعٌ أَيِ مَنزُوعٌ شُدِّدَ مِبَالَعَةً

التَّنَازُعُ [et-tenāzuʿ] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde)

Husūmet edişmek ma'nāsınadır; yukālu: تَنَزَّعُوا إِذَا تَخَاصَمُوا Ve bir arz āher arza muttasıl olmak ma'nāsına müsta'meldir; ve minhu tekūlu: أَرْضِي تَنَزَّعَ أَرْضَكُمْ أَي تَتَّصِلُ بِهَا Ve tenāvül ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: تَنَزَّعُوهُ إِذَا تَنَاولُوهُ

التَّنَزُّعُ [et-tenezzu^c] [تَفَعُّلٌ] [tefa^{cc}ul] vezninde) Bir nesneye sür'atle koşmak ma'nāsınadır; yukālu: تَنَزَّعَ إِلَيْهِ إِذَا تَسَّرَعَ

[ن س ع]

النَّسْعُ [en-nis^c] (nūn'un kesriyle) Yassı kayıştan olan semer kolanına denir; bir kıt'asına ya'nī birine نَسْعَةٌ [nis^cat] denir. Cem'i نُسْعٌ [nus^c] gelir, nūn'un zammıyla ve نَسَعٌ [nisa^c] gelir, عَنَبٌ [‘ineb] vezninde ve نَسَاعٌ [ensā^c] gelir ve نُسُوعٌ [nusū^c] gelir nūn'un zammıyla ve ona نَسَعٌ [nis^c] itlākı tuluna mebnīdir. Ve

نِسْعٌ [nis^c] Bilekçe ile el ayası beyninde olan en ve oynak yerine denir. Ve poyraz yeline denir مِسْعٌ [mis^c] gibi; yukālu: رِيحٌ نَسْعِيَّةٌ أَي شَمَالِيَّةٌ Ve

نِسْعٌ [Nis^c] Bir belde adıdır, yāhūd bir kara dağın adıdır.

النَّسْعُ [en-nes^c] (nūn'un fethiyle) ve

النُّسُوعُ [en-nusū^c] [فُعُودٌ] [ku'ūd] vezninde) Dişin etleri gevşeyip sölpümekle yukarı sıyrılmak ma'nāsınadır; yukālu: نَسَعَتِ الْأَسْنَانُ نُسُوعًا وَنُسُوعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا انْحَسَرَتْ Ve dişlerin etleri sıyrılmakla dişler sarımsak daneleri gibi belirip açılmak ma'nāsınadır; yukālu: نَسَعَتِ الثَّيْتَاهُ إِذَا خَرَجَتَا مِنَ الْعَمْرِ نَسَعٌ فِي الْأَرْضِ إِذَا ذَهَبَ Ve hatunun arkası yā dişleri yāhūd lahm-ı zā'idi uzun olmak ma'nāsınadır; yukālu: سَارِيهِ نَسَعَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا طَالَ ظَهْرُهَا أَوْ سَهْلُهَا أَوْ بَطْنُهَا

أو نُسْهَاسِي تَايْتِي عِيْلَمِيْشْتِي. Ve

نُسُوعٌ [nusū^c] Mutlakan uzamak ma'nāsınadır; yukālu: نَسَعَ الشَّيْءُ نُسُوعًا إِذَا طَالَ Ve Yemāme'de bir kasrın adıdır.

ذَاتُ النُّسُوعِ [Zātu'n-Nusū^c] Beşām b. Kāys'ın feresi ismidir.

التَّنْسِيعُ [et-tensī^c] Bu dahi diş etleri gevşeyip sıyrılmakla dişler açığa çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: نَسَعَتِ الْأَسْنَانُ بِمَعْنَى نَسَعَتْ

الْمِنْسَعُ [el-minsa^c] [مِنْبَرٌ] [minber] vezninde) Bu dahi poyraz yeline denir.

الْإِنْسَاعُ [el-insā^c] (hemzenin kesriyle) Poyraz yeline girmek ma'nāsınadır; yukālu: أَنْسَعَ الرَّجُلُ إِذَا دَخَلَ فِي النَّسْعِ أَي فِي رِيحِ الشَّمَالِ Ve bir kimse komşularını çok rencide eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَنْسَعَ فُلَانٌ إِذَا كَثُرَ أَذَاهُ لِجِيرَانِهِ

النَّاسِعُ [en-nāsi^c] Uzun gerdana denir; yukālu: عُثِقَ نَاسِعٌ أَي طَوِيلٌ Ve tümüp domalıp duran nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ نَاسِعٌ أَي نَاسِعٌ Ve sırtı yāhūd lahm-ı zā'idi uzun olan yāhūd sūnnetsiz olan 'avrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ نَاسِعَةٌ وَنَاسِعَةٌ أَي الطَّوِيلَةُ الظَّهْرِ أَوْ البَطْنِ أَوْ التِّي لَمْ تُحْتَنَنَّ

الْمِنْسَعَةُ [el-minse^c] [مِكْنَسَةٌ] [mikneset] vezninde) Nebātı çabuk nābit olan arza denir.

النُّسُوعَةُ [el-Yensū^c] (yā-yı tahtiyeye-i meftūha ile) Mekke ile Başra aralığında bir mevzi' adıdır.

الْإِنْتِسَاعُ [el-intisā^c] [إِفْتِئَالٌ] [ifti'āl] vezninde) Develer mer'alarında perākende olmak ma'nāsınadır ki her biri bir tarafta dağınık otlamaktan 'ibārettir; yukālu: إِنْتَسَعَتِ الْإِبِلُ إِذَا تَفَرَّقَتْ فِي مَرَاعِيهَا

[ن س ع]

النَّسْعُ [en-nes^c] (nūn'un fethi ve şīn-i

mu‘cemenin sükūnuyla) ve

الْمَنْشَعُ [el-menṣa‘] [مَنْعَدٌ [maḥ‘ad] vezninde) Bir nesneyi zor ve ‘unfla çekip çıkarmak ma‘nāsınadır; yukālu: نَشَعَهُ نَشْعًا وَمَنْشَعًا إِذَا أُوجِرَهُ Ve çocuğun boğazına ‘ilāc akıtmak ma‘nāsınadır; yukālu: نَشَعُ الصَّبِيَّ إِذَا أُوجِرَهُ Ve bir adama söz telkīn eylemek ma‘nāsına müsta‘meldir; yukālu: نَشَعُ الرَّجُلَ نَشْعًا إِذَا شَهَقَ

الْإِنْشَاعُ [el-inṣā‘] (hemzenin kesriyle) Bu dahi çocuğun boğazına dārū dökme ma‘nāsınadır; yukālu: نَشَعُ الصَّبِيَّ إِذَا أُوجِرَهُ Ve kâhine tücret vermek ma‘nāsınadır; yukālu: نَشَعُ الْحَارِيَّ إِذَا أُعْطَاهُ جُعْلَهُ Ve susuzluktan yanmış kimseye bir içim su ile meded eylemek ma‘nāsına müsta‘meldir; yukālu: نَشَعُ فَلَانًا بِشَرْبَةٍ إِذَا أَعَاتَهُ بِهَا

النُّشُوعُ [en-nuṣū‘] [رُجُوعٌ [rucū‘] vezninde) Bir kimse mevt sıkıntısına düşüp mevte müşrif olmuşken kurtulmak ma‘nāsınadır; yukālu: نَشَعُ فَلَانٌ نُشُوعًا إِذَا كَرَبَ مِنَ الْمَوْتِ ثُمَّ نَجَا

النَّشُوعُ [en-neṣū‘] [صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Ağz otuna denir, وَجُورٌ [vecūr] ma‘nāsına ve nūn’un zammıyla da cā’izdir. Ve tabī‘atın iğrenip redd eylediği nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ نَشُوعٌ وَهُوَ كُلُّ مَا يَرُدُّ النَّفْسَ

الْمَنْشُوعُ [el-menṣū‘] Bir nesneye be-gāyet harīs olup düşkün olan kimseye denir; yukālu: نَشَعُ فَلَانٌ بِكَذَا عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ فَهُوَ مَنْشُوعٌ أَيُّ أَوْلَعَ بِهِ

النَّاشِعُ [en-nāṣi‘] Domalıp kalkmış nesneye denir, topuk kemiği gibi; yukālu: شَيْءٌ نَاشِعٌ أَيُّ نَاتِيءٌ

النُّشَاعَةُ [en-nuṣā‘at] [سُومَامَةٌ [sumāmet] vezninde) El ile çekilip koparılıp atılan nesneye denir.

الْإِنْتِشَاعُ [el-intiṣā‘] [إِفْتِعَالٌ [ifti‘āl] vezninde) Buruna dārū çekmek ma‘nāsınadır; yukālu: اِنْتَشَعَ الرَّجُلُ إِذَا اسْتَعَطَّ Ve bir nesneyi zor ile çekip çıkarmak ma‘nāsınadır; yukālu: اِنْتَشَعَ الشَّيْءُ إِذَا انْتَزَعَهُ بِغُنْفٍ

الْمِنْشَعُ [el-minṣa‘] [مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Buruna dārū çekecek ālete denir ki huni tarzında olur; yukālu: هَذَا مِنْشَعُ الصَّبِيَّ أَيُّ مَسْغُطَةٌ

[ن ص ع]

النَّاصِعُ [en-nāṣi‘] (ṣād-ı mühmele ile) Her şey’in hālisine denir; yukālu: لَهُ حَسَبٌ نَاصِعٌ أَيُّ خَالِصٌ مَاءٌ وَأَبْيَضٌ نَاصِعٌ أَيُّ صَافٍ

النَّصَاعَةُ [en-neṣā‘at] [كَانَافَةٌ [kanā‘at] vezninde) ve

النُّصُوعُ [en-nuṣū‘] [رُجُوعٌ [rucū‘] vezninde) Bir nesne hālis olmak ma‘nāsınadır; yukālu: نَضَعُ الشَّيْءَ نَصَاعَةً وَنُصُوعًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا خَلَصَ

نُصُوعٌ [nuṣū‘] Bir nesne vāzıh ve ‘ayān olmak ma‘nāsına müsta‘meldir; yukālu: نَضَعُ الْأَمْرَ نُصُوعًا إِذَا وَضَحَ

نَصَاعَةٌ [neṣā‘at] ve

نُصُوعٌ [nuṣū‘] Bir şey’in levni pek ak olmak ma‘nāsınadır; yukālu: نَضَعُ لَوْنَهُ إِذَا اشْتَدَّ بَيَاضُهُ Ve doğurmak ma‘nāsınadır; yukālu: نَضَعْتُهُ Ve susuz adam suya kanıp susuzluğunu def‘ eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: نَضَعُ الشَّارِبَ إِذَا شَفَى غَلِيلَهُ Ve bir kimsenin hakkını ikrār ve edā eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: نَضَعُ بِالْحَقِّ إِذَا أَقْرَبَهُ وَأَدَاهُ Ve

نَضَعُ [naṣ‘] (nūn’un harekāt-ı selāsıyla) Ak deriye, ‘alā-kavlin pek ak olan sevbe denir. Ve

نَضَعُ [Naṣ‘] (nūn’un fethiyle) Bir kızıl da-

ğın ismidir ki esfel-i Hiçāz'da Yenbuʿ nām hısnın yesārında Ğavr üzere müşrifdir, ʿalā-kavlin Yenbuʿ ile Şafrāʿ beynindedir.

الْإِنْصَاعُ [el-inşāʿ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir adamın hakkını ikrār ve edā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَنْصَعَ بِالْحَقِّ وَأَدَاهُ Ve bir kimse bir şerr ve şūra tasaddī eylemek, ʿalā-kavlin bedeni sıtma tutmuş gibi ürpermek maʿnāsınadır ve ʿalā-reʿyin bir adam derūnunda olan muzmarı izhār ile cenk ve kıtāle kasd eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَنْصَعَ الرَّجُلُ إِذَا تَصَدَّى وَأَشْعَرَ أَوْ أَظْهَرَ مَا فِي نَفْسِهِ وَقَصَدَ الْقِتَالَ Ve nāka erkeğe serkeşlik eylemeyi duru-
vermek maʿnāsınadır; yukālu: أَنْصَعَتِ النَّاقَةُ لِلْفَحْلِ إِذَا أَقْرَتْ

النَّصِيحُ [en-naşīʿ] (أمير [emīr] vezninde) Bu dahi sāfi nesneye denir.

الْمَنَاصِيحُ [el-menāşīʿ] (منافع [menāfiʿ] vezninde) Mecālīs maʿnāsınadır. ʿAlā-kavlin tebevül için ve kazā-yı hācet için çıkacak mevāziʿe denir; müfredi مَنْصَعٌ [menşāʿ]dır, مَعْعَدٌ [maḳʿad] vezninde.

النَّصِيعُ [en-nişāʿ] (عنب [ʿineb] vezninde) Meşinden ve sahtiyāndan yapılmış sofra ve minder ve döşek makülesine denir.

[ن ط ع]

النَّطِيعُ [en-niṭʿ] (nūn'un kesri ve fethiyle ve fethateynle ve عنب [ʿineb] vezninde) Meşinden ve sahtiyāndan düzülmüş döşeğe ve mindere ve sāʿir bisāta denir; cemʿi أَنْطَاعٌ [enṭāʿ] ve نُطُوعٌ [nuṭūʿ] gelir. Ve

نَطِعٌ [niṭʿ] (nūn'un kesriyle ve عنب [ʿineb] vezninde) Üst damağın pütür pütür olan sırtına denir; cemʿi نُطُوعٌ [nuṭūʿ] gelir; yukālu: إِشْتَكَى نَطْعَهُ وَهُوَ مَا ظَهَرَ مِنَ الْعَارِ الْأَعْلَى فِيهِ آثَارٌ كَالْتَحْرِيزِ

الْخُرُوفُ النُّطِيعِيَّةُ [el-ḫurūfu'n-niṭʿiyyet] Mebdeʿi zikr olunan نَطِعٌ [niṭʿ]-i femden olan hurūftur ki tā-yı mühmele ve dāl-ı mühmele ve tā-yı fevkıyyeden ʿibārettir.

النِّطَاقُ [en-niṭāʿ] (nūn'un kesriyle) Bir kavmin āsitān ve menzillerine yāhūd arzlarına itlāk olunur; yukālu: نِطَاقُ الْقَوْمِ أَيُّ جَنَابُهُمْ أَوْ أَرْضُهُمْ

نَطَاعٌ [Neṭāʿi] (فَطَامٌ [ḳaṭāmi] vezninde) Suyu tatlı bir eşme kuyu ismidir. Ve فَطَامٌ [ḳaṭāmi] ve كِتَابٌ [kitāb] veznlerinde Bahreyn kazāsında Benū Rezāh cemāʿatine mahsūs bir karye adıdır. Ve nūn'un harekāt-ı selāsıyla bir mevziʿ adıdır.

نُطَاعٌ [Nuṭāʿ] (غُرَابٌ [ḡurāb] vezninde) Bir su adıdır.

نِطَاعٌ [Niṭāʿ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Yemāme'de bir vādī adıdır.

النُّطَاعَةُ [en-nuṭāʿat] (ثُمَّامَةٌ [ṭumāmet] vezninde) Şol lokmaya denir ki nısfı ekl olunduktan sonra bakiyyesi sofraya ilkā olunmuş ola ki edebden hāricdir; tekūlu: كُلُّ نُّطَاعَتِكَ وَهِيَ الْقُمَّةُ الَّتِي أُكِلَ نِضْفُهَا فَرَدَّ إِلَى الْخِوَانِ

النُّطُوعُ [en-nuṭūʿ] (zammeteynle) Ezilip büzülererek taʿammuk ve tekellüfle sūhan-verlik izhār ederek tekellüm eden kimselere itlāk olunur; zikr olunan نَطِعٌ [niṭʿ]-i femden meʿhūzdur, نَاطِعٌ [nāṭiʿ] müfredidir; yukālu: هُمْ نَطِعٌ أَيُّ مُتَشَدِّقُونَ

النَّطَّاعُ [en-nattāʿ] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Taʿāmı dāʿimā üst damağından diliyle çalarak ekl eden adama denir.

النَّاطِعُ [en-nāṭiʿ] Hālis maʿnāsınadır; yukālu: يَبَاضُ نَاطِعٌ أَيُّ خَالِصٌ

النُّنْطُوعُ [en-nuṭūʿ] (قَطَعَ [ḳaṭʿ] vezninde) Levn bozulmak maʿnāsınadır; yukālu: نُنْطِعُ لَوْثُهُ نُنْطِعًا عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا تَغَيَّرَ

التُّعَاتُ [et-tenattu^c] [تُعَاتُل] [tefa^cul] vezninde) Ta‘ammuk ve tekellüfle izhâr-ı fesâhat u beyân ederek tekellüm eylemek ma‘nâsınadır, gūyâ ki lisânını نَطَعَ [niṭ^c]-ı femine çalarak tekellüm eder; yukâlu: كَزَالِكِ تَنْطَعُ فِي الْكَلَامِ إِذَا تَعَمَّقَ وَعَالَى وَتَأْتَقُ ‘amel ve sinâ‘atte uzluk izhâr eylemek ma‘nâsınadır; yukâlu: تَنْطَعُ فِي عَمَلِهِ إِذَا تَحَدَّقَ

[ن ع ع]

النُّعُ [en-na^c] (nūn’un fethi ve ‘ayn’ın teşdidiyle) Za‘îf ve zebūn adama denir; yukâlu: رَجُلٌ نَعٌ أَيْ ضَعِيفٌ

النُّعَاغُ [en-na‘nā^c] [نُؤَاغ] [ṣerṣār] vezninde) ve

النُّعْنَعُ [en-na‘na^c] [جَعْفَرُ] [ca‘fer] ve هُدْهُدٌ [hudhud] veznlerinde yāhūd جَعْفَرٌ [ca‘fer] vezninde olması Cevheri’nin vehmine mebnīdir) Sebze-i ma‘rūf ismidir ki tahrīfle nane ta‘bīr ettikleridir. Yapracağını zımād bevāsīrin enfa‘-ı edviyesindedir. Ve yaprağını tuz ile köpek ısırıldığı ve ‘akreb çaldığı yere zımād be-gāyet nāfi‘ ve cimā‘dan mukaddem ferzecesi hamle māni‘dir.

النُّعْنَعُ [en-nu‘nu^c] [هُدْهُد] [hudhud] vezninde) Endāmı muztarib, selgi, yakışıksız uzun adama denir; yukâlu: رَجُلٌ نُّعْنَعٌ أَيْ طَوِيلٌ مُضْطَرَّبُ الْخَلْقِ Ve ince uzun, ‘alā-kavlin salkı ve sölpük olan ferce denir.

النُّعْنَعَةُ [en-na‘ne‘at] (nūn’ların zammıy-la) Kursağa denir, حَوْصَلَةٌ [ḥavṣalat] ma‘nâsına.

النُّعَانِغُ [en-ne‘āni^c] (nūn’un fethiyle) Kuşağın ucunda olan sarkık uçlarına ve püskül ve saçak makûlelerine denir; yukâlu: الْمُنْطَقَةُ أَيْ دَبَابِهَا

النُّعَاعَةُ [en-nu‘ā‘at] [سُمَامَةٌ] [sumāmet] vez-

ninde) Ter ü tāze olan nebāta denir; cem‘-i cinsi نُعَاغٌ [nu‘ā^c]dır. Ve bir mevzi‘ adıdır.

النُّعْنَعُ [et-tena‘nu^c] [تَزَلُّزٌ] [tezelzul] vezninde) Iraklaşmak ma‘nâsınadır; yukâlu: تَنْعَعُ مِنْهُ إِذَا تَبَاعَدَ وَتَنَأَى Ve iki tarafa temāyül ve ıztırāb eylemek ma‘nâsınadır; yukâlu: الشَّيْءُ إِذَا اضْطَرَبَ وَتَمَائَلَ

النُّعْنَعَةُ [en-na‘ne‘at] [زَلْزَلَةٌ] [zelzelet] vezninde) Lisānda olan pepeyiliğe denir, ‘alā-kavlin lām’la نَعٌ derken نَعٌ lafzına sapar olmağa denir; yukâlu: فِي لِسَانِهِ نَعْنَعَةٌ أَيْ رُتَّةٌ Ve ālet-i tenāsül kunt ve kavī iken süst ve za‘îf olmak ma‘nâsınadır; yukâlu: إِذَا نَعْنَعُ غُرْمُولُهُ إِذَا ضَعُفَ بَعْدَ قُوَّتِهِ

[ن ف ع]

النُّعْفُ [en-nef^c] [مَنْعٌ] [men^c] vezninde) Ma‘lūmdur ki fā‘idelendirmek ma‘nâsınadır; yukâlu: نَعْفَةٌ نَعْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ ضِدُّ صَرِّهِ

النُّعْمَفَةُ [el-menfa‘at] (mīm’in ve nūn’un fethiyle) ve

النُّعْفَاغُ [en-nefā^c] [سَهَابٌ] [sehāb] vezninde) ve

النُّعْفِيغَةُ [en-nefi‘at] [سَفِينَةٌ] [sefīnet] vezninde) İsmidir, fā‘ide ve assıya denir. Ve

مَنْعَفَةٌ [Menfa‘at] Esmādandır: Menfa‘a b. Kuleyb tābi‘ındendir. Ve Ebū Menfa‘a eṣ-Şeḳafī ashābdandır ve bu Menfa‘a el-Enmārī musahhafı değıldir.

النُّعْفَاغُ [el-intifā^c] [إِفْتِعَالٌ] [ifti‘āl] vezninde) Fā‘idelenmek ma‘nâsınadır; yukâlu: فَانْتَفَعُ

النُّعْفُورُ [en-nefū^c] [صَبُورٌ] [ṣabūr] vezninde) ve

النُّعْفَاغُ [en-neffā^c] [شَدَادٌ] [ṣeddād] vezninde) Kesirü’n-nef‘ adama denir; cem‘i نُّفْعٌ [nuf^c] gelir nūn’un zammıyla.

نَافِع [Nāfiʿ] Fahr-i ʿālem sallallāhu ʿaleyhi ve sellem hazretlerinin köleleri ismidir, kezālik İbn Ömer radiyallāhu ʿanhumā hazretlerinin köleleri ismidir. Ve bir zindān ismidir ki binā-kerde-i Hazret-i Kerrār'dır, مُحَيِّس [Muḥayyis] dedikleridir ki mādde-sinde beyān olundu. Ve Yemen vilāyetlerinden bir vilāyet adıdır.

نُفَيْع [Nufeyʿ] (زُبَيْر [zubeyr] vezninde) Mekke'de bir dağın adıdır ki Ḥārīṣ-i Maḥzūmī onda kendi kavminin süfehāsını habs eder idi.

النُّفَيْعِيَّةُ [en-Nufeyʿiyyet] (حُسَيْنِيَّة [ḥuseyniyet] vezninde) Sincār kazāsında bir karye adıdır.

النَّفْعَةُ [en-nefʿat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Değneğe itlāk olunur. Fi'l-asl binā-i merredir, bir kerre fā'idelendirmek maʿnāsınadır, baʿdehu her darbesi bir fā'ideyi mutazammın olmakla onda ʿalem oldu; cemʿi نَفَعَات [nefeʿāt] gelir, حَرَكَات [ḥarekāt] vezninde; yukālu: أَدَبُهُ بِالنَّفْعَةِ أَي الْعَصَا

الْإِنْفَاعُ [el-infāʿ] (hemzenin kesriyle) ʿAsā kesip satmak cihetiyle ticāret eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَنْفَعَ الرَّجُلُ إِذَا تَجَرَ فِي النَّفْعَةِ

النَّفْعَةُ [en-nifʿat] (nūn'un kesriyle) Dağarcığın ve tulumun iki tarafına tīrīz gibi dikilen deriye denir; cemʿi نَفَع [nifʿ] gelir nūn'un kesriyle ve نَفَع [nifaʿ] gelir, عَنَب [ʿineb] vezninde.

[ن ق ع]

النَّفْعُ [en-naḥʿ] (nūn'un fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Feryād eylemek maʿnāsınadır; yukālu: نَفَعَ الرَّجُلُ نَفْعًا مِّنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا رَفَعَ صَوْتَهُ

maʿnāsınadır; yukālu: نَفَعَ الْجَبَبُ إِذَا شَقَّهُ Ve katl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: نَفَعَ فُلَانًا إِذَا قَتَلَهُ Ve نَفَعَهُ [neḥʿat] boğazlamak maʿnāsınadır; yukālu: نَفَعَ الرَّجُلُ إِذَا نَحَرَ النَّفِيعَةَ Ve devekuşu ötmek maʿnāsınadır; yukālu: نَفَعَتِ النَّعَامَةُ إِذَا صَاتَتْ Ve نَفَعَ رِبْقَهُ إِذَا جَمَعَهُ فِي فِيهِ

نَقَع [naḥʿ] Bir yerde irkilmiş suya denir, maʿnā-yı ahīrden meʿhūz bi-maʿnā mefʿuldur, cemʿi أَنْقَعَ [enḥuʿ] gelir, أَفْلُس [eflus] vezninde. Ve minhu'l-meselu: "إِنَّهُ لَشَرَابٌ بَأَنْقَعٍ" Yaʿnī "Çok yerin suyunu içmiştir" ki bi'd-defeʿāt umūr ve ahvāl tecrube etmiştir diyecek yerde irād olunur yāhūd be-gāyet zīrek ve fatin ve dāhī kimse hakkında darb olunur, zīrā etrāfiyla beyābāni bilen delīl ne semtte öylece su irkilmiş var ise tarīkinde sūhūlet ve hazākatle sūlūk edip vāsıl olur. Ve

نَقَع [naḥʿ] Toza denir, غُبَار [gubār] maʿnāsına; cemʿi نَقَاع [niḥāʿ] gelir, جِبَال [cibāl] vezninde. Ve

نَقَع [Naḥʿ] Mekke'ye karīb bir mevzi' adıdır. Ve su irkilir olan toprağı hālis ve sağ arza denir; cemʿi نِقَاع [niḥāʿ] ve أَنْقَعَ [enḥuʿ] gelir, جِبَال [cibāl] ve أُجْبَل [ecbul] vezninde. Ve basīta gibi düz ovaya denir. Ve

نَقَع [naḥʿ] Suya kandırmak maʿnāsınadır. Ve minhu'l-meselu: "الرَّشْفُ أَنْقَعٌ" Yaʿnī "Suyu azca azca içmek susuzluğu defʿ eylemekte pek müʿessirdir." Terk-i ʿacele ile tedrīc ve teʿennī eylemek maʿrizinde darb olunur. Ve

نَقَع [naḥʿ] Mevt-i kesīr vākiʿ olmak maʿnāsınadır; yukālu: نَفَعَ الْمَوْتُ نَفْعًا إِذَا كَثُرَ Ve bir adama şetm-i kabīh eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: نَفَعَ فُلَانًا بِالشَّتْمِ إِذَا شَتَّمَهُ

شَمًا قَيْبًا Ve suya kanmak ma'nāsınadır; yukālu: نَقَعَ بِالشَّرَابِ إِذَا اشْتَقَى مِنْهُ Ve bir haberi gereği gibi her tarafıyla duyup āgāh olmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: نَقَعَ بِالخَبْرِ إِذَا اشْتَقَى مِنْهُ Ve bir nesneyi suya ıslatmak ma'nāsınadır; yukālu: نَقَعَ الدَّوَاءَ فِي المَاءِ إِذَا أَقْرَهُ فِيهِ Ve peyderpey feryād ve figān eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَقَعَ الصَّارِخُ بِصَوْتِهِ إِذَا تَابَعَهُ نَقَعَ الصَّوْتُ إِذَا ازْتَمَعَ

الْإِنْتِقَاعُ [el-inkā‘] (hemzenin kesriyle) Bu dahi نَقِيعَةٌ [nekī‘at] boğazlamak ma'nāsınadır; yukālu: أَنْقَعَ الرَّجُلُ إِذَا نَحَرَ النَّقِيعَةَ Ve bir nesneyi suya ıslatmak ma'nāsınadır; yukālu: أَنْقَعَ الدَّوَاءَ فِي المَاءِ إِذَا أَقْرَهُ فِيهِ Ve peyderpey feryād ve figān eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَنْقَعَ الصَّارِخُ بِصَوْتِهِ إِذَا تَابَعَهُ Ve kandırmak ma'nāsınadır; yukālu: أَنْقَعَهُ المَاءَ إِذَا أَرَوَاهُ Ve suyun levni sararıp bozulmak ma'nāsınadır; yukālu: أَنْقَعَهُ المَاءَ إِذَا اصْفَرَ وَتَغَيَّرَ Ve bir kimse hakkında gizlice bir şer ve kerihle tertib eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَنْقَعَهُ لَهُ شَرًّا إِذَا خَبَأَهُ Ve buruna parmakla fiske vurmak ma'nāsınadır; yukālu: أَنْقَعَهُ المَيِّتَ إِذَا ضَرَبَ أَنْفَهُ بِإِصْبَعِهِ Ve meyyiti defn eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَنْقَعَهُ دَفَنَهُ Ve sākin olduğu meskeni zinetlemek, ‘alā-kavlin yukarısını aşağıya çevirmek ma'nāsınadır; yukālu: أَنْقَعَهُ البَيْتَ إِذَا زَحْرَفَهُ أَوْ جَعَلَ أَغْلَاهُ أَسْفَلَهُ Ve kız bozmak ma'nāsınadır; yukālu: أَنْقَعَهُ الجَارِيَةَ إِذَا افْتَرَعَهَا

الْإِنْتِقَاعُ [el-intikā‘] [ifti‘āl] vezninde) نَقِيعَةٌ [nekī‘at] boğazlamak ma'nāsınadır; yukālu: إِنَّتَقَعَ النَّقِيعَةَ إِذَا نَحَرَهَا لَوْثُهُ عَلَى بِنَاءِ المَجْهُولِ إِذَا تَغَيَّرَ

النَّقْعَاءُ [en-naq‘ā] [šahrā] vezninde) Toprağı sağ ve hālis arza denir ki onda

su irkilir ola. Ve düz ovaya denir. Ve bir mevzi‘ adıdır ki Medīne’nin arkasında vāki‘dir. Ve Benī Mālik b. ‘Amr yurdunda bir karye adıdır. Ve Şām’da Mercu Rāhiṭ dedikleri yere Kuşeyyir nām şā‘ir işbu: “أَبُوكَ تَلَاقَى يَوْمَ نَقْعَاءِ رَاهِطٍ” mısra‘ında [Naq‘ā] itlāk eylemiştir.

النَّاقِعُ [en-nāqī‘] (ism-i fā‘ildir) Katl ve irvā ve ictimā‘ ma’nalarından me’hūz olur; ve minhu yukālu: سُمُّ نَاقِعٌ أَيُّ بَالِغٌ ثَابِتٌ Bu üç ma’nāya da sālihtir. Üçüncü ma’nāya göre aslā bir devā‘ ile te’siri mündefi‘ olmayıp içen kimsenin eczā-yı bedeniyyesinde müctemi‘ olucu demek olur. Ve

نَاقِعٌ [nāqī‘] Kandırıcı nesneye denir; yukālu: مَاءٌ نَاقِعٌ أَيُّ نَاجِعٌ Ve ter ü taze şey’e itlāk olunur; yukālu: دَمٌ نَاقِعٌ أَيُّ طَرِيٌّ

النَّقِيعُ [en-nekī‘] [emīr] vezninde) Bu dahi kandırıcı nesneye denir; yukālu: مَاءٌ نَقِيعٌ أَيُّ نَاجِعٌ Ve suyu çok kuyuya denir; cem‘i أَنْقَعَةٌ [enkī‘at] gelir, أَشْرِبَةٌ [eşribet] vezninde; yukālu: بِنْتُ نَقِيعٍ أَيُّ الكَثِيرَةُ المَاءِ Ve kuru üzümü suya ıslatmakla müretteb olan şarāba denir, ‘alā-kavlin mutlakan şırası alınmak için suya ıslatılmış hurmā ve üzüm ve ‘unnāb makūlesine denir. Ve hoş-āb ta‘bīr olunan meşrūba denir. Ve tebrīd olunmuş hālis süte denir. Ve hurmā ıslattıkları havuza denir. Ve feryād ve figān ma'nāsınadır; yukālu: مَا هَذَا النَّقِيعُ أَيُّ الصَّارِخُ Ve Ṭa‘if yanlarında bir mevzi‘ adıdır. Ve Medīne’de iki konak mesāfede Bilād-ı Muzeyne’de bir mevzi‘ adıdır ki Neķī‘u’l-Ḥaḍimāt dahi derler, Hazret-i ‘Ömer radiyallāhu ‘anhu orayı ihmā ile koruluk eylemişler idi. ‘Alā-kavlin herbiri başkaca birer mevzi‘dir. Ve

نَقِيعٌ [nekī‘] Şol kimseye denir ki vālidesi

kendi kavm ve ʿaşiretinden olmaya; yukālu: رَجُلٌ نَقَّاعٌ إِذَا كَانَتْ أُمَّهُ مِنْ غَيْرِ قَوْمِهِ Ve bārid ve leziz, ʿalā-kavlin ne tatlı ve ne şūr olan suya denir.

النَّقَاعَةُ [en-nuqāʿat] (شُمَامَةٌ [šumāmet] vezninde) İçine bir nesne ıslatılmış suya denir, Türkîde ıslantı taʿbîr olunur.

النَّقُوعُ [en-nuqūʿ] (رُجُوعٌ [rucūʿ] vezninde) Bir söze inanmak maʿnāsınadır ki gūyā ki susuz kimse suya kanmıŝ gibi olur; tekūlu: مَا نَقَّعْتُ بِخَيْرِهِ نَقَّوعًا أَي لَمْ أَصَدِّقْهُ

النَّقَّاعُ [en-naqqāʿ] (شَدَادٌ [šeddād] vezninde) Muttasif olmadığı fezāʿil ile lāf u güzāf eden kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ نَقَّاعٌ أَي مُتَكَبِّرٌ بِمَا لَيْسَ عِنْدَهُ مِنَ الْفَضَائِلِ

النَّقُوعُ [en-neqūʿ] (صَبُورٌ [šabūr] vezninde) Şol boyaya denir ki içine tîbe dāʿir dārū katılmış ola. Ve bārid ve lezîz suya denir, ʿalā-kavlin ne lezîz ve ne şūr olan suya denir. Ve suya bırakılıp ıslatılmış nesneye denir ki gerek nebîz ve gerek devā makūlesi olsun.

نَقُوعُ الْأُذُنِ [neqūʿu'l-uzun] Her şey'e inanır olan adama itlāk olunur, gūyā ki her şey sāmîʿasında menkūʿ olur; yukālu: رَجُلٌ نَقُوعٌ أُذُنٌ إِذَا كَانَ يُؤْمِنُ بِكُلِّ شَيْءٍ

الْمِنَقَّاعُ [el-minqāʿ] ve

الْمِنَقَّاعَةُ [el-minqāʿat] (mīm'in kesriyle) Devā makūlesi nesne ıslatılan kaba denir. Ve

مِنَقَّاعُ الْبُرِّمِ [minqāʿu'l-burem] Çömlek vazʿ eyledikleri zarfa denir. Ve

مِنَقَّاعُ الْبُرِّمِ [minqāʿu'l-burem] (ki مَكْرَمٌ [mukrem] veznindedir) Küpe itlāk olunur, دَنَّ [denn] maʿnāsına. Ve çömlekte kalan fazla ve bakiyyeye denir. Ve taştan düzölmüş küçük tāsā ve maşrabaya denir. Ve çözü-

löp yeniden eğrilmiş ipliğe denir ki ʿavretler onu eğirdikten sonra koyacak sâʿir kabı olmamakla çömlek içre vazʿ eder. Ve

مُنَقَّعٌ [Munqāʿ] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) Temīmî ve sahabîdir, pederine ve sâʿire mensüb değildir ve bunun kâf'ını teşdîd galattır yâhüd İbnu'l-Huşayn b. Yezîd'dir. Ve Munqāʿ b. Mâlik zamân-ı saʿâdette vefât eylemekle mazhar-ı terahhüm-i ʿâlîleri olmuştur. Ve

مُنَقَّعٌ [munqāʿ] Bir kab içre ıslatılmış nesneye denir. Ve tebrîd olunmuş hâlis süte denir. Ve terbiye olunmuş zehre denir; yukālu: سَمٌّ مُنَقَّعٌ أَي مُرْبِيٌّ

الْمِنَقَّاعَةُ [el-minqāʿat] (مِكْنَسَةٌ [mikneset] vezninde) ve

الْمِنَقَّاعَةُ [el-menqāʿat] (مَرْحَلَةٌ [merhalet] vezninde) ki bu Kurāʿ-ı Lugāvî naklîdir ve

الْمُنَقَّعُ [el-munqūʿ] (مُنْحَلٌ [munḥul] vezninde) Şol küçük çömleğe denir ki içinde hurmâyı süte ıslatıp etfâle yedirirler.

الْمِنَقَّاعُ [el-menqāʿ] (مَجْمَعٌ [mecmaʿ] vezninde) Deryâyā itlāk olunur. Ve su irkilen yere denir.

النَّقِيعَةُ [en-neqīʿat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Seferden gelen adam için müretteb olan ziyāfete denir. Ve ziyāfet için zebh olunmuş deveye denir; cemʿi نَقَائِعُ [neqāʿiʿ] gelir; ve minhu kavluhum: النَّاسُ نَقِيعَةُ الْمَوْتِ Ve leyle-i zifâfta dāmād için müretteb taʿāma denir.

نَقِيعَةُ [Neqīʿat] Benū Selîḥ ile kabîle-i Dabbe bilâdı beyninde bir mevziʿ adıdır.

الْأَنْقُوعَةُ [el-unqūʿat] (أُضْحُوكَةٌ [uḍḥuket] vezninde) Sahn içre tirit kömesinde olan gözeneğe denir ki oradan çerviş girişip eğlenir; yukālu: أَسْرَعَتْ يَدُهُ إِلَى أَنْقُوعَةِ الرَّيْدِ

وَهِيَ وَقَبِيئَةُ الَّتِي يَكُونُ فِيهَا الْوَدَكُ Ve oluk ve sārīr nesnelere kendisine su akıp irkilir olan mahalle denir; yukālu: مَا أَتَقُوْعَةُ الْمِيْزَابِ أَيُّ مَا يَسِيْلُ فِيْهِ

الْمَنْقَعُ [el-menkaʿ] (مَنْقَعٌ [makʿad] vezninde) Reʿyine ve şehadetine rāzī ve kānīʿ olunur olan ʿadāletli şahid makūlesine denir; yukālu: غَدَلٌ مَنْقَعٌ أَيُّ مَنْقَعٍ Gūyā ki söz onda irkilip kalır.

أَبُو الْمَنْقَعَةِ الْأَنْمَارِيَّيِّ [Ebu'l-Menkaʿat el-Enmāriyy] (مَنْقَعَةٌ [menfaʿat] vezninde) Ashābdan Bekr b. el-Ḥārīs künyesidir.

الِاسْتِنْقَاعُ [el-istinkāʿ] Savt ve āvāze yükselmek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَنْقَعِ الصَّوْتُ إِذَا اِرْتَفَعَ Ve su bir yerde çok zamān durmakla sararıp bozulmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَنْقَعِ الْمَاءَ إِذَا اِضْمَرَ وَتَغَيَّرَ Ve havuzun yāhūd gölün içine inip yaykanmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: إِسْتَنْقَعِ فِي الْعَدِيْرِ إِذَا نَزَلَ Ve su gibi ondan sābit olur. Ve su bir mahalde birikmek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَنْقَعِ الْمَاءَ فِي الْغَدِيْرِ إِذَا اجْتَمَعَ Ve bedenden cān çıkmak, ʿalā-kavlin cān bedenden devşirilip bir yerde su müctemiʿ olur gibi bütün eczāsı gelip ağızda müctemiʿ olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: إِسْتَنْقَعَتْ رُوْحُهُ إِذَا خَرَجَتْ أَوْ اجْتَمَعَتْ فِي فِيْهِ كَمَا يَسْتَنْقَعُ الْمَاءُ فِي مَكَانٍ Teʿnisi teʿvīliyledir. Ve levn bozulmak maʿnāsınadır; yukālu: اسْتَنْقَعَ لَوْنُهُ عَلَيَّ Ve bir nesne su içre ıslatılmak maʿnāsınadır; yukālu: اسْتَنْقَعِ الشَّيْءُ أَيُّ أَنْقَعِ

الْمُسْتَنْقَعُ [el-mustenkāʿ] (ism-i mefʿul būnyesiyle) Havuzda ve gölde igtisāl eyleyecek mevziʿe denir.

الْمُسْتَنْقِعُ [el-mustenkīʿ] (ism-i fāʿil būnyesiyle) Şol davar memesine denir ki sağıl-

dıkta tamām boşalıp ve birkaç gün saġal-mayıp terk olundukta sūt ile memlū ola, zātında sütünün killetinden neşʿet eder; yukālu: ضَرَعٌ مُسْتَنْقِعٌ إِذَا كَانَ يَحْلُو إِذَا حَلَبْتُ وَيَمْتَلِيْ إِذَا حَفَلْتُ

[ن ك ع]

النَّكْعُ [en-nekʿ] (nūn'un fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Bir adamı ivdirmekle işini işlemeġe komamak, ʿalā-kavlin redd ve defʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: نَكَعَهُ عَنِ الْأَمْرِ Ve نَكَعًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا أَعْجَلَهُ عَنْهُ أَوْ رَدَّهُ وَدَفَعَهُ Ve bir kimseyi ivdirmekle yedinde olan işini nā-tamām komak maʿnāsınadır; yukālu: نَكَعَهُ إِذَا نَعَّضَهُ بِالْإِعْجَالِ Ve ayaġın sırtıyla bir adamın götüne vurmak maʿnāsınadır; yukālu: نَكَعَهُ إِذَا ضَرَبَ بَطْنَهُ قَدَمَهُ عَلَى دُبُرِهِ Ve bir kimsenin hakkını vermeyip ʿavk ve teʿhīr eylemek maʿnāsınadır, ʿalā-kavlin hakkı vermek maʿnāsına olmakla zıdd olur; yukālu: نَكَعَ فُلَانًا حَقَّهُ إِذَا حَبَسَهُ عَنْهُ أَوْ أَعْطَاهُ

نَكَعٌ [nekʿ] ve

تَنْكَاعٌ [tenkāʿ] (تَنْكَاعٌ [tezkār] vezninde) Memede olan sütün çalışıp cümlesini saġmak maʿnāsınadır; yukālu: نَكَعَ الْمَائِيَّةَ نَكْعًا وَتَنْكَاعًا إِذَا جَهَدَهَا حَلْبًا نَكَعَ عَنِ الْحَاجَةِ إِذَا نَكَلَ عَنْهَا

مَا نَكَعَ [mā nekaʿa] Efʿāl-i nākısadandır mā zāl maʿnāsınadır ki dāʿimī oldu demektir, nükül maʿnāsındandır; yukālu: مَا نَكَعَ يَفْعَلُهُ أَيُّ مَا زَالَ

الْإِنكَاعُ [el-inkāʿ] hemzenin kesriyle) Bu dahi bir kimseyi ivdirip işine mānīʿ olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَنْكَعَ فُلَانًا عَنِ الْأَمْرِ إِذَا أَعْجَلَهُ عَنْهُ وَدَفَعَهُ Ve yorup ʿāciz ve dermānde eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَنْكَعَهُ إِذَا أَعْيَاهُ

التَّنْكِحُ [et-tenkīʿ] Bir adamı ivdirmekle işini nā-tamām koyup maslahatına halel verdirmek ma'nāsınadır; yukālu: **نَكَعَهُ إِذَا نَعَّصَهُ بِالْإِعْجَالِ**

النُّكُوعُ [en-nekūʿ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Bodur ʿavrete denir; cemʿi **نُكِعَ** [nukuʿ] gelir zammeteynle; yukālu: **إِمْرَأَةٌ نُّكُوعٌ أَيَّ قَصِيرَةً**

النُّكَعَةُ [en-nukeʿat] (nūn'un zammıyla **هُمَزَةٌ** [humezet] vezninde) Şaşkın ve ahmak adama, ʿalā-kavlin yerinden aslā ayrılmaz olan adama denir; yukālu: **رَجُلٌ هُكَعَةٌ نُّكَعَةٌ** Ve şol kimseye denir ki çehresi pancar gibi be-gāyet kızıl olmakla kızılığından burnu kabuk kabuk kavlar ola, **أَنَّكَ** [enkaʿ] dahi denir, ke-mā se-yuzkeru. Ve

نَكِعَةُ الطُّرُوثِ [nekeʿatu't-ṭurūṣi] Kurulgan dikenini dedikleri nebātın başında olan kırmızı çiçeğe denir ki bostān-efrūza şebih olur, onunla nesne boyanır.

النُّكَعَةُ [en-nekʿat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) **طُرُوثٌ** [ṭurūṣ]a şebih bir nevʿ nebāt adıdır.

النُّكَيْعَةُ [en-nekiʿat] (فَرِحَةٌ [ferihāt] vezninde) Kızıl benizli ʿavrete denir; yukālu: **إِمْرَأَةٌ نَكَيْعَةٌ أَيَّ حَمْرَاءَ** Ve pek kırmızı dudağa vasf olur; yukālu: **شَفَّةٌ نَكَيْعَةٌ أَيَّ الشَّدِيدَةِ الْحُمْرَةِ**

الْأَنْكَعُ [el-enkaʿ] (أَحْمَرٌ [aḥmer] vezninde) Bu dahi şol adama denir ki çehresi pek kızıl olmakla şiddetinden burnunun derisi soyulup kavlar ola; yukālu: **رَجُلٌ نُّكَعَةٌ كَمَا مَرَّ وَأَنَّكَ إِذَا كَانَ يَتَّقَسَّرُ أَنْفَهُ مِنْ شِدَّةِ الْحُمْرَةِ**

النُّكْعُ [en-nekaʿ] (fethateynle) Bir adam **أَنَّكَ** [enkaʿ] olmak ma'nāsınadır; yukālu: **نَكِعَ الرَّجُلُ نَكَعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ أَنْكَعَ**

النُّكَعَةُ [en-nekeʿat] (fetehtāla) Bu dahi **نَكَعَهُ** [nekeʿatu't-ṭurūṣi] ma'nāsınadır. Ve geven taʿbīr olunan çalı ağacının

zamkına denir. Ve **نُقَاوَى** [nuḳāwā] dedikleri nebātın yemişine denir. Ve **نَكِعَةُ الْأَنْفِ** [nekeʿatu'l-enf] burnun ucuna itlāk olunur; yukālu: **ضَرَبَ نَكِعَةَ أَنْفِهِ أَيَّ طَرْفَهُ** Ve bir cins ağacın yemişine denir ki pek kırmızı olur. Ve **ضُرْدٌ** [ṣurad] vezninde olan **نُكْعٌ** [nukaʿ] lafzından ism olur ki çehresi kararmış kırmızı adama denir.

النُّكْعُ [en-nukaʿ] (ضُرْدٌ [ṣurad] vezninde) Pek kızıl renge denir.

الْمُنْكَعُ [el-munkaʿ] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) Gerisine doğru ricʿat eylemiş adama denir; tekūlu: **رَأَيْتُهُ مُنْكَعًا أَيَّ رَاجِعًا إِلَى وَرَاءِهِ** Ve yastım ve etekli buruna denir; yukālu: **أَنْفٌ مُنْكَعٌ أَيَّ أَفْطَسٌ**

[ن و ع]

النُّوْعُ [en-nevʿ] (nūn'un fethi ve vāv'ın sükünüyle) Türlü ve güne ve darb ve sınıf ma'nāsınadır. Ve bu **جِنْسٌ** [cins]ten ehassır, meselā **حَيَّوَانٌ جِنْسٌ** [cins] ve **إِنْسَانٌ نَوْعٌ** [nevʿ]dir, **كَزَالِكِ لَعْنٌ جِنْسٌ** [cins] ve **أَحْمَرٌ نَوْعٌ** [nevʿ]dir; yukālu: **نَوْعٌ مِنْهُ أَيَّ ضَرَبٌ مِنْهُ** Ve **وَصِنْفٌ مِنْهُ**

نَوْعٌ [nevʿ] Masdar olur, taleb eylemek ma'nāsına; yukālu: **نَاعَهُ يَنْوَعُهُ نَوْعًا إِذَا طَلَبَهُ** Ve tavşancıl kuşu aşağıya doğru süzülüp inmeğe yönelmek ma'nāsınadır; yukālu: **نَاعَتِ الْعُقَابُ إِذَا أُنْجَحَتْ لِلْإِنْقِصَاصِ** Ve iki yana salınmak ma'nāsınadır; yukālu: **نَاعَ الْعُضُنُ إِذَا تَمَائِلَ**

النَّائِعُ [en-nāʿiʿ] **جَائِعٌ** [cāʿiʿ] kelimesine itbāʿdır, ʿalā-kavlin ziyādesiyle açlıktan sarhoş gibi iki tarafa boca vuran kimseye denir; yukālu: **جَائِعٌ نَائِعٌ إِبْتِغَاءً أَوْ مُتَمَائِلٌ جَوْعًا**

النُّوْعُ [en-nūʿ] (nūn'un zammıyla) Susuzluğa denir; ve minhu'd-duʿā'u izā deʿav ʿaleyhi: **جَوْعًا وَنَوْعًا**

التَّيَاعُ [en-Niyāʿ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bir mevziʿ adıdır.

التَّوَعَةُ [en-nevʿat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Yaş fâkiheye denir.

تَوَيْعَةٌ [Nuveyʿat] (جُهَيْنَةٌ [cuheyne] vezninde) Bir dere adıdır.

الْمِنْوَالُ [el-minvāl] (مِنْوَالٌ [minvāl] vezninde) ve mürâdifidir ki cullâhların bez sardıkları selmen ağacına denir; yukâlu: نَسَجَهُ عَلَى مِّنْوَالِهِ Ve vech ve tarîka ve üslûb maʿnâsına müstaʿmeldir; yukâlu: عَلَى أَيِّ مِّنْوَالٍ هُوَ أَيُّ وَجْهِ

التَّنْوِيغُ [et-tenvīʿ] Rüzgâr dalları beri öte salmak maʿnâsındır; yukâlu: نَوَّعْتُهُ الرِّيحُ إِذَا ضَرَبْتُهُ وَحَرَكَتُهُ

التَّنْوِجُ [et-tenevvuʿ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) Gūn-ā-gūn olmak maʿnâsındır; yukâlu: تَنَوَّجَ الشَّيْءُ إِذَا صَارَ أَنْوَاعًا Ve ağacın dalları beri öte salınmak maʿnâsındır; yukâlu: تَنَوَّجَ العُضُنُ إِذَا تَحَرَّكَ Ve yürümekte sâʿire sebk ve takaddüm eylemek maʿnâsındır; yukâlu: تَنَوَّجَ فِي السَّبْرِ إِذَا تَقَدَّمَ

الْإِسْتِنَاعَةُ [el-istināʿat] (إِسْتِفَادَةٌ [istifādet] vezninde) تنوع [tenevvuʿ] ile iki maʿnâ-yı ahîrde mürâdifdir.

الْمُتَنَوِّعُ [el-mutenevviʿ] (ism-i fâʿil bünye-siyle) Irak yere denir; yukâlu: مَكَانٌ مُتَنَوِّعٌ Gūyā ki aralıklarında türlü türlü arāziyi müştemeldir.

التَّائِعَانُ [en-Nāʿiʿān] Vādī-i Benī Cafer b. Kilābʿda iki küçük dağın adıdır.

[ن ه ع]

النُّهُوعُ [en-nuhūʿ] (رُجُوعٌ [rucūʿ] vezninde) Kusacak hâleti yok iken tekellüfle kusmak maʿnâsındır; yukâlu: نَهَعَ الرَّجُلُ نُهُوعًا مِنْ النَّابِ الثَّلَاثِ إِذَا نَهَوَّعَ وَلَا قَلَسَ لَهُ

[ن ي ع]

النَّيْعُ [en-neyʿ] (بَيْعٌ [beyʿ] vezninde) نَوْعٌ [nevʿ] lafzında lügattır ki iki yana salınmak maʿnâsındır; yukâlu: نَاعَ العُضُنُ يَنْبِغُ نَيْعًا إِذَا مَالَ

النَّوَائِعُ [en-nevāʿiʿ] İki yana temâyül eden dallara denir; yukâlu: عُصُونٌ نَوَائِعُ أَيِّ مَوَائِلَ نَجَرَ بَعُونَهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى

FASLU'L-VĀV**(فَضْلُ الْوَاوِ)****[و ب ع]**

الْوَبَاعَةُ [el-vebbāʿat] (vāv'ın fethi ve bā'nın teşdidiyle) Dübüre denir; **إِشْت** [ist] ma'nāsına; ve minhu yukālu: **كَذَبْتُ وَبَاعَتُهُ**: **وَبَاعَةُ الصَّبِيِّ** [vebbāʿatu's-ṣabiyy] çocuğun başında bingıldayık dedikleri yumuşak ve müteharrik yere denir.

التَّوْبِيغُ [et-tevbīʿ] (tefīl) [tefīl] vezninde) Zartalamak ma'nāsınadır; yukālu: **وَبَّعَ بِهَا** **أَيُّ بِالْمَرْأَةِ تَوْبِيغًا إِذَا حَبَّقَ**

وَبَّعَانُ [Vebīʿān] (vāv'ın fethi ve bā'nın kesriyle) Eknāf-ı Āre'de bir karye adıdır.

[و ج ع]

الْوَجَعُ [el-vecaʿ] (vāv'ın ve cīm'in fethiyle) Ağrıya denir; cem'î **أَوْجَاعٌ** [evcāʿ] gelir; **أَجْبَالٌ** [ecbāl] vezninde ve **وِجَاعٌ** [vicāʿ] gelir; yukālu: **بِهِ وَجَعٌ أَيْ مَرَضٌ** Ve

وَجَعٌ [vecaʿ] Masdar olur ağrıyıp acımak ma'nāsına; yukālu: **وَجَعَ رَأْسُهُ كَسَمِعَ وَوَجَعَ وَوَجَعَ كَوَعَدَ وَهِيَ لُعْنَةٌ أَيْ لَعْنَةٌ رَدِيَّةٌ يُوَجَعُ كَسَمِعَ وَيَجْعُ بِقَلْبِ الْوَاوِ يَاءٌ وَيَجْعُ بِقَلْبِهَا أَلْفًا وَبُنُو أَسَدٍ يَقُولُونَ يَجْعُ بِكَشْرِ الْعِجْرِ وَوَجَعُ الْبِيَاءِ الْأُولَى وَيُقَالُ يَجْعُ كَبُرْتُ وَوَجَعًا إِذَا مَرَضَ** Ve eğer **فُلَانٌ يُوَجَعُ رَأْسُهُ** der isen zamīr-i mansūb getirmeksizin **رَأْسٌ** kelimesini mansūb edersin ve eğer zamīr-i mansūbla getirir isen **يُوَجَعُهُ** dersin, **رَأْسٌ** kelimesinin ref'iyle; bunun ikisi de **يَمْنَعُ** veznindedir. Kezālik **أَنَا يَمْنَعُ** vezninde, **أَيُّجَعُ رَأْسِي** dersin **يَمْنَعُ** vezninde, **يُوَجَعُنِي** demeysin, **زِيرَا** ya'nın zammı lahdır.

Şārih der ki işbu **يُوَجَعُ** terkibi ki **رَأْسٌ** in nasbıyladır, **رَأْسُهُ** kabildendir. Zemaḥşerî **Keşşāf** ta ﴿إِلَّا مَنْ سَفِهَ نَفْسَهُ﴾ ayet-i kerimesinde zikr eylediğinin hulāsası bu-

dur ki **سَفِهَ** kelimesi müte'addīr, **إِمْتَهَنَ** ma'nāsınadır; yāhūd cehl ma'nāsını mutazammındır yāhūd lāzımdır ve **نَفْسُهُ** kelimesi şuzūz üzere temeyyüzdür, **زِيرَا** ma'rifedir, **وَعَيْنٌ رَأْيُهُ** ve **وَجَعٌ رَأْسُهُ** ve **عَيْنٌ رَأْيُهُ** kabildendir yāhūd nez'-i hāfidiyyet üzere mansūbdur, **سَفِهَ** fi **نَفْسِهِ** takdīrindedir. Pes **وَجَعٌ رَأْسُهُ** [terkibi] **وَجَعٌ مِنْ رَأْسِهِ** takdīrinde olur ki başının ağrısından derd-nāk oldu demektir.

الْوَجْعُ [el-veciʿ] [ḥacil] vezninde ism-i fā'ildir Marīz ma'nāsınadır. Cem'î **وَجَعُونَ** [veciʿūn] gelir ve **وَجَعَى** [vecāʿ] gelir, **وَجَعَى** [vecāʿ] gelir, **سَكَرَى** [sekrā] vezninde ve **وَجَعَى** [vecāʿ] gelir, **سَكَرَى** [sekārā] vezninde, kezālik cem'î mü'ennesinde **وَجَعَى** [vecāʿ] denir, **سَكَرَى** [sekārā] vezninde ve **وَجَعَاتٌ** [veciʿāt] gelir.

الْوَجِيعُ [el-vecīʿ] [emīr] vezninde) Derd-nāk edici nesneye denir, **أَلِيمٌ** [elīm] **مَوْلِمٌ** [mūlim] ma'nāsına olduğu gibi; yukālu: **ضَرَبْتُ وَجِيعَ أَيْ مُوجِعَ**

الْوَجَعَاءُ [el-Vecāʿ] [ṣaḥrāʿ] vezninde) Bir mevzīʿ adıdır. Ve dübüre itlāk olunur. Ve Ezd kabilelerinden bir kabile adıdır.

أُمُّ وَجَعِ الْكَبِيدِ [ummu veciʿi'l-kebid] Bir nebātın künyesidir, tenāvülü ciğer ağrısına şāfi olmakla itlāk eylediler.

الْوَجِعةُ [el-ciʿat] [ʿidet] vezninde) Arpadan yapılmış bozaya denir; tekülü: **سَقَانِي الْوَجِعةُ أَيْ نَبِيذُ الشَّعِيرِ**

الْإِيْبَاعُ [el-īcāʿ] (hemzenin kesriyle) Ağrıtmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَوْجَعُهُ إِذَا أَلَمَهُ**

التَّوَجُّعُ [et-teveccuʿ] [tefaʿul] vezninde) Bir musibet sebebiyle derd-nāk olmak ma'nāsınadır yāhūd bir yeri ağrıtmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَوَجَّعَ الرَّجُلُ إِذَا تَفَجَّعَ**

أَوْ تَسْكِي Ve bir kimsenin hāline esirgeyip acıyıp yanmak ma'nāsınadır; yukālu: تَوَجَّعَ لِفُلَانٍ إِذَا رَأَى لَهُ

[و د ع]

الْوَدْعَةُ [el-vede'at] (vāv'ın fethi ve dāl'ın sükūnuyla ve fetehtle cā'izdir) Katır boncuğu dedikleri boncuğa denir ki deryādan çıkar, beyāz ve ortası hurmā çekirdeğinin yarığı gibi yarıklar olur, isābet-i ‘ayn için çocuklara ta'lik olunur; cem'i وَدَعَاتٌ [vede'āt] gelir, حَرَكَاتٌ [ḥarekāt] vezninde, Fārisīde har-mühre derler.

ذَاتُ الْوَدْعِ [zātu'l-veda'] (fethateynle) Putlara denir, أُوتَانٌ [evsān] ma'nāsına. Şārih der ki mü'ellif burada أُوتَانٌ [evsān] lafzını tahkiren müfred mü'ennesle tavsif eylemiştir. Ve Nūḥ peygamber ‘alā-nebiyyinā ve ‘aleyhi's-selām hazretlerinin sefinesine itlāk olunur; ba'zı eş'ārda vāki' olmuştur. Ve Ka'be-i mu'azzamaya itlāk olunur, selefte perdesine وَدَعَةٌ [vede'at] ta'lik eyledikleri için, kezālik أُوتَانٌ [evsān]ın dahi vech-i tesmiyesi budur.

ذُو الْوَدَعَاتِ [Zu'l-Vede'āt] [فَتْحَاتٌ] [feteht] vezninde) Hamākatle darb-ı mesel olan Hebenneka b. Zeyd b. Şervān'ın lakabıdır. Zāyi' olurum diye ba'zı kemik ve hazef-pāre ve vede'attan bir kılāde yapıp dā'imā gerdanına ta'lik eder idi. Ve sakalı be-gāyet uzun idi ki emāre-i cümle-i hamākattendir. Bir gece birāderi o kılādeyi çalıp kendi gerdanına ta'lik eyledi. Sabāhtan Hebenneka kalkıp kılāde-i mezbūru birāderinin gerdanında gördükte "يا أَخِي أَنْتَ أَنا فَمَنْ أَنَا?" "Sen benim, ammā ben kimim?" diye kendi nefsin-den iştibāhla istiknāh eyledi. Ona mebnī hamākatle darb-ı mesel oldu.

الْوَدْعُ [el-vede'] (رَدْعٌ [red'] vezninde) Misāfir giderken aḥbāb ve müte'allakātını ve onlar dahi onu esenlemek ma'nāsınadır, وَدَعَهُمُ الْمَسَافِرُ وَوَدَعًا تَوَدِّعُ [tevdī'] gibi; yukālu: وَوَدَعَهُمُ الْمَسَافِرُ وَوَدَعًا تَوَدِّعُ كَوَضَعَهُ وَوَدَعًا إِذَا خَلَفَهُمْ خَافِضِينَ وَيُقَالُ وَوَدَعُوهُ إِذَا دَعَوْا لَهُ بِأَنْ يَتَحَمَّلَ اللَّهُ عَنْهُ كَأَبَةِ السَّفَرِ وَأَنْ يُبَلِّغَهُ لِدَعَةٍ وَوَدَعًا كَمَا سَيَذْكُرُ فِي التَّوَدِّيعِ [vede']dir. Ve

وَدَعٌ [vede'] ve

وَدَاعَةٌ [vede'at] [كَرَامَةٌ] [kerāmet] vezninde) Bir nesne ārām bulup sākin ve ber-karār olmak ma'nāsınadır; yukālu: وَوَدَعُ الشَّيْءِ وَوَدَعٌ وَوَدَاعَةٌ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ وَالثَّلَاثُ إِذَا سَكَنَ وَوَدَعًا وَوَدَاعَةً Ve

وَدَعٌ [vede'] Terk eylemek ma'nāsınadır; ke-mā se-yuzkeru. Ve bir nesneyi bir nesne içre hıfz eylemek ma'nāsınadır; yukālu: وَوَدَعُ الثَّوْبِ بِالْثَّوْبِ وَوَدَعًا إِذَا صَانَهُ

وَدَعٌ [vede'] Kabr ve mezāra, ‘alā-kavlin kabrin çevresine denir ki avlu ve haziresidir. Ve ‘arab tavşanına denir ki tarla sıçanı dahi derler, يَرْبُوعٌ [yerbū'] ma'nāsına; bunda dāl'ın fethiyle de cā'izdir.

التَّوَدِّيعُ [et-tevdī'] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) Bu dahi misāfir kalan kimseleri ve kalan kimseler misāfirleri esenlemek ma'nāsınadır; yukālu: وَوَدَعُ الْمَسَافِرِ النَّاسَ إِذَا خَلَفَهُمْ خَافِضِينَ وَهُمْ وَوَدَعُوهُ إِذَا سَافَرَ تَفَاوُلًا بِاللَّدَعَةِ الَّتِي يَصِيرُ إِلَيْهَا إِذَا قَمَلَ أَيُّ دَعَةٍ لَكِنَّ رَاقِبِ بْنِ بَيَانٍ بِمُؤَنَافِئِهِ وَوَدَعًا [vede'] ma'nāsındandır, ba'dehu misāfiri esenleyerek teşyī'de müte'āref oldu. Ve

تَوَدِّعٌ [tevdī'] Terk eylemek ma'nāsınadır, ke-mā se-yuzkeru. Ve

تَوَدِّعُ الثَّوْبِ [tevdī'u's-sevb] Libāsı cāmedān içre vaz' ve hıfz eylemekten 'ibārettir; yukālu: وَوَدَعُ الثَّوْبِ فِي صَوَانٍ إِذَا جَعَلَهُ فِيهِ يَضُونُهُ

الْوَدَاعُ [el-vedāʿ] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) وَدَعٌ [vedʿ] ve تَوَدَّعٌ [tevdīʿ]den isimdir, misâfir geri kalanlar ile ve onlar da misâfir ile esenleşmeğe denir. Ve esene dahi denir ki Fārisīde bedrūd denir.

الْوَدِيعُ [el-vedīʿ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve **الْوَادِعُ** [el-vādīʿ] Ārām bulup sâkin ve müs-takarr olmuş nesneye denir. Ve

وَدِيعٌ [vedīʿ] ʿAhd ve peymāna itlāk olunur, **وَدِيعَةٌ** [vedīʿat] gibi; yukālu: **بَيْنَهُمْ وَدِيعٌ وَوَدِيعَةٌ**: فَرَسٌ وَوَدِيعٌ وَمُؤَدُّوعٌ أَيُّ مُسْتَرِيحٍ Ve alaşa ve serkeş olmayıp sehl ve rāhat olan ata denir, **مُؤَدُّوعٌ** [mevdūʿ] gibi; yukālu: **فَرَسٌ وَوَدِيعٌ وَمُؤَدُّوعٌ أَيُّ مُسْتَرِيحٍ**

الْإِتْدَاعُ [el-ittidāʿ] (إِتِّفَاقٌ [ittifāk] vezninde) Bu dahi bir nesne ārām bulup sâkin ve ber-karār olmak maʿnāsındır; yukālu: **إِؤْتَدَّعَ** idî, müʿellif bunu tekrār eylemiştir.

الْمُؤَدُّوعُ [el-mevdūʿ] Sekīne ve ārām ve karār maʿnāsına ism olmuştur; tekūlu: **عَلَيْكَ بِالْمُؤَدُّوعِ أَيُّ السَّكِينَةِ وَالْوَقَارِ** Ve rām ve sâkin ata denir. Müʿellif bunu tekrār eylemiştir, niteki **مُؤَدُّوعٌ** [mūdaʿ] dahi denir. Ve Herim b. Damdam nām kimsenin feresi isimdir.

الْوَدِيعَةُ [el-vedīʿat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Emānet konulmuş nesneye denir; cemʿi **وَدَائِعٌ** [vedāʿiʿ]dir. Terk yāhūd **دَعَةٌ** [deʿat] maʿnāsındandır; yukālu: **هُوَ وَدِيعَةٌ** Ve Vedīʿa b. Cuzām ve Vedīʿa b. ʿAmr sahābilerdir.

الْمُؤَدُّوعُ [el-mūdaʿ] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) Bu dahi oynak ve serkeş olmayan rāhatlı ata denir; yukālu: **فَرَسٌ وَوَدِيعٌ وَمُؤَدُّوعٌ وَمُؤَدُّوعٌ أَيُّ دُو دَعَةٍ مُسْتَرِيحٍ**

الْتُدَاعَةُ [et-tudʿat] (غُرْفَةٌ [gurfet] vezninde) ve **الْتُدَعَةُ** [et-tudeʿat] (هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) ve

الْتُدَاعَةُ [et-tedāʿat] (سَحَابَةٌ [sehābet] vezninde) ve

الْدُّعَةُ [ed-deʿat] (دَالٌın fethiyle) Emr-i maʿāšta olan bolluğa ve huzūr ve rāhat ve refāhiyete denir; yukālu: **هُوَ فِي تَدُّعَةٍ وَتَدُّعَةٍ أَيُّ خَفُضٍ وَسَعَةٍ فِي الْعَيْشِ وَتَدُّعَةٍ وَدَعَةٍ أَيُّ خَفُضٍ وَسَعَةٍ فِي الْعَيْشِ**

الْمِيدَعُ [el-mīdaʿ] ve

الْمِيدَعَةُ [el-mīdeʿat] ve

الْمِيدَاعَةُ [el-mīdāʿat] (mīmʿlerin kesriyle) Gündeye giyilen libāsa denir; cemʿi **مَوَادِعُ** [mevādīʿ] gelir. Ve

مِيدَعٌ [mīdaʿ] Bir adamın yerine işini görüp onu işlemekten sıyānet ve o işte kifāyet eden adama denir; yukālu: **مَا لَهُ مِيدَعٌ أَيُّ مَا لَهْ مَنْ يَكْفِيهِ الْعَمَلُ يَغْنِي يَدْعُهُ وَيَضُونُهُ عَنِ الْعَمَلِ** Ve şol kelāma denir ki ondan hayā ve inkıbāz terettüb eylemekle hoşla gelmeyip hüzn ve infīʿālî mücib ola; yukālu: **كَلَامٌ مِيدَعٌ أَيُّ يُحْزِنُ** **لَأَنَّهُ يُحْتَسَمُ مِنْهُ وَلَا يُسْتَحْسَنُ**

الْأَوْدُعُ [el-evdaʿ] (أَحْمَرٌ [ahmer] vezninde) Kursağının tüyleri beyāz olan güvercine denir; yukālu: **حَمَامٌ أَوْدُعٌ إِذَا كَانَ فِي بَزْوَعٍ** Ve ʿArab tavşanına denir, **يَرْبُوعٌ** [yerbūʿ] maʿnāsına.

ثَبِيَّةُ الْوَدَاعِ [Şeniyyetuʿl-Vedāʿ] Medīne-i münevvereʿnin hāricinde bir belendir ki Mekkeʿye ʿazīmet edenleri ahabāb ve müteʿallakātı oraya kadar teşyīʿ ve o dahi onları orada tevdīʿ eder.

وَدَاعَةٌ [Vedāʿat] (سَحَابَةٌ [sehābet] vezninde) Yemen nevāhīsinde bir nāhiye adıdır. Ve

وَدَاعَةٌ [Vedāʿat] Esmādandır: Vedāʿa b. Cuzām yāhūd İbn Hārām ve Vedāʿa b. Ebī Zeyd ve Vedāʿa b. Ebī Vedāʿa es-Sehmī ashābdandır. Ve Vedāʿa b. ʿAmr bir kabīle pederidir yāhūd bu Vādīʿaʿdır.

وَادِعٌ [Vādīʿ] (رَادِعٌ [rādīʿ] vezninde)

eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِذَا فُلَانًا إِذَا تَوَدَّعَ Bu sûrette azdâddan olur. Ve bir kimseye تَوَدَّعَ [tevdîr] vaktinde tahiyet ve teslîm eylemek maʿnāsınadır; tekülü: تَوَدَّعَ مَنِيَّ عَلَى الْمَجْهُولِ أَي سُلِّمَ عَلَيَّ يَغْنِي لِلتَّوَدَّعِ Ve müsterih olmak maʿnāsına müstafemeldir; ve minhu kavluhu sallallāhu ʿaleyhi ve sellem: “إِذَا رَأَيْتَ أُمَّتِي تَهَابُ الظَّالِمَ أَنْ تَقُولَ إِنَّكَ ظَالِمٌ فَقَدْ تَوَدَّعَ مِنْهُمْ” أَي اسْتَشْرِيحَ مِنْهُمْ وَخَذَلُوا وَخَلَّى بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ الْمَعَاصِي أَوْ تَحْفِظَ مِنْهُمْ وَتَوْفِي كَمَا يَتَوَفَّى مِنْ شَرَارِ النَّاسِ Yaʿnī “Bir zālim ve sitem-kār satvet ve mehābet sāhibi gaddār olmakla havfından nāṣī ümmetim ona sen hilāf-ı şerʿ zulm ve cevr ediyorsun demeye cesāret edemez olmalarıyla nush ve irşād cihetiyle mihnet ve meşakkate giriftār olmaksızın min-baʿd sükūt ve hemān kalbleriyle inkāra mübāderet eylemeleriyle āsüde ve müsterih olurlar ise o makûleler gittikçe meʿāsī ve tугyāna inhimāk ederek hizy ve hizlāna müstagrak ve ʿukûbet-i ilāhiyyeye tamām müstahak olurlar” yāhūd “o makûle inkār ve irşāddan sükūt edenlerden şirār-ı nāstan tevakkī olunduğu gibi tevakkī ve tahaffuz olunur.” Muktezāsī emr-i maʿrûfta tekāsülden nehydir.

[و د ع]

الْوَدْعُ [el-vezʿ] (zāl-ı muʿceme ile) Seyelān eylemek maʿnāsınadır; yukālu: وَدَّعَ الْمَاءُ وَدَّعًا مِنَ النَّبِيبِ الثَّلَاثِ إِذَا سَالَ

الْوَادِعُ [el-vāziʿ] Sāfi ve hoş-güvār suya denir. Ve yalçın parlak taşlar üzere cārī olan sāfi suya denir.

[و ر ع]

الْوَرَعُ [el-veraʿ] (fethateynle) Sakınmak maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ أَهْلُ الْوَرَعِ أَي التَّقْوَى **الْوَرَاعَةُ** [el-verāʿat] (fānāʿat) [kanāʿat] veznin-

de) ve

الْوَرَعُ [el-verʿ] (z̄erʿ) [zerʿ] vezninde ve fethateynle) ve

الْوَرُوعُ [el-verūʿ] (q̄būl) [q̄būl] vezninde ve r̄ucūʿ [rucūʿ] veznlerinde) Günāhtan ve mehārimden ve nā-sezā nesnelere sakınıp perhîz eylemek maʿnāsınadır; maʿnā-yı mezkûrdan meʿhūzdur; yukālu: وَرَعَ الرَّجُلُ كَوْرَتٍ وَوَجَلَ وَوَرَعَ كَوْرَمَ وَرَاعَةً وَوَرَعًا وَوَرُوعًا إِذَا تَخَرَّجَ Ve

وَرَاعَةٌ [verāʿat] ve

وُرُوعٌ [vurūʿ] Korkak olmak maʿnāsınadır, ke-mā se-yuzkeru.

الرِّعَاةُ [er-rīʿat] ve

الرِّيعَةُ [er-rīʿat] (rāʿların kesriyle ki lügat-ı ahîre r̄ivʿat]tan maklûbedir) İttikā ve taharrüc maʿnāsından isimlerdir, menhiyyāt ve mehārimden sakınmağa denir, perhîz maʿnāsına; ve minhu yukālu: Ve فُلَانٌ سَيِّءُ الرِّعَاةِ وَالرِّيعَةِ أَي قَلِيلُ الْوَرَعِ

رِعَةٌ [riʿat] Sîret-i hūb ve heyʿet-i haseneye denir. ʿAlā-kavlin bunun muhālifine demekle zıdd olur; yukālu: لَهُ رِعَةٌ أَي هَدَى وَحَسُنُ هَيْبَةً أَوْ سُوءَهَا وَحَسُنُ رِعَتُهُمْ أَي سَانَهُمْ وَأَمْرُهُمْ

الْوَرَعُ [el-veriʿ] (ketif) [ketif] vezninde ismi-fāʿildir) Menhiyyāt ve mehārimden pek perhîz ve ictināb eden adama denir. Ve korkak adama denir; yukālu: رَجُلٌ وَرِعٌ أَي جَبَانٌ Ve aslā bir işe yaramaz ve elinden hayr ve şer gelmez olan sagîr ve hakîr ve zaʿîf adama denir; yukālu: رَجُلٌ وَرِعٌ أَي صَغِيرٌ صَعِيفٌ لَا غِنَاءَ عِنْدَهُ **وَرَعٌ** [veraʿ] lafzını ketif [ketif] vezninde olan وَرِعٌ [veriʿ] zeylinde irād eylemekle zāhiren bunlar da ketif [ketif]

vezninde olurlar, lākin *Şihāh*'ın takyidine göre fethateynle olmakla re's-i mādde olan اَلْوَرَعُ اَلْتَقْوَى cümlesine ma'tūf olup sûret-i masdarda olurlar.

اَلْوَرَاعَةُ [el-verā'at] [فَنَاعَةٌ] [ḳanā'at] vezninde) ve

اَلْوَرَاعُ [el-verā'c] [سَحَابٌ] [sehāb] vezninde) ve

اَلْوَرَعَةُ [el-ver'at] (vāv'ın fethi ve zammıyla) ve

اَلْوَرُوعُ [el-vurū'c] [فُعُودٌ] [ḳu'ūd] vezninde) ve

اَلْوَرُوعُ [el-vur'c] (vāv'ın zammıyla ve zammeteynle) Bir adam korkak olmak ma'nāsınadır; yukālu: وَرَعُ الرَّجُلِ وَوَرَعٌ وَرَاعَةٌ وَرَاعَةٌ وَوَرَاعًا وَوَرَاعًا وَوَرَاعًا وَوَرُوعًا وَوَرُوعًا وَوَرُوعًا وَوَرُوعًا إِذَا جَبِنَ Ve hakīr ve za'if ve çolpa ve işe yaramaz olmak ma'nāsınadır; yukālu: وَرَعٌ فَلَانَ وَوَرَعٌ إِذَا صَغُرَ وَصَغَفَ

وَرَاعَةٌ [verā'at] ve

وَرُوعٌ [vur'c] (vāv'ın zammıyla) ve

وَرُوعٌ [vurū'c] Bir adamın mālī ya'nī devābb ve mevāşisi hakīr ve za'if olmak ma'nāsınadır; yukālu: وَرَعُ الرَّجُلِ وَرَاعَةٌ وَوَرُوعًا وَوَرُوعًا وَوَرُوعًا وَوَرُوعًا إِذَا كَانَ مَالُهُ أَوْرَاعًا Ve

وَرَاعَةٌ [verā'at] Bir nesneden geri durup ferāgat eylemek ma'nāsınadır; yukālu: وَرَعٌ عَنْهُ يَرِغُ كَوَرِثَ يَرِثُ وَرَاعَةٌ إِذَا كَفَّ عَنْهُ

اَلْأَوْرَاعُ [el-evrā'c] (hemzenin fethiyle) Zikr olunan وَرَعٌ [verā'c] lafzının cem'idir ki sagīr ma'nāsınadır; yukālu: مَالُهُ أَوْرَاعٌ أَيَّ صِعَاژَ

اَلْوَرِيعُ [el-verī'c] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) Bir nesneden geri durup fāriḡ olan adama denir; yukālu: هُوَ وَرِيعٌ أَيَّ كَأَفِّ

اَلْوَرِيعَةُ [el-Verī'at] [سَفِينَةٌ] [sefīnet] vezninde) Aḡvaş b. 'Amr'ın feresi ismidir ki Mālik b. Nuveyre bahş eylemişti. Ve Benū Fuḳaym yurdunda bir mevzi' adıdır.

اَلْإِيزَاغُ [el-irā'c] (hemzenin kesriyle) İki nesne miyānına hāciz ve hā'il olmak ma'nāsınadır; yukālu: اَوْرَعُ بَيْنَهُمَا إِذَا حَجَرَ

اَلتَّوْبِيعُ [et-tevirī'c] Bir kimseyi bir nesneden geri durdurmak ma'nāsınadır; yukālu: وَرَّعَهُ وَرَّعَ الْإِبِلَ عَنِ الْمَاءِ إِذَا رَدَّهَا

اَلْمُوْرِعُ [el-Muverri'c] [مُحَدِّثٌ] [muḡaddiḡ] vezninde) Esmādandır: Muḡaḡir b. el-Muverri'c muḡaddistir.

اَلْمُوْرَاعَةُ [el-muvāra'at] [مُفَاعَلَةٌ] [mufā'alet] vezninde) Söyleşmek ma'nāsınadır; yukālu: وَارَعَهُ إِذَا نَاطَقَهُ وَكَأَلَمَهُ وَارَعًا إِذَا شَاوَرَهُ

اَلتَّوْرِعُ [et-teverru'c] [تَفْعُلٌ] [tefa'ul] vezninde) Nā-sezā ve menhiyyāttan bi't-tab'c perhīz eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَوْرَعُ فَلَانٌ مِنْ كَذَا إِذَا تَحَرَّجَ

[وزع]

اَلْوَرَعُ [el-vez'c] [نَزَعٌ] [nez'c] vezninde) Bir adamı bir nesneden geri durdurup ferāgat ettirmek ma'nāsınadır ki lisānımızda yasak eylemek ta'bīr olunur; tekūlu: وَرَعْتُهُ وَرَعْتُهُ مَا يَرِغُ السُّلْطَانُ أَكْثَرَ مِمَّا يَرِغُ "اَلْفُرَّانُ"

اَلْإِيتْرَاغُ [el-ittizā'c] [إِيتْفَاكٌ] [ittifāḳ] vezninde) وَرِغٌ [vez'c]in mutāvī'idir; tekūlu: وَرَعْتُهُ فَاتَّرَعَ أَيَّ كَفَفْتُهُ فَكَفَفَ

اَلْإِيزَاغُ [el-izā'c] (hemzenin kesriyle) Bir adamı bir nesneye kindirmek ma'nāsınadır; yukālu: اَوْرَعَهُ بِالشَّيْءِ أَيَّ أَغْرَاهُ Ve ilḡām ma'nāsına müsta'meldir; tekūlu: اَوْرَعَنِي اللهُ شُكْرَهُ أَيَّ اَلْهَمَنِي Ve nāka bevlini almak ma'nāsına olan, ḡayn-ı mu'ceme iledir,

Cevherī galatından nāṣī ʿayn-ı mühmele ile zikr eyledikten sonra sıhhatine hükm ile ğayn-ı muʿceme ile de sebt eylemiştir. Ve تَوَزِيعٌ [tevziʿ] maʿnāsına gelir; yukālu: أَوْزَعُوهُ إِذَا فَرَّقُوهُ وَقَسَّمُوهُ

الْمَوْزِعُ [el-muzaʿ] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) Bir nesneye terġib olunup kındırılmış kimseye denir; yukālu: هُوَ مَوْزِعٌ أَيُّ مُعْرَى بِهِ

الْوَزُوعُ [el-vezūʿ] (قَبُولٌ [qabūl] vezninde) İsmidir, kındırmağa denir. Ve bu maʿnāda masdar olur; yukālu: وَزَعَهُ يَزَعُهُ وَرُوعًا إِذَا أَعْرَاهُ

الْوَزَعَةُ [el-vezeʿat] (فَتْحًاتِلَا [vāziʿ] lafzının cemʿidir ki māniʿ ve zācir maʿnāsınadır. Bu ʿalāka ile Hudā-yı müteʿāl hazretlerinin nehy ve tahrīm eylediği eşyā ve efʿalden halkı menʿ ve zecr eden vülāt ve hükkāma itlāk olunur; yukālu: لَا بُدَّ لِلنَّاسِ مِنْ وَزَعَةٍ أَيُّ وِلَاةٍ مَانِعِينَ مِنْ مَحَارِمِ اللَّهِ Ve

وَأَزَعٌ [vāziʿ] Köpeğe itlāk olunur, kurdu koyunlarından menʿ eylediği için. Ve ʿaskerin alayını yasayıp taburunu tesviye makülesi umürlerini tedbîr ve temşîr-pezîr eden alay çavuşu makülesine itlāk olunur; yukālu: هُوَ وَأَزَعُ الْجَيْشِ إِذَا كَانَ يُدَبِّرُ أُمُورَهُمْ وَيَزِدُّ مِنْ شَدِّ مِنْهُمْ Ve

وَأَزَعٌ [Vāziʿ] Esmādandır: Vāziʿ b. ez-Zirāʿ ve mensüb olmayarak diġer Vāziʿ ashābdandır. Ve Vāziʿ b. ʿAbdullāh tābiʿındendir. Ve Ebu'l-Vāziʿ en-Nehdī ve Ebu'l-Vāziʿ ʿUmeyr ve Ebu'l-Vāziʿ Cābir er-Rāsibī tābiʿilerdir. Ve Huzeyl kabilesi وَأَزَعٌ [vāziʿ] lafzında vāv'ı yā'ya kalb ile يَأَزِعُ [yāziʿ] derler.

الْأَوْزَاعُ [el-evzāʿ] (hemzenin fethiyle) Cemʿat maʿnāsınadır; yukālu: بِهَا أَوْزَاعٌ مِنْ جَمَاعَاتِ النَّاسِ أَيُّ جَمَاعَاتِ Hemdān kabilesinden bir batnın pederi olan Merşed b. Zeyd'in

lakabıdır. İmām ʿAbdurrahmān b. ʿAmr el-Evzāʿı batn-ı mezbūra mensübdür. Ve Dımaşq kazāsında Bābu'l-Ferādīs hāricinde bir karye adıdır; Muġtīs b. Sumeyy el-Evzāʿı ki bin nefer sahābe-i kirāmı idrāk eyledi, oradandır.

مَوْزِعٌ [Mevzaʿ] (مَجْمَعٌ [cemʿ] vezninde) Yemen'de bir karyedir ki ʿAden huccācının altıncı merhalesinde vākiʿdir.

أَزِيعٌ [Uzeyʿ] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Bir recül ʿalemidir; aslı وَزِيعٌ [Vuzeyʿ] idi.

الْإِسْتِيزَاةُ [el-istūzāʿ] Dergāh-ı Hak'tan ilhām niyāz eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَوْزَعَ اللَّهُ شُكْرَهُ إِذَا اسْتَلْهَمَهُ

التَّوَزِيعُ [et-tevziʿ] Bir nesneyi hisse hisse bölüp üleştirmek maʿnāsınadır; yukālu: وَزَعَ الْمَالَ بَيْنَهُمْ إِذَا فَرَّقَهُ وَقَسَّمَهُ

التَّوَزَعُ [et-tevezzuʿ] (تَفْعُلٌ [tefaʿul] vezninde) Bir nesneyi hisse hisse bölüşmek maʿnāsınadır; yukālu: تَوَزَعُوهُ إِذَا اقْتَسَمُوهُ

الْمُتَّزِعُ [el-mutteziʿ] (مُتَّفِعٌ [muttefik] vezninde) Şedîdü'n-nefs maʿnāsınadır; yukālu: رَجُلٌ مُتَّزِعٌ أَيُّ الشَّدِيدِ النَّفْسِ

[ا و س ع]

السَّعَةُ [es-seʿat] (دَعَا [deʿat] vezninde) ve

السَّعَةُ [es-siʿat] (زِنَةٌ [zinet] vezninde) Bir nesne bir şey'e geniş gelmek maʿnāsınadır; yukālu: وَسِعَهُ الشَّيْءُ ضِيقٌ يَسَعُهُ كِبَضْعُهُ سَعَةً وَسَعَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ ضِدُّ ضَاقَ لِيَسَعَكَ بَيْنَكَ وَهُوَ أَفْرَقٌ بِالْفَرَارِ Arab: tekülü'l-ʿArab: Yaʿnī “Sana meskenin geniş olsun ki onda karar ve ārām üzere ol” demekten kināyedir. Ve bir nesne bir şey'e bol gelmekle onu içine almak maʿnāsına ve bir nesne bir kaba sığışmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: هَذَا الْإِنَاءُ يَسَعُ عَشْرِينَ كَيْلًا أَيُّ يَتَسَعُ عَشْرُونَ وَهَذَا يَسَعُهُ عَشْرُونَ كَيْلًا أَيُّ يَتَسَعُ

وَسَعَتْ رَحْمَةُ اللَّهِ كُلَّ شَيْءٍ ve yukālu: فِيهِ عَشْرُونَ وَأَحَاطَ ve yukālu: وَلِكُلِّ شَيْءٍ وَعَلَى كُلِّ شَيْءٍ أَيَّ أَحَاطَ Pes mefʿülü mahzûf olur ki müteʿaddidir. Ve

سَعَةٌ [seʿat] Tâb u tâkat ve kudret maʿnâsına müstaʿmeldir; aslı وَسَعٌ idi, hâ vāv'dan ʿivazdır; ve minhu tekûlu: مَا أَسَعُ ذَاكَ أَيَّ مَا أَطِيقُهُ Ve

سَعَةٌ [seʿat] At kısmı وَسَاعٌ [vesāʿ] olmak maʿnâsınadır; ke-mâ se-yuzkeru.

Şārih der ki *Miṣbāh*'ın beyânına göre bu mādde bāb-ı sâlisten ve bāb-ı rābi'den ve hāmisten vāriddir; yukālu: وَسِعَ الْإِنَاءُ الْمَتَاعَ وَيَسَعُهُ سَعَةٌ مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ وَيُقَالُ وَسِعَ الْمَكَانُ الْقَوْمَ وَوَسِعَ الْمَكَانُ إِذَا اتَّسَعَ يَتَّعَدَى وَلَا يَتَّعَدَى وَيُقَالُ وَسِعَ Ve bunlardan ism kezālik **سَعَةٌ** [seʿat] ve **سُعَةٌ** [vusʿat]tir, عُرْفَةٌ [ğurfet] vezninde; yukālu: فِي الْمَوْضِعِ سَعَةٌ وَوُسْعَةٌ

الْوَسِيعُ [el-vāsiʿ] Bol ve geniş nesneye denir; yukālu: وَمَكَانٌ وَاسِعٌ ضِدُّ ضَيِّقٍ Ve

وَاسِعٌ [Vāsiʿ] Dergāh-ı rubūbiyyetinden cemīʿ-i mesʿūlāta ʿatā ve ihsānı kâfi kesirü'l-ʿatā olan Hazret-i Hak celle ve ʿalānın esmā-i hüsnāsındandır yāhūd ʿilmi cümle-i eşyāyı muhīt yāhūd rızkı cemīʿ-i mahlūkāta şāmil ve rahmeti kaffe-i eşyāyı müsteʿib demektir, ke-mâ fi kavlihi taʿālā: ﴿وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ﴾ أَي الْكَثِيرُ الْعَطَاءِ الَّذِي يَسَعُ لِمَا يُسْأَلُ أَوْ الْمُحِيطُ بِكُلِّ شَيْءٍ أَوْ الَّذِي وَسِعَ رِزْقُهُ بِجَمِيعِ خَلْقِهِ وَرَحْمَتُهُ كُلَّ شَيْءٍ Habbān şeref-i sohbetinde ihtilāf olundu.

الْوُسْعُ [el-vusʿ] (vāv'ın harekāt-ı selāsıyla) Gınā ve servet ve yesār maʿnâsına müstaʿmeldir; yukālu: هُوَ مِنْ أَهْلِ الْوُسْعِ أَي الْجِدَّةِ Ve tâb u tâkat maʿnâsına müstaʿmeldir, **سَعَةٌ** [siʿat] gibi; yukālu: هُوَ لَيْسَ فِي وَوُسْعِي وَوَسْعَتِي أَيَّ طَأْتِي

الْوَسَاعُ [el-vesāʿ] [seḥāb] vezninde) Cüst ve çālāk hizmet-kāra denir; yukālu: فَرَسٌ وَسَاعٌ أَيُّ نَدَبٌ Ve yügürük devende ata, ʿalā-kavlin adımları geniş olup kulaçlayarak seğirten ata denir; yukālu: الْجَوَادُ أَوْ الْوَسَاعُ الْخَطُّو وَالذَّنَعُ

الْوَسِيعُ [el-vesīʿ] [emīr] vezninde) Bu dahi bol ve geniş nesneye denir; yukālu: Ve yügürük yāhūd adımları geniş ata denir. Ve Benū Saʿd ile Benū Kuşeyr beyninde bir suyun adıdır.

الْوَسَاعَةُ [el-vesāʿat] [ḡanāʿat] vezninde) ve

الْسَعَةُ [es-seʿat] (sīn'in fethiyle) Hizmet-kār kezālik at kısmı وَسَاعٌ [vesāʿ] olmak maʿnâsınadır; yukālu: وَسِعَ الْعُلَامُ وَالْفَرَسُ وَسَاعَةٌ وَسَعَةٌ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَا وَسَاعًا

يَسَعُ [Yesaʿu] [yeḏaʿu] vezninde) İsm-i aʿcemīdir, bir peygamber-i zī-şān ismidir. Ve ona harf-i taʿrīf olan elif ve lām idhāl olunmuştur. Ve bunun nezāʿirine harf-i taʿrīf idhāl olunmaz, يَزِيدٌ gibi. Ve bazı kurrā iki lām'la الَّيْسَعُ unvānında kırāʿat eylediler ki Ḥamza ve Kisāʿī kırāʿatidir. Müʿellifin *Başāʿir*'de beyânına göre الَّيْسَعُ ism-i aʿcemīdir, gayr-i munsarıftır. Ve ʿinde'l-baʿz ʿArabīdir, نَفَعٌ [nefʿ] vezninde, aslı يَسَعُ idi. ʿAlā-kavlin aslı يَسَعُ olmakla vezni يَعَلُ [yeʿalu] idi, vüsʿat-i ʿilmi için. Ve müşārünileyh Hazret-i İlyās ʿaleyhisselāmın halīfesidir. Mütercim der ki müʿellifin burada وَلَا يَدْخُلُ عَلَى نَظَائِرِهِ كَبِيرِدٌ ibāretinde vāki كَبِيرِدٌ kavli menfiye kezālik nefye de misāl olmak muhtemeldir ki işbu mısraʿa işāret olur: رَأَيْتَ الْوَلِيدَ بِنَ الْيَزِيدِ مَبَارَكًا

الإيساعُ [el-īsāʿ] (hemzenin kesriyle) Gınā ve servet sâhibi olmak maʿnâsınadır;

yukālu: وَسِعَ الرَّجُلُ إِذَا صَارَ ذَا سَعَةٍ ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿وَأَنَا لَمُوسِعُونَ﴾ أَنَّى أَعْتَبَاءُ Ve servet ve sāmān sâhibi eylemek ma'nâsına müstaʿmeldir; yukālu: أَوْسَعَهُ اللهُ عَلَيْهِ أَيَّ أَعْنَاءَهُ

التَّوَسُّعُ [et-tevsîʿ] [tefʿîl] [tefʿîl] vezninde) Bolaltmak ma'nâsınadır; yukālu: وَسَعَهُ ضِدُّ صَيْقَهُ Ve gınâ ve refâhiyet sâhibi kılmak ma'nâsınadır; yukālu: وَسِعَ اللهُ عَلَيْهِ أَيَّ أَعْنَاءَهُ

التَّوَسُّعُ [et-tevessuʿ] [tefaʿul] [tefaʿul] vezninde) Bolalmak ma'nâsınadır; yukālu: تَوَسَّعَ تَوَسَّعَ فِي الْمَكَانِ ضِدُّ تَضَيَّقَ تَوَسَّعُوا فِي الْمَجْلِسِ إِذَا تَفَسَّحُوا

الِاتِّسَاعُ [el-ittisâʿ] [ittifâk] [ittifâk] vezninde) ve

الِاتِّسَاعُ [el-istisâʿ] Bunlar da bolalmak ma'nâsınadır; yukālu: اتَّسَعَ الْمَكَانُ وَاسْتَوْسَعَ إِذَا صَارَ وَاسِعًا

[وشع]

الْوَشِعُ [el-veṣîʿ] (ṣîn-i muʿceme ile âmîr [emîr] vezninde) Bir mevziʿ adıdır. Ve şol hurmâ şâhlarından yarılmış yarma ağaçlara denir ki hasır gibi dizip kârgîr evlerde hatıl ve mertek gibi sakfe döşedikleri ağaçlar ve direkler üzere döşerler ve gâh olur ki o yarmaları çalı ve çırpı üzere ve hasır üzere basıp aralıklarını ثَمَامٌ [sumām] dedikleri katık ile sedd ederler. Ve bāg ve bostān etrâfına çalıdan ve çırpıdan çevirdikleri avluya denir ki سِيَّاحٌ [siyâc] taʿbîr olunur. Ve ثَمَامٌ [sumām] dedikleri otluktan hasır tarzında nesc olunan nesneye denir. Ve ağaçtan kuruyup düşen berk ve şâhlara denir. Ve kaftanın ve ferâce makûlesi sevbin sincefine denir. Ve kuyu ağzına kodukları yoğun ağaca denir ki su çeken

adam onun üstüne basıp suyu çeker. Ve cullâhların sermin ağacı dedikleri âlete denir; yukālu: نَسَجَ الْحَائِكُ الثَّوْبَ بِالْوَشِيعِ أَيَّ الْحَفِّ Ve yüksek yerde ser-asker için mahsûs kurulan sâyebâna ve şemsiyeye denir ki onda oturup ahvâl-i ʿaskeri temâşâ eder; yukālu: نَصَبُوا وَشِيعًا وَهُوَ عَرِيضٌ يُبْنَى لِلرَّيْسِ فِي الْعَسْكَرِ يُشْرِفُ مِنْهُ عَلَيْهِ

الْوَشِيعَةُ [el-veṣîʿat] [sefînet] [sefînet] vezninde) Yol yol tozmuş gubâra denir. Ve cullâhların elvân iplik sardıkları ağaçtan âlete denir ki buna göre üzerine yumak sarılan ağaç olur; kezâlik nessâcların argaç sardıkları kamışa denir, buna göre masura içre olan kamış olur. Ve yol yol dokunmuş alacada olan çubuğa ve kaleme denir. Ve pamuktan ve iplikten her sarılmış sargıya **الْوَشِيعَةُ** [veṣîʿat] denir; cemʿi وَشَائِعٌ [veṣâʿiʿ] dir; ve minhu yukālu: بُرْدٌ ذُو وَشَائِعٍ أَيَّ طَرَائِقَ وَنَسَجَ الْحَائِكُ الثَّوْبَ بِالْوَشِيعِ وَهِيَ كُلُّ لَفِيفَةٍ

الْوَشُوعُ [el-veṣûʿ] [ṣabûr] [ṣabûr] vezninde) Dağlarda perâkende bitmiş ot parçasına denir. Ve ağız otuna denir, وَجُورٌ [vucûr] ma'nâsına.

الْوَشِعُ [el-veṣîʿ] (vāv'ın fethi ve ṣîn'in sükûnuyla) Karıştırmak ma'nâsınadır; yukālu: وَشِعَ الشَّيْءُ وَشَعًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا خَلَطَهُ Ve dağa ağmak ma'nâsınadır; yukālu: وَشِعَ الْجَبَلُ إِذَا صَعَدَهُ

وَشِعٌ [veṣîʿ] Sebzevât çiçeklerine denir; tekûlu: مَا أَلْطَفَ وَشِعَ الثُّبُولُ أَيَّ زَهْرَهُ Ve ban ağacına denir ki sorkun ağacı taʿbîr olunur.

الْوَشُوعُ [el-vuşuʿ] (zammeteynle) Örümcek evine denir; yukālu: أَوْهَنُ مِنَ الْوَشِيعِ أَيَّ بَيْتِ الْعَنْكَبُوتِ

يُوشِعُ [Yūṣaʿ] (yā'nın zammı ve ṣîn'in fethiyle) Mūsâ ʿaleyhi's-selâm hazretlerinin sâhibi ismidir ki kıssaları Qurʾân-ı

kerīm'de mezkûrdur, 'alā-nebiyyinā ve 'aleyhima's-salātu ve's-selām.

الْإِشَاعُ [el-iṣāc] (hemzenin kesriyle) Ağaç çiçeklenmek ma'nāsınadır; yukālu: **أَوْشَعَتِ الْأَشْجَارُ إِذَا أَزْهَرَتْ**

التَّوْشِيعُ [et-tevṣīc] Libāsa zincef eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **وَشَعَ الثَّوْبُ إِذَا أُعْلِمَهُ** Ve pamuğu hallācladıktan sonra eğirmek için dürtüp sarmak ma'nāsınadır, 'alā-kavlin nesc olunacak ipliği baş parmağa ve serçe parmağa doladıktan sonra masuraya sokmak ma'nāsınadır; yukālu: **وَشَعَ الْقُطْنُ إِذَا لُفَّهُ بَعْدَ تَدْفِئِهِ أَوْ هُوَ أَنْ يُدَارَ الْعَزْلُ بِأَيْدٍ عَلَى الْإِنْبَهَامِ وَالْحِنْصَرِ فَيَدْخُلُ فِي الْقَصَبَةِ** Ve saç ve sakala pırlık nişanesi basmak ma'nāsınadır; yukālu: **وَشَعَهُ الشَّيْبُ إِذَا عَلَاهُ**

التَّوْشِيعُ [et-teveṣṣu] (تَفَعَّلُ [tefa'ul] vezninde) İzhār-ı kesret eylemek ma'nāsına; yukālu: **تَوَشَّعَ بِهِ إِذَا تَكَثَّرَ بِهِ** Ve dağın sağına ve soluna saparak gitmek ma'nāsınadır; yukālu: **تَوَشَّعَ فِي الْجَبَلِ إِذَا أَخَذَ يَمِينًا وَشِمَالًا** Ve koyun otlamak için dağa ağmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَوَشَّعَتِ الْغَنَمُ فِي الْجَبَلِ إِذَا صَعِدَتْ لِتَرْعَاهُ**

الْإِسْتِشَاعُ [el-istīṣāc] Kuyudan [veṣī'at] üzere durup su çekmek ma'nāsınadır; yukālu: **إِسْتَوْشَعَ الرَّجُلُ إِذَا اسْتَقَى يَغْنِي عَلَى الْوَشِيعِ**

[او ص ع]

الْوَضْعُ [el-vaṣc] (vāv'ın fethi ve ṣād'ın sükūnuyla ve fethateynle) Serçeden küçük bir kuş adıdır ki Türkîde iskete ta'bîr eyledikleridir; cem'î **وَضَعَانُ** [viṣ'an] gelir, **غَزْلَانُ** [gizlān] vezninde. Ve ṣā'irin devesi vasfında inṣād eylediği işbu: **“أَنَاحَ فَنِعْمَ مَا أَقْلَوْلَى وَخَوَى | عَلَى حَمْسٍ يَصْعَنُ حَصَى الْجَبُوبِ** beytinde vāki' **يَصْعَنُ** kelimesi **وَضَعَ** lafzından muzārî'dir, bāb-ı sālîstendir, bir nesneyi nā-bedîd eylemek ma'nāsınadır. Ve

إِقْلَوْلَى [iklevlā] **إِقْلِيلَاءُ** [iklīlā] kelimesinden mazīdir, yükselmek ve yüksek durmak ma'nāsınadır. Ve **خَوَى** [ḥavvā] **تَحْوِيَةٌ** [taḥviyet]ten mazīdir ki oturdukte koltuklarını yanlarına sıkıştırmayıp meydānlı eylemek ma'nāsınadır; ve **حَمْسٌ** [ḥams] ten murād devenin otururken yere gelen beş a'zāsıdır ki dört diz gözleri ve birisi göğsünde olan mühresidir. Bunların her birine **ثَفِنَاتٌ** [sefinet] dahi denir, cem'î **ثَفِنَاتٌ** [sefināt] gelir. Ve **جَبُوبٌ** [cebūb] (cīm'in fethiyle) arz-ı galizaya denir, devesi rif'at ve nümāyişle koltuklarını yayarak çöküp ve **ثَفِنَاتٌ** [sefināt]-ı hamsı ile kemāl-i kuvvetinden nāṣī pek yerde olan çakıl taşlarını yere batırır olduğunu vasf eder, lākin bunda savāb olan ṣād'ın zammıyla **يَصْعَنُ** olmaktır ki **وَضَعٌ** lafzından me'hūzdur, tefrīk ma'nāsınadır, **تَفَرَّقَ الثَّفِنَاتُ الْحَمْسُ حَصَى** tefrīk ma'nāsınadır, **تَفَرَّقَ الثَّفِنَاتُ الْجَبُوبُ** takdīrinde olur.

الْوَضِيعُ [el-veṣīc] (emīr [emīr] vezninde) ve **الْوَضْعُ** [el-veṣa'c] (fethateynle) Serçe yavrularının civıltılarına denir; yukālu: **يُسْمَعُ الْوَضِيعُ وَالْوَضْعُ أَيُّ صَوْتِ الْعَصَافِيرِ وَصِغَاؤِهَا** Bu 'ibāre dahi **وَكَرَّمُهُ زَيْدٌ وَأَعْجَبَنِي** kabîlindedir, niteki bi'd-defe'āt beyān olundu.

[و ض ع]

الْوَضْعُ [el-vaḍc] (vāv'ın fethi ve ḍād'ın sükūnuyla) ve

الْمَوْضِعُ [el-mevḍīc] (meclis [meclis] vezninde ve meḥad [maḥad] veznlerinde) ve

الْمَوْضُوعُ [el-mevḍūc] (meḥūl [maḥkūl] vezninde) Komak, nihāden ma'nāsınadır; yukālu: **وَضَعَ الشَّيْءَ وَضَعًا وَمَوْضِعًا وَمَوْضِعًا** Ve bir kimseyi kadr ve mertebesinden aṣağlatmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: **وَضَعَ عَنْهُ**

ma'dūd olan ve oğulluk olan kimseye denir; yukālu: هُوَ وَضِيعَةٌ أَي دَعِيٌّ Ve şol kitāba denir ki onda hikmete dā'ir nesne mektüb ola; kütüb-i ʿArabiyye içre güyā ki ecnebī vazʿ olunmuştur; cem'î وَضَائِعُ [vedā'iʿ]dir. Ve bir türlü taʿām ismidir ki buğdayı döv-
dükten sonra yağ katıp lapa ve bulama gibi ederler. Ve şol tāʿife-i ʿaskeriyenin isimlerine denir ki bir kazā ve eyālet defter ve dīvānına muhassasan sebt olunup min-baʿd o mahalden hurūc ve bir tara-
fa ve bir cenk ve gazāya ʿazīmet etmez olalar. Bu tāʿife yā tekāʿüd sipāhisi olup gerçi tīmāra mutasarrıf lākin aslā sefer eşmez olanlardır yāhūd hāssaten o mahal-
lin muhāfazasına meʿmūr ve muʿinlerdir, ʿulūfeleri o mahal hāsılātından ihāle olun-
muştur. Ve وَضَائِعُ [vedā'iʿ] kelimesinden müfred olur ki ahmāl ve eskāle denir ki ağırlık ve yük yap taʿbīr olunur. Ve

وَضَع [vaḍʿ] ve

مَوْضُوعٌ [mevdūʿ] Deve başını yere eğip sürʿatle gitmek maʿnāsınadır; yukālu: وَضَعْتُ وَضَعْتُ طَاشَ الْبَعِيرُ حَكْمَتَهُ إِذَا طَامَنَ رَأْسَهُ وَأَسْرَعَ وَضَعْتُ إِذَا أَسْرَعَتْ فِي سَيْرِهَا Ve bir adamın kad-
rini pest eylemek maʿnāsınadır; yukālu: وَضَعْتُ إِذَا جَعَلَهُ وَضِيعًا

الْوَضِيعَةُ [el-vedīʿat] (vāv'ın fethiyle) Mas-
dardır, deve kısmı su etrāfında olan şūr otlaktan gayrı yere gitmeyip dā'imā orada otlamak maʿnāsınadır; yukālu: وَضَعْتُ الْإِبِلَ وَضِيعَةً إِذَا رَعَتِ الْحَمَضُ حَوْلَ الْمَاءِ وَلَمْ تَبْرُخْ وَضَعْتُ Ve bu maʿnāda müteʿaddī olur; tekülü: وَضَعْتُ الْإِبِلَ أَنَا أَيُّ الرِّفْتِهَا الْمَرْعَى وَضَعْتُ فِي تِجَارَتِهِ Ve

وَضِيعَةٌ [vedīʿat] Şūr ota denir, حَمَضٌ [hamḍ] maʿnāsına. Ve sermāyeden hatt ve tenzīl kılınan kıymet-i bizāʿaya denir; yukālu: كَمْ مِنْ وَضِيعَةٍ أَي حَطِيطَةٍ إِبِلٌ وَضِيعَةٌ أَي نَارِعَةٌ Ve cānib-i mīrīden ahz olunacak harāc ve rūsūm ve aʿşār makūlesine denir; yukālu: أَعْطَيْتُ فَلَانٌ وَضِيعَتَهُ وَهِيَ مَا يَأْخُذُهُ السُّلْطَانُ مِنْ الْخَرَاجِ وَالْعُشُورِ Ve bir kimsenin nesebi-
ne teşebbüs iddiʿā eden ve āher kabileden

ma'dūd olan ve oğulluk olan kimseye denir; yukālu: هُوَ وَضِيعَةٌ أَي دَعِيٌّ Ve şol kitāba denir ki onda hikmete dā'ir nesne mektüb ola; kütüb-i ʿArabiyye içre güyā ki ecnebī vazʿ olunmuştur; cem'î وَضَائِعُ [vedā'iʿ]dir. Ve bir türlü taʿām ismidir ki buğdayı döv-
dükten sonra yağ katıp lapa ve bulama gibi ederler. Ve şol tāʿife-i ʿaskeriyenin isimlerine denir ki bir kazā ve eyālet defter ve dīvānına muhassasan sebt olunup min-baʿd o mahalden hurūc ve bir tara-
fa ve bir cenk ve gazāya ʿazīmet etmez olalar. Bu tāʿife yā tekāʿüd sipāhisi olup gerçi tīmāra mutasarrıf lākin aslā sefer eşmez olanlardır yāhūd hāssaten o mahal-
lin muhāfazasına meʿmūr ve muʿinlerdir, ʿulūfeleri o mahal hāsılātından ihāle olun-
muştur. Ve وَضَائِعُ [vedā'iʿ] kelimesinden müfred olur ki ahmāl ve eskāle denir ki ağırlık ve yük yap taʿbīr olunur. Ve

وَضَائِعُ [vedā'iʿ] ki şāh-ı ʿAcem olan kīsrāya nisbet olunur şol tāʿife idi ki rehn tarīkiyle istishāb olunan tāʿife tarzında idiler ki onları baʿzı şūrūt üzere irtihān edip bilādından baʿzı arāzīyi onlara yurt taʿyīn eder idi. Ve

وَضَائِعُ الْمَلِكِ [vedā'iʿu'l-milk] ki mīm'in kesriyledir, işbu كُمْ يَا بَنِي نَهْدٍ وَدَائِعُ الشَّرِكِ "وَوَضَائِعُ الْمَلِكِ" hadīsinde vārid olmuştur, murād cemāʿat-i mezkūrenin emlaklarına vazʿ olunan zekāttır. Maʿnā-yı şerīf: "Ey Benī Nehd, sizin emlakinize de hemān müslimīn emlakine vazʿ eylediğimiz mikdārı zekāt vazʿ ve tavzīf ederiz, onlardan ziyāde size nesne teklīf ve tahmīl eylemeziz" demektir.

الْإِضْيَاعُ [el-īdāʿ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi develer hemān su çevresinde olan şūr

otlukları otlamak ma'nāsınadır; yukālu: **أَوْضَعَتِ الْإِبِلُ إِذَا رَعَتِ الْحَفْصَ حَوْلَ الْمَاءِ وَلَمْ تَبْرَحْ** Ve deve sür'atle yürümek ma'nāsınadır; yukālu: **أَوْضَعَتِ الْإِبِلُ إِذَا أَسْرَعَتْ فِي سَبْرِهَا** Ve ticârette ziyāna uğramak ma'nāsınadır; yukālu: **أَوْضِعَ فِي التِّجَارَةِ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا خَسِرَ فِيهَا** Ve merkübu yelitip sür'atle eştirmek ma'nāsınadır; yukālu: **إِذَا أَوْضِعَ الدَّابَّةُ إِذَا «وَلَا وَضَعُوا: تَفَالَا»** **خَالَ لَكُمْ» أَي حَمَلُوا رِكَابَهُمْ عَلَى الْعُدُوِّ السَّرِيعِ**

الْوَضَاعَةُ [el-vādi'at] ve

الْوَأِضِعُ [el-vādi'c] ve

الْمُؤْضِعَةُ [el-mūdi'at] [muḥsinet] [muḥsinet] vezninde) Şol develere denir ki su kıyısında şūr otlak otlayıp gayrı yere gitmeyeler. Ve

وَاضِعٌ [Vādi'c] Yemen'de bir eyâlet adıdır. Ve

وَاضِعَةٌ [vādi'at] Çemen-zāra denir. Ve **ضَعَةٌ** [ḍa'at] dedikleri şecer otlayan develere denir. Ve rūsī kariya denir; yukālu: **إِمْرَأَةٌ وَاضِعَةٌ أَي فَاجِرَةٌ**

الْمَوْضُوعَةُ [el-mevdū'at] Dā'imā su kenarında şūr otlak otlatılan develere denir. Ve şol develere denir ki çobanlar onları gündüz otlakta terk edip ba'dehu gece gelip yokladıktan sonra yine boşlayıp giderler ola. Ve

أَحَادِيثُ مَوْضُوعَةٍ [eḥādīşu mevḍū'atun] Taraf-ı Hazret-i Nebevî'den sādır olmayıp sonradan ba'zıların kizben ve iftirā'en vaz' ve nisbet eyledikleri eḥādīs-i kāzibeden 'ibârettir; yukālu: **أَحَادِيثُ مَوْضُوعَةٍ أَي مُخْتَلَقَةٌ** **الْوَضُوعُ** [el-vuḍū'c] [vuḍūḥ] vezninde) ve

الضَّعَةُ [eḍ-ḍa'at] (ḍād'ın fethiyle) ve

الضَّعِيَّةُ [eḍ-ḍi'at] (ḍād'ın kesriyle) **وَضِعٌ**

[vaḍ'c]-ı mezkūr gibi bir kimse nefsinı tezlil ve tahkîr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **وَضِعَ فُلَانٌ نَفْسَهُ وَضَعًا وَوَضُوعًا وَضَعَةً** **وَضِعَةٌ قَبِيحَةٌ إِذَا أَذَلَّهَا** Ve

ضَعَةٌ [ḍa'at] (ḍād'ın fethiyle) **وَضَعَةٌ** [vaḍ'at] ma'nāsınadır, ke-mā se-yuzkeru. Ve

ضَعِيَّةٌ [ḍa'at] (ḍād'ın fethi ve kesriyle) **وَضِعَةٌ** [veḍi'at] gibi ticârette ziyāna uğramak ma'nāsınadır; yukālu: **وَضِعَ فِي تِجَارَتِهِ عَلَى الْمَجْهُولِ ضَعَةً وَوَضِعَةً إِذَا خَسِرَ** ve yukālu: **وَضِعَ فِي تِجَارَتِهِ يَوْضِعٌ كَوَجَلٍ يَوْجَلٌ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ** Ve

ضَعَةٌ [ḍa'at] (ḍād'ın fethiyle ve kesriyle) Alçaklık, lü'm ve denā'et ma'nāsınadır; yukālu: **فِي حَسَبِهِ ضَعَةٌ أَي انْحِطَاطٌ وَلُؤْمٌ وَخَسَاسَةٌ** Ve bu ma'nāda masdar olur; yukālu: **وَضِعٌ حَسَبُهُ ضَعَةٌ وَضَعَةٌ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا لُؤِمَ وَيُقَالُ** **وَضَعُهُ غَيْرُهُ كَمَا مَرَّ**

ضَعَةٌ [ḍa'at] (ḍād'ın fethiyle) Şūr nebāt nev'inden bir şecerin yāhūd şumām [şumām]a şebīh bir otun ismidir.

الْوَضَاعَةُ [el-veḍi'at] [feriḥat] vezninde) **وَضِعٌ** [vaḍ'c] ma'nāsından ism-i masdardır, bir nesneyi komağa ve konmasına denir, niteki **ضَعَةٌ** [ḍa'at] dahi bu ma'nāyadır ki zikr olundu; ve minhu tekülü: **ضَعَّ اللَّبَيْتَةُ** **غَيْرَ هَذِهِ الْوَضَاعَةِ وَالضَّعَةِ** Ya'nī kerpiçle binā eden kimseye böyle dersin ki "Kerpicin şu vazı'nı vaz'-ı āhere tebdil eyle" ki bir başka koyuş ile koy demektir.

الْوَضَاعَةُ [el-veḍā'at] [ḵanā'at] vezninde) Bir kimse fūrū-māye olmak ma'nāsınadır; **ضَعَةٌ** [ḍa'at] ve **ضِعَةٌ** [ḍi'at] gibi; yukālu: **وَضِعَ الرَّجُلُ ضَعَةً وَوَضِعَةً وَوَضَاعَةً** **مِنْ** **وَضِعٌ** **الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا لُؤِمَ** Ve bir nesneye intisāb iddi'asıyla yanaşma olmak ma'nāsınadır; yukālu: **وَضِعَ فُلَانٌ وَضَاعَةً مِنَ الْبَابِ الْمَرْبُورِ إِذَا كَانَ** **وَضِعَةً أَي دَعِيًّا**

الْمَوْضُوعُ [el-mevdūʿ] Koymak maʿnāsına masdardır ki zikr olundu. Ve وَضَعُ [vaḍʿ] gibi deve yularını çeneye çalıp başını yere eğip sürʿatle koşarak gitmek maʿnāsınadır; yukālu: وَضَعَ الْبَعِيرُ حَكْمَتَهُ وَضَعًا وَمَوْضُوعًا مِّنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا طَامَنَ رَأْسَهُ وَأَسْرَعَ ziyāna uğramış adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَوْضُوعٌ فِي التِّجَارَةِ أَيَّ خَاسِرٌ

مَوْضُوعٌ [Mevdūʿ] ve

دَارَةٌ مَوْضُوعٌ [Dāretu Mevdūʿ] birer mevziʿlerdir.

دَارَةُ الْمَوَاضِعِ [Dāretu'l-Mevādīʿ] ve

لِوَى الْوَضِيعَةِ [Live'l-Veḍīʿat] Birer mevziʿlerdir.

الْمَوْضِعُ [el-mevḍīʿ] (مَجْلِسٌ [meclis] vezninde) İsm-i mekândır, muʿtellū'l-fāʿ olduğu için ʿayn'ın kesriyledir bāb-ı sālīs iʿtibārıyla, baʿzen meftūh olur, bir nesne vazʿ olunacak yere denir; ve minhu tekūlu: يَا نَبِيَّ فِي قَلْبِي مَوْضِعَةٌ وَمَوْقِعَةٌ أَيَّ مَحَبَّةٌ “Derūnumda onun yeri vardır” ki muhabbeti cāy-gīrdir demekten kināyedir.

الْوَضْعُ [el-vaḍʿ] (vāv'ın zammıyla ve fethiyle) ve

التَّضْعُ [et-tuḍʿ] (tā-yı fevkiyye-i mazmūme ile ki aslı وَضْعٌ [vaḍʿ]dır) Doğurmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: وَضَعَتِ الْمَرْأَةُ حَمْلَهَا وَضَعًا وَتَضَعًا إِذَا وَلَدَتْهُ

وَضْعٌ [vaḍʿ] ve

تَضَعٌ [tuḍʿ] kezālik

تَضَعٌ [tuḍʿ] (zameteynledir) Hatun evāhir-i eyyām-ı tuhrunda hayz görmesine karīb vakte gebe kalmak maʿnāsınadır; yukālu: وَضَعَتِ الْمَرْأَةُ وَضَعًا وَتَضَعًا وَتَضَعًا إِذَا حَمَلَتْ فِي آخِرِ طَهْرِهَا فِي مُقْبَلِ الْحَيْضَةِ

الْإِتِّصَاعُ [el-ittidāʿ] (إِتِّفَاقٌ [ittifāk] vezninde) Bu dahi bir kimse leʿim ve fūrū-māye

olmak maʿnāsınadır; yukālu: اِتَّصَعَ الرَّجُلُ إِذَا لَوَّمَ وَأَنْحَطَّ فِي حَسْبِهِ اِتَّصَعَ الْبَعِيرُ وَرَكِبَهُ إِذَا حَفَّضَ رَأْسَهُ لِيَضَعَ قَدَمَهُ عَلَى عُنُقِهِ

التَّوَضِيعُ [et-tevdīʿ] Bir adamı leʿim eylemek yaʿnī haseb ve nesebine dahl ile kadrini pest eylemek maʿnāsınadır; yukālu: وَضَعَهُ إِذَا أَكْبَدَهُ وَضَعَهُ فِيهَا وَضَعَ الْقَطْنَ فِيهَا Ve devekuşu yumurtalarını gözüyle basmak için yuvasında istif gibi dizmek maʿnāsınadır; yukālu: وَضَعَتِ النَّعَامَةُ بَيْضَهَا إِذَا رَتَدَهَا وَنَضَدَهَا

الْمَوْضِعُ [el-muvaḍḍaʿ] (مُعْظَمٌ [muʿazzam] vezninde) Päre päre kırılıp eksilmiş nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ مَوْضِعٌ أَيُّ مَكْسَرٌ مُقَطَّعٌ Ve bu تَوْضِيعٌ [tevdīʿ]-i şecerden meʿhūzdur ki ağacın dallarını kırıp kesmek maʿnāsınadır. Ve bu münāsebetle muhannes-şekl olan kimseye itlāk olunur ki rūsḗı karı gibi iki tarafa tarh ve temāyül ile kırılarak vazʿ ve hareket eder ola; yukālu: هُوَ مَوْضِعٌ أَيُّ مُطَوَّحٌ فِي كَلَامِهِ غَيْرُ مُسْتَحْكِمِ الْخَلْقِ كَالْمُخَنَّثِ تَوْضِيعٌ أَيُّ تَخْنِثٌ

التَّوَاضُعُ [et-tevāḍuʿ] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Alçaklık göstermek maʿnāsınadır; yukālu: وَتَوَاضَعَ الرَّجُلُ إِذَا تَذَلَّلَ وَتَحَاشَعَ Ve baʿīd olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: تَوَاضَعَ مَا بَيْنَنَا إِذَا بَعُدَ

الْمَوَاضِعَةُ [el-muvaḍāʿat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bir husūsta bahs edip ödül koymak maʿnāsınadır; yukālu: وَوَضَعَهُ إِذَا رَاهَتْهُ Ve mütāreke-i beyʿ maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: وَوَضَعَ الْبَيْعَ إِذَا تَارَكَ Ve bir husūsta bir kimsenin reyine muvāfakat eylemek maʿnāsınadır; yukālu: وَوَضَعَهُ فِي الْأَمْرِ إِذَا وَافَقَهُ

Ve ehadühümā āherin re'yine kesb-i ittīlāf eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: هَلُمَّ أَوْاضِعْكَ الرَّأْيِ أَيْ أَطْلِعْكَ عَلَى رَأْيِي وَتُطْلِعْنِي عَلَى رَأْيِكَ

الْإِسْتِضَاعُ [el-istūdāf] Bir nesnenin pahasından tenkīs taleb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: اسْتَوْضِعْ مِنْهُ أَيْ اسْتَحْطَّ

[و ع ع]

الْوَعُ [el-va'c] (vāv'ın fethi ve 'ayn'ın teşdidiyle) ve

الْوَعُوعُ [el-va'va'c] فَدَفَدُ [fedfed] vezninde) Çakala denir, اِبْنُ أَوَى [ibn āwā] ma'nāsına. Ve

وَعُوعٌ [va'va'c] Belīg ve sühan-ver hatıbe denir; yukālu: وَعُوعٌ أَيْ بَلِيعٌ Ve beyābāna denir, مَفَازَةٌ [mefāzet] ma'nāsına. Ve tilkiye denir. Ve za'if ve zebūn adama denir. Ve gözücüye denir, dīde-bān ma'nāsına.

الْوَعُوعَةُ [el-va'va'eat] زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) ve

الْوَعُوعَاءُ [el-va'vā'c] (vāv'ın fethiyle) Kurt ve köpek ve çakal kısmı ürtmek ma'nāsınadır; yukālu: وَعُوعَاءُ الذِّئْبِ وَالْكَلْبِ ve tekūlu: سَمِعْتُ وَعُوعَاءًا إِذَا صَاتَ وَعُوعَاءَةُ وَعُوعَاءُ أَيْ صَوْتُهُ Ve

وَعُوعَةٌ [Va'va'eat] Bir mevzi' adıdır. Ve Kays b. Hanzala kabilesinden bir recül adıdır; ve minhu'l-meselu: "هَذَا وَهَذَا عَنْ" Burada هَذَا kelimesi hā'nın fethi ve nūn'un teşdidiyledir ki teb'ide dāldir, اِبْنُ عَدْنَةَ demektir. Ve وَعُوعَاءُ [Cimālu Va'va'eat] bir mekandır. Ve ba'zılar mesel-i mezbūr "Eğer sen selāmet bulur isen ben gayrı nesneye mübālāt etmem" diyecek yerde darb olunur dediler. Pes "كُلُّ شَيْءٍ وَلَا وَجَعُ الرَّأْسِ" kabîlinden olur ki veca'-ı re'sten mā'-adāsı āsāndır demektir. Ebū Zeyd dedi ki mesel-i mezbūr

"كُلُّ شَيْءٍ مَا خَلَا اللَّهَ جَلَّ" kabîlindedir. جَلَّ [celel] sehl ve hakîr demektir. Pes "Sen Cimālu Va'va'a'dan ba'īd ol ki onun hücnetinden selāmette olasın, sā'ir mahallere takarrüb eylediğine mübālāt eylemem" demek olur. Ve

وَعُوعَةٌ [va'va'eat] Nāsa telāş verip şūriş ve ıztırāba düşürmek ma'nāsınadır; yukālu: وَعُوعَةُ الْقَوْمِ إِذَا رَعَزَعَهُمْ Ve

وَعُوعٌ [va'vā'c] Cemā'at-i insāniye denir, 'alā-kavlin çığıltı ve galebe ve kavga üzere olan cemā'ate itlāk olunur. Ve yanşak ve yāve-gū boşboğaza denir; yukālu: رَجُلٌ وَعُوعٌ أَيْ مَهْدَاژُ Ve nāsın şamātasına ve çığıltı ve kavgasına denir. Ve gözücüye denir, dīde-bān ma'nāsına; müfred ve cem'ine itlāk olunur. Ve bir mevzi' adıdır.

الْوَعُوعِيُّ [el-ve'āvī'c] (vāv'ın kesriyle) Şedīd ve kavī adamlara denir; yukālu: هُمْ وَعُوعٌ أَيْ أَشِدَّاءُ Ve dilir ve cer' kimselere denir; yukālu: قَوْمٌ وَعُوعٌ أَيْ أَجْرِنَاءُ Ve dilirān ve cengāverāndan en evvel igāse ve imdād eden şeh-bāzlara denir.

الْوَعُوعِي [el-va'va'eyy] (yā-yı nisbetle) Şehāmetli kuvvet-i kalb sāhibi zarīf adama denir; yukālu: رَجُلٌ وَعُوعِيٌّ أَيْ ظَرِيفٌ شَهْمٌ

[و ف ع]

الْوَفِيعَةُ [el-vef'eat] (vāv'ın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Şol paçavraya denir ki āteş yakan kimse için āteş koyup götürür. Ve şīşe ağzının tıcacına denir. Ve hurmā çubuğundan örölmüş sepete ve küfeye denir.

الْوَفَاعُ [el-vifā'c] كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bu dahi şīşe tıcacına denir.

الْوَفِيعَةُ [el-vef'eat] سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Bu dahi tıcaca denir. Ve hurmā çöplerinden örölmüş sepete ve küfeye denir; kâf'la

وَيْعَةً demek hatâdır. Ve kâtiblerin kalem silecek paçavralarına denir. Ve uyuz deveye katran sürececek yün parçasına denir.

الْوَفْعُ [el-vefaʿ] (fethatyenle) ve

الْوَفْعَةُ [el-vefeʿat] (fetehtâla) Yāl ü bāl sāhibi nev-civāna denir; yukālu: عَلَامٌ وَفَعٌ Cemʿi وَفَعَانٌ [vifʿān]dır vāv'ın kesriyle.

الْوَفْعُ [el-vefʿ] (رَفْعٌ [refʿ] vezninde) Yüksek bināya denir; yukālu: بِنَاءٌ وَفَعٌ أَيْ مُرْتَفِعٌ Ve yağmuru me-mūl buluta denir; yukālu: سَحَابٌ وَفَعٌ أَيْ مُطْمِعٌ

[وقع]

الْوُقُوعُ [el-vuḳūʿ] (kāf'la رُجُوعٌ [rucūʿ] vezninde) Yukarıdan aşağı düşmek maʿnāsınadır; yukālu: وَقَعَ الشَّيْءُ وَفُوعًا مِنَ النَّبَابِ وَقَعَ الرَّجُلُ وَفُوعٌ الْقَوْلِ Ve الثَّلَاثُ إِذَا سَقَطَ ki āyāt-ı Qurʾāniyye'de vākīʿdir, mutazammın olduğu maddenin husulünden ʿibārettir; ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿وَقَعَ﴾ أي وَجَبَ Ve السُّبُوتُ maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: وَقَعَ الْحَقُّ أَيْ ثَبَتَ Ve deve çökmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: وَقَعَ الدَّوَابُّ إِذَا رَبَضَتْ Ve davar yatmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: وَقَعَ الرَّجُلُ إِذَا كَوَّنَتْهُ وَقَعَ Ve düşman ile gereği gibi uğraş eylemek maʿnāsınadır; yukālu: بِالْعُدُوِّ إِذَا بَالَعَ فِي قِتَالِهِمْ

الْوُقُوعُ [el-veḳūʿ] (صُبُورٌ [ṣabūr] vezninde) ve

الْوُقُوعُ [el-veḳḳaʿ] (سُكَّرٌ [sukker] vezninde)

Ağaca yāhūd yere konan kuşlara denir.

الْوَفْعَةُ [el-viḳʿat] (vāv'ın kesriyle) Binā-yı nevʿdir, kuşun bir gūne konuşuna denir; yukālu: إِنَّهُ لَحَسَنُ الْوَفْعَةِ

الْوَفْعُ [el-vaḳʿ] (vāv'ın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Bir sert nesnenin şiddetle bir nesneye çatırtılı ve takırtılı dokunmasına denir, iki taşın birbirine dokunması ve davar ayağının yere dokunması gibi; tekūlu: سَمِعْتُ وَقَعَ حَافِرٍ دَائِبَتِهِ وَقَعَ الْمَطَرُ أَيْ شِدَّةَ ضَرْبِهِ Ve dağın yüksek ve uçurum yerine denir. Ve yağmuru düşmek üzere olan yāhūd yufka olan buluta vasf olur, وَقَعَ [veḳiʿ] denir denir, كَتِفٌ [ketif] vezninde; yukālu: سَحَابٌ وَقَعَ وَوَقِعَ أَيْ مُطْمِعٌ أَوْ رَقِيقٌ وَقَعَ الرَّجُلُ Ve bileği taşına bıçak çalmak maʿnāsınadır ki bilemek için çalmaktır; tekūlu: وَقَعْتُ النَّضْلَ بِالْمِيقَعَةِ إِذَا ضَرَبْتَهُ بِهَا وَقَعْتُ دَاغَ بَاسْمِكَ maʿnāsınadır; tekūlu: وَقَعْتُ دَاغَ بَاسْمِكَ Maʿnāsınadır; yukālu: وَقَعَ الرَّجُلُ إِذَا كَوَّنَتْهُ وَقَعَ Ve uğraş eylemek maʿnāsınadır; yukālu: بِالْعُدُوِّ إِذَا بَالَعَ فِي قِتَالِهِمْ

الْوَفْعُ [el-veḳaʿ] (fethateynle) Taşlara itlāk olunur; müfredi وَقَعَةٌ [veḳaʿat]tır. Ve yalın ayak yürümek maʿnāsınadır, yukālu: وَقَعَ الرَّجُلُ وَقَعًا مِنَ النَّبَابِ الرَّابِعِ إِذَا حَفِيَ يَالِينِ أَيْ يَالِينِ مَعْرُوحٌ Olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِذَا اشْتَكَى لَحْمَ قَدَمِهِ مِنْ غَلِظِ الْأَرْضِ وَالْحِجَارَةِ

الْوَفْعَةُ [el-vaḳʿat] (vāv'ın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Binā-yı merredir, cenkte iki taraf birbirine merreten baʿde uhrā savaşıp çarpışmak maʿnāsınadır; yukālu: وَقَعْتُ بَيْنَهُمْ وَقَعَةً عَظِيمَةً أَيْ صَدْمَةً بِالْحَرْبِ بَعْدَ صَدْمَةٍ Ve bir nesneyi bir defʿada yere düşürmeğe denir ki ismdir; ve minhu yukālu: فَلَانٌ يَأْكُلُ الْوَجْبَةَ

وَيَتَبَرَّزُ الْوَقْعَةَ أَي يَأْكُلُ مَرَّةً وَيَتَعَوَّطُ مَرَّةً

الْوَقِيعَةُ [el-vekiʿat] [sefinet] vezninde) ve

الْوَاقِعَةُ [el-vākiʿat] وَقِيعَةٌ [vaqiʿat]-ı mezbu-
renin maʿnā-yı evvelinden ismdir, iki
ʿasker beyninde merreten baʿde uhrā sa-
vaş ve uğraşa denir; tekülü: شَهِدْتُ وَقِيعَتَهُمَا
Ve وَقِيعَةٌ [vākiʿat]ın ve
وَقِيعَةٌ [vekiʿat]ın cemʿi وَقَائِعٌ [vekāʿiʿ] gelir;
ve minhu وَقَائِعُ الْعَرَبِ أَي أَيَّامٌ حُرُوبِهَا
[vekiʿat], وَقِيعَةٌ [vefiʿat] lafzında lügattır
ki hurmā çubuğundan örülmüş sepete ve
küfeye denir, lākin müʿellif kāf ile lahdır
demoştı. Ve

وَقِيعَةٌ [vekiʿat] Dağlarda ve baʿzı düz yer-
lerde olan çukura denir ki onda yağmur
suyu irkilir; cemʿi وَقَائِعٌ [vikaʿ] gelir vāvʾın
kesriyle ve وَقَائِعٌ [vekāʿiʿ] gelir; yukālu:
أَضْفَى مِنْ مَاءِ الْوَقِيعَةِ وَهِيَ نُقْرَةٌ فِي جَبَلٍ أَوْ سَهْلٍ يَسْتَنْقِعُ
بِهَا الْمَاءُ Ve cenk ve kıtāle denir. Ve fasl ve
zemm ve gıybet maʿnāsına müstaʿmeldir;
yukālu: وَقِعُوا فِي وَقِيعَةٍ أَي غَيَّبَتْ
lafzından olur ki fasl ve gıybet maʿnāsına
müstaʿmeldir. Ve şol arza denir ki top-
rağı pek ve por olmakla suyu içmez ola;
yukālu: أَرْضٌ وَقِيعَةٌ إِذَا كَانَتْ لَا تَكَادُ تَشْفَى الْمَاءَ
Ve

وَأَقِيعَةٌ [vākiʿat] Hādise-i şedideye itlāk olu-
nur; yukālu: وَأَصَابَتْهُمْ الْوَأَقِيعَةُ أَي النَّارُ اللَّ شَدِيدَةُ

وَأَقِيعَةٌ [vākiʿat] Kıyāmet esmāsındandır; ve
minhu kavluhu taʿālā: ﴿إِذَا وَقَعَتِ الْوَأَقِيعَةُ﴾ أَي
الْقِيَامَةُ Ve

وَأَقِيعَةٌ [vākiʿat] Bahādır adama itlāk olunur;
yukālu: رَجُلٌ وَأَقِيعَةٌ أَي شَجَاعٌ

الْمَوَاقِعُ [el-mevākiʿ] (mīmʾin fethiyle) مَوْقِعٌ
[mevkiʿ]in cemʿidir ki ism-i mekândır, dü-
şecek yere denir; ve minhu: مَوَاقِعُ الْمَطْرِ أَي
مَسَاقِطُهُ

الْمَوَاقِعَةُ [el-mevkaʿat] (mīmʾin fethi ve
kāfʾin fethi ve kesriyle) Bu dahi ism-i
mekândır, kuş konacak yere denir; yukālu:
مَوْقِعَةُ الطَّائِرِ أَي مَوْضِعٌ يَتَّقِعُ عَلَيْهِ

مَوْقِعَةٌ [Mevkaʿat] (مَرْحَلَةٌ [merhalet] veznin-
dedir) Bir dağın adıdır.

الْمَوْيِقِيُّ [el-Muveykiʿ] (musaggar bünye-
siyle) Şām ile Medīne-i münevvere bey-
ninde bir mevziʿ adıdır.

الْمَيْقِعَةُ [el-mīkaʿat] (mīmʾin kesriyle) Çır-
pıcıların üzerinde bez çırptıkları tomruk
gibi kalın ağaca denir. Ve büyük çekice
ve tokaca denir; yukālu: وَقَعَهُ الْفَتْنُ بِالْمَيْقِعَةِ
Ve doğan ve şāhīn oturağına de-
nir ki arkuru ağaçlardan düzerler ki kün-
de taʿbīr olunur, kündüre muhaffefidir;
yukālu: هَذِهِ مَيْقِعَةُ الْبَازِي أَي الْمَوْضِعُ الَّذِي يَأْلَفُهُ
Ve uzun bileği taşına denir.

الْوَقِيعُ [el-vekiʿ] (emīr) [emīr] vezninde) Bi-
leği taşında bilenmiş ālete denir; yukālu:
Ve نَضَلَّ وَقِيعٌ أَي مَوْقُوعٌ بِالْمَيْقِعَةِ
la aşınmış davar tırnağına denir, مَوْقُوعٌ
[mevkuʿ] dahi denir. Ve suyu çabuk çek-
meyen pek yere denir.

الْمَوْقُوعُ [el-mevkuʿ] Bu dahi taşırkamakla
aşınmış davar tırnağına denir; yukālu: حَافِزٌ
وَقِيعٌ وَمَوْقُوعٌ إِذَا كَانَ قَدْ أَصَابَتْهُ الْحِجَارَةُ فَوَقَعْتَهُ وَرَفَقْتَهُ
Ve

مَوْقُوعٌ [Mevkuʿ] Başra nāhiyesinde bir su
adıdır. Ve bir mevziʿ ismidir.

وَقَاعٌ [vekāʿi] (قَطَامٌ [kaṭāmi] vezninde) Da-
varın iki yancıkları üzere basılır bir güne
dāg ismidir.

الْوُقُوعُ [el-vukuʿ] (zammeteynle) وَقِيعٌ
[vekiʿ]-i mezkūrun cemʿidir ki suyu ça-
buk çekmez olan por ve pek yerlere de-
nir; yukālu: أَمْكِنَةٌ وَقُوعٌ أَي بَيِّنَةُ الْوَقَائِعِ صُلْبَةٌ لَا

الماء Šārihin beyānına göre savāb olan بَيْتَةُ الْوَقَاعَةِ olmaktadır.

الأَوْقَعُ [el-Evkaʿ] Bir şifʿ-bi cebel adıdır.

وَقَعَةٌ [Veḳaʿat] (feteḫātla) Saʿd b. Bekr kabīlesinden bir batn ismidir.

الْوَقَاعُ [el-vaḳḳāʿ] (شَدَادٌ [šeddād] vezninde) ve

الْوَقَاعَةُ [el-vaḳḳāʿat] (hāʿyla) Dāʿimā nāsı dilleyip fasl ve gıybet eden bed-zebān adama denir; yukālu: رَجُلٌ وَقَاعٌ وَوَقَاعَةٌ إِذَا كَانَ يَغْتَابُ النَّاسَ Ve

وَقَاعٌ [Veḳḳāʿ] Ferezdāk nām şāʿirin gulāmı lakabıdır, dāʿimā Ferezdak'ın müvācehesinde bed-güylük eylemekle mülakkab olmuştu.

الْوَقِيعُ [el-vāḳiʿ] Vukū bulan şey'e denir; yukālu: شَيْءٌ وَقِيعٌ أَيْ حَاصِلٌ Ve Rebʿa b. Cušem en-Nemerī feresinin ismidir. Ve Vāḳiʿ b. Şahbān muhaddisindedir.

الْوَقِيعُ [en-Nesru'l-Vāḳiʿ] Sūret-i şimāliyye-i burūciyyeden Benātu Naş kurbünde kerkes sūretinde bir sūret-i kevākibiyedir, güyā ki konmak sadedinde olmakla kanatlarını kısmış heyʿetinde olup nesr-i tāʿir dedikleri sūretin hizāsında kāʿindir. Ve nesr-i tāʿir güyā ki uçmak sadedinde olmakla kanatlarını bast eylemiştir; ve minhu yukālu: لَهُ صَفْرٌ يَنْصِيدُ النَّسْرَ الْوَقِيعَ وَالطَّائِرَ فَالْوَقِيعُ النَّسْرُ كَأَنَّهُ كَاسِرٌ جَنَاحِيهِ حَيْثَالُ النَّسْرِ الطَّائِرِ فَوَزَبَ بَنَاتِ نَعِشٍ

الْإِقْبَاعُ [el-ikāʿ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi cenk ve kıtalde ifrāt üzere uğraşmak maʿnāsınadır; yukālu: أَوْقَعُ بِالْأَعْدَاءِ إِذَا بَالَعَ فِي قِتَالِهِمْ Ve yer suyu çekmeyiip imsāk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَوْقَعَتِ الرُّوضَةَ إِذَا أَمْسَكَتِ الْمَاءَ

lerine ve rütbe ve makāmlarına muvāfik usūl ve asvātla āgāze eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir. Fenn-i edvārda اِيقَاعٌ [ikāʿ] mūsikī istilāhātındandır ki nakarāt ve elhānı yerli yerine komaktan ʿibārettir; yukālu: أَوْقَعُ الْمُعْتَبِي إِذَا بَنَى الْأَحَانَ الْعِنَاءَ عَلَى مَوْعِيهَا: Ve bu kavāʿid-i fenn-i edvārdan başka tabʿ-ı selīm ve zihn-i müstakīm mīzānına rāciʿdir.

مَوْقِعٌ [Mūḳiʿ] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Bir kabīle adıdır.

التَّوْقِيعُ [et-tevḳiʿ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bir nesneyi vākiʿ ettirmek maʿnāsınadır. Bu münasebetle teʿsīr maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: وَقَعَ الدَّبْرُ ظَهَرَ الْبُعْبُعِ إِذَا ʿالāka ile berevāt ve menāşir ve mekātib makūlesine terkīm olunan nişāna itlāk olunur. Fiʿl-asl masdardır, baʿdehu berevāt ve evāmir-i sultāniyyeye vazʿ ve keşide kılınan nişāne-i pādişāhiye itlāk olunmuştur, medār-ı teʿsīr olduğu için, hatt-ı hümāyūn ve tigrā ve sahh-ı vüzerāʿ ve hucetlere yazılan imzā-i hükkām gibi; ve minhu yukālu: "الْأَسْرُورُ تَوْقِيعُ جَائِزٍ" Bu terkībde الْأَسْرُورُ lafzı mubtedā ve تَوْقِيعٌ haber ve جَائِزٌ sıfatıdır, yaʿnī kemāl-i ferāh ve sūrūr bir adamın tahriren ve takriren emrinin nüfuzundan ʿibārettir. Ve bunun menşeʿi budur ki Ḳuteybe b. Muslim bir gün meclis-i hāssında Vekīʿ b. el-Esved'e لَوْأَ مَنُشُورٌ وَجُلُوسٌ عَلَى مَا دِيهَ الْفَرَاهِ وَجُلُوسٌ مَا دِيهَ الْفَرَاهِ dedi. Baʿdehu fıkralarıyla cevāb eyledi. Baʿdehu hāzır biʿl-meclis olan Ḥuşayn b. Munzir اِمْرَأَةٌ حَسَنَاءُ فِي دَارِ قَوْرَاءَ أَيُّ وَاسِعَةٍ وَفَرَسٌ بِالْفِنَاءِ dedi. Baʿdehu ʿAbdullāh b. el-Ehtem رَفَعَ تَوْقِيعُ جَائِزٍ dedi. Ve birisi جَائِزٌ وَحَطُّ الْأَعْدَاءِ dedi. Ve birisi جَائِزٌ وَحَطُّ الْأَعْدَاءِ dedi ki müʿellif bu fıkrayı resm eylemiştir. Ve bir hatun زَوْجٌ يَمْلَأُ قَلْبِي جَلَالًا dedi.

fıkrasıyla tahkik-i mādde-i sūrūr eyledi. Ve

تَوَقَّعَ [tevqīʿ] Tevehhüm ve gümān eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; tekülü: وَقَّعَ عَلَيْهِ أَي أَلَقَ ظَنَّاكَ عَلَيْهِ Ve oku gūyā ki bir nesneye vuracak şeklinde yakına atmak maʿnāsına müstaʿmeldir, gūyā ki onun üzerine bırakır gibi. Ve kılıç nāmlusuna cilā veren kimse çekiçle keskin eylemek için yapça yapça üzerine çekiç gezdirmek maʿnāsınadır; yukālu: وَقَّعَ الصَّبِيْلَ عَلَى السَّيْفِ Ve yola gidenler āhir-i leyde istirāhat için bir yere nüzül eylemek maʿnāsınadır, yukālu: وَقَّعُوا إِذَا وَقَّعُوا Ve bir türlü yürümek maʿnāsınadır ki تَلَقَّيْفٌ [telqīf] dedikleri yürümeğe şebih olur ki kollarını kaldırarak yürümeğe; yukālu: وَقَّعَ الرَّجُلُ إِذَا مَشَى شِبْهَ التَّلَقَّيْفِ Pes bu kollarını gererek yürümek olur. Ve

تَوَقَّعَ [tevqīʿ] Taş davarın tırnağını taşırkatıp pārelemek maʿnāsınadır; yukālu: وَقَّعَتِ الْحِجَارَةُ حَافِرَهُ إِذَا قَطَعَتْ سَنَابَكَهُ تَقْطِيعًا Ve yağmur bir yere bölük bölük yāhūd baʿzı yerine yağıp ve baʿzı yerine yağmamak hasebiyle nebātı bölük bölük bitirmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: وَقَّعَ الْمَطَرُ الْأَرْضَ إِذَا أَصَابَهَا مُتَفَرِّقًا أَوْ أَخْطَأَ فَأَنْبَتَ نَبَاتَهَا مُتَفَرِّقًا

الْمُوقَّعُ [el-muvakkaʿ] [muʿazzam] vezninde) Belāyā ve şedāyid uğramış adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُوقَّعٌ إِذَا كَانَ قَدْ أَصَابَتْهُ الْبَلَايَا Ve meslūk-ı ʿamme olmakla çok çiğnenmiş olan yola itlāk olunur; yukālu: طَرِيقٌ مُوقَّعٌ أَي مُدَلَّلٌ Ve sırtında yağır ve cıdav yerleri kesir olan deveye denir; yukālu: بَعِيرٌ مُوقَّعٌ إِذَا كَثُرَتْ آثَارُ الدَّبْرِ عَلَيْهِ Ve bilenmiş keskin bıçağa denir; yukālu: سَكِيْنٌ نَضَلَّ مُوقَّعٌ أَي مُحَدَّدٌ

مُوقَّعَةٌ أَي مُضْرُوبَةٌ بِالْمِيقَعِ

الْمُوقَّعُ [el-muvakkiʿ] [muḥaddis] vezninde) Yürürken yere yapça yapça basan adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُوقَّعٌ أَي الْحَفِيْفُ الْوُطَاءِ

الْإِسْتِيقَاعُ [el-istīkāʿ] Bir nesnenin gelişinden vehm ve endişe eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَوَقَّعَهُ إِذَا تَحَوَّفَ مِنْهُ Ve kılıcın bilemesi vakti gelip çatmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَوَقَّعَ السَّيْفُ إِذَا آتَى لَهُ الشَّخْذُ Ve bir nesnenin vukūʿuna muntazır olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَوَقَّعَ الْأَمْرَ إِذَا أَنْتَظَرَ كَوْنَهُ

التَّوَقُّعُ [et-tevaqquʿ] [tefaʿul] vezninde) Bu dahi bir nesnenin vukūʿuna müterakkib olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَوَقَّعَ الْأَمْرَ إِذَا أَنْتَظَرَ كَوْنَهُ

الْمُوقَّعَةُ [el-muvākaʿat] [mufāʿalet] vezninde) Muhārebe maʿnāsınadır; yukālu: وَقَّعَهُ إِذَا حَارَبَهُ Ve cimāʿ eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir, yukālu: وَقَّعَ الْمَرْأَةَ إِذَا بَاضَعَهَا وَخَالَطَهَا

[و ك ع]

الْوَكَاةُ [el-vekāʿat] [kanāʿat] vezninde) Leʿīm ve fūrū-māye olmak maʿnāsınadır; yukālu: وَكَّعَ الرَّجُلُ وَكَاةً مِنْ لَوْحٍ الْخَامِيسِ إِذَا لَوَّمَ وَكَّعَ الشَّيْءُ إِذَا صَلَبَ وَاشْتَدَّ

الْوَكَيْعُ [el-vekīʿ] [emīr] vezninde) Pek ve metin ve muhkem nesneye denir; yukālu: قَلْبٌ وَفَزْوٌ وَفَرَسٌ وَكَيْعٌ أَي سَدِيدٌ مَتِيْنٌ فَشَقَّ بَطْنَهُ وَقَالَ «قَلْبٌ وَكَيْعٌ فِيهِ عَيْنَانِ تُبْصِرَانِ وَكَيْعٌ» أَي وَثِيْقٌ مَتِيْنٌ «أَوْ قَلْبٌ وَكَيْعٌ» وَأَدْنَانٌ سَمِيْعَتَانِ» Buna göre kemāl-i kuvvet ve tahkik ve zabt ve muhāfazasından kināye olur, gūyā ki ilkā olunan şeyi reʿye-l-ʿayn

görüüp ve sem'a'l-üzün iştmiş gibi zabt ve itkân eder. Ve

وَكَيْعٌ [vekīʿ] Le'im ve fūrū-māyeye denir; yukālu: فُلَانٌ وَكَيْعٌ لَكَيْعٍ أَي لَيْمٍ Ve şol koça denir ki dā'imā sürünün önünce gidip sār koyunlar ona tābi' ola ki kösem ta'bir olunur. Ve

وَكَيْعٌ [Vekīʿ] Esmādandır: Vekīʿ b. el-Cerrāh kibār-ı zühhad ve a'yān-ı muhaddisindir, Sufyān-ı Şevrī'den ve o tabakada olanlardan rivāyet-i ehādīs eylemiştir ve tarīk-i Mekke'de Feyd nām kal'a hāricinde mescidi vardır ki meşhūrdur ve orada vefāt eyledi. Ve Vekīʿ b. Muhriz ve Vekīʿ b. ʿAdes yāhūd Hades muhaddislerdir.

الْوَكُوعُ [el-vekūʿ] صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Bu dahi bed-asl ve fūrū-māyeye denir; yukālu: وَكُوعٌ لَكُوعٍ أَي لَيْمٍ

الْوَكُوعُ [el-vekʿ] [vaḍʿ] vezninde) Bir adamın burnuna yumrukla vurmakla ma'nāsınadır; yukālu: وَكَعَ أَنْفَهُ وَكَعًا مِنَ الْبَابِ Ve ʿakreb ve yılan sokmak ma'nāsınadır; yukālu: وَكَعْتُهُ الْعُقْرُبَ إِذَا لَدَعْتُهُ Ve tavuk kısmı horoz basmak için önüne çöküvermek ma'nāsınadır; yukālu: وَكَعْتِ الدَّجَاجَةَ إِذَا خَضَعَتْ Ve deveyi dert tutmakla hemān yıkılıp düşmek ma'nāsınadır; yukālu: وَكَعَ الْبُعَيْرُ إِذَا سَقَطَ وَجَعًا Ve bir kimseyi tebkīt ve iskāt eylemek ma'nāsınadır; yukālu: وَكَعَ فُلَانًا بِالْأَمْرِ إِذَا بَكَّتَهُ Ve koyunu sağarken sütün mecmū'cu emziğine gelmek için el ile yukarı doğru kakıvermek ma'nāsınadır; yukālu: وَكَعَ الشَّاةَ إِذَا نَهَرَ ضَرْعَهَا عِنْدَ الْحَلْبِ

الْوَكُوعُ [el-vekaʿ] (fethateynle) Ayağın baş parmağı yanında olan parmağın üzerine pek yatık olmağa denir, şöyle ki baş par-

mağın dibi taşra çıkmış gibi görünür ola; yukālu: فُلَانٌ لَا يَفْرُقُ بَيْنَ الْوَكْعِ وَالْوَكُوعِ فَالْوَكُوعُ إِقْبَالُ الْإِبْهَامِ عَلَى السَّبَابَةِ مِنَ الرَّجْلِ حَتَّى يُرَى أَضْلُهُ خَارِجًا كَالْعُقْدَةِ

الْأَوْكَعُ [el-evkaʿ] [aḥmer] vezninde) Ayağın baş parmağı vasf-ı mezkūr üzere olan kişiye denir; mü'ennesi وَكَعَاءٌ [vekʿā] dır. Ve boyu uzun ahmak adama denir; yukālu: وَكَعَاءُ رَجُلٍ أَوْكَعٌ أَي طَوِيلٌ أَحْمَقٌ [vekʿā] şaşkın kariya denir. Ve veca'lı derd-nāk kariya denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ وَكَعَاءٌ أَي وَجَعَاءٌ

الْإِسْتِكَاعُ [el-istikāʿ] Bir adamın tabī'atı inkıbāz üzere şedīd olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَوَكَعْتُ مَعِدَّتَهُ أَي اشْتَدَّتْ طَبِيعَتُهُ Ve kırbanın ve tulumun derzleri ve gözleri tutkun olup katre-i vāhide sızmamak üzere metīn ve muhkem olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَوَكَعْتُ السِّقَاءَ إِذَا مُتِنَ وَاسْتَدَّتْ مَخَارِزُهُ

الْمِيكَعَةُ [el-mīkeʿat] (mīm'in kesriyle) Ekincilerin saban demirine denir; cem'i cinsi مِيكَعٌ [mīkaʿ] dır. Ve

مِيكَعٌ [mīkaʿ] (müfred olarak) Derzleri ve gözleri metīn ve muhkem olan tulumu denir.

مِيكَعَانٌ [Mīkeʿān] (mīm'in kesriyle) Benī Māzin yurdunda bir mevzi' adıdır.

الْمُؤَاكَعَةُ [el-muvākaʿat] [mufāʿalet] vezninde) Horoz tavuğu basmak ma'nāsınadır; yukālu: وَآكَعَ الدِّيكَ الدَّجَاجَةَ إِذَا سَفَدَهَا

الْإِيكَاعُ [el-ikāʿ] (hemzenin kesriyle) Bir adamın develeri semirip kuvvet ve gılat peydā eylemek ma'nāsınadır; bunun hemzesi musāhabe için olmakla öylesi deve sāhibi olmak murāddır; yukālu: أَوْكَعَ الْتَوْمُ إِذَا سَمِنَتْ إِبْلَهُمْ وَعَظَلَتْ وَاشْتَدَّتْ Ve bir adamın hayrı az olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَوْكَعَ

وَلَعَّ وَوَلَعَّ أَيْ كَذَبَ yukālu: Ve bir emr-i şedīd peydā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِذَا قَلَّ خَيْرُهُ أَوْ كَعَجَ الرَّجُلُ إِذَا جَاءَ بِأَمْرٍ شَدِيدٍ Ve bir nesne metīn ve muhkem olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِذَا وَثِقَ وَتَشَدَّدَ

الْإِتِّكَاعُ [el-ittikāʿ] [ittifāk] vezninde) Bir nesne katılanıp saht ve şiddet peydā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: اِتَّكَعَ الشَّيْءُ إِذَا اشْتَدَّ Bunun aslı اِوتَّكَعَ idi, vāv tā'ya kalb ve idgām olundu.

الْمُسْتَوَكِعُ [el-mustevkiʿ] (ism-i fāʿil bünye-siyle) Aslā su sızıp akmaz olan muhkem ve metīn tuluma vasf olur; yukālu: مَسَاءً مُسْتَوَكِعٌ إِذَا لَمْ يَسِيلْ مِنْهُ شَيْءٌ

[و ل ع]

الْوَلَعُ [el-velaʿ] (fethatenyle) ve

الْوَلُوعُ [el-velūʿ] (vāv'ın fethiyle) Bir nesneye pek harīs olup düşkün olmak maʿnāsınadır; yukālu: وَلِعَ بِالشَّيْءِ وَلَعًا وَوَلُوعًا Ve bir kimseyi bir nesneye hırslandırıp düşkün eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: أَوْلَعْتُهُ بِهِ إِذَا حَرَضْتَهُ وَيَقَالُ: أَوْلَعْتُهُ بِهِ إِذَا كَرِهْتَهُ وَوَلُوعًا Ve kindirmek maʿnāsınadır; yukālu: أَوْلَعَهُ بِهِ إِذَا أَعْرَاهُ بِهِ

الْوَلَعُ [el-velʿ] (vāv'ın fethi ve lām'ın sükūnuyla) ve

الْوَلَعَانُ [el-veleʿān] (fetehtla) Hiffet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: وَلَعَ الرَّجُلُ وَلَعًا وَوَلَعَانًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا اسْتَحَفَّ Ve yalan söylemek maʿnāsınadır; yukālu: وَلَعَ الرَّجُلُ إِذَا كَذَبَ Ve bir adamın hakkını gāʿib eylemek maʿnāsınadır; yukālu: وَلَعَ بِحَقِّهِ إِذَا ذَهَبَ بِهِ مَا أَدْرِي مَا وَلَعَهُ أَيُّ مَا حَبَسَهُ

الْوَالِيعُ [el-vāliʿ] Yalancıya denir; cemʿi وَلِيعَةٌ [veleʿat]tır, fetehtla; yukālu: رَجُلٌ وَالِيعٌ أَيُّ كَذَّابٌ Ve kezib maʿnāsına olan وَلِيعٌ [velʿ]

lafzını teʿkīd olur; yukālu: وَلِيعٌ وَالِيعٌ أَيُّ كَذَّابٌ عَظِيمٌ Ve bir mevziʿ adıdır.

الْوَلَعَةُ [el-vuleʿat] [humezet] vezninde) Dāʾimā beyhūde ve bī-maʿnā nesnelere düşkün olan kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ وَلَعَةٌ أَيُّ يُوَلِّعُ بِمَا لَا يَغْنِيهِ

بَنُو وَلِيعَةَ [Benū Velīʿat] [sefīnet] vezninde) Kinde kabīlesinden bir cemāʿattir.

الْوَلِيعُ [el-velīʿ] [emīr] vezninde) Hurmānın kapçıkta olan yemişine denir.

الْوَلِيعُ [et-tevlīʿ] Alaca nesnedeki alaca uzun uzadı olmak maʿnāsınadır.

الْمَوْلَعُ [el-muvellaʿ] [muʿazzam] vezninde) Alacası uzun uzadı olan şeyʿe denir; yukālu: بَرْدُونَ وَتَوَّرَ مَوْلَعٌ إِذَا كَانَ فِيهِ تَوَلِيعٌ أَيُّ اسْتِطَالَةً الْبَلَقِ

الْمَوَالِعَةُ [el-muvāleʿat] [mufāʿalet] vezninde) Bu dahi alıkomak maʿnāsınadır; tekūlu: مَا وَالَعْتُهُ أَيُّ مَا حَبَسْتُهُ

الْوَالِيعَةُ [el-vāliʿat] Bir nesneyi habs ve ʿavk eden şeyʿe denir.

الْإِتِّلَاعُ [el-ittilāʿ] [ittifāk] vezninde) Bir kimseyi bir nesne ʿavk ve nā-bedīd eylemek maʿnāsınadır; ve minhu tekūlu: اِتَّلَعَ فَلَانًا وَالِيعَةً أَيُّ حَفِيٍّ عَلَيَّ أَمْرُهُ فَلَا أَدْرِي أَحْيَى هُوَ أَمْ مَيِّتٌ **الْمَوْتَلَعُ** [el-mūtelaʿ] (ism-i mefʿul bünye-siyle) Bir tarafa alınıp götürülmüş ve nā-bedīd olunmuş nesneye denir; ve minhu yukālu: رَجُلٌ مَوْتَلَعٌ الْقَلْبِ أَيُّ مُتَّرَعُهُ

[و م ع]

الْوَمَعَةُ [el-vemʿat] [temret] vezninde) Birden boşanmış suya denir; yukālu: وَمَعَةٌ مِنَ الْمَاءِ أَيُّ دَفْعَةٌ

[و ن ع]

الْوَنَعُ [el-venaʿ] (fethateynle) Ehl-i Yemen lisānında şeyʿ-i yesīr ü nāʿize işāret olu-

nur; yekūlūne: هَذَا وَنَع أَيِّ بَيْسِيرٍ

FASLU'L-HĀ'

(فَضْلُ الْهَاءِ)

[ه ب ر ك ع]

الْهَبْرَكُ [el-heberka^ʿ] [سَفْرَجَلٌ] [sefercel] vezninde) Bodur kişiye denir.

[ه ب ع]

الْهَبُوعُ [el-hubū^ʿ] [رُجُوعٌ] [rucū^ʿ] vezninde) ve **الْهَبْعَانُ** [el-hebe^ʿān] (fetehtāla) Boynu uzatarak yürüme ma'nāsınadır; yukālu: هَبَّعَ الْفَصِيلُ هُبُوعًا وَهَبْعَانًا مِّنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا مَشَى وَمَدَّ الْغُنْقَهُ 'Alā-kavlin هُبُوعٌ [hubū^ʿ] hāssaten eşek kısmının yürümesine denir. Ve 'inde'l-ba'z her taraftan nāgehānī 'asker çıkagelmek ma'nāsınadır; yukālu: هَبَّعَهُ الْقَوْمُ إِذَا فَاجَأَهُ مِّنْ كُلِّ مَكَانٍ

الْهَبِيعُ [el-huba^ʿ] [صُرْدٌ] [şurad] vezninde) Eşeğe denir. Ve vakt-i nitāc evāhirinde doğmuş deve köşeğine denir; cem^ʿi هُبَيْعَاتٌ [hubē^ʿāt] gelir ve هِبَاعٌ [hibā^ʿ] gelir hā'nın kesriyle.

الْمُهْبِيعُ [el-muhbi^ʿ] [مُحْسِنٌ] [muḥsin] vezninde) هُبَيْعٌ [huba^ʿ] dedikleri mezkūr deve köşeginin sāhibine denir.

الْإِسْتِهْبَاعُ [el-istihbā^ʿ] Deveyi boynunu sündürerek yürütmek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَهْبَعَ الْبَعِيرَ إِذَا حَمَلَهُ عَلَى الْهَبُوعِ

[ه ب ق ع]

الْهَبْفَعُ [el-hebka^ʿ] [جَعْفَرٌ] [ca^ʿfer] vezninde) ve

الْهَبَاقِعُ [el-hubāqī^ʿ] [عُلَابِيطٌ] [ulābiṭ] vezninde) Sıkı ve tıknaz bodura denir.

الْهَبَنْقَعُ [el-hebenka^ʿ] [سَمَنْدَلٌ] [semendel] vezninde) Nümāyiş ve iftihāra mā'il olup nisvānla sohbet ve ülfete düşkün olan ahmak kişiye denir; yukālu: هُوَ هَبَنْقَعٌ أَيُّ مَرُهُوُّ

فَلَا نَ هَبْنَقَّعَ أَي يَسْأَلُ Ve eli değnekli dilenciye denir; yukālu: فَلَا نَ هَبْنَقَّعَ أَي يَسْأَلُ Ve bir yere oturduktaki oradan ayrılıp kalkmaz olan sakil kimseye denir; yukālu: لَا تُقْرَبُ مَجْلِسَكَ فَلَانًا فَإِنَّهُ هَبْنَقَّعَ فِي يَدِهِ عَصَا أَي إِذَا قَعَدَ فِي مَكَانٍ لَمْ يَبْرَحْهُ

الهِبْنَقَّعَةُ [el-hebenkaʿat] (hā'yla) Avurtları büyük ve dudakları sarkık deveye denir. Ve ayakların parmaklarını dikmek vechiyle iki ökçe üzere çömelip oturmağa denir, ʿalā-kavlin uylukları kısip paçaları germek vech üzere çömelmeğe denir; yukālu: يَبْنَقُّعُ الْهِبْنَقَّعَةَ وَهُوَ الْقُعُودُ عَلَى غُرْفُونَتَيْهِ قَائِمًا عَلَى أَطْرَافِ أَصَابِعِهِ أَوْ هُوَ الْإِقْتِعَاءُ مَعَ صَمِّ الْفَخَذَيْنِ وَفَتْحَ الرَّجْلَيْنِ **الْإِهْبِنَقَّاعُ** [el-ihbinkāʿ] [ihriñcām] vezninde) Zikr olunan هَبْنَقَّعَةُ [hebenkaʿat] vechiyle oturmak maʿnāsınadır; yukālu: إِهْبِنَقَّعَ الرَّجُلُ إِذَا جَلَسَ الْهِبْنَقَّعَةَ

[ه ب ل ع]

الْهَبْلَعُ [el-hebellaʿ] [ʿamelles] vezninde) ve

الْهَبْلَاعُ [el-hiblāʿ] [kiriṭās] vezninde) ve

الْهَبْلَعُ [el-hiblaʿ] [dirhem] vezninde) Şol ekül kimseye denir ki boğazı değirmen boğazı gibi vāsiʿ olmakla büyük büyük lokmalar yutar ola. Ve

هَبْلَعُ [hiblaʿ] [dirhem] vezninde) Büyük ve dızman köpeğe denir, كَلْبٌ سَلُوقِيّ maʿnāsına. Asl kelb-i selūḳī, Yemen'de Selūḳ nām karye köpeğine denir ki pek büyük olur, giderek mutlakan büyük köpekte gālib oldu. Ve

هَبْلَعُ [hiblaʿ] Bi-ʿaynihi bir kelbin ismidir.

[ه ت ع]

الْهَتَّعُ [el-hetʿ] (hā'nın fethi ve tā-yı fevkıyenin sükūnuyla) Bir kimseye sürʿat ede-

rek karşı varmak maʿnāsınadır; yukālu: هَتَّعَ إِلَيْهِمْ هَتَّعًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا أَقْبَلَ نَحْوَهُمْ مُسْرِعًا

[ه ج ر ع]

الْهِجْرَعُ [el-hicraʿ] [dirhem] vezninde) ve

الْهِجْرَعُ [el-hecraʿ] [caʿfer] vezninde) Ahmak adama denir. Ve ince uzun adama denir. Ve mecnūna denir. Ve uzun boylu aksak adama denir. Ve cüst ve çabuk büyük köpeğe denir.

[ه ج ز ع]

الْهِجْرَعُ [el-hiczaʿ] (zā-yı muʿceme ile [dirhem] vezninde) Korkak cebān adama denir.

[ه ج ع]

الْهُجُوعُ [el-hucūʿ] [rucūʿ] vezninde) ve

التَّهْجَاعُ [et-tehcāʿ] [tezkār] vezninde) Gece vakti uyumak maʿnāsınadır, ʿalā-kavlin هُجُوعٌ [hucūʿ] mutlakan uyumak ve تَهْجَاعٌ [tehcāʿ] hafif uyumak maʿnāsınadır; yukālu: هَجَّعَ الرَّجُلُ هُجُوعًا وَتَهْجَاعًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا نَامَ لَيْلًا أَوْ الْهُجُوعُ مُطْلَقٌ النَّوْمُ وَالتَّهْجَاعُ النَّوْمَةُ الْخَفِيفَةُ

الْهَاجِعُ [el-hāciʿ] Nā'im maʿnāsınadır; cemʿi هُجَّعٌ [huccaʿ] gelir, رُكَّعٌ [rukkaʿ] vezninde ve هُجُوعٌ [hucūʿ] gelir, سَاجِدٌ [sācid] ve سُجُودٌ [sucūd] gibi.

الْهَجِيعُ [el-heciʿ] [emir] vezninde) Geceden bir mikdāra denir; yukālu: مَضَى هَجِيعٌ مِنَ اللَّيْلِ أَي طَائِفَةٌ

الْهِجْعُ [el-hicʿ] ve

الْهِجْعَةُ [el-hicʿat] (hā'ların kesriyle) ve

الْهُجْعُ [el-hucaʿ] [şurad] vezninde) ve

الْهِجْعُ [el-heciʿ] [ketif] vezninde) ve

المِهْجَعُ [el-mihcaʿ] [مَنْبَرٌ [minber] vezninde) Gâfil ve şaşkın hemec kimseye denir. Ve

مِهْجَعُ [Mihcaʿ] [مَنْبَرٌ [minber] vezninde) İbn Sâlih 'tir ki ashâbdandır.

هَجْنَعُ [Huceyʿ] [زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) İbn Kays'tır ki bu dahi ashâbdandır.

الْهَجْنَعُ [el-hecʿ] [سَجْعٌ [secʿ] vezninde) Açlığı fi'l-cümle kesr ve teskîn eylemek ma'nâsınadır. Ve bu ma'nâda lâzım olur; yukâlu: هَجَّعَ جُوعَهُ هَجْجًا فَهَجَّعَ هُوَ إِذَا كَسَرَهُ فَانْكَسَرَ

الْإِهْجَاعُ [el-ihcâʿ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi هَجْجَعُ [hecʿ] ma'nâsınadır; yukâlu: الْجُوعُ بِمَعْنَى هَجَّعَهُ

التَّهْجَعُ [et-tehcaʿ] [تَمْنَعُ [temneʿu] vezninde) Geniş yola denir; yukâlu: طَرِيقٌ تَهْجَعُ أَي وَاسِعٌ

هَجَاعُ [hecâ'i] [قَطَامٌ [kaṭâmi] vezninde) Bir işe hod-râyılıkla sülûk eylemek ma'nâsına. Gerçi ba'zılar isti'mâl eylediler, lâkin bu musahhaftır, savâb olan هَجَاج [hecâci] olmaktır; kâlû: فَلَانَ رَكِبَ هَجَاجًا إِذَا رَكِبَ رَأْسَهُ وَالصَّوَابُ هَجَاجٌ

[ه ج ع]

الْهَجْنَعُ [el-hecennaʿ] [عَمَلَسٌ [ʿamelles] vezninde) İri ve yumru cüsseli uzun adama denir; yukâlu: رَجُلٌ هَجْنَعٌ أَي طَوِيلٌ Ve daz başlı kocaya denir ki henüz vücûdunda eser-i kuvvet ola; kezâlik o sıfatta olan devekuşuna denir; mü'ennesi هَجْنَعَةٌ [hecenneʿat]tır; yukâlu: شَيْخٌ هَجْنَعٌ أَي أَضْلَعُ Ve yaz faslının pek ıssı vaktinde doğmuş deve köşegine denir.

[ه د ع]

هَدَعُ [hidaʿ] (hâ'nın kesriyle ve dâl'in fethi ve ʿayn'ın sükûnuyla) ve

هَدَعُ [hidʿa] (hâ'nın kesri ve dâl'in sükûnu ve ʿayn'ın fethiyle) Bir kelimedir ki deve

köşekleri ürküp kaçtıktaki durdurmak için söylenir, هَدَعُ هَدَعُ diyerek durdururlar. Ve bu vech-i mezkûr üzere küçüklerine mahsûstur.

الْهَوْدُعُ [el-hevdaʿ] [جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Devekuşuna denir.

[ه د ل ع]

الْهَنْدَلِيُّ [el-hundeliʿ] (hâ'nın zammı ve dâl'in fethi ve lâm'ın kesriyle) Dağ sebzelerinden bir sebzeçik ismidir.

[ه ر ب ع]

الْهُرْبُعُ [el-hurbuʿ] (bâ-yı muvahhade ile عُضْفُرٌ [uṣfur] vezninde) Cüst ve çabuk uğruya ve öylece kurda denir; yukâlu: لَصَّ وَذُنْبٌ هُرْبُعٌ أَي خَفِيفٌ

[ه ر ج ع]

الْهَرْجَعُ [el-hercaʿ] (cîm'le جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Topal adama denir.

[ه ر ع]

الْهَيْرَعُ [el-heyraʿ] [دَايْغَمٌ [daygam] vezninde) Elinden hayr ve menfa'at gelmeyen za'îf ve korkak adama denir. Ve şaşkın ve ahmak kimseye denir; yukâlu: هُوَ هَيْرَعٌ أَي جَبَانٌ ضَعِيفٌ لَا خَيْرَ عِنْدَهُ وَالْأَحْمَقُ esip çok toz ve toprak savuran rüzgâra denir. Ve hiffet-ı tab'ı olan şelfe ʿavrete denir.

الْهَوْرَعُ [el-hevraʿ] [جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) هَيْرَعٌ [heyraʿ] ile ma'nâ-yı ahîrde mürâdifdir; yukâlu: اِمْرَأَةٌ هَيْرَعٌ وَهَوْرَعٌ أَي نَزَقَةٌ

الْهَيْرَعَةُ [el-heyreʿat] (hâ'nın fethiyle) Çoban kısmının kamıştan yapıp çaldıkları düdüğe ve kavala denir. Ve خَيْضَعَةٌ [haydaʿat] ma'nâsınadır ki cenk hengâmında askerın gırîv ve feryâdına ve havâyâ ağan toza ve dumana denir. Ve gül-ı beyâbâniye denir.

Ve şehveti gālib kariya denir.

أَهْرَعَةٌ [el-heriʿat] (فَرِحَةٌ [ferihāt] vezninde) Bu dahi şehveti gālib kariya denir, ʿalā-kavlin şol kariya denir ki cimāʿda hemān inzāl eder ola.

أَهْرِعَةٌ [el-heriʿat] (سَفِينَةٌ [sefinet] vezninde) Bir nevʿ şecer ismidir ki şāhları pek hurde olur.

أَهْرِيَاءُ [el-hiryāʿ] (جَزْيَالٌ [ciryāl] vezninde) Rüzgārın dökütüğü yapraklara denir.

أَهْرَعَةٌ [el-herʿat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde ve rāʾnın fethiyle cāʾizdir) Kehleye denir.

أَهْرَعَةٌ [el-herʿat] (fetehtāla) Bir böcek adıdır.

أَهْرَعٌ [el-heraʿ] (fethateynle) Kan çabuk akmak maʿnāsınadır; yukālu: هَرَعَ الدَّمُ هَرَعًا Ve sūrʿatle perīşān ve muztarib yürümeğe denir, هُرَاعٌ [hurāʿ] gibi, ke-mā se-yuzkeru.

أَهْرِعٌ [el-heriʿ] (كَيْفٌ [ketif] vezninde) Çabuk akan kana vasf olur; yukālu: دَمٌ هَرِعٌ أَيُّ دَمٌ هَرِعٌ أَيُّ دَمٌ هَرِعٌ Ve tiz ağlayan adama denir; yukālu: رَجُلٌ هَرِعٌ أَيُّ سَرِيعُ الْبِكَاةِ

أَهْرَاعٌ [el-hurāʿ] (غُرَابٌ [gūrāb] vezninde) Bu dahi selgi ve perīşān olarak tiz tiz yürümeğe denir; yukālu: يَمْشِي الْهَرَعُ وَالْهَرَاعُ وَهُوَ مَشِيٌّ فِي اضْطِرَابٍ وَسُرْعَةٍ

أَهْرَاعٌ [el-ihrāʿ] (hemzenin kesriyle) Sendereyerek ıztırābla tiz tiz yürümek maʿnāsınadır; yukālu: أَقْبَلَ الشَّيْخُ يَهْرَعُ عَلَى «وَجَاءَهُ قَوْمُهُ يَهْرَعُونَ إِلَيْهِ» أَيُّ أَقْبَلَ الْمَجْهُولُ إِذَا أَقْبَلَ يَسْرَعُ مُضْطَرِبًا ensesinden biri şiddetle sevk eder olmakla sendereyerek sūrʿatle geldi; ve minhu kavluhu taʿālā: يَسْرَعُونَ إِلَيْهِ كَأَنَّهُ يَحْتُبُّ بَعْضَهُمْ بَعْضًا Ve

إِهْرَاعٌ [ihrāʿ] Titretmek maʿnāsınadır; yukālu: أَهْرَعَ الرَّجُلُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا كَانَ يُرْعَدُ

Ve sūrʿatle gitmek maʿnāsınadır; yukālu: أَهْرَعَ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ Ve mızrağı yukarı dikerek geçip gitmek maʿnāsınadır; yukālu: إِذَا أَهْرَعَ الْقَوْمُ رِمَاحَهُمْ إِذَا أَشْرَعُوها ثُمَّ مَضَوْا بِهَا

أَلْمُهْرَعُ [el-muhraʿ] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) Gazabdan yā havftan nāşī titreme tutmuş adama denir.

يَهْرَعُ [Yehraʿ] (يَمْنَعُ [yemneʿu] vezninde) Bir mevziʿ adıdır.

أَلْمَهْرُوعُ [el-mehrūʿ] Sarʿ tutmuş mecnūna denir. Ve ifrāt-ı cehd ü mihnetten nāşī yıkılıp düşmüş adama denir.

أَلْمُهْرِيّ [el-muhriʿ] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) ve

أَلْمِهْرَاعُ [el-mihraʿ] Arslana denir.

أَلْتَهْرِيّ [et-tehriʿ] Bu dahi mızrağı yukarı tutarak savuşup gitmek maʿnāsınadır; yukālu: هَرَعَ الْقَوْمُ الرِّمَاحَ إِذَا أَشْرَعُوها ثُمَّ مَضَوْا بِهَا

أَلْتَهْرُوعُ [et-teherrūʿ] (تَفَاعُلٌ [tefaʿul] vezninde) Cenkte ʿasker ellerinde mızraklar dikilerek doğrulup gelmek maʿnāsınadır; yukālu: تَهَرَّعَتِ الرِّمَاحُ إِذَا أَقْبَلَتْ سُورَاعَ

مَهْرَعٌ [Mehraʿ] (مَقْعَدٌ [maqʿad] vezninde) Bir mevziʿ adıdır.

أَلْإِهْتِرَاعُ [el-ihtirāʿ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Ağaç kırmak maʿnāsınadır; yukālu: إِهْتَرَعَ الْعُودَ إِذَا كَسَرَهُ

ذُو تَهْرَعٍ [Zū Tehreʿ] (تَمْنَعٌ [temneʿu] vezninde) Bir mevziʿ adıdır.

[ه ر م ع]

أَلْهَرَمَعُ [el-heremmaʿ] (عَمَلَسٌ [ʿamelles] vezninde) Çabuk bükā eden gözü yaşlı adama denir. Ve yürümekte olan hiffet ve sūrʿatle denir; yukālu: سَبْرٌ فِيهِ هَرَمَعٌ أَيُّ سُرْعَةٌ وَخِفَّةٌ

أَلْإِهْرِمَاءُ [el-ihrimmāʿ] (إِحْرِمَاءٌ [icrimmāz]

vezninde) Bir adam serī'ü'l-bükā olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِهْرَمَعَ الرَّجُلُ إِذَا صَارَ صَارَ سَرِيعَ الْبِكَاءِ Ve yürümekte sür'at ve hif-fet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِهْرَمَعَ الرَّجُلُ إِذَا خَفَّ أَوْ أَسْرَعَ فِي مَشْيِهِ Ve sözü çoğaltmak ma'nāsınadır; yukālu: إِهْرَمَعَ فِي مَطْطَعِهِ إِذَا أَنْهَمَكَ وَأَكْثَرَ Ve aslız tebākī eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِهْرَمَعَ إِلَيْهِ إِذَا تَبَاكَى

[ه ر ن ع]

الهُزْنُ [el-hurnu^ʿ] [عُضْفُورٌ] [uṣfur] vezninde) ve

الهُزْنُ [el-hurnū^ʿ] [عُضْفُورٌ] [uṣfūr] vezninde) Hurde kehleye denir, 'alā-kavlin hürne [hirmi'at] زَبْرَجَةٌ [zibricet] vezninde iri kehleye denir, هُرْنُوعٌ [hurnū^ʿ] dahi bu ma'nāyadır.

الْهَرَانِجُ [el-herāni^ʿ] (hā'nın fethiyle) طُرُوثٌ [tursūs] şa şebih bir nebāt köküdür.

[ه ز ع]

الْهَزِيعُ [el-hezi^ʿ] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) Geceden bir mikdāra denir; yukālu: مَضَى هَزِيعٌ مِنْ اللَّيْلِ أَيَّ طَائِفَةً 'Alā-kavlin sülüsü yāhūd rubu' mikdārına denir. Ve şaşkın ve ahmak adama denir.

الْهَزْغُ [el-huza^ʿ] [صُرْدٌ] [şurad] vezninde) ve

الْهَزَّاعُ [el-hezzā^ʿ] [شَدَادٌ] [şeddād] vezninde) ve

الْمِهْزُ [el-mihza^ʿ] [مِنْبَرٌ] [minber] vezninde) Şikārī pāre pāre eder olan arslana denir; yukālu: أَسَدٌ هَزَّعٌ وَهَزَّاعٌ وَمِهْزٌ أَيُّ يُكْتَبُ كَشَرَ الْفَرَائِيسِ Ve

مِهْزٌ [mihza^ʿ] Her ağacı kırıp ufaticı adama denir. Ve bir nesneyi dövüp ufaticı älete denir, havan eli gibi; yukālu: هَزَّعَهُ بِالْمِهْزِ أَيُّ الْمِدْقِ Ve

مِهْزٌ [Mihza^ʿ] Bir recül ismidir.

التَّهْزِيعُ [et-tehzī^ʿ] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) Bir nesneyi kırıp ufatmak ma'nāsınadır; yukālu: هَزَّعَهُ إِذَا كَسَّرَهُ

الْإِنْهَزَاعُ [el-inhizā^ʿ] [إِنْفِعَالٌ] [infi'āl] vezninde) Kırılıp ufanmak ma'nāsınadır; yukālu: هَزَّعَهُ فَأَنْهَزَعَ أَيُّ انْكَسَرَ

الْإِهْتِزَاعُ [el-ihtizā^ʿ] [إِفْتِعَالٌ] [ifti'āl] vezninde) Sür'atle yürümek ma'nāsınadır; yukālu: إِهْتَزَعَ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ Ve bir nesne beri öte titrer gibi oynamak ma'nāsınadır; yukālu: إِهْتَزَعَ السَّيْفُ وَنَحْوُهُ إِذَا اهْتَزَرَ

الْهَيْزَعَةُ [el-heyze'at] [حَيْدَرَةٌ] [hayderet] vezninde) Cenk hengāmında olan havf ve haşyete ve gürv ve kavgaya denir; tekülü: دَهَشْتَنِي هَيْزَعَةُ الْقِتَالِ وَهِيَ الْخَوْفُ وَالْجَلْبَةُ فِي الْحَرْبِ

الْهَزْغُ [el-hez^ʿ] [مَنْعٌ] [men^ʿ] vezninde) Sür'at eylemek ma'nāsınadır; yukālu: هَزَّعَ الرَّجُلُ هَزَّاعًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا أَسْرَعَ

الْهَزَّاعُ [el-hizā^ʿ] [كِتَابٌ] [kitāb] vezninde) Bir dāne oka denir; yukālu: مَا بَقِيَ فِي الْجَعْبَةِ إِلَّا سَهْمٌ هَزَّاعٌ أَيُّ وَحْدَهُ

الْأَهْزَعُ [el-ehza^ʿ] [أَفْضَلٌ] [efdal] vezninde) Terkeşte en sonraya kalan oka denir, gerek iyi ve gerek kötü olsun, 'alā-kavlin terkeşte olan okların pek a'lāsına denir, zīrā hādise-i şedīde için hıfz ve ibkā olunur; yukālu: مَا تَرَكَ فِي الْكِنَانَةِ أَهْزَعًا وَهُوَ آخِرُ سَهْمٍ Ve فِي الْكِنَانَةِ رَدِيئًا كَانَ أَوْ جَيِّدًا أَوْ هُوَ أَفْضَلُ سَهَامِهَا Ve ba'zılar 'indinde terkeşte okların pek kötüsüne denir. Ve

أَهْزَعٌ [ehza^ʿ] (gayr-i munsarīf olarak) Kes ve kimse ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: مَا فِي الدَّارِ أَهْزَعٌ أَيُّ أَحَدٌ üzere olur.

التَّهْزُؤُ [et-tehezzu^ʿ] [تَفْعُلٌ] [tefa'ul] vezninde) Yüz ekşitmek ma'nāsınadır; yukālu: تَهْزَأَ الرَّجُلُ إِذَا تَعَبَسَ

tenekkür eylemek maʿnâsınadır; yukâlu: تَهَزَّعَ لَهُ إِذَا تَنَكَّرَ Ve ʿavret çalkanarak yürümek maʿnâsınadır; yukâlu: تَهَزَّعَتِ الْمَرْأَةُ فِي مَشِيَّتِهَا إِذَا اضْطَرَّتْ سَيْرَهَا إِذَا اهْتَرَّتْ

هَزَيْعٌ [Huzeyʿ] [زُبَيْرٌ] [zubeyr] vezninde) Bir recül adıdır.

[ه ز ل ع]

الْهَزْلَاعُ [el-hizlāʿ] [كِرْتَاَسٌ] [kirtās] vezninde) Kurt ile sırtlandan mütevellid kurt eniğine denir. Ve bir recül isimdir.

الْهَزْلَعَةُ [el-hezleʿat] [دَاهِرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) هَزْلَاعٌ [hizlāʿ]-ı mezkûrun yelip seğırtmesine denir.

الْهَزْلَعُ [el-hezellaʿ] [عَمَلَسٌ] [ʿammelles] vezninde) Cüst ve serîʿ adama denir.

[ه ز ن ع]

الْهَزْنُوغُ [el-huznūʿ] [عُضْفُورٌ] [ʿuṣfūr] vezninde) طُرْتُوثٌ [turtūṯ] a şebîh ber nebât adıdır yâhüd bunda savâb olan rā-i mühmele ile yâ gayn-ı muʿceme ile olmaktır.

[ه س ع]

الْهَسْعُ [el-hesʿ] (hā'nın fethi ve sîn'in sükûnuyla) Sürʿatle yürümek maʿnâsınadır; yukâlu: هَسَعَ الرَّجُلُ هَسْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا أَسْرَعَ

هَاسِعٌ [Hāsīʿ] ve

هُسَعٌ [Husaʿ] [زُفَرٌ] [zufer] vezninde) ve

هُسَيْعٌ [Huseyʿ] [زُبَيْرٌ] [zubeyr] vezninde) ve

مِهْسَعٌ [Mihsaʿ] [مِنْبَرٌ] [minber] vezninde) Akyāl-i Yemen'den Hemeysaʿ b. Ĥimyer b. Sebā nām melikin oğullarıdır.

هَيْسُوغٌ [Heysūʿ] (hā'nın fethiyle) Bir recül isimdir.

[ه ش ع]

الْهَوْشَعُ [el-Hevṣaʿ] [جَوْهَرٌ] [cevher] vezninde) Deylem el-Ceyṣānī es-Suḳṭī nām muhaddisin pederi isimdir.

[ه ط ع]

الْهَطْعُ [el-haṭʿ] [نَطْعٌ] [naṭʿ] vezninde) ve

الْهَطُوعُ [el-huṭūʿ] [رُجُوعٌ] [rucūʿ] vezninde) Korku ile seğırtip gelmek, ʿalā-kavlin bir nesneye göz dikip aslā nazarını ondan ayırmayarak yönelip gelmek maʿnâsınadır; yukâlu: هَطَعَ الرَّجُلُ هَطْعًا وَهَطُوعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا أَسْرَعَ مُقْبِلًا خَائِفًا أَوْ أَقْبَلَ بِبَصَرِهِ عَلَى الشَّيْءِ لَا يَقْلُبُ عُنُقَهُ

الْهَطِيعُ [el-heṭīʿ] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) Bol ve açık yola denir.

الْإِهْطَاعُ [el-iḥṭāʿ] (hemzenin kesriyle) Deve boynunu sündürüp başını eğerek yürümek maʿnâsınadır; yukâlu: أَهْطَعَ الْبَعِيرُ فِي سَيْرِهِ إِذَا مَدَّ عُنُقَهُ وَصَوَّبَ رَأْسَهُ

الْإِسْتِهْطَاعُ [el-istiḥṭāʿ] [إِهْطَاعٌ] [iḥṭāʿ] maʿnâsınadır.

الْمُهْطِيعُ [el-muḥṭīʿ] [مُحْسِنٌ] [muḥsin] vezninde) Gözünü nazar-gâhına dikip aslā ayırmamak üzere züll ve meskenetle bakıp durur olan adama denir, mücrim ve şermsârların bakması gibi; ʿalā-kavlin sükût ederek kendisini çağırın adama doğru giden kimseye denir. Ve halkī olarak boynu aşağıya doğru eğri ve yatık deveye denir.

[ه ط ل ع]

الْهَطَّلَاعُ [el-heṭallaʿ] [عَمَلَسٌ] [ʿammelles] vezninde) Cemāʿat-i kesîre maʿnâsınadır. Ve çok ʿaskere denir. Ve uzun olup cesâmetli dizman adama denir.

[ع ع]

الْهَيْعَةُ [el-haʿat] (hā'nın fethi ve ʿayn'ın teşdidiyle) Kusmak ma'nāsınadır, هُوَّع [hevʿ] kelimesinde lügattır; yukālu: هَعَّ الرَّجُلُ هَعَّةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا فَاءَ

هُعُ هُع [huʿ huʿ] (hā'ların zammıyla) Kay'eden kimsenin savtından hikāyedir.

[ع ق]

الْهَيْعَةُ [el-haḩʿat] (hā'nın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Baʿzı atın göğsünün arkurusunda olan dā'ire tarzında tüyden nişāna denir ki yelek taʿbīr olunur, ʿalā-kavlin rākibin ökçesi dokunan yerinde olur ki böğründe olmuş olur, ʿArab fārisleri onunla teşeʿüm ederler. Ve ʿalā-re'yin baʿzı atın sol yanında vākīʿ beyāz lemʿaya denir; yukālu: لَا تَسِمُ الْهَيْعَةُ وَهِيَ دَائِرَةٌ بَعْضُ زُرُورٍ الْفَرَسِ أَوْ بِحَيْثُ تُصِيبُ رَجُلَ الْفَارِسِ يُشَاءُ لَهُ أَوْ لِدَعَةِ Ve بِيَاضٍ فِي جَنْبِهِ الْأَيْسَرِ

هَيْعَةُ [haḩʿat] Menāzil-i kamerden bir menzil adıdır ki Cevzā' süretinin omuzlarından yukarı saç ayağı şeklinde üç kevkebden ibārettir, fecr ile berāber tulūʿ eylediği hengāmda harr-ı havā müştedd olur.

الْهَيْعُ [el-haḩʿ] [naḩʿ] vezninde) Ata dāg basmak ma'nāsınadır ki murād هَيْعَةُ [haḩʿat] dediği yere basmaktır; yukālu: هَعَّ الْفَرَسُ هَعَّةً مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا كَوَّاهُ

الْهَيْعُ [el-huḩāʿ] [ḩurāb] vezninde) İnsāna gam ve gussadan yā bir marazdan nāḩī ʿarız olan gaflete denir; yukālu: أَخَذَهُ الْهَيْعُ أَيِ الْغَفْلَةِ مِنْ هَمٍّ أَوْ مَرَضٍ

الْهَيْعَةُ [el-huḩaʿat] [humezet] vezninde) Şol kimseye denir ki mecliste doğru oturmayıp ekserī yan gelip söykenerek oturur ola; yukālu: رَجُلٌ هَيْعَةٌ أَيِ مُكْثِرٌ مِنَ الْإِتِّكَاءِ وَالْإِضْطِجَاعِ بَيْنَ الْقَوْمِ

الْهَيْعَةُ [el-heyḩaʿat] [heytemet] vezninde) Kılıç bir nesneye dokundukta zāhir olan çatırtısından hikāyedir yāhūd bir kuru nesneyi bir āher kuru nesneye sedāsı işitilmek kasdıyla vurmaktan hāsıl olan savttan hikāyedir yāhūd demir ile bir nesneye yukarıdan aşağıya vurmaktan sādır olan savttan hikāyedir.

الْهَيْعُ [el-heḩiʿ] [ketif] vezninde) Harīs adama denir; yukālu: رَجُلٌ هَيْعٌ أَيِ حَرِيصٌ

الْهَيْعُ [el-heḩaʿ] (fethateynle) Nāka ziyādesiyle buğursamakla şiddetinden yıkılıp düşmek ma'nāsınadır; yukālu: هَيْعَتِ النَّاقَةُ هَيْعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا وَقَعَتْ مِنْ شِدَّةِ الضَّيْعِ **الْهَيْعَةُ** [el-heḩiʿat] [feriḩat] vezninde) Sıfat-ı mezbūre üzere olan nākaya denir.

التَّهَيْعُ [et-teḩaḩḩuʿ] [tefaʿul] vezninde) **هَيْعٌ** [heḩaʿ] ma'nāsınadır; yukālu: تَهَيْعَتِ النَّاقَةُ Ve izhār-ı sefāhet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَهَيْعَ الرَّجُلُ إِذَا تَسَفَّهُ Ve kibr ve nahvet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَهَيْعَ الرَّجُلُ إِذَا تَكَبَّرَ Ve bed ve nā-sezā iş peydā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَهَيْعَ Ve nās bi'l-cümle suya varmak ma'nāsınadır; yukālu: تَهَيْعَ Ve ser-nigūn olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَهَيْعَ الشَّيْءِ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا نَكِسَ

الْإِهْتِئَاعُ [el-iḩtiḩāʿ] [iftiʿāl] vezninde) Fūrū-māye kimseyi soysuzluğu şeref ve şān ve fazīlete bülūgdan alıkomak ma'nāsınadır; yukālu: إِهْتِئَعَهُ عَزْفُ سُوءِ أَيِ أَقْعَدَهُ عَنِ بُلُوغِ الشَّرَفِ وَالْخَيْرِ Ve bir kimseyi maksudından menʿ eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِهْتِئَعَ فُلَانًا إِذَا صَدَّهُ وَمَنَعَهُ Ve buğur nākayı çökerip aşmak am'nāsınadır; yukālu: إِهْتِئَعَ الْفَحْلُ النَّاقَةَ إِذَا رَكِبَهَا وَتَسَدَّاهَا Ve sıtma bir gün salıverip bir gün tutmak

maʿnāsınadır; yukālu: إِهْتَقَعَتِ الْحُمَىٰ فَلَانًا إِذَا: أَهْتَقَعْتُهُ Ve mutlakan bir nesne muʿāvedet etmek maʿnāsınadır; yukālu: إِهْتَقَعْتُكَ الشَّيْءُ إِذَا عَاوَدَكَ أَهْتَقَعْتُ لَوْهُ عَلَىٰ بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا تَغَيَّرَ

الإنهقاق [el-inhikāq] [infiʿāl] vezninde) Açlıktan zebūnlayıp böğür ve karın içeri geçmek maʿnāsınadır; yukālu: إِنَّهَقَ الرَّجُلُ إِذَا جَاعَ وَخَمَصَ

[ه ك ع]

الهلوع [el-hukūʿ] [rucūʿ] vezninde) Hayvān kısmı ağaç altına varıp sükūn ve huzūr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: هَكَعَ الْبَقْرُ تَحْتَ الشَّجَرِ هُكُوعًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا سَكَنَ وَاطْمَأَنَّ Ve mukīm olmak maʿnāsınadır; yukālu: هَكَعَ الرَّجُلُ إِذَا أَقَامَ Ve gece karanusu basmak maʿnāsınadır; yukālu: هَكَعَ اللَّيْلُ إِذَا أَرَخَىٰ سُدُولَهُ Ve bir adama akşamdan sonra mihmān olmak maʿnāsınadır; yukālu: هَكَعَ فُلَانٌ بِالْقَوْمِ إِذَا نَزَلَ بِهِمْ بَعْدَ مَا يُمَسِّي هَكَعَ إِلَى الْأَرْضِ إِذَا أَكَبَ Ve aʿzānın sınımış kemiği onulduktan sonra yine sınımak maʿnāsınadır; yukālu: هَكَعَ عَظْمُهُ إِذَا انْكَسَرَ بَعْدَ مَا انْجَبَرَ

الهلعة [el-hukeʿat] [humezet] vezninde) Ahmak kimseye denir.

الهلعة [el-hekiʿat] [ferihāt] vezninde) Şol nākaya denir ki pek buğursadığın-dan vücūdu salkı olup gevşeklenmiş ola; yukālu: نَاقَةٌ هَلَعَةٌ إِذَا كَانَتْ مُسْتَوْجِبَةً مِنْ شِدَّةِ الضَّبْعَةِ

الهلع [el-hekaʿ] (fethateynle) Sabrsızlık edip cezaʿ ve telāş eylemek maʿnāsınadır; yukālu: هَكَعَ الرَّجُلُ هَكَعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا جَرَعَ Ve zūll ve huşūʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: هَكَعَ الرَّجُلُ إِذَا خَشَعَ

الإهتكاع [el-ihitkāʿ] [iftiʿāl] vezninde) Bu dahi huşūʿ ve tezelliil eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِهْتَكَعَ إِذَا خَشَعَ [ihitkāʿ] ile maʿnā-yı evvelde mürādiftir; yukālu: إِهْتَكَعَهُ بِمَعْنَى إِهْتَقَعَهُ

الهلعا [el-hukāʿ] [gurāb] vezninde) Öksürük illetine denir سَعَالٌ [suʿāl] maʿnāsına. Ve yorgunluktan sonra gelen uykuya denir; tekūlu: أَخَذَنِي الْهَلْعَاءُ أَيِ النَّوْمِ Ve şehvet-i cimāʿa denir; ve minhu: الْهَلْعَاعِيُّ أَيِ كَثِيرِ الشَّهْوَةِ

[ه ل ب ع]

الهلابع [el-hulābiʿ] [ulābiṭ] vezninde) Cüssesi iri ve zātı leʿīm ve fūrū-māye ve nākes olan kimseye denir. Ve taʿāma harīs kimseye denir. Ve kurda itlāk olunur. Ve

هلابع [Hulābiʿ] Bir recülün adıdır.

الهلبيع [el-hulebiʿ] [ulebiṭ] vezninde) Bu dahi ekl ve şürbe harīs adama denir.

[ه ل م ع]

الهلعم [el-helemmaʿ] [amelles] vezninde) Serīʿü'l-bükāʿ adama denir; hermē [heremmaʿ] lafzında lügattır.

[ه ل ع]

الهلغ [el-helaʿ] (fethateynle) Haddi mütecāviz olan sabrsızlığa denir; yukālu: بِهِ هَلَعٌ أَيِ أَفْشَسَ الْجَزَعِ

الهلغ [el-hulaʿ] [şurad] vezninde) Harīs adama denir.

الهلوع [el-helūʿ] [şabūr] vezninde) Şol kimseye denir ki şerr ve kerīhe vukūʿundan cezaʿ ve fezaʿ edip ve cemʿ-i mālā harīs ve mütehālik ve bahīl ola. ʿAlā-kavlin pek teng-meşreb olmakla mesāʿib ve beliyāt hengāmında kalbi sıkılıp sabr-

sızlık ede ki murād beliyye zuhūrunda telāş ve ıztırāb edip nāsa zacret ve mihnetinden dem-be-dem şikāyetlenir olan kimse-
dir; yukālu: رَجُلٌ هَلُوعٌ إِذَا كَانَ يَفْزَعُ مِنَ الشَّرِّ وَيَحْرِصُ وَيَشْحُ عَلَى الْمَالِ أَوْ الصُّجُورِ لَا يَضْبِرُ عَلَى ﴿إِنَّ الْإِنْسَانَ﴾ Şārihin beyānına göre الْمَضَائِبِ ﴿إِنَّ الْإِنْسَانَ﴾ āyetinin zeylinde vārid olan ﴿إِنَّ الْإِنْسَانَ﴾ āyet-i kerīmeler هَلُوعٌ [helu^c]un tefsīridir.

الْهَلَعَةُ [el-hule^cat] [humezet] [humezet] vezninde) Havsalası teng adama denir ki bir ʿarızadan yāhūd açlıktan hemān sabrsızlık edip tiz telāş ve ıztırāb eder ola; yukālu: رَجُلٌ هَلَعَةٌ إِذَا كَانَ يَجْزَعُ وَيَسْتَجِيعُ سَرِيعًا

الْهَوْلُوعُ [el-hevla^c] [cevhər] [cevhər] vezninde) Cüst ve çabuk insān ve hayvāna denir.

الْهَيْلِيعُ [el-heyla^c] [haydar] [haydar] vezninde) Zaʿif ve zebūna denir.

الْهَلُوعَةُ [el-hilvā^cat] (hā'nın kesriyle) Harīs, ʿalā-kavlin hiddet ve neşāt-ı tab'ından nāşī ele gelmez avuca sığmaz nefür ve şātır adama denir; yukālu: رَجُلٌ هَلُوعَةٌ أَيَّ حَرِيصٍ أَوْ تَفُورٌ جِدَّةً وَنَشَاطًا Ve cüst ve revende ve āteşli olduğu hālde rām ve münkād olan nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ هَلُوعَةٌ وَهَلُوعٌ أَيَّ سَرِيعَةٍ حَدِيدَةٍ وَمَذْعَانٌ

الْهَالِيعُ [el-hāli^c] Yüğüruk devekuşuna vasf olur; yukālu: نَعَامٌ هَالِيعٌ أَيَّ سَرِيعٍ فِي مُضِيهِ

الْهَلِيعُ [el-hilla^c] (hā-i meksüre ve lām-ı müşeddede ile) ve

الْهَلِيعَةُ [el-hille^cat] (hā'yla; immer] [immer] vezninde) Erkek ve dişi oğlağa denir; yukālu: مَا لَهُ هَلِيعٌ وَهَلَعَةٌ أَيَّ جَدِّي وَلَا عَنَاقٌ

الْهَلُوعَةُ [el-helve^cat] [dahrecet] [dahrecet] vezninde) Sür'atle yürümek ma'nāsınadır; yukālu: هَلُوعٌ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ

الْهَلِيَاغُ [el-hilyā^c] [ciryāl] [ciryāl] vezninde) Bir gūne küçük yırtıcı cānver ismidir, ʿalā-kavlin oklu kirpinin erkeğine denir yāhūd savāb olan muʿceme ile dir, bunda İbn Fāris hatā eylemiştir.

[م ت ع]

الْهُمْتُوعُ [el-humtu^c] (tā-yı fevkıyye ile عُضْفُورٌ [uʃfur] vezninde) تَنْضُبٌ [tendub] nām şecer-i Hicāzī'nin yemişine denir; vezni فُعْلُلٌ [fuʃlul]dur yāhūd هُفْعُلٌ [hufʃul]dur, zīrā “م,ت,ع” māddesinden me'hūzdur. Ve bu kâf'la هُمْتُوعٌ [humʃu^c] musahhafı değildir.

[م س ع]

الْهَمَيْسَعُ [el-hemeysa^c] [semyda^c] [semyda^c] vezninde) Şol zūr-mend adama denir ki kimse onu basıp arkasını yere getiremez ola; yukālu: وَرَجُلٌ سَمِيدَعٌ أَيُّ قُوِّيٍّ لَا يُضْرَعُ Ve pek uzun adama denir. Ve melik-i Yemen olan Hımıyer b. Sebā pederinin ismidir.

[م ع]

الْهَمْعُ [el-hem^c] [lem^c] [lem^c] vezninde) ve

الْهُمُوعُ [el-humū^c] [kuʃūd] [kuʃūd] vezninde) ve

الْهَمَعَانُ [el-heme^cān] (fetehtāla) ve

الْتَهْمَاعُ [et-tehmā^c] [tezkār] [tezkār] vezninde) Göz yaşı akmak ma'nāsınadır; yukālu: هَمَعَتْ عَيْنُهُ هَمْعًا وَهُمُوعًا وَهَمْعَانًا وَتَهْمَاعًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ وَالْأَوَّلِ إِذَا سَالَتِ الدَّمْعُ وَكَذَا يُقَالُ هَمَعَتِ الطَّلُّ عَلَى الشَّجَرِ إِذَا سَالَ

الْهَمِيعُ [el-hemi^c] [ketif] [ketif] vezninde) Yağmuru seyelān eden buluta denir; yukālu: سَحَابٌ هَمِيعٌ أَيُّ مَاطِئٍ

الْهُوَامِيعُ [el-hevāmi^c] [hāmi^cat] [hāmi^cat]ın cem'idir, pek akıcı şey'e denir; yukālu: دُمُوعٌ هُوَامِيعٌ أَيُّ سَيَّالَةٍ

الهنيمع [el-heymaʿ] [صَيْقَلٌ [şayqal] vezninde) Bir şecer adıdır. Ve mevt-i serīʿ maʿnāsınadır.

الهنيمع [el-himyaʿ] [حَذِيمٌ [hızıyem] vezninde) Bu dahi mevt-i serīʿe denir; yukālu: أَخَذَهُ الْهَيْمَعُ وَالْهَيْمَعُ أَيِ الْمَوْتِ الْوَجْهُ وَيُقَالُ ذَنْبٌ هَيْمَعٌ أَيِ سَرِيعٌ

التهنع [et-tehemmuʿ] [تَهْمَعٌ [tefaʿul] vezninde) Muvāzaʿaten ağlamak göstermek maʿnāsınadır; yukālu: تَهَمَّعَ الرَّجُلُ إِذَا تَبَاكَى

الإهيماع [el-ihtimāʿ] [إِهْتِمَاعٌ [iftiʿāl] vezninde) Levn mütegayyir olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَهْتَمَّعَ لَوْنُهُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا تَغَيَّرَ

[ه م ع ق]

الهنمقع [el-hummeqiʿ] [زُمَّلِقٌ [zummeliq] vezninde) ve

الهنمقيع [el-humeqiʿ] [عَلِبِطٌ [ulebit] vezninde) Ahmak adama denir; müʿennesi هَمَّقِعَةٌ [hummeqiʿat] ve هُمَّقِعَةٌ [humeqiʿat]tır. Ve تَنْصُبُ [tanḍub] nām şecerin yemişine, ʿalā-kavlin büyük meşe ağaçlarının yemişine denir.

[ه م ل ع]

الهنملاع [el-hemellaʿ] [عَمَلَسٌ [amelles] vezninde) Şol cüst ve revende kimseye denir ki revendeliğinden iki adımı bir edip yere pek pek basarak yürür ola. Ve kurda denir. Ve dubaracı habīs ve hīle-kāra denir. Ve cibilletinde mihr ve vefā hakikatinden eser olmayan mütelevvin ve felek-meşreb kimseye denir. Ve revende erkek deveye denir.

[ه ن ب ع]

الهنبوع [el-hunbuʿ] [فُنْفُذٌ [kunfuz] vezninde) Nisvānın peçeleri tarzında şol yüz örtüsüne denir ki yukarısından dikilmiş olur,

küçük kızlar yüzlerine tutunurlar.

الهنبعة [el-henbeʿat] [دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Bir güne yürüyüşe denir ki هَنْبَلَةٌ [henbelet] dedikleri yürüyüşünden yavaşça olur ki aksayarak sırtlan yürütmesine şebīh bir yürüyüştür.

[ه ن ع]

الهنعة [el-henʿat] [تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Bir türlü damgaya denir ki devenin boyununun aşağı tarafına basılır. Ve

هنعة [Henʿat] Menāzil-i kamerden bir menzil ismidir ki sıravardı beş kevkebden ʿibārettir. Bunlar cevzā süretinin sol omuzunda vākīʿdir, bi-aynihi tersine yazılmış celī lām-ı müfred süretinde görünür. ʿİndeʿl-baʿz kehkeşānda cevzā ile zirāʿ-ı makbūza beyninde vākīʿ çifte iki berrāk kevkebden ʿibārettir yāhūd kavs süretinde görünür sekiz kevkeb vardır ki ذِرَاعُ الْأَسَدِ dahi derler, o süret-i kavsın kabzasında merkūz olan iki kevkebe هَنْعَةٌ [henʿat] derler yāhūd هَنْعَةٌ [haqʿat] ʿakibinde iki berrāk kevkebdir ki kehkeşānda vākīʿdir, miyāneleri bir kamçı boyu mikdārdır, ammā asl menzil-i kamer هَنْعَةٌ [henʿat] hizāsında تَحَايِي [teḥāyī] taʿbīr olunur üç dāne kevkebden ʿibārettir, her birine تَحْيَاةٌ [tiḥyāt] [denir] taʿnın kesriyle.

الهننوع [el-mehnūʿ] [هَنْعَةٌ [henʿat] dedikleri damga-yı mezkūr basılmış deveye denir; yukālu: بَعِيرٌ مَهْنُوعٌ أَيِ مَوْسُومٌ بِالْهَنْعَةِ

الهنع [el-henʿ] [مَنْعٌ [menʿ] vezninde) Bir nesneyi birbiri üzere dürüp sarar gibi eğip bükme maʿnāsınadır, iplik kelebini ve sepet örecek çubukları birbiri üzerine eğip bükme gibi; yukālu: هَنْعَ الشَّيْءِ هَنْعًا مِنْ النَّابِ Ve zikr olunan menzil-i هَنْعَةٌ [Henʿat]ın sebeb-i tes-

miyesi bu maʿnādandır ki gūyā onda olan kevkeler birbirinin üzerine eğilip sarılı- miş süretindedirler. Ve

هَنْع [henʿ] Tevāzuʿ ve huzūʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: هَنْعَ لَهُ إِذَا حَضَعَ

الْهَنْعُ [el-hunnaʿ] (رُكَّعٌ [rukkaʿ] vezninde) هَانِعٌ [hāniʿ]in cemʿidir ki hāziʿ ve mütevāziʿ maʿnāsınadır; yukālu: قَوْمٌ هَنْعٌ أَي حُضَّعَ

الْهَنْعُ [el-henaʿ] (fethateynle) Bir adamın kāmetininde olan eğrilige denir; yukālu: فِي قَامَتِهِ هَنْعٌ أَي انْحِنَاءٌ Ve bu maʿnāda masdar olur; yukālu: هَبِعَتْ قَامَتُهُ هَنْعًا مِنَ النَّبَابِ الرَّابِعِ إِذَا انْحَنَّتْ Ve devenin boynunun aşağı tarafı çökük ve omuzu başları çıkık ve başı kal- kık olmaz maʿnāsınadır; yukālu: هَنْعُ الْبَعِيرِ Kezālik إِذَا انْحَدَرَ قَصْرَتُهُ وَارْتَفَعَ رَأْسُهُ وَأَشْرَفَ حَارِكُهُ āhū kısmının boynu vaf-ı mezkūr üzere olmağa denir ki kızıl soyunda olur, ka- ramatik cinsinde olmaz, zirā kızıl kısmının boyunları kısa denir.

الْأَهْنَعُ [el-ehnaʿ] (أَحْمَرٌ [aḥmer] vezninde) Kāmeti münhanī olan adama denir. Ve şol rākibe denir ki eyer üzere sâbit olmayıp sağa sola meyelân eder ola; yukālu: رَاكِبٌ أَهْنَعٌ أَي مَائِلٌ فِي سَرْجِهِ يَمِينًا وَشِمَالًا ʿArabiyyeʿden olan veled-i ʿatika denir.

الْهَنْعَاءُ [el-henʿā] (حَمْرَاءُ [ḥamrā] vezninde) Boynunda burukluk olan devekuşuna de- nir; yukālu: نِعَامَةٌ هَنْعَاءُ إِذَا كَانَ فِي عُنُقِهَا التَّوَاءُ Ve alçak tepeye vaf olur; yukālu: أَكْمَةٌ هَنْعَاءُ أَي قَصِيرَةٌ

الْإِسْتِهْنَاعُ [el-istihnāʿ] Bir kimse cevābdan fātir ve münkesir olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتِهْنَعَ الرَّجُلُ إِذَا تَكَسَّرَ مِنْ جَوَابٍ

[ه و ع]

الْهَنْوَعُ [el-hevʿ] (نَوَعٌ [nevʿ] vezninde) Haddi mütecāviz vech-i akbeh üzere olan hırs ve

tamaʿa denir; yukālu: فِيهِ هَنْوَعٌ أَي سُوءُ الْحَرِصِ وَوَأَشَدُّهُ Ve düşmanlığa denir; hāʾnın zam- mıyla da lügattır; yukālu: بَيْنَهُمَا هَنْوَعٌ أَي عَدَاوَةٌ Ve bir mādde de sabrsızlıkla hiffet eyle- mek maʿnāsınadır; yukālu: هَاعٌ فَلَانٌ يَهَاغُ هَوْعًا Şāriḥ حَزَنَ nüshasını tahtiʿe ve عَجَرَ olmayı tasvīb eylemiştir. Ve

هَوُّعٌ [hevʿ] Nās birbirinin üzerine hamle ve hücüm eylemek maʿnāsınadır; yukālu: هَاعٌ الْقَوْمُ بَغْضَهُمْ إِلَى بَعْضِ إِذَا هَمُّوا بِالْوُثُوبِ Ve tekellüfsüz, tabīʿatıyla kusmak maʿnāsınadır; yukālu: هَاعَ الرَّجُلُ يَهَاغُ وَيَهْوَعُ هَوْعًا مِنَ النَّبَابِ الرَّابِعِ وَالْأَوَّلِ إِذَا قَاءَ مِنْ غَيْرِ تَكَلَّفَ

الْهَوُّعُ [el-hevʿ] (نَوَعٌ [nevʿ] vezninde) ve

الْهَوَّاعُ [el-huvāʿ] (عُرَابٌ [gurāb] vezninde) ve

الْهَيْغُوعَةُ [el-heyʿūʿat] (شَيْغُوعَةٌ [seyʿūʿāt] vez- ninde) İsmelerdir, kusmağa denir.

الْهَائِعُ [el-hāʿ] (هَائِعٌ [hāʿiʿ] maktübudur, pek harīs adama denir; yukālu: رَجُلٌ هَاعٌ أَي حَرِيصٌ

الْمِهْوَعُ [el-mihvaʿ] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) ve

الْمِهْوَاعُ [el-mihvāʿ] (مِصْبَاحٌ [mişbāḥ] vez- ninde) Cenkte olan çığıltıya ve gıriv ve feryāda denir.

هُوَاعٌ [huvāʿ] (عُرَابٌ [gurāb] vezninde) Şühūr-ı ʿArabiyyeʿden şehri-ziʿl-kaʿdenin ism-i kadīmidir. Cemʿi هُوَاعَاتٌ [huvāʿāt] gelir hāʾnın zammıyla ve أَهْوَعَةٌ [ehviʿat] gelir, أَجْوِبَةٌ [ecvibet] gibi.

التَّهْوَعُ [et-tehevvuʿ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] veznin- de) Zoraki ʿamel ile kusmak maʿnāsınadır; yukālu: تَهْوَعَ الرَّجُلُ الْقَيْءَ إِذَا تَكَلَّفَهُ

التَّهْوِيعُ [et-tehvīʿ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Kusturmak maʿnāsınadır; tekūlu: هَوْعَتُهُ مَا أَكَلَ أَي قَيَّأَتْهُ إِيَّاهُ

[ع ي ع]

الهيعة [el-heyʿat] (hā'nın fethiyle) ve**الهاينة** [el-hā'īʿat] Düşman tarafından mesmûc olan korkunç âvâza denir ki ondan derûna havf ve endîşe ʿarız olur; yukâlu: دَهَشَتْهُ الْهَيْعَةُ وَالْهَائِعَةُ أَي الصَّوْتُ الَّذِي يَفْرُغُ: yukâlu: Ve zaf-ı beden ve zaf-ı hâlle olan sũ-i hırsa denir, هَاعٌ [hāʿ] dahi denir.**الهاع** [el-hāʿ] ve**الهائغ** [el-hā'īʿ] Bu aslı üzeredir, evvelki maktûbdur, korkak olup zafif ve nâ-tüvân olan adama denir; yukâlu: رَجُلٌ هَاعٌ لَاعٌ وَهَائِغٌ Ve لَائِعٌ أَي جَبَانٌ ضَعِيفٌ**هاع** [hāʿ] هَيْعَةٌ [heyʿat] gibi zafif kimsede olan sũ-i hırsa denir; yukâlu: فَلَانَ بِهِ هَيْعَةٌ وَهَاعٌ أَي سُوءُ الْحَزِصِ مَعَ ضَعِيفٍ**الهئغ** [el-heyʿ] بَيْغٌ [beyʿ] vezninde) Yer yüzüne yayılmak ma'nâsınadır; yukâlu: هَاعَ الشَّيْءُ يَهْيَعُ وَيَهَاعُ هَيْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالرَّابِعِ إِذَا انْبَسَطَ يَغْنِي عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ هُيُوعٌ [huyūʿ] gibi, ke-mâ se-yuzkeru. Ve kurşun erimek ma'nâsınadır; yukâlu: هَاعَ الرِّضَاضِ إِذَا ذَابَ Ve zoraki kusmak ma'nâsınadır; yukâlu: هَاعَ الرَّجُلُ بِمَعْنَى تَهَوُّعٍ هَاعَ الْإِبِلِ إِلَى الْمَاءِ إِذَا أَرَادَهَا Ve acıkmak ma'nâsınadır, yukâlu: هَاعَ الرَّجُلُ إِذَا جَاعَ هَاعَ الرَّجُلُ إِذَا كَانَ هَاعٌ أَي ضَعِيفًا مَعَ حَزِصٍ هَعْتُ أَهَاعُ أَي ضَجِرْتُ**التهئغ** [et-teheyuʿ] تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) Bu dahi bir nesne yer yüzüne yayılmak ma'nâsınadır; yukâlu: تَهَيَّعَ الشَّيْءُ إِذَا انْبَسَطَ**الهئوع** [el-huyūʿ] رُجُوعٌ [rucūʿ] vezninde) ve**الهيعان** [el-heyʿān] (fetehtla) Korkak olmak ma'nâsınadır; yukâlu: هَاعَ الرَّجُلُ هَيْعًا وَهَيْعَانًا إِذَا جَبَنَ وَهَيْوَعًا وَهَيْعَانًا إِذَا جَبَنَ**هاعان** [Hāʿān] Esmâdandır: Mişraḥ b. Hāʿān tâbîʿindendir. Ve Cuʿşul b. Hāʿān muhaddisindendir. Ve Hāʿān b. eş-Şeytān, Benü Ḥayṣemeʿden bir kimsedir.**الهائغ** [el-hā'īʿ] Karanu geceye denir; yukâlu: لَيْلٌ هَائِغٌ أَي مُظْلِمٌ**الهئاع** [el-hiyāʿ] كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Çabuk esen rüzgâra denir; yukâlu: رِيحٌ هَيَّاعٌ لَيَّاعٌ أَي سَرِيعَةٌ**المهئغ** [el-mehyaʿ] مَعْدَدٌ [maḳʿad] vezninde) Bol ve açık yola denir; yukâlu: طَرِيقٌ مَهْيَعٌ أَي بَيِّنٌ Cemʿi مهائغ [mehā'īʿ] gelir.**مهئعة** [Mehyeʿat] مَفْرَعَةٌ [mefzeʿat] vezninde) Haremeyn beyninde Cuḥfe ismiyle müteʿaref mevziʿe denir ki huccâc-ı Şām'ın mikâtıdır.**المتهئغ** [el-muteheyyiʿ] (ism-i fâ'il bünyesiyle) Cā'ir ve sitem-kār adama denir; yukâlu: رَجُلٌ مُتَهَيَّعٌ أَي جَائِرٌ Ve şerr ve kerîheye sũrʿat edip üşüntü eden adama denir.**المئهاع** [el-munhāʿ] (mīm'in zammıyla) مُتَهَيَّعٌ [muteheyyiʿ] ma'nâsınadır.**الإنهياغ** [el-inhiyāʿ] اِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) Bir nesne yer yüzüne yayılmak ma'nâsınadır; yukâlu: اِنْهَاعَ الشَّرَابِ إِذَا جَرَى وَانْبَسَطَ

FASLU'L-YĀ'Ī'T-TAHTIYYE

(فَضْلُ الْيَاءِ)

[ي ت ع]

الْبَيْتُوعُ [el-yetū^ʿ] (tā-yı fevkıyye ile صَبُورٌ [şabūr] vezninde) ve**الْبَيْتُوعُ** [el-yettū^ʿ] تَنْوَرٌ [tennūr] vezninde) Mutlakan sütlü olup tabī^ʿatı müşhil ve muhrık ve mukattī^ʿ olan nebāta denir ki sütleğen ta^ʿbīr olunur. Envā^ı çoktur. Meşhūru yedi güne nebāttır. 1) شُبْرَمٌ [şubrum] 2) لَاعِيَةٌ [lā^ʿiyet] 3) عَرَطَانِيَّةٌ [ʿarṭanīṣā] 4) مَاهُودَانَةٌ [māhūdānet] 5) مَازُونٌ [māzeryūn] 6) عُشْرٌ [ʿuşer] 7) فَجَجَكَشْتُ [fencekeşt] dedikleri nebāttır. Ve işbu nebātlar tarīkleriyle ya^ʿnī muslihlerini mezc ve evzānlarını kütüb-i tibbiyyede bast eyledikleri üzere istī^ʿmāl olunmaz ise mühlıktir. Ve bunda tā^ʿnın takdīmıyle de lügattır, niteki mahalinde zikr olundu.

[ي ث ع]

الْبَيْتُوعُ [Yuşey^ʿ] زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) أُتْبِعَ [Uşey^ʿ] dahi derler, tābī^ʿinden Zeyd'in ki rüvāttandır, pederi ismidir. Ve Yuşey^ʿ b. Bekr, ʿAdvān kabīlesi ricālindendir. Ve Yuşey^ʿ b. el-Ergam, Eş^ʿariyyūn kabīlesi ricālindendir. Ve Yuşey^ʿ b. Ezde, Laḥm kabīlesindendir.**الْبَيْتُوعُ** [Yeşiy^ʿ] يَضْرِبُ [yaḍribu] vezninde) İbnu'l-Hūn b. Ḥuzeyme'dir.**الْبَيْتُوعُ** [Eysa^ʿ] أَحْمَدٌ [aḥmed] vezninde) İbn Neẓīr'dir ki Becīle kabīlesindendir. Ve Eysa^ʿ b. Muleyh b. el-Hūn, Kāre kabīlesinin cummā^ʿıdır ki o şu^ʿbeler mezbūra müntehī ve onda müctemī^ʿ olur.

[ي د ع]

الْبَيْتُوعُ [el-eyda^ʿ] (hemzenin ve dāl'ın fet-hiyle) Za^ʿferāna denir. Ve بَقْمٌ [baqqam] çöptüne denir. Ve iki kardeş kanı dedikleri dārūya denir. Ve başka bir nev^ʿ kırmızı zank ismidir ki صَبِيرٌ [şabir] celb olunan Suḳuṭrā ceziresinden celb ve onunla yaralara devā olunur. Ve bir şecer ismidir ki aḥşābıyla siyāb sıbg olunur, ʿalā-kavlin hinnādan bir günedir. Ve bir kuşun ismidir.**يَدِيعٌ** [Yedī^ʿ] يَبِيعٌ [yebī^ʿu] vezninde) Fedek ile Ḥayber beyninde bir mevzī^ʿ adıdır.**يَدِيعَةٌ** [Yede^ʿat] (feteḥātla) Beyne'l-Haremeyen bir berriyye adıdır.**يَدِيعَانٌ** [Yede^ʿān] (feteḥātla) Bir vādī ismidir ki onda imāmü'l-enbiyā^ʿ ʿaleyhi efdalü't-teḥāyā hazretlerinin bir mes-cidleri vardır; Ḥuneyn gazvesinde vādī-i mezbūr mu^ʿasker-i haşerāt-ı Hevāzīn idi. Ve مَبْدُوعٌ [Memdū^ʿ] ki bir feres ismidir, bā-yı muvāhhade iledir, Cevherī vehmine mebnī yā-yı tahtiyye ile sebt eyledi.**الْبَيْتُوعُ** [el-īdā^ʿ] (hemzenin kesriyle) Hacc eylemeyi kendi nefesine icāb ve ilzām eylemek ma^ʿnāsınadır ki murād ihrāma girmek için tīb sürünmekle iltizām eylemek-tir; yukālu: أَيْدِعْ فُلَانٌ الْحَجَّ عَلَى نَفْسِهِ إِذَا أُوجِبَهُ**الْبَيْتُوعُ** [et-teydī^ʿ] Bir nesneyi اَيْدِعْ [eyda^ʿ]-ı mezkūr ile boyamak ma^ʿnāsınadır; yukālu: يَدِيعُهُ إِذَا صَبَعَهُ بِالْأَيْدِعِ

[ي ر ع]

الْبَيْرَاعُ [el-yerā^ʿ] سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Ateş böceğine denir. Ve kamışa denir, قَصَبٌ [kaşab] ma^ʿnāsına. Müfredleri يِرَاعَةٌ [yerā^ʿat]tır. Ve**يِرَاعٌ** [yerā^ʿ] Sivrisinek tarzında bir güne

ufak sineğe denir ki yüze göze üşüntü eder, üyez dedikleridir. Ve korkak, cebān kimseye itlāk olunur.

الْيَرَعُ [el-yera‘] (fethateynle) Bu dahi yüze üşen bir türlü sivri sineğe denir. Ve

يَرَعُ [yera‘] Masdar olur, korkak olmak ma'nāsınadır; yukālu: يَرَعُ الرَّجُلُ يَرَعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ يَرَاعًا أَيْ جَبَانًا

الْيَرَاعَةُ [el-yerā‘at] [berā‘at] vezninde) **يَرَاعُ** [yerā‘]ın müfredidir, bir dāne kamışa denir. Ve ahmak ve bī-magz kimseye itlāk olunur. Ve korkak, bī-zehre adama itlāk olunur. Ve devekuşuna denir. Ve sazlığı ve bük ta‘bīr olunan meşeliğe denir.

يَرَعَةٌ [Yere‘at] (fetehtāla) Fezāre kabilesine mahsūs bir mevzi‘ adıdır.

الْيَرَعُ [el-yer‘] (زَرَعُ [zer‘] vezninde) Buzağıya denir.

الْيَرُوعُ [el-yerū‘] (صُبُورُ [şabūr] vezninde) Korkuya denir, lākin lügat-ı rediyyedir ki ehl-i Şihr isti‘māl ederler; yukālu: أَخَذَهُ الْيَرُوعُ أَيْ الْفَزَعُ وَالرُّعْبُ

[ع ع]

الْيَغْيَاغُ [el-ya‘yā‘] (سَرْسَارُ [sersār] vezninde) ‘Arab uşakları birbirine bir nesne attıkta tekellüm ederler. Bunun ya’sını meksūr eylemek cā‘iz değildir.

يَغُ [ya‘] (قَدُ [qad] vezninde) Çocuklara mahsūs kelime-i āzārdır, bir murdār nesnenin tenāvülünden zecr ederler, ehl-i Fūrs’ün kiş dedikleri gibi.

[ي ز ع]

الْيَازِعُ [el-yāzi‘] (zāy-ı mu‘cemenin kesriyle) وَأَزَعُ [vāzi‘] lafzında lügattır ki Huzeyl kabilesine mahsüstür, niteki Huşayb-ı Huzeli’nin düşmandan firārını beyān zım-

nında nazm eylediği işbu beytte vārid olmuştur: “لَمَّا عَرَفْتُ بَيْنَ عَمْرٍو وَيَازِعَهُمْ || أَيْقَنْتُ” “أَيُّ لَهُمْ فِي هَذِهِ قَوْدُ”

[ي ف ع]

الْيَفْعُ [el-yefa‘] (yā’nın ve fā’nın fethiyle) ve

الْيَفَاعُ [el-yefā‘] (سَحَابُ [sehāb] vezninde) Höyüğe ve topraktan tepeye denir; tekülü: عَلَوْتُ الْيَفْعَ وَالْيَفَاعَ أَيْ التَّلَّ

التَّيْفُوعُ [et-teyeffu‘] (تَفَعُّلُ [tefa‘ul] vezninde) Tepeye ve höyüğe çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: تَيَّفَعَ الرَّجُلُ إِذَا صَعَدَ الْيَفَاعَ

الْيَفُوعُ [el-yufū‘] (yā’nın zammıyla) Yüksek yerler denir; müfredi يَفَعُ [yefa‘]dır; yukālu: أَمْكَنَتْهُ يَفُوعٌ أَيْ مُرْتَفَعَةٌ

الْيَاْفِعُ [el-yāfi‘] (fā’nın kesriyle) Yetişmiş yāl ü bāl sāhibi oğlana denir; yukālu: غُلَامٌ طَلَبَةٌ يَفَعٌ أَيْ مُتَرَعِّعٌ Cem‘i يَفَعَةٌ [yefe‘at]tir, [talebet] vezninde ve يَفَعَانُ [yuf‘ān]dır, [kuşbān] vezninde. Ve yirmi yaşına mütekarib civāna denir; يَفَعُ [yef‘]-i āfīden me’hūzdur; أَيْفَعٌ sīgasından olarak مَوْفَعٌ denmez; ve yukālu: غُلَامٌ يَفَعٌ مُحَرَّكََةٌ Bunun cem‘i أَيْفَاعُ [eyfā‘] gelir; yukālu: غُلَامٌ يَفَعَةٌ Ve مُحَرَّكََةٌ أَيْضًا وَلَا يَنْتَى وَلَا يُجْمَعُ

يَاْفِعُ [Yāfi‘] Bir mevzi‘ adıdır. Ve Benū Sevde b. ‘Amr’ın biraderi olan Vālibe’nin feresi ismidir. Ve Ru‘ayn kabilesinden münşā‘ib bir kabilenin pederi ismidir; ashābdan Muberrih b. Şihāb el-Yāfi‘ er-Ru‘aynī o kabiledendir. Ve Yāfi‘ b. ‘Āmir muhaddistir.

الْيَاْفِعِيُّونَ [el-Yāfi‘iyyūn] Muhaddisinden bir cemā‘attir.

الْيَفْعُ [el-yef‘] (نَفَعُ [nef‘] vezninde) Yüksekçe çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: يَفَعُ الْجَبَلُ يَفَعًا مِنْ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا صَعَدَهُ

yaşına yaklaşmak ma'nāsındır; yukālu: يَفَعُ الْغُلَامُ إِذَا رَاهَقَ الْعَشْرَيْنِ

الإيفاع [el-ifāʿ] (hemzenin kesriyle) يَفَعُ [yefʿ] ma'nāsındır; yukālu: أَيْفَعُ الْغُلَامُ بِمَعْنَى Ya'nī rubā'iden isim-i fā'ili müsta'mel değildir.

اليافعات [el-yāfi'āt] Vüs-i tākattan hāric olup sāhibini basıp maglūb eden umūr ve ahvāle itlāk olunur; yukālu: أُمُورٌ يَافِعَاتٌ وَهِيَ مَا عَلَا وَعَلَبَ مِنْهَا فَلَمْ يَطُوقْ Ve pek yüksek dağlara denir; yukālu: جِبَالٌ يَافِعَاتٌ أَي شَمَخَ

الميفعة [el-meyfe'at] (مَرْحَلَةٌ [merḥalet] vezninde) Yüksek arza denir.

ميفع [Meyfāʿ] ve

ميفعة [Meyfe'at] (mīm'lerin fethiyle) Yemen sāhilinde iki beldedir ki miyāneleri iki merhaledir.

أيفع [Eyfaʿ] (أَحْمَدُ [aḥmed] vezninde) Rūvāt-ı ehādīsten bir kimsedir ki Sa'īd b. Cubeyr'den rivāyet eylemiştir, lākin za'ifü'r-rivāyedir. Ve Eyfaʿ b. ʿAbdulkelāʿ ve Eyfaʿ b. Nākūr Zu'l-Kelāʿ sahābilerdir, ʿalā-kavlin İbn Nākūr'un ismi Semeyfaʿ yāhūd İsmeyfaʿ' dır.

[ي ن ع]

الينع [el-yenʿ] (مَنْعٌ [menʿ] vezninde) ve

الينع [el-yunʿ] (yā'nın zammıyla) ve

الينوع [el-yunūʿ] (رُجُوعٌ [rucūʿ] vezninde) Yemiş olmakla devşirime gelmek ma'nāsındır; yukālu: يَنْعُ الثَّمَرُ يَنْعًا وَيُنْعًا وَيُنُوعًا مِنْ الثَّمَرِ إِذَا حَانَ قِطَافُهُ

الإيناع [el-ināʿ] (hemzenin kesriyle) يَنْعُ [yenʿ] ma'nāsındır; yukālu: أَيْنَعُ الثَّمَرُ بِمَعْنَى يَنْعُ

اليناع [el-yāniʿ] Pek kırmızı nesneye denir; yukālu: دَمٌ يَانِعٌ أَي شَدِيدُ الْحُمْرَةِ Ve göyünmüş

ve olmuş yemişe denir; yukālu: ثَمَرٌ يَانِعٌ أَي يَنْعُ [yenʿ] [yāniʿ] [Ve] نَاصِحٌ لِيْر, صَاحِبٌ [şāhib] ve صَحْبٌ [şahb] gibi.

الينيع [el-yeniʿ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) يَانِعٌ [yāniʿ] ma'nāsındır.

الينع [el-yunʿ] (yā'nın zammıyla) Bir nev'ulu ağaç ismidir.

الينع [el-yenaʿ] (fethateynle) ʿAkīk dedikle-ri taştan bir nev'in ismidir.

الينعة [el-yene'at] (feteḥātla) Bir güne kırmızı boncuk adıdır. Sa'īd b. Vehb el-Yenāʿī, صَحَابِيٌّ [şahābiyy] vezninde, tābi'ındendir.

BĀBU'L-ĠAYNĪ'L-MU'CEME

(بَابُ الْغَيْنِ الْمُعْجَمَةِ)

FASLU'L-HEMZE

(فَصْلُ الْهَمْزَةِ)

[أ ب غ]

عَيْنُ أَبَاغٍ [ʿAynu Ubāg] (izāfetle ve hemzenin harekāt-ı selāsiyla) Şām'da bir mevzi' adıdır, ʿalā-kavlin Kūfe ile Raḳqa beyninde vāki'dir. Riyāşī dedi ki ʿAynu Ubāg, Bağdād ile Raḳqa eyāletinin ismidir.

[أ ر غ]

أَزْغَيَانُ [Ergayān] (أَصْبَهَانُ [eşbahān] vezninde) Neysābūr kazāsında bir nāhiye ismidir.

FASLU'L-BĀ'Ī'L-MUVAHHADE**(فَضْلُ الْبَاءِ الْمُوحَّدَةِ)****[ب ب غ]**

الْبَيْغَاءُ [el-bebgā'] (bā-yı ūlānın fethi ve sāniyenin sükūnuyla ve ba'zen sāniye müşeddad olur) Bir gūne yeşil kuşun ismidir, Türkīde tahrifle papağan dedikleridir, Fārisīde tūtī derler. Ekserī yeşil olur, kābil-i ta'līm bir ma'rūf kuştur. Ve

بَيْغَاءُ [Bebgā'] Ebu'l-Ferec 'Abdulvāhid b. Naşr el-Maḥzūmī nām şā'irin lakabıdır, lisāni pepeyi olduğu için telkīb eylediler.

[ب ث غ]

الْبَيْغُ [el-beşag] (bā'nın ve sâ-yı müselleşenin fethiyle) Bedende kan galebe edip zuhūr eylemeğe denir.

[ب د غ]

الْبِدْغُ [el-bedağ] (fethateynle) Murdāra bulayıp ālūde olmak ma'nāsınadır; yukālu: **بِدْغٌ بِالْعَذْرَةِ بَدْغًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَلَطَّخَ وَكَذَا يُقَالُ بَدِغَ بِالشَّرِّ** Ve kızak gibi mak'ad üzere sürünerek yürümeğe denir.

الْبِدْغُ [el-bediğ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Ālūde kimseye denir, zāhirī ve ma'nevī olsun. Ve hāli hoş ve vücūdu tāb u tarāvetli adama denir; cem'inde **بِدْغُونَ** [bediğūn] denir; yukālu: **هُمُ بَدِغُونَ أَي سِمَانٌ حَسَنَةٌ الْأَحْوَالِ** Ve ashābdan Kays b. 'Aşim el-Minkārī lakabıdır ki Cāhiliyyet'te onunla zebānzede idi.

الْبِدْغُ [el-bedğ] (لَدَغٌ [ledğ] vezninde) Cevz ve bādem misilli nesne kırmak ma'nāsınadır; yukālu: **بَدِغَ الْجَوْزُ وَاللُّوزُ بَدْغًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا كَسَّرَهُ**

الْبِدْغُ [el-bidğ] (bā'nın kesriyle) Dā'imā

esvābına yestehler olan kimseye denir.

الْبِدَاغَةُ [el-bedāgat] (بَلَاغَةٌ [belāgat] vezninde) Dā'imā esvābına yestehler olmak ma'nāsınadır; yukālu: **بَدِغَ فُلَانٌ بَدَاغَةً مِنَ الْبَابِ الْحَامِسِ فَهُوَ بَدِغٌ أَي خَارِيٌّ فِي ثِيَابِهِ** **الْأَبْدَغُ** [el-Ebdag] (أَحْمَدُ [aḥmed] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

[ب ر ز غ]

الْبِرْزُغُ [el-burzūğ] (كُنْفُذٌ [kunfuz] vezninde) Delikanlılık hengāmının cünbüş ve neşātına denir ki kavak yeli esme ta'bīr olunur; yukālu: **فِي رَأْسِهِ بُرْزُغٌ الشَّبَابِ أَي تَشَاطُهُ** Ve etine dolu, gövdesi sım sıkı genç delikanlıya denir.

الْبِرْزُغُ [el-burzūğ] (عُضْفُورٌ [uşfür] vezninde) ve

الْبِرْزَاغُ [el-birzāğ] (قِرْطَاسٌ [kirtās] vezninde) Bunlar da etine dolu delikanlıya denir.

[ب ر غ]

الْبَرْغُ [el-berğ] (bā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Ağızdan akan salyara denir; yukālu: **يَسِيلُ بَرْغُهُ أَي لُعَابُهُ**

الْبَرْغُ [el-berağ] (fethateynle) Tena'um ve tereffüh eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **بَرِغَ الرَّجُلُ بَرَعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَنَعَّمَ**

[ب ز غ]

الْبَزْغُ [el-bezğ] (bā'nın fethi ve zāy'ın sükūnuyla) ve

الْبَزْغُ [el-buzūğ] (فُعُودٌ [ku'ūd] vezninde) Güneş doğmak, 'alā-kavlin henüz doğmağa başlamak ma'nāsınadır; yukālu: **بَزَعَتِ الشَّمْسُ بَزْغًا وَبَزُوعًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا شَرَقَتْ أَوْ هُوَ ابْتِدَاءُ الطُّلُوعِ** Bu ma'nā **بَزْغٌ بَيْطَارٌ** [bezgu baytār] dan me'hūzdur. Ve

بُزُوعٌ [buzūğ] Devenin azı dişi yarıp çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: **بَزْغٌ نَابٌ الْبَعِيرِ إِذَا**

طَلَع Ve

بَزَغُ [bezg] Neşter ile damarı yarıp kan almak ma'nāsınadır; yukālu: **بَزَغَ الْحَاجِمُ** وَالْبَيْطَارُ بَزَغًا إِذَا سَرَطَ

الْمَبْزَغُ [el-mibzāg] (مَنْبَرٌ [minber] vezninde) Neştere denir, مَشْرَطٌ [mişrat] ma'nāsına.

الْبَزِيغُ [el-Bezīg] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bir ma'rūf feres ismidir. Ve Bezīg b. Hālid bir kimsedir ki Eş'as fitnesinde katl olundu.

بَيْزَغُ [Beyzāg] (حَيْدَرٌ [hayder] vezninde) 'Irāk'ta bir karye adıdır.

الْإِبْتِزَاغُ [el-ibtizāg] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Mevsim-i bahārın evā'ili zuhūr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **إِبْتَرَعَ الرَّبِيعُ إِذَا جَاءَ أَوَّلُهُ**

[ب س ت غ]

بَسْتِيغُ [Bestīg] (bā'nın fethiyle) Neysābūr kazasında bir karyedir; Şebīb ve 'Alī ibnā Aḥmed el-Bestīgiyyān ki muhaddislerdir, oraya mensūblardır.

[ب ش غ]

الْبُشْعُ [el-buşg] (bā'nın zammı ve şīn-i mu'cemenin sūkūnuyla) Çisinti yağmura denir; yukālu: **يَمْطُرُ الْبُشْعُ أَي الْمَطَرُ الضَّعِيفُ**

الْبُشْعُ [el-beşg] (bā'nın fethiyle) Çisinti yağmak ma'nāsınadır; yukālu: **بُشِعَتِ الْأَرْضُ** عَلَى الْمَجْهُولِ بَشْعًا أَي بُعِثَتْ

الْبُشْعَةُ [el-beşgat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Bir mikdārca çisintiye denir; yukālu: **بُشْعَةٌ** مِنَ الْمَطَرِ أَي بُعْشَةٌ

الْإِبْشَاغُ [el-ibşāg] (hemzenin kesriyle) Çisinti yağdırmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَبْشَعَ** اللهُ الْأَرْضَ أَي أَبْعَشَهَا

[ب ط غ]

الْبَطْغُ [el-batg] (bā'nın ve tā'nın fethiyle) **بَدَغُ** [bedg] vezninde ve mürādifidir ki zikr olundu; yukālu: **بَطِعَ بِالْعَدْرِ بَطْعًا بِمَعْنَى بَدَغٍ**

[ب غ غ]

الْبُغْبُغُ [el-buğbuğ] (كُنْفُزٌ [kunfuz] vezninde) İpi kısıcak ya'nī suyu yakın kuyuya denir.

الْبُغْبَيْغُ [el-buğaybiğ] Ondan musaggar bünyesiyledir. Bu ma'nādandır ki 'Arablar "filān pekçe iraklaşmayarak bir baş seğirtti" diyecek yerde **عَدَا طَلْقًا بُغْبَيْغًا** derler. Ve

بُغْبَيْغُ [buğaybiğ] Erkek semiz geyiğe denir; tekülü: **صِدْتُ بُغْبَيْغًا وَهُوَ تَيْسُ الطَّبَائِ السَّمِينُ**

الْبُغْبَيْغَةُ [el-Buğaybiğat] (hā'yla) Medīne kazasında bir çiftlik, 'alā-kavlin suyu firāvān bir çeşme adıdır ki etrāfında katı vāfir nahlistān vardır; āl-i kirām-ı Hazret-i Nebevī'ye mahsūstur.

الْبُغْ [el-bağg] (bā'nın fethi ve ğayn'ın teşdidiyle) Bedende kan kaynamak ma'nāsınadır; yukālu: **بَغَّ الدَّمُ بَعًا مِنَ الْبَابِ** الْأَوَّلِ إِذَا هَاجَ

الْبُغْ [el-buğg] (bā'nın zammıyla) Küçük erkek deveye denir.

الْبُغْبَغَةُ [el-bağbeğat] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Bir güne deve kükremesinden hikāyedir ki bag bag diyerek kükrer. Ve uykuda olan kimsenin horuldayışından hikāyedir; tekülü: **سَمِعْتُ بُغْبَغَتَهُ أَي عَطِيطَهُ فِي** التَّوْمِ Ve

بُغْبَغَةُ [bağbeğat] Ayakla basıp çiğnemek ma'nāsınadır; yukālu: **بُغِعَ الْبَسَاطُ إِذَا دَاسَهُ** **بُغْبَغُهُمُ الْجَيْشُ إِذَا دَاسَهُمْ** وَوَطِئَهُ

الْمُبْعِغُ [el-mubağbiğ] (ism-i fā'il bünyesiyle) Bir nesneyi ve bir sözü karış muruş edici kimseye denir; yukālu: **رَجُلٌ مُبْعِغٌ أَي** مُخْلَطٌ Ve be-ğāyet 'acele ve sür'at eder olan adama denir.

الْمُبْعِغُ [el-mubağbağ] (ism-i mef'ul bünyesiyle ve fā'il bünyesiyle cā'izdir) Yakın mesāfeye denir; yukālu: **قَرَبْتُ مُبْعِغٌ أَي قَرِيبٌ**

[ب ل غ]

الْبُلُوغُ [el-bulūg] [فُؤُودٌ [kū'ūd] vezninde) Erişmek ve yetişmek ma'nāsındır, gerek zamān ve gerek mekān ve gerek umūr-ı mukaddereden bir emr olsun yāhūd yetişmeğe yaklaşıp çatmak ma'nāsındır; yukālu: **بَلَغَ الْمَكَانَ بُلُوعًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا وَصَلَ** Ve oğlan yetişip kāmīl olmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: **بَلَغَ الْعِلْمَ** Ve bir adam fevka't-tāka mihnet ve meşakkate uğramak ma'nāsındır ki nihāyet-i derece-i mihnete bālig olmaktadır; yukālu: **بَلَغَ الرَّجُلُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا جُهِدَ**

الْأَبْلَغُ [el-eblağ] [أَفْضَلُ [efḍal] vezninde) Kendide mübāлага olunmuş nesneye denir; yukālu: **ثَاءٌ أَبْلَغُ أَيُّ مَبْلَغٍ فِيهِ** Ve bu ism-i mef'ulden mesūgdur.

الْبَالِغُ [el-bālig] İyi nesneye denir ki murād iyilikte nihāyete vāsıl olacaktır; yukālu: **سَيِّئَةٌ بَالِغٌ أَيُّ حَيْدٍ وَقَدْ بَلَغَ مَبْلَغًا يَعْنِي فِي الْجُودَةِ** Ve yetişmiş oğlana denir. Ve yetişmiş kıza da vasf olur, **بَالِغَةٌ** [bāligat] gibi; yukālu: **غَلَامٌ بَالِغٌ وَجَارِيَةٌ بَالِغٌ وَبَالِغَةٌ أَيُّ مُدْرِكَةٌ**

التَّبْلِغَةُ [et-tebliğat] [تَكْرِيمَةٌ [tekrimet] vezninde) Şol hurde ipe denir ki onunla kuyunun ipi kovanın ortasında olan ağaçta bağlı olan ipe eklenir; yukālu: **وَصَلَ رِشَاءَهُ بِالتَّبْلِغَةِ وَهِيَ حَبْلٌ يُوَصَلُ بِهِ الرِّشَاءُ إِلَى الْكَرْبِ** **تَبْلِغٌ** [tebliğ] gelir.

الْبَلِغُ [el-belīg] (bā'nın fethi ve kesri ve lām'ın sükūnuyla) ve

الْبَلَاغَةُ [el-belāgat] [تَمْرَةٌ [temret] vezninde) **بَالِغٌ** [bālig] ma'nāsına müsta'meldir; ve minhu yukālu: **أَحْمَقُ بَلَغٌ وَبَلَاغَةٌ أَيُّ مَعَ حِمَاقَتِهِ يَبْلُغُ** yukālu: **فِيلَانٌ فِي زَاتِيهِ أَحْمَقٌ مَا يُرِيدُ أَوْ نِهَائَةٍ فِي الْحُمُقِ** ahmak ve nādān iken müsā'ade-i bahtla murādına vāsıl ve bālig olmaktadır” yāhūd

“Derece-i hamākatin nihāyetine bāligdir” demektir; ve tekūlu'l-‘Arabu: **اللَّهُمَّ سَمِعَ لَا بَلَغٌ وَسَمِعًا لَا بَلْعًا وَيُكْسَرُ الْبَيْنُ فِيهِمَا أَيُّ نَسَمَعُ بِهِ وَلَا يَسُمُّ أَوْ يَقُولُهُ مَنْ سَمِعَ خَبْرًا لَا يُعْجِبُهُ** ‘Arablar bir fenā ve isābetinden ihtirāz ve isti‘āze olunacak bir kelām istimā‘ eylese-ler **لَا بَلَغٌ سَمِعًا لَا بَلْعًا** yāhūd derler ki “Kelām-ı mezbūr istimā‘ eylediğimiz ile iktifā olunup tamām olmasın demektir” ki sonu çıkmasın ta'bīr olunur. Ve ‘inde'l-ba'z kelām-ı mezbūr bir dil-nişīn olmaya-cak bārid ve nā-hoş kelām istimā‘ında irād olunur; ve yekūlūne: **أَمْرٌ بِاللَّهِ بَلَغٌ أَيُّ بَالِغٌ نَافَذٌ** **يَبْلُغُ** Ya'nī Hudā-yı müte'ālin emr ve fermānı murād-ı şerīfleri olan mahalle bālig ve nāfizdir; ve yukālu: **أَيُّ حَيْشٌ بَلَغٌ أَيُّ فَاسِيحٌ بَلَغٌ وَبَلِغٌ وَبَلِغٌ** Ve fasīh adama denir, ke-mā se-yuzkeru.

الْبِلِغُ [el-bilīg] (bā'nın kesriyle) Pek habīs demektir ki nihāyetine bāligdir; yukālu: **رَجُلٌ بَلَغٌ مَلِغٌ أَيُّ حَبِيثٌ** Ve belīg adama denir.

الْبِلَغُ [el-bileg] [عَنْبٌ [‘ineb] vezninde) ve

الْبِلَاغَى [el-belāgā] [سَكَارَى [sekārā] vezninde) ve

الْبُلَاغَى [el-bulāgā] [حُبَارَى [hubārā] vezninde) Bunlar da belīg adama denir; yukālu: **رَجُلٌ بَلَغٌ وَبَلِغٌ وَبَلَاغَى وَبُلَاغَى أَيُّ بَلِغٌ فَصِيحٌ**

الْبَلِغُ [el-belīg] [أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Şol fasīh ve mütekellim adama denir ki ‘ibāret ve beyān-ı lisānıyla künh-i zamīrini ve nihāyet-i merāmını edā eder ola; yukālu: **خَطِيبٌ بَلِغٌ أَيُّ فَصِيحٌ يَبْلُغُ بِعِبَارَتِهِ كُنْهَ صَمِيرِهِ**

الْبَلَاغَةُ [el-belāgat] [فَصَاحَةٌ [feşāḥat] vezninde) Bir adam belīg olmak ma'nāsındır; yukālu: **بَلَغَ الرَّجُلُ بَلَاغَةً مِنَ الْبَابِ الْحَامِسِ إِذَا كَانَ بَلِغًا**

Mü'ellifin Başā'ir’de beyānına göre **بَلَاغَةٌ** [belāgat] vusūl ma'nāsındandır ki

[feṣāhat] sebebiyle kelām ve mütekel-lim künh-i zamīri ta'bīre vāsıl, kezālik aksā-yı derece-i irtifā'a müntehī olur. Ve beyne'l-ʿArab iki vech üzeredir: Biri bi-zātihi belīg olmaktadır ki onda evsāf-ı selāse müctemīʿ olmak lāzımdır: Vaf-ı evvel mevzū-ı lügatında savāb olmaktadır, sānī ma'nā-yı maksūda mutābık olmak, sālīs fi-nefsihi sādık olmaktadır. Vech-i sānī bi-i'tibāri'l-kā'il ve'l-makūli-leh belīg olmaktadır ki kā'il o kelāmı bir merāmı kasd edip ve onu makūlün-leh kabūl edecek vech üzere irād eylemekten ʿibārettir. Ve feṣāhat ile belāgatın ta'rīf ve farkları mufassalan kütüb-i ma'ānīde meşrūhtur. Hulāsası budur ki belāgat mütekeliminde te'līf-i kelām-ı belīge kudret ve meleke ve kelāmı ma'a-şarti'l-feṣāhat muktezā-yı hāle vech-i mahsūs üzere mutābakattan ʿibārettir.

الْبَلَاغُ [el-belāg] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Kifāyet ma'nāsınadır. Kāle'ş-şārih ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿إِنَّ فِي هَذَا لَبَلَاغًا﴾ Ve **تَبْلِيغٌ** [teblīg]den ism olur ki yetiştirmek, isāl ma'nāsınadırlar, pes **بَلَاغٌ** [belāg] yetiştirilen nesneye denir. Ve yetiştirmeğe ve eriştirmeğe denir ve minhu'l-hadīsu: "كُلُّ رَافِعَةٍ رَفَعَتْ عَلَيْنَا مِنَ الْبَلَاغِ فَلْتَبْلِيغٌ عَنَّا" أَي مَا بَلَغَ مِنَ الْقُرْآنِ وَالسَّنَنِ أَوْ الْمَعْنَى مِنْ ذَوِي الْبَلَاغِ أَي التَّبْلِيغِ İkinciye göre ism-i masdar mevki'ine vaz olunmuştur; وَيُرْوَى بِالْكَسْرِ أَي مِنَ الْمُبَالِغِينَ فِي التَّبْلِيغِ Ve رَافِعَةٌ [rāfi'at]tan cemā'at yāhūd nefis murād olmakla عَنَّا تَبْلِيغٌ أَوْ نَفْسٌ تَبْلِيغٌ فَالتَّبْلِيغُ وَلْتَحْكُ takdīrinde olur ve bā'nın kesrine göre mufā'aletten masdar olur.

الْمُبَالَغَةُ [el-mubālaġat] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) ve

الْبِلَاغُ [el-bilāg] (جَدَالٌ [cidāl] vezninde) Bir husūsta kat'an taksīr etmeyip ziyādesiyle cidd ve cehd eylemek ma'nāsınadır; yukālu: بِالْعِ فِي الْأَمْرِ مُبَالَغَةً وَبِلَاغًا إِذَا اجْتَهَدَ وَلَمْ يَفْضَرْ

الْبَالِغَاءُ [el-bāliġā] (lām'ın kesriyle) Pāyhā mu'arrebidir ki Fārisīde paçalar demektir, koyun ve sığır paçaları ma'lūmdur; tekūlu: أَكَلْنَا الْبَالِغَاءَ أَي الْأَحَارِغَ

الْبِلَاغَاتُ [el-bilāġāt] (وِشَايَاتٌ [vişāyāt] vezninde ve mürādifidir ki وَشَايَةٌ [vişāyet]jin cem'idir, gamz ve si'āyet ma'nāsınadır; yukālu: لَا يَفْلُحُ أَهْلُ الْبِلَاغَاتِ أَي الْوِشَايَاتِ

الْبُلْغَةُ [el-bulġat] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Kifāyet edecek mikdārı dirliġe denir; tekūlu: مَا هِيَ إِلَّا بُلْغَةٌ أَي مَا يَتَبَلَّغُ بِهَا مِنَ الْعَيْشِ

الْبَلِغِينَ [el-bileġin] (bā'nın kesri ve zammı ve lām'ın fethiyle) Dāhiye ve āfete itlāk olunur; ve minhu kavlu ʿĀ'işe radiyallāhu ʿanhā li-ʿAlī kerremallāhu vechehu hīne zafire bihā: أَي الدَّاهِيَةِ "لَقَدْ بَلَغَتْ مِنَّا الْبَلِغِينَ" Bizim tarafımızdan her türlü mihnetin nihāyetine bāliġ oldun" ki gāyetü'l-gāye zahmet ve şiddete dūçār oldun demektir. Ve bunun i'rābında iki vech vardır. Biri müfred i'rābı ki her hālde hāli üzere ibkā ile i'rāb yā ve nūn'a lāqibet ve hāzihel-bilāġin; meselā: هَذِهِ الْبَلِغِينَ ve lāqibet ve hāzihel-bilāġin gibi. Vech-i sānī cem' i'rābıyla mu'reb olmaktadır ki dā'imā nūn meftūh ve mā-kablı hurūfla mu'reb olmaktadır. Şārihin beyānına göre isti'zāmen cem' i-ākil sīgasında isti'māl olunmuştur.

التَّبْلِيغُ [et-teblīg] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Eriştirmek ma'nāsınadır; yukālu: بَلَغَهُ إِلَيْهِ إِذَا بَلَغَهُ أَوْصَلَهُ Ve at ziyādece eşmek için dizginini gevşetip uzatmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: بَلَغَ الْفَارِسُ إِذَا مَدَّ يَدَهُ بَعَانَ فَرَسِهِ لِيَزِيدَ فِي

جزیره

التَّبْلُغُ [et-tebelluġ] (تَفْعُلُ [tefa^uul] vezninde) بُلْغَةٌ [bulġat] ile ya'nī bir mikdārca nesne ile iktifā edip geçinmek ma'nāsınadır; yukālu: به bir nesneye erişinceye dek renc ve mihnet çekmek ma'nāsınadır; yukālu: تَبْلُغُ الْمَنْزِلِ Ve bir illet pek müstedd olmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: تَبْلُغْتُ بِهِ الْعِلَّةَ إِذَا اشْتَدَّتْ

[ب و غ]

الْبُوعَاءُ [el-bevġā^a] (صَحْرَاءُ [ṣaħrā^a] vezninde) Toz gibi be-gāyet hurde ve yumuşak olan toprağa denir. Ve hafif ve yelkovan ahmak ve nādān kimselere itlāk olunur; yukālu: هُمْ بُوعَاءُ النَّاسِ أَي طَاشَتْهُمْ وَحَمَفَأَتْهُمْ: Ve karışkanlık, şūriş ma'nāsınadır; yukālu: Ve يَبِينُهُمْ بُوعَاءُ أَي اخْتِلَافٌ

بُوعَاءُ الطَّيِّبِ [bevġā^au't-ṭīb] Rāyahasından ibārettir; yukālu: إِزْتَفَعْتُ بُوعَاءَ الطَّيِّبِ أَي رَاحَتْهُ

بُوعُ [Būġ] (bā'nın zammıyla hūd [hūd] vezninde) Tirmiz kazāsında bir karyedir.

بَاغُ [Bāġ] Merv kazāsında bir karye adıdır; muhaddisinden İsmā'īl el-Bāġī oradandır.

بَاغَةٌ [Bāġat] Maġrib'de bir belde adıdır.

الْبُوعُ [el-bevġ] (سَوْغُ [sevġ] vezninde) Gālib olmak ma'nāsına müsta'meldir, gūyā ki toprak tozuntusu gibi üste ağır; tekūlu: إِنَّكَ لَعَالِمٌ لَا تَبَاغُ وَلَا تَبَاغَانٌ فِي التَّنْبِيَةِ وَلَا تَبَاغُونَ فِي الْجَمْعِ أَي لَا يَفْرُقُونَ بَيْنَكَ مَا يَغْلِبُكَ

التَّبْوُغُ [et-tebevūġ] (تَفْعُلُ [tefa^uul] vezninde) Vücūdda kan kaynayıp galebe eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَبْوُغُ الدَّمِ إِذَا هَاجَ Ve bir kimse birine gālib olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَبْوُغُ فُلَانٌ عَلَيْهِ إِذَا غَلَبَ

[ب و غ]

الْبُهْوُغُ [el-buhūġ] (فُعُودٌ [fu^uūd] vezninde) Uyumak ma'nāsınadır; yukālu: يَهَّجُ الرَّجُلُ بُهْوُغًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا نَامَ

الْبَاهِغُ [el-bāhiġ] Uykucu adama denir; yukālu: رَجُلٌ هَابِغٌ بَاهِغٌ أَي نَوَامٌ

[ب ي غ]

الْبَيْغُ [el-beyġ] (بَيْعٌ [bey^u] vezninde) Mizācda kan galebe eylemek ma'nāsınadır; yukālu: بَاغَ الدَّمُ بَيْعًا إِذَا تَارَ Ve helāk olmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: بَاغَ الرَّجُلُ إِذَا هَلَكَ

الْبَيَّاعُ [el-Beyyāġ] (شَدَادٌ [ṣeddād] vezninde) Bir fāris ve cündī ismidir.

التَّبْيِغُ [et-tebyīġ] (تَفْعِيلٌ [tef^īl] vezninde) Sā'ir nesnelere kesilip hemān bir nesneye kat'ī meyl eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: Ve bir nesne karış muruş olmak ma'nāsınadır; yukālu: بَيْعٌ بِهِ الْأَمْرُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا اخْتَلَطَ

التَّبْيِغُ [et-tebeyyūġ] (تَفْعُلُ [tefa^uul] vezninde) Bu dahi bir nesne karışmak, şūrīde olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَبْيِغٌ عَلَيْهِ الْأَمْرُ إِذَا تَبْيِغٌ Ve kan galebe eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَبْيِغُ الدَّمِ إِذَا هَاجَ وَغَلَبَ Ve süt çoġal-mak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: اللَّبَنُ إِذَا كَثُرَ

بَيْغُ [Bīġū] (bā'nın kesriyle) Maġrib'de bir belde adıdır; Qāḍī 'Īyāḍ Suleymān'ın şeyhi ve şu'arā^a ve zühhāddan 'Alī b. Muḥammed el-Bīġī oradandır.

FASLU'T-TĀ'Ī'L-FEVKİYYE (فَضْلُ التَّاءِ الْمُفَوِّقِيَّةِ)

[ت غ غ]

التَّعْتَعَةُ [et-taġteġat] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Harfleri selâsetle mahreclerinden ihrâc edememekle kelâmı hakkı üzere izhâr ve beyân edemeyip tutularak ve döndürerek söylemek ma'nâsınadır; o adama lisân-ı 'avâmda [diğdiğiyy] derler dâl'ların kesriyle; yukâlu: تَعْتَعُ الرَّجُلُ كَلَامَهُ إِذَا رَدَّدَهُ وَلَمْ يَبِيِّنْهُ Ve isim olur, lisânda olan tutkunluğa denir; yukâlu: فِي لِسَانِهِ تَعْتَعَةٌ أَي رُتَّةٌ وَثِقَلٌ Ve **تَعْتَعَةٌ** [taġtaġat] Haly ve âvâdanlık âvâzından hikâye olur ki kıġıştı ta'bîr olunur. Ve gülmek âvâzından hikâye olur ki kikirti ta'bîr olunur.

تَغ تَغ [tiġ tiġ] (tâ'ların kesriyle ve ġayn'ın harekât-ı selâsiyla) Bu dahi âhestece gülmek savtından hikâyedir; yukâlu: أَقْبِلُوا تَغ Ya'nî "Kikir kikir gülererek geldiler."

الْمُتَعْتِعُ [el-mutaġtiġ] (ism-i fâ'il bünyesiyle) Şol adama denir ki dişleri olmadığından yâhüd lisânında lüknet olduğundan sözü bir hoşça sem' ve fehmi olunmaya; yukâlu: هُوَ مُتَعْتِعٌ أَي لَمْ يَكُنْ يُسْمَعُ كَلَامُهُ

FASLU'Ş-SĀ'Ī'L-MÜSELLESE (فَضْلُ التَّاءِ الْمُثَلَّثَةِ)

[ث د غ]

التَّدْعُ [es-sedġ] [ledġ] vezninde) Baş yarmak ma'nâsınadır; yukâlu: تَدْعُ رَأْسَهُ تَدْعًا مِّنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا شَدَّخَهُ **الْإِنْتِدَاعُ** [el-insidâġ] [infî'âl] vezninde) تَدْعُ [sedġ]ın mutâvi'idir; yukâlu: رَأْسَهُ فَانْتَدَعُ

[ث ر غ]

التَّرْوُغُ [es-surüġ] (sâ'nın zammıyla) تَرُغُ [serġ] lafzının cem'idir. Ve

تَرُغُ [serġ] (sâ'nın fethiyle) Kovanın başında olan salîb-güne iki ağacın aralığına denir.

التَّرْغُ [es-seraġ] (fethateynle) Bir adamın kovanının تَرُغُ [serġ]ı ki su oradan sabb olunur, geniş olmak ma'nâsınadır; yukâlu: تَرُغٌ زَيْدٌ تَرُغًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اتَّسَعَ تَرُغُهُ أَي مَضَبٌ دَلْوُهُ

[ث غ غ]

التَّعْتَعَةُ [es-saġseġat] [zelzelet] vezninde) Sözü açık ve selâsetli söylemeyi karış muruş söylemek ma'nâsınadır; yukâlu: تَعْتَعُ كَلَامَهُ إِذَا خَلَطَ فِيهِ Ve henüz dişleri bitmemiş çocuk bir nesneyi ısırarak ma'nâsınadır ki gevelemek ta'bîr olunur. Ve perişân ve nâ-muntazam kelâma denir; yukâlu: تَعْتَعُ كَلَامَهُ مِّنْ قَبْلِ التَّعْتَعَةِ أَي لَا نِظَامَ لَهُ Ve tefîş ve tefahhus eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: تَعْتَعُ أَمْرَهُ إِذَا فَتَّشَهُ Ve dişlerini birbirine vurup öttürerek muztaribâne tekellüm eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: يَتَعْتَعُ فِي الْكَلَامِ وَهُوَ فِعْلُ الْمُتَكَلِّمِ الْمُضْطَرِّبِ الْمُحَرِّكَ أَسْنَانَهُ فِي فَمِهِ

التَّنْعُ [eṣ-sağsağ] [فَدَفْدُ [fedfed] vezninde) ve

التَّنْعَاغُ [eṣ-sağsāg] [سَرْسَارُ] [sersār] vezninde) Kelâmı bir hoşça beyân edemeyip karışık ve perîşân söyleyen adama denir.

ث ل غ

التَّلْعُ [eṣ-şelğ] (sā'nın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Baş yarmak ma'nāsınadır; yukālu: تَلَعَ رَأْسَهُ تُلْعًا مِّنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا شَدَّخَهُ

الْإِنْتِلَاغُ [el-inşilāğ] [إِنْفِعَالٌ] [infi'āl] vezninde) Mutāvi'idir; yukālu: تَلَعَ رَأْسَهُ فَانْتَلَعَ Ve hurmā yeşillenmek ma'nāsınadır; yukālu: إِنْتَلَعَ التُّخْلُ إِذَا أَرْطَبَ

الْأَتْلَعِي [el-eşleğiyy] [أَحْمَرِيٌّ] [ahmeriyy] vezninde) Ālet-i tenāsüle itlāk olunur.

الْمُتَّلَعُ [el-muşellağ] [مُعْظَمٌ] [mu'azzam] vezninde) Ağacından düşüp çatlamış olan taze hurmāya denir yāhūd yağmur darbe-siyle düşüp ufanmış olanına denir.

ث م غ

التَّمْعُ [eṣ-şemğ] (sā'nın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Ak nesneyi siyāh nesneye karıştırmak ma'nāsınadır; yukālu: تَمَعَ الرَّجُلُ تَمْعًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا خَلَطَ الْبَيَاضَ بِالسَّوَادِ Ve saç kınaya çimdirmek ma'nāsınadır; yukālu: تَمَعَ رَأْسَهُ بِالْحِنَاءِ إِذَا عَمَسَهُ وَأَكْتَرَّ gereği gibi dühn sürmek ma'nāsınadır; yukālu: تَمَعَ رَأْسَهُ بِالذُّهْنِ إِذَا بَلَّهُ Ve bir nesneyi kırmızı boya ile gereği gibi boyamak ma'nāsınadır; yukālu: تَمَعَ الثُّوبَ إِذَا صَبَغَهُ Ve مُسْبَعًا وَلَا يَكُونُ إِلَّا مِنْ حُفْرَةٍ

تَمْعٌ [Şemğ] Medīne'de bir mevzi' adıdır ki Hazret-i 'Ömer radiyallāhu 'anhu ba'de't-temellük vakf eyledi. Şārih der ki burada مَالٌ nüshaları galattır, lākin Nihāye'de dahi مَالٌ [māl] ile müfesserdir, kaldı ki mevzi'-i memlūk dahi مَالٌ [māl] cümlesindedir.

التَّمْعَةُ [eṣ-şemğat] [تَمْرَةٌ] [temret] vezninde) Dağın tepesine denir; yukālu: صَعِدَ تَمْعَةً الْجَبَلِ أَيْ أَعْلَاهُ

التَّمْيِغَةُ [eṣ-şemīğat] [سَفِينَةٌ] [sefinet] vezninde) Çerviş yağıyla karışmış çorba gibi rakık ta'āma denir; tekūlu: أَطْعَمَنَا التَّمْيِغَةَ وَهِيَ أَطْعَمَنَا مَا رَقَّ مِنَ الطَّعَامِ وَاخْتَلَطَ بِالْوَدَكِ Ve yaş ve ıslak yere denir; yukālu: أَرْضٌ تَمْيِغَةٌ أَيْ رَطْبَةٌ Ve başın etinde olan yarığa denir; yukālu: سَجَّةٌ تَمْيِغَةٌ إِذَا كَانَتْ فِي لَحْمِ الرَّأْسِ

الْمَثْمُوعُ [el-meşmüg] Salkı ve sölpük şey'e denir; yukālu: تَرَكَهُ مَثْمُوعًا أَيْ مُسْتَرْحِبًا

التَّشْمِيعُ [et-teşmīğ] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) Başa kına yakmak yāhūd gāliye sürmek ma'nāsınadır; yukālu: تَمَّعَ رَأْسَهُ إِذَا غَلَّفَهُ

الْإِنْتِمَاغُ [el-inşimāğ] [إِنْفِعَالٌ] [infi'āl] vezninde) Tāze hurmā yere düşüp yarılmak ma'nāsınadır; yukālu: إِنْتَمَعَتِ الرُّطْبَةُ إِذَا انْفَضَّحَتْ حِينَ تَسْقُطُ Ve yara sulanmak ma'nāsınadır; yukālu: إِنْتَمَعَتِ الْقُرُوحُ إِذَا ابْتَلَّتْ

ج ل غ

الْجَلْعُ [el-celğ] (cīm'in fethi ve lām'ın sükūnuyla) Birbirini kılıçla çalmak ma'nāsınadır; yukālu: جَلَعَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا بِالسَّيْفِ جَلْعًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا هَبَرَ

الْجَلْعَاءُ [el-celğā] [حَمْرَاءُ] [hamrā] vezninde) Dişleri dökülmüş koca nākaya denir; yukālu: نَابٌ جَلْعَاءٌ أَيْ ذَاهِبَةٌ الْقَمِّ

الْمُجَالَعَةُ [el-mucaḷağat] [مُفَاعَلَةٌ] [mufā'alet] vezninde) Dişleri sırtarak gülmek ma'nāsınadır; yukālu: جَالَعَ الرَّجُلُ إِذَا صَحِكَ بِالْأَسْنَانِ Ve kılıçla vuruşmak ma'nāsınadır; yukālu: جَالَعَ الْقَوْمُ إِذَا كَافَحُوا بِالسَّيْفِ

ج و غ

جَوْغَانٌ [Cevgān] [سَلْمَانٌ] [selmān] vezninde) Bir mevzi' adıdır; muhaddisinden Ebū

Ca'fer Aḥmed b. el-Ḥasen el-Cevgānī ora-
ya mensübdür.

FASLU'D-DĀLĪ'L-MÜHMELE (فَضْلُ الدَّالِ الْمُهْمَلَةِ)

[د ب غ]

الدَّبِيعُ [ed-debg] (dāl'ın fethi ve bā'nın sükünüyla) ve

الدِّبَاغُ [ed-dibāg] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) ve

الدِّبَاغَةُ [ed-dibāgat] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Deriyi sepilemek ma'nāsınadır, Fārisīde pīrāsten-i post denir; yukālu: دَبِيعُ الإِهَابِ دَبِيعًا وَدِبَاغَةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّلَاثِ وَالثَّانِي

الْإِنْدِيبَاغُ [el-indibāg] (إِنْفِعَالٌ [infi'āl] vezninde) Mutāvi'īdir, deri dibāgatlanmak ma'nāsınadır; yukālu: دَبِيعُ الْأَدِيمِ فَائِدَبِيعُ

الدِّبَاغُ [ed-dibāg] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) ve **الدِّبِيعُ** [ed-dibg] ve

الدِّبِيعَةُ [ed-dibgat] (dāl'ların kesriyle) Kendisiyle deri dibāgat olunacak şey'e denir, palamut ve mazı gibi; yukālu: دَبِيعُ الْأَدِيمِ بِالْأَدِيمِ وَالدِّبِيعِ وَالدِّبِيعَةِ أَيُّ مَا يُدْبِيعُ بِهِ

الدِّبَاغَةُ [ed-dibāgat] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Debbāglık hırfetine denir.

الدَّبِيعُ [ed-debīg] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Dibāgatlanmış deriye denir; yukālu: مَسْكٌ دَبِيعٌ أَيُّ مَدْبُوعٌ

الْمَدْبِيعَةُ [el-medbağat] (مَرْحَلَةٌ [merḥalet] vezninde) Debbāg-hāneye denir; bā'nın zammıyla da cā'izdir. Ve dibāgata yatırılmış derilere denir ki cem' olur, مَشِيحَةٌ [meşyeḥat] gibi; yukālu: جُلُودٌ مَدْبِيعَةٌ إِذَا جُعِلَتْ فِي الدِّبَاغِ

دَابِغٌ [Dābig] (bā'nın kesriyle) Rebī'a kabilesinden bir ma'rūf kimsenin adıdır ki sāhib-i hikāyedir.

الدَّبُوعُ [ed-debūg] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Şol yağmura itlāk olunur ki debbāg deri

diḅāgat eylemiş gibi yeri yaykayıp silip süpürür ola; yukālu: **مَطَّرَ دُبُوعًا إِذَا كَانَ يَدْبُغُ الْأَرْضَ بِمَائِهِ**

[د غ غ]

الدَّغْدَغَةُ [ed-dağdağat] [زلزلة] [zelzelet] vezninde) Bir adama gocunacak sözler ile ta'ın eylemek ma'nāsınadır ki ma'nā-yı ātīden me'hūzdu; yukālu: **دَغْدَغَهُ بِكَلِمَةٍ إِذَا طَعَنَ عَلَيْهِ** Ve **زَعْرَعَةً** [zağzağat] lafzıyla cemī'e-i ma'nāsında mürādiftir, ke-mā se-yuzkeru; yukālu: **دَغْدَغَهُ بِمَعْنَى زَعْرَعَهُ فِي مَعَانِيهَا** Ve gıcıklamak ma'nāsınadır ki koltuk altına dürtmek ve tabanı kaşımakla gocundurmaktañ ibārettir. Ve ba'zı kimselere bu hālet kat'ā'ārız olmaz; yukālu: **دَعْدَغَ الصَّبِيَّ إِذَا حَرَكَهُ وَجَعَلَهُ مُنْفَعِلًا بِالطَّعْنِ فِي نَحْوِ الْإِبْطِ وَالْبُضْعِ وَالْأَخْمَصِ** Mü'ellif ma'nā-yı lāzımına kezālik ismine kasr eylemiştir ki gıcığa ve gocunmaya da **دَغْدَغَةً** [dağdağat] denir.

الدَّغْدَغُ [el-mudağdağ] (ism-i mef'ul būnyesiyle) Gıcıklanmış ve gocundurulmuş adama denir. Ve haseb ve nesebi medhul ve mat'ün olan kimseye denir; yukālu: **رَجُلٌ دَغْدَغٌ أَي مَعْمُورٌ فِي حَسَبِهِ**

[د ف غ]

الدَّفْغُ [ed-defğ] (dāl'ın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Gılālden darının ve mısır buğdayının samanına ve tozuntusuna denir.

[د م ر غ]

الدُّمْرِغُ [ed-dumeriğ] ([ؤlebiğ] vezninde) Pek kızıl benizli adama denir; yukālu: **رَجُلٌ دُمْرِغٌ أَي الشَّدِيدُ الْحُمْرَةُ**

الدُّمْرِغِي [ed-dummerğiyy] (dāl'ın zamını ve mīm-i müşeddedenin fethiyle **فُيْبِطِي** [kubbeytiyy] vezninde) Be-gāyet ak nesneye denir; yukālu: **أَبْيَضٌ دُمْرِغِي أَي يَقَى**

[د م غ]

الدِّمَاجُ [ed-dimāğ] [كتاب] [kitāb] vezninde) Başta olan beyniye denir ki Fārisīde magz derler. **أُمُّ الْهَامِ** [ummu'l-hām] yāhūd **أُمُّ الرَّأْسِ** [ummu'r-re's] ismidir. Ve **أُمُّ الدِّمَاجِ** [ummu'd-dimāğ] kese gibi dimāğı ihāta eden ince zara itlāk olunur. Ve **دِمَاجٌ** [dimāğ]ın cem'i **أَدْمِغَةٌ** [edmiğat] gelir, **أَكْيَسَةٌ** [ekyiset] vezninde.

Mü'ellif "م.م.م" māddesinde **أُمُّ الرَّأْسِ** lügatini **دِمَاجٌ** [dimāğ] yāhūd **دِمَاجٌ** [ummu dimāğ] ile beyān eyledi, **أُمُّ الْهَامِ** [ummu'l-hām] dahi odur, lākin kütüb-i teşrihte beyān oluduğu üzere **أُمُّ الدِّمَاجِ** [ummu'd-dimāğ] **غِشَاءٌ** olacaktır ki dimāğın tahtında ve ondan munfasıl nerm ve latif zardır. Ve **أُمُّ الدِّمَاجِ** [ummu'l-hām] re's ve kıhfa mümāss olan ince zardır ki derūn-ı cümçümeye muhālit olur.

الدَّمْغُ [ed-demğ] (dāl'ın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Başı dimāğa erişince kadar yarmak ma'nāsınadır; yukālu: **دَمَغُهُ دَمْعًا مِنْ الْبَابِ الثَّلَاثِ وَالْأَوَّلِ إِذَا شَجَّهُ حَتَّى بَلَغَتِ الشَّجَّةُ الدِّمَاجَ** Ve bir kimsenin dimāğına vurmak ma'nāsınadır; yukālu: **دَمَغَ فُلَانًا إِذَا ضَرَبَ دِمَاعَهُ** Ve güneşin ıssısı dimāğa te'sir eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **دَمَعَتِ الشَّمْسُ دَمْعَهُمْ** **دَمَغَهُ** ve **دَمَغَهُ** yukālu: **دَمَغَهُ** **بِمَطْفِئَةِ الرُّضْفِ إِذَا ذَبَحَ لَهُمْ شَاءَ مَهْرُوَلَةً وَيُقَالُ سَمِينَةٌ** Ya'nī 'Arablar filān mihmānlarına arık koyun boğazladı diyecek yerde **دَمَغَهُمْ** "بِمَطْفِئَةِ الرُّضْفِ" derler, zīrā arık oldukta yaş deri gibi āteşe yapışmakla āteşi yā kızgın taşı söndürür. Ve bu semiz koyunda dahi isti'māl olunur, zīrā et semiz olunca yağı ile āteşi söndürür.

الدِّمِغِي [ed-demīğ] [أمير] [emīr] vezninde) ve **الدَّمْدَمُغُ** [el-medmūğ] Dimāğına vurulmuş

adama denir.

الدَّامِغَةُ [ed-dāmiġat] Şol baş yarığına denir ki dimāga dek işleyip erişmiş ola. Ve bu baş yarığının en āhir derecesidir, zīrā merātibi ondur: 1. قَاشِرَةٌ [qāširet] ki حَارِصَةٌ [hāriṣat] dahi derler. 2. بَاضِعَةٌ [bādi'at]. 3. دَامِيَةٌ [dāmiyet]. 4. مُتَلَاخِمَةٌ [mutelāhimet]. 5. سِمْحَاقٌ [simḥāq]. 6. مُوضِحَةٌ [mūḍiḥat]. 7. آمَةٌ [āmēt]. 8. مُنْقَلَةٌ [munakḫilet]. 9. آمَةٌ [āmēt]. 10. دَامِغَةٌ [dāmiġat]tır. Ebū 'Ubeyd dāmiyet [dāmiyet]ten evvel dāmi'at [dāmi'at]ı dahi ki 'ayn-ı mühmele ileddir, ziyāde eyledi. Cevherī vehmine mebnī dāmiyet [dāmiyet]ten sonradır diye sebt eyledi. Şārih der ki Ebū 'Ubeyd'in nassı üzere yarıktan kan seyelān eylemez ise dāmiyet [dāmiyet] ve kan seyelān ederse dāmi'at [dāmi'at]tır. Pes rütbesi dāmiyet [dāmiyet]ten sonra olmakla Cevherī tevhimden sālindir. Ve bunların her biri mahallerinde zikr olunmuştur. Ve **دَامِغَةٌ** [dāmiġat] Hurmā ağacının beynisi üzere çiçek gibi zuhūr eder bir nesnedir ki uzun ve pek olur; kesilmeyip hālī üzere terk olursa hurmāyı ifsād eder. Ve deve semerinin ensesi üstünde kakılmış demire denir. Ve yayık asacak ağaca denir.

دَمِغُ الشَّيْطَانِ [Demīġu 'ş-Şeytān] [emīr] vezninde) Bir ma'rūf recül adıdır.

الدَّامُوْغُ [ed-dāmūġ] [qālūn] vezninde) Şol taşa ve toyka makülesine denir ki onunla dimāga vurup dağıtırlar; yukālu: حَجَرٌ دَامُوْغٌ وَدَامُوْغَةٌ لِلْمُبَالَعَةِ وَهُوَ الَّذِي يَدْمَعُ وَيُهْشِمُ بِهِ **الْإِدْمَاغُ** [el-idmāġ] (hemzenin kesriyle) Muztarr ve muhtāc eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَدْمَعَهُ إِلَى كَذَا أَيْ أَحْوَجَهُ

التَّدْمِغُ [et-tedmiġ] Tirit üzere çerviş dökmele yumuşatmak ma'nāsınadır; yukālu: دَفَعُ الثَّرِيدَ بِالْدَّمَسِ إِذَا لَبَقَهَا بِهِ

الْمُدْمَعُ [el-mudemmaġ] [mu'azzam] vezninde) Ahmak ve nādāna itlāk olunur, lākin elhān-ı 'avāmdandır, savāb olan دَمِغٌ [demīġ] yāhūd مَدْمُوْغٌ [medmūġ] olmaktadır.

[د ن غ]

الدَّنِغُ [ed-deniġ] (nūn'la ketif [ketif] vezninde) Rezīl ve fūrū-māye şahsa denir; cem'ide) دَنَعَةٌ [denegāt]tır fetehātla; yukālu: هُمْ دَنَعَةٌ أَيْ سَفَلَةُ النَّاسِ وَرَدَالَهُمْ

[د و غ]

الدَّوْغُ [ed-devġ] [sevg] vezninde) Hastalık herkese 'āmm ve şāmil olmak ma'nāsınadır; yukālu: دَاغَ الْقَوْمُ يَدُوْغُ دَوْعًا إِذَا مَا'NĀSİNADIR; yukālu: دَاغَهُ الْمَرْضُ Ve ıssılık bir nesneyi tebāh eylemek ma'nāsınadır; yukālu: دَاغَهُ الْحَرُّ إِذَا أَفْسَدَهُ Ve yiyecek makülesi ucuzlamak ma'nāsınadır; yukālu: دَاغَ الطَّعَامُ إِذَا رَخِصَ Ve nās birbirine meyl ve üns ile yakılmak ma'nāsınadır; yukālu: دَاغَ الْقَوْمُ بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ إِذَا اسْتَرَاخُوا

الدَّوْغَةُ [ed-devġat] [temret] vezninde) Herkese şāmil olan derd ve maraza denir; yukālu: هُمْ فِي دَوْعَةٍ مِنَ الْمَرْضِ أَيْ عَامَّةٍ مِنْهُ Ve soġuġa denir; yukālu: أَخَذْتُهُ الدَّوْغَةَ أَيْ الْبُرْدُ Ve hamākate denir; yukālu: فِيهِ دَوْعَةٌ أَيْ حَمَاقَةٌ

الدُّوْغُ [ed-dūġ] (dāl'in zammıyla) Yoġurt ayranına denir. Ve bu Fārisīdir, 'Arab dahi isti'māl eylediler; tekülü: شَرِبْتُ الدُّوْغَ أَيْ الْمَخِيضَ

FASLU'Z-ZĀLĪ'L-MU'CEME**(فَضْلُ الدَّالِ الْمُعْجَمَةِ)**

[ذ غ غ]

الدَّعْ [ez-zaġġ] (zāl'ın fethi ve ġayn-ı mu'cemenin teşdidıyla) Cimā' eylemek ma'nāsınadır; yukālu: دَعَّ جَارِيَتَهُ دَعًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا جَامَعَهَا

[ذ ل غ]

الدَّلْعُ [ez-zelaġ] (fethateynle) Bir adamın dudağı taşra tarafa dürük olmak ma'nāsınadır; yukālu: دَلَعْتُ شَفْتَهُ دَلْعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا انْتَقَلَبَتْ

الدَّلْعُ [ez-zelġ] (zāl'ın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Cimā' eylemek ma'nāsınadır; yukālu: دَلَعُ الْجَارِيَةَ دَلْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا جَامَعَهَا Ve buğday ekl eylemek, 'alā-kavlin elek ile elemek ma'nāsınadır; yukālu: دَلَعُ الطَّعَامَ دَلْعًا إِذَا أَكَلَهُ أَوْ سَغَسَعَهُ [zelġ] un gibi yumuşak nesne ekl eylemek ma'nāsınadır.

الأَدْلَعُ [el-ezlaġ] (أَحْمَرُ) [aḥmer] vezninde) ve

الأَدْلَعِي [el-ezlaġiyy] (أَحْمَرِي) [aḥmeriyy] vezninde) ve

الْمِدْلَعُ [el-mizlaġ] (مِنْبَرٌ) [minber] vezninde) Alet-i tenāsüle itlāk olunur, ġüyā ki Benū 'Āmir kabīlesinden münşa'ib Benū Ezlaġ cemā'atine ki kesret-i cimā'la meşhūr bir kavmdır, nisbet olunmuştur.

الدَّلِغُ [ez-zāliġ] (lām'ın kesriyle) Bed bed bī-nemek hande eden kimsenin hande eylediği hâlde lakabıdır; yukālu: هُوَ دَالِغٌ وَهُوَ Ve be-ġāyet kemter ve akbeh olan işe denir ki ondan alçak bir nesne dahi olmaya.

الْمُتَدَلِّغُ [el-mutezelliġ] (ism-i fā'il bünye-siyle) دَالِغٌ [zāliġ] ma'nāsınadır; yukālu: أَمْرٌ دَالِغٌ وَمُتَدَلِّغٌ أَي لَيْسَ ذُوْنَهُ شَيْءٌ

الْإِنْدِلَاغُ [el-inzilāġ] (إِنْفِعَالٌ) [infi'al] vezninde) Hurmā ağacı yemişlenmek ma'nāsınadır; yukālu: إِنْذَلَعَ النَّحْلُ إِذَا أَرْطَبَ Ve yük çekmekten devenin sırtının derileri soyulmak ma'nāsınadır; yukālu: إِنْذَلَعَ الْبَعِيرُ إِذَا انْسَلَخَ ظَهْرُهُ مِنَ الْجَمَلِ

FASLU'R-RĀ'Ī'L-MÜHMELE

(فَضْلُ الرَّاءِ الْمُهْمَلَةِ)

[ر ب غ]

الرُّبْعُ [er-rebğ] (rā'nın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Dā'imā refāh ve ni'met ve huzūr ve vüs'atte olmak ma'nāsınadır; yukālu: رَبْعَ الْقَوْمِ رَبْعًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَقَامُوا Ve suya kanmağa denir; yukālu: فِي النَّعِيمِ Ve un gibi hurde ve yumuşak toprağa denir.

الرُّبَاعُ [er-rābig] Vüs'at ve huzūr üzere olan refāh ve ma'āşa denir; yukālu: عَيْشٌ رَابِعٌ Ve dā'imā mümkinü'l-husūl olan nesne üzere durur olan adama denir; yukālu: هُوَ رَابِعٌ وَهُوَ مَنْ Ve يَقِيمُ عَلَى أَمْرٍ مُمَكِّنٍ لَهُ

رَابِعٌ [Rābig] Beyne'l-Haremeyn Bahr-i Aḥmer'e karīb bir vādī ismidir ki hālen onda Rābig nāmıyla bir karye vardır. Ve Rābig b. Yaḥyā eṣ-Şinhācī ed-Dimaşķī müte'ahhir'ındendir; kendisi ve oğlu Muḥammed rivāyet-i hadīs eylediler.

الرُّبْعُ [er-rebağ] (fethateynle) Dirlik, vüs'at üzere olmak ma'nāsınadır; yukālu: رَبْعٌ عَيْشُهُ Ve رَبْعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اتَّسَعَ

رَبْعٌ [rebağ] Bir nesnenin tazeligi ve tarāveti hāletine denir; yukālu: أَخَذَهُ بِرَبْعِهِ أَيَّ بِحَدَّثَانِهِ قَبْلَ أَنْ يَفُوتَ

الرُّبْعُ [er-rebig] [ketif] vezninde) Lāübālī ve bī-pervā olan fācire denir; yukālu: رَجُلٌ رَبْعٌ أَيَّ مَاجِنٌ فَاجِرٌ

الرُّبْعُ [el-erbağ] Çok nesneye denir.

الرُّبَاعَةُ [er-rebāgat] [saḥābet] vezninde) İsmidir, çokluğa denir; yukālu: شَيْءٌ أَرْبَعٌ فِيهِ رِبَاعَةٌ أَيَّ أَكْثَرُ فِيهِ كَثْرَةٌ

الرُّبْعُ [el-Yerbağ] [yerma] vezninde)

‘Umān ile Baḥreyn beyninde bir mevzi-i ma'rūf ismidir.

الرُّبَاعُ [el-irbāğ] (hemzenin kesriyle) Deveyi kendi kolayına salıvermek ma'nāsınadır; tā ki vaktli vaksiz kendi başına sulanmak için; yukālu: أَرْبَعٌ إِبْلَهُ إِذَا تَرَكَهَا تَرَدُّ الْمَاءِ كَيْفَ شَاءَتْ بِلَا تَوْقِيَتٍ

[ر ث غ]

الرُّبْعُ [er-reṣağ] (rā'nın ve ṣā-yı müsellese-nin fethiyle) لَبْعٌ [leṣağ] kelimesinde lügattir ki pepeyiliğe denir; yukālu: فِي لِسَانِهِ رَبْعٌ أَيَّ لَبْعٌ

[ر د غ]

الرُّوْدَعَةُ [er-redeğat] (fethātla ve dāl'ın sükūnuyla da) Sulu ve sıvık balçığa denir. Ve özlü koyu balçığa denir. Cem'i رَدْعٌ [redğ] gelir, صَحْبٌ [ṣaḥb] vezninde ve رَدْعٌ [redağ] gelir, حَدَمٌ [ḥadem] vezninde ve رِدَاعٌ [ridāğ] gelir, جِبَالٌ [çibāl] vezninde; yukālu: فِي الرُّدْعَةِ أَيَّ الْمَاءِ وَالطَّيْنِ وَكَذَا الْوَحْلُ الشَّدِيدِ

الرُّوْدِعُ [er-rediğ] [ketif] vezninde) Balçıklı yere denir; yukālu: مَكَانٌ رَدْعٌ أَيَّ كَثِيرٌ الرُّدْعَةُ

رُدْعَةُ الْجِبَالِ [redğatu'l-ḥibāl] (rā'nın fethi ve dāl'ın sükūnu ve fethiyle ve جِبَالٌ [ḥibāl] ḥā-yı mu'cemenin kesri ve bā-yı muvāhade ile) Ehl-i cehennemin 'usāresidir. Mü'ellif bununla işbu: "مَنْ شَرِبَ الْحَمْرَ سَفَاهٌ" hadīsine işāret eylemiştir. Ehl-i cehennemin kavrulup biryān olan bedenlerinin 'usāresi sulu balçığa teşbīh olunmuştur. Ve جِبَالٌ [ḥibāl] fi'l-asl fesād ma'nāsınadır, burada ihtirākla fāsīd ve tebāh olmuş ebdān-ı keferē murāddır.

الرُّبْعُ [er-rediğ] [emīr] vezninde) Yere vurulmuş nesneye denir, صَرِيْعٌ [ṣarīc]

ma'nāsına. Ve ahmak ve nādān kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ رَدِيْعٌ أَيْ أَحْمَقٌ

مَرْدَغَةٌ [el-merādīg] (mīm'in fethiyle) مرْدَغَةٌ [merdeğat]ın cem'idir ki مَرْحَلَةٌ [merhalet] veznindedir, boyun ile köprücük kemiğinin aralığına denir, semiz dābbenin orası tavşan şeklinde yağ bağlar; onun için نَافَةٌ نَافَةٌ derler, nākā be-gāyet tavlı ve semiz oldukta. Ve

مَرْدَغَةٌ [merdeğat] Be-gāyet hūb ve latīf ravza ve çemen-zāra denir, ravza-i behiyye ma'nāsına. Şārih der ki مَرَادُغٌ [merādīg] hāssaten bir ravza-i nebeviyye-i müşerrefe ismi olmakla mü'ellifin kelāmı manzūrün-fihtir. Ve

مَرْدَغَةٌ [merdeğat] Göğüs kemikleriyle omuz tarafından pazının nihāyet bulduğu yerin beyinde olan ete denir; yukālu: اِشْتَكَى مَرْدَغَتَهُ وَهِيَ لَحْمَةٌ بَيْنَ وَابِلَةِ الْكَتِفِ وَجَنَاحِ الصُّدْرِ

الْإِرْتِدَاغُ [el-irtidāg] [ifti'al] vezninde) Sıvık çamurluğa uğramak ma'nāsınadır; yukālu: اِرْتَدَاغَ الرَّجُلُ إِذَا وَقَعَ فِي رِدَاغٍ

الْإِرْدَاغُ [el-irdāg] (hemzenin kesriyle) Bir yerin sulu sıvık çamuru çok olmak ma'nāsınadır; yukālu: اِرْدَاغَتِ الْأَرْضُ إِذَا كَثُرَتْ رِدَاغُهَا

[ر ز غ]

الرِّزَاغَةُ [er-rezeğat] (rā'nın ve zā-yı mu'cemenin fethiyle) Sulu balçığa denir. Cem'i رَزَاغٌ [rezağ] gelir, حَدَمٌ [ħadem] vezninde ve رِزَاغٌ [rizāğ] gelir, جِبَالٌ [cibāl] vezninde; yukālu: اِرْتَمَتْ فِي الرِّزَاغَةِ أَيِ الْوَحْلِ

الرِّزَاغُ [er-reziğ] [ketif] vezninde) Sulu balçığa saplanıp kalmış insān ve hayvāna denir; yukālu: رَجُلٌ رَزَاغٌ أَيْ مُرْتَمِطٌ فِي الرِّزَاغَةِ

الْإِرْزَاغُ [el-irzāg] (hemzenin kesriyle) Yağ-

mur yeri bir mikdārca ıslatıp çamur eylemek ma'nāsınadır, şöyle ki akıp gitmeye; yukālu: اِرْزَاغَ الْمَطَرُ الْأَرْضَ إِذَا بَلَّهَا وَلَمْ يَسَلْ Ve su azalmak ma'nāsınadır; yukālu: اِرْزَاغَ الْمَاءِ إِذَا قَلَّ Ve bir kimseyi lisānla āzürde eylemek ma'nāsınadır, 'alā-kavlin bir adamı ta'n ve ta'siyb ederek ihtikār eylemek ma'nāsına müsta'meldir. Ve 'inde'l-ba'z bir adamı zebūnsayıp nesnesine tama' eylemek ma'nāsınadır; yukālu: اِرْزَاغَ فِي فُلَانٍ إِذَا أَكْثَرَ مِنْ أَذَاهُ أَوْ اخْتَقَرَهُ وَعَابَهُ وَطَعَنَ فِيهِ أَوْ طَمِعَ فِيهِ وَاسْتَضَعَفَهُ Ve yerin sıvık balçığı çok olmak ma'nāsınadır; yukālu: اِرْزَاغَتِ الْأَرْضُ إِذَا كَثُرَتْ رِزَاغُهَا Ve kuyu kazan yağ balçığa erişmek ma'nāsınadır; yukālu: اِرْزَاغَ الْمُخْتَفِرُ إِذَا بَلَغَ الطِّينَ الرُّطْبَ Ve soğuk rüzgār çiğ makūlesi rutūbet savurup getirmek ma'nāsınadır; yukālu: اِرْزَاغَتِ الرِّيحُ إِذَا جَاءَتْ بِنَدَى

الْإِسْتِرْزَاغُ [el-istirzāg] Bu dahi bir kimseyi za'f ve zebūn 'addıyla nesnesine tama' edip el uzatmak ma'nāsınadır; yukālu: اِسْتِرْزَاغَ فِي فُلَانٍ بِمَعْنَى اِرْزَاغَ فِيهِ

الْمُرَاغَةُ [el-murāzağat] [mufā'alet] vezninde) مُرَاوَعَةٌ [murāvağat] ma'nāsınadır; ke-mā se-yuzkeru.

[ر س غ]

الرُّسْغُ [er-rusğ] (rā'nın zammı ve sīn'in sükūnuyla ve zammeteynle) Hayvān kısmının tırnağıyla ellerinin ve ayaklarının incikleri kavuştuğu yerin mā-beyinde olan mevzi'e denir ki hurde ve bukağılık ta'bīr olunur. 'Alā-kavlin insānda vech-i mezkūr üzere bileğē kezālik ayakta incikle tabanın kavuştuğu yerde olan oynak yerine denir ki eldeki bilek yerindedir; cem'i اِرْسَاغٌ [ersuğ] gelir, أَفْلُسٌ [eflus] vezninde. Ve her dābbenin dahi mevzi-i mezkūrüne رُسْغٌ [rusğ] denir; yukālu: بَلَغَ

الماء الرُّسْعَ وَهُوَ الْمَوْضِعُ الْمُسْتَدِقُّ بَيْنَ الْحَافِرِ وَمَوْصِلِ الْوُظَيْفِ مِنَ الْيَدِ وَالرَّجْلِ أَوْ مَفْصَلِ مَا بَيْنَ السَّاعِدِ وَالْكَفِّ وَالسَّاقِ وَالْقَدَمِ وَمِثْلُ ذَلِكَ مِنْ كُلِّ دَابَّةٍ

الرُّسَاعُ [er-risāg] (rā'nın kesriyle) Türkîde örk ta'bîr olunan ipe denir ki bir ucunu devenin ve sâ'ir devâbbın hurdelerine ve bir ucunu kazık makûlesine bend ederler, tā ki bağlanıp bir tarafa gitmeyeler. Ve

رِسَاعٌ [risāg] مَفَاعَلَةٌ [mufā'alet] bābından masdar olur, iki güreşçi birbirinin bilekçelerinden tutuşmak ma'nāsına; yukālu: رَاسِعُهُ مُرَاسِعَةٌ وَرِسَاعًا إِذَا صَارَعَهُ مِنَ الرُّسْعِ

الرُّسْعُ [er-resag] (fethateynle) Ba'zı devenin ellerinde ve ayaklarında olan gevşekliğe ve sölpüklüğe denir; yukālu: فِي بَعْضِهِ رِسْعٌ أَيِ اسْتَوْخَاءٌ فِي قَوَائِمِهِ

الرُّسَيْغُ [er-resīg] (emīr) [emīr] vezninde) Refāh ve vüs'atlı dirliğe vasf olur; yukālu: رَسِعَ عَيْشٌ رَسِيغٌ أَيِ وَاسِعٌ دَعَامٌ رَسِيغٌ أَيِ كَثِيرٌ

رُسَاغٌ [Rusāg] (ġurāb) [ġurāb] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

الرُّسَيْغُ [et-tersīg] Dirliği tevsī'e eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَسِعَ الْعَيْشُ إِذَا وَسِعَهُ Ve sözü bilā-fāsıla birbirine vasl ve nazm eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَسِعَ الْكَلَامُ إِذَا لَفَّقَ بَيْنَهُ رَسِعَ الْمَطَرُ إِذَا تَرَى الْأَرْضَ

الرُّمْرَسُغُ [el-murassaġ] [mu'azzam] vezninde) Süst ve za'fif olan rey ve tedbire vasf olur; yukālu: رَأَيْتُ مَرْسِعًا أَيِ غَيْرَ مُحْكَمٍ

الرُّرْتَسَاغُ [el-irtisāg] [ifti'āl] vezninde) Ehl ve 'ayālinin nafaka ve ma'āşını tevsī'e eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: رُتْسِعُ عَلَى عِيَالِكَ أَيِ وَسِعَ التَّفَقُّةَ

[ر ص غ]

رُسْعٌ [er-ruşg] (rā'nın zammıyla) [rusg] ma'nāsınadır ki zikr olundu.

الرُّرْسَاغُ [er-rişāg] رِسَاغٌ [risāg] vezninde ve mürādifidir ki örk ta'bîr olunan ipe denir.

رُصَاغٌ [Ruşāg] (ġurāb) [ġurāb] vezninde) [rusāg] lafzında lügattir ki ism-i mevzi'dir.

[ر غ غ]

الرُّرَيْغَةُ [er-regīgat] (ġayn-ı mu'ceme ile [sefinet] vezninde) Hoş dirliğe denir; yukālu: عَيْشَةٌ رَيْغَةٌ أَيِ صَالِحَةٌ Ve lohusa bulamacına denir ki erinmiş kere yağına yāhūd süte un bulayıp yaparlar.

الرُّرَغْرَغَةُ [er-raġregat] زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Huzūr ve refāhiyetle geçinmek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا كَانَ لَهُ يُرْعَرُغُ فُلَانٌ إِذَا كَانَ لَهُ رَفَاعَةٌ الْعَيْشِ Ve hayr ve ni'mete müstagrak olmak ma'nāsınadır; yukālu: رَعْرَعُ الرَّجُلِ إِذَا انْغَمَسَ فِي الْحَيْرِ Ve deve kısmı her gün dilediği vakte suya gelip sulanmak, 'alā-kavlin bir gün sabāh ve bir gün akşam vakti suvarmak yāhūd ne az ve ne kifāyet edecek kadar su içirmek ma'nāsınadır; yukālu: فُلَانٌ يُرْعَرُغُ إِبْلَهُ رَعْرَغَةً وَهِيَ أَنْ تَرَدَّ الْإِبِلُ كُلَّ يَوْمٍ مَتَى شَاءَتْ أَوْ أَنْ تَسْقِيَهَا يَوْمًا بِالْغَدَاةِ وَيَوْمًا بِالْعَشِيِّ Ve bir nesneyi gizlemek ma'nāsınadır; yukālu: رَعْرَعُ الشَّيْءِ إِذَا أَخْفَاهُ Ve devenin hāhişi olmayarak şūr ot otlatmağa cebr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَعْرَعُ الْبُعْبُعِ إِذَا أَلْزَمَهَا الْحَمَضُ وَهِيَ لَا تُرِيدُهُ Ve deve su havālisinde olan şūr otları otladıktan sonra su içmek ma'nāsınadır; yukālu: رَعْرَعَتِ الْإِبِلُ إِذَا أَصَابَتْ مِنَ الْحَمَضِ الَّذِي حَوْلَ الْمَاءِ ثُمَّ شَرِبَتْ

[ر ف غ]

الرُّرْفُغُ [er-refg] [nef'] vezninde) Dere-nin pek fenā ve kemter topraklı bī-hayr u

الرَّوْعَانُ [er-reveġān] (feteġhātla) Bir nes-neden yanlayıp tilki gibi beri tarafa ve öte tarafa uğurlayın yamanıp sapmak ma'nāsınadır ki tilkilik etmek ta'bīr olunur; **حَيْلَةٌ** [hīlet] ma'nāsından me'hūzdu; yukālu: رَاغَ الرَّجُلُ وَالتَّغْلَبُ يُوغُ رُوغًا وَرَوْعَانًا إِذَا مَالَ وَحَادَ عَنِ الشَّيْءِ

الرَّوَاغُ [er-revāġ] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) İsmdir, beri öte tilkilige denir ki ele geçmeyip ve tutulmayıp hīle-kār tilki gibi kenār kesip beri öte yan çizmekten 'ibārettir.

الرَّوَاغُ [er-revvāġ] (شَدَادٌ [šeddād] vezninde) Tilkiye denir. Ve Revvāġ b. 'Abdumelik b. Kays ki Tucīb kabīlesi ricālindendir, Suleymān el-Ĥuṣenī ve Aġmed el-Miṣrī nām kimselerin pederleri ismidir. Üçü de muhaddislerdir.

الرِّوَاغَةُ [er-rivāġat] ve

الرِّيَاغَةُ [er-riyāġat] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Güreş meydānına denir, güṣṣti-gāh ma'nāsına; yukālu: هَذِهِ رِوَاغَةُ الْقَوْمِ وَرِيَاغَتُهُمْ أَيُّ هَذَا مُضْطَرُّهُمْ Burada yā' vāv'dan maklūbdur.

الرِّيَاغُ [er-riyāġ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) ki bu dahi vāviyyü'l-asldır Ucuzluġa, bol-luġa denir; yukālu: بَلَدٌ فِيهِ رِيَاغٌ أَيُّ حِصْبٌ

الرُّوَيْغَةُ [er-ruveyġat] (musaggar bünye-siyle) Hīle ve desīseye denir, رُوَيْغٌ [revġ]-i mezkūrdan me'hūzdu; tekūlu: أَخَذْتَنِي بِالرُّوَيْغَةِ أَيُّ بِالْحَيْلَةِ

الرِّزَاغَةُ [el-irāġat] (hemzenin kesriyle) Taleb ve irāde eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَزَاغُهُ إِذَا أَرَادَهُ وَطَلَبَهُ

الرِّزْيَاغُ [el-irziyāġ] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Bu dahi tilki gibi beri öte araştıırıp gezmek ma'nāsınadır; yukālu: إِزْتَاغَ الشَّيْءِ بِمَعْنَى أَرَاغَهُ

التَّرْوَيْغُ [et-terviġ] Tirit makūlesi ta'āma

gereġi gibi yaġ alıştırmak ma'nāsınadır; yukālu: رَوَّغَ الثَّرِيدَةَ إِذَا دَسَمَهَا وَرَوَّاهَا

الْمُرَاوَعَةُ [el-murāveġat] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Güreş tutuṣmak ma'nāsınadır; yukālu: رَاوَعَهُ إِذَا صَارَعَهُ Ve nās birbirini araştırmak ma'nāsınadır; yukālu: رَاوَعُوا إِذَا طَلَبَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا

التَّرَاوُغُ [et-terāvuġ] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Bu dahi güreş tutuṣmak ma'nāsınadır; yukālu: تَرَاوَعَا إِذَا تَصَارَعَا

التَّرْوُغُ [et-terevvuġ] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Dābbe yatıp beri öte yuvalanmak ma'nāsınadır ki aġnamak ta'bīr olunur; yukālu: تَرَوَّغَتِ الدَّابَّةُ إِذَا تَمَرَّغَتْ

[ر ي غ]

الرَّيْغُ [er-rīġ] (rā'nın kesriyle) Toza ve top-raġa denir; yukālu: علاه الرِّيْغُ أَيُّ الْعُبَارُ وَالرَّهْجُ Ve ürküp kaçmaġa denir; nifār ma'nāsına. Ve Ebū Muġammed 'Abdullāh b. İbrāhīm er-Rīġi ki kendisi ve ba'dehu nesl ve zürriyyeti İskenderiyye'de kādī oldular.

التَّرْيَيْغُ [et-teryiġ] (تَفْعِيلٌ [tef'iil] vezninde) Tiriti yaġa çimdirmek ma'nāsınadır.

التَّرْيَيْغُ [et-tereyyug] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Mutāvi'idir; yukālu: رَيَّعَ الثَّرِيدَةَ فَتَرَيَّعَتْ بِمَعْنَى رَوَّعَهَا فَتَرَوَّعَتْ

الْمُرَيْغُ [el-mureyyaġ] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Topraklanmış nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ مُرَيْغٌ أَيُّ مُتْرَبٌ

FASLU'Z-ZĀYĪ'L-MU'CEME

(فَصْلُ الزَّايِ الْمُعْجَمَةِ)

[ز ب غ]

الرَّبْعُ [ez-zebağ] (fethateynle) Bir nesnenin taze olarak cümlesine denir; yukālu: أَخَذَهُ بِرَبْعِهِ أَيُّ بِجُمْلَتِهِ وَجَدَثَانِهِ

[ز د غ]

الْمِزْدَغُ [el-mizdağ] [minber] vezninde) Yüz yastığına denir; مِضْدَغٌ [mişdağ] lafzında lügattir.

التَّرْدُغُ [et-tezedduğ] [tefa^{ul}] vezninde) Yüz yastığına söykenmek ma'nāsınadır; yukālu: تَرَدَّعَ بِالْمِزْدَعَةِ بِمَعْنَى تَصَدَّعَ

[ز غ غ]

الرُّغُ [ez-zuğğ] (zā'nın zammıyla) Kara 'Arabların koltukları kokusuna denir ki pek iti ve bed-büy olur, صُنَانُ الْحَبِيشِ [şunānu'l-ħabeş] ma'nāsınadır.

الرُّغُزُغُ [ez-zuğzuğ] [hudhud] vezninde) Bir kuş adıdır. Ve cüceye denir. Ve küçük cura çocuğa denir; yukālu: لَهُ رُغُزُغٌ أَيُّ وَلَدٌ صَغِيرٌ

الرُّغُزَاغُ [ez-zağzağ] [fedfed] vezninde) Cüst ve çalāk adama denir. Ve Şām diyārında bir karye adıdır.

الرُّغُزَاغَةُ [ez-zağzeğat] [zelzelet] vezninde) Sözü gevşek ve za'f söylemek ma'nāsınadır ki muhātab ondan mefhūm ve me'ālī hoşça istifāde eylemez; yukālu: رُغُزَاغَةُ الشَّيْءِ إِذَا قَالَهُ صَعِيمًا Ve bir nesneyi gizlemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا رُغُزَاغَ الشَّيْءَ إِذَا حَبَّأَهُ وَأَخْفَاهُ Ve bir kimseyi hezl ve suhriyyet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا رُغُزَاغَ فَلَانًا إِذَا سَخَرَ مِنْهُ

mek ma'nāsınadır; yukālu: رُغُزَاغَ السِّفَاءِ إِذَا رَامَ حَلَّ رَأْسِهِ **الرُّغُزَاغِيَّةُ** [ez-zağzeğiyyet] (zā'ların fethiy-le) كِبُولَاءُ [kebūlā] ismidir ki عَصِيدَةٌ [aşidet] dedikleri ta'āmıdır.

الرُّغُزَاغِيَّةُ [ez-zuğzuğiyyet] (zā'ların zam-mıyla) 'Acem tā'ifesinden رُغُزَاغٌ [Zuğzuğ] dedikleri kavmin lügatine denir; tekülü: كَلَّمْتُهُ بِالرُّغُزَاغِيَّةِ وَهِيَ لُغَةٌ لِبَغِضِ الْعَجَمِ

[ز ل غ]

الرُّلُوغُ [ez-zulūğ] [tulū] vezninde) Güneş doğmak ma'nāsınadır; yukālu: رَلَعَتْ الشَّمْسُ رُلُوغًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا طَلَعَتْ 'alevlenip kalkımak ma'nāsınadır; yukālu: رَلَعَتْ النَّارُ إِذَا اِزْتَفَعَتْ

التَّرْلُغُ [et-tezelluğ] [tefa^{ul}] vezninde) Ayak çatlamak ma'nāsınadır; yukālu: تَرَلَعَتْ رِجْلَهُ إِذَا تَشَقَّقَتْ 'Alā-kavlin bu mādde mecmū'unda mühmele ileidir.

الْإِزْدِلَاغُ [el-izdilāğ] [ifti'āl] vezninde) Deriye āteş dokunup yā 'alev çalmak-la göyünmek ma'nāsınadır; yukālu: إِزْدَلَعَجَ الْجِلْدُ إِذَا أَصَابَتْهُ النَّارُ فَاخْتَرَقَ

[ز و غ]

الرُّزُوغُ [ez-zevğ] [sevg] vezninde) Bir yana meyl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَاغَ الشَّيْءُ رُزُوعًا إِذَا مَالَ رَاغَهُ إِذَا زَاغَ النَّاقَةُ إِذَا جَارَ فِي الْمُنْطِقِ رُزُوعَانًا إِذَا جَارَ

الرُّزُوعَانُ [ez-zeveğān] (fethātla) Sözde haktan ve doğrudan sapmak ma'nāsınadır; yukālu: رَاغَ فِي الْمُنْطِقِ رُزُوعَانًا إِذَا جَارَ

[ز ي غ]

الرُّزَيْغُ [ez-zeyğ] [bey] vezninde) ve

الزَّيْعَانُ [ez-zeyegān] (fetehtëla) ve

الزَّيْعُوغَةُ [ez-zeygūgat] [šey'ū'at] [zey'g] gibi bir tarafa meyl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: زَاعَ الشَّيْءُ يَزِيغُ زَيْغًا وَزَيْغَانًا وَزَيْغُوغَةً إِذَا مَالَ hırelenmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: زَاعَ البَصْرُ إِذَا كَلَّ Ve güneş zevāle ağmak ma'nāsınadır; yukālu: زَاعَتِ الشَّمْسُ أَي مَالَتْ فَمَاءَ الفَيءِ zā'il olmakla gölge beri tarafa döndü." Ve

زَيْغٌ [zeyg] Şekk ve gümān ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: مَا فِيهِ زَيْغٌ أَي سَلَكٌ Ve hak ve istikāmetten 'udül eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: زَاعَ عَنِ الْحَقِّ إِذَا جَارَ

الزَّاعَةُ [ez-zāgat] زَائِعٌ [zā'ig]in cem'idir ki mā'il ma'nāsınadır; yukālu: قَوْمٌ زَاعَةٌ أَي زَائِعُونَ

الزَّاعُ [ez-zāg] Bir güne kargaya denir ki cüssesi küçük ve beyāza mā'il olur. Cem'i زَيْغَانٌ [zīgān] gelir, طَاقٌ [tāk] ve طَيْقَانٌ [tīkān] gibi. Fārisīde zāg mutlakan kargaya denmekle zāhiren 'Arabīde dahi lügat-ı müstakille olmak gerektir.

الْإِزَاعَةُ [el-izāgat] (hemzenin kesriyle) Bir tarafa mā'il kılmak ma'nāsınadır; yukālu: إِزَاعَهُ إِذَا أَمَالَهُ

التَّرْيِغُ [et-tezyīg] Eğrinin eğrisini doğrultmak ma'nāsınadır; tef'ıl izāle içindir; yukālu: زَيَّعَ الشَّيْءَ إِذَا أَقَامَ زَيْعَهُ

التَّرْيَاغُ [et-tezāyug] تَرَاغُلٌ [tefā'ul] vezninde) Bir tarafa hod-be-hod eğilmek ma'nāsınadır; yukālu: تَرَايَعَ الشَّيْءُ إِذَا تَمَائَلَ

التَّرْيِغُ [et-tezeyyug] تَرَفُّغٌ [tefa'ul] vezninde) 'Avret düzünüp kuşanmak ma'nāsınadır; yukālu: تَرَيَّغَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا تَبَرَّجَتْ وَتَرَيَّغَتْ

FASLU'S-SĪNĪ'L-MÜHMELE**(فَضْلُ السَّيْنِ الْمُهْمَلَةِ)**

[س ب غ]

السَّبُوعُ [es-subūg] [فُعُودٌ] [ḡu'ūd] vezninde) Bir nesne yere doğru uzayıp gitmek ma'nāsınadır; sevb ve şa'r ve dir gibi; yukālu: سَبَعَ الشَّيْءُ سُبُوعًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا طَالَ إِلَى الْأَرْضِ Ve ma'āş ve ni'met bol ve firāvān olmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: سَبَعَتْ الْبَغْمَةُ إِذَا اتَّسَعَتْ Ve bir adam bir semte meyl ve 'azm edip ona vāsıl olmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: سَبَعَ لِبَدِهِ إِذَا مَالَ إِلَيْهِ وَوَصَلَهُ

السَّابِغَةُ [es-sābiġat] Tām ve vāfi ve kāmīl olan şey'e denir; te'nisi mevsūfa mahmūldür; ve minhu yukālu: نَاقَةٌ سَابِغَةٌ الضَّلُوعُ وَيُقَالُ عَجِيزَةٌ وَأَيُّهُ وَنَعْمَةٌ وَمَطْرَةٌ وَدِرْعٌ سَابِغَةٌ Ve manzarası çirkin olan diş etine itlāk olunur ki murād aşağıya doğru dişleri kaplamış olur; yukālu: لَيْتَهُ سَابِغَةٌ أَيُّ قَيْحَةٍ

السَّابِغُ [es-sābiġ] Uzun zekerli aygıra itlāk olunur; yukālu: فَحَلَّ سَابِغٌ أَيُّ طَوِيلُ الْجُرْدَانِ Ve tolğanın ensesinde serpenek ta'bir olunan peçeye denir; yukālu: بَيْضَةٌ لَهَا سَابِغٌ أَيُّ تَسْبِغَةٍ

التَّسْبِغُ [et-tesbiġ] (tā'nın fethi ve bā'nın kesriyle) ve

التَّسْبِغَةُ [et-tesbiġat] (hā'yla bā'ların fethiyle de cā'izdir) Cem'leri [tesābiġ] gelir, bunlar da tolğanın serpenek dedikleri enseliğine denir ki tolgayı boyna kavuşturan peçesidir, boynu ihāta eder. Ve serpenek, ser-penāh muharrefidir; yukālu: بَيْضَةٌ لَهَا تَسَابِغٌ وَتَسْبِغٌ وَتَسْبِغَةٌ وَهِيَ مَا تُوَصَّلُ بِهِ الْبَيْضَةُ Burada sīga-i cem' ile de irādı her tarafı itibārıyla.

السَّبِغَةُ [es-sebġat] (sīn'in fethiyle) Ma'āş bolluğu, refāh ve tena'um ma'nāsınadır; yukālu: إِنَّهُمْ لَفِي سَبِغَةٍ مِّنَ الْعَيْشِ أَيُّ سَعَةٍ وَرَفَاهِيَةٍ

السُّبُغُ [es-subuġ] [عُنُقٌ] [ʿunuk] vezninde) Şol adama denir ki eġninde bütün vücūdunu ser-tā-pā ihāta eden zırhı ola; yukālu: رَجُلٌ سُبُغٌ إِذَا كَانَتْ عَلَيْهِ دِرْعٌ سَابِغَةٌ

الْإِسْبَاغُ [el-isbāġ] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi itmām ve ikmāl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: سُبِغَ اللَّهُ الْبَغْمَةَ أَيُّ أَتَمَّهَا Ve [isbāġ]-ı vuzū' bundan me'hūzdur ki suyu her 'uzva gereġi gibi hakkı üzere verip itmām ve ikmāl eylemekten 'ibārettir; yukālu: أَسْبَغَ الْوَضُوءَ أَيُّ أَبْلَغَهُ مَوَاضِعَهُ وَفِي كُلِّ غُضُوٍ حَقَّهُ

التَّسْبِغُ [et-tesbiġ] Gebe hayvān tüylenmiş yavru düşürmek ma'nāsınadır; yukālu: سَبَّغَتِ الْحَامِلُ إِذَا أَلْقَتْ وَلَدَهَا وَقَدْ أَشْعَرَ

[س د غ]

السُّدْغُ [es-sudġ] (sīn'in zammıyla) ضُدْغٌ [şudġ] lafzında lügattir.

[س ر غ]

السَّرْغُ [es-serġ] (sīn'in fethi ve rā'nın sükūnuyla) Asma çubuġuna denir; cem'i sūrūġ [surūġ]dur, fūrūġ [furūġ] vezninde. Ve harf-i ta'rīfsiz Serġ, Şām kurbünde Muġişa ile Tebūk beyninde bir mevzî' adıdır.

سَرْغَى مَرْطَى [Serġā Merṡā] [سَكْرَى] [sekrā] vezninde) Diyār-ı Mışriyye'den Cezīre'de bir karye adıdır.

السَّرِغُ [es-seraġ] (fethateynle) Yaş üzümü salkımdan çöpleriyle bilece yemek ma'nāsınadır; yukālu: سَرَعَ الْقَطُوفُ مِّنَ الْعَيْبِ سَرَعًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَكَلَهَا مِنْهُ بِأُضُولِهَا

[س غ غ]

السَّسْغَةُ [es-saġseġat] [زَلْزَلَةٌ] [zelzelet] vez-

ninde) Kazık makûlesi nesneyi yerinden oynatıp ırgalamak ma'nâsınadır; yukâlu: سَعَسَعَ الشَّيْءَ إِذَا حَرَكَهُ مِنْ مَوْضِعِهِ كَالْوَتِدِ وَنَحْوِهِ Ve bir nesneyi toprağa gömüp pinhân eylemek, 'alâ-kavlin toprakta beri öte yuvarlayıp örselemek ma'nâsınadır; yukâlu: سَعَسَعَ الشَّيْءَ فِي التُّرَابِ إِذَا دَسَّهُ فِيهِ أَوْ دَخَرَجَهُ فِيهِ yağa bulamakla ziyâdesiyle çerb eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: سَعَسَعَ الطَّعَامَ إِذَا أَوْسَعَهُ Ve saça gereği gibi dühnü alıştırıp çimdirmek ma'nâsına; yukâlu: سَعَسَعَ رَأْسَهُ إِذَا رَوَّاهُ دُهْنًا

التَّسْعُغُ [et-tesağsuğ] [تَزَلُّزٌ] [tezelzul] vezninde) Perk nesne yerinden oynamak ma'nâsınadır; yukâlu: تَسْعَسَعْتُ نَيْبِي إِذَا تَحَرَّكَتْ Ve yere sokulmak ma'nâsınadır; yukâlu: تَسْعَسَعُ الْوَتِدُ فِي الْأَرْضِ إِذَا دَخَلَ فِيهَا

[س ل غ]

السُّلُوغُ [es-sulūğ] [سُلُوكٌ] [sulūk] vezninde) Çatal tırnaklı hayvânın azı dişleri yarıp çıkmak, 'alâ-kavlin altı yaşından sonra olan dişini bırakıp kemâlin bulmak ma'nâsınadır; yukâlu: سَلَعَتِ الْبَقْرَةُ وَالشَّاةُ سُلُوعًا مِنَ الْأَبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا حَرَجَ نَابَاهُمَا أَوْ هُوَ إِسْقَاطُ الْمِسِّنِ الَّتِي هِيَ خَلْفَ السِّدْيِسِ

السَّالِغُ [es-sāliğ] Sinni zikir olunan **سُلُوغٌ** [sulūğ] derecesine varmış çatal tırnaklı hayvâna denir; yukâlu: بَقْرَةٌ سَالِغٌ وَنَعِجَةٌ سَالِغٌ Mertebe-i mezbûreye hayvân kemâlini buldukta varır. Zîrâ bakarın veledine evvelki senede عَجَلٌ [ʿicl] denir, ba'dehu تَبِيعٌ [tebiʿ], ba'dehu جَذَعٌ [cezaʿ], ba'dehu نَيْبٌ [seniyy], ba'dehu رَبَاعٌ [rebāʿ], ba'dehu سَالِغٌ [sedīs], ve altı yaşından sonra سَالِغٌ [sāliğ] ve سَالِغٌ سَنَتَيْنِ [sāliğū seneteyn] denir. Burada سَالِغٌ [sedīs]ten itibār ile izāfe-i sinīn [sinīn] ederler. Ve koyun kısmının veledine evvelki senede حَمَلٌ

[hamel] ve keçinin veledine جَذِي [cedy] denir. Ba'dehu ikisine de جَذَعٌ [cezaʿ], ba'dehu نَيْبٌ [seniyy] ba'dehu رَبَاعٌ [rebāʿ] ba'dehu سَالِغٌ [sāliğ] denir.

السَّلْغُ [es-selağ] (fethateynle) Bir nesne tatarı pişmek ma'nâsınadır.

الْأَسْلَغُ [el-eslağ] Her ne denli tabh olursa yine nuzc bulmaz olan ete denir; yukâlu: لَحْمٌ أَسْلَغُ أَي بَيْنَ السَّلْغِ يُطْبَخُ وَلَا يُنْضَجُ Ve çığ ete denir; yukâlu: لَحْمٌ أَسْلَغُ أَي نِيءٌ Ve pek kırmızı nesneye denir; yukâlu: الْأَاءُ وَلَحْمٌ Ve abras adama denir; yukâlu: رَجُلٌ أَسْلَغُ أَي أَبْرَصٌ Ve le'im ve fūrümâyeye denir; yukâlu: رَجُلٌ أَسْلَغُ أَي لَيْيَمٌ

السَّلْغُ [es-selğ] (sīn'in fethiyle) ثَلْغٌ [selğ] lafzında lügattir ki zikir olundu; yukâlu: سَلَّغَ رَأْسَهُ بِمَعْنَى ثَلَّغَ

[س م غ]

السَّامِغَانُ [es-sāmiğān] (tesniye bünyesiyle) İnsânın çehresinde bıyığın iki geçeleri tahtından ağızın sağlı sollu iki tarafına denir ki avurtların aşağısıdır. Her birine صَامِغٌ [sāmiğ] denir ve bu صَامِغَانِ [sāmiğān] lafzında lügattir, ke-mā se-yuzkeru.

Şārih der ki Benū Temīm'den Bel'anber cemā'ati sīn'i şād'a kalb ederler, kaçan sīn'den sonra tā' yāhūd hā-i muceme yāhūd ġayn-ı mu'ceme vāki olsa. Ve bunlar gerek ikinci ve gerek üçüncü ve dördüncü olsun, سِرَاطٌ [sirāṭ] ile صِرَاطٌ [şirāṭ] ve سَيْقَلٌ [seyqal] ile صَبِيقَلٌ [şayqal] ve سَحْبٌ [saḥb] ile صَحْبٌ [şaḥb] ve صَامِغَانِ [sāmiğān] ile صَامِغَانِ [sāmiğān] gibi.

[س و غ]

السَّوْغُ [es-sevğ] (sīn'in fethi ve vāv'ın sükünüyle) ve

السَّوَاغُ [es-sevāg] (sīn'in fethiyle) Ta'ām ve şarāb boğazdan elmāsiyye gibi sühütle geçmek ma'nāsınadır; yukālu: سَاعَ الشَّرَابِ سَاعَ مَدْحَلُهُ Ve bu ma'nāda müte'addī olur; tekūlu: سَعْتُهُ أَسْوَعُ بِصَمِّ السَّيْنِ Ke-mā se-yuzkeru. Ve bir nesne yere gömülmek ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: سَاعَتْ بِهِ سَاعَتْ أَنِي سَاعَتْ الأَرْضُ Burada bā ile ta'diye eyledi. Ve hayvān eşlerinden ayrılıp bir tarafa başkaca olmak ma'nāsınadır; yukālu: سَاعَتْ التَّاقَةُ إِذَا شَدَّتْ Ve cā'iz ve revā olmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: سَاعَ لَهُ مَا فَعَلَ أَي جَاَزَ Ve

سَوَّغَ [sevg] Bir veledin bī-tahallül ardınca doğmuş veledde itlāk olunur; dışisine سَوَّغَةً [sevgāt] denir; yukālu: هَذَا سَوَّغٌ هَذَا وَهَذِهِ هَذَا سَوَّغٌ Ve bu fi'l-asl masdardır.

السَّوَاغُ [es-sivāg] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Boğaza durmuş nesneyi aşığı teshīl ve tenzil eden şey'e denir; yukālu: أَدْرَكَ بِالسَّوَاغِ وَهُوَ مَا أَسَاعَ بِهِ الْعُضَّةَ

السَّائِعُ [es-sā'ig] Boğazdan sühütle geçen ta'ām ve şarāba denir.

الْأَسْوَعُ [el-esvāg] (أَفْضَلُ [efḍal] vezninde) Asl fi'l ma'nāsına gelir ki سَائِعٌ [sā'ig] demek olur; yukālu: شَرَابٌ أَسْوَعٌ أَي سَائِعٌ Fārisīde buna güvārā denir.

الْإِسَاعَةُ [el-isāgāt] (hemzenin kesriyle) Boğazdan bir nesneyi sühütle geçirmek ma'nāsınadır; yukālu: أَسَاعَ الطَّعَامَ إِذَا أَسِغَ لِي غُصَّتِي ve tekūlu'l-Arab: أَسِغْ لِي غُصَّتِي Ya'nī “Bana bir mikdārca mühlet ver.” Ve bu أَسِغْ لِي غُصَّتِي dedikleri gibidir; ve yekūlüne: أَسَاعَ فُلَانٌ فُلَانٍ أَي تَمَّ أَمْرُهُ به Ya'nī “Filān meşgūl olduğu maslahatı filān ile tamām ve kemāle resīd eyledi.”

Meselā bir kimse bir mikdār adam yāhūd bir mikdār akçe saymak murād edip saydıktan sonra bir tānesi nākıs kalmakla o bir tāneye muhtāc iken nāgāh zuhūr ile tekml-i ma'dūdāt eylese به أَسَاعَ derler. Ve eğer çoklar ise أَسَاعُوا بِهِم derler.

الْإِسْوَاغُ [el-isvāg] (hemzenin kesriyle) Veled āher birāderiyle ikiz olarak bilece doğmak ma'nāsınadır, 'alā-kavlin aralarına veled-i āher tahallül etmeyerek 'akibinde doğmak ma'nāsınadır; yukālu: أَسْوَعُ الصَّبِيِّ أَحَاهُ إِذَا وُلِدَ مَعَهُ وَقِيلَ بَعْدَهُ

التَّسْوِيعُ [et-tesvīg] Tecdvīz ma'nāsınadır; yukālu: سَوَّغَهُ إِذَا جَوَّزَهُ Ve bir nesneyi bir kimseye revā görüp vermek ma'nāsınadır; yekūlu: تَسْوِيعَاتٌ سَوَّغَ لَهُ بِكَذَا إِذَا أَعْطَاهُ إِيَّاهُ [tesvīgātu's-selāfīn] ki tevcihāt-ı cihātten 'ibārettir, müvellededir, bu ma'nālardan me'hūzdur.

[س ي غ]

السَّيْغُ [es-seyg] (زَيْغٌ [zeyg] vezninde) سَوَّغَ [sevg] ma'nāsınadır; yukālu: هَذَا سَيْغٌ هَذَا أَي سَعَتْ الشَّرَابَ أَسِيعُهُ بِمَعْنَى سَعْتُهُ سَوَّغَهُ أَسْوَعُهُ

سَيْغٌ [Sīg] (sīn'in kesriyle) Ḥorāsān'da bir nāhiyedir, صَيْغٌ [Şīg] dahi denir; a'lām-ı müfessirinden fenn-i lügatte Kitābu't-Telḥīş mü'ellifi İmām Ebū Bekr Muḥammed b. 'Ömer es-Sīgī oradandır.

FASLU'Ş-ŞĪNĪ'L-MU'CEME

(فَصْلُ الشَّيْنِ الْمُعْجَمَةِ)

[ش ت غ]

الشَّعْتُ [et-šetg] (şīn'in fethi ve tā-yı fev-kıyyenin sükūnuyla) Bir sert nesneyi ayakla çiğneyip huşunetini gidermek ma'nāsınadır; yukālu: شَعْتَهُ شَعًّا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا وَطِئَهُ وَذَلَّلَهُ

الْمَشَاتِغُ [el-meşatīg] (mīm'in fethiyle) Mehālik ma'nāsınadır; müfredi مَشْتَعَةٌ [meşteğat]tir, مَهْلِكَةٌ [mehleket] gibi; yukālu: وَقَعُوا فِي الْمَشَاتِغِ أَيِ الْمَهَالِكِ

الْإِشْتَاغُ [el-iştāg] (hemzenin kesriyle) Telef ve zāyî kılmak ma'nāsınadır; yukālu: إِشْتَعَهُ إِذَا أَتْلَفَهُ

[ش ج غ]

الشَّجْعُ [eş-şecg] (şīn'in fethi ve cīm'in sükūnuyla) Dābbe yürürken ayaklarını tīz tīz atmak ma'nāsınadır; yukālu: الدَّابَّةُ تَشْجَعُ الدَّابَّةُ تَشْجَعُ إِذَا أَشْرَعَتْ نَقَلَهَا قَوَائِمَهَا شَجْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا أَشْرَعَتْ نَقَلَهَا

الْأَشْجَعُ [el-eşcağ] İkdāmlı hayvāna denir; yukālu: جَمَلَ أَشْجَعُ أَيِ مُقَدَّمِ Ve bu 'Uzeyzī rivāyetidir, lākin savāb olan mūhmele ile olmaktadır.

[ش ر غ]

الشَّرْغُ [eş-şerg] (şīn'in fethiyle) Küçük kurbağaya denir. Ve bunda şīn'in kesri ef-sahtır ve fethateynle cā'izdir. Ve Buḥārā eyāletinde bir karye adıdır; Şeddād b. Sa'īd Ebū Ḥakīm ve Ebu'l-Faḍl Aḥmed b. 'Alī ve 'Alī b. el-Ḥasen b. Sellām ve Ebū Şālih Şu'ayb ve Sa'īd b. Suleymān el-muhaddisūn eş-Şerğiyūn oradandır.

[ش ر ن غ]

الشُّرُونُغُ [eş-şurnūg] [زُبُورُ] [zunbūr] veznin-

de) Kurbağaya denir; yukālu: يُسْمَعُ صَوْتُ الشُّرُونُغِ أَيِ الصَّفْدَعِ

[ش غ غ]

الشَّعُّ [eş-şagğ] (şīn'in fethi ve gayn'ın teşdidıyla) Deve sepe sepe işemek ma'nāsınadır; yukālu: شَعَّ الْبَعِيرُ يَبُولُهُ شَعًّا مَنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا فَوَّقَهُ شَعَّ الْفَوْمُ إِذَا تَفَرَّقُوا

الشَّعْشَعَةُ [eş-şagşegat] [زَلْزَلَةٌ] [zelzelet] vezninde) Bir adama mızrağı vurduktan sonra iyice yerleşmek için beri öte oynatıp ırgalamak, 'alā-kavlin mızrak sançmak ma'nāsınadır; yukālu: شَعْشَعَ الرُّمَحُ إِذَا حَرَكَهُ بِالْبَيْتَانِ أَوْ عَمَزَهُ بِالرُّمَحِ كُيْكَرَمَ Ma'nāsınadır; yukālu: شَعْشَعَ فِي إِذَا هَدَرَ نَوْعَ هَدِيرِ الْجَمَلِ إِذَا هَدَرَ نَوْعَ هَدِيرِ

شَعْشَعَ فِي إِذَا حَرَّكَهُ الشُّرْبُ إِذَا قَلَّلَ شَعْشَعَ الْبَيْرُ إِذَا كَدَّرَهُ Ve ivmek ma'nāsınadır; yukālu: شَعْشَعَ فِي الْأَمْرِ إِذَا عَجَلَ دَوْلْدُورْمَامَاK vech üzere su dökmeK ma'nāsınadır; yukālu: شَعْشَعَ فِي الْإِنَاءِ إِذَا صَبَّ الْمَاءُ فِيهِ فَلَمْ يَمْلَأْ Ve rākib bindiği at gıcıklanıp nızıklanlıkça uslulanmak için gemini beri öte oynatıp çalmak ma'nāsınadır; yukālu: شَعْشَعَ الْفَارِسُ الْجَبَامَ فِي فَمِ الْفَرَسِ إِذَا رَدَّدَهُ تَأْدِيًا

[ش ل غ]

الشَّلْغُ [eş-şelg] [selg] vezninde ve mürādifidir ki baş yarmak ma'nāsınadır; yukālu: سَلَّغَ رَأْسَهُ سَلْغًا بِمَعْنَى تَلْغَهُ

[ش م غ]

سَمْعُونَ [Şemgün] (şīn'in fethiyle) İbn Zeyd'dir ki ashābdandır. Yāhūd savāb olan 'ayn-ı mūhmele ile olmaktadır.

FASLU'Ş-ŞĀDĪ'L-MÜHMELE

(فَضْلُ الصَّادِ الْمُهْمَلَةِ)

[ص ب غ]

الصَّبِغُ [eş-şibğ] (şād'ın kesriyle) ve

الصَّبِغَةُ [eş-şibğat] (hā'yla) ve

الصَّبِغُ [eş-şibağ] (عَبْتُ [‘ineb] vezninde) ve

الصَّبِغَاءُ [eş-şibāğ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde)

Boyaya denir ki onunla nesne boyanır, çivit ve aspur gibi; yukālu: صَبِغَ الثُّوبَ

بِصَبِغٍ حَسَنٍ وَصَبِغَةً وَصَبِغَ وَصَبَاغٌ وَهُوَ مَا يُصَبِّغُ بِهِ

مَا أَخَذَهُ بِصَبِغٍ ثَمَنِهِ “أَيُّ لَمْ” Ya'nī “Filān şey'i değeri

bahāsiyla almadı, belki değerinden ziyāde ile aldı.” O şey'in değeri boyanmış nesnenin

vāfī ve kāfī boyasına teşbīh olunmuştur; ve yekūlūne: “أَيُّ أَوْلُ”

إِنِّهَا لِحَدِيثَةِ الصَّبِغِ” Ya'nī “Filān hatun ibtidā zevcin zevcesidir” ki ilkidir demektir. Tezevvü-cü boyaya teşbīh olunmuştur, zevc tarafını

telvīn eylediği için. Ve fukahādan Aḥmed b. İshāq eş-Şibgī boyaya mensüb idi ki boyacı idi. Ve

صَبِغُ [şibğ] Ekmek katığına itlāk olunur, ekmek boya gibi ona bandırıldığı için; yukālu: نَعَمَ الصَّبِغُ الْحَلُّ أَيُّ الْإِدَامِ

الصَّبِغُ [eş-şabğ] (şād'ın fethi ve bā'nın sükūnuyla) ve

الصَّبِغُ [eş-şibağ] (عَبْتُ [‘ineb] vezninde)

Boyamak ma'nāsınadır; yukālu: صَبِغَ الثُّوبَ

صَبِغًا وَصَبِغًا مِنَ النَّبِ الثَّلَاثِ وَالثَّانِي وَالْأَوَّلُ إِذَا لَوْنُهُ

Ve bir adam elini suya batırmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: صَبِغَ يَدَهُ بِالْمَاءِ إِذَا غَمَسَهَا

Ve bir adamın yā hayvānın bedeninde balık eti uzamak ma'nāsınadır; yukālu: صَبِغَتْ عَضَلَتُهُ إِذَا طَالَتْ

matlūbun budur diye işaretle delālet eyle-

mek ma'nāsınadır; yukālu: صَبِغَ فَلَانٌ عِنْدَ فَلَانٍ

أَوْ صَبِغَ فَلَانًا فِي عَيْنِهِ إِذَا أَشَارَ إِلَيْهِ بِأَنَّهُ مَوْضِعٌ قَصَدْتَهُ بِهِ

Ve bir kimseye göz ile yāhūd el ile işāret eylemek ma'nāsınadır; yukālu: صَبِغَ فَلَانًا

بِعَيْنِهِ إِذَا أَشَارَ إِلَيْهِ ‘Alā-kavlin bu ma'nālarda ‘ayn-ı mūhmele iledir, niteki zikr olundu.

الصَّبُوعُ [eş-şübüg] (فُعُودٌ [ḡu'ūd] vezninde) Nākanın memesi sūt ile dolup gev-

şekliği gitmekle levni hūb ve latīf olmak ma'nāsınadır; yukālu: صَبِغَ ضَرْعُ النَّاقَةِ ضُبُوعًا

إِذَا امْتَلَأَ وَحَسُنَ لَوْنُهُ

الصَّابِغُ [eş-şābiğ] Memesi sūt ile dolmakla levni hūb olmuş nākaya denir.

الصَّبِغَةُ [eş-şibğat] (şād'ın kesriyle) Masdardır ki zikr olundu. Ve binā-yı nev' olur; yukālu: صَبِغَةُ صَبِغَةً حَسَنَةً

صَبِغَةُ [şibğat] Dīn ve millete itlāk olunur, boya masbūgun zīneti olduğu gibi, dīn ve millet dahi ehlinin zīnetidir, kezālik boyanın masbūgda eserinin zuhūru gibi, ehl-i dīnde milletin eseri zuhūru tasavvuruna mebnīdir. Ve kavluhu ta'ālā: الله صَبِغَةً

وَمَنْ أَحْسَنَ مِنَ اللهِ صَبِغَةً أَيُّ فِطْرَةَ اللهِ أَوْ التِّي أَمَرَ اللهُ تَعَالَى بِهَا مُحَمَّدًا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهِيَ الْجَنَانَةُ

Ve فِطْرَةُ [fiṭrat]tan murād insānın meftūr ve mahlūk olduğu hilkattir ki insānın hilve ve zīnetidir, niteki صَبِغُ [şibğ] [masbūğ] un zīnetidir.

Mütercim der ki sāhib-i Keşşāf صَبِغَةَ

الله terkibi masdar-ı mü'ekked li-nefsihi i'tibārıyla صَبِغَةُ [şibğat]i tathīr ma'nāsına haml edip ve 'ibāre-i mezkūre üzere

īrādı müşākele bābindan 'add eylemiştir, zīrā Naşārā tā'ifesi küçük evlādlarını mā-i ma'mūdiyye dedikleri suda tagtūs ve tathīr ederler, gūyā ki Naşrāniyyet'le masbūg ederler. Papaz olacak hannās kili-

lisede mermerden bir havuz ittihāz edip

su ile doldurduktan sonra tizerine bir niçe İncil âyetleri kırâ'at edip ba'dehu nihânice içine vâfir tuz ve dühn-i belesân ilkâ eder, tâ ki su imtidād-ı zamân sebebiyle müte'affin olmaya. Ve suyun müddet-i medîde ta'affün eylemediğini sâde-dilân-ı tersâyân papazın ve kilisenin eser ve be-reketine haml ederler. Bir kimse tanassur eyledikte mesfûru ibtidâ cemm-i gafîr ile o havuzun başına götürüp zu'munce telkine dâ'ir biraz mühmelât irâd o dahi sûret-i kabûl izhâr eyledikten sonra o sudan bir maşraba alıp mütenassır-ı mesfûrun üzerine عَطَّشْتُكَ بِاسْمِ الْأَبِ وَالْإِبْنِ وَالرُّوحِ الْقُدُّوسِ mefhûmunu tefevvüh ederek sabb eder. Zu'mlerince İncil'den bir âyet nakl ederler ki mefhûmu tagattus eden cennete ve etmeyen cehenneme dâhil ve muhalled olur. Kezâlik birinin veledi tevellüd eylese, sekizinci gün pederi ve mâderi onu papaza götürüp hezeyân-ı mezkûru ona telkîn ve pederi ve mâderi bi'l-vekâle cevâb ve izhâr-ı kabûl ederler. Pes nakl ettikleri âyet-i İncil'e istîrâz makâmında nübüvvetini ikrâr eyledikleri Hazret-i İbrâhîm ve İshâk ve sâ'ir enbiyâyı 'izâm 'alâ-nebiyyinâ ve 'aleyhimü's-selâm mütegattis olmamalarıyla cennetten hirmânları lâzım gelir. Hitân husûsunu tagtîs makâmına ikâmet ederler. Ve Âdem ve Nûh 'aleyhime's-selâm hazretleri ihtitân ve tagattus hâletlerini görmediler mi diye su'âl olundukta ﴿فَبَيَّتَ الَّذِي كَفَرَ﴾ mefhûmunca mebhût olurlar. İntehâ.

الْأَصْبَغُ [el-aşbağ] Pek 'azîm sel suyuna itlâk olunur, boya gibi her yere sârî ve müstev'ib olduğu için. Ve darb olunurken siyâbına hadesler olan kimseye itlâk olunur; yukâlu: رَجُلٌ أَصْبَغُ إِذَا كَانَ يُحَدِّثُ ثِيَابَهُ إِذَا:

ضَرَبَ Ve Bahreyn kazâsında bir vâdî ismidir. Ve kuyruğu ak kuşa denir; yukâlu: طَائِرٌ فَرَسٌ أَصْبَغُ أَيُّ الْمُبْيَضِّ النَّاصِيَةِ أَوْ أَطْرَافِ الْأُذُنِ Ve

أَصْبَغُ [Aşbağ] A'fâm-ı nâstandır: Aşbağ b. Giyâs 'inde'l-ba'z sahâbîdir. Ve Aşbağ b. Nubâte tâbi'ndendir. Ve Aşbağ b. el-Ferec el-Mısrî, İmâm Malîk mezhebinin a'lemidir. Ve Aşbağ b. Zeyd muhaddistir. Ve

أَصْبَغُ [Aşbağ] 'Amr b. Hureys nâm kimse 'utekâsındandır.

الصَّبْغَاءُ [eş-şabgâ] (حَمْرَاءُ [hamrâ] vezninde) Kuyruğunun ucu ak olan koyuna denir; yukâlu: شَاةٌ صَبْغَاءٌ أَيُّ مُبْيَضِّ طَرَفِ ذَنْبِهَا Ve bir nev' şecer adıdır ki ثُمَامٌ [sumâm]a şebîh ve yemişi beyâz olur, kumsallarda biter. Ve şol nebât kıt'asına denir ki yukarısından güneşe gelen yerleri yeşil ve gölge tarafları ak olarak nâbit ola.

الصَّبْبَاغُ [eş-şabbāg] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Boyacıya denir. Ve pek yalancıya itlâk olunur ki kelâmı telvîn ve tagyîr eder; yukâlu: رَجُلٌ صَبْبَاغٌ أَيُّ كَذَّابٌ يَلْوُنُ الْحَدِيثَ: وَيُعَيِّرُهُ Ve

ابْنُ الصَّبْبَاغِ [İbnu's-Şabbāg] Ebū Naşr 'Abdusseyyid b. Muḥammed nâm fakîh-i ma'rûftur ki Şâfi'iyu'l-mezheb ve mü'ellif-i Kitâb-ı Şâmil'dir.

الصَّبْبَغَةُ [eş-şubgât] (غُرْفَةٌ [gurfet] vezninde) Biraz yeri göynümüş olan hurmâ koruğuna denir.

صَبِيعٌ [Şabîg] (أَمِيرٌ [emîr] vezninde) İbn 'Useyl nâm kimsedir ki nâsı dâ'imâ müteşâbihât ve müşkilât su'âliyle âzürde

eylemekle Hazret-i 'Ömer radiyallāhu 'anhu kendisini Başra'ya nefy ve iclā eyledi.

ضَبَعٌ [Şubayğ] [زُبَيْرٍ [zubeyr] vezninde) Benū Munķiz cemā'atine mahsūs bir su adıdır.

ضَبَعِيَاءُ [Şubeyğā] [حُمَيْرَاءُ [ħumeyrā] vezninde) Tā'rif kurbünde Tālḫ nām mevzi'e karīb bir mevzi' adıdır.

الإِضْبَاجُ [el-işbāğ] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi ikmāl ve itmām eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَضْبَعُ عَلَيْهِ الْبِعْمَةَ أَيُّ أَضْبَعَهَا Ve hurmānın koruğunda nuzc peydā olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَضْبَعَتِ التُّحْلَةُ إِذَا ظَهَرَ فِي بُسْرَهَا التُّضْبُجُ Ve gebe hayvān tüylenmiş yavru düşürmek ma'nāsınadır; yukālu: أَضْبَعَتِ النَّاقَةُ إِذَا أَلْقَتْ وَلَدَهَا وَقَدْ أَشْعَرَ

التُّضْبِجُ [et-taşbīğ] [إِضْبَاجُ [işbāğ] ile ma'nā-yı ahırde mürādiftir; yukālu: ضَبَعَتِ النَّاقَةُ بِمَعْنَى أَضْبَعَتْ

الإِضْطِبَاجُ [el-işṭibāğ] [إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Bir nesneyi ekmeğe katık edinmek ma'nāsınadır; yukālu: إِضْطَبِعْ فَلَانٌ بِالضَّبْعِ إِذَا ائْتَمَدَ

التَّضْبُجُ [et-teşabbuğ] [تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Bir dīn ile müstakirren mütedeyyin olmak ma'nāsınadır ki صِبْعَةٌ [şibğat]-i mezküreden me'hūzdur; yukālu: تَضْبَعُ فِي الدِّينِ إِذَا تَمَكَّنَ فِيهِ

[ص د غ]

الضُّدْغُ [eş-şudğ] (şād'ın zammıyla) Göz ile kulağın mā-beynine denir ki tulun ta'bīr olunur; yukālu: ضَرَبَهُ ضُدْغُهُ وَهُوَ مَا بَيْنَ الْعَيْنِ وَالْأُذُنِ Ve tulun üzerine sarkan saça itlāk olunur ki zülף ve pürçek ta'bīr olunur; cem'i أَضْدَاغٌ [aşdāğ]dır.

المِضْدَاغَةُ [el-mişdeğat] [مِكْنَسَةٌ [mikne-

set] vezninde) Yüz yastığına denir; مِخْدَةٌ [miḫaddet] ma'nāsına.

الضُّدْغُ [eş-şadğ] [لِدْغٌ [ledğ] vezninde) Bir kimse yürürken tulununu refikinin tulununa berāber eylemek ya'nī tulun tuluna berāber olarak yürüme ma'nāsınadır; yukālu: صَدَعُ فُلَانًا صُدْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا حَادَى بِضُدْغِهِ فِي الْمَشْيِ Ve karınca öldürmek ma'nāsınadır; yukālu: صَدَعُ النَّمْلَةَ إِذَا قَتَلَهَا Ve bir adamı bir işten redd ve sarf eylemek ma'nāsınadır; yukālu: صَدَعَهُ عَنِ الْأَمْرِ إِذَا صَرَفَهُ وَرَدَّهُ

الضُّدَاغُ [eş-şidāğ] [كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Devenin ضُدْغُ [şudğ]una basılır bir damga adıdır.

الأَضْدَاغَانُ [el-aşdeğān] (tesniye bünyesiy- le) İki damardır ضُدْغُ [şudğ]ların altlarında olur, dā'imā nābizlerdir, tulun damarı dedikleridir.

الضُّدَيْغُ [eş-şadīg] [أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Yedi günlük çocuğa itlāk olunur, tulunları o müddette pekiştiği için; yukālu: صَبِيٌّ ضُدَيْغٌ أَيُّ أَتَى لَهُ مِنَ الْوِلَادَةِ سَبْعَةَ أَيَّامٍ Bu münāsebetle za'if ve nā-tivān kimseye de denir.

الضُّدَاغَةُ [eş-şadāğat] [كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) Çocuk yedi günlük olmak ma'nāsınadır; yukālu: صَدَعُ الصَّبِيِّ ضُدَاغَةً مِنْ بَابِ الضُّدَاغِ إِذَا كَانَ صَدِيدًا Ve bir kimse za'if ve zebūn olmak ma'nāsınadır; yukālu: صَدَعُ الرَّجُلِ إِذَا ضَعُفَ

المِضْدُوغُ [el-maşdüğ] ve

المِضْدَاغُ [el-muşaddāğ] [مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) ضِدَاغٌ [şidāğ] dedikleri zikr olunan damga ile damgalanmış deveye denir; yukālu: بَعِيرٌ مِضْدُوغٌ وَمِضْدُوغٌ أَيُّ مَوْسُومٌ بِالضُّدَاغِ

المِضْدَاغَةُ [el-muşādāğat] [مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet]

vezninde) Müdārā eylemek, 'alā-kavlin yürümekte yarış eylemek ma'nāsınadır; yukālu: صَادَعَهُ إِذَا دَارَاهُ أَوْ عَارَضَهُ فِي الْمَشْيِ

[ص ر د غ]

الضُّرْدُغَةُ [el-şurduġat] (فُنْفُذَةٌ [kūnfuzet] vezninde) Koyun kısmının boynuyla omuzları aralığına denir ki köprücük kemiği ta'bīr olunur; insānda بَادِرَةٌ [bādiret] yerindedir. Koyunun بَادِرَةٌ [bādiret]li olmamakla orasına ضُرْدُغَةٌ [şurduġat] dediler. Ve بَادِرَةٌ [bādiret] insānın boynuyla omuzları bey-ninde olan iki taraflı etlere denir ki kemiksiz ele gelir sınırlı et olur. Ve bu lügat Ebū 'Alī el-Hecerī nām imāmın Emālī'sinden menkūldür.

[ص غ غ]

الصَّغُ [eş-şaġġ] (şād'ın fethi ve ġayn'ın teşdīdiyle) Ta'āmı çok yemek ma'nāsınadır; yukālu: صَغَّ الطَّعَامَ صَغًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَكَلَهُ أَكْلًا كَثِيرًا

الصَّغْصَغَةُ [eş-şaġşaġat] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Saç ve sakal taramak ma'nāsınadır; yukālu: صَغَّصَغَ شَعْرَهُ إِذَا رَجَلَهُ Ve tiridi yağa çimdirmek ma'nāsınadır; yukālu: صَغَّصَغَ الثَّرِيدَةَ بِمَعْنَى سَغَّصَغَهَا

[ص ف غ]

الصَّفْغُ [eş-şafġ] (نَفَعٌ [nef] vezninde) Buğday makülesini avuç ile ovup süfuf eylemek ma'nāsınadır; yukālu: صَفَّغَهُ صَفْغًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا قَمَحَهُ بِيَدِهِ

الإِشْفَاغُ [el-işfāġ] (hemzenin kesriyle) Buğday makülesini avuçla ovup bir adamın ağzına attirmek ma'nāsınadır; yukālu: أَصْفَغَ غَيْرَهُ الشَّيْءَ إِذَا أَقْمَحَهُ إِيَّاهُ

[ص ق غ]

الصَّقْغُ [eş-şuġġ] (şād'ın zammıyla)

صَقَّغَ [şuġġ] lafzında lügattir ki nāhiye ma'nāsınadır.

[ص ل غ]

الصُّلُوعُ [eş-şulūġ] (فُعُودٌ [ku'ūd] vezninde) سُلُوعٌ [sulūġ] ma'nāsınadır ki zikr olundu; yukālu: صَلَّعَتِ الشَّأُ صُلُوعًا بِمَعْنَى سَلَّعَتْ

الصَّالِغُ [eş-şāliġ] [sāliġ] vezninde ve mürādifidir. 'Alā-kavlin صَالِغٌ [şāliġ] ondan قَارِحٌ [kārih] menzilesindedir ki dişleri tamām bitmiş attır, beş yaşını tek-mil eyle-dikte olur. Yāhūd beş yaşına girmiş çatal tırnaklıya yāhūd altıya dāhil olana صَالِغٌ [şāliġ] denir. Cem'ī صَوَالِغٌ [şavāliġ]dir ve صُلَّغٌ [şullaġ] gelir, رُكَّعٌ [rukka] vezninde; yukālu: كَبَّاشٌ صَوَالِغٌ وَصُلَّغٌ

الصَّلْغَةُ [eş-şalġat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Büyük gemiye denir; yukālu: فِي الْبَحْرِ صَلْغَةٌ أَي سَفِينَةٌ كَبِيرَةٌ

الصَّلْغَةُ [eş-şaleġat] (fethātla) Dört yaşında 'alā-kavlin altı yaşında olan semiz deveye denir.

الصَّلْغُ [eş-şalaġ] (fethateynle) Kızıl top-raklı tepeye denir.

[ص م غ]

الصَّمْغُ [eş-şamġ] (şād'ın fethi ve mīm'in sükūnuyla ve fethateynle) Hāssatan قَرَطٌ [karaz] ağacının pusuna denir ki samg-ı 'Arabī dedikleridir, yoksa Cevheri'nin vehm eylediği gibi, mutlak طَلْحٌ [talh] ve mugaylān ağacının zamkı deġildir. Ve her şecerin zamkı olur ki izāfetle müte'ayyen olur. Cem'ī ضَمُوعٌ [şumūġ]dur.

الصَّامِغَانِ [eş-şāmiġān] ve

الصِّمَّغَانِ [eş-şimāġān] (şād'ın kesriyle) ve

الصِّمَّغَانِ [eş-şimġān] (şād'ın kesriyle) Ağzın iki tarafına denir ki avurdun aş-a

ğısından dudakların kavuştuğu yerdir, 'alā-kavlin dudağın iki tarafında tükürük yığılan yerdir.

الصَّمغَانُ [eş-şamğān] [سَكْرَانُ] [sekrān] vezninde) ve

أَبُو صِمغَةَ [ebū šimğat] (şād'ın kesriyle) Şol kimseye ıtlāk olunur ki ağzı ve kulakları ve gözleri ve burnu ağaç pusu gibi puslanıp lüzüçetli çirklenir ola; yukālu: لَقَيْتُ الْيَوْمَ صَمغَانَ وَأَبَا صِمغَةَ وَهُمَا الَّذِي يُصمغُ فُوهُ وَأُدْنَاهُ وَعَيْنَاهُ وَأَنْفَهُ كَمَا تُصمغُ الشَّجَرَةُ

الإِصمغُ [el-işmāğ] (hemzenin kesriyle) Tekellüm ederken avurtların içleri tükürüklenip köpürmek ma'nāsınadır; yukālu: أَصمغَ شِدْقُهُ إِذَا كَثُرَ بَصَافُهُ Ve ağaç puslanmak ma'nāsınadır; yukālu: أَصمغَتِ الشَّجَرَةُ أَي خَرَجَ مِنْهَا الصَّمغُ Ve koyunun sütü taze olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَصمغَتِ الشَّاءُ إِذَا كَانَ لَبْنُهَا طَرِيًّا وَذَلِكَ يَكُونُ أَوَّلَ مَا تُحَلَبُ

المُصمغَةُ [el-muşmīğat] [مُحسِنَةٌ] [muhsinet] vezninde) Taze süt veren koyuna denir; yukālu: شَاءٌ مُصمغَةٌ أَي طَرِيٌّ لَبْنُهَا

التَّصمِغُ [et-taşmīg] Mürekkeb makülesi nesneye zamk komak ma'nāsınadır; yukālu: صَمغَ الحِجْرِ إِذَا جَعَلَ فِيهِ الصَّمغَ

الصَّمغَةُ [eş-şamğat] [تَمْرَةٌ] [temret] vezninde) Çıban makülesi yaraya denir.

الإِشْتِصمغُ [el-iştışmāğ] Ağacı çizmekle zamk istihrāc eylemek ma'nāsınadır; yukālu: اِسْتِصمغَ الصَّابِ إِذَا شَرَطَ شَجَرَهُ لِخُرُوجِ مِنْهُ غِرَاءَهُ فَيَنْعَقِدُ كَالصَّبْرِ Ve bir adamın bedeninde bir yara peydā olmak ma'nāsınadır; yukālu: اِسْتِصمغَ فُلَانٌ إِذَا صَارَتْ بِهِ الصَّمغَةُ أَي القُرْحَةُ

الصِّمغُ [eş-şimāğ] [عِنَبٌ] [ʿineb] vezninde) ve

الصَّمغَةُ [eş-şimeğat] [عِنَبَةٌ] [ʿinebet] vezninde) Bir güne lüzüçetli yābis nesnedir ki nākanın memeleri deliklerinde peydā olur. İğne makülesi nesne ile şakk olunup açıldıkta sütü pek hoş ve idrār üzere olur.

صَامِغَانُ [Şāmiğān] Taberistān ülkesinde bir eyālet adıdır.

[ص ن غ]

الصُّنغُ [eş-şunnağ] [رُكْعٌ] [rukkaʿ] vezninde) «فَلَا تَسْمَعُ لِلْعَبِيِّ الطُّنغِ» Ru'be nām şā'irin işbu: الصُّنغِ «بِئْتِي فِي بَيْتِي بِأَعْيُنِ الأَعْيُنِ» beytinde vārid olmuştur, musahhaftır. Ma'ā-hāzā gālib-i nūsah-ı erācizinde mevsük ve esbāt olan ba'zı a'lām hatlarıyla resm-i merküm üzere mersümdür. Ba'zılar dediler ki bu «صَاعٌ يَصُوعُ» [şayyig] musahhafıdır ki «صَاعٌ يَصُوعُ» sīgasından [fey'il] veznidir, kezzāb demektir. Aslı صَيُوعٌ idi, سَيِّدٌ [seyyid] kelimesinin aslı سَيُودٌ ve صَيِّبٌ [şayyib] kelimesinin aslı صَيُوبٌ olduğu gibi.

[ص و غ]

الصَّوْعُ [eş-şavğ] [سَوْعٌ] [sevğ] vezninde) Bir nesne dibe çöküp gitmek ma'nāsınadır; yukālu: صَاعَ المَاءِ يَصُوعُ صَوْعًا إِذَا رَسَبَ فِي الأَرْضِ Ve صَاعٌ المَاءِ يَصُوعُ صَوْعًا إِذَا رَسَبَ فِيهِ Ve misāl-i müstakīm üzere nesne düzmek ma'nāsınadır, kuyumcunun kâlibda altından ve gümüştten ba'zı nesne sebk edip düzdükleri gibi; yukālu: صَاعَ الشَّيْءِ صَوْعًا إِذَا هَيَّأَ عَلَى مِثَالِ مُسْتَقِيمِ صَاعَ اللهِ فُلَانًا صِبغَةً حَسَنَةً «نَفَقْدُ صَوْعِ المَلِكِ» كَقَوْلِكَ دِرْهَمٌ صَرَبُ الأَمِيرِ وَفَرِيءٌ «صَوْعُ المَلِكِ» كَغُرَابٍ كَأَنَّهُ مَصْدَرٌ كَالْبُيُوتِ وَالْقَوَامِ Ya'ni صَوْعٌ [şavğ] kırā'atine göre ma'nāsına olur ki altından düzülmüş kap demek olur. Kezālik ikinci kırā'ata

göre de ma'nā-yı mezbūr murād olur. Ve **صَوَّغٌ** [şavğ] Bir adamın kırn ve hemtāsına, 'alā-kavlin yaşdaşına ıtlāk olunur; yukālu: هُمَا صَوَّغَانِ أَي سَيِّانٍ أَوْ هُمَا لِدَّةٌ Ve **سَوَّغٌ** [sevg] ma'nāsınadır ki bilā-tahallül mütē'ākiben tevellüd eden birāderdir; [yukālu]: هُوَ صَوَّغٌ أَحِيَهُ أَي سَوَّغُهُ وَيُقَالُ أَيضًا هُوَ صَوَّغُهُ أَحِيَهُ أَي سَوَّغُهُ Ve

صَوَّغٌ [şavğ] Ta'ām ve şarāb boğazdan sühületle geçmek ma'nāsınadır; yukālu: صَاعٌ لَهُ الشَّرَابُ صَوَّغًا بِمَعْنَى سَاعٌ **الْإِنصِيَاغُ** [el-insiyāğ] [infi'āl] [infi'āl] vezninde) Altın ve gümüş makülesi nesne kālıbdā maksūd olan sūret üzere sebki olup düzölmek ma'nāsınadır; yukālu: صَاعٌ الشَّيْءِ فَانصَاعٌ

الصَّوَاغُ [eş-şavvāğ] [şeddād] [şeddād] vezninde) ve

الصَّائِغُ [eş-şā'ig] ve

الصَّيَاغُ [eş-şayyāğ] Kuyumcuya denir ki kālıbdā altın ve gümüş makülesini sebki ve savg eder.

الصَّيَاغَةُ [eş-şiyāğat] [kitābet] [kitābet] vezninde) Kuyumculuk hırfetine denir.

الصَّيغَةُ [eş-şīgat] (şād'ın kesriyle) Binā-inev'dir, aslı صَوَّغَةٌ idi, vāv yā'ya kalb olundu. Bu münāsebetle hilkat ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: صَاعٌ اللهُ فَلَانًا صَيْغَةً حَسَنَةً سِهَامٌ صَيْغَةً أَي أَي خَلَقَهُ خَلْقَهُ حَسَنَةً Ya'nī "Şu oklar bir adamın işidir, cümlesi bir çırpıda ve bir düzümde" demektir. Ve soy ve asl ve neseb makāmında dahi isti'māl ederler; yukālu: هُوَ مِنْ صَيْغَةٍ كَرِيمَةٍ أَي مِنْ أَضَلِّ كَرِيمٍ

الصَّيِّغُ [eş-şayyig] [seyyid] [seyyid] vezninde) Kelāmı düzöp koşan yalancıya denir ki kuyumcu gibi sāhte kelām peydā eder;

yukālu: رَجُلٌ صَيِّغٌ أَي كَذَّابٌ مُرْخَرَفٌ حَدِيثُهُ **الصَّيِّغَةُ** [eş-şayyigat] [seyyid] [seyyid] vezninde) Tiride denir.

الْأَصْيَاغُ [el-Aşyağ] [ahmer] [ahmer] vezninde) Bir vādī adıdır.

صِيغٌ [Şig] (sād'ın kesriyle) Hōrāsān'da bir nāhiye adıdır.

[ص ي غ]

التَّصْيِغُ [et-taşıyig] [tef'il] [tef'il] vezninde) Ta'āmı yağ ve pekmez ve bal makülesi katığa ıslatmakla alıştırıp kandırmak ma'nāsınadır; yukālu: صَيِّغَ الطَّعَامَ إِذَا أَنْقَعَهُ فِي الأُدْمِ حَتَّى تَرَيَّعَ

نَجَرَ بَعُونِهِ تَعَالَى

FASLU'D-ĠĀDĪ'L-MU'CEME

(فَضْلُ الصَّادِ الْمُعْجَمَةِ)

[ض غ غ]

الضَّعِيفُ [eḍ-ḍaġīḡ] [emīr] vezninde)

Ucuzluğa ve bolluğa denir; yukālu: بَلَدٌ ذُو

ضَعِيفٍ أَيْ خَضِبٍ Ve tamām-ı zamāna itlāk

أَقَمْتُ عِنْدَهُ فِي ضَعِيفٍ دَهْرِهِ أَيْ قَدِرٍ أَمَامِهِ

تَمَامِهِ

الضَّعِيفَةُ [eḍ-ḍaġīḡat] [sefīnet] vezninde)

Letāfetli tarāvetli çemen-zāra denir;

yukālu: رَوْضَةٌ ضَعِيفَةٌ أَيْ نَاضِرَةٌ Ve sıvık hamu-

ra denir. Ve muhtelit cemā'at-i insānīye

أَتَى ضَعِيفَةً مِّنَ النَّاسِ أَيْ جَمَاعَةً

مُخْتَلِطَةً Ve pirinç unundan yapılmış yufka

ekmeğe denir. Ve huzūr ve tarāvetli hoş

dirliğe denir; yukālu: لَهُ عِيشَةٌ ضَعِيفَةٌ أَيْ نَاعِمَةٌ

عَضَّةٌ

الْإِضْغَاغُ [el-idġāḡ] (hemzenin kesriyle)

Huzūr ve refāhiyetli hoş dirlikte olmak

ma'nāsınadır; yukālu: أَضَعَّ الْقَوْمُ إِذَا صَارُوا فِي

الضَّعِيفَةِ Ve yerin otları tīb u tarāvetli olmak

ma'nāsınadır; yukālu: أَضَعَّتِ الْأَرْضُ إِذَا اِرْتَوَى

نَبَاتُهَا

الْإِضْطِغَاغُ [el-idḡīḡāḡ] [ifti'āl] vezninde)

إِضْغَاغٌ [idġāḡ] ma'nāsınadır; yukālu:

إِضْطَغَتِ الْأَرْضُ بِمَعْنَى أَضَعَّتْ

الضَّعُضَةُ [eḍ-ḍaġḍaġat] [zūzle] [zelzelet]

vezninde) Dişi olmayan adam nesne çiğ-

nemek ma'nāsınadır ki gevelemek ta'bir

olunur; yukālu: ضَعَّضَ الشَّيْخُ اللَّقْمَةَ إِذَا أَكَلَهَا

Ve sözü geveler gibi hoşça beyān

eylemeyerek söylemek ma'nāsınadır;

yukālu: ضَعَّضَ الْكَلَامَ إِذَا لَمْ يُبَيِّنْهُ

ضَعَّضَةُ [ḍaġḍaġat] Kurt kısmı ekl-i lahm

ederken ağzının şakırtısından hikāyedir.

Ve sözü çoğaltmak ma'nāsınadır; yukālu:

Ve bir nesneyi ضَعَّضَ الْكَلَامَ إِذَا زَادَهُ وَكَثَّرَهُ

ağızda dişsiz yāhūd dişi ağrır adam gibi

iyice çiğnemeyip beri öte çeliştirmek

ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا ضَعَّضَ اللَّحْمَ فِي فِيهِ إِذَا

لَمْ يُحْكِمِ مَضَعَهُ

FASLU'T-ṬĀ'Ī'L-MÜHMELE
(فَضْلُ الطَّاءِ الْمُهْمَلَةِ)

[ط غ غ]

الطُّغُ [eṭ-ṭağğ] (ṭā'nın fethi ve ġayn'ın teşdidiyle) ve

الطُّغْيَاءُ [eṭ-ṭağyā] صَحْرَاءُ [ṣaḥrā] vezninde) Öküze denir, ثَوْرٌ [ṯur] ma'nāsına.

[ط ل غ]

الطَّلَعَانُ [eṭ-ṭalegān] (ṭā'nın ve lām'ın fet-hiyle) Bir işten 'aciz ve fütür gelmekle kelāl ve melāletle işlemek ma'nāsınadır; yukālu: يَعْمَلُ بِالطَّلَعَانِ وَهُوَ أَنْ يَعْيَا فَيَعْمَلُ عَلَى الْكَلَالِ Ve

طَلَّغٌ [ṭalg] ve

طَلَّعَانٌ [ṭalegān] 'Āciz olmak ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ يَطَّلَعُ الْمِهْنَةَ طَلَّعًا وَطَلَّعَانًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا عَجَزَ

[ط م غ]

الطَّمَعُ [eṭ-ṭamağ] (fethateynle) Bir ada-mın gözü çok çapak tutmak ma'nāsınadır; yukālu: طَمَعَتْ عَيْنُهُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَثُرَ غَمُّهَا

FASLU'Z-ZĀ'Ī'L-MU'CEME
(فَضْلُ الطَّاءِ الْمُعْجَمَةِ)

[ظ ر ب غ]

الظُّرْبَعَانَةُ [eṣ-ṣarbeğānet] (zā'nın ve bā'nın fethiyle) Yılana denir, حَيَّةٌ [ḥayyet] ma'nāsına.

FASLU'L-ĠAYNĪ'L-MU'CEME

(فَضْلُ الْعَيْنِ الْمُعْجَمَةِ)

[غ و غ]

أَلْعَاغُ [el-ġāġ] (حَالٌ [hāl] vezninde) حَبَّقٌ [habaḳ] ismidir ki fūdenc dedikleri nebāttır, Türkīde yarpuz derler.

أَلْعَوَّاءُ [el-ġavġā] (صَحْرَاءُ [ṣaḥrā] vezninde) Çekirgeye denir, kanatları bittikten sonra, alā-kavlin elvāni gidip kırmızılandıktan sonra itlāk olunur. Ve sivrisineğe şebīh bir ġüne sineğe denir ki be-ġāyet hurde ve toz gibi za'if ve bī-vüçüd olmakla konduğu yeri ısıramaz olur. Sefile-i nāsa bu münāsebetle غَوَّاءُ [ġavġā] itlāk olundu; yukālu: جَاءَتِ الْعَوَّاءُ مِنَ النَّاسِ أَيُّ سَفَلَتَهُمُ الْمُسْرِعِينَ إِلَى السَّرِّ

FASLU'L-FĀ'

(فَضْلُ الْفَاءِ)

[ف ت غ]

أَلْفَتَغُ [el-fetġ] (fā'nın fethi ve tā-yı fev-kiyyenin sükūnuyla) Bir nesneye ayakla pek basıp şikest eylemek ma'nāsınadır; yukālu: فَتَعَ الشَّيْءُ فَتْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا وَطِئَهُ حَتَّى يَتَشَدَّخَ

أَلْتَفْتُغُ [et-tefettuġ] (تَفَعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Bir nesne basmakla yā diş ile kırılıp yarılmak ma'nāsınadır; yukālu: تَفْتَعَّ الشَّيْءُ تَحْتَ الضَّرْسِ إِذَا تَشَدَّخَ

[ف ث غ]

أَلْفَسْغُ [el-fesġ] (fā'nın fethi ve šā-yı müselleseinin sükūnuyla) Baş yarmak ma'nāsınadır; yukālu: فَتَعَ رَأْسَهُ فَتْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا شَدَّخَهُ

[ف د غ]

أَلْفَدْغُ [el-fedġ] (لَدَغٌ [ledġ] vezninde) Bir nesneyi yarmak yāhūd kabak gibi mücev-vef nesneyi kırmağa mahsüstür; yukālu: فَدَعَ الشَّيْءُ فَدْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا شَدَّخَهُ أَوْ هُوَ شَدَّخَ فَدَعَ الطَّعَامَ إِذَا سَعَسَعَهُ

أَلْمِفْدَاغُ [el-mifdaġ] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Bir nesneyi yarıp kıracak ālete denir; yukālu: فَدَعَهُ بِالْمِفْدَاغِ أَيُّ الْمَشْدَخِ

أَلْفِدَاغُ [el-fedaġ] (fethateynle) Ayakta olan burgaçlığa denir; yukālu: فِي قَدَمِهِ فَدَعٌ أَيُّ الْبَوَاءِ

أَلْأَفْدَاغُ [el-Efdaġ] Қаған nām daġda bir su ve bir hurmālık adıdır.

أَلْإِنْفِدَاغُ [el-infidāġ] Kuru nesne yumuşamak ma'nāsınadır; yukālu: إِذًا إِنْفَدَعَ الشَّيْءُ إِذَا لَانَ عَنْ بُيُوسٍ

[ف ر غ]

الْفُرُوعُ [el-furūg] (فُعُودٌ [ku'ūd] vezninde) ve **الْفَرَاغُ** [el-ferāg] (fā'nın fethiyle) Bir iş-ten iştigali terk ile kurtulup boş durmak ma'nāsınadır; yukālu: فَرَعَ مِنَ الْعَمَلِ وَفَرَغَ فُرُوعًا وَفَرَاغًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ وَالرَّابِعِ وَالْأَوَّلِ إِذَا خَلَا دَرْعُهُ Ve bir nesneye kasd ve āheng eylemek ma'nāsınadır, gūyā ki sā'ir işlerden ferāgatle ona 'āzim olur; yukālu: فَرَعَ لَهُ وَإِلَيْهِ إِذَا قَصَدَهُ Ve

فُرُوعٌ [furūg] Ölmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: فَرَعَ الرَّجُلُ فُرُوعًا إِذَا مَاتَ **الْفَرِغُ** [el-ferig] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve **الْفَارِغُ** [el-fāriḡ] Ma'nā-yı evvelen vasflardır.

الْفَرِغُ [el-ferḡ] (فَرَعٌ [fer' vezninde) Kova ağzında haç şeklinde düzülen ağaçların aralığından su dökülecek yere denir; yukālu: دَلُّوْ وَاسِعَةُ الْفَرِغِ أَي مَخْرَجِ الْمَاءِ مِنَ الدَّلْوِ الْعِرَاقِيِّ Ve içinde pekmez olan kaba denir; yukālu: جَاءَ بِالْفَرِغِ أَي الْإِنَاءِ فِيهِ الدَّبْسُ

فَرِغُ' d-Delvi'l-Muḡad-dem] ve

فَرِغُ' d-Delvi'l-Mu'ahḡar] **دَلْوُ** [delv] burcunda iki menzil adıdır ki kamer onlara da nüzül eder. Her biri görünüşte araları bir mızrak boyu kadar iki kevkeb aralığında iki tābdār kevkebden 'ibārettir. Şārih der ki gūyā ki دَلْوُ [delv] süretinin فَرِغُ [ferḡ]leri mesābesindedir.

فَرِغُ' l-Ḳibet] (kāf'ın kesriyle) ve

فَرِغُ' l-Ḥafer] Temīm kabilesine mahsūs iki beldedir.

الْفِرَاغُ [el-firāḡ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bu dahi kovanın ağzında haç şeklinde arku-

ru ağaçların aralığına denir ki su oradan dökülür. Ve adımları geniş yorga ata denir, فَرِيعٌ [feriḡ] gibi. Ve davar yükünün bir dengine denir. Ve deriden dikilmiş havuza denir ki bādiyede onunla deve suvarırlar. Ve kaba kacaḡa ıtlāk olunur. Ve memesi bol, süttü firāvān nākaya denir. Ve şol yaya denir ki okunun temreni açtığı yara geniş ola, 'alā-kavlin oku meydānlı süren yaya denir. Ve şol büyük çanak ve kavata makülesine denir ki büyüklüğünden götürmesi kābil olmaya; cem'i أَفْرِغَةٌ [efriḡat] gelir. Ve yassı temrene denir.

الْفُرُوعُ [el-furūg] (fā'nın zammıyla) Cevzā' burcuna denir, zātü'l-fürüg olduğu mülāhasıyla; yukālu: طَلَعَ الْفُرُوعُ أَي بُرُجُ الْجُزْأَاءِ

فَرِغَانَةُ [Ferḡānet] (fā'nın fethiyle) Maşriḡ 'ta bir nāhiye adıdır.

فَرِغَانُ [Ferḡān] (سَحْبَانٌ [sehban] vezninde) Fāris ülkesinde bir karye adıdır. Ve Yemen'de bir belde adıdır. Ve Ebu'l-Ḥasen el-Mavşilī nām muhaddisin ceddı ismidir.

الْإِفْرَاغُ [el-ifrāḡ] (hemzenin fethiyle) Mekke-i mükerrreme etrāfında bir niçe mevāzi'dir.

أَفْرَاغَةٌ [Efrāḡat] (hemzenin fethiyle) Endelus'te bir beldedir.

الْفَرَاغَةُ [el-ferāḡat] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) Bir kimseye vururken kol sıkı olmayıp gerimli ve meydānlı olmak ma'nāsınadır ki koltuk boş olur; yukālu: فَرَعَتِ الضَّرْبَةَ فَرَاغَةً مِنَ الْبَابِ الْحَامِسِ إِذَا اتَّسَعَتْ Ve bir nesneye sabırsızlıkla telāş ve ıztırāb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: فَرَعَ الرَّجُلُ إِذَا جَزَعَ وَقَلِقَ **الْفَرِغَةُ** [el-feriḡat] (سَفِينَةٌ [sefinet] vezninde) Kol gerimli ve meydānlı olarak vuruşa

ıtlāk olunur; zikr olunan فَرَاغَةٌ [ferāġat]tan me'hūzdur; yukālu: ضَرْبَةٌ فَرِيغَةٌ أَيْ مُتَّسِعَةٌ Ve içi vāsi' olmakla suyu çok alan tuluma denir; yukālu: مَزَادَةٌ فَرِيغَةٌ أَيْ كَثِيرَةٌ الْأَخْذُ لِلْمَاءِ

الْفَرِيغُ [el-feriġ] (أمير [emīr] vezninde) Yol gibi düz ve hemvār olan arza denir. Ve adımları geniş yorga ata vasf olur, فَرَاغٌ [firāġ] gibi; yukālu: فَرَسٌ فَرِيغٌ وَفَرَاغٌ أَيْ هَمْلَاجٌ وَأَسِعُ الْمَشْيِ

الْفَرَاغُ [el-ferāġ] (fethateynle) Su dökülmek ma'nāsınadır; yukālu: فَرَعَ الْمَاءَ فَرَاغًا مِنَ الْبَابِ Şārih der ki gerçi mü'ellifin siyāk-ı sebtinden fethateynle masdarı فَرَاغٌ [ferāġ] olmak zāhirdir, lākin savāb olan masdarı فَرَاغٌ [ferāġ] olmaktadır, سَمَاعٌ [semā'] vezninde.

الْفَرَاغَةُ [el-furāġat] (ثَمَامَةٌ [ṣumāmet] vezninde) Er kişinin nutfesine itlāk olunur.

الْفَرِيغُ [el-firiġ] (fā'nın kesriyle) Bir işi boşlamağa denir; yukālu: بِهِ فَرِيغٌ مِنَ الْعَمَلِ أَيْ فَرَاغٌ Ve heder ve telef ma'nāsına müsta'meldir; fā'nın fethiyle de cā'izdir; yukālu: ذَهَبَ دُمُهُ فَرِيغًا أَيْ هَدَرًا

الْأَفْرَاغُ [el-efrāġ] (أَفْضَلٌ [efḍal] vezninde) Asl fi'l ma'nāsına da müsta'meldir, işsiz güçsüz boş adama denir yukālu: رَجُلٌ أَفْرَغٌ أَيْ فَارِعٌ

الْفَرَوَاغَاءُ [el-ferġā'] (حَمْرَاءُ [ḥamrā'] vezninde) Ta'ne-i vāsi'aya vasf olur; yukālu: طَعَنَتْهُ فَرَوَاغَاءٌ أَيْ وَاسِعَةٌ

الْإِفْرَاغُ [el-ifrāġ] (hemzenin kesriyle) Suyu dökmek ma'nāsınadır; yukālu: أَفْرَغَ الْمَاءَ إِذَا صَبَّهُ أَفْرَغَ الدِّمَاءَ إِذَا أَرَقَاهَا

التَّفْرِیغُ [et-tefriġ] Bu dahi suyu dökmek ma'nāsınadır; yukālu: وَفَرَعَ الْمَاءَ إِذَا صَبَّهُ Ve dolu kabı boşaltmak ma'nāsınadır; yukālu:

فَرَعَ الظَّرْفَ إِذَا أَخْلَاهُ

الْمُفَرِّغَةُ [el-muferriġat] (مُعْظَمَةٌ [mu'azzamet] vezninde) Dökme halkaya vasf olur ki dā'iresinde enli ve yapışık yeri olmayıp büsbütün ola; yukālu: حَلَقَةٌ مُفَرِّغَةٌ أَيْ مُضْمَمَةٌ

مُفَرِّغٌ [Muferrig] (مُحَدَّثٌ [muḥaddiṣ] vezninde) Esmādandır: Yezīd b. Rebī'a b. Muferrig şu'arādandır. Ceddi olan Muferrig, عُسٌّ [ʿuss] dedikleri büyük çanak dolusu süt içmek zımnında bahs edip bi't-tamām içip çanağı boşaltmakla مُفَرِّغٌ [muferrig] telkib eylediler.

الْمُسْتَفْرِغَةُ [el-mustefriġat] (ism-i fā'il bün-yesiyle) Pek sütlü nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ مُسْتَفْرِغَةٌ أَيْ غَزِيرَةٌ Ve şol atlara denir ki vüs'ünde olan seġirtmeyi izhār edip bir vechle taksir eylemeyeler; yukālu: فَرَسٌ مُسْتَفْرِغٌ وَخَيُْولٌ مُسْتَفْرِغَةٌ إِذَا كَانَتْ لَا تَدَّخِرُ مِنْ حَضْرِهَا شَيْئًا

الْإِسْتِفْرَاغُ [el-istifrāġ] (Amel ile kusmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: إِسْتَفْرَغَ إِذَا تَقَيَّأَ Ve bir hususta 'uhdesinde olan makduru bezl eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: إِسْتَفْرَغَ مَجْهُودَهُ إِذَا بَدَلَ طَاقَتَهُ

التَّفْرِیغُ [et-teferruġ] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Meşgaleden ferāgat edip vāz gelmek ma'nāsınadır; yukālu: تَفَرَّغَ الرَّجُلُ إِذَا تَحَلَّى مِنَ الشُّغْلِ

الْإِفْتِرَاغُ [el-iftirāġ] Su dökünmek ma'nāsınadır; tekülü: إِفْتَرَعْتُ لِنَفْسِي مَاءً أَيْ صَبَبْتُهُ

[ف ش غ]

الْفَشْغُ [el-feşġ] (fā'nın fethi ve şin-i mu'cemenin sükunuyla) Bir nesne üstüne ağıp bürümek ma'nāsınadır, cebheye saç ve bir yere duman akıp bürümek gibi;

yukālu: فَشَعَهُ فَشَعًا مِّنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا غَلَاهُ حَتَّى غَطَّاهُ غَطَّاهُ

الْفَشْغَاءُ [el-feşgā'] [حَمْرَاءَ] [ḥamrā'] vezninde) Cebhe üzere ağıp bürümüş olan saça vasf olur; yukālu: نَاصِيَةٌ فَشَعَاءٌ أَيْ مُعْطِيَةٌ

الْفَاشِغَةُ [el-fāşigat] Başın her semtine yayılmış saça denir.

الْفُشَاغُ [el-fuşāg] [غُرَابٌ] [gurāb] vezninde) Tuluma ve kırbaya vurulan meşin yamaya denir. Ve

فُشَاغٌ [fuşāg] Şol otluğa denir ki sarmaştığı ağacı tebāh eder. Ve bu ism-i cinsdir. fāşrā ve sā'ir envā'ına şāmidir; teşdīd-i rā ile de cā'izdir.

الْفَشْغَةُ [el-feşgat] [تَمْرَةٌ] [temret] vezninde) Hāssaten sarmaşık ta'bir olunan otluğa denir. Ve kamışın ve kargının içinde olan öze denir ki ak pamuk gibi nesnedir. Ve **شَوْصَالَاتٌ** [şavşalāt] dedikleri otluğun tozağına denir. Mü'ellif gerçi bu otluğu ma'rūf ile takyīd edip lākin bu kitābında aslā beyānına ta'arruz eylememiştir, zāhiren sāzlık nev'inden bir tozaklı ottur.

التَفْشِغُ [et-tefşig] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) فَشَعٌ [feşg] ma'nāsınadır; yukālu: فَشَعَهُ بِمَعْنَى فَشَعَهُ فَشَعَهُ التَّوْمُ إِذَا غَلَبَهُ

الْأَفْشَاغُ [el-efşag] فَشَعٌ [feşg] lafzından sıfattır, bir nesne üzere avrılıp örten şey'e denir. Bu münāsebetle ön dişleri sā'ir dişlerin nizāmından hāric tümsek olan adama فَشَعٌ [efşagu's-şeniyyet] itlāk olunur; yukālu: فَشَعٌ الرَّجُلُ أَفْشَعُ النَّبِيَّةِ أَيْ نَاتِيهَا Ve dağınık seyrek dişliye **الْأَسْنَانُ** [efşagu'l-esnān] itlāk olunur; yukālu: فَشَعٌ الرَّجُلُ أَفْشَعُ الْأَسْنَانِ أَيْ مُتَفَرِّقُهَا Ve

أَفْشَاغٌ [efşag] Boynuzları iki tarafa yayvan

koça denir; yukālu: كَبِشُ أَفْشَعٌ إِذَا ذَهَبَ قَوْلَانَهُ كَذَا وَكَذَا

الْمِفْشَاغُ [el-mifşag] [مِنْبَرٌ] [minber] vezninde) Refik ve hem-demi yüzüne kabarıp nā-hoşlukla uyup ulaşır olan, 'alā-kavlin zor ile atın başını çekip zabt eden kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ مِفْشَعٌ إِذَا كَانَ يُوَاغِيهِ صَاحِبَهُ بِالْمَكْرُوهِ أَوْ يَفْدَعُ الْفَرَسَ وَيَقْهَرُهُ

الْمُفْشِغُ [el-muşig] [مُحْسِنٌ] [muşsin] vezninde) Hayr ve nef'i kalil olan kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ مُفْشِغٌ أَيْ الْقَلِيلُ الْحَيْرِ

الْإِفْشَاغُ [el-ifşag] (hemzenin kesriyle) Bir adam kalilü'l-hayr olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَفْشَعُ الرَّجُلُ إِذَا صَارَ مُفْشِعًا Ve bir kimseye bir nesne ile vurmak ma'nāsınadır ki yukarıdan aşığıya vurmaktan 'ibārettir; yukālu: أَفْشَعُ زَيْدًا السَّوْطَ إِذَا صَرَبَهُ بِهِ

الْإِنْفِشَاغُ [el-infişag] Bir nesne çoğalıp zāhir ve 'ayān olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِنْفِشَعُ الشَّيْءُ إِذَا ظَهَرَ وَكَثُرَ

التَّفْشِغُ [et-tefşig] [تَفْعُلٌ] [tefa'ul] vezninde) Kalın ve pek huşūnetli libās giymek ma'nāsınadır; yukālu: تَفْشَعُ الرَّجُلُ إِذَا لَبَسَ أَحْسَنَ ثِيَابِهِ Şārih der ki burada ihmalle أَحْسَنَ nüshaları galattır, savāb olan أَحْسَنَ olmaktadır ki huşūnet [huşūnet] tendir, ke-mā fi'n-Nihāye fi hadisi 'Ömer radiyallāhu 'anhu: "أَنْ وَقَدَ الْبُصْرَةَ أَتَوْهُ وَقَدَ تَفْشَعُوا" أَيْ لَبَسُوا أَحْسَنَ Ve ثِيَابِهِمْ وَلَمْ يَتَهَيَّؤُوا لِلِقَائِهِ

تَفْشَعُ [tefşig] Bir nesne çoğalıp etrafına yayılmak ma'nāsınadır; yukālu: تَفْشَعُ Ve hatunun paçası aralığına girip cimā'e eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَفْشَعُ الْمَرْأَةُ إِذَا دَخَلَ بَيْنَ رِجْلَيْهَا وَافْتَرَعَهَا Ve obanın ve evlerin aralığına girip nā-bedid olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَفْشَعُ الْبَيْتُ إِذَا دَخَلَ بَيْنَهَا وَعَابَ فِيهَا Ve bir kimse üzere havāle olup basmak

ma'nāsınadır; yukālu: تَفَشَّعَ فَلَانًا إِذَا علاه وَرَكِبَهُ
Ve üşenmek ma'nāsınadır; yukālu: تَفَشَّعَ
الرَّجُلُ إِذَا كَسِلَ

الْمَفَاشَعَةُ [el-mufaşeġat] [mufa'ālet] [mufa'ālet] vezninde) Bir nākanın yavrusunu zebh eylemek kasdıyla ibtidā bir takrīble āherin yavrusuna yakmak ma'nāsınadır; yukālu: فَاشَّعَ بَيْنَهُمَا وَفُوشِعَ بِهَا مَفَاشَعَةً وَهِيَ أَنْ يُجَرَّ وَلَدُ النَّاقَةِ وَيُنْحَرَ وَتُعْطَفَ عَلَى وَلَدٍ آخَرَ يُجَرُّ إِلَيْهَا فَيَلْقَى تَحْتَهَا فَتَرَامُهُ

الْفِشَاغُ [el-fişāġ] [kitāb] [kitāb] vezninde) Şiġār [şiġār] ma'nāsınadır ki bi'l-mukābele nikāhtan şibārettir, niteki māddeinde beyān olundu. Ve üşenmek, kesel ma'nāsınadır. Mü'ellifin siyāk-ı kelāmından burada فِشَاغٌ [fişāġ] mufa'āletten masdar olmak melhūz-ı gālibdir.

[ف ض غ]

الْفَضُّغُ [el-faḍġ] (fā'nın fethi ve ḍād-ı mu'cemenin sükūnuyla) Ağacı kırıp ufatmak ma'nāsınadır; yukālu: فَضَّعَ الْعُودَ فَضْعًا
مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا هَشَمَهُ

الْمِفْضُغُ [el-mifḍaġ] [minber] vezninde) Şol pür-gū ve müteşeddik kimseye denir ki kelāmı lahn ve hatā ile ağaç ufatur gibi tekellüm eder ola; yukālu: هُوَ مِفْضُغٌ وَهُوَ
مَنْ يَتَشَدَّقُ وَيَلْحَنُ كَأَنَّهُ يَفْضُغُ الْكَلَامَ

[ف غ غ]

الْفَغْغَةُ [el-faġġat] (fā'nın fethi ve ġayn'ın teşdidiyle) Rāyiha dağılmak ma'nāsınadır; tekūlu: فَغَّتِنِي الرَّائِحَةَ فَعَةً إِذَا تَضَوَّعَتْ

[ف ل غ]

الْفَلْغُ [el-felġ] (fā'nın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Baş yarmak ma'nāsınadır; yukālu: فَلَّغَ رَأْسَهُ فَلْغًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا ثَلَّعَهُ

[ف و غ]

الْفَوَغُ [el-fevaġ] (fethateynle) Ağız iri ve bol olmak ma'nāsınadır; yukālu: فِي فَمِهِ فَوَغٌ
أَيَّ ضَحَّخَمَ

الْأَفْوِغُ [el-efvaġ] İri ağızlı adama denir.

الْفَوِغُ [el-fevġ] [sevġ] [sevġ] vezninde) Rāyiha yayılmak ma'nāsınadır; yukālu: فَاعَتِ الرَّائِحَةَ تَفْوِغٌ فَوْغًا إِذَا فَاحَتْ

الْفَوِغَةُ [el-fevġat] [fevḥat] vezninde ve mürādifidir ki rāyihanın yayılmasına denir; tekūlu: وَجَدْتُ فَوْغَةَ الطَّيِّبِ أَيَّ فَوْحَتَهُ

الْفَائِغَةُ [el-fā'īġat] Dimāġı mest ve mütekeyyif eden tūz rāyihaya vasf olur; tekūlu: أَحَدَثْنَا رَائِحَةً فَائِغَةً أَيَّ مُحْشَمَةً

فَاغٌ [Fāġ] [hāl] [hāl] vezninde) Semerķand kazāsında bir karye adıdır.

نَجَرَ بِعَوْنِهِ تَعَالَى

FASLU'L-KĀF
(فَضْلُ الْكَافِ)

[ك ر غ]

كِرَاغُ [Kerāg] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Ĥorāsān'da Herāt kazāsında bir karye adıdır.

FASLU'L-LĀM
(فَضْلُ اللَّامِ)

[ل ت غ]

اللُّتَغُ [el-letğ] (lām'ın fethi ve tā'nın sükūnuyla) El ile vurmak ma'nāsınadır; yukālu: لَتَغُهُ بِيَدِهِ لُتْغًا مِّنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا صَرَبَهُ Ve yılan ve 'akreb sokmak ma'nāsınadır; yukālu: لَتَغْتُهُ الْعُقْرُبُ أَي لَدَعْتُهُ

[ل ث غ]

اللُّتَغُ [el-leşag] (lām'ın ve s̄ā-yı müsellese-nin fethiyle) ve

اللُّتَغَةُ [el-luşgat] (lām'ın zammıyla) Ba'zı lisānda olan peltekliğē denir ki lisān te-kellüm ederken s̄in harfinden s̄ā-yı mü-selleseye yāhūd rā'dan ġayn-ı mu'cemeye yāhūd lām'a yāhūd yā-yı tahtıyyeye yāhūd mutlakan bir harften harf-i āhere tahavvül eder. Ve ba'zılar dedi ki lisānda bir ağırlıktır ki talākatle hoşça ref' ve idāre eyle-memek cihetiyle hādis olan tutkunluktan 'ibārettir. İki sūretine dahi Türkīde peltek-lik ta'bir olunur. Ve

لَتَغُ [leşag] (fethateynle) Masdar olur, bir adam peltek olmak ma'nāsınadır; yukālu: لَتَغُ الرَّجُلُ لَتَغًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ فِي لِسَانِهِ لَتَغٌ وَلَتَغَةٌ وَهِيَ تَحْوُلُ اللَّسَانَ مِنَ السِّينِ إِلَى التَّاءِ أَوْ مِنَ الرَّاءِ إِلَى الْغَيْنِ أَوْ اللَّامِ أَوْ الْيَاءِ أَوْ مِنْ حَرْفٍ إِلَى حَرْفٍ أَوْ لَأَ يَسَمُّ رَفْعُ لِسَانِهِ وَفِيهِ ثِقَلٌ

Mütercim der ki Selāme el-Enbārī beyānına göre لُتَغَةٌ [luşgat] s̄in ve k̄āf ve k̄āf ve lām ve rā ve ş̄in harflerinde olur. S̄in'de لُتَغَةٌ [luşgat] s̄ā'ya, k̄āf'ta ṭā'ya ve gāhī k̄āf'a ve k̄āf'ta hemzeye ve lām'ı yā'ya ve gāhī k̄āf'a tebdil olunur. Ve rā' harfinde لُتَغَةٌ [luşgat] altı harfte olur, 'ayn ve ġayn ve yā' ve dāl ve lām ve ṭā'ya

tebdil ile ve gāhī hemzeye tebdil ile olur. Ve sāhib-i Muzhir dedi ki zāl'ı zā'ya ve šīn'i sīn'e ve lām'ı nūn'a tebdil ile olur. Ve bu pelteklik, pepeyilikten başkadır. Pepeyiliğe رُتَّةٌ [ruttet] ve رُتْلٌ [retl] ve تَعْتَعَةٌ [te'te'at] denir. Muṭarrizī dedi ki pepeyilik eşrāfta husūsan zāde-gānda kesir olur.

الألفُع [el-eṣṣağ] [أَحْمَرُ] [aḥmer] vezninde) Lisānı peltek adama denir.

اللفُع [el-leṣğ] (lām'ın fethi ve sâ'nın sükūnuyla) Bir adamı أَلْفَعُ [eṣṣağ] eylemek ma'nāsınadır; yukālu: لَفَعَهُ لَفْعًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا جَعَلَهُ أَلْفَعًا

اللفعة [el-leṣeğat] (fethātla) Ağıza denir, فَم [fem] ma'nāsına.

[ل د غ]

اللدُع [el-ledğ] (lām'ın fethi ve dāl'ın sükūnuyla) ve

التلدُع [et-teldāğ] [تَذَكَرَ] [tezkār] vezninde) 'Akreb ve yılan sokmak ma'nāsınadır; yukālu: لَدَعْتُهُ الْعُقْرُبَ وَالْحَيَّةَ لَدْعًا وَتَلْدَعًا مِنَ الْبَابِ لَدَعْتُهُ إِذَا لَسَعْتُهُ Ve bir adamı lisān ve kelām ile āzürde kılmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: لَدَعَهُ بِكَلِمَةٍ إِذَا نَزَعَهُ بِهَا

الملدوع [el-meldūğ] ve

اللدیع [el-ledīğ] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) 'Akreb ve yılan sokmuş adama denir. لَدِيعٌ [ledīğ]in cem'i لَدَعَى [ledğā] gelir, سَكْرَى [sekrā] vezninde ve لَدَعَاءٌ [ludeğā] gelir, كُرْمَاءٌ [kuremā] vezninde. Şārih der ki mü'ennesine tā' dāhil olmamakla cem'i sālīmi gelmez. Ve لَدِيعٌ [ledīğ] bi-ma'nā fā'il olur, nāsı dilleyip ta'n ve fasl eden kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ لَدِيعٌ أَيْ وَقَاعٌ لِلنَّاسِ

الملدُع [el-mildağ] [مَنْبَرٌ] [minber] vezninde) Şol bed-zebān kimseye denir ki dā'imā

lisānıyla halkı 'akreb gibi sokmak 'ādeti ola.

اللدَاعُ [el-luddāğ] [زُنَّارٌ] [zunnār] vezninde) Dikenin sivri ucuna itlāk olunur.

اللدَاعَةُ [el-leddāğat] [عَلَامَةٌ] [allāmet] vezninde) Nāsı ta'n ve fasl ile āzürde eden adama denir; yukālu: هُوَ لِدَاعَةٌ أَيْ قَارِصَةٌ

[ل ص غ]

اللصوع [el-luṣūğ] [قُعُودٌ] [qu'ūd] vezninde) Bedenin arıklığından deri kemiğe yapışmak ma'nāsınadır; yukālu: لَصَعُ الْجِلْدُ لَصُوعًا مِنَ الْبَابِ الْثَالِثِ إِذَا بَيَسَ [عَلَى] الْعَظْمِ عَجْفًا

[ل غ ل غ]

اللاغُع [el-lağlağ] [فَدْفَدٌ] [fedfed] vezninde) Bir kuş ismidir. Ve bu لَفَلَقٌ [lağlağ] kuşunun gayrıdır.

اللاغعة [el-lağleğat] [زَلْزَلَةٌ] [zelzelet] vezninde) Tirit ve hamur işi makülesini yağa çimdirmek ma'nāsınadır; yukālu: لَغَعْتُ ثُرَيْدَهُ إِذَا رَوَاهُ Ve bazı lisānda olan 'acemīliğe denir ki kelimeyi hakkı üzere ihrāc edemeyip tutkunarak buruklukla tekellüm eder; yukālu: فِي لِسَانِهِ لَغَعَةٌ أَيْ عُجْمَةٌ وَجَلَجَةٌ

[ل و غ]

اللوُع [el-levğ] [سَوَّغٌ] [sevğ] vezninde) Bir nesneyi ağızda beri öte yuvalayıp döndürdükten sonra atmak ma'nāsınadır; yukālu: لَاعَ الشَّيْءُ يَلُوعُ لَوْعًا إِذَا آدَاهُ فِي فِيهِ ثُمَّ لَفَطَهُ Ve bir adama dā'imī mülāzemet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: لَاعَ فَلَانًا إِذَا لَزِمَهُ

اللايُع [el-lā'iğ] ve

اللييُع [el-leyyiğ] [سَيِّدٌ] [seyyid] vezninde) سَائِعٌ [sā'iğ] ve سَيِّعٌ [seyyiğ] kelimelerine itbā'an zikr olunurlar; yukālu: طَعَامٌ سَائِعٌ لَيَّعٌ وَسَيِّعٌ لَيَّعٌ

[ل ي غ]

الْأَلْيَغُ [el-elyaġ] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde)

Lisānında tutkunluk olmakla kelāmı hoşça beyān eylemeyen adama denir, ‘alā-kavlin dā'imā lisānı yā-i tahtıyyeye çalan kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ أَلْيَغٌ أَيْ لَا يَبِينُ الْكَلَامَ أَوْ يَزِجُ كَلَامَهُ إِلَى الْبَيَاءِ Ve ahmak kimseye denir.

الْلِيَاغَةُ [el-liyāġat] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Bu dahi şaşkın ahmak kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ أَلْيَغٌ وَلِيَاغَةٌ أَيْ أَحْمَرٌ

الْلِيَغُ [el-leyaġ] (fethateynle) Humk-ı tām ma'nāsınadır; yukālu: بِهِ لِيَغٌ أَيْ حُمُقٌ تَامٌ

الْلِيَغُ [el-leyġ] (زَيْغٌ [zeyġ] vezninde) Bir adamdan bir nesneyi isteyip dilemek ma'nāsınadır; tekūlu: لِعُنْتُهُ الشَّيْءَ أَلْيَغُهُ لِيَغًا أَيْ رَاوَدْتُهُ عَنْهُ

التَّلْيَغُ [et-teleyyūġ] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) İzhār-ı hamākat eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَلْيَغٌ فَلَانٌ إِذَا تَحَمَّقَ

نَجَرَ بَعُوْنِهِ تَعَالَى

FASLU'L-MĪM

(فَضْلُ الْمِيمِ)

[م ر غ]

الْمَرْغُ [el-merġ] (فَرْغٌ [fer' vezninde) Ağızdan akan salyara denir. Ve koyun gübreliliğine denir. Ve çemen-zāra yāhūd çayırı çok olan çemen-zāra denir; مَرْغَةٌ [merġat] dahi denir hā'yla. Garıbdır ki Fārisīde “merġ” çayıra ve çimene denmekle çayırılığa merġ-zār derler. Ve

مَرْغٌ [merġ] Masdar olur, davar çayır otlamak ma'nāsına; yukālu: مَرَّغَتِ السَّائِمَةُ مَرْغًا مَنِ إِذَا أَكَلَ الْعُشْبَ Ve çayırılıkta eğlenip kalmak ma'nāsınadır; إِذَا مَرَّغَ فِي الْعُشْبِ إِذَا مَرَّغَ فِي الْعُشْبِ إِذَا رَمَى بِاللِّغَامِ

الْمُرَّغُ [el-murraġ] (سُكَّرٌ [sukker] vezninde) Dā'imā ağzından köpük saçan develere denir; lafzından müfredi yoktur; yukālu: بِكَارٍ مَرْغٌ أَيْ رُمَاةٌ بِاللِّغَامِ

الْمَرَاعَةُ [el-merāġat] (سَحَابَةٌ [sehābet] vezninde) Davarın yatıp aġnayacak yere denir; مَرَاعٌ [merāġ] dahi denir; yukālu: هَذِهِ Ve مَرَاعَةُ الدَّوَابِّ وَمَرَاعُهَا أَيْ تَتَمَرَّغُ فِيهَا

مَرَاعَةٌ [merāġat] Kösnümüş kancık eşeğe denir; yukālu: لِفَلَانٍ مَرَاعَةٌ أَيْ أَنَانٌ لَا تَمْنَعُ الْفُحُولَةَ Ve

مَرَاعَةٌ [Merāġat] Cerīr nām şā'irin vālidesi lakabıdır ki Ferezdaġ telkīb eylemişti. Cevherī'nin Aḡtal telkīb eyledi demesi vehmdir. Ba'zılar kavlince mezbüre deve مَرَاعَةٌ [merāġat]inde doğmakla mevlidi ismiyle telkīb olunmuştur. Ve

مَرَاعَةٌ [Merāġat] Āzerbaycān ülkesinde bir şehri meşhūr adıdır. Ve ‘Arabistān’da Benū Yerbū' cemā'atine mahsūs bir belde

adıdır.

بُنُو الْمَرَاعَةِ [Benu'l-Merāgat] Bir küçük batndır. Ve

مَرَاعَةٌ [merāgat] Devābb ve mevāşisini gereği gibi görüp gözeten adama itlāk olunur, gūyā ki hayvānlarının rahat-gāhı olur; yukālu: هُوَ مَرَاعَةٌ مَالٍ أَي إِزَاؤُهُ

الْمَرَاعَةُ [el-merrāgat] [عَلَامَةٌ] [allāmet] vezninde) Dā'imā toprağa ağnayıp belendir olan davara denir; yukālu: دَابَّةٌ مَرَاعَةٌ أَي: مُتَمَرِّعَةٌ

الْمَرَاعِغُ [el-Merā'ig] (mīm'in fethiyle) Şa'īd-i Mışr kazasında bir vilāyet adıdır.

الْمِمْرِغَةُ [el-mimreġat] [مِكْنَسَةٌ] [mikneset] vezninde) Menfezi olmayan bağırsağa denir ki dipsiz kese tarzında olur, yabana atılır, Türkīde göden bağırsağı derler.

الْمَارِغُ [el-māriġ] Ahmak adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَارِغٌ أَي أَحْمَقُ

الْأَمْرِغُ [el-emraġ] Dā'imā rezā'il-i a'māl ve mekārih-i ef'āle mütevaggil ve ālüde olan kimseye itlāk olunur; murdāra ağnayan davara teşbih olunmuştur; yukālu: رَجُلٌ أَمْرِغٌ أَي مُتَمَرِّعٌ

الْمَرَغُ [el-merag] (fethateynle) Ālüde olmak ma'nāsınadır; yukālu: مَرَغٌ عَرْضُهُ مَرَغًا مِنْ النَّبَابِ الرَّابِعِ إِذَا دَبَسَ

الْمَرِغُ [el-meriġ] [كَيْفٌ] [ketif] vezninde) Dühn ve gāliyyeye kâbil saça denir; yukālu: شَعْرٌ مَرِغٌ أَي ذُو قَبُولٍ لِلدَّهْنِ

الْإِمْرِغُ [el-imrāġ] (hemzenin kesriyle) Bir kimsenin ağzından salyar akmak ma'nāsınadır; yukālu: أَمْرِغَ الرَّجُلُ إِذَا سَالَ لِعَابُهُ Ve nā-savāb sözü çok söylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَمْرِغَ فُلَانٌ إِذَا كَثُرَ كَلَامُهُ فِي حَطِّهِ Ve hamurun suyunu çok komakla sıvık eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَمْرِغَ

الْعَجِينِ إِذَا أَكْثَرَ مَاءَهُ

التَّمْرِغُ [et-temrīġ] Bir kimse dābbesini toprağa ağnatmak ma'nāsınadır; yukālu:

مَرَّغَ الدَّابَّةَ فِي التُّرَابِ إِذَا قَلَبَهَا فِيهِ

الْتَمْرِغُ [et-temerruġ] [تَفَاعُلٌ] [tefa'ul] vezninde) Davar toprağa ağnamak ma'nāsınadır; yukālu: تَمَرَّغَ الْحِمَارُ فِي التُّرَابِ إِذَا تَقَلَّبَ

Ve murdārdan sakınmak ma'nāsınadır; yukālu: تَمَرَّغَ الرَّجُلُ إِذَا تَنَزَّهَ

Ve veca'dan nāşī ıztırābla burulup bükülmek ma'nāsınadır; yukālu: تَمَرَّغَ فُلَانٌ إِذَا تَلَوَّى مِنْ وَجَعِ بَعْدِهِ

Ve ağzıdan salyar pūskürüp saçmak ma'nāsınadır; yukālu: تَمَرَّغَ الْحَيَوَانُ إِذَا رَشَّ اللَّعَابَ مِنْ فِيهِ

Ve davar çayırılıkta uzun uzadı otlayıp kalmak ma'nāsınadır, yukālu: تَمَرَّغَ الْمَالُ إِذَا أَطَالَ الرَّغِي

Ve bir husūsta tereddüd eylemek ma'nāsına müsta'emeldir; yukālu: تَمَرَّغَ فِي الرُّوْضَةِ

Ve bir yerde çok zamān oyalanıp eğlenmek ma'nāsına müsta'emeldir; yukālu: تَمَرَّغَ عَلَى فُلَانٍ إِذَا تَلَبَّثَ وَتَمَكَّثَ

Ve gereği gibi gāliyye sürünmek ma'nāsınadır; yukālu: تَمَرَّغَ الرَّجُلُ إِذَا صَبَغَ نَفْسَهُ الْأَدَهَانَ

Ve ayak kaymak ma'nāsınadır; yukālu: تَمَرَّغَ فُلَانٌ إِذَا زَلِقَ

[م س غ]

الْإِمْتِسَاغُ [el-immisāġ] (mīm-i müşeddede ile) ve

الْإِمْتِيسَاغُ [el-imtisāġ] (ikisi de ifti'al] [ifti'al] veznlerinde) Alarga olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِمْتَسَعَ الرَّجُلُ وَامْتَسَعَ إِذَا تَنَحَّى

[م ش غ]

الْمَشْغُ [el-meşġ] (mīm'in fethi ve şīn-i mu'cemenin sükūnuyla) Hıyār ve 'acūr yer gibi şiddetsiz nesne yemek ma'nāsınadır; yukālu: مَشَعَ الرَّجُلُ مَشْعًا مِنَ النَّبَابِ الثَّالِثِ إِذَا أَكَلَ

Ve vurmak ma'nāsınadır; yukālu: مَشَعَهُ إِذَا ضَرَبَهُ

mak ma'nāsınadır; yukālu: مَسَّعُهُ إِذَا عَبَاهُ
الْمِشْغُ [el-miṣṣġ] (mīm'in kesriyle) Aşı de-
dikleri kırmızı çamura denir, مَعْرَةٌ [mağret]
ma'nāsına.

التَّمْشِغُ [et-temṣiġ] Bir nesneyi aşı ile bo-
yamak ma'nāsınadır; yukālu: مَشَّعَ الثُّوبُ
إِذَا صَبَّغَهُ بِالْمِشْغِ Ve bir kimsenin ırz ve
nāmūsunu ba'zı nak'isa isnādıyla ālūde ve
tekdīr eylemek ma'nāsına müsta'meldir;
yukālu: مَشَّعَ عِرْضَهُ إِذَا كَدَّرَهُ وَلَطَّخَهُ

الْمِشْغَةُ [el-miṣṣġat] (mīm'in kesriyle) Eski
bez ve eski kilim parçasına denir. Ve
'Arabların keten taraklarına denir ki bir
mikdār çamur yığıp ona tarak hey'etinde
biraz dikenlik diktikten sonra kuruyunca
kadar terk ederler, ba'dehu onunla keten
tararlar.

[م ض غ]

الْمَضْغُ [el-maḍġ] (mīm'in fethi ve dād-
ı mu'cemenin sükūnuyla) Ağızda nesne
çiğnemek ma'nāsınadır; yukālu: مَضَّغَ الشَّيْءَ
مَضَّغًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ وَالْأَوَّلِ إِذَا لَأَكَّهُ بِسِنِّهِ

الْمَضَاغُ [el-meḍāġ] (ṣḥāb) [seḥāb] veznin-
de) Ağızda çiğneyecek nesneye denir ki
çiynemti ta'bīr olunur; tekūlu: مَا دُقْتُ مَضَاغًا
وَهُوَ مَا يُمَضَّغُ Ve çiğnemesi sehl ve mülāyim
ekmek kırığına itlāk olunur; yukālu:
مَضَاغٌ أَتَانِي بِمَضَاغٍ أَي كِشْرَةٌ لَيْتَنِي الْمَضَاغُ
[meḍāġ] ism-i ma'sdardır.

الْمَضَاغَةُ [el-muḍāġat] [sumāmet] veznin-
de) Ağızda çiğnenmiş nesneye denir;
yukālu: رَمَى بِمَضَاغَتِهِ أَي مَا مَضَّغَ

الْمَضَاغَةُ [el-maḍḍāġat] [allāmet] veznin-
de) Ahmak adama itlāk olunur, te-
kellüm ve mu'āmelede dilini مَضَّغَ [maḍġ]
eylediği için.

الْمَضْغَةُ [el-muḍġat] [ġurfet] veznin-

de) Bir çiynem et ve sā'ir nesneye denir.
Cem'i مَضَّغَ [muḍāġ]dır, صُرِدَ [şurad] vez-
ninde; tekūlu: أَطَعَمْنَا مَضْغَةً مِنْهُ وَهِيَ قِطْعَةٌ لَحْمٍ
وَعَيْرِهِ

الْمُضْغُ [el-muḍḍāġ] (sukker) [sukker] veznin-
de) Umūrun hurde ve sagīr olanlarına itlāk
olunur; yukālu: مَضَّغُ الْأُمُورِ أَي صِغَارُهَا Şārihin
beyānına göre savāb olan صُرِدَ [şurad] vez-
ninde olmaktadır.

الْمَضْيَغَةُ [el-meḍiġat] [sefīnet] veznin-
de) Kemik üzerinde olan ete denir. Ve
at kısmının pazısı altında ya'nī karacasın-
da olan etçeġize denir. Ve yayın köşele-
rine sarılmış sinire denir, 'alā-kavlin diş
ile çiğnedikten sonra sarılmış sinire denir.
Ve kulak dibinde olan yumruca etçeġize
denir. Ve bedende olan balık etine denir.
Cem'i- cinsi مَضْيَغٌ [maḍiġ]dir, سَفِينٌ [sefīn]
vezninde ve cem'i- i sīġi مَضَايِغٌ [meḍā'iġ]dir,
سَفَائِنٌ [sefā'in] vezninde.

الْمَمَاضِغَانُ [el-māḍiġān] (tesniye bünyesiyle)
İki çenenin diplerine itlāk olunur ki azı
dişleri bittiği mahallerdir, 'alā-kavlin iki
çenede olan çene damarlarına denir.

الْإِمَضَاغُ [el-imḍāġ] (hemzenin kesriyle)
Hurmānın yemişi çiğnemeğe kābil olmak
ma'nāsınadır; yukālu: إِضْغَ النَّحْلُ إِذَا صَارَ فِي
وَقْتِ طَيْبِهِ حَتَّى يُضْغَ Ve et hakkı üzere piş-
mekle ekli hoş ve latīf olmak ma'nāsınadır;
yukālu: أَمَضَّغَ اللَّحْمَ إِذَا اسْتِطْبِطَ وَأَكَلَ

الْمَمَاضِعَةُ [el-mumāḍāġat] [mufā'alet] veznin-
de) Cenk ve kıtāde 'asker iki taraflı
gereği gibi çabalayıp cidd ve cehd eyle-
mek ma'nāsınadır, gūyā ki birbirini lokma
lokma edip مَضَّغَ [maḍġ] ederler; yukālu:
مَاضَعُهُ فِي الْقِتَالِ إِذَا جَادَهُ فِيهِ

[م غ غ]

الْمُعْمَعَةُ [el-mağmeğat] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Bir nesneyi ağızda yapça yapça çiğnemek ma'nāsınadır; yukālu: مَعْمَعُ اللَّحْمِ إِذَا مَضَعَهُ وَلَمْ يُبَالِغْ Ve sözü hoşça beyān eyleyerek mız mız söylemek ma'nāsınadır; yukālu: مَعْمَعُ كَلَامِهِ إِذَا لَمْ يُبَيِّنْهُ Ve köpek kap yalamak ma'nāsınadır; yukālu: مَعْمَعُ الْكَلْبِ وَلَعَّ فِي الْإِنَاءِ إِذَا وَلَعَّ Ve sevbi suya batırıp çıkar-makla ıslatmak ma'nāsınadır; yukālu: مَعْمَعُ الثَّوْبِ فِي الْمَاءِ إِذَا عَثَّمْتَهُ Ve tiridi yağa çimdirmek ma'nāsınadır; yukālu: مَعْمَعُ الثَّرِيدِ إِذَا رَوَاهُ دَسَمًا Ve bir nesneyi birbirine katıp karıştırmak ma'nāsınadır; yukālu: مَعْمَعُ الشَّيْءِ إِذَا خَلَطَهُ Ve bir nesne birbirine katılıp karışmak ma'nāsınadır; yukālu: مَعْمَعُ الْأُمْرِ إِذَا اخْتَلَطَ Ve bir işi gevşek ve za'if ve kemter işlemek ma'nāsınadır; yukālu: يُعْمَعُ فِي عَمَلِهِ أَيْ يَعْمَلُ ضَعِيفًا زِدِيًّا

الْتَمَعْمَعُ [et-temağmuğ] (تَزَلُّزٌ [tezelzul] vezninde) Bir mikdār çayırılık bulmak ma'nāsınadır; yukālu: تَمَعْمَعُ الرَّجُلِ وَالْحِمَارِ إِذَا نَالَ شَيْئًا مِنَ الْعُشْبِ Ve davar semirmeğe başlamak ma'nāsınadır; yukālu: تَمَعْمَعُ الْمَالِ إِذَا جَرَى فِيهِ الْبِسْمُ

[م ل غ]

الْمِلْغُ [el-milğ] (mīm'in kesriyle) Dā'imā fuḥş ve nā-sezā ve herze söyler olan alçak ve rezil ve aħmak kimseye denir; cem'i مِلْغٌ [emlāğ] gelir; yukālu: رَجُلٌ مِلْغٌ أَيْ نُذِلُّ أَحْمَقُ يَتَكَلَّمُ بِالْفَحْشِ

الْمُلُوعَةُ [el-mulūğat] (mīm'in zammıyla) Ma'nā-yı mezbūrdan ismdir, rezālet ve hamākat sıfatlarıyla fuḥş ve hezeyān söyleyiciliğe denir; yukālu: رَجُلٌ مِلْغٌ بِهِ مُلُوعَةٌ Burada مُلُوعَةٌ وَهِيَ الْمُلُوعَةُ kavlinde te'nīs-i zamīr habere nāzırdır.

الْمَالِغُ [el-māliğ] Fāsık ve fāhiş ve habīs kimseye denir; cem'i مِلْغٌ [mullāğ] gelir, رَجُلٌ مَالِغٌ أَيْ كُفَّارٌ [kuffār] vezninde; yukālu: دَاعِرٌ

الْتِمَالُغُ [et-temāluğ] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Fuḥş ve heyezān söyleyenin sözüne gülüşmek ma'nāsınadır; yukālu: تَمَالِغٌ بِالْمِلْغِ إِذَا ضَحِكَ بِهِ

الْمُمَالِغَةُ [el-mumāleğat] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Fuḥş ve nā-sezā kelimātla horata eylemek ma'nāsınadır; yukālu: بِالْمَلَامِ إِذَا مَارَحَهُ بِالرَّفِثِ

الْتَمَلُّغُ [et-temelluğ] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Hamākatlenmek ma'nāsınadır; yukālu: تَمَلُّغُ الرَّجُلِ إِذَا تَحَمَّقَ

[م ن غ]

مَنْعٌ [Menağ] (nūn'la جَبَلٌ [cebel] vezninde) Ḥaleb kazasında bir nāhiyedir; selefte 'ayn-ı mühmele ile zebān-zede olup sonradan mu'ceme ile mütedāvil olmuştur.

مَنْوَعَانٌ [Menūğān] (mīm'in fethiyle) Kirmān ülkesinde bir belde adıdır.

الْمَوَاعُ [el-muvāğ] (mīm'in zammıyla) Kedi mavlamak ma'nāsınadır; yukālu: مَاعَتِ الْهُوَّةُ مَوَاعًا إِذَا صَوَّتَتْ

FASLU'N-NŪN

(فَصْلُ التَّوْنِ)

[ن ب غ]

التَّبِيعُ [en-nebġ] [nebʿ] vezninde) ve **التَّبِيعُ** [en-nubūġ] [kuʿūd] vezninde) Zāhir ve ʿayān olmak ma'nāsınadır; yukālu: نَبَعَ الشَّيْءُ نَبْعًا وَنُبُوعًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ Ve yerden su kaynakıp çıkmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: نَبَعَ الْمَاءُ إِذَا نَبَعَ Ve bir kimsenin ırkında şā'iriyyet yok iken kendisi fasīh ve belīġ şā'ir kopmak ma'nāsınadır; yukālu: نَبَعَ فَلَانٌ إِذَا قَالَ السَّعْرَ وَأَجَادَهُ وَلَمْ يَكُنْ فِي إِزْثِ السَّعْرِ Ve bir adam servet ve sāmān ve refāhiyet sāhibi olmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: نَبَعَ فَلَانٌ فِي الدُّنْيَا إِذَا تَسَّعَ Ve baş konaklanmak ma'nāsınadır; yukālu: نَبَعَ رَأْسُهُ إِذَا نَارَ مِنْهُ التَّبَاعَةُ Ve daġarcık makūlesi kabın yufka yerinden içinde olan un taşrasına su reşh eder gibi tozup çıkmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: نَبَعَ الْوَعَاءُ بِالذَّقِيقِ إِذَا Ve تَطَايَرَ مِنْ خَصَاصِهِ مَا رَقَ مِنْهُ Ve **نَبَعَ** [nebġ] Deġirmende öġünen un tozuna denir, غُبَارُ الرَّحَى [ġubāru'r-rehā] ma'nāsına.

التَّبَاعَةُ [en-nubāġat] [kunāset] vezninde ve bā'nın şeddesiyle cā'izdir) Başın kılları aralığında zuhūr eden toz gibi nesneye denir ki konak ta'bīr olunur, هَبْرِيَّةٌ [hibriyet] ma'nāsına. Ve öġünmüş una denir, طَاحِينٌ [taḥīn] ma'nāsına.

التَّبَاعَةُ [en-nebbāġat] [şeddādet] vezninde) Havāric demektir; zuhūr ma'nāsındandır; tekūlu: نَبَعْتُ عَلَيْنَا مِنْهُمْ تَبَاعَةً Ve dübüre itlāk olunur, أَيَّ خَرَجَتْ مِنْهُمْ خَوَارِجُ [ist] ma'nāsına. Ve toz tozutucu ulu ve işlek yola vasf olur; yukālu: مَحَجَّةٌ تَبَاعَةٌ

أَيُّ يَثُورُ ثَرَايِهَا

التَّبَاعَةُ [en-nābiġat] ʿAzīmü'ş-şān adama itlāk olunur, zuhūr ma'nāsındandır; hā' mübālaġa içindir; yukālu: فَلَانٌ نَابِعَةٌ Ve soyunda şā'iriyyet yok iken bi-nefsihi zuhūr eden yāhūd evā'il-i hālinde şā'iriyyetten sākıt iken sonradan heves-kār olan fasīh ve mücīd şā'ire itlāk olunur; zikri ātī şu'arānın her birine نَابِعَةٌ [nābiġat] ve mecmū'una نَوَابِغٌ [nevābiġ] itlākı buna mebnīdir ve onlar sekiz neferdir: 1. Ziyād b. Mu'āviye ez-Zubyānī 2. Kays b. ʿAbdullāh el-Ca'dī 3. ʿAbdullāh b. Muḡārīk eş-Şeybānī 4. Yezīd b. Ebān el-Hārişī ki Benu'd-Deyyān cemā'atinin nābiġasıdır. 5. Nābiġa b. Le'y el-Ġanevī 6. Hāriş b. Bekr el-Yerbūʿī 7. Hāriş b. ʿAdvān et-Taġlebī 8. Nābiġa el-ʿAdvānī'dir ki bu nisbetle tavzīh olunmamıştır.

التَّبَاعُ [en-nubāġ] [ġurāb] vezninde) **نَبَعَ** [nebġ] gibi bu dahi deġirmen tozuna denir.

التَّبَاعُ [en-nebbāġ] [şeddād] vezninde ve سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Bu dahi başta zuhūr edip konaġa denir, هَبْرِيَّةٌ [hibriyet] ma'nāsına.

التَّبَاعَةُ [en-nebeġat] (fetehātla) Bir kavm ve cemā'atin güzīde ve muhtārlarına itlāk olunur; yukālu: جَاءَتْ نَبْعَةُ الْقَوْمِ أَيَّ وَسَطَهُمْ يَغْنِي خِيَارَهُمْ

تَتَّبِعُ [Tenbuġ] [tanşuru] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

التَّبِيعُ [et-tenbīġ] Hurmā aşılardan bir türlü aşılamaġa denir ki erkek hurmā ağacını silkip tozan tozu yanında olan dişi hurmānın henüz çiçek açan kapçıġı içre duhül eylemekten ibārettir. Ve bu, تَمْتِينٌ [temtīn] gibi ismdir; yukālu: لَقَعَتْ التَّخْلَةَ

بالتَّبْيِيعِ وَهُوَ أَنْ تُنْفَضَ النَّحْلَةُ فَيَطِيرَ غُبَارُهَا فِي وُلَيْعِ
الِإِنَاثِ وَذَلِكَ تَلْقِيحٌ

الإنباغ [el-inbāg] (hemzenin kesriyle) Bir yere çok gidip gelmek ma'nāsınadır; yukālu: أَنْبَعُ الْبَلَدِ إِذَا أَكْثَرَ التَّوَدَادَ إِلَيْهِ Ve un ele-yen kimse eleğin gözeneklerinden unu eleyerek çıkarmak ma'nāsınadır; yukālu: أَنْبَعُ النَّاحِلِ إِذَا أَخْرَجَ الدَّقِيقَ مِنْ حَصَاصِ الْمُتْمُحْلِ

ان ت غ

النَّشْغُ [en-netğ] (nūn'un fethi ve tā-yı fevkiyyenin sükūnuyla) Bir kimseyi muttasıf olmadığı evsāf-ı kabīha ile zıkr ve ta'yīb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَشَعَهُ نَشْعًا مَنْ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا عَابَهُ وَذَكَرَهُ بِمَا لَيْسَ فِيهِ

الْمِنتَغُ [el-mintağ] (minber) [minber] vezninde) Dā'imā ifk ve iftirā ile nāsı fasl ve ta'yīb eden şahsa denir.

الإنتاغ [el-intāg] (hemzenin kesriyle) Bir kimseyi istihzā eder gibi gülmek, 'alā-kavlin belli bellisizce gülmek ki setr yüzünden birazını izhār eylemekten 'ibārettir; yukālu: أَنْتَغُ فَلَانَ إِذَا ضَحَكَ كَالْمُسْتَهْزِئِ أَوْ أَخْفَى ضَحِكَهُ وَأَطْهَرَ بَعْضَهُ

ن د غ

النَّدْغُ [en-nedğ] (ledğ) [ledğ] vezninde) Parmakla dürtmek ma'nāsınadır; yukālu: نَدَعُهُ نَدْعًا Ve 'akreb sokmak ma'nāsınadır; yukālu: نَدَعْتُهُ الْعُقْرُبُ إِذَا لَدَعْتُهُ Ve bir adamı tekdİR ve āzürde eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: نَدَعُهُ إِذَا سَاءَ رَعْنِدَةً كِإِذَا طَعَنَهُ Ve بِالرُّمْحِ وَالْكَلامِ إِذَا طَعَنَهُ

نَدْغُ [nedğ] Kekik otuna denir, sa'ter-i berrī ma'nāsına. Arı kısmının bundan yaptığı bal be-gāyet metīn ve özlü olur, kekik balı ma'rūftur. Ve nūn'un kesriyle lügattir. Ve

نَدْغُ [nedğ] Gıcıklamak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: نُدِغَ الصَّبِيُّ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا دُعِدَغَ

الإندأغ [el-indāg] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir adamı mahzūn ve mükedder eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَنْدَعُ بِهِ إِذَا سَاءَ

الْمِنْدَغُ [el-mindağ] (minber) [minber] vezninde) Dā'imā nāsı lisānıyla āzürde eden bed-zebān kimseye denir.

الْمِنْدَغَةُ [el-mindeğat] (mikneset) [mikneset] vezninde) مِئْسَعَةٌ [minseğat] ma'nāsınadır ki ekmekçilerin kuş yeleklerinden süpürge tarzında yaptıkları nesnedir; onlarla ekmeğin tozunu silip giderirler ve külİçe üzerine dahi onunla nakş ederler. Ve tırnağın dibinde olan beyāza denir.

النَّدْغَةُ [en-nudğat] (ğurfet) [ğurfet] vezninde) Bu dahi tırnak dibinde olan beyāza denir.

الإنتدأغ [el-intidāg] (ifti'al) [ifti'al] vezninde) Gizlice gülmek ma'nāsınadır; yukālu: اِنْتَدَغَ الرَّجُلُ إِذَا ضَحَكَ خَفِيَّةً

الْمُنَادَاغَةُ [el-munādağat] (mufā'alet) [mufā'alet] vezninde) Erişip oynaşmak ma'nāsına; yukālu: نَادَعُهُ إِذَا غَازَلَهُ

التَّنْدِيعُ [et-tendīg] (tef'il) [tef'il] vezninde) Hamur üzere urva ekmek ma'nāsınadır; tekūlu: نَدَّغِي عَجِينِكَ بِصِيغَةِ الْأَمْرِ الْمُؤَنَّثِ أَيِ ذُرِّي عَلَيْهِ الطَّحِينُ

النَّدْغِي [en-nedeğiy] (arabiyy) [arabiyy] vezninde) Kekik otunun ismi olan نَدْغُ [nedğ] e mensüb demektir; Kuđā'a kabİlesinden 'Abdī b. en-Nedeğī ona mensübdur.

ن ز غ

النَزْغُ [en-nezğ] (nezğ) [nezğ] vezninde) Bir kimseyi ta'n ve ta'yīb ile fasl ve mezemmet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَزَعَهُ نَزْعًا مَنْ نَزَغَ إِذَا طَعَنَ فِيهِ وَاعْتَابَهُ

[nezg] dürtmek, ta'n ma'nāsına mevzū'dur, ma'ānī-i sā'ire ondan münşa'ibdir. Ve

نَزَعٌ [nezg] Nās beynini ifsād ile birbirine düşürmek ma'nāsınadır; yukālu: نَزَعٌ بَيْنَهُمْ إِذَا مَا أَفْسَدَ وَأَعْرَى نَزَعَهُ الشَّيْطَانُ أَيَّ وَسْوسَ

الْمِنْزَعُ [el-minzaġ] [minber] vezninde) ve

الْمِنْزَعَةُ [el-minzaġat] [mikneset] vezninde) ve

النَّزَاعُ [en-nezzāġ] [šeddād] vezninde) Dā'imā miyāne-i halkı ifsād ile birbirine düşüren müfside denir; yukālu: رَجُلٌ مِّنْزَعٌ وَ مِّنْزَعَةٌ وَنَزَاعٌ إِذَا كَانَ يَنْزِعُ النَّاسَ وَيُفْسِدُ بَيْنَهُمْ

الْمِنْزَعَةُ [minzeġat] [minseġat] ma'nāsınadır ki ekmekçilerin küliçe üzere nakş edecekleri kuş yeleşine denir.

[ن س غ]

النَّسْعُ [en-nesġ] (nūn'un fethi ve sīn'in sükūnuyla) Dürtmek ma'nāsınadır; yukālu: نَسَعَهُ نَسْعًا مِّنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا نَحَسَهُ Ve bir adama iftirā eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: نَسَعَهُ بِكَذَا إِذَا رَمَاهُ بِهِ Ve bir adamı ta'n ve ta'yīr ile āzürde kılmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: نَسَعَهُ بِكَلِمَةٍ Ve iğne ile döğün edip na'f kesmek ma'nāsınadır; yukālu: نَسَعَتِ الْوَأَشْمَةُ إِذَا عَزَزَتْ فِي الْيَدِ بِالْإِبْرَةِ Ve seyr ve seyāhat eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: نَسَعُ السُّتَيْحِ فِي الْأَرْضِ إِذَا ذَهَبَ فِيهَا نَسَعُ اللَّبَنِ بِالْمَاءِ إِذَا مَدَّقَهُ Ve dişlerin dipleri gevşeyip sölpüklenmek ma'nāsınadır; yukālu: نَسَعَتْ أَسْنَانُهُ إِذَا اسْتَوَحَّتْ أَصُولُهَا

التَّنْسِيعُ [et-tensīġ] Bu dahi dişlerin kökleri gevşeyip salkılanmak ma'nāsınadır;

yukālu: نَسَعَتْ أَسْنَانُهُ إِذَا اسْتَوَحَّتْ أَصُولُهَا Ve kesilen ağaç yeniden bitmek ma'nāsınadır; yukālu: نَسَعَتِ الشَّجَرَةُ إِذَا نَبَتَ بَعْدَمَا قُطِعَتْ Ve hurmā ağacının dalları birbiri üzere çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: نَسَعَتِ النَّحْلَةُ إِذَا أَخْرَجَتْ سَعْفًا فَوْقَ سَعْفٍ

الْمِنْسَعَةُ [el-minseġat] [mikneset] vezninde) [minzeġat] gibi ekmekçilerin küliçe üzere nakş edecekleri kuş yeleşine denir ki bir kaçını bir araya bağlayıp isti'māl ederler ve ba'zen ağaçtan ve demirden dahi ederler.

النَّسِيعُ [en-nesīġ] [emīr] vezninde) Tere denir, عَرَقٌ [arak] ma'nāsına.

النُّسْعُ [en-nusġ] (nūn'un zammıyla) Asma makülesi ağaç kesildikten sonra tereşşuh eden suya denir.

الْإِنْسَاعُ [el-insāġ] (hemzenin kesriyle) Bodur hurmā ağacı beyni vermek ma'nāsınadır; yukālu: أَنْسَعَتِ الْفَسِيلَةُ إِذَا أَخْرَجَتْ قَلْبَهَا Ve ağaç kesildikten sonra yeniden sürüp bitmek ma'nāsınadır; yukālu: أَنْسَعَتِ الشَّجَرَةُ إِذَا نَبَتَ بَعْدَمَا قُطِعَتْ

الْإِنْتِسَاعُ [el-intisāġ] [ifti'āl] vezninde) Develer otlakta perākende olup iraklaşmak ma'nāsınadır; yukālu: اِنْتَسَعَتِ الْإِبِلُ إِذَا تَفَرَّقَتْ فِي مَرَاعِيهَا وَتَبَاعَدَتْ Ve deve sineklenmek için eliyle göğsünde olan mühreye vurmak ma'nāsınadır; yukālu: اِنْتَسَعَ الْبَعِيرُ إِذَا ضَرَبَ بِيَدِهِ إِلَى كِرْكُرَتِهِ مِنَ الذُّبَابِ

[ن ش غ]

النَّشْعُ [en-nesġ] (nūn'un fethi ve šīn-i mu'cemenin sükūnuyla) Akmak ma'nāsınadır; yukālu: نَشَعُ الْمَاءِ نَشْعًا مِّنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا سَالَ Ve dürtmek ma'nāsınadır; yukālu: نَشَعَهُ بِالرُّمْحِ إِذَا طَعَنَهُ بِهِ Ve çocuğun boğazına ağız otu dökmek ma'nāsınadır;

yukālu: إِذَا أُوجِرَهُ Ve suyu el ile kaldırıp içmek ma'nāsınadır; yukālu: نَشَعُ الماءُ إِذَا شَرِبَ بِيَدِهِ Ve baygınlık derecesinde hınçkılmak ma'nāsınadır; yukālu: نَشَعُ فَلَانٌ إِذَا شَهَقَ حَتَّى كَادَ يُعْشَى عَلَيْهِ

التَّنْشَعُ [et-teneşşuġ] [تَفَعُّلٌ] [tefa'ul] vezninde) نَشَعُ [neşġ] ile ma'nā-yı ahırde mürādifdir; yukālu: تَنَشَعُ فَلَانٌ إِذَا شَهَقَ حَتَّى كَادَ يُعْشَى عَلَيْهِ Ve bu hālet insāna teşevvuk yāhūd te'ssüf cihetiyle 'arız olur.

التَّنْشُوعُ [en-neşūġ] [صَبُورٌ] [şabūr] vezninde) Ağz otuna denir, وَجُورٌ [vecūr] ma'nāsına.

الْمَنْشُوعُ [el-menşūġ] Boğazına ağız otu dökülmüş çocuġa denir; yukālu: نَشَعُ الصَّبِيُّ Ve bir nesneye be-gāyet düşkün ve haris olan adama denir; yukālu: نَشَعُ بِالشَّيْءِ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا أُولِعَ بِهِ فَهُوَ مَنْشُوعٌ بِهِ

التَّنْوَاشِعُ [en-nevāşig] [نَاشِعَةٌ] [nāşigat]ın cem'idir, derede olan su akıntılarına denir.

الْإِنْشَاعُ [el-inşāġ] (hemzenin kesriyle) Alarga olmak ma'nāsınadır, yukālu: أَنْشَعُ عَنْهُ إِذَا تَنَحَّى

الْإِنْتِشَاعُ [el-intişāġ] [إِفْتِعَالٌ] [ifti'al] vezninde) إِنْشَاعٌ [intisāġ] ma'nāsınadır ki zikr olundu; yukālu: إِنْشَعُ البَعِيرُ بِمَعْنَى إِنْتَسَعُ

[ن غ غ]

التَّنْغُغُ [en-nuġnuġ] [هُدْهُدٌ] [hudhud] vezninde) Za'if ve ahmak kişiye denir; mü'ennesi نَغْغَةٌ [nuġnuġat]tır. Ve yumru ve semiz ferce denir. Ve boğazda küçük dil ile boğaz deliġinin beyninde olan mevzi'e denir. Ve boğazda çene dibinin yanında olan yumruca etçeġize denir. Ve devenin boynunun yukarisında olup geviş getirirken beri öte oynar; cem'i نَغَانِغٌ [negāniġ]dir.

التَّنْغَنَغَةُ [en-nagneġat] [زَلْزَلَةٌ] [zelzelet] vez-

ninde) Bir adamın نَغْنُغٌ [nuġnuġ] dedikleri 'uzv-ı mezkūrunda bir maraz hādis olmak ma'nāsınadır; yukālu: نَغْنُغٌ زَيْدٌ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا أَصَابَهُ دَاءٌ فِي نَغْنُغِهِ

[ن ف غ]

النَّفْعُ [en-nefġ] [نَفْعٌ] [nef' vezninde) ve

النَّفُوعُ [en-nufūġ] [فُعُودٌ] [ku'ūd] vezninde) Kesret ve zahmet-i 'amelden el içi nasırlanıp kabarmak ma'nāsınadır; yukālu: نَفَعَتْ يَدُهُ نَفْعًا وَنَفُوعًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا تَنَقَّطَتْ وَوَرَمَتْ مِنْ كَدِّ الْعَمَلِ

التَّنْفَعُ [et-teneffuġ] [تَفَعُّلٌ] [tefa'ul] vezninde) نَفَعٌ [nefġ] ma'nāsınadır.

[ن م غ]

النَّمْعَةُ [en-nemeġat] (fetehtla) Tāze çocuġun başında bingıldayık ta'bir olunan yumuşak ve müteharrik yere denir. Ve نَمْعَةُ الْقَوْمِ [nemeġatu'l-ķavm] Bir cemā'atin güzide ve muhtār ve zī-şānlarına itlāk olunur; yukālu: هُمْ نَمْعَةُ الْقَوْمِ أَيَّ خَيْرَاهُمْ وَوَسَطُهُمْ Ve نَمْعَةُ الْجَبَلِ [nemeġatu'l-cebel] Daġın yukarisından 'ibārettir. Ve çok mālā denir; yukālu: لَهُ نَمْعَةٌ مِنَ الْمَالِ أَيَّ كَثْرَةً

التَّنْمِيعُ [et-tenmiġ] Bir nesne siyāh ve kıızı ve ak alaca olmak ma'nāsınadır. Bu cihetle televvün tab'ı olan adama مَنَّعٌ [munemmeġu'l-halk] itlāk ederler; yukālu: رَجُلٌ مَنَّعٌ الْحَلْقَى أَيَّ مَثَلُونَ

[ن ه ب غ]

النُّهُوبُ [en-nuhbūġ] [عُضْفُورٌ] [uşfūr] vezninde) Bir kuş adıdır. Ve çektiri gibi uzun ve yüġrük gemiye denir ki Fāriside dūnī ve mu'arrebide دُونِيجٌ [dūniġ] derler.

FASLU'L-VĀV

(فَضْلُ الْوَاوِ)

[و ب غ]

الْوَبْغُ [el-vebg] (nebġ [nebġ] vezninde) Bir adamı 'ayblamak, 'alā-kavlin nāmūsuna ta'n eylemek ma'nāsınadır; yukālu: وَبَعَهُ وَبِعًا: مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا عَابَهُ أَوْ طَعَنَ عَلَيْهِ

الْأَوْبَغُ [el-Evbaġ] Bir mevzî' adıdır.

الْوَبْغُ [el-vebaġ] (fethateynle) Başta konak ta'bīr olunan kepek gibi nesneye denir. Ve deve kısmına mahsūs bir maraz adıdır ki devenin tüylerini tebāh eder.

الْوَبِغُ [el-vebiġ] (ketif [ketif] vezninde) Başı konaklı adama denir; yukālu: رَجُلٌ وَبِعٌ أَيْ دُوْهُبِرِيَّةٌ

الْوَبْعَةُ [el-vebeġat] (fetehtāla) Bir kavmin pek dirneklî miyāne ve mecma'larına denir ki deryānın engin yeri gibidir; tekūlu: رَأَيْتُهُ فِي وَبْعَةِ الْقَوْمِ أَيْ مَجْتَمِعِهِمْ وَوَسَطِهِمْ

الْوَبَاغَةُ [el-vebbāġat] (vāv'ın fethi ve bā'nın teşdidıyla) Dübüre denir, [ist] ma'nāsına; ve minhu yukālu: كَذَبْتُ وَبَاعْتُهُ أَيْ صَرِطُ

[و ت غ]

الْوَتْعُ [el-vetaġ] (vāv'ın ve tā-yı fevkiyyenin fethiyle) Güneh-kār olmak ma'nāsınadır; yukālu: وَتَعَ الرَّجُلُ وَتَعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَثَمَ Ve helāk olmak ma'nāsınadır; yukālu: وَتَعَ وَتَعَ الرَّجُلُ إِذَا صَارَ مَلُومًا Ve melūm ve ma'yūb olmak ma'nāsınadır; yukālu: وَتَعَ الرَّجُلُ إِذَا كَانَ قَلِيلَ الْكَلَامِ Ve bir yeri ağrıyıp dard-nāk olmak ma'nāsınadır; yukālu: وَتَعَ فُلَانٌ إِذَا وَجَعَ Ve bed-hüy olmak ma'nāsınadır; yukālu: وَتَعَ الْعُلَامُ إِذَا سَاءَ خَلْقُهُ

olmak ma'nāsınadır; yukālu: وَتَعَ الرَّجُلُ وَتَعَ زَيْدٌ إِذَا كَانَ جَاهِلًا Ve pek cāhil ve nādān olmak ma'nāsınadır; yukālu: وَتَعَ زَيْدٌ إِذَا كَانَ جَاهِلًا Ve 'avret kendi ferici derdine düşüp varını ferici önüne telef ve tebāh eder olmak ma'nāsınadır; yukālu: وَتَعَتِ الْمَرْأَةُ تَوْتَعٌ وَتَتَتَعُ إِذَا كَانَتْ مُضْبِعَةً لِنَفْسِهَا فِي فَرْجِهَا

الْإِيْتَاغُ [el-itāġ] (hemzenin kesriyle) Helāk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَوْتَعَهُ اللَّهُ أَيْ أَهْلَكَهُ Ve bir kimseyi habs eylemek, 'alā-kavlin bir beliyeye ilkā eylemek yāhūd bir ağrıya mübtelā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَوْتَعَ فُلَانًا إِذَا حَبَسَهُ أَوْ أَلْقَاهُ فِي بَلِيَّةٍ أَوْ أَوْجَعَهُ Ve bir kimse günāh irtikābıyla dīnini tebāh eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَوْتَعَ دِينَهُ بِالْإِثْمِ إِذَا أَفْسَدَهُ

[و ث غ]

الْوَتْعُ [el-vesġ] (vāv'ın fethi ve sā-yı müsellestenin sükūnuyla) Baş yarmak ma'nāsınadır; yukālu: وَتَعَ رَأْسَهُ وَتَعًا مِنَ الْبَابِ وَوَيْعَةُ [vesīġat] yap-mak ma'nāsınadır; yukālu: وَتَعَ نَاقَتَهُ إِذَا اتَّحَذَ لَهَا وَوَيْعَةُ

الْوَيْعَةُ [el-vesīġat] (sefīnet [sefīnet] vezninde) köşeġi helāk olan nākanın fercine idhāl ederler, niteki māddesinde beyān olundu. Ve kapta birbirinin üzerine döndürülmüş tiride denir, مَوْتُوغَةٌ [mevsūġat] dahi denir; yukālu: تَرِيدَةٌ وَوَيْعَةٌ وَمَوْتُوغَةٌ أَيْ رُدُّ بَعْضِهَا عَلَى بَعْضٍ Ve azca yağmura denir, وَوَيْعَةٌ [vesīġat] dahi denir, تَمْرَةٌ [temret] vezninde; yukālu: وَوَيْعَةٌ وَوَيْعَةٌ مِنَ الْمَطَرِ وَوَيْعَةٌ أَيْ قَلِيلًا مِنْهُ Ve bahār mevsiminde birbirine sarmaşmış her cins otluklar kıt'asına denir.

[و ز غ]

الْوَزْعَةُ [el-vezeġat] (vāv'ın ve zā-yı

mu'cemenin fethiyle) سَامٌّ أَبْرَضُ [sāmmun abraş] ismidir ki alaca keler ve ağulu keler dedikleri kelerdir; cüst ve çalāk olduğu için tesmiye olundu. Cem'-i cinsi وَزْغٌ [vezağ]dır ve cem'-i sīgı أَوْزَاعٌ [evzāğ]dır ve وَزْعَانٌ [vizgān]dır vāv'ın kesriyle ve وَزَاعٌ [vizāğ] vāv'ın kesriyle ve إِزْغَانٌ [izgān]dır hemze-i meksüre ile ki aslı وَزْعَانٌ idi.

الْوَزْغُ [el-vezağ] (fethateynle) Çabukluğa denir; yukālu: بِهِ وَزْغٌ أَيَّ حِفْمَةً وَسُرْعَةً Ve titremeğe denir; yukālu: أَخَذَهُ الْوَزْغُ أَيَّ الرِّعْشَةِ Ve zebūn ve nā-tivān ve cebān kimseye denir; yukālu: هُوَ وَزْغٌ أَيَّ حَارِضٍ فِشَلٍ

الْأَوْزَاعُ [el-evzāğ] وَزْغٌ [vezağ]ın cem'idir, zā'if ve zebūnlar demektir; yukālu: هُمْ أَوْزَاعٌ أَيَّ ضَعْفَاءُ

الْوَزْغُ [el-vezğ] نَزْغٌ [nezğ] vezninde) Nāka def'aten def'aten işemek ma'nāsınadır; yukālu: وَرَعَتِ النَّاقَةُ بَبُولَهَا وَرَعًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا رَمَتْهُ دُفْعَةً دُفْعَةً

الْإِيزَاغُ [el-izāğ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi nāka birden işemeyip def'aten def'aten işemek ma'nāsınadır; yukālu: أَوْرَعَتِ النَّاقَةُ بَبُولَهَا بِمَعْنَى وَرَعَتْ

التَّوَزِيغُ [et-tevzīg] Cenīn anası rahiminde süretlenmek ma'nāsınadır; yukālu: وَرَعٌ الْجَحِينِ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا صَوَّرَ فِي الْبَطْنِ

[و ش غ]

الْوَشْغُ [el-veşğ] (vāv'ın fethi ve şīn-i mu'cemenin sükūnuyla) Azca nesneye denir; yukālu: وَأَعْطَاهُ وَشْعًا أَيَّ قَلِيلًا Ve çöğdüreerek işemek ma'nāsınadır; yukālu: وَشَعٌ بِبَوْلِهِ وَشْعًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا رَمَى بِهِ

الْوَشُوعُ [el-veşūğ] صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Ağız otuna denir, وَجُورٌ [vecūr] ma'nāsına.

الْإِيشَاغُ [el-işāğ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi çöğdürerek işemek ma'nāsınadır;

yukālu: أَوْشَعُهُ إِذَا رَمَى بِهِ Ve ağıza devā dökme ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أَوْشَعُهُ Ve az 'atiyye vermek ma'nāsınadır; yukālu: أَوْشَعُ الْعَطِيَّةِ إِذَا قَلَلَهَا

التَّوَشِيغُ [et-tevşīg] Libāsa yol yol kan buluşturmamak ma'nāsınadır; yukālu: وَشَعُ الثَّوْبِ بِالْدمِ إِذَا لَطَخَهُ بِهِ حَتَّى يَصِيرَ عَلَيْهِ طَرَاتِقٌ

التَّوَشُّغُ [et-teveşşūğ] تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Ālūde olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَوَشَّعَ بِالسُّوءِ إِذَا تَلَطَّحَ بِهِ

الْإِسْتِشْيَاغُ [el-istişyāğ] Köhne ve yırtık kova ile su çekmek ma'nāsınadır; yukālu: اسْتَوَشَّعَ السَّاقِي إِذَا اسْتَقَى بِدَلْوٍ وَاهِيَةٍ

[و ل غ]

الْوَلْغُ [el-velğ] (vāv'ın fethi ve zammı ve lām'ın sükūnuyla) ve

الْوُلُوعُ [el-vulūğ] قُعُودٌ [ku'ūd] vezninde) ve

الْوَلْعَانُ [el-veleğān] (fetehtla) Köpek kısmı dilinin ucuyla kaptan nesne içmek, 'alā-kavlin dilini kaba kacağa sokup yalamak ma'nāsınadır; yukālu: وَلَعُ الْكَلْبِ فِي الْإِنَاءِ وَفِي الشَّرَابِ وَمِنْهُ وَبِهِ يَلْعُ كَبْهَبٌ وَيَالْعُ وَيَلْعُ كَوْرَتْ يِرْتٌ وَيَلْعُ وَيُلْعُ كَوَجَلٌ وَيُوجَلُ وَيُلْعَا وَيُلْعَا وَيُلْعَانَا إِذَا شَرِبَ مَا فِيهِ بِأَطْرَافِ لِسَانِهِ أَوْ أُدْخِلَ لِسَانَهُ فِيهِ فَحَرَكَهُ Bu maddenin isti'mālī sib'a ve sāhib-i cenāh olandan zübāba mahsüstür. Şārihin beyānına göre bu mādde bāb-ı sālīsten ve bāb-ı sānīden ve bāb-ı sādīsten ve rābi'den masūğ olur. Ve يَلْعُ kelimesinden vāv'ın sükūtu gibi, müstakbelinden vāv sākıt olur. Ve ba'zen elife kalble يَالْعُ dahi denir, lākin bāb-ı rābi'den sākıt olmaz.

الْوَلُوعُ [el-velūğ] صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Ekl ve şürb edecek cüz'ī nesneye denir; yukālu: مَا وَلَعٌ وَلُوعًا أَيَّ لَمْ يَطْعَمَ شَيْئًا

الْمِيلِغُ [el-mīlağ] ve

الْمِيلَاغُ [el-mīlağat] (mīm'lerin kesriyle)

Şol kaba denir ki a'rāb kısmı ona tu'ce me için kan koyup köpeğe yalattırlar. Ba'dehu mutlakan köpeğe mahsūs kapta isti'māl olundu. Ba'zen taştan dahi ederler, Türkīde yalak ta'bīr olunur.

وَالِغُ [Vāliġ] Aḥsā ile Yemāme beyninde bir daġın adıdır.

وَالِغُونُ [Vāliġūn] (lām'ın kesriyle) Bir dere adıdır; bunun i'rābı نَصِيْبِيْنَ kelimesinin i'rābı gibidir.

وَالِغُونُ [Velġūn] [ceyhūn] vezninde) Bahreyn eyāletinde bir karye adıdır.

أَلْوَلَعَةُ [el-velġat] [temret] vezninde) Küçük kovaya denir.

أَلْإِيْلَاقُ [el-īlāġ] (hemzenin kesriyle) Kelbe nesne yedirip içirmek ma'nāsınadır; yukālu: أَوْلَعُ الْكَلْبِ إِذَا سَقَاهُ

أَلْمُسْتَوْلِغُ [el-mustevliġ] (ism-i fā'il bünye-siyle) Şol havsalası vāsi' ve cibilleti rezīl kimseye itlāk olunur ki aslā zemm ve kadh ve 'ayb ve 'ār cihetinden mübālātı ve te'essür ve infī'ālī olmaya; yukālu: رَجُلٌ مُسْتَوْلِغٌ إِذَا كَانَ لَا يُبَالِي دُمًّا وَلَا عَارًا

[و م غ]

أَلْوَمِغَةُ [el-vemġat] [temret] vezninde) Uzun saça denir.

FASLU'L-HĀ'

(فَضْلُ الْهَاءِ)

[ه ب غ]

أَلْهُبُوعُ [el-hubūġ] [ku'ūd] vezninde) Uyumak ma'nāsınadır; yukālu: هَبَعَ الرَّجُلُ هُبُوعًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا نَامَ

[ه ب ن غ]

أَلْهَبَيْعَةُ [el-hebeynaġ] [hemeysa'] vezninde) Ahmak adama denir.

[ه د غ]

أَلْهَدِغُ [el-hedġ] [ledġ] vezninde) Vurup yarmak ma'nāsınadır; yukālu: هَدَغَهُ هَدَاً مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ بِمَعْنَى فَدَغَهُ

أَلْإِنْهَدَاغُ [el-inhidāġ] Kuru nesne yumuşamak ma'nāsınadır; yukālu: إِنْهَدَغَ الشَّيْءُ إِذَا لَانَ بَعْدَ يُبْسٍ إِنْهَدَغَتِ الرُّطْبَةُ إِذَا أَنْفَضَحَتْ

أَلْمُنْهَدِغُ [el-munhedim] [munhedim] vezninde) Sıvık ve yumuşacık ta'āma denir, çorba ve lapa gibi.

[ه د ل غ]

أَلْهَدْلَوْغَةُ [el-hidlevġat] (hā'nın kesriyle) هَزْكَوْلَةٌ [hirkevlet] vezninde ve hā'nın ve lām'ın zammıyla cā'izdir) Yakışksız, endāmı çirkin ahmak adama denir.

[ه ذ ل غ]

أَلْهُذْلُوعُ [el-huzlūġ] (zāl-ı mu'ceme ile) عُضْفُورٌ [uşfūr] vezninde) Kalın dudaklı adama denir; yukālu: رَجُلٌ هُذْلُوعٌ أَيُّ الْعَلِيظِ: الشَّفَةِ

[ه ر ن غ]

أَلْهُزْنُوعُ [el-hurnūġ] [uşfūr] vezninde) Kolğan dikenine şebih bir me'kul

nebāt adıdır. Bunu teke sakalı dedikleri otluk ile beyān ederler.

[ه ق غ]

الهُكُوعُ [el-hukūg] (kāf'la فُعُودٌ [ku'ūd] vezninde) Açlıktan yāhūd bir marazdan za'if ve zebūn olmak ma'nāsınadır; yukālu: هَمَّعَ فَلَانَ هُفُوعًا مِّنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا ضَعُفَ مِنْ جُوعٍ أَوْ مَرَضٍ

[ه ل غ]

الهِلْيَاغُ [el-hilyāg] (ciryāl [ciryāl] vezninde) Bir küçük yırtıcı cānver adıdır.

[ه م غ]

الهِمْيَاغُ [el-himyāg] (hā'nın kesriyle [giryen] vezninde) Çabuk ölüme denir, mevt-i mu'accel ma'nāsına.

الهِمَّغُ [el-hemg] (demg [demg] vezninde) Baş yarmak ma'nāsınadır; yukālu: هَمَّعَ رَأْسَهُ هَمَّعًا مِّنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا شَدَّخَهُ

الهِمْيَاغُ [el-hemyāg] (hayder [hayder] vezninde) Bādincān ağacına denir, شَجَرَةُ الْمَعْدِ [şeceretu'l-mağd] ma'nāsına.

الْإِنْهِيْمَاغُ [el-inhimāg] Tāze hurmā çatlamak ma'nāsınadır; yukālu: إِنَّهَمَّعَتِ الرُّطْبَةُ إِذَا أَنْسَدَخَتْ Ve yara ve çiban makülesi sulanmak ma'nāsınadır; yukālu: إِنَّهَمَّعَتِ الْفُرْحَةُ إِذَا ابْتَلَّتْ

[ه ن ب غ]

الْهَنْبُغُ [el-hunbuğ] (kunfuz [kunfuz] vezninde) Pek acıkmağa denir; tekülü: أَقْلَقَنِي الْهَنْبُغُ أَيُّ شِدَّةِ الْجُوعِ Ve pek açlığa denir; tekülü: أَخَذَنِي الْهَنْبُغُ أَيُّ الْجُوعِ الشَّدِيدِ Ve gubār olan toprağa denir ki ednā rüzgār ile tozup gider. Ve arslana denir. Ve fersiz za'ife hatuna denir. Ve hemec ve şaşkın 'avrete denir; yukālu: هِيَ هُنْبُغٌ أَيُّ الضَّعِيفَةِ الْبَطْشِ وَكَذَا الْحَمَقَاءُ

الْهِنْبَاغُ [el-hinbāg] (hā'nın kesriyle) Bu

dahi pek açlığa denir.

الْهَنْبَعَةُ [el-henbeğat] (dahrecet [dahrecet] vezninde) Acıkmak ma'nāsınadır; yukālu: هَنْبَعُ الْعَجَاظِ إِذَا كَثُرَ وَتَارَ هَنْبَعُ الْعَجَاظِ إِذَا كَثُرَ وَتَارَ

الْهَيْنَغُ [el-heynag] (heykel [heykel] vezninde) Rūspī kariya denir. Ve herkese esrārını fāş eden 'avrete denir. Ve be-gāyet dahhāke olan kariya denir; yukālu: هِيَ هَيْنَغٌ أَيُّ فَاجِرَةٍ وَكَذَا مُظْهِرَةٌ سِرِّهَا لِكُلِّ أَحَدٍ وَكَذَا ضَحَاكَةٌ

الْمُهَانَعَةُ [el-muhāneğat] (mufā'alet [mufā'alet] vezninde) Nisvānla erişip oynaşmak ma'nāsınadır; yukālu: هَانَعَهَا إِذَا غَازَلَهَا

[ه و غ]

الْهَوُغُ [el-hevg] (sevğ [sevğ] vezninde) Şey'-i kesire denir.

[ه ي غ]

الْأَهْيَاغُ [el-ehyāg] (efdal [efdal] vezninde) Ma'āş cihetiyle huzūr ve refāhiyetli adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَهْيَعُ أَيُّ أَرْغَدَ الْعَيْشِ Ve çok suya denir; yukālu: مَاءٌ أَهْيَعُ أَيُّ أَكْثَرَ Ve ucuzluk, bolluk yıla denir; yukālu: عَامٌ أَهْيَعُ أَيُّ مُخْصَبٌ مُعْشَبٌ

الْأَهْيِيْعَانُ [el-ehyeğān] (tesniye bünyesiyle) Ucuzluk, bolluk ile hüsn-i hāle itlāk olunur. Ve ekl ve cimā'a itlāk olunur, 'alā-kavlin ekl ve şürbe itlāk olunur.

التَّهْيِيْعُ [et-tehyiğ] (tef'īl [tef'īl] vezninde) Yağmur yeri tamām ıslatmak ma'nāsınadır; yukālu: هَيَّعَ الْمَطْرُ الْأَرْضَ إِذَا جَادَهَا Ve tiridi yağa kandırmak ma'nāsınadır; yukālu: هَيَّعَ الثَّرِيدَةَ إِذَا أَكْثَرَ وَدَكَّهَا

نَجَزَتِ الْعَيْنُ بَعُوْنَهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى

BĀBU'L-FĀ'
(بَابُ الْفَاءِ)

ف

FASLU'L-HEMZE
(فَصْلُ الْهَمْزَةِ)

[أ ث ف]

الْأُنْفِيَّةُ [el-uşfiyyet] (hemzenin zammı ve kesri ve fā-yı meksüre ve yā-yı müşedde-de ile) Saç ayağına denir; murād bir ayağı olacaktır. Üçüne birden **أَنْفِي** [eşāfiyy] denir sahrāda oldukça. Üç taşı müselleş-güne ki ocak taşı ta'bir olunur, çatıp üzerine tencere vaz' ederler. Ve şehirlerde demirden ittihāz ederler; cem'i **أَنْفِي** [eşāfiyy] dir yā'nın teşdidi ve tahfifiyle. Ve ba'zen tencerenin bir tarafını dağdan ve kayadan bir tümseğe koyup iki yanına iki uygun taş çatarlar. Ve o tümseğe **ثَالِثَةُ الْأَنْفِي** [şālişetu'l-eşāfiyy] itlāk ederler. Ve onu dāhiye-i 'azīme ma'nāsına isti'māl ederler. Meselā bir kimse ser-zede-i zuhūr olan şūriş ve fitnelerde dā'imā pīş-kār ve pīş-kadem olsa ona **ثَالِثَةُ الْأَنْفِي** [şālişetu'l-eşāfiyy] itlāk ederler. Ve bir adama beddu'ā mevki'inde **رَمَاهُ اللَّهُ بِثَالِثَةِ الْأَنْفِي** derler, "Hak ta'ālā onu belālardan belāya düşürüp üçüncü mertebede uğrattığı belāyı beliyeye envā'ından gāyetü'l-gāye a'zamı kıl-sın!" Şārihin beyānına göre **أُنْفِيَّةُ** [uşfiyyet] in vezni **أَفْعُولَةٌ** [uf'ūlet] ve 'inde'l-ba'z **فُعْلِيَّةُ** [fu'liyyet]tir. Ve

أُنْفِيَّةُ [uşfiyyet] 'Aded-i kesire denir. Ve cemā'at-i insāniye itlāk olunur. Bu ma'nālarda üç ayağın cem'iyyeti tasavvuruyla itlāk olunmuştur; yukālu: **بَقِيَّتٌ مِنْهُمْ** **أُنْفِيَّةُ أَيَّ عَدَدٍ كَثِيرٍ وَكَذَا أَجْمَاعَةٌ**

الْأَنْفُ [el-esf] (hemzenin fethi ve šā'nın sükūnuyla) Bir adamın ardına düşüp kovup gitmek ma'nāsınadır; yukālu: **أَنْفَهُ أَتَفَّأَتْ** **مَنْ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا تَبِعَهُ وَطَرَدَهُ**

ma'nāsınadır; yukālu: أَتْفُهُ أَتْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا طَلَبَهُ

أُتَيْفِيَّةٌ [Useyfiyet] (حَدِيثِيَّةٌ [hudeybiyet] vezninde) Yemāme'de Cerir el-Ḥatafā nām şā'irin evlādına mahsūs bir karye adıdır.

ذُو أُتَيْفِيَّةٍ [Zū Useyfiyet] 'Aķıķ-i Medīne'de bir mevzi' adıdır.

أُتَيْفِيَّاتٌ [Useyfiyāt] Bir mevzi' adıdır, 'alā-kavlin أَتْفِيٌّ [eşāfiyy] tarzında bir niçe cibāl-i sığara itlāk olunur.

الْمُعَوِّثُ [el-mu'eşşef] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Etine dolu, yassı gövdeli tıknaz bodura denir; yukālu: رَجُلٌ مُؤْتَفٌ أَي قَصِيرٌ عَرِيضٌ تَارٌ لِحِيمٍ

الْأَنْفِ [el-āşif] ثَابِتٌ [şābit] vezninde ve mürādifidir; yukālu: شَيْءٌ أَنْفٌ أَي ثَابِتٌ وَهُوَ أَنْفٌ لَهُ أَي تَابِعٌ

الْأَنْفَانِي [el-eşāfiyy] أُتْفِيَّةٌ [uşfiyyet] in cem'idir ki zikr olundu. Ve bi't-teşbih felekte Kıdr ta'bīr ettikleri kevākib-i müstedirenin re'si hizāsında bir niçe kevākib-i müctemī'aya itlāk olunur ki semt-i şimālīde olur, Türkīde dahi Saç Ayağı ta'bīr olunur.

التَّائِفُ [et-te'şif] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Tencereyi saç ayağı üzere komak ma'nāsınadır; yukālu: أَنْفُ الْغَدْرِ إِذَا جَعَلَهَا عَلَى الْأَنْفَانِي

التَّائِفُ [et-te'eşşuf] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Bir nesnenin çevresini ihāta eylemek ma'nāsınadır; yukālu: وَأَنْفُهُ إِذَا تَكَتَّمَهُ Ve bir nesneye ayrılmamak vech üzere dā'imī ülfet ve mülāzemet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَأْتَفُ الْمَكَانَ إِذَا لَزِمَهُ وَالْفَهْهُ وَلَمْ يَبْرَحْهُ Ve bir kimsenin üzerine düşüp ibrām ve ilhāh ederek bir māddeye igrā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَأْتَفُهُ إِذَا تَبِعَهُ وَالْحَّ عَلِيهِ وَلَمْ يَبْرَحْ يُعْرِبُهُ

أ خ ف

أَخَيْفٌ [Uḫayf] (ḫā-yı mu'ceme ile زَبِيرٌ [zubeyr] vezninde yāhūd أَحْمَدُ [aḫmed] veznindedir) Mucfir b. Ka'b b. el-'Anber ismidir. Kavlı-sāniye göre mahall-i zikri işbu fā' bābından ḫā-yı mu'ceme faslı olur.

أ د ف

الْأَدَافُ [el-udāf] (عُرَابٌ [gürāb] vezninde) Zekere denir. Ve kulağa denir; yukālu: إِشْتَكَى أَدَافَهُ أَي ذَكَرَهُ وَكَذَا أَدْنُهُ

أُدْفِيَّةٌ [Udfiyyet] (أُشْفِيَّةٌ [uşfiyyet] vezninde) Benū Ḳuşeyr yurdunda bir dağdır.

أَدْفُ [Edfū] (hemzenin fethi ve zammı ve fā-yı mazmūme ile ba'zen zāl-ı mu'ceme ile ve bā'zen şā-yı müsellese ile zikr edeller) İskenderiyye kurbünde bir karye adıdır. Ve Şā'īd eyāletinde bir küçük belde adıdır; İmām Muḫammed b. el-Udfuvī en-Naḫvī el-Mufessir ondandır, kırk cildde bir tefsīr te'lif eylemiştir. Ve fukahādan Ca'fer b. Şa'leb b. Ca'fer ki 'Abdullāh b. Şa'leb dahi derler, oradandır.

أ ذ ف

الْأَذَافُ [el-uzāf] (zāl-ı mu'ceme ile عُرَابٌ [gürāb] vezninde) Zekere denir.

تَأْدِفُ [Te'zif] (تَضْرِبُ [taḍribu] vezninde) Ḥaleb şehrine bir berīd mesāfede bir mevzi' adıdır.

أ ر ف

الْأُرْفَةُ [el-urfet] (عُرْفَةٌ [gurfet] vezninde) Arāzī beyninde olan had ve sınıra denir. Cem'ī أَرْفٌ [uref] gelir, عُرْفٌ [guref] vezninde. Kāle'ş-şārih 'an 'Oşmān radiyallāhu 'anhu: "الْأُرْفُ تَقْطَعُ كُلَّ شُمْعَةٍ" Güyā ki bu kelāmı şerikine nazaran söylemiştir. Ve

dügmeye denir, عُقْدَةٌ [ʕuqdet] ma'nāsına; yukālu: أُرْفَةٌ شَدِيدَةٌ أَيْ عُقْدَةٌ

الأُرْفِيُّ [el-urfiyy] (فُرْيِيٌّ [kumriyy] vezninde) Hālis süte denir. Ve mesāhat-ı arāzī edip had ve sınıır taʕyīn eden üstād mühendise denir.

التَّارِيفُ [et-teʕrif] Arāzīyi bulup had ve sınıır taʕyīn eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَرْفَ عَلَى الْأَرْضِ عَلَى بِنَاءِ الْمُجْهُولِ إِذَا جُعِلَتْ لَهَا أُرْفَةٌ وَتُسَمَّى أُرْفَ الْخَبْلِ إِذَا عَقِدَهُ

المُؤَارِيفُ [el-muʕārif] (مُخَالِفٌ [muḫālif] vezninde) Bir adamın sınıır taşıına denir; tekūlu: هُوَ مُؤَارِيفِي أَيْ حَدُّهُ إِلَى حَدِّي فِي السُّكْنَى وَالْمَكَانِ

[أ ز ف]

الأَزْفُ [el-ezef] (hemzenin ve zā-yı muʕcemenin fethiyle) ve

الأزوفُ [el-uzūf] (فُعُودٌ [kuʕūd] vezninde) Bir nesnenin vakti gelip çatmak ma'nāsınadır; yukālu: أَرْفَ التَّرْحُلُ أَرْفًا وَأَرْوْفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا دَنَا Ve ʕacele eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَرْفَ الرَّجُلُ إِذَا عَجَلَ Ve yara onulmak ma'nāsınadır; yukālu: أَرْفَ الْجُرْحُ وَأَرْفٌ وَأَرْفٌ أَرْفًا وَأَرْوْفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالثَّانِي وَالْحَامِسِ إِذَا انْدَمَلَ Ve azalmak ma'nāsınadır; yukālu: أَرْفَ الشَّيْءُ أَرْفًا وَأَرْوْفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا قَلَّ

أَرْفٌ [ezef] Maʕāş darlığına itlāk olunur; dar nesnenin eczāsı birbirine karīb olmak tasavvuruna mebnīdir; yukālu: فِي عَيْشِهِ أَرْفٌ أَيْ ضَيْقٌ وَسَوْءٌ خَالٍ

الأَزْفَةُ [el-āzifet] (سَالِفَةٌ [sālifet] vezninde) Yevm-i kıyāmete itlāk olunur; karībetü'l-vürūd olduğu için; ve minhu kavlıhu taʕālā: ﴿أَرْفَتِ الْأَزْفَةُ﴾ أَيْ دَنَتِ الْقِيَامَةُ

المَرْهَافَةُ [el-meʕzefet] (مَرْحَلَةٌ [merḫalet] vezninde) Murdāra ve necis ve kāzüreye

denir. Cemʕi مَآزِفٌ [meʕāzif] gelir, مَرَاجِلٌ [merāḫil] vezninde.

الأَزْفِيُّ [el-ezfā] (سَكْرِيٌّ [sekrā] vezninde) Sürʕat ve neşāt ma'nāsınadır; yukālu: أَقْبَلَ يَمْشِي الْأَزْفِيُّ أَيْ بِسُرْعَةٍ وَنَشَاطٍ

الإِيزَافُ [el-izāf] (hemzenin kesriyle) İvdirmek ma'nāsınadır; tekūlu: أَرْفِي إِيزَافًا أَيْ أَعْجَلَنِي

المُتَآزِفُ [el-muteʕāzif] (مُتَفَاعِلٌ [tefāʕul] vezninde) Aʕzā ve endāmı dirnekli tıknaza bodura denir; yukālu: رَجُلٌ مُتَآزِفٌ أَيْ الْقَصِيرُ مَكَانٌ Ve daracık yere denir; yukālu: مَكَانٌ رَجُلٌ مُتَآزِفٌ أَيْ ضَيْقٌ Ve bed-hüy ve teng-meşreb adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُتَآزِفٌ أَيْ السَّيِّءُ الْخُلُقِ الضَّيْقُ الضُّدِرُ

التَّآزِفُ [et-teʕāzuf] (تَفَاعُلٌ [tefāʕul] vezninde) Adımları birbirine yakın ve sıkı atarak yürüme ma'nāsınadır; yukālu: يَمْشِي مُتَآزِفًا Ve birbirine yakın olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَآزَفُوا إِذَا تَدَانَى بَعْضُهُمْ مِنْ بَعْضٍ

[أ س ف]

الأسفُ [el-esef] (hemzenin ve sīn'in fethiyle) Pek mahzūn ve gam-nāk olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَسَفٌ عَلَيْهِ أَسْفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا حَزِنَ أَشَدَّ الْحُزْنَ

Müellifin Başāʕir'de beyānına göre أسَفٌ [esef] lafzının hakīkati intikām kasdıyla dem-i kalbin severānından ʕibārettir. Taht-ı iktidārında olan kimse hakkında münteşir olursa, harāret-i gazaba münkalib olur; taht-ı kuvvetinde olmayan hakkında münkalib olmakla hüzn ve gussaya münkalib olur. Hattā İbn ʕAbbās radiyallāhu ʕanhumā hazretlerinden bir kimse hüzn ve gazabın hakikatinden suʕāl eyledikte "mahrecleri vāhid ve taʕbīrleri

muhtelifdir” diye cevāb eylediler. İntehā. Ve

أَسْفَ [esef] Darılmak ma'nāsındır; yukālu: **أَسْفَ عَلَيْهِ إِذَا غَضِبَ وَسُئِلَ عَلَيْهِ الصَّلَاةَ وَالسَّلَامَ عَنْ مَوْتِ الْفَجَاءَةِ فَقَالَ «رَاحَةٌ لِلْمُؤْمِنِ وَأَخْذَةٌ لِكَافِرٍ» وَيُرْوَى «أَسْفَ»** مثل كَتَبْتُ أَي أَخَذْتُ سَخَطِ Ya'nī mevt-i müfāce'e dā'imā müsta'idd-i mevt olan ehl-i imān hakkında rāhattır, zīrā teheyü' ve isti'dādı hasebiyle tedārüklü bulunmakla tevbe ve inābete muhtāc olmamak 'ilāvesiyle mihnet-i sekreden dahi sālīm olur. Ammā kāfir hakkında eser-i gazab-ı rabbānīdir, zīrā tevbe ve tedārüke vakt-i fırsat bulmayıp küfr ve dalāletiyle ahz olunmağın bi'se'l-karār cānibine 'azīmeti derkārdir.

الْأَسَافَةُ [el-esāfet] [كَسَافَةٌ] [kesāfet] vezninde) Vech-i mezkūr üzere pek mahzūn ve gam-gīn olmak ma'nāsından ismdir, ziyādesiyle mahzūnluğa denir; yukālu: **أَسِيفٌ لِكُفْرِهِ أَي أَشَدُّ الْحُزْنَ** [esif] ma'nāsından ismdir ki ırgatlığa ve köleliğe denir. Ve yer yufka topraklı olmağa denir ve öylesi yere denir, ke-mā se-yuzkeru. Ve bir kabīle adıdır.

الْأَسِيفُ [el-esif] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) İrgata denir, **أَجِيرٌ** [ecir] ma'nāsına. Ve mahzūn ve gam-nāka denir. Ve kula denir, **عَبْدٌ** [abd] ma'nāsına. Ve pīr-i fāniye denir. Ve bağı yufka, rikkat-i kalb sāhibi olan kimseye denir ki cüz'ī 'arızadan müte'essir ve mahzūn olur; yukālu: **رَجُلٌ أَسِيفٌ أَي السَّرِيعُ** Ve bünyesi zebūn ve nahif insān ve hayvāna denir ki her ne kadar perveriş bulsa aslā semirmez ola; yukālu: **رَجُلٌ وَفَرَسٌ أَسِيفٌ أَي لَا يَكَادُ يَسْمُرُنْ**

الْأَسُوفُ [el-esūf] [صَبُورٌ] [şabūr] vezninde) Bu dahi bağı yufka rikkat-i kalb sāhibi

serī'ü'l-hüzn adama denir.

الْأَسِيفَةُ [el-esifet] [سَفِينَةٌ] [sefinet] vezninde) ve

الْأَسَافَةُ [el-usāfet] [كُنَاسَةٌ] [kunāset] vezninde) ve

الْأَسَافَةُ [el-esāfet] [سَحَابَةٌ] [sehābet] vezninde) Toprağı yufka, 'alā-kavlin aslā nebāt bitirmez olan yere denir; yukālu: **أَرْضٌ أَسِيفَةٌ وَأَسَافَةٌ وَأَسَافَةٌ أَي رَقِيقَةٌ أَوْ لَا تُثْبِتُ**

الْأَسِيفَةُ [el-esifet] [فَرِحَةٌ] [ferihāt] vezninde) Aslā nebāt bitirmeyen yere denir; yukālu: **أَرْضٌ أَسِيفَةٌ أَي بَيْتَةُ الْأَسَافَةِ لَا تَكَادُ تُثْبِتُ**

أَسْفَ [Esef] [أَسَدٌ] [esed] vezninde) Nehrevān kazāsında bir karye adıdır.

يَاسُوفٌ [Yāsūf] [يَاْمُورٌ] [yāmūr] vezninde) Nābulus kurbünde bir karyedir.

أَسْفَى [Esefā] (fethateynle) Aksā-yı Mağrib'de bir beldedir.

أُسْفُونًا [Usfünā] (hemzenin zammıyla) Ma'arra kurbünde bir karyedir.

إِسَافٌ [isāf] [كِتَابٌ] [kitāb] vezninde ve **سَحَابٌ** [sehāb] vezninde) Bir sanem-i mahsūs ismidir ki 'Amr b. Yahyā el-Ḥuzā'ī nām kimse onu Şafā'ya ve nā'ile nām sanemi Merve'ye nasb eylemişti. Onlar için mukābile-i Ka'be'de kurbānlar zebh ederler idi. Bazılar dediler ki onlar Curhum kabilesinden iki kimse idi: biri İsaf b. 'Amr ve biri Nā'ile bint Suheyl idi, Ka'be'de zinā ettikleri için mesh olup taş olmuşlar idi; murūr-ı eyyāmla Ḳureyş kabilesi onlara perestiş ederler idi. Ve

إِسَافٌ [İsāf] [كِتَابٌ] [kitāb] vezninde) Esmā-i ricāldendir: İsaf b. Enmār ve İsaf b. Nehik 'alā-kavlin Nehik b. İsaf ashābandandır.

الْإِسَافُ [el-īsāf] (hemzenin kesriyle) Darılmak ma'nāsındır; yukālu: **أَسْفَهُ إِذَا أَعْضَبَهُ**

يُوسُفُ [Yūsuf] (yā'nın zammı ve sīn'in harekât-ı selâsıyla ve gâh olur ki hemze ile يُوسُفُ [Yu'suf] dahi denir) 'Ale'l-vücüh ism-i İbn Ya'qûb 'aleyhime's-selâmdır, ke-mâ kâle'n-Nebiyu 'aleyhi's-selâm: **الْكَرِيمُ بْنُ الْكَرِيمِ بْنِ الْكَرِيمِ يُوسُفُ بْنُ يَعْقُوبَ عَلَيْهِمُ السَّلَامُ** Mü'ellifin Başa'ir'de beyânına göre ism-i a'cemîdir, ya'nî Ya'qûb ve İbrâhîm gibi Süryânîdir.

التَّاسُفُ [et-te'ssuf] (تَعْلَلُ [tefa'ul] vezninde) Tahassür ile yanıp yakılmak ma'nâsınadır; yukâlu: **تَأْسَفُ عَلَيْهِ إِذَا تَلَهَّفَ**

[أ ش ف]

الْإِسْفَى [el-işfâ] (hemzenin kesri ve fâ'nın fethiyle) Papuççuların biz ta'bîr eyledikleri âlete denir; cem'i أَشَافِي [eşâfiyy] gelir hemzenin fethiyle. Şârih der ki ekser-i nûsahta **الإِسْكَافُ** 'unvânında mersûm olmakla tuğyân-ı kalem-i nâsihtir, savâb olan **الإِسْكَافُ** olmaktır ve bu mâdde zü'l-vecheyn olmakla mu'tell bâbında dahi mersûmdur.

[أ ص ف]

أَصْفُ [Āşaf] (هَاجَرَ [hâcer] vezninde) Süleymân Peygamber 'alâ-nebiyyinâ ve 'aleyhi's-selâm hazretlerinin kâtibi ismidir ki ism-i a'zam berekâtıyla serîr-i Bilkîs'ı fi'l-hâl huzûr-ı Süleymânî'de ihzâr eyledi, niteki **قُرْآن-ı kerîm**'de kıs-sası mansûstur.

الأَصْفُ [el-eşaf] (fethateynle) **كَبَّرَ** [keber] ismidir ki kebere ta'bîr olunan nebâtür.

[أ ف ف]

الْأَفْ [el-eff] (hemzenin fethi ve fâ'nın teşdidiyle) Gam ve gussadan yâhüd kalb sıkıntısından of demek ma'nâsınadır; yukâlu: **أَفَ الرَّجُلُ أَفًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا**

تَأَفَّفَ مِنْ كَرْبٍ أَوْ ضَجْرٍ **الْأَفْ** [el-uff] (hemzenin zammıyla) Kelime-i tekerrüh ü tazaccürdür ki lisânımızda işbâ'-ı zamme ile of ve ba'zen istihcân ve istikrâh mevki'inde tuf ta'bîr olunur. Ma'nâ-yı istikzârdan me'hûzdur, ke-mâ se-yuzkeru.

Ve işbu **أَفْ** [uff] lafzında kırk lügat vardır: **أَفْ** [uffu] derler, hemzenin zammı ve fâ'nın harekât-ı selâsıyla. Ve âhire tenvîn idhâl ederler. Ve tenvîn ve bilâ-tenvîn sûretlerinden fâ'yı tahfif ederler. Ve **أَفْ** [uf] derler, **طُفْ** [tu'f] vezninde ve **أَفْ** [uff] derler, fâ'nın teşdidiyle ki ictimâ'-ı sâkineynledir. Ve **أُفِّي** [uffî] derler, imâlesiz. Ve **أُفِّي** [uffî] derler, imâle-i mahza ile. Ve **أُفِّي** [uffî] derler, imâle-i beyne beyne ile. Ve bu üç sûrette elif te'nîs içindir. Ve **أُفِّي** [uffî] fâ'nın kesriyle ya'nî izâfetle. Ve **أُفُوهُ** [derler] derler, fâ-yı müşeddedenin işbâ'-ı zammıyla. Ve **أُفُّهُ** [uffuh] derler, fâ-yı müşeddedenin harekât-ı selâsıyla. Ve **إِفْ** [if] derler, hemzenin kesriyle, **مِنْ** [min] vezninde. Ve **إِفْ** [iff] derler, hemzenin kesri ve fâ-yı müşeddede ile. Ve **إِفْ** [ifi] derler, kesre-teynle muhaffef olarak. Ve **إِفْ** [ifin] derler hemzenin kesri ve tahfif ve tenvînle. Ve **إِفْ** [iff] derler, hemzenin kesri ve fâ-yı müşeddedenin harekât-ı selâsıyla. Ve **إِفْ** [iffu] derler, hemzenin kesri ve fâ-yı müşeddedenin zamm üzere binasıyla. Ve **إِفَّا** [iffâ] derler, **إِنَّا** [innâ] vezninde ve **إِفِي** [ifî] derler, hemzenin kesri ve fâ'nın imalesiyle. Ve bu üçte hemzenin fethiyle de lügattir. Ve **أَفْ** [ef] derler **عَنْ** [an] vezninde. Ve **أَفْ** [effi] derler, hemzenin fethi ve fâ-yı müşeddedenin kesriyle. Ve **أَفِ** [āfi] derler

hemzenin meddi ve fā'nın kesriyle. Ve أَفِ [āfin] derler, hemzenin meddi ve tenvîle. Pes mecmû'u kırk lügat olmuştur.

الْأَفَافُ [el-effāf] (شَدَادٌ [šeddād] vezninde) Ekseri of diyen adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَفَافٌ أَي الكَثِيرُ التَّأَفُّفُ

التَّأَفُّفُ [et-te'fif] ve

التَّأَفُّفُ [et-te'effuf] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Bir kimse gam ve endühtan yâhüd kalb sıkıntısından yâhüd bir kimseden teng-dil ve ser-girân olduğundan nâşî of demek ma'nâsınadır; yukālu: أَفَّفَ الرَّجُلُ أَفًّا وَتَأَفَّفَ إِذَا قَالَ أَفًّا

الْأَفُّ [el-uff] (hemzenin zammıyla) Tırnak kesintisine, 'alā-kavlin çirkinde yâhüd kulak çirkinde denir. Ve yerden kaldırılan ağaç ve kamış parçalarına denir ki mühmel nesnelere. Ve bazıları dedi ki أَفُّ [uff] kulak çirkinde ve تُفُّ [tuff] tã-yı fevkiye ile tırnak çirkinde denir yâhüd أَفُّ [uff] kelimesi killet ma'nâsınadır ve تُفُّ [tuff] ona itbā'an zikir olunur.

الْأَفَّةُ [el-uffet] (فُنَّةٌ [kuffet] vezninde) Korkak, cebân adama denir. Ve aslâ nesneye mâlik olmayan mukill ve mu'dim ve müflis kimseye denir. Ve murdâr ve âlûde kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ أَفَّةٌ أَي جَبَانٌ وَكَذَا مُعَدِّمٌ مُقِلٌّ وَكَذَا قَدِرٌّ

الْأَفَفُ [el-efef] (fethateynle) Kalb sıkıntısına denir; yukālu: بِهِ أَفَفٌ أَي ضَجَرَ. Ve pek az, nâçiz nesneye denir. Ve vakt ve hîn ma'nâsınadır; ke-mâ se-yuzkeru.

الْيَافُوفُ [el-yāfūf] (يَافُوتٌ [yāḳūt] vezninde) Korkak ve bî-zehre adama denir; yukālu: رَجُلٌ يَافُوفٌ أَي جَبَانٌ yukālu: طَعَامٌ يَافُوفٌ أَي مُرٌّ adama denir. Ve demir yürekli kaviiyyü'l-kalb adama denir; yukālu: هُوَ يَافُوفٌ أَي سَرِيعٌ

وَكَذَا حَدِيدُ الْقَلْبِ Ve durrâc kuşunun yavrusuna denir. Ve bî-tâb ve zebûn ve 'âciz ve fîrû-mânde kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ يَافُوفٌ أَي عَيْبِي خَوَّارٌ

الْأَفُوفُ [el-efuf] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Bu dahi hadîdü'l-kalb adama denir.

الْإِفُّ [el-iff] ve

الْإِفَّانُ [el-iffān] (hemzelerin kesriyle ve sâni'de fethiyle de cā'izdir) ve

التَّيْفَةُ [et-te'iffet] (تَحْلَةٌ [teḥillet] vezninde) ve

الْأَفَفُ [el-efef] (fethateynle) Vakt ve hîn ma'nâsınadır; yukālu: دَنَا إِفُّهُ وَإِفَانُهُ وَتَيْفَتُهُ وَأَفَفُهُ أَي جِينُهُ وَأَوَانُهُ

الْأَفُوفَةُ [el-ufufet] (hemzenin zammıyla) Of kelimesini çok söyleyen adama denir. Bazı nüshada vāv ile أُفُوفَةٌ [ūfufet] 'unvânında mersümdür, lâkin zâhîren savâb olan أَفُوفَةٌ [efufet] olmaktadır, [şabüret] vezninde.

[أ ك ف]

الْإِكَافُ [el-ikāf] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) ve

الْأُكَافُ [el-ukāf] (غُرَابٌ [ḡurāb] vezninde) ve

الْوِكَافُ [el-vikāf] (vāv'ın kesri ve zammıyla) Merkeb pālânına denir, gerek semer ve gerek çuldan olsun.

الْإِكْكَافُ [el-ekkāf] (شَدَادٌ [šeddād] vezninde) Pālancıya denir.

الْإِكْكَافُ [el-ikāf] (hemzenin kesriyle) Merkebe pālân vurmak ma'nâsınadır; yukālu: أَكَفَ الْحِمَارَ إِذَا شَدَّ الْإِكْكَافَ عَلَيْهِ

التَّكْكِيفُ [et-te'kīf] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) أَكْفٌ [ikāf] ma'nâsınadır; yukālu: أَكَفَ الْحِمَارَ تَأْكِيْفًا بِمَعْنَى أَكَمَّهُ yukālu: إِذَا اتَّخَذَهُ أَكْفَ الْإِكْكَافِ

[أ ل ف]

الْأَلْفُ [el-elf] (hemzenin fethi ve lām'ın sükūnuyla) Bin 'adede denir, Fārisīde hezār derler. Ve bu müzekkerdir; yukālu: هَذَا أَلْفٌ Ve derāhim itibārıyla mü'ennesen isti'mālī cā'izdir; yukālu: هَذِهِ أَلْفٌ Cem'ī ulūf [ulūf] gelir ve آلَاف [ālāf] gelir hemzenin meddiyle. Ve

أَلْفٌ [elf] Masdar olur, bir adama bin 'aded nesne vermek ma'nāsına; yukālu: أَلْفُهُ أَلْفًا Ve üns ve ülfet eylemek ma'nāsınadır; ke-mā se-yuzkeru.

الإِلْفُ [el-ilf] (hemzenin kesriyle) Hemdem ve enīse denir; tekūlu: هُوَ الْإِلْفِيُّ أَيْ أَلْفِي Cem'ī آلَاف [ālāf] gelir, أَقْسَام [akṣām] vezninde. Ve

إِلْفٌ [ilf] ve

إِلْفَةٌ [ilfet] Tarafeynden üns ve ülfet olunan hatuna denir; yukālu: هِيَ إِلْفٌ وَإِلْفَةٌ أَيْ تَأَلَّفُهَا Ve وتَأَلَّفُكَ Ve

إِلْفٌ [ilf] Masdar olur, üns ve ülfet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَلِفَ الشَّيْءِ إِلْفًا وَأَلَّفًا بِفَتْحِهَا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَنْسَ

مَأْلُوفٌ [el-elīf] [emīr] vezninde) مَأْلُوفٌ [me'lūf] ma'nāsınadır ki kendisiyle ülfet olunmuş nesnedir. Cem'ī أَلَيْفٌ [elā'if] gelir, تَبِعَ [tebī'] ve تَبَاعٌ [tebā'i'] gibi.

الْأَلُوفُ [el-elūf] [ṣabūr] vezninde) Kesrūr'l-ülfe adama denir ki herkes ile bī-muhābā ülfet ve ünsiyyete alışık adamdır; cem'ī أُلُوفٌ [uluf] gelir, كُتُبٌ [kutub] vezninde; yukālu: هُوَ أُلُوفٌ أَيْ الْكَثِيرُ الْأَلْفَةُ

الْأَلِيفُ [el-ālif] [ḥālif] vezninde) Ülfet-dār olan adama denir; cem'ī أُلُوفٌ [ullāf] gelir, كُفَّارٌ [kuffār] vezninde. Mü'ennesi أَلِيفَةٌ [ālifet]tir; cem'ī أَلِيفَاتٌ [ālifāt] ve أَوَالِيفٌ [evālif] gelir.

الْمَأْلَفُ [el-me'lef] [maḥ'ad] vezninde) Mahall-i ülfete denir; yukālu: هَذَا الْمَكَانُ مَأْلَفُهُمْ أَيْ مَوْضِعُ أَلْفَتِهِمْ Ve yaprakları gür ve dalları sık ağaca itlāk olunur ki şikār hayvānatı onda ülf ve ārām bulmakla dā'imā etrāfına çizginip ve ona istimāle ederler.

الْأُلْفَةُ [el-ulfet] [ḡurfet] vezninde) إِلْفٌ [ilf] ve إِيْلَافٌ [ītilāf]tan isimdir, konuşmağa denir; yukālu: بَيْنَهُمَا أَلْفَةٌ أَيْ أَنْسَ

الْأَلِيفُ [el-elif] [ketif] vezninde) Er-gen adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَلِفٌ أَيْ عَزَبٌ Ve ebced hurūfundan evvelki harfin ismidir. Ve أَلِيفٌ [elīf] sıfat olur, أَلِيفٌ [elīf] ma'nāsına; yukālu: رَجُلٌ أَلِفٌ أَيْ أَلِيفٌ Ve kolda karacaların iç yüzlerinde birer damara denir ki iki koldakine أَلِفَانِ [elīfān] denir. Ve أَلِيفٌ [elīf] teşbīh cihetiyle yalnızca şey-i vāhiddin kināye olur.

الإِيْلَافُ [el-īlāf] (hemzenin kesriyle) Bir nākıs ma'dūdu bine bālig eylemekle tamām bin kılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَلْفَهُمْ إِيْلَافًا إِذَا كَمَّلَهُمْ أَلْفًا Ve deve kısmı şecer ile su beynini cem' eylemek ma'nāsınadır ki şecer otlar iken 'akabinde su vermezler; yukālu: أَلْفَتِ الْإِبِلُ إِذَا جَمَعَتْ بَيْنَ شَجَرٍ وَمَاءٍ Ve bir yere alışmak ma'nāsınadır; yukālu: أَلَفَ الْمَكَانَ إِذَا أَلَفَهُ iblāg eylemek ve 'adedine bine bālig olmak ma'nāsına müte'addī ve lāzım olur; yukālu: أَلَفَ الدَّرَاهِمَ إِذَا جَعَلَهَا أَلْفًا وَأَلْفَتِ الدَّرَاهِمَ إِذَا صَارَتْ أَلْفًا Ve bir kimseyi bir nesneye yāhūd bir yere alıştırmak ma'nāsınadır; yukālu: أَلَفَ فَلَانًا مَكَانًا كَذَا إِذَا جَعَلَهُ يَأْلَفُهُ وَالْإِيْلَافُ فِي التَّنْزِيلِ ﴿لِإِيْلَافٍ قُرَيْشٍ Ya'nī الْعَهْدُ وَشِبْهُ الْإِجَازَةِ بِالْحِمْفَارَةِ إِيْلَافٌ āyet-i kerīmesinde vākī' İLĀF]tan murād 'ahd ve emān ve korkunç yoldan ebnā'-ı sebīlin emn ve selāmetle

iyāb ve zehābları zımında yasakçılık tarzında verilen icāze-güne emr ve ruhsattır, ma'nā-yı أُلْفَةُ [ulfet]ten me'hūzdur. Ve ibtidā o bābda 'ahd ve emānı Hāşim b. 'Abdumenāf melik-i Şām'dan ahz eyledi. Kureyş halkı ehl-i ticāret olup lākin ticāretleri hemīn etrāf-ı Mekke'ye münhasır idi. Bir def'a Hāşim-i mezbūr Şām tarafına 'azīmet edip ba'de'l-vusūl şeref ve şānı hükümrān-ı Şām olan Kays'e mesmū' oldukta huzūruna da'vet ve ke-mā yenbagī ri'āyet eylemekle Hāşim, Kureyş tüccārının ba'zı emtī'a-ı Yemen ü Hicāz ile Şām ülkesine iyāb ve zehābları husūsunu münāsebet ve bi'l-enn ve's-selāme gelip gitmeleri bābında 'ahd ve emānı mutazammın bir kıt'a ruhsat-nāme niyāz eylemekle Kays dahi vefk-i matlūbu üzere nāme-i mersūmu i'tā ve min ba'd tüccār-ı Kureyş'i Şām tarafına te'lif ve tesyir eyledi, niteki 'Abduşems Hābeşe ve Muttalib Yemen ve Nevfel Fāris tarafına te'lif ve tesbīl olunur idi. Onlar dahi te'lif eylediği memleketin hükümrānlarından Hāşim gibi birer kıt'a emān-nāme ahz eylemişler idi. İşte Kureyş kabilesi işbu ihve-i erba'a hafāretleriyle dā'imā cevānib-i mezbūreye ticāretle tereddüd ederler idi. Ve āyet-i merkūmede ma'nā-yı meşrūhun te'vīli bu resmedir ki hafāret-i merkūmeden mukaddem ve mu'ahhar Mekke-nişin olan Kureyş etrāftan zahīre celbi ve sayfī ve şitevī tenakkulleri husūsunda havālī-i Mekke'de olan tavā'ifi nehb ve gāretle perīşān eden yagmā-kerān-ı a'rāb-ı bādiyeden masūnu's-sāha eylediler, zīrā o makūle harāmī ve reh-zene tesādūf eyledikleri hinde نَحْنُ أَهْلُ حَرَمِ اللَّهِ diye sekene-i Harem-i şerīf olduklarını

ihbār eylediklerinde ferd-i vāhid kendilere itāle-i dest-i ta'arruz etmezler idi, gūyā ki o makūlelerden hafāret-nāme ahz eylemişler idi. Ve ba'zı müfessirīn لإيلاف ﴿كَلِمَةً﴾ kelimesinde olan lām'ı ta'accüb ma'nāsına ahz eylemekle اَعْجَبُوا لإيلاف ﴿كَلِمَةً﴾ sebkindedir dedi.

التَّأْلِيفُ [et-te'lif] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Ülfet ve imtizāc ettirmek ma'nāsınadır; yukālu: أَلْفٌ بَيْنَهُمَا إِذَا أَوْفَعَ الْأَلْفَةَ Ve elif harfi yazmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أَلْفَ الْأَلْفَ إِذَا خَطَّهَا Ve bir nākıs 'adedi bine yetiştirmek ma'nāsınadır; yukālu: أَلْفٌ الْأَلْفَ إِذَا كَمَلَهُ

الْمَوْلُفَةُ [el-mu'elleft] (مُعْظَمَةٌ [mu'azzamet] vezninde) تَأْلَيْفٌ [te'lif]ten ism-i mef'uldür, te'nīsi mevsūf i'tibārıyladır. Ve Kuran-ı mübīnde vāki ﴿وَالْمَوْلُفَةُ فَلَوْبُهُمْ﴾ kerīmesinden murād sādāt-ı Arabdan şol kimselerdir ki sā'irleri dīn-i İslām'a tergīb ve teşvīk eylemeğe medār olmak hikmetine mebnī Fahr-i 'ālem sallallāhu 'aleyhi ve sellem hazretleri onlar ile te'ellūf ve sadakāt ve ganāyimden hisse i'tā eylemek bābında me'mūr olmuşlar idi. Ba'zılarına ezā ve ta'arruzlarının def'i için ve ba'zıların islāmılarına yāhūd sā'irlerinin İslāmılarına tama'an ve ba'zıların merkez-i islāmda tesebbütleri ümniyyesine mebnī te'lif-i kalblerine ibtidār olunmuştu. Ve onlar tertīb-i ātī üzere otuz bir nefer kimse idi.

1) Akra' b. Hābis 2) Cubeyr b. Muṭ'im 3) Cedd b. Kays 4) Hāriş b. Hişām 5) Hākīm b. Hizām 6) Hākīm b. Tuleyḳ 7) Huveytib b. 'Abdu'uzzā 8) Hālid b. Esīd 9) Hālid b. Kays 10) Zeydu'l-Hayl 11) Sa'īd b. Yerbū' 12) Suheyl b. 'Amr b. 'Abduşems el-Āmirī 13) Suheyl b. 'Amr el-Cumaḥī 14) Şaḥr b. Umeyye 15) Şafvān b. Umeyye el-Cumaḥī 16) 'Abbās b.

Mirdās 17) ‘Abdurrahmān b. Yerbū‘ 18) ‘Alā’ b. Cāriye 19) ‘Alqame b. ‘Ulāše 20) Ebu’s-Senābil ‘Amr b. Ba’kek 21) ‘Amr b. Mirdās 22) ‘Umeyr b. Vehb 23) ‘Uyeyne b. Hişn 24) Kays b. ‘Adiyy 25) Kays b. Maħreme 26) Mālik b. ‘Avf 27) Maħreme b. Nevfel 28) Mu‘āviye b. Ebī Sufyān 29) Muğire b. el-Ĥāriş 30) Nuḍayr b. Ĥāriş b. ‘Alqama 31) Hişām b. ‘Amr.

أَنْفٌ [et-teʿelluf] (تَفْعُلٌ [tefaʿul] vezninde) Bir kimseyi bir adam kendi tarafına māʿil ve enīs eylemek için ona müdārā ve rüy-ı dīl izhār ve celb-i hātūr edecek baʿzı nesnelere itāsı gibi muʿāmele eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَأَلَّفَ فُلَانًا إِذَا دَارَاهُ وَفَارَبَهُ وَوَصَلَهُ حَتَّى يَسْتَمِيلَهُ إِلَيْهِ Ve bir araya gelip birikmek maʿnāsınadır; yukālu: تَأَلَّفَ الْقَوْمُ إِذَا اجْتَمَعُوا

الْإِنْتِلَافُ [el-iʿtilāf] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Biriktirmek maʿnāsınadır; yukālu: اِنْتَلَفَ الْقَوْمُ إِذَا اجْتَمَعُوا

[أ ن ف]

الْأَنْفُ [el-enf] (hemzenin fethi ve nūn’un sükūnuyla) Maʿlūmdur ki buruna denir. Cemʿi أَنْوْفٌ [unūf] gelir hemzenin zamımıyla ve أَنْفٌ [ānāf] gelir medd ile ve أَنْفٌ [ānuf] gelir, أَفْلُسٌ [eflus] vezninde. Ve ‘Arablar “Filān haktan iʿrāz ve bātıla meyl ve ikbāl eyledi” diyecek yerde جَعَلَ أَنْفَهُ فِي قَفَاهُ derler ve أَنْفٌ حَيْثُ الْأَنْفُ derler, “Filān fi-zātihi be-gāyet cenāblı ve ʿār ve hamıyyetli kimse olmakla katʿā kendi tarafına itāle-i dest-i taʿarruz u taʿaddī olmak hāletlerini hazm ve tahammül eyleyemez” maʿnāsına. Ve يَنْتَعِعُ أَنْفَهُ derler, rāyihāyi kuvve-i şāmmesiyle teşemmüm ederek araştırsa ve أَضَاعَ فَرْجَ مَطْلَبَ أَنْفِهِ derler; أَضَاعَ فَرْجَ عَنْ أَنْفِهِ أُمَّي maʿnāsını murād ederler ki makām-ı

izdirā’ vü düşnāmda söylerler.

Müʿellifin Başāʿir’de beyānına göre أَنْفٌ [enf] ki cāriha-i maʿhūdenin ismidir, baʿdehu bi’t-teşbīh bir nesnenin ucuna ve eşref olan yerine itlāk eylediler; أَنْفُ الْجَبَلِ ve أَنْفُ اللَّحْيَةِ gibi. Ve hamıyyet ve gazab ve ʿizzet ve zillet, أَنْفٌ [enf]’e nisbet olunur, zīrā hālāt-ı mezkūrenin her birinde أَنْفٌ [enf]’te keyfiyyet-i mahsūsa mütebeyyin olur. İntehā. Ve

أَنْفٌ [enf] Bir kavmin seyyid ve sergerdesine itlāk olunur; yukālu: هُوَ أَنْفٌ قَوْمِهِ Ve bir yokuş, belen ismidir. Ve her nesnenin evveline yāhūd eşeddine itlāk olunur; yukālu: هَذَا أَنْفٌ عَمَلِهِ أَيْ أَوْلُهُ أَوْ أَشَدُّهُ Ve

أَنْفُ الْأَرْضِ [enfuʿl-arḍ] Güneşe karşı gelen pek ve günü yerine itlāk olunur; yukālu: قَعَدَ فِي أَنْفِ الْأَرْضِ أَيْ مَا اسْتَقْبَلَ الشَّمْسَ مِنَ الْجَبَلِ وَالصَّوَاحِي Ve

أَنْفُ الرَّغِيفِ [enfuʿr-rağif] Ekmeğin kırığından ʿibārettir; tekūlu: أَكَلْتُ أَنْفَ الرَّغِيفِ أَيْ كِسْرَةً مِنْهُ Ve

أَنْفُ النَّابِ [enfuʿn-nāb] Azı dişinin henüz yarıp sövelen ucuna itlāk olunur. Ve

أَنْفُ اللَّحْيَةِ [enfuʿl-lihyet] Sakalın kıyısından ʿibārettir. Ve

أَنْفُ الْمَطَرِ [enfuʿl-maṭar] Yağmurun ilk evvel inbāt eylediği olacaktır; yukālu: نَبَتْ بِأَنْفِ الْمَطَرِ وَهُوَ أَوَّلُ مَا أَنْبَتَ Ve

أَنْفُ خُفِّ الْبَجِيرِ [enfu ḥuffiʿl-baʿīr] Deve tabanından bakanakları ucuna itlāk olunur. el-Hāsıl her ne ki أَنْفٌ [enf]’e şebeh ve münāsebeti ola, biʿl-izāfe itlāk olunur.

الْأَنْفَانِ [el-enfān] (tesniye bünyesiyle) Burunun deliklerine itlāk olunur; yukālu: تَنْفَسَ عَنِ أَنْفَيْهِ أَيْ مِنْخَرَيْهِ Ve

أَنْفَةُ الصَّلَاةِ [enfetu's-şalāt] ki işbu “لِكُلِّ أَشْيَاءِ أَنْفَةٌ وَأَنْفَةُ الصَّلَاةِ التَّكْبِيرَةُ الْأُولَى وَكَأَنَّهَا إِذَا وَطِئَتْ كَلًّا أَنْفًا” hadīsinde vākī'dir, ibtidā-i salāt ve evveş-i salāt demektir. Gerçi hemze-i mazmūme ile rivāyet olunmuştur, lākin savāb olan meftūhe ile olmaktadır ve harf-i hā' zā'idedir, ذَنْبٌ [zi'p] ve ذَنْبَةٌ [zi'bet] gibi.

ذُو الْأَنْفِ [Zu'l-Enf] Nu'mān b. 'Abdullāh'ın ki Ṭā'if melhamesinde taraf-ı Hazret-i Nebevī'ye Ḥaş'am kabilesi süvārilerinin kā'idi idi lakabıdır.

أَنْفُ النَّاقَةِ [Enfu'n-Nāqat] Ca'fer b. Kūray' nām kimsenin lakabıdır ki Sa'd b. Menāt kabilesinden bir batn pederidir. Bir gün pederi bir nāka zebh edip etini hatunları beyninde taksīme mübāderet eylediğini Ca'fer'in vālidesi istimāc eyledikte kendi hissesine 'ā'id olanı alıp getirmek için Ca'fer'i irsāl eyledi. O dahi gelip gördü ki etten nām ve nişān kalmayıp hemān nākanın kellesiyle boynu kalmış. Pederinden hisse istedikte “Ne yapayım sizin nasibinizde bu musīb oldu” dedi. Bi'l-āhere Ca'fer elini kellenin burnuna sokup sürüyerek vālidesine götürmekle **أَنْفُ النَّاقَةِ** ile telkīb eylediler. Kendisi ve kavm ve tebārı lakab-ı mersūmdan be-gāyet infi'āl edeler idi. Vaktā ki Ḥuṭay'e nām şā'ir işbu: “قَوْمٌ هُمُ الْأَنْفُ وَالْأَذْنَابُ غَيْرُهُمْ ۥ ۥ وَمَنْ يُسَوِّ بِأَنْفٍ» **أَنْفُ النَّاقَةِ** beytiyle medh eyledikte lakab-ı mezbūr min-ba'd 'unvān-ı medīhaları oldu. Ve batn-ı mezbūre nisbette cüz'-i sānī iskātla **أَنْفِي** [Enfiyy] denir. Ve **أَنْفٌ** lafzı masdar olur, buruna vurmak ma'nāsına; yukālu: **أَنْفُهُ** مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا ضَرَبَ أَنْفَهُ Ve içine girdiği su burnuna dek çıkıp erişmek ma'nāsınadır; yukālu: **أَنْفُ الْمَاءِ** فَلَانًا إِذَا بَلَغَ أَنْفَهُ Ve davar otlanmamış mer'āya uğ-

rayıp çiğnemek ma'nāsınadır; yukālu: **أَنْفَتْ** الْأِبِلَ إِذَا وَطِئَتْ كَلًّا أَنْفًا

الْأَنْفِي [el-unāfiyy] [gūrabīyy] [gūrabīyy] vezninde) Büyük burunlu kişiye denir; yukālu: **رَجُلٌ أَنْفِيٌّ** أَي عَظِيمُ الْأَنْفِ

الْأَنْوْفُ [el-enūf] [şabūr] [şabūr] vezninde) Genzinin rāyihası hoş olan, 'alā-kavlin bī-hayr u menfa'at olan nesnelere 'ār ve istinkāf eden hatuna denir; yukālu: **إِمْرَأَةٌ أَنْوْفٌ** أَي طَيِّبَةٌ رَاحِحَةٌ أَنْفُهَا أَوْ تَأْتَفُ مِمَّا لَا خَيْرَ فِيهِ **الْأَنْفُ** [el-unuf] [unuk] [unuk] vezninde) ve

الْمُونِفُ [el-mūnif] [muḥsin] [muḥsin] vezninde) Aslā otlanmamış çayırılığa ve çemen-zāra denir; yukālu: **رَوْضَةٌ أَنْوْفٌ وَمُونِفٌ** إِذَا كَانَ **Ve** لَمْ تَنْعَ

أَنْفٌ [unuf] Şol kāseye de vasf olur ki mukaddemā ondan bir kimse su içmemiş ola; yukālu: **كَأَنَّ أَنْفًا** إِذَا كَانَتْ لَمْ تُشْرَبْ **Ve** mukaddemden ölçüm ve kıyās ve tasvīr mesbūk olmamış nev-peydā işe denir; **أَمْرٌ مُسْتَأْنَفٌ** [muste'nef] dahi denir; yukālu: **أَمْرٌ مُسْتَأْنَفٌ** **Ve** **أَنْفٌ** أَي مُسْتَأْنَفٌ يَعْنِي لَمْ يَسْبِقْ بِهِ قَدْرٌ وَمَشِيَّةٌ أَنْفٌ أَي **Ve** حَسَنَةٌ

أَنْفٌ [unuf] Akreb-i zamān-ı müstakbele itlāk olunur; tekūlu: **أَتَيْكَ مِنْ ذِي أَنْفٍ** أَي فِي **أَتَيْكَ مِنْ ذِي قُبُلٍ** ke-mā tekūlu: **أَقْرَبَ زَمَانٍ مُسْتَقْبَلٍ** Ya'ni “Şimdicek gelirim” gūyā ki burnun ucunu mess eden ān-ı gayr-i münkasimde gelirim demektir.

الْأَنْفِ [el-ānif] [şāḥib] [şāḥib] vezninde) ve **الْأَنْفِ** [el-enif] [ketif] [ketif] vezninde) Hāle mukārin zamān-ı māzīden kināye olur ki burnunun ucunda savuşan işbu ān-ı latīf demek olur; yukālu: **قَالَ أَنْفًا وَأَنْفًا أَي مَدَّ سَاعَةَ** أَي فِي أَوَّلِ وَقْتٍ يَقْرُبُ مِمَّا وَقَرِيٌّ قَوْلُهُ تَعَالَى ﴿هَذَا قَالَ أَنْفًا﴾ **Ve** **بِهِمَا** أَي بَوْرُنِ صَاحِبٍ وَكَيْفِ

الْمَتَائِفُ [el-muteʿennif] (مُتَوَكِّلٌ [mutevekkil] vezninde) Şol taʿām makûlesine denir ki ondan henüz nesne ekl olunmamış ola; yukālu: طَعَامٌ مُتَوَكِّلٌ وَمَتَائِفٌ إِذَا كَانَ لَمْ يُؤْكَلْ مِنْهُ شَيْءٌ

الْمُؤْتَفَةُ [el-muʿtenefet] (ism-i mefʿul bünyesiyle) Yenice başlanılmış nesneye denir; teʿnisi mevsūfa nāzırdır; ve minhu yukālu: يَا نِي جَارِيَّةٌ مُؤْتَفَةٌ الشَّبَابِ أَيُّ مُقْبَلَتُهُ “yenice civānlığı başlamış kız” demektir. Ve bunda ism-i fāʿil ʿunvānıyla da cāʾizdir ki “henüz yeni yetişmeğe başlamış” demek olur.

التَّائِفُ [et-teʿennuf] (تَفَعَّلَ [tefaʿul] vezninde) Bir nesneye tekellüfle yenice başlamak maʿnāsınadır; ve minhu yukālu: إِنَّهَا لَتَتَائِفُ الشَّهَوَاتِ إِذَا تَشَهَّتِ الشَّيْءَ بَعْدَ الشَّيْءِ لِشِدَّةِ الرَّحِمِ يَا نِي “O hatun aş yermeğe başlamakla bir nesneye tabīʿati iştiḥā eylemişken derhāl ondan ferāgat edip gayrı nesneye iştiḥā eder.”

الْمُؤْتَفُ [el-muʿennef] (مُعْظَمٌ [muʿazzam] vezninde) Ucu sivrilenip keskinlenmiş nesneye denir; yukālu: نَضَلُ مُؤْتَفٌ أَيُّ مُحَدَّدٌ

الْمُؤْتَفَةُ [el-muʿennefet] (مُعْظَمَةٌ [muʿazzamet] vezninde) Otlanmamış merʿāda raʿy olunan hayvāna denir; yukālu: غَنَمٌ مُؤْتَفَةٌ إِذَا رَعَتْ أَنْفَ الْكَأَلِ

[أ و ف]

الْأَفَةُ [el-āfet] (hemzenin meddiyle) Belāya denir, غَاهَةٌ [āhet] maʿnāsına, ʿalā-kavlin isābet eylediği nesneyi tebāh ve ifsād eden ʿarızaya denir; cemʿi أَفَاتٌ [āfāt] gelir; yukālu: أَصَابَتْهُ أَفَةٌ أَيُّ غَاهَةٌ أَوْ عَرَضَ مُفْسِدٌ لِمَا أَصَابَتْهُ

الْمَمُؤُفُ [el-meʿūf] (مَقُولٌ [maḳūl] vezninde) ve

الْمَعِيْفُ [el-meʿīf] (مَكِيلٌ [mekīl] vezninde)

Āfete uğramış nesneye denir; yukālu: إِيفَ الرُّزْعُ عَلَى الْمَجْهُولِ أَوْفًا فَهُوَ مُؤُوفٌ وَمَعِيْفٌ إِذَا أَصَابَتْهُ أَفَةٌ Şārihin beyānına göre bāb-ı evvelden ve bāb-ı sāniden dahi masūgdur; ve yukālu: الْقَوْمُ أَوْفُوا بِالْوَاوِ بَيْنَ الْهَمْزَةِ وَالْفَاءِ وَإِيْفُوا بِالْهَمْزَةِ الْمَكْسُورَةِ وَأَوْفُوا بِالْهَمْزَةِ الْمَضْمُومَةِ وَإِْفُوا بِالْهَمْزَةِ الْمَكْسُورَةِ وَهِيَ مُمَالَةٌ بَيْنَهَا وَبَيْنَ الْفَاءِ أَيُّ دَخَلَتْ الْأَفَةُ أَوْفًا عَلَيْهِمْ Pes bu dört lügat oldu ve aslları أَوْفَا idi hemzeteynle ve kelime mechüledir, evvelkide hemze-i sāniye vāv'a ve sāniyede yā'ya ibdāl olundu ve sālisede zammeye ve rābiʿada kesreye mümāle olarak telafuz olunur.

FASLU'L-BĀ'Ī'L-MUVAHHADE

(فَضْلُ الْبَاءِ الْمُوحَّدَةِ)

[ب ر س ف]

بُرْسُفٌ [Bursuf] [كُرسُفٌ [kursuf] vezninde) Sevād-ı 'Irāk'ta bir karye adıdır; Aḥmed b. el-Ḥasen el-Muḳrī ve Muḥammed b. Beḳā el-Bursufiyyān eḍ-Ḍarīrān el-Muḥaddiṣān oradandır.

[ب ر ن ف]

الْبِرْنُوفُ [el-bernūf] [صَغْفُوقٌ [ṣa'fūk] vezninde) Bir nebāt-ı ma'rūf ismidir, diyār-ı Mıṣriyye'de kesir olur; şābānek mu'arabi şābānec ile müte'ārefdir, nīlenc mahlūlüyle āmihte olan 'usāresini mefāsıl-ı sıbyāna tīlā sar' ve havāle 'arızasına nāfi', kezālik leben-i māderiyle içirmek hādise-i mezkūreyi dāfi'dir. Ve yaprağını istiṣmām zükāma ve südde-i dimāga müfid ve cevfi sıbyānda riyāh-ı bārideden mütekevvin sancıları ve ağızlarından akan salyaları kat' eylemekte be-gāyet 'acibü'l-eserdir.

[ب و ف]

بَافٌ [Bāf] [نَافٌ [nāf] vezninde) Ḥārezm ülkesinde bir karye adıdır; Bağdād'da fıkḥ ve edebde şeyhü'ş-Şāfi'yye olan 'Abdullāh b. Muḥammed el-Buḥārī Ebū Muḥammed el-Bāfi oradandır. Mütercim der ki **بَافٌ** [Bāf] Kıbrıs ceziresinde dahi bir kasaba adıdır.

FASLU'T-TĀ'Ī'L-FEVKİYYE

(فَضْلُ التَّاءِ الْفَوْقِيَّةِ)

[ت ح ف]

التُّحْفَةُ [et-tuḥfet] [تَا'نِینِ زَمَمِ وَ هَا-يِ مُهْمَلَنِینِ سُكُونُیْیَا] ve

التُّحْفَةُ [et-tuhafet] [هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) Birr ve lutf ma'nāsınadır ki bundan armağan ile ta'bīr olunur. Ve nev-peydā turfanda şey'e denir, طُرْفَةٌ [tuḥfet] ma'nāsına; cem'i تُحْفٌ [tuḥaf] gelir, غُرْفٌ [guref] vezninde. Ve bunun aslı وَحْفَةٌ [vuḥfet] idi, niteki "و،ح،ف" māddesinde mezkūrdur. Gerçi mü'ellif mādde-i mezkūrede zikr ve tasrīhine tasaddī eylemedi, lākin düniyy ve kurb ma'nāsından me'hūz olmak aglebdir.

الْإِثْحَافُ [el-ithāf] (hemzenin kesriyle) Bir kimseye armağan yāhūd turfanda nesne vermek ma'nāsınadır; tekūlu: إِذَا أُتِحِفْتُهُ تُحِفَةً إِذَا أُعْطِيَتْهَا إِيَّاهُ

[ت ر ف]

التُّرْفَةُ [et-turfet] [غُرْفَةٌ [gurfet] vezninde) Ni'met ve huzūr ve refāhiyyet ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ فِي تُرْفَةٍ أَيْ نِعْمَةٍ Ve hoş ve latif ta'āma denir; tekūlu: أَطْعَمَنَا تُرْفَةً أَيْ طَعَامًا طَيِّبًا Ve şol zarīf ve nāzūk şey'e denir ki onu bir adam yār ve hemdemine tahsīs ve īsar eder ola; murād fāhir olup dostu ihdā eylemeğe şāyān ola; yukālu: أُعْطَاهُ تُرْفَةً أَيْ شَيْئًا طَرِيفًا يُخْصُ بِهِ الصَّاحِبُ Ve üst dudağının ortasında halkī sarkıkça yumruca şey'e denir.

الْأَتْرُفُ [el-etref] [أَشْرَفٌ [eşref] vezninde) Üst dudağının ortasında تُرْفَةٌ [turfet]i büyük olan kişiye denir.

تَرْفٌ [Teref] (fethateynle) Bir dağın yāhūd

bir mevzi'in ismidir.

ذُو تَرْفٍ [Zū Teref] Bir mevzi'dir.

التَّرْفُ [et-teref] (شَرَفٌ [şeref] vezninde) Ni'metlenmek ma'nāsınadır; yukālu: تَرَفَ الرَّجُلُ تَرْفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَنَعَّمَ

الْإِتْرَافُ [el-itrāf] (hemzenin kesriyle) Bir adamı ni'metin firāvānlığı tıgyāna düşürmek ma'nāsınadır; yukālu: أَتْرَفْتُهُ النَّعْمَةَ إِذَا أَطْعَمْتُهُ Ve bir adamı mun'im kılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَتْرَفُهُ إِذَا نَعَّمَهُ Ve bagy ve dalālete musırr ve mukīm olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَتْرَفَ فُلَانٌ إِذَا أَصْرَّ عَلَى الْبُعْيِ

التَّتْرِيفُ [et-tetrif] Bu dahi refāh ve ni'metin kesreti sāhibini bagy ve dalālete düşürmek ma'nāsınadır; yukālu: تَتْرِيفُهُ النَّعْمَةَ إِذَا أَطْعَمْتُهُ

الْمُتْرَفُ [el-mutref] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) Şol hāline terk olunmuş müseyyeb kimseye denir ki aslā kimseden bāk ve pervası olmamakla dil-hāhını icrā ve i'māl eder ola; yukālu: رَجُلٌ مُتْرَفٌ أَيُّ مَثْرُوكٌ يَضْعُغُ مَا يَشَاءُ وَلَا يُمْنَعُ فُلَانٌ مُتْرَفٌ أَيُّ مُتَنَعِّمٌ لَا يُمْنَعُ مِنْ تَنْعَمِهِ Ve cebbār ve müstevlī kimseye itlāk olunur; yukālu: هُوَ مُتْرَفٌ أَيُّ جَبَّارٌ

التَّتْرِفُ [et-teterruf] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Tena'um ve tereffüh ve huzür eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَتَرَفَ الرَّجُلُ إِذَا تَنَعَّمَ

الْإِسْتِرَافُ [el-istitrāf] Kesret-i ni'met sebebiyle fir'avn gibi tıgyān eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَرَفَ الرَّجُلُ إِذَا تَعَثَّرَفَ وَطَعَّى

[ت ف]

التُّفُّ [et-tuff] (tā'nın zammı ve fā'nın teşdidıyla) Tırnak çirkine denir, 'alā-

kavlin أَفُّ [uff] kelimesine itbā'an zikr olunup meselā أَفًّا لَكَ وَتُفًّا denir. Cem'i تَفْفَةٌ [tifefet] gelir, عِنْبَةٌ [inebet] vezninde.

التُّفَّةُ [et-tuffet] (فُمَّةٌ [kuffet] vezninde) Manzarası hor bī-endām karıya denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ تُفَّةٌ أَيُّ مَحْشُورَةٌ Ve köpek eniğine, 'alā-kavlin fāreye şebih bir cānver adıdır ki Fāriside siyāh-güş denir, Türkide karakulak dedikleri cānver olacaktır, lākin teşbihi mülāyim değildir; ve minhu'l-meselu: "إِسْتَعْنَتِ التُّفَّةُ عَنِ الرُّفَّةِ" Ve tahfif-i fā'yla تُفَّةٌ [tuffet] ve رُفَّةٌ [rufet] dahi mervīdir. Zīrā تُفَّةٌ [tuffet] fā'nın teşdidı ve tahfifiyle cānver-i mezbūra denir. Ve رُفَّةٌ [ruffet] kezālik fā'nın teşdidı ve tahfifiyle samana ve saman ufantısına denir. Ma'nā-yı mesel budur ki "Karakulak saman yemekten müstagnī oldu" demektir, bir le'im kimse şeb'an olduğu vakte irād olunur.

التُّفْفَةُ [et-tufefet] (هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) Bir nev' kurtçağız ismidir ki deri kısmına müstevlī olur.

التَّفَاتِيفُ [et-tefātif] (tā-yı ūlānın fethiyle) Mukatta'ata şebih şi'ire itlāk olunur. Şārih der ki burada mü'ellif شِبْهُ الْمُقَطَّعَاتِ مِنَ الشَّعْرِ وَالتَّفَاتِيفُ شِبْهُ الْمَقْطُوعَاتِ مِنَ الشَّعْرِ ibāretiyle mücmelen sebt eylemekle "شعر" şīn'in fethiyle olmak dahi muhtemeldir.

التَّفْتَاؤُفُ [et-teftāf] (سَرْسَارٌ [şersār] vezninde) ve

الْمُتَفْتِيفُ [el-muteftif] (ism-i fā'il bünyeysiyle) Şol kimseye denir ki dā'imā şuradan buradan nisvān harcı sözler devşirip tahdīs eder ola; تَفْتَاؤُفٌ [teftāf]ın cem'i تَفْتَاؤُونَ [teftāfün] ve تَفَاتِيفٌ [tefātif] gelir; yukālu: رَجُلٌ تَفْتَاؤُفٌ وَمُتَفْتِيفٌ إِذَا كَانَ يَلْقُطُ أَحَادِيثَ النَّسَاءِ

التَّفِيفَانُ [et-tiffān] (tā'nın kesri ve fā'nın teşdidıyla) Hīn ve zamān ma'nāsınadır;

tekūlu: أَيْتَيْكَ بِتَمَانِهِ وَعَلَى تَفَانِهِ أَيِّ حِينِهِ وَأَوَانِهِ
التَّتَفِيفُ [et-tetfif] Bir kimseye zacretten
 nāṣī tuf demek ma'nāsınadır; yukālu: تَفَّفَهُ:
 إِذَا قَالَ لَهُ تَفًّا

[ت ل ف]

التَّلْفُ [et-telef] (fethateynle) Tebāh ve
 helāk olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَلَفَ
 Ve heder ve الشَّيْءُ تَلَفًا مِّنَ النَّبَابِ الرَّابِعِ إِذَا هَلَكَ
 bātıl ma'nāsınadır; yukālu: تَلَفًا نَفْسُهُ تَلَفًا
 وَطَلَفًا أَيُّ هَدْرًا

الإِتْلَافُ [el-itlāf] (hemzenin kesriyle) Telef
 ve tebāh eylemek ma'nāsınadır; yukālu:
 أَتْلَفُهُ إِذَا أَفْنَاهُ Ve Fereздақ nām şā'irin işbu:
 وَأَصْيَافٌ لَّيْلٍ قَدْ بَلَّغْنَا قَرَاهِمَهُمْ ۖ وَأَتْلَفْنَا الْمَنَائِيَّ
 “وَأَتْلَفُوا” beytinde vāki ke-
 صَيَّرْنَا الْمَنَائِيَّ صَادِقًا هَا ذَاتِ إِتْلَافٍ
 وَجَدْنَا الْمَنَائِيَّ تُتْلَفُنَا يَاهŪD تَلَفًا لَّهُمْ وَصَيَّرُوهَا تَلَفًا لَنَا
 وَوَجَدُوهَا تُتْلَفُهُمْ sebkindedir.

الْمَتْلَفُ [el-metlef] [maḳ'ad] [muḥsin] vezninde)
 Hatar-nāk ve mahall-i helāk yere
 denir; yukālu: وَفَعَّ فِي مَتْلَفٍ أَيُّ مَهْلِكٍ
 berriyye ve beyābāna itlāk olunur; yukālu:
 ذَهَبُوا مَتْلَفًا أَيُّ مَفَازَةً

الْمُتْلِفُ [el-mutlif] [muḥsin] vezninde)
 İtlāf ve izā'at edici kimsedir.

الْمِثْلَافُ [el-mitlāf] Mübālagadır, pek telef-
 kār demektir; yukālu: رَجُلٌ مُّخْلِفٌ مُّثْلِفٌ
 وَمُخْلَافٌ مِّثْلَافٌ

[ت ن ف]

التَّنُوفَةُ [et-tenūfet] (tā'nın fethi ve nūn-ı
 muhaffefenin zammıyla) ve

التَّنُوفِيَّةُ [et-tunūfiyyet] (yā-yı müşedde ile)
 Çöl berriyye ve beyābāna denir, 'alā-
 kavlin vāsi' olup enhā' ve etrāfi ba'īd olan
 arza yāhūd susuz ve şenliksiz kır ve hālī
 ovaya denir, her ne kadar otlağı olursa
 da; cem'i تَنَائِفٌ [tenā'if] gelir; yukālu: فَطَعُّوا

تَنُوفَةً وَتَنُوفِيَّةً وَهِيَ الْمَفَازَةُ أَوْ الْأَرْضُ الْوَاسِعَةُ الْبَعِيدَةُ
 الْأَطْرَافِ أَوْ الْقَلَاءَةُ لَا مَاءَ بِهَا وَلَا أَيْسَ وَإِنْ كَانَتْ مُعْشِبَةً
 تَنَائِفٌ تَنْفٌ كَرَّعَ أَيُّ بَعِيدَةُ الْأَطْرَافِ
 ve yukālu:

تَنُوفَى [Tenūfā] [celūlā] vezninde)
 Tayyī kabilesi diyārında Ḳavā'il kurbün-
 de bir yüksek sarp adıdır, يَنُوفَى [Yenūfā]
 dahi derler yā-yı tahtiyye ile; bu sürette
 mahall-i zikri “ن،و،ف” māddeci olur.

[ن و ف]

التَّوْفُ [et-tevf] [ḥavf] vezninde) Göz
 bir nesneye bakmaktan belerip hayrān
 kalmak ma'nāsınadır; yukālu: تَوَّفَ بَصْرُهُ
 يَتَوَّفُ تَوْفًا إِذَا تَأَهَّ

التَّوْفَةُ [et-tūfet] (tā'nın zammıyla) ve

التَّافَةُ [et-tāfet] [ḥālet] vezninde) 'Ayb
 ve nakīsa, 'alā-kavlin ziyāde yāhūd gerek-
 li hācet ma'nāsına yāhūd gecikmeğe de-
 nir; yukālu: مَا فِيهِ تَوْفَةٌ وَلَا تَافَةٌ أَيُّ عَيْبٌ أَوْ مَزِيدٌ أَوْ
 حَاجَةٌ أَوْ إِبْطَاءٌ

التَّوْفَةُ [et-tevfet] [temret] veznin-
 de) Suç ve zillet ve günāh ma'nāsınadır;
 yukālu: طَلَبَ عَلَيَّ تَوْفَةً أَيُّ عَثْرَةٌ وَذَنْبٌ
 Cem'i تَوَفَاتٌ [tevfāt] gelir.

نَجَزَ بِعَوْنِهِ تَعَالَى

FASLU'S-ŞĀ'İ'L-MÜSELLESE

(فَضْلُ النَّاءِ الْمُثَلَّثَةِ)

[ث ح ف]

التَّحْفُفُ [eş-ṣihf] (ṣā'nın kesriyle) ve

التَّحْفُفُ [eş-ṣehif] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Yol yol ve kerte kerte olan işkenbeye denir, gūyā ki fişkının tabakalarıdır. Cem'î **أَتْحَافٌ** [eşhāf]tır.

[ث ط ف]

التَّطْفُفُ [eş-ṣeṭaf] (fethateynle) Huzūr ve āsāyişe denir ki dil-hāh üzere ta'ām ve şarāb ve vaktiyle hāb-ı rāhat gibi nāz ve na'ime istigrāktan 'ibārettir; yukālu: هُوَ فِي نَظْمِهِ وَتَطْفُفِ أَيُّ نِعْمَةٍ فِي الطَّعَامِ وَالشَّرَابِ وَالْمَنَامِ Ve ucuzluk ve bolluk ve refāh ve vüs'at-ı ma'āş ma'nāsınadır; yukālu: بَلَدٌ فِيهِ تَطْفُفٌ أَيُّ حِضْبٍ وَسَعَةٌ

[ث ق ف]

التَّقْفُفُ [eş-ṣaqf] (ṣā'nın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) ve

التَّقْفُفُ [eş-ṣeḳaf] (fethateynle) ve

التَّقْفَافَةُ [eş-ṣeḳāfet] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) Bir kimse tiz-kār ve çire-dest ve her husūsta uz ve zīrek ve dānā olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَقْفَفَ الرَّجُلُ وَتَقْفَفَ تَقْفًا إِذَا صَارَ حَادِقًا وَتَقْفًا وَتَقْفَافَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ وَالرَّابِعِ إِذَا صَارَ حَادِقًا خَفِيفًا فَطِنًا

التَّقْفُفُ [eş-ṣiḳf] (حَبْرٌ [hibr] vezninde) ve

التَّقْفُفُ [eş-ṣeḳif] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

التَّقْفِيفُ [eş-ṣeḳīf] (أَمِيرٌ [emir] vezninde) ve

التَّقْفُفُ [eş-ṣeḳuf] (نَدَسٌ [nedus] vezninde) ve

التَّقْفِيفُ [eş-ṣiḳḳīf] (سِكِّيتٌ [sikkīt] vezninde) Vasflardır, hāzık ve tiz-kār ve çire-dest ve zīrek adama denir. Ve

تَقْفِيفٌ [Şeḳīf] (أَمِيرٌ [emir] vezninde) Hevāzin'den bir kabīle pederinin lakabıdır, ismi Ḳasiyy b. Munebbih b. Bekr b. Hevāzin'dir; nisbetinde تَقْفِيٌّ [Şeḳafiyy] denir fethateynle. Ve

تَقْفِيفٌ [seḳīf] ve

تَقْفِيفٌ [siḳḳīf] (ki أَمِيرٌ [emir] ve سِكِّيتٌ [sikkīt] veznlerindedir) Pek humūzatlı sirkeye denir; yukālu: خَلٌ تَقْفِيفٌ وَتَقْفِيفٌ أَيُّ حَامِضٌ جَدًّا

التَّقْفُفُ [eş-ṣaqf] (ṣā'nın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Bir adama rāst gelmek yāhūd tutmak yāhūd ona zafer bulmak yāhūd ensesinden yetişmek ma'nāsınadır; yukālu: تَقْفَهُ تَقْفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَادَفَهُ أَوْ أَحَذَهُ أَوْ ظَفَرَ بِهِ أَوْ أَدْرَكَهُ Ve

تَقْفُفٌ [Şaqf] Esmādandır: Şaqf b. 'Amr el-'Advānī, ashāb-ı Bedr'dendir. Ve Şaqf b. Ferve es-Sā'idī, Uḫud yāhūd Ḥayber şühedāsındandır yāhūd bu Şaqb'dır bā'yla.

التَّقْفَافُ [eş-ṣeḳāf] (سَحَابٌ [seḳāb] vezninde) Zihn ve dirāyet sāhibi zīrek hatuna denir; yukālu: امْرَأَةٌ تَقْفَافٌ أَيُّ فِطْنَةٌ

التَّقْفَافُ [eş-ṣiḳāf] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Vuruşmak ve dövüşmek ma'nāsınadır ki mufā'aledendir; yukālu: تَقْفَفَهُ تَقْفَافًا إِذَا خَاصَمَهُ وَجَالَدَهُ Ve

تَقْفَافٌ [siḳāf] İsm olur, eğri mızrak doğrultacak nesneye denir, hālen tütin çubukçularının çubuk doğrultacakları gibi ki kısaç ta'bır olunur. Şārihin beyānına göre mengeneye ve cendereye dahi denir; yukālu: سَوَى رُمْحَهُ بِالتَّقْفَافِ وَهُوَ مَا يُسَوَّى بِهِ الرِّمَاحُ Ve Şiḳāf b. 'Amr b. Şumeyt el-Esedī ashābandandır, 'alā-kavlin bu تَقْفُفٌ [Şiḳf]tır, حَبْرٌ [hibr] vezninde. Ve

تَقْفَافٌ [siḳāf] Eşḳāl-ı remliyyeden bir şekl

ismidir ki bir ferd ve iki zevc ve bir ferd-
den 'ibārettir, şekli budur: ≡ Ve bu عُقْلَةٌ
[ʕuqlat] dedikleri şeklidir.

الْإِنْقَافُ [el-işkāf] (hemzenin kesriyle)
Taktir eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: اُنْقَفْتُهُ
عَلَى الْمَجْهُولِ أَي فَيَضُّ لِي

التَّقْيِيفُ [et-teskīf] Eğri mızrağı doğrultmak
ma'nāsınadır; yukālu: تَقَّيْفُ الرُّمَحِ إِذَا سَوَّاهُ

الْمُتَأَفَّفَةُ [el-muşākāfet] مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet]
vezninde) Bāb-1 mügābeledendir, bir kim-
se ile hazākat ve fetānette yarış eylemek
ma'nāsınadır; yukālu: تَأَفَّفَهُ فَتَقَفَّهُ كَنَصْرَهُ أَي
عَالَبَهُ فَعَلَبَهُ فِي الْحَدِّقِ

FASLU'L-CĪM

(فَضْلُ الْجِيمِ)

[ج أ ف]

الْجَافُ [el-ceʔf] (cīm'in fethi ve hemzenin
sükunuyla) Yere çalmak ma'nāsınadır;
yukālu: جَافَهُ جَافًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا صَرَعَهُ
Ve bir kimseyi belinletip korkutmak
ma'nāsınadır; yukālu: جَافَهُ إِذَا دَعَرَهُ وَأَفْرَعَهُ
Ve ağacı kökünden koparmak ma'nāsınadır;
yukālu: جَافَ الشَّجَرَةَ إِذَا قَلَعَهَا مِنْ أَصْلِهَا

التَّجْيِيفُ [et-tecʔif] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde)
Bu dahi bir adamı belinletip korkutmak
ma'nāsınadır; yukālu: جَافَهُ تَجْيِيفًا إِذَا أَدَعَرَهُ
وَأَفْرَعَهُ

الْإِنْجَافُ [el-inciʔāf] [infi'āl] vez-
ninde) Bir nesne kökünden kopmak
ma'nāsınadır; yukālu: جَافَ الشَّجَرَةَ فَأَنْجَافَتْ
أَي قَلَعَهَا فَأَنْقَلَعَتْ مِنْ أَصْلِهَا

الْجَجَافُ [el-ceʔāf] [şeddād] vezninde)
Haykırıcı, sayyāh ma'nāsınadır.

الْمَجْجُوفُ [el-mecʔūf] [ma'rūf] [ma'rūf]
vezninde) Aç adama denir; yukālu: رَجُلٌ
vezninde) Aç adama denir; yukālu: رَجُلٌ
مَجْجُوفٌ أَي جَانِعٌ Ve bir nesneden korkmuş
kimseye denir; yukālu: صَارَ مَجْجُوفًا أَي مَدْعُورًا

[ج ح ف]

الْجَحْفُ [el-caḥf] (cīm'in fethi ve hā-yı
mühmelenin sükunuyla) Bir nesnenin
kabuğunu soymak ma'nāsınadır; yukālu:
جَحَفَ الشَّيْءَ جَحْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا قَسَرَهُ
Ve bir nesnenin mecmū'unu birden sıyırıp küri-
mek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا جَحَفَ الشَّيْءَ
جَرَفَهُ Ve biriktirmek ma'nāsınadır; yukālu:
جَحَفَهُ إِذَا جَمَعَهُ Ve bir nesneyi ayakla tepip
atmak ma'nāsınadır; yukālu: جَحَفَ الشَّيْءَ
بِرِجْلِهِ إِذَا رَفَسَهُ بِهَا حَتَّى يَرْمِي بِهِ
جَحَفَ مَعَهُ إِذَا

مَال Ve bir nesneye avucu daldırıp almak ma'nāsınadır; yukālu: جَحَفَ لَهُ الطَّعَامَ إِذَا عَرَفَ Ve oynadıkları topu el ile yā çevgānla kapıp tutmak ma'nāsınadır; yukālu: جَحَفَ الكُرَّةَ إِذَا حَطَفَهَا Ve top ve çevgān oynamak ma'nāsınadır, جَحَفَ [caḥfet] gibi; yukālu: جَحَفَ الكُرَّةَ جَحْفًا وَجَحْفَةً إِذَا لَعِبَ بِهَا

الْجُحُوفُ [el-ceḥūf] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Kabın ortasında kalmış tiride denir ki etrāfı sıyrılıp yenmiş olur. Ve şol büyük kovaya denir ki hemān suyun mecmū'unu sıyırıp götürür gibi ola; yukālu: دَلُّوْ جُحُوفٌ إِذَا كَانَتْ تَجْحَفُ الْمَاءَ أَي تَأْخُذُهُ وَتَذْهَبُ بِهِ جَحَافٌ [Caḥḥāf] (شَدَادٌ [ṣeddād] vezninde) Neysābūr'da bir mahalle adıdır.

أَبُو الْجَحَافِ [Ebu'l-Caḥḥāf] Ru'be b. el-Ḥaccāc nām şā'irin künyesidir.

أَبُو جُحَيْفَةَ [Ebū Cuḥayfe] (جُهَيْنَةُ [cuheyne] vezninde) Ashābdan Vehb b. 'Abdullāh'ın künyesidir.

الْجُحْفَةُ [el-caḥfet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Bir parça sāfī yağa denir; tekūlu: أَكَلْتُ جُحْفَةً مِنَ السَّمْنِ أَي قِطْعَةً مِنْهُ Ve havuzun etrāfında ve köşelerinde kalan su bakiyyesine denir; cīm'in zammıyla da cā'izdir. Ve yürekte sancı gibi ārızaya denir ki tuhm ve imtilādan tahaddüs eder; yukālu: أَخَذْتُ الْجُحْفَةَ أَي شَبَهُ الْمَعِصَ فِي الْبَطْنِ

الْجُحْفَةُ [el-cuḥfet] (عُرْفَةٌ [gurfet] vezninde) Kuyudan çekilip götürülen suya, 'alā-kavlin kuyunun dibinde kalan su bakiyyesine denir. Ve kabı doldurmayacak kadar azca tiride denir ki kap içre ola; yukālu: فِي الْإِنَاءِ جُحْفَةٌ مِنَ التَّرِيدِ وَهِيَ يَسِيرٌ مِنْهُ فِي الْإِنَاءِ لَا يَمْلَأُهَا Ve mer'ānın bir ucunda ve bir köşesinde kalan bir mikdārca çayırık parçasına denir. Ve bir avuç yāhūd el dolusu ta'āma

denir; tekūlu: أَكَلْتُ جُحْفَةً مِنَ الطَّعَامِ أَي عُرْفَةً مِنْهُ أَوْ مِلءَ الْيَدِ Ve

جُحْفَةُ [Cuḥfet] Şām huccācının mīkātı olan mevzi'in ismidir ki Mekke'ye seksen iki mīl mesāfede vākī'dir. Selefte bir cem'iyetli karye idi ki ona مَهْيَعَةٌ [Mehey'at] derler idi. İhve-i 'Ād olan Benū 'Abīl kabilesini kavm-i 'Amālīk Yeşrib-zemīnden ihrāc ettiklerinde mahall-i mezbūra nezīl olup nāgāh bir gün seylü'l-cuḥāf zuhūr ve mecmū'unu İctihāf [icthihāf] ya'nī alıp götürüp telef ve tebāh eylemekle جُحْفَةُ [Cuḥfet] tesmiye olunmuştur.

جَبَلُ جَحَافٍ [Cebelu Ciḥāf] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Yemen'de bir dağ adıdır.

الْجُحَافُ [el-cuḥāf] (عُرَابٌ [gūrāb] vezninde) Mevte denir ki ismidir, murād 'umūm üzere olan mevt olacaktır, niteki Esās'ta مَوْتُ جُحَافٌ İbaretiyle mesbūt. Ve önüne geleni sıyırıp götürür olan sel suyunu itlāk olunur; yukālu: مَوْتُ وَسَيْلٌ جُحَافٌ أَي مَوْتُ يَذْهَبُ بِكُلِّ شَيْءٍ وَآرِيزٌ أَرِيزًا Ve tohme ve imtilā sebebiyle 'ārız olan ishāl 'ārızasına denir; yukālu: أَخَذَهُ الْجُحَافُ أَي مَشِيَ الْبَطْنُ عَنْ تَحْمَةٍ

الْمُجْحُوفُ [el-mecḥūf] İmtilā sebebiyle ishāle uğramış adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُجْحُوفٌ إِذَا أَصَابَهُ الْجُحَافُ

الْإِجْحَافُ [el-içḥāf] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi süpürüp götürmek ma'nāsınadır; yukālu: أَجْحَفَ بِهِ إِذَا ذَهَبَ بِهِ Ve bir adamı fakīr ve bī-nevā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَجْحَفْتُ بِهِ الْعَاقَةَ أَي أَفْقَرْتُهُ الْحَاجَةَ Ve pek yaklaşmak ma'nāsınadır; yukālu: أَجْحَفَ بِهِ إِذَا قَارَبَهُ وَدَنَا مِنْهُ

الْمُجْحِفَةُ [el-muçḥifet] (مُحْسِنَةٌ [muḥsinet] vezninde) Āfet ve dāhiyyeye itlāk olunur; yukālu: أَصَابَتْهُ الْمُجْحِفَةُ أَي الدَّاهِيَةُ

الْإِجْتِخَافُ [el-ictihāf] [ifti'āl] vezninde) Bir nesneyi kapıp almak ma'nāsınadır; yukālu: **إِجْتَحَفَهُ** إِذَا اسْتَلَبَهُ Ve üç parmakla tirit kaldırmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِجْتَحَفَ** إِثْرِيَدِ إِذَا حَمَلَهُ بِالْأَصَابِعِ الثَّلَاثِ Ve kuyunun suyunu hep çekip götürmek ma'nāsınadır; yukālu: **إِجْتَحَفَ** مَاءَ الْبَيْتِ إِذَا نَزَحَهُ وَنَزَفَهُ

التَّجَاحُفُ [et-tecāḥuf] [tefā'ul] vezninde) 'Asker birbiriyle değnek yāhūd kılıçla kavraşıp uğraşmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَجَاحَفَ** الْقَوْمَ إِذَا تَنَاوَلَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا بِالْعِصِيِّ وَالسُّيُوفِ Ve top oynayanlar topu çevgānlar ile tutuşmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَجَاحَفُوا** الْكُرَّةَ إِذَا تَحَاطَفُوهَا بِالصُّوَالِجِ

الْمُجَاحَفَةُ [el-mucaḥafet] [mufā'alet] vezninde) Nās birbirine pek yaklaşıp sıkışmak ma'nāsınadır; yukālu: **جَاحَفَهُ** إِذَا رَاحَمَهُ وَدَانَاهُ

الْحِجَافُ [el-ciḥāf] [kitāb] vezninde) Harb ve kītāl ma'nāsınadır; yukālu: **بَيْنَهُمْ** حِجَافٌ أَيْ قِتَالٌ Ve kuyudan su çekerken kova kuyunun ağzına darblıca dokunmakla çalpanıp suyu dökülmeğe denir ve ba'zen yırtılır; yukālu: **تَحَرَّقَتِ** الدَّلْوُ بِالْحِجَافِ وَهِيَ أَنْ تُصِيبَ قَمَّ الْبَيْتِ فَيَنْصَبُ مَاوَهَا وَرُبَّمَا تَحَرَّقَتِ

[ج خ د ف]

الْجَدْفُ [el-caḥdef] (ḥā-yı mu'ceme ile **جَعْفَرُ** [ca'fer] vezninde) Cüssesi pek büyük dızman ve fıl-hey'et kimseye denir; yukālu: **رَجُلٌ جَدْفٌ** أَيْ نَبِيلٌ عَظِيمٌ

[ج خ ف]

الْحَجِيفُ [el-ceḥīf] [emīr] vezninde) Uykuda olan horultuya, 'alā-kavlin pek şedīd ve münker olanına denir; yukālu: **يَنَامُ** الرَّجُلُ إِذَا ضَرَبَ بِالْيَدَيْنِ وَذَلِكَ إِذَا أَسْرَعَ فِي مَشِيَّتِهِ Ve gevezeliğe ve şelfeliğe ve hiffet-i tab'a denir; yukālu: **بِهِ** جَحِيفٌ أَيْ طَيْشٌ وَخَفَّةٌ Ve nefis ve

zāt ve rūh ve cān ma'nālarıdır; yukālu: **بِهِ** ثِقَلَةُ الْجَحِيفِ ve yukālu: **بِهِ** ثِقَلَةُ الْجَحِيفِ كَرِيمٌ أَيْ نَفْسٌ Ve çok 'askere denir. Ve bodur adama denir; cem'ī **جُحْفٌ** [cuḥuf]tur, **كُتُبٌ** [kutub] vezninde. Ve hod-bīn ve mütekebbir şahsa denir; yukālu: **رَجُلٌ جَحِيفٌ** أَيْ مُتَكَبِّرٌ Ve insanın karnı gurultusuna denir; yukālu: **قَدْ** جَاعَ وَلَهُ جَحِيفٌ أَيْ صَوْتُ بَطْنٍ Ve **جَحِيفٌ** [ceḥīf] Masdar olur, **جَحْفٌ** [caḥf] gibi, ke-mā se-yuzkeru.

الْحَجْفُ [el-caḥf] (cīm'in fethi ve ḥā'nın sükūnuyla) **جَحِيفٌ** [ceḥīf] ile iki ma'nā-yı evvelde mürādifdir. Ve masdar olur, 'uhdesinden ve kudretinden ezyed ve ekser nesne ile övünmek ma'nāsına; yukālu: **جَحَفَ** الرَّجُلُ وَجَحَفَ جَحْفًا وَجَحِيفًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Ve uyumak ma'nāsınadır; yukālu: **جَحَفَ** فُلَانٌ وَجَحَفَ إِذَا نَامَ Ve lisānla korkutmak ma'nāsınadır; yukālu: **جَحَفَ** فُلَانًا إِذَا تَهَدَّدَهُ

جَحْفٌ [caḥf] Mutlakan fahr ve şeref ma'nāsınadır; ve minhu kavlu 'Ömer izā iltefete ilā İbn 'Abbās: "أَيُّ فَحْرًا" **جَحْفًا جَحْفًا** أَيْ فَحْرًا فَحْرًا وَشَرَفًا شَرَفًا

الْحَجْفَةُ [el-caḥfet] [temret] vezninde) Hīre ve cura ve bodur karıya denir; yukālu: **إِمْرَأَةٌ جَحْفَةٌ** أَيْ قَصِيرَةٌ قَصِيْفَةٌ

[ج د ف]

الْجَدْفُ [el-cedf] (cīm'in fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Kesmek ma'nāsınadır; yukālu: **جَدَفَ** الشَّيْءَ جَدْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا قَطَعَهُ Ve bulut kar yağdırmak ma'nāsınadır; yukālu: **جَدَفَتِ** السَّمَاءُ بِالرَّجُلِ إِذَا رَمَتْ بِهِ Ve bir adam kollarını oynatıp birbirine vurarak çabuk çabuk yürümek ma'nāsınadır; yukālu: **جَدَفَ** الرَّجُلُ إِذَا ضَرَبَ بِالْيَدَيْنِ وَذَلِكَ إِذَا أَسْرَعَ فِي مَشِيَّتِهِ Ve ba'zılar dedi ki **جَدَفَ** [cedf] nagme ve sürür ile deve süren kim-

se aralık aralık nagamātī kat^e eylemeğe ya'nī kese kese nagamāt eylemeğe denir; yukālu: الْحَادِي يَجْدِفُ أَي يَقَطَعُ صَوْتَهُ فِي الْحَدَاءِ Ve

جَذَفَ [cedf] Āhū kısmı adımlarını kısa kısa atmak ma'nāsınadır; yukālu: جَذَفَ الطَّيْبِيُّ إِذَا قَصَرَ خَطْوَهُ

الْجُدُوفُ [el-cudūf] قُعودُ [ku'ūd] vezninde) Kanadı kırılmış kuş uçuşa davranıp yapınmak ma'nāsınadır; yukālu: جَذَفَ الطَّائِرُ جُدُوفًا مِنَ الْبَابِ الْأُولِ إِذَا طَارَ وَهُوَ مَقْصُوصٌ كَأَنَّهُ يَزُدُّ جَنَاحَيْهِ إِلَى خَلْفِهِ

الْمِجْدَافُ [el-micdāf] [mihrāb] vezninde) Kuşun kanadına itlāk olunur; ikisine **مِجْدَافَانِ** [micdāfān] denir; yukālu: حَفَقَ مِجْدَافُ الطَّائِرِ بِمِجْدَافَيْهِ أَي بِجَنَاحَيْهِ Ve minhu: مِجْدَافُ السَّفِينَةِ [micdāfu's-sefīnet] ya'nī gemi ve kayık küreğine **مِجْدَافٌ** [micdāf] itlākı bundandır.

الْجَوَادِفُ [el-cevādif] (cīm'in fethiyle) Adımları kısa kısa atan geyiklere ve ceyranlara denir; yukālu: ظَبَاءٌ جَوَادِفُ أَي قَصِيرَةٌ الْخُطَا

الْمَجْدُوفُ [el-mecdūf] Kanadı kırılmış kuşa denir. Bu cihetle esvābının yenleri kısa adama **مَجْدُوفُ الْكُئْتَيْنِ** [mecdūfu'l-kummeyn] itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ مَجْدُوفٌ الْكُئْتَيْنِ أَي قَصِيرُهُمَا Ve paçaları kesilmiş tuluma vasf olur; yukālu: زَقٌّ مَجْدُوفٌ أَي مَقْطُوعُ الْأَكَارِعِ

الْجَدَافَةُ [el-cedāfā] (cīm'in fethi ve elifin meddiyle) ve

الْجَدَافِيُّ [el-cudāfā] [ḥubārā] vezninde) ve

الْجَدَافَةُ [el-cudāfāt] (hā'yla) Ganīmete itlāk olunur, bulunup alındığı için.

الْجَذَفُ [el-cedef] (fethateynle) Kabr ve

mezāra denir; yukālu: وَضَعَهُ فِي الْجَذَفِ أَي الْقَبْرِ Ve bir mevzi^e adıdır. Ve meşrübattan ağzı kapaklanıp örtülmeyen, 'alā-kavlin ağzı bağlanmayan nesneye denir, ağzı açık tulum gibi. Ve ba'zılar dedi ki جَذَفَ [cedef] Yemen'e mahsūs bir nebāt adıdır ki onu ekl eden su içmekten müstagnī olur. Ve

جَذَفَ [cedef] Meşrübattan atılan köpük yā hār u hāşāk makūlesine denir.

الْمَجَادِفُ [el-mecādif] (mīm'in fethiyle) Oklara denir; yukālu: رَمَاهُ بِالْمَجَادِفِ أَي السِّهَامِ

الْأَجْدَفُ [el-ecdef] Bodura denir.

الْجَذَفَاءُ [el-cedfā] حَمْرَاءُ [ḥamrā] vezninde) Kulağından bir mikdār kesilmiş koyuna denir; yukālu: شَاةٌ جَذَفَاءُ إِذَا صَارَتْ قَدْ قُطِعَ مِنْ أذُنِهَا شَيْءٌ

الْجَذَفَةُ [el-cedefet] (fethātla) Koşup giderken zuhūr eden sese ve şamataya denir; tekülü: سَمِعْتُ جَذَفَةً وَهِيَ الْجَلْبَةُ وَالصَّوْتُ فِي الْعَدْوِ

أَجْدُفٌ [Ecduf] (hemzenin fethi ve dāl'ın zammıyla) Bir Mevzi^e adıdır, 'alā-kavlin bu **أَجْدُتٌ** [Ecdus]tur sâ-yı müsellese ile **أَجْدُتٌ** [Eḥduş]tur ḥā-yı mühmele ile.

الْإِجْدَافُ [el-icdāf] (hemzenin kesriyle) Çığıltı ve gıriv eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَجْدَفَ الْقَوْمُ إِذَا جَلَبُوا

التَّجْدِيفُ [et-tecdif] Küfrān-ı ni^emet eylemek, 'alā-kavlin ihsān-ı ilāhīye istiklāl edip ve bir nesneye mālīk değılim ve māl itlāk olunur nesnem yoktur diye inkār ile nankörlük eylemek ma'nāsınadır; yukālu: جَذَفَ فُلَانٌ إِذَا كَفَرَ بِالْبَعْمِ أَوْ اسْتَقْتَلَّ عَطَاءَ اللَّهِ وَقَالَ لَيْسَ لِي وَلَيْسَ عِنْدِي

الْمُجْدَفُ [el-muceddef] مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Dirliğı dar olan kimseye denir; yukālu: إِنَّهُ لَمُجْدَفٌ عَلَيْهِ الْعَيْشُ أَي مُضَيِّقٌ

[ج ذ ف]

الْجَذْفُ [el-cezf] (cīm'in fethi ve zāl-ı mu'cemenin [sükūnuyla]) Kesmek ma'nāsınadır; yukālu: **جَذَفَهُ جَذْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي**: إِذَا قَطَعَهُ Ve kuş sür'atle uçmak ma'nāsınadır; yukālu: **جَذَفَ الطَّائِرُ إِذَا أَسْرَعَ** Ve adımları sık sık atarak bodur kimsenin yürüyüşü gibi yürümek ma'nāsınadır; yukālu: **جَذَفَتِ الْمَرْأَةُ**: إِذَا مَشَتْ مِشْيَةَ الْقِضَارِ وَقَصُرَتِ الْحَطْوُ

الْإِجْدَافُ [el-iczāf] (hemzenin kesriyle) ve

الْإِنْجِذَافُ [el-incizāf] (infi'āl) [infi'āl] vezninde) Bunlar da kuş çabuk uçmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَجَذَفَ الطَّائِرُ وَأَنْجَذَفَ إِذَا أَسْرَعَ** Ve

إِجْدَافُ [iczāf] Adımları kısa kısa atarak bodur yürüyüşü gibi yürümek ma'nāsınadır; yukālu: **أَجَذَفَتِ الْمَرْأَةُ بِمَعْنَى جَذَفَتْ**

الْمَجْذُوفُ [el-meczūf] Paçaları kesilmiş tulum makülesine denir.

الْمِجْذَافُ [el-miczāf] Gemi ve kayık küreğine denir. Bunların cümlesinde dāl-ı mühmele lügattır.

[ج ر ف]

الْجَرْفُ [el-cerf] (cīm'in fethiyle) ve

الْجَرْفَةُ [el-cerfet] (hā'yla) Bir nesnenin mecmū'unu süpürüp götürmek, 'alā-kavlin bir nesneden çoğunu almak ma'nāsınadır; yukālu: **جَرَفَهُ جَرْفًا وَجَرْفَةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا دَهَبَ بِهِ أَوْ أَخَذَهُ أَخْذًا كَثِيرًا** Ve çamur ve kar makülesini sıyırıp kürümek ma'nāsınadır; yukālu: **جَرَفَ الطِّينَ إِذَا كَسَحَهُ** Ve

جَرْفُ [cerf] Sāmit ve nātık mālā ıtlāk olunur; yukālu: **لَهُ جَرْفٌ لَا يَفِي بِحَسَابِهِ حَرْفٌ وَهُوَ**: أَرْضٌ جَرْفَةٌ أَيْ مُخْتَلِفَةٌ مِنَ الصَّامِتِ وَالنَّاطِقِ hısb ve rehā ma'nāsınadır. Ve birbirine sarmaşmış otluğa ve çayırılığa denir. Ve **حَمَاطٌ** [hamāt] dedikleri incirin kurusuna

denir, 'alā-kavlin أَفَانِي [efānā] dedikleri nebātın kurusuna denir. Ve أَفَانِي [efānā] سَكَارَى [sekārā] vezindedir. Ve

جَرْفُ [cerf] Levni yāhūd endāmı muhtelif alaca nesneye denir; yukālu: **عُودٌ جَرْفٌ وَقَدْ حُجَّ** جَرْفٌ أَيْ مُخْتَلِفٌ

الْتَجْرِيفُ [et-tecrif] ve

الْتَجْرِيفُ [et-tecerruf] [tefa'ul] vezninde) Bunlar da balçık kürümek ma'nāsınadır; yukālu: **جَرْفُ الطِّينِ وَتَجْرِيفُهُ** بِمَعْنَى جَرْفُهُ

الْمِجْرَفَةُ [el-micrefet] [miksehat] vezninde ve mürādifidir ki balçık sıyırarak alet-i ma'rufeye denir, Türkîde çapa ve sıyrık ve kürek dedikleri olacaktır.

الْجَارِفُ [el-cārif] Mevt-i 'ämme ve tā'ūn-ı şāmile vaf olur. Kezālik nāsı süpürüp götüreren idbār ve nekbet ve beliyeye vaf olur; yukālu: **مَوْتُ جَارِفٍ وَطَاعُونَ وَشَوْمٌ أَوْ بَلِيَّةٌ** جَارِفٌ أَيْ تَجْرِيفُ الْقَوْمِ

الْجَرْفَةُ [el-cerfet] (cīm'in fethi ve zam-mıyla) Devenin uyluğuna mahsūs yāhūd mutlakan cesedine basılır bir güne damga ismidir, 'alā-kavlin kulağının altında çene kemiğine basılır. Kezālik deveye ma'mūl bir türlü nişāna denir ki bir yerinden bir mikdārca derisini yüzüp fitil eyledikten sonra kuruyunca terk ederler, ba'dehu gereği gibi kuruyup بَعْرَةٌ [ba'ret]e döner. Yāhūd devenin kulağından mā'adā yerinden belli olmayarak bir mikdār derisini kesmekle olan nişāneden ibārettir. Ve

جَرْفَةُ [cerfet] (cīm'in fethiyle) İniş yokuş ve çakır çukur olan arza denir ki eczāsı muhtelif olur; yukālu: **أَرْضٌ جَرْفَةٌ أَيْ مُخْتَلِفَةٌ**

الْجُرَافُ [el-curāf] [gūrāb] vezninde) Önüne geleni bi'l-cümle sıyırıp gö-

türen sel suyuna denir; yukālu: سَيْلٌ جُرَافٌ Ve pek ekül ve cemmā ve bī-fütür ve pür-cünbüş ü neşāt adama denir; yukālu: رَجُلٌ جُرَافٌ أَيْ أَكُولٌ جِدًّا نَكْحَةً نَشِيطٌ Ve bir nevc ölçek adıdır; bunda cīm'in kesriyle de cā'izdir.

دُو جُرَافٍ [Zū Curāf] Bir vādī ismidir.

أَلْبَارُوفُ [el-cārūf] Bu dahi aslā tab'ında fütür olmayan ekkāl ve cemmā ve neşāt-mend adama denir. Ve uğursuz kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ جَارُوفٌ أَيْ مَشُومٌ Ve begāyet harīs lā-yeşba' adama denir; yukālu: رَجُلٌ جَارُوفٌ أَيْ نَهَمٌ

أُمُّ الْجُرَافِ [ummu'l-cerrāf] [şeddād] [şeddād] vezninde) Kalkanın künyesidir. Ve kova-ya itlāk olunur.

أَلْجِرْفَةُ [el-cirfet] (cīm'in kesriyle) Uzun uzadı yol gibi kumsala denir. Ve ekme kırığına denir.

أَلْجُرْفَةُ [el-curfet] [gurfet] vezninde) جُرْفَةٌ [cerfet] 'alāmetine denir ki zikr olundu. Ve

جُرْفَةٌ [Curfet] Yemāme'de bir su adıdır. Ve devenin uyluğundan bir mikdār derisini soyup uyluğu üzere yıkmakla 'alāmet olur.

أَلْمَجْرُوفُ [el-mecrūf] Zikr olunan جُرْفَةٌ [cerfet] dedikleri nişāne ile nişānlanmış deveye denir.

أَلْحَرِيفُ [el-cerif] [emīr] vezninde) أَقَانِي [hamāt] dedikleri incirin yāhūd [efānā] nām nebātın yābisine denir.

أَلْجِرْفُ [el-cirf] (cīm'in kesriyle) Ağızda avurdun iç yüzüne denir. Ve sel suyu uğramaz olan yere denir; bunda cīm'in zammiyle da cā'izdir.

جُرْفُ [Curf] (cīm'in zammiyle) Mekke

kurbünde, kezālik Medīne kurbünde birer mevzi'dir. Ve Yemen'de bir mevzi'dir; muhaddisinden Aḥmed İbrāhīm el-Curfī oradandır. Ve Yemāme'de bir mevzi' adıdır. Ve

جُرْفُ [curf] Yalçın dağın yalımına denir. Ve sel suyu kazdığı yere denir ki yar ta'bīr olunur; cem'i أَجْرَافٌ [ecrāf] gelir. Ve minhu'l-meselu: "فَلَانَ يَبْنِي عَلَى جُرْفِ هَارٍ وَهُوَ" مَا أَكَلْتَهُ الشَّيْوَلُ وَتَجَرَّفْتَهُ مِنَ الْأَرْضِ

أَلْجُرْفُ [el-curuf] (zammetyenle) Bu dahi yar ta'bīr ettikleri yere denir. Cem'i جِرْفَةٌ [cirefet]tir, عِنْبَةٌ [inebet] vezninde ve جِحْرَةٌ [ciḥaret] vezninde.

أَلْجَوْرُفُ [el-cevref] [cevher] vezninde) Hımāra denir. Ve devekuşunun erkeğine denir. Ve eşkin beygire denir. Ve önüne geleni süpürüp götüren sel suyuna denir.

أَلْإِجْرَافُ [el-icrāf] (hemzenin kesriyle) Deveye birbirine sarmaşmış otluklar otlatmak ma'nāsınadır; yukālu: أَجْرَفَ الرَّاعِي جُرَافٌ إِذَا رَعَى إِبِلَهُ الْجُرْفَ [curāf] uğramak ma'nāsınadır; yukālu: أَجْرَفَ الْمَكَانُ إِذَا أَصَابَهُ سَيْلٌ جُرَافٌ

أَلْمُجَارِفُ [el-mucāref] (ism-i mef'ül bünyesiyle) Şol bed-baht adama denir ki aslā kesb-i hayr eylemeyip ve mālında nemā ve bereket olmaya; yukālu: رَجُلٌ مُجَارِفٌ أَيْ لَا يَكْسِبُ خَيْرًا وَلَا يُنَمِّي مَالَهُ

أَلْمُتَجَرِّفُ [el-mutecerrif] (ism-i fā'il bünyesiyle) Şol davara itlāk olunur ki bedeninden semizlik eseri gidip nahif ve mehzül kalmış ola; yukālu: كَبِشَ مُتَجَرِّفٌ إِذَا ذَهَبَتْ عَامَةٌ بِسَمِيهِ Ve mehzül ve muztarib ve perişān-endām adama denir; yukālu: جَاءَ فَلَانٌ مُتَجَرِّفًا: أَيْ هَزِيلاً مُضْطَرِّبًا

yukālu: جَاؤُوا جَفَّةً وَاحِدَةً أَيْ جُمْلَةً وَجَمِيعًا Ve جَفَّةٌ [ceffet] Alayın ve askerin cünbüş ve hareketlerinden sâdır olan gürültüye denir; tekülü: سَمِعْتُ جَفَّةَ الْمُؤَكِّبِ أَيْ هَزِيرَهُ Ve جَفٌّ [ceff] Bir nesneyi toplayıp götürmek ma'nâsınadır; yukālu: جَفَّ الْقَوْمُ أَمْوَالَهُمْ جَفًّا مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا جَمَعُوهَا وَذَهَبُوا بِهَا جَفَّجَفَّةً [el-cefcefet] [زلزلة] [zelzelet] vezninde) Bu dahi asker gürültüsüne denir. Ve alıkomak ma'nâsınadır; yukālu: جَفَّجَفَّهُ إِذَا حَبَسَهُ Ve biriktirmek ma'nâsınadır; yukālu: جَفَّجَفَّ الشَّيْءَ إِذَا جَمَعَهُ Ve nehb ve gâret havfiyla ale'l-acele develeri geri döndürmek ma'nâsınadır; yukālu: جَفَّجَفَّ الرَّجُلُ إِذَا رَدَّ إِلَيْهِ بِالْعَجَلَةِ مَخَافَةَ الْعَارَةِ Ve davarları birbirine girişip ve binişmek derecesinde sıkıca unf ve şiddetle sürmek ma'nâsınadır; yukālu: جَفَّجَفَّ النَّعْمَ إِذَا سَاقَهُ بِعُنْفٍ حَتَّى رَكِبَ بَعْضُهُ بَعْضًا جَفَّةً [el-cuffet] (cīm'in zammıyla) Büyüyük kovaya denir. Ve hep ve cümle ma'nâsınadır; ve minhu kavlu İbn Abbās لَا نَقَلَ فِي غَنِيمَةٍ حَتَّى تُنْقَسَمَ جَفَّةً أَيْ كُلُّهَا وَيُرَوَّى حَتَّى تُنْقَسَمَ عَلَى جَفَّتِهِ أَيْ عَلَى جَمَاعَةِ الْجَيْشِ أَوْلًا جَفُّ [el-cuff] (cīm'in zammıyla) Hurmā çiçeğinin kapçığına, alā-kavlin tomurcuğu bürüyen ince zarına denir. Ve deriden düzülmüş kaba denir ki ağzı bağlanmaz ola. Ve جَفٌّ [Cuff] Emīr-i Mışır olan İhşid Muḥammed b. Toğuç nām kimsenin ceddı ismidir. Ve şol eski kırbaya denir ki ortasından kesilip kova tarzında olmuş ola. Ve hurmā kökünden oyulmuş kavataya denir. Ve pīr-i fāniye denir. Ve musallī ile kible beyninde hā'il olan sedde denir, mihrāb duvarı gibi. Ve mutlakan içi boş kavuk nesneye denir, oyulmuş cevz ve bādincān

gibi. Ve devābb ve mevāşiyi götüüp gözetip tīmār ve ıslāhına hüsn-i ihtimām eden adama denir; yukālu: هُوَ جَفٌّ مَالٍ أَيْ مُضْلِحُهُ جَفَّانٌ [el-Ceffān] (cīm'in fethiyle ve tesniye bünyesiyle) Bekr ile Temīm kabīlelerine itlāk olunur, cemā'atleri kesir olduğu için. غُرَابُ الْعَيْرِ [Cufāfu't-Ṭayr] [ğurābu'l-ğayr] vezninde) Esed ve Hanz ala kabīlelerine mahsūs bir mevzi-i vāsi'dir ki niçe kesiretu't-tayr mevāzi'i müştemeldir; hā-yı mühmele-i meksüre ile de zebān-zededir. جَفَّافٌ [el-cufāf] (غُرَابٌ [ğurāb] vezninde) Amel ile kurutulmuş nesneye denir. جَفَّافَةٌ [el-cufāfet] (ثُمَّامَةٌ [sumāmet] vezninde) Dağılmış otluğa ve yoncaya denir. جَفْفِيفٌ [el-ceffif] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Kuru otluğa denir. جَفْفُوفٌ [el-cufūf] (قُعُودٌ [qu'ūd] vezninde) ve جَفَّافٌ [el-cefāf] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Kurumak ma'nâsınadır; tekülü: جَفَّفَتْ يَأْتُوْبُ كَذَبَيْتَ تَجَفُّ كَتَدْبُ أَيْ بِالْكَسْرِ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَتَعْضُ بِالْفَتْحِ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ وَجَفَّفَتْ تَجَفُّ كَبَشِشَتْ تَبَشُّ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ جَفُوفًا وَجَفَّافًا أَيْ يَبْسُتُ جَفَّجَفُّ [el-cefcef] [fedfed] vezninde) Toprağı galiz olmayan yüksekçe arza denir. Ve şedīd rüzgāra denir; yukālu: رِيحٌ نَزَلُوا فِي أَرْضِ جَفَّجَفٍ Ve değirmi geniş ovaya denir. Ve obruk engebe yere denmekle azdāddan olur; yukālu: جَفَّجَفَّ جَفَّجَفَّ وَكَذَا الْوَهْدَةَ رَجُلٌ جَفَّجَفَّ أَيْ مَهْدَارٌ جَفَّجَفِّ [el-cefācif] (جَمَاعِمٌ [cemācim] vezninde) Bir adamın hey'et ve libāsına denir; tekülü: أَعْجَبَنِي جَفَّاجِفُّكَ أَيْ هَيْئَتِكَ وَلِبَاسِكَ

التَّجْفَافُ [et-ticfāf] (tā'nın kesriyle) Zırh tarzında bir giyimdir ki cenk gününde atlara giydirebilirler ve bazı dilâverler giyerler, vücudlarını âlât-ı harbden vikâye için; Fâriside bergustuvân ve Türkide çukal ve keçim ta'bîr ederler.

التَّجْفِيفُ [et-tecfîf] **تَجْفَافُ** [ticfāf] giydirmek ma'nâsınadır; yukâlu: جَفَّفَ الْفَرَسَ إِذَا أَلْبَسَ التَّجْفَافَ إِيَّاهُ وَهِيَ آلَةٌ لِلْحَرْبِ يَلْبَسُهَا الْفَرَسُ وَالْإِنْسَانُ لِيَقِيَهُ فِي الْحَرْبِ Ve

تَجْفِيفُ [tecfîf] ve

تَجْفَافُ [tecfāf] (tā'nın fethiyle) Yaş nesneyi kurutmak ma'nâsınadır; yukâlu: جَفَّفَهُ تَجْفِيفًا وَتَجْفَافًا إِذَا بَيَّسَهُ

التَّجْعُفُفُ [et-tecefcuf] (تَزَلُّزُ) [tezulzûl] vezninde) Kuş silkinmek, 'alâ-kavlin yumurtası üzere kanatlarını gerip bürüyerek beri öte oynayıp kımıldanmak ma'nâsınadır; yukâlu: تَجْعَفَفَ الطَّائِرُ إِذَا انْتَفَشَ أَوْ تَحَرَكَ فَوْقَ إِذَا تَجْعَفَفَ الْجَالِفَةُ Ve yaş nesne fi'l-cümle kurumuş şeklinde olmak ma'nâsınadır ki kuruyup lâkin henüz bir mikdârca nemnâk olmaktan 'ibârettir; yukâlu: تَجْعَفَفَ شَارِيهِنَ بَيَّانًا إِذَا ابْتَلَّ ثُمَّ جَفَّ وَفِيهِ نَدَى وَتَجْعَفَفَ [tecefcuf] kelimesinin aslı تَجَفَّفَ [teceffuf] idi.

الإِجْتِفَافُ [el-ictifāf] (إِفْتِعَالٌ) [ifti'āl] vezninde) Kapta olan ta'âmı süpürü hora geçirmek ma'nâsınadır; yukâlu: إِجْتَفَفَ مَا فِي الْإِنَاءِ إِذَا أَتَى مَا عَلَيْهِ

[ج ل ف]

الْجَلْفُ [el-celf] (cīm'in fethi ve lām'ın sükünüyle) Bir nesnenin kabuğunu soy-mak ma'nâsınadır; yukâlu: جَلَفَ الشَّيْءَ إِذَا قَشَرَهُ مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا قَشَرَهُ Ve bir nesnenin mecmū'unu sıyırıp süpürüp gidermek ma'nâsınadır; yukâlu: جَلَفَهُ بِمَعْنَى جَرَفَهُ Ve

kılıçla vurmak ma'nâsınadır; yukâlu: جَلَفَهُ بِالسَّيْفِ إِذَا صَرَبَهُ بِهِ Ve bir nesneyi bi-tamāmihi kökünden koparmak ma'nâsınadır; yukâlu: جَلَفَهُ إِذَا قَلَعَهُ وَاسْتَأْصَلَهُ

الْجَلِيفُ [el-celîf] (أَمِيرٌ) [emîr] vezninde) ve **الْمَجْلُوفُ** [el-meclûf] Kabuğu soyulmuş nesneye denir. Ve

مَجْلُوفٌ [meclûf] Yüzünü fırın yakmış ekmeğe denir; yukâlu: حُبِرَ مَجْلُوفٌ إِذَا أَحْرَقَهُ التَّنُّورُ Ve

جَلِيفٌ [celîf] Bir ot ismidir ki sehl yerlerde biter. Uçlarında olan yaprakları pelîde şebîh ve darı gibi hurde dâneler ile memlû olur; davar kısmına be-gâyet yarayıp tesmîn eder. Ve taslak ve yakışık-sız kimseye denir, جَلَفٌ [celf] gibi, ke-mâ se-yuzkeru.

الإِجْتِلَافُ [el-ictilāf] (إِفْتِعَالٌ) [ifti'āl] vezninde) Bu dahi bir nesneyi istisâl üzere koparmak ma'nâsınadır; yukâlu: إِجْتَلَفَ الشَّيْءَ إِذَا قَلَعَهُ وَاسْتَأْصَلَهُ

الْجَالِفَةُ [el-cālîfet] Şol baş yarığına denir ki deriyi et ile berâber koparmış ola; yukâlu: سَجَّةٌ جَالِفَةٌ أَيُّ تَقْشُرُ الْجِلْدَ بِاللَّحْمِ Ve içeriye nâfiz olmamış ta'neye denir ki جَائِفَةٌ [cā'îfet] mukâbilidir; yukâlu: إِذَا طُعِنَتْ جَالِفَةٌ إِذَا لَمْ تَصِلِ الْجَوْفَ Ve bi'l-cümle mevâşiyi ihlâk eden kıtlık ve kuraklık seneye vâf olur; yukâlu: سَنَةٌ جَالِفَةٌ إِذَا كَانَتْ تَذْهَبُ بِالْأَمْوَالِ

الْجَلِيفَةُ [el-celîfet] (سَفِينَةٌ) [sefînet] vezninde) Bu dahi devâbb ve mevâşiyi ifnâ eden kurak seneye denir.

الْجَلْفُ [el-celf] (cīm'in kesriyle) جَلِيفٌ [celîf] gibi yakışık-sız taslak nâ-tırâş kimseye denir; yukâlu: جَلَفَ وَجَلِيفٌ أَيُّ جَافٍ Ve küpe denir, دَنٌّ [denn] ma'nâsına, 'alâ-kavlin boş küpe yâhüd kırık küpün aşağı-

sına denir ki büyük ʿulbe tarzında kalır. Ve erkek hurmā ağacına denir. Ve galīz ve yābis ekmeğe denir, ʿalā-kavlin katıksız ekmeğe yāhūd ekmeğin kenārına denir. Ve kaba kacağa denir. Ve şol derisi yüzülmüş koyun cesedine denir ki içerisinde olan ahşāsı ihrāc ve başı ve ayakları katʿ olunmuş ola. Ve bir maʿrūf kuşun ismidir. Ve başsız ve ayaksız tuluma denir.

الْجِلْفَةُ [el-cilfet] (cīm'in kesriyle) Katıksız kuru ekmeğin parçasına denir. Ve her nesnenin kıtʿasına ve parçasına denir; yukālu: جِلْفَةٌ مِنْهُ أَيَّ قِطْعَةٍ Ve kalemin dışına varınca yonulan yerine denir ki kalemin bacağı taʿbīr olunur; cīm'in fethiyle de cāʾizdir; ve minhu kavlu ʿAbdulḥamīd el-Kātib li Selm b. Ḳuteybe ve kad reʿāhu yektubu bi-kalemin kasīri'l-burāye fe-yecīʿu hattan rediyyen: "إِنْ كُنْتُ تُحِبُّ أَنْ يَجُودَ حَظُّكَ فَأَطِّلْ جِلْفَتَكَ وَأَسْمِنْهَا وَحَرِّفْ قِطْعَتَكَ وَأَيِّمْنَهَا" قَالَ سَلَمٌ فَفَعَلْتُ فَجَادَ خَطِّي dīvān-ı Emeviyyeden berāʿatle darb-ı mesel olan ʿAbdulḥamīd nām kātib Selm b. Ḳuteybe'yi gördü ki bir bacağı kısa kalem ile yazı yazıp ve yazısı be-gāyet fenā ve nā-hoş zuhūr eder, terbiye zımında dedi ki "Ey Selm, eğer kitābetim güzel olsun der isen kalemin bacağı uzunca ve etlice yonup ve katʿını sağ tarafından muharrefçe eylesin." Selm bu terbiye ile ʿāmil olduğum hasebiyle min-baʿd hattım hūb ve latīf oldu diye nakl eylemiştir.

الْجِلْفَةُ [el-culfet] (ġurfet) [ġurfet] vezninde) Deveden nişān için kesilen deriye denir.

الْجِلْفُ [el-celef] (fethateynle) ve

الْجِلْفَةُ [el-celāfet] (kerāmet) [kerāmet] vezninde) Bir kimse taslak ve nā-tırāş olmak maʿnāsınadır; yukālu: جِلْفُ الرَّجُلِ جِلْفًا مِّنْ

الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ جَلِيفًا Ve

جِلْفُ [celef] Şol keçiye denir ki tüyleri pek hurde olmakla işe yaramaz ola.

الْجِلْفَةُ [el-celfet] (temret) [temret] vezninde) **جِرْفَةٌ** [cerfet] lafzında lügattir ki deveye mahsūs bir güne damga ismidir.

الْجِلْفُ [el-culāf] (ġurāb) [ġurāb] vezninde) Balcığa denir.

الْجِلْفِيُّ [el-culāfī] (ḥubārī) [ḥubārī] vezninde) Büyük kovaya denir.

الْإِجْلَافُ [el-iclāf] (hemzenin kesriyle) Küpün yā destinin ağzından çamuru sıyırıp gidermek maʿnāsınadır; yukālu: أَجْلَفَ الرَّجُلُ إِذَا نَحَى الْجِلَافَ عَنْ رَأْسِ الْخُثَيْبَةِ

الْمُجْلَفُ [el-mucellef] (muʿazzam) [muʿazzam] vezninde) Şol kimseye denir ki kıtlık ve kuraklık eyyām mālīk olduğu devābb ve mevāşisini tebāh ve helāk eylemiş ola; yukālu: رَجُلٌ مُّجْلَفٌ إِذَا كَانَ قَدْ ذَهَبَتِ السِّنُونَ أَجْلَفَ Ve şol nesneye denir ki etrāf ve cevānibinden bazı yerleri sıyrılıp alınmış ola; yukālu: شَيْءٌ مُّجْلَفٌ إِذَا كَانَ قَدْ أُخِذَ مِنْ جَانِبِهِ Ve şol nesneye denir ki ondan bir mikdārca nesne bakiyye kalmış ola; yukālu: شَيْءٌ مُّجْلَفٌ إِذَا بَقِيَ مِنْهُ بَقِيَّةٌ

التَّجْلِيفُ [et-teclīf] (tefīl) [tefīl] vezninde) Kurak sene nāsın devābb ve mevāşisini helāk ve tebāh eylemek maʿnāsınadır; yukālu: جَلَفْتُ كَحُلَّ تَجْلِيفًا إِذَا اسْتَأْصَلَتِ السَّنَةُ: كَحُلَّ [kaḥl] kāf'ın fethiyle kıtlık seneye denir.

الْمُتَجْلِيفُ [el-mutecellif] (ism-i fāʿil bünye-siyle) Mehzül ve nā-tüvāna denir.

الْجِلَافِيُّ [el-celāʿif] (sefāʿin) [sefāʿin] vezninde) ve

الْجِلْفُ [el-culuf] (sufun) [sufun] vezninde) ve **الْجِلْفُ** [el-culf] (cīm'in zammiyla) جِلْفِيَّةٌ

[celifet]in cem'idir, bütün emvāl ve mevāşiyi ifnā ve ihlāk eden kurak ve kıtlık yıllara denir; yukālu: وَسُونَ جِلَانِيَةً وَجَلْفٌ وَجُلْفٌ أَيْ تَجَلْفُ الْأَمْوَالِ وَتَذْهَبُهَا

[ج ل ن ف]

الْجَلْنَفَاءُ [el-celenfāt] (cīm'in ve lām'ın fet-hiyle) Katıksız yiyeceğe denir; yukālu: طَعَامٌ جَلْنَفَاءٌ أَيْ قَى فَارٌ لَا أَدَمَ فِيهِ

[ج ن د ف]

الْجُنَادِفُ [el-cunādif] (ġulābiṭ] vezninde) Kalın ve iri gövdeli yakışksız insāna ve deveye denir. Ve omuzlarını oynatarak yürür olan kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ جُنَادِفٌ إِذَا كَانَ يُحْرِكُ كَتِفَيْهِ إِذَا مَسَى Ve kalın gövdeli bodura denir. Ve şol nākaya ve cāriyeye denir ki arkalı ve semiz ve tenūmend ola; yukālu: نَاقَةٌ جُنَادِفٌ وَجُنَادِفَةٌ أَيْ سَمِينَةٌ ظَهِيرَةٌ وَكَذَلِكَ أَمَةٌ جُنَادِفَةٌ وَلَا تُوصَفُ بِهَا الْحُرَّةُ

[ج ن ف]

الْجَنْفُ [el-cenef] (fethateynle) ve

الْجُنُوفُ [el-cunūf] (fūḡud) [ku'ūd] vezninde) Doğrudan sapmak, meyl ve cev ma'nāsınadır; yukālu: جَنْفٌ فَلَانٌ فِي وَصِيَّتِهِ جَنْفًا وَجَارَ وَجَارَ جَنْفًا وَجُنُوفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا مَالَ وَجَارَ جَنْفٌ عَنِ طَرِيقِهِ جَنْفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَجَنْفٌ جُنُوفًا مِنْ جَنْفٍ إِذَا عَدَلَ عَنَّهُ [cenef] bedende göğsün bir yanını içeriye çökük ve bir yanını alā-hālihi mu'tedil olmak vech üzere olan eğriliğe denir; yukālu: فِيهِ جَنْفٌ وَهُوَ فِي الرَّؤْرِ دُخُولٌ أَحَدِ شَقِيئِهِ وَأَنْهَضَامُهُ مَعَ اغْتِدَالِ الْآخَرِ

الْإِجْنَفُ [el-icnāf] (hemzenin kesriyle) Bu dahi haktan ve doğrudan meyl ve 'udül eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَجْنَفٌ فَلَانٌ إِذَا مَالَ وَعَدَلَ [cenef] hāssaten vasiyyet zımında haktan 'udül eylemeğe mahsūstur ve icnāf [icnāf]

mutlakan haktan meyl ve 'udül eylemekte müsta'meldir. Ve

الْإِجْنَفُ [icnāf] Bir kimseyi haktan mā'il bulmak ma'nāsınadır; yukālu: أَجْنَفٌ فَلَانًا إِذَا صَادَفَهُ جَنْفًا فِي حُكْمِهِ

الْأَجْنَفُ [el-ecnef] (ahmer] vezninde) Vasftır, haktan 'udül eden kimseye denir; yukālu: هُوَ أَجْنَفٌ أَيْ مَائِلٌ عَنِ الْحَقِّ Ve göğsünün bir yanını içeriye çökük olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَجْنَفٌ أَيْ مُتْرَاوِرٌّ دَاجِلٌ أَحَدَ رَجُلٍ شَقِيئِ الرَّؤْرِ مِنْهُضَمُهُ رَجُلٌ أَجْنَفٌ أَيْ الْمُتَحْنِي الظُّهْرِ

الْمِجْنَفُ [el-micnef] (minber] vezninde) Kalbi bi't-tab' haktan mā'il olan kişiye denir; yukālu: حَضَمٌ مِجْنَفٌ أَيْ مَائِلٌ

الْجُنَافِي [el-cunāfiyy] (cīm'in zammıyla) Her tarafa salınıp fāhişçe meyelān ederek yürüten mütekebbir ve hod-bīn kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ جُنَافِيٌّ أَيْ مُخْتَالٌ فِيهِ مِثْلُ

الْجِنَافُ [el-cināf] (kitāb] vezninde) Ehl ve ahabdan meyl ve inhirāf ma'nāsınadır; yukālu: لَجَّ فِي جِنَافٍ قَبِيحٍ أَيْ فِي مُجَانِبَةِ أَهْلِهِ

الْجَنْفَى [el-Cenefā] (cemezā] vezninde) ve

الْجُنْفَى [el-Cunefā] (urebā] vezninde ve eliflerin medleriyle cā'izdir) ve

الْجَنْفَاءُ [el-Cenfā] (hamrā] vezninde) Fezāre kabilesi yurdunda bir su adıdır. Cevherī'nin vehmi gibi mevzi' adı değildir.

الْتَجَانُفُ [et-tecānuf] (tefā'ul] vezninde) Temāyül ma'nāsınadır; yukālu: تَجَانُفٌ عَنِ طَرِيقِهِ إِذَا تَمَائِلَ

[ج و ف]

الْجَوْفُ [el-cevf] (ġavf] vezninde) Dere ortası gibi etrāfına nisbet düz ve otu-

raklı çukur yere denir; yukālu: نَزَلُوا جَوْفًا Ve insanın kar-
nına itlāk olunur ki murād içerisidir. Ve
‘Umān nāhiyesinde bir mevzi^c adıdır. Ve
‘Ād kavminin arzında bir vādī ismidir ki
onu Hīmār nām kimse himāyet eder idi,
niteki “ح،م،ر” māddesinde zikr olundu.
Ve Endelus ülkesinde bir sancak adıdır.
Ve nāhiye-i Ekşūniye’de bir mevzi^c adı-
dır. Ve arz-ı Murād’da bir mevzi^c adıdır
ki ﴿إِنَّا أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ﴾ āyet-i kerīmesinin
tefsīrinde mezkūr olan mevzi^cdir. Ve
Yemāme’de ve Sa’d diyārında birer
mevzi^cdir.

دَزْبُ الْجَوْفِ [Derbu’l-Cevf] ضَرَبُ الْحَوْفِ
[darbu’l-ḥavf] vezninde) Başra’da bir
mevzi^cdir; muhaddisinden Ḥayyān el-
A‘rec el-Cevfī ve Ebu’ş-Şa‘ṣā Cābir b.
Zeyd el-Cevfī ona mensūbdur. Ve ehl-i
vilāyet-i Ġavr, Füstāṭ ‘ummāllarına ya‘nī
vālī ve voyvodalarının har-gāhlarına ve
otaklarına أَجْوَافٌ [ecvāf] itlāk ederler ki
جَوْفٌ [cevf]in cem‘idir. Ve işbu السَّبْطِ النَّبِيِّ
عَلَيْهِ السَّلَامُ أَيُّ اللَّيْلِ أَسْمَعُ قَالَ جَوْفُ اللَّيْلِ الْآخِرِ
hadīsinde cevf-i leylden murād sülüs-i
āhiridir ki esdās-ı leylden ya‘nī altı cüz²
farz olunan leylden cüz²-i hāmisidir.

الْأَجْوَفَانِ [el-ecvefān] (tesniye bünyesiyle)
Karın ile ferce itlāk olunur; yukālu: أَهْلَكَ
النَّاسُ الْأَجْوَفَانِ أَيُّ الْبَطْنِ وَالْفَرْجِ

الْجَوْفِ [el-cevf] (fethateynle) Bolluğa
itlāk olunur; yukālu: فِي بَطْنِهِ جَوْفٌ أَيُّ سَعَةٍ

الْأَجْوَفِ [el-ecvef] İçerisi ‘azīm olan arslana
denir. Ve sarfiyyūn istilāhında ‘ayn’ı
mu‘tell ya‘nī vasatında hurūf-ı illetten bir
harf olan kelimeye itlāk olunur. Ve geniş
nesneye denir; yukālu: إِنَاءٌ أَجْوَفٌ أَيُّ وَاسِعٍ

الْجَوْفِيِّ [el-cūfiyy] كُوفِيٌّ [kūfiyy] veznin-

de) Bu dahi geniş ve meydānlı nesneye
denir. Ve

جَوْفِيٌّ [cūfiyy] (yā’nın teşdīd ve tahfifiyle)
Bir cins balık adıdır.

الْجَوْفَاءِ [el-cevfā] حَمْرَاءٌ [ḥamrā] veznin-
de) Geniş kovaya denir; yukālu: دَلْوٌ جَوْفَاءٌ
Ve içi boş özsüz kargı ve kamış
ve sā‘ir ağaç makūlesine denir; yukālu: فَنَاءَةٌ
وَسَجْرَةٌ جَوْفَاءٌ أَيُّ فَارِعَةٌ Ve Mu‘āviye ve ‘Avf
ibney ‘Āmir b. Reb‘a cemā‘ati yurdunda
bir su adıdır.

الْجَائِفَةُ [el-cā’ifet] Madrūbun içerisine
işlemiş olan ta‘neye vasf olur; yukālu:
طَعْنَةٌ جَائِفَةٌ إِذَا بَلَغَتْ الْجَوْفَ Ve derin yere de-
nir; yukālu: تَلْعَةٌ جَائِفَةٌ أَيُّ قَبِيرَةٌ Cem‘i
[cevā’if] gelir.

جَيْفَانُ الْيَمَامَةِ [Cīfānu’l-Yemāmet] (cīm’in
kesriyle) Beş mevzi^c isimleridir ki her
biri izāfetle جَائِفٌ كَذَا وَجَائِفٌ كَذَا
‘unvāniyla mu‘abberdir.

الْجَوَائِفِ [el-cevā’if] جَائِفَةٌ [cā’ifet]in
cem‘idir ki zikr olundu. Bu münāsebetle
جَوَائِفُ النَّفْسِ [cevē’ifu’n-nefs] insān ve
hayvānın içlerinde karār-gāh-ı ervāh olan
‘uzvlarında çukurca yerlere ve buçuklara
itlāk olunur.

الْمَجْوُوفِ [el-mecūf] مَحْوُوفٌ [meḥūf] vez-
ninde) ‘Azīmü’l-cevf olan kimseye denir;
yukālu: رَجُلٌ مَجْوُوفٌ أَيُّ الْعَظِيمِ الْجَوْفِ

الْمُجْوُوفِ [el-mucevvef] مُعْظَمٌ [mu‘azzam]
vezninde) İçi boş nesneye denir ki kovuk
ta‘bīr olunur, مُضْمَتٌ [muşmet] mukābilidir;
yukālu: سَيْءٌ مُجْوُوفٌ أَيُّ فِيهِ تَجْوِيفٌ Ve şol
dābbeye denir ki ayaklarında olan alaca ve
çakırlık batnına kadar serpilip çıkmış ola.
Ve yüreksiz korkak adama denir; yukālu:
رَجُلٌ مُجْوُوفٌ أَيُّ لَا قَلْبَ لَهُ جَبَانٌ

الْجَوَافُ [el-cuvāf] (عُرَابٌ [ġurāb] vezninde) جَوْفِيٌّ [cūfiyy] dedikleri balığa denir.

الْجَوْفَانُ [el-cūfān] (طُوفَانٌ [tūfān] vezninde) Himār kısmının aletine denir.

الْإِجَافَةُ [el-icāfet] (hemzenin kesriyle) Darbe ve ta'neyi içeriye işletmek ma'nāsınadır; tekūlu: أَجَفْتُهُ الطَّعْنَةَ إِذَا بَلَعْتُ أَجَفْتُ الْبَابَ إِذَا رَدَدْتَهُ

الْجَوْفُ [el-cevf] (حَوْفٌ [ħawf] vezninde) Bu dahi ta'ne ve darbeyi içeriye işletmek ma'nāsınadır; tekūlu: جَفْنُهُ الطَّعْنَةَ أَجَوْفٌ جَوْفًا أَي بَلَعْتُ بِهَا جَوْفَهُ

التَّجْوُفُ [et-tecevvuf] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) ve

الْإِجْتِيَاْفُ [el-ictiyāf] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Bir nesnenin içine nüfuz eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَجْوَفُهُ وَاجْتَاْفُهُ إِذَا دَخَلَ جَوْفَهُ

الْإِسْتِجَافَةُ [el-isticāfet] Bir yeri أَجَوْفٌ [ecvef] bulmak ma'nāsınadır; yukālu: وَجَدَهُ أَجَوْفٌ وَاجْتَاْفَهُ إِذَا اتَّسَعَ إِسْتِجَافَ الشَّيْءُ إِذَا اتَّسَعَ كَمَا يُقَالُ اسْتَجَوْفَ عَلَى الْأَصْلِ

[ج ه ف]

جُهَافَةٌ [Cuhāfet] (ثُمَّامَةٌ [sumāmet] vezninde) Bir recül ismidir.

الْإِجْتِهَافُ [el-ictihāf] (إِجْتِهَادٌ [ictihād] vezninde) Bir nesneden çok almak ma'nāsınadır; yukālu: إِجْتَهَفَ الشَّيْءُ إِذَا أَخَذَهُ أَخْذًا كَثِيرًا

[ج ي ف]

الْحِيفَةُ [el-cīfet] (cīm'in kesriyle) Kokmuş meyyit cüssesine denir ki lāşe ta'bīr olunur. Cem'i حَيْفٌ [ciyef] gelir, عِنَبٌ [ineb] vezninde ve أُجْيَافٌ [ecyāf] gelir; yukālu: أُنْتُ مِنْ الْحِيفَةِ أَي جُنْتُ الْمَيِّتِ وَقَدْ أَرَاخَ

ذُو الْحِيفَةِ [Zu'l-Cīfet] Medīne ile Tebük beyninde bir mevzi'dir.

حِيَاْفٌ [Ciyāf] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Başra ile Mekke beyninde bir su adıdır.

الْحِيَاْفُ [el-ceyyāf] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Kefen soyucuya ıtlāk olunur, نَبَاشٌ [nebbāş] ma'nāsına.

الْحَيْفُ [el-ceyf] (حَيْفٌ [ħayf] vezninde) Lāşe pek kokmak ma'nāsınadır; yukālu: حَافَتِ الْحَيْفَةُ تَجِيْفُ حَيْفًا إِذَا أُنْتُتَتْ

التَّجْيِيفُ [et-tecyīf] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) ve

الْإِجْتِيَاْفُ [el-ictiyāf] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Bu dahi pek kokmak ma'nāsınadır; yukālu: جِيْفَتِ الْحَيْفَةُ وَاجْتَاْفَتْ إِذَا أُنْتُتَتْ

تَجْيِيفٌ [tecyīf] Vurmak ma'nāsınadır; yukālu: جِيْفُهُ إِذَا ضَرَبَهُ Ve korkutmak ma'nāsınadır. Ve korkutulmak ma'nāsınadır; yukālu: جِيْفُهُ فَلَانَ فِي كَذَا وَجِيْفَ أَي فَرَعَ وَأَفْرَعَ

FASLU'L-ĤĀ'Ī'L-MÜHMELE (فَضْلُ الْحَاِءِ الْمُهْمَلَةِ)

[ح ت ر ف]

الْحُزْرُوفُ [el-ḥuzrūf] (tā-yı fevkıyye ile عُضْفُورٌ [‘uṣfūr] vezninde) Çalışıp emek çekererek ehl ve ‘ayāl besleyen adama denir; yukālu: رَجُلٌ حُزْرُوفٌ أَيْ كَادٌّ عَلَى عِيَالِهِ.

[ح ت ف]

الْحُتْفُ [el-ḥatf] (ḥā'nın fethi ve tā'nın sükūnuyla) Mevt ma'nāsınadır; cem'i حُتُوفٌ [ḥutūf]tur ḥā'nın zammıyla; ve ماتَ فُلَانٌ حُتْفٌ أَنفِهِ وَيُقَالُ حُتْفٌ: Arab: حُتْفٌ فِيهِ قَلِيلٌ وَحُتْفٌ أَنفِيهِ أَيْ عَلَى فِرَاشِهِ مِنْ غَيْرِ قَتْلِ وَلَا يَأْمَلُ سِزِ يَا نِي بİR ADAM 'AMEL-SİZ YA'Nİ KATL VE DARB VE GARK VE HARK MİSİLLİ 'ARIZA İLE MÜTE'ESSİR OLMAYARAK DÖŞEĞİNDE YĀHŪD OLDUĞU YERDE VEFĀT EYLESE ماتَ فُلَانٌ حُتْفٌ أَنفِهِ derler. أَنْفٌ [enf]e tahsîsi sâhib-i firâş olan hasta cān-keş oldukta soluğunu burundan alıp vererek kazā-yı nahb eder yāhūd 'Arablar marîzin rūhu enften ve mecrūhun yarasından hurūc eder tahayyül ettiklerine mebnîdir. Şârih der ki esker-i lügavviyyūn bundan fi'l mutasarıf olmadığına zâhibdir. Ve ba'zılar bâb-ı sâni'den imâte ma'nâsına vürūdunu hikâyet eylediler. Ve mü'ellifin فِيهِ حُتْفٌ kavli ki حُتْفٌ demektir, kalîldir. Ve bunlarda حُتْفٌ [ḥatf] lafzı masdariyyet üzere mansûbdur, ماتَ فِيهِ sebkindedir.

الْحُتْفَةُ [el-ḥatfet] تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Yılan kısmına mübâlagaten vasf olur; yukālu: حَيَّةٌ حُتْفَةٌ كَمَا يُقَالُ إِمْرَأَةٌ عَدْلَةٌ.

الْحُتَيْفُ [el-Ḥuteyf] زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Elkâbdandır; Ḥuteyf b. es-Sicf ki ismi Reb'r b. 'Amr'dır, şâ'ir ve fâris-i

meşhûrdur, 'alā-kavlin حُتَيْفٌ [Ḥantef]tir, جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde. Ve Ḥuteyf b. Zeyd b. Ca'vene nessābe-i ma'rûftur.

[ح ت ر ف]

الْحُتْرَفَةُ [el-ḥatrefet] (ḥā'nın ve rā'nın fet-hiyle) Göze 'arız olan sertliğe ve kızılığa denir; yukālu: فِي عَيْنِهِ حُتْرَفَةٌ أَيْ خُشُونَةٌ وَحُمْرَةٌ. Ve

حُتْرَفَةٌ [ḥatrefet] Masdar olur, bir nesneyi yerinden ırgalayıp sarsmak ma'nāsınadır; yukālu: حُتْرَفَهُ عَنْ مَوْضِعِهِ إِذَا زَعَزَعَهُ.

التَّحْتَرُوفُ [et-teḥatruf] تَدْحُرُوجٌ [tedaḥruc] vezninde) Saçılıp dağılmak ma'nāsınadır; tekūlu: تَحْتَرَفَ مِنْ يَدِي إِذَا تَبَدَّدَ.

[ح ث ف]

الْحُثْفُ [el-ḥiṣf] (ḥā'nın kesriyle ve sā-yı müsellestenin sükūnuyla) ve

الْحُثِيفُ [el-ḥasif] كَيْتِفٌ [ketif] vezninde) حُثِفٌ [ḥafis] ve فَحِثٌ [fahiṣ] lafzlarında lügattir ki kırkbayıra denir.

[ح ج ر ف]

الْحُجْرُوفُ [el-ḥucrūf] عُضْفُورٌ [‘uṣfūr] vezninde) Uzun ayaklı, karıncadan büyük bir böcek adıdır.

[ح ج ف]

الْحُجْفُ [el-ḥacef] (ḥā'nın ve cīm'in fet-hiyle) حَجَفَةٌ [ḥacefet]in cem'idir ki ağaçsız ve sinirsiz olarak hemān deriden düzül-müş kalkana denir ki 'Arablar kullanırlar; yukālu: إِنَّمَاهُ بِحَجَفَتِهِ وَهِيَ تُرْسٌ مِنْ جِلْدٍ لَيْسَ فِيهِ صَدْرٌ، بِحَجَفَتِهِ وَهِيَ تُرْسٌ مِنْ جِلْدٍ لَيْسَ فِيهِ صَدْرٌ، وَلَا عَقَبٌ. Ve göğüsey itlāk olunur, [ṣadr] ma'nâsına.

الْحُجَافُ [el-ḥucāf] غُرَابٌ [gürāb] vezninde) جُحَافٌ [cuḥāf] lafzında lügattir ki tohmeden olan ishâle denir.

الْمَحْجُوفُ [el-maḥcūf] Kulağı tözü ağrıyan adama denir; tekülü: وَجَدْتُهُ مَحْجُوفًا أَي مُشْتَكِيًا أَضَلُّ لَهُزِمَتِهِ

الْجَحِيفُ [el-ceḥīf] [emīr] (أمير) vezninde) Karın gurultusuna denir.

الْإِخْتِجَافُ [el-iḥticāf] [ifti'āl] (افتعال) vezninde) Bir nesneyi kendi nefsi için ihtiyār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِخْتَجَفَ الشَّيْءُ أَي إِذَا اسْتَحْضَلَّه إِذَا اسْتَحْضَلَّه Ve bir nesneyi kendi tarafına toplayıp çekmek ma'nāsınadır; yukālu: إِخْتَجَفَ الشَّيْءُ إِذَا حَازَهُ إِخْتَجَفَ نَفْسَهُ عَنْ كَذَا إِذَا ظَلَمَهَا عَنْهُ

الْمُحَاجِيفُ [el-muḥācīf] (ism-i fā'ıl bünyesiyle) Siperli olan cengāvere denir; yukālu: أَقْبَلَ مُحَاجِفًا أَي صَاحِبَ الْحِجْفَةِ مُقَاتِلًا Ve dā'imā mu'āraza üzere olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُحَاجِفٌ أَي مُعَارِضٌ

الْإِنْحِجَافُ [el-inḥicāf] [infi'āl] (انفعال) vezninde) Niyāz ve tazarru' kılmak ma'nāsınadır; yukālu: اِنْحَجَفَ الرَّجُلُ إِذَا تَضَرَّعَ

ح ذ ر ف

الْمُحَذَّرَفُ [el-muḥazref] (zāl-ı mu'ceme ile mudāḥrec) vezninde) Etrāfı düzlenmiş nesneye denir, kenārı kayarlanmış davar tırnakları gibi. Ve dolu kaba denir; yukālu: إِنَاءٌ مُحَذَّرَفٌ أَي مَمْلُوءٌ

أُمُّ حِذْرِيفٍ [ummu ḥizrif] [zibric] (زبرج) vezninde) Sırtlanın künyesidir.

الْحَذْرَفُوتُ [el-ḥazrefūt] [ʿankebūt] (عنكبوت) vezninde) Hurmā dānesinin başında kapçık tarzında olan nesneye denir, ʿalā-kavlin tırnak kesintisine denir. Ve bununla nāçiz nesneden kināye ederler; yekūlu: مَا لَهُ حَذْرَفُوتٌ أَي فَبَسِيطٌ أَوْ فَلَامَةٌ الظَّرْفُ يَعْنِي شَيْءٌ

ح ذ ف

الْحَذْفُ [el-ḥazf] (ḥā'nın fethi ve zāl'ın sükūnuyla) Düşürmek ma'nāsınadır; yukālu: حَذَفَهُ حَذْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَشَقَطَهُ Sarfiyyūnun حَذْفُ [ḥazf] ta'bīrleri bundandır. Ve saç ve sakaldan ve tüylerden bir mikdārca alıp gidermek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: حَذَفَ مِنْ شَعْرِهِ إِذَا أَحَذَهُ Ve bir kimseye değnek atmak ma'nāsınadır; yukālu: حَذَفَهُ بِالْعَصَا إِذَا رَمَاهُ بِهَا Ve yanlarını ve kıçını oynatarak yürütmek, ʿalā-kavlin adımlarını sık sık atarak yürütmek ma'nāsınadır; yukālu: حَذَفَ فِي مَشِيَّتِهِ إِذَا حَزَكَ جَنْبَهُ وَعَجَزَهُ أَوْ تَدَانَى خَطْوُهُ Ve bir adama bahşiş vermek ma'nāsınadır; yukālu: حَذَفَ Ve selām ve tahiyeti uzatmayıp kasr ve tahfif eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: حَذَفَ السَّلَامَ إِذَا حَقَفَهُ وَلَمْ يَطِلْ الْقَوْلَ بِهِ

الْحَذَافَةُ [el-ḥuzāfet] [kunāset] (كُنَاسَةٌ) vezninde) Gön ve sahtiyān makülesinden kesilip atılan kesintiye denir. Ve bir mikdārca yiyeceğe itlāk olunur; yukālu: مَا فِي رَحْلِهِ حَذَافَةٌ أَي شَيْءٌ مِنَ الطَّعَامِ

حَذْفَةٌ [Ḥazfet] [temret] (تمرة) vezninde) Ḥālid b. Ca'fer'in feresi ismidir.

الْحَذْفَةُ [el-ḥuzefet] [humezet] (هَمَزَةٌ) vezninde) Bodur hatuna denir. Mü'ellif bunu tekrār eylemiştir.

حَذَافَةٌ [Ḥuzāfet] [ṣumāmet] (سُمَامَةٌ) vezninde) Ḥudā'a kabilesinden bir batn ismidir; muhaddisinden Muḥammed ve İshāk ibnā Yūsuf el-Ḥuzāfiyyān ondandır.

حَذْفِيَّةٌ [Ḥuzeyfet] [cuheyne] (جُهَيْنَةٌ) vezninde) Esāmīdendir: Ḥuzeyfe b. Esīd ve Ḥuzeyfe b. Evs ve Ḥuzeyfe b. ʿUbeyd ve Ḥuzeyfe b. el-Yemān, Ḥisl ve Ezd kabilesinden ve birisi Bāriq kabilesinden

olup eb ve cedd ve beldeye mensüb olmayarak dīger Huzeyfe nām kimseler ashābandırlar.

الْمَحْذُوفُ [el-mahzūf] Şārāb tulumuna denir, زَقٌّ [zikḳ] ma'nāsına. Ve fenn-i 'arūz ıstılāhında şol cüz-i tefā'ile itlāk olunur ki āhirinden sebeb-i hafif iskāt olunmuş ola; meselā مَفَاعِلُنْ [mefā'ilun] cüz'ünden "نُ" gidip مَفَاعِي [mefā'i] kalmış ola ki فَعُولُنْ [fa'ūlun] cüz'üne nakl olunur; onu iskāt eylemeğe حَذَفَ [hazf] dediler.

الْحَذَفُ [el-hazef] (fethateynle) Bir cins kuşa, 'alā-kavlin hurde kaza denir. Ve bir cins koyuna denir ki siyāh ve hurde olur, Hiçāz vilāyetine mahsūstur, 'inde'l-ba'z Yemen'de Cureş nām mahalde olur; kuyrukları ve kulakları olmaz ve cüsseleri hurde olur. Ve bir türlü kargaya denir ki küçük ve me'kūl olur, ekin kargası ta'bir olunur. Ve

حَذَفَ [hazef] Ekinin yaprağına denir.

الْحَذَفَاءُ [el-ḥuzefā'] شُرَكَاءُ [şurekā'] vezninde) Gerçi 'Arablar هُمْ حَذَفَاءُ أَبِيهِمْ derler, lākin bir kimse tefsirine tasaddi eylememiştir. Zann ederim ki عَلَى سِيْرَةِ أَبِيهِمْ وَطَرِيقَةِ أَبِيهِمْ ma'nāsını irāde ederler.

الْحَذَافَةُ [el-hazzāfet] سَبَابَةُ [sebbābet] vezninde) Dübüre itlāk olunur, إِسْتِ [ist] ma'nāsına.

الْحَذَفَاءُ [el-hazfā'] حَمْرَاءُ [hamrā'] vezninde) Şol kulağa denir ki pek hurde olmakla gūyā ki kesilmiş tarzında ola; yukālu: حَذَفْتُ كَأَنَّهَا حَذَفْتُ

التَّحْذِيفُ [et-tahzif] Bir nesneyi düzüp koşup işlemeğe kıyāfet buldurmak ma'nāsınadır; yukālu: حَذَفْتُ الشَّيْءَ إِذَا هَيَّأَهُ وَصَنَعَهُ

[ح ر ج ف]

الْحَرْجُفُ [el-ḥarcef] جَغْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Serin esen yele denir; yukālu: حَرْجُفٌ أَيُّ بَارِدَةٍ

[ح ر ش ف]

الْحَرْشَفُ [el-ḥarşef] (şīn-i mu'ceme ile جَغْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Balığın pullarına denir; فُلُوسُ السَّمَكِ [fulūs's-semek] ma'nāsına. Ve hurde kuşlara, husūsan hurde devekuşlarına denir. Ve her şey'in hurdesine denir. Ve zırh halkasının sıralarına denir; yukālu: سَوَى حَرْشَفِ الدَّرْعِ أَيُّ حُبْكُهُ Ve za'if ve nā-tüvānlara ve pīr ve ihtiyārlara ve piyādelere denir; müfredleri حَرْشَفَةٌ [ḥarşefet]tir. Ve silāh üzerine tezyin ettikleri gümüş ve altın pullara ve kaburgalara itlāk olunur; yukālu: رَيَّنَ بِسِلَاحِهِ بِالْحَرْشَفِ وَهُوَ Ve Fāriside kenger dedikleri dikenli nebāt ismidir ki hālen beyne'l-etubbā' kengerin bostānī nev'ine itlāk olunur, Türkide enginar derler.

الْحَرْشَفَةُ [el-ḥarşefet] (hā'yla) ve

الْحُرْشُفُ [el-ḥurşuf] فُنْفُنٌ [kunfuz] vezninde) Toprağı kalın yere denir.

[ح ر ف]

الْحَرْفُ [el-ḥarf] (hā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Her nesnenin ucuna ve kenārına ve sivri ve keskin kıyasına denir; yukālu: قَعَدَ عَلَى حَرْفِ السَّفِينَةِ أَيُّ طَرَفِهَا وَسَمِيرِهَا: وَحَدَّهَا Ve حَرْفُ الْجَبَلِ [ḥarfu'l-cebel] dağın tepesinde yalman gibi sivri dorusuna denir; cem'i حِرْفٌ [ḥiref] gelir عَنَبٌ [ineb] veninde. Ve bunun طَلٌّ [tall] ve طَلَّلٌ [tīlel] kelimesinden gayrı nazīri yoktur. Ve

حَرْفٌ [ḥarf] Hurūf-ı tehecciden birine itlāk olunur, elif ve cīm gibi, kelimātın taraflarında vākī' olduğu için. Ve çelimsiz ince

yapılı nākaya denir, ‘alā-kavlin arık ve mehzülüne yāhūd cüssesi büyüğüne denir; yukālu: نَاقَةٌ حَرْفٌ أَيْ صَامِرَةٌ أَوْ مَهْرُوْلَةٌ أَوْ عَظِيمَةٌ İki evvelkide bir şey'in kenārına ve üçüncüde dağın tepesine teşbīh olunmuştur. Ve

حَرْفٌ [ḥarf] Su yoluna denir. Ve kabīle-i Suleym bilādında bir niçe siyāh mināre ismidir ki kara taştan yapılmışlardır. Ve nahviyyūn ıstılāhında حَرْفٌ [ḥarf] مَا جَاءَ ta'rifıyla mu'arref olan kelimedir. Bu ta'rifin mā-'adāsı fāsiddir. Tafsilî kütüb-i nahviyyede mebsüttür.

رُسْتَاقُ حَرْفٌ [Rustāqu Ḥarf] Şehr-i Enbār nevāhīsinden bir nāhiyedir. Ve

حَرْفٌ [ḥarf] Vech ve üslüb ma'nāsına müsta'meldir; ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَغْبِطُ اللَّهَ عَلَى حَرْفٍ﴾ أَيْ وَجْهٍ وَوَاحِدٍ وَهُوَ أَنْ يَغْبِطَهُ عَلَى السُّرَاءِ لَا الضُّرَاءِ أَوْ عَلَى الشَّكِّ أَوْ عَلَى غَيْرِ طُمَأْنِينَةٍ عَلَى أَمْرِهِ أَيْ لَا يَدْخُلُ فِي الدِّينِ مُتَمَكِّنًا Ya'nī nāstan ba'zıları dergāh-ı ilāhiye vech-i vāhid üzere 'ibādet ederler, ya'nī ni'met ve meserret vaktinde 'ibādet edip gussa ve nekbete dūçār olduklarında 'ibādet eylemezler. Yāhūd şekk ve tereddüd üzere yāhūd temkīn-i nefis ve tavgīn-i hātır ve itmīnān-ı kalb üzere olarak dīn-i İslām'a duhül ve 'ubūdiyyet-i ma'būd-ı hakīkiyi zīb-gerden-i kabül eylemezler. Ve fi'l-hadīsi: “نَزَلَ الْقُرْآنُ عَلَى سَبْعَةِ أَحْرَفٍ كُلِّهَا” كَافٍ شَافٍ “أَيْ عَلَى سَبْعِ لُغَاتٍ مِنْ لُغَاتِ الْعَرَبِ” Bu-rada **أَحْرَفٌ** [aḥruf] kī حَرْفٌ [ḥarf]in cem'idir ki murād lugāt-ı 'Arabdan Kureyş ve Yemen ve Hevāzin ve Huzeyl lugatları gibi yedi gūne lugattır, yoksa حَرْفٌ [ḥarf]-i vāhidde yedi vech olmak murād değildir, her ne kadar yedi yā on yāhūd ziyāde vech üzere muhtevī ise de. Pes işbu lugāt-ı seb' Qur'ān-ı kerīm'de menşūr ve mevcūd de-

mektir. Ve

حَرْفٌ [ḥarf] Kesb ü kār eylemek ma'nāsınadır ki iş ucuna yapışmaktan 'ibārettir; yukālu: حَرْفَ الرَّجُلِ لِعِبَالِهِ حَرْفًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا كَسَبَ Ve bir nesneyi bir yana çevirmek ma'nāsınadır; yukālu: حَرْفَ الشَّيْءِ عَنُ وَجْهَهُ إِذَا صَرَفَهُ

الْحَرْفَةُ [el-ḥarfet] (ḥā'nın fethiyle) Göze sürme çekmek ma'nāsınadır; yukālu: حَرْفٌ عَيْنُهُ حَرْفَةٌ مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا كَحَلَهَا Ve bir kimse-nin mālī hasārete uğrayıp bir mikdārı telef olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَرْفٌ فِي مَالِهِ عَلَى الْمَجْهُولِ أَيْ ذَهَبَ مِنْهُ شَيْءٌ

الْمَحْرِيفُ [el-maḥrif] (meclis [meclis] vezninde) Masdar-ı mīmīdir, bir cānibe ayrılmak ve alarga olmak ma'nāsınadır. Ve bu ma'nāda ism-i mekān olur; ve minhu tekūlu: مَا لِي عَنْهُ مَحْرِيفٌ أَيْ مَضْرُوفٌ وَمُتَنَحِّيٌ Bunda vecheyne de sālīhtir. Ve

مَحْرِيفٌ [maḥrif] **مُحْتَرَفٌ** [muḥteref] gibi bir adamın dā'imā kesb ü kār edip eşip yorttuğu ve yelip yopurduğu mahalle denir, dükkān ve sā'ir hırfet-gāh gibi; yukālu: هَذَا مَحْرِيفُهُ وَمُحْتَرَفُهُ أَيْ مَوْضِعُهُ الَّذِي يَحْتَرِفُ فِيهِ وَيَتَقَلَّبُ وَيَتَصَرَّفُ

الْحُرُفُ [el-ḥurf] (ḥā'nın zammıyla) حَبُّ الرِّشَادِ [ḥabbu'r-reşād] ismidir ki tere tohumu dedikleri dānedir; muhaddisinden 'Abdurrahmān b. 'Ubeydullāh ve pederi ve ceddî ve Mūsā b. Sehl ve Ḥasen b. Ca'fer el-Bağdādiyyūn el-Ḥurfıyyūn onun bey'ine mensūblardır. Ve

حُرُفٌ [ḥurf] Mahrūmluğa denir; حُرُفَةٌ [ḥurfet] dahi denir ḥā'nın zammı ve kesriyle. Ve minhu kavlu “الْحُرُفَةُ أَحَدِهِمْ” “أَشَدُّ عَلَيَّ مِنْ عَيْلَتِهِ” Ya'nī “Onlardan birinin mahrūm ve bed-baht ve bī-hāsıl olmaları fakir ve muhtāc olmalarından ezyed bana

eşedd ve eskal gelir.”

الْحَرْفَةُ [el-ħirfet] (hā'nın kesriyle) Medār-ı rızk olan cihet-i sinā'ate ve pîşeye denir, kitābet ve hıyātat ve papuççuluk san'atları gibi. Ve mutlakan bir adamın dā'imī iştigāl eylediği 'amel ve kāra da صُنْعَةٌ [šan'at] ve حَرْفَةٌ [ħirfet] itlāk olunur, zīrā dā'imā ona mā'il ve münharif olur. Pes gammāzlık ve dalkavukluk ve pezevenklik makūlesi dahi حَرْفَةٌ [ħirfet] olur; yukālu: فَلَانٌ حَرْفَتُهُ كَذَا وَهِيَ الطُّعْمَةُ وَالصَّنَاعَةُ يُتَرَفَّقُ مِنْهَا وَكُلُّ مَا اسْتَعْمَلَ الْإِنْسَانُ بِهِ وَضَرِيٌّ يُسَمَّى صُنْعَةً وَحَرْفَةً

الْحَرْفِيُّ [el-ħarīf] (emīr [emīr] vezninde) Bir adamın hem-kār ve hem-san'atına denir; yukālu: هُوَ حَرْفِيٌّ أَيُّ مُعَامِلِكَ فِي حَرْفَتِكَ

أَبُو الْحَرْفِيِّ [Ebu'l-Ĥarīf] Muhaddisinden 'Ubeydullāh b. Ebī Rebī'a'nın künyesidir.

الْمِحْرَافُ [el-miħrāf] Yara yoklayacak mīle denir; yukālu: قَاسَ الْجُرْحَ بِالْمِحْرَافِ أَيِّ الْمِيزِ يُقَاسُ بِهِ الْجِرَاحَاتُ

حُرْفَانُ [Ĥurfān] (uṣmān [uṣmān] vezninde) Bir recül 'alemidir.

الْإِخْرَافُ [el-iħrāf] (hemzenin kesriyle) Bir adamın mālı nemā' ve bereket bulmakla onup firāvān olmak ma'nāsınadır; yukālu: Ve أَحْرَفَ الرَّجُلُ إِذَا نَمَى مَالُهُ وَصَلَحَ وَكَثُرَ أَحْرَفَ نَاقَتَهُ Ve أَحْرَفَ الرَّجُلُ إِذَا هَزَلَهَا Ve 'ayāl için emek çekip kesb ü kār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَحْرَفَ إِذَا هَزَلَهَا Ve 'ıvaz ve cezā eylemek ma'nāsınadır, gerek iyiliğe ve gerek kemliğe mukābil olsun; yukālu: إِذَا أَحْرَفَ الرَّجُلُ إِذَا جَازَى عَلَى خَيْرٍ أَوْ شَرِّ

التَّحْرِيفُ [et-taħrīf] Tagyīr ve tebdil ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا غَيَّرَهُ Ve kalemī bir cānibe muharref ya'nī verip kat' eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَرَفَ الْقَلَمَ إِذَا قَطَعَهُ مُحَرِّفًا

kılmak ma'nāsınadır; ve minhu'l-hadīsu: سَلَطَ عَلَيْهِمْ مَوْتَ طَاعُونَ يُحَرِّفُ الْقُلُوبَ “أَيُّ يُمِيلُهَا” وَيَجْعَلُهَا عَلَى حَرْفٍ أَيِّ جَانِبٍ وَطَرَفٍ

الْإِخْرِافُ [el-iħrīrāf] (iṣṣāb [iṣṣāb] vezninde) ve

الْإِنْجِرَافُ [el-inħirāf] ve

التَّحْرُوفُ [et-teħarruf] Bir tarafa doğru eğilip meyl ve 'udül eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِخْرُورَفَ الرَّجُلُ وَأَنْحَرَفَ وَتَحَرَّفَ إِذَا مَالَ وَعَدَلَ

الْمُحَارَفَةُ [el-muħārefet] (mufā'alet [mufā'alet] vezninde) Mükāfāt ve mücāzāt ma'nāsınadır; yukālu: حَارَفَهُ بِسُوءِ أَيِّ جَارَاهُ Ve cerrāh yarayı mīl ile yoklamak ma'nāsınadır; yukālu: حَارَفَ الْجُرْحَ إِذَا قَائِسُهُ بِالْمِحْرَافِ

الْمُحَارَفُ [el-muħāref] (ism-i mef'ul būnyesiyle) Bed-baht ve mahrūm ve bī-nasīb adama itlāk olunur, güyā ki cihet-i rızktan mūmāl ve ma'dūdūr; mübārek ve mes'ūd mukābilidir; yukālu: رَجُلٌ مُحَارَفٌ أَيُّ مَحْدُودٌ مَمْنُوعٌ عَنِ [maħdūd] مَحْدُودٌ مُحْرُومٌ Burada demektir.

[ح ر ق ف]

الْحَرْفَةُ [el-ħarķafet] (hā'nın ve ķāf'ın fethiyle) Omaca kemiğinin başına denir; yukālu: ضَرَبَ حَرْفَتَهُ أَيُّ عَظْمَ الْحَجَبَةِ أَيُّ رَأْسٍ Ve الْوَرِكِ

حَرْفَةٌ [ħarķafet] Masdar olur, aygır eşek kancık eşeğin omaca kemiğinin başından kavrayıp tutmak ma'nāsınadır; yukālu: Burada cem' sīgası yanları tasavvuruna mebnīdir.

الْحُرْقُوفُ [el-ħurķūf] (uṣfūr [uṣfūr] vezninde) Arık dābbeye denir. Ve bir küçük böcek adıdır.

الْحُرْنِيفَةُ [el-ħurankīfet] (hā'nın zammı ve

kāf'ın kesriyle) Bodur kariya denir.

[ح ز ق ف]

الْحُرْزُقِفَةُ [el-ḥuzankifet] (zāy-ı mu'ceme ile) **حُرْزُقِفَةُ** [ḥurankifet] vezninde ve mürādifidir; lākin bu musahhaftır, savāb olan mühmele ile olmaktadır.

[ح س ف]

الْحَسْفُ [el-ḥasf] (**حَذَفُ** [ḥazf] vezninde) Hurmayı ügürtlemek ma'nāsınadır; yukālu: **حَسَفَ الثَّمَرُ حَسْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا نَقَّاهُ** Ve

حَسْفُ [ḥasf] Dikene denir, **شَوْكُ** [şevk] ma'nāsına. Ve havāda bulut bir semte doğru akıp gitmek ma'nāsınadır; yukālu: **حَسَفَ السَّحَابُ إِذَا جَرَى** Ve

حَسْفُ [ḥasf] ve

حَسِيفُ [ḥasīf] Yılan kısmı ötmek ma'nāsınadır; yukālu: **حَسَفَتِ الْحَيَّةُ حَسْفًا إِذَا جَرَسَتْ** Ve

حَسْفُ [ḥasf] ve

حُسَافُ [ḥusāf] (**غُرَابُ** [gūrāb] vezninde) Ekin biçmek ma'nāsınadır; yukālu: **حَسَفَ الرَّزْعُ حَسْفًا وَحُسَافًا إِذَا حَصَدَهُ** Ve

حَسْفُ [ḥasf] Koyun ve keçi sürmek ma'nāsınadır; yukālu: **حَسَفَ الْغَنَمَ إِذَا سَاقَهَا** Ve hatunun uyluklarından mā'adā yerden cimā'e eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **حَسَفَهَا إِذَا جَامَعَهَا دُونَ الْفَخْذَيْنِ** Ve i'tibārdan düşüp kem-kadr ve zelīl olmak ma'nāsınadır; yukālu: **حَسِفَ فُلَانٌ وَالشَّيْءُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا ذُلَّ وَأَسْقَطَ**

الْحُسَافَةُ [el-ḥusāfet] (**كُنَاسَةٌ** [kunāset] vezninde) Fāsīd ve tebāh hurmā döküntüsüne denir; yukālu: **فُلَانٌ لَا يُعْطِي مِنَ الثَّمَرِ إِلَّا حُسَافَتَهُ** Ve **وَهِيَ مَا تَنَاطَرَتْ مِنَ الثَّمَرِ الْفَاسِدِ** olan kīne ve 'adāvete denir; yukālu: **أَضْمَرَ**

في قَلْبِهِ حُسَافَةٌ أَي غَيْظًا وَعَدَاوَةً Ve azca suya denir. Ve ta'ām bakiyyesine denir. Ve gümüş borasına denir; yukālu: **حُسَافَةُ الْفِضَّةِ أَي سُحَالَتُهُ** **الْحَسِيفَةُ** [el-ḥasīfet] (**سَفِينَةٌ** [sefīnet] vezninde) **حُسَافَةٌ** [ḥusāfet] ile iki ma'nā-yı evvelde mürādiftir; ve minhu yukālu: **رَجَعَ بِحَسِيفَةٍ** Ve bu gayz ve 'adāvet ma'nāsından me'hūzdur.

الْحَسِيفُ [el-ḥasīf] (**أَمِيرٌ** [emīr] vezninde) Masdardır ki zikr olundu. Ve taşlı yerde kazılmış kuyuya denir ki suyu firāvān olmakla aslā soğuşmaz ola; yukālu: **بِئْسَ حَسِيفٌ إِذَا كَانَتْ حَفِرَتْ فِي الْحِجَارَةِ فَلَا يَنْقَطِعُ مَاؤُهَا كَثْرَةً**

الْحَسْفَةُ [el-ḥasfet] (**تَمْرَةٌ** [temret] vezninde) Yufka buluta denir; yukālu: **فِي السَّمَاءِ حَسْفَةٌ أَي سَحَابَةٌ رَقِيقَةٌ**

الْحَسْفُ [el-ḥasef] (fethateynle) Bir adamın bir kimseye kalbi kararıp kīn ve küdüret bağlamak ma'nāsınadır; yukālu: **حَسِفَ فُلَانٌ لِفُلَانٍ حَسْفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَجْرَنَ وَحَسِكَ**

الْإِحْسَافُ [el-iḥsāf] (hemzenin kesriyle) İyi hurmayı kemter hurmāya katmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَحْسَفَ الثَّمَرُ إِذَا خَلَطَهُ بِحُسَافَتِهِ**

التَّحْسِيفُ [et-taḥsīf] Bıyığı tırāş eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **حَسَفَ شَارِبُهُ إِذَا حَلَقَهُ**

التَّحْسُفُ [et-teḥassuf] (**تَفَعُّلٌ** [tefa'ul] vezninde) Tüy ve yün yerinden kavlayıp uçmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَحَسَّفَتِ الْأُوْبَارُ إِذَا تَمَعَطَتْ وَتَطَايَرَتْ**

الْمُتَحَسِّفُ [el-muteḥassif] (**مُتَأَسِّفٌ** [mute'essif] vezninde) Şol ekkāle denir ki eli yetiştığı ta'āmı bi'l-cümle sömürüp nesne terk eylemez ola; yukālu: **رَجُلٌ مُتَحَسِّفٌ أَي لَا يَدَعُ شَيْئًا إِلَّا أَكَلَهُ**

الْإِنْجِسَافُ [el-inḥisāf] Bir nesnenin eczāsı birbirinden ayrılıp dağılmak ma'nāsınadır;

yukālu: **إِنْحَسَفَ الشَّيْءُ إِذَا تَفَتَّتَ**

[ح ش ف]

الْحَشْفُ [el-ḥaṣf] (رَشَفٌ [reṣf] vezninde) Kuru ekmeğe denir; tekülü: **أَطَعَمْنَا بِحَشْفٍ أَيْ** خُبْزٍ يَابِسٍ

الْحَشْفُ [el-ḥaṣef] (fethateynle) Kemter hurmāya, ‘alā-kavlin çekirdeği olmayan za‘f ve nā-makbūline yāhūd kurumuş fāsīd ve tebāhına denir. Ve sūtü soğulmuş memeye denir; bunda šīn’in kesriyle cā‘izdir.

الْحَشْفَةُ [el-ḥaṣefet] (fethātla) Zekerin sünnet için derisi kesilen yerin yukarı başına denir ki kertikten yukarısı olacaktır; yukālu: **إِشْتَكَى حَشْفَتَهُ وَهُوَ مَا فَوْقَ الْخِتَانِ** Ve ekin biçildikten sonra yerinde kalan dibine denir ki anız ta‘bīr olunur. Ve pek kocakarıya denir. Ve kuru hamur parçasına denir. Ve bir türlü çibana denir ki insānın ve devenin boğazında hādīs olur. Ve küfegi taşı gibi şol yumuşak kayaya denir ki toprağı yumuşak yerde ola, ‘alā-kavlin deniz içre biten kayaya denir, Baḥr-i Kūlzum’da şāb dedikleri taş gibi. Cem‘i **حِشَافٌ** [hiṣāf] gelir, **كِتَابٌ** [kitāb] vezninde.

الْحُشَافَةُ [el-ḥuṣāfet] (كُنَاسَةٌ [kunāset] vezninde) Azca suya denir.

الْحَشِيفُ [el-ḥaṣīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Eski libāsa denir; yukālu: **ثَوْبٌ حَشِيفٌ أَيْ خَلَقٌ**

الْإِسْتِخْشَافُ [el-istiḥṣāf] Eski libās giymek ma‘nāsınadır; yukālu: **إِسْتَحْشَفَ الرَّجُلُ إِذَا لَبَسَ** الْحَشِيفَ Ve kulak ve meme makūlesi a‘zā kuruyup büzülmek ma‘nāsınadır; yukālu: **إِسْتَحْشَفَتِ الْأُذُنُ وَالضَّرْعُ إِذَا يَبَسَتْ وَتَقَلَّصَتْ**

التَّحْشِيفُ [et-taḥṣīf] Gözün kapaklarını kıpırıp kirpik arasından bakmak ma‘nāsınadır; yukālu: **حَشَفَ عَيْنَهُ إِذَا صَمَّ حُفُونَهُ وَنَظَرَ مِنْ خَلَلِ**

هَدْيِهَا

[ح ص ف]

الْحَضْفُ [el-ḥaṣf] (ḥā‘nın fethi ve šād‘ın sükūnuyla) Be-gāyet irak eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: **حَضَفَهُ حَضْفًا مِنَ الْبَابِ** الْأَوَّلِ إِذَا أَبْعَدَهُ وَأَفْصَاهُ

الْإِحْصَافُ [el-iḥṣāf] (hemzenin kesriyle) **حَضَفَ** [ḥaṣf] ma‘nāsınadır; yukālu: **أَحْصَفَهُ** Ve bir işi muhkem ve metīn eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: **أَحْصَفَ** الْأَمْرَ إِذَا أَحْكَمَهُ Ve ipi muhkem bükmek ma‘nāsınadır; yukālu: **أَحْصَفَ الْحَبْلَ إِذَا أَحْكَمَ** فَتَلَّهُ Ve sūr‘atle geçip gitmek, ‘alā-kavlin yelip giderken sūr‘atten nāṣī ayaklarıyla kum ve çakıl taşları savurmak yāhūd adımları sık sık atarak sūr‘atle yorgalamak ma‘nāsınadır; yukālu: **أَحْصَفَ الرَّجُلُ وَالْفَرَسُ** إِذَا مَرَّ سَرِيعًا أَوْ هُوَ أَنْ يُبَيِّرَ الْحَضْبَاءَ فِي عَدْوِهِ أَوْ هُوَ مَشِيٍّ فِيهِ تَقَارُبُ خَطْوٍ وَمَعَ ذَلِكَ سَرِيعٌ

الْحَضْفُ [el-ḥaṣaf] (fethateynle) Kuru giciğe ve uyuzluğa denir; yukālu: **فِي جِلْدِهِ حَضْفٌ** فِي جَرَبٍ يَابِسٍ Ve uyuz olmak ma‘nāsına masdar olur; yukālu: **حَصِفَ الرَّجُلُ حَضْفًا مِنَ** الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا جَرَبَ

الْحَضَافَةُ [el-ḥaṣāfet] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) Bir kimse re‘yi metīn ve ‘akl ve rüşdü kavī ve kāmīl olmak ma‘nāsınadır; yukālu: **حَضَفَ فُلَانٌ حَضَافَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ** إِذَا اسْتَحْكَمَ عَقْلَهُ

الْحَصِيفُ [el-ḥaṣīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Vasftır, re‘yi metīn ve ‘aklı kāmīl adama denir.

الْمُحْصِفُ [el-muḥṣif] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) ve

الْمِخْصَفُ [el-miḥṣaf] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) ve

الْمِخْصَافُ [el-miḥṣāf] (مِخْرَابٌ [miḥrāb])

vezninde) Revende ve çabuk ata denir; yukālu: رَجُلٌ مُخْصَفٌ وَمُخْصَفٌ وَمُخْصَفٌ أَيْ سَرِيعٌ

الْإِسْتِحْصَافُ [el-istihṣāf] Bir nesne metin ve üstivār olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَحْصَفَ الشَّيْءُ إِذَا اسْتَحْكَمَ saht ve şedid olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَحْصَفَ الزَّمَانُ إِذَا اسْتَدَّ ferc daralıp kupkuru olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَحْصَفَ الْفَرْجُ إِذَا ضَاقَ وَيَسَّ عِنْدَ الْجِمَاعِ

[ح ض ف]

الْحِضْفُ [el-ḥidf] (ḥā'nın kesri ve ḏād-ı mu'cemenin sükunuyla) Yılana denir, حَيَّةٌ [ḥayyet] ma'nāsına.

[ح ظ ف]

الْحَنْظَفُ [el-ḥanzaf] [cendel] vezninde) Büyük karınlı adama denir; yukālu: رَجُلٌ حَنْظَفٌ أَيْ الصُّخْمُ الْبَطْنِ

[ح ف ف]

الْحُفُوفُ [el-ḥufuf] [ku'ūd] vezninde) Başa dühn ve gāliye sürmenin vakti uzamak ma'nāsınadır; yukālu: حَفَّ رَأْسُهُ حُفُوفًا Ve yerin çayı- rı çimeni kurumak ma'nāsınadır; yukālu: حَفَّتِ الْأَرْضُ إِذَا يَبَسَ بِقُلُوبِهَا bi'l-küllüyye iştmesi gidip sağır olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَفَّ سَمْعُهُ إِذَا ذَهَبَ كُلُّهُ Ve bir kimsenin nazarı pek isābet eder olmak ma'nāsınadır; ve minhu حَافٌّ Ke-mā se-yuzkeru.

الْحَفُّ [el-ḥaff] (ḥā'nın fethiyle) Bıyığı ve saçı diplerinden kırmak ma'nāsınadır; yukālu: حَفَّ شَارِبُهُ وَرَأْسُهُ حَفًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَحْفَاهُمَا

حَفٌّ [ḥaff] ve

حِفَافٌ [ḥifāf] [kitāb] vezninde) 'Avret yüzünün tüyünü yolmak ma'nāsınadır;

yukālu: حَفَّتِ الْمَرْأَةُ وَجْهَهَا مِنَ الشَّعْرِ حَفًّا وَحِفَافًا: Ve إِذَا قَشَرْتَهُ

حَفٌّ [ḥaff] [minsec] ma'nāsınadır ki çulhaların tarağıdır. Sermin ağacına حَفَّةٌ [ḥaffet] denir hā'yla. Ve

حَفٌّ [ḥaff] Bir cins ak ve kılçıklı balığın adıdır. Ve ize denir, أَثْرٌ [eşer] ma'nāsına, ke-mā se-yuzkeru. Ve bir nesnenin çevresini devr ve ihāta eylemek ma'nāsınadır ki kuşatmak ta'bīr olunur; ve minhu kavluhu ta'ālā: الْآيَةُ ﴿حَافِينَ مِنْ حَوْلِ الْعَرْشِ﴾ Ke-mā se-yuzkeru. Ve yukālu: حَفَّهُ بِالشَّيْءِ حَفًّا إِذَا أَحَاطَ بِهِ ﴿وَحَفَفْنَاهُمَا﴾ Ve eyzan minhu kavluhu ta'ālā: أَيْ جَعَلْنَا التَّخْلَ مَطِيفَةً بِأَحْفَتَيْهِمَا أَيْ جَوَانِبِهِمَا "مَنْ حَفَّنَا أَوْ رَفَّنَا فَلْيَقْتَصِدْ" Ve minhu'l-meselu: "أَيُّ مَنْ طَافَ بِنَا وَاعْتَنَى بِأَمْرِنَا وَحَدَمْنَا وَمَدَحْنَا فَلَا يَغْلَوْنَ يَا'nī "Bizim çevremize muhabbet vec- hiyle dolanıp bize ri'āyet ve umūrumuza i'tinā ve himmet ve hizmet ve medh gibi izhār-ı ta'elluk u husūsiyyet edenler vech-i i'tidāl üzere olup medh ve ta'zīimde haddi tecāvüz eylemesinler." Ve رَفٌّ [reff] hizmet ve ri'āyet eylemek ma'nāsınadır; ve minhu kavluhum: "مَا لَهُ حَافٌّ وَلَا رَافٌّ" ve "ذَهَبَ مَنْ كَانَ يَحْفُهُ وَيَرْفُهُ" Ve yekülüne: حَفَّتُهُمْ "Cümlesi muhtar ve muhtāclardır."

الْحَفِيفُ [el-ḥafif] (ḥā'nın fethiyle) At koşup seğırtirken hışıldamak ma'nāsınadır; yukālu: حَفَّ الْفَرَسُ حَفِيفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا سَمِعَ عِنْدَ رُكُوضِهِ صَوْتٌ حَفَّ الْأَفْعَى حَفِيفًا بِمَعْنَى لَٰكِنِ حَفِيفٌ [ḥafif] yılanın derisinin faşırđamasına ve فَجِيجٌ [fehīḥ] ağzının faşırđamasında müsta'meldir. Kezālik kuş uçarken kanatları ve ağaca yel dokunduk- ta şāhları haşırđasa حَفَّتِ الشَّجَرَةُ derler.

الْحَفَافُ [el-ḥifāf] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Masdardır, niteki zikir olundu. Ve

حَفَافٌ [ḥifāf] Cānib ma'nāsınadır; yukālu: مَا بَلَغَ الْمَكِيلُ حِفَافِيهِ أَي جَانِبِيهِ ke-mā se-yuzkeru. Ve daz başın çevresinde kalan bölük bölük saçlara denir. Cem'leri أَحَفَّةٌ [eḥiffet] gelir, أَرْمَةٌ [ezimmet] ma'nāsına.

الْإِحْتِفَافُ [el-iḥtifāf] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Bu dahi yüzün kıllarını almak ma'nāsınadır; yukālu: إِحْتَفَّتِ الْمَرْأَةُ وَجْهَهَا Ve bir nesnenin çevresini kuşatmak ma'nāsınadır; yukālu: إِحْتَفَّ عِشْرَةٌ Ve ekin ve otluk biçmek ma'nāsınadır; yukālu: إِحْتَفَّ الثَّبْتُ إِذَا جَرَّهُ Ve 'avret yüzünün tüyünü alan karıya iplikle yâ ibrişim telleriyle almasını buyurmak ma'nāsınadır; yukālu: إِحْتَفَّتِ الْمَرْأَةُ إِذَا أَمَرَتْ مَنْ تَحَفَّ شَعْرَ وَجْهَهَا بِخَيْطَيْنِ أَي لِيُثَبِّتَ بِخَيْطَيْنِ

الْحَفَّةُ [el-ḥaffet] (ḥā'nın fethiyle) Kerāmet-i tāmme ma'nāsınadır; gūyā ki her tarafını kaplamış 'izzet ve hürmettir; yukālu: بِهِ حَفَّةٌ أَي كِرَامَةٌ تَأَمَّةٌ

حَفَّةٌ [Ḥaffet] Ḥaleb şehrinin cānib-i garbisinde bir kazā ismidir. Ve minvāl ma'nāsınadır ki cullāhların sermin ağacı dedikleri alettir, üzerine nesc olunan bezi sararlar. Pes حَفٌّ [ḥaff] taraklarına ve حَفَّةٌ [ḥaffet] sermin ağaçlarına mahsüstür.

الْحَفَّانُ [el-ḥaffān] (ḥā'nın fethi ve fā'nın teşdidıyla) Devekuşunun yavrularına denir, erkeğine ve dişisine şamildir; müfredi حَفَّانَةٌ [ḥaffānet]tir. Ve hizmet-kārlara denir, خَدَمٌ [ḥadem] ma'nāsınadır. Ve dolu kaba, 'alā-kavlin ölçeğin iki dudağına bālig olan mekīle denir.

الْحَفْفُ [el-ḥafef] (fethateynle) Bu dahi ize denir; yukālu: قَدْ جَاءَ عَلَى حِفَافِهِ وَحَفْفِهِ وَحَفِّهِ أَي

أَثَرُهُ Ve

حَفَفٌ [ḥafef] ve

حُفُوفٌ [ḥufūf] Killet-i māla ve sū-i ma'şete denir; yukālu: هُوَ فِي حَفَفٍ وَحُفُوفٍ أَي عَيْشٍ سُوءٍ Ve وَقَلَّةٌ مَالٍ Ve حَفَفُ الْأَمْرِ [ḥafefu'l-emr] bir işin bir ucuna ve bir semtine denir; yukālu: هُوَ عَلَى حَفَفٍ أَمْرٍ أَي نَاحِيَتِهِ Ve güçlü kuvvetli bo-dura denir.

الْحَافُّ [el-ḥāff] Bir nesnenin dā'iren mā-dār çevresini kuşatıp ihāta eden kimseye ve nesneye denir; ve minhu kavluhu «وَتَرَى الْمَلَائِكَةَ حَافِينَ مِنْ حَوْلِ الْعَرْشِ» أَي جَوَانِبِهِ Ve ıslanıp sahk olunmamış kavuta denir; yukālu: سَوِيْقٌ حَافٌّ أَي غَيْرٌ مَلْتَوِيَةٌ Ve ziyādesiyle gözü değen şahsa denir; yukālu: هُوَ حَافٌّ أَي يَبِينُ الْحُفُوفَ شَدِيدُ الْإِضَابَةِ بِالْعَيْنِ

الْمِحْفَةُ [el-miḥaffet] (mīm'in kesriyle) Nisvāna mahsūs hevdec tarzında bir merkebe denir. Hevdecin üzerinde kubbesi olur, مِحْفَةٌ [miḥaffet]in olmaz; yukālu: رَكِبْتُ فِي مِحْفَتِهَا وَهِيَ مَرْكَبٌ لِلنِّسَاءِ كَالْهُوْدَجِ إِلَّا أَنَّهَا لَا تُقَبَّبُ

الْحَفَفَافُ [el-ḥaffāf] (şeddād) [şeddād] vezninde) Boğazda küçük dilin altında olan yumuşak etçeğize denir.

الْحَفَفَاةُ [el-ḥufāfet] (kūnāset) [kūnāset] vezninde) Yerinde kalan saman ve yonca bakiyesine denir.

الْمَحْفُوفُ [el-maḥfūf] Fakr ve ihtiyāc bürümüş kimseye denir; yukālu: قَوْمٌ مَحْفُوفُونَ أَي مُحَاوِيَجٌ

حَفٌّ حَفٌّ [ḥaf ḥaf] (ḥā'ların fethiyle) Tavuk kışlayacak savttan hikāyedir.

الْإِحْفَافُ [el-iḥfāf] (hemzenin kesriyle) Bir adamı zikr-i kabīhle yād eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: أَحْفَفْتُهُ إِذَا ذَكَرْتَهُ بِالْقَبِيحِ

Ve başın saçını yağlamak vaktini uzatıp geçirmek ma'nāsınadır; tekülü: أَحْفَفْتُ رَأْسِي أَحْفَفْتُ رَأْسِي أَي أَبْعَدْتُ عَهْدَهُ بِالذَّهْنِ Ve atı pek sürmekle içerisinden hisıltı çıkartmak ma'nāsınadır; tekülü: أَحْفَفْتُ الْفَرَسَ إِذَا حَمَلْتَهُ عَلَى أَنْ يَكُونَ لَهُ خَفِيفٌ Ve cullāh tarakla bez dokumak ma'nāsınadır; tekülü: أَحْفَفْتُ الثَّوْبَ إِذَا نَسَجْتَهُ بِالْحَفِيفِ

التَّخْفِيفُ [et-tahfif] Bu dahi tarakla bez dokumak ma'nāsınadır; tekülü: حَفَفْتُ الثَّوْبَ بِمَعْنَى أَحْفَفْتُهُ Ve bir adamın mālī tükenip fakr ve mihnete düşmek ma'nāsınadır; yukālu: حَفَفَ الرَّجُلُ إِذَا جُهِدَ وَقَلَّ مَالُهُ Ve bir nesnenin çevresini kuşatmak ma'nāsınadır; yukālu: حَفَفَ حَوْلَهُ بِمَعْنَى حَفَّ

الِإِسْتِحْفَافُ [el-istiḥfāf] Bir adamın mecmū' mālını süpürüp almak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَحَفَّ أَمْوَالَهُمْ إِذَا أَخَذَهَا بِأَسْرِهَا

الْحَفْهَفَةُ [el-ḥafḥafet] زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Bir adamın vech-i ma'āşī daralmak ma'nāsınadır; yukālu: حَفَفَ الرَّجُلُ إِذَا حَفَفَتْ مَعِيشَتُهُ Ve kuş uçarken, kezālik sırtlan seğırtirken hisıldamak ma'nāsınadır; yukālu: حَفَفَ جَنَاحَ الطَّائِرِ وَالصَّبْعَ إِذَا سَمِعَ لَهُمَا صَوْتٌ

[ح ق ف]

الْحِقْفُ [el-ḥiḳf] (ḥā'nın kesriyle) Eğri olan kum yığımına denir. Cem'ī أَحْقَافٌ [aḥḳāf] ve حِقَافٌ [ḥiḳāf] gelir ḥā'nın kesriyle ve حُقُوفٌ [ḥuḳūf] gelir. Ve cem'u'l-cem'ī حَقَائِفٌ [ḥaḳā'if] gelir ve حِقْفٌ [ḥiḳaf] gelir, عَنَبٌ [ineb] vezninde. Ve bazıları 'indinde حِقْفٌ [ḥiḳf] büyük ve değirmi olan kum yığımına denir, 'alā-kavlin uzun olarak yüksek olanına denir. Ve 'inde'l-ba'z Şihr nām belde nāhiyesinde bir niçe uzun kumluğa ḥāssaten أَحْقَافٌ [Aḥḳāf] denir ki diyār-ı kavm-i 'Ad olacaktır. Ve

حِقْفٌ [ḥiḳf] Kumluğun ve dağın ve duvarın dibine denir. Lügaviyyūndan Leys dünyayı muhīt olan dağa أَحْقَافٌ [Aḥḳāf] denir diye zikr eylediği galattır, zīrā onun ismi Kāf'tır, Aḥḳāf değildir.

الْأَحْقَفُ [el-aḥḳaf] Karnı içine geçik olan deveye denir; yukālu: جَمَلٌ أَحْقَفٌ أَي حَمِيفٌ

الْحَاقِفُ [el-ḥāḳif] Şol geyiğe denir ki حِقْفٌ [ḥiḳf] dedikleri mezkūr kumlukta ārām eder ola, 'alā-kavlin yatıp uyurken حِقْفٌ [ḥiḳf] gibi kıvrılıp bükülür ola; yukālu: ظَلِمْتُ حَاقِفٌ أَي رَابِضٌ فِي حِقْفٍ مِنَ الرَّمْلِ أَوْ يَكُونُ مُطْوِيًا كَالْحِقْفِ وَقَدْ انْحَنَى وَتَنَتَّى فِي نَوْمِهِ شَيْءٌ حَاقِفٌ أَي مُعْوَجٌّ بَيْنَ الْحُقُوفِ

الْمِحْقَافُ [el-miḥḳaf] [minber] vezninde) Ekl ve şürb eylemeyen kimseye denir. Zāhiren killet üzere olacaktır; yukālu: رَجُلٌ مِحْقَفٌ أَي لَا يَأْكُلُ وَلَا يَشْرَبُ

الِإِحْقِيقَافُ [el-iḥḳiḳāf] [i'ḥiḳāb] vezninde) Bir nesne eğriliğine uzamak ma'nāsınadır; yukālu: إِحْقَوْفَ الرَّمْلِ وَالظُّهُرِ وَالْهَالَالَ إِذَا طَالَ وَاعْوَجَّ

[ح ك ف]

الْحُكُوفُ [el-ḥuḳūf] [ḳu'ūd] vezninde) İşte güçte gevşeklik ve salkılık eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَكَفَ الرَّجُلُ حُكُوفًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا اسْتَرْخَى فِي الْعَمَلِ

[ح ل ف]

الْحَلْفُ [el-ḥalf] (ḥā'nın fethi ve kesri ve lām'ın sükūnuyla) ve

الْحَلِيفُ [el-ḥalif] [ketif] vezninde) ve

الْمَخْلُوفُ [el-maḥlūf] ve

الْمَخْلُوفَةُ [el-maḥlūfet] (mīm'lerin fethiyle) And içmek ma'nāsınadır; yukālu: حَلَفَ الرَّجُلُ حَلْفًا وَحَلِيفًا وَمَخْلُوفًا وَمَخْلُوفَةً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي

إِذَا أَقْسَمَ Ve yukālu: لَا وَمَخْلُوفَاتِهِ بِالْمَدِّ يَا'nī Ibn Buzurc'dan medd ile مَخْلُوفَاتِهِ mervīdir, مَخْلُوفِهِ kelimesini medd ile tefevvüh eylemiştir. Ya'nī مَخْلُوفَاءَ kelime-i mahsusa değildir, مَخْلُوفِهِ mevki'inde darb-ı lisān eylemiştir; ve yukālu: مَخْلُوفَةٌ بِاللَّهِ أَيْ أَحْلَفُ مَخْلُوفَةً يَا'nī fi'li mahzūf olup masdariyetle 'ale'l-ihbār mansūb olarak مَخْلُوفَةٌ مَخْلُوفَةٍ بالله derler ki مَخْلُوفَةٌ vech-i mezkūr üzere mansūbdur.

الأخْلُوفَةُ [el-uḥlūfet] (أُضْحُوكةً) [uḏḥūket] vezninde) حَلَفَ [ḥalf]ten أَفْعُولَةٌ [uf'ūlet]tir, and içtiği nesneye denir.

الْحِلْفُ [el-ḥilf] (ḥā'nın kesriyle) Ba'zı kimseler beyninde mün'akid olan 'ahd ve peymāna denir; yukālu: بَيْنَهُمْ حِلْفٌ Ve hulūs üzere olan dostluğa ve sadākate denir; yukālu: بَيْنَهُمَا حِلْفٌ أَيْ صِدَاقَةٌ Ve şol yār-ı sadīka denir ki dostuna gadr ve hıyānet eylememek zımında 'ahd ve yemīn eyleye; cem'i أَخْلَافٌ [aḥlāf] gelir. Ve Zuheyr nām şā'irin işbu: تَدَارَكْتُمَا الْأَخْلَافَ قَدْ نُلَّ عَرَشُهَا وَالْوَدْيَانِ قَدْ ذَلَّتْ بِأَقْدَامِهَا "النَّعْلُ" beytinde vākī' ahlāftan murād Esed ile Ğaṭafān kabīleleridir ki birbirine lede'l-iktizā' te'āvün ve tenāsür eylemek üzere 'ahd ve yemīn eylemişler idi. Ve Şaḳīf kabīlesinden bir cemā'ate ahlāf itlāk olunur idi. Ve Kureyş kabīlesinde أَخْلَافٌ [aḥlāf] altı kabīleden 'ibārettir ki 1) 'Abduddār 2) Ka'b 3) Cumah 4) Sehm 5) Maḥzūm 6) 'Adiyy kabīleleridir. Sebebi budur ki Benū Abdumenāf cemā'at-i 'Abduddār yedlerinde olan hicābet ve sikāyet-i Ka'be-i mükerreremeyi ahz eylemek dā'iyesinde olduklarında 'Abduddār cemā'ati ibā ve imtinā' eylemeleriyle kabā'il-i mezbūreden her biri 'Abduddār

gürühunu istishāb ve 'avn ve nusret edip Benū 'Abdumenāf'a makhūr ve pāymāl ettirmemek bābında bi'l-cümle 'ahd ve peymān eylediler. Kezālik Benū 'Abdumenāf أَخْلَافٌ [aḥlāf]ları olan Esed ve Zuhre ve Teym kabīleleriyle 'akd-i ittihād edip bir çanağı tīb-i ratb ile memlū eyledikten sonra 'ādet-i Cāhiliyye üzere ellerini ona idhāl ve tīb'e ālūde edip her biri te'kīden li'l-kasem ellerini cidār-ı Ka'be'ye mesh eylediler. Ve Fārūḳ-ı a'zam radiyallāhu 'anhu 'Adevī olmakla أَخْلَافٌ [aḥlāfiyy] itlāk olunur idi. Pes أَخْلَافٌ [aḥlāf], أَنْصَارٌ [enšār] lafzı gibi ism itibār olmuştur.

الْحَلِيفُ [el-ḥalīf] (أَمِيرٌ) [emīr] vezninde) Bir kimse ile and için 'ahd ve peymān eden kimseye denir ki ehadühümā āhere nisbetle حَلِيفٌ [ḥalīf] itlāk olunur; tekūlu: هُوَ خَلِيفِي أَيْ مُخَالِفِي وَمُعَاهِدِي Ve hadīdül-lisān ve fasīhül-beyān adama itlāk olunur, gūyā ki edā-yı merām eylemekte lisānı ona حَلِيفٌ [ḥalīf] ve mutāvī'dir; yukālu: مَا أَخْلَفَ مَا رَجُلٌ خَلِيفَ اللِّسَانِ أَيْ حَدِيدَهُ Ve şol حَلِيفٌ [ḥalīf] ki Sā'ide b. Cu'eyye nām şā'irin işbu: "حَتَّى إِذَا مَا تَجَلَّى لَيْلُهَا فَرَعَتْ ۥ ۥ مِنْ فَارِسٍ وَخَلِيفِ الْعَرَبِ مُلْتَمِعٌ" beytinde vākī'dir, sinān-ı hadīd yāhūd feres-i naşīt murāddır. Ve bu mecāz bi-mertebeteyn olur.

الْحَلِيفَانِ [el-Ḥalīfān] (tesniye bünyesiyle) Benū Esed ile Ṭayyib kabīlesine, kezālik Fezāre ile Esed kabīlesine itlāk olunur.

حَلِيفٌ [Ḥuleyf] (زُبَيْرٌ) [zubeyr] vezninde) Necd bilādında bir mevzi'dir. Ve Ḥuleyf b. Māzin b. Cuşem bir ma'rūf kimsedir.

ذُو الْحَلِيفَةِ [Zu'l-Ḥuleyfet] (جُهَيْنَةُ) [cuheyne] vezninde) Medīne'ye altı mīl mesāfede

bir mevzi'dir ki Benū Cušem yurdunda olan suyun ismine muzāfır, Medīne ve Şām huccācının mīkatlarıdır. Ve Hāde ile Zātu 'İrk nām mahall beyninde bir āher mevzi' adır.

الْحَلَيْفَاتُ [el-Ḥuleyfāt] (ḥā'nın zammıyla) Bir mevzi'dir.

حَلْفٌ [Ḥalf] (ḥa'nın fethi ve lām'ın sükunıyla) İbn Eftel'dir ki Eftel'in ismi Haş'am b. Enmār'dır.

الْحَلْفَاءُ [el-ḥalfā'] (صَحْرَاءُ [ṣaḥrā'] vezninde) ve

الْحَلْفُ [el-ḥalef] (fethateynle) Sāzlık nev'inden Türkide kındıra ve yakı otu dedikleri otluğa denir. Müfredi حَلْفَةٌ [ḥalifet] tir, فَرِحَةٌ [ferihat] vezninde ve حَلْفَةٌ [ḥalefet] tir, حَشْبَةٌ [ḥaşebet] vezninde ve حَلْفَاءَةٌ [ḥalfā'et] tir, صَحْرَاءٌ [ṣaḥrā'et] vezninde. Ve **حَلْفَاءُ** [ḥalfā'] Çağırğan şamatacı cāriyeye denir; cem'î حُلْفٌ [ḥuluf] gelir, كُتُبٌ [kutub] vezninde; yukālu: أُمَّةٌ حَلْفَاءُ أَيُّ صَحَابَةٍ

الْحُلَافِي [el-ḥulāfiyy] (عُرَابِيٌّ [gurābiyy] vezninde) حَلْفَاءُ [ḥalfā'] dedikleri otluk menbiti yere denir; yukālu: وَادٍ حُلَافِيٌّ أَيُّ نَيْبِثِ الْحَلْفَاءِ

الْإِخْلَافُ [el-iḥlāf] (hemzenin kesriyle) Zıkr olunan otluk bitip yetişmek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أُذْرَكَتِ أَحْلَفَتِ الْحَلْفَاءُ إِذَا جَاوَزَ أَحْلَفَ الْغُلَامُ إِذَا جَاوَزَ أَعْلَمَ الْخُلْمُ Şārih der ki Ezherī'nin kavli üzere إِخْلَافٌ [iḥlāf] bu ma'nada hatādır, savāb olan oğlan bülüg derecesine karīb olmak ma'nāsınadır ki nazar edenin kimisi bāligdir ve kimisi bālig değildir diye hilf ve yemīn eder ola. Ve

إِخْلَافٌ [iḥlāf] Bir kimseye yemīn vermek ma'nāsınadır; yukālu: أَخْلَفَ فُلَانًا إِذَا حَلَفَهُ

الْمُخْلِفُ [el-muḥlif] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Yemīn verici demektir. Bu münāsebetle şol nesneye itlāk olunur ki onun hakkında nās şekk ve tereddüd üzere olup kimi şöyledir ve kimi böyledir diye yemīn eder olalar, gūyā ki lisān-ı hālle halka yemīn verir. 'Arabların "حَصَارٌ حَصَارٌ" kavlleri buna mebnīdir. حَصَارٌ [Ḥaḍāri] قَطَامٌ [qaṭāmi] vezninde ve وَرُؤٌ [Vezn] iki kevkebdır ki Süheyl yıldızından mukaddemce tulū' ederler. Onların herbirini görenler Süheyl yıldızı budur ve kimi bu değildir diye yemīn ederler. Meşķuk ve muhtelefün fih olan nesne hakkında darb olunur. Ve levni al ile doru beyninde olan ata مُخْلِفٌ كُمَيْثٌ itlāk ederler, gūyā ki kimi doru ve kimi aldır diye yemīn ederler; yukālu: كُمَيْثٌ مُخْلِفٌ أَيُّ غَيْرِ خَالِصِ اللَّوْنِ

التَّخْلِيفُ [et-taḥlīf] Yemīn vermek ma'nāsınadır; yukālu: حَلَفَهُ بِمَعْنَى اسْتَحْلَفَهُ

الْمُحَالَفَةُ [el-muḥālefet] مُعَاهَدَةٌ [mu'āhedet] vezninde ve mürādīfidir; yukālu: إِذَا خَالَفَهُ إِذَا مِيلَازَمَهُ Ve mülāzemet ve müdāvemet eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: خَالَفَهُ إِذَا لَازَمَهُ

التَّحَالُفُ [et-teḥāluf] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) 'Ahdleşmek ma'nāsınadır; yukālu: تَحَالَفَ الْقَوْمُ إِذَا تَعَاهَدُوا

[ح ن ت ف]

الْحَنْتِفُ [el-ḥantef] (جَعْفَرٌ [cafer] vezninde) Pişirmek için kanatları yolunup temizlenmiş çekirgeye denir. Ve Hantef b. es-Sicf b. Sa'd el-Yāfi' rüvāttandır.

الْحَنْتِفَانُ [el-Ḥantefān] Hantef ile biraderi Seyf yāhūd Hantef ile Hāriş ibnā Evs b. Hīmyerī'ye itlāk olunur.

حَنْتِفٌ [Ḥintif] (زَبْرِيحٌ [zibric] vezninde)

Ebū Yezīd b. Hintif el-Māzinī ismidir ki rüvāttandır ve hakkında ihtilāf-ı 'ulemā' vāki'dir.

الْحُثُوفُ [el-ḥuntūf] (زُنْبُورٌ [zunbūr] vezninde) Sevdā galebesinden nāṣī dā'imā sakalını yolmağa mübtelā adama denir; yukālu: رَجُلٌ حُثُوفٌ إِذَا كَانَ يَنْتِفُ لِحَيْتَهُ مِنْ هَيْجَانِ الْمِرَارِ بِهِ

[ح ن ج ف]

الْحَنْجُفُ [el-ḥancef] (جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) ve

الْحِنْجِيفُ [el-ḥincif] (زَبْرِيحٌ [zibric] vezninde) ve

الْحُنْجُفُ [el-ḥuncuf] (كُنْفُذٌ [kunfuz] vezninde) ve

الْحُنْجُفَةُ [el-ḥuncufet] (كُنْفُزَةٌ [kunfuzet] vezninde) Omaca kemiğinin ucuna denir.

الْحُنْجُوفُ [el-ḥuncūf] (زُنْبُورٌ [zunbūr] vezninde) Omurgaya gelen eyegü kemiğinin başına denir; cem'î حَنَاجِيفٌ [ḥanācīf] gelir; yukālu: صَرَبَ حُنْجُوفَهُ فَكَسَرَهُ وَهُوَ رَأْسُ الصَّلَعِ مِمَّا يَلِي الصُّلْبَ

[ح ن ف]

الْحَنْفُ [el-ḥanef] (fethateynle) Doğruluk, istikāmet ma'nāsınadır. Mü'ellifin *Başā'ir*'de beyānına göre حَنْفٌ [ḥanef] dalālden istikāmete meyl ma'nāsına mevzū'dur. Ve mecāzen istikāmette ve meyl münasebetiyle i'vicācda dahi isti'māl olunur. Ve ayağın i'vicācında ekserīdir. İntehā. Ve

حَنْفٌ [ḥanef] Ayak eğri olmak, 'alā kavlin ayağın baş parmakları birbirine mā'il olmak ma'nāsınadır ki sağ ayağın baş parmağı sol tarafa ve solun parmağı sağ tarafa mā'il olmak cihetiyle eğriliktir. Ve 'alā-re'yin serçe parmağı tarafına

olan şıkkı üzere ayağın sırtından yürümek ma'nāsınadır ki orayı sürüyerek yürür yāhūd tabanın göğsü bir tarafa doğru mā'il olmak ma'nāsınadır; yukālu: الرَّجُلُ حَنْفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اعْوَجَّتْ رِجْلُهُ أَوْ هُوَ أَنْ تَقْبَلَ إِحْدَى إِبْهَامَيْ رِجْلَيْهِ عَلَى الْأُخْرَى أَوْ أَنْ يَمْشِيَ عَلَى ظَهْرِ قَدَمَيْهِ مِنْ شِقَى الْخَنْصَرِ أَوْ مِثْلَ فِي صَدْرِ الْقَدَمِ **الْحَنَافَةُ** [el-ḥanāfet] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) حَنْفٌ [ḥanef] ma'nāsınadır; yukālu: حَنْفُ الرَّجُلِ حَنَافَةٌ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ بِمَعْنَى حَنْفِ الْأَخْنَفِ [el-aḥnef] Sıfattır, ayağı vasf-ı mezkūr üzere olan kişiye denir. Ebū Baḥr Şaḥr b. Ḳays ki hilm ile meşhūr ve tābi'i-yi kebīrdir, Aḥnef itlākı bu cihettedir; süyüf-ı Ḥanīfiyye ta'bīr olunan kılıçlar ona mensūbdur, zīrā o kılıçların ittihāzıyla ibtidā emr eden merkūmdur. Bunda kıyās ise اَحْنَفِيَّةٌ [aḥnefiyyet] denmektedir.

الْحَنْفَاءُ [el-ḥanfā'] (حَمْرَاءٌ [ḥamrā'] vezninde) اَحْنَفٌ [aḥnef]'in mü'ennesidir. Ayağa dahi vasf olur; yukālu: اِمْرَأَةٌ حَنْفَاءٌ وَرَجُلٌ حَنْفَاءٌ Ve أَيُّ بِهَا حَنْفٌ

حَنْفَاءُ [ḥanfā'] Yaya itlāk olunur, قَوْسٌ [ḳavs] ma'nāsına. Ve usturaya itlāk olunur, مُوسَى [mūsā] ma'nāsına. Ve Ḥuzeyfe b. Bedr'in feresi ismidir. Ve Benū Mu'āviye yurdunda bir su adıdır. Ve bir şecer ismidir. Ve televvün-kār olan ya'nī işte güçte gāh süstlük ve kāhillik edip ve gāh 'ifrīt gibi cüst ve çalāklık eden cāriyeye denir; yukālu: أَمَةٌ Ve حَنْفَاءُ أَيُّ مُتَلَوَّنَةٌ تَكْسُلُ مَوَةً وَتَنْشِطُ أُخْرَى kelerine denir, جَرْبَاءٌ [ḥirbā'] ma'nāsına. Ve kaplumbağaya denir. Ve bir güne bahrī balığa denir ki اَطْوَمٌ [eṭūm] dahi derler.

الْحَنْفُ [el-ḥanf] (ḥā'nın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Bir tarafa vereplenip meyl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَنْفَ الشَّيْءِ حَنْفًا مِنْ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا مَالَ

الْحَنِيفُ [el-ḥanīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Şol müslime denir ki dīn-i İslām'a meyli rast ve dürtüst olup millet-i beyzā-yı İslāmiyyede sābit ve ber-karār ola. Ve bu meyl ma'nāsından mutasavverdir. Ve edā-yı hacc etmiş adama, 'alā-kavlin dīn ü millet-i İbrāhīm 'aleyhi's-selām üzere olan adama itlāk olunur ki Beytü'l-Harām'a istikbāl ve ihtitān ve cenābetten igtisāl gibi şerī'at-ı İbrāhīmiyye'ye ittibā' eden müslimden 'ibārettir; yukālu: مُسْلِمٌ حَنِيفٌ أَيْ الصَّحِيحُ الْمَثَلُ إِلَى الْإِسْلَامِ الثَّابِتُ عَلَيْهِ وَكَذَا كُلُّ مَنْ حَجَّ أَوْ كَانَ عَلَى دِينِ إِبْرَاهِيمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ Zāhiren ma'nā-yı sanī Cāhiliyye ashābına nazar iledir. Ve

حَنِيفٌ [ḥanīf] Bodura denir. Ve papuççuya itlāk olunur, حَذَاءٌ [ḥazzā] ma'nāsına, dā'imā iş işlerken belini eğdiği için. Ve bir derenin adıdır. Ve esām'idendir: Ḥanīf b. Aḥmed Ebu'l-'Abbās ed-Dīneverī, İbn Durusteveyh nām nahvīnin lakabıdır. Ve Ebū Mūsā 'Īsā el-Ḳayrevānī nām muhad-disin pederi ismidir.

حَنِيفَةٌ [Ḥanīfet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Bir cemā'atin pederi lakabıdır ki o Uşāl b. Luceym nām kimsedir, Museylimetu'l-Kezzāb'ın kavmi olacaktır. Ḥavle bint Ca'fer el-Ḥanefiyye ki vālide-i Muḥammed b. 'Alī b. Ebī Ṭālib'dir, onlardandır.

أَبُو حَنِيفَةَ [Ebū Ḥanīfet] Yirmi nefer fukahā-yı 'izāmın künyesidir. Eşher ve a'refī imāmü'l-fukahā', fakīhü'l-'ulemā', sirācü'l-ümme, ser-mezheb-i müzehheb Nu'mān b. Şābit el-Kūfī cūziye bi'l-hayri ve kūfiye radiyallāhu 'anhu hazretleridir. Biri dahi Ebū Ḥanife 'Abdulvehhāb b. 'Alī eş-Şāfi' dir.

حُنَيْفٌ [Ḥuneyf] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Esmādandır: Ḥuneyf b. Ri'āb ve Sehl ve 'Osmān ibnā Ḥuneyf ashābdandır.

التَّحْنِيفُ [et-taḥnīf] Bir kimseyi أَحْنَفُ [aḥnef] kılmak ma'nāsınadır; yukālu: حَنَّفَهُ أَيْ جَعَلَهُ أَحْنَفَ

التَّحْنُفُ [et-teḥannuf] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Şerī'at-ı İbrāhīmiyye ile ki millet-i İslāmiyyedir, müteşerri' olmak ma'nāsınadır, 'alā-kavlin ihtitān yāhūd 'ibādet-i asnāmdan itizāl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَحْنَفَ الرَّجُلُ إِذَا عَمِلَ عَمَلِ الْأَصْنَامِ Ve bir kimseye gereği gibi meyl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَحْنَفُ إِلَيْهِ إِذَا مَالَ

[ح و ف]

الْحَوْفُ [el-ḥavf] (حَوْفٌ [ḥavf] vezninde) Deriden izār şeklinde şakk olunmuş sebe denir ki hā'iz nisvān ve sıbyān giyerler, 'alā-kavlin kırmızı meşini tasma tarzında tülānī cā-be-cā dilip üzerine bazı hurde pul ve boncuk makülesi zīnetler üstüvār eyledikten sonra yensiz gömlek şeklinde bir nesne olmakla küçük kızcağızlar libāslarının üstünden ferāce gibi giyerler. Yāhūd meşinden yā sahtiyāndan düzül-müş şol ağızsız dona denir ki dört parmak 'arzında cā-be-cā tasma tarzında dilim dilim olur, 'Arab kızcağızları kable'l-idrāk giyerler. Ve

حَوْفٌ [ḥavf] Hevdece şebih bir güne merkeb-i nisvāna denir. Ve köye denir, قَرْيَةٌ [ḳaryet] ma'nāsına. Yāhūd su meşki-ne denir, قَرْبَةٌ [ḳirbet] ma'nāsına. Zāhiren me'hazda şekk olunmuştur. Ve

حَوْفٌ [Ḥavf] 'Umān eyāletinde bir belde adıdır. Ve diyār-ı Mışriyye'den Bilbīs ka-

sabası karşısında bir nâhiye adıdır.

الْحَافَانِ [el-hāfān] Lisānın altında iki ahzar ya'nī mor damara itlāk olunur ki onlardan dil altı alınır; her birine حَافٌ [hāf] denir tahfifle.

الْحَافَتَانِ [el-hāfetān] حَافَةٌ [hāfet]in tesniyesidir ki bir nesnenin kıyısına denir; yukālu: حَافَاتٌ حَافَاتٌ الْوَادِي وَغَيْرِهِ أَي جَانِبَاهُ تِر. Ve

حَافَةٌ [hāfet] Şiddet-i ma'āş ve ihtiyāca denir; yukālu: بِه حَافَةٌ أَي حَاجَةٌ وَشِدَّةٌ مِنَ الْعَيْشِ Ve harman dövmek için birbirine çatıp bağladıkları öküzlerin cümleden taşra kenârda deverān eden öküze denir ki رَاكِسٌ [rākis] dahi denir, هَادِي [hādī] mukābilidir. Bunun meydānı vāsī' olmakla deverānı sā'irden ezyed olur. Ve

حَافَةٌ [Hāfet] Bir mevzi' adıdır.

الْحَوَافَةُ [el-huvāfet] (كُنَاسَةٌ [kunāset] vezninde) Yonca dedikleri nebāt yerinden nakl olunduktan sonra mahallinde kalan yaprakları bakiyyesine denir.

التَّخْوِيفُ [et-tahvīf] Bir nesneyi kıyıda ve kenârda kılmak ma'nāsınadır, meselâ kayığı kenâra çekmek gibi; yukālu: إِذَا حَوَّفَهُ إِذَا سَلَطَ عَلَيْهِمْ Ve minhu'l-hadīs: "أَيُّ يُغَيِّرُهَا عَنِ التَّوَكُّلِ وَيَدْعُوهَا طَاعُونَ يُحَوِّفُ الْقُلُوبَ" أَي Ya'nī "Kulūblarını tevekkül ve teslîmden tagyîr ve tahdîş ve tâ'ün olmayan cevānib ve nevāhīye firār ve intikāle tehyic ve tahrik eder.": وَيُرْوَى وَ Ke-mā merre. Ve

تَخْوِيفٌ [tahvīf] Yağmur bir mahallin çevresine dā'iren-mā-dār yağmak ma'nāsınadır; yukālu: حَوْفٌ الْوَسْمِيُّ الْمَكَانَ إِذَا اسْتَدَارَ بِهِ

التَّحْوِيفُ [et-tehvīf] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Eksiltmek ma'nāsınadır; tekūlu:

تَحَوِّفْتُ الشَّيْءَ إِذَا تَنَقَّضْتَهُ

[ح ي ف]

الْحَيْفُ [el-hayf] (سَيْفٌ [seyf] vezninde) Cevr ve zulm ma'nāsınadır; yukālu: مَنْ كَانَ فِيهِ الْحَيْفُ حَقٌّ لَهُ السَّيْفُ أَي الْجَوْرُ وَالظُّلْمُ Ve erkek baykuşa denir. Ve kenārı keskin taşta denir; yukālu: ضَرَبَهُ بِالْحَيْفِ أَي بِحَدِّ الْحَجَرِ

الْأَحْيَفُ [el-aḥyef] Şol yere itlāk olunur ki aslā ona yağmur isābet eylemez ola; ismi mef'ülden mebnīdir; yukālu: بَلَدٌ أَحْيَفٌ وَأَرْضٌ حَيْفَاءُ أَي لَمْ يُصِبْهُمَا الْمَطَرُ

الْحَائِفُ [el-hā'if] Dağın kenārına ve kıyısına denir. Ve zālīm ve sitem-kāra denir; yukālu: رَجُلٌ حَائِفٌ أَي جَائِرٌ Cem'i حَافَةٌ [hāfet] gelir ve حَيْفٌ [huyyef] gelir, رُكْعٌ [rukka'] vezninde.

الْحَيْفَةُ [el-hīfet] (hā'nın kesriyle) Cānib ve nâhiye ma'nāsınadır; cem'i حَيْفٌ [ḥiyef] gelir, عِنَبٌ [ineb] vezninde. Ve yay ve ok yonacak kovuş ağacına denir ki nısf kamış kadar bir ağaç olup zahrına ucu ve kenārları keskin bir kamış bend ederler ve ona طَرِيدَةٌ [tarīdet] dahi denir. Ve gömleğin ense tarafından eteğine yamanmış yama ya denir; ön tarafından olana كَيْفَةٌ [kīfet] denir.

ذُو الْحِيَاظِ [Zu'l-Ḥiyāf] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Mekke ile Başra beyninde bir su adıdır.

التَّحْوِيفُ [et-teḥayyuf] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Bir nesneyi kenārlarından alıp eksiltmek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا تَحَوِّفْتَهُ إِذَا تَنَقَّضْتَهُ مَعَ حَيْفِيهِ أَي نَوَاحِيهِ

نَجَرَ بَعُوْنِهِ تَعَالَى

FASLU'L-ḤĀ'Ī'L-MU'CEME

(فَضْلُ الْحَاءِ الْمُعْجَمَةِ)

[خ ت ر ف]

الْحَتْرَفَةُ [el-ḥatrefet] [dahrecet] [dāḥrecet] vezninde) Bir nesneyi vurup kesmek ma'nāsınadır; yukālu: حَتْرَفَهُ إِذَا صَرَبَهُ فَقَطَعَهُ

[خ ن ت ف]

الْحُنْتُفُ [el-ḥuntuf] [ḥuntuf] [ḥuntuf] vezninde) سَدَّابٌ [sezāb] ismidir ki sedef dedikleri şüküfedir.

[خ ح ف]

الْحَجْفُ [el-ḥacַf] [recf] [recf] vezninde) ve **الْحَجِيفُ** [el-ḥaciַf] [emīr] [emīr] vezninde) Sebük-serliĝe ve şelfeliĝe denir; yukālu: **بِهِ خَجْفٌ وَخَجِيفٌ أَيُّ خَجْفَةٌ وَطَيْشٌ**

حَجِيفٌ [ḥaciַf] İnce ve çelimsiz nahīf bünyeli adama denir. Mü'ennesi **حَجِيفَةٌ** [ḥaciַfet] ve cem'i **حِجَافٌ** [ḥicāf] gelir, **صِحَافٌ** [ṣiḥāf] vezninde yāhūd bunda savāb olan **جَحْفٌ** [caḥf] ve **جَحِيفٌ** [caḥiַf] olmaktadır, cīm'in takdīmiyle

[خ د ف]

الْخَذْفُ [el-ḥadf] [ḥā'nın fethiyle) Adımları sık sık atarak tiz tiz yürümek ma'nāsınadır ki yorgalamak ta'bir olunur; yukālu: **خَذَفَ الرَّجُلُ خَذْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا مَشَى سَرِيعًا مُتَقَارِبًا** Ve **الْخَطْوُ**

خَذَفٌ [ḥadf] Geminin dümenine denir, **سُكَّانُ السَّفِينَةِ** [sukkānu's-sefinet] ma'nāsına. Ve tena'um eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **خَذَفَ فُلَانٌ خَذْفًا إِذَا تَنَعَّمَ** Ve sehāb kar yağdırmak ma'nāsınadır; yukālu: **خَذَفَتِ السَّمَاءُ بِالرَّجْحِ إِذَا رَمَتْ بِهِ** **خَذَفَ الثُّوبُ** إِذَا قَطَعَهُ

الْإِخْتِدَافُ [el-iḥtidāf] [ifti'āl] [ifti'āl] vezninde) Bir nesneyi kapıp almak ma'nāsınadır; yukālu: **إِخْتَدَفَهُ إِذَا اخْتَطَفَهُ وَاخْتَلَسَهُ** Ve esvāb biçmek ma'nāsınadır; yukālu: **إِخْتَدَفَ الثُّوبُ** إِذَا قَطَعَهُ

الْخِذْفُ [el-ḥidef] [ineb] [ineb] vezninde) Dikilecek gömleğin parçalarına denir. Müfredi **خِذْفَةٌ** [ḥidfet]tir, **كِسْرَةٌ** [kisret] gibi.

[خ ذ ر ف]

الْخُذْرُوفُ [el-ḥuzrūf] [zāl-ı mu'ceme ile **عُضْفُورٌ** [uṣfūr] vezninde) Fārisīde ferfer ve Türkīde tırl ve fırlak dedikleri çocuk oyuncuĝına denir, el ayası kadar kayış yā kamış pāresini ipe geçirip döndürdükçe fırlak zuhūr eder. Ve seĝirtmesi ve gitmesi cüst ve serī olan nesneye denir. Ve deve sürüsünden ayrılıp kalan bölüĝe denir; tekūlu: **رَأَيْتُ خُذْرُوفًا مِنَ الْإِبِلِ يُهْمَلُ أَيُّ قَطِيعًا مِنْهَا** Ve buluttan taşra ıldırayan şimşegge denir; cem'i **خَذَارِيفٌ** [ḥazārif]tir. Ve çocuklara mahsūs bir güne la'ib ismidir ki çamuru yoĝurup su bendi tarzında ederek beyinlerinde müte'āref vech ile mülā'abe ederler. Ve mutlakan bir nesneden dağılıp ayrılmış pāreye denir.

الْخَذَارِيفُ [el-ḥazārif] [ḥuzrūf]un cem'idir, pāre pāre nesnelere denir; ve minhu yukālu: **تَرَكَتِ السُّيُوفُ رَأْسَهُ خَذَارِيفًا أَيُّ** **قِطْعًا كُلِّ قِطْعَةٍ كَالْخُذْرُوفِ**

خَذَارِيفُ الْهُودِجِ [ḥazārifu'l-hevdec] Şol tah-talardan 'ibārettir ki hevdecin sakfına döşeyip onunla murabba'u'ş-şekl ederler.

الْخِذْرَافُ [el-ḥizrāf] [kirtās] vezninde) Bir nev' nebāt adıdır ki bahār mevsi-minde yetişiş yaza doğru vardıkta kuru-maĝa başlar, 'alā-kavlin deve mer'āsı olan şūr otluk envā'ındandır. Bu nebāt Fārisīde

dīv-siblet ve Türkîde şeytân bıyığı dedikleri otluk olacaktır.

الْحَذْرَفَةُ [el-ḥazrefet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Sür'at eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: حَذَرَفَ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ Ve doldurmak ma'nâsınadır; yukâlu: حَذَرَفَ الْإِنَاءَ إِذَا مَلَأَهُ Ve kılıcı bileyip keskinletmek ma'nâsınadır; yukâlu: حَذَرَفَ السَّيْفَ إِذَا حَدَدَهُ Ve kılıçla çalılıp bir kimsenin kollarını ve ayaklarını budamak ma'nâsınadır; yukâlu: حَذَرَفَ فُلَانًا إِذَا قَطَعَ أَطْرَافَهُ بِهِ Ve deve sür'atle yürüdüğünden gerisine tabanlarıyla kum ve çakıl makûlesi tükürmek ma'nâsınadır; yukâlu: حَذَرَفَتِ الْإِبِلُ إِذَا رَمَتِ الْحَصَى بِأَخْفَافِهَا سُرْعَةً

التَّحْذِرُفُ [et-teḥazruf] (تَدْحِرُجُ [tedahruc] vezninde) Bir kimseye çekirdek atmak ma'nâsınadır; tekûlu: تَحْذِرْفُهُ النَّوَى إِذَا رَمَيْتَ بِهِ

[خ ذ ف]

الْحَذْفُ [el-ḥazf] (ḥā'nın fethi ve zāl'ın sükunıyla) Fiske taşı atmak ma'nâsınadır ki hurde taş ve çekirdek makûlesi iki sebbâbe parmakları aralığına alıp sıkarak salıvermekten 'ibârettir, 'alā-kavlin **مُحَذَفَةٌ** [miḥzefet] ile atmak ma'nâsınadır; yukâlu: حَذَفَ بِالْحَصَى أَوْ النَّوَاةَ حَذْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا رَمَى بِهَا مِنْ بَيْنِ سَبَابَتَيْهِ أَوْ بِمُحَذَفَةٍ

الْمِحْذَفُ [el-miḥzef] (مِنْبَرٍ [minber] vezninde) Ok kuburunun kulpuna denir ki onunla kubura terkeş rabt olunur.

الْمِحْذَفَةُ [el-miḥzefet] (مِكْنَسَةٌ [mikneset] vezninde) Tahtadan düzülmüş kemāngürühe denir. Ve kemān-gürüh, zenbürek dedikleri olacaktır; yukâlu: رَمَى بِهِ بِالْمِحْذَفَةِ Ve sapana denir, مِقْلَاحٌ [miqlāḥ] ma'nâsına. Ve dübüre itlāk olunur, إِسْتِ [ist] ma'nâsına.

الْحَذُوفُ [el-ḥazūf] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Revende dābbeye denir; yukâlu: دَابَّةٌ حَذُوفٌ أَي سَرِيعَةٌ Ve şol kancık eşeğe denir ki semizlikten göbeği yere değmek derecesinde ola, 'alā-kavlin pek revende olmakla sür'atinden ayaklarıyla gerisine çakıl atar ola; yukâlu: أَتَانٌ حَذُوفٌ إِذَا كَانَتْ تَذْنُو سُرَّتْهَا مِنَ الْأَرْضِ سَمْنَا أَوْ التِّي مِنْ سُرْعَتِهَا تَزْمِي الْحَصَا

الْحَذْفَانُ [el-ḥazefān] (feteḥâtla) Deveye mahsûs bir güne yürüyüşe denir.

[خ ر ش ف]

الْحَرْشَفَةُ [el-ḥarşefet] (şīn-i mu'ceme ile دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Nās harekete gelip giriv ve hengâme ve her kafâdan bir ses gelerek kargaşa eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: مَا هَذِهِ الْحَرْشَفَةُ أَيِ الْحَرَكَةُ وَاخْتِلَاطُ الْكَلَامِ Ve şol por ve galiz ve kühî yere denir ki diş diş taşlıklar olmakla onda piyâde yürümek kâbil olmaya; tekûlu: وَقَعْنَا فِي حَرْشَفَةٍ أَيِ أَرْضٍ غَلِيظَةٍ مِنَ الْكَدَّانِ لَا يُسْتَطَاعُ أَنْ يُمَشَى فِيهَا إِنَّمَا هِيَ كَالْأَصْرَاسِ

الْحِرْشَافُ [el-ḥirşāf] (قِرْطَاسٌ [qirtās] vezninde) **حَرْشَفَةٌ** [ḥarşefet] ma'nâsınadır. Ve

حِرْشَافٌ [ḥirşāf] Rimāl-i Va'set'te bir belde adıdır ki Ḥaṭṭ nām mahallin sâhilinde vâki'dir.

[خ ر ف]

الْحَرْفُ [el-ḥarf] (حَرْفٌ [ḥarf] vezninde) ve

الْمَحْرَفُ [el-maḥref] (مَقْعَدٌ [maḥ'ad] vezninde) ve

الْحَرَافُ [el-ḥarāf] (ḥā'nın fethi ve kesriyle) Ağaçtan meyve dermek ma'nâsınadır; yukâlu: حَرَفَ الشَّمَارَ حَرْفًا وَمَحْرَفًا وَحَرَافًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا جَنَاهُ مَيْوَةً دَافِعًا مَعَهُ وَحَرَفَ الْبَابَ إِذَا لَقِيَ لَهُ الثَّمَرَ حَرْفًا عَلَى

خَرَائِفُ [ḥarā'if] gelir. 'Alā-kavlin خَرَائِفُ [ḥarā'if] şol hurmā ağaçlarına denir ki devşirilecek meyveleri henüz ağaçlarında iken takdīr ve tahmīn oluna.

خَرَفٌ الرُّجُلُ yukālu: خَرَفًا إِذَا فَسَدَ عَقْلُهُ أَيَّ مِنَ الْكَبِيرِ خَرَفَهَا [el-iḥtirāf] (ifti'āl) [ifti'āl] vezninde) Bu dahi ağaçtan meyve dermek ma'nāsınadır; yukālu: إِخْتَرَفَ التَّمَارَ بِمَعْنَى خَرَفَهَا

أَلْمُخْرِفَةُ [el-maḥrefet] (مَرْحَلَةٌ) [merḥalet] vezninde) Bāg ve bostāna itlāk olunur; yukālu: خَرَجَ إِلَى الْمُخْرِفَةِ أَيَّ الْبُسْتَانِ Ve iki sıra dikilmiş hurmā ağaçlarının beyninde olan uzun uzadı açıklığa denir ki hurmā deren adam hangi taraftan murād ederse derer. Ve işlek açık yola denir, مَخْرَفٌ [maḥref] dahi denir, مَخْرَفٌ [maḥref] vezninde.

أَلْمُخْرِفُ [el-maḥref] (مَخْرَفٌ) [maḥrefet] ile iki ma'nā-yı ahīrede mürādiftir. Ve

مَخْرَفٌ [maḥref] Tāze derilmiş hurmāya denir.

أَلْمِخْرِفُ [el-miḥref] (مِنْبَرٌ) [minber] vezninde) Şol küçük zembile denir ki ona tāze hurmānın a'flāsını derip korlar; tekūlu: خَرَجْنَا إِلَى الْمَخْرِفَةِ بِالْمَخْرِفِ وَهُوَ زَنْبِيلٌ صَغِيرٌ يُخْتَرَفُ فِيهِ لَطَائِفُ الرُّطْبِ

أَلْحُرْفَةُ [el-ḥurfet] (هُمَزَةٌ) [humezet] vezninde) Sincār ile Naşībīn beyninde bir karye adıdır; Aḥmed b. Mubārek b. Nevfel el-Muḥri' el-Ḥurefī oradandır.

أَلْحُرَيْفُ [el-ḥureyf] (زُبَيْرٌ) [zubeyr] vezninde) Esmādandır: Diyā' b. el-Ḥureyf muhaddisīndendir.

أَلْحَرُوفَةُ [el-ḥarūfet] ve

أَلْحَرِيفَةُ [el-ḥarīfet] (ḥā'ların fethiyle) Şol hurmā ağacına denir ki bir adam sāhibinden hurmāsını kendi nefsi için dermek zımnında istīcār eylemiş ola; cem'leri

خَرَائِفُ [ḥarā'if] gelir. 'Alā-kavlin خَرَائِفُ [ḥarā'if] şol hurmā ağaçlarına denir ki devşirilecek meyveleri henüz ağaçlarında iken takdīr ve tahmīn oluna.

أَلْحَرُوفُ [el-ḥarūf] (صَبُورٌ) [şabūr] vezninde) Erkek kuzuya denir, 'alā-kavlin otarılıp kuvvetlendiği vakte itlāk olunur. Mü'ennesi خَرُوفَةٌ [ḥarūfet] ve cem'ī أَلْحَرِيفَةُ [aḥrifet]tir ve خَرُوفَانٌ [ḥirfān]dır ḥā'nın kesriyle. Ve

خَرُوفٌ [ḥarūf] Atın tayına denir, bir yaşına varınca kadar, 'alā-kavlin altı aylık yāhūd yedi aylık taya denir.

أَلْحَارِيفُ [el-ḥarīf] Hurmālık bekçisine denir; tekūlu: مَنَعْنَا الْحَارِيفَ عَنِ الْمَخْرِفَةِ أَيَّ حَافِظٌ أَلْتَحْلُ Ve

خَارِيفٌ [Ḥarīf] Hemdān'dan münşa'ib bir kabīle pederi olan Mālik b. 'Abdullāh'ın lakabıdır.

أَلْحُرْفَةُ [el-ḥurfet] (عُرْفَةٌ) [ḡurfet] vezninde) Devşirilmiş meyveye denir.

أَلْحُرَافَةُ [el-ḥurāfet] (كُنَاسَةٌ) [kunāset] vezninde) خُرْفَةٌ [ḥurfet] ma'nāsınadır; yukālu: أُنْتَحَفَهُ بِحُرْفَةٍ نَحْلَتِهِ وَخَرَافَتِهَا أَيَّ مَا اخْتَرَفَ مِنْهَا

أَلْحَرِيفُ [el-ḥarīf] (أَمِيرٌ) [emīr] vezninde) Fusūl-i erba'adan güz faslına denir ki yaz ile kışın mā-beynidir; meyve derimi vakti olduğu için itlāk olundu. Nisbetinde خَرَفِيٌّ [ḥarfiyy] denir; ḥā'nın fethi ve kesri ve rā'nın sükūnuyla ve fethateynle خَرَفِيٌّ [ḥarefiyy] dahi denir. İşbu vücut-ı selāsede gayr-i kıyās üzeredir. Ve

خَرِيفٌ [ḥarīf] Güz mevsiminde yağın, 'alā-kavlin şitā' eyyāmının evā'ilinde ibtidā yağın yağmura denir. Ve devşirilmiş tāze hurmāya denir. Ve bāgçe dolābına denir. Ve yıla denir, سَنَةٌ [senet] ve عَامٌ

[‘ām] ma‘nāsına; yukālu: مَضَى عَلَيْهِ حَرْفٌ [ma‘nāsına; yukālu: maza‘ alayhi harf] أَي سَنَةٌ [Ve bu] itlāku'l-cüz’ ‘ale'l-küll kabīlindendir. Ve Qays b. Şa‘şa‘a b. Ebi'l-Ĥarīf muhaddisīndendir.

الْحَرْفَةُ [el-ḥarīfet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Şol çukura denir ki hurmā fidanı dikenler hafr ederler; çakıllı olup sel mecrāsı olan yerde pek toprağa varınca kazdıktan sonra kum ile doldurup fidanı ona gars ederler. Mü‘elifin burada tefsiri müsāmaha-günedir.

الْحَرْفَى [el-ḥarfā] (سَكْرَى [sekrā] vezninde) جُلْبَانٌ [cullebān] dedikleri ma‘rūf galleye denir; ḥarbā-yı Fārisiden mu‘arrebdir.

حُرَافَةٌ [Ḥurāfet] (ثُمَّامَةٌ [sumāmet] vezninde) ‘Uzre kabilesinden bir kimsedir ki bir zamān kendisini cinn tā‘ifesi kapıp iletmişler idi. Ba‘de-vaktin ‘avdet edip müşāhede eylediği ‘acā‘ibi ve ‘akl kabūl etmeyecek garā‘ibi nakl eder idi. Nās kendisini tekzīb eylemeleriyle min-ba‘d kizb-i sarīhe حَدِيثُ حُرَافَةَ [ḥadīṣu ḥurāfet] itlāk eylediler. Kezālik *Hümāyūn-nāme* kıssaları ve Naşreddīn Ḥoca dāsitanları gibi latīf ve dil-küşā ve mu‘cib aḥbār-ı kāzibe ve hikāyatta darb-ı mesel olmuştur.

الْحَرْفُ [el-ḥaref] (fethateynle) Kemter hurmāya denir, شَيْصٌ [şīṣ] ma‘nāsına. Ve

حَرْفٌ [ḥaref] Masdar olur, pek pīrlikten bunamak ma‘nāsına; yukālu: حَرَفَ الرَّجُلُ: حَرَفًا مِنْ النَّبَابِ الرَّابِعِ إِذَا فَسَدَ عَقْلُهُ Ve devşirilmiş hurmā ekline düşkün olmak ma‘nāsınadır; yukālu: حَرَفَ فُلَانٌ إِذَا أُولِعَ بِأَكْلِ الْحُرْفَةِ

الْحُرُوفُ [el-ḥuruf] (zammeteynle ki) Cārūd radiyallāhu ‘anhu hazretlerinin işbu “يَا رَسُولَ اللَّهِ قَدْ عَلِمْتُ مَا يَكْفِينَا مِنَ الظُّهْرِ ذُوْدٌ تَأْتِي عَلَيْهِنَّ حَرْفٌ” kavlinde vākī‘dir. Murād حَرْفٌ [ḥarīf]e hurūcları vakt olacaktır.

الْحَرَافُ [el-ḥarāf] (سَحَابٌ [seḥāb] ve كِتَابٌ [kitāb] veznlerinde) Meyve derimi vaktine denir.

الْحَرَافَةُ [el-ḥarāfet] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) Bu dahi pek pīrlikten bunamak ma‘nāsınadır; yukālu: حَرَفَ الرَّجُلُ حَرَافَةً مِنْ النَّبَابِ الْحَامِسِ إِذَا فَسَدَ عَقْلُهُ مِنَ الْكَبِيرِ

الْحَرْفُ [el-ḥarīf] (كَتِيفٌ [ketif] vezninde) حُرَافَةٌ [ḥurāfet]ten vasftır, bunamış fertüt pīre denir. Bu ma‘nā zikr olunduğu üzere ebvāb-ı selāsedden vārid olmakla حَرْفٌ [ḥarīf] üçünden dahi vasf olur.

الْإِحْرَافُ [el-iḥrāf] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi fāsīd ve tebāh eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: أَحْرَفَهُ الدَّهْرُ إِذَا أَفْسَدَهُ Ve meyvenin derim vakti gelip çatmak ma‘nāsınadır; yukālu: أَحْرَفَ النَّحْلُ إِذَا حَانَ لَهُ Ve hayvān güz mevsiminde doğurmak ma‘nāsınadır; yukālu: أَحْرَفَتِ الشَّاءُ إِذَا وَكَدَتْ فِي الْحَرْفِ Ve güz faslına girmek ma‘nāsınadır; yukālu: أَحْرَفَ الْقَوْمُ إِذَا دَخَلُوا Ve mısır buğdayı pek boylanıp uzamak ma‘nāsınadır; yukālu: أَحْرَفَتِ الدُّرَّةُ إِذَا طَالَتْ جِدًّا Ve ḥāsılını devşirip ahz eylemek için bir adam hurmā ağacını bir āhere zımāna vermek ma‘nāsınadır; yukālu: أَحْرَفَ فُلَانٌ نَحْلَةً إِذَا جَعَلَهَا لَهُ حُرْفَةً يَحْتَرِفُهَا Ve hayvān gebe olduğu ne mevsim ise sene-i ātiyede o mevsimde doğurmak ma‘nāsınadır; yukālu: أَحْرَفَتِ النَّاقَةُ إِذَا وَكَدَتْ فِي مِثْلِ الْوَقْتِ الَّذِي حَمَلَتْ فِيهِ

الْمُحْرِفُ [el-muḥrif] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Gebe olduğu mevsimde doğuran hayvāna denir.

التَّحْرِيفُ [et-taḥrīf] Bir kimseyi حَرَفٌ [ḥaref] e nisbet eylemek ya‘nī bunamıştır demek ma‘nāsınadır; yukālu: حَرَفَهُ إِذَا نَسَبَهُ إِلَى الْحَرْفِ **الْمُحَارَفَةُ** [el-muḥārefet] (مُفَاعَلَةٌ [mufā‘alet]

vezninde) Mu'āmeleyi güz mevsimi kavliyle kesişmek ma'nāsınadır; yukālu: خَارَفَهُ إِذَا عَامَلَهُ بِالْحَرْيفِ

الْمُخَارَفُ [el-muḥāref] (ism-i mef'ül bünye-siyle) Bed-baht ve bī-nasīb ve müdebbir kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ مُخَارَفٌ أَيُّ مَحْرُومٌ مَحْدُودٌ

[خ ر ن ف]

الْحِرْنِيفُ [el-ḥirñif] (zibrīc [zibrīc] vezninde) Pamuğa denir, فَطْنٌ [ḩuṩn] ma'nāsına. Ve pek sütlü nākaya denir.

الْحِرْنِيفَةُ [el-ḥirñifet] (zibrīcet [zibrīcet] vezninde) Mugaylān gibi büyük meşe ağacının yemişine denir. Cem'i خِرَانِيفُ [ḩarāñif] gelir.

الْحُرْنُوفُ [el-ḩurnūf] (zunbūr [zunbūr] vezninde) Nisvānın fercine denir.

الْحُرَانِيفُ [el-ḩurāñif] (ḩulābiṩ [ḩulābiṩ] vezninde) Pek uzun şey'e denir.

الْحَرْنَفَةُ [el-ḩarñefet] (dahrecet [dahrecet] vezninde) Kılıçla çalmak ma'nāsınadır; yukālu: خَرْنَفَهُ بِالسَّيْفِ إِذَا صَرَبَهُ بِهِ

[خ ز ر ف]

الْحِزْرَافَةُ [el-ḩizrāfet] (ḩā`nın kesri ve zāy-ı mu'cemenin sükunuyla) Mecliste yakışı-ğıyla oturmayı bilmez nā-mü'eddeb kimseye denir, 'alā-kavlin yañsak ve salkı ve yelkovan adama denir; yukālu: رَجُلٌ حِزْرَافَةٌ إِذَا كَانَ لَا يُحْسِنُ الْفُغُودَ فِي الْمَجْلِسِ أَوْ الْكَثِيرَ الْكَلَامِ الْخَفِيفَ الرَّخْوِ

الْحَزْرَفَةُ [el-ḩazrefet] (dahrecet [dahrecet] vezninde) Salınarak yürümek ma'nāsınadır; yukālu: يُحْزِرُفُ فِي مَشِيَّتِهِ أَيُّ يَحْطُرُ

[خ ز ف]

الْحَزْفُ [el-ḩazef] (fethateynle) Destiye denir, جَزٌّ [cerr] ma'nāsına. Ve mutlakan

çamurdan işlenip āteşte tabh olunan şey'e denir ki saksı ta'bir olunur, çanak ve tabak ve küp ve desti ve çömlek gibi zurüf olur. Fukahādan Muḩammed b. 'Alī er-Rāşidi el-ḩazefi saksı bey'ine mensübdur.

سَابَاطُ الْحَزْفِ [Sābātu'l-ḩazef] Bağdād'da bir mevzi'dir; muhaddisinden Muḩammed b. el-Faḩl en-Nākid el-ḩazefi oraya mensübdur. Ve Muḩammed b. 'Alī b. ḩazefe muhaddisindendir.

حَزَيْفَةُ [ḩuzeyfet] (cuheyneṩ [cuheyneṩ] vezninde) Bir recül ismidir.

الْحَزْفُ [el-ḩazf] (ḩazf [ḩazf] vezninde) Kollarını sala sala yürümek ma'nāsınadır; yukālu: خَزَفَ فِي مَشِيَّتِهِ خَزْفًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا خَطَرَ بَيْتَهُ

[خ س ف]

الْحُسُوفُ [el-ḩusūf] (ḩu'ūd [ḩu'ūd] vezninde) Bir mahall yere geçmek ma'nāsınadır; yukālu: حَسَفَ الْمَكَانَ حُسُوفًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا دَهَبَ فِي الْأَرْضِ Ve ay tutulmak ma'nāsınadır; yukālu: حَسَفَ الْقَمَرُ أَيُّ كَسَفَ Ba'zılar 'indinde **كُسُوفٌ** [kusūf] şemse ve **حُسُوفٌ** [ḩusūf] kamere isnād olunup **كَسَفَتِ الشَّمْسُ** ve **حَسَفَ** **كُسُوفٌ** [kusūf] şems ve kamerin ba'zı ve **كُسُوفٌ** [kusūf] mecmū'u tutulmağa mahsüstur.

الْحَسْفُ [el-ḩasf] (ḩā`nın fethiyle) Göz çikarmak ma'nāsınadır; yukālu: حَسَفَ عَيْنٌ Ve yırtmak ve yırtılmak ma'nalarına müte'addi ve lāzım olur; yukālu: حَسَفَ الشَّيْءُ فَحَسَفَ هُوَ أَيُّ خَرَقَهُ Ve kesmek ma'nāsınadır; yukālu: فَانْحَرَقَ Ve pınarın suyu soğulmak yāhūd yere batmak ma'nāsınadır; yukālu: حَسَفَتِ الْعَيْنُ إِذَا دَهَبَتْ أَوْ سَاخَتْ Ve eksilmek ma'nāsınadır; yukālu: حَسَفَ الشَّيْءُ إِذَا نَقَصَ Ve hasta maraz ve şilletten hurūc eyle-

mek ya'nī saġalmak ma'nāsınadır; yukālu:

حَسَفَ فُلَانٌ إِذَا خَرَجَ مِنَ الْمَرْضِ Ve kesme kuyu

kazıp dā'imī ve firāvān su peydā eylemek

ma'nāsınadır; yukālu: حَسَفَ الْبَيْتُ إِذَا حَفَرَهَا فِي

حِجَارَةٍ فَتَبَعَتْ بِمَاءٍ كَثِيرٍ فَلَا يَنْقَطِعُ

Ve bir adamı mahalliyle yere geçirmek ma'nāsınadır;

yukālu: حَسَفَ اللَّهُ بِفُلَانٍ الْأَرْضَ أَيَّ غَيْبِهِ فِيهَا

Ve eksikliğe denir; yukālu: رَضِيَ فُلَانٌ بِالْحَسَفِ

[ħasufu'r-rekiyyet] حَسَفَ الرَّكِيَّةِ

Ve kuyunun içinde su kaynayıp çıkan gözüne

denir; yukālu: اِنْسَدَّ حَسَفُ الرَّكِيَّةِ أَيَّ مَخْرَجِ مَائِهَا

Ve zāhir-i arzda olan obrukluğa ve derin

çukurluğa denir. Ve cevize denir ki ma'rūf

meyvedir. Bu iki ma'nāda hā'nın zammıyla

da cā'izdir. Ve kible lodosundan neşet

eden sehāba denir; yukālu: ظَهَرَ حَسَفٌ مِنَ

السَّحَابِ وَهُوَ مَا نَشَأَ مِنْ قِبَلِ الْمَغْرِبِ الْأَقْصَى عَنْ

يَمِينِ الْقِبْلَةِ Ve bir adamı horlayıp hāksār ey-

lemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu:

سَامَهُ حَسَفًا إِذَا أَوْلَاهُ ذُلًّا

ve yukālu: إِذَا حَسَفَهُ إِذَا أَدَلَّهُ

Bunda hā'nın zammıyla da cā'izdir. Ve bir

kimseye hoşlanmayıp kaçındığı menfūru

tahmīl eylemek ma'nāsına müsta'meldir;

yukālu: حَسَفَهُ إِذَا حَمَلَهُ مَا يَكْرَهُهُ

Ve dābbeyi

yemsiz habs eylemek ma'nāsına

müsta'meldir; yukālu: حَسَفَ الدَّابَّةَ إِذَا حَبَسَهَا

Ve açlığa denir; tekūlu: شَرِبْنَا عَلَى

بَاتٍ فُلَانٌ حَسَفٌ أَيَّ عَلَى غَيْرِ أَكْلٍ

Ve nākanın sütü tīz saġılır

olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَسَفَتِ النَّاقَةُ إِذَا

حَسَفَتْ النَّاقَةَ إِذَا

حَسَفَتْ النَّاقَةَ إِذَا حَسَفَتْ النَّاقَةَ

Ve bu ma'nāda müte'addī olur;

yukālu: حَسَفَهَا اللَّهُ أَيَّ جَعَلَهَا حَسِيفًا

الْحَسِيفَةُ [el-ħasīfet] [sefīnet] vezninde)

Çıkartılmış göze denir; yukālu: عَيْنٌ

عَيْنٌ حَسِيفَةٌ أَيَّ مَحْسُوفَةٌ

Ve suyu dā'imī ve gür olan

kesme kuyuya denir.

الْحَسِيفُ [el-ħasīf] [emīr] vezninde) ve

الْحَسُوفُ [el-ħasūf] [şabūr] vezninde)

ve

الْمَحْسُوفَةُ [el-maħsūfet] Bunlar da suyu

çok ve dā'imī olan kesme kuyuya denir.

حَسِيفٌ [ħasīf]in cem'ī **أَحْسِيفَةٌ** [aħsīfet] gelir

ve **حُسُفٌ** [ħusuf] gelir zammeteynle. Ve

حَسِيفٌ [ħasīf] Suyu yere çekilip batmış pı-

nara denir; yukālu: عَيْنٌ حَسِيفٌ أَيَّ غَائِرَةٌ

Ve şol nākaya denir ki pek sütlü olup lākin

kış faslına doğru çabuk kesilir ola; yukālu:

نَاقَةٌ حَسِيفٌ أَيَّ غَرِيْرَةٌ سَرِيْعَةٌ الْقَطْعُ فِي الشِّتَاءِ

Ve şol sehāba denir ki insānın manzarası tarafın-

dan ya'nī yamacından zuhūr edip ve pek

yaġmurlu ola.

الْحَسْفَةُ [el-ħasfet] [temret] vezninde)

Hecer türābında bir firāvān suyun ismi-

dir ki nehr-i Maħlem nām nehrin re's ve

menba'ıdır.

الْحَاسِيفُ [el-ħāsīf] Arıklanmış mehzül şah-

sa denir. Ve bu lābin [lābin] ve tāmīr [tāmīr]

kabīlindendir; yukālu: رَجُلٌ وَفَرَسٌ حَاسِيفٌ أَيَّ

مَهْزُولٌ Ve mütegayyirü'l-levn adama denir

ki bir ʿarıza sebebiyle benzi mütegayyir

olmuştur. Ve cüst ve çālāk ve sebük-pāy

oġlana denir; yukālu: غُلَامٌ حَاسِيفٌ أَيَّ حَفِيْفٌ

Ve hastalıktan yeni kalkmış adama denir;

cem'ī **حُسُفٌ** [ħusuf]tur, **كُتُبٌ** [kutub] vez-

ninde; yukālu: هُوَ حَاسِيفٌ أَيَّ نَاقَةٌ

Ve suyu soġulmuş pınara denir.

الْحُسْفُ [el-ħusf] (hā'nın zammıyla) İsm-

dir, yere batmağa denir; ve minhu yukālu:

“إِشِي بَاتَاغِي هَالِيْنْدِي تَرْكِي عَيْلِي كِي نِي هَالِيْدِي

İŞİ BATAĞI HĀLİNDE TERK EYLE Kİ NE HĀLDE İSE

ÖYLECE İLKĀ VE İBKĀ EYLE” demektir.

حُسَافٌ [ħusāf] [gūrāb] vezninde)

Hiçāz ile Şām beyninde bir berriyye

adıdır.

الْحُسْفُ [el-ħisf] (hā'nın kesriyle) Karşıdan

zuhūr eden yaġmurlu buluta denir.

الأخاسيفُ [el-eḥāsīf] Toprağı pek yumuşak yerlere itlāk olunur ki suyu çekip soğultur.

الْحَيْسَفَانُ [el-ḥaysefān] (ḥā'nın fethi ve sīn'in fethi ve zammıyla) Kemter hurmāya, 'alā-kavlin şol hurmā ağacına denir ki yemişi pek az tutup ve koruğu mütegayyir olur ola.

الإحسافُ [el-iḥsāf] (hemzenin kesriyle) Kesme kuyu kazan kimse kazdığı kuyuyu **حَسِيفُ** [ḥasīf] ya'nī suyunu dā'imī ve firāvān bulmak ma'nāsınadır; yukālu: **حَفَرْنَا** Ve göz kör olmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَحْسَفْتُ عَيْنَهُ إِذَا عَمِيَتْ**

الْإِنْحِسَافُ [el-inḥisāf] Bu dahi göz kör olmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِنْحَسَفْتُ عَيْنَهُ إِذَا عَمِيَتْ** Ve yere geçmek ma'nāsınadır; ve kuri'e kavluhu ta'ālā: **لَوْلَا أَنْ مَنْ اللهُ عَلَيْنَا لَأَنْحَسِفْنَا عَلَى الْمَجْهُولِ**

المُحَسِّفُ [el-muḥassef] (مُعَظَّمٌ [mu'azzam] vezninde) Arslana denir.

[خ ش ف]

الْحَشْفُ [el-ḥaşf] (ḥā'nın fethi ve şīn'in sükunıyla) ve

الْحَشْفَةُ [el-ḥaşfet] (hā'yla ve fethateynle) Sese denir, **صَوْتُ** [şavt] ma'nāsına. Ve deprenmeğe ve kımıldanmağa denir, **حَرَكَةٌ** [hareket] ma'nāsına, 'alā-kavlin ikisi de gizlice ve yapça sese denir, **حَسٌّ حَفِيٌّ** ma'nāsına. Yāhūd **حَشْفَةُ** [ḥaşfet] hāssaten yılan kısmının yürümesinin tavışına ve fişiltısına denir. Ve sırtlan kısmının sesine denir. Ve

حَشْفَةٌ [ḥaşfet] Şol tepe tarzında yüksek yere denir ki toprağında sühulet ve mülāyemet gālib ola. Ve

حَشْفٌ [ḥaşf] ve

حَشْفَةٌ [ḥaşfet] Masdar olurlar, seslenmek

ma'nāsınadır; yukālu: **حَشَفَ حَشْفًا وَحَشَفَةً** Ve sür'atle yürütmek ma'nāsınadır; yukālu: **حَشَفَ فِي السَّبْرِ إِذَا أَسْرَعَ** Ve baş yarmak ma'nāsınadır; yukālu: **حَشَفَ رَأْسَهُ بِالْحَجَرِ إِذَا فَضَحَهُ** Ve hatun veledini sür'atle rahiminden ilkā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **حَشَفَتِ الْمَرْأَةُ بِالْوَلَدِ إِذَا رَمَتْ بِهِ**

حَشْفٌ [ḥaşf] Züill ve hakārete denir. Ve işe yaramayan kemter yüne denir, **صَوْفٌ زِدِيٌّ** ma'nāsına. Ve bunda ḥā'nın zammıyla da cā'izdir. Ve yeşil sineğe denir, **ذُبَابٌ أَحْضَرٌ** ma'nāsına. Ve bunda ḥā'nın harekāt-ı selāsiyla cā'izdir.

الْحُشَافُ [el-ḥuşşāf] (رُمَّانٌ [rummān] vezninde) Yarasa kuşuna denir, **حُفَّافٌ** [ḥuffāf] gibi; gecelerde **حَشْفَانٌ** [ḥaşefān] ve cevelān eylediği için. Ve

حُشَافٌ [Ḥuşşāf] Tālḳ nām tābi'inin pederi ismidir.

حُشَافٌ [Ḥuşāf] (عُرَابٌ [gürāb] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

حَشَافٌ [Ḥaşşāf] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Fāṭima nām tābi'iyenin ki rüvāttandır, pederi ismidir. Ve Zeml b. 'Amr nām kimisenin ki sāhib-i şurta-i Mu'āviye idi, ceddi ismidir.

أُمُّ حَشَافٍ [ummu ḥaşşāf] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Dāhiye ve āfetin künyesidir.

الْحُشُوفُ [el-ḥuşūf] (فُعُودٌ [ḥū'ūd] vezninde) ve

الْحَشْفَانُ [el-ḥaşefān] (feteḥātla) Seyr ve seyāhat eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **حَشَفَ الرَّجُلُ حُشُوفًا وَحَشْفَانًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا دَهَبَ فِي الْأَرْضِ** Ve bir nesnenin içine girmek ma'nāsınadır; yukālu: **حَشَفَ فِي الشَّيْءِ إِذَا دَخَلَ فِيهِ** Ve su donup buz olmak ma'nāsınadır;

yukālu: خَشَفَ الْمَاءَ إِذَا جَمَدَ Ve soğuk müştedd olmak ma'nāsınadır; yukālu: خَشَفَ الْبُرُودَ إِذَا اشْتَدَّ Ve bir kimse nābūd olup gitmek ma'nāsınadır; yukālu: خَشَفَ فُلَانٌ إِذَا تَغَيَّبَ Ve **خَشْفَانُ** [ħaʃefān] Gece vakti yürüyüp gitmek ma'nāsınadır; yukālu: خَشَفَ زَيْدٌ خَشْفَانًا إِذَا مَشَى بِاللَّيْلِ Ve gece gitmek ve yola gitmek husūsunda dilir ve cesur olmak yāhūd gecelerde durmayıp cevelān eylemek ma'nāsınadır; yukālu: خَشَفَ الرَّجُلُ إِذَا كَانَ جَرِيئًا عَلَى السَّرَى أَوْ جَوَّالًا بِاللَّيْلِ

الْحَاشِيفُ [el-ħāšif] ve

الْحَشُوفُ [el-ħaʃūf] [šabūr] [šabūr] vezninde) ve

الْحَشِيفُ [el-ħaʃif] [emīr] [emīr] vezninde) Dā'imā seyr ve seyāhat eden adama denir. Ve bir nesneye sokulup giren şey'e denir. Ve

حُشُوفٌ [ħuʃūf] Geceler gitmek husūsunda dilir ve cesur olan yāhūd geceler aslā durmayıp gezer olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ حُشُوفٌ أَيُّ جَرِيءٍ عَلَى السَّرَى أَوْ جَوَّالٍ بِاللَّيْلِ Ve

خَشِيفٌ [ħaʃif] İri iri düşen kara denir; yukālu: تُلُجُّ خَشِيفٌ أَيُّ خَشِنٌ Ve gevşek buza denir; yukālu: جَمَدٌ خَشِيفٌ أَيُّ رَخْوٌ Ve kuru muş zaferāna denir. Ve

خَاشِيفٌ [ħāšif] ve

خَشِيفٌ [ħaʃif] ve

حُشُوفٌ [ħaʃūf] İşlek kılıca denir. Ve

حُشُوفٌ [ħaʃūf] Dā'imā umür ve mesālihe duhul ve ihtilāt eden adama itlak olunur; yukālu: رَجُلٌ حُشُوفٌ إِذَا كَانَ يَدْخُلُ فِي الْأُمُورِ

الْإِنْخِشَافُ [el-inħiʃāf] [infi'āl] [infi'āl] vezninde) Bir nesne içre sokulmak ma'nāsınadır; yukālu: اِنْخَشَفَ فِي الشَّيْءِ إِذَا دَخَلَ فِيهِ

الْمِحْشَفُ [el-miħʃef] [minber] [minber] vez-

ninde) Sokulgan şey'e denir; yukālu: هُوَ مِحْشَفٌ أَيُّ دَحَالٌ Ve arslana denir. Ve işlek kılavuza denir; yukālu: دَلِيلٌ مِحْشَفٌ أَيُّ مَاضٍ Ve geceler gitmekte dilir ve zehre-dār olan yāhūd geceler kirpi gibi cevval olan adama denir.

الْمِحْشَفُ [el-miħʃef] [maħ'ad] [maħ'ad] vezninde) Buzluğa denir, yağ-dān ma'nāsına, gerek mevzi ve gerek kap olsun.

الْخِشَافَةُ [el-ħiʃāfet] [leṭāfet] [leṭāfet] vezninde) Güzel üstādāne kılavuzluk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: خَشَفَ الْمِحْشَفُ بِالْقَوْمِ خِشَافَةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا دَلَّ بِهِمْ

التَّخْشِيفُ [et-taħʃif] [ħaʃāfet] [ħaʃāfet] ma'nāsınadır; yukālu: خَشَفَ بِهِمْ بِمَعْنَى خَشَفَ بِهِمْ

الْأَخْشَفُ [el-aħʃef] Şol insāna ve deveye denir ki bütün gövdesi kaplayı uyuz olmakla pīr-i nā-tivān adam gibi yürür ola. Cem'i خُشَفَ [ħuʃf]tur ħā'nın zammıyla.

الْخَشْفُ [el-ħaʃef] (fethateynle) İnsanın yāhūd devenin bütün gövdesi kaplayı uyuz olmak ma'nāsınadır; yukālu: خَشِيفٌ وَ الْبَعِيرُ خَشْفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا عَمَّهُ الْجَرَبُ Ve

خَشَفٌ [ħaʃef] İri iri yağın kara denir. Ve gevşek buza denir, خَشِيفٌ [ħaʃif] gibi; yukālu: تُلُجُّ خَشَفٌ وَخَشِيفٌ أَيُّ خَشِنٌ yukālu: جَمَدٌ خَشَفٌ وَخَشِيفٌ أَيُّ رَخْوٌ

الْخَشْفُ [el-ħaʃf] (ħā'nın harekāt-ı selāsıyla) Anasının ilk yavrusu olan āhū-beççeye denir, 'alā-kavlin henüz yürümeğe başlamış yavrusuna denir yāhūd şol āhūya denir ki evlādından nefret edip başkaca alarga olmuş ola. Cem'i خِشَفَةٌ [ħiʃefet]tir, قِرْدَةٌ [kiredet] vezninde. Mü'ennesi خِشَفَةٌ [ħiʃefet]tir.

الْحُشْفُ [el-ħuʃef] [şurad] [şurad] vezninde)

Bu dahi yeşil sineğe denir.

الْخِشْفُ [el-Ḥiṣf] (ḥā'nın kesriyle) İbn Mālik et-Ṭā'ī'dir.

الْأَخَاشِيفُ [el-eḥāšif] Be-gāyet por ve pek ve muhkem arāziye denir, niteki mühmele ile yumuşak arāziye denir.

الْمُخْشِيفُ [el-muḥšif] (مُخْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Şol dişi geyiğe denir ki onun خَشْفٌ [ḥaṣf] dedikleri veled-i mezkūru ola; yukālu: طَيِّبَةٌ مُخْشِيفٌ إِذَا كَانَ لَهَا خَشْفٌ

الْمُخَاشِفَةُ [el-muḥāšefet] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) 'Ahd ve peymāni bozmağa müsāra'at eylemek ma'nāsınadır; yukālu: Ve خَاشَفَ فِي ذِمَّتِهِ إِذَا سَارَعَ إِلَى إِخْفَارِهَا Ve bütün gece gezip yürümek ma'nāsınadır; yukālu: Ve ok nişāna dokundukta çıtırdısı zuhūr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا خَاشَفَ السَّهْمُ إِذَا سَمِعَ لَهُ خَشْفَةً عِنْدَ الْإِصَابَةِ

[خ ص ف]

الْخِصْفُ [el-ḥaṣf] (ḥā'nın fethi ve şād'ın sükūnuyla) 'Arablara mahsūs kat kat dikilmiş ayakkabıya denir, papuç ve kalevre dedikleri gibi; yukālu: جَاءَ وَفِي رِجْلِهِ خِصْفٌ Ve zikr olunan ayakkabının her katına خِصْفَةٌ [ḥaṣfet] denir, تَمْرَةٌ [temret] vezninde; yukālu: خِصْفٌ لَهَا خِصْفَةٌ Ve كَثِيرَةٌ أَيْ طِرَاقٌ

خِصْفٌ [ḥaṣf] Çarığa denir ki çobanlar giyerler, Fāriside şemem derler. Ve

خِصْفٌ [ḥaṣf] Masdar olur, ayakkabı dikmek ma'nāsınadır ki murād خِصْفَةٌ [ḥaṣfet] vechiyle dikmektir; yukālu: خِصْفَ النَّعْلِ Ve ağaç yapraklarını çıplak adam vücūduna zikr olunan papuç gibi kat kat tutunmak ma'nāsınadır; yukālu: خِصْفَ الْعُرْيَانِ الْوَرَقَ عَلَى بَدَنِهِ إِذَا أَلْرَقَهَا

وَأَطْبَقَ عَلَيْهِ وَرَقَةً وَرَقَةً يَغْنِي لِيَسْتُرَ عَوْرَتَهُ ﴿وَوَطْفَقًا يَخْصِفَانِ عَلَيْهِمَا﴾ مِنْ وَرَقِ الْجَنَّةِ ﴿

Mütercim der ki ba'zı ehl-i tahkik işbu āyet-i kerīme tefsiri zeylinde bir latife sebt eylemekle irādi revā görüldü. Ma'lūm ola ki Hazret-i Ādem ve Ḥavvā şecere-i menhiyyeye takarrüb sebebiyle min-ciheti'l-bātin libās-ı takvādan mütecerred olmalarıyla evraktan libās-ı zāhir ile tesettüre muhtāc oldular. Ve bu cihetle evvel hırfet ve sinā'at, setr-i 'avret için hıyatat-ı rikāsan'atıdır. Pes Hazret-i Ebü'l-Beşer'den fukarā evlādına yamalı sevb telebbüsü mīrās olmuştur. Ve meşāyihın fukarā-i sālīkine ilbās-ı hırka ettiklerinin sırrı buradandır. Ve şecere-i menhiyye hususunda ehl-i hakikatın tansisi üzere şecere-i mihnettir. Eğer murād-ı ilāhī ibtilā-yı Ādem olmasaydı, şecere-i mezbūre uzayıp dest-i Ādem ona vāsıl olamaz idi, niteki ba'de'z-zelle öylece oldu ve şeytān ba'de'z-zelle Hazret-i Ādem'e nümāyān oldukça "Yā şakī, bana edeceğini ettin!" diye şeytāna lev m ve 'itāb eylemekle şeytān cevābında İN كُنْتُ شَيْطَانِكَ فَمَنْ كَانَ شَيْطَانِي dedi, fe-ne'uzu billāhi mine'l-iftitāni.

الْإِخْصَافُ [el-iḥṣāf] (hemzenin kesriyle) ve

الْإِخْتِصَافُ [el-iḥtiṣāf] Bunlar da 'uryān kimse bedenine kat kat yapraklar tutunmak ma'nāsınadır; yukālu: أَخْصَفَ الْعُرْيَانُ Ve وَاخْتِصَفَ بِمَعْنَى خِصْفَ

إِخْصَافٌ [iḥṣāf] Sür'at eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَخْصَفَ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ

الْخِصَافُ [el-ḥiṣāf] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Nāka dokuz aylık köşek düşürmek ma'nāsınadır; yukālu: خِصَفَتِ النَّاقَةُ خِصَافًا إِذَا خِصَفَتِ النَّاقَةُ خِصَافًا إِذَا خِصَفَتِ النَّاقَةُ خِصَافًا إِذَا خِصَفَتِ النَّاقَةُ خِصَافًا إِذَا خِصَفَتِ النَّاقَةُ خِصَافًا Ve أَلْقَتْ وَلَدَهَا وَقَدْ بَلَغَ الشَّهْرَ التَّاسِعَ

خِصَافٌ [Ḥiṣāf] Sumeyr b. Rebī'a el-Bāhili nām kimsenin bir şedīdū'ş-şekīme aygır atının ismidir. Ve minhu: “أَجْرًا مِنْ فَارِسٍ” **خِصَافٌ** Ve Bekr b. Vā'il kabilesinden Ḥamel b. Zeyd b. 'Avf nām kimsenin başka bir aygırı ismidir. Bir def'a ümerā-yı 'Arabdan Munzir b. İmru'ulkaṣy tarafına gelip mersüm aygırın zāt ve zamāni emīr-i merkūmun ma'lūmu olmakla dölünü almak için mezbūrdan taleb eyledikte dınnet eylemekle emīr-i merkūmun huzūrunda aygırı eneyip iğdiç eyledi. Bu cür'etinden nāşī beyne'l-'Arab خِصَافٌ ile mülakab ve “أَجْرًا مِنْ خَاصِمِي خِصَافٍ” darb-ı mesel oldu. Ve 'Abdumelik b. Ḥiṣāf b. Aḥī Ḥaṣif muhaddisīndendir.

الْخِصُوفُ [el-ḥaṣūf] (صُبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Şol nākaya denir ki çekildikten bir sene iki ay mürūrunda doğurur ola; yukālu: نَاقَةٌ خِصُوفٌ إِذَا كَانَتْ تُنْتَجِعُ بَعْدَ الْحَوْلِ مِنْ مَضْرِبِهَا لِشَهْرَيْنِ **الْخِصَفَةُ** [el-ḥaṣafet] (feteḥātla) Hurmā yaprağından işlenip içine hurmā kodukları sepete denir; yukālu: جَاءَ وَيَبِيدُهُ خِصَفَةٌ أَيْ جُلَّةٌ مِّنْ حُجْرٍ خِصَفَةٌ [ḥaṣafet] tır fethateynle ve خِصَافٌ [ḥiṣāf] tır ḥā'nın kesriyle; yukālu: جَاءَ وَعَلَيْهِ: خِصَفَةٌ أَيْ ثَوْبٌ غَلِيظٌ جَدًّا

خِصَفَةٌ [Ḥaṣafet] Esmādandır: Ḥaṣafe b. Ḳays b. 'Aylān bir cemā'atin pederidir.

خِصَفَى [Ḥaṣafā] (جَمَزَى [cemezā] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

الْأَخْصَفُ [el-aḥṣaf] Böğürleri ak olan ata ve koyuna denir; yukālu: فَرَسٌ وَعَنْمٌ أَخْصَفٌ Ve levni aklı karalı dağa denir. Kezālik aklı karalı alaca devekuşuna denir; yukālu: جَبَلٌ وَظَلِيمٌ أَخْصَفٌ إِذَا كَانَ فِيهِ: Ve بَيَاضٌ وَسَوَادٌ

أَخْصَفٌ [Aḥṣaf] Bir mevzi' adıdır.

الْخِصِيفَةُ [el-ḥaṣīfet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Şol alaya ve 'askere denir ki giyimleri ve silāhları cihetinden iki renkle müşāhede oluna; yukālu: كِتَابَةٌ خِصِيفَةٌ أَيْ ذَاتُ لَوْنَيْنِ لَوْنِ الْحَدِيدِ وَعَیْثِرِهِ

الْخِصِيفُ [el-ḥaṣīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Küle denir, رَمَادٌ [remād] ma'nāsına. Ve kat kat dikilmiş papuca denir. Ve üzerine yoğurt dökülmüş tāze süte denir ki gölemez dedikleridir. Ve Ḥiṣāf ve Ḥaṣīf ibney 'Abdurrahmān muhaddislerdir.

الْخِصَافُ [el-ḥaṣṣāf] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Yalancıya itlāk olunur, كَذَّابٌ [kezzāb] ma'nāsına. Ve papuççuya ve dikiciye denir; yukālu: هُوَ خِصَافٌ أَيْ يَخْصِفُ الثَّعْلَ Ve Şeyh Şurūṭī-yi Ḥanefī lakabıdır. Mü'ellif burada yine garīb icāz eylemiştir, zīrā hemān Şurūṭī vasfıyla iktifā' eylemiştir. Sebeb-i tavsīfī şeyh-i merkūm *Kitābu'ş-Şurūṭ* ismiyle müsemma iki cildde bir kitāb te'lif eylemekle ona müsāmaha ve tahfif vechiyle imā eylemiştir. Kaldı ki şeyh-i merkūm Muhtedī-billāh-ı Halife vaktinde şeyhü'l-usūl ve'l-furūc fāzıl ve fāsıl idi, ismleri Aḥmed b. 'Ömer ve 'alā-kavlin Mihrān Ebū Bekr el-Ḥaṣṣāf'tır, *Kitābu Edebi'l-Ḳāfi* ve *Kitābu'l-veşāyā* ve gayrühümā te'lifāt-ı kesīre-i makbūle sāhibi bir zāt-ı şerīf idi. İki yüz altmış bir tārīhinde Bağdād'da intikāl eyledi, rahimehullāhu ta'ālā.

خِصَافٌ [Ḥaṣāfi] (قَطَامٌ [kaṭāmi] vezninde) Mālik b. 'Amr el-Ḡassānī nām kimsenin feresi ismidir. “أَجْرًا مِنْ فَارِسٍ خِصَافٍ” meseli bunun hakkında dahi darb olunur.

الْمَحْصُوفَةُ [el-maḥṣūfet] Şol şey'e denir ki aslā hark ve rahnesi olmayıp yalçın gibi düpdüz ola, 'alā-kavlin akli kara-

lı alaca nesneye denir. Te'nīsī mevsūf i'tibārıyladır; ve minhu yukālu: سَمَاءٌ مَحْضُوفَةٌ أَيْ مَلْسَاءٌ خَلْقَاءُ أَوْ ذَاتُ لَوْتَيْنِ فِيهَا سَوَادٌ وَبَيَاضٌ

الْحُضْفَةُ [el-ḥuṣfet] (عُرْفَةٌ [gurfet] vezninde) Meşin ve sahtiyān makūlesinin dikişine ve derzine denir, حُرْزَةٌ [hurzet] ma'nāsına.

التَّحْصِيفُ [et-taḥşif] Bed-hüy olmak ve bed-hüylük eylemek ma'nāsınadır; yukālu: Ve beyhüde yere renc ve zahmete dürtüşmek ma'nāsınadır; yukālu: حَخَصَفَ فُلَانٌ إِذَا اجْتَهَدَ فِي التَّكْلُفِ لِمَا لَيْسَ عِنْدَهُ Ve saç ve sakal bi's-seviyye kır olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَخَصَفَهُ الشَّيْبُ إِذَا اسْتَوَى هُوَ وَالسَّوَادُ

[خ ض ل ف]

الْحَضْلَفَةُ [el-ḥaşlefet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Hurmā ağacının yemişi azca tutmak ma'nāsınadır. Ve bu İbn 'Abbād'dan menküldür, savāb olan ḏād-ı mu'ceme ile olmaktır.

[خ ض ف]

الْحَضْفُ [el-ḥaḍf] (ḥā'nın fethi ve ḏād'ın sükūnuyla) ve

الْحَضْفَانُ [el-ḥuḍāf] (عُرَابٌ [gurāb] vezninde) Zartalamak ma'nāsınadır; yukālu: حَخَصَفَ Ve التَّحْمَارُ حَخَصَفًا وَحَضْفَانًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا ضَرَطَ ta'am yemek ma'nāsınadır; yukālu: حَخَصَفَ الطَّعَامَ إِذَا أَكَلَهُ

حَضْفَانِ [ḥaḍāfi] (قَطَامٌ [qaṭāmi] vezninde) Cevherī vehminden nāşī bir aygırın ismi olmak üzere sebt ve "أَجْرًا مِنْ فَارِسِ حَضْفَانٍ" meseliyle takrīn eylemiştir, savāb olan şād-ı mühmele ile olmaktır, niteki zikr olundu. Şārih der ki Cevherī bunu şād-ı mühmele ile sebt edip ve ḏād-ı mu'ceme ile حَضْرَطَ ma'nāsına resm eylemekle

Cevherī'ye iftirā olunmuştur.

الْحَيْضُفُ [el-ḥayḍaf] (هَيْكَلٌ [heykel] vezninde) ve

الْحَضُوفُ [el-ḥaḍūf] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Osurgan adama denir, ضُرُوطٌ [ḍarūt] ma'nāsına.

الْحَضْفُ [el-ḥaḍaf] (fethateynle) Hurde kavunlara, 'alā-kavlin büyüklerine denir.

الْأَحْضُفُ [el-aḥḍaf] (أَحْمَرٌ [aḥmer] vezninde) Yılana denir, حَيَّةٌ [ḥayyet] ma'nāsına.

الْمُحْضِفَةُ [el-muḥḍifet] (مُحْسِنَةٌ [muḥşinet] vezninde) Bādeye denir, خَمْرٌ [ḥamr] ma'nāsına, zīrā şāribin 'aklını gidermekle tervih eder.

[خ ض ر ف]

الْحَضْرَفَةُ [el-ḥaḍrafet] Karı kısmı pek kocayıp derileri sölpük ve sarkık olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَضْرَفَتِ الْعُجُوزُ إِذَا هَرِمَتْ وَفَضَّلَ جِلْدُهَا

الْحَنْضَرِيفُ [el-ḥaḍarīf] (جَنْبَلِيٌّ [cenbelik] vezninde) Memeleri tulum tarzında büyük olan iri ve şişman kariya denir.

[خ ض ل ف]

الْحِضْلَافُ [el-ḥiḍlāf] (قِرْطَاسٌ [kirtās] vezninde) مُقْلٌ [muql] ağacına denir.

الْحَضْلَفَةُ [el-ḥaḍlefet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Hurmā ağacının yemişi azca tutmak ma'nāsınadır; yukālu: حَخَصَلَتِ النُّخْلَةُ إِذَا حَفَّ حَمْلُهَا

[خ ط ر ف]

الْحَطْرَفَةُ [el-ḥaṭrafet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Sür'atle yürüme, 'alā-kavlin geniş adımlamaktan iki adımı bir eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَطْرَفَ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ Ve kılıç-la vurmak ma'nāsınadır; yukālu: حَطْرَفَ فُلَانًا

به إِذَا ضَرَبَهُ بِهِ Ve karı kısmı yaşlılanmak-
la derisi sölpüyüp sarmak ma'nāsınadır;
yukālu: خَطَّرَفَ جِلْدَ الْمَرْءِ إِذَا اسْتَرْخَى

التَّخَطُّرُفُ [et-teħaṭruf] (تَدَخَّرَجُ [tedaħruc] vezninde) **خَطَّرَفَهُ** [ħaṭrafet] ile ma'nā-yı ev-
velde mürādifdir; yukālu: تَخَطَّرَفَ الرَّجُلُ بِمَعْنَى خَطَّرَفَ

الْخَطْرِيفُ [el-ħiṭrīf] (قِنْدِيلُ [qindīl] veznin-
de) Cüst ve çalāk adama denir; yukālu:
رَجُلٌ خَطْرِيفٌ أَي سَرِيعٌ

الْخَطْرُوفُ [el-ħuṭrūf] (عُضْفُورٌ [uṣṣūr] vez-
ninde) Pek revende deveye denir ki boy-
nunu sündürerek su gibi akıp gider. Ve
adımları seyrek olan deveye denir.

الْمُتَخَطِّرُفُ [el-muteħaṭrif] (ism-i fā'il bün-
yesiyle) Hulku vāsi', mütehammil ve
deryā-dil kerīm ve civān-merd ve nāzük-
meşreb adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُتَخَطِّرٌ
أَي الْوَاسِعُ الْخُلُقِ الرَّحْبُ الذَّرَاعِ

[خ ن ظ ر ف]

الْحَنْزَرِيفُ [el-ħanzarīf] (حَنْزَرَفٌ [ħanzarīf] veznin-
de) Pek yaşlı kocakarıya denir. Bunu
ehl-i lügat zā-yı mu'ceme ile resm eyledi-
ler. Ve 'inde'l-ba'z savāb olan mühmele
ile olmaktır yāhūd mādde-i mezbürenin
ihmāle olanlarının mecmū'unda i'cāmıla
da lügattır.

[خ ط ف]

الْحَطْفُ [el-ħaṭf] (ħā'nın fethi ve tā'nın
sükunuyla) Kapmak ma'nāsınadır; yukālu:
حَطَفَ الشَّيْءَ حَطْفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَيُقَالُ حَطَفَ مِنْ
حَطْفِ الثَّانِي أَوْ هَذِهِ قَلِيلَةٌ أَوْ رَدِيئَةٌ إِذَا اسْتَلَبَهُ
sānīden vürüdü 'inde'l-ba'z kalīl yāhūd
lügat-ı merdüdedir. Ve

حَطَفَ [ħaṭf] Şimşeğin yalabıması gözü ça-
lıp kamaştırmak ma'nāsına müsta'meldir;
yukālu: خَطَفَ الْبُزُقُ الْبُصْرَ إِذَا ذَهَبَ بِهِ

yın söz dinlemek ma'nāsına müsta'meldir;
yukālu: خَطَفَ الشَّيْطَانُ السَّمْعَ إِذَا اسْتَرْقَهُ

الْإِحْطَافُ [el-iħtiṭāf] **حَطَفَ** [ħaṭf]
ma'nāsınadır; yukālu: إِحْطَفَهُ بِمَعْنَى حَطَفَهُ

خَاطِفٌ ظِلٌّ [ħāṭifu zillih] Gölgesini kapıcı
demektir. Bu münāsebetle bir kuşa itlāk
olundu ki kaçan suda gölgesini gördükte
kapmağa kasd ve hücum eder. Ve

خَاطِفٌ [ħāṭif] Sibā'dan kurda itlāk olunur.
الْحَاطِفَةُ [el-ħaṭfet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde)
Yırtıcı cānver kaptığı 'uzva denir, 'alā-
kavlin onu bir adam bir zinde hayvānın
a'zāsından kat' eylemiş ola.

خَطْفَى [ħaṭafā] (جَمَزَى [cemezā] vezninde)
Cerīr nām şā'irin cecdi Ĥuzeyfe'nin laka-
bıdır. Ve

خَطْفَى [ħaṭafā] Tiz tiz yürümeğe denir;
خَيْطَفَى [ħayṭafā] dahi denir ħā'nın fethi ve
kasr ile; yukālu: يَمْشِي الْخُطْفَى وَالْخَيْطَفَى أَي
سَرِيعًا

الْحَيْطَفُ [el-ħayṭaf] (هَيْكَلٌ [heykel] veznin-
de) Revende deveye denir; yukālu: جَمَلٌ
حَيْطَفٌ أَي سَرِيعُ الْمَشْيِ

الْحَاطَفَانُ [el-ħaṭafān] (feteħātla) Süc'atle
yürümeğe ma'nāsınadır; yukālu: حَطَفَ الْبَعِيرُ
وَحَطَفَ حَاطَفَانًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالثَّانِي إِذَا مَشَى سَرِيعًا
الْحَاطُوفُ [el-ħāṭūf] Ekin orağına şebīh bir
nesnedir ki onu āhū tuzağına bend edip
onunla āhū sayd ve ihtitāf ederler.

الْحَاطِفَةُ [el-ħaṭīfet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] veznin-
de) Süt bulamacına denir ki sütün üzeri-
ne un ekip tabh ederler, ba'dehu kaşıkla
إِحْطَافٌ [iħtiṭāf] ederler.

الْحُطَّافُ [el-ħuṭṭāf] (رُمَّانٌ [rummān] veznin-
de) Kırlangıç kuşuna denir. Ve şol eğri
çengel tarzında demire denir ki makaranın
iki cānibinde olur; makara oku dedikleri

arkuru demir onların üzerinde deverān ederler. Ve 'inde'l-ba'z mutlakan o güne eğrice demir nesneye itlāk olunur ki çengel olacaktır. Ve bir feres adıdır.

الْحَطَّافُ [el-Ḥaṭṭāf] [شَدَّادٌ] [şeddād] vezninde) Bir feres adıdır.

أَخْطَفُ الْحَشَى [aḥṭafu'l-ḥaşā] (hemzenin fethiyle) ve

مَخْطُوفُ الْحَشَى [maḥṭufu'l-ḥaşā] İnce belli adama itlāk olunur; yukālu: **شَابٌ أَخْطَفُ** Ve **الْحَشَى وَمَخْطُوفُهُ أَيُّ ضَامِرَهُ**

مَخْطُوفٌ [maḥṭuf] Şol deveye denir ki ona **حُطَّافٌ** [ḥuṭṭāf] dedikleri zıkr olunan demir süretinde damga vurulmuş ola.

مُحْطَفُ الْبَطْنِ [muḥṭafu'l-baṭn] [مُكْرَمٌ] [mukrem] vezninde) İnce be yastım karınlı insān ve hayvāna denir; yukālu: **بَعِيرٌ مُحْطَفٌ** **الْبَطْنِ أَيُّ مُنْطَوِيهِ**

حَطَّافٍ [Ḥaṭṭāfi] [قَطَامٌ] [qaṭāmi] vezninde) Bir yastım bayırın ismidir. Ve bir kancık kelbin adıdır.

الْحُطْفُ [el-ḥuṭf] (ḥā'nın zammıyla) Zıkr olunan **حُطْفٌ** [ḥaṭf] ma'nāsından ve **إِحْطَافٌ** [iḥṭāf] ma'nāsından isimdir, kapmağa ve kapılmağa denir; ve minhu yukālu: **مَا مِنْ** "Sıhhat ve dermānın kapıp koparmadığı dert ve 'illet yoktur ki mecmū'u da bir takrīble 'āfiyet bulur" demekten kināyedir.

الْإِحْطَافُ [el-iḥṭāf] (hemzenin kesriyle) Mahmūmu hummā salıvermek ma'nāsınadır; yukālu: **إِذَا أَحْطَفْتَهُ الْحُمَى** **أَقْلَعْتُ عَنْهُ** Ve nişāneden hatā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **إِذَا أَحْطَأَهَا:**

[خ ف ف]

الْحُفُّ [el-ḥuff] (ḥā'nın zammı ve fā'nın teşdidiyle) Devenin tabanı derisinin bi-

riktiği yere denir ki bakanak ta'bir olunur; at ve katır kısmının **حَافِرٍ** [ḥāfir]i menziledir. Ve bunlar cüz'-i a'zam olmakla vücudlarından kināye olunur; yukālu: **لَهُ حُفٌّ وَلَا حَافِرٌ** Ve **أَحْفَافٌ** [aḥfāf] gelir. Ve

حُفٌّ [ḥuff] İnsānın ayağına giydiği çizmeye ve mest ve edik ve çedik ve tomak makülesi ayakkabıya denir ki üzerine mesh mümkün ola, Fāriside müze denir; cem'i **حِطَّافٌ** [ḥiṭfāf] gelir. Bir kat olmakla hiffetinden nāşī itlāk olundu. Bunun üzerinden giyilen ayakkabıya **جُرْمُوقٌ** [curmūq] denir ki ser-müze mu'arrebidir, hālen bizim mest üzerinden giydiğimiz çizme **جُرْمُوقٌ** [curmūq]tur. Ve çizme ser-müze muharrefi olmak gālibdir, inşā'allāh **جُرْمُوقٌ** [curmūq] māddesinde ziyādece tafsīl olunur. Ve minhu'l-meselu: **رَجَعَ بِحُفْنِي حُتَيْنٍ**" Aslı budur ki Hīre'de bir çizmeci var idi. Bir a'rābī gelip bir çift çizme iştirā sadedinde olmakla bir takrīb Ḥuneyn'i igzāb eyledi. Ve Ḥuneyn zātında mütehevvir ve bed-dil şahs olmakla a'rābīyi savdıktan sonra o çizmeleri alıp a'rābīnin güzergāhında birini yol üzere, diğeri bir mīl kadar meydānlı yine yol üzere ilkā eyleyip ve kendisi bir kemīn-gāhta ihtifā eyledi. Bir iki sā'at mürürunda a'rābī devesine binmiş zuhūr eyledi. Evvelki çizmenin yanına geldikte dikkat edip işbu çizme Ḥuneyn'den iştirā edeceğim çizmeye pek müşābih ve belki 'aynı gibi bir ma'nādır, kāşkī tāk-ı diğeri dahi olaydı, nüzül ve ahz ederdim diye mırıldanarak mürür eyledi. Bir mikdār gittikten sonra o tāk-ı diğere de tesādüf eyledikte evvel-

kisini almadığına nādım olmakla billāhi ganīmettir deyip hemān deveden nüzül ve evvelki çizmeye doğru şitāb eyledi. O hılāde Huneyn kemīnden hayye gibi hurūc ve deveye rükūb edip hemān bir tarafa ılgar ve gaybūbet eyledi. Bīçāre aʿrābī çizmeyi alıp geldikte deveden ve hamūlesinden katʿā eser ve nişān bulmayıp beri öte bir zamān pūyān olup ʿākıbet haybet ve hırmānla obası tarafına ʿazīmet eyledi. Vusūlünde مَاذَا جِئْتُ بِهِ مِنْ سَفَرِكَ diye pürsān olanlara جِئْتُكُمْ بِحُفِّي حُنَيْنٍ diye cevāb vermekle beyne'l-ʿArab حُنَيْنٍ darb-ı mesel oldu. Bir hācet ve matlabdan ye's ve hırmānla mūrācaʿat olundukta irād olunur. İbnu's-Sikkīt dedi ki Huneyn nām bir tünd ve şedīd kimse var idi. Esed b. Hāşım b. ʿAbdumenāf oğlu olmak iddiʿāsında olmakla bir gün ayağına bir çift kırmızı çizme giyip ʿAbdulmuṭṭalib cenāblarına gelip هَاشِمُ بْنُ هَاشِمٍ يَا عَمُّ أَنَا ابْنُ أُسْدِ بْنِ هَاشِمٍ dedikte, ʿAbdulmuṭṭalib لَأَوْثِيَابِ أَبِي هَاشِمٍ diye nisbetini inkār eyledi. Pes merdūd olup ye's ve haybetle rücuʿ eylemekle halk onun hakkında رَجَعَ بِحُفِّيهِ demeleriyle giderek mesel oldu. Ve

حُفٌّ [ħuff] Arz-ı galīzaya denir; tekūlu: نَزَلْنَا فِي حُفٍّ مِنَ الْأَرْضِ أَيِ الْعَلِيظَةِ مِنْهَا Ve insānın tabanına denir; yukālu: اِسْتَكَى حُفَّهُ وَهُوَ مَا اِسْتَكَى حُفَّهُ وَهُوَ مَا اِسْتَكَى حُفَّهُ Ve erkek koca deveye denir.

التَّحْفُفُ [et-teħaffuf] (تَفَعَّلَ [tefaʿul] vezninde) Bir adam ayağına حُفٌّ [ħuff] giyinmek maʿnāsınadır; yukālu: تَحَفَّفَ الرَّجُلُ إِذَا لَبَسَ الْحُفَّ

الْحَفِيفُ [el-ħafif] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Yeyni nesneye denir; yukālu: وَرَزْنٌ حَفِيفٌ صِدٌّ

تَقِيلُ Ve

حَفِيفٌ [ħafif] Ebhur-i ʿarūziyyeden bir bahrin ismidir ki vezni altı kerre فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ مُسْتَفْعِلُنْ فَاعِلَاتُنْ dūr.

الْحَفِيفُ [el-ħiff] (ħā'nın kesriyle) حَفِيفٌ [ħafif] maʿnāsınadır; yukālu: شَيْءٌ حَفِيفٌ أَيْ حَفِيفٌ Ve azca cemāʿate itlāk olunur; yukālu: جَاءَ حِفٌّ مِنَ النَّاسِ أَيِ جَمَاعَةٍ قَلِيلَةٍ

الْحُفَافُ [el-ħufāf] (غُرَابٌ [ğurāb] vezninde) حَفِيفٌ [ħafif] maʿnāsınadır, lākin muktezāy-ı sīga pek hafif olmaktadır.

الْحَفِيفُ [el-ħiff] ve

الْحَفِيفَةُ [el-ħiffet] (ħā'ların kesriyle ve fethiyle) Bir nesne yeyni olmak maʿnāsınadır; yukālu: حَفَّ الشَّيْءُ حِفًّا وَحَفَّةً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي صِدٌّ ثَقُلَ وَيُقَالُ تَحَوُّفًا وَهَذَا مِنْ غَيْرِ تَحَوُّفٍ İŞbu لَفْظُهُ وَمَوْضِعُ ذِكْرِهِ فِي فَضْلِ «خ، و، ف» ki «خ، و، ف» bābından gayr-i kıyās üzere vārid olmuştur, yeyni olmak maʿnāsınadır; zāhirine nazaran mevzi-i zikri «خ، و، ف» māddesidir. Ve

حِفٌّ [ħiff] Ve

حِفَّةٌ [ħiffet] Dişi hayvān erkeğine rām olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: حَفَّتِ الْأُنْثَى لِعَيْرِهَا إِذَا أَطَاعَتْهُ

حَفٌّ [ħaff] (ħā'nın fethiyle) Dişi sırtlan ürümek maʿnāsınadır; yukālu: حَفَّتِ الصَّبُعُ حَفًّا إِذَا صَاحَتْ

حِفٌّ [ħiff] ve

حِفَّةٌ [ħiffet] ve

حُفُوفٌ [ħufūf] ʿAcele ve sürʿatle göçmek maʿnāsınadır; yukālu: حَفَّ الْقَوْمُ إِذَا ارْتَحَلُوا مُسْرِعِينَ

حُفَافٌ [ħufāf] (غُرَابٌ [ğurāb] vezninde) Esmādandır: Ĥufāf b. Nudbe ve Ĥufāf b. İmā ve Ĥufāf b. Naḍle ashābdandır.

خَفَّانُ [Ḥaffān] [عَفَّانُ [ʿaffān] vezninde) Kūfe kurbünde bir arslanlık adıdır.

الْحَفْفُوفُ [el-ḥaffūf] [تَنُّورٌ [tennūr] vezninde) Dişi sırtlana denir.

الْحَفْحَفَاتُ [el-ḥafḥāfet] [زُرَّارَةٌ [seršāret] vezninde) Sözü genzinden söyler olan ʿavrete denir ki harfleri gūyā ki burnu deliklerinden ihrāc eder; yukālu: إِمْرَأَةٌ خَفْحَفَاتٌ إِذَا كَانَتْ كَأَنَّ صَوْتَهَا يَخْرُجُ مِنْ مَنَجْرِهَا

الْحَفْحُوفُ [el-ḥufḥūf] (ḥā'nın zammıyla) Bir kuş adıdır ki dā'imā kanatlarını birbirine çalıp aslā boş durmaz.

الْحَفَّاحِفُ [el-ḥafḥāḥif] Ürüyüp ulumaları kesir olan sırtlanlara denir; müfredi خَفْحَافٌ [ḥafḥāf]tır; yukālu: ضَبِعَانٌ خَفَّاحِفٌ أَي كَثِيرٌ الصَّوْتِ

الْإِخْفَافُ [el-iḥfāf] (hemzenin kesriyle) Bir adam sebük-bār olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَخَفَّ الرَّجُلُ إِذَا خَفَّتْ حَالُهُ Ve bir adamın davranının yükü yeyni olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَخَفَّ الْقَوْمُ إِذَا صَارَتْ لَهُمْ دَوَابٌّ خِفَافٌ Gerçi şārihin beyanı üzere terceme olundu, lākin davranının ayağı çabuk olmak ya'nī çabuk davar sāhibi olmak ma'nāsı aglebdir. Ve

إِخْفَافٌ [iḥfāf] Bir adamın temkīn ve vakārını izāle ile tayş ve hiffet üzere hareket ettirmek ma'nāsınadır; yukālu: أَخَفَّ فَلَانًا إِذَا أَرَادَ حِلْمَهُ وَحَمَلَهُ عَلَى الْخِفَّةِ

التَّخْفِيفُ [et-taḥfīf] Bir ağır nesneyi yeyni letmek ma'nāsınadır; yukālu: خَفَّفَهُ ضِدُّ ثِقَلِهِ

الْحَفْحَفَةُ [el-ḥafḥāfet] [زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Sırtlan ve köpek kısmı nesne ekl ederken zuhūr eden savtlarından hikāyedir ki hafil hafil ta'bīr olunur. Bu ma'nāda masdar olur; yukālu: خَفَّخَتِ الصَّبَاغُ وَالْكِلَابُ عِنْدَ الْأَكْلِ إِذَا صَاتَتْ

ve kaftan makūlesini oynatıp kıgıştatmak ma'nāsınadır; yukālu: خَفَّخَ الْقَمِيصَ الْجَدِيدَ إِذَا حَرَكَهُ وَأَصَاتَهُ

الْإِسْتِخْفَافُ [el-istiḥfāf] Bir nesneyi yeyni ʿadd eylemek ma'nāsınadır ki yeynisenmek ta'bīr olunur; yukālu: اسْتَخَفَّهُ ضِدُّ اسْتَقْلَهُ Ve bir adamın fikir ve endişesini savāb ve musīb ʿadd etmeyip re'yini cehl ve hiffette haml eylemek ma'nāsınadır; yukālu: اسْتَخَفَّ فَلَانًا عَنِ رَأْيِهِ إِذَا حَمَلَهُ عَلَى الْجَهْلِ وَالْخِفَّةِ وَأَزَالَهُ عَمَّا كَانَ عَلَيْهِ مِنَ الصَّوَابِ

التَّخَافُ [et-teḥāff] [تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Yeynileşmek ma'nāsınadır; yukālu: تَخَافٌ ضِدُّ تَنَاقُلٍ

[خ ل ف]

خَلْفٌ [ḫalf] (harf-i ta'rīfsiz ḥā'nın fethi ve lām'ın sükūnuyla yāhūd harf-i ta'rīfle) Cihāt-ı sitt aksāmındandır, art tarafa denir ki قُدَّامٌ [ḫuddām] mukābilidir; yukālu: جَلَسَ خَلْفَهُ وَهُوَ تَقِيضٌ قُدَّامُهُ Ve bir karndan sonra gelen karna itlāk olunur, gerek vāhid ve gerek cemā'at olsun; yukālu: هُوَ خَلْفٌ سُوءٍ وَهُوَ لَأَمْ خَلْفٌ سُوءٍ Ve yaramaz ve kemter söze itlāk olunur; ve minhu: سَكَتَ أَلْفًا نَطَقَ خَلْفًا Ve kuyudan su çekmek ma'nāsına masdar olur; yukālu: خَلَفَ الرَّجُلُ خَلْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا اسْتَقَى Ve

خَلْفٌ [ḫalf] Baltanın ağzına yāhūd başına denir; yukālu: ضَرَبَهُ بِخَلْفِ الْفَأْسِ أَي بِحَدِّهِ أَوْ رَأْسِهِ Ve aslā bir kimseye hayr ve menfa'ati olmayan adama denir; yukālu: رَجُلٌ خَلْفٌ أَي لَا خَيْرَ فِيهِ Ve gitmeyip yerinden kalan obaya denmekle zıdd olur; cem'î خُلُوفٌ [ḫulūf] gelir ḥā'nın zammıyla; yukālu: هُوَ خَلْفٌ مِنْهُمْ وَهُمْ خُلُوفٌ أَي الَّذِينَ ذَهَبُوا مِنَ الْحَيِّ وَكَذَا مَنْ حَضَرَ مِنْهُمْ Ve büyük baltaya ve nacağa, ʿalā-kavlin bir başlı baltaya denir. Ve usturanın ba-

şına denir. Ve nesl ve zürriyete denir; yukālu: لَهْ خَلْفٌ كَثِيرٌ أَي نَسْلٌ Ve yanda olan eyegülerin en kisasına denir ki öksüzce eyegü ta'bir olunur; bunun da cem'î خُلُوفٌ [hulūf] gelir. Ve hurmā serip kurutacak yere denir, مِرْبَدٌ [mirbed] ma'nāsınadır, 'alā-kavlin obanın ensesinde olanına denir. Ve arkaya itlāk olunur; yukālu: خَلْفُهُ إِذَا أَخَذَهُ Ve eski kırbaya ve tulumuna denir. Ve sonra ve ba'd ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: لَبِثَ خَلْفُهُ أَي بَعْدَهُ Ve 'ıvaz vermek ma'nāsına müsta'meldir, kemā se-yuzkeru. Ve bir kimseyi ardından tutmak ma'nāsınadır; yukālu: خَلْفَهُ إِذَا أَخَذَهُ Ve birinin makāmına خَلِيفَةٌ [halīfet] olmak ma'nāsınadır; ve minhu yukālu: خَلَفَ اللهُ عَلَيْكَ أَي كَانَ اللهُ خَلِيفَةً مِنْ فَقْدَتِهِ عَلَيْكَ Şārih der ki eğer mefkūd olandan 'ıvaz mümkün ise mezīdden اللهُ أَخْلَفَ عَلَيْكَ denir, meselā veledi vefāt eden kimseye böyle denir. Ve eğer 'ıvaz mümkün değil ise vefāt-ı peder gibi sülāsīden اللهُ أَخْلَفَ عَلَيْكَ denir. İntehā. Ve

خَلْفٌ [hālf] Çadırın ardına direk komak ma'nāsınadır; yukālu: خَلَفَ بَيْنَهُ إِذَا جَعَلَ لَهُ عَمُودًا فِي مُؤَخَّرِهِ Ve bir kimseden sonra kalmak yāhūd ona cā-niş'in olmak ma'nāsınadır; yukālu: خَلَفَ أَبَاهُ إِذَا صَارَ خَلْفَهُ أَوْ مَكَانَهُ Ve yırtık sevbi yamayıp islāh eylemek ma'nāsınadır; yukālu: خَلَفَ الثُّوبُ إِذَا أَصْلَحَهُ Ve geriye kalmak ma'nāsınadır; yukālu: خَلَفَ عَنْ أَصْحَابِهِ إِذَا تَخَلَّفَ

الْخَلْفُ [el-hālf] (hā'nın kesriyle) Muhtelif olan şey'e denir. Birbirine muhtelif olan iki şey'e خَلْفَانِ [hālfān] denir, meselā kuyudan kovanın biri su'ūd ve biri nüzūl eylese ehadühümā āhere nisbetle خَلْفٌ [hālf]tir, خَلْفَةٌ [hālfet] dahi denir. Ve

خَلْفٌ [hālf] Önegü kimseye denir; yukālu: خَلْفٌ رَجُلٌ خَلْفٌ أَي لَجُوجٌ Ve إخْلَافٌ [ihlāf] lafzından ism olur ki kuyudan su çekmeğe denir. Ve yaz mevsiminde biten çayıra ve otluğa denir. Ve bedende karna doğru gelen hurde eyegülere denir. Ve nākanın memesi emciğine yāhūd ucuna ki düğmesi olacaktır, 'alā-kavlin enseye gelen emciğine denir. Ve 'inde'l-ba'z خَلْفٌ [hālf] nākanın memesine mahsūstur, niteki koyunun memesine ضَرْعٌ [dar] hāstır. Ve hayvān bir sene erkek ve bir sene dişi doğursa o yavruların her birine خَلْفٌ [hālf] ve ikisine خَلْفَيْنِ [hālfeyn] denir; yukālu: وَوَلَدَتِ الشَّاةُ خَلْفَيْنِ إِذَا وَوَلَدَتْ سَنَةً ذَكَرًا وَسَنَةً أُنْثَى

ذَاتُ خَلْفَيْنِ [zātu hālfeyn] (hā'nın kesri ve fethiyle) İki başlı ya iki ağızlı baltaya denir. Cem'î ذَوَاتُ الْخَلْفَيْنِ [zevātu'l-hālfeyn] dir.

الْخَلْفَةُ [el-hālfet] (hā'nın kesriyle) Bu dahi muhtelif olan şey'e denir; خَلْفٌ [hālf] gibi. Ve kuyudan su çekmek ma'nāsına olan إخْلَافٌ [ihlāf]tan ism olur ki su çekmeğe denir. Ve إخْتِلَافٌ [ihlāf]tan ism olur ki su çekmek ma'nāsına olan إِيْتِفَاقٌ [ittifāq] mukābilidir, 'alā-kavlin tereddüd ma'nāsına olan إِيْتِلَافٌ [ihlāf]tan ism olur ki biri gidip ve biri gelmekten 'ibārettir. Ve 'ıvaz ve bedel ma'nāsına müsta'meldir; ve minhu kavluhu ta'alā: ﴿هُوَ الَّذِي جَعَلَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ خَلْفَةً﴾ أَي هَذَا خَلْفٌ مِنْ هَذَا أَي عَوَضٌ أَوْ هَذَا يَأْتِي خَلْفَ هَذَا أَوْ مَعْنَاهُ مَنْ فَاتَهُ وَهُوَ أَمْرٌ بِاللَّيْلِ أَدْرَكَهُ بِالنَّهَارِ أَوْ بِالْعَكْسِ

خَلْفَةٌ [hālfet] Yırtığa vurulmuş yamaya denir. Ve yaz mevsiminde nābit çayıra denir ki bahārīsi kuruduktan sonra nābit olur. Ve tohumdan hāsıl olan ekine denir, buğday ve arpa gibi tohumdan istihlāf olduğu için. Ve vahşī cānverin beri öte

gelip gitmelerine denir. Ve dābbe üzere rākibin ense tarafından ta'lik olunan terki makûlesine denir. Ve soğuk ibtidâsında ağaçtan tekrâr yarıp görünen çiçek ve yemiş makûlesi nesneye denir, 'alâ-kavlin ağacın meyvesi bir def'a savulduktan sonra tekrâr zuhûr eden meyveye denir yâhüd yaprak ardınca biten yaprağa denir. Ve asmanın üzümü renklendikten sonra zuhûr eden nefriyye dedikleri üzüm sonuna denir ki üzüm kesiminde o henüz koruk olmakla bir müddet mürûrunda keserler. Kezâlik bu resme olan sâ'ir yemışlere ıtlâk olunur, 'alâ-kavlin asma mukaddem üzüm verdikten sonra müceddeden koruk vermeğe ve o koruğa da ıtlâk olunur. Ve

خِلْفَةٌ [hîlfet] مُخَالَفَةٌ [muḥālefet] ten ism olur ki iki adam birbiriyle mubāsara ya'nî ehadühümâ âherin gaybeti hengâmında kâ'im-i makâmı olup umûr-ı beytini rü'yet eden kimseden 'ibârettir. Ve levn ve hey'ette birbirine muhtelif olan dâbbelere denir. Ve ba'de'ta-ta'âm dışların aralıklarında kalan ta'âm bakıyyesine denir. Ve mi'ce fesâdına denir; yukâlu: اِسْتَكَى الْخِلْفَةَ Ve bir vaktten sonra gelen vakte denir. Ve bir nebât ardınca biten nebâta denir, 'alâ-kavlin yağmursuz hemân gece evâhîrinin ya'nî seher vaktinin serinliğiyle biten nebâta denir. Ve muhtelif olan cemâ'at-i insânîye denir, gerek zâhîren ve gerek re'y ve tebdîr cihetiyle olsun. Ve مُخَالَفَةٌ [muḥālefet] ve مُضَادَّةٌ [muḍâddet] ma'nâsına ism olur; bunda ḥâ'nın zammıyla da zebân-zededir; yukâlu: بَيْنَهُمَا خِلْفَةٌ Ve birbirine benzemeyen kimselerin her birine denir; yukâlu: لَهُ وَلَدَانِ أَوْ عِبْدَانِ أَوْ أُمَّتَانِ خِلْفَتَانِ وَخِلْفَانِ إِذَا كَانَ أَحَدُهُمَا مَثَلًا طَوِيلًا وَالْآخَرُ قَصِيرًا أَوْ أَحَدُهُمَا أَبْيَضٌ وَالْآخَرُ أَسْوَدٌ

Cem'i أَخْلَافٌ [aḥlāf] gelir ve خِلْفَةٌ [hîlefet] gelir, قِرْدَةٌ [kiredet] vezninde. Ve bir mahalde müctemî' olan iki levnin herbirine خِلْفَةٌ [hîlfet] denir. Ve خِلْفَةُ الْإِبِلِ [hîlfetu'l-ibil] deveyi akşam vakti halk sudân gitikten sonra suvarmağa denir; yukâlu: يُورِدُ إِبِلَهُ خِلْفَةً وَهِيَ أَنْ يُورِدَهَا بِالْعِشِيِّ بَعْدَ مَا يَذْهَبُ النَّاسُ Ve su çekmeğe denir; tekûlu: مِنْ أَيْنَ خِلْفْتَكُمْ Ve ishâlden nâşî memşâyâ çok tereddüd eylemeğe denir; yukâlu: أَخَذْتُهُ خِلْفَةً إِذَا كَثُرَ تَرَدُّدُهُ إِلَى الْمُتَوَضُّعِ

الْخَلِيفُ [el-ḥalif] [ketif] [ketif] vezninde) Gebe nâkalara denir, مَخَاضٌ [meḥāḍ] ma'nâsına; müfredi خِلْفَةٌ [ḥalifet]tir. Şârih der ki ba'zılar 'indinde خِلْفَةٌ [ḥalifet]in cem'i min-gayri lafzihi مَخَاضٌ [meḥāḍ]dır, niteki مَرْأَةٌ [mer'et]in cem'idir ve ba'zen lafzından خِلْفَاتٌ [ḥalifât] üzere cem'lenir. Buna göre خَلِيفٌ [ḥalif] cem'-i cinsi olur. İntehâ.

الْخَلْفُ [el-ḥalef] (fethateynle) Pederinden sonra kalan veled-i sâliha denir. Eğer veled-i fâsîd ise lām'ını iskân ile خَلْفٌ [ḥalf] denir. Ve gâh olur ki ehadühümâ âherin makâmında isti'mâl olunur; yukâlu: هُوَ خَلْفٌ صِدْقٍ مِنْ أَبِيهِ إِذَا قَامَ مَقَامَهُ 'Alâ-kavlin ikisi de müsâvidir. İmâm Leys dedi ki lām'ın sükûnuyla خَلْفٌ [ḥalf] eşrâr olan kâ'im-makâma ve خَلْفٌ [ḥalef] ahyârına mahsûstur ki fethateynledir; fe-yukâlu: بَقِيَ مِنْهُ خَلْفٌ بِالْمُتَحَتِّينِ أَيْ وَلَدٌ صَالِحٌ وَخَلْفٌ أَيْ شَرِيرٌ Ve خَلْفٌ [ḥalef] (fethateynle) İstihlâf olunmuş nesneye denir, kâ'im-makâm ve 'ıvaz ve bedel ittihâz olunan nesne gibi; ve minhu tekûlu: أَعْطَاكَ اللهُ خَلْفًا عَنْ تَلْفٍ وَهُوَ مَا يُسْتَخْلَفُ Ve مِنْ شَيْءٍ

خَلْفٌ [ḥalef] أَخْلَفٌ [aḥlef] lafzından masdar olur, bir adam solak olmak ma'nâsına;

yukālu: خَلِيفَ الرَّجُلِ خَلْفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ أَحْخَفَ أَيْ أَعْسَرَ ma'nāsına; yukālu: خَلِيفَ فَلَانٍ إِذَا كَانَ أَخْلَفَ أَيْ أَحْوَلَ Ve dā'imā sol yanı üzere yengeç gibi yanın yanın yürür gibi olmak ma'nāsındır; yukālu: خَلِيفَ الرَّجُلِ إِذَا كَانَ مُخَالِفًا عَسِرًا كَأَنَّهُ يَمْشِي عَلَى شِقِّ سَالِسِي تَكَرَّرَ eylemiştir. Ve

خَلْفٌ [Ḥalef] Esmādandır: Ḥalef b. Eyyüb ve Ḥalef b. Temīm ve Ḥalef b. Ḥālid ve Ḥalef b. Ḥalife ve Ḥalef b. Sālim ve Ḥalef b. Mehdān ve Ḥalef b. Mūsā ve Ḥalef b. Hişām ve Ḥalef b. Muḥammed ve Ḥalef b. Mehrān muhaddislerdir. Ve Ebū Ḥalef iki nefer tābi'ilerdir. Ve

خَلْفٌ [ḥalef] Nāka gebe olmak ma'nāsındır; yukālu: خَلِيفَتِ النَّاقَةِ خَلْفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ خَلِيفَةً أَيْ حَامِلًا خَلِيفَتِ الْأَخْلَفِ [el-aḥlef] [aḥmer] vezninde) Solak adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَخْلَفَ أَيْ صَبِيٌّ أَخْلَفَ أَيْ أَحْوَلَ Ve dā'imā sol yanı üzere yürür gibi o tarafa yamanarak yürüyen adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَخْلَفَ أَيْ مُخَالِفًا عَسِرًا كَأَنَّهُ يَمْشِي عَلَى شِقِّ نِيرٍ. Ve sel suyuna denir. Ve erkek yılana denir. Ve 'aklı azca çalıklı adama denir.

خُلْفٌ [Ḥuluf] (zammeteynle) Yemen'de bir karye adıdır.

الْخُلْفُ [el-ḥulf] (ḥā'nın zammıyla) [iḥlāf]tan ismdir, emr-i müstakbel husūsunda olan kizb ve dürrüga denir, niteki emr-i mazīde olana كَذِبٌ [keziḅ] mahsüstür. Pes خُلْفٌ [ḥulf] bir nesneyi söyleyip fi'le ihrāc eylememekten 'ibārettir. Ve ba'zılar 'inde xulḥ [ḥulf] va'deye mahsūs kizbe hāstir ki va'de vefā eylememekten 'ibārettir; yukālu: مَوْعِدُهُ كُلُّهُ خُلْفٌ أَيْ

خُلْفٌ [ḥulf] خَلِيفٌ [ḥalīf] lafzından cem'dir, cemī-i ma'anīsinde; kemā se-yuzkeru.

خُلَيْفٌ [Ḥuleyf] (zūbeyr) [zubeyr] vezninde) Esmādandır: Ḥuleyf b. 'Aḳabe tebe-i tābi'inden rāvi-i ehādīstir.

الْخُلْفَةُ [el-ḥulfet] (ḥā'nın zammıyla) 'Ayb ve nakīsaya denir; yukālu: بِهِ خُلْفَةٌ أَيْ عَيْبٌ Ve humk ve belāhat ma'nāsındır. Ve bu-namağa denir; yukālu: بِهِ خُلْفَةٌ مِنَ الْهَرَمِ أَيْ خِلَافٌ [ḥilāf] ve مُخَالَفَةٌ [muḥālefet] ma'nāsındır; yukālu: بَيْنَهُمْ خُلْفَةٌ أَيْ خِلَافٌ وَتَعَامٌ وَتَعَامٌ Ta'am ta'mının ba'de'l-ekl daktakalan kalan ta'mı sonuna ve bakiyyesine denir; tekūlu: أَكَلْتُ الطَّعَامَ وَبَقِيَ خُلْفَةٌ مِنْهُ فِي صُرْدٍ [ḥulef]tir, ضُرْدٌ [ṣurad] vezninde.

الْخِلَافَةُ [el-ḥalāfet] (seḥābet) vezninde) Bu dahi humk ve belāhat ma'nāsındır; yukālu: بِهِ خُلْفَةٌ وَخِلَافَةٌ أَيْ حُمٌّ.

الْخُلْفَةُ [el-ḥalfet] (ḥā'nın fethiyle) Maraz ve 'illetten nāṣī tabī'atten ta'am iştihāsının zā'il olmasına denir ki gönül ta'am istememekten 'ibārettir; tekūlu: بِي خُلْفَةٍ وَهِيَ دَهَابٌ Ve شَهْوَةُ الطَّعَامِ مِنَ الْمَرَضِ

خُلْفَةٌ [ḥalfet] Masdar olur, libāsın eski yerini çıkarıp yama vurmak ma'nāsındır; yukālu: خَلْفَ الْقَمِيصِ خُلْفَةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَخْرَجَ بَالِيَهُ وَلَقَعَهُ

الْمِخْلَافُ [el-miḥlāf] [miḥrāb] vezninde) Va'dinde pek خُلْفٌ [ḥulf] eden kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ مِخْلَافٌ أَيْ كَثِيرٌ مِنَ الْإِخْلَافِ Ve

مِخْلَافٌ [miḥlāf] kūrَةٌ [küret] ma'nāsındır ki eyālet ve kazā ve sancak olacaktır, Yemen ahālisi her küre ve eyālete مِخْلَافٌ [miḥlāf] ve mecmū'una مَخَالِيفٌ [meḥālīf] itlākı bu cihettendir, niteki ehl-i Şām جَنْدٌ

[cened] ile ta'c'bīr ederler, Cenedu Fīlestīn ve Cenedu Qīnnesrīn gibi. Ve ehl-i 'Irāk KŪRĒ [kūret] ve ehl-i cibāl RŪSTĀQ [rustāk] ve ehl-i Fāris ħurre ve ehl-i Ehvāz طَسُوح [ṭasūc] ve bizim ıstīlāhımızda kazā' ve sancak ta'c'bīr olunur.

الْخَالِفَةُ [el-ḫālifet] Kesīrū'l-hilāf adama denir; hā' mübāлага içindir; yukālu: خَالِفَةُ هُوَ رَجُلٌ خَالِفَةٌ أَي كَثِيرُ الْخُلَافِ Ve nās ma'nāsına müsta'meldir; ve minhu tekūlu: مَا أَذْرِي أَي خَالِفَةٌ هُوَ وَيُقَالُ أَي الْخَوَالِفِ هُوَ عَلَى صِيغَةِ الْجَمْعِ خَالِفَةٌ وَأَيُّ خَافِيَةٍ هُوَ أَي أَيُّ النَّاسِ Bunda خَالِفَةٌ [ḫālifet] lafzı munsarīf ve gayr-i munsarīf olur. İnsirāfī نَاسٌ [nās] irādesine mebnī ve 'adem-i insirāfī te'nīs ve 'alemiyyet 'illetlerine mebnīdir. Ve خَافِيَةٌ [ḫāfiyet] cinn tā'ifesine denmekle tenekkürü cihetiyle nāstan kināye olur. Ve

خَالِفَةٌ [ḫālifet] ve

خَالِفٍ [ḫālif] Rüşd ve necābeti olmayıp ehl ve müte'allakātına bī-hayr u menfa'at olan kimseye denir; yukālu: هُوَ خَالِفَةٌ أَهْلُ بَيْتِهِ خَوَالِفٌ وَخَالِفُهُمْ أَي غَيْرُ نَجِيبٍ لَا خَيْرَ فِيهِ [ḫavālif] gelir. Ve

خَوَالِفٍ [ḫavālif] Nisvāna itlāk olunur; her birine خَالِفَةٌ [ḫālifet] denir, hānede tahallūf eylemek şānlarından olduğu için; ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿رَضُوا بِأَنْ يَكُونُوا مَعَ الْخَوَالِفِ﴾ أَي مَعَ النِّسَاءِ Ve

خَوَالِفٍ [ḫavālif] Şol arāzīye denir ki nebātī sā'ir arzların inbātlarından sonra inbāt eder ola. Ve

خَالِفَةٌ [ḫālifet] Ahmak ve sebük-magz adama denir. Ve bir ümmet ve cemā'at geçtikten sonra geri kalan ümmet ve cemā'ate denir ki evvelkiden bedellerdir; yukālu: أُمَّةٌ خَالِفَةٌ أَي بَاقِيَةٌ بَعْدَ الْأُمَّةِ السَّالِفَةِ Ve çadır ve alaçuk direklerinden en ensede olan dire-

ğe denir.

الْخَالِفُ [el-ḫālif] Bu dahi necābeti olmayan bī-hayr adama denir ki zikr olundu. Ve kuyudan su çeken adama denir, سَقَاءٌ [saḫḫā'] ma'nāsına. Ve ahmak ve hemec adama denir. Ve ekşiyip bozulmuş nebīz ve şarāba denir. Ve bir adam ile bilece yāhūd arkasından gitmeyip yerinde ku'ūd ve ārām eden kimseye denir: Kālallāhu ta'ālā: ﴿مَعَ الْخَالِفِينَ﴾ Ve

خَالِفٍ [ḫālif] ve

خَالِفَةٌ [ḫālifet] خِلَافٌ [ḫilāf] ma'nāsına ism olarak isti'māl olunur, ke-mā se-yuzkeru.

الْمُسْتَخْلِفُ [el-mustehlif] (ism-i fā'il bünyesiyle) Bu dahi kuyudan su çeken adama denir, سَقَاءٌ [saḫḫā'] ma'nāsına.

الْخَلِيفَى [el-ḫillifā] (ḫiṣṣī) [ḫiṣṣī] vezninde) Masdardır, bir kimseye halīfe ve cā-niṣīn olmak ma'nāsına. Kāle's-şārīh ve minhu kavlu 'Ömer radiyallāhu 'anhu: "لَوْ أَطَقْتُ الْأَدَانَ مَعَ الْخَلِيفَى لَأَدَنْتُ" أَي الْخِلَافَةَ

الْخَلِيفُ [el-ḫālif] [emīr] [emīr] vezninde) İki dağ aralığında olan yola yāhūd dereye denir; ve minhu kavluhum أَي صَبْعُهُ Zīrā mahall-i mezbūrda olan yeledi kurt eşedd ve ahbes olur. 'Alā-kavlin dere tarzında kısık yere denir ki su oradan sür'at ve şiddetle taşra mündefi' olur. Ve dağda olan yola denir, gerek yöresinde ve gerek sā'ir yerinde olsun, yāhūd mutlakan yola itlāk olunur. Ve pek keskin temrenli oka denir. Ve ortasından şakk olunup iki uçları birbirine eklenmiş beze denir; yukālu: وَتُوبَ خَلِيفٍ إِذَا شَقَّ وَسَطُهُ وَوَصَلَ طَرْفَاهُ Ve vaz'e-1 hamlinin ikinci gününde mahsūs nākaya denir; ve minhu yukālu: رَكِبَ النَّاقَةَ فِي يَوْمٍ خَلِيفَهَا وَهِيَ النَّاقَةُ فِي الْيَوْمِ الثَّانِي مِنْ نِتَاجِهَا Ve memeden ağız ardınca gelen süte denir.

Mecmū'unun cem'ci خُلْفٌ [huluf]tur, كُتُبٌ [kutub] vezninde. Ve

خَلِيفٌ [Ḥalīf] Mekke ile Yemen miyānında bir dağın ve bir karyenin ismidir. Ve saçını ense tarafından sarkıtmış hatuna denir. Ve

خَلِيفًا النَّاقَةَ [ḥalīfe'n-nākat] (tesniye bünyesiyle) Nākanın koltukları altına denir, yoksa Cevherī'nin vehmi gibi koltuklarına denmez. Şārih der ki Cevherī bunda Ebū 'Ubeyde'den nākildir. Ve

خَلِيفٌ [ḥalīf] Sultān-ı a'zama itlāk olunur, خَلِيفَةً [ḥalīfet] gibi.

الْخَلِيفَةُ [el-Ḥalīfet] [sefīnet] vezninde) Mekke'de bir dağın ismidir ki Ecyād-ı Kebīr üzere müşrif ve havāledir. Ve Ḥalīfe b. 'Adiyy el-Enşārī sahābīdir yāhūd 'ayn'la عَلِيفَةٌ [Alīfet]tir. Ve Ḥalīfe b. Ka'b ve Ḥalīfe b. Ḥuşayn ve Ebū Ḥalīfe ve Ḥalīfe b. Ḥayyāṭ el-Başrī ve Fitr b. Ḥalīfe muhaddislerdir. Ve

خَلِيفَةُ [ḥalīfet] Pādişāh-ı a'zama itlāk olunur. Cem'ci خَلَايِفٌ [ḥalā'if] ve خُلَفَاءٌ [hulefā'] gelir, ظُرَفَاءٌ [zurefā'] vezninde. Mü'ellifin Başā'ir'de hulāsa-i beyānına göre خَلِيفَةُ [ḥalīfet] ki pādişāh-ı a'zama denir, bi-ma'nā fā'ildir. Aslı خَلِيفٌ [ḥalīf] idi, mübālagaten hā' idhāl olundu; pādişāh-ı evvele cā-nişin olduğu için itlāk olundu. Ve bi-ma'nā mef'ul olmak dahi cā'izdir, zīrā onu Hak celle ve 'alā evvelkinin makāmına ikāme eyledi. Ve hā' ismiyye olur. Ve خَلِيفَةُ [ḥalīfet] hāssaten recül vasfıdır. Ve ba'zılar aslı yāhūd vasf-ı hāssi itibārıyla خُلَفَاءٌ [hulefā'] üzere cem'lendirdiler; ve kālū: ثَلَاثَةٌ خُلَفَاءٌ بِالتَّكْبِيرِ Ve ba'zılar lafzı itibārıyla cem'inde خَلَايِفٌ [ḥalā'if] dediler. Ve bu sürette 'adedin

tezkīr ve te'nīsī cā'izdir; fe-yukālu: ثَلَاثَةٌ خَلِيفَةٌ خَلِيفَةٌ Ve izāfetle خَلِيفَةُ اللَّهِ itlākı muhtelevün-fihtir, cevzāi rācihtir. Ve asl mevki'-i isti'mālī pādişāh-ı İslām'dır, hulefā-i rāsidīn gibi ki icrā-yı ahkām-ı ilāhiyyede halīfe-i Resūl-i ekrem'dirler, 'aleyhi's-salātu ve's-selām. Ve bu sıfatta olan pādişāh-ı İslām'a خَلِيفَةُ [ḥalīfet] itlākı müsāğdır. İntehā.

الْخِلَافَةُ [el-ḥilāfet] [kitābet] vezninde) Bir adama halīfe olmak ma'nāsınadır; yukālu: خَلَفَهُ خِلَافَةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا كَانَ خَلِيفَتَهُ Ve halīfe eylemek ma'nāsınadır; yukālu: خَلَفَهُ خِلَافَةً وَهُوَ فِي أَهْلِهِ أَيُّ كَانَ خَلِيفَةً عَلَيْهِمْ Ve bir kimse-den sonraya kalmak ma'nāsınadır; yukālu: خَلَفَهُ إِذَا بَقِيَ بَعْدَهُ Ve bir kimse hasran pederi makāmına geçmek ma'nāsınadır; yukālu: خَلَفَ مَكَانَ أَبِيهِ إِذَا صَارَ فِيهِ دُونَ غَيْرِهِ Ve birbirine halef ve bedel olmak ma'nāsınadır; yukālu: خَلَفَتِ الْفَاكِهِةُ بَعْضَهَا بَعْضًا إِذَا صَارَتْ خَلَفًا أَيُّ بَدَلًا وَعَوَضًا

الْخُلُوفُ [el-ḥulūf] [ḳu'ūd] vezninde) ve

الْخُلُوفَةُ [el-ḥulūfet] (hā'yla) Ağz rāyihası mütegayyir olup başka rāyihā bağlamak ma'nāsınadır; yukālu: خَلَفَ فَمَ الصَّائِمِ خُلُوفًا Ve fāsid ve tebāh olmak ma'nāsınadır; yukālu: خَلَفَ فُلَانٌ إِذَا فَسَدَ Ve dağa ve bayıra ağmak ma'nāsınadır; yukālu: خَلَفَ الرَّجُلُ إِذَا صَعِدَ الْجَبَلَ

الْإِخْلَافُ [el-iḥlāf] (hemzenin kesriyle) Bu dahi ağzın rāyihası mütegayyir olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَخْلَفَ فَمَ الصَّائِمِ إِذَا

Kezālik تَعَيَّرْتُ رَائِحَتَهُ وَمِنْهُ نَوْمَةُ الضُّحَى مَحْلَقَةٌ لِلْقَمِ sūt ve ta'am makülesinin ta'mı yāhūd rāyihāsı mütegayyir olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَخْلَفَ اللَّبَنُ وَالطَّعَامُ إِذَا تَعَيَّرَ طَعْمُهُ أَوْ رَائِحَتُهُ Ve yırtık sevbi yamayıp islāh eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَخْلَفَ الثُّوبُ إِذَا أَضْلَحَهُ Ve kuyudan su çekmek ma'nāsınadır; yukālu: Ve ıvaz أَخْلَفَ لِأَهْلِهِ إِذَا اسْتَقَى مَاءَ لَهُمْ ve bedel vermek ma'nāsınadır; yukālu: Ve bir adamın pederi ve māderi gibi yerine ıvaz gelmeyecek nesnesi helāk olsa اللهُ عَلَيْكَ denir, sülāsī sīgasıyla اللهُ عَلَيْكَ خَلِيفَةٌ yāhūd Kezālik hemzesiz اللهُ عَلَيْكَ خَيْرًا ve hemze ile أَخْلَفَ عَلَيْكَ وَلَكَ خَيْرًا denir. Ve eğer veled ve māl gibi itiyāzı mümkün ise أَخْلَفَ اللهُ لَكَ وَعَلَيْكَ derler hemze ile ve أَخْلَفَ اللهُ لَكَ Ve ba'zılar dediler ki اللهُ عَلَيْكَ māl ve veled gibi itiyāzı mümkün nesne helākında dahi cā'izdir. Ve işbu خَلَفَ [ħalef] lafzının muzāri'ī şāz olarak [yemne'u] vezninde gelmek cā'izdir. Ve

إِخْلَافٌ [ihlāf] ve خُلْفٌ [ħulf]-ı va'd eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَخْلَفَهُ الْوَعْدَ إِذَا أَخْلَفَهُ Ve bir kimseyi خُلْفٌ [ħulf] va'd eylemiş bulmak ma'nāsınadır; yukālu: أَخْلَفَ فَلَانًا إِذَا وَجَدَ مَوْعِدَهُ خُلْفًا 'Arabların itibār eyledileri nev'-i kevākib kuraklık icāb eylemek ma'nāsınadır, zīrā matar ve cedbi envā-i kevākibe isnād ederler; yukālu: أَخْلَفَتِ التُّجُومُ إِذَا أَفْحَلَتْ فَلَمْ يَكُنْ فِيهَا مَطَرٌ Ve bir adamın bir nesnesi zāyī' olduktan sonra yerine dīgerini kesb ve bedel kılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَخْلَفَ فَلَانٌ لِنَفْسِهِ إِذَا كَانَ قَدْ ذَهَبَ لَهُ شَيْءٌ فَجَعَلَ مَكَانَهُ آخَرَ Ve nebāt خِلْفَةٌ [ħilfet] ya'nī tāze tāze yaparak çıkarmak ma'nāsınadır; yukālu: أَخْلَفَ الثِّبَاتُ إِذَا أَخْرَجَ الْخِلْفَةَ

mak için kılıca el sunmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أَهْوَى بِيَدِهِ إِلَى السَّيْفِ Ve devenin kasık bağı zekerinin üstüne gelip efşān eylemeğe māni' olmakla hāyelerinden öteye sıyırıp bertaraf eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَخْلَفَ عَنِ الْبُعَيْرِ إِذَا حَوَّلَ حَقْبَهُ فَجَعَلَهُ مِمَّا يَلِي حُضْبِيَّهِ وَذَلِكَ إِذَا أَصَابَ Ve bir kimseyi geri ensesinden çevirmek ma'nāsınadır; yukālu: أَخْلَفَ فَلَانًا إِذَا رَدَّهٗ إِلَى خَلْفِهِ redd eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: أَخْلَفَ اللهُ عَلَيْكَ أَيُّ رَدَّ عَلَيْكَ مَا ذَهَبَ كي tüyleri döküldükten sonra yeniden tülemek ma'nāsınadır; yukālu: أَخْلَفَ الطَّائِرُ إِذَا خَرَجَ لَهُ رِيشٌ بَعْدَ رِيشِهِ الْأَوَّلِ yaklaşmak ma'nāsınadır; yukālu: أَخْلَفَ الْعِلَامُ إِذَا رَهَقَ الْحُلْمُ ve ıilāc 'alīli za'if eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَخْلَفَ الدَّوَاءُ فَلَانًا إِذَا أضعفَهُ Ve nāka bir kere çekilmekle tutmadığından nāşī buğura tekrār icāde eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَخْلَفَ الْحَمْلُ إِذَا أعادَهُ عَلَى النَّاقَةِ لِمَا لَمْ تَلْفَحْ بِمَرَّةٍ

الْإِسْتِخْلَافُ [el-istiħlāf] Bu dahi kuyudan su çekmek ma'nāsınadır; yukālu: اسْتَحْلَفَ لِأَهْلِهِ إِذَا اسْتَقَى مَاءَ Ve bir kimseyi kendi yerine halīfe ve kā'im-makām edinmek ma'nāsınadır; yukālu: اسْتَحْلَفَ فَلَانًا إِذَا جَعَلَهُ خَلِيفَةً لَهُ **الْخِلَافَةُ** [el-ħalāfet] [şadāret] vezninde) ve

الْخُلُوفُ [el-ħulūf] [ħu'ūd] vezninde) Ahmak ve bī-magz olmak ma'nāsınadır; yukālu: خَلَفَ الْعِلَامُ خِلَافَةً وَخُلُوفًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Ve bir adam pederinin ahlāk ve atvārından mütegayyir ve ona muhālif kopmak ma'nāsınadır; yukālu: خَلَفَ فَلَانٌ عَنْ خُلُقِ أَبِيهِ إِذَا تَعَيَّرَ عَنْهُ Ve bir adamın hānümānında halīfesi olmak

[خ ن ف]

الْحَنِيفُ [el-ḥanīf] [emīr] (vezninde) İşe yaramayan pek kemter ketene denir, ‘alākavlin yoğun olan ak keten bezine denir; yukālu: لَهُ ثَوْبٌ مِنْ حَنِيفٍ وَهُوَ أَزْدَاؤُ الْكَثَانِ أَوْ ثَوْبٌ مِنْ كَثَانٍ طَرِيقٌ [ṭarīq] ma'nāsına; cem'i حُنُفٌ [ḥunuf]tur, كُتُبٌ [kutub] vezninde. Ve ifrāt-ı vech üzere olan sūrūr ve safā ve neşāta denir; yukālu: بِهِ حَنِيفٌ أَيْ مَرَحٌ وَنَشَاطٌ Ve nākanın koltuğu altına denir, خَلِيفٌ [ḥalīf] lafzında lügattır. Ve pek sütlü nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ حَنِيفٌ أَيْ عَزِيرَةٌ

الْحِنَافُ [el-ḥināf] [kitāb] (vezninde) Deve yürürken ellerinin tabanlarını taşra tarafa doğru döndürerek yürümek, ‘alākavlin yulardan hoşlanmamakla burnunu yulardan çevirmek ma'nāsınadır. Ve ‘inde'l-ba'z devenin bilekleri salābetli olmayıp gevşek ve mülāyim olmak yāhūd dābbe kısmı seğirtirken başını rākibin tarafına silmek ma'nāsınadır; yukālu: الْبَعِيرُ حِنَافًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا قَلَبَ فِي مَسِيرِهِ حُنْفَ يَدِهِ إِلَى وَحْشِيهِ أَوْ لَوَى أَنْفَهُ مِنَ الزَّمَامِ أَوْ هَوَّ لَيْنَ فِي أَرْسَاغِهِ أَوْ هُوَ إِمَالَةٌ رَأَسِ الدَّابَّةِ إِلَى فَارِسِهِ فِي عَدْوِهِ

حِنَافٌ [ḥināf] Turunc ve ağaç kavunu makülesini kesmek ma'nāsınadır; yukālu: حَنَفَ الْأَثْرَجَ وَنَحَوَهُ إِذَا قَطَعَهُ Ve nisvān kısmı te'essüf ve tahassür makülesi hāletten nāşī elleriyle göğüslerine vurup dövünmek ma'nāsınadır; yukālu: حَنَفَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا صَرَّتَتْ صَدْرَهَا بِيَدِهَا

الْحَانِيفُ [el-ḥānīf] ve

الْحَانُوفُ [el-ḥānūf] [ṣabūr] (vezninde) Zikr olunan حِنَافٌ [ḥināf] ile muttasıf deveye denir; cem'i حُنُفٌ [ḥunuf]tur, كُتُبٌ [kutub] vezninde; yukālu: جَمَلٌ حَانِيفٌ وَحُنُوفٌ Ve نَاقَةٌ حُنُوفٌ أَيْ مُتَّصِفٌ بِالْحِنَافِ

حَانِيفٌ [ḥānīf] Burnu havāda olan hod-bīn ve müdemmag kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ حَانِيفٌ أَيْ شَامِخٌ بِأَنْفِهِ كَبِيرًا

الْحَنْفَةُ [el-ḥānēfet] (fethātla) Ve

الْحِنْفَةُ [el-ḥinēfet] (ḥā'nın kesriyle) Kesilmiş turunç ve limon makülesinden bir pāreye denir.

الْحُنُوفُ [el-ḥunūf] [ḥunūf] (vezninde) Darılmak ma'nāsınadır; yukālu: حَنَفَ فُلَانٌ حُنُوفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا غَضِبَ

الْحُنُفُ [el-ḥunuf] [kutub] (vezninde) Āsar ve nişānelere denir.

حَيْنِفٌ [Ḥaynef] [ṣayqal] (vezninde) Ḥicāz'da bir vād-i ma'rūf ismidir.

أَبُو مِحْنَفٍ [Ebū Miḥnef] [minber] (vezninde) Lūt b. Yaḥyā'nın künyesidir ki şīrī ve aḥbārī ve tālif ve metrūk idi.

الْمِحْنَانُ [el-miḥnān] [miḥrāb] (vezninde) Aslā dölü olmayan erkek deveye denir; yukālu: جَمَلٌ مِحْنَانٌ أَيْ لَا يُلْفَحُ كَالْعَقِيمِ مِنَ الْإِنْسَانِ Ve şol kimseye denir ki elinde aşu iyice tutmaz ola. Kezālīk elinde ekin olmaz ola ki elinde uğur olmaz olur; yukālu: رَجُلٌ مِحْنَانٌ إِذَا كَانَ لَا يَنْحُبُّ عَلَى يَدِهِ مَا يَأْبُرُهُ مِنَ النَّحْلِ وَمَا يِعَالِجُهُ مِنَ الرَّزَعِ

الْحَنْفُ [el-ḥānef] (fethateynle) Göğüs yāhūd arka kemiğinin bir cānibi sınımak ma'nāsınadır; yukālu: حَنِفَ صَدْرُهُ أَوْ ظَهْرُهُ حِنْفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا انْهَضَ أَحَدُ جَانِبَيْهِ

الْأَحْنَفُ [el-aḥnef] Vasftır; yukālu: صَدْرٌ أَوْ ظَهْرٌ أَحْنَفٌ أَيْ فِيهِ حَنَفٌ

الْحَنْفَةُ [el-ḥānēfet] (ḥā'nın fethi ve kesriyle) Bā'is-i şerm ü istiḥyā olacak nesneye denir; yukālu: وَقَعَ فِي حَنْفَةِ أَيْ مَا يُسْتَحْيَا مِنْهُ

[خ و ف]

الْحَوْفُ [el-ḥawf] (ḥā'nın fethi ve vāv'mın

sükūnuyla) ve

الْحَيْفُ [el-ḥayf] (حَيْفٌ [ḥayf] vezninde ki aslı vāvīdir) ve

الْمَحَافَةُ [el-meḥāfet] (mīm'in fethiyle) ve

الْخِيفَةُ [el-ḫīfet] (ḫā'nın kesriyle ki aslı خَوْفَةٌ [ḫivfet] idi) Korkmak ma'nāsındır ki كَخَفَ [emn] mukābilidir; yukālu: خَافَ يَخَافُ خَوْفًا وَخَيْفًا وَمَحَافَةً وَخَيْفَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ ضِدُّ أَمِنْ كَالِة'ş-şārih yukālu: وَخَافَهُ وَمَنْهُ Ve

خَيْفَةٌ [ḫīfet] İsm olur, korkuya denir; cem'ci خَيْفٌ [ḫiyef] gelir, عَنَبٌ [ʿineb] vezninde; yukālu: أَخَذَتْهُ خَيْفَةً وَهِيَ الْحَالَةُ الَّتِي عَلَيْهَا الْإِنْسَانُ أَخَذَتْهُ مِنَ الْخَوْفِ Ve

خَوْفٌ [ḫavf] Katl ma'nāsına müsta'emeldir; kīle ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿وَلَتَبْلُوَنَّكُمْ﴾ Ve harb ve kītāl ma'nāsına müsta'emeldir; ve minhu kavluhu taālā: ﴿فَإِذَا جَاءَ الْخَوْفُ﴾ Ve ʿilm ve dirāyet ma'nāsına müsta'emeldir ki ʿādetā korkmak bilmenin lāzımıdır. Ve bu ta'bīr her lisānda şāyi'dir, tevakku' ve zann-ı gālib ʿilm ve ittilā' mecrāsına icrā olunur, niteki lisānımızda dahi korkarım ki şöyle ola ta'bīri zebān-zededir. Ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿وَإِنْ امْرَأَةٌ خَافَتْ مِنْ بَغْلِهَا نُشُورًا﴾ Ve kezā kavluhu ta'ālā: ﴿فَمَنْ خَافَ مِنْ مَوْصٍ جَنَفًا﴾ أَيْ عَلِيمٌ Ve

خَوْفٌ [ḫavf] خَوْفٌ [ḫavf] lafzında lügattır ki tasma tasma sıırım gibi dilinmiş kırımı-zı sahtiyāna denir; ʿArab kızcağızları ona ba'zı zīnet edip giyinirler. Ve

خَوْفٌ [ḫavf] Bāb-ı mügālebede isti'māl olunur, korkutmakta ve korkmakta olan yarışta gālib olmak ma'nāsına; tekülü: ʿAle'l-ʿāde خَاوْفَتُهُ فَحَفَّتُهُ كَقُلْتُهُ أَيْ غَلَبْتُهُ بِالْخَوْفِ bāb-ı evvele menküldür.

الْمَخَافَةُ [el-ḫā'if] Korkucu adama denir.

Cem'ci خَوْفٌ [ḫuvvef] ve خَيْفٌ [ḫuyyef] gelir, سَكَّرٌ [sukker] vezninde ve خَيْفٌ [ḫiyyef] gelir, قَنَّبٌ [qinneb] vezninde ve خَوْفٌ [ḫavf] gelir ḫā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla, ʿalā-kavlin bu ism-i cem'ci'dir, مَا'NĀSINA.

الْخَافُ [el-ḫāf] (حَالٌ [ḫāl] vezninde) Pek korkucu adama denir; yukālu: رَجُلٌ خَافَ أَيُّ خَائِفٍ شَدِيدِ الْخَوْفِ Şārihin beyānına göre aslı خَائِفٌ [ḫā'if] idi ve فَعُلٌ [faʿl] vezninde sıfat olmak dahi muhtemeldir.

الْمَخَافَةُ [el-ḫāfet] Meşinden dikilmiş bir cübbedir ki kovandan bal sağanlar giyinirler, ʿalā-kavlin bir خَرِيطَةٌ [ḫarīṭat]tır ki içine bal sağanlar, yāhūd harītaya şebīh meşinden sofradır ki kese gibi ağızları yukarı tutulup içine bal sağılır.

الْمَخُوفُ [el-meḫūf] (مَشُورٌ [maḫūl] vezninde) Korkunç yere denir; yukālu: طَرِيقٌ مَخُوفٌ أَيُّ يَخَافُ فِيهِ فِى نَفْسِيهِ مَخُوفٌ [tarīk] fī-nefsihi meḫūf olmayıp belki ebna-i sebīlin kuttā-ı tarīkten havf edecekleri mahall olmakla tarīka vasf olmuştur.

الْمُخِيفُ [el-muḫīf] (مُجِيبٌ [mucīb] vezninde) İḫāfet [iḫāfet]ten ism-i fā'ildir, korkutucu demektir; yukālu: وَجَعُ مُخِيفٌ إِذَا خَافَ مَنْ يَنْظُرُ إِلَيْهِ وَحَاطُ مُخِيفٌ إِذَا خَفَتْ أَنْ يَفْعَ عَلَيْكَ

التَّخْوِيفُ [et-taḫvīf] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Korkutmak ma'nāsındır; yukālu: تَخْوِيفٌ بِمَعْنَى أَخَافُهُ [taḫvīf] bir nesneyi yā bir kimseyi korkunç kılmak ma'nāsındır; yukālu: إِذَا صَيَّرَهُ بِحَالٍ يَخَافُهُ النَّاسُ

التَّخَوُّفُ [et-teḫavvuf] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Korku peydā eylemek ma'nāsındır; yukālu: تَخَوُّفٌ عَلَيْهِ شَيْئًا إِذَا خَافَهُ Ve bir şeyi eksiltmek ma'nāsına müsta'emeldir, gūyā ki onun etrāfından korkarak āheste āheste

almakla eksiltir; yukālu: إِذَا تَحَوَّفَ الشَّيْءَ إِذَا تَتَّقَصَهُ Ve minhu kavluhu taālā: ﴿أَوْ يَأْخُذَهُمْ عَلَى تَحَوُّفٍ﴾

خَوَافٌ [Ḥavāf] [seḥāb] [seḥāb] vezninde) Neysābūr kazāsında bir nāhiye adıdır. Ve **خَوَافٌ** [ḥavāf] Gırıv ve feryād ve kavgaya denir; yukālu: سَمِعَ خَوَافَهُمْ أَيَّ ضَجَّتُهُمْ

[خ ي ف]

الْخَيْفَانُ [el-ḥayfān] [reyḥān] [reyḥān] vezninde) Bir nev° nebāt-ı cebelî adıdır. Ve çokluk insāna denir. Ve henüz kanatları düzülmemiş çekirgeye denir, ‘alā-kavlin ak ve sarı hutūt-ı muhtelifle ile alaca olan yāhūd levn-i evveli siyāh yāhūd sarıyı atıp kızılığa dönen yāhūd bıldıırki olup bu yıl kızıl ve mehzül olanlarına denir.

الْخَيْفُ [el-ḥayf] [ḍayf] [ḍayf] vezninde) Nāhiye ma‘nāsınadır; yukālu: نَزَلُوا بِخَيْفٍ Ve davarın memesinin derisine yāhūd memesinin bir cānib ve nāhiyesine yāhūd hāssaten nākanın memesi derisine denir. Ve deve çavının gılāfına denir. Ve dağın iniş olup pek ve kalın olan yerine denir. Ve su akıntısının yüksek yerine denir. Ve dağın yöresinden iniş ve yokuş olan yerine denir; yukālu: نَزَلُوا الْخَيْفَ وَهُوَ كُلُّ هُبُوطٍ وَارْتِقَاءٍ فِي سَفْحِ جَبَلٍ Ve Mekke’de Ēbū Ḳubey’s dağının arkasında olan siyāh dağda görünen beyāz yere denir; Minā’da kā’in Mescidu’l-Ḥayf ona teşbīhen itlāk olunmuştur yāhūd Minā’dan bir nāhiye olduğu için yāhūd dāmen-i cebelde vāki olduğu için tesmiye olundu.

خَيْفُ سَلَامٍ [Ḥayfu Sellām] ‘Uṣfān kurbūnde bir beldedir.

خَيْفُ النَّعَمِ [Ḥayfu’n-Ne‘am] (nūn’un ve ‘ayn’ın fethiyle) Belde-i mezbūreden aṣa-

ğıcada bir beldedir.

خَيْفُ ذِي الْقَبْرِ [Ḥayfu Zi’l-Ḳabr] Bundan aṣağıcada bir beldedir.

خَيْفُ الْجَبَلِ [Ḥayfu’l-Cebel] Bir mevzi’dir. **الْإِخَافَةُ** [el-iḥāfet] (hemzenin kesriyle) Huccāc zikr olunan Ḥayfu Minā’ya gelip konmak ma‘nāsınadır; yukālu: أَخَافُ الْحَاجُّ وَأَخَيْفُ عَلَى الْأُضَلِّ إِذَا أَتَى خَيْفَ مِنِّي فَتَزَلَّهُ Ve sel suyu gelip dağ dorusunda müte-mekkin olanları dağın eteğine indirmek ma‘nāsınadır; yukālu: إِذَا أَخَافَ السَّيْلُ الْقَوْمَ إِذَا أَنْزَلَهُمُ الْخَيْفَ

الْإِخْتِيَاْفُ [el-iḥtiyāf] [ifti‘āl] [ifti‘āl] vezninde) Bu dahi Ḥayf-ı Minā’ya gelip konmak ma‘nāsınadır; yukālu: إِخْتَاْفَ الْحَاجُّ إِذَا أَتَى خَيْفَ مِنِّي فَتَزَلَّهُ

الْخَيْفَةُ [el-ḥayfet] [temret] [temret] vezninde) Bıçağa denir; سِكِّينٌ [sikkīn] ma‘nāsına. Ve arslan yatağına denir.

الْخَيْفُ [el-ḥayef] (fethateynle) At ve sārīr devābbın bir gözü gök ve bir gözü siyāh olmağa denir ki çakır ta‘bīr olunur. Ve devenin zekeri gılāfı ve nākanın memesi deliği geniş olmağa denir.

الْأَخْيَفُ [el-aḥyef] Vāsf-ı mezkūr üzere olan dābbeye denir; yukālu: إِذَا فَرَسٌ أَخْيَفٌ إِذَا كَانَتْ إِحْدَى عَيْنَيْهِ رُفَاءً وَالْأُخْرَى سَوْدَاءً Ve çavının deliği büyük olan deveye denir; yukālu: جَمَلٌ أَخْيَفٌ أَيَّ وَاسِعُ الثَّلِيلِ [ḥīf] gelir ḥā’nın kesri ve meddiyle ve خَوْفٌ [ḥūf] gelir ḥā’nın zammıyla.

الْخَيْفَاءُ [el-ḥayfā] [ḥamrā] [ḥamrā] vezninde) أَخْيَفٌ [aḥyef]in mü’ennesidir. Ve memesinin deliği yāhūd derisi bol nākaya denir, ‘alā-kavlin memesi sütsüz olmakla kese gibi sölpüyük sarkmış olanına denir; cem‘i خَيْفَاوَاتٌ [ḥayfāvāt] gelir.

الأخْيَافُ [el-aḫyāf] (hemzenin fethiyle) Muhtelif tā'ife-i insāniye itlāk olunur; فَرَسٌ أَخْيَفٌ ma'nāsından me'hüz ve cem' bünye-siyle müsta'emeldir; yukālu: النَّاسُ أَخْيَافٌ أَيُّ النَّاسِ أَخْيَافٌ أَيُّ مُخْتَلِفُونَ Ve anaları bir ve pederleri başka olan kardeşlere itlāk olunur, niteki peder ve māderleri bir olanlara بَنُو الْأَخْيَانِ [benu'l-a'yān] ve pederleri bir ve māderleri başka olanlara بَنُو الْعَالَاتِ [benu'l-allāt] ve bunlara بَنُو الْأَخْيَافِ [benu'l-aḫyāf] itlāk olunur; yukālu: إِخْوَةُ أَخْيَافٍ أَيُّ أُمَّهُمُ وَالأَبَاءُ شَيْءٌ

التَّحْيِيفُ [et-taḫyīf] Bir konağa konmak ma'nāsınadır; yukālu: خَيَّفَ الْقَوْمَ إِذَا نَزَلُوا Ve cenkten kıçınlamak ma'nāsınadır; yukālu: خَيَّفَ عَنِ الْقَتَالِ إِذَا نَكَصَ Ve bir nesneyi beyne'l-kavm tefrīk ve tevzī' eylemek ma'nāsınadır; yukālu: خَيَّفَ الْأَمْرَ بَيْنَهُمْ Ve dişlerin aralıklarında olan uzun etler dağılmak ma'nāsınadır; yukālu: خَيَّفَتْ عُمُورُ اللَّيْثَةِ بَيْنَ الْأَسْنَانِ إِذَا تَفَرَّقَتْ

التَّحْيِيفُ [et-teḫayyuf] [tefa'ul] vezninde) Renkten renge mütegayyir olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَحْيَيْفٌ أَلْوَانًا إِذَا تَغَيَّرَ

أَخْيَفُ [Aḫyef] [aḫmed] vezninde) Esāmîdendir.

FASLU'D-DĀLİL-MÜHMELE (فَضْلُ الدَّالِّ الْمُهْمَلَةِ)

[د ر ع ف]

الإِدْرِغَفَافُ [el-idri'fāf] [iḫṣi'rār] vezninde) Deve kısmı kendi kolayına doğru çekilip gitmek, 'alā-kavlin sür'atle gitmek ma'nāsınadır; yukālu: إِدْرِغَفَتِ الإِبِلُ إِذَا مَضَتْ عَلَى وَجْهِهَا أَوْ أَسْرَعَتْ Bu mādde dāl-ı mühmele vü mu'ceme ile lügat olmakla Cevheri'nin mu'ceme faslında lügateyne işaretle inhisarı burada bi't-tafsīl zikrin-den muḡnī deḡildir. Ve

إِدْرِغَفَافُ [idri'fāf] Cenkte taburdan seçilip ileri varmak ma'nāsınadır; yukālu: إِدْرِغَفَافٌ فَلَانٌ فِي الْقِتَالِ إِذَا اسْتَتَلَّ مِنَ الصَّفِّ

الْمُدْرَعُفُ [el-mudre'iff] (ism-i fā'ıl bünye-siyle) Doğru yoluna çekilip giden insān ve hayvāna denir; yukālu: نَاسٌ مُدْرَعِفُونَ أَيُّ مَقْلَبُصُونَ فِي سَبْرِهِمْ

[د ر ف]

الدِّرْفُ [ed-dirf] [ṣarf] vezninde) Zıll ve kenef ve himāye, 'alā-kavlin cānib ve nāhiye ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ تَحْتِ دِرْفٍ فَلَانٌ أَيُّ كَنَفِهِ وَظِلِّهِ أَوْ مِنْ نَاحِيَّتِهِ فِي خَيْرٍ أَوْ شَرِّ

[د ر ن ف]

الدُّرْنُوفُ [ed-durnūf] [zunbūr] vezninde) Cüssesi iri büyük erkek deveye denir.

[د س ف]

الدُّسْفَانُ [ed-dusfān] [uṣmān] vezninde) Elçi tarzında olan adama denir ki bir kimse tarafından bir nesne talebi zımında bir adama gönderilir yāhūd kendiliğinden gider, 'alā-kavlin pezevenge denir. Cem'i دُسْفَانِي [dusāfā] gelir, سُكَارِي [sukārā] vezninde. Ve dāl'ın kesriyle دِسْفَانٌ [disfān]

dahi lügattır; bu sürette cem'i دَسَافِينُ [desāfīn] gelir; yukālu: هُوَ دُسْفَانٌ بَيْنَهُمَا وَهُوَ شِبْهُ الرَّسُولِ يَطْلُبُ الشَّيْءَ أَوْ رَسُولَ سُوءٍ بَيْنَ الرَّجُلِ وَالْمَرْأَةِ Ve

دُسْفَانُ [dusfān] (dāl'ın zammıyla) ve

دُسْفَةٌ [dusfet] (غُرْفَةٌ [gurfet] vezninde) Pezevenkliğe denir, قِيَادَةٌ [kiyādet] ma'nāsına.

الْإِدْسَافُ [el-idsāf] (hemzenin kesriyle) Bir adam pezevenklik ile geçinmek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا صَارَ أَدْسَفٌ فَلَانَ إِذَا صَارَ مَعَاشُهُ مِنَ الدُّسْفَةِ

[دغ ف]

الدَّغْفُ [ed-dağf] (dāl'ın fethi ve ğayn-ı mu'cemenin sükūnuyla) Bir nesneyi çok almak ma'nāsınadır; yukālu: دَغَفَ الشَّيْءَ دَغْفًا مِنْ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا أَخَذَهُ أَخْذًا كَثِيرًا

أَبُو دَغْفَاءَ [ebū dağfā] [ħamrā] vezninde) Ahmak ve nādān kimseye itlāk olunur. 'Arablar bir adamı tahmīk eylediklerinde ona يَا أَبَا دَغْفَاءَ وَلِذَٰهَا فَقَارًا derler ki zamīr hamkā 'avrete rāci'dir, لَا وَلِذَٰهَا شَيْئًا لَا ma'nāsınadır ki murād mümkün olmayıp ve dā'ire-i tākattan hāric nesne teklif eyle demektir. Ve ahmak 'avrete dَغْفَاءَ [dağfā] itlākı elinin ölçümünü olmayıp vezn ve keyli bilmediğinden idāresiz olduğuna mebnīdir.

[د ف ف]

الدَّفُّ [ed-deff] (dāl'ın fethi ve fā'nın teşdīdiyle) Her nesnenin yanına, 'alā-kavlin yanın yüzüne denir; yukālu: بَاتَ حَفِظَ مَا بَيْنَ الدَّفَّتَيْنِ وَهُمَا وَدَفَّتَا الدَّفَّتَيْنِ وَهُمَا عَلَى جَنْبَيْهِ مِنْ جَانِبَيْهِ Ve

دَفٌّ [Deff] Beyne'l-Ĥaremeyn Mekke'ye karīb bir mevzī' adıdır. Ve masdar olur, bir nesneyi bi't-tamām alıp havāya savurmak ma'nāsına; yukālu: دَفَّ الشَّيْءَ دَفًّا مِنْ

الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا اسْتَأْصَلَهُ وَنَسَفَهُ Ve

دَفُّ الرَّمْلِ [deffu'r-reml] ve

دَفُّ الْأَرْضِ [deffu'l-arḍ] Kumluğun ve arzin cevānibinde olan sınır gibi tümseğedir, gūyā ki yanlarıdır. Ve

دَفٌّ [deff] ve

دَفِيفٌ [defif] Deve kısmı mülāyim ve āhestece yürüyüp gitmek ma'nāsınadır; yukālu: دَفَّتِ الْإِبِلُ دَفًّا وَدَفِيفًا إِذَا سَارَتْ لَيْتًا ve mutlakān yapça yapça yürümek ma'nāsınadır; yukālu: دَفَّ الرَّجُلُ دَفًّا وَدَفِيفًا إِذَا مَشَى خَفِيفًا Ve

دَفٌّ [deff] Sāz-ı ma'rūf ismidir ki dā'ire ve bir nev'ine hānkāhlarda مِظْهَرٌ [mizher] ta'bīr ederler. Bunda dāl'ın zammıyla lügat-ı a'lādır; cem'i دُفُوفٌ [dufuf] gelir. Ve Aħmed b. Nuşayr ed-Defūfī muhaddisīndendir. Ve

دَفٌّ [deff] Kuş kanatlarını oynatmak ma'nāsınadır, tayerān hālinde olur; ve minhu'l-hadīsu: "يُؤْكَلُ مَا دَفَّ لَأَ مَا صَفَّ" Ya'nī "Güvercin gibi uçarken kanatlarını oynatır olan kuşların lahmı me'kūl olup nesr ve sakr gibi kanatlarını oynatmayıp bast ederek uçanların me'kūl değildir." Bu hadīs Nihāye'de "كُلُّ مَا دَفَّ وَلَا تَأْكُلُ مَا صَفَّ" 'ibāretiyle müsebbettir.

الدَّفَّةُ [ed-deffet] (dāl'ın fethiyle) Bu dahi yana yāhūd yüzüne denir, دَفٌّ [deff] gibi; ve minhu صَمَامَتَاءَ أَبِي صَمَامَتَاءَ Ya'nī mushafın iki دَفَّةً [deffet]i iki yanını ihāta eden cildleridir; yukālu: حَفِظَ مَا بَيْنَ الدَّفَّتَيْنِ وَهُمَا وَصَمَامًا الْمُصْحَفِ مِنْ جَانِبَيْهِ Ve

دَفَّتَا الطَّبْلِ [deffete't-ṭabl] Davulun iki tarafında çomak vuracak derilerden 'ibārettir.

الدَّفِيفُ [ed-defif] [hezīz] vezninde) **دَفٌّ** [deff] ma'nāsınadır ki mülāyim ve āheste yürümektir, niteki zikr olundu.

Ve kuş yere yakın yer yüzünü sıyırarak uçmak, 'alā-kavlin ayakları yerde olarak kanatlarını çalıp oynatmak ma'nāsınadır; yukālu: دَفَّ الطَّائِرُ دَفِيفًا إِذَا مَرَّ فَوْقَ الْأَرْضِ أَوْ حَرَكَ جَنَاحَيْهِ وَرَجُلًا فِي الْأَرْضِ

دَفِيفٌ [el-idfāf] (hemzenin kesriyle) [defif] ma'nāsınadır; yukālu: أَدَفَّ الطَّائِرُ بِمَعْنَى أَدَفَّ Ve bir kimse üzere peyderpey umūr ve mesālih hücum eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَدَفَّتْ عَلَيْهِ الْأُمُورُ إِذَا تَتَابَعَتْ

الدَّفْدَفَةُ [ed-defdefet] [zelzelet] [zelzelet] vezninde) [idfāf] ile ma'nā-yı evvelde mürādiftir; yukālu: دَفَّدَفَ الطَّائِرُ بِمَعْنَى أَدَفَّ Ve tiz tiz yürüyüp gitmek ma'nāsınadır; yukālu: دَفَّدَفَ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ

الإِستِدْفَافُ [el-istidfāf] [defdefet] ile ma'nā-yı evvelde mürādiftir; yukālu: Ve bir nesne tüleğe gelip kolayını bulmak ma'nāsınadır; tekūlu: خَذُ مَا اسْتَدَفَّ لَكَ أَيُّ مَا أَمَكَّنَ وَتَسَهَّلَ Ve ustura makülesini bilemek ma'nāsınadır; yukālu: Ve bir iş yoluna ve kıvāmına gelmek ma'nāsınadır; yukālu: اسْتَدَفَّ الْأَمْرُ إِذَا اسْتَقَامَ

الدَّفَادِيفُ [ed-defādif] (dāl'in fethiyle) Bir arzın etrafında sınıır tarzında tümseklere denir ki hurde duvar şeklinde olur; tekūlu: دَفْدَفَةُ مُؤَفَّرَةٌ قَطَعْنَا دَفَادِيفَ الْأَرْضِ أَيُّ أَسْنَادَهَا [defdefet]tir.

الدَّفَافَةُ [ed-dāffet] (fā'nın teşdiidiyle) Düşman tarafına kadem kadem āhestece teveccüh eden 'askere denir; yukālu: دَفَّتْ عَلَيْهِ دَافَةٌ مِنَ الْأَعْرَابِ وَهِيَ جَيْشٌ يَدْفُونَ نَحْوَ الْعُدُوِّ

الدَّفُوفُ [ed-defūf] [şabūr] vezninde) Yer yüzünü sıyırarak süzülüp giden tavşancıl kuşuna denir; yukālu: عَقَابٌ دَفُوفٌ أَيُّ تَدْنُو مِنَ الْأَرْضِ إِذَا انْقَضَتْ

المُدْفِيفُ [el-mudeffif] [muḥaddis] (muḥaddis)

vezninde) Şol hörgüce denir ki devenin iki yanları üzere düşmüş ola; yukālu: مُدْفِفٌ إِذَا سَقَطَ عَلَى دَفْتَى الْبَعِيرِ

الْمُدَافَةُ [el-mudāffet] [mufā'alet] vezninde) Maktülü çabuk ve fi'l-hāl katl eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: دَافَتْهُ أَيُّ دَافَ ابْنٌ " Ve minhu'l-hadisü: " مَسْعُودٌ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَبَا جَهْلٍ يَوْمَ بَدْرٍ " أَيُّ أَجْهَرَ عَلَيْهِ

التَّدْفِيفُ [et-tedfif] [mudāffet] ma'nāsınadır; tekūlu: دَفَّفْتُهُ إِذَا أَجْهَرْتَ عَلَيْهِ Ve tiz tiz yürüyüp gitmek ma'nāsınadır; yukālu: دَفَّفَ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ

التَّدَافُ [et-tedāff] [tefā'ul] vezninde) Nās müzāhame edip birbiri üzere bingişmek ma'nāsınadır; yukālu: تَدَافَ الْقَوْمُ إِذَا رَكِبَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا

[د ق ف]

الدُّقْفَانَةُ [ed-duqfānet] (dāl'in zammı ve kāf'in sükūnuyla) Me'būn ve muhannese denir ki müzekker-i semā' ta'bīr olunur. Āhirindeki hā' letā'iftendir; yukālu: دُقْفَانَةٌ أَيُّ مَا بُونٌ مَحْنَتٌ

الدُّقْفُ [ed-duqf] ve

الدُّقُوفُ [ed-duqūf] (dāl'ların zammıyla) Me'būnun tevekān-ı tahtānisi heyecān eylemeğe denir; yukālu: أَخَذَهُ الدُّقْفُ وَالدُّقُوفُ أَيُّ هَيَجَانٌ وَبَاعِيَةٌ

[د ل غ ف]

الإِدْلِغْفَافُ [el-idliġfāf] (ġayn-ı mu'ceme ile iḡşī'rār vezninde) Bir nesne uğurlamak için nihānīce gelmek ma'nāsınadır; yukālu: إِدْلَغَفَ الرَّجُلُ إِذَا جَاءَ مُسْتَبْرِئًا لِيَسْرِقَ شَيْئًا

[د ل ف]

الدِّلْفُ [el-delf] (dāl'in fethi ve lām'ın sükūnuyla ve fethateynle) ve

الدَّلِيفُ [ed-delif] (dāl'in fethiyle) ve

الدَّلْفَانُ [ed-delefān] (fetehtāla) İhtiyār adam ayağı bukağılı kimsenin yürümesi gibi yapça yapça ve ağır ağır yürümek ma'nāsınadır; yukālu: دَلَفَ الشَّيْخُ دَلْفًا وَدَلَفًا وَدَلِيفًا وَدَلْفَانًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا مَسَى مَشِي وَدَلْفًا وَدَلِيفًا وَهُوَ فَوْقَ الدَّيْبِ Ve cenkte taburdan ve karār-gāhtan ileriye takaddüm eylemek ma'nāsınadır; yukālu: دَلَفَتِ الْكَتِيبَةُ فِي الْحَرْبِ فِي الْحَرْبِ دَلْفًا وَدَلِيفًا وَدَلْفَانًا أَي تَقَدَّمَتْ إِذَا تَقَدَّمَتْ

الدَّلِيفُ [ed-dālif] Nişānın bir vechesine düşüp ba'dehu oradan çavıp gayrı yere giden oka denir; yukālu: دَالِفٌ أَي يُصِيبُ مَا دُونَهُ سَهْمٌ دَالِفٌ أَي يُصِيبُ مَا دُونَهُ عَنِ الْمَوْضِعِ Ve şol kimseye denir ki arkasında ağır yükü olmakla āheste āheste adımlarını sık sık atarak yürür ola. Cem'i dulf [dullef] gelir, رُكْعٌ [rukka'] vezninde ve dulf [duluf] gelir كُتُبٌ [kutub] vezninde.

الدُّلْفُ [ed-duluf] (zammeteynle) Ağır yük ile yerinden kalkan nākaya denir.

أَبُو دُلْفٍ [ebū dulef] (زُفْرٌ [zufer] vezninde) Arab künyelerindendir; دَالِفٌ [dālif] lafzından ma'düldür.

الدُّلْفَيْنِ [ed-dulfīn] (dāl'in zammıyla) Bir güne dābbe-i bahriyye ismidir ki garik olanları sāhil-i selāmete isāl eder.

Şārih der ki sīn bābında bu cānvere دُحْسٌ [duḥas] dahi denir diye sebt edip lākin mü'ellif sükūt eylemişti. Kaldı ki *Ḥayātu'l-Ḥayevān* sāhibi dūr u dirāz ta'rīf edip Akdeniz'de mevcūd bir semek-i bahrī olduğunu tansīs eylemiştir. Mütercim der ki sā'ir kütüb-i müfredatta bu cānveri tülfin dedikleri balık olmak üzere beyān ederler. Ba'zen Karadeniz sevāhilinde Sünne boğazında dahi görüldüğü menküldür.

الدِّلْفُ [ed-dilf] (dāl'in kesriyle) Bahādırı denir, yukālu: رَجُلٌ دَلْفٌ أَي شَجَاعٌ

الدُّلْفُ [ed-dulf] (dāl'in zammıyla) دُلُوفٌ [dulūf] lafzının cem'idir, cüst ve tüz-pervāz olan tavşancıl kuşuna denir.

الْمُنْدَلِيفُ [el-mundelif] ve

الْمُنْدَلِيفُ [el-mutedellif] [indilāf] ve **الْمُنْدَلِيفُ** [tedelluf] ten ism-i fā'ildir, vakār ve sükūnet üzere şirāne mīrāne yürür olan arslana vasf olur; yukālu: أَسَدٌ مُنْدَلِيفٌ وَمُنْدَلِيفٌ إِذَا كَانَ يَمْشِي عَلَى هَيْبَتِهِ

الْإِنْدِلَافُ [el-indilāf] Bir nesnenin yā bir kimsenin üzerine munsabb olmak ma'nāsınadır; yukālu: اِنْدَلَفَ عَلَيْهِ إِذَا انْصَبَّ

التَّدَلُّفُ [et-tedelluf] [tefa'ul] vezninde) Bir nesneye doğru yapça yapça yürüyerek varıp çatmak ma'nāsınadır; yukālu: تَدَلَّفَ إِلَيْهِ إِذَا تَمَشَّى وَدَنَا

الْإِدْلَافُ [el-idlāf] (hemzenin kesriyle) Dürüş ve galiz söz söylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَذْلَفَ لَهُ الْقَوْلَ إِذَا أَضْحَمَ

[د ن ف]

الدَّنْفُ [ed-denef] (fethateynle) Onulmaz hastalığa ve illete denir; yukālu: بِهِ دَنْفٌ أَي مَرَضٌ مُلَازِمٌ Ve

دَنْفٌ [denef] Dā'imī hastaya denir; bunda müzekker ve mü'ennes ve müfred ve tesniye ve cem' berāberdir. Ve nūn'u meksūr eylediğin sürette vasf olmakla te'nīs ve tesniye ve cem'i husūslarına ri'āyet edersin; tekūlu: رَجُلٌ دَنْفٌ وَامْرَأَةٌ دَنْفٌ وَقَوْمٌ دَنْفٌ Ve gāh olur ki fethateynle de tesniye ve cem' lenir; fe-yukālu: أَخَوَانِ دَنْفَانِ وَإِخْوَةٌ أَدْنَانٌ Ve

دَنْفٌ [denef] Hastanın hastalığı ağırılanmak ma'nāsına masdar olur; yukālu: دَنِفٌ الْمَرِيضُ دَنْفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا نَقَلَ Ve güneş batmağa yaklaşıp sararmak ma'nāsınadır; yukālu: دِنَفَتِ الشَّمْسُ إِذَا دَنَتْ لِلْغُرُوبِ وَاضْفَرَّتْ

Ve mutlakan bir nesne yaklaşıp çatmak ma'nāsınadır; yukālu: دَنَفَ الْأَمْرُ إِذَا دَنَا

الْإِدْنَاْف [el-idnāf] (hemzenin kesriyle) Bu dahi hastanın hastalığı ağırlanmak ma'nāsınadır; yukālu: أَذْنَفَ الْمَرِيضُ إِذَا ثَقَلَ
Ve güneş sararıp batmağa yaklaşmak ma'nāsınadır; yukālu: أَذْنَفَتِ الشَّمْسُ بِمَعْنَى دَنَفَتْ
Ve bir nesneyi yaklaştırmak ma'nāsınadır; tekūlu: أَذْنَفْتُهُ أَي أَذْنَيْتُهُ
Ve hastayı maraz ağırlaştırmak ma'nāsınadır; yukālu: أَذْنَفَتِ الْمَرَضُ
İذَا أَثْقَلَهُ فَهُوَ مُذْنَفٌ بِكَسْرِ التَّوْنِ
Ve marazdan hasta ağırlanmak ma'nāsınadır; yukālu: أَذْنَفَ الْمَرِيضُ فَهُوَ مُذْنَفٌ بِفَتْحِ التَّوْنِ

[د و ف]

الْدَوْفُ [ed-devf] [ħavf] [ħavf] vezninde) Bir nesneye su makūlesi katıp ıslatmak ma'nāsınadır; ekserī devā ve tīb makūlesinde isti'māl olunur; tekūlu: دُفْتُ الدَّوَاءَ دَوْفًا إِذَا خَلَطْتَهُ وَبَلَلْتَهُ بِمَاءٍ وَنَحْوِهِ

الْمَدْوْفُ [el-medūf] [maḳūl] vezninde) ve

الْمَدْوُفُ [el-medvūf] (aslı üzere) Ezilip ıslanmış devāya denir; yukālu: مَسَكَ مَدْوُفٌ
وَمَدْوُوفٌ أَي مَبْلُولٌ وَمَسْحُوقٌ vāvīde bundan ve مَصْوُونٌ [maşvūn] kelimesinden gayrı ism-i mef'ul tamām üzere vārid olmamıştır.

الْدَوْفَانُ [ed-dūfān] [tūfān] vezninde) Ağır basmak, kābūs ma'nāsınadır.

[د ه ف]

الْدَهْفُ [ed-dehf] (dāl'ın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Bir nesneyi çok almak ma'nāsınadır; yukālu: دَهَفَ الشَّيْءُ دَهْفًا مِّنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا أَخَذَهُ أَخْذًا كَثِيرًا

الْدَاهِفَةُ [ed-dāhifet] [dāhiyet] vezninde) Garīb adama denir; yukālu: جَاءَ دَاهِفَةً
Ve dūr u dırāz yürütmek

sebebiyle yorulup dermānde olan develere denir.

[د ي ف]

دِيَاْف [Diyāf] [kitāb] vezninde) Şām yāhūd Cezīre ülkesinde bir karyedir. Ehli Enbāt-ı Şām'dandır, oraya a'lā develer ve kılıçlar nisbet olunur. Ba'zılar eyittiler ki bunun yā'yı vāv'dan münkalibedir.

نَجَرَ بَعُوْرِهِ تَعَالَى

FASLU'Z-ZĀLĪ'L-MU'CEME**(فَضْلُ الدَّالِ الْمُعْجَمَةِ)****[ذ أ ف]**

الدَّأْفُ [ez-zeʔf] (zāl'ın fethi ve hemzenin sükünuyla) ve

الدَّوَأْفُ [ez-zuʔāf] (غُرَابٌ [gūrāb] vezninde) Çabuk yetişen ölüme denir.

الدَّأْفَانُ [ez-zeʔfān] (zāl'ın fethiyle) ve

الدَّزِيفَانُ [ez-zīʔfān] (zāl'ın kesriyle) ve

الدَّوَأْفَانُ [ez-zuʔfān] (zāl'ın zammıyla) ve

الدَّزِيفَانُ [ez-zeyfān] (رَيْحَانٌ [reyhān] vezninde) ve

الدَّوَأْفَانُ [ez-zūʔfān] (zāl'ın zamm ve meddiyle) ve

الدَّزِيفَانُ [ez-zīʔfān] (zāl'ın kesr ve meddiyle) ve

الدَّزِيفَانُ [ez-zeyefān] (fetehtla) ve

الدَّوَأْفُ [ez-zuʔāf] (غُرَابٌ [gūrāb] vezninde) Semm-i نَاقِعٍ [nāqīʔ]e yāhūd semm-i kātile denir. Ve نَاقِعٍ [nāqīʔ] mevki'inde zikir olundu. Ve

ذَأْفَانُ [zeʔfān] (fetehtla) Ölmek ma'nāsıdır. Ve

ذَوَأْفُ [zuʔāf] (غُرَابٌ [gūrāb] vezninde) Katl-i serī'le olan ölüme denir; yukālu: مَوْتُ ذَوَأْفٍ أَي مُجَهِّزٌ بِسُرْعَةٍ

الدَّأْفُ [ez-zeʔf] (zāl'ın fethiyle) Ölmek ma'nāsıdır; yukālu: ذَأْفُ الرَّجُلِ ذَأْفًا مِّنَ الْبَابِ: الثَّلَاثُ إِذَا مَاتَ

الْإِنْدَأْفُ [el-inziʔāf] (إِنْفِعَالٌ [infīʔāl] vezninde) Nefes kesilip yürek dövmek ma'nāsıdır; yukālu: إِندَأْفَ الرَّجُلِ إِذَا انْقَطَعَ فَوَادُهُ

[ذ ر ف]

الإِذْرِغَفَاةُ [el-izriʔfāf] [idriʔfāf] vezninde ve mürādıfidir ki zikr olundu; yukālu: إِذْرِغَفَتِ الْإِبِلُ لُغَةً فِي إِذْرِغَفَتِ فِي مَعَانِيهَا:

[ذ ر ف]

الدَّرْفُ [ez-zerf] (صَرْفٌ [şarf] vezninde) ve

الدَّرْفَانُ [ez-zerefān] (fetehtla) ve

الدَّرُوفُ [ez-zerūf] (فُعُودٌ [kuʔūd] vezninde) ve

الدَّرِيفُ [ez-zerīf] (zāl'ın fethiyle) ve

التَّدْرَافُ [et-tezrāf] (تَدَكَّرٌ [tezkār] vezninde)

Göz yaşı peyāpey akmak ma'nāsıdır; yukālu: ذَرَفَ الدَّمْعُ ذَرَفًا وَذَرَفَانًا وَذُرُوفًا وَذَرِيفًا: إِذَا سَالَ ذَرَفَتْ: ذَرَفَتْ إِذَا سَالَ عَيْنُهُ إِذَا سَالَ دَمْعُهَا Ve göz yaşını peyāpey akıtmak ma'nāsına olmakla lāzım ve müte'addī olur; yukālu: ذَرَفَتْ عَيْنُهُ دَمْعَهَا إِذَا أَسْأَلَتْهُ

الْمَذْرُوفُ [el-mezrūf] ve

الدَّرِيفُ [ez-zerīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Gözden seyelān eden yaşa denir.

الْمَذَارِيفُ [el-mezārīf] (mīm'in fethiyle) Mecārī-i dümū'a denir; müfredi مَذْرَفٌ [mizref]tir, yukālu: سَأَلَتْ مَذَارِيفَ عَيْنِهِ أَي مَدَامِعَهَا

الدَّرْفَانُ [ez-zerefān] (fetehtla) Fersiz yapça yapça yürümek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: هُوَ يَذْرَفُ ذَرَفَانًا أَي يَمْشِي ضَعِيفًا

التَّدْرِيفُ [et-tezrīf] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) ve

التَّدْرَافُ [et-tezrāf] (tā'nın fethiyle) ve

التَّدْرِيفَةُ [et-tezrifet] (تَبْصِرَةٌ [tebşiret] vezninde) Bir adam gözden muttasıl yaş dökme ma'nāsıdır; yukālu: ذَرَفَ فُلَانٌ دَمْعَهُ: تَذْرِيفًا وَتَدْرَافًا وَتَدْرِيفَةً إِذَا صَبَّهُ ذَرَفَ عَلَى الْمَاءَةِ أَي زَادَ

Bunda ta'ḍiye ile de cā'izdir. Kāle'ş-şārih ve fī hadīsi 'Alī kerremallāhu vechehu: "هَذَا أَنَا الْآنَ قَدْ ذَرَفْتُ عَلَى الْحَمْسِينَ" أَي زِدْتُ Ve bir adamı ölümcül eylemek ma'nāsınadır; yukālu: ذَرَفَ فَلَانًا الْمَوْتَ إِذَا أَشْرَفَ بِهِ عَلَيْهِ yukālu:

[ذ ف]

الدُّعَافُ [ez-zu'āf] (غُرَابٌ [gurāb] vezninde) Ağuya denir, سَمٌّ [semm] ma'nāsına, 'alā-kavlin der-sā'at helāk eden ağuya denir; cem'i دُعَفٌ [zu'uf]tır, كُتُبٌ [kutub] vezninde. Ve çabuk ölüme denir; yukālu: مَوْتُ دُعَافٍ أَي ذُوَافٍ ذُعَافٌ أَي ذُوَافٍ

الدُّعْفُ [ez-zāf] (سَعْفٌ [sa'f] vezninde) Bu dahi ağuya yāhūd fi'l-hāl helāk eden ağuya denir; ve yukālu: حَيَّةٌ دُعْفٌ اللَّعَابِ أَي سَرِيعةٌ أَي القَتْلِ Ve

دَعْفٌ [za'f] Masdar olur, bir kimseye zehr içirmek ma'nāsına; yukālu: دَعَفَهُ دَعْفًا مِن: أَيْ سَقَى الدُّعَافَ إِثَاءَهُ

الْمُدْعُوفُ [el-meẓ'ūf] Zehr katılmış nesneye denir; yukālu: طَعَامٌ مُدْعُوفٌ إِذَا جُعِلَ فِيهِ الدُّعَافُ

الدُّعْفَانُ [ez-ze'afān] (feteḥātla) Ölmek ma'nāsınadır; yukālu: دَعَفَ الرَّجُلُ وَدَعَفَ دَعْفَانًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالثَّلَاثِ إِذَا مَاتَ

الْإِدْعَافُ [el-iẓ'āf] (hemzenin kesriyle) Çabuk katl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَدْعَفَ فَلَانًا إِذَا قَتَلَهُ سَرِيعةً

الْمُدْعِفُ [el-muẓ'if] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Çabuk öldürücü demektir; yukālu: مَوْتُ مُدْعِفٌ مُبَالغةً

الْإِنْدِعَافُ [el-inzi'āf] Soluk kesilip yürek dövünmek ma'nāsınadır; yukālu: عَدَا فَاذْعَفَ أَي انْتَهَرَ وَانْقَطَعَ فُوَادُهُ

[ذ ع ل ف]

الدُّعْلَفَةُ [ez-za'lefet] (دَاخِرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Bir adamı beyābānda yāhūd bir tarik-i dālede azdırıp telef ve helāk eyle-

mek ma'nāsınadır; yukālu: دَعْلَفَهُ إِذَا طَوَّحَ بِهِ وَأَهْلَكَهُ

[ذ ف]

الدُّفُّ [ez-zeff] (zāl'ın fethi ve fā'nın teşdidiiyle) ve

الدُّفَافُ [ez-zifāf] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) ve

الدُّفْفُ [ez-zefef] (fethateynle) Mecerūhu çabuk katl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: ذَفَّ عَلَى الْجَرِيحِ ذَفًّا وَذِفَافًا وَذَفْفًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Ve bir işte çabuk deprenmek ma'nāsınadır; yukālu: ذَفَّ فِي الْأَمْرِ إِذَا أَسْرَعَ Ve tā'ün ve sār'ir yara adamı çabuk alıp gitmek ma'nāsınadır; yukālu: ذَفَّهُ الطَّاعُونَ ذَفًّا Ve مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَهْلَكَهُ وَحَيًّا

ذُفٌّ [zef] Koyuna denir, شَاةٌ [ṣāt] ma'nāsına. Ve bir nesne tüleğe gelip kolayını bulmak ma'nāsınadır; tekülü: حَذَّ مَا ذُفَّ لَكَ لَعْنَةٌ فِي الدَّالِ

الدُّفَافُ [ez-zefāf] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Ma'nā-yı evvelden ismdir, mecerūhun çabuk katl olunmasına denir.

الدُّوَيْفُ [ez-zefif] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Çabuk helāk eden 'arızaya denir; yukālu: طَاعُونَ ذُوَيْفٌ أَي وَحِيٌّ مُجْهَرٌ Ve طَاعُونَ ذُوَيْفٌ أَي وَحِيٌّ مُجْهَرٌ خَفِيْفٌ ذُوَيْفٌ أَي سَرِيْعٌ Ve bi-nefsihi ser' ve çabuk olana yāhūd yer yüzünde seyr ve cevalānda çabuk olan sınıfına denir.

الدُّفَافُ [ez-zufāf] (غُرَابٌ [gurāb] vezninde) Bu dahi حُفَافٌ [ḥufāf] lafzına itbā' olur; yukālu: حُفَافٌ ذُوَافٌ

الدُّفَافُ [ez-zifāf] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) ve

الدُّفَافُ [ez-zufāf] (غُرَابٌ [gurāb] vezninde) Semm-i kātile denir. Ve azca suya yāhūd yaşartıya denir, بَلَّلٌ [belel] ma'nāsına. Cem'i ذُفْفٌ [zufuf]tır, كُتُبٌ [kutub] vezninde. Ve

ذَفَافٌ [zifāf] [kitāb] [vezninde] İşle-
yecek nesneye denir; yukālu: مَا فِيهِ ذَفَافٌ أَيُّ
لَيْسَ بِهِ مُتَعَلِّقٌ يَتَعَلَّقُ بِهِ

الْإِذْفَافُ [el-izfāf] (hemzenin kesriyle) ve
الْمُذَفَّافَةُ [el-muzāffet] [مُفَاعَلَةٌ] [mufā'alet]
vezninde) Mecrūhu çabuk katl eylemek
ma'nāsınadır; yukālu: أَذَفَّهُ وَذَفَّاهُ إِذَا أُجْهَرَ عَلَيْهِ

الْتَذْفِيفُ [et-tezfif] ve

الذَّفْذَفَةُ [ez-zefzefet] زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vez-
ninde) إِذْفَافٌ [izfāf] ma'nāsınadır. Ve

تَذْفِيفٌ [tezfif] Tahfif ma'nāsınadır; tekülü:
ذَفَّفَ جِهَازَ رَاحِلَتِكَ أَيُّ خَفَّفَ Ve

ذَفْذَفَةٌ [zefzefet] فَذْفَذَةٌ [fezfzet] gibi salına-
rak yüremek ma'nāsınadır; yukālu: ذَفَّفَ
الرَّجُلُ إِذَا تَبَحَّثَرَ

الْإِسْتِذْفَافُ [el-istizfāf] Bir nesnenin kola-
yını bulmak ma'nāsınadır; tekülü: خُذْ مَا
سَهَّلَ Ve bir iş hâzır ve istidzāf lek أَيُّ مَا أَمَكْنَ وَسَهَّلَ
müteheyyi' olmak ma'nāsınadır; yukālu:
إِسْتَذَفَ أَمْرُنَا إِذَا تَهَيَّأَ

الذَّفُوفُ [ez-Zefūf] [شَبُورٌ] [şabūr] veznin-
de) Nu'mān b. Munzir nām emīrin feresi
ismidir.

الذَّفَافُ [ez-zifāf] [كِتَابٌ] [kitāb] ve سَحَابٌ
[sehāb] vezninde) Şey-i kalīle denir;
yukālu: مَا دَاقَ ذِفَافًا أَيُّ شَيْئًا

الْمُذَفَّفُ [el-muzeffef] [مُعْظَمٌ] [mu'azzam]
vezninde) Serī' ve hafif nesneye denir;
yukālu: سَهَّمْ مُذَفَّفَ أَيُّ سَرِيعَ خَفِيفٌ

[ذ ل ف]

الذَّلْفُ [ez-zelef] (fethateynle) Burun küçük
ve ucu düz yastım olmak ma'nāsınadır;
'alā-kavlin küçük ve incerek olmak yāhūd
pek söbü ve yoğun olmayarak kalınca ve
ucu düzce olmak ma'nāsınadır; yukālu:
ذَلَفَ الرَّجُلُ وَالْأَنْفُ ذَلْفًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَعُرَ أَنْفُهُ

وَاسْتَوَتْ أَرْبَتُهُ أَوْ هُوَ صَعْرُهُ فِي دِقَّةٍ أَوْ غَلْظٍ وَاسْتَوَاءٌ فِي
طَرَفِهِ لَيْسَ بِحَدِّ غَلِيبِ

الْأَذْلَفُ [el-ezlef] Vasfır, sıfat-ı mezküre
üzere olan buruna ve sāhibine denir; ذَلْفَاءُ
[zalfā'] mü'ennesidir. Cem'i ذُلْفٌ [zulf]tür
zāl'ın zammıyla. Ve

ذَلْفَاءُ [Zelfā'] Esmā-i nisvāndandır.

[ذ و ف]

الذَّوْفُ [ez-zevf] [خَوْفٌ] [ħavf] veznin-
de) Apışı ayırıp adımlarını sıkça atarak
āhestece yürümek ma'nāsınadır; yukālu:
ذَافَ الرَّجُلُ يَذُوفُ ذَوْفًا إِذَا مَسَى فِي تَقَارُبٍ وَتَفْحُجٍ
الذُّوفَانُ [ez-zūfān] (zāl'ın zammıyla) Zehre
denir, سَمٌّ [semm] ma'nāsına.

[ذ ه ف]

الذَّاهِفَةُ [ez-zāhifet] دَاهِفَةٌ [dāhifet] vezninde
ve mürādifidir.

[ذ ي ف]

الذَّيْفَانُ [ez-zeyfān] (zāl'ın fethi ve kes-
ri ve fethātla) Semm-i kātīle denir.
Ve ذَيْفَانٌ [lu'ābu'z-zeyfān] “ذ،أ،ف”
māddesinde zikr olundu.

﴿يَوْمَ تَرْجُفُ الرَّاجِفَةُ تَتَّبِعُهَا الرَّادِفَةُ﴾ kerimesinde vāki'dir, murād nefha-i sūr-ı evveldir ki onunla cümle-i mahlūkāt mazhar-ı sadme-i memāt olurlar. Ve رَادِفَةٌ [rādifet] ten murād nefha-i sāniyedir ki onunla cemī'-i emvāt hā'iz-i bülga-i hayāt olurlar.

الرَّجَافُ [er-reccāf] (سَدَادٌ [şeddād] vezninde) Deryāya itlāk olunur, ıztırāb eylediği için. Ve yevm-i kıyāmete itlāk olunur. Ve köprüye itlāk olunur, جِسْرٌ [cisr] ma'nāsına. Şārih bu nüshayı tasvīb ve الْحَشْرُ nüshasını tahti'e eylemiştir. Lākin mü'ellif الْقِيَامَةَ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ unvānıyla sebt eylemekle kıyāmet üzere ma'tūf olmak muhtemeldir, zīrā köprüye رَجَافٌ [reccāf] itlākı pek mülāyim değildir, meğer ağaçtan kurulmuş ince ve mütezilzil köprü demek ola. Ve

رَجَافٌ [reccāf] Bir gūne yürüyüşe denir ki çalkanarak yürüyüş olacaktır.

الرَّاجِفُ [er-rācif] Titreyici hummāya denir ki sıtma ta'bir olunur.

[رح ف]

الرِّجَافُ [el-irhāf] (hā-yı mühmele ile اِرْجَافٌ [ircāf] vezninde) Bıçak ve kılıç makülesini bilemek ma'nāsınadır, gūyā ki hā' hā'dan mübeddeldir; yukālu: اِرْحَفُ الرَّجُلُ إِذَا حَدَدَ سِكِّينًا وَنَحَوَهُ

[رخ ف]

الرَّخْفُ [er-raḥf] (rā'nın fethi ve hā-yı mu'cemenin sükūnuyla) Yufka kaymağa yāhūd gevşekçe tutmuş kaymağa denir; رَخْفَةٌ [raḥfet] dahi denir. Cem'i رِخَافٌ [riḥāf] gelir rā'nın kesriyle; tekūlu: اَتَانَا وَرِخْفٌ وَرَخْفَةٌ أَي زُبْدٌ رَقِيقٌ أَوْ مُسْتَوِخٌ

رَخْفٌ [raḥf] Bir gūne boyaya denir; yukālu: صَبَغَهُ بِرِخْفٍ وَهُوَ صَرَبٌ مِنَ الصَّبْغِ **الرَّخْفَةُ** [er-raḥfet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde)

رَخْفٌ [raḥf] ma'nāsınadır. Ve zikri ātī رَخَافَةٌ [reḥāfet] ten ism olur, hamurun sıvıklığına ve gevşekliğine denir; rā'nın zammıyla da lügattır. Ve küfegi taşına şebīh bir gūne gevşek ve hafif taşta denir; 'ilm-i lügatta sāhib-i itkān olan zevātın dest-i hatlarından böylece menkūldür. Ve 'inde'l-ba'z saksıya şebīh bir gūne gevşek ve hafif taştır; cem'i رَخَافٌ [reḥāf] gelir rā'nın fetihiyle. Ve yufka ve sıvık çamura da denir; yukālu: صَارَ الْمَاءُ رَخْفَةً أَي طِينًا رَقِيقًا

الرَّوْحُفُ [er-raḥf] (rā'nın fethi ve hā'nın sükūnuyla) ve

الرَّهْخَفُ [er-reḥaf] (fethateynle) ve

الرَّهْخَافَةُ [er-reḥāfet] (لَطَافَةٌ [leṭāfet] vezninde) Hamur sıvık ve gevşek olmak ma'nāsınadır; yukālu: رَخَفَ الْعَجِينُ وَرَخَفَ وَرَخَفَ رَخْفًا وَرَخَفًا وَرَخَافَةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالرَّابِعِ وَالْخَامِسِ إِذَا اسْتَوَخَى

رَخْفٌ [reḥaf] (fethateynle) رَخْفَةٌ [raḥfet] gibi bu ma'nādan ism olur, hamurun gevşekliğine denir.

الرِّرْخَافُ [el-irḥāf] (hemzenin kesriyle) Hamuru gevşek düşürmek ma'nāsınadır; tekūlu: اِرْحَفْتُ الْعَجِينَ إِذَا جَعَلْتَهُ مُسْتَوِخًا Ve hamuru sıvık ve sulu eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: اِرْحَفْتُ الْعَجِينَ إِذَا أَكْثَرْتَ مَاءَهُ

الرَّخِيفَةُ [er-reḥīfet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Gevşek hamura denir; yukālu: عَجِينَةٌ رَخِيفَةٌ أَي مُسْتَوِخِيَةٌ

[رد ف]

الرِّدْفُ [er-ridf] (rā'nın kesriyle) Rākibin ensesine binen adama denir; yukālu: هُوَ رِدْفُهُ أَي رَاكِبٌ خَلْفَهُ Ve mutlakan bir şey'e tābi' ve peyrev olana itlāk olunur; yukālu: هُوَ رِدْفُهُ أَي تَابِعٌ لَهُ

رِدْفٌ [Ridf] Nesr-i vāki' nām süret-i fele-

kiyyeye karīb bir kevkebin ismidir. Ve bir iş zımında olan tebi'a ve mazlemeye itlāk olunur; yukālu: هَذَا أَمْرٌ لَيْسَ لَهُ رِدْفٌ أَي: Bunda fethateynle de cā'izdir. Ve

رِدْفٌ [Ridf] bir dağın adıdır. Ve leyl ve nehāra رِدْفَانِ [ridfān] ve her birine bi'n-nisbe رِدْفٌ [ridf] itlāk olunur; tekūlu: لَا أَفْعَلُهُ رِدْفُ الْمَلِكِ Ve ذَلِكَ مَا تَعَاَقَبَ الرِّدْفَانِ أَي اللَّيْلُ وَالنَّهَارُ [ridfu'l-melik] Zamān-ı Cāhiliyye'de mülükün vezīri makāmında olan kimseye denir idi ki 'ādetleri üzere dā'imā meclis-i şāhīde pādīşāhın sağ cānibinde ku'ūd ve pādīşāh bāde nūş eyledikte 'akibinde o nūş eder idi. Ve pādīşāh sefere gittikte kā'im-i makāmı olur idi; cem'i اَرْدَافٌ [erdāf]tır; yukālu: هُوَ مِنَ الرّوَادِفِ وَلَيْسَ مِنَ الأَرْدَافِ أَي: مِنَ الأَثْبَاعِ وَلَيْسَ مِنَ الذِّبْنِ يَجْلِسُونَ عَنِ الْمَلِكِ Ve وَيَشْرَبُونَ بَعْدَهُ وَيَحْلُقُونَهُ إِذَا عَزَا وَهُمْ الوُزَرَءُ

رِدْفٌ [ridf] 'Arūziyyūn 'örfünde şi'rde şol harf-i sākine denir ki harf-i medd ü līnden olup revī harfinden evvel vāki'e ola ve kendisiyle harf-i revī beyninde harf-i āher olmaya; meselā البَالِي kelimesinde vāki'e elif ve مَشِيْبٌ kelimesinde yā ve سُرْحُوْبٌ kelimesinde vāv ve رَمِيْنَا kelimesinde yā ve صُوْبٌ kelimesinde vāv gibi. Ve şol رِدْفَانِ [ridfān] ki tesniye bünyesiyledir, Lebīd'in bir sefine vāfında inşād eylediği işbu "فَالنَّامُ طَابِقُهَا الْقَدِيمُ فَأَضْبَحَتْ || مَا إِنْ يَفْوَمُ دَرَاهَا رِدْفَانِ" beytinde vāki'dir, murād sefinenin kışcında olan iki mellāhtır. طَابِقٌ [ṭābiq] geminin dümenine denir. Ve Cerīr nām şā'irinin işbu: مِنْهُمْ عُنَيْبَةُ وَالْمُجَلُّ وَقَعْنَتْ || وَالْحَنَّسَانُ وَمِنْهُمْ" beytinde vāki'e رِدْفَانِ [Ridfān]dan murād 'Attāb b. Heremī nām kimsenin oğulları Ḳays ile 'Avf'tır yāhūd Mālik b. Nuveyre ile Benū Rebāh b. Yerbū'dan bir şahs-ı dīgerdir.

رِدْفٌ [er-redīf] [emīr] vezninde) رِدْفٌ [ridf] ile ma'nā-yı evvelde mürādiftir; yukālu: هُوَ رِدْفُهُ وَرِدْفُهُ أَي رَاكِبٌ خَلْفَهُ Ve nesri vāki'e karīb رِدْفٌ [Ridf]ten başka bir kevkeb adıdır. Ve şol kevkebe itlāk olunur ki rakībi olan kevkeb magribden gurūb edince kendisi maşrıktan tulū'e eyleye. Kezālik tāli'e nāzır olan kevkebe itlāk olunur ki evvelin 'aksi olur. Ve şol kimseye denir ki kumarcıların birisi yāhūd ikisi fā'iz olduktan sonra o dahi sehmini getirip aralığa sokulmak kaydında ola.

الرّمُوتِدِفُ [el-murteḍif] [murteḍib] vezninde) ve

الرّودَافِي [er-rudāfā] [ḥubārā] vezninde) Bunlar da rākibin ardına binen adama denir. Ve

رُدَافِي [rudāfā] رِدْفِي [redīf] lafzından cem' olur, حُدَاةٌ [ḥudāt] ve اَعْوَانٌ [a'vān] ma'nalarına. حُدَاةٌ [ḥudāt] فَضَاةٌ [ḳuḍāt] vezninde حَادِي [hādī]nin cem'idir ki nagamātla deve sürücüsüne denir; göçlerin enselerini aldıkları için itlāk olunur; yukālu: أَيْنَ لَهُ رُدَافِي أَي اَعْوَانٌ Ve رُدَافِي أَي حُدَاةٌ الطَّعْنِ جاؤوا رُدَافِي أَي: يَتَّبِعُ بَعْضُهُمْ بَعْضًا

الرّيدَافِ [er-ridāf] [kitāb] vezninde) Rākib ardında redif binecek yere denir.

الرّودَافَةُ [er-redāfet] [kerāmet] vezninde) Pādīşāha رِدْفٌ [ridf] olmağa denir, خِلَافَةٌ [ḫilāfet] gibi; yukālu: لَهُ الرّودَافَةُ مِثْلُ الوُزَارَةِ Ke-mā zukire.

الرّردَفِي [er-redfā] [sekrā] vezninde) Şol koyuna ve keçiye denir ki sārileri doğurduktan sonra harīf yāhūd sayf eyyāmında doğuralar.

الرّروَادِفِ [er-revādif] Hurmā ağacının be-

deninden biten şahlara denir. Ve bedenin şahmında olan yol yol uzun yivlere denir; müfredi رَادِفَةٌ [rādifet]tir ve İbn 'Abbād'dan رَادُوفٌ [rādūf] olduğu dahi menküldür, رَاكُوبٌ [rākūb] gibi.

الرَّذْفُ [er-redf] (rā'nın fethiyle) Tābi' olmak ma'nāsınadır; yukālu: رَذْفُهُ وَرَذْفُهُ رَذْفًا مِنْ رَذْفِهِ وَرَذْفُهُ الرَّابِعُ وَالْأَوَّلُ إِذَا تَبِعَهُ Ve birbirinin ardınca zuhūr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَذِفَتْ السُّجُومُ إِذَا تَوَالَتْ

الْإِرْدَافُ [el-irdāf] (hemzenin kesriyle) Bu dahi tābi' olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَرَذَفَهُ إِذَا تَبِعَهُ Ve bir adamı rākibin ensesine bindirmek ma'nāsınadır; tekülü: أَرَذَفْتُهُ مَعَهُ Ve dābbe kısmı رَذِيفٌ [redif] i hāmil olmak ya'nī ensesine adam bindirmeğe mütehammil yā kā'il olmak ma'nāsınadır. Bunda lügat-ı 'Āliye مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet]tendir, ke-mā se-yuzkeru.

الْمُرَادَفَةُ [el-murādefet] [مُفَاعَلَةٌ] [mufā'alet] vezninde) Pādişaha رَذْفٌ [ridf] olmak ma'nāsınadır ki zikr olundu; yukālu: مُرَادَفَةُ الْجَرَادِ Ve رَادَفَ الْمُلُوكَ إِذَا كَانَ رِذْفًا لَهُمْ [murādefetu'l-erād] erkek çekirge dişiyeye ve onlara da sālīs binişmek ma'nāsınadır; yukālu: الْجَرَادُ رَادَفُوا إِذَا رَكِبَ الذَّكَرُ عَلَى الْأُنثَى Ve dābbe redif bindirmeğe mütehammil yāhūd kā'il olmak ma'nāsınadır; yukālu: دَابَّةٌ لَا تُرَادِفُ وَلَا تُرَدِفُ كَمَا ذَكَرَ وَهِيَ قَلِيلَةٌ أَوْ مُؤَلَّدَةٌ أَيْ لَا تُحْمَلُ رَدِيفًا

الْإِرْتِدَافُ [el-irtidāf] [إِفْتِعَالٌ] [ifti'āl] vezninde) Rākibe redif olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِرْتَدَفَهُ بِمَعْنَى رَذْفِهِ Ve bir adamın ardından yetişip 'unf ve şiddetle tutmak ma'nāsınadır; yukālu: إِرْتَدَفَ الْعَدُوَّ إِذَا أَخَذَهُ مِنْ وَرَائِهِ أَخْذًا

الْإِسْتِرْدَافُ [el-istirdāf] Rākible artlaşmak istemek ma'nāsınadır; yukālu: اسْتِرْدَفَهُ إِذَا

سَأَلَهُ أَنْ يُرَدِفَهُ

التَّرَادُفُ [et-terāduf] [تَفَاعُلٌ] [tefā'ul] vezninde) Yardımlaşmak ma'nāsınadır; yukālu: تَرَادَفَ الْعُلَامَانُ إِذَا تَنَاقَحَا Ve oğlanlar değişik çalmak ma'nāsınadır; yukālu: تَرَادَفَ إِذَا تَتَابَعَا Ve bir şey'in esmā-i müte'addidesi olmak ma'nāsınadır. Bu ma'nāda lügat-ı müvellededir.

Mütercim der ki bu münasebetle Suyūfī'nin *Muzhir*'de sebt eylediği işbu makāle bu makāma terceme olarak nakli revā görüldü: Ma'lūm ola ki bir lafz-ı mu'ayyenin medlülü ve mevzū'un-lehi olan ma'nā gāhī vāhid ve gāhī müte'addid olur. Müte'addid olduğu sürette o lafza mecmū'-ı ma'nālara nisbet-i müşterek ve her bir ma'nāya nisbet-i mücmel itlāk olunur. Ve müte'addid olan ma'nālar meyānında tebāyün olursa عَيْنُ الشَّمْسِ [aynu's-şems] ve عَيْنُ الْإِنْسَانِ [aynu'l-insān] gibi yāhūd tezādd olursa جَوْنٌ [cevn] gibi ki esved ve ebyaza itlāk olunur, o lafzlara zıdd itlāk olunur. Ve lafzının mevzū'un-lehi olan ma'nā vāhid olduğu sürette gāhī bir lafz-ı āher dahi bi-'aynihi o ma'nāya mevzū' olur لَيْثٌ [leys] ve أَسَدٌ [esed] gibi ki arslana delālet ederler, pes o lafzlara müterādifān derler. Ve bazıları elfāz-ı müterādifeyi re'sen inkār eylediler, belki müterādifān zann eyledikleri fi'l-hakīka mütebāyināndır, zīrā lafzın biri zāta ve biri sıfata yāhūd sıfatın sıfatına delālet ederler dediler, سَيْفٌ [seyf] ve صَارِمٌ [şārim] gibi.

الْمُتَرَادِفُ [el-muterādif] (ism-i fā'il bünye-siyle) 'Arūziyyūn ıstilāhında şol kāfiyeye denir ki āhirinde iki sākin müctemi' ola,

فَاعِلَانٍ ve مُتَّفَاعِلَانٍ gibi.

رَدْفَانُ [Redefān] (fetehtāla) Bir mevzi adıdır.

رِدْفَةٌ [Ridfet] (rā'nın kesriyle) Bir mevzi adıdır.

[ر ز ف]

الرَّزِيفُ [er-rezif] (zāy-ı mu'ceme ile **أَزِيفُ** [eziz] vezninde) Deve böğürmek ma'nāsınadır; yukālu: الرَّزِفُ الْجَمَلُ رَزِيفًا إِذَا رَزَفَ Ve deve sür'atle yelmek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا رَزَفَتِ النَّاقَةُ إِذَا رَزَفَ Ve bir nesne gelip çatmak ma'nāsınadır; yukālu: رَزَفَ الْأَمْرُ إِذَا دَنَا Ve ileri geçmek ma'nāsınadır; yukālu: رَزَفَ إِلَيْهِ Ve korkudan nāşī sür'atle gitmek ma'nāsınadır; yukālu: رَزَفَ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ مِنْ فَرَسٍ

الْإِرْزَافُ [el-irzāf] (hemzenin kesriyle) Bu dahi deve böğürmek ma'nāsınadır; yukālu: أَرَزَفَ الْجَمَلُ بِمَعْنَى رَزَفَ Ve deveyi sür'atle yeldirmek ma'nāsınadır; tekūlu: أَرَزَفْتُ النَّاقَةَ إِذَا أَسْرَعَتْهَا وَخَبَّبْتُهَا أَرَزَفَ إِلَيْهِ إِذَا تَقَدَّمَ Ve bir adama korku vermekle muztarib eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَرَزَفَ فُلَانًا إِذَا أَرَجَفَهُ Ve bir nesneden korkmakla sür'at ve şitābla gitmek ma'nāsınadır; yukālu: أَرَزَفَ الرَّجُلُ إِذَا اسْتَوْحَشَ وَأَسْرَعَ فَرَعًا Ve şeb-hün ve hezimet makülesi hālâtta acele ve şitāb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَرَزَفُوا عَلَيَّ بِنَاءِ الْمَجْهُولِ أَيِ أَعْجَلُوا فِي هَزِيمَةٍ وَنَحَوَهَا

التَّرْزِيفُ [et-terzif] Bu dahi deve böğürmek ma'nāsınadır; yukālu: رَزَفَ الْجَمَلُ إِذَا عَجَّ Ve takaddüm eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَزَفَ إِلَيْهِ إِذَا تَقَدَّمَ

الرَّرْزُوفُ [er-rezūf] (şabūr) [şabūr] vezninde) Ayakları uzun ve adımları geniş olan

nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ رَزُوفٌ أَيِ طَوِيلَةٌ الرَّجْلَيْنِ وَاسِعَةُ الْخَطْوِ

الرَّرْزَفَاتُ [er-rezefāt] (fetehtāla) Bir yerin kurbünde olan mevzī'e denir; yukālu: رَزَفَةٌ رَزَفَتْ رَزَفَاتٌ بَلَدٌ كَذَا أَيِ مَا دَنَا مِنْهُ [re-zefet]tir. Ve işbu "ر.ز.ف" māddesinin mecmū'unda zāy-ı mu'cemenin takdīmīyle de lügattır.

[ر س ف]

الرَّرْسُفُ [er-resf] (rā'nın fethi ve sīn'in sükūnuyla) ve

الرَّرْسِيفُ [er-resif] (rā'nın fethiyle) ve

الرَّرْسَفَانُ [er-resefān] (fetehtāla) Ayağı bukağılı gibi yürümek ma'nāsınadır; yukālu: رَسَفَ الرَّجُلُ رَسْفًا وَرَسْفًا وَرَسْفَانًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا مَشَى مَشْيَ الْمُقَيِّدِ

الرَّرْسَافُ [el-irsāf] (hemzenin kesriyle) Deveyi ayağı bağlı olarak öteye kovmak ma'nāsınadır; yukālu: أَرَسَفَ الْإِبِلَ إِذَا طَرَدَهَا مُقَيِّدَةً

أُرْسُوفُ [Ursūf] (hemzenin zammıyla) Sāhil-i Baḥr-i Şām'da bir belde adıdır.

الرَّرْسِفَافُ [el-irtisfāf] [ikfihrār] (ikfihrār) vezninde) Yükeşe ağmak ma'nāsınadır; yukālu: إِرْتَسَفَ الشَّيْءُ إِذَا ارْتَفَعَ

[ر ش ف]

الرَّرْشَفُ [er-reşef] (fethateynle) Havuzda kalan azca suya denir; yukālu: مَا بَقِيَ فِي الْحَوْضِ إِلَّا رَشْفٌ أَيِ مَاءٌ قَلِيلٌ يَبْقَى فِيهِ Ve devenin süzüp sorarak içtiği suyun yüzüne denir.

الرَّرْشِيفُ [er-reşif] (emīr) vezninde) Suyu dudakları ile çekip içmeğe denir.

الرَّرْشَفُ [er-reşf] (rā'nın fethiyle) Suyu sorup emerek içmek ma'nāsınadır; yukālu: رَشَفَ الْمَاءَ وَرَشِفَهُ رَشْفًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي وَالرَّابِعِ "الرَّرْشَفُ أَنْقَعُ" Ve minhu'l-meselu: "الرَّرْشَفُ أَنْقَعُ"

Ya'nī "Suyu az az içmek susuzluğu teskîn eylemekte pek mü'essirdir." Kanā'at ve iktifāya terğib mevki'inde irād olunur.

الإِزْتِشَافُ [el-irtişāf] ve

التَّرْشُفُ [et-tereşşuf] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) ve

الْإِرْشَافُ [el-irşāf] (hemzenin kesriyle) ve

التَّرْشِيفُ [et-terşif] Bunlar da suyu sorarak içmek ma'nāsınadır; yukālu: اِزْتَشَفَ الْمَاءَ اِزْتَشَفَ اِزْتَشَفَ وَتَرَشَفَهُ وَأَرَشَفَهُ وَرَشَفَهُ بِمَعْنَى رَشَفَهُ

الرَّشُوفُ [er-reşūf] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Ağzının rāyihası hoş hatuna denir ki dudakları رَشَفَ [reşf] olunmağa lāyıktır; yukālu: اِمْرَأَةٌ رَشُوفٌ أَي الطَّيْبَةُ الْفَمِ Ve ferici kuru karıya denir ki zekeri emip sorar olur; yukālu: اِمْرَأَةٌ رَشُوفٌ أَي الْيَابِسَةُ الْفَرْجِ Ve dudaklarıyla otlayan nākaya itlāk olunur; yukālu: نَاقَةٌ رَشُوفٌ أَي تَأْكُلُ بِمِشْفَرِهَا

[ر ص ف]

الرِّصْفَةُ [er-reşafet] (fetehtāla) رَصَفَ [reşaf] lafzının müfredidir, birbirine yanaşı döşenmiş kaldırım taşlarına denir ki su akıntısına ve sel uğrağı yerlere döşerler, yol olmak için; yukālu: جَرَى الْمَاءُ عَلَى الرِّصْفِ أَي جَرَى الْحِجَارَةُ الْمُرْصُوفِ بَعْضُهَا إِلَى بَعْضٍ فِي مَسِيلٍ

رَصَفَةٌ [reşafet] [rişāf] lafzından müfred olur, okun temren geçecek yerinden yukarıcaya sarılan sinire denir; yukālu: شَدَّ سَهْمَهُ رَصَفَةً وَهِيَ الْعَقَبُ الَّذِي يُلَوَّى فَوْقَ الرُّعْظِ

الرُّصَافَةُ [er-ruşāfet] (ثُمَّامَةٌ [şumāmet] vezninde) ve

الرُّصُوفَةُ [er-rusūfet] (rā'nın zammıyla) Bunlar da okun temren geçecek yerinden yukarıca sarılan sinire denir.

الرَّصْفُ [er-raşf] (وَصَفٌ [vaşf] vezninde) Bir mahalle kaldırım döşemek ma'nāsınadır; yukālu: رَصَفَ الْحِجَارَةَ فِي

مَسِيلِ الْمَاءِ رَصَفًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا صَمَّ بَعْضُهَا إِلَى بَعْضٍ Ve okun temren geçecek yerine sinir sarmak ma'nāsınadır; yukālu: رَصَفَ السَّهْمِ إِذَا شَدَّ عَلَى رُعْظِهِ رَصَفَةً rükū'da ayaklarını birbirine yanaştırmak ma'nāsına isti'māl-i şer'îdir; yukālu: رَصَفَ الْمُضَلَّى قَدَمَيْهِ إِذَا صَمَّ إِحْدَاهُمَا إِلَى الْأُخْرَى Ve bir nesne bir şeye lāyık ve muvāfik olmak ma'nāsına müsta'meldir; tekūlu: هَذَا أَمْرٌ لَا يَرِضُفُ بِكَ أَي لَا يَلِيْقُ

الْمَرْصُوفَةُ [el-merşūfet] Şol 'avrete denir ki ferici pek küçük olmakla isāli mümkün olmaya, 'alā-kavlin ferici pey zayıyık olanına denir; yukālu: اِمْرَأَةٌ مَرْصُوفَةٌ أَي الصَّغِيرَةُ الْهَيْئَةَ لَا يَصِلُ إِلَيْهَا الرَّجُلُ أَوْ الضَّيِّقُتُهَا

الرُّوْصُوفُ [er-reşūf] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) ve

الرَّوْصَفَاءُ [er-raşfā'] (حَمْرَاءُ [hamrā'] vezninde) مَرْصُوفَةٌ [merşūfet] ma'nāsınadır.

الْمِرْصَافَةُ [el-mirşāfet] (mīm'in kesriyle) Çekice denir, مِطْرَقَةٌ [miṭraqat] ma'nāsına.

الرَّوْصَافَةُ [er-reşāfet] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) Bir nesne metin ve muhkem olmak ma'nāsınadır; yukālu: رَصَفَ الشَّيْءُ رِصَافَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا أَحْكَمَ

الرَّوْصِيفُ [er-reşif] [reşāfet]ten vastır, metin ve muhkem nesneye denir; yukālu: Ve bir kimseye عَمَلٌ رِصِيفٌ أَي بَيِّنُ الرِّصَافَةِ مُحْكَمٌ 'amelinde mu'arız olan ya'nī onun işlediği gibi işler olan adama itlāk olunur, رَصَفَةً [raşfet] ma'nāsındandır; yukālu: هُوَ رِصِيفُهُ هُوَ رِصِيفُهُ أَي يَعَارِضُهُ فِي عَمَلِهِ Ve bir nesne ile yāhūd bir kimse ile dā'imî ülfet eden adama denir ki kaldırım taşı gibi ona muttasıldır; yukālu: هُوَ رِصِيفُهُ أَي يَأْلَفُهُ وَلَا يَنْفَارِقُهُ

الرُّوْصَافَةُ [er-Ruşāfet] (كُنَاسَةٌ [kunāset] vezninde) Şām ülkesinde bir belde adıdır; muhaddisinden Ebū Menī' Ubeydullāh

İbn Ebi Ziyād ve hafidi Haccāc er-Ruṣāfi oradandır. Ve Bağdād'da bir mahalle adıdır; muhaddisinden Muḥammed b. Bekkār ve Ca'fer b. Muḥammed b. 'Alī er-Ruṣāfi oradandır. Ve Başra eyāletinde bir belde-dir; a'lāmdan Muḥammed b. 'Abdullāh b. Aḥmed ve Ebu'l-Kāsim Muḥsin b. 'Alī oradandır. Ve Endelus'te bir belde adıdır; muhaddisinden Yūsuf b. Mes'ūd ve Muḥammed b. 'Abdullāh b. Ḍayfūn oradandır. Ve Vāsiṭ kazāsında bir karye adıdır; muhaddisinden Ḥasen b. 'Abdulmecīd oradandır. Ve Neysābūr kazāsında bir karyedir. Ve Kūfe kazāsında bir karyedir. Ve İfrīkiyye'de bir belde ve İsmā'iliyye'de bir kal'a adıdır.

عَيْنُ الرُّصَافَةِ [ʿAynu'r-Ruṣāfet] Ḥicāz'da bir mevzi'dir.

الرِّصَافُ [er-riṣāf] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) رَصِيفٌ [reṣīf] lafzının cem'idir, atın sinirine denir, 'alā-kavlin iki yanlarında olan sıra sıra eyegü kemiklerine denir. Ve رَصِيفٌ [raṣīf]in cem'i رُصُفٌ [ruṣuf] dahi gelir, كُتُبٌ [kutub] vezninde.

رَصْفٌ [Reṣaf] (fethateynle ve zammeteynle) Bir mevzi' adıdır.

الرِّصَافُ [el-irṣāf] (hemzenin kesriyle) Meṣrūba رَصْفٌ [reṣaf] suyu ya'nī kaldırım döşenmiş akıntı suyu katmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا مَرَجَ أَرْصَفَ الرَّجُلِ إِذَا مَرَجَ شَرَابُهُ بِمَاءِ الرُّصْفِ

الرُّرَاصُفُ [et-terāṣuf] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Saff ve tabur bağlamakta birbirine kaldırım taşları gibi yanaşıp sıkışmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا تَرَاصَفُوا فِي الصِّفِّ إِذَا تَرَاصَفُوا

الرُّمُرْتَصِيفُ [el-murteṣīf] (مُرْتَكِبٌ [murtekib] vezninde) Arslana itlāk olunur. Ve kaldı-

rım taşı gibi birbirine yanaşı olan nesnelere denir; ve minhu yukālu: رَجُلٌ مُرْتَصِفٌ الْأَسْنَانِ أَيُّ مُتَقَارِبِهَا

[ر ض ف]

الرُّضْفُ [er-raḍf] (rā'nın fethi ve ḍād-ı mu'cemenin sükūnuyla) ve

الرُّمُزَصَافَةُ [el-mirdāfet] (mīm'in kesriyle) Şol kızgın taşta denir ki bādiye 'Arablara sütün içine bırakmakla sütü kızdırırlar; yukālu: أَوْعَرَ اللَّبَنَ بِالرُّضْفِ وَالْمُزَصَافَةِ وَهِيَ الْعِجَارَةُ الْمُحْمَاةُ يُوعَرُ بِهَا اللَّبَنُ Ve

رَضْفٌ [raḍf] Sokuşturma diz kemiklerine denir ki birbirine yanaşı parmak tarzında olur. Ve bu kemikler at kısmının كُرَاعٌ [kurā'] ile ذِرَاعٌ [zirā'] beyninde olur. Müfredi رَضْفَةٌ [raḍfet]tir, تَمْرَةٌ [temret] vezninde ve feteḥātla lügattır. Ve

رَضْفٌ [raḍf] Masdar olur, zikr olunan kızgın taşla dāglamak ma'nāsına; yukālu: رَضْفَهُ رَضْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا كَوَاهُ بِالرُّضْفَةِ رَضْفَهُ بِسَلْحِهِ إِذَا رَمَى Ve bir nesneyi büküp iki kat eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَضَفَ الوِسَادَةَ إِذَا ثَنَاهَا

مُطْفِئَةُ الرُّضْفِ [muṭfi'etu'r-raḍf] (ism-i fā'il bünyesiyle) Kızgın taşı söndürücü demektir. Bu münasebetle şol dāhiyeye itlāk olunur ki evvelki dāhiyeleri unutturur ola; yukālu: أَصَابَتْهُ مُطْفِئَةُ الرُّضْفِ أَيُّ دَاهِيَةٍ تُسْمِي الَّتِي قَبْلَهَا Ve şol çerviş yağına itlāk olunur ki kızgın taşta dokundukta eriyip taşın kızgınlığını söndürür ola; yukālu: سَحَمَتْهُ مُطْفِئَةُ الرُّضْفِ إِذَا أَصَابَتْ الرُّضْفَةَ ذَابَتْ فَأَحْمَدَتْهَا Ve şol yılanı itlāk olunur ki kızgın taşlar üzere gezdikte zehri o taşların harāretini giderir ola; yukālu: إِذَا مَرَّتْ عَلَى الرُّضْفِ يُطْفِئُ سَمَهَا نَارَهُ

الرُّرَضِيفُ [er-reḍīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde)

رَضْفَةٌ [raḍfet] ile kaynamış süte denir; yukālu: لَبِنٌ رَضِيفٌ إِذَا عَلِيَ بِالرَّضْفِ

الْمَرْضُوفُ [el-merḍūf] Kızgın taş üzere pişmiş kebāba ve biryāna denir. Ve mutlakan vech-i mezkūr üzere tabh olunmuş ta'āmā denir.

الْمَرْضُوفَةُ [el-merḍūfet] (hā'yyla ki) Kumeyt nām sāririn işbu: “طَاهِيًا ۥ عَجَلْتُ إِلَىٰ مُخَوَّرَهَا حِينَ غَوَّرَا” beytinde vāki'dir. Murād şol işkenbedir ki ehl-i sefer onu evvelā gasl ve tanzif edip içini kıyma ile doldurduktan sonra tüşe-i rāh edinip götürür, tencereleri olmamakla konak yerlerinde kızgın taşlar üzere pişirirler; hālen sucuk ta'bīr ettiklerine de itlāk olunur. Cevherī bunu قَدْرٌ [kīdr] ile tefsir eylemekle mü'ellif ta'rīz eylemiştir.

الرَّضْفَةُ [er-reḍafet] (fetehtāla) Kızgın taşla basılmış dāg ve damgaya denir.

رَضْفَاتُ الْعَرَبِ [Reḍafātu'l-ʿArab] (fetehtāla) Dört kabīleye itlāk olunur. 1) Şeybān 2) Tağlib 3) Behrā 4) İyād kabīleleridir.

[ر ع ف]

الرَّغْفُ [er-raʿf] (rā'nın fethi ve ʿayn'ın sükünuyla) ve

الرُّعَافُ [er-ruʿāf] (ğurāb) [ğurāb] vezninde) Bir adamın burnu kanamak ma'nāsınadır; yukālu: رَعَفَ الرَّجُلُ وَرَعَفَ وَرَعَفَ عَلَيَّ الْمَجْهُولُ وَرَعَفَ رَعْفًا وَرَعَافًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّلَاثِ وَالْحَامِسِ Ve وَالرَّابِعِ إِذَا خَرَجَ مِنْ أَنْفِهِ الدَّمُ

رَعْفٌ [raʿf] Sebk ve takaddüm eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَعَفَ الْفَرَسُ الْحَيْلَ رَعْفًا: Ve kapıdan içeri girmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: رَعَفَ بِهَ الْبَابُ إِذَا دَخَلَ Güyā ki burun bagteten kan akıtır gibi kapı onu içeri idhāl eyledi. Kāle fi'l-ʿEsās بَيْنَا نَحْنُ نَذْكُوكَ رَعَفَ بِكَ الْبَابُ

Ve mutlakan kan akmak ma'nāsınadır; yukālu: رَعَفَ الدَّمُ رَعْفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا سَالَ

الرُّعَافُ [er-ruʿāf] (ğurāb) [ğurāb] vezninde) Masdardır ki zikr olundu. Ve burun kanına denir; yukālu: سَالَ مِنْ أَنْفِهِ الرُّعَافُ أَبِي الدَّمِ

الْإِسْتِرْعَافُ [el-istirʿāf] İleri geçmek ma'nāsınadır; yukālu: اسْتَرَعَفَ الْفَرَسُ إِذَا تَقَدَّمَ Ve kuyruk ve çerviş yağını sızdırıp karkırdığını almak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: اسْتَرَعَفَ الرَّجُلُ إِذَا اسْتَقَطَرَ الشَّحْمَةَ وَأَخَذَ صَهَارَتَهَا

الْإِرْتِعَافُ [el-irtiʿāf] Bu dahi ileri geçmek ma'nāsınadır; yukālu: إِرْتَعَفَ الرَّجُلُ إِذَا تَقَدَّمَ

الْمَرَاعِفُ [el-merāʿif] Burun dāʿiresine itlāk olunur ki çevresiyle burundan ʿibārettir; tekūlu li'l-merʿet: عَلَيَّ مَرَاعِفِكَ أَيُّ عَلَيَّ أَنْفِكَ وَحَوَالِيَه

الرَّوَاعِفُ [er-rāʿif] Burnun ucuna denir; yukālu: مَا أَمْلَحَ رَاعِفٌ أَنْفَهُ أَيُّ طَرَفَ أَرْنَبِيَه Ve dağın burun tarzında çıkan sivrice ucuna itlāk olunur. Ve sār atları sâbık olan yüğrük ata denir.

الْمُسْتِرْعِفُ [el-musterʿif] Bu dahi sâbık olan yüğrük ata denir; yukālu: فَرَسٌ رَاعِفٌ وَمُسْتِرْعِفٌ أَيُّ سَابِقٌ

الرُّوعِيفُ [er-reʿīf] (emīr) [emīr] vezninde) Sār sehāblardan ileri olan sehāba denir.

الرُّعَافِي [er-ruʿāfiyy] (ğurābiyy) [ğurābiyy] vezninde) Kesīrū'l-ʿatā adama itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ رُعَافِيٌّ أَيُّ مِغْطَاءٌ

الرُّعُوفُ [er-ruʿūf] (rā'nın zammıyla) Çisinti yağmurlara denir; tekūlu: أَحَدْتَنَا الرُّعُوفُ أَيُّ الْأَمْطَارِ الْخِفَافِ

الرَّوَعُوفَةُ [er-rāʿūfet] ve

الْأُرْعُوفَةُ [el-urʿūfet] [uḍḥuket] vezninde) Şol kayaya denir ki kuyuyu kazar iken alıkorlar, tā ki vakt-i hācette kuyu

ayırtlanır iken ayırtlayan kimse o kayanın üzerinde oturup ayırtlaya, 'alā-kavlin kuyunun ağzında su çeken kimsenin basıp duracağı iri taşta denir; yukālu: رَاغَوْفَةُ الْبُئْرِ وَأُرْعَوْفَتُهَا أَي صَخْرَةٌ تُثْرَكُ فِي أَسْفَلِ الْبُئْرِ إِذَا احْتَفِرَتْ تَكُونُ هُنَاكَ لِيَجْلِسَ الْمُسْتَقْتِي عَلَيْهَا حِينَ التَّنْقِيَةِ أَوْ تَكُونُ عَلَى رَأْسِ الْبُئْرِ يَقُومُ عَلَيْهَا الْمُسْتَقْتِي

الرِّزَاعُفُ [el-ir'āf] (hemzenin kesriyle) İv-dirmek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أَعَجَلَهُ أُرْعَفَ Ve doldurmak ma'nāsınadır; yukālu: أُرْعَفَ الْقَرْبَةَ إِذَا مَلَأَهَا

[ر غ ف]

الرَّغْفُ [er-rağf] (rā'nın fethi ve ğayn-ı mu'cemenin sükunuyla) Hamuru yāhūd balçığı el ile yuvarlayıp yumak etmek ma'nāsınadır; yukālu: رَغَفَ الْعَجِينُ أَوْ الطِّينُ رَغْفًا مِنْ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا جَمَعَهُ وَكَتَلَهُ بِيَدِهِ رَغَفَ الْبُعِيرَ إِذَا لَقَمَهُ الْبُرَّ وَالْدَّقِيْنَ وَنَحْوَهُ yukālu: رَغَفَ الْبُعِيرَ إِذَا لَقَمَهُ الْبُرَّ وَالْدَّقِيْنَ وَنَحْوَهُ

الرَّغِيفُ [er-reğif] (emīr) [emīr] vezninde) Kirde ta'bīr olunan ekmeğe denir. Ma'nā-yı evveldendir. Cem'i أُرْغِفَةٌ [ergifet] gelir ve رُغْفٌ [ruğf] gelir rā'nın zammıyla ve رُغْفَانٌ [ruğfan] gelir zammeteyle ve تَرَاعِيفٌ [terāğif] gelir tā-yı fevkıyye ile ki gayr-i kıyāstır.

الرِّزَاعُفُ [el-irgāf] (hemzenin kesriyle) Bir nesneye kıya kıya bakmak ma'nāsınadır; yukālu: أُرْعَفَ إِلَيْهِ إِذَا حَدَدَ النَّظْرَ إِلَيْهِ أُرْعَفَ الرَّجُلَ إِذَا أَسْرَعَ فِي السَّيْرِ إِذَا أَسْرَعَ فِي السَّيْرِ

[ر ف ف]

الرَّوْفُ [er-reff] (rā'nın fethi ve fā'nın teşdidiyle) Ta'amı çok yemek ma'nāsınadır; yukālu: رَفَّ الرَّجُلُ رَفًّا مِنَ الْبَابِ أَرَعَفَ الْكَلْبَ إِذَا أَكَلَ أَكْلًا كَثِيرًا

la öpmek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا الْمَرْءُ إِذَا قَبَلَهَا بِأَطْرَافِ شَفَتَيْهِ Ve ri'ayet ve ihsān eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَفَّ فُلَانًا إِذَا أَحْسَنَ إِلَيْهِ Ve

رَفَّ [reff] ve

رَفِيفٌ [refif] Bir nesnenin rengi yaldırmak ma'nāsınadır; yukālu: رَفَّ لَوْنُهُ رَفًّا وَرَفِيفًا إِذَا بَرَقَ وَتَلَأَلًا Ve

رَفَّ [reff] Bir adamın az ve çok ve küçük ve büyük hizmetinde yelip yopurmak ma'nāsınadır; yukālu: رَفَّ لَهُ إِذَا سَعَى لَهُ بِمَا عَزَّ وَهَانَ مِنْ خِدْمَةٍ رَفَّ لَهُ إِذَا أَحْدَقُوا رَفَّ الْحَوَارِءُ رَفًّا أُمَّةً إِذَا رَضَعَهَا Rَفَّ بُلَانٌ إِذَا أَكْرَمَهُ Ve bir nesneyi özleyip şevk ve arzū eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَفَّ إِلَى كَذَا إِذَا ازْتَاخَ Ve kuş kanatlarını yaymak ma'nāsınadır; yukālu: رَفَّ الطَّائِرُ إِذَا بَسَطَ جَنَاحَيْهِ Ve

رَفَّ [reff] Türkîde raf dedikleridir ki evlerin iç duvarlarında ederler, pervāze-i hāne ma'nāsına; cem'i رُفُوفٌ [rufuf] gelir; yukālu: رَفَعَهُ عَلَى الرَّفِّ وَهُوَ شِبْهُ الطَّاقِ فِي الْبَيْتِ يُجْعَلُ عَلَيْهِ طَرَائِقُهُ Ve

رَفَّ [reff] Firāvān deve sürüsüne denir; rā'nın kesriyle de cārizdir; yukālu: أَتَى الرَّفَّ أَي الْإِبِلِ الْعَظِيمَةِ Ve sığır sürüsüne denir. Ve bir bölük koyuna yāhūd mutlakan koyun ve keçi bölüğüne denir. Ve etrafından yüksek kumluğa denir. Ve koyun ağılına denir; tekülü: أَدْخَلَ الشَّاءَ فِي رَفِّهَا أَي حَظِيرَتِهَا Ve hayvān kısmı ağızlarını doldurmaya-arak ekl eylemek ma'nāsına masdar olur; yukālu: رَفَّتِ الْإِبِلُ وَالْغَنَمُ الْبُقْلَ رَفًّا مِنَ الْبَابَيْنِ الْمَرْبُورَيْنِ وَهُوَ صَرْبٌ مِنْ أَكْلِهَا يَغْنِي أَكْلَتْ وَلَمْ تَمَلَأْ بِهِ فَاهَا

رَفَّ [reff] Göz ve kaş makûlesi seğri-
mek ma'nâsınadır; tekûlu: مَا زَالَتْ عَيْنِي تَرَفُّ Ve şimşek çakmak
ma'nâsınadır; yukâlu: رَفَّ الزُّبُقُ إِذَا وَمَضَّ Ve
ağız yarına denir, رِيْقٌ [rīk] ma'nâsınadır.
Ve emmek ma'nâsınadır; yukâlu: رَفَّ
شَفَّتِيهِ إِذَا مَضَّهَا Ve iyilik eylemek ihsân
ma'nâsınadır. Mü'ellif bunu tekrâr eyle-
miştir. Ve

رَفَّ [reff] Celeb ile gelen zahîreye de-
nir, مِيرَةٌ [mîret] ma'nâsına. Ve yumuşak
ve nâzûk sebve denir; yukâlu: ثَوَّبَ رَفَّ أَيُّ
نَاعِمٍ Ve her gün süt içmek ma'nâsınadır;
yukâlu: مَا زَالَ يَرَفُّ اللَّبَنُ أَيُّ يَشْرَبُهُ كُلُّ يَوْمٍ Ve
libâsın aşığı darca olmakla tevsîr etmek
için sevb-i âher ile yama vurup gevşetmek
ma'nâsınadır; yukâlu: رَفَّ ثَوْبُهُ إِذَا رَفَّاهُ بِأَخْرَجَ
لِيُوسَعَ مِنْ أَسْفَلِهِ

الرِّفْفَافُ [el-irtifâf] Bu dahi bir nesnenin
rengi ıldırımak ma'nâsınadır; yukâlu:
إِرْتَفَفَ لَوْنُهُ إِذَا بَرَقَ وَتَلَأَلَا

الرَّفْرَفَةُ [er-refrefet] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vez-
ninde) Bu dahi kuş kanatlarını yaymak
ma'nâsınadır; yukâlu: رَفَّرَفَ الطَّائِرُ إِذَا بَسَطَ
رَفَّ Gerçi vech-i mezkûr üzere رَفَّ
[reff] dahi bu ma'nâyadır, lâkin o gayr-i
müsta'meldir; رَفْرَفَةٌ [refrefet] müsta'meldir,
zîrâ vaz'-ı mezkûr tekrârı mutazammındır.
Ve

رَفْرَفَةٌ [refrefet] Seslenmek ma'nâsınadır;
yukâlu: رَفَّرَفَ الشَّيْءُ إِذَا صَاتَ Ve deveku-
şu bir nesne üzere konmak irâdesiyle
etrâfını çizginerek kanatlarını oynatmak
ma'nâsınadır; yukâlu: رَفَّرَفَ الظَّلِيمُ إِذَا حَوَّكَ
جَنَاحِيهِ حَوْلَ الشَّيْءِ يُرِيدُ أَنْ يَقَعَ عَلَيْهِ

الرَّفْرَفُ [er-refref] (كَبْكَبٌ [kebkab] veznin-
de) Bu dahi rafa denir, رَفَّ [reff] gibi. Ve
şol yeşil siyâba denir ki ondan perdeler ve

döşemeler ittihâz olunur, murâd nihâlîler
olacaktır. Mü'ellifin Başâ'ir'de beyânına
göre müfredi رَفْرَفَةٌ [refrefet]tir. Ve bazı-
lar 'indinde رَفْرَفٌ [refref] müfreddir. Ve min-
hu kuri'e kavluhu ta'âlâ: "عَلَى رَفَارِفٍ خُضْرٍ"
Ve

رَفْرَفٌ [refref] Kıl çadırın şukkasına denir.
Ve zırhın aşağıya sarkan eteklerine ve
uçlarına denir. Ve ağacın aşağıya salınan
şâhlarına denir. Ve firâşların ve perde ve
nihâlîlerin fazlalarına denir ki döşendik-
te saçak yerine gelen artık yerleridir. Ve
döşeklere ve minderlere denir. Ve her
şey'in kenârlarından fazla kalıp bükülen
ve kıvrılan yerlerine denir. Ve bir cins
semek-i bahrî adıdır. Ve Yemen'e mahsûs
bir şecer adıdır. Ve pencereye denir, رَوْشَنٌ
[revşen] ma'nâsına. Ve yastığa denir. Ve
fercede dılak dedikleri lahm-ı zâ'ide denir.
Ve dalları bîd-i mecnûn gibi aşağı sarkık
olan ter ve latîf ve nâzûk ağaca denir. Ve
merg-zâra ve çemen-zârlara denir. Ve
döşemelere denir, بُسْطٌ [bust] ma'nâsına.
Ve sâyebân ve oba ta'bir olunan çadırın
tınâblarına ve eteklerine denir ki sonradan
geçirilir. Ve ince ve nâzûk dîbâ kumâşa
denir. Ve başa giyilen tolğanın ser-penâh
muharrefi serpenek dedikleri eteğine de-
nir ki peçe tarzında olup tolga giyildikte
orası boyuna gelir.

الرِّفْفُ [er-riff] (râ'nın kesriyle) Her gün
süt içmeğe denir; yukâlu: يَشْرَبُ اللَّبَنَ رِفًّا أَيُّ
كُلِّ يَوْمٍ Ve sıtma her gün tutmağa denir;
yukâlu: أَخَذَتْهُ الحُمَّى رِفًّا أَيُّ كُلِّ يَوْمٍ

الرُّفُّ [er-ruff] ve

الرُّفَّةُ [er-ruffet] (râ'ların zammıyla) Saman
hurdelerine denir.

الرَّفَّةُ [er-reffet] (râ'nın fethiyle) Tıka basa

muhkem ta'ām yemeğe denir; yukālu: يَأْكُلُ رَافَةً أَيْ أَكَلَهُ مُخَكَّمَةً

الرَّفْفُ [er-refef] (fethateynle) Bir nesne yufka olmak ma'nāsınadır; yukālu: رَفٌّ الثَّوْبُ رَفْفًا إِذَا رَقَّ

الرَّفِيفُ [er-refif] (emīr) [emīr] vezninde) Masdardır ki zikr olundu. Ve

رَفِيفٌ [refif] Hānenin tāvānına denir; سَقْفٌ [saqf] ma'nāsına. Ve rutubetli, nem-nāk olan şecere ve sā'ir nesneye denir. Ve onatlığa ve hısb ve vefrete denir. Ve سَوْسَسٌ [sewsen] dedikleri şukūfeye denir. Ve pencereye denir.

الرَّفْرَافُ [er-refrāf] (sersār) [sersār] vezninde) Devekuşunun erkeğine denir. Ve خَاطِفٌ [hāṭifu] zillihî dedikleri kuşa denir ki "خ، ط، ف" māddeinde beyān olundu.

ذَاتُ رَفْرِفٍ [Zātu Refref] (rā'ların fethi ve zammıyla) Benī Suleym yurdunda bir vādī adıdır.

دَارَةُ رَفْرِفٍ [Dāretu Refref] (rā'ların fethi ve zammıyla) Benū Numeyr yurdunda bir vādīdir.

ذَاتُ الرَّفِيفِ [zātu'r-refif] (emīr) [emīr] vezninde) Selātīn ü ümerā-i 'Arabın geçit sandallarına denir ki dombazları birbirine çatıtlıkları gibi iki üç sandalları birbirine çatıp bend ederler; selātīn ve ümerā'onunla nehri 'ubūr ederler; yukālu: عَبَّرَ النَّهْرَ عَلَى ذَاتِ الرَّفِيفِ وَهِيَ سَفْنٌ كَانَ يُعْبَرُ عَلَيْهَا وَهِيَ أَنْ تَنْصَدَّ سَفِينَتَانِ أَوْ ثَلَاثٌ لِلْمَلِكِ

الْإِرْفَافُ [el-irfāf] (hemzenin kesriyle) Kuş kanatlarını yumurta üzere yaymak ma'nāsınadır; yukālu: أَرْفَتِ الدَّجَاجَةُ عَلَى بَيْضِهَا إِذَا بَسَطَتِ الْجَنَاحَ عَلَيْهَا

[ر ق ف]

الرُّوْفُوفُ [er-ruḫūf] (suḫūf) [suḫūf] vezninde)

رُفُوفٌ [rufūf] ma'nāsınadır ki رَفٌّ [reff]in cem'idir; رَقْفٌ [raqf] müfredidir; yukālu: فِي بَيْتِهِ رُفُوفٌ أَيْ رُفُوفٌ

الْإِرْقَافُ [el-irḳāf] (hemzenin kesriyle) Titremek ma'nāsınadır; tekūlu: رَأَيْتُهُ يُرْقَفُ مِنْ الْبُودِ عَلَى الْمَجْهُولِ إِرْقَافًا أَيْ يُرْعَدُ وَقَدْ أُرْقِفَ إِرْقَافًا Ve فَرْقَافَةٌ [ḳarḳafet] lafzı ki رِغْدَةٌ [dahrecet] veznindedir, titremek [ri'det] ma'nāsınadır, bundan me'hūzduz, evveline ḳāf ziyāde olunmuştur, vezni [raf'al]dır. Bu cihetle mevzi-i zikri bu makāmdır. Cevherī vehminden nāṣī ḳāf faslında irād eylemiştir. Şārih der ki sāhibu'l-'Ayn ve sā'ir e'imme, Cevherī gibi fasl-ı merkūmda sebt eylediler.

تَرْقُوفٌ [Terḳuf] [tenṣūru] vezninde) Bir hatun ismidir. Ve bir belde adıdır; 'Abbās b. Velīd et-Terḳufī oradandır.

[ر ك ف]

الْإِرْتِكَافُ [el-irtikāf] [irtikāb] vezninde) Kar yağıp tutmak ma'nāsınadır; yukālu: إِرْتِكَفَ الثَّلُجُ إِذَا وَقَعَ فَتَبَّتْ فِي الْأَرْضِ

[ر ن ف]

الرَّوْنِفُ [er-renf] (rā'nın fethi ve nūn'un sükūnuyla ve fethateynle) Bīd-i müşk dedikleri söğüt ağacının yabanī nev'ine denir ki yabanī leylak olacaktır, behrāmec-i berrī ma'nāsına.

الرَّائِفَةُ [er-rānifet] Burun kemirtleğinin ucuna denir; yukālu: صَرَبَ رَائِفَةً أَنْفِهِ أَيْ طَرَفَ غُضْرُوهِ Ve elin bilekçeden aya tarafında olan yumuşağına denir; yukālu: إِشْتَكَى رَائِفَةً يَدِهِ أَيْ أَلْيَتَهَا Ve burun ucunun derisine denir. Ve çiğerin yufka yerine denir. Ve رَائِفَةُ الْكُمِّ [rānifetu'l-kumm] esvāb yeninin ucunda 'ibārettir. Ve kıynakların kıyām hālinde yerden cānibe gelen mevzi'ine

denir. Ve 'Arab çadırlarının yarıklarına ve aralıklarına sokuşturup ekledikleri örtüye denir ki yere kadar gelir, asl çadırın tınābı mesābesinde olur. Ve رَانِفَةٌ [rānifet] in cem'i رَوَانِفٌ [revānif]tir.

الْإِرْنَافُ [el-irnāf] (hemzenin kesriyle) Deve yorgunluktan kulaklarını gevşetip sarkıtmak ma'nāsınadır; yukālu: أَرْنَفْتُ الرَّانِفَةَ بِأَذْنَيْهِمَا إِذَا أَرَحْتُهُمَا إِعْيَاءً Ve deve yürürken dā'imā başını salmakla başının derisi önüne önüne atılarak yürütmek ma'nāsınadır; yukālu: أَرْنَفْتُ الْبَعِيرَ إِذَا سَارَ فَحَرَكَ أَرْنَفْتُ الرَّجُلَ إِذَا أَسْرَعَ **الْمِرْنَافُ** [el-Mirnāf] Hāvfēzān b. Şerīk'in kılıcı adıdır.

[ر ه ف]

الرَّهْفُ [er-rehf] (rā'nın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Kılıcın yüzünü yufkaltıp keskinletmek ma'nāsınadır; yukālu: رَهَفَ السَّيْفُ رَهْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا رَقَّقَهُ

الرَّهْفُ [el-irhāf] (hemzenin kesriyle) [rehf] ma'nāsınadır; yukālu: أَرْهَفَهُ بِمَعْنَى رَهْفَهُ **الرَّهَافَةُ** [er-rehāfet] [leḥāfet] vezninde) ve

الرَّهْفُ [er-rehef] (fethateynle) Bir nesne rakik ve nāzük ve latif olmak ma'nāsınadır; yukālu: رَهَفَ الشَّيْءُ رَهَافَةً وَرَهْفًا مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا رَقَّ وَلَطَّفَ

الْمُرْهَفُ [el-murhef] (mukrem) vezninde) İnce karınlı, sık eyegülü ata denir ki me'āyibdendir; yukālu: فَرَسٌ مُرْهَفٌ أَيُّ خَامِصُ الْبَطْنِ مُتَقَارِبُ الصُّلُوعِ

الرَّهَافَةُ [er-Ruhāfet] [ṣumāmet] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

[ر و ف]

الرَّوْفُ [er-revf] [ḥavf] vezninde) Sükūn ve ārām ma'nāsınadır; yukālu: رَافَ الشَّيْءُ يَرْوُفُ رَوْفًا إِذَا سَكَنَ Bu mādde mehmūzü'l-'ayn olan "ر،أ،ف" māddesinden değildir, bu mu'tellidir.

الرَّوْفَةُ [er-revfet] (rā'nın fethiyle) Esirgemek, rahmet ma'nāsınadır; yukālu: رَافَ يَرْوُفُ رَوْفَةً لَعْنَةً فِي رَافٍ يَرْأَفُ رَافَةً

[ر ي ف]

الرَّيْفُ [er-rīf] (rā'nın kesriyle) Ekinli biçimli, yemli yemişli ma'mūr ve ābādān ve hısb ve ni'meti firāvān arza denir; yukālu: هُوَ مِنْ أَهْلِ الرَّيْفِ وَهِيَ أَرْضٌ فِيهَا ذَرْعٌ وَخِضْبٌ وَسَعَةٌ Ve arz-ı 'Arabdan suya karib olan arza denir. Yāhūd çayır ve çimen ve āb-ı revān ve mezāri' ve merāti' müştemil arza denir, çöl bādiyeye nisbet arz-ı Şām gibi; yukālu: إِرْتَحَلُوا إِلَى الرَّيْفِ أَيُّ مَا قَارَبَ الْمَاءَ مِنْ أَرْضِ الْعَرَبِ أَوْ حَيْثُ الْخُضْرُ وَالْمِيَاهُ وَالزَّرْوَعُ

الرَّيْفُ [er-reyrf] [ḥayf] vezninde) [rīf] dedikleri arz-ı mezbūreye gelmek ma'nāsınadır; yukālu: رَافَ الْبَدْوِيُّ يَرْيِفُ رَيْفًا إِذَا رَافَ الرَّيْفَ [rīf] dedikleri çayılı çimenli yerde otlamak ma'nāsınadır; yukālu: رَافَتِ الْمَاشِيَةُ إِذَا رَعَبَتِ الرَّيْفَ

الْإِرْيَافُ [el-iryāf] (hemzenin kesriyle) ve **الْتَرْيِيفُ** [et-tereyyuf] [tefa'ul] vezninde) Bunlar da [rīf] dedikleri ma'mūr ve ābādān yere gelmek ma'nāsınadır; yukālu: Ve yer otlı sulu, şen ve ābādān olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَرَيَفَتِ الْأَرْضُ إِذَا أُخْضِبَتْ وَأَرَاَفَتِ الْأَرْضُ إِرَافَةً بِمَعْنَى أَرَيَفَتْ

الرَّوْفُ [er-rāf] [ḥāl] vezninde) Bādeye denir, خَمْرٌ [ḥamr] ma'nāsına.

الرَّيْفَةُ [er-reyyifet] كَيْسَةٌ [keyyiset] vezninde) Otlı sulu, ma'mūr ve ābādān yere denir; yukālu: أَرْضٌ رَيْفَةٌ أَيْ حِضْبَةٌ

الْمُرَايَفَةُ [el-murāyefet] مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Bir kimseye ifk ve iftirā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَايَفَ لِلظَّنِّ إِذَا قَارَفَهَا وَطَنَّفَ لَهَا

FASLU'Z-ZĀYI'L-MU'CEME

(فَضْلُ الزَّايِ الْمُعْجَمَةِ)

[ز أ ف]

الرَّأْفُ [ez-ze'f] (zāy'ın fethi ve hemzenin sükūnuyla) İvdirmek ma'nāsınadır; yukālu: رَأَفَهُ زَأْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا أَعَجَلَهُ

الرُّؤَافُ [ez-zu'āf] (رُؤَاثٌ [gūrāb] vezninde) İsmidir, 'acele ma'nāsınadır; ve minhu yukālu: مَوْتُ رُؤَافٍ أَيْ وَجِيٍّ

الْإِرْأَفُ [el-iz'āf] (hemzenin kesriyle) Madrūbu kımıldatmayıp 'ale'l-fevr katlı eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَرَأَفَ عَلَيْهِ إِذَا أَجْهَرَ Ve kesret-i ta'ām bir adamı pek ağırlaştırmakla hareketten alıkomak ma'nāsınadır; yukālu: أَرَأَفَ فُلَانًا بَطْنُهُ إِذَا أَثْقَلَهُ فَلَمْ يَقْدِرْ أَنْ يَتَحَرَّكَ

[ز ح ف]

الرَّحْفُ [ez-zaħf] (zā'nın fethi ve hā-yı mühmelenin sükūnuyla) ve

الرُّحُوفُ [ez-zuħūf] (رُحُودٌ [ku'ūd] vezninde) ve

الرَّحْفَانُ [ez-zehāfan] (feteħātla) Yürümek ma'nāsınadır; yukālu: رَحَفَ إِلَيْهِ رَحْفًا وَرُحُوفًا Ve kanadı bitmedik çekirge ileri ileri atılarak gitmek ma'nāsınadır; yukālu: رَحَفَ الدَّبِيَّ إِذَا مَشَى قُدَمَا Ve

رَحْفٌ [zaħf] Düşman tarafına doğru çekilip giden 'askere denir ki tesmiye bi'l-masdardır; yukālu: شَدَّ عَنِ الرَّحْفِ وَهُوَ جَيْشٌ يَرْحَفُونَ إِلَى الْعَدُوِّ Ve

رَحْفٌ [zaħf] Çocuk sürünüp emekleyerek yürümek ma'nāsınadır; yukālu: رَحَفَ الصَّبِيَّ Ve deve pek yorulmakla tabanını sürüyerek yürüyüp gitmek

ma'nāsınadır; yukālu: زَحَفَ الْبُعَيْرُ إِذَا أَغْيَا فَجَرَ فِرْسَهُ

الرَّاحِفُ [ez-zāhif] Yorgunluktan tabanını sürüyerek yürüyen erkek deveye denir. Ve **رَاحِفٌ** [Zāhif] Bir recül ismidir.

الرَّحُوفُ [ez-zehūf] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) ve

الرَّاحِفَةُ [ez-zāhifet] (Yorgunluktan tabanını sürüyerek yürüyen nākaya denir. Cem'i **رَوَاحِفٌ** [zewāhif] gelir.

الْمَزَاهِفُ [el-mezāhif] (mīm'in fethiyle) **مُزْحَفَةٌ** [mezḥafet]in cem'idir ki ismi mekândır, sürünerek gidilen yere denir. Ve minhu **مَزَاحِفُ الْحَيَّاتِ** أي مَوَاضِعُ مَدَبِّهَا Ve

مَزَاحِفُ السَّحَابِ [mezāhifu's-seḥāb] Bulutun imtār eylediği yerlerden ibârettir; yukālu: هَذِهِ مَزَاحِفُ السَّحَابِ أَي حَيْثُ وَقَعَ قَطْرُهُ:

الْمُزَيْحِفَةُ [el-Muzeyhifet] (musaggar bünyesiyle) Zebid kazasında bir karye adıdır.

زُحَيْفٌ [zuhayf] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Bir dağın ve bir koyunun ismidir.

دَارُ الرَّحْمَتَيْنِ [nāru'z-rahfeteyn] (دَارُ الرَّحْمَتَيْنِ [dāru'r-rahmeteyn] vezninde) Yavşan dedikleri nebātın ve **أَلَاءٌ** [elā] dedikleri şecerin âteşlerine itlāk olunur. Bunlar tiz tutuşup müştā'il olmalarıyla semtlerinde olanlar bunlardan geri gittiklerine mebnī itlāk eylediler.

الرَّحَنْفَةُ [ez-zehānfet] (zāy'ın ve hā'nın fethiyle) Şol kimseye denir ki yürürken ökçe sınırları birbirine çalıp sürünür ola. Ve bī-tāblıktan yāhūd pīrlikten sürünüp emekleyerek yürür olan kimseye denir. Şārihin beyānına göre vezni **فَعَنْلَةٌ** [fa'anlelet]tir, nūn ve fā-i sāniye **هُوَ رَحَنْفَةٌ وَهُوَ الَّذِي يَكَادُ** yukālu: **عُرْفُوبَاهُ يَضْطَّكَانِ وَكَذَا مَنْ يَزْحَفُ عَلَى الْأَرْضِ**

الرُّحْفَةُ [ez-zuhafet] (هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) Şol adama denir ki aslā seyr ve seyāhat eylemez ola; yukālu: رَجُلٌ رُحْفَةٌ أَي لَا يَسِيحُ فِي الْبِلَادِ

رَحَافٌ [Zahhāf] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Bir recül ismidir.

الْإِزْحَافُ [el-izḥāf] (hemzenin kesriyle) Bir tā'ife asker olmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَزْحَفَ بَشْرٌ فَلَانَ إِذَا صَارُوا زَحْفًا أَي جَيْشًا** Ve bir adam nihāyet-i matlūbuna nā'il olmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَزْحَفَ فَلَانٌ إِذَا انْتَهَى إِلَى غَايَةِ مَا طَلَبَ** olmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَزْحَفَ الْبُعَيْرُ إِذَا أَغْيَا**

الْمُزْحِفُ [el-muzḥif] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Yorulup dermānde kalmış deveye denir.

الْمِزْحَافُ [el-mizḥāf] Yorulup bī-tāb olmak 'ādeti olan köşek deveye denir.

التَّرَاحِفُ [et-tezāḥuf] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Asker cenk ve kıtāde birbirine varıp çatmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَرَاحَفُوا فِي الْقِتَالِ إِذَا تَدَانَا**

الرِّحَافُ [ez-zihāf] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) 'Arūziyyūn ıstılāhında iki harf beyninden bir harf sākıt olmağa itlāk olunur ki ehadühümā āhere **رَحَفٌ** [zahf] ve ittisāl eder; yukālu: **فِي الْبَيْتِ رِحَافٌ وَهُوَ أَنْ يَسْفُطَ بَيْنَ الْحَرْفَيْنِ حَرْفٌ فَيَزْحَفُ أَحَدُهُمَا إِلَى الْأَخْرِ**

Mütercim der ki Hızreciyye Şerhi'nde bu resme mersūmdur ki **رِحَافٌ** [zihāf] meşy ma'nāsından me'hūzdu, 'orf-i 'arūziyyūnda mutlakan şevānī-i esbāba lāhik olan tagayyüre itlāk olunmuştur, gerek hazf ve gerek iskān ile olsun. Bu sürette mü'ellifin ta'rifi kāsır olur.

الْمَزَاهِفُ [el-muzāhāf] (ism-i mef'ul bün-

yesiyle) Zihāf 'arız olmuş şî're denir.

التَّرْحُفُ [et-tezahhuf] (تَفْعُلُ [tefa'ul] vezninde) Bir nesneye doğru sıklet ve tekel-lüfle yürüme ma'nâsınadır; yukâlu: تَرَحَّفَ إِلَيْهِ إِذَا تَمَشَّى

الْإِزْدِيهَافُ [el-izdiyhâf] (اِفْتَعَالَ [ifti'âl] vezninde) تَرَحَّفَ [tezahhuf] ma'nâsınadır; yukâlu: إِزْدَحَفَ إِلَيْهِ بِمَعْنَى تَرَحَّفَ

[ز ح ن ق ف]

الرِّحْفَانُفُ [ez-zehānqaf] (كَافٌ لَا [kâf'la] جَحَفْلُ [cehānqaf] vezninde) Mak'adı üzere sürünerek yürüyen adama denir, kötürüm ve çocuk gibi. Ve bunda kıyâs olan fâ'yla olmaktır, niteki zikr olundu.

[ز ح ل ف]

الرِّحْلُوفَةُ [ez-zuhlūfet] (zāy'ın zammıyla) Çocukların tepeden aşağıya sıyrınıp kaydıklarının nişânlarına ve yerlerine denir ki yol tarzında olur, gerek topraktan ve gerek kardan olsun. 'Alā-kavlin iniş ve engebe olup sıyrınacak olan yere denir ki oradan aşağıya doğru kayıp inerler. Hâlen kızak ta'bîr ettiklerine itlâkı bu münâsebetledir, zîrâ o sonra ihdâs olunmuştur. Zemaḥşerî dahi kavlı-i sâniye zâhibdir. İz kâle fi'l-Esâs: لَعِبُوا بِالرِّحْلُوفَةِ وَبِالرِّحَالِيفِ Ve kâle'l-mu'ellif: الرِّحْلُوفَةُ أَنَاؤُ تَرَلِّجُ الصَّبِيَّانِ مِنْ فَوْقِ التَّلِّ إِلَى أَسْفَلِهِ أَوْ مَكَانٍ مُنْحَدِرٍ مُمَلَّسٍ

الرِّحْلُفَةُ [ez-zahlefet] (دَحْرَجَةُ [dahrecet] vezninde) Bir kimseyi yukarıdan aşağıya doğru yuvarlayıp kaydırmak ma'nâsınadır; yukâlu: رَحَّلَهُ إِذَا دَحْرَجَهُ وَدَفَعَهُ Ve doldurmak ma'nâsınadır; yukâlu: رَحَّلَ الْإِنَاءَ Ve bir adama bir nesne vermek ma'nâsına müsta'meldir; yukâlu: رَحَّلَ رَحَّلَهُ إِذَا أَعْطَاهُ إِيَّاهُ Ve sözü tîz tîz söylemek ma'nâsına müsta'meldir; yukâlu: رَحَّلَ فِي

الْكَلَامِ إِذَا أَسْرَعَ

التَّرْخُلْفُ [et-tezahhuf] (تَدَخَّرَجَ [tedahruc] vezninde) Ma'nâ-yı evvelden mutâvî'dir; yukâlu: رَخَّلَهُ فَتَرَخَّلَفَ أَي دَحْرَجَهُ فَتَدَخَّرَجَ

الرِّحَالِيفُ [ez-zehālif] (زُحْلُوفَةُ [zuhlūfet]in cem'idir. Ve küçük ve karınca tarzında yürür bir güne böceklere denir ki bunu kırkayak dedikleriyle beyân ederler.

الْإِزْهِلْفَافُ [el-izhilfâf] (اِكْفِيهِرَارٌ [ikfihrâr] vezninde) Bir nesneden alarga olmak ma'nâsınadır, niteki lām'ın takdîmiyle إِزْهِلْفَافٌ [izlihfâf] dahi bu ma'nâyadır; yukâlu: إِزْلَحَفَ عَنْهُ إِذَا تَمَشَّى

[ز خ ر ف]

الرِّحْرُوفُ [ez-zuhruf] (هَآ-يُ مُو'ceme ile قُنْفُذٌ [kunfuz] vezninde) Altına denir, ذَهَبٌ [zeheb] ma'nâsına. Yıldızlı nesneye مُرْخَرْفٌ [muzahref] itlâkı bundandır. Şârih der ki Râgib'in beyânına göre زُحْرُفٌ [zuhruf] zînet-i müzevveka ma'nâsına mevzû'dur, altına itlâkı bu cihetledir. Ve minhu kâle ta'âlâ: مِنْ بَيْتٍ لَكَ يَبْتِئُ «أَوْ يَكُونُ لَكَ بَيْتٌ مِنْ» Ve زُحْرُوفٌ أَي ذَهَبٌ مُرَوِّقٌ

زُحْرُوفٌ [zuhruf] Bir nesnenin kemâl-i hüsn ü revnak u zînetine denir; yukâlu: بِهِ زُحْرُوفٌ Ve أَي كَمَالٌ حُسْنٍ

زُحْرُوفُ الْقَوْلِ [zuhrufu'l-kavli] Kelâmı kezib ve temvîhâtla yıldızlamaktan hâsıl olan hüsn ve revnak ve zînet ve letâfete denir; yukâlu: عَرَّهَ بِزُحْرُوفِ الْقَوْلِ وَهُوَ حُسْنُهُ بِتَرْقِيبِشِ Ve الْكُذْبِ

زُحْرُوفُ الْأَرْضِ [zuhrufu'l-ard] Yerin bâ'is-i revnak u letâfeti olan rengârenk nebâtâtına itlâk olunur; yukâlu: أَخْرَجَتِ الْأَرْضُ زُحْرُوفَهَا وَرَخَّرَافَهَا أَي أَلْوَانَ نَبَاتِهَا

الرِّخَارِفُ [ez-zehārif] (zāy'ın fethiyle) زُحْرُوفٌ [zuhruf]un cem'idir. Ve

زَخَارِفْ [zeḥārif] Gemilere itlāk olunur, سَفُنْ [sufun] ma'nāsına. Ve زَخَارِفُ الْمَاءِ [zeḥārifu'l-mā'] suyun yüzünde yol yol görünen tarikalara denir ki rüzgār dokundukta peydā olur; yukālu: لِلْمَاءِ زَخَارِفُ أَيُّ طَرَائِقُ Ve bir gūne böceklere denir ki dört ayakları vardır, sinek tarzında su üzerinde tayerān ederler.

[زخ ف]

الزَّخْفُ [ez-zahf] (zāy'ın fethi ve ḥā'nın sükülüyle) ve

الزَّخِيفُ [ez-zeḥīf] (zāy'ın fethiyle) Fahr ve tekebbür eylemek ma'nāsınadır; yukālu: زَخَفَ الرَّجُلُ زُخْفًا وَزَخِيفًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا فَخَرَ وَتَكَبَّرَ

الزَّاهِفُ [ez-zāḥif] ve

الْمِزْحَافُ [el-mizḥaf] (minber [minber] vezninde) Fahr ve tekebbür sāhibi kimseye denir.

التَّزْخِيفُ [et-tezhīf] (tefīl [tefīl] vezninde) Çok söyleyip yaşaklık eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا فِي الْكَلَامِ إِذَا فَخَرَ وَتَكَبَّرَ Ve bir kimsenin elinden pençeyle doğan gibi bir nesneyi çekip almak ma'nāsınadır; yukālu: زَخَفَ مِنْ صَاحِبِهِ إِذَا أَخَذَ أَكْثَرَ مِنْهُ Şāriḥ der ki بِصَاحِبِهِ كَالشَّيْذِقِ dahi bu ma'nāyadır. Burada بِشَيْذِقِ nüshaları galattır. Kāle fi *Lisāni'l-'Arab*: الشَّوْذِقَةُ وَالتَّزْخِيفُ أَخَذَ الْإِنْسَانَ عَنْ صَاحِبِهِ بِأَصَابِعِهِ كَالشَّيْذِقِ أَيُّ كَالصَّفِيرِ

التَّزْخِيفُ [et-tezahḥuf] (tefa'ul [tefa'ul] vezninde) Düzünüp kuşanıp hüsn ve revnak ve letāfet bağlanmak ma'nāsınadır; yukālu: تَزَخَّفَ الرَّجُلُ إِذَا تَحَسَّنَ وَتَزَيَّنَ

[زد ف]

الْإِزْدَافُ [el-izdāf] (hemzenin kesriyle) Gece pek karanulanmak ma'nāsınadır; yukālu: أَرْدَفَ اللَّيْلُ إِذَا أَظْلَمَ كَأَسْدَفَ

[ز ر ف]

الزَّرْفُ [ez-zerf] (şarf [şarf] vezninde) Sıçramak ma'nāsınadır; yukālu: زَرَفَ الرَّجُلُ زَرْفًا: مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا فَفَرَ Ve takaddüm eylemek ma'nāsınadır; yukālu: زَرَفَ إِلَيْهِ إِذَا تَقَدَّمَ Ve sözü artırmak yāhūd sözde sā'ir üzere zā'id olmak ma'nāsınadır; yukālu: زَرَفَ فِي الْكَلَامِ: إِذَا زَادَ فِيهِ Ve sür'at eylemek ma'nāsınadır; yukālu: زَرَفَتِ النَّاقَةُ إِذَا أَسْرَعَتْ Ve yara onulduktan sonra azıtmak ma'nāsınadır; yukālu: زَرَفَ الْجُرْحُ إِذَا انْتَقَصَ بَعْدَ الْبُرْءِ

الْتَّزْرِيفُ [et-tezrīf] (tefīl [tefīl] vezninde) Bu dahi sözü artırmak ma'nāsınadır; yukālu: زَرَفَ فِي الْكَلَامِ إِذَا زَادَ فِيهِ Ve tenfiz eylemek ma'nāsınadır; yukālu: زَرَفَهُ فِيهِ إِذَا نَقَّذَهُ Ve alarga etmek ma'nāsınadır; yukālu: زَرَفَهُ إِذَا أَرْبَاهُ Ve bir nesneyi artırıp çoğaltmak ma'nāsınadır; yukālu: زَرَفَهُ إِذَا أَرْبَاهُ

الزَّرُوفُ [ez-zerūf] (şabūr [şabūr] vezninde) Revende nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ زَرُوفٌ: أَيُّ سَرِيعَةٌ

الزَّرِيفُ [ez-zerīf] (zāy'ın fethiyle) Sükūn ve vakār üzere yürümek ma'nāsınadır, gūyā ki زَرَفَ [zerf] ile sür'at ma'nāsına nisbet zıddır; yukālu: زَرَفَ الرَّجُلُ زَرِيفًا إِذَا مَشَى عَلَيَّ هَيْبَتِهِ

الزَّرَفُ [ez-zeref] (fethateynle) Yara sağaldıktan sonra azıtmak ma'nāsınadır; yukālu: زَرَفَ الْجُرْحُ زَرْفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا انْتَقَصَ بَعْدَ الْبُرْءِ

الزَّرَافَةُ [ez-zerāfet] (sehābet [sehābet] vezninde ve ba'zen rā'yı müşedded olur) Bir bölük cemā'ate, 'alā-kavlin on nefere denir; tekülü: أَتْنَا زَرَاةً مِنْ بَنِي فُلَانٍ أَيُّ جَمَاعَةً أَوْ عَشْرَةً Ve

زَرَاةً [zerāfet] Bir nev' cānver ismidir ki Fārisīde uşurgāv-peleng derler, a'zāsı

deve ve öküz ve kaplan a'zāsına şebih olduğu için. Ziyāde fi'l-kelām ma'nāsına olan زَرْفٌ [zerf]ten me'hūzdur, boynu sā'ir cānver boyunlarından 'ale'l-i'tiyād zā'id olduğu için itlāk olundu. Ve lügateyn-i mezbūreteynde zāy'ın zammıyla da cā'izdir; cem'ī زَرَافِي [zerāfiyy] vezninde lākin سَكَارَى [sekārā] vezninde olmak gālibdir. Bu cānver bilād-ı Hābeşe'de olur, Türkīde tahrifle zurnapa ta'bīr ederler. Gerdanı ve başı deve gerdanına ve başına ve levni āhū levnine ve beyāz benekleri olmakla kaplan postuna ve ayakları ve boynuzları öküze şebih olur ve elleri ve ayakları atvel olur.

الْإِزْرَافُ [el-izrāf] (hemzenin kesriyle) زَرَافَةٌ [zerāfet] satın almak ma'nāsınadır; yukālu: زَرَافَةٌ إِذَا اشْتَرَى الرَّجُلُ إِذَا اشْتَرَى الرَّجُلُ أَزْرَفَ الْعِشْرَى الرَّجُلُ أَزْرَفَ النَّاقَةَ إِذَا أَزْرَفَ النَّاقَةَ Ve takaddüm eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَزْرَفَ الرَّجُلُ إِذَا تَقَدَّمَ

الزُّرَافَةُ [ez-zurāfet] كُنَاسَةٌ [kunāset] vezninde) Kezzāb kimseye denir. Ve bir recülün 'alemidir.

الزُّرَافَاتُ [ez-Zerrāfāt] شَدَادَاتُ [şeddādāt] vezninde) Bir mevzi' adıdır. Ve dolap kovalarına denir ki onlar ile ekin ve bostān suvarmak için su çekilir.

الْإِنْزِرَافُ [el-inzirāf] İçeriye nāfiz olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِنْزَرَافَ الشَّيْءُ إِذَا نَفَذَ Ve yel esip güzerān eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِنْزَرَافَتِ الرِّيحُ إِذَا مَضَتْ ارامağa gitmek ma'nāsınadır; yukālu: إِنْزَرَافَ الْقَوْمُ إِذَا ذَهَبُوا مُتَّجِعِينَ

مَرْزَافَةٌ [Merzāfet] مَرْحَلَةٌ [merḥalet] vezninde) Bağdād kazasında rümmāni çok bir karye adıdır.

[ز ر ق ف]

الزُّرْقَفَةُ [ez-zerqāfet] (kāf'la دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) ve

الْإِزْرِنْقَافُ [el-izrinkāf] (iḥrincām) [iḥrincām] vezninde) Sūr'atle gitmek ma'nāsınadır; yukālu: زَرَقَفَ الرَّجُلُ وَأَزْرِنَقَفَ إِذَا أَسْرَعَ

[ز ع ر ف]

الزُّرْعَرَفُ [ez-za'raf] جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Suyu çok bahr ve nehre denir; yukālu: بَحْرٌ زَعْرَفٌ أَي كَثِيرٌ الْمَاءُ 'Alā-kavlin ğayn-ı mu'ceme iledir.

[ز ع ف]

الزُّرْعَفُ [ez-za'f] (zāy'ın fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) Bir kimseyi kımlatmayıp hemān durduğu yerde katl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: زَعَفَهُ زَعْفًا مِنْ الْبَابِ إِذَا قَتَلَهُ مَكَانَهُ

الْإِزْعَافُ [el-iz'āf] (hemzenin kesriyle) زَعَفٌ [za'f] ma'nāsınadır; yukālu: أَرَعَفَهُ بِمَعْنَى زَعَفَهُ Ve mecrūhu 'ale'l-fevr öldürmek ma'nāsınadır; yukālu: أَرَعَفَ عَلَيْهِ إِذَا أَجْهَرَ

الْإِزْدِعَافُ [el-izdi'āf] (ifti'āl) [ifti'āl] vezninde) زَعَفٌ [za'f] ma'nāsınadır; yukālu: إِزْدَعَفَهُ بِمَعْنَى زَعَفَهُ

الزُّرْعَافُ [ez-zu'āf] غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Derhāl helāk eden zehre denir; yukālu: سَمٌّ زُرْعَافٌ أَي زُرَافٌ

الزُّرْعُوفُ [ez-zu'ūf] (zāy'ın zammıyla) Hatar-nāk mehālike denir; yukālu: وَقَعُوا فِي الزُّرْعُوفِ أَي الْمَهَالِكِ

الْمِزْعَافَةُ [el-miz'āfet] (mīm'in kesriyle) Yılana itlāk olunur, حَيَّةٌ [ḥayyet] ma'nāsına.

الْمُرْعَفُ [el-muz'āf] مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) Hoşça ve tatlıca olmayan çorbaya denir; yukālu: حَسْبِي مُرْعَفٌ أَي لَيْسَ بَعْدَبٍ

الْمُرْعِفُ [el-muz'if] (muḥsin) [muḥsin] vez-

ninde) Çabuk işini bitiren ölüme denir. Ve bu vasfta olan kılıca denir; yukālu: مَوْتُ وَسَيِّفٌ مُزَعَفٌ أَي لَا يُطَيَّبُ أَي لَا يُبْتَعِي مُزَعَفٌ [muz'if] Bir kılıç adıdır yāhūd bu rā-i mühmele ileidir.

[ز ع ن ف]

الزَّغِنْفَةُ [ez-zī'nifet] (zāy'ın ve nūn'un kesre ve fethalarıyla) Bodur ere ve bodur 'avrete denir; yukālu: رَجُلٌ وَامْرَأَةٌ زَغِنْفَةٌ أَي قَصِيرٌ Ve her nesneden bir bölüğe ve bir tā'ifeye denir; yukālu: هِيَ زَغِنْفَةٌ مِنْهُ أَي طَائِفَةٌ Ve sahtiyān gibi derilerin bacaklarına denir. Ve alçak ve rüzl ve nākes kimseye denir; yukālu: هُوَ زَغِنْفَةٌ أَي رُدَلٌ Ve bir kabileden bölünüp başkaca ayrılmış obaya, 'ālā-kavlin āher kabileyeye katılmış küçük kabileyeye denir. Ve sevb parçasına yāhūd hassaten sevbden yırtılmış eteği tarafının parçasına denir. Ve āfet ve dāhiyeye denir; cem'i زَعَانِفٌ [ze'ānif] gelir. Ve

زَعَانِفٌ [ze'ānif] Balığın kanatlarına denir ki yelken ta'bīr olunur. Ve asl ve nesebleri vāhid olmayan cemā'ate denir; yukālu: هُمْ زَعَانِفٌ أَي جَمَاعَةٌ لَيْسَ أَصْلُهُمْ وَاحِدٌ hareket eden eteklerine denir.

الزَّغِنْفَةُ [ez-za'nefet] (dahrecet) [dahrecet] vezninde) Gelini donatmak ma'nāsınadır; yukālu: زَغِنْفُ الْعُرُوسِ إِذَا زَوَّجَهَا

[ز غ ر ف]

الزَّغْرَفُ [ez-zağref] (ğayn-ı mu'ceme ile [ca'fer] vezninde) Suyu firāvān denize denir; mühmele ile de lügattır; yukālu: بَحْرٌ زَغْرَفٌ أَي كَثِيرٌ الْمَاءُ

[ز غ ف]

الزَّغْفُ [ez-zağf] (zāy'ın fethi ve ğayn'ın sükūnuyla) Yağmurunu döküp boş sünger gibi kalmış olan kaplayı sehāba denir;

في السَّمَاءِ زَغْفٌ أَي سَحَابٌ قَدْ هَرَأَقَ مَاءَهُ Ve

زَغْفٌ [zağf] Masdar olur, sançmak ve dürtmek ma'nāsına; yukālu: زَغَفَهُ بِالرُّمْحِ Ve kuyunun suyu çoğalmak ma'nāsınadır; yukālu: زَغَفَ مَاءٌ إِذَا طَعَنَهُ Ve söze yalan katıp artırmak ma'nāsınadır; yukālu: زَغَفَ الرَّجُلُ إِذَا زَادَ الْحَدِيثَ بِالْكَذِبِ

الزَّغْفَةُ [ez-zağfet] (temret) [temret] vezninde ve fethātla cā'izdir) Mülāyim ve vāsī' ve muhkem olan zırha denir, 'alā-kavlin yufka ve nāzūk ve halkaları letāfetle serd ve tanzīm olunmuş zırha denir; yukālu: أَنَا وَأَعْلِيَّهِ زَغْفَةٌ أَي دِرْعٌ لَيِّنَةٌ وَاسِعَةٌ مُحْكَمَةٌ أَوْ رَقِيقَةٌ Ve ona زَغْفٌ [zağf] dahi denir, زَغْفَةٌ [temr] vezninde. Ve زَغْفٌ [zağf] زَغْفَةٌ [zağfet]ten cem'-i cinsi olur; yukālu: دِرْعٌ زَغْفٌ وَدُرُوعٌ زَغْفٌ Ve cem'i أَرْغَافٌ [ezgāf] ve زُغُوفٌ [zugūf] gelir.

الزَّغْفُ [ez-zeğaf] (fethateynle) Bu dahi zırh-ı mezbūra denir. Ve odun hurdelerine denir. Ve ağacın ince ve za'if uçlarına denir. Ve ağacın [arfec] [arfec] nām seçerin yukarı uçlarına denir.

الْمِزْغَفُ [el-mizgaf] (minber) [minber] vezninde) Aslā doymak bilmeyen harīs ve soğumsuz adama denir; yukālu: رَجُلٌ مِزْغَفٌ أَي نَهَمٌ رَغِيبٌ

الْإِزْدَغَافُ [el-izdiğāf] (ifti'āl) [ifti'āl] vezninde) Bir nesneyi çok almak ma'nāsınadır; yukālu: إِزْدَغَفَ الشَّيْءَ إِذَا أَخَذَهُ كَثِيرًا

[ز ف ف]

الزَّفُ [ez-zeff] (zāy'ın fethi ve fā'nın teşdidiyle) ve

الزِّرَافُ [ez-zifāf] (kitāb) [kitāb] vezninde) Gelini düzüp koşup gerdek için güveyi

hānesine iletmek ma'nāsınadır ki murād gerdeğe komak ve gerdeğe iletmek olacaktır. يَيْثُ الزَّفَافِ [beytu'z-zifāf] gerdek evi ve لَيْلَةُ الزَّفَافِ [leyletu'z-zifāf] gerdek gece-sidir; yukālu: زَفَّ الْعُرُوسَ إِلَى رُؤُجِهَا زَفًّا وَزَفَافًا Ve şimşek yalabırmak ma'nāsınadır; yukālu: زَفَّ الْبَيْرُوقُ إِذَا لَمَعَ Ve

زَفَّ [zeff] ve

زُفُوقٌ [zufūf] [فُعُودٌ] [ku'ūd] vezninde) ve

زَفِيفٌ [zefif] Sür'atle gitmek, 'alā-kavlin bunlar ve zikri ātī إِزْفَافٌ [izfāf] [zemīl] [zemīl] ta'bīr olunan deve seyrine şebīh gitmek, 'inde'l-ba'z devekuşunun ibtidā seğırtmesine denir; yukālu: زَفَّ الظِّلِيمَ وَعَظِيرَهُ زَفًّا وَزُفُوقًا وَزَفِيفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَسْرَعَ أَوْ هُوَ وَالْإِزْفَافُ كَالذَّمِيلِ Ve rüzgār mülāyemetle esip gitmek ma'nāsınadır; yukālu: زَفَّتِ الرِّيحُ إِذَا Ve هَبَّتْ فِي مُضَيِّبِ أَيِّ بِاللَّيْنِ

زَفَّ [zeff] ve

زَفِيفٌ [zefif] Kuş uçarken kendi kendisini götürüp atmak, 'alā-kavlin kanatlarını yaymak ma'nāsınadır; yukālu: زَفَّ الطَّائِرُ زَفًّا Ve وَزَفِيفًا إِذَا رَمَى بِنَفْسِهِ أَوْ بَسَطَ جَنَاحَيْهِ

زَفِيفٌ [zefif] [emīr] vezninde) Cüst ve serīc ma'nāsınadır; yukālu: رَجُلٌ زَفِيفٌ أَيُّ سَرِيعٌ

الْإِزْفَافُ [el-izfāf] (hemzenin kesriyle) Gelini güveyi hānesine göndermek ma'nāsınadır; yukālu: أَرْفَ الْعُرُوسَ بِمَعْنَى زَفَّهَا Ve sür'atle gitmek ma'nāsınadır; yukālu: أَرْفَ الْبَعِيرُ إِذَا أَسْرَعَ Ve sür'ate kındırıp eşirtmek ma'nāsınadır; yukālu: أَرْفَ الْبَعِيرَ إِذَا حَمَلَهُ عَلَى الْإِسْرَاعِ

الْإِزْدِفَافُ [el-izdifāf] [ifti'āl] vezninde) Bu dahi gelini güveyiye göndermek ma'nāsınadır; yukālu: إِزْدَفَّ الْعُرُوسَ إِذَا أَرْفَهُ Ve yük yüklenmek ma'nāsınadır; yukālu:

إِزْدَفَّ الْجَمَلَ إِذَا احْتَمَلَهُ

الزَّفَزَفَةُ [ez-zefzet] [zelzelet] vezninde) Bu dahi kuş uçarken kendi kendisini bırakıp atmak yāhūd kanatlarını yaymak ma'nāsınadır; yukālu: زَفَرَفَ الطَّائِرُ إِذَا رَمَى بِنَفْسِهِ أَوْ بَسَطَ جَنَاحَيْهِ Ve rüzgār otları beri öte oynatıp seslendirmek ma'nāsınadır; yukālu: زَفَرَفَتِ الرِّيحُ الْحَشِيشَ إِذَا حَوَّكْتَهُ وَصَوَّتَتْهُ Ve bir düzeye şiddetle seğırtip gitmek ma'nāsınadır; yukālu: زَفَرَفَ الرَّجُلُ إِذَا جَرَى شَدِيدًا Ve 'asker alayı çekilip giderken güürüldemek ma'nāsınadır; yukālu: زَفَرَفَ Ve sarsılmak ve titretmek ma'nāsınadır; yukālu: زَفَرَفَ الرَّجُلُ إِذَا ازْتَعَدَ Ve minhu'l-hadīsu ennehu kāle 'aleyhi's-salātu ve's-selām: "مَا لَكَ يَا أُمَّ السَّائِبِ تَزْفَرِفِينَ قَالَتْ الْحُمَّى لَا بَارَكَ اللَّهُ فِيهَا فَقَالَ لَا تَسْمِي الْحُمَّى فَإِنَّهَا تَذْهَبُ خَطَايَا بَنِي آدَمَ كَمَا يَذْهَبُ الْكَبِيرُ حَيْثُ الْحَدِيدُ" وَقَوْلُهُ تَزْفَرِفِينَ بِضَمِّ أَوَّلِهِ أَيُّ تَزْعَدِينَ وَيَزْوَى بِفَتْحِهِ أَيُّ تَزْعَدِينَ وَيَزْوَى بِالرَّاءِ

الزَّفَّةُ [ez-zeffet] (zāy'ın fethiyle) Bir kerre demektir; tekülü: زَفَّةٌ أَوْ زَفَّتَيْنِ أَيُّ مَرَّةً أَوْ مَرَّتَيْنِ

الزَّفَّةُ [ez-zuffet] (zāy'ın zammıyla) Zümre ve cemā'at ma'nāsınadır; yukālu: زَفَّةٌ مِنَ النَّاسِ أَيُّ زُمْرَةٌ

الزَّفَزَفُ [ez-zefzet] [fedfed] vezninde) ve

الزَّفَزَافُ [ez-zefzāf] [şersār] vezninde) Şedīd esen dā'imī rüzgāra denir, زَفَزَافَةٌ [zefzāfet] dahi denir; yukālu: رِيحٌ زَفَزَفَتْ Ve hafif ve çālāk şahsa denir. Ve devekuşuna denir.

الزَّفُوقُ [ez-zefūf] [şabūr] vezninde) Bu dahi devekuşuna denir.

الزَّفُ [ez-zeff] (zāy'ın fethiyle) Devekuşu yeleşinin hurdelerine denir, 'alā-kavlin

her kuşun hurde yeleklerine denir.

الرَّفْفُ [ez-zefef] (fethateynle) Kuşun yelekleri hurde olmağa denir.

الْأَرْفُ [el-ezeff] (hemzenin ve zāy'ın fet-hiyle) Yelekleri hurde olarak birbirine sarmaşık olan devekuşuna denir; yukālu: **رَفِيفٌ** **هَيْئَةُ** **أَرْفٌ** **أَيُّ** **بَيْنَ** **الرَّفْفِ** **ذُو** **رَفٍ** **مُلْتَمَبٌ** [zefif] gibi cüst ve serîc şahsa denir.

الرِّفَانِي [ez-zifāniyy] (zāy'ın kesriyle) Bu dahi cüst ve çālāk ma'nāsınadır.

الْمِرْفَةُ [el-mizeffet] (mīm'in kesriyle) Gelin bindirdikleri mihaffeye ve koçuya denir; yukālu: **رَفَّ** **الْعُرُوسُ** **بِالْمِرْفَةِ** **وَهِيَ** **الْمِحْفَةُ** **تُرْفٌ** **فِيهَا** **الْعُرُوسُ**

الْإِسْتِزْفَافُ [el-istizfāf] [istihfāf] ma'nāsınadır, **إِسْتَرْفَهُ** **السَّيْلُ** **إِذَا** **اسْتَحْفَهُ** **يَعْنِي** **فَدَهَبَ** **بِهِ** Şārih **السَّيْرِ** nüshasını tahti'e eylemiştir.

[ز ق ف]

الرُّفْفَةُ [ez-zukfet] (zāy'ın zammı ve kāf'ın sükunıyla) El ile kaldırılan lokmaya denir. Şārihin beyānına göre savāb olan **الرُّفْفَةُ** olmaktadır ki **إِذْ دَفَعْتَهَا** **بِيَدِكَ** **وَمَا** **كَرُمُهُ** **يَاهُودُ** kabīlindedir.

الْإِزْدِقَافُ [el-izdikāf] [ifti'al] vezninde) Bir nesneyi el ile almak ma'nāsınadır; tekūlu: **إِزْدَقَفْتُهُ** **إِذَا** **أَخَذْتُهُ** **بِيَدِكَ** Ve tīz-destlikle bir nesneyi kapıp almak ma'nāsınadır; yukālu: **إِزْدَقَفَهُ** **إِذَا** **اسْتَلَبَهُ** **بِسُرْعَةٍ**

التَّرْقُفُ [et-tezaḳḳuf] [tefa'ul] vezninde) Bu dahi tīz-destlikle bir nesneyi kapıp almak ma'nāsınadır, topu çevgānla yā el ile kapmak gibi; yukālu: **تَرَقَّفَهُ** **بِمَعْنَى** **أَزْدَقَفَهُ** Ve bir nesneye el sunup çabuk ve çālāk almak ma'nāsınadır; yukālu: **تَرَقَّفَ** **الشَّيْءُ** **إِذَا** **تَلَقَّفَهُ**

الرَّزْفُ [ez-zakf] [ḥakf] vezninde) Bu dahi bir nesneye el sunup sür'atle almak

ma'nāsınadır; yukālu: **رَقَفَ** **الشَّيْءَ** **رُقْفًا** **مِنْ** **البَابِ** **الأَوَّلِ** **إِذَا** **تَلَقَّفَهُ**

الرَّزَاقِيَّةُ [ez-Zāḳifiyyet] Sevād-ı 'Irāk'ta bir karyedir; muhaddisinden Ebū 'Abdullāh b. Ebi'l-Fetḥ ve Maḥmūd b. 'Alī ez-Zāḳifiyyān oradandır.

[ز ل ح ف]

الْإِزْلِيحْفَافُ [el-izliḥfāf] [ikḫš'rār] vezninde) ve

التَّرْزُلْحُفُ [et-tezelḥuf] [tedaḥruc] vezninde) Kenāra çekilip alarga olmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِزْلَحَفَ** **الرَّجُلُ** **وَتَرْزُلْحَفُ** **إِذَا** **تَنَحَّى**

الرَّزْخَلْفَةُ [ez-zahlefet] [dahrecet] vezninde) Alarga eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **رَزَخَلَفَهُ** **إِذَا** **نَحَاهُ**

[ز ل ف]

الرَّزْلَفُ [ez-zelef] (fethateynle) Yakınlık ma'nāsınadır; yukālu: **لَهُ** **رَزْلَفٌ** **مِنْهُ** **أَيُّ** **قُرْبَةٍ** Ve pāye ve rütbe ve derece ma'nāsınadır; yukālu: **لَهُ** **رَزْلَفٌ** **رَفِيعٌ** **أَيُّ** **دَرَجَةٍ** Ve su ile dolu havuzlara denir ki **رَزْلَفَةٌ** [zulfet]in cem'i olur, 'alā-kavlin müfreddir, dolu havuza denir.

الرُّزْلَفَةُ [ez-zelefet] (feteḥātla) Su ile dolu sahrınca ve masna'aya denir. Ve büyük kāseye denir. Ve yeşil sırlı **إِجْجَانَةٌ** [iccānet] e denir ki topraktan düzölmüş büyük tas gibi kaptır; tekūlu: **سَفَانًا** **بِالرُّزْلَفَةِ** **أَيُّ** **الصَّخْفَةِ** **وَكَذَا** **صَدْفَةٌ** **الإِجْجَانَةُ** **الْخَضْرَاءُ** [şadefet] ma'nāsına. Ve yalçın kayaya denir. Ve arz-ı galīzaya denir. Ve süpürölmüş yere denir. Ve toprağı yumuşak düz dağa denir; cem'i **رَزْلَفٌ** [zelef]tir fethateynle. Ve

رَزْلَفَةٌ [zelefet] 'Avrete yāhūd yüzüne denir; yukālu: **رَزْلَفَةٌ** **حَسَنَةٌ** **أَيُّ** **مَرْأَةٍ** **أَوْ** **هِيَ** **وَجْهَهَا**

الْمَزْلَفَةُ [el-mezlefet] [مرحلة [merḥalet] vezninde) Şol karyeye denir ki çöl beyābānla otlu sulu ābādān yerin aralığında ola; cem'î مزالف [mezālif] gelir, Medīne-i münevvere tarikinde Ma'ān karyesi gibi; yukālu: أقاموا بالمزالف أي القرى التي تكون بين البر والريف

الزُفَةُ [ez-Zulfet] [غرفة [ğurfet] vezninde) Semīrā' nām mahallin şarkīsinde bir suyun adıdır. Ve büyük kāseye denir; yukālu: شربة بالزُفَةُ أي الصُحْفَةُ Ve yakınlık ma'nāsınadır; yukālu: لَهُ زُفَةٌ مِنْهُ أَي فُرْتَةٌ Ve rütbe ve menzilet ma'nāsınadır; yukālu: وعنده زُفَةٌ أَي مَنْرَلَةٌ Ve gecenin evvelinden bir bölüğüne denir; cem'î زُلف [zulef] gelir, غُرف [ğuref] vezninde ve زُلفَات [zulufāt] gelir zammeteynle غُرفَات [ğurufāt] vezninde ve زُلفَات [zulfāt] gelir, zāy'ın zamımıyla غُرفَات [ğurfāt] vezninde ve زُلفَات [zulefāt] gelir zāy'ın zammı ve lām'ın fethiyle غُرفَات [ğurefāt] vezninde. Ve ba'zılar eyitti ki ﴿وَزُلْفًا مِنَ اللَّيْلِ﴾ kerimesinde vākī' زُلف [zulef] ki زُفَةُ [zelefet]in cem'idir tül-i leyāl hengāmında gündüzden ahz olunan gece sā'atleri ve geceden tül-i eyyām vaktinde ahz olunan gündüz sā'atlerinden 'ibarettir: وَقُرَى زُلْفًا بِضَمَّتَيْنِ إِمَّا مُفْرَدٌ كَحَلْمٍ وَإِمَّا جَمْعٌ زُلْفَةٌ كَبَسْرَةٍ وَبُسْرٍ بِضَمِّ سَيْنِهِمَا وَقُرَى زُلْفًا بِضَمِّهِ وَسُكُونِ اللَّامِ جَمْعٌ زُلْفَةٌ كَدَرَّةٍ وَدَرٌّ وَقُرَى زُلْفَى كَحَبْلَى وَالْأَلْفُ لِلتَّائِبِثِ

الزُّفُفُ [ez-zelf] (zāy'ın fethi ve lām'ın sükunıyla) Kurbet ma'nāsınadır. Ve rütbe ve menzilet ma'nāsınadır.

الزُّفَى [ez-zulfā] [حُبْلَى [ḥublā] vezninde) Bu dahi kurbet ve derece ve menzilet ma'nālarıdır. Elifi te'nīs içindir, 'alā-kavlin bu ism-i masdardır.

الزِّرْفُ [ez-zilf] (zāy'ın kesriyle) Çemenzār ve merg-zāra denir, رَوْضَةٌ [ravdat]

ma'nāsınadır.

التَّرْلِيفُ [et-tezlīf] Söze söz katmakla artırmak ma'nāsınadır; yukālu: زَلَّفَ فِي حَدِيثِهِ إِذَا زَادَ

زُؤَيْفَةُ [Zuleyfet] [جُهَيْنَةُ [cuheyne] vezninde) Yemen'de bir batn adıdır.

الْمَزَالِفُ [el-mezālif] (mīm'in fethiyle) Çıkacak derecelere denir, مَرَاقِي [merākī] ma'nāsına.

الزُّلُوفُ [ez-zelūf] [صُبُورٌ [şabūr] vezninde) Irak yokuşa denir; yukālu: عَقَبَةُ زُلُوفٍ أَي بَعِيدَةٌ

الزَّرْلِيفُ [ez-zelīf] [أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bir yerden āher yere takaddüm eden adama denir.

الْمُزْدَلِيفُ [el-Muzdelif] (ism-i fā'il bünyesiyle) Tayyī kabīlesinden bir recül ismidir ki İbn Ebī 'Amr'dır. Ve Ḥaşīb nām kimsenin yāhūd 'Amr b. Ebī Rebī'a'nın lakabıdır. Bir cenk hengāmında nizesini önüne koyup اذْدَلِفُوا إِلَيْهِ demekle telkīb olundu yāhūd pür-dil ve dilir olmakla cenklerde husamā' ve akrānına izdīlāf [izdilāf] ve iktirāb eylediği için mü-lakkab oldu.

الْإِزْدِلَافُ [el-izdilāf] [إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Takaddüm eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِزْدَلَفَ إِلَيْهِ إِذَا تَقَدَّمَ Ve takarrüb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِزْدَلَفَ إِلَيْهِ إِذَا تَقَرَّبَ

الْمُزْدَلِفَةُ [el-Muzdelifet] (ism-i fā'il bünyesiyle) 'Arafāt ile Minā beyninde mevzi-i ma'rūfun ismidir. Huccāc onda dergāh-ı ilāhiye takarrüb eyledikleri yāhūd 'Arafāt'tan ifāzadan sonra halk Minā'ya karīb oldukları yāhūd halk ona geceden bir tā'ifede geldikleri için yāhūd arz-ı mezküre be-gāyet hemvār ve süpürülmüş

pākīze olduğu için itlāk olundu ve bu vech akrebdir.

التَّرْلُفُ [et-tezelluf] [تَفْعُلٌ] [tefa^cul] vezninde) Bu dahi takaddüm eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَرْلَفُ الْقَوْمُ إِذَا تَقَدَّمَ Ve takarrüb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَرْلَفُوا إِذَا تَقَرَّبُوا

[ز ن ح ف]

الرَّزْنَفَةُ [ez-zenhafet] (nūn ve hā-yı mühmele ile زَوْبَعَةٌ [zevbe^cat] vezninde) Āfāt ve devāhī isimdir.

[ز ن ف]

الرَّزْنَفُ [ez-zenef] (fethateynle) Darılmak ma'nāsınadır; yukālu: رَزَفَ الرَّجُلُ رَزْفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا غَضِبَ

التَّرْزُفُ [et-tezennuf] [تَفْعُلٌ] [tefa^cul] vezninde) Dargınlık peydā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَرَزَفَ إِذَا غَضِبَ

رَزْفٌ [Zenf] [عَدْلٌ] [adl] vezninde) Bir recül 'alemidir.

[ز و ف]

الرَّزُوفُ [ez-zevf] [حَوْفٌ] [havf] vezninde) Güvercin kanatlarını ve kuyruğunu yere yayıp sürümek ma'nāsınadır; yukālu: رَافَتْ الْحَمَامَةُ رُزُوفًا إِذَا نَشَرَتْ جَنَاحَيْهَا وَذَنَبَهَا وَسَحَبَتْهَا عَلَى الْأَرْضِ Ve bir kimse a'zā ve endāmı düşük ve salkı ve gevşek olarak yürümek ma'nāsınadır; yukālu: رَافَ الرَّجُلُ إِذَا مَسَى مُسْتَرْخِي الْأَعْضَاءِ Ve

رُزُوفٌ [Zevf] Esāmīdendir: Zevf el-Ceyşānī, Ekder nām muhaddisten rivāyet-i hadīs eyledi. Ve Zevf b. 'Adiyy b. Zevf pederinden o dahi pederinden rivāyet eyledi. Ve Zevf b. Zāhir yāhūd Zevf b. Ezher b. 'Amir b. 'Uveysān bir kabīle pederidir.

رُزُوفِي [zūfā] [طُوبَى] [tubā] vezninde) Bir tür-lü nebāttır ki Kuds dağlarında nābit olur,

sikencebīn ile matbūhu keymūs-ı galīze müşhil ve sirke ile matbūhunu mazmaza veca^c-ı esnāna müfid ve baḥūru veca^c-ı üzüne nāfi'dir; Türkīde tahrīfle zufa ta'bir ettikleri nebāttır. Ve

رُزُوفِي [zūfā] Koyun kısmının kuyruğunda ve uylukları aralığında ve karnı altında olan yünlerde müctemīc ve mün'akid çakıldağa denir. Dühniyyeti suyun üzerine su'üd edince kaynatıp yününden tasfiye eyledikten sonra çömlek üzerinde olanı tekrār سَطْرُوبِيُون [saṭrubiyyūn] dedikleri nebāt suyuyla gasl ve tabh ve tasfiye edip hattā yünden bi'l-küllīyye müfārik olunca tabh ve tasfiyeyi tekrār ederler. Evrām-ı sulbeyi muhallil ve kebid ve külā bürüdetine nāfi'dir. Beyne'l-etibbā evvelkine zūfā-yı yābis ve buna zūfā-yı ratb derler.

الرُّزُوفُ [ez-zuvāf] [غُرَابٌ] [gurāb] vezninde) Çabuk ölüme denir; yukālu: مَوْتُ رُزُوفٍ أَيْ مُجْهِزٌ وَحِيٌّ

التَّرْزُوفُ [et-tezāvuf] [تَفْعَالٌ] [tefa^cul] vezninde) Fārisliğe heves-nāk olan nev-civānlar bir güne hiffet ve çabukluk ta'allüm ve meşk edişmek ma'nāsınadır. Süreti budur ki birer birer gelip tertīb eyledikleri sedd ve seki makülesi binānım rüknünün bir ucuna bir elini koyup ve ayakları yere değmeyerek mu'allak-güne havāda fırl fırl dönerek çabuklukla mekānlarına 'avdet ederler, cānbāzların havāda mu'allak-güne dönmeleri gibi bir ma'nādır, lākin bir hoşça süreti ma'lūm olmadı; yukālu: الْغُلَمَانُ يَتَرَاوِفُونَ وَهُوَ أَنْ يَجِيءَ أَحَدُهُمْ إِلَى رُكْنِ الدُّكَّانِ فَيَضَعُ يَدَهُ عَلَى حَرْفِهِ ثُمَّ يَرُوفُ رُزُوفَةً فَيَسْتَقْبِلُ مِنْ مَوْضِعِهِ وَيَدُورُ فِي الْهَوَاءِ حَتَّى يَعُودَ إِلَى مَكَانِهِ يَتَعَلَّمُونَ بِذَلِكَ الْحِفَّةَ لِلْفُرُوسِيَّةِ

[زه زف]

الزَهْفَةُ [ez-zehzefet] [زَلْزَلَةٌ] [zelzelet] vezninde) Söz geçirmek ma'nāsınadır; yukālu: زَهَفَ الْكَلَامَ إِذَا نَفَذَهُ Ve bir nesneyi tezyīf eylemek ma'nāsınadır; yukālu: زَهَفَ الشَّيْءَ إِذَا رَيَّفَهُ

[زه ف]

الزَهْفُ [ez-zehf] (fethateynle) Yeyni olmak ma'nāsınadır; yukālu: زَهَفَ الشَّيْءُ زَهْفًا Ve yel bir nesneyi yeyni bulmakla alıp uçurmak ma'nāsınadır; yukālu: زَهَفَتِ الرِّيحُ الشَّيْءَ إِذَا اسْتَحَفَّتُهُ

الزُّهُوفُ [ez-zuhūf] [كُفُودٌ] [ku'ūd] vezninde) Zelil olmak ma'nāsınadır; yukālu: زَهَفَ الرَّجُلُ زُهُوفًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا ذَلَّ زَهَفَ لِلْمَوْتِ Ve yalan söylemek ma'nāsınadır; yukālu: زَهَفَ الرَّجُلُ إِذَا كَذَبَ Ve helāk olmak ma'nāsınadır; yukālu: زَهَفَ فُلَانٌ إِذَا هَلَكَ

الْإِزْدِهَافُ [el-izdihāf] [إِفْتِعَالٌ] [ifti'āl] vezninde) Bu dahi ölümçül olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِزْدَهَفَ لِلْمَوْتِ إِذَا ذَنَا لَهُ Ve yük yüklenip götürmek ma'nāsınadır; yukālu: إِزْدَهَفَ الْجُمْلَ إِذَا احْتَمَلَهُ إِزْدَهَفَ الشَّيْءَ إِذَا اسْتَعَجَلَهُ Ve ivdirmek ma'nāsınadır; yukālu: انْحَرَفَ Ve istihfāf ma'nāsınadır; yukālu: إِزْدَهَفَهُ إِذَا اسْتَحَفَّهُ Ve bir yere girmekte müzāhame ile bī-muhābā saldırıp sokulmak ma'nāsınadır; yukālu: إِزْدَهَفَ فُلَانٌ إِذَا تَقَحَّمَ فِي الدُّخُولِ Ve söze kendi kesesinden söz katıp artırmak ma'nāsınadır; yukālu: إِزْدَهَفَ فُلَانٌ إِذَا تَزَيَّدَ فِي الْكَلَامِ Ve bir nesneyi alıp götürmek ma'nāsınadır; yukālu: إِزْدَهَفَ الشَّيْءَ إِذَا دَهَبَ بِهِ Ve helāk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِزْدَهَفَهُ إِذَا أَهْلَكَهُ Ve ref'-i savtla pek pek ve iri iri söylemek

ma'nāsınadır; yukālu: إِزْدَهَفَ فِي قَوْلِهِ إِذَا تَشَدَّدَ وَرَفَعَ صَوْتَهُ Ve bir adamın kavlini kendi kavliyle tezyīf ve ibtāl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِزْدَهَفَ فُلَانًا بِالْقَوْلِ إِذَا أَبْطَلَ قَوْلَهُ Ve dābbe rākibini yere vurmak ma'nāsınadır; yukālu: إِزْدَهَفَتِ الدَّابَّةُ فُلَانًا إِذَا صَرَغَتْهُ Ve adāvet kazanmak ma'nāsınadır; yukālu: إِزْدَهَفَ الْعُدَاوَةَ إِذَا اِكْتَسَبَهَا

الْمِزْهَفُ [el-mizhef] [مِنْبَرٌ] [minber] vezninde) Sevīk karıştırarak çömçeye denir.

الْإِزْهَافُ [el-izhāf] (hemzenin kesriyle) Bir kimseye şerr ve şūr ilkā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِزْهَفَهُ إِذَا أَلْقَى إِلَيْهِ شَرًّا Ve bir adama mızrak çattırmak ma'nāsınadır; yukālu: إِزْهَفَ إِلَيْهِ الطُّعْنَةَ إِذَا أَدْنَاهَا Ve yalan söz getirmek ma'nāsınadır; yukālu: إِزْهَفَ لَهُ أَزْهَفَ لُهُ Ve fi'l-hāl katl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِزْهَفَ عَلَيْهِ إِذَا أَجْهَرَ Ve bir adamı şerr ve şūra igrā ve tahrīk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِزْهَفَهُ بِالشَّرِّ إِذَا أَغْرَاهُ بِهِ أَزْهَفَهُ بِمَا طَلَبَهُ إِذَا أَشْعَفَهُ بِهِ Ve bir söze yalan katıp artırmak ma'nāsınadır; yukālu: إِزْهَفَ الْحَبِيرَ إِذَا زَادَ فِيهِ وَكَذَّبَ Ve koğlamak ma'nāsınadır; yukālu: إِزْهَفَهُ إِذَا نَمَّهُ Ve zelil eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِزْهَفَهُ إِذَا أَذَلَّهُ Ve hıyānet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِزْهَفَ فُلَانٌ إِذَا خَانَ Ve şerre saldırmak ma'nāsınadır; yukālu: إِزْهَفَ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ إِلَى الشَّرِّ Ve bir nesneyi giderip telef ve tebāh eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِزْهَفَ الشَّيْءَ إِذَا دَهَبَ بِهِ وَأَهْلَكَهُ Ve bir nādire nesne sebebiyle hoşlanıp münbasit ve mahzūz olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِزْهَفَ بِالشَّيْءِ إِذَا أَعْجَبَ بِهِ أَزْهَفَ إِلَيْهِ خَدِيثًا إِذَا أَسْنَدَ إِلَيْهِ قَوْلًا رَدِيئًا Ve bir 'acīb nesne bir adama 'aceb ver-

mek ma'nāsınadır; yukālu: أَزْهَفَتْ فُلَانَةً إِلَيْهِ إِذَا أَعْجَبْتُهُ

الْتَرْهُفُ [et-tezehhuf] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Bu dahi i'rāz eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَرَهَّفَ عَنْهُ إِذَا صَدَّ

الْإِنْزِهَافُ [el-inzihāf] (إِنْفِعَالٌ [infi'āl] vezninde) Dābbe bir nesneden ürkmekle yāhūd vurulmakla kalkıyıp sıçramak ma'nāsınadır; yukālu: إِنْزَهَفَتِ الدَّابَّةُ إِذَا طَفَرَتْ مِنْ نَفَارٍ أَوْ صَرَبٍ

[ز ه ل ف]

الزَّهْلَفَةُ [ez-zehlefet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Bir nesneyi öte işletip tenfiz eylemek ma'nāsınadır; yukālu: زَهَلَفَ الشَّيْءَ إِذَا نَقَذَهُ وَجَوَّزَهُ

[ز ي ف]

الزَّيْفُ [ez-zeyf] (حَيْفٌ [hayf] vezninde) ve **الزَّيْفَانُ** [ez-zeyefān] (fetehtla) Salını salını yürümek ma'nāsınadır; yukālu: زَافَ الرَّجُلُ يَزِيْفُ زَيْفًا وَإِذَا تَبَخَّرَ فِي مَسِيَّتِهِ گüvercin kuyruğunu yere sürüyüp başını karnı altından eğerek dişi güvercinin çevresini dolaşmak ma'nāsınadır; yukālu: زَافَ الْحَمَامُ إِذَا جَرَّ الذَّنَابِيَّ وَدَفَعَ مُقَدَّمَهُ بِمُؤَخَّرِهِ وَاسْتَدَارَ عَلَيْهَا Ve

زَيْفٌ [zeyf] Kalp ve mağşüş akçeye denir; cem'i زِيَاْفٌ [ziyāf] ve أَزْيَاْفٌ [ezyāf] gelir. 'Alā-kavlin bu lügat-ı rediyyedir, a'lā olan زَاْيِفٌ [zā'if] lügatıdır. Şārih der ki زَيْفٌ [zeyf] vasf bi'l-masdardır, ba'dehu ma'nā-yı ismiyyet i'tibāriyla cem'lenip زُيُوفٌ [zuyūf] ve زِيَاْفٌ [ziyāf] denildi ve aslı üzere زَاْيِفٌ [zāyif] dahi lügattır, bunun cem'inde زُيُوفٌ [zuyyef] denir, رُكَّعٌ [rukka'] gibi; fe-yukālu: دَرَّهَمٌ زَيْفٌ وَزَاْيِفٌ وَدَرَاهِمٌ زِيَاْفٌ Ve وَأَزْيَاْفٌ وَزُيُوفٌ

زَيْفٌ [zeyf] Akçeyi kem ve kalp eyle-

زَافَ الدَّرَاهِمَ Ve duvarı öte sıçramak ma'nāsınadır; yukālu: زَافَ الْحَائِطِ إِذَا فَفَرَهُ Ve

زَيْفٌ [zeyf] Duvar üzere olan çıkma saçaklara ve örtülere denir ki yağmurdan duvarı hıfz eder. Ve merdivenin ayaklarına ve kademelerine denir. Ve bārū ve duvar üzere olan şürfelere ve küngürelere denir; müfredi زَيْفَةٌ [zeyfet]tir.

الزُّيُوفُ [ez-zuyūf] (فُعُودٌ [ku'ūd] vezninde) Akçe kalp ve kem ve mağşüş olmak ma'nāsınadır; yukālu: زَافَتِ الدَّرَاهِمُ زُيُوفًا إِذَا صَارَتْ مَزْدُودَةً لِيَغِيْسَ

الزَّايِفُ [ez-zā'if] Zikr olunduğu üzere kalp akçeye denir.

الْتَرْيِيفُ [et-tezyīf] Akçeyi kalp eylemek ma'nāsınadır; yukālu: زَيْفَ الدَّرَاهِمَ إِذَا جَعَلَهَا زُيُوفًا

الزَّيَاْفُ [ez-zeyyāf] (شَدَادٌ [šeddād] vezninde) Arslana denir.

FASLU'S-SĪNĪ'L-MÜHMELE

(فَصْلُ السِّينِ الْمُهْمَلَةِ)

[س أ ف]

السَّافُ [es-seʔf] (sīn'in fethi ve hemzenin sükunuyla ve fethateynle) El çatlayıp tırnağın çevreleri kabuk kabuk soyulmak ma'nāsınadır, 'alā-kavlin tırnak kendisi çatlamak ma'nāsınadır; yukālu: سَفَيْتُ يَدَهُ وَسَافَتُ سَافًا وَسَتَفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالثَّلَاثِ إِذَا تَشَقَّقَتْ وَتَشَعَّتْ مَا حَوْلَ الْأَطْفَارِ أَوْ هُوَ تَشَقُّقُ الْأَطْفَارِ نَفْسَهَا Ve dudağın derisi kavlamak ma'nāsınadır; yukālu: سَفَيْتُ شَفْتَهُ وَسَافَتُ إِذَا تَقَشَّرَتْ Ve lif fitle fitle açılıp didik didik olmak ma'nāsınadır; yukālu: سَفَيْتُ لَيْفَ النَّحْلِ إِذَا تَشَعَّتْ وَتَقَشَّرَتْ Ve

سَافٌ [seʔf] (fethateynle) Hurmānın kuru dallarına denir; yukālu: قَطَعَ سَافَ النَّحْلِ أَي سَفَعَهُ Ve kuyruğun kıllarına denir. Ve saçığa ve püsküle denir.

السَّيْفَةُ [es-seʔifet] (فَرِحَةٌ [ferihāt] vezninde) Vasfır, çatlamış ve tırnaklarının çevresi pürüzlenmiş ele denir.

الْإِنْسِافُ [el-insiʔāf] (إِنْفِعَالٌ [infiʔāl] vezninde) Bu dahi lif tiftik tiftik olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا إِنْسَافَ لَيْفَ النَّحْلِ إِذَا سَفَيْتُ

السُّوَافُ [es-suʔāf] (غُرَابٌ [gurāb] vezninde) Devābb ve mevāşīye 'arız olan kırgına ve helāk-i 'amma denir. Vāv ile سَوَافٌ [suwāf] lafzından lügattır.

السَّافَةُ [es-seʔāfet] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) Devābb ve mevāşīye kırgın düşmek ma'nāsınadır; yukālu: سَوَّفَ مَالَهُ سَافَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا وَقَعَ فِيهِ السُّوَافُ

السَّائِفَةُ [es-sāʔifet] Kumluğun aşağı tarafından inceliş giden yerine denir. Cem'î سَوَائِفٌ [sevāʔif]tir.

[س ج ف]

السَّجَفُ [es-secf] (sīn'in fethi ve kesriyle) ve

السَّجَافُ [es-sicāf] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Perdeye denir, سِتْرٌ [sitr] ma'nāsına; cem'î سُجُوفٌ [sucūf] ve أُسْجَافٌ [escāf] gelir. 'Alā-kavlin سَجَفٌ [secf] şol iki perdeye denir ki birbirine çatılmış olup beynlerinde fürce ola yāhūd şol kapı ki iki perde ile perdele-nir ola, onun her şukkasına سَجَفٌ [secf] ve سِجَافٌ [sicāf] denir.

الْإِسْجَافُ [el-iscāf] (hemzenin kesriyle) Perdeyi salıvermek ma'nāsınadır; yukālu: أَشْجَفَ السِّتْرَ إِذَا أَرْسَلَهُ Ve gece pek karanu olmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَشْجَفَ اللَّيْلَ إِذَا أَسْدَفَ Ve bir nesne üzere perde çekmek ma'nāsınadır; yukālu: أَسْجَفَ الْبَيْتَ إِذَا أَرْسَلَ عَلَيْهِ السَّجَافَ

السَّجَفُ [es-secef] (fethateynle) Böğür ince olup karın azca ve düzce olmak ma'nāsınadır; yukālu: سَجَفَتِ الْمَرْأَةُ سَجَفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا دَقَّ حَضْرُهَا وَخَمَصَ بَطْنُهَا

السُّجُفَةُ [es-sucfet] (غُرْفَةٌ [gurfet] vezninde) Geceden bir sā'ate denir; yukālu: مَضَتْ سُّجُفَةٌ مِنَ اللَّيْلِ أَي سَاعَةٌ مِنْهُ

السَّجَفُ [es-secf] (رَجْفٌ [recf] vezninde) ve

الْإِسْجَافُ [el-iscāf] (hemzenin kesriyle) ve **التَّسْجِيفُ** [et-tescīf] Bir nesneye perde çekmek ma'nāsınadır; yukālu: سَجَفَ الْبَيْتَ وَأَسْجَفَهُ وَسَجَفَهُ إِذَا أَرْسَلَ عَلَيْهِ السَّجَفَ

السَّجَفُ [es-Sicf] (sīn'in kesriyle) Esmādandır: Hantef b. es-Sicf tābi'ndendir. Ve Hūneyf b. es-Sicf şu'arādandır.

سَجَفٌ [Secf] (sīn'in fethiyle) Bir mevzi' adıdır.

[س ح ف]

السَّحْفُ [es-sahf] (sīn'in fethi ve hā-yı mühmelenin sükūnuyla) Postekinin yüzünden bütün kılları ve tüyleri yolup gidermek ma'nāsıdır; yukālu: سَحَفَ الشَّعْرَ عَنْ الْجِلْدِ سَحْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا كَشَطَهُ حَتَّى لَمْ يَبْقَ مِنْهُ شَيْءٌ Ve zebīhanın sırtından yağın sıyırıp soymak ma'nāsıdır; yukālu: سَحَفَ الشَّيْءَ إِذَا أَحْرَقَهُ Ve yakmak ma'nāsıdır; yukālu: سَحَفَ الشَّحْمَ عَنْ ظَهْرِ الدَّابَّةِ إِذَا فَشَرَهُ Ve hayvān dilediği kadar 'alef yemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: سَحَفَتِ الرِّيحُ السَّحَابَ إِذَا أَكَلَتْ مَا شَاءَتْ مِنَ الْإِبِلِ Ve yel havā yüzünden bulutu sıyırıp götürmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: سَحَفَتِ الرِّيحُ السَّحَابَ إِذَا دَهَبَتْ بِهِ سَحْفَ رَأْسِهِ إِذَا حَلَقَهُ Ve ağaçların özdeklerinde olan iri budak düğmelerini izale için yakmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: سَحَفَ النَّخْلَةَ وَغَيْرَهَا إِذَا أَحْرَقَهَا

السَّحَائِفُ [es-sehā'if] [sehīfet]in cem'idir ki eyegülerin ve kaburgaların aralıklarında olan derilere yapışık olan yol yol kat kat 'arīz yağlara denir; yukālu: أَخَذَ سَحَائِفَ الشَّاةِ أَيَّ طَرَائِقِ الشَّحْمِ الَّذِي بَيْنَ طَرَائِقِ الطِّفَاطِيفِ وَنَحْوِ ذَلِكَ مِمَّا يُرَى مِنْ شَحْمَةٍ عَرِيضَةٍ مُلْرَقَةٍ بِالْجِلْدِ

السَّحُوفُ [es-sehūf] [ṣabūr] vezninde) Zikr olunan سَحِيفَةً [sehīfet]i çok hayvāna denir ki semizlikten neş'et eder; yukālu: جَمَلَ وَنَاقَةَ سَحُوفٍ أَيَّ كَثِيرَةَ السَّحَائِفِ Ve uzun memeli nākaya denir. Ve memesinin emziklerinin delikleri daracık olan nākaya denir. Ve tabanını çekip sürüyerek yürüyen nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ سَحُوفٌ إِذَا كَانَتْ تَجُرُّ فَرَاسِهَا عَلَى الْأَرْضِ إِذَا مَسَّتْ ALTININ YÜNLERİ YUFKACIK OLAN KOYUNA VE

keçiye denir. Ve uğradığı yerlerin toprağını ve taşını sıyırıp götüreren yağmura denir; yukālu: مَطْرَةٌ سَحُوفٌ إِذَا كَانَتْ تَجُرُّ مَا مَرَّتْ بِهِ Ve un öğütürken değirmenin gürültüsüne denir; yukālu: يُسْمَعُ سَحُوفُ الرَّحَى أَيَّ صَوْتِهَا إِذَا طَحَنَتْ Ve süt sağılırken zuhūr eden faşırtıya denir. Ve kuyuda olan suyu sıyırıp ahz eden kovaya denir; yukālu: دَلَّوْ سَحُوفٌ أَيَّ تَجَحَّفَ مَا فِي الْبُئْرِ مِنَ الْمَاءِ

السَّحْفَانِيَّةُ [es-suḥāfniyet] [bulehniyet] vezninde) Başı bütün tırāş olmuş kabak adama denir; حَلَقٌ [ḥalq] ma'nāsına olan سَحْفٌ [sahf]-i mezkūrdandır; yukālu: هُوَ سَحْفَانِيَّةٌ أَيَّ الْمَخْلُوقِ الرَّأْسِ

السَّحَافُ [es-suḥāf] [gūrab] vezninde) سُلٌّ [sull] dedikleri maraza denir ki nās ona verem ve ince ağrı ta'bīr ederler.

الْمَسْحُوفُ [el-meshūf] سُلٌّ [sull] marazına uğramış kimseye denir; yukālu: بِهِ سَحَافٌ أَيَّ سُلٌّ وَهُوَ مَسْحُوفٌ أَيَّ مَسْلُوفٌ

الْأُسْحُوفُ [el-uṣḥūf] [uslūb] vezninde) ve

الْإِسْحَافُ [el-iṣḥāf] (hemzenin kesri ve hā'nın fethiyle إِدْرُوفٌ [idrevn] vezninde) Memesi emziklerinin delikleri geniş olan nākaya denir, 'alā-kavlin sütü pek çok ve gür olmakla sağılırken faşırtısı zuhūr eden nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ أُسْحُوفٌ الْأَحَالِيلِ وَإِسْحَافُهَا أَيَّ وَاسِعَتُهَا أَوْ كَثِيرَةُ اللَّبَنِ يُسْمَعُ لِصَوْتِ شَحْبِهَا سَحْفَةً

السَّحْفَةُ [es-sahfet] [temret] vezninde) Bu dahi süt sağılırken zuhūr eden faşırtıya denir. Ve hayvānın sırtında olan iç yağına denir.

الْأُسْحُفَانُ [es-uṣḥufān] [ʿunfuvān] vezninde) Bir nebāttır ki böğrülce tarzında boynuz gibi filizleri olur; me'kūl ve mer'ī değıldir, 'ırk-ı nesā illetine onunla

tīmār ederler.

السَّيْحَفُ [es-seyhāf] [صَيْقَلٌ] [şayqal] vezninde) ve

السَّيْحَفُ [es-siyahf] [دِرْفَسٌ] [direfs] vezninde) ve

السَّيْحَفُ [es-sihif] [حِنْفِسٌ] [hinfis] vezninde) Yassı temrene, 'alā-kavlin uzun temrene denir. Ve pek uzun adama denir.

السَّيْحَفِيُّ [es-seyhāfiyy] [صَيْقَلِيٌّ] [şaykaliyy] vezninde) Fünūn-ı tekellümde dili uzun, söz bilir zebān-āver adama itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ سَيْحَفِيُّ الْبَسَانِ أَي لَيْسَ كَذَلِكَ سَيْحَفَانِيٌّ مُبَالِغَةٌ [seyhāfāniyy] sakalı pek uzun adama itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ سَيْحَفِيُّ الْبَحِيَّةِ وَسَيْحَفَانِيَّتُهَا أَي طَوِيلُهَا

السَّحَافُ [es-sihāf] (sīn'in kestriyle) سَحَفَةٌ [sahfet] lafzının cem'idir ki iç yağına denir; yukālu: صَحَافٌ فِيهَا سَحَافٌ أَي شُحُومٌ

الْمُسْحَفَةُ [el-miṣḥafet] [مِكْنَسَةٌ] [mikneset] vezninde) Kemikten et sıyracak bıçağa denir.

الْمَشْحَفُ [el-meshāf] [مَشْعَدٌ] [maṣ'ad] vezninde) Yılan kısmının sürünüp gittiği izine denir; yukālu: فِي الْأَرْضِ مَشْحَفُ الْحَيَّةِ أَي فِي الْأَرْضِ السَّحْفَتَانِ [es-sahfetān] (sīn'in fethi ve tesniye bünyesiyle) Dudağın altında biten küçük sakal parçasının iki tarafına denir; yukālu: أَخَذَ مِنْ طُولِ سَحْفَتَيْهِ وَهُمَا جَانِبَا الْعُنْفَقَةِ

الْإِسْحَافُ [el-ishāf] (hemzenin kesriyle) İç yağ satmak ma'nāsınadır; yukālu: الرَّجُلُ إِذَا بَاعَ السَّحْفَةَ

[س خ ف]

السَّحْفُ [es-sahf] (sīn'in fethi ve hā-yı mu'cemenin sükūnuyla) Dirlük cihetinin yufkalığına denir ki pek killetinden

kināyedir; yukālu: بِهِ سَحْفٌ أَي رَفَّةٌ عَيْشٍ Ve 'akl ve idrāk yufkalığına ve hiffetine de denir, ke-mā se-yuzkeru. Ve

سَحْفٌ [Sahf] Bir mevzi' adıdır.

السَّحْفُ [es-suḥf] (sīn'in zammı ve fethiyle) ve

السَّحْفَةُ [es-suḥfet] [فُرْصَةٌ] [kırşat] vezninde) ve

السَّحَافَةُ [es-sehāfet] [سَحَابَةٌ] [sehābet] vezninde) 'Akl ve idrāk yufkalığına denir ki murād killetidir; yukālu: فِي عَقْلِهِ سَحْفٌ Ve سَحْفٌ وَسَحْفَةٌ وَسَحَافَةٌ أَي رَفَّةٌ Ve sār nesnelerin dahi yufkalığına denir. Ve 'inde'l-ba'z **سَحْفٌ** [sahf] sīn'in fethiyle 'aklın yufkalığında ve سَحَافَةٌ [sehāfet] her şey'in yufkalığında ve hiffetinde isti'māl olunur; fe-yukālu: فِي عَقْلِهِ سَحْفٌ أَي رَفَّةٌ وَفِي هَذَا الشَّيْءِ سَحَافَةٌ أَي رَفَّةٌ Ve

سَحَافَةٌ [sehāfet] Masdar olur; bir adamın 'aklı ve sār nesne yufka olmak ma'nāsına; yukālu: سَحْفُ الرَّجُلِ سَحَافَةٌ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا سَحْفٌ عَقْلُهُ إِذَا رَقَّ وَكَانَ رَقِيْقُ الْعَقْلِ سَحْفٌ الْعُزْلُ إِذَا رَقَّ

السَّحْفَةُ [es-sahfet] (sīn'in fethi ve zammıyla) Açlıktan 'arız olan rikkat ve hüzüle denir; yukālu: بِهِ سَحْفَةٌ مِنَ الْجُوعِ أَي رَفَّةٌ مِنْهُ وَهَزَالٌ

السَّخِيفُ [es-sehīf] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) 'Akı yufka adama denir; yukālu: رَجُلٌ سَخِيفٌ أَي رَقِيْقُ الْعَقْلِ خَفِيفُهُ ثَوْبٌ سَخِيفٌ أَي قَلِيلٌ Ve şelfe ve sebük-meşreb kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ سَخِيفٌ أَي نَرِقٌ خَفِيفٌ

الْمُسْحِفَةُ [el-muṣḥifet] [مُحْسِنَةٌ] [muḥsinet] vezninde) Otu azca olan yere denir; yukālu: أَرْضٌ مُسْحِفَةٌ أَي قَلِيلَةُ الْكَلَامِ

الْمُسَاخَفَةُ [el-musāhāfet] [مُفَاعَلَةٌ] [mufā'alet] vezninde) مُحَامَقَةٌ [muḥameqat]

ma'nāsınadır ki bir kimsenin killet-i 'aklına müsā'ade eylemekten 'ibārettir, gūyā ki onun سَحَافَةٌ [sehāfet]-i 'aklına mübālāt eylemeyip kendisi dahi ona سَحَافَةٌ [sehāfet] le mu'amele eder; yukālu: سَاخَفَهُ إِذَا حَامَقَهُ

السُّحْفُ [es-suhf] (sīn'in zammıyla) Kırbā köhnelenip yufkalanmak ma'nāsınadır; yukālu: سَحَفَ السِّقَاءُ سَحْفًا مِنَ الْبَابِ الْحَامِسِ إِذَا وَهَى

[س د ف]

السَّدْفَةُ [es-sedfet] (sīn'in fethi ve zammıyla) Temīm lüğatinde karanlığına denir. Ve Ḳays lüğatinde aydınlığa denir ki zıdd olur. Ba'zılar dedi ki ikisi ism-i vāhid ile tesmiye olundular, zīrā ehadühümā āher üzere 'urūz eder, 'alā-kavlin dav' ve zulmetin ihtilātına denir ki tulū'-ı fecrden vakt-i isfāra kadar olan ihtilātından 'ibārettir; yukālu: جَاءَ فِي السَّدْفَةِ وَهِيَ الظُّلْمَةُ تَمِيمِيَّةٌ وَالضُّوْءُ قَبِيصِيَّةٌ ضِدُّهُ أَوْ سَمِيًّا بِاسْمِ لِأَنَّ كَلًّا يَأْتِي عَلَى الْآخِرِ Ke-mā se-yuzkeru. Ve geceden bir bölüğe denir; yukālu: مَضَتْ سَدْفَةٌ مِنَ اللَّيْلِ أَيْ طَائِفَةٌ مِنْهُ

السَّدْفُ [es-sedef] (fethateynle) [sedfet] ma'nāsınadır; yukālu: جَاءَ فَلَانَ فِي السَّدْفَةِ وَالسَّدْفُ أَيْ الظُّلْمَةُ أَوْ الضُّوْءُ أَوْ سَمِيًّا بِاسْمِ لِأَنَّ كَلًّا يَأْتِي عَلَى الْآخِرِ أَوْ السَّدْفَةُ إِخْتِلَاطُ الضُّوْءِ وَالظُّلْمَةِ مَعًا Ve لَوُثَّتْ مَا بَيْنَ طُلُوعِ الْفَجْرِ إِلَى الْإِسْفَارِ

سَدْفٌ [sedef] Sabāh vaktinin çatıp açılmasına denir ki sabāha karşı olacaktır; yukālu: جَاءَ فِي السَّدْفِ أَيْ الضُّحَى وَإِقْبَالِهِ Bu terkīb yine زَيْدٌ وَعَرْمَةُ زَيْدٌ bābındandır. Ve gecenin karartısına denir; yukālu: جَاءَ فِي سَدْفِ اللَّيْلِ أَيْ سَوَادِهِ Ve dışı koyuna denir. Ve سَدْفٌ سَدْفٌ [sedef sedef] mükerreren dışı koyunu sağmak için çağırıldıkları savttan hikāyedir.

السَّدْفَةُ [es-sudfet] [gurfet] vezninde)

Kapıya denir, 'alā-kavlin üzerinde olan örtüye denir, سُدَّةٌ [suddet] ma'nāsına. Ve yağmurdan hıfz için kapıya ettikleri perdeye denir. Ve sevād-ı leyl ma'nāsınadır.

سُدَيْفٌ [Sudeyf] [zubeyr] vezninde) İbn İsmā'īl'dir ki şu'arādandır.

السُّدُوفُ [es-sudūf] [ḳu'ūd] vezninde) Iraktan görünen karaltıya denir, سُحُوصٌ [shūhūş] ma'nāsına. Ve bunda savāb olan mu'ceme ile olmaktadır.

الْأَسْدَفُ [el-esdef] [aḥmer] vezninde) Siyāh nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ أَسْدَفٌ أَيْ أَسْوَدٌ

السِّدَافَةُ [es-sidāfet] [kitābet] vezninde) Bir nesneye hāciz olan perdeye denir, حِجَابٌ [hičāb] ma'nāsına. Ve minhu kavlu Umm Seleme li-'Ā'işe radiyallāhu 'anhumā: قَدْ وَجَّهْتُ سِدَافَتَهُ أَيْ هَتَكْتُ البِشْرَ أَيْ أَخَذْتُ وَجْهَهَا وَقِيلَ أَرْزَلْتُهَا عَنْ مَكَانِهَا الَّذِي أَمْرَتْ أَنْ تَلْزِمِيهِ وَجَعَلْتُهَا أَمَامَكَ

السَّدِيفُ [es-sedīf] [emīr] vezninde) Hörgücün yağına denir.

الْإِسْدَافُ [el-isdāf] (hemzenin kesriyle) Uyumak ma'nāsınadır; yukālu: أَسْدَفَ الرَّجُلُ إِذَا نَامَ Ve gece muzlim olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَسْدَفَ اللَّيْلُ إِذَا أَظْلَمَ Ve sabāh yeri aydınlamak ma'nāsınadır; yukālu: أَسْدَفَ Bu iki ma'nā vech-i mezkūr üzere سَدْفَةٌ [sedfet] ma'nāsının ihtilāfına mebnīdir. Ve alarga ve bertaraf olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَسْدَفَ عَنْهُ إِذَا تَنَحَّى Ve perdeyi kaldırmak ma'nāsınadır; yukālu: أَسْدَفَ البِشْرَ إِذَا رَفَعَهُ Ve açlıktan yāhūd pīrlikten vehn gelmekle gözler kararmak ma'nāsınadır; yukālu: أَسْدَفَ الرَّجُلُ إِذَا أَظْلَمَتْ Ve çerāg uyandırmak ma'nāsınadır; yukālu: أَسْدَفَ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَجَ السِّرَاجَ

[س ر ف]

السرف [es-seref] (fethateynle) Bir nesne-
de hadd ve itidālî tecāvüze denir ki ism-
dir. Şārih der ki Zemaḥşerî'nin beyânına
göre سُرْفَةٌ [surfet]-i şecer ma'nāsından
me'hûzdur. Ve Rāğib'in beyânına göre
'ale'l-'akstir. Ve bunun vaz'ı 'umûm üzere
olup ba'dehu infāk ve masrafta gālib oldu;
yukālu: فِيهِ سَرْفٌ أَيُّ ضِدُّ الْقَضْدِ Ve cehl ve
gaflet ve hatā eylemek ma'nāsına masdar
olur; yukālu: سِرْفُهُ سَرْفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَعْفَلَهُ وَجْهَهُ
Ve سَرْفُ الْخَمْرِ [serefu'l-ḥamr] şarāba
idmān eylemekten 'ibārettir; yukālu: سِرْفٌ
فِي الْخَمْرِ إِذَا صَرِيَ Ve

سرف [Seref] Muhaddisinden Muḥammed
b. Ḥātim'in ceddî ismidir. Ve

سرف [seref] Şān ve şeref ve kadr ve
itibār ma'nāsınadır. Ve minhu'l-hadīs:
لَا يَنْتَهَبُ الرَّجُلُ نَهْبَةً دَاتٍ سَرْفٍ وَهُوَ مُؤْمِنٌ، أَيُّ دَاتٍ
Ve سَرْفٌ وَقَدْرٌ كَبِيرٌ وَرُؤْيٍ بِالشَّيْبِ أَيْضًا
derler, havuzun suyu etrāfından taşır cereyān eyledikte. Ve bu
ma'nā-yı evvelden me'hûzdur.

سرف [Serif] كَيْفٌ [ketif] vezninde) Ten'im
kurbünde bir mevzi' adıdır. Ve

سرف [serif] Vasf olur, gāfil ve muhtī
ma'nāsına; yukālu: رَجُلٌ سَرْفٌ الْفَوَادِ أَيُّ مُخْطِئُهُ
وَعَافِلُهُ

السرفة [es-surfet] غُرْفَةٌ [gurfet] vezninde)
Bir gūne hurde ve sağır böceğe denir ki
ağaç hurdelerini biriktirip kendi için bir
ev yapıp ona dāhil ve onda helāk olur. Ve
minhu'l-mesel: "أَضْنَعُ مِنْ سُرْفَةٍ"

Mü'ellifin beyânına göre işbu سُرْفَةٌ [surfet]
أَرْضَةٌ [arḍat]tan başka olur, zīrā أَرْضَةٌ [arḍat]
ı ağaç ekl eden kurtçağız ile tefsir eyle-
miş idi; işbu سُرْفَةٌ [surfet]i vech-i mezkūr

üzere ta'rîf eyledi. Ve Zemaḥşerî'nin
beyânına göre ikisi birdir. Ve Rāğib'in
beyânına göre أَرْضَةٌ [arḍat] ağaç kurdudur
ve سُرْفَةٌ [surfet] yaprak ekl eden kurtçağız-
dır ki yaprak kurdu ta'bir olunur. Vākı'ā
mü'ellifin dediği gibi örümcek misāl öy-
lece ev yapıp içinde ivā eder. Ağaç yap-
rağının düşmanıdır. Hattā ba'zılar dedi ki
zamān-ı sâbıkta hayvānāttan ba'zı habl ve
sanāyic' ahz ederler idi; gūr-hāne ihdāsını
dahi سُرْفَةٌ [surfet]ten ta'allüm ettiler. Ve
mesel-i mezbūr dahi kavli-i mezkūrü
mü'eyyiddir.

السرف [es-serf] صَرْفٌ [şarf] vezninde)
Yaprak kurdu ağacın yaprağını yemek
ma'nāsınadır; yukālu: سَرْفَتِ السُّرْفَةُ الشَّجَرَةَ
Ve سَرْفًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَكَلَتْ وَرَقَهَا
haddi mütecāviz sūt emdirmekle ifsād
eylemek ma'nāsınadır; yukālu: سَرْفَتِ الْأُمُّ
وَلَدَهَا إِذَا أَفْسَدَتْهُ بِسَرْفِ اللَّبَنِ

السرفة [es-serifet] فَرِيحَةٌ [feriḥat] vezninde)
Yaprak kurdu çok yere denir; yukālu: أَرْضٌ
سَرْفَةٌ أَيُّ كَثِيرِ السُّرْفَةِ

المسروفة [el-mesrūfet] سُرْفَةٌ [surfet] üş-
müş ağaca denir; yukālu: سَرْفَتِ الشَّجَرَةَ عَلَى
الْمَجْهُولِ فَهِيَ مَسْرُوفَةٌ

السرف [es-suruf] (zammeteynle) İpek kur-
dunun işlediği örgüye şebîh bir beyāz nes-
neye denir.

السرف [es-serūf] صَبْرٌ [şabūr] vezninde)
Şedid ve 'azīm nesneye denir; yukālu: يَوْمٌ
سُرُوفٌ أَيُّ شَدِيدٌ عَظِيمٌ

السرف [es-serif] أَمِيرٌ [emīr] vezninde)
Üzüm bağının tevekleri sırasına denir.

الأسرف [el-usruf] (hemzenin ve rā'nın
zammıyla) Surb-i Fārisī mu'arrebidir ki
kurşuna denir, اَنَّاكُ [ānuk] ma'nāsına.

إِسْرَافِيلُ [İsrāfīl] (hemzenin kesriyle) **إِسْرَافِيلُ** [İsrāfīn] lafzında lügattır ki nūn'ladır, ism-i a'cemidir; esmā-i ilāhiyyeden olan Ī lafz-ı şerifine muzāftır.

الإِسْرَافُ [el-isrāf] (hemzenin kesriyle) Haddi mütecāviz sarf ve harc eylemek ma'nāsınadır, 'alā-kavlin haktan gayrı yere māl sarf ve infāk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **أَسْرَفَ مَالَهُ إِذَا بَدَّرَهُ أَوْ أَنْفَقَهُ فِي غَيْرِ طَاعَةٍ**

مُسْرِفٌ [Musrif] [مُحْسِنٌ] [muḥsin] vezninde) Sāhib-i vak'atu'l-Ḥarre olan Muslim b. 'Ukbe el-Murrī lakabıdır. Vak'a-i mezbūrede hadden tecāvüz eylemekle telkīb olundu.

سِيرَافٌ [Sīrāf] [سِيرَازٌ] [şīrāz] vezninde) Fāris ülkesinde sāhil-i bahrde bir beldedir. İrān iskelelerinin a'zamıdır, bi'l-cümle ebniyesi sâc keresteleriyle sanāyi'-'i 'acibe üzere mebnidir.

[س ر ع ف]

السُّرْعُوفُ [es-sur'ūf] [عُضْفُورٌ] [uṣfūr] vezninde) Gövdesi çelimsizce, yumuşak bedenli ter ve nāzūk er ve 'avrete denir; yukālu: **عُلَامٌ وَجَارِيَةٌ سُرْعُوفٌ أَيْ نَاعِمٌ خَفِيفُ اللَّحْمِ** Ve uzun ve gerimli ata denir. Ve uzun boylu, bedeni ter ve nāzūk hatuna denir; yukālu: **إِمْرَأَةٌ سُرْعُوفٌ أَيْ طَوِيلَةٌ نَاعِمَةٌ** Ve çekirgeye denir. Ve güveye denir ki siyāba istilā eder.

السَّرْعَفَةُ [es-ser'afet] [دَحْرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) Çocuğun gidāsını hūb ve latif ederek perverde eylemek ma'nāsınadır.

التَّسْرَعُفُ [et-teser'uf] [تَدَحْرُجٌ] [tedahruc] vezninde) Çocuk güzel gıdalar ile perverde olmak ma'nāsınadır; tekūlu: **سَرَعَفْتُ الصَّبِيَّ فَتَسْرَعَفَ أَي أَصْلَحْتُ غَدَاءَهُ فَأَنْصَلَحَ**

[س ر ن ف]

السُّرْنُوفُ [es-surnūf] [عُضْفُورٌ] [uṣfūr] vez-

ninde) Atmaca kuşuna denir **بَاشِقٌ** [bāşiq] ma'nāsına.

السِّرْنَافُ [es-sirnāf] [كِرْتَاسٌ] [kirtās] vezninde) Uzun adama denir; yukālu: **رَجُلٌ سِرْنَافٌ أَي طَوِيلٌ**

[س ر ه ف]

السَّرْهَفَةُ [es-serhefet] [سَرْهَفَةٌ] [ser'afet] vezninde ve mürādifidir ki zıkr olundu.

[س ع ف]

السَّعْفُ [es-se'af] (fethateynle) Hurmā ağacının dalına denir, **جَرِيدُ النَّخْلِ** [cerīdu'n-naḥl] ma'nāsına, 'alā-kavlin yaprağına denir, ekseri kurusuna denir; yaşına **شَطْبَةٌ** [şaṭbet] derler; yukālu: **قَطَعَ سَعْفَ النَّخْلَةِ أَي جَرِيدَهَا أَوْ وَرَقَهَا وَأَكْثَرُ مَا يُقَالُ إِذَا يَسَّتْ وَإِذَا كَانَتْ رَطْبَةً فَشَطْبَةٌ** Ve

سَعْفٌ [se'af] Masdar olur, tırnağın çevresi pürüzlenmek ma'nāsınadır; yukālu: **سَعَفَ حَوْلَ أَطْفَارِهِ سَعْفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَشَعَّتْ** Ve

سَعْفٌ [se'af] Gelin cihāzına denir; cem'i **جَهْرٌ سَعْفٌ الْعُرُوسِ** [su'ūf] gelir; yukālu: **جَهْرٌ سَعْفٌ أَيْ جَهَارٌهَا** Ve bir maraz adıdır ki deve kısmının ağızlarında hādis olur, **جَرَبٌ** [cereb] gibi; burnunun ve etrāfının kılları yüzülüp dökülür. Bu maraz erkek develerde kalil olur, hemin nāka kısmına mahsüstür. Ve köle ve cāriye ve hāne ve 'akār makülesi māl-ı memlūk ki bālig ve nefis ve fāhir ola, **سَعْفٌ** [se'af] itlāk olunur.

الْأَسْعَفُ [el-es'af] Zıkr olunan **سَعْفٌ** [se'af] 'illetine uğramış erkek deveye denir; mü'ennesi **سَعْفَاءٌ** [sa'fā']dır, **حَمْرَاءٌ** [ḥamrā'] vezninde; yukālu: **جَمَلٌ أَسْعَفٌ وَنَاقَةٌ سَعْفَاءٌ وَقَدْ سَعِفْتُ عَلَى الْمَجْهُولِ** Ve

أَسْعَفٌ [es'af] Cebhesinin tüyleri ve perçemi ak olan ata denir; yukālu: **فَرَسٌ أَسْعَفٌ أَي الْأَبْيَضُ النَّاصِيَةُ**

السُّعُوفُ [es-su'ūf] (sīn'in zammıyla) Büt-
yük kâselere denir. Ve ev esbâbına denir;
yukâlu: نَقَلَ سُعُوفَ الْبَيْتِ أَيَّ أَمْتَعْتَهُ
ve ahlāk-ı nâsa denir, gerek mekârim ve
gerek zemâyim olsun. Şârihin beyânına
göre müfredi meşmûc değildir; ve minhu
yukâlu: سُعُوفُ النَّاسِ صُوفٌ أَيَّ طَبَائِعُهُمْ

السَّعْفُ [es-sa'f] (sīn'in fethi ve 'ayn'ın
sükunuyla) Satılık kumaşa denir, سِلْعَةٌ
[sil'at] ma'nâsına. Ve fîru-mâye ve nezl
ve rezil adama denir. Ve

سَعَفٌ [sa'f] Masdar olur, iş bitirmek
ma'nâsına; yukâlu: سَعَفَ بِحَاجَتِهِ سَعْفًا مِنَ الْبَابِ
الثَّالِثِ إِذَا قَضَاهَا لَهُ

السَّعْفَةُ [es-sa'fet] تَمْرَةٌ [temret] vezninde)
Bir güne çibandır ki ma'sûmların başla-
rında ve yüzlerinde çıkar. Sulu olanına
ve kuru olursa سَعْفَةٌ يَابِسَةٌ derler ki
kabuklanır ve ba'zısı kepeklenir. Ve

سَعْفَةٌ [Sa'fet] Eyyüb-i 'İclî nâm şâ'irin pe-
deri isimdir.

الْمَسْعُوفُ [el-mes'ūf] Başında ve yüzün-
de سَعْفَةٌ [sa'fet] çıkmış ma'sûma denir;
yukâlu: سَعَفَ الصَّبِيَّ عَلَى الْمَجْهُولِ فَهُوَ مَسْعُوفٌ
أَيَّ بِهِ سَعْفَةٌ

الإِسْفَافُ [el-is'āf] (hemzenin kesriyle)
Bu dahi bir adamın işini bitirmek
ma'nâsınadır; yukâlu: أَسْعَفَ بِحَاجَتِهِ إِذَا قَضَاهَا لَهُ
Ve bir nesne gelip çatmak ma'nâsınadır;
yukâlu: أَسْعَفَ الشَّيْءُ إِذَا دَنَا
bir adamın tüleğine ve kolayına gelmek
ma'nâsınadır; yukâlu: أَسْعَفَ لَهُ الصَّيْدُ إِذَا
أَمْكَنَهُ Ve bir adam vatanına gelip konmak
ma'nâsınadır; yukâlu: أَسْعَفَ بِأَهْلِهِ إِذَا أَلَمَ

التَّسْعِيفُ [et-tes'if] Misk makûlesine
sâ'ir hoş-bü tîbler katmak ma'nâsınadır;

سَعَفَ الْمُسْكَ وَنَحْوَهُ إِذَا خَلَطَهُ بِأَقَاوِيهِ الطَّيِّبِ
الْمُسَاعَفَةُ [el-musā'afet] [mufā'alet]
vezninde) Müsā'ade eylemek yâhüd
musāfât ve mu'âvenet husûsunda
muvâfakat eylemek ma'nâsınadır; yukâlu:
سَاعَفْتُهُ إِذَا سَاعَدْتُهُ أَوْ وَاثَأْتُهُ فِي مَصَافَاةٍ وَمُعَاوَنَةٍ

الْمُسَاعِفُ [el-musā'if] [musā'id] vez-
ninde) Karîb nesneye denir; yukâlu: مَكَانٌ
مُسَاعِفٌ أَيَّ قَرِيبٌ

[س ف ف]

السَّفِيفُ [es-sefif] (hâfif [hafif] vezninde)
Bir nev' ot ismidir. Ve İblîs 'aleyhi'l-
la'nenin ismidir. Ve pâlâna çekilen kolana
denir. Ve

سَفِيفٌ [sefif] Masdar olur, yer yüzünde
mürür edip gitmek ma'nâsına; yukâlu: سَفَّ
الطَّائِرُ سَفِيفًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا مَرَّ عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ
Ve hurmâ yaprağından zenbîl ve yelpaze
makûlesi örmek ma'nâsına; yukâlu: سَفَّ
الْحَوْضَ إِذَا نَسَجَهُ

الإِسْفَافُ [el-is'āf] (hemzenin kesriyle) Bu
dahi hurmâ yaprağından zenbîl makûlesi
örmek ma'nâsınadır; yukâlu: أَسَفَّ الْحَوْضَ
بِمَعْنَى سَفَّهُ Ve bir kimse sefile-tab' olmakla
ma'âlî-i umûra himmet eylemeyiip nâçiz
ve hurdevât makûlesi umûr ardına düş-
mek ma'nâsınadır; yukâlu: أَسَفَّ فُلَانٌ إِذَا تَتَبَعَ
مَدَاقَ الْأُمُورِ Ve hemdeminden kaçıp gitmek
ma'nâsınadır; yukâlu: أَسَفَّ الرَّجُلُ إِذَا هَرَبَ مِنْ
صَاحِبِهِ Ve süflâ ve dün ve kemter işler taleb
eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: أَسَفَّ فُلَانٌ إِذَا
طَلَبَ الْأُمُورَ الدُّنْيَا Ve deveye kuru 'alef ye-
dirmek ma'nâsınadır; yukâlu: أَسَفَّ الْبُعَيْرَ إِذَا
عَلَقَهُ الْبَيْبِيسَ Ve atı gemlemek ma'nâsınadır;
yukâlu: أَسَفَّ الْقَرَسَ الْبِجَامَ إِذَا أَلْقَاهُ فِي فِيهِ
yeri sıyırarak uçup gitmek ma'nâsınadır;
yukâlu: أَسَفَّ الطَّائِرُ إِذَا دَنَا مِنَ الْأَرْضِ فِي طَيْرَانِهِ
Ve sehâb yere yakın çökmek ma'nâsınadır;

yukālu: **أسفَّت السَّحَابَةُ إِذَا دَنَتْ مِنَ الْأَرْضِ** Ve kıya kıya bakmak ma'nāsınadır; yukālu: **أسفَّ النَّظْرُ إِذَا خَدَّهَ** başını yere eğmek ma'nāsınadır; yukālu: **أسفَّ الفحلُ إِذَا صَوَّبَ رَأْسَهُ لِلْعَضِيضِ** Ve yaraya dārū ekmek ma'nāsınadır; yukālu: **أسفَّ الجرحُ دَوَاءً إِذَا أَدْخَلَهُ فِيهِ** Ve bir nesneye zafer-yāb olmak ma'nāsınadır; yukālu: **مَا أَسَفَّ مِنْهُ** ما أسفَّ منهُ **بِتَافِهِ أَيَّ مَا ظَفَرَ مِنْهُ بِشَيْءٍ** Ve bir adamın benzi mütegayyir olmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَسَفَّ وَجْهُهُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا تَغَيَّرَ**

فَعَّةٌ [es-suffet] (sīn'in zammıyla [kuffet] vezninde) Hurmā yaprağından örülmüş zenbīl mikdārı yāhūd büyük sepet ve deng mikdārı zarfa denir ki ehl-i mu'āmele onu beynlerinde mikdār-ı ma'ḥūd ittihāz ederler; yukālu: **أَعْطَاهُ سَفَّةً** مِنْهُ وَهِيَ مَا يَسْفُ مِنَ الْخُوصِ وَجُوعِلَ مِقْدَارَ الزَّبِيلِ أَوْ الْجُلَّةِ Ve buğday makülesinden bir avuç nesneye denir; tekülu: **أَخَذْتُ مِنْهُ سَفَّةً أَيَّ قَبْضَةً** Ve nisvān-ı 'Arabın bir güne saç bağlarına denir ki onunla saçlarını birbirine bend ve peyvend ederler; ve minhu hadīsu'n-Neḥāṭ: **”كَرِهَ أَنْ يُوَصَلَ الشَّعْرُ وَقَالَ لَا بَأْسَ بِالسَّفَّةِ وَلَمْ يَكْرَهُهُ“** وَهِيَ شَيْءٌ مِنَ الْقِرَامِلِ تَصِلُ بِهَا الْمَرْأَةُ شَعْرَهَا Ve gubār olmuş devāya denir.

السَّفُ [es-seff] (sīn'in fethiyle) Devāyı dövüp yumuşatmak, 'alā-kavlin ma'cūn olmayarak isti'māl eylemek ma'nāsınadır; tekülu: **سَفَفْتُ الدَّوَاءَ سَفًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا قَمَحْتَهُ** Ve suyu pek çok içip yine kanmayıp susuz kalmak ma'nāsınadır; tekülu: **Ve سَفَفْتُ الْمَاءَ أَيَّ أَكْثَرْتُ مِنْهُ فَلَمْ أَرَوْ**

سَفٌّ [seff] Erkek hurmā fidanlarının çiçeklerine denir. Ve deve kuru 'alef yemek ma'nāsınadır; yukālu: **سَفَّتِ الْإِبِلُ سَفًّا إِذَا أَكَلَتْ** البَيْسِ

الْإِسْتِفَافُ [el-istifāf] [ifti'āl] veznin-

de) Bu dahi devāyı **سَفَفْتُ [seff]** eylemek ma'nāsınadır; tekülu: **إِسْتَفَفْتُ الدَّوَاءَ بِمَعْنَى سَفَفْتُهُ**

السَّفُوفُ [es-sefūf] [şabūr] vezninde) Gubār olmuş dārūya denir.

السِّفُّ [es-siff] (sīn'in kesri ve zammıyla) Alaca yılanı denir, 'alā-kavlin tayerān eden nev'ine denir; zāhiren ok yılanı olmaktadır; tekülu: **رَأَيْنَا سِفًّا أَيَّ أَرْقَمَ مِنَ الْحَيَّةِ أَوْ التِّي تَطِيرُ**

السُّفَاسِيفُ [es-sufāsif] [ʿulābiṭ] vezninde) Pek açlığa denir; yukālu: **جُوعٌ سُفَاسِيفٌ أَيَّ شَدِيدٌ**

السُّفَسَافُ [es-sefsāf] [seršār] vezninde) Alçak ve kemter nesneye denir; yukālu: **سَفَسَافٌ أَيَّ رَدِيءٌ** Ve hor ve hakīr işe denir; tekülu: **تَحَفَظُ مِنَ الْأَمْرِ السُّفَسَافِ أَيَّ الْحَقِيرِ** Ve un alınırken elekten kalkan toza denir. Ve **سَفَسَافُ الشَّعْرِ [sefsāfu]ʿş-şī'r** hezeyān makülesi şī'rden 'ibārettir; yukālu: **شَعْرٌ سَفَسَافٌ** Ve toz gibi hurde ve ince toprağa denir.

الْمُسْفِسِفَةُ [el-musefsifet] (ism-i fā'il bün-yesiyle) Hurde ve ince toprakları savurup götüren rüzgāra denir; yukālu: **رِيحٌ مُسْفِسِفَةٌ** أَيَّ تُبِيرُ السُّفَسَافَ وَتُجْرِيهِ فَوْقَ الْأَرْضِ

السَّفْسَفَةُ [es-sefsefet] [zelzelet] vezninde) Un ve nişasta makülesi nesne elemek ma'nāsınadır; yukālu: **إِذَا سَفَسَفَ الرَّجُلُ إِذَا ائْتَحَلَ الدَّقِيقَ وَنَحَوَهُ** Ve bir nesneyi muhkem ve metīn eylemeyiip gevşek ve süst ve za'if yapmak ma'nāsınadır; yukālu: **سَفَسَفَ عَمَلَهُ** إِذَا لَمْ يُبَالِغْ فِي إِحْكَامِهِ

[س ق ف]

السَّفْكَفُ [es-sakf] (sīn'in fethi ve kāf'ın sükūnuyla) ve

السَّقِيفُ [es-sekīf] [emīr] veznin-

de) Evin tavanına denir, āsmāne-i hāne ma'nāsına. Ve سَفْفٌ [saḳf]ın cem'i سَفُوفٌ [suḳūf] ve سَفْفٌ [suḳuf] gelir zammeteynle. Ve

سَفْفٌ [saḳf] Masdar olur, evi tavanlamak ma'nāsına; yukālu: سَفَفَ الْبَيْتَ سَفْفًا مِنَ الْبَابِ إِذَا جَعَلَ لَهُ السَّفْفَ Burada كَمَنْعُهُ nüşhaları galattır, saḥīh olan كَصَصْرُهُ olmaktadır. Ve

سَفْفٌ [saḳf] Feleke itlāk olunur, سَمَاءٌ [semā'] ma'nāsına. Ve uzun ve salkı çe-neye denir; yukālu: لَحِي سَفْفٌ أَي طَوِيلٌ مُسْتَوِّحٌ

التَّسْفِيفُ [et-tesḳīf] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bu dahi evi tavanlamak ma'nāsındadır; yukālu: سَفَفَ الْبَيْتَ إِذَا جَعَلَ لَهُ السَّفْفَ Ve bir Nasrānī kendi kavmine أُسْفَفَ [usḳuff] ta'yīn olunmak ma'nāsındadır; yukālu: سَفْفٌ التَّصْرَائِي عَلَى الْمَجْهُول إِذَا صُبِرَ أُسْفَفًا

السَّفْفُ [es-Suḳf] (sīn'in zammı ve fethiyle) Bir mevzi'dir.

السَّفْفُ [es-seḳaf] (fethateynle) Eğrice olarak uzun olmak ma'nāsındadır. Bu sıfatla ekseri devekuşu ve sā'iri vasflanır.

الْأَسْفَفُ [el-esḳaf] (hemzenin fethi ve zammıyla) Eğrice uzun nesneye denir; mü'ennesi سَفْفَاءُ [saḳfā']dır; ve minhu أُسْفَفَ التَّصَارِي

الْأُسْفَفُ [el-usḳuff] (أُرْدُنُّ [urdunn] vezninde) ve

الْأُسْفُفُ [el-usḳuf] (تَاهِفٌ [ḳuḫub] vezninde) ve

السَّفْفُ [el-suḳf] (قُفْلٌ [ḳuf] vezninde) Naşārā tā'ifesinin dīn ve āyīnleri bābında olan re'īslerine denir ki papaz ta'bīr olunur, 'alā-kavlin nahvet ve haşmet üzere olmayıp tevāzu' ve ādāb ve tehāşu' üzere yürür olan kırallarına denir yāhūd 'ālimlerine denir. Ve ba'zılar 'indinde

أُسْفَفٌ [usḳuff] rütbede قِيسِسٌ [ḳissīs] dediklerinden yukarı ve مُطْرَانٌ [muḫrān] dediklerinden aşağı olan keşişleridir. Cem'i أَسَاقِفَةٌ [esāḳifet] ve أَسَاقِفٌ [esāḳif] gelir; yukālu: هُوَ أُسْفَفٌ وَأُسْفَفٌ وَسَفْفٌ لِلتَّصَارِي أَي رَيْسٌ لَهُمْ فِي الدِّينِ أَوْ الْمَلِكِ الْمُتَحَاشِعِ فِي مَشِيَّتِهِ أَوْ الْعَالِمِ أَوْ هُوَ فَوْقَ الْقِسْسِ وَدُونَ الْمَطْرَانِ سَفْفٌ [seḳaf] ma'nāsından me'hūzdur ki inhinā' ma'nāsındadır; tehāşu' ve tehāzu' üzere olduğundan itlāk olundu.

السِّقْفِيُّ [es-siḳḳīfā] (حَلِيفِي [ḥillīfā] vezninde) Masdardır; أُسْفَفٌ [usḳuff] olmak ma'nāsındadır; yukālu: سَفَفَ الرَّجُلُ سِقْفِي إِذَا صَارَ أُسْفَفًا

أُسْفَفَةٌ [Usḳuffet] (hemzenin ve ḳāf'ın zammıyla) Endelus diyārında bir kazā adıdır.

السَّقِيفَةُ [es-şeqīfet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Evlerde olan sofaya denir; ve minhu سَقِيفَةُ بَنِي سَاعِدَةَ فِي الْمَدِينَةِ Ve kırık ve çıkık saranların sardıkları tahtaya itlāk olunur. Ve deve kısmının başında olan sıravardı tahta-i üstühāna denir. Ve geminin tahtasına denir, 'alā-kavlin mutlakan gemi tahtası gibi yassı tahtaya denir. Yāhūd سَفْفٌ [saḳf] olmağa kābil tahta-seng dedikleri yassı ve büyük taşa denir. Ve devenin eyegüsüne denir.

الْأَسْفَفُ [el-esḳaf] (أَحْمَرٌ [aḥmer] vezninde) Uzun adama, 'alā-kavlin kemikleri iri ve yoğun olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ أُسْفَفٌ أَي طَوِيلٌ أَوْ الْعَلِيطُ الْعُظَامُ الْعَظِيمُهَا جَمَلٌ أُسْفَفٌ Ve tüysüz çıplak deveye denir; yukālu: جَمَلٌ أُسْفَفٌ أَي لَا وَبَرَ عَلَيْهِ Ve boynu eğri devekuşuna denir; mü'ennesi سَفْفَاءُ [saḳfā']dır; yukālu: طَلِيمٌ أُسْفَفٌ أَي الْأَعْوَجُ الْعُنُقِ

سُقَيْفٌ [Suḳayf] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) İbn Bişr'dir ki muhaddistir.

التَّسْفُفُ [et-tesekḳuf] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vez-

ninde) Bir Naşrānī papazlığı takınmak ma'nāsındır; yukālu: تَسْقَفُ النَّصْرَانِيَّ إِذَا قِيلَ: السَّقْفِيُّ

الْمُسْقَفُ [el-musaqqaf] [mu'azzam] [mu'azzam] vezninde) Uzun adama denir.

الْمُسْقِفُ [el-mustaqiff] [mu'falill] [mu'falill] ya'nī مُشْعَرٌ [muqše'irr] vezninde) ve

الْمُسْقِفِ [el-musaqqif] [mu'falil] [mu'falil] ya'nī مُدْخِرٌ [mudahric] vezninde) Yatkin ve basık olmayıp dā'imā dik ve kalkık duran saç denir; yukālu: شَعْرٌ مُسْتَقِفٌ وَمُسْقِفٌ أَي مُزْتَعَجٌ جَافِلٌ

السَّقْفَاءُ [es-suqafā] [şufe'ā] [şufe'ā] vezninde ki) Haccāc-ı Şekāfī'nin وَهَذِهِ السَّقْفَاءُ İيَايَ وَهَذِهِ السَّقْفَاءُ kavlinde vākī'dir. [şufe'ā] musahhafıdır ki nezd-i sultānda mücrimlere şefā'at için müctemi' olan kimselerdir.

أَسْقُفٌ [Eskuf] [enşuru] [enşuru] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

[س ك ف]

الْأَسْكَفُ [el-eskef] (hemzenin ve kāf'ın fethiyle) ve

الْإِسْكَافُ [el-iskāf] (hemzenin kesriyle) ve

الْأُسْكَوْفُ [el-uskūf] [uslūb] [uslūb] vezninde) ve

السَّكَافُ [es-sekkāf] [şeddād] [şeddād] vezninde) ve

السَّيْكَفُ [es-seykef] [şaykal] [şaykal] vezninde) Papuççuya ve çizmeceye denir, Fāriside keş-ger denir. 'Alā-kavlin İskāf [iskāf] papuççudan gayrı her ehl-i san'ata itlāk olunur; papuççuya **أسْكَفٌ** [eskef] denir. Ve 'alā-re'yin İskāf [iskāf] dülgere denir. Ve mutlakan demir ile işleyen her sāni'a itlāk olunur, gerek iğne ve biz ve bıçak ve bıçkı olsun; yukālu: هُوَ أَسْكَفٌ وَإِسْكَافٌ وَأَسْكَوْفٌ وَسَكَافٌ وَسَيْكَفٌ أَي خَفَافٌ أَوْ الْإِسْكَافُ كُلُّ

صَانِعٍ سِوَى الْخَفَافِ فَإِنَّهُ الْأَسْكَفُ أَوْ الْإِسْكَافُ الْجَّارُ وَكُلُّ صَانِعٍ بِحَدِيدَةٍ

إِسْكَافٌ [iskāf] Şarābın humretine denir yāhūd bu İbn 'Abbād'ın tashīfidir, savāb olan İskāb [iskāb] olmaktır bā-yı muvahhade ile. Ve

إِسْكَافٌ [İskāf] Bağdād a'mālinden Nehrevān nevāhīsinde iki mevzi' adıdır. Birine İskāf Aġlī ve birine İskāf Aşfāl derler. İkisine de niçe a'lām mensūblardır. Ve

إِسْكَافٌ [iskāf] Üstāz ve hāzık adama denir; yukālu: هُوَ إِسْكَافٌ فِي أَمْرِهِ أَي حَادِقٌ Ve mütekelliminden 'Abdulcebbār b. 'Alī el-İsferāyīnī lakabıdır.

السِّكَافَةُ [es-sikāfet] [kitābet] [kitābet] vezninde) Papuççuluk hırfetine denir.

الْأُسْكَفَةُ [el-uskuffet] [tuṛṭubbet] [tuṛṭubbet] vezninde) Kapının alt eşiğine denir; tekülü: مَا وَطِئْتُ أَسْكَفَةَ بَابِهِ وَهِيَ خَشْبَتُهُ الَّتِي تُوْطَأُ عَلَيْهَا

السَّاكِفُ [es-sākif] Kapının üst 'atebesine denir ki onda kapı zıvanası deverān eder.

الْأُسْكَفُ [el-uskuff] [tuṛṭubb] [tuṛṭubb] vezninde) Gözlerin kapaklarında kirpik biten yerlere denir, 'alā-kavlin alt kapağma denir; yukālu: وَقَفَّتِ الدَّفْعَةُ عَلَى أَسْكَفَةِ عَيْنِهِ وَهِيَ مَنَابِتٌ أَهْدَابُهَا أَوْ جَفْنُهَا الْأَسْفَلُ

السَّكَفُ [es-sekf] [sekf] [sekf] vezninde) Kapıya eşik yapmak ma'nāsındır; tekülü: مَا سَكَفْتُ الْبَابَ سَكْفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ أَي مَا تَعَبَّئْتُهُ

التَّسْكَفُ [et-tesekku] [tefa'ul] [tefa'ul] vezninde) **سَكَفٌ** [sekf] ma'nāsındır; tekülü: مَا تَسَكَفْتُ الْبَابَ أَي مَا سَكَفْتُهُ

الْإِسْكَافُ [el-iskāf] [iskāt] [iskāt] vezninde) Bir adam başmakçı olmak ma'nāsındır; yukālu: أَسْكَفَ الرَّجُلُ إِذَا صَارَ إِسْكَافًا

[س ل ف]

السَّلْفُ [es-self] (sīn'in fethi ve lām'ın sükūnuyla) Tarlayı zirā'at için aktarmak, 'alā-kavlin sürgü ile düzeltmek ma'nāsınadır; yukālu: سَلَفَ الْأَرْضِ سَلْفًا مِّنْ سَلَفِ الْأُولِ إِذَا حَوْلَهَا لِلزَّرْعِ أَوْ سَوَاهَا بِالْمِثْلَةِ

سَلْفٌ [self] ve

سُلُوفٌ [sulūf] (فُعُودٌ [ku'ūd] vezninde) Takaddüm eylemek ma'nāsınadır; yukālu: سَلَفَ فَلَانٌ سَلْفًا وَسُلُوفًا إِذَا تَقَدَّمَ

سَلْفٌ [self] Tulumu yağlamak ma'nāsınadır; yukālu: سَلَفَ الْمَزَادَةَ إِذَا دَهَنَهَا

سَلْفٌ [self] Dağarcığa 'alā-kavlin büyüğüne yāhūd iyice dibāgat olunmamış meşine denir. Cem'i أَشْلَفٌ [esluf] ve سُلُوفٌ [sulūf] gelir.

الْمِثْلَةُ [el-mislefet] (مِكْنَسَةٌ [mikneset] vezninde) Ekincilerin sürgü dedikleri ālete denir ki onunla tarlanın toprağını düzeltirler.

الْإِسْلَافُ [el-islāf] (hemzenin kesriyle) Bu dahi tarlayı aktarmak yāhūd düzeltmek ma'nāsınadır; yukālu: أَشْلَفَ الْأَرْضَ بِمَعْنَى سَلَفَهَا Ve bir kimseye سَلَفٌ [selef] tarikiyle akçe vermek ma'nāsınadır; yukālu: أَشْلَفَهُ إِذَا أَغْطَاهُ سَلْفًا

السَّلْفُ [es-selef] (fethateynle) Zamān-ı mazīde gelip geçmek ma'nāsınadır; yukālu: سَلَفَ الشَّيْءُ سَلْفًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا مَضَى Ve سَلْفٌ [selef] ma'nāsından ism olur ki سَلْمٌ [selem] ma'nāsına olur; Mu'amelāttan bir gūnedir ki kabz-ı semen-i sil'a üzere takdīm ve ta'cīl olunur; yukālu: أَخَذَهُ بِالسَّلْفِ أَيِّ بِالسَّلْمِ وَهُوَ أَنْ يُعْطِيَ مَالًا فِي سَلْعَةٍ إِلَى أَجَلٍ مَّعْلُومٍ بِزِيَادَةٍ فِي السَّعْرِ الْمَوْجُودِ عِنْدَ السَّلْفِ وَذَلِكَ مَنَّعَةٌ لِلْمُسْلِفِ Bunun tarikini mūrābahacılar

hoşça bilirler. Şārih der ki mu'āmele-i merkūme bāb-ı mahsūstur. Mücmeli müsellemin fih olan ācili re'sū'l-māl olan 'ācil mukābelesiyle bey'e eylemektir. Sıfāt ve şurūt-ı 'ādīdesi vardır. Ve

سَلْفٌ [selef] Şol karz mu'āmelesine denir ki ondan karz veren adama dünyevī fā'idisi olmayıp istikrāz eden kimse hemān 'aynını edā ede. Bu karz-ı hasen ta'bīr ettikleridir. Mukrızā şükr ve sevāb menfa'ati kifāyet eder; yukālu: أَغْطَاهُ سَلْفًا وَهُوَ الْقَرْضُ الَّذِي لَا مَنَفَعَةَ فِيهِ لِلْمَقْرِضِ وَعَلَى الْمُقْتَرِضِ رُدُّهُ كَمَا أَخَذَهُ Ve bir adamın āhirete takdīm eylediği 'amel-i sālihe yāhūd sagīr iken vefātiyla müte'essir olduğu evlādına itlāk olunur. Ve bir kimsenin sākān geçen ābā ve akribāsına denir; cem'i سُلَافٌ [sullāf] gelir sīn'in zammıyla ve أَشْلَافٌ [eslāf] gelir. Muhaddisinden 'Abdurrahmān b. 'Abdullāh es-Selefi ve sā'irleri سَلْفٌ [selef]-i mezkūra mensūblardır.

دَرْبُ السِّلْفِيِّ [Derbu's-Silfiyy] (sīn'in kesriyle) Bağdād'da bir mahalledir; İsmā'īl b. 'Abbād es-Silfi nām muhaddis onda sākīn olmakla nisbet olundu.

السَّلْفَةُ [es-selifet] (فَرِحَةٌ [ferihāt] vezninde) Ağaçları azca olan yere denir; yukālu: أَرْضٌ سَلْفَةٌ أَيِّ قَلِيلَةُ الشَّجَرِ

السَّلْفَةُ [es-sulfet] (غُرْفَةٌ [gurfet] vezninde) Kahvaltı ta'bīr olunan muhtasārī ta'āma denir; yukālu: قَدَّمَ لَنَا سَلْفَةً أَيِّ لُمَجَّةَ Ve çizme içine dikilen yufka meşine denir ki astarı yerinde olur. Ve sürgülenmiş ve düzeltilmiş tarlaya denir; cem'i سُلْفٌ [sulef] gelir, غُرْفٌ [guref] vezninde. Ve

سَلْفَةٌ [sulfet] İlerice giden bir bölük cemā'ate denir; ve minhu yukālu: جَاؤُوا سَلْفَةً سَلْفَةً أَيِّ بَعْضُهُمْ فِي إِثْرِ بَعْضٍ

السُّلْفُ [es-Sulef] [صُرْدٌ [şurad] vezninde) Zu'l-Kelāc kabilesinden bir batndır; a'lāmdan Rāfi' b. 'Aķīb es-Sulefī ve Hālīd b. Ma'dīkereb ve birāderi ve sārīleri ona mensūblardır. Ve

سُلْفٌ [sulef] Keklik kuşunun yavrusuna denir. Cem'ī silfān [silfān] gelir, صِرْدَانٌ [şirdān] vezninde ve sīn'in zammıyla da cā'izdir.

السُّلْفَةُ [es-Sulāfet] [ثُمَّامَةٌ [sumāmet] vezninde) Sehm kabilesinden bir hatun ismidir. Ve

سُلْفَةٌ [sulāfet] Bādeye denir, سُلَافٌ [sulāf] gibi yukālu: سَرِبَ سُلَافَةٌ وَسُلَافًا أَيَّ حَمْرًا Şārih der ki اسلَافٌ [sulāf] ve سُلَافَةٌ [sulāfet] şarābın be-gāyet hālisine ya'nī el ve ayak dokunmadan üzümünden tekātür eden şıradan hāsıl olanına mevzū'dur. Mūnāsebet-i tesmiye bu cihettir, ba'dehu 'ale'l-'umūm isti'māl olundu. Ve

سُلَافُ الْعَشْكَرِ [sulāfu'l-'asker] İleriye giden çarkacıya itlāk olunur.

سُولَافٌ [Sulāf] (sīn'in zammıyla) 'Acem'de Hūzistān a'mālinden bir kasabadır.

السُّلُوفُ [es-selūf] [صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Şol nākaya denir ki suya gelen develerin dā'imā önlerinde gelir ola. Ve uzun temrene denir; yukālu: نَضَلَّ سُلُوفٌ أَيَّ طَوِيلٌ Ve yūgrūk ve eşkin ata denir; cem'ī سُلْفٌ [sulf] gelir sīn'in zammıyla; yukālu: فَرَسٌ سُلُوفٌ أَيَّ سَرِيْعٌ

السُّلَافَةُ [es-sālīfet] Ümem-i māziyeye denir; cem'ī سَوَالِفٌ [sevālīf]tir. Ve insānın boynunun yukarısından çak kulağın küpe asılan yerinden beri köprücük dedikleri kemiğin çukur olan yerine gelince olan nāhiyesine denir; iki tarafına سَالِفَتَانِ [sālīfetān] denir;

yukālu: إِمْرَأَةٌ حَسَنَةٌ السَّالِفَةِ وَالسَّالِفَتَيْنِ وَهِيَ نَاحِيَةٌ Ve مُقَدَّمُ الْعُنُقِ مِنْ لَدُنْ مُعَلِّقِ الْفَرْطِ إِلَى قَلْبِ التَّرْقُوتِ

سَالِفَةُ الْفَرَسِ [sālīfetu'l-feres] At kısmının boynunun ileri tarafına denir, هَادِيَةٌ [hādiyēt] ma'nāsına.

السَّلِيفُ [es-selif] [كَبِدٌ [kebid] vezninde) ve

السِّلْفُ [es-silf] (sīn'in kesriyle) كَبِدٌ [kibd] vezninde) Bedenin derisine denir, جِلْدٌ [cild] ma'nāsına. Ve

سِلْفُ الرَّجُلِ [silfu'r-recul] Zevcesinin kız kardeşi zevcine denir ki bacanak ta'bīr olunur; cem'ī اسلَافٌ [eslāf]tır; yukālu: هُمَا سِلْفَانِ أَيَّ مُتَرَوِّجَا الْأُحْتَيْنِ

الْأُسْلُوفَةُ [el-uslūfet] [أَضْحُوكَةٌ] [udhūket] vezninde) Bacanıklığa denir; yukālu: بَيْنَهُمَا أُسْلُوفَةٌ أَيَّ صَهْرٌ

التَّسَالُفُ [et-tesāluf] [تَفَافُلٌ] [tefā'ul] vezninde) İki adam birbiriyle bacanak olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَسَالَفًا إِذَا أَخَذَ كُلُّ مِنْهُمَا أُخْتٌ زَوْجَهُ

السِّلْفَتَانِ [es-silfetān] (sīn'in kesriyle) İki birāder taht-ı nikāhında olan iki zevceye denir, 'alā-kavlin ricāle mahsūstur ki zikr olundu; müfredi سِلْفَةٌ [silfet]tir. Ve

سِلْفَةٌ [Silfet] ve

سِلْفَةٌ [Silefet] [عِنَبَةٌ [‘inebet] vezninde) Nisvān a'lāmındandır. Ammā Hāfiż Muħammed b. Aħmed es-Silfī ceddī olan Silfī “se-lebe” mu'arrebidir ki Fārisīde üç dudaklı demektir. Merkūmun dudağın meşkūk olmakla telkīb ve ta'rib olundu.

السُّلْفُ [es-sulf] (sīn'in zammıyla) Kırk beş yaşına varmış hatuna denir ki kudemādan ma'dūde olur; yukālu: إِمْرَأَةٌ سُلْفٌ أَيَّ بَلَعَتْ عَرَبَانِ سُلْفَانِ Şārih der ki nisvānın kühūleti erba'ındır.

التَّسْلِيفُ [et-teslīf] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde)

Kahvaltı yemek ma'nāsınadır; yukālu: سَلَفَ الرَّجُلُ إِذَا أَكَلَ السُّلْفَةَ Ve takdīm eylemek ma'nāsınadır; yukālu: سَلَفَهُ إِذَا قَدَّمَهُ Ve islāf [islāf] ma'nāsınadır ki selem vechiyle bey' yāhūd ikrāz eylemekten 'ibārettir; yukālu: سَلَفَهُ بِمَعْنَى أَسَلَفَهُ

السَّلَافَةُ [el-musālefet] [mufā'alet] [mufā'alet] vezninde) Bir adam ile seyr edişmek ma'nāsınadır; yukālu: سَالَفَهُ فِي الْأَرْضِ إِذَا سَاوَاهُ Ve bir husūsta berāberleşmek ma'nāsınadır; yukālu: سَالَفَهُ فِي الْأَمْرِ إِذَا سَاوَاهُ Ve sā'iri takaddüm eylemek ma'nāsınadır; yukālu: سَالَفَ الْبَعِيرُ إِذَا تَقَدَّمَ

التَّسْلُفُ [et-teselluf] [tefa'ul] [tefa'ul] vezninde) Bir kimseden ödünç akçe almak ma'nāsınadır; yukālu: تَسَلَّفَ مِنْهُ كَذَا إِذَا اقْتَرَضَ Ve zikr olunan سَلَفَ [selef] ki semeni sil'at [sil'at]ten mukaddem kabz eylemektir; bundan me'hūzdur.

[س ل ح ف]

السُّلْحَفِيَّةُ [es-sulahfiyet] [bulehniyet] [bulehniyet] vezninde) ve

السُّلْحَفَاةُ [es-sulahfāt] (sīn'in zammı ve lām'ın fethiyle) ve

السُّلْحَفَاءُ [es-sulahfā] (elifin meddi ve kasr ile) ve

السُّلْحَفَاتُ [es-sulahfāt] (sīn'in zammı ve lām'ın sükūnu ve hā'nın fethi ve kasr ile) ve

السُّلْحَفَاتُ [es-silahfāt] (sīn'in kesri ve lām'ın fethiyle) Kaplumbağaya denir, Fārisīde seng-pūşt denir. Demi ve merāresi masrū'a nāfi' ve demini telattuh teşdīd-i mefāsīlda müfiddir. Ve arkası üzere elleri ve ayakları havāda olarak vaz' eyleseler o havāliye dolu yağmadığı hasā'isten olmak üzere menküldür.

[س ل خ ف]

السِّلْحُفُ [es-sillahf] [cirdahl] [cirdahl] vezninde) Mūtehalhil binā gibi hilkat ve endāmi selgi ve muztarib olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ سَلْحُفٌ أَيُّ الْمُضْطَرِّبِ الْخَلْقِ

[س ل ع ف]

السِّلْعُفُ [es-silla'f] [cirdahl] [cirdahl] vezninde) ve

السِّلْعُفُ [es-sila'f] [hiḍacr] [hiḍacr] vezninde) **السِّلْحُفُ** [sillahf] ma'nāsınadır.

السَّلْعَفَةُ [es-sel'afet] [dahrecet] [dahrecet] vezninde) Yutmak ma'nāsınadır; yukālu: سَلَعَفَ اللَّقْمَةَ إِذَا ابْتَلَعَهَا Yāhūd savāb olan ğayn-ı mu'ceme iledir.

الْمُسَلْعُفُ [el-musel'af] [mudahrec] [mudahrec] vezninde) Kalın nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ مُسَلْعُفٌ أَيُّ غَلِيظٌ

السِّلْعَافُ [es-sil'āf] (sīn'in kesriyle) Bir ucu sivri kalın toykadır ki bāğçede ağacın etrāfına nasb edip onunla ağaca kasd eden cānverleri vaz'-ı ma'hūdları üzere katl ederler.

[س ل غ ف]

السِّلْعُفُ [es-silgaff] (ġayn-ı mu'ceme ile cirdahl] [cirdahl] vezninde) **السِّلْحُفُ** [sillahf] ma'nāsınadır.

السِّلْعُفُ [es-selgaf] [cafer] [cafer] vezninde) Tıknaaz ve sımsıkı adama denir; yukālu: وَرَجُلٌ سَلْعُفٌ أَيُّ حَادِرٌ

سَلْعُفٌ [selgaf] ve

سَلْعَفَةٌ [selgafet] (hā'yila) Tavlı sığıra denir; yukālu: بَقْرَةٌ سَلْعَفَةٌ وَسَلْعُفٌ أَيُّ سَمِيئَةٌ

السَّلْعَفَةُ [es-selgafet] [dahrecet] [dahrecet] vezninde) Yutmak ma'nāsınadır; yukālu: سَلْعَفَهُ إِذَا ابْتَلَعَهُ

السِّلْعَافُ [es-silgāf] [sil'āf] [sil'āf] vezninde)

ve mürādifidir.

[س ن د ف]

سَنَدَفَا [Sendefā] (sīn'in ve dāl'ın fethi ve beynehümā nūn'un sükūnuyla) Diyār-ı Mıṣriyyede iki karyedir: birisi Behnesā ve birisi Semenmūdiyye nāhiyesindedir.

[س ن ع ف]

السِّنْعُفُ [es-sinna'f] (جَرَدَحْلٌ [cirdahl] vezninde) سِلْحُفٌ [sillaḥf] ma'nāsınadır.

[س ن ف]

السِّنْفُ [es-senf] (sīn'in fethi ve nūn'un sükūnuyla) Devenin göğsüne سِنَافٌ [sināf] bağlamak ma'nāsınadır; yukālu: سَنَفَ البَعِيرِ سَنَفًا مِنَ البَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا شَدَّ عَلَيْهِ السِّنَافُ Ve sārirlere takaddüm eylemek ma'nāsınadır; yukālu: سَنَفَتِ النَّاقَةُ إِذَا تَقَدَّمَتِ الإِبِلَ

الإِسْنَفُ [el-isnāf] (hemzenin kesriyle) سِنْفٌ [senf] ma'nāsınadır; yukālu: أَسْنَفَ البَعِيرِ بِمَعْنَى سَنَفَهُ Ve deve yürürken boynunu ileri ileri sürmek ma'nāsınadır ki sür'at şīvesidir; yukālu: سِنَفَ البَعِيرِ إِذَا قَدَّمَ قَدَمَهُ عَنَقَهُ لِلسَّيْرِ Ve yel şiddetle esip toz savurmak ma'nāsınadır; yukālu: أَسْنَفَتِ الرِّيحُ إِذَا اشْتَدَّ هُبُوبُهَا وَأَنَارَتِ العُجَارُ Ve işi mef'in ve muhkem kılmak ma'nāsınadır; yukālu: سِنَفَ أَمْرِهِ إِذَا أَحْكَمَهُ Ve yakın görünmek ma'nāsınadır; yukālu: أَسْنَفَ البُرُوقِ وَالسَّحَابِ إِذَا رُئِيَا قَرِيبَيْنِ

السِّنْفُ [es-sinf] (sīn'in kesriyle) Çavdar dedikleri nesnedir ki buğday ve arpa içre olup ayırtlanır. Ve cemā'at ve gürüh ma'nāsınadır; yukālu: جَاءَتْ سِنْفٌ مِنَ النَّاسِ أَيُّ جَمَاعَةٌ Ve güne ve nev' ve sınıf ma'nāsınadır; yukālu: وَطَعَامَ سِنْفَانِ أَيُّ صِنْفَانِ جَيْدٌ وَرَدِيَةٌ [merḥ] ağacının yaprağına yāhūd yemişinin kapçığına denir, 'alā-kavlin mutlakan şol ağaca denir ki yemişi bakla ve bezel-

ye gibi uzun kapçık içre dāne ola; o uzun kapçığa da سِنْفَةٌ [sinfet] denir; cem'i سِنْفٌ [sinf]tir hā'sız ve cem'ü'l-cem'i سِنْفَةٌ [sinefet]tir, قَرْدَةٌ [kiredet] vezninde. Ve yaprağı sıyrılmış ağaç pāresine ve cerīdine denir. Ve içi ekl olunmuş bakla kabuğuna denir ve yaprağına denir; cem'i سُنُوفٌ [sunūf] gelir.

السِّنْفُ [es-sunf] (sīn'in zammıyla) ve

السِّنْفُ [es-sunuf] (zammteytle) Deve omuzları üzere attıkları çultara denir; سِنِيفٌ [senīf] müfredidir. Kezālik سِنَافٌ [sināf] lafzının cem'leridir ki كِتَابٌ [kitāb] veznindedir. Devenin göğüslüğüne denir ki sīne-bendidir, لَبَبٌ [lebeb] ma'nāsına, 'Alā-kavlin şol ipe denir ki kolana bağlayıp devenin göğsünde olan mührenin verāsından alınır; kolan yerinden ayrılmamak için ederler ve bunu devenin karnı çekildiği zamānda ederler ki göğüslüğü gevşeyip bolalmakla muztarib olur.

السِّنْفَتَانِ [es-sunfetān] (sīn'in zammı ve fet-hateytle) Kuyu çarhının ve makaranın iki tarafında dikilen ağaçlara denir.

المِسْنَفُ [el-misnāf] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Dā'imā pālānını geri süren kolan tutmaz deveye denir; yukālu: إِذَا بَعِيرٌ مِسْنَفٌ إِذَا كَانَ يُؤَخِّرُ الرِّجْلَ Kezālik pālānını ileri süren deveye denmekle zıdd olur; yukālu: بَعِيرٌ مِسْنَفٌ إِذَا كَانَ يُقَدِّمُ الرِّجْلَ

السِّنِيفُ [es-senīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) سِنْفٌ [sunf] lafzının müfredidir ki zikr olundu. Ve döşeme makülesinin çevresine ve hāşiyesine denir.

السُّنُوفُ [es-senūf] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Şol ata denir ki dā'imā eyerini geri sürer ola; yukālu: فَرَسٌ سُنُوفٌ إِذَا كَانَ يُؤَخِّرُ السُّرُوحَ

المُسْنِفَةُ [el-musnifet] (مُحْسِنَةٌ [muḥsinet])

vezninde) Şol kısrağa denir ki dā'imā sā'ir atlara sebk ve takaddüm ola. 'İnde'l-ba'z nūn'un fethiyle nākaya mahsüstür. Ve ba'zılar dedi ki مُسْنِفَةٌ [musnifet] şol genç nākaya denir ki عَشْرَاءُ [aşrā] olup memesi sütlendiği eyyāmda memeleri şişip kabarıp ola; yukālu: بِكَرَّةٍ مُسْنِفَةٍ إِذَا عَشَّرْتَ تَوَّرَمَ ضَرْعُهَا Ve

مُسْنِفَةٌ [musnifet] Kurak yere denir. Ve arık ve nātivān nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ مُسْنِفَةٌ أَي عَجْفَاءُ

[س و ف]

السُّوفُ [es-sevf] [خَوْفٌ] [ḫawf] vezninde) Koklamak ma'nāsınadır; yukālu: سَافَ سَافَ Ve sabr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: سَافَ الرَّجُلُ عَلَيْهِ إِذَا صَبَرَ Ve devābb ve mevāşī helāk olmak yāhūd içine kırıgın girmek ma'nāsınadır; yukālu: سَافَ الْمَالُ يَسُوفُ وَيَسَافُ سَوْفًا إِذَا هَلَكَ أَوْ وَقَعَ فِيهِ Ve سَائِفَةٌ [sā'ifet] dedikleri ya'nī kumsal arza yaklaşmak ma'nāsınadır; yukālu: سَافَ السَّائِفَةُ إِذَا دَنَا مِنْهَا

السُّوفُ [es-sūf] (sīn'in zammıyla) ve

السُّوفُ [es-suvef] [صُرْدٌ] [şurad] vezninde) **السُّوفَةُ** [sūfet]in cem'leridir ki kumsal yere denir ki toprağı ne kum ve ne metīn ola.

الْمَسَافُ [el-mesāf] ve

الْمَسَافَةُ [el-mesāfet] (mīm'lerin fethiyle) ve **السِّيْفَةُ** [es-sīfet] (sīn'in kesriyle) Iraklık, bur'd ma'nāsınadır; yukālu: كَمْ مَسَافٌ هَذِهِ الْأَرْضِ وَمَسَافَتُهَا وَسِيْفَتُهَا أَي بُعْدُهَا Ve bunun aslı şemm ma'nāsından me'hūzdur ki koklamak ma'nāsınadır, zīrā beyābānda kılavuz olan kimse 'azm eylediği ciheti teşhīs edemediği suette toprağını istişmām eder, tā ki doğru mu geldi yoksa yanıldı mı ma'lūmu

olur. Ba'dehu kesret-i isti'mälle iraklığa مَسَافَةٌ [mesāfet] itlāk eylediler.

السَّائِفَةُ [es-sā'ifet] (hemzenin kesriyle) İnce kumluğa denir. Ve سَائِفَةُ الْحُمِّ [sā'ifetu'l-laḥm] حِدْيَةٌ [ḥizyet] menzilesindedir, ya'nī uzadısına kesilen et parçasına denir.

الْأَسْوَافُ [el-Esvāf] (hemzenin fethiyle) Medīne'de bir mevzi'in adıdır.

السَّوَابُ [es-sevāf] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) 'Acura denir, قَتَاءٌ [qīssā] ma'nāsına. Mütercim der ki burada nüshalar muztaribdir. Şārihin nüshasında قَتَاءٌ [qīssā] ile mazbūt olmakla ona iktidā olundu. Ve ba'zı nüshada الْفَتَاءُ unvānında mersümdür, fā-yı meftūha ile. Buna göre الْمَوْتَانُ فِي الْإِبِلِ 'atf-ı tefsīr olur. Ve ba'zı nüshada fā'nın kesriyle mazbūttur ki ev önüne denir. Vicdān-ı hakīrde nüsha-i sāniye rācihtir. Ve deve kırıgına denir yāhūd bu sīn'in zammıyladır, 'alā-kavlin insān ile mutlakan devābb ve mevāşī kısmında olan helāk-i 'amma denir; yukālu: وَقَعَ فِي مَالِهِ السَّوَابُ وَهُوَ الْمَوْتَانُ فِي الْإِبِلِ أَوْ هُوَ بِالضَّمِّ أَوْ فِي النَّاسِ وَالْمَالِ فِي الْإِبِلِ أَوْ هُوَ بِالضَّمِّ أَوْ فِي النَّاسِ وَالْمَالِ **السَّوَابُ** [es-suvāf] [غُرَابٌ] [gurāb] vezninde) Deve kısmına 'arız olan maraza denir; sīn'in fethiyle de cā'izdir.

السَّافُ [es-sāf] Duvar kuruna denir ki sırasıdır. Ve toprak savurup tozutucu yellere denir; müfredi سَافَةٌ [sāfet]'tir. Ve

سَافَةٌ [sāfet] Kumluk ile pek yer beyninde olan kumsalca yere denir.

السُّوفَةُ [es-sūfet] (sīn'in zammıyla) Bu dahi kumlukla pek yer beyninde olan kumsala denir.

الْمَسَافُ [el-mesāf] (mīm'in fethiyle) Buruna denir; شَمٌّ [şemm] ma'nāsına olan سَوْفٌ [sevf]ten me'hūzdur, mevki-i şemm ol-

makla itlāk olundu.

الْمُسُوفُ [el-mesūf] [مَقُولٌ [maqūl] vezninde) Esrimiş deveye denir.

السَّيْفَةُ [es-seyyifet] [كَيْسَةٌ [keyyiset] vezninde ki) طَلِيعَةٌ [talī'at] ile tefsīr eylediler, şīn-i mu'ceme iledir.

سَوْفَ [sevfe] (sīn'in ve fā'nın fethiyle ki) Bunda سَفٌ [sef] ve سُوٌ ve سَيٌّ [sey] dahi denir, sīn'lerin fethiyle. Bu bir harftir ki istīnāf ma'nāsınadır, 'alā-kavlin kelime-i tenfistir, henüz vücūda gelmeyen fi'le isti'māl olunur. Ve tehdīd ve va'īd ve va'd fi'lerinde dahi isti'māl olunur. Şārih der ki Rāgīb'in beyānına göre سَوْفَ kelimesi bir harftir ki medhūlü olan fi'l-i muzāri'i hāl ma'nāsından tecrīd edip istikbāle tahsīs eder. Ve minhu kavluhu: "سَوْفَ تَرَى إِذَا" سَوْفَ تَرَى إِذَا" Burada tehdīdi mutazammındır. Ve سَوْفَ kelimesini ism kılmak murād edersen āhirine tenvīn ilhāk edersin; ve tekūlu'l-ʿArab "فَلَا تَقْتَاتِ السَّوْفَ" أَي يَعِيشُ "فَلَا تَقْتَاتِ السَّوْفَ" أَي يَعِيشُ Ya'nī "Dūr-ā-dūr ümniyye ve ārzū ve hūlyālar ile geçinip gider" demektir.

الْفَيْلَسُوفُ [el-feylesūf] (fā'nın fethiyle) Kelime-i Yūnāniyyededir, muhib ve dost ma'nāsına olan فَيْلًا ile hikmet ma'nāsına olan سَوْفًا kelimesinden mürekkebdir, muhibbū'l-hikmet demektir. Bu cihetle hekīme فَيْلَسُوفٌ ve cem'inde فَلَاسِفَةٌ dediler ki mu'arrebdir, hukemā ma'nāsınadır. Ve فَلَسَفَةٌ [felsefet] ki حَوْقَلَةٌ [havkalet] veznindedir, ondan ismdir, tasarruf-ı ʿArabīdir.

الْإِسَافَةُ [el-isāfet] (hemzenin kesriyle) Bir adamın devābb ve mevāşisi kırılmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا سَافَ الرَّجُلُ إِذَا سَافَ الرَّجُلُ إِذَا هَلَكَ مَالُهُ Ve sahtiyānın dikişlerini sökmek ma'nāsınadır; yukālu: سَافَ الْخَارِزُّ أَي أَتَى فَاخْرَمَتِ الْخُرَزْتَانِ Ya'nī "Dikici sahtiyānın

dikişini iyice etmemekle iki tarafın dikişi söküldü." Vançulu bunu boncuk delmek ile terceme eylemiştir. خُرْزَةٌ [hurzet] i hā'nın fethiyle ahz eylediğine mebnī, fe-tebassar. Ve

إِسَافَةٌ [isāfet] Bir adamın veledi ölmek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا مَاتَ الْوَالِدَانِ إِذَا مَاتَ الْوَالِدَانِ إِذَا مَاتَ وَلَدُهُمَا Ve minhu'l-meselu: "أَسَافَ حَتَّى مَا" يَتَشَكِّي السَّوْفَ" Bu mesel havādis ve nevā'ibe mu'tād olan kimse hakkında darb olunur.

الْمُسَافُ [el-musāf] (mīm'in zammıyla) Vefāt eden velededir.

الْمُسِيفُ [el-musif] [مُجِيبٌ [mucīb] vezninde) Veledi fevt olan pedere denir.

الْمِسْيَافُ [el-misyāf] Veledi fevt olan vālideye denir.

التَّسْوِيفُ [et-tesvīf] Te'hīr eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: إِذَا مَطَلْتَهُ Ve bir adam kendi işini bir āhere tefvīz edip murādı üzere tasarrufuna mālīk eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: سَوِّفْتُ فَلَانًا أَمْرِي أَي مَلَكَتُهُ إِيَّاهُ وَحَكَمْتُهُ فِيهِ

الْمُسَوِّفَةُ [el-musevvifet] [مُحَدِّثَةٌ [muḥaddišet] vezninde) Şol kuyuya denir ki ona bugün yarın su gelip bulunur diyerek ümīd olunur ola yāhūd suyu şemm olunmakla nāhoş olduğundan iltifāt olunmaya; yukālu: رَكِبَتْ مُسَوِّفَةٌ أَي يُعَالِ سَوْفَ يُوْجَدُ فِيهَا الْمَاءُ أَوْ يُسَافُ مَاؤُهَا فَيَكْرَهُ وَيُعَافُ

الْمُسَوِّفُ [el-musevvif] [مُحَدِّثٌ [muḥaddiṣ] vezninde) Şol adama denir ki dil-hāhını işleyip kimse onu redd ve men' eylemez ola; yukālu: رَجُلٌ مُسَوِّفٌ إِذَا كَانَ يَضْنَعُ مَا شَاءَ لَا يَزُدُّهُ أَحَدٌ

الْإِسْتِيَاْفُ [el-istiyāf] [إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Pek koklamak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتِيفَهُ إِذَا اسْتَمَّهُ

الْمُسْتَأَفُ [el-mustāf] (mīm'in zammiyla) اِسْتِئَافُ [istiyāf]tan ism-i mekândır.

الْمُسَاوَفَةُ [el-musāvefet] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Fısıldamak ma'nāsınadır; yukālu: سَاوَفُهُ إِذَا سَاوَهُ Ve mahbūbe ile mudāca'a eylemek ma'nāsınadır; yukālu: سَاوَفَ الْمَرْأَةَ إِذَا ضَاجَعَهَا

[س ه ف]

السَّهْفُ [es-sehf] (كَهْفٌ [kehf] vezninde) Maktūl hālet-i nez'de çabalayıp tepinmek ma'nāsınadır; yukālu: سَهَفَ الْقَتِيلَ سَهْفًا مِّنْ سَهَفِ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا تَشَحَّطَ وَاضْطَرَبَ فِي نَزْعِهِ Ve

سَهْفٌ [sehf] Balık pullarına denir.

السَّهْفُ [es-sehef] (fethateynle) Pek susamak ma'nāsınadır; yukālu: سَهَفَ الرَّجُلُ سَهْفًا مِّنْ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا عَطَشَ شَدِيدًا

السَّاهِفُ [es-sāhif] Pek susamış adama denir; bāb-ı rābi'den vürüdü gayr-i kıyāstır yāhūd hads ma'nāsı murād olur. Ve hālik ma'nāsınadır; yukālu: رَجُلٌ سَاهِفٌ أَيْ هَالِكٌ Ve pek susuz yāhūd hālet-i nez'de maglūb-ı 'ataş olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ سَاهِفٌ أَيْ عَطْشَانٌ أَوْ هُوَ مَنْ غَلَبَهُ الْعَطْشُ عِنْدَ النَّزْعِ

سَاهِفُ الْوَجْهِ [sāhifu'l-vech] Bir 'arıza sebebiyle çehresi bozulmuş adama denir; yukālu: فَلَانَ سَاهِفَ الْوَجْهِ أَيْ مَتَعِيزُهُ

السُّهَافُ [es-suhāf] (غُرَابٌ [gūrāb] vezninde) Susalak 'illetine denir ki her ne denli içse kanmayıp yine susuz kalır.

الْمَسْهُوفُ [el-meshūf] (سُهَافٌ [suhāf] 'illetine mübtelā adama denir; yukālu: سَهَفَ الرَّجُلُ عَلَى الْمَجْهُولِ فَهُوَ مَسْهُوفٌ أَيْ بِهِ سُهَافٌ أَيْ عَطْشٌ كَثِيرٌ الشَّرْبِ لِلْمَاءِ لَا يَكَادُ يَرَوِي

الْمُسْهِفَةُ [el-mushifet] (مُحْسِنَةٌ [muhsinet] vezninde) Mülūhiyyetinden yāhūd gılatından suyu çok içiren ta'āma denir; yukālu: طَعَامٌ مُّسْهِفَةٌ إِذَا كَانَ يَشْقِي الْمَاءَ كَثِيرًا

الْإِسْتِهَافُ [el-istihāf] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) İstihfāf ma'nāsınadır; yukālu: اِسْتَهَفَهُ إِذَا اسْتَحَفَّهُ

[س ي ف]

السَّيْفُ [es-seyf] (حَيْفٌ [hayf] vezninde) Ma'lūmdur ki kılıca denir, tūg ma'nāsına. Kılıcın isimleri binden ziyādedir. *er-Ravḍu'l-Meslūf Fī-mā Lehu İsmāni İle'l-Ulūf* nām te'lif-i mahsūsumuzda bi'l-cümle derc ve beyān eyledim. Ve سَيْفٌ [seyf] lafzının cem'îi أُسْيَافٌ [esyāf] ve سُيُوفٌ [suyūf] gelir ve أُسْيُوفٌ [esyūf] gelir, أَفْلُسٌ [eflus] vezninde ve مَسْيِفَةٌ [mesyefet] gelir, مَشْيِخَةٌ [meşyehat] vezninde. Ve

سَيْفٌ [seyf] Masdar olur, kılıçla çalmak ma'nāsınadır; yukālu: سَافَهُ يَسِيفُهُ سَيْفًا إِذَا ضَرَبَهُ بِالسَّيْفِ ve tekülü: سَفْتُهُ أُسِيفُهُ Ve bir adamın eli işte tiz ve çire ve çabuk olmak ma'nāsınadır; yukālu: سَافَتْ يَدُهُ تَسِيفُ سَيْفًا بِمَعْنَى سَفَتْ

سَيْفٌ [seyf] Bir cins balık adıdır. Şārihin vasfına göre kılıç balığıdır. Bu ma'nāda sīn'in kesriyle de cā'izdir. Ve

سَيْفٌ [seyf] Atın kuyruğu kıllarına itlāk olunur. Ve

سَيْفٌ [Seyf] Esām-i ricāldendir: Seyf b. Suleymān ve Seyf b. 'Abdullāh sikāt-ı muhaddisīndendir. Ve tevālīf-i 'adīde sāhibi Seyf b. Ömer ve Seyf b. Muḥammed ve Seyf b. Hārūn ve Seyf b. Miskīn ve Seyf b. Vehb ve Seyf b. Munīr et-Tābī' ve Seyf b. Ebi'l-Mugīre ve Ebū Seyf el-Maḥzūmī et-Tābī' zu'afā-i rüvāttandır.

السَّائِفُ [es-sā'if] Kılıçlı adama denir; yukālu: رَجُلٌ سَائِفٌ أَيْ ذُو سَيْفٍ [lābin] ve تَامِرٌ [tāmīr] gibidir.

السِّيَافُ [es-seyyāf] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde)

de) Kılıç sâhibine denir ki murâd kılıç düzen kimsedir; cem'î سَيَّافَةٌ [seyyâfet] tir. 'Alâ-kavlin سَيَّافَةٌ [seyyâfet] huşun ve mâni'aları seyf olan tîg-zen adamlara denir; yukâlu: هُمْ سَيَّافَةٌ أَي حُصُونُهُمْ سُيُوفُهُمْ يَغْنِي مَقَاتِلَةَ بِالسُّيُوفِ

شَدَادٌ [Şadaqatu's-Seyyâf] **صَدَقَةُ السَّيَّافِ** [şeddād] vezninde) Bir muhaddistir.

أَخْرَابٌ [ahzāb] **الْأَسْيَافُ** [el-esyāf] vezninde ve mürâdifidir ki bölükler ve gürühlar demektir; yukâlu: هُمْ أَسْيَافٌ أَي أَحْرَابٌ

الْمَسَائِفُ [el-mesā'if] (mīm'in fethiyle) Kurak ve kıtlık yıllara denir; yukâlu: أَصَابَتْهُمْ الْمَسَائِفُ أَي السِّنُونَ وَالْقَحْطُ

رَيْحَانٌ [reyhān] **السَّيْفَانُ** [es-seyfān] vezninde) Kılıç gibi ince adama denir; mü'ennesi سَيْفَانَةٌ [seyfānet]tir. 'Alâ-kavlin lafz-ı mezbûr nisvâna mahsûstur; fe-yukâlu: إِمْرَأَةٌ سَيْفَانَةٌ أَي مَمْشُوقَةٌ طَوِيلَةٌ

السَّيْفُ [es-sîf] (sîn'in kesriyle) Sâhil-i bahre denir ki yalı ta'bîr olunur; yukâlu: نَزَلُوا بِالسَّيْفِ أَي بِالسَّاحِلِ Kezâlik sâhil-i vâdîye itlâk olunur, 'alâ-kavlin mutlakan sâhile sîf [sîf] denir yâhüd سَيْفٌ [sîf] hemân sâhil-i Bahr-i 'Umân'a mahsûstur. Ve

سَيْفٌ [sîf] Hurmâ dallarının diplerine yapışık olan lîfe denir ki lîf kısmının pek kemteridir. Ve bir mevzî' adıdır.

الطَّوِيلُ [es-Sîfu't-Ṭavīl] **السَّيْفُ الطَّوِيلُ** Bahr-i Berber sâhilinin ismidir ki deryâ-yı Mağrib'dir, Mağdeşü nâm mahallin ötesindedir; be-gâyet uzun uzadı bir sâhildir.

حَوْرُ السَّيْفِ [Ḥavru's-Sîf] **حَوْرٌ** [cevr] vezninde) Sîrâf şehrine karîb bir beldedir.

الْمُسَيْفُ [el-musîf] (mucîb) vezninde) Kılıç takınmış adama denir. Ve kılıçlı bahâdıra denir.

الْمُسَيْفُ [el-museyyef] (mu'azzam) vezninde) Kenârları silinmiş akçeye denir; yukâlu: دَرَّهَمٌ مُسَيْفٌ أَي جَوَائِبُهُ نَقِيَّةٌ مِنَ النَّقْشِ **الْإِسَافَةُ** [el-isâfet] (hemzenin kesriyle) Vâviyyedir, niteki zıkr olundu; yâ'iyye olduğu dahi menkûldür.

التَّسَائِفُ [et-tesâyuf] (tefâ'ul) vezninde) ve

الْمُسَايِفَةُ [el-musâyefet] (mufâ'alet) vezninde) ve

الْإِسْتِيَّافُ [el-istiyâf] (ifti'âl) vezninde) Kılıçla vuruşmak ma'nâsıdır; yukâlu: تَسَايَفَ الْجَيْشِ وَسَايَفُوا وَإِسْتَايَفُوا إِذَا تَضَارَبُوا بِالسُّيُوفِ وَقَدْ اسْتِيَفَ الْقَوْمُ

السَّيْفُ الْغُرَابِ [seyfu'l-ğurāb] (sîn'in fethiyle) **سَيْفٌ** [delebûs] **دَلْبُوثٌ** nâm nebât ismidir ki kuzgun kılıcı ta'bîr olunur, yaprağının ucu seyf şeklinde incerek olduğu bâ'is-i tesmiyedir.

FASLU'Ş-ŞĪNĪ'L-MU'CEME

(فَصْلُ الشَّيْنِ الْمُعْجَمَةِ)

[ش أ ف]

الشَّافَةُ [eş-şe'fet] [temret] [temret] vezninde) Bir güne yaradır ki insānın tabanının altında hādis olup dāglanmakla mündefi' olur, 'alā-kavlin kat' olundukta sāhibi helāk olur. Ve

شَافَةٌ [şe'fet] Asl ve bünyān ma'nāsınadır; ve minhu yukālu: **إِسْتَأْصَلَ اللهُ شَافَتَهُ أَيَّ أَذْهَبَهُ كَمَا تَذْهَبُ تِلْكَ الْقَرْحَةُ أَوْ مَعْنَاهُ أَرَا لَهُ مِنْ أَصْلِهِ**

الشَّافُ [eş-şe'ef] (fethateynle) Bir adamın ayağında zikr olunan yara çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: **شَيْفَتْ رِجْلُهُ شَافًا مِنْ** **الْبَابِ الرَّابِعِ وَشَيْفَتْ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا خَرَجَتْ بِهَا الشَّافَةُ**

الْمَشْؤُوفَةُ [el-meş'üfet] [şe'fet] çıkmış ayağa denir.

الشَّافُ [eş-şe'f] ve

الشَّافَةُ [eş-şe'fet] (şin'in fethi ve hemzenin sükūnuyla) Bugz eylemek, 'alā-kavlin bir kimseden gözü değer diye ihtirāz eylemek yāhūd bir āher adama hoşlanmadığı kimsesi delālet kılmak ma'nāsınadır; tekūlu: **شَيْفَتْهُ وَشَيْفَتْ لَهُ شَافًا وَشَافَةٌ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ أَيَّ أَبْغَضْتُهُ أَوْ خِفْتُ أَنْ يُصَيِّبَنِي بَعْثِينَ أَوْ دَلَّكَ عَلَيْهِ مَنْ يَكْرَهُ** Ve parmakta tırnakların çevresi çatlayıp pürüzlenmek ma'nāsınadır; yukālu: **شَيْفَتْ** **أَصَابِعُهُ إِذَا تَشَعَّتْ مَا حَوْلَ أَظْفَارِهَا وَتَشَقَّقَ**

شَافُ الْجُرْحِ [şe'efu'l-curh] Yara onulmaz derecesinde azıtmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِسْتَكَى شَافُ جُرْحِهِ أَيَّ فَسَادَهُ حَتَّى لَا يَكَادُ يَبْرَأُ**

الْمَشْؤُوفُ [el-meş'üf] Bir nesneden derünü ürküp korkmuş adama denir; yukālu: **شَيْفَ الرَّجُلِ فَهُوَ مَشْؤُوفٌ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ أَيَّ فَرَعَ وَدَعَرَ**

[ش ح ذ ف]

الشُّحْدُوفُ [eş-şuħzūf] (zāl-ı mu'ceme ile [e'uşfūr] vezninde) Sivri nesneye denir, dağ ve sāriri olsun.

[ش ح ف]

الشَّخْفُ [eş-şahf] (şin'in fethi ve hā'nın sükūnuyla) Bir şey'in derisini yāhūd kabuğunu soymak ma'nāsınadır; yukālu: **شَخَفَهُ شَخْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا قَشَّرَ جِلْدَهُ** Ve bu lügat-ı Yemāniyyedir.

[ش خ ف]

الشَّيْحَافُ [eş-şihāf] (hā-yı mu'ceme ile كِتَابُ [kitāb] vezninde) Süte denir. Ve bu Hım-yer lügatidir.

الشَّخْفُ [eş-şahf] [şahf] vezninde) Süt sağılırken zuhūr eden faşırtısına denir.

[ش د ف]

الشَّدْفُ [eş-şedef] [şadef] vezninde) Karaltıya denir, şahs ve sevād ma'nāsına; cem'i şudūf [şudūf] gelir. Leyş bunu vehminden nāşī mühmele ile resm eylemiştir. Ve bazı yanakta olan eğriliğe denir; yukālu: **فِي خَدِّهِ شَدْفٌ أَيَّ مَيْلٌ** Ve meraḥ ve neşāt ma'nāsınadır; yukālu: **بِهِ شَدْفٌ أَيَّ مَرَحٌ** Ve şeref ve şān ma'nāsınadır. Ve zulmet ma'nāsınadır; yukālu: **جَاءَ فِي شَدْفِ اللَّيْلِ أَيَّ ظَلْمَتِهِ**

الشَّدِفُ [eş-şedif] [ketif] vezninde) Şol ata denir ki uzun ve gerimli ve cüsesi 'azīm olup sıçraması cüst ve serī' ola; yukālu: **فَرَسٌ شَدِفٌ أَيَّ طَوِيلٌ عَظِيمٌ سَرِيعٌ الْوَتْبَةُ**

الشَّدْفَةُ [eş-şudfet] [ğurfet] vezninde) Kesilmiş parçaya denir. Ve geceden bir bölüğe denir, şudfe [şudfet] ma'nāsına; yukālu: **مَضَتْ شُدْفَةٌ مِنَ اللَّيْلِ أَيَّ شُدْفَةٌ**

الشَّدْفُ [eş-şedf] (şin'in fethi ve dāl'in

sükūnuyla) Pärelemek ma'nāsınadır; yukālu: شُدْفَهُ شُدْفًا مِنْ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا قَطَعَهُ شُدْفَةً شُدْفَةً

الْأَشْدَفُ [el-eşdef] Solak adama denir; yukālu: فَرَسٌ أَشْدَفٌ أَي رَجُلٌ أَشْدَفٌ أَي أَعْسُرُ Ve alaşalığından ve azgınlığından yan yan yürüyen ata denir; yukālu: فَرَسٌ أَشْدَفٌ أَي مَائِلٌ فِي أَحَدِ شِقَّتَيْهِ Ve cünbüş ve neşâtından arkun arkun yürüyen deveye denir; yukālu: بَعِيرٌ أَشْدَفٌ أَي مَائِلٌ فِي أَحَدِ شِقَّتَيْهِ Ve yanığı bir tarafta meyilli olan kişiye denir; yukālu: [şedfā] mü'ennesidir; yukālu: رَجُلٌ أَشْدَفٌ إِذَا كَانَ فِي رِجْلَيْهِ مَيْلٌ Ve cüsse ve sevādî 'azīm olan ata denir; yukālu: فَرَسٌ أَشْدَفٌ أَي الْعَظِيمُ الشَّخْصُ

الْإِشْدَافُ [el-işdāf] (hemzenin kesriyle) Gece karanı olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَشْدَفٌ اللَّيْلُ إِذَا أَظْلَمَ

الْشُدْفَاءُ [eş-şedfā] [ḥamrā] vezninde) Kurumu eğri olan 'acemī yaya denir. Cem'i şudf[tur, كُتُبٌ [kutub] vezninde; yukālu: قَوْسٌ شُدْفَاءٌ أَي عَوْجَاءٌ فَارِسِيَّةٌ

الْمُتَشَادِفَةُ [el-muteşadifet] [mutşadifet] vezninde) Bir tarafa verimli mā'il olan şey'e denir; te'nīsī mevsūf i'tibārıyla; yukālu: قَوْسٌ وَحْفٌ مُتَشَادِفَةٌ أَي مُتَعَطِّفَةٌ

[ش ذ ح ف]

الْشُدْحُوفُ [eş-şuḥūf] (şīn'in zammıyla) [şuḥzūf] lafzında lügattir.

[ش ذ ف]

الشُدْفُ [eş-şezf] (şīn'in fethiyle ve zāl'ın sükūnuyla) Ednā nesneye nā'il olmak ma'nāsınadır; tekūlu: مَا شُدْفْتُ مِنْكَ شَيْئًا أَي مَا أَصَبْتُ

[ش ر ح ف]

الْإِشْرِخَفَاتُ [el-işriḥfāf] [iḫşi'rār] vez-

ninde) Cenge hāzırılmak ma'nāsınadır; yukālu: إِشْرَحَفْتُ لَهُ إِذَا تَهَيَّأَ لِمَحَارَبَتِهِ Ve cüst ve çālāk olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِشْرَحَفْتُ الرَّجُلَ إِذَا أَسْرَعَ وَحَفَّ

الشُّرْحُوفُ [eş-şurḥūf] [uşfūr] vezninde) Düşman üzere hamle eylemeğe yapınıp hāzır ve âmāde olan adama denir.

الشُّرْحَافُ [eş-şirḥāf] [kirtās] vezninde) Ayağının sırtı yassı ve enli olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ شُرْحَافٌ أَي الْعَرِيضُ ظَهْرٌ قَدَمِهِ Ve yassı ve enli temrene denir.

[ش ر س ف]

الشُّرْسُوفُ [eş-şursūf] [uşfūr] vezninde) Bedende eyegü kemiklerinin uçlarında olan kemirtleğe denir, 'alā-kavlin eyegününün döse gelen ucunda olan kemirtleğe denir; yukālu: إِشْتَكَى شُرْسُوفَهُ وَهُوَ عَضْرُوفٌ مُعَلَّقٌ بِكُلِّ ضِلْعٍ أَوْ مَقَطِّ الضِّلْعِ وَهُوَ الطَّرْفُ Ve ayağı bağlı deveye denir. Ve bir ayağı sinirlenmiş deveye denir. Ve ulu belāya denir, dāhiye ma'nāsına. Ve şiddet ve mihnetin evvel ve ibtidāsına denir; yukālu: أَخَذَهُ شُرْسُوفُ الشِّدَّةِ أَي أَوْلَهَا

الشُّرْسَفَةُ [eş-şersefet] [dahrecet] vezninde) Bed-hüylük ma'nāsınadır; yukālu: بِهِ شُرْسَفَةٌ أَي سُوءُ الْخُلُقِ

الْمُشْرِسَفَةُ [el-muşersefet] [mudahrecet] vezninde) Şol koyuna denir ki iki yanlarında şursūf[larını] kaplamış aklık ola; yukālu: شَاةٌ مُشْرِسَفَةٌ إِذَا كَانَ بِجَنْبَيْهَا بَيَاضٌ قَدْ عَشَى الشَّرَاسِيفُ

[ش ر ع ف]

الشُّرْعُوفُ [eş-şur'ūf] [uşfūr] vezninde) Bir nev' nebāt adıdır, 'alā-kavlin bir cins nebātın yemişine denir.

الشُّرْعَافُ [eş-şir'āf] (şīn'in kesri ve zammıyla) Erkek hurmā ağacının çiçeğinin

kapçığına denir.

[ش ر غ ف]

الشَّرْغُوفُ [eş-şurgūf] (ğayn-ı mu'ceme ile) شُرْغُوفٌ [şur'ūf] ma'nāsınadır. Ve küçük kurbağaya denir.

[ش ر ف]

الشَّرْفُ [eş-şeref] (fethateynle) Yüksekliğe denir; yukālu: مَكَانٌ بِهِ شَرْفٌ أَيْ عُلوٌّ Ve mekân-ı 'āliye denir; yukālu: عَلاَ مَكَانًا شَرْفًا أَيْ عَالِيَا Ve ululuk, mecd ve büzürgā ma'nāsınadır, 'alā-kavlin شَرْفٌ [şeref] ābā' ve ecdād cihetlerinden olan mecd ve 'iz-zete mahsüstür; asl ve nesebinde 'ulüvv ve mecādet olmayan ehl-i şeref olmaz. Ve 'alā-re'yin شَرْفٌ [şeref] 'uluvv-i hasebe mahsüstür, asl ve nesebinde olmak lāzım değildir, kendinin nefis ve zamānında merküz olmağa muhtācdır; yukālu: هُوَ أَهْلُ الشَّرْفِ أَيْ الْمُجْدِ أَوْ لَا يَكُونُ إِلَّا بِالْأَبَاءِ أَوْ عُلوُّ الْحَسَبِ Ve شَرْفُ الْبَعِيرِ [şerefu'l-ba'ir] devenin hör-gücünden 'ibārettir; yukālu: بَعِيرٌ عَظِيمُ الشَّرْفِ بَعِيرُ السَّنَامِ Ve gāyete kadar seğirtmek, 'alā-kavlin bir mīl mesāfe mikdārı seğirtmeğe denir; ve minhu فَاسْتَنْتَ شَرْفًا أَوْ شَرْفَيْنِ Mü'ellif bu lem'ā ile işbu hadise telmih eylemiştir; mā-nassuhu: "إِنَّ الْخَيْلَ لِثَلَاثَةِ لِرَجُلٍ أَجْرٌ وَلِرَجُلٍ سَبْتٌ وَعَلَى رَجُلٍ وَرَزٌّ فَأَمَّا الَّذِي لَهُ أَجْرٌ فَرَجُلٌ رَبَطَهَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَأَطَالَ لَهَا فِي مَرْجٍ أَوْ رَوْضَةٍ فَمَا أَصَابَتْ فِي طَبْلِهَا ذَلِكَ مِنَ الْمَرْجِ أَوْ الرُّوضَةِ كَانَتْ لَهُ حَسَنَاتٍ وَلَوْ أَنَّهُ انْقَطَعَ طَبْلُهَا فَاسْتَنْتَ شَرْفًا أَوْ شَرْفَيْنِ كَانَتْ لَهُ آثَارُهَا وَأَرْوَاتُهَا حَسَنَاتٍ وَلَوْ أَنَّهَا مَوَتْ بِنَهْرٍ فَشَرِبَتْ مِنْهُ وَلَمْ يَرِدْ أَنْ يَسْقِيَهَا كَانَ ذَلِكَ حَسَنَاتٍ لَهُ فَهِيَ لِذَلِكَ الرَّجُلِ "أَجْرٌ" Ve

شَرْفٌ [şeref] Bir emr-i 'azīme pek yaklaşıp kenārına varmağa itlāk olunur, gerek hayr ve gerek şerr olsun; yukālu: هُوَ عَلَى شَرْفٍ Ve وَهُوَ الْإِشْفَاءُ عَلَى حَظَرٍ مِنْ خَيْرٍ أَوْ شَرِّ

Ve Şureyf dedikleri bir dağdır, ke-mā se-yuzkeru. İşbu شَرْفٌ [Şeref] dedikleri dağda Hīmā Dāriyye ve Rebeze ve Hīmā Eymen vākī'dir, Dāriyye orada bir kuyunun ismidir. Ve

شَرْفٌ [Şeref] İşbīliyye'de bir mevzi'dir; Qurtuba şehrinin hatibi ve zābiti olan Ebū İshāq İbrāhīm b. Muḥammed eş-Şerefī oradandır. Ve hitābetle vilāyetin ictimā'ı emr-i 'acībdir. Ve Yākūt b. 'Abdullāh eş-Şerefī el-Mavşilī ki kātib-i ma'rūftur, oradandır. Ve Mışır'da bir mahalle adıdır; 'Alī b. İbrāhīm eḍ-Ḍarīr el-Fakīh ve Sa'īd b. Seyyid el-Ḳureşī ve 'Aṭīk b. Aḥmed el-Muhaddisūn eş-Şerefiyyūn ondandır. Ve **شَرْفٌ** [Şeref] Esmādandır: Şeref b. Muḥammed el-Megāfirī ve 'Alī b. İbrāhīm eş-Şerefī muhaddislerdir.

شَرْفُ الْبَيَاضِ [Şerefu'l-Beyād] Hāvlān bilādında bir belvedir.

شَرْفُ قِلْحَاهِ [Şerefu Ḳilḥāh] (ḳāf'ın kesriyle) Zebīd kurbünde bir kal'adır.

الشَّرْفُ الْأَعْلَى [eş-Şerefu'l-A'lā] Kal'a-i mezburē havālisinde bir dağdır. Ve Dı-maşḳ türābında bir mevzi'dir.

شَرْفُ الْأَرْضَى [Şerefu'l-Ertā] Temīm kabilesi yurdunda bir menzil ismidir.

شَرْفُ الرُّوحَاءِ [Şerefu'r-Revḥā'] Medīne'ye otuz altı mīl mesāfede bir mevzi'dir. İmām Muslim kavli üzere ve 'alā-kavlin kırk yāhūd otuz mīl mesāfede vākī'dir. Ve **شَرْفٌ** [Şeref] Niçe mevzī' ismidir. Ve

masdar olur, dā'imā hörgüç eti yemek ma'nāsına; yukālu: شَرْفُ الرَّجُلِ شَرْفًا مِنَ الْبَابِ Ve شَرْفُ الرَّجُلِ شَرْفًا إِذَا دَامَ عَلَى أَكْلِ السَّنَامِ Ve kulak ve omuz başları yukarı kalkık olmak ma'nāsınadır; yukālu: شَرْفُ الْأُذُنِ وَالْمَنْكَبِ إِذَا ارْتَفَعَا Ve bir

الأشرف [el-eşref] Yarasa kuşuna denir, حُفَّاش [huffāş] ma'nāsına. Ve başka bir kuş ismidir ki aslā yuva ittihaz eylemez; yumurtasına toprak içre bir mahal tertib eylemedikçe yumurtlamaz ve yumurtladıkta toprakla üzerini örtüp gider, bir dahi uğramaz. Yumurtası orada bi-nefsihi yarılıp yavru ihrac eder. O yavru dahi uçmağa başladıkta ebeveyni revişleri üzere olur. Ve

أشرف [eşref] Kalkık olan omuz başına vasf olur; yukālu: مَنْكَبٌ أَشْرَفُ أَيَّ عَالٍ

الأشرفاء [eş-şerfā'] [حَمْرَاءَ] [hamrā'] vezninde) Uzun kulağa denir; yukālu: أَدُنُّ شَرْفَاءَ أَيَّ طَوِيلَةً

الأشرفه [eş-şurfet] [غُرْفَةٌ] [ğurfet] vezninde) Kal'a bārūsu ve sā'ir duvarlar üzerinde olan küngüreye denir; cem'i شُرْفٌ [şuref] gelir, صُرْدٌ [şurad] vezninde. Ve mālin a'lā ve güzīdesine denir; yukālu: هَذِهِ شُرْفَةٌ طَوِيلَةٌ Ve kesb-i fazl u şeref eyleyecek nesneye denir; ve minhu kavluhum: “أَعْدُ اثْنَانِكُمْ شُرْفَةً” أَيَّ فَضْلاً وَشَرْفًا أَتَشْرَفُ بِهِ” Ya'nī “Sizin bana gelmenizi ben medār-ı fazl u şeref 'add ederim.” Ve شُرْفَاتُ الْفَرَسِ [şurufātu'l-feres] ki müfredi yine شُرْفَةٌ [şurfet]tir, at kısmının boyunlarının baştan tarafa bülend olan yerlerinden 'ibârettir. Kezâlik sağrı tarafından ve elmacıklarından cā-be-cā kalkık olan yerleridir, gūyā ki küngüreleridir.

الشُرَافِيَّةُ [eş-şurāfiyyet] [غُرَابِيَّةٌ] [ğurābiyyet] vezninde) Yüksek olarak uzun ve kıl-ılı olan kulağa denir; yukālu: أَدُنُّ شُرَافِيَّةً أَيَّ شُرَافِيَّةً Ve kulakları iri cüssesi büyük olan nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ شُرَافِيَّةٌ أَيَّ صَحْمَةٌ الأذنين جسيمَةً

الشُرَافِي [eş-şurāfiyy] [غُرَابِي] [ğurābiyy] vez-

ninde) Bir güne beyāz bezlere, 'alā-kavlin arz-ı 'Aceme mukārib olan arz-ı 'Arabdan iştirā olunan bezlere denir.

الأشرفاء [el-eşrāf] (hemzenin fethiyle) شَرِيفٌ [şerīf] cem'idir ki zikr olundu. Ve أَشْرَافُ الْإِنْسَانِ [eşrāfu'l-insān] adamın kulaklarından ve burnundan 'ibârettir; yukālu: قَطَعَ أَشْرَافَهُمْ أَيَّ أَدَانَهُمْ وَأُنُوفَهُمْ

الشُرَيَافُ [eş-şiryāf] [جِرْيَالٌ] [ciryāl] vezninde) Şol ekin yapraklarına denir ki pek uzayıp gürl olmakla ekini basıp tebāh eder diye kat' olunur ola.

المَشَارِفُ [el-meşārif] (mīm'in fethiyle) مَشْرَفٌ [meşref]in cem'idir, yukarı ve yüksek mahallere denir; yukālu: حَلُّوا بِمَشَارِفِ الْأَرْضِ أَيْ أَعَالِيهَا [Ve] مَشَارِفُ الشَّامِ [meşārifu'ş-şām] bundandır ki arz-ı 'Arabdan ābādānlığa mukārib olan karyelerden 'ibârettir; سُيُوفٌ مَشْرَفِيَّةٌ [suyūfun meşrefiyyet] ki mīm'in ve rā'nın fethiyledir, ona mensūbdur; yukālu: سُيُوفٌ مَشْرَفِيَّةٌ وَلَا يُقَالُ مَشَارِفِيَّةٌ

أَبُو الْمَشْرِفِيِّ [Ebu'l-Meşrefiyy] ki ismi 'Amr b. Cābir'dir Hımyer kabilesinden bir kim-sedir, Vāsīt şehrinde ibtidā tevellüd eden budur. Ve Ebu'l-Meşrefī, İmām Şevrī şeyhi Leyş cenāblarının künyesidir ki Ebū Ma'şer'den rivāyet eyledi.

الإشراف [el-işrāf] (hemzenin kesriyle) Yüksek yere çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: أَشْرَفَ الْمَرْبُ إِذَا عُلَا Ve bir nesneye yükseğinden ve üst tarafından bakıp mutali' olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَشْرَفَ عَلَيْهِ إِذَا اطَّلَعَ عَلَيْهِ مِنْ فَوْقٍ Ve hasta ölüme pek yakın olmak ma'nāsınadır ki ölümcül olmak ta'bīr olunur; yukālu: أَشْرَفَ الْمَرِيضُ عَلَى الْمَوْتِ إِذَا أَشْفَى Ve bir kimseye şefkat ve merhamet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَشْرَفَ عَلَيْهِ إِذَا أَشْفَى

التَّشْرِيفُ [et-tešrīf] [iṣrāf] ile ma'na-yı evvelde mürādiftir; yukālu: شَرَفَ الْمَرْبَا إِذَا غَلَا Ve bir nesneye ta'zīmle şeref ve şān vermek ma'nāsınadır; yukālu: شَرَفَ اللهُ الْكُفْبَةَ: أَي مَجَدَهَا Ve kasr ve duvara küngüre yapmak ma'nāsınadır; yukālu: شَرَفَ بَيْتَهُ إِذَا جَعَلَ لَهُ شُرْفًا

المُشَارَفَةُ [el-muşārefet] [mufā'alet] vezninde) Bu dahi yüksek yere çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: شَارَفَ الْمَرْبَا إِذَا غَلَا Ve bir kimse ile şān ve şeref bābında müfāhare eylemek ma'nāsınadır; yukālu: شَارَفَهُ إِذَا فَآخَرَهُ فِي الشَّرَفِ

المُشْرِفُ [el-muşşref] [mukrem] vezninde) **إِشْرَافٌ** [iṣrāf]tan ism-i mekāndır, üzerine çıkıp bir nesneye nazar ve ittilāf edecek mevzi'e denir, dāde-bān mahalli gibi.

مُشْرِفٌ [Muşşrif] [muḥsin] vezninde) Dehnā'da bir kumluk adıdır.

مُشْرِفٌ [Muşşref] [mu'azzam] vezninde) Bir dağın adıdır.

شَرِيفَةٌ [Şerīfet] [sefīnet] vezninde) Esmā-i nisvāndandır: Şerīfe bint Muḥammed b. el-Faḍl muhaddisedir.

التَّشْرِيفُ [et-teşerruf] [tefa'ul] vezninde) Müşşref olmak ma'nāsınadır ki kesb-i şeref eylemekten ibārettir; yukālu: تَشَرَّفَ إِذَا صَارَ مُشْرِفًا Ve bir cemā'atın eşrāfı katl olunmak ma'nāsınadır; yukālu: تَشَرَّفَ الْقَوْمُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا قُتِلَتْ أَشْرَافُهُمْ

الإِشْتِشْرَافُ [el-istişrāf] Bir adama zulm ve cevr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِشْتِشْرَفَ إِلَيْهِ وَتَبَسَّطَ كَفَهُ فَوْقَ حَاجِبِهِ كَالْمُسْتَطْلِ مِنَ الشَّمْسِ Ve bir adam güneşten eliyle gözünü gölgeler gibi elini kaşları üzere koyup basarını yukarı kaldırarak güneşe bakar şeklinde bir nesneye bakmak ma'nāsınadır ki dikkat ve mübāлага

zımında olur; yukālu: إِشْتِشْرَفَ الشَّيْءَ إِذَا رَفَعَ بَصْرَهُ إِلَيْهِ وَتَبَسَّطَ كَفَهُ فَوْقَ حَاجِبِهِ كَالْمُسْتَطْلِ مِنَ الشَّمْسِ Ve iştirā olunacak hayvānın gözlerinin ve kulaklarının 'ayb ve selāmetini yoklamak ma'nāsına müsta'meldir. Ve minhu hadīsu'l-udhiyyeti 'an 'Alī radiyallāhu 'anhu: "أَمَرْنَا أَنْ نَسْتَشْرِفَ الْعَيْنَ وَالْأُذُنَ" أَي: نَتَمَقَّدَهُمَا وَنَتَأَمَّلُهُمَا لِئَلَّا يَكُونَ فِيهِمَا نَقْصٌ مِنْ عَوْرٍ أَوْ شَرِيحَةٍ شَرِيحَتَيْنِ جُدَعَ أَي نَطَّلَبُهُمَا شَرِيحَتَيْنِ Şārih der ki mü'ellif işbu hadīsi iki veç üzere tefsir eyledi. Evvelā **إِشْتِشْرَافٌ** [istişrāf] ma'nāsından teveccüh-i tām ve dikkat ve ihtimāmı isti'āre eylemek udhiyyenin gözlerinden körlük ve kulaklarında kesiklik eseri olmamak husūsuna dikkat ve ihtimām eylemekle me'mūr olmuşuzdur demek olur. Sāniyā **إِشْتِشْرَافٌ** [istişrāf] **شَرِيفَةٌ** [şerāfet]ten istif'alle sīn'i taleb ma'nāsına haml eylemiştir ki her 'uzvu tām ve sālīm olmakla şerīf ve efdal olanını taleble me'mūr olduk demek olur. Ve

إِشْتِشْرَافٌ [istişrāf] Dikilip durmak ma'nāsınadır; yukālu: إِشْتِشْرَفَ الرَّجُلُ إِذَا انْتَضَبَ

المُشْتَرِيفُ [el-muşşerif] [iştirāf] ism-i fā'ildir, üstelikli yüksek ata denir; yukālu: فَرَسٌ مُشْتَرِيفٌ أَي مُشْرِفٌ الْخَلْقِ

الشَّرِيفَةُ [eş-şeryefet] [dahrecet] vezninde) Ekinin uzayıp müfsid ve muzır olan zā'id yapraklarını kesmek ma'nāsınadır; yukālu: شَرِيفَ الزَّرْعِ إِذَا قَطَعَ شُرُوفَهُ

[ش ر ن ف]

الشَّرِيفَةُ [eş-şirāf] [şiryāf] vezninde ve mürādifidir ki zikr olundu; ve yukālu: شَرِيفَ الزَّرْعِ إِذَا قَطَعَ شُرُوفَهُ

[ش ر ه ف]

الشَّرْهَفَةُ [eş-şerhefet] [serhefet] vezninde ve mürādifidir; yukālu: شَرْهَفَ فِي غَدَاءِ الصَّبِيِّ بِمَعْنَى سَرْهَفَ

الْمُشْرَهْفُ [el-muşrehi] [muşme'ill] vezninde) Başının saçları kuru ve perişan ve kirlili pāsılı rüstāyī-hey'et adama denir; yukālu: غَلَامٌ مُشْرَهْفٌ أَي جَافُ الرَّأْسِ سَعَتْ قَشِيفٌ

[ش س ف]

الشَّاسِيفُ [eş-şāsif] Za'f ve hüzálden değnek gibi incelik kupkuru olmuş hayvāna denir; yukālu: [Ve] بَعِيرٌ شَاسِيفٌ أَي يَابِسٌ ضَمْرًا وَهَزَالًا mutlak olarak kupkuru kalmış nesneye denir; yukālu: سِفَاءٌ شَاسِيفٌ أَي فَاجِلٌ

الشُّسُوفُ [eş-şusūf] [şu'ūd] vezninde) ve

الشَّسَافُ [eş-şesāf] (şin'in fethi ve kesriyle) Hayvān za'f ve hüzálden değnek gibi kupkuru kalmak ma'nāsınadır; yukālu: شَسَفَ البَعِيرَ وَشَسَفَ شُسُوفًا وَشَسَافًا مِنَ البَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي وَالْحَامِسِ إِذَا يَبَسَ

الشَّسِيفُ [eş-şesīf] [emīr] vezninde) شَاسِيفٌ [şāsif] ma'nāsınadır. Ve rutūbeti çekilip kurumağa yüz tutmuş ete vâsif olur; yukālu: Ve çatlamış hurmā koruğuna denir.

الشَّسْفُ [eş-şesf] [keşf] vezninde) Hurmā koruğunu kurutmakla çatlatmak ma'nāsınadır; yukālu: شَسَفُوا البُسْرَ إِذَا جَعَلُوهُ شَسِيفًا

الشَّسِيفُ [eş-şisf] (şin'in kesriyle) Kuru ekmeğe kursuna denir.

[ش ط ف]

الشَّطْفُ [eş-şatf] [atf] vezninde) Gidip ıraklaşmak ma'nāsınadır; yukālu: Ve شَطَفَ فَلَانَ شَطْفًا مِنَ البَابِ الْأَوَّلِ إِذَا ذَهَبَ وَتَبَاعَدَ

yaykamak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا شَطَفَهُ غَسَلَهُ Ve bu sevād-ı 'Irāk lügatıdır.

الشَّطُوفُ [eş-şetūf] [şabūr] vezninde) Uzun ve ırak niyyet ve 'azīmete vâsif olur; yukālu: نَيْتَةٌ شَطُوفٌ أَي بَعِيدَةٌ

الشَّاطِيفَةُ [eş-şātifet] Maktelden bir semte kayıp çavan ok ve mızrak makūlesi mermiyyeye vâsif olur; yukālu: إِذَا رَمَيْتَ شَاطِيفَةً إِذَا زَلَّتْ عَنِ المَقْتَلِ

[ش ط ن ف]

شَطْنُوفٌ [Şetanūf] [şalzūn] vezninde) Mışır'da bir karyedir.

[ش ظ ف]

الشَّظْفُ [eş-şezāf] (şin'in ve zā-yı mu'cemenin fethiyle) ve

الشَّظَافُ [eş-şezāf] [sehāb] vezninde) Zık ve şiddet ve yübüset ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ فِي شَطْفٍ وَشَظَافٍ مِنَ العَيْشِ أَي ضَيْقٍ شَظَافٌ [şezāf]ın cem'i وَشِدَّةٌ وَيَبَسٌ [şizāf] gelir şin'in kesriyle. Ve

شَظْفٌ [şezāf] Masdar olur, bir kimse şiddet ve müzāyakalı geçinmeğe mübtelâ olmak ma'nāsına; yukālu: شَظَفَ الرَّجُلُ شَظْفًا مِنَ البَابِ هُوَ فِي شَطْفٍ وَشَظَافٍ مِنَ العَيْشِ أَي ضَيْقٍ وَبَاسًا ve yukālu: وَرَاجِعٌ إِذَا كَانَ عَيْشُهُ ضَيْقًا وَشِدِيدًا وَيَابَسًا Ve bir şahsa atılan ok deri ile etin aralığına saplanmak ma'nāsınadır; yukālu: شَظَفَ السَّهْمُ إِذَا دَخَلَ بَيْنَ الجُدِّ وَاللَّحْمِ

الشَّظِيفُ [eş-şezīf] [ketif] vezninde) Ma'nā-yı evvelden vâsiftir. Ve bed-hüy adama denir; yukālu: رَجُلٌ شَظِيفٌ أَي السَّيِّءُ الخَلْقِ Ve ceng-āver ve uğraşçı adama denir; yukālu: رَجُلٌ شَظِيفٌ أَي الشَّدِيدُ القِتَالِ Ve dā'imā şiddetle develere ihtilāt eden deveye denir; yukālu: بَعِيرٌ شَظِيفٌ الخَلَاطِ إِذَا كَانَ يَخَالِطُ الإِبِلَ مُحَالِطَةً شَدِيدَةً

الشَّظِيفُ [eş-şezīf] [emīr] vezninde) Şol ağaca denir ki suyu doyunca içmemekle

gereği gibi rutübetlenmeyip singince kal-
mış ola; yukālu: سَجْرٌ شَطِيفٌ إِذَا كَانَ لَمْ يَجِدْ رِيئَهُ
فَصَلَبَ وَفِيهِ نُدُوتُهُ

الشُّطَافَةُ [eş-şezāfet] [leṭāfet] [veznin-
de] Ağaç شَطِيفٌ [şezīf] olmak ma'nāsınadır;
yukālu: شَطَفَ الشَّجْرُ وَشَطَفَ شُطَافَةً مِنَ الْبَابِ
الْحَامِسِ وَالرَّابِعِ إِذَا صَارَ شَطِيفًا

الشُّطَفُ [eş-şazf] [ḥazf] [vezninde] Men'e
eylemek ma'nāsınadır; yukālu: شَطَفَهُ
شَطَفًا إِذَا مَنَعَهُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا مَنَعَهُ
لِشَطَفِ الشَّجَرِ إِذَا سَلَّ حُصِيْبِهِ أَوْ هُوَ أَنْ تَضَمَّ بَيْنَ عُوْدَيْنِ وَتَشَدَّ
يَعْقَبُ حَتَّى تَذْبَلًا

شَطَفَ [şazf] Değnek parçasına denir.

الشُّطْفُ [eş-şizf] (şin'in kesriyle) Kuru ek-
meğe denir. Ve ağaçtan olan çiviye denir;
cem'i شِطْفَةٌ [şizafet] gelir, قِرْدَةٌ [kiredet]
vezninde.

الشُّطَافُ [eş-şizāf] [kitāb] [vezninde] Iraklık
ma'nāsınadır; yukālu: بَيْنَهُمَا شُطَافٌ
أَيُّ بُعْدٌ

الشُّطْفَةُ [eş-şezifet] [ferihāt] [vezninde] Dürüş
ve haşin yere denir; yukālu: أَرْضٌ
شَطْفَةٌ أَيُّ حَسَنَاءٌ

المِشْطَفُ [el-mişzaf] [minber] [veznin-
de] Dā'imā min-gayri kasd söz aralığına
söz sokan adama denir; yukālu: هُوَ
مِشْطَفٌ أَيُّ يَعْزِضُ بِالْكَلَامِ عَلَى غَيْرِ الْقَصْدِ

[ش ع ف]

الشُّعْفَةُ [eş-şe'afet] (feteḥātla) Dağ başına
denir. Cem'i شُعْفٌ [şe'af]tır hā'sız ve شُعُوفٌ
[şu'ūf]tır ve شُعَافٌ [şi'āf]tır şin'in kesriyle
ve شُعَفَاتٌ [şe'afāt]tır feteḥātla; yukālu:
تَوَقَّلُوا شُعْفَةَ الْجَبَلِ أَيُّ رَأْسَهُ
ve perçeme denir. Ve

شُعْفَةُ الْقَلْبِ [şe'afetu'l-ḳalb] Yüreğin başı-
na denir ki yüreğin وَتِيْنٌ [vetin]le asıldığı
damarın yanında olur; yukālu: اِسْتَكَى شُعْفَةَ
قَلْبِهِ أَيُّ رَأْسَهُ عِنْدَ مَعْلَقِ النَّيَاطِ

الشُّعْفُ [eş-şa'af] (şin'in fethi ve 'ayn'ın
sükūnuyla) 'Aşk ve muhabbet istilā ile
kalbi üstünden bürümek ma'nāsınadır
ki fart-ı muhabbetten kinayedir; شُعْفَةٌ
[şe'afet]-i mezkūreden me'hūzdu; tekūlu:
شَعَفَنِي حُبُّهُ شُعْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ أَيُّ عَشِي حُبُّهُ مِنْ
فَوْقِهِ Ve kuri'e bihimā kavluhu ta'ālā: "قَدْ"
Ve deveyi شَعَفَهَا حُبًّا" یعنی بِالْإِعْجَامِ وَالْإِهْمَالِ
katrānlamak ma'nāsınadır; yukālu: شَعَفَ
Ve kuru otluk içre التَّبَعِيرِ بِالْفَطْرَانِ إِذَا طَلَاهُ بِهِ
tāze otluklar bitmek ma'nāsınadır; yukālu:
شَعَفَ هَذَا الْبَيْسُ إِذَا نَبَتَ فِيهِ أَحْضَرُ
savāb olan mu'ceme ile olmaktadır.

الشُّعْفُ [eş-şe'af] (fethateynle) Bu dahi 'aşk
ve muhabbet yüreği üstünden bürümek
ma'nāsınadır; tekūlu: شَعَفْتُ بِهِ وَبِحُبِّهِ شُعْفًا مِنْ
عِنْدِ الْبَابِ الرَّابِعِ بِمَعْنَى شَعَفَ

شُعْفٌ [şe'af] Deve hörgücünün tepesine
denir. Ve غَافٌ [gāf] dedikleri ağacın kabu-
ğuna denir. Ve bir maraz ismidir ki nāka
kısına 'arız olup kirpikleri dökülür. Ve
bu ma'nāda masdar olur; yukālu: شَعَفَتْ
النَّاقَةُ شُعْفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَصَابَهَا الشُّعْفُ وَهُوَ دَاءٌ
يُصِيبُ النَّاقَةَ فَيَتَمَعَطُ شَعْرَ عَيْنَيْهَا

الشُّعْفَاءُ [eş-şa'afā] [ḥamrā'] [veznin-
de] شُعْفٌ [şe'af] marazına uğramış nākaya
denir; yukālu: نَاقَةٌ شُعْفَاءٌ أَيُّ أَصَابَهَا الشُّعْفُ
bu nākaya mahsūs olmakla جَمَلٌ أَشْعَفٌ den-
mez yāhūd bu sīn-i mühmele iledir.

الشُّعَافُ [eş-şi'āf] [kitāb] [vezninde] شُعْفَةٌ
[şa'fet]in cem'idir ki tepe saçına denir;
ve minhu yukālu: رَجُلٌ صَهْبٌ الشُّعَافِ أَيُّ
صَهْبٌ شَعْرُ الرَّأْسِ

الشُّعْفَاتُ [eş-şu'ayfāt] (şin'in zammiyla)

شَعْفَةٌ [ʃaʔfet]in musaggaran cemʻidir; ve minhu yukālu: مَا عَلَى رَأْسِهِ إِلَّا الشَّعْفَاتُ أَيُّ شَعِيرَاتٍ مِنَ الدَّوَابِّ

الْمَشْعُوفُ [el-meʃʔūf] Mecnūna itlāk olunur. Ve ʃol adama denir ki yüreğine ʻaşk yā bir havf yāhūd cünün ve merak ʻarızası istilā eylemiş ola; yukālu: رَجُلٌ مَشْعُوفٌ إِذَا أَصِيبَ شَعْفَةٌ قَلْبِهِ بِحَبِّ أَوْ دُغْرٍ أَوْ جُنُونٍ

الشُّعَافُ [eʃ-ʃuʻāf] [gurāb] vezninde) Delilik, cünün maʻnāsınadır.

شَعْفَانٌ [ʃaʔfān] (ʃīnʻin fethiyle) Ğavr memleketinde iki dağa denir; ve minhuʻl-meselu: “لَكِنَّ بِشَعْفَيْنِ كُنْتُ جَدُودًا” Aslı budur ki bir kimse zikr olunan dağlarda nebz olunmuş bir küçük kızcağız bulup hānesine getirdi ve besleyip büyüttükten sonra bir gün kendi akrānı kızlar ile esnā-yı mülāʻabede dört ayaklı olup “أَحْلُبُونِي” Yaʻnī “Ben bir sütlü nākayım, beni sağın” dedi. O kimse bunu işittikte kelām-ı mezbūru irād eyledi, yaʻnī “Sen mevzi-i mezbūrda menbūze iken sütü pek az koyun idin.” Ve bu māddeyi Cevherī fāʻnın kesriyle شَعْفَيْنِ unvānında resm eylemekle vehm eylemiştir.

الشَّعْفَةُ [eʃ-ʃaʔfet] [temret] vezninde) Çisinti yağmura denir; ve minhuʻl-meselu: “مَا تَنْفَعُ الشَّعْفَةُ فِي الْوَادِي الرَّغْبِ” Yaʻnī “Çisinti yağmur geniş dereyi dolduramaz.” Bir kimsenin verdiği ʻatiyye sedd-i sülme-i hācet eylemediği mahalde darb olunur.

[ش غ ف]

الشُّعَافُ [eʃ-ʃegāf] (ğayn-ı muʻceme ile سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Yüreğin gılāfına denir ki yufkacık zardır, ʻalā-kavlin perdesine denir ki yufkacık iç yağdır, libās gibi bürümüştür. Yāhūd الْقَلْبُ حَتَّى الْقَلْبِ [ħabbetuʻl-ħalb] ve سُوَيْدَاءُ [suveydāʔ] de-

dikleri dāneye denir ki nokta gibi kancağızdır, merdümek-i dīde-i dīldir, ʻalā-kavlin balgam yatağına denir; yukālu: أَصَابَ شَعْفًا قَلْبِهِ وَهُوَ غِلَافُهُ أَوْ حِجَابُهُ أَوْ حَبْتُهُ وَسُوَيْدَاؤُهُ أَوْ مَوْلِجُ الْبَلْغَمِ Ve

شَعَافٌ [ʃegāf] [sehāb] vezninde ve غُرَابٌ [gurāb] vezninde) Sağ yandan eye-gülerin uçlarında olan kemirtleklerin altlarında hādis olur bir ʻillettir. Ve karın ağrısına denir. Ve yürek شَعَافٌ [ʃegāf]ına hādis olan derd ve vecaʻa denir.

الشَّعْفُ [eʃ-ʃağf] (ʃīnʻin fethi ve ğaynʻın sükūnuyla) شَعَافٌ [ʃegāf] ile maʻnā-yı evvelde mürādiftir, fethateynle de cāʻizdir. Ve

شَعْفٌ [ʃağf] Masdar olur, bir adamın yüreği gılāfına vurmak yā dokunmak maʻnāsınadır; yukālu: شَعَفَهُ شَعْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا أَصَابَ شَعْفَاهُ

الشُّعْفُ [eʃ-ʃegāf] (fethateynle) شَعَافٌ [ʃegāf]-ı kalbe ilişmek maʻnāsınadır; yukālu: شَعَفَ حُبَّهُ شَعْفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا عَلِقَ الشُّعْفُ Ve

شَعْفٌ [ʃegāf] ʻUmān türābında bir mevziʻdir. Ve غَافٌ [gāf] ağacının kabuğuna denir.

الْمَشْعُوفُ [el-meʃgūf] Mecnūna itlāk olunur.

[ش ف ف]

الشَّفُّ [eʃ-ʃeff] (ʃīnʻin fethi ve kesri ve fāʻnın teşdīdiyle) İnce ve nāzük sebbe denir; cemʻi شُفُوفٌ [ʃufūf]tur; yukālu: جَاءَ وَعَلَيْهِ شَفٌّ مِنَ الثُّوبِ أَيُّ رَقِيقٍ

شَفٌّ [ʃeff] (ʃīnʻin fethi ve kesriyle) Ribh ve fazl maʻnāsınadır; yukālu: أَصَابَ مِنْهُ شَفًّا أَيُّ رَيْحًا وَفَضْلًا Ve noksan maʻnāsına olmakla zıdd olur; yukālu: فِيهِ شَفٌّ أَيُّ نُقْصَانٍ Ve

شَفَّ [ʃeff] (ʃīn'in fethiyle) Masdar olur, artmak ma'nāsına; yukālu: شَفَّ الشَّيْءُ شَفًّا مِّنْ شَفًّا مِّنْ إِذَا زَادَ Ve eksilmek ma'nāsındır; yukālu: شَفَّ الشَّيْءُ إِذَا نَقَصَ Ve bedeni zebūn edip arıkatlamak ma'nāsındır; yukālu: شَفَّهُ إِذَا هَزَلَهُ Ve deprenmek ma'nāsındır; yukālu: شَفَّ الشَّيْءُ إِذَا تَحَوَّكَ **الشُّفُوفُ** [eş-şufūf] (فُعُودٌ [ku'ūd] vezninde) ve

الشَّفِيفُ [eş-şefif] (ʃīn'in fethiyle) ve **الشَّفِيفُ** [eş-şefef] (fethateynle) Sevb hulle-i cennet gibi pek ince ve nāzūk olmakla māverāsında olan nesneyi gösterir olmak ma'nāsındır; yukālu: شَفَّ الثُّوبُ شُفُوفًا وَشَفِيفًا Ve وَشَفْفًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا رَقَّ فَحَكَى مَا تَحْتَهُ

شُفُوفٌ [şufūf] Beden incelik nahif ve nizār olmak ma'nāsındır; yukālu: شَفَّ جِسْمُهُ إِذَا نَحَلَ

الشَّفِيفُ [eş-şefif] (emīr [emīr] vezninde) Soğuk yakıp kavurmasına denir; yukālu: لِّلرِّيحِ شَفِيفٌ أَيْ لَدَعٌ لِّبُرْدِهَا Ve أَخَذْنَا شَفِيفٌ أَيْ مَطَرٌ فِيهِ بَرْدٌ أَوْ رِيحٌ بَارِدَةٌ Ve güneş ısıllığının şiddetine denir; bu cihetle zıdd olur; yukālu: لِّلشَّمْسِ شَفِيفٌ أَيْ شِدَّةٌ حَرٌّ Ve azca nesneye denir; yukālu: مَا بَقِيَ مِنْهُ إِلَّا شَفِيفٌ أَيْ قَلِيلٌ

الشَّفْشَافُ [eş-şefşāf] (şerşār [şerşār] vezninde) Bu dahi soğukla yağın yağmura yāhūd soğuk rüzgāra denir. Ve muhkemce nesc olunmamış tefesiz sebebe denir; yukālu: ثُوبٌ شَفْشَافٌ إِذَا كَانَ لَمْ يَحْكَمْ عَمَلُهُ

الشَّفَفُ [eş-şefef] (fethateynle) Bu dahi az nesneye denir.

الشُّفَافَةُ [eş-şufāfet] (kunāset [kunāset] vezninde) Kapta kalan su bakiyyesine denir.

الشَّفَافِيفُ [eş-şefāşif] (ʃīn'in fethiyle) Pek

susuzluğa denir; tekūlu: أَخَذَنِي الشَّفَافِيفُ أَيْ شِدَّةُ الْعَطَشِ

الشَّفَانُ [eş-şeffān] (ʃīn'in fethi ve fā'nın teşdidiyle) Soğuk ile ve rüzgār ile karışık fırtınaya denir; yukālu: غَدَاةٌ ذَاتُ شَفَانٍ أَيْ ذَاتُ بَرْدٍ وَرِيحٍ

الْإِشْفَافُ [el-işfāf] (hemzenin kesriyle) Tercih ve tafdil eylemek ma'nāsındır; tekūlu: أَشْفَفْتُهُمْ أَيْ فَضَّلْتُهُمْ

الْإِشْتِفَافُ [el-iştifāf] (ifti'al [ifti'al] vezninde) Deve karın kasık bağlamakla kolanı sımsıkı doldurmak ma'nāsındır; yukālu: وَاسْتَوَفَاهُ Ve kapta olan meşrūbu bi'l-cümle içip süpürmek ma'nāsındır; yukālu: إِشْتَفْتُ مَا فِي الْإِنَاءِ إِذَا شَرِبَهُ كَلَّةٌ

التَّشَافُ [et-teşāff] (tefā'ul [tefā'ul] vezninde) Bu dahi meşrūbun mecmū'unu içmek ma'nāsındır; yukālu: تَشَافَ مَا فِي الْإِنَاءِ إِذَا تَشَافَفْتُهُ أَيْ ذَهَبْتُ بِشَفِيهِ أَيْ فَضَلْتُهُ وَشَرِبَهُ كَلَّةٌ

الشَّفْشَفَةُ [eş-şefşefet] (zelzele [zelzele] vezninde) Titremek ma'nāsındır; yukālu: شَفْشَفَ الرَّجُلُ إِذَا ازْتَعَدَّ Ve karışmak ma'nāsındır; yukālu: شَفْشَفَ بِهِ إِذَا ائْتَلَطَ بِهِ Ve bevl makülesini serpmek ma'nāsındır; yukālu: شَفْشَفَ الْبُؤُولَ وَنَحَوَهُ إِذَا نَضَحَهُ Ve nebātı kırığı çalıp soldurmak ma'nāsındır; yukālu: شَفْشَفَ الصَّقِيعَ نَبَتَ الْأَرْضِ إِذَا أُحْرَقَتْ Ve yaraya dār ekmek ma'nāsındır; yukālu: شَفْشَفَ عَلَى الْجُرْحِ الدَّوَاءَ إِذَا ذَرَّهُ Ve ısı yā soğuk bir nesneyi kurutmak ma'nāsındır; yukālu: شَفْشَفَهُ الْحَرُّ أَوْ الْبُرْدُ إِذَا جَفَّفَهُ

المُشَفِّفُ [el-muşefşef] (ism-i mef'ul ve ism-i fā'il bünyeleriyle) Kem-akl ve çalık ve bed-hüy kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ مُشَفِّفٌ وَمُشَفِّفٌ أَيْ سَخِيفٌ سَيِّءُ الْخُلُقِ adama denir ki harem ve nāmūs ve ırzı üzere gayret ve hamiiyet ve işfākından

nāṣī dā'imā içinden ayrılmayıp sa'ı ve nezāretle tiril tiril titrer ola; yukālu: رَجُلٌ مُشْفَسَفٌ أَيْ بِهِ رَعْدَةٌ وَاحْتِلَاطٌ غَيْرَةٌ وَإِشْفَاقًا عَلَى حُرْمِهِ **الْإِسْتِشْفَافُ** [el-istişfāf] Perdeden öte geçeye bakmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَشْفَهُ إِذَا نَظَرَ مَا وَرَائَهُ

[ش ق ف]

الشَّقْفُ [eş-şakf] (şīn'in ve kāf'ın fethiy-
le) Saksıya denir; حَزَفٌ [hazef] ma'nāsına,
'alā-kavlin saksı kırığına denir.

دَرْبُ الشَّقَافَيْنِ [Derbu'ş-Şakḳāfeyn] (şīn'in
fethi ve kāf'ın teşdīdiyle) Mışır'da iki
mevzi'dir.

شَقِيفٌ [Şekīf] (emīr) [emīr] vezninde) Dört
mevzi' ismidir.

[ش ق ذ ف]

الشُّقْذُفُ [eş-şuḳḏuf] (zāl-ı mu'ceme ile
فُنْفُذٌ [ḳunfuḏ] vezninde) Hiçāz bilādında
bir merkeb-i ma'rūf adıdır ki hevdec-
den büyük olur. Ve شِقْذَافٌ [şiḳinzāf] ki
kesreteynledir; kelām-ı 'Arabdan deĝil-
dir, lügat-ı sevādiyyedir, asl bu ma'nāda
'Arabī شُقْذُفٌ [şuḳḏuf]tur.

[ش ل خ ف]

الشِّلْحَفُ [eş-şillaḥf] (teşdīd-i lām'la
جَزْدَحْلٌ [cirdaḥl] vezninde) Endāmı selgi ve muz-
tarib adama denir. Ve yumru gövdeli sakīl
ve nā-tırāş kimseye denir.

[ش ل غ ف]

الشِّلْعَفُ [eş-şillaĝf] (mu'ceme ile)
سِلْعَفٌ [silla'f] vezninde ve onda lügattır.

[ش ل ف]

الشَّلَافَةُ [eş-şellāfet] (şeddādet) [şeddādet] vez-
ninde) Rūsپیye denir; yukālu: **إِمْرَأَةٌ شَلَافَةٌ** أَيْ
رَازِيَةٌ

شَلِيفٌ [Şelif] (ketif) [ketif] vezninde)
Yemen'de şehir-i Ta'iz kurbünde bir mev-
zi' ismidir, onda 'ahd-i sahābede mebnī bir
mescid vardır.

[ش ن ح ف]

الشَّنْحَفُ [eş-şenḥaf] (ḥā-yı mūhmele ile
جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) ve

الشِّنْحَفُ [eş-şinḥaf] (cirdaḥl) [cirdaḥl] vez-
ninde) Pek uzun adama denir.

[ش ن خ ف]

الشِّنْحَافُ [eş-şinḥāf] (ḥā-yı mu'ceme ile
جَزْدَحْلٌ [cirdaḥl] vezninde) شِنْحَافٌ [şinḥāf]
ma'nāsınadır.

الشِّنْحِيفُ [eş-şinḥīf] (ḳindīl) [ḳindīl] 'alā-
kavlin جَزْدَحْلٌ [cirdaḥl] vezninde) İri ve
yumru gövdeli dızman adama denir.

الشَّنْحَفَةُ [eş-şenḥafet] (dahrecet) [dahrecet]
vezninde) Kibr ve nahvet ve dimāg
ma'nāsınadır; yukālu: فِيهِ شَنْحَفَةٌ أَيْ كِبْرٌ وَرَهْمٌ

[ش ن د ف]

الشُّنْدُفُ [eş-şunduf] (ḳunfuḏ) [ḳunfuḏ] veznin-
de) Üstelikli yüksek, 'alā-kavlin yana-
ĝı bir tarafı doğru eğrice olan ata denir;
yukālu: فَرَسٌ شُنْدُفٌ أَيْ مُشْرَفٌ أَوْ مَائِلٌ الْخَدَّ

[ش ن ط ف]

شُنْطَفٌ [şunṭaf] (cundeb) [cundeb] vezninde)
Kelime-i 'ammiyyedir, gerçi İbn Dureyd,
Cemhere nām kitābında zikr edip lākin
tefsīr eylememiştir.

[ش ن ظ ف]

الشُّنْطُوفُ [eş-şunṭūf] (zā-yı mu'ceme
عُضْفُورٌ [uşfūr] vezninde) Her nesnenin fer'ine
denir ki aslı mukābilidir, ağacın yukarı
dalları gibi.

طَلَاةٍ بِهِ

الْمَشُوفُ [el-meşūf] (مَقُولٌ [maḳūl] vezninde) Cilā verilmiş nesneye denir; yukālu: دِينَارٌ مَشُوفٌ أَي مَجْلُوفٌ Ve katrān sürülmüş deveye denir. Ve esrimiş deveye denir; yukālu: جَمَلٌ مَشُوفٌ أَي هَائِجٌ Ve bezenmiş ve tezyīn olunmuş deveye denir; yukālu: جَمَلٌ

مَشُوفٌ أَي مُرَيِّنٌ بِالْعُهُونِ وَعَظِيمٌ

الشَّيْفَةُ [eş-şeyyifet] (كَيْسِيَّةٌ [keyyiset] vezninde) ve

الشَّيْفَانُ [eş-şeyyifān] (bu dahi yā-yı müşeddedenin kesriyle) Düşman askerine ittīlā için gönderilen ince çarkacıya denir.

الشَّيْفَاءُ [eş-şiyāf] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Göz makūlesi uzva mahsūs devā ve dārūya itlāk olunur; ism-i cinstir, cilā ma'nāsındandır. Hālen etībānın شَافٍ [şāf] ta'bīr ettikleri ki ayn-ı süflā devāsıdır, شَيْفَاءٌ [şiyāf] muharrefidir, izāle-i kabz için isti'māl olunur, cilā menzilindedir.

التَّشْيِيفُ [et-teşyīf] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Devāyı شَيْفَاءٌ [şiyāf] eylemek ma'nāsınadır; yukālu: شَيْفٌ الدَّوَاءُ إِذَا جَعَلَهُ شَيْفَاءً

الْإِشَافَةُ [el-işāfet] (hemzenin kesriyle) Bir nesne üzere müşrif ve havāle olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَشَافَ عَلَيْهِ إِذَا أَشْرَفَ Ve bir nesneden korkmak ma'nāsınadır; yukālu: أَشَافَ مِنْهُ إِذَا خَافَ

الْإِشْتِيَاءُ [el-iştiyāf] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Bir nesneye yukarı uzanıp bakmak ma'nāsınadır; yukālu: إِشْتَأَفَ إِلَيْهِ إِذَا تَطَاوَلَ وَنَظَرَ Ve yağmuru nereye vāki' olur diye şimşeğe nazar eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِشْتَأَفَ الْجُرُوحَ إِذَا شَامَهُ Ve yara gızat peydā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِشْتَأَفَ الْجُرُوحَ إِذَا غَلِظَ

التَّشْوُوفُ [et-teşevvuf] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vez-

ninde) Bezenmek ma'nāsınadır; yukālu: تَشَوَّفَ الْمَحْتُ إِذَا تَرَيَّنَ Ve bir nesneye göz dikip muntazır olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَشَوَّفَ إِلَى الْخَبْرِ إِذَا تَطَّلَعَ إِلَيْهِ Ve yukarıdan uzanıp bakmak ma'nāsınadır; yukālu: تَشَوَّفَ مِنَ السَّطْحِ إِذَا تَطَاوَلَ وَنَظَرَ وَأَشْرَفَ

[ش ي ف]

الشِّيفُ [eş-şif] (şīn'in kesriyle) Hurmā dallarının diplerinde olan dikenlere denir; yukālu: أَزَالَ شَيْفَ النَّخْلَةِ أَي الشُّوكَ بِمَوْحَرِّ عَسِيْبِهَا

FASLU'Ş-ŞĀDĪ'L-MÜHMELE (فَضْلُ الصَّادِ الْمُهْمَلَةِ)

[ص ح ف]

الصَّحْفَةُ [eş-şahfet] (şād'ın fethi ve hā-yı mühmelenin sükunuyla) Ma'rūftur ki çanağa denir, قَصْعَةٌ [kaş'at] ma'nāsına. Ma'lūm ola ki çanakların a'zamına جُنَّةٌ [cefnet], ba'dehu قَصْعَةٌ [kaş'at], ba'dehu صَحْفَةٌ [sahfet], ba'dehu مِثْكَالَةٌ [mi'kelet], ba'dehu صَحِيفَةٌ [şuhayfet] denir musaggar bünyesiyle.

الصَّحِيفَةُ [eş-şahīfet] (sefīnet) [sefīnet] vezninde) Kitāb ma'nāsınadır ki yazılacak ve yazılmış varakadan 'ibārettir. Cem'ī صَحَائِفٌ [şahā'if] gelir ve صُحُفٌ [şuhuf] gelir, كُتُبٌ [kutub] vezninde. Ve bu nādirdir, زَيْرٌ فَعِيلَةٌ [fa'ilet] فُعْلٌ [fu'ul] vezni üzere cem'lenmez; yukālu: مَعَهُ صَحِيفَةٌ أَي كِتَابٌ يَغْنِي قِطْعَةً مِنْ قِوْطَاسٍ يَكْتُبُ فِيهِ

الصَّحِيفُ [eş-şahīf] (emīr) [emīr] vezninde) Yer in yüzüne denir, vechü'l-arz ma'nāsına.

الصَّحَافُ [eş-şihāf] (kitāb) [kitāb] vezninde) Su irkilecek küçük yerlere denir; cem'ī صُحُفٌ [şuhuf] gelir, كُتُبٌ [kutub] vezninde.

الصَّحِيفِيُّ [eş-şahāfiyy] (arabiyy) [arabiyy] vezninde) صُحُفٌ [şuhuf] kırā'atinde hatā eden ya'nī yanlış okur olan kimseye denir. Bunda zammeteynle صُحُفِيٌّ demek lahdır; yukālu: هُوَ صَحِيفِيٌّ أَي يُحْطَى فِي قِرَاءَةِ الصَّحِيفَةِ

الْمُصْحَفُ [el-muşhaf] (mīm'in harekāt-ı selāsiyla) Sahīfelerin beyne'd-deffeteyn müctemī' olduğu kitāb-ı müşerrezden 'ibārettir. Binā-i mechülle إِصْحَافًا أَصْحَفٌ terkībinden me'hūzdur; yukālu: إِذَا أَصْحَفَ إِذَا جُعِلَتْ فِيهِ الصَّحُفُ

التَّصْحِيفُ [et-taşhīf] (tefīl) [tefīl] vezninde) Sahīfedte hatā eylemek ya'nī sahīfede müsebbet kelime ve kelāmı hatā'en tagyīr eylemek ma'nāsınadır. Hurūfların iştibāhından neş'et eder, meselā خَبْرٌ [haber] lafzını خَيْرٌ [hayr] okumak gibi; yukālu: صَحَّفَ الْكَلِمَةَ إِذَا أَحْطَأَ فِي قِرَاءَتِهَا وَرَوَايَتِهَا فِي الصَّحِيفَةِ

التَّصْحُفُ [et-teşahhuf] (tefa'ul) [tefa'ul] vezninde) صَحِيفَةٌ [şahīfet]te hatā vākī' olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَصَحَّفْتُ عَلَيْهِ الصَّحِيفَةَ إِذَا تَغَيَّرَتْ فِيهَا عَلَيْهِ الْكَلِمَةُ Ve تَصَحَّفِيٌّ [teşahhufiyy] bir adamın kırā'ette hatāsını tutmak ma'nāsına isti'māl bundan münşā'ibdir.

[ص خ ف]

الصَّخْفُ [eş-şahf] (şād'ın fethi ve hā-yı mu'cemenin sükunuyla) مِصْحَفَةٌ [mişhafet] ile yer kazmak ma'nāsınadır; yukālu: صَحَّفَ الْأَرْضَ صَحْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا حَفَرَهَا بِالصَّخْفَةِ

الْمِصْحَفَةُ [el-mişhafet] (mikneset) [mikneset] vezninde) Demir çapaya denir; cem'ī مَصَاحِفٌ [meşāhif]tir.

[ص د ف]

الصَّدْفُ [eş-şadef] (fethateynle) İnci kabına denir; müfredi صَدْفَةٌ [şadefet] ve cem'ī أَصْدَافٌ [eşdāf]tır. Ve mutlakan yüksek olan şey'e denir, duvar ve dağ gibi. Ve omuz başına denir ki pazının nihāyet bulduğu yerden 'ibārettir. Ve şehr-i Kayrevān kurbünde bir karye adıdır. Ve

صَدَفٌ [şadef] فَفَا [kafa] ta'bir olunan baş kemiği yarıldıkta kıkırdak gibi yarık yerinde biten etçeğize denir. Ve Nuḥ b. 'Abdullāh b. Seyf el-Buḥārī nām muhaddisin pederi lakabıdır. Ve

صَدَفٌ [şadef] At kısmının uylukları aralığı

sık ve kısık olup bilekleri bir tarafa buruk olarak tırnakları aralığı meydānlı olmak, 'alā-kavlin vasf-ı mezkūr ile tırnakları vahşī tarafa ki taşra cānibidir, eğrice olmak ma'nāsınadır ve 'alā-re'yin deve kısmında صَدَفٌ [şadef] tabanları vahşī tarafına eğri olmaktan 'ibārettir. Eğer insī tarafına olursa قَمَدٌ [kafed] denir ve o deveye أَفَقَدٌ [efkad] denir. Bunun na'tında أَصَدَفٌ [aşdef] denir; yukālu: فَرَسٌ أَصَدَفٌ إِذَا كَانَ بِهِ صَدَفٌ وَهُوَ فِي الْفَرَسِ تَدَانِي الْمَخْذِينَ وَتَبَاعُدُ الْحَافِرِينَ فِي التَّوَاءِ الرُّشَعِينَ أَوْ مِثْلٌ فِي الْحَافِرِينَ أَوْ الْخُفِّ إِلَى الشِّقِّ الْوَحْشِيِّ فَإِنَّ مَالَ إِلَى الْإِنْسِيِّ فَهُوَ أَفَقَدٌ Ve

عُنُقٌ [şadef] جَبَلٌ [cebel] vezninde ve عُنُقٌ [unuq] ve صُرْدٌ [şurad] ve عَضُدٌ [açud] veznlerinde) Dağın tükendiği yere yāhūd dağın bir cānib ve nāhiyesine denir. Ve kuri'e bihinne kavluhu ta'ālā: ﴿حَتَّى إِذَا سَاوَى بَيْنَ الصَّدَفَيْنِ﴾ وَهُوَ مُنْطَعُ الْجَبَلِ أَوْ نَاحِيَتُهُ vāki' صَدَفَانِ [şadefān] Benī Ādem ile Ye'cūc ve Me'cūc kavminin beylerinde vāki' birbirine mütelākī ve mütelāzık iki cebelden 'ibārettir.

أَلْصُدْفَانِ [eş-şudufān] (zammeteynle) Hāsseten dağ yolunun yāhūd derenin iki nāhiyesine itlāk olunur.

أَلْصُدْفِ [eş-şudef] (صُرْدٌ [şurad] vezninde) Bir kuş yāhūd bir yırtıcı cānver ismidir.

أَلْصُدْفِ [eş-şadf] (şād'ın fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Bir nesneden i'rāz eylemek ma'nāsınadır; yukālu: صَدَفَ عَنْهُ صَدْفًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَعْرَضَ صَدَفَ فَلَانًا إِذَا صَرَفَهُ Ve

صَدَفٌ [şadef] ve

صُدُوفٌ [şudūf] (فُعُودٌ [ku'ūd] vezninde) Bir yana mā'il ve munsarif olmak

ma'nāsınadır; yukālu: صَدَفَ فَلَانٌ صَدْفًا وَصُدُوفًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا انْصَرَفَ وَمَالَ

الإِصْدَافُ [el-işdāf] (hemzenin kesriyle) Bu dahi sarf ve imāle eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَصَدَفَهُ عَنْهُ إِذَا صَرَفَهُ وَأَمَالَهُ

الصُّدُوفِ [eş-şadūf] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Yüzünü gösterip sonra kaçıran olan şīveli 'avrete denir; yukālu: إِفْرَأَةٌ صُدُوفٌ إِذَا كَانَتْ تَعْرِضُ وَجْهَهَا عَلَيْكَ ثُمَّ تَصْدِفُ Ve ağız kokusuna mübtelā adama itlāk olunur, biriyle mükāleme ederken ondan yüzünü döndürür olduğu için; yukālu: رَجُلٌ صُدُوفٌ أَيُّ أُبْحِرُ Ve

صُدُوفٌ [Şadūf] (bilā-harf-i ta'rif) Nisvān a'lāmındandır.

صَادِفٍ [Şādif] Vāsīṭ el-Cuşemī ve 'Abdullāh b. el-Ḥaccāc eş-Şa'lebī fereslerinin ismidir.

أَلْصُدْفِ [eş-Şadif] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Kinde kabilesinden bir batndır. Hālen Ḥaḍremevt şehrine nisbet olunurlar ve kendilere nisbette صَدْفِيٌّ [Şadefiyy] denir, عَرَبِيٌّ [arabiyy] vezninde ve onlara soy ve necīb develer nisbet olunur.

أَلْمُصَادَفَةُ [el-muşādefet] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Bir adama rāst gelmek ma'nāsınadır, gūyā ki yüzlerini sā'ir semtlerden sadd edip birbirine tekābül ederler; yukālu: صَادَفَهُ إِذَا وَجَدَهُ وَلَقِيَهُ

أَلتَّصُدْفُ [et-teşaduf] (تَعَفُّلٌ [tefa'ul] vezninde) İ'rāz eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَصَدَّفَ عَنْهُ إِذَا أَعْرَضَ

[ص ر د ف]

صَرَدَفٌ [Şardef] (dāl'la جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Arz-ı Yemen'in Cened şarkīsinde bir beldedir; İshāk b. Ya'qūb el-Feraḍī eş-Şardefī oradandır.

zamāneyn-i mezkūreyn ona iki başka mesābesinde olduğundan şārihin kelāmı kelām-ı merkūmun emsālden olduğuna delīl-i vāzıh olur. İntehā. Ve

صَرْفٌ [eş-şarfet] Şol yaya itlāk olunur ki onda bağırının açıklığı yāhūd ağacının ʿukde yā inhirāfı gibi bir uygunsuz ʿalāmet ve hālet olmakla atıldıkta oku nişāna isābet eylemez ola; yukālu: قَوْسٌ صَرْفَةٌ أَيْ فِيهَا شَامَةٌ سَوْدَاءٌ Ve nākayı sabāh vakti sağıp ferdāsı yine o vakte sağmağa denir; yukālu: يَحْلِبُ نَاقَتَهُ صَرْفَةً وَهِيَ أَنْ تَحْلِبَ غُدُوَّةً فَتَشْرُكَهَا إِلَى مِثْلِهَا مِنْ أُمِّسٍ

صَرْفَةٌ [eş-şarfet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Menāzil-i kamerden bir menzil ismidir. Ve o bir kevkeb-i tābāndan ʿibārettir, Zubre nām menzilin ʿakabinde tulūʿ eder. Tulūʿunda berd munsarif olmakla صَرْفَةٌ [şarfet] itlāk olundu. Müʿellifin bu tevcihi fenn-i nücūma muhālifdir. Ve

صَرْفَةٌ [şarfet] Nisvān-ı ʿArabın efsūn için kullandıkları boncuğa itlāk olunur, teʿhiz ve teshir ile efsūn eylediği adamı vücūh ve mesālikinden gūyā ki sarf ederler. Müʿellif burada ve نَابُ الدَّهْرِ الَّذِي يَفْتُرُ ʿibāretiyle gūyā ki صَرْفَةٌ lafzına maʿnā-yı sālīs olmak üzere sebt eyleyip lākin şārih Tehzīb'den ve Lisān-ı ʿArab'dan ʿibāret-i merkūma صَرْفَةٌ [şarfet]e vasf olmak üzere sebt eyleyip نَابُ الدَّهْرِ لِأَنَّهَا وَالْعَرَبُ تَقُولُ الصَّرْفَةُ نَابُ الدَّهْرِ لِأَنَّهَا تَفْتُرُ عَنِ الْبُرْدِ Vākıʿā müʿellifin nüshalarında bir semere olmamakla şārihin nakli mülāyim ve meʿhazlarda o resme mersūmdur, zīrā صَرْفَةٌ [şarfet] tulūʿunda yāhūd müneccimīn kavlleri üzere şems صَرْفَةٌ [şarfet] menziline hulūl eyledikte harāret munsarif ve bürüdet müteveccih olmakla gūyā ki menzil-i mezbūr zamānın dendānı mesābesinde olur ki güldükte ki zuhūrundan kināyedir, harāret bir semte zāʿil ve münkeşif olur. Belki İbn Kunāse'nin kavli üzere menzil-i mezbūr fecrden mukaddemce tulūʿ eyledikte ibtidā-yı harif ve tulūʿ-ı fecr ile gāʿib oldukta evvel-i rebīʿ olmakla bürüdet ve harāret ikbāllerinin mevsimleri olan

صَرْفَةٌ [eş-şurūf] (كُفُوْدٌ [kuʿūd] vezninde) ve

الصَّرَافُ [eş-şirāf] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Dişi kelb erkek istemek maʿnāsınadır ki kızmak ve yalıklamak taʿbīr olunur; yukālu: صَرَفَتِ الْكَلْبَةُ صُرُوفًا وَصِرَافًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا اسْتَهَتَ الْفَحْلُ

الصَّارِفُ [eş-şarīf] Erkeğe kızmış kelbe denir, vasf-ı hāstır.

الْمَصْرُوفُ [el-maşrūf] Su katılmamış hālis şarāba denir.

الْمَصْرُوفَةُ [el-maşrūfet] (hāʿyla) Bādeye denir.

الصَّرِيفُ [eş-şarīf] (şād'ın fethiyle) Su çekerken makara yāhūd çarh gıcırdamak maʿnāsınadır; yukālu: صَرَفَتِ الْبَكْرَةُ صَرِيفًا مِنَ صَوْتَتِ عِنْدَ الْإِسْتِقَاءِ

صَرِيفٌ [şarīf] Hālis gümüşe denir. Ve kapı gıcirtısına ve devenin azı dişlerinin gıcirtısına denir; yukālu: لِبَابِ صَرِيفٌ وَلِنَابِ الْبَعِيرِ

Ve henüz sağalmış tāze süte denir; tekülü: شَرِبْتُ الصَّرِيفَ أَي اللَّبَنَ سَاعَةً حَلِبَ Ve

صَرِيفٌ [Şarīf] Nibāc kurbünde bir mevziʿ

adıdır ki Benū Esed b. ‘Amr b. Temīm cemā‘atinin mülküdür. Ve

صَرِيفٌ [şarīf] Kurumuş ağaca denir ki Fārisīde huz-hūş [خز خوش] denir, bundan murād kuru ağaç parçalarıdır. Zāhiren Fārisīsi ḥas-ı hūş olacaktır. Müellif mu‘arrebini Fārisī makāmında resm eylemiştir.

الصَّرُوفُ [eş-şarūf] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Dā'imā dişlerini gıcırdatır olan nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ صُرُوفٌ إِذَا كَانَ لِنَابِهَا صَرِيفٌ

الصَّرِيفَةُ [eş-şarīfet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Kuru hurmā dallarına denir. Ve yufka ta‘bīr olunan ekmeğe denir ki bazlamaç dahi denir. Cem‘i صُرُفٌ [şuruf] gelir, كُتُبٌ [kutub] vezninde ve صَرَافٌ [şirāf] gelir şād‘ın kesriyle. Ve cem‘-i cinsi صَرِيفٌ [şarīf]tir.

صَرِيفُونَ [Şarīfūn] (şād‘ın fethiyle) ‘Ukberā kurbünde Nehr-i Duceyl üzerinde bir bāğlı bāğçeli ābādān büyük karye ismidir. Ve Vāsīḥ kazāsında bir karye adıdır. حَمْرٌ صَرِيفِيَّةٌ oraya mensūbdur, ‘alā-kavlin حَمْرِيٌّ صَرِيفِيَّةٌ ile vasf صَرِيفٌ gibi henüz küpten alındığı hasebiyledir, ya‘nī küpten alındığı sâ‘atte itlāk olunur.

الصَّرَفَانُ [eş-şarefān] (feteḥātla) Mevt ma‘nāsına müsta‘meldir, hayātın insirāfına mebnī. Ve bakıra itlāk olunur, نُحَاسٌ [nuḥās] ma‘nāsına. Ve kalaya itlāk olunur رِصَاصٌ [reşāş] ma‘nāsınadır, gūyā ki bunlar فِصَّةٌ [fiḍḍat] menzilesine bülūgdan masrūflardır. Ve bir cins pek ve çiğnemesi güç hurmā ismidir ki bāğçe sāhibleri ona iltifāt etmeyip fukarā ve ‘ayāl-mend ve ‘abīd ve ecīr makūlesi mütenezzil olup ücretleri mukābilinde ‘add ederler, ‘alā-kavlin Ḥicāz‘da صَيْحَانِيٌّ [şayḥāniyy] dedik-

leri hurmā olacaktır. Ve min emsālihim: “صَرَفَانَةٌ رِبْعِيَّةٌ تُضْرَمُ بِالصَّرِيفِ وَتُؤْكَلُ بِالشَّرِيفَةِ”

الصَّرِيفُ [eş-şirf] (şād‘ın kesriyle) Bir türlü kırmızı boya ismidir. Ve şarābdan ve sārir nesneden hālis ve sāfi olan şey’e denir; yukālu: شَرَابٌ صِرْفٌ أَي خَالِصٌ Gūyā ki gışş ve halītadan masrūftur.

الصَّرِيفِيُّ [eş-şayrafiyy] (حَيْدَرِيٌّ [ḥayderiyy] vezninde) ve

الصَّرِيفُ [eş-şayraf] (حَيْدَرٌ [ḥayder] vezninde) Umūr ve mesālihte mutasarrıf ve muhtāl ve semtini ve kulpunu, kolayını iyi bilir mütebassır ve kār-güzār adama itlāk olunur; tasarruf ve takallüb ma‘nāsındandır; yukālu: رَجُلٌ صَيْرَفِيٌّ وَصَيْرُفٌ Ve akçe sarrāfına denir; cem‘i صَيَارِفَةٌ [şayārifet]tir, hā ma‘nā-yı nisbeti ifāde için gelmiştir ve ba‘zı eş‘arda zarūret için صَيَارِيفٌ ‘unvānında gelmiştir.

الصَّرِيفِيُّ [eş-şarefiyy] (عَرَبِيٌّ [‘arabiyy] vezninde) صَرَفٌ [şaref]e mensūb soy deveye denir yāhūd savāb olan dāl‘la olmaktır ki zikr olundu.

الإِصْرَافُ [el-işrāf] (hemzenin kesriyle) Şārīr şi‘rinde ikvā eylemek ya‘nī revī harflerinin harekesini muhtelif īrād eylemek ma‘nāsınadır ki biri mansūb ve biri mecrūr olmak gibi; yukālu: أَصْرَفَ الشَّاعِرُ إِذَا أَقْوَى فِيهِ إِصْرَافٌ [iṣrāf] nasb ile ikvā eylemektir. İmām Ḥalīl bunu tecvīz eylemedi. Ve hālen ba‘zı eş‘ar-ı ‘Arabda vārid olmuştur:

أَطَعَمْتُ جَابَانَ حَتَّى امْتَدَّ مَعْرِضُهُ
وَكَادَ يَنْقُدُ لَوْلَا أَنَّهُ طَافَا
فَقُلْ لِحَابَانَ يَثْرَكُنَا لِطَيْبِهِ
نَوْمُ الضُّحَى بَعْدَ نَوْمِ اللَّيْلِ إِسْرَافٌ

التَّضْرِيفُ [et-tašrif] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) Bir nesneyi pek çevirip döndürmek ma'nāsınadır; yukālu: تَضْرِيفُهُ صَرْفُهُ تَضْرِيفًا Ve işbu ﴿وَلَقَدْ صَرَّفْنَا﴾ kerīmesinde vāki^c تَضْرِيفٌ [tašrif]te murād tebyīn-i āyāttır. Ve derāhim ve bey'atta تَضْرِيفٌ [tašrif] infāk ve tervīc eylemektir. Ve تَضْرِيفُ الرِّيحِ [tašrifu'r-riyāh] rüzgārları bir semtten semt-i diğere tahvīl eylemektir, meselā poyrazı lodosa tahvīl gibi. Ve تَضْرِيفُ الخَمْرِ [tašrifu'l-ḥamr] hālis şarāb içmekten 'ibārettir. Ve

تَضْرِيفٌ [tašrif] Bir kimse bir āher adama kendi emr ve maslahatına tasarruf eylemek bābında izn-i küllī vermekle mutasarrıf kılmak ma'nāsınadır; tekūlu: صَرَّفْتُهُ فِي الأَمْرِ إِذَا قَلَبْتُهُ

التَّضَرُّفُ [et-tašarruf] [تَفْعُلٌ] [tefa'ul] vezninde) Bir işte dönüştürmek tereddüd gibi ki ileri ve geri hareket eylemekten 'ibārettir; tekūlu: صَرَّفْتُهُ فِي مَالِي فَتَضَرَّفَ أَيُّ تَقَلَّبَ

الإِضْطِرَافُ [el-ištirāf] [إِفْتِعَالٌ] [ifti'al] vezninde) Kazanç talebi hususunda beri öte dönüştürmek ma'nāsınadır; yukālu: إِضْطَرَّفَ الرَّجُلُ إِذَا تَضَرَّفَ فِي طَلْبِ الكَسْبِ

الإِسْتِضْرَافُ [el-istišrāf] Bir nesnenin sarf olunmasını istemek ma'nāsınadır; tekūlu: إِسْتَضَرَّفْتُ اللهَ المَكَارَةَ أَيُّ سَأَلْتُهُ صَرْفَهَا عَنِّي

الإِنْصِرَافُ [el-inširāf] Geri dönmek ma'nāsınadır; yukālu: اِنْصَرَفَ الرَّجُلُ إِذَا انْكَفَأَ Şārih اِنْكَفَأَ nüşhasını tahti'e eylemiştir. Ve

إِنْصِرَافٌ [inširāf] Nahviyyūn ıstılāhında bir ism munsarīf olmaktan 'ibārettir, zīrā ism iki darb üzeredir: biri munsarīf ve biri gayr-i munsarīftır.

الْمُنْصِرِفُ [el-Munšarif] (ism-i fā'il būnyesiyle) Beyne'l-Ḥaremeyn bir mevzi' adıdır.

[ص ع ف]

الصَّغْفُ [eş-şaf] (şād'ın fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) Bir cins küçük kuş adıdır; cem'i صِغَافٌ [şi'āf] gelir şād'ın kesriyle. Bunu ötleğen kuşu ile beyān ederler ki bokluca bülbül dedikleridir. Ve

صَغْفٌ [şa'f] Bir güne şarāb ismidir ki bal-dan ittihāz olunur yāhūd üzümü ezip bir kap içre koyduktan sonra kendi kendisine kaynayıp ba'dehu isti'māl ederler.

الصَّغْفَانُ [eş-şa'fān] [سَكْرَانٌ] [sekrān] vezninde) Zikr olunan şarāb içmeğe düşkün olan bekrīye denir; yukālu: رَجُلٌ صَغْفَانٌ أَيُّ مُوَلِّعٌ بِشُرْبِ الصَّغْفِ
الصَّغْفَةُ [eş-şa'fet] [صَحْوَةٌ] [şahvet] vezninde) Titremeğe denir.

الْمَضْعُوفُ [el-maş'uf] Titreme tutmuş lertzān adama denir; yukālu: صَعِفَ الرَّجُلُ عَلَى المَجْهُولِ فَهُوَ مَضْعُوفٌ إِذَا أَخَذْتُهُ الصَّغْفَةَ أَيُّ التَّمْرَةَ

[ص ف ف]

الصَّفُّ [eş-şaff] (şād'ın fethi ve fā'nın teşdidiyle) Bir nesneyi sıra ile uzun uzadı dizmek ma'nāsınadır, musallī cem'ati sıravardı dizmek ve 'askere tabur bağlatmak ve eşcārı sıravardı dikmek gibi; tekūlu: صَفَّفْتُ الشَّيْءَ صَفًّا مِنَ البَابِ الأَوَّلِ إِذَا نَظَّمْتُهُ صَفَّفْتُ القَوْمَ إِذَا أَقَمْتَهُمْ فِي: طُولاً مُسْتَوِيًّا Ve الحَزْبِ وَغَيْرَهَا صَفًّا

صَفٌّ [şaff] [صُفُوفٌ] [şufuf] lafzından müfred olur ki namāz ve harb makülesi ef'alde sıra ile dizilmiş nāsa denir, cenk taburu ve cem'at sırası gibi; ve minhu'l-hadīsu: "سُؤُوا صُفُوفَكُمْ فَإِنَّ تَسْوِيَةَ الصُّفُوفِ مِنْ تَمَامِ الصَّلَاةِ" Ve bu tesmiye bi'l-masdardır. Mü'ellifin kavli وَالْقَوْمِ المُضْطَفُّونَ kavli وَالتَّمَايَكَةُ هِيَ المَلَايِكَةُ Ve kavluhu ta'ālā: ﴿وَالصَّافَّاتِ صَفًّا﴾ هِيَ المَلَايِكَةُ وَالْقَوْمِ المُضْطَفُّونَ فِي السَّمَاءِ يُسَبِّحُونَ، لَهُمْ مَرَاتِبٌ يَقُومُونَ

عَلَيْهَا صُفُوفًا كَمَا يَضْطَفُ الْمُصْلُونَ Ve

صَفَّ [šaff] Nakayı iki yā üç kaba sağlamak ma'nāsına müsta'meldir, o kapları sıraladığı için; yukālu: صَفَّ النَّاقَةَ إِذَا حَلَبَهَا فِي مَحَلَّتَيْنِ Ve kuş havāda kanatlarını açıp yaymak ma'nāsınadır; yukālu: صَفَّ الطَّائِرُ فِي fi'l-hadīsi: "يُؤْكَلُ مَا دَفَّ وَلَا يُؤْكَلُ مَا صَفَّ" وَقَدْ تَقَدَّمَ "دَفَّ" Ve

صَفَّ [Šaff] Ma'arra kazāsında bir karye adıdır. Ve

صَفَّ [šaff] Deve dururken ayaklarını ileri geri tutmayıp berāberce sıralamak ma'nāsınadır; yukālu: صَفَّتِ الْإِبِلُ قَوَائِمَهَا إِذَا وَضَعَهَا صَفًّا Ve at eyerinin kaşları aralığına yapık eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: صَفَفْتُ السَّرَجَ إِذَا جَعَلْتُ لَهُ صُفَّةً

التَّصْفِيفُ [et-taşfif] [tef'il] [tef'il] vezninde) Bu dahi sıra sıra dizmek ve taburlar yasamak ma'nāsınadır; yukālu: صَفَفَهُ بِمَعْنَى صَفَّهُ

الْمَصْفُفُ [el-mešaff] (mīm'in ve šād'ın fetihiyle) Saff ve tabur bağlayacak mevzi'e denir; cem'i مَصَافٌ [mešāff] gelir; tekūlu: مَصَافٌ [Ve] رَأَيْتُهُ فِي الْمَصْفِ أَي مَوْضِعِ الصَّفِّ [mešāff] vech-i mezkūr üzere cem' olup tabur mahallerine denmekle hālen lisānımızda uğraş ma'nāsına isti'māl muharref yāhūd mecāz olur.

الصَّفُوفُ [eş-şafūf] [šabūr] vezninde) Şol nākaya denir ki süttü pek çok olmakla sağılırken birkaç kap dizer ola; mübālagaten kendisine isnād olunmuştur, 'alā-kavlin sağılırken ellerini nizām üzere basıp durur ola; yukālu: نَاقَةٌ صُفُوفٌ إِذَا كَانَتْ تَصْفُفُ أَفْدَاخًا مِنْ لَبْنِهَا لِكَثْرَتِهِ أَوْ تَصْفُفُ يَدَيْهَا عِنْدَ الْحَلْبِ

الصَّفَافَةُ [eş-şaffet] Şol develere denir ki ayaklarını berāberce basıp durur ola; cem'i صَوَافٌ [šavāff]tır. Ve kavluhu ta'ālā:

﴿فَاذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهَا صَوَافٌ﴾ أَي مَضْمُوفَةٌ وَهِيَ فَوَاعِلٌ بِمَعْنَى مَفَاعِلٍ وَقِيلَ مُضْطَفَّةٌ أَي إِنَّهَا مُضْطَفَّةٌ فِي مَنْحَرِهَا

الصَّفَفُ [eş-şafef] (fethateynle) Zırh altına giyilen kaftana ve çukala denir ki demir bedeni āziirde eylememek için giyilir.

الصُّفَّةُ [eş-şuffet] (šād'ın zammıyla) Ma'rūftur ki hānelerde olan eyvāna ve sedd ve seki gibi yüksekçe nişimene denir; tahrīfle sofa ta'bīr olunur. أَهْلُ الصُّفَّةِ [ehlu's-şuffet] ona muzāftır ki muhācirīnden mekān ve menzilleri olmayan ba'zı zevāt-ı kirām idiler, dā'imā suffice-i mescid-i nebevīde sākin ve orada beytütet edip agniyā-yı ashāb vech-i ma'aşlarını idāre ederler idi. Ve

صُفَّةُ السَّرَجِ [şuffetu's-serc] Eyerin iki kaşı aralığına denir ki Türkmenler yapık ve eğer davlumbazı ta'bīr ederler ki tabl-bāz muharrefidir. Ve

صُفَّةُ الدَّهْرِ [şuffetu'd-dehr] Zamāndan bir hengāma itlāk olunur; tekūlu: عَشْنَا صُفَّةً مِنْ الدَّهْرِ أَي زَمَانًا مِنْهُ

الصَّفِيفُ [eş-şafif] [emīr] vezninde) Kurumak için güneşe dizilmiş nesneye denir; yukālu: لَحْمٌ صَفِيفٌ أَي صُفَّ فِي الشَّمْسِ لِيَجِفَّ Ve biryān için āteş koru üzere dizilmiş ete denir; yukālu: لَحْمٌ صَفِيفٌ إِذَا صُفَّ عَلَى النَّارِ لِيَسْوِيَ

الْإِضْفَافُ [el-işfāf] (hemzenin kesriyle) Bu dahi at eyerine **صُفَّةُ** [şuffet] yapmak ma'nāsınadır; tekūlu: أَضْفَفْتُ السَّرَجَ إِذَا جَعَلْتُ لَهُ صُفَّةً

الصَّفْصَفُ [eş-şafşaf] [fedfed] vezninde) Düpdüz hemvār yere denir; yukālu: فَاعٌ Ve dağın sivri ucuna denir.

الصَّفْصَفَةُ [eş-şafşafet] [zelzelet] زَلْزَلَةٌ

vezninde) Düz ovada tenhāca gezmek ma'nāsınadır; yukālu: صُنِّفَ الرَّجُلُ إِذَا سَارَ وَحَدَهُ فِي الصُّنْفِ Ve

صُنْفَةٌ [şaşşafet] İsm olur, ekşi aş dedikleri ta'āma denir; صُنْفَاءَةٌ [şaşşafet] dahi derler; tekūlu: أَكَلْنَا صُنْفَةً وَصُنْفَاءَةً أَي سَكَبَاجَةً Ve

صُنْفَةٌ [şaşşafet] Serçe kuşlarının cıvıltılarına denir. Ve mevāşīye söğüt ağacı otlatmak ma'nāsınadır; yukālu: صُنِّفَ الْمَاشِيَةَ إِذَا رَعَاهَا الصُّنْفُصَافُ

الصُّنْفُصُفُ [eş-şuşşuf] [hudhud] vezninde) Serçe kuşuna denir.

الصُّنْفَافُ [eş-şaşşāf] [سَرْسَارٌ] [serşār] vezninde) Şecer-i خِلَافٌ [hilāf] isimdir ki söğüt ağacıdır; müfredi صُنْفَاءَةٌ [şaşşāfet]tir.

الصُّنْفَاءَةُ [el-muşāffet] [مُفَاعَلَةٌ] [mufā'alet] vezninde) Cenk hengāmında 'asker alay olup tabur bağlamak ma'nāsınadır; yukālu: صَافُوهُمْ فِي الْقِتَالِ إِذَا وَقَفُوا مُضْطَفِّينَ Ve bir adamın hānesi suffesi āherin suffesine karşı olmak ma'nāsınadır; tekūlu: هُوَ مُصَافِيٌّ أَي صُنْفَتْهُ بِجَدَاءٍ صُنْفَتِي

التُّصَافُ [et-teşāff] [تَفَاعُلٌ] [tefā'ul] vezninde) Rū-be-rū sıralaşmak ma'nāsınadır; yukālu: تَصَافُوا إِذَا تَسَاطَرُوا

الإِضْطِفَافُ [el-işţifāf] [إِفْتِعَالٌ] [ifti'āl] vezninde) 'Asker taburlar bağlamak ma'nāsınadır; yukālu: إِضْطَفُّوا إِذَا قَامُوا ضُفُوفًا

[ص ق ف]

الصُّقُوفُ [eş-şuķūf] [سُقُوفٌ] [suķūf] vezninde) Gölgele ve tavanlara denir, مَطَالٌ [mezāll] ma'nāsına. صُنْفٌ [şaķf] müfredidir. Ve bunda asl olan sīn'le olmaktadır.

[ص ل خ ف]

الصِّلْحَفَةُ [el-şillahf] (hā-yı mu'ceme ile جَرْدَحَلٌ [cirdahl] vezninde) Dābbe kısmının

eşbāb ve ālāt ve edevātına denir, pālān ve pāldüm ve sār gibi, 'alā-kavlin paçaları aralığına düşmüş pālānna denir.

الصِّلْحَفَةُ [eş-şillahf] (hā'yla) Yassı ve yayvan çanağa denir; yukālu: فَضَعَتْ صِلْحَفَةً أَي عَرِيضَةً

[ص ل ف]

الصِّلْفُ [eş-şalf] (şād'ın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Hurmā beynisine denir ki içinde olur; şād'ın harekāt-ı selāsıyla lügattir. Müfredi صِلْفَةٌ [şalfet]tir.

الصِّلْفُ [eş-şalef] (fethateynle) Gılāl ve hubūbātın hayr ve nemāsı az olmak ma'nāsınadır ki bereketsiz olmak ta'bīr olunur; yukālu: صَلِفَ الطَّعَامُ صِلْفًا مِنَ النَّابِ Ve hatun, zevci yanında vak' ve i'tibārı olmayıp hürmetsiz olmak ma'nāsınadır; yukālu: صَلِفَتِ الْمَرْأَةُ Ve minhu'l-meselu: "مَنْ يَتَّبِعْ فِي الدِّينِ يَصْلِفُ" أَي مَنْ يُنْكَرْ فِي الدِّينِ عَلَى "Emr-i dīn bābında nāsa inkār ve tekebbür ve ta'assub edip fazl ve diyāneti hemān kendi nefsine hasr eylemek süretinde olanın kulüb-ı nāsta vak' ve mekānet ve haysiyyeti olmaz." Bu mesel dīne temessükle nāsa muhālatat ve hüsn-i mu'aşerete hass ve teşvīk eylemek ma'rizinde darb olunur. Ve

صَلْفٌ [şalef] Bir adama hoşlanmadığı sözü söylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا صَلِفَ لَهُ إِذَا تَكَلَّمَ لَهُ بِمَا يَكْرَهُهُ Ve beyhūde lāf u güzāf edip övünmek, 'alā-kavlin kibr ve dimāğından nāşī zarāfet ve rüşd ve kiyāset bābında kudret ve isti'dādı mertebesinden ziyāde iddi'ā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: صَلِفَ فَلَانٌ إِذَا تَمَدَّحَ بِمَا لَيْسَ عِنْدَهُ أَوْ جَاوَزَ قَدْرَ الظَّرْفِ وَأَدَّعَى فَوْقَ ذَلِكَ تَكْثِيرًا

الصِّلْفَةُ [eş-şalifet] [فَرِحَتْ] [ferihāt] vezninde)

Zevci 'indinde vak' ve hürmeti olmayan hatuna denir. Cem'i صَلِفَاتٌ [şalifāt] ve صَلَاةٌ [şalā'if] gelir.

الصِّلْفُ [eş-şalif] كَتِيفٌ [ketif] vezninde Beyhüde ve bī-ma'nā lāf ve güzāf eder olan herze-güya denir yāhūd mertebesi isti'dādından bīrūn zarāfet ve rüşd ve fetānet iddi'āsında olan yādigāra denir. Cem'i صَلَافِيٌّ [şalāfā] gelir, سَكَارَى [sekārā] vezninde ve صَلَفَاءٌ [şulefā] gelir, صَلَاحَاءٌ [şulehā] vezninde ve صَلَفُونَ [şalifūn] gelir. Ve

صَلِفٌ [şalif] Ağır ve okkalı kaba denir; yukālu: إِنَاءٌ صَلِفٌ أَيْ ثَقِيلٌ Ve lezzetsiz ta'amā denir; yukālu: طَعَامٌ صَلِفٌ أَيْ لَا طَعْمَ لَهُ Ve azca su alan kaba denir; yukālu: إِنَاءٌ صَلِفٌ أَيْ قَلِيلُ الْأَخْذِ لِلْمَاءِ Ve ra'dı çok, yağmur az buluta denir; yukālu: سَحَابٌ صَلِفٌ أَيْ سَحَابٌ كَثِيرٌ الرَّغْدِ قَلِيلُ الْمَاءِ رَبٌّ "صَلِفٌ تَحْتَ الرَّاعِدَةِ" Tehdīdini ikā'a kādīr olmayan kimse hakkında darb olunur yāhūd mütemevvil olan bahīl hakkında yāhūd beyhüde lāf u güzāf eden hakkında darb olunur. Şārih der صَلِفٌ [şalef] lafzı fethateynle olmaktır ki masdar olur, gerek ma'nā-yı evvelden ve gerek sehābe-i mezkūre ma'nāsından masdardır.

الصِّلْفَاءُ [eş-şalfā] حَمْرَاءٌ [hamrā] vezninde) ve

الصِّلْفَاءَةُ [eş-şalfā'et] (hā'yla; şād'ların kesriyle de cā'izdir) Toprağı pek ve kalın yere denir, 'alā-kavlin yer ile berāber olan yalçın kayaya denir. Ve bazıları 'indinde أَصْلَفٌ [aşlef] ve صَلَفَاءٌ [şalfā] pek ve por olan arza denir; cem'i أَصْلَافٌ [eşālif] ve صَلَافِيٌّ [şalāfi] gelir, fā'nın kesriyle.

الصِّلْفِيُّ [eş-şalif] أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Boynun bir yanına denir; iki yanına صَلِيفَانٍ

[şalifān] denir. 'Alā-kavlin صَلِيفَانٍ [şalifān] başa doğru boyunun iki yanında olan kurguların iki uçlarına denir. Ve mihafe bağlanacak iki geçede iki arkuru ağaçlara denir.

الصِّلَافُ [eş-Şalif] Bir dağın adıdır; ehl-i Cāhiliyye onun yanında ta'ahüd ve tehalüf ederler idi.

الْإِضْلَافُ [el-işlāf] (hemzenin kesriyle) Bir kimse kābūs gibi girān-cān ve sakīlū'n-nefs olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَضْلَفٌ Ve bir kimse kalīlū'l-hayr ya'nī hayrsız olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَضْلَفٌ إِذَا قَلَّ خَيْرُهُ Ve bugz eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَضْلَفٌ Ve hatunu zevci katında bī-hürmet kılmak ma'nāsınadır; tekülü: أَضْلَفَ اللَّهُ رُفْعَكَ أَيْ بَعْضَكَ إِلَى رَوْحِكَ

التَّصْلُفُ [et-teşalluf] تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Yaltaklanmak ma'nāsınadır; yukālu: صَلَّفٌ Ve tekellüfle izhār-ı صَلَّفٌ [şalef] eylemek ma'nāsınadır ki 'uhde-i iktidārından hāric iddi'ā-yı fazl u zarāfet eylemekten 'ibārettir; yukālu: تَصَلَّفَ الرَّجُلُ إِذَا تَكَلَّفَ الصِّلْفَ Ve deve tatlı otluktan usanıp şūr otluğa meyl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَصَلَّفَ الْبَعِيرُ إِذَا مَلَ مِنَ الْحَلَّةِ وَمَالَ إِلَى الصِّلْفِ Ve صَلَفَاءٌ [şalfā] dedikleri arz-ı mezkūreye uğramak ma'nāsınadır; yukālu: أَضْلَفَ الْقَوْمُ إِذَا وَقَعُوا فِي الصِّلْفَاءِ

الْمُصْلِفُ [el-muşlif] مُحْسِنٌ [muhsin] vezninde) Şol adama denir ki katında nisvān kısmının aslā vak' ve itibārı olmaya; yukālu: رَجُلٌ مُصْلِفٌ إِذَا كَانَ لَا تَحْطَى عِنْدَهُ امْرَأَةٌ

[ص ن ف]

الصِّلْفُ [eş-şinf] (şād'ın kesri ve fethiyle) Güne ve nev' ve bābet ma'nāsınadır;

cem'ci أَصْنَافٌ [aşnāf] ve صُنُوفٌ [şunūf] gelir; yukālu: عِنْدَهُ صِنْفٌ مِّنَ الْمَتَاعِ أَيُّ نَوْعٍ وَضُرِبَتْ مِنْهُ Ve

صِنْفٌ [şinf] (hemān şād'ın kesriyle) Sıfat ma'nāsınadır; yukālu: صِنْفُهُ كَذَا أَيُّ صِفَتُهُ

الصُّنْفُ [eş-şunf] (şād'ın zammıyla) أَصْنَفٌ [aşnef] lafzından cem'dir, ke-mā se-yuzkeru.

الصِّنْفِيُّ [eş-şanefiyy] (fethateynle) صِنْفٌ [şinf]a mensüb demektir. عُودٌ صِنْفِيٌّ [ʿūdun şanfeyy] ʿūd ağacının ziyādesiyle kemterine denir, ʿalā-kavlin ʿūd-ı قَمَارِيٌّ [kamāriyy] nev'inden dūn ve قَاظِلِيٌّ [kāḳuliyy] nev'inden efdaldır. Şārihin beyānına göre صِنْفٌ [Şanf] nām mevzi'e mensübdür.

الصِّنْفَةُ [eş-şanifet] [ferihāt] [ferihāt] vezninde) ve

الصِّنْفُ [eş-şinf] (şād'ın kesriyle) ve

الصِّنْفَةُ [eş-şinfet] (hā'yla) Sevbin bir kenār ve cānibine denir, ʿalā-kavlin saçaksız tarafına yāhūd saçaklı kenārına denir; yukālu: صِنْفَةُ الثَّوْبِ وَصِنْفُهُ وَصِنْفَتُهُ أَيُّ حَاشِيَتِهِ أَيُّ جَانِبٍ كَانَ أَوْ جَانِبُهُ الَّذِي لَا هُدْبَ لَهُ أَوْ الَّذِي فِيهِ الْهُدْبُ ظَلِيمٌ أَصْنَفٌ أَيُّ الْمُتَقَشِّرِ السَّاقِيْنَ

الأَصْنَفُ [el-aşnef] Bacakları soyulmuş erkek devekuşuna denir; cem'ci صِنْفٌ [şunf] gelir şād'ın zammıyla ki zikr olundu; yukālu: صِنْفٌ الشَّيْءِ إِذَا جَعَلَهُ أَصْنَافًا وَمَيَّرَ بَعْضَهَا عَنْ بَعْضٍ صِنْفٌ الشَّجَرِ yukālu: إِذَا نَبَتَ وَرَقُهُ ʿUbeydullāh b. Ḳays er-Ruḳayyāt yemdehu ʿAbdulʿazīz b. Mervān: سَفِينًا لِخُلُونٍ ذِي "الْكُرُومِ وَمَا || صِنْفٌ مِنْ تِينِهِ وَمِنْ عِنَبِهِ

تَصْنِيفٌ [taşnīf]-i merkūmu ma'nā-yı evvelden itibār eylemekle vehm eylemiştir, lākin ma'nā-yı evvel vasfta eblag olmakla Cevherī'yi tevḥīm ba'īd zann olunur.

المُصَنِّفُ [el-muşannif] [muḥaddiṣ] [muḥaddiṣ] vezninde) Meyvelerinin yāhūd dallarının kimi ratb ve kimi yābis olan şecere vasf olur; yukālu: شَجَرٌ مُصَنِّفٌ إِذَا كَانَ مَا فِيهِ صِنْفَانِ مِنْ يَابِسٍ وَرَطْبٍ

التَّصْنُفُ [et-teşannuf] [tefaʿul] [tefaʿul] vezninde) Dudağın derisi kavlamak ma'nāsınadır; yukālu: تَصَنَّفَتْ شَفَتُهُ إِذَا تَقَشَّرَتْ Ve ağaç ve nebāt yapraklanmak ma'nāsınadır; yukālu: تَصَنَّفَتِ الْأَرْطَى وَالنَّبْتُ إِذَا تَقَطَّرَ لِلْإِيْرَاقِ

[ص و ف]

الصُّوفُ [eş-şūf] (şād'ın zammıyla) Yüne denir. Ve hā ile صُوفَةٌ [şūfet] صُوفٌ [şūf]tan ahasstır. Ve fi'l-mesel: "حُرُوفَاءٌ وَجَدَتْ صُوفًا" Ya'ni "Oğuz karı yün buldu." Elinden yüne dā'ir ʿamel gelmeyen ʿavret elbette yünü buldukta bī-behre olmakla ifsād ve tebāh eylediğinden nāşī mesel-i mezbūr bir mālā isābet edip idāresini bilmemekle telef ve tebāh eden kimse hakkında irād olunur; ve tekūlu: أَخَذْتُ بِصُوفٍ رَقِيَّتِهِ وَبِصَافٍ رَقِيَّتِهِ أَيُّ بِجِلْدِهَا أَوْ بِشَعْرِهَا الْمُتَدَلِّي فِي نُقْرَةٍ قَفَاءَ أَوْ رَقِيَّتِهِ صَافٌ [şāf] بِقَفَاءَ جَمْعَاءَ أَوْ أَخَذْتُهُ قَهْرًا صُوفٌ [şūf] ma'nāsına müsta'meldir, niteki طُوفٌ [tūf] ve طَافٌ [tāf] ve كُوفٌ [kūf] ve قَافٌ [kāf] dahi bu ma'nāyadır; صَائِفٌ [şā'if]ten dahi muhaffef olmak muhtemeldir, mübālagaten isti'māl olunur. Ve misāl-i mezkūr "Ben onun boyunun derisinden kavrayıp tuttum" yāhūd "Kafası çukurunda olan sarkık saçından yapıştım" yāhūd "Mecmū' kafasından tuttum" yāhūd "Kahr ve ʿunfle tuttum" demektir.

Bu kelāmı bir kimsenin ardından yetişmek mümkün değil zann olunurken nāgāh yetişdikte isti'cāmāl ederler, gerek boynundan tutsun ve gerek sār yerinden tutsun. Ve 'Arablar بَصُوفٍ رَقِيْبَةٍ derler, "cümleten verdi" demek mahallinde yāhūd "müft ve meccānen verdi" makāmında.

ضَوْفَةٌ [Şūfet] (şād'ın zammıyla) Muḍar kabīlesinden bir cemā'atin pederi lakabıdır ki o Ğavṣ b. Murr b. Udd b. Ṭābiḥa'dır. Cemā'at-i mezbūre Cāhiliyye zamānında Ka'be-i mükerrime'ye hizmet ve huccāci 'Arafāt'tan icāze ve ifāza ederler idi. 'Arafāt'ta vukūftan sonra mezbūrlardan birisi kalkıp a'lā nidā ile أَجِيْزِي ضَوْفَةٌ diye çağırır idi. O icāze eyledikten sonra أَجِيْزِي diye çağırır idi. O dahi icāze eyledikten sonra bi'l-cümle huccāca icāze zımnında nidā eder idi. Ve ba'zılar dediler ki cemā'at-i merkūme etrāf kabā'ilden müctemī' olup yünün teşebbük ve ihtilātı gibi müteşebbik olurlar idi. Cevheri'nin ve minhu kavlu 'ş-şā'ir: آلٌ أَجِيْزُوا آلٌ حَتَّى يُقَالَ أَجِيْزُوا آلٌ ضَوْفَانًا" kavli mahz-ı vehmdir, savāb olan ضَوْفَانٌ olmaktadır ki onlar Benū Sa'd b. Zeydumenāt cemā'atinden bir tā'ifedir. Ebū 'Ubeyd beyt-i mezbūru ba'de'r-rivāye 'ibāretille beyān eylemiştir. Ve beytin sadrı: "وَلَا يَرِيْمُونَ فِي التَّغْرِيفِ مَوْقِفَهُمْ" mısra'dır.

ذُو الضَّوْفَةِ [Zu'ş-Şūfet] Bir feresin lakabıdır ki ona Ebu'l-Ḥuzer ve A'vec dahi derler.

الضَّوْفُ [eş-şavf] (Ḥَوْفٌ [ḥavf] vezninde) ve **الضَّوْفُ** [eş-şuvūf] (فُعُوْدٌ [ḫu'ūd] vezninde) Koyun yünlenmek ma'nāsınadır; yukālu: ضَافٌ الْكَيْبُشُ ضَوْفًا وَضَوْفًا إِذَا صَارَ ذَا ضَوْفٍ Ve ok nişāndan sapmak ma'nāsınadır; yukālu: ضَافٌ الشَّهْمُ مِنَ الْهَدَفِ يَصُوفُ وَيَصِيْفُ إِذَا عَدَلَ

Ve bir yana meyl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: ضَافٌ عَنِّي وَجْهُهُ إِذَا مَالَ

الضَّافُ [eş-şāf] ve

الضَّوْفُ [el-aşvef] ve

الضَّافِي [eş-şā'if] Yünlü koça denir; yukālu: كَيْبُشُ ضَافٌ بِالرُّفْعِ وَضَافٌ بِالْجَزْرِ وَأَضَوْفٌ وَضَائِفٌ أَيُّ ضَوْفٍ Burada ضَافٌ [şāf] ضَائِفٌ [şā'if] muhaffefidir. Ve ref' ve cerr sūretleri قَاضِي lafzının ihtilāfı gibidir.

الضَّوْفُ [eş-şavef] (fethateynle) Koyun çok yünlü olmak ma'nāsınadır; yukālu: ضَوْفٌ الْكَيْبُشُ ضَوْفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَثُرَ ضَوْفُهُ

الضَّوْفُ [eş-şavif] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

الضَّوْفَانِي [eş-şūfāniyy] (şād'ın zammıyla) Pek çok yünlü koça denir; mü'ennesi ضَوْفَانِيَّةٌ [şūfāniyyet]tir.

الضَّوْفَانَةُ [eş-şūfānet] (şād'ın zammıyla) Bir türlü mek'ul nebāt adıdır ki kasīr ve hurde tüyleri olur.

الإِصَافَةُ [el-işāfet] (hemzenin kesriyle) Sapıtmaq ma'nāsınadır; tekülü: أَصَافَ اللهُ عَنِّي سَرَّهُ أَيُّ أَمَالَهُ

ضَافٌ [Şāf] İbn Şayyād'ın ismidir ki hadīste mezkūrdur, «ص،ي،د» māddesinde zikr olundu, 'alā-kavlin ismi Sāfī'dir قَاضِي [kāḏī] gibi yāhūd ismi 'Abdullāh ve lakabı Şāf idi.

[ص ي ف]

الصَّيْفُ [eş-şayf] (حَيْفٌ [ḥayf] vezninde) قَيْطٌ [ḫayz] ma'nāsınadır ki samīm-i sayftır, havānın nihāyet derecede ıssı olduğu zamāndır ki şemsin Esed burcunda olduğu müddettir, 'alā-kavlin bahār mevsiminden sonra gelen eyyāma denir ki şemsin Seraṭān ve Esed ve Sünbüle'de deverāni hengāmıdır; Türkīde yaz ta'bīr olunur. Fārisīde tābistān denir. Cem'i أَصْيَافٌ

[aṣyāf]tır. Ve “الصَّيْفُ صَيَّعَتِ اللَّبْنَ” meseli “ض،ي،ع” maddesinde zikr olundu. Ve صَيْفٌ [ṣayfet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) صَيْفٌ [ṣayf]tan ahasstır, شَتْوَةٌ [šetvet] gibi. Bunun cem'i صَيْفٌ [ṣiyef] gelir, بَدْرَةٌ [bedret] ve بِدْرٌ [bider] gibi. Ve

صَيْفٌ [ṣayf] Masdar olur, bir mahalde yaz mevsimi mukīm olmak ma'nāsına; yukālu: صَافٌ بِالْمَكَانِ يَصُوفُ صَيْفًا إِذَا أَقَامَ بِهِ صَيْفًا Ve

صَيْفٌ [ṣayf] ve

صَيُوفَةٌ [ṣuyūfet] (ṣād'ın zammıyla) Ok nişāndan sapmak ma'nāsına; vāviyye de lügattır; yukālu: صَافٌ السَّهْمُ عَنِ الْهَدَفِ يَصِيفُ Ve صَيْفًا وَصَيُوفَةٌ لَعْنَةٌ فِي يَصُوفُ صُوفًا

صَيْفٌ [Ṣayf] A'lām-ı ricāldendir.

الصَّائِفُ [eṣ-ṣā'if] صَيْفٌ [ṣayf] lafzını te'kīden irād olunur, شَاعِرٌ [ṣi'ir] ve شَاعِرٌ [ṣā'ir] gibi; yukālu: صَيْفٌ صَائِفٌ تَوْكِيدًا Ve

صَائِفٌ [ṣā'if] ve

صَافٌ [ṣāf] Pek ıssı ma'nāsına müsta'meldir; صَافٌ [ṣāf] صَائِفٌ [ṣā'if] muhaffefidir; yukālu: يَوْمٌ صَائِفٌ وَصَافٌ أَي حَارٌّ Ve

صَائِفٌ [Ṣā'if] Bir mevzi' adıdır.

الصَّيْفُ [eṣ-ṣayyif] (سَيِّدٌ [seyyid] vezninde ve tahfifle cā'izdir) صَيْفٌ [ṣayf] hengāmında yāhūd reb'iden sonra yağan yağmura denir. Burada صَيْفٌ [ṣayf]tan murādı ma'nā-yı evveldir, صَيْفِيٌّ [ṣayfiyy] dahi denir nisbetle; yukālu: سَفَّاهُمْ اللهُ الصَّيْفُ وَالصَّيْفُ وَالصَّيْفِيُّ وَهُوَ الْمَطَرُ يَجِيءُ فِي الصَّيْفِ أَوْ بَعْدَ الرَّبِيعِ

الصَّائِفَةُ [eṣ-ṣā'ifet] Rūm tarafına vāki' olan gazve ve cihāda denir. Bilād-ı Rūm berf ve berd mevki'i olmakla 'Arablar mevsim-i sayfta gazā ettikleri için itlāk olundu; yukālu: هُمْ يَغْرُونَ الصَّائِفَةَ وَهِيَ غَرَوَةٌ Ve yaz mevsiminde meclüb olan

zahireye itlāk olunur.

الْمَصِيفَةُ [el-meṣīfet] (مَكِيلَةٌ [mekīlet] vezninde) ve

الْمَصْيُوفَةُ [el-maṣyūfet] (aslı üzere) Yaz yağmuru yağmış yere denir; yukālu: صَيَّعَتِ الْأَرْضُ عَلَى الْمَجْهُولِ فِيهَا مَصِيفَةٌ وَمَصْيُوفَةٌ أَي أَصَابَهَا مَطَرُ الصَّيْفِ

الْمِصْيَافُ [el-miṣyāf] (مِخْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Şol adama denir ki sakalına kır serpmeyince te'eħhül eylememiş ola; yukālu: رَجُلٌ مِصْيَافٌ إِذَا لَمْ يَتَرَوَّجْ حَتَّى يَشْمَطَ Ve nebātı arāzī-i sā'ireden sonra biten yere denir; yukālu: أَرْضٌ مِصْيَافٌ أَي مُسْتَأْخِرَةٌ التَّبَاتِ Ve

مِصْيَافٌ [miṣyāf] ve

مُصِيفٌ [muṣīf] ve

مُصِيفَةٌ [muṣīfet] (mīm'lerin zammıyla) Yavrusu olan nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ مِصْيَافٌ وَمُصِيفٌ وَمُصِيفَةٌ أَي مَعَهَا وَلِذَلِكَ Ve yaz yağmuru çok yağar olan yere denir; yukālu: أَرْضٌ مِصْيَافٌ إِذَا كَثُرَ لَهَا مَطَرُ الصَّيْفِ

صَيْفُونٌ [Ṣayfūn] (جَيْحُونٌ [ceyhūn] vezninde) A'lām-ı nāstandır.

الإِصَافَةُ [el-iṣāfet] (hemzenin kesriyle) Bir adamın pīrlık deminde evlādı olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَصَافَ الرَّجُلُ إِذَا وُلِدَ لَهُ عَلَى الْكَبِيرِ Ve yaz mevsimine dāhil olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَصَافَ النَّوْمُ إِذَا دَخَلُوا فِي الصَّيْفِ Ve sarf ve tahvīl eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: أَصَافَ اللهُ عَنْهُ سَرَّهُ أَي صَرَفَهُ

التَّصْيِيفُ [et-taṣyīf] Bir nesne yaz me'ūnetine kifāyet eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: صَيَّيْتُ هَذَا أَي كَفَّيْتُ لِصَيِّفِي

التَّصْيِيفُ [et-teṣayyuf] (تَفَاعُلٌ [tefa'ul] vezninde) ve

الإِضْطِيفَاتُ [el-iṣṭiyāf] (إِفْتِعَالٌ [ifti'al] vez-

ninde) Bir yerde yazlamak ma'nāsınadır; yukālu: **تَضَيَّفُوا بِالْمَكَانِ وَاضْطَّافُوا إِذَا أَقَامُوا بِهِ فِي الصَّيْفِ**

الْمُضْطَّافُ [el-muṣṭāf] (mīm'in zammıyla) **إِضْطِيفَ** [iṣṭiyāf]tan ism-i mekāndır, yaz mevsimine mahsūs ikāmet-gāha denir ki yaylak ta'bir olunur, **مُصَيَّفٌ** [meṣīf] dahi denir.

الْمُصَايَفَةُ [el-muṣāyefet] [مُفَاعَلَةٌ] [mufā'alet] vezninde) Mevsim-i sayf üzere mu'āmele 'akd eylemek ma'nāsınadır, meselā bir yaz hizmet eylemek üzere olan mu'āmele gibi, niteki **مُشَاهَرَةٌ** [muṣāheret] ay üzere olan mu'āmeleye itlāk olunur; yukālu: **عَامَلَهُ مُصَايَفَةً أَيَّ عَلَى الصَّيْفِ**

FASLU'D-ḌĀDĪ'L-MU'CEME

(فَضْلُ الضَّادِ الْمُعْجَمَةِ)

[ض ر ف]

الضَّرَافَةُ [eḍ-ḍurāfet] [ثُمَّامَةٌ] [ṣumāmet] vezninde) La'la' kurbünde bir mevzi'dir.

الضَّرْفَةُ [eḍ-ḍurfet] [عُرْفَةٌ] [gurfet] vezninde) Kesret-i hayr ma'nāsınadır; yukālu: **هُوَ فِي ضَرْفَةٍ خَيْرٌ أَيَّ كَثْرَتِهِ**

الضَّرِيفُ [eḍ-ḍarīf] [كَتِيفٌ] [ketif] vezninde) İncir ağacına denir; müfredi **ضَرِيفَةٌ** [ḍarīfet] tir. 'Alā-kavlin eṣcār-ı cibālden bir şecer adıdır ki büyüklükte ve yapraklarında **أَثَابٌ** [eṣ'eb] dedikleri şecere şebīh olur ve **خَمَاطٌ** [ḥamāṭ] inciri gibi küçük ve ak ve yassı ve müdevver yemişi olur. Eğgerçi me'küldür, lākin dişi kamaştırır, insān ve kuş ve maymūn kısmı ekl ederler.

[ض ع ف]

الضَّعْفُ [eḍ-ḍa'f] (ḍād'ın fethi ve zammıyla ve fethateynle) Zebūnluğa ve mecālsizliğe ve fersizliğe denir; yukālu: **فِيهِ ضَعْفٌ وَضَعْفٌ** Ve ba'zılar 'indinde ḍād'ın fethiyle re'v ve fikr ve 'aklda ve ḍād'ın zammıyla bedende olan zebūnluğa mahsūstur; fe-yukālu: **فِي رَأْيِهِ ضَعْفٌ وَفِي بَدَنِهِ ضَعْفٌ** Ve

ضَعْفٌ [ḍa'f] (ḍād'ın fethi ve zammıyla) ve **ضَعَافَةٌ** [ḍa'āfet] [لَطَافَةٌ] [leṭāfet] vezninde) ve **ضَعَافِيَةٌ** [ḍa'āfiyet] [كَرَاهِيَةٌ] [kerāhiyet] vezninde) Masdarlardır, zebūn ve fersiz ve mecālsiz olmak ma'nāsınadır; yukālu: **ضَعْفَ الرَّجُلِ وَضَعَفَ ضَعْفًا وَضَعْفًا وَضَعَافَةً وَضَعَافِيَةً** Ve **كَانَ مِنَ الْبَابِ الْحَامِسِ وَالْأَوَّلِ ضِدُّ قَوِيٍّ** **﴿خَلَقَكُمْ مِنْ ضَعْفٍ﴾** أَيَّ مِنْ مَنِيٍّ: Ya'nī mādde-i hayvāniyye olan nutfedir, mübālagaten **ضَعْفٌ** [ḍa'f] ile ta'bir olun-

du yāhūd ism-i fā'il ile mü'evvel yāhūd muzāf mukadderdir. Ve bunu 'Āşim ve Ḥamza fethle ve sā'irleri zammla kırā'at eylediler. Ve

ضَعْفٌ [ḍa'f] Bir nesnenin 'adedini muza'af eylemekle çoğaltmak ma'nāsınadır; yukālu: ضَعَفَهُمْ ضَعْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا كَثَرَهُمْ فَضَارَ لَهُ وَلَا ضَحَابِهِ الضَّعْفُ عَلَيْهِمْ

الضَّعِيفُ [eḍ-ḍa'if] [emīr] [emīr] vezninde) ve **الضَّعُوفُ** [eḍ-ḍa'ūf] [ṣabūr] [ṣabūr] vezninde) ve

الضَّعْفَانُ [eḍ-ḍa'fān] [sekrān] [sekrān] vezninde) Bāb-ı hāmisten vasflardır, zebūn ve bī-mecāle denir. Cem'leri ضِعْفٌ [ḍi'āf] gelir ḍād'm kesriyle ve ضَعْفَاءُ [ḍu'afā] gelir, كُرَمَاءُ [kuremā] vezninde ve ضَعْفَةٌ [ḍa'afet] gelir feteḥātla ve ضَعْفَى [ḍa'fa] gelir, سَكْرَى [sekrā] vezninde ve ضَعْفَايَ [ḍa'afā] gelir, سَكَرَى [sekarā] vezninde. Mü'ennesi ضَعِيفَةٌ [ḍa'ifet] ve ضَعُوفٌ [ḍa'ūf]tur, ve kavluhu ta'ālā: **وَحُلِقَ الْإِنْسَانُ ضَعِيفًا** أَي يَسْتَمِيلُهُ هَوَاهُ Ya'nī havā-yı nefsanilerine maglūb ve pençesinde zebūnlardır. Ve

ضَعِيفٌ [ḍa'if] Ḥimyer lügatinde a'mā ve nā-bīnāya denir; kīle; ve minhu kavluhu ta'ālā: **لَتَزِيكُ فِينَا ضَعِيفًا** أَي ضَرِيرًا

الضَّعْفُ [eḍ-ḍi'f] (ḍād'm kesriyle) Bir nesnenin misline denir ki bir o kadarı ve bir katı ta'bīr olunur; ضَعْفَيْنِ [ḍi'feyn] tesniyesidir; yukālu: ضِعْفُ الشَّيْءِ أَي مِثْلُهُ وَضِعْفَاهُ ضَعِيفًا أَي مِثْلَاهُ 'Alā-kavlin ضِعْفٌ [ḍi'f] bir şey'in misline maksūr değildir, belki ziyādeye şāmil olur, meselā لَكَ ضِعْفُهُ derler, iki mislini ve üç mislini murād ederler, zīrā ضِعْفٌ [ḍi'f] lafzının asl vaz'ı ziyāde-i gayr-i mahsūreyedir ve dakīkası zebūn ve za'ife nesne elbette ziyādeliğe ve kuvvete mā'il ve tālib olmasına mebnīdir.

Ve kavluhu ta'ālā: **يَا نِسَاءَ النَّبِيِّ مَنْ يَأْتِ مِنْكُنَّ بِفَاحِشَةٍ مُبَيَّنَةٍ يُضَاعَفْ لَهَا الْعَذَابُ ضِعْفَيْنِ** أَي ثَلَاثَةٌ أَعْدَبَةٌ وَمَجَارٌ يُضَاعَفُ يُجْعَلُ إِلَى الشَّيْءِ شَيْنَانِ حَتَّى يَصِيرَ ثَلَاثَةٌ Ya'nī bir kerre zāt-ı fuḥşı mürtekibe olduğu için bir 'azābla yā bir kerre 'azābla ta'zīb olunur. Ba'dehu hānedān-ı nübüvvetten olup irtikāb-ı fuḥş eylediğine zecren iki ضِعْفٌ [ḍi'f]le ki üç 'azāb olur yāhūd üç kerre 'azāb ile ta'zīb olunur. Ve ضِعْفَةٌ [muḍā'afet]in mefhūmu olmak üzere bir şey'e iki mislini zamm ile üç eylemek muḥātabāt-ı 'Arabda müte'āref ol-mamakla mecāz cihetiyle isti'māl olunur. Şārihin beyānına göre مُضَاعَفَةٌ [muḍā'afet] in mefhūmu eblagdır, tecevvüze hācet yoktur. Ve bu mebhase niçe mesā'il-i fıkhiyye müteferra'dır. Ve ضِعْفٌ [ḍi'f]in cem'i أَضْعَافٌ [aḍ'āf]tur. Ve

أَضْعَافُ الْكِتَابِ [aḍ'āfu'l-kitāb] Mektūbun esnā-i sutūr u havāşisinden 'ibārettir ki katlandığı yerlerdir; yukālu: هُوَ فِي أَضْعَافِ الْكِتَابِ أَي فِي أَثْنَاءِ سَطُورِهِ وَحَوَاشِيهِ

أَضْعَافُ الْجَسَدِ [aḍ'āfu'l-cesed] Bedenin a'zāsından yāhūd kemiklerinden 'ibārettir, güyā ki bedenin katlarıdır.

الضَّعْفُ [eḍ-ḍa'af] (fethateynle) Pek yufka siyāba itlāk olunur; yukālu: ثِيَابٌ ضَعْفٌ أَي مُضَعَّفَةٌ

الإِضْعَافُ [el-iḍ'āf] (hemzenin kesriyle) Za'if kılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَضَعَفَهُ إِذَا جَعَلَهُ ضَعِيفًا Ve bir nesne üzere bir o kadar dahi zamm ve ziyāde eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَضَعَفَهُ إِذَا جَعَلَهُ ضَعْفَيْنِ Ve bir adamın dābbesi za'if olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَضَعَفْتُ إِذَا ضَعَفْتُ دَابَّتُهُ Bunun ism-i fā'ili مُضَعَّفٌ [muḍ'if]tir, مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde; ve minhu'l-hadīsu fī Ḥayber: "مَنْ كَانَ مُضَعَّفًا فَلْيَزْجِعْ"

Ya'nī “Dābbesi za'if olan rüçü eylesin.” Ve kavlu “Ömer radiyallāhu ‘anhu: **’الْمُضْعَفُ أَمِيرٌ عَلَى أَصْحَابِهِ‘**” أَرَادَ أَنَّهُمْ يَسِيرُونَ بِسِيرِهِ Ya'nī “Dābbeleri kavī olanlar dābbeleri za'if olanların seyrlerine tābi' olsunlar.” Ve

إِضْعَافٌ [iḍ'āf] مُضَاعَفٌ [muḍā'af] olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَضْعَفُ الْقَوْمَ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا ضُرِعَ لَهُمْ

الْمُضْعُوفُ [el-muḍ'ūf] Za'if kılınmış adama denir. Bunda kıyās olan مُضْعَفٌ [muḍ'af] olmaktadır, مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde, zīrā zikr olunan if'āl bābından masūgdur; fe-yukālu: أَضْعَفُهُ الْمَرْضُ فَهُوَ مَضْعُوفٌ

التَّضْعِيفُ [et-taḍ'īf] [tef'īl] [tef'īl] vezninde) Bu dahi bir nesneye bir o kadar dahi ziyāde kılmak ma'nāsınadır; yukālu: ضَعَفَهُ إِذَا جَعَلَهُ ضِعْفَيْنِ Ve bir nesneyi za'if 'add eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا عَدَّهُ ضَعْفَهُ Ve bir hadīs ve kelāmı za'fa nisbet eylemek ya'nī za'iftir demek ma'nāsına; yukālu: ضَعَّفَ الْحَدِيثَ إِذَا نَسَبَهُ إِلَى الضَّعِيفِ Ve تَضْعِيفٌ [taḍ'īf] ism olur, tenbīt gibi, kimyācıların kimyāya kattıkları gışşa denir; yukālu: حُمْلَانُ الْكِيمِيَاءِ [ḥumlānu'l-kīmiyā] ma'nāsına.

الْمُضَاعَفَةُ [el-muḍā'afet] [mufā'alet] [mufā'alet] vezninde) Bu dahi bir nesne üzere bir mislini dahi ziyāde kılmak ma'nāsınadır; yukālu: ضَاعَفَهُ Şārihin beyānına göre مُضَاعَفَةٌ [muḍā'afet]in mefhūmu تَضْعِيفٌ [taḍ'īf]ten eblagdır. Ve مُضَاعَفَةٌ [muḍā'afet] lafzı ism-i mef'ul olur, halkaları ikişer ikişer geçirilmiş zırha denir; yukālu: دِرْعٌ مُضَاعَفَةٌ إِذَا كَانَتْ نَسِجَتْ حَلَقَتَيْنِ حَلَقَتَيْنِ

الْمُضْعِفُ [el-muḍ'if] [muḥsin] [muḥsin] vezninde) Dābbesi za'if olan adama denir ki

zikr olundu. Ve çiftlik ve tarla 'akārātı firāvān adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُضْعِفٌ إِذَا كَانَ قَدْ فَسَّتْ ضِعْبُهُ وَكَثُرَتْ

الْإِسْتِضْعَافُ [el-istiḍ'āf] Bu dahi bir nesneyi za'if 'add eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَضْعَفَهُ إِذَا عَدَّهُ ضِعْفًا

التَّضْعُفُ [et-teḍā'uf] [tefa'ul] [tefa'ul] vezninde) **إِسْتِضْعَافٌ** [istiḍ'āf] ma'nāsınadır; yukālu: تَضَعَفَهُ بِمَعْنَى اسْتَضْعَفَهُ ve minhu'l-hadīsü: **’أَهْلُ الْجَنَّةِ كُلُّ ضَعِيفٍ مُضْعِفٍ‘** يُرِيدُ الَّذِي يَتَضَعَفُهُ النَّاسُ وَيَتَجَبَّرُونَ عَلَيْهِ فِي الدُّنْيَا لِلْفَقْرِ وَرَثَاةِ الْحَالِ

الْمُضْعَفَةُ [el-muḍā'afet] [mu'azzamet] [mu'azzamet] vezninde) Matar za'if yağmış yere denir; yukālu: أَرْضٌ مُضْعَفَةٌ أَيَّ أَصَابَهَا مَطَرٌ ضَعِيفٌ

التَّضَاعُفُ [et-teḍā'uf] [tefā'ul] [tefā'ul] vezninde) Bir nesne bir misli yāhūd iki yāhūd emsāli kadar ziyādelenmek ma'nāsınadır; yukālu: تَضَاعَفَ الشَّيْءُ إِذَا صَارَ ضِعْفٌ مَا كَانَ

[ض غ ف]

الضَّغِيفَةُ [ed-ḍaḡīfet] (ḡayn-ı mu'ceme ile ضَغِيفَةٌ [ḍaḡīfet] vezninde) Günāgūn nebāt ve ezhār ile ārāste olan çemen-zāra denir; yukālu: ضَغِيفَةٌ مِنْ ثِقَلٍ وَذَلِكَ إِذَا كَانَتْ الرُّوضَةُ نَاصِرَةً مُتَحَيِّلَةً

[ض ف ف]

الضَّفَفُ [eḍ-ḍafef] (ḍād'ın ve fā'nın fethiy-ile) Kesret-i 'ayāl ma'nāsınadır; yukālu: لَهُ كَثْرَةُ الْعِيَالِ Ve ta'āmı yalnızca ekl etmeyip nās ile berāberce tenāvül eylemeğe denir, 'alā-kavlin ta'ām üzere çok el üşmeğe denir. Kāle'ş-şārih ve minhu'l-hadīsü: **’إِنَّهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ لَمْ يَشْبَعْ مِنْ خُبْزٍ وَلَحْمٍ إِلَّا‘** عَلَى صَفَفٍ “ وَهُوَ التَّنَاوُلُ مَعَ النَّاسِ أَوْ كَثْرَةُ الْأَيْدِي عَلَى الطَّعَامِ Ve ba'zılar dedi ki ضَفَفٌ [ḍafef] zīk ve şiddet ve izdihām-ı nās ma'nāsınadır.

Ve 'alā-kavlin ta'āmdan horandalar ekser olmaktan 'ibārettir. Ve fakr ve hācet ma'nāsınadır; yukālu: بِهِ صَفَّ أَي حَاجَةً Ve ivmek, 'acele ma'nāsınadır. Ve za'f ve zebūn olmağa denir. Ve keyl olunan nesne ölçek dolusundan azca olmağa denir. Ve mutlakan her dolu nesneden azca olmağa denir. Ve su üzere halkın sıkışıp müzdahim olmasına denir. Şārih der ki bu ma'nāda صَفَّ [dafef] fi'l-asl masdardır, meselā; yukālu: صَفَّ الْقَوْمُ عَلَى الطَّعَامِ أَوْ الْمَاءِ Ve صَفَّ الْقَوْمُ صَفًّا وَصَفًّا إِذَا ازْدَحَمُوا

الصَّفَّةُ [eḏ-ḏaffet] (ḏād'ın fethiyle) Binā-ı merredir, su üzere nās bir kerre sıkışmak ma'nāsınadır. Ve

صَفَّةٌ [ḏaffet] Nehrin ve vādī ve bahrin kıyısına denir; ḏād'ın kesriyle de lügattir; yukālu: صَفَّةُ النَّهْرِ وَصَفَّتُهُ أَي جَانِبُهُ وَصَفَّتَا الْوَادِيَّ أَوْ

الْحَيْزُومَ أَي جَانِبَاهُ وَصَفَّةُ الْبَحْرِ أَي سَاحِلُهُ Ve **صَفَّةُ الْمَاءِ** [ḏaffetu'l-mā'] Sel önüne denir ki ibtidā dereden top gibi boşanıp atılarak gelen sel suyundan 'ibārettir. Ve

صَفَّةُ الْقَوْمِ [ḏaffetu'l-ḳavm] Gürüh ve cemā'atinden 'ibārettir. Ve memesinin emzikleri geniş koyuna itlāk olunur; yukālu: شَاةٌ صَفَّةُ الشَّحْبِ أَي وَاسِعَتُهُ

الْمَضْفُوفُ [el-maḏfuf] Üzerinde izdihām olunan suya denir; yukālu: مَاءٌ مَضْفُوفٌ أَي مُزْدَحَمٌ عَلَيْهِ

الْضَفُّ [eḏ-ḏaff] (ḏād'ın fethiyle) Sıfattır, zik ve şiddet ma'nāsındandır; ve minhu yukālu: رَجُلٌ صَفَّ الْحَالِ أَي رَقِيقُهُ

صَفٌّ [ḏaff] Nākanın memesini avuçla sağmak ma'nāsınadır; yukālu: صَفَّ النَّاقَةَ صَفًّا مِنْ

آتِيسَةَ تُوْتِطِ إِسْتِمْكَ مَافْنَسِئِنَادِرْ; yukālu: صَفَّ الْمُضْطَلِّي إِذَا صَمَّ أَصَابِعُهُ فَفَرَّبَهَا إِلَى النَّارِ **الضَّفُوفُ** [eḏ-ḏafuf] [ṣabūr] vezninde) Şol nākaya denir ki pek sütlü olmakla memeleri ancak avuçla sağılır ola; yukālu: نَاقَةٌ ضَفُوفٌ أَي كَثِيرَةُ اللَّبَنِ لَا تُحْلَبُ إِلَّا بِالْكَفِّ **الضَّفْضَفَةُ** [eḏ-ḏafḏafet] [debdebet] vezninde) Bu dahi gürüh ve cemā'ate denir; yukālu: صَفَّ الْقَوْمُ وَصَفَّضَفْتُهُمْ أَي جَمَاعَتُهُمْ **الضَّفِيفَةُ** [eḏ-ḏafifet] [sefinet] vezninde) **الضَّفِيفَةُ** [ḏaḡifet] ma'nāsınadır ki ezhar ile müzeyyen merg-zār sebzesine denir ki zikr olundu.

الضَّفِيفُ [eḏ-ḏafif] [emir] vezninde) Birikmiş nesneye denir; ve minhu tekülü: هُوَ مِنْ ضَفِيفِنَا وَلَعِيفِنَا أَي مِمَّنْ نَلَّفُهُ بِنَا وَنَضَّفُهُ إِلَيْنَا إِذَا حَزَبْتَهُ الْأُمُورُ أَي نَابَتْهُ وَأَعْتَرَتْهُ

الضَّفَافَةُ [eḏ-ḏafāfet] [sehābet] vezninde) 'Akl ve idrākten bī-behre adama denir; yukālu: هُوَ ضَفَافَةٌ أَي لَا عَقْلَ لَهُ

الضَّفُّ [eḏ-ḏuff] (ḏād'ın zammıyla) Kene tarzında bir böcek ismidir ki kül renginde boz olur, bedeni les' eder, zehr-nāk olmakla beden gicişip kabarır; cem'i ضَفَفَةٌ [ḏifefet]tir, قِرْدَةٌ [ḳiredet] vezninde.

التَّضَافُ [et-teḏāff] [tefā'ul] vezninde) Bir nesne üzere kesret ve izdihāmla üşüntü eylemek ma'nāsınadır; yukālu: Ve تَضَافَ الْقَوْمُ إِذَا كَثُرُوا وَاجْتَمَعُوا عَلَى الْمَاءِ وَغَيْرِهِ yukālu: تَضَافُوا إِذَا حَفَّتْ أحوَالُهُمْ

[ض و ف]

المضوفة [el-meḏufet] (mīm'in fethiyle) Hemm ve hācet ve merām ma'nāsınadır; yukālu: لَهُ مَضُوفَةٌ أَي هَمٌّ وَحَاجَةٌ

[ض ي ف]

الضَّيْفُ [eḏ-ḏayf] [seyf] [seyf] vezninde) Konuk, mihmān ma'nāsınadır. Fi'l-asl masdar olmakla müfred ve cem'e itlāk olunur. Ve gāh olur ki أَضْيَافٌ [aḏyāf] ve ضُيُوفٌ [ḏuyūf] ve ضَيْفَانٌ [ḏīfān] üzere cem'lenir. Ve ضَيْفٌ [ḏayf] müzekker ve mü'ennese itlāk olunur ve tā-i te'nīs dahi ilhāk olunur; yukālu: رَجُلٌ وَرَجَالٌ ضَيْفٌ وَامْرَأَةٌ ضَيْفَةٌ Ve ضَيْفٌ وَضَيْفَةٌ

ضَيْفٌ [ḏayf] Masdar olur, hatun hayz görmek ma'nāsınadır; yukālu: صَافَتِ الْمَرْأَةُ ضَيْفًا Ve تَضَيْفُ ضَيْفًا إِذَا حَاصَتْ

ضَيْفٌ [ḏayf] ve

ضِيَاةٌ [ḏiyāfet] [kitābet] vezninde) Bir kimseye mihmān olmak ma'nāsınadır; tekūlu: أَضْفَتْهُ أَضْيَفُهُ ضَيْفًا وَضِيَاةً إِذَا نَزَلَتْ عَلَيْهِ Ve ضَيْفًا

ضَيْفٌ [ḏayf] [ḥarūn] nām feresin neslinden bir feresin ismidir. Ve a'lām-ı nāstandır. Ve meyl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: صَافَ إِلَيْهِ ضَيْفًا إِذَا مَالَ إِلَيْهِ

الضَّيْفَةُ [eḏ-ḏayfet] ضَيْفٌ [ḏayf]ın mü'ennesidir ki zikr olundu. Ve hā'iz hatuna denir; yukālu: هِيَ ضَيْفَةٌ أَي حَائِضٌ

التَّضْيِيفُ [et-teḏayyuf] [teḏā'ul] vezninde) Bu dahi bir adama mihmān olmak ma'nāsınadır; tekūlu: تَضَيْفْتُهُ إِذَا نَزَلَتْ عَلَيْهِ ضَيْفًا Ve meyl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَضَيْفَتِ الشَّمْسُ إِذَا مَالَتْ

الضَّيْفُ [eḏ-ḏīf] (ḏād'ın kesriyle) Yana denir; yukālu: هُوَ فِي ضَيْفِهِ أَي جَنْبِهِ

ضَيْفُونٌ [ḏayfūn] [saḥnūn] vezninde) Esāmīdendir: Muḥammed b. 'Abdulmelik b. Ḍayfūn, İbn A'rābī'den rivāyet eylemiştir.

الْمَضْيِفَةُ [el-maḏīfet] (mīm'in fethi ve zam-

mı) Gussa ve endūh ve hüzn ma'nāsınadır; yukālu: أَخَذَتْهُ مَضْيِفَةٌ وَمَضْيِفَةٌ أَي هَمٌّ وَحُزْنٌ

الضَّيْفَانُ [eḏ-ḏayfen] (ḏād'ın ve fā'nın fet-hiyle) Dalkavuk adama denir ki ضَيْفٌ [ḏayf]ın kuyruğuna nūn gibi ve عَمْرُو [amr]ın vāv'ı gibi takılıp ziyāfete berāberce gelir; Fārisīde kāse-līs ve kaba Türkīde yanaşma ve uyuntu ta'bīr ederler; yukālu: هُوَ ضَيْفَانٌ لِأَنَّ ضَيْفٌ وَهُوَ مَنْ يَجِيءُ مَعَ الضَّيْفِ مُتَطَفِّلًا Şārih der ki Sībeveyhi 'indinde ضَمْنٌ lafzından me'hūzdur.

التَّضْيِيفُ [et-taḏyīf] [tefīl] vezninde) Bu dahi meyl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: ضَيْفٌ إِلَيْهِ إِذَا مَالَ Ve meyl ettirmek ma'nāsınadır; tekūlu: ضَيْفْتُهُ إِلَيْهِ إِذَا أَمَلْتُهُ

الإِضَافَةُ [el-iḏāfet] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir nesneyi meyl ettirmek ma'nāsınadır; tekūlu: أَضْفَتْهُ إِذَا أَمَلْتُهُ Ve bir nesneye muztarr ve mültecī eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: أَضْفَتْهُ إِلَيْهِ إِذَا أَلْجَأْتُهُ

Ve bir nesneden hafv ve endīşe kılmak ma'nāsınadır; tekūlu: أَضْفْتُ مِنْهُ أَي أَشْفَقْتُ Ve bir nesneye yelmek ma'nāsınadır; tekūlu: وَحَدَرْتُ أَضْفْتُ أَي عَدَوْتُ وَأَسْرَعْتُ Ve kaçmak ma'nāsınadır; tekūlu: أَضْفْتُ أَي فَرَرْتُ

Ve bir nesne üzere havāle ve müşrif olmak ma'nāsınadır; tekūlu: أَضْفْتُ عَلَى الشَّيْءِ إِذَا أَشْرَفْتُ Şārih der ki mü'ellif iḏāfet]in bir adamı mihmān eylemek ya'nī konaklamak ma'nāsından sükūt eyledi. Hattā *Mişbāh*'ta tekūlu: إِذَا أُنْزِلَتْ عَلَيْكَ ضَيْفًا

'ibāretiyle musarrahan mersūmdur.

المُضَافُ [el-muḏāf] (mīm'in zammıyla) Cengāhta etrāfi 'asker ile kuşatılmış adama denir; tekūlu: رَأَيْتُهُ مُضَافًا أَي أَحِيطَ بِهِ فِي الْحَرْبِ Ve fi'l-asl bir kavmden olmayıp sonradan mülhak olan adama denir; yukālu: مَا هُوَ إِلَّا مُضَافٌ بِهِمُ أَي مُلْزَقٌ

tebār ve aşiretinden değil iken ona nisbet ve isnād olunup kabilesinden ma'dūd olan kimseye denir; yukālu: هُوَ مُضَافُهُمْ أَيُّ دَعِيَ مُسْنَدُ إِلَيْهِمْ Ve melce ve penāha denir; tekūlu: هُوَ مُضَافِي أَيُّ مَلْجِإِي

الْمُسْتَضِيفُ [el-musteḍīf] مُسْتَعِثٌ [musteḡīs] vezninde ve mūrādifidir ki nusret ve i'ānet talebinde olan adama denir.

FASLU'T-ṬĀ'İ'L-MÜHMELE

(فَضْلُ الطَّاءِ الْمُهْمَلَةِ)

[ط ح ر ف]

الطَّحْرِيفُ [eṭ-ṭiḥrif] ve

الطَّحْرِيفَةُ [eṭ-ṭiḥrifet] (hā-yı mühmele ile زَبْرُجٌ [zibric] ve زَبْرُجَةٌ [zibricet] veznlerinde) عَصِيدَةٌ [eṣīdet]ten duruca olan yufkaca bulamaca denir. Ve yufkaca kıymaya denir. Ve yufka sehāba denir.

[ط ح ف]

الطَّحَافُ [eṭ-ṭaḥāf] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Yüksek buluta denir; hā-yı mu'ceme de lügattır ki İbn 'Adīs'ten mervīdir.

[ط خ ف]

الطَّحْفُ [eṭ-ṭaḥf] (tā'nın fethi ve hā-yı mu'cemenin sükūnuyla) Gam ve gussaya, 'alā-kavlin kalbi bürüyüp kaplamış olan keder ve gussa ve endūha denir; tekūlu: عَشِيْبِي طَحْفٌ أَيُّ عَمٌّ أَوْ شَيْءٌ مِّنَ الْهَمِّ يَعْشَى الْقَلْبَ Ve ekşi süte denir. Ve yüksek buluta denir.

الطَّحَافُ [eṭ-ṭaḥāf] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Bu dahi yüksek buluta denir. Ve

طَحَافٌ [ṭaḥāf] ve

طِحَافٌ [ṭiḥāf] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Aralığında gök yüzü görünen yufka buluta denir. 'Alā-kavlin كِتَابٌ [kitāb] vezninde طِحَافٌ [ṭiḥāf] طَحْفَةٌ [ṭaḥfet] lafzından cem'idir ki yüksek bulutlar demektir.

الطَّحِيفَةُ [eṭ-ṭaḥīfet] (سَفِينَةٌ [sefinet] vezninde) Etili bulamaç aşına denir, حَزِيرَةٌ [haziret] ma'nāsına.

الإطخافُ [el-iṭḥāf] (hemzenin kesriyle) طَحِيفَةٌ [ṭaḥīfet] yapmak ma'nāsınadır; yukālu: أَطْحَفَ الرَّجُلُ إِذَا اتَّخَذَ الطَّحِيفَةَ

الطَّحْفَاءُ [eṭ-ṭahfāʿ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʿ] vezninde) Burnu siyāh olan kancık eşeğe denir; yukālu: أَتَانُ طَحْفَاءُ أَبِي سَوْدَاءِ الْأَنْفِ

طِحْفَةٌ [Ṭihfet] (ṭāʾın kesri ve fethiyle) Bir kızıl dağ ismidir ki karşısında kuyular ve çeşme-sârlar vardır. Onda Benū Yerbūʿ, Ḳābūs b. Munzir b. Māʾuʿs-semāʾ nām emir üzere hücum ve kītāl eylemeleriyle **طِحْفَةٌ** [yevmu Ṭihfet] maʿrūftur.

إِبْنُ طِحْفَةَ [İbnu Ṭihfet] Ashābdandır. Ve “ط،ه،ف” maddesinde dahi mezkûrdur.

[ط ر خ ف]

الطَّرْحِفُ [eṭ-ṭirḥif] ve

الطَّرْحِفَةُ [eṭ-ṭirḥifet] (زُبْرَجَةٌ [zibric] ve زُبْرَجَةٌ [zibricet] vezninde) Yufka olup sāʾil olmayan kaymağa denir, ʿalā-kavlin pek fenā ve kemter kaymağa denir.

[ط ر ف]

الطَّرْفُ [eṭ-ṭarf] (حَرْفٌ [ḥarf] vezninde) Göze denir, عَيْنٌ [ʿayn] maʿnāsına. Ve bu fiʿl-asl masdar olmakla vāhid ve cemʿ olmağa salāhiyyeti için cemʿlenmez. Bazılar ʿin-dinde طَرْفٌ [ṭarf] lafzı basarı cāmīʿ ismi cins olmakla tesniye ve cemʿlenmez, ʿalā-kavlin أَطْرَافٌ [aṭrāf] üzere cemʿlenir. Ve

طَرْفٌ [ṭarf] Menāzil-i kamerden bir menzil ismidir. Ve o iki kevkebdir ki Esed süretinin gözleri mesābesindedir, onun için cebheden mukaddem tulūʿ eder. Ve cebhe Esed süretinin cebhesi yerindedir ki dört kevkebden ʿibārettir. Menzil-i mezbūr ehl-i takvīm beyninde طَرْفَةٌ [ṭarfet] ile müteʿāreftir. Ve

طَرْفٌ [ṭarf] El ile tabanca vurmak maʿnāsınadır; yukālu: طَرْفَهُ طَرْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا لَطَمَهُ بِيَدِهِ Ve

طَرْفٌ [ṭarf] Soyu pāk kişi-zāde adama denir; yukālu: رَجُلٌ طَرْفٌ أَي كَرِيمٌ Ve her nesnenin gāyet ve münthehāsına denir; yukālu: طَرْفُ الشَّيْءِ أَي مُتْتَهَاهُ Ve

بَنُو طَرْفٍ [Benū Ṭarf] Yemenʾde bir kavm ve cemāʿattir. Ve

طَرْفٌ [ṭarf] Sarf ve redd eylemek maʿnāsınadır; yukālu: طَرْفَهُ عَنْهُ طَرْفًا إِذَا صَرَفَهُ وَرَدَّهُ Ve göz kapağını yummak yāhūd kapaklarını oynatmak maʿnāsınadır; yukālu: طَرْفٌ بَصْرَهُ إِذَا أَطْبَقَ أَحَدٌ جَفْنَيْهِ عَلَى الْأَخْرِ أَوْ طَرْفٌ مَا بَقِيَتْ إِذَا حَرَكَ جَفْنَيْهَا Ve tekülüʿl-ʿArab: طَرْفَتْ عَيْنُهُ عَلَى الْمَجْهُولِ ve yukālu: طَرْفَتْ عَيْنُهُ عَلَى الْمَجْهُولِ ve yukālu: طَرْفَتْ عَيْنُهُ عَلَى الْمَجْهُولِ ve yukālu: طَرْفَتْ عَيْنُهُ عَلَى الْمَجْهُولِ ve yukālu: طَرْفَتْ عَيْنُهُ عَلَى الْمَجْهُولِ Ve bu kināyedir. Ve göze bir nesne dokundurmakla yaşartmak maʿnāsınadır; yukālu: طَرْفَ عَيْنَهُ إِذَا أَصَابَهَا طَرْفَتْ عَيْنُهُ عَلَى الْمَجْهُولِ ve yukālu: طَرْفَتْ عَيْنُهُ عَلَى الْمَجْهُولِ ve yukālu: طَرْفَتْ عَيْنُهُ عَلَى الْمَجْهُولِ Ve bu kināyedir. Ve göze bir nesne dokundurmakla yaşartmak maʿnāsınadır; yukālu: طَرْفَ عَيْنَهُ إِذَا أَصَابَهَا طَرْفَتْ عَيْنُهُ عَلَى الْمَجْهُولِ ve yukālu: طَرْفَتْ عَيْنُهُ عَلَى الْمَجْهُولِ ve yukālu: طَرْفَتْ عَيْنُهُ عَلَى الْمَجْهُولِ

الطَّرْفُ [eṭ-ṭirf] (ṭāʾnın kesriyle) Peder ve māder taraflarından asīl ve kerīm olan dama denir; cemʿi أَطْرَافٌ [aṭrāf] gelir; yukālu: هُوَ طَرْفٌ أَي كَرِيمُ الطَّرْفَيْنِ Kezālik iki baştan soy ve pāk-cins olan at ve sāʾir hayvāna denir. Bunun cemʿi طُرُوفٌ [ṭurūf] gelir; yukālu: فَرَسٌ طَرْفٌ وَخَيْلٌ طُرُوفٌ Ve hāssaten cinsi pāk küheylān ata denir, ʿalā-kavlin iki başı soy ata denir. Ve ʿalā-reʾyin طَرْفٌ [ṭirf] erkek ata mahsūs vasf-ı hāstır, kısrağa itlāk olunmaz; cemʿi طُرُوفٌ [ṭurūf] ve أَطْرَافٌ [eṭrāf] gelir. Ve ʿindeʿl-baʿz طَرْفٌ [ṭirf] sāhibinin kısrağı dölünden yetiştirme olmayıp sonradan istitrāf ve istihdās olunan ata denir; müʿennesi طَرْفَةٌ [ṭirfet]tir. Ve

طَرْفٌ [ṭirf] Henüz kapçığında olan nebāt ve meyveye denir. Ve sonradan ve yeniden peydā olunmuş māla denir, ke-mā

se-yuzkeru; bunda t̄a'nın zammıyla da lü-gattır. Ve şol kimseye denir ki bir adam ile ülfetten çabuk usanır olmakla şems-i 'asr gibi sohbet ve ülfette devāmı olmaya; yukālu: فَلَانَ طَرْفٌ أَي لَا يَثْبُتُ عَلَى ضُحْبَةٍ أَحَدٍ لِمَلِكِهِ Ve bir otlakta durmayıp otlaktan otlığa nakl eder olan erkek deveye denir; yukālu: جَمَلَ طَرْفٌ إِذَا كَانَ يَنْتَقِلُ مِنْ مَرْعَى إِلَى مَرْعَى Ve şerefi kadīm ve zātī olmayıp hādis ve 'arazī olan kimseye denir. Bu ma'nāda gūyā ki كَتِيفٌ [ketif] vezninde طَرْفٌ [tarif] lafzından muhaffeftir; yukālu: رَجُلٌ طَرْفٌ فِي نَسَبِهِ أَي حَدِيثُ الشَّرَفِ Ve şol adama denir ki oynak gönüllü olmakla her gördüğü şey'e meyl ve ragbet edip kendisinin olmasını ārzū eder ola; yukālu: رَجُلٌ طَرْفٌ أَي الرِّغِيْبُ Ve العَيْنُ لَا يَرَى شَيْئًا إِلَّا أَحَبَّ أَنْ يَكُونَ لَهُ

طَرْفُ الْحَدِيثِ [tirfu'l-ḥadīs] Şol hatuna denir ki hoş-sohbet ve şīrīn-zebān olmakla kelāmını işitenler bī-ihdiyār āşüfte ve hāhiş-kār olular; yukālu: إِمْرَأَةٌ طَرْفُ الْحَدِيثِ أَي حَسَنَةُ الْحَدِيثِ يَسْتَرْفُهُ مَنْ سَمِعَهُ

الطَّارِفُ [eṭ-ṭārif] ve

الطَّرِيفُ [eṭ-ṭarīf] [emīr] [emīr] vezninde) ve

الْمُطَّرِفُ [el-muṭrif] [muḥsin] [muḥsin] vezninde) Bunlar da yeni nā'il olunmuş māla denir; yukālu: مَالٌ طَرْفٌ وَطَارِفٌ وَمُطَّرِفٌ أَي حَدِيثٌ مُسْتَحَدَثٌ Bunlar تَالِدٌ [tālīd] ve تَلِيدٌ [telīd] mukābillerdir. Ve

طَرِيفٌ [tarīf] Cedd-i a'lāsına vāsita-i nesebi kesir olan adama denir; yukālu: هُوَ طَرِيفٌ أَي ضِدُّ التُّعْدُدِ Ve garīb ve nādīr meyveye ve sā'ir nesneye denir. Ve

طَرِيفٌ [Ṭarīf] Esāmīdendir: Ṭarīf b. Mucālīd tābiṭ-i mevsūk, 'alā-kavlin saḥābīdir. Ve Ṭarīf b. Temīm el-'Anberī şu'arādandır. Ve Ṭarīf b. Şihāb muḥaddisinden zaṭfū'r-rivāyettir.

الطَّرْفُ [eṭ-ṭurf] (t̄a'nın zammıyla) طُرَافٌ [ṭurāf] ve طَرِيفٌ [ṭarīf] lafzlarından cem' olur.

الطَّرْفَةُ [eṭ-Ṭarfet] [temret] [temret] vezninde) Bir kevkebin ismidir, lākin beyne'l-müneccimīn طَرْفَةٌ [Ṭarfet] zikr olunan menzil-i kamerde müte'āref olduğu işrāb olunmuştur. Ve

طَرْفَةٌ [ṭarfet] Darbdan yāhūd bir gayrı hādiseden nāşī gözde hādīs olan kırmızı kandan noktaya denir. Ve deveye mahsūs bir damga adıdır ki etrafī olmayıp hemān bir çizgiden 'ibāret olur. Ve

طَرْفَةٌ [ṭarfet] Binā-i merre olur, bir kerre gözün kapaklarını yummak yāhūd oynatmak ma'nāsıdır; tekūlu: مَا يُغَارِقُنِي طَرْفَةٌ عَيْنٍ

الطَّرْفَاءُ [eṭ-ṭarfā'] [şahrā'] [şahrā'] vezninde) Bir cins şecer adıdır ki dört sınıf olur: Bir sınıfı ائُلٌ [eşl] dedikleridir, bu ağaç ılıgın ağacı dedikleridir ki Fārisīde dirahṭ-ı gez derler. Ve ائُلٌ [eşl] acı ılıgın ağacıdır ki bir nev'idir. Kebīri ve sagīri ve müs-miri ve gayr-i müs-miri olur. Ve bunun müfredi طَرْفَاءٌ [ṭarfā']dır hā'yyla ve طَرْفَةٌ [ṭarfet]tir fetehātla. Ve طَرْفَةٌ [ṭarfet] ile ba'zı kimseler tesmiye ve telkīb olundular. Ez-cümle 'Amr b. el-'Abd nām şā'ir telkīb olundu ki lakabıyla müte'ārefdir. Ve ba'zılar dedi ki mezbūr işbu: "لَا تُعْجَلَا" بِأَلْبِكَاءِ الْيَوْمِ مُطَّرَفًا || وَلَا أَمِيرِيكُمْ بِالْدَارِ إِذْ وَقَفَا" beytini inşā eylediği için mülakkab oldu. Ve Ṭarefe el-Ḥuzeymī ki şā'irdir, Benū Ḥuzeyme b. Revāḥa'dandır. Ve Ṭarefe el-'Āmirī ki Benī 'Āmir b. Rebī'a'dandır. Ve Ṭarefe b. Elā'e b. Naḍla el-Feletān b. el-Munzir şā'irlerdir. Ve Ṭarefe b. 'Arfece ashābdandır; yevmu'l-külāb vak'asında burnu kat' olunmakla gümüşten burnu

ittihāz edip ba'dehu gümüş ta'affün eylemekle altından ittihāzına murahhas oldu.

مَسْجِدُ طَرْفَةٍ [Mescidu Ṭarefet] Şehr-i Ḳurṭuba'da Mescid-i ma'rūftur. Ve Temīm b. Ṭarefe muhaddisīndendir.

الْمَطْرُوفَةُ [el-matrūfet] Şol 'avrete denir ki dā'imā nazarını zevci tarafından sarf edip sâ'ir ricāl tarafına göz diker ola, ya'nî gözü bîgānelerde ola, 'alā-kavlin aslā zevci tarafına bakmayıp dā'imā gayrılara bakar ola; yukālu: **إِذَا طَمَحَتْ عَيْنَهَا** Ve bir nesne dokunmakla yaşarmış göze denir; yukālu: **طَرَفَتْ** Ve zikri **عَيْنُهُ فَيَهِي مَطْرُوفَةً إِذَا أَصَابَهَا بِشَيْءٍ فَدَمَعَتْ طَرْيَفَةً** [ṭarīfet] dedikleri nebātü çok yere denir.

مَطْرُوفٌ [Matrūf] A'lām-ı nāstandır.

الطَّارِفَةُ [eṭ-ṭārifet] عَيْنٌ [‘ayn] lafzına muzāf olarak māl-ı keşirde isti‘māl olunur; yukālu: **جَاءَ بِطَارِفَةٍ عَيْنٍ أَيْ بِمَالٍ كَثِيرٍ** Be-her hāl gözü kendine baktırır.

الطَّوَارِفُ [eṭ-tavārif] طَارِفَةٌ [ṭārifet] in cem'idir ki gözlere itlāk olunur, عُيُونٌ [‘uyūn] ma'nāsına. Ve şikār kapıcı yırtıcı cānverlere denir. Ve taşraya nazar için çadırların devşirilen cevānibine denir ki oralardan taşraya nazar olunur.

الطَّرْفَةُ [eṭ-ṭurfet] غُرْفَةٌ [ğurfet] vezninde) İsmidir, göze bir nesne dokunmakla yaşarmağa denir. Ve طَرْيَفٌ [ṭarīf] ve طَارِفٌ [ṭārif] lafzlarından dahi ism olur, yeni māl peydā eylemeğe denir. Ve أَطْرَافٌ [aṭrāf] lafzından ism olur ki garīb ve nekre ve nādide nesneye denir. Ve mukaddemā bir ferde ve-rilmeyip bir adama mahsūs verilen şey'e denir; yukālu: **إِطْرَافٌ** [iṭrāf]-ı ātīden ismidir.

الطَّرَافَةُ [eṭ-ṭarāfet] ظَرَفَةٌ [zarāfet] vezninde) Māl kadīm olmayıp yeniden peydā

olmuş olmak ma'nāsınadır; yukālu: **طَرَفَ الْمَالُ طَرَفَهُ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا صَارَ طَرِيفًا** Ve bir adam cedd-i a'lāsına vāsita-i nesebi keşir olmak ma'nāsınadır; yukālu: **طَرَفَ الرَّجُلُ إِذَا كَانَ طَرِيفًا أَيْ ضِدُّ فَعْدُدٍ**

الطَّرِيفَةُ [eṭ-ṭarīfet] سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Buğdaycık otu dedikleri ota ağardığı vakte itlāk olunur yāhūd kemālini buldukta.

طُرَيْفَةٌ [Ṭurayfet] جُهَيْنَةٌ [cuheyne] vezninde) Ermām nām mahallin esfelinde bir su adıdır. Ve Ṭurayfe b. Hāciz ashābdandır.

طُرَيْفٌ [Ṭurayf] زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Baḥreyn memleketinde bir mevzi'dir. Ve bir recül ismidir.

طُرَيْفٌ [Ṭiryef] حَذِيمٌ [ḥizyem] vezninde) Yemen'de bir mevzi'dir.

الطَّرَائِفُ [eṭ-Ṭarā'if] (tā'nın fethiyle) Bādiyede A'lāmu Şubḥ dedikleri cibāl-i mütekābileye karīb niçe bilāda itlāk olunur.

الطَّرْفُ [eṭ-ṭaref] (fethateynle) Cānib ve nāhiye ma'nāsınadır; yukālu: **كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمْ فِي طَرَفٍ أَيْ فِي نَاحِيَةٍ** Ve bir bölük şey'e denir; yukālu: **طَرَفٌ مِنْهُ أَيْ طَائِفَةٌ** Ve asıl ve kerīm adama denir; cem'i أَطْرَافٌ [aṭrāf]tır. Ve

أَطْرَافُ الْبَدَنِ [aṭrāfu'l-beden] Ellere ve ayaklara ve başa itlāk olunur.

أَطْرَافُ الْأَرْضِ [aṭrāfu'l-arḍ] 'Ulemā ve eṣrāftan 'ibārettir; yukālu: **هُمُ أَطْرَافُ الْأَرْضِ** Ve **أَيْ أَشْرَافُهَا أَوْ عُلَمَاؤُهَا**

أَطْرَافُ الرَّجُلِ [aṭrāfu'r-recul] Bir adamın vālideyn ve ihve ve a'mām ve bi'l-cümle akrabā ve mahreminden 'ibārettir.

الطَّرَفَانُ [eṭ-ṭarefān] (tesniye bünyesiyle) İnsanın zeker ve lisānına itlāk olunur; ve minhu yukālu: **لَا يَدْرِي أَيُّ طَرَفَيْهِ أَطْوَلُ أَيْ ذَكَرَهُ أَوْ** **بِإِسْنَانِهِ** Ba'zılar dedi ki bunda طَرَفَيْنِ [tarefeyn]

den murād peder ve māder soylarıdır. Ve atvel ve eşref ma'nāsınadır. Ve طَرَفَيْنِ [tarefeyn] ile fem ve mak'ad dahi irāde olunur; yukālu: لَا يَمْلِكُ فُلَانٌ طَرَفِيَهٗ أَي فَمَهٗ وَاسْتَهٗ إِذَا شَرِبَ Ve الدَّوَاءُ أَوْ سَكِرَ

طَرَفٌ [taref] Masdar olur, nāka sâ'irlere karışmayıp başkaca etrāf-ı mer'ada otlamak ma'nāsınadır; yukālu: طَرَفَتِ النَّاقَةُ طَرَفًا مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا رَعَتْ أَطْرَافَ الْمَرْعَى وَلَمْ تَحْتَلِطْ بِالْتُّوقِ Ve

طَرَفٌ [taref] Bir nesnenin ucuna ve gāyet ve müntehāsına denir; ve minhu'l-hadīsu: كَانَ إِذَا اشْتَكَى أَحَدٌ مِنْ أَهْلِهِ لَمْ تَزَلِ الْبُرْمَةُ عَلَى النَّارِ حَتَّى يَأْتِيَ عَلَى أَحَدِ طَرَفِيَهٗ أَي الْبُرْءِ أَوْ الْمَوْتِ لِأَنَّهَا غَايَتَا أَمْرِ الْعَلِيلِ

أَطْرَافُ الْعَذَارَى [aṭrāfu'l-ʿazārā] (ʿayn'ın fethiyle) Bir nev' üzüm ismidir ki gelin parmağı dedikleridir.

ذُو الطَّرَفَيْنِ [zu't-tarefeyn] Bir cins yılandır ki burnunda ve kuyruğu ucunda birer iğnesi olmakla ikisiyle de darb ve les' edip der-sā'at helāk eder.

الطَّرَفَاتُ [eṭ-ṭarefāt] (feteḥātla) Benū 'Adiy b. Hātim eṭ-Ṭā'ī'dir ki Şifḥin vak'asında maktūl oldular; İmām bi'l-hakk 'Alī kerremallāhu vechehu tarafında idiler. Biri Ṭarīf ve biri Ṭarefe idi feteḥātla ve biri Muṭarrif idi, مُحَدِّثٌ [muḥaddiṣ] vezninde.

الطَّرْفُ [eṭ-teṭarruf] (teḥā'ul) [tefa'ul] vezninde) Bu dahi nāka sâ'irlere karışmayıp başkaca etrāf-ı mer'ada otlamak ma'nāsınadır; yukālu: تَطَّرَفَتِ النَّاقَةُ إِذَا رَعَتْ أَطْرَافَ الْمَرْعَى وَلَمْ تَحْتَلِطْ بِالْتُّوقِ

الطَّرِيفُ [eṭ-ṭarīf] [ketif] vezninde) Cedd-i a'lāsına vāsita-i nesebī kesir olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ طَرِيفٌ صِدٌّ فُعْدِدٌ Ve oynak gönüllü adama denir ki bir hatun ve bir dost üzere tesebbüt eylemeyip yelken

meşrebli ola; yukālu: رَجُلٌ طَرِيفٌ إِذَا كَانَ لَا يَثْبُتُ عَلَى امْرَأَةٍ وَلَا صَاحِبٍ **طَرِيفٌ** [Ṭarīf] Medīne'ye otuz altı mīl mesāfede bir mevzi' adıdır.

الطَّرِيفَةُ [eṭ-ṭarīfet] [feriḥat] vezninde) Şol nākaya denir ki bir mer'ada karār eylemeyip mer'adan mer'aya nakl eder ola, 'alā-kavlin pek kocalıktan dışlerinin uçları aşınıp ufanmış ola; yukālu: نَاقَةٌ طَرِيفَةٌ أَي لَا تَثْبُتُ عَلَى مَرْعَى وَاحِدٍ أَوْ تَحَاتُّ مُقَدَّمُ فِيهَا هَرَمًا

الطَّرَافُ [eṭ-ṭirāf] [kitāb] vezninde) Meşinden olan 'Arab çadırına denir; yukālu: بَنَى عَلَيْهَا طَرِافًا أَي بَيْتًا مِنْ أَدَمِ Ve ekinin etrāfından biçilen nesneye denir. Ve

طَرِافٌ [ṭirāf] [mufā'aleṭ]ten masdar olur, nāzūkāne ve garīb garīb sövüşmek ma'nāsınadır; yukālu: وَقَعَ بَيْنَهُمَا طَرِافٌ أَي سَبَابٌ يَعْغِي طَرَائِفَ سَبَابٍ

طَرِافٌ [ṭirāf] Şeref ve şān ma'nāsına müsta'mel olur; yukālu: تَوَارَتْهُوا الْمُجَدَّ عَنْ طَرِافٍ أَي عَنْ شَرَفٍ

الْمِطْرَافُ [el-miṭrāf] [miḥrāb] vezninde) Şol nākaya denir ki sâ'ir mer'älardan birer mikdārca kavramadıkça mahsūs bir mer'adan otlamaz ola.

الْمُطْرَفُ [el-muṭref] [mukrem] vezninde) Su koyununun yününden yāhūd ipekten dokunmuş dört tarafı zincefli çār-küşe şāla denir; her tarafı zincefli olması sebab-i tesmiyedir; yukālu: جَاءَ وَعَلَيْهِ مَطْرَافٌ أَي رِذَاءٌ مِنْ حَزْرٍ مَرْبَعٌ ذُو أَغْلَامٍ [meṭarīf]tir.

طَرَارٌ [Ṭarār] [şeddād] vezninde) Bir recül 'alemidir.

الْإِطْرَافُ [el-iṭrāf] (hemzenin kesriyle) Bir yerin طَرِيفَةٌ [ṭarīfet] dediği nebātı kesir olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَطْرَفُ الْبَلَدِ إِذَا

هُوَ كَثُرَتْ طَرِيفُهُ Ve göz yummak ma'nāsınadır; yukālu: أَطْرَفَ الرَّجُلُ إِذَا طَاقَ بَيْنَ جَفْنَيْهِ Ve bir adam mukaddemā bir kimseye vermediği nesneyi bir adama vermek ma'nāsınadır; yukālu: أَطْرَفَ فُلَانًا إِذَا أَعْطَاهُ مَا لَمْ يُعْطِ أَحَدًا قَبْلَهُ

مُطَرَفٌ [Muṭref] [mükrem] vezninde) 'Abdullāh b. 'Amr b. 'Osmān b. 'Affān lakabıdır; hüsn ü cemāl cihetiyle أَطْرُوفَةٌ [uṭrūfet] olmakla mülakkab olmuş idi.

الْمُطَرَفُ [el-muṭarref] [mu'azzam] vezninde) ve

الْمُسْتَطَرَفُ [el-mustaṭref] Yakında geçen zamāna itlāk olunur; tekūlu: فَعَلْتُهُ فِي مُطَرَفٍ Ve الأيَّامِ وَمُسْتَطَرَفِهَا أَي فِي مُسْتَأْنَفِهَا

مُطَرَفٌ [muṭarref] Şol ata denir ki başıyla kuyruğu ak yāhūd başıyla kuyruğu siyāh olup bedeni rengine muhālif ola; yukālu: فَرَسٌ مُطَرَفٌ أَي الْأَبْيَضُ الرَّأْسِ وَالذَّنْبِ أَوْ أَسْوَدُهُمَا

الْمُطَرَفَةُ [el-muṭarrefet] [mu'azzamet] vezninde) Şol koyuna denir ki kuyruğunun ucu siyāh ve sā'ir yeri beyāz ola; yukālu: شَاةٌ مُطَرَفَةٌ إِذَا كَانَ طَرَفُ ذَنْبِهَا أَسْوَدَ وَسَائِرِهَا أَبْيَضَ

التَّطْرِيفُ [et-taṭrīf] 'Askerin içinde cenk eylemeyip çevresinde cenk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: طَرَفَ فُلَانٌ إِذَا قَاتَلَ حَوْلَ الْعَسْكَرِ لِأَنَّهُ يَحْمِلُ عَلَى طَرَفٍ مِنْهُمْ فَيَرُدُّهُمْ إِلَى [Ve] الْجُمُحُورِ مُطَرَفٌ [Muṭarraf] dedikleri adama lakab-ı merkūm vasf-ı mersūma mebnīdir. Ve

تَطْرِيفٌ [taṭrīf] Devenin kocalıktan dişleri dökülmek ma'nāsınadır; yukālu: طَرَفَ الْبَعِيرُ إِذَا ذَهَبَتْ سِنَّهُ Ve sürünerek etrāfını çevirmek ma'nāsınadır; tekūlu: طَرَفَ عَلَى الْإِبِلِ أَي رَدَّ عَلَى أَطْرَافِهَا Ve 'askerin ilerisini gerisine döndürmek ma'nāsınadır; yukālu: طَرَفَ الْحَيْلَ إِذَا رَدَّ وَأَوَائِلَهَا عَلَى أَوَاخِرِهَا طَرَفَتِ الْمَرْأَةُ بَنَانَهَا إِذَا حَصَبَتْ أَطْرَافَ

أَصَابِعِهَا بِالْحِنَاءِ

مُطَرَفٌ [Muṭarraf] [muḥaddis] vezninde) Elkāb ve esmādandır: Muṭarraf b. 'Abdullāh b. Muṭarraf, İmām Buḥārī şeyhidir. Ve Muṭarraf b. 'Abdullāh eş-Şihḥir tābi'ındendir. Ve Muṭarraf b. Ṭarīf ve Muṭarraf b. Ma'qil ve Muṭarraf b. Māzin muhaddislerdir.

الْإِطْرَافُ [el-iṭṭirāf] (hemzenin ve tā-yı müşedededenin kesriyle اِئْتِعَالَ [ifti'āl] vezninde) Bir nesneyi yakın vakte yeni olarak almak ma'nāsınadır; tekūlu: إِطْرَفَتِ الشَّيْءُ إِذَا اشْتَرَيْتَهُ حَدِيثًا

التَّطَارِيفُ [et-teṭārīf] تَطْرِيفٌ [taṭrīf]in cem'idir ki تَنْبِيْتُ [tenbit] gibi isimdir, parmakların uçlarına itlāk olunur; yukālu: اِخْتَضَبَتِ الْمَرْأَةُ تَطَارِيفَ أَي أَطْرَافَ أَصَابِعِهَا

الْإِسْتِطْرَافُ [el-istitirāf] Bir nesneyi turfe ve nekre 'add eylemek ma'nāsınadır; yukālu: اِسْتَطْرَفَهُ إِذَا عَدَّهُ طَرِيفًا Burada طَرِيفٌ [ṭarīf] yeni māl ma'nāsına da mahmūl olur. Ve bir nesneyi sonradan ve yeniden edinmek ma'nāsınadır; yukālu: اِسْتَطْرَفَهُ إِذَا اسْتَحْدَثَهُ

[ط ر ه ف]

الْمُطَرَاهِفُ [el-muṭraḥiff] [muşme'ill] vezninde) A'zā ve endāmı tām dil-ber adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُطَرَاهِفٌ أَي الْحَسَنُ النَّامُ

[ط ع س ف]

الطَّعْسَفَةُ [et-ta'ṣefet] [dahrecet] vezninde) Kör gibi görülmeden düşerek kalkarak gitmek ma'nāsınadır; yukālu: مَرَّ يُطْعَسَفُ فِي الْأَرْضِ إِذَا مَرَّ يَخْبِطُهَا Lügat-ı mezbūre mergūbun 'anhādır, müsta'mel değildir.

[ط غ ف]

طَغْفَةٌ [Ṭaḡfet] (ḡayn-ı mu'ceme ile حَمْرَةٌ

[ḥamzet] vezninde) İbn Kays el-Gifārî' dir ki ashâbdandır, 'alâ-kavlin savâb olan طَهْفَةٌ [Taḥfet] olmaktadır yâhūd طَقْفَةٌ [Taḥfet] olmaktadır. Ve 'an-karîb mezkûrdur.

[ط ف ف]

الطَّفِيفُ [eṭ-ṭafîf] (emîr [emîr] vezninde) Azca nesneye denir; yukâlu: سَيِّءٌ طَفِيفٌ أَيُّ قَلِيلٌ Ve nâ-tamâm nesneye denir; yukâlu: سَيِّءٌ طَفِيفٌ أَيُّ غَيْرِ تَامٍ

الطَّفُ [eṭ-ṭaff] (ṭā'nın fethi ve fā'nın teşdidiyle) ve

الطَّفَفُ [eṭ-ṭafef] (fethateynle) ve

الطَّفَافُ [eṭ-ṭafāf] (seḥāb [seḥāb] ve kitāb [kitāb] veznlerinde) Ölçeği ve kabı tamâm etrâfiyla dolduran nesneye denir, 'alâ-kavlin dolusunu sildikten sonra içinde kalan nesneye denir yâhūd ölçek başına denir ki başlı ölçülen ölçeğin başından 'ibârettir yâhūd ölçeğin dolusuna denir; tekûlu: أَعْطَانِي طَفَّ الْمَكْوُوكِ وَالْإِنَاءِ وَطَفَفَهُ وَطَفَافَهُ أَيُّ مَا مَلَأَ أَضْبَارَهُ أَوْ مَا بَقِيَ فِيهِ بَعْدَ مَسْحِ رَأْسِهِ أَوْ هُوَ طَفَافُ الْإِنَاءِ 'indinde 'indinde Ve ba'zılar 'indinde طَفَافَةُ الْإِنَاءِ [ṭufāfetu'l-inā'] tā'ların zamımıyla kîle başına denir; yukâlu: طَفَافُ الْإِنَاءِ وَطَفَافَتُهُ أَيُّ أَغْلَاةٍ

الطَّفَافُ [eṭ-ṭafāf] (seḥāb [seḥāb] vezninde) ve

الطَّفَافُ [eṭ-ṭifāf] (kitāb [kitāb] vezninde) Gece karanusuna denir.

الطَّفَّانُ [eṭ-ṭaffān] (ṭā'nın fethi ve kāf'ın teşdidiyle) Başlı ölçeğe denir; yukâlu: إِنَاءٌ طَفَّانٌ إِذَا بَلَغَ الْكَيْلَ طَفَّافَهُ

الطَّفَافَةُ [eṭ-ṭufāfet] (sumāmet [sumāmet] vezninde) ve

الطَّفَفَةُ [eṭ-ṭafefet] (feteḥātla) Ölçek dolduktan sonra yukarısı olan ölçek başına, 'alâ-kavlin طَفَافَةُ [ṭufāfet] kap dolusundan

eksik olana denir.

الطَّفُ [eṭ-ṭaff] (ṭā'nın fethiyle) Kûfe kur-bünde bir mevzi'dir. Ve 'Irāk'ın âbādân yerlerine müşrif olan arz-ı 'Araba طَفُّ [Ṭaff] itlāk olunur. Ve taraf ve cānib ma'nāsınadır. Ve nehrin kıyısına denir, شَاطِئُ [ṣāṭi'] ma'nāsına. Ve

طَفُّ [ṭaff] Masdar olur, bir nesneyi el ile yâhūd ayakla kaldırmak ma'nāsına; yukâlu: طَفَّهُ بِرَجْلِهِ أَوْ يَدِهِ طَفًّا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا رَفَعَهُ Ve yakın olmak ma'nāsınadır; yukâlu: طَفُّ الشَّيْءِ مِنْهُ إِذَا دَنَا Ma'nāsınadır, ke-mā se-yuzkeru.

الطَّفْطَافُ [eṭ-ṭaftāf] (şersār [şersār] vezninde) Bu dahi nehrin kıyısına denir. Ve ağacın dallarının uçlarına denir.

الْإِسْتِطْفَافُ [el-istiṭfāf] Bir nesnenin sühûletle mürtefi' olması tüleğe gelip kolayını bulmak ma'nāsınadır; tekûlu: حُذِّ مَا طَفَّ لَكَ وَاسْتِطْفَفْتُ أَيُّ حُذِّ مَا ارْتَفَعَ لَكَ وَأَمَكْنَ وَدَنَا

الطَّفَافَةُ [eṭ-ṭāffet] (fā'nın teşdidiyle) Cibāl ile düz sahrâların mā-beynine denir. Ve

طَفَافَةُ الْبُسْتَانِ [ṭāffetu'l-bustān] Havālî-i bostāna itlāk olunur.

الطَّفْطَفَةُ [eṭ-ṭaftafet] (ṭā'ların fethi ve kesriyle) Böğüre denir, حَاصِرَةٌ [ḥāşirat] ma'nāsına. 'Alâ kavlin eyegülere muttasıl olan yanın etrâfına yâhūd bedende muztarib ve müteharrik olan her lahme denir yâhūd batnın yufka olan yerinden kemiksiz yumuşak yerine denir; cem'i طَفَافِطُ [ṭafāṭif]tir.

الطَّفَافُ [eṭ-ṭaffāf] (şeddād [şeddād] vezninde) ve

الطَّفُ [eṭ-ṭaff] (ṭā'nın fethiyle) Cüst ve çalāk ma'nāsınadır; yukâlu: رَجُلٌ طَفَّافٌ وَطَفٌّ وَخَفٌّ وَدَفٌّ بِمَعْنَى

الألفاف [el-iṭfāf] (hemzenin kesriyle)

Bir nesne üzere havāle ve müşrif olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَطَّفَ عَلَيْهِ إِذَا أَشْرَفَ أَطَّفَ عَلَيْهِ Ve kileyi başlı eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَطَّفَ الْكَيْلَ إِذَا أَبْلَغَهُ طَفَافَهُ Ve nāka ek-sik yavru doğurmak ma'nāsınadır; yukālu: أَطَفَّتِ النَّاقَةُ إِذَا وَلَدَتْ لِغَيْرِ تَمَامٍ Ve desise ile bir şey'i pinhān eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَطَفَ فَلَانٌ لِأَمْرٍ إِذَا طَبَنَ لَهُ Ve bir kimseye atmak için taş kavramak ma'nāsınadır; yukālu: أَطَفَ عَلَيْهِ بِحَجَرٍ إِذَا تَنَاوَلَهُ بِهِ Ve bir adamı reng ve hile ile aldatmak kaydında olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَطَفَ لَهُ إِذَا أَرَادَ خَنَلَهُ أَطَفَ عَلَيْهِ إِذَا اشْتَمَلَ عَلَيْهِ

التطفيف [et-taṭṭif] Bir nesneyi eksik ölçmek ma'nāsınadır ki طَفَافَةٌ [tafāfet]i tankīs eylemektir, ya'nī eksik ölçek ile vermek yāhūd ölçtüğü nesneyi başlı yāhūd ağzına berāber doldurmamaktan 'ibarettir. Bināsı selb içindir; yukālu: طَفَّفَ الْكَيْالَ إِذَا نَقَصَ طَفَّفَ الْكَيْالَ Şārihin beyānına göre evzānda dahi müsta'meldir. Ve kuş kanatlarını yaymak ma'nāsınadır; yukālu: طَفَّفَ الطَّائِرَ إِذَا بَسَطَ Ve sıçratmak ma'nāsınadır; yukālu: طَفَّفَ بِهِ الْقَرْسُ إِذَا وَتَبَ بِهِ

الطففة [et-taṭṭafet] زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Bir kimse hasmı elinde süst ve zebūn olmak ma'nāsınadır; yukālu: طَفَّفَ الرَّجُلُ إِذَا اسْتَرْحَى فِي يَدِ خَصْمِهِ

[ط ق ف]

طَفَفَةٌ [Ṭaḫfet] (ṭā'nın fethi ve kāf'ın sükünuyla) İbn Kays el-Gifārī'dir ki ashābdandır, 'alā-kavlin savāb olan طَفَفَةٌ [Ṭaḫfet] olmaktadır yāhūd طَغَفَةٌ [Ṭaḡfet]tir ḡayn-ı mu'ceme ile yāhūd Kays b. Ṭaḫfe yāhūd Ya'īş b. Ṭaḫfe yāhūd 'Abdullāh b. Ṭaḫfe yāhūd Ṭaḫfe b. Ebī Zerr'dir.

[ط ل ح ف]

الطلحيف [eṭ-ṭilḫif] (hā-yı mühmele ile قَنْدِيلٌ [qandīl] vezninde) ve

الطلحف [eṭ-ṭalaḫf] (سَمْنٌ [semend] vezninde) ve

الطلحف [eṭ-ṭillaḫf] (جِرْدَاہْلٌ [cirdaḥl] vezninde) ve

الطلحف [eṭ-ṭilaḫf] (سِبَاہْلٌ [sibaḥl] vezninde) ve

الطلحفي [eṭ-ṭaleḫfā] (حَبْرَكِيٌّ [ḥaberkā] vezninde) ve

الطلحاف [eṭ-ṭilḫāf] (قِرْطَاسٌ [qirtās] vezninde) Darb-ı şedid ma'nāsınadır; tekülü: ضَرْبُهُ ضَرْبًا طَلْحِيًّا وَطَلْحِيًّا وَطَلْحِيًّا وَطَلْحِيًّا وَطَلْحِيًّا وَطَلْحِيًّا Ve

طلحف [ṭilaḫf] (سِبَاہْلٌ [sibaḥl] vezninde) ve

طلحف [ṭillaḫf] (جِرْدَاہْلٌ [cirdaḥl] vezninde) Pek açlığa denir; yukālu: جُوعٌ طَلْحِفٌ وَطَلْحِفٌ جُوعٌ طَلْحِيًّا وَطَلْحِيًّا Bu maddenin lām'ı asliyyedir, zīrā ashāb-ı ümmehāt حَبْرَكِيٌّ kelimesiyle berāber فعلى [fa'allā] bābında zikr eylediler. Cevherī lām'ı zā'id vehmiyle “ط،ح،ف” māddesinde resm eyledi.

[ط ل خ ف]

الطلحيف [eṭ-ṭilḫif] (hā-yı mu'ceme ile) Hā-yı mühmele ile cemī-i lügātında mürādiftir.

[ط ل ف]

الطلف [eṭ-ṭalf] (ṭā'nın fethiyle ve fet-hateynle) Heder ve bātıl ma'nāsınadır; yukālu: دَهَبٌ دَمُهُ طَلْفًا وَطَلْفًا أَيْ هَدْرًا Ve

طلف [ṭalef] (fethateynle) Vergiye denir. Ve sehl ve leyyin ma'nāsınadır. Ve bir nesnenin artığına denir.

الطليف [eṭ-ṭalif] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Ahz olunmuş me'hūz ma'nāsına. Ve heder ve

bātıl ma'nāsınadır; yukālu: شَيْءٌ طَلِيفٌ أَيْ هَدَّرَ وَبَاطَلَ

الطَّلْفَانُ [eṭ-ṭalefān] (fetehtla) Bir işten pek yorulmakla yorgun yorgun, nāçārī süretinde işlemek ma'nāsınadır. Yāhūd bunda savāb olan ğayn-ı mu'ceme ile olmaktadır.

الْإِطْلَافُ [el-iṭlāf] (hemzenin kesriyle) Bir nesne bağışlamak ma'nāsınadır; yukālu: أَطْلَفَهُ كَذَا إِذَا وَهَبَهُ Ve heder ve bātıl kılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَطْلَفَهُ إِذَا أَهْدَرَهُ Ve bir adamın hasmının intikāmı heder ve beyhüde olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَطْلَفَ فُلَانًا إِذَا بَطَلَ تَأْرَ حَظْمِهِ **التَّطْلِيفُ** [eṭ-ṭaṭlīf] Ziyāde olmak ma'nāsınadır; yukālu: طَلَّفَ عَلَيْهِ إِذَا زَادَ

[ط ل ن ف]

الطَّلْنَفَى [eṭ-ṭalenfā] [ḥaberkā] [haberka] vezninde) ve

الطَّلْنَفَاءُ [eṭ-ṭalenfā] (medd ile) Çok sözlü yanlış adama denir.

الْإِطْلِنْفَاءُ [el-iṭlinfā] [islinkā] [islinka] vezninde) Yere yapışmak ma'nāsınadır; tekülü: إِطْلِنْفَأْتُ أَيْ لَزِقْتُ بِالْأَرْضِ ve minhu yukālu: جَمَلٌ مُطْلِنْفِئُ السَّنَامِ أَيْ لِاصِقُهُ Ya'nī hörgücü dik olmayıp yapışık ve basık olsa.

[ط ن ف]

الطَّنْفُ [eṭ-ṭanf] (ṭā'nın fethi ve zammı ve fethateynle ve zammeteynle) Dağın bir tarafına doğru domalıp çıkan yerine denir. Ve dağın kulelerinden bir kuleye denir; cem'i أَطْنَفٌ [aṭnāf] ve طُنُوفٌ [ṭunūf] gelir. Ve

طَنْفٌ [ṭanf] (ṭā'nın fethi ve zammıyla) Duvar üzere yapılan kemer tarzında saçağa ve örtüye denir; tekülü: اجْعَلْ لِحَائِطِكَ طَنْفًا Ve أي إفريرا وهو سقيفة نادرة من أغلاة تقيه المطر

binādan hāric yüksek şeh-nişin ve çıkma ta'bīr olunan yere denir. Ve kapı üzerinde olan sundurmaya ve saçağa denir.

الطَّنْفُ [eṭ-ṭanef] (fethateynle) Sandık ve sepet üzere üstüvār ettikleri kırmızı kayışlara ve kırmızı derilere denir ki zīnet için ederler. Ve

طَنْفٌ [ṭanef] Töhhmet ma'nāsınadır. Ve methüm olmak ma'nāsına masdar olur; yukālu: طَبَفَ الرَّجُلُ طَنْفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَهَمَّ Ve طَنْفَةٌ [ṭanāfet] ma'nāsınadır, ke-mā se-yuzkeru.

الطَّنِيفُ [eṭ-ṭanīf] [ketīf] [ketif] vezninde) Töhhmetli kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ طَنْفٌ Ve أي مُتَهَمٌ Ve derünü fāsīd adama denir; yukālu: رَجُلٌ طَبَفَ أَيِ الْفَاسِدِ الدَّاحِلَةِ

الطَّنَافَةُ [eṭ-ṭanāfet] [zarāfet] [zarāfet] vezninde) ve

الطُّنُوفَةُ [eṭ-ṭunūfet] (ṭā'nın zammıyla) ve **الطَّنْفُ** [eṭ-ṭanef] (fethateynle) Bir kimse bed-derün ve fāsīd-kalb olmak ma'nāsınadır; yukālu: طَبَفَ فُلَانٌ طَنْفًا وَطُنُوفًا Ve وَطَنْفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ فَاسِدًا دَاحِلًا

طَنْفَةٌ [ṭanāfet] Zühd ve perhīz eylemek ma'nāsınadır; ve minhu yukālu: مَا أَطْنَفَهُ أَيِ مَا أَزْهَدَهُ

الْمُطْنِيفُ [el-muṭnīf] [muḥsin] [muḥsin] vezninde) Töhhmetli kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ مُطْنِيفٌ أَيْ لَهُ الطَّنْفُ Ve dağın kulesine çıkan adama denir.

التَّطْنِيفُ [eṭ-ṭaṭnīf] Bir adamı müttehem kılmak ma'nāsınadır; yukālu: طَبَفَهُ إِذَا تَهَمَّهُ Ve üzerine çıkılmasın diye duvar üzere çalı çırpı ve ağaç makülesi çevirmek ma'nāsınadır ki siyeç etmek ta'bīr olunur; yukālu: طَنْفَ الْجِدَارِ إِذَا جَعَلَ فَوْقَهُ شَوْكًا

وَعِيدَانًا وَأَغْصَانًا Ve bir kimse bir nesne zimnında nefsini umdurup ümīde düşürmek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا كَذَا إِلَى نَفْسِهِ إِذَا كَذَا إِذَا أَذْنَاهَا إِلَى الطَّمَعِ

التَّطَوُّفُ [et-teṭannuf] (تَفَعُّلٌ [tefa^{ca}ul] vezninde) Bir nesneye umsunmak ma'nāsınadır; tekūlu: مَا تَطَوَّفْتُ نَفْسِي إِلَى هَذَا أَيُّ مَا أَشَفْتُ Ve bürümek ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ يَطَوِّفُهُمْ أَيُّ يَغْشَاهُمْ

[ط و ف]

الطُّوفُ [eṭ-ṭavf] (حَوْفٌ [ḥavf] vezninde) ve **الطُّوَّافُ** [eṭ-ṭavāf] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) ve

الطُّوْفَانُ [eṭ-ṭavefān] (feteḥātla) Bir nesnenin çevresini dolanmak ma'nāsınadır; yukālu: طَافَ حَوْلَ الكَعْبَةِ وَبِالكَعْبَةِ يَطُوفُ طُوفًا yukālu: Ve وَطَوَّافًا وَطَوَّافَانًا إِذَا دَارَ حَوْلَهَا

طَوَّفَ [ṭavf] Nehrleri 'ubūr için tulularını üfürdükten sonra birbirine çatıp bağladıkları sala denir ki kelek ta'bīr olunur; nehr-i Furāt'ta görülmüştür; yukālu: رَكِبُوا الطُّوفَ وَعَبَرُوا بِهِ وَهُوَ قَرِيبٌ يُنْفَخُ فِيهَا وَيَشُدُّ بِغَضِّهَا إِلَى بَعْضِ كَهَيْئَةِ السُّطْحِ يُرَكَّبُ عَلَيْهَا فِي الْمَاءِ وَيُحْمَلُ عَلَيْهَا **طَوَّفَ** [ṭavf] Gā'ite denir; yukālu: نَطَّحَ بِالطُّوفِ أَيُّ الغَائِطِ

طَوَّفَ [ṭavf] Helāya çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: طَافَ الرَّجُلُ طُوفًا إِذَا ذَهَبَ لِيَتَّعَوَّطَ

الإِسْتِطَافَةُ [el-istiṭāfet] ve

التَّطَوُّفُ [et-teṭavvuf] (تَفَعُّلٌ [tefa^{ca}ul] vezninde) ve

التَّطَوِّيفُ [et-taṭvīf] Bunlar da طَوَّافٌ [ṭavāf] ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَطَافَ حَوْلَهُ وَتَطَوَّافٌ وَطَوَّفَ بِمَعْنَى طَافَ

المَطَافُ [el-meṭāf] (mīm'in fethiyle) İsm-i mekândır, mevzī'i طَوَّافٌ [ṭavāf] ma'nāsınadır.

الطَّافُ [eṭ-ṭāf] (حَالٌ [ḥāl] vezninde) طَافَتْ [ṭā'if] muhaffefidir, kesirü't-tavāf ma'nāsına; yukālu: رَجُلٌ طَافَ أَيُّ كَثِيرٍ الطُّوَّافِ Ve kafā çukurunda biten saça denir, ke-mā se-yuzkeru.

الإِطَافُ [el-iṭṭā'āf] (tā'nın teşdidiyle اِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Bu dahi def'-i tabī'i için memşāya çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: إِطَافَ الرَّجُلُ إِذَا ذَهَبَ لِيَتَّعَوَّطَ

الطَّائِفُ [eṭ-ṭā'if] Şehrin subaşıasına itlāk olunur; yukālu: أَخَذَهُ الطَّائِفُ أَيُّ العَسَسِ

طَائِفٌ [Ṭā'if] Kabile-i Şakīf'in vilāyeti ismidir ki Mekke-i mükerreme'den iki merhalededir; bir vādīde vākī' olmuştur. En evvel binā olunan karyesi Luḳaym ve en sonrası Vehṭ'tır. Veh-i tesmiyesinde bazıları dediler ki Nuḥ 'aleyhi's-selām tūfānında arz-ı mezbüre suyun yüzünde devr ve tavāf eylediğine mebnīdir, 'alā-kavlin Cibrīl 'aleyhi's-selām arz-ı mezküreyi ref' edip Ka'be'yi tavāf ettirdi. Yāhūd fi'l-asl arz-ı Şām'dan olup Hazret-i İbrāhīm 'aleyhi's-selām du'āsıyla rabbü'l-'izzet cellet kudretuhu arz-ı Ḥicāz'a nakl eyledi. Yāhūd şehri merkūmun arzına Vecc itlāk olunur idi; selefte Ḥaḍremevt sükkānından Şadif cemā'atından bir kimsenin 'uhdesine dem terettüb eylemekle Ḥaḍremevt'ten firār ve arz-ı merkūmede mütemekkin Mes'ūd b. Mu'attib nām kimseye ilticā ve tereddüd edip merkūm be-gāyet māl-dār olmakla sizlere dahl ve hücum-ı 'Arabdan hısn ve penāh olacak bir طَوَّفٌ [ṭavf] ya'nī bir hisār binā eylesen münāsib olmaz mı diye su'āl eyledikte Mes'ūd ve ehl-i kabilesi istihsān eylemeleriyle belde-i mezbüre sūrunu bünyād ve içine tedricī hāneler tarhiyla ābād eyledi.

Burada طَوَّفَ [ṭavf] طَائِفٌ [ṭā'if] ma'nāsındır ki etrāfı ihāta eden hisār murāddır. Ve

طَائِفُ الْقَوَاسِ [ṭā'ifu'l-kavs] Yay hānesine, 'alā-kavlin yayın bağından yay tutanın zirācı kemiğine doğru yakın olan yerine denir yāhūd yayın köşesinde olan eğriden bericeye denir; iki tarafına طَائِفَانِ [ṭā'ifān] denir. Ve

طَائِفٌ [ṭā'if] Harman dövmek için birbirine bağladıkları öküzlerin cümleden taşra olmasına itlāk olunur ki tavāfı meydānlı olur; هَادِي [hādī] mukābilidir.

الطَّائِفَةُ [eṭ-ṭā'ifet] Bir nesnenin bir bölüğüne ve bir kıt'asına denir, 'alā-kavlin ma'dūd nesneden vāhid ve mā-fevk vāhide ve 'alā-re'yin bine kadar yāhūd binden ekalli iki yāhūd bir neferdir. Ve kavli-i ahire göre nefsi-ı insānī murād olur. Kāle'l-mu'ellif fi'l-Baṣā'ir kavluhu ta'ālā: ﴿وَلَيْشَهْدُ عَذَابَهُمَا﴾ **الطَّائِفَةُ** 'Abbās Kāle İbn **طَائِفَةٌ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ** ﴿الْوَاحِدُ فَمَا فَوْقَهُ فَمَنْ أَوْقَعَ الطَّائِفَةَ عَلَى الْوَاحِدِ يُرِيدُ النَّفْسَ وَقَالَ مُجَاهِدٌ الطَّائِفَةُ الْوَاحِدُ إِلَى الْأَلْفِ وَقَالَ Šārihin beyānına göre ibtidā nufūs-ı insāniye ya'nī nāstan bir cemā'ate طَائِفَةُ [ṭā'ifet] itlāk olundu ki tenhā yerleri havf eylemeyip seyr ve deverān şānından ola. Bu cihetle vāhide dahi itlāk olunur ki ciger-dār olduğundan muktedir olur. Ba'dehu bi-mertebeteyni vechiyle sār eşyādan dahi bir bölüğe itlāk olundu.

ذُو طَوَافٍ [Zū Ṭavvāf] سَدَادٌ [šeddād] vezninde) Vā'il el-Ḥaḍramī lakabıdır.

الطَّوَوَافِ [eṭ-ṭavvāf] سَدَادٌ [šeddād] vezninde) Rıfk ve mülāyemet ve ihtimāmla hizmet eden hizmet-kāra itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ طَوَّافٌ أَيَّ خَادِمٍ يَخْدُمُ بَرْفِيٍّ وَعِنَايَةٍ

الطَّوَوَانُ [eṭ-ṭūfān] (ṭā'nın zammıyla) İfrāt ve mübālaga üzere yağan yağmura itlāk

olunur, her yeri ihāta eylediği için; yukālu: أَحَذَهُمُ الطَّوَوَانُ أَيَّ الْمَطَرُ الْعَالِبُ Ve her nesneyi bürüyüp istī'āb eden mā-i gālibe itlāk olunur. Ve cümleyi silip süpüren mevt-i 'amma ve her yeri ihāta eden sel suyuna ve mutlakan cemā'atı ihāta eden pek çok nesneye itlāk olunur; müfredi طَوْفَانَةٌ [ṭūfānet] tir. Šārih der ki bu Sībeveyhi kavlidir, Aḥfeş kavline göre fi'l-asl masdar olmakla müfred ve cem'e itlāk olunur; her hâlde vezni فُعْلَانٌ [fu'lan]dır.

الطَّوُفُ [eṭ-ṭūf] (صُوفٌ [šūf] vezninde) ve

الطَّوُفُ [eṭ-ṭāf] (صَافٌ [šāf] vezninde) Boyun çukurunda biten saça itlāk olunur; yukālu: أَخَذَهُ بِطُوفٍ رَقَبَتِهِ وَطَافَهَا كَصُوفِهَا وَصَافَهَا zukire.

الْإِطَافَةُ [el-iṭāfet] (hemzenin kesriyle) Bir mahalle pek yakın varıp konmak ma'nāsındır; yukālu: إِطَافٌ بِهِ إِذَا أَلَمَّ بِهِ وَقَارَبَهُ

[ط ه ف]

الطَّهْفَةُ [eṭ-ṭahfet] تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Tāze جَنْبَةٌ [cenbet]in dalları uçlarına denir. Ve جَنْبَةٌ [cenbet] şecer ile otluk beyninde olan nebāta denir. Ve

طَهْفَةٌ [Ṭahfet] Esāmīdendir: Ṭahfe b. Ebī Zuheyr en-Nehdī ashābdandır. Ve Ṭahfe b. Ḳays "ط.ق.ف." māddesinde zikr olundu. Ve

طَهْفَةٌ [ṭahfet] Gevşek ve salkı tutmuş kaymağa denir; yukālu: زُبْدَةٌ طَهْفَةٌ أَيُّ مُسْتَرْحِيَّةٍ

الطَّهْفُ [eṭ-ṭahf] (ṭā'nın fethi ve fethateynle cā'izdir) Bir cins nebāta denir ki hubūbātı olur, ziyādesiyle kaht ve zarūret eyyāmında ekl ederler. Müfredāt-ı tıbbiyede bunu mısır buğdayı ile beyān eylemişler.

الطَّهْفَةُ [eṭ-ṭihfet] (ṭā'nın kesriyle) Her nes-

neden bir kıt'aaya denir; tekūlu: أَخَذْتُ طِهْفَةً مِنْهُ أَيَّ قِطْعَةً

الطَّهَافُ [eṭ-ṭahāf] (seḥāb) [seḥāb] vezninde) Yüksek buluta denir.

الْإِطْهَافُ [el-iṭhāf] (hemzenin kesriyle) Çayır güzel bitmek ma'nāsınadır; yukālu: أَطْهَفَ الصَّلِيَّانُ إِذَا نَبَتَ نَبَاتًا حَسَنًا Ve bir adama bir kimse mālından bölüp bir parça vermek ma'nāsınadır; yukālu: أَطْهَفَ لَهُ طِهْفَةً مِنْ مَالِهِ أَيَّ أَعْطَاهُ قِطْعَةً مِنْهُ أَطْهَفَ فِي كَلَامِهِ إِذَا تُلُمَ وَتُكْرِمَ أَسْرَعَ وَخَفَّ يَغْنِي أَسْرَعَ Ve tulum ve kırba sölpüyüp gevşeklenmek ma'nāsınadır; yukālu: أَطْهَفَ السِّقَاءُ إِذَا اسْتَرْخَى

الطُّهَافَةُ [eṭ-ṭuhāfet] [sumāmet] vezninde) Pek yufka zar gibi süt yüzüne denir, دُوَايَةٌ [duvāyet] ma'nāsına.

[ط ي ف]

الطَّيْفُ [eṭ-ṭayf] [ḥayf] vezninde) Hışm ve gazab ma'nāsınadır; yukālu: بِهِ طَيْفٌ أَيَّ عَضَبْتُ Ve delirmek, cünün ma'nāsınadır; yukālu: أَخَذَهُ الطَّيْفُ أَيَّ الْجُنُونُ Ve uyku içre 'arız ve طَائِفٌ [ṭā'if] ve olan hayāle denir, 'alā-kavlin o gūne hayāl 'arız olmak ma'nāsınadır. Ve hayāl kendisi طَائِفٌ [ṭā'if] iken طَيْفٌ [ṭayf] itlākının vechi طَيْفٌ [ṭayf] lafzı طَيْفٌ [ṭayyif] muhaffefidir, مَيِّتٌ [meyyit] ve مَيِّتٌ [meyt] kelimeleri gibi; مَاتَ طَافَ الْحَيَالُ يَطِيفُ طَيْفًا وَيَطُوفُ طَوْفًا فَهِيَ يَأْتِيَةٌ وَوَاوِيَةٌ

الْمَطَافُ [el-meṭāf] (mīm'in fethiyle) Bu dahi masdardır.

إِبْنُ الطَّيْفَانِيَّةِ [İbnu't-Ṭayfāniyyet] Benū Dārim cemā'atinden 'Amr b. Ḳabīša'dır, kezālik طَيْفَانِيَّةٌ [Ṭayfāniyyet] vālidesidir.

التَّطْيِيفُ [eṭ-tayyif] Çok tavāf eylemek

ma'nāsınadır; yukālu: طَيْفٌ تَطْيِيفًا وَطَوْفٌ تَطْوِيفًا إِذَا أَكْثَرَ الطَّوْافَ

FASLU'Z-ZĀ'İ'L-MU'CEME

(فَصْلُ الظَّاءِ الْمُعْجَمَةِ)

[ظ أ ف]

الظَّافُ [ez-zāf] (zā'nın fethi ve hemzenin sükūnuyla) Tard eylemek ma'nāsınadır; yukālu: جَاءَ يَظْفُفُهُ ظَافًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ وَيَظْوِفُهُ yukālu: جاءَ يَظْفُفُهُ ظَافًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ وَيَظْوِفُهُ Ve bu "ظ،و،ف" māddesinde dahi mersūmdur.

[ظ ر ف]

الظَّرْفُ [ez-zarf] (zā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Kaba denir, وعاءٌ [vi'ā] ma'nāsına; cem'i ظُرُوفٌ [zurūf]tur; yukālu: جاءَ يَظَّرِفُهُ ظَرَفًا مِنْ عِنْدِهِ ظَرَفٌ أَيْ وَعَاءٌ Ve RĀ'İTTE BẒRUFİHİ A'Yİ BİNFİSİHİ Ve هُوَ نَقِي الظَّرْفِ أَيْ أَمِينٌ **ظَرَفٌ** [zarf] ve

ظَرَفَةٌ [zarāfet] Masdar olurlar, bir adam zekī ve zīrek olmak ma'nāsına; yukālu: ظَرَفَ الْعُلَامُ ظَرَفًا وَظَرَفَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَبَسَ Lākin ظَرَفَةٌ [zarāfet] kalilü'l-isti'māldir; şifrede cā'izdir. Ve 'inde'l-ba'z ظَرَفٌ [zarf] ve ظَرَفَةٌ [zarāfet] lisāna mahsūstur ki kelāmı vech-i belāgat u letāfet üzere hoş-āyende ve nāzük söylemekten 'ibārettir, 'alā-kavlin hüsn-i vech ve hüsn-i hey'et ve nezāket-i kıyāfetten 'ibārettir; fe-yukālu: رَجُلٌ ظَرِيفٌ وَوَجْهٌ ظَرِيفٌ وَهَيْئَةٌ ظَرِيفَةٌ Yāhūd hemān vech ile lisāna mahsūstur. Yāhūd bezā'at ve melāhatle muttasif olarak zīrek ve zekiyyü'l-kalb olmaktan 'ibārettir. Yāhūd ظَرَفٌ [zarf] ve ظَرَفَةٌ [zarāfet]le hemān civānlık ve şebāblık hevā ve hiffetinde olan tāze mahbūb ve mahbūbeler sıfatlanırlar; pīr ve pīre-zen kısmı ve rü'esā ve sādāt olanlar muttasif olmazlar.

الظَّرِيفُ [ez-zarīf] (emīr) [emīr] vezninde) Vasftur, zarāfetli adama denir. Cem'i ظُرَفَاءُ [zurafā]

[zurefā] ve ظُرُوفٌ [zuruf] gelir, كُتُبٌ [kutub] vezninde ve ظُرَافٌ [zirāf] gelir, كِتَابٌ [kitāb] vezninde ve ظَرِيفُونَ [zarīfūn] gelir ve ظُرُوفٌ [zurūf] gelir. İşbu sīga-i ahirede gūyā ki zevā'idi hazf eyledikten sonra cem' eylediler yāhūd bu مَدَاكِيرٍ menzilindedir ki ذَكَرٌ [zeker]in cem'idir, lākin ذَكَرٌ [zeker] bünyesi üzere cem' olunmamıştır.

التَّظْرُوفُ [et-tezarruf] (تَعْمَلُ [tefa'ul] vezninde) Fī-zātihi zarāfeti olmayan kimse tekel-lüfle zarīflenmek ma'nāsınadır; yukālu: تَظْرَفُ فُلَانٌ إِذَا تَكَلَّفَ الظَّرْفَ

الظَّرَافُ [ez-zurāf] (غُرَابٌ [gurāb] vezninde) ve

الظَّرَافُ [ez-zurrāf] (رُمَّانٌ [rummān] vezninde) Bunlar da zarīf ma'nāsınadır, lākin bunlar mübālaga içindir. Evvelin cem'i ظُرَفَاءُ [zurefā] ve ظُرَافُونَ [zurrafūn] gelir.

الْإِظْرَافُ [el-izrāf] (hemzenin kesriyle) Bir adamın zarīf oğulları olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَظْرَفَ الرَّجُلُ إِذَا وَلَدَ بَيْنَ ظُرَفَاءَ Ve bir nesneyi zarflamak ve zarfa komak ma'nāsınadır; yukālu: أَظْرَفَ مَتَاعًا إِذَا جَعَلَ لَهُ ظُرَفًا

[ظ ف ف]

الظَّفُفُ [ez-zaff] (zā'nın fethi ve fā'nın teşdidıyla) Devenin dört ayağını bir araya getirip çekip bağlamak ma'nāsınadır; yukālu: ظَفَّ قَوَائِمَ الْبَعِيرِ ظَفًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا سَدَّ Ve كَلَّمَهَا وَجَمَعَهَا

ظَفٌّ [zaff] Zık ve mihnetle olan dirliğe denir; yukālu: لَهُ عَيْشٌ ظَفٌّ أَيْ نِكِدٌ Ve dā'imī olan pahalılığa denir; yukālu: بِالْأَشْيَاءِ ظَفٌّ أَيْ غَلَاءٌ دَائِمٌ

الظَّفَفُ [ez-zafef] (fethateynle) ضَمَفْتُ [dafef] ma'nāsınadır ki zikr olundu.

الْمَظْفُوفُ [el-mazfūf] مَظْفُوفٌ [maḏfūf] vez-
ninde ve mürādifidir ki zikr olundu.

الْإِسْتِظْفَافُ [el-istizfāf] Bir adamın izine dü-
şüp gitmek ma'nāsınadır; yukālu: اسْتِظْفَفَ
أَنَارَهُمْ إِذَا تَبِعَهَا

[ظ ل ف]

الظَّلْفُ [ez-ḏalf] (zā'nın fethiyle) Bâtil ve
beyhüde ma'nāsınadır; yukālu: ذَهَبَتْ دُمُهُ
ظَلْفًا وَيُحَوِّكُ أَيَّ هَدْرًا بَاطِلًا
denir; yukālu: شَيْءٌ ظَلْفٌ أَيُّ مَبَاحٍ Ve

ظَلْفٌ [ḏalf] Masdar olur, koyun ve keçi
makûlesinin bakanağına vurmak yâ do-
kunmak ma'nāsına; yukālu: ظَلَفَهُ ظَلْفًا مِنْ
ظَلْفُهُ إِذَا أَصَابَ إِذَا أَصَابَ إِذَا أَصَابَ
Ve bir adam kendi
nefsini bir işi işlemekten yâhüd o işe te-
veccüh ve ragbetten men' eylemek yâhüd
bi'l-küllüyye ondan geri durdurup vazge-
çirmek ma'nāsınadır; yukālu: ظَلَفَ نَفْسَهُ عَنْهُ
ظَلْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا مَنَعَهَا مِنْ أَنْ تَفْعَلَ أَوْ تَأْتِيَهُ أَوْ
ظَلَفَ كَفَهَا عَنْهُ Ve bir kimse ardına düşülmemek
için izini gizleyip belirsiz eylemek yâhüd
izi belli olmamak için pek yerde yürümek
ma'nāsınadır; yukālu: ظَلَفَ أَثَرَهُ ظَلْفًا مِنَ الْبَابِ
الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا أَحْفَاهُ لِيَلَا يَبْسَعُ أَوْ مَسَى فِي الْحُورَةِ
كَيْلًا يَرَى أَثَرَهُ Ve bir adamın izine uyup git-
mek ma'nāsınadır; yukālu: ظَلَفَ الْقَوْمَ إِذَا اتَّبَعَ
أَثَرَهُمْ

الظَّلْفُ [ez-ḏilf] (zā'nın kesriyle) Sığır ve
koyun ve keçi ve âhû makûlesinin baka-
nağına denir ki insānın kademi menzi-
lindedir; cem'i ظُلُوفٌ [ḏulūf] ve أَظْلَافٌ [az
lāf] gelir. Mü'ellif لِلْبَقَرَةِ وَالشَّاةِ وَالظَّبْيِ
كَالظَّفْرِ لِلْإِنْسَانِ وَكَالْحَافِرِ وَشِبْهَهَا بِمَنْزِلَةِ الْقَدَمِ لَنَا
ibāretiyle mersümdür, fe'lyunzar. Ve hācet ma'nāsınadır; tekülü:
مَا وَجَدْتُ عِنْدَهُ ظَلْفِي أَيُّ حَاجَتِي

sā'ir hālâtte bir adama mütāba'at eyle-
mek ma'nāsınadır; yukālu: جَاءَ عَلَى ظَلْفِهِ أَيُّ
مُتَابِعًا لَهُ Ve murād ve maksūd ma'nāsına
müsta'meldir; yukālu: وَوَجَدَ ظَلْفَهُ أَيُّ مُرَادَهُ
وَوَجَدَتِ الشَّاةُ ظَلْفَهَا أَيُّ وَوَجَدَتْ
وَأَرَبُ: يَأْتِي مُوَافِقًا فَلَا تَبْرُحُ عَنْهُ
Ya'ni "Koyun dil-
hāhına muvāfik otlak bulmakla min-ba'd
ondan dūr olmaz." Şārihin beyānına göre
sebkindedir.

الظُّلْفُ [ez-ḏulf] (zā'nın zammıyla) ve

الظُّلْفُ [ez-ḏuluf] (zammeteynle)
ظَلِيفٌ [ḏalīf] lafzının cem'leridir, ke-mā
se-yuzkeru.

الظُّلْفُ [ez-ḏullef] (rūḳ [rukka] vezninde)
ظُلُوفٌ [ḏulūf] lafzının ki cem'dir, te'kid için
irād olunur, şiddet ma'nāsını ifade eder;
yukālu: ظُلُوفٌ ظَلْفٌ أَيُّ شِدَادٍ

الظَّلِفَةُ [ez-ḏalifet] (feriḥat [feriḥat] vezninde)
ve

الظَّلِفَةُ [ez-ḏalfet] (sehlet [sehlet] vezninde
ve fetehātla cā'izdir) Şol arza denir ki be-
gāyet pek ve dürüş olmakla onda sülük
edenlerin izleri belirme; yukālu: أَرْضٌ
Ve ظَلِفَةٌ وَظَلِفَةٌ أَيُّ غَلِيظَةٌ لَا تُؤَدِّي أَثَرًا

ظَلِفَةٌ [ḏalifet] (feriḥat [feriḥat] vezninde) De-
venin havudu ağaçlarının her birine denir.
Ve o dört ağaçtır ki devenin iki yanlarında
olur. Kaçan pālān yere konsa onların aşı-
ğı uçları yere dokunur. Pālānın ön kaşın-
da iki ve ense kaşında iki dāne olur. Ve
ظَلِفَةٌ [ḏalfet]in cem'-i cinsi ظَلِيفٌ [ḏalīf]tir ve
cem'-i sīgi ظَلِيفَاتٌ [ḏalīfat]tır.

الظَّلْفُ [ez-ḏalef] (fethateynle) Yer pek ve
dürüş olmak ma'nāsınadır, şöyle ki yürü-
yenin izi belli olmaya; yukālu: ظَلِيفَتِ الْأَرْضِ
Ve dirlik teng
ve şedid olmak ma'nāsına müsta'meldir;
yukālu: ظَلِيفَتٌ مَعِيشَتُهُ إِذَا اسْتَدَّتْ

ma'nāsına müsta'meldir, ظَلِيفٌ [zālīf] gibi, ke-mā se-yuzkeru. Ve sudan ve çamurluktan yukarı ve yüksek olan yere denir; yukālu: مَكَانٌ ظَلْفٌ أَيْ مُزْتَفِعٌ عَنِ الْمَاءِ وَالطِّينِ

الظَّلِيفُ [ez-zālīf] [emīr] (emīr) vezninde) Be-gāyet fakīr ve bed-hāl adama denir; yukālu: رَجُلٌ ظَلِيفٌ أَيْ سَيِّءُ الْحَالِ Ve hor ve zelīl adama denir; yukālu: رَجُلٌ ظَلِيفٌ أَيْ حَقِيرٌ

Ve huşūnetli dürişt yere denir; yukālu: مَكَانٌ ظَلِيفٌ أَيْ حَشِينٌ Ve güç ve tünd ve şedīd işe denir; yukālu: أَمْرٌ ظَلِيفٌ أَيْ شَدِيدٌ صَعَبٌ

Ve katılık, şiddet ma'nāsınadır; yukālu: أَمْرٌ فِيهِ كَاتِلِيكٌ Ve ظَلِيفُ الرَّقَبَةِ [zālīfu'r-raqabet] Boyunun köküne itlāk olunur. Ve ظَلِيفُ النَّفْسِ [zālīfu'n-nefs] nezāhet-i nefsi olan adama itlāk olunur, ke-mā se-yuzkeru. Ve müft ve meccān ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: ذَهَبٌ ظَلِيفًا أَيْ مَجَانًا يَعْنِي بَعِيرٌ ثَمِينٌ

Ve hep ve götürü ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَحَدَهُ بِظَلِيفِهِ وَبِظَلْفِهِ كَمَا مَرَّ أَحَدُهُ كَلُهُ وَلَمْ يَثْرُكْ مِنْهُ شَيْئًا

الظَّلِيفُ [ez-zālīf] [ketīf] (ketīf) vezninde) Hevā ve heves-i nefsanīsinden kendisini men' eden adama denir; ve minhu yukālu: هُوَ ظَلِيفُ النَّفْسِ وَظَلْفُهَا أَيْ نَرَاهَا

ظَلْفٌ [zālīf] gibi sudan ve balçıktan mürtefi' olan yere denir. **الأظْلُوفَةُ** [el-uẓlūfet] [uḏḥuket] (uḏḥuket) vezninde) Keskin çakmak taşlık olan yere denir, güyā ki hilkati dağ hilkati gibi ola ki dağsı taşlık yer olur. Cem'i أَظَالِيفٌ [ez-ālīf] gelir.

الْإِظْلَافُ [el-iẓlāf] (hemzenin kesriyle) أَظْلُوفَةٌ [uẓlūfet] dediği yere düşmek ma'nāsınadır; yukālu: أَظَلَّفَ الْقَوْمَ إِذَا وَقَعُوا فِي الْأُظْلُوفَةِ

الْمُظَالِفَةُ [el-muẓālefet] [mufa'alet] (mufa'alet) vezninde) Bu dahi bir kimse izini gizle-

yip belirsiz eylemek yāhūd izi belirsiz olmak için pek yerde gitmek ma'nāsınadır; yukālu: ظَالَفَ أَثْرَهُ بِمَعْنَى ظَلَّفَهُ

الظَّلْفَاءُ [ez-zalfā] [ṣahrā] (ṣahrā) vezninde) Yerde düpdüz ve uzun uzadı yassı yalçın kayaya denir; yukālu: بِالْأَرْضِ ظَلْفَاءٌ أَيْ صَفَاءٌ قَدْ اسْتَوَتْ فِي الْأَرْضِ مَمْدُودَةٌ

الظَّلْفَةُ [ez-zalfet] [temret] (temret) ve فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) Deveye mahsūs bir türlü damga ismidir.

ظَلِيفٌ [Zuleyf] [zubeyr] (zubeyr) vezninde) Bir mevzi' adıdır.

التَّظْلِيفُ [et-tazlīf] Ziyāde olmak ma'nāsınadır; yukālu: ظَلَّفَ عَلَى كَذَا إِذَا زَادَ

[ظ و ف]

الظُّوفُ [ez-zūf] (zā'nın zammıyla) ve **الظَّفَافُ** [ez-zāf] [ḥāl] (ḥāl) vezninde) Boyunun derisine denir; yukālu: أَحَدَهُ يَظُوفُ رَقَبَتِهِ وَبِظَافِهَا أَيْ بِجِلْدِهَا تَرَكْتُهُ

الظُّوفُ [ez-zavf] [ḥavf] (ḥavf) vezninde) Tard eylemek ma'nāsınadır; mehmüz olan **ظَافٌ** [zaʔf] gibi; yukālu: جَاءَ يَظُوفُهُ ظُوفًا كَيْسُوفُهُ سَوْفًا وَيَظَافُهُ ظَافًا أَيْ يَطْرُدُهُ

[ع ت ر ف]

الْعُثْرِيفُ [el-itrīf] (tā-yı fevkiyye ile zībīl [zinbīl] vezninde) ve **الْعُثْرُوفُ** [el-utrūf] [uṣfūr] (uṣfūr) vezninde) Şol şahsa denir ki habīs ve fācir ve cerī ve bī-bāk ve her şey'e mütedāhil ve zālim ve bed-nefs ve dürişt-mizāc ola; yukālu: رَجُلٌ عَثْرِيفٌ وَعَثْرُوفٌ أَيْ حَبِيبٌ فَاجِرٌ

Kāle'ş-şāriḥ ve fi'n-Nihāye: فِي الْحَدِيثِ أَنَّهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ ذَكَرَ الْخُلَفَاءَ: بَعْدَهُ فَقَالَ «أَوْهُ لِفِرَاحِ مُحَمَّدٍ مِنْ خَلِيفَةٍ يُسْتَخْلَفُ عَثْرِيفٌ»

Kāle'l-Ḥaṭṭābī: «مُثْرَفٌ يَثْرَفُ بِثَلْفِي وَخَلَفَ الْخَلْفَ» قَوْلُهُ «خَلْفِي» يَتَأَوَّلُ عَلَى مَا كَانَ مِنْ يَزِيدِ بْنِ مُعَاوِيَةَ

إِلَى الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ وَأَوْلَادِهِ الَّذِينَ قُتِلُوا مَعَهُ وَ«خَلَفَ الْخَلْفَ» مَا كَانَ مِنْهُ يَوْمَ الْحَرَّةِ عَلَى أَوْلَادِ الْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ Ve yavuz ve tünd ve şedid erkek deveye denir; mü'ennesi عَثْرِيَّةٌ [ʿitrifet] ve عُثْرُوْفَةٌ [ʿutrufet]tir. ʿAlā-kavlin عَثْرِيَّةٌ [ʿitrifet] sütü az nākaya denir. Ve

عَثْرِيَّةٌ [ʿitrifet] Hırçın ve bed-derün ve mütemerrid deveye denir ki aslā zecr ve āzārdan mübālāt eylemeye. Ve

عَثْرِيْفٌ [ʿitrif] Bitān nām mahalde Benū Şemh cemā'atine mahsūs bir suyun adıdır.

الْعَثْرَفَانُ [el-ʿutrufān] (عُثْرُوْفَانُ [ʿunfuvān] vezninde) Horoza denir, دَبِكٌ [dīk] ma'nāsına. Ve bir gūne nebāt-ı rebī'ī ismidir ki yassı ve yayvan tevekli olur.

الْعَثْرَفَةُ [el-ʿatrefet] (دَخْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Şiddet ma'nāsındır; yukālu: عَثْرَفٌ عُثْرَفٌ لَهُ إِذَا اشْتَدَّ

الْتَعَثْرُفُ [et-teʿatruf] (تَدَخْرُجٌ [tedahruc] vezninde) Bir nesneden teʿāmī eylemek ma'nāsındır; yukālu: تَعَثْرَفَ الرَّجُلُ إِذَا تَعَطَّرَشَ Ve تَعَثْرَفْتُ [teʿafrut] lafzının zıddıdır. Ve تَعَثْرَفْتُ [teʿafrut] ʿifritlenmek ma'nāsındır; yukālu: تَعَثْرَفَ الرَّجُلُ صِدًّا تَعَثْرَفْتُ

[ع ت ف]

الْعَثْفُ [el-ʿatf] (نَتْفٌ [netf] vezninde ve mürādifidir ki kıl yolmak ma'nāsındır; yukālu: عَثَفَ الشَّعْرَ عَثْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا نَتَفَهُ

الْعَثْفُ [el-ʿitf] (ʿayn'ın kesriyle) عَذْفٌ [ʿidf] gibi geceden bir bölüğe denir; yukālu: مَضَى عَثْفًا مِنَ اللَّيْلِ وَعَذْفٌ أَي قِطْعَةٌ مِنْهُ وَطَائِفَةٌ

[ع ج ر ف]

الْعَجْرَفَةُ [el-ʿacrefet] (دَخْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) ve

الْتَعَجْرُفُ [et-teʿacruf] (تَدَخْرُجٌ [tedahruc] vezninde) ve

الْعَجْرُفِيُّ [el-ʿacrefiyy] ve

الْعَجْرُفِيَّةُ [el-ʿacrefiyyet] (yā-yı müşedde- de ile) Lakırtıda olan gılzat ve huşūnete ve lakırtıyı odun gibi kalın ve uygunsuz bed bed söylemeye denir; yukālu: فِي كَلَامِهِ عَجْرُفَةٌ وَتَعَجْرُفٌ وَعَجْرُفِيٌّ وَعَجْرُفِيَّةٌ أَي جَفْوَةٌ Ve kār ve ʿamelde olan nādānlığa ve nā-ehliyyete denir ki bir işi lāyıkı ve münāsibi vech üzere işlemekten ʿibārettir, meselā oku eğri büğrü yonmak gibi; yukālu: فِي كَلَامِهِ عَجْرُفَةٌ أَي خُرُفٌ فِيهِ Ve bir işe yolsuz ve münāsebetsiz keyfe-mā ittefak şürūʿ ve ikdām eylemeğe denir; yukālu: مَا هَذِهِ الْعَجْرُفَةُ أَي الْإِقْدَامُ فِي هَوَجٍ كَسَدِيًّا نِزَامٌ يُزَيِّرُهَا لَأُبَالِيَّانَةَ يُرِيئُهَا Ve kemāl-i sürʿat kasdıyla nizām üzere yürümeyip çalıklı lāübāliyyāne yürüyüşe denir; yukālu: جَمَلٌ عَجْرُفِيٌّ الْمَشِيِّ فِيهِ عَجْرُفَةٌ وَعَجْرُفِيَّةٌ وَتَعَجْرُفٌ أَي قَلَةٌ Ve مُبَالَاةٌ لِسُرْعَتِهِ

تَعَجْرُفٌ [teʿacruf] Büyükleme ma'nāsındır; tekūlu: هُوَ يَتَعَجْرَفُ عَلَيْهَا أَي يَتَكَبَّرُ Ve bī-bāk ve bī-pervā bir kimse üzere hoşlanmayıp istikrāh eylediği māddeyi tahmīl eylemek ma'nāsındır; yukālu: هُوَ يَتَعَجْرَفُ عَلَيْهِمْ إِذَا كَانَ يَزْكِيهِمْ بِمَا يَكْرَهُونَهُ وَلَا يَهَابُ شَيْئًا

الْعَجْرُوفُ [el-ʿucrūf] (زُنْبُورٌ [zunbūr] vezninde) Cüst ve revende nākaya denir. Ve bir böcek adıdır, ʿalā-kavlin uzun ayaklı karıncaya denir, atlı karınca taʿbīr olunur. Ve kocakarıya denir; عُجْرُوْفَةٌ [ʿucrūfet] dahi denir.

الْعَجَارِيفُ [el-ʿacārīf] ve

الْعَجَارِيفُ [el-ʿacārīf] عَجْرُفَةٌ [ʿacrefet]in yā عُجْرُوْفٌ [ʿucrūf]un cemʿleridir, uygunsuz dürtüş nesnelere denir. Bu münāsebetle havādīs ve nevāʾib-i eyyāma ıtlāk olunur; yukālu: الدُّهُرُ ذُو عَجَارِيفٍ وَعَجَارِيفٌ أَي الْحَوَادِثِ Ve şiddet-i matardan kināye olunur;

أَخَذَتْهُمُ عَجَارِيْفُ الْمَطَرِ وَعَجَارِفُهُ أَيُّ شِدَّتُهُ yukālu:

[ع ج ف]

الْعَجْفُ [el-acef] (fethateynle) Bedenin semizliği gitmek ma'nāsındır ki arıklamak ta'bīr olunur; yukālu: عَجَفَتِ الشَّاةُ وَعَجَفَتْ عَجْفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالْخَامِسِ إِذَا ذَهَبَ سَمْتُهَا وَضَعَفَتْ

الْأَعَجْفُ [el-a'cef] Ma'nā-yı mezbürdan vasfıdır; عَجْفَاءُ [acefā'] mü'ennesidir. Cem'î عَجَافٌ [icāf]tır 'ayn'ın kesriyle. Ve bu gayr-i kıyās üzeredir, zīrā e'fal ve fa'lā' sīgası fi'āl üzere cem'lenmez. Bunu zıddı olan سِمَانٌ [simān] üzere binā eylediler. Ve bu muttaridedir, zīrā 'Arablar bir sīgayı ba'zen zıddı üzere binā' ve itibār ederler, niteki صَدِيقٌ [ṣadīq]in mü'ennesi olan صَدِيقَةٌ [ṣadīqat] üzere binā' edip 'adüvve derler. Hālen ki bi-ma'nā fā'il olan fu'ülete tā-i te'nīs dāhil olmaz. Ve

أَعَجْفُ [a'cef] Yufka temrene itlāk olunur; yukālu: نَضَلَ أَعَجْفُ أَيُّ رَقِيقٌ وَنَضَالَ عِجَافٌ أَيُّ رِقَاقٌ Ve

عَجْفَاءُ [acefā'] Hayr ve hāsılattan 'ārī ve bī-behre yere denir; yukālu: أَرْضٌ عَجْفَاءُ أَيُّ لَا خَيْرَ فِيهَا شَفَتَانِ عَجْفَاوَانِ أَيُّ لَطِيفَتَانِ yukālu:

أَبُو الْعَجْفَاءِ [Ebu'l-Acfā'] Herim b. Nusayb künyesidir ki tābi'ındendir. Ve 'Abdullāh b. Muslim künyesidir ki tebe'-i tābi'ındendir.

الْعِجَافُ [el-icāf] [kitāb] vezninde) Ebū cehl karpuzuna denir. Ve dehr ve zamān esmāsındandır.

الْغُجَافُ [el-ucāf] [gūrāb] vezninde) Bir nev' hurmā ismidir.

الْعَجْفُ [el-acef] [recf] vezninde) ve **الْمَعْجُوفُ** [el-ucūf] [ku'ūd] vezninde)

Bir kimse henüz kendinin iştihāsı var iken bir aç adam ekl eylemek için yāhūd refik ve hemdemi iyice doymak için nef-sine tāsār ile kendisini ta'āmdan alıkmak ma'nāsındır; yukālu: عَجَفَ فُلَانٌ نَفْسَهُ عَنِ الطَّعَامِ عَجْفًا وَعُجُوفًا مَنِ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا حَبَسَهَا عَنْهُ وَهُوَ يَسْتَهَيِّهُ لِيُؤْتِرَ بِهِ جَائِعًا أَوْ لِيَشْبِعَ مُوَاكِلَهُ Ve hastanın tīmār ve hizmetine bir adam kendi nef-sini tahsīs ve tesbīt eylemek ma'nāsındır; yukālu: عَجَفَ نَفْسَهُ عَلَى الْمَرِيضِ إِذَا صَبَّرَهَا عَلَى التَّمْرِيزِ وَالْقِيَامِ بِهِ Ve bir kimsenin vaz' ve şīvesine mukābil mu'āhaze eylemeyip hazm ve tahammül eylemek ma'nāsındır; yukālu: عَجَفَ نَفْسَهُ عَلَى فُلَانٍ إِذَا اخْتَمَلَ عَنْهُ Ve arıklamak ma'nāsındır; yukālu: عَجَفَ الدَّابَّةُ عَجْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا هَزَلَهَا Ve bir kimseden kenāre-gīr olmak ma'nāsındır; yukālu: عَجَفَ عَنْ فُلَانٍ إِذَا تَجَافَاهُ Ve nefsi yavaşıtmak ma'nāsındır; yukālu: عَجَفَ نَفْسَهُ إِذَا حَلَمَهَا

عُجُوفٌ [acef] ve **التَّعْجِيفُ** [et-ta'cīf] [ucūf] ile ma'nā-yı evvelde mūrādifdir; yukālu: عَجَفَ نَفْسَهُ عَنِ الطَّعَامِ بِمَعْنَى عَجْفَهَا Ve mutlakan doyunca ta'ām ekl etmeyip yarımca kalmak ma'nāsındır; yukālu: عَجَفَ فُلَانٌ إِذَا أَكَلَ دُونَ الشَّبِيعِ

الْإِعْجَافُ [el-i'cāf] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir adam hasta hizmetine nef-sini tesbīt eylemek ma'nāsındır; yukālu: أَعَجَفَ بِنَفْسِهِ عَلَى الْمَرِيضِ إِذَا صَبَّرَهَا عَلَى التَّمْرِيزِ وَالْقِيَامِ بِهِ Ve arıklamak ma'nāsındır; yukālu: أَعَجَفَ الدَّابَّةُ إِذَا هَزَلَهَا Ve bir kimsenin davarı arıklamak ma'nāsındır; yukālu: أَعَجَفَ الْقَوْمُ إِذَا عَجَفَتْ مَوَاشِيَهُمْ

الْمَعْجُوفُ [el-ma'cūf] Namlusu cilā veril-memiş pāsılı kılıca vasf olur; yukālu: سَيْفٌ مَعْجُوفٌ أَيُّ ذَاتٌ لَمْ يُضَقَّلْ

مَعْجُوفٌ [ma'cūf] ve

مُنْعَجِفٌ [mun'acif] (مُنْكَسِرٌ [munkesir] vezninde) Arıklayıp zebūnlanmış deveye denir; yukālu: بَعِيرٌ مَعْجُوفٌ وَمُنْعَجِفٌ أَيُّ أَعْجَفَ

الْعُجُوفُ [el-'ucūf] (فُعُودٌ [ku'ūd] vezninde) Ta'āmı ekl ederken çekilip ferāgat eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَجَفَ فُلَانٌ عُجُوفًا إِذَا تَرَكَ الطَّعَامَ

بَنُو الْعُجَيْفِ [Benu'l-'Uceyf] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Bir kabiledir.

عَاجِفٌ [Ā'acif] Şıkk-ı Benī Temīm'de bir mevzi'dir.

الْعَنْجَفُ [el-'ancef] (جَنْدَلٌ [cendel] vezninde) ve

الْعُنْجُوفُ [el-'uncūf] (زُنْبُورٌ [zunbūr] vezninde) Arıklayıp deġnek gibi kupkuru kalmış insān ve hayvāna denir. Ve vücūdu aşık torbasına dönmüş, a'zāsı birbirine sokuşmuş bodura denir. Bununla ekserī kocakarılar vasflanır.

[ع ج ل ف]

عَيْجَلُوفٌ [aycelūf] (حَيْرَبُونَ [hayzebūn] vezninde) Kur'ān-ı kerīm'de mezkūr olan karıncanın ismidir, ya'nī Hazret-i Süleymān 'alā-nebiyyinā ve 'aleyhi's-selām kıssasında ﴿وَقَالَتْ نَمَلَةٌ﴾ الْآيَةُ kerīmesinde zikr olunan karıncadır. 'Alā-kavlin ismi طَاحِيَةٌ [Tāḥiyet]tir, niteki māddesinde mersūmdur.

[ع د ف]

الْعَدْفُ [el-'adf] ('ayn'ın fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Azca 'atiyyeye denir; tekūlu: مَا دَفْنَا عَدُوفًا وَلَا عَدُوفَةً وَعَدْفًا وَعَدْفًا Ve ekl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَدَفَهُ عَدْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَكَلَهُ Ve

عَدْفٌ [adf] Azca davar yemine denir; yukālu: مَا دَفْنَا عَدُوفًا وَلَا عَدُوفَةً

yiyeceġe denir ki tadımlık ve çāšnī ta'bīr olunur; fethateynle de cā'izdir, ke-mā se-yuzkeru.

الْعِدْفُ [el-'idf] ('ayn'ın kesriyle) Geceden bir bölüġe denir; yukālu: مَضَى عِدْفٌ مِنَ اللَّيْلِ أَيُّ قَطَعَتْ مِنْهُ Ve cemā'at-i insāniye denir. Ve bir nesnenin aslına denir; yukālu: عِدْفُهُ كَذَا أَيُّ أَضْلُهُ ricāle denir.

الْعِدْفَةُ [el-'idfet] ('ayn'ın kesriyle) Bu dahi bir şey'in aslına ve ondan elli nefere varınca ricāle denir. Ve birikmeġe denir; yukālu: مَا هَذِهِ الْعِدْفَةُ أَيُّ التَّجْمُعُ Ve bir nesnenin parçasına denir; yukālu: عِدْفَةٌ مِنْهُ أَيُّ قِطْعَةٌ Ve göġüslük ta'bīr olunan zıbına denir, ضِدْرَةٌ [şudret] ma'nāsına. Ve bezin saçaksız ucuna denir. Ve şecerin zīr-i zemīne sürtüp gitmiş köküne ve damarına denir; bunda fethātla da cā'izdir; cem'ī عِدْفٌ [i'adf] gelir, عِنَبٌ [ineb] vezninde ve عَدْفٌ [adef] gelir fethateynle.

الْعُدْفُ [el-'udf] ('ayn'ın zammıyla) عُدُوفٌ [adūf] lafzının ki صَبُورٌ [şabūr] veznindedir, cem'idir, ke-mā se-yuzkeru.

الْعَدْفُ [el-'adef] (fethateynle) Göze düşen hār u hāşāke denir, قَدَى [qazā] ma'nāsına.

الْعَدُوفُ [el-'adūf] ve

الْعَدُوفَةُ [el-'adūfet] ('ayn'ların fethiyle) عَدْفٌ [adf] gibi bunlar da tadımlık ve çāšnī ta'bīr olunan nāçiz yiyeceġe denir; عُدَافٌ [udāf] dahi denir, غُرَابٌ [gurāb] vezninde; tekūlu: مَا دَفْنَا عَدُوفًا وَلَا عَدُوفَةً وَعَدْفًا وَعَدْفًا Ve

عَدُوفٌ [adūf] Davar yemine denir; yukālu: دَابَّتُهُ بِلَا عَدُوفٍ أَيُّ بِلَا عَلْفٍ

الْعِدْفُ [el-'idef] (عِنَبٌ [ineb] vezninde) Bu dahi ondan elli nefere varınca ricāle denir.

الْعَيْدَفُ [el-ʿaydef] (حَيْدَرٌ [ḥayder] vezninde) Bu dahi bir şey'in bölüğüne ve kıt'asına denir.

التَّعْدُفُ [et-teʿadduf] (تَعْلٌ [tefaʿul] vezninde) Azca nesne tatmak ma'nāsınadır; tekülü: مَا تَعْدَفْتُ الْيَوْمَ أَيُّ مَا دُفْتُ قَلِيلًا فَضْلًا عَنْ كَثِيرٍ

عَدْفَاءُ [ʿAdfā] (صَحْرَاءُ [ṣaḥrā] vezninde) Bir mevzi'dir.

[ع ذ ف]

الْعَدُوفُ [el-ʿazūf] (زَالٌ-ı mu'ceme ile صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Zikr olunan عَدُوفٌ [ʿadūf] ma'nālarıdır; zāl-ı mu'ceme ile Reb'r'a'nın ve mühmele ile sār 'Arabın lügatıdır.

الْعَذْفُ [el-ʿazf] (حَذْفٌ [ḥazf] vezninde) Ekl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَذَفَ الطَّعَامَ عَذْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَكَلَهُ

الْعَذَافُ [el-ʿuzāf] (غُرَابٌ [ḡurāb] vezninde) Zehr-i katile itlak olunur; yukālu: سَمَّ عَذَافٍ أَيُّ قَاتِلٍ

الْعَازِفُ [el-ʿāzif] Tadımlık azca yiyecek tatmak ma'nāsına olan عَذْفٌ [ʿazf]ten ism-i fā'ilidir; tekülü: مَا زَلْتُ عَازِفًا مُنْذُ الْيَوْمِ أَيُّ لَمْ مَا زَلْتُ عَازِفًا مُنْذُ الْيَوْمِ أَيُّ لَمْ Ya'nī "Ginā verecek nesne ekl etmedim."

[ع ر ج ف]

الْعُرْجُوفُ [el-ʿurcūf] (عُضْفُورٌ [ʿuṣfūr] vezninde) Yavuz ve dızman nākaya denir.

[ع ر ص ف]

الْعِرْصَافُ [el-ʿirṣāf] (şād-ı mühmele ile قِرْطَاسٌ [kırṭās] vezninde) ve

الْعُرْضُوفُ [el-ʿurṣūf] (عُضْفُورٌ [ʿuṣfūr] vezninde) عُرْضُوفُ الْإِكَافِ [ʿuṣrūfu'l-ikāf] ma'nāsınadır ki devenin havudunun ön kaşı aralığına arkuru sokulan iri çiviye de-

nir. ʿAlā-kavlin عِرْصَافٌ [ʿirṣāf] sinirden dü-zülmüş kamçıya denir. Ve uzun sinire denir yāhūd bir tutam sinire ve kayışa denir ki onunla mihaffe ve hevdec bend olunur. Cem'leri عِرْصَافٌ [ʿarāṣif]tir. Ve

عِرْصَافُ الرَّحْلِ [ʿarāṣifu'r-raḥl] Deve semerinin kaşına vaz' olunan dört büyük çiviye denir ki eyegülerini bir yere getirmek için ederler. Her eyegüsünde iki çivi olur ki sinir ile bend ederler. ʿAlā-kavlin iki ağaçtan ʿibārettir ki semerin art kaşıyla ortası aralığına sağlı sollu üstüvār olunur. Ve

عِرْصَافُ السَّنَامِ [ʿarāṣifu's-senām] Hörgütün çevresinden ʿibārettir ki arka kaburgalarının etrafından ʿibārettir. Ve

عِرْصَافُ الْخُرْطُومِ [ʿarāṣifu'l-ḥurṭūm] Burun içre genize doğru mā'il ve müşrif olan kemirtleklerden ʿibārettir.

الْعُرْصُوفَانُ [el-ʿurṣūfān] (ʿayn'ın zammıyla) Çift demirinin ağacına sokulan iki ağaca denir.

الْعَرْصَفَةُ [el-ʿarṣafet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Bir nesneyi çekip uzunluğuna yarmak ma'nāsınadır; yukālu: عَرْصَفَتْهُ إِذَا جَذَبَتْهُ فَشَقَّتْهُ مُسْتَطِيلًا

الْعَرْصَفُ [el-ʿarṣaf] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Yunānide kemāfiṭūs dedikleri nebāt ismidir ki Türkide yer çamı derler. Mā-i ʿasel ile varakının matbūhunu kırk gün şürb ʿırku'n-nesā ʿilletine nāfi' ve yedi gün şürb yarakān ʿilletini dāfi'dir.

[ع ر ف]

الْمَعْرِفَةُ [el-maʿrifet] (mīm'in fethi ve rā'nın kesriyle) ve

الْعِرْفَانُ [el-ʿirfān] ve

الْعِرْفَةُ [el-ʿirfet] (ʿayn'ların kesriyle) ve

الْعِرْفَانُ [el-ʿirrifān] (kesreyle ve fā'nın

teşdidile) Bilmek ma'nāsınadır; yukālu: عَرَفَهُ مَعْرِفَةً وَعَرَفَانًا وَعَرَفَانًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا عَرَفَهُ Mū'ellifin *Başā'ir*'de beyânına göre عِلْمٌ [ʿilm] ve مَعْرِفَةٌ [maʿrifet] beyninde fark vardır, zīrā مَعْرِفَةٌ [maʿrifet] bir şey'i tefekkür ve eserini tedebbür ile bilmekten ʿibāret olmakla عِلْمٌ [ʿilm]in mefhūmundan ahasş olur. Bunun mukābili **إِنكَارٌ** [inkār] ve عِلْمٌ [ʿilm]in mukābili **جَهْلٌ** [cehl]dir. Ve عِلْمٌ [ʿilm] vech-i küllī ile bilmek ve مَعْرِفَةٌ [maʿrifet] vech-i cüzʿī ile bilmek ma'nāsınadır. Bu cihetten Hak taʿālāya مَعْرِفَةٌ [maʿrifet] isnād olunmaz, kezālik Hak taʿālāya عِلْمٌ [ʿilm] taʿdiye olunmaz. İntehā. Ve

مَعْرِفَةٌ [maʿrifet] ve

عِرْفَانٌ [ʿirfān] İkrār eylemek ma'nāsına müstaʿmeldir, **إِعْتِرَافٌ** [iʿtirāf] gibi; yukālu: عَرَفَ بِذَنْبِهِ وَعَرَفَ لَهُ إِذَا أَقَرَّ عَرَفَ فَلَانًا yukālu: عَرَفَ فَلَانًا Ve *karē* el-Kisāʿī kavlehu taʿālā: ”وَإِذْ أَسْرَأَ النَّبِيُّ إِلَى بَعْضِ أَرْوَاجِهِ حَدِيثًا فَلَمَّا تَبَأَثَ بِهِ وَأَظْهَرَهُ اللَّهُ عَلَيْهِ عَرَفَ بَعْضَهُ“ الآية مُحْفَفَةٌ أَيْ جَارَى حَنْصَةً يَبْغِضُ مَا فَعَلْتُ أَوْ مَعْنَاهُ أَقَرَّ بِبَعْضِهِ وَأَعْرَضَ عَنِ أَنَا أَعْرِفُ لِلْمُحْسِنِ Ve minhu kavluhum: وَالْمُسِيءِ أَيْ لَا يَخْفَى عَلَيَّ ذَلِكَ وَلَا مُقَابَلَتُهُ بِمَا يُؤَافِقُهُ

الْعَرَفُ [el-ʿarf] (ʿayn'ın fethiyle) Atın yelesini kırkmak ma'nāsınadır; yukālu: عَرَفَ Ve *al-furās* عَرَفًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا جَرَّ عَرَفَهُ

عَرَفٌ [ʿarf] Rāyihaya denir, hoş ve nāhoş olsun, lākin ekser-i istiʿmālī hoş rāyihādadır. Ve minhu'l-meselu: “لَا يَعْجَزُ” Yaʿnī “Bed-rāyiha olan post rāyiha-i kerīheden geri kalmaz.” Bu mesel aslā kubh-ı efʿālinden münfekk olmayan leʿīm ve bed-māye hakkında darb olunur; dibāgate salāhiyyeti olmayan deriye teşbīh olunmuştur. Ve

عَرَفٌ [ʿarf] Bir cins nebāt adıdır, ʿalā-kavlin مَمَامٌ [sumām] dedikleri nebāttır ki sümük otu taʿbīr ederler. Yāhūd şūr olmayıp ve meşe ağaçlarından olmayan nebāta itlāk olunur, ism-i cinstir. Ve

عَرَفٌ [ʿarf] Bir kimsede عَرَفَةٌ [ʿarfet] dedikleri çıban çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: عَرَفَ الرَّجُلُ عَلَى الْمُجْهُولِ عَرَفًا إِذَا خَرَجَتْ الْعَرَفَةُ بِهِ Ve tīb kısmını çok sürünmek ma'nāsınadır; yukālu: عَرَفَ الرَّجُلُ عَرَفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَكْثَرَ الطَّيِّبِ

الْعَرَفَةُ [el-ʿarfet] [temret] vezninde) Rāyihaya denir; yukālu: عَرَفَةٌ طَيِّبَةٌ أَيْ رِيحٌ Ve suʿāl eylemek ma'nāsına olan **إِعْتِرَافٌ** [iʿtirāf]tan ism olur, suʿāl ma'nāsına, kemā se-yuzkeru; bunda ʿayn'ın kesriyle de cāʿizdir. Ve bir güne çıbana denir ki el ayasında hādis olur; yukālu: بِهٍ عَرَفَةٌ وَهِيَ قُرْحَةٌ تَخْرُجُ فِي بَاطِنِ الْكَفِّ

الإِعْتِرَافُ [el-iʿtirāf] [iftiʿāl] vezninde) Bilmek için haber sormak ma'nāsınadır; yukālu: Ve *icʿtaraf* الْعَرَفَةُ إِذَا سَأَلْتَهُمْ مِنْ خَبَرٍ لِيَعْرِفَهُ Ve *icʿtaraf* عَرَفَ yukālu: عَرَفَ yukālu: عَرَفَ بِهٍ إِذَا أَقَرَّ Ve bir nesneye sabr ve sebāt eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَرَفَ لِلْأَمْرِ Ve *icʿtaraf* عَرَفَ yukālu: عَرَفَ yukālu: عَرَفَ الشَّيْءَ إِذَا عَرَفَهُ Ve rām ve münkād olmak ma'nāsınadır; yukālu: عَرَفَ فَلَانٌ إِذَا دَلَّ Ve bir kimse ism ve resmiyle haber vermek ma'nāsınadır; tekülü: عَرَفَ إِلَيَّ أَيْ عَرَفَ بِاسْمِهِ وَشَايِهٍ Ve bir nesneye delālet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَرَفَ بِهٍ إِذَا دَلَّ عَلَيْهِ

الْمَعْرُوفُ [el-maʿrūf] Munker mukābilidir; yukālu: مَعْرُوفٌ أَيْ ضِدُّ الْمُنْكَرِ Şārihin beyânına göre مَعْرُوفٌ [maʿrūf] şol fiʿl ve ʿamele itlāk olunur ki ʿakl ile idrāk olunup ve şerʿ onu tahsīn eyleye. Ve مُمْكِرٌ [mun-

ker] 'akl ve şer'cin kabûl etmeyip inkâr eylediği 'amelden 'ibârettir. Ve

مَعْرُوفٌ [Ma'arûf] Seleme el-Ġâdirî nâm kimsenin feresi ismidir. Ve Ma'arûf b. Muskân, Ka'be-i mükerreme'yi binâ eden mi'mâr ismidir ki Ğureyş zamânında tecdîd-i binâ olduğu vakttedir. Ma'arûf b. Suveyd ve Ma'arûf b. Ğarrebûn muhad-dislerdir. Ve Ma'arûf b. Feyruzân el-Kerhî ki kibâr-ı ümmettendir, Şeyh Ma'arûf-ı Kerhî ile müte'âreftir, tiryâk-ı mücerreb olan merkad-i şerîfi Bağdâd'dadır. Ve

مَعْرُوفٌ [ma'arûf] İhsân ve in'âm ma'nâsına müsta'meldir; yukâlu: هُوَ أَهْلُ الْمَعْرُوفِ أَيِ الْإِحْسَانِ

مَعْرُوفَةٌ [Ma'arûfet] Zubeyr b. el-'Avvâm radiyallâhu 'anhu hazretlerinin feresi ismidir.

يَوْمُ عَرَفَةَ [yevmu 'arafet] (fetehtla ve harf-i ta'rîfsiz) Mâh-ı zi'l-hiccenin dokuzuncu günüdür ki huccâcın 'Arafât'ta vukûfu günüdür; te'nîs ve 'alemiyyet illetleriyle sarftan memnû'dur.

عَرَفَاتٌ ['Arafât] (fetehtla) Huccâcın yevm-i 'arefede vukûf ettikleri mevkifin ismidir; Mekke'ye on iki mîl mesâfedir. Cevherî vehminden nâşî Minâ'da bir mevzi'dir diye sebt eylemiştir.

Vech-i tesmiyesinde vücûh-ı 'adîde beyân eylediler. Ez-cümle Hazret-i Âdem ve Ğavvâ 'aleyhime's-selâm cennetten arza nüzûl eylediklerinde her biri bir tarafa nüzûl ve ba'de-zamân mevzi'-i mezbûrda telâkî ve te'ârûf eylemeleriyle o mahal-le 'Arafât tesmiye olundu. Yâhûd Cibrîl 'aleyhi's-selâm, İbrâhîm 'aleyhi's-selâm hazretlerine mevzi'-i mezbûrda ta'lîm-i menâsik eylediklerinde أَعْرَفْتُ أَعْرَفْتُ diye

istifhâm etmeleriyle Hazret-i İbrâhîm dahi عَرَفْتُ عَرَفْتُ dedikleri bâ'is-i tesmiyedir. Yâhûd arz-ı merkûme arz-ı mukaddese-i mu'azzama olmakla gūyâ ki تَعْرِيفٌ [ta'rîf] ya'nî râyiha-i tayyibe ile tatyîb olunmuş olduğu sebeb-i tesmiyedir.

Ve işbu عَرَفَاتٌ ['arafât] lafzı cem'î sîğası üzere ismi olmakla cem'lenmez ve bu ma'rifedir, her çend ba'zı kavî üzere cem' olursa da, zîrâ emâkîn zâ'il olmadığı hasbiyle şey'-i vâhid mesâbesinde olur. Ve bu munsarıftır, zîrâ âhirinde olan tâ' harfî عَرَفَاتٌ ve مُسْلِمُونَ ve مُسْلِمِينَ kelimelerinin âhirlerinde olan yâ' ve vâv menzilindedir. Ve عَرَفَاتٌ ['Arafât]in nisbetinde عَرَفِيٌّ ['Arafiyy] denir, عَرَبِيٌّ ['arabiyy] vezninde. Ve Zenfel b. Şeddâd el-'Arafî ki etbâ'-ı tâbî'indedir, 'Arafât'ta sâkin olmakla oraya nisbet olundu. Ve عَرَفَاتٌ ['Arafât] lafzının sıhhat üzere müfredi yoktur. 'Arabların نَزَلْنَا عَرَفَةَ dedikleri kelâm-ı müvellede şebîhdur. Şârih der ki İbn Ğâcib ve sâ'ir a'lâm mevkif-i merkûmun 'alemi عَرَفَةَ ['Arefet] ve عَرَفَاتٌ ['Arafât] olduğuna kâ'illerdir, niteki يَوْمُ عَرَفَةَ [yevmu 'arefet] ona muzâftır ve "الْحُجُّ عَرَفَةَ" hadîsi müvelled olmadığını musahhihtir. Hulâsa gerek عَرَفَةَ ['Arefet] ve gerek عَرَفَاتٌ ['Arafât] o mevkifin 'alemidir ve her tarafın mevkifi i'tibârıyla cem' olunmuştur. Ve عَرَفَاتٌ ['Arafât]ın elifi işbâ'iyye olmak dahi muhtemeldir, niteki vasat-ı kelimedede elif-i işbâ'iyye zâ'i' ve şây'i'dir. Ve şârih-i Buġârî Kirmânî merhûmun kelâmından عَرَفَةَ ['arefet] yevm-i mezbûrun ve عَرَفَاتٌ ['Arafât] mahâll-i müte'addide i'tibârıyla mevkif-i mezkûrun ismi olmak müstefâd olur. İntehâ. Ve

الْعَارِفُ [el-'arif] ve

الْعُرُوفُ [el-ʿarūf] (صَبُورٌ [šabūr] vezninde) مَعْرِفَةٌ [maʿrifet]ten ism-i fāʿillerdir ki zikr olundu. Ve sabūr ve sābit ve mütehammil adama da itlāk olunur ki sabr maʿnāsına olan عِرْفٌ [ʿirf]ten meʿhūzlardır, niteki müellifin bazı işaretlerinden münfemidir; yukālu: رَجُلٌ عَارِفٌ وَعُرُوفٌ أَيْ صَبُورٌ Ve

عَارِفٌ [ʿārif] مَعْرُوفٌ [maʿrūf] maʿnāsına müstaʿmeldir ki مُنْكَرٌ [munker] mukābilidir; yukālu: أَمْرٌ عَارِفٌ أَيْ مَعْرُوفٌ

الْعَارِفَةُ [el-ʿārifet] İhsān ve kerem ve maʿrūf maʿnāsınadır; عَوَارِفٌ [ʿavārif] cemʿidir; yukālu: نَالَ مِنْهُ الْعَارِفَةُ أَي الْمَعْرُوفُ وَالْإِحْسَانُ

الْعُرْفُ [el-ʿurf] (ʿayn'ın zammıyla) Bu dahi ihsān ve maʿrūf maʿnāsınadır; yukālu: مَا أَعَزَّرَ عُرْفُهُ أَي مَعْرُوفُهُ Ve cūd ve sehā maʿnāsınadır. Ve bezl ve iʿtā olunan şey'in ismidir ki vergi ve ʿatiyye taʿbīr olunur; yukālu: مَلَأَهُ كَفَّهُ بِعُرْفٍ وَهُوَ اسْمٌ مَا يَبْدُلُهُ وَيُعْطِيهِ Ve deryānın mevcine itlāk olunur; yukālu: بَحْرٌ بِهِ عُرْفٌ عَظِيمٌ أَي مَوْجٌ

عُرْفٌ [ʿurf] Tanımağa ve bilmeğe ve bilişe denir ki نُكْرٌ [nukr] mukābilidir; yukālu: بَيْنَهُمَا عُرْفٌ أَي صُدُّ نُكْرٍ Ve ikrār eylemek maʿnāsına olan اِعْتِرَافٌ [iʿtirāf]tan ism olur; ve minhu tekūlu: لَهُ عَلَيَّ أَلْفٌ دِرْهَمٍ عُرْفًا أَي اِعْتِرَافًا Ve

عُرْفٌ [ʿurf] Atın yelesine denir; bunda rā'nın zammıyla da lügattır; yukālu: مَا أَطْيَبَ عُرْفَ هَذَا الْفَرَسِ وَعُرْفُهُ أَي شَعْرَ غُنْبِيهِ Ve

عُرْفٌ [ʿurf] Bir mevziʿ adıdır. Ve bir recül ʿalemidir. Ve

عُرْفٌ [ʿurf] Yüksek kumluğa ve yüksek mekāna denir; rā'nın zammıyla da cāʿizdir. Cemʿi عُرْفٌ [ʿuref] gelir ضُرْدٌ [šurad] vezninde ve اَعْرَافٌ [aʿrāf] gelir, أَقْفَالٌ [aḳfāl] vezninde. Ve

عُرْفٌ [ʿurf] Bir cins hurmā ağacının ismidir, ʿalā-kavlin sāʿirlerden mukaddem yemiş veren hurmā ağacına denir yāhūd Bahreyn ülkesinde bir cins hurmā ağacıdır ki بُرْشُومٌ [buršūm] dahi derler. Ve

عُرْفٌ [ʿurf] Ağaç kavunu ağacına denir. Ve kumluğun yüksek olan sırtına denir. Ve

عُرْفٌ [ʿurf] عُرُوفٌ [ʿarūf] lafzından ki صَبُورٌ [šabūr] maʿnāsınadır cemʿ olur, ke-mā se-yecīu. Ve عُرْفَاءٌ [ʿarfāʾ] lafzından cemʿ olur ki صَحْرَاءٌ [šaḥrāʾ] veznindedir, ke-mā se-yuzkeru. Ve أَحْمَرٌ [aḥmer] vezninde اَعْرَفٌ [aʿref] lafzından cemʿ olur, ke-mā se-yecīu. Ve

عُرْفٌ [ʿurf] Peyderpey ve tetābuʿ ve tevālī maʿnāsına müstaʿmeldir; عُرْفٌ [ʿurf]-i feresten müsteʿardır; ve minhu yukālu: جَاءَ جَاءَ الْقَطَا عُرْفًا أَي بَعْضَهَا خَلْفَ بَعْضٍ كَيْلَ وَفِي الْقَوْمِ عُرْفًا عُرْفًا كَذَلِكَ أَي مُتَتَابِعًا ﴿وَالْمُرْسَلَاتُ عُرْفًا﴾ وَهِيَ الْمَلَكَةُ أَوْ أُرَادَ أَنَّهَا تُرْسَلُ بِالْمَعْرُوفِ

ذُو الْعُرْفِ [Zu'l-Urf] (kezālik ʿayn'ın zammıyla) Rebīʿa b. Vāʿil Zī Ṭavvāf el-Ḥaḍramī lakabıdır ki Rebīʿa b. ʿAydān b. Rebīʿa Zī'l-ʿUrf eş-Şaḥābī onun neslindedir.

الْعُرْفَةُ [el-ʿurfet] (عُرْفَةٌ [gurfet] vezninde) Bu dahi yüksek kumluğa ve yüksek mekāna denir. Ve uzun uzadı sırt yere denir ki por ve kıraç olmayıp münbit ola; yukālu: فِي هَذَا الْبَلَدِ عُرْفَةٌ كَثِيرَةٌ أَي أَرْضٌ بَارِدَةٌ مُسْتَطِيلَةٌ تُنْبِتُ Ve iki nesne aralığında olan had ve sımira denir; cemʿi عُرْفٌ [ʿuref]tir, ضُرْدٌ [šurad] vezninde; yukālu: بَيْنَهُمَا عُرْفَةٌ أَي حَدٌّ

عُرْفَةٌ [ʿurfet] Birer mevziʿe muzāf olur, ke-mā se-yuzkeru.

الْعُرْفَاءُ [el-ʿarfāʾ] حَمْرَاءٌ [ḥamrāʾ] vezninde)

Yüksek hörgüçlü nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ Ve yeledi kurda denir ki sırtlan dahi derler, ضَبْعٌ [ḍabuʿ] ma'nāsına. Murād dişisi olmak gerektir. Cem'i عُزْفٌ [ʿurf] gelir, niteki zikr olundu.

الأعزف [el-aʿref] (أَحْمَرٌ [aḥmer] vezninde) Yelesi firāvān ata denir; yukālu: فَرَسٌ عُزْفٌ Ve saçlı yılana denir ki bir güne yılandır, lākin bunda muktezā-yı sīga عُزْفَاءُ [ʿarfāʾ] olmaktadır. Bunların da cem'i عُزْفٌ [ʿurf] gelir ki zikr olundu.

عُرْفٌ [ʿUruf] (عُنُقٌ [ʿunuḳ] vezninde) Benū Esed'e mahsūs bir su adıdır. Ve bir mevzi' adıdır.

عُرْفَانٌ [ʿUrfān] (عُشْمَانٌ [ʿuṣmān] vezninde) Esmādandır: Mu'allā b. ʿUrfān el-Esedī etbā'-ı tābi'ındendir.

عُرْفَانٌ [ʿuruffān] (zammeteynle ve fā'nın teşdidiyle) ve

عِرْفَانٌ [ʿiriffān] (kesreteynle عِفْتَانٌ [ʿiffitān] vezninde) Bir güne ocak çekirgesi ismidir ki asl çekirgeye şebih olur, ancak Rimşe ve ʿUnzuvāne'de olur. ʿAlā-kavlin bir küçük böcek ismidir ki ʿĀlic ve Dehnā' kumluklarında olur. Ve

عُرْفَانٌ [ʿUruffān] (ʿayn'ın zammıyla) Bir dağın ismidir. Ve

عِرْفَانٌ [ʿiriffān] (ʿayn'ın kesriyle) Rāʿ-i şā'irin refiki ismidir ki onun hakkında işbu şi'ri inşād eyledi: | | كَفَانِي عِرْفَانُ الْكَرَى وَكَفَيْتُهُ | | كَلْوَاءُ النَّجُومِ وَالنَّعَاسُ مُعَانِقُهُ | | فَبَاتَ يُرِيهِ عِرْسَهُ وَبَنَاتِهِ | | وَبِتُّ أَرِيهِ النَّجْمَ أَيْنَ مَحَافِقُهُ | | Ve

عِرْفَانٌ [ʿiriffān] Bir şey'in ism ve resmiyle beyān ve ona delālet eden adama denir; ʿayn'ın zammıyla da cāʾizdir; yukālu: هُوَ عِرْفَانٌ أَيْ مُعْتَرِفٌ بِالشَّيْءِ دَالٌّ عَلَيْهِ

عِرْفَانٌ [ʿIrfān] (ʿayn'ın kesriyle عِثْبَانٌ [ʿitbān]

vezninde) Bir meşhūre çengī karı ismidir. **عُرْفَةٌ** [el-ʿuref] (ضُرْدٌ [şurad] vezninde) عُزْفَةٌ [ʿurfet]in cem'idir ki zikr olundu. Ve müfredi olan عُزْفَةٌ [ʿurfet] on üç mevzi'in ismidir ki her biri izāfetiyle mütebeyyin olur. Mecmūʿuna عُزْفٌ [ʿuref] itlāk olunur:

عُرْفَةٌ صَارَةٌ [ʿUrfetu Şāret]

عُرْفَةٌ الْقَنَانُ [ʿUrfetu'l-Ḳanān]

عُرْفَةٌ سَاقٍ [ʿUrfetu Sāḳ] ki سَاقُ الْفَرْوَيْنِ [Sāḳu'l-Ferveyn] dahi derler.

عُرْفَةٌ الْأَمْلَحُ [ʿUrfetu'l-Emlaḥ]

عُرْفَةٌ حَجَبَا [ʿUrfetu Ḥacā]

عُرْفَةٌ نِبَاطٍ [ʿUrfetu Nibāt] ve gayru zālike. Zāhiren müʿellifin ʿindinde sâʾiri müştebih olduğundan bunlar ile iktifā eyledi.

الأعزاف [el-aʿrāf] (hemzenin fethiyle) Bir cins hurmā ağacının ismidir; cem' bünyesi üzeredir. Ve

أعزاف [Aʿrāf] cennet ile cehennem beyninde vākiʿ sūra itlāk olunur. Şārihin beyānına göre أَعْرَافٌ [Aʿrāf] عُزْفٌ [ʿurf]un cem'idir ki عُزْفٌ [ʿurf]-i feresten müsteʿardır; miyāne-i cennet ü cehennemde vāki sūr ve hicābin eʿālisi murāddır. Ve

أعزاف الرياح [aʿrāfu'r-riyāh] Yüksekten hūbūb eden rüzgārlara itlāk olunur yāhūd evāʾilinden ʿibārettir. Ve

أعزاف [Aʿrāf] Benū Sehle yurdunda niçe nahlistānın ve niçe toprağı kızıl yastım dağların ismidir. Ve

أعزاف لُبْنَى [Aʿrāfu Lubnā] (lām'ın zammı ve elifin kasrıyla) ve

أعزاف عَمْرَةَ [Aʿrāfu Ğamret] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Bir niçe mevzi'lerdir.

العريف [el-ʿarīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) مَعْرِفَةٌ [maʿrifet]ten vasftır ki bilgiç taʿbīr olu-

lanmak ma'nāsınadır; yukālu: إِعْرُورَفَ الْبَحْرِ إِذَا اِزْتَفَعَتْ أَمْوَاجُهُ Ve hurmā ağaçları pek gür-lüğünden sırtlan yelesi gibi birbirine çatılkanıp sıklaşmak ma'nāsınadır; yukālu: إِعْرُورَفَ النَّخْلُ إِذَا كَثُفَ وَالتَّفُّ كَأَنَّهُ عُرْفُ الضَّبْعِ Ve kanın yüzü köpüklenmek ma'nāsınadır; yukālu: إِعْرُورَفَ الدَّمُ إِذَا صَارَ لَهُ زَيْدٌ Ve rākib atın yelesi üzere ağıp avrılmak ma'nāsınadır; yukālu: إِعْرُورَفَ الْفَرَسَ إِذَا عَلَا عَلَى عُرْفِهِ Ve yukarılara çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: إِعْرُورَفَ الرَّجُلُ إِذَا اِزْتَفَعَ عَلَى الْأَعْرَافِ

التَّعْرِفُ [et-te'arruf] (تَفَعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Bir nesneyi cüst ü cü ederek bilmek ma'nāsınadır; yukālu: تَعَرَّفْتُ مَا عِنْدَكَ أَيُّ تَطَلَّبْتُ حَتَّى عَرَفْتُ

الإِستِعْرَافُ [el-isti'raf] Bilmeği talep eylemek ma'nāsınadır; ve minhu tekūlu: إِيْتِي فَاسْتَعْرِفْ إِلَيْهِ حَتَّى يَغْرِفَكَ

التَّعَارُفُ [et-te'aruf] (تَفَاعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Bilişmek ma'nāsınadır; yukālu: تَعَارَفَ الْقَوْمُ إِذَا عَرَفَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا

عَرَفَةٌ [Arefet] (fetehtla) ve

مَعْرُوفٌ [Ma'ruf] ve

عَرِيفٌ [Arif] (أَمِيرٌ [emir] vezninde) ve

عُرَيْفٌ [Ureyf] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) ve

عَرَّافٌ [Arraf] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) ve

عُرْفٌ [Urf] (كُفْلٌ [kuf] vezninde) Esāmī-iricāldendir.

[ع ز ف]

الْعُرُوفُ [el-'uzuf] (zā-yı mu'ceme ile وُقُوفٌ [vuquf] vezninde) Bir nesneye meyl ve ragbet etmeyip ondan yüz çevirip perhiz eylemek, 'alā-kavlin usanmak ma'nāsınadır; tekūlu: عَرَفْتُ نَفْسِي عَنْهُ عُرُوفًا مَنِ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا زَهَدْتَ فِيهِ وَأَنْصَرَفْتَ عَنْهُ أَوْ مَثَلُهُ

الْعُرُوفُ [el-'azuf] (صَبُورٌ [şabur] vezninde)

de) Ma'nā-yı mezkürdan vasftır ki bir nesneden çabuk irāz eden yāhūd usanır olan adama denir. Bu cihetle bir adamın makām-ı mahabbetinde sâbit olmayıp çabuk terk ve çalı kuşu gibi daldan dala konan vefāsıza عُرُوفٌ [azuf] itlāk ederler; yukālu: فَلَانٌ عُرُوفٌ أَيُّ لَا يَكَادُ يَثْبُتُ عَلَى خَلَّةِ خَلِيلٍ **الْعَزْفُ** [el-'azf] (حَذْفٌ [ħazf] vezninde) ve

الْعَزِيفُ [el-'azif] (هَزِيزٌ [heziz] vezninde) Cinn tā'ifesinin seslerine denir ki gecelerde tenhā berriyyelerde yapça ıslık gibi işitilir; tekūlu: سَلَكْتُ مَفَازَةً يُسْمَعُ فِيهَا الْعَزْفُ وَالْعَزِيفُ أَيُّ صَوْتِ الْجِنِّ وَهُوَ جَرَسٌ يُسْمَعُ فِي الْمَفَاوِزِ بِاللَّيْلِ Ve

عَزْفٌ [azf] Rüzgār gürültüsüne denir. Ve masdar olur, dā'imā ekl ve şürb istigrākında olmak ma'nāsına; yukālu: عَزَفَ فَلَانٌ عَزْفًا مَنِ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَقَامَ فِي الْأَكْلِ وَالشَّرَابِ Ve devnin mevt hālinde boğazı öterek sıçrar gibi ıztırābla solumak ma'nāsınadır; yukālu: عَزَفَ الْبُعِيرُ إِذَا نَزَتْ حَنْجَرَتُهُ عِنْدَ الْمَوْتِ

الْعَزَافُ [el-'azzaf] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Bir düzeye āhestece gürüldeyici buluta denir. Ve Benū Sa'd yurdunda bir kumluk yāhūd Dehnā'da bir dağın ismidir ki Medīne'ye on iki mīl mesafedir; onda cinn civıltısı işitilir olmakla itlāk olundu.

أَبْرُقُ الْعَزَافِ [Ebraqu'l-'Azzaf] Benū Esed yurdunda bir su adıdır. Ĥavmānetu'd-Derrāc nām mevzi'den ona ve ondan Baṭnu Naḥl ve ondan Ṭarf nām mahalle ve ondan Medīne'ye varılır.

الْمَعَارِيفُ [el-me'azif] (mīm'in fethiyle) Sāz kısmına denir, nāy ve tanbūr ve rebāb gibi. Müfredi عَزْفٌ [azf]tur, 'ayn'ın fethi ve zāy'ın sükūnuyla gayr-i kıyās üzere yāhūd مَبْرُفٌ [mi'zef] yāhūd مِعْرَفَةٌ [mi'zefet], مَبْرُفٌ [minber] ve مِكْنَسَةٌ [mikneset] veznlerinde;

yukālu: أَلْهَاهُ ضُرُوبُ الْمَعَازِفِ أَي الْمَلَاهِي كَالْعُودِ وَالطُّبُورِ عَنِ ضُرُوبِ الْمَعَازِفِ

الْعَازِفُ [el-‘āzif] Sāzende ve hānendeye denir. Ve bir mevzi‘ adıdır; onda cinn tā’ifesi seslenir olmakla tesmiye olundu.

الْعُرْفُ [el-‘uzf] (‘ayn’ın zammıyla) Demkeş dedikleri güvercine denir, حَمَامٌ طُورَانِيَّةٌ ma‘nāsına. Ba’zılar bunu havāda takla-bāzlık eden güvercin ile beyān eylediler.

الْإِعْزَافُ [el-i-‘zāf] (hemzenin kesriyle) Kumluk hışirtısını işitmek ma‘nāsınadır; yukālu: أَعَزَّفَ الرَّجُلُ إِذَا سَمِعَ عَزِيفَ الرِّمَالِ

[ع س ف]

الْعَسْفُ [el-‘asf] (‘ayn’ın fethi ve sīn’in sükünuyla) Yoldan sapmak ma‘nāsınadır; yukālu: عَسَفَ عَنِ الطَّرِيقِ عَسْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا مَالَ عَنْهُ وَعَدَلَ [‘asf] yolsuz ‘ale’l-‘amyā gitmek ma‘nāsınadır; yukālu: عَسَفَ الطَّرِيقَ إِذَا خَبَطَهُ عَلَى غَيْرِ هِدَايَةٍ Ve zulm eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: عَسَفَ الشُّلْطَانَ إِذَا ظَلَمَ عَسْفًا فَلَانًا Ve bir adamın çiftlik maslahatı makülesini görüp tamām işini bitirmek ma‘nāsınadır; yukālu: عَسَفَ ضَبِيعَتَهُمْ إِذَا رَعَاهَا وَكَمَاهُمْ أَمْرَهَا عَسَفَ عَلَيْهِ وَلَهُ إِذَا أَعْمَلَ Ve devenin boğazında ur nev‘inden zenberek dedikleri ‘ārıza çıkmakla ölümcül olup sıkıntısından ıztırābla har har solumak ma‘nāsınadır; yukālu: عَسَفَ الْبَعِيرُ إِذَا أَشْرَفَ عَلَى الْمَوْتِ فَجَعَلَ يَنْتَفِسُ فَتَرَجَفُ حَنْجَرَتُهُ

عَسَفَ [‘asf] Ölümüne ıtlāk olunur; yukālu: فَوَقَّ بَيْنَهُمَا الْعَسْفُ أَي الْمَوْتِ سَرِبْتُ مِنَ الْعَسْفِ أَي الْقَدَحِ Ve gece içre bir kimse yāhūd bir nesne araştırmak üzere ‘aseslik eylemek

فَلَانٌ يَغْسِفُ اللَّيْلَ عَسْفًا إِذَا اغْتَسَّ يَبْغِي طَلِبَةً

الْإِعْسَافُ [el-i-‘tisāf] [ifti‘āl] vezninde) Bu dahi yoldan sapmak ma‘nāsınadır; yukālu: إِغْتَسَفَ عَنِ الطَّرِيقِ إِذَا مَالَ وَعَدَلَ عَنْهُ Ve bir adamı istihdām eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: إِعْتَسَفَ فَلَانًا إِذَا اسْتَحْدَمَهُ

الْتَعْسُفُ [et-te‘assuf] [tefa‘ul] vezninde) Bu dahi yoldan sapmak ma‘nāsınadır; yukālu: تَعَسَّفَ عَنِ الطَّرِيقِ إِذَا مَالَ وَعَدَلَ Ve zulm eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: إِذَا تَعَسَّفَهُ ظَلَمَهُ

الْعَسَفَاتُ [el-‘asefāt] (fetehtāla) ve

الْعُسَافُ [el-‘usāf] [gūrāb] vezninde) Ur nev‘inden zenberek dedikleri maraza denir ki devenin boğazında çıkıp kısırmakla ölümcül edip muttasıl zahmet ve ıztırābla solutur.

الْعَاسِيفُ [el-‘āsif] Zikr olunan maraza mübtelā nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ عَاسِيفٌ أَيُ بِهَا عَسَفَاتٌ وَعُسَافٌ

الْعَسِيفُ [el-‘asif] [emīr] vezninde) Ir-gata denir; yukālu: هُوَ عَسِيفٌ لَهُ أَيُ أَجِيرٌ Ve kendinden isti‘ānet olunan ya’nī efendisinin işine yarayan köleye denir, عَبْدٌ مُسْتَعَانٌ ma‘nāsına. Şārih bu nüshayı tahti‘e edip ma‘nāsına. Şārih bu nüshayı tahti‘e edip ma‘nāsına olmayı tasvīb eylemiştir ki müs-tahdem olup işe kullanılan köle demek olur. Ve عَسِيفٌ [‘asif] bu ma‘nāda bir adamın işini işlemek ve ırgatlığını eylemek ma‘nāsına olan عَسَفَ [‘asf]ten fa’l bi-ma‘nā fā’ildir yāhūd istihdām ma‘nāsına olan عَسَفَ [‘asf]ten bi-ma‘nā mef’uldür.

عُسْفَانُ [‘Usfān] (‘uṣmān] vezninde) Mekke’ye iki merhale mesāfede bir mevzi‘ adıdır ki Medīne tarafına düşer.

الْإِعْسَافُ [el-i-‘sāf] (hemzenin kesriyle) Bir

adamın devesini ölüm soluması tutmak ma'nāsınadır; yukālu: إِعْسَفَ الرَّجُلُ إِذَا أَخَذَ أَعْسَفَ عَلَيْهِ بِعَيْرِهِ نَفْسَ الْمَوْتِ Ve bir kimse kölesini düşvār 'amel ve hizmete çattırmak ma'nāsınadır; yukālu: إِعْسَفَ فَلَانٌ إِذَا أَخَذَ غَلَامَهُ بِعَمَلٍ شَدِيدٍ Ve gece vakti 'ale'-l-'amyā görülmeden dolaşıp gezmek ma'nāsınadır; yukālu: إِعْسَفَ الرَّجُلُ إِذَا سَارَ بِاللَّيْلِ خَبِطَ عَشَوَاءَ أَعْسَفَ فَلَانٌ إِذَا لَزِمَ الشُّرْبَ فِي الْقَدَحِ الْكَبِيرِ

التَّعْسِيفُ [et-ta'sīf] Bir adamı renc ve ta'aba uğratmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا تَعَسَّفَهُ إِذَا تَعَبَهُ

الْإِنْعِسَافُ [el-in'isāf] İki bükülmek ma'nāsınadır; yukālu: إِعْسَفَ الشَّيْءُ إِذَا انْعَطَفَ

الْعُسُوفُ [el-'asūf] [šabūr] vezninde) Pek zālīm ve sitem-kāra denir; yukālu: رَجُلٌ عُسُوفٌ أَي ظَلُومٌ

[ع س ق ف]

الْعَسْقَفَةُ [el-'asqafet] (kāf'la d̄xarġe [dahrecet] vezninde) Bir ağlayacak māddeye ağlamamak ma'nāsınadır. 'Alā-kavlin ağlamak dileyip lākin tıkanmakla ağlamağa kādir olmayıp öylece kalmak ma'nāsınadır; yukālu: عَسَقَفَ الرَّجُلُ عَسَقَفَةً وَهِيَ تَقْبِضُ الْبُكَاءِ أَوْ هِيَ أَنْ يُرِيدَ الْبُكَاءَ فَلَمْ يَقْدِرْ Ve bir işe kasd eylemişken işlemeyip kalmak ma'nāsınadır; yukālu: عَسَقَفَ فِي الْخَيْرِ إِذَا هَمَّ بِهِ وَلَمْ يَفْعَلْ

[ع ش ف]

الْعُسُوفُ [el-'uşūf] ('ayn'ın ve şīn-i mu'cemenin zammıyla) Kurumuş şecere denir.

الْمُعْشِفُ [el-mu'şif] [muḥsin] vezninde) Şol kimseye denir ki kendisine aslā ekl eylemediği nesne 'arz olunup ekl eylemeye, bedevī a'rābına pālūze 'arz olunup

semn-i kātil zu'muyla tenāvül eylemediği gibi; tekūlu: وَجَدْتُ ضَيْفًا مُعْشِفًا وَهُوَ الَّذِي غَرَضَ عَلَيْهِ مَا لَمْ يَكُنْ يَأْكُلُ فَلَمْ يَأْكُلْهُ Ve yılık iken yabandan tutup getirdikleri vahşī deveye denir ki yonca ve çekirdek ve arpa makülesi ehli 'aleflerini ekl eylemeye; yukālu: هَذَا الْبَعِيرُ مُعْشِفٌ أَي أَوْلَ مَا يُجَاءُ لَهُ مِنَ الْبَرِّ لَا يَأْكُلُ الْقَتَّ وَالْتَوَى وَالشَّعِيرَ

الْإِعْشَافُ [el-i'şāf] (hemzenin kesriyle) Nāmülāyim nesne ekl eylemekle iğrenip hasta olmak ma'nāsınadır; tekūlu: أَكَلْتُهُ فَأَعْشَفْتُ Ve bir nesneden hoşlanmayıp iğrenmek ma'nāsınadır; tekūlu: أَنَا أَعْشِفُ هَذَا أَي أَقْدِرُهُ وَأَكْرَهُهُ Ve bir nesne ma'rūf ve müstahsen olmak ma'nāsınadır; tekūlu: مَا يُعْشِفُ لِي أَمْرٌ قَبِيحٌ أَي مَا يُغْرِفُ Ve tekūlu: رَكِبْتُ أَمْرًا مَا كَانَ يُعْشِفُ لَكَ

[ع ص ف]

الْعَعْصُفُ [el-'aşf] ('ayn'ın fethi ve şād'ın sükünuyla) Henüz gök ekin yaprağına denir, بَقْلُ الرَّزَعِ [baqlu'z-zer] ma'nāsına. Ve kavluhu ta'alā: «كَعْصِفٍ مَأْكُولٍ» أَي كَزْرَعُ Ya'nī "Ashāb-ı fili dānesi yenip hemān samanı kalmış ekin şeklinde kıldı." أَوْ كَوْرَقٍ أَخَذَ مَا كَانَ فِيهِ وَبَقِيَ هُوَ لَا حَبَّ Ve Ya'nī "yāhūd dānesi alınıp dānesiz kalmış ekin yaprakları gibi kıldı." أَوْ كَوْرَقٍ أَكَلْتُهُ Ya'nī "behāyim ekl edip kırıntısı kalmış yaprak gibi kıldı." Ve

عَضَفٌ [a'şf] Masdar olur, ekini yetiştirmeden mukaddem biçmek ma'nāsına; yukālu: عَضَفَ الرَّزَعُ عَضْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا جَزَّهُ Ve قَبْلَ أَنْ يَدْرِكَ

عَضَفٌ [a'şf] ve

عُصُوفٌ [u'şūf] [ku'ūd] vezninde) Yel pek şiddetli esmek ma'nāsınadır; yukālu: عَضَفَتِ الرِّيحُ عَضْفًا وَعُصُوفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا عَضَفَتْ Ve emek çekip kesb ü kār eylemek

ma'nāsınadır; yukālu: عَصَفَ عِيَالَهُ إِذَا كَسَبَ لَهُمْ
 Ve bir 'askeri istisāl eylemek ma'nāsına
 müsta'meldir ki ma'nā-yı evvelden
 me'hūzdur; yukālu: عَصَفَتْ بِهِمُ الْحَزْبُ إِذَا ذَهَبَتْ
 عَصَفَتْ بِهِمُ الْحَزْبُ إِذَا ذَهَبَتْ
 Ve bir tarafa doğru eğilmek
 ma'nāsınadır; yukālu: عَصَفَ الشَّيْءُ إِذَا مَالَ
 Ve sür'atle gitmek ma'nāsına müsta'meldir;
 ma'nā-yı sâniiden me'hūzdur; yukālu:
 عَصَفَ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ

الإغصاف [el-i-şāf] (hemzenin kesriyle)
 Ekin henüz dâne bağlamayıp gök ve
 taze yapraklanmak ma'nāsınadır; yukālu:
 عَصَفَ الزَّرْعُ إِذَا صَارَ عَضْفًا
 Ve yel katılanıp şiddetle esmek ma'nāsınadır; yukālu:
 عَصَفَتِ الرِّيحُ إِذَا اشْتَدَّتْ
 Ve bir kavmi istisāl eylemek ma'nāsınadır; yukālu:
 عَصَفَتْ
 Ve helāk olmak ma'nāsınadır; yukālu:
 عَصَفَ الرَّجُلُ
 Ve yel gibi sür'atle geçip gitmek
 ma'nāsınadır; yukālu: عَصَفَ الْفَرَسُ إِذَا مَرَّ
 Ve deve suya hırsından kuyunun
 çevresini fırıl fırıl dönerek ayaklarıyla
 toprak tozutmak ma'nāsınadır; yukālu:
 عَصَفَتِ الْإِبِلُ إِذَا اسْتَدَارَتْ حَوْلَ الْبُئْرِ جِزْصًا عَلَى الْمَاءِ
 وَهِيَ تُثِيرُ التُّرَابَ

العصافة [el-uşāfet] [kunāset] vezninde)
 Sararmış ekin sünbülesinden dökülüp
 düşen saman çöplerine denir; yukālu:
 وَطَائُهُمُ الْعَارَةُ فَصَارُوا كَالْعَصَافَةِ وَهِيَ مَا سَقَطَ مِنَ
 السُّبُلِ مِنَ التِّبْنِ

العصيفة [el-aşifet] [kenīset] vezninde)
 Ekin kapçığına denir ki toplanmış
 yapraklarından 'ibārettir, sünbüle onun
 içinde olur.

العاصيف [el-aşif] Nişāneden bir semte sa-
 pan oka denir; yukālu: سَهْمٌ عَاصِيفٌ أَي مَائِلٌ عَنِ
 الْعَرْضِ Ve mutlakan bir cānibe sapıp meyl
 eden şey'e denir. Ve

عاصيف [e-āşif] ve

عاصيفة [e-āşifet] Tünd ve şedid esen yele
 denir; yukālu: رِيحٌ عَاصِيفٌ وَعَاصِيفَةٌ أَي شَدِيدَةٌ
 Şārihin beyānına göre عاصيف [e-āşif]in cem'i
 عَاصِيفَاتٌ [e-āşifet] ve عَوَاصِيفٌ [e-āşifet]
 gelir. عاصيف [e-āşif] ihtisāsla ism
 menzilindedir. Ve kavluhu ta'ālā: ﴿فِي يَوْمٍ
 عَاصِيفٍ﴾ أَي تُعْصَفُ فِيهِ الرِّيحُ فَاعْلٌ بِمَعْنَى مَفْعُولٍ
 Ya'ni "مُعْصُوفٌ فِيهِ" ma'nāsına mecāzdr.

العصوف [el-aşūf] [şabūr] vezninde)
 Pek şedid esen yele denir; yukālu:
 رِيحٌ عَصُوفٌ أَي أَشَدُّ
 Ve pek çabuk nākaya ve
 devekuşuna vasf olur; yukālu: نَاقَةٌ وَنَعَامَةٌ
 عَصُوفٌ أَي سَرِيعَةٌ

العصوف [el-uşūf] ('ayn'ın zammıyla)
 Biçilmiş ekin tutamlarına denir, كَدَّرَ [ke-
 der] ma'nāsına ki fethateynledir; müfredi
 كَدَّرَةٌ [kederet]tir. Zāhiren عُصُوفٌ [u-şūf]
 عُصُوفٌ [e-aşf]ın cem'idir. Ve bādelere denir,
 حُمُورٌ [humūr] ma'nāsına, fevehān-ı rihi
 münāsebetiyle itlāk olunmuştur.

العصفة [el-aşfet] ('ayn'ın fethiyle) Şarābın
 etrāfa yayılan rāyahasına denir; yukālu: إِنَّ
 لِلْحُمُرِ عَصْفَةً أَي رِيحًا

المعصيف [el-mu-şif] ve

المعصيفة [el-mu-şifet] [muḥsin] ve
 [muḥsinet] veznlerinde) Şedid esen
 yele denir; yukālu: رِيحٌ مُعْصِيفٌ وَمُعْصِيفَةٌ أَي
 شَدِيدَةٌ

[ع ط ف]

العطف [el-aţf] ('ayn'ın fethi ve tā'nın
 sükūnuyla) Meyl eylemek ma'nāsınadır;
 yukālu: عَطَفَ إِلَيْهِ عَطْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا مَالَ
 Ve bir kimseyi esirgeyip mihrübānlık ey-
 lemek ma'nāsınadır; yukālu: عَطَفَ عَلَيْهِ إِذَا
 Ve bir nesneyi eğip iki bükmek ve
 iki kat eylemek ma'nāsınadır ki ma'nā-yı

mevzū'udur; yukālu: عَطَفَ الْوَسَادَةَ إِذَا ثَنَاهَا
Ve bir kimse üzere tekrār hamle eylemek
ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: عَطَفَ عَلَيْهِ
إِذَا حَمَلَ عَلَيْهِ Ve geri dönmek ma'nāsınadır;
yukālu: عَطَفَ عَنْهُ إِذَا رَجَعَ وَأَنْصَرَفَ

الْتَعَطُفُ [et-te'aṭṭuf] [تَفَعُّلٌ] [tefa'ul] vezninde) Bu dahi esirgeyip şefkat eylemek
ma'nāsınadır; yukālu: تَعَطَّفَ عَلَيْهِ إِذَا أَشْفَقَ
Ve ridā' bağlanmak ve şāl bürünmek
ma'nāsınadır; yukālu: تَعَطَّفَ بِالْعَطَافِ إِذَا ارْتَدَى

الْتَعَطِيفُ [et-ta'ṭīf] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) Bu dahi bir nesneyi iki bükmek ve iki
kat eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَطَّفَ
الْوَسَادَةَ إِذَا ثَنَاهَا Ve bir sevbi bir adama ridā
eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: عَطَّفْتُهُ تُؤَبِّي أَي
جَعَلْتُهُ عَطَافًا لَهُ

الْعَطْفَةُ [el-'aṭfet] [تَمْرَةٌ] [temret] vezninde) Nisvān-ı 'Arabın teshīr için efsūn edip
kullandıkları boncuğa itlāk olunur. Ve
asma kollarının sarmaştığı ağaca denir.
Bunlarda 'ayn'ın kesriyle de cā'izdir.

الْعِطْفَةُ [el-'iṭfet] ('ayn'ın kesriyle) Asma
kollarının uçlarına denir ki dallara sarma-
şır. Ve asmanın kollarını doladıkları ağaca
denir.

الْعَطْفَةُ [el-'aṭfet] (feteḥātla) Ağaç sarma-
ştığı dedikleri sarmaşık otuna denir ki yap-
rağı ve dalı budağı olmaz, ip gibi ağaçlara
sarmaşıp çıkar. Ve onu sığır kısmı ra'y
eder. Hāssasındandır ki ba'zı 'urūkunu
alıp büktükten sonra üzerine efsūn edip
zevcine muhabbeti olmayan 'avret üzere
tarh olundukta muhabbet eder imiş.

الْعَاطِفُ [el-'āṭif] Boynunu eğip yatan
āhūya vasf olur; yukālu: طَبِيبَةٌ عَاطِفٌ أَي تَعَطُّفٌ
جِيْدَهَا إِذَا رَبَضَتْ

الْحِطَافُ [el-'iṭāf] [كِتَابٌ] [kitāb] vezninde) ve

الْمُعَطَّفُ [el-mi'ṭaf] [مِنْبَرٌ] [minber] vezninde) Belden yukarı tutundukları ihrām ve şāla
denir, رِدَاةٌ [ridā'] ma'nāsına. Ve kılıca de-
nir. Ve

عِطَافٌ [i'ṭāf] Bir kelb ismidir. Ve fūtaya ve
izār ve peştemāla denir.

الْعَطُوفُ [el-'aṭūf] [صَبُورٌ] [ṣabūr] vezninde) بَوٌّ
[bevv] üzere tüzüllüp çekinir olan nākaya
denir. Ve بَوٌّ [bevv] bā'nın fethi ve vāv'ın
teşdidıyla şol deriye denir ki helāk olmuş
deve yavrusundan çıkarıp samanla doldur-
duktan sonra yavrusu hey'etinde nākaya
'arz olunur, tā ki ona meyl ve hanīn edip
idrār-ı leben eyleye; yukālu: نَاقَةٌ عَطُوفٌ أَي
تُعَطَّفُ عَلَى الْبَوِّ فَتَرَأُمُهُ Ve eğri ve iki bükülmüş
ağaçlardan tertīb olunmuş kapana ve tu-
zağa denir. Ve şol kumar okuna denir ki
sā'ir oklar üzere meyl eylemekle fā'iz ola-
rak hurūc eyleye, 'alā-kavlin garāmeti ve
ganīmeti olmayan oka denir yāhūd tekrār
redd ve ircā' olunan oka denir yāhūd bi'd-
defe'at idhāl ve ihrāc olunan oka denir.

الْعَاطُوفُ [el-'āṭūf] Bu dahi eğri ağaçlardan
masnū' kapana ve tuzağa denir.

الْعَطَافُ [el-'aṭṭāf] [شَدَادٌ] [şeddād] vezninde) Şol kumar okuna denir ki sā'ir oklar üzere
mā'il olmakla fā'iz olarak hurūc eyleye.
Ve garāmeti ve ganīmeti olmayan kumar
okuna denir. 'Alā-kavlin şol oka denir ki
okların me'hazından bir tarafa meyl eyle-
mekle münferid kalmış ola. Ve

عَطَافٌ [e'ṭāf] 'Amr b. Ma'dikereb'in fere-
si ismidir. Ve 'Aṭṭāf b. Ḥālid muhaddistir.

الْعَطْفُ [el-'aṭaf] (fethateynle) Bir ada-
mın kirpikleri uzun olmak ma'nāsınadır;
yukālu: فِيهِ عَطْفٌ أَي طُولٌ أَشْفَارٍ

عُطَيْفٌ [e'ṭayf] [زُبَيْرٌ] [zubeyr] vezninde) Bir

recül 'alemidir.

الْمَغْطُوفَةُ [el-ma'tūfet] Şol kavs-i 'Arabiyeye denir ki köşelerini pek eğmeleriyle avrık etmişler ola ve bunu hemān nişāna atmak için kullanırlar.

الْعَطْفُ [el-ʿiṭf] ('ayn'ın kesriyle) Bir şey'in bir cānibine denir, iki cānibine عَطْفَانِ [ʿiṭfān] denir. Ve

عَطْفُ الطَّرِيقِ [ʿiṭfu't-ṭarīk] قَارِعَةُ طَرِيقِ [kārī'atu ṭarīk] ma'nāsınadır; tekūlu: تَنَحَّ [ṭanḥa] عَنْ قَارِعَتِهِ Bunda 'ayn'ın fethiyle de müsta'emeldir. Ve

عَطْفُ الْقَوَسِ [ʿiṭfu'l-ḳavs] Yayın köşesine itlāk olunur. Ve

عَطْفٌ [ʿiṭf] Yana itlāk olunur, جُنْبٌ [cenb] ma'nāsına; ve minhu yukālu: هُوَ يَنْظُرُ فِي جَاءِ ثَانِي عَطْفِهِ أَي هُوَ مُعْجَبٌ رَاحِي النَّبَالِ يَعْني وَاسِعَ الْقَلْبِ أَوْ لَأوِيًا عُنْفَهُ أَوْ مُتَكَبِّرًا وَتَى عَنِّي عَطْفُهُ أَي أَعْرَضَ ve yukālu: تَعَوَّجَ الْقَرْسُ فِي عَطْفِيهِ أَي تَنَتَّى يَدْنَهُ وَيَسْرَهُ Ya'nī "At sağına ve soluna eğilip bükülerek yürüdü." Niteki ahırdan çıkmış perverde atın şivesidir. Ve

عَطْفٌ [ʿiṭf] Koltuğa itlāk olunur, إِبْطٌ [ibt] ma'nāsına.

الْعَطْفُ [el-ʿuṭf] ('ayn'ın zammıyla) عَاطِفٌ [ʿāṭif] ve عَطُوفٌ [ʿaṭūf] lafzlarından ki zikr olundu, cem'dir. Kezālik عِطَافٌ [ʿiṭāf] lafzından ki izār ma'nāsınadır, cem'dir.

الْعَطِيفُ [el-ʿaṭif] [emīr] vezninde) Şol hatuna denir ki mülāyim-meşreb ve nāziḳ-tabī'at, yüzü yumuşak erine münkād ve mihrübān olup kendide ka'tā büyüklenmek şā'ibesi olmaya; yukālu: اِمْرَأَةٌ عَطِيفَةٌ أَي لَيِّنَةٌ مَطْوَأٌ لَا كِبَرَ لَهَا

الْمُعْطَفَةُ [el-mu'ṭṭafet] [mu'azzamet] vezninde) Köşeleri pek eğilip bükülmüş

olan yaylara denir. Müfredi dahi vasf olur, teşdidi teksir içindir. Ve yavrularına pāk yakılmış olan sütlü nākalara denir ve gāh olur ki bir niçe nāka yavruya yakılıp bu cihetle cümlesini sağıp sütlerini alırlar.

الْإِنْعِطَافُ [el-in'ṭāf] Bir nesne iki bükülmek ve iki kat olmak ma'nāsınadır; yukālu: اِنْعَطَفَ الشَّيْءُ إِذَا انْتَنَى

الْمُنْعِطُفُ [el-mun'ṭāf] (ism-i mef'ul bünyesiyle) Büküm ve burgaç yere denir; ve minhu yukālu: مُنْعَطِفُ الْوَادِي أَي مُنْحَنَاءُ

الْتِعَاطُفُ [et-te'āṭuf] [tefā'ul] vezninde) Birbirine mihr ve şefkat eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَعَاطَفُوا إِذَا عَطَفَ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ Ve bir kimse başını oynatarak iki tarafa sarhoş gibi boca vurarak, 'alā-kavlin salınarak yürümek ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ يَتَعَاطَفُ فِي مَشِيَّتِهِ إِذَا حَرَكَ رَأْسَهُ وَتَهَادَى أَوْ تَبَحَّثَرَ

الْإِعْطَافُ [el-i'ṭāf] [ifti'āl] vezninde) Ridāya bürünmek ma'nāsınadır; yukālu: اِعْطَفَ الرَّجُلُ إِذَا ارْتَدَى

الْإِسْتِعْطَافُ [el-isti'ṭāf] Bir kimseden mihr ve şefkat niyāz eylemek ma'nāsınadır; yukālu: اِسْتَعْطَفَهُ إِذَا سَأَلَهُ أَنْ يَعْطِفَ عَلَيْهِ

[ع ف ف]

الْعَفُّ [el-ʿaff] ('ayn'ın fethi ve fā'nın teşdidiyle) ve

الْعَفَافُ [el-ʿafāf] ve

الْعَفَافَةُ [el-ʿafāfet] ('ayn'ların fethiyle) ve

الْعِفَّةُ [el-ʿiffet] ('ayn'ın kesriyle) Kabāyihten ve muharremāttan perhiz edip geri durmak ma'nāsınadır; yukālu: عَفَّ الرَّجُلُ عَمَّا وَعَفَافًا وَعَفَافَةً وَعَفَّةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا كَفَّ Ve عَمَّا لَا يَجُلُّ وَلَا يَجْمُلُّ

عَفٌّ [ʿaff] Vasf olur, ke-mā se-yuzkeru. Ve

عَفٌّ [ʿaff] Memede süt yığılmak, ʿalā-kavlin memede süttten bakiyye kalmak maʿnâsınadır; yukâlu: عَفَّ اللَّبْنُ عَفًّا إِذَا اجْتَمَعَ فِي الصَّرْعِ أَوْ بَقِيَ فِيهِ

عَفٌّ [emîr] (emîr) vezninde) **الْعَفِيفُ** [el-ʿafîf] gibi sıfattır, kabâyihten ve harâmdan perhîz ve ictinâb eden adama denir; cemʿi **أَعْفَاءُ** [aʿiffâ]dır, **أَلْيَاءُ** [elibbâ] gibi. Müʿennesi **عَفِيفَةٌ** [ʿafîfet]tir; cemʿi **عَفَائِفُ** [afâʿif] ve **عَفِيفَاتٌ** [ʿafîfât]tır.

الْإِسْتِعْفَافُ [el-istiʿfâf] Bu dahi harâm ve kabâyihten sakınıp geri durmak maʿnâsınadır; yukâlu: **إِسْتَعَفَّ الرَّجُلُ بِمَعْنَى عَفَّ** Ve dâbbe toprak üzerinden diliyle yoklayıp temizleyerek otluk makûlesini almak maʿnâsınadır; yukâlu: **إِسْتَعَفَّتِ الْإِبِلُ الْبَيْسَ إِذَا أَخَذَتْهُ بِلِسَانِهِ فَوْقَ الثَّرَابِ مُسْتَضْفِيَةً لَهُ**

الْتَعَفُّفُ [et-teʿaffuf] (**تَعَفُّلٌ** [tefaʿul] vezninde) Bu dahi asl-ı fiʿl olan ʿiffet maʿnâsınadır; yukâlu: **تَعَفَّفَ بِمَعْنَى عَفَّ** Ve tekellüf için istiʿmâl olunur, tekellüf ve tasannuʿla ʿiffet yapmak maʿnâsına; yukâlu: **تَعَفَّفَ فُلَانٌ إِذَا تَكَلَّفَ الْعَفْفَةَ** içmek maʿnâsınadır; yukâlu: **تَعَفَّفَ الرَّجُلُ إِذَا شَرِبَ الْغَفْفَةَ**

الْإِعْفَافُ [el-ʿifâf] (hemzenin kesriyle) Bir adamı ʿafîfü'n-nefs eylemek maʿnâsınadır; yukâlu: **أَعَفَّهُ اللهُ أَيَّ جَعَلَهُ عَفِيفًا** Ve memede yavru emdikten sonra bir mikdâr süt bakiyyesi kalmak maʿnâsınadır; yukâlu: **أَعَفَّتِ الشَّاةُ إِذَا صَارَتْ دَا غَفْفَةً**

عَفْفِيْفٌ [Ufeyyif] (musaggaran ve müşeddeden) İbn Maʿdikereb'dir ki ashâbdandır. Ve ʿUfeyyif b. Buceyd meşâhîr-i ricâldendir. Birâderi ʿAfîf'tir, **أَمِيرٌ** [emîr] vezninde. Ve ʿAṭiyye b. ʿĀzib b. ʿUfeyf, **زُبَيْرٌ** [zubeyr] yâhūd **أَمِيرٌ** [emîr] veznindedir, ashâbdandır. Ve İbnu'l-ʿUfeyf, **زُبَيْرٌ**

[zubeyr] vezninde tâbiʿindendir, Şiddîk-i Ekber hazretlerinden hadîs rivâyet eylemiştir.

الْعَفَافَةُ [el-ʿufâfet] (**ثُمَّامَةٌ** [sumâmet] vezninde) Memede bākî kalan süte denir ki ekserini yavru emdikten sonra kalanıdır.

الْعَفْفَةُ [el-ʿuffet] (ʿayn'ın zammıyla) **غَفَافَةٌ** [ʿufâfet] maʿnâsınadır. Ve kocakarıya denir. Ve bir nevʿ balık ismidir ki ak ve pul-suz olur; matbūhunun lezzeti pirinç lezzetine şebîh olur.

التَّعْفِيفُ [et-taʿfîf] Memede kalan süt bakiyyesini içirmek maʿnâsınadır; tekûlu: **عَفَّفْتُهُ إِذَا سَقَيْتَهُ الْغَفْفَةَ**

الْعِفَّانُ [el-ʿiffân] (ʿayn'ın kesriyle) **إِفَّانٌ** [iffân] vezninde ve mürâdifidir ki vakt ve sâʿat maʿnâsınadır; yukâlu: **جَاءَ عَلَى عِفَّانِهِ أَيَّ إِفَّانِهِ**

الْعِفَّافُ [el-ʿifâf] (**كِتَابٌ** [kitâb] vezninde) ʿİlâc ve devâya itlâk olunur; yukâlu: **شَرِبَ الْعِفَّافُ أَيَّ الدَّوَاءِ**

عَفَّانٌ [ʿAffân] (**كَتَّانٌ** [kettân] vezninde) Esmâdandır: ʿAffân b. Ebi'l-ʿĀş, ʿOsmân radiyallâhu ʿanhu hazretlerinin pederleridir. Ve gayr-i munsarıftır ve munsarıf olur; vezni faʿʿâl ve faʿlân olmak cihetleriyle. Ve ʿAffân el-Ezdî gayr-i mensûb olarak ve ʿAffân b. Seyyâr ve ʿAffân b. Cubeyr ve ʿAffân b. Muslim muhaddislerdir. Ve ʿAffân b. el-Buceyr ashâbdandır. Ve Ebū ʿAffân Ğâlib el-Kaṭṭân ve Ebū ʿAffân ʿOsmân el-ʿOsmânî rivâyet-i hadîs eylediler.

الْعَفْفُفُ [el-ʿafʿaf] (**جَفْفَرٌ** [caʿfer] vezninde) **طَلْحٌ** [talḥ] ağacının yemişine denir.

الْعَفْفَفَةُ [el-ʿafʿafet] (**زَلْزَلَةٌ** [zelzelet] vezninde) **عَفَّفَفٌ** [ʿafʿaf] yemek maʿnâsınadır;

yukālu: غَعَفَ الرَّجُلُ إِذَا أَكَلَ الْعُغْفَعَ

التَّعَافُ [et-te'āff] [تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) 'İlac ve tedāvī eylemek ma'nāsındır; tekūlu: تَعَاَفَ يَا مَرِيضُ أَي تَدَاَوَ Ve hayvânın sütünü tekrâr sağmak ma'nāsındır; tekūlu: تَعَاَفَ نَاتَكَ أَي أُحْلِبَهَا بَعْدَ الْحَلْبَةِ الْأُولَى

الإِغْتِفَافُ [el-i'tifāf] Bu dahi dābbe toprak üzerinde otluk makûlesini diliyle silkip temizleyerek alıp yemek ma'nāsındır; yukālu: إِغْتَفَتِ الْإِبِلُ الْبَيْسَ إِذَا أَخَذَتْهُ بِلِسَانِهَا فَوْقَ الثَّرَابِ مُسْتَصِيفَةً لَهُ

[ع ق ف]

الْعَقْفُ [el-'aḳf] [سَقْفٌ [saḳf] vezninde) Tilkiye denir, ثَعْلَبٌ [ša'leb] gibi. Ve

عَقَفَ [aḳf] Masdar olur, bir nesneyi eğip iki bükmek ma'nāsındır; yukālu: عَقَفَهُ عَقْفًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا عَطَفَهُ

الْأَعْقَفُ [el-a'ḳaf] Fakîr ve muhtâc ve bînevāya denir; yukālu: رَجُلٌ أَعْقَفُ أَي فَقِيرٌ مُّحْتَاجٌ Ve bed-kıyāfet ve taslak ve türk ve nā-tırāş bedevîye denir; yukālu: أَعْرَابِيٌّ أَغْرَابِيٌّ Ve eğri ve bir tarafa büğrü nesnelere denir.

الْعَقْفَاءُ [el-'aḳfā] [حَمْرَاءُ [ḥamrā] vezninde) Bir güne demir ālettir ki ucu çengel gibi kıvrılıp ve kendisi büğrü ola; hâlen 'Arabların عَقْفَاءُ [aḳvā] ta'bîr ettikleri ālet bundan muharreftir. Ve

عَقْفَاءُ [aḳfā] Bir cins otun ismidir ki yaprağı sedef yaprağına şebîh olur, koyun kısmını helâk edip deveye ziyânı olmaz. Ve ona عَقْفِيَاءُ [uḳayfā] dahi derler, musaggar bünyesiyle.

الْعُقْفَاءُ [el-'uḳḳāfet] [رُمَّانَةٌ [rummānet] vezninde) Bāğçivânların keke ta'bîr ettikleri ucu çevgân gibi eğri değneğe denir ki onunla ağacın dallarını eğip çekerler.

الْعُقَافُ [el-'uḳāf] [غُرَابٌ [gürāb] vezninde) Bir illet adıdır ki koyun kısmının ayaklarına 'ārız olup ayakları eğilir.

الْعَاقِفُ [el-'āḳif] ve

الْمَعْقُوفَةُ [el-ma'ḳūfet] عُقَافٌ [uḳāf] 'illetine uğramış koyuna denir; yukālu: شَاةٌ عَاقِفَةٌ وَمَعْقُوفَةٌ الرَّجُلُ أَي بِهَا عُقَافٌ

عُقْمَانُ [Uḳfān] [عُشْمَانٌ [uḣmān] vezninde) Ḥuzā'a kabîlesinden bir cemā'attir. Ve Ḥicāz'da bir mevzi' adıdır. Ve

عُقْمَانُ [uḳfān] Karıncanın kızıl nev'inin cedit ismidir, niteki siyāh nev'inin cediti فَارِزٌ [fāriz]dir. Bunlardan murād ibtidā halk olanlarıdır.

الْعُقَيْفَانُ [el-'uḳayfān] (musaggar bünyesiyle) Atlı karıncaya denir ki ayakları uzun ve ekserî güristānda ve vîrānelerde olur.

الْعُقُوفُ [el-'aḳūf] [صَبُورٌ [şabūr] vezninde) İneğin memelerinden şol memeye denir ki eğri olmakla sağılırken yalnız onun sütü sağılır ola.

الْإِنْعِاقُ [el-in'iḳāf] ve

التَّعَقُّفُ [et-te'aḳḳuf] Eğilmek ma'nāsındır; yukālu: عَقَفَ الشَّيْءُ فَانْعَقَفَ وَتَعَقَّفَ أَي انْعَوَجَ

[ع ك ف]

الْعَكْفُ [el-'aḳf] ('ayn'ın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Alıkomak ma'nāsındır; yukālu: عَكَفَهُ عَكْفًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا حَبَسَهُ Ve bir nesneyi onarıp islāh eylemek ma'nāsındır; yukālu: عَكَفَهُ إِذَا رَعَاهُ وَأَصْلَحَهُ

الْعُكُوفُ [el-'uḳūf] [قُعُودٌ [ḳu'ūd] vezninde) Bir nesneye müdāvemet üzere ikbāl eylemek ma'nāsındır; yukālu: عَكَفَ عَلَيْهِ عُكُوفًا Ve bir nesnenin çevresinde deverān eylemek ma'nāsındır; yukālu: عَكَفَ الْقَوْمُ حَوْلَهُ إِذَا اسْتَدَارَ

اَهْرُ وَ يَمْلِكُ تَابِيرُ اُولُنُورُ. Ve yukālu: اَهْرُ وَ يَمْلِكُ تَابِيرُ اُولُنُورُ. Ve bir mahalde bir adam nefsinı habs ve tevkif edip eğlenmek ma'nasınadır; yukālu: اَهْرُ وَ يَمْلِكُ تَابِيرُ اُولُنُورُ. Ve gerilenip kıçınlamak ma'nasınadır; yukālu: اَهْرُ وَ يَمْلِكُ تَابِيرُ اُولُنُورُ. Ve

عَكُوفُ [ʿakūf] عَاكِفٌ [ʿakif] lafzından cem' olur, hemişe bir nesneye ikbāl yāhūd bir mahalde habs-i nefse ārām eden kimselelerdir; yukālu: قَوْمٌ عَكُوفٌ أَيْ عَاكِفُونَ

عَكَافٌ [ʿakkāf] شَدَادٌ [şeddād] vezninde) İbn Vedā'a'dır ki sahābedendir.

الْعَكِيفُ [el-ʿakif] كَتِيفٌ [ketif] vezninde) Kıvırcık saça denir; yukālu: شَعْرٌ عَكِيفٌ أَيْ جَعْدٌ

عَكَيْفٌ [ʿukeyf] زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Bir recül ismidir.

الْمَعْكُوفُ [el-ma'kūf] Taranıp örtülmüş saça denir; yukālu: شَعْرٌ مَعْكُوفٌ أَيْ مَمْشُوطٌ مَضْفُورٌ

التَّعْكِيفُ [et-ta'kif] Diziye cevher dizilmek ma'nasınadır; yukālu: عَكِيفُ النَّظْمِ تَعْكِيفًا عَلَى الشَّعْرِ كِیْرَاقِیْیَهِ وَ اَلْمَجْهُولُ إِذَا نُظِمَ فِیهِ الْجَوْهَرُ عَكِيفُ الشَّعْرِ إِذَا جُعِدَ

التَّعْكُفُ [et-te'akkuf] تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) ve

الإِغْتِكَافُ [el-i'tikāf] Bir yerde habs-i nefse eğlenip kalmak ma'nasınadır; yukālu: تَعَكَّفَ الرَّجُلُ وَاعْتَكَّفَ فِیهِ إِذَا تَحَبَّسَ وَلَا تَقُلْ إِنْ عَكَّفَ

[ع ل ف]

الْعَلْفُ [el-ʿalef] (fethateynle) Ma'lūmdur ki davar yemine denir. Cem'i عُلُوفَةٌ [ʿulūfet] gelir ʿayn'ın zammıyla ve أَعْلَافٌ [a'lāf] gelir ve عِلَافٌ [ʿilāf] gelir, جِبَالٌ [cibāl] vezninde. ʿUlūfe-hārānın عُلُوفَةٌ [ʿulūfet]leri bundandır.

الْمَعْلَفُ [el-ma'leḫ] مَعْلَدٌ [maḫʿad] vezninde) Davarın yem yiyecek yerine denir ki

ahır ve yemlik ta'bir olunur. Ve

مَعْلَفٌ [Ma'leḫ] Bir niçe kevākibe denir ki birbirinden ayrıca ve dā'ire şeklinde olurlar.

الْعَلَّافُ [el-ʿallāf] شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Yem satan adama denir.

الْعِلَافُ [el-ʿilāf] كِتَابٌ [kitāb] vezninde) İbn Tuvār'dır ki riḫāl-i ʿilāfiyye dedikleri iri pālānlar ona mensūbdur; ibtidā mücidi odur. Humeyd b. Şeyr radiyallāhu ʿanhu işbu: فَحَمِلَ الْهَمَّ كِنَازًا جَلْعَفًا ۥ تَرَى الْعُلَيْفِيَّ عَلَيْهِ: "مُؤَمَّا" beytinde tasgīr-i terhīmle musaggaran irād eylemiştir. Ve ʿinde'l-ba'z عِلَافٌ [ʿilāf] ensesi ve ortası pek büyük olan pālāna denir.

الْعَلْفُ [el-ʿalf] (ʿayn'ın fethi ve lām'ın sükünuyla) Çok içmek ma'nasınadır; yukālu: وَ عَلَفَهُ عَلْفًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا شَرِبَهُ كَثِيرًا Ve davara yem vermek ma'nasınadır; yukālu: عَلَفَ الدَّابَّةَ إِذَا أَطْعَمَهَا

الْإِعْلَافُ [el-i'lāf] (hemzenin kesriyle) Bu dahi davara yem vermek ma'nasınadır; yukālu: وَ أَغْلَفَ الدَّابَّةَ إِذَا أَطْعَمَهَا [talḫ] ağacı yemiş vermek ma'nasınadır; yukālu: وَ أَغْلَفَ الطَّلْحَ إِذَا أُخْرِجَ غُلْفُهُ أَغْلَفَتِ الدَّابَّةُ إِذَا أَكَلَتْ

الْعِلْفُ [el-ʿilf] (ʿayn'ın kesriyle) Çok yiye-gen davara denir, mecāzen ekül kimseye de itlāk olunur; yukālu: حِمَارٌ وَرَجُلٌ عَلِفٌ أَيْ الْكَثِيرُ الْأَكْلُ Ve Yemen'e mahsūs bir şecer adıdır; yaprağı üzüm yaprağına şebih olur, vaktinde devşirip toprağa defn ve tecrif eyledikten sonra sirkeli ta'amda onu sirke yerine kullanırlar.

الْعُلْفُ [el-ʿulf] (ʿayn'ın zammıyla) ve

الْعُلْفُ [el-ʿuluf] (zammateynle) عُلُوفَةٌ

[ʿulūfet]in cemʿidir.

الْعُلُوفَةُ [el-ʿalūfet] [şabūret] vezninde) Davar yemine ve yiyeceğine denir; yukālu: هُوَ يَبِيعُ الْعُلُوفَةَ أَيَّ مَا تَأْكُلُهُ الدَّابَّةُ Ve yabana saliverilmeyip evde yemlenip perverde olan nākaya yāhūd koyuna denir; yukālu: نَاقَةٌ أَوْ شَاةٌ عُلُوفَةٌ إِذَا كَانَ صَاحِبُهَا يَغْلِبُهَا وَلَا يُرْسِلُهَا لِلرَّعْيِ

الْعُلُوفَةُ [el-ʿalīfet] [sefīnet] vezninde) **الْعُلُوفَةُ** [ʿulūfet] maʿnāsınadır.

الْعُلُوفُ [el-ʿulfū] [ʿuṣfūr] vezninde) Taslak ve nā-tırāş koca adama denir; yukālu: رَجُلٌ عُلُوفٌ أَيَّ جَافٍ مُسِنٌَّ Ve vücdü lahīm ve kılıh ihtiyār adama denir; yukālu: شَيْخٌ عُلُوفٌ أَيَّ لَحِيمٍ شَعْرَانِيٍّ Ve kocakarıya denir. Ve iri ve dızman aygır ata denir. Ve **الْعُلُوفُ** [ʿulfūfu's-senām] şol nākaya vasf olur ki hörgücü topaç ola, güyā ki üzerine kilim çekilmiş tarzında ola; yukālu: نَاقَةٌ عُلُوفٌ السَّنَامُ أَيَّ مَلْفَمَةٌ السَّنَامُ كَأَنَّهَا مُشْتَمَلَةٌ بِكِسَاءٍ

الْعُلُوفُ [el-ʿillevf] [cirdahl] vezninde) Pek pīr ve sāl-horde adama denir; yukālu: شَيْخٌ عُلُوفٌ أَيَّ كَبِيرِ الْبَسَنِ

الْعُلُوفُ [el-ʿullef] [qūb] vezninde) **الْعُلُوفُ** [talh] ağacının yemişine denir ki tāze bakla şeklinde olur; **عُلُوفَةٌ** [ʿullefet] müfredidir. Ve

عُلُوفَةٌ [ʿUlīfet] ʿAkīl-i Murrī nām şāʿirin pederidir. ʿÖmer b. el-Ḥaṭṭāb radıyallāhu ʿanhu zamānını idrāk eylemiştir. Ve

عُلُوفَةٌ [ʿUlīfet] Mustevrid nām hāricinin pederi ismidir. Ve ʿUlīfet b. el-Ḥāriş b. Muʿāviye, Zubyān kabilesindendir. Ve vakʿa-i Ḳādisiyyeʿde ser-ʿasker-i ʿacem olan Rustemʿin kātili Hilāl et-Temīmī pederinin ismidir.

التَّغْلِيفُ [et-taʿlīf] طَلْحُ [talh] ağacı yemiş-lenmek maʿnāsınadır, yukālu: عَلَفَ الطَّلْحُ إِذَا خَرَجَ غَلْفُهُ Ve bu maʿnāda tefʿil bünyesi şāzıdır, zīrā kıyās olan ifʿal bābindan olmaktadır, niteki zikr olundu. Ve

تَغْلِيفٌ [taʿlīf] طَلْحُ [talh] ağacının çiçekleri dökülüp yemiş bağlamak maʿnāsınadır; yukālu: عَلَفَ الطَّلْحُ إِذَا تَنَازَرُ وَرُذُهُ وَعَقَدَ

الْمُعَلَّفَةُ [el-muʿallefet] [muʿazzamet] vezninde) Gereği gibi beslenmekle beğāyet tsmīn olunmuş koyuna denir; yukālu: شَاةٌ مُعَلَّفَةٌ أَيَّ مُسَمَّنَةٌ

الْعَلِيفُ [el-ʿalīf] [emīr] vezninde) Yabana saliverilmeyip hānede perveriş bulan koyuna denir; yukālu: شَاةٌ عَلِيفٌ أَيَّ مَعْلُوفَةٌ

الْمُعْتَلِفَةُ [el-muʿtelīfet] [muḥtelīfet] vezninde) Ebe kadına itlāk olunur; قَابِلَةٌ [qābilet] maʿnāsına. Ve bu istiʿāre vechiy-le itlāk olunmuştur ki yemliğinden otluk çekip ekl eden dābbeye teşbīh olunmuştur.

الْإِسْتِعْلَافُ [el-istiʿlāf] Davar okrayarak ʿalef istemek maʿnāsınadır; yukālu: اسْتَعْلَفَتِ الدَّابَّةُ إِذَا طَلَبَتِ الْعَلْفَ بِالْحَمْحَمَةِ

[ع ن ج ف]

الْعُنْجُفُ [el-ʿuncuf] [qunfuz] vezninde) ve

الْعُنْجُوفُ [el-ʿuncūf] [zunbūr] vezninde) Zaʿf ve hüzálden değnek gibi kupkuru kalmış adama denir; yukālu: صَارَ عُنْجُفًا وَعُنْجُوفًا أَيَّ يَابَسًا هُزَالًا aʿzāsı birbirine sokuşturulmuş arık bodura denir. Ekserī bununla kocakarı sıfatlanır. Ve baʿzılar ʿinde nūnʿu zāʿidedir; yukālu: رَجُلٌ عُنْجُفٌ وَعُنْجُوفٌ أَيَّ قَصِيرٌ مَتَدَاخِلٌ

[ع ن ف]

الْعُنْفُ [el-ʿunf] (ʿaynʿın harekāt-ı selāsı ve

nūn'un sükūnuyla) Sertlik ve yoğunluk eylemek ma'nāsınadır, yukālu: عُنْفٌ عَلَيْهِ وَبِهِ Ve bir nesneyi kerih görüp iğrenmek ma'nāsınadır; yukālu: عُنْفًا مُثَلَّثَةً الْعَيْنِ مِنَ الْبَابِ الْحَامِسِ إِذَا لَمْ يَرَفُقْ بِهِ فِي وَضَعِهِ عُنْفٌ ضِدُّ رَفِقٍ

الإِعْتِافُ [el-i'c-nāf] (hemzenin kesriyle) ve **التَّعْيِيفُ** [et-ta'nīf] [tef'īl] [tef'īl] vezninde) Bunlar dahi عُنْفٌ [ʿunf] ma'nāsınadır; tekūlu: أَعْنَفْتُهُ وَعَنْفَتُهُ بِمَعْنَى عُنْفْتُ عَلَيْهِ Ve

تَعْيِيفٌ [ta'nīf] Bir adama ʿunf ve şiddetle levn ve serzeniş eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَنَّفَهُ إِذَا لَامَهُ بِعُنْفٍ وَشِدَّةٍ

الْعَيْفُ [el-'anīf] [emīr] [emīr] vezninde) Dā'imā bindiği atı ʿunf ve şiddetle kullanır olan fārise denir; yukālu: فَلَانَ عَيْفٌ أَيُّ لَأَرْفُقُ لَهُ بِرُكُوبِ الْخَيْلِ Ve sert söze ve sert yürüyüşe ve mutlakan huşunetli sert şey'e denir; yukālu: كَلَامٌ وَسَيْرٌ عَيْفٌ أَيُّ شَدِيدٌ

الْعُنْفَةُ [el-'unfet] [gurfet] [gurfet] vezninde) ve **الْعُنْفَةُ** [el-'unufet] (zammeteynle) ve

الإِعْتِافُ [el-i'tināf] [ifti'āl] [ifti'āl] vezninde) Bir nesneye yeni başlamağa denir; tekūlu: كَانَ ذَلِكَ مَثًّا عُنْفَةً وَعَنْفَةً وَإِعْتِافًا أَيُّ إِتْسَانًا [i'tināf] [i'tināf] ma'nāsına masdar iken isim mevki'inde isti'māl olundu. Ve

إِعْتِافٌ [i'tināf] Bir işi ʿunf ve şiddetle tutmak ma'nāsınadır; yukālu: إِعْتَفْتُ الْأَمْرَ إِذَا أَخَذَهُ بِعُنْفٍ Ve bir nesneye başlamak ma'nāsınadır; yukālu: إِعْتَفْتُ الشَّيْءَ إِذَا ابْتَدَأَهُ Ve yeniden başlamak ma'nāsınadır ki zikir olundu; yukālu: شَارِهُ إِعْتَفْتُ أَيُّ إِتْسَانَةً 'ayn'a tebdil ederler. Ve

إِعْتِافٌ [i'tināf] Bilmemek, cehl ma'nāsınadır, 'alā-kavlin bilmediği nesneye bilmeyerek özenmek ma'nāsınadır;

yukālu: إِعْتَفْتُهُ إِذَا جَهَلَهُ أَوْ أَنَاهُ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ بِهِ عِلْمٌ Ve bir nesneyi kerih görüp iğrenmek ma'nāsınadır; yukālu: إِعْتَفْتُ الطَّعَامَ وَالْأَرْضَ إِذَا كَرِهْتُمَا Ve bir yerin havası mizāca uymayıp nā-hoş gelmek ma'nāsınadır; tekūlu: إِعْتَفْتُهُ فِي الْمَعْلِيسِ إِذَا تَحَوَّلَ عَنِّي Ve meclisten bir tarafa dönmek ma'nāsınadır; yukālu: إِعْتَفْتُ الْمَجْلِسَ إِذَا تَحَوَّلَ عَنْهُ Ve henüz otlanmamış çayır ra'y eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِعْتَفْتُ الْمَرَاعِي إِذَا رَعَى أَنْفَهَا

الْعَنْفُ [el-'anf] ('ayn'ın fethiyle) Evvel ve ibtidā ma'nāsınadır.

الْعُنْفَوَانُ [el-'unfuvān] ('ayn'ın ve fā'nın zammıyla) ve

الْعُنْفُورُ [el-'unfuvv] ('ayn'ın ve fā'nın zammı ve vāv'ın teşdidıyla) Bir nesnenin evvel ve mukaddemine, 'alā-kavlin behcet ve letāfeti hengāmının evveline denir; yukālu: كَانَ ذَلِكَ فِي عُنْفَوَانِ شَبَابِهِ وَعُنْفُورِهِ أَيُّ أَوَّلِهِ أَوْ هُمْ يَحْرُجُونَ عُنْفَوَانًا أَيُّ عُنْفًا أَوْ لَا فَأَوْلُ عُنْفًا أَيُّ أَوْلًا فَأَوْلُ

الْعَنْفَةُ [el-'anefet] (fetehtle) Su değirmenin çarhına denir, onu su dokundukta değirmeni döndürür. Ve ekinli tarlanın iki hattının aralığına denir.

الْمُعْتِفَةُ [el-mu'tenifet] [muhtelifet] vezninde) Şol develere denir ki oldukları yerin havası onlara yaramaya; yukālu: إِبِلٌ مُعْتِفَةٌ إِذَا كَانَتْ فِي أَرْضٍ لَا تُوَافِقُهَا

الْمُعْتِفُ [el-mu'tenif] [muhtelif] vezninde) Doğru olmayan yola denir; yukālu: طَرِيقٌ مُعْتِفٌ أَيُّ غَيْرٌ قَاصِدٌ

[ع و ف]

الْعَوْفُ [el-'avf] [cavf] [cavf] vezninde) Hāl ve şān ma'nāsınadır; yukālu: نَعِمَ عَوْفَكَ أَيُّ ذَكَرَ وَشَانَكَ Ve ālet-i tenāsüle denir, [zeker] ma'nāsına. Ve mihmāna denir;

yukālu: هُوَ عَوْفُهُ أَيَّ ضَيْفُهُ Ve baht ve tālī' ve nasīb ve behre ma'nāsınadır; yukālu: لَهُ عَوْفٌ أَيَّ جَدٌّ وَحَطٌّ Ve kuş adıdır. Ve horroza denir; yukālu: صَاحِ الْعَوْفُ أَيَّ الدَّيْكَ Ve bir sanem adıdır. Ve bir dağın adıdır. Ve arslana denir, gece tu' me talebiyle dolaşp gezdiği için. Ve kurda dahi itlāk olunur. Ve devābb ve mevāşiyi iyice görüp gözetip güzel tīmār ve takayyüd eylemeğe denir; yukālu: إِنَّهُ لَحَسَنُ الْعَوْفِ فِي إِبِلِهِ أَيَّ حَسَنٌ الرَّغِيَةِ Ve 'ayāl için emek çekip kesb ü kār eden adama denir; yukālu: هُوَ عَوْفٌ أَيَّ كَادٌ لِعِبَالِهِ Ve bir hoş-bū nebātın ismidir; bu münāsebetle ba'zı kimseler tesmiye olundular. Ve

عَوْفٌ [ʿavf] Masdar olur, dā'imā عَوْفٌ [ʿavf] dedikleri nebāt isti'māl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَافَ الرَّجُلُ يَعُوفُ عَوْفًا إِذَا لَزِمَ الْعَوْفَ Ve 'Avf b. Sa'd ve 'Avf b. Ka'b b. Sa'd, عَوْفَانِ [ʿAvfān] itlāk ettikleri iki kimsedir ki Sa'd kabilesindendirler. Ve 'Arabların "هُوَ أَوْفَى مِنْ عَوْفٍ" ve "لَا حُرٌّ بِوَادِي عَوْفٍ" kavllerinde vākī' عَوْفٌ [ʿavf]tan murād 'Avf b. Muhallim b. Zuhl b. Şeybān'dır. Aslı budur ki Mervān el-Ḳaraz nām kimse 'Avf-ı mezbūrun taht-ı civārında dāhil olmuş olup ümerā-yı 'Arabdan 'Amr b. Hind mezbūru taleb eyledikte 'Avf teslīmden imtinā' eylemekle 'Amr kelām-ı merkūmu irād eyledi, ya'nī "Vādī-i 'Avf'a nāzil olanı 'Avf zīr-i temellūke almakla güyā ki cümlesi ona kul gibi mutī' ve münkād olurlar." 'Alā-kavlin 'Avf dest-gīri olan esīrleri katl eylemek 'ādeti olmakla kelām-ı mezbūru hakkında irād eylemişlerdir. Yāhūd burada 'Avfitan murād 'Avf b. Ka'b b. Sa'd b. Zeydumenāt b. Temīm'dir. O vakte Munzir b. Mā'u's-Semā' nām emīr-i 'Arabın Zuheyr b. Umeyye nām kimseye

ba'zı 'arızaya mebnī kīne ve 'adāveti olmakla mezbūru 'Avf'tan taleb edip o dahi vermemekle kavli-i mezbūru hakkında tefevvüh eyledi. Ve 'Avf b. Mālik el-Eşca'ī ashābandandır. Ve 'Avf b. Mālik el-Cuşemī ve 'Avf b. Hārīs el-Ezdī tābī'lerdir. Ve 'Avf el-A'rābī ki gayr-i mensūbdur ve 'Aṭiyye el-'Avfī muhaddislerdir. Ve

عَوْفٌ [ʿavf] Kuş kısmı bir nesnenin yā suyun yā lāşenin tūzerinde çevrinmek yāhūd ona konmak kāsında olmakla ayrılmayıp tūzerinde tereddūd ederek dōnūp dolaşmak ma'nāsınadır; yukālu: عَافَتِ الطَّيْرُ عَوْفًا إِذَا حَامَتْ اسْتَدَارَتْ عَلَى الشَّيْءِ أَوْ الْمَاءِ أَوْ الْجَيْفِ أَوْ إِذَا حَامَتْ عَلَيْهِ تَتَرَدَّدُ وَلَا تَمْضِي تُرِيدُ الْوُقُوعَ

أَبُو عَوْفٍ [ebū 'avf] Erkek çekirgenin künyesidir; dīşisi عَوْفٌ [ummu 'avf]tır.

الْعَوَافُ [el-'uvāf] [sumām] [sumām] vezninde ve

الْعَوَافَةُ [el-'uvāfet] [sumāmet] [sumāmet] vezninde) Arslanın gecelerde dolaşp arayaarak bulup ekl eylediği tu'meye denir. Ve mutlakan bir kimsenin zafer-yāb olduğu nesneye عَوَافٌ [uvāf] ve عَوَافَةٌ [uvāfet] itlāk olunur; yukālu: هُوَ عَوْافُهُ وَعَوَافَتُهُ أَيَّ الشَّيْءِ الَّذِي ظَفَرَ بِهِ

بنو عَوَافَةَ [Benū 'Uvāfet] Esed yāhūd Sa'd b. Zeyd b. Menāt kabilesinden bir recül adıdır. Zefeyān Ebu'l-Mirḳāl 'Aṭiyye b. Esīd nām rāciz onlardandır.

[ع ي ف]

الْعَيْفُ [el-'ayf] [ḥayf] [ḥayf] vezninde) ve

الْعَيْفَانُ [el-'ayefān] (fetehātla) ve

الْعَيْفَةُ [el-'iyāfet] ve

الْعَيْفُ [el-'iyāf] ('ayn'ların kesriyle) Bir ta'āmı yāhūd meşrūbu nā-hoş görüp iğrenmek ma'nāsınadır ki ekl ve şūrbden

imtinā^c eder ve gāh olur ki sā'ir nesnede dahi isti^cmāl olunur; yukālu: عَافَ الرَّجُلُ الطَّعَامَ وَالشَّرَابَ وَقَدْ يُقَالُ فِي غَيْرِهِمَا يِعَافُهُ وَيَعِيفُهُ عَيْفًا وَعَيْفَانًا وَعَيْفَافًا وَعَيْفَافًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالثَّانِي إِذَا كَرِهَهُ عَيْفًا 'indeinde masdardır ve [i'yāf], كِتَابٌ [kitāb] vezninde masdardır ve عَيْفَافَةٌ [i'yāfet] كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde ismidir. Ve

عَيْفَافَةٌ [i'yāfet] Kuş kısmıyla tatayyür ve tefe^ul eylemek ma^cnāsınadır ki a^crāb ^cādetidir. Meselā kuşun ismini ve savtını ve nüzül ve müruru makülesi evzā^c ve ahvālini itibār edip zu^cmlerine muvāfik muktezālari üzere tefe^ul ve teşe^um ederler; tekūlu: عِفْتُ الطَّيْرَ أَعِيفَهَا عَيْفَافَةً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا زَجَرْتَهَا

الْعَائِفُ [el-ā'if] Ehl-i عَيْفَافَةٌ [i'yāfet]e denir. Ve bu fenn-i عَيْفَافَةٌ [i'yāfet] beyne'l-a^crāb ^cilm-i ta^cbīr ve ^cilm-i kıyāfet gibi ^cilm-i mahsüstur, be-gāyet itinā ederler.

الْعَيْفُ [el-ayf] حَيْفٌ [ḥayf] vezninde) Kuş bir nesnenin üzerine konmak kasdıyla çigzinip çevrinmek ma^cnāsınadır; yukālu: عَافَتِ الطَّيْرُ تَعِيفُ عَيْفًا لَعَنَهُ فِي عَافَتْ تَعُوفُ

الْعَيْفَةُ [el-ayfet] عَيْبَةٌ [āybet] vezninde) Ma^cnā-yı mezbürdan ismidir; yukālu: تَحْتِ عَيْفَةِ الطَّائِرِ شَيْءٌ أَيْ حَوْمَتِهِ Ve

عَيْفَةٌ [ayfet] ki Muğire b. Şu^cbe radiyallāhu ^canhu hazretlerinin işbu “وَلَا تَحْرُمُ الْعَيْفَةَ” kavlinde vāki^cdir, lohusa hatunun memesinde sütü tikanıp idrār eylememekle memesinin yolları açılmak için bir āher emzikli hatun bir yudum yā iki yudum o lohusaya emzirmek murāddır. Bu resme إِرْضَاعٌ [irḍā^c] mezbüreye istihcān ve istikrāhı mūcib olduğundan عَيْفَةٌ [ayfet] ıtlāk olundu. Pes Ebū ^cUbeyd'in نَعْرِفُ لَا نَعْرِفُ in عَيْفَةَ unvāniyla inkārı mahz

kusürundan nāşīdir.

الْعَيْوُفُ [el-ayūf] صُبُورٌ [şabūr] vezninde) Şol deveye denir ki hālā susuz iken suyu koklayıp içmez ola; yukālu: بَعِيرٌ عَيْوُفٌ أَيْ يَشْمُ الْمَاءَ فَيَدْعُهُ وَهُوَ عَطْشَانٌ

عَيْوُفٌ [Ayūf] Bir hatunun ismidir.

الْعَيْفَانُ [el-ayyifān] (teşdīd-i yā'yla تَيْهَانٌ [teyyihān] vezninde) Her nesneden iğrenip tiksirmek hüyu ve ^cādeti olan adama denir ki iğrenen ve tiksingen ta^cbīr olunur; yukālu: هُوَ عَيْفَانٌ أَيْ مَنْ دَابُّهُ وَخُلِقَهُ كِرَاهَةً الشَّيْءِ

الْعَيْفَةُ [el-īfet] (^cayn'ın kesriyle) Mālin güzīde ve hıyārına denir.

الْعَيْفَافُ [el-ayāf] سَحَابٌ [sehāb] vezninde) ve الطَّرِيدَةُ [eṭ-ṭarīdet] ^cArablara mahsūs iki gūne la^cibdir. ^cAlā-kavlin عَيْفَافٌ [ayāf] لُغْبَةُ الْعُمَيْصَاءِ [lu^cbetu'l-gūmeyşā^c] dır ki māddesinde beyān olundu. Ve طَرِيدَةٌ [ṭarīdet] dāl bābında zikr olundu.

الْإِعَافَةُ [el-iāfet] (hemzenin kesriyle) Bir adamın davarı sudan iğrenip içmez olmak ma^cnāsınadır; yukālu: أَعَافَ الْقَوْمَ إِذَا عَافَتْ دَوَابُّهُمْ الْمَاءَ فَلَمْ تَشْرَبْهُ

الْإِعْتِيَاْفُ [el-i^ctiyāf] إِفْتِيَالٌ [ifti^cāl] vezninde) Yol azığı tutunmak ma^cnāsınadır; yukālu: إِعْتَاْفَ الرَّجُلِ إِذَا تَرَوَدَ لِلْسَّفْرِ

FASLU'L-GĀYNI'L-MU'CEME

(فَضْلُ الْعَيْنِ الْمُعْجَمَةِ)

[غ ت ر ف]

الْعَتْرَفَةُ [el-gätrefet] [dahrecet] [dahracet] vezninde) ve

التَّعْتَرُفُ [et-tegatruf] [tedahruc] [tedahruc] vezninde) Büyükleme ma'nāsınadır; **عَطْرَفَةٌ** [gätrefet] ve **تَعَطْرُفٌ** [teğatruf] gibi; yukālu: عَتْرَفَ الرَّجُلُ وَتَعَتْرَفَ إِذَا تَكَبَّرَ

[غ د ف]

الْغُدَافُ [el-ğudāf] [ğurāb] [ğurāb] vezninde) Ağustos kargası, 'alā-kavlin kuzgun ta'bīr olunan kargaya denir; **غُرَابُ الْقَيْظِ** [ğurābu'l-ğayz] ma'nāsına. Ve tūyü çok olan kerkes kuşuna denir; cem'i **غِدْفَانٌ** [ğidfān] gelir ğayn'ın kesriyle. Ve

غُدَافٌ [Ġudāf] Bir rectül 'alemidir. Ve siyāh ve uzun saçta denir. Ve siyāh kanada denir; yukālu: شَعْرٌ غُدَافٌ أَي طَوِيلٌ أَسْوَدٌ ve yukālu: جَنَاحٌ غُدَافٌ أَي أَسْوَدٌ

الْغَادِيفُ [el-ğādīf] Gemi levendine denir, **مَلَاخٌ** [mellāh] ma'nāsına.

الْغَادُوفُ [el-ğādūf] ve

الْمِغْدَفُ [el-miğdef] [minber] [minber] vezninde) Gemi küreğine denir, **مِجْدَافٌ** [micdāf] ma'nāsına.

الْغَدَفُ [el-ğadef] (fethateynle) Ni'met ve refāh ve vüs'at-i 'ayş ma'nāsınadır; yukālu: هُمْ فِي غَدَفٍ أَي نِعْمَةٍ وَخِصْبٍ وَسَعَةٍ

الْغِدْفُ [el-ğideff] [hiceff] [hiceff] vezninde) Arslana denir.

الْغَدْفُ [el-ğadf] (ğayn'ın fethiyle) Çok vergi vermek ma'nāsınadır; yukālu: لَهْ فِي الْعَطَاءِ غَدْفًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَكْتَرَّ

الْإِغْدَافُ [el-iğdāf] (hemzenin kesriyle)

Hatun peçesini yüzüne doğru sarkıtıp salıvermek ma'nāsınadır; yukālu: أَعْدَفَتِ الْمَرْأَةُ: Ve gece zulmet perdesini salıvermek ma'nāsına müsta'meldir ki kararmaktan 'ibārettir; yukālu: أَعْدَفَ: أَعْدَفَ اللَّيْلُ إِذَا أَرَّخَى سُدُولَهُ Ve sayyād sayd üzere ağ serpmek ma'nāsınadır; yukālu: أَعْدَفَ الصَّيَّادُ: Ve hitān ederken deriyi dibinden kesmek ma'nāsınadır; yukālu: أَعْدَفَ الْخَاتِنُ إِذَا اسْتَأْصَلَ الْعُرْلَةَ: Ve cimā'eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَعْدَفَ بِهَا إِذَا جَامَعَهَا

الْإِغْتِدَافُ [el-iğtidāf] Çok nesne almak ma'nāsınadır; yukālu: إِغْتَدَفَ مِنْهُ إِذَا أَخَذَ مِنْهُ: Ve libās biçmek ma'nāsınadır; yukālu: إِغْتَدَفَ الثُّوبُ إِذَا قَطَعَهُ

[غ ر ض ف]

الْغُرْضُوفُ [el-ğurđūf] ve

الْغُرْضُرُوفُ [el-ğurđurūf] (dād-ı mu'ceme ile **عُضْفُورٌ** [uşfür] vezninde) Kıtırdak ve kemirtlek ta'bīr olunan yumuşak kemiğe denir ki ekl olunur, burnun yumuşağı ve yağrını kemirtleği ve eyegülerin uçları ve göğsün aşağısında olan ve kulağın yukarısının iç yüzünde olan yumuşak kemikler gibi.

الْغُرْضُوفَانُ [el-ğurđufān] (tesniye bünye-siyle) Dābbe semerinin ortasıyla art kaşı beyninde sağlı sollu merbūt olan iki ağaca denir. **غُرْضُوفٌ** [ğurđūf]un cem'i **غَرَاذِيفٌ** [ğarādīf]tir.

[غ ر ن ف]

الْغِرْنِيفُ [el-ğirnīf] (nūn'la **زَبْرِجٌ** [zibric] vezninde) Yāsemīn dedikleri şüküfeye denir. Ve bu **غِرْيَفٌ** [ğiryef] musahhafı değildir. Ve **غِرْيَفٌ** [ğiryef] ki **حِزْيَمٌ** [hizyem] veznindedir, **بَرْدِيٌّ** [berdiyy] dedikleri ota denir ki

hasır otu dedikleridir. Hātim'in işbu: “رَوَاءُ”
”يَسِيلُ الْمَاءُ تَحْتَ أُصُولِهِ ۥ يَمِيلُ بِهِ غَيْلٌ بِأَدْنَاهُ غَرِيفٌ”
beyti ve cheyn-i mezbūreyne rivāyet
olundu.

[غ ر ف]

الْعَرْفُ [el-ġarf] [حَرْفٌ [ħarf] ve فَرْحٌ [ferah] veznlerinde) Bir şecer ismidir ki onunla deri dibāgat olunur. Ve

عَرْفٌ [ġarf] [شَرْفٌ [şarf] vezninde) Kesmek ma'nāsınadır; yukālu: عَرَفَ الشَّيْءَ عَرَفًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا قَطَعَهُ كُرْكُمًا مَّا نَسِينَادِر; yukālu: عَرَفَ نَاصِيَتَهُ إِذَا جَرَّهَا Ve suyu havuz makūlesinden avuçla daldırıp almak ma'nāsınadır; yukālu: عَرَفَ الْمَاءَ عَرَفًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا أَخَذَهُ بِيَدِهِ

الْغَرْفِيُّ [el-ġarfiyy] [غَرْبِيٌّ [ġarbiyy] vezninde) Zikr olunan nebātla dibāgat olunmuş deriye denir; yukālu: سَفَاءَ غَرْفِيٍّ إِذَا ذُبِعَ بِالْعُرْفِ

الْعَرْفُ [el-ġaref] (fethateynle) Sümük otuna denir, ثُمَامٌ [şumām] ma'nāsına; 'alā-kavlin tāze yeşil iken itlāk olunur. Ve

عَرْفٌ [ġaref] [شَسْتٌ [şess] ve طُبَّاقٌ [tubbāk] ve بَشَمٌ [beşem] ve عَفَارٌ [‘afār] ve غُثْمٌ [‘utm] ve شَدْنٌ [şedn] ve حَبِجٌ [ħabec] ve صَوْمٌ [şavm] ve حَيْهَلٌ [ħayhel] ve هَيْشَرٌ [heyşer] ve ضِرْمٌ [ḍirm] dedikleri eşcār ve nebātātın her birine itlāk olunur. Ve ağacın yaprağına denir; yukālu: ظَهَرَ عَرْفُ الشَّجَرِ أَيِ وَرَقُهُ Ve

عَرْفٌ [ġaref] Masdar olur, deve عَرَفٌ [ġaref] dedikleri nebāt ve eşcārı otlamakla karnı ağrımak ma'nāsınadır; yukālu: عَرَفَتِ الْإِبِلُ عَرَفًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اشْتَكَّتْ بَطُونَهَا مِنْ أَكْلِ الْعَرْفِ

الْغُرْفَةُ [el-ġarfet] [ضَرْبَةٌ [ḍarbet] vezninde) Binā-i merredir, cebhede olan kākülü bir kerre kırkmak ma'nāsınadır. Ve suyu el ile bir def'a çalıp yā daldırıp almak ma'nāsınadır.

الْغَارِفَةُ [el-ġārifet] [عَارِفَةٌ [‘ārifet] vezninde ki işbu “نَهَى النَّبِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَنِ الْعَارِفَةِ” hadisinde vākī'dir, fā'ilet bi-ma'nā mef'ülettir, hatun cebhesine vaz' ve tesviye eylediği kākül demek olur, letāfet ve nezāket için ederler. Yāhūd لَآغِيَةٌ [lāġiyet] gibi masdardır, غُرْفٌ [ġarf] ma'nāsına ki cebheye kākül kesmekten 'ibārettir. Ve

عَارِفَةٌ [ġārifet] Cüst ve revende nākaya itlāk olunur; yukālu: نَاقَةٌ غَارِفَةٌ أَيِ سَرِيعَةٌ Cem'i عَوَارِفٌ [ġavārif]tir; ve yukālu: إِبِلٌ عَوَارِفٌ أَيِ سَرِيعَةٌ

الْمَعَارِفُ [el-meġārif] (mīm'in fethiyle) مَعْرَفٌ [miġref]in cem'idir ki مَنْبَرٌ [minber] veznindedir, عَوَارِفٌ [ġavārif] ma'nāsınadır, yürümeği güyā ki elleriyle daldırıp ahz ederler; ve minhu yukālu: خَيْلٌ مَعَارِفٌ كَأَنَّهَا فَارِسٌ مَعْرَفٌ ve yukālu: فَارِسٌ مَعْرَفٌ

الْإِغْتِرَافُ [el-iġtirāf] [إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Bu dahi daldırıp avuçla su almak ma'nāsınadır; yukālu: إِغْتَرَفَ الْمَاءَ بِمَعْنَى عَرَفَهُ

الْغُرْفَةُ [el-ġirfet] (ġayn'ın kesriyle) Binā-i nev'dir, el ile bir gūne su almak ma'nāsınadır. Ve

عُرْفَةٌ [ġirfet] İsm olur, ayakkabıya denir, نَعْلٌ [na'l] ma'nāsına; cem'i عُرْفٌ [ġiref] gelir, عِنَبٌ [‘ineb] vezninde.

الْغُرْفَةُ [el-ġurfet] (ġayn'ın zammıyla) Eli çalmakla alınmış bir avuç suya denir. İsm-i mef'üldür, zīrā vech-i mezkūr üzere alınmadıkça o suya عُرْفَةٌ [ġurfet] itlāk olunmaz. Ve ona عُرَافَةٌ [ġurāfet] dahi denir, ثُمَامَةٌ [şumāmet] vezninde. Ve

عُرْفَةٌ [ġurfet] Çardak ta'bir olunan meskene denir, Fāriside fervāre derler; tekülü: Cem'i عُرُوفَاتٌ [ġurufāt] gelir zammeteynle ve عُرَفَاتٌ [ġurefāt] ge-

lir rā'nın fethiyle ve عُرْفَاتٌ [ğurfāt] gelir rā'nın sükünüyle ve عُرْفٌ [ğuref] gelir, صُرْدٌ [şurad] vezninde. Ve

عُرْفَةٌ [ğurfet] Bir bölük saçta denir. Ve devenin boyununa geçirdikleri ucu ilmikli ipe denir. Ve yedinci feleke itlāk olunur, semā-i sābi'a ma'nāsına.

الْعُرْفَةُ [el-ğurāfet] [شُمَامَةٌ] [şumāmet] vezninde) عُرْفَةٌ [ğurfet] ile ma'nā-yı evvelde mürādiftir.

الْغِرَافُ [el-ğirāf] [نِطَافٌ] [niṭāf] vezninde) عُرْفَةٌ [ğurfet]in cem'idir ki avuçla daldırılıp alınmış su olacaktır. Ve غِرَافٌ [ğirāf] müfred olur, büyük ölçüğe itlāk olunur; yukālu: كَالَهُ بِالْغِرَافِ أَيُّ بِمِثَالِ صَحْمٍ

الْمِغْرِفَةُ [el-miğrefet] [مِكْنَسَةٌ] [mikneset] vezninde) Kepçeye denir ki tencereden onunla nesne alınır. Fi'l-asl mutlakan kendisiyle daldırılıp nesne alacak şey'e denir.

الْغَرِيفُ [el-ğarīf] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) Kındıraya ve sazlığa denir. Ve büke ve meşeye denir; yukālu: كَأَنَّهُ أَسَدُ الْغَرِيفِ أَيُّ الْغَيْضَةِ Ve bük içinde olan suya denir. Ve Zeyd b. Hārişe radiyallāhu 'anhu hazretlerinin kılıcı ismidir. Ve çatılkı sık ağaçlık koruluğuna denir, ne cins ağaçlık olursa olsun; عُرَيْفَةٌ [ğarīfet] dahi denir hā'yla. Ve hasır otu ve sazlık cinsinden büke ve ormana denir. Ve ba'zen صَالٌ [ḍal] ve سَلَمٌ [selem] ağaçlarından olan sık büke ve ormana dahi denir. Ve

غَرِيفٌ [Ġarīf] Bir 'ābid-i Yemānī ismidir ki gayr-i mensūbdur. Ve Ġarīf b. ed-Deylemī tābi'ındendir. Ve

غَرِيفٌ [ğarīf] Büyük kovaya yāhūd karınlı kovaya denir, ke-mā se-yuzkeru.

الْغَرِيفَةُ [el-ğarīfet] [سَفِينَةٌ] [sefīnet] veznin-

de) Bu dahi sık ağaç koruluğuna denir. Ve ayakkabıya yāhūd köhnesine denir. Ve meşinden kesilmiş bir karış mikdārı kayışa denir ki kılıç kınının aşağısına bağlanıp ve zā'id olmakla salınır durur ve onu kimi münakkaş ve kimi altın ve gümüşle müzeyyen ederler.

غِرْيَفٌ [ğiryef] [جَذِيمٌ] [cizyem] vezninde) Bir cins za'if ağacın adıdır. 'Alā-kavlin hasır otuna denir. Ve Benū Numeyr yurdunda bir dağın adıdır ve onun semtinde bir su vardır ki ona غِرْيَفَةٌ [Ġiryefet] derler hā'yla.

عَمُودُ غِرْيَفَةٍ [‘Amūdu Ġiryefet] Ġaniyy b. Aşur kabilesi himāsında bir arzın ismidir. **غَرَفَةٌ** [Ġarefet] (fetehtla) İbn Hāriş'tir ki sahābīdir.

الْغَرُوفُ [el-ğarūf] [صَبُورٌ] [şabūr] vezninde) Şol kuyuya denir ki pek yakın olmakla suyu el ile alınır ola; yukālu: بَثْرٌ غَرُوفٌ إِذَا: بَثْرٌ غَرُوفٌ إِذَا: كَانَتْ يُعْتَرَفُ مَاؤُهَا بِالْيَدِ Ve غَرِيفٌ [ğarīf] gibi büyük kovaya yāhūd karınlı kovaya denir; yukālu: غَرَبْتُ غَرُوفٌ وَغَرِيفٌ أَيُّ كَبِيرٌ أَوْ كَثِيرٌ الْأَخَذِ: لِلْمَاءِ

الْغَرَّافُ [el-Ġarrāf] [شَدَادٌ] [şeddād] vezninde) Vāsiṭ ile Başra meyānında bir nehrin adıdır, üzerinde bir büyük kazā vardır. Ve Berā' b. Ġays'ın feresi ismidir. Ve

غَرَّافٌ [ğarrāf] Suyu çok ırmağa vasf olur; yukālu: نَهْرٌ غَرَّافٌ أَيُّ كَثِيرٌ الْمَاءِ: Ve seyrek adımı olup el ile nehrden su alır gibi tayy-ı arz ederek revān olan ata denir; yukālu: فَرَسٌ غَرَّافٌ أَيُّ الرَّحِيبِ الشَّحْوَةِ الْكَثِيرِ الْأَخَذِ بِقَوَائِمِهِ

غُرَيْفَةٌ [Ġureyfet] [جُهَيْنَةٌ] [cuheyne] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

التَّغْرِفُ [et-teğarruf] [تَفَعُّلٌ] [tefa'ul] vezninde) Bir adamın yanında her nesi var

mak üzere olmak ma'nāsınadır ki saçak gibi salınmaktan 'ibârettir; yukālu: اَغْضَفَتِ إِذَا أَحَالَتْ لِلمَطْرِ Ve mandırada ve ağılda mevāş kesir olmak ma'nāsınadır, yukālu: اَغْضَفَ العَطْنُ إِذَا كَثُرَ نَعْمُهُ

التَّغْضِيفُ [et-tağđif] Bir nesneyi aşağı sar-kıtmak ma'nāsınadır; yukālu: غَضَّفَ الشَّيْءَ إِذَا دَلَّاهُ

التَّغْضُفُ [et-teğadđuf] [تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vez-ninde) Taze nihāl gibi iki tarafa eğilip bükülüp kırılıp kıvrılmak ma'nāsınadır; yukālu: تَغَضَّفَتِ الجَارِيَةُ إِذَا تَعَصَّنَ أَي مَالَ وَتَنَبَّى وَتَكَسَّرَ Ve kuyunun çevresi çöküp yıkıl-mak ma'nāsınadır; yukālu: تَغَضَّفَتِ البُيُوتُ إِذَا تَهَدَّمَتِ أَجْوَالُهَا Ve gece karanlığı çöküp bü-rümek ma'nāsınadır; yukālu: تَغَضَّفَ عَلَيْهَا Ve dünyā bir adama teveccüh ve ikbāl edip hakkında hayr ve menāfi'ci firāvān olmak ma'nāsınadır; tekülü: تَغَضَّفَتِ Ve yılan kıvrıl-mak ma'nāsınadır; yukālu: تَغَضَّفَتِ الحَيَّةُ إِذَا تَلَوَّتْ

الْإِنْغِصَافُ [el-ingidāf] Toz içine girmek ma'nāsınadır; yukālu: اِنْغَضَفُوا فِي العُبَارِ إِذَا دَخَلُوا فِيهِ Ve kuyu çökmek ma'nāsınadır; yukālu: اِنْغَضَفَتِ البُيُوتُ إِذَا انْهَارَتْ

غَضْفٌ [Gaḡaf] [جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Bir recül ismidir.

[غ ط ر ف]

الْغَطْرِيفُ [el-giḡrif] [كِنْدِيلٌ [kindil] vezninde) Seyyid ve şerif ve 'ālī-şān adama denir; yukālu: هُوَ غَطْرِيفُ القَوْمِ أَي سَيِّدُهُمْ شَرِيفُهُمْ Ve civān-merd ve kerimū't-tab' ve 'ālī-cenāb adama denir; yukālu: هُوَ غَطْرِيفٌ أَي سَخِيٌّ Ve taze civāna denir; cem'ci غَطَارِيفَةٌ [gāḡarifet] gelir. Ve sineğe denir. ذُبَابٌ [zubāb] ma'nāsına. Ve doğan yavrusuna denir. Ve güzel ve dil-ber zāta denir.

الْغَطْرَافُ [el-giḡrāf] [قِرْطَاسٌ [qirḡās] veznin-de) Bu dahi civān-merd ve 'ālī-cenāb adama denir. Ve taze civāna denir.

الْغَطْرُوفُ [el-guḡrūf] [زُبُورٌ [zubbūr] veznin-de) ve

الْغَطْرُوفُ [el-giḡrevf] [فِرْدَوْسٌ [firdevs] vez-ninde) Bunlar da hūb ve dil-ber adama denir. 'Alā-kavlin فِرْدَوْسٌ [firdevs] vezninde zarif ve nāzük-edā civāna denir.

التَّغَطْرُفُ [et-teğatḡruf] [تَدَخُّرُجٌ [tedaḡruc] vezninde) Ululanmak ma'nāsınadır; yukālu: تَغَطَّرَفَ الرَّجُلُ إِذَا تَكَبَّرَ Ve salını bulanı yürütmek ma'nāsınadır; yukālu: تَغَطَّرَفَ فُلَانٌ إِذَا اِخْتَالَ فِي المَشْيِ

الْغَطْرَفَةُ [el-gaḡrefet] [دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vez-ninde) Beyhüde kibr ve fahr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: مَا هَذَا العَطْرَفَةُ أَي الخِيَلَاءِ وَالْعَبَثُ

[غ ط ف]

الْغَطْفُ [el-gaḡaf] (fethateynle) Dirlik ve se'at ve refāh üzere olmağa denir; yukālu: بِهِ غَطْفٌ أَي سَعَةُ العَيْشِ Ve kirpikler uzun olmakla bükülüp kıvrılmak, 'alā-kavlin ka-şın kılları gür olmak ma'nāsınadır; yukālu: فِي صَفْتِهِ غَطْفٌ وَهُوَ طُولُ الأَشْفَارِ وَتَثْبِيهَا أَوْ كَثْرَةُ شَعْرِ الحَاجِبِ

عَطْفَانٌ [Gaḡafān] (fethātla) Ḳays kabilesinden bir cemā'attir.

أَبُو عَطْفَانَ [Ebū Gaḡafān] İbn Zariḡ' tir ki tābi'ındendir, Ebū Hureyre'den rivāyet-i hadis eylemiştir.

بَنُو غُطَافٍ [Benū Guḡayf] [زُبَيْرٌ [zubeyr] vez-ninde) Arabdan bir cemā'attir yāhūd Şām diyārında bir kavmdir.

الْغُطَيْفِيُّ [el-Guḡayfiyy] (yā-yı nisbetle) Bir feres lakabıdır ki Benū Guḡayf'e mensüb olarak ehl-i İslām yedinde idi.

أُمُّ غُطَيْفِ الْهَذَلِيَّةِ [Ummu Ġuṭayf el-Huzeliyyet] Sahābiyyedir. Ve

غُطَيْفٌ [Ġuṭayf] b. el-Hāriṣ saḥābīdir, “غ،ض،ف” māddeinde ihtilāfı zikr olundu. Ebū Ġuṭayf el-Huzelī tābī'ındendir. Revḥ b. Ġuṭayf muḥaddis'ındendir, za'fū'r-rivāyettir.

[غ ظ ف]

غُضَيْفٌ [Ġuḡayf] (zā-yı mu'ceme ile zūbeyr [zūbeyr] vezninde) 'Abdul'azīz b. Ḥātim'in feresi ismidir, حُرُونُ [ḥarūn] neslindedir.

[غ ف ف]

الْغُفَّةُ [el-ġuffet] (ġayn'ın zammı ve fā'nın teşdidiyle) Yetiŷecek kadar dirliġe denir; yukālu: **وَصَابَ غُفَّةً مِّنَ الْعَيْشِ أَيُّ بُلْعَةً** Ve fāreye ıtlāk olunur, kedinin bülġası olduġu için. Ve devenin 'acele ile kavrayıp aġzına aldığı bir kavram nesneye denir; yukālu: **الْيَوْمَ إِفْتَنَعَ الْبُعَيْرُ بِالْعُمَّةِ وَهِيَ مَا يَتَنَاوَلُهُ بِفِيهِ عَلَى عَجَلَةٍ** **الْغُفُّ** [el-ġaff] (ġayn'ın fethiyle) Kurumuŷ yonca yapraġına denir.

الْغِفْفَانُ [el-ġiffān] (ġayn'ın kesriyle) Vakt ve hengām ma'nāsınadır; yukālu: **جَاءَ عَلَى غَفَانِهِ** Yāhūd bunda savāb olan 'ayn'la olmaktadır.

الْإِغْتِفَافُ [el-iġtifāf] [ifti'al] vezninde) Davar bir mikdārca tāze çayıra kavuŷmak, 'alā-kavlin biraz semirip tavlanmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِغْتَفَّتِ الدَّابَّةُ إِذَا أَصَابَتْ غُفَّةً مِّنَ الرَّبِيعِ أَوْ إِذَا سَمَنْتَ بَعْضَ السَّمَنِ** Ve bir kimseye cüz'ice nesne vermek ma'nāsınadır; tekūlu: **إِغْتَفَفْتُهُ إِذَا أَغْطَيْتُهُ شَيْئًا سِيرًا**

الْغَفِيفَةُ [el-ġafīfet] [sefīnet] vezninde) **صَغِيفَةٌ** [daġīfet] ma'nāsınadır ki zikr olundu; yukālu: **غَفِيفَةٌ مِّنْ بَقْلِ أَيُّ صَغِيفَةٌ**

[غ ل د ف]

الْمُغْلَنْدِيفُ [el-muġlendif] (ism-i fā'il būnyesiyle) Pek karanu geceye denir; yukālu: **لَيْلٌ مُّغْلَنْدِيفٌ أَيُّ شَدِيدُ الظُّلْمَةِ**

[غ ل ط ف]

الْمُغْلَنْطِيفُ [el-muġlentif] [muġlendif] vezninde ve mūrādıfidir.

[غ ل ف]

الْغِلَافُ [el-ġilāf] [kitāb] vezninde) Ma'lūmdur ki bir nesnenin kabına denir, kılıcın kını gibi, Türkīde tahrīfle kılıf ta'bīr olunur. Cem'i **غُلْفٌ** [ġulf] gelir ġayn'ın zammıyla ve **غُلْفٌ** [ġuluf] gelir zammeteynle ve **غُلْفٌ** [ġullef] gelir, **رُكَّعٌ** [rukka'] vezninde. Ve kara'e bihi İbn Muḥayŷin kavlehu ta'alā: **الآية ﴿وَقَالُوا قُلُوبُنَا غُلْفٌ﴾**

الْغَلْفُ [el-ġalf] (ġayn'ın fethiyle) Bir nesneyi ġilāfına komak ma'nāsınadır; yukālu: **غَلْفُ الْقَارُورَةِ غَلْفًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا جَعَلَهَا فِي غِلَافٍ** Ve

غَلْفٌ [ġalf] **غَرْفٌ** [ġarf] gibi bir ŷecer adıdır.

التَّغْلِيفُ [et-taġlīf] Bu dahi bir nesneyi ġilāfına komak ma'nāsınadır; yukālu: **غَلْفًا الْقَارُورَةَ بِمَعْنَى غَلْفِهَا**

الْأَغْلَفُ [el-aġlef] [aḥmer] vezninde) ġilāflı nesneye denir; yukālu: **سَيْفٌ أَغْلَفٌ أَيُّ فِي غِلَافٍ** Ve künd ve belīd kalb ve derūna vasf olur ki aslā bir nesneyi fehm ve hıfz eylemez ola; yukālu: **قَلْبٌ أَغْلَفٌ أَيُّ كَانَتْما أَعْشِي** Ve sünnetsiz adama denir; yukālu: **رَجُلٌ أَغْلَفٌ أَيُّ بَيْنَ الْعَلْفِ أَغْلَفٌ** Ve refāh ve vüs'at üzere olan dirliġe denir; yukālu: **عَيْشٌ أَغْلَفٌ أَيُّ وَاسِعٌ**

الْغَلْفُ [el-ġalef] (fethateynle) Sünnetsiz olmak ma'nāsınadır; yukālu: **غَلْفُ الرَّجُلِ غَلْفًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ أَغْلَفٌ**

الْغُلْفَةُ [el-ğulfet] (غُرْفَةٌ [ğurfet] vezninde) Sünnet olunacak deriye denir, قُلْفَةٌ [kulfet] ma'nāsına. Ve bir mevzi' adıdır.

الْغَلْفَاءُ [el-ğalfā'] (حَمْرَاءُ [ħamrā'] vezninde) أَغْلَفُ [ağlef]in mü'ennesidir; yukālu: قَوْسٌ Ve ucuzluk, bolluk yıla vasf olur; yukālu: سَنَةٌ غَلْفَاءُ أَيُّ مُخْصَبَةٌ Ve Evs b. Ğalfā' şu'arādandır. Ve

غَلْفَاءُ [Ğalfā'] İmru'ulqays b. Ğucr'un 'amucası olan Seleme'nin lakabıdır. Ve Ma'dikereb b. Hāriş'in lakabıdır, zīrā sakalını ibtidā غَالِيَةٌ [gāliyet] ile gılāflayan ya'nī gāliye sürünen merkümdür. Ve

غَلْفَاءُ [ğalfā'] Şol arza denir ki çayırı aslā otlanmamakla henüz hurde ve iri çayırıları mevcüd ola; yukālu: أَرْضٌ غَلْفَاءُ أَيُّ لَمْ تُزَعْ وَفِيهَا كَلٌّ صَغِيرٌ وَكَبِيرٌ مِنَ الْكَلِّ

غَلْفَانُ [Ğalfān] (سَهْبَانُ [saħbān] vezninde) Bir mevzi'dir.

بَنُو غَلْفَانَ [Benū Ğalfān] Bir batndır.

التَّغْلُفُ [et-teğalluf] (تَغْلٌ [teğul] vezninde) ve

الإِغْتِلَافُ [el-iğtilāf] Gılāflanmak ma'nāsınadır; yukālu: تَغْلَفَ الرَّحْلُ وَاعْتَلَفَ إِذَا حَضَلَ لَهُ غِلَافٌ Burada رَحْلٌ [raħl] ħā-yı mühmele iledir.

[غ ن ض ف]

غَنْظَفُ [Ğanḏaf] (جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Bir recül ismidir.

[غ ن ط ف]

غَنْظَفُ [Ğanḏaf] (جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Bu dahi bir recül adıdır.

[غ ن ف]

الْغَيْفُ [el-ğaynef] (زَيْنَبٌ [zeyneb] vezninde) Kuyuların ve çeşmelerin menba'ında olan hazāne-i ābā denir ki sā'irlerin mādeleri

olup ondan istifāza ile cārī ve zāhir olur; ve minhu yukālu: بَحْرٌ ذُو غَيْفٍ أَيُّ مَادَّةٍ

[غ ي ف]

الْغَيْفَانُ [el-ğayefān] (feteħātla) Ağacın dalları sağa sola meyelān edip salınmak ma'nāsınadır; yukālu: غَافَتِ الشَّجَرَةُ تَغْيِفُ غَيْفَانًا إِذَا مَالَتْ أَعْصَانُهَا يَمِينًا وَشِمَالًا

التَّغْيِيفُ [et-teğayyuf] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) غَيْفَانُ [ğayefān] ma'nāsınadır. Ve at iki tarafa doğru boca vururak ve meyelān ederek yürümek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: تَغْيِفُ الْفَرَسُ إِذَا تَعَطَّفَ

الْأَغْيَفُ [el-ağyef] (أَحْمَرٌ [aħmer] vezninde) Bir tarafa doğru meyl edip eğilmiş adama denir, أَغْيَدُ [ağyed] gibi, lākin أَغْيَدُ [ağyed] in mefhumunda uykuya varmakla eğilmek mu'teberdir. Ve

أَغْيَفُ [ağyef] Refāh ve rāhat ve nu'ümet üzere olan dirliğe denir; yukālu: عَيْشٌ أَغْيَفٌ أَيُّ نَاعِمٌ

الْغَيْفُ [el-ğayf] (سَيْفٌ [seyf] vezninde) Kuş sürüsüne denir.

الْغَيَّافُ [el-ğayyāf] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Sakalı pek gür ve uzun adama denir; yukālu: رَجُلٌ غَيَّافٌ إِذَا طَالَتْ لِحْيَتُهُ وَكَبُرَتْ جِدًّا

الْغَيْفَانُ [el-ğayfān] (رَيْحَانٌ [reyħān] vezninde) ve

الْغَيْفَانُ [el-ğayyefān] (هَيَّابٌ [heyebān] vezninde) مَرْحٌ [merħ] dedikleri ağaca denir.

الْغَافُ [el-ğāf] Bir şecer adıdır; be-gāyet leziz yemişi olur. 'Alā-kavlin يَبْتُوتٌ [yenbūt] ismidir ki harnüb-ı nebatıdır.

الْإِغَافَةُ [el-iğāfet] (hemzenin kesriyle) Bir tarafa eğmek ma'nāsınadır; yukālu: أَعَافَ الْعُضْنَ إِذَا أَمَالَهُ

غَيْفَةٌ [Ğayfet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Bul-

beys kurbünde bir karyedir.

التَّعْيِيفُ [et-tağyīf] Tabansızlık ve zeh-resizlik eylemekle korkup kaçmak ma'nasıdır; yukālu: عَيَّفَ الرَّجُلُ إِذَا فَرَّ وَجَبِنَ وَعَرَّدَ

الْمُتَعَيِّفُ [el-Muteğayyif] (ism-i fā'il bünye-siyle) Ebū Feyd b. Hārmel es-Sedūsī nām kimsenin feresi ismidir.

FASLU'L-FĀ

(فَضْلُ الْفَاءِ)

[ف و ل ف]

الْفَوْلُ [el-fevlef] [حَوْقَلٌ] [havqal] veznin-de) Hurmā yaprağından örülmüş büyük zembillere ve kavsara sepetlerine denir; فَوْلَةٌ [fevlefet] müfredidir. Ve her şey'in örtüsüne ve püşişine denir, 'alā-kavlin libās örtüsüne denir.

[ف و ف]

الْفَوْفُ [el-fevf] (fā'nın fethi ve zammıyla) Sığır kısmının mesānesine ya'nī sidik yoluna denir ki kavuk ta'bīr olunur. Ve

فَوْفٌ [fevf] (fā'nın fethiyle) Masdar olur, bi'l-i-şāre redd eylemek ma'nasına; meselā birisi birinden bir nesne istedikte baş parmağının tırnağının ucunu sebbābe parmağının tırnağı ucuna geçirdikten sonra zoraki salıvermek gibi ki o nesne yoktur yāhūd vermem demegi hikāye ve işārettir, niteki زُنْجَرَةٌ [zenceret] baş parmağın iç tarafından tırnağı ucunu ön dişe kıstırdıktan sonra 'unfle salıvermekten 'ibārettir, bu dahi yok demeyi hikaye ve işārettir; tekūlu: سَأَلْتُهُ فَمَا فَافَ عَنِّي بِحَيْثُ وَلَا زُنْجَرَ وَهُوَ يَفُوفٌ بِهِ فَوْفًا وَهُوَ أَنْ تَسْأَلَهُ شَيْئًا فَيَقُولُ بِظُفْرِ إِيْهَامِهِ عَلَى ظُفْرِ سَبَابِيَّتِهِ وَلَا هَذَا Ve

فُوفٌ [fūf] (fā'nın zammıyla) Genç delikanlıların tırnakları üzere hādis olan ak beneklere denir; 'alā-kavlin fā'nın zammıyla fethinden ekserdir. Müfredi فُوفَةٌ [fūfet]tir. Ve

فُوفٌ [fūf] (fā'nın zammıyla) Hurmā beynisinin ve çekirdeğinin yüzünde olan yufka zara denir. Ve mutlakan kabuğa فُوفٌ [fūf] ve Yemen kumaşla-

rından bir türlü alaca ve münakkaş kumaş ismidir. Ve pamuk kıtalarına denir. Ve فُوفُ [fūf] ki İbn Aḥmer'in işbu: "وَالْفُوفُ وَالتُّوفُ" beyt-i merhūnunda vākī'dir, murād gūnāgūn şükūfedir ki zikr olunan kumaşa teşbīh olunmuştur. Ve

فُوفُ [fūf] Şey'-i nācīz ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: مَا ذَاقَ فُوفًا وَمَا أَعْنَى عَيْنِي فُوفًا أَي سَيِّئًا

أَلْمَفُوفُ [el-mufevvef] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Be-gāyet nāzūk ve latīf kumaşa denir yāhūd yol yol beyāzlı olanına denir; yukālu: بُرْدٌ مَفُوفٌ أَي رَقِيقٌ أَوْ فِيهِ خُطُوطٌ بِيضٌ

فُوفُ [el-efvāf] (hemzenin fethiyle) فُوفُ [fūf] lafzından cem'dir ki yufka ve nāzūk kumaşlara denir; yukālu: بُرْدٌ أَفْوَافٌ مُضَافَةٌ يَغْنِي بِالْإِضَافَةِ أَي رَقِيقٌ

فَافَانُ [Fāfān] Nehr-i Dicle üstünde bir mevzi'dir ki Meyyāfāriķīn kasabasının altı yanına düşer.

[ف ي ف]

أَلْفَيْفُ [el-feyf] (سَيْفٌ [seyf] vezninde) Düz ve hemvār yere denir. 'Alā-kavlin susuz çöl beyābāna denir, ke-mā se-yuzkeru. Cem'i أَفْيَافٌ [efyāf]tır ve فُيُوفٌ [fuyūf]tır ve فَيَافٌ [fiyāf]tır fā'nın kesriyle. Ve

فَيْفٌ [feyf] Muhtelif yellere esen yere denir. Ve Muzeyne kabilesine mahsūs bir yurt yerinin ismidir.

فَيْفُ الرِّيحِ [Feyfu'r-Rīḥ] Dehnā'da bir mevzi'dir. Onda bir vak'a olmakla يَوْمٌ فَيْفٌ ma'lūmdur; onda 'Āmir b. Ṭufeyl'in gözü çıkmıştır. Cevherī'nin يَوْمٌ فَيْفُ الرِّيحِ demesi galattır.

أَلْفَيْفَاةٌ [el-feyfāt] ve

أَلْفَيْفَاءُ [el-feyfā] (medd ve kasr ile) فَيْفٌ

[feyf] ile ma'nā-yı evvelde mürādiftir; yukālu: أَخَذُوا الْفَيْفَ كَمَا ذُكِرَ وَالْفَيْفَاءُ وَالْفَيْفَاءُ أَي الْمَكَانَ الْمُسْتَوِيَّ أَوْ الْمَفَازَةَ لِأَنَّ مَاءَ فِيهَا

فَيْفَاءُ رَشَادٍ [Feyfā'u Reşād] Bir mevzi'dir.

فَيْفَاءُ الْحَبَابِ [Feyfā'u'l-Ḥabār] 'Akīk türābında bir mevzi'dir.

فَيْفَاءُ الْعَزَالِ [Feyfā'u'l-Ġazāl] Mekke'de bir mevzi'dir. Ebṭāḥ dedikleri vādīye ondan nüzül olunur.

çıkarmak yāhūd kapta olan tirit makülesi nesneyi taşra cezbe eylemek ma'nāsınadır; yukālu: فَحَفَ مَا فِي الْإِنَاءِ إِذَا اسْتَحْرَجَهُ أَوْ جَذَبَ التَّرِيدَ وَغَيْرَهُ Ve harman savurmak ma'nāsınadır; yukālu: فَحَفَ الْحَبُّ إِذَا ذَرَاهُ

الْإِقْتِحَافُ [el-iq̄tiḥāf] Bu dahi kapta olan nesnenin mecmū'unu içmek ma'nāsınadır; yukālu: إِقْتَحَفَ الرَّجُلُ إِذَا شَرِبَ مَا فِي الْإِنَاءِ

الْمَقْخُوفُ [el-maḫḥūf] Dimāg kemiği maktūc olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَقْخُوفٌ أَي مَقْطُوعُ الْقَعْفِ

الْمِقْخَفَةُ [el-miḫḥafet] [mikneset] (mikneset) vezninde) Harman savuracak ālete denir ki yaba ta'bīr olunur.

الْقَاحِيفُ [el-kaḥīf] Kabın içinde olan nesneyi çıkararak adama denir. Ve şol yağmura denir ki nāgehānī zuhūr edip ne gelirse silip süpürüp götüre; yukālu: مَطَرٌ قَاحِيفٌ إِذَا جَاءَ فَجَاءَهُ فَيَقْحَفُ كُلُّ شَيْءٍ أَي يَذْهَبُ بِهِ

قُحَيْفٌ [Ḳuḥayf] [zubeyr] vezninde) İbn 'Umeyr b. Suleym'dir ki şu'arādandır.

الْقُحُوفُ [el-ḳuḥūf] (ḳāf'ın zammıyla) Gecelelere denir. مَغَارِفُ [meḡārif] ma'nāsına. Zāhiren müfredi فَحَفٌ [ḳahf]tır.

الْقُحَافُ [el-ḳuḥāf] (ḡurāb) vezninde) Uğradığı nesnelere süpürüp götüren sel suyuna denir; yukālu: سَيْلٌ قُحَافٌ أَي جُرَافٌ

قُحَافَةٌ [ḳuḥāfet] [sumāmet] vezninde) [iq̄tiḥāf] olunan nesneye denir.

بَنُو قُحَافَةَ [Benū Ḳuḥāfet] Ḥas'am kabilesinden bir batndır.

أَبُو قُحَافَةَ [Ebū Ḳuḥāfet] Ashābdan 'Osmān b. 'Amir'in künyesidir ki Şiddīḳ-i Ekber radiyallāhu 'anhu hazretlerinin pederleridir. Şārih der ki nesl-i vāhidden dört nefer ashāb işbu zevāt-ı erba'da müctemīc olmuştur ki Muḥammed b. 'Abdurrahmān

b. Ebī Bekr b. Ebī Ḳuḥāfe'dir, radiyallāhu 'anhum.

الْقَحْفَاءُ [el-kaḥfā'] Şol gubāra vasf olur ki önüne gelen nesnelere süpürüp götüre; yukālu: عَجَاجَةٌ قَحْفَاءٌ إِذَا كَانَتْ تَقْحَفُ الشَّيْءَ أَي تَذْهَبُ بِهِ

الْإِقْحَافُ [el-iḳḥāf] (hemzenin kesriyle) Evin içine taşlar yığıp üzerine esvāb makülesi komak ma'nāsınadır; yukālu: أَقْحَفَ الرَّجُلُ إِذَا جَمَعَ حِجَارَةً فِي بَيْتِهِ فَوَضَعَ عَلَيْهَا مَتَاعَهُ

[ق د ف]

الْقَدْفُ [el-ḳadf] (ḳāf'ın fethi ve dāl'ın sükünuyla) Kuyudan su çekmek ma'nāsınadır; yukālu: قَدَفَ الْمَاءَ قَدْفًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا نَزَحَهُ Ve su dökmek ma'nāsınadır; yukālu: قَدَفَ الْمَاءَ إِذَا صَبَّهُ Ve el ile havuz ve ibrik makülesinden su almak ma'nāsınadır; yukālu: قَدَفَ الْمَاءَ إِذَا عَرَفَهُ مِنَ الْحَوْضِ أَوْ مِنْ شَيْءٍ يَصُبُّهُ Ve

قَدْفٌ [ḳadf] Hurmānın budak kesintisi olup yerinde kalan omçanın dibine denir ki onda sivri sivri uçları kalmış ola.

الْقُدَافُ [el-ḳudāf] (ḡurāb) vezninde) Büyük çanağa ve kavataya denir; yukālu: وَضَعَهُ فِي الْقُدَافِ أَي الْجَفْنَةِ سَقَاءٌ بِالْقُدَافِ أَي الْجَرَّةِ مِنْ فَخَّارٍ

[ق ذ ر ف]

الْقُدْرُوفُ [el-ḳuzrūf] [zunbūr] vezninde) 'Ayb ve nakīsaya denir. Cem'ci قَدَارِيفُ [ḳazārīf] gelir, niteki Ebū Ḥizām nām şā'irin işbu beytinde vākī'dir: "زَيْرٌ زَوْرٌ عَنِ الْقَدَارِيفِ نَوْرٌ | لَا يَلَاحِيزُ إِذْ لَصَوْنَ الْعُسُوسَا" Bu beytte biraz nisvān vasfında sevk olunmuştur. زَيْرٌ [zīr] zāy'ın kesriyle mücālese-i ricālden hazz eden hatunlardır. Ve ikinci

زَوْرُ [zevr] zāy'ın fethiyle زَائِرٌ ma'nāsınadır. Ve قَذَارِيْفٌ [qazārīf] 'uyüb ve nakāyıs ma'nāsınadır. Ve نَوْرٌ [nevr] nūn'un fethiyle نَوُورٌ [ne'ūr] lafzından ki 'uyübdan nāfire olan hatuna denir, cem'dir. يُلَاحِيزِنَ [yulāhīne] مَلَاحِآةٌ [mulāhāt] lafzından ki şevk ve sadakat ma'nāsınadır, me'hüzdür. لَصُوْنٌ kelimesi لَصُوْ lafzından me'hüzdür, muhabbet ma'nāsına. غُسُوْسٌ [gūsūs] gayn-ı mu'cemenin zammıyla غَسٌّ [gass] lafzından ki le'im ve deniye denir, cem'dir. Ya'nī "O hatunlar ziyāret ve tereddüd edenler ile gerçi sohbet ve müvānesetten hazz ederler, lākin 'afife ve pāk-dāmen olmalarıyla 'uyüb ve nakāyıstan ihtirāz ve nefret ederler. Bu cihetle edānī ve fūrumāye kısmına 'arz-ı muhabbet ederlerse samīmī ve hakīkī deġildir."

[ق ذ ف]

الْقَذْفُ [el-qazf] (qāf'ın fethi ve zāl-ı mu'cemenin sükūnuyla) Atmak ma'nāsınadır; yukālu: قَذَفَ بِالْحِجَارَةِ قَذْفًا Ve ehl-i 'ırz hatuna töhmet-i zinā ile bühtān eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: قَذَفَ قُصْدًا Ve kusmak ma'nāsına müsta'meledir; yukālu: قَذَفَ فُلَانٌ إِذَا فَاءٌ

الْقَذَفُ [el-qazef] (fethateynle) ve

الْقَذُوفُ [el-qazūf] (zameteynle) ve

الْقَذُوفُ [el-qazūf] (şabūr) [şabūr] vezninde) Irak nesneye denir; yukālu: نَوَى أَيَّ جِهَةٍ 'Alā-kavlin الْقُصْدُ وَبَيَّةٌ وَقَلَاةٌ قَذْفٌ وَقَذُوفٌ وَأَيُّ بَعِيدَةٍ قَذْفٌ [qazef] fethateynle hemān niyete vāsf-ı mahsūstur. Ve

قَذُوفٌ [qazūf] Pek ba'ıd arz ve beldeye denir ki ifrāt-ı bu'dundan nāşī bir kimse oraya varmaz ola; yukālu: بَلْدَةٌ قَذُوفٌ أَيُّ طَرُوحٌ

لِيُغْدِيهَا

الْقَذِيْفُ [el-qazīf] (emīr) [emīr] vezninde) Şol sehāba denir ki semt-i nazardan neş'et eyleye; yukālu: سَحَابٌ قَذِيْفٌ أَيُّ تَنْشَأُ مِنْ قِبَلِ الْعَيْنِ **الْقَذِيْفَةُ** [el-qazīfet] [sefīnet] vezninde) Remy olunan nesneye denir.

رَوْضُ الْقَذَافِ [Ravdu'l-Qizāf] [kitāb] vezninde) Bir mevzi'dir.

الْقَذَافُ [el-qizāf] [kitāb] vezninde) El taşına denir ki avucu dolduran atılacak taştan 'ibārettir yāhūd alıp atmaġa elin mütehammil olduġu taşta denir; yukālu: رَمَاهُ بِالْقَذَافِ وَهُوَ مَا فُيْضَ بِالْيَدِ مِمَّا يَمْلَأُ الْكَفَّ فَرَمَيْتَ بِهِ أَوْ مَا أَطَقْتَ حَمْلَهُ بِيَدِكَ وَرَمَيْتَهُ **قَازِيفٌ** [qazīf] ma'nāsınadır.

الْقَازِيفُ [el-qazīf] ve

الْقَذُوفُ [el-qazūf] [enuk] vezninde) قَذَافٌ [qizāf] gibi şol nākaya denir ki ifrāt-ı sür'atinden nāşī dā'imā kendisini delevirin önlerine atıp cümlesinden ileri gider ola; yukālu: نَاقَةٌ قَذَافٌ وَقَازِيفٌ وَقَذُوفٌ إِذَا كَانَتْ تَتَقَدَّمُ Ve **عُنُقٌ** [enuk] vezninde قَذُوفٌ [qazūf] ve قَذَفَةٌ [qazefet] ve قَذَفٌ [qazef] şol mevzi'e denir ki ondan ayak kayılıp aşāġıya düşülür ola; yukālu: مَوْضِعٌ قَذُوفٌ وَقَذُوفٌ Ve cānib ma'nāsınadır. Ve derenin ve çayın bir yakasına denir, iki yakasına قَذُوفَانِ [qazūfān] denir; cem'i قَذَافٌ [qizāf] gelir zammeteynle ve قَذَافَاتٌ [qizāfāt] gelir, qāf'ın kesriyle.

الْمِقْذَفُ [el-miqzef] ve

الْمِقْذَافُ [el-miqzāf] (mīm'lerin kesriyle) Gemi ve kayık küreġine denir, [micdāf] ma'nāsına.

الْقَذَافُ [el-qazzāf] [şeddād] [şeddād] vezninde) Teraziye denir, مِيزَانٌ [mizān] ma'nāsına.

Ve merkebe itlāk olunur, rākibi mahall-i ba'ide **قَذَفٌ** [qazf] eylediği için. Ve mancınik ta'bīr olunan cenk āletine denir ki eslāfta müsta'amel idi. Ve mutlakan kendisiyle irak yere nesne atılan şey'e denir, kemān-gürüh ve top ve tüfek ve sapan gibi; müfredi **قَذَافَةٌ** [qazzāfet]tir. Ve

قَذَافٌ [qazzāf] Yürümekte çalışkan deveye denir; yukālu: **قَرَبْتُ قَذَافَ أَي بَصْبَاصًا**

الْقِذْيَفِيُّ [el-kiẓẓifā] (خَلِيفِيُّ [hillifā] vezninde) Masdardır, sövmek ma'nāsınadır; yukālu: **قَذَفَهُ قِذْيَفِي أَي سَبَّهُ** Ve taş atmak ma'nāsınadır; yukālu: **قَذَفَهُ قِذْيَفِي أَي رَمَاهُ بِالْحِجَارَةِ**

الْقُذْفَةُ [el-kuẓfet] (غُرْفَةٌ [ğurfet] vezninde) Bārū ve sarāy duvarlarının başlarında olan küngüreye denir, **شُرْفَةٌ** [şurfet] ma'nāsına. 'Alā-kavlin dağ tepelerinde olan yüksek kuleye denir. Cem'i **قِذَافٌ** [kiẓāf] gelir, **بِرَامٌ** [birām] vezninde ve **قُذْفٌ** [kuẓef] gelir, **غُرْفٌ** [ğurfet] vezninde ve **قُذْفٌ** [kuẓuf] gelir, **كُتُبٌ** [kutub] vezninde ve **قُذْفَاتٌ** [kuẓufāt] gelir, **قُرُبَاتٌ** [qurubāt] vezninde; ve minhu'l-hadīs: "كَانَ ابْنُ عُمَرَ لَا يُضَلِّي فِي مَسْجِدٍ فِيهِ قَذَافٌ" Ve kavlu'l-Aşma't: **الْقَذْفُ** Kāle'ş-şārih kāle fi'n-*Nihāye*: **الْقَذْفُ** كَعُرْفٍ لَيْسَ جَمْعُ قَذْفَةٍ وَهِيَ الشَّرْفَةُ كَبُرْمَةٍ وَبِرَامٍ

الْمُقَذَّفُ [el-muqazzef] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Herkes kendisine la'n ve nefrīn eder olan bed-kār ve tebeh-kāra denir; yukālu: **رَجُلٌ مُقَذَّفٌ أَي مُلْعَنٌ** Ve pek şişman adama denir, gūyā ki bedenine et remy olunmuştur; yukālu: **رَجُلٌ مُقَذَّفٌ أَي رُمِي بِاللَّحْمِ**

التَّقَادُفُ [et-teqāzuf] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Atışmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَقَادَفُوا** بِالْحِجَارَةِ أَي تَرَامَوْا بِهَا Ve at nakıllarken yāhūd seğırtirken sür'at ve çabukluğundan ayaklarını tiz tiz atmak ma'nāsınadır; yukālu:

الْفَرَسُ يَتَقَادَفُ أَي يَسَارِعُ رُكْحَهُ

الْمُتَقَادِفُ [el-mutekāzif] Ayaklarını tiz tiz atan ata denir; yukālu: **فَرَسٌ مُتَقَادِفٌ أَي سَرِيعٌ الرَّكْحُصِ**

[ق ر ص ف]

الْقُرْصُوفُ [el-kuṛşuf] (زُنْبُورٌ [zunbūr] vezninde) Kesici ve kātīr nesneye denir; yukālu: **سَيْفٌ قُرْصُوفٌ أَي قَاطِعٌ**

الْقِرْصَافَةُ [el-kiṛşāfet] (kāf'ın kesriyle) Çoçukların tırl ve pırlankıç dedikleri oyuncucağa denir. Ve şol 'avrete ve nākaya denir ki topaç ve sıkı gövdeli ve yusuvarlık ola, şöyle ki top gibi yuvarlaması kâbil ola; yukālu: **إِمْرَأَةٌ وَنَاقَةٌ قِرْصَافَةٌ أَي تَتَدَخَّرُجُ كَأَنَّهَا كُرَةٌ**

أَبُو قِرْصَافَةَ [Ebū Kiṛşāfet] Cendere b. Haysene'nin ki ashābandandır, künyesidir. Ve

قِرْصَافَةُ [Kiṛşāfet] Tābi'ıyyāttan bir mechüle hatun ismidir ki Hazret-i 'A'îşe'den rivāyet-i hadīs eyledi.

قَاصَةُ قِرْصَافَةَ [kāşşatu kiṛşāfet] Bir la'ib adıdır.

الْمُقَرْنِصِفُ [el-muqṛneşif] (ism-i fā'il būnyesiyle) Cüst ve çalāk insān ve hayvāna denir; yukālu: **رَجُلٌ وَفَرَسٌ مُقَرْنِصِفٌ أَي مُسْرِعٌ** Ve arslana denir.

[ق ر ض ف]

الْقُرْصُوفُ [el-kuṛḍuf] (dād-ı mu'ceme ile زُنْبُورٌ [zunbūr] vezninde) Çoban kısmının sopasına denir. Ve ekül ve inhan adama denir; yukālu: **رَجُلٌ قُرْصُوفٌ أَي كَثِيرُ الْأَكْلِ**

[ق ر ط ف]

الْقَرْطَافُ [el-kaṛtaf] (جَعْفَرٌ [caffer] vezninde) **قَطِيفَةٌ** [kaṭifet]e denir. Ve bir nev' me'kul ota yāhūd **رِمْتُ** [rimt] nām nebātın yemi-

şine denir.

[ق ر ع ف]

التَّقْرِغُفُ [et-teqar'uf] [تَدْحُرُجُ] [tedaħruc] vezninde) ve

الْأَفْرِغَنَافُ [el-ıkrı'fāf] [إِفْشِعْرَارُ] [ıfşı'rār] vezninde) Büzülüp burtulmak ma'nāsınadır; yukālu: تَقْرَعَفَ الرَّجُلُ وَأَفْرَعَفَ إِذَا تَقَبَّضَ

[ق ر ف]

الْقَرْفُ [el-ķırf] (ķāf'ın kesriyle) Her nesnenin kabuğuna, 'alā-kavlin مُقْلٌ [muql] dedikleri yemişin ve narın kabuğuna denir ki bunlara mahsüstür. Ve قَوْفُ الْحُبْزِ [ķırfu'l-ħubz] ekmeğin soyulup fırına yapışan kabuğuna denir. Ve قَوْفُ الْأَرْضِ [ķırfu'l-arđ] yerden çimenle koparılan toprağıdır. Ve ağacın kabuğuna denir. Ve burunda yapışıp kalan sümük kurusuna denir.

الْقَرَّافَةُ [el-ķurāfet] [كُنَّاسَةٌ] [kunāset] vezninde) Ağaç kabuğuna denir.

الْقَرْفَةُ [el-ķırfet] (ķāf'ın kesriyle) Töhmet ve iftirāya denir; yukālu: هُمْ أَهْلُ قَوْفَتِي أَيُّ هُمَ هُجْنَةٌ Ve hücnat [هُجْنَةٌ] ma'nāsınadır ki ana cānibinden olan noxsāndan 'ibārettir; yukālu: بِهِ قَرْفَةٌ أَيُّ هُجْنَةٌ Ve kazanca denir, kesb ma'nāsına; yukālu: يَعْيشُ بِالْقَرْفَةِ أَيُّ الكَسْبِ Ve kabuğā denir, قِشْرَةٌ [ķişret] ma'nāsına, husūsan nar kabuğuna denir. Ve

قَرْفٌ [ķırf] ve

قَرْفَةٌ [ķırfet] Burunda kuruyup kalan sümüğe denir. Ve bir nesne ile mütehhem olan adama denir; yukālu: هُوَ قَرْفَتُهُ أَيُّ مَنِ اتَّهَمَهُ Ve

قَرْفَةٌ [ķırfet] Dārçinī nev'inden bir güneye denir, zīrā bahār-ı merkūm bir niçe türlü olur: Birisi ma'rūf dārçin dedikleridir ki cismi eşşam ve eşşan ve ekserü't-teħalħül

olur. Ve birisi قَرْفَةٌ [ķırfet] dedikleridir ki kırmızı ve emles ve tatlılığā mā'il, zāhiri huşūnetli ve hoş-bū ve ta'fı mīz ve hırrıfiyyetli olur, buna Türkīde 'anber kabuğu ta'bir olunur. Ve bir nev'i قَرْفَةُ الْقَرْنُفْلِ [ķırfetu'l-ķaranfül] dedikleridir ki rakīk ve pek ve karamtık olup aslā teħalħülü olmaz ve rāyihası ķaranfile şebih olur, Türkīde ona ķaranfil kabuğu ta'bir ederler. Ve mecmūc-ı aksāmı müsahhin ve mülattif ve müdirr ve müceffif ve muħaffız ve mukavvī-i cimā'dır. Ve

قَرْفَةٌ [ķırfet] Vech-i mezkūr üzere mazinne-i töhmet olan mahalle ve adama denir; ve minhu tekūlu: هُمْ قَوْفَتِي أَيُّ عِنْدَهُمْ Ya'nī "Onlar matlūbum cihetiyle mazinne ve gümān eylediğim kimselerdir." Ve tekūlu: سَلُّهُمْ عَنْ نَاقَتِكَ إِنَّهُمْ قَرْفَةٌ أَيُّ تَجِدُ خَبْرَهَا عَنْ عِنْدَهُمْ Ya'nī "Gā'ib eylediğin nākamı onlardan su'āl ve teftiş eyle ki mazinne yeri olmalarıyla haberini onlardan alırsın."

أُمُّ قَرْفَةٍ [Ummu Ķırfet] (ķāf'ın kesriyle) Mālik b. Ĥuzeyfe b. Bedr'in zevcesidir; ve minhu'l-meselu: "أَعْرُ مِنْ أُمِّ قَرْفَةٍ" Zīrā hānesinde kendi mahremlerinin olarak elli dilāverin elli kabza tīgi asılmıştı. Ve Ķırf b. Nuheys زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde yāhūd Beyhes ki حَيْدَرٌ [ħayder] veznindedir, yāhūd Ķırf b. Mālik tābi'ındendir. Ve Ĥabīb b. Ķırf b. el-'Avdī şu'arādandır.

الْقَرْفُ [el-ķarf] [صَرْفٌ] [şarf] vezninde) Bir şecer adıdır ki onunla dibāgat olunur. 'Alā-kavlin عَرْفٌ [ġarf] ve غَلْفٌ [ġalf] dedikleri cümlesi bir şecerdir ki māddelelerinde beyān olundu. Ve

قَرْفٌ [ķarf] Meşinden düzölmüş bir türlü dağarcığā denir ki nar kabuğuyla dibāgat olunur ve içine havāyic ve bahārātla puhte

ma'nāsınadır; yukālu: أَقْرَفَ آلَ فُلَانٍ فُلَانًا إِذَا أَنَاهُمْ وَهُمْ مَرْضَى فَأَصَابَهُ ذَلِكَ

الْمُكْرِفُ [el-muḵrif] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) [hucnet]e mukārib olan ata ve insān ve hayvāna denir, ya'nī anası 'Arabī olup babası 'Arabī olmaya, zīrā إِقْرَافٌ [iḵrāf] fahl tarafından ve هُجْنَةٌ [hucnet] ümm tarafından olur. Pes fahl 'atīk olup ümm 'atīk olmasa ona هَجِينٌ [hecīn] denir, مُكْرِفٌ [muḵrif] ona müdānī olana itlāk olunur; yukālu: فَرسٌ مُكْرِفٌ أَيُّ مُدَانِي الْهُجْنَةِ Ve

مُكْرِفٌ [muḵrif] Kızıl benizli adama denir.

الْقَرْفِيُّ [el-ḵarfiyy] (عَرْبِيٌّ [ġarbiyy] vezninde) Bu dahi kızıl benizli adama denir.

الْإِقْتِرَافُ [el-iḵtirāf] Emek çekip kesb ü kār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِقْتَرَفَ الرَّجُلُ إِذَا اكْتَسَبَ Ve günāh işleyip günāh kazanmak ma'nāsınadır; yukālu: إِقْتَرَفَ الذُّنْبَ إِذَا أَنَاهُ وَفَعَلَهُ

الْمُكْتَرَفُ [el-muḵteref] (ism-i mef'ul būnyesiyle) Yakında alınmış deveye denir; yukālu: بَعِيرٌ مُكْتَرَفٌ أَيُّ اشْتَرِيَ حَدِيثًا

الْمُقَارَفَةُ [el-muḵārefet] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Yakınlaşmak ma'nāsınadır; yukālu: قَارَفَهُ إِذَا قَارَبَهُ Ve cimāc eylemek ma'nāsınadır; yukālu: قَارَفَ الْمَرْأَةَ إِذَا جَامَعَهَا

التَّقْرِفُ [et-teḵarruf] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Yaranın kabuğu kavlamak ma'nāsınadır; yukālu: تَقْرِفَتِ الْفَرْحَةُ إِذَا تَقَشَّرَتْ

الْقَرُوفُ [el-ḵarūf] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Pek çok bagy ve tугyān eder olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ قَرُوفٌ أَيُّ كَثِيرُ الْبُعْيِ Ve dağarcığa denir, جَرَابٌ [cīrāb] ma'nāsına; cem'i قُرُوفٌ [ḵurf]tur kāf'ın zammıyla.

[ق ر ق ف]

الْقَرْكَافُ [el-ḵarḵaf] (جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) ve

الْقَرْكَافُ [el-ḵarḵūf] (عُضْفُورٌ [uṣḫūr] vezninde) Bādeye denir, حَمْرٌ [ḥamr] ma'nāsına; şāribini titrettiği için itlāk olundu. Zāhiren hiddetinden yā merāretinden yāhūd beyāzı ebred olmakla keyfiyyet-i mezbūreyi ihdās eder. Bu mahalde Cevherī'nin قَالَ هُوَ قَالَ هُوَ وَتَكَوَّنَ سَمِيَّتٌ بِذَلِكَ اسْمٌ وَأَنْكَرَ أَنْ تَكُونَ سَمِيَّتٌ بِذَلِكَ zāyī'dir, zīrā kavlı-i mezbūru bir kimseye isnād eylememekle ibhām eylemiştir, kā'il ve münkir ise Ebū 'Ubeyd ve münkerün 'aleyhi İbnu'l-A'rābī'dir, zīrā İbn A'rābī قَرْكَافٌ [ḵarḵaf] titretmek ma'nāsından me'hūz sıfat olup ba'dehu onunla حَمْرٌ [ḥamr] tesmiye olduğuna zāhib olmuştur. Lākin mü'ellifin bu mādde ka'bına göre vaz'-ı engüşt eylemesine sezā deġildir, zīrā kalem-i nüssāhtan sukūtu muhtemel-i aġlebdir. Ve

قُرُوفٌ [ḵurḵūf] Akçeye denir, دِرْهَمٌ [dirhem] ma'nāsına.

الْقَرْكُفُ [el-ḵurḵuf] (هُدْهُدٌ [hudhud] vezninde) Bir cins hurde kuşlardır. Yāhūd bu yāyı muvahhade ile قَرْكُوبٌ [ḵurḵub]dur.

الْقُرَاكِيفُ [el-ḵurāḵif] (عُلَابِيٌّ [ulābi] vezninde) Büleñd-āvāz horoza denir; yukālu: دِيكٌ قُرَاكِيفٌ أَيُّ صَبِيَّتٌ

الْقَرْكَافَةُ [el-ḵarḵafet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Titretmek ma'nāsınadır; yukālu: تَقْرِفَتِ [teḵarḵuf] Ve قَرُوفَتِ الرَّجُلُ إِذَا أَرَعَدَ ma'nāsınadır, ke-mā se-yuzkeru. Ve güvercin ötmekte ve esrimiş deve kükremekte ve gülmekte şiddet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: قَرُوفَتِ الْحَمَامُ فِي الْهَدِيرِ وَالْفَحْلُ وَالرَّجُلُ فِي الصَّحِكِ إِذَا اشْتَدَّ

التَّقْرِفُ [et-teḵarḵuf] (تَدَخُّرٌ [tedaḥruc] vezninde) قَرْكَافَةٌ [ḵarḵafet] gibi soğuktan dişleri birbirine dokunarak titretmek ma'nāsınadır; yukālu: قَرُوفَتِ الصَّرْدُ عَلَى

mek ma'nāsında müsta'meldir, müvelledir. Kāle fi'l-Esās: الْقَصْفُ الرَّقْصُ مَعَ الْجَلْبَةِ وَرَأَيْتُهُمْ يَقْصِفُونَ وَيَلْعَبُونَ

الْقَصِيفُ [el-kaşif] [eziz] (vezninde) Begāyet şiddetle seslenmek ma'nāsınadır; yukālu: قَصَفَ الرَّغْدُ وَغَيْرُهُ قَصِيفًا إِذَا اشْتَدَّ صَوْتُهُ Ve

قَصِيفٌ [kaşif] Ağaçtan kuruyup dökülen ufantıya denir. Ve esrimiş devenin dişleri gıcirtısına denir. Ve nisfından iki pāre olmuş nesneye denir, ke-mā se-yuzkeru.

الْقَاصِيفُ [el-kāşif] Şiddetle seslenir olan şey'e denir; yukālu: رَعْدٌ قَاصِيفٌ أَيْ صَيِّتٌ

الْقَصْفُ [el-kaşaf] (fethateynle) Bir nesne gevşek ve süst ve za'if olmak ma'nāsınadır; yukālu: قَصَفَ الْعُودُ قَصْفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَارَ خَوَّارًا Ve nebāt pek boylanmakla uzunluğundan eğilip bükülmek ma'nāsınadır;

yukālu: قَصَفَ الثَّبْتُ إِذَا طَالَ حَتَّى انْحَى مِنْ طَوِيلِهِ Ve mızrak arkuru yarılmak ma'nāsınadır; yukālu: قَصَفَ الرَّمْحُ إِذَا انشَقَّ عَرْضًا

Ve dışın yarısı kırılmak ma'nāsınadır; yukālu: قَصَفَ نَابُهُ إِذَا انْكَسَرَ نِصْفُهُ Ve ağaç makülesi nesne ayrılmamak vech üzere kırılmak ma'nāsınadır; yukālu: قَصَفَتِ الْقَنَاةُ إِذَا انْكَسَرَتْ وَلَمْ تَبْنِ

الْقَصِيفُ [el-kaşif] [ketif] (vezninde) Gevşek ve süst ve za'if nesneye denir; yukālu: عُودٌ قَصِيفٌ أَيْ خَوَّارٌ Ve nisfından iki pāre olmuş nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ قَصِيفٌ وَقَصِيفٌ وَهُوَ مَا انْقَصَفَ نِصْفَيْنِ

Ve celādetten ve şehāmetten çabuk gevşeyip fātir olan adama denir; yukālu: هُوَ قَصِيفٌ Ve acıktığı gibi hemān sölpüklenip ferî gidip bī-tāb olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ قَصِيفٌ الْبَطْنِ إِذَا جَاعَ اسْتَرْخَى وَفَتَرَ وَلَمْ يَحْتَمِلِ الْجُوعَ

الْأَقْصَفُ [el-aqşaf] Ön dişinin nisfı kırık adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَقْصَفٌ أَيْ الْمُنْكَسِرُ

تَقَاصِيفُ [et-tekaşuf] (vezninde) Birlikte sıkışmak ma'nāsınadır; yukālu: تَقَاصَفَ الْقَوْمُ إِذَا اجْتَمَعُوا وَتَرَاحَمُوا

الْقُصُوفُ [el-kuşuf] [ku'ud] (vezninde) Dā'imā ekl ve şürbde olmak ma'nāsınadır; yukālu: قَصَفَ الرَّجُلُ قُصُوفًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَقَامَ فِي أَكْلِ وَشُرْبٍ

الْقَصْفَةُ [el-kaşfet] [temret] (vezninde) Merdiven kademesine denir; yukālu: Ve nāsın izdihāmla birden gürlütüsüne denir; tekūlu: سَمِعْتُ قَصْفَةَ الْقَوْمِ أَيْ تَدَافِعَهُمْ وَتَرَاحِمَهُمْ

Ve **أَرْطَى** [ertā] dedikleri ağacın inceliği hāletine denir; yukālu: فِي الْأَرْطَى قَصْفَةٌ أَيْ فِي الْبُيُوتِ وَبِالْأَرْضِ قَصْفَةٌ أَيْ فِي الْبُيُوتِ وَبِالْأَرْضِ قَصْفَةٌ أَيْ فِي الْبُيُوتِ وَبِالْأَرْضِ قَصْفَةٌ أَيْ فِي الْبُيُوتِ

الْقَصْفَانُ [kuşfan] gelir, **تَمْرٌ** [temr] gibi ve **قُصْفَانٌ** [kuşfan] gelir, **تُمْرَانٌ** [tumrān] gibi. 'Alā-kavlin bu çād-ı mu'ceme ile dir, **عَبَبَةٌ** [inebet] (vezninde).

الْإِقْصَافُ [el-iqşaf] (hemzenin kesriyle) **أَرْطَى** [ertā] ağacı incelmek ma'nāsınadır; yukālu: أَقْصَفَ الْأَرْطَى إِذَا رَقَّ

الْقِصَافُ [el-kişaf] [kitāb] (vezninde) Bir recül ismidir. Ve Benū Kuşeyr'e mahsūs bir feres adıdır. Ve tenū-mend yumru 'avrete denir.

بَنُو قِصَافٍ [Benū Kişaf] Bir batndır. **الْقَوَاصِفُ** [el-kaşaf] [cevher] (vezninde) **قَطِيفَةٌ** [kaşifet]e denir.

التَّقْصِيفُ [et-tekaşuf] [tefa'ul] (vezninde) Pāre pāre kırılmak ma'nāsınadır; yukālu: تَقْصِيفُ الشَّيْءِ إِذَا تَكَسَّرَ

Ve birikmek ma'nāsınadır; yukālu: تَقْصِيفُ الشَّيْءِ إِذَا اجْتَمَعَ Ve ta'am üstünde lehv ve la'ib eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَقْصِيفُ عَلَى الطَّعَامِ إِذَا لَهَا وَلَعِبٌ

التَّقَاصِيفُ [et-tekaşuf] [tefa'ul] (vezninde) Birikip sıkışmak ma'nāsınadır; yukālu: تَقَاصِيفُ الْقَوْمِ إِذَا اجْتَمَعُوا وَتَرَاحَمُوا

أَبُو تَقَاصِيفٍ [Ebū Tuqaşif] (tā'nın zammıy-

la) Huzā'a kabilesinden bir kimsedir ki Qays b. 'Acve'ye zulm eylemekle o dahi bed-du'ā edip hakkında müstecāb olmuştu, niteki "ع،و،ذ" maddesinde zikir olundu.

الْإِنْقِصَافُ [el-inkīṣāf] Birden mündefi' olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِنْقَصَفَ السَّبِيلُ إِذَا أَتَى أَتَى Ve bir nesneyi hālî üzere bırakıp gitmek ma'nāsına müsta'meldir; gūyā ki ondan münkesir ve cūdā olur; yukālu: **إِنْقَصَفَ** الْقَوْمُ عَنْ فَلَانٍ إِذَا تَرَكَوهُ وَمَرُّوا

[ق ض ف]

الْقَضْفَةُ [el-kaḍfet] (kāf'ın ve dād-ı mu'cemenin fethiyle) Bir kuş, 'alā-kavlin bağırtlak kuşuna denir. Ve arzdan şol kıt'aya denir ki galīz olup eğri büğrü ve bir mikdār uzunca ola. Ve yekpāre som taştan kesilmiş hey'etinde toprak höyüğe denir; cem'i **قَضَفَ** [kaḍaf]tır fethateynle ve **قِضَافٌ** [kiḍāf] ve **قِضْفَانٌ** [kiḍfān]dır kāf'ların kesriyle ve **قِضْفَانٌ** [kiḍfān]dır kāf'ın zammıyla. Ba'zılar dedi ki **قَضْفَةٌ** [kaḍfet] şol hurde hurde sivri tepelere denir ki aralıkları düzce olmakla sular akar ola yāhūd taştan ve çamurdan olan emākin-i mürtefi'aya denir.

الْقَضَافَةُ [el-kaḍāfet] [leḥāfet] vezninde) ve

الْقَضْفُ [el-kaḍaf] (fethateynle) ve

الْقِضْفُ [el-kiḍaf] (عَنْبٌ [ineb] vezninde) Beden ince ve nahīf ve nizār olmak ma'nāsınadır; yukālu: قَضَفَ الرَّجُلُ قَضَافَةً Ve وَقَضَفًا وَقَضْفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا نَحَفَ

قَضَفَ [kaḍaf] (fethateynle) Yufka taşlara denir; müfredi **قِضْفَةٌ** [kiḍāfet]tir.

الْقِضْفِيُّ [el-kaḍif] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) İnce bedenli nahīf ve nizār adama denir, çelimsiz ta'bīr olunur. Cem'i **قِضْفَانٌ**

[kuḍfān] gelir kāf'ın zammıyla.

الْقِضْفَةُ [el-kiḍāfet] (عَبْتَةٌ [inebet] vezninde) Büyük kum yığınının bölünmüş yığına denir.

[ق ط ف]

الْقَطْفُ [el-kaṭf] (عَطَفٌ [aṭf] vezninde) Ağaçtan meyve dermek ma'nāsınadır; yukālu: قَطَفَ الْعَنْبَ قَطْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا جَنَاهُ Ve tırmalamak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: قَطَفَ فَلَانًا إِذَا حَدَسَهُ

الْقَطْفِيُّ [et-taḳṭif] قَطْفٌ [kaṭf] ma'nālarıdır.

الْقِطَافُ [el-kiṭāf] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) ve

الْقَطُوفُ [el-kaṭūf] (قُعُودٌ [ku'ūd] vezninde) Davarın eşkini dar olmak ma'nāsınadır; yukālu: قَطَفَتِ الدَّابَّةُ قَطَافًا وَقَطُوفًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ قِطَافٌ [kiṭāf] 'Alā-kavlin إِذَا صَاقَ مَشِيهَا masdar değildir, ismdir, davarın eşkinsizliğine denir; yukālu: فِي دَائِبِهِ قَطَافٌ أَيُّ ضَيْقٌ الْمَشِيِّ Ve

قِطَافٌ [kiṭāf] Üzüm kesimi ve sā'ir meyve derimi vaktine denir, ke-mā se-yuzkeru.

الْقَطُوفُ [el-kaṭūf] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Eşkini dar dābbeye denir; yukālu: دَابَّةٌ Ve قَطُوفٌ أَيُّ صَبِيغَةُ الْمَشِيِّ بَطِيءٌ Cābir b. Mālik eş-Şemhī feresinin ismidir.

الْقَطُوفُ [el-kaṭūf] (kāf'ın zammıyla) قَطْفٌ [kaṭf]ın cem'idir ki fethledir, tırmık yerlerine ve tırnak berelerine denir; yukālu: بِهٍ قَطُوفٌ أَيُّ خُدُوشٌ

الْقِطْفُ [el-kiṭf] (kāf'ın kesriyle) Salkıma denir, 'unküd ma'nāsına. Ve derilmiş meyveye denir.

الْقِطْفَةُ [el-kiṭfet] (kāf'ın kesriyle) Bir nev' nebāttır ki yaprağı bozca ve içi kırılmış demir dikenine şebih ve zemīne münbasıt olur.

الْقَطْفُ [el-kaṭaf] (fethateynle) ve **الْقَطْفَةُ** [el-kaṭāfet] (fetehtāla) Eser ve nişāna ıtlāk olunur. Ve سَرَمْتُ [sermak] dedikleri nebāta denir ki koyun sarmaşığı ve kara pazı ta'bir olunur, Fārisīde ısfānāh-ı rūmī ve bir cins şecer-i cebelī ismidir ki ağacı be-gāyet sulb ve metīn olmakla ondan su meşkleri etrāfına halkalar ittihāz ederler.

الْقَطَافُ [el-kaṭāf] [seḥāb] [seḥāb] vezninde) Bu dahi üzüm kesimi ve meyve derimi vaktine denir; yukālu: هَذَا زَمَنُ قَطَافِ الْعِنَبِ وَالشَّمْرِ وَقَطَافِهِ أَيُّ وَقْتُ قَطْفِهِ

الْأَقْطُفُ [el-aḳṭaf] قَطَفَ [kaṭf] ve قَطَافَةٌ [kaṭāfet]ten eḳ'al-i tafdīldir. Ve minhu'l-meselu: "أَقْطَفُ مِنْ ذَرَّةٍ" و"أَقْطَفُ مِنْ حَلْمَةٍ" و"أَقْطَفُ مِنْ أَرْزَبٍ" فَالْأَوَّلُ [وَالثَّانِي] مِنَ الْقَطْفِ وَهُوَ الْأَخْذُ بِسُرْعَةٍ وَالثَّالِثُ مِنْ قَطَافِ الدَّابَّةِ

الْقَطِيفَةُ [el-kaṭīfet] [sefīnet] vezninde) Fārisīde şādurvān ta'bir olunan tüylü ve saçaklı büyük 'Acem keçesine ve havlu ve saçaklı ihrāma denir; cem'i قَطَائِفُ [kaṭā'if] ve قُطْفُ [kuṭuf]tur zammeteynle. Hālen kadife ta'bir olunan kumāşa قَطِيفَةٌ [kaṭīfet] ıtlākı ondan me'hūzdur. Nahviyyūnun جَرْدُ قَطِيفَةٍ misālleri tüysüz kadife demektir. Ve **قَطِيفَةٌ** [Kaṭīfet] Şeniyyetu'l-'Uḳāb yanında bir karye adıdır ki Ḥimş nāhiyesindedir, taraf-ı berriyyede vāki'dir.

أَبُو قَطِيفَةَ [Ebū Kaṭīfet] Şu'arādandır.

الْقَطَائِفُ [el-kaṭā'if] (kāf'ın fethiyle ki) Me'kūlāttandır, baklavanın birāderidir, 'Arab tā'ifesi ona āşīnā değıllerdir. Yāhūd zıkr olunan قَطِيفَةٌ [kaṭīfet] saçağına teşbīh olunmuştur ki 'Arabī olur, asl 'Arabistān'da ona كُنَافَةٌ [kunāfet] derler, ekmek kadayıf ve yassı kadayıf dedikleri muhdestir ve bu diyārlara mahsūstur, tel

kadayıf kadīmdir. Ve

قَطَائِفُ [kaṭā'if] Bir cins incerek hurmā ismidir ki akçıl olur.

قَطِيفُ [Kaṭīf] (şerīf) [şerīf] vezninde) Baḥreyn eyāletinde bir belde adıdır.

قَطَافُ [kaṭāfi] [kaṭāmi] vezninde) Cāriye kısmına ıtlāk olunur, أَمَّةٌ [emet] ma'nāsına, قُطْفُ [kaṭf]-ı semer ma'nāsındandır.

الْقَطَافَةُ [el-kuṭāfet] [kunāset] vezninde) Asmadan ve tevekten üzüm derilirken yere dökülen döküntüye denir; yukālu: أَخَذَ الْقَطَافَةَ أَيُّ مَا يَسْقُطُ مِنَ الْعِنَبِ إِذَا قُطِفَ

الْإِقْطَافُ [el-iḳṭāf] (hemzenin kesriyle) Eşkini dar davar sāhibi olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَقْطَفَ الرَّجُلُ إِذَا صَارَ لَهُ دَابَّةٌ قَطُوفٌ Ve bāgın kesim vakti gelip çatmak ma'nāsınadır; yukālu: أَقْطَفَ الْكُرْمُ إِذَا دَنَا قَطَافُهُ **الْمُقَطَّافَةُ** [el-muḳaṭṭafet] [mu'azzamet] vezninde) Bodur kişiye denir.

اق ع ف

الْقَعْفُ [el-ka'f] (kāf'ın fethi ve 'ayn'ın sükünuyla) Bir nesneyi kökünden koparmak ma'nāsınadır; yukālu: قَعَفَ النَّحْلَةَ Ve kapta olan nesneyi hep içmek ma'nāsınadır; yukālu: قَعَفَ مَا فِي الْإِنَاءِ إِذَا فَحَفَهُ Ve yere şiddetle basarak yürümekle toprağı tozutup götürmek ma'nāsınadır; yukālu: قَعَفَ فُلَانٌ إِذَا اجْتَرَفَ التُّرَابَ بِقَوَائِمِهِ مِنْ شِدَّةِ الْوُطْءِ Ve yağmur şedid olmakla yer yüzünde olan taşları toparlayıp alıp gitmek ma'nāsınadır; yukālu: الْمَطْرُ إِذَا جَرَفَ الْحِجَارَةَ عَنْ وَجْهِ الْأَرْضِ

الْقَعْفُ [el-ka'af] (fethateynle) Düşmek, سُقُوطٌ [suḳūṭ] ma'nāsınadır. 'Alā-kavlin duvarın yıkılıp düşmesine mahsūstur; yukālu: قَعَفَ الشَّيْءُ قَعْفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا سَقَطَ أَوْ

هُوَ خَاصٌّ بِالْحَائِطِ Ve

فَعَفَ [ka'af] Şol hurde dağlara denir ki bir-birinin üzerinde ola.

الْإِنْتِعَافُ [el-inki'āf] Yar çökmek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا انْتَعَفَ الْجُرُفُ إِذَا انْتَقَلَ Ve duvar dibinden kopup yıkılmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا انْتَعَفَ الْحَائِطُ إِذَا انْتَقَلَ Ve bir nesne yerinden bir semte ayrılmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا زَالَ عَن مَوْضِعِهِ

الْتَقَعَفُ [et-teka'uf] (تَفَعَّلَ [tefa'ul] vezninde) ve

الْإِنْتِعَافُ [el-ikti'āf] (إِفْتَعَلَ [ifti'āl] vezninde) **الْإِنْتِعَافُ** [inki'āf] ile cemī'i ma'anīde mürādır. Ve

إِفْتَعَفَ [ikti'āf] Bir nesneyi yerinden süpürür gibi pek çok almak ma'nāsınadır; yukālu: إِفْتَعَفَ الشَّيْءُ إِذَا أَخَذَهُ أَخْذًا رَغِيْبًا

[ق ف ف]

الْقَفِيفُ [el-ka'fif] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Me'kūl olan otun kartlanmış olarak kurusuna denir; yukālu: يَرْعَى الْمَالُ الْقَفِيفَ أَي يَبِيسُ أَحْرَارِ الْبُئُولِ وَذُكُورَهَا

الْقُفُوفُ [el-ku'uf] (قُعُودٌ [ku'ūd] vezninde) Ot kurumak ma'nāsınadır; yukālu: Kezālik قَفَّ الْعُشْبُ قُفُوفًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا بَيْسَ Ve قَفَّ الثُّوبُ إِذَا جَفَّ بَعْدَ الْعَسَلِ Ve havftan nāşī bedeninin tüyleri kabarmak ma'nāsınadır; yukālu: قَفَّ شَعْرُهُ إِذَا قَامَ فَرَعًا Ve sarrāf kāfiri akçe sayarken parmakları aralığında sıvıştırıp uğurlamak ma'nāsınadır; yukālu: قَفَّ الصَّيْرُفِيُّ إِذَا سَرَقَ الدَّرَاهِمَ بَيْنَ أَصَابِعِهِ

الْقَفَّافُ [el-ka'faf] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Akçe sayarken parmakları aralığında sıvıştırıp çalan sarrāf dīnsizine denir;

الصَّيْرُفِيُّ الْفَلَانِيُّ قَفَّافٌ أَي يَسْرِقُ الدَّرَاهِمَ بَيْنَ أَصَابِعِهِ

الْقَفَّانُ [el-ka'ffān] (كَتَّانٌ [kettān] vezninde) **الْقَفَّانُ** [ka'fiyet] gibi ize denir; tekūlu: أَتَيْتُهُ عَلَى هَذَا قَفَّانُهُ أَي حِينُهُ هَذَا قَفَّانٌ أَي عَلَى أَثَرِهِ وَأَوَانُهُ Ve emīn ve mevsūk ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ قَفَّانٌ أَي أَمِينٌ Ve bir nesneye dā'imā nezāret ve takayyüd ve muhāfaza ile hemīşe ardına düşürüp gereği gibi ötesini araşturmağa denir; yukālu: هُوَ كَانَ عَلَى كَالَةِ شِشَارِيهِ وَاسْتِقْصَاءِ مَعْرِفَتِهِ قَالَ لَهُ حَذِيفَةُ إِنَّكَ تَسْتَعِينُ بِالرَّجُلِ الْفَاجِرِ لِقُوتِهِ ثُمَّ أَكُونَ عَلَى قَفَّانِهِ أَي جُمَاعِهِ وَاسْتِقْصَاءِ مَعْرِفَتِهِ Hazret-i Ömer buyurdular ki “Vākī'ā ben ba'zı umürda recül-i fāciri isti'māl ederim, lākin onu kendi hāline terk eylemem, belki aslā kafāsından ayrılmayıp her vaz' ve tavrını tetebbu' ve istiksādan hālī olmam.” Bu vechle maslahatım temşit bulup ve tetebbu'um sebebiyle o kimse hıyānet ve sefāhete reh-yāb-ı ruhsat olamaz, pes o recül-i fāciri bu vechle istihdām giderek reşād ve ihtidāsına mü'eddī olur ve hem maslahat dahi rü'yet olunur.

Mü'ellif bunu nūn bābında dahi irād eyledi, zīrā 'inde'l-ba'z أَثَرَ [eşer] ve قَافِيَةٌ [ka'fiyet] ma'nāsından olmakla nūn'u zā'idedir, vezni fa'lāndır. Ve 'inde'l-ba'z قَفَّانٌ [ka'fā] lafzında lügat olan قَفَّانٌ māddesinden me'hūz olmakla nūn'u asliyyedir, vezni fa'āldır. Ve ba'zılar bu قَبَّانٌ [ka'bbān] mu'arrebidir ki mīzāna ve emīn ve muhāfız adama denir dedi. Ve mü'ellif bu ma'nāda mu'arreb olmadığına zāhibdir.

الْقَفْمَةُ [el-ku'ffet] (ka'f'ın harekāt-ı selāsıyla)

Sıtma 'ārızasında olan tüyler ürperip vücudun titremesine denir; yukālu: أَخَذَتْهُ الْقَفَّةُ مُثَلَّثَةً وَهِيَ رِعْدَةٌ تَأْخُذُ مِنَ الْحُمَّى وَفُسْعُورِيَّةٌ [el-kiffet] (kāf'ın kesriyle) Tāze doğmuş mevlüdün en evvel karnından çıkan fazlaya denir.

الْقَفَّةُ [el-kiffet] (kāf'ın zammıyla) Tahrifle küfe ta'bīr olunan zarfa denir ki çitten ve çubuktan kabak tarzında örüp içine nesne korlar. Ve fāreye denir. Ve tepe gibi domalıp duran yüksekçe yere denir; قُفٌّ [kuff] dahi derler. Ve küçük adama denir ki cüce olacaktır, 'alā-kavlin za'f olarak cüce adama denir; bunda kāf'ın fethiyle de cā'izdir. Ve tavşana denir. Ve nacağa denir ki balta nev'indedir. Ve çürümüş kuru ağaca denir; ve minhu yukālu: شَيْخٌ كَأَنَّهُ قَفَّةٌ أَوْ شَجَرَةٌ بَالِيَةٌ يَابِسَةٌ

الْقَفُّ [el-kuff] (kāf'ın zammıyla) Bu dahi hōbek gibi domalan yüksekçe yere denir. Ve nacağa denir. Ve bodur adama denir. Ve bir nesnenin sırtına ve taşra yüzüne denir. Ve baltanın sap geçirecek deliğine denir. Ve قُفُّ النَّاسِ [kuffu'n-nās] derme çatma ecnās-ı nāstan 'ibārettir; yukālu: قَدِ اجْتَمَعَ عِنْدَهُ قُفُّ النَّاسِ أَيِ الْأَوْبَاشِ وَالْأَخْلَاطِ Ve havāda dağ tarzında zuhūr eden yumru 'azīm sehāba denir. Ve şol sengistāna denir ki iri iri ve birbirine yanaşmış taşlardan 'ibāret ve zemīni bi'l-cümle dürtüş ve galiz olup aslā yumuşak yeri olmaya. Ve gerçi dağlık olup lākin tepesi sivri olmayıp nihāyet etrāfına havāle ve kayaları toprağından hāric çökmüş deve hey'etinde ve dahi büyük ve küçük ola. Ve ba'zı قُفٌّ [kuff] vardır ki kayaları büyütlar gibi a'zam olup ve aralıklarında ba'zen hemvār ve merg-zār yerler olur; cem'ī أَقْفَافٌ [akfāf]

gelir ve قَفَافٌ [kifāf] gelir kāf'ın kesriyle. Ve

قُفٌّ [Kuff] Medīne'de bir vādī ismidir, Zuhayr ona bir nesne izāfesiyle işbu beytinde tesniye olarak irād eylemiştir: "مَنْ عَامٌ وَمَنْ زَمِنٌ ۥ ۥ لَالِ أَسْمَاءَ فَالْقَفَّيْنِ وَالرُّكْنِ قَيْسٌ قَفَّةٌ" [Kaysu Kuffet] Gayr-i munsarif olarak bir kimsenin lakabıdır.

الْقَفْقَفَةُ [el-kafkafet] (kāf'ların fethiyle) Hāssaten devenin çenesine denir; ikisine قَفْقَفَتَانِ [kafkafetān] derler; yukālu: قَفْقَفَ الرَّجُلُ إِذَا ارْتَعَدَ مِنْ أَسْنَانِهِ أَوْ الْبُزْدِ وَغَيْرِهِ أَوْ اضْطَرَبَ حَنَكَاهُ وَاضْطَرَبَتْ أَسْنَانُهُ Ve ot kurumak ma'nāsınadır; yukālu: قَفْقَفَ الثَّبْتُ إِذَا نَبَسَ

الْتَفَقَفُ [et-tekfāf] [tezul] [tezul] vezninde) قَفْقَفَةُ [kafkafet] ma'nāsınadır.

الْإِقْفَافُ [el-ikfāf] (hemzenin kesriyle) Tavuk yumurtadan kesilmek, 'alā-kavlin karnında yumurta düzüp biriktirmek ma'nāsınadır; yukālu: أَقْفَتِ الدَّجَاجَةُ إِذَا انْقَطَعَ وَغَيْرِهِ أَوْ جَمَعَتْ بِيضَهَا فِي بَطْنِهَا Ve göziün yaş kesilip rutubeti kalmamakla siyāhi yukarı çekilmek ma'nāsınadır; yukālu: أَقْفَتِ الْعَيْنُ إِذَا دَهَبَ دَمْعُهَا وَارْتَفَعَ سَوَادُهَا

[ق ل ط ف]

قَلْطَفٌ [Kiltif] [zibric] [zibric] vezninde) İbn Şa'tere eṭ-Ṭā'ī hükkām-ı 'Arabın biridir ki hem kāhin ve hem mevādd ve muhākemelerinde hakem idi.

الْقَلْطَفَةُ [el-kalṭafet] [dahrecet] [dahrecet] vezninde) Cüce gibi kimsenin hiffet ve çalāklığına denir.

bir nesneyi ters çevirmek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا قَلَبَ الشَّيْءَ إِذَا قَلَبَهُ Ve gemi kalafatlamak ma'nāsınadır; yukālu: قَلَبَ الشَّيْءَ إِذَا حَرَزَ الْوَاحَهَا بِالْيَيْفِ وَجَعَلَ فِي خَلَلِهَا الْفَارَ Ve sıra makülesi köpüklenmek ma'nāsınadır; yukālu: قَلَبَ الْعَصِيرَ إِذَا أَرَبَدَ Ve

قَلْفٌ [qalf] İsm olur, tırnak dibinden kopmağa denir; yukālu: أَقْلَفَهُ قَلْفَ ظَفْرِهِ أَيِ افْتِلَاعُهُ مِنْ أَصْلِهِ

الْقَلْفَاءُ [el-ḳalfā'] [ḥamrā'] vezninde) Ekinli çayırılı, mukbil ve bolluk seneye vasf olur; yukālu: سَنَةٌ قَلْفَاءٌ أَيِ مُحْصَبَةٌ وَيُقَالُ عَامٌ أَقْلَفُ

الْقَلْفَانُ [el-ḳalefān] (feteḥātla) ve

الْقُلْفَتَانِ [el-ḳulfetan] (ḳāf'ın zammıyla) Bıyıkların iki uçlarına denir.

الْقَلِيفُ [el-ḳalīf] [emīr] vezninde) ve

الْمَقْلُوفُ [el-maḳlūf] Zifti yāhūd çamuru sıyrılıp soyulmuş küpe ve destīye denir; yukālu: دَنْ قَلِيفٌ وَمَقْلُوفٌ أَيِ مَفْضُوضٌ عَنْهُ طِينُهُ Ve

قَلِيفٌ [ḳalīf] ve

قَلِيفَةٌ [ḳalīfet] Hurmā dengine denir ki büyü sepettir. قَلِيفَةٌ [ḳalīfet]in cem'i قَلِيفٌ [ḳalīf]tir, pes قَلِيفٌ [ḳalīf] müfred ve cins olur. Cem'u'l-cem'i قَلْفٌ [ḳuluf]tur, عُنُقٌ [ʿunuḳ] vezninde.

التَّقْلِيفُ [et-taḳlīf] Bu dahi gemiyi kalafatlamak ma'nāsınadır; yukālu: قَلَفَ الشَّيْءَ Ve بِمَعْنَى قَلَفَهَا

تَقْلِيفٌ [taḳlīf] تَمْتِنٌ [temtīn] gibi ism olur, şol hurmāya denir ki çekirdeği çıkarılıp tulumlara ve çitten ve çubuktan örölmüş ba'zı sepetlere basılmış ola; yukālu: جَاءَ بِجَمَلٍ تَقْلِيفٍ وَهُوَ تَمْرٌ نَزَعَ نَوَاهُ وَكَزَرَ فِي قَرْبٍ وَظُرُوفٍ مِنْ الْحَوْصِ

الْقِلَافَةُ [el-ḳilāfet] [kitābet] vezninde)

İsmdir, gemiyi kalafatamağa ve gemi kalafatlanmağa denir; yukālu: مَا أَحْسَنَ قِلَافَةَ هَذِهِ السَّفِينَةِ أَيِ تَقْلِيفَهَا

الْقَلْفُ [el-ḳilf] [ḳinneb] vezninde) Ba'zı havuz diplerinde ve sel akıntılarında kuruyup kalan balçığa denir.

الْقَلِيفُ [el-ḳilyef] [ḥimyer] vezninde) 'Azīmü'l-heykel dızman nākaya denir.

الْقَلْفَةُ [el-ḳalfet] [temret] vezninde) ve **الْمَقْلُوفَةُ** [el-maḳlūfet] Baḥreyn diyārında bir güne kavsara sepetlerine denir. Hurmā ile memlū oldukları hâlde cem'leri قُلْفٌ [ḳulf] gelir ki cinsidir ve مَقْلُوفَاتٌ [maḳlūfāt] gelir.

الْإِقْتِلَافُ [el-iḳtilāf] Veznsiz ve keylsiz zikr olunan sepetler ile hurmā almak ma'nāsınadır; tekülü: إِقْتَلَفْتُ مِنْهُ أَرْبَعَ قَلْفَاتٍ إِذَا أَخَذْتَهَا مِنْهُ بِلَا كَيْلٍ

الْقِلْفَةُ [el-ḳilfet] (ḳāf'ın kesriyle) Bir cins yeşil nebāttır ki hurde hurde yemişleri olur, deve kısmı ona be-gāyet harīs olur. Ve

قِلْفَةٌ [ḳilfet] Dibinden kopmuş tırnağa denir.

الْإِنْقِلَافُ [el-inḳilāf] [infi'al] vezninde) Bir adamın göbeği büyüyüp yumru lanmak ma'nāsınadır; yukālu: إِنْقَلَفْتُ سُرَّتُهُ إِذَا تَعَجَّرَتْ

[ق ل ه ف]

الْمُقْلَهِيْفُ [el-muḳleḥiff] [muşme'ill] vezninde) Yatık olmayıp süpürge otluğ gibi dik ve yakışksız olan saç denir; yukālu: شَعْرٌ مُقْلَهِيْفٌ أَيِ مُزْتَفِعٌ جَافِلٌ

الْقَلْهِنْفُ [el-ḳaleḥnef] [şemerdel] vezninde) A'zā' ve endāmı yatık ve basık olmayıp kaba ve kalkık olan adama denir.

[ق ن ص ف]

الْقَنْصَفُ [el-ḳinšif] (şād-ı mühmele ile خَنْدِفٌ [ḥindif] vezninde) Hasır otunun tepesinde biten pamuk gibi tozağa denir.

[ق ن ف]

الْقَنْفَاءُ [el-ḳunāf] (غُرَابٌ [ḡurāb] vezninde) ve

الْقِنَافُ [el-ḳināf] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Büyük burunlu adama denir. Ve kaba sakallı kimseye denir. Ve uzun boylu, iri cüsseli adama denir. Ve kalın zeker başına denir.

الْقَنْفَئِيُّ [el-ḳunāfiyy] (غُرَابِيٌّ [ḡurābiyy] vezninde) Bu dahi yoğun zeker başına denir.

قُنَافَةٌ [Ḳunāfet] (قُنَامَةٌ [ḡunāmet] vezninde) Esāmīdendir: Ḳabīşa b. Hulb b. Ḳunāfe ve pederi muhaddislerdir.

الْأَقْنَفُ [el-aḳnef] Kafası ak olan ata denir; yukālu: فَرَسٌ أَقْنَفٌ أَيِ الْأَبْيَضُ الْفَقَا

الْقَنْفُ [el-ḳanef] (fethateynle) Kulaklar küçük ve kalın olarak başa yapışık olmak ma'nāsınadır; yukālu: فِي أُذُنَيْهِ قَنْفٌ أَيِ صِعْرٌ وَغَلْظٌ وَلُصُوقٌ بِالرَّأْسِ Ve eşeğin zekerinde olan aklığa denir. Ve masdar olur, sahrānın çamuru pāre pāre yarılmak ma'nāsınadır; yukālu: قَنْفُ الْقَاعِ قَنْفًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَسَقَّقَ طِينُهُ

الْقَنْفَاءُ [el-ḳanfā] (حَمْرَاءُ [ḥamrā] vezninde) Keçi kısmına mahsūs papuç teki gibi galīz olan kulağa denir. Bu gūne keçi 'Arabistān'a mahsūstur. Ve insānda etrāfının çenberi olmayan düz kulağa denir; yukālu: لَأَطُرُ لَهَا Ve büyük zeker başına denir; yukālu: كَمَرَةٌ قَنْفَاءٌ أَيِ أَهْمَامَ بِنُ مَرَّةٍ إِنَّ هَمِّيْٓي ۥ لَلْفِي قَنْفَاءٌ مُشْرِفَةٌ ۥ الْقَدَالِ Murre: "الْقَدَالِ" Menküldür ki mezbūr Hemmām'ın üç kızı var idi. Bir kimseye tezvīc eyleme-

mekle müddet-i medīde hāne-nişin olup kaldılar. 'Ākībet derd-i 'uzūbet cānlarına kār eylemekle hāl-i pūr-melāllerini pederlerine ismā'c ve iştikā' zarūretine nāḡār olup her biri birer beyt inşā' ve 'arz eylediler. İbtidā büyük kız işbu: "أَهْمَامَ بِنُ مَرَّةٍ ۥ إِنَّ هَمِّيْٓي ۥ لَلْفِي اللَّائِيْ يَكُونُ مَعَ الرِّجَالِ" beytini ki ihāmı mutazammındır, inşād eylemekle Hemmām maksūd olan ihāmdan insirāfla zāhiren matlūbun bir kılıç olmak gerekir diye ona bir kılıç itā eyledi. Ortancı kız büyük kıza takrī'c edip kendisi dahi işbu: "أَهْمَامَ بِنُ مَرَّةٍ ۥ إِنَّ هَمِّيْٓي ۥ لَلْفِي قَنْفَاءٌ مُشْرِفَةٌ ۥ الْقَدَالِ" beytini inşād eyledi. Pederi قَنْفَاء [ḳanfā] lafzını keçinin vasf-ı mezkūr üzere olan kulağına haml eylemekle ona dahi öylece bir keçi itā eyledi. Küçük kız ikisine de lev m ve 'itā eyledikten sonra işbu: "أَهْمَامَ بِنُ مَرَّةٍ ۥ إِنَّ هَمِّيْٓي ۥ لَلْفِي عَزِدْ أَسَدٌ بِهِ مَبَالِي" beytini ki sarīhan sedd-i sülme-i şehvet edecek alet talebini mutazammındır, inşād eyledikte yukālu: أَخْرَأَكُنُّ ۥ اللهُ eyledi.

الْقَنْيْفُ [el-ḳanīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Cemā'at-i insāniyyeye denir. Ümmehāt-ı sā'irenin beyānı üzere cemā'at-i insāniyyedir. Ve kalīlü'l-ekl olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ قَنْيْفٌ أَيِ قَلِيلُ الْأَكْلِ Ve başının kılları az olup birer ikişer şurada burada bitmiş kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ قَنْيْفٌ أَيِ الْأَزْعَرُ الْقَلِيلُ شَعْرَ الرَّأْسِ Ve buluta denir, yukālu: سَحَابٌ [sehāb] ma'nāsıma, 'alā-kavlin suyu çok olanına denir. Ve geceden bir mikdāra denir, yukālu: مَضَى قَنْيْفٌ مِّنَ اللَّيْلِ أَيِ هَوِيَّ مِنْهُ

الْقَنْنَفُ [el-ḳinnef] (قَنْبٌ [ḳinneb] vezninde) Sel suyundan kalıp pāre pāre yarılmış balçığa denir.

الإِئْتَانُ [el-iḱnāf] (hemzenin kesriyle) Sölpük ve sarkık kulaklı olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَقْتَفَ الرَّجُلُ إِذَا اسْتَرْخَتْ أُذُنُهُ Ve çok asker sâhibi olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَقْتَفَ الْأَمِيرُ إِذَا صَارَ ذَا جَبِيْشٍ كَثِيْرٍ re'y ve tedbiri ve emr ve maslahatı perîşân olmayıp nizām ve cem'iyyet üzere olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَقْتَفَ الرَّجُلُ إِذَا اجْتَمَعَ لَهُ رَأْيُهُ وَأَمْرُهُ

الإِسْتِئْنَانُ [el-istiḱnāf] [iḱnāf] ile ma'nā-yı ahırde mürādiftir.

الْمُعْتَنَةُ [el-muḱannefet] [mu'azzamet] (vezninde) Bol جَحْفَةٌ [ceḱafet]e denir; yukālu: جَحْفَةٌ مُعْتَنَةٌ أَيُّ مُوسَعَةٍ Burada nüshalar mütehâlifdir, kiminde cīm'in takdîmiyle جَحْفَةٌ [ceḱafet]tir ki büyük kovadır ve kiminde ḥā'nın takdîmiyle [ḥacefet] tir ki deriden olan Arab kalkanına denir. İki de sâlihdir.

التَّقْنِيفُ [et-taḱnîf] Kılıçla kesmek ma'nāsınadır; yukālu: تَقَنَّمُ بِالسَّيْفِ إِذَا قَطَعَهُ بِهِ

[ق و ف]

الْقُوفُ [el-ḱūf] (ḱāf'ın zammıyla) Kulâğın yukarisına denir, 'alā-kavlin deliğinin dā'iresine denir. Ve

قُوفٌ [ḱūf] ve

قُوفَةٌ [ḱūfet] Boyun çukurunda biten saça denir; yukālu: أَخَذَهُ بِقُوفٍ رَقَبَتِهِ وَقُوفَتِهَا أَيُّ بِضُوفِهَا وَضُوفَتِهَا

بَيْتُ قُوفَى [Beytu ḱūfā] [ṭubā] vezninde) Dimaşḱ kazasında bir karye adıdır.

الْقَافُ [el-ḱāf] Hurūf-ı hecādan bir harftir. Ve

قَافٌ [ḱāf] Küre-i arzı muhît olan dağın ismidir. Ba'zılar 'inde māddeyi yeşil zümürüddendir. Rüy-i zemînde bir belde yoktur illā ki onda o dağın 'ırkı sārîdir.

Ve ona bir melek mü'ekkeldir. Hazret-i Hak celle ve 'alā bir kavmi ḱasf ile helāk eylemek murād ettikte o firîşteye emr buyurup o 'ırkı tahrîk eylemekle kavm-i merkūmu ḱasf ve ihlāk eder. Şārih der ki o firîştenin ismi Şalṣā'îl'dir. Ve ba'zılar 'inde قَافٌ [ḱāf] ḱur'an-ı kerîm'in ismidir. Mütercim der ki Yünān kitāblarında dahi قَافٌ [ḱāf] ki küre-i arzı muhît olan dağın ismi olmak üzere mersümdür, Yünānî de dahi قَافٌ [ḱāf] itlāk olunur. Ve Kūh-ı Elbürz قَافٌ [ḱāf]tan bir kıt'a olmak üzere mersümdür. Ve süre-i ḱāf evvelinde müfessîrîn ma'anî-i 'adîde dahi beyān eylemişlerdir.

الْقَائِفُ [el-ḱā'if] İz sürmekte mâhir olan kimseye denir; cem'i قَائِفَةٌ [ḱāfet]tir; yukālu: رَجُلٌ قَائِفٌ أَيُّ يَعْرِفُ الْأَنَارَ

الْقَوْفُ [el-ḱavf] [ḱavf] (vezninde) ve

الْقِيَاةُ [el-ḱiyāfet] [ḱitābet] (vezninde) İz sürüp gitmek ma'nāsınadır; yukālu: قَافٌ أَثَرُهُ يَقُوفُ قَوْفًا وَقِيَاةً إِذَا تَبِعَهُ كَمَا قَفَا أَثَرَهُ يَقْفُوهُ قَفْوًا

الْإِقْتِيَاةُ [el-iḱtiyāf] Bu dahi iz sürüp gitmek ma'nāsınadır; yukālu: إِقْتَاةٌ أَثَرُهُ بِمَعْنَى قَافَةٍ

الْأَقْوَفُ [el-aḱvef] [efḱal] (vezninde) İz sürmekte cümleden ziyāde üstād ve hāzık olan adama denir; yukālu: هُوَ أَقْوَفُهُمْ أَيُّ أَعْرَفُهُمْ بِالْقِيَاةِ

التَّقْوُفُ [et-teḱavvuf] [tefa'ul] (vezninde) Bir adama kendi mālını vermeyip men' ve mahrūm eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: هُوَ يَتَّقُفُ عَلَيَّ مَالِي أَيُّ يَحْجُرُ عَلَيَّ فِيهِ Ve bir adamın kelāmında naks ve hatāsını tutmakla murādî üzere söylemeğe emr ve irşād eylemek ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ يَتَّقُفُ فَلَانًا فِي الْمَجْلِسِ أَيُّ يَأْخُذُ عَلَيْهِ فِي كَلَامِهِ وَيَقُولُ لَهُ قُلْ كَذَا وَكَذَا

[ق ي ف]

ذُو قَيْفَانَ [Zū Kayfān] [رَيْحَانٌ [reyhān] vezninde) 'Alqame b. 'Abs nām emīr-i Ḥimyer'in lakabıdır. Yāhūd Zū Kayfān b. Mālik b. Zubeyd b. Velī'a el-Ḥimyerī'dir.

FASLU'L-KĀF

(فَضْلُ الْكَافِ)

[ك ت ف]

الْكَتِيفُ [el-ketif] (tā'nın kesriyle فَرِحَ [ferih] vezninde) ve

الْكَتِيفُ [el-kitf] (kāf'ın kesriyle مِثْلٌ [misl] vezninde) ve

الْكَتِيفُ [el-ketef] (جَبَلٌ [cebel] vezninde) Omuz başlarının ardında olan yassı kemiğe denir ki kürek ta'bīr olunur, Fārisīde şāne denir, müstemil olduğu 'uzva yağrını ta'bīr olunur. Cem'leri كِتْمَةٌ [kitefet] gelir, قَرْدَةٌ [kiredet] vezninde ve أَكْتَأَفُ [ektāf] gelir.

الْكَتِيفُ [el-ketf] (حَتْفٌ [ḥatf] vezninde) Şol aksaklığa denir ki davarın küreğine 'arız olan veca'dan neş'et eder; yukālu: أَحَذَّ Ve الفرس كَتَفَ أَي ظَلَعَ يَأْخُذُ مِنْ وَجَعِ الْكَتِيفِ

كَتَفَ [ketf] Masdar olur, te'ennī ile yapça yapça yürümek ma'nāsına; yukālu: كَتَفَ الرَّجُلُ كَتْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا مَشَى رُوَيْدًا Ve bir husūsta rıfk ve mülāyemet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: كَتَفَ الرَّجُلُ إِذَا رَفَقَ Ve semerin iki taraflı olan eğri ağaçlarının birini āhere çekip bağlamak ma'nāsınadır; yukālu: كَتَفَ الرَّحْلَ إِذَا شَدَّ جَنْوِي Ve bir adamın ellerini كِتَافٌ [kitāf] ile ardına çekip bağlamak ma'nāsınadır; yukālu: كَتَفَ فُلَانًا إِذَا شَدَّ يَدَيْهِ إِلَى Ve bir adamın küreğine vurmak ma'nāsınadır; yukālu: كَتَفَ فُلَانًا إِذَا ضَرَبَ كِتْمَتَهُ Ve āheste āheste yürümek ma'nāsınadır, niteki zıkr olundu. 'Alā-kavlin küreklerini oynatarak yürümek ma'nāsınadır; yukālu: كَتَفَ فُلَانٌ إِذَا مَسَى رُوَيْدًا أَوْ مُحَرِّكًَا كِتْمَتَيْهِ

eylemek ma'nāsınadır; yukālu: كَتَفَ السَّرْحُ إِذَا جَرَحَ كَتَفَهَا Ve bir nesneden hoşlanmayıp iğrenmek ma'nāsınadır; yukālu: كَتَفَ الْأَمْرُ إِذَا كَرِهَهُ Ve dābbe kürek kemiklerinin uçlarını yukarı yukarı silkerek yürüme ma'nāsınadır; yukālu: كَتَفَتِ الْخَيْلُ إِذَا ارْتَفَعَتْ فُرُوعُ أَكْتَفَاهَا فِي الْمَشْيِ ile kırık kap kenetlemek ma'nāsınadır; yukālu: كَتَفَ الْإِنَاءُ إِذَا لَأَمَهُ بِالْكَتِيفِ Ve

كَتَفَ [ketf] ve

كَتَفَانُ [ketefān] (fetehtāla) Kuş kanatlarını ardına kısararak uçmak ma'nāsınadır; yukālu: كَتَفَ الطَّائِرُ كَتَفًا وَكَتَفَانًا إِذَا طَارَ رَادًّا جَنَاحَيْهِ ضَامًّا لَهُمَا إِلَى مَا وَرَاءَهُ

الْأَكْتَفُ [el-ektef] Kürekleri ağırılmakla yek-tirip aksayarak yürüyen erkek hayvāna denir; كَتَفَاءُ [ketfā] mü'ennesidir; yukālu: جَمَلٌ أَكْتَفٌ وَنَاقَةٌ كَتَفَاءٌ أَي طَالَعٌ مِنْ وَجَعِ الْكُتِيفِ **الْكَتْفُ** [el-kutf] (kāf'ın zammıyla) **كَتَفَ** [ektef] lafzından cem'dir ki zıkr olundu. Ve **كِتَافٌ** [kitāf] lafzından ki **كِتَابٌ** [kitāb] veznindedir, cem' olur ve **كَتِيفٌ** [ketif] lafzından cem' olur.

ذُو الْكُتِيفِ [Zu'l-Ketif] [فَرِحٌ] [ferih] vezninde) Ebu's-Simṭ Mervān b. Suleymān b. Yahyā b. Yezīd b. Mervān b. el-Ḥakem nām şā'irin lakabıdır, güftesi olan bir beyt ba'is-i telkīb olmuştur.

ذُو الْأَكْتَفِ [Zu'l-Ektāf] Şāhān-ı Īrān'dan Şābūr b. Hurmuz'un lakabıdır, 'Arab tугyān eylemeleriyle bin nefer dil-āver intihāb edip üzerlerine kasd ve 'azīmet ve ekserini ahz ve küreklerini oyup çıkarmakla lakab-ı mezbūr ile mülakkab oldu.

الْكَتَافُ [el-kettāf] [شَدَادٌ] [šeddād] vezninde) Kürek kemiğine nazar ile ahkām istinbāt eden kimseye denir. Yörük Türkleri ve ba'zı Mağribiler koyunun ve keçinin küre-

ğine nazar edip ondan o senenin ahkām ve ahvālını istihrāc ederler. Ve bu ma'rifete **عِلْمُ الْأَكْتَفِ** [ilmu'l-ektāf] derler.

الْكَتِفُ [el-ketef] (fethateynle) Kürek kemiği pek yassı olmak ma'nāsınadır ki yassı yağrınılı olmak ta'bīr olunur; yukālu: كَتِيفٌ الرَّجُلُ كَتَفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا عَرَضَ كَتِيفُهُ Ve atın kürekleri uçlarında olan kemirtlek aralıklarında açıklık olmak ma'nāsınadır ki birbirine kavuşuk olmamaktır; yukālu: كَتِيفٌ الْفَرَسُ إِذَا حَصَلَ فِي أَعَالِي غَرَاضِيفِ كَتِيفِهِ إِنْفِرَاجٌ Ve āhestece yürüme ma'nāsınadır; yukālu: كَتِيفُ الرَّجُلِ إِذَا مَشَى رُوَيْدًا

الْكَتَافُ [el-kutāf] [غُرَابٌ] [gurāb] vezninde) Kürek ağrısına denir.

الْكَتَفَانُ [el-kutfān] [عُشْمَانٌ] [uṣmān] vezninde ve kāf'ın kesriyle lügattır) Henüz uçağa başlayan çekirgeye denir; müfredi كَتَفَانَةٌ [ketfānet]tir yāhūd كَاتِفَةٌ [kātifet]tir. Küreğini oynatarak sıçramağa başladığı için itlāk olunmuştur.

الْكَتَافُ [el-kitāf] [كِتَابٌ] [kitāb] vezninde) Şol ipe denir ki onunla mücrimin elleri arkasına bend olunur.

الْتَكْتِيفُ [et-tektif] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) Bu dahi at küreklerinin başlarını silkererek ve kaldırarak yürüme ma'nāsınadır; yukālu: كَتَفَ الْفَرَسُ إِذَا ارْتَفَعَتْ فُرُوعُ أَكْتَفَاهِ فِي الْمَشْيِ Ve kırık kabı **كَتِيفٌ** [ketif] ile kenetlemek ma'nāsınadır; yukālu: كَتَفَ الْإِنَاءُ إِذَا لَأَمَهُ بِالْكَتِيفِ Ve eti hurde hurde doğramak ma'nāsınadır; yukālu: كَتَفَ اللَّحْمُ إِذَا قَطَعَهُ صَعَارًا

الْكَاتِفُ [el-kātif] Bir nesneden iğrenen adama denir.

الْكَتَفَانُ [el-ketefān] (fetehtāla) Tiz tiz yürüme ma'nāsınadır; yukālu: يَكْتِفُ الرَّجُلُ كَتَفَانًا أَي يَمِشِي سَرِيعًا

كُتَيْفَةٌ [Kuteyfet] [جُهَيْنَةٌ [cuheyne] vezninde) Bilād-ı Bāhile'de bir mevzi'dir.

الْكَتِيفُ [el-keṭīf] [أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Namlusu enli ve yassı kılıca denir; yukālu: سَيْفٌ كَتِيفٌ أَيْ صَفِيحٌ Ve kırık çanak ve sā'ir kap kenetleyip yapıştıracak tenekeye denir.

الْكَتِيفَةُ [el-keṭīfet] [سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Kapı ardına konulan yassı demire ve tırkaza denir ki kol demiri ta'bīr olunur; tekūlu: سُدَّ الْبَابَ بِالْكَتِيفَةِ أَيْ الضَّبَّةِ فِي قَلْبِهِ Ve kalbde muzmer olan hıkd ve kīneye denir; yukālu: جَاءَتْ كَتِيفَةٌ مِنَ النَّاسِ أَيْ جَمَاعَةٌ Ve demirci kısacına denir, kelbetān-ı haddād ma'nāsına.

الْمَكْتُوفُ [el-mektūf] Teneke ile yapıştırılmış sınık kaba denir; yukālu: إِنَاءٌ مَكْتُوفٌ أَيْ مَضْبَبٌ

الْتَكْتُفُ [et-teketuf] [تَفَعَّلَ [tefa'ul] vezninde) Henüz uçmağa başlayan çekirge omuzlarını silkerek sıçramak ma'nāsınadır; yukālu: تَكْتَفَّ الْكُتْمَانِ فِي مَشِيهِ إِذَا نَزَا

الْمِكْتَأَفُ [el-miktāf] Şol dābbeye denir ki dā'imā küreğini eyer yāhūd pālān basmakla yağır ve cıdav olur ola; yukālu: مِكْتَأَفٌ إِذَا كَانَتْ يَغْفِرُ السَّرْحُ كَتَفَهَا

[ك ت ف]

الْكَتْفُ [el-keṣf] (kāf'ın ve sā-yı müsellestenin fethiyle) Cemā'at-i insāniye denir; yukālu: جَاءَ كَتْفٌ مِنَ النَّاسِ أَيْ جَمَاعَةٌ

الْكَتَافَةُ [el-keṣāfet] [لَطَافَةٌ [leṭāfet] vezninde) Bir nesne kalın olmak ma'nāsınadır; yukālu: كَتَفَ الشَّيْءُ كَتَافَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا غَلَطَ Ve bir nesne sık ve çok olmak ma'nāsınadır ki gür olmak ta'bīr olunur; yukālu: كَتَفَ الثَّبْتُ إِذَا كَثُرَ وَالتَّفُّ

الْكَشِيفُ [el-keṣīf] [أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Kalın nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ كَثِيفٌ Ve eczāsı gür ve firāvān nesneye denir. Ve bu bir ismdir ki onunla vasf-ı mezkūrda olan asker ve sehāb ve su sıfatlanır; fe-yukālu: جَيْشٌ وَسَحَابٌ وَمَاءٌ كَثِيفٌ أَيْ جَبِشٌ Ve Kesīfu's-Sulemī tābi'ındendir, alā-kavlin زُبَيْرٌ [zubeyr] veznindedir ve زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde Mev'ele b. Kuṣeyf b. Cemel ashābdandır. Ve Rifā'a b. Kuṣeyf, Tucīb kabīlesindedir.

الْإِكْتِافُ [el-ikṣāf] (hemzenin kesriyle) Bir nesne bir adama pek yaklaşmakla tüleğine gelmek ma'nāsınadır; yukālu: أَكْتَفَ مِنْكَ الصَّيْدُ إِذَا قَرُبَ وَأَمَكَنَ

الْتَكْشِيفُ [et-tekṣīf] Bir nesneyi keṣīf kılmak ma'nāsınadır; yukālu: كَتَفَهُ إِذَا جَعَلَهُ كَثِيفًا

الْتَكَاثُفُ [et-tekāṣuf] Bir nesne sıklaşıp birbirine girmekle kalınlaşmak ma'nāsınadır; yukālu: تَكَاثَفَ الشَّيْءُ إِذَا تَرَاكَبَ وَغَلَطَ

[ك ح ف]

الْكُحُوفُ [el-kuḥūf] (kāf'ın ve ḥā-yı mühmelenin zammıyla) Azāya denir; zāhiren kaḥf [kaḥf]ın cem'idir.

[ك د ف]

الْكَدْفَةُ [el-keḍfet] (feteḥātla) Ayak patırısına denir ki ayak tavışı ta'bīr olunur. Alā-kavlin sāhibi görünmeyerek işitilen savta denir; tekūlu: سَمِعْتُ كَدْفَةً وَهِيَ صَوْتُ وَقَعَ الْأَرْجُلِ أَوْ هِيَ صَوْتُ تَسْمَعُهُ مِنْ غَيْرِ مُعَايَنَةٍ

الْإِكْدَافُ [el-ikdāf] (hemzenin kesriyle) Davarın ayağı patırıtısı işitilmek ma'nāsınadır; yukālu: أَكْدَفَتِ الدَّابَّةُ إِذَا سَمِعَ لِحَوَافِرِهَا صَوْتَ

[ك ر س ف]

الْكُرْسُفُ [el-kursuf] [عُضْفُرٌ [uṣfur] vezninde) ve

الْكُرْسُوفُ [el-kursūf] [زُبُورٌ] [zunbūr] vezninde) Pamuğa denir; yukālu: لَهُ ثُوبٌ مِنْ الْكُرْسُوفِ وَالْكُرْسُوفُ أَي الْقَطْنِ

الْكُرْسُوفِي [el-kursufiyy] (yā-yı müşeddede ile) Bir türlü bala denir, gūyā ki beyazlığından itlāk olunmuştur.

كُرْسُفَةٌ [Kursuffet] [طُرْطُبَةٌ] [turṭubbet] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

الْكِرْسَافُ [el-kirsāf] [كِرْتَاسٌ] [kirṭās] vezninde) Göz dumanlanmağa denir; yukālu: حَدَّثَ فِي عَيْنِهِ الْكِرْسَافُ أَي الْكُدُورَةَ وَالظُّلْمَةَ

الْكِرْسَفَةُ [el-kersefet] [دَخْرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) Davarın sinirini kesmek ma'nāsınadır; yukālu: كَرَسَفَ الدَّابَّةَ إِذَا قَطَعَ عُرْقُوبَتَهَا Ve devenin dizlerini pek sıkı bağlamak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا كَرَسَفَ البُعَيْرَ إِذَا قَتَلَهُ فَصَيَّقَ عَلَيْهِ

التَّكْرِسُفُ [et-tekersuf] [تَدَخْرُجٌ] [tedahruc] vezninde) Bir şey'in eczāsı birbirine girişip sokuşmak ma'nāsınadır; yukālu: تَكَرَسَفَ الشَّيْءُ إِذَا تَدَاخَلَ بَعْضُهُ فِي بَعْضٍ

[ك ر ش ف]

الْكِرْسَفَةُ [el-kersefet] (kāf'ın fethi ve kesriyle) ve

الْكِرْسَافَةُ [el-kirṣāfet] (kāf'ın kesriyle) Toprağı kalın yere denir.

[ك ر ف]

الْكَرْفُ [el-kerf] [شَرْفٌ] [şarf] vezninde) Erkek davar dişinin bevlini koklayıp başını havāya kaldırıp dudağını kıvrıma ma'nāsınadır; yukālu: كَرَفَ الحِمَارُ وَعَظِيرُهُ كَرْفًا مِنْ البَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا سَمَّ بَزُولِ الْأَتَانِ ثُمَّ رَفَعَ وَقَلَبَ شَفْتَهُ Cevherī burada كَرْفًا وَرَأْسَهُ وَقَلَبَ جَحْفَلَتَهُ 'unvānıyla zikr edip شَفْتَهُ ise insān dudağına mahsūs olmakla vehm eylemiştir. Şārih der ki sāha-i isti'māl vāsi'dir; كَرْفٌ وَرَبَّمَا يُقَالُ كَرَفَ وَالعِمَارُ الْأَتَانُ

كَرَفَ [kerf] Mutlak koklamak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: كَرَفَ الشَّيْءَ إِذَا سَمَّهُ

الْإِكْرَافُ [el-ikrāf] (hemzenin kesriyle) **كَرَفَ** [kerf] ma'nāsınadır; yukālu: كَرَفَ كَرَفَ الحِمَارُ بِمَعْنَى كَرَفَ Ve yumurta içdin olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أَفْسَدَتْ أَكْرَفَتِ البَيْضَةَ إِذَا أَفْسَدَتْ

الْمِكْرَافُ [el-mikrāf] Dā'imā kancık merkebin bevlini koklayıp başını havāya kaldırır olan erkek eşeğe denir.

الْكَرْفِيُّ [el-kirfiyy] (kāf-ı meksüre ve yā-yı müşeddede ile) كِرْفِيٌّ [kirṣiyy] ma'nāsınadır ki katlanmış yüksek bulut pārelerine denir. Cevherī vehminden nāṣī bunu hemze bābında zikr eyledi. Garībdir ki mü'ellif dahi hemze bābında resm eylemiştir.

[ك ر ن ف]

الْكِرْنَافُ [el-kirnāf] (kāf'ın kesri ve zamıyla) Hurmā özdeğinde kalan budak kesintisinin diplerine denir ki budak başı ta'bīr olunan 'ukdelerdir. Müfredi كِرْنَافَةٌ [kirnāfet]tir; cem'ī كِرَانِيفٌ [kerānīf]tir.

الْكَرْنِيفَةُ [el-kirnīfet] (kāf'ın kesriyle) Burun iriliğine denir; yukālu: فِي أَنْفِهِ كِرْنِيفَةٌ أَي ضَخَامَةٌ

الْكُرْنَفَةُ [el-kurnefet] [جُنْدَبَةٌ] [cundebet] vezninde) Çelimsiz, kurumu ince insāna ve deveye denir.

الْمُكَرْنِيفُ [el-mukernif] (ism-i fā'il būnyesiyle) Bādincān gibi iri burna denir; yukālu: أَنْفٌ مُكَرْنِيفٌ أَي ضَخْمٌ وَفِيهِ كِرْنِيفَةٌ أَي ضَخَامَةٌ Ve hurmā ağacının كِرَانِيفٌ [kerānīf]-i mezkūresine düşen hurmāyı devşiren adama denir; tekūlu: رَأَيْتُهُ مُكَرْنِيفًا أَي لِأَقْطَا الثَّمَرِ مِنْ كِرَانِيفِ الثُّحُلِ

الْكِرْنَفَةُ [el-kernefet] [دَخْرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) Kılıçla kesmek ma'nāsınadır; yukālu: كَرَنَّمَهُ بِالسَّيْفِ إِذَا قَطَعَهُ بِهِ

vurmak ma'nāsınadır; yukālu: كَرِهَتْهُ بِالْعِضَاءِ إِذَا كَرِهَتْهُ بِأَلْعِضَاءِ Ve hurmā ağacının كَرَانِيفُ [kerānif] ini kesip düzeltmek ma'nāsınadır; yukālu: كَرِهَتْ كَرَانِيفَ التُّخْلِ إِذَا قَطَعَهَا

[ك ر ه ف]

الْمُكْرَهِفُ [el-mukrehiff] [mušme'ill] [mušme'ill] vezninde) Kat kat yığılmış kalın buluta denir; yukālu: سَحَابٌ مُكْرَهِفٌ أَي غَلِيظٌ رَكِبَ Ve yatık olmayıp çalı süpürgesi gibi dik olarak yakışıksız saça denir; yukālu: شِعْرٌ مُكْرَهِفٌ أَي مُزْتَعَجٌ جَافِلٌ Ve kıvama gelmiş zekere denir; yukālu: أَيُّرٌ مُكْرَهِفٌ أَي مُشِيرٌ نَاعِظٌ

[ك س ف]

الْكِسْفَةُ [el-kisfet] (kāf'ın kesriyle) Bir nesnenin bir pāresine denir. Cem'î **كِسْفٌ** [kisf] tir hā'sız ve **كِسْفٌ** [kisef]tir, **عَنْبٌ** [ineb] vezninde. Ve cem'u'l-cem'î **اَكْسَافٌ** [eksāf] ve **كُسُوفٌ** [kusūf]tur; yukālu: هَذِهِ كِسْفَةٌ مِنْهُ أَي قِطْعَةٌ

الْكَيْسْفُ [el-kesf] [keşf] vezninde) Kesmek ma'nāsınadır; yukālu: كَسَفَهُ كَيْسْفًا Ve davarı sinirlemek ma'nāsınadır; yukālu: كَسَفَ عُرْقُوبَ الْفَرَسِ إِذَا كَسَفَ عُرْقُوبَهُ Ve dürük yüzlü olmak ma'nāsınadır; ve minhu'l-meselu: "اَكْسَفًا وَإِمْسَاكَ" Ya'nī "Hem imsāk ve buhl eder ve hem türş-rū gösterir." Müte'abbis ve bed-çehre olan bahil hakkında darb olunur; ve minhu yukālu: Ve **كَاسِفٌ** الْوَجْهَ أَي عَابَسَ

كَسَفٌ [kesf] Ehl-i 'arūz 'örfünde āhir cüz' müteharrik olup iskāt eylemeğe denir, ya'nī 'arūz-ı beytin müteharrik olan āhir cüz'ünü iskāt eylemekten 'ibārettir. Bunda mu'ceme ile **كَشَفٌ** [keşf] musahhaftır, lākin kütüb-i 'arūzda bu güne mersümdür ki **كَسَفٌ** [kesf] bahr-i serī vü münserihin

mef'ulāt cüz'ünden yedinci harf müteharrik olan tā'yı iskātten 'ibārettir. Ve bu davarı sinirlemek ma'nāsından me'hūzdur. Ve

كَسَفٌ [kesf] Hak celle ve 'alā güneşi ve ayı tutmak ma'nāsınadır; yukālu: كَسَفَ اللهُ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ أَي حَجَبَهُمَا

الْكُسُوفُ [el-kusūf] [ku'ūd] vezninde) Güneş ve ay tutulmak ma'nāsınadır; yukālu: كَسَفَ الشَّمْسُ وَالْقَمَرَ كُسُوفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا اخْتَجَبَا وَالْأَحْسَنُ فِي الْقَمَرِ خَسَفَ وَفِي الشَّمْسِ CERİR Kَسَفَتْ وَيُقَالُ الشَّمْسُ كَاسِفَةٌ وَالْقَمَرُ كَاسِفٌ nām şā'irin 'Ömer b. 'Abdul'azīz hakkında inşād eylediği mersiye ebyātından işbu: فَالشَّمْسُ كَاسِفَةٌ لَيْسَتْ بِطَالِعَةٍ || تَبْكِي عَلَيْكَ نُجُومٌ الشَّمْسُ الشَّمْسُ أَلْسِنَةٌ لَيْسَتْ بِطَالِعَةٍ "اللَّيْلُ وَالْقَمَرُ" beyti bu resme mervīdir. **كَسَفٌ** sebkindedir. Lākin Cevherī bunu tagyīr edip: "الشَّمْسُ الشَّمْسُ" طَالِعَةٌ لَيْسَتْ بِكَاسِفَةٍ "unvāniyla rivāyet edip ve tevcihinde tekellüf eylemekle vehm eylemiştir.

Mütercim der ki garībdir ki mü'ellif *Başā'ir*'de rivāyet-i sāniyeyi nahviyyūna **لَيْسَتْ الشَّمْسُ تَكْسِيفُ ضَوْءِ النُّجُومِ وَالْقَمَرِ** ile 'azv ile **كَسَفَ** ضَوْءِ النُّجُومِ وَالْقَمَرِ 'ibāretiyle tahrīr murād eylemiştir. Pes kendi ikrārı mūcibince Cevherī'nin rivāyet ve tevcih bi'l-cümle nahviyyūnundur. Kaldı ki rivāyet-i evvele göre **كَسَفَ** ve **كَمَرَ** lafzlarının nasbları zarfiyyet üzere devām ve istimrardan kināyedir. **مَا طَلَعَ النُّجُومُ وَمَا لَا آتِيكَ مَطَرٌ** te>vīlindedir, niteki **طَلَعَ** الْقَمَرُ مَا مَطَرَتِ السَّمَاءُ وَطَلُوعِ الشَّمْسِ كَاسِفَةٌ وَمَا طَلَعَتِ الشَّمْسُ [kāsifet] **كُسُوفٌ** [kusūf]tan me'hūzdur ki lāzımdır. Ve bu İbn Mālik ve İbn A'rābī muhtārıdır. Ve rivāyet-i sāniyeye göre **كَسَفٌ** [kesf] müte'addī olan **كَسِفَةٌ** [kāsifet] müte'addī olan **كَسَفٌ** [kesf]

ten me'hūzdu. Hāsıl-ı ma'nā “Şems senin mātemin te'sirinden giryān ve nūr ve ziyādan dūr olarak tulūf eylemekle nücüm ve kameri pertev ve şu'ā'ı mahv eylemedi” demek olur. Ve bu ekser-i Başıriyyūn ve Muberrred ve İbn Hişām rivāyetleri ve tevcihleridir. Ve şevāhid şürühunda vücih-ı ‘adīde dahi mezkūrdur. وَالْقَمَرُ نُجُومٌ وَالتَّمَرُ نَجْمٌ kelimesine fā'il edip vāv-ı ve'l-kamer [ve'l-kamer]i ma'nāsına haml yāhūd [ve'l-kamer] kelimesini [ibkā']dan ahz yāhūd [bukā'] māddesini bāb-ı mugālebeye haml eylemek gibi. İntehā. Ve

كُسُوفٌ [kusūf] Bir adamın hālī felāket-zede olmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: رَجُلٌ كَاسِفٌ الْبَالُ إِذَا سَاءَتْ وَهُوَ أَيُّ سَيِّئِ الْحَالِ يَوْمَ كَاسِفِ أَيِّ عَظِيمٍ Ve الْهُولُ شَدِيدُ الشَّرِّ

كُسُوفٌ [kusūf] Gözü aşağıya doğru eğip durmak ma'nāsınadır ki ta'abbüs lāzimesidir; yukālu: كَسَفَ فُلَانٌ إِذَا نَكَسَ طَرَفَهُ

الْإِنْكَسَافُ [el-inkisāf] [infi'āl] vezninde) Bu dahi ay ve gün tutulmak ma'nāsınadır; yukālu: إِنْكَسَفَ الشَّمْسُ أَوْ الْقَمَرُ إِذَا اخْتَجَبَا

كَسَفٌ [Kesef] (fethateynle) Şoğd-ı Semerqand kazāsında bir karye adıdır.

كَسْفَةٌ [Kesfet] [temret] vezninde) Benū Ne'āme'ye mahsūs bir su olmak üzere üzere zebān-zededir, lākin bu mu'ceme iledir.

[ك ش ف]

الْكَشْفُ [el-keşf] (kāf'ın fethi ve şīn'in sükūnuyla) ve

الْكَاشِفَةُ [el-kāşifet] [āfiyet] vezninde) Bir nesneyi setr eden perde ve örtü makülesini gidermekle ve kaldırmakla

açığa çıkarmak ma'nāsınadır; yukālu: كَشَفَ عَنْهُ الْغَطَاءَ كَشْفًا وَكَاشَفَهُ مِنْ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَرَاهُ Ve rüsvāy eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: كَشَفْتُهُ الْكُوشَفُ أَيُّ فَضَحْتُهُ الْفَوَاضِحُ

التَّكْشِيفُ [et-tekşif] [tef'il] vezninde) كَشَفَ [keşf] ma'nāsınadır; yukālu: كَشَفَ عَنْهُ Ve bir kimseye bir nesneyi zoraki açtırıp izhār ettirmek ma'nāsınadır; tekülu. كَشَفْتُهُ عَنْ كَذَا أَيُّ أَكْرَهْتُهُ عَلَى إِظْهَارِهِ

الْكَشُوفُ [el-keşūf] [şabūr] vezninde) Gebe iken buğur aşmış nākaya denir ve gāh olur ki karnı tamām büyümüş ve haddine doğru gelmiş iken aşar. Ve eğer iki sene mütetābi'an dırāb eylemiş ise ona كِشَافٌ [kişāf] denir kāf'ın kesriyle, gūyā ki ekserī keşf-i zeneb eylemesi bā'is-i itlāktır.

الْكَشَافُ [el-kişāf] [kitāb] vezninde) Vech-i mezkūr üzere gebe nākaya buğur aşmış olmak, 'alā-kavlin doğurduğu zamānda yine gebe kalmak yāhūd beher sene buğura çekilmek ma'nāsınadır ki bu nitācın pek redī ve nā-makbülüdür; yukālu: كَشَفَتِ النَّاقَةُ كِشَافًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا كَانَتْ قَدْ ضَرَبَهَا الْفَحْلُ وَهِيَ حَامِلٌ أَوْ هُوَ أَنْ تَلْفَحَ حِينَ تُنْتَجِعُ أَوْ يُحْمَلُ عَلَيْهَا فِي كُلِّ عَامٍ

الْكَشْفُ [el-keşef] (fethateynle) Nāsiyede olan saçın ve kākülün dā'ire şeklinde yukarı doğru dürük ve yatkın olmasına denir ki alını açıkça kalır, orasına كَشَفَةٌ [keşefet] denir hā'yıla.

الْأَكْشَفُ [el-ekşef] Vasf-ı mezkūre üzere olan kimseye denir; yukālu: غَلَامٌ أَكْشَفٌ إِذَا كَانَ بِهِ كَشْفٌ أَيُّ انْقِلَابٌ مِنْ فُضَاظٍ نَاصِيَتِهِ كَأَنَّهَا دَائِرَةٌ Ve şol ata denir ki kuyruk sokumu buruk ve kıvrık ola; yukālu: فَرَسٌ أَكْشَفٌ Ve hīn-i muhārebe

kalkansız olan adama itlāk olunur. Ve uğ-
raşta pāyidār olmayıp hemān münhezim
ve rū-gerdān olan adama denir; yukālu:
رَجُلٌ أَكْشَفُ أَيُّ لَا تُؤَسُّ مَعَهُ فِي الْحَرْبِ وَكَذَا يَنْهَزِمُ
Ve muhārebeye başında migferi
olmayana denir; yukālu: لَا
مُحَارِبٌ أَكْشَفُ أَيُّ لَا
بَيَّضَةَ عَلَى رَأْسِهِ

الْكَشْفُ [el-keşef] (fethateynle) Cenkte bo-
zulmak ma'nāsınadır; yukālu: كَشِفَ الْأَمِيرُ
كَشْفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا انْهَزَمَ

كُشَافٌ [Kuşāf] [ğurāb] vezninde)
Zāb-ı Mavşil türābında bir mevzi'dir.

الْإِكْشَافُ [el-ikşāf] (hemzenin kesriyle) Gü-
lerken dudak aşağı yukarı dürülüp dişlerin
dipleri görünmek vech üzere ağız açmak
ma'nāsınadır; yukālu: أَكْشَفَ الرَّجُلُ إِذَا صَحِكَ
Ve nāka iki sene
birbiri üstüne doğurmak ma'nāsınadır;
yukālu: أَكْشَفَتِ النَّاقَةُ إِذَا تَابَعَتْ بَيْنَ التَّاجِينِ
Ve bir adamın nākası kşūf [keşūf] olmak
ma'nāsınadır; yukālu: أَكْشَفَ الْقَوْمُ إِذَا كَشَفَتْ
Ve nākayı kşūf [keşūf] kılmak
ma'nāsınadır; yukālu: أَكْشَفَ النَّاقَةَ إِذَا جَعَلَهَا
كُشُوفًا

الْكَشْفَاءُ [el-keşfā'] [ḥamrā'] veznin-
de) Şol cebheye vasf olur ki onda nābit
kākülün yatımı yukarıya doğru kıvrık ola;
yukālu: جَبْهَةٌ كَشْفَاءُ إِذَا كَانَتْ قَدْ أُدِيرَتْ نَاصِيئَتِهَا

التَّكْشُفُ [et-tekeşşuf] [tefa'ul] veznin-
de) Zāhir ve āşikār olmak ma'nāsınadır;
yukālu: تَكَشَّفَ الشَّيْءُ إِذَا ظَهَرَ
yüzünü parıltı ile doldurmak ma'nāsına
mūsta'meldir; yukālu: تَكَشَّفَ الْبُرُوقُ إِذَا مَلَأَ
السَّمَاءَ

الْإِنْكِشَافُ [el-inkişāf] Bu dahi bir nesne
açığa çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: انْكَشَفَ
الشَّيْءُ إِذَا ظَهَرَ

الْإِكْتِشَافُ [el-iktişāf] [ifti'al] vez-

ninde) 'Avret hīn-i cimā'da pek açılmak
ma'nāsınadır; yukālu: انْكَشَفَتْ لِرُؤُوسِهَا إِذَا بَالَعَتْ
Ve koç dişiye aşmak
ma'nāsınadır; yukālu: انْكَشَفَ الْكَبِشُ إِذَا تَرَ

الْإِسْتِكْشَافُ [el-istikşāf] Bir nesnenin keş
ve izhārını istemek ma'nāsınadır; yukālu:
اسْتَكْشَفَ عَنْهُ إِذَا سَأَلَهُ أَنْ يَكْشِفَ لَهُ

الْمُكَاشَفَةُ [el-mukāşefet] [mufā'alet]
vezninde) Bir mestūr nesneyi birbirine
açığa çıkarmak ma'nāsınadır; yukālu:
كَاشَفَهُ بِالْعَدَاوَةِ إِذَا بَادَاهُ بِهَا

التَّكَاشُفُ [et-tekaşuf] [tefa'ul] vez-
ninde) Açılışmak ma'nāsınadır, her biri-
nin serīreleri açığa çıkmaktan 'ibārettir.
Ve minhu'l-hadīsu: "أَيُّ" لَوْ تَكَاشَفْتُمْ مَا تَدَاغْتُمْ أَيُّ"
لَوْ انْكَشَفَ عَيْبٌ بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ

[ك ف ف]

الْكَفُّ [el-keff] (kāf'ın fethi ve fā'nın
teşdidiyle) Ele denir, يَدٌ [yed] ma'nāsına ki
parmak uçlarından omuz başına varınca
kadar, 'alā-kavlin كُوعٌ [kū'ca] varınca kadar
ki pençe olur, beş parmağı müştemil olan
avuçtan 'ibārettir. Cem'i أَكْفٌ [ekuff] ge-
lir hemzenin fethi ve kāf'ın zammıyla ve
كُفُوفٌ [kufūf] ve كُفٌّ [kuff] gelir kāf'ların
zammıyla.

Mü'ellif, *Başā'ir*'de كَفُّ الْإِنْسَانِ مَا يَبْطِئُ بِهَا يَقْبِضُ
'ibāretiyle beyān eylemekle buradan
ziyāde izāh eylemiştir. Ve insāndan ezāyı
men' ve def' eylediği için mübālagaten
itlāk olunmuştur. Hāsılı كَفٌّ [keff] beş par-
mağı müştemil olan avuca denir ki pençe
ta'bīr olunur, sırtı dahi dāhildir; sırtına ظَاهِرٌ
[zāhiru keff] ve içine كَيْفٌ [bātinu
keff] denir. Ve رَاحَةٌ [rāḥat] pençenin iç ta-
rafıdır ki aya ta'bīr olunur. *Mişbāh*'ta الرِّاحَةُ
مَعَ الْأَصَابِعِ 'ibāretiyle müfesserdir; yukālu:
مَدَّ إِلَيْهِ كَفَّهُ لِيَسْأَلَهُ أَيُّ يَدَهُ أَوْ هِيَ إِلَى الْكُوعِ

كُفٌّ [keff] Semiz otuna denir. Ve ni'mete itlāk olunur, يَدٌ [yed] gibi. Ve 'arūziyyūn ıstılāhında yedinci harf-i sākini iskāt eylemeğe denir, فَاعِلَاتُنْ [fā'īlātun] ve مَفَاعِيلُنْ [mefā'īlun] cüz'lerinin nūn'ları gibi ki فَاعِلَاتٌ [fā'īlāt] ve مَفَاعِيلٌ [mefā'īl] kalır. Ve

كُفٌّ [keff] Masdar olur, sevbin etrāfını iyledikten sonra tekrār muhkem ve metīn dikmek ma'nāsına; yukālu: كُفَّ التَّوْبُ كُفًّا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا خَاطَ حَاشِيَتَهُ وَهُوَ الْخِيَاطَةُ الثَّانِيَةُ بَعْدَ الشَّلِّ Ve kabı pek doldurmak ma'nāsınadır; yukālu: كُفَّ الْإِنَاءَ إِذَا مَلَأَهُ مَلَأٌ مُفْرَطًا Ve ayağa dolak sarmak ma'nāsınadır; yukālu: كُفَّ رَجُلُهُ إِذَا عَصَبَهَا بِخُرْقَةٍ ki basarı 'amelden memnū' olur; yukālu: كُفَّ بَصْرُهُ بِالْفُتْحِ وَالضَّمِّ يَغْنِي مَعْلُومًا وَمَخْهُولًا أَي عَمِي Ve sarf ve def' eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: كَفَفْتُهُ عَنْهُ أَي دَفَعْتُهُ وَصَرَفْتُهُ Ve bir nesneden geri durmak, imtinā' ma'nāsınadır; tekūlu: كَفَفْتُهُ فَكَفَّ هُوَ لَازِمٌ وَمُتَعَدٍّ

دُو الْكُفَّيْنِ [Zu'l-Keffeyn] Devs kabilesine mahsūs bir sanem ismidir. Ve Enmār b. Hūlf'un kılıcı ismidir. Ve 'Abdullāh b. Aşram'ın kılıcı ismidir, kisrā-yı 'aceme vüfūdunda iki kabza kılıç vermişler idi: birisi mezkūrdur ve birisi اَسْطَاطٌ [Eştam] ile be-nāmdır.

دُو الْكُفِّ [Zu'l-Keff] Mālik b. Ubeyy b. Ka'b el-Enşārī ve Hālid b. el-Muhācir b. Hālid b. el-Velīd kılıçlarının ismidir.

دُو الْكُفِّ الْأَشَلِّ [Zu'l-Keffi'l-Eşell] 'Amr b. 'Abdullāh nām kimsedir ki Bekr b. Vā'il kabilesi firsānındandır.

كُفُّ الْكَلْبِ [keffu'l-keleb] Bir nebāttır. Bu bedesgān dedikleridir ki it siyeği ta'bīr olunur.

كُفُّ السَّبْعِ [keffu's-sebu'] yāhūd كُفُّ السَّبْعِ [keffu'd-ḍabu'] yırtıcılar ayası ve kurbağa

otu dedikleridir ki kebīkeç dahi derler.

كُفُّ الْهَوْرِ [keffu'l-hirr] Kedi ayası derler bir ottur, ince ve değirmice yaprakları olur.

كُفُّ الْأَسَدِ [keffu'l-esed] 'Arṭanışādır ki بِحُورٍ مَرْيَمَ [bahūru meryem] köküdür, domuz ağarışığı ta'bīr olunur.

كُفُّ الدِّزْبِ [keffu'z-zīb] Çintiyānedir ki ayı ayası dedikleri ottur.

كُفُّ الْأَعْذَمِ [keffu'l-eczem] yāhūd كُفُّ الْجَذْمَاءِ [keffu'l-cezmā'] Bir nebāttır, sūnbül-i rūmī köküne ve حُصْيِ الثَّلَعْبَةِ [huşi's-sa'lebet] ve penç-güşte dahi itlāk olunur.

كُفُّ آدَمَ [keffu ādem] Ba'zılar bunu kızıl behmen ile beyān eylediler ki bir zirā' kadar ve varakı mersīn varakına şebīh olur.

كُفُّ مَرْيَمَ [keffu meryem] Esābī-i şufr dedikleridir. Ve 'İrāq'ta şecere-i talḫ Ve Mağrib'de bentāfilūn itlāk olunur, Türkīde meryemana eli ta'bīr ederler.

كَفَّةٌ كَفَّةٌ [keffet keffet] Kāf'ların fethi ve āhirlerinin feth üzere binālarıyla ki bunlar aslda iki ism olup ba'dehu kelime-i vāhide kılınıp خَمْسَةَ عَشَرَ gibi feth üzere mebnī oldular. Ve كَفَّةٌ لِكَفَّةٍ ve كَفَّةٌ عَنْ كَفَّةٍ أَي لَقِيْتُهُ كَفَّةً كَفَّةً وَكَفَّةٌ لِكَفَّةٍ وَكَفَّةٌ عَنْ كَفَّةٍ أَي كَفَا بِبِرْبِرِينِ rü-be-rü olmalarıyla gūyā ki keffleri birbirine mess eylemiştir yāhūd men' ma'nāsından me'hūzdur, gūyā ki ehadühümā āheri mahall-i āhere nühūz ve insirāftan men' eylemiştir. Ve nasbları bi't-te>vīl hāliyet üzeredir.

كَافَّةٌ [kāffet] (nasbla) جَمِيعًا ma'nāsına müsta'meldir ki 'umūm ve şümülü muta-

zammındır; yukālu: جَاءَ النَّاسُ كَافَّةً أَي كُلُّهُمْ Ve buna harf-i ta'rīf dāhil olup جَاءَتْ الْكَافَّةُ demek cā'iz deġildir. Bunda Cevherī vehm eylemiştir. Ve kelime-i uhrāya muzāf olup النَّاسُ كَافَّةً demek sahih deġildir.

Mütercim der ki Ḥarīrī, *Durretu'l-Ġavvāš* nām kitābında mü'ellif gibi كَافَّةً [kāffet] kelimesine harf-i ta'rīf duhūlünü ve izāfet hāletini men' eylemiştir. Ve Şihāb şerhinde bu resme beyān eylemiştir ki bazı esmā' vardır ki dā'imā hāliyyet üzere mansūben isti'mālī lāzımdır, طُرًّا [ṭurran] ve فَاطِبَةً [kātibeten] ve كَافَّةً [kāffeten] gibi. Bu cihetten Zemaḥşerī'nin *Mufaḣḣal* hutbesinde zīrā vech-i mezkūr üzere hemīše münekkeren ve mansūben isti'māl olunmak lāzimedendir. Gerçē Şerḣu Lubāb'da bu vech üzere meşhūrdur, lākin isti'māl-i mezbūr lāzimedenden deġildir, zīrā bülegā-yı 'Arab kelāmında vārid olmuştur. Ez-cümle Fārūḣ-ı A'zam, Benū Kākule'ye inhā eyledikleri mektūbda izāfetle vārid olmuştur. Süreti budur: “هَذَا كِتَابٌ عَمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ إِلَى بَنِي كَاكَلَةَ فَإِنَّ فِيهِ قَدْ جَعَلْتُ هَكَذَا لَأَلِ كَاكَلَةَ عَلَى كَافَّةِ بَيْتِ مَالِ الْمُسْلِمِينَ لِكُلِّ عَامٍ مَاتِي مِثْقَالِ عَيْنَا ذَهَبًا إِبْرِيرًا” Ba'dehu nāme-i mezbūru İmām 'Alī dahi rū'yet ve takrīr eylediler. Binā'enaleyh İbn Hişām'ın ve sāhib-i Qāmūs'un inkārları münkerdir. Pes izāfeti cā'iz olmakla harf-i ta'rīfın dahi duhūlü cā'izdir. Kāldı ki كَافَّةً [kāffet] kelimesi 'inde'l-ba'z masdardır, عَاقِبَةً [āfiyet] ve عَاقِبَتِ [āqibet] gibi. Bu cihetle tesniye ve cem'ī cā'iz deġildir. Ve 'inde'l-ba'z ism-i fā'ildir, hā' mübāлага içindir, رَاوِيَةً [rāviyet] ve عَلَامَةً [allāmet] gibi. Ve 'alā-kavlin te'nīs içindir, جَمَاعَةً [cemā'at] gibi. Ve Ebu's-Su'ūd'un beyānı üzere fi'l-asl muhālifleri kendilerden keff

ve men' eden cemā'atin ismi olup ba'dehu جَمِيعًا ma'nāsına isti'māl olundu. Ve hā' nakliyyedir, عَامَّةً [‘ammet] ve خَاصَّةً [ḥāḣḣat] gibi. Ve *Kulliyāt*'ta tahkik olunduġu üzere جُمْلَةً [cumlet] ve جَمِيعٍ [cemī']in ismidir, mādde-i merkūmeden menkuldür, gūyā ki ictimā'ları sebebiyle efrāddan ferd-i vāhidin gürūhundan hurūcunu men' ederler. İntehā.

الْكَفُوفُ [el-kufūf] [فُعُودٌ] [ḣu'ūd] vezninde) Deve pek yaşlanmakla dişleri tükenmek rütbesinde fersūde olup silinmek ma'nāsınadır; yukālu: كَفَمَتِ النَّاقَةُ كُفُوفًا إِذَا تَكَادَ تَذْهَبُ كَبِيرَتْ فَفَقَصْرَتْ أَسْنَانَهَا حَتَّى تَكَادَ تَذْهَبُ

الْكَافُ [el-kāff] ve

الْكَفُوفُ [el-kefūf] [صَبُورٌ] [ḣabūr] vezninde) Pırlıktan dişleri silinmiş nākaya denir; erkeġine de vasf olur.

الْمَكْفُوفَةُ [el-mekfūfet] Kulpları birbirine geçirilip yāhūd kulplarından gereġi gibi sarılıp bağlanmış yāhūd kilitlemiş heybeye vasf olur; yukālu: عَيْنِيَّةٌ مَكْفُوفَةٌ أَي وَأَنَّ بَيْنَهُمْ عَيْنِيَّةٌ مَكْفُوفَةٌ“ مِثْلُ بَهَا الدِّمَّةِ الْمُحْفُوظَةِ الَّتِي لَا تُنَكِّثُ أَوْ مَعْنَاهُ أَنَّ الشَّرَّ يَكُونُ مَكْفُوفًا بَيْنَهُمْ كَمَا تُكْفَى الْعِيَابُ إِذَا أُشْرِجَتْ عَلَى مَا فِيهَا مِنَ الْمَتَاعِ كَذَلِكَ الدُّخُولُ الَّتِي كَانَتْ بَيْنَهُمْ قَبْدِ اضْطِلْحُوا عَلَى أَنْ لَا يَنْشُرُوهَا بَلْ يَنْكَافُونَ عَنْهَا كَانَهُمْ جَعَلُوهَا فِي وَعَاءٍ وَأَشْرَجُوا عَلَيْهَا” Hadīs-i mezbūr Ḥudeybiye sulhünde taraf-ı Hazret-i Nebvī'den terkīm buyurulan sulh-nāmede mūndericdir. Vech-i mezkūr üzere kelām-ı merkūm iki gūne tevcīh olunmuştur ki ikisinde dahi temsīl tarikiyledir: Evvelā miyānede mün'akid olup neks ve nakz şā'ibesinden masūn ve mahfūz olan 'ahd ve zimmeti müşerrec ve mukaffal heybeye teşbīh buyurdular yāhūd mu'akkal heybe derūnunda olan

metā^c-ı mahzūnu hāfız ve māni^c olduğu gibi min-ba^cd derūnları yek-digere olan kīne ve ʿadāveti zāhire hurūcdan māni^c ve hāfız ola demektir, güyā ki ba^cde'l-yevm bugz ve ʿadāveti bir heybe içre vaz^c ve takfil eyleyeler.

الْكَفْكَفَةُ [el-kefkefet] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Bu dahi men^c ve sarf eylemek ma^cnāsınadır; tekūlu: كَفْكَفْتُهُ عَنْهُ إِذَا دَفَعْتَهُ وَصَرَفْتُهُ

الْكَفَافُ [el-kefāf] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Bir nesnenin misl ve mikdārına denir; yukālu: هُوَ كَفَافُهُ أَي مِثْلُهُ وَمَقْدَارُهُ Ve nāsa ihtiyācı keff ve men^c eyleyecek kadar rızık ve ma^cāşa itlāk olunur, ke-mā se-yuzkeru.

الْكَفْفُ [el-kefef] (fethateynle) Bu dahi nāsa ihtiyācı men^c ile geçinecek kadar dirliğe denir; yukālu: عِنْدَهُ كَفَافٌ مِنَ الْعَيْشِ وَكَفَّفَ وَأَعْنَى Şārihin beyānına göre burada كَفَّفَ [kefef] كَفَافٌ [kefāf]tan maksūrdur. Ve

كَفَّفَ [kefef] Bedene kesilen na^cllarda ve döğünlerde olan değirmi değirmi nakşlara denir. Ve

كَفَّفَ [kefef] اِسْتِكْفَافٌ [istikfāf] ma^cnāsından ism olur, avuç açıp dilenmeğe denir; yukālu: فَلَانَ قَدْ اضْطَرَّ فِي الْمَعَاشِ إِلَى الْكَفْفِ أَي مَدَّ الْيَدَ لِلِسُّؤَالِ

كَفَافٍ [kefāfi] (قَطَامٍ [qaṭāmi] vezninde) Bir kelimedir ki “Sen benden geri dur, bana ta^carruz eyleme, ben de sana ta^carruz eylemeyip geri durayım” ma^cnāsına isti^cmāl olunur; tekūlu: دَعْنِي كَفَافٍ أَي كُفَّ عَنِّي وَأَكْفُ Şārihin beyānına göre misl ve mikdār ma^cnāsından ma^cdūldür.

الْكَفْمَةُ [el-kuffet] (kāfⁱⁿ zammıyla) Gömlek ve kaftan makülesi libāsın çevre eteğine ve kıvrıntısına denir ki kıvrırıp diker-

ler, pervāze ma^cnāsınadır. ʿAlā-kavlin her uzanan şey>e كُفْمَةٌ [kuffet] denir, hāşiye-i sevb ve hāşiye-i reml gibi. Ve bir nesnenin ucuna ve kıyısına itlāk olunur, zīrā her nesne ki ucuna müntehī ola, elbette ziyādeden men^c eylemiş gibi olur. Ve كُفْمَةُ التَّوْبِ [kuffetu's-sevb] bezin yukarı ucuna denir ki saçaksız ucudur. Ve her nesnenin hāşiye ve pervāzına ve kenārına itlāk olunur. Cemⁱ كُفْفٌ [kufef] gelir, صُرِدٌ [şurad] vezninde ve كِفَافٌ [kifāf] gelir, جِبَالٌ [cibāl] vezninde. Ve

كُفْمَةُ الشَّجَرِ [kuffetu's-şecer] Ağacın dibinden nihāyet bulduğu yere denir ki oradan kesilip tükenir. Ve

كُفْمَةُ النَّاسِ [kuffetu'n-nās] Kesret ve sevād ve cemā'attan ʿibārettir yāhūd sana mekān cihetiyle akreb olanlara itlāk olunur. Ve

كُفْمَةُ الْعَيْمِ [kuffetu'l-ğaym] Yağmurlu sehābın saçak gibi salınan uçlarına denir. Ve

كُفْمَةُ [kuffet] Şol taşa denir ki çevresine tezek ve çamur makülesi çevirip ocak tarzında yapıp onda bedeviler keş tabh ederler. Ve

كُفْمَةُ اللَّيْلِ [kuffetu'l-leyl] Gece ve gündüzün mülākī oldukları cüz²-i zamāndan ʿibaretir, gerek garb ve gerek şark cihetlerinden olsun. Ve

كُفْمَةُ [kuffet] Āhū sayd edecek tuzağa denir. Ve

كُفْمَةُ الدَّرْعِ [kuffetu'd-dir^c] Zırhın eteğinden ʿibārettir. Ve

كُفْمَةُ الرَّمْلِ [kuffetu'r-rem] Kumluğun değirmice uzanan yerine denir.

الْكَفِافُ [el-kifāf] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bir nesnenin güzīde ve hiyārına denir. Ve

كِفَافُ السَّيْفِ [kifāfu's-seyfi] Kılıcın ağzına denir.

الْكَفَّةُ [el-kiffet] (kāf'ın kesriyle) Terazi ve gözüne denir. Ve kāf'ın fethiyle de cā'izdir. Ve

كِفَّةُ الصَّائِدِ [kiffetu's-šā'id] Değirmi avcı ağına denir, kāf'ın zammıyla da lügattır. Ve

كِفَّةُ الدُّفِّ [kiffetu'd-duffi] Dā'irenin kasnağına itlāk olunur. Ve her değirmi ve müstedir olan şey'e **كِفَّةُ** [kiffet] itlāk olunur. Ve yağmur suyu irkilen değirmi çukura denir ki dağlarda ve kayalarda olur. Ve

كِفَّةُ اللَّيْتَةِ [kiffetu'l-lišet] Diş dibinde münhadir olan değirmice ete denir; kāf'ın zammıyla da lügattır. Cem'i **كَيْفٌ** [kifef]tir, **عَنْبٌ** [ineb] vezninde ve **كِفَافٌ** [kifāf] gelir kāf'ın kesriyle.

الْكَفِيفُ [el-kifef] (**عَنْبٌ** [ineb] vezninde) Bedende kesilen na'hlarda ve döğünlerde olan değirmice nakş ve damgaya denir. Ve gözün mevzi'i olan oyuma denir, kezālik pınarın oyumuna denir.

الْإِسْتِكْفَافُ [el-istikfāf] Nās bir nesneye bakmak için etrāfına halka olmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِسْتَكْفَفَ النَّاسُ حَوْلَهُ إِذَا أَحَاطُوا بِهِ يَنْظُرُونَ إِلَيْهِ** Ve yılan çöreklenmek ma'nāsınadır; yukālu: **إِسْتَكْفَفَتِ الْحَيَّةُ إِذَا تَرَحَّتْ** Ve saç dertop birikmek ma'nāsınadır; yukālu: **إِسْتَكْفَفَ الشَّعْرُ إِذَا اجْتَمَعَ** Ve dilenci 'atiyyeye el uzatmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِسْتَكْفَفَ بِالصَّدَقَةِ إِذَا مَدَّ يَدَهُ بِهَا** ve yukālu: **إِسْتَكْفَفَ السَّائِلُ إِذَا طَلَبَ بِكَيْفِهِ** gibi eli kaş üzere koyup bir nesneye iyice bilmek için nazar eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: **إِسْتَكْفَفْتُهُ أَيِ اسْتَوْصَحْتُهُ بِأَنْ تَضَعَ يَدَكَ عَلَيَّ حَاجِبِكَ كَمَا يَنْتَظِلُّ مِنَ الشَّمْسِ**

التَّكْفُفُ [et-tekeffuf] (**تَفَعُّلٌ** [tefa'ul] vezninde) Halka avuç açıp dilenmek ma'nāsınadır; yukālu: **تَكْفَفَ السَّائِلُ إِذَا طَلَبَ بِكَيْفِهِ**

الْمُسْتَكْفِفَاتُ [el-mustekiffāt] (ism-i fā'il bünyesiyle) Pınarlara denir, **كَيْفٌ** [kifef] te ya'ni nukrelerde olduğu için. Ve dertop birikmiş develere denir.

التَّكْفُكُفُ [et-tekefkuf] (**تَرَلُّزٌ** [tezelzul] vezninde) Bir nesneden geri durmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَكْفَكَفَ عَنْهُ إِذَا امْتَنَعَ**

الْإِنْكِفَافُ [el-inkifāf] Terk ve ferāgat eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **إِنْكَفُوا عَنِ الْمَوْضِعِ إِذَا تَرَكُوهُ**

[ك ل ف]

الْكَلْفُ [el-kelf] (kāf'ın fethi ve lām'ın sükünüyle) Sarıya mā'il karalığa denir; yukālu: **بِهِ كَلْفٌ أَيِ سَوَادٌ فِي صَفْرَةٍ**

الْكَلِفُ [el-kilfi] (kāf'ın kesriyle) Āşık ve āşıfteye denir; yukālu: **هُوَ كَلِفٌ فَلَانَةٌ أَيِ عَاشِقٌهَا**

الْكَلْفُ [el-kulfi] (kāf'ın zammıyla) **أَكْلَفٌ** [ek-lef] ve **كَلْفَاءٌ** [kelfā] lafzlarından cem'dir.

الْكَلْفُ [el-kelef] (fethateynle) Susam dānesi gibi cā-be-cā yüzde 'arız olan nesnedir ki Türkide sis ve çığıt ta'bır olunur; yukālu: **بِوَجْهِهِ كَلْفٌ وَهُوَ شَيْءٌ يَغْلُو الْوَجْهَ كَالْبَيْسِمِيسِ** Ve kırmızı ile siyāh beyninde olan levne denir. Ve şol karamtik kızılığa denir ki ba'zı kimsenin çehresinde 'arız olur, benefsecī ta'bır olunur; yukālu: **عَلَا وَجْهَهُ كَلْفٌ وَهُوَ حُمْرَةٌ كَبِيرَةٌ تَغْلُو الْوَجْهَ** Küttüb-i tibbiyyede mezkūr olduğu üzere işbu **كَلْفٌ** [ke-lef] emrāz-ı cildiyyedendir, **نَمَشٌ** [nemeş] ve **بَرَشٌ** [beraş] gibi. Ve

كَلْفٌ [kelef] Masdar olur, bir kimseye ziyādesiyle 'aşk ve muhabbet eylemek

ma'nāsına; yukālu: كَلَّفَ بِهِ كَلْفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أُوْلِعَ بِهِ

الْأَكْلَفُ [el-eklef] Şol insān ve hayvāna denir ki كَلَّفَ [kelef] ya'ni karamtik kızılılık ola; mü'ennesi كَلْفَاءُ [kelfā]dır; yukālu: كَلَّفَ رَجُلٌ أَكْلَفٌ إِذَا كَانَ بِهِ كَلْفٌ Ve arslana itlāk olunur.

الْكَفَاءُ [el-kelfā] (حَمْرَاءُ [hamrā] vezninde) أَكْلَفٌ [eklef] mü'ennesidir ki zikr olundu. Ve

كَفَاءُ [kelfā] Bādeye itlāk olunur.

الْكَفْفَةُ [el-kulfet] (غُرْفَةٌ [gurfet] vezninde) أَكْلَفٌ [eklef]in levnine denir; 'alā-kavlin sâf olmayıp bulanık olan kırmızılığa denir. Ve zahmet ve ta'ab ile işlenen işe ve irtikâb olunan meşakkatli şey'e denir, gerek li-hakkın olsun gerek nâ'ibe ve nâzile makûlesinden nâşî olsun.

Şārihin beyânına göre كُفْفَةٌ [kulfet] renc ve meşakkat ma'nāsında dahi müsta'meldir; cem'i كُفْفٌ [kulef] gelir; ve minhu yukālu: Mü'ellif مَنْ لَمْ يَضْبِرْ عَلَى الْكُفْفِ لَمْ يَصِلْ إِلَى الزُّكُفِ 'ibāretiyle ta'rîf eylemekle تَكْلِيفٌ [teklif] ile ve kendi ihtiyārıyla irtikâb olunan fi'l ve 'amele şāmil olur, ahkām-ı şer'iyeye كُفْفَةٌ [kulfet]-i hakkıyyedir. *Mişbāh*'ta وَالْكَفْفَةُ مَا تَكَلَّفْتَهُ عَلَى مَسَقَّةٍ وَالْكَفْفَةُ وَالْكَفْفَةُ 'ibāretiyle mersūm olmakla iki ma'nâyı dahi tasrîh eylemiştir. Ve

كُفْفَةٌ [Kulfet] 'Āmir b. Ĥariş nām kimse-nin ceddî ismidir. Ve kâf'ın fethiyle de zebān-zededir.

كُفْفَى [kulfā] (بُشْرَى [buşrā] vezninde) Gayka nām mahal cenbinde yāhūd Cār ile Veddān bir kumluk adıdır. Onda vāki' ba'zı taşlar sebebiyle levninde كَلَّفَ [kelef] olmakla tesmiye olunmuştur. Etrāf-ı

sā'iresi taşlıksız cümle sehl ve mülāyim kumluktur.

كُلَافٌ [Kulāf] (غُرَابٌ [gūrāb] vezninde) Medīne'de bir vādî ismidir.

الْكُلَافِي [el-kulāfiyy] (غُرَابِيٌّ [gūrābiyy] vezninde) Bir nev' üzümdür, yeşile mā'il beyāz olur; ve kurumuşu kelefli siyāh olur.

الْكُلُوفُ [el-kelüf] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Pek renc ve meşakkatli işe denir; yukālu: أَمْرٌ كَلُوفٌ أَيْ شَاقٌّ

كَالِيفٌ [Kālif] (صَاحِبٌ [şāhib] vezninde) Ceyhūn kenārında bir kal'a-i hasīne ismidir.

إِكْلَافٌ [iklāf] (hemzenin kesriyle) Bir kimseyi bir nesneye harīs ve āşüfte eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا جَعَلَهُ مُوْلَعًا بِهِ

التَّكْلِيفُ [et-teklif] Bir adama renc ve meşakkatli bir iş işlemekle emr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: كَلَّفَ فُلَانًا إِذَا أَمَرَهُ بِمَا يَشُقُّ عَلَيْهِ

التَّكْلُفُ [et-tekluf] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Bir adam üzerine renc ve meşakkatli iş almak ma'nāsınadır; yukālu: تَكْلَفُهُ إِذَا تَجَشَّمَهُ

الْمُتَكَلِّفُ [el-mutekellif] (ism-i fā'il bün-yesiyle) Kendisine göre mühim olmayan beyhüde nesneyi hemîşe iltizām eden adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُتَكَلِّفٌ أَيْ عَزِيزٌ لِمَا لَا يَغْنِيهِ

التَّكْلِيفَةُ [et-teklifet] (تَكْمِيلَةٌ [tekmilet] vezninde) Renc ve zahmetle iş işlemeğe denir; tekūlu: حَمَلْتُهُ تَكْلِيفَةً إِذَا لَمْ تَطْفُهُ إِلَّا تَكْلَفًا

الْإِكْلِيفَاتُ [el-iklīfāt] (إِحْمِيرَارٌ [ihmīrār] vezninde) Kūpün ve destīnin rengi karamtik kızıl olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِكْلَافَتِ الْحَابِيَّةُ إِذَا صَارَتْ كَلْفَاءً

nehu kāle li-İbn Mes'ūd: "كُنَيْفٌ مُلِحٌّ عِلْمًا" Ve tasgîr bünyesi sagîrî'l-cüsse olduğu için yâhüd ta'zîm içindir.

الْإِكْنَافُ [el-iknāf] (hemzenin kesriyle) Bu dahi i'ānet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَكْنَفَهُ إِذَا أَعَانَهُ

أَبُو مُكْنِيفٍ [Ebū Muknif] [muḥsin] (مُحْسِنٌ) vezninde) Ashābdan Zeydu'l-Ḥayl künyesidir.

التَّكْنِيفُ [et-teknif] Bir nesnenin etrāfını çevirip kuşatmak ma'nāsınadır; yukālu: كَفَّنَهُ إِذَا أَحَاطَهُ

الْمُكَنَّفُ [el-mukennef] [mu'azzam] (مُعَظَّمٌ) vezninde) Etrāfı çevrilip kuşatılmış nesneye denir; yukālu: صَلَاةٌ مُكَنَّفَةٌ أُنِي أَحِيطُ مِنْ جَوَانِبِهِ Ve صَلَاةٌ [şilā] şād'ın kesriyle ısınmak için yaktıkları âteşe denir. Ve مُكَنَّفٌ اللَّحِيَّةُ [mukennefu'l-lihyet] kaba sakal kimseye itlāk olunur. Ve lihyeye dahi vasf olur; yukālu: رَجُلٌ مُكَنَّفٌ اللَّحِيَّةُ أُنِي عَظِيمُهَا yukālu: لِحِيَّةٌ مُكَنَّفَةٌ أُنِي عَظِيمَةُ الْأَكْنَافِ

الْإِكْتِنَافُ [el-iktināf] [ifti'āl] vezninde) Deve için ağıl edinmek ma'nāsınadır; yukālu: اِكْتَنَفَ الْقَوْمُ إِذَا اتَّخَذُوا كَيْفًا لِإِبْلِهِمْ Ve bir nesnenin etrāfını kuşatmak ma'nāsınadır; yukālu: اِكْتَنَفُوا فُلَانًا إِذَا أَحَاطُوا بِهِ

التَّكْنِيفُ [et-teknif] [tefa'ul] vezninde) Bu dahi bir nesnenin etrāfını kuşatmak ma'nāsınadır; yukālu: تَكْتَنَفُوا فُلَانًا إِذَا أَحَاطُوا بِهِ

الْمُكَانَفَةُ [el-mukānefet] [mufā'alet] vezninde) Mu'āvenet ma'nāsınadır; yukālu: كَانَفَهُ إِذَا عَاوَنَهُ

[ك ن ه ف]

كُنْهَفٌ [Kenhef] [cendel] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

الْكَنْهَفَةُ [el-kenhefet] [dahrecet] vezninde) Sür'atle geçip gitmek ma'nāsınadır;

yukālu: كُنْهَفٌ عَنَّا فُلَانٌ إِذَا مَضَى وَأَسْرَعَ Ve ba'zılar 'inde nūn'u zā'idedir.

[ك و ف]

الْكُوفَةُ [el-kūfet] (kāf'ın zammıyla) Müdevver kızıl kumluğa denir, 'alā-kavlin hurde hurde çakıllı kumluğa denir. Medīnetu'l-İrāqī'l-Kubrā ki kubbetü'l-İslām ve dār-ı hicretü'l-müslimīn'dir zamān-ı hilāfet-i Fārūq-ı A'zam'da Sa'd b. Ebī Vaḳḳās radiyallāhu 'anhumā temsîr eylemiştir. Mukaddemā menzil-i Nūḥ 'aleyhi's-selām idi. Ve mescid-i 'azîmi onların binā-kerdeleridir. Kūfe ile tesmiyesinde vüçūh-ı 'adīde beyān ederler: Değirmi kumluk gibi tarhı müdevver olduğu için yâhüd kum yağını gibi nās onda müctemī' olduğu için ola. Ve onu كُوفَانُ [Kūfān] dahi derler kāf'ın zammıyla ve fethiyle ve كُوفَةُ الْجُنْدِ [Kūfetu'l-Cund] dahi derler, zīrā arz-ı 'Arabın huttaları Hazret-i 'Osmān hilāfetinde Sā'ib b. Akrā' eṣ-Şeḳafī mübāşeretiyile onda tahtit ve tahdīd olunmuştur, pes o vakt merkez-i cünd olmuştur. Ve ba'zılar dedi ki mukaddemā zemīninde كُوفَانُ [Kūfān] nām bir küçük dağ olmakla onu düzeltip yerine şehri merkūmu tarh ettiklerinden Kūfān ile de tesmiye olundu. Ve 'inde'l-ba'z كَيْفٌ [keyf] lafzından me'hūzdur ki kat' ma'nāsınadır, zīrā şāh-ı 'Acem olan Pervīz o arzı Behrām nām emīre ber-vech-i mukāta'a tevcih eylemişti yâhüd bilād-ı sâ'ireden kat' ve tefrīk eylediğine mebnīdir. Pes aslda كُيْفَةُ [Kuyfet] idi kāf'ın zammıyla, yā' sākin olup mā-kabli mazmūm olmakla vāv'a kalb olunup كُوفَةُ [Kūfet] oldu. Yâhūd 'Arabların هُمْ فِي كُوفَةَ كُوفَانٍ بِضَمِّ الْكَافِ وَفَتْحِهَا وَكَوْفَانٍ مُحَرَّكَةً مُشَدَّدَةً الْوَاوِ kavllerinden me'hūzdur ki 'izz ve mene'at

ma'nāsınadır. Yāhūd etrāfında olan Cebe-lu Sātīzemā kāf şeklinde şehir-i merkümü muhīt olduğu için. Yāhūd bānisi olan Sa'd b. Ebī Vakḫās zemīn-i mezbūru sükūnet-i ehl-i İslām için taleb ve intihāb eyledikte ehl-i İslām'a تَجَمَّعُوا أَيَّ تَكْوَفُوا demekle lafz-ı mezbūrdan ahz ile كُوفَةٌ [Kūfet] itlāk olunmuştur. Yāhūd كَوَّفُوا هَذِهِ الرَّمْلَةَ Ya'nī "Bu kumluğu bertaraf eylesiniz" demekle lafz-ı merkūmdan tasarruf olunmuştur. Ve

كُوفَةٌ [kūfet] 'Ayb ve nakīsaya denir; yukālu: لَيْسَتْ بِهِ كُوفَةٌ وَلَا تُوَفُّهُ أَيَّ عَيْبٍ

كُوفِيَّةٌ [Kuveyfet] [جُهَيْتَةٌ] [cuheyne] vezninde) Kūfe'e karīb bir mevzi' adıdır. 'Abdullāh b. 'Ömer radiyallāhu 'anhu oraya konmakla gāhca ona izāfetle Kuveyfetu İbn 'Ömer dahi derler.

كُوفَى [Kūfā] [طُوبَى] [ṭubā] vezninde) Şehr-i Herāt kurbünde Bāzġīs kazāsında bir beldedir.

الْكُوفَانُ [el-kūfān] (kāf'ın zammı ve fethiyle) ve

الْكُوفَانُ [el-kevefān] [هَيَّيْبَانُ] [heyzebān] vezninde) ve

الْكُوفَانُ [el-kuvvefān] [جُلَّسَانُ] [cullesān] vezninde) Değirmi kumluğa denir. Şehr-i merkūma كُوفَانُ [kūfān] itlākının vechi budur. Ve şiddetli düşvār işe ve renc ve 'anā ve mihnete itlāk olunur; yukālu: فِي الْأَمْرِ وَالْأَمْرِ كُوفَانٍ وَكُوفَانٍ أَيَّ فِي أَمْرٍ شَدِيدٍ وَعَنَاءٍ وَالمُسْتَدِيرُ 'ibāresi galattır. Değirmi kumluk her tarafı ihāta eylediği emr-i şedīd ve renc ü mihnet adamı basmakla teşbīh olunmuştur. Ve 'izz ve mene'at ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: هُوَ فِي كُوفَانٍ أَيَّ عَزٍّ Ve sık ve gür sāzlığa ve ağaçlıığa denir. Ve kavlu'l-'Arabi: ظَلُّوا فِي كُوفَانٍ أَيَّ فِي عَضْفٍ كَعَضْفِ الرِّيحِ Ba'zılar bunu karışkanlık ve

şerr ve herc ü merc ile beyān eylediler ve ba'zılar hayret yāhūd mekrūh yāhūd emr-i şedīd ile tefsīr eylediler. Cümlesi ma'nā-yı evvelden me'hūzdur.

الْكُوفُ [el-kevf] [خَوْفٌ] [ḥavf] vezninde) Sahtiyān kenārını dürtüp bükme ma'nāsınadır; yukālu: كَأَنَّ الْأَدِيمَ يَكُوفُ كُوفًا إِذَا لَفَّ جَوَانِبَهُ

الْكَاْفُ [el-kāf] [حَالٌ] [ḥāl] vezninde) Hurūf-ı hecādandır. Ve harf-i ma'nādan harf-i cerr olur, teşbīh ma'nāsına delālet eder. Ve 'inde'l-ba'z ta'līl için dahi gelir; ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿كَمَا أَرْسَلْنَا فِيكُمْ رَسُولًا ﴿وَأَذْكُرُوهُ: كَمَا هَدَيْكُمُ﴾ أَيَّ لِأَجْلِ هِدَايَتِهِ لَكُمْ كُنْ كَمَا: كَمَا عَلَى Ve istī'lā için gelir ki mürādifi olur; tekūlu: كُنْ كَمَا: كَمَا عَلَى Ve أَنْتَ عَلَيْهِ أَيَّ عَلَى مَا أَنْتَ عَلَيْهِ nin cevābında denilen كَخَيْرٍ lafzındaki kāf dahi عَلَى ma'nāsınadır ki خَيْرٍ عَلَى demektir. Ve mübāderet için gelir مَا lafzına muttasıl olduktaki; tekūlu: كَمَا تَدْخُلُ وَصَلَّ كَمَا يَدْخُلُ الْوَقْتُ Ve bu teşbīh fūrū'undandır; lisānımızda dahi hemān içeri girdiğin gibi selām ver ve hemān vakt girdiği gibi namāzı kıl ta'bīr olunur. Ve ba'zen tevkīd ifādesi için ziyāde kılınır; ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ﴾ Ve gāh olur ki مِثْلٌ kelimesine mürādif ism-i cār olur, 'alā-kavlin bu mahal zarūrete mahsūstur. İşbu "يَضْحَكُنَّ عَنْ كَالْبُرْدِ الْمُتَهَمِّ" mısra'ında olduğu gibi كَالْبُرْدِ عَنْ مِثْلٍ demektir. Ve gāhca zamīr-i mansūb ve zamīr-i mecrūr olur, ke-mā fī kavlihi ta'ālā: ﴿مَا وَدَّعَكَ رَبُّكَ﴾ Ve ism-i işārete lāhik harf-i ma'nā olur, ke-kavlike كَذَلِكَ ve تِلْكَ Ve gāh olur ki zamīr-i munfasıl-ı mansūba lāhik olur, إِيَّاكُمَا ve إِيَّاكَ gibi. Ve ba'zı esmā ve ef'āle lāhik olur, أَخْبَرَنِي ve رُوَيْدَكَ ve التَّجَاكَ gibi. Ve أَخْبَرَنِي ma'nāsına olan; أَرَأَيْتَكَ kelimesine lāhik

olur; tekūlu: أَرَأَيْتَكَ هَذَا الَّذِي كَرَّمْت عَلَيَّ أَيُّ أَخْبِرْنِي Mütercim der ki bu ma'nā mecāz-ı mürsele mebnî isti'âredir, zîrâ rü'yet ikvâ-yı sebeb-i ihbârdır. Ve fehm talebine mevzûc edât-ı zikr ve talebe mevzûc sîga-i emr irâde olunmuştur.

تُكَافُ [Tukāf] (tā'nın zammıyla) Cüzecân kazâsında bir karye adıdır. Ve Neysâbūr kazâsında bir karye adıdır.

التَّكْوِيفُ [et-tekvîf] (تَفْعِيلٌ [tef'îl] vezninde) Meşin ve sahtiyân kesmek ma'nâsınadır; tekūlu: كَوَّفْتُ الْأَدِيمَ إِذَا قَطَعْتَهُ كَمَا تَقُولُ كَيْفَهُ: Ve kâf harfî yazmak ma'nâsınadır; tekūlu: كَوَّفْتُ الْكَافَ إِذَا كَتَبْتَهَا

التَّكَوُّفُ [et-tekevuf] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) ve

الْكَوْفَانُ [el-kevefân] (fetehtâla) Gayr-i kıyâs üzere masdar-ı sâni olarak bir nesne değirmi olmak ma'nâsınadır; yukālu: تَكْوَفُ الرَّجُلُ Ve ehl-i Küfe'ye benzenmek yâhūd onlara müntesib olmak ma'nâsınadır; yukālu: تَكْوَفُ الرَّجُلُ إِذَا تَشَبَّهَ بِالْكَوْفِيِّينَ أَوْ اتَّسَبَّ إِلَيْهِمْ

[ك ه ف]

الْكَهْفُ [el-keh] (kâf'ın fethi ve hâ'nın sükunıyla) Dağlarda oyulmuş ev gibi yere denir, غَارٌ [gār] ve مَعَارَةٌ [meğāret] ta'bîr olunur. 'Alā-kavlin غَارٌ [gār] tarzında olur, lâkin bu ondan vâsîc olur; küçük olursa غَارٌ [gār] ve büyük olursa كَهْفٌ [keh] derler. Cem'i كُهُوفٌ [kuhūf] gelir; yukālu: لَجَّوْا إِلَى كَهْفٍ وَهُوَ كَالْبَيْتِ الْمُنْتَوِرِ فِي الْجَبَلِ أَوْ كَالغَارِ فِي الْجَبَلِ إِلَّا أَنَّهُ وَاسِعٌ فَإِذَا صَغُرَ فَغَارٌ Ve

كَهْفٌ [keh] Sığınacak ve penâh getirecek yere ve adama itlâk olunur; yukālu: هُوَ كَهْفٌ الْقَوْمِ أَيُّ وَرَرْتَهُمْ وَمَلَجَوْهُمْ

كَهْفٌ [keh] Masdar olur, sür'atle yürüme

ve sür'atle seğırtmek ma'nâsınadır. Ve bunun fi'li mûmât ve mehcûrdur. Ve zikr olunan كَهْفٌ sîgası ki nûn'u zâ'idedir, bundan mutasarrıftır; tekūlu: أَعْجَبَنِي كَهْفُهُ أَيُّ سُرْعَةً عَدُوهُ وَمَشِيهِ [Ve]

أَصْحَابُ الْكَهْفِ [aşhâbu'l-keh] Qur'ân-ı 'azîmü's-şân'da mezkûrdur, zabt-ı esâmîleri husûsunda beş gûne kavî vardır: بَوَالِسُ (4) مَرْطُو كِشُ (3) إِمْلِيخَا (2) مَكْسَلْمِينَا (1) Evvelâ: 1) مَرْطُو كِشُ (4) إِمْلِيخَا (3) مَكْسَلْمِينَا (2) سَانِيُوسُ (6) 5) أَرِيطَانُسُ (5) نَوَانُسُ (4) مَرْطُو سُ (3) مَكْسِينَا (2) مَلِيخَا (7) أُونُوسُ (7) كَنْدُ سَلَطَطِيُوسُ (7) أُونُوسُ (6) سَارِيُونِسُ (5) سُونِسُ (4) مَرْطُونِسُ (3) مَلِيخَا (2) مَكْسَلْمِينَا (1) رَابِيَعَا (7) كَفْشَطَطِيُوسُ (6) سَارِيُونِسُ (5) بُونِسُ (4) مَرْطُونِسُ (3) أَمْلِيخَا (7) يَمْلِيخَا (2) مَكْسَلْمِينَا (1) هَامِسَا (4) كَشْفُو طُطُ (7) نُونِسُ (6) دَوَانُونِسُ (5) يُونُونِسُ (4) مَرْطُونِسُ (7) تِر.

الْمَكْهَفَةُ [el-Mekhefet] [maşna'at] (مَضْنَعَةٌ) vezninde) Benū Esed yurdunda bir su adıdır.

أُكَيْهِفُ [Ukeyhif] (musaggar bünyesiyle) ve

ذَاتُ كُهْفٍ [Zātu Kuhf] (kâf'ın zammıyla) ve

كَنْهَفٌ [Kenhef] [جَنْدَلٌ [cendel] vezninde) Birer mevzîc isimleridir.

التَّكْهِفُ [et-tekehuf] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Dağ mağaralı olmak ma'nâsınadır; yukālu: تَكْهَفُ الْجَبَلُ إِذَا صَارَ فِيهِ كُهُوفٌ

[ك ي ف]

الْكَيْفُ [el-keyf] (حَيْفٌ [ḥayf] vezninde) Kesmek ma'nâsınadır; yukālu: كَافَهُ يَكَيْفُهُ كَيْفًا إِذَا قَطَعَهُ

كَيْفٌ [keyfe] (أَيْنٌ [eyne] vezninde) İsm-i mübhem-i gayr-i mütemekkindir, nice ve ne gûne ma'nâsınadır; iltikâ-i

sākineyn için āhiri tahrīk olundu. Ve yā mücāveretine mebnī feth üzere mebnī oldu. Ve fā-yı hazf ile كَيْ دahi derler, سَوْفَ kelimesine سَوْ dedikleri gibi. Ve كَيْفَ kelimesi gāliben istiḥām için istiḥmāl olunur, yā hakīkī olur, كَيْفَ زَيْدٌ gibi yāhūd gayr-i hakīkī olur ki taʿaccüb mahrecine muhrec olur, nahvu: ﴿وَكَيْفَ تَكْفُرُونَ بِاللَّهِ﴾ Ve gāhca nefy mahrecine ihrāc olunur, niteki işbu: “كَيْفَ تَرْجُونَ سِقَاطِي بَعْدَمَا ۥ جَلَّلَ الرَّأْسَ مَشِيْبٌ” beytinde vākiʿdir kī ذَلِكْ لَا تَرْجُو مِنِّي ذَلِكَ” te-vīlindedir. Ve gāhca kendiden istignā olunmayacak kelimedem ona haber vākiʿ olur, كَيْفَ أَنْتَ ve كَيْفَ كُنْتُ gibi ki evvelde muḥtedādan, sānīde كَانَ kelimesinden haberdır. Ve kezālik rŭkn olup gayr-i müstagnā-ʿanh olan kelimedem mukaddem hāl vākiʿ olur. Ve gāhca meḥūlün mutlak vākiʿ olur; ke-kavlihi taʿālā: ﴿كَيْفَ﴾ ﴿فَكَيْفَ إِذَا جِئْنَا مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ بِشَهِيدٍ﴾ ve ﴿فَعَلَّ رَبُّكَ﴾ Ve gāhca şart olarak istiḥmāl olunur. Pes lafz ve maʿnāda müttefik ve gayr-i meczūm iki fiʿl iktizā eder ki biri şart ve biri cezā olur, كَيْفَ تَضَعُ أَضْعُغٌ gibi. Ve كَيْفَ تَضَعُ أَضْعُغٌ terkībi cāʿiz deĝildir, ittifāk olmadıĝı için. Ve Sībeveyh كَيْفَ kelimesinin zarf olmasına zāhib olmuştur, ammā Aḥfeş zarfiyyetini tecvīz eylemez. Ve İbn Mālik, Aḥfeş’i tasdik eylemiştir, zīrā ne zamān ve ne mekān olmakla zarfiyyete salāhiyyeti yoktur, ancak ahvālden suʿāle dāll olmaĝın Ḥَالٍ عَلَيَّ لَفْزıyla müfesser olmakla tecevvüz tarīkiyle zarf itlāk olunur. Ve baʿzılar ʿāṭife olmasına da zāhib olup ve işbu: “إِذَا قُلَّ مَالُ الْمَرْءِ لَأَنْتَ فَنَاتُهُ ۥ وَهَانَ” بِعَيْتِيءِ كَيْفَ الْاُدْنَى فَكَيْفَ الْاَبَاعِدِ” beytiyle ihticāc eylemiştir, lākin mutlakān ʿāṭife olması cāʿiz deĝildir. Ve beyt-i merkūmda ʿāṭife olan fā’ya mukāreneti ʿāṭifiyyeti ābī olduĝu

zāhirdir, belki burada haberiyyet üzere mahallen merfūʿ isimdir; ve yukālu: كَيْفَ لِي بِفُلَانٍ فَتَقُولُ كُلُّ الْكَيْفِ وَالْكَيْفِ بِالْجَزِّ وَالنَّصْبِ الْكَيْفَةُ [el-kīfet] (kāf’ın kesriyle) Sevb kıtʿasına denir. Ve gömleĝin ön tarafından eteĝine vurulan yamaya denir, niteki ense-den olana حَيْفَةٌ [ḥīfet] denir.

حِصْنُ كَيْفِي [Hişn Kīfā] (ضَيْرَى [dīzā] vezninde) Āmid şehriyle Cezīre-i İbn ʿÖmer beyninde bir kalʿadır.

التَّكْيِيفُ [et-tekyīf] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Pāre pāre kesip doĝramak maʿnāsınadır; yukālu: كَيْفَهُ إِذَا قَطَعَهُ Ve mütekellimīnin كَيْفَ لَفْزından ahz ve tasarrufla فَتَكْيِيفُ فَتَكْيِيفُ kavli-leri kıyāsīdir, ʿArabdan mesmūʿ deĝildir; pes istilāhtan maʿdūddur, makūle-i keyf ve keyfiyyet gibi.

الْإِنْكِيَاْفُ [el-inkiyāf] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) Kesilmek maʿnāsınadır; yukālu: إِنْكَاْفُ الشَّيْءِ إِذَا انْقَطَعَ

التَّكْيِيفُ [et-tekeyyuf] (تَفْعُلٌ [tefaʿul] vezninde) Eksiltmek maʿnāsınadır; tekūlu: تَكْيِيفُهُ إِذَا تَنَقَّضْتَهُ

FASLU'L-LĀM

(فَضْلُ اللَّامِ)

[ل أ ف]

اللَّأْفُ [el-leʔf] (lām'ın fethi ve hemzenin sükunuyla) Ta'āmı hoş ve güzel yiyele yemek ma'nāsınadır; yukālu: لَأْفُ الطَّعَامِ لَأْفًا yukālu: مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا أَكَلَهُ أَكْلًا جَيِّدًا

[ل ح ف]

اللَّجْفُ [el-lecf] (lām'ın fethi ve cīm'in sükunuyla) Pek vurmak ma'nāsınadır; yukālu: لَجَفَهُ لَجْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا ضَرَبَهُ شَدِيدًا Ve āhū ve sā'ir cānver, inlerinin ve yataklarının ve mağaraların diplerine çukur kazmak ma'nāsınadır; yukālu: لَجَفَ الظُّبْيُ وَعِزُّهُ فِي أَضَلِّ الْكِنَاسِ إِذَا حَفَرَ حُفْرَةً

اللَّجْفُ [el-lecef] (fethateynle) İsmidir, zikr olunan çukura denir. Ve kuyunun bir cānibinde kazılan ve kuyu dibinin çevresinden suyun oyduğu çukura denir; yukālu: بَيْتٌ ذَاتُ لَجْفٍ وَهُوَ حُفْرٌ فِي جَانِبِهَا وَمَا أَكَلَ مِنَ الْمَاءِ مِنْ نَوَاحِي أَضَلِّ الرِّكْبَةِ Ve derenin göbeğine denir ki hakk-ı vasatıdır. Ve sel suyunun irkilip kaldığı çukura ve oyuma denir; cem'i اَلْجَافُ [elcāf] gelir.

اللِّجَافُ [el-licāf] (kitāb) [kitāb] vezninde) Kapının alt eşiğine denir, اُسْكُفَّةٌ [uskuffet] ma'nāsına. Ve dağdan mağaraya havāle olan kaya makülesine denir ki burun gibi çıkıp mağara üzere sövelip havāle olur.

اللَّجِيفُ [el-lecīf] (emīr) [emīr] vezninde) Temreni yassı oka denir, yāhūd savāb olan نَجِيفٌ [necīf] olmaktadır.

اللَّجِيفَةُ [el-lecīfet] (sefīnet) [sefīnet] vezninde) Kapının bir yanına ve bir çenesine denir; ikisine لَجِيفَتَانِ [lecīfetān] denir.

التَّلْجِيفُ [et-telcīf] Kuyunun etrāfını kaz-

mak ma'nāsınadır; yukālu: لَجَفَ الْبَيْتُ إِذَا حَفَرَ فِي جَوَانِبِهَا Ve zekeri fercin kıyılarına idhāl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: لَجَفَ فَرْجَهَا ذَكَرَهُ إِذَا أُدْخِلَ فِي نَوَاحِيهَا

التَّلْجُفُ [et-teleccuf] (tefa'ul) [tefa'ul] vezninde) Kuyu içeriye obrulup çökmek ma'nāsınadır; yukālu: تَلَجَفَتِ الْبَيْتُ إِذَا انْحَسَفَتْ Ve kuyunun etrāfını kazmak ma'nāsına lāzım ve müte'addī olur; yukālu: تَلَجَفَ الْبَيْتُ إِذَا حَفَرَ فِي جَوَانِبِهَا

[ل ح ف]

اللَّخْفُ [el-laḥf] (lām'ın fethi ve ḥā-yı müh-melenin sükunuyla) Bir kimseyi yorgan makülesiyle örtüp bürümek ma'nāsınadır; yukālu: لَحَفَهُ لَحْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا عَطَاهُ بِاللِّحَافِ وَنَحَوَهُ Ve yalamak ma'nāsınadır; yukālu: لَحَفَهُ إِذَا لَحَسَهُ

الْإِلْتِحَافُ [el-iltiḥāf] (ifti'al) [ifti'al] vezninde) Yorgan ve çar misilliye bürünüp sarılmak ma'nāsınadır; yukālu: اَلْتَحَفَ بِهِ إِذَا تَعَطَّى بِهِ

اللِّحَافُ [el-liḥāf] (kitāb) [kitāb] vezninde) Bürünecek nesneye denir, yorgan ve çarşaf ve sā'ir nesne gibi, lākin yorganda isti'mālī gālib olmuştur, zīrā 'Arablarda mukaddemā yorgan müte'aref değildir; yukālu: هَدِيَهُ عَلَيْهِ لِحَافٍ وَهُوَ مَا يُلْتَحَفُ بِهِ Ve bir adamın zevcesinden kināye olur; yukālu: هَدِيَهُ لِحَافُهُ أَيُّ زَوْجَتُهُ Ve üstlük libāsa denir.

الْمِلْحَافُ [el-milḥaf] ve

الْمِلْحَفَةُ [el-milḥafet] (mīm'lerin kesriyle) Bunlar da لِحَافٍ [liḥāf] ma'nāsınadır.

اللَّحِيفُ [el-Leḥīf] (emīr) [emīr] vezninde) yāhūd زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Tavīle-i hāssa-i Hazret-i Nebvī fereslerinden bir feresin adıdır; kuyruğu gür ve pek uzun olup mümāss olduğu mahalli çarşaf gibi

örter olmakla ism-i merkūmla tesmiye olundu. Taraf-ı eşrefîlerine Reb̄'a b. Ebi'l-Berā' ihdā eylemişti.

اللَّحْفَةُ [el-lihfet] (lām'ın kesriyle) Bir adamın mālından birazı telef olmak ma'nāsınadır; yukālu: لِحْفَ فِي مَالِهِ لِحْفَةً عَلَى مَا لَمْ يَلِمْهُ إِذَا ذَهَبَ مِنْهُ شَيْءٌ Ve

لِحْفَةُ [lihfet] Yorgan makūlesine bürünmek hāletine denir ki binā-i nev' olur, ondan bürünüş ile ta'bīr olunur; yukālu: إِنَّهُ لِحْفَتُ الرِّجُلِ إِذَا اتَّخَذَ لِحْفًا لِحْفًا لِحْفَةً أَيَّ حَالَةٍ الْإِلْتِحَافِ

اللِّحْفُ [el-lihf] (lām'ın kesriyle) Dağın köküne denir, أَصْلُ الْجَبَلِ [aşlu'l-cebel] ma'nāsına. Ve Hemedān ve Nehāvend dağlarının diplerinde vākī' bir nāhiye ve kutrun ismidir. Ve Hicāz'da bir vādī ismidir ki üzerinde Cebele ve Sitār nām iki karye vardır. Ve

لِحْفٌ [lihf] Dübürün bir şikkına ya'nī bir kıynağına denir; yukālu: ضَرَبَ لِحْفَ اسْتِهِ [Ve] أَيَّ شِقِّهَا [ist] kelimesinin te'nīsī عَجَزٌ [aciz] ve حَلْقَةٌ [ħalkat]-ı dübüre ve أَلِيَّةٌ [elyet] i'tibārıyla. Ve minhu'l-meselu: "أَفْلَسُ مِنْ ضَارِبِ لِحْفِ اسْتِهِ" Zīrā müflis ve mendebur olan adam setr-i 'avret edecek nesne bulmamakla kıynağına elini vaz' eder.

الْإِلْحَافُ [el-ilħāf] (hemzenin kesriyle) İbrām eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَلْحَفَ عَلَيْهِ إِذَا أَلْحَ Ve bir kimseye zarar ve ziyān eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَلْحَفَ طَفْرَهُ إِذَا اسْتَأْصَلَهُ Ve dağ dibini tutarak yürüyüp gitmek ma'nāsınadır; yukālu: أَلْحَفَ الرِّجُلُ إِذَا مَسَى فِي لِحْفِ الْجَبَلِ Ve fahr ve edā ile eteklerini yere sürüyerek yürümek ma'nāsınadır; yukālu: أَلْحَفَ الرِّجُلُ إِذَا جَرَ إِزَارَهُ فِي الْأَرْضِ خِيَلَاءَ

التَّلْحِيفُ [et-telħif] [ilħāf] ile ma'nā-yı ahīrde mürādifdir.

المُلاَحَفَةُ [el-mulāħafet] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Bir adama mu'āvenet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: لَاحِفَةً إِذَا كَانَتْهُ Ve mülāzemet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: لَاحِفَةً إِذَا لَازَمَتْهُ

التَّلْحُفُ [et-telħuf] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Yorgan edinmek ma'nāsınadır; yukālu: تَلْحَفَ الرِّجُلُ إِذَا اتَّخَذَ لِحْفًا

[ل خ ف]

اللِّحْفُ [el-lihf] (lām'ın fethi ve hā-yı mu'cemenin sükunıyla) Yufka kaymağa denir; tekūlu: أَكَلْتُ اللَّحْفَ أَيَّ الرِّبْدِ الرَّيِّقِ Ve

لِحْفٌ [lihf] Masdar olur, pek vurmak ma'nāsına; yukālu: لِحْفَةً لِحْفًا مِنَ البَابِ الثَّلَاثِ إِذَا ضَرَبَهُ شَدِيدًا Ve geniş nişān ve damga eylemek ma'nāsınadır; yukālu: لِحْفَةً لِحْفًا إِذَا أَوْسَعَ وَسَمَهُ

اللِّحْفَةُ [el-lihfet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Dübüre denir, إِسْتٌ [ist] ma'nāsına. Ve deveye mahsūs bir gūne damga adıdır.

اللِّحْفِيَّةُ [el-leħifet] (سَفِينَةٌ [sefinet] vezninde) Bulamaç aşına denir.

اللِّحْفَافُ [el-liħāf] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Ak ve yufka taşlara denir; müfredi لِحْفَةٌ [lihfet]tir, تَمْرَةٌ [temret] vezninde.

اللِّحْفِيُّ [el-Leħif] (أَمِيرٌ [emir] vezninde) yāhūd زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Tavile-i celīle-i nebeviyye atlarından bir atın ismidir yāhūd hā-yı mühmele ile, niteki zikr olundu.

[ل ص ف]

اللِّصْفُ [el-leşaf] (lām'ın ve şād'ın fethiy- le) أَصَفٌ [eşaf] ma'nāsınadır ki kebere dedikleri nebāttr, 'alā-kavlin o nebātın dip-

lerinde biter bir nesnedir yāhūd اذُنُ الْأَرْزَبِ [uzunu'l-erneb] dedikleri nebattır ki yapışkan bir ottur, onun için ħuznī ma'ak ve leşikī dahi derler, Türkīde tavşan kulağı ve dul 'avret yaprağı ta'bir olunur; yaprağı lisānū'l-hamel yaprağına şebīh ve ondan edakk ve ahsen ve çiçeği beyāza mā'il gökçül ve şur'beli kökleri olur, kökünün gasülünü tılā vechi muhammir ve muhas-sindir. Ve

لَصْفٌ [leşaf] Bir cins hurmā ismidir. Ve Muğīsa ile 'Aḳabe beyninde bir birke adıdır. Ve

لَصْفٌ [leşaf] Masdar olur, bedenin derisi kayış gibi kupkuru olup kemiğe yapışmak ma'nāsına; yukālu: لَصِفَ جِلْدُهُ لَصْفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا بَسَّ وَلَزِقَ

لَصَافٍ [Leşāfi] (فَطَامٍ [kaṭāmi] vezninde ve سَحَابٍ [sehāb] vezninde ve lām'ın kesriyle cā'izdir) Temīm yurdunda bir dağın adıdır.

الْأَلَصْفُ [el-lāşif] (şād'ın kesriyle) Sürme taşına denir, اِئْتِمَدٌ [işmid] ma'nāsına.

اللَّصْفُ [el-laşf] رَضْفٌ [raşf] vezninde ve mürādıfidir ki kaldırım taşı gibi yanaşı yanaşı dizmek ma'nāsınadır; yukālu: لَصَفَهُ بِمَعْنَى رَضَفَهُ

اللَّصِيفُ [el-leşif] (emīr) vezninde) Yaldırayıcı tābān nesneye denir; yukālu: لَصَفَ الشَّيْءُ لَصِيفًا مِنْ شَيْءٍ لَصِيفٌ أَيْ بَرِيقٌ البَابِ الْأَوَّلِ إِذَا بَرَقَ

[ل ط ف]

اللطّف [el-luṭf] (lām'ın zammıyla) Rıfk ve nüvāziş ve mülāyemet üzere mu'āmele eylemek ma'nāsınadır; yukālu: لَطَّفَ بِهِ وَلَهُ لَطْفًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا رَفَقَ بِهِ

le ve 'alā tarafından 'ibādına lutf-ı rıfk ve sühületle murādını kendisine isāl eylemekten 'ibārettir; yukālu: لَطَّفَ اللهُ لَكَ لَطْفًا أَيْ أَوْصَلَ إِلَيْكَ مُرَادَكَ بِالطُّفِّ sana murādını rıfk ve sühület vechiyle isāl eyleye ki murādına ta'ab ve meşakkatsiz nā'il olasın" demektir. Ve

لُطْفٌ [luṭf] Taraf-ı rabbānīden tevfiḳ ile de tefsir olunur ki kulun işini rāst getirmekten 'ibārettir; yukālu: حَصَلَ بِالطُّفِّهِ تَعَالَى أَيْ بَتَوَفِّيهِ Ve

لُطْفٌ [luṭf] Bir nesne pek yakın olmak ma'nāsınadır; yukālu: لَطَّفَ الشَّيْءُ إِذَا دَنَا Ve

لُطْفٌ [luṭf] ve

لَطَافَةٌ [leṭāfet] (kerāmet) vezninde) Ufak ve küçük olmak ma'nāsınadır ki dahāmet mukābilidir; yukālu: لَطَّفَ الشَّيْءُ لَطْفًا وَلَطَافَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا صَغُرَ وَدَقَّ

اللطيف [el-laṭif] (emīr) vezninde) Ma'nā-yı sānīden vasftır, hurde ve küçük nesneye denir ki dahm mukābilidir; yukālu: شَيْءٌ لَطِيفٌ أَيْ صَغِيرٌ ذَقِيقٌ Lisānımızda nāzūk ve mütēnāsib nesneye لَطِيفٌ [laṭif] itlākı bu ma'nādandır ki kaba ve iri nesne mukābilidir ki ekserī taslak ve nā-zībā olur. Ve ma'nā-yı evvelden ism-i fā'il olur ki 'ibādına rıfk ve lutfla birr ve kerem ve mahlūkātına isāl-i menāfi' ile ihsān edici Rabb-ı Müste'an'ın ism-i şerīfidir. Ba'zılar hafāyā' ve dekāyık-ı umūra 'ālim ve dānā ma'nāsıyla tefsir eylediler: وَمِنْ أَسْمَاءِ اللهِ تَعَالَى اللَّطِيفُ أَيْ الْبُرِّ بِعِبَادِهِ الْمُحْسِنُ إِلَى خَلْقِهِ بِإِصْطِلَاحِ الْمَنَافِعِ إِلَيْهِمْ بِرَفْقٍ وَلَطْفٍ أَوْ الْعَالِمِ بِخَفَايَا وَدَقَائِقِهَا Ve

لطيف الكلام [laṭifu'l-keḷām] Ma'nāsı gāmir ve hafī olan keḷāmdan 'ibārettir; yukālu: كَلَامٌ لَطِيفٌ وَهُوَ مَا غَمَضَ مَعْنَاهُ وَخَفِيَ

اللطّف [el-leṭaf] (fethateynle) İsmidir, ihsān

ma'nāsınadır. Ve azca ta'āma ve sā'ir nesneye itlāk olunur; yukālu: جَاءَ بِلَطْفٍ مِنَ الطَّعَامِ وَغَيْرِهِ أَيْ بِنَيْسِيرٍ

اللَّطْفَةُ [el-leṭafet] (feteḥātla) Armağana itlāk olunur; yukālu: أَهْدَى إِلَيْهِ لَطْفَةً أَيْ هَدِيَّةً

اللَّطْفَانُ [el-laṭfān] [sekrān] [sekrān] vezninde) Dā'imā nāsa mülātafet ve mülāyemet vechiyle birr ve ihsān eden adama denir; yukālu: رَجُلٌ لَطْفَانٌ أَيْ مَلَاطِفٌ

اللَّوَاتِفُ [el-levātif] [levāzim] vezninde) Göğüste döş ta'bir olunan yere doğru gelen eyegü kemiklerine denir; kurb ma'nāsından me'hūzdur.

الإِطْفَافُ [el-iltāf] (hemzenin kesriyle) İyi-lik eylemek, ihsān ma'nāsınadır; yukālu: أَطْفَعُهُ بَكَدًا إِذَا بَرَّهَ Ve sāhibi buğurun zekerini nākanın fercine idhāl eylemek ma'nāsınadır; kendisi medhal bulmadıkta ederler; yukālu: أَطْفَعُ فُلَانًا بَعِيرَهُ إِذَا أَذْخَلَ قَصِيئَهُ Ve bir nesneyi yanına yanaştırıp kıstırmak ma'nāsınadır; yukālu: أَطْفَعُ الشَّيْءَ بِجَنْبِهِ إِذَا أَلْصَقَهُ

الإِسْتِطْفَافُ [el-istiltāf] Bu dahi bir nesneyi yanına yanaştırmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتِطْفَعُهُ بِجَنْبِهِ إِذَا أَلْصَقَهُ

المُلاطَافَةُ [el-mulātafet] [mufā'alet] vezninde) Vāhid ve fe-sā'id için gelir, bir adama ihsān eylemek ve ihsān edişmek ma'nālarına; yukālu: لَاطَفَهُ إِذَا بَارَهُ

التَّلَطُّفُ [et-telaṭṭuf] [tefa'ul] vezninde) ve

التَّلَاطُفُ [et-telāṭuf] [tefa'ul] vezninde) Bir işi rıfk ve sühületle nāzükāne iş-lemek ma'nāsınadır; yukālu: تَلَطَّفُوا فِي الْأَمْرِ وَتَلَاطَفُوا إِذَا رَفَقُوا فِيهِ

[ل ع ف]

الإِلْعَافُ [el-il'āf] (hemzenin kesriyle) Ars-

lan yāhūd adamcıl deve kan yalamak yāhūd hışma gelip saldıрмаğa yapınmak ma'nāsınadır; 'alā-kavlin hışmla bakıp ba'dehu gözünü çevirip yumduktan sonra tekrār hışm ve hiddetle o kimseye bakmak ma'nāsınadır ki kemāl-i hışmından neş'et eder; yukālu: أَلْعَفَ الْأَسَدُ أَوْ الْبَعِيرُ إِذَا وَلَعَ الدَّمَ أَوْ حَرِدَ وَتَهَيَّأَ لِلْمُسَاوَرَةِ أَوْ نَظَرَ ثُمَّ أَعْصَى ثُمَّ نَظَرَ **التَّلْعُفُ** [et-tela'uf] [tefa'ul] vezninde) **الإِلْعَافُ** [il'āf] ma'nāsınadır.

[ل ع ف]

الَلْعِيفُ [el-leḡif] (ḡayn-ı mu'ceme ile āmir [emir] vezninde) Hırsız yatağı olan kimseye denir ki hırsızlar ile yiyip içip ve esvāb ve esbāblarını yanında hıfz eder; yukālu: فُلَانٌ لَعِيفٌ أَيْ يَأْكُلُ مَعَ الْأَصْوَصِ وَيَحْفَظُ لِبَائِهِمْ وَلَا يَسْرِقُ مَعَهُمْ Ve bir adamın mahrem-i esrārı ve müdür ve müsteşārı ve kuvve-i 'ākilesi olan karīb ve hemdemine denir; yukālu: لَعْفَاءُ لَعْفَاءُ هَذَا لَعِيفٌ فُلَانٌ أَيْ خَاصَّتُهُ وَدُخِلَتْهُ [luḡafā'] gelir, **كُرْمَاءُ** [kuremā'] vezninde.

الَلْعَفُ [el-leḡaf] (fethateynle) Lokma yutmak ma'nāsınadır; yukālu: لَعِفَ الْإِدَامَ لَعْفًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا لَقِمَهُ

الَلْعِيفَةُ [el-leḡifet] [sefinet] vezninde) Etsiz olan bulamaç aşına denir.

الإِلْعَافُ [el-ilḡāf] (hemzenin kesriyle) **الإِلْعَافُ** [il'āf] ma'nāsınadır ki zikr olundu; yukālu: أَلْعَفَ الْأَسَدُ أَوْ الْبَعِيرُ بِمَعْنَى أَلْعَفَ أَلْعَفَ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ Ve bir kimseye bed mu'āmele ve cevr ve cefā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَلْعَفَ فُلَانًا إِذَا عَامَلَهُ قَبِيحَةً وَجَارَ عَلَيْهِ Ve bir kimseye bed mu'āmele ve cevr ve cefā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَلْعَفَهُ الْإِدَامَ إِذَا لَقِمَهُ إِيَّاهُ Ve bir kimse hırsız yatağı olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَلْعَفَ الرَّجُلُ إِذَا صَارَ لَعِيفًا

التَّلْعُفُ [et-telağğuf] (تَعْلُفٌ [tefa'ul] vezninde) **تَلْعَفُ** [tela'uf] ma'nāsınadır ki zikr olundu.

المَلَاعِفَةُ [el-mulāğafet] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Bir adama rāst gelmek ma'nāsınadır; yukālu: لَاعَفَهُ إِذَا صَادَفَهُ Ve öpmek ma'nāsınadır; yukālu: لَاعَفَ الْمُرَاةَ إِذَا قَبَلَهَا

اللُّغْفَةُ [el-luğfet] [luğmet] vezninde ve mürādifidir; tekūlu: حُدَّ هَذِهِ اللُّغْفَةَ أَي اللُّغْمَةَ

المَلْعَفَةُ [el-melğafet] (مَشِيحَةٌ [meşyeħat] vezninde) Aslā hamiyet eseri olmayan hırsız ve harāmī tā'ifeye denir; Reşvān ve dağlı Ekrādī gibi; yukālu: قَوْمٌ مَلْعَفَةٌ أَي لُصُوصٌ لَا حَمِيَّةَ لَهُمْ

[ل ف ف]

الَلْفُ [el-leff] (lām'ın fethi ve fā'nın teşdidiyle) Bir nesneyi dürüp bükmek ma'nāsınadır; yukālu: لَفَّ لَفًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Ve iki 'askeri birbiriyle ceenge koyultup birbirine sarmaştırmak ma'nāsına müsta'emeldir; yukālu: لَفَّ بَيْنَ الْكَتِيبَتَيْنِ إِذَا خَلَطَ بَيْنَهُمَا بِالْحَزَبِ Ve bir adamın hak ve matlūbunu vermeyip imsāk eylemek ma'nāsına müsta'emeldir ki hakkını dürüp bükmüş olur; yukālu: لَفَّ فَلَانًا حَقَّهُ إِذَا مَنَعَهُ Ve türlü türlü ta'amları birbirine katıp çok yemek, 'alā-kavlin bed ve çirkin yiyeşle yemek ma'nāsınadır; yukālu: لَفَّ فِي الْأَكْلِ إِذَا أَكْثَرَ مُحَلَّطًا مِنْ صُوفِهِ مُسْتَقْصِمًا أَوْ قَبَّحَ فِيهِ Ve bir nesneyi bir nesneye yanaştırtıp bitişirmek ma'nāsınadır, yukālu: لَفَّ الشَّيْءَ بِالشَّيْءِ إِذَا وَصَلَهُ بِهِ

لَفَّ [leff] لَفِيفٌ [lefif] ma'nāsınadır, ke-mā se-yuzkeru. Ve ağaçlar sıkı ve güir olduğundan birbirine çatıp sarmaşık ve dolaşık çatılkı olmak ma'nāsınadır; yukālu:

لَفَّتِ الْأَشْجَارُ إِذَا صَارَتْ مُلْتَفَّةً Ve biriktirmek ma'nāsına müsta'emeldir; yukālu: إِذَا جَمَعَهُ

الَلْفَافَةُ [el-lifāfet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Dolağa ve sargıya denir ki ayağa ve sārır yere sarıp dolanır; cem'i لَفَائِفٌ [lefā'if] gelir; ve minhu yukālu: لَبَسَ الْحُفَّ بِاللَفَافَةِ وَهِيَ مَا يُلْفُ بِهِ عَلَى الرَّجُلِ وَعَبْرَهَا

الَلْفُ [el-liff] (lām'ın kesri ve fethiyle, 'alā-kavlin harekāt-ı selāsıyla) Ta'alluk ve intisāb ma'nāsına müsta'emeldir; لَفٌّ [leff]-i şecerden me'hūzdur; yukālu: جَاءَ الْقَوْمُ وَمِنْ جَاءَ لَفَّ لِيْمُهُمْ أَي مِنْ عُدِّ فِيهِمْ

لَفَّ [liff] (lām'ın kesriyle) Sıf-ı insāniye denir; yukālu: جَاءَ لَفٌّ مِنَ النَّاسِ أَي صِنْفٌ Ve hizb ve tā'ife ma'nāsınadır; yukālu: لَفٌّ مِنَ النَّاسِ أَي حِزْبٌ Ve müctemī' olmuş cemā'at-i insāniye denir; cem'i لُفُوفٌ [lufuf] gelir. Ve kabā'il-i muhtelif ve emākin-i müteferrikadan müctemī' cemā'ate denir, şuradan buradan dirilmiş şühūd-ı zūr derintisi gibi. Ve çayıruları birbirine sarmaşmış bāğge ve merg-zāra denir, kezālik eşcārı sıklığından birbirine çatılmış ve sokuşmuş olan hıyābān-zāra denir; ve yukālu: حَدِيقَةٌ لَفٌّ وَلَفَةٌ وَيَفْتَحَانِ أَي مُلْتَفَةٌ الْأَشْجَارُ

الَلْفَافُ [el-elfāf] (hemzenin fethiyle) Sıklığından birbirine çatıp sarmaşmış eşcāra denir. Müfredi لَفٌّ [liff]tir lām'ın kesri ve fethiyle yāhūd لَفٌّ [luff]tur lām'ın zam-mıyla ki لِفَاءٌ [lifā'] lafzının cem'idir. Buna göre اَلْفَافُ [elfāf] cem'ü'l-cem' olur.

الَلْفِيفُ [el-lefif] (أَمِيرٌ [emir] vezninde) Kabā'il-i muhtelifeden müctemī' derinti cemā'ate denir, لَفٌّ [liff] gibi ki zikr olundu; ve minhu yukālu: جَاؤُوا بِلَفِيهِمْ وَوَلَفِيهِمْ أَي أَخْلَاطَهُمْ ﴿جُنَّتَا: لَفِيْفًا﴾ أَي مُجْتَمِعِينَ مُخْتَلِطِينَ مِنْ كُلِّ قَبِيلَةٍ

iki yāhūd ziyāde türlüden karışık ta'āma itlāk olunur; yukālu: طَعَامٌ لَفِيفٌ أَيُّ مَحْلُوطٌ مِنْ جِنْسَيْنِ فَصَاعِدًا Ve Cevheri'nin لَفِيفٌ [lefiḥ] كَمَا يَقَالُ صَدِيقٌ [ṣiddīk] ma'nāsına da gelir; لَغِيفٌ kavli galattır, savāb olan لَغِيفٌ [leḡīf] olmaktadır ḡayn-ı mu'ceme ile; lākin mü'ellif kelime-i mezbūreyi o ma'nāya zikr eylememiştir. Ve

لَفِيفٌ [lefiḥ] 'İlm-i sarfta bir bāb-ı mahsūstur, iki nev' olur: Biri lefiḥ-i makrūndur ki iki harf-i 'illet mukterin olan kelimedir, طَوَى gibi. Ve biri lefiḥ-i mefrūktur ki iki harf-i 'illetin beyni harf-i saḥīḥ ile müfterik olan kelimedir وَعَى gibi.

اللَّفِيفَةُ [el-lefiḥet] [sefīnet] [sefīnet] vezninde) Devenin sırtında kā'in sinirin altında olan ete denir.

الْمِلْفُ [el-mileff] (mīm'in kesriyle مَقْصُصٌ [miḳaṣṣ] vezninde) Bürünecek çarşafa ve yorgana denir; yukālu: أَلْفَهُ بِالْمِلْفِ أَيُّ مَا يَلْتَفُّ بِهِ

الْلَفْفُ [el-leff] (fethateynle) Batā'etle dili ağzı doldurarak söylemeğe denir ki bir gūne pepeyiliktir, ke-mā se-yuzkeru. Ve el ile iş işleyen kimsenin bilekçesi damarı burulmakla işten mu'attal kalmağa denir; yukālu: لَا يَقْدِرُ أَنْ يَعْمَلَ مِنَ اللَّفْفِ وَهُوَ أَنْ يَلْتَوِيَ عِزْقٌ فِي سَاعِدِ الْعَامِلِ فَيُعْطَلُهُ عَنِ الْعَمَلِ

الْأَلْفُ [el-eleff] (hemzenin ve lām'ın fet-hiyle) لَفَفٌ [leff] ma'nāsından vassıtır, dili ağzını doldurarak sıklet ve batā'etle tekellüm eden kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ أَلْفٌ أَيُّ بَيْنَ اللَّفْفِ عَيْبٌ بَطِيءٌ إِذَا تَكَلَّمَ مَلَأَ لِسَانَهُ فَمَهُ Ve tembel ve girān-cān adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَلْفٌ أَيُّ ثَقِيلٌ بَطِيءٌ Ve çatık kaşlı adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَلْفٌ أَيُّ مَقْرُونُ الْحَاجِّينِ

أَلْفٌ [eleff] Davarın inciğinde olan damara denir. Ve şenliği çok mahalle de-

nir; yukālu: مَوْضِعٌ أَلْفٌ أَيُّ الْكَثِيرُ الْأَهْلُ ve te-kellümde dilü ağır olan adama denir. Ve umūr ve mesālihte 'āciz ve hemec adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَلْفٌ أَيُّ الثَّقِيلُ اللَّسَانِ وَكَذَا الْعَيْبِيُّ بِالْأُمُورِ

الْلَفَاءُ [el-leffā'] [ḥamrā'] vezninde) İri uyluklu hatuna denir ki butları birbirine yanaşı gibi olur; yukālu: إِمْرَأَةٌ لَفَاءٌ أَيُّ الصَّخْمَةُ الْفَخْدَيْنِ Ve iri uyluğa da vassı olur; yukālu: فَخِذٌ لَفَاءٌ أَيُّ صَخْمَةٌ

لَفَاءُ الرِّيَاضِ [leffā'u'r-riyād] Bāḡçenin birbirine sokuşup sarmaşmış olan dallarına ve çubuklarına denir.

الْلُفُّ [el-luff] (lām'ın zammıyla) Uzun boylu, enli cānı kızlara denir. Ve لَفَاءٌ [leffā'] lafzından cem' olur. Ve أَلْفٌ [eleff] lafzından cem' olur. Zāhiren işbu لُفٌّ [luff] lafzının dahi müfredü لَفَاءٌ [leffā']dır.

لَفْلَفٌ [Leflef] [zəmzəm] vezninde) Teymā ile Tayyi kabilesinin daḡları bey-ninde bir mevzi'dir. Ve

لَفْلَفٌ [lefflef] Za'if ve zebūn ve nā-tüvān kimseye denir; لَفْلَافٌ [leflāf] dahi denir; yukālu: رَجُلٌ لَفْلَفٌ وَلَفْلَافٌ أَيُّ ضَعِيفٌ

الْإِلْفَافُ [el-ilfāf] (hemzenin kesriyle) Kuş kısmı başını kanatları altına sokmak ma'nāsınadır; yukālu: أَلْفٌ الطَّائِرُ رَأْسَهُ إِذَا جَعَلَهُ تَحْتَ جَنَاحَيْهِ Ve bir kimse başını girībānına çekmek ma'nāsınadır; yukālu: أَلْفٌ فَلَانٌ رَأْسَهُ إِذَا جَعَلَهُ فِي جَبْتِهِ

التَّلَافِيفُ [et-telāfiḥ] (tā-yı fevkıyye-i meftūha ile) Birbirine sarmaşmış bölük bölük nebāt-ı kesire denir; yukālu: بَارِضِهِمْ تَلَافِيفٌ مِنْ عُشْبٍ أَيُّ نَبَاتٌ مُلْتَفٌّ

الْمُلْفَفُ [el-muleffef] [mu'azzam] vezninde) Süt tulumuna denir, nitiki Ebu'l-Muhevviş el-Esedī nām şā'irin işbu:

‘بِحُزْبٍ أَوْ بِتَمْرٍ أَوْ بِلَحْمٍ ۥ أَوْ الشَّيْءِ الْمُلَفَّفِ بِالْبَجَادِ’ beytinde vārid olmuştur. Cevheri'nin inşadı muhtell ve müşevveştir.

الْمُلَفَّفَةُ [el-leflefet] [zelzelet] [zelzelet] vezninde) Nihāyet derecede çok yemek ma'nāsınadır; yukālu: لَفَّفَ الرَّجُلُ إِذَا اسْتَقْصَى الْأَكْلَ Ve devenin kolunda olan damar burulmakla bilekçeleri titreyip çabalamak ma'nāsınadır; yukālu: لَفَّفَ الْبُعِيرُ إِذَا اضْطَرَبَ سَاعِدُهُ مِنَ التَّوَاءِ عِزْقٍ

الْإِلْتِفَافُ [el-iltifāf] [ifti'āl] [ifti'āl] vezninde) Bütünmek ma'nāsınadır; yukālu: اِلْتَفَفَ فِي ثَوْبِهِ إِذَا تَلَفَّفَ

[ل ق ف]

الْلَقْفُ [el-laḳf] (lām'ın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) ve

الْلَقْفَانُ [el-leḳafān] (feteḥātla) Bir nesneye el uzatıp tüzcek almak ma'nāsınadır; yukālu: لَقِفَ الشَّيْءَ لَقْفًا وَلَقْفَانًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَنَاوَلَهُ بِسُرْعَةٍ Ve

لَقْفٌ [laḳf] Uz ve cüst ve çire adama denir, ke-mā se-yuzkeru.

الْلَقْفُ [el-leḳif] [ketif] [ketif] vezninde) ve

الْلَقْفِيُّ [el-leḳīf] [emīr] [emīr] vezninde) Bunlar da uz ve cüst ve çire-dest adama denir; yukālu: رَجُلٌ تَقَفَّ لَقْفٌ وَلَقِفٌ وَلَقِيفٌ أَيْ خَفِيفٌ حَادِقٌ Ve dibi çöküp obrulmuş havuza denir, 'alā-kavlin kerpiç ile mebnî olup lākin bināsı gevşek olan havuza denir yāhūd şol havuza denir ki memlū olup iki tarafından çukur kazılmakla yeniden üzerine su götürülüp ayağı icrā oluna; yukālu: حَوْضٌ لَقِفٌ وَلَقِيفٌ أَيْ سَاقِطُ الْحَائِطِ وَهَائِزُ الْأَسْفَلِ أَوْ هُوَ مَا لَمْ يُحْكَمْ بِتَأْوُهُ وَقَدْ بُيِيَ بِالْمَدْرِ أَوْ يُحْفَرُ وَهُوَ مَمْلُوءٌ فَيُحْمَلُ عَلَيْهِ الْمَاءُ فَيَنْجِرُهُ

الْلَقْفُ [el-leḳaf] (fethateynle) Kuyunun ve havuzun kenārına denir; cem'i اَلْقَافُ

[elḳāf] gelir. Ve

لَقَفٌ [leḳaf] Havuzun dibi çöküp duvarı obrulmak ma'nāsınadır, yukālu: لَقِفَ الْحَوْضُ لَقْفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا سَقَطَ حَائِطُهُ وَأَنْهَارَ أَسْفَلُهُ

التَّلَقُّفُ [et-telakḳuf] [tefa'ul] [tefa'ul] vezninde) **لَقَفٌ** [leḳaf] ma'nāsınadır; yukālu: تَلَقَّفَ الْحَوْضُ بِمَعْنَى لَقِفَ Ve yutmak ma'nāsınadır; yukālu: تَلَقَّفَ الطَّعَامَ إِذَا بَلَعَهُ

لِقْفٌ [Liḳf] (lām'ın kesriyle) Ḳavrān nām nāhiyenin üst tarafında bir niçe tatlı kuyuların suyunun ismidir.

التَّلْقِيفُ [et-telḳīf] [tef'īl] [tef'īl] vezninde) Ta'amı yutmak ma'nāsınadır; yukālu: تَلَقَّفَ الطَّعَامَ إِذَا بَلَعَهُ Ve at seğırtirken ellerini içeriye doğru almayıp dolaşık ve perişān almak, 'alā-kavlin ellerini sündürüp uzatır gibi pek kaldıracak seğırtmek yāhūd deve kısmı ellerini göğsüne çalarak yürümek ma'nāsınadır; yukālu: يَلَقِّفُ الْفَرَسَ هَذَا تَلْقِيفًا وَهُوَ أَنْ يَحْبِطَ الْفَرَسُ بِيَدَيْهِ فِي اسْتِنَانِهِ لَا يُقْلَهُمَا نَحْوَ بَطْنِهِ أَوْ شِدَّةَ رَفْعِهِ يَدَيْهِ كَأَنَّمَا تَمُدُّ مَدًّا أَوْ ضَرَبَ الْبُغْرَانَ أُيْدِيهَا لِتَابِتِهَا فِي السَّيْرِ

الْمُتَلَقِّفُ [el-muteleḳḳif] (mütöf'f)

[mutedavḳḳif] vezninde) Şol deveye denir ki yürürken ellerinin bakanaklarını taşra tarafa doğru eğip bükerek ola; yukālu: بَعِيرٌ مُتَلَقِّفٌ إِذَا كَانَ يَهْوِي بِحُفْيِ يَدَيْهِ إِلَى وَحْشِيهِ فِي سَيْرِهِ

[ل ك ف]

الْلِكَافُ [el-likāf] [kitāb] [kitāb] vezninde) **إِكَافٌ** [ikāf] lafzında lügattır ki semere ve pālāna denir.

لُكْفُو [Lekfū] (lām'ın fethi ve kāf'ın sükūnu ve fā'nın zamm ve meddiyle) Zenc tā'ifesinden bir cins ismidir.

[ل و ف]

اللُّوفُ [el-Lūf] (lām'ın zammıyla) Bir kar-ye adıdır. Ve bir nebāt ismidir ki ada soğanı gibi kökü soğanlı olur ve ona ضَرَاخَةٌ [şurāḫat] dahi denir, ثُمَامَةٌ [sumāmet] vezninde, zīrā 'Arablar zu'm ederler ki mihracān günü ondan bir ses sādır olup işiten kimse elbette o sene zarfında fevt olur. Solmuş çiçeğini koklamak rahimden cenîni muskit ve kökünü ekl idrār ve in'āzda mü'essir ve meshūk olan kökü kaynatılmış yağı tılā cüzām 'illetini dāfi'dir; müfredi لُوفَةٌ [lūfet]tir, Bu nebāt Türkîde yılan yastığı dedikleridir ki üç kısım olur.

اللُّوفُ [el-levf] (خَوْفٌ [ḫavf] vezninde) Ta'am yemek, 'alā-kavlin çiğnemek ma'nāsınadır; tekūlu: لُفْتُ الطَّعَامَ لُوفًا إِذَا أَكَلْتَهُ Ve أَوْ مَصَّعْتُهُ

لُوفٌ [levf] Nā-hoş ve bī-meze olan ta'āma ve 'alefe denir; yukālu: أَطَعَمَهُ لُوفًا وَهُوَ مِنْ أَلْفَةٍ Ve davar kuru çayır yemek ma'nāsınadır; yukālu: يَلُوفُ الْمَالُ لُوفًا أَي يَأْكُلُ الْكَلَأَ يَابِسًا

الْمَلُوفُ [el-melūf] (مَقُولٌ [maḳūl] vezninde) Yağmur ile yaykanmış pāk çayıra denir; yukālu: كَلَأٌ مَلُوفٌ إِذَا صَارَ قَدْ غَسَلَهُ الْمَطَرُ

اللُّوْفُ [el-levvāf] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Zili ve velense ve tüylü ihrām işleyen adama denir.

لُوفِي [lūfā] (طُوبَى [ṭubā] vezninde) Bir nebāttır ki kaya koruğu dedikleri nebāta şebīh olur, 'alā-kavlin ondan bir nev'dir; ishāl-i müzmin def'inde mücerredir. Müfredāt-ı tıbbiyede لُوفِي [lūfā] kantaryünla müfesserdir.

[ل ه ف]

اللَّهْفُ [el-lehef] (fethateynle) Bir nesne-

ye dirīg ve tahassür çekip mahzūn olmak ma'nāsınadır; yukālu: لَهْفٌ عَلَيْهِ لَهْفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا حَزِنَ وَتَحَسَّرَ

التَّلَهْفُ [et-telehhuf] (تَعَلُّلٌ [tefa'ul] vezninde) لَهْفٌ [lehef] ma'nāsınadır; yukālu: تَلَهَّفَ عَلَيْهِ بِمَعْنَى لَهْفٍ

اللَّهْفُ [el-lehf] (كَهْفٌ [kehf] vezninde) Bir kelimedir ki harf-i nidā teslitiyle fevt olmuş nesneye dirīg ve efsūs ve tahassür murād olunur, يَا حَسْرَةَ يَا لَهْفُ ve يَا لَهْفُ ve يَا لَهْفِي عَلَيْكَ ve يَا لَهْفُهُ ve يَا لَهْفًا بِالْأَلْفِ ve بِالنَّضْبِ عَلَى الْإِسْتِمَاءِ ve يَا لَهْفُ يَا لَهْفًا بِالسَّمَائِيَّاتِ Ve bu mübâlagadır. Ve يَا لَهْفًا ve يَا لَهْفَتَاهُ ve يَا لَهْفَتِيَاهُ Bundaki yā mütekellim yā'yıdır, küllü zālike bi-ma'nā يَا حَسْرَةَ عَلَيْهِ

الْمَلْهُوفُ [el-melḫūf] ve

اللَّهْيْفُ [el-lehīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

اللَّهْفَانُ [el-lehfān] (سَكْرَانٌ [sekrān] vezninde) ve

الْلَاهِفُ [el-lāhif] Muztarr ve nāçār olarak dād-hāh olan mazlūma itlāk olunur. Ve bir nesneye dirīg ve tahassür eden kimseye denir. Ve sūz-i derd ile kalbi yanık adama لَاهِفُ الْقَلْبِ [lehfī'l-ḳalb] ve لَاهِفُ الْقَلْبِ [lāhifū'l-ḳalb] ve مَلْهُوفُ الْقَلْبِ [melḫūfū'l-ḳalb] itlāk olunur. Ve

لَهْيْفٌ [lehīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Uzun nesneye denir. Ve yoğun galiz şey'e denir; yukālu: شَيْءٌ لَهْيْفٌ أَي طَوِيلٌ وَكَذَا غَلِيظٌ

الْلَاهِفُ [el-lāhif] ve

الْلَاهِفَةُ [el-lāhifet] ve

اللَّهْفَى [el-lehfā] (سَكْرَى [sekrā] vezninde) Nāçār olup meded-hāh olan hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ لَاهِفٌ وَلاَهِفَةٌ وَلَهْفَى وَنِسْوَةٌ لَهَا فَى كَسَكَارَى وَلَهَا فٌ بِكَسْرِ اللَّامِ

الْإِلْهَافُ [el-ilḫāf] (hemzenin kesriy-

FASLU'N-NŪN**(فَضْلُ التُّونِ)****[ن أ ف]**

التَّائِفُ [en-neʔf] (nūn'un fethi ve hemzenin sükunuyla) Nesne yemek ma'nāsınadır; yukālu: **تَيْفٌ مِنَ الطَّعَامِ تَائِفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَكَلَ** Ve kanmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَيْفٌ فِي إِذَا ارْتَوَى** Ve bir nesneyi nā-hoş görüp iğrenmek ma'nāsınadır; yukālu: **تَيْفٌ فَلَانًا إِذَا كَرِهَهُ** Ve

تَائِفٌ [neʔf] Çalışmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَائِفٌ فَلَانٌ فِيهِ تَائِفًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا جَدَّ**

الْمِئْتَفُ [el-minʔef] [minber] vezninde) Çalışkan adama denir.

[ن ت ف]

التَّنْفُ [en-netf] [ḥatf] vezninde) Kıl ve tüy olmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَنَفٌ شَعْرُهُ تَنَفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا نَزَعَهُ** Ve yayı āhestece çekmek ma'nāsınadır; yukālu: **تَنَفٌ فِي الْقَوْسِ إِذَا نَزَعَ نَزْعًا خَفِيمًا**

التَّنْتِيفُ [et-tentif] [tefīl] vezninde) Bu dahi kıl olmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَنَّتْ الشَّعْرَ بِمَعْنَى تَنَّتْ**

الْإِنْتِئَافُ [el-intitāf] [ifti'āl] vezninde) ve

التَّنَائِفُ [et-tenātuf] [tefā'ul] vezninde) Kıl yolunmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَنَفَهُ فَانْتَفَتْ وَتَنَائِفٌ**

التَّنَائِفَةُ [en-nutāfet] [sumāmet] vezninde) ve

التَّنَائِفُ [en-nutāf] [gūrāb] vezninde) Kıl ve tüy yoluntusuna denir.

التَّنْفَةُ [en-nutfet] [gurfet] vezninde) Parmaklar ile yolunan ot ve sā'ir nesneye denir; cem'i **نُتْفٌ** [nutef] gelir, **ضُرْدٌ** [şurad]

vezninde; tekülü: **مَا تَنَفْتُ نُتْفَةً مِنَ النَّبَاتِ وَهِيَ مَا تَنَفُّهُ مِنَ النَّبْتِ وَغَيْرِهِ**

التَّنْفَةُ [en-nutfet] [humezet] vezninde) Şol kimseye itlāk olunur ki fūnūn-ı 'ilmiyyeden birer neş'e ve şemme ahz edip usul ve zavābıtında istiksā ve istifāsı olmamakla mes'eleyi aslı üzere bilmeye, 'ilm-i mahzarı gibi, gūyā ki her 'ilm-den ve her kitābdan birer mikdār bizā'a ahz ve iltikāt eylemekle şuradan buradan ot yolun adama teşbih olunmuştur; yukālu: **فُلَانٌ نُتْفَةٌ أَي مَنْ يَنْتَفِي مِنَ الْعِلْمِ شَيْئًا وَلَا يَسْتَقْصِيهِ**

الْمِئْتَاَفُ [el-mintāf] [mintāş] ma'nāsınadır ki cinbistradır, onunla kıl yolunur. Ve adımı dar ve eşkinsiz olmakla yere gevşek gevşek hurde hurde basarak yürüyen deveye denir; yukālu: **جَمَلٌ مِئْتَاَفٌ أَي مَقَارِبِ الْحَطْوِ غَيْرٌ وَسَاعِ**

الْمِئْتَاَفُ [el-Mentūf] Kays b. Sa'lebe'nin kölesi ismidir.

النَّتِيفُ [en-netif] [ketif] vezninde) Yolunmuş nesneye denir ki yoluk ta'bir olunur; yukālu: **غُرَابٌ نَيْفٌ الْجَنَاحِ أَي مُنْتَيْفُهُ**

النَّتِيفُ [en-netif] [emīr] vezninde) Gövdesine katran sürülmek için tüyleri yolunmuş deveye denir; yukālu: **جَمَلٌ نَيْفٌ إِذَا كَانَ قَدْ نَيْفَ حَتَّى يَعْمَلَ فِيهِ الْهِنَاءُ** Ve

النَّتِيفُ [Netif] Ehl-i usul ve fukahādan Ebū 'Abdullāh el-İşfahānī lakabıdır.

[ن ح ف]

النَّجْفُ [en-necef] (nūn'un ve cīm'in fetihiyle) ve

النَّجْفَةُ [en-necefet] (hā'yyla) Toprağı sert ve sarp olmayarak uzun uzadı yüksek, su basmaz yere denir ki derelerin batnında vāki' olur ve gāh olur ki vasat-ı arzda dahi olur; cem'i **نِجَافٌ** [nicāf] gelir nūn'un

kesriyle. Ve 'inde'l-ba'z نَجَفٌ [necef] şol arza denir ki deġirmi olup etrafında olan arāziye havāle ve müşrif ola, etrafına nisbet tepe tarzında ola. Ve

نَجَفٌ [necef] Höyüğe denir, تَلٌّ [tell] ma'nāsına. Ve buğdaycık otunun kabuklarına denir. Ve

نَجْفَةٌ [Necefet] (hā'yla) Başra ile Baħreyn beyninde bir mevzi' adıdır. Ve su bendine denir ki yüksek kemer gibi olur, مُسَنَّةٌ [musennāt] ma'nāsına. Ve zāhir-i Kūfe'de mahsūs bir su bendinin ismidir ki mekābir ve menāzilini su basmağa sedd ve māni' dir. Ve

نَجْفَةُ الْكُتَيْبِ [necefetu'l-keṣīb] Kum tepelerde rüzgār vurup almakla oyulmuş yar şeklinde olan obruk yere denir; yukālu: قَعْدٌ تَحْتَ نَجْفَةِ الْكُتَيْبِ وَهُوَ مَوْضِعٌ تُصَفِّقُهُ الرِّيحُ فَتَنْجِفُهُ فَيَصِيرُ كَأَنَّهُ جُرْفٌ مُنْخَرَفٌ

النِّجَافُ [en-nicāf] كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Ferāceye denir; yukālu: لَيْسَ نِجَافُهُ أَي مِدْرَعَتُهُ Ve kapının alt eşiğine denir, 'alā-kavlin eşiğin üst tarafından kapı yamacına gelen yerine denir yāhūd kapı tırkazına ve mandalina denir. Mū'ellif أُسْكِفَةٌ [uskuffet]i alt eşik ile beyān eylemişti, burada أُسْكِفَةٌ وَالْبَابُ 'ibāretiyle sebt edip lākin muktezā-yı mādde 'ulüvv ve rif'at ma'nāsı olmakla alt eşik olmak mülāyim olmaz. Ve

نِجَافٌ [nicāf] Tekenin karnıyla zekeri aralığına sarıp bağladıkları deriye denir ki keçiye aşmağa māni' olur.

الْمَنْجُوفُ [el-mencūf] نِجَافٌ [nicāf] bağlanmış tekeye denir; yukālu: تَيْسٌ مَنْجُوفٌ أَي فِيهِ نِجَافٌ وَهُوَ جِلْدٌ يُشَدُّ بَيْنَ بَطْنِ التَّيْسِ وَقَصْبِيهِ فَلَا يَقْدِرُ عَلَى السَّفَادِ Ve Suveyd b. Mencūf tābi'ındendir. Ve

مَنْجُوفٌ [mencūf] Enli temrenli oka denir

ki yaprak temrenli ta'bīr olunur. Ve geniş mağaraya denir; yukālu: غَارٌ مَنْجُوفٌ أَي مُوسَعٌ Ve korkak adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَنْجُوفٌ أَي جَبَانٌ Ve cimā'dan kesilmiş süst-endām adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَنْجُوفٌ أَي إِنَاءٌ مَنْجُوفٌ أَي الوَاسِعُ الشَّحْوَةُ وَالْجَوْفُ

الْإِنِّجَافُ [el-incāf] (hemzenin kesriyle) Tekeye نِجَافٌ [nicāf] bağlamak ma'nāsınadır ki zikr olundu; yukālu: إِذَا عَلَّقَ نَجْفَ التَّيْسِ إِذَا عَلَّقَ عَلَيْهِ النِّجَافُ

النَّجِيفُ [en-necīf] أَمِيرٌ [emīr] vezninde) مَنْجُوفٌ [mencūf] gibi yassı temrenli oka denir; cem'ci نُجْفٌ [nucuf] gelir كُتُبٌ [kutub] vezninde.

النُّجْفُ [en-nucuf] كُتُبٌ [kutub] vezninde) Eski kırbalara denir. Ve نَجِيفٌ [necīf] lafzından cem' olur.

النَّجْفُ [en-necf] رَجْفٌ [recf] vezninde) نَجِيفٌ [necīf] dedikleri oku yonmak ma'nāsınadır; yukālu: نَجَفَ النَّجِيفُ نَجْفًا مِّنَ النَّجَفِ النَّجِيفُ نَجْفًا مِّنَ النَّجَفِ Ve memenin süttünü hep sağmak ma'nāsınadır; yukālu: نَجَفَ الشَّاةُ إِذَا حَلَبَهَا حَلَبًا جَيِّدًا حَتَّى أَنْفَضَ الضَّرْعَ الشَّجْرَةَ مِّنْ أَصْلِهَا إِذَا قَطَعَهَا

النُّجْفَةُ [en-nucfet] غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Azca nesneye denir; tekülü: أَعْطَانِي مِنْهُ نُجْفَةً أَي قَلِيلًا

الْمَنْجُوفُ [el-mincef] مَنْبَرٌ [minber] vezninde) Zenbīle denir.

التَّنْجِيفُ [et-tencīf] Yel kumluk tepeyi oyup cā-be-cā yarlar etmek ma'nāsınadır; yukālu: نَجَفَتِ الرِّيحُ الْكُتَيْبَ إِذَا جَرَفَتْهُ Ve bir adama bir mikdārca süt ayırıp vermek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أَعَزَلَ لَهُ قَلِيلًا مِّنَ اللَّبَنِ

الْإِنْتِجَافُ [el-inticāf] [ifti'āl] vezninde) İstihrāc ma'nāsınadır; yukālu: إِنتِجَفُهُ إِذَا اسْتَحْرَجَهُ Ve memede olan sütü hep sağıp çıkarmak ma'nāsınadır; yukālu: إِنَّتِجَفَ الْعَنَمَ إِذَا اسْتَحْرَجَ أَقْصَى مَا فِي ضَرْعِهَا مِنَ اللَّبَنِ bulutun yağmuru tamām olunca kadar yağdırmak ma'nāsınadır; yukālu: إِنَّتِجَفَتِ الرِّيحُ السَّحَابَ إِذَا اسْتَفْرَعَتْهُ

الْإِسْتِنْجَافُ [el-istincāf] [inticāf] ile ma'nā-yı ahırde mürādiftir.

[ن ح ف]

النَّحَافَةُ [en-nehāfet] (hā ile لَطَافَةٌ [leṭāfet] vezninde) Arık ve mehzül ve nizār olmak ma'nāsınadır, 'alā-kavlin hilkaten çubuk gibi çelimsiz ince kurumlu olmak ma'nāsınadır; yukālu: نَحِيفَ الرَّجُلُ وَنَحِيفَ نَحَافَةٌ إِذَا هَزُلَ أَوْ صَارَ قَضِيْفًا قَلِيْلًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالْحَامِسِ إِذَا هَزُلَ أَوْ صَارَ قَضِيْفًا قَلِيْلًا اللَّحْمَ لَا هُزْلًا

الْمَنْحُوفُ [el-menḥūf] [menḥūs] vezninde) ve

النَّحِيْفُ [en-neḥīf] [emīr] vezninde) Vasftır. نَحِيْفٌ [neḥīf]in cem'i نِحَافٌ [niḥāf] tır nūn'un kesriyle.

الْإِنْحَافُ [el-inḥāf] (hemzenin kesriyle) Nahif kılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَنْحَفَهُ إِذَا جَعَلَهُ نَحِيْفًا

[ن خ ف]

النَّخْفُ [en-naḥf] (nūn'un fethi ve ḥā-yı mu'cemenin sükūnuyla) Keçi kısmı tüşkürmek yāhūd aksırır gibi pışkırmak ma'nāsınadır yāhūd burnu seslenerek sümküirmek yāhūd pek pek solumak ma'nāsınadır; yukālu: نَخَفَتِ الْعَنْزُ نَخْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ وَالْأَوَّلِ إِذَا نَفَخَتْ أَوْ هُوَ سَبِيْهُ بِالْعُطَاسِ أَوْ صَوْتُ الْأَنْفِ إِذَا مُخِطَ أَوْ التَّنَفُّسِ الْعَالِي

النَّخِيْفُ [en-neḥīf] [emīr] vezninde) Genizden gelen sese denir.

النَّيْحَافُ [en-niḥāf] [kitāb] vezninde) Çizmeye denir, نَيْحٌ [niḥf] ma'nāsına; cem'i أَنْحَفَةٌ [enḥifet] gelir.

النُّخْفَةُ [en-nuḥfet] [ḡurfet] vezninde) Dağ başında olan obruk yere denir.

الْإِنْحَافُ [el-inḥāf] (hemzenin kesriyle) Burun çok çok cızırdamak ma'nāsınadır; yukālu: أَنْحَفَ الرَّجُلُ إِذَا كَثُرَ صَوْتُ نَحِيْفِهِ

[ن د ف]

النَّدْفُ [en-nedf] (nūn'un fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Pamuk atmak ma'nāsınadır; yukālu: نَدَفَ الْقَطَنُ نَدْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا ضَرَبَهُ بِالْمِنْدَفِ Ve

نَدَفٌ [nedf] ve

نَدَفَانٌ [nedefān] (feteḥātla) Davar yürürken ellerini tiz tiz almak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: نَدَفَتِ الدَّابَّةُ نَدْفًا وَنَدَفَانًا إِذَا أَسْرَعَتْ رَجَعَ يَدَيْهَا نَدَفَتِ السَّبَاعُ إِذَا شَرِبَتِ الْمَاءَ بِالْأَسْتِيْهَا Ve ta'ām ekl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَدَفَ الطَّعَامَ إِذَا أَكَلَهُ Ve نَدَفَ بِالْعُودِ إِذَا ضَرَبَ Ve parmak uçlarıyla süt sağmak ma'nāsınadır; yukālu: نَدَفَ الْحَالِبُ إِذَا فَطَرَ الضَّرَّةَ بِأَصْبَعِهِ Ve sehāb dāne dāne yağmur sepiştirmek ve külçe külçe kar dökmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: نَدَفَتِ السَّمَاءُ بِالْمَطَرِ إِذَا رَمَتْ بِهِ نَطَقَتْ وَيُقَالُ نَدَفَتْ بِالْتَّلُجِ إِذَا رَمَتْ بِهِ شِدْدَةً هَارِلَ هَارِلَ سُرْمَكَ Ma'nāsınadır; yukālu: نَدَفَ الدَّابَّةُ إِذَا سَاقَهَا عَيْنِيْفًا

الْمِنْدَفُ [el-mindef] ve

الْمِنْدَفَةُ [el-mindefet] (mīm'lerin kesriyle) Hallāc tokmağına denir; yukālu: نَدَفَ الْقَطَنُ بِالْمِنْدَفِ وَالْمِنْدَفَةُ وَهِيَ حَشْبَتُهُ الَّتِي يُطْرَقُ بِهَا الْوَتْرُ لِيَرْقُ الْقَطَنُ

الْمِنْدُوفُ [el-mendūf] ve

التَّدْيِيفُ [en-nedīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Atılmış pamuğa denir.

التُّدْفَةُ [en-nudfet] (تُحْفَةٌ [tuḥfet] vezninde) Azca süte denir; tekūlu: سَقَانِي نُدْفَةً مِنَ اللَّبَنِ أَي قَلِيلًا مِنْهُ

الْإِنْدَافُ [el-indāf] (hemzenin kesriyle) Bu dahi davarı ʿunf ve şiddetle sürmek maʿnāsınadır; yukālu: أُنْدَفَ الدَّابَّةَ إِذَا سَاقَهَا إِذَا سَاقَهَا Ve lavta terānesine māʿil olmak maʿnāsınadır; yukālu: أُنْدَفَ الرَّجُلُ إِذَا مَالَ إِلَى أَي قَلِيلًا مِنْهُ Ve صَوَّبَ الْعُودَ Ve نَدَّفَ [nedf] vechiyle nesne içirmek maʿnāsınadır; yukālu: أُنْدَفَ الْكَلْبُ إِذَا أَوْلَعَهُ

[ن ز ف]

النَّزْفُ [en-nezf] (nūn'un fethi ve zā-yı muʿcemenin sükūnuyla) Kuyunun suyunu hep çekmek maʿnāsınadır; yukālu: نَزَفَ مَاءَ الْبَيْتِ نَزْفًا إِذَا نَزَحَهُ كُلَّهُ Ve kuyunun suyu hep çekilmek maʿnāsına lāzım olur; yukālu: نَزَفَتِ الْبَيْتُ وَيُقَالُ نَزَفَتْ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا نَزَحَتْ Ve bī-hūş ve bī-hod olmak, ʿalā-kavlin sarhoş olmak maʿnāsınadır ki ʿakl ve idrāki menzūf olur; yukālu: نَزَفَ الرَّجُلُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا ذَهَبَ عَقْلُهُ أَوْ سَكِرَ ﴿لَا يُضَدَّعُونَ عَنْهَا وَلَا يُنْزَفُونَ﴾ Ve çok ağlamaktan gözün yaşı tükenmek maʿnāsınadır; yukālu: نَزَفَتْ عَيْرَتُهُ نَزْفًا مِنَ الْبَابِ Ve bir kimseden ifrāt üzere kan akmak maʿnāsınadır; yukālu: نَزَفَ فُلَانٌ دَمَهُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا سَالَ حَتَّى يُفْرِطَ نَزَفَهُ الدَّمُ نَزْفًا مِنَ الْبَابِ Ve bir adamın bahs ve husūmette delīl ve burhānı munkatıʿ olmak maʿnāsınadır; yukālu: نَزَفَ الرَّجُلُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا انْقَطَعَتْ حُجَّتُهُ فِي الْخُصُومَةِ

الْإِنْزَافُ [el-inzāf] (hemzenin kesriyle) Bu dahi kuyunun suyu bi'l-cümle çekilip tü-

kenmek maʿnāsınadır; yukālu: أَنْزَفَتِ الْبَيْتُ إِذَا نَزَحَتْ كُلُّ مَائِهَا Ve pek çok ağlamakla gözüün yaşını kurutup tükenmek maʿnāsınadır; tekūlu: أَنْزَفْتُ الْعَيْرَةَ إِذَا أَفْتِنْتَهَا Ve sarhoş olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَنْزَفَ الرَّجُلُ إِذَا سَكِرَ Ve bir adam kuyusunun suyu tükenmiş yāhūd gözünün yaşı kurumuş olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَنْزَفَ الرَّجُلُ إِذَا ذَهَبَ مَاءُ عَيْنِهِ أَوْ بَغْرُهُ أَوْ مَاءُ عَيْنِهِ Ve bir adamın şarābı tükenmek maʿnāsınadır; yukālu: أَنْزَفَ الرَّجُلُ إِذَا فَنِيَ خَمْرُهُ

النُّزْفُ [en-nuzf] (nūn'un zammıyla) İsmidir, kuyunun suyu hep çekilip tükenmeğe denir.

النُّزُوفُ [en-nezūf] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Suyu el ile alınır olan yakın kuyuya denir; yukālu: بَيْتٌ نَزُوفٌ أَي تُنْزَفُ بِالْيَدِ

النُّزْفَةُ [en-nuzfet] (تُحْفَةٌ [tuḥfet] vezninde) Azca nesneye denir; su ve sâ'iri olsun; cem'î nuzf [nuzef] gelir, tuḥf [tuḥaf] vezninde.

النُّزْفُ [en-nuzzeff] (رُكْعٌ [rukkaʿ] vezninde) Kanı akmayan damarlara denir; نَزَفَ [nāzif] müfredidir; yukālu: غُرُوقٌ نَزْفٌ أَي عَيْزٌ سَائِلَةٌ

الْمَنْزُوفُ [el-menzūf] ve

النَّزِيفُ [en-nezīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Kanı pek çok akmakla bī-tāb u tüvān kalmış adama denir; ve minhu'l-meselu: “أَجْبُنٌ” “مِنَ الْمَنْزُوفِ صَرَطًا” Aslı budur ki iki kimse beyābāna çıkıp giderken karşıdan bir ağaç görünmekle biri “İşbu görünen sevād harāmileridir ki yolumuzu gözetiyorlar” dedi. Refiki “Lā, belki o ʿuşere [ʿuşeret]tir” dedi, zamm-ı ʿayn'la ki murādı şecere-i ʿuşerettir. Refik, ʿayn'ın zammesini telāş ve iztrābından hoşça fehmi eylememekle ʿayn'ın fethiyle ʿuşere dedi kıyās eylemekle

iki adam on adama ne güne mukāvemēt edebilir diyerek ve bir taraftan zartalayararak cānı çıkıp gitti. Ve ba'zılar dedi ki birkaç bī-zevc hatunlar var idi. İçinden birisini bir adama tezvīc ettiler ki dā'imā sabāh uykusu uyur idi. Her sabāh kendisine sabūh getirip bīdār ettiklerinde "Kāşkī beni düşman zuhūr eyledi diye cenk için bīdār eyleseniz idi!" diye 'arz-ı şecā'at eder idi. Herīfin bu iddi'āsını istimāc edenler, bu adam bahādıra benzer, bunu bir def'a imtihān edelim dediler. Pes bir sabāh vaktinde 'ale'l-āde gelip mezbūru bīdār ettiklerinde yine kelām-ı evveli irād ederek kıyāma mübāşeret eylemekle نَعْمُ، خَيْلُ الْخَيْلِ هَذِهِ نَوَاصِي الْخَيْلِ dediklerinde de-yip ve bir taraftan harıl harıl zartalayararak murg-ı cānı pervāz edip itti. Ba'zılar dediler ki مَنزُوفٌ ضَرَطًا [menzūfu ḍarīṭā] ḍād'ın fethi ve rā'nın kesriyle bādiyede bir cānver adıdır. Onu bir kimse çağırırken helāk oluncaya dek zartalayıp gider. Ve işbu meselin aslı husūsunda iki kavil dahi vardır, Emsāl-i Meydānī'de meşrūhtur. Ve

مَنزُوفٌ [menzūf] ve

نَزِيفٌ [nezīf] Susuzluktan dili ve damarları kurumuş adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَنزُوفٌ وَرَجُلٌ نَزِيفٌ إِذَا كَانَ قَدْ يَبَسَّتْ عُرْوَتُهُ وَجَفَّ لِسَانُهُ مِنْ عَطَشٍ Ve

نَزِيفٌ [nezīf] Mahmūm adama itlāk olunur. Ve sarhoşa denir; yukālu: رَجُلٌ نَزِيفٌ أَيُّ مَحْمُومٌ وَكَذَا سَكْرَانٌ کılıcı ismidir.

الْمَنزَافُ [el-minzāf] [میضباح] [mişbāḥ] vezninde) Sütü var iken kesilmiş olan keçiye denir.

الْمَنزَفَةُ [el-minzefet] [مکنسَة] [mikneset] vez-

ninde) Şol küçük kovaya denir ki kuyu çarhına bağlı olan zincīr ve ip yerine bir uzun ağaç geçirip ve ona arkuru bir ağaç dahi üstüvār ettikten sonra kovayı o uzun ağacın başına takıp onunla su çekerler. Lisānımızda hālen tulumba dedikleridir ki giderek bu hey'et-i müte'ārefeye girmiştir, Dolāb kovasına da itlāk olunur.

نَزَافٌ [nezāfi] [قَطَامٌ] [ḳatāmi] vezninde) İsm-i fi'l-i emrdir, أَنْزَفَ ma'nāsınadır ki kuyunun suyunu ihrāc eyle demektir.

التَّنْزِيفُ [et-tenzīf] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) Hatun gebe iken dem görmek ma'nāsınadır; yukālu: نَزَّفَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا رَأَتْ دَمًا عَلَى حَمْلِهَا

[ن س ف]

النَّسْفُ [en-nesf] (nūn'un fethi ve sīn'in sükūnuyla) Bināyı dibinden yıkmak ma'nāsınadır ki murād tamāmen harāb ve izāle eylemektir; yukālu: نَسَفَ الْبِنَاءَ نَسْفًا مِّنْ أَضْلِهِ إِذَا قَلَعَهُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا قَلَعَهُ مِنْ أَضْلِهِ نَسَفَ الْبَعِيرُ الثَّبْتَ إِذَا قَلَعَهُ مِنْ أَضْلِهِ نَسَفَ الْجِبَالَ إِذَا دَكَّهَا وَدَرَاهَا Ve

نَسْفٌ [nesf] ve

نُسُوفٌ [nusūf] [فُعُودٌ] [ḳu'ūd] vezninde) İsrırmak ma'nāsınadır; yukālu: نَسَفَهُ نُسْفًا وَنُسُوفًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا عَضَّهُ نُسُوفٌ [nusūf] cem'dir, ısırik berelerine denir; müfredi نَسَفٌ [nesf]tir; yukālu: نُسُوفٌ أَيُّ أَنْارَ الْعُصَصِ

الْإِنْتِسَافُ [el-intisāf] [إِفْتِعَالٌ] [ifti'āl] vezninde) Bu dahi bināyı dibinden yıkmak ve otu kökünden koparmak ma'nālarındadır; yukālu: إِنْتَسَفَهُ بِمَعْنَى نَسَفَهُ فِيهِمَا Ve levn bozul-

mak ma'nāsınadır; yukālu: اُنْتَسِفَ لَوْنُهُ عَلَيَّ
المُجْهُولِ إِذَا تَغَيَّرَ

التَّسْوَفُ [en-nesūf] [صَبُوْر] [ṣabūr] vezninde) Şol deveye denir ki otladığı otu kökünden koparır ola. Gayr-i kıyās üzere cem'î menāsif [menāsif]tir, gūyā ki minsāf [minsāf] in cem'idir. Ve

نَسُوْفُ [nesūf] Şol ata denir ki turnaklarını yukarıdan almayıp yere karīb ya'nī yere yapıştırır tarzında alarak seğirtir ola, 'alā-kavlin dirseklerini kolana çatkın eder ola ki bu dirsekleri birbirine karīb olmakla olur, at kısmında medihadır; yukālu: فَرَسٌ نَسُوْفُ الشُّنْبِكِ إِذَا كَانَ يَذْنِيهِ مِنَ الْأَرْضِ فِي عَدْوِهِ أَوْ يَذْنِي مَرْفَقَيْهِ مِنَ الْحِزَامِ وَإِنَّمَا يَكُونُ ذَلِكَ لِتَقَارُبِ مَرْفَقَيْهِ مَحْمُودٌ Ve pek sarp olarak uzun uzadı yokuşa denir; yukālu: عَقَبَةُ نَسُوْفٍ أَيْ طَوِيلَةٌ شَاقَّةٌ

الْمِنْسَفَةُ [el-minsefet] [مِكْنَسَةٌ] [mikneset] vezninde) Bināyı dibinden hedm ve kal' edecek ālete denir, kazma ve küllük ve çapa gibi.

الْمِنْسَفُ [el-minsef] [مِنْبَرٍ] [minber] vezninde) Harmancılarının ve değirmencilerin Türkide tepir ta'bīr ettikleri nesnedir ki tahtadan düzülmüş, göğsü engebe ve yukarısı yüksekçe ve kendisi uzun bir nesnedir, onunla galleyi evsip samandan ve sā'ir nesnelerden pāk ederler. Bu diyār ekincileri onun yerine büyük gırbāl kullanırlar, pes ona dahi itlāk olunur; yukālu: نَسَفَ الْحَبِّ بِالْمِنْسَفِ وَهُوَ شَيْءٌ طَوِيلٌ مَنْصُوبٌ الصَّدْرِ أَغْلَاهُ مُزْتَفِعٌ Ve

مِنْسَفٌ [minsef] Eşek kısmının ağzına itlāk olunur.

الْمِنْسِفُ [el-mensif] [مَنْزِلٌ] [menzil] vezninde) Bu dahi eşeğin ağzına denir.

النَّسَافَةُ [en-nusāfet] [كُنَاسَةٌ] [kunāset] vezninde) Zikr olunan minsef [minsef]ten dökülen

döküntüye denir. Ve süt köpüğüne denir; yukālu: نُسَافَةُ اللَّبَنِ أَيُّ رُغْوَتُهُ

التَّسْفِيفُ [en-nesif] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) Fısıldaşmağa denir; yukālu: بَيْنَهُمَا نَسْفِيفٌ أَيْ سِرَازٌ Ve sır ve rāza denir; yukālu: بَيْنَهُمْ نَسْفِيفٌ أَيْ سِرٌّ Ve merkebin ısırık yerine ve beresine denir. Ve atın ve devenin sürüp yāhūd seğirttirirken ayakla iki cānibden vurduğu yerlerde kalan esere denir, üzen-gi yarası ve ökçe beresi gibi. Ve gizli söze denir; yukālu: كَلَامٌ نَسْفِيفٌ أَيْ خَفِيٌّ

التَّسْفَانُ [en-nesfān] [سَكْرَانٌ] [sekrān] vezninde) Taşkın dolu kaba denir; yukālu: إِنَاءٌ تَسْفَانٌ أَيْ مَلَأَنٌ يَفِيضُ

نَسْفَانٌ [Nesefān] (fetehtla) Yemen'de şehir-i Zemār kurbünde bir nāhiye adıdır.

التَّسَافُ [en-nussāf] [زُنَّارٌ] [zunnār] vezninde) Kırlangıça şebīh bir kuş adıdır; nāsāsif [nesāsif] cem'idir.

نَسْفٌ [Nesef] [جَبَلٌ] [cebel] vezninde) Māverāünnehr ülkesinde bir beldedir. Asl Nahşeb [Nahşeb]dir, نَسْفٌ [Nesef] onun mu'arrebidir.

التَّسْفَةُ [en-nesfet] (nūn'un harekāt-ı selāsı ve sīn'in sükunıyla ve fetehtla) ve

التَّسْفِيفَةُ [en-nesifet] [سَفِينَةٌ] [sefīnet] vezninde) Ayak taşı ta'bīr olunun siyāh taşta denir ki hurde hurde delikleri olur, hammāmlarda tellāklar ayağa sürüp kīrini giderirler; bedenden kīri نَسْفٌ [nesf] eylediği için itlāk olundu. 'Alā-kavlin kara taşlıkta olan muhterik şeklinde siyāh taşta denir. Cem'î نَسْفٌ [nisef] gelir nūn'un kesriyle, كِسْرٌ [kiser] vezninde ve نَسَافٌ [nesāf] gelir, سَحَابٌ [seḥāb] vezninde ve نُسُوفٌ [nusuf] gelir, كُتُبٌ [kutub] vezninde yāhūd savāb olan şīn-i mu'ceme ile olmaktır yāhūd ikisi de lügattır.

التَّنَاسُفُ [et-tenāsuf] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Fısıldaşmak ma'nāsınadır; yukālu: هُمَا يَتَنَاسَفَانِ الْكَلَامَ أَيَّ يَتَسَارَانِ

التَّنَسُّفُ [et-tenessuf] (تَفَاعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Güreşçilik fenninde sarma dedikleri mansübeye getirmek ma'nāsınadır ki hasmın kolundan tutup uğraşırken bir takrîble ayağını ayağına sarmakla yıkmaktan ibārettir; yukālu: غَلَبَهُ فِي الصَّرَاحِ بِالتَّنَسُّفِ وَهُوَ أَنْ تَقْبِضَ بِيَدِهِ ثُمَّ تُعَرِّضَ لَهُ رِجْلَكَ فَتَعْتِزُّهُ

[ن ش ف]

النَّشْفُ [en-neşf] (رَشْفٌ [reşf] vezninde) Sevb teri ve toprak ve havuz makülesi suyu kendisine çekip içmek ma'nāsınadır; yukālu: نَشَفَ الثُّوبَ العَرَقَ وَالْحَوْضَ المَاءَ وَنَشَفَ Ve su yere batmak ma'nāsınadır; yukālu: نَشَفَ المَاءَ فِي: نَشَفًا مِنَ البَابِ الرَّابِعِ وَالْأَوَّلِ إِذَا شَرِبَهُ Ve devābb ve mevāṣī bi'l-cümle helāk ve tebāh olmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: نَشَفَ المَالَ نَشْفًا مِّنَ البَابِ الْأَوَّلِ إِذَا ذَهَبَ وَهَلَكَ

التَّنَشُّفُ [et-tenesşuf] (تَفَاعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Nəşf [neşf] ile ma'nā-yı evvelde mürādiftir; yukālu: تَنَشَّفَ الثُّوبُ العَرَقَ بِمَعْنَى نَشْفُهُ

النَّشْفُ [en-neşef] (fethateynle) İsmidir, sevbin teri ve toprağın suyu çekip içmesine denir.

النَّشْفَةُ [en-neşifet] (فَرِحَةٌ [ferihāt] vezninde) Toprağı suyu çekip içen yere denir; yukālu: أَرْضٌ نَشْفَةٌ إِذَا كَانَتْ تَنَشَّفُ المَاءَ

النَّشْفَةُ [en-neşfet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Şol paçavraya denir ki onunla yerden yağmur suyu alınıp kaba sıkılır.

النُّشْفَةُ [en-nuşfet] (nūn'un zammı ve kesriyle) Kapta kalan azca nesneye denir, ma'ā'at [cur'at] gibi; yukālu: مَا بَقِيَ فِي الإِنَاءِ إِلَّا أَصْحَابِهِ

وَهِيَ النُّشْفَةُ وَهِيَ الشَّيْءُ القَلِيلُ يَبْقَى فِي الإِنَاءِ Ve tencereden kepçe ile alınıp içilen ıssı et suyuna denir.

النُّشْفَةُ [en-nuşfet] (nūn'un harekāt-ı selâsı ve şīn'in sükūnuyla ve fetehtle) نُشْفَةٌ [nusfet] ma'nāsınadır ki ayak taşına denir. Cem'i نَشَفٌ [neşf] gelir, تَمْرٌ [temr] gibi ve نِشْفٌ [nişf] gelir, تَبْنٌ [tibn] vezninde ve نِشْفٌ [nişef] gelir, كِسْرٌ [kiser] gibi ve نُشْفَةٌ [nuşfet] gelir, نُطْفَةٌ [nuţfet] gibi ve نِشَافٌ [nişāf] gelir, نِطَافٌ [niţāf] gibi.

النُّشَافَةُ [en-nuşāfet] (كُنَاسَةٌ [kunāset] vezninde) ve

النُّشْفَةُ [en-nuşfet] (عُرْفَةٌ [ğurfet] vezninde) Sağılırken sütün yüzünde zuhūr eden köpüğe denir.

الْإِنْتِشَافُ [el-intişāf] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Zikr olunan نُشَافَةٌ [nuşāfet]i içmek ma'nāsınadır; yukālu: إِنْتَشَفَ الرَّجُلُ إِذَا شَرِبَ النُّشَافَةَ Ve levn mütegayyir olmak ma'nāsınadır; yukālu: أُنْتَشِفَ لَوْنُهُ عَلَى المَجْهُولِ إِذَا تَعَيَّرَ

الْإِنْشَافُ [el-inşāf] (hemzenin kesriyle) Bir adama نُشَافَةٌ [nuşāfet] içirmek ma'nāsınadır; tekülü: أَنْشِفْنِي يَا فُلَانُ أَيَّ اسْقِنِي النُّشَافَةَ Ve nāka diş yavru doğurduktan sonra doğurmak ma'nāsınadır; yukālu: أَنْشَفَتِ النَّاقَةُ إِذَا وَلَدَتْ ذَكَرًا بَعْدَ أَنْتَى

النُّشُوفُ [en-neşūf] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Şol nākaya denir ki doğurmazdan mukad-dem sütü gelip sonra yine çekilir ola.

النَّشَافُ [en-neşşāf] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Şol adama denir ki yaranları yanında sabr edemeyip dem-be-dem varıp tence-rede tabh olunan ta'āma ekmek parçasını banıp ekl eder ola; yukālu: هُوَ نَشَافٌ أَيُّ يَأْخُذُ حَرْفَ الجَزْدَةِ فَيَعْمَسُهُ فِي رَأْسِ القِدْرِ وَيَأْكُلُهُ دُونَ أَصْحَابِهِ

النَّشَافَةُ [en-neşşāfet] [شُدَادَةٌ] [şeddādet] vezninde) Bedenden ve sâ'ir mahalden yaş silinip kurulacak şey'e denir, havlu ve makreme ve mendil gibi; tekūlu: **إِمْسَحُ** بِوَجْهِكَ بِالنَّشَافَةِ وَهِيَ مَنْدِيلٌ يُنْدِيلُ بِتَمَسُّحٍ بِهِ

الْمِنْشَافُ [el-minşāf] [مِشْبَاحٌ] [mişbāḥ] vezninde) Şol nākaya denir ki memesi süt ile gāh dolu ve gāh boş görünür ola; yukālu: نَاقَةٌ مِّنْشَافٌ إِذَا كَانَتْ تُرَى مَرَّةً حَافِلًا وَمَرَّةً مَا فِي ضَرْعِهَا لَبِنٌ

التَّنْشِيفُ [et-tenşif] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) Ter ve su makülesini mendil ve sünger ve paçavra makülesiyle almak ma'nāsınadır; yukālu: تَنَشَّفُ الْمَاءُ إِذَا أَخَذَهُ بِخَرْقَةٍ وَنَحْوِهَا

[ن ص ف]

النِّصْفُ [en-nişf] (nūn'un harekāt-ı selâsı ve şād'ın sükūnuyla) Bir nesnenin yarısına denir, Fāriside nīm denir; cem'i أَنْصَافٌ [enşāf] gelir. Ve

نِصْفٌ [nişf] (nūn'un harekāt-ı selâsıyla) مَا جَعَلُوا [inşāf]tan ism olur; tekūlu: بَيْنِي وَبَيْنَهُمْ نِصْفًا أَيْ إِنْصَافًا

النَّصِيفُ [en-neşif] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) Bu dahi bir nesnenin yarısına denir; yukālu: جَاءَ أَحَدٌ شَيْئِهِ بَاشَ ُورْتُسُونِةِ اِتلَکِ اِولونور; yukālu: جَاءَتْ وَعَلَيْهَا نِصِيفٌ أَيْ خِمَارٌ بِنْدِةِ وَ سَارِیْغَا denir, عِمَامَةٌ [imāmet] ma'nāsına. Ve mutlakan başa bürünüp örtülen şey'e denir, şāl ve yaşmak ve kepenek gibi. Ve iki renkli kumaşa denir; yukālu: جَاءَ وَعَلَيْهِ نِصِيفٌ مِّنَ الْبُرْدِ وَهُوَ مَا لَهُ لَوْنَانِ مِنْهُ Ve bir türlü ölçek ismidir ki Türkîde şinik ta'bir olunur. Bunların mecmū'unun mefhūmunda nisfiyyet melhūzdur.

النَّصْفَانُ [en-naşfān] [سَكْرَانٌ] [sekrān] vezninde) Yarısına dek dolmuş kaba denir;

نُصْفَى [naşfā] mü'ennesidir, سَكْرَى [sekrā] vezninde; yukālu: إِنَاءٌ نُّصْفَانٌ وَفَرْبَةٌ تُصْفَى إِذَا بَلَغَ الْمَاءُ نِصْفَهُ

النُّصْفُ [en-naşf] [وَصْفٌ] [vaşf] vezninde) Bir nesnenin yarısına erişmek ma'nāsınadır ki yarılacak ta'bir olunur; yukālu: نَصَفَ الشَّيْءَ نِصْفًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا بَلَغَ نِصْفَهُ يَارَى اِولمَکِ ma'nāsınadır; yukālu: نَصَفَ الْتَهَارُ إِذَا اِنْتَصَفَ Ve bu nehāra mahsūs değildir. Ve

نُصْفٌ [naşf] ve

نِصَافَةٌ [neşāfet] (nūn'un fethi ve kesriyle) Bir kimsenin mālının yarısını almak ma'nāsınadır; yukālu: نَصَفَ الْقَوْمَ نِصْفًا وَنِصَافَةً إِذَا أَخَذَ مِنْهُمْ عَشْرَهُمْ إِذَا أَخَذَ مِنْهُمْ الْعُشْرَ Ve bir nesnenin yarısını bölüp almak ma'nāsınadır; yukālu: نَصَفَ الشَّيْءَ إِذَا أَخَذَ نِصْفَهُ Ve kāsenin yarı meşrūbunu içmek ma'nāsınadır; yukālu: نَصَفَ الْقَدَحَ إِذَا شَرِبَ نِصْفَهُ Ve hizmet eylemek ma'nāsınadır, kemā se-yuzkeru.

الْإِنْصَافُ [el-inşāf] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir nesne yarıya yetişmek ve yarı olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَنْصَفَ التَّهَارُ إِذَا بَلَغَ نِصْفَهُ Ve bir adama hizmet eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَنْصَفُهُ إِذَا خَدَمَهُ Ve 'adl ve dād eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَنْصَفُهُ إِذَا عَدَلَهُ

Mütercim der ki bu dahi نِصْفٌ [nişf] ma'nāsından me'hūzdur, zīrā 'adl ve dād tesviyeyi mutazammındır, meselā 'adālet fi'l-mu'amele bir kimse menfa'at gördüğü adama lā-ekall misli mikdār irās-ı menfa'at edip kezālik mazarrat gördüğü adama o kadarca irās-ı mazarrat eylemekten 'ibārettir, hizmet husūsunda dahi bu vech merkūzdur. Durretu'l-Ğavvāş'ta mersūmdur ki فُلَانٌ أَنْصَفَ مِنْ فُلَانٍ kelāmları

ki filāna nisbet filān pek insāflıdır demektir, evhāmdandır, zīrā eḫ'al-i tafđil hemān sūlāsīden binā olunur, zīrā mezīdden binā olunsa hedm-i binā olunmak lāzım gelir, pes nıṣāfā demek lāzımdır, ammā eđer hizmet ma'nāsına olan nıṣāfette [neṣāfet]ten olursa cā'izdir. Ve Şihāb şerhinde demiştir ki vākī'ā kıyās minvāl-i muharrer üzere olup lākin 'Arabdan eḫ'al-i mezīd istimāc olunmuştur, niteki hū' ābısrü منه derler, hattā Hazret-i Hassān işbu: "أَتَهَجُّوهُ وَلَسْتُ لَهُ لَهُ بِكَمُورٍ" "ll" beytini inşād eyledikte hāzır olan ashāb "يَا رَسُولَ اللَّهِ هَذَا أَنْصَفُ بَيْتٍ" "فَالْتَهُ الْعَرَبُ" dediler ki ağdul ma'nāsınadır. İntehā. Ve

إِنصَافٌ [inşāf] Nısf-ı nehār vaktinde yola gitmek ma'nāsınadır; yukālu: أَنْصَفَ الرَّجُلُ إِذَا سَارَ نِصْفَ النَّهَارِ Ve bir şey'in yarısını almak ma'nāsınadır; yukālu: أَنْصَفَ الشَّيْءَ إِذَا أَخَذَ نِصْفَهُ Ve sūr'at eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَنْصَفَ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ

النُّصُوفُ [en-nuṣūf] (ḫū'ūd) [ḫū'ūd] vezninde) Hurmā korukları kızıl ve yeşil alacalanmak ma'nāsınadır; yukālu: نِصْفَ النَّحْلِ نُصُوفًا إِذَا أَحْمَرَّ بَعْضُ بُسْرِهِ وَبَعْضُهُ أَخْضَرُ

النِّصَافُ [en-neṣāf] ve

النِّصَافَةُ [en-neṣāfet] (nūn'ların fethi ve kesriyle) nıṣāf gibi bir adama hizmet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نِصْفَهُ نِصْفًا وَنِصَافًا وَنِصَافَةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا خَدَمَهُ Bu dahi nıṣāf [naṣf] ma'nāsındandır, zīrā hayr ve ni'met gördüğü kimseye o kadarca hizmet ve umūrunda himmet eylemek tesviyeyi mutazammındır.

التَّنْصِيفُ [et-tanṣīf] Bu dahi hurmā koruklarının kimi kızarıp kimi yeşil durmak ma'nāsınadır; yukālu: نِصْفَ النَّحْلِ إِذَا أَحْمَرَّ بَعْضُ بُسْرِهِ وَبَعْضُهُ أَخْضَرُ

na nıṣīf [neṣīf] ya'nī nezkeb giydirmek ma'nāsınadır; yukālu: نِصَّفَ الْجَارِيَةَ إِذَا حَمَّرَهَا Ve bir nesneyi yarısından iki bölük eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا نِصَّفَ الشَّيْءَ إِذَا جَعَلَهُ نِصْفَيْنِ Ve bir adamın saç ve sakalının nisfi ağarmak ma'nāsınadır; yukālu: نِصَّفَ رَأْسَ فُلَانٍ أَوْ لِحْيَتَهُ صَارَ السَّوَادُ وَالْبَيَاضُ نِصْفَيْنِ **الْمُنْصَفُ** [el-menṣaf] [maḫ'ad] vezninde) ve

الْمِنْصَفُ [el-minṣaf] [minber] vezninde) Hizmet-kāra denir; mü'ennesi مُنْصَفَةٌ [menṣafet] ve مِْنْصَفَةٌ [minṣafet]tir, cem'î mınāṣıf [menāṣıf]tir, yukālu: لَهُ مُنْصَفٌ وَمِنْصَفٌ وَمِنْصَفٌ أَي خَادِمٌ Ve

مِنْصَفٌ [Menṣaf] [maḫ'ad] vezninde) Yemāme'de bir vādī adıdır. Ve

مِنْصَفُ الطَّرِيقِ [menṣafu't-ṭarīk] Yolun tamām nısfından 'ibārettir; yukālu: بَلَّغَ مِْنْصَفَ الطَّرِيقِ أَي نِصْفَهُ

نَاصِفَةٌ [Nāṣifet] Bir mevzi' ismidir. Ve

نَاصِفَةٌ [nāṣifet] Su mecrāsına denir; cem'î nāvāṣıf [nevāṣıf]tir. 'Alā-kavlin şol kayaya denir ki derenin kıyısının nısfında vākī' olup gelen suyu iki tarafa çalıp akıtır.

النِّصْفُ [en-neṣaf] (fethateynle) Hizmet-kārlara denir; müfredi nāṣıf [nāṣıf]tir; yukālu: لَهُ نَاصِفٌ وَنِصْفٌ أَي خَادِمٌ وَخَادِمًا Ve orta yaşlı hatuna denir, 'alā-kavlin kırk beş yāhūd elli yaşına varmış olanına denir; nıṣayf [nuṣayf] musaggarıdır hā'sız, zīrā sıfat olup ve sıfat mevsūfuyla bilinip farka ihtiyāc kalmaz; cem'î اِنْصَافٌ [enṣāf]tir ve نُصْفٌ [nuṣuf]tur, zammeteynle ve نُصْفٌ [nuṣf]tur şād'ın sükūnuyla. Ve

نِصْفٌ [neṣaf] Sinn-i merkūma varmış müzekkere de itlāk olunur; yukālu: هِيَ نِصْفٌ أَي بَيْنَ الْحَدَثَةِ وَالْمُسِنَّةِ أَوْ الَّتِي بَلَغَتْ حَمْسًا وَأَرْبَعِينَ

أَوْ خَمْسِينَ سَنَةً وَهِنَّ أَنْصَافٌ وَنُصْفٌ وَنُصْفٌ وَيُقَالُ هُوَ
نُصْفٌ وَهُمْ أَنْصَافٌ وَنُصْفُونَ

نُصْفٌ [neṣaf] ve

نُصْفَةٌ [neṣafet] (hā'yila) [inṣāf]tan
ism olur, 'adl ve dād ve tesviye ma'nāsına.

النُّصْفُ [en-niṣf] (nūn'un kesriyle) Yarım
nesneye denir ki zikr olundu. Ve ne kebīr
ve ne sagīr olan adama itlāk olur, gerek
hissī ve gerek ma'nevī olsun, müzekker ve
mü'ennesi ve müfred ve cem'i berāberdir;
yukālu: رَجُلٌ وَامْرَأَةٌ نُصْفٌ وَرِجَالٌ وَنِسْوَةٌ نُصْفٌ أَيُّ
مِنْ أَوْسَاطِ النَّاسِ

الْمُنْصَفُ [el-munaṣṣaf] (mu'azzam)
vezninde) Nısfı kalınca tabh olunmuş
şarāba denir; yukālu: شَرِبَ الْمُنْصَفُ وَهُوَ شَرَابٌ
طَبِخَ حَتَّى ذَهَبَ نِصْفُهُ

الْمُنْصِفُ [el-munaṣṣif] (muḥaddis)
vezninde) Dā'imā başını dülbent ile ve
mendil ile örtüp bürtüyen adama denir.

الْإِنْصَافُ [el-intiṣāf] [ifti'āl] veznin-
de) Bir adam bir kimseden hak ve dādını
tamāmen ve kāmilen almak ma'nāsınadır,
şöyle ki ehadühümānın āher zimmetinde
şā'ibe-i matlūbu kalmayıp besberāber ola-
lar; yukālu: اِنْتَصَفَ مِنْهُ إِذَا اسْتَوْفَى حَقَّهُ مِنْهُ كَامِلًا
Ve kız başına nezkeb örtünmek ma'nāsınadır; yukālu:
اِنْتَصَفَ الْجَارِيَةُ إِذَا اخْتَمَرَتْ Ve bir nesne bir
şey'e nisfına varınca girmek ve saplanmak
ma'nāsınadır; yukālu: اِنْتَصَفَ سَهْمُهُ فِي الصَّيْدِ
إِذَا دَخَلَ فِيهِ إِلَى التَّصْفِ

الْإِسْتِنْصَافُ [el-istiṣāf] [intiṣāf]
ile ma'nā-yı evvelde mürādiftir; yukālu:
اِسْتَنْصَفَ مِنْهُ بِمَعْنَى اِنْتَصَفَ

التَّنْصُفُ [et-tenaṣṣuf] [tefa'ul] vez-
ninde) [istiṣāf] ma'nāsınadır;
yukālu: تَنَصَّفَ مِنْهُ بِمَعْنَى اِسْتَنْصَفَ Ve kız ba-

şına nezkeb örtünmek ma'nāsınadır;
yukālu: تَنَصَّفَتِ الْجَارِيَةُ إِذَا اخْتَمَرَتْ Ve bir
adama hizmet eylemek ma'nāsınadır;
yukālu: تَنَصَّفَ إِلَيْهِ إِذَا خَدَمَهُ Ve bir kimse-
yi istihdām eylemek ma'nāsına olmakla
lāzım ve müte'addī olur; yukālu: تَنَصَّفَ فُلَانًا
إِذَا اسْتَحْدَمَهُ Ve bir adamdan yanında olan
nesneyi istemek ma'nāsınadır; yukālu:
تَنَصَّفَ زَيْدًا إِذَا طَلَبَ مَا عِنْدَهُ Ve emir ve hākimden dād-hāh
olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَنَصَّفَ السُّلْطَانَ
إِذَا سَأَلَهُ أَنْ يُنْصِفَهُ Ve saç ve sakal ağarmak
ma'nāsınadır; yukālu: تَنَصَّفَ الشَّيْبُ إِثَاهُ إِذَا عَمَّهُ
Ve bir adamı iki kimse aralıklarına tevsit
ve idhāl eylemek ma'nāsınadır; tekūlu:
تَنَصَّفْنَاكَ بَيْنَنَا أَيُّ جَعَلْنَاكَ بَيْنَنَا

الْمُنْتَصِفُ [el-munteṣaf] (ism-i mef'ul bün-
yesiyle) Bir nesnenin yarılındığı yere
denir ki tamām ortasıdır; yukālu: جَاءَ فُلَانٌ
مُنْتَصِفَ الشَّهْرِ أَيُّ وَسَطَهُ

التَّنَاصُفُ [et-tenāṣuf] [tefa'ul] vez-
ninde) Nās birbirine insāf edişmek
ma'nāsınadır; yukālu: تَنَاصَفَ الْقَوْمُ إِذَا اِنْتَصَفَ
بَعْضُهُمْ بَعْضًا Ya'nī her biri kendiliklerin-
den insāf edip hakka kā'il oldular ki mā-
beynlerinden nizā' mürtefi' oldu.

الْمُنَاصِفَةُ [el-munaṣafet] [mufa'alet]
vezninde) Bir nesneyi yarı bölüşmek
ma'nāsınadır; yukālu: نَاصِفُهُ إِذَا قَاسَمَهُ عَلَى
التَّصْفِ

الْمَنَاصِفُ [el-Menāṣif] (mīm'in fethiyle)
Bir mevzi' ismidir.

[ن ض ف]

النُّصْفُ [en-naḍf] (nūn'un fethi ve dād-ı
mu'cemenin sükūnuyla) Hizmet eylemek
ma'nāsınadır; yukālu: نَصَفَهُ نَصْفًا مِنَ الْبَابِ
إِذَا خَدَمَهُ

yukālu: نَضَفَ الْجِمَارُ إِذَا ضَرَطَ Ve

نَضْفُ [naḍf] ve

نَضْفُ [neḍaf] (fethateynle) Deve köşegi memede olan süttün mecmū'unu içmek ma'nāsındır; yukālu: نَضَفَ الْفَصِيلُ مَا فِي ضَرْعِ أُمِّهِ وَنَضِفَ نَضْفًا وَنَضْفًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي وَالرَّابِعِ إِذَا امْتَكَّهُ وَشَرِبَ جَمِيعَ مَا فِيهِ Ve

نَضْفُ [neḍaf] (fethateynle) Sa'ter-i berri isimidir ki kekik ta'bīr olunan ottur.

الْأَنْضَافُ [el-inḍāf] (hemzenin kesriyle) Dā'imā kekik otu yemek ma'nāsındır; yukālu: أَنْضَفَ الرَّجُلُ إِذَا دَامَ عَلَى أَكْلِ النَّضْفِ Ve zartalatmak ma'nāsındır; yukālu: أَنْضَمَهُ أَنْضَمَهُ Ve deve yelmek ma'nāsındır; yukālu: أَنْضَفَتِ النَّاقَةُ إِذَا حَبِثَتْ Ve deveyi yeldirmek ma'nāsındır; yukālu: إِذَا أَنْضَفَتِ النَّاقَةُ إِذَا أَحَبَّهَا

النَّاضِيفُ [en-nāḍif] ve

الْمِنْضَفُ [el-minḍaf] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Osurgan adama denir; yukālu: رَجُلٌ نَاضِيفٌ وَمِنْضَفٌ أَيُّ ضَرَّاطٌ

الْإِنْتِضَافُ [el-intiḍāf] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Bu dahi deve köşegi memede olan süttü hep emmek ma'nāsındır; yukālu: إِنْضَفَ الْفَصِيلُ بِمَعْنَى نَضَفَ

النَّضْفَانُ [en-neḍafān] (fetehtla) Yelmeğe denir, حَبِثٌ [ḥābeḥ] ma'nāsına; yukālu: مَا أَسْرَعَ نَضْفَانِ النَّاقَةِ أَيُّ حَبِثَهَا

النَّضِيفُ [en-neḍif] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

النَّضِيفُ [en-neḍif] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Murdār nesneye denir; yukālu: رَجُلٌ نَضِيفٌ وَنَضِيفٌ أَيُّ نَجِسٌ وَهُمْ نَضِيفُونَ

[ن ط ف]

النُّطْفَةُ [en-nuṭfet] (nūn'un zammıyla) Duru ve sāfi suya denir gerek az ve gerek çok olsun, 'alā-kavlin kırbada yā kovada kalan

azca suya denir; cem'i نَطْفٌ [niṭāf] gelir nūn'un kesriyle ve نُطْفٌ [nuṭaf] gelir, ضَرَدٌ [şurad] vezninde; yukālu: سَمَاءُ نُطْفَةٍ وَهُوَ الْمَاءُ نَضَفَ الصَّافِي قَلٌّ أَوْ كَثْرٌ أَوْ قَلِيلٌ مَاءٌ يَبْقَى فِي دَلْوٍ أَوْ قِرْبَةٍ نُطْفَةٌ [nuṭfet] Denize denir, bahr ma'nāsına. Ve

نُطْفَةٌ [nuṭfet] Recülün menīsine itlak olunur; bunun cem'i نُطْفٌ [nuṭaf] gelir. Mü'ellif الرَّجُلِ وَمَاءِ الْوَجْلِ kavliyle tefsir eylemekle mā-i mer'eden iktifā eylemiştir.

النُّطْفَتَانِ [en-nuṭfetān] (tesniye bünyesiy- le ki) Hadīste vārid olmuştur, ya'nī işbu: لَا يَزَالُ الْإِسْلَامُ يَزِيدُ وَأَهْلُهُ وَيَنْقُصُ الشُّرُكُ وَأَهْلُهُ حَتَّىٰ يَسِيرَ الرَّابِثُ بَيْنَ النَّطْفَتَيْنِ لَا يَحْسَىٰ جَوْرًا“ وَفِي رِوَايَةٍ “إِلَّا جَوْرًا“ hadīsinde vāki' olmuştur, murād bahr-i Maşriḳ ve bahr-i Mağrib'dir yāhūd bahr-i Rūm ile bahr-i Şīn'dir yāhūd nehr-i Furāt ile Cudde denizi murāddır. Bahr-i Maşriḳ, Hurmuz denizidir ki Başra'ya müntehi olur. Ve bahr-i Mağrib, bahr-i Aḥmer'dir ki Suveys ve Ḳulzum denizidir. Ve bahr-i Rūm, Akdeniz'dir. Kāle İbnu'l-Eşir fi'n-Nihāye kavluhu: لَا يَحْسَىٰ جَوْرًا أَيُّ لَا يَخَافُ فِي طَرِيقِهِ أَحَدًا يَجُورُ عَلَيْهِ وَيُظْلِمُهُ وَأَمَّا فِي رِوَايَةٍ لَا يَحْسَىٰ إِلَّا جَوْرًا أَيُّ لَا يَخَافُ فِي طَرِيقِهِ غَيْرَ الضَّلَالِ وَالْجُورِ عَنِ الطَّرِيقِ

النُّطَافَةُ [en-nuṭāfet] (نُتَامَةٌ [şumāmet] vezninde) Bu dahi kovanın yā kırbanın dibinde kalan su bakiyyesine denir.

النُّطْفَةُ [en-neṭāfet] (fetehtla) ve النُّطْفَةُ [en-nuṭāfet] (هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) Küpeye denir, قُرْطٌ [ḳurṭ] ma'nāsına, 'alā-kavlin sāfi ve ābdār inciye denir, yāhūd küçük olan inciye denir; cem'i نَطْفٌ [neṭaf] gelir fethateynle.

التَّنَطُّفُ [et-tenaṭṭuf] (تَنْعُلٌ [ten'ul] vezninde) Küpe takınmak ma'nāsındır; yukālu: تَنْطَفَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا تَقَرَّطَتْ Ve bir nes-

neye bulaşıp ālūde olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَنْطَفَ الرَّجُلُ إِذَا تَلَطَّحَ Ve haber duymak ma'nāsınadır; yukālu: تَنْطَفَ حَبْرًا إِذَا تَطَّلَعَهُ Ve kāzūrattan tenezzüh eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَنْطَفَ مِنْهُ إِذَا تَقَرَّرَ

الْمُنَطَّفَةُ [el-munattāfet] **مُعْظَمَةٌ** [mu'azzamet] vezninde) Kūpeli kıza denir; yukālu: وَصِيْفَةٌ مُنَطَّفَةٌ أَيُّ مَقْرَطَةٌ

النَّطْفُ [en-netāf] (fethateynle) ve

النَّطْفَاةُ [en-netāfet] (nūn'un fethiyle) ve

النُّطُوفَةُ [en-nuṭūfet] (nūn'un zammıyla)

Töhetle müttehem olmak ma'nāsınadır; yukālu: نَطَفَ الرَّجُلُ نَطْفًا وَنَطْفَاةً وَنُطُوفَةً مِنَ الْبَابِ Ve 'ayb ve nakīsa ile ālūde olmak ma'nāsınadır; yukālu: نَطَفَ الرَّجُلُ إِذَا تَلَطَّحَ بِعَيْبٍ

Ve bir nesne fāsīd ve tebāh olmak ma'nāsınadır; yukālu: نَطَفَ الشَّيْءُ إِذَا فَسَدَ

Ve bir nesnedden bıkmak ve usanmak ma'nāsınadır; yukālu: نَطَفَ الرَّجُلُ إِذَا بَشِمَ مِنْ أَكْلٍ وَنَحْوِهِ

Ve devenin sırtı yağır olmak yāhūd karnında gудde dedikleri yara çıkmak yāhūd yağrı içerisine işleyip yüreğine te'sīr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَطَفَ الْبَعِيرُ إِذَا دَبَرَ أَوْ أَعَدَّ

Ve **بَطْنُهُ** أَوْ أَشْرَفَتْ دَبْرَتُهُ عَلَى جَوْفِهِ فَتَقَبَّحَتْ عَنْ فُؤَادِهِ

نَطْفٌ [netāf] 'Ayb ve nakīsayı denir; yukālu: مَا بِهِ نَطْفٌ أَيُّ عَيْبٌ

Ve **فِيهِ نَطْفٌ أَيُّ شَرٌّ وَفَسَادٌ**

Ve davar arkasında olan yağıra ve cıdava denir. Ve şol illete denir ki insānda hādīs olup dāglanmakla tīmār olunur ola.

النَّطِيفُ [en-netīf] **كَيْفٌ** [ketīf] vezninde)

Yağrı içerisine işlemiş deveye denir; mü'ennesi **نَطِيفَةٌ** [netīfet]tir. Ve ālūde ve murdāra denir; yukālu: رَجُلٌ نَطِيفٌ أَيُّ نَجِسٌ

Ve mazinne gelmiş müttehem adama denir; yukālu: هُوَ نَطِيفٌ أَيُّ مَرِيْبٌ

Ve şol başı yarılmış adama denir ki yarığı

dimāga doğru oynamış ola; yukālu: نَطَفَ أَيُّ أَشْرَفَتْ شَجَّتُهُ عَلَى الدِّمَاغِ

النَّطْفُ [en-naṭf] (nūn'un fethi ve tā'nın sükūnuyla) ve

النَّطْفَانُ [et-tenṭāf] **تَذَكَارٌ** [tezkār] vezninde) ve

النَّطْفَانُ [en-neṭāfān] (fethātla) ve

النَّطْفَاةُ [en-niṭāfet] **كِتَابَةٌ** [kitābet] vezninde)

Su azca azca akmak ma'nāsınadır; yukālu:

نَطَفَ الْمَاءُ نَطْفًا وَنَطْفَانًا وَنَطْفَانًا وَنَطْفَاةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ

Ve bir adama zinā ve fücūr ile iftirā eylemek yāhūd bir 'ayb ile ālūde kılmak ma'nāsınadır; yukālu:

نَطَفَ فُلَانًا إِذَا قَدَفَهُ بِالْمَجُورِ أَوْ لَطَّحَهُ بِعَيْبٍ

نَطَفَ الْمَاءُ إِذَا صَبَّهُ

النَّطِيفُ [et-tenṭīf] Bu dahi bir adama zinā ile bühtān eylemek yāhūd bir 'ayb ve nakīsa bulaştırmak ma'nāsınadır; yukālu:

نَطَفَ فُلَانًا إِذَا قَدَفَهُ بِالْمَجُورِ أَوْ لَطَّحَهُ بِعَيْبٍ

نَطُوفٌ [Netūf] **صَبُورٌ** [ṣabūr] vezninde) Bir mevzi'dir.

[ن ظ ف]

النَّظْفَاةُ [en-nezāfet] **لَطْفَاةٌ** [letāfet] vezninde) Bir nesne pāk ve pākīze olmak ma'nāsınadır; yukālu: نَطَفَ الشَّيْءُ نَطْفَاةً مِنَ

الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا نَقَى

النَّظِيفُ [en-nezīf] **أَمِيرٌ** [emīr] vezninde)

Vasfır; yukālu: شَيْءٌ نَظِيفٌ أَيُّ نَتِيفٌ Bu cihetle pāk-dāmen ve 'afīfū'l-ferc adama **نَظِيفٌ**

رَجُلٌ نَظِيفٌ السَّرَاوِيلُ [nazīfu's-serāvīl] ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ نَظِيفٌ السَّرَاوِيلُ أَيُّ عَفِيفٌ الْفَرْجُ

النَّظِيفُ [et-tenzīf] Bir kimseyi pāk ve pākīze kılmak ma'nāsınadır; yukālu: نَطَفَ

الشَّيْءَ إِذَا نَقَاهُ

النَّظْفُ [et-tenazzuf] **تَفَعُّلٌ** [tefa'ul] vezninde) Pāklanmak ve pāk olmak ma'nāsınadır;

yukālu: تَنْظَفُ فَتَنْظَفُ Ve tekellüfle pāklık göstermek ma'nāsınadır; yukālu: تَنْظَفُ الرَّجُلُ إِذَا تَكَفَّفَ النَّظَافَةَ

الْإِسْتِنَظَافُ [el-istinzāf] Bir nesneyi bitamāmihî almak ma'nāsınadır, silip süpürüp pāk eylemek ta'bīr olunur; yukālu: إِسْتَنْظَفَ الْوَالِي مَا عَلَيْهِ مِنَ الْحَرَاجِ إِذَا اسْتَوْفَى yukālu: إِسْتَنْظَفَ الشَّيْءَ إِذَا أَخَذَهُ كُلَّهُ

[ن ع ف]

النَّعْفُ [en-na'f] (nūn'un fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) Dağın sarp yerinden dereye incek bayıra denir ki dere ile dağın bey-ninde olan uçurum engebedir. Ve kumluğun incerek olan önüne denir ki giderek kalınlaşmağa başlar; cem'i نَعَافٌ [ni'āf] gelir, جِبَالٌ [cibāl] vezninde.

الْإِنْعَافُ [el-in'āf] (hemzenin kesriyle) Zikr olunan نَعْفٌ [na'f] üzere oturmak ma'nāsınadır; yukālu: أُنْعَفَ الرَّجُلُ إِذَا جَلَسَ عَلَى النِّعَافِ

النُّعْفُ [en-nu'af] [رُكْعٌ] [rukka'] vezninde) نَعَافٌ [ni'āf] kelimesini te'kīd için īrād ederler; yukālu: نَعَافٌ نُعْفٌ

النُّعْفَةُ [en-na'fet] [تَمْرَةٌ] [temret] vezninde) Papucun vahşī cihetinden ki sāhibinin yabanī yüzüdür, tasmaşının iç yüzüne denir, ayağın sırtına gelir.

النُّعْفَةُ [en-ne'afet] (fetehtāla) Gövdenin etinde olan cā-be-cā fāsid yumruya denir ki fesād-ı mizācdan tahaddüs eder; yukālu: فِي لِحْمِهِ نَعْفَةٌ أَيْ عُقْدَةٌ فَاسِدَةٌ Ve deve havudunun gerisine ta'lik olunan deri parçasına denir, 'alā-kavlin semer örtüsünün fazlasına denir ki kenārlarını dilim dilim edip semerin gerisinde salınıp oynar. Ve horozun ibiğine denir.

النَّاعِفَةُ [en-nā'ifet] ve

التَّعْوُفُ [en-ne'ūf] [صَبُورٌ] [şabūr] vezninde) ve

الْمُتَنَعِّفَةُ [el-mutena'ifet] (ism-i fā'il bünye-siyle) Salkı ve düşük kulağa denir, yukālu: أَدُنْ نَاعِفَةٌ وَنَعْوُفٌ وَمُتَنَعِّفَةٌ أَيْ مُسْتَرْحِجَةٌ Ve

نَاعِفَةٌ [nā'ifet] Yalın dağın yürümeğe āsān olan yerine denir; yukālu: سَلَكَ نَاعِفَةَ الْفُتَّةِ أَيْ سَلَكَ مُنْقَادَهَا

الْمَنَاعِفُ [el-menā'if] (mīm'in fethiyle) Dağların sivri tepelerine denir ki cā-be-cā küngere gibi olur; yukālu: بَدَتْ مَنَاعِفُ الْجِبَالِ أَيْ شَمَارِيحُهَا

النَّعِيفُ [en-ne'if] ضَعِيفٌ [dā'if] lafzına itbā' olur; yukālu: ضَعِيفٌ نَعِيفٌ

الْمُنَاعِفَةُ [el-munā'afet] [مُفَاعَلَةٌ] [mufā'alet] vezninde) İki kimse birbirinden evvel varmak için her biri bir yola gitmek ma'nāsınadır; tekūlu: إِذَا عَارَضْتَهُ نَاعِفُهُ الطَّرِيقَ فِيهِ أَيْ سَلَكَ فِي طَرِيقَيْنِ يُرِيدُ أَحَدُهُمَا سَبْقَ الْآخَرِ

الْإِنْتِعَافُ [el-inti'āf] [إِفْتِعَالٌ] [ifti'āl] vezninde) Belirmek ma'nāsınadır; yukālu: اِنْتَعَفَ الرَّاِكِبُ إِذَا ظَهَرَ نَعْفٌ [na'f] dediikleri yere çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: اِنْتَعَفَ الرَّجُلُ إِذَا ارْتَقَى نَعْفًا اِنْتَعَفَ الشَّيْءُ إِذَا تَرَكَهُ إِلَى غَيْرِهِ

الْمُنْتَعِفُ [el-munte'af] (ism-i mef'ul bünyesiyle) Yumuşak yer ile dürtüş yer bey-ninde olan had ve sınıra denir; tekūlu: رَأَيْتُهُ قَاعِدًا عَلَى الْمُنْتَعِفِ وَهُوَ الْحُدُ بَيْنَ الْحَزَنِ وَالسَّهْلِ

[ن غ ف]

النَّغْفُ [en-negaf] (nūn'un ve gayn-ı mu'cemenin fethiyle) Deve ve koyun kısmının burunlarında tahaddüs eden kurtçağıza denir; müfredi نَعْفَةٌ [nağafet] tir. Yāhūd suya ıslatılmış çekirdekte hāsıl olan ak kurtçağıza denir yāhūd حُخْفَسَاءُ

[ḥunfesā'] makūlesi böceklerden münse-
lih olan büğrū kurtçağıza denir. Ve burun-
dan çıkan kuru sümük makūlesi fazlaya
denir. 'Arabların istihkār ettikleri adama lā
نَعْفَةٌ hitābları bu ma'nälardandır. Ve

نَعْفَةٌ [neġafet] Yanak kemiğinin ucunda
olan şol kemiğe denir ki onun oynayıp kı-
mıldamasıyla adama aksırık 'arız olur; iki
taraftakine نَعْفَتَانِ [neġafetān] denir.

النَّعْفُ [en-neġaf] (fethateynle) Deve-
nin yāhūd koyunun burunlarında نَعْفَةٌ
[neġafet] dedikleri kurtçağız çok olmak
ma'nāsınadır; yukālu: نَعْفُ الْبَعِيرِ نَعْفًا مِّنَ الْبَابِ
الرَّابِعِ إِذَا كَثُرَ نَعْفُهُ

[ن ف ف]

النَّفُّ [en-neff] (nūn'un fethi ve fā'nın
teşdidiyle) Yere tohum ekmek
ma'nāsınadır; yukālu: نَفَّ الْأَرْضَ نَفًّا مِّنَ الْبَابِ
أَوَّلِ إِذَا بَدَّرَهَا

النَّفْفُ [en-neff] (nūn'un fethi ve fā'nın
teşdidiyle) Yere tohum ekmek
ma'nāsınadır; yukālu: نَفَّتِ السُّوْبِيُّ إِذَا سَفَقْتُهُ

النَّفْيُ [en-neffiy] (nūn'un fethi ve fā'nın
ve yā'nın teşdidiyle) Sevīk eleyecek kaba
ve sofrā makūlesine denir; cem'i نَفَائِي
[nefāfiyy] gelir.

النَّفْيَةُ [en-neffiyet] (hā'yla) Hurmā yapra-
ğından örülmüş değirmi sofraya denir. Ve
ona نَفْيَةٌ [nufyet] ve نَفْيٌ [nufā] dahi denir,
نَهْيَةٌ [nuhyet] ve نُهْيٌ [nuhā] veznlerinde. Ve
bunların mevki-i zikrleri mu'tell bābıdır.

[ن ف ن ف]

النَّفْنَفُ [en-nefnef] (refref] vezninde)
Havā ma'nāsınadır ki mutlakan boş yere
denir. Ve iki dağ aralığında olan boşluğa
ve obruğa denir. Ve dağın yalımına denir
ki yalnız duvar tarzında düpdüz olur. Ve

kuyunun ağzından dikine doğru dibine
varınca bir yalımına denir. Ve dağa su'ūd
ve hübütedecek yöresi yalımına denir. Ve
duvarın tepesinden dibine dek dik aşağı
yüzüne ve yalımına denir. Ve yer ile gök
aralığına denir. Ve bir mevzi' adıdır. Ve
çöl beyābāna denir; tekūlu: قَطَعْنَا نَفْنَفًا بَعِيدًا
أَيَّ مَفَازَةً بَعِيدَةً

نَفْنَفٌ [Nefnef] Di'bil b. 'Alī nām şā'irin
gulāmı ismidir ki hānendesı idi.

النَّفَانِيفُ [en-nefanif] (şekāşik] vez-
ninde) Bir nesnenin kıyılarına ve etrāf ve
nevāhilerine denir; yukālu: نَفَانِيفُ الدَّارِ وَالْكَيْدِ
أَيَّ نَوَاحِيهِمَا

[ن ق ف]

النَّقْفُ [en-naqf] (vaqf] vezninde)
Başın dimāg üzere gelen tepesini dimāga
varınca şikest etmek, 'alā-kavlin tepeye
şiddetle vurmak yāhūd mızrak ve deġ-
nek makūlesiyle vurmak ma'nāsınadır;
yukālu: نَقَفَ هَامَةً فَلَانَ نَقْفًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا
كَسَرَهَا عَنِ الدِّمَاقِ أَوْ ضَرَبَهَا أَشَدَّ ضَرْبٍ أَوْ بَرَمَحَ أَوْ
عَصَا Ve yumurta delmek ma'nāsınadır;
yukālu: نَقَفَ الْبَيْضَةَ إِذَا نَقَبَهَا Ve şarābı durult-
mak, 'alā-kavlin su katmak ma'nāsınadır;
yukālu: نَقَفَ الشَّرَابَ إِذَا صَفَاهُ أَوْ مَزَجَهُ Ve ebū
cehl karpuzunu çekirdeği görününce ka-
dar yarmak ma'nāsınadır; yukālu: نَقَفَ
الْحَنْظَلُ عَنِ الْهَبِيدِ إِذَا شَقَّهُ

الْإِنْتِقَافُ [el-inkāf] (hemzenin kesriyle)
نَقْفُ [naqf] ile ma'nā-yı ahırde mürādiftir;
yukālu: أَنْتَقَفَ الْحَنْظَلُ بِمَعْنَى نَقَمَهُ Ve bir kim-
seye ilik çıkarmak için kemik vermek
ma'nāsınadır; tekūlu: أَنْتَقَفْتُكَ الْمُحَّ أَيَّ أَعْطَيْتُكَ
العظمَ يُسْتَخْرَجُ مُحُّهُ Ve çekirge yere çok yu-
murta gömmek ma'nāsınadır, yukālu: أَنْتَقَفَ
الْجَرَادُ الْوَادِي إِذَا أَكْثَرَ بَيْضَهُ فِيهِ

الْإِنْتِقَافُ [el-intikāf] [ifti'al] vez-

ninde) **إِنْقَافٌ** [inḳāf] ile maʿnā-yı evvelde mürādiftir; yukālu: **إِنْتَفَعَ الْحَنْظَلُ بِمَعْنَى أَنْتَفَعَ** Ve bir nesneyi çekip taşra çıkarmak maʿnāsınadır; yukālu: **إِنْتَفَعَ الشَّيْءُ إِذَا اسْتَحْرَجَهُ** **الْمَنْقُوفُ** [el-menḳūf] ve

الْتِيفُ [en-neḳīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Ezilmiş ebū cehl karpuzuna denir. Ve kurt yemiş ağaç özdeğine denir; yukālu: **جَذَعُ نَقِيفٍ وَمَنْقُوفٍ إِذَا أَكَلَتْهُ الْأَرْضَةُ** Ve

مَنْقُوفٌ [menḳūf] Hurde cüsseli, eti az çelimsiz adama denir; ʿalā-kavlin çehresi arık ve benzi sararmış kimseye denir; yukālu: **رَجُلٌ مَنْقُوفٌ أَي دَقِيقٌ قَلِيلُ اللَّحْمِ أَوْ الضَّامِرُ وَالْمُضْفَرُّهُ** Ve **أَحْدَعَيْنِ** [aḥdeʿayn] dedikleri boyun damarları hafif erkek deveye denir; yukālu: **جَمَلٌ مَنْقُوفٌ أَي الْخَفِيفُ الْأَحْدَعَيْنِ** Ve zaʿif ve zebūn şahsa denir. Zāhiren Türkīde mankafa dedikleri dābbe ʿilleti **مَنْقُوفَةٌ** [menḳūfet] muharrefidir ki maʿānī-i mezkūrenin birinden meʿhūzdur.

النِّقْفُ [en-niḳf] (nūn'un kesriyle) Henüz yumurtadan çıkmış kuş yavrusuna denir; nūn'un fethiyle de cāʾizdir. Bu sürette tesmiye bi'l-masdar olur.

النُّقْفُ [en-nuḳf] (nūn'un zammıyla) نَقِيفٌ [neḳīf] lafzından ki kurt yemiş özdeğe denir, cemʿidir.

النَّقَّافُ [en-naḳḳāf] (شَدَادٌ [ṣeddād] vezninde) ve

النِّقَافُ [en-niḳāf] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Reʿy ve tedbīr ve fikr ve nazar sāhibi kimseye denir, نَقْفٌ بَيْضَةٌ maʿnāsındandır; yukālu: **رَجُلٌ نَقَافٌ وَنَقَافٌ أَي ذُو تَدْبِيرٍ وَنَظَرٍ** Ve

نَقَافٌ [naḳḳāf] (شَدَادٌ [ṣeddād] vezninde) Mübrim dilenciye denir, ʿalā-kavlin dilenmeğe düşkün olana denir; yukālu: **سَائِلٌ** Ve **نَقَافٌ أَي مُبْرِمٌ أَوْ حَرِيصٌ عَلَى السُّؤَالِ**

baʿz **نَقَافٌ** [naḳḳāf] bulduğu eşyāyı mahalinden bi'l-cümle çıkarıp alır olan uğruya denir; yukālu: **لِصِّ نَقَافٌ أَي يَنْتَقِفُ مَا يَقْدِرُ عَلَيْهِ**

الْمَنْقَفُ [el-menḳaf] (مَقْعَدٌ [maḳʿad] vezninde) Yonulmuş ağacın hoşça yonulmamış yerine denir; yukālu: **نَحَتْ النَّجَارُ الْعُودَ وَتَرَكَ فِيهِ مَقْعَدًا إِذَا لَمْ يُنْعَمْ نَحْتَهُ**

الْمِنْقَافُ [el-minḳāf] (مِنْقَارٌ [minḳār] vezninde) ve mürādifidir ki kuşun burnuna denir. Ve bir güne katır boncuğuna denir. ʿAlā-kavlin bir cins küçük cānver-i bahrī kemiğine denir ki onunla bez ve kâğıd mührelenir; bu dahi gūş-ı māhī dedikleri mühre olacaktır.

الْمَنْقُوفَةُ [el-menḳūfet] Kan bürümekle kızmış göze vasf olur; yukālu: **عَيْنَانِ مَنْقُوفَتَانِ أَي مُحْمَرَّتَانِ**

النَّقْفَةُ [en-neḳafet] (fetehātla) Dağın tepesinde olan obrucak yere denir.

الْأَنْقُوفَةُ [el-unḳūfet] (أَعْلُوطةٌ [uḡlūṭat] vezninde) İplik haytına denir ki iplik maddesi olan pamuğu iğde bitirdikten sonra yeniden çektiği telden ʿibārettir; taşra nisvānları lisānında süyüm taʿbīr olunur, sīn'in ve yā'nın zammeleriyle.

النِّقَافُ [en-niḳāf] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Üslub ve tarīka maʿnāsınadır; yukālu: **جَاءَ الرَّجُلَانِ فِي نِقَافٍ وَاحِدٍ أَي فِي نِقَابٍ** Ve mufāʿaleden masdar olur, **مُنَاقَفَةٌ** [munāḳafet] gibi ki kılıçla başa vuruşmak maʿnāsınadır; yukālu: **نَاقَفَهُ إِذَا ضَارَبَهُ بِالسَّيْفِ عَلَى الرَّأْسِ**

الْمُنْكَافُ [el-munḳaf] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) Zebūnluktan kemikleri cā-be-cā belirmiş kimseye denir; yukālu: **رَجُلٌ مُنْكَفٌ الْعِظَامِ أَي بِأَدْبَارِهَا**

[ن ك ف]

النَّكَفُ [en-nekef] (fethateynle) ʿĀr ve ha-

miyyetten yāhūd kibr ve nahvetten nāšī bir nesneden imtinā^c eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَكَفَ عَنْهُ نَكْفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَنْفَ Ve bir nesneden teberrī kılmak ma'nāsınadır; yukālu: نَكَفَ مِنْهُ إِذَا تَبَرَّأَ مِنْهُ Ve bir adamın eli ağrımak ma'nāsınadır; yukālu: نَكَفَتْ يَدُهُ إِذَا أَصَابَهَا وَجَعٌ Ve

نَكَفٌ [nekef] Çehrede çene ucuyla kulak yumuşağının aralığında olan hurde hurde bezlere ve yumrulara denir; müfredi نَكَفَةٌ [nekefet]tir.

النَّكْفُ [en-nekf] (nūn'un fethi ve kāf'ın sükūnuyla) نَكَفَ [nekef] ile ma'nā-yı evvelde mürādifdir; yukālu: نَكَفَ عَنْهُ نَكْفًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ بِمَعْنَى نَكَفَ Ve yağmuru kat^c eylemek ma'nāsınadır ki murād yağmur kendiden munkatī^c olmaktır. Ve bu yol kat^c eylemek gibidir; tekūlu: نَكَفْتُ الْعَيْثَ إِذَا أَقْطَعْتَهُ يَعْنِي إِنْقَطَعَ عَنْكَ وَيُقَالُ عَيْثٌ لَا يُنْكَفُ وَمَا نَكَفَهُ أَحَدٌ سَارَ يَوْمًا وَيَوْمَيْنِ أَيْ مَا أَقْطَعَهُ وَقَوْلُهُمْ عَيْثٌ لَا يُنْكَفُ أَيْ لَا يَنْقَطِعُ وَيُقَالُ بَحْرٌ أَوْ جَيْشٌ لَا يُنْكَفُ أَيْ لَا يُبْلَغُ أَجْرُهُ وَلَا يَنْقَطِعُ وَلَا يُخْصَى Ve

نَكَفٌ [nekf] Akan göz yaşını parmakla yüzden bir tarafa çalıp silmek ma'nāsınadır; yukālu: نَكَفَ الدَّمْعَ إِذَا نَحَاهُ عَنْ خَدِّهِ بِإِصْبَعِهِ Ve bir nesneden udūl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَكَفَ عَنْهُ إِذَا عَدَلَ Ve bir adamın izini gā'ib ettikten sonra yumuşak yerde yine bulup izine düşmek ma'nāsınadır; yukālu: نَكَفَ أَثْرَهُ إِذَا اعْتَرَضَهُ فِي مَكَانٍ سَهْلٍ لِأَنَّهُ إِذَا عَلَا ظَلَمًا مِنَ الْأَرْضِ لَا يُؤَدِّي أَثْرًا

النَّكِيفُ [en-nākif] نَكَفٌ [nekf] lafzında fā'ildir, 'ār ve hamiyetten yāhūd dimāg ve nahvetten nāšī bir nesneden imtinā^c eden adama denir.

يَنْكَفُ [Yenkef] [yemne'u] vezninde) Bir mevzi^c adıdır. Ve Hımyer kabilesinden bir emīr ismidir.

ذَاتُ نَكِيفٍ [Zātu Nekīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Yelemlen nāhiyesinde bir mevzi^cdir.

يَوْمٌ نَكِيفٌ [yevmu nekīf] Beyne'l-^cArab bir yevm-i meşhūrdur, onda bir muhārebe olmakla Kureyş kabilesi Benū Kināne'yi münhezim eyledi.

الْإِنْتِكَافُ [el-intikāf] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Bu dahi yağmuru kesmek ya'nī senden kesilmek ma'nāsınadır; tekūlu: إِنْكَفْتُ Ve gā'ib olan izi yumuşak yerde yine bulup sürmek ma'nāsınadır; yukālu: إِنْكَفَّ أَثْرَهُ بِمَعْنَى نَكَفَهُ Ve bir arzdan arz-ı āhere nakl ve hurūc eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِنْكَفَّ الْفُؤْمُ إِذَا خَرَجُوا مِنْ أَرْضٍ إِلَى أَرْضٍ Ve bir semte meyl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِنْكَفَّ إِلَيْهِ إِذَا مَالَ Ve ipin bükümü çözülmek ma'nāsınadır; yukālu: إِنْكَفَّ الْحَبْلُ إِذَا انْتَكَتْ

النُّكْفَتَانِ [en-nukfetān] (nūn'un zammı ve fethi ve kāf'ın sükūnuyla ve fethātla) عَنَفَقَاتُ [anfeqāt]ın sağ ve sol cihetlerinden iki sivri çene kemiklerine denir ki çenenin müntehāsında olur. Ve عَنَفَقَةٌ [anfeqāt] çenenin üst tarafının enseye gelir yeridir ki onda kıl bitmez.

النُّكَافُ [en-nukāf] (غُرَابٌ [gūrāb] vezninde) Bir verem ismidir ki devenin نُكْفَتَانِ [nukfetān] dedikleri yerinde tahaddūs eder; 'alā-kavlin bir marazdır ki devenin boğazında hādīs olup der-sā'at helāk eder, Türkide zenberek marazı derler.

الْمَنْكُوفُ [el-menküf] نُكَافٌ [nukāf] illetine uğramış deveye denir; mü'ennesi مَنْكُوفَةٌ [menküfet]tir.

التَّنْكِيفُ [et-tenkīf] Devenin boğazında نَكَفٌ [nekef] dedikleri yumrular belirlemek ma'nāsınadır; yukālu: نَكَفَتْ الْإِبِلُ إِذَا ظَهَرَتْ نَكَفَاتُهَا

الْمَنَكْفَةُ [el-munekkifet] (ism-i fā'ıl bünye-siyle) Boğazında hurde hurde yumruları zuhür eden develere denir.

الْإِنْكَافُ [el-inkāf] (hemzenin kesriyle) Bir adamı 'ār ve hamiyet olunacak nesnen tenzih eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: **أَنَّهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ سُبُلٌ عَنْ قَوْلِ سُبْحَانَ اللَّهِ فَقَالَ: "إِنْكَافُ اللَّهِ مِنْ كُلِّ سُوءٍ" أَي تَنْزِيهُهُ وَتَقْدِيسُهُ** Ve Hazret-i Hakcelle ve 'alā cihetinde **إِنْكَافُ** [inkāf] endād ve eşbāhtan ve nakāyıs-ı sıfāttan zāt-ı eccl ü a'lāyı tenzih ve takdīs eylemekten ibārettir. Mü'ellif bununla işbu hadise işaret eylemiştir. Kāle fi'n-Nihāye: ve min-hu: "أَنَّهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ سُبُلٌ عَنْ قَوْلِ سُبْحَانَ اللَّهِ فَقَالَ: "إِنْكَافُ اللَّهِ مِنْ كُلِّ سُوءٍ" أَي تَنْزِيهُهُ وَتَقْدِيسُهُ"

الْتِنَاكُفُ [et-tenākuf] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Tedāvül-i kelām ma'nāsınadır; yukālu: **تَنَّاكَمُ الْكَلَامِ إِذَا تَعَاوَرَاهُ**

الْإِسْتِنْكَافُ [el-istinkāf] İstikbār ma'nāsınadır; yukālu: **إِسْتِنْكَفَ الرَّجُلُ إِذَا اسْتَكْبَرَ** Ve izi yavı kıldıktan sonra yumuşak yerde yine arkurudan bulmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِسْتِنْكَفَ أَثَرَهُ إِذَا اعْتَرَضَهُ فِي مَكَانٍ سَهْلٍ**

مَنْكِفٌ [Menkif] (مَجْلِسٌ [meclis] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

[ن و ف]

النُّوفُ [en-nevf] (جَوْفٌ [cevf] vezninde) Yüksek hörgüce denir, senām-ı 'ālī ma'nāsına; **أَنْوَأَفٌ** [envāf] cem'idir. Ve nisvānın lahm-ı zā'idine denir. Ve lahm-ı zā'id-i mezkürdan hitāncının kestiği pāreye denir. Ve sese, 'alā-kavlin sırtlan sesine denir; tekūlu: **سَمِعْتُ نَوْفًا أَي صَوْتًا أَوْ هُوَ صَوْتُ الضَّبِّعِ** Ve masdar olur, memeden süt emmek ma'nāsına; yukālu: **نَافَ الضَّبِّيُّ** Ve deve yükselip bālā-bülend olmak ma'nāsınadır; yukālu: **نَافَ الْبُعَيْرُ إِذَا طَالَ وَازْتَمَعَ**

نَوْفٌ [Nevf] Hemdān kabilesinden bir batn adıdır. Ve Nevf b. Faḍāle el-Bikālī tābi'ındendir ki imām-ı Dımaşq idi. Ve

نَوْفٌ [nevf] Bir nesne yükselip etrāfına havāle ve müşrif olmak ma'nāsınadır; yukālu: **نَافَ الشَّيْءُ عَلَيْهِ نَوْفًا إِذَا أُشْرَفَ**

يُنُوفِي [Yenūfā] (yā-yı tahtiyyenin fethiy-le) 'alā-kavlin **تُنُوفَى** [Tenūfā] yāhūd **[Tenūf]** Ṭayyic kabilesi cibāline karīb bir mevzi' adıdır.

مَنَافٌ [menāf] (mīm'in fethiyle) Bir sanem adıdır.

عَبْدُ مَنَافٍ [Abdu Menāf] Cedd-i rābi'-i Hazret-i Nebevīdir ki Hāşim'in ve 'Abduşems'in ve Muṭṭalib'in ve Tumādir'in ve Kılābe'nin pederidir. Nisbetinde **مَنَافِيٌّ** [Menāfiyy] derler, kıyās ise **عَبْدُ الْقَيْسِ** [Abdiyy] demek idi, lākin misilliyeye endişesine mebnī kıyāstan 'udül olundu.

مَنُوفٌ [Menūf] (mīm'in fethiyle) Mışır ülkesinde bir karye adıdır.

النِّيَافُ [en-niyāf] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bālā-bülend olan deveye denir; yukālu: **جَمَلٌ وَنَاقَةٌ نِيَافٌ أَي طَوِيلٌ فِي الِزْتِمَاعِ** Ve bunun aslı **نِيَوَافٌ** [nivāf] idi.

النِّيَافُ [en-neyyāf] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) **نِيَافٌ** [niyāf] ma'nāsınadır. Ve bunun aslı **نِيَوَافٌ** [niyāf] idi fir'āl vezninde.

النِّيَيْفُ [en-neyyif] (كَيْيَسٌ [keyyis] vezninde ve yā'nın tahfiifiyle cā'izdir) Artık, ziyāde ma'nāsınadır; yukālu: **عَشْرَةٌ وَنَيْفٌ وَهُوَ نَيْفٌ عَلَيْهِ أَي زَائِدٌ** Ve merātib-i a'dāddan 'akd-i sāniye varınca bir 'akdin üzerine zā'id olana **نَيْفٌ** [neyyif] itlāk olunur; yukālu: **عَشْرَةٌ وَنَيْفٌ وَمِائَةٌ وَنَيْفٌ وَأَلْفٌ وَنَيْفٌ** Ya'nī ondan yirmiyeye, kezālik yirmiden

otuza varınca hatta yüze kadar bir 'akden diğer 'akde varınca kadar, kezâlik yüzden bine kadar ve binden öte dahi böylecedir. Ve işbu نَيْفٌ [neyyif] kelimesinin aslı نَيْوْفٌ idi, فُعَيْلٌ [fey'ıl] vezninde, vāv yā'ya kalb ve idgām olundu. Ve

نَيْفٌ [neyyif] Fazl ve ihsān ma'nâlarıdır. Ve birden üçe kadar نَيْفٌ [neyyif] isti'mâl olunur, niteki بَضْعٌ [biḍ'] bir kavle dörtten dokuza varınca kadardır. Pes āhâdda üçten 'akd-i evvele kadar نَيْفٌ [neyyif] isti'mâl olunmaz, oralarda بَضْعٌ [biḍ'] isti'mâl olunur, tâ ki 'akd-i evvele vardıkta, ötelerinde نَيْفٌ [neyyif] isti'mâl olunur. Ve بَضْعٌ [biḍ'] maddesinin ihtilâfı mahalinde bast olundu. Şārih der ki müellifin beyânı Muberrred kavlidir. Ve *Tehzīb*'de نَيْفٌ [neyyif] kelimesinin tahfîfi lahn olmak üzere musarrahtır.

الْإِنَافَةُ [el-ināfet] (hemzenin kesriyle) Bir nesne yukarı ağmak ve yükselip etrâfına havâle ve müşrif olmak ma'nâsıdır; yukâlu: أَنَافَ الشَّيْءُ عَلَيْهِ إِذَا أَشْرَفَ عَلَيْهِ. Ve ziyâde olmak ma'nâsıdır; yukâlu: أَنَافَ عَلَيْهِ إِذَا زَادَ

الْمُنَيْفُ [el-munîf] (مُجِيبٌ [mucîb]) vezninde) 'Ālî ve bülend nesneye denir. Ve bir dağın adıdır. Ve Yemen'de şehir-i Ta'izz a'mâlinden Şabir nâm dağda bir kal'a adıdır. Kezâlik Yemen'de Laḥc a'mâlinden bir kal'a adıdır.

الْمُنَيْفَةُ [el-Munîfet] Necd ile Yemâme bey-ninde Temîm kabîlesi yurdunda bir suyun adıdır.

التَّنْيِيفُ [et-tenyîf] (تَفْعِيلٌ [tef'ıl] vezninde) Ziyâde ve efzûn olmak ma'nâsıdır; yukâlu: تَنَيْفٌ عَلَيْهِ إِذَا زَادَ. Cevherî **الْإِنَافَةُ** [ināfet] ve تَنْيِيفٌ [tenyîf] maddelerini yā'î vehmiyle bunlar için terkîb-i mahsûs ifrâd eylemiş-

tir. Savâb olan bizim tertîbimizdir, zîrâ bu maddelerin mecmû'u vāvîdir. Şārih der ki Cevherî lafzlarına nazar eylediğinden başka İmâm Ḥalîl'e ittibâ' eylemiştir.

[ن ه ف]

التَّهْفُ [en-nehf] (nûn'un fethi ve hâ'nın sükûnuyla) Hayrân olmak ma'nâsıdır; yukâlu: نَهَفَ الرَّجُلُ نَهْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا تَحَيَّرَ نَجَرَ بِعَوْنِهِ تَعَالَى

FASLU'L-VĀV**(فَضْلُ الْوَاوِ)****[و ث ف]**

الْوَيْفُ [el-vesf] (vāv'ın fethi ve sâ-yı müsellesinin sükūnuyla) Çömleği saç ayağı üzere bindirmek ma'nāsınadır; yukālu: وَثَّفَ الْقِدْرَ يَثْفُهَا وَثْمًا إِذَا جَعَلَ لَهَا أَثْفِيَّ

الْإِيثَافُ [el-īṣāf] (hemzenin kesriyle) ve

الْكَوَيْفُ [et-tevṣīf] وَثَّفَ [vesf] ma'nāsınadır; yukālu: أَوْثَفَ الْقِدْرَ وَوَثَّفَهَا بِمَعْنَى وَثَّفَهَا

[و ح ف]

الْوَيْفُ [el-vecf] (vāv'ın fethi ve cīm'in sükūnuyla) ve

الْوَيْفُ [el-vecīf] (vāv'ın fethiyle) ve

الْوَيْفُ [el-vucūf] وَوَيْفٌ [vuḳūf] vezninde) Bir nesne deprenip muztarib olmak ma'nāsınadır; yürek oynaması gibi; yukālu: وَجَفَ الشَّيْءُ يَجْفُ وَجْفًا وَوَجِيفًا وَوُجُوفًا Ve إِذَا اضْطَرَبَ

وَجْفٌ [vecf] ve

وَجِيفٌ [vecīf] At ve devenin bir güne yürüyüşüne denir ki murād silke silke yürümesidir ki linge kalkmak ta'bīr olunur; menzil beygiri gibi; yukālu: وَجَفَ الْفَرَسُ وَالْبَعِيرُ وَوَجِيفًا وَهُوَ صَرْبٌ مِنْ سَيْرِ النَّخِيلِ وَالْإِبِلِ

الْإِيحَافُ [el-īcāf] (hemzenin kesriyle) Atı yāhūd deveyi vech-i mezbūr üzere yürütmek ma'nāsınadır; yukālu: أَوْجَفَهُ إِذَا أَسْرَى بِالْوَجِيفِ

الْإِسْتِيحَافُ [el-istīcāf] 'Aşk 'aşıkın gönlünü almak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَوْجَفَ الْحُبُّ فَوَادَهُ إِذَا ذَهَبَ بِهِ

[و ح ف]

الْوَيْفُ [el-vaḥf] (vāv'ın fethi ve ḥā-yı

mühmelenin sükūnuyla) Siyāh olup çok ve gür olan saç denir ve fethateynledir; yukālu: شَعْرٌ وَوَحْفٌ وَوَحْفٌ أَي كَثِيرٌ أَسْوَدٌ Ve tüyü çok kuş kanadına denir. Ve

وَحْفٌ [Vaḥf] 'Āmir b. eṭ-Ṭufeyl nām kimsenin kılıcı adıdır. Ve suya kanmış gereği gibi tāb u tarāvetli nebāta denir; yukālu: نَبَاتٌ وَوَحْفٌ أَي رِيَانٌ Ve bir adam yāhūd bir hayvān kendisini yere vurmak ma'nāsınadır; yukālu: وَوَحْفٌ الْبَعِيرُ يَجْفُ وَوَحْفًا إِذَا صَرَبَ بِنَفْسِهِ الْأَرْضَ Ve yakın olmak ma'nāsınadır; tekūlu: وَوَحْفٌ مِثْلُ أَي دَنَا Ve bir kimseyi özleyip ona nezil ve mihmān olmak ma'nāsınadır; tekūlu: وَوَحْفٌ إِلَيْنَا أَي قَصَدْنَا Ve sür'at eylemek ma'nāsınadır; yukālu: وَوَحْفٌ إِلَيْهِ إِذَا أَسْرَعَ

الْوَيْفُ [el-vāḥif] Yeleği ve tüyü çok kanada denir; yukālu: وَوَحْفٌ وَوَحْفٌ أَي الْكَثِيرُ Ve şol kovaya denir ki dört köşesinin bağları olan kayışların ikisi kırılıp ikisiyle kalmış ola. Ve

وَيْفٌ [Vāḥif] Bir mevzî adıdır.

الْوَيْفُ [el-veḥāfet] [leṭāfet] vezninde) ve

الْوَيْفُ [el-vuḥūfet] (vāv'ın zammıyla) Ot ve saç gür ve firāvān olmak ma'nāsınadır; yukālu: وَوَحْفٌ النَّبَاتُ وَالشَّعْرُ وَوَحْفٌ وَوَحْفَةٌ وَوَحْفَةٌ مِنْ النَّبَاتِ الْحَامِسِ وَالرَّوَابِعِ إِذَا غَزَرَ وَأَثَّتْ أَصُولُهُ

الْوَيْفُ [el-vaḥfā] [ḥamrā] vezninde) Kara taşlı yere denir, lākin ḥarret [ḥarret] olmaya; ya'nī yurt olan kara taşlık olmaya; cem'i وَوَحْفَى [veḥāfā] gelir, صَحَارَى [ṣaḥārā] vezninde. Ve kızıl topraklı arza denir; yukālu: أَرْضٌ وَوَحْفَاءٌ أَي حَمْرَاءٌ

الْمَوْحِفُ [el-mūḥif] (mīm'in zammı ve ḥā'nın kesriyle) Ağaç ve çadır makülesinden tesettür edecek nesnesi olmayan adama ve ağıl ve örtme altı gibi

ārām eyleyeceği olmayan deveye denir. Ve şol deve yatağına denir ki nā-muvāfik olmakla oraya bürük eden deveye rāhat vermediğinden muztarib edip çabuk kaldırır ola; yukālu: مُنَاخٌ مُوْحَفٌ إِذَا كَانَ يُوْحَفُ الْبَارِكُ

وُحَيْفٌ [Vuḥayf] [زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) 'Uḫayl yāhūd 'Ömer b. eṭ-Ṭufeyl nām kimsenin feresi ismidir.

الْوَحْفَةُ [el-vaḥfet] (vāv'ın fethiyle) Sese denir; tekülü: سَمِعْتُ وَحْفَةً أَيَّ صَوْتًا Ve siyāh kayaya denir; cem'î وَحَافٌ [viḥāf] gelir vāv'ın kesriyle. Ve 'Ulāşe b. Culās nām kimsenin feresi ismidir.

وَحَافُ الْقَهْرِ [Viḥāfu'l-Ḳahr] (vāv'ın kesriyle) Bir mevzi'dir.

التَّوْحِيفُ [et-tevhīf] İnsān yāhūd deve kendisini kaldırıp yere vurmak ma'nāsınadır; yukālu: وَحَفَ الْبَعِيرُ إِذَا صَرَبَ بِنَفْسِهِ الْأَرْضَ Ve sür'at eylemek ma'nāsınadır; yukālu: وَحَفَ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ وَحَفَهُ إِذَا صَرَبَهُ بِالْعَصَا Ve kurbān pâyını çokça kesmek ma'nāsınadır; yukālu: وَحَفَ غُضُو الْجُرُورِ إِذَا وَقَرَهُ

الْإِيْحَافُ [el-iḥāf] (hemzenin kesriyle) Bu dahi sür'at eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَوْحَفَ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ

الْمَوَاحِفُ [el-mevāḥif] (mīm'in fethiyle) مَوَاحِفٌ [mevhīf]in cem'idir ki deve yatacak yere denir; yukālu: مَوَاحِفُ الْإِبِلِ أَيَّ مَبَارِكْهَا

الْمِيْحَافُ [el-miḥāf] (mīm'in kesriyle) Yatağından ayrılmayan nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ مِيْحَافٌ إِذَا كَانَتْ لَا تُفَارِقُ مَبْرَكْهَا

وَأِحْفَانٌ [Vāḥifān] Bir mevzi' adıdır.

وَيْحِيفٌ [Veḥīf] [أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Mekke'de bir mevzi' adıdır ki oraya lāşe ilkā ederler.

الْمُوْحَفُ [el-muvaḥḥaf] [مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Arık ve mehzül deveye denir.

[و خ ف]

الْوَحْفُ [el-vaḥf] (vāv'ın fethi ve ḥā-yı mu'cemenin sükunuyla) Hātem çiçeğini dövüp lüzücutli lu'ābını çıkarmak ma'nāsınadır; yukālu: وَحَفَ الْخِطْمِيُّ يَخْفُهُ وَخُفًا إِذَا صَرَبَهُ حَتَّى تَلَزَجَ Ve netābt-ı mezkūrun lu'ābı bi-nefsihi çıkmak ma'nāsınadır ki lāzım ve müte'addī olur; yukālu: وَحَفَ الْخِطْمِيُّ إِذَا تَلَزَجَ Ve bir adamı zıkr-i kabīhle yād eylemek ma'nāsınadır; yukālu: وَحَفَ فَلَانًا إِذَا ذَكَرَهُ بِقَيْحٍ

الْإِيْحَافُ [el-iḥāf] (hemzenin kesriyle) وَحَفَ [vaḥf] ile ma'nā-yı evvelde mürādiftir; yukālu: وَأَوْحَفَ الْخِطْمِيُّ بِمَعْنَى وَحَفَهُ Ve sür'at eylemek ma'nāsınadır; yukālu: وَأَوْحَفَ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ

الْوَحْفَةُ [el-veḥīfet] [سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) خِطْمِيُّ [ḥiṭmiyy] lu'ābına denir; yukālu: كَأَنَّ لُغَامَهَا وَخَيْفَةَ الْخِطْمِيِّ وَهِيَ مَا أَوْحَفْتَهُ مِنَ الْخِطْمِيِّ

الْمُوْحَفُ [el-mūḥif] [مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Ahmak ve nādān kimseye itlāk olunur; hātem çiçeğini döven kimse onu halt eylediği gibi kendi mühmelātını halt eder olduğu için itlāk olundu; yukālu: رَجُلٌ مُوْحَفٌ أَيُّ أَحْمَقٌ يَعْنِي يُوْحَفُ زَبْلُهُ كَمَا يُوْحَفُ الْخِطْمِيُّ Ve

مُوْحِفٌ [mūḥif] Bir gūne a'rāb ta'āmıdır ki yoğurt kurusunu süte ezdikten sonra üzerine sāfī yağ dökmekle tertīb ederler. 'Alā-kavlin etsiz olan bulamaç aşına denir yāhūd hurmayı kaymağa katmakla tertīb ettikleri ta'āmdır. Ve

مُوْحِفٌ [mūḥif] Çamuru gālib olan suya denir. Ve cullāhların beze sürdükleri ahara denir ki haşıl ta'bīr olunur.

الْوَحْفَةُ [el-vaḥfet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Meşinden dikilmiş çantaya ve cüre-zen makûlesine denir.

الْإِتِّحَافُ [el-ittihāf] (إِتِّكَالٌ [ittikāl] vezninde) Ayak kaymak ma'nâsınadır; yukâlu: **إِتَّخَفْتُ** إِوْتَحَفْتُ Ve bunun aslı **إِوْتَحَفْتُ** idi.

[و د ف]

الْوَدْفُ [el-vedf] (vāv'ın fethi ve dāl'ın sükûnuyla) İç yağı eriyip akmak ma'nâsınadır; yukâlu: **وَدَفَ الشَّحْمُ يَدْفُ وَدْفًا** وَإِذَا دَابَّ وَسَالَ Ve damlamak ma'nâsınadır; yukâlu: **وَدَفَ الْإِنَاءُ إِذَا قَطَرَ** Ve az vergi vermek ma'nâsına müsta'meldir; yukâlu: **وَدَفَ لَهُ الْعَطَاءُ إِذَا أَقْلَهُ**

الْوَدْفَةُ [el-vedfet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) ve

الْوَدِيفَةُ [el-vedifet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Yemyeşil çemenistâna denir.

الْوَدْفَةُ [el-vedefet] (feteḥâtla) Buğdaycık otuna denir. Ve nisvânın lahm-ı zâ'idine denir.

الْوُدَافُ [el-vudāf] (غُرَابٌ [ğurāb] vezninde) Zekere itlāk olunur, kendiden menî ve mezî makûlesi seyelân ettiği için.

الْإِسْتِدَافُ [el-istidāf] İç yağını damlatmak ma'nâsınadır; yukâlu: **إِسْتَوْدَفَ** إِسْتَوْدَفَ إِذَا اسْتَقَطَرَهَا Ve haber teftiş eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: **إِسْتَوْدَفَ الْحَبْرَ إِذَا بَحَثَ عَنْهُ** Ve erin menîsini hatun rahiminde cem' eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: **إِسْتَوْدَفَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا جَمَعَتْ مَاءَ الرَّجُلِ فِي رَجْمِهَا** Ve süt kabının kapağını kaldırıp keyfiyyet ve kemmiyyetine itlâc eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: **إِسْتَوْدَفَ لَبْنَا فِي الْإِنَاءِ إِذَا فَتَحَ رَأْسَهُ فَأَشْرَفَ عَلَيْهِ** Ve nebât uzamak ma'nâsınadır; yukâlu: **إِسْتَوْدَفَ النَّبَاتُ إِذَا طَالَ**

التَّوْدُفُ [et-tevedduf] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde)

de) Bir haberi soruşturmak ma'nâsınadır; yukâlu: **تَوْدَفَ الْحَبْرَ إِذَا بَحَثَ عَنْهُ** Ve dağ keçileri dağın tepesine ağıp çıkmak ma'nâsınadır; yukâlu: **تَوْدَفَتِ الْأَوْعَالُ فَوْقَ الْجَبَلِ إِذَا أَشْرَفَتْ**

[و ذ ف]

الْوَدْفَةُ [el-vezefet] (vāv'ın ve zāl-ı mu'cemenin fethiyle) Nisvânın lahm-ı zâ'idine denir.

الْوَدْفُ [el-vezf] (حَذَفٌ [ḥazf] vezninde) Bir nesne seyelân eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: **وَدَفَ الشَّحْمُ وَغَيْرُهُ وَدْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا سَالَ**

الْوَدْفَانُ [el-vezfān] (سَلْمَانٌ [selmān] vezninde) Bir nesnenin evveline ve henüz zuhûruna denir; ve minhu'l-hadîs: **نَزَلَ عَلَيْنَا السَّلَامُ بِأَمِّ مَبْعَدٍ وَدْفَانٍ مَخْرَجِهِ إِلَى الْمَدِينَةِ** "أَيُّ حِدْثَانَهُ وَسُرْعَانَهُ"

التَّوْدِيفُ [et-tevzīf] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) ve

التَّوْدُفُ [et-tevezzuf] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Salını salını adimleri sıkça ve omuzları oynatarak yürümek ma'nâsınadır ki zehv ve edā yürüyüşüdür. 'Alā-kavlin tîz tîz yürümek ma'nâsınadır; yukâlu: **يُودَفُ فُلَانٌ وَيَتَوْدَفُ إِذَا كَانَ يَمْشِي مِقَارِبَ الْخَطْوِ وَمَخْرَجًا مِنْكِبِيهِ مُتَّبِعِيًّا أَوْ يُسْرِعُ**

الْوُدَافُ [el-vuzāf] (غُرَابٌ [ğurāb] vezninde) Zekere denir.

[و ر ف]

الْوَرْفُ [el-verf] (صَرْفٌ [şarf] vezninde) ve

الْوَرِيفُ [el-verif] (وَرِيدٌ [verīd] vezninde) ve

الْوُرُوفُ [el-vurūf] (وُقُوفٌ [vuḳūf] vezninde) Gölge koyu olmak ma'nâsınadır; yukâlu: **وَرَفَ الظِّلُّ يَرِفُ وَرْفًا وَوَرِيفًا وَوُرُوفًا إِذَا اتَّسَعَ وَطَالَ وَامْتَدَّ** Ve

وَرَفٌ [verf] Ciğerin kenârlarının yufka yer-

lerine denir.

الإِيرَافُ [el-īrāf] (hemzenin kesriyle) ve

التَّوْرِيفُ [et-tevrīf] Bunlar da gölge koyulanmak ma'nāsınadır; yukālu: أَوْرَفَ الظِّلَّ

وَوَرَّفَ بِمَعْنَى وَرَفَ

تَوْرِيفُ [tevrīf] Bir nesneyi emip sormak

ma'nāsınadır; tekūlu: وَرَفْتُهُ إِذَا مَضَّضْتَهُ

Ve yeri bölmek ma'nāsınadır; tekūlu: وَرَفْتُ

الأَرْضَ إِذَا قَسَمْتَهَا

الرِّفَةُ [er-rufet] [ثُبَّةُ] [ṣubet] vezninde) Samana denir, تَبْنُ [tibn] ma'nāsına.

الرِّفَةُ [er-rifet] [عِدَّةٌ] [ʿidet] vezninde) Tāb u tarāvetli tāze ota denir. Şārihin beyānına göre masdardan menkūldür.

[و ز ف]

الْوَزْفُ [el-vezf] (vāv'ın fethi ve zā-yı mu'cemenin sükūnuyla) ve

الْوَزِيفُ [el-vezīf] [وَرِيفٌ] [verīf] vezninde)

ʿAcele ve sür'at eylemek ma'nāsınadır;

yukālu: وَرَفَ الرَّجُلُ يَرْفُ وَرَفًا وَوَزِيفًا إِذَا أَسْرَعَ

Ve ivdirmek ma'nāsına olmakla lāzım ve

müte'addī olur; yukālu: وَرَفَ فُلَانًا إِذَا اسْتَعْجَلَهُ

الإِيزَافُ [el-īzāf] (hemzenin kesriyle) Bu dahi ʿacele ve sür'at eylemek ma'nāsınadır.

التَّوَزِيفُ [et-tevzīf] [إِيزَافٌ] [īzāf] ma'nāsınadır.

المُوَازَفَةُ [el-muvāzefet] [مُفَاعَلَةٌ] [mufā'alet] vezninde) ve

التَّوَازُفُ [et-tevāzuf] [تَفَاعُلٌ] [tefā'ul] vezninde)

Berāberce ʿarīfāne kumanya düzişmek ma'nāsınadır.

Niçe refikler bir sohbette yā seyr ve seferde kumanya ederler;

yukālu: وَارْزَفُوا وَتَوَازَفُوا إِذَا نَاهَدُوا فِي التَّفَقَّاتِ

[و س ف]

الْوَسْفُ [el-vesf] (vāv'ın fethi ve sīn'in

sükūnuyla) Deve pek semirip tavlandıkta

uyluğunda ve sağrısında cā-be-cā peydā

olan çatlklara denir ki giderek bütün gövdesine yayılır.

التَّوَسُّفُ [et-tevessuf] [تَفَاعُلٌ] [tefā'ul] vezninde)

Bir nesne kavlayıp kabuğu soyulmak

ma'nāsınadır; yukālu: تَوَسَّفَ الشَّيْءُ إِذَا تَقَشَّرَ

Ve devenin pek semizliğinden uylukları

ve sağrıları cā-be-cā yarılıp çatlamak

ma'nāsınadır; ʿalā-kavlin be-gāyet tavlanmakla

eski tüyü dökülüp yeniden tüylenmek

ma'nāsınadır; yukālu: تَوَسَّفَ البُعِيرُ إِذَا

ظَهَرَ فِيهِ الوَسْفُ أَوْ أَحْصَبَ وَسَمِنَ وَسَقَطَ وَبَرَهُ الأَوَّلُ

وَوَبَّتَ الجَدِيدُ

[و ص ف]

الْوَصْفُ [el-vaşf] (vāv'ın fethi ve şād'ın

sükūnuyla) ve

الصِّفَةُ [eş-şifet] [عِدَّةٌ] [ʿidet] vezninde) Bir

nesneyi sıfatlamak ma'nāsınadır ki hulkan

ve halkan ʿalāyimini taʿdād ve beyān eylemekten

ʿibārettir; yukālu: وَصَفَ الشَّيْءَ يَصِفُهُ

Şārih der ki vech-i mezkūr üzere

[vaşf] ve [şifet] masdarlardır.

[vaʿd] ve [ʿidet] gibi, baʿdehu

nahviyyūn ve mütekellimūn bunları ism

olarak istiʿmāl eylediler. Ve baʿzılar

[naʿt] ile [vaşf] beynini fark eder,

lākin müʿellife göre mürādiftir. İntehā. Ve

henüz merküb olan tay hoş-hüy olmakla

gördüğü nesnelere aslā ürküp ve irkil-

meyip ona teveccühle rāst yoluna gider

olmak ma'nāsına müstaʿmeldir, güyā ki

meşy ve seyri vasf ve icāde eder, yukālu:

وَصَفَ المُهْرُ إِذَا تَوَجَّهَ لِشَيْءٍ مِنْ حُسْنِ السَّبِيرَةِ

يُقَالُ لِلْمُهْرِ إِذَا تَوَجَّهَ وَأَخَذَ فِي

حُسْنِ السَّبِيرَةِ هَذَا مُهْرٌ قَدْ وَصَفَ أَيَّ وَصَفَ المُشْيِ

وَأَجَادَ

الإِيتِصَافُ [el-ittişāf] [إِيتِصَالٌ] [ittişāl] vezninde)

Sıfatlanmak ma'nāsınadır, gerek ibtidāen

ve gerek vasfan olsun; yukālu: وَصَفُهُ فَاتَّصَفَ

وَيُقَالُ إِتَّصَفَ بِالصِّفَاتِ الْحَمِيدَةِ

الْوَصَافُ [el-vaṣṣāf] (شَدَادٌ [šeddād] vezninde) Bir nesneyi vasf ve beyān husūsunda ‘ārif ve āgāh olan adama denir ki muktezāsı üzere ke-mā yenbağī vasf ve beyān eder; yukālu: هُوَ وَصَافٌ أَيُّ عَارِفٌ بِالْوَصْفِ: Ve

وَصَافٍ [Vaṣṣāf] Sādāt-ı ‘Arabdan birinin lakabıdır. Ba‘zılar dedi ki ismi Mālik b. ‘Āmir’dir. Muhaddisinden ‘Abdullāh b. el-Velīd el-Vaṣṣāfi onun evlādındandır.

الْوَصِيفُ [el-veṣīf] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Hizmet-kāra denir, gerek oğlan ve gerek kız olsun; cem‘i وَصَفَاءٌ [vuṣāfā’] gelir, كُرْمَاءٌ [kuremā’] vezninde. Ve gāh olur ki müennesinde وَصِيفَةٌ [veṣīfet] dahi denir, cem‘i وَصَائِفٌ [veṣā’if] gelir; yukālu: هَذَا وَصِيفٌ فَلَانَ أَيُّ خَادِمُهُ وَخَادِمَتُهُ وَيُقَالُ هَذِهِ وَصِيفَتُهُ أَيُّ خَادِمَتُهُ

الْوَصَافَةُ [el-veṣāfet] (لَطَافَةٌ [laṭāfet] vezninde) ve

الْإِصَافُ [el-iṣāf] (hemzenin kesriyle) وَصِيفٌ [veṣīf] lafzından isimlerdir, hizmet-kārlığa denir; yukālu: هُوَ وَصِيفٌ أَيُّ يَبِينُ الْوَصَافَةَ: Ve والإِصَافُ

وَصَافَةٌ [veṣāfet] Masdar olur, hizmet-kārlık kertesine erişmek ma‘nāsınadır; yukālu: وَصَفَ الْعُلَامُ وَصَافَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا بَلَغَ حَدَّ الْخِدْمَةِ

التَّوَصُّفُ [et-tevāṣuf] (تَفَاعُلٌ [tefā’ul] vezninde) Bir nesneyi birbirine vasf edişmek ma‘nāsınadır; yukālu: تَوَاصَفُوا الشَّيْءَ إِذَا وَصَفَهُ: بَعْضُهُمْ بَعْضًا

الْإِسْتِصَافُ [el-istīṣāf] Bir kimseden bir nesneyi vasf ve beyān eylemeği taleb eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: إِسْتَوَصَّفُوا لِدَائِهِ إِذَا سَأَلُوهُ أَنْ يَصِفَ لَهُ مَا يَتَعَلَّجُ بِهِ

الْصِفَةُ [eṣ-ṣifat] (عِدَةٌ [‘idet] vezninde)

Masdardır ki zikr olundu. Ve bir adamın zātıyla kā’im ma‘nāya itlāk olunur, ‘ilm ve sevād gibi. Ve صِفَةٌ [ṣifat] ile nahviyyūn onu murād eylemezler, belki نَعْتُ [na‘t]ı irāde ederler ki ism-i fā’il ve ism-i mef’ul yāhūd ma‘nā cihetiyle onlara rāci‘ olan kelimāttan ‘ibārettir, مِثْلٌ [miṣl] ve شِبْهُهُ [ṣibh] kelimeleri gibi.

Şārih der ki ma‘nā-yı evvel mütekellimīn ‘indindedir, ehl-i lügat ‘indinde وَصَفٌ [vaṣf] ve صِفَةٌ [ṣifat] masdarlardır, ba‘dehu صِفَةٌ [ṣifat] ism olarak dahi isti‘māl olundu; cem‘i صِفَاتٌ [ṣifāt]tır. Ve nahviyyīn katında صِفَةٌ [ṣifat]ta takarrür ve sebāt ve hālde inkilāb mu‘teberdir. Mütercim der ki müellif مَوَاصِفَةٍ [bey‘u muvāṣafet] ten sükūt eylemiştir ki kütüb-i fihhiyye ahkāmındandır. Bir adam kendi māl-ı mevcüdü olmayan bir şey’i vasf ederek bir kimseyi ona müştērī ettikten sonra o şey’i yeniden iştirā ve tedārük edip o müştērīye bey‘ eylemekten ‘ibārettir. Kāle fi’n-*Nihāye* ve fi’l-hadīs: “نَهَى عَنْ بَيْعِ الْمَوَاصِفَةِ: هُوَ أَنْ يَبِيعَ مَا لَيْسَ عِنْدَهُ ثُمَّ يَتَنَاعَهُ فَيُدْعُهُ إِلَى الْمُشْتَرِي قِيلَ لَهُ ذَلِكَ لِأَنَّهُ بَاعَهُ بِالصِّفَةِ مِنْ غَيْرِ نَظَرٍ وَلَا حِيَارَةَ مَلِكٍ

[و ض ف]

الْوَضْفُ [el-vaḍf] (vāv’ın fethi ve dād-ı mu‘cemenin sükūnuyla) ve

الْإِضَافُ [el-iḍāf] (hemzenin kesriyle) Deve sür‘at eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: وَصَفَ الْبُعَيْرُ يَضْفُ وَضْفًا وَأَوْصَفَ إِضَافًا إِذَا أَسْرَعَ Ve

إِضَافٌ [iḍāf] Deveyi gıcıklayıp ikdām eylemekle sür‘atle yürütmek ma‘nāsınadır; tekūlu: أَوْصَفْتُ الْبُعَيْرَ إِذَا أَوْجَفْتُهُ فِي الرِّكْحِ

[و ط ف]

الْوَطْفُ [el-veṭaf] (fethateynle) Bir adamın kaşları ve kirpikleri gür ve firāvān olmak

ma'nāsınadır; yukālu: وَطَفَ الرَّجُلُ يُوْطِفُ وَطَفًا وَإِذَا كَثُرَ شَعْرُ حَاجَتَيْهِ وَعَيْنَيْهِ نُوْزِلَ عَيْلَةً ma'nāsınadır; yukālu: وَطَفَ الْمَطَرُ إِذَا انْهَمَرَ

الْوُطْفَةُ [el-vaṭfet] [vecbet] vezninde) Bir mikdārca saç denir; yukālu: عَلَيْهِ وَطْفَةٌ مِنْ الشَّعْرِ أَي قَلِيلٌ مِنْهُ

الْأَوْطَفُ [el-evṭaf] Sıfattır, kaşları ve kir-pikleri güre olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَوْطَفٌ أَي الْكَثِيرُ الْحَاجَتَيْنِ وَالْعَيْنَيْنِ Kesret ve vefret üzere olan şey'e itlāk olunur; ve minhu yukālu: أَطَفْتُ أَي مَحِيطٌ وَعَيْشٌ أَوْطَفٌ أَي رَحِيحٌ

الْوُطْفَاءُ [el-vaṭfā] [evṭaf]ın müennesidir. Ve şol sehāba vasf olur ki yağmurunun kesretinden etekleri saçak saçak olup sarkmış ola, 'alā-kavlin yağdırması devām vechi üzere ola, gerek yağmurunu haylice mümtedd olsun, gerek olmasın; yukālu: سَحَابَةٌ وَطْفَاءٌ أَي مُسْتَرْحِيَةٌ لِكَثْرَةِ مَائِهَا أَوْ الدَّائِمَةُ السَّحَابَةُ طَالَ مَطَرُهَا أَوْ قَصُرَ وَيُقَالُ فِيهَا وَطَفٌ مُحَرَّكَةٌ إِذَا تَدَلَّتْ ذُبُوبُهَا

[و ظ ف]

الْوُظَيْفُ [el-vezīf] (zā-yı mu'ceme ile Amīr [emīr] vezninde) Atın ve deve ve sā'ir dābbenin kolunun ve inciğinin incerek yerine denir ki bilek ile dizleri mā-beynidir; murād kuru incik olacaktır; cem'i أَوْظَفَةٌ [evzīfet] ve وَظَفٌ [vuẖuf] gelir zammeteynle; yukālu: ضَرَبَ وَظَيْفَهُ وَهُوَ مُسْتَدَقُّ الذَّرَاعِ Ve sarp yerlerde yürümek husūsunda kavī ve tūvāna olan adama denir; yukālu: وَرَجُلٌ وَظَيْفٌ أَي قَوِيٌّ عَلَى وَعِشٍ فِي الْحَزَنِ Ve الْمَشِي فِي الْحَزَنِ

وَضَيْفٌ [vezīf] Ma'nā-yı evvelden me'hūz olarak sıralanmış ve katarlanmış vetīre ve tarīka ma'nāsına müsta'meldir; ve minhu yukālu: جَاءَتِ الْإِبِلُ عَلَى وَظَيْفٍ أَي تَبِعَ بَعْضُهَا

بَعْضًا Niteki سَاقٌ [sāḳ] dahi bu ma'nāda müsta'mel olur.

الْوُظْفُ [el-vaẖf] (vāv'ın fethi ve zā'nın sükūnuyla) Devenin ayağı bağı kısı kılmak ma'nāsınadır; yukālu: وَظَفَ الْبَعِيرُ إِذَا قَصَرَ قَيْدَهُ Ve davarın وَظَيْفٌ [vezīf]ine vurmak yāhūd dokunmak ma'nāsınadır; yukālu: وَظَفَ الْبَعِيرُ إِذَا أَصَابَ وَظَيْفَهُ Ve bir kimseye tābi' olup gitmek ma'nāsınadır; yukālu: وَظَفَ الْقَوْمَ إِذَا تَبِعَهُمْ

الْوُظْفَةُ [el-vezīfet] [sefīnet] vezninde) Bir adama yevmiyye mu'ayyen olan ta'ām ve rızk makūlesi 'ulūfeye denir, وَظَيْفٌ [vezīf]-i merkūmdan me'hūzdur, vetīre üzere olduğu için; yukālu: عَلَيْهِ كُلُّ يَوْمٍ وَظَيْفَةٌ وَهِيَ مَا يَقْدَرُ لَهُ فِي الْيَوْمِ مِنْ طَعَامٍ أَوْ رِزْقٍ وَنَحْوِهِ Fārisīde ona verestād denir. Ve

وَضَيْفَةٌ [vezīfet] 'Ahd ve şart ve peymān ma'nāsınadır; cem'i وَظَائِفٌ [vezā'if] ve وَظُفٌ [vuẖuf] gelir zammeteynle; yukālu: بَيْنَهُمَا وَظَيْفٌ أَي عَهْدٌ وَشَرْطٌ

التَّوْظِيفُ [et-tevzīf] Bir kimseye وَظَيْفَةٌ [vezīfet] ta'yīn eylemek ma'nāsınadır; yukālu: وَظَفَ لَهُ إِذَا عَيَّنَ لَهُ فِي كُلِّ يَوْمٍ وَظَيْفَةً

الْمُؤَاطَفَةُ [el-muvāzafet] [mufā'alet] vezninde) Bir nesneye uymak ve uygun gelmek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا وَاطَفَهُ Ve mu'āvenet ma'nāsınadır; yukālu: وَوَاطَفَهُ Ve mülāzemet ma'nāsınadır; yukālu: وَوَاطَفَهُ إِذَا لَازَمَهُ

الْإِسْتِظَافُ [el-istīzāf] Kaplamak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَوْظَفَهُ إِذَا اسْتَوْعَبَهُ

[و ع ف]

الْوَعْفُ [el-va'f] (vāv'ın fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) Şol toprağı kalınca yere denir ki suyu çekmeyip üzerinde irkilip kalır ola, cem'i وَعَافٌ [vi'āf] gelir vāv'ın

وَقَفَّ فَلَانًا عَلَى ذَنْبِهِ إِذَا أَطَاعَهُ Ve bir mülkü bey' ve şirâdan 'alā-vechî't-te'bîd alikomak ma'nâsınadır ki mâlını vakf eylemek ta'bîr olunur; yukâlu: وَقَفَّ الدَّارَ أَيَّ حَبْسَهَا

الْوُقُوفُ [el-vuḳūf] (فُعُودٌ [ḳu'ūd] vezninde) Eğlenip ayakta durmak ma'nâsınadır; yukâlu: وَقَفَّ الرَّجُلُ يَفِّفُ وَفُوقًا إِذَا دَامَ قَائِمًا

الْإِيقَافُ [el-ikāf] (hemzenin kesriyle) Durdurmak ma'nâsınadır; yukâlu: أَوْقَفَهُ أَيُّ وَقَفَهُ Ve bir kimse mâlını vakf eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: أَوْقَفَ الدَّارَ إِذَا حَبَسَهَا Lâkin bu ma'nâda إِيقَافٌ [ikāf] lügat-ı rediyyedir. Ve tinmayıp sâkit ve epsem olmak ma'nâsınadır; yukâlu: إِذَا أَوْقَفَ الرَّجُلُ إِذَا سَكَتَ Ve mutlakan işlediği işten çekilip vazgelmek ma'nâsınadır; yukâlu: أَوْقَفَ Ve kelâm-ı fasihte إِيقَافٌ [ikāf] māddesi ma'nâ-yı ahîrden mâ'adâda vâki' olmamıştır.

التَّوْقِيفُ [et-tevḳîf] Bir adamı ayakta alı koyup durdurmak ma'nâsınadır; yukâlu: وَقَفَّهُ إِذَا أَقَامَهُ Ve hatuna وَقَفَّ [vaḳf] dedikleri bilezik takmak ma'nâsınadır; yukâlu: وَقَفَّ الْمَرْأَةَ إِذَا جَعَلَ فِي يَدَيْهَا الْوُقُوفَ Ve hatunun ellerini kına ile benek benek nakşlamak ma'nâsınadır; yukâlu: وَقَفَّتِ الْمَرْأَةُ يَدَيْهَا بِالْحِنَاءِ Ve yayın bağına geyik kanından müretteb tutkal sürülmüş sinirden düzülmüş bilezik geçirmek ma'nâsınadır; yukâlu: وَقَفَّ الْقَوْسَ إِذَا جَعَلَ عَلَى طَائِفِهَا بِمَصَانِعَ Ve kalkana وَقَفَّ مِنْ عَقَبٍ جَعَلَهُنَّ فِي غَزَاءٍ مِنْ دِمَاءِ الطَّبَّاءِ وَقَفَّ [vaḳf] ya'nî demirden yâhūd boynuzdan pervâz eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: وَقَفَّ التُّرْسَ إِذَا جَعَلَ لَهُ وَقَفًا Ve atın sırtını basıp yağır ve cıdav eylememek için eyerini ve teğeltisini hoşça onarmak ma'nâsınadır; yukâlu: وَقَفَّ السَّرَجَ إِذَا أَصْلَحَهُ Ve

تَوْقِيفُ الْحَدِيثِ [tevḳîfu'l-hadîs] Bir kelâm

ve haberi gereği gibi beyân eylemek ma'nâsına müsta'meldir; tekûlu: وَقَفْتُ Ve الْحَدِيثَ إِذَا بَيَّنَّهُ

تَوْقِيفُ [tevḳîf] Şer' de nass-ı şerîf menziline isti'mâl olunur. Şârih der ki meselâ derler ki itlâk-ı ism-i ilâhîyi nass-ı şer'at tarafına ihâle ederler, ya'nî izn-i şâri' sâdir olmayan ismin itlâkı câ'iz değildir. Pes itlâkıdan تَوْقِيفُ [tevḳîf] ve تَوْقُفٌ [tevaḳḳuf] olunur. Ve

تَوْقِيفُ فِي الْحَجِّ [tevḳîf fi'l-hacc] Huccâc vakfeye durmaktan 'ibârettir; yukâlu: وَقَفَّ النَّاسُ إِذَا وَقَفُوا فِي الْمَوَاقِفِ Ve

تَوْقِيفُ الْجَيْشِ [tevḳîfu'l-ceyş] 'Askerin vâhiden ba'de vâhidin durmalarından 'ibârettir; yukâlu: وَقَفَّ الْجَيْشُ إِذَا وَقَفُوا وَاحِدًا وَبَعْدَ وَاحِدٍ Ve

تَوْقِيفُ الْقِدَاحِ [tevḳîfu'l-ḳidâh] Kumar oklarında olan nişânlara itlâk olunur. Ve

تَوْقِيفُ [tevḳîf] Bilezik geçirecek mevzi'î kat' eylemek ma'nâsınadır. Şârihin beyânına göre mü'ellifin ve وَقَطَعَ مَوْضِعَ السَّوَارِ 'ibâreti hatâ-i müşevveştir, savâb olan مَوْضِعَ السَّوَارِ olmaktır ki murâd dâbbenin bukağılık ta'bîr olunan yere 'arız aklığa denmek olur, niteki Ebû 'Ubeyde إِذَا أَصَابَ الْأَوْظِفَةَ بِيَاضٍ فِي مَوْضِعِ الْوُقُوفِ وَلَمْ يَغْدُ إِلَى أَسْفَلٍ وَلَا فَوْقَ فَذَلِكَ التَّوْقِيفُ 'ibâretiyle *Muşannef* nâm kitâbında sebt eylemiştir; *Esâs*'ta dahi bu vech üzere mersümdür. Pes bu ma'nâda تَوْقِيفُ [tevḳîf] ism ve masdar olarak isti'mâl olunur.

الْوُقُوفِيُّ [el-viḳḳîfî] [ḥillifâ] vezninde) Masdardır, Naşrânî kilise hizmetinde olmak ma'nâsına; yukâlu: وَقَفَّ النَّضْرَانِيُّ وَقِيفَى إِذَا خَدَمَ الْبَيْعَةَ

الْمَوْقِفُ [el-mevḳif] [meclis] vezninde) İsm-i mekândır, mahall-i vukûf

ma'nāsına; yukālu: هَذَا مَوْقِفٌ مِنْ مَوَاقِفِهِ أَيُّ مَحَلُّ وَوُقُوفِهِ Ve

مَوْقِفٌ [Mevķif] Mısır'da bir mahalle adıdır. Ve

مَوْقِفُ الْفَرَسِ [mevķifu'l-feres] Atın böğürlerinde olan iki çökük yerlere denir ki boş böğürleri olacaktır, 'alā-kavlin böğürde böbreğin başı üzere gelen çukurcağıza denir; iki tarafında olana مَوْقِفَانِ [mevķifān] derler. Ve

مَوْقِفَانِ [mevķifān] Nisvānın yüzüne ve eline, 'alā-kavlin gözüne ve ellerine ve sâ'ir izhârı lâzım olan a'zāsına itlāk olunur; yukālu: امْرَأَةٌ حَسَنَةٌ الْمُوقِفَيْنِ أَيُّ الْوَجْهِ وَالْقَدَمِ أَوْ العَيْنَيْنِ وَالْيَدَيْنِ وَمَا لَا بُدَّ لَهَا مِنْ إِظْهَارِهِ Ve mak'adda pöç kemiği ihâta eylemiş iki damara itlāk olunur ki çekilip büzüldükte sâhibi kötürüm olur ve kesildikte helāk olur.

وَاقِفٌ [Vāķif] Enşār'dan bir batn pederi olan Mālik b. İmrū'ulķays lakabıdır. Hilāl b. Umeyye el-Vāķifī ki gazādan tahallūf eylediken sonra tevbesi makbūl olan üç nefer-i mütehällifinin biridir, onlardandır.

ذُو الْوُقُوفِ [Zu'l-Vuķūf] Nehşel b. Dārim'in feresi ismidir.

الْوَقَافُ [el-vaķķāf] [شَدَادٌ] [şeddād] vezninde) Aslā umūr ve husūsta 'acele etmeyip dā'imā rıfık ve te'ennī üzere olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ وَقَافٌ أَيُّ مُتَأَنٍّ Ve muhārebeden her bār gerilenip irāz eden adama denir; yukālu: هُوَ وَقَافٌ أَيُّ مُحْجِمٍ عَنِ الْقِتَالِ Ve bir şā'ir-i 'Uķaylī ismidir.

الْوَقْفَةُ [el-vaķfet] [وَجْبَةٌ] [vecbet] vezninde) Binā-i merredir, bir kere durmak ma'nāsınadır. Ve ism olur, yaya sarılan sinire denir. Ve üst böbreğin üzerinde olan iki sinirin her birine وَقْفَةٌ [vaķfet] ve ikisi-

ne وَقْفَتَانِ [vaķfetān] denir.

الْمِيقَفُ [el-mīķaf] ve

الْمِيقَافُ [el-mīķāf] (mīm'lerin kesriyle) Çömlek karıştırarak ağaç pāresine denir ki kaynayıp taşacak çömleği onunla karıştırıp hiddetini teskīn ederler.

الْوَقِيفَةُ [el-vaķifet] [سَفِينَةٌ] [sefīnet] vezninde) Şol yaban keçisine denir ki onu tāzīler sıkıştırmakla bir kaya başına firār ve ilticā edip ve ondan inmeğe kādīr olmamakla nāçār şikār oluna.

الْمُوقِفُ [el-muvaķķaf] [مُعْظَمٌ] [mu'azzam] vezninde) Şol ata denir ki kulaklarının ucuna doğru ak benekler ile alaca ve abraş olup sâ'ir yerlerinin levni hāli üzere ola; yukālu: فَرَسٌ مَوْقِفٌ إِذَا كَانَ أَعْلَى أُذُنَيْهِ أَبْرَشٌ كَأَنَّهُمَا Ve kolları değirmi damga ile damgalanmış eşeğe denir. Ve şol yaban keçisine ve öküze denir ki kollarında gövdesinin levnine muhālīf humret ola. Ve eşmiş yortmuş, ahvāl-i 'ālemi tecrībe etmiş, dekāyık u hakāyık-ı kevnīyyeye āgāh olmuş adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَوْقِفٌ أَيُّ مُجْرَبٍ مُحْكَمٌ Ve kumar oyununda darb-ı kumār olunan oka denir.

التَّوَقُّفُ [et-tevaķķuf] [تَفَاعُلٌ] [tefa'ul] vezninde) تَلَوُّمٌ [tele'um] gibidir ki bir nesneye muntazır olup durmak ma'nāsınadır; yukālu: تَوَقَّفَ بِمَكَانٍ كَذَا إِذَا تَلَأَمَ Ve bir yerde eğlenip kalmak ma'nāsınadır; yukālu: تَوَقَّفَ عَلَيْهِ إِذَا تَلَبَّثَ

الْوِاقِفُ [el-vīķāf] (vāv'ın kesriyle) ve

الْمُوقِافَةُ [el-muvaķāfet] [مُفَاعَلَةٌ] [mufā'alet] vezninde) Bir mahalde yāhūd bir husūmette karār ve ārām edişmek ma'nāsınadır; yukālu: وَاقَفَهُ فِي حَزْبٍ أَوْ حُضُومَةٍ إِذَا وَقَفَ مَعَهُ وَيَقِفُ هُوَ مَعَهُ Ve bir adamı bir husūsta karār ve ārām ettirmek ma'nāsınadır; tekülü:

وَأَقْفَتْهُ عَلَى كَذَا إِذَا تَبَّيَّهَ عَلَيْهِ

التَّوَأْفُ [et-tevāḳuf] [تَفَاغُلٌ] [tefā'ul] vezninde) Bu dahi karar edişmek ma'nāsınadır; yukālu: تَوَأَفَا فِي الْقِتَالِ إِذَا وَقَفَا

الْإِسْتِيفَا [el-istīḳāf] Bir adamın vukūfunu istemek ma'nāsınadır; tekūlu: إِذَا اسْتَوْفَمْتُهُ إِذَا سَأَلْتَهُ الْوُقُوفَ

[و ك ف]

الْوَكْفُ [el-vekf] (vāv'ın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Meşinden olan sofraya ve döşemeye denir, نَطَعَ [neṭa'] ma'nāsına. Ve

وَكْفٌ [vekf] ve

وَكَيْفٌ [vekiḳif] ve

تَوَكَّافٌ [tevkāf] (تَذَكَارٌ) [tezkār] vezninde) Bir nesne damlayıp akmak ma'nāsınadır; yukālu: وَكَفَ الْبَيْتُ يَكِفُ وَكَمًا وَوَكَيْفًا وَتَوَكَّافًا إِذَا قَطَرَ

الْإِيكَافُ [el-ikāf] (hemzenin kesriyle) وَكَفٌ [vekf] ma'nāsınadır; yukālu: أَوْكَفَ الْبَيْتُ وَكَفَ بِمَعْنَى وَكَفَ أَوْكَفَهُ إِذَا أَوْقَعَهُ فِي الْإِثْمِ Ve merkebe semer vurmak ma'nāsınadır; yukālu: أَكَفَ الْحِمَارَ إِيكَافًا إِذَا وَضَعَ عَلَيْهِ الْإِكَافَ Burada vāv'ın elife inkılābı Benū Temīm lügatine mebnīdir.

الْوَكُوفُ [el-veküf] (صَبُورٌ) [ṣabūr] vezninde) Sütü pek çok nākaya itlāk olunur; yukālu: نَاقَةٌ وَكُوفٌ أَيْ غَزِيرَةٌ

الْوَكْفُ [el-vekef] (fethateynle) Haktan meyl ve 'udül eylemek ma'nāsınadır; yukālu: وَكِفٌ فُلَانٌ يُوَكِّفُ وَكَمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا وَجَرَ Ve مَالٌ وَجَارٌ Ve günāh-kār olmak ma'nāsınadır; yukālu: وَكِفَ الرَّجُلُ إِذَا وَجَرَ Ve

وَكْفٌ [vekef] Dağın yöresine denir. Ve tere denir, عَرَقٌ [araḳ] ma'nāsına. Ve İbn Fāris

'indinde فَرَقٌ [ferāḳ] ma'nāsınadır fā'yla, lākin عَرَقٌ musahhafı olmak melhūzdur. Ve kumluğa bitişik arz-ı sulbeden aşağı incek yöreye ve engebeye denir. Ve fesād ve za'f ma'nāsınadır; yukālu: فِيهِ وَكْفٌ أَيْ فَسَادٌ Ve za'f ve ağırlık, sikal ma'nāsınadır. Ve yağmurdan hıfz için evlerin etrafına kanat tarzında yaptıkları sundurmaya ve saçağa ve pervāza denir; cem'i أَوْكَافٌ [evkāf]tır; ve fi'l-hadisi: أَيْ: خِيَارُ الشُّهَدَاءِ أَصْحَابِ الْوَكْفِ "الَّذِينَ إِنْكَفَتْ عَلَيْهِمْ مَرَائِبُهُمْ فِي الْبَحْرِ فَصَارَتْ فَوْقَهُمْ مِثْلَ أَوْكَافِ الْبَيْتِ هَكَذَا فَسَرَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ Ya'nī "Hıyar u efādıl-ı şühedā" şol kimselerdir ki deryāda gemileri mevce-i bahr sadmesiyle devrilip geminin küpeştesi أَوْكَافٌ [evkāf]-ı beyt gibi üzerlerine kapanıp altında gark olalar."

الْوِكَايفُ [el-vikāif] (كِتَابٌ) [kitāb] vezninde) ve **الْوُكَايفُ** [el-vukāif] (غُرَابٌ) [gūrāb] vezninde) Pālāna denir, إِكَافٌ [ikāf] ma'nāsına.

التَّوَكِّيْفُ [et-tevkīf] تَأْيِيْفٌ [te'kiḳif] vezninde ve mürādifidir ki merkebe pālān vurmak ma'nāsınadır; yukālu: وَكَفَ الْحِمَارَ وَأَكْفَهُ إِذَا وَضَعَ عَلَيْهِ الْوُكَايفَ

الْإِسْتِيفَا [el-istīḳāf] Damlatmak ma'nāsınadır; yukālu: اسْتَوْكَفَ الْمَاءَ إِذَا اسْتَقَطَّرَهُ **الْمُؤَاكِفَةُ** [el-muvākefet] (مُفَاعَلَةٌ) [mufā'alet] vezninde) Hasmıyla rü-be-rü cenk edişmek ma'nāsınadır; yukālu: وَآكَفَهُ فِي الْحَرْبِ إِذَا وَاجَهَهُ وَعَارَضَهُ

التَّوَكُّفُ [et-tevekkuf] [تَفَاغُلٌ] [tefā'ul] vezninde) Bir adamın umūr ve mesālihini der-'uhde edip nezāret ve temşitine ihtimām etmek ma'nāsınadır ki görüp gözetmek ta'bīr olunur; yukālu: هُوَ يَتَوَكَّفُ هُمْ لَهُمْ أَيْ يَتَعَهَّدُهُمْ وَيَنْظُرُ فِي أُمُورِهِمْ Ve bir haberin zuhūruna muntazır olmak ma'nāsınadır;

yukālu: يَتَوَكَّفُ الْحَبْرُ أَي يَنْتَظِرُ وَكَمَهُ أَي قَطَرَهُ وَهُوَ
يَتَوَكَّفُ كِنَايَةٌ عَنِ الظُّهُورِ كَمَا يُقَالُ إِسْتَشْطَرُ الْحَبْرُ
عَلَى مَا بُلُوْشُوعَايَا دَكَ غَدِيْدٍ غَلِيْبٍ تَا'ARRUZ
EYLEMEK MA'NĀSINADIR; yukālu: يَتَوَكَّفُ لِفُلَانٍ
أَي يَتَعَرَّضُ لَهُ حَتَّى يَلْقَاهُ

التَّوَكُّفُ [et-tevākuf] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Birbirinden meyl ve inhirāf eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَوَكَّفُوا إِذَا انْحَرَفُوا

[ول ف]

الْوَلْفُ [el-velf] (حَلْفٌ [ḥalf] vezninde) ve

الْوِلَافُ [el-vilāf] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) ve

الْإِلَافُ [el-ilāf] (vāv'ı hemzeye ibdalle) ve

الْوَلِيفُ [el-velīf] (أَلِيفٌ [elīf] vezninde) Şimşek peyderpey çakmak ma'nāsınadır; yukālu: وَلَفَ الْبُرْقُ وَلَفًا وَوَلِيفًا وَإِلَافًا وَوَلِيفًا مِنْ
وَلَفَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا تَتَابَعَ

وَلِيفٌ [velīf] Peyderpey çakan şimşeğe denir, **وَلُوفٌ** [velūf] gibi; yukālu: بَرَقَ وَلِيفٌ
وَوَلُوفٌ أَي الْمَتَابِعُ اللَّمَعَانِ

وَلِيفٌ [velīf] ve

وَلِافٌ [vilāf] Davara mahsūs bir güne seğirtmeye denir ki dört ayaklarını birden kaldırıp komakla olan seğirtmekten 'ibārettir, yukālu: يَعْدُو الْفَرَسُ وَلِيفًا وَوَلِافًا وَهُوَ صُرْبٌ مِنْ
عَمَآ'AT Bİ'l-MA'İYYET MÜCTEMİ'AN GELMEK MA'NĀSINADIR; yukālu: وَلَفَ الْقَوْمُ وَلِيفًا إِذَا جَاؤُوا مَعًا

الْوِلَافُ [el-vilāf] (قِتَالٌ [qitāl] vezninde) ve

الْمَوَالِفَةُ [el-muvālefet] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'let] vezninde) Ülfet edişmek, **إِلَافٌ** [ilāf] ma'nāsınadır; yukālu: وَالْفَهُ وَوَالِفَةً بِمَعْنَى
وَالْفَهُ وَوَالِفَةً بِمَعْنَى وَوَالِفَةً وَوَالِفَةً وَوَالِفَةً وَوَالِفَةً وَوَالِفَةً وَوَالِفَةً وَوَالِفَةً وَوَالِفَةً وَوَالِفَةً
وَالْفَهُ Ve itizā ve intisāb ma'nāsınadır; yukālu: وَالْفَهُ إِذَا اغْتَرَاهُ
وَالْفَهُ إِذَا اتَّصَلَهُ

[وه ف]

الْوَهْفُ [el-vehf] (نَهْبٌ [nehb] vezninde) ve

الْوَهْفُ [el-vehīf] (وَلِيفٌ [velīf] vezninde) Nebāt tāze yapraklanmak ma'nāsınadır; yukālu: وَهَفَ النَّبَاتُ يَهْفُ وَهَفًا وَوَهْفِيًّا إِذَا أُوْرَقَ
وَاهْتَرَّتْ Ve pek yakın gelmek ma'nāsınadır, yukālu: وَهَفَ فُلَانٌ إِذَا دَنَا
وَهَفَ لَهُمْ شَيْءٌ مِنَ الدُّنْيَا Kāle'ş-şārih ve minhu kelāmu Ḳatāde: كَلَّمَا وَهَفَ لَهُمْ شَيْءٌ مِنَ الدُّنْيَا
أَخَذُوهُ وَلَا يُبَالُونَ حَلَالًا كَانَ أَوْ حَرَامًا أَي عَرَضَ لَهُمْ وَوَهْفًا
Ve bir nesne yukarı ağıp yükselmek ma'nāsınadır, meselā ölçülen galle kilenin ağzına kadar kalkıp çıkması gibi ve havuzun suyu kenārına dek yükselmesi gibi; yukālu: وَهَفَ النَّصْرَانِيُّ وَهَفًا إِذَا خَدَمَ الْكَنِيسَةَ
وَهَفَ النَّصْرَانِيُّ وَهَفًا إِذَا خَدَمَ الْكَنِيسَةَ

الْإِيهَافُ [el-iḥāf] (hemzenin kesriyle) **وَهْفٌ** [vehf] gibi bir nesne yukarı ağıp yükselmek ma'nāsınadır; yukālu: أَوْهَفَ الشَّيْءُ
بِمَعْنَى وَهَفَ

الْوَاهِفُ [el-vāhif] Kilisenin kayyım ve ferrāş makūlesi hizmet-kārına denir.

الْوَهَافَةُ [el-vehāfet] (vāv'ın kesri ve fethiyle) ve

الْوَهْفِيَّةُ [el-vuhfiyyet] (أُفْيِيَّةٌ [uṣfiyyet] vezninde) ve

الْهَفِيَّةُ [el-hiffiyyet] (hā'nın ve fā-yı müşeddedenin kesriyle) İsmeldir, kilise hizmet-kārlığına denir. Ve

وَهَافَةٌ [vihāfet] (vāv'ın kesriyle) Masdar olur, **وَهْفٌ** [vehf] gibi kiliseye hizmet eylemek ma'nāsına; yukālu: وَهَفَ النَّصْرَانِيُّ وَهَفًا
وَوَهَافَةً إِذَا خَدَمَ الْكَنِيسَةَ

FASLU'L-HĀ'

(فَضْلُ الْهَاءِ)

[ه ت ف]

الْهَتْفُ [el-hetf] [ħatf] [ħatf] vezninde) Seslenmek ma'nāsınadır, ekserī güvercin āvazında isti'māl olunur; yukālu: هَتَفَتِ الْحَمَامَةُ هَتْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا صَاتَتْ Ve bir adamı medh eylemek ma'nāsınadır; yukālu: هَتَفَ فُلَانًا وَيُقَالُ إِذَا مَدَحَهُ هُنَّ مُسْتَأْمِدَةٌ بِهَا أَي تُدَكَّرُ بِالْجَمَالِ

الْهَتْافُ [el-hutāf] (hā'nın zammıyla) Bir adamı çağırarak ma'nāsınadır; yukālu: هَتَفَ بِهِ هَتْافًا إِذَا صَاحَ

الْهَتْافَةُ [el-hettāfet] [šeddādet] vezninde) ve

الْهَتْوْفُ [el-hetūf] [šabūr] vezninde) ve

الْهَتْفَى [el-hetefā] [cemezā] vezninde) Pek tıngırdayıcı yaya denir; yukālu: قَوْسٌ هَتْفَةٌ وَهَتْوْفٌ وَهَتْفَى أَي ذَاتُ صَوْتٍ

[ه ج ف]

الْهَيْفُ [el-hiceff] (hā'nın kesri ve cīm'in fethi ve fā'nın teşdidıyla) Yaşlı erkek devekuşuna denir, 'alā-kavlin taslak ve yakışsız ve girān-cān adama ve deve kuşuna denir; tekūlu: رَأَيْتُ هَيْفًا أَي ظَلِيمًا مُسِيئًا أَوْ هُوَ Ve içerisi geniş ekkāle adama denir.

الْهَيْفَجُفُ [el-hecefcef] [sefercel] vezninde) Bu dahi içerisi geniş ekkāle denir; yukālu: رَجُلٌ هَيْفٌ وَهَيْفَجٌ أَي الرَّغِيبُ الْجَوْفُ

الْهَيْفُ [el-hecef] (fethateynle) Açlıktan

karnı sölpüyüp sarkmak ma'nāsınadır; yukālu: هَجَفَ الرَّجُلُ هَجْفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا جَاعَ Ve yerde olan nesnelere dağılıp saçılmak ma'nāsınadır; tekūlu: هَجَفَتْ أَرْضُنَا أَي تَنَاطَرَتْ مَا فِيهَا

الْهَيْفَةُ [el-hicfet] (hā'nın kesriyle) Rutübetli nem-nāk nāhiyeye denir, مَرْجٌ [merc] gibi.

الْهَيْفَةُ [el-hecifet] [ferihāt] vezninde) Arık gövdeli çelimsiz hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ هَيْفَةٌ أَي عَجِيفَةٌ

الْهَيْفَانُ [el-hecfān] [aṣṣān] vezninde ve mürādifidir.

[ه ج ن ف]

الْهَيْفَةُ [el-hecennef] [hecenna] vezninde) Yassı uzun şey'e denir; yukālu: شَيْءٌ هَيْفٌ أَي طَوِيلٌ عَرِيضٌ

[ه د ف]

الْهَدَفُ [el-hedef] (fethateynle) Mutlakan bülend ve yüksek nesneye denir, gerek binā ve gerek kum tepesi ve gerek dağ olsun. Ve ok nişānesine denir; yukālu: رَمَوْا فِي الْهَدَفِ أَي الْعَرْضِ Ve bir işe yaramayan tenbel ve uykucu ve girān-cān adama denir; yukālu: رَجُلٌ هَدَفٌ أَي عَظِيمٌ وَكَذَا نَقِيلٌ نُوومٌ

هَدَفٌ هَدَفٌ [hedef hedef] Mükerreren bir kelimedir ki koyun kısmını sağmak için çağırırlar.

الْهَدَفُ [el-hedf] (hā'nın fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Bir yerde bir kimse belirip peydā olmak ma'nāsınadır; ve minhu kavluhu: هَلْ هَدَفَ إِلَيْكُمْ هَادِفٌ أَي هَلْ حَدَثَ بِبِلْدِكُمْ Ve girmek ma'nāsınadır; yukālu: هَدَفَ إِلَيْهِ إِذَا دَخَلَ Ve bir nesneye yaklaşmak ma'nāsınadır; yukālu: هَدَفَ لِلْخَمْسِينَ إِذَا قَارَبَهَا

ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا هَدَفَ الرَّجُلُ هَدْفًا إِذَا كَيْسَلٌ وَصَعْفٌ

الْهَادِفَةُ [el-hādifet] Cemā'at ma'nāsınadır.

الْهَدْفَةُ [el-hidfet] (hā'nın kesriyle) Nāstan ve büyüt ve mesākinden bir kıt'aya denir ki yerlerinde ikāmet üzere olalar.

الْإِهْدَافُ [el-ihdāf] (hemzenin kesriyle) Bir nesneye gelip çatmak ma'nāsınadır; yukālu: أَهْدَفَ لِلْخَمْسِينَ إِذَا قَارَبَهَا Ve bir nesne üzere çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: أَهْدَفَ عَلَى التَّلِّ إِذَا أَشْرَفَ عَلَيْهِ Ve sığınmak ma'nāsınadır; yukālu: أَهْدَفَ إِلَيْهِ إِذَا لَجَأَ Ve bir şey'e bir nesne 'arız olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَهْدَفَ لَهُ الشَّيْءُ إِذَا عَرَضَ لَهُ Ve bir nesneye varıp çatmak, 'alā-kavlin karşısına varıp dikilip durmak ma'nāsınadır; yukālu: أَهْدَفَ مِنْهُ إِذَا دَنَا أَوْ انْتَصَبَ وَاسْتَقْبَلَ Ve hayvānın ve insānın sağrısı hedef tarzında büyüyüp irilenmek ma'nāsınadır; yukālu: أَهْدَفَ الْكُفْلُ إِذَا عَظُمَ حَتَّى صَارَ كَالْهَدْفِ

الْهَدْفُ [el-hidf] (hā'nın kesriyle) Tenūmend ve cesīm adama denir; yukālu: رَجُلٌ هَدْفٌ أَيْ جَسِيمٌ

الْإِسْتِهْدَافُ [el-istihdāf] Karşıda hedef gibi dikilip durmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتِهْدَفَ الرَّجُلُ إِذَا انْتَصَبَ إِسْتِهْدَفَ الشَّيْءُ إِذَا اِرْتَفَعَ

الْمُسْتِهْدِفُ [el-mustehdif] (ism-i fā'il bünyesiyle) 'Arız köşeye denir; yukālu: زَكْنٌ مُسْتِهْدِفٌ أَيْ عَرِيضٌ

[ه ذ ف]

الْهُذُوفُ [el-huzūf] (zāl-ı mu'ceme ile vūf [vuḳūf] vezninde) Sür'at eylemek ma'nāsınadır; yukālu: هَدَفَ الرَّجُلُ هُدُوفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَسْرَعَ

الْهَدَّافُ [el-hezzāf] [şeddād] [şeddād] vezninde) ve

الْمُهْذِفُ [el-muhzif] [muḥsin] vezninde) ve

الْهَذِفُ [el-hezif] [ḥacil] vezninde) Pek çabuk ve çalāk ma'nāsınadır.

[ه ذ ر ف]

الْهُذْرُوفُ [el-huzrūf] [ʿuṣfūr] vezninde) Çabuk ve serīc ma'nāsınadır; cem'î hezārif [hezārif]tir; yukālu: هُوَ هُذْرُوفٌ أَيْ سَرِيْعٌ

الْهَذْرَفَةُ [el-hezrefet] [dahrecet] vezninde) Sür'at eylemek ma'nāsınadır; yukālu: هَذْرَفَ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ

[ه ر ف]

الْهَرْفُ [el-herf] [şarf] vezninde) İcāb için bir adam hadden efzūn medh eylemek, 'alā-kavlin bir adamın sıfāt ve hasā'iline vukūfu olmayarak hod-be-hod medh eylemek ma'nāsınadır; yukālu: هَرَفَ يُمْلَأَنَّ هَرْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَطْرَأَ فِي الْمَدْحِ إِعْجَابًا بِهِ أَوْ مَدْحَهُ بِلَا خَيْرَةٍ وَمِنَ الْمَعْنَى الثَّانِي الْمَثَلُ «لَا تَهْرَفْ بِمَا لَا تَعْرِفُ»

الْإِهْرَافُ [el-ihrāf] (hemzenin kesriyle) Bir adamın mālı fazl ve nemā bulup bereketlenmek ma'nāsınadır; yukālu: أَهْرَفَ الرَّجُلُ إِذَا هُرْمَا أَغْصَانُ الْمَرْحَلَةِ إِذَا عَجَلَتْ إِتَاءَهَا أَيْ تَمَرَهَا

الْإِهْرَافُ [et-tehrif] [ihrāf] ile ma'nāy-ı sānide mürādiftir; yukālu: هَرَفَتِ النَّخْلَةُ هَرَفًا أَيْ عَجَلَتْ وَبِمَعْنَى أَهْرَفَتْ هَرَفُوا إِلَى الصَّلَاةِ إِذَا عَجَلُوا

mezkūr üzere ta'cīl ma'nāsına tef'īl [tef'īl] bābından vürüdu savābdır, Cevherī'nin if'alden sebtı galat olur.

[ه ر ج ف]

الْهَرْجَفُ [el-hirceff] [قَوْشَبُ] [kırşebb] vezninde) Pek za'îf ve 'âciz ve nâ-tüvân adama denir; yukâlu: رَجُلٌ هَرْجَفٌ أَيْ خَوَّارٌ

[ه ر ش ف]

الْهَرْشَفَةُ [el-hirşeffet] [إِرْدَبَّةٌ] [irdebbet] vezninde) Kocakarıya denir. Ve şol paçavra-ya denir ki onunla yerden yağmur suyunu alıp جُفٌّ [cuff] içre sıkarlar, bunu suyun kılleti hengâmında ederler. Burada جُفٌّ [cuff] cîm-i mazmûme ile deriden kova yâhüd hurmâ ağacının dibine ettikleri çukura denir. Ve

هَرْشَفَةٌ [hirşeffet] Divit içre olan kuru lıkaya denir, yukâlu: فِي الدَّوَاةِ هَرْشَفَةٌ وَهِيَ صُوفَةٌ الدَّوَاةِ إِذَا يَبَسَتْ

الْهَرْشَفَةُ [el-herşefet] [دَحْرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) ve

الْإِهْرِشْفَافُ [el-ihrişfâf] [إِفْشِعْرَاؤُ] [ikşî'râr] vezninde) Lîka kurumak ma'nâsınadır; yukâlu: هَرْشَفَتِ الْهَرْشَفَةُ وَاهْرَشَفَتْ إِذَا يَبَسَتْ

التَّهْرِشُفُ [et-teherşuf] [تَدْحُرُجٌ] [tedahruc] vezninde) Bir nesneyi azca azca tedricle sorup içmek ma'nâsınadır; yukâlu: تَهْرِشَفَ الْمَاءَ إِذَا نَحَسَى قَلِيلاً قَلِيلاً

[ه ر ص ف]

هْرِصِفٌ [Hirşîf] [قِنْدِيلٌ] [kindîl] vezninde) Bir recül 'alemidir.

[ه ر ن ف]

الْهَرْنَفَةُ [el-hernefet] [نُونٌ] [nûn] vezninde) Fersiz fersiz gülmek ma'nâsınadır; yukâlu: هَرْنَفَ الرَّجُلُ إِذَا ضَحَكَ فِي ضَعْفٍ

الْمُهَرْنَفَةُ [el-muhernifet] [إِسْمٌ] [ism] vezninde) Savtı ve bükası fersiz za'îf olan hatuna denir; yukâlu: إِمْرَأَةٌ مُهَرْنَفَةٌ أَيْ ضَعِيفَةٌ فِي

صَوْتِهَا وَبَكَائِهَا

[ه ز ر ف]

الْهَزْرُوفُ [el-huzrûf] [زَا-يَا] [zā-yı] mu'ceme ile زُنْبُورٌ [zunbūr] vezninde) ve

الْهَزَارِفُ [el-huzārif] [عُلَابِيَةٌ] [ulābiṭ] vezninde) ve

الْهِزْرَافُ [el-hizrāf] [قِرْتَاسٌ] [kirtās] vezninde) ve

الْهِزْرُوفُ [el-hizrevf] [بِرْذَوْنٌ] [birzevn] vezninde) Pek cüst ve çabuk erkek devekusuşuna denir.

الْهَزْرَفَةُ [el-hezrefet] [دَحْرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) Sür'at eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: هَزْرَفَ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ

الْهِزْرِيفَةُ [el-hizrifet] [زِبْرِجَةٌ] [zibriceṭ] vezninde) ve

الْهِزْرُوفَةُ [el-hizrevfet] [بِرْذَوْنَةٌ] [birzevnet] vezninde) Koca nākaya ve kocakarıya denir.

[ه ز ف]

الْهِزْفُ [el-hizeff] [حِدْبٌ] [hıdebb] vezninde) Kart ve yaşlı olarak çabuk erkek devekusuşuna denir, 'alâ-kavlin ürkek yâhüd uzun tüylü yâhüd taslak ve bed-endâm olanına denir.

الْهَزْفُ [el-hezf] [حَذْفٌ] [hazf] vezninde) Rüzgār bir nesneyi önüne alıp yonga gibi beri öte oynatmak yâhüd götürmek ma'nâsınadır; yukâlu: هَزَفْتُهُ الرِّيحُ هَزْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا اسْتَحَفَّتُهُ

[ه ط ف]

الْهَظْفُ [el-hatf] [عَطْفٌ] [atf] vezninde) Süt sağmak ma'nâsınadır; yukâlu: هَظَفَ الرَّاعِي هَظْفًا Ve bulut yağmur yağıdırmak ma'nâsınadır; yukâlu: هَظَفَتِ السَّمَاءُ إِذَا أَمْطَرَتْ

هَطَفَ [haṭf] Sağılan sütün faşirtısına denir.

أَلْهَطِفُ [el-heṭif] [كَتِفَ [ketif] vezinnde) Pek çok yağmura denir; yukālu: مَطَرٌ هَطَفٌ أَيْ غَزِيرٌ

بَنُو الْهَطِيفِ [Benu'l-Heṭif] Kināne yāhūd Esed kabilesinden bir cemā'attir; en evvel naḥt-1 جِفَانٌ [cifān] eden onlardır.

هُطَيْفٌ [Huṭayf] [زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Yemen'de cebel-i Vākire'de bir hısn adıdır.

[ه ف ف]

أَلْهَفُ [el-heff] ve

أَلْهَفِيفٌ [el-hefif] (hā'ların fethiyle) Yel gürültülü yāhūd sızlayarak esmek ma'nāsınadır; yukālu: هَفَّتِ الرِّيحُ هَمًّا وَهَفِيفًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا هَبَّتْ فَسَمِعَ صَوْتٌ هُبُوبَهَا

أَلْهَفٌ [el-hiff] (hā'nın kesriyle) Yağmursuz boş buluta denir; yukālu: سَحَابَةٌ هَفٌّ Ve balsız gömece denir; yukālu: هَفٌّ أَيْ بَلَاءٌ مَاءٌ Ve şol ekine denir ki biçimi geçmekle dāneleri dökülür ola; yukālu: زَرَعٌ هَفٌّ إِذَا كَانَ قَدْ أُخِرَ حَصَادُهُ فَيَسْتَبْرُ حَبُّهُ Ve kaçagan hurde balıklara denir; bunda hā'nın fethiyle de cā'izdir. Ve büyük it balıklarına denir; müfredi هَفَّةٌ [hiffet] tir. Ve cüst ve çālāk adama denir; yukālu: رَجُلٌ هَفٌّ أَيْ خَفِيفٌ Ve yufka ve hafif olup balı azca olan gömece denir. Ve mutlakan hafif olup cevfinde nesne olmayan şey'e denir; yukālu: شَيْءٌ هَفٌّ أَيْ خَفِيفٌ لَأَ شَيْءٍ فِي جَوْفِهِ

رُقَاقُ الْهَفَّةِ [Zuqāqu'l-Heffet] Baṭiḥa'da bir mevzi'dir; onda sefīne uğrağı mahal vardır. Yāhūd bu طَرِيقُ الْهَفَّةِ [Ṭarīqu'l-Heffet] tir ki Başra'da bir mevzi'dir.

أَلْهَفَافٌ [el-heffāf] [شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Cüst ve şatır eşeğе denir; yukālu: حِمَارٌ هَمَافٌ

أَيَّ طَيَّاشٌ Ve serin gölgeye, 'alā-kavlin koyu ve sākin olanına yāhūd koyu ve mümted ve şāmil olmayana denir; yukālu: ظِلٌّ هَمَافٌ Ve cüst ve çabuk kuş kanadına denir. Ve yufka ve nāzük ve şeffāf gömleğе denir. Ve berrāk ve şeffāf olan nesneye denir.

أَلْهَمَافٌ [el-hefhāf] [سَرَسَارٌ [şersār] vezninde) Bu dahi cüst ve hafif kuş kanadına ve yufka ve şeffāf gömleğе denir. Ve ince karınlı adama denir. Ve susuz, 'atşān ma'nāsınadır.

أَلْهَفَافَةٌ [el-heffāfet] [شَدَادَةٌ [şeddādet] vezninde) Hoş ve latif ve sākin rüzgāra denir; yukālu: رِيحٌ هَمَافَةٌ أَيْ طَيِّبَةٌ سَاكِنَةٌ

أَلْهَفِيفٌ [el-hefif] [أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Masdardır ki zikr olundu. Ve sūr'atle yürüme ma'nāsınadır; yukālu: هَفَّ الرَّجُلُ هَفِيفًا إِذَا أَسْرَعَ السَّيْرَ

أَلْيَهْفُوفٌ [el-yehfūf] [يَعْفُورٌ [ya'fūr] vezninde) Korkak cebān adama denir. Ve hadīdü'l-kalb adama dahi denir. Ve ahmak adama denir; yukālu: رَجُلٌ يَهْفُوفٌ أَيْ جَبَانٌ وَكَذَا حَدِيدُ الْقَلْبِ وَكَذَلِكَ أَحْمَقٌ Susuz kır yere denir.

أَلْمُهَفَّفَةُ [el-muheffefet] ve

أَلْمُهَفَّفَةُ [el-muheffefet] (ism-i mef'ul bün-yeleriyle) Beli ince, karnı azca, pehlüleri hurdece hatuna denir; yukālu: جَارِيَةٌ مُهَفَّفَةٌ وَمُهَفَّفَةٌ أَيْ ضَامِرَةٌ الْبَطْنِ دَقِيقَةُ الْخَضِرِ

أَلْهَفْهَفَةٌ [el-hefhefet] [زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Tāze civānın vücūdu fidan gibi serpilip sehī ve rāst ve mevzūn olmak ma'nāsınadır; yukālu: هَفْهَفَ الْعُلَامُ إِذَا مَشَقَّ بَدَنُهُ فَصَارَ كَأَنَّهُ عُصْنٌ

أَلْإِهْتِفَافٌ [el-ihtifāf] [إِفْتِعَالٌ [ifti'al] vezninde) Bādiyede serāb ıldıramak ma'nāsınadır;

yukālu: يُهْتَفُ السَّرَابُ إِذَا لَمَعَ Ve kulağın içi güürüldemek ma'nāsındır ki buharın yel gibi hareketinden neş'et eder; yukālu: تَهْتَفُ سَامِعُهُ إِذَا حَدَّثَ فِيهَا دَوِيٌّ

هَفَانٌ [Heffān] (hā'nın fethi ve kesriyle) Esmā-i 'Arabdandır.

أَلْهَفَانٌ [el-hiffān] (hā'nın kesriyle) İsr ve 'akib ma'nāsındır; yukālu: جَاءَ عَلَى هِفَانِهِ أَيُّ عَلَى إِثْرِهِ

[ه ق ف]

أَلْهَقْفُ [el-heqaf] (hā'nın ve qāf'ın fethiyle) Ta'āma iştihā azca olmağa denir; tekūlu: الْيَوْمَ فِي هَقْفٍ أَيُّ قَلَّةٍ شَهْوَةِ الطَّعَامِ

[ه ك ف]

أَلْهَكْفُ [el-hekef] (fethateynle) Sür'atle seğirtir ve yürür olmak ma'nāsındır; yukālu: هَكَفَ الرَّجُلُ هَكَفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَسْرَعَ فِي الْعَدْوِ وَالْمَشْيِ

هَنْكَفٌ [Henkef] [cendel] vezninde yāhūd صَيْقَلٌ [şayqal] vezninde) Bir mevzi' adıdır; nūn'u zā'idedir.

[ه ل غ ف]

أَلْهَلْغُفُ [el-hillağf] (ğayn-ı mu'ceme ile جِرْدَاھِلٌ [cirdaħl] vezninde) Bünyesi muztarib perişān-endām adama denir; yukālu: رَجُلٌ هَلْغُفٌ أَيُّ الْمُضْطَرِّبِ الْخَلْقِ

[ه ل ق ف]

أَلْهَلْكَفُ [el-hillaqf] (qāf'la جِرْدَاھِلٌ [cirdaħl] vezninde) Yumru gövdeli, sakil ve nā-tırāş adama denir; yukālu: رَجُلٌ هَلْكَفٌ أَيُّ فَدَمٌ صَحْمٌ

[ه ل ف]

أَلْهَلْوُفُ [el-hillevf] [cirdaħl] vezninde) Taslak ve sakil ve nā-zibā kimseye, 'alā-kavlin şişman karınlı, aslā işe

giice yaramaz adama denir; yukālu: رَجُلٌ هَلْوُفٌ أَيُّ الثَّقِيلِ الْجَافِي أَوْ الْعَظِيمِ الْبَطْنِ لَا عَنَاءَ عِنْدَهُ Ve pek yalancı adama denir; كَذُوبٌ [keżüb] ma'nāsına. Ve kaba sakala denir; هَلْوُفَةٌ [hillevfet] dahi denir, سِنْوَرَةٌ [sinnevret] vezninde; yukālu: لِحْيَةٌ هَلْوُفٌ وَهَلْوُفَةٌ أَيُّ ضَحْمَةٌ Ve keçi gibi bedeni kıllı, taslak, nā-tırāş adama denir; yukālu: رَجُلٌ هَلْوُفٌ أَيُّ الْكَثِيرِ الشَّعْرِ الْجَافِي Ve kaplayı bulutlu güne denir ki güneş görünmez ola; yukālu: يَوْمٌ هَلْوُفٌ إِذَا كَانَ يَسْتُرُ عَمَامَهُ شَمْسُهُ

deveye denir; yukālu: جَمَلٌ هَلْوُفٌ أَيُّ كَبِيرٌ **أَلْهَلْوُفُ** [el-hulfūf] [zunbūr] vezninde) Bu dahi gövdesi kıllı, yakışksız, taslak adama denir. Ve işbu هَلْوُفٌ [hillevf] māddesi bi'l-cümle dahāmet ma'nāsına dāll olan هَلْفٌ [helf] lafzından müştak olup lākin ondan fi'l tasarrufu mehcürdür.

[ه ن ف]

أَلْإِهْنَفُ [el-ihnāf] (hemzenin kesriyle) Fersiz fersiz fütür ile gülmek ma'nāsındır, bir adamı hezl ve istihzā edenin gülmesi gibi. Ve bu nisvāna mahsüstür; yukālu: أَهْنَفَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا ضَحِكَتْ فِي فُتُورٍ كَضْحِكِ الْمُتَهَيِّزِ Ve sür'at eylemek ma'nāsındır; yukālu: أَهْنَفَ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ Ve çocuk ağlamaya yapınmak ma'nāsındır; yukālu: إِذَا تَهَيَّأَ لِلْبِكَاءِ

أَلْمُهَانَفَةُ [el-muhānefet] [mufā'alet] vezninde) ve

أَلْهِنَافُ [el-hināf] [kitāl] vezninde) ve **أَلْتَهَانُفُ** [et-tehānuf] [tefā'ul] vezninde) Bunlar da fersiz fersiz hatun gülmek ma'nāsındır; yukālu: هَانَفَتِ الْمَرْأَةُ مُهَانَفَةً وَهِنَافًا وَتَهَانَفَتْ بِمَعْنَى أَهْنَفَتْ Ve

مُهَانَفَةٌ [muhānefet] Oynaşmak ma'nāsındır; yukālu: هَانَفَهُ إِذَا لَاعَبَهُ

التَّهْنِيفُ [et-tehnīf] Bu dahi sür'at eylemek ma'nāsınadır; yukālu: هَتَفَ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ

[ه و ف]

الْهَوْفُ [el-hevf] (hā'nın fethi ve zammıyla) Issı esen yele ve soğuk esen yele denmekle zıd olur; yukālu: رِيحٌ هَوْفٌ أَيْ حَارَّةٌ وَكَذَا بَارِدَةٌ الْهُبُوبِ

الْهُوْفُ [el-hūf] (hā'nın zammıyla) İçerisi cevhersiz ve māyesiz olup aslā işe yaramaz kof kimseye denir. Ve ahmak ve nādāna denir. Ve korkak cebān adama denir; yukālu: هُوَ هَوْفٌ أَيْ الْخَاوِي الَّذِي لَا خَيْرَ عِنْدَهُ: وَالْأَحْمَقُ وَالْجَبَانُ yufka nesnelere denir. Ve هَيْفٌ [heyf] lafzında lügattır ki Yemen cānibinden esen yele denir.

[ه ي ف]

الْهَيْفُ [el-heyf] (seyf) [seyf] vezninde) Pek susamak ma'nāsınadır; yukālu: هَافَ الرَّجُلُ هَافًا Ve يَهَيْفُ هَيْفًا إِذَا عَطَشَ شَدِيدًا

هَيْفٌ [heyf] Şol ıssı yele denir ki usūl-i erba'adan hāric **نَكْبَاءٌ** [nekbā] olup Yemen tarafından cenūb ile debūr miyānından hūbūb eder, nebātı kurutur ve hayvānları be-gāyet susatıp ve suları bi'l-cümle neşf eder; kible lodosu olacaktır ki arz-ı Arab'da hükmü öylecedir, bādiyede ona semūm ve sām yeli ta'bīr ederler, eşeddi fi'l-hāl kattāldır; ve minhu'l-meselu: "ذَهَبَتْ هَيْفٌ" Bu mesel için: "لَأَذْبَانَهَا" أي لِعَادَاتِهَا لِأَنَّهَا تُحَجِّفُ كُلَّ شَيْءٍ نَاسْتَانَ herkes kendi emr ve hevāsına ikbāl ve teferrük eylediği mevki'de irād olunur; 'inde'l-ba'z 'ādet-i kadīmesine mülāzemet edip aslā müfāratat eylemeyen kimse hakkında darb olunur. Burada هَيْفٌ [heyf] ism-i cinstir, "lām"-ı "لِأَذْبَانِهَا" [li-edyānihā] إلی ma'nāsınadır, ذَهَبَتْ [zehebet]

رَجَعَتْ [rece'at] ma'nāsınadır. Ve

هَيْفٌ [Heyf] Yemen'de bir vādī ismidir. Ve

هَيْفٌ [heyf] İnce belli olmak ma'nāsınadır; هَيْفٌ [heyef] gibi ki fethateynledir; yukālu: هَيْفَ الْغُلَامِ يَهَيْفُ كَفَرِحٍ يَفْرَحُ وَهَافٌ يَهَافُ كَخَافٍ Ve يَخَافُ هَيْفًا وَهَيْفًا إِذَا صَمَرَ بَطْنُهُ وَرَقَّتْ خَاصِرَتُهُ

هَيْفٌ [heyf] (hayf) [hayf] vezninde) Kul kaçmak ma'nāsınadır; yukālu: هَافَ الْعَبْدُ يَهَافُ هَيْفًا إِذَا أَبَى

الْأَهْيَفُ [el-ehyef] Vasfır, ince belli mahbūba denir; هَيْفَاءٌ [heyfā] mü'ennesidir; cem'leri هَيْفٌ [hīf]tir hā'nın kesriyle. Ve هَيْفَاءٌ [heyfā] ferese de sıfat olur; yukālu: غُلَامٌ أَهْيَفٌ وَأَمْرَأَةٌ وَفَرَسٌ هَيْفَاءٌ مِنْ هَيْفٍ

التَّهْيِيفُ [et-teheyuf] (tef'ul) [tefa'ul] vezninde) هَيْفٌ [heyf] dedikleri mezkūr bād-ı semūma uğramak ma'nāsınadır; yukālu: تَهَيْفَ الرَّجُلُ كَمَا يُقَالُ تَسْتَى مِنَ الشَّيْءِ

الْهَافَةُ [el-hāfet] ve

الْمِهْيَافُ [el-mihyāf] (mişbāh) [mişbāh] vezninde) Tiz susuz olan nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ هَافَةٌ وَمِهْيَافٌ أَيْ السَّرِيعَةُ الْعَطِشُ Ve فَرِحَةٌ [hāfet]in aslı هَيْفَةٌ [heyifet]tir, فَرِحَةٌ [ferihāt] gibi yāhūd هَائِفَةٌ [hā'ifet]tir. Ve

مِهْيَافٌ [mihyāf] Soy deveye denir; مِغْتَاقٌ [mi'tāk] ma'nāsına. Ba'zı nüshada nūn'la مِغْتَاقٌ [mi'nāk] olmakla boynu güzel ve yakışıklı deve demek olur. Ve tiz susayan adama, 'alā-kavlin pek susamış adama denir; yukālu: رَجُلٌ مِهْيَافٌ أَيْ السَّرِيعُ الْعَطِشُ أَوْ الشَّدِيدُ

الْهَيْفَافُ [el-hiyāf] (hā'nın kesri ve zammıyla) Develer pek susuzluktan هَيْفٌ [heyf] dedikleri rüzgāra karşı ağızlarını açarak yönelmek ma'nāsınadır; yukālu: هَافَتِ الْإِبِلُ تَهَيْفٌ هَيْفًا إِذَا اسْتَقْبَلَتْ هُبُوبَ الْهَيْفِ بِوُجُوهِهَا فَاتِحَةً أَفْوَاهَهَا مِنْ شِدَّةِ الْعَطِشِ

الْهَائِفَةُ [el-hā'ifet] Zikr olunan rüzgāra ağızlarını açarak müteveccih olan devele-re denir.

الْهَائِفُ [el-hā'if] ve

الْهَيُوفُ [el-heyūf] (صَبُورُ [şabūr] vezninde) ve

الْهَيْفَانُ [el-heyfān] (رَيْحَانُ [reyḥān] vezninde) Bunlar da tīz susayan adama denir. Ve

هَيْفَانُ [heyfān] Susuz kimseye denir.

الْمُهْتَأَفُ [el-muhtāf] (مُشْتَأَقُ [muştāk] vezninde) Bu dahi susuz adama denir; yukālu:

رَجُلٌ هَيْفَانٌ وَمُهْتَأَفٌ أَيَّ عَطَشَانٌ

الْإِهَافَةُ [el-ihāfet] (hemzenin kesriyle) Bir adamın devesi susuz olmak ma'nāsıdır; yukālu: أَهَافَ الْقَوْمُ إِذَا عَطَشَتْ إِبِلُهُمْ

FASLU'L-YĀ'Ī'T-TAHTIYYE

(فَضْلُ الْيَاءِ)

[ي س ف]

الْيَسْفُ [el-yesef] (fethateynle) Sineğe denir, ذُبَابٌ [zubāb] ma'nāsına.

يِسَافٌ [Yisāf] (yā'nın kesri ve kalilen fet-hiyle) Tābiṭ-ı Kūfī Hilāl'in pederi ismidir, Eşca' cenāblarının mevālīsindendir.

نَجَرَ بِعَوْنِهِ تَعَالَى

BĀBU'L-KĀF

(بَابُ الْقَافِ)

ق

FASLU'L-HEMZE

(فَصْلُ الْهَمْزَةِ)

[أ ب ق]

الْأَبْتِيُّ [el-ebk] (hemzenin fethi ve bā'nın sükūnuyla ve fethateynle) ve

الْإِبَاقُ [el-ibāk] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Kul efendisinden havf ve endîşesi yāhūd a'māl-i şākka derdi olmayarak hevāsına tebe'iyyetle kaçmak ma'nāsınadır, 'alā-kavlin gizlenip ba'dehu bir semte kaçıp gitmek ma'nāsınadır; yukālu: أَبَقَ الْعَبْدُ وَأَبَقَ: أَبَقًا وَأَبَقًا وَإِبَاقًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالثَّانِي وَالثَّلَاثِ إِذَا ذَهَبَ أَتَقَى وَلَا خَوْفٌ وَلَا كَدَّ عَمَلٍ أَوْ اسْتَحْفَى ثُمَّ ذَهَبَ Şārih der ki bāb-ı sālīs bilā-şart vārid olmuştur. Ve

إِبَاقٌ [ibāk] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) İsm olur. İntehā.

الْأَبِيكُ [el-ābik] (صَاحِبٌ [şāhib] vezninde) ve **الْأَبُوقُ** [el-ebūk] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) (ism-i fā'illerdir) Kaçan kula denir. أَبَقَ [ābik]in cem'i أُبَاقٌ [ubbāk] ve أُبُقٌ [ubbak] gelir, كُفَّارٌ [kuffār] ve رُكَّعٌ [rukka] veznlerinde; lākin muktezā-yı mādde أَبُوقٌ [ebūk] kaçagan kula itlāk olunmaktır.

الْأَبْتِيُّ [el-ebağ] (fethateynle) قِنْبٌ [qin-neb] ya'nī kendir dedikleri nebāta denir, 'alā-kavlin kabuğuna denir ki ondan ip düzülür.

أَبَاقٌ [Ebbāk] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Bir şā'ir-i Dubeyrī ismidir.

الثَّابِتِيُّ [et-te'ebbuk] (تَعَمُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Gizlenmek, 'alā-kavlin bir yerde oyalanıp kalmak ma'nāsınadır; yukālu: تَأَبَّقَ تَأَبَّقَ فُلَانٌ إِذَا تَأْتَمَّ Ve günāh irtikāb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَأَبَّقَ فُلَانٌ إِذَا تَأْتَمَّ Ve inkār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَأَبَّقَ الشَّيْءَ إِذَا أَنْكَرَهُ

[أ ر ق]

الأرق [el-erak] (fethateynle) Gece uyumayıp uykusuz kalmak ma'nāsınadır; yukālu:

أَرَقَ الرَّجُلُ أَرْقًا مِنَ النَّبَابِ الرَّابِعِ إِذَا سَهَرَ بِاللَّيْلِ

الإيتراق [el-iṭirāk] [ifti'āl] [ifti'āl] vezninde) **أَرَقَ** [erak] ma'nāsınadır; yukālu: **إِثْرَقَ الرَّجُلُ** بِمَعْنَى أَرَقَ

الأرق [el-erik] (ketif [ketif] vezninde) ve

الأرق [el-āriq] [tāriq] [tāriq] vezninde) (ism-i fā'illerdir) Gece uyumayıp bīdār olan adama denir. Şārih der ki işbu أَرَقُ [erak] ki سَهَرَ [seher] olacaktır, beyne'l-etibbā' illettir. Eğer illetten nāşī ise o adama أَرَقُ [erik] ve أَرَقُ [āriq] denir, كَتِفٌ [ketif] ve طَارِقٌ [tāriq] veznlerinde ve eğer lā-li-illetin 'ādeti ise أُرُقُ [uruq] denir zammeteynle.

الأرقان [el-irqān] (hemzenin kesriyle) Bir cins kırmızı şecer ismidir. Türkīde kızıl ağaç dedikleridir. Ve kınaya denir, حِنَاءٌ [hinnā] ma'nāsına. Ve za'ferāna denir. Ve kardeş kanı dedikleri dārūya denir. Ve bir gūne āfete denir ki ekin kısmına 'arız olup özünü tebāh eylemekle sarartıp berbād eder, Türkīde san derler sagır kāf'la ve o ekine san vurmuş derler. Ve o āfet insāna dahi 'arız olur ve ona أَرْقَانٌ [ereqān] dahi denir fethātla ve إِرْقَانٌ [irīqān] denir kesreteynle ve أُرُقَانٌ [erūqān] denir hemzenin fethi ve rā'nın zammıyla ve أَرْقُ [erq] ve أَرْقَانٌ [erqān] denir hemzenin fethiyle ve rā'nın sūkūnuyla ve أُرَاقٌ [urāk] denir غُرَابٌ [gurāb] vezninde ve يِرْقَانٌ [yereqān] denir yā-yı tahtiyye ile ve bu eşher-i lügattır. Beyne'l-etibbā' يِرْقَانٌ [yereqān] ile meşhūrdur, Türkīde sarılık ta'bīr ederler. Halt-ı asfer yāhūd sevda' deriye ve derinin altına doğru bilā-ufūnet cereyān eyle-

mekle bedeninin levni sufrete yāhūd sevāda mā'il be-gāyet mütegayyir olur. Bu 'illet iki nev' olur: biri yerekān-ı esved ve biri yerekān-ı asferdir. Esvedin sebebi tihālīn cāzibesinin za'fıdır ki sevdāyı bedene def' eder. Ve asfer merāreden hādis olur. Bu yerekānın bir nev'i dahi vardır ki yerekān-ı ahder derler, Hindistān'a mahsūstur, memālik-i sā'irede nādir olur. Ve cümlesinin şu'beleri ve esbāb ve 'alāmātī kütüb-i tibbiyyede meşrūhtur. Ve ekin kısmına 'arız olan bir fenā' ve vahīm havāya denir ki ekini sapsarı eder.

المأروق [el-me'rūk] ve

المميروق [el-meyrūk] Yerekān hādisesine uğramış zer' ve adama denir; yukālu: زَرْعٌ وَرَجُلٌ مَأْرُوقٌ وَمَمِيرُوقٌ أَيْ مَوْوَفٌ

أرئق [Ureyk] [zubeyr] [zubeyr] vezninde) Bir mevzi' adıdır. Ve

أرئق [ureyk] [evrak] [evrak] lafzından musaggar olur, niteki أسودٌ [esved]in musaggarında سویدٌ [suveyd] denir. Eđerçi musaggarı وَرَيْقٌ [vureyk]tir, lākin vāv hemzeye ibdāl olunmuştur. Ve أَوْرُقٌ [evrak] fi'l-asl karamtık tüylü deveye denir; ta'zīm için tasgīr edip dāhiye-i 'azīmeye وَرَيْقٌ [vureyk] itlāk eylediler; ve minhu kavluhum: جَاءَ بِأَمِّ الرَّبِيعِ عَلَى أَرْيِقٍ أَيْ بِالذَّاهِيَةِ الْعَظِيمَةِ Güyā ki bir adam bir cemel-i أَوْرُقٌ [evrak] üzere bir gül-ı beyābānī görmekle kelām-ı mezbūru irād eylemiştir. أُمُّ الرَّبِيعِ [ummu'r-rubeyk] gülün künyesidir.

الإيراق [el-irāk] [if'āl] [if'āl] vezninde) ve

التأريق [et-te'rīk] [tef'il] [tef'il] vezninde) Bir adamı gece uyutmayıp uykusuz komak ma'nāsınadır; yukālu: أَرْقَهُ وَأَرْقَهُ إِذَا أَسْهَرَهُ

مؤرق [Mu'errik] [muḥaddis] [muḥaddis] vezninde) Bir recül 'alemidir.

[أ ز ق]

الْأَزْقُ [el-ezq] (hemzenin fethi ve zā-yı mu'cemenin sükūnuyla) ve

الْأَزَقُ [el-ezaq] (fethateynle) Bir 'arıza sebebiyle kalb sıkılıp daralmak, 'alā-kavlin cengin galebe ve şiddetinden sıkışıp müzāyakada kalmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَزَقَ صَدْرُهُ وَأَزَقَ أَزْقًا وَأَزَقًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ: وَالثَّانِي إِذَا ضَاقَ أَوْ تَضَاقَ فِي الْحَزْبِ**

الْأَزُقُ [et-te'ezzuq] (تَفْعُلُ [tefa'ul] vezninde) **أَزُقَ** [ezq] ma'nāsınadır; yukālu: **تَأَزَقَ صَدْرُهُ بِمَعْنَى أَزَقَ**

الْمَأَزِقُ [el-me'aziq] (مَجْلِسُ [meclis] vezninde) Teng mahalle denir; tekūlu: **وَقَعْنَا فِي مَأَزِقٍ أَيْ مَضِيقٍ**

الْإِسْتِزَاكُ [el-istizāk] Bir kimseye bir yer dar gelmekle sıkılmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِسْتَوَزَقَ عَلَى فُلَانٍ إِذَا ضَاقَ عَلَيْهِ الْمَكَانُ**

[أ ش ق]

الْأُشُقُ [el-uşşaq] (şīn-i mu'ceme ile سَكَّرُ [sukker] vezninde) Ve bunda **وَشَّقَّ** [vuşşaq] ve **أُشِّجَ** [uşşec] dahi derler, hıyār şeklinde bir nebātın zamkıdır ki çadır uşağı ta'bīr ederler. Bunu ba'zılar طُرُوثُ [tursūs] zamkı zann etmeleriyle galat eylediler. Ve samg-ı mezbūr müleyyin ve müdirr ve müsahhin ve 'ırku'n-nesā ve sā'ir veca'-ı mefāsıl ve kaļçalarda olan evcā için bir miskāle kadar şürbü tiryāk-ı ekber hükmündedir.

[أ ف ق]

الْأُفُقُ [el-ufq] (hemzenin zammıyla) ve

الْأُفُقُ [el-ufuq] (zammeteynle) Cānib ve nāhiye ma'nāsınadır; cem'i **أَفَاقُ** [āfaq] gelir hemzenin meddiyle. 'Alā-kavlin felekin cevānib ve etrāfindan zāhir ve mer'ī olan

kıyısına ve eteğine denir. Ve 'alā-re'yin cenüb ve şimāl ve debūr ve sabā dedikleri riyāh-ı erba'ın mehebbine denir. Pes kavli-i evvele göre mutlak olur, sānīye ve sālise göre feleke mahsūs olur. Ve sālīs sānīden ehass olur ki dört kutra mahsūs olur. Bunlara göre 'umūmda isti'mālī mecāz olur; yukālu: **مَا فِي الْأُفُقِ سَحَابَةٌ وَهِيَ النَّاحِيَةُ أَوْ مَا ظَهَرَ مِنْ نَوَاحِي الْفَلَكَ أَوْ مَهَبُ الْجُنُوبِ وَالشَّمَالِ وَالذُّبُورِ وَالصَّبَا** Ve büyüt-ı arābın sakftan aşıya çekilen perdenin ilerisinde vāki' iki düğmenin aralığına da **أُفُقُ** [ufuq] itlāk olunur. Ve

أُفُقُ [ufuq] (zammeteynle) Eşkinlikte ve yüğrüklikte sā'ire gālib olan ata itlāk olunur; müzekker ve mü'ennesine denir; yukālu: **فَرَسٌ أُفُقٌ أَيْ رَائِعٌ**

الْأَفَقِي [el-efakiyy] (fethateynle) ve

الْأَفَقِي [el-ufuqiyy] (zammeteynle) Āfāk-ı arza mensüb demektir ki murād etrāf-ı arzdan olan kimsedir; yukālu: **هُوَ أَفَقِيٌّ وَأُفَقِيٌّ** Şārih der ki fethateynle **أَفَقِيٌّ** [efakiyy] gayr-i kıyās üzeredir, fethateynle fe'al ve zammla fu'l vezni ekseri kelām-ı 'Arabda ma'nā-yı vāhid üzere müctem'e oldukları mülāhazasına mebnīdir, **عَرَبٌ** ['arab] ve **عُزْبٌ** ['urb] ve **عَجْمٌ** ['acem] ve **عُجْمٌ** ['ucm] gibi. Ve kaldı ki asl olan nisbet bir maddenin müfredine müte'allik olmaktır. Ve eğer cem' olursa 'alem ise müfred hükmünde olmakla ona nisbet olunur, **أَنْصَارِيٌّ** [enşariyy] gibi. Pes burada fukahānīn hacc mes'elesinde **أَفَاقِيٌّ** [āfakiyy] ta'bīrleri āfāk-ı mahsūsa ya'nī hāric-i mevākīte 'alem itibāriyla sahih olur ki mülhak bi'l-'alem olmuş olur.

الْأَفَاكُ [el-effāk] (شَدَادُ [şeddād] vezninde) Etrāf-ı 'alemi ticāretle geşt ü güzār eden

adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَفَاقٌ إِذَا كَانَ يَضْرِبُ فِي الْأَفَاقِ مُكْتَسِبًا

الْأَفَاقُ [el-efak] (fethateynle) Bir adam kerem yāhūd ʿilm ve maʿrifet yāhūd fesāhat ve belāgat ve sārīr fazīlet cihetinde nihāyet dereceye bālig olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَفَقَ الرَّجُلُ أَفَقًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا بَلَغَ النِّهَائَةَ فِي الْكُرْمِ أَوْ فِي الْعِلْمِ أَوْ فِي الْفَصَاحَةِ وَجَمِيعِ الْفَضَائِلِ Ve

أَفَقٌ [efak] Yolun yüzüne yaʿnī sālikin karşı doğrusuna gelen semt ve cihetine denir; cemʿi أَفَاقٌ [āfāk] gelir; yukālu: أَفَقَ الطَّرِيقَ أَيَّ سَنَتُهُ وَوَجْهَهُ

الْأَفَاقُ [el-āfīk] (ṣāḥib [ṣāḥib] vezninde) ve **الْأَفِيقُ** [el-efīk] [emīr] vezninde) Kerem yāhūd ʿilm yā fesāhat ve belāgat gibi fezāʿil ve kemālātta mertebe-i nihāyete vāsıl adama denir. Müʿennesi أَفِيقَةٌ [āfīkat] ve أَفِيقَةٌ [efīkat]tur. Hudūs maʿnāsı irādesiyle ism-i fāʿili أَفَاقٌ [āfīk] gelip ve sübüt tasavvuruyla أَفِيقٌ [efīk] gelmiştir. Ve

أَفِيقٌ [Āfīk] Fuḳaym b. Cerīr'in ferisi ismidir. Ve

أَفِيقٌ [efīk] Pek büyük kovaya denir ki sārīrinden suyu artık ola. Ve Ḥavrān ile Gavr beyninde bir karye adıdır; ve minhu أَفِيقٌ Ve bunda bilā-hemze فِيقٌ [fīk] cāʿiz değildir. Ve

أَفِيقٌ [Efīk] Benū Yerbūc cemāʿatine mahsūs bir mevzīc adıdır yāhūd Yemen'de Zemār nāhiyesinde bir karyedir. Ve

أَفِيقٌ [efīk] Şol deriye denir ki dibāgatı tām olmaya ki meşin ve sahtiyān kertesine varmamış olur; ona أَدِيمٌ denmez. ʿAlā-kavlin şol أَدِيمٌ [edīm] ismidir ki medbūg olup lākin henüz dikilmemiş ola yāhūd şakk olunmamış ola ki henüz bütün meşin

yā sahtiyān olur. Cemʿi أَفَاقٌ [efak] gelir fethateynle ve أَفَاقٌ [ufuḳ] gelir zammeteynle. Ve baʿzılar ʿinde fethateynle أَفَاقٌ [efak] ism-i cemʿdir, zīrā faʿl faʿal üzere cemʿ-i teksīr ile cemʿlenmez. Kezālik cemʿi أَفِيقَةٌ [āfīkat] gelir medd ile رَغِيفٌ [regīf] ve رَغِفَةٌ [ergīfet] gibi.

الْأَفَاقُ [el-efk] [vefḳ] vezninde) Bir kimse kendi başına āfāk ve etrāfi gezmek maʿnāsınadır; yukālu: أَفَقَ الرَّجُلُ أَفَقًا مِنَ الْبَابِ إِذَا رَكِبَ رَأْسَهُ وَذَهَبَ فِي الْأَفَاقِ Ve baʿzı adamı baʿzı üzere tercihle ona bahşisi ziyāde vermek maʿnāsınadır; yukālu: أَفَقَ فِي الْعَطَاءِ Ve deriyi dibāgat edip أَفِيقٌ [efīk] eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَفَقَ الْأَدِيمَ إِذَا دَبَعَهُ إِلَى أَنْ صَارَ أَفِيقًا Burada أَدِيمٌ [edīm]den cild murāddır. Ve yalan söylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَفَقَ الْغَالِبَ إِذَا كَذَّبَ Ve gālib olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَفَقَ عَلَيْهِ إِذَا غَلَبَ Ve sünnet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَفَقَ الصَّبِيَّ إِذَا خَتَنَهُ

الْأَفِيقَةُ [el-efīkat] [sefīnet] vezninde) ve

الْأَفِيقُ [el-efīk] [ketīf] vezninde) Bunlar da أَفِيقٌ [efīk] dedikleri zıkr olunan deriye denir. Ve

أَفِيقَةٌ [efīkat] Pek münker ve ʿazīm olan dāhiyeye denir; yukālu: رَمَاهُ بِالْأَفِيقَةِ أَيَّ الدَّاهِيَةِ الْمُنْكَرَةِ

الْأَفَاقَةُ [el-efeḳat] (fethātla) Boş böğüre denir, حَاصِرَةٌ [ḥāşiret] maʿnāsına. Ve dibāgat olunacak deriyi yumuşayıp tüyleri yolunmağa gelince toprak altına defn eylemeğe denir.

الْأَفِيقَةُ [el-āfīkat] (ṣāḥibe [ṣāḥibet] vezninde) Bu dahi boş böğüre denir.

الْأَفَاقَةُ [el-ufḳat] [gurfet] vezninde) Hitān olacak deriye denir, قُلْفَةٌ [kulfet]

ma'nāsına.

الْأَفَاقُ [el-āfāk] (أَفْعُلُ [ef'al] vezninde) Sünnetsiz adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَفَقٌ أَيْ لَمْ يُحَسِّنْ

أَفَاكَةٌ [Ufākat] (كُنَاسَةٌ [kunāset] vezninde) Kūfe'de bir mevzi' adıdır yāhūd Benū Yerbū'a mahsūs bir su adıdır.

أَفَاقٌ [Ufāk] (غُرَابٌ [ğurāb] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

التَّأَفُّقُ [et-te'effuq] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Āfāk-ı arzdan bir adam gelmek ma'nāsınadır; tekūlu: تَأَفَّقَ بِنَا أَيْ أَنَا مِنْ أَفْقٍ

[أ ل ق]

الْأَلَكُ [el-elāk] (حَلَقٌ [ħalq] vezninde) ve

الْإِلَاقُ [el-ilāk] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Şimşek aldatmak ma'nāsınadır ki yağmursuz çakmak murāddır; yukālu: أَلَقَ الْبُرْقُ أَلَقَ الْبُرْقُ كَذَبَ Ve delirmek ma'nāsınadır; yukālu: أَلَقَ الرَّجُلُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا جُرَّ

الْأَلَاقُ [el-ellāk] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) ve

الْإِلَاقُ [el-ilāk] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Yağmursuz çakan şimşeğe denir; yukālu: وَمَا هُوَ إِلَّا أَلَاقٌ وَإِلَاقٌ أَيْ بَرَقَ كَادِبٌ لَا مَطَرَ لَهُ

الْإِلَاقُ [el-ilāk] (hemzenin kesriyle) Erkek kurda denir, ذَنْبٌ [zib] ma'nāsına. Ve dişisine İلَقَةٌ [ilqat] denir; yukālu: مَا هِيَ إِلَّا إِلَقَةٌ Ve هِيَ إِلَقَةٌ

إِلَقَةٌ [ilqat] Dişi maymuna denir, قِرْدَةٌ [kirdet] ma'nāsına. Bunun erkeğine قِرْدٌ [kird] denir; إِلَقٌ denmek cā'iz değildir. Ve cür'etli dilir hatuna denir; yukālu: هِيَ إِلَقَةٌ أَيْ جَرِيئَةٌ

الْأَوْلَاقُ [el-evlak] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Delirmeğe denir; yukālu: جُنُونٌ [cunūn] ma'nāsına.

بِهِ أَوْلَقٌ أَيْ [efkel] gibi ismdir; yukālu: بِهْ أَوْلَقٌ أَيْ Mü'ellif bunu "ول،ق" māddesinde dahi sebt eylemiştir, hemzenin ziyāde ve asliyyeti husūsunda ihtilāfa binā'en. Pes aslī denirse vezni فَوَعَلَ [fev'al] olur, zā'id denirse أَفْعَلَ [ef'al] olur. Ve Ḥālīd b. el-Velīd'in kılıcı adıdır.

الْمَالُوقُ [el-me'vlūk] Deliye denir; yukālu: أَلِقَ الرَّجُلُ فَهُوَ مَالُوقٌ أَيْ مَجْنُونٌ Ve Muḥarriq b. 'Amr'ın feresi ismidir.

الْمَوْوَلَقُ [el-mu'evlaq] (مُدْخَرَجٌ [mudaxrec] vezninde) Bu dahi mecnūna denir. Bu mādde أَوْلَقٌ sīgasından mutasarrıftır.

الْمِئَلَقُ [el-mi'plāk] (مِئْبَرٌ [minber] vezninde) Ahmak ve şaşkın yāhūd bunamış fertüt adama denir; yukālu: رَجُلٌ مِئَلَقٌ أَيْ أَحْمَقٌ أَوْ مَعْتَوَةٌ

الْقَلَى [eleqā] (جَمَزَى [cemezā] vezninde) Kurt gibi yerinden çabuk sıçrayıp atılır olan 'avrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ أَلَقَى أَيْ سَرِيعَةٌ الرَّوْبِ

أَلَاقٌ [Ulāk] (غُرَابٌ [ğurāb] vezninde) Tih sahrāsında bir dağın adıdır.

الْإِلَاقُ [el-illāk] (إِمْعٌ [imme' vezninde) Parlak ve dırahşān nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ أَلَقٌ أَيْ مُتَأَلِّقٌ

الْأَلْوَقَةُ [el-elūqat] (أَلْوَكَةٌ [elūket] vezninde) Bir türlü hoş-hor ta'ām adıdır. 'Alā-kavlin kaymak ile hurmādan tertīb ederler; tekūlu: أَطْعَمَنَا أَلْوَقَةً وَهُوَ طَعَامٌ طَيِّبٌ أَوْ زُبْدٌ بَرُطِبٌ

التَّالِثُ [et-te'elluq] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Ildıramak ma'nāsınadır; yukālu: تَأَلَّقَ Ve hatun düzünüp kuşanmak ma'nāsına müsta'meldir. 'Alā-kavlin birbiriyle münāza'aya sığanıp başını kaldırıp yapınmak ma'nāsınadır; yukālu: تَأَلَّقَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا تَبَرَّقَتْ وَتَرَبَّيْنَتْ أَوْ شَمَّرَتْ لِلْحُصُومَةِ

وَاسْتَعَدَّتْ لِلشَّرِّ وَرَفَعَتْ رَأْسَهَا

الْإِتِلَاقُ [el-iṭilāḳ] [ifti'āl] vezninde) Bu dahi ıldıramak ma'nāsınadır; yukālu: **إِتْلَقَ البُرْقُ إِذَا التَّمَعَ**

[أ م ق]

الْأَمَقُ [el-emḳ] (hemzenin fethi ve mīm'in sükünuyla) Gözün pınarına denir, **مَأَقُ العَيْنِ** [me'ḳu'l-ayn] ma'nāsına.

[أ ن ق]

الْأَنَقُ [el-enāḳ] (hemzenin ve nūn'un fethiyle) Ferah ve sürür ma'nāsınadır; yukālu: **بِهَ أَنْقَ أَي فَرِحَ وَسُرُورٌ** Ve masdar olur, şād ve mesrūr olmak ma'nāsına; yukālu: **أَنْقَ بِهَ أَنْقًا مِنَ البَابِ الرَّابِعِ إِذَا فَرِحَ**

أَنْقَ [enāḳ] Çayıra itlāk olunur, **كَلَّأَ** [kele'] ma'nāsına. Ve bir nesneyi sevmek ma'nāsınadır; yukālu: **أَنْقَ الشَّيْءَ إِذَا أَحْبَبَهُ** Ve bir nesneden pek hoşlanıp 'aceblenmek ve mahzūz olmak ma'nāsınadır; yukālu: **بِهَ إِذَا أُعْجِبَ بِهَ**

الْأَنُوقُ [el-enūḳ] [şabūr] vezninde) Tavşancıl kuşuna denir, **عُقَابٌ** [uḳāb] ma'nāsına. Ve kartal kuşuna denir, **رَحْمَةٌ** [reḥamet] ma'nāsına. 'Alā-kavlin bir güne siyāh kuştur ki başında ve boynunda at yeleli tarzında uzun tüyleri olur, 'inde'l-ba'z tüyleri siyāh ve başı tüysüz kel ve minkārı sarı olur.

Mütercim der ki mu'avvel olan kavli evveldir ki mesel-i ātīnin mülāyimidir. İkinci kavli ile evvelki birdir, zīrā vasf-ı mezkūr kartal vasfıdır. Ve kavli-sālise göre kerkesin siyāh nev'i olur. *Hayāt-ı Hayevān* sāhibi kavli ile sānīyi bir 'add eylemiştir ki kartal olur. Kāle'l-mü'ellif ve fi'l-meseli: "هُوَ أَعَزُّ مِنْ بَيْضٍ" **الْأَنُوقُ** Mezkūr kartal kuşu be-gāyet sarp

dağlar başında yalçın kayalarda yuva yapıp yumurtladığı için vusūlü müşkil olan nesnelere hakkında darb olunur. Menküldür ki o kuştan on haslet-i hamīde vardır, niteki 'Arablar işbu makāle-i müsecca'da cem' ve beyān eylediler. 1) **تَحْضُنُ بَيْضَهَا** Yumurtasını vech-i mezkūr üzere hasīn yerlerde muhāfaza eder. 2) **تَحْمِي فَرْحَهَا** Yavrularını be-gāyet himāye eder. 3) **تَأْلَفُ وَلَدَهَا** Yavruları büyüdükten sonra sār kuşlar gibi bīgāne mu'āmelesi etmeyip evlād mu'āmelesi eder. 4) **وَلَا تُمَكِّنُ** Kendi eşinden gayrıya nefsinin aslā teslim edip çiftlenmez. 5) **تَقْطَعُ فِي أَوَّلِ الفَوَاطِعِ** Ma'lūmdur ki sayyādlar kuş yavrularını anaları yemden kestikten sonra sayda mübāşeret ederler; zikr olunan kuş bu dakıkayı müdrük olmakla cümleden evvel kesip uçurup götürmeğe ibtidār eder. 6) **تَرْجِعُ فِي أَوَّلِ الرَّوَاجِعِ** Yaylak ve kışlaktan sār tuyürdan akdem ric'at eder. Bu dahi cihet-i selāmeti mücibdir. 7) **لَا تَطِيرُ فِي** Tüylerini döküp tülediği hengāmda uçmaz. Bu dahi ve ihtiyāttan nāşīdir, zīrā uzun uzadı uçmağa kudreti olmayıp şāyed sukūt vāki' ola. 8) **لَا تَعْتَرُ بِالشُّكْرِيرِ** Tüledikten sonra yelekleri henüz hurde ve yumuşak iken ona gurre edip uçmağa mübāderet eylemez, belki kamış gibi pekişip tamām kuvvetlenmedikçe uçmaz. 9) **لَا تُرَبُّ بِأَلْوَكُورٍ** Dā'imā āşiyānesinde kesel ve tüvānā ile ikāmet eylemez. 10) **لَا تَسْقُطُ عَلَى الحَفِيرِ** Tüledikten sonra henüz kanatları kamış gibi müstahkem olmaksızın çukur yerlere düşmez ki ma'nā-yı sābi'in muktezāsıdır. Ba'zı nüshada cīm'le **حَفِيرٍ** olmakla ok kuburları üzere zarūrī düşmez ya'nī mehlekelere sākıt olmaz demek olur. Gerçi mü'ellifin itlākından **أَنُوقُ** [enūḳ] dışı

kartal olduğu lāyihdir ve vech-i tesmiye havāss-ı mesrūde sebebiyle ذَاتِ أُنُقٍ olmasındır ki 'aceb demektir, Demīrī *Ḥayāt-ı Ḥayevān*'da kartal ile beyān eyledikten sonra dedi ki Suheyli أُنُقٌ [enūḳ] diş kartala itlāk olunur ve 'Ālī kavline göre erkeğine de dişisine de 'āmmıdır, lākin Ḥalīl erkeğine tahsīs eylemekle erkek kısmı yumurtlamadığından muhāliyet o cihetten neş'et eder. Pes ona göre mesel-i mezbūr bir muhāl nesne talebi ma'rizinde darb olunur.

الإيناق [el-īnāḳ] (hemzenin kesriyle) ve

النّيقي [en-nīḳ] Nūn'un kesriyle ki hilāf-ı kıyās üzere ism-i masdardır, if'ālden masdar menziline oldu, bir nesne pek hoş ve nekre ve 'acīb olmakla nāsı 'acebe getirmek ma'nāsınadır; tekūlu: *أَنْقَيْتِي* أُنُقٌ ki *عَجَبَنِي* Ve Ezherī dedi ki *أُنُقٌ* derler, *إِنْوَاقٌ* ma'nāsına. Pes masdarı olan *إِنْوَاقٌ* [invāḳ] kartal sayd eylemek ma'nāsına olur. Lākin bu terkīb ecvef olduğu sürette müstakīm olur, yoksa mādde-i mezbūreden sahīh olmaz. Ve kavluhum *لَهُ مَا أَتَى فِي كَذَا أُنُقٌ مَا أَشَدَّ طَلَبَهُ لَهُ* Bu terkīb *أُنُقٌ* gibi *مَا أَفْرَسَهُ* ve *مَا أَبَلَّهُ* māddesinden fi'l-i ta'acüb olmak aglebdır, *زِيرَانُ* [enūḳ] kısmının şiddet-i talebi ma'rūftur. Ve müte'acebūn minhu ma'lūm olduğundan yāhūd mü'ellif icāz için iktifā eylemiştir, *مَا أَتَى فِي كَذَا زَيْدًا*, takdīrindedir. Siyāk ve sibāk-ı 'ibāreden ve tefsīr-i ma'nādan dahi münfehim olan sīga-i ta'acüb olmaktadır, yoksa *إِينَاقٌ* [īnāḳ] māddesinden māzī olmakta mülāyemet ve letāfet yoktur, hem tefsīr dahi mülāyim gelmez.

الأينيق [el-enīḳ] [emīr] vezninde)

Şol nesneye denir ki be-gāyet hüsn ve letāfetinden ve garābetinden temāşā edenleri 'acebe getirir ola; yukālu: *سَيِّئٌ أَيْنِيقٌ أَيُّ حَسَنٌ مُعْجِبٌ*

الأناقه [el-enāḳat] (hemzenin fethi ve kesriyle) İsmdir, bir nesne kelām-ı hüsn ü garābetinden nazar edenleri 'acebe getirecek derecede hūb ve bedī' olmasına denir; yukālu: *لَهُ أَنْاقَةٌ أَيُّ حَسَنٌ مُعْجِبٌ*

التائيق [et-te'nīḳ] Bir nesneyi nekre ve 'acīb kılmak ma'nāsınadır; yukālu: *أَنْقَهُ إِذَا عَجِبَهُ*

التائيق [et-te'ennūḳ] [tefa'ul] vezninde) Bir nesneyi dikkat ve mülāhaza ederek hikmet ve itkān vechiyle 'amele getirmek ma'nāsınadır; yukālu: *تَأْتَقُ فِيهِ إِذَا عَمِلَهُ بِالْإِتْقَانِ* Ve bir yeri hoşlanıp mahzūz olmak ma'nāsınadır; yukālu: *تَأْتَقُ الْمَكَانَ إِذَا أَحْبَبَهُ*

[أوق]

الأوق [el-evḳ] [fevḳ] vezninde) Ağırılık ma'nāsınadır; tekūlu: *أَلْقَى عَلَيَّ أَوْقَهُ أَيُّ ثَقَلَهُ* Ve uğursuzluğa denir; yukālu: *بِهِ أَوْقٌ أَيُّ شَوْمٌ*

أوق [Evḳ] Bir mevzi' adıdır. Ve

أوق [evḳ] Masdar olur, bir nesne üzere havāle olmak ma'nāsınadır; yukālu: *أَقَّ عَلَيْهِ يُووقُ أَوْقًا إِذَا أَشْرَفَ عَلَيْهِ* Ve bir nesne üzere meyl edip ağmak ma'nāsınadır; tekūlu: *أَقَّ عَلَيْنَا أَيُّ مَالَ أَقَّ عَلَيْهِمْ إِذَا أَتَاهُمْ بِالشُّؤْمِ*

الأوقه [el-evḳat] (hemzenin fethiyle) Cemā'at ma'nāsınadır; yukālu: *أَوْقَةٌ مِنَ النَّاسِ أَيُّ جَمَاعَةٍ*

الأوقه [el-ūḳat] (hemzenin zammıyla) Kārīz tarzında dibi yakın, etrāfı örülmüş kuyuya denir ki ekserī bāğçelerde olur. Ve dağ kulelerinde olan sarp kuş yuvalarına

denir.

الأوتية [el-ūkiyyet] (hemzenin zammıyla) أَوْق [evk] maddesinden فُعْلِيَّةٌ [fu'liyyet]tir, وَفِي [vaqy] maddesinde dahi müsebbet olmakla orada ma'lûm olur, inşā'allāhu ta'ālā. Pes ba'zılar 'inde siklet ma'nāsına olan أَوْق [evk]-i mezkûrdandır ve 'inde'l-ba'z وَقَايَةٌ [vikāyet] maddesindedir.

يَوْمُ الْأَوَاقِ [yevmu'l-uvāk] (عُرَابٌ [gurāb] vezninde) Beyne'l-'Arab yevm-i ma'rûftur, يَوْمٌ يَوْمٌ [yevmu yu'yu] dahi derler.

الأَوَاقِي [el-evākī] (hemzenin fethiyle) Cullāh mäsürasına denir, onda nesc olunacak işin luhmesi sarılır.

التَّأْوِيْشُ [et-te'vīk] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bir kimsenin ta'āmını azaltmak ma'nāsınadır; yukālu: أَوْقَ فُلَانًا إِذَا قَلَّلَ طَعَامَهُ Ve bir adamı bir kerihye ve renc ve mihnete uğratmak ma'nāsınadır; yukālu: أَوْقَهُ إِذَا حَمَلَهُ عَلَى الْمَشَقَّةِ وَالْمَكْرُوهِ Ve ta'vīk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَوْقَهُ إِذَا عَوَّقَهُ Ve tezlil eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَوْقَهُ إِذَا ذَلَّلَهُ

الْمَوْوِقُ [el-mu'evvik] (مُحَدِّثٌ [muḥaddiṣ] vezninde) Dā'imā ta'āmını vaktinden te'hīr eden adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَوْوِقٌ إِذَا كَانَ يُؤَخِّرُ طَعَامَهُ

التَّأْوِيقُ [et-te'evvik] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Oyalanıp gecikmek ma'nāsınadır; yukālu: تَأَوَّقَ الرَّجُلُ إِذَا تَعَوَّقَ

[أ . ق]

الأَيْهُقَانُ [el-eyhuqān] (hemzenin fethi ve hā'nın zammıyla) Bir nev' nebâtür ki kırmızı çiçekleri olur ve yaprakları 'arīz ve me'küldür. Ba'zılar 'inde cercir-i berri ismidir, çiçekleri ve tohumu lahana çiçeğine ve tohumuna şebih ve yemişi ser-

meḳiyü's-şekl ya'nī mor olur. Bu nebāt yabanī tere dedikleridir ki iki türlü olur; müfredi أَيُهُقَانَةٌ [eyhuqānet]tir.

[أ ي ق]

الْأَيْقُ [el-eyk] (hemzenin fethiyle) Davarın bilek kemiğine, 'alā-kavlin bukağılığına denir.

الْأَيْقَانُ [el-eykān] (tesniye bünyesiyle) Davarın iki tarafında olan buka[ğ]lıklarına denir.

FASLU'L-BĀ'Ī'L-MUVAHHADE (فَصْلُ الْبَاءِ الْمُوحَّدَةِ)

[ب أ ق]

الْبُؤُوقُ [el-be'ūq] (صَبُورٌ [šabūr] vezninde) Bir adama belâ ve musîbet uğramak ma'nâsınadır; yukâlu: بِأَقْتَهُمُ الدَّاهِيَةَ بُوُوقًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَصَابَتْهُمْ

الْإِنْبِيَاقُ [el-inbiyāk] (إِنْفَعَالٌ [infi'āl] vezninde) Bir adama âfet ve belâ îsâliyle hücum eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: إِنْبَاقٌ عَلَيْهِمُ الدَّهْرُ إِذَا هَجَمَ عَلَيْهِمُ بِالدَّاهِيَةِ

[ب ث ق]

الْبَيْشَقُ [el-bešq] (bâ'nın fethi ve şâ-yı müsellesenin sükûnuyla) ve

التَّبْسَاقُ [et-tebsāk] (تَذْكَارٌ [tezkār] vezninde) Çayın kenârını bir gayrı yere akıtmak için gedip yarmak ma'nâsınadır; yukâlu: بَيْشَقٌ النَّهْرُ بَيْشَقًا وَتَبْسَاقًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا كَسَرَ شَطْرَهُ لِيَنْبِشِقَ الْمَاءُ Ve

بَيْشَقٌ [bešq] Zikr olunan gediğe denir; bâ'nın kesriyle de cā'izdir. Cem'î **بُشُوقٌ** [bušūq] gelir; yukâlu: سَدُّوا الْبَيْشَقَ أَي مَوْضِعَ شَقِّ النَّهْرِ Kāle fi'l-*Esās*: الْبَيْشَقُ الْمَوْضِعُ الْمَكْسُورُ فَعْلٌ بِمَعْنَى مَفْعُولٍ هُوَ لِأَهْلِ الْوُثُوقِ فِي أَوْ تَسْمِيَةً بِالْمُضَدِّرِ سَدِّ الْبُشُوقِ Ve

بَيْشَقٌ [bešq] ve

تَبْسَاقٌ [tebsāk] Gözden sür'atle yaş akmak ma'nâsınadır; yukâlu: بَيْشَقَتِ الْعَيْنُ إِذَا أَسْرَعَ دَمْعُهَا

بَيْشَقٌ [bišq] (bâ'nın fethi ve kesriyle) Su çağlayıp çıkan yerlere denir.

التَّبْشِيقُ [et-tebšīq] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bu dahi çayın kenârını bir tarafa su savmak için gedip yarmak ma'nâsınadır; yukâlu: زَمَاهِشِرِي مُوقٌ النَّهْرُ بِمَعْنَى بَيْشَقُهُ

addimetu'l-Edeb'de بَيْشَقٌ ve تَبْشِيقٌ “vīrānkerden-i seyl bend-i āb-rā” ‘ibāretiyle tefsir eylemekle ona göre suyun bendini sel harāb etmek ma'nâsına olur.

الْبُشُوقُ [el-bušūq] (فُعُودٌ [ku'ūd] vezninde) Kuyu ağzına dek dolup taşmak ma'nâsınadır; yukâlu: بَيْشَقَتِ الرُّكْبَةُ بَشُوقًا إِذَا امْتَلَأَتْ وَطَمَّتْ

الْبَاشِيقَةُ [el-bāšīqat] Ağzına kadar serşār olan kuyuya vasf olur; yukâlu: رَكْبَةٌ بَاشِيقَةٌ أَي مُمْتَلِئَةٌ طَامِيَةٌ Bu münāsebetle kerem ve ihsānı taşkın adama بَاشِقُ الْكَرَمِ [bāšīqu'l-kerem] ıtlāk olunur; yukâlu: هُوَ بَاشِقُ الْكَرَمِ أَي غَزِيرُهُ

الْإِنْبِشَاقُ [el-inbišāk] (إِنْفَعَالٌ [infi'āl] vezninde) Su kaynayıp akmak ma'nâsınadır; yukâlu: Ve nāgehānī sel suyu zuhūr eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: Ve bir kimse üzere bagteten söz ile atılıp boşanmak ma'nâsına müsta'meldir; yukâlu: إِنْبِشَقٌ عَلَيْهِمُ بِالْكَلامِ إِذَا أَنْدَرَا

[ب ج ر ب ق]

بَاجِرْبَاقٌ [Bācerbaq] (cīm'in ve bâ'nın fethiyle) Bir karye adıdır; fukahā ve etkīyādan ‘Abdurrahīm b. ‘Amr b. ‘Osmān el-Bācerbaqī oradandır. Ve onun Taqīyuddīn Muḥammed nām bir veledi olup hakkında kabāyih ya'nī dalāl ve zendeka ile hüküm olunmakla fetvā ile katl olundu.

[ب ح د ق]

الْبُحْدُوقُ [el-buḥduq] (ḥā-yı mūhmele ile عُضْفُورٌ [uṣfur] vezninde) بَزُرٌ قُطُونًا [bizru kuṭūnā] isimdir ki karnıyarık tohumu dedikleri dārūdur.

[ب خ ق]

الْبَحْثُ [el-beḥaḥ] (bâ'nın ve ḥā-yı

mu'cemenin fethiyle) Gözün biri katı çirkin, kör ve çapaklı olmak, 'alā-kavlin bir gözün kapaklarının kenārları hadekaya kavuşuk olmayıp ayırık ve düşük olmak ma'nāsına masdar ve ism olur; yukālu: بَحَقَّ الرَّجُلُ وَبَحَقَّ بَحَقًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالْأَوَّلِ وَبِهِ بَحَقٌّ وَهُوَ أَفْبَحُّ الْعَوْرِ وَأَكْثَرُهُ غَمَصًا أَوْ أَنْ لَا يَلْتَقِيَ شُمْرُ عَيْنِهِ عَلَى شَارِيهِ der ki terdīd-i sānīde mü'ellif müsāmaha eylemiştir, zīrā onda dahi عَوْرٌ [aver] mu'teberdir ki vech-i mezkūr üzere kör olmaktır. Ve ba'zılar 'indinde بَحَقٌّ [beħāk] gözün birinin yumurtası içeriye batkın olarak kör olmak ma'nāsındır. İntehā.

الْبَحْقَاءُ [el-baħkā] [ħamrā] [ħamrā] vezninde) ve

الْبَاهِقَةُ [el-bāħikat] ve

الْبَهِيْقُ [el-beħīk] [emīr] [emīr] vezninde) ve

الْبَهِيْقَةُ [el-beħīkat] Kör olan bir göze denir, عَوْرَاءُ [avrā] gibi; yukālu: وَعَيْنٌ بَحْقَاءُ وَبَاهِقَةٌ. Mü'ellifin itlākından vasf-ı sābık mu'teber olmayıp hemān kör olması lāyihdir. Ve kāle fi'l-*Muğrib*: **الْبَحْقَاءُ** Ve فِي الْأَصْحَابِ الْعَوْرَاءِ وَقِيلَ الْمُنْحَسِفَةُ الْعَيْنِ

بَحِيْقُ [beħīk] ve

بَاهِقُ الْعَيْنِ [bāħiku'l-ayn] ve

مَبْحُوقُ الْعَيْنِ [mebħūku'l-ayn] Yek-çeşm adama denir.

الْبَحْقُ [el-baħk] [saħk] [saħk] vezninde) Bir kimsenin bir gözünü kör eylemek ma'nāsındır; yukālu: بَحَقَّ عَيْنَهُ بَحَقًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا عَوَّرَهَا yukālu: بَحَقَّتِ الْعَيْنُ إِذَا نَدَرَتْ

الْإِبْحَاقُ [el-ibħāk] (hemzenin kesriyle) Bir adamın gözünü çıkarmak ma'nāsındır;

yukālu: أَبْحَقَّ عَيْنَهُ إِذَا فَحَّاهَا

الْبِحَاقُ [el-buħāk] [gūrāb] [gūrāb] vezninde) Erkek kurda denir.

[ب خ ن ق]

الْبِحْنُقُ [el-buħnuq] [cundeb] [cundeb] vezninde) ve

الْبِحْنُقُ [el-buħnuq] [uşfur] [uşfur] vezninde) Şol bez parçasına denir ki kızlar başlarına örterler; başlarına bağladıkları çenber ve mendil makülesini saçlarına sürülen yağdan ve yağı tozdan himāye için uçlarını çeneleri altından çekip bağlanırlar. Ve küçük nikāba denir. Ve burnus-ı sağıre denir. Ve çekirgenin boynu kökünde olan kaplayı kabına denir ki oranın gömleği menzilindedir.

[ب ذ ر ق]

الْبَذْرَقَةُ [el-bezrekat] (zāl-ı mu'ceme ile ve dāl-ı mühmele ile دَخْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Yol yasakçılığı, حُفَارَةٌ [ħufāret] ma'nāsındır.

الْمَبْذَرِيقُ [el-mubezriq] (ism-i fā'il bünye-siyle) Yasakçıya denir ki ebnā-i sebīlin önüne düşüp reh-zenden himāye eder, خَفِيرٌ [ħafīr] ma'nāsına. Şārih der ki aslًا بَذْرَقَةٌ [bedrakat] dāl-ı mühmele ile Fāriside kılavuza ve rehberine denir, ba'dehu 'Arablar i'cāmla ta'rīb ve حُفَارَةٌ [ħufāret] ma'nāsında tasarruf eylediler.

[ب ذ ق]

الْبَاذِقُ [el-bāzīk] (zāl-ı mu'cemenin kesri ve fethiyle) Üzüm suyundan ednā tabhla matbūh olan ya'nī bir mikdārca kaynamakla koyulanıp şiddet bulmuş süciye denir ki hālen diyār-ı Rūm'da şarāb ta'bīr ettikleri olacaktır. Şārihin beyānına göre

bāde-i Fārisī muʿarrebidir; yukālu: بَحْتُ
الْحَدُّ عَلَى مَنْ شَرِبَ الْبَادِقَ وَهُوَ مَا طَبَّخَ مِنْ عَصِيرِ
العَنْبِ أَدْنَى طَبْخِهِ فَصَارَ شَدِيدًا Ve

بَادِقٌ [bāzīk] (zāl'ın kesriyle) حَادِقٌ [hāzīk]
lafzına itbā' olur; yukālu: رَجُلٌ حَادِقٌ بَادِقٌ

أَلْبِيَاذَةُ [el-beyāzīkat] (heyātile) vez-
ninde) Reccāle maʿnāsınadır ki piyādegān
demektir ki yayalar taʿbīr olunur. Şārih
der ki piyāde-i Fārisiden taʿrīb ve tasarruf
olunmuştur. Müfredi بَيِّذُقُ [beyzāq]tır, حَيْدَرٌ
[hayder] vezninde; ve minhu بَيِّذُقُ الشُّطْرُنَجَ

أَلْبِذُقُ [el-bezq] (bā'nın fethi ve zāl'ın
sükūnuyla) Kılavuza denir, delīl ve rehber
maʿnāsınadır; بَيِّذُقُ [beyzāq] dahi denir. Ve
sagīrū'l-cüsse olup cüst ve çālāk adama
denir; cem'î بَذُوقٌ [buzūk] gelir.

أَلْمُبِذَّةُ [el-mubezzīkat] (muḥaddiset)
vezninde) Kelāmı fiʿlinden efdal olan
adama denir ki lisānıyla vaʿadler edip
neticesiz safā bağışlar olan kimse olacak-
tır, gūyā ki muhātaba bāde işrāb eder. Hā
mübālaga içindir; yukālu: هُوَ مُبِذَّةٌ أَيَّ كَلَامِهِ
أَفْضَلُ مِنْ فِعْلِهِ

[ب ر ق]

أَلْبُرُقُ [el-Berq] [şarq] vezninde) İbnu'l-ʿAriḳa nām kimsenin feresi is-
midir. Ve بُرُوقٌ [burūk] lafzından müfred
olur ki şimşeğe denir. Hakikat-ı şerʿiyyesi
sehāb üzere müʾekkel olan feriştenin
emtārı meʾmūr olan mahalle insiyākı için
sebāhı şiddetle darb ve tahrīkenden tekev-
vün eden āteşlerdir ki lemeʿān eder. Ve
hikemiyyesi ebhirenin ki sehāb olacaktır,
şiddetle tesādümünden hāsıl olan şuʿle-i
nārdır, çakmağın tesādümünden hāsıl ol-
duğu gibi. Ve

بُرُقٌ [berq] Masdar olur, şimşek çakmak

maʿnāsına; yukālu: الْبُرُقُ بُرُقًا مِنَ الْبَابِ
إِذَا بَدَأَ Ve bir adamı şimşek gibi kakı-
yıp korkunç sözler ile korkutmak ve kor-
kuya düşürmek maʿnāsına müstaʿmeldir;
yukālu: بُرُقٌ فَلَانٌ لِفُلَانٍ إِذَا تَهَدَّدَهُ وَتَوَعَّدَ Ve

بُرُقٌ [berq] ve

بُرَيْقٌ [berīk] ve

بُرُقَانٌ [bereqān] (feteḫātla) Yalabımak
maʿnāsınadır; yukālu: بُرُقٌ الشَّيْءُ بُرُقًا وَبُرَيْقًا
Ve وَبُرُقَانًا إِذَا لَمَعَ

بُرُقٌ [berq] Taʿāma bir mikdārca zeytūn
yağı yāhūd sāfī yağ komak maʿnāsınadır
ki taʿāmi parıldatır; yukālu: بُرُقٌ طَعَامُهُ بُرُقٌ
Ve yıldız doğmak maʿnāsınadır; yukālu: بُرُقٌ النَّجْمُ
Ve hatun bezemek maʿnāsınadır; yukālu:
بُرُقَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا تَحَسَّنَتْ وَتَزَيَّنَتْ
değil iken kuyruğunu kaldırıp gebelik
süretini göstermek maʿnāsınadır; yukālu:
بُرُقَتِ النَّاقَةُ إِذَا شَالَتْ بِذَنْبِهَا وَتَلَفَّحَتْ
Ve parıldamak maʿnāsınadır; yukālu: بُرُقٌ
Ve بَصْرُهُ إِذَا تَلَأَلَأَ

بُرُقٌ [berq] ve

بُرُقٌ [beraq] (fethateynle) ve

بُرُوقٌ [burūk] [kuʿūd] vezninde) Pek
mühiş hālet sebebiyle göz belerip baka-
kalmak, ʿalā-kavlin ifrāt-ı hayret ü dehşet-
ten kuvve-i bāsırası kalmayıp bir nesneyi
görmez olmak maʿnāsınadır; yukālu: بُرُقٌ
بَصْرُهُ وَبُرُقٌ بُرُقًا وَبُرُوقًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالْأَوَّلِ
إِذَا تَحَيَّرَ حَتَّى لَا يَطَّرِفُ أَوْ دَهَشَ فَلَمْ يُبْصِرْ
Bu hāletler bāsıra-i nefsanīyye derk ve ʿamelden
kalmakla bī-hod mesābesinde olmaktan
neşʿet eder ki be-gāyet mühiş ve müdhiş
hālāt vukūʿunda olur. Ve

بُرُقٌ [beraq] Tuluma ıssı dokunmakla için-
de olan kere yağı eriyip lokma lokma bö-

lünmek ma'nâsınadır; yukâlu: بَرَقَ السِّقَاءُ إِذَا بَرَقَ أَصَابَهُ الْحَرُّ فَذَابَ زُبْدُهُ فَتَقَطَّعَ وَلَمْ يَجْتَمِعْ Ve

بُرُوقُ [burūq] ve

بِرْقَانٌ [beraqān] Bulut parıldamak yâhüd şimşek peydâ edip yalabıtmak ma'nâsınadır; yukâlu: بَرَقَتِ السَّمَاءُ بُرُوقًا وَبِرْقَانًا إِذَا لَمَعَتْ أَوْ جَاءَتْ بِبُرُقٍ

الْإِبْرَاقُ [el-ibrāk] (hemzenin kesriyle) Bu dahi şimşek gibi kakıyıp şakıyarak tahvîf ve tehdîd eylemek ma'nâsına müsta'emeldir; yukâlu: أَرَعَدَ الرَّجُلُ وَأَبْرَقَ إِذَا

أَرَعَدَ مُؤَلِّفَ بUNU TEKRĀR EYLEMİŞTİR. Ve 'avret düzünüp kuşanıp bezenmek ma'nâsınadır; yukâlu: أَبْرَقَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا تَحَسَّنَتْ أَبْرَقَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا تَحَسَّنَتْ Ve gebe olmayan nâka kuyruğunu kaldırıp gebelik sûretini göstermek ma'nâsınadır; yukâlu: أَبْرَقَتِ النَّاقَةُ إِذَا شَالَتْ

Ve İZ'ĀD [ir'ād] māddeyle bi'l-ma'iyye zıkr olunup ra'd ve berke sataşmak ma'nâsına olur; yukâlu: أَرَعَدَ الْقَوْمَ وَأَبْرَقُوا إِذَا أَصَابَهُمْ رَعْدٌ وَبُرُقٌ

أَرَعَدَتِ السَّمَاءُ وَأَبْرَقَتْ إِذَا أَتَتْ بِالرُّعْدِ وَالْبُرُقِ Ve kılıç parlatmak ma'nâsınadır; yukâlu: أَبْرَقَ بِي سَيْفِهِ إِذَا أَلْمَعَ بِهِ

أَبْرَقَ عَنِ الْأَمْرِ Ve 'avret kendi çehresini açmak ma'nâsınadır; yukâlu: أَبْرَقَتِ الْمَرْأَةُ عَنْ وَجْهِهَا

Ve yataktan şikâr ürkütüp kovmak ma'nâsınadır; yukâlu: أَبْرَقَ الصَّيْدُ إِذَا أثارَهُ بَرَقَاءُ [berqā] dedikleri koyun kurbân eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: أَبْرَقَ الْمُضْحِي إِذَا ضَحَى بِالشَّاةِ الْبُرُقَاءِ

التَّبْرِيقُ [et-tebrīq] (tef'īl) [tef'īl] vezninde)

Bu dahi 'avret düzünmek ma'nâsınadır; yukâlu: بَرَقَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا تَحَسَّنَتْ وَتَرْتَبَّنَتْ Ve gözleri ayırıp dike dike bakmak ma'nâsınadır; yukâlu: بَرَقَ عَيْنَيْهِ إِذَا وَسَّعَهُمَا وَاحَدًا النَّظَرَ

yere sefer eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: بَرَقَ مَنْزِلُهُ إِذَا زَيْتُهُ وَزَوْقُهُ Ve hâneyi nakş ve nigār ile ve sâ'ir esbâb-ı zînetle tezyîn eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: بَرَقَ فِي الْمَعَاصِي إِذَا لَجَّ فِيهَا Ve bir mādde pek çetin ve çepreşik olmakla sâhibini ta'ab ve mihnete giriftâr eylemek ma'nâsınadır; tekûlu: بَرَقَ بِي الْأَمْرُ أَيَّ أَغْيَا عَلَيَّ

الْبُرُوقُ [el-berūq] [şabūr] vezninde) ve

الْمُبْرِقُ [el-mubriq] [muḥsin] vezninde) Gebe değil iken kuyruğunu kaldırıp gebelik sûretini gösteren nākaya denir. مَبْرِقٌ [mubriq]in cem'i مَبَارِيقٌ [mebārīq] gelir.

الْبِرْقُ [el-beraq] (fethateynle) Bu dahi fart-ı hayretten göz belerip bakakalmak yâhüd ifrât-ı dehşetten göremez olmak ma'nâsınadır, niteki zıkr olundu; yukâlu: بَرَقَ الْبَصْرُ بَرَقًا مِنَ النَّبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَحَيَّرَ حَتَّى لَا يَطْرِفُ أَوْ دَهَشَ فَلَمْ يُبْصِرْ

Ke-mā zükire. Ve tulumun harâretten içinde olan kere yağı eriyip pâre pâre bölünmek ma'nâsınadır; yukâlu: بَرَقَ السِّقَاءُ إِذَا أَصَابَهُ الْحَرُّ فَذَابَ زُبْدُهُ وَتَقَطَّعَ

Ve koyun بُرُوقُ [bervaq] dedikleri ağacın yaprağını yemekten karın ağrısına mübtelâ olmak ma'nâsınadır; yukâlu: Ve الْعَنَمُ إِذَا اشْتَكَّتْ بَطُونَهَا مِنْ أَكْلِ الْبُرُوقِ

بِرْقُ [beraq] Kuzuya denir, حَمَلٌ [ḥamel] ma'nâsına. Ve bu bere mu'arrebidir ki Fârisidir. Cem'i أَبْرَاقُ [ebraq] gelir ve بِرْقَانٌ [birqān] gelir bā'nın kesri ve zammıyla. Ve

بِرْقُ [beraq] Belinlemek, feza' ma'nâsınadır; yukâlu: بَرَقَ مِنْهُ إِذَا فَرَعَ Ve mütehayyir ve medhüş olmak ma'nâsınadır; yukâlu: بَرَقَ فَلَانَ مِنْهُ إِذَا دَهَشَ وَتَحَيَّرَ

الْبَرِيقُ [el-berik] (كَيْفٌ [ketif] vezninde) Şol tuluma denir ki içinde olan kere yağı yāhūd kaymak harāret-i havādan pāre pāre ayrılmış ola.

الْبُرْقَانُ [el-burqān] (سُلْطَانٌ [sulṭān] vezninde) Bedeni billūr gibi parlak adama denir; yukālu: غُلَامٌ بُرْقَانٌ أَيْ الْبُرْقَانُ الْبَدَنِ Ve aklı karalı alaca çekirgeye denir; müfredi بُرْقَانَةٌ [burqānet]tir. Ve Ca'fer b. Burqān ki Kīlāb kabīlesindedir, muhaddisindedir; bā'nın kesriyle de zebān-zededir.

بِرْقَانٌ [Birqān] (bā'nın kesriyle) Hārezm ülkesinde kezālik Curcān nāhiyesinde birer karye adıdır.

الْمَبْرَاقُ [el-mebrāq] (مَفْعَدٌ [maḥ'ad] vezninde) İsm-i zamāndır; yukālu: جَاءَ عِنْدَ مَبْرَاقٍ الضَّبْحُ أَيَّ حِينَ بَرَقَ

بِرَقٌ نَحْرُهُ [berāqa naḥruhu] (bā'nın ve rā'nın fethiyle) Fi'l-asl fi'l ve fā'ilden mürekkeb cümledir, ba'dehu bir kişiye telkīb eylediler; “Gerdanı yalabıdı” demektir.

دُو الْبُرْقَاتِ [Zu'l-Berqat] (bā'nın fethiyle) ‘Alī b. Ebī Tālib radıyallāhu ‘anhu hazretlerinin lakablarıdır; Huneyn melhamesinde Hazret-i ‘Abbās telkīb eyledi.

الْبُرْقَاتُ [el-berqat] (bā'nın fethiyle) Dehşet ma'nāsıdır; yukālu: لِكُلِّ دَاخِلٍ بُرْقَاتٌ أَيُّ دَهْشَةٌ Ve İrān'de şehir-i Qum kazāsında bir karyedir. Ve şehir-i Vāsītu'l-Kaşab karşısında bir karyedir. Ve Revān nevāhisinde bir kal'a-i hasinedir. Ve İskenderiyye ile İfrīkiyye beyninde bir iklim yāhūd bir nāhiye adıdır.

بُرَيْقَةٌ [bureyqat] (جُهَيْنَةٌ [cuheyne] vezninde) Sağmağa çağrılan keçinin ismidir ki o vakt بُرَيْقَةٌ diyerek çağırırlar, sā'ir vakt itlāk olunmaz.

دُو بَارِقِ الْهَمْدَانِيِّ [Zū Bārikin el-Hemdāniyy] Ca'vene b. Mālik'in lakabıdır.

الْبَارِقُ [el-bāriq] (طَارِقٌ [ṭariq] vezninde) Şimşekli buluta denir; yukālu: سَحَابٌ بَارِقٌ Ve Kūfe'de bir mevzi' adıdır. Ve Yemen'de bir kabīle pederi olan Sa'd b. ‘Adiyy nām kimsenin lakabıdır.

الْبَارِقَاتُ [el-bāriqat] Kılıçlara itlāk olunur. Kāle's-ş-şārih ve minhu hadīsu ‘Ammār: الْجِنَّةُ تَحْتَ الْبَارِقَةِ“ أَيُّ الشُّيُوفِ“

الْبَرْوَقُ [el-bervaq] (جَزْوَلٌ [cervel] vezninde) Bir cins za'if ve hurde şecer ismidir ki bulutu görünce tazeleneip yemyeşil olur. Müfredi بَرْوَقَةٌ [berveqat]tir; ve minhu “أَشْكُرُ مِنْ بَرْوَقَةٍ“ Zīrā nebāt-ı mezbūr vech-i mezkūr üzere suya mütevakkıf olmayıp sehābın rutūbetiyle tarāvet bulur.

الْبَرْوَاكُ [el-bervāk] (bā'nın fethiyle) Bir nebāt ismidir ki حُنْثَى [ḥunṣā] demekle müte'areftir. Tāze sākının sirke ve zeytün yağıyla hafifçe kaynanmışını ekl yerekān illetinin tiryākıdır. Ve kökünü tūlā behak illetinin iki nev'ini müzildir.

الْإِبْرِيْقُ [el-ibrīq] (hemzenin kesriyle) Ma'rūf emzikli kaptır ki onunla tevaddī olunur, lisānımızda dahi ibrīk denir. Ve bu āb-rī mu'arrebidir ki Fārisīdir. Cem'ī أَبَارِيْقُ [ebārīq] gelir. Mütercim der ki āb-rī mu'arربی demekten āb-rīz mu'arربی demiş olsaydı enseb idi, zīrā rī kelimesi tagavvut ma'nāsına olan rīdenden vaptır. Ve

إِبْرِيْقُ [ibrīq] Işılayıp parıldayan yaya itlāk olunur. Ve hūb ve dil-ber olup çehresi elmās gibi tābān olan mahbūbeye itlāk olunur; tekūlu: شَرِبْتُ قَهْوَةً بِالْإِبْرِيْقِ مِنْ يَدِ الْإِبْرِيْقِ أَيُّ الْمَرْأَةِ الْحَسَنَاءِ الْبَرَّاقَةِ Ve berrāk ve tābān kı-lıca itlāk olunur.

الأبرق [el-ebraḳ] [أَبْرُقُ] [ezraḳ] vezninde) Şol saht ve galîz arza denir ki karışık taş ve kum ve balçıktan ‘ibâret ola; بَرَقَاءُ [berḳā] dahi denir, صَحْرَاءُ [şahrā] gibi. بَرَقُ [ebraḳ]ın cem‘i أَبَارِقُ [ebāriḳ] ve بَرَقَاءُ [berḳā] cem‘i بَرَقَاوَاتُ [berḳāvāt] gelir. Ve iki levnle mütelevvin olan dağa denir. ‘Alā-kavlin أَبْرُقُ [ebraḳ] mutlakan şol şey’e denir ki akılı karalı alaca ola; yukālu: تَيْسٌ عَنَزَ بَرَقَاءُ ve yukālu: إِذَا كَانَ فِيهِ سَوَادٌ وَبَيَاضٌ وَشَاةٌ بَرَقَاءٌ وَهِيَ الَّتِي تَشُقُّ صُوفَهَا الْأَبْيَضُ طَاقَاتٌ سَوْدٌ Ve

أَبْرُقُ [ebraḳ] Bir devā-i Fārisī ismidir ki kuvvet-i muhāfaza irāsında be-gāyet cey-yid ve nāfi‘dir. Ve bir kuş adıdır.

أَبْرَقًا زِيَادٍ [Ebreḳā Ziyād] (tesniye ve izāfetle) Bir mevzi‘dir.

الأبرقان [el-Ebreḳān] Tesniye bünyesiyle zikr olundukta ekseri الْحَجَرِ الْيَمَامَةِ [Ebreḳā Ḥaceri‘l-Yemāmet] murād olur ki Başra‘da Mekke‘ye sâlik yolda Rumeyletu‘l-Livā nām mahalden sonra olan konak yeri olacaktır. Ve

أَبْرُقَانٍ [Ebreḳān] Benū Ca‘fer yurdunda bir su adıdır. Ve أَبْرُقُ [ebraḳ] ile sıfatlanarak ve ona muzāf olarak ‘Arabistān‘da mevzi‘-i ‘adīde vardır ki bunlardır:

أَبْرُقُ الْبَادِي [el-Ebraḳu‘l-Bādī]

أَبْرُقُ ذِي الْجُمُوعِ [Ebraḳu Zi‘l-Cumū‘]

أَبْرُقُ الْحَنَانِ [Ebraḳu‘l-Ḥannān]

أَبْرُقُ الدَّائِثِ [Ebraḳu‘d-De‘ās]

أَبْرُقُ ذِي جُدَدٍ [Ebraḳu Zī Cuded]

أَبْرُقُ الرَّبِذَةِ [Ebraḳu‘r-Rebezet]

أَبْرُقُ الرُّوحَانِ [Ebraḳu‘r-Revḥān]

أَبْرُقُ ضَحْيَانَ [Ebraḳu Ḍahyān]

أَبْرُقُ الْأَجْدَلِ [Ebraḳu‘l-Ecdel]

أَبْرُقُ الْأَعْشَاشِ [Ebraḳu‘l-A‘şāş]

أَبْرُقُ أَلْيَةِ [Ebraḳu Elyet]

أَبْرُقُ التَّوَيْرِ [Ebraḳu‘s-Suveyr]

أَبْرُقُ الْحَزَنِ [Ebraḳu‘l-Ḥazn]

أَبْرُقُ ذَاتِ سَلَسِلِ [Ebraḳu Zāti Selāsil]

أَبْرُقُ مَازِنِ [Ebraḳu Māzin]

أَبْرُقُ الْعَرَافِ [Ebraḳu‘l-‘Azzāf]

أَبْرُقُ عَمْرَانَ [Ebraḳu ‘Amrān]

أَبْرُقُ الْعَيْشُومِ [Ebraḳu‘l-‘Ayşūm]

الأبرق الفرد [el-Ebraḳu‘l-Ferd]

أَبْرُقُ الْكَبْرِيتِ [Ebraḳu‘l-Kibrīt]

أَبْرُقُ الْمُدَى [Ebraḳu‘l-Mudā]

أَبْرُقُ الْمَرْدُومِ [Ebraḳu‘l-Merdūm]

أَبْرُقُ النَّعَارِ [Ebraḳu‘n-Na‘ār]

أَبْرُقُ الْوَضَاحِ [Ebraḳu‘l-Vaḍḍāḥ]

أَبْرُقُ الْهَيْجِ [Ebraḳu‘l-Heyc]dir.

أَبْرَاقٍ [Ebrāḳ] (hemzenin fethiyle) Necd ül-kesinde bir cebel adıdır.

الأبرقة [el-Ebreḳat] (hemzenin fethiyle) Nemle sularından bir su adıdır.

الأبروق [el-Ubrūḳ] [أُطْفُورٌ] [uḏfūr] vezninde) Bilād-ı Rūm‘da bir mevzi‘dir ki onu dā‘imā Müslimūn ve Naşārā ziyâret ederler.

أَبَارِقُ [Ebāriḳ] (hemzenin fethiyle) Kirmān vilāyetinde bir mevzi‘dir.

أَبَارِقُ التَّمْدِينِ [Ebāriḳu‘s-Semedeyn] ve

أَبَارِقُ طِلْحَامِ [Ebāriḳu Ṭilḥām] ve

أَبَارِقُ النَّسْرِ [Ebāriḳu‘n-Nesr] ve

أَبَارِقُ اللَّكَّاسِ [Ebāriḳu‘l-Likās] ve

هَضْبُ الْأَبَارِقِ [Haḏbu‘l-Ebāriḳ] Birer mevzi‘dir.

بَرَّاقٍ [Berrāḳ] [شَدَادٌ] [şeddād] vezninde) Semirā ile Ḥācir meyânında bir dağdır.

Ve ʿAmr b. Berrāk, ʿAddāʿiyyūnʼdandır.

الْبِرَاقَةُ [el-berrāqat] (سَدَادَةٌ [šeddādet] vezninde) Hüsn ve lemeʿānla hem-reng-i elmās olan mahbūbeye vâsif olur; yukālu:

إِمْرَأَةٌ بِرَاقَةٌ أَيُّ ذَاتٌ بِهَجَّةٍ وَبَرِيْقٍ

الْبُرَاقُ [el-burāk] (عُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Leyle-i Miʿrācʼda mazhar-ı kurb-ı ﴿أَوْ-1﴾
﴿أَوْ-1﴾ ʿaleyhi efdaluʼt-tehāyā hazretlerinin süvār oldukları dābbenin ismidir. Heyʿeti katırdan küçük ve merkebden büyücek idi. Şārihin beyānına göre renginin berik ve lemeʿānı yāhūd berk gibi sürʿati sebeb-i tesmiyedir. Ve

بُرَاقٌ [Burāk] Haleb kazasında bir karye adıdır.

الْبُرُقَةُ [el-burqat] (عُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) **أَبْرُقٌ** [ebrak] gibi muhtelit taşlı ve kumlu ve cā-be-cā balçıklı yere denir. Cemʿi **بُرُقٌ** [burak]tır, عُرْفٌ [ġuref] vezninde. Ve

بُرُقُ الْعَرَبِ [Buraquʼl-ʿArab] ki biʼl-cümle **بُرُقَةٌ** [Burqat] ile mezkūr ve meşhūrdur, yüzden mütecāviz arzıdır. Ez-ān cümle:

بُرُقَةُ الْأَثْمَادِ [Burqatuʼl-Esmād]

بُرُقَةُ الْأَجَاوِلِ [Burqatuʼl-Ecāvil]

بُرُقَةُ الْأَجْدَادِ [Burqatuʼl-Ecdād]

بُرُقَةُ الْأَجْوَالِ [Burqatuʼl-Ecvel] (cīmʼle)

بُرُقَةُ أَحْجَارِ [Burqatu Aḥcār]

بُرُقَةُ أَحْدَبِ [Burqatu Aḥdeb]

بُرُقَةُ أَحْوَادِ [Burqatu Aḥvāz]

بُرُقَةُ أَحْزَمِ [Burqatu Aḥzem]

بُرُقَةُ أَرْمَامِ [Burqatu Ermām]

بُرُقَةُ أَرْوَى [Burqatu Ervā]

بُرُقَةُ أَظْلَمِ [[Burqatu Azlem]

بُرُقَةُ أَعْيَارِ [Burqatu Aʿyār]

بُرُقَةُ أَعْفَى [Burqatu Efʿā]

بُرُقَةُ الْأَمَالِحِ [Burqatuʼl-Emālih]

بُرُقَةُ الْأَمْهَارِ [Burqatuʼl-Emhār]

بُرُقَةُ أَنْقَدِ [Burqatu Enqad]

بُرُقَةُ الْأَوْجَرِ [Burqatuʼl-Evcer]

بُرُقَةُ ذِي الْأَوْذَاتِ [Burqatu Ziʼl-Evdāt]

بُرُقَةُ إِبْرِ [Burqatu Īr] (hemzenin kesriyle)

بُرُقَةُ بَارِقِ [Burqatu Bāriq]

بُرُقَةُ ثَادِقِ [Burqatu Şādiq]

بُرُقَةُ ثَمَمِ [Burqatu Şemsem]

بُرُقَةُ الثَّوْرِ [Burqatuʼs-Şevr]

بُرُقَةُ تَهْمِدِ [Burqatu Şehmed]

بُرُقَةُ الْجَبَا [Burqatuʼl-Cebā]

بُرُقَةُ حَارِبِ [Burqatu Ḥārib]

بُرُقَةُ الْحُرْصِ [Burqatuʼl-Ḥuraḍ]

بُرُقَةُ حَسَلَةِ [Burqatu Ḥaslet]

بُرُقَةُ حِسْمَى [Burqatu Ḥismā] (ḥāʼnın kesriyle yāhūd حُسْنَى [ḥusnā]dır)

بُرُقَةُ الْحَصَا [Burqatuʼl-Ḥaşṣāʿ]

بُرُقَةُ حَلِيبِ [Burqatu Ḥillit]

بُرُقَةُ الْحِمَى [Burqatuʼl-Ḥimā]

بُرُقَةُ حَوْرَةَ [Burqatu Ḥavzet]

بُرُقَةُ حَاخِ [Burqatu Ḥāḥ]

بُرُقَةُ الْحَالِ [Burqatuʼl-Ḥāl]

بُرُقَةُ الْحُبَيْبَةِ [Burqatuʼl-Ḥubeybet]

بُرُقَةُ الْحَرْجَاءِ [Burqatuʼl-Ḥarcāʿ]

بُرُقَةُ حِنْزِيرِ [Burqatu Ḥinzīr]

بُرُقَةُ حَوِّ [Burqatu Ḥavv]

بُرُقَةُ حَيْنَبِ [Burqatu Ḥaynef]

بُرُقَةُ الدَّاءِ [Burqatuʼd-Deʿās]

بُرُقَةُ دَمْحِ [Burqatu Demḥ]

بُرُقَةُ رَامَتَيْنِ [Burqatu Rāmeteyn]

بُرُقَةُ رَحْرَحَانَ [Burqatu Raḥreḥān]

بُرُقَةُ رَعْمِ [Burqatu Raʿm]

بُرْقَةُ الرِّكَاءِ [Burqatu'r-Rekkā']
 بُرْقَةُ رُوَاوَةَ [Burqatu Ruvāvet]
 بُرْقَةُ الرُّوْحَانِ [Burqatu'r-Revhān]
 بُرْقَةُ سُغْدِ [Burqatu Su'ḍ]
 بُرْقَةُ سِغْرِ [Burqatu Si'r]
 بُرْقَةُ سُلْمَانَيْنِ [Burqatu Sulmāneyn]
 بُرْقَةُ سُمْنَانَ [Burqatu Sumnān]
 بُرْقَةُ شَمَاءِ [Burqatu Şemmā']
 بُرْقَةُ الشَّوْاجِنِ [Burqatu'ş-Şevācin]
 بُرْقَةُ صَادِرِ [Burqatu Şadir]
 بُرْقَةُ الصَّرَاةِ [Burqatu'ş-Şarāt]
 بُرْقَةُ الصَّفَا [Burqatu'ş-Şafa]
 بُرْقَةُ ضَاْحِكِ [Burqatu Ḍāhik]
 بُرْقَةُ ضَارِحِ [Burqatu Ḍāric]
 بُرْقَةُ طِحَالِ [Burqatu Ṭihāl]
 بُرْقَةُ عَاذِبِ [Burqatu 'Āzib]
 بُرْقَةُ عَاْقِلِ [Burqatu 'Āqil]
 بُرْقَةُ عَالِجِ [Burqatu 'Ālic]
 بُرْقَةُ عَسْعَسِ [Burqatu 'As'as]
 بُرْقَةُ ذِي عَلَقَى [Burqatu Zī 'Alqā]
 بُرْقَةُ الْعُنَابِ [Burqatu'l-'Unāb]
 بُرْقَةُ عَوْهَقِ [Burqatu 'Avhaq]
 بُرْقَةُ الْعَيْرَاتِ [Burqatu'l-'Īrāt]
 بُرْقَةُ عَيْهَلِ [Burqatu 'Ayhel]
 بُرْقَةُ عَيْهَمِ [Burqatu 'Ayhem]
 بُرْقَةُ ذِي غَانَ [Burqatu Zī Gān]
 بُرْقَةُ الْعَصَى [Burqatu'l-Ġaḍā]
 بُرْقَةُ عَضُورِ [Burqatu 'Aḍver]
 بُرْقَةُ قَادِمِ [Burqatu Qādim]
 بُرْقَةُ ذِي قَارِ [Burqatu Zī Qār]
 بُرْقَةُ الْقُلَاحِ [Burqatu'l-Qulāḥ]
 بُرْقَةُ الْكَبْوَانِ [Burqatu'l-Kebevān]
 بُرْقَةُ كَفْكَفِ [Burqatu Kefkef]

بُرْقَةُ لَعْلَعِ [Burqatu La'la']
 بُرْقَةُ اللَّكِيكِ [Burqatu'l-Lekik]
 بُرْقَةُ اللَّوَى [Burqatu'l-Livā]
 بُرْقَةُ مَأْسَلِ [Burqatu Me'sel]
 بُرْقَةُ مِجْوَلِ [Burqatu Micvel]
 بُرْقَةُ مَرْوَرَى [Burqatu Merevrā]
 بُرْقَةُ مُكْتَلِ [Burqatu Mukettel]
 بُرْقَةُ مُنْشِدِ [Burqatu Munşid]
 بُرْقَةُ مَلْحُوبِ [Burqatu Melhūb]
 بُرْقَةُ النَّجْدِ [Burqatu'n-Necd]
 بُرْقَةُ نُغْمِيَّ [Burqatu Nu'miyy]
 بُرْقَةُ النَّيْرِ [Burqatu'n-Nīr]
 بُرْقَةُ وَاجِفِ [Burqatu Vācif]
 بُرْقَةُ وَاسِطِ [Burqatu Vāsiṭ]
 بُرْقَةُ وَاكِفِ [Burqatu Vākif]
 بُرْقَةُ الْوَدَاءِ [Burqatu'l-Veddā']
 بُرْقَةُ هَارِبِ [Burqatu Hārib]
 بُرْقَةُ هَجِينِ [Burqatu Hecīn]
 بُرْقَةُ هَوْلَى [Burqatu Hūlā]
 بُرْقَةُ يَتْرَبِ [Burqatu Yetreb]
 بُرْقَةُ الْيَمَامَةِ [Burqatu'l-Yemāmet] nām
 mevzi'lerdir.

الْبُرْقُ [el-burq] (bā'nın zammıyla) ضَبَابٌ [ḍibāb] ma'nāsınadır ki ضَبٌّ [ḍabb] ın cem'idir, kelere denir. Zāhiren bilā-müfred müsta'meldir.

الْبَرِيْقُ [el-berik] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Masdardır ki zikr olundu. Ve ism olur, parıltıya denir; yukālu: فِيهِ بَرِيْقٌ أَيْ تَلَأَلُوْ

الْبَرِيْقَةُ [el-berikat] (سَفِيْنَةٌ [sefinet] vezninde) Bir türlü ta'āmdır ki süte bir mikdār çerviş yağ yāhūd sāfi yağ döküp halt eylemekle tertüb ederler. Cem'ci بَرَائِقُ [berā'ik] gelir.

الْبُورْقُ [el-būraq] (bā'nın zammı ve rā'nın

fethiyle) Büre ta'bīr ettikleridir ki birkaç sınıf olur: Mā'ī ve cebelī ve Ermenī ve Mısrī olur ki نَطْرُونُ [naṭrūn] dedikleri budur. Meshūkunu batn üzere zımād edip āteş karşısında cülūs solucanları iz'ac ve balla yā zanbak yağıyla zeker ve āneye tılā kıvām-ı ālette 'acībū'l-eserdir. Şārihin beyānına göre بُورُقُ [būraq] büre-i Fārisī mu'arrebidir.

الإِسْتَبْرَقُ [el-istebraḳ] (hemzenin kesri ve tā-i fevkiyyenin fethiyle) Kalın dībāya denir, dībāc-ı galīz ma'nāsına. Ve bu, isterve mu'arrebidir. 'Alā-kavlin إِسْتَبْرَقُ [istebraḳ] altınla ya'nī sırma ve kılābdanla ma'mūl zer-beft dībāya denir. Yāhūd dībā gibi sık ve tefeli harīr kumāşa denir. Yāhūd dilim dilim uzunluğuna dilinmiş kırmızı kumaştır ki her dilimi kiriş kıt'ası gibi inci ola. Musaggarında أُبَيْرِقُ [ubeyriḳ] denir.

Mütercim der ki isterve lafzı Yūnānīdir. Ve ba'zılar 'indinde istebrek mu'arrebidir ki Fārisīdir. Ve taḡīr-i mezbūr 'Arabiyyetini mü'eyyiddir ki بُرُقُ [berḳ] lafzından olur, parıldamak ma'nāsınadır. Kaldı ki ta'rib māddesinde iş'ār olduğu üzere Kur'ān-ı kerīm'de elfāz-ı mu'arreb vukū'unda ihtilāf olundu. Ekser-i a'lām 'adem-i vukū'una zāhib olmuştur. Pes vākī' olan ba'zı elfāz tevārüd-i lügāt kabīlinden olur. Bu sürette meselā dībāc-ı galīze Fārisīde istebre ve 'Arabīde إِسْتَبْرَقُ [istebraḳ] denir ki “ب،ر،ق” māddesindedir; hemze ve sīn ve tā' zā'id olur. Ezherī dahi bu kavle imzā eylemiştir.

الْبُرَيْقُ [el-Bureyḳ] (زُبَيْرُ [zubeyr] vezninde) İbn 'İyāḍ'dır ki bir şā'ir-i Huzelī'dir.

[ب ر ق]

الْبِرَازِيْقُ [el-berāzīḳ] (bā'nın fethiyle)

Cemā'āt-ı insānīye denir. Müfredi بُرَيْقُ [birzīḳ]tir, زَنْبِيلُ [zinbīl] vezninde. Ve bu Fārisīden mu'arrebdir. 'Alā-kavlin süvārlara denir, فُوسَانُ [fursān] ma'nāsına yāhūd مُوَكِبٌ [mevkīb]den az olan süvārī bölüğüne denir. Mü'ellifin Fārisīden mu'arrebdir dediği ber-zīn lafzından demektir ki süvāra denir. Ba'dehu ta'rib ve tasarruf edip بُرَازِيْقُ [berāzīḳ] dediler. Ve

بِرَازِيْقُ [berāzīḳ] Ulu yolun etrāfında giden sıra sıra yollara denir. Ve Leys rivāyeti üzere بُرُوقُ [berzaḳ] ki جَعْفَرُ [ca'fer] veznindedir, bir nebāt adıdır, lākin savāb olan بُرُوقُ [bervaḳ] olmaktadır vāv ile, niteki zikr olundu.

[ب ر ش ق]

الْبِرْشَقَةُ [el-berşeḳat] (şīn-i mu'ceme ile ذَخْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Et doğramak ma'nāsınadır; yukālu: بُرْشَقُ اللَّحْمِ إِذَا قَطَعَهُ Ve kamçı ile vurmak ma'nāsınadır; yukālu: بُرْشَقُ فَلَانًا بِالسُّوِطِ إِذَا صَرَبَهُ بِهِ

الْإِبْرِنْشَاقُ [el-ibrinşāḳ] (ihrinşām) Şād olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِبْرِنْشَقُ الرَّجُلِ إِذَا فَرِحَ وَسَرَ Ve ağaç çiçek açmak ma'nāsınadır; yukālu: إِبْرِنْشَقُ إِبْرِنْشَقُ النَّوْرُ إِذَا تَفَتَّقَ Ve çiçek yarıp çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: إِبْرِنْشَقُ النَّوْرُ إِذَا تَفَتَّقَ

[ب ر ق ق]

الْبُرْقُوقُ [el-burḳūḳ] (ḳāf'la عُضْفُورٌ [uṣfūr] vezninde) Hurde eriğe denir, icāss-ı sağır ma'nāsına. Ve kaysıya denir, مِشْمِشٌ [mişmiş] ma'nāsına, lākin kaysıya itlākı Endulus ve eriğe itlākı Mışır ve Şām lügatidir.

[ب ر ن ق]

الْبِرْنِيْقُ [el-birniḳ] (zinbīl) [zinbīl] vezninde) Irmağın zemīne battığı yere denir. Ve bir güne mantara denir ki uzun ve kırmızı

olur, 'alā-kavlin hurde ve siyāh olur.

بُنُو بَرْنِيقِ [Benū Birnīq] 'Arabdan bir batn-
dır yāhūd بَرْنِيقِ [Birnīq] Benū Sa'd'dan bir
kimsedir, batn-ı mezbūr ona müntesib
olur.

[ب ز ق]

غُرَابِ [el-buzāk] (zā-yı mu'ceme ile
[gūrāb] vezninde) Tükürüğe denir.

الْبَزْقِ [el-bezq] (bā'nın fethiyle) Tükür-
mek ma'nāsınadır; yukālu: بَزَقَ الرَّجُلُ بَزْقًا
Ve yere tohum ekmek ma'nāsınadır; yukālu: بَزَقَ
الْأَرْضَ إِذَا بَدَرَهَا Ve güneş doğmak ma'nāsınadır; yukālu: بَزَقَتِ
الشَّمْسُ إِذَا بَرَعَتْ

الْإِبْرَاقِ [el-ibzāk] (hemzenin kesriyle)
Nāka doğuramazdan akdem memesine süt
getirmek ma'nāsınadır; yukālu: أَبْرَقَتِ النَّاقَةُ
إِذَا أَنْزَلَتِ اللَّبَنَ أَيَّ قَبْلَ وَلَا دَيْهَا

[ب س ت ق]

جَعْفَرِ [el-bestāk] (tā-yı fevkiyye ile
[ca'fer] vezninde) Hizmet-kāra denir, خَادِمٍ
لَهُ بَسْتَقَى أَيَّ خَادِمٍ yukālu: Bostān
Şārih der ki bu beste-i Fārisī mu'arrebidir
ki bende gibi kula ve hizmet-kāra itlāk
olunur.

الْبَسْتَقَانِ [el-besteqān] (bā'nın ve tā'nın
fethiyle) Şārihin tasvibine göre بَسْتَقَانِي
[besteqāniyy] olmaktadır yā'yla. Bostān
sāhibine, 'alā-kavlin bostān bekçisine de-
nir. Şārihin beyānına göre بَسْتَقَانِي [beste-
qāniyy] bostānī mu'arrebidir.

الْبُسْتُوقَةِ [el-bustūqat] (bā'nın zammıy-
la) Bestū-yı Fārisī mu'arrebidir ki küçük
küpe ve humbaraya denir.

[ب س ق]

الْبُسَاكِ [el-busāk] (غُرَابِ [gūrāb] vezninde)

Tükürtüğe denir, بُصَاكِ [buşāk] ma'nāsına.
Ve 'Arafāt'ta bir dağın adıdır. Ve Hicāz'da
bir şehrin ismidir.

الْبَسْكَ [el-beşk] (bā'nın fethi ve sīn'in
sükūnuyla) Tükürmek ma'nāsınadır;
yukālu: بَسَقَ الرَّجُلُ بَسَقًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا بَصَقَ

الْبُسُوقِ [el-busūq] (قُعُودِ [qu'ūd] vez-
ninde) Hurmā ağacı boylanıp uzamak
ma'nāsınadır; yukālu: بَسَقَ النَّحْلُ بُسُوقًا مِنَ
الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا طَالَ Ve bir adam akrānına fā'ik
olmak ma'nāsınadır; yukālu: بَسَقَ عَلَيْهِمْ إِذَا
عَلَاهُمْ يَعْنِي طَالَهُمْ فِي الْفَضْلِ

الْبَسْكَاتِ [el-beşkat] (تَمْرَةٍ [temret] veznin-
de) Kara taşlık tepeye denir. Cem'î بِسَاكِ
[bisāk] gelir, كِشَاعٍ [kişāc] ve قِصَاعَةٍ [kaş'at]
gibi.

الْبَسُوقِ [el-besūq] (صَبُورِ [şabūr] vezninde)
ve

الْمِبْسَاكِ [el-mibsāk] (مِصْبَاحٍ [mişbāh] vez-
ninde) Memesinin emzikleri uzun olan
koyuna denir.

الْبَاسِكِ [el-bāsik] (صَاحِبِ [şāhib] vezninde)
Bir cins sarı hurmādır ki be-gāyet hoş ve
latif olur. Ve Bağdād kazāsında bir karye
adıdır.

الْبَاسِكَاتِ [el-bāsikat] (صَاحِبَتِ [şāhibet] veznin-
de) Beyāz ve sāfi sehāba denir. Ve āfet ve
dāhiyye denir.

الْإِبْسَاكِ [el-ibsāk] (hemzenin kesriyle)
Nāka doğuramazdan akdem memesine ağız
getirmek ma'nāsınadır; yukālu: أَبَسَقَتِ النَّاقَةُ
إِذَا وَقَعَ فِي صَرْعِهَا اللَّبَنُ قَبْلَ التَّجَاجِ

الْمُبْسِكِ [el-mubsik] (مُحْسِنٍ [muhsin] vez-
ninde) Doğuramazdan mukaddem memesi-
ne ağız getirmiş nākaya denir. Cem'î
مَبَاسِكِ [mēbāsik] gelir.

الْتَبْسِكِ [et-tebsik] Uzatmak ma'nāsınadır;

بَسَقَهُ إِذَا طَوَّلَهُ وَتَقُولُ لَا تُبَسِّقُ عَلَيْنَا أَيُّ لَا
يُكَالُو تَطَوَّلَ يَعْنِي لَا تَتَطَوَّلُ

[ب ش ق]

الْبَشَقُ [el-beşq] (bā'nın fethi ve şīn-i mu'cemenin sükūnuyla) Değnekle vurmak ma'nāsınadır; yukālu: بِسَقَهُ بِالْعَصَا وَبَسَقَهُ بِشَقًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالثَّانِي إِذَا ضَرَبَهُ كِيَا كِيَا BAKMAK ma'nāsınadır; yukālu: بِسَقَ فُلَانٌ إِذَا أَحَدٌ النَّظَرَ min *Şahīhi'l-Buḥārī*: “لَمَّا دَعَا النَّبِيُّ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ بِالْمَطَرِ اسْتَمَرَ أُسْبُوغًا فَآتَى رَجُلٌ إِلَيْهِ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ بَسَقَ الْمُسَافِرُ وَمِنَعَ الطَّرِيقُ” أَي تَأَخَّرَ وَلَمْ يَتَقَدَّمْ أَوْ حَبَسَ أَوْ مَلَّ أَوْ عَجَزَ عَنِ السَّفَرِ لِكَثْرَةِ الْمَطَرِ كَعَجَزَ الْبَاشِقُ عَنِ الطَّيْرَانِ فِي الْمَطَرِ أَوْ كَعَجَزَهُ عَنِ الصَّيْدِ فَإِنَّهُ يُتَّقَرُّ وَلَا يَصِيدُ أَوْ الصَّوَابُ لَشَقِّ بِاللَّامِ أَوْ Ya'ni yağmurun kesretinden ebnā-i sebīl gerilendiler yā habs olundular yāhūd eğlenmekten usandılar yāhūd yağmurda atmaca kuşunun uçmaktan 'aczi gibi yā şikārdan bizzāt 'aczi gibi halk seyr ve seferden 'aciz oldular. Yāhūd bu rivāyet lahn olmakla savāb olan لَشَقَّ olmaktadır lām'la yāhūd لَبَقَّ olmaktadır ki çamura battılar demektir yāhūd مَشَقَّ olmaktadır ki ku'üddan uylukları birbirine yapışıp kaldılar demektir. Şārih der ki mü'ellif لَشَقَّ māddesini mevzi'inde zikr eylememekle sīn-i mühmeleden musahhaf olur ki لُسُوقُ [lusūq]tan me'hūz olur, yapışıp kaldılar demektir. Pes vech-i evvele göre بَشَقَّ [beşq] te'eħhür ve habs ve melāl ve atmalanmak ma'nālarına olur.

الْبَاشَقُ [el-bāşaq] (hācer) [hācer] vezninde) Atmaca kuşuna denir; bāşe-i Fārisī mu'arrebidir.

بَشَقُ [Beşaq] (fethateynle) Curcān kazāsında bir karye adıdır.

أَبْشَاقُ [Ebaşaq] (hemzenin fethiyle) Şa'īd-i

Mışır kazāsında bir karyedir.

[ب ص ق]

الْبِصَاقُ [el-buşāq] [ğurāb] vezninde) Tükürüğe denir, بُسَاقُ [busāq] ve بُزَاقُ [buzāq] gibi, ağızdan çıkan rutübetir. Ve ağızda oldukça رِيْقُ [rīq] denir ki salyar ta'bir olunur. Ve

بِصَاقُ [busāq] Bir cins hurmā ağacına denir. Ve hāss ve güzide deveye denir. Müfred ve cem'i berāberdir. Ve Mışır ile Medīne beyninde bir dağın adıdır.

الْبِصُوقُ [el-başq] (bā'nın fethiyle) Tükürmek ma'nāsınadır; yukālu: بَصَقَ الرَّجُلُ بَصَقًا Ve gebe koyunu sağmak ma'nāsınadır; yukālu: بَصَقَ الشَّاةُ إِذَا حَلَبَهَا وَفِي بَطْنِهَا وَلَدٌ

بِصَاقَةُ [Buşāqat] [qumāmet] vezninde yāhūd غُرَابُ [ğurāb] vezninde) Mekke'ye karīb bir mevzi'dir. Ve

بِصَاقَةُ الْقَمَرِ [buşāqatu'l-kamer] Sāfī beyāz taşa itlāk olunur, somaki beyāz mermer gibi. Lākin müfredāt-ı tibbiyyede بِصَاقَةُ الْقَمَرِ [buşāqatu'l-kamer] [ḥaceru'l-kamer] ile müfesserdir ki ay köpüğü dedikleri taştır, kamerin ziyādeliği evkāta Mağrib'de ve diyār-ı Arabda taşlar üzerinde bulunur, beyāz ve hafīf ve cüz'ī şeffāf nesnelendir diye mersūmdur. Lākin cā'izdir ki بِصَاقَةُ الْقَمَرِ [buşāqatu'l-kamer] 'inde'l-Arab beyāz ve berrāk taşa itlāk olunup ve etibbā onlardan ahz ve hacer-i ma'hūda itlāk eylemiş olalar.

الْبِصَقَةُ [el-başqat] [kaş'at] vezninde) Yüksek kara taşlığa denir. Cem'i بِصَاقُ [bişaq] gelir, قِصَاقُ [kişāq] gibi.

الْبِصُوقُ [el-beşūq] [şabūr] vezninde) Sütü pek az olan koyuna ve keçiye denir.

الْإِبْصَاقُ [el-ibṣāk] (hemzenin kesriyle) Nāka doğurmazdan mukaddem memesine süt getirmek ma'nāsınadır; yukālu: أَبْصَقَتِ الْبَيْتَ النَّاقَةُ إِذَا أَنْزَلَتِ اللَّبْنَ

[ب ط ر ق]

الْبِطْرِيقُ [el-bitrīk] [kibrīt] vezninde) Kavvād-ı Rūm'dan bir kā'ide itlāk olunur, ya'nī Rūm lügatinde Rūm ser-askerlerinden şol ser-askere ve sancak beyine denir ki taht-ı zabtında on bin nefer sipāh ola. Bundan aşağınca olana طَرْحَانٌ [tarḥān] denir ki beş bin nefer başbuğudur. Ba'dehu قَوْمَسٌ [qavmes] denir ki iki yüz nefer başbuğudur. Şārihin beyānına göre bu ma'nā lügat-ı Hicāzī üzeredir. Ve kāle fi'n-Nihāye fī hadīsi Hirākl: فَدَخَلْنَا عَلَيْهِ وَعِنْدَهُ بَطَارِقَتُهُ مِنَ الرُّومِ“ هِيَ جَمْعُ بَطْرِيقٍ وَهُوَ الْحَادِقُ بِالْحَزْبِ وَأُمُورَهَا بَلْغَةُ الرُّومِ وَهُوَ ذُو مَنْصَبٍ بَطْرِيقٌ el-Hāsıl 'inde'l-Arab [bitrīk] vech-i mezkūr üzere ser-asker olan ceneral olur.

Ve *Burhān*'da beyān olunduğu üzere ibtidā halife-i Hāzret-i Āsā olan kimseye pap derler ki Rūmiyye şehrinde ikāmet eder; beyne'n-nās rim papa ta'bīr ederler. Ba'dehu بَطْرِيقٌ [bitrīk]tir ki beyne'n-Naşārā müctehid ve sāhib-i mezheb menzilinindedir. Ve bu patrik mu'arrebidir ki hālen mu'arrebiiyle zebān-zededir. Evā'ilde Antākiyye'de ikāmet eder idi, hālen dāru's-saltanati'l-Osmāniyye'de ikāmet eder. Ve مُطْرَانٌ [muṭrān] kādī ve أُسْقُفٌّ [usquff] müftī ve قَيْسِيَسٌ [qīsīs] mukri ve جَائِلِيْقٌ [cāseliḳ] imām ve شَمَّاسٌ [šemmas] mü'ezzin mesābesindedir. Ve

بَطْرِيقٌ [bitrīk] Fahr ve cenāb ve edā ve ta'azzüz sāhibi kimseye itlāk olunur; ma'nā-yı mezkūrdan me'hūzdur. Ve semiz

kuşa itlāk olunur; cem'ī بَطَارِقَةٌ [beṭāriḳat]tır. **الْبِطْرِيقَانُ** [el-bitrīkān] (tesniye bünyesiyle) Papuç tasmalarından ayakların sırtına gelen yerlerine denir.

الْبُطَارِيقُ [el-buṭāriḳ] [ulābiṭ] vezninde) Pek uzun adama denir.

التَّبَطْرُوقُ [et-tebatruḳ] [tedaḥruc] vezninde) Aygır haşarı atın yürüyüşüne denir; yukālu: هُوَ يَتَّبَطْرُوقُ أَي يَمْشِي مَشْيَ الْحِصَانِ **بَاطِرِقَانٌ** [Bātirīkān] (tā'nın kesriyle) İsfahān kazāsında bir karye adıdır.

[ب ط ق]

الْبِطَاقَةُ [el-bitāḳat] [kitābet] vezninde) Gözün büyük karasına denir, حَدَقَةٌ [hadeḳat] ma'nāsına. Ve şol küçük pusulaya ve yaftaya denir ki bez ve kumaş toplarının saçağına bend olunur, onda o topların kıymeti tahrīr ve beyān olunmuş olur. Ve ona بِطَاقَةٌ [bitāḳat] dedikleri o topun pahasını yazdıktan sonra onu topun saçağının bir tākasına bend eylediklerine mebnīdir. Şārih İbn Sīde'den nakl eder ki evvelā حَدَقَةٌ lafzı muharreftir, savāb olan وَرَقَةٌ olmaktadır. Ba'dehu بِطَاقَةٌ [bitāḳat] şol yaftaya ve pusulaya denir ki ona 'ayn olan eşyanın vezn ve mikdārını ve emti'anın pahasını tahrīr edip o eşyā' ve emti'a içre vaz' olunur, nitelike diyār-ı āherde olan şürekā-i tüccār bu minvāl üzere mu'amele ederler. Ya'nī ona göre بِطَاقَةٌ [bitāḳat] lafzındaki bā' cevher-i kelimeden lafz-ı Arabī olur. Kaldı ki mü'ellife göre vech-i tesmiyyede لِأَنَّهَا تُشَدُّ بِطَاقَةٍ مِنْ هُدْبِ الثَّوْبِ 'ibāresinde vāki' بِطَاقَةٌ kelimesinde olan bā' cevher-i kelimeden olmayıp fi'l-asl vech-i mezkūr üzere harf-i cerr idi, ba'dehu gide-rek 'Arablar öylece isti'māl eylediler. Ve

kelām-ı 'Arabda bu vechle ahz ve iktifā' müte'ārefitir. Kāle fi'n-Nihāye: **الْبَيْقَةُ** رُقْعَةٌ صَغِيرَةٌ يُثْبِتُ فِيهَا مَقْدَارٌ مَا يُجْعَلُ فِيهِ إِنْ كَانَ عَيْنًا فَوْرُزُهُ أَوْ عَدْدُهُ وَإِنْ كَانَ مَتَاعًا فَتَمَنُّهُ قَبِيلٌ سَمِيحٌ بِذَلِكَ لِأَنَّهَا تُشَدُّ بِطَاقَةٍ مِنَ الثُّوبِ فَتَكُونُ الْبَاءُ حَيْثُ زَائِدَةٌ وَهِيَ كَلِمَةٌ كَثِيرَةٌ الْإِسْتِعْمَالِ بِبِضْرٍ

[ب ع ث ق]

الْبَيْقَةُ [el-ba'ṣeḳat] (ṣā-yı müsellese ile **دَحْرَجَةٌ** [dahrecet] vezninde) Havuzun yāhūd küpün münharif yāhūd rahne-dār olan tarafından su çıkıp akmak ma'nāsınadır. Burada **بَعَثَةٌ** [ba'ṣeḳat] isim ve masdar olmak muhtemeldir, zīrā mü'ellif **الْبَيْقَةُ** حُرُوجُ الْمَاءِ مِنْ غَائِلٍ حَوْضٍ أَوْ خَائِيَةٍ eylemiştir.

التَّبَعْتُ [et-teba'suḳ] (**تَدَحْرَجُ** [tedahruc] vezninde) Havuzun bir tarafı rahnelenmekle su fişlayıp akmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَبَعْتُ الْمَاءَ مِنَ الْحَوْضِ إِذَا انْكَسَرَتْ نَاحِيَةً فَخَرَجَ مِنْهَا**

[ب ع ز ق]

الْبَيْقَةُ [el-ba'zeḳat] (zā-yı mu'ceme ile) **زَعْبَقَةٌ** [za'beḳat] vezninde ve mürādifidir ki perākende ve perīṣān eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **بَعَزَقَ الشَّيْءَ إِذَا زَعْبَقَهُ** Şārihin beyānına göre maktūbdur.

[ب ع ق]

الْبَيْقَاتُ [el-bu'āk] (**غُرَابٌ** [ḡurāb] vezninde) Şiddet-i savt ma'nāsınadır ki savt-ı şedīd demektir. Ve nāgehānī şiddetle zuhūr eden yağmura denir; tekūlu: **أَخَذْنَا بَيْقَاتُ أَي: مَطَرٌ يَفَاجِيُ بِوَابِلٍ** Ve şiddetle atılarak ve önüne geleni toparlayarak gelen sel suyuna denir. Ve işbu iki ma'nada nūn'un harekāt-ı selāsıyla lügattır. Ve

بَيْقَاتُ [bu'āk] Masdar olur, şedīd yağmur yeri sıyıdır yarmak ma'nāsınadır; yukālu: **بَعَقَ الْوَابِلَ الْأَرْضَ بَيْقَاتًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا شَهَّتَا**

الْبَيْقَاتُ [el-bā'īḳ] **بُعَاقٌ** [bu'āk] ile iki ma'nā-yı ahīrde mürādiftir; yukālu: **مَطَرٌ بَاعِقٌ وَسَيْلٌ بَاعِقٌ أَي بَيْقَاتُ**

الْبَيْقُ [el-ba'ḳ] (**صَغَقٌ** [ṣa'ḳ] vezninde) Deve boğazlamak ma'nāsınadır; yukālu: **بَعَى** **الْجَمَلَ بَعْقًا إِذَا نَحَرَهُ** bu dahi bāb-ı evvelden olmak gerekir, lākin harf-i halka nazaran sālisten dahi muhtemeldir. Ve bir nesneyi keşf eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **بَعَى عَنْ كَذَا إِذَا كَشَفَهُ** Ve kuyu kazmak ma'nāsınadır; yukālu: **بَعَى الْبُئْرَ إِذَا حَفَرَهَا**

الْبَيْقَاتُ [el-be'anḳāt] (bā'nım ve 'ayn'ın fet-hiyle) **عَقَبَاتُ** ['aḳanbāt] ma'nāsınadır ki tīz-peñçe olan tavşancıl kuşuna denir; yukālu: **غَقَابٌ بَعَقَاتُ أَي عَقَبَاتُ**

التَّبَيْقُ [et-teb'īḳ] (**تَفَعَّلَ** [tef'āl] vezninde) Bir nesneyi pek yarmak ma'nāsınadır; yukālu: **بَعَقَهُ إِذَا شَقَّقَهُ**

الْإِنْبِيعَاتُ [el-inbi'āk] (**إِنْفَعَالٌ** [inf'āl] vezninde) Bir nesne nāgehānī 'ale'l-gafle zuhūr ve vürūd eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **يَنْبَعُ عَلَيْهِمُ الْمَخُوفُ إِذَا فَاجَأَهُمْ وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ** Ve sehābdan yağmur şiddetle bir uğurdan boşanmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِنْبَعَى الْمُرْنُ إِذَا أَنْبَعَجَ بِالْمَطَرِ** Ve pür-güylük edip harıl harıl söze boşanmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: **إِنْبَعَى فِي الْكَلَامِ إِذَا انْدَفَعَ**

التَّبَيْقُ [et-teba'ūḳ] (**تَفَعَّلَ** [tefa'ul] vezninde) Ve

الْإِبْتِيعَاتُ [el-ibti'āk] (**إِفْتِعَالٌ** [ifti'āl] vezninde) **إِنْبِيعَاتُ** [inbi'āk] ma'nāsınadır.

[ب ق ق]

الْبَيْقَةُ [el-baḳḳat] (bā'nım fethi ve ḳāf'ın teşdidiyle) Sivrisineğe denir, **بُعُوضَةٌ** [be'ūḳat] ma'nāsına. Sā'ir ümmehātta büyüğüne tahsīs olunmuştur. Ve yassıca

zendeka dalāletine mebnī katl olunmuş-
tur. Ve merkūm بَقَّ [beḳaḳ]a nisbet olun-
muştur ki yanlış kimselere denir.

[ب ل ث ق]

الْبَلَاثِقُ [el-belāsiḳ] (bā'nın fethi ve sā-yı
müsellesenin kesriyle) Bir yere birikmiş
sulara denir, 'alā-kavlin yer yüzüne yayıl-
mış sulara denir. بَلْثُوقُ [bulṯūḳ] müfredidir,
فِي الْأَرْضِ [ʿuṣfūr] vezninde; yukālu: فِي الْأَرْضِ
بَلَاثِقٌ كَثِيرَةٌ وَهِيَ الْمِيَاهُ الْمُسْتَنْقِعَةُ أَوْ الْمُنْبَسِطَةُ عَلَى
الْأَرْضِ

[ب ل ص ق]

التَّبْلِصُوقُ [et-tebelṣuḳ] (ṣād ile تَدَخَّرَجُ
[tedaḫruc] vezninde) Gizlice pesperde-
den mekr ve nezāketle bir nesne talep ve
tecessüs eylemek ma'nāsınadır; yukālu:
يَتَبَلِّصُوقُ فُلَانٌ أَي يَطْلُبُ الشَّيْءَ فِي خَفَاءٍ وَلُطْفٍ وَمَكْرٍ
Ve nās ve cemā'ate mütekarrib olmak
ma'nāsınadır; yukālu: فُلَانٌ يَتَبَلِّصُوقُ أَي يَتَقَرَّبُ
مِنَ النَّاسِ

[ب ل ع ق]

الْبَلْعُوقُ [el-bel'auḳ] (ḡafṣ [ca'fer] vezninde)
'Umān şehrinden hāsıl olan hurmā cinsi-
nin a'lāsı olan bir nev' hurmā ismidir.

الْبَلَاعِيقُ [el-belā'iq] (bā'nın fethiyle) Vāsī'
mekānlara denir; yukālu: أَمْكِنَةٌ بَلَاعِيقٌ أَي
مَكْنَةٌ Zāhiren müfredi بَلْعُوقُ [bel'auḳ]tır.

[ب ل ق]

الْبَلَقُ [el-belauḳ] (fethateynle) ve

الْبَلْقَاتُ [el-bulḳat] (bā'nın zammıyla) Aklı
karalı alacalığa denir; yukālu: بِهِ بَلَقٌ وَبَلْقَةٌ أَي
سَوَادٌ وَيَبْيَاضٌ Ve

بَلَقُ [belauḳ] Atın ayağında olan siğili uy-
luklarına kadar varmağa denir. Ve bu
ma'nalarda masdar olur; yukālu: بَلَقَ الشَّيْءُ
وَبَلَقًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالْحَامِسِ إِذَا كَانَ فِيهِ سَوَادٌ

بَلَقَ الْفَرَسُ وَبَلَقَ إِذَا ارْتَفَعَ تَحْجِيلُهُ وَيَبْيَاضُ
عَلَى فَحْدِيهِ Ve

بَلَقُ [belauḳ] Kara çadıra itlāk olunur, fustāt
ve hargāh ma'nāsına. Ve sehlice olan
hamākate denir; yukālu: بِهِ بَلَقٌ أَي حُمُقٌ غَيْرٌ
شَدِيدٌ Ve somaki mermer taşta denir, رُخَامٌ
[ruḫām] ma'nāsına. Ve kapıya denir, بَابٌ
[bāb] ma'nāsına. Ve Yemen diyārında bir
cins ak ve berrāk taşlara denir ki sırça ve
billūr gibi öte tarafında olan nesne görü-
nür. Ve

بَلَقُ [belauḳ] Aşüfte ve hayrān olmak
ma'nāsınadır; yukālu: بَلَقَ الرَّجُلُ بَلَقًا مِّنَ الْبَابِ
الرَّابِعِ إِذَا تَحَيَّرَ

الْأَبْلَقُ [el-eblauḳ] [aḫmer] vezninde)
Vasftır, akli karalı alaca nesneye denir.
Ve ayaklarının siğili uyluklara kadar var-
mış erkek ata denir, ala bacak ta'bīr olun-
dur; mü'ennesi بَلْقَاءُ [belḳā']dır. Ve min
emsālihim: "طَلَبَ الْأَبْلَقُ الْعُقُوقَ" Burada بَلَقُ
[eblauḳ] alaca erkek ata ve عُقُوقُ [ʿauḳuḳ]
gebeye denmekle "Gebe olan erkek at ta-
leb eyledi" demek olur. Husülü mümkün
olmayan nesne talep eden kimse hakkın-
da darb olunur. Ba'zılar dedi ki عُقُوقُ أَبْلَقُ
عُقُوقُ صَبَاحٍ وَتَمَامُهَا بَلْقَاءُ [belḳā']
lafzındandır ki şakk ma'nāsınadır, inşikāk-ı
subh münāsebetiyle ahz olunmuştur.
Kāle'ş-şārih ve minhu kavlu'ş-şā'ir: "طَلَبَ
"الْأَبْلَقُ الْعُقُوقَ فَلَمَّا لَمْ يَجِدْهُ أَرَادَ بَيْضَ الْأُنُوقِ"

الْفَرْدُ [el-Eblauḳu'l-Ferd] Arz-ı
Teymā'da bir hısn adıdır ki vefā-yı 'ahd
ü peymānda darb-ı mesel olan Semev'el
b. 'Ādiyā' nām Yahūdī makarrıdır. Pe-
deri 'Ādiyā'nın 'alā-kavlin Hazret-i
Süleymān'ın binā-kerdesidir. Hıre meli-
kesi Zebbā' hısn-ı mezbūre ve semtinde
olan Mārid nām kal'ayı feth ve teshire

sa'y-ı kesir edip lakin bir vechile zafer-yāb olmadı. Bi'l-āhere “تَمَرَدٌ مَارِدٌ وَعَزٌّ الْأَبْلَقُ” diyerek haybet ve hüsrānla ‘avdet eyledi. Mü'ellif burada فَصْدَهُ الزَّبَاءُ ‘envānında fi'li müzekker olarak irād eylemekle şārih der ki mü'ennes-i hakikīye müsned olan fi'lin fā'iliyle mā-beyni fasl olduğu mahalde tezkīr ve te'nīsī cā'izdir, niteki جَاءَ الْقَاضِي جَاءَ الْقَاضِي جَاءَتْ الْقَاضِي امْرَأَةً ve امْرَأَةً جَاءَتْ الْقَاضِي امْرَأَةً terkipleri cā'izdir.

بَلَيْقٌ [Buleyq] [زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Bir su adıdır. Ve bir yüğrük atın ismidir ki cümle atları sebk ederken yine zemm ve ta'yīb olunur idi. Ve fihi'l-meselu: “يَجْرِي بَلَيْقٌ وَيُذَمُّ بَلَيْقٌ” Cemilü'l-fi'li iken zemm ve kadh olunan kimse hakkında irād olunur.

الْبَلْقَاءُ [el-belqā] [حَمْرَاءٌ [ħamrā] vezninde) **أَبْلَقٌ** [eblaq]ın mü'ennesidir ki zikr olundu. Ve

بَلْقَاءُ [Belqā] Şām ülkesinde bir belde adıdır. Ve Benū Ebī Bekr yurdunda bir su adıdır. Ve Aḥvaş b. Ca'fer'in ve 'Ayzāre'nin feresleri ismidir.

الْبَلُوقَةُ [el-bellūqat] [عَجُورَةٌ [accūret] vezninde, bā'nın zammıyla cā'izdir) Beyābāna denir, مَفَازَةٌ [mefāzet] ma'nāsına. 'Alā-kavlin toprağı yumuşak düz ovaya denir. Yāhūd hemān ruhāmī dedikleri ot bitirir olan sahrāya denir. Yāhūd aslā ot kısmı olmayan kır ovaya denir. بَلُوقٌ [bellūq] dahi denir, تَنْوُرٌ [tennūr] vezninde. Cem'i بَلَالِيْقٌ [belālīq] gelir. Ve

بَلُوقَةٌ [Bellūqat] Bahreyn nāhiyesinde Kāzime'den yukarıcada bir mevzi' adıdır. 'Arablar onu cinn tā'ifesinin karārgāhı zu'cm ederler. Ve 'Umāre b. Tāriq işbu “فَوَرَدَتْ مِنْ أَيْمَنِ الْبَلَالِيْقِ” mısra'ında zarūret için yāhūd her cüz'ünü bir mahall itibārıyla cem' olarak irād eylemiştir.

الْبُلُوقُ [el-bulūq] [قُعُودٌ [ku'ūd] vezninde) Sür'at eylemek ma'nāsınadır; yukālu: بَلَى الرَّجُلُ بَلُوقًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَسْرَعَ

أَبْلَقُ [el-belq] [خَلَقٌ [ħalq] vezninde) Sel suyu taşları yuvarlayıp götürmek ma'nāsınadır; yukālu: بَلَى السَّيْلُ الْأَحْجَارَ بَلْقًا Ve kapının her yerini açmak, 'alā-kavlin şiddetle açmak ma'nāsınadır; yukālu: بَلَى الْبَابَ إِذَا فَتَحَهُ كَلَّهُ أَوْ فَتَحًا شَدِيدًا Ve kapıyı kapamak ma'nāsına olmakla zıdd olur; yukālu: بَلَى الْبَابَ إِذَا أَغْلَقَهُ Ve kızın bikrini bozmak ma'nāsınadır; yukālu: بَلَى الْحَارِيَّةَ إِذَا افْتَضَّهَا

الْإِبْلَاقُ [el-iblāq] (hemzenin kesriyle) Aklı karalı alaca olmak ma'nāsınadır; yukālu: بَلَى الْبَابَ إِذَا صَارَ أَبْلَقًا Ve kapının her yerini açmak, 'alā-kavlin şiddetle açmak ma'nāsınadır; yukālu: أَبْلَقَ الْبَابَ بِمَعْنَى بَلْقُهُ Ve aygırın alaca tayı olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَبْلَقَ الْفَحْلَ إِذَا وَلَدَ بَلْقًا

الْإِنْبِلَاقُ [el-inbilāq] [إِنْفِعَالٌ [infī'āl] vezninde) Kapı tamāmen açılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَبْلَقَ الْبَابَ فَانْبَلَقَ

بَالِقَانَ [Bāliqān] (lām'ın kesriyle) Merv kazāsında bir karyedir.

بَيْلِقَانَ [Beyleqān] (pehlevān vezninde) Derbend ve Bābu'l-Ebvāb kurbünde bir beldedir.

التَّبْلِيْقُ [et-teblīq] [تَفْعِيلٌ [tefī'l] vezninde) Toprağı gevşek mülāyim yerde kazılmış kuyu çökmek için içine ve duvarına metīn sāj tahtalarıyla rıhtım edip onarmak ma'nāsınadır; yukālu: بَلَى الْبَيْتِ السَّهْلَةَ إِذَا أَضْلَحَهَا بِتَوَابِيْتٍ مِنْ سَاجٍ

الْمُبَلِّقَةُ [el-mubelleqat] [مُعْظَمَةٌ [mu'azzamet] vezninde) Vech-i mezkūr üzere islāh olunmuş kuyuya denir; yukālu: رَكِيَّةٌ مُبَلِّقَةٌ أَيْ مُضْلِحَةٌ بِالتَّبْلِيْقِ

الإبتاق [el-iblikāk] [إحمرار] [ihmirār] vezninde) ve

الإبتاق [el-iblikāk] [إحمرار] [ihmirār] vezninde) At أبتق [eblāk] olmak ma'nasındır. Lākin elbette mübālagayı mutazammındır; yukālu: إبتق الفرس إبتقاً وإبلاقاً إبتقاً إذا صار أبتق

الإبتاق [el-iblinkāk] [إشحنكأك] [ishinkāk] vezninde) Yol sā'ir mahalden açığa çıkıp āşikārelenmek ma'nasındır; yukālu: إبتقق الطريق إذا وضح من غيره

[ب ل ه ق]

بلهق [Belhaq] [جعفر] [ca'fer] vezninde) Bir mevzi'dir.

البلهق [el-bilhiq] [زبرج] [zibric] vezninde) Çok sözlü yaşak 'avrete denir. Ve pek kızıl çehreli 'avrete denir, بهلق [bihliq] gibi.

[ب ن د ق]

البنطق [el-bunduk] (bā'nın ve dāl'ın zamımıyla) Tüfek ve kemān-gürüh makülesiyle atılacak hurde yuvalak dānelere denir ki mühre ta'bīr olunur; müfredi بندق [bundukat]tır. Ve fındık ta'bīr olunan yemişe denir, جلوز [cillevz] ma'nasına, bu ma'nada lafz-ı Fārisīdir. Pazıya ta'fiki 'akreb sokmasını māni', meshükunu zeytün yağıyla süt emen etfālın yāfūhlarına tilā gözlerinin göklüğünü ve kıllarının kızılığını dāfi'dir. Ve bunduk-ı hindī ki rete derler, menāfi'i kesir tiryāk menzilindedir, husūsan gözlere 'arız olan 'arıza bābında 'acibü'l-eserdir.

بنطق [Bundukat] (hā'yla) İbn Mazza'dır ki bir kabīle pederidir, niteki "ح،د،أ" māddesinde zikr olundu.

البنطقي [el-bundūqiyy] [عُضْفُرِي] [uṣfuriyy] vezninde) Bir cins a'lā keten bezine itlak

olunur.

البنطق [el-bendeqat] [دخرجة] [dahrecet] vezninde) Bir nesneyi fındık gibi hurde yuvalak eylemek ma'nasındır; yukālu: بندق كىا كىا bakmak ma'nasındır; yukālu: بندق إليه إذا حدّ النظر إليه

[ب ن ر ق]

بنارق [Benāriq] (bā'nın fethiyle) Bağdād ile Nu'māniyye beyninde vākī' nehr-i Mārī a'mālinden bir karye adıdır.

بنيرقان [Benīreqān] (bā'nın fethiyle) Merv kazāsında bir karyedir.

[ب ن ق]

البنيقة [el-beniqat] [سفينة] [sefinet] vezninde) ve

البنيقة [el-bineqat] [عنبه] [inebet] vezninde) Gömlek ve kaftan makülesinin koltukları altına vurulan murabba' bez pāresine denir ki Türkīde Fārisī ta'bīr ile hıştek ve koltuk altı ta'bīr olunur; 'Arabīde لينة [lebinet] dahi derler. Yāhūd yakanın ekindireğine denir جربان [curubbān] ma'nasına; yukālu: قميص واسع البنية والبقة أي لبته أو جربانه Ve ba'zı atın göğsünden yukarıca boğazı üzerinde vākī' tüyden iki dā'irenin birine denir ki onlara da çifte ta'bīr ederler; ikisine بنیقان [beniqtān] derler. Ve asmanın gözüne denir. Ve atın böğürü çukurunun ortasında biten biğāne tüylere denir.

البنق [el-benq] (bā'nın fethiyle) Ekleyip biştirmek ma'nasındır; yukālu: بندق الشيء إليه بندقاً من الباب الأول إذا وصل Ve sıravardı fidanlar dikmek ma'nasındır; yukālu: بندق فلان إذا غرس شراكاً واحداً من الوادي

الإبتاق [el-ibnāq] (hemzenin kesriyle)

Bu dahi sıra ile hurmā fidanı dikmek ma'nāsınadır; yukālu: أَبْنَقَ الرَّجُلُ بِمَعْنَى بَنَى أَبْنَقَ [et-tebniq] [ibnāq] ma'nāsınadır; yukālu: بَنَى بِمَعْنَى أَبْنَقَ Ve bir yerde mukīm olmak ma'nāsınadır; yukālu: بَنَى بِالْمَكَانِ إِذَا أَقَامَ Ve sözü perākende ve şüride söylemeye yip muntazam ve cem'iyetli ve hemvār söylemek ma'nāsınadır; yukālu: بَنَى كَلَامَهُ إِذَا جَمَعَهُ وَسَوَاهُ Ve yalan düziip inandırmak için hoşça zīnetle süret vermek ma'nāsınadır; yukālu: بَنَى كِذْبَةً إِذَا صَنَعَهَا وَزَوَّقَهَا Ve bir kimsenin sırtına kamçı ile vurup balık ağzı gibi uzun yarmak ma'nāsınadır; yukālu: بَنَى نَسَبَهُ إِذَا كَتَبَهُ بِالسُّوطِ إِذَا قَطَعَهُ Ve gömleğin yā kaftanın koltukları altlarına hiştekte ta'bir olunan mezkūr parça vurmak ma'nāsınadır; yukālu: بَنَى الْقَمِيصَ إِذَا جَعَلَ لَهُ بَيْبَقَةً Ve ok terkeşinin yukarısını geniş ve açık edip aşağısını dar eylemek ma'nāsınadır; yukālu: بَنَى الْجَعْبَةَ إِذَا فَوَّجَ أَعْلَاهَا وَضَيَّقَ أَسْفَلَهَا

[ب و ق]

البُوقُ [el-būq] (bā'nın zammıyla) Boruya ve nefire denir ki düdük gibi çalarlar. Ve bātıl ve beyhüde nesneye itlāk olunur; yukālu: جَاءَ بِالْبُوقِ أَيُّ بِالْبَاطِلِ Ve düzme sırf yalan söze itlāk olunur; yukālu: نَطَقَ بُوْقًا أَيُّ زُورًا Ve aslā sır saklamaz olan şahsa itlāk olunur; bunda fethle da zebān-zededir. Ve değirmencilerin kuş minkārı şeklinde çaldıkları boruya denir, Bektāşilerin boynuzları gibi; müfredleri بُوقَةٌ [būqat]tır. Ve

بُوقَةٌ [būqat] Birden nüzül eden boğanaklı yağmura denir yāhūd pek şedid ve münker yağmura denir; cem'i بُوُقٌ [buvaq] gelir; şurad [şurad] vezninde; tekülü: أَصَابَتْنا بُوقَةٌ: مِنَ الْمَطَرِ أَيُّ دُفْعَةً مِنْهُ شَدِيدَةً أَوْ مُتَكَرِّرَةً

الْبَائِقَةُ [el-bā'ikat] Āfet ve dāhiyeye denir; cem'i بَوَائِقٌ [bevā'iq] gelir; yukālu: أَصَابَتْهُ بَائِقَةٌ أَيُّ دَاهِيَةٌ

الْبُوقُ [el-bevq] [sevq] vezninde) Şerr ve husümet peydā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: بَاقَ الرَّجُلُ يَبُوقُ بُوْقًا إِذَا جَاءَ بِالسَّرِّ وَالْحُضُومَاتِ Ve bir kimseye belā ve dāhiye erişmek ma'nāsınadır; yukālu: بَاقَتِ الْبَائِقَةُ Ve bir kimse bir adam üzere görünmez semtinden nāgehānī çıkagelmek ma'nāsınadır; yukālu: بَاقَ بِكَ الرَّجُلُ أَيُّ طَلَعَ عَلَيْكَ مِنْ غَيْبَةٍ Ve bir adamın yā bir nesnenin çevresini kuşatmak ma'nāsınadır; yukālu: بَاقَ بِهٍ إِذَا حَاقَ Ve nās birikip bir adamı nā-hak yere katl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: بَاقَ الْقَوْمَ عَلَيْهِ إِذَا اجْتَمَعُوا فَتَلَّوْهُ طَلْمًا Ve māl fāsīd ve tebāh ve helāk olmak ma'nāsınadır; yukālu: بَاقَ الْمَالِ إِذَا فَسَدَ وَتَبَّاهَ Ve bir adama ta'addī eylemek, 'alā-kavlin bir meclise yāhūd bir cem'iyete destürsuz hemān saldırmak ma'nāsınadır; yukālu: بَاقَ فُلَانٌ إِذَا تَعَدَّى عَلَى إِنْسَانٍ أَوْ هَجَمَ عَلَى قَوْمٍ بَعِيرٍ Ve bir kimseden bir nesne uğurlamak ma'nāsınadır; yukālu: بَاقَ الْقَوْمَ إِذَا سَرَفَهُمْ

الْإِنْبِيَاقُ [el-inbiyāq] [infi'āl] vezninde) bu dahi bir kimseye āfet ve dāhiye erişmek ma'nāsınadır; yukālu: إِنْبَاقَتِ الْبَائِقَةُ عَلَى الْقَوْمِ إِذَا أَصَابَتْهُمْ Müellif bunu tekrār eylemiştir. Ve bir cem'iyete destürsuz bī-muhābā saldırmak ma'nāsınadır; yukālu: Ve bir adama zulm eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِنْبَاقَ بِهٍ إِذَا ظَلَمَهُ

الْبَاقَةُ [el-bākat] [tākat] vezninde) Bir bağ sebze ve ota denir; yukālu: بَيْدَهُ بَاقَةٌ مِنَ الْبَقْلِ أَيُّ حُرْمَةٌ

الْبَائِقُ [el-bā'iq] Müft ve bī-kiymet nesneye denir; yukālu: مَتَاعٌ بَائِقٌ أَيُّ لَا ثَمَنَ لَهُ

الْحَاقِ بَاقٍ [el-ḥāqī bāqī] (ḥā-yı mu'ceme ile ve sükūn ve kesr üzere binālarıyla) Cimāc hengāmında fercden sudūr eden savtı hikāyedir.

الْمُبَوِّقُ [el-mubevvaḳ] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Beyhūde ve bātıl söze denir; yukālu: كَلَامٌ مُبَوِّقٌ أَيْ بَاطِلٌ

التَّبْوُوقُ [et-tebevvaḳ] (تَعُؤْلٌ [tefa'ul] vezninde) Mevāşīye kırgın girmek ma'nāsınadır; yukālu: تَبْوُوقٌ فِي الْمَأْشِيَةِ إِذَا وَقَعَ فِيهِ الْمَوْتُ وَفَسَا

[ب ه ق]

الْبَهَقُ [el-behaḳ] (fethateynle) İnsāna 'arız olur bir illet adıdır iki güne olur: beyāzı olur ki zāhir-i beşereye 'arız yufkaca beyāzdır, 'uzvun sū-i mizācdan bürüdete varıp ve balgamın dem üzere galebesinden neşet eder. Ve bir nev'i esved olur ki mirre-i sevdānım deme muhālatından 'arız olup beşereyi karamtık eder. İşbu **بَهَقٌ** [behaḳ] ve **بَرَصٌ** [beraṣ] illetleri zāhir-i beşereye 'arız illetlerdir. 'Uzva gıdā olan nesnede lüzücutli balgamı olsa dā'imā 'uzv onu gıdālanıp def' eylemese ondan **بَهَقٌ** [behaḳ] ve **بَرَصٌ** [beraṣ] hāsıl olur. İkisi de benek benek olur. Ve farkları budur ki **بَرَصٌ** [beraṣ]ın mādresi 'uzvun içinde olup cem'c-i lahmı ifsād ve tagyir eder. Ve **بَهَقٌ** [behaḳ]ın mādresi deride ve zāhir-i bedende olur. Ve gāhca dem-i sevdāvīden **بَهَقٌ** [behaḳ]-ı esved 'arız olur ve gāh sarıya ve gāh kırmızıya mā'il olur. Ve üzerine bir iğne sokulduktaki eğer kan çıkarsa **بَهَقٌ** [behaḳ] ve eğer beyāza mā'il veyā beyāz çıkarsa **بَرَصٌ** [beraṣ]tır. İkisine de Türkīde abraşlık ta'bir olur. Şārihin beyānına göre behek-i Fārisī mu'arrebidir.

بَهَقُ الْحَجَرِ [beheḳu'l-ḥacer] Bir nebāt adıdır. 'Alā-kavlin **جَوْزُ جَنْدَمٍ** [cevzu cendem]

ismidir ki sığır mantarı ta'bir olunur; nohut kadar ve sufrete mā'il ak dānelerdir, lākin cem'c-i müfredatta **حَزَاؤُ الصُّخْرِ** [ḥazāzu's-şahr] ile müfesserdir, kaya kınası dedikleri nesnedir.

بَيْهَقٌ [Beyhaḳ] (صَيْقَلٌ [şayḳal] vezninde) Neysābūr kurbünde bir nāhiyedir; İmām Aḥmed b. el-Ḥuseyn el-Beyhaḳī ve veled-i mükerrerleri İmām İsmā'ıl oradandır. Ve Kūmes arzında bir mevzi' adıdır.

[ب ه ل ق]

الْبِهْلِيكُ [el-bihlik] (زَبْرِيحٌ [zibric] vezninde) ve

الْبِهْلَاكُ [el-behlaḳ] (جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) ve

الْبِهْلُوكُ [el-buhluk] (عُضْفُرٌ [uṣfur] vezninde) Pek kızıl çehrelili 'avrete denir. Ve pek çok sözlü yanşak 'avrete denir ki sözü tükenmez ola. Ve

بِهْلِيكٌ [Bihlik] 'Arabdan bir cemā'at adıdır. Ve

بِهْلِيكٌ [bihlik] (زَبْرِيحٌ [zibric] vezninde) Tengemeşreb ve çağırğan şamatacı kimseye denir; yukālu: هُوَ بِهْلِيكٌ أَيْ صَحْبٌ صَجُورٌ

بِهْلَاكٌ [behlaḳ] (جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Āfet ve belāya denir. Ve bā'nın kesri ve fetihiyle āşikāre müvāceheten söylenen söze denir; ve minhu yukālu: جَاءَ بِالْكَلِمَةِ بَهْلَاكًا أَيْ مَوَاجَهَةً لَا يَسْتَبِيرُ

الْبِهَالِيكُ [el-behālik] Bātıl ve beyhūde nesnelere denir; müfredi **بِهْلَاكٌ** [behlaḳ]tır; yukālu: جَاءَ بِالْبِهَالِيكِ أَيْ الْأَبْاطِيلِ

الْبِهْلَقَةُ [el-behleḳat] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Tekebbürlükeylemek ma'nāsınadır; yukālu: يَبْهَلِقُ فُلَانٌ أَيْ يَتَكَبَّرُ Ve beyhūde lāf u güzāf eylemek ma'nāsınadır; yukālu: بَهْلَقٌ فُلَانٌ إِذَا طَرَمَدَ

بَهْلَقَةٌ [behleqat] Āfet ve dāhiyeye denir; yukālu: أَصَابَتْهُ الْبَهْلَقَةُ أَيِ الدَّاهِيَةُ Ve bir adama hoş-âyende ve nüvâziş ve mutāyebelerle buluşup görüşmek ma'nāsınadır; tekūlu: بَهْلَقَنِي فَلَانَ أَي لَقِينِي بِكَلَامِهِ وَلِسَانِهِ Ve yalan söylemek ma'nāsınadır; yukālu: بَهْلَقَ الرَّجُلُ إِذَا كَذَبَ

التَّبَهْلُوكُ [et-tebheluk] (تَدَخَّرُجُ [tedahruc] vezninde) Bu dahi yalan söylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَبَهَّلَكَ الرَّجُلُ إِذَا كَذَبَ

جَامِعٌ بَهْلِيْقِي [Cāmi'ü Behlīqā] (bā-yı meftūha ve elif-i maksüre ile) Bağdād garbisinde bir cāmi'e adıdır.

[ب ي ق]

الْبَيْقِيَّةُ [el-bīqiyet] (bā'nın kesriyle) Bir nev' ottur ki mercimekten uzun olur, ekinler içre nābit ve kuvveti mercimek kuvvetinde olur. Veca'-ı mefāsıl ve kabel ve fetk' illetlerine nāfi'dir.

الْبَيْقَةُ [el-bīqat] (bā'nın kesriyle) Bir nev' dānedir ki burçaktan büyük ve yeşil olur, ondan ekmek edip ve ba'zı ta'ām yaparlar, Türkide merdümek ta'bīr ederler.

نَجَرَ بِعَوْنِهِ تَعَالَى وَالْحَمْدُ لِلَّهِ

FASLU'T-TĀ'İ'L-FEVKİYYE

(فَضْلُ التَّاءِ الْفَوْقِيَّةِ)

[ت أ ق]

التَّائِقُ [et-te'aq] (tā'nın ve hemzenin fethiyelerle) Dolmak ma'nāsınadır; yukālu: تَتَيَّقُ السِّقَاءُ Ve pür-gazab yāhūd pür-keder olmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: تَتَيَّقُ زَيْدٌ إِذَا امْتَلَأَ غَضَبًا أَوْ حُزْنًا

الْإِتَائِقُ [el-it'āk] (hemzenin kesriyle) Doldurmak ma'nāsınadır; tekūlu: اِتَّائِقْتُ اِتَّائِقْتُ السِّقَاءَ إِذَا مَلَأْتُهُ Ve yayı kurup doldurmak ma'nāsınadır; yukālu: اِتَّائِقَ الْفَوْسَ إِذَا أَغْرَقَ السَّهْمَ فِيهَا

التَّتِيْقُ [et-te'iq] (ketif [ketif] vezninde) ve

الْمِثْقُ [el-mit'āk] (minber [minber] vezninde) Şerr ve şūra ser' ve hāzır-bāş kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ تَتَيَّقُ وَمِثْقٌ أَي سَرِيْعٌ إِلَى الشَّرِّ Ve pür-cünbüş ü şatāret olan oynak genç ata denir; yukālu: فَرَسٌ تَتَيَّقُ وَمِثْقٌ أَي مُمْتَلِئٌ نَشَاطًا وَشَبَابًا

التَّائِقَةُ [et-te'eqat] (fetehtāla) Pek dargınlığa denir; şiddet-i gazab ma'nāsına. Ve çabukluğa denir; yukālu: بِهِ تَأَقَّةٌ أَي شِدَّةُ الْغَضَبِ وَكَذَا السُّرْعَةُ

[ت ر ق]

التَّرِيَاقُ [et-tiryāk] (tā'nın kesriyle) Bir devāyī mürekkebdir ki Mağanis Hekīm ihtirā' edip Enderumaşis nām hekīm-i kadīm ona ef'ī luhūmunu ziyāde eylemekle tekml eylemiştir ve ondan garaz ve matlūb luhūm-ı mezbūre ile kāmil oldu. Ve تَرِيَاقٌ [tiryāk] ile tesmiye eden merkūmdur, zīrā تَرِيَاقٌ [tiryāk] lafzı fi'l-asl Yūnānī olan تَرِيَاقٌ [tiryā] kelimesiyle قَاءٌ [qā'a] kelimesinden mürekkebdir. تَرِيَاقٌ [tiryā] hevāmm-ı sebū'iyye ledgına nāfi'

olan şey'e denir. Ve كَاءَ [kā'a] medd ile edviye-i semmiye-i meşrübeye nāfi^c nesneye denmekle dārū-yı mezbūrda bu hāssalar mevcūd olduğundan terkīb edip تِرْيَافَةُ [tiryākā] ile tesmiye eyledi, ba^cdehu tahfif ve ta^rible تِرْيَاقُ [tiryāk] dediler.

Ve تِرْيَاقُ [tiryāk]-ı mezbūr ba^cde'l-^camel altı aya kadar tıfl menzilinde olur ki hükmü ve te^siri olmaz. Ba^cdehu bilād-ı hārrede on seneye kadar ve bilād-ı bāride de yirmiye kadar tāze civān kuvvetinden olur ki dembe-dem hükmü ve te^siri müzdād olmakta olur. Ba^cdehu bilād-ı hārrede on sene ve gayr-i hārrede yirmi sene müddet sinn-i vukūf gibi ^calā-hālihi olur. Ba^cdehu mevte muzāf olup sā'ir ma^cacīn hükmünde olur.

Mü'ellif, Enderumāḥis Hekīmi kadīm ile tavsīfi Enderumāḥis iki hekīm olup biri mezbūr ve birisi ondan bin yüz seksen sene sonra gelmiştir. Murād evvel olduğunu beyān içindir. Ve تِرْيَاقُ [tiryāk] semm ile beden beynini fark ve fasl eylediği için فَارُوقُ [fārūq] ile vasf ederler. Ve

تِرْيَاقُ [Tiryāk] Ḥorāsān'da Herāt kazasında bir karye adıdır. Ve Ḥazrec kabilesine mahsūs bir atın ismidir. Ve bādeye de تِرْيَاقُ [tiryāk] itlāk olunur, تِرْيَاقَةُ [tiryākāt] dahi denir.

التَّرْقُوتَةُ [et-terḳvet] (tā'nın fethi ve kāf'ın zammıyla ve bunda tā'nın zammı cā'iz değildir) Boğazın çukuruyla omuz başının beyninde olan kemiğe denir ki boyun çenberi ve köprücük kemiği ta^cbīr olunur. Cem'i تَرَاقِي [terākā] gelir ve تَرَاقِي [terāyik] gelir yā'nın takdīmiyle. Ve bunun vezni تَرَاقِيَةٌ [fa'luvet]tir, zīrā ^cArablar تَرَاقِيَةٌ derler, وَهِيَ الْعَظْمُ بَيْنَ نُعْرَةِ النَّحْرِ وَالْعَاتِقِ

[ت ف ق]

التِّيْفَاقُ [et-tīfāk] (tā'nın kesriyle) Karşı ve yamaç ma^cnāsınadır; yukālu: تِيْفَاقُ الْكُعْبَةِ أَيُّ تَجَاهُهَا “و،ف،ق” Bu maddenin mahall-i zikri māddeyi olup tā'nın asliyye olmak ma^czinesiyle de mü'ellif burada dahi sebt eyledi.

[ت ف ر ق]

التُّفْرُوقُ [et-tufrūq] (عُضْفُورٌ [ʿuṣfūr] vezninde) Hurmā dānesinin başında pul gibi yapışık nesneye denir ki çöpü bittiği yerde olur. قِمَحُ الثَّمَرَةِ [kima'u't-temret] ma^cnāsına.

[ت ق ت ق]

التُّتَاقُ [et-taṭtāk] (tā'nın fethiyle) ve

التُّقَاتِيكُ [et-tuḳātīk] (tā'nın zammıyla) ve

الْمُتَقَاتِيكُ [el-mutaḳtīk] (ism-i fā'il bünyesiyle) Cüst ve revende deveye denir; yukālu: قَرَبٌ تَقَاتِيكٌ وَتَقَاتِيكٌ وَمُتَقَاتِيكٌ أَيُّ سَرِيحٍ

التُّتَقَاتَةُ [et-taṭṭāṭa] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Hareket ma^cnāsınadır; yukālu: لَهُ هُوَ يُتَقَاتِيكُ أَيُّ يَسِيرُ Ve ^cunf ve şiddetle yürüme ma^cnāsınadır; yukālu: هُوَ يُتَقَاتِيكُ أَيُّ يَسِيرُ Ve yüksek yerden bir nesne düşmek ma^cnāsınadır ki hikāye-i savtından mutasarrıftır; yukālu: تَقَاتِيكُ الشَّيْءِ مِنْ الْجَبَلِ إِذَا وَقَعَ Ve göz çukurlanıp içeri batmak ma^cnāsınadır; yukālu: تَقَاتِيكُ عَيْنَاهُ إِذَا غَارَتْ

[ت ف ل ق]

التِّفْلِيكُ [et-tiflik] (زِبْرِيحٌ [zibric] vezninde) Bir ne^c su kuşudur.

التُّوُقُ [et-tevḳ] (سَوُقٌ [sevḳ] vezninde) ve

التُّوُوكُ [et-tuvūk] (فُعُودٌ [ku'ūd] vezninde) ve

التِّيَافَةُ [et-tiyākāt] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) ve

التَّوَقَّانُ [et-teveḳān] (feteḫātla) Müştāk ve ārzū-mend olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَأَقَّ إِلَيْهِ تَوْقًا وَتَوْوَقًا وَتَيَاقَةً وَتَوْقَانًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَشْتَأَقَ Ve kumar oklarını beri öte karıştırır iken matlūb olan ok çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: تَأَقَّ الْقِدْحُ فِي الْمَيْسِرِ إِذَا خَرَجَ عِنْدَ الْإِجَالَةِ Ve bir işi işlemeğe kasd ve sür'at eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: تَأَقَّ تَأَقَّ Ve hazer eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: إِذَا هَمَّ بِفِعْلِهِ وَخَفَّ تَأَقَّ مِنْهُ إِذَا أَشْمَقَ Ve

تَوْقَانُ [teveḳān] ve

تَوْقٌ [tevḳ] Cān vermek ma'nāsınadır; yukālu: تَأَقَّ بِنَفْسِهِ تَوْقَانًا وَتَوْقًا إِذَا جَادَ بِهَا Ve göz yaşı, menbaı olan baş çatası kemiğinden kaynayıp çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: Ve تَأَقَّتْ الدَّمُوعُ إِذَا خَرَجَتْ مِنَ الشُّوْنِ Ve kurulmuş yayın kirişini kuvvetle çekmek ma'nāsınadır; yukālu: تَأَقَّ الْقَوْسُ إِذَا شَدَّ نَزْعَهَا

التَّوَقُّ [el-it'āk] (hemzenin kesriyle) تَوْقٌ [tevḳ] ile ma'nā-yı ahīrde mürādiftir; yukālu: تَأْتَأَقُ الْقَوْسُ بِمَعْنَى تَأَقَّهَا

التَّوَقَّةُ [et-teveḳat] (feteḫātla) Hastalıktan yeni kurtulup kalkmış kimselere denir, تَائِقٌ [tā'ik] müfredidir; yukālu: هُمْ تَوْقَةٌ أَي نَائِهُونَ مِنَ الْمَرَضِ

التَّوَقُّ [et-tūḳ] (tā'nın zammıyla) Değnekte olan eğrilğe denir.

التَّيَقَانُ [et-teyyeḳān] (yā-yı müşeddede ile هَيَّيْبَانُ [heyzebān] vezninde) Şiddetle atılıp sıçrayıcı adama denir. Bunun aslı تَيَوَّقَانُ idi, vāv yā'ya kalb ve idgām olundu; yukālu: هُوَ تَيَقَانٌ أَي شَدِيدُ التَّوَقُّ

الْمُتَوَقُّ [el-mutevvaḳ] [mu'azzam] vezninde) Be-gāyet iştihā olunacak nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ مُتَوَقٌّ أَي مُسْتَهْتَمٌ

FASLU'Ş-ŞĀ'İ'L-MÜSELLESE

(فَضْلُ النَّاءِ الْمُمْتَلِئَةِ)

[ث ب ق]

التَّبَيُّقُ [eṣ-ṣebḳ] (sā'nın fethi ve bā'nın sükunıyla) Gözden yaş sür'atle çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: تَبَيَّقَتِ الْعَيْنُ تَبَيَّقًا مِنَ الْبَابِ Ve الثَّانِي إِذَا أُسْرِعَ دَمْعُهَا

تَبَيَّقُ [ṣebḳ] ve

التَّبَيَّاقُ [teṣbāḳ] [tezkār] vezninde) Nehrin suyu çoğalıp sür'atle akmak ma'nāsınadır; yukālu: تَبَيَّقَ النَّهْرُ تَبَيَّقًا وَتَبَيَّاقًا إِذَا أُسْرِعَ جَرِيئُهُ وَكَثُرَ مَاؤُهُ

[ث د ق]

تَادِقٌ [Ṣādik] [ṣāḫib] vezninde) Munḳiz b. Tārīf'in feresi ismidir. Ve Benū 'Uḳayl yurdunda bir vādī ve diğeri bir vādī ismidir. Ve

تَادِقٌ [ṣādik] Akıcı nesneye denir; yukālu: سَحَابٌ تَادِقٌ أَي سَائِلٌ

التَّدَقُّ [eṣ-ṣedḳ] (sā'nın fethiyle) Yağmur şiddet ve sür'atle yağmak ma'nāsınadır; yukālu: تَدَّقَ الْمَطَرُ تَدَقًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا جَدَّ Ve dere su ile dolup akmak ma'nāsınadır; yukālu: تَدَّقَ الْوَادِي إِذَا سَالَ Ve atları koşuya yāhūd yabana salıvermek ma'nāsınadır; yukālu: تَدَّقَ الْخَيْلَ إِذَا أَرْسَلَهَا Ve zebihanın karnını yarmak ma'nāsınadır; yukālu: تَدَّقَ الشَّاةُ إِذَا شَقَّهَا

الْإِنْتِدَاقُ [el-inṣidāḳ] [infi'āl] vezninde) Koyunların karınları salkılanıp sölpüklenmek ma'nāsınadır; yukālu: إِنْتَدَقَتْ Ve bir adamın üstüne nās üşüntü eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِنْتَدَقَ عَلَيْكَ النَّاسُ إِذَا انْهَدُوا ve minhu yukālu: وَجَدْتُ النَّاسَ مُنْتَدِقِينَ أَي مُغْبِرِينَ Ya'ni "Nāsı bi'l-cümle nehhāb ve yağmā-ger buldum."

[ث ر ق]

ثُرُوقُ [Ṣervak] [cafer] vezninde) Devs kabilesine mahsūs bir büyük karye ismidir.

[ث ف ر ق]

الثُّرُوقُ [eṣ-ṣufrūk] (fā'yla عُضْفُورُ [uṣfūr] vezninde) قَمْعُ الثَّمَرَةِ [qima'u't-temret] ma'nāsındır ki hurmānın dibinde pul tarzında yapışık nesneye denir, 'alā-kavlin o pulun yapıştığı yere denir; cem'i ثَفَارِيقُ [ṣefāriq] gelir. Ve ثُفْرُوقُ [ṣufrūk] ile nāçīz nesneden kināye olur; yukālu: مَا لَهُ ثُفْرُوقٌ أَي شَيْءٌ

الثَّمْفَرِيقُ [el-muṣefriq] (ism-i fā'il bünyesiy-le) Henüz uyumamış ya'nī yoğurt haddine varmamış süte denir; yukālu: لَبَنٌ مُثْفَرِقٌ أَي لَمْ يَرْتَبْ بَعْدُ

الثَّثْفَرُوقُ [et-teṣefruk] [tedaḥruc] vezninde) Süt مُثْفَرِقٌ [muṣefriq] olmak ma'nāsındır; yukālu: تَثْفَرِقُ اللَّبَنُ إِذَا صَارَ مُثْفَرِقًا

[ث ق ث ق]

الثَّقِيقَةُ [eṣ-ṣaḳṣeḳat] (kāf'la زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Eblehāne söz söylemek ma'nāsındır; yukālu: يُثْقِنُ الرَّجُلُ أَي يَتَكَلَّمُ بِكَلَامِ الْحَمَاقَةِ

FASLU'L-CĪM

(فَضْلُ الْجِيمِ)

Ma'lūm ola ki kelām-ı 'Arabīde cīm'le kāf harfi kelime-i vāhidede müctemi' olmaz, meger ki mu'arreb yāhūd savt ola.

[ج ب ق]

جَوْبُكُ [Cevbak] [cavher] vezninde ve cīm'in zammıyla zebān-zededir) Nesef nāhiyesinde bir karyedir; edīb-i meṣhūr Aḥmed b. 'Alī b. Ṭāhir el-Cevbeḳī oradandır. Ve Merv-i Ṣāhicān kazasında bir mevzi'dir; a'lāmdan Ebū Bekr Temīm b. 'Alī el-Cevbeḳī oradandır.

جَوْبَقَةُ [Cevbeḳat] [cavheret] vezninde) Neysābūr türābında bir mevzi'dir; muhaddisinden Muḥammed b. Aḥmed b. Eyyüb el-Cevbeḳī oradandır.

[ج ب ث ق]

الْجُبَيْقَةُ [el-cunbeṣḳat] (cīm-i mazmūme ve bā-yı meftūha ve ṣā-yı müşellese-i sākine ile أُوبِشَقَةُ [ūbeṣḳat] vezninde) Yaramaz tebeh-kār 'avrete denir; yukālu: هِيَ جُبَيْقَةُ أَي الْمَرْأَةُ السُّوءُ yā mu'arrebdir yā müvelledir, zīrā elfāz-ı 'Arabīyyede cīm ve kāf müctemi' olmadığı ānifen zikr olundu. Pes bu ve sā'ir kelimāt-ı ātiye mu'arreblerdir.

[ج ب ل ق]

جَابَلُكُ [Cābelak] (bā'nın fethiyle) Maṣriḳ'ta bir belde adıdır, biteki جَابَلُصُ māddesinde zikr olundu. Bunlar 'ālem-i misālde iki beldedir. Cābelkā, Maṣriḳ; Cābelsā, Magrib cānibindedir; suver-i kevnīyyenin cümlesi onda mevcūddur.

[ج ث ل ق]

الْجَائِلِيَّةُ [el-cāselīk] (şā-yı müselleşenin fet-hiyle) Naşārā tā'ifesinin bilād-ı İslām'dan Medīnetu's-selām'da ya'nī Bağdād'da mütemekkin olan re'īslerine denir ki Antākiyye'de olan بِطْرِيْق [bitrīk]in taht-ı yedinde ya'nī onun tarafından mansüb olur. Selefte Dāru'l-hilāfe Bağdād, dāru's-selām olmakla Antākiyye'de mütemekkin olan başpapaz ya'nī patrik tarafından Bağdād'da bir keşiş ikāmet eder idi. Ve جَائِلِيَّة [cāselīk]ten rütbesi dūn olan papa-za مُطْرَان [muṭrān] denir ki جَائِلِيَّة [cāselīk] tarafından mansüb olur. Ve ondan sonra أُسْقُف [usḫuff]tur ki مُطْرَان [muṭrān] tara-fından her beldeye irsāl olunan keşıştır. Ba'dehu قَبْسِيْس [kissīs] ba'dehu شَمَّاس [şemmās]tır. Şārihin beyānına göre جَائِلِيَّة [cāselīk] katolik mu'arrebidir. Ve hālen konsol ya'nī konsolos ta'bīr ettikleridir. Zāhiren elfāz-ı mezkūrenin mecmū'u mu'arrebdir. Meselā بِطْرِيْق [bitrīk] patrik ve شَمَّاس [şemmās] zankoz mu'arrebdir. Hālen Rūm lisānında bunların kimine pis-kopos ve kimined despot derler ve kimine metropolit derler. Gālībānُ مُطْرَان [muṭrān] bunun mu'arrebidir. Ve قَبْسِيْس [kissīs] keşiş mu'arrebidir.

[ج ر د ق]

الْجَزْدَقَةُ [el-cerdekāt] (cīm'in ve dāl'ın fethiyle) Kirde ta'bīr olunan ekmeğe denir, رَغِيْف [regīf] ma'nāsına, girde-i Fārisī mu'arrebidir.c

الْجَزْدَقُ [el-Cerendak] فَرْزَدَقُ [ferzdaḳ] vezninde) Bir şā'irdir.

[ج ر ذ ق]

الْجَزْدَقَةُ [el-cerzekāt] (zāl-ı mu'ceme ile)

الْجَزْدَقَةُ [cerdekāt] vezninde ve mürādifidir.

[ج ر ق]

الْجَزْرُقُ [el-cevraq] جَوْزَبُ [cevreb] veznin-de) Erkek devekuşuna denir.

الْجُرَاقَةُ [el-curāqat] كُنَاسَةٌ [kunāset] veznin-de) Arık ve cura adama denir; yukālu: رَجُلٌ جُرَاقَةٌ أَيْ هَزِيلٌ Ve cüz'ī et parçasına denir; yukālu: مَا عَلَيَّ جُرَاقَةٌ لَحْمٍ أَيْ شَيْءٌ مِنْهُ Şārihin beyānına göre bunlar da mu'arrebdir, lākin beyān eylememiştir; zāhiren curre-i Fārisī mu'arrebdir. Küçük ve hurde şey'e denir.

[ج ر م ق]

الْجَرَامِقَةُ [el-Cerāmiqat] جَلَالِيَّةٌ [celāliqat] vezninde) Acemden bir kavm idi ki evā'il-i İslām'da Maşil şehrinde mütemekkin idiler. جَرْمَانِيَّة [Cermukāniyy] müfredidir, اَرْمَانِيَّة [armaganiyy] vezninde.

الْجُرْمُوْقُ [el-curmūḳ] عَضْمُوْرُ [uṣḫūr] vezninde) Huff üzere giyilen çizmeye denir.

Ma'lūm ola ki ehl-i lügatın beyānlarına göre حُفُّ [ḥuff] topuğa kadar olup aya-ğın arkasını setr eden ayakkabına denir ki hālen giydiğimiz mest olacaktır. Selefte Arablar mest tarzında koncu kısa bir güne ayakkabı giyerler idi, Fārisīde ona müze ve مَوْقُ [mūḳ] ve ta'rible حُفُّ [ḥuff] ve ta'rible مَوْقُ [mūḳ] derler ve Türkīde sokman ve edik ve tomak derler.

Ve جُرْمُوْقُ [curmūḳ] ser-müze mu'arrebidir ki حُفُّ [ḥuff] üzere giyilir, Fārisīde ona çepe-dāz dahi derler, Türkīde çiz-me ve nisvānlar çedik ta'bīr ederler. Ve Anadolu'nun Sivas'tan öte yerlerde Terākime ve rustāyī tā'ifelerine mahsūs postal ta'bīr olunur bir güne ayakkabı dahi vardır ve o, çizme aksāmından ma'düddür. Ve'l-hāsıl bir kat ayağa giyilene حُفُّ

[ħuff] denir hiffetinden nāṣī, hālen giydiğimiz mest gibi; مُوقٌ [mūq] dahi budur. Onun üzerine her gūne ayakkabı giyilirse Onun üzerine her gūne ayakkabı giyilirse **جُرْمُوقٌ** [curmūq] denir, bizim çizme gibi. Ve çizme, ser-mūze muharrefi olmak melhūzdur. Gerçi **حُفٌّ** [ħuff] māddeinde çizme **حُفٌّ** [ħuff] aksāmından tahrīr olundu, lākin çıplak giyildiği i'tibārına mebnīdir, yoksa mest üzerinden giyilirse **حُفٌّ** [ħuff] ıtlāk olunmaz, **جُرْمُوقٌ** [curmūq] denir. Pes birbiri üzerinden iki mest giyse içindeki **حُفٌّ** [ħuff] ve **مُوقٌ** [mūq], üstündeki **جُرْمُوقٌ** [curmūq] olur.

Şihāh'ın ve mü'ellifin **مُوقٌ** [mūq] ile **جُرْمُوقٌ** [curmūq] şey-i vāhid olmak üzere tefsirleri mülāyim değildir, **زِرَا مُوقٌ** [mūq] mūze ve **جُرْمُوقٌ** [curmūq] ser-mūze mu'arrebidir. Ser-mūze Fāriside üst edik demektir. *Durr-i Muhtār* ve sā'ir bazı kütüb-i fıkhiyyede dahi bu mādde tahlīt olunmuştur, meğer ki isti'māl-i mahsūs vetīresiyle **مُوقٌ** [mūq] üste giyilen ve **جُرْمُوقٌ** [curmūq] onun üstüne giyilene tahsis ve ıtlāk eyleyeler. Ve Māverā'unnehr'de hārçin derler ki bizim kalçın dediğimiz ondan me'hūz ve muharrefdir. Bunlar üzere meshin cevāzı ve 'adem-i cevāzı kütüb-i fıkhiyyede meşrūhtur. Bunun beyānı zım-nında tehālūf-i kesīr olmakla takrīrimiz üzere zabt ve 'amel oluna.

الْجِرْمَاقُ [el-cirmāk] (cīm'in kesriyle) Yaya sarılan sinire denir.

الْجِرْمِيقِي [el-cirmikiyy] (cīm'in kesriyle) Bir nev' kilime denir.

[ج ز ق]

الْجُوزَقُ [el-cevzaq] (zā-yı mu'ceme ile **جَوْهَرٌ** [cevher] vezninde) Pamuk kozasına denir; gūze-i Fārisī mu'arrebidir. Ve

Neysābūr kazāsında bir nāhiye adıdır; fenn-i hadīste *el-Muttefik ve'l-Muhtelif* nām kitābın mü'ellifi olan Muḥammed b. 'Abdullāh el-Cevzaqī oradandır. Ve Herāt kazāsında bir karyedir; muhaddisinden İshāk b. Aḥmed el-Cevzaqī oradandır.

جُوزَقَانُ [Cevzeqān] (pehlevān) vezninde) Hemedān kazāsında bir karyedir. Ve Ekrād tā'ifesinden bir 'aşiret ismidir.

[ج س ق]

الْجَوْسَقُ [el-cevsak] (cīm'in ve sīn'in fethiyle) Köşke denir, kasr ma'nāsına; yekūlu: **رَأَيْتُهُ فِي الْجَوْسَقِ أَيِ الْقَصْرِ** Mütercim der ki bū cevse-i Fārisī mu'arrebidir. Ve

جَوْسَقُ [Cevsaq] Muhaddisinden Muḥammed b. Muslim lakabıdır. Ve Duceyl kazāsında bir karyedir. Ve Bağdād kazāsında bir karyedir. Ve Nehrevān kazāsında bir karyedir; Ḥalīl b. 'Alī b. İbrāhīm eḍ-Ḍarīr el-Muqri' el-Cevsaqī oradandır. Ve Bulbeys karşısında bir karyedir. Ve bir kal'a adıdır. Ve Nehru'l-melik türābında bir karyedir. Ve Rey kazāsında iki karyedir. Ve Bağdād'da bir sarāy ismidir ki Muḫtedir Halife için binā olundu; vasatında kurşundan ma'cūl bir birke vardır ki yirmi zirā' arzı ve otuz zirā' tūlü müştehil idi.

جُؤَاسَقَانُ [Cuvāseqān] (cīm'in zammı ve sīn'in fethiyle) İsfereyin kazāsında bir karyedir.

[ج ع ث ق]

جَعْفَرُ [Ca'şak] (sā-yı müsellese ile **جَعْفَرُ** [ca'fer] vezninde) Esmā-i ricāldendir.

[ج ع ف ل ق]

الْجَعْفَلِيُّ [el-ca'felik] (fā'yla **زَنْجَبِيلٌ** [zencebīl] vezninde) 'Azīmetü'l-heykel

dızman 'avrete denir. Bu dahi mu'arrebdir, lākin me'hazı beyān olunmamıştır; yukālu: **إِمْرَأَةٌ جَعْفَلِيٌّ أَي عَظِيمَةٌ**

[ح ف ل ق]

جَفَلَقَ [ceflak] [جَعْفَرٌ] [ca'fer] vezninde) Lahime şişman kocakarıya denir; yukālu: **عَمُورٌ جَفَلَقَ أَي كَثِيرَةُ اللَّحْمِ**

الْجَفَلَقَةُ [el-ceflekat] [دَخْرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) Meşy ve tekellüm hāletlerinde halka gösteriş eylemek ma'nāsınadır ki murād zerk ve riyā' vechiyle yürümek ve tekellüm eylemektir; yukālu: **يَجْفَلِقُ فِي الْكَلَامِ وَالْمَشْيِ أَي يُرَائِي**

[ح ق ق]

الْحِقَّةُ [el-ciġkat] (cīm'in kesri ve kâf'ın teşdidıyla) Pek koca nākaya denir.

الْحَقُّ [el-caġk] [دَقٌّ] [daġk] vezninde) Kuş kısmı hadeslemek ma'nāsınadır; yukālu: **جَقَّ الطَّائِرُ جَقًّا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا دَرَقَ**

[ح ل ب ق]

جَلَوْبِقٌ [Celevbaġ] [سَفْرَجَلٌ] [sefercel] vezninde) Benū Mehre'den bir harāmī adıdır. Ve çağırğan şaltak adama denir; yukālu: **هُوَ جَلَوْبِقٌ أَي مُجَلَّبٌ**

الْجَلْبَقَةُ [el-celbeġat] [دَخْرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) Çağırıp bağırmaq ma'nāsınadır; yukālu: **مَا هَذِهِ الْجَلْبَقَةُ أَي الْجَلْبُ وَالضَّجَّةُ**

[ح ل ف ق]

الْجَلْفَقُ [el-celfak] [جَعْفَرٌ] [ca'fer] vezninde) Fārisīde dārābzīn dedikleridir ki tahrīfle tırabzan ta'bīr olunur, taht ve sedd kenārlarına çevirirler.

[ح ل ق]

الْجَوَالِقُ [el-civālik] (cīm'in ve lām'ın kesriyle ve cīm'in zammı ve lām'ın fethi ve

kesriyle) Vi'ā-i ma'lūmdur ki Türkīde çuval dedikleri zarftır. Çuvāle ve guvāle-i Fārisī mu'arrebidir. Cem'i جَوَالِقٌ [cevālik] tir صحائف [şaġā'if] vezninde ve جَوَالِقٌ [cevālik] tir ve جَوَالِقَاتٌ [cevālikāt] tir.

جَلِقَ [Cillik] (cīm'in ve lām-ı müşeddedenin kesriyle حِمِّصٌ [ġimmiş] vezninde ve جَلَّقَ [cillaġ] vezninde) Dımaşġ-ı Şām'ın yāhūd Gūta'sının ismidir. Ve

جَلِقَ [cillik] [حِمِّصٌ] [ġimmiş] vezninde) Yemen'de bir cins galle ismidir ki buğdaya şebīh olur. Ve Endelus'te bir nāhiye adıdır. Ve erkek deveye mahsūs zecr ve āzār asvātındandır.

الْجَلْقُ [el-celġ] [حَلَقٌ] [ġalġ] vezninde) Baş tıraş eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **جَلَقَ رَأْسَهُ جَلَقًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا حَلَقَهُ** Ve nisvān 'avret yerini yāhūd sırtıp gülmekle ön dişlerini açmak ma'nāsınadır; yukālu: **جَلَقَتْ الْمَرْأَةُ عَنِ مَتَاعِهَا وَتَنَائِيهَا إِذَا كَشَفَتْ** ile taş atmak ma'nāsınadır; yukālu: **جَلَقَهُمْ إِذَا رَمَاهُمْ بِالْمُنَجْنِيقِ**

جَلَقَ [celġ] Sulh ma'nāsına isti'māl olunur; lākin müvellededir, zāhiren keşf ma'nāsından me'hūzdur.

الْجَلَقَةُ [el-celeġat] [جَلَعَةٌ] [cele'at] vezninde ve mürādifidir ki perdesiz bīhayā karılara denir; yukālu: **جَاءَتْ جَلَقَةً مِّنَ النَّسَاءِ أَي جَلَعَةً**

الْجَلَاقَةُ [el-culāġat] [سُمَامَةٌ] [sumāmet] vezninde) Cüz'ice et parçasına itlāk olunur; yukālu: **مَا عَلَيْهِ جَلَاقَةٌ لَحْمٌ أَي جُرَاقَةٌ** [culāġat] جَلَقَ [celġ] ma'nāsından kazıntıya denir, tıraşe ma'nāsına.

الْجَلِيقَةُ [el-cillikāt] (cīm'in ve lām-ı müşeddedenin kesriyle حِمِّصَةٌ [ġimmişat] vezninde ve bā'zen lām muhaffef ve kâf müşeddede olur) Pek kocakarıya ve pek koca

nākaya denir.

حَلِيْقِيَّة [Cillikīyyet] (إِفْرِيْقِيَّة) [ifrikiyyet] vezninde) Rūm ülkesinde bir belde adıdır.

جَالْقَان [Cāleqān] (lām'ın fethiyle) Sicistān a'zāmından bir beldedir.

الْمَنْجَلِيْق [el-mencelīk] مَنْجِنِيْق [mencenīk] vezninde ve mürādifidir ki selefte a'zam-ı ālāt-ı ceng idi, onunla iri taşlar atarlar idi, sonra top ona bedel olmuştur. Pes buna göre keşf ma'nāsından me'hūz olur ki taşı düştüğü yerler baca gibi açılır. Yāhūd مَنْجِنِيْق [mencenīk] gibi mu'arrebdir yāhūd مَنْجِنِيْق [mencenīk]in nūn'u lām'a mübeddedir.

الْمِجْلِيْق [el-miclik] (مِسْكِيْن) [miskīn] vezninde) Şol adama denir ki gülerken ağzını papuç gibi ayırıp açar ola; yukālu: رَجُلٌ مِجْلِيْقٌ إِذَا كَانَ يَجْلُقُ أَي يَكْشِفُ فَمَهُ عِنْدَ الصُّحُكِ

التَّجْلُق [et-tecelluk] (تَفْعُل) [tefa'ul] vezninde) Gülerken dişleri ortası zāhir olunca kadar ayırıp açmak ma'nāsındadır; yukālu: هُوَ يَتَجْلُقُ عِنْدَ الصُّحُكِ أَي يَفْتَحُ فَمَهُ فِي الصُّحُكِ Mütercim der ki 'āmmenin istimnā' ma'nāsına تَجْلُقُ [tecelluk] isti'mālleri keşf ma'nāsındadır.

الْجَوْلُوق [el-cevlaq] (جَوْهَر) [cevher] vezninde) Çalı nev'inden bir dikenli ağaç ismidir. Ve bu دَارُ شَيْشَعَانَ [dāreşeyşe'ān] dedikleri değildir; دَارُ شَيْشَعَانَ [dāreşeyşe'ān] 'ūd-ı firengī ve kandil ağacı dedikleridir.

Mü'ellif işbu Kāmūs'un “س،م،ر” mādidesinde Celālika 'unvānında mübhem bir tā'ife zikr edip lākin gerek orada ve gerek mevki'-i zikri olacak bu mevzi'de zikr ve beyān eylememekle bu fakīri haylice tahdiş edip tettebbu'a nāçār eyledi. Takvīm tārīhinde hemān zuhūrları senesini beyānla iktifā edip sār tārīhlerde aslā

tasaddi eylememişler. Nihāyet Melik-i Mü'eyyed tārīhinde işbu 'ibāre ile zafer-yāb olundu: وَمِنْ أَمَمِ النَّصَارَى الْجَلَالِقَةُ وَهُمْ أَشَدُّ مِنَ الْإِفْرَنْجِ وَهُمْ أُمَّةٌ يَغْلِبُ عَلَيْهِمُ الْجَهْلُ وَالْجَفَاءُ وَمِنْ زِيَّتِهِمْ أَنَّهُمْ لَا يَغْسِلُونَ ثِيَابَهُمْ بَلْ يَتْرَكُونَهَا عَلَيْهِمْ إِلَى أَنْ تُبْلَى وَيَدْخُلُ أَحَدُهُمْ دَارَ الْآخِرِ بغيرِ اسْتِيْدَانٍ وَهُمْ كَالْبَهَائِمِ وَلَهُمْ بِلَادٌ كَثِيرَةٌ فِي شَمَالِي الْأَنْدَلُسِ Hülāsā selefte iki yüz tārīhinden sonraca Endelus şimālisinde ki Fransa ve Felemenk cihetleridir, Celālika tā'ifesi zuhūr eylemiştir. Ve onlar Fırenk tā'ifesinden eşedd ve behāyim gibi 'akl ve 'irfāndan dūr, nā-tırāş ve hod-ser ve murdār bir kavm idiler. Ve lafz-ı mezbūr elbette **عَمَالِقَةُ** [Amāliqat] ve **بَطَالِسَةُ** [Betāliset] ve **جَرَامِقَةُ** [Cerāmiqat] kabīlindedir. Nihāyet **جَلِيْق** [Cillik] Endelus'te bir nāhiye olmakla zāhiren o tā'ife oradan neş'et etmek gerekir. Ba'dehu cogrāfyā kitabının birinde Danimarğa tā'ifesi olduğu görülmüştür. Pes **جَلَالِقَةُ** [Celāliqat] Danimarğa mu'arrobi olur.

[ج ل م ق]

الْجِلْمَاق [el-cilmāq] جِرْمَاق [cirmāq] vezninde ve mürādifidir ki yaya sarılan sinire denir.

الْجَلْمَقَةُ [el-celmeqat] (دَحْرَجَةُ) [dahrecet] vezninde) Yaya sinir sarmak ma'nāsındadır; yukālu: جَلَمَقَ الْقَوْسَ إِذَا عَصَبَ عَلَيْهَا الْجِلْمَاقَ

الْجَلَامِيْق [el-celāmiq] (cīm'in fethiyle) **يَلَامِيْق** [yelāmiq] ma'nāsındadır ki **يَلَمَقُ** [yelmak]ın cem'idir, kapama ta'bīr olunan kaftana denir. Ve **يَلَمَقُ** [yelmak] yelme mu'arrebdir; zāhiren **جَلَمَقُ** [celmak] dahi yelme mu'arrebdir.

[ج ل ه ق]

الْجُلَاهِيْق [el-culāhiq] (عُلَابِيْق) [ulābiq] vez-

ninde) بُدُقُ [bunduq] ma'nāsınadır ki hurde hurde yuvalaktır, mühre ta'bīr olunur. Selefte kemān-gürüh ile ve hālen tüfek ile atarlar. Ve aslı Fārisīde culle idi ki iplik yumağına denir; cem'inde cūlhā denir. Ve حَائِكُ [hā'ik] ki cūlha ta'bīr olunur, جَلَاهِقُ [culāhiq] itlākı bundan me'hūzduz. Mühre-i mezkūr ile yumak beyninde münāsebet süret cihetiyledir.

[ج ل ن ب ل ق]

جَلْبَلَقُ [celenbelaq] (cīm'in ve lām'ların ve bā'nın fethalarıyla) Büyük kapı açılıp kapanırken zuhūr eden tarākasından hikāyedir. Ve bu iki kelimeden menhūttur: biri جَلَنُ [celen]dir ki açılmasının ve biri بَلَقُ [belaq]tır ki kapanmasının savtından hikāyedir.

[ج ن ب ق]

الْجُبْبُقَةُ [el-cunbuqat] قُنْفُزَةٌ [kunfuzet] vezninde) Bed-hüy ve bed-meşreb 'avrete denir; yukālu: اِمْرَأَةٌ جُبْبُقَةٌ اَيَّ السَّيِّئَةِ الْخُلُقِ

[ج ن ف ل ق]

الْجَنْفَلِيْقُ [el-cenfeliq] كَنْدَفِيْرُ [kandefir] vezninde) جَعْفَلِيْقُ [ca'feliq] ma'nāsınadır ki zikr olundu.

[ج ن ق]

الْمَنْجِنِيْقُ [el-menceniq] (mīm'in fethi ve kesriyle cā'izdir) Selefte bir ālettir ki cenk hengāmında onunla taş atarlar idi, hālen top onun bedelidir; مَنْجِنُوْقُ [mencenūq] dahi derler. Ve bunlar mu'arrebdir. Ve ba'zen Fārisī olan "men çi nīk" lafzından mu'arreb olmak üzere zikr olunur, مَا أَجْوَدَنِي ma'nāsına, "Ben ne 'aceb iyi nesneyim" demektir ki hāsıl-ı ma'nādır. Cem'ī مَنْجِنِيْقَاتُ [menceniqāt] ve مَجَانِيْقُ [mecāniq]

وَقَدْ مَجَانِيْقُ [mecāniq] gelir. Mü'ellifin وَقَدْ تُذَكَّرُ فَارِسِيَّتُهَا 'ibāretinde تُذَكَّرُ وَقَدْ تُذَكَّرُ فَارِسِيَّتُهَا den mechūl-i müstakbel olmak muhtemeldir ki فَارِسِيَّتُهَا lafzı nā'ib-i fā'il olur. Ve bu aglebdir, zīrā lām'la مَنْجَلِيْقُ [menceliq] dahi lügat olduğunu sebt eylemişti. Ve 'indinde marzī olmamakla taklīl sīgasıyla mumarazan zikr eyledi. Ve tezkīrden mechūl-i müstakbel olmak dahi muhtemeldir ki مَنْجِنِيْقُ [menceniq] kelimesi mü'ennes-i semā'īdir, ālet te'vīliyle ve kalīlen müzekker olur demektir ki bu dahi sahīhtir, ke-mā se-yuzkeru. Pes Fārisī-i mu'arreb olduğuna göre hāl ma'lūmdur.

Ve 'Arabiyyetine zāhib olanların kimi mīm'in asliyye olup nūn'un zā'id olmasına zāhib oldu, zīrā cem'inde مَجَانِيْقُ [mecāniq] denir, nūn'un sukūtuyla, niteki عَيْضُمُوْرُ [aydamūr]un cem'inde عَضَامِيْرُ [ađāmir] denir. Ve kimi mīm'in zā'id ve nūn'un asliyye olmasına zāhib oldu ve kimi mīm'in ve nūn'un ziyādesine kā'il oldu ki "ج،ن،ق" māddesinden olur, lākin cīm ve kāf'ın vücūdu 'Arabiyyetine māni'dir. Ve Ferrā مَنْجِنُوْقُ [mencenūq] 'unvāniyla sebt eyledi. Ve ba'zılar mencenūn-ı Fārisīden mu'arrebdir dediler ki dolāba denir. Bu dahi çarh gibi bir ma'nādır. Ve bu kavlı مَنْجِنُوْقُ [mencenūq] kavline mülāyimidir. Ve ba'zılar mençek-nīk lafzından mu'arrebdir dediler ve mençek bir güne şa'bedeye denir, niteki *Burhān-ı Kāf*'da meşrūhtur ve onda mençenīk mu'arربی olmak üzere müsebbettir. Giderek tahfif ve ta'rīble مَنْجِنِيْقُ [menceniq] dediler. Ve bu akreb-i ihtimālāttır. Ve burada أَنَا ke-limesiyle مَا أَجْوَدَنِي nūshası galattır. Ve *Mişbāh*'ta فَنَعْلِيْلُ [fen'alil] vezninde olup te'nīsī tezkīrden ekser olmak üzere

mersūm ve **فَيْقَالُ هِيَ الْمُنْجَبِيُّ وَهُوَ الْمُنْجَنُوقُ وَهُوَ** فَيْقَالُ مُعَرَّبٌ وَمِنْهُمْ مَنْ يَقُولُ الْمِيمُ زَائِدَةٌ وَوَزْنُهُ مُنْجَعِيلٌ فَأَصْلُهُ «ج،ن،ق» وَقَالَ ابْنُ الْأَعْرَابِيِّ يُقَالُ مَنْجَبِيُّ وَمَنْجَنُوقٌ كَمَا يُقَالُ مَنْجَبِيُّ وَمَنْجَنُوقٌ وَوَزْنُهُ قِيلَ مَنْجَبِيُّ بِكَشْرِ الْعِبْرَةِ لِأَنَّ أَلَّةَ وَالْجَمْعُ مَنْجَبِيَّاتٌ وَمَنْجَبِيُّ مَرْكُومٌ. Mütercim der ki bu مَنْجَبِيُّ [mencenīk] mengene-i Fārisī mu'arabi olmak melhūzdu. Ve yukālu: قَدْ جَنْتُوا ve يَجْنُونَ جَنْقًا وَجَنْتُوا تَجْنِيًا إِذَا رَمَوْا بِالْمَنْجَبِيِّ وَمَجْنَتُوا مَجْنَتَةً عِنْدَ مَنْ جَعَلَ الْمِيمَ أَصْلِيَّةً yukālu: Pes جَنْقٌ [cenk] ve تَجْنِيَةٌ [tecniḳ] ve mīm'i asliyyedir diyenlere göre مَجْنَتَةٌ [mecneḳat] ذَرْجَةٌ [daḥrecet] vezninde mencenīk ile taş atmak ma'nāsına olur. Ve fukahādan Ebū Muḥammed 'Abdullāh b. 'Alī el-Mencenīkī ona mensūbdur.

جُنْقَانُ [Cunḳān] (عُشْمَانُ) [cušmān] vezninde) Hārezm ülkesinde bir mevzi'dir. Ve Fāris ülkesinde bir nāhiye adıdır.

أَجْنِقَانُ [Ecnīḳān] (hemzenin fethi ve nūn'un kesriyle) Seraḥs kazāsında bir karyedir.

[ج وق]

الْجَوَقَةُ [el-cevḳat] (cīm'in fethiyle) Cemā'at-i insāniye denir; yukālu: جَاءَتْ جَوَقَةٌ مِنَ النَّاسِ أَي جَمَاعَةٌ

الْجَوَقُ [el-cevaḳ] (fethateynle) Yüz eğilmek ma'nāsınadır; yukālu: جَوِقَ وَجْهُهُ جَوَقًا مِنْ الْأَبَابِ الرَّابِعِ إِذَا مَالَ

الْأَجْوَقُ [el-ecvaḳ] (أَحْمَرُ) [aḥmer] vezninde) ve

الْجَوِقُ [el-ceviḳ] (كَيْفٌ) [ketif] vezninde) Ma'nā-yı mezbūrdan vasftır, yüzü bir tarafa doğru eğri ve dürük adama denir. Ve

أَجْوَقُ [ecvaḳ] Yoğun boyunlu kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ أَجْوَقٌ أَي غَلِيظُ الْعُنُقِ

التَّجْوِيثُ [et-tecvīḳ] (تَفْعِيلٌ) [tef'īl] vezninde)

Nāsi biriktirmek ma'nāsınadır; yukālu: جَوَقَ عَلَيْهِ إِذَا جَلَبَ وَصَحَّ Ve haykırmak ma'nāsınadır; yukālu:

الْمَجْوَقُ [el-mucevvaḳ] (مُعْظَمٌ) [mu'azzam] vezninde) Çeneleri eğri adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُجْوَقٌ أَي مُعْوَجُ الْفَكِّينِ

التَّجْوِقُ [et-tecevvuḳ] (تَفْعُلٌ) [tefa'ul] vezninde) Nās birikmek ma'nāsınadır; yukālu: تَجْوَقُوا إِذَا اجْتَمَعُوا

[ج ه ب ق]

الْجَيْهَبِيُّ [el-ceyhebūḳ] (حَيْرِيُونٌ) [ḥayzebūn] vezninde) Fāre necisine denir, حَوْءُ الْفَأْرِ [ḥur'u'l-feḳ] ma'nāsına. Mü'ellifin ser-i mādde beyānına göre bunların mecmū'u 'Arabī-yi hālis olmayıp kimi mu'arreb ve kimi Nebaṭī olmak melhūzdu.

نَجَرَ بِتَوْفِيْقِهِ تَعَالَى

FASLU'L-ḤĀ'İ'L-MÜHMELE**(فَضْلُ الْحَاءِ الْمُهْمَلَةِ)****[ح ب ث ق]**

الْحَبِيقَةُ [el-ḥabseqat] (bā-yı muvahhade ve sâ-yı müsellese ile **دَخْرَجَةٌ** [dahrecet] vezninde) Buhl yâhūd bir sıkıntı sebebiyle teng-dil olup kalb sıkılmağa denir; yukâlu: **أَخَذْتُهُ الْحَبِيقَةَ وَهِيَ ضَيْقُ النَّفْسِ مِنْ بُحْلِ أَوْ ضَجْرِ**

[ح ب ق]

الْحَبِيقُ [el-ḥabaq] (fethateynle) Bir hoş-bü nebât adıdır ki Fârisîde fütenc denir, **نَمَامٌ** [nemmām] dedikleri nebâtâ şebîh olur. Bu nebât, yarpuz dedikleri nebâtır.

حَبِيقُ الْمَاءِ [ḥabequ'l-mâ] ve

حَبِيقُ التَّمْسَاحِ [ḥabequ't-timsâh] Fütenc-i nehrî ismidir ki su yarpuzu ve yaban nânesi dedikleridir.

حَبِيقُ الْفَتَى [ḥabequ'l-fetâ] (fâ-yı meftûha ile) yâhūd

حَبِيقُ الْفِيلِ [ḥabequ'l-fil] Merzencüş ismidir ki mercângüş dedikleridir.

حَبِيقُ الرَّاعِي [ḥabequ'r-râi] **بَزَنْجَاسِفٌ** [berencāsif]tir ki veratika dedikleri nebâtır.

حَبِيقُ الْبَقْرِ [ḥabequ'l-baqr] **بَابُونَجٌ** [bābūnec] dir ki papatyadır, belki sığır gözü ve sarı papatyâ dedikleridir.

حَبِيقُ الشُّيُوحِ [ḥabequ's-şuyüh] **مَرْوٌ** [merv] ismidir ki koca yarpuzdur.

الْحَبِيقُ الصَّغْتَرِيُّ [el-ḥabequ's-şa'teriyy] ve

الْحَبِيقُ الْكِرْمَانِيُّ [el-ḥabequ'l-kirmāniyy] **شَاهِسْفَرَمٌ** [şāhisferem]dir ki sultānî fesleğen dedikleridir.

الْحَبِيقُ الْقَرَنْفُلِيُّ [el-ḥabequ'l-karanfuliyy] **فَرَنْجَمَسْكَ** [ferencemesk]tir ki karanfil yar-

puzu ve misk otu dedikleridir.

الْحَبِيقُ الرَّيْحَانِيُّ [el-ḥabequ'r-reyhāniyy] Muql-i mekkīden me'kul olan nev'idir.

الْحَبِيقُ [el-ḥibq] (ḥā'nın kesriyle) ve

الْحُبَاقُ [el-ḥubāk] (**غُرَابٌ** [gurāb] vezninde) Osuruğa denir; ekserî deve ve koyun ve keçi kısmında müsta'meldir. Ve

حُبَاقٌ [ḥubāk] Masdar olur, ke-mâ se-yuzkeru.

الْحَبِيقُ [el-ḥabq] (**سَبِقٌ** [sebk] vezninde) ve

الْحَبِيقُ [el-ḥabiq] (**كَيْفٌ** [ketif] vezninde) ve

الْحُبَاقُ [el-ḥubāk] (**غُرَابٌ** [gurāb] vezninde) Osurmak ma'nāsınadır; yukâlu: **حَبِيقُ الْبُعَيْرِ: حَبِيقًا وَحَبِيقًا وَحُبَاقًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا ضَرَطَ** Ve

حَبِيقٌ [ḥabq] Cerîd ve urgan ve kamçı makûlesiyle vurmak ma'nāsınadır; yukâlu:

حَبِيقٌ فَلَانًا إِذَا ضَرَبَهُ بِالْجَرِيدِ وَبِالْحَبْلِ وَبِالسُّوْطِ

الْحَبِيقَةُ [el-ḥabqat] (**ضَرْطَةٌ** [darṭat] vezninde) ve mürâdifidir; yukâlu: **مَا يُسَاوِي حَبِيقَةً عَنَزٌ أَيْ: ضَرْطَةٌ عَنَزٌ**

حَبَاقٌ [ḥabāqi] (**قَطَامٌ** [kaṭāmi] vezninde) Osurgan 'avrete denir; ve yekülüne li'l-emeti: **يَا حَبَاقِ:**

عِدْدُ حُبَيْقٍ [i'izku ḥubeyk] (**زُبَيْرٌ** [zubeyr] vezninde) Bir cins kemter hurmâya denir.

حَبَاقٌ [Ḥibāk] (**كِتَابٌ** [kitāb] vezninde) yâhūd **غُرَابٌ** [gurāb] vezninde) Temīm'den bir batn adıdır.

الْحَبِيقِيُّ [el-ḥibiqqā] (**زِمَكِيٌّ** [zimikkā] vezninde) Sür'atle yürümeye denir.

الْحَبِيقَةُ [el-ḥabeqat] (fetehtla) Cāhil ve nādāna denir; yukâlu: **رَجُلٌ حَبِيقَةٌ أَيْ جَاهِلٌ**

الْحَبِيقَةُ [el-ḥibiqqat] (kesreteynle ve kāf'ın teşdidıyla) Bodur adama denir.

الْحَبِيقُ [el-ḥubaq] (**شُرَادٌ** [şurad] vezninde) Kalilü'l-'akl olan adama denir; mü'ennesi

حَبَقَةٌ [hubaḳat]tır.

الإِخْبَاقُ [el-iḥbāk] (hemzenin kesriyle) Bir adam bir nesne zımında mülāyemet ve sühūlet edip inkıyād eder olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أَحْبَقَ الْقَوْمُ بِمَا عِنْدَهُمْ إِذَا سَلِسُوا وَأَنْقَادُوا

التَّحْبِيقُ [et-taḥbīḳ] [tefīl] [tefīl] vezninde) Bir adam perīṣān ve perākende olan māl ve metā'ını biriktirip işini gereği gibi muhkem ve metīn eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَبَقَ مَتَاعَهُ إِذَا جَمَعَهُ وَأَحْكَمَ أَمْرَهُ

الْمُحَبِّقُ [el-Muḥabbīḳ] [muḥaddis] vezninde) Elkābdandır; Seleme b. el-Muḥabbīḳ ashābdandır.

[ح ب ل ق]

الْحَبَلَقُ [el-ḥabellāḳ] [amelles] vezninde) Bir cins cura ve hurde koyunlardır ki büyüyüp irilenmez. 'Alā-kavlin keçi kısmının hurde ve cüssesiz olanına denir.

[ح د ب ق]

الْحُدْبُقُ [el-ḥudbuḳ] [uṣfur] vezninde) Gövdesi topaç tıknaz bodura denir.

[ح د ق]

الْحَدَقَةُ [el-ḥadeḳat] (feteḥtāla) ve

الْحُنْدُوقَةُ [el-ḥundūḳat] [ṣundūḳat] vezninde) ve

الْحِنْدِيقَةُ [el-ḥindīḳat] [zinbilet] vezninde) Gözün karasına denir, سَوَادُ الْعَيْنِ [ḥadeḳat] in cem'i ḥadḳ [ḥadaḳ] gelir ki cem-i cinsidir ve اَحْدَاقُ [aḥdāḳ] gelir ve حِدَاقُ [ḥidāḳ] gelir ḥā'nın kesriyle.

الْحَدَقُ [el-ḥadḳ] (ḥā'nın fethiyle) Bir nesnenin etrāfını ihāta edip kuşatmak ma'nāsınadır; yukālu: حَدَقَ الْقَوْمُ بِهِ حَدَقًا مِنْ Ve bir nesneye bak-

mak ma'nāsınadır; yukālu: حَدَقَ الشَّيْءَ إِذَا نَظَرَ إِلَيْهِ Ve bir kimsenin gözünün siyāhına vurmak yā dokunmak ma'nāsınadır; yukālu: حَدَقَ فَلَانًا إِذَا أَصَابَ حَدَقَتَهُ

الإِخْدَاقُ [el-iḥdāḳ] (hemzenin kesriyle) ve **الإِخْدِيدَاقُ** [el-iḥdīdāḳ] [ifī'al] vezninde) Bunlar da bir nesnenin etrāfını ihāta eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَحَدَقَ Ve الْقَوْمُ بِهِ وَاحْدُوذُقُوا بِهِ إِذَا أَطَافُوا بِهِ

إِخْدَاقُ [iḥdāḳ] Bir çemen-zār, ağaçlı bağçe olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَحَدَقَتِ الرَّوْضَةَ إِذَا صَارَتْ حَدِيقَةً

الْحُدُوقُ [el-ḥudūḳ] [ḳu'ūd] vezninde) Ölümciül hasta gözlerini belirtip kapaklarını beri öte oynatarak bakmak ma'nāsınadır; yukālu: حَدَقَ الْمَيِّتُ حُدُوقًا إِذَا فَتَحَ عَيْنَيْهِ وَطَرَفَ بِهِمَا Burada الْمَيِّتُ kavli mecāzdir, Esās'ta الْمَرِيضُ 'unvāniyla mersūmdur.

الْحَدَقُ [el-ḥadaḳ] (fethateynle) Bādincāna denir ki ma'rūf sebzedir.

الْحَدِيقَةُ [el-ḥadīḳat] [sefīnet] vezninde) Sulu, ağaçlı bağçeye denir; cem'i حَدَائِقُ [ḥadā'īḳ]tır. 'Alā-kavlin hurmā ve sā'ir ağaçlık olan bostāna denir. Yāhūd etrāfi duvar ile muḥāt olan bostāna denir. Yāhūd hurmālık kıt'asına denir. Mecmū'u حَدَقَةٌ [ḥadeḳat]-ı 'ayn'dan me'hūzdur; yukālu: رَأَيْتُهُ فِي الْحَدِيقَةِ أَيِ الرَّوْضَةِ ذَاتِ الشَّجَرِ أَوْ الْبُسْتَانِ مِنَ النَّخْلِ وَالشَّجَرِ أَوْ كُلِّ مَا أَحَاطَ بِهِ الْبِنَاءُ أَوْ الْقِطْعَةُ Ve مِنَ النَّخْلِ

حَدِيقَةُ [Ḥadīḳat] A'rāz-ı Medīne'den bir karye adıdır. Ve

حَدِيقَةُ الرَّحْمَنِ [Ḥadīḳatu'r-Raḥmān] Yemāme'de Museylemetu'l-Kezzāb'ın bir bostāni adıdır. Onun yanında katlı olunmakla مَدِينَةُ الْمَوْتِ [Ḥadīḳatu'l-Mevt] itlāk eylediler. O me'lūn kendi nefsine raḥmān

ile tesmiye eylemişti.

حَدِيثُهُ [Ḥudeykat] [cuheyne] [cuheyne] vezninde) Benū Yerbūc yurdunda bir mevzi' adıdır.

التَّحْدِيقُ [et-tahdiq] [tefīl] [tefīl] vezninde) Bir nesneye dikkatle bakmak ma'nāsınadır ki gözün karasını oynatmayıp manzūra dikip durur; yukālu: حَدَقَ إِلَيْهِ إِذَا شَدَّدَ النَّظَرَ إِلَيْهِ

[ح د ل ق]

الْحَدَوَلُ [el-ḥadevlat] [ṣanvber] [ṣanvber] vezninde) A'zāsı dirnekli sıkı topaç bodura denir.

الْحَدَلِيقَةُ [el-ḥudeliqat] [ulebiqat] [ulebiqat] vezninde) Büyük olan göz karasına denir. 'Alā-kavlin bedenden bir 'uzv-ı mübheme denir, hangi 'uzv olursa olsun yāhūd göze denir. Mü'ellif bununla 'Arabların الدُّبُّ 'Arabların kavllerine imā eylemiştir.

[ح ذ ر ق]

الْحَذْرُقَةُ [el-ḥuzruqqat] (zāl-ı mu'ceme ile طُرُوبَةُ [turubbet] vezninde) Etsiz bulamaç aşına denir, خَزِيرَةٌ [ḥaziret] ma'nāsına.

[ح ذ ق]

الْحَذَقُ [el-ḥazq] (ḥā'nın fethiyle) ve

الْحَذَاكُ [el-ḥazāk] ve

الْحَذَاكَةُ [el-ḥazākat] (ḥā'ların fethiyle) Bir 'amel ve san'atı gereği gibi öğrenip mahāret peydā eylemek ma'nāsınadır ki uz ve üstāz olmak ta'bīr olunur; قَطَعَ [qaṭ] ma'nāsından me'hūzdur; yukālu: حَدَقَ الصَّبِيُّ الْقُرْآنَ أَوْ الْعَمَلَ وَحَدَقَ حَدَقًا وَحَدَقًا وَحَدَاكَةً مِنْ مَهَرٍ فِيهِ إِذَا تَعَلَّمَهُ كُلَّهُ وَمَهَرٌ فِيهِ بUNlarda ḥā'ların kesriyle de cā'izdir. Ve

حَدَاكَةُ [ḥazākat] ve

حَذَقُ [ḥazq] Bir nesneyi kesmek, 'alā-kavlin dehre ve bıçkı makülesiyle kesmek

için uzatmak ma'nāsınadır; yukālu: حَدَقَ الشَّيْءَ إِذَا قَطَعَهُ أَوْ مَدَّهُ لِيَقْطَعَهُ بِمَنْجَلٍ وَنَحْوِهِ

حَذَقُ [ḥazq] Ekşimek ma'nāsınadır, ke-mā se-yuzkeru; ḥā'nın kesriyle de cā'izdir. Ve bağ davarın ayağına oturup yer eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَدَقَ الرِّبَاطُ يَدَ الشَّاةِ إِذَا أَثَّرَ فِيهَا Ve sirke ve hamır makülesi nesne ağzı yakıp ve burup burtarmak ma'nāsınadır; yukālu: حَدَقَ الْحُلُّ فَاهُ إِذَا حَمَزَهُ وَقَبَضَهُ

الْحَذَاكَةُ [el-ḥizākat] [kitābet] [kitābet] vezninde) İsmidir, uzluğa ve üstāzlığa denir.

يَوْمُ الْحِدَاكِ [yevmu'l-ḥizāk] [kitāb] [kitāb] vezninde) Hatm gününe itlāk olunur; yukālu: هَذَا يَوْمٌ حِدَاكِهِ أَيُّ يَوْمٌ حَتَمِهِ لِلْقُرْآنِ

الْحَذِيقُ [el-ḥaziq] [emīr] [emīr] vezninde) ve **الْمَحْذُوقُ** [el-maḥzūq] Kesilmiş nesneye denir.

الْحَذُوقُ [el-ḥuzūq] [ku'ūd] [ku'ūd] vezninde) Ekşimek ma'nāsınadır, حَدَقُ [ḥazq] gibi; yukālu: حَدَقَ الْحُلُّ حَذُوقًا وَحَدَقًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا حَمَصَ وَكَذَا اللَّبَنُ وَعَيْرُهُ

حُدَاكَةُ [Ḥuzākat] [sumāmet] [sumāmet] vezninde) Ebū Du'ād nām şā'irin ceddidir. Ve İyād kabilesinden bir batn pederidir. Ve

حُدَاكَةُ [ḥuzākat] Cüz'ice yiyintiye denir; yukālu: مَا عِنْدَهُ حُدَاكَةُ أَيُّ شَيْءٍ مِنْ طَعَامٍ

الْحُدَاكِي [el-ḥuzākīyy] [gurābiyy] [gurābiyy] vezninde) Merkeb sıpasına denir. Ve sühan-ve ve fasīhü'l-lisān adama itlāk olunur; yukālu: إِنَّهُ لِحُدَاكِيٍّ وَحُدَاكِيٍّ اللَّسَانِ أَيُّ فَصِيحُهُ Ve keskin bıçağa denir. Ve Muḥammed ve İshāk el-Ḥuzākīyyān ve Ḥuzākī b. Ḥumeyd b. Ḥuzākī muhaddislerdir.

الْحِدَاكُ [el-ḥizāk] [kitāb] [kitāb] vezninde) ve

الْحُدَاكُ [el-ḥuzāk] [gurāb] [gurāb] vezninde) Kesilmiş ip parçalarına denir. Müfredi

nur; yukālu: فِي النَّوْبِ حَرْقٌ أَيْ أَثَرُ اخْتِرَاقٍ مِنْ دَقِّ الْقَصَّارِ Ve

حَرْق [ḥarāq] Masdar olur, bedenden kıllar bölük bölük bölünüp dökülmek ma'nāsındadır; yukālu: حَرْقٌ شَعْرُهُ حَرْقًا مِنْ أَلْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَقَطَّعَ وَنَسَلَ

الْحَرْقَانِيَّةُ [el-ḥarekāniyyet] (feteḥātla) Şol dülbende denir ki âteş yanğı levninde karamtık ola; yukālu: عِمَامَةٌ حَرْقَانِيَّةٌ أَيْ عَلَى لَوْنٍ مَا أَحْرَقْتَهُ النَّارُ

الْحَرْقُ [el-ḥarīk] (ketif) [ketif] vezninde) Kıllarının uçları bölünüp dökülür olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ حَرْقٌ الشَّعْرُ أَيْ مُشَقَّقُ الْأَطْرَافِ Ve şimşeği şedid olan sehāba denir; yukālu: سَحَابٌ حَرْقٌ أَيْ الشَّدِيدُ الْبُرْقُ

الْحَرْوُقُ [el-ḥarūq] (şabūr) [şabūr] vezninde) ve

الْحَرْوُقُ [el-ḥurūq] (şübūr) [şübūr] vezninde) ve

الْحَرْوُقَاءُ [el-ḥarūqā] (celūlā) [celūlā] vezninde) ve

الْحَرْرَاةُ [el-ḥurākat] (kunāset) [kunāset] vezninde) ve

الْحُرَاةُ [el-ḥurāk] (gūrāb) [gūrāb] vezninde); bu ikide rā'nın teşdidiyle de cā'izdir, 'alā-kavlin ḥurākat [ḥurākat]ta teşdid lahdır) Kava denir ki çakmak çakılır.

حَرَاةُ [Ḥarāk] (sehāb) [sehāb] vezninde) Bir recül adıdır.

الْحُرَاةُ [el-ḥurāk] (gūrāb) [gūrāb] vezninde) Pek tuzlu suya denir; yukālu: مَاءٌ حُرَاةٌ أَيْ الشَّدِيدُ الْمُلَوَّحَةُ Ve bunda rā'nın teşdidiyle de cā'izdir. Ve âteşli tiz devende ata denir, gūyā ki şiddet-i 'advinden muhterik olur; yukālu: فَوَسَّ حُرَاةٌ أَيْ عَدَاءٌ Ve her şeyi bozup ifsād ve tebāh eder olan adama denir; حَرَاةٌ [ḥirāk] dahi denir كِتَابٌ [kitāb] veznin-

de. Ve hurmā aşlıyacak kaleme denir.

الْحِرَاةُ [el-ḥirāk] (kitāb) [kitāb] vezninde) Bu dahi her nesneyi ifsād ve tebāh eder olan adama denir. Ve aşu kalemine denir. Ve şol âteşe denir ki düşüp uğradığı nesneden eser komaz ola; yukālu: نَارٌ حِرَاةٌ إِذَا كَانَتْ لَا تُبْقِي شَيْئًا Ve bir nesneyi zor ve şiddetle atmağa denir; yukālu: رَمِي حِرَاةً أَيْ شَدِيدًا

الْحَرْوُقُ [el-ḥarūq] (ḥā'nın fethi ve zammıyla) Aşu kalemine denir.

الْحَرْقَةُ [el-ḥarqat] (ḥā'nın fethi ve zammıyla) ve

الْحَرْيَقَةُ [el-ḥarīkat] (sefīnet) [sefīnet] vezninde) Harāret ma'nāsındadır ki göynük ta'bīr olunur; yukālu: فِي جَوْفِهِ حَرْقَةٌ وَحَرْيَقَةٌ أَيْ حَرَاةٌ

الْحَرَاةَاتُ [el-ḥarrākāt] (şeddādāt) [şeddādāt] vezninde) حَرَاةٌ [ḥarrākāt]ın cem'idir, kavurma kavuran ve âteş yakan, hulāsā dā'imā âteşle uğraşan kimsenin durduğu yere denir. Ve

حَرَاةٌ [ḥarrākāt] Başra'da bir türlü gemi ismidir ki içinde a'dāya atılacak âteş işleri olur, âteş gemisi ve âteş kayığı ta'bīr olunur; yukālu: رَكِبُوا فِي الْحَرَاةِ وَهِيَ سَفِينَةٌ بِالْبَصْرَةِ وَفِيهَا مَرَامِي نِيرَانٍ يُزْمَى بِهَا الْعَدُوُّ

الْحَرْقَةُ [el-ḥurqat] (gurfet) [gurfet] vezninde) اِحْتِرَاةٌ [ihitirāk]tan ismidir, yanığa ve yangına denir. Ve Kuḍā'a kabilesinden bir cemā'atin ismidir.

الْحَرْيِقُ [el-ḥārīk] (emīr) [emīr] vezninde) Bu dahi ismidir, yanığa ve yangına denir; yukālu: وَقَعَ الْحَرْقَةُ فِي دَارِهِ وَالْحَرْيِقُ أَيْ الْإِحْتِرَاةُ

الْحَرْقَةُ [el-Ḥurākat] (humezet) [humezet] vezninde) Bintu'n-Nu'fān b. el-Munzir'dir ki emīr-i meşhūrdur. Ve işlek keskin kılıca denir.

الْحُرَّاقَةُ [el-ḥurrākat] رُمَانَةٌ [rummānet] vezninde) ve

الْمَحْرُوقَةُ [el-maḥrūkat] مَأْمُوسَةٌ [meʾmūset] vezninde) Bunlar da işlek kılıca vasf olurlar; hāʾ mübālaga içindir.

الْحُرُقَاتَانِ [el-Ḥurqatān] (hāʾnın zammıyla) Teym ve Saʿd'dır ki Qays b. Şaʿlebe b. ʿUkābe'nin oğullarıdır ki vâlideleri Nuʿmān b. Munzir'in duhteridir. Ve ʿAlā b. ʿAbdurrahmān el-Ḥuraqī, Ḥuraqa-i mezbūrenin gulām-ı muʿtakıdır ki tâbiʿindedir.

الْحَرِيقَةُ [el-ḥarīkat] ve

الْحُرُوقَةُ [el-ḥarūkat] (hāʾların fethiyle) Bir türlü taʿāmdır ki çorbadan ağlaz olur ki koyu bulamaç aşıdır. ʿAlā-kavlin bir türlü taʿāmdır ki suyu bir mikdār un ile bulamaç edip tabh ederler, kaynar iken kabarıp kalkar.

الْإِحْرَاقُ [el-iḥrāk] (hemzenin kesriyle) حَرِيقَةٌ [ḥarīkat] dedikleri taʿām-ı mezkūr yapmak maʿnāsınadır; yukālu: أَحْرَقَ الرَّجُلُ أَحْرَقَ حَرِيقَةً إِذَا اتَّخَذَ الْحَرِيقَةَ yukālu: أَحْرَقَ الثَّوْبَ بِمَعْنَى حَرَقَهُ

الْحُرُقَانُ [el-ḥurqān] (hāʾnın zammıyla) Yürürken uylukları birbirine sürünmekle bacakların açışıp yanmasına denir; tekūlu: أَحَدَنِي الْحُرُقَانُ أَيِ اضْطِكَأْتُ الْفَخَذَيْنِ يَعْنِي اخْتِرَافُهُمَا بِهِ

حُرَيْقٌ [Ḥurayq] زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Zikr olunan Ḥuraqa'nın birâderidir.

الْحَرْقُوتَةُ [el-ḥarḥūvet] تَرْقُوتَةٌ [terḥūvet] vezninde) Boğazda küçük dilin üst tarafına denir ki damak üzeridir.

الْحُرُقْرِيقَةُ [el-ḥurqarīkat] (hāʾnın zammı ve rāʾnın fethiyle) Hiddetli âteşin adama denir; yukālu: رَجُلٌ حُرُقْرِيقَةٌ أَيِ حَدِيدٌ

الْحَارِقُ [el-ḥāriq] صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde) Yırtıcı cānverin dişine denir.

التَّحْرِيقُ [et-taḥrīq] Bir nesneyi pek yakmak maʿnāsınadır; yukālu: حَرَقَهُ بِمَعْنَى أَحْرَقَهُ Ve pek susatmak maʿnāsınadır; yukālu: حَرَّقَ الْمُرْعَى الْإِبِلَ إِذَا عَطَشَهَا

الْإِحْتِرَاقُ [el-iḥtirāk] إِفْتِئَالٌ [iftiʿāl] vezninde) ve

التَّحْرُوقُ [et-teḥarruq] تَفَاعُلٌ [tefaʿul] vezninde) Yanmak maʿnāsınadır; yukālu: أَحْرَقَهُ وَحَرَقَهُ فَاحْتَرَقَ وَتَحَرَّقَ

الْمُحَرِّقُ [el-muḥarriq] مُحَدَّثٌ [muḥaddiṣ] vezninde) Bekr b. Vāʾil kabilesine mahsūs bir sanem adıdır. Ve Muḥarriq b. en-Nuʿmān b. el-Munzir şāʿir-i Laḥmī'dir. Ve ʿUmāre b. ʿAbd nām şāʿir-i Medenī lakabıdır. Ve ʿAmbr b. Hind'in lakabıdır ki Benū Temīm'den yüz nefer adamı âteşle ihrāk eylemiştir. Ve melik-i Şām olan Ḥāriş b. ʿAmr'ın ki Ālu Cefne'dendir lakabıdır, kendi diyarlarında ʿArab tāʾifesini ibtidā âteşle o ihrāk eyledi, onun için onlara Ālu Muḥarriq itlāk ettiler. Ve

مُحَرِّقٌ [Muḥarriq] İmruʿulḳays b. ʿAmr'ın lakabıdır, Esved b. Yaʿfur nām şāʿirin işbu: “مَاذَا أُوتِلُ بَعْدَ آلِ مُحَرِّقٍ | تَرَكُوا مَنَازِلَهُمْ” beytinde مُحَرِّقٌ [muḥarriq]ten murād mezbûrdur.

الْمُحَرَّقَةُ [el-Muḥarraḳat] مُعْظَمَةٌ [muʿazzamet] vezninde) Yemāme'de bir karyedir.

الْمُحَارَقَةُ [el-muḥāraḳat] مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) ʿAvreti yan üzere yatırıp cimāʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: حَارَقَ الْمَرْأَةَ إِذَا جَامَعَهَا عَلَى الْجَنْبِ

[ح ز ر ق]

الْحَزْرَقَةُ [el-ḥazreḳat] دَخْرَجَةٌ [dahreḳet]

vezninde) حَزْرَقَةٌ [ħarzeqat] ma'nāsınadır ki habs ve tazyik eylemektir; yukālu: حَزْرَقَةٌ بِمَعْنَى حَزْرَقَةٌ

[ح ز ق]

الْحَزَقُ [el-ħazq] (hā'nın fethi ve zāy'ın sükünuyla) Zartalamak ma'nāsınadır; yukālu: حَزَقَ الْحِمَارُ حَزَقًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا حَبَقَ Ve bağ ve yay kirişi makülesini muhkem çekip pekiştirmek ve pek ve sıkı bağlamak ma'nāsınadır; yukālu: حَزَقَ الرِّبَاطَ وَالْوَتَرَ Ve bir 'uzva muhkem sargı sarmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا حَزَقَ رَجُلُهُ إِذَا عَصَبَهُ Ve bir adamı yā bir nesneyi bir daracık yere kısıp sıkıştırmak ma'nāsınadır; yukālu: حَزَقَ الشَّيْءَ إِذَا عَصَرَهُ وَصَغَطَهُ Muhkem bağlamak ma'nāsınadır; yukālu: حَزَقَهُ بِالْحَبْلِ إِذَا شَدَّهُ

الْحَزَاقُ [el-ħazīq] (ṣāhib) [ṣāhib] vezninde) Ayağını dar çizme makülesi sıkılmış adama denir; fā'il bi-ma'nā mef'uldur; ve minhu yukālu: لَا رَأْيَ لِحَزَاقِ أَيِّ مَنْ ضَاقَ عَلَيْهِ حُفَّهُ فَحَزَقَ رَجُلُهُ أَيَّ صَغَطَهَا

الْمَحْزُوقُ [el-maħzūq] Sıkıştırılmış demektir; ve minhu yukālu: إِبريقٌ مَحْزُوقٌ العُنُقِ أَيَّ صَغَطَهَا

الْحِزْقُ [el-ħizq] (hā'nın kesriyle) ve

الْحِزْقَاتُ [el-ħizqat] (ħirqat) [ħirqat] vezninde) ve

الْحِزَاقَةُ [el-ħazīqat] ve

الْحَزِيقُ [el ħazīq] ve

الْحَزِيقَةُ [el-ħazīqat] [sefīnet] [sefīnet] vezninde) ve

الْحَزَاقَةُ [el-ħazzāqat] [allāmet] [allāmet] vezninde) Mutlak cemā'ate denir, gerek insān ve gerek sā'irden olsun.

الْحَزِيقَةُ [el-ħazīqat] [ħadīqat] [ħadīqat] vezninde ve mürādifidir ki bāğçeye denir. Ve

her nesneden bir kıt'aya ve bir parçaya denir. Cem'î حَزَائِقُ [ħazā'īk] gelir ve حَزِيقٌ [ħazīq] gelir ki cinstir ve حَزُقٌ [ħuzuq] gelir zammeteynle.

الْحَزُقُ [el-ħuzuqk] [utull] [utull] vezninde) ve

الْحَزُقَّةُ [el-ħuzuqkat] [utullet] [utullet] vezninde) Bodur kişiye denir yāhūd cura ve hīre olduğundan adımlarını hurde hurde atarak yürüyen adama denir; yukālu: رَجُلٌ حَزُقٌ وَحَزُقَةٌ أَيَّ قَصِيرٌ أَوْ مَنْ يَقَارِبُ خَطْوَهُ لِيُصَغِفَ بَدَنِهِ "أَنَّهُ عَلَيْهِ: كَالْعَالِمِ وَالْمِنْهُ" Kāle's-ṣārih ve minhu'l-hadīsu: السَّلَامُ يُرَقِّصُ الْحَسَنَ أَوْ الْحُسَيْنَ وَيَقُولُ «حَزُقَةٌ حَزُقَةٌ» Ve dar nesneye denir. Ve şol karnı büyük bodura denir ki kıynaklarını çalkayarak ve çevirerek yürür ola. Ve bed-hüy adama denir. Ve içi dar sıkıntılı adama denir. Ve

حَزُقَةٌ [ħuzuqkat] Bir güne la'ib ismidir.

الْأَحْزُقَةُ [el-uħzuqkat] [turtubbet] [turtubbet] vezninde) ve

الْحَزُقَةُ [el-ħazuqat] (hā'nın fethi ve zāy'ın zammıyla) Bunlar da yürürken kıynaklarını çalkayıp çevirir olan karnı büyük bodura denir. Ve ba'zılar dediler ki حَزُقٌ [ħazuq] ve حَزُقَةٌ [ħazuqat] hā'ların fethi ve zā'ların zammıyla yāhūd hā'ların zammıyla şol bodura denir ki bodurluğundan yāhūd za'f-ı bedenden nāṣī adımlarını sık sık atarak yürür ola. Yāhūd ziyādesiyle eli sıkı bahīl ve mümsik şahsa denir. Bu ma'nādan ism حَزَقٌ [ħazaq]tır fethateynle.

حَزَاقُ [ħazūq] [fā'ūl] [fā'ūl] vezninde) Bir hāricī ismidir ki kızı yāhūd kız kardeşi mezbūrun mersiyyesinde zarūret-i vezn için حَزَاقٌ [ħizāq] ile ta'bīr eylemiş-tir; vālidesi değildir, niteki Cevherī vehm eylemiştir. Ve mersiyyeden murād işbu

beyttir: “أَقْلِبْ عَيْنِي فِي الْفُؤَارِسِ لِأَ أَرَى | | حِرَاقًا”
“وَعَيْنِي كَالْحَجَاةِ مِنَ الْقَطْرِ

الْحِرَاقُ [el-ḥizāk] (ḥā'nın kesriyle) Bir güne merkebe ismidir ki küçük havuta şebih olur, A'rāb tārīfesi deve üzere çatıp rākib olurlar.

الْحِرَاقُ [el-ḥizāk] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Kalın bileziğe denir, سَوَارٌ غَلِيظٌ ma'nāsına.

الْإِحْرَاقُ [el-iḥzāk] (hemzenin kesriyle) Men' eylemek ma'nāsındadır; yukālu: أَحْرَقَهُ إِذَا مَنَعَهُ

الْمُتَحَرِّقُ [el-muteḥazzik] (ism-i fā'il bün-yesiyle) Be-gāyet bahil ve nākes cimriye denir; yukālu: رَجُلٌ مُتَحَرِّقٌ أَيُّ بَخِيلٌ جَدًّا

[ح ز ل ق]

الْحَزْوَلْتُ [el-ḥazevlak] (فَدْوَكْسٌ [fedevkes] vezninde) A'zāsı dirnekli tıknaz topaç bordura denir; yukālu: رَجُلٌ حَزْوَلْتُ أَيُّ قَصِيرٌ مُجْتَمِعٌ الْخَلْقِ

[ح ف ل ق]

الْحَفْلَقُ [el-ḥafellaq] (عَمَلَسٌ [amelles] vezninde) ve

الْحَفْلَقُ [el-ḥafllaq] (جَفَفَرٌ [ca'fer] vezninde) ‘Akli za'if ahmak ve şaşkın kimseye denir.

[ح ق ق]

الْحَقُّ [el-Ḥaqq] (ḥā'nın fethi ve kāf'ın teşdidiyle) Esmā-i hüsnā-yı ilāhiyyeden bir ism-i şerīftir, ‘inde'l-ba'z esmā-i sıfātıyyededir. Mütercim-i hakīr der ki İbn Eşīr *Nihāye*'de الْمُحَقِّقُ حَقِيقَتُهُ الْمُتَحَقِّقُ ‘ibāretiyle beyān eylemiştir. Ve hīn-i tercemede kā'im-makām bulunan vezīr-i fezā'il-semīr Aḥmed Şākir Paşa yesserallāhu lehu mā-yeşā'u hazretleri nazm ve te'lif eyledikleri esmā-i hüsnā şerhinde işbu vetire-i esīre ile beyān ve

tefsīr eylemiştir:

Ehl-i hakk ol de dā'imā el-Hakk

Ol gürūh-ı hakīkate mülhak

Oldu Allāh sābitün bi'z-zāt

Hem muhikk olduğunu kıl isbāt

Onu yüz kerre günde ihsā et

Yüsr ile kendi zātın ignā et

Ve kaldı ki mü'ellifin اَلْحَقُّ مِنْ اَسْمَاءِ اللّٰهِ ‘ibāresi ‘ilm-i kelāmda bir mebhas-ı ‘azīme telmīhtir. Ma'lūm ola ki ehl-i kelāmın kimi ism müsemmanın ‘aynı yāhūd gayrı olmakta ihtilāf eylediler, lākin merci-i nizā'ları lafzīdir. Ve Şeyh Ebu'l-Ḥasen el-Eş'arī 'inde ism zāta dāll olan nesneden ‘ibārettir gerek müştak ve gerek gayrı olsun. Ve müştak olan sıfat hakīkiyye-i kadīme-i kā'imetün bi'z-zāt ile zāt-ı müsemmadan hāric nisbete dāll olana münkasim olur: kısım-ı evvel ‘ālim ve kādir gibi ve kısım-ı sānī hālık ve rāzık gibi ki bu sıfattır. Ve Eş'arī'nin gayrının 'inde sıfat esmā-i müştak-kadan ‘ibārettir ki ma'nā-yı mu'ayyen i'tibārıyla zāt-ı mübhemeye dāll olan nesnedir, dārib ve madrüb gibi. Pes Hakk ism-i şerīfi ma'nā-yı mezkūre nazaran ba'zılar 'inde ism ve ba'zılar 'inde sıfattır. Ve mü'ellifin *Başā'ir*'de beyānına göre asl hakk mutābakat ve muvāfakat ma'nāsındadır. Ve dört vech üzere isti'māl olunur: Evvelā şey'i bi-sebeb-i mā-taktazīhi'l-hikmet mevcūd olan zāta itlāk olunur. Ve li-hāzā kīle “Fillāhi huve'l-

hakku.” Sāniyā bi-hasebi mukteza'l-hikme mücüd olana itlāk olunur. Ve li-hāzā yukālu “Fi'lullāhi kulluhu hakkun.” Sālisā nefsu'l-emre mutābık olan itikāda itlāk olunur, ke-kavlinā “İtikādu fulānin fi'l-ba'si ve's-sevābi ve'l-ikābi ve'l-cenneti ve'n-nāri hakkun.” Rābi'ā bi-hasebi mā-yecibu ve bi-kadri mā-yecibu ve fi'l-vaktillezī yecibu vāki olan kavlı ve fi'le itlāk olunur, ke-kavlinā “Fi'l-uke hakkun ve kavluke hakkun.” İntehā. Ve

حَقٌّ [ḥaqq] Qur'ān-ı kerīme itlāk olunur. Ve sābit ve mütehakkık olan şey'e denir ki beyhüde ve bātıl mukābilidir; yukālu: هُوَ حَقٌّ أَي ثَابِتٌ أَصِيلٌ لَيْسَ بِبَاطِلٍ Ve hüküm ve fasıl ve kazā olunmuş emr ve māddeye itlāk olunur; yukālu: أَفْرَحُ حَقٌّ أَي مَقْضِيٌّ ﴿مَا نُنزِلُ الْمَلَكَةَ﴾ Ve bihi füssire kavluhu ta'ālā: هُوَ أَهْلُ الْحَقِّ أَي الْعَدْلِ Ve İslām ma'nāsına müsta'meldir. Ve māl ve mülke itlāk olunur, sübütu ittibāriyla. Ve vācib ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ حَقٌّ أَي وَاجِبٌ Ve mevcüd ve sābit ve vāki' olan şey'e denir ki inkārı bir türlü revā ve sahih olmaya; yukālu: هُوَ حَقٌّ أَي مُوجُودٌ ثَابِتٌ Ve sıdk ma'nāsınadır ki nefsu'l-emre mutābık olan kavlı ve 'amel-den 'ibārettir; yukālu: قَوْلُهُ حَقٌّ أَي صِدْقٌ ve yukālu: هُوَ أَمِينٌ حَقًّا أَي صِدْقًا Kāle's-şārih ve minhu'l-hadīs: “مَنْ رَأَى فَقَدْ رَأَى الْحَقَّ” Ve ölüme itlāk olunur, mevt ma'nāsına; bu dahi sübüt ve vukū'u ittibāriyladır. Ve hazm ve rüşd ve basiret ma'nāsına müsta'meldir, bir nesnenin sübütuna sebep olmak tasavvuruylandır. Ve حُقُوقٌ [ḥuqūq] lafzından müfred olur ki bir kimse üzerine vācib ve sābit olan nesneden 'ibārettir; tekülü: لِي عَلَيْهِ حَقٌّ أَي طَلِبَةٌ

Ve ثَابِتَةٌ وَاجِبَةٌ عَلَيْهِ

حَقٌّ [ḥaqq] حَاقَّةٌ [ḥāqqat] gibi bir nesnenin tamām ortasına itlāk olunur, nokta-i merkez gibi, ke-mā se-yuzkeru. Ve

حَقٌّ [ḥaqq] Masdar olur, hasma hakk üzere gālib olmak ma'nāsınadır ki hakk kendi tarafında zāhir olarak gālib olmaktan 'ibārettir; yukālu: حَقُّهُ حَقًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا شَرِيحٌ der ki Esās'ta bu ma'nā bāb-ı mugālebeden olarak mersümdür; وَهُوَ يَقُولُ حَاقَّقْتُ صَاحِبِي فَحَقَّقْتُهُ أَخْفَهُ أَي خَاصَمْتُهُ وَادَّعَى كُلٌّ وَاحِدٌ مِّنَّا الْحَقَّ فَعَلَّيْتُهُ Ve bir nesneyi vācib ve sābit kılmak ma'nāsınadır; yukālu: حَقٌّ Ve yolun tamām ortasında gitmek ma'nāsınadır; yukālu: حَقٌّ الطَّرِيقِ إِذَا رَكِبَ حَاقَّةً Ve bir adamın tepesinin ortasına yāhūd omuzu başında olan çukura vurmak ma'nāsınadır; yukālu: حَقٌّ فَلَانًا إِذَا ضَرَبَهُ فِي حَاقٍ رَأْسَهُ أَوْ حَقَّ كَتِفِهِ Verip fi'le getirmek ma'nāsınadır; tekülü: حَقَّقْتُ حَذْرَهُ أَي فَعَلْتُ مَا كَانَ يَحْذَرُهُ Ve bir nesnenin hakikatine muttali' olup yakīnen idrāk eylemek ma'nāsınadır; tekülü: حَقَّقْتُ Ve bir kimseye gelmek ma'nāsınadır; tekülü: إِذَا أَتَيْتَهُ Ve bir işi işlemek bir adama revā ve sezā olmak ma'nāsınadır; tekülü: حَقٌّ لَكَ أَنْ تَفْعَلَ ذَا حَقَّقْتَ أَنْ تَفْعَلَهُ مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ أَي كَانَ فِعْلُهُ حَقِيقًا بِكَ وَكُنْتَ حَقِيقًا بِفِعْلِهِ Ve

حَقٌّ [ḥaqq] حَقِيقٌ [ḥaqīq] gibi revā ve lāyık ve çesbān ma'nāsına vasf olur; yukālu: هُوَ حَقٌّ بِهِ أَي جَدِيدٌ وَقَوْلُهُمْ عِنْدَ حَقٍّ لِقَاحِهَا وَيَكْسُرُ يَا نِي حَاوُّهَا أَي جِئْتُ بِكَ فِيهَا maddenin sübütu vaktini beyān zımnında derler, ḥā'nın fethi ve kalilen kesriyle. Ve burada zamir نَاقَةٌ [nāqat]a rāci' olmakla o mādde nākanın

hamli süret-yāb-ı vukūc ve sebāt olduğu vakte olmuş idi demek olur ki حُكٌّ [ḥaḥḥ] sübüt ve istikrār ma'nāsına vārid olmuştur ve ḥā'nın kesriyle ism olmuş olur.

الْحَقَّةُ [el-ḥaḥḥat] (ḥā'nın fethi ve āhirde ḥā'yla) حُكُّوُق [ḥuḥūḥ] müfredi olan حُكٌّ [ḥaḥḥ] lafzından ahasstur; ḥā'- vahdet husūsa masrūftur; tekūlu: هَذِهِ حَقَّتِي أَي هَذِهِ حَقَّتِي أَي وَقَفْتُ عَلَى حَقَّةٍ Ve bir işin ve bir nesnenin hakikatine denir; tekūlu: وَقَفْتُ عَلَى حَقَّةٍ [ḥaḥḥat] gibi bir adama nāzil ve musīb olan hādise ve beliyye-i sābiteye itlāk olunur, ke-mā se-yuzkeru. Ve bir nesneyi vācib ve lāzım ve sābit kılmak ma'nāsınadır; yukālu: حَقَّتِ اللهُ الْأَمْرَ حَقًّا وَحَقَّةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا أُثْبِتَهُ وَأَوْجِبَهُ Ve bir nesne vācib ve bī-şekk ü şübhe sābit ve vāki' olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَقَّتِ اللهُ الْأَمْرَ حَقًّا وَحَقَّةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا أُثْبِتَهُ وَأَوْجِبَهُ Ve bir nesnenin tamām ortasına itlāk olunur, sübüt itibāriyla; yukālu: سَطَطَ عَلَى حَقِّي رَأْسِهِ وَحَاقَهُ أَي وَسَطَهُ أَخَذَنِي حَاقُ الْجُوعِ أَي رَجُلٌ حَاقٌ الرَّجُلِ وَحَاقٌ وَصَادَقُهُ Ya'nī "Mürū'et ve insāniyyette yāhūd şecā'atte kāmil adamdır." Ve bunun mercii sıdktır. Lisānımızda dahi "gerçekten adam" ve "gerçekten bahādır" ta'bīr olunur.

الْحَاقُ [el-ḥaḥḥ] (teşdīd-i kāf'la) حَقٌّ [ḥaḥḥ] gibi bir nesnenin tamām ortasına itlāk olunur, sübüt itibāriyla; yukālu: سَطَطَ عَلَى حَقِّي رَأْسِهِ وَحَاقَهُ أَي وَسَطَهُ أَخَذَنِي حَاقُ الْجُوعِ أَي رَجُلٌ حَاقٌ الرَّجُلِ وَحَاقٌ وَصَادَقُهُ Ya'nī "Mürū'et ve insāniyyette yāhūd şecā'atte kāmil adamdır." Ve bunun mercii sıdktır. Lisānımızda dahi "gerçekten adam" ve "gerçekten bahādır" ta'bīr olunur.

الْحَاقَّةُ [el-ḥaḥḥat] (kāf'ın teşdidiyle) حَقَّةٌ [ḥaḥḥat] gibi nāzil ve vāki' olan hādise ve beliyye-i sābiteye itlāk olunur; yukālu: وَأَخَذَتْهُمْ الْحَقَّةُ وَالْحَاقَّةُ أَي النَّازِلَةُ الثَّابِتَةُ حَوَاقُ zīrā onda حَوَاقُ [ḥavāḥḥ]-ı umūr ya'nī sevāb ve hisāb ve

ikāb gibi sevābit-i ahvāl vāki' olur. Pes mülābese isnād-ı mecāzī cihetiyle yāhūd ta'vīliyle olur. Yāhūd her kavmin a'māllerini izhār ve isbāt eylediği için kıyāmete حَاقَّةٌ [ḥaḥḥat] itlāk olundu. Ve minhu kavluhu ta'ālā: أَي الْقِيَامَةُ لِأَنَّ ﴿الْحَاقَّةُ﴾ فِيهَا حَوَاقُ الْأُمُورِ أَوْ يَحُكُّ لِكُلِّ قَوْمٍ عَمَلَهُمْ Lākin yevm-i kıyāmet bi-nefsihā vūcūb ve sübüt ve vukū'la muttasıfe olmakla irtikāb-ı mecāza hācet yoktur zann olunur.

الْإِحْقَاقُ [el-iḥḥāk] (hemzenin kesriyle) Bu dahi hasma hakk üzere gālib olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَحَقُّ فُلَانًا إِذَا غَلَبَهُ عَلَى الْحَقِّ Ve bir nesneyi vācib ve lāzım kılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَحَقُّ الشَّيْءِ إِذَا أُوجِبَهُ Ve genç deve حِقَّةٌ [ḥiḥḥat] olmak ma'nāsınadır, ke-mā se-yuzkeru; yukālu: وَأَحَقَّتِ الْبَكْرَةُ إِذَا اسْتَوْفَتْ ثَلَاثَ سَنِينَ وَصَارَتْ حِقَّةً Ve şikārı vurduğu sāt öldürmek ma'nāsına müsta'meldir ki yerinden kımıldatmayıp isbāt eylemiş olur; yukālu: أَحَقُّ الرَّمِيَّةِ إِذَا قَتَلَهَا يَعْنِي سَاعَةَ الرَّمِيِّ

التَّحْقِيقُ [et-taḥḥiḥ] (tef'īl) vezninde) Bu dahi bir nesneyi vācib ve lāzım kılmak ma'nāsınadır; yukālu: Ve tasdik eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَحَقَّقَهُ إِذَا صَدَّقَهُ

الْحُكُّ [el-ḥuḥḥ] (ḥā'nın zammıyla) Omuz başında olan çukura denir; yukālu: ضَرَبَهُ حُكُّهُ Ve örümcek evine denir; yukālu: أَمْرٌ فُلَانٍ أَوْهَنْ مِنْ حَقِّهِ Ve kalçada omaca başına ve yan başına denir ki uyluk başının kemiği orada olur; yukālu: ضَرَبَ حَقُّهُ وَرَكَهُ أَي رَأْسَهُ الَّذِي فِيهِ عَظْمُ الْمَخِذِ Ve pazının ucuna denir ki omuzun başı kavuştuğu yerden ibārettir; yukālu: إِسْتَكَى حَقُّ عَضْدِهِ Ve dā'ire gibi değirmi

yere, ‘alā-kavlin alçak olup etrāfına nisbet düz ve oturaklı yere denir; yukālu: زَرَعَ فِي كُلِّ حَقٍّ وَلِيَّ أَيِّ الْأَرْضِ الْمُسْتَدِيرَةِ أَوْ الْمُطْمَئِنَّةِ وَاللُّقُ Ve yerde olan cānver inleri gibi deliklere ve çukurlara denir.

الْحَقِيقُ [el-ḥaḳīḳ] (أمير [emīr] vezninde) Lāyık ve revā ma‘nāsınadır. Ve bu zikr olunan أَنْ تَفْعَلَهُ حَقَّقْتُ أَنْ تَفْعَلَهُ ma‘nāsından me‘hūzdur ki bāb-ı rābi‘dendir. Kezālik دَا فَتَعَلَّ لَكَ أَنْ تَفْعَلَ مَا هُوَ حَقِّقٌ بِهٖ أَيُّ خَلِيْقٍ وَجَدِيْرٌ

الْحَقِيقَةُ [el-ḥaḳīḳat] (سفينة [sefīnet] vezninde) Sābite ve vākı‘a ma‘nāsınadır; te‘nisi mevsūf i‘tibāryıdır. Bu münāsebetle bir şey’e müşt Emil olan künh ve asl ve müntehāsına itlāk olunur; yukālu: حَقِيقَةُ الشَّيْءِ أَيُّ مُنْتَهَاهَا وَأَصْلُهُ الْمُسْتَمْبَلُ عَلَيْهِ Ve ehl-i beyān istilāhında asl vaz‘ı üzere sabīt ve müsta‘mel olan kelimedden ‘ibārettir ki mecāz mukābilidir, sübūt ma‘nāsından fa‘ıldır, hā‘ nakliyyedir. Ve

حَقِيقَةُ [ḥaḳīḳat] Adama ri‘āyet ve himāyeti hakk ve lāzım olan nesneye itlāk olunur, ‘ırz ve nāmūs ve vefā‘ ve meveddet gibi; ve minhu yukālu: فَلَانَ حَامِي الْحَقِيقَةِ وَهِيَ مَا يَحِقُّ عَلَيْهِ أَنْ يَحْمِيَهُ Lisānımızda “filān hakīkatsiz kimsedir” ta‘biri bu ma‘nādandır. Ve

حَقِيقَةُ [ḥaḳīḳat] Sancağa itlāk olunur; رَايَةٌ [rāyet] ma‘nāsına.

بِنَاتُ الْحَقِيقِ [benātu’l-ḥuḳayḳ] [زُبَيْرٍ] [zubeyr] vezninde) Bir cins hurmāya denir. Ve Sellām b. Ebi’l-Ḥuḳayḳ bir yahūdīdir ki emr-i Hazret-i Nebevī ile mesfūru ‘Abdullāh b. ‘Atīk radiyallāhu ‘anhu katl

eylemiştir.

الْحَفْحَاقُ [el-ḥaḳḥāḳ] [سَرْسَارٍ] [serṣār] vezninde) Yürümekte cidd ve cehd eden deveye denir; حَفْحَقَةٌ [ḥaḳḥaḳat] bundan me‘hūzdur; yukālu: قَرَبْتُ حَفْحَاقًا أَيُّ جَادًا

الْحَقَّةُ [el-ḥuḳḳat] (hā’nın zammıyla) Kutuya denir. Cem‘-i cinsi حَقٌّ [ḥuḳḳ]tur ve حُوقٌ [ḥuḳūḳ] ve حُقٌّ [ḥuḳaḳ] ضَرَدٌ [ṣurad] vezninde ve أَحْقَاقٌ [aḥḳaḳ] gelir ve حَقَّاقٌ [ḥiḳāḳ] gelir hā’nın kesriyle. Şārih der ki “كَأَنَّ تَدْيَاهُ حَقَّانٌ” mısra‘ında حَقَّانٌ lafzı حَقَّاقٌ [ḥuḳḳat]ın tesniyesidir. Aslı حَقَّتَانٌ idi, hilāf-ı kıyās üzere tā‘ hazf olundu. İntehā. Ve

حَقَّةٌ [ḥuḳḳat] Āfet ve dāhiyeye itlāk olunur; bunda hā’nın fethiyle de cā‘izdir. Ve ‘avrete itlāk olunur, مَرَاةٌ [mer‘at] ma‘nāsına.

الْحَقِّيِي [el-ḥuḳḳiyy] (hā’nın zammıyla) Bir nev‘ hurmā ismidir.

الْحِقُّ [el-ḥiḳḳ] (hā’nın kesriyle) Şol deveye denir ki üç yaşını tekmi edip dördüne dāhil olmuş ola, mü‘ennesine de حَقٌّ [ḥiḳḳ] itlāk olunur, حَقَّةٌ [ḥiḳḳat] gibi. O kerte de deve kısmı rüküb ve isti‘māle yāhūd dırāba lāyık ve sālih olduğu için itlāk olunmuştur. Cem‘i حَقَّاقٌ [ḥiḳaḳ] gelir, عَنَبٌ [‘ineb] vezninde ve حَقَّاقٌ [ḥiḳāḳ] hā’nın kesriyle ve cem‘u’l-cem‘i حُقُّقٌ [ḥuḳuḳ] gelir zammeteynle. Ve

حَقٌّ [ḥiḳḳ] Ma‘nā-yı mezbūrda masdar olur, ke-mā se-yuzkeru. Ve ism ile masdarın muvāfakatı bābında kelime-i mezbūrenin naziri yoktur. Ve

حَقٌّ [ḥiḳḳ] Gebe nāka vaz‘-ı haml hususunda senesini ziyāde eylemek ma‘nāsınadır ki senesi geçip henüz vaz‘-ı haml etmemekten ‘ibārettir; ve minhu yukālu: جَاَزَتْ الْحَقُّ وَأَنْتَ عَلَيَّ حَقِّهَا أَيُّ الْوَقْتِ الَّذِي صُرِبَتْ فِيهِ عَامٌ أَوَّلُ

ve yukālu: وَصَعَتْ عَلَى الْحَقِّ وَهُوَ أَنْ تَزِيدَ النَّاقَةَ Ve pek kocalıktan dışleri dökülmüş nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ حَقٌّ إِذَا صَارَتْ قَدْ سَقَطَتْ أَسْنَانُهَا هَرَمًا

الْحِقَّةُ [el-ḥiḳkat] (ḥā'nın kesriyle) حَقٌّ [ḥiḳk] lafzının mü'ennesidir ki dört yaşına girmiş dişi deveye denir. Ve حَقٌّ [ḥiḳkat] masdar olur, deve حِقَّةٌ [ḥiḳkat] olmak ma'nāsına; yukālu: حَقَّتِ الْإِبِلُ حِقَّةً وَحَقًّا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَهِيَ Ve bunların naziri yoktur, niteki zıkr olundu. Ve

حِقَّةٌ [ḥiḳkat] Vācib ve lāzım olan hakka denir; tekūlu: هَذِهِ حِقَّتِي وَهَذَا حِقَّتِي بِمَعْنَى وَاحِدٍ وَيَلَا هَاءَ Hā'nın fethiyle de lügattir ki ahass olur, niteki zıkr olundu.

أُمُّ حِقَّةٍ [Ummu Ḥiḳkat] Bir hatunun ismi ya'ni künyesidir. Ve

حِقَّةٌ [Ḥiḳkat] Cerīr nām şā'irin vālidesinin lakabıdır.

حِقَاقُ الْعُرْفُطِ [ḥiḳāqu'l-urfuṭ] (ḥā'nın kesriyle) عُرْفُطٌ [urfuṭ] dedikleri meşe ağacının hurde ve sagīr olanlarına itlāk olunur. 'Arablar hurde ve sagīr nesneye حِقَّةٌ [ḥiḳkat]-i ibile teşbihen حِقَّةٌ [ḥiḳkat] ve cem'inde حِقَاقٌ [ḥiḳāk] itlāk ederler, niteki hurde ve nāçiz nesnelere için bir kimse nizā' ve muḥāsame eder, olsa إِنَّهُ لَنَزَقُ الْحِقَاقِ derler, niteki مَحَاصِمٌ فِي صِغَارِ الْأَشْيَاءِ ma'nāsına.

الْحِقَاقُ [el-ḥiḳāk] (ḥā'nın kesriyle) حِقَّةٌ [ḥiḳkat]ın cem'idir ki zıkr olundu. Ve حِقَاقٌ [ḥiḳāk] مُفَاعَلَةٌ [mufā'ale]ten masdar-ı sānī olur. Ve minhu hadīsu 'Alī radiyallāhu 'anhu: "إِذَا بَلَغْنَ أَيَّ النَّسَاءِ نَصَّ الْحِقَاقِ أَوْ نَصَّ الْحِقَاقِ كَمَا فِي رِوَايَةِ أُخْرَى فَالْعَصْبَةُ أَوْلَى" أَيَّ إِذَا بَلَغْنَ الْعَايَةَ الَّتِي عَقَلْنَ فِيهَا وَعَرَفْنَ فِيهَا حِقَاقِ الْأُمُورِ أَيَّ قَدَرْنَ فِيهَا عَلَى الْحِقَاقِ أَيَّ الْخِصَامِ أَوْ حَوْقٍ فِيهَا أَيَّ حَوْصَمٍ فَقَالَ كُلُّ مِنَ الْأَوْلِيَاءِ أَنَا أَحَقُّ بِهَا أَوْ الْمَعْنَى إِذَا بَلَغْنَ نَهَايَةَ الصِّغَارِ أَيَّ الْوَقْتِ الَّتِي يَنْتَهِي

Ma'lūm ola ki hadīs-i merkūm nikāh-ı sagīrede iştirāt-ı evliyā' bābında sādır oldu. Evvelā حِقَاقٌ [ḥiḳāk] rivāyetine göre ki mufā'ale bābından masdardır, muḥāsame ma'nāsındır. Pes murād bi'n-nefs mūrāfa'a ve muḥāsameye kudret peydā edecek kerteye bālig olmaktadır yāhūd tezvīci husūsunda velīleri istihkāk da'vāsıyla muḥāsame eyleyecekleri dereceye bālig olmaktadır yāhūd حِقَاقٌ [ḥiḳāk] burada حِقَّةٌ [ḥiḳkat]ın cem'idir ki dört yaşına varmış nākadır ki rükūb ve istīmāle حَقِيقٌ [ḥaḳiḳ] olur. Pes ma'nā kız tezvīce salāhiyyet ve bi-nefsihā umūrunda tasarufa tahsīl-i kudret eylemek mertebesine bālig olunca demektir ki حِقَّةٌ [ḥiḳkat]-i ibile teşbih olunmuştur. Ve burada نَصٌّ [naṣṣ] gāyet ve mūntehā ma'nāsındır. Ve نَصُّ الْحِقَاقِ rivāyetine göre sagīre hakā'ik] i umūr u ahvāli derk ve iz'ān eyleyecek merkeze vardıkta demek olur. Pes hāsıl-ı ma'nā sagīrenin sugrā hālinde ta'ahhūdū husūsuna vālidesi evlādır ve zıkr olunan merkeze bulūgunda ta'ahhūd ve tezvīci husūslarında 'asabası ehakk ve evlādır demektir.

الْأَحَقُّ [el-eḥaḳk] حَقِيقٌ [ḥaḳiḳ] lafzından ef'al-i tafdīldir; yukālu: هُوَ أَحَقُّ بِهِ مِنْهُ أَيَّ حَقِيقٌ وَحِقَّةٌ أَكْدُ مِنْهُ Ve

أَحَقُّ [eḥaḳk] Şol ata itlāk olunur ki yürürken ayaklarını ellerinin bastığı mevzi'e basıp aslā artırmaz ola ki me'āyibdendir; sübūt ma'nāsından me'hūzdu; yukālu: Ve فَرَسٌ أَحَقُّ إِذَا كَانَ يَضَعُ حَافِرَ رِجْلِهِ مَوْضِعَ يَدِهِ فَرَسٌ أَحَقُّ إِذَا كَانَ لَا يَغْرَقُ

الْحَقَّقُ [el-ḥaḳak] (fethateynle) Masdardır, at أَحَقُّ [eḥaḳk] olmak ma'nāsındır;

yukālu: حَقَّقَ الْفَرَسُ حَقَّقًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ أَحَقَّ بِالْمَعْنَيْنِ الْمَرْبُورَيْنِ

الْمُحَقِّقُ [el-muḥiḳḳ] [ihḳāḳ]tan ism-i fā'ildir, dā'imā [ihḳāḳ] eder olan adama denir; yukālu: هُوَ مُحَقِّقٌ أَيَّ غَيْرٍ مُبْتَطِلٍ

الْمَحَاكُ [el-meḥāḳḳ] (mīm'in fethiyle) Şol dişi mevāşiye denir ki geçen sene ne doğurmuş ve ne sütü sağılmış ola.

الْمُحَقِّقُ [el-muḥāḳḳāḳ] [mu'azzam] [mu'azzam] vezninde) Beyza-i fülād gibi be-gāyet metin ve muhkem kelāma vasf olur; yukālu: كَلَامٌ مُحَقِّقٌ أَيُّ رَصِينٍ Ve tefeli sık ve muhkem nesc olunmuş sebve denir; yukālu: ثَوْبٌ مُحَقِّقٌ أَيُّ الْمُحَكَّمِ الشُّسْحِ

الْإِحْتِقَاقُ [el-iḥtiḳāḳ] [ifti'al] vezninde) Müşāreket içindir, nizāc ve husūmet edişmek ma'nāsınadır ki her biri hakkāniyyet iddi'asıyla mücādele eylemekten 'ibārettir; yukālu: إِحْتِقَاقٌ إِذَا اخْتَصَمَا Ve **وَذَلِكَ أَنْ يَقُولَ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا الْحَقُّ بِيَدِي وَمَعِي** davar semirip tavlınmak ma'nāsınadır; yukālu: **وَإِحْتِقَاقُ الْمَالِ إِذَا سَمِنَ** Ve bir adamı dāribin vurduğu yāhūd sançtığı nesne fi'l-hāl öldürmek, 'alā-kavlin kalçası başına isābet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **وَإِحْتِقَاقُ بِيهِ الطَّعْنَةُ إِذَا قَتَلْتَهُ أَوْ أَصَابَتْ حُقَّ وَرِكَه** at arıklamak ma'nāsınadır; yukālu: **إِحْتِقَاقُ الْفَرَسِ إِذَا ضَمُرَ**

الْمُحْتَقَّةُ [el-muḥtaḳḳat] [muḥtaḳḳat] vezninde) Şol ta'neye vasf olur ki aslā şaşmayıp ve bir semte sapmayıp maksūd olan 'uzva varıp içeresine nüfūz eyleye; yukālu: **طَعْنَةٌ مُحْتَقَّةٌ أَيُّ لَا رَيْعَ فِيهَا وَقَدْ نَفَذَتْ**

الْإِنْحِقَاقُ [el-inḥiḳāḳ] [infi'al] vezninde) Dügüm gereği gibi düğümlenip pekişmek ma'nāsınadır; yukālu: **إِنْحَقَّتِ الْعُقْدَةُ إِذَا انْشَدَّتْ**

الْإِسْتِحْقَاقُ [el-istiḥḳāḳ] İsticāb ma'nāsınadır

ki sezā-vār olmaktan 'ibārettir; yukālu: **إِسْتَحَقَّ الشَّيْءُ إِذَا اسْتَوْجِبَهُ**

التَّحَقُّقُ [et-teḥāḳḳuḳ] [tefa'ul] vezninde) Bir nesne dürüst ve sahih olmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَحَقَّقَ الْخَبْرُ إِذَا صَحَّ**

الْحَقِّقَةُ [el-ḥāḳḳat] [zelzelet] vezninde) Merkūbun sırtını it'āb ve bī-tāb edecek mertebede be-gāyet tünd ve şedid yürütmek, 'alā-kavlin aslā tenfis etmeyecek bir düzeye harıl harıl ikdām eylemek yāhūd gecenin evvelinde seyr eylemek ma'nāsınadır ki bu dahi hayvāna ezā ve zahmettir yāhūd rāhile helāk olup yā fūrū-mānde olunca kadar ikdām eylemek ma'nāsınadır; ve minhu'l-hadīs: **شَرُّ السَّيْرِ أَلْحَقِّقَةُ** وَهِيَ أَرْفَعُ السَّيْرِ وَأَتَعْبُهُ لِلظُّهْرِ أَوْ اللَّجَاجِ فِي السَّيْرِ أَوْ السَّيْرِ أَوَّلَ اللَّيْلِ أَوْ أَنْ يَلِجَ فِي السَّيْرِ حَتَّى تَغْطِبَ رَاجِلَتُهُ أَوْ تَنْقَطِعَ

التَّحَاقُّ [et-teḥāḳḳ] [tefa'ul] vezninde) Birbiriyle husūmet edişmek ma'nāsınadır; yukālu: **تَحَاقُّوا إِذَا تَخَاصَمُوا**

الْمُحَاكَّةُ [el-muḥāḳḳat] [mufa'alet] vezninde) Bir kimse ile muḥāsame eylemek ma'nāsınadır ki hakkāniyyet iddi'asıyla münāza'a eylemekten 'ibārettir; yukālu: **حَاكَّهُ إِذَا خَاصَمَهُ**

[ح ل ف ق]

الْحُلْفُوقُ [el-ḥulfuḳ] [uḥfur] vezninde) Derābzāne denir ki tahrifile tirabzan ta'bīr olunur.

[ح ل ق]

الْحَلْقَةُ [el-ḥāḳat] (ḥā'nın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Zırha itlāk olunur ki cenk libāsıdır; cüz'ün ismiyle külle tesmiye kabīlindendir; yukālu: **جَاءَ وَعَلَيْهِ حَلْقَةٌ أَيُّ دِرْعٌ** Ve ipe itlāk olunur, **حَبْلٌ** [ḥabl] ma'nāsına. Ve boşalmış kaba itlāk olunur. Ve **حَلْقَةٌ**

الحَوْضِ [ħalkatu'l-ħavḍ] kenārına kadar doluluğundan yāhūd doludan eksikçeliği hey'etinden 'ibārettir, halka hey'etinde göründüğü için. Ve

حَلَقَةٌ [ħalkat] Deveye mahsūs bir güne değirmi damga ismidir. Ve حَلَقَةُ الْبَابِ [ħalkatu'l-bāb] ki kapu حَلَقَةٌ halkasıdır ve حَلَقَةُ الْقَوْمِ [ħalkatu'l-ķavm] ki dā'ire-i meclistir; lisānımızda dahi halka ta'bir olunur. Bunlarda kalīlen lām'ı meftūh ve meksūr olur. Ve ba'zılar dedi ki kelām-ı 'Arabda lām'ın fethiyle حَلَقَةٌ yoktur, illā حَالِقٌ [ħāliķ]in cem'î olmak üzere müsta'meldir yāhūd lügat-ı za'ifedir. Ve حَلَقَةٌ [ħalkat]ın cem'î حَلَقٌ [ħalak] gelir fethateynle ve حَلَقٌ [ħilak] gelir hā'nın kesri ve lām'ın fethateynle, بَدْرٌ [bedr] ve بَدْرٌ [bider] gibi ve حَلَقَاتٌ [ħaleķāt] gelir fethātla; bunda hā'nın kesriyle de zebān-zededir.

الْحَلَقَاتَانِ [el-ħalkatān] (tesniye sīgasıyla) Nisvānın rahimlerinde olan iki halkadan 'ibārettir ki birisi fercin ağızına doğru rahimin ucunda olur ve biri nutfenin kabıdır ki nufta onun içine nāzil olup ve hayz vaktinde münfetiḥ olur. Ve 'Arablar "Ben filānı sebk ve takaddüm eyledim" diyecek yerde اِنْتَزَعْتُ حَلَقَتَهُ derler, حَلَقَتُهُ ma'nāsına. Burada حَلَقَةٌ [ħalkat]tan murād zırhtır ve bu kināyedir. Ve kavluhum li's-sabiyyi izā teceşşe'e: حَلَقَةٌ أَي حَلَقٌ حَلَقَةٌ أَي حَلَقٌ Ya'nī küçük ma'sūmlar kikiridikleri vaktinde 'Arablar حَلَقَةٌ derler. Burada حَلَقَةٌ [ħalkat] حَلَقٌ [ħalk] lafzından masdar ve mef'ül-i mutlaktır, سَقِيًا وَرَعِيًا gibi. Pes kelām-ı mezkūrda mechūl حَلَقٌ lafzı mahzūf mukadder olmakla merreten ba'de-uhrā başın tırāş olsun demektir ki mu'ammer olmasını taleb eylemekten

kināyedir.

الْحَلَقُ [el-ħalk] حَلَقٌ [ħalk] vezninde) ve **التَّحْلَاقُ** [et-taħlāk] تَذَكَّارٌ [tezkār] vezninde) Tırāş eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَلَقَ رَأْسَهُ حَلَقًا وَتَحْلَاقًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَرَادَ شَعْرَهُ Mütercim der ki Rāgib'in *Mufredāt*'ta beyānına göre حَلَقٌ [ħalk] boğaz ma'nāsına mevzū'dur. Ve boğazı kat' ma'nāsına masdar olarak ahz ve isti'māl olundu. Ba'dehu kat'-ı şa'r ma'nāsınadır ki tırāş eylemektir, isti'māl olundu. Ve doldurmak ma'nāsı boğaz ma'nāsından ahz olundu. Ve حَلَقَةٌ [ħalkat] dahi حَلَقٌ [ħalk] hey'etine teşbīhen ahz olundu. Ve تَحْلِيْقٌ [taħliķ]i tayr evvel havāda irtifāc ve deverān ma'nāsına müsta'mel olup ba'dehu mutlak irtifācda istimāl olundu. Ve sā'irleri dahi birer münāsebet tasavvuruyla ta'bir ve isti'māl olundu. İntehā. Ve

حَلَقٌ [ħalk] Bir kimsenin boğazına vurmak yā dokunmak ma'nāsınadır; yukālu: حَلَقَهُ Ve havuzu yāhūd bir kabı doldurmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: حَلَقَ الْحَوْضَ إِذَا مَلَأَهُ Ve bir nesneyi takdīr ve tahmīn eylemek ma'nāsına müsta'meldir ki ki halka-i nezzāreye almış olur; yukālu: إِذَا حَلَقَ الشَّيْءَ إِذَا قَدَّرَهُ Ve

حَلَقٌ [ħalk] Uğursuzluğa itlāk olunur, gūyā ki māl ve ikbālī tırāş edip izāle eder; yukālu: غَشِيَهُمُ الْحَلَقُ أَيِ الشُّومُ Ve boğaza denir, حَلَقُومٌ [ħulkūm] ma'nāsına. Ve işbu قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ لَصَفِيَّةَ بِنْتُ حَبِيْبٍ حِينَ قِيلَ لَهُ يَوْمَ النَّعْرِ إِنَّهَا نَفَسَتْ أَوْ حَاضَتْ فَقَالَ «عَقْرًا حَلَقًا» بِالتَّنْوِينِ أَيِ «Hak ta'ālā onun boğazına bir derd versin!» Ve bunlar metrükü'l-lafz olan عَقْرٌ [aķr] ve حَلَقٌ [ħalk] lafzlarından masdarlardır, عَقْرَهَا اللهُ

حَلَقًا sebkindedir. Bunda tenvînin terkiyle عَضْبِي vezninde isti'mâli kalîl yâhüd lahn-i muhaddisîndendir. Ve bu gûne du'â'e ذَاهُ تَرَبَّثَ يَدَاهُ ve فَاتَلَهُ اللهُ kabîlindedir ki hakîkate mahmûl değildir, haşv-ı kelâm menzilindedir, ma'nâdan mücerred elfâz-ı mühmele 'adâdındadır; ekser ta'accüb-i makâmında mesrûd olur. Ve

حَلَقٌ [halk] Asmaya şebîh bir nev' ağaç ismidir, Türkîde gerdengeç derler; suyunu حَبُّ الرُّمَانِ [uşfur] içre korlar. Ve suyu حَبُّ الرُّمَانِ [habbu'r-rummân] suyundan hoş ve latîf olur. Ba'zılar dedi bu şecerin şâhlarını cem' edip âteşi sönmüş ve külden tathîr olunmuş tennûra vaz' eyledikte seyelân eden rutûbeti keşk-i bâbilî gibi pâre pâre mün'akid olmuş, levni siyâh ve ta'mı begâyet ekşi nesnelere olur. Şûrbü safrâyı ve iltihâb-ı mi'deyi teskîn için bî-'adildir.

الْحَلَقُ [el-ḥalaḳ] (fethateynle) حَلَقَةٌ [halkat] dedikleri damga-yı mezkûr basılmış develere denir; müfredi حَلَقَةٌ [halekat]tır. Ve

حَلَقٌ [halk] Masdar olur, atın yâhüd eşeğın zekeri dişiyeye çok aşmak sebebiyle kızarıp ve kavlayıp tebâh olmak ma'nâsınadır; yukâlu: حَلَقَ الفَرَسَ وَالْجَمَارَ حَلَقًا مِنَ البَابِ الرَّابِعِ إِذَا سَفَدَ فَأَصَابَهُ فَسَادٌ فِي قَضِيئِهِ مِنْ تَقْشِيرِ وَاحْمِرَارِ

المُحَلَّقَةُ [el-muḥallaḳat] (مُعْظَمَةٌ) [mu'azzamet] vezninde) Bu dahi حَلَقَةٌ [halkat] dedikleri damga basılmış develere denir. Ubeydullâh b. Ḥurr nâm kimse nin feresi ismidir.

التَّحْلِيْقُ [et-tahlîḳ] (تَفْعِيلٌ) [tef'îl] vezninde) Bu dahi tırâş eylemek ma'nâsınadır, lâkin binâsı teksîr içindir; yukâlu: حَلَقَ رَأْسَهُ بِمَعْنَى حَلَقَ Ve hurmâ koruğu حُلُقَانٌ [hulḳân] olmak ma'nâsınadır, ke-mâ se-yuzkeru; yukâlu: حَلَقَ البَشْرَ إِذَا صَارَ حُلُقَانًا

yüksekten uçmak ma'nâsınadır; yukâlu: حَلَقَ الطَّائِرُ إِذَا اِرْتَفَعَ فِي طَيْرَانِهِ Ve hayvânın memesinin sütü yukarı ağmak ya'nî çekilip bitmek ma'nâsınadır; yukâlu: حَلَقَ ضَرْعٌ إِذَا اِرْتَفَعَ Ve davarın zebûnluktan gözleri içeri batıp çukurlanmak ma'nâsına müsta'meldir ki halka halka olur; yukâlu: حَلَقَتْ عُيُونُ الإِبِلِ إِذَا غَارَتْ Ve ay ağıllanmak ma'nâsına müsta'meldir ki halka tarzında olur; yukâlu: حَلَقَ القَمَرُ إِذَا صَارَتْ حَوْلَهُ دَوَارَةٌ Ve kevkeb derece-i irtifâ'a varmak ma'nâsınadır; yukâlu: حَلَقَ النُّجْمُ إِذَا اِرْتَفَعَ Ve bir adama bir nesne atmak ma'nâsınadır; yukâlu: حَلَقَ بِالشَّيْءِ إِلَيْهِ إِذَا رَمَى بِهِ Ve bir nesne karnı kabartıp şişirmek ma'nâsınadır; tekûlu: شَرِبْتُ ضَوَاحًا فَحَلَقَ بِي أَي نَفَعَ بطني

الإِخْتِلَاقُ [el-iḥtilâḳ] (إِفْتِعَالٌ) [ifti'âl] vezninde) Bu dahi tırâş eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: إِخْتَلَقَ رَأْسَهُ بِمَعْنَى حَلَقَهُ

الجَلَاقُ [el-ḥilâḳ] (كِتَابٌ) [kitâb] vezninde) İsmidir, tırâş ma'nâsınadır; yukâlu: رَأْسُ جَيْدِ الجَلَاقِ Ve حَلَقَةٌ [halkat] lafzından cem' olur; ve minhu kavluhum: صَرَبُوا بِيُوتَهُمْ جَلَاقًا أَي صَفَا "Evlerini birbirine muttasıl halkalar tarzında sıra üzere kurdular."

الحَلِيْقُ [el-ḥalîḳ] (أَمِيرٌ) [emîr] vezninde) مَحْلُوقٌ [maḥlûḳ] ma'nâsınadır ki tırâş olmuş demektir; ve minhu yukâlu: لِحْيَةٌ حَلِيْقٌ أَي مَحْلُوقَةٌ وَلَا يُقَالُ حَلِيْقَةٌ Kā'ide-i mukarreredir ki fa'ıl bi-ma'nâ mef'ûl olursa tezkîr ve te'nîsi müsâvî olur. Ve şa'r kısmına حَلَقٌ [halk] vasf-ı mahsûs olmakla 'Arablar hemîşe sıfatını müzekker olarak isti'mâl eylediler, niteki شَعْرٌ حَلِيْقٌ وَشَعْرَةٌ حَلِيْقٌ derler, lâkin meselâ tüyü حَلَقٌ [halk] olunmuş keçi vasfında عَنَزَةٌ مَحْلُوقَةٌ dediler, حَلِيْقَةٌ demediler. Ve burada حَلِيْقٌ [ḥalîḳ] mukadder bâb-ı râbî'den mutasarrıftır.

الإِخْلَاقُ [el-iḥlāk] (hemzenin kesriyle) Bu dahi havuzu yāhūd kabı boğazına kadar doldurmak ma'nāsındadır; yukālu: **أَخَلَقْتُ** **الْحَوْضَ** إِذَا مَلَأَهُ

الْحُلُوقُ [el-ḥulūḳ] (ḥā'nın zammıyla) Boğaz ma'nāsına olan **حَلَقٌ** [ḥalḳ]ın cem'idir. Bu münasebetle yerde olan mecrälara ve derelere ve derbendlere ve dar boğazlara **حُلُوقُ الْأَرْضِ** [ḥulūḳu'l-ard] itlāk ederler; yukālu: **حُلُوقُ الْأَرْضِ** أَي مَجَارِيهَا وَأَوْدِيَّتِهَا وَمَضَائِقِهَا

يَوْمَ تَخْلَقُ اللَّيْمَ [yevmu taḥlāki'l-limem] (lām'ın kesriyle) Beyne'l-ʿArab bir yevm-i ma'rūftur ve o Tağlib kabilesinin Bekr b. Vā'il üzere hücum eyledikleri melhame günüdür. O günde şî'ar ve ʿalâmetleri saçlarını tırâş etmek idi ki mecmū'u maḥlūḳu'r-re's idiler.

الْحَالِقَةُ [el-ḥalīḳat] Katī'a-i rahim ma'nāsına müsta'meldir, mübālagaten itlāk olunmuştur. Kāle's-şārih ve minhu'l-hadīsu: “**دَبَّ**” **إِلَيْكُمْ** دَاءُ الْأُمَمِ الْبُغْضَاءِ وَالْحَالِقَةُ” **وَهِيَ** قَطِيعَةُ الرَّجَمِ **Ve**

حَالِقَةٌ [ḥalīḳat] Mātem ve musibet hengāmında saçını tırâş eden ʿavrete denir; yukālu: **هِيَ** حَالِقَةٌ أَي تَحْلِقُ شَعْرَهَا فِي الْمُصِيبَةِ **Ve** uğursuz meş'um nesneye denir, **حَالِقٌ** [ḥalīḳ] gibi.

الْحَالِقُ [el-ḥalīḳ] Süt ile dopdolul memeye denir; yukālu: **صَبْرٌ** حَالِقٌ أَي مُمْتَلِئٌ **Ve** etrafında olan ağaç dallarına ve sâ'ir çubuklara sarılmış asmaya denir. **Ve** pek yüksek dağa denir; yukālu: **سَقَطَ** مِنَ الْحَالِقِ **Ve** uğursuz meş'um nesneye itlāk olunur, **حَلَقٌ** [ḥalḳ]-i ikbāl eylediği için; mübālagaten **حَالِقَةٌ** [ḥalīḳat] dahi denir; yukālu: **شَخْصٌ** حَالِقٌ وَحَالِقَةٌ أَي مَشْهُومٌ

الْحَالِقَةُ [el-ḥalūḳat] Be-gāyet keskin ve iş-

lek kılıca ve adama vasf olur; yukālu: **سَيْفٌ** وَرَجُلٌ حَالِقَةٌ أَي مَاضٍ

الْحَلَقِيَّةُ [el-ḥaleḳiyyet] (feteḥātla) Şol kan-cık merkebe itlāk olunur ki rāst gelen erkek merkebler aşmakla vefretinden rahiminde ʿillet hādīs ola; yukālu: **أَتَانُ** حَلَقِيَّةٌ أَي ʿيَلَّتْ هَادِيسٌ **تَدَاوَلَتْهَا** الْحُمُرُ حَتَّى أَصَابَهَا دَاءٌ فِي رَجْوِهَا

الْحَوْلُ [el-ḥavlaḳ] [cevhər] vezninde) Bir güne ʿillettir ki insānın boğazında hādīs olur ki boğaz ağrısı olacaktır; yukālu: **أَصَابَهُ** الْحَوْلُ وَهُوَ وَجَعٌ فِي حَلْقِ الْإِنْسَانِ **Ve** āfet ve dāhiyeye itlāk olunur. **Ve** bir recül ismidir.

الْحَيْلُ [el-ḥaylaḳ] [şayḳal] vezninde) Bu dahi āfet ve dāhiyeye itlāk olunur; yukālu: **رَمَاهُ** اللَّهُ بِالْحَوْلِ وَالْحَيْلِ أَي الدَّاهِيَةِ

الْحُلُقُ [el-ḥulḳ] (ḥā'nın zammıyla) Ana ve ledini yavı kılmaya denir, zīrā o hengāmda anası mātemle saçını tırâş eder; yukālu: **لَأَمِّهِ** الْحُلُقُ أَي التُّكُلُ

الْحِلْقُ [el-ḥilḳ] (ḥā'nın kesriyle) Mülk ve imāret hātemine denir ki selefte pādīşāh ve emīr olanlar mahsūs mühr ittihāz edip ve nās bir kimseyi kendilere şāh ve emīr ittihāz eyledikte şāhlığını nātik mühr kazdırıp baʿde'l-beyʿat pādīşāh ve emīre itā ederler idi. **Ve** hālen selātīn-i ʿizām hazerātına mahsūs tuğralı mühr o kāʿide üzeredir ve vezīr-i aʿzamlara itā eyledikleri mühr-i sadāret dahi o kabīlendir. Baʿzılar dedi ki hātem-i mezbūrun kaşısı olmayıp sāde güümüştēn olur idi ki ism ve resmi ona mahkūk olur idi; yukālu: **فُلَانٌ** **Ve** **أَعْطَى** الْحِلْقُ أَي حَاتَمَ الْمُلْكِ يَعْغِي أَمْرٌ

حَلَقٌ [ḥilḳ] Māl-ı kesīre yaʿnī mevāşī-i kesīreye itlāk olunur; **حَلَاقٌ** [ḥallāḳ]ın kılırları tırâş eylediği gibi nebātātı tırâş eder oldukları bāʿis-i tesmiyedir.

الْمَحْلُوقُ [el-mihlak] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Usturaya denir; مُوسَى [mūsā] ma'nāsına. Ve be-gāyet dürişt ve haşin libāsa itlāk olunur ki huşūnetinden bedeni sürüp kılırları izāle eder; yukālu: كِسَاءٌ مَحْلُوقٌ أَيْ خَشِشٌ

حَلَاقٍ [ḥalāqī] (قَطَامٌ [qaṭāmi] vezninde) ve **الْحَلَاقُ** [el-ḥalāk] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Ölüme itlāk olunur; yukālu: شَفُوا بِكَأْسِ حَلَاقٍ وَحَلَاقٍ أَيْ الْمَيْتَةِ

الْحُلَاقَةُ [el-ḥulāqat] (سُمَامَةٌ [ṣumāmet] vezninde) Tırāş olunmuş kıllara denir ki tırāşe ta'bīr olunur; ve minhu yukālu: خَذُ حُلَاقَةِ الْمَغْرَبِ أَيْ مَا حَلَقَ مِنْ شَعْرِهِ

الْحُلَاقُ [el-ḥulāk] (غُرَابٌ [gūrāb] vezninde) Boğaz ağrısına denir; yukālu: أَخَذَهُ الْحُلَاقُ أَيْ وَجَعُ الْحُلُقِ Ve kancık eşek kezālik nisvān kısmı cimā'a doymayıp ya'nī harıl harıl kendisine erkekler aşar iken yine gebe kalmayıp kısır olmak hāletine denir, rahimleri aşınmakla döl tutmaz olur.

الْإِسْتِحْلَاقُ [el-istiḥlāk] Kancık eşek ve 'avret kısmı zikr olunan حُلَاقٌ [ḥulāk] hāletine uğramak ma'nāsınadır; yukālu: اسْتَحْلَقَتْ الْأَتَانُ وَالْمَرْأَةُ إِذَا كَانَ فِيهَا حُلَاقٌ وَهُوَ أَنْ لَا تَشْمَعَ مِنَ السِّفَادِ وَلَا تَعْلُقَ عَلَى ذَلِكَ وَكَذَلِكَ الْمَرْأَةُ

الْحُلُقَانُ [el-ḥulqān] (عُشْمَانٌ [uṣmān] vezninde) ve

الْمُحْلَقَانُ [el-muḥalqān] (مُدْخَرَجٌ [mudāhrec] vezninde ve bunun nūn'u zā'idedir) Sütlüsānı rutab olmuş, alaca hurmā koruğuna denir. Müfredi حُلُقَانَةٌ [ḥulqānet]tir.

التَّحْلُوقُ [et-teḥalluq] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Bu dahi ay ağıllanmak ma'nāsınadır; yukālu: تَحَلَّقَ الْقَوْمُ إِذَا صَارَتْ حَوْلَهُ دَوَارَةٌ Ve nās halka halka meclis olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَحَلَّقَ الْقَوْمُ إِذَا جَلَسُوا حَلَقَةً حَلَقَةً

الْمُحْلُوقُ [el-Muḥallak] (مُعْظَمٌ [mu'azzam]

vezninde) Huccācın Minā'da tırāş oldukları mevzi'e denir. Ve 'Abdul'uzzā b. Ḥan-tem lakabıdır; bir aygır at mezbūrun yūzünü ısırıp yeri halka tarzında kaldığından yāhūd çehresine ok dokunup bir demir halka ile dağlandığından telkīb olundu.

الْمُحْلُوقُ [el-muḥallik] (مُحَدِّثٌ [muḥaddiṣ] vezninde) Leb-riz olmayıp eksikçe ya'nī boğazına dek dolmuş kaba itlāk olunur; yukālu: إِنَاءٌ مَحْلُوقٌ أَيْ دُونَ الْمَلءِ Ve bir mikdār yeri ya'nī sütlüsānı rutab olmuş hurmā koruğuna denir; حُلُقَانٌ [ḥulqān] gibi. Ve anık ve mehzül koyuna itlāk olunur; yukālu: صَانٌ مَحْلُوقٌ أَيْ مَهْزُولٌ

Şārih der ki mü'ellif حَوْلَقَةٌ [ḥavleqat] mād-desinden sükūt eyledi, zāhiren 'Arabī-yi sahih olmadığına binā'en, zīrā حَوْلَقَةٌ [ḥavleqat] menhūt aksāmındandır, لَا حَوْلَ بِسْمَلَةٍ demekten hikāyedir, إِلَّا بِاللَّهِ [besmelet] ve حَمْدَلَةٌ [ḥamdelet] gibi.

[ح م ر ق]

الْحَمْرِقَةُ [el-ḥimriqat] (زَبْرَجَةٌ [zibricet] vezninde) Koyun yününe denir; yukālu: مَا عَلَى الشَّاةِ حَمْرِقَةٌ أَيْ صُوفٌ

[ح م ق]

الْحُمُقُ [el-ḥumq] (ḥā'nın zammıyla) ve

الْحُمُوقُ [el-ḥumūq] (zammeteynle) ve

الْحَمَاقَةُ [el-ḥamāqat] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) Bir kimsenin 'aklı az olmak ma'nāsınadır ki oğuz olma ve bön olmak ta'bīr olunur; yukālu: حَمَقَ الرَّجُلُ وَحَمَقَ حُمَقًا وَحُمَقًا وَحَمَاقَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ وَالرَّابِعِ إِذَا كَانَ قَلِيلَ الْعَقْلِ Ve pazar kāsīd olmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: حَمَقَتِ السُّوقُ حَمَاقَةً مِنَ حَمَاقَةِ شَارِيهِنِ بَيَانُهُمَا بِمَنْزِلَةِ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَسَدَتْ فِيهِ حَمَاقَةٌ أَيْ قَلَّةٌ عَقْلٍ

الْإِنْحِمَاقُ [el-inḥimāk] [إنفَعَالٌ] [infi'āl] vezninde) حُمُقٌ [ḥumq] ve حَمَاقَةٌ [ḥamākat] gibi. Bu dahi bir adam أَحْمَقُ [aḥmaq] olmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِنْحَمَقَ الرَّجُلُ** Şārihin beyānına göre infi'āl gerçi mutāvā'ata mevzū'dur, lākin bu **إِنْعِدَامٌ** [in'idām] gibi şāzıdır. Ve

إِنْحِمَاقٌ [inḥimāk] Züill ve tevāzu' eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: **إِنْحَمَقَ الرَّجُلُ إِذَا ذَلَّ وَتَوَاضَعَ** Ve libās eskimek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: **إِنْحَمَقَ إِذَا خَلَقَ** Ve pazar kesāda varmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: **إِنْحَمَقَتْ إِذَا كَسَدَتْ** Ve oğuzcasına 'amel ve hareket eylemek ma'nāsınadır, oğuzlanmak ta'bīr olunur, gerek tasannu' ve gerek cehlinden nāşī olsun; yukālu: **إِنْحَمَقَ فُلَانٌ إِذَا فَعَلَ** فَعَلَ الْحَمَمَى

الْإِسْتِحْمَاقُ [el-istiḥmāk] [إِنْحِمَاقٌ] [inḥimāk] ile ma'nā-yı evvel ü ahırde mürādiftir; yukālu: **اسْتَحَمَقَ الرَّجُلُ بِمَعْنَى اِنْحَمَقَ**

الْأَحْمَقُ [el-aḥmaq] [أَحْمَرٌ] [aḥmer] vezninde) Bāb-ı hāmisten sıfattır, oğuz ve bön adama denir, Fārisīde gül derler. Mü'ennesinde **حَمَاقَةٌ** [ḥamrā'] denir, **حَمْرَاءُ** [ḥamrā'] vezninde; yukālu: **رَجُلٌ أَحْمَقٌ وَأَمْرَأَةٌ حَمَاقَةٌ وَقَوْمٌ وَنِسْوَةٌ حَمَاقٌ وَحُمُقٌ بِضَمَّتَيْنِ وَحَمَمَى كَسْكَرَى وَحَمَاقَى** Şārih der ki bāb-ı rābī'den vasf **حَمَقٌ** [ḥamiq]tir, **كَتِيفٌ** [ketif] vezninde.

الْحُمَيْقُ [el-ḥumeyq] [زُبَيْرٌ] [zubeyr] vezninde) أَحْمَقُ [aḥmaq] lafzından musaggar terhīmdir. Ve bununla bir kimse müsem mā olmuştur. Ve minhu'l-meselu: **عَرَفَ حُمَيْقٌ جَمَلَهُ** "أَبَى عَرَفَ هَذَا الْقَدْرَ وَإِنْ كَانَ" Mezbūr Ḥumeyq'in bir erkek devesi olup ve kendisi fī zātīhi bir şaşkın adam iken yine devesini tanıyordu. Bu mesel filān her ne denli ahmak ise de yine devesini

idrāk edecek kadar şū'uru vardır diyecek yerde darb olunur. Bazılar **عَرَفَ حُمَيْقًا جَمَلَهُ** 'ibāretiyle rivāyet ve aslını bu vech üzere hikāyet eyledi ki mezbūr Ḥumeyq'in bir erkek devesi olup ve onunla be-gāyet üns ve ülfet eylemişti. Bir gün Ḥumeyq üzere hücüm ve zahm-dār eylemekle bu kelāmı irād eylediler. Ve bazılar deve, Ḥumeyq'in kadrini bildi diye tefsir eylediler. Kavlı evvele göre nādān kısmıyla ülfet bilāhere müstelzim-i zarar u hasāret olacağını beyān zımnında irād olunur. Ve tefsir-i sānīye göre iltifāt ve ülfet kā'inen men kān heder ve hebā olmaz diyecek mevki'de darb olunur. Ve 'inde'l-ba'z rivāyet-i evvele göre bir kimse bir adamı istizāf ve istihkār ile dā'imā ona ezā ve sitem eder oldukça irād olunur.

الْحَمِيقُ [el-ḥamiq] [كَتِيفٌ] [ketif] vezninde) Vech-i mezkūr üzere bāb-ı rābī'den vafıttır, oğuz adama denir. Ve hafifü'l-lihye ya'nī sakalı pek seyrek adama denir. Ve 'Amr b. el-Ḥamiq ashābandandır.

الْحُمُقُ [el-ḥumq] (ḥā'nın zammıyla) Masdardır ki zıkr olundu. Ve

حُمُقٌ [ḥumq] Bādeye itlāk olunur; vasf bi'l-masdardır, izāle-i 'akl ve rüşd eylediği için itlāk olundu; yukālu: **مَنْ كَانَ أَحْمَقَ يَشْرَبُ الْحُمُقَ أَيَّ الْحَمَرِ**

الْحَمَاقُ [el-ḥamaq] (fethateynle) Fercden hurūc eden ak nesneye denir ki mezy şekline olur.

الْأَحْمُوقَةُ [el-uḥmūqat] [أَضْحُوكَةٌ] [uḍḥuket] vezninde) ve

الْحُمَيْقَةُ [el-ḥummayqat] (mīm'in teşdidiyle) **جُمَيْزَةٌ** [cummayzet] vezninde) ve

الْحُمُوقَةُ [el-ḥammūqat] [كَمُونَةٌ] [kemmūnet] vezninde) Hebenneka ve Cuḥā gibi

nihāyet derecede ahmak olan adama denir.

الْمُحْمِقُ [el-muḥmiḳ] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Kıvrımı ince zāmir ata denir, ‘alā-kavlin dölü mesbük olmayan ya'nī sā'irlerden akdem doğurur olan kısrağa denir; yukālu: فَرَسٌ مُحْمِقٌ أَيْ ضَامِرٌ أَوْ التِّي لَا يُسْبِقُ نِتَاجَهَا Ve ahmak veled doğuran ‘avrete denir, مُحْمِقَةٌ [muḥmiḳat] dahi denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ مُحْمِقٌ وَمُحْمِقَةٌ أَيْ تِلْدُ الْحَمْتَى

الْمُحْمَقُ [el-miḥmāḳ] (مِضْبَاحٌ [mişbāḥ] vezninde) Ahmak veled tevliḍ eylemek mu'tādi olan ‘avrete denir.

الْإِحْمَاقُ [el-iḥmāḳ] (hemzenin kesriyle) Bir adamı ahōak bulmak ma'nāsınadır; yukālu: أَحْمَقَ فُلَانًا إِذَا وَجَدَهُ أَحْمَقَ

بَقْلَةُ الْحَمَقَاءِ [baḳlatu'l-ḥamḳā'] (izāfetle) ve **الْبَقْلَةُ الْحَمَقَاءِ** [el-baḳlatu'l-ḥamḳā'] (na'f olarak) Semiz otuna denir, رِجْلَةٌ [riclet] ma'nāsına, dā'imā pāy-gāh olan yerlerde bittiği için itlāk olundu.

الْحَمَاقُ [el-ḥumāḳ] (عُرَابٌ [gürāb] vezninde) ve

الْحَمَاقُ [el-ḥamāḳ] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) ve

الْحَمَيْقَى [el-ḥumeyḳā] (ḥā'nın zammı ve elifin kasrıyla) ve

الْحَمَيْقَاءُ [el-ḥumeyḳā'] (medd ile) ve

الْحَمَقِيَّتُ [el-ḥameḳiṭ] (حَمَاطٌ [ḥameṭiṭ] vezninde) Çiçek 'illetine denir, جُدْرِيٌّ [cuderiyy] ma'nāsına. ‘Alā-kavlin çiçek tarzında sivilcelerdir ki beden-i insānda cābe-cā zuhūr eder.

الْحَمِيْقُ [el-ḥamīḳ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bir nebāt adıdır.

الْحُمَيْقِيُّ [el-ḥumeyḳiṭ] (ḥā'nın zammıyla) Bir cins ak kuş adıdır.

الْمُحْمِقَاتُ [el-muḥmiḳāt] (مُحْسِنَاتٌ [muḥsināt] vezninde) Şol gecelere itlāk olunur ki bütün mehtāb olup lākin ayın önceğizinde bir mikdārca sehāb olmakla ayın cirimi hakkı üzere mer'ī olmadığından sabāh olmuş kıyās oluna; tekūlu: عَرْنِي غُرُورَ الْمُحْمِقَاتِ وَهِيَ النَّيَالِي الَّتِي يَطْلُعُ الْقَمَرُ فِي جَمِيعِهَا وَقَدْ يَكُونُ مِنْ دُونِهِ عَيْمٌ فَتَنْظُرُ أَنَّكَ قَدْ أَضْبَحْتَ

التَّحْمِيْقُ [et-taḥmiḳ] (تَفْعِيلٌ [tef'iil] vezninde) Bir adamı hamākata nisbet eylemek ya'nī ahmaktır demek ma'nāsınadır; yukālu: حَمَقَةٌ إِذَا نَسَبَهُ إِلَى الْحَمَقِ Ve bāde içmek ma'nāsınadır; yukālu: حَيَّقَ الرَّجُلُ عَلَيَّ بِنَاءِ الْمَفْعُولِ إِذَا شَرِبَ الْحَمْرَ

[ح م ل ق]

الْحِمْلَاقُ [el-ḥimlāḳ] (ḥā'nın kesri ve zammıyla) ve

الْحُمْلُوقُ [el-ḥumlūḳ] (عُضْفُورٌ [uşfūr] vezninde) Gözün iç çevresine denir ki sürme çekildikte orayı siyāh eder. ‘Alā-kavlin göz kapakları yumulduktā dā'iren-mā-dār altlarından kalan beyāz çevresine denir. Ve ‘alā-re'yin kapağın iç yüzünde olan kızıl yere denir ki kapak dönüp dürüldükte kızılığı görünür. Yāhūd gözün içinde sürme çekilen yerin göze bitişik olan yerine denir ki kapağın iç yüzünün dibi olacaktır. Cem'ī حَمَالِيْقٌ [ḥamālīḳ] gelir.

الْحَمْلَقَةُ [el-ḥamleḳat] (دَخْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Gözleri belirtip bir nesneye dike dike şiddetle bakmak ma'nāsınadır; yukālu: حَمَلَقَ إِلَيْهِ إِذَا فَتَحَ عَيْنَيْهِ وَنَظَرَ شَدِيدًا

[ح ن د ق]

الْحَنْدَقُوقُ [el-ḥandekūḳ] (كَافٌ لَافٌ فَتَعْلُوقٌ [fen'alūl] vezninde) ve

الْحَنْدَقُوقَى [el-ḥandekūḳā] (kasr ile) ve

الْحَنْدَقُوقَاءُ [el-ḥandekūḳā'] (medd ile) ve

kalīlen hā'nın kesriyle ve kāf'ların zammı ve fethiyle) ذُرُقُ [zurak] dedikleri nebāta denir ki Fārisīde ezverd derler; berrī ve bostānī olur. Berrīsine Türkīde yabanī tirfil ve kara yonca derler ve bostānīsine sarı yonca ve tirfil derler. Ve

حَنْدُقُوقُ [hāndeḡūḡ] Uzun muztaribü'l-hilkat selgi adama denir ki aʿzāsı kaḡşamış tarzında olur. Ve şaşkın ve ahmak adama denir; yukālu: هُوَ حَنْدُقُوقُ أَي طَوِيلٌ مُضْطَرَّبٌ وَكَذَا أَحْمَقُ

[ح ن ق]

الْحَنْقُ [el-ḡanaḡ] (fethateynle) Gayz ve kīne, ʿalā-kavlin şedīdine denir. Cemʿi حِنَاقُ [ḡinaḡ] gelir hā'nın kesriyle; yukālu: وَعَدَّ قَلْبُهُ عَلَى حَنْقِ أَي غِيظٌ أَوْ أَشَدِّهِ

حَنْقُ [ḡanaḡ] Masdar olur, bir kimseye gayz ve kīn eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَلَيَّ حَنْقًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اغْتَاظَ

الْحَنْقُ [el-ḡaniḡ] (ketif [ketif] vezninde) ve **الْحَنْقِيقُ** [el-ḡaniḡ] [emīr] vezninde) Gayz edici adama denir. ve

حَنِيقُ [ḡaniḡ] Kīn-dār ve muḡtāz adama denir ki deve gibi bi't-tabʿ kīn-dār olur; yukālu: رَجُلٌ حَنِيقٌ أَي مُغْتَاظٌ

الْحَنْقُوقُ [el-ḡunuḡ] (zammateynle) Semiz ve tavlı hayvānlara itlāk olunur, gūyā ki gayz ve gazabdan müntefihlerdir; **حَنِيقُ** [ḡaniḡ] müfredidir; yukālu: إِيْلٌ حَنْقُوقٌ أَي سِمَانٌ

الْإِحْنَاقُ [el-iḡnāḡ] (hemzenin kesriyle) Bir adamı ḡışma getirmek maʿnāsınadır; yukālu: أَخْنَقَهُ إِذَا أَغْضَبَهُ Ve zāʿil olmak kertesinde kīn ve ʿadāvet tutmak maʿnāsınadır; yukālu: أَحْنَقَ الرَّجُلُ إِذَا حَقَّدَ Ve ekīnin sünbülesi kapçıklandıktan sonra kılçıkları uçlanıp yerli yerine yayılmak maʿnāsınadır ki murād

bütin kılçıklanmak olacaktır; yukālu: أَحْنَقَ الرَّزْغُ إِذَا انْتَشَرَ سَفَى سُنْبُلِهِ بَعْدَمَا يُقْتَبِعُ Ve şiddet-i hüzálden arka karna yapışmak maʿnāsınadır; yukālu: أَحْنَقَ الضَّلْبُ إِذَا لَزِقَ بِالْبَطْنِ Ve eşek dişiye pek çok aşmaktan zebūnlamak maʿnāsınadır; yukālu: أَحْنَقَ الْحِمَارُ إِذَا ضَمُرَ مِنْ كَثْرَةِ الضَّرَابِ

التَّحْنِيقُ [et-taḡniḡ] [tefīl] vezninde) Bu dahi ekinin sünbülesi tamām kılçıklanmak maʿnāsınadır; yukālu: حَنْقَ الرَّزْغُ بِمَعْنَى أَحْنَقَ

الْمَحَانِيقُ [el-meḡāniḡ] (mīm'in fethiyle) Semiz develere denir. ʿAlā-kavlin arık develere denmekle zıdd olur; yukālu: إِيْلٌ مَحَانِيقٌ أَي سِمَانٌ ضَمَّرَ Lākin ihtilāf-ı kavlı üzere olmakla zıddiyyeti gayr-i zāhirdir. Şārihin beyānına göre müfredi **مُحْنَقُوقُ** [muḡnaḡ]tır, مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde. Pes **مَحَانِيقُ** [meḡāniḡ]in yā'yı işbāʿ olur.

[ح و ق]

الْحَوَقُ [el-ḡavḡ] [şevḡ] vezninde) Süpürmek maʿnāsınadır; tekülü: حَفَّتْ Ve bir nesneyi ovup ḡuşūnetini gidermekle düzeltmek maʿnāsınadır, buruşuk nesneyi ovup düzelttikleri gibi; yukālu: حَاقَ الشَّيْءَ إِذَا دَلَّكَهُ وَوَمَلَّسَهُ

حَوْقُ [ḡavḡ] Cemʿ-i kesire denir. Ve ihāta eylemek maʿnāsınadır, **حَيْقُ** [ḡayḡ] gibi; yukālu: حَاقَ بِهِ حَوْقًا إِذَا أَحَاطَ بِهِ

حَوْقُ [ḡavḡ] **مَحْوُوقُ** [maḡūḡ] maʿnāsına olur ki süpürülmüş nesneye denir. Kezālik ḡuşūneti giderilip düzenilmiş ve hemvār olmuş nesneye denir; ve minḡu yukālu: تَرَكْتَ التَّخْلَةَ حَوْقًا إِذَا أُشْعِلَتْ فِي الْكِرَانِيفِ Esās'ın beyānına göre bir gulām hurmā ağacının **كِرَانِيفُ** [kerāniḡ]ini yaʿnī özdeḡinde kalan kesilmiş budakların dipleri olan düḡme-

lerini düzeltmek için çerāg ile tutuşturup ihrāk ve izāle eder idi. Bir āher gulām bunu bu hālle gördükte سَحَفَتِ النَّحْلَةَ حَتَّى تَرَ كُنْهَهَا حَوْقًا dedi ki حَوْقٌ [ħavq] burada مَحْوَقَةٌ [maħvūkat] ma'nāsına olmakla "Ağacı tamām istīsāl edip berk ve şāhlarını tamām süpürülmüş yāhūd düzelmiş bıraktın" demektir.

الْمَحِقُّ [el-meħiḳ] [mekīl] [mekīl] vezninde)

الْمَحْوُقُ [el-meħvūḳ] [mekūl] [mekūl] vezninde) İsm-i mef'üllerdir, süpürülmüş ve ovuşturulup düzelmiş nesneye denir. Ve bunlar مَقِيلٌ [mekīl] ve مَقُولٌ [mekūl] kabīlindedir.

الْحَوْقُ [el-ħvūḳ] (hā'nın zammıyla) Zeker başının çevresine denir; hā'nın fethiyle de lügattir. 'Alā-kavlin hā'nın fethiyle zekerin deġirmiliġine denir.

حَوْقُ الْحِمَارِ [Hūḳu'l-Ĥimār] (hā'nın zammıyla) Ferezdaḳ nām şā'irin lakabıdır.

الْأَحْوَقُ [el-aħvāḳ] [aħmaq] [aħmaq] vezninde) ve

الْمُحْوَقُ [el-muħavvāḳ] [mu'azzam] [mu'azzam] vezninde) Zekerinin başı büyük olan adama denir.

الْحَوْقَاءُ [el-ħavḳā] [ħamrā] [ħamrā] vezninde) Büyük zeker kellesine denir; yukālu: فَيْشَلَةُ حَوْقَاءِ أَبِي عَظِيمَةَ

الْمَحْوَقَةُ [el-meħvūkat] [mekūlet] [mekūlet] vezninde) Şol arza denir ki ona yağmur az yağmakla nebātı azca ola; yukālu: أَرْضٌ مَحْوَقَةٌ أَبِي قَلِيلَةَ النَّبْتِ لِقَبْلَةِ الْمَطْرِ

الْحَوْقَةُ [el-ħavḳat] (hā'nın fethiyle) **جَمَاعَةٌ مُمَحْرِقَةٌ** [cemā'atun mumahriḳat] ma'nāsınadır. مَحْرَقَةٌ māddesinde mü'ellif "خ، ر، ق" faslında tasaddī eylemeyip lākin şārihin beyānına göre مَحْرَقَةٌ [muħriḳat] yalan söz düzme ma'nāsına kelime-i mü-

vellede olmakla مُمَحْرَقَةٌ [mumahriḳat] yalan düzüp kizb ihtirā' eden cemā'at demek olur.

الْحَوَاقَةُ [el-ħuvāḳat] [kunāset] [kunāset] vezninde ve mürādifidir ki süpürüntüye denir.

الْمِحْوَقَةُ [el-miħveḳat] [mikneset] [mikneset] vezninde ve mürādifidir ki süpürgeye denir.

الْحَوَاقُ [el-Ĥivāḳ] [kitāb] [kitāb] ve غُرَابٌ [ġurāb] veznlerinde) Bir mevzi' adıdır.

الْتَحْوِيقُ [et-taħvīḳ] [tefīl] [tefīl] vezninde) Bir kimse hakkında güç ve şūrīde ve haltiyyāt sözler söylemek ma'nāsınadır, ġüyā ki حَوَاقَةٌ [ħuvāḳat] gibi karış muruş kelimāt etmiş olur; yukālu: حَوْقٌ عَلَيْهِ إِذَا عَوَّجَ عَلَيْهِ الْكَلَامُ

[ح ي ق]

الْحَيِيقُ [el-ħayīḳ] (hā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) ve

الْحَيُوقُ [el-ħuyūḳ] [ḳu'ūd] [ḳu'ūd] vezninde) ve

الْحَيِيقَانُ [el-ħayeqān] (feteħātla) İhāta eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَاقَ بِهِ يَحِيْقُ Ve kılıç dokunduġu yere işlemek ma'nāsınadır; yukālu: حَاقَ فِيهِ السَّيْفُ إِذَا خَاكَ hādise nāzil ve musīb olup aslā ondan münfekk olmayarak dā'imī lāzım olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَاقَ بِهِمُ الْأَمْرُ إِذَا لَزِمَهُمْ وَوَجَبَ عَلَيْهِ وَنَزَلَ

حَيْقٌ [ħayḳ] İnsāna kendi 'amel-i mekrūhu muktezāsı 'urüz ve isābet eden 'arīza-i kerīheye denir ki vasf bi'l-masdardır; yukālu: أَصَابَهُ الْحَيْقُ وَهُوَ مَا يَشْتَمَلُ عَلَى الْإِنْسَانِ مِنْ مَكْرُوهِ فِعْلِهِ Ve Yemen'de bir vādī adıdır.

الْإِحَاقَةُ [el-iħāḳat] (hemzenin kesriyle) Bu dahi ihāta eylemek ma'nāsınadır;

yukālu: بِهٖ إِذَا أَحَاطَ بِهٖ Ve bir hādiseyi bir kimse üzere inzāl ve ilzām eylemek ma'nāsınadır; yukālu: اللَّهُ بِهٖمْ مَكْرَهُمْ أَيُّ أَنْزَلَهُ عَلَيْهِمْ وَالزَّمَهُمْ

الْحَيَقَةُ [el-ḥayqat] (ḥā'nın fethiyle) Yavşana şebīh bir nev' otluktur, hurmā ile ekl olunur.

الْمُحَايَقَةُ [el-muḥāyēqat] (mufā'alet) vezninde) Bir kimseye bugz ve hased eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَايَقَهُ إِذَا حَسَدَهُ وَأَبْغَضَهُ

نَجَرَ بِعَوْنِهِ تَعَالَى

FASLU'L-ḤĀ'İ'L-MU'CEME

(فَضْلُ الْحَاءِ الْمُعْجَمَةِ)

[خ ب ر ق]

الْخَبْرَاقُ [el-ḥibrāq] (فِرْطَاسٌ [kirtās] vezninde) Osuruğa denir, ضِرَاطٌ [dirāt] ma'nāsına.

الْحَبْرَقَةُ [el-ḥabreqat] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Yırtmak ma'nāsınadır; yukālu: خَبِرَقَ الشَّيْءَ إِذَا سَقَّهُ

[خ ب ق]

الْحَبْبُ [el-ḥabq] (سَبَقٌ [sebk] vezninde) Zar-talamak ma'nāsınadır; yukālu: خَبِقَ الْجِمَارُ خَبِقَ إِذَا خَبِقَ Ve bir kimseyi horsunmak ma'nāsınadır; yukālu: خَبِقَ فُلَانًا إِذَا خَبِقَهُ إِلَى نَفْسِهِ Ya'nī "Kendi nefesine nisbet horsundu."

الْحَبُوقُ [el-ḥabūq] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Şol 'avrete denir ki cimā' olunurken fer-cinden yellenme tarzında sedā zuhūr eder ola; yukālu: إِمْرَأَةٌ خَبُوقٌ إِذَا كَانَتْ يُسْمَعُ لَهَا خَبِقٌ عِنْدَ النِّكَاحِ أَيُّ صَوْتٌ مِمَّا هُنَالِكَ

الْحَبِيبُ [el-ḥibakq] (هِجْفٌ [hiceff] vezninde) ve

الْحَبِيبُ [el-ḥibiqq] (فِلِزٌّ [filizz] vezninde) Uzun nesneye denir, 'alā-kavlin ricāle mahsüstür ki uzun kişiye denir. Ve cüst ve çālāk ata denir. Ve sıçragan adama denir, وَتَابٌ [veşşāb] ma'nāsına. Ve أَمُّ [emaqq] lafzına ki tavīl ma'nāsınadır, itbā'an zikr olunur mübālaga için; yukālu: أَمُّ خَبِيبٌ أَيُّ طَوِيلٌ Ve fi'l-meseli: "خَبِيبَةٌ خَبِيبَةٌ تَرَقَّى عَيْنٌ بَقَّةٌ" Burada تَرَقَّى [terakqī]den emrdir. Şārih der ki bu mesel: "خُرُفَةٌ خُرُفَةٌ تَرَقَّى" 'unvānıyla da mervīdir. Resūl-i enām 'aleyhi's-selām hazretleri Ḥaseneyn cenāblarını tıfl iken böyle diyerek nūvāziş ederler idi. Ve

حَبِئَةٌ [hibakḫat] حَبِئَى [hibiḫkā] gibi seyrek adımlı nākaya denir, ke-mā se-yuzkeru.

الْحَبِئَى [el-hibiḫkā] (زِمِكَّى [zimikkā] vezninde) Bu dahi yüğrük ve serîc̄ ata denir. Ve seyrek adımlı nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ حَبِئَةٌ وَحَبِئَى أَيْ وَسَاعٌ denir ki murād sür'atle atılarak yürüyüştür.

الْحَبِئَاءُ [el-hibiḫkā] (kesreteynle) Bed-hüy kariya denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ حَبِئَاءٌ أَيْ سَبِيئَةُ الْخُلَيْيِ إمْرَأَةٌ حَبِئَاءٌ [Ḥabāk] [seḥāb] vezninde) Merv kazāsında bir karyedir; Ebu'l-Ḥasen eṣ-Şūfî el-Ḥabākî oradandır.

التَّحْبِئُ [et-teḥabbuḫ] (تَفَعُّلٌ [tefa^uul] vezninde) Yükselmek ma'nāsınadır; yukālu: تَحَبَّيْتُ الشَّيْءَ إِذَا ازْتَفَعَّ وَعَلَا

خ ذ ر ق

الْحَدَرَنُ [el-ḥadernak] (سَفَرَجَلٌ [sefercel] vezninde) Zekere denir. Ve örümceğe, 'alā-kavlin iri ve büyük olanına denir. Şāriḥ der ki gerçi cemîc̄-i nüshalarda الذَّكْرُ der ki gerçi cemîc̄-i nüshalarda الذَّكْرُ ibāretiyle mersümdür, lākin bu tугyān-ı kalem-i nüssähtir, savāb olan ذَّكْرٌ olmaktır ki erkek örümcek demek olur.

خ د ن ق

الْحَدَنُ [el-ḥadennak] (عَمَلَسٌ [amelles] vezninde) حَدَرَنُ [ḥadernak] ma'nāsınadır.

خ ذ ر ق

الْحَدَرَنُ [el-ḥazernak] (زَالِ-ı mu'ceme ile) حَدَرَنُ [ḥadernak] ma'nāsınadır.

الْحَدْرَقَةُ [el-ḥazreḫat] (دَاخِرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) İshāl olmak ma'nāsınadır; yukālu: خَذَرَقُ الْجَمَارُ إِذَا سَلَخَ

الْحَذْرَاقُ [el-ḥizrāk] (قِرْطَاسٌ [kirtās] vezninde) ve

الْمُحَذْرِكُ [el-muḥazriḫ] (İsm-i fā'il bün-

yesiyile) Yüreği çok süren adama denir; yukālu: رَجُلٌ خَذْرَاقٌ وَمُحَذْرِكٌ أَيْ سَلَّاحٌ

خَذْرَاقٌ [Ḥuzāriḫ] (غَلَابِطٌ [ulābiṭ] vezninde) Tihāme'de bir şorak eşme suyudur ki içenleri elbette ishāle uğratur.

خ ذ ق

الْحَذْقُ [el-ḥazḫ] (ḥā'nın fethi ve zāl'ın sükünuyla) Kuş çımkırmak ma'nāsınadır; yukālu: خَذَقَ الطَّائِرُ خَذْقًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا دَرَقَ Ba'zılar bunu dogan kısmının çımkırmasına tahsîs eylediler. Ve

خَذَقَ [ḥazḫ] Davarı yürütmek için üvendire makûlesiyle dürtmek ma'nāsınadır; yukālu: خَذَقَ الدَّابَّةَ إِذَا نَحَسَهَا بِحَدِيدَةٍ وَغَيْرِهَا لِتَجِدَّ Ve فِي سَيْرِهَا

خَذَقَ [ḥazḫ] Fışkıya denir; yukālu: رَمَاهُ بِالْخَذَقِ أَيْ الرُّوْثِ

الْحَذَّاقُ [el-ḥazzāk] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Bir cins balık ismidir ki tel tel saçları olur, sayd olundukta suya خَذَقٌ [ḥazḫ] eder. Ve

خَذَّاقٌ [Ḥazzāk] Yezîd el-'Abdî nām şā'irin pederi ismidir.

الْمُحَذَّقَةُ [el-maḥzeḫat] (مَرْحَلَةٌ [merḫalet] vezninde) Dübüre itlāk olunur, اِسْتِ [ist] gibi.

خ ر ب ق

الْحَرْبُ [el-ḥarbak] (جَعْفَرٌ [cafer] vezninde) Bir nebättir ki yaprağı لِسَانُ الْحَمَلِ [lisānu'l-ḥamel] ya'nî sinirli yaprak varakına şebîh olur. Ve iki nev' olur: biri ebyaz ve biri esveddir. Bu nebāt Türkîde çöpleme dedikleridir. Ebyaz nev'ine ak çöpleme ve nebātına marulcuk ve kar çiçeği derler. Ve esved nev'ine kara çöpleme ve karaca ot derler. Ve kurt kısmını mühlik olmakla 'Arablar خَانِقُ الذَّنْبِ [ḥāniḫu'z-zinb] ve قَاتِلُ

الدَّيْبِ [kātīlu'z-zīb] dahi derler. İki nev'î de cālî ya'nî mādde ile sath-ı 'uzvun bey-nine girip yapışmış ve kurumuş rutübetleri müzildir. Ve emrāz-ı bārideye nāfi' ve sarf ve cünün ve evcā'-ı mefāsıl ve behak ve fālic illetlerine müfīd ve fuzūl-i leziceyi müşhil ve mikdār-ı şürbetinden ekseri teşennüc irāsıyla kātildir. Ve kilāb ve hanāziri mühliktir. Ve cenb ve civārında bittiği asmanın üzümünden ma'mūl şarāb elbette müşhil olur.

أَبُو حَرْبِقٍ [Ebū Ḥarbak] Selām b. Revh künyesidir ki muhaddistir.

الْحَرْبِقُ [el-ḥirbiq] [زبرج [zibric] vezninde) Su terazisine denir; yukālu: أَجْرَى الْمَاءِ مَنْ أَجْرَى الْمَاءِ وَهُوَ مَضْعَدُ الْمَاءِ Ve bir havz-ı mahsūs ismidir.

الْحَرْبَاقُ [el-ḥirbāk] [سربال [sirbāl] vezninde) Boyu pek uzun olarak iri gövdeli hatuna denir, 'alā-kavlin çabuk yürütür olan hatuna denir. Ve

حَرْبَاقٍ [Ḥirbāk] Bir rivāyette Zu'l-Yedeyn ile mülakkab olan sahbābī ismidir. Ve

حَرْبَاقٍ [ḥirbāk] **حَرْبَقَةٌ** [ḥarbeqat] gibi masdar olur, tiz tiz yürümek ma'nāsına; yukālu: حَرْبَقَ الرَّجُلُ حَرْبَقَةً وَحَرْبَاقًا إِذَا أَسْرَعَ فِي الْمَشْيِ Ve zartalamak ma'nāsınadır; yukālu: حَرْبَقَ الْجِمَارُ إِذَا ضَرَطَ

حَرْبَقَةٌ [ḥarbeqat] ve

حَرْبَاقٍ [ḥirbāk] Bir nesneyi yırtmak ma'nāsınadır; yukālu: حَرْبَقَ الثُّوبَ إِذَا شَقَّهُ Ve kesmek ma'nāsınadır; yukālu: حَرْبَقَ الشَّيْءَ إِذَا قَطَعَهُ Ve yağmur yeri hendek hendek edip yarmak ma'nāsınadır; yukālu: حَرْبَقَ الْغَيْثُ الْأَرْضَ إِذَا شَقَّقَهَا

حَرْبَقَةٌ [ḥarbeqat] Dişi keçi kısmına mahsūs zecr ve āzardan hikāyedir.

الْمُحَرْبَقَةُ [el-muḥarbeqat] (ism-i mef'ul bünyesiyle) Vakt-i cimā'da kemāl-i şehvet ü iltizāzından bī-hod olur olan 'avrete denir; yukālu: امْرَأَةٌ مُحَرْبَقَةٌ أَي رُبُوحٌ

الْإِحْرِنْبَاقُ [el-iḥrinbāk] [إحرنجام [iḥrincām] vezninde) Bir töhmet zımnında mazinne ve gümān terettüb eden kimse geri çekilip yere sinip yapışmak ma'nāsınadır; yukālu: إِحْرِنْبَقَ الْمُرِيبُ إِذَا انْقَمَعَ وَلَصَقَ بِالْأَرْضِ Ve minhu'l-meselu: "فَلَا تُحْرِنْبِقُ لِبَيْعٍ" Ya'nî vakt-i fırsatta ileri sünüp sıçramak için ya'nî mütehayyilesinde tasvīr ve tasmīm eylediği dāhiyeyi irād ve icrā için şimdiki hālde geri çekilip tortop hamuş ve epsem durmaktadır.

[خ ر د ق]

الْحَرْدَقُ [el-ḥardaq] [جعفر [ca'fer] vezninde) Şorbaya denir, مَرَقَةٌ [merekat] ma'nāsına. Ve bu mu'arrebdir. Şārihin beyānına göre hurdek-i Fārisī mu'arrebdir, kāf tasgīr içindir. Şorbaya 'alem-i mahsūs olmuştur.

الْحُرْدِيقُ [el-ḥurdīq] (ḥā'nın zammıyla فُعْلِيلٌ [fu'li] vezninde) Bir türlü ta'ām ismidir. Şārihin beyānına göre bu dahi hürdik-i Fārisī mu'arrebdir, lākin Nihāye'de حُرْدِيقٌ [ḥurdīq] şorba ile müfesserdir.

حَرْنَدَقٌ [Ḥarendaq] [سمندل [semendel] vezninde) Bir recül ismidir.

[خ ر ف ق]

الْحَرْفَقُ [el-ḥarfak] (fā'yla جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Lügat-ı Şāmiyyede hardal-ı Fārisī ismidir ki Mışır diyārında حَشِيشَةُ السُّلْطَانِ denmekle ma'rūftur, [ḥaşısetu's-sultān] tere dedikleri nebāttan bir nev'îdir, Türkîde ak hardal ve tere tohumu ta'bīr olunur.

Varakı 'arīz ve çiçeği ak olur.

الْحَرْفَةُ [el-ḥarfeḫat] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) ve

الْإِحْرِنْفَاكُ [el-iḥrinḫafak] (إِحْرِنْفَامٌ [iḥrinḫām] vezninde) **إِحْرِنْبَاكُ** [iḥrinḫāk] ma'nāsınadır; yukālu: حَرْفَقُ الْمَرْيَبِ وَإِحْرِنْفَقُ بِمَعْنَى إِحْرِنْبَقُ

خ ر ق

الْحَرْقُ [el-ḥarḫ] (حَرْقٌ [ḥarḫ] vezninde) Bir nesneyi yarıp yırtmak ma'nāsınadır; yukālu: حَرْقَ الشَّيْءِ حَرْقًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي حَرْقَ الشَّيْءِ حَرْقًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا جَابَهُ وَمَرْقَهُ göre **حَرْقٌ** [ḥarḫ] bir nesneyi fikr ve reviyetsiz fesād tarīki üzere kat' eylemek ma'nāsına mevzū'dur; ma'ānī-i sā'ire ondan münşa'ibdir. Ve

حَرْقٌ [ḥarḫ] Yalan söylemek ma'nāsına müsta'meldir, gūyā ki sıdkı hark eder; yukālu: حَرْقَ الرَّجُلُ إِذَا كَذَبَ Ve kat'-ı mesāfe eylemek ma'nāsına müsta'meldir, gūyā ki beyābānı delip öte geçmiş olur; yukālu: حَرْقَ الْمَفَارِزَ إِذَا قَطَعَهَا yukālu: حَرْقَ الثَّوْبِ إِذَا شَقَّهُ Ve yeniden yalan düzmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: حَرْقَ الْكُذِبِ إِذَا صَنَعَهُ

حَرْقٌ [ḥarḫ] Otsuz susuz kır yere denir; tekūlu: وَقَعْنَا حَرْقًا أَيَّ أَرْضًا قَدْرًا Ve şol geniş sahrāya itlāk olunur ki onda riyāh مُتَحَرِّقٌ [muteḫarraḫ] ya'nī perākende olur. Cem'i حُرُوقٌ [ḥurūḫ] gelir. Ve

حَرْقٌ [ḥarḫ] فَسَطٌ [ḫuṣṭ] dedikleri nebāta şebīh bir nebāt adıdır. Ve Neysābūr'da bir mevzi' adıdır. Şārihin beyānına göre حَرْقٌ [ḥarḫ] ism olarak dahi isti'māl olunur ki yırtığa denir. Ve minhu'l-meselu: "اِتَّسَعَ الْحَرْقُ عَلَى الرَّاقِعِ" Lisānımızda dahi "delik büyük, yama küçük" meseli zebān-zededir.

الْحُرُوقُ [el-ḥurūḫ] (فُعُودٌ [ḫu'ūd] vezninde) Bir yerde aslā ayrılmamak vech üzere ikāmet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَرْقَ فِي الْبَيْتِ حُرُوقًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَقَامَ فَلَمْ يَبْرَحْ حُرُوقٌ [el-ḥarāḫ] (fethateynle) [ḥurūḫ] ma'nāsınadır; yukālu: حَرْقَ فِي الْبَيْتِ حَرْقًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَقَامَ فَلَمْ يَبْرَحْ Ve havf ve hayā gibi 'arīzadan nāṣī medhūş ve hayrān olmak ma'nāsınadır, 'alā-kavlin gözleri belirtip cemād gibi mebhūt ve dem-beste kalmak ma'nāsınadır; yukālu: حَرْقَ الرَّجُلُ إِذَا دَهَسَ مِنْ حَوْفٍ أَوْ حَيَاءٍ أَوْ بُهْتٍ فَاتِحًا عَيْنَيْهِ يَنْظُرُ Ve sayyādlar etrafı çevirmekle āhū ve kuş makūlesi kendi yatağında korkusundan kımıldanmayıp yere yapışıp cism-i bī-cān gibi taş yatar olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَرْقَ الْغَزَالُ إِذَا فَرَقَ فَعَجَزَ عَنِ التُّهُوِصِ وَكَذَا الطَّائِرُ فَلَمْ يَقْدِرْ عَلَى الطَّيْرَانِ Ve

حَرْقٌ [Ḥarāḫ] Merv kazāsında bir karye adıdır, Ḥare mu'arrebidir; muhaddisinden Muḫammed b. Aḫmed b. Ebī Bişr el-Mutekellim ve Muḫammed b. Mūsā ve Muḫammed b. 'Ubeydullāh el-Ḥarāḫiyyūn oradandır. Ve

حَرْقٌ [ḥarāḫ] Gılzat ve huşūnet ma'nāsınadır ki rıfḫ ve sūhūlet mukābilidir, حُرُقٌ [ḥurḫ] gibi ki zammıyladır, ke-mā se-yuzkeru. Ve masdar olur, أَحْرَقُ [aḫraḫ] olmak ma'nāsına; yukālu: حَرْقَ الرَّجُلُ إِذَا كَانَ أَحْرَقَ Ke-mā se-yuzkeru.

الْحَرَاقَةُ [el-ḥarāḫat] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) Tuttuğu işi bilmeyip fenā ve nā-hoş yapar olmak ma'nāsınadır ki o iş elinden gelmemektir; yukālu: حَرْقَ بِالشَّيْءِ حَرَاقَةً مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا جَهَلَهُ وَلَمْ يُحْسِنْ عَمَلَهُ Ve ahmak ve bī-magz olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَرْقَ الرَّجُلُ إِذَا كَانَ أَحْرَقَ

الْحَرْقَاءُ [el-ḥarḫā'ā] (صَحْرَاءٌ [ṣaḫrā'] vezninde)

de) Şol ovaya denir ki vüs'atinden onda rüzgârlar perâkende ve müteferrik hübüb eder ola; yukâlu: أَرْضُ حَزَقَاءَ أَيِّ وَاسِعَةً تَتَحَرَّقُ فِيهَا الرِّيحُ Ve

حَزَقَاءُ [ħarqā] أَخْرَقُ [aħraq] lafzından mü'ennes olur, hemec ve çolpa, bî-magz ve nādān 'avrete denir. Ve fi'l-meseli: “لَا تَعْدَمُ الْحَزَقَاءُ عِلَّةً” أَيُّ الْعَلَلِ كَثِيرَةٌ تُحْسِنُهَا الْحَزَقَاءُ يَا نَبِيَّ فَضْلًا عَنِ الْكَيْسِ dānādan başka nādān ve sebük-ser karı dahi bir 'özr ve bahāne irādına muktedire olmağın bu resme 'özr ve illet dā'iyesini irtikāb bir vechle lāyık ve sezāvār değildir. Bu mesel bir mādde zımında serd olunan itizārı nehy ve istikbāh mevki'inde irād olunur. Ve

حَزَقَاءُ [ħarqā] Zengī cinsinden bir hatun ismidir ki dā'imā Mescid-i şerif-i nebevīde 'aleyhi's-selām firāšet hizmetine pūyān idi, radiyallāhu 'anhā. Ve Benu'l-Bekkā cemā'atinden bir başka 'avret ismidir ki Zu'r-Rumme nām şā'ir eş'arında onunla teşbīb ve tagazzül eder idi. Ve

حَزَقَاءُ [ħarqā] Kulağında delik olan koyuna denir; yukâlu: شَاةٌ حَزَقَاءُ أَيُّ فِي أذُنِهَا حَزَقٌ Ve şedīd yele denir; yukâlu: رِيحٌ حَزَقَاءُ أَيُّ شَدِيدَةٌ Ve bastığı yeri gözetmeyen hemec ve serseri nākaya vasf olur; yukâlu: نَاقَةٌ حَزَقَاءُ إِذَا كَانَتْ لَا تَتَعَاهَدُ مَوَاضِعَ قَوَائِمِهَا Ve bir mevzi' adıdır. Ve İzār b. Ĥarqā muhaddisīndendir. Ve Mālik b. Ebi'l-Ĥarqā, Uqayl kabilesindendir.

الْحَزَقُ [el-ħirq] (ħā'nın kesriyle) Sehī ve civān-merd, 'alā-kavlin sehī ve civān-merd olarak zarīf olan adama denir. Ve hūb ve dil-ber ve hoş-manzar nāzūk ve kerīmü'l-halīka civāna denir; yukâlu: هُوَ

حَزَقٌ أَيُّ سَخِيٌّ أَوْ ظَرِيفٌ فِي سَخَاوَةٍ وَكَذَا فَتَى حَسَنٌ حَزَقٌ كَرِيمٌ الْخَلِيقَةَ Cem'i أَخْرَاقُ [aħraq]tır ve حَزَاقٌ [ħurāk] gelir ve حُرُوقٌ [ħurūq] gelir ħā'ların zammıyla.

الْحَزِيرِيُّ [el-ħirri] (sikkīt [sikkīt] vezninde) حَزَقٌ [ħirq] ma'nāsınadır. Ve pek kerīm ve civān-merd, kesirü's-sehāvet adama denir. Cem'i حَزِيرِيُّونَ [ħirriyūn] gelir.

الْمَحْرَقُ [el-maħraq] (maq'ad [maq'ad] vezninde) Berriyye ve beyābāna denir. Ve

مَحْرَقُ الْحَوْضِ [maħraqu'l-ħavd] Havuz ve musluk makülesini tıkayacak delikli taşa denir ki diledikleri vakte ondan su ihrāc ederler.

الْمَحْرُوقُ [el-maħrūq] Avucu delik ta'bīr olunan adama itlāk olunur ki bir günde eline bir hazīne verilse telef ve tebāh olup akşama bir akçe kalmaz ola; yukâlu: رَجُلٌ مَحْرُوقٌ أَيُّ مَحْرُومٌ لَا يَقَعُ فِي كَفِّهِ عَنِّي

الْحَزِقَةُ [el-ħirqāt] (ħā'nın kesriyle) Çekirge bölüğüne denir; yukâlu: وَقَعَتْ فِي الْأَرْضِ حَزِقَةٌ مِنْ جَرَادٍ أَيُّ قِطْعَةٌ سِوَا سِوَا سِوَا سِوَا Sına denir ki paçavra ta'bīr olunur. Cem'i حَزِقٌ [ħiraq] gelir, عِنَبٌ [‘ineb] vezninde. Muhaddisīnden şeyhü'l-Ĥanābile Ebu'l-Ĥāsim ve vālid-i sāhibi'l-Muħtaşar Ebu'l-Ĥuseyn b. 'Abdullāh b. Aħmed ve 'Abdul'azīz b. Ca'fer ve 'Abdurrahmān b. 'Alī ve İbrāhīm b. 'Ömer ve müsniid-i Isbahān olan 'Abdullāh b. Aħmed b. Ebi'l-Feth ve yine Isfahāniyyü'l-asl 'Ömer b. Muħammed ed-Dellāl ve Aħmed b. Muħammed b. Muħammed b. Aħmed el-Ĥiraqiyyūn e'imme-i muhaddisīndendir ki bey'e-i حَزِقَةٌ [ħirqāt] mensūblardır.

ذُو الْحَزَقِ [Zu'l-Ĥiraq] (‘ineb [‘ineb] vezninde) Nu'mān b. Rāşid'in lakabıdır; cenk evkātında 'alāmet için kırmızı ve

sarı hırkalar bağlanmakla telkīb olundu. Kezālīk Hālife b. Hāmel nām şā'irin işbu: "لَمَّا رَأَتْ إِبِلِي جَاءَتْ حُمُولُهَا ۥ عَزَّتِي عَجَابًا عَلَيْهَا" "الزَيْشُ وَالْحَزَقُ" beyti bā'is-i telkīb olmuştur. Ve Zu'l-Hīraḳ Ḳurṭ yāhūd İbn Ḳurṭ et-Ṭuhevī bir şā'ir-i kadīm ya'nī Cāhiliyye şu'arāsındandır. Ve Zu'l-Hīraḳ b. Şureyh b. Seyf şā'irdir. Ve Zu'l-Hīraḳ, Yerbūc kabīlesinden başka bir şā'ir-i cāhilīdir. Ve 'Abbād b. Hāriş'in feresi lakabıdır. Ve

خَزَقَةٌ [Ḥirḳat] Esved b. Ḳirde'nin ve Ganiyy kabīlesinden Mu'attib nām kim-senin feresleri ismidir. Ve Ḥirḳat b. Şu'ās şu'arādandır. Şu'ās vālidisi ismidir, pederi Nubāte'dir.

الْمِخْرَاقُ [el-miḥrāḳ] [mişbāḥ] [میضباح] vez-ninde) Bedeni hūb, endāmı güzel dil-ber adama denir, gerek uzun boylu olsun, gerek olmasın; yukālu: رَجُلٌ مِخْرَاقٌ أَيْ الْحَسَنُ الْجِسْمِ Ve umūr ve mesālihte muta-sarrıf ve müdir ve kār-güzār adama denir ki yırtıp sökücü ta'bīr olunur; yukālu: رَجُلٌ مِخْرَاقٌ أَيْ مُتَصَرِّفٌ فِي الْأُمُورِ Ve yaban öküzüne denir, sevr-i berrī ma'nāsına. Ve seyyid ve 'ālī-kadra denir. Şārih der ki gerçi cemī-i nüshalarda 'unvānyla mersūmdur, lākin savāb olan 'alī-kadriyle olmaktadır, ke-mā kāle fi'l-Esās: وَاسْتَعَارَ الْمِخْرَاقَ لِلسَّيْفِ Kaldı ki مِخْرَاقٌ [miḥrāḳ] asl ālet-i خَزَقٌ [ḥarḳ] demektir. Bu ma'naların mecmū'u mecāzdır, خَزَقٌ [ḥarḳ]-ı umūr yāhūd خَزَقٌ [ḥarḳ]-ı miyāne-i nās eylediği için seyyide dahi itlāk olunmak ba'īd değıldir. Ve

مِخْرَاقٌ [miḥrāḳ] Sehī ve civān-merd adama denir. Ve bir recül ismidir. Ve turaya denir ki mendil ve peştemāl makūlesini büküp çomak tarzında ederler; yukālu: ضَرْبَةٌ بِالْمِخْرَاقِ وَهُوَ مُنْدِيلٌ يُلْفُ لِيُضْرَبَ بِهِ

yı mezkūrdan me'hūz olarak cengāver ve muhārib bahādıra خَزَبٌ مِخْرَاقٌ [miḥrāḳu ḥarb] itlāk olunur; yukālu: هُوَ مِخْرَاقٌ خَزَبٌ أَيْ صَاحِبٌ خَزَبٍ

الْخَرِيقُ [el-ḥarīḳ] [emīr] [emir] vezninde) Çayırılı çimenli olan düz oturlaklı aralık yere denir. Cem'i خَزَقٌ [ḥuruḳ] gelir, كُتُبٌ [kutub] vezninde; tekülü: مَرَزْتُ بِخَرِيقٍ أَيْ مُطْمَعِنٌ مِنْ الْأَرْضِ وَفِيهِ نَبَاتٌ Ve pek esen soğuk yele denir. Ve yumuşak latif ve mu'tedil esen yele denmekle zıdd olur. 'Alā-kavlin bir düzeye tersine esen yele denir yāhūd uzun uzadı esen yele denir. Ve minhu yukālu: كَأَنَّهُ خَرِيقٌ فِي خَرِيقٍ أَيْ رِيحٌ بَارِدَةٌ شَدِيدَةٌ هَبَّابَةٌ وَكَذَا لَيْتَنَنْ سَهْلَةً أَوْ الرَّاجِعَةَ الْمُسْتَمِرَّةَ السَّيْرُ أَوْ الطَّوِيلَةَ الْهُبُوبِ Ve şol kuyuya denir ki dibinde olan kayası yāhūd pek yeri sudan oyulmuş ola. Cem'i خَرَائِقُ [ḥarā'īḳ] gelir ve خَزَقٌ [ḥuruḳ] gelir zammeteynle. Ve

خَرِيقٌ [ḥarīḳ] Veled yırtmakla döl tutmaz olan rahime denir, مُنْخَرِقَةٌ [munḥarīḳat] gibi. Ve derin olmayan su arkına denir ki cābe-cā ağaçlık ola. Ve derenin nihāyetinde olan açıklık geniş yere denir.

الْخَزْوُشُ [el-ḥarūḳ] [şabūr] [şabūr] vezninde) Bu dahi soğuk olup şiddetle esen yele denir.

الْمُنْخَرِقَةُ [el-munḥarīḳat] [munḥarīḳat] vezninde) Yırtık olmakla döl tutmaz olan rahime denir; yukālu: رَجَمَ خَرِيقٌ وَمُنْخَرِقَةٌ إِذَا كَانَتْ قَدْ خَرَقَهَا الْوَلَدُ فَلَا تَلْفُخُ

الْخَرِيقُ [el-ḥarīḳ] [ketif] [ketif] vezninde) Küle denir, رَمَادٌ [remād] ma'nāsına; āteş yakanlar gidip kendisi yerinde sābit olduğu için itlāk olunmuştur. Ve

خَرِيقٌ [ḥarīḳ] Ayakları za'if ve gevşek olan āhū-beççeye denir. Ve şol āhū ve kuş makūlesine denir ki etrāfında sayyādlar ol-

makla havfından harekete mecālî olmayıp taş yatar kala; mü'ennesi خَرَقَةٌ [ḥarīkat]tır. Ve elinden iş gelmeyen hemec ve mezgeldek adama denir; yukālu: رَجُلٌ خَرِقٌ أَيْ لَا يُحْسِنُ الصَّنْعَةَ

الْحُرُقُ [el-ḥurraḳ] (رُكْعٌ [rukka^c] vezninde) Bir cins kuş adıdır, 'alā-kavlin serçe cinsindedir. Cem'i خَرَارِقُ [ḥarāriḳ] gelir.

الْحُرُقُ [el-ḥurḳ] (ḥā'nın zammıyla) Gılzat ve huşūnet ma'nāsınadır ki rıfk ve mülāyemet mukābilidir, خَرَقٌ [ḥaraḳ] gibi ki fethateynledir; yukālu: فِيهِ خُرُقٌ وَخَرَقٌ Ve bir işi güzel beceremeyip fenā' ve nā-dürüst eder olmağa denir. Ve hemecliğe ve çolpalığa ve humk ve belāhate denir; خُرُقَةٌ [ḥurḳat] dahi denir hā'yla; yukālu: فِيهِ خُرُقٌ وَخُرُقَةٌ أَيْ حُمُقٌ Ve خُرُقٌ [ḥurḳ] أَخْرَقُ [aḥraḳ] ve خُرُقَاءُ [ḥarḳā'] kelimelerinden cem^c olur.

خُرُقَانُ [Ḥarḳān] (سَحْبَانُ [saḥbān] vezninde) Bistām kazāsında bir karyedir; rā'nın fethi lahdır.

خُرُقَانُ [Ḥarraḳān] (ḥā'nın ve rā-yı müşeddedenin fethiyle) Hemedān kazāsında bir karyedir.

خُرَيْقٌ [Ḥureyḳ] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Esmādandır: Zubeyr b. Ḥureyḳ tābi'indedir.

الْأَحْرَقُ [el-aḥraḳ] (أَحْمَرٌ [aḥmer] vezninde) Sebük-magz ahmak ve nādān kimseye denir yāhūd elinden bir san'at ve 'ameli güzelce becermek gelmez olan hemec ve çolpa adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَحْرَقٌ أَيْ أَحْمَقٌ Ve yürürken tabanını bakanağından mukaddem yere vaz^c eden deveye denir ki necābeti āsārındandır; yukālu: بَعِيرٌ أَحْرَقٌ إِذَا كَانَ يَقَعُ مَنَسِمُهُ عَلَى الْأَرْضِ قَبْلَ خَفِّهِ يَغْتَرِيهِ ذَلِكَ مِنَ النَّجَابَةِ

الْحُرُقُ [el-ḥaruḳ] (نُدُسٌ [nedus] vezninde) Bu dahi sıfattır, hemec ve çolpa ve perīşān-kār adama denir.

الْإِحْرَاقُ [el-iḥrāḳ] (hemzenin kesriyle) Bir adamı medhūş ve hayrān eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَحْرَقَهُ إِذَا أَذْهَبَهُ

التَّخْرِيقُ [et-taḥriḳ] Bir nesneyi pāre pāre yırtmak ma'nāsınadır; yukālu: خَرَقَهُ إِذَا مَرَّقَهُ Ve yalanı çok söylemek ma'nāsınadır; yukālu: خَرَقَ فُلَانٌ إِذَا أَكْثَرَ الْكَذِبِ

التَّهْرُوقُ [et-teḥarruḳ] (تَفْعُلٌ [tefa^cul] vezninde) Karīhadan yalan peydā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَخَرَّقَ الْكَذِبَ إِذَا اخْتَلَقَهُ Ve تَخْرِيقٌ [taḥriḳ] lafzından mutāvi^c olur, yırtılmak ma'nāsına; yukālu: خَرَقَ الثُّوبَ فَتَخَرَّقَ Ve bezl ve sehāvette tevessü^c eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: تَخَرَّقَ فِي السَّخَاءِ إِذَا تَوَسَّعَ فِيهِ

الْإِنْخِرَاقُ [el-inḥirāḳ] (إِنْفِعَالٌ [infī'āl] vezninde) Bu dahi yırtılmak ma'nāsınadır; yukālu: خَرَقَ الثُّوبَ فَانْخَرَقَ

الْمُتَّهَرِّقُ [el-muteḥarriḳ] (مُتَّهَرِّقٌ [mutteḥarriḳ] vezninde) ve

الْمُنْخَرِقُ [el-munḥariḳ] (مُنْسَلِكٌ [munse-lik] vezninde) Yırtık nesneye denir. Bu ma'nādandır ki 'Arablar seyr ve seferi mümtedd olmakla siyābı pārelenmiş olan adama مُتَّهَرِّقُ السِّبْرَالِ [muteḥarriḳu's-sirbāl] ve مُنْخَرِقُ السِّبْرَالِ [munḥariḳu's-sirbāl] itlāk ederler; yukālu: هُوَ مُتَّهَرِّقُ السِّبْرَالِ وَمُنْخَرِقُهُ إِذَا طَالَ سَفَرُهُ فَتَسَقَّقَتْ ثِيَابُهُ

الْإِنْخِرِزَاقُ [el-iḥriḳāḳ] (إِنْفِعَالٌ [ifī'āl] vezninde) Bir nesne pek yırtılıp çāk çāk olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِخْرَوِقُ الثُّوبُ إِذَا تَخَرَّقَ

الْمُخْرَوِقُ [el-muḥrevriḳ] (ism-i fā'il bün-yesiyle) Deve kısmının ta'ahhüd ve ri'āyeti

hususunda cüst ve çalāk olup dā'imā etrāfını dolaşıp takayyüd ve tīmārında ihtimām eden adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُخْرُورٌ إِذَا كَانَ يَدُورُ عَلَى الْإِبِلِ وَيَخْفُ وَيَتَصَرَّفُ

الإختراق [el-ihtirāk] [ifti'āl] [ifti'āl] vezninde) Bir arza mürür ve güzerān eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِخْتَرَقَ الْأَرْضَ إِذَا مَرَّ فِيهَا Ve yalan peydā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِخْتَرَقَ الْكَذِبَ إِذَا اخْتَلَقَهُ

المُخْتَرَقُ [el-muhterāk] (ism-i mef'ül bünyesiyle) Yel uğradığı yere denir; yukālu: مُخْتَرَقَ الرِّيحِ أَي مَهْمَهَا Ve 'Abdulkerīm b. Ebi'l-Miḥāriḳ muhaddis-i leyyindir, ya'nī ne mevsük ve ne metrūktur.

[خ ر ن ق]

الخزنيق [el-ħirniḳ] (nūn'la زَبْرُجٌ [zibric] vezninde) Genç tavşana, 'alā-kavlin yavrusuna denir; yukālu: هَذَا الصَّبِيُّ كَأَنَّهُ خَزْنِيْقٌ وَهُوَ Ve su sarnıcına denir, فَتِيٌّ مِنَ الْأَرَابِ أَوْ وَلَدُهُ Ve su sarnıcına denir, مَضَعَةُ الْمَاءِ [maşne'atu'l-mā] ma'nāsına. Ve bir mevzi' adıdır. Ve bir şā'ire kadın ismidir. Ve Sa'īd b. Şābit el-Enşārī lakabıdır.

الخزنيق [el-ħarāniḳ] (ḫā'nın fethiyle) خَزْنِيْقٌ [ħirniḳ] lafzının cem'idir. Ve Mele' ile Ece' nām cebel beyninde bir dürişt ve galiz yerin adıdır, 'alā-kavlin Bel'anber kabilesi yurdunda bir su adıdır.

الخوزنق [el-ħavernaḳ] [fedvkes] [fedevkes] vezninde) 'Irāk'ta Nu'mānu Ekber nām emire mahsūs bir kasrın ismidir, horen-gāh-ı Fārisi mu'arrebidir ki ta'am yiyecek mahal demektir. Mütercim der ki tafsili *Burhān-ı Kāḫi'* tercemesinde meşrūhtur. Ve

خوزنق [Ḫavernaḳ] Kūfe'de bir nehr ve Mağrib'de bir belde ismidir. Ve Belḫ kazāsında bir karye adıdır; a'lām'dan

Ebu'l-Feth Muḫammed b. 'Abdullāh el-Ḫavernaḳī oradandır.

[خ ز ر ق]

الخزرائق [el-ħuzrāniḳ] (ḫā'nın zammı ve zā-yı mu'cemenin sükūnuyla) Bir cins ak beze, 'alā-kavlin mutlakan ak bezlere denir. Şārihin beyānına göre Fārisiden mu'arrebdir. Ve bazıları dedi ki خَزْرَائِقُ [ħuzrāniḳ] bir yıllık deve yününe denir.

الخزرائق [el-ħazernaḳ] [sefercel] [sefercel] vezninde) Örumceğe denir, عُنْكَبُوتٌ [ankebūt] ma'nāsına.

[خ ز ق]

الخزق [el-ħazḳ] (ḫā'nın fethi ve zāy'ın sükūnuyla) Dürtmek ve sançmak ma'nāsınadır; yukālu: خَزَقَهُ خَزَقًا مِنَ الْبَابِ Ve ok nişāna saplanıp işlemek ma'nāsınadır; yukālu: خَزَقَ السَّهْمَ الْهَدَفَ Ve kuş sağnamak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: خَزَقَ الطَّائِرُ إِذَا دَرَقَ

الإنخزاق [el-inḫizāk] [infi'āl] [infi'āl] vezninde) Mutāvi'edir, dürtülmek ma'nāsınadır; yukālu: خَزَقَهُ بِالرُّمْحِ فَأَنْخَزَقَ

الخازق [el-ħāziḳ] Mızrak temrenine denir; yukālu: أَنْفَذَ مِنْ خَازِقٍ أَي سِنَانٍ Ve nişāna saplanıp işleyici oka denir; yukālu: سَهْمٌ خَازِقٌ أَي مُقْرَطَسٌ

خازق ورقة [ħāziḳu varaḳat] Ya'nī yaprağa saplanıcı demektir, kināye vechiyle kendiden hayr ve menfa'at ve bir maslahata liyākat me'mül olmayan kimseye, 'alā-kavlin cerī ve uz ve hāzık olan adama itlāk olunur. Her birinin münāsebeti ma'lūmdur; yukālu: هُوَ خَازِقٌ وَرَقَةٌ إِذَا كَانَ لَا يُطْمَعُ فِيهِ أَوْ جَرِيءٌ خَازِقٌ

خزاق [ħazāḳi] [ḳaṭāmi] [ḳaṭāmi] vezninde) Nisvāna mahsūs sebb ve dūşnām

kelimâtındandır, خَزَقٌ [ħazq] -ı tâ'irden ma'düldür, sıçragan demektir; yekûlüne: يَا خَزَاقِ شَتْمٌ لِلنِّسَاءِ

شَبُورٌ [šabūr] vezninde) Şol nākaya denir ki yürürken kuvvet ve şiddetinden bakanağıyla yeri çukur çukur eder ola, 'alā-kavlin yürürken bakanağı düz olmakla devrilerek yeri yırtıp yarar ola; yukālu: نَاقَةٌ خَزُوقٌ إِذَا كَانَتْ تَخْرُقُ الْأَرْضَ بِمَنَاسِمِهَا أَوْ إِذَا مَشَتْ انْقَلَبَ مَنَسِمُهَا فَخَدَّ فِي الْأَرْضِ

الْمِحْرَاقُ [el-miħzak] [minber] vezninde) Bir sırık ismidir ki bir ucunda temren tarzında keskin ve sivri bir mih kakılmış olur. Etfāle ağaç üzere olan hurmā koruğuyla çekirdek mübādele eden hurmācılar kullanırlar. Ve yanlarında ondan birkaç dāne olur, hurmā koruğu isteyen etfāl çekirdek devşirip getirirler, o sırıkla koruk olan çöpe bir kerre vurup nasībine düşen dāneleri beynlerinde beş yāhūd on 'aded çekirdek vermek üzere şart eyledikten sonra hurmācıdan o sırığı alıp başında olan demir ile çöpe vururlar. Az ve çok her ne düşer ise alıp meşrūt olan çekirdekleri verir ve eğer hatā ederse hemān vurmaya pazar olmakla yine çekirdekleri verip kendisi mahrūm kalır.

الْحَيْرَقَةُ [el-ħayzeqat] (ħā'nın ve zāy'ın fet-hiyle) Bir nebāt-ı me'kūl adıdır.

الْإِحْتِزَاقُ [el-iħtizāk] [ifti'āl] vezninde) Kılıç kınından sıyrılmak ma'nāsındır; yukālu: اِخْتَرَقَ السَّيْفُ إِذَا انْسَلَّ

[خس ق]

الْحَسَقُ [el-ħask] (ħā'nın fethi ve sīn'in sükunuyla) Ok nişāna deĝmek ma'nāsındır; yukālu: حَسَقَ السَّهْمُ حَسَقًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا قُرِطَسَ

الْحَسُوقُ [el-ħasūq] خَزُوقٌ [ħazūq] vezninde ve mürāfididir ki zikr olundu; yukālu: نَاقَةٌ حَسُوقٌ أَي خَزُوقٌ

الْحَيْسُوقُ [el-ħaysaq] [şayqal] vezninde) Derin kuyuya ve derin kabre denir. Ve bir recil ismidir. Ve bādiyede bir ma'ruf kara taşlık adıdır.

الْحَسَّاقُ [el-ħassāk] [şeddād] vezninde) Kezzāb kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ حَسَّاقٌ أَي كَذَّابٌ

الْحَسَقَاتُ [el-ħaseqāt] (feteħātla) Bey' ve şirā mu'āmelesinde bir kerre 'akd ve infāz edip bir def'a mürāca'at eylemeğe denir; müfredi حَسَقَةٌ [ħaseqat]tır, nüfūz ma'nāsındandır; yukālu: إِنَّهُ لَدُو حَسَقَاتٍ فِي الْبَيْعِ أَي يُمَضِيهِ مَرَّةً ثُمَّ يَرْجِعُ فِيهِ أُخْرَى

[خ ش ت ق]

الْحَشْتَاكُ [el-ħaştak] (şīn-i mu'ceme ve tā-yı fevkıyye ile جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Ketan bezine denir, 'alā-kavlin ipeğe denir, اِبْرَيْسَمٌ [ibreysen] ma'nāsına. Yāhūd hıştçe-i Fārisī mu'arrebidir ki libāsın koltuğu altına vurulan murabba' parçadır, Fārisī ve Türkide hışte denir ve koltuk altı ta'bir olunur.

[خ ف ق]

الْحَيْفَقُ [el-ħayfaq] [şayqal] (fā'yla صَيْقَلٌ [şayqal] vezninde) Geniş ovaya denir, فَلَاةٌ وَاسِعَةٌ [fulātun vāsi'atun] ma'nāsına. Ve cüst ve çabuk ata ve nākaya ve devekuşuna denir. Ve şol hatuna denir ki kalçaları uzun ve kemikleri hurde ve adımları seyrek ola; yukālu: امْرَأَةٌ حَيْفَقٌ أَي الطَّوِيلَةُ الرُّفْعَيْنِ الدَّيْقَةِ الْعِظَامُ الْبَعِيدَةُ الْحَضْوُ Ve āfet ve dāhiyeye denir; yukālu: رَمَاهُ اللَّهُ بِالْحَيْفَقِ أَي الدَّاهِيَةِ Ve Benī Dabī'a'dan bir adamın feresi ismidir.

الْحَيْفَقَانُ [el-ħayfeqān] [za'ferān] زُعْفَرَانٌ [za'ferān]

vezninde) Seyyār nām kimsenin lakabıdır ki müte‘ayyenān-ı ‘Arabdan ‘Avf. b. Ḥalīl’in birāderi ‘Uveyf’i katl eylemekle ‘Avf’ın havfindan Ubğuvān nām mahalle doğru başını alıp firār eyledi. Esnā-i rāhta ‘Avf’ın ‘amm-zādesine tesādūf eylemekle cihet-i seyrinden istifsār eyledikte kıssayı nakl eyledi. Ve ‘acele ile piyāde ve bī-zād u nevā çıkmış olmakla mezbūr ona rahm ve ri‘āyetle müstahabı olan iki nākanın birini ve tūşesinin nısfını i‘tā edip yoluna ‘azīmet eyledi. Bir mikdār müfāratat eyledikten sonra Ḥayfeḳān fī zātihi gaddār olmakla dönüp ‘ale’l-gafle mezbūr üzere seyfle hamle ve katl ve nāka-i uhrā ile bakiyye-i zādını dahi alıp Ubğuvān’a doğru rū-be-rāh oldu. Vusūlünde hātif-i gaybīden işbu: “ظَلَمْتُكَ الْمُتَصِفَ جَوْرًا فِيهِ” “ظَلَمْتُكَ الْمُتَصِفَ جَوْرًا فِيهِ” neşidesini istimā‘ eyledikten sonra yine taraf-ı hātiften bir sehm-i sehm-nāk zuhūr ve gadrının cezāsına mazhar eyledi. Mīn-ba‘d “ظَلَمْتُ الْخَيْفَقَانَ” “ظَلَمْتُ لَا كَطَلَمْتُ الْخَيْفَقَانَ” ve “ظَلَمْتُ لَا كَطَلَمْتُ الْخَيْفَقَانَ” kelāmları mesel oldu. Fıkra-i ulā cümle-i fi‘liyye ve sāniyye isimiyedir.

الْحَنْفَقِيَّةُ [el-ḥanfēḳīḳ] [قَنْدَفِيرٍ] [ḳandefīr] vezninde) Be-gāyet çabuk ve revende nākaya ve devekuşuna denir. Ve at kısmının çalkanarak ve silkinerek yürüyüşünden hikāyedir.

الْحَنْفَقُ [el-ḥanfḳ] (ḥā’nın fethi ve fā’nın sükūnuyla) Zekeri bi’t-tamām ferc içre gömüp gā’ib eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: حَفَقَ الْقَصِيبُ فِي الْفُوجِ حَفَقًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا غَيَّبَهُ فِيهِ Ve tura ile yā bir yassı nesne ile vurmak ma‘nāsınadır; yukālu: حَفَقَهُ إِذَا صَرَبَهُ بِدِرَّةٍ أَوْ بِغَرِيضٍ حَفَقَتْ نَعْلُهُ إِذَا صَوَّتَتْ كَالْهَيْبَةِ إِذَا صَوَّتَتْ

Ve وَضَعَ فِي قَبْرِهِ «إِنَّهُ لَيَسْمَعُ حَفَقَ نَعَالِهِمْ إِذَا انْصَرَفُوا» **حَفَقٌ** [ḥafḳ] ve

حَفَقَانٌ [ḥafeḳān] (feteḥātla) Bir nesne beri öte deprenip oynamak ma‘nāsınadır, yürek oynaması gibi; yukālu: حَفَقَتِ الرَّايَةُ حَفَقًا وَحَفَقَانًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا اضْطَرَبَتْ وَتَحَرَّكَتْ وَكَذَا حَفَقَ السَّرَابُ Ve Ru‘be nām şā’ir işbu: “وَقَاتِمِ الْأَعْمَاقِ حَاوِيِ الْمُحْتَرَقِ || مُشْتَبِهِ الْأَعْلَامِ لِمَاعٍ” beytinde حَفَقٌ lafzının fā’ sını zāruret için tahrik eylemiştir. Ve

حَفَقٌ [ḥafḳ] Uyuklayan adam başını beri öte salıp depretmek ma‘nāsınadır; yukālu: حَفَقَ فُلَانٌ إِذَا حَرَّكَ رَأْسَهُ إِذَا نَعَسَ Ve gecenin çoğu geçmek ma‘nāsınadır; yukālu: حَفَقَ اللَّيْلُ حَفَقًا وَحَفَقَانًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا ضَرَبَهُ صَرْبَةً خَفِيفَةً

الْإِحْتِفَاقُ [el-iḥtifāḳ] [إِفْتِعَالٌ] [ifti‘āl] vezninde) Bu dahi bir nesne beri öte deprenip oynamak ma‘nāsınadır; yukālu: إِحْتَفَقَ السَّرَابُ إِذَا اضْطَرَبَ وَتَحَرَّكَ

الْحُفُوقُ [el-ḥufūḳ] [فُعُودٌ] [ḳu‘ūd] vezninde) Yıldız batmak ma‘nāsınadır; yukālu: حَفَقَ النُّجْمُ حُفُوقًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا غَابَ

الْإِحْفَاقُ [el-iḥfāḳ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi uyuklayan adam başını beri öte oynatıp salmak ma‘nāsınadır; yukālu: أَحْفَقَ فُلَانٌ إِذَا حَرَّكَ رَأْسَهُ أَحْفَقَ الطَّائِرُ إِذَا ضَرَبَ بِجَنَاحَيْهِ Ve bir kimseye işaret için sevbini beri öte salıp oynatmak ma‘nāsınadır; yukālu: أَحْفَقَ الرَّجُلُ بِتَوْبِهِ إِذَا لَمَعَ بِهِ Ve yıldız tolnmak ma‘nāsınadır; yukālu: أَحْفَقَتْ النُّجُومُ إِذَا تَوَلَّتْ لِلْمَغِيبِ Ve gāzī gazādan ve sayyād şikārdan bir ganīmet ve sayda

‘arız olur.

مُحَقِّقٌ [Muḥaffiq] [muḥaddis] (مُحَدِّثٌ) vezninde) Bir mevzi° adıdır.

خ ق ق

الإِخْتِيقُ [el-iḥkīk] (كَافٌ la izmīl [izmīl] vezninde) ve

الأُخْفُوقُ [el-uḥkūk] (أُسْبُوعٌ [usbū°] vezninde) Yerde olan yarığa ve deliğe denir; cem’i أَخَاقِيقُ [eḥākīk] gelir.

الْحَقُّوقُ [el-ḥaqq] (ḥā°nın fethiyle) إِخْتِيقٌ [iḥkīk] ma’nāsınadır. Cem’i أَخَقَاقٌ [aḥkāk] ve خُفُوقٌ [ḥukūk] gelir, bazıları cem’ü°l-cem’i أَخَاقِيقُ [eḥākīk] gelir dediler.

الْحَقِيقُ [el-ḥaḳīk] (أَزِيزٌ [ezīz] vezninde) Cimā° ederken ferc ötmek ma’nāsınadır; yukālu: حَقُّ الْفَرْجِ حَقِيقًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا صَوَّتْ Ve tencere kaynarken vak vak ederek seslenmek ma’nāsınadır; yukālu: حَقَّتِ الْقِدْرُ إِذَا غَلَّتْ وَصَوَّتْ

الْخُفُوقُ [el-ḥakūk] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Dübürü vāsi° olan dişi merkebe denir. Ve salkılıktan ve za°f ve hüzálden ferci ötegen kancık merkebe ve ‘avrete denir.

الْحَقَاقَةُ [el-ḥaqqākāt] (شَدَادَةٌ [ṣeddādet] vezninde) خُفُوقٌ [ḥakūk] ma’nāsınadır; yukālu: أَتَانٌ وَامْرَأَةٌ خُفُوقٌ وَخَقَاقَةٌ إِذَا كَانَتْ يُسْمَعُ صَوْتُ حَيَاتِهَا

الإِخْقَاقُ [el-iḥkāk] (hemzenin kesriyle) Kuyu çarhını ve makaranın delikleri yāhūd okun uçları vaz° olunacak mīllerin delikleri bolalmak ma’nāsınadır; yukālu: أَحَقَّتِ الْبَكْرَةُ إِذَا اتَّسَعَ خَرْفُهَا عَنِ الْمَخْوَرِ وَأَتَسَعَتْ أَعْيُنُهَا عَنِ الرُّزْنُوقِ Ve cimā° olunurken ferc ötmek ma’nāsınadır; yukālu: أَحَقُّ الْفَرْجِ إِذَا صَوَّتْ عِنْدَ الْجَمَاعِ

خ ل ق

الْحَلْقُ [el-ḥalk] (ḥā°nın fethi ve lām°ın

sükūuyla) Oranlamak ve ölçümlemek, تَقْدِيرٌ [taqdīr] ma’nāsınadır, ke-mā se-yec°u.

Mü°ellifin Başā°ir’de beyānına göre خَلَقٌ [ḥalk] takdīr ma’nāsına, ‘alā-kavlin takdīr-i müstakīm ma’nāsına mevzū°dur; yukālu: خَلَقَ الْأَدِيمُ إِذَا قَدَّرَهُ أَوْ مُسْتَقِيمًا Ba°dehu bir nesneyi örneksiz ve asl ve misālsiz ibdā° eylemek ma’nāsına isti°māl olundu ki hemān sıfat-ı rabbāniyyedir, lisānımızda ondan yaratmak ile ta°bīr olunur, ke-mā fī kavlihi ta°ālā: أَيُّ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ ﴿ أَيُّ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ ﴾ Ve bir nesneden bir nesneyi peydā eylemek ma’nāsına isti°māl olunur; kāle ta°ālā: ﴿ خَلَقْتُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ ﴾ Ve خَلَقٌ [ḥalk] nās tarafına isnāden zikr olunursa hemān iki vechle isti°māl olunur: biri takdīr ve tahmīn ve birisi ihdās-ı kizb ma’nāsına. Ve ﴿ فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ ﴾ kerīmesi أَحْسَنُ الْمَقْدِرِينَ ma’nāsınadır yāhūd zā°imlerin zu°mlerine mebnīdir. İntehā. Ve

خَلَقٌ [ḥalk] Yalan peydā eylemek ma’nāsınadır; yukālu: خَلَقَ الْإِنْفُ خَلْقًا مَنَ Ve bir nesneyi yumuşatıp düpdüz ve hemvār eylemek ma’nāsınadır; yukālu: خَلَقَ الشَّيْءَ إِذَا مَلَسَهُ وَلَيَّنَهُ Ve bir nesneyi düzmek, sāhten ma’nāsınadır; yukālu: خَلَقَ الْكَلَامَ وَغَيْرَهُ إِذَا صَنَعَهُ oranlayıp biçip dikmek, ‘alā-kavlin biçmezdən evvelce oranlamak ma’nāsınadır ki ma’nā-yı mevzū°dur; biçmeğe فَرَى [fery] denir; yukālu: خَلَقَ الْأَدِيمُ وَيَحْوُهُ خَلْقًا وَخَلَقَهُ إِذَا قَدَّرَهُ وَحَزَّرَهُ أَوْ قَدَّرَهُ قَبْلَ أَنْ يَقْطَعَهُ فَإِذَا قَطَعَهُ قِيلَ فَرَاهُ Şārih der ki mü°ellif teşvīş eylemiştir, zīrā bu misāl ibtidā° mādde lāzımdır ve حَزَّرَ ma’nāda dāhil değildir. Ve

خَلَقٌ [ḥalk] Ağacın budaklarını ve düğmelerini giderip düzeltmek ma’nāsınadır; yukālu: خَلَقَ الْعُودَ إِذَا سَوَّاهُ

الْخَالِئُ [el-Ḥālik] Örneksiz ve misâlsiz eşyâyı yeniden ibdâc ve icâd edici âferînde-i cihân celle şānuhu hazretlerinin esmâ-i sifâtıyyesinden bir ism-i şerîftir: وَهُوَ اللهُ الْخَالِئُ أَيُّ الْمُبْدِعِ لِلشَّيْءِ الْمُخْتَرِعِ سَبَقَ وَغَيْرِ مِثَالِ سَبَقَ Ve takdîr ve tahmîn ma'nāsından ahz ile meşin ve sahtiyân makûlesi nesnenin sâni'ine de itlâk olunur ki ölçüp biçen kimseden ibârettir.

الْإِخْتِلَاقُ [el-iḥtilāk] [ifti'āl] vezninde) ve

التَّخْلُوقُ [et-teḥalluq] [tefa'ul] vezninde) Bunlar da yalan peydâ eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِخْتَلَقَ الْإِفْكَ وَتَخَلَّقَهُ إِخْتَلَقَ الْخُلُوقَ إِذَا افْتَرَاهُ Ve تَخَلَّقَ [teḥalluq] zikri ātî خُلُوقٌ [ḫaluq] sürünmek ma'nāsınadır; yukālu: وَتَخَلَّقَ الرَّجُلُ إِذَا تَطَيَّبَ بِالْخُلُوقِ Ve تَخَلَّقَ بِغَيْرِ خُلُقِهِ إِذَا تَكَلَّفَهُ

التَّخْلِيْقُ [et-taḫlīq] Bu dahi bir nesneyi düzeltmek ma'nāsınadır; yukālu: خَلَقَ الْعُودَ إِذَا خَلَقَهُ إِذَا طَيَّبَهُ بِالْخُلُوقِ

الْخَلَاقُ [el-ḫalaq] (fethateynle) Bir nesne mühre tahtası ve tepsi gibi düpdüz yalçın olmak ma'nāsınadır; yukālu: خَلَقَ الشَّيْءُ إِذَا امْلَأَسَ Ve خَلَقًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا امْلَأَسَ ma'nāsınadır, **خُلُوفَةٌ** [ḫulūḳat] gibi, kemā se-yuzkeru. Ve yeprimiş eski sevbe denir, fi'l-asl masdar olmakla tezkîr ve te'nîs müsâvidir; yukālu: ثَوَّبَ خَلَقًا وَمِلْحَفَةً خُلُقَانٌ [ḫulqā] gelir ḫā'nın zammıyla ve musaggarında خُلَيْقٌ [ḫulayq] denir, زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde, niteki fethateynle نَصَفَ [naşaf] lafzının musaggarında نُصِيفٌ [nuşayf] denir ḫā'sız; yukālu: إِمْرَأَةٌ خَلَقَتْ الْمَرْأَةَ خَلَاقَةً إِذَا حَسَنَ خُلُقَهَا Ve خَلَقَ الْخُلُوقَ [ḫulūḳat] Zikr olunan خَلَقٌ [ḫalaq] gibi eskiyip yeprimek ma'nāsınadır; yukālu: خَلَقَ الثَّوْبَ وَخَلَقَ وَخَلَقَ خُلُوفَةً وَخَلَقًا كَمَا مَرَّ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالْخَامِسِ وَالرَّابِعِ إِذَا بَلِيَ

الْأَخْلَاقُ [el-aḫlaq] [aḫmer] vezninde) Mühre tahtası gibi düpdüz ve yalçın taş denir; mü'ennesinde خَلَاقٌ [ḫalkā] denir; yukālu: حَجَرَ أَخْلَقَ أَيُّ امْلَأَسَ وَصَحْرَةً خَلَاقٌ Ve أَيُّ مَلْسَاءَ

أَخْلَقُ [aḫlaq] Fakîr ve bî-nevâyâ itlâk olunur; yukālu: رَجُلٌ أَخْلَقَ أَيُّ فَقِيرٌ Ve

خَلَاقٌ [ḫalkā] Şol deve tabanına itlâk olunur ki aslâ çatlağı olmayıp düpdüz tabak tarzında ola. Ve ferici bitişik olan 'avrete itlâk olunur ki aslık ta'bîr olunur; yukālu: إِمْرَأَةٌ خَلَاقٌ أَيُّ رَثَقَاءَ Ve devenin ve sâ'ir hayvânın yanına ve yanının safhasına denir; tekûlu: صَرَبْتُ عَلَى خَلَاقِ الْبَعِيرِ أَيُّ عَلَى جَنْبِهِ Ve صَرَبْتُ عَلَى خَلَاقِ جَنْبِهِ أَيُّ صَفَحْتِهِ Ve **خَلَاقَةُ الْعَارِ** [ḫalkā'u'l-gār] Mağaranın içine denir. Ve

خَلَاقَةُ الْجَنْبَةِ [ḫalkā'u'l-cebhet] Alnın düz ve yassı yerine denir.

الْخَلِيْقُ [el-ḫalīq] [emîr] vezninde) Bir nesneye yaraşık ve çeşbân olan şey'e itlâk olunur, gūyâ ki onun için halk olunmuştur; yukālu: هُوَ خَلِيْقٌ لَهُ أَيُّ جَدِيْرٌ

الْخُلُوفَةُ [el-ḫulūḳat] (ḫā'nın zammıyla) ve **الْخَلَاقَةُ** [el-ḫalāḳat] [kerāmet] vezninde) Bir nesne mühre tahtası gibi düpdüz yalçın olmak ma'nāsınadır; yukālu: خَلَقَ الشَّيْءُ خُلُوفَةً وَخَلَاقَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا امْلَأَسَ Ve خَلَقَ الشَّيْءُ لَهُ إِذَا كَانَ خَلِيْقًا لَهُ

خَلَاقَةٌ [ḫalāḳat] Güzel huylu olmak ma'nāsınadır; yukālu: خَلَقَتْ الْمَرْأَةُ خَلَاقَةً إِذَا حَسَنَ خُلُقَهَا Ve

خُلُوفَةٌ [ḫulūḳat] Zikr olunan خَلَقٌ [ḫalaq] gibi eskiyip yeprimek ma'nāsınadır; yukālu: خَلَقَ الثَّوْبَ وَخَلَقَ وَخَلَقَ خُلُوفَةً وَخَلَاقًا كَمَا مَرَّ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالْخَامِسِ وَالرَّابِعِ إِذَا بَلِيَ

الْمَخْلُوقَةُ [el-maḥlūqat] İhdās-ı kizb ma'nāsından ahz ile şā'irinin gayrıya ma'zuvv olan ya'nī hırsızlık olup benimdir diye iddi'ā olunan kasıdeye denir; yukālu: فَصِيْدَةٌ مَخْلُوقَةٌ أَيْ مَنَحَوْلَةٌ

الْخَوَالِقُ [el-ḥavālik] خَالِقَةٌ [ḥālīqat]ın cem'idir ki yalçın kayalara ve dağlara denir, niteki Lebīd'in işbu: "وَالْأَرْضُ تَحْتَهُمْ" "بَيْنَتْ خَوَالِقَهَا بِضَمِّ الْجَنْدَلِ" beytinde vāki'dir, جِبَالُهَا الْمُلْسُ demektir.

الْخَلِيقَةُ [el-ḥalīqat] [sefīnet] [sefīnet] vezninde) İnsanın sirışti olan tabi'ate denir; yukālu: كَرِيْمٌ الْخَلِيقَةَ أَيْ الطَّبِيعَةَ Ve nās ma'nāsınadır ki mahlūklar demektir, niteki خَلَقَ [ḥalq] dahi denir, مَخْلُوقٌ [maḥlūq] ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ مَمْدُوْحٌ بَيْنَ الْخَلْقِ Ve behāyime itlāk olunur. Ve kazıldığı hengāmda kuyuya itlāk olunur. Ve Ḥicāz'da bir mevzi' adıdır. Ve Mekke ile Yemāme beyninde bir su adıdır. Ve Ḥaccāc b. Miqlāş'ın zevcesi ismidir ki muhaddisedir. Ve yağmur nişānesi olan sehāba denir, ke-mā se-yuzkeru.

الْخَلَائِقُ [el-ḥalā'iq] خَلِيقَةٌ [ḥalīqat]ın cem'idir, tabāyi' ma'nāsına. Ve

خَلَائِقُ [ḥalā'iq] 'Ālic nām mahale Şammān dedikleri mevzi'in zirvesinde bir niçe kulelere denir ki onlarda yağmur suları irkilip kalır.

الْمَخْلَقَةُ [el-maḥleqat] مَرَحَلَةٌ [merḥalet] vezninde) Bir şey'in bir nesneye yaraşıklığına bā'is olan şey'e denir; yukālu: هُوَ مَخْلَقَةٌ لِذَلِكَ أَيْ مَجْدَرَةٌ

الْخَلِيقَةُ [el-ḥalīqat] فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) Yağmur nişānesi olan buluta denir, خَلِيقَةٌ [ḥalīqat] gibi; yukālu: سَحَابَةٌ خَلِيقَةٌ وَخَلِيقَةٌ إِذَا كَانَ فِيهَا أَثَرُ الْمَطْرِ

الْأَخْلَاقُ [el-aḥlāk] (hemzenin fethiyle)

خَلَقَ [ḥalq] lafzının ki fethateynledir, cem'idir, eski nesneye denir ki zıkr olundu. Ve bununla müfred sıfatlanır, eğer bunun cem'i-eczāsı köhne olur ise, gūyā ki her cüz'ü bir sevbi-i mahsūs i'tibār olunur; yukālu: ثَوْبٌ أَخْلَاقٌ كَمَا يُقَالُ بُرْمَةٌ أَغْشَارٌ وَأَرْضٌ سَبَاسِبٌ

الْخَلُوقُ [el-ḥalūq] [ṣabūr] [ṣabūr] vezninde) ve

الْخِلَاقُ [el-ḥilāk] [kitāb] [kitāb] vezninde) Bir türlü tīb adıdır ki 'Arablara mahsüstür, terkibinin cüz'-i a'zamı za'ferandır.

الْخَلَاقُ [el-ḥalāk] [seḥāb] [seḥāb] vezninde) Hayr cihetinden olan nasīb-i vāfire denir ki hasbe'l-halāka iktisāb eylediği fazīletten 'ibārettir; yukālu: مَا لَهُ مِنْهُ خَلَاقٌ أَيْ نَصِيْبٌ وَافِزٌ

الْخُلُقُ [el-ḥulq] (ḥā'nın zammıyla) ve

الْخُلُوقُ [el-ḥulūq] (zammeteynle) Hüy ve tab' ve seciyye ma'nāsınadır; yukālu: لَهُ خُلُقٌ وَخُلُقٌ حَسَنٌ أَيْ سَجِيَّةٌ وَطَبِيعٌ خُلُقٌ [ḥalq] ve خُلُقٌ [ḥulq] ki ḥā'nın fethi ve zammıyladır, fi'l-asl bir ma'nāyadır, شَرِبَ [şerb] ve شُرِبَ [şurb] gibi; ba'dehu evvel basar ile müdrek olan hey'et ve suver ve eşkāle ve sānī basīret ile müdrek olan kuvā ve secāyāya mahsūs oldu. Ve o insānda bir melekedir ki nefste hāsıl olup o meleke sebebiyle ef'āl ondan min-gayri tekellūf ve lā-taleb hāsıl olur. Pes bu خُلُقٌ [ḥulūq] iktisābī yā tabī' midir hukemā' ihtilāf eylediler.

الْخَلْقَةُ [el-ḥilqat] (ḥā'nın kesriyle) Yaratılış, fitrat ma'nāsınadır; خَلَقَ [ḥalq] dahi bu ma'nāyadır ḥā'sız; yukālu: كَرِيْمٌ الْخَلْقَةَ وَالْخَلْقُ أَيْ الْفِطْرَةَ

الْخُلُوقَةُ [el-ḥulqat] (ḥā'nın zammıyla) [ḥulūqat] ve خَلَاقَةٌ [ḥalāqat] gibi düzlü-

ge ve yalçınlığa denir ki ismdir, melâset ma'nâsına. Pes خُلُوقَةٌ [ḫulūqat] ve خَلَاقَةٌ [ḫalāqat] da ism olurlar; yukālu: بِهِ خُلُقَةٌ وَخُلُوقَةٌ وَخَلَاقَةٌ أَي مَلَأَسَةٌ

الْخَلَقَةُ [el-ḫaleqat] (feteḫātla) Şol düpdüz kaplayı buluta denir ki onda yağmur 'alâmeti ola; yukālu: بَدَتْ فِي السَّمَاءِ خَلَقَةٌ أَي سَحَابَةٌ مُشْتَوِيَةٌ مُخِيلَةٌ الْمَطَرِ

الْخُلُقُ [el-ḫullak] (رُكْعٌ [rukka] vezninde) Feri bitişik aslık 'avrete denir.

الْخُلَيْقَاءُ [el-ḫuleyqā] (musaggar bünyesiyle) خُلَقَاءٌ [ḫalkā] gibi magāranın içine denir. Ve cebhenin düz ve yassı yerine denir, خُلَقَاءٌ [ḫalkā] gibi; yukālu: ضَرَبَ عَلَى خُلَقَاءٍ Ve at kısmının burununun cebheden yana olan yerine denir ki insānda عَزِينٌ [ʿirnin] menzilindedir.

الْإِخْلَاقُ [el-iḫlāk] (hemzenin kesriyle) Bir adama köhne libās giydirmek ma'nâsınadır; yukālu: أَخْلَقَهُ إِذَا كَسَاهُ ثَوْبًا خَلَقًا

الْمُخَلِّقَةُ [el-muḫalleqat] (مُعْظَمَةٌ [mu'azzamet] vezninde) Rahimde tāmmetü'l-halk olmuş döle denir; yukālu: مُضَعَّةٌ مُخَلِّقَةٌ أَي تَأْمَةُ الْخَلْقِ

الْمُخَلِّقُ [el-muḫallak] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Tesviye ve ıslāh ve telyin olunmuş oka denir ki henüz temren geçirilmemiş ola.

الْمُخْتَلِقُ [el-muḫtelik] (ism-i fā'il bünyesiyle) Her a'zā ve endāmı tām ve kāmil ve mu'tedil olan adama denir; yukālu: غَلَامٌ مُخْتَلِقٌ أَي التَّامُّ الْخَلْقِ الْمُعْتَدِلُهُ

الْإِخْلِيلَاقُ [el-iḫlilāk] (إِغْشِيَاثٌ [i'şīšāb] vezninde) Bulut havāda düpdüz kaplayı olup yağdırmağa müteheyyi' olmak ma'nâsınadır; yukālu: إِخْلَوْلَقَ السَّحَابُ إِذَا اسْتَوَى وَصَارَ خَلِيقًا لِلْمَطَرِ

eseri hāk yeksān olmak ma'nâsınadır; yukālu: إِخْلَوْلَقَ الرَّسْمُ إِذَا اسْتَوَى بِالْأَرْضِ Ve atın sırtının tüyleri gidip yalçın olmak ma'nâsınadır; yukālu: إِذَا افلَسَ

الْمُخَالَقَةُ [el-muḫāleqat] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Nās ile hüsn-i mu'amele edip hoşça geçinmek ma'nâsınadır; yukālu: خَالَقَهُمْ إِذَا عَاشَرَهُمْ بِخُلُقٍ حَسَنٍ

[خ ن ب ق]

الْحُنْبُكُ [el-ḫunbuk] (كُنْفُزٌ [ḫunfuz] vezninde) Ziyadesiyle bahil ve nākese denir; yukālu: رَجُلٌ حُنْبُكٌ أَي بَخِيلٌ ضَمِيحٌ

[خ ن د ق]

الْحَنْدَقُ [el-ḫandaq] (جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Hisār-ı şehrin dā'iren-mā-dār etrāfında kazılmış çukura denir, kende-i Fārisī mu'arrebidir ki mahfūr ma'nâsınadır; yukālu: وَقَعَ فِي الْحَنْدَقِ وَهُوَ خَفِيضٌ حَوْلَ أَسْوَارِ الْمَدِينِ Ve Curcān şehrinde bir mahalle adıdır; şüyüh-ı 'ulemādan Kāmīl b. İbrāhīm el-Ḥandeḳī oradandır. Ve bāb-ı Kāhire-i Mışr'a karīb bir karye adıdır; a'lāmdan Mūsā b. 'Abdurrahmān el-Ḥandeḳī oradandır. Ve bir hufre ismidir ki Şābūr nām şāh-ı 'Acem berriyye-i Kūfe'de hafr ettirmişti. Ve Ḥandaq b. İyād ed-Dubeyrī bir rāciz ismidir.

الْحَنْدَقَةُ [el-ḫandeqat] (دَخْرَجَةٌ [daḫrecet] vezninde) Lafz-ı mezbürdan meḥüz ve mutasarrıftır, hendek kazmak ma'nâsınadır; yukālu: حَنْدَقُ الْحَنْدَقِ إِذَا حَفَرَهُ

[خ ن ق]

الْحَنْقُ [el-ḫanik] (كَيْفٌ [ketif] vezninde) Masdardır, boğmak ma'nâsına; yukālu: حَنْقَهُ حَنْقًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا عَصَرَ خَلْقَهُ حَتَّى يَمُوتَ Şārih der ki bunun masdarı bu resme

vāriddir. Ba'zen nūn'u tahfif için iskān ederler. Ve

خَنِيقٌ [ḥaniq] Sıfat olur, boğulmuş kimseye denir.

الْخَنِيقُ [el-ḥanīk] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve **الْمَخْنُوقُ** [el-maḥnūq] Bunlar da boğulmuş kimseye denir.

التَّخْنِيقُ [et-taḥnīk] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) **خَنِيقٌ** [ḥaniq] ma'nāsınadır; yukālu: خَنْقَهُ خَنْقَهُ بِمَعْنَى خَنْقَهُ Ve serāb vefret ve rif'atinden dağların tepelerine kadar varıp kaplamak derecesine bālig olmak ma'nāsına müsta'emeldir, gūyā ki dağların boğazlarını kısmış olur; yukālu: خَنْقَ السَّرَابِ الْجِبَالَ إِذَا كَادَ يُغْطِي رُؤُوسَهَا Ve bir adam kırk yaşına doğru varıp yaklaşmak ma'nāsına müsta'emeldir ki şebābın boğazını kısmış olur; yukālu: خَنْقَ الْإِنَاءِ إِذَا مَلَأَهُ Ve doldurmak ma'nāsına müsta'emeldir; yukālu: إِذَا مَلَأَهُ

الْإِحْتِنَاقُ [el-iḥtināk] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Boğulmak ma'nāsınadır; yukālu: خَنْقَ فَلَانًا فَاحْتَنْقَ

الْإِنْهِنَاقُ [el-inḥināk] (إِنْفِعَالٌ [infi'āl] vezninde) Hayvān kendi boğulmak ma'nāsınadır, meselā koyunun boynunda olan ip boğazını kismakla boğulması gibi; yukālu: إِنْخَنْقَتِ الشَّاةُ بِنَفْسِهَا

الْحَانِيقُ [el-ḥāniq] **خَنِيقٌ** [ḥaniq] edici adama denir. Bu mülābese ile kūhistānda olan derbende ve dar boğaza ve dar yola **خَانِيقٌ** [ḥāniq] itlāk olunur; tekūlu: أَخَذْنَا فِي الْحَانِيقِ وَهُوَ الشَّبْعُ الصَّبِيُّ Ve sokağa itlāk olunur, **رُقَاقٌ** [zuqāk] ma'nāsına.

خَانِيقُ الذَّنْبِ [ḥāniqu'z-zīb] ve

خَانِيقُ النَّمِرِ [ḥāniqu'n-nemir] ve

خَانِيقُ الْكَلْبِ [ḥāniqu'l-kelb] ve

خَانِيقُ الْكَرْسَنَةِ [ḥāniqu'l-kersenet] Dört gūne nebāt adıdır: **خَانِيقُ الذَّنْبِ** [ḥāniqu'z-zīb], **خَانِيقُ النَّمِرِ** [ḥāniqu'n-nemir]den bir nev'dir, kurt boğan derler ki kara çöpleme dedikleridir. Ve **خَانِيقُ النَّمِرِ** [ḥāniqu'n-nemir], edādā-yı siyāhtır ki kaplan boğan ve kaplan otu dedikleridir. Ve **خَانِيقُ الْكَلْبِ** [ḥāniqu'l-kelb], köpek boğan ve karga büken dedikleridir. Ve **خَانِيقُ الْكَرْسَنَةِ** [ḥāniqu'l-kersenet] dediği, yalnız **كَرْسَنَةٌ** [kersenet] dahi dedikleridir, nūn faslında mersūmdur.

خَانِيقِينَ [Ḥāniqīn] ve

خَانِيقُونَ [Ḥāniqūn] Sevād-ı Bağdād'da bir beldedir. İrāk vālisi Nu'mān orada 'Adiyy b. Zeyd el-Ābādī'yi hanik ve katl eylemekle onunla tesmiye olundu. Mübālagaten cem' bünyesiyle itlāk olunmuştur. Evvel hālet-i nasb ve cerrine ve sānī ref'ine işārettir. Ve Kūfe kazāsında bir belde adıdır.

الْحَانُوقَةُ [el-Ḥānūqat] Nehr-i Furāt üzerinde bir beldedir.

الْحِنَاقُ [el-ḥināk] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Adam boğacak ipe ve urgana denir; yukālu: خَنْقَهُ بِالْحِنَاقِ أَيِ الْحَبْلِ الَّذِي يُخْتَقُ بِهِ

الْحُنَاقُ [el-ḥunāk] (غُرَابٌ [gūrāb] vezninde) Ma'rūf 'illettir ki boğazda zuhūr eder, nefes almak ve yutkunmak müte'azzir olur, akciğerin ve yüreğin mecrā-yı nefeslerini sedd eder. Ve

حِنَاقٌ [ḥināk] (ḥā'nın kesri ve zammıyla) Boğazda boğulacak yere denir; yukālu: أَخَذَهُ بِحِنَاقِهِ أَيِ بِحَلْقِهِ

الْمُحَنَّاقُ [el-muḥannaq] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Bu dahi boğazda boğulacak yere denir. Ve boğaza itlāk olunur.

مُحَنَّاقُ الْخَضِرِ [muḥannaqu'l-ḥaşr] İnce belli

mū-miyān mahbūba itlāk olunur; yukālu:

غُلَامٌ مُخْتَضِرٌ أَيْ أَهْيَفُ

الْخُنَائِيَّةُ [el-ḥunākiyyet] [غُرَابِيَّةُ] [ḡurābiyyet] vezninde) Bir marazdır ki kuş ve at kısmının boğazlarında zuhūr eder, Türkmenler kuş kuyruğu taʿbīr ederler.

الْخُنُوقُ [el-ḥunūq] (zammeteynle) Daracık ferclere itlāk olunur. Müfredi خَنِيقٌ [ḥaniq] tir, كَتِيفٌ [ketif] vezninde.

خُنُوقَاءُ [Ḥanūqā] [جَلُولَاءُ] [celūlā] vezninde) Bir mevzi'dir.

الْخُنُوقَةُ [el-Ḥanūqat] [تَنُوقَةٌ] [tenūfet] vezninde) 'Uqayl diyārında bir vādī adıdır.

الْمِخْنَقَةُ [el-miḥneqat] [مِكْنَسَةٌ] [mikneset] vezninde) Kılādeye itlāk olunur, Türkī-i kadīmde boğmak derler; yukālu: فِي جِيدِهَا مِخْنَقَةٌ أَيْ قِلَادَةٌ

الْمُخْتَنِقُ [el-muḥteniq] [مُفْتَرِقٌ] [mufterik] vezninde) Cebhesinin guresi çenelerine yayılmış olan ata itlāk olunur; yukālu: فَرَسٌ مُخْتَنِقٌ إِذَا أَخَذَتْ غُرَّتُهُ لَحْيَيْهِ

الْمَخْنُوقُ [el-maḥnūq] Boğulmuş kimsedir ki zikir olundu. Ve minhu'l-meselu: "إِفْتِدَ [Ve] مَخْنُوقٌ" يُضْرَبُ فِي تَخْلِيصِ نَفْسِكَ مِنَ الشِّدَّةِ kelimesi اِفْتِدَاءٌ lafzından ki bir kimse bir adamdan kendi nefsinin fidiye ile iştirā eylemek ma'nāsınadır, emr-i hāzır ve مَخْنُوقٌ [maḥnūq] kelimesi münādādır, harf-i nidā mahzūftur; bir kimse nāgāh bir adamın üzerine çöküp boğazını sıkıp boğmak kertesine getirdikte maḡlūb emān taleb eylemekle خَانِيقٌ [ḥāniq] bu kelāmı irād eyledi. Belā ve şiddete giriftār olmuş adama bir vechle nefsinin tahlīs eyle diyecek yerde darb olunur.

خَانِقَاءُ [Ḥāniqāh] İserāyin ile Curcān bey-ninde bir karye adıdır. Ve Fārāb kazāsında

bir karye adıdır.

[خ و ق]

الْخَوَقُ [el-ḥavq] [فَوْقٌ] [fevq] vezninde) Kulak küpesinin ve salkım küpenin halkasına denir. Ve

خَوَقٌ [ḥavq] Masdar olur, zeker ferce girip çıkarken öttürmek ma'nāsınadır; yukālu: خَاقَ الرَّجُلُ الْمَرْأَةَ إِذَا فَعَلَ بِهَا الْخَاقَ بَاقِ Ke-mā se-yuzkeru.

الْخَوُوقُ [el-ḥūq] (ḥā'nın zammıyla) Atın hāyesi çevresinde olan salkı deriye denir ki zekeri çekildikte ona bürünür.

الْخَوَاقُ [el-ḥavaq] (fethateynle) Bolluğa denir; yukālu: فِيهِ خَوَقٌ أَيْ سَعَةٌ Ve uyuzluğa denir, جَرَبٌ [cereb] ma'nāsına.

الْأَخَوَقُ [el-aḥvaq] [أَحْمَرٌ] [aḥmer] vezninde) Vasftır, geniş nesneye denir; mü'ennesi خَوَقٌ أَخَوَقٌ وَمَفَازَةٌ [ḥavqā]dır; yukālu: خَوَقٌ أَخَوَقٌ وَمَفَازَةٌ Ve uyuz hayvāna denir; yukālu: بَعِيرٌ أَخَوَقٌ أَيْ أَجْرَبٌ Ve yek-çeşm şahsa denir; yukālu: رَجُلٌ أَخَوَقٌ أَيْ أَعْوَرٌ Ve bir recül ismidir; ba'zı nüshada وَاسْمٌ lafzı tekrardır.

الْخَوَقَاءُ [el-ḥavqā] [أَخَوَقٌ] [aḥvaq]ın mü'ennesidir. Ve şaşkın ve hemec 'avrete denir. Cem'i خَوَقٌ [ḥūq] gelir ḥā'nın zammıyla.

الْمُنْخَاقَةُ [el-munḥāqat] (mīm'in zammıyla) Geniş beyābāna denir; yukālu: مَفَازَةٌ مُنْخَاقَةٌ أَيْ وَاسِعَةٌ

الْإِنْخِيَاقُ [el-inḥiyāk] [إِنْفِعَالٌ] [infi'āl] vezninde ki aslı vāvīdir) Bolalmak ma'nāsınadır; yukālu: إِنْخَاقَتِ الْمَفَازَةَ إِذَا اتَّسَعَتْ

خُوقٌ [ḥuq ḥuq] (ḥā'ların zammıyla) خَوَقٌ [ḥavq] lafzından emrdir ki kulağa küpe takmak ma'nāsınadır; yekülüne: خُوقٌ خُوقٌ أَيْ حَلَّ جَارِيَتِكَ بِالْقُرْطِ

بَاقِ [el-ḥāqī bāqī] حَازِ بَازِ [ḥāzi bāzi] vezninde ve mürādifidir. Ve حَاقِ بَاقِ [ḥāqī bāqī] harf-i taʿrīfsiz fercin ismidir, vüsʿatinden yāhūd savtından nāşidir ki حَاقِ بَاقِ zeker ferce girip çıkarken zuhūr eden savtından hikāyedir, Türkīde lark lark ile muʿabberdir.

حَيَوُكٍ [Ḥīvaḳ] (ḥā'nın kesri ve vāv'ın fet-hiyle) Ḥārezm ülkesinde bir beldedir; Ḥīve muʿarrebidir.

الْإِحَاقَةُ [el-iḥāḳat] (hemzenin kesriyle) Seyr ve seyāhāt eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَخَاقَ الرَّجُلُ إِذَا ذَهَبَ فِي الْأَرْضِ

التَّحَوُّقُ [et-teḥavvuḳ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) Iraklaşmak maʿnāsınadır; yukālu: تَحَوَّقَ الشَّيْءُ إِذَا اتَّسَعَ Ve bolalmak maʿnāsınadır; yukālu: تَحَوَّقَ الشَّيْءُ إِذَا اتَّسَعَ

التَّحْوِيقُ [et-taḥvīḳ] (تَفْعِيلٌ [tefʿil] vezninde) Bolaltmak maʿnāsınadır; yukālu: حَوَّقَهُ إِذَا وَسَّعَهُ

نَجَرَ بِعَوْنِهِ تَعَالَى

FASLU'D-DĀLĪ'L-MÜHMELE

(فَضْلُ الدَّالِ الْمُهْمَلَةِ)

[د ب ق]

الدَّبِيقُ [ed-dibīḳ] (dāl'ın kesriyle) ve

الدَّابُّوْقُ [ed-dābūḳ] ve

الدَّبُّوْقَاءُ [ed-debūḳā] (dāl'ın fethi ve medd ile) Türkīde ökse ve yelim kara dedikleri lüzücutli nesneye denir ki onunla kuş sayd olunur. Ve

دَبُّوْقَاءُ [debūḳā] İnsān necisine itlāk olunur, عَذِرَةٌ [ʿaziret] maʿnāsına. Ve mutlakan lüzücutli olmakla çekilip süner olan şey'e itlāk olunur.

دَابِيقٌ [Dābīḳ] (صَاحِبٌ [şāhib] ve هَاجِرٌ [hācer] veznlerinde) Ḥaleb kazāsında bir karye adıdır. Fi'l-asl bir nehrin ismidir ki o karye onunla tesmiye olundu. Pes müzekker ve mutasarıf olması aglebdir. Fātih-i ʿArabistān Sulṭān Selīm Ḥān ʿaleyhi'r-rahme hazretlerinin Sulṭān Ğavri ile cenk eylediği mahaldir.

دُوَيْبِيقٌ [Duveybīḳ] (musaggar bünyesiyle) Dābīḳ kurbünde bir karyedir.

الدَّبُّوْقُ [ed-debbūḳ] (تَنُّورٌ [tennūr] vezninde) Etfāl-i ʿAraba mahsūs bir laʿib adıdır.

الدَّبُّوْقَةُ [ed-debbūḳat] (تَنُّورَةٌ [tennūret] vezninde) Örülmüş saça denir. Ve bu müvellededir. Mütercim der ki gālībā bu dünbūka-i Fārisī muʿarrebidir.

دَبِّقَى [Debḳā] (سَكْرَى [sekrā] vezninde) Mışır diyārında bir karyedir.

دَبِيقٌ [Debīḳ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bu dahi Mışır'da bir karyedir. ثِيَابٌ دَبِيقِيَّةٌ [şiyābun debīḳiyyet] ona mensūbdur.

الدَّبِّقِيَّةُ [ed-Debīḳiyyet] (كَيْفِيَّةٌ [ketifiyyet])

vezninde) Bağdād garbīsinde nehr-i 'Īsā a'mālinden bir karyedir.

الدَّبَقُ [ed-debak] (fethateynle) Bir nesneye ayrılmamak vech üzere ta'alluk eylemek ma'nāsınadır ki dadanmak ta'bīr olunur; yukālu: دَبَقَ بِهِ دَبَقًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا ضَرَى بِهِ مَا أَذْبَقَهُ أَي مَا أَضْرَاهُ ve yukālu: مَا أَذْبَقَهُ أَي مَا أَضْرَاهُ

الإِدْبَاقُ [el-idbāk] (hemzenin kesriyle) Bir şey'i bir nesneye yapıştırmak ma'nāsınadır; yukālu: أَذْبَقَهُ بِهِ إِذَا أَلْصَقَهُ بِهِ

التَّدْبِيقُ [et-tedbiq] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Ökse ile kuş tutmak ma'nāsınadır.

التَّدْبِيقُ [et-tedebbuq] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Ökse ile kuş tutulmak ma'nāsınadır; yukālu: دَبَقَ الْعُضْمُورَ فَتَدْبِقُ أَي اضْطَادَهُ بِالذَّبِيقِ فَاضْطِيدَ

[د ث ق]

الدَّتْقُ [ed-deşq] (dāl'in fethi ve s̄ā-yı müsellesele sükūnuyla) Su dökmek ma'nāsınadır; yukālu: دَتَّقَ الْمَاءَ دَتَّقًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا صَبَّهُ

[د ح ق]

الدَّحْقُ [ed-dahq] (سَحَقٌ [saḥq] vezninde) Tard ve ib'ād eylemek ma'nāsınadır; yukālu: دَحَقَهُ دَحَقًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا طَرَدَهُ وَأَبْعَدَهُ Ve rahim erkeğin menīsini kabūl etmeyip taşra atmak ma'nāsınadır; yukālu: دَحَقَتِ دَحَقَةً وَدَحَقَتْ الرِّجْمُ بِالْمَاءِ إِذَا رَمَتْهُ وَلَمْ تَقْبَلْهُ Ve doğurmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: دَحَقَتْ دَحَقَةً وَدَحَقَتْ الرِّجْمُ بِالْمَاءِ إِذَا رَمَتْهُ وَلَمْ تَقْبَلْهُ Ve bir nesneye el yetişmeyip kāsır olmak ma'nāsınadır; yukālu: دَحَقَتْ دَحَقَةً يَدُهُ عَنْهُ أَي عَنْ تَنَاوُلِهِ إِذَا قَصُرَتْ Ve

دَحَقُ [dahq] ve

دِحَاقُ [dihāk] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Nāka yavruyu doğurduktan sonra rahimi taşra sarkıp çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: أَصَابَ النَّاقَةَ دَحَقٌ وَدِحَاقٌ وَهُوَ أَنْ تَخْرُجَ رَحِمُهَا بَعْدَ وِلَادِهَا

الإِدْحَاقُ [el-idhāk] (hemzenin kesriyle) Bu dahi tard ve ib'ād eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَذْحَقَهُ إِذَا طَرَدَهُ وَأَبْعَدَهُ

الدَّحِيقُ [ed-dehīq] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Tard ve ib'ād olunmuş kimseye denir; yukālu: هُوَ دَحِيقٌ أَي مَطْرُودٌ مُبْعَدٌ Ve lokma göz gibi belercin göze denir; yukālu: عَيْنٌ دَحِيقٌ أَي شَبِيهَةٌ بِالْمَطْرُوفَةِ

الدَّاحِيقُ [ed-dāhīq] ve

الدَّحُوقُ [ed-dehūq] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Doğurduktan sonra rahimi taşra uğramış nākaya denir. Ve

دَاحِقُ [dāhīq] Hışm-nāk adama denir; yukālu: رَجُلٌ دَاحِقٌ أَي غَضِبَانٌ Ve ahmak ve bī-magz adama denir; cem'i دَاحِقُونَ [dāhīkūn] dur. Ve bir cins iri ve sarı hurmāya denir; cem'i دَوَاحِقُ [devāhīq]tir. Ve

دَحُوقُ [dehūq] Gözleri cām gibi parıl parıl parıldayan adama denir; yukālu: رَجُلٌ دَحُوقٌ أَي الرُّؤُوسُ الْعَيْنِ

الإِنْدِحَاقُ [el-indihāk] (إِنْفِعَالٌ [infī'āl] vezninde) Nākanın rahimi ba'de'l-vilāde taşra uğramak ma'nāsınadır; yukālu: إِنْدَحَقَتْ رَجْمٌ النَّاقَةَ إِذَا انْدَلَقَتْ

[د ح م ق]

الدَّحْمُوقُ [ed-duḥmūq] (عُضْفُورٌ [uṣfūr] vezninde) Büyük karınlı, 'alā-kavlin iri cüseli tenū-mend adama denir; yukālu: رَجُلٌ دَحْمُوقٌ أَي الْعَظِيمِ الْبَطْنِ أَوْ الْخَلْقِ

[د ر ح ق]

دَرَنْجَقُ [Derencaq] (سَفَرْجَلٌ [sefercel] vezninde) Merv kazāsında iki karye adıdır.

[د ر ف ق]

الإِدْرِئْفَاقُ [el-idrinfāk] (إِحْرِنْجَامٌ [iḥrincām] vezninde) İleri geçmek ma'nāsınadır; yukālu: إِدْرِئْفَقَ الرَّجُلُ إِذَا تَقَدَّمَ Ve sür'atle yürüti-

mek ma'nāsınadır, 'alā-kavlin yorgalamak ma'nāsınadır; yukālu: **إِدْرَنْقُ الْفَرَسِ إِذَا أَسْرَعَ** أو **هَمَلِحَ**

الدَّرَنْقُ [ed-derenfaḳ] [sefercel] [ed-derenfaḳ] vezninde) Seyr-i serī ma'nāsınadır; yukālu: **مَرَّ دَرَنْقًا أَي سَرِيحًا**

[د ر ق]

الدَّرَاقُ [ed-derrāk] (rā'nın teşdidiyle) ve

الدَّرِيَاقُ [ed-diryāk] ve

الدَّرِيَاقَةُ [ed-diryāḳat] (dāl'ların kesri ve fethiyle) **دَرِيَاقُ** [diryāk] lafzında lügattır. Ve hamra itlāk olunur.

الدَّرَقَةُ [ed-dereḳat] (fetehtla) Deriden olan kalkana denir, **حَجَفَةٌ** [ḥacefet] ma'nāsına; cem'i **دَرَقٌ** [derāḳ]tır hā'sız ve **أَدْرَاقُ** [edrāk] ve **دِرَاقُ** [dirāk] gelir dāl'ın kesriyle. Ve

دَرَقَةٌ [dereḳat] Deriçe-i Fārisī mu'arabi olur ki murād ırmak kenārında su almak için açtıkları küçük kapı tarzında gediktir. Ve minhu kavlu'l-fukahā **عَلَى الدَّرَقَةِ** **إِصْلَاحُ الصَّغِيرِ أَي الخَوْخَةُ** **صَاحِبِ الثَّوْرِ الصَّغِيرِ أَي الخَوْخَةُ**

الدَّرَقُ [ed-derḳ] (**فَرَقٌ** [farḳ] vezninde) Pek nesneye denir.

التَّدْرِيقُ [et-tedriḳ] (**تَفْعِيلٌ** [tef'īl] veninde) Yumuşatmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِذَا دَرَقَهُ** **إِذَا** Bunun bināsı izāle içindir.

الدَّرْدَقُ [ed-derdaḳ] (**جَعْفَرٌ** [ca'fer] vezninde) Etfāle denir; yukālu: **لِفَالَانِ دَرْدَقٌ أَي أَطْفَالٌ** Ve devenin ve sā'ir nesnelerin sagirlerine ve hurdelerine denir; **دَرْدَقَةٌ** [derdeḳat] müfredidir. Ve bir türlü şarāb ölçeğine denir. Şārih der ki savāb olan **دُورُقُ** [devraḳ] olmaktadır, **جَوْهَرٌ** [cevher] vezninde ki Fārisiden mu'arabdir, şürb-i şarābdan bir mikdār-ı ma'hūda itlāk olunur, zāhiren devre mu'arabi olmak gerektir.

الدَّوْرُقُ [ed-devraḳ] (**جَوْهَرٌ** [cevher] veznin-

de) Kulplu destīye denir. Şārihin beyānına göre devre-i Fārisī mu'arbedir; yukālu: **جَاءَ بِدَوْرُقٍ وَهُوَ الْجِرَّةُ ذَاتُ الْعَزْوَةِ** Ve

دُورُقِي [Devraḳ] Hūzistān a'mālinden bir karye adıdır; a'lāmdan Beşir b. 'Uḳbe ed-Devreḳī oradandır. Ve Dicle'den mun-sabb bir nehr üzerinde bir hısn ismidir.

دُورَقَةٌ [Devreḳat] (**جَوْهَرَةٌ** [cevheret] vezninde) Endelus'te bir beldedir, 'alā-kavlin rā'nın takdimiyledir; şüyūntan Ebu'l-İşba' 'Abdul'aziz b. Muḥammed oradandır.

دُورَقَسْتَانُ [Devreḳastān] 'Abbādān ile 'Askeru Mukrem beyninde bir beldedir.

الدَّرْدَاقُ [ed-derdaḳ] (dāl'ın fethiyle) Şol yassıca hurde tepeye denir ki hafr olunduğta toprak yerine hep hurde kum çıkar ola.

الدَّرْقَاءُ [ed-derḳā'] (**صَحْرَاءٌ** [şaḥrā'] vezninde) Buluta denir, **سَحَابٌ** [seḥāb] ma'nāsına.

[د ر م ق]

الدَّرْمَقُ [ed-dermaḳ] (**جَعْفَرٌ** [ca'fer] vezninde) Elenip ağartılmış hās una denir; yukālu: **خُبْرٌ مِّنَ الدَّرْمَقِ أَي الدَّقِيقِ الْمُحَوَّرِ** **إِشْبُو** **دَرْمَقٌ** [dermaḳ] lafzı gerçi mu'arreb zann olunur, lākin **Nihāye**'de aslı **دَرْمَكٌ** olup **kāf**'ı **kāf**'a mübeddel olmak üzere mübey-yendir. Ve **دَرْمَكٌ** [dermek] 'Arabīdir, niteki māddesinde müellif dahi sebt eylemiştir. Ve fi'n-**Nihāye** **فَقَالَ الدَّرْمَقُ فَكَالَ الدَّرْمَكُ وَهُوَ يُطْعِمُ الدَّرْمَقَ وَيَكْسُو اليَوْمَ الدَّرْمَقُ هُوَ الدَّرْمَكُ وَهُوَ الدَّقِيقُ الحَوَارَى فَأَبْدَلَ الكَافَ قَافًا**

[د ز ق]

دِرْزَقُ [Dizāḳ] (zā-yı mu'ceme ile **عَبَبٌ** [cineb] vezninde) Merv kazāsında bir karyedir. Ve bu **زَرَقُ** [Zerḳ] musahhafı değildir ki o dahi orada bir karyedir, niteki İmām Zehebī öylece hikāyet eyledi; Şeyh es-

Semʿānī Ebū Caʿfer ed-Dizaķī oradandır, lākin bu kavlı vehmdir, savāb olan vākīʿā دِرْكَ [Dizaķ] Merv kazāsında bir karyedir; aʿlāmdan ʿAlī b. Ḥaṣrem ed-Dizaķī oradandır. Kezālik Peñçdih nāhiyesinde bir karyedir; Semʿānī-i mūmā-ıleyh Ebū Caʿfer Muḥammed b. ʿAlī ed-Dizaķī oradandır. Ve Semerķand kazāsında bir karyedir; Ebū Bekr Aḥmed b. Ḥalef ed-Dizaķī oradandır. Ve bundan mā-ʿadā Merv kazāsında Dizaķ nām üç karye dahi vardır.

دِرْكَ الْعُلْيَا [Dizaķu'l-ʿUlyā] Merv-rūd kazāsındadır; muhaddisinden Ḥāsen b. Muḥammed b. Caʿfer ed-Dizaķī oradandır.

[د س ق]

الدَّسَقُ [ed-desaq] (dāl'ın ve sīn'in fethiyle) Havuz taşınca kadar dolmak ma'nāsınadır; yukālu: دَسَقَ الْحَوْضَ دَسَقًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا امْتَلَأَ Ve havuzda olan su elmās gibi parıldamak ma'nāsınadır; yukālu: يَدْسُقُ مَاءَ الْحَوْضِ أَي يَبْرُقُ

الدَّيْسَقُ [ed-deysaq] [şaykal] vezninde) Gümüş tepsiye denir. ʿAlā-kavlin taşt-hān-ı Fārisī muʿarrebidir ki taʿām yiyecek tepsiye denir, sini dahi derler; yukālu: جَاؤُوا بِدَيْسِقٍ مِّنْ فَاوِذٍ أَيِ خِوَانٍ مِّنْ فِضَّةٍ أَوْ هُوَ مُعْرَبٌ طَشْتِخْوَانٍ Ve uzun uzadı yola denir; tekülü: Ve Belʿadeviyye kabilesine mahsūs bir feres ismidir. Ve dopdolu havuza denir; yukālu: حَوْضٌ دَيْسَقٌ أَي مَلَأْنُ Ve Ṭāriķ nām şāʿirin pederi ismidir. Ve pīre ve sāl-horde adama denir; yukālu: تَوَّرَّ Ve öküze denir, ثَوَّرَّ [sevr] ma'nāsına. Ve ʿArablara mahsūs bir güne çuval tarzında zarfın ismidir. Ve gümüşten düzülmüş nısvān zīnetine denir ki sāfī kar gibi ak ve berrāk ola. Ve güzel ve

beyāz nesneye denir. Müʿellif bu maʿnāyı ʿunvānıyla bi'l-mūsāmaha beyān eylemiştir. Sāʿir ümmehātta حَسَنٌ شَيْءٌ دَيْسَقٌ وَأَبْيَضٌ ile müfesserdir; yukālu: دَسَقٌ أَي حَسَنٌ وَأَبْيَضٌ [desaq]-ı mezkürdan meʿhūzdur ki parıldamak şānından olur, ihtiyār adamın ak sakalı ve öküzün tüyü dahi o nevʿendir.

دَيْسَقَةُ [Deysaqat] (hā'yyla) Bir recül adıdır. Ve bir belde adıdır. Ve

يَوْمُ الدَّيْسَقَةِ [yevmu'd-deysekat] Yevm-i maʿrūftur.

الدَّوَسِيقُ [ed-Devāsīk] (dāl'ın fethiyle) Bir recül adıdır.

الأَدْسَقُ [el-edsaq] [aḥmaq] vezninde) Geniş ağızlı adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَدْسَقٌ أَي أَفْوَهُ

الإِدْسَاكُ [el-idsāk] (hemzenin kesriyle) Doldurmak ma'nāsınadır; yukālu: الأِنَاءُ إِذَا مَلَأَهُ

[د ش ق]

الدَّوْشَاكُ [ed-devşak] (iʿcāmla جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Ne büyük ve ne küçük olan ortaca eve ve odaya denir. ʿAlā-kavlin büyük eve denir. Ve ʿalā-reʿyin iri ve yumru erkek deveye denir.

[د ص ق]

الدَّدْصِقُ [ed-daşq] (dāl'ın fethi ve şād'ın sükunuyla) Sırça ve billūr ve fincān makülesini kırmak ma'nāsına hāstır; yukālu: دَسَقَ الرُّجَاجَ وَعَيْرُهُ دَصَقًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا كَسَّرَهُ

[د ع س ق]

الدَّعْسَقَةُ [ed-daʿsekat] [dahrecet] vezninde) Bir kimse üzere hamle ve hücum eylemek ma'nāsınadır; yukālu:

حَمَلٍ دَعَسَقَ عَلَيْهِمْ إِذَا حَمَلٌ Ve develer izdihāmla havuzu çığneyip bozmak ma'nāsınadır; yukālu: دَعَسَتِ الْإِبِلُ الْحَوْضَ إِذَا وَطِئَتْهُ وَكَسَرَتْهُ Ve develer bir semte sapmayıp doğru yoluna çekilip gitmek ma'nāsınadır; yukālu: دَعَسَتِ الْجِمَالَ إِذَا اسْتَقَامَ وَجْهَهَا renc ve ta'ab çekip çalışmak ma'nāsınadır; yukālu: دَعَسَقَ فِيهِ إِذَا دَابَ Ve beri öte ayak oltası eylemek ma'nāsınadır; yukālu: دَعَسِقُ فِيهِ أَي يُغْبِلُ وَيُدْبِرُ دَعْسَقَهُ إِذَا طَرَدَهُ

الدُّعْسَقَةُ [ed-du'suḳḳat] [ṭurṭubbet] [turtubbet] vezninde) Uzun geceye denir; şeb-i yeldā gibi; yukālu: لَيْلَةٌ دَعْسَقَةٌ أَي طَوِيلَةٌ

الدُّعْسُوقَةُ [ed-du'sūḳat] (dāl'in zammıyla) Bir böcek adıdır.

[د ع ش ق]

الدُّعْشُوقَةُ [ed-du'sūḳat] (şīn-i mu'ceme ile) دُعْشُوقَةٌ [du'sūḳat] vezninde ve mürādifidir yāhūd حُنْفُسَاءُ [ḥunfusā]ya şebīh bir böcektir. Bu münāsebetle 'Arablar küçük kızcağızlarla ve bodur 'avretlere zecr ma'rızinde دُعْشُوقَةٌ ya derler.

[د ع ف ق]

الدُّعْفَقَةُ [ed-da'feḳat] (dāl'in ve fā'nın fetihiyle) Humk ve belāhat ma'nāsınadır; yukālu: بِهِ دَعْفَقَةٌ أَي حُمُقٌ

[د ع ق]

الدُّعْكَ [ed-da'ḳ] [şa'ḳ] vezninde) Yere pek pek basıp çığnemek ma'nāsınadır; yukālu: دَعَقَ الطَّرِيقَ دَعْقًا مِّنَ النَّبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا وَطِئَهُ Ve baskın için düşman üzere 'as-ker çaptırmak ma'nāsınadır; yukālu: دَعَقَ الْعَاظَةَ إِذَا كَوَّرَهَا Ve at koparmak ma'nāsınadır; yukālu: دَعَقَ الْفَرَسَ إِذَا رَكَضَهُ Ve ürkütüp kaldırmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا هَاجَهُ وَتَفَرَّهُ Ve develer izdihāmdan havuzu çığ-

neyip her tarafını rahne-dār edip bozmak ma'nāsınadır; yukālu: دَعَقَتِ الْإِبِلُ الْحَوْضَ إِذَا وَطِئَتْهُ حَتَّى تَتَلَمَّهُ مِنْ جَوَانِبِهِ Ve

دَعَقٌ [da'ḳ] مدْعُوقٌ [med'ūḳ] ma'nāsınadır, ke-mā se-yuzkeru.

الْإِدْعَاقُ [el-id'āk] (hemzenin kesriyle) Bu dahi atı eştirip koparmak ma'nāsınadır; yukālu: دَعَعَى الْفَرَسَ إِذَا رَكَضَهُ Ve seğirtip koşmak ma'nāsınadır; tekülü: أَذَعَعْتُ أَي أَحْضَرْتُ عَلَى رَجُلَيْ Burada عَلَى رَجُلَيْ [ibāreti] [iḥdār] ma'nā-yı āhere iltibāstan def için mezkürdur.

الدُّعْفَةُ [ed-da'ḳat] (dāl'in fethiyle) Deve bölüğüne denir. Ve yağmur borasına denir; tekülü: أَخَذْنَا دَعْفَةً أَي دُفْعَةً مِّنَ الْمَطَرِ

الْمَدَاعِقُ [el-medā'ik] (mīm'in fethiyle) مدْعُوقٌ [med'āḳ]ın cem'idir ki مَقْعَدٌ [maḳ'ad] veznindedir) Derenin suyu boşanıp akacak yerlerine denir; yukālu: نَزَلُوا مَدَاعِقَ الْوَادِي أَي مَدَاعِفَهُ

الْمَدَاعِيقُ [el-medā'ik] [meşābīḥ] [meşābīḥ] vezninde) Şeb-hūnda nāsı pāy-māl eden süvārilere denir; yukālu: خَيْلٌ مَدَاعِيقُ أَي تَدُوسُ أفراسٌ [ḥayl]den خَيْلٌ فِي الْعَاظَةِ [efrās] murād olmak dahi melhūzdu.

الْمَدْعُوقُ [el-med'ūḳ] دَعَقٌ [da'ḳ] gibi be-gāyet çığnenmiş yola denir; yukālu: طَرِيقٌ دَعَقٌ وَمَدْعُوقٌ أَي مُوطُوءٌ

دَاعِقُ [dā'ik] Benī Esed'e mahsūs bir feres ismidir.

الدُّعْلَقَةُ [ed-da'leḳat] [dahrecet] vezninde) Irak gitmek ma'nāsınadır; yukālu: دَعَلَقَ فِي الْوَادِي إِذَا أَبْعَدَ ما'nāsınadır; tekülü: مَا هَذِهِ الدُّعْلَقَةُ أَي الدَّنَاءَةُ Ve bir nesnenin arkasına düşüp cüstücü eylemek ma'nāsınadır; yukālu: دَعَلَقَ الشَّيْءَ إِذَا تَبَّعَهُ

الْمُدْغَلِقُ [el-muda'liq] (ism-i fā'il bün-yesiyle) Umür ve mesālihe yufka yakalarda gezmeyip dūr-ā-dūr ka'rina gavs eden ehl-i dikkat kār-güzār adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُدْغَلِقٌ أَي دَاخِلٌ فِي الْأُمُورِ مُعَمَّصٌ فِيهَا

[د غ ف ق]

الدَّغْفَقَةُ [ed-dağfeqat] (ğayn-ı mu'ceme ile dāğrecet) vezninde) Suyu çok çok dökmek ma'nāsınadır; yukālu: دَغَفَقَ الْمَاءُ دَخْرَجَةً Ve yağmur ibtidā-yı emrde şiddetle birden yağmak ma'nāsınadır; yukālu: دَغَفَقَ الْمَطَرُ إِذَا اشْتَدَّ فِي بُدَاءِ تَبِهِ

الدَّغْفَقُ [ed-dağfaq] [ca'fer] vezninde) Bol dirliğe denir; yukālu: عَيْشٌ دَغْفَقٌ أَي وَاسِعٌ Ve yukālu: عَامٌ دَغْفَقٌ وَمُدْغَفَقٌ أَي مُخْصِبٌ "Ucuzluk bolluk senedir."

[د ف ق]

الدَّفْقُ [ed-defq] (dāl'ın fethi ve fā'nın sükünüyla) Su dökmek ma'nāsınadır; yukālu: دَفَقَ الْمَاءُ دَفْقًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا صَبَّهُ Şārih der ki bunun ma'nası sür'atle mukayyedir ki birden çabuk dökmek ma'nāsınadır, niteki *Muğrib*'de ve sâ'ir ümmehâtta وَشِدَّةٌ فِيهِ دَفْعٌ وَشِدَّةٌ İbāretiyle müfesserdir. Ve دَفَقَ الرُّوحُ [defku'r-rüh] öldürmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: دَفَقَ اللَّهُ رُوحَهُ أَي أَمَاتَهُ Ve kabın içinde olan suyu birden saçıp boşaltmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: دَفَقَ الْكُورُ إِذَا بَدَدَ مَا فِيهِ بِمَرَّةٍ Ve

دَفَقٌ [defq] ve

دُفُوقٌ [dufuk] [ku'ūd] vezninde) Lāzım olur, su birden dökülmek ma'nāsına; yukālu: دَفَقَ الْمَاءُ دَفْقًا وَدُفُوقًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا انْصَبَّ بِمَرَّةٍ Ve bu ma'nā hemān İmām Leys rivāyetidir, ya'nī cumhūra göre müte'addi

gelir, lā-gayr.

الدَّفَاقُ [ed-dāfiq] Ma'nā-yı evvelden ism-i fā'ildir, مَدْفُوقٌ [medfuk] ma'nāsınadır, zīrā دَفَقٌ [defq] mādresi cumhūr'inde hemān müte'addidir; yukālu: مَاءٌ دَافِقٌ أَي مَدْفُوقٌ Şārih der ki İmām Leys 'inde müte'addi ma'nāsına olur. Ve Ḥalīl ve Sibeveyhi دُوفُوقٌ ile tefsīr eylediler, ya'nī لِابِنٍ [lābin] ve تَامِرٍ [tāmir] kabīlinden niseb üzere ism-i fā'ildir dediler. Ve ehl-i Ḥicāz mahall-i na'tında mef'ülü fā'ile tahvīl ederler. Onlara göre de مَاءٌ مَدْفُوقٌ demek olur, niteki سِرٌّ كَاتِمٌ derler, مَكْتُومٌ ma'nāsına.

الْإِدْفَاقُ [el-idfāk] (hemzenin kesriyle) Bu dahi kabın içinde olan suyu birden saçıp dökmek ma'nāsınadır; yukālu: أَذْفَقَ الْكُورُ بِمَعْنَى دَفَقَهُ

الدِّفَاقُ [ed-difāk] [kitāb] ve غُرَابٌ [ğurāb] veznlerinde) ve

الدَّيْفَاقُ [ed-deyfaq] [şayqal] vezninde) Cüst ve revende nākaya vâsf olur; yukālu: نَاقَةٌ دِفَاقٌ وَدِفَاقٌ وَدَيْفَقٌ أَي سَرِيعةٌ

دُفَاقٌ [dufaq] [ğurāb] vezninde) Bir uğurdan gelip dereyi dopdolu eden sel suyuna itlāk olunur. Ve bir mevzi' yāhūd bir derenin ismidir. Ve

دِفَاقٌ [difāk] (dāl'ın kesriyle) Çabuk deveye denir. Ve su gibi atılarak yürür olan soy kırsrağa denir, ke-mā se-yuzkeru.

الأَدْفَقُ [el-edfaq] [aḥmaq] vezninde) Sür'atle olan yürüyüşe vâsf olur; yukālu: سَبِيْرٌ دَافِقٌ أَي سَرِيْعٌ Ve orak gibi eğri nesneye denir. Ve pek pīrlikten yāhūd gam ve mihnetten beli bükülmüş dū-tā-kad adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَذْفَقٌ أَي الْمُنْحَنِي كَبِيْرًا Ve dışleri taşra uğramış, 'alā-kavlin dirsekleri yanlarından pek açık ya'nī koltukları geniş ve meydānlı deveye denir;

yukālu: بَعِيرٌ أَذْفُقُ أَيِ الْمُتَّصِبِ الْأَسْنَانَ إِلَى خَارِجِ الْجَنِينِ Ve şol hiläle denir ki bir tarafı salkı olmayıp takvīs ve tevtīri besberāber olarak nūrānī ve vāzih ola; yukālu: هِلَالٌ أَذْفُقُ أَيِ مُسْتَوٍ أَبِيضٍ غَيْرٍ مُتَّكِبٍ عَلَى أَحَدِ طَرَفَيْهِ

الدَّفَقُ [ed-difaḳḳ] [hiceff] [hiceff] vezninde) Cüst ve çabuk deveye denir. Ve su gibi atılarak eşip yürüyen soy ata denir, ke-mā se-yuzkeru.

الدَّفِيقُ [ed-difiḳḳā] [zimikkā] [zimikkā] vezninde) Sür-atle yürümeğe, ‘alā-kavlin gāh bir yan ve gāh öbür yan üzere ağarak yürümeğe yāhūd adımları seyrek seyrek atarak yürümeye denir; yukālu: جَمَلٌ مَسَى الدَّفِيقَى إِذَا أَسْرَعَ أَوْ تَمَشَّى عَلَى هَذَا الْجَنْبِ مَرَّةً وَعَلَى هَذَا مَرَّةً كَذَلِكَ أَوْ بَاعَدَ خَطْوَهُ

الدَّفِيقُ [ed-difiḳḳ] [ṭimīr] [ṭimīr] vezninde) **الدَّفِيقُ** [difaḳḳ] gibi bu dahi su gibi atılarak yürüyen soy ata denir; yukālu: فَرَسٌ دَفِيقٌ دَفِيقٌ وَدَفِيقٌ أَيِ جَوَادٍ يَتَدَفَّقُ فِي مَشْيِهِ [defiḳ] ve دَفِيقٌ [difaḳ] ve دَفِيقَةٌ [difiḳḳat] ve دَفِيقَةٌ [difaḳḳat] ve دَفِيقَى [difiḳḳā] denir, زمكى [zimikkā] vezninde yāhūd fā'nın fethiyle.

الدَّفِيقَةُ [ed-dufiḳat] (dāl'in zammıyla) Bir uğurdan, yek-pāre demektir; yukālu: جَاؤُوا دَفِيقَةً أَيِ دَفْعَةً وَاحِدَةً أَيِ بَمَرَّةٍ

التَّدْفِيقُ [et-tedfiḳ] [tefīl] [tefīl] vezninde) Suyu yek-pāre şiddetle dökmek ma'nāsınadır; ve minhu yukālu: دَفَقْتُ كَمَا: Ya'nī "Atıyyeyi birden nisār eyledi."

الْإِنْدِيقُ [el-indifaḳ] [infi'āl] [infi'āl] vezninde) **التَّدْفِيقُ** [tedfiḳ] in mutāvī'idir; yukālu: دَفَقَ الْمَاءُ فَاذْفَقَ أَيِ أَنْصَبَ

التَّدْفُقُ [et-tedeffuḳ] [tefa'ul] [tefa'ul] vezninde) Su kendi dökülmek ma'nāsınadır; yukālu: تَدَفَّقَ الْمَاءُ إِذَا تَصَبَّبَ

[د ق]

الدَّقُ [ed-dakḳ] (dāl'in fethi ve kāf'ın teşdidiyle) Bir nesneyi kırıp ufatmak, ‘alā-kavlin dövüp ufatmak ma'nāsınadır, un ve biber ve karanfil makülesini dövüp ufattıkları gibi; yukālu: دَقَّهٗ دَقًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Ve bir nesneyi izhār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: دَقَّ الشَّيْءَ إِذَا أَظْهَرَهُ

الْإِنْدِيقُ [el-indifaḳ] [infi'āl] [infi'āl] vezninde) Bir nesne dövülüp ufanmak ma'nāsınadır; yukālu: دَقَّ الدَّوَاءُ فَاذْدَقَّ

الْمِدَقُ [el-midaḳḳ] ve

الْمِدَقَّةُ [el-midaḳḳat] (mīm'lerin kesri ve dāl'ların fethiyle) ve

الْمُدَقُ [el-muduḳḳ] (zammeteynle; nādir olarak) Kendisiyle nesne dakk olunan şey'e denir, havan ve dibek ve çeltik dinki gibi; yukālu: دَقَّهٗ بِالْمِدَقِّ وَالْمِدَقَّةِ وَالْمُدَقِّ أَيِ بِمَا يُدَقُّ بِهِ الشَّيْءُ Şārih der ki bunlar ism-i āletlerdir, lākin sīga-i ahīre şāzdır, niteli mudhun [mudhun] ve مُسْعَطٌ [mus'ut] ve مُكْحَلَةٌ [mukḥulet] ve مُخْرُضَةٌ [muḫruḍat] ve مُنْضَلٌ [munḥul] ve مُشَطٌّ [muḥṣat] ve مُغْزَلٌ [muḡzul] kelimeleri dahi şāz olarak mazmūmen vārid oldular. İntehā. Ve bunların cem'inde مَدَقٌ [medāḳḳ] denir mīm'in fethiyle; musaggarında مُدَيْقٌ [mudeyḳ] denir, زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde.

الدَّقَّةُ [ed-deḳaḳat] (fethātla) Müslümānların ‘uyüb ve nakāyislarını dā'imā izhār eden eşhāsa denir; yukālu: هُمْ دَقَّةٌ أَيِ الْمُظْهَرُونَ غُيُوبَ الْمُسْلِمِينَ

الدَّقِيْقُ [ed-dekīk] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Una itlāk olunur, طَحِيْنٌ [taḥīn] ma'nāsına. Ve ince nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ دَقِيْقٌ أَيْ ضِدُّ غَلِيْظٍ Ve hafī ve gāmiz emr ve husūsa itlāk olunur; yukālu: أَمْرٌ دَقِيْقٌ أَيْ غَايِبٌ Ve nāsa hayr ve menfa'ati kalīl adama itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ دَقِيْقٌ أَيْ قَلِيْلُ الْخَيْرِ

الدَّقَاقُ [ed-daqqāk] (شَدَادٌ [šeddād] vezninde) Uncuya denir; yukālu: هُوَ دَقَّاقٌ أَيْ بَانِعٌ الدَّقِيْقِ

الدَّقَّةُ [ed-diqqat] (dāl'ın kesriyle) Bir nesne ince ve bārīk olmak ma'nāsınadır; yukālu: دَقَّ الشَّيْءُ دِقَّةً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي ضِدُّ غَلَطَ

دِقَّةُ [dikqat] Binā-i nev' olur, bir gūne dövme ma'nāsınadır ki bundan lisānımızda dövüş ile ta'bīr olunur; yukālu: هُوَ حَسَنُ الدَّقَّةِ Ve alçaklığa ve kemterliğe denir; yukālu: بِهِ دِقَّةٌ أَيْ خَسَاسَةٌ Ve hurdeliğe ve curalığa denir; yukālu: بِهِ دِقَّةٌ أَيْ ضِدُّ عِظْمٍ

الدَّقِيْقَةُ [ed-dekīkat] (سَفِيْنَةٌ [sefinet] vezninde) دَقِيْقٌ [dekīk]in mü'ennesidir. Ve hayvān nev'inden koyun ve keçi kısmına itlāk olunur, niteki deve kısmına جَلِيْلَةٌ [celīlet] itlāk olunur. Ve minhu kavluhum [ma] لَهُ دَقِيْقَةٌ وَلَا جَلِيْلَةٌ أَيْ عَنَمٌ وَإِبِلٌ

دَقِيْقَةٌ [dekīkat] Ehl-i nücūm ıstīlāhında altmış cüz' i'tibār olunan bir derecenin altmış cüz'ünden bir cüz'e itlāk olunur; yukālu: مَصَّتْ دَقِيْقَةً مِنَ الدَّرَجَةِ أَيْ جُزْءٌ مِنْ سِتِّيْنَ جُزْءًا nüshada وَكَايِمٌ مِنْ ثَلَاثِيْنَ جُزْءًا kalem-i nāsihtir. Ve Muḥammed b. 'Abdullāh ed-Deqīkī, İbn Māce'nin şeyhidir. Ve Ebū Muḥammed ed-Duqaykī ki tasgīr bünyesiyledir, müte'ahhīrindedir.

الدَّقَاقَةُ [ed-daqqākat] (شَدَادَةٌ [šeddādet] vezninde) Çeltik ve buğday makūlesi dövcek ālete denir ki tokmak ta'bīr olunur; yukālu: دَقَّ الْأُرْزُ بِالْذَّقَاقَةِ وَهِيَ مَا يَدُقُّ بِهِ الْأُرْزُ وَنَحْوُهُ

الدَّقُوْقَةُ [ed-dekūkat] (حَمُولَةٌ [ḥamūlet] vezninde) Harman tabanlayan sığırlara ve eşeklere itlāk olunur, دَوَائِيسُ [devā'is] ma'nāsına.

الدَّقُوْقُ [ed-dekūk] (صَبُوْرٌ [ṣabūr] vezninde) Göze çekilmek yāhūd ekilmek için sahk olunmuş dārūya denir. Ve Bağdād ile Erbil beyninde bir belde adıdır ki دَقُوْقِيٌّ [Deqūkā] dahi derler kasr ile ve دَقُوْقَاءُ [Deqūkā] derler medd ile; muhaddisinden 'Abdulmun'im b. Muḥammed b. Muḥammed el-Maddā ed-Dekūkī oradandır, kezālik muhaddis-i Bağdād Maḥmūd b. 'Alī b. Maḥmūd ki müte'ahhīrinden ve 'azbü'l-kirā'attir, oradandır.

الدَّقَاكُ [ed-dikāk] (dāl'ın kesri ve zammıyla) Ağaç ufantisına ve kırıntısına denir; yukālu: دَقَّاقُ الْعِيْدَانِ أَيْ كُسَاوَهَا

دُقَّاكُ [duqāk] (غُرَابٌ [ḡurāb] vezninde) Her nesnenin ufantisına denir. Ve ince nesnelere denir.

الدَّقِيْقُ [ed-diqq] (dāl'ın kesriyle) Bu dahi ince nesneye denir. Ve minhu الدَّقِيْقُ [ḥumme'd-diqq]; Türkide ona ince ağrı ta'bīr ederler.

الدَّقَّةُ [ed-duqqat] (dāl'ın zammıyla) Rüzgārın yerden alıp savurduğu ince ve yumuşak toprağa denir. Ve tencere havāyicine denir, tuz ve biber ve karanfil ve nohut gibi; yukālu: أَلْقَى إِلَى الْقَدْرِ الدَّقَّةَ Ve أَبْرَازٌ [ebzār] ile ya'nī nohut ve mercimek makūlesi havāyicle karışık tuza denir. Yāhūd dövülmüş tuza denir; ve minhu kavluhum مَا لَهَا دَقَّةٌ أَوْ هِيَ قَلِيْلَةُ الدَّقَّةِ أَيْ غَيْرٌ مَلِيْحَةٌ Ya'nī "O maḥbūba bī-nemektir ki ān ve melāhati yoktur" demektir. Ve

دُقَّةُ [duqqat] Nisvān-ı Mekke'ye mahsūs

bir güne haly ve pīrāye ismidir. Ve hüsn ü cemāle itlāk olunur; yukālu: بِهِ دَفَّةٌ أَيُّ جَمَالٍ Ve Duḡḡa b. ‘Ubābe bir mecnūn idi ki cūnūnu darb-ı mesel olmuştur; yukālu: “أَجْنٌ مِنْ دَفَّةٍ”

الدَّفْدَاقُ [ed-daḡdāḡ] (تُرْتَارٌ [sersār] vezninde) İnce kum yığınlarına denir.

الْإِدْقَاكُ [el-idḡāk] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi dakik eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا جَعَلَهُ دَقِيْقًا Ve bir adama koyun ve keçi vermek ma'nāsınadır; yukālu: أَدَقُّ فُلَانًا إِذَا أَعْطَاهُ غَنَمًا

التَّدْقِيْقُ [et-tedḡiḡ] (تَفْعِيْلٌ [tef'ıl] vezninde) Bir nesneyi gereği gibi dövüp hurd haşhaş eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا دَقَّقَ الشَّيْءَ إِذَا أَنْعَمَ دَقَّةً

الْمُدَقَّقَةُ [el-mudāḡḡakat] (مُعْظَمَةٌ [mu'azzamet] vezninde) Köfte ta'bir olunan ta'amā denir. Ve bu müvellededir.

الْمُدَاقَّةُ [el-mudāḡḡat] (fi'l-asl مُفَاعَلَةٌ [mufa'alet] vezninde) Bir kimse ile ince ince ve hurde ve hurde hisāb görmek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا دَاقَّهُ فِي الْحِسَابِ مُدَاقَّةً إِذَا حَاسَبَهُ بِالِدَقَّةِ

الْإِسْتِدْقَاكُ [el-istidḡāk] Bir nesne incelmek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا صَارَ إِسْتَدَقَّ الشَّيْءُ إِذَا صَارَ دَقِيْقًا

الْمُسْتَدَاكُّ [el-mustedaḡḡ] (ism-i mef'ul bünyesiyle) Bir nesnenin incelen yerine denir. Pes مُسْتَدَاكُّ السَّاعِدِ [mustedaḡḡu's-sā'id] bilekçeye münteḡ pazının incerek yerine denir; yukālu: ضَرْبُهُ مُسْتَدَاكُّ سَاعِدِهِ وَهُوَ مُقَدَّمُهُ مِمَّا يَلِي الرُّسْعَ

التَّدَاكُّ [et-tedāḡḡ] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Birbiriyle mu'āraza bi'd-dikkat eylemek ma'nāsınadır ki incelemek ta'bir olunur; yukālu: تَدَاكُّ إِذَا عَارَصَا بِالِدَقَّةِ

الدَّفْدَقَةُ [ed-daḡdeḡat] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Nās feryād ve giriv eylemek ma'nāsınadır; yukālu: دَفَدَقَ النَّاسُ إِذَا جَلَبُوا Ve yürürken davar ayağı patırdamak ma'nāsınadır; yukālu: دَفَدَقَتِ الدَّوَابُّ إِذَا سَمِعَتْ أَصْوَاتَ حَوَافِرِهَا Şārih der ki asvāt-ı mezküreden dahi hikāye olur, طَفْطَفَةٌ [taḡtaḡat] gibi.

[د ل ف ق]

الدَّلْفَقُ [ed-delfaḡ] (جَغْفَرٌ [ca'fer] vezninde) ve

الدِّلْفَاكُ [ed-dilfāk] (فِرْطَاسٌ [ḡirtās] vezninde) Açık ve āşikāre yola denir; yukālu: طَرِيقٌ دَلْفَقٌ وَدِلْفَاكٌ أَيُّ مَهِيْعٌ

الدَّلْنَفَقُ [ed-delenfaḡ] (دَرَنْفَقٌ [derenfaḡ] vezninde ve mürādifidir ki mürür-ı serī ma'nāsınadır; yukālu: مَرٌّ دَلْنَفَقًا أَيُّ سَرِيْعًا

[د ل ق]

الدَّلْئُ [ed-delḡ] (حَلَقٌ [ḡalḡ] vezninde) Kılıcı kından sıyırarak ma'nāsınadır; yukālu: دَلَّى السَّيْفُ مِنْ غَمْدِهِ دَلًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أُخْرِجَهُ

الدَّلِيْقُ [ed-deliḡ] (كَيْتِفٌ [ketif] vezninde) ve

الدَّلْوُوقُ [ed-delūḡ] (صَبُوْرٌ [şabūr] vezninde) ve

الدَّلْقَاءُ [el-delḡā] (حَمْرَاءٌ [ḡamrā] vezninde) Kından sıyırılıp çıkması sehl ve āsān olan kılıca denir; yukālu: سَيْفٌ دَلَّقٌ وَدَلْوُوقٌ وَدَلْقَاءٌ أَيُّ سَيْفٌ دَلْقَاءٌ [delḡā] kelimesi سَيْفٌ [seyf]e vâsif olmak bir vechle mülāyim deḡildir. Ve

دَلْوُوقٌ [delūḡ] Gārāt-ı şedīdeye denir ki tünd ve şedīd çapulculardan ve akıncılardan ibārettir; yukālu: غَارَةٌ دَلْوُوقٌ أَيُّ شَدِيْدَةٌ Ve

دَلْوُوقٌ [delūḡ] ve

دَلْقَاءُ [delḡā] Pek pīrlikten dişleri ufanıp

fersüde olmuş nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ دُلُوقٌ وَدَلْقَاءُ أَيِ الْمُتَكَسِّرَةِ الْأَسْنَانَ كَبِيرًا
الدَّالِقُ [ed-Dāliq] (صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde) ‘Umāre b. Ziyād el-‘Absī lakabıdır, kesret-i gārātından nāṣī telkīb olundu. Burada دَلَّقَ السَّيْلَ عَلَيْهِ إِذَا أَدْفَعَ لِكَثْرَةِ غَلَطَاتِهِ nüshaları galat-ı fahiştir.

الدُّلُوقُ [ed-duluk] (zammeteynle) Gāret ve muhārebede kılıç gibi pertāb edip düşman üzere birden hücum eden süvārilere denir; دُلُوقٌ [delūq] ve دَالِقٌ [dāliq] müfredidir; yukālu: خَيْلٌ دُلُقٌ أَيِ شَدِيدِ الدُّفْعَةِ:

الدِّلِقِيمُ [ed-dilqim] (زَبْرُجٌ [zibric] vezninde) Bu dahi pīrlikten dişleri hurd olmuş nākaya denir; mīm’i zā’idedir.

الدَّلَاقُ [ed-delaq] (fethateynle) Dele-i Fārisī mu‘arrebidir ki semmūra ṣebīh bir küçük cānver adıdır, postu kürk olur, Türkīde sansar dedikleridir. Bir nev‘ kürk dahi vardır ki Türkīde zerdava derler, o semmūr nev‘indedir ki aşkar nev‘idir, semmūrdan dündür, zīrā semmūr siyāh olur. Bu zerdava Ḥazar vilāyetinde olan semmūrdur. Ba‘zılar oraya mahsūs sansar nev‘inden olmak üzere beyān ederler.

الْإِدْلَاقُ [el-idlāq] (hemzenin kesriyle) ve **الْإِسْتِدْلَاقُ** [el-istidlāq] İhrāc eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: أَدْلَقَ السَّيْفَ وَاسْتَدْلَقَهُ إِذَا أَخْرَجَهُ

الْإِنْدِلَاقُ [el-indilāq] (إِنْفِعَالٌ [infī‘āl] vezninde) Bir nesne yerinden sıyrılıp çıkmak ma‘nāsınadır; yukālu: إِندَلَقَ الشَّيْءُ إِذَا خَرَجَ مِنْ مَكَانِهِ Ve bir adam gāfil ve bī-haber iken üzerine sel yürüyüp basmak ma‘nāsına mü‘stameldir; yukālu: إِندَلَقَ السَّيْلُ عَلَيْهِ إِذَا أَدْفَعَ Ve kılıç kından bi-nefsihi sıyrılıp çıkmak ma‘nāsınadır, sāhibi çıkarmadan kendi sıyrılıp akmak yāhūd kını yarıp çıkmak gibi yukālu: إِندَلَقَ السَّيْفُ إِذَا انْسَلَّ بِلَا سَلٍّ أَوْ شَقَّ

جَفَنَهُ فَخَرَجَ مِنْهُ **التَّدَلُّقُ** [et-tedelluq] (تَفَاعُلٌ [tefa‘ul] vezninde) Bu dahi bir adam gāfil iken birden sel suyu boşanıp üzerine yürümek ma‘nāsınadır; yukālu: تَدَلَّقَ السَّيْلُ عَلَيْهِ إِذَا أَدْفَعَ

[د م ح ق]

الدَّمْحَقُ [ed-demḥaq] (ḥā-yı mühmele ile جَعْفَرٌ [ca‘fer] vezninde) Geceden kalmış bayat süte denir; tekülü: شَرِبْتُ دَمْحَقًا أَيِ لَبَنًا بَاتِيًا

الدَّمْحُوقُ [ed-dumḥuq] (كُنْفُزٌ [kunfuz] vezninde) Burun tāsı ve huni dedikleri nesneye denir ki onunla buruna devā çekilir, ma‘nāsına. Bu dahi ṣevāzz olan ism-i ālettendir; tekülü: إِجْعَلِ الدَّوَاءَ فِي الدَّمْحُوقِ أَيِ الْمُسْغُطِ

الدَّمْحُوقُ [ed-dumḥuq] (عُضْفُورٌ [‘uṣfūr] vezninde) دُحْمُوقٌ [duḥmūq] ma‘nāsınadır ki karnı büyük adama denir.

الدَّمْحَقَةُ [ed-demḥaqat] (دَخْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Nesc olunacak beze kepek suyu ya‘nī haşıl sürmek ma‘nāsınadır; yukālu: دَمْحَقَ الثَّوْبَ إِذَا سَقَاهُ مَاءَ التُّحَالَةِ

[د م خ ق]

الدَّمْحَقَةُ [ed-demḥaqat] (ḥā-yı mu‘ceme ile دَخْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Ağır ağır yürümek ma‘nāsınadır; yukālu: دَمْحَقَ فِي مَشْيِهِ إِذَا ثَقُلَ

دِمَشْقُ [Dimaşq] (حِضْرٌ [ḥiḍacr] vezninde ve ba‘zen mīm’ini meksūr ederler) Kā’ide-i memleket-i Şām olan şehrin ismidir. Bānisi olan Dimşāq b. Ken‘ān ismiyle müsemmādır. ‘Alā-kavlin mezbūrun ismi Dāmeşqayūs idi ki tagyīr ve tahfifle Dimaşq dediler. Şārih der ki Ḥamā ve Ḥimş ve Ṭarābulus ve Şaydūn merkūmun birāderleri idi.

دِمَشْقِيْنُ [Dimaşqīn] (فِلْسَطِيْنُ [filestīn] vezninde) Mısr'da bir karye adıdır.

الدِّمَشْقُ [ed-demşaq] (جَعْفَرُ [ca'fer] vezninde) ve

الدِّمَشْقُ [ed-dimeşq] (هِدَاخِرُ [hiḍacr] vezninde) ve

الدِّمَشْقُ [ed-dimşiq] (زَبْرِجُ [zibric] vezninde) ve

الدِّمَاشِقُ [ed-dumāşiq] (عُلَابِيْتُ [‘ulābiṭ] vezninde) Pek cüst ve çālāk insān ve hayvāna denir. Müzekker ve müennes berāberdir; yukālu: جَمَلٌ وَرَجُلٌ وَنَاقَةٌ وَامْرَأَةٌ دِمَشَقٌ وَدِمَشَقٌ وَدِمَشَقٌ وَدِمَاشِقُ أَي سَرِيْعٌ Ve

دِمَشَقُ [demşaq] (جَعْفَرُ [ca'fer] vezninde) Çabuk çire-dest adama denir; yukālu: رَجُلٌ دِمَشَقُ الْبَيْدِيْنِ أَي سَرِيْعُ الْعَمَلِ بِهَمَا

الدِّمَشَقَةُ [ed-demşeqat] (دَاخِرَةُ [dahrecet] vezninde) Bir işi sür'at ve şitābla tutmak ma'nāsınadır; tekūlu: دَمَشَقُوا الْأَمْرَ أَي اتَّهَمُوا بِالْعَجَلَةِ

الدِّمَشَقُ [el-mudemşaq] (مُدَاخِرُ [mudaḥrec] vezninde) Tatarı pişmiş yāhūd güneşte pişmiş kebāb ve biryāna denir; yukālu: شَوَاءٌ مُدَمَشَقٌ أَي مُصَهَّبٌ

[د م ق]

الدِّمُوْقُ [ed-dumūq] (فُعُوْدُ [fu'ūd] vezninde) Bir meclise yā āher bir yere destürsüz bagteten sokulup girmek ma'nāsınadır; yukālu: دَمَقَ عَلَيْهِ دُمُوْقًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا دَخَلَ بِغَيْرِ إِذْنٍ

الدِّمَقُ [ed-demq] (dāl'in fethi ve mīm'in sükūnuyla) Bir adamın dişlerini kırmak ma'nāsınadır; yukālu: دَمَقَ فَاهُ دَمَقًا إِذَا كَسَرَ. Ve bir nesneyi bir şey'e içre sokmak ma'nāsınadır; yukālu: دَمَقَ الشَّيْءَ فِي الشَّيْءِ. Ve nesne uğurlamak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا دَمَقَهُ

بِحَبْلَيْتِهِ دَمَقَ أَي سَرَقَهُ yukālu: سَرَقَهُ بِجَبَلَيْتِهِ [infī'āl] (إِنْفَعَالٌ) **الْإِنْدِمَاقُ** [el-indimāk] (vezninde) Bu dahi bir yere destürsüz nāgehānī sokulmak ma'nāsınadır; yukālu: إِنْدَمَقَ. Ve yerinden ayrılmak ma'nāsınadır; yukālu: إِنْدَمَقَتِ الْحَارِكَةُ إِذَا زَالَتْ عَنِ مَكَانِهَا

الْإِدْمَاقُ [el-idmāk] (hemzenin kesriyle) ve **التَّدْمِيْقُ** [et-tedmīq] (تَفْعِيْلٌ [tef'īl] vezninde) Bir nesneyi bir şey'e içre sokmak ma'nāsınadır; yukālu: أَدَمَقَهُ إِذَا أَدَخَلَهُ فِيهِ Ve

تَدْمِيْقُ [tedmīq] Ele yapışmamak için hamura urva ta'bīr olunan un saçmak yā una bulamak ma'nāsınadır; yukālu: دَمَقَ الْعَجِيْنَ إِذَا دَسَّ فِيهِ الدَّمِيْقَ لِئَلَّا يَلْزَقَ بِالْكَيْفِ

الدِّمِيْقُ [ed-demīq] (أَمِيْرٌ [emīr] vezninde) ve **الْمَدْمُوْقُ** [el-medmūq] Bir nesne içre idhāl olunmuş nesneye denir.

الدِّمَقُ [ed-demaq] (fethateynle) Karlı soğuk havāya denir ki tipi ta'bīr olunur; deme-i Fārisī mu'arrebidir. Kezālik اَلْحَدَادُ [demeqatu'l-ḥaddād] dahi mu'arrebdir ki demirci körügüdür, ya'nī deme lafzından mu'arrebdir, deme-gīrden dahi mu'arreb olmak olur. Evvele göre āhirindeki hā دَمَقُ [demaq]-ı evvelden fark için olur.

الدِّدَامُوْقُ [ed-dāmūq] (حَالُوْقٌ [hālūq] vezninde) Be-gāyet ıssı güne denir. Şārih der ki bu dahi dem-gīrden mu'arrebdir ki nefesi tutucu demektir; yukālu: يَوْمٌ دَامُوْقٌ أَي حَارٌّ جَدًّا

الدِّدَامِيْقُ [ed-dāmīq] (صَاحِبٌ [şāḥib] vezninde) ve

الدِّدَمُوْقُ [ed-demūq] (صَبُوْرٌ [şabūr] vezninde) Fāsīd ve tebāh olmuş nesneye denir ki aslā işe yaramaz ola; yukālu: شَيْءٌ دَامُوْقٌ وَدَمُوْقٌ أَي

فَاسِدٌ لَا خَيْرَ فِيهِ

أَلْمُدْمَقُ [el-mundemaḳ] (ism-i mef'ül bün-yesiyle) Sokulup girecek yere denir, مُدْخَلٌ [mudḥal] ma'nāsına.

[د م ل ق]

أَلْدُمَلِيقُ [ed-dumeliḳ] [عُلَبِيطُ] [ʿulebiṭ] vezninde) ve

أَلْدُمَالِيقُ [ed-dumāliḳ] [عُلَابِيطُ] [ʿulābiṭ] vezninde) ve

أَلْدُمَلُوقُ [ed-dumlūḳ] [عُضْفُورُ] [ʿuṣṣūr] vezninde) ve

أَلْمُدْمَلِيقُ [el-mudemlaḳ] [مُدْخَرَجٌ] [mudḥarəc] vezninde) Kal'a yuvalağı gibi düpdüz yalçın müdevver yuvalak taşa denir. Bu münasebetle yeni tıraş olmuş adama münasebetle yeni tıraş olmuş adama **دُمَالِيقُ الرَّأْسِ** [dumāliḳu'r-re's] itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ دُمَالِيقُ الرَّأْسِ أَيْ مَحْلُوقُهُ Ve

دُمَالِيقُ [dumāliḳ] Bol ferce itlāk olunur; yukālu: فَرَجٌ دُمَالِيقُ أَيْ وَاسِعٌ Ve

دُمَلُوقُ [dumlūḳ] [عُضْفُورُ] [ʿuṣṣūr] vezninde) Bir nevc mantara denir ki عُزْجُونُ [ʿurcūn] dedikleri nebattan asgar olur, kumsallarda ve çayırılı çimenli yerlerde biter.

[د ن د ق]

دُنْدَانِيقَانُ [Dendāniḳān] (dāl'ın fethiyle) Merv nevāhīsinde bir belde adıdır.

[د ن ق]

أَلْدَنِيْقُ [ed-deniḳ] [أَمِيْرٌ] [emīr] vezninde) Şol cimri ve nākes ve murdār herife denir ki mihmān makūlesi görmemek için ta'āmı gündüzler yalnızca ve geceler ışık yakmayıp ay aydınında ekl eder ola; yukālu: رَجُلٌ دَنِيْقٌ إِذَا كَانَ يَأْكُلُ وَحْدَهُ بِالنَّهَارِ وَبِاللَّيْلِ فِي ضَوْءِ الْقَمَرِ لِنَلَا يَرَاهُ الضَّيْفُ

أَلْدَانِيْقُ [ed-dāniḳ] [صَاحِبٌ] [ṣāhib] vezninde) Ahmāk ve bī-magz adama denir; yukālu:

سَارِقٌ Ve uğruya denir, رَجُلٌ دَانِيْقٌ أَيْ أَحْمَقٌ [sāriḳ] ma'nāsına. Ve za'f ve hüzálden 'amel-mānde olan zebūn ve mehzül adama ve nākaya denir. Ve bir dirhemin südüüne denir ki altı hissede bir hissesidir ve bunda nūn'un fethiyle de zebānzededir; niteki دَانَاقٌ [dānāḳ] dahi denir, elif ziyādesiyle ki işbā'cdır; lisānımızda tahrīfle deng ta'bīr olunur; yukālu: أَعْطَى مِنْهُ دَانِيْقًا وَدَانَاقًا وَهُوَ سُدُسُ الدَّرْهَمِ Şārihin beyānına göre dānek mu'arrebidir ki Fārisīde kāf-ı tasgīr ile dānecik demektir. *Miṣbāh*'ta mersūmdur ki Ezherī'nin beyānına göre nūn-ı meksūre ile efsahtır. Bunun cem'ī دَوَانِيْقٌ [devāniḳ]tir ve meftūhanın cem'ī دَوَانِيْقٌ [devāniḳ]tir yā ile ve ba'zılar dedi ki فَوَاعِلٌ [fevā'il] ve مَفَاعِلٌ [mefā'il] vezninde olan cem'lerde فَوَاعِيْلٌ [fevā'il] ve مَفَاعِيْلٌ [mefā'il] cā'izdir.

أَلْدُنُوْقُ [ed-dunūḳ] [فُعُوْدٌ] [ḳu'ūd] vezninde) Bir kimse me'ālī-i umūra himmet etmeyip hurdevāt-ı umūra tenezzül ve iştigāl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: دَنَقَ الرَّجُلُ دُنُوْقًا مَنِ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا أَسَفَّ لِدَقَاتِي الْأُمُورِ

أَلْدَنْقَةُ [ed-denḳat] [تَمْرَةٌ] [temret] vezninde) Karamuk ve زُوَانٌ [zu'ān] dedikleri bīgāne şey'e denir ki buğday içre olur.

أَلْدَنْقُ [ed-denaḳ] (fethateynle) شَيْلَمٌ [şeylem] ismidir ki delice dedikleridir, arpadan incerek ve asgar ve acı ve humrete mā'il olur.

دُونُقُ [Devnaḳ] [جَوْهَرٌ] [cevher] vezninde) Nihāvend kazāsında bir karye adıdır.

أَلْدُنُوْقُ [ed-dunuḳ] (zammeteynle) 'Ayālinin nafaka ve me'ūnetinde taksīr ve tazyīk eden nākeslere denir. Zāhiren müfredi دَنِيْقٌ [deniḳ]tir; yukālu: هُمْ دُنُقٌ أَيْ مَقْتَبِرُونَ عَلَى عِبَالِهِمْ **أَلْتَّدْنِيْقُ** [et-tedniḳ] [تَفْعِيْلٌ] [tef'il] vezninde)

de) Bir nesnenin ötesini araştırıp tecesüste mübāлага eylemek ma'nāsınadır; yukālu: دَنَّقُ الشَّيْءَ إِذَا اسْتَفْصَاهُ Ve bir nesneye göz dikip vāfir zamān dikkatle bakmak ma'nāsınadır; yukālu: دَنَّقُ إِلَيْهِ النَّظْرَ إِذَا آدَامَهُ Ve güneş gurūba yakın olmak ma'nāsınadır; yukālu: دَنَّقَتِ الشَّمْسُ إِذَا دَنَّتْ لِلْغُرُوبِ Ve çehrede derd ve mihnetten yāhūd bir 'illetten nāşī hüzal eseri peydā olup arıklamak ma'nāsınadır; yukālu: دَنَّقَ وَجْهَهُ إِذَا ظَهَرَ فِيهِ Ve göz çukurlanıp içeri batmak ma'nāsınadır; yukālu: دَنَّقَتْ عَيْنُهُ إِذَا غَارَتْ

[دوق]

الدُّوقُ [ed-devk] (دُوقُ [zevk] vezninde) ve **الدَّوَاقَةُ** [ed-devākat] (سَمَاحَةٌ [semāhat] vezninde) ve

الدُّوُوقُ [ed-du'ūk] ve

الدَّوُوقَةُ [ed-du'ūkat] (dāl'ların zamımıyla) Ahmak ve sebük-magz olmak ma'nāsınadır; yukālu: ذَاقَ الرَّجُلُ دَوْقًا وَدَوَاقَةً Ve davar arıklayıp zebūn olmak ma'nāsınadır; yukālu: ذَاقَ الْمَالُ إِذَا هُرِلَ Ve köşek anasının sütünden bıkip emmez olmak ma'nāsınadır; yukālu: ذَاقَ الْفَصِيلُ مِنَ اللَّبَنِ Ve tatmak ma'nāsınadır; yukālu: ذَاقَ الطَّعَامَ إِذَا ذَاقَهُ

الدَّائِقُ [ed-dā'ik] Ma'nā-yı evvelden fā'ildir, ahmak ve sebük-magz adama denir. Ve müft ve kem-bahā nesneye denir, gerek nev'inden vefreti sebebiyle ucuzluğundan yāhūd kesādından olsun; yukālu: مَتَاعٌ دَائِقٌ تَائِقٌ أَي لَا تَمَنَّ لَهُ رُخْصًا أَوْ كَسَادًا

الدَّمْدِيقَةُ [el-medīkat] (مَكِيلَةٌ [mekilet] vezninde) 'Aleften bıkmış mevāşīye denir; tekūlu: دَيْقَتْ عَنَّمْكَ فَهِيَ مَدْمِيقَةٌ إِذَا أَحَدَهَا الْأَبَى

الدَّمْدَاقُ [el-medākḳ] (mīm'in fethiyle) İsm-i mekândır, yılanın gezdiği yere denir. Zāhiren دُوقُ [devk]-ta'āmdan me'hūzdur; yukālu: مَدَائِقُ الْحَيَّةِ أَي مَجَالِهَا

الدَّوَقَةُ [ed-devkat] ve

الدَّوَقَانِيَّةُ [ed-devkāniyyet] (dāl'ların fethiyle) Fesād ve tebāhī ma'nāsınadır; yukālu: بِهٍ دَوْقَةٌ وَدَوَقَانِيَّةٌ أَي فَسَادٌ Ve oğuzluğa denir, humk ve belāhat ma'nāsına.

الإِدَاقَةُ [el-idākat] (hemzenin kesriyle) Bir nesnenin etrafını çepçevre kuşatmak ma'nāsınadır; yukālu: آدَافُوا بِهِ إِذَا أَحَاطُوا

الْإِنْدِيَاقُ [el-indiyāk] (إِنْفِعَالٌ [inficāl] vezninde) Karın şişip kabarmak ma'nāsınadır; yukālu: إِنْدَاقٌ بَطْنُهُ إِذَا انْتَفَخَ

[دهوق]

الدَّهْدَقَةُ [ed-dehdekat] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Kırmak ma'nāsınadır; yukālu: دَهْدَقَ الشَّيْءَ إِذَا كَسَرَهُ

دَهْدَقَةٌ [dehdekat] ve

دَهْدَاقُ [dehdāk] (dāl'ın fethi ve kesriyle) Etin kemiklerini kırıp doğramak ma'nāsınadır; yukālu: دَهْدَقَ اللَّحْمَ دَهْدَقَةً Ve tencere içre et kaynar iken beri öte dönüştürmek ma'nāsınadır; yukālu: دَهْدَقَتِ الْبُضْعَةُ إِذَا دَارَتْ Ve فِي الْقِدْرِ إِذَا غَلَّتْ

دَهْدَاقُ [dehdāk] (dāl'ın fethiyle) Çömleğin kaynamasına ve kaynayışına denir; yukālu: يَسْمَعُ دَهْدَاقَ الْقِدْرِ أَي عَلَيَانَهَا Ve pek çirkin ve bī-nemek gülmeğe denir; yukālu: مَا هَذَا الدَّهْدَاقُ وَهُوَ أَسْوَأُ الضَّحِكِ olunan yürüyüşe denir; yukālu: يَمْشِي الدَّهْدَاقُ وَهُوَ فَوْقَ الْعَتَقِ

[دهق]

الدَّهْقُ [ed-dehk] (dāl'ın fethi ve hā'nın

sükünüyla) Bardağı doldurmak ma'nāsınadır; yukālu: دَهَقَ الْكَأْسَ دَهْقًا مِنَ الْبَابِ Ve suyu birden döküp bir kat-re kalmamak üzere boşaltmak ma'nāsına olmakla zıdd olur; yukālu: دَهَقَ الْمَاءَ إِذَا أْفْرَعَهُ Ve bir adama bir bölük nesne vermek ma'nāsınadır; tekūlu: دَهَقَ لِي دَهْقَةً Ve bir nesneyi kırıp hurde hurde doğramak yāhūd bir dar yere kıştırıp pek sıkmak ma'nāsınadır; yukālu: دَهَقَ الشَّيْءَ إِذَا كَسَرَهُ وَقَطَعَهُ أَوْ عَمَزَهُ شَدِيدًا Ve vurmak ma'nāsınadır; yukālu: دَهَقَ فَلَانًا إِذَا ضَرَبْتَهُ

دَهَقَ [el-idhāk] (hemzenin kesriyle) [dehḳ] ile iki ma'nā-yı evvelde mürādifdir; yukālu: دَهَقَ الْكَأْسَ إِذَا مَلَأَهُ ve yukālu: دَهَقَ الْمَاءَ إِذَا أْفْرَعَهُ إِفْرَاعًا شَدِيدًا Ağdirmek ma'nāsınadır; yukālu: أَدَهَقَهُ إِذَا أَعْجَلَهُ

دَهَقَةٌ [ed-dehḳat] [temret] vezninde) Bir parça māla itlāk olunur.

الدِّهَاقُ [ed-dihāk] [kitāb] vezninde) Dolu bardağa, 'alā-kavlin peyderpey sunulan bardağa denir; yukālu: كَأْسٌ دِهَاقٌ أَيْ كَأْسٌ مُمْتَلِئَةٌ أَوْ مُتَتَابِعَةٌ Ve çok suya denir; yukālu: مَاءٌ دِهَاقٌ أَيْ كَثِيرٌ

الدِّهْقَانُ [ed-dihḳān] (dāl'ın kesri ve zam-mıyla) Dihḳān mu'arrebidir; mevki'-i zikri bāb-ı nūn'dur.

الدَّهَقُ [ed-dehāk] (fethateynle) Tomruğa denir ki ona mücrimlerin ayaklarını kıştırıp azāb ederler, Fāriside işkence derler; yukālu: عَمَزَ سَاقَهُ بِالْدَهَقِ وَهُوَ خَشْبَتَانٌ يُعْمَزُ بِهِمَا السَّاقُ

الإِدْهَاقُ [el-iddihāk] (hemzenin ve dāl-ı müşeddedenin kesriyle) [ifti'āl] vezninde) Bir nesne kesretinden birbirine girişip sıkışmak ma'nāsınadır; yukālu: إِدْهَقَتِ الْحِجَارَةُ إِذَا تَلَازَمَتْ وَدَخَلَ بَعْضُهَا فِي بَعْضٍ

الْمُدْهَقُ [el-muddehāk] [mufti'āl] vezninde) Birbirine sıkışmakla kırılıp pāre pāre olmuş nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ مُدْهَقٌ أَيْ مُكَسَّرٌ مُعْتَصِرٌ

[ده ل ق]

الدَّهْلَقَةُ [ed-dehleḳat] [dahrecet] vezninde) Dābbenin derisi yapışıp daz baş gibi sivişik olunca kadar kazımak ma'nāsınadır; yukālu: دَهَلَقَ جِلْدَ الدَّابَّةِ إِذَا أَخَذَهُ يَخْلُقُهُ حَتَّى يَرَاهُ يَتَمَلَّصُ

[ده م ق]

الدَّهْمَقَةُ [ed-dehmeḳat] [dahrecet] vezninde) Bir nesneyi kırıp doğramak ma'nāsınadır; yukālu: دَهَمَقَ الشَّيْءَ إِذَا كَسَرَهُ وَوَقَطَعَهُ Ve kirişi yumuşatmak ma'nāsınadır; yukālu: دَهَمَقَ الْوَتَرَ إِذَا لَيَّنَهُ Ve ta'āmi hoş ve nāzük ve mülāyim yapmak, 'alā-kavlin nā-hoş yapmak ma'nāsına olmakla zıdd olur; yukālu: دَهَمَقَ الطَّعَامَ إِذَا طَيَّبَهُ وَرَقَّقَهُ وَلَيَّنَهُ أَوْ لَمْ يَجُودَهُ Lākin ziddiyetinde nazar vardır.

الدُّهَامِيُّ [ed-duhāmīḳ] [u'lābiḳ] vezninde) Yumuşak toprağa denir.

الْمُدْهَمِيُّ [el-mudehmiḳ] [mudahrec] vezninde) Şol oka denir ki be-gāyet güzel yonulup düz ve latif ve hemvār ola; yukālu: قَدَحٌ مُدْهَمِيُّ أَيْ نَقِيٌّ مِنَ الْعُيُوبِ الْمُسْتَوِي Ve çatlak oka denir; yukālu: قَدَحٌ مُدْهَمِيُّ أَيْ مُسَقَّقٌ Ve tabhı güzel olmayıp nā-hoş olan ta'āma denir; yukālu: طَعَامٌ مُدْهَمِيُّ أَيْ غَيْرٌ مَحْمُودٍ Ve latif ve zībā kitāba vasf olur; yukālu: كِتَابٌ مُدْهَمِيُّ أَيْ لَطِيفٌ Ve yumuşak kirişe denir; yukālu: وَتَرَ مُدْهَمِيُّ أَيْ لَيِّنٌ

الْمُدْهَمِيُّ [el-Mudehmiḳ] (ism-i fā'il bünyesiyle) Mudrik el-Faḳ'asī lakabıdır; fesāhat ve belāgatinden nāşī mülakkab oldu, دَهْمَقَةٌ [dehmeḳat]-i ta'ām u kıldhtan me'hūzdur.

[ده ن ق]

الدَّهْنَةُ [ed-dehnekat] [دهنئة [dehnekat] vezninde ve cemî-i ma'nâlarından mürâdîfidir.

[دي ق]

الدَّيْقُ [ed-deyık] (dāl'ın fethiyle) Kazık makûlesi nesneyi yerinden çekip koparmak için bir tarafa eğip ayırmak ma'nâsınadır; yukâlu: دَاقَهُ يَدِيْقُهُ دَيْقًا إِذَا أَرَاغَهُ لِيَسْتَرْعَهُ

نَجَرَ بِعَوْنِهِ تَعَالَى فَحَمْدًا لَهُ دَائِمًا

FASLU'Z-ZĀLĪ'L-MU'CEME**(فَضْلُ الدَّالِ الْمُعْجَمَةِ)**

[ذ ر ق]

الدَّرْقُ [ez-zerık] (فَرْقٌ [farık] vezninde) Kuş kısmı sağnamak ma'nâsınadır; yukâlu: دَرَقَ الطَّائِرُ دَرْقًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا زَرَكَ

الدَّرَقُ [el-izırak] (hemzenin kesriyle) **دَرَقٌ** [zerık] ma'nâsınadır; yukâlu: أَدْرَقَ الطَّائِرُ أَدْرَاقًا Ve yer خَنْدَقُوْكُمْ [ħandeķük] dedikleri nebât bitirmek ma'nâsınadır; yukâlu: أَدْرَقَتِ الْأَرْضُ إِذَا أَثْبَتَتِ الدَّرَقُ

الدَّرَقُ [ez-zurak] (صُرْدٌ [şurad] vezninde) **الدَّرَقُ** [zerık] ma'nâsınadır; yukâlu: خَنْدَقُوْكُمْ [ħandeķük] dedikleri nebâta denir ki mâddesinde beyân olundu.

الْمُدْرَقُ [el-muzerrak] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Su karışmış süte denir; yukâlu: لَبِنٌ مُدْرَقٌ أَيْ مَذِيْقٌ

التَّدْرُقُ [et-tezerruk] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) ve

الإِذْرَاقُ [el-izzirak] (hemzenin ve zāl-ı müşeddedenin kesriyle اِفْتِعَالٌ [ifti'âl] vezninde) Gerçi cemî-i nüshalarda وَتَدْرَقَتْ 'unvânında mersüm olup şārih بِالْكُحْلِ 'ibāretiyle fā'il ve mef'ülü tasrîh eylemekle mutlakan sürme çekinmek ma'nâsına olur, lākin muktezā-yı mādde دَرَقٌ [zurak] isti'mâl eylemek ma'nâsına olduğu hafî değildir. Ve دَرَقٌ [zurak] ki vech-i mezkûr üzere خَنْدَقُوْكُمْ [ħandeķük] dedikleri nebâtür, tedāvi için 'usāresi sürme gibi göze çekilir, lākin yine şārihin kavli mu'tenā olmakla تَدْرُقُ [tezerruk] ve إِذْرَاقٌ [izzirak] göze sürme çekinmek ma'nâsına zabt olunmak elzendir.

[ذ ع ق]

الدَّعْقُ [ez-za'ık] (صَعِقٌ [şa'ık] vezninde)

de) Bir kimseyi haykırıp belinletmek ma'nāsınadır; yukālu: دَعَى فُلَانًا دُعَاً مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا صَاحَ بِهِ وَأَفْرَعَهُ الثَّلَاثِ إِذَا صَاحَ بِهِ وَأَفْرَعَهُ **الدُّعَاقُ** [ez-zu'āk] [gurāb] vezninde) Tuzlu suya denir; yukālu: مَاءٌ دُعَاقٌ أَيْ زُعَاقٌ Ve kätıl nesneye denir; yukālu: دَاءٌ دُعَاقٌ أَيْ قَاتِلٌ

[ذ ع ل ق]

دُعْلُوقٌ [zu'lūk] [uṣfūr] vezninde) Pırasaya şebih bir hoş nebât adıdır. Şārihin beyānına göre teke sakalı dedikleri nebâtıdır. Ve

دُعْلُوقٌ [zu'lūk] Hafifü'r-rüh cüst ve tiz-magz âteş-päre oğlana denir; yukālu: غُلَامٌ دُعْلُوقٌ أَيْ الْحَارُّ الرَّأْسِ الْخَفِيفِ الرُّوحِ Ve bir küçük kuşçağız adıdır. Ve bir nev' mantara denir. Ve cüst ve hafif olarak ağzı dar olan dişi koyuna denir. Mü'ellif **الصَّيْفَةُ الصَّيْفَةُ** ve **الْحَفِيفَةُ الصَّيْفَةُ** 'ibaretiyle resm eylemekle vech-i mezkūr üzere terceme olundu. Bu güne koyun zāhiren bir cins koyundur. Ve

دُعْلُوقٌ [Zu'lūk] Hālid b. Sa'īd b. el-Āṣ'ın kılıcı adıdır, radıyallāhu 'anhu. Ve

دُعْلُوقٌ [zu'lūk] Mükerreren koyun kısmını sağmak için çağırarak kelimāttandır. Ve Nuseyr b. Zū'lūk tābi'ındendir.

[ذ ف ر ق]

الدُّفْرُوقُ [ez-zufrūk] [sufrūk] vezninde ve mürādifidir.

[ذ ق ذ ق]

الدُّدْذَاقُ [ez-zaqzāk] [seršār] [seršār] (kāf'la tūnāz vezninde) Tiz tiz tekellüm eden hadīdü'l-lisān adama denir; yukālu: رَجُلٌ دُدْذَاقٌ أَيْ الْحَدِيدُ اللَّسَانِ الَّذِي فِيهِ عَجَلَةٌ

[ذ ل ق]

الدُّلْزِيُّ [ez-zelk] [halk] vezninde) Bı-

çak makülesini bileyip keskinletmek ma'nāsınadır; yukālu: دَلَّتِ السَّيِّئِينَ دُلًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا حَدَّدَهُ دَلَّتِ: كَلَّمَ مَأْنَسًا مُسْتَأْمِدًا Ve anıklatıp zebün kılmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: دَلَّتِ: كَلَّمَ مَأْنَسًا مُسْتَأْمِدًا Ve kuş sağnamak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا دَلَّتِ الطَّائِرُ إِذَا زَرَقَ Ve lisān belig ve sühan-rān olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا كَانَ دَلِيًّا Ve **دَلَّتِ** [zelk] vasf olur, ke-mā se-yuzkeru fī aṭṭāq Ve

دَلَّتِ [zelk] Her şeyin keskin olan yerine denir, ke-mā se-yecru; **دَلَّتَةٌ** [zelkat] dahi denir ve bunda fethateynle de lügattir.

التَّدْلِيْقُ [et-tezlīk] [tefīl] vezninde) Bu dahi bir nesneyi keskinletmek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا حَدَّدَ: كَلَّمَ مَأْنَسًا مُسْتَأْمِدًا Ve at kısmını yarandırmak ma'nāsınadır; yukālu: دَلَّتِ الْقَرَسَ إِذَا صَمَّرَهُ Ve keler yuvasına çıksın diye su dökmek ma'nāsınadır; yukālu: دَلَّتِ الضَّبَّ إِذَا صَبَّ الْمَاءَ فِي جُحْرِهِ لِيَخْرُجَ

الإِدْلَاقُ [el-izlāk] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir nesneyi keskin kılmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا حَدَّدَهُ: كَلَّمَ مَأْنَسًا مُسْتَأْمِدًا Ve bir adamı anıklatıp zebünlatmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا حَدَّدَهُ: كَلَّمَ مَأْنَسًا مُسْتَأْمِدًا Ve kuş sağnamak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا دَلَّتِ الطَّائِرُ إِذَا زَرَقَ Ve bir adamı muztarib ve bī-karār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أَفْلَقَهُ: كَلَّمَ مَأْنَسًا مُسْتَأْمِدًا Ve çerāg uyandırmak ma'nāsınadır; yukālu: دَلَّتِ السِّرَاجَ: كَلَّمَ مَأْنَسًا مُسْتَأْمِدًا Ve keler taşra çıksın diye yuvasına su dökmek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا صَبَّ الْمَاءَ فِي جُحْرِهِ لِيَخْرُجَ

الدُّلْزِيُّ [ez-zelaq] (fethateynle) Bir nesne keskinlenmek ve keskin olmak ma'nāsınadır; yukālu: دَلَّتِ اللَّسَانُ وَالسِّنَانُ دُلًّا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا دَرَبَ دَلَّتِ السِّرَاجَ: كَلَّمَ مَأْنَسًا مُسْتَأْمِدًا Ve keler kısmı kumsaldan merc ve

mülāyim çepel yere çıkmak ma'nāsındır; yukālu: ذَلَقَ الضَّبُّ إِذَا خَرَجَ مِنْ خُشُونَةِ الرَّمْلِ إِلَى Ve bir kimse susuzluktan ölümcül olmak ma'nāsındır; yukālu: ذَلَقَ فَلَانٌ مِنَ الْعَطَشِ إِذَا أَشْرَفَ عَلَى الْمَوْتِ

الدُّلَى [ez-zelik] [كِتِفٌ] [ketif] vezninde) ve

الأَدَلَى [el-ezlaḳ] [أَحْمَرٌ] [aḥmer] vezninde) Bāb-ı rābi'den vasflardır, keskin nesneye denir; yukālu: سِتَانٌ وَلِسَانٌ ذَلِقٌ وَأَذَلِقُ أَي حَدِيدٌ Ve

ذَلِقٌ [zeliḳ] Talākatlı ve fesāhatlı sühan-ver adama itlāk olunur; yukālu: حَطِيبٌ ذَلِقٌ أَي فَصِيحٌ ve yukālu: إِمْرَأَةٌ ذَلِقَةٌ Ve **أَذَلِقُ** [ezlaḳ] kelimesinin cem'i ذَلِقٌ [zulḳ] gelir zāl'ın zammıyla; yukālu: أَسِنَّةٌ ذَلِقٌ أَي جِدَاؤُ

الدُّلَاقَةُ [ez-zelāḳat] [حَمَاكَةٌ] [ḥamākat] vezninde) Bu dahi bir nesne keskin olmak ma'nāsındır; yukālu: ذَلِقَ اللِّسَانُ ذَلَاقَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ حَدِيدًا

الدُّلَيْقُ [ez-zelik] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) ve

الدُّلَى [ez-zulaḳ] [صُرْدٌ] [şurad] vezninde) ve

الدُّلَى [ez-zuluḳ] [عُنُقٌ] [‘unuk] vezninde) Belīg ve fasīh ve sühan-rān olan lisāna vasf olur, ذَلِقٌ [zelḳ] gibi; yukālu: لِسَانٌ ذَلِيقٌ وَذَلِقٌ كَمَا مَرَّ وَذَلِقٌ أَي حَدِيدٌ بَلِيعٌ بَيْنَ الدَّلَاقَةِ وَالذَّلِقِ Ve

ذَلِيقٌ [zeliḳ] Gāh olur ki sāhib-i lisāna dahi vasf olur; yukālu: حَطِيبٌ ذَلِيقٌ وَعَقِيلَةٌ ذَلِيقَةٌ أَي فَصِيحٌ

الدُّلَوَى [ez-zevlaḳ] [جَوْهَرٌ] [cevher] vezninde) ذَلِقٌ [zelḳ] ve ذَلَقَةٌ [zelḳat] gibi bu dahi her nesnenin keskin ve kesici olan yerine denir, bıçağın ve kılıcın ağzı gibi; yukālu: قَطَعَهُ بِذَلِقِ السِّكِّينِ وَذَلَقْتَهُ وَذَوْلَهُ أَي حَدِّهِ كَأَنَّهُ ذَوْلُقُ اللِّسَانِ وَالسِّنَانِ أَي طَرَفُهَا

الْخُرُوفُ الدُّلَى [el-ḥurūfu'z-zulḳ] (zāl'ın zammı ve lām'ın sükūnuyla) Taraf-ı lisān u şefehten hurūc ve sudūr eden hurūfa itlāk olunur ki onlar altı harften ‘ibārettir: Üçüne ذَوْلَقِيَّةٌ [zevleḳiyyet] denir ki lām ve rā ve nūn harfleridir ve üçüne شَفَهِيَّةٌ [şefehiyyet] denir ki bā ve fā ve mīm harfleridir. Bunlar lisānın ucuyla dudaklardan hāric ve nāşī olurlar. Şārih der ki Sībeyvhi hurūf-ı zevleḳiyyenin her birine birer mahrec i'tibār eyledi ve Yaḥyā ve Ferrā ve Ḳuṭrub üçüne bir mahrec i'tibār eyledi. Ve onlara “Lişevī” dahi derler ki diş etine nisbet olunur. Ve işbu hurūf-ı sit-tede bir sırr-ı latīf mündericidir ki kelimāt-ı ‘Arabiyyeden rubā‘ī mücerred ve humāsī mücerred olan kelime elbette bu harflerin birinden hālī olmaz ve kiminde iki ve üç dahi bulunur, هَمَزَجَلٌ ve قَوْطَعِبٌ ve جَعْفَرٌ gibi. Pes bir rubā‘ī ve humāsī ki onda bunlardan bir harf bulunmaya, ‘Arabiyyü'l-asl olmayıp kelām-ı ‘Araba dahīl olan kelimāttan olur, onun için bunlardan mā-‘adā hurūfa مُضْمَتَةٌ [muşmetet] itlāk olunur ki rubā‘ī ve humāsī bināsından muşmet demek-tir; lākin sā‘ir ümmehātta fā yerine vāv mersūmdur.

الدُّمُذَلِقُ [el-muzellaḳ] [مُعْظَمٌ] [mu‘azzam] vezninde) Su ile karışık süte denir; yukālu: جَاءَ بِالْمُدْمَلِقِ أَي اللَّبَنِ الْمُخْلُوطِ بِالْمَاءِ [Ve]

ابْنُ الدُّمُذَلِقِ [İbnu'l-Muzellaḳ] ‘Abduşems kabīlesinden bir kimsedir ki iflās ile darb-ı meseldir. Ne kendisi ve ne ābā ve ecdādī bīt-i leyleye ya‘nī bir gecelik sedd-i ramak edecek nesneye nā‘il olmamışlar idi; ve minhu'l-meselu: “أَفْلَسَ مِنْ ابْنِ الدُّمُذَلِقِ”

الْإِنْدِلَاقُ [el-inzilāḳ] [إِنْفِعَالٌ] [infi‘al] vezninde) Ağaç dalının ucu yalmanlı olmak

ma'nāsınadır; yukālu: **إِنذَلَقَ الْعُضُنُ إِذَا صَارَ لَهُ** ذَلَقَ أَي حَدِّ

[ذ م ل ق]

الذَّمَلَقُ [ez-zemellaq] (عَمَلَسُ [amelles] vezninde) Yaltak adama denir; yukālu: **رَجُلٌ** ذَمَلَقٌ أَي مَلَأَقٌ Ve hafif, hadidü'l-lisân kimseye denir; yukālu: **رَجُلٌ ذَمَلَقٌ أَي خَفِيفٌ حَدِيدٌ** Ve bilenmiş ve zağını bulmuş keskin kılıca denir; yukālu: **سَيْفٌ ذَمَلَقٌ أَي مُحَدَّدٌ**

الذَّمَلَقَانِي [ez-zemlekāniyy] (zāl'in ve lām'in fethiyle) Sözü tiz tiz söylenen adama denir; yukālu: **رَجُلٌ ذَمَلَقَانِي أَي سَرِيعُ الْكَلَامِ**

الذَّمَلَقِي [ez-zemellekiyy] (عَمَلَسِي [emelle-siyy] vezninde) Fasih ve sühan-ver adama denir; yukālu: **رَجُلٌ ذَمَلَقِي أَي فَصِيحٌ**

الذَّمَلَقَةُ [ez-zemlekat] [dahrecet] [dahrecet] vezninde) Yaltaklanıp hoş âmedcilik eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **ذَمَلَقَ فُلَانًا إِذَا** تَمَلَقَ إِلَيْهِ وَلَا طَفَهُهُ

[ذ و ق]

الذَّوْقُ [ez-zevk] [sevķ] [sevķ] vezninde) ve

الذَّوَاقُ [ez-zevāk] [sehāb] [sehāb] vezninde) ve

الْمَذَاقُ [el-mezāk] (mīm'in fethiyle) ve

الْمَذَاقَةُ [el-mezākat] (hā'yla) Tatmak ma'nāsınadır; yukālu: **ذَاقَهُ يَذُوقُهُ ذُوقًا وَذَوَاقًا** Ve pekliğini ve gevşekliğini denemek için yayın kirisini çekmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: **ذَاقَ الْقَوْسَ إِذَا جَذَبَ وَتَرَهَا إِحْتِبَارًا**

ذَوَاقُ [zevāk] [sehāb] [sehāb] vezninde) Tadılacak cüz'ice şey'e denir ki tadımlık ta'bîr olunur; ve minhu yukālu: **مَا ذَاقَ ذَوَاقًا** أَي شَيْئًا

الْإِذَاقَةُ [el-izākāt] (hemzenin kesriyle) Tat-tırmak ma'nāsınadır; tekülü: **أَذَقْتُهُ فَذَاقَ** Ve

bir nesneden behre-mend olmak ma'nāsına müsta'meldir ki hemzesi sayrûret içindir; tekülü: **أَذَاقَ رُيْدٌ بَعْدَكَ كَرِيمًا أَي صَارَ كَرِيمًا** ve yukālu: **أَذَاقَ الْفَرَسُ بَعْدَكَ عَدُوًّا أَي صَارَ عَدُوًّا**

التَّذَوُّقُ [et-tezevvuķ] [tefa'ul] [tefa'ul] vezninde) Bir nesneyi tekrâr-be-tekrâr tatmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَذَوَّقَهُ إِذَا أَذَاقَهُ مَرَّةً بَعْدَ مَرَّةٍ**

التَّذَاوُقُ [et-tezāvuk] [tefā'ul] [tefā'ul] vezninde) Bir nesneye her taraftan el sunup alışmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: **تَذَاوَقُوا الرِّمَاحَ إِذَا تَنَاوَلُوهَا**

FASLU'R-RĀ'Ī'L-MÜHMELE

(فَصْلُ الرَّاءِ الْمُهْمَلَةِ)

[ر ب ر ق]

الرَّبْرُقُ [er-rebrak] [حَفَفَر] [ca'fer] vezninde) عِبَبِ الثَّلْبِ [‘inebu’s-sa’leb] ismidir ki it üzümü dedikleri nebâtür.

[ر ب ق]

الرَّبِيقُ [er-ribk] (rā'nın kesriyle) Tavile ipi gibi şol uzunca ipe denir ki cā-be-cā ilmekleri olmakla her birini kuzunun ve oğlağın sıravardı boyunlarına geçirip bend ederler. Her bir ilmeğine رَبِيقَةٌ [ribkāt] derler rā'nın kesri ve fethiyle. Cem'i رَبَقٌ [ribak] gelir, عِبَبِ [‘ineb] vezninde ve أَرْبَاقٌ [erbak] ve رَبَاقٌ [ribāk] gelir, أَصْحَابِ [ašhāb] ve جِبَالٍ [cibāl] gibi. Bu ma'nādandır ki “filānın filān keder ve kürbetini defc ve tefric eyledi” diyecek yerde “حَلَّ رَبِيقَتَهُ” derler; yekülüne فَرَجَ عَنْهُ كُرْبَتَهُ

الرَّبْبُ [er-rebk] [سَبَق] [sebk] vezninde) Kuzunun ve oğlağın boynunu zikr olunan رَبِيقَةٌ [ribkāt] la geçirmek ma'nāsınadır; yukālu: رَبَقٌ الْجُدْيِ رَبَقًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا جَعَلَ رَبِّقَهُ فِي الرَّبِيقَةِ Ve bir adamı bir çepreşik işe yāhūd bir vartaya düşürüp uğratmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: رَبَقٌ فَلَانًا Ve فِي الْأَمْرِ إِذَا أَوْقَعَهُ

رَبَقٌ [rebk] (rā'nın fethi ve kesriyle) Bir nesneyi muhkem çekip bağlamak ma'nāsınadır; yukālu: رَبَقَهُ رَبَقًا وَرَبَقًا إِذَا شَدَّهُ

الرِّبَاقُ [el-irtibāk] [إِفْتِعَال] [ifti'āl] vezninde) رَبَقٌ [rebk] lafzından mutāvi'dir, bir kimse bir çepreşik işe dolaşmak yā bir vartaya uğramak ma'nāsınadır; yukālu: رَبَقَهُ فِي الْأَمْرِ Ve فَارْتَبَقَ أَي أَوْقَعَهُ فَوْقَ فِيهِ ma'nāsına müsta'meldir; tekülü: إِرْتَبَقَ

الظَّمِي فِي جِبَالَتِي إِذَا عَلِقَ [er-rebikat] [سَفِينَةٌ] [sefinet] vezninde) Zikr olunan رَبِيقَةٌ [ribkāt] ile bağlanmış kuzuya ve oğlağa denir; yukālu: بِهَمَّةٍ رَبِيقَةٌ أَي مَرْبُوقَةٌ فِي الرَّبِيقَةِ **أَرْبُوقٌ** [Erbuk] (hemzenin fethi ve bā'nın zammıyla) Rāmehurmuz kazāsında bir karye adıdır.

رُبَيْقٌ [Rubeyk] [زُبَيْر] [zubeyr] vezninde) Hicāz'da bir vādī ismidir.

أُمُّ الرُّبَيْقِ [ummu'r-rubeyk] Āfet ve dāhiye künyesidir; yukālu: وَقَعَ فِي أُمِّ الرُّبَيْقِ أَي الدَّاهِيَةِ **التَّرْبِيقُ** [et-tirbik] (tā'nın kesriyle) Koyun bağlayacak uzun ipe denir.

التَّرْبِيقُ [et-terbik] [تَفْعِيل] [tef'il] vezninde) Kuzunun ve oğlağın boyunlarını رَبِيقَةٌ [ribkāt] ile bağlamak ma'nāsınadır; ve minhu'l-meselu: أَي “رَمَدَتِ الضَّأْنُ فَرَبَقٌ رَبَقٌ” Ya'nī “Koyunların memeleri büyüyüp doğurmaları gelip çattı, kuzuları bağlamak için bağlar hāzır eyle.” Ve keçi kısmında رَبَقٌ رَبَقٌ derler nūn'la ki اِنْتِظِرْ ma'nāsınadır, zīrā keçi kısmı memesine süt getirmek gibi doğurmak ‘alāmeti izhār eyledikten sonra der-‘akab doğurmayıp bir mikdār fāsıla verir. Bunda رَبَقٌ رَبَقٌ dahi derler mīm'le. Mesel-i evvel intizār-ı medīd ile muntazır olmayan nesne hakkında darb olunur ve mesel-i sānī bunun mukābilidir. Ve

تَرْبِيقُ الْكَلَامِ [terbiku'l-kelām] Söze fāsıla vermeyip irtibātla muttasıl ve muntazam söylemekten ‘ibārettir; yukālu: إِذَا رَبَقَ الْكَلَامَ إِذَا لَفَّقَهُ

المُرَبِّقَةُ [el-murabbekāt] [مُعْظَمَةٌ] [mu'azzamet] vezninde) Şahm ile tabh olunmuş çöreğe denir; tekülü: أَطْعَمَنِي خُبْرَةً

مُرَبَّنَةً أَيْ مُشَحَّمَةً

الرَّبْبِيُّ [et-terebbuḵ] (تَمَلُّ [tefa^{ca}ul] vezninde) Bir nesneyi kılâde gibi boyuna takınmak ma'nâsınadır; tekûlu: إِذَا تَرَبَّنْتُهُ فِي عُنُقِي إِذَا تَعَلَّقْتُهُ أَيْ تَقَلَّدْتُهُ

[ر ت ق]

الرَّتُّو [er-retḵ] (فَتَّق [fetḵ] vezninde) Bir nesnenin şakkını kavuşturup bitişirmek ma'nâsınadır; yukâlu: رَتَّقَ الشَّيْءَ رَتَّقًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ ضِدُّ فَتَّقَهُ

الرَّتَّو [er-retak] (fethateynle) [reteḵat] lafzından cem'dir ki fethâtladır, parmakların aralıklarında olan fürceye denir, dipleri bitişik olmak hasebiyle. Ve

رَتَّقَةٌ [reteḵat] Masdar olur, رَتَّقَ [retak] gibi ki fethateynledir, hatun رَتَّقَاءُ [retḵā] olmak ma'nâsına; yukâlu: رَتَّقَتِ الْمَرْأَةُ رَتَّقًا وَرَتَّقَةً مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَتْ رَتَّقَاءَ

الرَّتَّقَاءُ [et-retḵā] (حَمْرَاءُ [ḥamrā] vezninde) Ferci bitişik olan 'avrete denir ki cimâcî kabîl olmaya, 'alâ-kavlin fercinde tebevül edecek delikten gayrı delik olmaya, Türkîde aslık ta'bîr olunur; yukâlu: إِمْرَأَةٌ رَتَّقَاءٌ أَيْ بَيْنَتُهُ الرَّتُّو لاَ يُسْتَطَاعُ جَمَاعَهَا أَوْ لاَ حَرَقَ لَهَا إِلَّا الْمَبَالُ خَاصَّةً

Mütercim der ki kavli-i evvele göre medhal olup lâkin ötesi bitişik olmakla nüfûz mümkün olmaya ve kavli-i sâniye göre aslâ medhal olmaya. Muṭarrizî kavli-i sâniye hasreylemiştir. Bir de عَفَلَةٌ [afelet] vardır ki bir şiştir, ba'zı nisvânın ve nâkanın ferclerinde hâdis olur, ba'zı adamın hâyelerinde hâdis olan debbelik gibi. Muṭarrizî'nin beyânına göre bu hâdis ebkârda olmaz, veled getirdikten sonra zuhûr eder, müdevver verem gibi bir nesnedir. Bir dahi قَرَنٌ [ḵarn] vardır, bu dahi Muṭarrizî'nin

beyânına göre sülûk-ı zekere mâni^c bir hâdisedir yâ bir gudde-i galizedir, yâhûd lahme-i mürtetikadır yâhûd maddesi bir kemiktir ki fercin içinde zuhûr edip menfezi sedd eder. Ve sâhib-i Nihâye'nin beyânına göre قَرَنٌ [ḵarn] ve عَفَلَةٌ [afelet] bir maddedir, diş tarzında bir kemiktir. Ve bunların kütüb-i fikihiyede nikâh bâbında ahkâmı vardır.

الرِّتَاكُ [er-ritāk] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Birbirine dikilmiş iki parça beze denir ki çar gibi arkaya alırlar.

رُتْقَةُ السِّرِّينِ [Rutḵatu's-Sirrîn] (râ'nın zammı ve sîn ve râ-i müşeddedenin kesriyle) Baḥr-i Yemen'de bir liman adıdır.

الرُّتُوكُ [er-rutūk] (râ'nın zammıyla) مَنَعَةٌ [mene^{ca}at]a denir ki bir adamın 'aşîret ve akârib ve hümâtından ve 'izz ve şeref ve cenâbından 'ibârettir; yukâlu: إِنَّهُ فِي رُتُوكٍ بِرَأْسِهِ بِرَأْسِ شَارِيهِنَ بَيَانًا غَرِيبًا وَشَرَفٍ تَكْدِيرًا مُؤَفَّرًا رُتُوكٌ [retḵ]tir. Ve burada ḥā-yı mu'ceme ile اَلْحَنَعَةُ nüshaları galat-ı sırttır.

الرِّتَاتُكُ [el-irtitāk] (إِفْتِعَالٌ [ifti^{ca}āl] vezninde) Bitişmek ma'nâsınadır; yukâlu: إِزْتَمَّتْ الشَّيْءُ إِذَا التَّمَ

[ر ح ق]

الرَّحِيقُ [er-raḥīḵ] (ḥā-yı mühmele ile سَجِيقٌ [seḥīḵ] vezninde) Hamra denir, 'alâ-kavlin pek hoş olanına yâhûd efdaline denir ki eski olmak cihetiyle neşesi pek ziyâde olandan 'ibârettir yâhûd hâlisine yâhûd 'aynu'd-dîk gibi sâfî olanına denir ki bâde-i nâb ta'bîr olunur. Ve رُحَاقٌ [ruḥāḵ] dahi bu ma'nâyadır, غُرَابٌ [ḡurāb] vezninde; yukâlu: سَقَاهُ الرَّحِيقُ وَالرُّحَاقُ أَيْ الْحَمْرُ أَوْ أَطْيَبَهَا أَوْ أَفْضَلَهَا أَوْ الْخَالِصَ أَوْ الصَّافِيَّ

رَحِيقٌ [raḥīk] Bir güne tıb ismidir, onu Rahikī-zāde bilir.

رُحْقَانٌ [Ruḥḳān] [عُثْمَانُ] [ʿuṣmān] vezninde) Medīne'ye karīb bir mevzi'dir.

[ر د ق]

الرَّدَاقُ [er-redaḳ] (fethateynle) رَدَجٌ [redec] ma'nāsındadır ki tāze doğmuş kuzunun ve oğlağın fazlasına denir.

[ر ذ ق]

الرَّوْدُقُ [er-revzaḳ] (zāl-ı mu'ceme ile جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Yüzülmüş deriye denir. Ve ıssı suda haşlanıp postuyla bilece biryān olmuş kuzu biryānına denir; tekülü: أَكَلْنَا الرُّودُقَ أَيِ الحَمَلِ السَّمِيطِ Ve bağırsak gibi ahlātıyla tabh olmuş kavurma makülesine denir; cem'i رَوَازِقُ [revāzīk] gelir. Mütercim der ki bu rüde-i Fārisī mu'arrebidir.

[ر ر ق]

الرَّيْرَاقُ [er-reyraḳ] (صَيْقَلٌ [şayḳal] vezninde) ve

الرَّيرِيقُ [er-rīraḳ] (rā'nın kesriyle) İt üzümüne denir, عِنَبُ الثَّغَلْبِ [ʿinebu's-ṣa'leb] ma'nāsına.

[ر ذ د ق]

الرُّزْدَاقُ [er-ruzdāḳ] (rā'nın zammı ve zā-yı mu'cemenin sükunuyla) Şehrin etraf ve nevāhisinde olan sevād ve kurāsından ʿibāret şenliğine denir ki lisānımızda il ve kazā ta'bīr olunur. Ve bu rüstā-yı Fārisī mu'arrebidir. Rustāk dahi denir; zā' sīnden mübeddedir.

الرُّزْدَاقُ [er-rezdaḳ] (جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) İnsān kısmının saff ve taburuna ve hurmā ağaçlarının sırasına denir ki mistarvārī dizilmiş olur, reste-i Fārisī mu'arrebidir.

[ر ز ق]

الرِّزْقُ [er-rizḳ] (rā'nın kesriyle) Mutlakan kendisiyle intifa' olunan şey'e denir ki ismidir; cem'i أَرْزَاقٌ [erzāḳ] gelir; yukālu: وَهُوَ مَا يَنْتَفَعُ بِهِ Ve yağmura itlāk olunur; sebebiyyet 'alākasıyla. Ve Ezd lügatinde şükr-i ni'met ma'nāsına gelir; ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿وَتَجْعَلُونَ رِزْقَكُمْ﴾ أَنْتُمْ تُكْذِبُونَ ﴿ أَيُّ شُكْرِكُمْ قَالَ الشَّارِحُ وَقِيلَ شُكْرُ رِزْقِكُمْ عَلَى حَذْفِ الْمُضَافِ وَقِيلَ تَجْعَلُونَ نَصِيبَكُمْ مِنَ الرَّزْقِ [rizḳ] ma'nā-yı mezbüre mevzū'dur, ba'dehu ba'zen 'atā-yı cārī ve gayr-i cārīde isti'māl olunur, gerek dünyevī ve gerek uhrevī olsun ve ba'zen nasīb ma'nāsında isti'māl olunur ve ba'zen cevfe vāsıl olan gıdā ve kütta isti'māl olunur ki buna Fārisīde rüzī ve Türkīde ülüş denir, niteki Türk beyinde meseldir ki "Elden gelen ülüş olmaz olsa da vaktinde gelmez" derler. Ve ba'zen mādde-i hayāt olan matara itlāk olunur.

الرَّمُوزَاتُ [el-murtezāḳ] (ism-i mef'ul bün-yesiyle) Rızk ma'nāsındadır ki müntefa'unbih olan şey'e denir.

الرِّزْقُ [er-rezḳ] (rā'nın fethiyle) Masdar-ı hakīkīdir, rızk vermek ma'nāsındadır; yukālu: رَزَقَهُ اللهُ رِزْقًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أُوصِلَ إِلَيْهِ رِزْقًا Şārihin beyānına göre rā'nın kesriyle ism olduğu gibi masdar dahi olur. Ve

رَزَقٌ [rezḳ] Ezd lügatinde ni'mete şükr eylemek ma'nāsındadır; yukālu: رَزَقٌ فُلَانًا إِذَا شَكَرَهُ

الرِّزْقَاتُ [er-rezḳat] (ضَرْبَةٌ [ḍarbet] vezninde) Binā-i merredir, bir kerre rızk vermek ma'nāsındadır; cem'i رَزَقَاتٌ [rezeḳāt] gelir harekātla. Ve

رَزَقَاتٌ [rezeḳāt] 'Asker için ta'yīn olunan

‘ulūfelere itlāk olunur; yukālu: أَخَذَ الْجُنْدُ رَزَقَاتَهُمْ أَيِ أَطْمَاعَهُمْ

الرَّمْزُوقُ [el-merzūq] Baht ve ikbālli adama itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ مَرْمُوقٌ أَيِ مَجْدُودٌ

الرَّازِقِيّ [er-rāziqiy] (yā-yı müşeddede ile) Za‘fif ve zebūn adama itlāk olunur, iktisāba kudreti olmamakla رَازِقٌ [rāziq] tarafına münhasır olduğu için. Ve parmak tüzümüne denir. Şām’da رَزَائِقِيّ dedikleri رَازِقِيّ olacaktır. Ve minhu أَتَانِي رَجُلٌ رَازِقِيّ بِرَازِقِيّ أَيِ صَعِيفٌ بَعْنَبٍ مُلَاحِيّ

الرَّازِقِيّ [er-rāziqiyet] (hā’yla) Ak keten bezine denir. Ve hamra itlāk olunur, عَنَبٌ رَازِقِيّ [‘inebun rāziqiy] mensübdur.

مَدِينَةُ الرِّزْقِ [Medinetu’r-Rizq] ‘Acem serhadlarından bir serhad ismidir; Başra’yı ehl-i İslām ihtitāt eylemezden akdem mahall-i mezbūr ‘aceme mahsūs idi.

رُزَيْقٌ [Ruzeyk] [رُزَيْقٌ] [zubeyr] vezninde yāhūd أَمِيرٌ [emir] vezninde) Merv türābında bir nehrin adıdır; İbn Mubārek ashābından Aḥmed b. ‘Īsā er-Ruzeykī oradandır. Ve رُزَيْقٌ [zubeyr] vezninde Yemen’de bir hısn adıdır. Ve iki tābi‘ ismidir. Ve Ruzeyk b. Sevvār ve Ruzeyk b. Ḥakīm ve Ruzeyk b. Ebī Selmā ve Ruzeyk Ebū ‘Abdullāh el-Elhānī ve Ruzeyk eṣ-Şekafī ve Ruzeyk el-A‘mā ve Ruzeyk Ebū Ca‘fer ve Ruzeyk Ebū Bekkār ve Ruzeyk Ebū Vehbe ve Ruzeyk ki mevālī-i ‘Abdul‘azīz b. Mervān’dır ve Ruzeyk b. Ḥayyān el-Eylī ve Ruzeyk b. Ḥayyān el-Fezārī ve Ruzeyk b. Sa‘īd ve Ruzeyk b. Hişām ve Ruzeyk b. ‘Amr b. Merzūk ve Ruzeyk b. Nuceyh ve Ruzeyk b. Kureym ve Ruzeyk b. Verd ve pederleri Ruzeyk olanlar ki Hakīm b. Ruzeyk ve ‘Ubeydullāh ve Heysem ve Sufyān ve ‘Ammār ve Ḥuseyn ve Ca‘d

ve ‘Alī ve Muḥammed b. Ruzeyk ve cedleri yāhūd eb-i cedleri Ruzeyk olanlar ki Suleymān b. Eyyūb b. Ruzeyk ve Aḥmed b. ‘Abdullāh b. Ruzeyk ve Yezīd b. ‘Abdullāh ve Sa‘īd b. el-Ḳāsim b. Seleme ve Ṭāhir b. el-Ḥuşayn b. Muş‘ab ve Ḥuseyn b. Muḥammed b. Muş‘ab ve Ebū Ruzeyk ki ‘Alī b. ‘Abdullāh b. ‘Abbās’tan rivāyet eylemiştir ve Muḥammed b. Aḥmed b. Rizkān ki rā’nın kesriyledir ve Aḥmed b. ‘Abdulvahhāb b. Ruzkūn el-İşbīlī el-Mālikī ki rā-yı mazmūme ile-dir, müte‘ahharīndendir ve Aḥmed b. ‘Alī b. Ruzkūn el-Mursī ve Rizkullāh el-Kelevāzānī ve Rizkullāh b. el-Esved ve İbn Sellām ve İbn Mūsā ve Merzūk el-Ḥimşī ve Merzūk el-Bāhilī ve Merzūk et-Teymī bunlar bi’l-cümle muhaddisīn-i kirām ve ‘ulemā’-ı a‘ lāmdandır.

الرِّزْقُ [el-irtizāk] [إِفْتِعَالٌ] [ifti‘āl] vezninde) رِزْقٌ [rizq] ve عُلُوفَةٌ [‘ulūfet] almak ma‘nāsındır; yukālu: إِزْتَرَقُوا إِذَا أَحَدُوا أَرْزَاقَهُمْ

[ر س ت ق] - [ر س د ق]

الرُّسْتَاقُ [er-rustāk] ve

الرُّسْدَاقُ [er-rusdāk] [رُزْدَاقٌ] [ruzdāk] vezninde ve mürādifidir ki şehrin yöresinde olan sevād ve kurādan ‘ibārettir, ıstılāhımızda il ve kazā ta‘bīr olunur. Sancak kazāyı müştemildir ve vilāyet sancağı müştemildir. Meselā hālen karargāhımız olan Üsküdar rustākı Beykoz ve Bulgurlu ve Kartal ve Şile ve Merdivenliköy ve Kādıköyü ve sā‘ir kurā ve sevādından ‘ibārettir. Ve bunlar nevāhīye münkasımdır. Lisān-ı Türkīde il ve kazā رُسْتَاقٌ [rustāk] demektir. Meselā Üsküdar ili ve Üsküdar kazası ta‘bīr olunur; şehir ve kazā ve sancak ‘itibār olunur, ma‘ā-sā‘iri’l-mülhakāt vilāyet

i'tibār olunur. Ve رُزْدَاقٌ [rustāk] ve رُزْدَاقٌ [ruzdāq], rūstā-yı Fārisî mu'arrebidir.

[ر ش ق]

الرَّشَقُ [er-reşq] [meşq] vezninde) Atmak ma'nāsınadır, ok ve sâ'ir nesne olsun; yukālu: رَشَقَهُ بِالرَّشَقِ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا رَمَاهُ بِهِ yukālu:

الرَّشَقُ [er-rişq] (rā'nın kesriyle) İsmidir, atılan oka denir. Ve ok atılan semt ve cihete denir. فَاذَا رَمَوْا كُلَّهُمْ فِي جِهَةٍ قَالُوا رَمَيْنَا رَشَقًا Ve yazı yazarken zuhūr eden kalem cızırtısına denir; bunda rā'nın fethiyle de cā'izdir; tekūlu: سَمِعْتُ رَشَقَ قَلَمِهِ وَرَشَقَهُ أَيَّ صَرِيرَهُ

الرَّشَاقَةُ [er-reşāqat] [hamākat] vezninde) Mahbūb reşikū'l-kadd olmak ma'nāsınadır; yukālu: رَشَقَ الْعُلَامُ رَشَاقَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ رَشِيقًا

الرَّشِيقُ [er-reşīk] [emīr] vezninde) Vasftır, kāmēti serv-i sehī gibi hūb ve latif ve mevzūn olan adama denir; cem'i رَشَقٌ [reşaq] gelir fethateynle; yukālu: رَجُلٌ رَشِيقٌ Ve أَيَّ حَسَنِ الْقَدِّ لَطِيفُهُ

رَشِيقٌ [Reşīk] Esmādandır: Ḥāsen b. Reşīk muhaddisīndendir.

الرَّشَقُ [er-reşaq] (fethateynle) Şol yaya denir ki kendisi latif ve mevzūn olup ve oku sūr'atle çıkıp gider ola; yukālu: قَوَسٌ رَشَقٌ أَيَّ مَا أَرَشَقَهَا أَيَّ مَا السَّرِيعَةُ السَّهْمُ الرَّشِيقَةُ وَأَسْرَعُ سَهْمَهَا Ya'nī ma'nā-yı mezkūrda fi'l-i ta'acüb mutasarrafı olur.

الرِّشَاقُ [el-irşaq] (hemzenin kesriyle) bir nesneye dike dike dikkatle bakmak ma'nāsınadır; yukālu: أَرَشَقَ إِلَيْهِ إِذَا حَدَّدَ النَّظَرَ إِلَيْهِ Ve yalnız bir cihete atmak ma'nāsınadır; yukālu: أَرَشَقَ الرَّامِي إِذَا رَمَى وَجْهًا Ve āhū hiss ettiği nesneye doğru boynunu uzatmak ma'nāsınadır; yukālu: أَرَشَقَتِ الطَّيْبَةُ إِذَا مَدَّتْ غُنْفَهَا

أَرَشَقَ [Erşaq] [aḥmed] vezninde) Mūkān nevāhisinde bir dağın adıdır.

الرَّمْرَاشَقَةُ [el-murāşeqat] [mufā'alet] vezninde) Bir adam ile seyr edişmek ma'nāsınadır; yukālu: رَاشَقَهُ إِذَا سَايَرَهُ

رُشَيْقٌ [Ruşeyk] [zubeyr] vezninde) Bir zāhid-i Mışrī ismidir. Ve müte'ahhirinden Ebū 'Abdullāh b. Muḥammed b. 'Abdullāh b. Aḥmed b. Ruşeyk el-Mālikī el-Fakīh ceddidir.

[ر ص ق]

الرِّتْصَاقُ [el-irtişaq] [iltişaq] vezninde ve mūrādıfidir ki yapışmak ma'nāsınadır; yukālu: اِرْتَصَقَ إِلَيْهِ إِذَا التَّصَقَ

الرَّمْرَصِقُ [el-murşaq] [mukrem] vezninde) ve

الرَّمْرَتِصِقُ [el-murteşiq] [multeşiq] vezninde) İçi 'usretle çıkan çetin cevize denir; yukālu: جَوْزٌ مَرَصِقٌ وَمَرْتِصِقٌ أَيَّ مُتَعَدِّرٌ خُرُوجٌ لِبِهِ

[ر ع ق]

الرَّرِيقُ [er-re'īk] [emīr] vezninde) ve

الرَّرِيقُ [er-ru'āk] [gurāb] vezninde) Dābbe ling yürürken yāhūd seğirtirken karnından cılk cılk zuhūr eden savta denir. Ba'zılar 'indinde dābbenin zekeri kabı olan derinin içinde çalkandığından o savt zuhūr eder.

الرَّرِيقُ [er-ra'k] [şaq] vezninde) Dābbe seğirtirken karnı yāhūd kabı içre zekeri ötmek ma'nāsınadır; yukālu: رَعَقَ بَطْنُ الدَّابَّةِ أَوْ جُرْدَانُهَا إِذَا تَقَلَّقَلَ فِي قُنْبِهِ رَعَقًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا صَوَّتَ

[ر ف ق]

الرَّرِيقُ [er-rifk] (rā'nın kesriyle) Kendisiyle isti'āne olunan şey'e denir; yukālu: هُوَ

به رِفْقٌ لَهُ أَيُّ مَا اسْتُعِينَ بِهِ Ve lutf ve sühület ve mülâyemet ma'nâsınadır ki 'unf ve şiddet mukâbilidir; yukâlu: فِيهِ رِفْقٌ أَيُّ لَطِيفٌ لَيْسَ فِيهِ عُنْفٌ Ve

رِفْقٌ [rifk] (râ'nın kesriyle) ve

مِرْفِقٌ [merfik] [مَجْلِسٌ] [meclis] vezninde) ve

مِرْفَاقٌ [merfaq] [مَمْعَدٌ] [maç'ad] vezninde) ve

مِرْفَاقٌ [mirfaq] [مِنْبَرٌ] [minber] vezninde) Masdarlardır, Bir işin kolay tarafını bilmekle lutf ve sühületle tutmak ve bir adama sühületle mu'amele eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: رَفَقَ بِهِ وَعَلَيْهِ وَرَفَقَ وَرَفَقَ رَفَقًا وَمَرَفَقًا وَمَرَفَقًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالرَّابِعِ Şārihin beyânına göre **مِنْبَرٌ** [minber] vezninde masdar şâzdir. Ve

رِفْقٌ [rifk] Bir kimseye nef' vermek ve fâ'idelendirmek ma'nâsınadır; yukâlu: رَفَقَ فُلَانًا إِذَا نَعَّمَهُ Ve dirseğe vurmak ma'nâsınadır; yukâlu: رَفَقَهُ إِذَا صَرَبَ مِرْفَقَهُ Ve deve kaçıp gitmemek için kolunu bağlamak ma'nâsınadır; yukâlu: رَفَقَ النَّاقَةَ إِذَا سَدَّ عَضُدَهَا إِذَا حَيْفَ أَنْ تَنْزِعَ إِلَى وَطَنِهَا

الْمِرْفَاقُ [el-mirfaq] [مِنْبَرٌ] [minber] vezninde) ve

الْمِرْفِقُ [el-merfik] [مَجْلِسٌ] [meclis] vezninde) Masdarlardır ki zikr olundu. Ve her biri dirseğe denir; yukâlu: صَرَبَهُ مِرْفَقَهُ Ve bu nef' ma'nâsından me'hûzdur ve bünye-i ulâ âlete teşbîh olunmuştur. Cem'leri **مِرْفَاقٌ** [merāfik]tir. Ve

مِرْفَاقُ الدَّارِ [merāfiq'u'd-dār] Hānenin medār-ı menfa'at olan yerlerinden 'ibârettir, mütevedda ve matbah ve bir ve kārız makülesi gibi. Bunun müfredi hemān **مِنْبَرٌ** [minber] veznindedir ki âlete

teşbîh olunmuştur; yukâlu: مَا فِي الدَّارِ مِرْفَقٌ مِنْ الْمِرْفَاقِ وَهِيَ مَصَابُ الْمَاءِ وَالْمَطْنِخِ وَنَحْوَهُ **الْمِرْفَقَةُ** [el-mirfeqat] [مِكْنَسَةٌ] [mikneset] vezninde) Koltuk yastığına denir; yukâlu: تَوَكَّأَ عَلَى الْمِرْفَقَةِ أَيُّ الْمَحَدَّةِ

الرُّفْقَةُ [er-rufqat] (râ'nın harekât-ı selâsı ve fâ'nın sükûnuyla) ve

الرُّفَاقَةُ [er-rufāqat] [ثُمَّامَةٌ] [sumāmet] vezninde) Yoldaş ve hem-rāh olduğun cem'ate denir. **رِفَاقٌ** [rifāq] [رِفَاقٌ] [rifāq] ve **أَرْفَاقٌ** [erfāq] ve **رُفُقٌ** [rufāq] gelir **كِتَابٌ** [kitāb] ve **صُرْدٌ** [şurad] veznlerinde; tekülü: خَرَجْتُ مَعَ رُفُقَةٍ مُثَلَّثَةً الرَّاءِ وَرُفَاقَةٍ وَهِيَ جَمَاعَةٌ تُرَافِقُهُمْ

الرَّفِيقُ [er-refik] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) Yol-daşa denir, hem-rāh ve **مِرْفَاقٌ** [murāfik] ma'nâsına; cem'i cem'i **رُفُقَاءٌ** [rufekā] gelir, **أُمَرَاءٌ** [umerā] vezninde. Ve kaçan ki yoldaşlar birbirinden ayrılırsa **رُفُقَةٌ** [rufqat] ismi zā'il olur, lākin **رَفِيقٌ** [refik] ismi zā'il olmaz. Ve **رَفِيقٌ** [refik] müfred ve cem'e itlāk olunur, **صَدِيقٌ** [şadik] ve **حَلِيطٌ** [halit] gibi. Ve 'alā-kavlin **رُفُقَةٌ** [rufqat] ism-i cem'dir, **عَنْبٌ** [ineb] gibi. Cem'i **رِفَاقٌ** [rifāq] gelir, **صُرْدٌ** [şurad] vezninde ve **رُفُقٌ** [rufāq] gelir, **صُرْدٌ** [şurad] vezninde; tekülü: هُوَ رَفِيقِي فِي الطَّرِيقِ Ve **أَيُّ مِرْفَاقِي وَتَقُولُ هُمْ رَفِيقِي**

رَفِيقٌ [refik] Uslu ve iz'ānlı, sehl ve leyyinü'l-cānib adama denir; yukâlu: رَجُلٌ رَفِيقٌ أَيُّ ضِدُّ الْأَخْرَقِ

الرُّفَاقَةُ [er-refāqat] [كِرَامَةٌ] [kerāmet] vezninde) Yoldaş olmak ma'nâsınadır; yukâlu: رَفُقٌ بِهِ رَفَاقَةٌ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا صَارَ رَفِيقًا

الْإِرْفَاقُ [el-irfaq] (hemzenin kesriyle) Bir kimseye nef' vermek ma'nâsınadır; yukâlu: مُرَّفَقَهُ إِذَا نَعَّمَهُ Mü'ellif bunu tekrār eylemiştir. Ve bir işi sühület ve mülâyemet vechiyle tutmak ma'nâsınadır; yukâlu:

أَرْفَقَهُ إِذَا رَفَقَ بِهِ

الرِّفَاقُ [er-rifāk] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Devenin kolunu bağlayacak ipe denir.

الْمَرْفُوقُ [el-merfūk] Dirseği derd-nāk olan şahsa denir; yukālu: بَعِيرٌ مَرْفُوقٌ إِذَا كَانَ يَشْتَكِي مَرْفَقَهُ

الرِّفَاقُ [er-refāk] (fethateynle) Devenin dirseği yanından burulup dönmüş gibi olmağa denir ki bir zora geldikte ve zorladıkta olur, bertişmek ve burkulmak ta**‘**bir olunur; insānda dahi olur; yukālu: أَصَابَهُ الرَّفَقُ أَي انْفَتَلَ الْمَرْفُوقُ عَنْ جَنْبِهِ بِعَيْرٍ مَرْفُوقٌ إِذَا كَانِ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا انْفَتَلَ Ve مَرْفَقَهُ عَنْ جَنْبِهِ

رَفَقَ [refāk] Nākanın memesinin deliği tutulmağa denir ki sütü akamaz olur, ‘alā-kavlin süt sağan kimsenin uzlukla sağmayıp ve sühütle tutmamasından nāşī fāsīd ve tebāh olmasına denir yāhūd sütü sağarken gereği gibi silkip memeyi ifrāg eylememekle süt geri kaçıp kana yāhūd خَرَطَ [haraṭ]a münkalib olmağa denir ki kiriş parçaları gibi uyuşmuş sütler çıkar. Ve

رَفَقَ [refāk] Nā’il olması sehl ve āsān olan suya denir yāhūd kuyu pek yakın olmakla ipi kısa olduğundan tīz ve āsān tenāvül oluna; yukālu: مَاءٌ رَفَقَ أَي سَهَّلَ أَوْ قَصِيرَ الرِّشَاءِ Ve sehlü'l-matlab ve yesirü'z-zafer olan hācet ve merāma itlāk olunur; yukālu: حَاجَةٌ رَفَقَ الْبُعْيَةَ أَي سَهَّلَتْ

الْأَرْفَقُ [el-erfāk] (أَحْمَقٌ [aḥmaq] vezninde) Zikr olunan رَفَقَ [refāk] zahmetine mübtelā deveye denir; yukālu: بَعِيرٌ أَرْفَقَ أَي بَيَّنَّ الرَّفَقَ مُنْفَتِلُ الْمَرْفُوقِ عَنْ جَنْبِهِ

الرِّفْقَاءُ [er-refkā] (حَمْرَاءُ [ḥamrā] vezninde) ve

الرِّفْقَةُ [er-refīkat] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) Memesine رَفَقَ [refāk] ‘arızası uğramış nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ رَفْقَاءٌ وَرَفْقَةٌ أَي مُنْسَدٌ إِخْلِيلٌ خَلْفَهَا وَيُقَالُ بِهَا رَفَقَ

الْمِرْفَاقُ [el-mirfāk] (mīm'in kesriyle) Yürürken dirseğini yanına çalan deveye denir; yukālu: جَمَلٌ مِرْفَاقٌ إِذَا كَانَ يَصِيبُ مِرْفَقَهُ جَنْبَهُ Ve memesine bağ sarıldıkta rencīde eder olan nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ مِرْفَاقٌ إِذَا كَانَتْ يُوجِعُهَا الصَّرَارُ Ve sütü sağılırken kan çıkan nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ مِرْفَاقٌ إِذَا حُلِبَتْ يَخْرُجُ مِنْهَا دَمٌ

رُفَيْقٌ [Rufeyk] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Esmādandır: Rufeyk b. ‘Ubeyd ve Ebū Rufeyk muhaddislerdir.

الرِّافِقَةُ [er-Rāfīkat] Nehr-i Furāt üzere bir beldedir, hālen Raḥka demekle müte‘āreftir. Mañşūr-ı ‘Abbāsī binā eylemiştir. İşbu Raḥka, Diyār-ı Bekr’e mücāvīr olan Raḥka’dan başkadır. Ve Baḥreyn kazāsında bir karye adıdır. Ve

رَافِقَةٌ [rāfīkat] Lutf ve mülāyemet ve sühület ve hüsn-i sanī ve ihsān ma‘nāsınadır; yukālu: بِهِ رَافِقَةٌ أَي رَفَقٌ وَلُطْفٌ وَحَسَنٌ صَنِيعٌ

الْمُرْفَقَةُ [el-mureffakat] (مُعْظَمَةٌ [mu‘azzamet] vezninde) Şol koyuna denir ki kolları dirseklerine kadar ak ola; yukālu: سَاءَةٌ مُرْفَقَةٌ أَي يَدَاهَا يَبِضَاوَانِ إِلَى مِرْفَقَيْهَا

الْإِرْتِفَاقُ [el-irtifāk] (إِفْتِعَالٌ [ifti‘āl] vezninde) Bir kimse dirseğine yāhūd koltuk yastığına yasdanmak ma‘nāsınadır; yukālu: إِزْتَفَقَ الرَّجُلُ إِذَا اتَّكَأَ عَلَى مِرْفَقِ يَدِهِ أَوْ عَلَى الْمُحَدَّةِ Ve dolmak ma‘nāsına müsta‘meldir; yukālu: إِزْتَفَقَ الْإِنَاءُ إِذَا امْتَلَأَ

الْمُرْتَفِقُ [el-murtefiḳ] (مُرْتَفِعٌ [murtefi‘] vezninde) Yerinde dā’im ve sābit olup duran şahsa itlāk olunur, güyā ki dirseğine dayanıp kalmış olur; yukālu: بَاتَ مُرْتَفِقًا فِي الرُّمْلِ

أَيِّ وَاقِعًا ثَابِتًا ذَائِمًا

الرَّقْفُ [et-tereffuk] (تَفَعُّلٌ [tefa^{ca}ul] vezninde) Rıfk ve sühütle mu'amele eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: تَرَقَّقَ بِهِ إِذَا رَفَقَ

الرَّمْرَافَةُ [el-murāfaḳat] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Bir kimseye yoldaş olmak ma'nâsınadır; yukâlu: رَافَقَ فَلَانًا إِذَا صَارَ رَفِيقَهُ

[ر ق ق]

الرَّقَّ [er-raḳḳ] (rā'nın fethi ve kesri kâf'ın teşdidiyle) Yazı ve yazacak yufka deriye denir, selefte kâgıd yerine ona yazarlar idi. Ekser ceyran derisinden ederler ve hâlen ba'zı rüz-nâme makûlesi resm ederler; yukâlu: كَتَبَهُ فِي الرَّقِّ أَيِ الْجِلْدِ الرَّقِيقِ يُكْتَبُ Ve فيه

رَقَّ [raḳḳ] Yufka nesneye denir, رَقِيقٌ [raḳīḳ] gibi; yukâlu: شَيْءٌ رَقٌّ أَيُّ ضِدُّ غَلِيظٍ Ve beyâz sahîfeye denir; yukâlu: رَقَمَهُ فِي رَقِّ أَيِّ Ve büyük kaplumbağaya denir, صَحِيفَةٌ بَيْضَاءٌ 'alâ-kavlin su cânverlerinden bir küçük cânver ismidir; cem'i رُقُوقٌ [ruḳūḳ] gelir. Müfredât-ı sâ'irede deniz kaplumbağasıyla müfesserdir.

الرَّقِّ [er-riḳḳ] (rā'nın kesriyle) Mülk ma'nâsınadır ki memlûkiyyetten 'ibârettir. Mü'ellifin *Başâ'ir*'de beyânına göre رَقٌّ [riḳḳ] 'ubûdiyyet cihetiyle olan mülk ma'nâsınadır ki kul ve cāriyenin memlûkiyyetleridir. İsm ve masdar olur; ve minhu yukâlu: عَبَدُ الشَّهْوَةَ أَذَلُّ مِنْ عَبَدِ الرَّقِّ ve yukâlu: ضَرَبَ الرَّقِّ رَقًّا ve yukâlu: ضَرَبَ الرَّقِّ Ve bu zâf ve rikkat ma'nâsındandır. 'Alâ-kavlin mâlikine rikkat ve huzû' ve inkıyâdı tasavvuruna mebnîdir. Pes mü'ellifin burada أَلْمَلُكُ 'unvânında itlâki kâsır yâhüd iştihârına mebnîdir. Ve

رَقٌّ [riḳḳ] Bir nev' dikenli nebât ismidir. Ve

ağaç yaprağına itlâk olunur yâhüd davarın otlaması sehl olan çalı ve ağaç budaklarına itlâk olunur; yukâlu: تَزَعَى الْمَاشِيَةَ الرَّقِّ أَيُّ Ve وَرَقَّ الشَّجَرُ أَوْ مَا سَهَّلَ عَلَى الْمَاشِيَةِ مِنَ الْأَعْصَانِ Ve رَقَّاقٌ [reḳāḳ] ma'nâsınadır ki سَحَابٌ [sehāb] veznindedir, ke-mā se-yuzkeru.

الرُّقُّ [er-ruḳḳ] (rā'nın zammıyla) Denizde yâhüd derede cārī yufka suya denir ki derin olmaya; rā'nın fethiyle de cā'izdir; tekûlu: عَبْرْنَا عَنِ الرُّقِّ وَهُوَ الْمَاءُ الرَّقِيقُ فِي الْبَحْرِ أَوْ Ve رَقَّاقٌ [reḳāḳ] ma'nâsınadır ki سَحَابٌ [sehāb] veznindedir, ke-mā se-yuzkeru.

الرُّقَّةُ [er-raḳḳat] (rā'nın fethiyle) Şol arza denir ki dere ve çay yanında olmakla taşkınlıklarında onu su basıp ba'dehu çekilir ola. O yerin ekini hâssaten bostânı pek kuvvetli mukbil olur, Furât ve Nîl kenârlarında öylece zer' ederler; cem'i رِقَاقٌ [riḳāḳ] gelir rā'nın kesriyle; yukâlu: زَرَعُوا فِي الرُّقَّةِ وَهِيَ الْأَرْضُ إِلَى جَنْبِ الْوَادِي يُنْبَسَطُ Ve الْمَاءُ عَلَيْهَا أَيَّامَ الْمَدِّ ثُمَّ يَنْضُبُ

رَقَّةُ [Raḳḳat] Furât üzerinde bir belde adıdır ki Diyâr-ı Rebî'a'nın vâsitasıdır, hâlen şehrine Ruhâ itlâk olunur. Ve Bağdâd garbîsinde bir şeh-i âher ismidir, Raḳḳa-i Vâsiṭ dedikleri olacaktır. Ve o şehrden bir fersah aşağıcada bir karye adıdır. Ve İrân'dan Ḳuhistân eyâletinde bir belde adıdır. Ve iki mevzi' adlarıdır. Hep vech-i tesmiyeleri arz-ı mersümede vâki' olduklarına mebnîdir. Mütercim der ki *Mesâ'il-i Raḳḳiyyât* evvelki Raḳḳa'da İmâm Muḥammed kâdî iken cem' ve iftâ eyledikleri mesâ'il ve fetāvâdan 'ibârettir, niteki *Ḥadîsiyye* Ḥadîse şehrinde kâdî iken iftâ eylediklerinden 'ibârettir.

الرَّقَاتَانِ [er-Raḳḳatân] (tesniye bünyesiyle) Raḳḳa ile Râfiḳa nâm beldeye itlâk olu-

nur. Ve رَافِقَةٌ [Rāfiqat] maddesinde müfesserdir ki Raqqā taʿbīr ettikleri şehr-i āherdir.

الرِّقَّةُ [er-riqqat] (rā'nın kesriyle) Rahm ve şefkat ma'nāsınadır ki kalb yufkalığından neş'et eden mihrübānlıktır; tekūlu: رَقَّقْتُ لَهُ Ve utanmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: رَقَّ مِنْهُ إِذَا اسْتَحْيَا Ve yufka olmak ma'nāsınadır; yukālu: رَقَّ الشَّيْءُ إِذَا دَقَّ Mü'ellifin Başā'ir'de beyānına göre دِقَّةٌ [diqqat] ve رِقَّةٌ [riqqat] bir ma'nâyadır, lākin dikkatte bir nesnenin cevānibi i'tibārıyladır ki ondan incelikle taʿbīr olunur ve rikkatte ʿumku i'tibārıyladır ki ondan yufkalık ile taʿbīr olunur. Pes rikkat hāleti cismde olsa şafākata muzādd olur, meselā نُوبٌ نُوْبٌ رَقِيْقٌ denir, meselā لَيْسَ بِرَقِيْقٍ demektir ve nefis ve zātta olsa cefvet ve gıllate mukābil olur; meselā لَيْسَ بِقَاسِيِ الْقَلْبِ زَيْدٌ رَقِيْقٌ الْقَلْبِ derler, meselā لَيْسَ بِقَاسِيِ الْقَلْبِ demektir. İntehā.

الرَّقِيْقُ [er-reqīk] (emīr [emīr] vezninde) [riqqat]ten sıfattır, yufka nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ رَقِيْقٌ أَيْ لَيْسَ بِغَلِيْظٍ Ve memlūka denir, kul ve cāriye gibi; müfred ve cem'e itlāk olunur ve gāhca رِقَاقٌ [riqāk] üzere cem'lenir rā'nın kesriyle; yukālu: هُوَ رَقِيْقٌ وَعَبْدٌ رَقِيْقٌ وَعَبِيدٌ رَقِيْقٌ أَيْ مَمْلُوكٌ بَيْنَ الرِّقِّ وَبِقَالِ عَبِيدٍ Şārih der ki Mişbāh'ta zeker ve ünsāya da itlāk olunmak üzere mersümdür.

الرُّقَاقُ [er-ruqāk] (ğurāb [ğurāb] vezninde ve kâf'ın teşdidiyle cā'izdir) Bu dahi yufka nesneye denir, رَقِيْقٌ [reqīk] gibi. Ve sühületle āhestece olan yürüyüşe itlāk olunur; yukālu: مَشَى النُّبُعِيُّ مَشْيًا رُقَاقًا إِذَا رَقَّقَ مَشَى النُّبُعِيُّ أَيْ مَشَى مَشْيًا سَهْلًا Ve yufka ekmeğe denir; müfredi رُقَاقَةٌ [ruqākāt]tır, رُقَاقَةٌ cā'iz değildir rā'nın kesriyle. Ve cem'inde رِقَاقٌ

[riqāk] denir rā'nın kesriyle; tekūlu: أَكَلْتُ رُقَاقَةً أَيْ خُبْزَةً رَقِيْقَةً

الرُّقَاقُ [er-rekāk] (sehāb [sehāb] vezninde) Şol düz sahrāya yāhūd arza denir ki üstü mülāyim ve altı pek ola yāhūd dere ve çay kenārında su baskını yere denir ki su çekildikte ekin ve bostān ederler, niteki رِقَاقٌ [riqqat] dahi bu ma'nâyadır ve rā'nın zammıyla da cā'izdir. ʿAlā-kavlin toprağı yumuşak olan geniş arza denir, niteki رِقٌّ [riqq] dahi derler rā'nın kesri ve zammıyla ve رَقَّ [reqāk] dahi denir fethateynle. Ve pek ıssı güine denir; yukālu: يَوْمَ رُقَاقٍ أَيْ حَارٌّ

الرُّمُوقُ [el-mirqāk] (miftāh [miftāh] vezninde) Oklavaya denir ki ekmeğe açılır; yukālu: حَوْلَ الرُّقَاقِ بِالْمُرُوقِ وَهُوَ مَا يُرَقُّ بِهِ الْحُبُّزُ

الرُّقِّيُّ [er-ruqqā] (rubbā [rubbā] vezninde) Perverde ve semiz koyuna ve nāzük iç yağına denir, أَرْقُ الشُّحْمُ terkibinden me'hūzdur ki şahm ziyādesiyle nāzük olmakla herkes tenāvüle iştihā eder; ve minhu'l-meselu: "وَجَدْتَنِي الشُّحْمَةَ الرُّقِّيَّ عَلَيْهَا Ya'nī "Sen beni ne perverde ve nāzük semiz buldun ki her gelen ekl ve tenāvüle hāhiş-ger olur!" Murād ben öyle perverde ve nāzük şahmeye şebihim demektir. Bu meseli istizāf olunan kimse istizāf eden adama irād eder, ta'acüb ve istinkārı mutazammındır.

حَدَّثَ الرُّقَاقِ [Hadeşu'r-Riqqāk] (rā'nın kesriyle) Şām'da bir mevzi'dir.

الرُّقِيْقَانِ [er-reqīkān] İki kucağa itlāk olunur, حِضْنَانِ [hiḍnān] ma'nāsına. Ve boyun damarlarına itlāk olunur, أَحْدَعَانِ [ahde'an] ma'nāsına. Ve رَقِيْقًا الْمُنْحَرَيْنِ [reqiqa'l-menhareyn] burun deliklerinin iki taraflı kanatları kenārlarından ʿibārettir ki yufka derilerdir. Ve iki taraflı koltuk altlarıyla

ma'nāsınadır; yukālu: **إِسْتَرْقَ الْمَاءَ إِذَا نَضَبَ إِلَّا يَسِيرًا** Ve bir nesne yufkalmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِسْتَرْقَ الشَّيْءَ ضِدًّا اسْتَعْلَطَ**

الْمُرْقُ [el-murik̄k] (ism-i fā'il bünyesiyle) Tırnağı yufka ata denir; yukālu: **فَرَسٌ مُرْقٌ** أي رقيق الحافر

الْتَرْقُ [et-terek̄kuk] [تَفَعَّلَ [tefa'ul] vezninde) Yufkalmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَرَقَّقَ الشَّيْءُ إِذَا صَارَ رَقِيقًا** Ve bir adamın hāline rikkatlenip acıyıp mihrübānlık eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **تَرَقَّقَ لَهُ إِذَا رَقَّ لَهُ قَلْبُهُ**

الرَّرْقَةُ [er-raqrekat] [زَلَزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Su makūlesi nesneyi yufkaca dökme ma'nāsınadır ki parıldayarak dökülür; yukālu: **رَفْرَقَ الْمَاءُ وَغَيْرُهُ إِذَا صَبَّهُ رَقِيقًا** Ve yukālu: **رَفْرَقَ الثَّرِيدُ إِذَا فَعَلَهُ كَذَلِكَ**

الْتَرْقُوكُ [et-terakruk] [تَدَخَّرَ [tedaħruc] vezninde) Irgalanmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَرَفَّرَقَ الشَّيْءُ إِذَا تَحَرَّكَ وَجَاءَ وَدَهَبَ** Ve göz yaşı gözün iç çevresinde cevelān eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: **تَرَفَّرَقَ** **الدَّمْعُ إِذَا دَارَ فِي الْجُمَلِاقِ** Ve bir nesne parıl parıl işleyip parıldamak ma'nāsınadır; yukālu: **تَرَفَّرَقَ الشَّيْءُ إِذَا لَمَعَ** eder gibi tahyil eylemek ma'nāsına müsta'meldir ki ufka kurbü ve ebhirenin beynehā ve beyne'l-ebśār itirāzı sebebiyle dem-i tulū'da ufuktan öylece tahayyül olunur; yukālu: **تَرَفَّرَقَتِ الشَّمْسُ إِذَا صَارَتْ كَأَنَّهَا تَدُورُ**

الْمُتَرْقِرُ [el-muterakrik] (ism-i fā'il bünyesiyle) Semirmeğe yāhūd zebūnlamağa āmāde olan hayvāna vasf olur; hareket ma'nāsından me'hūzdur; yukālu: **مَالٌ مُتَرْقِرٌ** لَيْسَمِنَ أَوْ لِلْهُزَالِ أَيْ مُتَهَيِّئٌ لَهُ

[ر م ق]

الرَّمَقُ [er-remak] (fethateynle) Vücūdda

kalan bakiyye-i hayāta denir; cem'ci **أَرْمَاقٌ** [ermāk] gelir; yukālu: **مَا بِهِ إِلَّا رَمَقٌ أَيْ بَقِيَّةُ حَيَاةٍ** Ve keçi ve koyun sirtüsüne denir; bunda reme-i Fārisi mu'arrebidir; yukālu: **رَمَقٌ مِنْ الْعَنَمِ أَيْ قَطِيعٍ** Ve

رَمَقٌ [remaq] Yetiyecek kadar yāhūd ölmeyecek kadar küt ve gıdāya denir, **رَمَقَةٌ** [remaqat] gibi, ke-mā se-yuzkeru.

الرَّمِيقُ [er-remik] [كَتِفٌ [ketif] vezninde) İmsāk-ı ramak edecek kadar ya'nī ölmeyecek kadar dirliğe ve ma'ışete denir, bizim ma'ışet gibi; yukālu: **عَيْشٌ رَمَقٌ أَيْ يُمَسِّكُ الرَّمَقَ**

الرَّمِيقُ [er-remik] (rā'nın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Bir nesneye nazar-ı hafifle bakmak ma'nāsınadır; yukālu: **رَمَقَهُ رَمَقًا مِنْ** **الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا لَحَظَهُ لِحْظًا خَفِيفًا**

الرَّيْمُوقُ [el-yermūk] [يَرْبُوعٌ [yerbūc] vezninde) Za'f-ı basara mübtelā adama denir; yukālu: **رَجُلٌ يَرْمُوقُ أَيْ ضَعِيفُ الْبَصَرِ**

الرَّامِقُ [er-rāmik] [صَاحِبٌ [šāhib] vezninde) Tuzak üzere oturtulan kuşa denir ki onunla doğan sayd ederler; vahşī doğan ona saldırdıkta tuzağa ilişip o tarikle sayd olunur, Türkide ben ve pırlak ta'bīr olunur. Ve

رَامِقٌ [rāmik] [رُمُوقٌ [rumuk] lafzından ki zammeteynledir, müfred olur, ke-mā se-yuzkeru.

الرَّمَقَةُ [er-rumqat] (rā'nın zammıyla) ve

الرَّمِيقُ [er-rimāk] ve

الرَّمِيقُ [er-rumāk] ve

الرَّمِيقُ [er-remak] [كِتَابٌ [kitāb] ve سَحَابٌ [sehāb] ve جَبَلٌ [cebel] veznlerinde) Yetiyecek kadar yāhūd ölmeyecek kadar azca dirliğe denir; yukālu: **مَا فِي عَيْشِهِ إِلَّا رَمَقَةٌ وَرَمَاقٌ** Ve **وَرَمَاقٌ وَرَمَقٌ أَيْ بُلْعَةٌ أَوْ قَلِيلٌ يُمَسِّكُ الرَّمَقَ**

رِمَاقٌ [rimāk] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Münāfiklığa denir, nifāk ma'nāsına; yukālu: أَضْمَرَ فِي قَلْبِهِ الرِّمَاقَ أَي الرِّفَاقَ Ve bir adama hasmāne hışm ve gazabla bakmağa denir; yukālu: لَا زَالَ يَنْظُرُهُ رِمَاقًا أَي شَرًّا نَظَرَ الْعَدَاوَةَ Ve dar ve sıkı dirliğe denir; yukālu: بِهِ عَيْشٌ رِمَاقٌ أَي ضَيِّقٌ

الْأَرْمَاقُ [el-ermāk] (hemzenin fethiyle) Fersiz za'if ipe denir; yukālu: خَيْلٌ أَرْمَاقٌ أَي خَيْلٌ تَوْبٌ أَخْلَاقٌ Şārihin beyānına göre bu أَخْلَاقٌ ضَعِيفٌ kabīlindedir.

الرُّومَقَانُ [er-Rūmekān] (rā'nın zammıyla) Kūfe'de bir mevzi'dir.

الرُّومُقُ [er-rumuq] (zammeteynle) Seddi ramak edecek nāḫiz dirliğe kanā'at üzere geçinir olan fukarāya denir; müfredi رَامِقٌ [rāmik] ve رُمُوقٌ [remuq]tur, صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde; yukālu: هُمْ رُمُوقٌ أَي فُقَرَاءٌ يَتَبَلَّغُونَ Ve hāsīd kimselere ıtlāk olunur, gözleri gayrın hālinde olmak hasebiyle; yukālu: هُوَ رَامِقٌ وَرُمُوقٌ أَي حَاسِدٌ مِنْ قَوْمٍ رُمُوقٌ أَي حَسَدَةٌ

الرُّومُقُ [er-rummaq] (رُكْعٌ [rukka] vezninde) Za'if ve bī-mecāl adama denir; yukālu: زَاعِفٌ وَبِيْ-مِجَالٌ مُتَوَلِّفٌ بِنُحْوَى سُكَّرٌ [sukker] ile vezn eylese ahlā idi.

التَّرْمِيقُ [et-termik] (تَفْعِيلٌ [tef'il] vezninde) Bir işi dikkat ve hüsn ve istihkām üzere işlemeyip hemān biri benzerce olduğuy-la iktifā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ تَرْمِيقٌ أَي تَرْمِيقٌ غَيَّرَ عَمَلَهُ إِذَا عَمِلَهُ وَلَمْ يُحْسِنَهُ Ve bir nesneyi azca azca tedricī kullanmak ma'nāsınadır; ve minhu yekūlūne: زَمَدَتِ الْمُعْزَى فَرَمِيقٌ رَمِيقٌ أَي شَرِبَتْ لَبَنَهَا قَلِيلًا قَلِيلًا Zirā keçi kısmı doğurmazdan mukad-dem memelerine süt geldikte koyun gibi 'ale'l-fevr doğurmayıp biraz fāsıla ver-

dikten sonra doğurur, niteki “ر،ب،ق” māddesinde mürūr eyledi. Ve

تَرْمِيقٌ [termik] Kelām terkīb ve tanzīm ve te'lif-i kelāmdan ibārettir; yukālu: رَمِيقٌ كَلَامُهُ إِذَا لَفَّقَهُ

الْمُرْمَقُ [el-muremmaq] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) ve

الْمُرْمَقُ [el-murmaqq] (مُحْمَرٌ [muḥmerr] vezninde) Dirliği dar olan yāhūd dūn ve kemter nesnelere geçinir olan adama denir; yukālu: هُوَ مُرْمِقٌ الْعَيْشِ وَمُرْمَقُهُ أَي ضَيِّقُهُ أَوْ حَسْبِسُهُ دُونَهُ

الْإِرْمِيقَاكُ [el-irmikāk] (إِحْمِرَارٌ [ihmirār] vezninde) Bir nesne pek yufkalmak ma'nāsınadır; yukālu: إِزْمَقَ الْإِهَابُ إِذَا رَقَّ Ve za'if olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِزْمَقَتِ الْعَنْمُ إِذَا مَاتَتْ

التَّرْمُوقُ [et-teremmuq] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Bir nesneyi azca azca tedricī içmek ma'nāsınadır; yukālu: تَرْمَقَ اللَّبَنُ إِذَا شَرِبَهُ قَلِيلًا قَلِيلًا Ve aralık aralık merreten ba'de uhrā içmek ma'nāsınadır; yukālu: تَرْمَقَ الْمَاءَ وَغَيْرَهُ إِذَا حَسَاهُ حَسْوَةً بَعْدَ حَسْوَةٍ

الْمُرَامِيقُ [el-murāmik] (mīm'in zammıyla) Şol adama denir ki bir ašināsı olduğu adama derūnunda cāy-gir olan mihr ve muhabbetinden ramak-ı yesir kalmış ola; yukālu: هُوَ مُرَامِيقٌ لَهُ إِذَا كَانَ لَمْ يَبْقَ فِي قَلْبِهِ مِنْ مَوَدَّتِهِ إِلَّا قَلِيلًا

الْمُرَامِقَةُ [el-murāmāqat] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Bir işi tām ve muhkem eylemeyip nākıs bırakmak ma'nāsınadır ki itmām ve ihkāmından ramak ibkā etmiş olur; yukālu: زَامَقَ الْأَمْرَ إِذَا لَمْ يُبْرِئْهُ وَمِنْهُ هَذِهِ التَّخْلَةُ Ya'nī “Yalnızca bir ırk ile ibkā-yı ramak-ı hayāt ediyor. Binā'en 'aleyh ne tāb u tarāvet bulur ve ne

kuruyup berbād olur.”

الْإِزْمِيقَاتُ [el-irmīkāk] [ihmīrār] [ihmīrār] (vezninde) Zaʿf ve hüzálden helāk olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِزْمَاقُ الرَّجُلِ إِذَا هَلَكَ إِزْمَاقُ الرَّجُلِ إِذَا هَلَكَ Ve ip fersizlenmek maʿnāsınadır; yukālu: إِزْمَاقُ الْحَبْلِ إِذَا صَغُفَ

[ر ن ق]

الرَّنَقُ [er-renaq] (fethateynle) ve

الرَّنَقُ [er-renq] (rā'nın fethi ve nūn'un sükünuyla) ve

الرَّنُوقُ [er-runūq] [kuʿūd] [kuʿūd] (vezninde) Su bulanmak maʿnāsınadır; yukālu: رَنَّقُ الْمَاءِ وَرَنَّقُ رَنَقًا وَرَنَّقًا وَرَنَّوَقًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالْأَوَّلِ إِذَا كِدِرَ Ve إِذَا كِدِرَ [renq] [ʿadl] (vezninde) sıfat olur, ke-mā se-yuzkeru.

الرَّنُّوقُ [et-terennūq] [tefaʿul] [tefaʿul] (vezninde) Bu dahi su bulanmak maʿnāsınadır; yukālu: تَرَنَّقُ الْمَاءِ إِذَا كِدِرَ

الرَّنِيْقُ [er-renīq] [ketif] [ketif] (vezninde) ve

الرَّنَقُ [er-renq] [ʿadl] (vezninde) ve

الرَّنَقُ [er-renaq] [cebel] [cebel] (vezninde) Vasflardır; yukālu: مَاءٌ رَنِيْقٌ وَرَنَّقٌ وَرَنَّوَقٌ أَيْ كِدِرَ

الرَّنُّوقُ [et-ternūq] (tā'nın fethi ve zammıyla) ve

الرَّنُّوقَاءُ [et-turnūkā] (tā'nın zammıyla) Çaylarda ve su akıntılarında sular çekildikten sonra kalmış çamura denir.

الرَّنُّوقُ [er-revnaq] [cevhər] [cevhər] (vezninde) Bir nesnenin āb u tābına ve hüsn ve safāsına denir; yukālu: رَوَّنُقُ السَّيْفِ وَالضُّحَى أَيْ مَاؤُهُ وَحُسْنُهُ

الرَّنَّقَةُ [er-renqat] [temret] [temret] (vezninde) Çamuru gālib olmakla pek bulanık olan suya denir; yukālu: صَارَ الْمَاءُ رَنَّقَةً أَيْ غَلَبَ صَارَ الْمَاءُ رَنَّقَةً أَيْ غَلَبَ Şārihin tansīsine göre rūnūq nüs-haları galattır.

الرَّنَّقَاءُ [er-renqā] [ħamrā] [ħamrā] (vezninde) Yumurta üzere yatan kuşa denir. Kāle'ş-şārih ve minhu mā fi'n-Nihāye hadīsu Suleymān ʿaleyhi's-selām: أَحْشُرُوا الطَّيْرَ إِلَّا“ Ve **الرَّنَّقَاءُ**“ وَهِيَ الْقَاعِدَةُ عَلَى الْبَيْضِ

رَنَّقَاءُ [Renqā] Benū Temīm el-Edrem b. Zālim cemāʿatine mahsūs bir su adıdır; bunda te'nīs ماءٌ iʿtibāriyladır. Ve aslā münbit olmayan arza denir; cemāʿat رَنَّقَاوَاتٌ [renqāvāt] gelir; yukālu: أَرْضٌ رَنَّقَاءٌ إِذَا كَانَتْ لَا تُنْبِتُ أَصْلًا

الرَّنِّيَانِقُ [er-reyāniq] (rā'nın fethiyle) رَنَّقَةٌ [renqat]ın cemʿidir ki balçığı gālib pek bulanık suya denir ki zikr olundu. Ve bu رَنَائِقُ [renā'īq] maktübudur.

الرَّنِّيَانِقُ [el-irnāq] (hemzenin kesriyle) Düşman üzere yekpāre hamle eylemek için sancağı tahrik eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَرَنَّقُ فُلَانًا إِذَا حَرَكَ لَوَاءَهُ لِلْحَمَلَةِ Ve sancağın kendisi deprenmek maʿnāsınadır; yukālu: أَرَنَّقُ الْمَاءَ إِذَا تَحَرَّكَ Ve suyu bulandırmak maʿnāsınadır; yukālu: أَرَنَّقُ الْمَاءَ إِذَا كَدَّرَهُ

الرَّنِّيَانِقُ [et-ternīq] [tefʿil] [tefʿil] (vezninde) Bu dahi suyu bulandırmak maʿnāsınadır; yukālu: رَنَّقُ الْمَاءِ إِذَا كَدَّرَهُ Ve suyu durultmak maʿnāsına olmakla zıdd olur; yukālu: رَنَّقُ الْمَاءِ إِذَا صَفَّاهُ İkinci maʿnāda bināsı selb içindir; ve yukālu: رَنَّقُ اللَّهُ فِدَانَكَ أَيْ صَفَّاهَا [Ve] فَذَاةٌ [qazāt] göze düşen hār u hāşāka denmekle burada gam ve mihnetten kināyedir. Pes tasfiye-i kazāt gam ve kederden selāmeti olur ki dīdesi rüşen olmaktan ibārettir. Ve

الرَّنِّيَانِقُ [ternīq] Bir mekānda ikāmet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: رَنَّقُ الْقَوْمِ بِالْمَكَانِ إِذَا قَامُوا بِهِ Ve bir husūsta rey ve fikr ve tedbiri karışık ve şūrīde eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: رَنَّقُوا فِي الْأَمْرِ إِذَا خَلَطُوا الرَّأْيَ Ve kuş havāda uçmayıp kanatlarını

kakarak durur gibi olmak ma'nāsınadır; yukālu: رَتَّقِ الطَّائِرَ إِذَا خَفَقَ بِجَنَاحَيْهِ وَرَفَّرَفَ Ve suya balçık karışır gibi göze uyku karışmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: رَتَّقِ التَّوْمَ فِي عَيْنَيْهِ إِذَا خَالَطَهُمَا Ve beden yāhūd göz yā 'akl ve re'şy za'fif olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا رَتَّقَ جِسْمُهُ وَعَيْنُهُ وَرَأَيْهُ إِذَا صَغَفَ Ve bir nesneye vāfir zamān bakmak ma'nāsınadır; yukālu: رَتَّقِ النَّظْرَ إِلَيْهِ إِذَا أَدَامَهُ Ve kuşun kanadı ok ve kurşun makülesiyle yāhūd bir maraz sebebiyle kırılıp düşmek ma'nāsınadır; yukālu: رَتَّقِ جَنَاحَ الطَّائِرِ إِذَا انْكَسَرَ Ve 'Arabların 'ر،ب،ق' kelāmları 'رَتَّقَ' māddesinde sebk eyledi;ya'nī nūn'la رَتَّقَ rivāyeti nazar ma'nāsından olur.

[ر وق]

الرَّوْقُ [er-revq] [er-zevq] vezninde) Boynuza denir; yukālu: طَعَنَهُ بَرُوقِهِ أَيَّ بَقْرَيْنِهِ Ve gecenin bir bölümüne denir; yukālu: مَضَى رَوْقٌ Ve revāq [revāq] ma'nāsınadır, ke-mā se-yuzkeru. Ve رَوْقُ الشَّبَابِ [revku's-şebāb] civānlık hengāmının evveline denir; yukālu: مَضَى رَوْقُ الشَّبَابِ أَيَّ أَوْلُهُ Ve 'ömr ve zindegānī ma'nāsınadır; ve minhu yukālu: أَكَلَ رَوْقَهُ أَيَّ أَسْرٌ Ve tasvīr gibi hilkat ve endāmı be-gāyet hūb ve latif ve dil-keş olan ata denir ki temāşā edenler 'acebe kalır ola; رَيْقٌ [reyq] dahi denir. Ve perdeye denir; yukālu: أَلْقَى الرَّوْقَ أَيَّ السِّتْرِ Ve sayyād gömeltisine denir. Ve ev önüne denir, مُقَدَّمُ الْبَيْتِ [muqaddemu'l-beyt] ma'nāsına. Şārihin beyānına göre pāy-gāh-ı hānedir ki papuç çıkaracak yeri olacaktır; yukālu: قَعَدَ رَوْقَ الْبَيْتِ أَيَّ مُقَدَّمُهُ Ve pek bahādıra denir ki ona kimse mukāvīm olmaya; yukālu: رَجُلٌ رَوْقٌ أَيَّ شَجَاحٌ لَا يَطَاقُ Ve kıl çadıra ve obaya denir. Ve 'azm ve himmet ve fi'āl

ma'nāsınadır; ve minhu أَلْقَى عَلَيْهِ أَرْوَاقَهُ Ke-mā se-yuzkeru. Ve bir kavmin seyyid ve 'ālī-şānına denir; yukālu: فَلَانَ رَوْقٌ قَوْمِهِ أَيَّ سَيِّدُهُمْ Ve sāfi nesneye denir, su ve sā'iri olsun; yukālu: مَاءٌ وَشَيْءٌ رَوْقٌ أَيَّ صَافٍ Ve tab'a pek hoş gelen mu'cib nesneye denir; yukālu: هُوَ رَوْقٌ أَيَّ مُعْجَبٌ [nefesu'n-nez'] ma'nāsınadır ki alıp verilen soluktan 'ibārettir. Ve masdar olur, bir hoş ve nekre nesneyi matbū'e olduğundan 'aceblemek ma'nāsınadır; yukālu: رَاقَهُ يَزُوقُهُ رَوْقًا إِذَا أَعْجَبَهُ Ve cemā'at ma'nāsınadır; yukālu: جَاءَ رَوْقٌ مِنَ النَّاسِ أَيَّ جَمَاعَةً Ve riyā ve nifaktan 'ārī hālīs ve sāfi dostluğa ve muhabbete denir; yukālu: بَيْنَهُمَا رَوْقٌ أَيَّ حُبٌّ خَالِصٌ Ve bir nesne üzere fazl ve meziyyet cihetiyle zā'id ve efzūn olmak ma'nāsınadır; yukālu: رَاقَ عَلَيْهِ رَوْقًا إِذَا زَادَ عَلَيْهِ فَضْلًا Ve

رَوْقٌ [Revq] Muhaddisinden Muḥammed b. Ḥasen er-Revkī ceddinin ismidir. Ve bir nesnenin bedeline denir; yukālu: هُوَ رَوْقٌ Ve gövdeye denir; جُثَّةٌ [cusset] ma'nāsına. Ve

رَوْقُ الْفَرَسِ [revku'l-feres] Şol mızrağa itlāk olunur ki fāris onu atın kulakları aralığına doğru uzatmış ola; boynuz ma'nāsından me'hūzdu; tekūlu: رَاقِي رَوْقِ الْفَرَسِ وَهُوَ الرُّمْحُ Ve o ata o anda أَرْوَقٌ [ervāq] denir. Ve eğer öylece olmazsa أَجْمٌ [ecemm] denir, boynuzsuz koyuna teşbihen.

الرَّوْقَانِ [er-revqān] رَوْقٌ [revq] lafzından tesniyedir, iki boynuz demektir. Bu münasebetle dāhiye-i 'azīmeye ذَاتُ الرَّوْقَيْنِ [zātu'r-revqayn] itlāk olunur; yukālu: دَاهِيَةٌ ذَاتُ رَوْقَيْنِ أَيَّ عَظِيمَةٌ

رَوْقٌ [el-ervāq] (hemzenin fethiyle)

[revk]ın cem'idir, perdelere denir; ve min-hu yukālu: رَمَى فُلَانٌ بِأُرَاقِهِ عَلَى الدَّابَّةِ إِذَا رَكِبَهَا ve yukālu: رَمَى بِأُرَاقِهِ عَنِ الدَّابَّةِ إِذَا نَزَلَ عَنْهَا ve yekūlūne: Zīrā pek seğırtmeğe başlayan adam üstünde olan libāsları soyunup çıkarır; ve yekūlūne: Ve bu bast-ı seccāde kabīlindedir; ve yekūlūne: Burada mahabbet-i hālise ma'nāsından me'hūz dur ve 'azm ve himmet ve fi'al ma'nāsından dahi olur, gūyā ki cümle-i 'azm ü teveccüh ü kasdı ona masrūf olur; ve yukālu: أَلْقَتْ السَّحَابَةُ أُرَاقَهَا أَي مَطَرَهَا وَوَبَّلَهَا أَوْ مِيَاهَهَا الصَّافِيَةَ Pes şey'-i sāfī ma'nāsından me'hūz olur. Ve

أُرَاقُ اللَّيْلِ [evrāku'l-leyl] Gecenin perde şeklinde münse dil olan zulmetinden 'ibārettir. Ve

أُرَاقُ الْعَيْنِ [evrāku'l-ayn] Gözlerin cevānib ve etrāfına itlāk olunur; ve yekūlūne: أَسْبَلَتْ الْعَيْنُ أُرَاقَهَا إِذَا سَأَلَتْ دُمُوعَهَا

الرَّيْقُ [er-reyk] (rā'nın fethiyle) [revk] gibi pek hoş-endām ve hūb ve nāzūkh-ı hīrām ata denir ki temāşā edenleri 'acebe getirir ola. Ve

رَيْقُ الشَّبَابِ [reyku'ş-şebāb] ve

رَيْقٌ [reyyik] (ki keyyis [keyyis] veznindedir) [revk] gibi delikanlılık çağıının evā'il-i hengāmına denir; yukālu: فَعَلَهُ فِي رَيْقِ شَبَابِهِ Ve رَيْقٌ [reyyik] kelimesinin aslı رَيْقٌ [reyvik] idi فَيْعَلٌ [fey'il] vezninde, vāv yā'ya kalb ve idgām olundu. Ve zāhiren رَيْقٌ [reyk] ki زَيْدٌ [zeyd] veznindedir, رَيْقٌ [reyyik] muhaffefidir, مَيْتٌ [meyt] ve مَيْيْتٌ [meyyit] gibi. Ve

رَيْقٌ [reyk] Bir nesneye azca yağmur dokunmağa denmekle zıdd olur, gūyā ki

civānlık evā'ili kuvvet hengāmı olup azca yağmur dokunmasında za'f melhūz olmakla zıdd olmuş olur.

الرِّوَاقُ [er-rivāk] [kitāb] vezninde) ve **الرُّوَاقُ** [er-ruvāk] [gūrāb] vezninde) Kıl oba şeklinde 'Arab evine denir. Yāhūd ev önündeki sakfa ya'nī papuçluk ta'bīr olunan boş yerin üzerine mebnī olan şīrvān makūlesine denir. Bu münāsebetle hālen bu diyār büyütmünde merdiven başlarının üzerlerinde binā kılınan nişimen ve şeh-nişin misilli cāy-gāhlara da itlāk olunur; tekūlu: الرَّوَّاقِ وَالرِّوَاقِ فِي الرَّوَّاقِ وَهُوَ بَيْتٌ كَالْفُسْطَاطِ أَوْ سَقْفٌ فِي مُقَدِّمِ الْبَيْتِ *Muḳaddimetu'l-Edeb*'de "mukaddemu'l-beyt, pāy-gāh-ı hāne" ile müfesserdir ki evin önü ya'nī papuçluk dedikleri yeri olacaktır. Ve رَوَّاقُ الْبَيْتِ [rivāku'l-beyt] [revk] gibi 'Arab çadırlarının üst şukkasından aşağıca olan şukkasına denir. Şārih der ki *Muğrib*'de كِسَاءٌ مُرْسَلٌ عَلَى مُقَدِّمِ الْبَيْتِ مِنْ أَعْلَاهُ إِلَى الْأَرْضِ وَيُقَالُ رَوَّاقُ الْبَيْتِ مُقَدِّمُهُ 'ibāretiyle mersūm olmakla ona göre 'Arab evinin yukarıdan yere kadar salıverilen perdeden ve kezālik evin papuçluk ta'bīr olunan hālī mahallinden 'ibāret olur. Ve o perdenin verāsı başka bir hazīne çadırı gibi mahal olur. Ve hālen Mışır'da Cāmi-i Ezher'de رَوَّاقٌ [rivāk] dedikleri nişimen ma'nā-yı evveldendir. Ve رَوَّاقُ الْعَيْنِ [ruvāku'l-ayn] kaşa itlāk olunur; yukālu: هِيَ رَجَاءٌ وَرَوَّاقُ الْعَيْنِ أَي الْحَاجِبُ Ve رَوَّاقُ اللَّيْلِ [ruvāku'l-leyl] gecenin evvel ucuna itlāk olunur; yukālu: رَوَّاقُ اللَّيْلِ أَي مُقَدِّمُهُ وَجَانِبُهُ Ve رَوَّاقٌ [ruvāk] lafzının cem'i أُرُوقَةٌ [ervīkat] gelir, أَشْرِبَةٌ [eşribet] gibi ve رُوقٌ [rūk] gelir, rā'nın zammıyla. Ve

رَوَّاقٌ [ruvāk] Boynuzlu dişi koyuna denir,

نَعَجَةٌ رَوْقَاءُ ma'nāsına. Burada bazı nüsha müşevveştir, sahîh olan وَمِنَ اللَّيْلِ مُقَدَّمُهُ وَجَانِبُهُ وَرَوْقَاءُ وَالتَّعْجَةُ الرَّوْقَاءُ unvânında olmaktadır, niteki öylece terceme olundu.

رَوَّاقٌ [Revvāk] [şeddād] [şeddād] vezninde) Uḡayl kabilesinden bir recül adıdır.

الرَّوْوُقُ [er-rāvūḡ] [fā'ūl] [fā'ūl] vezninde) Sützgiye denir, مِصْفَاةٌ [mişfāt] ma'nāsına. Ve şarāb süzecek huniye ve cırgatu (جرعاتو) ta'bīr olunan kaba denir. Ve kāseye denir.

الرُّوْقَةُ [er-rūḡat] (rā'nın zammıyla) رَائِقٌ [rā'īḡ] lafzının cem'idir, hüsn ü bahā ile 'acīb olan nesnelere denir; yukālu: عِلْمَانٌ عِلْمَانٌ وَجَارِيَةٌ رُوْقَةٌ أَيْضًا ve yukālu: رُوْقَةٌ أَيْ حِسَانٌ Ve azca nāciz nesneye denir, شَيْءٌ يَسِيرٌ ma'nāsına. Ve pek hūb ve dil-ber nesneye denir.

الرَّوْقَةُ [er-revḡat] (rā'nın fethiyle) Be-gāyet 'acīb ve mu'cib hüsn ü cemāle denir; yukālu: لَهُ رُوْقَةٌ أَيْ جَمَالٌ رَائِقٌ

رَوْقٌ [Revḡ] [zavḡ] [zavḡ] vezninde) Curcān kazāsında bir karyedir.

الرَّوْقُ [er-revāḡ] (fethateynle) Ön dişlerin yukarıları aşağı dişlerden uzun olmağa denir.

الرَّوْقُ [el-ervāḡ] [aḡmer] [aḡmer] vezninde) Ön dişlerinin yukarıları aşağılarından uzun olan adama denir; cem'i رُوْقٌ [rūḡ] gelir rā'nın zammıyla; yukālu: رَجُلٌ أَرْوَقٌ أَيْ بَيْنَ الرُّوْقِ وَهُوَ أَنْ تَطُولَ الشَّنَائِيَا الْعُلْيَا السُّفْلَى ve yukālu: قَوْمٌ رُوْقٌ Burada bazı nüshalarda ve yukālu: وَكَذَلِكَ قَوْمٌ رُوْقٌ وَرَجُلٌ أَرْوَقٌ vāki' olmakla tugyān-ı kalem-i nāsihden ma'dūddur.

تَرَوْقٌ [Terūḡ] [tekūnu] [tekūnu] vezninde) Bir yastım bayırın ismidir.

الرِّرَاقَةُ [el-irāḡat] (hemzenin kesriyle) Su makülesini dökmek ma'nāsınadır; yukālu: أَرَاقَهُ إِذَا صَبَّهُ Bunun hemzesi hā'ya ibdāl ile هَرَاقٌ - يُهْرِيقُ dahi denir, niteki māddeinde mersūmdur.

التَّرْوِيقُ [et-tervīḡ] [tef'īl] [tef'īl] vezninde) Bir nesneyi süzüp durultmak ma'nāsınadır; yukālu: رَوَّقَ الشَّرَابَ إِذَا صَفَّاهُ Ve bir metā'ı satıp yerine ondan iyisini almak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا سَلَعْتَهُ إِذَا بَاعَهَا وَاشْتَرَى أُجُودَ مِنْهَا kendi üstüne başına işemek ma'nāsınadır; yukālu: رَوَّقَ السَّكْرَانَ إِذَا بَالَ فِي ثِيَابِهِ Ve bir kimse āherin metā'ını iştirā eylemek murādı deḡil iken tervīc için kıymetini artırmak ma'nāsınadır; yukālu: رَوَّقَ لِفُلَانٍ فِي سَلْعَتِهِ إِذَا رَفَعَ لَهُ فِي ثَمَنِهَا وَهُوَ لَا يُرِيدُهَا

الرَّمْرَوَقُ [el-murevḡ] [mu'azzam] [mu'azzam] vezninde) Revākli ve şīrvānlı eve denir; yukālu: بَيْتٌ مَرْوَقٌ أَيْ لَهُ رَوَاقٌ

الرَّمْرَاوَقَةُ [el-murāvāḡat] [mufā'alet] [mufā'alet] vezninde) Bir adam ile hāneleri revāk-bā-revāk olmak ma'nāsınadır ki onun sundurma ve şīrvānı bunun sundurma ve şīrvānına mukābil olmaktan 'ibārettir; tekūlu: هُوَ مَرَاوِقِي أَيْ رُوَاقُهُ بِجِيَالِ رَوَاقِي

رَبْوَقَانٌ [Rīveḡān] (rā'nın kesriyle) Merv kazāsında bir karyedir.

[ر ه ق]

الرَّهَقُ [er-rehāḡ] (fethateynle) Bir nesneyi bürümek ma'nāsınadır; yukālu: رَهَقَهُ رَهَقًا مِنْ رَبَابِ الرَّابِعِ إِذَا غَشِيَهُ Ve bir adamın arkasından yetişmek, 'alā-kavlin yaklaşıp çatmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا لَحِقَهُ أَوْ دَنَا مِنْهُ Ve سَوَاءٌ أَخَذَهُ أَوْ لَمْ يَأْخُذْهُ

رَهَقٌ [rehāḡ] Sefāhat ve humk ve hif-fet ma'nāsınadır; yukālu: فِيهِ رَهَقٌ أَيْ سَفَهَةٌ

وَنُوكٌ وَخِفَّةٌ Ve dā'imā şerr ve şūr ve zulm ve cefā irtikābına denir; yukālu: هُوَ مُوَلَعٌ Ve muharremāt بِالرَّهَقِ أَي زُكُوبِ الشَّرِّ وَالظُّلْمِ ve menhiyyāta düşüp hemişe onunla uğraşmağa denir; yukālu: رَجُلٌ فِيهِ رَهَقٌ أَي غَشِيَانٌ Ve إِزْهَاقٌ [irhāk] lafzından ism olur ki bir adamı uhd-e tākatından hāric külfete tahmilden ibārettir; yukālu: مَا هَذَا مَا هَذَا الرَّهَقُ أَي تَحْمِيلُهُ عَلَى مَا لَا يُطِيقُهُ رَهَقٌ زَيْدٌ رَهَقًا مِّنْ رَبِّهِ Ve الْبَابُ الرَّابِعُ إِذَا كَذَبَ Ve mukaddem zikr olunan ma'naların cümlesinden dahi masdar olur.

الرَّهَقِي [er-reheqā] [جمزى] [cemezā] vezninde) Bir adam ensesinden kendisine yetişmek kasd edeni dermānde edecek derecede pek süretle yürümeğe ve yelmeğe denir; yukālu: هُوَ يَمْشِي وَيَعْدُو الرَّهَقِي أَي يُسْرِعُ فِي مَشْيِهِ وَعَدْوِهِ حَتَّى يُرْهَقَ طَالِبُهُ

الرَّهِيْقِي [er-rehīq] [أمير] [emīr] vezninde) Hamra itlāk olunur.

الرَّهْوُقِي [er-rehūq] [صبور] [şabūr] vezninde) Şol adımları seyrek revende nākaya denir ki yularından çekip yeden adamın hemān ökçesini basıp üstüne avrılmak derecesinde gelir ola; yukālu: نَاقَةٌ رَهْوُقٌ أَي وَسَّاعٌ جَوَادٌ إِذَا قَدَّتْهَا رَهْفَتَكَ حَتَّى تَكَادُ تَطَّأُكَ بِخَفْمِهَا

الرَّيْهُقَانُ [er-reyhuqān] (rā'nın fethi ve hā'nın zammıyla) Za'ferāna denir.

الرَّهَاقُ [er-ruhāk] ve

الرَّهَاقُ [er-rihāk] [غراب] [gurāb] ve كِتَابٌ [kitāb] veznlerinde) Bir nesnenin hem-aded ve hem-kadrine denir; yukālu: النَّاسُ رَهَاقٌ مَائَةٌ وَرَهَاقُهَا أَي زُهَاؤُهَا

الرَّيْهَاقُ [el-irhāk] (hemzenin kesriyle) Bir kimseye tугyān ve ta'addī havāle ve ilhāk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَهَقَهُ

طُعْيَانًا إِذَا أَغْشَاهُ إِثْمًا وَالْحَقَّ ذَلِكَ بِهِ Ve bir kimseye güçlük ve renc ve mihnet teklif eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا رَهَقَهُ عُسْرًا إِذَا كَلَّهُ Ve namāzı namāz-ı dīgerin vakti çatıp yetişince kadar te'hīr eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: رَهَقَ الصَّلَاةَ إِذَا أَخْرَجَهَا حَتَّى كَادَتْ تَدْنُو مِنَ الْآخِرَى رَهَقْتُهُ أَنْ يُضَلِّيَ Ve bir adamı tazyik edip güçlüğü ve renc ve mihnete giriftār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: لَا تُرْهَقْنِي لَا أَرْهَقَكَ اللَّهُ أَي لَا تُعْسِرْنِي لَا أَعْسِرُكَ اللَّهُ

الرَّمْرَهَقُ [el-murhāk] [مكرم] [mukrem] vezninde) Arkasından yetişilmiş adama denir.

الرَّمْرَهَقُ [el-murehhaq] [مُعْظَمٌ] [mu'azzam] vezninde) رَهَقٌ [rehaq] ile ya'nī cehl ve humk ve sefāhatle bi't-tab' mevsūf olan kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ مَرَهَقٌ أَي مُؤْصُوفٌ بِالرَّهَقِ Ve kendisine dā'imā sū-i zann olunan adama denir; yukālu: هُوَ مَرَهَقٌ أَي يُظُنُّ بِهِ السُّوءُ Ve āyende ve revendesini çok adama denir ki mükrim ve mizyāf olduğundandır; yukālu: هُوَ مَرَهَقٌ إِذَا كَانَ يَعْشَاهُ النَّاسُ

الرَّمْرَهَقَةُ [el-murāheqat] [مُفَاعَلَةٌ] [mufā'alet] vezninde) Oğlan bülüg hengāmına yaklaşmak ma'nāsınadır; yukālu: رَاهَقَ الْغُلَامُ إِذَا قَارَبَ الْحُلْمَ

الرَّمْرَهَقُ [el-murāhīq] [مُؤَافِقٌ] [muvāfiq] vezninde) Bülüğe karīb olmuş oğlana denir; yukālu: كَانَ الْغُلَامُ مَرَاهِقًا إِذَا كَانَ مُقَارِبَ الْحُلْمِ Ve bu kurb ma'nāsındandır; ve minhu hadīsu Sa'd: "أَنَّهُ إِذَا دَخَلَ مَكَّةَ مَرَاهِقًا حَرَجَ إِلَى عَرَفَةَ قَبْلَ أَنْ يَطُوفَ بِالْبَيْتِ وَيَبِينَ الصَّفَا وَالْمَزْمَةَ ثُمَّ يَطُوفُ بَعْدَ أَنْ يَرْجِعَ" أَي مُقَارِبًا لِأَخْرِ الْوَقْتِ كَأَنَّهُ كَانَ يَقْدُمُ يَوْمَ التَّرْوِيَةِ أَوْ يَوْمَ عَرَفَةَ فَيَضِيقُ عَلَيْهِ الْوَقْتُ حَتَّى كَادَ يَمُوتُهُ التَّعْرِيفُ

[ر ي ق]

الرَّيْقُ [er-reyq] (rā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Yer yüzünde su beri öte çal-

kanmak ma'nāsınadır, çakıl makûlesine uğramak sebebiyle; yukālu: رَاقٍ الْمَاءِ بَرِيْقٌ رَيْقًا عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ إِذَا تَرَدَّدَ مِنَ الصَّخْصَاحِ وَنَحْوِهِ Ve bātil ve beyhüdeye denir; yukālu: هُوَ رَيْقٌ أَيْ بَاطِلٌ Ve her şey'in evveline ve nev-zuhurluğuna denir, رَوَّقٌ [revk] dahi denir; yukālu: رَيْقُ الشَّبَابِ أَيْ أَوْلُهُ Ve parıldamak ma'nāsınadır; yukālu: رَاقٍ الشَّيْءُ رَيْقًا إِذَا لَمَعَ Ve suya itlāk olunur, leme'anından nāşī. Ve katıksız ekmeğe denir, رَائِقٌ [rā'ik] gibi. Ve su dökülmek ma'nāsınadır; yukālu: رَاقٍ الْمَاءِ رَيْقًا إِذَا انْصَبَّ رَاقٍ السَّرَابِ إِذَا تَصَحَّصَحَ فَوْقَ الْأَرْضِ

الرَّيُوقُ [er-reyyūk] [tennūr] vezninde) Bu dahi her nesnenin evveline denir; yukālu: رَيْقُ الشَّبَابِ وَرَيْوُقُهُ أَيْ أَوْلُهُ

الرَّائِقُ [er-rā'ik] Bu dahi katıksız etmeğe denir; yukālu: خُبِرَ رَيْقٌ وَرَائِقٌ أَيْ فَقَارَ Ve hālis ve sāfī şey'e denir, رَيْقٌ [reyk] gibi; yukālu: شَيْءٌ رَائِقٌ هُوَ كُلُّ مَا شَيْءٌ رَائِقٌ أَيْ خَالِصٌ شَيْءٌ رَائِقٌ وَهُوَ كُلُّ مَا أَكَلَ أَوْ شَرِبَ عَلَى الرَّيْقِ Ve tehī-dest adama denir; yukālu: رَجُلٌ رَائِقٌ إِذَا لَمْ يَكُنْ فِي يَدِهِ شَيْءٌ Ve aç karın üzere duran adama denir; yukālu: هُوَ رَائِقٌ أَيْ عَلَى الرَّيْقِ

الرَّيْقُ [er-rīk] (rā'nın kesriyle) Ağız yarına denir. Ve ağızdan akan salyara denir; رُضَابٌ [ruḍāb] ma'nāsına. Cem'i رِيَاقٌ [eryāk] gelir. Ve رَيْقَةٌ [rīkat] hā'yla ondan ahasstır; yukālu: مَصَّ رَيْقَهُ وَرَيْقَتَهُ أَيْ رُضَابَهُ وَمَاءٌ Ve zor ve kuvvet ma'nāsınadır; yukālu: مَا بِهِ رَيْقٌ أَيْ قُوَّةٌ رَمَقٌ [remaq] ma'nāsına.

الرَّيْقُوتُ [et-tereyyuk] [tefa'ul] vezninde) Serāb yaldıramak ma'nāsınadır; yukālu: تَرَيَّقَ السَّرَابُ إِذَا تَصَحَّصَحَ فَوْقَ الْأَرْضِ

رَيْقَانٌ [Rīqān] (rā'nın kesriyle) Bir belde

adıdır.

الرَّيْقِيُّ [er-reyyik] [keyyis] vezninde) Bu dahi henüz nesne ekl etmemiş aç karın üzere duran adama denir; yukālu: رَجُلٌ رَيْقِيٌّ أَيْ عَلَى الرَّيْقِ

الرَّيُوقُ [er-ruyūk] [ku'ūd] vezninde) Cān vermek ma'nāsınadır; yukālu: يَرِيْقُ رَيْقُ الْمَاءِ [Bu] بِنَفْسِهِ رَيْوُقًا أَيْ يَجُودُ بِهَا عِنْدَ الْمَوْتِ ma'nāsındandır.

الرَّيَاقَةُ [el-irāqat] (hemzenin kesriyle) Su makûlesini dökmek ma'nāsınadır; yukālu: Pes bu ma'nāda vāvī ve yā'ī olur.

الرَّيُوقُ [el-mureyyaq] [mu'azzam] vezninde) Her nesneden hoşlanıp aceble-nir olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُرَيْقِيٌّ أَيْ لَا يَزَالُ يَعْجِبُهُ شَيْءٌ

FASLU'Z-ZĀYI'L-MU'CEME

(فَصْلُ الزَّايِ الْمُعْجَمَةِ)

[ز أ ب ق]

الزَّبَيْقُ [ez-zī'baq] [dirhem] [dirhem] vezninde) ve

الزَّبَيْقُ [ez-zī'biq] [zibric] [zibric] vezninde) Jīve-i Fārisī mu'arrebidir ki ma'rūftur, Türkīde cıva denir. İki güne olur: birisi ma'denden istihrāc olunur ve bir nev'î zin-cefreye şebīh bir haceri nār ile izābeden hāsıl olur. Buhūru hayyāt ve 'akāribi hāneden iz'ac edip ve gitmeyip kaldıkları sürette helāk eder.

زَبَيْقَةٌ [Zī'biqat] (hā'yila) Esmādandır: Hibetullāh b. 'Alī b. Zī'biqa ve Ebū Aḥmed b. Muḥammed b. Zī'biqa et-Temmār ve İsmā'īl b. 'Abdalmelik ve Aḥmed b. 'Abde ez-Zī'biqiyyān muhaddislerdir.

[ز ب ر ق]

الزَّبْرَقَةُ [ez-zebrekat] [dahrecet] [dahrecet] vezninde) Sevbi kırmızıya 'alā-kavlin sarıya boyamak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا زُبْرَقَ ثَوْبُهُ إِذَا صَبَّغَهُ بِحُمْرَةٍ أَوْ صَفْرَةٍ

الزَّبْرَقَانُ [ez-zibriqān] (zāy'ın ve rā'nın kesriyle) Aya denir, قَمَرٌ [kamer] ma'nāsına; yukālu: طَلَعَ الزَّبْرَقَانُ أَي الْقَمَرُ Ve azca sakallı adama denir; yukālu: رَجُلٌ زَبْرَقَانٌ أَي الْخَفِيفُ Ve ashābdan Ḥuşayn b. Bedr'in lakabıdır; hüsn ü cemālinden yāhūd dā'imā sarı 'imāme sarınır olduğundan mülakkab olmuştur yāhūd eġnine bir hulle giyip meclis-i aḥbāba varmakla زُبْرَقٌ حُصْبٌ demeleriyle lakab-ı mezbūr ile mülakkab oldu.

الزَّبَارِيقُ [ez-zebāriq] (zāy'ın fethiyle) زَبْرَقَانٌ [zibriqān]ın cem'idir, أَقْمَارٌ [aḳmār] de-

mektir; ve minhu yukālu: زَبَارِيقُ الْمَنِيَّةِ أَي أَقْمَارٌ Burada أَقْمَارٌ [aḳmār]dan murādı leme'anlarıdır, cem' sīgasıyla irādi şānına teşnī'e içindir.

[ز ب ع ق]

الزَّبَيْعِيُّ [ez-zeba'baq] [sefercel] [sefercel] vezninde) ve

الزَّبَيْعِيَّاتُ [ez-zibi'bak] [siriḫrāt] [siriḫrāt] vezninde) Bed-hüy ve bed-meşreb adama denir; tekūlu: لَأَتَّصَحَبَ فَلَانًا فَإِنَّهُ زَبَيْعِيٌّ وَزَبَيْعِيَّاتٌ أَي السَّيِّءِ الْخُلُقِ

[ز ب ق]

الزَّبَيْقُ [ez-zebq] (zāy'ın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Sakalı yolmak ma'nāsınadır; yukālu: زَبَقَ لِحَيْتِهِ زَبَقًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي: إِذَا نَتَفَهَا Ve bir nesneyi bir nesneye katıp karıştırmak ma'nāsınadır; yukālu: زَبَقَ فَلَانًا إِذَا حَبَسَهُ Ve habs eylemek ma'nāsınadır; yukālu: زَبَقَ فَلَانًا إِذَا حَبَسَهُ

الزَّبَيْقَةُ [ez-zebīqat] [sefinet] [sefinet] vezninde) ve

الْمَزْبُوقَةُ [el-mezbūkat] Yolunmuş sakala denir; yukālu: لِحْيَةٌ زَبَيْقَةٌ وَمَزْبُوقَةٌ أَي مَشْوُوقَةٌ

الزَّابُوقَةُ [ez-Zābūkat] Başra'ya karīb bir mevzi' adıdır. Ve

زَابُوقَةُ الْبَيْتِ [zābūkatu'l-beyt] Odanın zāviyesine denir, 'alā-kavlin hānede zāviyeleri eġri çatma salaç tarzında yapılmış yere denir.

الْإِنْزِبَاكُ [el-inzibāk] [infī'al] [infī'al] vezninde) Odaya girmek ma'nāsınadır; yukālu: إِنْزَبَقَ فِي الْبَيْتِ إِذَا دَخَلَ

[ز ح ل ق]

الزَّبْحَلِيُّ [ez-zihlik] (ḥā-yı mühmele ile زَبْرَجٌ [zibric] vezninde) Şiddetle esen yele denir.

الرَّحْلَقَةُ [ez-zahlekat] [دَحْرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) Yuvarlamak ma'nāsınadır; yukālu: زَحَلَّ الحَجْرَ إِذَا دَحْرَجَهُ

التَّرْحُلُقُ [et-tezahluk] [تَدْحُرُجٌ] [tedahruc] vezninde) Yuvalanmak ma'nāsınadır; yukālu: زَحَلَّهُ فَتَرَحَلَّ

الرُّحْلُوقَةُ [ez-zuhlūkat] (zāy'ın zammıyla) [زُحْلُوفَةٌ] [zuhlūfet] vezninde ve mürādifidir ki dayınacak engebeye denir ki ondan çocuklar aşağı kayıp inerler; beynlerinde ona sıyrınbaç oyunu ve kızak ta'bīr ederler. Bu diyarlarda kızak ile kayıp inmeleriyle [zuhlūkat] kızığa da itlāk olunur. Ve

زُحْلُوقَةُ [zuhlūkat] Kabr ve mezāra denir. Ve etfale mahsūs bir la'ib adıdır ki bizim semtlerde deve-çök oyunu ta'bīr ederler. Süreti budur ki bir direk gibi ağacı bir mürtefi' yer üzere ortasından uzatırlar; iki tarafı boşa gelip terazi keffesi gibi olur. Ba'dehu her tarafına ardlaşarak bir niçe etfāl rākib olurlar, baruthāne tokmağı gibi nöbetle inip kalkarlar. Ağırlaşıp inen tarafı pek çökdükte havāya ağan tarafı kavak dikilmeye başlamakla üzerinde olanlar beri tarafa doğru yüz üzere oldukları **أَلَا** خَلُوا **أَلَا** خَلُوا diye feryād ederler.

[ز د ق]

الرِّذْقُ [ez-zidq] (zāy'ın kesriyle) Sıdk ma'nāsında lügattir.

الأَزْدُقُ [el-ezdaq] [أَصْدَقُ] [aşdaq] vezninde ve mürādifidir; tekūlu: أَنَا أَزْدُقُ مِنْهُ أَيَّ أَصْدَقُ

[ز ر ق]

الرُّرُقُ [ez-zerak] (fethateynle) ve

الرُّرُقَةُ [ez-zurqat] (zāy'ın zammıyla) Gök ve mā'ī renge denir, Fārisīde kebūd denir; yukālu: فِي عَيْنَيْهِ زُرُقٌ وَرُرُقَةٌ Ve

زُرُقٌ [zerak] Masdar olur, bir nesne gök renkli olmak ma'nāsına; yukālu: زَرَقْتُ عَيْنُهُ زُرُقًا Ve a'mā olmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: زَرَقْتُ الرَّجُلَ إِذَا عَمِيَ Ve at kısmının bukağılığından mā'adā kolunun her yeri şişil olmak ma'nāsınadır; yukālu: بِالْفَرَسِ زُرُقٌ أَيُّ تَحْجِيلٌ دُونَ الْأَشَاعِرِ Ve yine atın ayaklarının kemiğin mecmū'una yayılmayarak bazı yerinde olarak beyāza denir; yukālu: بِقَوَائِمِهِ زُرُقٌ أَيُّ بِيَاضٍ لَا يُطِيفُ بِالْعَظْمِ كَلِّهِ لَكِنَّهُ وَضَحٌ فِي بَعْضِهِ

الأَزْرُقُ [el-ezrak] Vasftır, gök ve mā'ī renkli nesneye denir; cem'ī **زُرُقٌ** [zurq]tur zāy'ın zammıyla. Ve a'mā adama denir, ke-mā fī kavlihi ta'ālā: **﴿وَنَحْشُرُ الْمُجْرِمِينَ يَوْمَئِذٍ زُرُقًا﴾** أَيُّ عَمِيًا Ve be-gāyet sāfī namluya ve temrene denir; yukālu: نَضَلَّ أَزْرُقٌ أَيُّ شَدِيدُ الضَّمَاءِ

الرُّرُقُ [ez-zurraq] [سُكَّرٌ] [sukker] vezninde) Bir cins şikārī kuş adıdır. Cem'ī زُرَارِيقٌ [zerāriq]tir. Bu kuş ispirī doğanın curası olacaktır. Ve bazıları akdoğan ile beyān eylediler ki sungur dedikleridir. Ve

زُرُقٌ [zurraq] At kısmının nāsiyesinde olan beyāza denir.

الرُّرُقُمُ [ez-zurqum] (zāy'ın ve kāf'ın zammıyla) Çehresi gömgök olan adama denir; müzekker ve mü'ennese itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ وَامْرَأَةٌ زُرُقُمٌ أَيُّ الشَّدِيدُ الرُّرُقِ

الأَزْرَاقَةُ [el-Ezāriqat] (hemzenin fethiyle) Havāriciden bir tā'ifedir, Nāfi' b. Ezrak'a mensūblardır.

الرُّرُقُ [ez-zurq] (zāy'ın zammıyla) **أَزْرُقٌ** [ezrak]ın cem'īdir ki zikr olundu. Ve namlulara ve temrenlere itlāk olunur; yukālu: Ve رِمَاحٌ لَهَا زُرُقٌ أَيُّ نِصَالٌ

زُرُقٌ [Zurq] Dehnā' nām mevzi'de birkaç kum yığınlarına denir.

مَحْجَرُ الزُّرْقَانِ [Maḥceru'z-Zurqān] (مَحْشَرُ) [maḥşeru'l-urbān] vezninde) Haḍramevt diyārında bir mevzi'dir.

الزَّرْقَاءُ [ez-zerqā] [ezrak]ın müennesidir, gök gözlü hatuna denir. Ve Yemāme'de Cedīs kabilesinden bir 'avretin lakabıdır; üç günlük mesāfede vākī' sevād ve eşbāhı rū'yet ve teşhīs eder idi; ve minhu'l-meselu: "أَبْصُرُ مِنْ زُرْقَاءِ الْيَمَامَةِ" Ve

زُرْقَاءُ [Zerqā] Şām ülkesinde bir mevzi' adıdır, عَيْنُ زُرْقَاءُ ['Aynu Zerqā] ma'rūftur. Ve Nāfi' b. 'Abdul'uzzā feresinin adıdır.

الزُّرَيْقَاءُ [ez-zureyqā] (musaggar bünyesiyle) Süt ve zeytün yağıyla müretteb tiride ıtlāk olunur. Ve kediye şebih bir cānver ismidir.

الْمِزْرَاقُ [el-mizrāk] (مِزْرَابٌ [mihrāb] vezninde) Arkasında olan yükü dā'imā geri silker olan deveye denir; yukālu: بَعِيرٌ مِزْرَاقٌ Ve kısacık süntüye ve göndere denir; yukālu: زُرْقَةٌ بِالْمِزْرَاقِ أَيُّ بِالرُّمْحِ الْقَصِيرِ

الزَّرْقُ [ez-zerq] [garq] vezninde) Bir kimseye mızrak atmak ma'nāsınadır; yukālu: زُرْقَةٌ بِالْمِزْرَاقِ زُرْقًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا: Ve kuş sağnamak ve çımkırmak ma'nāsına müsta'emeldir; yukālu: زُرْقُ الطَّائِرِ Ve nazar ederken göz devrilip ağı taşra uğramak ma'nāsınadır; yukālu: زُرْقَتْ عَيْنُهُ نَحْوِي إِذَا انْقَلَبَتْ وَظَهَرَ بَيَاضُهَا

الْإِزْرَاقُ [el-izrāk] (hemzenin kesriyle) [zerq] ile ma'nā-yı ahīrde mürādiftir; yukālu: أَزْرَقْتُ عَيْنَهُ نَحْوِي بِمَعْنَى زُرْقْتُ Ve deve arkasında olan yükünü gerisine silkip atmak ma'nāsınadır; yukālu: أَزْرَقْتُ النَّاقَةَ حِمْلَهَا إِذَا أَحْرَتْ

الْإِزْرِكَاقُ [el-izriqāk] [iḥmirār] vez-

ninde) إِزْرَاقٌ [izrāk] ile ma'nā-yı evvelde mürādiftir; yukālu: إِزْرَقْتُ عَيْنَهُ نَحْوِي بِمَعْنَى أَزْرَقْتُ

الزَّرَقَةُ [ez-zerqat] [temret] vezninde) Nisvān-ı 'Arabın teşhīr için kullandıkları boncuğa denir.

زُرْقٌ [zerak] [cebel] vezninde) Merv kazāsında bir karyedir. Muhaddisinden Muḥammed b. Ahmed b. Ya'qūb ez-Zeraqī oradandır.

زُرْقَانُ [Zurqān] [uşmān] vezninde) Muhaddisinden Ebū Ca'fer ez-Zeyyāt lakabıdır. Ve Aşma'ī şeyhi olan 'Amr'ın pederi lakabıdır.

زُرَيْقٌ [zureyq] [zubeyr] vezninde) Bir kuş adıdır. Ve زُرَيْقُ الْخِصْبِيِّ [Zureyq el-Ḥişiyi] 'Abbād b. 'Abbād'ın üstāzıdır. Ve Ṭayyi' kabilesinden bir recül adıdır. Ve Zureyq b. Ebān ve Zureyq el-Ḥabāyirī ve Zureyq b. Muḥammed el-Kūfī ve Zureyq b. el-Verd ve Zureyq b. 'Abdullāh el-Maḥzūmī muhaddisindedir. Ve pederleri Zureyq ki bunlardır, 'Ammār b. Zureyq ve Abdullāh b. Zureyq ve 'Amr ve el-Muḥammedān el-Mavşilī ve el-Beledī ya'nī Muḥammed b. Zureyq el-Mavşilī ve Muḥammed b. Zureyq el-Beledī ve Ḥasen b. Zureyq ve İshāk ve Yahyā b. Zureyq ve 'Alī b. Zureyq kezalik muhaddislerdir. Ve ecdādı Zureyq olanlar ki bunlardır; Yūsuf b. Mubārek b. Zureyq ve Ḥasen b. Muḥammed b. Zureyq ve Ḥasen b. 'Abdurrahmān ve Muḥammed b. Ahmed ve 'Abdumelik b. Ḥasen b. Muḥammed b. Zureyq muhaddislerdir. Ve Muslim b. Zureyq nām muhaddiste ihtilāf olundu; bazıları rā-i mühmelenin takdīmiyle rivāyet eylediler.

الرُّزَيْقِي [ez-Zureyqīy] (زُبَيْرِيّ [zubeyriyy] vezninde) Bir şār-i ma'rūftur.

بَنُو زُرَيْقٍ [Benū Zureyq] Ensār-ı kirāmdan bir cemā'attır; nisbetinde زُرَيْقِيّ [Zureqīyy] denir, جُهَيْنِيّ [cuheniyy] gibi.

الرُّزْرَقُ [ez-zevraq] [جَوْهَر] [cevhər] vezninde) Kayığa denir, sefīne-i sagīre ma'nāsına; tekūlu: عَبْرْنَا النَّهْرَ بِالرُّزْرَقِ أَي السَّفِينَةِ الصَّغِيرَةِ

التَّرْزُوقُ [et-tezevrūq] [تَدَخْرُج] [tedaħruc] vezninde) Yestehlemek ma'nāsınadır; yukālu: تَرُزُّوقَ الصَّبِيّ إِذَا رَمَى مَا فِي بَطْنِهِ

الْإِنْزِرَاقُ [el-inzirāq] [إِنْفِعَال] [infī'āl] vezninde) Arka üzere yatmak ma'nāsınadır; yukālu: Ve دَابَّعِنِ السَّرْتَانِ إِذَا اسْتَلْقَى عَلَى ظَهْرِهِ Ve ok atıldığı nesneyi işleyip ötesine geçmek ma'nāsınadır; yukālu: إِنْزَرَقَ السَّهْمُ إِذَا نَفَذَ وَمَرَقَ

[ز ر م ق]

الرُّزْمَانِقَةُ [ez-zurmāniqat] (zāy'ın zammıy-la) Yünden yapılmış cübbeye denir ki Türkīde kebe ve aba ta'bīr ederler. Ve bu uştur-bāne-i Fārisī mu'arrebidir ki deve-ciye mahsūş metā' ya'nī libās demektir. Şārih der ki ba'zılar bunun 'İbrānī olmasına zāhīb oldular; yukālu: جَاءَ وَعَلَيْهِ رُزْمَانِقَةٌ أَي جُبَّةٌ مِنْ صُوفٍ

[ز ر ن ق]

الرُّزْنُوقَانُ [ez-zurnūqān] (zāy'ın zammı ve fethiyle) Kuyunun ağzının iki geçesinde olan taştan mīl gibi iki direğe denir ki çarhın okları onlara vaz' olunur; her birine زُرْنُوقُ [zurnūq] denir. Ve

رُزْنُوقُ [zurnūq] Küçük ırmağa denir, nehr-i sagīr ma'nāsına.

دَيْرُ الرُّزْنُوقِ [Deyru'z-Zurnūq] Cezīre-i İbn 'Ömer'de Dicle üzere müşrif bir dağın tepesinde bir manastır adıdır.

الرُّزْنِيكُ [ez-zirnīk] (zāy'ın kesriyle) Zirnīh-i Fārisī mu'arrebidir ki Türkīde dahi bu ismle müte'areftir; sarısı ve kırmızısı olur.

التَّرْزُوقُ [et-tezernūq] [تَدَخْرُج] [tedaħruc] vezninde) Bir nesneyi عَيْنَةً [‘īnet] vechiyle satın almak ya'nī verisiye değerinden ziyādeye almak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا تَرَزَّنْتَ الرَّجُلُ إِذَا زُرْنُوقَانَ Ve ücretle زُرْنُوقَانَ بِالْعَيْنَةِ

dedikleri zikr olunan mīller üzere su çekmek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا تَرَزَّنْتَ فَلَانَ إِذَا كَالَهُ كَالَةَ الشَّارِيهِ وَنَهَى هُوَ هَادِسُهُ 'ALİ KERREBALLĀHU VECHEHU: "أَدْعُ الْحَجَّ وَلَوْ تَرَزَّنْتُ" وَفِي رَوَايَةٍ وَلَوْ أَنْ أْتَرَزَّنْتُ أَي وَلَوْ اسْتَقْبَيْتُ عَلَى الرُّزْنُوقَانِ وَحَجَّجْتُ بِأَجْرَةِ الْإِسْتِقَاءِ وَقِيلَ لَوْ تَعَيَّنْتُ مِنَ الرُّزْنَقَةِ بِمَعْنَى الْعَيْنَةِ

Ya'nī "Ben ücretle kuyudan su çekip ondan elime girer akçe ile yāhūd verisiye ziyādesiyle alıp o akçe ile olsun be-heme-hāl hacc ederim, bir vechile haccı ferāgatim mutasavver değildir." Ba'zılar vech-i mezkūr üzere تَرَزَّنْتُ [tezernūq]u زُرْنُوقُ [zurnūq]tan tasrīf ile öylece tefsīr eylediler. Ve ba'zılar "zer ne"-i Fārisī mu'arrobi olarak

رُزْنَقَةٌ [zurnūqat]tan tasrīf eylediler ki 'īne ma'nāsınadır. Asl "zer ne" altın yoktur demek olmakla murād akçesi yoğusa da 'īne vechiyle mu'āmele eylemektir. İntehā. Ve

تَرَزَّنْتُ [tezernūq] Libās giymek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: تَرَزَّنْتُ فِي الثَّيَابِ إِذَا لَبَسَهَا

Güyā ki libās içre زُرْنُوقُ [zurnūq] heyetini bağlamış olur.

الرُّزْنَقَةُ [ez-zerneqat] [دَخْرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) Bir adama libās giydirmek ma'nāsınadır; tekūlu: زَرَنْقْتُ اللَّبَاسَ إِثَاءً إِذَا أَلْبَسْتُهُ Ve

زَرْزَقَةٌ [zerneḳat] İsm olur, borca denir, deyn ma'nāsına. Ve bu "zer ne" mu'arrebidir ki altınım yoktur demektir, bu münāsebetle borç akçede isti'māl eylediler. Ve fazl ve ziyāde ma'nāsınadır. Ve hüsn-i tām̄m ve cemāl-i kām̄il ma'nāsınadır. Ve bir arzı nehr-i saḡīr ile suvarmak ma'nāsınadır; yukālu: زَرَزَقَ الْأَرْضَ زَرْزَقَةً إِذَا سَفَاها بِالزُّرُوقِ Ve kuyunun ağzına زُرُوقٌ [zurnūḳ] dikmek ma'nāsınadır; yukālu: زَرَزَقَ عَلَى الْبِئْرِ إِذَا نَصَبَ عَيْنَتَهُ Ve عَيْنَتُهُ [ʿīnet] ma'nāsınadır ki bir metā'i verisiye deḡerinden ziyādeye almaktan ʿibārettir; yukālu: اِسْتَرَاهُ بِالزُّرُوقِ Ve bu mu'arreb-i mezkūr ma'nāsından münṣaʿibdir.

الْإِنْزِرَاقُ [el-inzirāk] [infiʿāl] [infiʿāl] vezninde) Bir darca yere girip pusmak ma'nāsınadır; yukālu: اِنْزَرَاقٌ فِي الْجُحْرِ إِذَا دَخَلَهُ Ve vurulan nesneye mızrak işle-
mek ma'nāsınadır; yukālu: اِنْزَرَاقٌ الرُّمْحُ إِذَا نَفَذَ Şārih der ki bunlar "زر،ق" mād-desinden olmakla burada tekrār-güne irādının vechi ma'lūm deḡildir.

[ز ب ق]

الزَّرْعَبَقَةُ [ez-zaʿbeḳat] [dahrecet] [dahrecet] vezninde) Perākende ve tārūmār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: زَعَبَقَ الْقَوْمَ وَالشَّيْءَ إِذَا بَعَزَقَهُ Niteki بَعَزَقَةٌ [baʿzeḳat] dahi bu ma'nāyadır.

[ز ع ف ق]

الزُّعْفُوقُ [ez-zuʿfūḳ] (fā'yla عُضْفُورٌ [uṣṣūr] vezninde) Bed-hūy kimseye denir; yukālu: رَحَلَ زُعْفُوقٌ أَي السَّيِّءِ الْخُلُقِ

[ز ع ق]

الزُّعَاقُ [ez-zuʿāk] [ḡurāb] vezninde) Şol acı ve galiz suya denir ki içilmesi ʿuhde-i tākattan hāric ola, deniz suyu gibi;

ماءٌ زُعَاقٌ أَي مُرٌّ غَلِيظٌ لَا يَطَاقُ شُرْبُهُ: Ve **زُعَاقٌ** [zuʿāk] Ürkmeḡe denir; yukālu: بِهِ زُعَاقٌ أَي نَفَازٌ Ve ürkek hayvāna denir; yukālu: وَعِلُّ زُعَاقٌ أَي نَفُوزٌ

الزَّرْعَاقَةُ [ez-zeʿāḳat] [ḡamāḳat] [ḡamāḳat] vezninde) Su içilmez derecede acı ve galiz olmak ma'nāsınadır; yukālu: زَعَقَ الْمَاءُ زَرْعَاقَةً مِّنَ الْبَابِ الْحَامِسِ إِذَا كَانَ زُعَاقًا

الْمَزْعُوقُ [el-mezʿūḳ] Pek tuzlu taʿamā denir; yukālu: طَعَامٌ مَزْعُوقٌ إِذَا كَثُرَ مِلْحُهُ Ve korkutulmuş adama denir, زَعِيقٌ [zeʿīḳ] gibi.

الزَّرْعُقُ [ez-zaʿḳ] (zāy'ın fethiyle) Bir kimseyi belinletip korkutmak ma'nāsınadır; yukālu: زَعَقَهُ وَبِهِ زَعَقًا مِّنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا دَعَرَهُ Ve davarı ensesinden pek sürtüp kovmak ma'nāsınadır; yukālu: زَعَقَ بِدَوَابِّهِ إِذَا طَرَدَهَا Ve tencereye tuzu çok atmak ma'nāsınadır; yukālu: زَعَقَ الْقَدْرَ إِذَا كَثُرَ مِلْحَهَا Ve yel top-raḡı savurmak ma'nāsınadır; yukālu: زَعَقَتِ الرِّيحُ الثَّرَابَ إِذَا أَثَارَتُهُ Ve ʿakreb sokmak ma'nāsınadır; yukālu: زَعَقَتُهُ الْعُقْرَبُ إِذَا لَدَعَتُهُ Ve haykırmak ma'nāsınadır; yukālu: زَعَقَ الرَّجُلُ إِذَا صَاحَ

الْإِزْعَاقُ [el-izʿāk] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir kimseyi korkutmak ma'nāsınadır. Mü'ellif bunu tekrār eylemiştir; yukālu: أَزَعَقَهُ إِذَا دَعَرَهُ Ve çömleḡe tuzu çok atmak ma'nāsınadır; yukālu: أَزَعَقَ الْقَدْرَ إِذَا أَكْثَرَ مِلْحَهَا Ve yeri kazıp acı suya varmak ma'nāsınadır; yukālu: أَزَعَفُوا إِذَا حَفَرُوا وَهَجَمُوا Ve pek ʿacele ve sürʿatle gitmek ma'nāsınadır; yukālu: أَزَعَفُوا السَّيْرَ إِذَا عَجَلُوا بِهِ

الزَّرْعِيقُ [ez-zeʿīḳ] [emīr] [emīr] vezninde) Korkutulmuş adama denir; yukālu: زَعِيقٌ وَمَزْعُوقٌ أَي مَذْعُورٌ

الْمَزْعُوقَةُ [el-mezʿūḳat] Saḡanaklı şedīd yağmur yağmış arza denir; yukālu: أَرْضٌ

مَرْغُوقَةٌ إِذَا أَصَابَهَا مَطَرٌ وَابِلٌ
الرَّعَقُ [ez-zeʿaḳ] (fethateynle) Bir adam
 gece vakti korkar olmak ma'nāsınadır;
 yukālu: رَعَقَ فُلَانٌ رَعَقًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَيُقَالُ رُعِقَ
 رَعَقًا وَرَعَقَ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا خَافَ بِاللَّيْلِ
 Ve neşatlanıp cün-
 büş ve şatāret üzere olmak ma'nāsınadır;
 yukālu: رَعِقَ الرَّجُلُ إِذَا نَشِطَ

الرَّعِيقُ [ez-zeʿiḳ] [ketif] vezninde)
 Vasfır, gece vakti korkar olan adama denir;
 yukālu: رَجُلٌ رَعِيقٌ أَيْ خَائِفٌ بِاللَّيْلِ
 Ve cün-
 büşlü hoş-tabʿ şatır adama denir; yukālu:
 هُوَ رَعِيقٌ أَيْ نَشِيطٌ

الرَّعَاقُ [ez-zaʿāk] [şeddād] vezninde)
 Tiz tiz yürür olan revende ata denir;
 yukālu: فَرَسٌ رَعَاقٌ أَيْ مَشَاءٌ عَجُولٌ

الرَّمْزَعُ [el-mizʿaḳ] [minber] vezninde)
 Sürʿatli ʿamele vasf olur; yukālu: سَيَّرَ مِرْزَعًا
 نَزَعَ فِي الْقَوَاسِ نَزْعًا مِرْزَعًا أَيْ ve yukālu: أَيْ سَرِيعًا
 Ve çiftçilerin tarla söküp aktardıkları
 büyük sabana ve tırpana denir.

الرَّغْفُوقَةُ [ez-zuʿḳūḳat] [ʿuṣfūret] vezninde)
 Keklik kuşunun ferîğine denir,
 فَرِحَ الْقَنْبِجُ [ferḩuʿl-ḳabc] ma'nāsına.

الرَّانِزَعُ [el-inziʿaḳ] [infiʿāl] vezninde)
 Davar sürʿatle gitmek ma'nāsınadır;
 yukālu: رَانِزَعَتِ الدَّوَابُّ إِذَا أَسْرَعَتْ
 Ve ileri geç-
 mek ma'nāsınadır; yukālu: إِانَزَعَتِ الْفَرَسُ إِذَا
 تَقَدَّمَ Ve gece vakti korkmak ma'nāsınadır;
 yukālu: إِانَزَعَتِ الرَّجُلُ إِذَا خَافَ بِاللَّيْلِ

[ز ع ل ق]

الرَّغْلُوقُ [ez-zuʿlūḳ] [ʿuṣfūr] vezninde)
 Cünbüşlü şatır adama denir; yukālu:
 هُوَ رُغْلُوقٌ أَيْ نَشِيطٌ
 bunda savāb olan zāl'le olmaktadır.

[ز ق ق]

الرَّزْقُ [ez-zaḳḳ] (zāy'ın fethi ve ḳāf'ın

teşdidıyla) Kuş çımkırmak ma'nāsınadır;
 yukālu: زَقَّ الطَّائِرُ زَقًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا رَمَى بِذَرْقِهِ
 Ve kuş ağzıyla kendi yavrusunu yemle-
 mek ma'nāsınadır; yukālu: زَقَّ الطَّائِرُ فَرْخَهُ إِذَا
 أَطْعَمَهُ بِنَفْسِهِ

الرَّزْقَةُ [ez-zaḳzeḳat] [zelzelet] vez-
 ninde) زَقَّ [zaḳḳ] ile iki ma'nāda dahi
 mürādiftir; yukālu: زَقَّوْا الطَّائِرَ بِمَعْنَى زَقَّ
 Ve āhestece fersiz gülmek ma'nāsınadır;
 yukālu: زَقَّوْا الرَّجُلَ إِذَا ضَحِكَ ضَعِيمًا
 Ve hafiflik
 eylemek ma'nāsınadır; yukālu: يَزُقُّ الرَّجُلُ
 أَيْ يَخْفُفُ Ve seher vaktinde kuşlar civildeş-
 mek ma'nāsınadır; yukālu: زَقَّوْا الطَّائِرَ إِذَا
 صَاتَ عِنْدَ الصُّبْحِ

رَزَقَةُ [zaḳzeḳat] ve

رَزَقًا [ziḳzāḳ] Çocukları elde oynatıp dan-
 din eylemek ma'nāsınadır; yukālu: زَقَّوْا
 Ve الصَّبِيِّ رَزَقَةً وَرَزَقًا إِذَا رَقَّصَهُ

رَزَقَةٌ [zaḳzeḳat] Kelb kabilesine mahsūs
 bir güne lügattir ki kelāmı tiz tiz birbirine
 muttasıl söylemekten ʿibārettir.

الرَّزْقُ [ez-zuḳḳ] (zāy'ın zammıyla) Hamra
 denir; cem'i رَزَقَةٌ [zeḳaḳat]tır, fetehtla;
 yukālu: سَقَاهُ زَقًّا أَيْ خَمْرًا

الرَّزِقُ [ez-ziḳḳ] (zāy'ın kesriyle) Tuluma
 denir, ʿalā-ḳavlin tüyü yolunmadık tuluma
 denir ki ona şarāb makūlesi nesne korlar.
 Cem'i أَرَزَقًا [ezḳāḳ] ve زَقًا [ziḳzāḳ] gelir,
 زَقَّانٌ [ziʿāb] vezninde ve زَقَّانٌ [zuḳḳān] ge-
 lir, زُقْبَانٌ [zuʿbān] vezninde; yukālu: شَرِبَ
 الرَّزْقُ بِالرَّقِّ أَيْ الْحَمْرَ بِالسَّعَاءِ أَوْ هُوَ جِلْدٌ يُجْرُ وَلَا يُتَنَّفُ
 لِلشَّرَابِ وَنَحْوِهِ

الرَّمْزُوقُ [el-mezḳūḳ] Tamām tulum çık-
 mış koyun ve keçi postuna denir; yukālu:
 كَتَبَشَ مَرْفُوقٌ إِذَا سُلِّحَ مِنْ رَأْسِهِ إِلَى رِجْلِهِ
 Ve eğer
 ayağı tarafından yüzülmüş ise ona
 [mercūl] derler.

زُقَيْقُ [Zuqayk] [زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Esmādandır; Yezīd b. Muḥammed b. Zuqayk muhaddisındendir.

الزَّقَاكُ [ez-zekāk] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Şol kimseye denir ki sofraya başında henüz ta'ām ağzında iken su içer ola; yukālu: رَجُلٌ زَقَاكٌ إِذَا كَانَ يَشْرَبُ الْمَاءَ عَلَى الْمَائِدَةِ وَفِي فَمِهِ طَعَامٌ

الزُّقَاكُ [ez-zuqāk] (عُرَابٌ [gürāb] vezninde) Sokağa denir. Ve bu müzekkerdir, müennes dahi olur, سِكَّةٌ [sikket] te'viliyle. Ve cem'î زُقَاكٌ [zuqkân] gelir zāy'ın zammı ve kâf'ın teşdidiyle ve زُقَاكَةٌ [ezikqat] gelir hemzenin fethi ve zāy'ın kesriyle; yukālu: Ve طَافَ فِي زُقَاكِ الْمَدِينَةِ أَيَّ سَكْنَهَا

زُقَاكُ [Zuqāk] Mağrib'de Cezire-i Ḥaḍrā ile şehir-i Tanca meyânında olan bahrin güzer-gâhına denir ki hâlen Sebte Boğazı ta'bîr ettikleri boğazdır, oradan okyanusa hurûc olunur.

الزُّقَاكَةُ [ez-zekākāt] (fethâtla) Üveyik kuşlarına denir, فَوَاحِشٌ [fevāḥiṭ] ma'nāsına.

الزُّقَاةُ [ez-zuqqāt] (zāy'ın zammıyla) Bir küçük kuş adıdır, karabatak nev'inden pek hurde bir dalgıç kuştur.

الزُّقَزِقُ [ez-zikzīk] (زَبْرَجٌ [zibric] vezninde) Bir cins karınca adıdır

الزُّقَزَاةُ [ez-zaqzākāt] (ثُرَاةٌ [serṣāret] vezninde) Hafifetü'l-meşy olan hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ زُقَزَاةٌ أَيُّ الْخَفِيفَةُ الْمَشْيِ

زُقَوَقِي [Zeqavkā] (شُرُورِي [şerevrā] vezninde) Fāris ile Kirmān beyninde bir mevzi adıdır.

الزُّقَاكُ [ez-zuqkāk] (رُمَّانٌ [rummān] vezninde) ve

الْمُزَقَّقَاتُ [el-muzakqakāt] (مُعْظَمَةٌ [mu'azzamet] vezninde) Büyük ve tenü-mend nākaya denir.

الْمُزَقَّقُ [el-muzakqāk] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Şol başa itlāk olunur ki kılları yolunmayıp kırılmış tulum hey'etinde ola; yukālu: رَأْسٌ مُزَقَّقٌ أَيُّ مَطْمُومٌ سَبِيهٌ بِالْجِلْدِ الْمُزَقَّقِي وَهُوَ الَّذِي يُجْرُ وَلَا يُنْتَفِ شَعْرُهُ

الزُّقَيْيَةُ [ez-zuqkiyyet] (zāy'ın zammıyla) Baş ustura ile tıraş olunmayıp tulum gibi kırkma vechiyle olan tıraşa itlāk olunur; yukālu: حَلَقَ رَأْسَهُ زُقَيْيَةً أَيُّ مُسُوبًا إِلَى التَّرْقِيقِ

الْمُزَقِّزُ [el-muzakzāk] (ism-i mef'ul bün-yesiyle) Sür'atle işlenen işe denir; yukālu: عَمَلٌ مُزَقِّزٌ أَيُّ يُقْضَى سَرِيعًا

زُقَيْقَةُ [Zuqayqat] (جُهَيْنَةُ [cuheynet] vezninde) Esmādandır; Maḥmūd b. 'Ömer en-Nese'ī ki İbn Zuqayka denmekle ma'rûftur, tabib ve şâ'irdir.

[ز ل ق]

الزَّلَقُ [ez-zelaq] (fethateynle) Ayak kaymak ma'nāsınadır; yukālu: زَلَقَ قَدَمُهُ وَزَلَقَ زَلَقًا Ve bir adam bir yerden usanmakla alarga olmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: زَلَقَ بِمَكَانِهِ إِذَا مَلَ مِنْهُ Ve فَتَنَحَى عَنْهُ

زَلَقٌ [zelaq] (fethateynle) ve

زَلِيقٌ [zeliq] (كَيْفٌ [ketif] vezninde) ve

زَلَقٌ [zelq] (نَجْمٌ [necm] vezinde) ve

زَلَاةٌ [zellākāt] (عَلَامَةٌ [allāmet] vezninde) ve

مَزْلَقٌ [mezlaq] (مَشْعَدٌ [mek'ad] vezninde) ve

مَزْلَقَةٌ [mezleqāt] (مَعْرَكَةٌ [ma'reket] vezninde) Dayıncak ve sıyrıncak yere denir. Ve

زَلَقٌ [zelaq] (fethateynle) Dābbenin sağrısına itlāk olunur.

الزُّلُقَةُ [ez-zelaqāt] (fethâtla) Yalçın kayaya itlāk olunur. Ve aynaya itlāk olunur.

الزُّلُوقُ [ez-zelūq] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde)

Cüst ve revende nākaya vasf olur; yukālu: عَقَبَةَ زُلُوقٍ أَيْ سَرِيعَةً Ve irak 'akabeye vasf olur; yukālu: عَقَبَةَ زُلُوقٍ أَيْ بَعِيدَةً

الزَّلَاقَةُ [ez-Zellākat] [عَلَامَةٌ] [allāmet] vezninde) Kırıtuba kazāsında bir arz ismidir. Ve Vasiṭ türābında bir nehrin adıdır.

زَالِقٌ [Zalīk] [صَاحِبٌ] [ṣāhib] vezninde) Sīstān eyāletinde bir büyük kazā ismidir.

الزَّلَقُ [ez-zelq] [حَلَقٌ] [ḥalq] vezninde) Bir nesneyi yerinden ayırıp alarga eylemek ma'nāsınadır; yukālu: زَلَقَهُ عَنْ مَكَانِهِ زَلَقًا مَنْ زَلَقَهُ Ve bir adamı sürçtürüp kaydırmak ma'nāsınadır; yukālu: زَلَقَ Ve baş tıraş eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: زَلَقَ رَأْسَهُ إِذَا حَلَقَهُ

الِزْلَاقُ [el-izlāq] (hemzenin kesriyle) Bu dahi kaydırmak ma'nāsınadır; yukālu: أَزْلَقَهُ Ve hayvān nā-tamām döl düşürmek ma'nāsınadır; yukālu: أَزْلَقَتِ النَّاقَةَ إِذَا أَجْهَضَتْ Ve izlāqı [izlāqı başa] gazūbāne bakmaktan kināye olur; yukālu: أَزْلَقَ فَلَانًا يَبْصُرُهُ إِذَا نَظَرَ إِلَيْهِ نَظْرَ مُسْخِطٍ Ve baş tıraş eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَزْلَقَ رَأْسَهُ إِذَا حَلَقَهُ

الْمِزْلَاقُ [el-mizlāq] [مِزْلَاقٌ] [mizlāc] vezninde ve mürādifidir ki anahtarsız açılan kilīde denir. Ve ekserī dölünü düşürür olan kısrağa denir; yukālu: فَرَسٌ مِزْلَاقٌ أَيْ الْكَثِيرُ إِسْقَاطُ الْوَلَدِ

الزَّلِيْقُ [ez-zelīk] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) Nā-tamām düşmüş veledde itlāk olunur.

الزَّلِيْقُ [ez-zelīk] [كَيْفٌ] [ketif] vezninde) Dayıncak yere denir, niteki zikr olundu. Ve belī gevşek adama denir ki kable'l-idhāl hemān inzāl eder ola; yukālu: رَجُلٌ زَلِيْقٌ إِذَا كَانَ يُنْزَلُ قَبْلَ أَنْ يُوَلِّجَ Ve çabuk öykelenip darılır olan tiz-meşreb adama denir; serī'ü'l-gazab ma'nāsına; yukālu: رَجُلٌ زَلِيْقٌ أَيْ سَرِيعٌ

الغَضَبُ

الزُّلَيْقُ [ez-zulleyk] [قُبَيْطٌ] [kubbeyt] vezninde) Şeftali envā'ından tüysüz şeftaliye denir; tekülü: أَكَلْتُ زُلَيْقًا وَهُوَ الْحَوْخُ الْأَمْلَسُ

التَّزْلِيْقُ [et-tezlik] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) Bu dahi baş tıraş eylemek ma'nāsınadır; yukālu: زَلَقَ رَأْسَهُ إِذَا حَلَقَهُ Ve bedene dühn makülesi sürmekle mühre tahtası gibi dayıncak eylemek ma'nāsınadır; yukālu: زَلَقَ بَدَنَهُ إِذَا أَذْهَبَهُ حَتَّى يَصِيرَ كَالْمِزْلَقَةِ Ve namlu ve bıçak makülesini dā'imā bileyip gereği gibi keskin kılmak ma'nāsınadır; yukālu: زَلَقَ الْحَدِيدَةَ إِذَا أَدَمَّنَ تَحْدِيدَهَا Ve bir yeri dayıncak eylemek ma'nāsınadır; yukālu: زَلَقَ الْمَوْضِعَ إِذَا جَعَلَهُ زَلَقًا

مِزْلَاقٌ [Muzlāq] [مُكْرَمٌ] [mukrem] vezninde) Muğire b. Ḥalīfe'nin feresi ismidir.

التَّزْلُوقُ [et-tezulluq] [تَفْعُلٌ] [tefa'ul] vezninde) Gereği gibi düzünüp ve bezenip ve bedenine tāb u tarāvet vermek ma'nāsınadır, şöyle ki levn ve beşeresi yākut gibi revnak ve letāfetle leme'ān eder ola; yukālu: تَزَلَّقَ الرَّجُلُ إِذَا تَزَيَّنَ وَتَنَعَّمَ حَتَّى يَكُونَ لِلْوَجْهِ وَيَبْصُرُ Bu hālet ekserī mahbūbelerin hamāndan çıkıp zer ve zīverini takındıktan sonra süret-i endāmına nazar olunursa tasvīr ve tahkik olunur.

[ز م ق]

الزَّمَقُ [ez-zemq] (zāy'ın fethi ve mīm'in sükünuyla) Sakal yolmak ma'nāsınadır; yukālu: زَمَقَ لِحْيَتَهُ زَمَقًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا زَمَقَ Ve kilīd açmak ma'nāsınadır; yukālu: زَمَقَ الْقُفْلَ إِذَا فَتَحَهُ

الزَّمِيْقَةُ [ez-zemīkat] [سَفِينَةٌ] [sefīnet] vezninde) ve

الْمَرْمُوقَةُ [el-mezmūkat] Yolunmuş sakala denir; yukālu: لِحْيَةٌ زَمِيْقَةٌ وَمَرْمُوقَةٌ أَيْ مَشْوُوقَةٌ

الزَّمَقَةُ [ez-zemeqat] (feteħātla) Cüz'ice şey'e ıtlāk olunur; ma'nā-yı evvelden me'hūzdur; yukālu: مَا أَغْنَىٰ عَنْهُ زَمَقَةٌ أَي شَيْئًا

[ز م ل ق]

الزَّمَلِيقُ [ez-zumeliq] (عَلِبِيطُ [ulebiṭ] vezninde) ve

الزَّمَالِيقُ [ez-zumāliq] (عُلَابِيطُ [ulābiṭ] vezninde) ve

الزَّمَمَلِيقُ [ez-zummeliq] (zāy'ın zammı ve mīm-i müşeddedenin fethiyle) Beli gevşek adama denir ki kable'l-idhāl inzāl eder ola.

[ز ن ب ق]

الزَّنْبَاقُ [ez-zenbaq] (جَعْفَرُ [cafer] vezninde) Yāsemīn yağına denir; yukālu: إِدْهَنَ بِالزَّنْبَاقِ أَي بِدُهْنِ الْيَاسَمِينِ مُعَلَّلٌ [fa'el]dir; Cevherī 'indinde فَعَّلٌ [fen'al]dır ki nūn'u zā'idedir. Ve bu ismle ma'rūf çiçek adıdır. Ve düdüğe ve nāya denir, مِزْمَارٌ [mizmār] ma'nāsına.

أُمُّ زَنْبَاقٍ [ummu zenbaq] Hamrın künyesidir.

الزَّنْبَاقُ [ez-zenbaq] (zāy'ın fethiyle) Bir cins nebattır ki be-gāyet hār ve hırrıfiyyetli ve musadda' olur.

بَنُو زَنْبَقَةَ الْوَأَسْطِیُّونَ [Benū Zenbekatu'l-Vāsiṭiyyūn] Vāsiṭiyyū'l-asl bir cemā'attir; muhaddisinden Ebu'l-Faḍl Muḥammed b. Muḥammed b. Abdulkerīm b. Muḥammed b. Ebī Zenbeqa ve oğlu Ḥuseyn ve hafīdi Yaḥyā onlardandır.

[ز ن د ق]

الزُّنْدُوقُ [ez-zundūq] (zāy'ın zammıyla) **صُنْدُوقٌ** [ṣundūq] vezninde ve mürādıfidir. 'Arabiyy-i hālīs olmakla mü'ellif ifrād bi'z-zikr eylemiştir.

[ز ن د ي ق]

الزَّنْدِيقُ [ez-zindīq] (zāy'ın kesriyle) Seneviyye tā'ifesinden olan şahsa denir. 'Alā-kavlin nūr ve zulmete kā'il olan ve 'alā-re'yin āhirete ve rübübiyyete imān ve itikādı olmayan dinsize denir. Ve 'inde'l-ba'z derūnunda küfrü izmār ve ihfā edip sūretā imān ve islām izhār eden münāfıka denir. Ve ba'zılar 'indinde زَنْدِيقٌ [zindīq] zen-dīn-i Fārisī mu'arrebidir ki nākısatu'l-'aql olan nisvān dīnli demektir. Cem'ī زَنْدِيقَةٌ [zenādīqāt] ve زَنْدِيقٌ [zenādīq] gelir; yukālu: هُوَ زَنْدِيقٌ أَي مِنَ الشُّتُوْبَةِ أَوْ الْقَائِلُ بِالتُّورِ وَالظُّلْمَةِ أَوْ مَنْ لَا يُؤْمِنُ بِالْآخِرَةِ وَبِالرُّبُوبِيَّةِ أَوْ مَنْ يَبْطِنُ الْكُفْرَ وَيُظْهِرُ الْإِيمَانَ أَوْ هُوَ مُعْرَبٌ زَنْ-دِيقٌ أَي دِينُ الْمَرْأَةِ

Ma'lūm ola ki Seneviyye isneyne mensūblardır ki müşriklerdir. Şehristānī beyānı üzere nūr ve zulmetin ezeli ve kadīm olmalarına zāhiblerdir. Mecūs bunların hilāfıncadır, zīrā onlar zulmet hādistir derler. Ve Mecūstan bir tā'ife vardır ki nūr ve zulmet "aslāni mutezāddān"dır, kezālik yezdān ve eh-rimen "aslāni mutezāddān"dır ve bunlar mevcūdāt-ı 'ālemin mebde'leridir ve terākīb bunların imtizācından hāsıl oldu ve süver terākīb-i muhtelifeden hādīs oldu derler ki bunlar Zerdüştiyye tā'ifesidir. Ve bir tā'ife dahi vardır ki Māneviyye ıtlāk olunur, Mānī nām hekīmın ashābıdır. 'Ālem iki asl-ı kadīmden masnū'dur, biri nūr ve biri zulmettir; hayr nūrdan ve şerr zulmetten hādīs olur derler. Ve bir tā'ife vardır ki Mezdekiyye derler. Mezdek nām kimseye mensūblardır. Ekser-i mezheb-leri Māneviyye gibidir. Nihāyet nūr kasd ve ihtiyār ile ve zulmet habt ve ittifākla

işler ve nūr ʿālim ve hassās ve zulmet cāhil ve aʿmādır derler. Ve bir tāʿife vardır ki Deysāniyyedir, Deysān nām kimseye mensūblardır. Bunlar dahi iki asl isbāt ederler: biri nūr ve biri zulmettir. Nūr kasden ve ihtiyāren hayr işler ve zulmet tabʿan ve ıztırāren şerr işler; her hayr ve nefʿ ve hüsn ve tīb ki vardır, o nürdandır ve her şer ve zarr ve netn ve kubh ki vardır ki o zulmettendir derler. Ve bir tāʿife vardır ki Merķaviyye derler, bunlar da Deysāniyyeʿye karīblerdir.

Kaldı ki زَنْدِيْقُ [zindīk] kelimesi *Burhān-ı Kāfir*ʿda tahkīk olunduğu üzere zendīn-i Fārisī muʿarrebidir. Zend kelimesi Zerdüşt nām hekīmın bana asumāndan nāzil oldu diye iddiʿā ve izhār eylediği kitābın ismidir. Mezbūr hudūd-ı Seylānʿda bir gārda bir müddet münzevī olup kitāb-ı mezbūru lisānuʿt-tayr gibi fehm ve istihrācı müteʿazzir lügat-ı masnūʿa üzere teʿlīf ve onda ihtirāʿ eylediği dīn-i Mecūsīye müteʿallik ahkāmlar derc eyledi. Baʿdehu şāh-ı İrān olan Küştāsb Şāhʿı iddiʿā-yı nübüvvetle dīnine daʿvet eyledi. Ondan muʿcize taleb eylediklerinde bana aslā āteş teʿsīr eylemez dedi. Mukaddemce ise defʿ ve teʿsīr-i nār için bir güne dühn tertīb ve iddihān eylemişti. Pes Küştāseb ona tebaʿiyyet etmekle dīn-i Mecūsīyi tervīc eyledi. Ve kitāb-ı mezbūru yine kendisi şerh edip Pāzend ile tesmiye eyledi. Pes o kitāb mücibince ʿamel edenlere Fārisīde Zendīn ve Zindīk dediler. Āhirindeki yāʿ nisebiyyedir, nūn ve kāf teʿkīd-i nisbet içindir. Baʿdehu taʿrīb edip زَنْدِيْقُ ve hareke-i dālʿa ittibāʿan kesr ile زَنْدِيْقُ [zindīk] dediler. Ve zind kelimesi ki zāyʿın kesriyledir, Fūrs-i kadīm lisānında

cāna denir ki rüh-ı hayvānīdir. Cānlıya zinde ve zindīn denir. زَنْدِيْقُ [zindīk] kelimesi bunun muʿarrebî olmak dahi mümkündür. Āhirete imānı olmayanlara ki bekā-yı dehre kāʿillerdir, زَنْدِيْقُ [zindīk] itlāk edenler bu veche zāhib olmuştur. Pes زَنْدِيْقُ [zindīk] Mecūs tāʿifesine itlāk olunmuş olur. Ve sāniye göre kıdem-i ʿāleme zāhib olanlardan ʿibāret olur. Ve *Burhān-ı Kāfir*ʿda cā-be-cā Zend ve Pāzend lügatında māddeleler mersūmdur, feʿlyutālaʿ.

الرُّنْدَقَةُ [ez-zendeqat] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) İsmdir, zındıklığa denir; yukālu: فِيهِ زَنْدَقَةٌ

الرُّنْدُقُ [et-tezenduq] (تَدْحْرُجُ [tedahruc] vezninde) Zındīk olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَرَنْدَقُ الرَّجُلُ إِذَا صَارَ زَنْدِيْقًا

الرُّنْدَقُ [ez-zendaq] (جَعْفَرٌ [caffer] vezninde) ve

الرُّنْدَقِيّ [ez-zendeqiyy] (جَعْفَرِيٌّ [caferiyy] vezninde) Be-gāyet bahīl ve nākes cimriye denir; yukālu: رَجُلٌ زَنْدَقٌ وَزَنْدَقِيٌّ أَيُّ شَدِيدٌ الْبُخْلِ Burada زَنْدِيْقُ nüshaları galattır.

[ز ن ق]

الرُّنَقُ [ez-zenaq] (fethateynle) Ok temreninin sivri ucuna denir ki yalman taʿbīr olunur; cemʿi زُنُوْقُ [zunūq] gelir. Ve atın uyanında زُنَاقُ [zunāq] dedikleri bağ bağlayacak yere denir.

الرُّنُقُ [ez-zunuq] (zammateynle) ʿUkūl-i tāmme maʿnāsınadır; yukālu: لَهُمْ زُنُقٌ أَيُّ لُهُمْ زُنُقٌ تَامَّةٌ Ve bu زُنَاقُ [zunāq]-ı ātīden cemʿ olmakla mecāzen ʿakl-ı kāmilde istiʿmāl olundu.

الرُّنَقُ [ez-zenq] (zāyʿın fethiyle) ʿAyāli nafakasını buhl yāhūd fakr u fāka sebebiyle tazyīk eylemek maʿnāsınadır; yukālu:

زَنَقَ الرَّجُلُ عَلَى عِيَالِهِ زَنْقًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا صَيَّقَ زُنَاقٌ **Ve** atın başında olan uyana **zūnāq** [zunāk] bağlamak ma'nāsınadır ki başı sert olana ve başını yukarı silker olana ederler; yukālu: زَنَقَ فَرَسُهُ إِذَا جَعَلَ تَحْتَ حَنَكِهِ **Ve** davarın ayağını kösteklemek ma'nāsınadır; yukālu: زَنَقَ الْبُغْلُ إِذَا سَكَلَهُ فِي قَوَائِمِهِ

الْإِزْنَاقُ [el-iznāk] (hemzenin kesriyle) ve **التَّزْنِيقُ** [et-teznīk] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bunlar da nafaka-i 'ayālî tazyīk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَرَزَقَ عَلَى عِيَالِهِ وَزَنَقَ بِمَعْنَى زَنَقَ

الزُّنَاقُ [ez-zunāk] (غُرَابٌ [gurāb] vezninde) Atın başında olan uyana çene altından bağladıkları bağa denir ki gül-efser ve köstek ta'bīr olunur.

الْمَزْنُوقُ [el-Meznūk] 'Āmir b. Ṭufeyl'in ve 'Attāb b. Verqā' nām kimsenin feresleri ismidir.

الزِّنَاقُ [ez-zināk] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Gerdanlık ta'bīr ettikleri nisvān zīnetine denir; yukālu: جَاءَتْ وَفِي عُقْبِهَا زِنَاقٌ أَيْ مِخْنَقَةٌ مِنَ الْخَلِيبِ

الزَّيْنِيقُ [ez-zenīk] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Muhkem ve üstüvār olan şey'e denir; yukālu: رَأَى زَيْنِيقٌ أَيْ مُحْكَمٌ رَصِينٌ

[ز وق]

الرُّوْقُ [ez-Zūq] (zāy'ın zammıyla) Dicle üzerinde Cezīre ile Mavşil meyānında bir karyedir, karībinde bu ismle bir karye dahi olmakla زُوْقَانٌ [zuqān] itlāk olunur.

الرُّوْقُ [ez-zuvaq] (صُرْدٌ [şurad] vezninde) Cıvaya denir, زَيْبِيقٌ [zi'biq] ma'nāsına.

الرَّوَاوِقُ [ez-zāvūq] (رَاوِقٌ [rāvūq] vezninde) Bu dahi cıvaya denir.

التَّزْوِيقُ [et-tezvīk] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] veznin-

de) Bir nesneyi nakş ve nigār ile tezyīn ve tahsīn eylemek ma'nāsınadır; زَاوِوقٌ [zāvūq] ma'nāsından me'hūzdur, zīrā yıldızların mecmū'unda isti'māl olunur. Meselā bir namluya altın kakmak murād ettiklerinde ona cıva katıp ba'dehu āteşe idhāl ederler. Pes cıva mahv olup altın orada nakş olunduğu üzere kalır. Ba'dehu mutlakan nakş ve tezyīn eylemekte تَزْوِيقٌ [tezvīk] lafzını tasarruf ve isti'māl eylediler. Ve her münakkaş ve müzeyyen nesneye مَزْوِوقٌ [muzevvaq] dediler; yukālu: زَوَّقَ الشَّيْءَ إِذَا زَيَّنَّهُ وَحَسَّنَهُ فَهُوَ مَزْوِوقٌ

[ز ه زق]

الرَّهْزَقَةُ [ez-zehzeqat] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] veznine) Pek gülmek ma'nāsınadır; yukālu: زَهَزَقَ الرَّجُلُ إِذَا ضَحِكَ شَدِيدًا **Ve** çocuğu elde oynatıp dandin eylemek ma'nāsınadır; yukālu: يَزْهَرِقُ الصَّبِيُّ إِذَا يَرْقُضُهُ

الرَّهْزَاقُ [ez-zehzāk] (zāy'ın fethiyle) Ma'nā-yı sānīden ismidir, dandiniye denir.

[ز ه ق]

الرُّهُوقُ [ez-zuhūq] (فُعُودٌ [fu'ūd] vezninde) Kemik sımsıkı, çok ve dolgun ilikli olmak ma'nāsınadır; yukālu: زَهَقَ الْعَظْمُ زُهُوقًا **Ve** iliğin kendisi çok ve sımsıkı olmak ma'nāsınadır; yukālu: زَهَقَ الْمُخُّ إِذَا اكْتَنَزَ **Ve** bātıl ve beyhūde nesne mahv ve muzmahill olmak ma'nāsınadır; yukālu: زَهَقَ الْبَاطِلُ إِذَا اضمحلَّ

زُهُوقٌ [zuhūq] ve

زَهَقٌ [zehaq] (نَهَقٌ [nehq] vezninde) Sebke ve takaddüm eylemek ma'nāsınadır; yukālu: زَهَقَتِ الرَّاحِلَةُ زُهُوقًا وَزَهَقًا إِذَا سَبَقَتْ **Ve** وَتَقَدَّمَتْ أَمَامَ الْخَيْلِ

زُهُوقٌ [zuhūq] Ok potayı savuşup ötesine düşmek ma'nāsınadır; yukālu: زَهَقَ السَّهْمُ

إِذَا جَاوَزَ الْهَدَفَ Ve cān bedenden çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: زَهَقَتْ نَفْسُهُ إِذَا خَرَجَتْ Ve bir nesne bātıl olup helāk ve nābūd olmak ma'nāsınadır; yukālu: زَهَقَ الشَّيْءُ إِذَا بَطَلَ وَهَلَكَ

الرَّهَقُ [ez-zehaḳ] [nehāḳ] vezninde) Bu dahi cān bedenden çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: زَهَقَتْ نَفْسُهُ زَهَقًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا خَرَجَتْ

الرَّهَقَاتُ [el-izhāḳ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi kemik çok ve sıkı ilikli olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَرْهَقَ الْعَظْمُ إِذَا كَثُرَ مُحُهُ Ve bātılı mahv ve müzmahill eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَرْهَقَ اللهُ الْبَاطِلَ أَيُّ أَبْطَلَهُ Ve doldurmak ma'nāsınadır, yukālu: أَرْهَقَ الْإِنَاءَ إِذَا مَلَأَهُ savuşturmamak ma'nāsınadır; yukālu: أَرْهَقَ السَّهْمَ مِنَ الْهَدَفِ إِذَا أَحْزَاهُ eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَرْهَقَ فِي السَّبْرِ إِذَا دَابَّهَ عَيْرِي وَبَالَانِي إيلeri sürüp boynuna getirmek ma'nāsınadır; yukālu: أَرْهَقَتِ الدَّابَّةُ السَّرْحَ إِذَا قَدَّمَتْهُ عَلَى عُنُقِهَا

الرَّزَاهِقُ [ez-zāhik] ve

الرَّزَهُوقُ [ez-zehūḳ] [ṣabūr] vezninde) İsm-i fā'illerdir, evvel bāb-ı sālisten, sānī rābī'endir; bātıl ve muzmahill olan şey'e denir. Ve

رَاهِقٌ [zāhik] Arık ve gövdesi kuru dābbeye denir; yukālu: فَرسٌ رَاهِقٌ أَيُّ يَابِسٌ Ve ilikli semiz ve tüvānā dābbeye denir; yukālu: فَرسٌ رَاهِقٌ أَيُّ سَمِينٌ مُسِحٌّ bī-dermān dābbeye denmekle zıdd olur; yukālu: فَرسٌ رَاهِقٌ أَيُّ الشَّدِيدِ الْهَزَالِ Bu ma'nā mahv ve butlān ma'nāsındandır. Ve sınımış kimseye denir; cem'î zuhḳ [zuhḳ] gelir zāy'ın zammıyla ve zammeteynle; yukālu: قَوْمٌ زُهَقٌ وَزُهَقٌ أَيُّ رَجُلٌ رَاهِقٌ أَيُّ مُنْهَزِمٌ Ve zor ve şiddetle akan suya denir, nehr-i Zāb gibi; yukālu: مَاءٌ رَاهِقٌ أَيُّ الشَّدِيدِ

العجزى Ve

رَهُوقٌ [zehūḳ] [ṣabūr] vezninde) Dibi derin kuyuya denir; yukālu: بئرٌ زَهُوقٌ أَيُّ فَعِيرَةٌ Ve yüksek dağda pek engebe ve yalın işlek yola denir.

الرَّاهِقَاتُ [el-inzihāḳ] [infī'al] vezninde) Bu dahi sā'irleri sebk ve takaddüm eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا نَزَّهَقَ فُلَانٌ إِذَا نَزَّهَقَتِ الدَّابَّةُ مِنَ الضَّرْبِ أَوْ التَّبَعَارِ إِذَا تَقَدَّمَتْ

الرَّهَقُ [ez-zehaḳ] (fethateynle) Etrāfına nisbet alçak olup düz ve oturaklı olan arza denir.

الرَّهِقُ [ez-zehik] [ketif] vezninde) Sıçragan çabuk insān ve hayvāna denir; yukālu: رَجُلٌ وَفَرَسٌ زَهِقٌ أَيُّ نَزِقٌ

الرَّزَاهِقُ [ez-zuhāḳ] [gürāb] ve كِتَابٌ [kitāb] veznlerinde) Mikdār ma'nāsınadır; yukālu: رُهَاقٌ مَائَةٌ وَرُهَاقُهَا أَيُّ رُهَاوُهَا

الرَّهَقِيُّ [ez-zeheḳā] [cemezā] vezninde) Dā'imā sā'ir atları sebk ve takaddüm eden ata denir; yukālu: فَرسٌ زَهَقِيُّ أَيُّ يَتَقَدَّمُ الْخَيْلِ

الرَّاهِقِيُّ [el-ezāhik] [esālīb] vezninde) **رَاهِقَةٌ** [uzhūḳat]ın cem'idir ki sür'atle su gibi pek 'acīb yürüyüşe ve gidüşe denir; yukālu: فَرسٌ ذَاتٌ رَاهِقِيَّةٌ أَيُّ ذَاتٌ جَزِي سَرِيْعٌ ve

رَاهِقِيٌّ [Ezāhik] Ziyād b. Hindāye nām kimsenin feresi ismidir. Ve Hindāye, Ziyād'ın vālidesidir, pederi Hāriṣe'dir.

[ز ه ل ق]

الرَّهْلُوقُ [ez-zuhlūḳ] [uṣfūr] vezninde) Semiz insān ve hayvāna denir; cem'î حُمُرٌ زَهَالِيٌّ [zehālik] gelir; yukālu: سَمَانٌ

الرَّهْلِيُّ [ez-zihlik] [zibric] vezninde) Cüst ve çālāk adama denir; yukālu: هُوَ زَهْلِيٌّ

ve tünd ve tîz esen rûzgāra denir. Ve kandîl içre olan çerāga yāhūd şu'eli fitile denir, kandîl içinde oldukça; tekûlu: **إِطْفَأَ الرَّهْلِقَ وَهُوَ السَّرَاجُ مَا دَامَ فِي الْقَنْدِيلِ** **الرَّهْلِيُّ** [ez-zihlikiyy] [zibriçiyi] [zibriciyy] (zibrîçiyi) [ez-zihlikiyy] vezninde) **رُزْمَلِقُ** [zumelik] ma'nāsınadır ki kable'l-idhāl inzāl eder olan adama denir. Ve bir aygır atın ismidir ki soy atlar ona nisbet olunur.

الرَّهْلَقَةُ [ez-zehlekat] [dahrecet] [dahrecet] vezninde) Bez ağartmak ma'nāsınadır; yukālu: **رَهْلَقَ الثَّوْبَ إِذَا بَيَّضَهُ** Ve bir güne yürüyüşe denir ki murād cüst ve çabuk yürüyüş olacaktır.

الرَّهْلُقُ [et-tezehluk] [tedahruc] [tedahruc] vezninde) Bez ağarıp sāfî olmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَرَهْلَقَ الثَّوْبَ إِذَا ابْيَضَّ وَصَفَا** Ve semirmek ma'nāsınadır; yukālu: **إِذَا تَرَهْلَقَ الرَّجُلُ إِذَا تَزَيَّنَ وَاسْتَحْلَلَ سَمِينٌ**

[ز ه م ق]

الرَّهْمَقُ [ez-zehmaq] [ca'fer] [ca'fer] vezninde) Vücūdu dirnekli tıknaz bodura denir; yukālu: **رَجُلٌ زَهْمَقٌ أَي قَصِيرٌ مُجْتَمِعٌ**

الرَّهْمَقَةُ [ez-zehmekat] [dahrecet] [dahrecet] vezninde) Beden kirden ve pāstan ve murdārılıktan bed rāyiha bağlayıp kokmak ma'nāsınadır; yukālu: **مَا هَذِهِ الرَّهْمَقَةُ فِي بَدَنِكَ وَهِيَ زُهْمَةٌ رَائِحَةٌ الْجَسَدِ مِنْ ضَنَانٍ أَوْ نَثْنٍ**

[ز ي ق]

الرَّيْقُ [ez-zik] [zāy'ın kesriyle] Gömleğin yakasının kenārına denir ki boynu ihāta eder. Şārihin beyānına göre Fārisî olan zih mu'arrebidir. Ve Zik b. Bisām b. Qays eş-Şeybānî bir kimsedir. Ve şehir-i Neysābūr'da bir mahalle adıdır. Ve ammā **زَيْقُ الشَّيَاطِينِ** [zīku's-şeyāfīn] dedikleri ki ayazlık günde havāda karınca ayağı

ve kılıç cevheri gibi kıvıl kıvıl oynayıp tayerān eder şeklinde görünen nesnelere itlāk olunur; bu rā-i mühmele iledir, ona **لُعَابُ الشَّيَاطِينِ** [lu'ābu's-şeyāfīn] dahi derler. Mü'ellif bununla İmām Leys'e ta'rîz eylemiştir.

الرَّزَيْقُ [et-tezeyyuk] [tefa'ul] [tefa'ul] vezninde) Bezenmek ma'nāsınadır; yukālu: **تَزَيَّقُ الرَّجُلُ إِذَا تَزَيَّنَ وَاسْتَحْلَلَ**

FASLU'S-SĪNĪ'L-MÜHMELE

(فصل السنين المهمة)

[س أ ق]

السَّاقُ [es-seʔk] (sīn'in fethi ve hemzenin sükünüyla) سَاقٌ [sāk] lafzında lügattır ki baldıra denir. Cem'î سُوُوقٌ [suʔūk] gelir ve سُوُوقٌ [suvūk] gelir vāv ile.

[س ب ق]

السَّبْقُ [es-sebk] (sīn'in fethi ve bā'nın sükünüyla) Bir kimseyi savuşup ilerisine geçmek ma'nāsınadır; yukālu: سَبَقَهُ سَبْقًا مِّنْ سَبَقَهُ سَبْقًا مِّنْ Ve hāssaten koşu meydânında ödüle koşulan at sâ'irleri ge- çip mahalline cümleden akdem gelmek ma'nāsınadır; yukālu: سَبَقَ الْفَرَسُ فِي الْحَلْبَةِ إِذَا كَجَلَى Ve kavluhu ta'ālā: ﴿فَالسَّابِقَاتِ سَبْقًا﴾ الآية، هُمْ الْمَلَائِكَةُ تُسَبِّحُ الْجَنُّ بِاسْتِمَاعِ الْوَحْيِ **السَّبْقُ** [es-sebak] (fethateynle) ve

السَّبْقَةُ [es-subqat] (gurfet) veznin- de) Ödüle denir ki yarış ve koşu edenler miyāneye korlar; cem'î **السَّبْقُ** [esbak] ge- lir; yukālu: أَخَذَ فُلَانٌ السَّبْقَ وَالسَّبْقَةَ وَهُوَ الْحَطْرُ Kāle's-şārih ve minhu'l- hadīsu: "لَا سَبْقَ إِلَّا فِي خِفِّ وَحَافِرٍ وَنَضَلٍ"

السَّابِقَةُ [es-sābiqat] Takaddüm ma'nāsına müsta'meldir ki bundan Fāriside pīşinī ve Türkide öncelikle ta'bīr olunur, bir işi cümleden mukaddem ve selef işlemekten 'ibārettir. Bu **عَاقِلَةٌ** [ākilet] vezninde mas- dardır yāhūd **سَابِقَةٌ** İDE sebkindedir; ve min- hu yukālu: لَهُ سَابِقَةٌ فِي هَذَا الْأَمْرِ أَيُّ سَبَقَ النَّاسَ إِلَيْهِ

سَابِقٌ [Sābiq] Esāmīdendir: Sābiq b. 'Abdullāh, İmām Ebū Ḥanīfe'den rivāyet eyledi.

السَّبَّاقُ [es-sebbāk] (şeddād) veznin-

de) Mübālagadır; dā'imā sâ'irleri sebk ve takaddüm eden yügürük ata denir. 'Arab- lar koşu meydânının nihāyetine bir kar- gı sırik dikip 'akd eyledikleri ödülü ona ta'lik ederler, mukaddem varan ata سَبَّاقٌ الْعَايَةِ [sebbāku'l-gāyet] ve dā'imā böylece takaddüm edene سَبَّاقٌ الْعَايَاتِ [sebbāku'l- gāyāt] derler. O atın sâhibi o ödülü ahz ve ihrāz eder; yukālu: هُوَ سَبَّاقٌ الْعَايَاتِ أَيُّ حَائِزٌ قَصَبَاتِ السَّبْقِ Bu münāsebetle fezā'il ve me'āsir ve menākıb cihetiyle cümleden fâ'ik ve rācih adama da سَبَّاقٌ الْعَايَاتِ ve حَائِزٌ قَصَبَاتِ السَّبْقِ itlāk ederler; yukālu: هُوَ سَبَّاقٌ الْعَايَاتِ أَيُّ Ubeyd b. es- Sebbāk ve veledi Sa'īd muhaddislerdir.

السَّبَّاقُ [es-sibāk] (kitāb) vezninde) Doğan kısmının ayaklarına geçirdikle- ri bağa denir ki künde ta'bīr olunur. Ve tahrīfle سَبَّاقٌ [şibāk] dahi ta'bīr ederler. Ve iki ayağının bağına سَبَّاقَانِ [sibākān] denir; yukālu: سَبَّاقًا الْبَازِي وَهُمَا قَيْدَاهُ مِنْ سَبْرٍ أَوْ غَيْرِهِ

السَّبَّاقَانُ [es-sibqān] (sīn'in kesriyle) سَبَّقَ [sibq] lafzından tesniyedir, koşu yarışı eden iki adamın her birine denir; yukālu: هُمَا سَبَّقَانِ فِيهِ أَيُّ يَسْتَبْقَانِ

التَّسْبِيقُ [et-tesbiq] (tef'īl) vezninde) Hayvān hilkatı nā-tamām yavru düşürmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: سَبَّقَتْ الشَّاءُ إِذَا أَلْقَتْ وَلَدَهَا لِعَيْتَرِ تَمَامِ سَبَّقَ فُلَانٌ Ve mesbūk olmakla ödül ver- mek ma'nāsınadır; bu vechile zıdd olur; yukālu: سَبَّقَ الرَّجُلُ إِذَا أَعْطَى السَّبْقَ

الإِسْتِيقَاقُ [el-istibāk] (ifti'āl) veznin- de) Birbirine takaddüm için yarışmak ma'nāsınadır, seğirtişme ve koşuşma ve ok atışma gibi; yukālu: إِسْتَبَقَ الرَّجُلَانِ إِذَا تَسَابَقَا Ve bu ihtisām gibi müşāreket içindir; ve

yukālu: **إِسْتَبَقَا الصِّرَاطَ أَي جَاوَزَاهُ وَتَرَكَاهُ حَتَّى صَلَا** Şārih der ki burada mü'ellif **صَلَا** وَتَرَكَاهُ حَتَّى صَلَا kavli zā'ididir, ya'nī tetmīm kabīlindedir ki mādde-i tefsīrden hāricdir; ve min-hu kavluhu ta'ālā: **﴿فَاسْتَبِقُوا الصِّرَاطَ﴾** Sāhib-i *Keşşāf* der ki **إِسْتَبَقَ** [istibāk]ın sırāta ta'alluku hazfū'l-cārr ve isālū'l-fi'l kabīlindedir ki **الصِّرَاطَ إِلَى** **إِسْتَبَقُوا إِلَى** sebkindedir yāhūd **إِسْتَبَقَ** [istibāk]a ibtidār ma'nāsını tazmīne muhtācdır, **فَاسْتَبِقُوا فَايْتَدَرُوا** demek olur yāhūd tecevüz ve ittisā'la mesbükun-ileyhi mesbük menziline kılmağa muhtācdır, ya'nī **إِسْتَبَقَ** [istibāk] bir sâbık ve bir mesbük ve bir mesbükun-ileyh iktizā eder. Pes burada **صِرَاطٌ** [şirāt] ki mesbükun-ileyhtir, isti'āre bi'l-kināye cihetiyle mesbūka teşbīh olunup ona istibākı isbāt tahyil olur yāhūd **صِرَاطٌ** [sīrāt] 'alā-kavlin zurūf-ı mekāniyye-i gayr-i muhtassadan olmakla zarfiyyet üzere mansūbdur.

[س ت ق]

السُّتُوقُ [es-settūk] [تَنُورٌ] [tennūr] vezninde) ve

السُّتُوقُ [es-suttūk] [فُدُوسٌ] [kuddūs] vezninde) ve

السُّتُوقُ [et-tustūk] (tā'nın zammıyla) Geçmez ve kalb akçeye denir ki altı bakır ve yüzleri gümüş olur; yukālu: **يُرْهِمُ سَتُوقٌ** Şārihin beyānına göre si-tüy-ı Fārisī mu'arrebidir, üç kat demektir ki bakır ve kalay ve gümüşten mürekkebe olur, ortası bakır ve yüzleri gümüş olur. Ve kāle fi'l-*Muğrib* **السُّتُوقُ أَرْدَأُ مِنَ الْبُهْرَجِ وَعَنِ الْكَرْخِيِّ السُّتُوقُ عِنْدَهُمْ مَا كَانَ الضَّمْرُ أَوْ التُّخَاسُ هُوَ الْغَالِبُ الْأَكْثَرُ**

الْمُسْتُقَّةُ [el-mustuqat] (mīm'in zammı ve tā'nın zammı ve fethiyle) Yenle-

ri uzun olan kontoş kürke denir. Ve bu mu'arrebdir, şārihin beyānına göre muşte-i Fārisī mu'arrebidir, yāhūd pūsteden mu'arrebdir; yukālu: **جَاءَ وَعَلَيْهِ مُسْتُقَّةٌ أَي فَرَوَةٌ** Ve **صُنِّجَ** [şanc] ya'nī zil makūlesi sāz çalacak ālete denir. Bu dahi muşte mu'arrebidir.

[س ح ق]

السَّحْقُ [es-sahq] (sīn'in fethi ve hā-yı müh-melenin sükūnuyla) Bir nesneyi ezmek, 'alā-kavlin dövüp yumuşatmak yāhūd sehlce ezip yumuşatmak ma'nāsınadır ki sürmekle yumuşatmak gibi, niteki 'attārlar, havanda ve taşta ederler, la'l ve zincefre ezmek gibi yukālu: **سَحَقَ الشَّيْءَ** **سَحَقًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا سَهَكَهُ أَوْ دَفَّهُ أَوْ دُونَ الدَّقِّ** Ve yel şiddet üzere esmekle yerin āsar ve nişānlarını mahv eylemek, 'alā-kavlin toprağı **سَحَقَ** [sahq] eder gibi uğrayıp geçmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: **سَحَقَتِ الرِّيحُ الْأَرْضَ إِذَا عَفَّتْ آثَارَهَا أَوْ مَرَّتْ كَأَنَّهَا** **سَحَقًا مِنَ الثَّرَابِ** Ve libāsı eskitmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: **سَحَقَ الثُّوبَ إِذَا أَبْلَاهُ** Ve bir katı nesneyi yumuşatmak ma'nāsınadır; yukālu: **سَحَقَ الشَّيْءَ الشَّدِيدَ إِذَا لَيْئَهُ** Ve kehle öldürmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: **سَحَقَ الرَّأْسَ إِذَا خَلَقَهُ** Ve baş tıraş eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **سَحَقَ رَأْسَهُ إِذَا خَلَقَهُ** Ve göz yaşını tamāmen akıtıp bitirmek ma'nāsınadır; yukālu: **سَحَقَتِ الْعَيْنُ دَمْعَهَا إِذَا** **أَفْدَتُهُ** Ve dābbe pek yelmek, 'alā-kavlin seğirtmekten aşāğı yürümeştir; yukarı vech üzere yelmek ma'nāsınadır, ling yürümeğe ta'bīr olunur; yukālu: **سَحَقَتِ الدَّابَّةُ إِذَا عَدَّتْ** **سَحَقًا** Ve **سَحَقَتِ الدَّابَّةُ أَوْ فَوْقَ الْمَسِيِّ دُونَ الْحَضِرِ**

سَحَقٌ [sahq] Eski sevbe itlāk olunur; **مَسْحُوقٌ** [meshūk] ma'nāsına; yukālu: **ثُوبٌ سَحَقٌ أَي** **سَحَابٌ** Ve yufkaca buluta denir; yukālu: **سَحَابٌ**

سَحَقَ أَي رَقِيقَ

الْإِنْسِحَاقُ [el-insihāk] [إِنْفِعَالٌ] [infi'āl] vezninde) Bir nesne ezilip yumuşamak ma'nāsınadır; yukālu: سَحَقَ الشَّيْءَ فَانْسَحَقَ Ve bolalmak ma'nāsınadır; yukālu: إِنْسَحَقَ الشَّيْءُ إِذَا اتَّسَعَ

السُّحُوقَةُ [es-suhūqat] (sīn'in zammıyla) Sevb eskimek ma'nāsınadır; yukālu: سَحَقَ الثُّوبُ سُحُوقَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا بَلِيَ

الْإِشْحَاقُ [el-ishāk] (hemzenin kesriyle) **السُّحُوقَةُ** [suhūqat] ma'nāsınadır; yukālu: أَسْحَقَ الثُّوبَ إِذَا بَلِيَ Ve devenin tabanı aşınmak ma'nāsınadır; yukālu: أَسْحَقَ حُفٌّ أَسْحَقَ الثُّوبَ إِذَا مَرَّ البَعِيرُ إِذَا مَرَّ أَسْحَقَ الضَّرْعُ إِذَا دَهَبَ لَبْنُهُ وَبَلِيَ وَلِصِقَ بِالْبَطْنِ أَسْحَقَ فَلَانًا إِذَا أَبْعَدَهُ

الْمُنْسَحِقُ [el-munsehik] (ism-i fā'il būnyesiyle) Bir uğurdan dökülen göz yaşına denir; cem'i مَسَاحِيقُ [mesāhīk] gelir ki nevādir dendir; yukālu: دَمَعٌ مُنْسَحِقٌ أَي مُنْدَفِعٌ وَيُقَالُ وَدُمُوعٌ مَسَاحِيقُ أَي مُنْدَفِعَةٌ

السُّحُقُ [es-suhq] (sīn'in zammıyla ve zammeteynle) Irak olmak ma'nāsınadır; yukālu: سَحَقَ الرَّجُلُ وَسَحَقَ سُحُقًا مِنَ الْبَابِ Ve hurmā ağacı pek boy sürüp uzamak ma'nāsınadır; yukālu: سَحَقَتِ التَّخْلَةُ سُحُقًا مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا طَالَتْ

السَّحِيقُ [es-sehīk] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) Vasfır, ba'īd ma'nāsınadır; yukālu: مَكَانٌ سَحِيقٌ أَي بَعِيدٌ

السُّحُوقُ [es-sehūq] [صَبُورٌ] [şabūr] vezninde) Uzun hurmā ağacına denir. Kezālik gerimli uzun erkek ve dişi eşeğe vassf olur; cem'i سَحَقٌ [suhq] gelir sīn'in zammıyla. Ve 'Abdullāh b. Şehūq muhaddistir, zannıma göre سَحُوقٌ [Sehūq] vālidesi ismidir,

pederi İshāk'tır.

السُّوْحُقُ [es-sevḥaq] [جَوْهَرٌ] [cevher] vezninde) Uzun nesneye denir.

سَاحُوقٌ [Sāhūq] Bir recül 'alemidir. Ve bir mevzi' adıdır ki onda Benū Zubyān cemā'ati 'Amir b. Şa'sa'a kabilesine igāre eylediler.

السَّحَّاقَةُ [es-sahhāqat] [شَدَادَةٌ] [şeddādet] vezninde) Nisvāna mahsūs evsāf-ı seyyi'edendir, murād zıbıkçı ve sūrtüšücü karı olacaktır. Mütercim der ki سَحَّاقَةٌ [sahhāqat]a Fārisīde çermīne ve sa'terī dahi derler, Türkīde sūrtüšücü ve zıbıkçı derler. Zıbıkçı "zubbeykçı" muharrefidir ki زُبُّ [zubb] musagarıdır.

السَّحِيقَةُ [es-sehīqat] [سَفِينَةٌ] [sefīnet] vezninde) Şol 'azīm ve şedīd yağmura denir ki uğradığı yerleri kürüyüp sıyırır ola; yukālu: مَطْرَةٌ سَحِيقَةٌ إِذَا كَانَتْ تَجْرِفُ مَا مَرَّتْ بِهِ

إِشْحَاقٌ [İshāk] (hemzenin kesriyle) 'Alem-i a'cemīdir, ya'nī Süryānīdir, gayr-i munsarıftır. Ve eğer أَسْحَقَهُ السَّفَرُ kelāmından ki ib'ād ma'nāsınadır menkūl olup 'Arabīdir denirse munsarıf olur.

[س د ق]

السَّيْدَاقُ [es-seydāk] (sīn'in fethiyle) Bir cins şecerdir ki be-gāyet metīn olur ve kabuğundan kav düzülür; yanmış kerestesinin külüyle keten ipliği ağartırlar.

[س و د ق]

السُّودُقُ [es-sevdaq] (dāl-ı mühmele ile جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Çakır dedikleri doğana denir, İbn 'Adlī'nin *Bāhir* nām kitābından böylece menkūldür; yukālu: جَاءَ وَفِي سَاعِدِهِ سَوْدُقٌ أَي صَفْرٌ Sā'ir müfredātta balaban dedikleri doğan ile müfesserdir.

[س ذ ق]

السَّدَقُ [es-sezaq] (sīn'in ve zāl-ı mu'cemenin fethiyle) لَيْلَةُ الْوَفُودِ [leyletu'l-veḳūd] ismidir ki sede-i Fārisī mu'arrebidir, ya'nī Naşārā tā'ifesinin ve Mecūs'un āteş gecesi dedikleri mahsūs gecenin ismidir ki katı vāfir āteşler yakıp şenlik ve şatāret ederler. Bunun me'hazı ve sebebi *Burhān-ı Kāfir*'da meşrūhtur.

السُّودَقُ [es-sevzak] [جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Bileziğe denir, سَوَاوٍ [sivār] ma'nāsına. Ve yek-pāre olan bedevī bileziğine de denir, قُلْبٌ [kūlb] ma'nāsına. Ve çakır doğana denir, صَقْرٌ [şakr] ma'nāsına; bunda sīn'in zammıyla da lügattir. Ve bukağı halkasına denir.

السَّيْدَقَانُ [es-seyzāk] (sīn'in fethiyle) ve

السَّيْدَقَانُ [es-seyzekān] [زَعْفَرَانٌ [za'ferān] vezninde) ve

السَّيْدَقَانُ [es-seyzukān] [رَيْهُقَانٌ [reyhuqān] vezninde) Bunlar da çakır doğana denir.

السُّودَقِي [es-sevzaqiyy] (جَوْهَرِيٌّ [cevheriyy] vezninde) Kurnaz adama denir; yukālu: رَجُلٌ سَوْدَقِيٌّ أَيْ نَشِيطٌ حَذِرٌ مُحْتَالَ

[س ذ ن ق]

السُّودَقِي [es-sevzenik] [زَنْجَبِيلٌ [zencebīl] vezninde ve sīn'in zammıyla cā'izdir) ve

السَّيْدَقَانُ [es-sevzenük] [حَيْزَبُونٌ [hayzebūn] vezninde) ve

السُّودَانِي [es-sūzānik] (sīn'in zammı ve fet-hi ve kezālik nūn'un kesri ve fethiyle) ve

السَّنْدَانَا [es-senzānaq] (sīn'in fethi ve zāmmı ve nūn'un fethiyle) Çakıra denir, صَقْرٌ [şakr] ma'nāsına, 'alā-kavlin şāhīne denir.

[س ر د ق]

السُّرَادِقُ [es-surādīq] [غُلَابِيٌّ [ḡulābiṭ] vezninde) Sahn-ı beytin yukarı tarafına arkuru çekilen serā-perdeye denir; cem'i سُرَادِقَاتٌ [surādīqat] gelir. Ve penbe-zārdan cibinlik tarzında beyte denir; tekūlu: رَأَيْتُهُ يَقْعُدُ وَرَاءَ السُّرَادِقِ وَهُوَ الَّذِي يُمَدُّ فَوْقَ صَحْنِ الْبَيْتِ وَكَذَا Ma'nā-yı evvele göre evi iki bölüp meselā yukarı bölümü sāhib-i haymeye ve aşağı bölümü etbā'a mahsūs olur. Şārihin beyānı üzere bu serā-perde mu'arrebidir ki otağ-ı şāhiye ve çadır tozluğuna ve verāsında harem-i hās ikamet eylemek için hayme içre çekilen perdeye ve çadır etrāfına çekilen sokağa itlāk olunur. Fi'l-asl perde-i serādır, vasf-ı terkibi üzere muzāfün ileyh takdīm olundu, mu'arrebide سُرَادِقٌ [surādīq] dediler. Ve 'inde'l-ba'z serā-tāk mu'arrebidir. Ve

سُرَادِقُ [surādīq] Havāya ağmış 'azīm gubāra itlāk olunur. Ve havāya ağıp bir nesneyi örtüp bürüyen duhāna itlāk olunur.

الْمُسْرَدَقُ [el-muserdaq] [مُدْخَرَجٌ [mudahrec] vezninde) Yukarısı aşağısı serā-perdeli çadıra ve otağa denir; yukālu: بَيْتٌ مُسْرَدَقٌ أَيْ أَغْلَاهُ وَأَسْفَلُهُ مَشْدُودٌ كُلُّهُ

[س ر ق]

السَّرَقُ [es-seraq] (fethateynle) ve

السَّرِقُ [es-serik] [كَيْفٌ [ketif] vezninde) ve

السَّرَقَةُ [es-sereqat] (fetehtla) ve

السَّرِقَةُ [es-seriqat] [فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) ve

السَّرِقُ [es-serk] [غَرَقٌ [ḡarq] vezninde) Uğurlamak ma'nāsınadır; yukālu: سَرَقَ مِنْهُ الشَّيْءَ سَرَقًا وَسَرَقًا وَسَرَقَةً وَسَرَقَةً وَسَرَقًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا جَاءَ مُسْتَبْرَأً إِلَى حِزْبٍ فَأَخَذَ مَا لَمْ لِيْغْيَرِهِ

الْإِسْتِرَاقُ [el-istirāk] [ifti'āl] vezninde) سَرَقَ [seraḳ] ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَرَفَهُ بِمَعْنَى سَرَفَهُ

السَّرِقَةُ [es-sirḳat] (sīn'in fethi ve rā'nın sükülüyle) ve

السَّرِيقَةُ [es-seriḳat] [feriḥat] vezninde) ve

السَّرِيقُ [es-seriḳ] [ketif] vezninde) İsmeldir, uğruluğa denir.

السَّرَاقُ [es-seraḳ] (fethateynle) Nihān olmak ma'nāsınadır; yukālu: سَرَقَ الشَّيْءُ سَرَقًا Ve مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا خَفِيَ

سَرَقَ [seraḳ] Beyāz harīr şukkalarına, 'alā-kavlin mutlakan harīr şukkalarına denir; müfredi سَرَقَةٌ [sereḳat]tır; yukālu: جَاءَ وَبِيَدِهِ سَرَقَةٌ [sereḳat] Şārihin beyānına göre sere-i Fārisī mu'arrebidir ki bayrak ucuna bend olunan harīr şukkaya denir. Ve

سَرَقَ [seraḳ] Bedenin en ve oynak yerleri za'if ve gevşek olmak ma'nāsınadır; yukālu: سَرَقَتْ مَفَاصِلُهُ سَرَقًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا ضَعُفَتْ

سَرَقَةٌ [sereḳat] (fetehtla) 'Āliyede olan suların en nihāyetinde vāki' suyun adıdır.

مَسْرُوقٌ [Mesrūḳ] A'lāmdandır: Mesrūḳ b. el-Ecdā' tābi'ındendir. Ve Mesrūḳ b. el-Merzubān muhaddistir.

سُرَّاقٌ [Surraḳ] [sukker] vezninde) Sincār'da bir mevzi'dir. Ve Ehvāz eyāletinde bir vilāyet adıdır. Ve Surraḳ b. Esed el-Cuhenī ashābandır. Asl ismi Ḥubāb idi. Bir gün bir bedevī 'Arabdan iki deve iştirā edip pahalarını edā eylemek için bāyi'le berāber çekip bir hānenin kapısına getirdi. Bāyi'ci kapıda koyup kendisi akçe çıkarayım diye develeri çekip içeri

götürdü. Meğer o hāne iki kapılı olmakla diğer kapıdan develeri kendi hānesine uçurdu. Beri tarafta bīçāre bedevī vāfir zamān muntazır olduktan sonra içeriye dāhil olup keyfiyyet-i hāle muttalī' olduktan dīvān-ı risālet-'unvān-ı hazret-i peygamberīye 'arz-ı hāl eyledi. Bermüceb-i emr-i 'ālī Ḥubāb ihzār olunup اُنْتُ 'unvānıyla hitāb buyurulmakla minba'd سُرَّاقٌ ile müştehir oldu. Ve kendileri onunla teberrük ve ibtihāc eder idi. Ve Aḥmed b. Surraḳ el-Mervezī ehl-i siyer ü tevārīhtendir.

السُّوَارِيقَةُ [es-Sevāriḳiyyet] (sīn'in fethiyle) Beyne'l-Ḥaremeyn bir karyedir.

السَّرِيقِينَ [es-sirḳīn] (sīn'in kesri ve kalilen fethiyle) Sergīn-i Fārisī mu'arrebidir ki fişkiya denir.

السُّوَارِيقُ [es-sevāriḳ] [sāriḳat]ın cem'idir, bukağılarda ve lalelerde olan zincirleri bir araya toplayıp biriktiren halkalara ve sā'ir demirlere itlāk olunur; yukālu: وَعَضَّتْ بِهِ السُّوَارِيقُ أَي الْجَوَامِعُ Ve ba'zı kilid perlerinde olan zevā'id nesneye itlāk olunur ki o kilide hırsızlı kilid ta'bīr ederler, ona anahtar uydurmak ve sā'ir güne açmak müte'azzir olur.

سَارُوقٌ [Sārūḳ] Rūm diyārında bir beldedir.

سُرَاقَةٌ [surāḳat] [ṣumāmet] vezninde) Esmādandır: Surāḳa b. Ka'b ve Surāḳa b. 'Amr ve Surāḳa b. el-Ḥāriṣ ve Surāḳa b. Mālik el-Mudlicī ve Surāḳa b. el-Ḥubāb ve Surāḳa b. 'Amr ki Zu'n-Nūn ile mülakkabdır, sahābīlerdir. Ve Cevherī'nin Surāḳa b. Cu'şum dediği vehmdir, zīrā Cu'şum onun ceddidir.

سَارِيقٌ [Sāriḳ] ve

سَرَّاقٌ [Serrāḳ] [şeddād] vezninde)

Esmādandır.

التَّسْرِيقُ [et-tesriḳ] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bir kimseyi uğurluğa nisbet eylemek ma'nāsınadır ki filān uğrudur yāhūd o nesneyi filān uğurladı demekten 'ibārettir; yukālu: سَرَقَ فُلَانًا إِذَا نَسَبَهُ إِلَى السَّرِقَةِ

الْمُسْتَرِيقُ [el-musteriḳ] (ism-i fā'il bün-yesiyle) Bünye ve terkibi nākıs ve za'fif olan adama itlāk olunur, güyā ki sā'irden tetimme-i a'zā' istirākına muhtācdır; yukālu: رَجُلٌ مُسْتَرِيقٌ أَي نَاقِصٌ ضَعِيفٌ الْخَلْقِ Ve dā'imā nihānī sözlere kulak tutup dinler olan kimseye denir ki dinici ta'bīr olunur; yukālu: رَجُلٌ مُسْتَرِيقٌ أَي مُسْتَمِعٌ مُخْتَفِيًا Ve kısa boyunlu kütüz adama مُسْتَرِيقُ الْغُنْتِ itlāk olunur; yukālu: هُوَ مُسْتَرِيقُ الْغُنْتِ أَي قَصِيرُهَا

الْمُسَارِقَةُ [el-musāreḳat] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Bir kimse uğurlayın bakmak ma'nāsınadır ki nigāh-ı düzdide ta'bīr olunur; yukālu: هُوَ يُسَارِقُ الْمُنْظَرَ إِلَيْهِ أَي يَطْلُبُ غَفْلَةً مِنْهُ لِيَنْظُرَ إِلَيْهِ

الْإِنْسِرَاقُ [el-insirāḳ] (إِنْفِعَالٌ [infī'āl] vezninde) Bu dahi a'zā' ve endām fātir ve za'fif olmak ma'nāsınadır; yukālu: اِنْسَرَقَتْ مَفَاصِلُهُ إِذَا اِنْفَعَلَتْ Mü'ellif bunu tekrār eylemiştir. Ve bir āher kimse kendisini görmeyip savuşup gitsin diye geri çekilip gizlenmek ma'nāsınadır ki uğurlanmak ta'bīr olunur; yukālu: اِنْسَرَقَ عَنْهُ إِذَا حَسَسَ لِيَذْهَبَ

التَّسْرِوْقُ [et-teserruḳ] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Hırsızlıkla uğraşmak ma'nāsınadır ki bir şey'ı çalıp uğurladıktan sonra āher şey'i dahi uğurlamak ma'nāsınadır; yukālu: تَسْرَقَ فُلَانٌ إِذَا سَرَقَ شَيْئًا فَشَيْئًا

إِسْتَبْرَاقٌ [istebraḳ] (hemzenin kesriyle ki) Kalın dībāya denir, “ب،ر،ق” māddeinde beyān olundu.

[س ر م ق]

السَّرْمَاقُ [es-sermaḳ] (جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) نَبَاتُ الْقَطْفِ [nebātu'l-ḳaṭaf] isimdir ki kara pazı ve koyun sarmaşığı dedikleri ottur. Meshūk olan tohumdan üç hafta beher gün iki dirhem mikdārını şürb istiskā' illetinin tiryākıdır, lākin iksārı mühliktir. Şārihin beyānına göre serme ve sermec mu'arrebidir. Ve

سَرْمَاقٌ [Sermaḳ] Ḥorāsān'da İştāhr eyāletinde bir beldedir.

سَرْمُوْقَانٌ [Sermuḳān] (pehluvān] vezninde) Herāt kazāsında bir karyedir. Ve Seraḥs ve Fārs kazālarında dahi birer karyedir.

[س ع س ل ق]

السَّعْسَلِيقُ [es-sa'seliḳ] (صَهْصَلِيقٌ [šahşaliḳ] vezninde) Gül-ı beyābānī dedikleri cādıların anaları isimdir.

[س ع ل ق]

السُّغْلُوْقُ [es-Su'luḳ] (عُضْفُوْرٌ [uşfür] vezninde) İbn Ṭarīf b. Temīm isimdir, yāhūd pederinin lakabıdır.

[س ن ع ب ق]

السَّنْعَبِيُّ [es-sen'abuḳ] (sīm'in ve nūn'un fet-hi ve bā'nın zammı ve fethiyle) Bir bed rāyiha otun isimdir.

[س ف س ق]

السَّفْسَقَةُ [es-sefseḳat] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Kuş çımkırmak ma'nāsınadır; yukālu: سَفْسَقَ الطَّائِرُ إِذَا دَرَقَ Ve

سَفْسَقَةٌ [sefseḳat] (فِرِنْدُ السَّيْفِ [firindu's-seyf] ma'nāsınadır, ke-mā se-yuzkeru.

السُّفْسُوْقَةُ [es-sufsūḳat] (sīm'in zammıyla) Açık ve işlek yola denir, مَحْجَّةٌ [meḥaccet] ma'nāsına; yukālu: أَحَدَ السُّفْسُوْقَةِ أَيِ الْمَحْجَّةِ

Ve bir kimse pederine çekmeğe itlāk olunur; maʿnā-yı ātīden meʿhūzdu; yukālu: فِيهِ سُفْسُوقَةٌ مِنْ أَبِيهِ أَيْ شَبَهُ

السُّفَّاسِيُّ [es-sufāsik] [ʕulābiṭ] [ʕulābiṭ] vezninde) Mutlakan uzun uzadı şey'e denir; yukālu: شَيْءٌ سُفَّاسِيٌّ أَيْ مُمْتَدٌّ

السُّفْسَقَةُ [es-sefsəkāt] (sīn'lerin fethiyle) ve السُّفْسِيقَةُ [es-sifsīqāt] (sīn'lerin kesriyle)

السُّفْسِيقَةُ [es-sifsīqāt] [qindīlet] [qindīlet] vezninde) ve

السُّفْسُوقَةُ [es-sufsūqāt] [ʕuṣfūret] [ʕuṣfūret] vezninde) Kılıcın cevherine ve suyuna denir. ʕalā-kavlin kılıcın yüzünde müşāhede olunan uzun uzun tarīkalara denir ki cevherler onlarda lemeʿān ederler. Ve ʕalā-reʾyin kılıcın yüzünde olan uzun uzadı yol gibi yivlere denir yāhūd kılıcın yüzlerinde olan öylece uzun uzadı iki büyücek yiv aralığına denir ki baʿzı taban ve horāsānī kılıçların yüzlerinde uzun uzadı yol gibi öylece yiv gibi hayāl çekilmiş olur, cemʿi سَفَّاسِيٌّ [sefāsik] gelir. Şārihin beyānına göre şūşe-i Fārisi muʿarrebleridir.

[س ف ق]

السُّفْقُ [es-sefk] (sīn'in fethi ve fā'nın sükūnuyla) Kapıyı geri çevirip kapamak maʿnāsınadır; yukālu: سَفَّقَ الْبَابَ سَفْقًا مِنْ سَفَّقَ وَجْهَهُ إِذَا لَطَمَهُ

السُّفْقَاتُ [el-isfāk] (hemzenin kesriyle) Bu dahi kapıyı geri çevirip kapamak maʿnāsınadır; yukālu: أَشْفَقَ الْبَابَ إِذَا رَدَّهُ

السُّفَّاقَةُ [es-sefākāt] [ḥamāqāt] [ḥamāqāt] vezninde) Bez tefeli ve sık ve muhkem dokunmak maʿnāsınadır; yukālu: سَفَّقَ الثُّوبُ سَفْقَةً إِذَا صَارَ سَفْفِيًّا

السُّفْفِيُّ [es-sefik] [emīr] [emīr] vezninde)

Vasftır, tefeli sık ve muhkem dokunmuş sevbe denir; yukālu: تَوَبَّ سَفْفِيٌّ أَيْ صَفِيٌّ Bu münāsebetle pek yüzlü utanmaz adama سَفْفِيٌّ الْوَجْهِ [sefikū'l-vech] itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ سَفْفِيٌّ الْوَجْهِ أَيْ وَقِحٌ

السُّفْفِيَّةُ [es-sefikāt] [sefinet] [sefinet] vezninde) Bir yassıca ince uzun tahtaya denir ki hasır dokuyanlar hasır dokudukça ona leff ederler. Ve altın ve gümüş makülesinden çekiçe teneke gibi yassılanmış ince sebīkeye denir ki ondan baʿzı nesne düzeler; yukālu: عِنْدَهُ سَفْفِيَّةٌ مِنَ الذَّهَبِ وَهِيَ الصَّرِيْبَةُ الدَّقِيْقَةُ الطَّوِيلَةُ مِنَ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ وَنَحْوَهُمَا

السُّفْفَةُ [es-sefkāt] [şafqāt] [şafqāt] vezninde) ve mürādifidir ki el ele almakla olan ʕakd-i mübāyaʕaya itlāk olunur; ve minhu yukālu: أَعْطَاهُ سَفْفَةً يَمِينِهِ إِذَا بَايَعَهُ

[س ق ق]

السُّفْقُ [es-suqūq] (sīn'in ve kāf'ın zammıyla) Nāsı dāʾimā fasl ve gıybet eden bedzebānlara denir; yukālu: هُمْ سُفْقٌ أَيْ مُعْتَابُونَ لِلنَّاسِ

السُّقُّ [es-sakq] [şakq] [şakq] vezninde) Kuş kısmı çımkırmak maʿnāsınadır; yukālu: سَقَّ الطَّائِرُ سَقًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا دَرَقَ

السُّسْفَقَةُ [es-sakşekāt] [zelzelet] [zelzelet] vezninde) سَقَّ [sakq] maʿnāsınadır.

السُّسْفِسِيُّ [el-musaşisik] (ism-i fāʕil bünyesiyle) Şol adama denir ki bir mürtefice seki ve nişīmen üzere kürsī şeyhi gibi oturup ve bir āher kimse dahi onun gibi karşısında oturup nevbet-be-nevbet birbiriyle münāşede-i eşʕār eder ola, bunların her birine itlāk olunur. Ve bu lügat-ı müvelledir; yukālu: إِسْمَعْ هَذَا الْمُسْفِسِيُّ وَهُوَ مَنْ يَصْعَدُ فِي دَكَّةٍ وَآخَرَ فِي آخَرَى وَيُنْشِدُ كُلَّ مِنْهُمَا بَيْتًا بِالتَّوْبَةِ

سَق سَق [saḳ saḳ] (sīn'lerin fethi ve kesriyle) Öküz kısmına mahsūs zecr ve āzār kelimâtındandır.

[س ل ق]

السَّلَق [es-selḳ] (حَلَقٌ [ḥalḳ] vezninde) Bir adamı söz ile incitip āzürde kılmak ma'nāsınadır; yukālu: سَلَقَهُ بِالْكَلامِ سَلَقًا Ve eti kemikten soy-mak ma'nāsınadır; yukālu: سَلَقَ اللَّحْمَ عَنِ سَلَقِ الْعَظْمِ إِذَا التَّحَاهَ Ve dürtmek ve sançmak ma'nāsınadır; yukālu: سَلَقَ فُلَانًا بِالرُّمَحِ إِذَا طَعَنَهُ Ve nebâtı soğuk çalıp göyündürmek ma'nāsınadır; yukālu: سَلَقَ الْبُرْدُ الثِّبَاتِ إِذَا أَحْرَقَهُ Ve bir kimseyi arkası üzere yere yıkmak ma'nāsınadır; yukālu: سَلَقَ فُلَانًا إِذَا صَرَعَهُ عَلَى قَفَاهُ Ve su tulumunu yāhūd azık dağarcığını yağlamak ma'nāsınadır; yukālu: سَلَقَ الْمَزَادَةَ إِذَا دَهَنَهَا Ve bir nesneyi āteşle kaynatmak ma'nāsınadır; yukālu: سَلَقَ الشَّيْءَ إِذَا غَلَاهُ بِالنَّارِ Ve çuval makülesinin kulpuna ağaç geçirmek ma'nāsınadır; yukālu: سَلَقَ الْعُودَ فِي الْعُرْوَةِ إِذَا أَدْخَلَهُ Ve deveyi serāpā katrānlamak ma'nāsınadır; yukālu: سَلَقَ الْبَعِيرَ إِذَا هَنَأَهُ أَجْمَعَ Ve yelmek ma'nāsınadır; yukālu: سَلَقَ فُلَانٌ إِذَا عَدَا Ve haykırmak ma'nāsınadır; yukālu: سَلَقَ الرَّجُلُ إِذَا صَاحَ Ve hatunu arkası üzere yatırıp cimāc eylemek ma'nāsınadır; yukālu: سَلَقَ الْمَرْأَةَ إِذَا بَسَطَهَا فَجَامَعَهَا Ve bir kimseye kamçı makülesiyle vurup derisini sıyırıp koparmak ma'nāsınadır; yukālu: سَلَقَ فُلَانًا بِالسُّوْطِ إِذَا نَزَعَ جِلْدَهُ Ve posteki makülesini ıssı suda haşlayıp tüyden eser kalmak vech üzere tüylerini gidermek ma'nāsınadır ki 'an-kasd im'ān etmekten yāhūd müsāmahadan nāşī olur; yukālu: سَلَقَ شَيْئًا بِالمَاءِ الحَارِّ إِذَا أَذْهَبَ شَعْرَهُ وَوَيَّرَهُ Ve وَبَقِيَ أَثَرُهُ

سَلَق [selḳ] Devenin sırtında olan yağır

onulup yeri beyāz kalmak ma'nāsınadır; yukālu: سَلَقَتِ الدَّبْرَةُ الْبَعِيرَ إِذَا بَرَأَتْ وَابْيَضَّ مَوْضِعُهَا مِنْ أَثَرِهَا Mü'ellif bunu müsāmaha vechiy-le tefsir eylemiştir. Ve devenin yanlarını kolan sıkıp yer eylemek ma'nāsınadır; yukālu: سَلَقَ النَّسْعُ فِي جَنْبِ الْبَعِيرِ إِذَا أَثَرِ Ve yola gidenlerin ayakları ve tırnakları yolda te'sir eylemek ma'nāsınadır; yukālu: سَلَقَتِ الْأَقْدَامُ وَالْحَوَافِرُ الطَّرِيقَ إِذَا أَثَرِ فِيهَا

السِّلْقَاءُ [es-silḳā] (sīn'in kesriyle) Bu dahi dürtmek ve sançmak ma'nāsına masdar-dır; yukālu: سَلَقَاهُ سِلْقَاءً إِذَا طَعَنَهُ جَعْبَى كَجَعْبَى dedikleri gibi bunda dahi yā ziyāde eylediler. İntehā. Ve bir kimseyi sırtı üzere düşürmek ma'nāsınadır; tekülü: إِذَا سَلَقْتَهُ عَلَى ظَهْرِهِ

الْإِسْلَاقُ [el-islāḳ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi çuvalın kulpuna ağaç geçirmek ma'nāsınadır; yukālu: اسْلَقَ الْعُودَ فِي الْعُرْوَةِ إِذَا أَدْخَلَهُ اسْلَقَ الصِّيَادُ إِذَا صَادَ ذَيْبَةً

السَّلَقُ [es-selḳ] (fethateynle) Bu dahi devenin sırtında yağır sağalıp beyāz nişān eylemek ma'nāsınadır; yukālu: سَلَقَتِ الدَّبْرَةُ الْبَعِيرَ سَلَقًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا بَرَأَتْ وَابْيَضَّ مَوْضِعُهَا Ve

سَلَق [Selaḳ] Mavşil'de bir yüksek dağın adıdır. Ve Yemāme'de bir nāhiye adıdır. Ve toprağı ve çamuru pāk düpdüz ovaya denir; cem'ci اسْلَاقٌ [eslāḳ] ve سُلْقَانٌ [sulḳān] gelir sīn'in zammı ve kesriyle.

السَّلِيقَةُ [es-seliḳat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Devenin sırtında yağrı ve cıdavu onulduktan sonra kalan aklığa denir. Kezālik devenin yanlarında sıkı kolan yerine denir. Ve yolda olan ayak ve tırnak āsārına denir; cem'ci سَلَاقٌ [selā'ik] gelir. Ve siriş

mensübdur. Şārihin beyānına göre سَلَوِيَّةُ [Selkayet] fi'l-asl sāhil-i Anṭākiyye'de bir belde idi, hālen harābedir.

السَّلَوِيَّةُ [es-selūkiyyet] (sīn'in fethiyle) Sefīnede rubbān oturduğu yere denir ki reṣīs kamarası olacaktır, niteki "debūse" kaptan kamarasıdır.

السَّلِقَاءُ [es-silkā'et] (sīn'in kesriyle) 'Avreti arkası üzere yatırmak vechile olan cimā'a denir; yukālu: **الذُّبِضَاعِ السَّلِقَاءُ وَهِيَ مَا كَانَتْ عَلَى الظَّهْرِ**

الْأَسَالِقُ [el-esālik] (hemzenin fethiyle) Boğaz ucunda küçük dilin çevre yanlarına denir.

السَّيْلَقُ [es-seylāk] (ṣayṭal [şaykal] vezninde) Çabuk ve revende nākaya denir.

السَّلَقْلَقُ [es-selaqlāk] (sefercel [sefercel] vezninde) Dübüründen hayz görür olan hatuna denir; yukālu: **إِمْرَأَةٌ سَلَقْلَقَتْ إِذَا كَانَتْ تَحِيضُ مِنْ دُبُرِهَا** Şārih der ki 'örf-i şer'ce ona hā'iz itlāk olunmaz.

السَّلَقْلَقَاتُ [es-selaqlākāt] (hā'yla) Çağırğan şamatacı 'avrete denir; yukālu: **إِمْرَأَةٌ سَلَقْلَقَتْ أَي صَحَابَةٌ**

السَّلَاقُ [es-sulāk] (ḡurāb [ḡurāb] vezninde) Bir güne sivilcelere denir ki dilin dibinde zuhūr eder, 'alā-kavlin diş dibinin etleri soyulmağa denir; yukālu: **ظَهَرَ فِي فَمِهِ سَلَاقٌ وَهُوَ بَثْرٌ يَخْرُجُ عَلَى أَضْلِ اللِّسَانِ أَوْ هُوَ تَقَشُّرٌ فِي أَضْوَالِ الأَسْنَانِ** Ve

سَلَاقٌ [sulāk] Göz illetlerinden bir illet adıdır. Sebebi būraḳiyyetli ve hiddetli rutūbettir. Ekserī göz pınarında zuhūr eder, giderek yayılıp gözün fesādını mü'eddī olur. Kandan ve remed misilli marazlardan gözün mizacı fāsīd olduğundandır. 'Alāmeti göz kapakları kızıl kızıl

olup kalınlaşmak ve kirpikler dökülüp biten yerleri mütekarrih olmaktır.

سَلَاقَةٌ [Sulāḳat] (ṣumāmet [şumāmet] vezninde) İbn Vehb'dir ki Benū Sāme [b.] Lu'ey cemā'atındendir.

السَّلَاقُ [es-sullāk] (rummān [rummān] vezninde) Naşārā'ya mahsūs bir paskalya adıdır ki Hazret-i 'Īsā'nın āsumāna 'urūc ettikleri gün olacaktır. Şārihin beyānına göre fitrlerinden kırk ikinci gündür. Ve سَلَاقٌ [sullāk] kelimesi Süryānide su'ūd etti ma'nāsınadır, aslı سَيْلَاقٌ [seylāk]tır.

الْمَسْلُوقُ [el-meslūk] Eyyām-ı 'Arabdan bir yevm-i ma'hūddur.

مَسْلُوقٌ [Meslūk] Bir mevzi'in ismidir.

الْإِسْتِلْقَاءُ [el-istilkā'] ve

الْإِسْلِقَاءُ [el-islinkā'] Arka üzere yatıp uyumak ma'nāsınadır; Evvelki **إِفْتِئْلَاءٌ** [ifti'lä'] ikinci **إِفْعِنْلَاءٌ** [if'inlä'] veznlerindedir; yukālu: **إِسْتَلَقَى الرَّجُلُ وَإِسْلَقْتِي إِذَا نَامَ عَلَى ظَهْرِهِ**

التَّسَلُّقُ [et-teselluḳ] (tefa'ul [tefa'ul] vezninde) Duvara tırmaşıp çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَسَلَّقَ الْجِدَارَ إِذَا تَسَوَّرَ** Ve yatakta gam ve endişeden yāhūd derd ve veca'dan nāşī beri öte dönüp çabalamak ma'nāsınadır; yukālu: **تَسَلَّقَ عَلَى فِرَاشِهِ إِذَا قَلَبَتْ هُمًّا أَوْ وَجَعًا**

اس م ح ق

السِّمْحَاقُ [es-simhāḳ] (kirtās [kirtās] vezninde) Baş kemiğinin üzerinde yufkaca zar gibi dericeğize denir. O deriye bālig olan baş yarığına **سِمْحَاقٌ** [simhāḳ] itlākı bu mülābeseye mebnīdir, ma'rūz ismiyle 'arız tesmiye olunmuştur; yukālu: **بَلَغَتْ الشَّجَّةُ السِّمْحَاقَ وَهُوَ قِشْرَةٌ رَقِيقَةٌ فَوْقَ عَظْمِ الرَّأْسِ** ve yukālu: **فِي شَجَّةِ السِّمْحَاقِ كَذَا**

السُّمْحُوقُ [es-sumhūḳ] (uşfūr [uşfūr] vezninde) Pek uzun hurmā ağacına denir.

السَّمَاحِيُّ [es-semāhīk] سَمَاحٌ [simhāk]ın cem'idir ki zikr olunan ince zar gibi dericeğize denir. Teşbīh cihetiyle semāda yufka yufka zuhūr eden bulut pārelerine itlāk olunur; yukālu: فِي السَّمَاءِ سَمَاحِيٌّ أَيْ فِي الْقَطْعِ الرَّقَاقُ مِنَ الغَيْمِ Ve iç yağının üzerinde olan ince ince zarlara da سَمَاحِيٌّ الشَّحْمِ [semāhīku's-şahm] itlāk olunur; yukālu: عَلَى ثَرَبِ الشَّاةِ سَمَاحِيٌّ مِنْ شَحْمِ أَيْ شَيْءٍ رَقِيقٌ كَالْقَشْرِ

[س م س ق]

السَّمْسَقُ es-semsak] جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) ve

السِّمْسِيقُ [es-simsiḳ] زَبْرِيحٌ [zibric] vezninde) ve

السُّمْسُوكُ [es-sumsuk] قُنْفُذٌ [kunfuz] vezninde) ve

السُّمَسَاكُ [es-sumsak] جُنْدَبٌ [cundeb] vezninde) Yāsemīne denir ki ma'rūf şüküfedir. Ve merzencüş ismidir ki tahrīfle mercan-köşk dedikleri nebattır.

[س م ق]

السُّمُوكُ [es-sumūk] قُودٌ [ku'ūd] vezninde) Boylanıp uzamak ma'nāsınadır; yukālu: سَمَقَ النَّبْتُ وَالشَّجَرُ سُمُوكًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا عَلَا وَطَالَ

السَّمِيقُ [es-semīk] أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Zivle dedikleri ağaçtır ki boyundurukta olur. Ve o iki ağaçtır ki öküzün boyunu tavk gibi ihāta eder; ikisine سَمِيقَانِ [semīkān] denir. Şārihin beyānına göre seme-i Fārisī mu'arrebidir.

الْأَسْمِيقَةُ [el-esmiḳat] أَجُوبَةُ [ecvibet] vezninde) Kerpiç taşıyacak teskerenin māddesi olan ağaçlara ve tahtalara denir.

السَّمَاكُ [es-sumāk] غُرَابٌ [gurāb] vezninde)

de) Hālis nesneye denir; ve minhu yukālu: كَذَبَ سَمَاقٌ أَيْ خَالِصٌ Ve İshāk b. İbrāhīm es-Sumākī ki muhaddisīndendir, hālise mensūbdur.

السُّمَاقُ [es-summāk] رُمَانٌ [rummān] vezninde) ve

السَّمُوكُ [es-semūk] صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Türkīde dahi sumak dedikleri ekşi dānelere denir; salkım salkım ağaçta biter. Ta'āmı müştēhī ve ishāl-i müzmini kātir ve menkū'uyla iktihāl gözde 'arız olan سُلَاقٌ [sulāk] ve رَمَدٌ [remed] illetlerini dāfi'dir. Muhaddisīnden Muḥammed b. Aḥmed es-Sumākī ki Aḥmed b. Ebi'l-Ḥuvārā'dan tahdīs eyledi ve 'Abdulmevlā ibnu's-Sumākī ki bizler onun ashābından rivāyet ederiz, bey'ine mensūblardır.

[س م ل ق]

السَّمْلَقُ [es-semlak] جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Be-gāyet düz ve hemvār ovaya denir.

[س ن ب ق]

السُّنْبُوكُ [es-sunbūk] عُصْفُورٌ [uşfür] vezninde) Bir güne sagir زُورُقٌ [zevraq]a denir, Fārisīde nāv ve Türkīde çırnık dedikleridir. Mütercim der ki sünbükten mu'arrebdir ki Fārisīdir.

[س ن د ق]

السُّنْدُوكُ [es-sundūk] صُنْدُوكٌ [şundūk] vezninde ve mürādifidir.

[س ن س ق]

السَّنَسَاكُ [es-sensak] جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Mersin ağacının hurdelerine denir.

[س ن ع ب ق]

السَّمْعِيُّ [es-sena'bak] سَفْرَجَلٌ [sefercel] vezninde) Karīben zikr olundu.

[س ن ق]

السُّنُقُ [es-senaḡ] (sīn'in ve nūn'un fet-hiyle) Ta'āmdan imtilā olup bıkmak ma'nāsındadır ki hayvānda tohme olmak ta'bīr olunur; yukālu: سَنَقَ الْفَصِيلُ مِنَ اللَّبَنِ سَنَقًا سَنَقًا أحمٌ فِي سَنَقِ أَشْرِيهِ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا بَشِمَ وَاتَّخَمَ [eḡamm] insānda ve سَنَقُ [senaḡ] hayvānda müsta'meldir.

السُّنَيْقُ [es-sunneyḡ] (قُبَيْطُ [qubbeyṭ] vezninde) Kireçle sıvanıp badana vurulmuş eve denir; yukālu: رَأَيْتُهُ يَنْعُدُ فِي سُنَيْقِ أَيِّ بَيْتٍ سَنَايِقُ Cem'i سُنَيْقَاتُ [sunneyḡāt] ve سَنَايِقُ [senānīḡ] gelir. Ve

سُنَيْقُ [Sunneyḡ] Bir ak yıldız ismidir. Ve bir ma'rūf tepenin adıdır.

الإِسْنَاقُ [el-isnāḡ] (hemzenin kesriyle) Bir adamı ni'met ve ikbālin vefreti gümrāhlığa ilkā eylemek ma'nāsındadır; yukālu: أَسْتَنْقَهُ النَّعِيمُ إِذَا تَرَفَّهُ

[س و ق]

السَّاقُ [es-sāḡ] Topuk ile dizin aralığı olan 'uzva denir, Türkīde incik ve lahm ve şahmı yüzüne baldır ta'bīr olunur. Sade kemiğine kuru incik ve mücevvefine düdük ve kalem ta'bīr olunur. Ve bacak, kasıktan tabana varınca kadardır. Cem'i سَوْقُ [sūḡ] gelir sīn'in zammıyla ve سَيْقَانُ [sīḡān] gelir sīn'in kesriyle ve أَسْوُقُ [es-uḡ] gelir, أَفْلَسُ [eflus] vezninde. Bunda zammeyi mütehammil olmak için vāv hemzeye münkalib oldu; yukālu: ضَرْبُهُ سَاقُهُ أَيُّ مَا بَيْنَ كَعْبِهِ وَرُكْبَتَيْهِ Şārihin beyānına göre سَاقُ [sāḡ] mü'ennestir, musaggarı سَوَيْقَةٌ [suveyḡat] tır. Ve aslı سَوْقُ idi. Ve kavluhu ta'ālā: ﴿يَوْمَ وَالتَّتَبَّتِ السَّاقُ بِالسَّاقِ﴾ الآية أَيُّ آخِرِ شِدَّةِ الدُّنْيَا بأوَّلِ شِدَّةِ الآخِرَةِ 'Arablar bir emr ve mādde

be-gāyet fezi' ve şedīd ve sehm-nāk olursa, onun hevl ve şiddetinden سَاقُ [sāḡ] ta'bīriyle ihbār ederler, gūyā ki onunla mukāvemete yāhūd ondan firār ve necāta baldırına takviye vermeye muhtāc olur. Ve كَشْفُ سَاقٍ [keşfu sāk] ile ki çemrenmek olacaktır, firār semtine sığanıp çemrenmekten kināye ederler. Bu cihetle كَشْفُ سَاقٍ [keşfu sāk]ın sebebi elbette hevl ve şiddet olur. Bundan başka bir nākanın rahiminde veledi helāk oldukta مُذَمَّرٌ [muzemmir] ya'nī o husūsun kār-dānı elini nākanın cevfine idhāl edip veled-i hālikin sākından ahz ve taşra ihrāc eder. Bu mādde nākaya ve sāhibine şedīd olduğundan ve 'ame-li dahi düşvār olduğundan her şiddet ve mihnetten سَاقٍ كَشْفُ [keşfu sāk] ile ta'bīr eylediler. Ve āyet-i sānīyede اِلْتِفَافُ سَاقٍ [iltifāfu sāk] ki baldırlar birbirine dolaşmaktan 'ibārettir, murād mevt hālinde şiddetten bacaklar birbirine dolaşmak yāhūd kefen içre vaz' olunurken dolaşmak yāhūd ayaklarda şiddet-i havftan cān kalmayıp tutmaz olmaktan yāhūd mihnet-i dūnyānın āhiri mihnet-i āhiretin evveliyile mü'telif olmaktan kināyedir. Mü'ellifin *Başā'ir*'de beyānı vech-i mezkūr üzeredir. Ve ba'zı müfessirīnin beyānına göre كَشْفُ سَاقٍ [keşfu sāk] su'übet ve şiddet-i emrde meseldir. Aslı budur ki muhadderāt olan nisvān be-heme-hāl baldırlarını bacaklarını setr etmekte pek ihtimām ederler ve şeb-hūn gibi bir havf ve şedīde 'urūzunda halās olmak için firār ettiklerinde hiffet kasdıyla elbette bacaklarını sığayıp keşf ederler. Ashāb-ı gayret ü nāmūs 'indinde nisvānlarının o resme baldırları bacakları küşāde olarak dağa taşa düşmeleri şedīde-i 'azīmedir. Bu münāsebetle giderek mesel

mecrāsına icrā olunup ساق [sāk] mutasavver olmayan emr-i mühevvil vukū'unda isti'māl olundu, pes isti'āre-i temsiliyye kabīlinden olur. Yāhūd ساق [sāk]-ı şecerden yā ساق [sāk]-ı insāndan isti'āre olunmakla يَوْمَ يُكْشَفُ عَنْ أَضْلِ الْأَمْرِ وَحَقِيقَتِهِ بِحَيْثُ بَصِيرُ عَيَانًا te>vīlinde olur. Medār-ı kıvām ve mu'temedün 'aleyh olan ساق [sāk] asl māddeye müste'ār olur. İntehā.

Ve 'Arablār ساق [sāk]-ı vāhid ile tetābu' ve ittifaaktan kināye eder; ve minhu yekūlūne: "وَلَدَتْ ثَلَاثَ بَنِينَ عَلَى سَاقٍ" أَي مُتَتَابِعَةً لَأَجْرِيَّةَ Ya'nī "Birbiri ardınca aralıklarında kız olmayarak üç nefer oğlan tevellüd eyledi." Ve

ساق الشجر [sāku'ş-şecer] Ağacın özdeğine itlāk olunur, Fārisīde tene-i dirahit denir; yukālu: قَطَعَ سَاقَ الشَّجَرَةِ أَي جَدَعَهَا Ve

ساق حُرّ [sāku ḥurr] Kumru kuşunun erkeğine itlāk olunur. Hikāye-i savtıyla tesmiye olunmuştur, güyā ki حُرّ ساق حُرّ diyerek öter. 'Alā-kavlin ساق [sāk] güvercin kuşuna ve حُرّ [ḥurr] yavrusuna denir. Müfredāt-ı sā'ireden telhīsimize göre bu kuş yabanī hamāme nev'inden kuskuvuk dedikleri alaca kuş olacaktır ki bahārda bāğçelere gelip kuskuvuk kuskuvuk diyerek öter, bu diyārlarda ku[ku]k ta'bīr ederler; hoş-manzar hazīn āvāzlı bir kuştur, bi-'aynihi savtıyla müsem mādır. Ve

ساق [Sāk] Bir mevzi' adıdır.

ساق القرو [Sāku'l-Ferv] (fā'nın fethiyle) yāhūd

ساق القروين [Sāku'l-Ferveyn] (ikisi de vāv ile) Esed kabīlesi diyārında bir dağın adıdır ki geyik boynuzu gibi sövelip çıkmıştır.

ساق الفريد [Sāku'l-Ferīd] Bir mevzi' adıdır. Ve

ساق [Sāk] Yemen'de bir hısn adıdır.

ساق الحواري [Sākū'l-Ḥavā'] (ḥā'nın fethiyle) Bir mevzi'dir.

الساق [es-sāqat] سَائِق [sā'iq]in cem'idir ki قَادَةٌ [kādet] ve قَائِدٌ [kā'id] gibi 'askerin dümdārlarına itlāk olunur; yukālu: فَلَانٌ فِي سَاقَةِ الْجَيْشِ أَي فِي مُؤَخَّرِهِمْ

Ma'lūm ola ki 'asker usūl-i hamse üzere tertīb olunur: مُقَدَّمَةٌ [muqaddemet]tir ki çarkacı ta'bīr olunur ve قَلْبٌ [kalb] ve مَيْمَنَةٌ [meymenet] ve مَيْسَرَةٌ [meyseret] ve سَاقَةٌ [sāqat]tan 'ibārettir. Onun için müretteb 'askere حَمِيسٌ [ḥamīs] itlāk olunur. Ve مَيْمَنَةٌ [meymenet] ve مَيْسَرَةٌ [meyseret]e iki cenāh dahi zamm olunur, hīn-i iktizāda imdād için.

السوق [es-sevḳ] (sīn'in fethiyle) ve

السبياق [es-siyāqat] (sīn'in kesriyle) ve

المساقاة [el-mesāqat] (mīm'in fethiyle) Dābbeyi ardından sürmek ma'nāsınadır; yukālu: سَاقَ الْمَاشِيَةَ يَسُوقُ سَوْقًا وَسَبِياقًا وَمَسَاقَةً ضِدَّ قَادَهَا Ve

سوق [sevḳ] ve

سباق [siyāq] [kitāb] vezninde) Muh-tazır cān vermeğe başlamak ma'nāsına müsta'meldir, güyā ki سَوْقٌ [sevḳ]-i rūh eder; yukālu: سَاقَ الْمَرِيضِ سَوْقًا وَسَبِياقًا إِذَا شَرَعَ فِي نَزْعِ الرُّوحِ Ve

سوق [sevḳ] Bir adamın inciğine ve baldırına vurmak yā dokunmak ma'nāsınadır; yukālu: سَاقَ فَلَانًا إِذَا أَصَابَ سَاقَهُ Ve hatuna mehrini göndermek ma'nāsına müsta'meledir; yukālu: سَاقَ إِلَى الْمَرْأَةِ مَهْرَهَا إِذَا أَرْسَلَهُ

الإستيقاق [el-istiyāq] [ifti'āl] veznin-

de) Bu dahi davar sürmek ma'nāsındır; yukālu: **إِسْتَأَقَ الْمَاشِيَةَ بِمَعْنَى سَاقَهَا**

السَائِقُ [es-sā'iq] ve

السُّوَأُ [es-sevvāk] (شَدَادٌ [šeddād] vezninde) Sürücüye denir. Ve Muḥammed b. 'Osmān es-Sā'ik ve biraderi 'Alī rivāyet-i hadīs eylediler.

الإِسَاقَةُ [el-isāqat] (hemzenin kesriyle) Bu dahi hatuna mehr göndermek ma'nāsındır; yukālu: **أَسَاقَ الْمَهْرَ إِلَى الْمَرْأَةِ** إِذَا أَرْسَلَهُ Ve bir kimseye davar sürdürmek ma'nāsındır; tekūlu: **أَسَقْتُهُ إِيْلًا إِذَا جَعَلْتَهُ يَسُوقُهَا**

السِّيَاقُ [es-siyāk] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Masdardır ki zikr olundu. Ve hatunun mehrine itlāk olunur, fi'l-asl mehr için bedevī töresi üzere sevk ve irsāl olunan devābb ve mevāšīye denir idi ki **مَسُوقٌ** [mesūq] ma'nāsına olur ki giderek mehrde 'alem-i gālib oldu.

الْأَسْوَقُ [el-esvaq] (أَحْمَقٌ [ahmaq] vezninde) Baldırları uzun adama denir, 'alā-kavlin baldırları yakışıklı hūb ve mevzūn olana denir. Mü'ennesi **سَوْقَاءُ** [sevqā]dır; yukālu: **غَلَامٌ أَسْوَقٌ وَجَارِيَةٌ سَوْقَاءُ أَيِ الطَّوِيلِ السَّاقَيْنِ أَوْ حَسَنُهُمَا**

السَّوَقُ [es-sevaq] (fethateynle) **أَسْوَقٌ** [esvaq] ma'nāsından isimdir, baldırın uzunluğuna yāhūd güzelliğine denir.

السَّيِّقَةُ [es-seyyikat] (كَيْسَةٌ [keyyiset] vezninde) Düşmanın çete ve çapul tarikiyle sürüp götürdükleri devābb ve mevāšīye denir; yukālu: **نَحَى الْعَدُوَّ السَّيِّقَةَ وَهِيَ مَا اسْتَأَقَهُ مِنْ الدَّوَابِّ** Ve sayyādın sayda atmak için siperlendiği hā'ile denir ki ekseri iki tarafı ağaçlı perde yapıp onu önlerinde yap-ça yapça sürerek sayın tülek yerine gelip atarlar; cem'i **سَيَائِقُ** [seyā'ik] gelir.

السَّيِّقُ [es-seyyik] (كَيْسٌ [keyyis] vezninde) Yağmursuz buluta denir; yukālu: **سَحَابٌ سَيِّقٌ أَيُّ لَمْ يَأْمِ فِيهِ**

السُّوقُ [es-sūq] (sīn'in zammıyla) Çarşıya ve pazara denir, **سُوقُ النَّاسِ** [sevku'n-nās] ma'nāsındandır. Ve bu mü'ennestir, mü-zekker dahi olur.

سُوقِ الْحَرْبِ [sūku'l-ḥarb] Uğraş yerinin ma'reke-gāhına itlāk olunur; tekūlu: **رَأَيْتُهُ يَكُفُّ فِي سُوقِ الْحَرْبِ أَيِ فِي حَوْمَةِ الْقِتَالِ**

سُوقِ الذُّنَائِبِ [Sūku'z-Zenā'ib] Zebīd kazāsında bir karyedir.

سُوقِ الْأَرْبَعَاءِ [Sūku'l-Erbi'ā] Hūzistān eyāletinde bir beldedir.

سُوقِ الثَّلَاثَاءِ [Sūku's-Şulāṣā] Bağdād'da bir mahalledir.

سُوقِ حَكَمَةَ [Sūku Ḥakemet] (feteḥātla) Kūfe'de bir mevzi'dir.

سُوقِ وَرْدَانَ [Sūku Verdān] Mışır'da bir mahalledir.

سُوقِ كِرَامِ [Sūku Kirām] İfrikiyye'de bir beldedir.

سُوقِ الْعَطِشِ [Sūku'l-'Aṭaş] Bağdād'da bir mahalledir. Binā olundukta Mehdī-i 'Abbāsī Sūku'r-Riyy ile tesmiye olunmak bābında emr edip lākin Sūku'l-'Aṭaş ta'biri giderek gālib oldu.

سُوقَةُ [Suveyqat] (جُهَيْنَةٌ [cuheyne] vezninde) Bir mevzi'dir. Ve Hīmā Ḍariyye'de bir belen adıdır. Ve Yenbu' ile Medīne beyninde bir dağın ismidir. Ve Seyāle'de bir mevzi' adıdır. Ve Batnu Mekke'de bir mevzi' adıdır. Ve nevāhi-i Medīne'de bir mevzi' adıdır ki onda Āl-i 'Alī b. Ebī Tālib radiyallāhu 'anhum sākin oldular. Ve Merv kazāsında bir mevzi'dir ki muhaddisinden Aḥmed b. Muḥammed es-Suveykī ki Ebū

Dāvūd cenābından istimāc-ı hadīs eylemiştir, oradandır. Ve

سُوْقَةُ [Suveykāt] Vāsīṭ türābında bir mevzi'dir; 'Abdurrahmān b. Muḥammed el-Vā'iz el-Edīb es-Suveykī oradandır. Ve Mağrib'de bir mevzi' adıdır. Ve Bağdād'da dokuz mevzi'c adıdır.

السُّوقَةُ [es-sūqāt] (sīn'in zammıyla) Ra'iyyet ve zīr-destān kısmına itlāk olunur. Müfred ve cem'i ve müzekker ve mü'ennesi berāberdir. 'Alā-kavlin cem'i سُوْقُ [suvaḳ]tır ضُرْدُ [şurad] vezninde; yukālu: هُوَ مِنَ السُّوقَةِ أَيِ الرَّعِيَّةِ:

Ḥarīrī merhūmun *Durre*'de beyānı üzere سُوْقَةُ [sūqāt] lafzını أَهْلُ سُوْقٍ ma'nāsına isti'māl galattır, zīrā سُوْقَةُ [sūqāt] ra'iyyet ve zīr-destāna denir; şāh ve vālī onları irāde ettikleri semt ve mahalle sevk ettikleri için itlāk olunmuştur. Kaldı ki أَهْلُ سُوْقٍ olana سُوْقِيّ [sūqiyy] denir yā-yı nisbetle ve cem'inde سُوْقِيَّوْنٌ [sūqiyyūn] denir. İntehā. Ve

سُوْقَةُ الطَّرْثُوثِ [sūqātu't-ṭurṣūs] Kolgan diken dedikleri nebātın bir parmak mikdārı yukarısından aşığıcasına denir. Ve Muḥammed b. Sūka tābi'ındendir, tahdīs husūnda mübālātı olmamakla 'isyāndan hālī olmaz idi.

السُّوَيْقُ [es-sevīḳ] [emīr] vezninde) Kavut ta'bir olunan nesneye denir. Unu yāhūd hubūbātı kavurduktan sonra nefh ve rihini taklīl için birkaç def'a ıssı su ile ba'dehu mā-i bārid ile gasl ederler. Bedevilerin ekserī zād-ı rāhlarıdır, dağarcığa basıp yolda tagaddī ederler. Ve meyvelerin seviki ba'de't-teciff kavurup sahk eylemekle olur. Ve

سُوَيْقُ [sevīḳ] Bādeye itlāk olunur; yukālu:

وَعَشْرَبَ سُوَيْقًا أَيِ حَمْرًا

سُوَيْقُ [Sevīḳ] Ḥuleyş ile Ḳudeyd beyninde bir yokuşça belen adıdır.

السُّوَاقُ [es-suvvāḳ] [zunnār] vezninde) İnciği uzun adama denir; yukālu: رَجُلٌ سُوَاقٌ أَيِ الطَّوِيلِ السَّاقِ Ve hurmā ağacının bir karış mikdārı çıkan tomurcuğuna denir. Ve yere döşenmiş olmayıp özdekli olan nebāta denir.

الْمُسَوِيقُ [el-musvīḳ] [muḥsin] vezninde) Dā'imā şikār ardına düşüp sürülen yüğrük mu'allem deveye denir; yukālu: بَعِيرٌ مُسَوِيقٌ أَيِ يُسَاوِقُ الصَّيْدَ

الْأَسَاقَةُ [el-esāqāt] (hemzenin fethiyle) Üzengi duvālına ve tokmak kayışına denir; yukālu: قَطَعَ أَسَاقَةَ الرِّكَابِ أَيِ سَيْرَهُ

التَّسْوِيقُ [et-tesvīḳ] [tefīl] vezninde) Ağaç kısmı özdeklenmek ma'nāsınadır; yukālu: سَوَّقَ الشَّجَرَ إِذَا صَارَ ذَا سَاقٍ Ve bir āher kimseye kendi umūr ve mesālihini temlik ve teslīm eylemek ya'nī tasarrufunu ona sipāriş eylemek ma'nāsınadır; yukālu: سَوَّقَ فُلَانًا أَمْرَهُ إِذَا مَلَكَهُ إِيَّاهُ

الْمُنْسَاقُ [el-munsāḳ] (mīm'in zammıyla) Bir nesneye tābi' ve peyrev olan, kezālik bir nesneye karīb olan şey'e itlāk olunur; yukālu: هُوَ مُنْسَاقٌ لَهُ أَيِ تَابِعٌ Ve uzun olup uzunluğuna doğru sehl ve āsān olan dağa denir.

الْمُسَاوَقَةُ [el-musāveqāt] [mufā'alet] vezninde) Davar sevki husūsunda bir-biriyle müfāhare ve mübāhase eylemek ma'nāsınadır; yukālu: سَاوَقَهُ إِذَا فَاحَرَهُ فِي السُّوقِ

التَّسَاوُقُ [et-tesāvuḳ] [tefā'ul] vezninde) Develer katar gibi peyderpey yedilip sürülmek ma'nāsınadır; yukālu: تَسَاوَقَتِ الْإِبِلُ إِذَا تَتَابَعَتْ وَتَقَاوَدَتْ

rülüp giderken birbirine sıkışıp müzâhame eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: تَسَاوَقَتِ الْعَنَمُ إِذَا تَرَاحَمَتِ فِي السَّيْرِ

[س ه ق]

السَّهْوَقُ [es-sehvaḳ] [جَزْوَلٌ [cervel] vezninde) Yalancıya denir, كَذَّابٌ [kezzāb] ma'nâsına; yukâlu: رَجُلٌ سَهْوَقٌ أَيْ كَذَّابٌ Ve suya kanmış tâb u tarâvetli şecer ve nebât özdeği makûlesine denir. Ve bacakları uzun adama denir; yukâlu: رَجُلٌ سَهْوَقٌ أَيْ طَوِيلُ السَّاقَيْنِ Ve burma burma toz koparan şedîd rüzgâra denir; yukâlu: هَبَّتْ رِيحٌ سَهْوَقٌ أَيْ تَنَسَّجُ الْعَجَاجِ

السَّوْهَقُ [es-sevhaḳ] [جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Bu dahi gereği gibi suya kanmış ağaç özdeği makûlesine denir; yukâlu: جَذَعٌ سَهْوَقٌ وَسَوْهَقٌ أَيْ رِيَانٌ

السَّهْوَقُ [es-sehevvaḳ] [عَمَلَسٌ [amelles] vezninde) Adımları seyrek adama denir; yukâlu: رَجُلٌ سَهْوَقٌ أَيْ الْبَعِيدُ الْحَطْوِ

FASLU'Ş-ŞİNİ'L-MU'CEME**(فَصْلُ الشَّيْنِ الْمُعْجَمَةِ)**

[ش ب ر ق]

الشَّيْبَرِيْقُ [eş-şibriḳ] [زَبْرُجٌ [zibric] vezninde) ضَرِيْعٌ [ḍarī'c] dedikleri nebâtın tâze ve yeşiline denir; müfredi شَبْرَقَةٌ [şibriḳat]tır. Ve ضَرِيْعٌ [ḍarī'c] maddesinde beyân olundu. Ve kedi yavrusuna denir; yukâlu: فِي جُحْرِهِ Ve شَبْرَقٌ أَيْ وَكْدُ الْهَيْرَةِ Ve Avz b. Şibriḳ ve Aşim b. Şibriḳa muhaddislerdir.

الشَّيْبَارِيْقُ [eş-şebāriḳ] ve

الشَّيْبَارِيْقُ [eş-şebāriḳ] (şin'lerin fethiyle) Pâre pâre demektir, قَطْعٌ [ḳiṭa'c] ma'nâsına; yukâlu: صَارَ الثُّوبُ شَبَارِقَ وَشَبَارِيْقَ أَيْ قَطْعًا Ve bazıları dediler ki شَبْرَقٌ [şebraḳ], جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde ve شَبَارِقٌ [şubāriḳ], غَلَابِطٌ [ulābiṭ] vezninde ve شَبَارِقٌ [şebāriḳ], عَنَادِلٌ [anādil] vezninde ve شَبْرَاقٌ [şibrāḳ], قَوَاطِسٌ [ḳirṭās] vezninde ve شَبَارِيْقٌ [şebāriḳ], قَنَادِيْلٌ [ḳanādil] vezninde bi-tamāmihi pâre pâre kesilmiş nesneye denir; yukâlu: ثَوْبٌ شَبْرَقٌ وَشَبَارِقٌ وَشَبَارِقٌ وَشَبَارِقٌ أَيْ مُقَطَّعٌ كُلُّهُ Şāriḳ der ki müfred ve cem'leri ma'nâda müttehidlerdir. Ve

شَبْرَاقٌ [şibrāḳ] Mutlakan katı ve şedîd olan nesneye denir; yukâlu: شَيْءٌ شَبْرَاقٌ أَيْ شَدِيْدٌ Ve

شَبَارِيْقٌ [şubāriḳ] [غَلَابِطٌ [ulābiṭ] vezninde) ve

شَبَارِيْقٌ [şebāriḳ] [عَنَادِلٌ [anādil] vezninde) Bir bülend şecerin ismidir ki def-i nazar için budaklarını at ve deve makûlesi hayvân boyunlarına ta'lik ederler. Ve

شَبَارِيْقٌ [Şubāriḳ] [غَلَابِطٌ [ulābiṭ] vezninde) Zebîd eyâletinde bir karye adıdır. Ve

شَبَارِقٌ [şebāriḳ] [عَنَادِلٌ [anādil] vezninde)

de) Kavurmaya denir ki eti hurde hurde doğrayıp tencerede kavururlar. Ve bu mu'arbedir, şārihin beyānına göre bîş-pāre mu'arbedir ki çok kıt'alı demektir. Ve sī-pāre mu'arbedi ve şeş-pāre mu'arbedi olmak dahi muhtemeldir, otuz yāhūd altı parçalı demektir ki kesretten kināyedir. Pes pāre pāre ma'nāsı bundan me'hūz olur. Ve

شَبَارِقُ [şebāriq] Cemā'at-i insāniye itlāk olunur; yukālu: جَاءَتْ شَبَارِقُ مِنَ النَّاسِ أَيَّ جَمَاعَةً yukālu: **الشَّبْرَقَةُ** [eş-şebrekāt] [dahrecet] [dahrecet] vezninde) Alıcı kuş sayd ettiği kuşu pāreleyip ditmek ma'nāsınadır; yukālu: شَبْرَقُ الْبَايِزِ Ve sevbi kesip biçmek ma'nāsınadır; yukālu: شَبْرَقُ الثَّوْبِ إِذَا قَطَعَهُ Ve adımları seyrek seyrek atarak şiddetle yelmek ma'nāsınadır; yukālu: شَبْرَقَ الْفَرَسُ إِذَا عَدَا وَعَدَا

الْمُسْبَرَقُ [el-muşebraq] [mudaḥrec] [mudaḥrec] vezninde) Fenā ve nā-dürüst nesc olunmuş sevbe denir; yukālu: ثَوْبٌ مُسْبَرَقٌ إِذَا أُفْسِدَ نَسَبًا

[ش ب ز ق]

الشَّبْرَقُ [eş-şebzak] (zāy-ı mu'ceme ile جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Tutarıklı kimseye denir; yukālu: هُوَ شَبْرَقٌ إِذَا كَانَ يَتَحَبَّطُهُ الشَّيْطَانُ مِنَ الْمَيْسِ Bunu Ebu'l-Heysem Fārisī ta'bir olarak "dīv ked ḥazīde kerde" 'ibāretiyle tefsīr eylemiştir. Mütercim der ki bi'l-cümle nüshalarda bu 'unvānla mersümdür, lākin çendān zevk ve mülāyemeti olmadığı nā-mestürdür. Asl tahkikimize göre شَبْرَقٌ [şebzak] kelimesi şeb-zede mu'arbedir. Cin dokunmuş ve tutarıklı adama Fārisīde sāye-zede dedikleri gibi şeb-zede dahi derler, ekser o hālet karanlıkta vāki' olduğu için. Ve Naşrullāh b. Mūsā b. Şebzak

el-Mavşilī muhaddistir.

[ش ب ق]

الشَّبِيقُ [eş-şebaq] (fethateynle) Bir adamın şehveti gālib olmak ma'nāsınadır; yukālu: شَبِيقَ الرَّجُلِ شَبِيقًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اشْتَدَّتْ عُلْمَتُهُ Ve et yemekten bıkip ditsinmek ma'nāsınadır; yukālu: شَبِيقَ مِنَ اللَّحْمِ إِذَا بَشِمَ

ذَاتُ الشَّبِيقِ [Zātu'ş-Şibq] (şīn'in kesriyle) Bir mevzı'dır.

الشُّوْبُقُ [eş-şevbak] (şīn'in zammı ve bā'nın fethi) Oklavaya denir; yukālu: حَوْلَ الْخُبْزِ Ve bu mu'arbedir, ya'nī çüçe ve çüpe mu'arbedir.

[ش د ق]

الشَّدِقُ [eş-şidq] (şīn'in kesri ve fethiyle) Avurda denir ki ağzın iki taraflı iç yüzünde olan köşeleridir; ikisine şidqān [şidqān] denir; yukālu: هُوَ وَاسِعُ الشَّدَقَيْنِ وَهُوَ طِفْطَفَةٌ الْقَمِ مِنْ بَاطِنِ الْحَدَّيْنِ Ve **شِدْقُ الْوَادِي** [şidqu'l-vādī] derenin bir yakasına itlāk olunur; yukālu: نَزَلُوا بِشِدْقِ الْوَادِي وَبِشِدْقِيهِ أَيَّ عَرْضِهِ وَنَاجِيَتِهِ Cem'ī **أَشْدَاقُ** [eşdāq] gelir.

الشَّدِيقُ [eş-şediq] [emīr] [emīr] vezninde) **شِدْقُ** [şidq] ma'nāsınadır.

شُدَيْقُ [Şudeyk] [zubeyr] [zubeyr] vezninde) Ṭā'if'te bir vādī ismidir.

الشَّدَقُ [eş-şedaq] (fethateynle) Avurt geniş olmak ma'nāsınadır; yukālu: شِدْقُ الرَّجُلِ شِدْقًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اتَّسَعَ شِدْقُهُ

الأَشْدَقُ [el-eşdaq] [aḥmer] [aḥmer] vezninde) Avurdu büyük adama denir; yukālu: **إِمْرَأَةٌ** [emrā'at] ve yukālu: **شِدْقَاءُ** [şidqā] Ve belīg ve mütekellim ve söz bilir zebān-āver ādama itlāk olunur; cem'leri **شُدْقُ** [şudq] gelir şīn'in zammıyla; yukālu: **خَطِيبٌ أَشْدَقٌ وَامْرَأَةٌ شِدْقَاءُ أَيَّ بَلِيعٌ**

التَّشْدُقُ [et-teşedduḳ] (تَفْعُلُ [tefaʿul] vezninde) Fesāhat ve sühan-dānlık izhār eylemek için avurdunu burup bükerek tekellüm eylemek ma'nāsınadır ki avurt çatlatmak ve avurttan söylemek ta'bir olunur, mütefessih ve hām-güyan hālidir; yukālu: تَشَدَّقَ الرَّجُلُ إِذَا لَوَى شِدْقَهُ لِلتَّمْتِصِ

[ش ذ ق]

الشُّوْذُقُ [eş-şevzak] (zāl-ı mu'ceme ile جَوْهَرُ [cevher] vezninde) Bileziğe denir, سَوَاژ [sivār] ma'nāsına.

الشُّيْذُقُ [eş-şeyzak] (صَيَّقَلُ [şayḳal] vezninde) ve

الشُّيْذَقَانُ [eş-şeyzekān] ve

الشُّيْذَائِقُ [eş-şeyzāk] (şīn'lerin fethiyle) ve

الشُّوْذَائِقُ [eş-şüzāniḳ] (şīn'in zammı ve nūn'un kesriyle) صَفْرُ [şakr] isimdir ki çakır doğandır, 'alā-kavlin şāhīne denir. Ve bunun zabt-ı lügatı sīn-i mühmelede mürür eyledi.

الشُّوْذَقَةُ [eş-şevzekat] (دَخْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Bir nesneyi doğan gibi pençe ile kapıp almak ma'nāsınadır; yukālu: شُوْذِقَ الشَّيْءَ إِذَا أَخَذَهُ بِأَصَابِعِهِ كَالصَّفْرِ

[ش ر ب ق]

الشُّوْبَرَقَةُ [eş-şerbeḳat] (دَخْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) شَبْرَقَةٌ [şebreḳat] ma'nāsınadır ki zikr olundu; yukālu: شَرَبِقَ الثُّوبَ بِمَعْنَى شَبْرَقَةٍ

[ش ر ش ق]

الشُّوْشِيقُ [eş-şirşik] (زَبْرِيحُ [zibric] vezninde) شِقْرَاḳ [şiḳrāk] isimdir ki māddeinde mezkürdür.

[ش ر ق]

الشُّرُقُ [eş-şarḳ] (حَرْقُ [hark] vezninde ve rā'nın fethiyle) Güneşe itlāk olunur;

yukālu: طَلَعَ الشَّرْقُ أَبِي الشَّمْسِ Ve güneşin aydınlığına denir; tāb-ı āfītāb ma'nāsına; yukālu: جَاءَ فِي شَرْقِ الشَّمْسِ أَيِ إِسْفَارِهَا Ve güneş işrāk ettiği mahalle denir ki gün doğusu semtinde olan emkineden 'ibārettir; bu diyārlara nisbet Çin ve İrān ülkeleridir; yukālu: جَاءَ مِنْ دِيَارِ الشَّرْقِ أَيِ حَيْثُ تَشْرُقُ الشَّمْسُ Ve yarmak ma'nāsına masdar olur; yukālu: شَرَقَ الشَّيْءَ شَرْقًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا شَقَّهُ Ve مَشْرُقٌ [maşriḳ] ma'nāsınadır ki gün doğduğu cānibden ve felekte güneşin tulū' eylediği dereceden 'ibārettir ki ism-i mekān ma'nālarıdır; yukālu: أَتَى مِنْ جِهَةِ الشَّرْقِ أَيِ مِنَ الْمَشْرِقِ وَطَلَعَتِ الشَّمْسُ مِنْ شَرْقِهَا أَيِ مَشْرِقِهَا Ve kapı yarığında giren ışığa ve aydınlığa denir; bunda şīn'in kesriyle de cā'izdir. Ve

شَرْقُ [şarḳ] Çaylak ile çakır beyinde bir kuş adıdır ki sibā'-ı tuyūrdandır. Bu kuşa bazı diyārda delice doğan ve bazı yerde heyce derler. Ve

شَرْقُ [Şarḳ] İşbīlye'de bir iklim adıdır. Kezālik Bāce'de bir iklim adıdır. Burada harf-i terdīd ile olan nüshalar galattır. Ve

شَرْقُ [şarḳ] ve

شُرُوقُ [şurūḳ] Güneş doğmak ma'nāsınadır; yukālu: شَرَقَتِ الشَّمْسُ شَرْقًا وَشُرُوقًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا طَلَعَتْ Ve

شَرْقُ [şarḳ] Hāssaten koyunun kulağını dilmek ma'nāsınadır; yukālu: شَرَقَ الشَّاةَ شَرْقًا إِذَا شَقَّ أذُنَهَا Ve hurmā koruğu çiçek gibi renklenmek ma'nāsınadır; yukālu: شَرَقَ النَّخْلُ إِذَا شَقَّ أَزْهَى Ve ağaçtan meyve kesip devşirmek ma'nāsınadır; yukālu: شَرَقَ الثَّمَرَةَ إِذَا فَطَنَهَا

الإِشْرَاقُ [el-işrāk] (hemzenin kesriyle) Güneş doğmak ma'nāsınadır; yukālu: أَشْرَقَتِ الشَّمْسُ إِذَا طَلَعَتْ Ve hurmā ağacının korukları renklenmek ma'nāsınadır; yukālu:

إذا أَشْرَقَ النَّحْلُ إِذَا أَزْهَى Ve bir adam güneşliğe girmek ma'nāsınadır; yukālu: أَشْرَقَ الرَّجُلُ أَشْرَقَ إِذَا دَخَلَ فِي شُرُوقِ الشَّمْسِ Ve güneş pertev salmak ve rüşen eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِشْرَاقٌ [Ve] أَشْرَقَتِ الشَّمْسُ إِذَا أَضَاءَتْ [iṣrāk] bu ma'nāda müte'addī ve lāzım olur ki bi-nefsihi rüşen ve tāb-dār olmak ma'nāsına ve sā'iri rüşen ve tāb-dār eylemek ma'nāsına olur, niteki إِضَاءَةٌ [iḍā'at] dahi böylecedir, ya'nī hemzeleri ta'diye ve sayrūret için olur. Kāle 'ş-şāriḥ ve minhu: "أَشْرَقَتِ الْأَرْضُ بِنُورِ رَبِّهَا" Ve

إِشْرَاقٌ [iṣrāk] Koyu renk boyamak ve renge doyurmak ma'nāsınadır; yukālu: أَشْرَقَ الثَّوْبُ أَشْرَقَ فِي الصَّبْغِ إِذَا بَلَغَ فِي صَبْغِهِ أَشْرَقَ عَيْنُهُ أَشْرَقَتْ إِذَا عَصَّهُ Bu ma'nā guşş-ı rīk ma'nāsına olan şırq [şerāk]-ı ātīden me'hūzdur. Ve kāle fi'l-*Esās* tekūlu: إِذَا لَمْ تُسَوِّغْ لَهُ مَا يَأْتِي مِنْ قَوْلٍ أَوْ فِعْلٍ

الْمَشْرِقُ [el-maşriḳ] [meclis] vezninde) Güneş tulūc edecek semt ve cihte denir ki Fārisīde hāver ve Türkīde gün doğusu ta'bir olunur. Mü'ellifin *Başā'ir*'de beyānına göre مَشْرِقٌ [maşriḳ] ve مَغْرِبٌ [mağrib] lafzları sīga-i ifrād ile zikr olunduğunda murād şark ve garb cihetleridir ve tesniye bünyesiyle zikr olunursa şitāc ve sayf matla^c ve mağribleri irāde olunur ve cem^c sīgalarıyla zikr olunursa her günün yāhūd her faslın derece-i matla^c u mağribi irāde olunur. Ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿رَبُّ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ﴾

﴿رَبُّ الْمَشْرِقَيْنِ وَرَبُّ الْمَغْرِبَيْنِ﴾ Ve بِرَبِّ الْمَشَارِقِ وَالْمَغَارِبِ

مَشْرِقٌ [Maşriḳ] Mağribde bir dağın ismidir. **المَشْرِقُ** [Miḥlāfu'l-Maşriḳ] Yemen'de bir eyālet adıdır. Ve Daḥḥāk

b. Şerāḥil el-Maşriḳī tābi'ındendir yāhūd savāb olan مَشْرِقِي [minberiyy] vezninde olmaktadır ki Hemdān'dan bir batn adıdır.

الشَّرْقِي [eş-şarḳiyy] Şarka mensüb demektir, insān ve hayvān ve sā'ir eşyā olsun. Ve bir mahalle nisbetle gün doğusu cānibinde olana denir. Ve ciheti şarka doğru olan şey'e denir ki hemān tulūc yāhūd duhā yā nısf-ı nehār vaktlerine kadar ona güneş dokunur ola, niteki غَرْبِي [garbiyy] bunun mukābilidir. Ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿يُوقَدُ مِنْ شَجَرَةٍ مُبَارَكَةٍ زَيْتُونَةٍ لَا شَرْقِيَّةٍ وَلَا غَرْبِيَّةٍ﴾ الآية أَي لَا تَطْلُعُ عَلَيْهَا الشَّمْسُ عِنْدَ شُرُوقِهَا فَتَقَطُّ أَوْ وَقَّتْ غُرُوبَهَا فَتَقَطُّ وَلَكِنَّهَا شَرْقِيَّةٌ غَرْبِيَّةٌ تُصِيبُهَا الشَّمْسُ بِالْعَدَاةِ وَالْعَيْشِيِّ فَهُوَ أَنْصَرُّ لَهَا وَأَجْوَدُ لَزَيْتُونِهَا Ya'nī o şecere-i mübāreke şark tarafına doğru kuytu yerde, kezālik garb cānibinden yana yerde vākīc olup ve sā'ir cihetleri mesdūd olmakla güneş ona bir vakte dokunup evkāt-ı sā'irede dokunmaz değildir, belki kule-i cebelde ve sahrā-yı vesī'ada olan nesnelere gibi tül-ı nehārda kendisine güneş isābet eylemektedir. Zīrā izn-i rabbānī ile şemsin tenmiye ve teñdir-i eşcar u nebātātta medhal-i 'azāmi olmakla şems isābet eden nebātāt ve eşcār tarāvet ve nemā ve nadāret üzere olup esmārları nuzc-ı tām bulur olduğundan şecere-i mezbūre dahi eñdar ve zeytūnu eved ve bihter ve yağlı be-gāyet sāfi ve kuvvetli olur. Ve

شَرْقِي [Şarḳiyy] Bir muhaddis lakabıdır ki Ebū Vā'il'den rivāyet eylemiştir. Ve Şarḳī b. el-Ḳuṭāmī ki ismi Velīd idi, Mucālīd'den rivāyet eyledi.

الشَّرْقَةُ [eş-şerḳat] [temret] vezninde) ve

الْمَشْرِقَةُ [el-meşreḳat] (mīm'in fethi ve

rā'nın harekāt-ı selāsiyla) ve

الْمَشْرَاقُ [el-miṣrāk] (مِشْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) ve

الْمِشْرِيقُ [el-miṣrīk] (مِنْدِيلٌ [mindīl] vezninde) Kış vakti ısınmak için güneşe karşı oturacak yere denir ki günü ta'bir olunur, dā'imā oraya güneş dokunur; yukālu: قَعَدُوا فِي الشَّرْقَةِ وَالْمَشْرِقَةِ وَالْمَشْرَاقِ وَالْمِشْرِيقِ أَي فِي مَوْضِعِ الضُّوئِ فِي الشَّمْسِ بِالشِّتَاءِ Ve

مِشْرِيقٌ [miṣrīk] (مِنْدِيلٌ [mindīl] vezninde) Güneş tulū'unda pertevi düşen kapı yarığına denir ki ondan içeriye nüfuz eder; tekūlu: نَظَرَ إِلَيَّ مِنْ مِشْرِيقِ الْبَابِ وَهُوَ الشَّقُّ الَّذِي يَقَعُ فِيهِ ضِجُّ الشَّمْسِ عِنْدَ شُرُوقِهَا Ve

مِشْرِيقٌ [miṣrīk] Āsmānda tevbe kapısının ismidir; ve minhu hadīsu İbn 'Abbās radiyallāhu 'anhumā: "فِي السَّمَاءِ بَابٌ لِلتَّوْبَةِ يُقَالُ لَهُ الْمِشْرِيقُ وَقَدْ رُذِّ حَتَّى مَا بَقِيَ إِلَّا شَرْقُهُ" أَي الضُّوئِ الَّذِي يَدْخُلُ مِنْ شَقِّ الْبَابِ

التَّشْرِيقُ [et-teṣerruḳ] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Günü mahalde güneşe karşı oturmak ma'nāsınadır; yukālu: تَشَرَّقَ الرَّجُلُ إِذَا قَعَدَ فِي الْمَشْرَاقِ

الْشَّارِقُ [eṣ-ṣāriḳ] Güneşe itlāk olunur, tulū'cu vaktinde; yukālu: طَلَعَ الشَّارِقُ أَي الشَّمْسُ حِينَ تَشْرُقُ tarafına denir; meselā dağın gün doğusu tarafında olan yerine الْجَبَلِ الشَّارِقُ [ṣāriḳu'l-cebel] derler, niteki mukābiline غَارِبُ الْجَبَلِ [gāribu'l-cebel] derler; cem'ci شُرُقٌ [ṣurḳ] gelir, قُفْلٌ [ḳufl] vezninde; tekūlu: نَزَلْنَا مِنْ شَارِقِ الْجَبَلِ أَي جَانِبِهِ الشَّرْقِيِّ Ve

شَارِيقٌ [ṣāriḳ] Cāhiliyye'de bir sanem ismidir. Ve Ḳays b. Ma'dikereb'in lakabıdır. Ve 'Abduṣṣāriḳ b. 'Abdul'uzzā bir ṣā'irdir.

الشَّرْقَةُ [eṣ-ṣerḳat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) ve

الشَّرْقَةُ [eṣ-ṣerīḳat] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) ve

الشَّرِيقُ [eṣ-ṣerīḳ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bunlar da güneşe itlāk olunur, tulū'cu hengāmında.

الشَّرْقِيَّةُ [eṣ-Ṣarḳiyyet] Mıṣır ikliminde bir ülke adıdır. Ve Bağdād'da bir mahalle adıdır; Aḥmed b. eṣ-Ṣalt nām muhaddis oradandır. Ve Vāsiṭ şehrinde bir mahalledir; a'lāmdan 'Abdurrahmān b. Muḥammed b. el-Mu'allem oradandır. Ve Neysābūr'da bir mahalledir; Ebū Ḥāmid Muḥammed b. el-Ḥasen ki İmām Muslim tilmīzidir, oradandır. Ve Bağdād kazasında bir karyedir, hālen harābedir.

شَارِقَةٌ [Ṣāriḳat] Endelus diyārında bir hısn adıdır.

الشَّرْقُ [eṣ-ṣerāḳ] (fethateynle) Koyunun kulağı uzunluğuna yarılmak ma'nāsınadır; yukālu: شَرَقَتِ الشَّاةُ شَرْقًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا انْشَقَّتْ أَذُنُهَا طَوْلًا شَرَقَ الرَّجُلُ بَرِيْقَهُ yukālu: شَرَقَ الرَّجُلُ إِذَا غَضَّ شَرَقَ الدَّمُ فِي عَيْنِهِ إِذَا أَحْمَرَتْ 'āriza sebebiyle za'if olmak, 'alā-kavlin güneş salınıp batmağa gelip çatmak ma'nāsınadır; yukālu: شَرَقَتِ الشَّمْسُ إِذَا ضَعُفَتْ وَقَدْ أَضَافَهُ: Ve fi'l-hadīs: "لَعَلَّكُمْ سَتَدْرِكُونَ أَقْوَامًا يُؤَخِّرُونَ الصَّلَاةَ إِلَى شَرَقِ الْمَوْتَى" Burada murād ikindi namāzıdır, ya'nī namāzı güneşin hītān ve cudrān-ı medīne üzerinden sıyrılıp makbereler üzere düştüğü vakte kadar ki gurūba lem'a-i yesire kalmış olurlar, te'hīr ederler. Pes izāfet ednā mülābese için olur. Ve bazıları cum'a namāzıyla beyān eylemeleriyle yüksek dağlardan

sıyrılıp nüzül ve mekâbir üzere düşünce kadar demek olur ki ikinci vakti hulül eder. Ve 'inde'l-ba'z burada شَرَّقُ [şeraḳ] lafzı boğaza nesne tıkanmak ma'nâsındır ki nefesin insidâd ve inkıtâ'nını müstelzimidir. Pes hâsıl-ı ma'nâ, kendi rîki boğazına tıkanmakla ölümcül adamın nefesinden ramak-ı yesîr kaldığı gibi güneşin pertevinden dahi öylece lem'a-i yesîre kalınca kadar te'hîr ederler demek olur, buna göre de murâd ikinci namâzıdır.

الشَّرْقَةُ [eş-şereḳat] (feteḫâtla) Kulağı delik koyun damgalayacak damgaya denir.

الشَّرِيقُ [eş-şerîḳ] (أمير [emîr] vezninde) Fer-ci küçük 'avrete denir, 'alâ-kavlin iki deliği bir olanına denir; yukâlu: امرأةٌ شَرِيقٌ أَيْ إمْرَأَةٌ شَرِيقٌ أَيْ الصَّغِيرَةُ الْجَهَّازُ أَوْ الْمُنْفِضَةُ Ve bir recül ismidir. Ve Yemen'de bir mevzi' adıdır. Ve hûb ve dil-ber tâze oğlana denir; cem'i شُرُقٌ [şuruḳ] gelir zammeteynle; yukâlu: غُلَامٌ شَرِيقٌ أَيْ حَسَنٌ

التَّشْرِيقُ [et-teşriḳ] Çehre be-gâyet hûb ve tâb-dâr olmak ma'nâsındır; yukâlu: شَرَّقَ الْغُلَامُ إِذَا كَانَ جَمِيلًا مُشْرِقَ الْوَجْهِ Ve şark tarafına doğru 'azm ve teveccüh eylemek ma'nâsındır; yukâlu: إِذَا شَرَّقَ الرَّجُلُ إِذَا أَخَذَ فِي نَاحِيَةِ الشَّرْقِ Ve güneşte et kurutmak ma'nâsındır; yukâlu: شَرَّقَ اللَّحْمَ إِذَا قَدَدَهُ فِي أَيَّامِ التَّشْرِيقِ Ve minhu: الشَّمْسِ

Yevm-i nahr'dan sonra olan üç güne e'yyāmu teşriḳ [eyyāmu teşriḳ] itlâk eyledikleri, a'râb tâ'ifesi kurbânlarının etlerini o günlerde kuruttuklarına mebnîdir yâhüd kurbânlar güneş işrâk eylemedikçe zebh olunmadığından nâşîdir.

الْمُشَرَّقُ [el-Muşerrâḳ] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Minâ'da vâki' mescid-i Ḥayf ismidir. Ve nâmâz-gâha itlâk olu-

nur; yukâlu: خَرَجُوا إِلَى الْمَشْرِقِ أَيْ الْمُضَلَّى Sâhib-i Nihāye'nin beyânına göre murâd musalla'l-ıddir. Ve Huzeyl kabilesine mahsûs bir dağın adıdır. Ve Târif şehrinin pazarı ismidir. Ve kırmızıya boyanmış sevbe denir; yukâlu: ثَوْبٌ مُشَرَّقٌ أَيْ مَضْبُوعٌ بِالْحُمْرَةِ Ve alçı ile sıvanmış ve badanalanmış hısn ve hisâra denir; yukâlu: حِصْنٌ مُشَرَّقٌ أَيْ مُطَيَّنٌ بِالشَّارُوقِ

الشَّارُوقُ [eş-şârûḳ] [şârûc] [şârûc] vezninde ve mürâdifidir ki alçıya denir.

الْإِنْشِرَاقُ [el-inşirâḳ] (إِنْفَعَالٌ [inf'âl] vezninde) Yay çatlayıp yarılmak ma'nâsındır; yukâlu: إِنْشَرَقَتِ الْقَوْسُ إِذَا انْتَشَقَّتْ

الْإِشْرِيقُ [el-işriḳ] (إِغْشِيَاةٌ [i'şîşâb] vezninde) Göz yaşına gark olmak ma'nâsındır ki mübâlagadır; yukâlu: إِشْرُورُقٌ بِالدَّمْعِ إِذَا غَرِقَ

[ش ر ن ق]

الشَّرْنَقَةُ [eş-şerneḳat] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Kesmek ma'nâsındır; yukâlu: شَرَنْقَ الشَّيْءَ إِذَا قَطَعَهُ

الشَّرَانِيْقُ [eş-şerāniḳ] (şin'in fethiyle) Yılan kavına denir ki kavlayıp soyulmuş derisinden 'ibârettir. Şârihin beyânına göre müfredi mesmû' değildir. Ve pâre pâre olmuş köhne siyâba denir; yukâlu: ثِيَابٌ شَرَانِيْقٌ أَيْ مُتَخَرِّقَةٌ

[ش ف ش ل ق]

الشَّفْشَلِيْقُ [eş-şefşelîḳ] (fâ'yla زَنْجَبِيلٌ [zencebîl] vezninde) Bedeni kağşak salkı kocakarıya denir; yukâlu: تَعَوَّدُوا مِنَ الشَّفْشَلِيْقِ أَيْ الْعُجُوزِ الْمُسْتَرْحِيَةِ

[ش ف ق]

الشَّفَقُ [eş-şefaḳ] (fethateynle) Güneş gurûbundan sonra 'işâ'-ı ahîreye kadar

ufkta zāhir olan humrete denir. ‘Alā-kavlin ‘iṣṣā-ı ahireye karīb vakte kadar yāhūd ibtidā-i leyden yatsı namāzı karīb olunca kadar zāhir olan humrete denir; yukālu: غَابَ الشَّفَقُ وَهُوَ الحُمُرَةُ فِي الأَفَقِ مِنَ العُرُوبِ إِلَى العِشَاءِ الأَجْرَةَ أَوْ إِلَى قَرِيبِهَا أَوْ إِلَى قَرِيبِ العَتَمَةِ Şārih der ki asl şَفَقَ [şefak] şems gurüb ettikte nehārın ziyāsının leylin sevādına ihtilātından ‘ibārettir. Lākin İbn Eşīr’in tahkikine göre azdāddandır. قُرُوءٌ [qur] lafzı gibi, şems gurüb ettikte ufkta zāhir olan humrete ve o humretten sonra ufk-ı garbide peydā olan beyāza itlāk olunur. Kavli sānīyi İmām Ebū Ḥanīfe ve kavli evveli İmām Şāfi‘ ve Muḥammed ve Ebū Yūsuf ahz eyledi. Ve Ebū Ḥanīfe kavli müte‘ahhirinde humret olmasına tansīs eyledi. İntehā. Ve

شَفَقَ [şefak] Kötü ve kemter şey>e itlāk olunur; yukālu: شَيْءٌ شَفَقَ أَي رَدِيءٌ Ve gündüze itlāk olunur, nehār ma‘nāsına. Ve havf ve ihtirāz ve mihr ve merhamet ma‘nālarıdır. Bu iki ma‘nā müttehid olarak isti‘māl olunur ki bir kimseye bir kerīhe hulülünden havf ve hazer ederek onu esirgeyip mihr ve rikkat eylemekten ‘ibārettir. Mülahhası havfa muhtelit ‘ināyettir, اِخْتِلَاطُ الضُّوءِ بِسَوَادِ اللَّيْلِ, ma‘nāsındandır; شَفَقَةٌ [şefekāt] dahi bu ma‘nāyadır feteḥātla tekūlu: “لِي عَلَيْهِ شَفَقٌ” Ve gāh olur ki yalnız havf ma‘nāsında ve yalnız mihr ve rikkat ma‘nāsında isti‘māl olunur; tekūlu: أَخَذَنِي مِنْهُ شَفَقٌ أَي حَوْفٌ وَلِي عَلَيْهِ شَفَقٌ وَشَفَقَةٌ أَي رَحْمَةٌ Ve

شَفَقَ [şefak] Nāhiye ve cānib ma‘nāsına müsta‘meldir; cem‘i شَفَقَاتٌ [eşfāk]tır. Ve masdar olur, pend ve nush eden kimse

nasīhat verdiği adamın ıslāhı bābında hırs ve ikdām eylemek ma‘nāsına; yukālu: شَفَقَ النَّاصِحُ عَلَيْهِ شَفَقًا مِنَ البَابِ الرَّابِعِ إِذَا حَرَصَ عَلَى إِصْلَاحِهِ وَهُوَ مُشْفِقٌ وَشَفِيقٌ Pes إِشْفَاقٌ [işfāk] dahi bu ma‘nāya olmuş olur.

الشَّفِيقَةُ [eş-Şefīkat] [sefīnet] vezninde) Bādiyede Ublā nām mahal yanında bir kuyu adıdır.

الشَّفَقُ [eş-şefk] [defk] vezninde) ve الِإِشْفَاقُ [el-işfāk] (hemzenin kesriyle) Sakınmak ma‘nāsınadır; yukālu: شَفَقَ مِنْهُ وَعَلَيْهِ Ve شَفَقًا مِنَ البَابِ الثَّانِي وَأَشْفَقُ إِشْفَاقًا إِذَا حَادَرَ ‘alā-kavlin sülāsiden müsta‘mel değildir. Şārihin beyānına göre مِنْ ile sılalanırsa havf ma‘nāsına olup عَلَى ile olursa mihr ve ‘ināyet ma‘nāsına olur, niteki tefsīri olan مُحَادَرَةٌ [muḥāzeret] dahi böylecedir. Ve

إِشْفَاقٌ [işfāk] Bir nesneyi azaltmak ma‘nāsınadır; yukālu: أَشْفَقَ الشَّيْءُ إِذَا قَلَّ

التَّشْفِيقُ [et-teşfīk] [tef‘īl] vezninde) Bu dahi azaltmak ma‘nāsınadır; yukālu: شَفَقَهُ إِذَا قَلَّ Ve bez ve kumaş makülesini fenā ve kemter nesc eylemek ma‘nāsınadır ki murād tefesiz yufka nesc eylemektir; yukālu: شَفَقَ الثَّوْبَ إِذَا نَسَجَهُ رَدِيئًا

[ش ف ل ق]

الشَّفَلَّةُ [eş-şefellekat] [‘amelleset] vezninde) Etfāl beyninde bir güne la‘ib isimdir ki bir adamı ensesinden ‘ale’l-gaflet varıp el ile yāhūd ayakla vurup yere çalmaktan ‘ibārettir; yukālu: يَلْعَبُونَ الشَّفَلَّةَ وَهِيَ لُغْبَةٌ صُورَتُهَا أَنْ يَكْسَعُ إِنْسَانًا مِنْ خَلْفِهِ فَيَضْرَعُهُ

[ش ق ر ق]

الشَّقِرَاقُ [eş-şekirrak] (şīn’in fethi ve kesri ve kâf-ı meksüre ve rā-i müşeddede ile) ve الشَّقِرَاقُ [eş-şikrāk] [kirtās] vezninde) ve

الشَّرْقَرَاقُ [eş-şeraqrāk] (şīn'in ve rā'nın fet-ha ve kesreleriyle) ve

الشَّرْقَرَاقُ [eş-şeraqrāk] [sefercel] [sefercel] vezninde) Bir ma'rūf kuş adıdır ki yeşil ve kırmızı ve beyāz benekler ile alaca ve münakkaş olur, arz-ı Harem-i şerifte dahi olur; bu kuş arı kuşu dedikleridir. Ve ba'zılar **أَخِيلُ** [aḫyel] ile beyān eyledi ki boyunburan dedikleri kuştur, bākin bunun benekleri siyāh olmakla bu değildir, belki arı kuşudur, Fāriside kāsķine ve sebzek dahi derler.

[ش ق ق]

الشَّقُّ [eş-şakḳ] (şīn'in fethi ve kāf'ın teşdidiyle) Yarmak ma'nāsınadır; yukālu: **شَقَّ الشَّيْءَ شَقًّا** مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا صَدَعَهُ Ve azı dişi yarıp çıkmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: **شَقَّ نَابَ الْبَعِيرِ إِذَا طَلَعَ** وَكَذَا نَابَ الضَّبِّيِّ **شَقَّ** نَابَ الْبَعِيرِ ve **شَقَّ الضَّبُّ** ve **شَقَّ الضَّبُّ** makūlesinde mef'ülün bihi nesyen mensiyyen mehcūr olmakla fi'l-i müte'addī lāzım menziline tenzīl olunmuştur, نَزَعٌ [nez'] kelimesi gibi. İntehā. Ve

شَقَّ الْعَصَا [şakḳu'l-ʿaşā] Cemā'atten müfārakat eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: **فُلَانٌ شَقَّ الْعَصَا إِذَا** **عَصَا** [ʿaşā] fi'l-asl itilāf ve ictimā'dan ʿibārettir. Ve

شَقَّ [şakḳ] ve

مَشَقَّةٌ [meşakḳat] (mīm'in ve şīn'in fethiyle) Bir nesne bir adama pek güç ve düşvār olmak ma'nāsına müsta'meldir, gūyā ki o adamın vücūdunu şakḳ ve kesr eder; yukālu: **شَقَّ عَلَيْهِ الْأَمْرُ شَقًّا** وَمَشَقَّةٌ إِذَا صُعِبَ عَلَيْهِ Ve bir adamı renc ve meşakkate uğratmak ma'nāsınadır; yukālu: **شَقَّ عَلَى فُلَانٍ إِذَا أَوْقَعَهُ** **شَقَّ** فِي الْمَشَقَّةِ

mak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: **شَقَّ بَصْرُ الْمَيْتِ إِذَا نَظَرَ إِلَى شَيْءٍ لَا يَزِيدُ إِلَيْهِ طَرْفُهُ وَلَا** **تَقَلُّ شَقُّ الْمَيْتِ بَصْرَهُ** Ānifen beyān olunduğu üzere mef'ülün bihi fā'il ve fi'l-i müte'addī lāzım menziline kılınmakla gūyā ki o vakte i'māl-i a'zāya kudret meslūb olduğundan bī-ihtiyār gözleri o resme çatlak şeklinde belerip kalır. Mü'ellifin nükte-i nehyi dahi budur. Ve

شَقَّ [şakḳ] Yarığa itlāk olunur; cem'ci **شُقُوقٌ** [şuḳūḳ]tur; yukālu: **بِالْقُدْحِ شَقٌّ وَشُقُوقٌ أَيُّ حَزَقٌ** Ve subh ma'nāsına müsta'meldir ki tan yerinin ağarmasından ʿibārettir, gūyā ki ufk-ları şakḳ eder. Ve yarılmış ve çatlamış yere denir ki **مَشَقُوقٌ** [meşḳūḳ] ma'nāsına olur. Ve nisvān fercinin uzunca yarığına itlāk olunur. Ve dağıtmak, tefrīk ma'nāsınadır; yukālu: **شَقَّ الشَّيْءَ شَقًّا إِذَا فَرَقَهُ** **شَقَّ عَصَا الْمُسْلِمِينَ أَيُّ فَرَقَ جَمْعَهُمْ وَكَلِمَتُهُمْ** **وَإِذَا فَارَقَ الْجَمَاعَةَ يُقَالُ شَقَّ الْعَصَا** Ve renc ve mihnet ve meşakkat ma'nāsınadır; bunda şīn'in kesriyle de cā'izdir yāhūd şīn'in kesriyle ismdir ve fethiyle masdardır. Ve

شَقَّ [şakḳ] Şemsin iki tarafa sapmayıp havā fişeg'i gibi vasat-ı semāya doğru uzun uzadı ağmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: **شَقَّ الْبُرْقُ إِذَا اسْتَطَالَ إِلَى وَسْطِ السَّمَاءِ مِنْ غَيْرِ أَنْ يَأْخُذَ** **بِمِيمًا وَشَمَالًا**

الْمَشَقَّةُ [el-meşakḳat] (mīm'in ve şīn'in fethiyle) Masdardır ki zikr olundu. Ve ism olur, renc ve mihnet ma'nāsına.

الْمَشَقَّ [el-meşakḳ] (mīm'in ve şīn'in fethiyle) Bu dahi ʿavret fercinin uzunca yarığına denir. Ve bu ism-i mekāndır.

الشَّقُّ [eş-şikḳ] (şīn'in kesriyle) İki yarılmış nesnenin bir parçasına denir; ehadühümā āhere nisbetle **شَقٌّ** [şikḳ] olur; yukālu: **أَخَذَ أَحَدٌ شَقِّيهِ أَيُّ سَقِيقَهُ** Ve cānib ve nāhiye

ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: فَعَدَ فِي شَقِّ مِنَ الدَّارِ أَي فِي نَاحِيَةٍ Ve mutlakan bir adamın nazar eylediği nesneye itlāk olunur, gūyā ki eşyā-i sâ'ire beyninden onu şakk edip nazar etmiş olur. Ve Hıyber arzında bir mevzi' yāhūd bir vādī ismidir; bunda fethle de zebān-zededir yāhūd şīn'in fet-hiyle lügattir, ya'nī zikr olunan ma'nālara mahsüstür, ism değildir. Ve bir mevzi'in dahi ismidir; kīle ve fihi'l-hadīsu: "وَجَدْنِي فِي أَهْلِ غُنَيْمَةٍ بِشَقِّ" أَوْ مَعْنَاهُ بِمَشَقَّةٍ Ve kesr ile mervī olmakla kesre rivāyetine göre mevzi' ismi ve fetha rivāyetine göre meşakkat ma'nāsına olur. Ve

شِقْ [Şiḳḳ] Bir kāhil-i ma'rūf ismidir ki Nūşirevān zamānında idi, nīm vücūd-ı insānī, bir tarafı heykel idi ki bir eli ve bir ayağı ve bir gözü var idi. Ve

شِقْ [Şiḳḳ] Cinn tā'ifesinden bir cin ismidir. Mütercim der ki zāhiren nīm-ten ta'bīriyle hikāye eyledikleri tā'ife olacaktır. Ve her şey'in ayrılmış başkaca nısfına denir; bunda fethle de cā'izdir. Kāle'ş-şārih ve minhu'l-hadīs: "تَصَدَّقُوا وَلَوْ بِشَقِّ الْمَالِ بَيْنِي وَبَيْنَكَ شِقٌّ" أَي نِصْفَهَا الشُّعْرَةَ أَي نِصْفَانِ سِوَاءِ

أَشَقُّ [eş-şuḳḳ] (şīn'in zammıyla) [eşakḳ] ve شَقَاءٌ [şakḳā] kelimelerinin cem'idir, ke-mā se-yuzkeru.

الشَّقَّةُ [eş-şikḳat] (şīn'in kesriyle) Tahtalardan tasma gibi yarılıp çıkan yarmaya denir; yukālu: طَارَتْ شَقَّةٌ مِنَ اللُّوحِ أَي سَطِيئَةٌ Ve değnek ve sevb makülesinden uzunluğuna yarılıp çıkan yarmaya ve parçaya denir. Ve yarısına iki yarılan nesnenin nısfına denir, شِقٌّ [şikḳ] dahi denir. Ve bir mevzi' adıdır. Ve ıraklık ma'nāsınadır; yukālu: فِيهِ شَقَّةٌ أَي بُعْدٌ

الشَّقِيئَةُ [eş-şikḳiyyet] (şīn'in kesriyle) Bir gūne cimā'a denir ki hatunu yan üzere yatırmak vechiyle olan cimā' olacaktır, yanbeki cimā' ta'bīr olunur; bāh-nāme mesā'ilindedir.

الشُّقَّةُ [eş-şuḳḳat] (şīn'in zammıyla ve kesriyle) Iraklık ma'nāsınadır; yukālu: فِيهِ شُقَّةٌ أَي بُعْدٌ Ve misāfirin kasd ve 'azīmet eylediği semt ve nāhiyeye denir, mesāfe olacaktır; yukālu: بَعُدْتُ عَلَيْهِمُ الشُّقَّةُ أَي النَّاحِيَةَ Ve sefer-i ba'īd ma'nāsınadır ki mecmū'u meşakkati müstelzimdir. Ve renc ve maşakkat ma'nāsınadır; cem'i شُقُقٌ [şuḳaḳ] gelir, ضُرْدٌ [şurad] vezninde ve شِقْقٌ [şikḳaḳ] gelir, عِنَبٌ [ineb] vezninde; yukālu: فِيهِ شُقَّةٌ أَي مَشَقَّةٌ Ve

شُقَّةٌ [şuḳḳat] Uzun bez ve kumaş parçasına denir ki ıstīlāhımızda dahi parça ta'bīr olunur. Ve bu yırtılmış parça olmayıp belki tezgāhtan çıkıp top olan parça donluk olacaktır, niteki kumaşçı meselā on parça kumaş getirdi ta'bīr olunur. Fi'l-asl nısf-ı sevbe denip ba'dehu uzun top gūyā ki uzunluğundan bölünmüş hey'etinde olmakla bütün bir top bez kumaş makülesine itlāk olundu.

الْأَشَقُّ [el-Eşakḳ] (hemzenin ve şīn'in fet-hiyle) Bir mevzi' adıdır. Ve şol ata itlāk olunur ki seğırtirken gāh sağ yanına ve gāh sol yanına meyelān eder ola, 'alā-kavlin satanı ve koltuk içleri ba'īd ya'nī açık ve meydānlı ola; yukālu: فَرَسٌ أَشَقٌّ وَهُوَ مَا يُشْتَقُّ فِي عَدُوهِ بِيَمِينًا وَشِمَالًا أَوْ الْبَعِيدُ مَا بَيْنَ الْفُرُوجِ Ve uzun ve gerimli şey'e itlāk olunur; yukālu: شَيْءٌ أَشَقٌّ أَي طَوِيلٌ

الشَّقَقُ [eş-şeḳaḳ] (fethateynle) Zikr olunan [eşakḳ] ma'nālarından ismidir.

الشَّقَاءُ [eş-şakḳā] [sakkā] vezninde

de) أَشَقُّ [eṣaqq] lafzından mü'ennestir. Ve Ḍubey'a b. Nizār'a mahsūs bir kısrarın ismidir. Ve feru vāsi' hayvāna denir; yukālu: فَرَسٌ شَقَاءٌ أَيِ الْوَاسِعَةِ الْفَرَجِ

الشَّقِيقُ [eṣ-ṣeqīk] [emīr] vezninde) Yarısından yarılmış nesnenin başkaca bir parçasına denir; her biri āhere nisbete شَقِيقٌ [ṣeqīk]tir; yukālu: هُوَ شَقِيقُهُ أَيِ نِصْفُهُ الْمَشَقُوقُ Bu münāsebetle bir adamın öz kardeşine itlāk olunur, gūyā ki nesebi onun nesebin-den şakk olunmuştur; yukālu: هُوَ شَقِيقُهُ أَيِ أَخُوهُ Ve tamām kuvvetlendiğ vakte sığır buzağına itlāk olunur. Ve Benū Useyyid yurdunda bir su adıdır. Ve 'Abdullāh b. Hāriş b. Nevfel'in kılıcı ismidir.

الشَّقِيقَةُ [eṣ-ṣeqīkat] [sefinet] vezninde) İki kum tepeleri aralığında olan açık yere denir ki inbāt-ı nebāt eder; cem'ı شَقَائِقُ [ṣeqā'ik] gelir. Ve bir kuşun ismidir, شَقُوقَةٌ [ṣeqūkat] dahi derler; musaggarı شُقَقِيَّةٌ [şukayyikat]tir. Ve boralı firāvān yağmura denir, sehāb ondan münşakk olduğu için. Ve āfāka leme'ānı münteşir olan şimşeğe denir. Ve yarımca dedikleri ağrıya denir ki başın ve yüzün bir tarafı derd-nāk olur; yukālu: أَخَذَتْهُ شَقِيقَةٌ أَيِ وَجَعٌ Ve يَأْخُذُ نِصْفَ الرَّأْسِ

شَقِيقَةٌ [Şeqīkat] Nu'mān b. Munzir'in ceddesi ve 'Abbād b. Zeyd b. 'Amr b. Şeybān'ın duhteri isimleridir.

شَقَائِقُ التُّغَمَانِ [ṣeqā'iku'n-nu'mān] Ma'rūf çiçektir, Fārisīde lāle-i kūhī ve Türkīde gelincik çiçeği dedikleri kırmızı ve hoş-manzar şüküfedir. Asl ismi شَقَائِقُ [ṣeqā'ik]tir; müfred ve cem'ine itlāk olunur. Humretinden nāşī شَقِيقَةٌ [ṣeqīkat]-ı berke teşbīhle itlāk olunmuştur. Emīr-i Hīre olan Nu'mān b. Munzir bir gün hadem ve

haşemiyle deşt ve sahrāyı geşt ederken bir müferrih merg-zāra vardı ki zemīni sarı ve kırmızı gūnā-gūn şüküfe ve nebātla ārāste olmuş. İçlerinde mezbūr şüküfe dahi olmakla zātında hoş-manzar olduğundan ondan be-gāyet mahzūz olmağın şu شَقَائِقُ [ṣeqā'ik] ne güzeldir diye ferd-i vāhid dest-dırāz olmamak için himāyeti bābında emr eylemekle himāyeti cihetine ihtimām eylediler. Şüküfe-i mezbūrun bu vechile Nu'mān-ı mūmā'ileyh ibtidā-yı hāmīsi olmakla min-ba'd ismine izāfetle التُّغَمَانِ شَقَائِقُ [ṣeqā'iku'n-nu'mān] ile müştehir olmuştur. Şārihin beyānına göre lafzından müfredi yoktur ve ba'zılardan müfredi شَقِيقَةٌ [ṣeqīkat] olduğu menküdür.

الشَّقَانُ [eṣ-Şuqqān] [rummān] vezninde) Sirreyin ile Cudde'nin arasında olan arzın ismidir.

الشَّقَاقُ [eṣ-şuqāk] [ğurāb] vezninde) Dābbe kısmına mahsūs bir maraz adıdır ki bilekleri cā-be-cā çatlayıp yarılr. Pes bu bıçılğan dedikleri 'arıza olur; yukālu: أَصَابَهُ الشَّقَاقُ وَهُوَ تَشَقُّقٌ يُصِيبُ أَرْسَاعَ الدَّوَابِّ

الشَّقِشِقَةُ [eṣ-şiqşikat] [zibricet] vezninde) Esrimiş devenin ağzından çıkan akciğer tarzında nesneye denir; yukālu: أَخْرَجَ الْبَعِيرُ شَقِشِقَتَهُ وَهُوَ شَيْءٌ كَالرِّثَةِ يُخْرِجُهُ الْبَعِيرُ مِنْ فِيهِ إِذَا هَاجَ

الْحُطْبَةُ الشَّقِشِقِيَّةُ [el-ḥuḥbetu's-şiqşikiyet] (şīn'lerin kesriyle) İmām 'Alī radiyallāhu 'anhu hazretlerine mensüb olan hutbedir ki kırā'at-ı hutbeden fāriğ oldukta İbn 'Abbās radiyallāhu 'anhumā: "Yā emīre'l-mūminīn, لَوْ اطَّرَدْتُ مِنْ حَيْثُ أَفْضَيْتَ يَا ابْنَ عَبَّاسٍ هَيَّاهُ تَلْكَ شَقِشِقَةُ هَدَرْتُ ثُمَّ فَرْتُ" ibāretiyle cevāb vermeleriyle hutbe-i mezbūreye شَقِشِقِيَّةُ [şiqşikiyet] itlāk olun-

muştur. Bedāyic ve hikemi hāvī ve envāc-ı belāgatı muhtevī bir hutbe-i bedī'adır, kütüb-i siyerde meşrūhtur.

التَّشْقِيقُ [et-teşqīk] [تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bir nesneyi pāre pāre yarmak ma'nāsınadır; yukālu: شَقَّقَ الْحَطَبَ إِذَا شَقَّهَ Ve kelāmı güzel ve dāne-dār ve hurūfları muktezā-yı mahrec üzere müretteb ve beyyin ve āşikār söylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: شَقَّقَ الْكَلَامَ إِذَا أُخْرِجَ أَحْسَنَ مَخْرَجٍ

التَّشْقُقُ [et-teşakkuq] [تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Pāre pāre çatlayıp yarılmak ma'nāsınadır; yukālu: شَقَّقَ الْحَطَبَ فَتَشَقَّقُ

الْمُشَقَّقُ [el-Muşakkaq] [مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Bir vādī yāhūd bir su adıdır.

الْإِنْشِقَاقُ [el-inşikak] [إِنْفِعَالٌ [infi'al] vezninde) Yarılmak ma'nāsınadır. Bu ma'nādandır ki 'Arablar عَصَا [inşikāku 'aşā] ile teferruk-ı umürdan kināye ederler; yekülüne: قَدِ انْشَقَّتِ الْعَصَا أَيُّ تَفَرَّقَ الْأُمُرُ

الْإِشْتِقَاقُ [el-işikak] [إِفْتِعَالٌ [ifti'al] vezninde) Yarılmış nesnenin bir شِقْ [şik]ını ahz eylemek ma'nāsınadır; yukālu: اِشْتَقَّ وَالتَّخْضُومَةُ إِذَا أَخَذَ يَمِينًا وَشِمَالًا يَغْنِي وَتَرَكَ الْقُضْدَ Ve sarfiyyūn 'örfünde bir kelimeden kelime-i uhrā ihrāc eylemeğe itlāk olunur; yukālu: اِشْتَقَّ ضَرْبًا مِنَ الضَّرْبِ أَيُّ أَخَذَ وَأَخْرَجَ مِنْهُ

الْمُشَاقَّةُ [el-muşakkaat] [مُفَاعَلَةٌ [mufā'let] vezninde) Ve

الْشِقَاقُ [eş-şikak] [نِفَاقٌ [nifak] vezninde) 'Adāvet ve muhālefet ma'nāsına

müsta'meldir ki dostluğu şakk etmiş olurlar; yukālu: شَاقَّةٌ مُشَاقَّةٌ وَشِقَاقًا إِذَا خَالَفَهُ وَعَادَاهُ

الشَّقْشَقَةُ [eş-şakşekāt] [زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Deve esriyip kükremek ma'nāsınadır ki o vakte شَقْشَقَةٌ [şikşikāt]ını ihrāc eder; yukālu: شَقَّشَقَ الْفَحْلُ إِذَا هَدَرَ Ve serçe ötmek ma'nāsınadır; yukālu: شَقَّشَقَ الْعُضْفُورُ إِذَا صَوَّتَ

[ش ل ق]

السَّلْقُ [el-şelq] [حَلْقٌ [ħalk] vezninde) Kamçı ve kırbaç makülesiyle vurmak ma'nāsınadır; yukālu: سَلَقَهُ سَلْقًا مِنَ الْبَابِ إِذَا ضَرَبَهُ بِالسُّوطِ وَغَيْرِهِ Ve cimāc eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: سَلَقَ الْجَارِيَةَ إِذَا جَامَعَهَا Ve kulağı uzunluğuna yarırıp dilmek ma'nāsınadır; yukālu: سَلَقَ أُذُنَهُ إِذَا حَرَفَهَا طَوْلًا

السَّلِقُ [eş-şilk] (şin'in kesriyle) ve

السَّلِيْقُ [eş-şelik] [كَتِفٌ [ketif] vezninde) Bir güne küçük balık, 'alā-kavlin inkelis dedikleridir ki şārihin beyānına göre yayın balığıdır.

السُّوْلَقِيّ [eş-şevlekiyy] [جَوْهَرِيّ [cevhəriyy] vezninde) Şol adama denir ki halviyāt makülesini pek sevmekle dā'imā onu te-tebbu eder ola; yukālu: رَجُلٌ سُّوْلَقِيٌّ إِذَا كَانَ مُحِبًّا لِلْحَلَاوَةِ Ve kālē fi'l-Esās: مَوْلَعٌ بِهَا

الْمِشْلِيْقُ [el-mişlik] [مِنْدِيلٌ [mindil] vezninde) Gülerken papuç gibi ağzını ayırıp açar olan adama denir; yukālu: فَلَانٌ مِشْلِيْقٌ أَيُّ يَفْتَحُ فَاهُ إِذَا ضَحِكَ

السَّلَاقُ [eş-şellak] [شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Dilenci torbasına denir.

السَّلَقَةُ [eş-şelekat] (fetehtātlā) At ve 'acemī ta'līm eden ser-āhūrlara denir; yukālu: هُمْ سَلَاقَةٌ أَيُّ رَاضَةٌ

الشَّلْقَاءُ [eş-şilkā] [حِرْبَاءُ] [hırbā] vezninde) Bıçağa denir, سِكِّينٌ [sikkīn] ma'nāsına.

الشَّلْقَةُ [eş-şilkat] (şīn'in kesriyle) Keler yumurtasına denir, bıraktığı vakte.

شَلْقَانُ [Şeleqān] (fetehtëla) Mısır diyarında iki karye adıdır.

[ش ل م ق]

الشَّلْمُوقُ [eş-şelmaq] [جَعْفَرٌ] [ca'fer] vezninde) Pek yaşlı kocakarıya denir; yukālu: تَزَوَّجَ فُلَانٌ شَلْمَقًا أَيَّ عَجُوزًا كَبِيرًا

[ش م ر ق]

الشَّمَارِيقُ [eş-şemāriq] (şīn'in fethiyle) ve

الشَّمَارِيقُ [eş-şemāriq] ve

الْمُسْمَرِيقُ [el-muşemraq] [مُدَاخِرَجٌ] [mudaxrec] vezninde) Päre päre olmuş eski sevbe denir; yukālu: نَوَّبَ شَمَارِيقٌ وَشَمَارِيقٌ وَمُسْمَرِيقٌ أَيَّ قَطَعَ

[ش م ش ق]

الشَّمْشِيقَةُ [eş-şimşikat] (şīn'lerin kesriyle) شَمْشِيقَةٌ [şikşikat] ma'nāsındadır ki esrimiş devenin ağzından çıkan kızıl dağarcığa denir.

[ش م ش ل ق]

الشَّمْشَلِيقُ [eş-şemşelīq] [زَنْجَبِيلٌ] [zencebīl] vezninde) Kırtışmış sölpük kocakarıya denir; yukālu: عَجُوزٌ شَمْشَلِيقٌ أَيَّ مُسْتَرْجِيَةٌ Ve çabuk çabuk yürüyen adama denir.

[ش م ق]

الشَّمْمُوقُ [eş-şemmaq] (fethateynle) Mecnün kimsenin bî-asl neşâtlanıp ferah-nāk olması gibi dīvānece taşkın izhār-ı sürür edip ferah-nāk olmak ma'nāsındadır; yukālu: سَمَّوَقَ الرَّجُلُ شَمْمَقًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا نَشِطَ وَمَرَحَ مَرَحَ الْجُنُونِ

الْأَشْمُوقُ [el-aşmaq] [أَحْمَقٌ] [ahmaq] veznin-

de) Erkek devenin kan ile karışık ağzı köpüğüne denir. Ve bu أَفْكَلٌ [efkel] vezninde ismdir.

الشَّمِيقُ [eş-şimīq] [فَلِزٌّ] [filizz] vezninde) Uzun adama denir. Mü'ennesi شَمِيقَةٌ [şimīqkat]tır hā'yla.

الشَّمْمُوقُ [et-teşemmuq] [تَفَاعُلٌ] [tefa'ul] vezninde) Kendi kendisine neşât peydâ edip neşâtlanmak ma'nāsındadır; yukālu: تَشَمَّقُ الرَّجُلُ إِذَا تَشَطَّ Ve yere batmak ma'nāsındadır; yukālu: تَشَمَّقَ الشَّيْءُ إِذَا غَارَ

الشَّمْمُوقُ [eş-şemmaq] [سَفَرَجَلٌ] [sefercel] vezninde) Uzun adama denir; yukālu: رَجُلٌ شَمْمُوقٌ أَيَّ طَوِيلٌ Ve dā'imā neşât-mend, şen ve şâtır şakrak adama denir; yukālu: هُوَ شَمْمُوقٌ أَيَّ نَشِيطٌ

أَبُو الشَّمْمُوقِ [Ebu'ş-Şemmaq] Mervān b. Muhammed nām şā'irin künyesidir.

[ش م ل ق]

الشَّمْلُوقُ [eş-şemlaq] [جَعْفَرٌ] [ca'fer] vezninde) Pek yaşlı kocakarıya denir.

[ش ن ت ق]

الشُّنْقَةُ [eş-şuntukat] [قُنْفُزَةٌ] [kunfuzet] vezninde) Şol balık ağı tarzında müşebbek olmuş takyedir ki nisvānlar içine pamuk döşeyip başlarına giyerler, yaşmak ve baş örtülerini yağdan hıfz için. Mü'ellif nākıs ta'rif eylemekle şārihin bast ve beyānı üzere terceme olundu, zīrā mü'ellif hemān 'الشُّنْقَةُ' ibāretiyle tefsīr eyle-di ki içine pamuk koyacak şebeke tarzında zarf demek olur, lākin şārih vech-i mezkūr üzere ifāde eyledi ve 'Arabī-i mahz olmayıp zāhiren Nebatī yāhūd Sevādī olmak gālibdir dedi.

[ش ن ق]

الشُّنْقُ [eş-şenḳ] (şīn'in fethi ve nūn'un sükūnuyla) Devenin rākibi şiddetle yularını çekip kulakları tozları havutun ön ağaçlarına dayanmak vech üzere geri tüşkürmek, 'alā-kavlin yularını geri çekmekle başını kaldırmak ma'nāsınadır; yukālu: شَنَّقُ البَعِيرِ شَنَّقًا مِنَ البَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا كَفَّهُ بِزَمَامِهِ حَتَّى أَلْزَقَ ذُفْرَاهُ بِقَادِمَةِ الرَّاحِلَةِ أَوْ رَفَعَ إِذَا كَفَّهُ بِزَمَامِهِ حَتَّى أَلْزَقَ ذُفْرَاهُ بِقَادِمَةِ الرَّاحِلَةِ أَوْ رَفَعَ وَهُوَ رَاكِبُهُ Ve kırbanın ve tulumun ağzını bağladıktan sonra bağın ucunu kırbanın yā tulumun kollarına bağlamak ma'nāsınadır; yukālu: شَنَّقُ القَرْبَةِ إِذَا أَوْكَاهَا ثُمَّ رَبَطَ طَرْفَ وَكَائِهَا بِيَدَيْهَا Ve atın başını yüksekçe ağaç ve kazık makülesine bağlayıp başını yukarı germek ma'nāsınadır; yukālu: شَنَّقُ رَأْسِ القَرَسِ إِذَا شَدَّهُ إِلَى شَجَرَةٍ أَوْ وَدِدٍ مُرْتَفِعٍ Ve deveyi şinnāq [şināḳ] dediği kırbaya bağlamak ma'nāsınadır; yukālu: شَنَّقُ النَّاقَةِ: شَنَّقُ البَعِيرِ إِذَا شَدَّهُ بِالشَّنَاقِ Ve arı kovanının içine şinnīq [şenīḳ] dedikleri tahtayı komak ma'nāsınadır; yukālu: شَنَّقُ الحَلِيَّةِ إِذَا جَعَلَ فِيهَا شَنَّقًا Ve bir nesneye gönül verip ona dilbeste ve 'alāka-dār olmak ma'nāsınadır; yukālu: شَنَّقُ فُلَانٍ شَنَّقًا مِنَ البَابِ الثَّانِي إِذَا هَوَى شَيْئًا فَصَارَ مُعَلَّقًا بِهِ

الإِشْنَاقُ [el-işnāḳ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi devenin başını yular ile silkip geri tüşkürtmekle yukarı kaldırtmak ma'nāsınadır. Ve bu ma'nāda lāzım olur, lākin nādirdir; yukālu: أَشَنَّقُ البَعِيرِ بِمَعْنَى شَنَّقَهُ: فَأَشَنَّقُ ذَلِكَ البَعِيرِ نَادِرًا أَشَنَّقُ القَرْبَةِ إِذَا شَدَّهَا بِالشَّنَاقِ Ve merhem-bahā almak, 'alā-kavlin bir kimse zimmetine merhem-bahā vermesi lāzım olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَشَنَّقُ الرَّجُلَ إِذَا أَخَذَ الأَرْضَ أَوْ وَجَبَ عَلَيْهِ الأَرْضُ Pes azdāddan olur, lākin zıddiyye-

ti manzūrun fihtir. Ve bir kimseye istilā ile havāle ve şer-gīr olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَشَنَّقُ عَلَيْهِ إِذَا تَطَاوَلَ

الشُّنْبِيقُ [eş-şenīḳ] [emīr] vezninde) Şol tahtaya denir ki arı kısmı oğul çıkardıktan arı sāhibi onu kovan içre olan gömeci altına sokup gömeçleri āhestece kaldırdıktan sonra kovan içre arkuru dayayıp vaz eder.

الشُّنْبِيقُ [et-teşnīḳ] [tef'īl] vezninde) Bu dahi arı kovana içre şinnīq [şenīḳ] vaz eylemek ma'nāsınadır; yukālu: شَنَّقُ الحَلِيَّةِ: شَنَّقُ بِمَعْنَى شَنَّقَهَا Ve bir nesneyi pāre pāre kesmek ma'nāsınadır; yukālu: شَنَّقُ الشَّيْءِ إِذَا قَطَعَهُ Ve bezemek ma'nāsınadır; yukālu: شَنَّقَهُ إِذَا زَيَّنَهُ

الشُّنْقَاءُ [eş-şenḳā] [ḥamrā] vezninde) Şol kuşa denir ki yavrusu henüz pek küçük olmakla ağzıyla yem verip besler ola. Kāle'ş-şārih ve fi kissati Suleymān 'alā-nebiyyinā ve 'aleyhi's-selām "أُحْشِرُوا" Zāhiren müzekkeri أَشَنَّقُ [eşnaḳ] yāhūd [şenaḳ] tır.

الشَّنَاقُ [eş-şināḳ] [kitāb] vezninde) Uzun insān ve hayvāna denir. Müzekker ve mü'ennesi ve müfred ve cem'i berāberdir; yukālu: رَجُلٌ وَامْرَأَةٌ شَنَّاقٌ أَي طَوِيلٌ Ve kırbaya ağzını bağladıkları bağa denir, sırım olsun gerek ip olsun. Ve yayın kirişine denir. Ve

شَنَّاقٌ [şināḳ] Mufā'aletten masdar olur, kemā se-yuzkeru.

الشُّنْقُ [eş-şenāḳ] (fethateynle) Cirāhat diyetine denir ki merhem-bahā ta'bīr olunur; yukālu: إِسْتَوَفَى شَنَّقَهُ أَي أَرْشَهُ Ve telef olan nesne mukābilinde verilen şey'e denir ki ödek ta'bīr olunur. Ve 'amel ve kirdār ma'nāsınadır. Ve zekāt nisābında

iki farīzanın mā-beynine denir, meselâ koyun kısmında kırk ile yüz yirmi bir mā-beynine denir ve sâ'iri ona kıyâs oluna; yukâlu: لَا زَكَاةَ فِي الشَّنَقِ وَهُوَ مَا بَيْنَ الْفَرِيضَتَيْنِ فِي الزَّكَاةِ فَفِي الْعَنَمِ مَا بَيْنَ أَرْبَعِينَ وَمِائَةٍ وَإِحْدَى وَعِشْرِينَ Şârih der ki mü'ellife göre وَقَصَّ [vekaş] dahi شَنَّقٌ [şenak] gibi 'ale'l-ıtlâktır, gerçi ba'zılar شَنَّقٌ [şenak] ibile ve وَقَصَّ [vekaş] bakara mahsüstür dediler. Ve fi'n-Nihāye ve minhu'l-hadīsu: "لَا شَنَّاقٌ" أَي لَا يُؤْخَذُ مِنْ "لَا شَنَّاقٌ" Hulāsā nisābeyn aralığında zekāt lâzım değildir, nisāb-ı atī hulūl etmedikçe. Ve

شَنَّقٌ [şenak] Diyet mertebesinden ednâ olan اَرَشٌ [erş]-i cinâyete denir, ya'nî diyet-te mütehammil olan 'akile diyeti kâmilen sevk eyledikte bilece diyât-ı cirahât dahi olsa ona شَنَّقٌ [şenak] denir, gūyâ ki o diyet-i 'uzmāya müte'alliktir. Ve diyette olan fazlaya dahi denir, ya'nî bir müte'ayyen adam meselâ diyet-i kâmile olmak üzere yüz deve verdikten sonra fazla beş deve dahi ikrām eylese o beş deveye شَنَّقٌ [şenak] denir. Ba'zılar dedi ki شَنَّقٌ [şenak] gerek diyet ve gerek zekāt hususunda iki gūnedir: biri شَنَّقٌ [şenak]-ı a'lâ ve birisi شَنَّقٌ [şenak]-ı esfeldir. Ammâ diyette شَنَّقٌ [şenak]-ı a'lâ yirmi جَذَعَةٌ [ceze'at] vermektir. Ve شَنَّقٌ [şenak]-ı esfel yirmi بِنْتُ مَحَاضٍ [bintu meḥād] vermektir. Ve zekâtta شَنَّقٌ [şenak]-ı a'lâ yirmi beş deveye bir بِنْتُ مَحَاضٍ [bintu meḥād] vermektir. Ve esfel beş deveye bir koyun vermektir 'ibârettir. Ve

شَنَّقٌ [şenak] İpe denir, حَبْلٌ [ḥabl] ma'nāsına. Ve yükün dengine denir, عَدْلٌ [ʿidl] ma'nāsına. Ve

شَنَّقٌ [şenak] Masdar olur, شَنَّقٌ [şenak] gibi

bir nesneye gönül ilişip mihr ve muhabbetiyle 'alāka-dār olmak ma'nāsınadır; yukâlu: شَنَّقَ الرَّجُلُ شَنَّاقًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا هَوَى شَيْئًا فَصَارَ مُعَلَّقًا بِهِ

الشَّنَقُ [eş-şenik] [ketif] vezninde) Her nesneye aşüfte olup nazar ve mihr ve muhabbet eden ilişken adama ve gönüle vasf olur; yukâlu: رَجُلٌ وَقَلَبٌ شَنَّاقٌ أَي مُشْتَاقٌ طَامِحٌ إِلَى كُلِّ شَيْءٍ

الشَّنِيقَةُ [eş-şinnīkat] [sikkīnet] vezninde) Dā'imā erkek kısmıyla lāg ve latife edici şüh ve küşāde-meşreb 'avrete denir; yukâlu: اِمْرَأَةٌ شَنِيقَةٌ أَي مُغَارِلَةٌ

الشَّنِيقُ [eş-şinnīk] [sikkīn] vezninde) Hod-bīn ve hod-pesend civāna denir; yukâlu: شَابٌ شَنِيقٌ أَي مُعْجَبٌ بِنَفْسِهِ

الشَّنِيقَانُ [eş-şiniḱnāk] [siriṭrāt] vezninde) Cinn tā'ifesinin re'isleri ismidir. Ve āfet ve dāhiyeye denir.

المُسْنَقُ [el-muşennak] [mu'azzam] vezninde) Pāre pāre kesilmiş ve doğranmış nesneye denir; yukâlu: شَيْءٌ مُسْنَقٌ أَي مُقَطَّعٌ Ve zeytūn yağıyla yoğrulmuş tike tike hamur yuvalıklarına denir ki ta'ām ederler.

المُشَانِقَةُ [el-muşānekat] [mufā'alet] vezninde) ve

الشَّنَاقُ [eş-şināk] [ḱitāl] vezninde) Bir kimse devābb ve mevāşisini āherin devābb ve mevāşisine katıp karıştırmak ma'nāsınadır ki edā-i zekātta hile sūretidir; yukâlu: Ve شَانِقَةٌ مُشَانِقَةٌ وَشَنَّاقًا إِذَا خَلَطَ مَالَهُ بِمَالِهِ Ve zekāt müretteb olmayan iki farīza bey-ninden zekāt almak ma'nāsınadır, meselâ sâ'ime devenin nisābı beş olmakla onda bir şāt alınır, nisāb-ı sānisi on olmakla onda iki şāt alınır, sālisi on beş olmakla onda üç şāt alınır. Pes شَنَّاقٌ [şināk] beş ile

on ve on ile on beş mā-beyninden almak-
tır ki bunlarda nesne lāzım gelmez; ve
minhu'l-hadīsu: “لَا جِلَاطَ وَلَا وِرَاطَ وَلَا شِنَاقَ”
Ve bunlar māddelelerinde bast ve beyān
olundu.

[ش و ق]

الشُّوقُ [eş-şevk] [sevķ] vezninde)
Ārzū ma'nāsınadır ki nefis ve kalbin bir
nesneye çekinmesinden 'ibârettir; cem'î
بَرِّحَ بِي الشُّوقِ إِلَيْهِ وَهُوَ أَشْوَقُ [eşvāk]tır, tekülü:
نَزَاعُ النَّفْسِ وَخَرَكَةُ الْهَوَى Ve bu fi'l-asl masdar-
dır. Ve aslı üzere isti'māl olunur ki nefis
ve kalbi bir nesneye çekindirip ārzū-mend
kılmak ma'nāsınadır; tekülü: شَاقِنِي حُبِّهَا
شُقُّ شُقًّا فَلَانًا ve tekülü: يَشُوقُ شُوقًا أَي هَاجِنِي
عَلَى بِنَاءِ الْأَمْرِ أَي شُوقُهُ إِلَى الْأَخِرَةِ
شَاقَ الطُّنْبَ إِلَى الْوَتِدِ إِذَا
يَشُوقُ شُوقًا وَهُوَ أَشْوَقُ Ve dolu kırbayı kaldırıp diki-
ne duvara dayamak ma'nāsınadır; yukālu:
شَاقَ الْقَرْبَةَ إِذَا نَصَبَهَا مُسْنَدَةً إِلَى الْحَائِطِ

التَّشْوِيقُ [et-teşvīk] [tef'īl] vezninde)
Ārzū-mend eylemek ma'nāsınadır, شُوقُ
[şevķ] gibi; tekülü: شُوقِي أَي هَيِّجَنِي

الشُّوقُ [eş-şūķ] (şīn'in zammıyla)
شَاقِ [şā'īķ] lafzının cem'idir, mahbūbuna
kemāl-i ārzūsu olan 'uşşākā itlāk olunur;
yukālu: هُمْ شُوقٌ أَي عَشَاقٌ Pes شَاقِ [şā'īķ] ni-
seb üzere olur, لَابِنٌ [lābin] gibi. Ve شُوقٌ
[eşvāk] lafzından dahi cem' olur, ke-mā
se-yuzkeru.

الْمَشُوقَةُ [el-meşūqat] (mīm'in fethiyle) Du-
vara dikine dayanmış kırbaya denir.

شُوقَةٌ [Şevķat] (şīn'in fethiyle) Esmādandır:
Yūnus b. Aḥmed b. Şevķat el-Endelusi
muhaddisindendir; İbn Şakķi'l-Leyl on-
dan rivāyet-i hadīs eylemiştir.

الأَشْوَقُ [el-eşvāk] [aḥmak] vezninde)
Pek uzun adama itlāk olunur; cem'î شُوقٌ
[şūķ] gelir şīn'in zammıyla; yukālu: رَجُلٌ
أَشْوَقٌ أَي طَوِيلٌ وَقَوْمٌ شُوقٌ

الشَّيَاقُ [eş-şiyāk] [kitāb] vezninde)
Çadır ipi gibi nesneye denir ki onunla
bir nesneye çekilip bir şey'e rabt olunur;
yukālu: شَدُّهُ إِلَيْهِ بِالشَّيَاقِ وَهُوَ الَّذِي يُمَدُّ بِهِ الشَّيْءُ
لِيُشَدَّ إِلَى شَيْءٍ

الشَّيْيِقُ [eş-şeyyīķ] [keyyis] vezninde)
Pek müştāk ve ārzū-mend olan adama de-
nir; yukālu: رَجُلٌ وَقَلْبٌ شَيِّيْقٌ أَي مُشْتَاقٌ

الأِشْتِيَاقُ [el-iştīyāk] [iftī'āl] veznin-
de) Bir nesneye gönül çekinip ārzū-mend
olmak ma'nāsınadır; yukālu: اِشْتَاقُهُ
وَاشْتَاقٌ إِلَيْهِ إِذَا انْتَزَعَتْ نَفْسُهُ إِلَيْهِ

التَّشْوُوقُ [et-teşevvūķ] [tefa'ul] vez-
ninde) Tekellūf-i şevk ile ārzū-mendlik
göstermek ma'nāsınadır, aḥbāb-ı zamāne
evzā'ı gibi; yukālu: تَشْوُوقٌ إِلَيْهِ إِذَا أَظْهَرَ الشُّوقَ
تَكَلَّفًا

[ش ه ب ذ ق]

شَهْبَيْدُقُ [Şehbeyzāk] (şīn'in ve bā ve zāl-
ı mu'cemenin fethiyle) Bir belde adıdır.
İbn Kattāc tashīf edip شَهْشَدُقُ [Şehşezaķ]
'unvāniyla sebt eyledi ki فَعْفَلٌ [fa'felel]
vezninde olur.

[ش ه ق]

الشَّهِيْقُ [eş-şehīķ] (şīn'in fethiyle) ve
الشُّهَاقُ [eş-şuhāk] (şīn'in zammıyla) ve
التَّشْهَاقُ [et-teşhāk] [tezkār] vezninde)
Bükā eden kimse hiçkırmak ma'nāsınadır
ki etfāl bükāsı o resme olur; yukālu:
شَهَقَ الرَّجُلُ وَشَهَقَ شَهِيْقًا وَشَهَاقًا وَتَشْهَاقًا مِنْ الْبَابِ
وَالثَّلَاثِ وَالثَّانِي وَالرَّابِعِ إِذَا تَرَدَّدَ الْبُكَاءُ فِي صَدْرِهِ
Ve bir nesneye göz değirmek ma'nāsına
müsta'meldir; yukālu: شَهَقَتْ عَيْنُ النَّاطِرِ عَلَيْهِ

إِذَا أَصَابَتْهُ بَعِينٍ

Ve

شَهِيْق [šehīk] ve

تَشْهَاق [tešhāq] Eşek anırmak ma'nāsınadır; yukālu: شَهَقَ الْحَمَارُ شَهِيْقًا وَتَشْهَاقًا إِذَا نَهَقَ Mü'ellifin Başā'ir'de beyānına göre شَهِيْق [šehīk] ism olarak da isti'māl olunur ki زَفِيْر [zefīr] mukābilidir. soluğu içeri alarak seslenmekten 'ibārettir, eşek anırmasının sonu gibi ki anırmasını onunla tamām eder ve o sadā āheste ve nerm olur. İnsānda içini çekmek ve içini göyündürmek ta'bir olunur, bükā' eden etfāl hālidir. Ve bu ma'nāda masdar dahi olur. Pes شَهِيْق [šehīk] ve زَفِيْر [zefīr] seslenerek soluğu alıp vermekten 'ibāret olur.

الشَّاهِقُ [eş-šāhīk] شُهُوْق [šuhūq] lafzından ki irtifā' ma'nāsınadır, ism-i fā'ildir, yüksek dağ ve binā ve ağaç makūlesine vasf olur; yukālu: جَبَلٌ شَاهِقٌ أَيُّ مُرْتَفِعٌ Ve yukarı yukarı atan damara itlāk olunur; yukālu: عَزَقْتُ شَاهِقٌ أَيُّ ضَارِبٌ إِلَى فَوْقِ

شَاهِقٌ [šāhīk] İçerisinden savtını terdīd eden adama denir; ve minhu yukālu: هُوَ هُوَ دُو شَاهِقٍ إِذَا كَانَ يَشْتَدُّ غَضْبُهُ Esās'ta شَاهِقٍ وَصَاحِلٍ إِذَا اشْتَدَّ غَضْبُهُ Ve bu mübālagayı mutazammındır, gittikçe hışm ve gazabı müştedd olan adamın gūyā ki cevfinde bir شَاهِقٌ [šāhīk] peydā olur.

شُهَاقٌ [Šuhāk] غُرَابٌ [gūrāb] vezninde) Bir dağın adıdır.

[ش ي ق]

الشَّيْقِ [eş-šīk] (šīn'in kesriyle) Dağın yukarısına ve pek sarp olan yerine denir, 'alā-kavlin yalçın yerine denir ki su'ūdu mümkin olmaya; yukālu: أَخَذَ الظَّنْبِيُّ شَيْقَ الْجَبَلِ أَيُّ أَغْلَاهُ وَأَضْعَبَ مَوَاضِعِهِ أَوْ هُوَ سُقْعُهُ الْمُسْتَوِي لَا يُرْتَقَى

Ve zekerin kellesine denir. Ve bir cins balık adıdır. Ve cānib ma'nāsınadır. Ve at kuyruğunun kıllarına denir; müfredi شَيْقَةٌ [šīkat]tır. Ve بُرْكٌ [burek] dedikleri kuşa denir ki saka kuşu yāhūd martı kuşudur. Mü'ellif bunu müfredi olan شَيْقَةٌ [šīkat] ile tekrār eylemiştir. Ve

شَيْقٌ [šīk] Dağda yāhūd tepesinde olan daracık yarığa ve çatlağa denir, 'alā-kavlin iki kaya aralığında olan daracık çatlağa denir. Ve uzun dağa denir. Ve bir mevzi' adıdır.

الشَّيْقَانِ [eş-šīkān] (tesniye bünyesiyle) İki dağın adıdır. 'Alā-kavlin kurb-ı Medīne'de bir mevzi'in adıdır.

ذُو الشَّيْقِ [Zu's-šīk] (šīn'in kesriyle) Bir mevzi' adıdır.

el-Okyânûsu'l-Basît fi Tercemeti'l-Kâmûsi'l-Muhît

KÂMÛSU'L-MUHÎT TERCÛMESİ

MÛTERCİM ÂSİM EFENDİ

5. CİLT

[ص د ق] - [ز ي م]

TÜRKİYE YAZMA ESERLER KURUMU BAŞKANLIĞI YAYINLARI: 1

- Edebiyat ve Sanat Serisi* : 1
Sözlük Dizisi : 1
Kitabın adı : el-OKYÂNÛSU'L-BASÎT fî TERCEMETİ'L-KÂMÛSİ'L-MUHÎT
KÂMÛSU'L-MUHÎT TERCÜMESİ
5. Cilt [ص د ق] - [ز ي م] ; (6 Cilt)
Müellifi : MÜTERCİM ÂSİM EFENDİ (1755-1820)
Yayın hazırlık - Çeviri yazı : Mustafa Koç Eyyüp Tanrıverdi
Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Dicle Üniversitesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Arap Dili ve Belagatı Anabilim Dalı
Editör : Mustafa Koç
Arşiv Kayıt : Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi,
Hamidiye Koleksiyonu, No. 1377-1378-1379
Kitap tasarımı : Abdusselam Feriatoğlu
Yapım : Fotografika Ltd. Şti.
Baskı : Pasifik Ofset, Cihangir Mah. Baha İş Merkezi A Blok 34310
Haramidere-İstanbul. Tel.: 0212 412 17 77
Sertifika No. 12027
Baskı yeri ve yılı : İstanbul 2014
Baskı miktarı : 1. Baskı, 2000 adet

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI
Library of Congress A CIP Catalog Record

Mütercim Âsım Efendi
el-Okyanûsu'l-Basît fî Tercemeti'l-Kâmûsi'l-Muhît
Kâmûsu'l-Muhît Tercümesi, 5. Cilt (6 Cilt)

1. Mütercim Âsım, 2. Kâmûs, 3. Arapça Sözlük, 4. Fîrûzâbâdî,
5. Arap Dili ve Edebiyatı, 6. Türk Dili ve Edebiyatı, 7. Osmanlı Türkçesi

ISBN: 978-975-17-3687-1 (5. Cilt) / 978-975-17-3665-9 (Takım)

Copyright © Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı. Her hakkı mahfuzdur.

Bütün yayın hakları *Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı*'na aittir. Başkanlığın izni olmaksızın tümüyle veya kısmen, hiçbir yolla ve hiçbir ortamda yayınlanamaz ve çoğaltılamaz.

T. C. Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı

Süleymaniye Mah. Kanuni Medresesi Sok. No:5 34116 Fatih / İstanbul

Tel. : +90 (212) 511 36 37

Faks : +90 (212) 511 37 00

info@yek.gov.tr

www.yek.gov.tr

EL-OKYÂNÛSU'L-BASÎT
FÎ TERCEMETÎ'L-KÂMÛSÎ'L-MUHÎT

KÂMÛSU'L-MUHÎT TERCÜMESİ

MÜTERCİM ÂSİM EFENDİ
(1755-1820)

5. CİLT

[ص د ق] - [ز ي م]

Yayına Hazırlayanlar

Mustafa Koç

Eyyüp Tanrıverdi

TÜRKİYE
YAZMA
ESERLER
KURUMU
BAŞKANLIĞI

İÇİNDEKİLER (Cilt 5)

BĀBU'L-KĀF	4063	Faslu'n-nūn	4298
Faslu'ş-şādi'l-mühmele	4063	Faslu'l-vāv	4303
Faslu'd-dādi'l-mu'ceme	4074	Faslu'l-hā	4308
Faslu't-tā'i'l-mühmele	4075	Faslu'l-yā'i't-tahtiyye	4316
Faslu'l-ayni'l-mühmele	4090	BĀBU'L-LĀM	4317
Faslu'l-ğayni'l-mu'ceme	4121	Faslu'l-hemze	4317
Faslu'l-fā	4131	Faslu'l-bā'i'l-muvahhade	4341
Faslu'l-kāf	4149	Faslu't-tā'i'l-fevkiyye	4367
Faslu'l-lām	4151	Faslu'ş-şā'i'l-müsellese	4372
Faslu'l-mīm	4159	Faslu'l-cīm	4383
Faslu'n-nūn	4169	Faslu'l-hā'i'l-mühmele	4410
Faslu'l-vāv	4180	Faslu'l-hā'i'l-mu'ceme	4450
Faslu'l-hā	4190	Faslu'd-dāli'l-mühmele	4478
Faslu'l-yā'i't-tahtiyye	4195	Faslu'z-zāli'l-Mu'ceme	4496
BĀBU'L-KĀF	4197	Faslu'r-rā'i'l-mühmele	4503
Faslu'l-hemze	4197	Faslu'z-zāyi'l-mu'ceme	4529
Faslu'l-bā'i'l-muvahhade	4203	Faslu's-sīni'l-mühmele	4546
Faslu't-tā'i'l-fevkiyye	4214	Faslu'ş-şīni'l-mu'ceme	4572
Faslu'ş-şā'i'l-müsellese	4216	Faslu'ş-şādi'l-mühmele	4590
Faslu'l-cīm	4217	Faslu'd-dādi'l-mu'ceme	4599
Faslu'l-hā'i'l-mühmele	4217	Faslu't-tā'i'l-mühmele	4605
Faslu'l-hā'i'l-mu'ceme	4229	Faslu'z-zā'i'l-mu'ceme	4618
Faslu'd-dāli'l-mühmele	4230	Faslu'l-ayni'l-mühmele	4621
Faslu'z-zāli'l-mu'ceme	4237	Faslu'l-ğayni'l-mu'ceme	4669
Faslu'r-rā'i'l-mühmele	4238	Faslu'l-fā	4684
Faslu'z-zāyi'l-mu'ceme	4243	Faslu'l-kāf	4704
Faslu's-sīni'l-mühmele	4246	Faslu'l-kāf	4735
Faslu'ş-şīni'l-mu'ceme	4253	Faslu'l-lām	4754
Faslu'ş-şādi'l-mühmele	4260	Faslu'l-mīm	4756
Faslu'd-dādi'l-mu'ceme	4263	Faslu'n-nūn	4775
Faslu't-tā'i'l-mühmele	4267	Faslu'l-vāv	4806
Faslu'l-ayni'l-mühmele	4267	Faslu'l-hā	4822
Faslu'l-ğayni'l-mu'ceme	4276	Faslu'l-yā'i't-tahtiyye	4840
Faslu'l-fā	4276	BĀBU'L-MĪM	4841
Faslu'l-kāf	4283	Faslu'l-hemze	4841
Faslu'l-lām	4284	Faslu'l-bā'i'l-muvahhade	4862
Faslu'l-mīm	4288	Faslu't-tā'i'l-fevkiyye	4878

Faslu's-sā'i'l-müsellese	4887
Faslu'l-cīm	4893
Faslu'l-ḥā'i'l-mühmele	4912
Faslu'l-ḥā'i'l-mu'ceme	4943
Faslu'd-dāli'l-mühmele	4966
Faslu'z-zāli'l-mu'ceme	4983
Faslu'r-rā'i'l-mühmele	4986
Faslu'z-zāyi'l-mu'ceme	5014

el-Okyânûsu'l-Basît fî Tercemeti'l-Kâmûsi'l-Muhît

KÂMÛSU'L-MUHÎT TERCÜMESİ

MÜTERCİM ÂSİM EFENDİ

5. CİLT

[ص دق] - [زي م]

BĀBU'L-KĀF
(بَابُ الْقَافِ)

ق

FASLU'Ş-ŞĀDĪ'L-MÜHMELE
(فَصْلُ الصَّادِ الْمُهْمَلَةِ)

[ص د ق]

الصِّدْقُ [eş-şidq] (şād'ın kesri ve fethiyle)
ve

الْمَضْدُوقَةُ [el-maşdūkat] (mīm'in fethiyle)
Bir söz ve bir haber gerçek olmak ve gerçek söylemek ma'nāsındır ki vākı'a mutābık olmaktan 'ibārettir; كَذِبٌ [kezib] mukābilidir. Ve 'inde'l-ba'z şād'ın fethiyle masdardır ve kesriyle ism-i masdardır, gerçek ve gerçeklik ma'nāsına. Pes masdar oldukta haber gerçek olmak ve bir adam gerçek sözlü olmak ve gerçek söylemek ma'nalarına olur; yukālu: صَدَقَ فُلَانٌ فِي الْحَدِيثِ وَصَدَقَ فُلَانٌ الْحَدِيثَ صِدْقًا وَمَضْدُوقَةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ ضِدُّ كَذِبٍ وَيُقَالُ صَدَقَ الْقَتَالُ Ve minhu'l-meselu: "صَدَقْتَنِي سِنَّ بَكْرِهِ" Bu mesel "ع،د،ع" māddesinde beyān olundu.

Müellifin *Başā'ir*'de beyānına göre صَدَقٌ [şidq] ve كَذِبٌ [kezib] fi'l-asl kavlı ve kelāmın vasfı olmak üzere mevzū'dur ki Fāriside rāst ve dūrüg ve Türkide gerçek ve yalan ta'bīr olunur, kavlı-i mezbūr māzī ve müstakbel olsun ve va'd ve sār güne kelām olsun. Ve صَدَقٌ [şidq] ve كَذِبٌ [kezib] kasd-ı evvel ile envāc-ı kelāmıdan hemān kelām-ı haberīye mahsūstur. Ve ba'zen bi'l-'araz emr ve istifhām ve du'ā misilli kelām-ı inşā'ide dahi isti'māl olunur. Ve ittisāc cihetiyle kā'il ve muhbire de vasf olur. Ve

صَدَقٌ [şidq] Bir nesnenin eczāsı müctemīc ve erkānı tām ve kuvveti kāmil olmak cihetiyle hāsıl olmasına itlāk olunur, nitelik emsile-i ātiyeden müstebān olur. Ve gāh

olur ki **صِدْق** [ʃidq] i'tikād-ı mütekellimde hāsıl ve sābit olan nesnede isti'māl olunur ve **كَذِب** [kezi] onun mukābili olur, niteki **كَذِبَ ظَنِّي** ve **صَدَقَ ظَنِّي** denir. Ve gāh olur ki e'āl-i cevārihte isti'māl olunur niteki **صَدَقَ الْقِتَالِ** ve **صَدَقَ فِي الْقِتَالِ** derler, “Fütür ve tehāvünsüz kıtāle gerçekten ikdām edip hakk-ı harbi tevfiye etti” ma'nāsına. Ve **صِدْق** [ʃidq] mādde-i lāzım ve müte'addī olur, iki fi'le dahi ta'diye eder, niteki mukābili olan **كَذِب** [kezi] dahi böylece-dir. İntehā. Ve

صِدْق [ʃidq] (şād'ın kesriyle) Şiddet ma'nāsına isti'māl olunur, ya'nī bir kimse şiddet üzere salāh ve hayra nisbet olursa **صِدْق** [ʃidq] lafzına muzāf ederler, meselā **صِدْقِ رَجُلٍ** ve **صِدْقِ امْرَأَةٍ** ve **صِدْقِ صِدْقٍ** ve **صِدْقِ حِمَارٍ** derler izāfetle, ya'nī rüculiyyet ve siddikiyyet ve hımāriyyette sādıktır ki eczā ve erkānı kāmildir, niteki ıstılāhımızda dahi o “gerçekten adam” ve “gerçekten eşek” ta'bīr olunur; ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿وَلَقَدْ بَوَّأْنَا بَنِي إِسْرَائِيلَ مَبُوءًا﴾ **صِدْقِ** Ya'nī menziliyyette kāmil ve garaz ve matlūba sālih ve marziyy ve her türlü hayr zann ve i'tikād olunmakta sādık menzile inzāl buyurdular ki murād Mısır ve Şām ülkeleridir. Ve vech-i mezkūr üzere şiddet ve kemāl ma'nāsı irāde olundukta izāfetle **رَجُلٍ صِدْقٍ** derler, şād'ın kesriyle. Ve na't olduğu sürette **الْصِّدْقُ** derler ki şād'ın fethiyledir.

Ve şād'ın fethiyle metānetli düz ve doğru mızrağa vāsf olur; yukālu: **رُمِحَ صِدْقٌ** Ve metānet ve sedād ve istikāmeti olan adama vāsf olur; yukālu: **رَجُلٌ صِدْقٌ** Ve mutlakan eczā ve erkānı tām ve kāmil adama vāsf olur;

yukālu: **رَجُلٌ صِدْقٌ** **أَنِي كَامِلٌ وَيَقَالُ امْرَأَةٌ صِدْقَةٌ** **وَقَوْمٌ صِدْقُونَ** **وَنِسَاءٌ صِدْقَاتٌ** **وَيُقَالُ رَجُلٌ صِدْقٌ** **اللِّقَاءِ** **وَصِدْقُ النَّظَرِ** Kaçan nāsla görüşmesi ve ülfet ve nazar ve mu'amelesi sābit ve müstakīm ve vech-i tahkik üzere olsa, ya'nī nifāk ve müdāhene ve süret-i mu'amele makūlesi evzā ve mu'amelāttan sālim olsa. Ve **صَدَقْتُ** **اللَّهِ** **لَا صَدَقْتُ** **اللَّهَ** **حَدِيثًا** derler, **حَدِيثًا** **إِنْ لَمْ أَفْعَلْ كَذَا** **إِنْ لَمْ أَفْعَلْ كَذَا** **تَعْوِيلِ**indedir ki [lā]-i nāfiye mahzūftur.

الصِّدْقُ [eş-şudq] (şād'ın zammıyla ve zammeteynle) **صِدْقٌ** [şadq] lafzından ki şād'ın fethiyle vāsfır, cem' dir, **رَهْنٌ** [rehn] ve **رُهْنٌ** [ruhun] gibi; yukālu: **قَوْمٌ صِدْقٌ** **أَيُّ صَادِقُونَ** **صِدْقٌ** **سَحَابٌ** [sehāb] vezninde **صِدْقٌ** [şadāq] lafzından cem' olur.

الصِّدْقِيُّ [eş-şadīk] (emīr) [emīr] vezninde) Gerçek sözlü rāst-güy adama denir; yukālu: **رَجُلٌ صِدْقِيٌّ** **وَصِدْقِيٌّ** **بِإِلْصَافَةٍ** **مُبَالَغَةً** Ve gerçek dosta itlāk olunur; müfredi ve cem'i ve müzekker ve mü'ennesi berāberdir ve mü'ennesinde **صِدْقِيَّةٌ** [şadīk] at dahi denir; cem' **أَصْدِقَاءٌ** [aşdīkā] gelir ve **صِدْقَاءٌ** [şudekā] gelir, **كُرْمَاءٌ** [kuremā] vezninde ve **صِدْقَانٌ** [şudkān] gelir şād'ın zammıyla ve cem'ü'l-cem'i **أَصْدِيقٌ** [eşādīk] gelir.

Mütercim der ki Beydāvī işbu: ﴿وَلَا صِدْقِيٌّ﴾ **صِدْقِيٌّ** [şadīk]ın ifrādı bābında bu vechi dahi serd eylemiştir ki **صِدْقِيٌّ** [şadīk] lafzı **عَدُوٌّ** [aduvv] gibi cem'e da itlāk olunur, **زَيْرٌ حَنِينٌ** [hanīn] ve **صَهِيلٌ** [şahīl] gibi fi'l-asl masdardır, pes vāsfıyyeti i'tibāriyle te'nīs ve cem'i dahi gelir. İntehā. Ve **صِدْقِيٌّ** [şadīk]in musaggarında **صِدْقِيٌّ** [şudayyik] denir, yā-yı müşedde-

de ile. ‘Arablar medh ve tevkîr kasdıyla tasgîr ederler ki ahass ve ahlak-ı asdikā demeyi murād ederler; tekûlu: هُوَ صَدِيقِي أَي أَحْضُ أَصْدِقَائِي

الصَّدَاقَةُ [eş-şadākat] [كَرَامَةٌ] [kerāmet] vezninde) Sıdk vechiyle olan dostluğave muhabbete itlāk olunur; yukālu: بَيْنَهُمَا صَدَاقَةٌ أَي مَحَبَّةٌ بِالصِّدْقِ

الصَّيْدُ [eş-şaydaḳ] [صَيْقَالٌ] [şayqal] vezninde) Emîn ve mevsûkun-bih adama itlāk olunur; yukālu: فَلَا نُ صَيْدُ أَي أَمِينٌ Ve ẖuṭb dedikleri kevkebin ismidir ki murād ẖuṭb-ı şimālîdir, niteki “ق،و،د” māddesinde zikr olundu. Müellif orada Sühā nām kevkeb ile tefsîr eylemişti. Ve

صَيْدُ [şaydaḳ] Pādişāha itlāk olunur, melik ma‘nāsına.

المِصْدَاقُ [el-miṣdāḳ] [مِصْبَاحٌ] [miṣbāḥ] vezninde) Bir nesneyi tasdik eden şey’e denir; delîl ve burhān gibi; yukālu: عِنْدَهُ مِصْدَاقٌ ذَلِكَ أَي مَا يُصَدِّقُهُ

المِصْدَاقُ [el-miṣdāḳ] [مِنْبَرٌ] [minber] vezninde, lākin şārihin *Lisānu’l-‘Arab* ve *Esās* ve *‘Ubāb* ve *sā’ir* ümmehātta musarrahu’t-takyîd tashîhi üzere mîm’in ve dāl’in fethiyle ki masdar-ı mîmîdir) **صِدْقٌ** [şidḳ] ma‘nāsınadır. Pes دُوْ lafzına izāfetle şol bahādıra itlāk olunur ki düşman üzere hamle ve hücumu rāst ve dürüst ola, gūyā ki o hamleyi va‘d eylemekle va‘dinde sādık ola. Ve **مِنْبَرٌ** [minber] vezninde olduğuna göre ki ālet olur, yine sahih, belki bunda mübālagayı mutazammın olur; yukālu: شَجَاعٌ وَفَرَسٌ ذُو مِصْدَقٍ أَي صَادِقُ الْحَمَلَةِ وَصَادِقُ الْجَزْيِ Ya’nî “Düşman üzere gerçekten hamle eden dil-āverdir ve gerçekten seğirten attr.”

الصَّدَاقَةُ [eş-şadeḳat] (fetehtle) Li-

vechillāhi ta‘alā fukarāyā verilen nesneye denir; yukālu: أَعْطَاهُ الصَّدَقَةَ وَهِيَ مَا أُعْطِيَ Mütercim der ki sıdk-ı fi‘l ma‘nāsından me’hūzdur, zīrā **صَدَقَةٌ** [şadeḳat] riyā ve süm‘asız sıdk ve ihlāsla ‘alā-vechi’l-kurb ihrāc ve i‘tā olunan mālдан ‘ibārettir, zekāt gibi; lākin **صَدَقَةٌ** [sadeḳat] mutatavvî‘e ve zekāt vācibe mahsüstur. Ve ba‘zen vācibe dahi **صَدَقَةٌ** [şadeḳat] itlāk olunur, fi‘linde taharrî-i sıdk eylemek ‘alākasıyla. Ve’l-hāsıl mesübāta sıdk ve ragbeti izhār eylediği için o ‘atıyyeye **صَدَقَةٌ** [şadeḳat] itlāk olunur, niteki mālın zekā ve nemāsını müstelzim olduğü için zekāt itlāk olunur. **صَدَاقٌ** [şadāḳ]-ı zevce dahi **صِدْقٌ** [şidḳ] māddesindedir ki zevcin zevceye sıdk-ı ragbetini izhār eder.

الصَّدُوقَةُ [eş-şaduḳat] (şād’ın fethi ve dāl’in zammıyla) ve

الصَّدُوقَةُ [eş-şudḳat] [غُرْفَةٌ] [ğurfet] vezninde) ve

الصَّدُوقَةُ [eş-şadḳat] [تَمْرَةٌ] [temret] vezninde) ve

الصَّدُوقَةُ [eş-şuduḳat] (zammeteynle) ve

الصَّدَاقَةُ [eş-şadeḳat] (fethateynle) ve

الصِّدَاقُ [eş-şidāḳ] [كِتَابٌ] [kitāb] vezninde) ve

الصَّدَاقُ [eş-şadāḳ] [سَحَابٌ] [sehāb] vezninde) Zevcenin mehrine denir, kābîn ma‘nāsına. Ve **نَدَسَةٌ** [neduset] vezninde olan **صَدَقَةٌ** [şaduḳat]ın cem‘i **صَدَقَاتٌ** [şaduḳāt] gelir ve **صَدَقَةٌ** [şudḳat]ın ki şād’ın zammıyadır, **صَدَقَاتٌ** [şudḳāt] gelir, kezālik şād’ın zammıyadır ve **صَدَقَاتٌ** [şudeḳāt] gelir şād’ın zammı ve dāl’in fethiyle ve **صَدَقَاتٌ** [şuduḳāt] gelir zammeteynle ki akbah-ı cümū‘udur.

صَدَقَ [Şudayk] [زُبَيْرٍ [zubeyr] vezninde) Bir dağın adıdır. Ve esmâ-i ricâldendir: Şudayk b. Mûsâ ve İsmâ'îl b. Şudayk ez-Zârî' muhaddislerdir.

الصَّدِيقُ [eş-şiddîk] [سِكِّيتٍ [sikkīt] vezninde ki mübâлага sîgasıdır) Kesîrî's-sıdk adama denir; yukâlu: رَجُلٌ صَدِيقٌ أَي كَثِيرُ الصَّدَقِ Burada kesret devâmdan kinâyedir. Ve

صَدِيقٌ [Şiddîk] Şeyhü'l-hulefâ'i'r-râşidîn Ebû Bekr radiyallâhu anhu hazretlerinin lakablarıdır, emr-i mi'râcî işittiği anda tasdik eylediği için telkîb olundu. Ve tâbi'inden Ebû Hind'in ismidir. Ve Muḥammed b. Muḥammed el-Belḥî nâm muhaddisin cedit ismidir. Ve Ebu's-Şiddîk Bekr b. Amr en-Nâcî et-Tâbi'î künyesidir, rivâyet-i hadîs eylemiştir. Ve Ḥuşnâm b. Şadîk ki emîr [emîr] vezindedir, 'alâ-kavlin sikkīt [sikkīt] vezindedir, muhaddistir.

الصَّادِقَةُ [eş-şadîkat] Hakîkatî üzere zâhir ve mütebeyyin olan mâddeye ve hâlete itlâk olunur, فَعَلَهُ فِي غَيْبِ صَادِقَةٍ أَي بَعْدَ مَا تَبَيَّنَ لَهُ الْأَمْرُ،

الْإِصْدَاقُ [el-işdâk] (hemzenin kesriyle) Hatunun nikâhında ta'yîn-i mehr eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: أَصَدَقَ الْمَرْأَةَ إِذَا سَمَى لَهَا صَدَاقًا

الصَّدَقُ [eş-şadaḳ] (fethateynle) Ba'zılar Naşârâ tâ'ifesinin âteş gecelerine itlâk eylediler; lâkin bu lahdır, savâb olan sîn-i mühmele ile sedḳ [sedaḳ]tır, niteki "sîn" mâddesinde beyân olundu.

التَّصْدِيقُ [et-taşdîk] Bir adamın kelâmını gerçeğe nisbet eylemek ya'nî gerçek söyledi demek ve gerçeklemek ma'nâsınadır; yukâlu: صَدَقَهُ ضِدُّ كَذَبِهِ Ve vahşî cânver üzere hamle ve hücum olundukta çevresine iltifât etmeyip hemân doğrusuna seğirtip

gitmek ma'nâsına isti'mâl olur; yukâlu: صَدَقَ الْوَحْشِيُّ إِذَا عَدَا وَلَمْ يَلْتَفِتْ لِمَا حَوْلَ عَلَيْهِ

الْمُصَدِّقُ [el-muşaddîk] [مُحَدِّثٍ [muḥaddiṣ] vezninde) Zekât ahz eden 'âmile itlâk olunur; yukâlu: أَخَذَ الْمُصَدِّقُ الْفَرِيضَةَ وَهُوَ أَحَدٌ الصَّدَقَاتِ

الْمُتَصَدِّقُ [el-muteşaddîk] [مُتَفَرِّقٍ [mutferrîk] vezninde) Sadaka ve zekât veren adama denir; yukâlu: هُوَ مُتَصَدِّقٌ أَي مُعْطِي الصَّدَقَاتِ Ve fi't-tenzîl: ﴿إِنَّ الْمُتَصَدِّقِينَ وَالْمُصَدِّقَاتِ﴾ الآية، أَصْلُهُ الْمُتَصَدِّقِينَ وَالْمُتَصَدِّقَاتِ فَقَلِبْتَ التَّاءَ صَادًا تَصَدَّقُ [taşadduḳ] Şârih der ki تَصَدَّقُ فِي مِثْلِهَا mutlaklan tafaddul ma'nâsına olup ba'dehu 'örfte kendisiyle sevâb-ı ilâhî taleb olunan fi'ide ki sadaka vermekten 'ibârettir, isti'mâl olundu; tekûlu: تَصَدَّقْتُ عَلَى الْفُقَرَاءِ وَتَصَدَّقْتُ بِكَذَا

الْمُصَادَقَةُ [el-muşâdeḳat] [مُفَاعَلَةٌ [mufâ'alet] vezninde) ve

الصِّدَاقُ [eş-şidâk] [جِدَالٍ [cidâl] vezninde) Sadâkat üzere dostlaşmak ma'nâsınadır; yukâlu: صَادَقَهُ إِذَا خَالَهُ

التَّصَادُقُ [et-teşâduḳ] [تَفَاعُلٍ [tefâ'ul] vezninde) مُصَادَقَةٌ [muşâdeḳat] ma'nâsınadır; yukâlu: تَصَادَقَا بِمَعْنَى صَادَقَا

[ص ر ق]

الصَّرَقُ [eş-şaraḳ] (fethateynle) Yufka nesneye denir; yukâlu: شَيْءٌ صَرَقَ أَي رَقِيقٌ

الصَّرِيقَةُ [eş-şarîkat] [سَفِينَةٌ [sefînet] vezninde) Yufka ekmeğe denir, رَقَاقَةٌ [reḳâkat] ma'nâsına; cem'î صَرِيقٌ [şarîk]tir hâ'sız ve صَرَائِقُ [şuruk] gelir zammateynle ve صَرَائِقُ [şarâ'îk] gelir.

[ص ع ف ق]

الصَّغْفُوقُ [eş-şafûḳ] (şâd'ın fethiyle) Le'im ve fîrû-mâyeye denir; yukâlu: رَجُلٌ صَغْفُوقٌ Ve Yemâme'de bir karye adıdır,

onda beyne'l-^l-Arab bir vak'a olmuş-
tur ve ona صَعْفُوقَةٌ [sa'fūkat] dahi denir.
Ve işbu صَعْفُوقٌ [ša'fūk]tan gayrı kelām-ı
Arabda fa'lül vezninde vārid olmamıştır,
ammā حَرْثُوبٌ [ħarnüb] kelimesi za'tiftir,
fasih olan ħā'yı mazmūm yāhūd rā'yı
müşedded olmaktadır. Ve صَعْفُوقٌ [ša'fūk]
صَعْفِيقَةٌ [ša'āfiqat]ın müfredi olur, ke-mā
se-yuzkeru.

الصَّعْفِيقَةُ [eş-Şa'āfiqat] (عَمَالِقَةُ)
[amāliqat] vezninde) Benū Mervān
huddām ve tevābi'inden bir tā'ifeye itlāk
olunur; Yemāme'de mütemekkin olurlar
idive onlara Benū Şa'fūk dahi derler,
şād'ın zammıyla da zebān-zededir. Ve
bu صَعْفُوقٌ [Şa'fūk] kelimesi ism-i a'cemī
olmakla gayr-i munsarıftır, Yemāme'de
Şa'fūk nām karyede sākin olmalarıyla ma-
hallin ismiyle tesmiye olundular. Ve

صَعْفِيقَةُ [ša'āfiqat] Şol kimselere denir ki
sermāyesiz pazara varıp tācirler bir nesne
aldıklarında aralarında bilece sokulup bir
takrīble hisseye dāhil olurlar ola; yukālu:
هُوَ مِنَ الصَّعْفِيقَةِ وَهُمْ الَّذِينَ يَشْهَدُونَ السُّوقَ لِلتِّجَارَةِ بِلَا
[Ve] رَأْسِ مَالٍ فَإِذَا اشْتَرَى التَّاجِرُ شَيْئًا دَخَلُوا مَعَهُمْ
صَعْفِيقِيٌّ [ša'faqiyy] ki جَعْفَرِيٌّ [ca'feriyy] vez-
nindedir ve صَعْفُوقٌ [ša'faq] ki جَعْفَرٌ [ca'fer]
veznindedir ve صَعْفُوقٌ [ša'fūk] ki zikr
olundu, müfredleridir. Ve cem'leri صَعْفِيقَةٌ
[ša'āfiqat] gibi صَعْفِيقٌ [ša'āfiq] dahi gelir.

[ص ع ق]

الصَّعَائِقَةُ [eş-şā'īqat] Ölüme itlāk olunur,
mevt ma'nāsına.

Mü'ellifin Başā'ir'de beyānına göre صَاعِقَةٌ
[şā'īqat] nüzül-i nārī yāhūd 'azāb ve mevti
müştahib olarak cevvi semādan zuhūr
eden asvāt-ı şedīdeye itlāk olunup ba'dehu
mülāzemet 'alākasıyla bunların her birin-

de isti'māl olundu. Ve Rāgib'in beyānına
göre mevt ve nār ve 'azāb ve sayha-i 'azāb
cümlesi fī-zātihā şey'-i vāhiddir, te'sirāt
i'tibārıyla müte'addide olmuştur. İntehā.
Ve

صَاعِقَةٌ [şā'īqat] Mühlik 'azāba itlāk olunur.
Ve sayha-i 'azāba denir. Ve sevk-i sehāba
mü'ekkel olan feriştenin yedinde olan
āteşin kamçıya denir ki ucu dokunduğu
nesneyi ihrāk eder yāhūd semādan düşen
āteşten 'ibārettir ki yıldırım ta'bīr olunur.
Ve

صَاعِقَةٌ [şā'īqat] Masdar olur, رَاعِيَةٌ [rā'iyet]
gibi; yıldırım dokundurmak ma'nāsına;
yukālu: صَعَقْتَهُمُ السَّمَاءُ صَاعِقَةً مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا
أَصَابَتْهُمْ بِهَا

الصَّعِقُ [eş-şa'q] (şād'ın fethiyle ve fetha-
teynle) ve

الصَّعِقَةُ [eş-şa'qat] ve

التَّصْعَاقُ [et-taş'āk] تَذَكَّارٌ [tezkār] vezninde)
Bir şiddet sebebiyle bī-hūş ve bī-hod ol-
mak ma'nāsınadır ki bayılmak ta'bīr olu-
nur; yukālu: صَعِقَ الرَّجُلُ صَعْقًا وَصَعِقًا وَصَعِقَةً
وَتَصْعَاقًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا غُشِيَ عَلَيْهِ

الصَّعِقُ [eş-şa'īk] كَتِيفٌ [ketif] vezninde)
Vasftır, bir şiddetten bayılmış baygın ada-
ma denir. Ve şedīdü's-savt kimseye denir;
yukālu: رَجُلٌ صَعِقٌ أَيْ الشَّدِيدُ الصَّوْتُ Ve dā'imā
صَاعِقَةٌ [şā'īqat] tevakku'unda olan kim-
seye denir. Ve Ĥuveylid b. Nufeyl nām
kimsenin lakabıdır. Ve Benū Kilāb'dan
bir fāris lakabıdır, ona صَعِقٌ [Şi'īk] dahi
derler idi, إِبِلٌ [ibil] vezninde; nisbetinde
صَعْقِيٌّ [Şa'āqiyy] denir fetehātla ve صَعْقِيٌّ
[şi'āqiyy] denir, عَيْبِيٌّ [inebiyy] vezninde
ki gayr-i kıyās üzeredir, Temīm kabīlesi
mezbūrun başına şiddetle vurduklarından
min-ba'd müte'essir olup bir āvāz-ı şedīd

işittikte bî-hüş olur idi, ona mebnî lakab-ı mezbûr ile telkîb eylediler. Ve bazıları dedi ki bir gün ta'âm tabh ve tertîb edip nâgehân bir şedîd rûzgâr zuhûr ve tencereyi ser-nigûn eylemekle rûzgâra sebb ve la'n ettikte mazhar-ı recz-i ilâhî olup o hengâmda sâ'ika zuhûr ve sadmesiyle savb-ı 'ademe mürûr eylediği bâ'is-i telkîb olmuştur.

الصَّعَقُ [eş-şafak] (fethateynle) Şiddetle haykırarak ma'nâsınadır; yukâlu: صَعَقَ رَأْسَهُ الرَّعْدُ صَعَقًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اشْتَدَّ صَوْتُهُ Ve şiddetli âvâza denir.

صُعَائِقُ [Şu'ānik] [عُلَابِطٌ [ulābiṭ] vezninde) Necd ülkesinde Benū Esed yurdunda bir mevzi'dir.

صُعُقُ [Şu'ak] [زُفْرٌ [zuffer] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

[ص ف ر ق]

الصُّفْرُوقُ [eş-şufurruk] (şād'ın ve fā'nın ve rā-i müşeddenin zammeleriyle) Fālūzāk ismidir ki pālūze muharrefi pelte ta'bîr olunur; tekûlu: فَالُوذَقَا أَيُّ فَالُوذَقَا Ve bir nebât ismidir.

[ص ف ق]

الصُّفْقُ [eş-şafk] (şād'ın fethi ve fā'nın sükünuyla) Şamar gibi seslenir vechile vurmak ma'nâsınadır; yukâlu: صَفَّقَ رَأْسَهُ صَفْقًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا ضَرَبَهُ ضَرْبًا يُسْمَعُ لَهُ صَوْتٌ Ve bir nesneyi geriye döndürmek ma'nâsınadır, kapıyı kapamak için geriye döndürmek gibi; yukâlu: إِذَا صَرَفَهُ إِذَا صَرَفَهُ Ve وَرَدَّهُ Ve

صَفْقُ [şafk] Nâhiye ma'nâsınadır; yukâlu: صَفَّقَ فِي صَفْقٍ أَيُّ نَاحِيَةٍ Ve fethateynle cā'izdir. Ve mahal ve mevzi' ma'nâsınadır. Ve

صَفْقُ الْجَبَلِ [şafku'l-cebel] Dağın yüzüne denir yâhūd yöresine denir; yukâlu: نَزَلُوا صَفْقَ الْجَبَلِ وَهُوَ وَجْهُهُ أَوْ سَفْحُهُ Ve

صَفْقُ الْعُنُقِ [şafku'l-unuq] Boynun bir cānibine denir; yukâlu: ضَرَبَهُ عَلَى صَفْقِي عُنُقِهِ Ve أَيُّ عَلَى جَانِبَيْهَا Ve

صَفْقُ الْفَرَسِ [şafku'l-feres] Atın yanağından 'ibârettir; tekûlu: لَا تَضْرِبْ صَفْقِي الْفَرَسِ أَيُّ خَدَيْهِ Ve

صَفْقُ [şafk] Şol sarı suya denir ki üzerine su dökülüp ıslanmış yeni sahtiyândan zuhûr eder. Bu ma'nâda fethateynle cā'izdir. Ve 'inde'l-ba'z صَفْقُ [şafk] dibâgat olunan şey'in rîh ve ta'mına denir. Ve

صَفْقُ [şafk] ve

صَفْقَةُ [şafkat] Bey'in 'akdi vukû'unda el ele çalmak ma'nâsınadır ki bāyi' ile müşterî el ele alıp kat'ı mādde ederler; yukâlu: يَدُهُ بِالْبَيْعَةِ وَعَلَى يَدِهِ صَفْقًا وَصَفْقَةً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا ضَرَبَ يَدَهُ عَلَى يَدِهِ وَذَلِكَ عِنْدَ وُجُوبِ الْبَيْعِ Ve bu ma'nâdan ism صَفْقُ [şafk] ve صَفْقِي [şifikkā] dır, زِمَجَى [zimiccā] vezninde ki bey' vak-tinde el ele almağa denir. Ve

صَفْقُ [şafk] Kuş kısmı kanatlarını kakmak ma'nâsınadır; yukâlu: صَفَّقَ الطَّائِرُ بِجَنَاحَيْهِ إِذَا كَفَّ يَدَهُ وَصَرَبَهَا Ve kapıyı arkasına çevirmek, 'alâ-kavlin kapamak ma'nâsınadır. Bu ma'nâ bābda hissîsadır; yukâlu: صَفَّقَ الْبَابَ إِذَا رَدَّهُ أَوْ أَغْلَقَهُ Ve kapıyı açmak ma'nâsına olmakla azdâddan olur; yukâlu: صَفَّقَ الْبَابَ إِذَا فَتَحَهُ Ve göz yummak ma'nâsınadır; yukâlu: صَفَّقَ عَيْنَهُ إِذَا غَمَضَهُ Ve السَّازِنُ تَلْعِقُ صَفْقَ الْعُودِ إِذَا حَرَّكَ أَوْتَارَهُ Ve yabana gitmek ma'nâsınadır; yukâlu: صَفَّقَ الرَّجُلُ إِذَا ذَهَبَ Ve yel ağaçları oynatmak ma'nâsınadır; yukâlu: صَفَّقَتِ الرِّيحُ الْأَشْجَارَ إِذَا حَرَّكَتْهَا Ve صَفَّقَ الْقَدَحَ إِذَا مَلَأَهُ Ve

bir yere bir cemā'at konmak ma'nāsınadır; tekülü: صَفَقَتْ عَلَيْنَا صَافِقَةً أَي نَزَلَ بِنَا جَمَاعَةً Ve nākanın rahimi kısılıp kapanmakla içinde yavrusu ölmek ma'nāsınadır; yukālu: صَفَقَتِ النَّاقَةُ إِذَا أُرْتَبِحَتْ رَحْمَهَا عَنْ وَلَدِهَا حَتَّى يَمُوتَ Ve kılıçla vurmak ma'nāsınadır; yukālu: صَفَقَ بِالسَّيْفِ إِذَا ضَرَبَهُ بِهِ Ve su ile memzūc şerbeti süzülüp durulmak için bir kaptan āher kaba çekmek ma'nāsınadır; yukālu: صَفَقَ الشَّرَابَ إِذَا حَوَّلَهُ مَمْرُوجًا مِنْ إِنَاءٍ إِلَى إِنَاءٍ

الصَّفَقُ [eş-şifk] (şād'ın kesriyle) Kapı kanadına denir; yukālu: فَتَحَ صَفَقَ الْبَابِ أَي بَابَ دَارِهِ صَفَقَ وَاحِدٌ وَصَرَاعُهُ إِذَا لَمْ يَكُنْ مَضْرَاعَيْنِ

الإِصْفَاقُ [el-işfāk] (hemzenin kesriyle) Bu dahi geri döndürmek ma'nāsınadır; yukālu: أَصْفَقَ الشَّيْءَ إِذَا صَرَفَهُ وَرَدَّهُ Ve kapıyı geri çevirmek, 'alā-kavlin kapamak ma'nāsınadır; yukālu: أَصْفَقَ الْبَابَ إِذَا رَدَّهُ أَوْ أَعْلَقَهُ Ve kaseyi doldurmak ma'nāsınadır; yukālu: أَصْفَقَ الْقَوْمَ عَلَى كَذَا إِذَا مَلَأَهُ Ve sulu şarābı durulmak için āher kaba çekmek ma'nāsınadır; yukālu: أَصْفَقَ الشَّرَابَ إِذَا حَوَّلَهُ مَمْرُوجًا مِنْ إِنَاءٍ إِلَى إِنَاءٍ لِيَصْفُوَ Ve bir mādde üzere ittifāk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَصْفَقَ الْقَوْمَ عَلَى كَذَا إِذَا أَطْبَقُوا Ve el bir nesneye ittifākī rāst gelmek ma'nāsınadır; tekülü: أَصْفَقَتْ يَدِي بِكَذَا Ve bir adama doyuracak ta'am götürmek ma'nāsınadır; yukālu: أَصْفَقَ الْقَوْمَ لِلْقَوْمِ إِذَا جَاءَهُمْ مِنَ الطَّعَامِ بِمَا يُشْبِعُهُمْ Şārih der ki إِصْفَاقٌ [işfāk] koyunu yāhūd keçiyi günde bir kerre sağmak ma'nāsına da gelir; mü'ellif bu ma'nāyı ihmāl eyledi; yukālu: أَصْفَقَ الْعَنَمَ إِذَا لَمْ يَحْلُبْهَا فِي الْيَوْمِ إِلَّا مَرَّةً

التَّصْفِيقُ [et-taşfīk] Bu dahi kuş kısmı kanatlarını kakmak ma'nāsınadır; yukālu: صَفَقَ الطَّائِرُ بِجَنَاحَيْهِ إِذَا ضَرَبَهُمَا صَفَقَةً إِذَا قَلَبَهُ

Ve memzūc şarābı tasfiye için āher kaba boşaltmak ma'nāsınadır; yukālu: صَفَقَ الشَّرَابَ إِذَا حَوَّلَهُ مَمْرُوجًا مِنْ إِنَاءٍ إِلَى إِنَاءٍ لِيَصْفُوَ Ve el kakmak ma'nāsınadır; yukālu: صَفَقَ يَدَيْهِ إِذَا ضَرَبَ بِبِاطِنِ الرِّاحَةِ عَلَى الْأُحْرَى Ve mer'adan āher mer'aya tahvīl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: صَفَقَ الْإِبِلَ إِذَا حَوَّلَ مِنْ مَرْعَى إِلَى آخَرَ Ve gitmek ma'nāsınadır; yukālu: صَفَقَ الرَّجُلُ إِذَا ذَهَبَ Ve bir yerin çevresini dolaşmak ma'nāsınadır; yukālu: صَفَقَ الشَّيْءَ إِذَا طَافَهُ

الصَّافِقَةُ [eş-şāfiqat] Bir yere nāzil olan cemā'at-i insāniye denir.

الصَّفَقَةُ [eş-şafqat] تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Masdardır ki zikr olundu. Ve lüzüm-ı 'ādī 'alākasıyla 'akd olunan bey'aya itlāk olunur; ve minhu yukālu: أَصْفَقَةُ رَابِحَةٌ أَوْ خَاسِرَةٌ أَي تَجَرُّ صَفَاقٌ أَي كَثِيرُ الْأَسْفَارِ Ve bir yerin çevresini dolaşmak ma'nāsınadır; yukālu: وَالتَّصْرِيفُ فِي التِّجَارَةِ وَيُقَالُ هُوَ صَفَاقٌ أَفَاقٌ

الصَّفَاقَةُ [eş-şafāqat] حَمَاقَةٌ [hamākat] vezninde) Sevb sık ve tefeli ve muhkem olmak ma'nāsınadır; yukālu: صَفَقَ الثُّوبُ صَفَاقَةً Ve bir kimse pek yüzlü, bî-şerm ü hayā olmak ma'nāsınadır; yukālu: صَفَقَ الرَّجُلُ إِذَا وَقَّحَ

الصَّفِيقُ [eş-şafīk] [emīr] vezninde) Vastır; sık ve tefeli ve muhkem dokunmuş sevbe denir; yukālu: ثَوْبٌ صَفِيقٌ صِدٌّ Ve pek ve utanmaz yüze vaf olur; yukālu: وَجْهٌ صَفِيقٌ أَي وَقَّحَ

الصَّفُوقُ [eş-şafūk] [şabūr] vezninde) Be-gāyet yüksek ve sarp dağa denir; yukālu: جَبَلٌ صَفُوقٌ أَي مُمْتَنِعٌ Veyumuşak kebāde yaya denir; yukālu: قَوْسٌ صَفُوقٌ

لَيْتَهُ Ve yüksek yalçın kayaya denir; yukālu: صَحْرَةٌ صَفُوقٌ أَي مَلْسَاءٌ مُرْتَفِعَةٌ Cem'i صُفُوقٌ [şufuq] gelir, كُتُبٌ [kutub] vezninde. Ve ziyādesiyle sarp ve yüksek, dik yukarı 'akabeye vasf olur; cem'i صَفَائِقُ [şafā'ik] ve صُفُوقٌ [şufuq] gelir zammeteynle.

الصَّفَاقُ [eş-şifāk] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Kasıkta kıl biten derinin altında olan yufkaca deriye denir ki zar gibi olur, ekseri fitik 'arızası ona 'arız olur. 'İnde'l-ba'z deri ile bağırsaklar aralığı ve 'alā-kavlin batnın derisinin mecmū'una denir ki cild-i zāhīrī ve cild-i bātīnīnin mecmū'u olur; yukālu: اِنْتَشَقَّ صَفَاقُهُ أَي الْجِلْدُ الْأَسْفَلُ تَحْتَ الْجِلْدِ الَّذِي عَلَيْهِ الشَّعْرُ أَوْ مَا بَيْنَ الْجِلْدِ وَالْمُضْرَانِ أَوْ جِلْدَ الْبَطْنِ كُلَّهُ

الصَّوَائِقُ [eş-şavāfiq] ve

الصَّفَائِقُ [eş-şafā'ik] Havādis ve nevā'ibe ıtlāk olunur; صَفِيقَةٌ [şafīkat] ve صَافِقَةٌ [şāfiqat]ın cem'idir.

الصَّفَقُ [eş-şafāk] (fethateynle) Dimāgın āhir ve nihāyetine denir. Şārih der ki الدِّمَاغُ līnüşaharı galattır, savāb olan bā-yı muvāhade ile الدِّبَاغُ olmaktadır ki derinin en son dibāgatı olacaktır. Ve

صَفَقٌ [şafāk] Yeni kırbanın ve tulumun çalkantısı olan sarı suya denir. Ve bu 'an-karīb zikr olundu, lākīn o sūret-i diğēr ile ta'bīr olunmuştu.

الصَّفَاقِيْقُ [eş-Şafākīq] (şād'ın fethiyle) Bir mevzi' adıdır.

الْمُصَافِقُ [el-muşāfiq] (مُصَاحِبٌ [muşāhib] vezninde) Şol deveye denir ki bir mikdār bir yanı üzere ve bir mikdār bir yanı üzere yatar ola.

الْمُصَافِقَةُ [el-muşāfeqat] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Bir yandan bir yana dönerek yatmak ma'nāsınadır, yukālu: صَافَقَ الرَّجُلُ

بَيْنَ جَنْبَيْهِ إِذَا انْقَلَبَ Ve nākayı buru tutmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا مَحَضَتْ صَافَقَتِ النَّاقَةَ إِذَا مَحَضَتْ Ve iki sevbi birbirinin üzerine giymek ma'nāsınadır; yukālu: صَافَقَ بَيْنَ ثَوْبَيْنِ إِذَا طَارَقَ صَافَقَ بَيْنَ ثَوْبَيْنِ إِذَا طَارَقَ [infi'āl] [infi'āl] vezninde) Geri dönmek ma'nāsınadır; yukālu: اِنْصَفَقَ فُلَانٌ إِذَا اِنْصَرَفَ وَرَجَعَ

الْإِصْطِفَاقُ [el-iştifāk] (اِفتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Rüzgār dokunmakla ağaçlar oynayıp sarsılmak ma'nāsınadır; yukālu: اِصْطَفَقَتْ a

التَّصَفُّقُ [et-teşaffuq] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Beri öte olta eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَصَفَّقَ الرَّجُلُ إِذَا تَرَدَّدَ Ve bir husūsa ta'arruz eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَصَفَّقَتْ النَّاقَةُ إِذَا تَعَرَّضَ لَهُ اِنْقَلَبَتْ ظَهْرًا لِبَطْنٍ

[ص ق ق]

الصَّقُّ [eş-şakq] (şad'ın fethi ve kāf'ın teşdidiyle) Kaya keleri ötmek ma'nāsınadır; yukālu: صَقَّ الْحَزْبَاءُ صَقًّا مِّنْ صَقِّ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا صَرَ

صَقٌّ [şakq] Bir yere zor ile kakılan enserin savtından hikāyedir.

[ص ل ق]

الصَّلْقُ [eş-şalk] (حَلَقٌ [halk] vezninde) Katı āvāz ile feryād eylemek ma'nāsınadır; yukālu: صَلَقَ الرَّجُلُ صَلْقًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا "لَيْسَ مِنَّا شَدِيدًا صَاتَ صَوْتًا شَدِيدًا" Şārih der ki işbu minā şadīdā "صَلَقَ [şalk] mes'āibde ref-i savt ile nevha ve feryād eylemek ve حَلَقٌ [halk] kezālik mes'āibde حَلَقٌ [halk]-ı şa'r eylemek olacaktır ki bunlar menhīdir. Ve

صَلَّقَ [şalk] Değnekle vurmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا فُلَانًا بِالْعَصَا إِذَا ضَرَبَهُ Ve hatunu arkası üzere yatırıp cimāf eylemek ma'nāsınadır; yukālu: صَلَّقَ جَارِيَتَهُ إِذَا بَسَطَهَا فَجَامَعَهَا Ve bir adamı bir 'azīm fitneye ve vākı'aya uğratmak ma'nāsınadır; yukālu: صَلَّقَ بَنِي فُلَانٍ إِذَا أَوْقَعَ بِهِمْ وَقَعَهُ مُنْكَرَةً Ve bir adamı güneş ıssısı çalıp göyündürmek ma'nāsınadır; yukālu: صَلَّقَتِ الشَّمْسُ فُلَانًا إِذَا أَصَابَتْهُ بِحَرِّهَا

الْإِضْلَاقُ [el-işlāk] (hemzenin kesriyle) Katı āvāz ile feryād eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَضْلَقَ الرَّجُلُ إِذَا صَاتَ صَوْتًا شَدِيدًا

الْمِضْلَاقُ [el-mişlak] [minber] vezninde) ve

الْمِضْلَاقُ [el-mişlak] [مِحْرَابٌ] [mihrāb] vezninde) ve

الْضَّلَاقُ [eş-şallāk] [شَدَادٌ] [şeddād] vezninde) Cārī ve sühan-ver ve belīg adama denir; yukālu: خَطِيبٌ مِضْلَاقٌ وَمِضْلَاقٌ وَضَلَّاقٌ أَي بَلِيغٌ

الصَّلِيْقَةُ [eş-şalīkat] [سَلِيْقَةٌ] [selīkat] vezninde) Gereği gibi pişmiş kebāba ve biryāna denir; cem'i صَلَائِقُ [şalā'ik] gelir; tekūlu: أَطْعَمَنَا الصَّلِيْقَةَ وَهُوَ لَحْمٌ مَشْوِيٌّ مُنْصَحٌ

صَلِيْقٌ [Şalīk] [عَمِيْرٌ] [emīr] vezninde) Vāsiť eyāletinde bir beldedir. Ve mühre tahtası gibi düz ve emles nesneye denir; yukālu: مُتَعَرِّجٌ شَيْءٌ صَلِيْقٌ أَي أَفْلَسٌ ekmeye [şalīk] ve صَلِيْقَةٌ [şalīkat] itlakı zāhiren bu ma'nādandır, zīrā ümmehāt-ı sâ'irede صَلِيْقٌ [şalīk] ve صَلِيْقَةٌ [şalīkat] yufka ekmek ile de müfesserdir.

الضَّلَاقُ [eş-şalak] (fethateynle) El ayası gibi düpdüz hemvār ovaya denir; cem'i أَضْلَاقٌ [aşlak] ve cem'ü'l-cem'i أَضَالِيْقٌ [eşālīk] gelir.

الْمِصَالِيْقُ [el-meşālīk] [مِصَابِيْحٌ] [meşābih] vezninde)

vezninde) İri büyük taşlara denir. Ve cüst ve çālāk develere denir.

الْمِضْلُوقُ [el-Maşlūk] [مِضْلِيْقٌ] [mişlīk] (ki مُنْدِيْلٌ [mindīl] veznindedir) Benü 'Amr b. Kilāb yurdunda bir su adıdır.

صَالِقَانُ [Şalīkān] (lām'ın kesriyle) Belh kazasında bir karyedir. Ve Büst muzāfātından bir beldedir.

الضَّلَاقَةُ [eş-şulākat] [ثُمَّامَةٌ] [şumāmet] vezninde) Şol suya denir ki bir yerde çok eğlenip ve cā-be-cā içine davar girip beri öte karıştırıp döndürmekle isti'māle salāhı kalmamış ola; yukālu: لَا يَتَوَضَّأُ مِنَ الضَّلَاقَةِ وَهِيَ الْمَاءُ الَّذِي قَدْ أَطَالَ فِي مَكَانٍ وَقَدْ صَلَّقَتْهَا الدَّوَابُّ Ve o suya مِضْلُوقَةٌ [maşlūkat] dahi denir, devābb صَلَّقَ [şalk] ettiği için, ya'nī darb yāhūd ikā-ı vak'a eylediği için. Bura-da ibtidā أَطَالَ fi'li müzekker geldi, lafz-ı ماء [mā] i'tibārıyla, ba'dehu صَلَّقَتْهَا zamīri mü'ennes geldi, ضَلَاقَةٌ [şulākat] yāhūd مَاءٌ [mā'et] i'tibārıyla. Ve tezkīr ile صَلَّقَهَا nüshaları galattır. Ve mü'ellifin فَهِيَ مِضْلُوقَةٌ kavlinde هِيَ zamīri yine مَاءٌ [mā'et] e yāhūd ضَلَاقَةٌ [şulākat] a rāci'dir. Mü'ellif 'acib müşevveş resm eylemiştir.

الضَّلَنْقِيُّ [eş-şalenkā] [عَلَنْدِيٌّ] [alendā] vezninde ve elifin meddiyle cā'izdir) Çok sözlü, مِكَتَارٌ [mikşār] ma'nāsınadır.

التَّضَلُّوقُ [et-teşalluk] [تَفَعُّلٌ] [tefa'ul] vezninde) Hatunu buru tutmakla feryād eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَضَلَّقَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا أَخَذَهَا وَهِيَ الطَّلُقُ فَصَرَخَتْ 'arız olmakla ıztırabından arkası üzere yatıp beri öte ağnamak ma'nāsınadır; yukālu: تَضَلَّقَتِ الدَّابَّةُ إِذَا تَمَرَّغَتْ ظَهْرًا لِبَطْنٍ غَمًّا وَكَذَا كُلُّ مُتَأَلِّمٍ

الْمُضْطَلِيْقُ [el-Muştalīk] [مُضْطَلِيْحٌ] [muştalih] vezninde) Cezīme b. Sa'd b. 'Amr'ın la-

[ص و ق]

الصُّوقُ [eş-şavḳ] سَوِّقٌ [sevḳ] vezninde ve mürādifidir ki davar sürmek ma'nāsınadır; yukālu: صَاقَ الدَّابَّةَ يَصُوفُهَا صَوْقًا بِمَعْنَى سَاقَهَا

الصُّوقُ [eş-şūk] (şād'ın zammıyla) Çarşıya denir, سُوِّقٌ [sūk] ma'nāsına. Ve 'Aḳīḳu'l-Medīne kurbünde bir mevzi' adıdır ve ona ضَوْقِي [Şūkā] dahi denir, طُوبَى [tübā] vezninde. Ve Kuşeyyir nām şār'in şi'rinde cem' olarak صُوقَاوَاتٌ 'unvânında vârid olmuştur, güyā ki eczāsı 'tibārıyla cem' eylemiştir.

الصَّاقُ [eş-şāk] سَاقٌ [sāk] vezninde ve mürādifidir ki baldıra denir.

الصُّوَيْقُ [eş-şavīḳ] (emīr) [emīr] vezninde) سَوِّيقٌ [sevīḳ] ma'nāsınadır ki kavuta denir.

التَّصْوُوقُ [et-teşavvūḳ] تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Murdāra bulaşmak ma'nāsınadır; yukālu: شَارِيهٌ دَرَّ كِي تَصْوُوقٌ بِعَدْرَتِهِ إِذَا تَلَطَّحَ *Muzhir*'de ve sār'ir kütüb-i sarfiyyede müsebbet olduğu üzere sīn ve şād ile lügat olan mādeler bi-re'sihā lügat-ı müstakille olup tebdül cihetiyle değildir. Hattā Şāliḥ nām bir nahvī tebdül iddi'asında olmakla imdi cenābınıza سَالِحٌ [sāliḥ] demek dahi صَالِحٌ [şaliḥ] olur diye bir edīb-i zarīfin cevāb-ı müskiti letā'iften ma'düddur.

[ص ه ص ل ق]

الصُّهْصَلِيُّ [eş-şahşalīḳ] جَحْمَرِشٌ [caḥmeriş] vezninde) Çağırğan ve bağırğan şamatacı kocakarıya denir. Ve tünd ve şedīd savta denir.

الصُّهْصَلِيُّ [eş-şahşalīḳ] زَنْجَبِيلٌ [zencebīl] vezninde) Bu dahi çağırğan kocakarıya denir; tekūlu: مَا هَذَا الصُّهْصَلِيُّ مِنْ هَذِهِ الصُّهْصَلِيِّ مِنْ هَذِهِ الْعَجُوزِ وَالصُّهْصَلِيُّ أَيُّ الصُّوْتِ الشَّدِيدِ مِنْ هَذِهِ الْعَجُوزِ الصُّحَابَةِ

[ص ي ق]

الصَّبِيْقُ [eş-şīḳ] (şād'ın kesriyle) ve

الصَّبِيْقَةُ [eş-şīḳat] (hā'yla) Havāda cevalān eden toza denir, 'alā-kavlin birbirine do-laşık, pusuak, havāya ağmış kesīf toza denir; yukālu: سَطَعَ الصَّبِيْقُ وَالصَّبِيْقَةُ أَيُّ الْعُبَارِ الْجَائِلِ فِي الْهَوَاءِ أَوْ هُوَ الْبِقَافُ وَتَكَاتُفُهُ وَازْتِفَاعُهُ Mü'ellif terdīd-i sāniyi müsāhama-güne resm eylemiştir; الْعُبَارُ الْمُلْتَفُّ الْمُنْتَكِثُ الْمُرْتَفِعُ te'vīlindedir. Ve sese denir, صَوْتُ [şavṭ] ma'nāsına. Ve tere denir, عَرَقٌ [araḳ] ma'nāsına. Ve davar kısmından neş'et eden bed ve müntin rāyihaya denir. Ve hurmā beynisinin içinde olan kızıl nesneye denir; cem'i صَيْقٌ [şiyak] gelir, عَنَبٌ [ineb] vezninde. Ve serçe kuşuna denir; cem'i صَيْقَانٌ [şīḳān] gelir. Ve 'Arabdan bir batn adıdır.

صَيْقَاةٌ [Şayḳāt] (şād'ın fethiyle) Bir mevzi'dir; onda bir vak'a olmakla يَوْمٌ صَيْقَاةٌ [yevmu şayḳāt] ma'rūftur.

الصَّائِقُ [eş-şā'īḳ] لَازِقٌ [lāziḳ] vezninde ve mürādifidir; yukālu: هُوَ صَائِقٌ لَهُ أَيُّ لَازِقٌ

FASLU'D-DĀDĪ'L-MU'CEME

(فَضْلُ الضَّادِ الْمُعْجَمَةِ)

[ض ف ق]

الضَّفَقُ [eḏ-dafk] (ḏād'ın fethi ve fā'nın sükünuyla) Bir sıkıntı ile birden def-i tabīr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: ضَفَقَ الرَّجُلُ ضَفَقًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا وَضَعَ ذَا بَطْنِهِ بِمَرَّةٍ

[ض ق ق]

الضُّقُّ [eḏ-ḏaqq] (ḏād'ın fethi ve kāf'ın teşdidiyle) Ecrām-ı sulbe birbirine dokunmakla seslenmek ya'nī tak etmek ma'nāsınadır; yukālu: ضَقَّ الْحَجْرُ ضَقًّا إِذَا صَوَّتَ كَمَا يُقَالُ طَوَّ

[ض ي ق]

الضِّيْقُ [eḏ-ḏīk] (ḏād'ın kesri ve fethiyle) Dar olmak ma'nāsınadır; yukālu: ضَاقَ الشَّيْءُ يَضِيقُ ضَيْقًا وَضَيْقًا ضِدُّ اتَّسَعَ Ve bundan isim ḏād'ın kesriyledir ki darlık demektir. Ve

ضَيْقٌ [ḏayk] ضَيْقٌ [ḏayyik] lafzının muhafefi olur مَيَّتٌ [meyt] ve مَيِّتٌ [meyyit] gibi, dar nesneye denir. Ve derūnda olan şekk ve gümāna ıtlāk olunur; ḏād'ın kesriyle de lügattır. Ve kalbe darlık veren nesneye ıtlāk olunur, gam ve fikr ve telāş ve fakr u fāka gibi; yukālu: فِي قَلْبِي ضَيْقٌ أَيْ شَكٌّ وَفِي صَدْرِهِ ضَيْقٌ أَيْ مَا ضَاقَ عَنْهُ الصَّدْرُ

ضَيْقٌ [ḏayk] Yemāme'de bir karye adıdır. Ve bahīl olmak ma'nāsına masdar olur; yukālu: ضَاقَ الرَّجُلُ إِذَا بَحَلَ

ضَيْقٌ [ḏīk] (ḏād'ın kesriyle) Vüs'at ve ضَيْقٌ [ḏīk] şānından olan nesneye mahsüstür, dār ve hücre gibi, pes fakr ve buhl ve gam makülesinde isti'māl olunmaz. Ba'zılar'ında ḏād'ın fethi ve kesriyle berāberdir,

ya'nī 'umūm üzere müsta'meldir; yukālu: فِي الدَّارِ ضَيْقٌ بِالْكَسْرِ فَقَطُّ أَوْ يُقَالُ فِيهَا ضَيْقٌ وَضَيْقٌ بِالْكَسْرِ وَالْفَتْحِ

التَّضْيِيقُ [et-teḏayyuk] (تَفَاعُلٌ [tefa'ul] vezninde) ve

التَّضَايِقُ [et-teḏayuk] (تَفَاعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Daralmak ma'nāsınadır; yukālu: تَضَيَّقَ الْمَكَانَ وَتَضَايِقَ ضِدُّ اتَّسَعَ

الإِضَاقَةُ [el-iḏākat] (hemzenin kesriyle) Daraltmak ma'nāsınadır; yukālu: أَضَاقَهُ ضِدُّ أَوْسَعَهُ Ve bir adamın māl ve menāli gidip darlığa düşmek ma'nāsınadır; yukālu: أَضَاقَ الرَّجُلُ إِذَا ذَهَبَ مَالُهُ وَافْتَقَرَ

التَّضْيِيقُ [et-taḏyīk] Bu dahi dar kılmak ve daraltmak ma'nāsınadır; yukālu: ضَيَّقَهُ بِمَعْنَى أَضَاقَهُ

الضَّيِّقُ [eḏ-ḏayyik] (سَيِّدٌ [seyyid] vezninde ve tahfifle) ve

الضَّائِقُ [eḏ-ḏāyik] Dar nesneye denir, İki de ism-i fā'ildir, evvelki sübütü ve ikinci hudūsu mutazammındır. Kāle's-şārih ve kuri'e kavluhu ta'ālā: ﴿وَضَائِقٌ بِهِ صَدْرُكَ﴾ el-āyet.

الْمَضْيِيقُ [el-meḏīk] (مَكِيلٌ [mekīl] vezninde) Şol mekāna ve emr ve maslahata denir ki dar ve sıkı ola; yukālu: نَزَلَ فِي مَضْيِيقٍ وَيُقَالُ وَقَعَ فِي مَضْيِيقٍ وَهُوَ مَا ضَاقَ مِنَ الْأَمَّاكِنِ وَالْأُمُورِ

مَضْيِيقٌ [Meḏīk] Liḥfu Āre nām cebelde bir karye adıdır.

الأَضْيِيقُ [el-aḏyīk] Pek daracık yere denir; mü'ennesi ضَيْقَى [ḏīkā] ve ضَوْقَى [ḏūkā]dır, ضَيْرَى [ḏīzā] ve طُوبَى [tūbā] veznlerinden. Şārih der ki aslları ضَيْقَى idi ki ḏād'ın zammesiyle. Evvelde yā'ya mücāveret için zamme kesreye mübdel oldu ve sānide zammeye mücāneset için yā' vāv'a ibdāl olundu.

الضَيْقَةُ [eḏ-ḏīḳat] (ḏād'ın kesri ve fethiy-
le) Fakr u fākaya itlāk olunur, ضَيْقٌ [ḏīḳ]
cem'fidir ki cem'ci cinsi demektir; yukālu:
أَصَابَهُ ضَيْقَةٌ أَيْ فَقْرٌ وَسُوءٌ حَالٌ Ve

ضَيْقَةٌ [Ḍīḳat] Menāzil-i kamerden bir men-
zil adıdır. Şārihin beyānına göre Şüreyyā
ile Deberān beyninde memerr-i kamer
olarak bir kevkebdir, memerr-i mezkūr
be-gāyet dayyiktir, pek menhūs 'add eder-
ler. Kāle fi'l-*Esās*: فَلَانَ كَوَكْبَهُ ضَيْقَةٌ فَهُوَ أَبْدًا فِي
ضَيْقَةٍ وَهِيَ نَجْمٌ بَيْنَ الثُّرَيَّا وَالذَّبْرَانِ Ve

ضَيْقَةٌ [Ḍīḳat] Tā'if ile Ḥuneyn beyninde
bir tarīk adıdır. Ve 'Ayzāb kurbünde bir
mevzi' adıdır.

الْمُضَايِقَةُ [el-muḏāyēḳat] (مُضَاعَلَةٌ [mufā'alet]
vezninde) Bir adamı bir nesnede tazyik
eylemek ma'nāsınadır ki sıkıştırmak ta'bir
olunur; yukālu: ضَايِقُهُ إِذَا عَاسَرَهُ

الضَيَاقُ [eḏ-ḏiyāḳ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde)
Hırka ve tīb makūlesinden bir gūne 'ilāca
denir ki onunla nisvān ferclerini tazyik
ederler.

FASLU'T-ṬĀ'İ'L-MÜHMELE (فَضْلُ الطَّاءِ الْمُهْمَلَةِ)

[ط ب ق]

الطَّبَقُ [eṭ-ṭabaḳ] (fethateynle) Her nesnenin
kapağına ve pūşidesine denir; cem'ci أَطْبَاقٌ
[aṭbāḳ] gelir; yukālu: وَافَقَ الشَّيْءُ طَبَقَهُ أَيْ
غَطَّاهُ Mü'ellifin *Başā'ir*'de beyānına göre
bu mādde esmā-i mütezāyifedendir, bir
nesne bir āher nesnenin mikdārınca fev-
kinde kılınmak ma'nāsınadır. Ba'dehu o
fevkinde olan nesnede ve bu münāsebetle
bir şey'e uygun ve muvāfik olan nesnede
ba'dehu derecede ve menzilede ve ahvāl
ve atvārda dahi isti'mal olundu. Ve

طَبَقُ الشَّيْءِ [ṭabaḳu's-şey'] O nesneye uy-
gun ve berāber gelen şey'e denir, papuç
teki gibi. Ve

طَبَقُ الْأَرْضِ [ṭabaḳu'l-arḏ] Yerin yüzün-
den 'ibārettir. Ve lisānımızda dahi tabak
dedikleri nesneye denir ki içine meyve
ve sār me'kulāt korlar, Fāriside tebūk ve
tepeng denir. Ve küçük tepsiye ve meyve
sepetine dahi itlāk olunur. Ve zamāndan
bir قَرْنٌ [ḳarn]a طَبَقٌ [ṭabaḳ] itlāk olunur. Ve
قَرْنٌ [ḳarn] eşher-i akvālede yüz sene müd-
dettir. 'Alā-kavlin طَبَقٌ [ṭabaḳ] yirmi sene-
ye itlāk olunur; yukālu: مَضَى طَبَقٌ مِنَ الرَّمَانِ أَيْ
قَرْنٌ أَوْ عِشْرُونَ سَنَةً Ve

طَبَقُ النَّاسِ وَالْجَرَادِ [ṭabaḳu'n-nās ve'l-
cerād] Nāstan ve çekirgeden cem'ci
kesire yāhūd bunlardan birer cemā'ate
itlāk olunur; tetābuk itibārıyla. Ve hāl ve
şān ma'nāsına isti'māl olunur, terakkī ve
te'allī münāsebetiyle; ve minhu kavluhu
تَرَكَبْنَا طَبَقًا عَنْ طَبَقٍ ﴿ أَيَّ حَالًا عَنْ حَالٍ ﴾
Ve arkada olan omurga kemiklerinin ara-

liklarında oynak yerine gelen yufkaca kemiklere itlāk olunur; yukālu: أَصَابَ طَبَقَهُ وَهُوَ Ve her yeri ihāta eden ʿamm ve şāmil yağmura itlāk olunur; yukālu: مَطَرٌ طَبَقَ الْأَرْضَ أَيَّ عَامٌ Ve ʿavret fer-cinin sırtına denir. Ve

طَبَقَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ [ṭabaqu'l-leyl ve'n-nehār] Gece ve gündüzden vakt-i vefir ve muʿzamına itlāk olunur; yukālu: مَضَى طَبَقَ مِنَ اللَّيْلِ أَوْ النَّهَارِ أَيَّ مُعْظَمُهُمَا

بَنَاتٌ طَبَقِي [benātu ṭabaḳ] Devāhī ve āfāta itlāk olunur; fi'l-asl hayyeye itlāk olunur idi, kıvrılıp yattıkta tabak şeklinde olduğu için; yukālu: إِخْدَى بَنَاتِ طَبَقِ أَيَّ الدَّوَاهِي Ve kavlumbağalara ve hayyelere itlāk olunur. Ve

بِنْتُ طَبَقِي [bintu ṭabaḳ] Şol kaplumbağadır ki doksan dokuz yumurta yumurtlayıp cümlesi kaplumbağa çıkar, yüzüncü hayye zuhūr eder. Dāhiyeye itlākı ʿinde'l-baʿz buna mebnīdir. Ve

طَبَقٌ [ṭabaḳ] Masdar olur, طَفَقَ [ṭafaḳ] maʿnāsına ki bir işe başlayıp işlemek üzere olmak maʿnāsına; yukālu: طَبَقَ يَفْعَلُ كَذَا Ve طَبَقًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ بِمَعْنَى طَفَقَ

طَبَقٌ [ṭabaḳ] ve

طَبَقٌ [ṭabḳ] (سَبَقَ [sebḳ] vezninde) Bir adamın eli yanına yapışıp ayrılmaz olmak maʿnāsınadır; yukālu: طَبَقَتْ يَدُهُ طَبَقًا وَطَبَقًا إِذَا لَزَقَتْ بِجَنْبِهِ

التَّطْبِيقُ [et-tatbīḳ] Bir nesneyi kapaklamak maʿnāsınadır; yukālu: طَبَقَ الشَّيْءَ إِذَا غَطَّاهُ Ve bir nesne ʿamm ve şāmil olmak maʿnāsınadır; yukālu: طَبَقَ الشَّيْءَ إِذَا غَمَّ Ve sehāb havā yüzünü bütün örtüp kaplamak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: طَبَقَ السَّحَابُ الْجَوَّ إِذَا غَشَّاهُ

تَطْبِيقٌ Ve طَبَقَ الْمَاءَ وَجَهَ الْأَرْضِ إِذَا غَطَّاهُ Ve طَبَقَ الرَّايحُ إِذَا جَعَلَ طَبَقَ الرَّايحُ إِذَا جَعَلَ Ve يَدِي بَيْنَ فَخْذَيْهِ وَقَدْ نَهَى التَّطْبِيقُ Ve طَبَقَ الْفَرَسَ إِذَا قَرَّبَ فِي الْعَدُوِّ Ve طَبَقَ الْعَيْمُ الْأَرْضَ إِذَا غَمَّ بِمَطَرِهِ

الْإِطْبَاقُ [el-iṭbāḳ] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi kapaklamak ve üzerine nesne örtüp kapamak maʿnāsınadır; yukālu: أَطْبَقَ Mü'ellif bunu tekrār eylemiştir. Ve bir nesne zımında nās ittifāk eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: أَطْبَقُوا Ve felekte kevākib pek çok görünmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: أَطْبَقَتِ النُّجُومُ إِذَا كَثُرَتْ وَظَهَرَتْ

الْإِنْطِبَاقُ [el-inṭibāḳ] [infiʿāl] [infiʿāl] vezninde) تَطْبِيقٌ [taṭbīḳ]ten mutāviʿdir; yukālu: طَبَقَهُ فَانْطَبَقَ

التَّطْبِيقُ [et-tetabbuḳ] [tefaʿul] [tefaʿul] vezninde) إِطْبَاقٌ [iṭbāḳ]tan mutāviʿdir; yukālu: أَطْبَقَهُ فَتَطَبَقَ

الْمُطَابَقَةُ [el-muṭābaḳat] ve

الطَّبَاقُ [eṭ-ṭibāḳ] [nifāḳ] [nifāḳ] vezninde) Bir nesneyi bir nesneye uydurup münāsib ve müsāvī kılmak maʿnāsınadır; yukālu: طَابَقَهُ Ve iki libāsı bir-biri üzerine giymek maʿnāsınadır; yukālu: Ve طَابَقَ بَيْنَ قِمِيصَيْنِ إِذَا لَبَسَ أَحَدُهُمَا عَلَى الْآخَرِ Ve bir nesne bir nesneye uygun ve çeşbān olmak maʿnāsınadır; yukālu: Ve طَابَقَهُ إِذَا وَافَقَهُ

ayağı bağlı kimse adımları sık sık atarak yürümek ma'nāsındır; yukālu: يُطَابِقُ الْمُقَعَّدُ مَفَارِنًا أَلْحَطُّوهُ Ve at kısmı ayaklarını elleri bastığı mevzî'e vaz' ederek yürümek ma'nāsındır; yukālu: طَابَقَ الْفَرَسُ إِذَا وَصَعَ رَجُلَيْهِ مَوَاصِعَ يَدَيْهِ

الطَّبَقُ [eṭ-ṭibḳ] (ṭā'nın kesriyle) طَبَقٌ [ṭabaḳ] gibi sürü çekirgeye ve bir güruh-ı nāsa ıtlāk olunur. Ve dibḳ [dibḳ] isimdir ki ökse ve yelim kara ta'bīr olunan lüzüçetli nesnedir ki onunla kuş sayd olunur. Ve bir cins ağacın yemişine denir. Ve bir nesneyi āher nesneye yapıştıracak şey'e denir, çiriş ve tutkal gibi. Ve tuzaklara ve kaplanlara denir; müfredi طَبَقَةٌ [ṭibḳat]tır. Ve nehārdan bir sā'ate denir, طَبَقَةٌ [ṭibḳat] dahi denir; yukālu: مَضَى طَبَقٌ مِنَ النَّهَارِ وَطَبَقَةٌ أَيْ سَاعَةٌ مِنْهُ Ve

طَبِقٌ [ṭibḳ] Geç ma'nāsına müsta'meldir ki Fāriside dīr derler, gūyā ki zamān mutabak olmuştur; طَبِيقٌ [ṭabīḳ] dahi denir, ke-mā se-yuzkeru. Ve bir nesnenin uygununa ve münāsib gelenine denir, niteki fethiyle de lügattır; طَبَاقٌ [ṭibāḳ] ve طَبِيقٌ [ṭabīḳ] dahi bu ma'nāyadır, ke-mā se-yuzkeru.

الطَّبَقَةُ [eṭ-ṭabeḳat] (fetehātla) طَبَقٌ [ṭabaḳ] lafzının müfredidir ki bir nesnenin kapağı ve üzerine örtülen çesbān pūşidesine denir.

Mü'ellifin Başā'ir'de beyānına göre طَبَقٌ [ṭabaḳ] ve طَبَقَةٌ [ṭabeḳat] bir nesnenin muvāfıki olan kapağa ve pūşidesine mevzū' olup ve bi't-teşbīh alt kata muvāfık gelen üst kata ve yüksek rütbe ve dereceye ıtlāk olunur. Ve cem'inde أَطْبَاقٌ [aṭḃāḳ] ve طَبَاقٌ [ṭibāḳ] denir. İntehā. Ve

طَبَقَةٌ [Ṭabeḳat] 'Arabdan bir 'ākile hatun

ismidir ki onu Şenn nām bir 'akıl ve dānā kimse tezevvüç eyledi; "وَافَقَ شَنْ طَبَقَةً" meseli ondan neş'et eylemiştir. Mütercim der ki bu meselin tafsili *Mustakşa'l-Emsāl* nām kitābda mebsüttür. Ve 'inde'l-ba'z bir kavmin bir kırbası var idi, isti'māl ederek ona bir kapak düzdüler. Ve kapak be-gāyet uygun gelmekle "وَافَقَ شَنْ طَبَقَةً" dediler. Yāhūd طَبَقَةُ [Ṭabeḳat] İyād kabilesinden bir cengāver bahādır cemā'at idi, dā'imā nāsa musallıt ve şer-gīr olup bir kabile onlara mukāvemet edemezler idi. Lākin Şenn kabilesi dahi nāmdār pehlivānān olmakla طَبَقَةُ [Ṭabeḳat] kabilesini şeb-hūn edip onlardan sā'irlerin dād ve intikāmını ahz etmeleriyle mesel-i mezbūru irād eylediler. Bir nesne bir āher şey'e pek münāsib ve çesbān geldikte irād olunur.

الطَّبَاقُ [eṭ-ṭibāḳ] (kitāb) [kitāb] vezninde) Vech-i mezkūr üzere mufā'aleden masdardır; ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿الَّذِي خَلَقَ سَبْعَ سَمَوَاتٍ طَبَاقًا﴾ الْآيَةُ، لِمُطَابَقَةِ بَعْضِهَا بَعْضًا قَالَ الشَّارِحُ قَالَ الْبَيْضَاوِيُّ لِمُطَابَقَةِ بَعْضِهَا فَوْقَ بَعْضٍ وَهُوَ مُضَدَّرٌ طَابَقَتْ التَّغْلُ بِالْتَّغْلِ أَوْ طَوْبَقَتْ طَبَاقًا أَوْ ذَاتِ طَبَاقٍ جَمْعُ طَبِقٍ كَجَبَلٍ وَجِبَالٍ أَوْ طَبَقَةٍ كَرَحْبَةٍ وَرَحَابٍ Ve

طَبَاقٌ [ṭibāḳ] Bir nesneye mutābık olan şey'e denir, طَبِيقٌ [ṭabīḳ] gibi, ke-mā se-yuzkeru.

الطَّبَاقُ [eṭ-ṭubbāḳ] زُنَّارٌ [zunnār] vezninde) Bir cins şecerdir, Mekke dağlarında nābit olur, şürben ve zımāden sümūma nāfi' ve cereb ve حِكَّةٌ [ḥikket] ve hummā-yı 'atīkalara ve sancı ve yarakān ve südde-i kebide müfid ve şedīdü'l-ishāndır, müfredatta bunu غَافَةٌ [gāfeṣ] ile ve ba'zı kütüb-i tibbiyyede غَافَةٌ [gāfet] yerine isti'māl olunur diye mersūmdur.

الطَّبَاقَاءُ [eṭ-ṭabāqā] (ṭā'nın fethi ve elifin meddiyle) Nākaya aşmaktan āciz ve bīnevā olan deveye denir; yukālu: **جَمَلَ طَبَاقَاءُ** أَي عَاجِزٌ عَنِ الصَّرَابِ Ve tekellümde tutulup talakat ve cerī ve selāsetle söyleyemez olan adama denir yāhūd şol sakīl ve girāncān kimseye denir ki vakt-i cimā'da sıklı-tinden hatunun sīnesine kapak gibi kapanıp çöker ola yāhūd cimā'dan āciz süst-endām adama denir; yukālu: **رَجُلٌ طَبَاقَاءُ** أَي يَنْعَجِمُ عَلَيْهِ الْكَلَامُ وَيَنْغَلِقُ أَوْ ثَقِيلٌ يُطْبِقُ عَلَى الْمَرْأَةِ بِصَدْرِهِ لِثِقَلِهِ أَوْ عَيْبِي

الطَّبَائِقُ [eṭ-ṭābaq] [hācer] [hācer] vezninde) ve **الطَّبَائِقُ** [eṭ-ṭābiq] [ṣāḥib] [ṣāḥib] vezninde) ve

الطَّبَائِقُ [eṭ-ṭābaq] (işbā'la) Büyük kıt'alı yassı kiremide ve tuğlaya denir. Ve ʿuzv-ı bedene denir, el ve ayak gibi. Alā-kavlin bir koyunun nisf gövdesine denir. Ve

طَبَائِقُ [ṭābaq] [hācer] [hācer] vezninde) Yağ eritecek tavaya denir, tābe-i Fārisī mu'arrebidir; cem'ī **طَوَائِقُ** [ṭavābiq] ve **طَوَائِقُ** [ṭavābiq] gelir. Mütercim der ki tuğla ma'nāsında dahi tābe mu'arrebidir.

الْعِمَّةُ الطَّبَائِقِيَّةُ [el-ʿimmetu't-ṭābeḳiyyet] Başa tava tarzında ʿimāme sarınmağa denir ki murād ucunu çene altından getirmeyip başta tava şeklinde mün'akid olmasıdır. Ve bu güne sarınmak menhīdir. Zāhiren bu diyarlarda iḥṭāb hizmetine mu'ın şādī ta'bir ettikleri tā'rifin sarıkları olur; yukālu: **إِعْتَمَ زَيْدُ الْعِمَّةِ الطَّبَائِقِيَّةِ وَهِيَ الْإِقْتِعَاطُ**

الطَّبَائِقُ [eṭ-ṭābaq] [ʿineb] [ʿineb] vezninde) Bu dahi tuzağa ve kapana denir. Bunun da müfredi **طَبَقَةٌ** [ṭabaqat]tır, ṭā'nın kesriyle.

الطَّبَائِقُ [eṭ-ṭābiq] [emīr] [emīr] vezninde) Ge-

ceden bir sā'ate denir, niteki **طَبِقٌ** [ṭibq] gündüzden bir sā'ate denir; cem'ī **طَبَقٌ** [ṭubq] gelir ṭā'nın zammıyla; yukālu: **مَضَى طَبِيقٌ** مِنْ اللَّيْلِ أَي سَاعَةٌ Ve geç ma'nāsına isti'māl olunur, **طَبِقٌ** [ṭibq] gibi, gūyā ki zamān mutabbak olmuştur; yukālu: **جَاءَ طَبِقًا وَطَبِيقًا** أَي مَلِيًّا Ve bir nesneye uygun ve mutābık gelen şey'e denir, **طَبِقٌ** [ṭibq] ve **طَبَقٌ** [ṭabaq] ve **طَبَاقٌ** [ṭibāq] gibi; yukālu: **هَذَا طَبِقُهُ وَطَبِقُهُ وَطَبَاقُهُ** وَطَبِيقُهُ أَي مُطَابِقُهُ **مَا أَطْبَقَهُ** [mā aṭbaqahu] Fi'l-i ta'acciübdür, ma'nāsına. Her nesneyi her şey'e uygun ve münāsib eylemek ma'nāsından me'hūzdur, ne ʿaceb uz ve üstāz adamdır demek olur.

الطَّبِيقَةُ [eṭ-ṭābiqat] [feriḥat] [feriḥat] vezninde) Zikr olunan **طَبِقٌ** [ṭabq] lafzından me'hūzdur ki el yana yapışık olmak ma'nāsınadır, niteki zikr olundu. Pes **طَبِيقَةٌ** [ṭābiqat] yana yapışık ele denir ki halkī öylece olur, aslā ayrılıp kımıldayamaz; yukālu: **يَدٌ طَبِيقَةٌ** أَي لَارِقَةٌ بِالْجَنَبِ

الْمُطَبِّقُ [el-muṭṭbiq] [muḥsin] [muḥsin] vezninde) Bir nesneyi tamām örtüp bürücü nesneye denir. Bu münāsebetle ʿakl ve idrāki tamāmen setr ve tagtiye eden cünün ʿarızasına **جُنُونٌ مُطَبِّقٌ** itlāk olunur. Kezālik hemīşe ahz ve istilā edip aslā müfārik ve münfekk olmayan hummā ʿilletine **حُمَّى مُطَبِّقَةٌ** itlāk olunur. Kāle'ş-şārih; yukālu: **جُنُونٌ مُطَبِّقٌ وَمَجْنُونٌ مُطَبِّقٌ عَلَيْهِ يَفْتَحُ الْبَاءَ فِي الثَّانِي وَحُمَّى مُطَبِّقَةٌ وَمَحْمُومٌ مُطَبِّقٌ**

الْحُرُوفُ الْمُطَبِّقَةُ [el-ḥurufu'l-muṭṭbiqat] [muḥsinet] [muḥsinet] vezninde) Zahr-ı lisāni üst damağa kapatana hurūftur ki şād ve dād ve ṭā ve zā harfleridir.

الْمُطَبِّقُ [el-muṭṭabiq] [muḥaddiṣ] [muḥaddiṣ] vezninde) Dā'imā umūr ve mesālihe rey

ve fikriyle mus'ib olan adama itlāk olunur; تَطْبِيقٌ [taṭbīq] -i seyften me'hūzduz ki zikr olundu; yukālu: هُوَ مُطَبَّقٌ إِذَا كَانَ يُصِيبُ الْأُمُورَ بِرَأْيِهِ

[ط ر ق]

الطَّرْقُ [eṭ-ṭarq] [ḥarq] [ḥarq] vezninde) Vurmak, 'alā-kavlin مِطْرَقَةٌ [miṭraqat] ile vurmak ma'nāsınadır; yukālu: طَرَقَهُ طَرَقًا Ve çehreye şamar vurmak ma'nāsınadır; yukālu: طَرَقَهُ إِذَا صَكَّهُ

طَرَقَ [ṭarq] Şol irkilmiş suya itlāk olunur ki develer içine girip bevl ve telv'isle murdār etmiş ola, مَطْرُوقٌ [maṭrūq] dahi denir, kemā se-yuzkeru. Ve hurde taşlar ile fāl açmak ma'nāsınadır, nohut fāl'i gibi; yukālu: طَرَقَ الْكَاهِنُ إِذَا ضَرَبَ بِالْحَصَى Ve yünü yolup dītme, 'alā-kavlin yumuşatmak için çubukla çarpmak ma'nāsınadır; yukālu: طَرَقَ الصُّوفَ إِذَا نَنَفَهُ أَوْ ضَرَبَهُ بِالْفَصِيبِ Ve aygır deveye denir ki dā'imā onu nākaya çekerler, buğur ta'bīr olunur. Ve bu tesmiye bi'l-masdadır; yukālu: لَهُ طَرَقٌ كَثِيرٌ أَيَّ فَعَلَّ ضَارِبٌ

طَرَقَ [ṭarq] ve

طَرُوقٌ [ṭurūq] [ḥarq] [ḥarq] vezninde) Erkek dişiye aşmak ma'nāsınadır; yukālu: طَرَقَ الْمَحَلُّ النَّاقَةَ طَرَقًا وَطَرُوقًا إِذَا ضَرَبَهَا Ve bir yere gece vaktinde gelmek ma'nāsınadır; tekūlu: طَرَقْنَا فَلَانَ طَرَقًا وَطَرُوقًا أَيَّ أَنَا بِاللَّيْلِ Ve sāz ve tarab ve nagamāttan her savt ve āgāze ve nagmeye 'alā-hidetin طَرَقَ [ṭarq] itlāk olunur; yukālu: تَضْرِبُ هَذِهِ الْجَارِيَةَ كَذَا طَرَقًا وَهُوَ كُلُّ صَوْتٍ أَوْ نَعْمَةٍ مِنَ الْعَوْدِ وَنَحْوِهِ

طَرَقَ [ṭarq] Erkek men'isine denir, مَاءُ الْمَحَلِّ [mā'u'l-fahl] ma'nāsına. Ve 'akl ve idrāk za'if olmak ma'nāsınadır; yukālu: طَرَقَ الرَّجُلُ طَرَقًا عَلَى بِنَاءٍ الْمَمْعُولِ إِذَا صَغَفَ عَقْلَهُ

bir güne kehānet ma'nāsınadır ki pamuğ u yüne karıştırmak vechiyle ederler, ya'nī o cihetle fāl açmak ma'nāsınadır; yukālu: تَطْرُقُ الْعَجُوزُ طَرَقًا أَيَّ تَخْلِطُ الْقَطْنَ بِالصُّوفِ إِذَا تَكَهَّنَ

طَرَقَ [ṭarq] Ṭayyi' lügatinde hurmā ağacına denir. Ve

طَرَقَ [ṭarq] ve

طَرَقَاتٌ [ṭarqat] Bir kerre ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: اِخْتَصَبَتِ الْمَرْأَةُ طَرَقًا أَوْ طَرَقَيْنِ وَطَرَقَةً أَوْ طَرَقَتَيْنِ أَيَّ مَرَّةً أَوْ مَرَّتَيْنِ وَتَقُولُ أَتَيْتُهُ طَرَقَيْنِ وَطَرَقَتَيْنِ Bu ma'nāda tā'nın zammıyla da cā'izdir. Ve

طَرَقَ [ṭarq] Tuzağa ve kapana, 'alā-kavlin tuzak tarzında nesneye denir ki onunla vahş sayd olunur; tā'nın kesriyle de lügattır. Ve

طَرَقَ [ṭarq] [Ṭarq] Işfahān kazāsında bir karye adıdır. Ve

طَرَقَ [ṭarq] Bulanık su içmek ma'nāsınadır; yukālu: طَرَقَ الرَّجُلُ طَرَقًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا شَرِبَ الْمَاءَ الْكَدِيرَ

الْمَطْرُوقُ [el-maṭrūq] [ṭarq] gibi bu dahi şol suya denir ki içine develer girip halt ve telv'is eylemeleriyle murdār olmuş ola; yukālu: مَاءٌ طَرَقٌ وَمَطْرُوقٌ إِذَا حَوَّضَتْهُ الْإِبِلُ وَبَوَّلَتْ فِيهِ Ve süst ve gevşek ve sölpük adama itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ مَطْرُوقٌ إِذَا كَانَ كَأَنَّ مَطْرُوقًا إِذَا ضَرَبَهُ فِيهِ رِخَاوَةٌ Ve şol çayıra denir ki kuruduktan sonra ona yağmur isābet eylemekle nev'an tarāvetlenmiş ola; yukālu: كَأَنَّ مَطْرُوقًا إِذَا ضَرَبَهُ الْمَطَرُ بَعْدَ يُبْسِهِ

الْإِسْتِطْرَاقُ [el-istiṭraq] Ufacık taşlar ile fāl açan fālcıdan fāl açmak istemek ma'nāsınadır; yukālu: اِسْتِطْرَقْتُهُ إِذَا طَلَبْتُ مِنْهُ الْمَطْرُقَ بِالْحَصَى Ve bir kimseden döl için aygır taleb eylemek ma'nāsınadır; yukālu:

اِسْتَطْرَقَهُ فَحَلًا إِذَا طَلَبَهُ مِنْهُ لِيَضْرِبَ فِي إِبْلِهِ

الْمِطْرَقُ [el-miṭraq] ve

الْمِطْرَقَةُ [el-miṭraqat] (mīm'lerin kesriyle)

Yün çırpacak çubuğa ve tokmağa denir. Ve çekice denir. Ve

مِطْرَقُ [miṭraq] Bir devenin ismidir. Ve Ebū Līne b. Miṭraq muhaddisindedir.

الطَّرْقَةُ [eṭ-ṭarqat] (ṭā'nın fethiyle) Bir kerre demektir ki zikr olundu. Ve bir adamın kār ve san'atına itlāk olunur; yukālu: هَذَا هِجْلُ طَرْقَةٍ رَجُلٍ أَي صَنَعْتُهُ

الطَّارِقُ [eṭ-ṭāriq] Erte yıldızına denir, gece tulūc ettiği için; yukālu: طَلَعَ الطَّارِقُ أَي كَوَكَبَ Fenn-i nūcūm ashābı 'inde gāh Zühre ve gāh Müşterī yıldızı olur.

الطَّرُوقَةُ [eṭ-ṭarūqat] (ṭā'nın fethiyle) Çekilmek derecesine bālig olmuş nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ طَّرُوقَةُ الفُحْلِ إِذَا بَلَغَتْ أَنْ يَضْرِبَهَا النُّحْلُ Ve derece-i mezbūreye gelmiş kızı da itlāk olunur.

الطَّارِقَةُ [eṭ-ṭāriqat] Bir adamlık küçük serire denir; tekūlu: رَأَيْتُهُ يَشْعُدُ عَلَى طَارِقَةٍ أَي عَلَى سَرِيرٍ صَغِيرٍ Ve bir adamın akribā' ve 'aṣiretine itlāk olunur; yukālu: هُمْ طَارِقَتُهُ أَي عَشِيرَتُهُ

الطَّارِقِيَّةُ [eṭ-ṭārikiyyet] Bir güne kılāde ismidir.

الْمِطْرُوقَةُ [el-maṭrūqat] Kulağının orta yeri damgalanmış dişi koyuna denir; yukālu: نَعِجَةٌ مِطْرُوقَةٌ إِذَا كَانَتْ قَدْ وُصِمَتْ عَلَى وَسَطِ أُذُنِهَا

الطَّرِاقُ [eṭ-ṭirāq] (kitāb) [kitāb] vezninde) Zikr olunan koyunun kulağı ortasına basılan damgaya denir. Ve **بَيْضَةٌ** [beyḍat] makūlesi nesne eylemek için dökülüp tenke gibi yassılanmış demire denir. Ve kat kat dikilmiş 'Arab papucunun her katına denir ki papucun endāzesine besberāber ola, kezālik papucun tekine uygun gelen

dīger tekine itlāk olunur. Ve mutlakan bir işe uygun gelen işe denir, meselā bir küpenin teki bir āher küpeye uygun gelmek gibi; yukālu: هَذَا طِرَاقُهُ أَي عَلَى حَذْوِهِ Ve ayak-kabının cildine denir ki tasma'sı nez' olunduktan sonra kalan cildinden 'ibārettir. Ve şol deriye denir ki kalkanın mīkdārınca deḡirmice biçilip kalkana kaplanmış ola. Ve **طِرَاقُ** [ṭirāq] bu ma'nāda mufā'aleden masdar olur; yukālu: طَارَقَ التَّرْسَ طِرَاقًا إِذَا قَوَّرَ الجِلْدَ عَلَى مِقْدَارِهِ فَأَلْزَقَهُ بِهِ

الطَّرِيقُ [eṭ-ṭirīq] (ṭā'nın kesriyle) Semizliğe ve zor ve kuvvete denir; yukālu: مَا بِهِ طِرْقٌ 'Arablar şahm ile tāb ve kuvvetten kināye ederler.

الطَّرِيقُ [eṭ-ṭirīq] (ṭā'nın zammıyla) **طَرِيقٌ** [ṭarīq]in ve **طِرَاقٌ** [ṭirāq]ın ki **كِتَابٌ** [kitāb] veznindedir, cem'idir.

الطَّرُوقَةُ [eṭ-ṭarūqat] (ṭā'nın zammıyla) Karanlığa denir; yukālu: غَشِيَتِ الطَّرُوقَةُ أَي الظُّلْمَةُ Ve hırs ve tama' ma'nāsınadır; yukālu: بِهِ طَرْقَةٌ أَي طَمَعٌ Ve ahmak adama denir. Ve birbiri üzere yığılmış taşlara denir. Ve 'ādet ve kānūn ma'nāsınadır; yukālu: هَذِهِ طَرِيقٌ [ṭarīq] ma'nāsına. Ve bir şey'e sebep ve müsil olan vesīleye ve tarīka-i maḥsūsaya denir; yukālu: هَذِهِ طَرْقَةٌ إِلَيْهِ أَي طَرِيقَةٌ Ve birbiri üzere kat kat yığılmış eşyāda olan tarīkaya denir; cem'i **طُرُقٌ** [ṭurāq] gelir, **ضُرْدٌ** [ṣurad] vezninde; bu ma'nāda ṭā'nın kesriyle de lügattır. Ve yayda olan çizgilere yāhūd yol yol görünen nesneye denir; cem'i **طُرُقٌ** [ṭurāq] gelir, **ضُرْدٌ** [ṣurad] vezninde.

الطَّرِيقُ [eṭ-ṭarīq] (fethateynle) Kırbanın büküntüsüne denir ki yiv tarzında olur, çīn-i cebīn gibi. Ve

طَرَقٌ [ṭarāq] Masdar olur, devenin dizleri

gevşek ve za'if olmak, 'alā-kavlin inciklerinde eğrilik olmak ma'nāsınadır; yukālu: طَرِقَ النَّجِيرُ طَرَقًا مِّنَ النَّبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ فِي رُكْبَتَيْهِ Ve kuşun yelekları birbiri üzere kat kat olmak ma'nāsınadır; yukālu: طَرِقَ الرَّيْشُ إِذَا كَانَ بَعْضُهَا فَوْقَ بَعْضٍ

طَرَقَ [ṭarāq] Su irkilen yerlere denir. Ve Veḳabā nām mahal kurbünde bir suyun adıdır. Ve طَرَقَةٌ [ṭarāqat]tan cem' olur ki halka halka olan tuzağa ve ağa denir. Ve sıravardı deve izlerine denir; yukālu: هَذِهِ طَرَقُ الْإِبِلِ أَيَّ أَنْزَلَهَا بَعْضُهَا فِي إِثْرِ بَعْضٍ طَرَقُ [el-aṭraq] [aḥmaq] [aḥmaq] vezninde) Dizleri gevşek yāhūd incikleri eğrice olan deveye denir, طَرَقَاءَ [ṭarqā'] mü'ennesidir.

الْأَطْرَاقُ [el-aṭraq] (hemzenin fethiyle) طَرَقَ [ṭarāq] lafzının ki fethateynledir, cem'idir ki kırbanın büküm yerlerine denir. Bu münāsebetle أَطْرَاقُ الْبَطْنِ [aṭraqū'l-baṭn] karnın derisinin birbiri üzere büküm büküm olan yivlerine itlāk olunur. Ve أَطْرَاقُ الْقَرْبَةِ [aṭraqū'l-qarbat] meşkin büküntülerine denir ki zikr olundu.

الطَّرِيقُ [eṭ-ṭarīq] [emīr] vezninde) Ma'lūmdur ki yola denir, tarāq-ı akdām olduğu için. Ve bu müzekker ve mü'ennes olur. Mü'ennesin cem'i أَطْرُقُ [aṭruq] gelir, يَمِينُ [yemīn] ve أَيْمُنُ [eymun] gibi. Ve müzekkerin cem'i طُرُقُ [ṭuruq] gelir, نَذِيرُ [nezīr] ve نُذُرُ [nuzur] gibi ve أَطْرَاقًا [aṭriqā'] gelir, نَصِيبُ [naṣīb] ve أَنْصِبَاءُ [anṣibā'] gibi ve أَطْرِقَةً [aṭriqat] gelir, رَغِيفُ [ragīf] ve أَرْغِفَةٌ [arḡifet] gibi. Ve cem'ü'l-cem'i طُرُقَاتٌ [ṭuruqāt] gelir zammeteynle.

الطَّرِيقَةُ [eṭ-ṭarīqat] [sefinet] vezninde) Uzun hurmā ağacına denir; cem'i طَرِيقٌ [ṭarīq]tır. Ve hāl ve şān ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: فَلَانَ عَلَى طَرِيقَةٍ حَسَنَةٍ أَيَّ

حَالَةٍ Ve alaçık ve sāyebān direğine denir. Ve bir kavmin şerif ve zī-şānına itlāk olunur; yukālu: هُوَ طَرِيقَةُ الْقَوْمِ أَيَّ شَرِيفُهُمْ Bunda müfred ve cem'i müsāvīdir ve gāh olur ki طَرَائِقُ [ṭarā'iq] üzere cem'lenir. Ve طَرِيقَةٌ [ṭarīqat] Ba'zı yerde büküm ve yiv tarzında uzun uzadı obruk ve isik yere denir ki yol şeklinde olur. Ve bir nesnenin yüzünde olan uzun çizgiye denir. Ve şol palāsa denir ki yünden yāhūd kıldan bir arşın kadar 'arız olup haşem-nişinler onu evlerinin uzunluğu mikdārınca nesc ederler ve onu evlerinin bir köşesinden öbür köşesine gelince şukkaların aralığına iki taraflı dikip vasl ederler. Bizim çadırlarda ona şerit ta'bīr olunur, direğin başı onun ortalığına gelip ağırşığı onda olur; ve yekülüne: ثَوْبٌ طَرَائِقُ أَيَّ خَلَقَ Sevbi eskikip dırāz dırāz sökülüp açılmakla gūyā ki her cüz'ü i'tibārıyla cem' sīgasında isti'māl ederler.

الطَّرِيقَةُ [eṭ-ṭirīqat] [sikkīnet] vezninde) Sölpüklüğe ve gevşekliğe denir; yukālu: فِيهِ طَرِيقَةٌ أَيَّ رَخَاوَةٌ وَلِينٌ ve minhu'l-meselu: نَيْتَكِي طَرِيقَتِكَ عِنْدَأَوَّةٍ "ع،ن،د" māddeinde beyān olundu. Ve toprağı yumuşak olan arz-ı sehleye denir.

الْمِطْرَاقُ [el-miṭraq] [miḥrāb] vezninde) Bir nesnenin uygun ve ölçümünde olan misl ve nazirine denir; yukālu: هُوَ مِطْرَاقُهُ أَيَّ تَلْوُهُ وَنَظِيرُهُ

الْمِطْرَارِيقُ [el-meṭārīq] [meşābīḥ] vezninde) Piyāde adamlara denir. Şārihin beyānına göre müfredi مِطْرَقٌ [miṭraq]tır, مِئْبَرٌ [minber] vezninde ki nevādirdendir. Ve suya yaklaştıkta birbiri ardına dizilmiş develere denir.

أُمُّ طَرِيقٍ [ummu ṭurrayq] [ḳubbeyṭ] [ḳubbeyṭ]

vezninde) Sırtlanın künyesidir.

الطَّرِيقُ [eṭ-ṭirīk] (سَكَّيْتُ [sikkīt] vezninde) Ekserî yere bakıp hāmüş ve epsem duran adama denir; yukālu: رَجُلٌ طَرِيقٌ أَي كَثِيرٌ رَجُلُ الإِطْرَاقِ Ve toy kuşunun erkeğine denir.

الأَطْرَاقُ [el-uṭayrīk] (أُحْيِمِرٌ [uḥaymir] vezninde) ve

الطَّرِيقُ [eṭ-ṭurayk] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Hicāz'a mahsûs bir cins hurmâ ağacıdır.

الإِطْرَاقُ [el-iṭrāk] (hemzenin kesriyle) Hāmüş ve epsem olmak ma'nâsınadır; yukālu: أَطْرَقَ الرَّجُلُ إِذَا سَكَتَ وَلَمْ يَتَكَلَّمْ Ve gözleri yere dikip epsem ve hāmüş durmak ma'nâsınadır; yukālu: إِذَا أَطْرَقَ الرَّجُلُ إِذَا أَرْحَى عَيْنَيْهِ يَنْظُرُ إِلَى الْأَرْضِ için 'ariyetî buğur vermek ma'nâsınadır; yukālu: أَطْرَقَ فَلَانًا فَحَلَهُ إِذَا أَعَازَهُ لِيَضْرِبَ فِي إِبِلِهِ Ve lehv ve la'ibe meyl eylemek ma'nâsınadır; yukālu: أَطْرَقَ إِلَى اللَّهْوِ إِذَا مَالَ Ve gecenin zulmeti kat kat çökmek ma'nâsına müsta'meldir; yukālu: أَطْرَقَ اللَّيْلُ Ve develer birbiri ardınca gitmek ma'nâsınadır; yukālu: أَطْرَقَتْ إِذَا تَبَعَ بَعْضُهَا بَعْضًا Ve tezevvüc ma'nâsına müsta'meldir; ve minhu yukālu: لَا أَطْرَقَ اللهُ عَلَيْهِ أَي لَا صَبَّرَ اللهُ لَهُ مَا يَنْجِيهِ

أَطْرَقًا [Atrīkā] (hemzenin fethi ve rā'nın kesriyle ki tesniye-i emr-i hâzır bünyesiyledir) Bir belde ismidir; ve minhu kavlu Ebi Zureyb el-Huzelî: "عَلَى أَطْرَقًا بِأَلْيَاتِ الْخَيْمِ | | إِلَّا التَّمَامُ وَإِلَّا الْعَصِي" "

الْمُطْرَقُ [el-Muṭriq] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Bir vādî adıdır. Ve neseb ve haseb cihtiyle dün ve kemter adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُطْرَقٌ أَي وَضِيعٌ Naḍr-ı Kūfî pederinin ismidir.

الْمُطْرَقَةُ [el-muṭraqat] (مُكْرَمَةٌ [mukremet] vezninde) Birbiri üzerine katlanmış nes-

neye denir. Te'nâsi mevsûf itibârıyladır, مَجَانٌّ مُطْرَقَةٌ bu ma'nâdandır. مَجَانٌّ [mecānn] مَجْرٌ [micenn] lafzının cem'idir ki kalkana denir. Pes مَجَانٌّ مُطْرَقَةٌ birbirinin üzerine katlanıp yâhüd üzerlerine deri ve sinir kaplanmış kalkanlar demek olur ki kat kat dikilmiş 'Arab papucu tarzında olur. Mü'ellif bununla işbu "لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى تَقَاتِلُوا قَوْمًا كَانَ مَجَانٌّ مُطْرَقَةٌ" "hadîsine telmih eylemiştir; مُعْظَمَةٌ [mu'azzamet] vezninde dahi mervîdir. Ya'ni "Kıyâmet kâ'im olmaz tâ ki sizler çehreleri katlanmış yâhüd deri ve sinir kaplanmış kalkan şeklinde değirmi ve yumru ve galîz olan bir tâ'ife ile cenk eylemedikçe." Pes o sıfatlı tâ'ife ile muhârebe-i İslâmiyye kable kıyâmi's-sâ'a vâki' olacaktır. Ve hadîs-i âherde evsâf-ı sâ'ireleri dahi mesrûde olmakla şürrâhın beyânına göre murâd Moğol ve Tatar tâ'ifesidir ki Musta'şim Halife zamânında Hülagu Hân ile Bağdâd'a ve sâ'ir diyâr-ı İslâmiyyeye istilâ-yı tâmm eylediler.

التَّطْرِيقُ [et-taṭrīk] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Mahsûs bağırtlak kuşunun yumurtlaması vakti gelip çatmak ma'nâsınadır; yukālu: طَرَقَتِ الْقَطَاةُ إِذَا حَانَ خُرُوجُ بَيْضِهَا Ve nâkanın kezâlik hatunun veledi rahiminde eyleyip doğması güçlenmek ma'nâsınadır; yukālu: طَرَقَتِ النَّاقَةُ بَوْلِدَهَا إِذَا نَسَبَتْ وَلَمْ يَسْهَلْ خُرُوجُهُ وَكَذَلِكَ Ve bir adamın hakkını inkârdan sonra ikrâr eylemek ma'nâsına müsta'meldir; tekülü: Ve طَرَقَ فَلَانٌ بِحَقِّي إِذَا جَحَدَهُ ثُمَّ أَقْرَبَهُ Develeri mer'âya salıvermeyip alikomak ma'nâsınadır; yukālu: طَرَقَ الإِبِلَ إِذَا حَسَبَهَا عَنِ الْكَأَلِ Ve yol eylemek ma'nâsınadır; yukālu: طَرَقَ لِلإِبِلِ إِذَا جَعَلَ لَهَا طَرِيقًا

الإِطْرَاقُ [el-iṭṭirāk] (hemzenin ve ṭâ-yı müşeddedenin kesriyle ki fi'l-asl [ifti'âl] veznindedir) Develer birbirinin ardına dü-

şüp gitmek ma'nāsınadır; yukālu: إِطْرَقَتِ الْإِبِلُ إِذَا ذَهَبَ بَعْضُهَا فِي إِثْرِ بَعْضٍ Ve develer cāddeyi terk edip sā'ir yollara perākende olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِطْرَقَتِ الْإِبِلُ إِذَا تَفَرَّقَتْ عَلَى الطَّرِيقِ وَتَرَكَتِ الْجَوَادُ

الطَّارِقُ [et-teṭāruḳ] Bu dahi develer birbirinin izine düşüp gitmek ma'nāsınadır; yukālu: تَطَارَقَتِ الْإِبِلُ إِذَا ذَهَبَ بَعْضُهَا فِي إِثْرِ بَعْضٍ

الْمُطَارَقَةُ [el-muṭāraḳat] [mufā'alet] [mufā'alet] (vezninde) İki sevbi birbirinin üzerine giymek ma'nāsınadır; yukālu: طَارَقَ بَيْنَ ثَوْبَيْنِ إِذَا طَابَقَ أَي لَبَسَ أَحَدُهُمَا عَلَى الْآخَرِ Ve iki papucu birbirinin üzerine endāzesinde rāst edip dikmek ma'nāsınadır; yukālu: طَارَقَ بَيْنَ ثَوْبَيْنِ إِذَا خَصَفَ إِحْدَاهُمَا عَلَى الْآخَرَى

الْمُطَارَقَةُ [el-muṭāraḳat] (ism-i mef'ul bün-yesiyle) Birbiri üzerine katlanıp dikilmiş ayakkabıya denir, 'Arabların kalavrası gibi; yukālu: نَعَلٌ مُطَارَقَةٌ أَي مَخْصُوفَةٌ

الطَّرِيَاقُ [eṭ-ṭiryāḳ] [ḳirṭās] (vezninde) ve

الطَّرِيقُ [eṭ-ṭirāḳ] (ṭā'nın kesri ve rā'nın teşdidiyle) **تَرِيَاقٌ** [ṭiryāḳ] lafzında lügatlerdir.

[ط ر م ق]

الطَّرْمُوقُ [eṭ-ṭurmūḳ] [uṣṭūr] (vezninde) Yarasa kuşuna denir.

[ط س ق]

الطَّشْقُ [eṭ-ṭaşḳ] (ṭā'nın fethi ve sīn'in sükūnuyla) Bir nev' ölçek ismidir, 'alā-kavlin tarla dönümleri üzere vaz' olunan harāc-ı mukarrere-i mu'ayyeneye denir. 'İnde'l-ba'z sālyāne tarzında olan ma'lūm ve ma'hūd kesime denir. Ve ehl-i Bağdād ṭā-yı meksüre ile isti'māl edip lahn ederler. Ve lügat-ı mezbūre müvelled yāhūd mu'arreb zann olunur. Ümmehāt-ı

sā'ireden münfehım olduğu üzere işbu طَشَقٌ [taşḳ] kelimesi teşe-i Fārisī mu'arrebidir, ṭā'nın ve şīn-i mu'cemenin fethiyle ki yağ ölçecek ölçüye denir, ba'dehu harāc-ı arzda isti'māl olundu. Ve fihi kāle fi'n-Nihāye ve fi hadīsi 'Ömer radıyallāhu 'anhu: "كَتَبَ إِلَى عُثْمَانَ بْنِ حُنَيْنٍ فِي رَجُلَيْنِ مِنْ أَهْلِ الدِّمَّةِ أَسْلَمَا إِذْ فَعَّ الْجَزِيَّةَ عَنْ رُؤُوسِهِمَا وَخَذَ الطَّشَقَ مِنْ أَرْضِهِمَا" وَقَالَ الطَّشَقُ الْوَلِيْفَةُ مِنْ خَرَجِ الْأَرْضِ الْمُقَرَّرَةِ عَلَيْهَا وَهُوَ فَارِسِيٌّ مُعَرَّبٌ

[ط ف ق]

الطَّفَقُ [eṭ-ṭafaḳ] (ṭā'nın ve fā'nın fethiyle) ve

الطُّفُوقُ [eṭ-ṭufūḳ] [ḳu'ūd] (vezninde) Bir işi işlemeğe başlayıp bir düzeye işleyip gitmek ma'nāsınadır; yukālu: طَفَّقَ يَفْتَعُلُ كَذَا طَفَّقًا وَطَفُوقًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالثَّانِي إِذَا وَاصَلَ Ve bu mādde isbāt mevki'ine hāstır, makām-ı nefyde isti'malle مَا طَفَّقَ demek cā'iz değildir. Şārih der ki طَفَّقَ fi'l-i ef'āl-i mukārebendendir, haberin dünüvvüyle fā'ile sübütunun husülüne mevzū'dur. Ve gerçi bi'l-fi'l şürūc ma'nāsına olup lākin istimrārı mutazammındır. İntehā. Ve

طَفَّقَ [ṭafaḳ] ve

طُفُوقٌ [ṭufūḳ] Bir adam emel ve maksūduna zafer bulup nā'il olmak ma'nāsınadır; yukālu: طَفَّقَ الرَّجُلُ بِمُرَادِهِ إِذَا ظَفَّرَ بِهِ

طَفَّقَ [ṭafaḳ] Bir yere mülāzemet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: طَفَّقَ الْمَوْضِعَ طَفَّقًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا لَازَمَهُ

الْإِطْفَاقُ [el-iṭfāḳ] (hemzenin kesriyle) Bir adamı merāmına nā'il kılmak ma'nāsınadır; yuklu: أَطْفَقَهُ اللهُ تَعَالَى بِمُرَادِهِ أَي أَظْفَرَهُ بِهِ

[ط ق]

طَقَ [ṭaḳ] (ṭā'nın fethi ve ḳāf'ın sükūnuyla)

Taş birbirine yāhūd ecsām-ı sulbeye dokundukta zuhūr eden takırtıdan hikâyedir. **الطَّقَطَةُ** [eṭ-ṭaḫṭaḫat] [زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) İsmdir, vech-i mezkūr üzere takır-damağa ve takırtıya denir.

طُق [ṭiḫ] (ṭā'nın kesriyle) Su kenārından sıçrayan kurbağanın savtından hikâyedir.

[ط ل ق]

الطُّلُوقَةُ [eṭ-ṭulūḳat] (tā'nın zammıyla) ve

الطَّلَاقَةُ [eṭ-ṭalāḳat] [حَمَاقَةٌ [ḥamāḳat] vezninde) Bir adam güler yüzlü, küşāde-rūy olmak ma'nāsınadır ki 'abāset ve tūrş-rūyī mukābilidir; yukālu: طَلَّقَ الرَّجُلُ طُلُوقَةً وَطَلَاقَةً Ve gündüz ve gece ne ıssı ve ne soğuk olmak ya'nī hoş ve mu'tedil olmak ma'nāsınadır; yukālu: طَلَّقَ الْيَوْمُ وَاللَّيْلُ إِذَا صَارَ طَلْقًا

الطَّلُقُ [eṭ-ṭalḳ] (tā'nın harekāt-ı selāsı ve lām'ın sükūnuyla) ve

الطَّلِيقُ [eṭ-ṭalīḳ] [كَيْفٌ [ketif] vezninde) ve **طُلُوقَةٌ** [eṭ-ṭalīḳ] [أَمِيرٌ [emīr] vezninde) طُلُوقَةٌ [ṭulūḳat] ve طَلَاقَةٌ [ṭalāḳat]ten vasflardır ve dā'imā وَجْهٌ [vech] lafzına muzāf olurlar, güler yüzlü, beşāšetli, küşāde-rūy adama denir; yukālu: هُوَ طَلَّقَ الْوَجْهَ مُثَلَّثَةً وَطَلَّقَ الْوَجْهَ وَطَلِّقُ الْوَجْهِ أَي ضَاحِكُ الْوَجْهِ مُشْرَقَةٌ Ve eli açık civān-merd adama طَلَّقَ الْبَيْدَيْنِ [ṭalḳu'l-yedeyn] itlāk olunur ṭā'nın fet-hiyle ve zammeteynle; yukālu: رَجُلٌ طَلَّقَ الْبَيْدَيْنِ وَطَلَّقَهُمَا أَي سَمِعَ الْبَيْدَيْنِ Ab-ı revān gibi mütekellim ve fasīh adama طَلَّقَ اللِّسَانَ [ṭalḳu'l-lisān] itlāk olunur ṭā'nın fethi ve kesriyle ve طَلِّقُ اللِّسَانِ [ṭalīḳu'l-lisān] dahi denir. Ve لِسَانٌ [lisān]a dahi sıfat olur; yukālu: رَجُلٌ طَلَّقَ اللِّسَانَ وَطَلِّقُهُ أَي لِسَانٌ طَلَّقَ أَي ذَلَّقَ وَطَلَّقَ أَي ذَلَّقَ وَطَلَّقَ كَضْرِدِ

وَطَلَّقَ كَكَتَيْفٍ أَي دُو حِدَّةٍ Ve üç ayağı sekil olup meselā sağ eli sekil olmayan ata طَلَّقَ الْيَدَ فَرَسٌ طَلَّقَ الْيَدَ الْيَمْنَى أَي مُطَلَّقَهَا أَي مُطَلَّقَهَا فَرَسٌ مُحَجَّلٌ Ve kāle fi'l-Esās: فَرَسٌ مُطَلَّقٌ يَدٍ أَوْ رَجُلٍ وَيَقَالُ مُحَجَّلُ الْأَيَامِنِ مُطَلَّقٌ الِأَيَّاسِرِ Ve

طَلَّقَ [ṭalḳ] (tā'nın fethiyle) Āhūya denir, أَطْلَاقٌ [aṭlāḳ] [ظَنِيٌّ [zaby] ma'nāsına; cem'i أَطْلَاقٌ [aṭlāḳ] gelir. Ve kelb-i şikārīye denir ki tazı ta'bīr olunur; ve minhu yukālu: أَرْسَلَ الطَّلَّقَ إِلَى الأَطْلَاقِ أَي كَلَبَ الصَّيْدَ إِلَى الطَّبَائِرِ Ve bağılı olmayıp ayağı boş olan nākaya denir. Şārihin beyānına göre nākaya mahsūs değıldir. Ve

طَلَّقَ [ṭalḳ] Ne ıssı ve ne soğuk olan mu'tedil gündüze ve geceye vassf olur; yukālu: يَوْمٌ طَلَّقَ وَلَيْلَةٌ طَلَّقَ وَطَلَاقَةٌ أَي لَا حَرٌّ وَلَا قَرٌّ

طَلَّقَ [ṭalḳ] A'lām-ı nāstandır: Ṭalḳ b. 'Alī b. Ṭalḳ ve Ṭalḳ b. Ḥuşşāf ve Ṭalḳ b. Yezīd ashābandandır. Ve

طَلَّقَ [ṭalḳ] Masdar olur, hatunu buru tutmak ma'nāsınadır; yukālu: طَلَّقَتِ الْمَرْأَةُ فِي الْمَخَاضِ طَلْقًا عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا أَصَابَهَا وَجَعُ الْوِلَادَةِ Ve bir adam elini hayr ve ihsāna açmak ya'nī bir ve ihsān eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: "طَلَّقَ فُلَانٌ يَدَهُ بِخَيْرٍ طَلْقًا" Ve bir nesne vermek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: طَلَّقَهُ الشَّيْءُ إِذَا أَعْطَاهُ إِيَّاهُ Ve ıraklaşmak ma'nāsınadır; yukālu: طَلَّقَ الرَّجُلُ طَلْقًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَبَاعَدَ Ve

طَلَّقَ [ṭalḳ] Ayağı bağılı olmayıp boş olan adama itlāk olunur; ṭā'nın zammıyla da lügattır; yukālu: حَبَسَ فِي السَّجْنِ طَلْقًا أَي بِلَا قَيْدٍ وَلَا وَثَاقٍ Ve at kısmının bir baş seğırtmesine denir; ve minhu yukālu: عَدَا الْفَرَسُ طَلْقًا أَوْ طَلَّقَيْنِ أَي شَوَّطًا أَوْ شَوَّطَيْنِ

الطَّلَاقَةُ [eṭ-ṭalīḳat] Bu dahi hoş ve mu'tedil

geceye vasf olur; cem'î طَوَالِيْقُ [tavālik] gelir; yukālu: لَيْلَةٌ طَالِقَةٌ أَيْ لَا حَرَ وَلَا قَرَّ

طَلَيْقُ [Ṭalayk] [Ṭubeyr] [zubeyr] vezninde) İbn Sufyān'dır ki ashābandandır.

طَلَقَةٌ [Ṭalqat] [temret] vezninde) Bir feresin ismidir.

الطَّلَاقُ [eṭ-talāk] (tā'nın fethiyle) 'Avret zevcinden boş olmak ma'nāsındır ki kayd-ı nikāhtan halās olur; yukālu: طَلَّقَتِ الْمَرْأَةُ مِنْ زَوْجِهَا وَطَلَّقَتْ طَلَقًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالْخَامِسِ إِذَا بَانَتْ طَلَقٌ [ṭalāk] māddeyi tahliye mine'l-kayd ma'nāsına mevzū olup ma'ānī-i sâ'ire ondan münşa'ibdir. Ve طَلَقٌ [ṭalāk] lafzı vech-i mezkūr üzere masdar olup ism olarak dahi isti'māl olunur; ve minhu kavluhu ta'ālā: الآية ﴿الطَّلَاقُ مَرَّتَانٍ﴾ Türkîde ondan boşamak ve boşanmak ile ta'bîr olunur. İntehā.

الطَّلَاقُ [eṭ-tālik] طَلَقٌ [ṭalāk]-ı mezkürdan vasftır, boş olan 'avrete denir, cem'î طَلَّقُ [ṭullak] gelir, رُكْعٌ [rukka] vezninde ve طَالِقَةٌ [ṭālikat] dahi denir hā'yla, cem'î طَوَالِيْقُ [tavālik] gelir. Şārihin beyānına göre kavli evvel Başriyyūn kavlidir ki nisvāna muhtass olan sıfātandır, ذَاتُ طَلَقٍ ma'nāsındır ki niseb üzere olur. Ve 'inde'l-Aḥfeş māzī ma'nāsında طَالِقٌ [ṭālik] ve müstakbelde طَالِقَةٌ [ṭālikat] isti'māl olunur, ya'nī eğer hatun bi'l-fi'l boş ise طَالِقٌ [ṭālik] denir, ve boşanmak dā'iyesinde ise طَالِقَةٌ [ṭālikat] denir; fe-yukālu: أَيْ إِمْرَأَةٌ طَالِقٌ أَيْ إِمْرَأَةٌ طَالِقَةٌ غَدًا İntehā. Ve

طَالِقٌ [ṭālik] Yularsız salma nākaya denir, 'alā-kavlin suya giden nākaya yāhūd bir gün bir gece aralık verip ba'dehu sağılırlar olan nākaya denir; cem'î طَوَالِيْقُ [tavālik]tir. Ve

طَالِقَةٌ [ṭālikat] Salma nākaya denir ki obanın ve mer'ānın her tarafından dilediği yerlerde başlı başına ra'y eder ola yāhūd şol nākaya denir ki çoban onu kendi nefsi için ihtiyār edip sâ'ir nākaları 'ale'l-āde suya götürip sağdıktaki onu terk eyleye; yukālu: نَاقَةٌ طَالِقَةٌ إِذَا صَارَتْ تُزْسَلُ فِي الْحَيِّ تَزْعَى مِنْ جَنَابِهِمْ حَيْثُ شَاءَتْ أَوْ هِيَ الَّتِي تَتْرُكُهَا الرَّاعِي لِنَفْسِهِ فَلَا يَحْتَلِبُهَا عَلَى الْمَاءِ

الْمِطْلَاقُ [el-miṭlāk] ve

الْمِطْلِيْقُ [el-miṭlik] (mīm'lerin kesriyle) ve اَطْلَقَةٌ [eṭ-ṭuleqat] هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) ve

اَطْلِيْقٌ [eṭ-ṭillik] [sikkīt] vezninde) 'Avreti çok boşar olan kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ مِطْلَاقٌ وَمِطْلِيْقٌ وَطَلِقَةٌ وَطَلِيْقٌ أَيْ كَيْفٌ اَطْلَقَ اَطْلَقٌ Ve

مِطْلَاقٌ [miṭlāk] Yularsız salma yāhūd suya teveccüh eden nākaya denir.

الْإِطْلَاقُ [el-iṭlāk] (hemzenin kesriyle) Davarı bağlamayıp salma olarak salıvermek ma'nāsındır; yukālu: اَطْلَقَ اَطْلَقٌ Ve tutsağı salıvermek ma'nāsındır; yukālu: اَطْلَقَ الْأَسِيرَ إِذَا خَلَّاهُ Ve zevceyi boşamak ma'nāsındır; yukālu: اَطْلَقَ اَطْلَقٌ Ve اَطْلَقَ اَطْلَقٌ إِذَا خَلَّاهَا عَنْ قَيْدِ النِّكَاحِ يَدٌ [iṭlāku yed] hayr ve ihsān eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: اَطْلَقَ اَطْلَقٌ Ve bir adamı zehrlemek ma'nāsına müsta'meldir ki kayd-ı hayāttan berī eder; yukālu: اَطْلَقَ اَطْلَقٌ إِذَا سَقَاهُ سَمًا Ve ağacı aşlamak ma'nāsındır; yukālu: اَطْلَقَ اَطْلَقٌ Ve bir adamın devesi bağdan boşanmak ma'nāsındır; yukālu: اَطْلَقَ اَطْلَقٌ إِذَا طَلَّقَتْ اَطْلَقٌ

اَطْلَقٌ [eṭ-ṭatlik] Bu dahi 'avret boşamak ma'nāsındır; yukālu: طَلَّقَ الْمَرْأَةَ بِمَعْنَى اَطْلَقَهَا Ve ağaç aşlamak ma'nāsındır; yukālu:

هَهُ طَلَّقَ نَحْلَهُ إِذَا لَقَّحَهُ Ve yılan sokmuş adamın renc ve derdi sākin olup rāhat olmak ma'nāsınadır; yukālu: طَلَّقَ السَّلِيمُ عَلَى بِنَاءٍ سَلِيمٍ Ve المَجْهُولُ إِذَا رَجَعَتْ إِلَيْهِ نَفْسُهُ وَسَكَنَ وَجَعُهُ [selīm] tefe»ülen yılan sokmuş kimseye itlāk olunur.

الطَّلِيْقُ [eṭ-ṭalīk] (emīr) [emīr] vezninde) Ma'anā-i müte'addideleri karīben beyān olundu. Ve bendden halās olmuş esīre itlāk olunur. Ve beninden halās olmuş esīre itlāk olunur. Ve طَلَّقَ الْإِلَٰهَ [ṭalīku'l-ilāh] rüzgāra itlāk olunur, mahlūkun medhali olmayıp ancak bi'z-zāt taraf-ı rabbāniden mürsel ve müseyyeb olduğuna mebnī; yukālu: طَلَّقَ الْإِلَٰهَ أَطْلَقْنَا مِنْ كَرْبِ الْحَزْرِ أَيِ الرِّيحِ

الطَّلِيْقُ [eṭ-ṭīlīk] (ṭā'nın kesriyle) Helāl ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: هُوَ لَكَ طَلَّقًا Sāhibi her cihetle tasarrufuna mütemekkin olup kat'ā bir vechle mütekayyid olmamak 'alākasıyla itlāk olunmuştur, fi'l bi-ma'nā mef'uldür. Ve bir nesneden hāric ve berī ve gayr-i müte'allik olan adama itlāk olunur; tekūlu: أَنْتَ مِنْهُ طَلَّقَ أَيِ خَارِجٌ بَرِيءٌ

الطَّلَقُ [eṭ-ṭalāq] (fethateynle) Deriden düzülür bir güne bağa ve bukağıya denir. Ve deve kısmının suvarmasına mahsūs bir güne seyr ve revīşe denir ki deve ile suyun miyanesi iki gecelik mesāfe olmakla leyle-i ūlāda olan seyre طَلَّقَ [ṭalāq] derler; çoban deveyi اِطْلَاقٌ [iṭlāq] eylemekle yol-da müseyyeben otlayarak gittiği için itlāk olundu. Bu cihetle zikr olunan develere leyle-i sāniyeden evvel طَوَّالِقٌ [ṭavāliq] ve leyle-i sāniyede قَوَارِبٌ [qavārib] derler. Ve

طَلَّقَ [ṭalāq] Behre ve nasīb ma'nāsına müsta'meldir; tekūlu: أَصَبْتُ مِنْ مَالِهِ طَلَّقًا أَيِ اِطْلَاقٌ [aṭlāq] Ve bağırsağa denir; cem'ī نَصِيْبًا gelir. Mü'ellif وَالْقَتْبُ وَالْمَعَى 'ibāretiyle tefsir

eylemekle اَلْقَتْبُ lafzı 'atf-ı tefsirdir. Bağırsağa طَلَّقَ [ṭalāq] itlākı müseyyeb olduğuna mebnīdir. Ve شُبْرُمٌ [ṣubrum] isimdir ki Mıṣır'da şerbet-i Hicāzī ve Türkīde ağaç sütleğeni dedikleri nebāt, 'alā-kavlin طَلَّقَ [ṭalāq] başka bir nebāt isimdir ki boyalarda isti'māl olunur yāhūd bunu nebāt ile tefsir vehmdir, zikri āti hacerden hā'id olmuştur. Mü'ellif bununla İbn 'Abbād'a ta'rīz eylemiştir. Ve

طَلَّقَ [ṭalāq] Bir baş seğırtmeye denir. طَلَّقَ [ṭalāq] gibi شَوِّطٌ [ṣavṭ] ma'nāsına; yukālu: عَدَا الْفَرَسُ طَلَّقًا وَطَلَّقًا أَيِ شَوِّطًا Ve bir hacir isimdir ki devāyīdir. كَوْكَبُ الْأَرْضِ [kevkebu'l-ard] dedikleridir, Türkīde evren pulu derler, Yemānī ve Hindī ve Endelusī nev'ī olur. A'lāsı Yemānī ba'dehu Hindī ve ba'dehu Endelusī olandır. Sahīfeleri be-gāyet rakīk ve berrāk ve levni sadeḫi olur. Dakk olundukta katmer katmer sahīfeleri ve pulları zuhūr eder. Ve onları hammāmlarda cām yerlerine isti'māl ederler, mahlūlünün a'zāya tılāsı āteş yanığına māni' olur. Ve tarīk-i halli budur ki bazı hurde çakıl taşlarıyla bir hırkada ılıca suya vaz' ve tahrīkten sonra süzüp güneşte kurutular. Ve işbu طَلَّقَ [ṭalāq] lafzı telek-i Fārisī mu'arrebidir ki fethateynledir ve gerçi lām'ın sükūnuyla meşhūrdur yāhūd lām'ın sükūnu lahndır, zīrā aslı fethateynledir. Ve Ebū Ḥātim ṭā'nın kesriyle مِثْلٌ [miṣl] vezninde hikāyet eyledi.

الْمُطَلَّقُ [el-muṭallīk] (muḥaddis) [muḥaddis] vezninde) Dā'imā at yarışırma dā'iyesinde olan adama itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ مُطَلَّقٌ إِذَا كَانَ يُرِيدُ يُسَابِقُ بِفَرَسِهِ

الْإِنِّطْلَاقُ [el-inṭilāq] [infi'āl] vezninde) Gitmek ma'nāsınadır, gūyā ki bir

kimse kendisini itlāk ve irsāl eylemekle ona mutāvi^c olmuş olur; yukālu: **إِنطَلَّقَ** [et-taṭalluq] Ve bir adamın yüzü gülüp beşāşetlemek ma^cnāsınadır; yukālu: **إِنطَلَّقَ** [et-taṭalluq] Ve giderilmek ma^cnāsına mechūlen bā^c harfiyle isti^cmāl olunur; yukālu: **أَنطَلَّقَ بِهِ إِذَا ذَهَبَ بِهِ**

الِإِسْتِطْلَاقُ [el-istiṭlāq] İshāle uğrayıp yürek sürmek ma^cnāsınadır; yukālu: **إِسْتَطَلَّقَ بَطْنُهُ إِذَا مَشَى**

التَّطَلُّقُ [et-taṭalluq] [تَفَعُّلٌ] [tefa^cul] vezninde) Āhū aslā bir semte meyl eyleyerek ok gibi doğrusuna kaçıp gitmek ma^cnāsınadır; yukālu: **تَطَلَّقَ الطَّبِي إِذَا مَرَّ لَا يَلْوِي** Ve at seğırttikten sonra kaşanmak ma^cnāsınadır; yukālu: **تَطَلَّقَ الفَرَسُ إِذَا بَالَ بَعْدَ الجَزِي**

الِإِطْلَاقُ [el-iṭṭilāq] [إِطْرَادٌ] [iṭṭirād] vezninde ki İfti^cāl [ifti^cāl]dendir) İnsanın derūnu açılıp münşerih ve münbasit olmak ma^cnāsınadır; yukālu: **مَا تَطَلَّقَ نَفْسُهُ إِطْلَاقًا أَيَّ مَا تَنْسَرِحُ**

طَالِقَانُ [Ṭāleqān] [حَابِرَانٌ] [ḥāberān] vezninde) Belḥ ile Mervu'r-rūz beyninde bir belde ismidir; ʿulemādan Ebū Muḥammed Muḥammed b. Ḥidāş eṭ-Ṭāleqānī oradandır. Ve Ḳazvīn ile Ebher beyninde bir belde yāhūd bir eyālet ismidir; Sāhib İsmā'īl b. ʿAbbād oradandır.

[ط و ق]

الطُّوقُ [eṭ-ṭavḳ] [فَوْقٌ] [fevḳ] vezninde) Huliyyāt-ı nisvān envā^cından boyuna taktıkları gerden-bende denir ki ṭā'nın zammıyla ṭoḳ ta^cbīr olunur; yukālu: **لَهَا طُوقٌ مِنَ الذَّهَبِ وَهُوَ حَلِيٌّ لِلْعُنُقِ** Ve mutlakan çenber ve halka ve kasnak gibi bir nesnenin çevresine dā'iren-mā-dār geçirilen şey'e denir, ona dahi ṭoḳ ta^cbīr olunur,

değirmen toku gibi; cem'i أَطْوَاقٌ [aṭvāḳ] gelir; ve minhu'l-meselu: **كَبِيرٌ عَمْرُو عَنْ الطُّوقِ** “Vefk ve mikdārından dūn ve kemter nesneye mülābis olanın hakkında darb olunur. Bu meseli ibtidā tekellüm eden emīr-i Ḥīre Cezīme el-Ebreş'tir ki mezbūr ʿAmr'ın dayısıdır. Aslı budur ki Cezīme zātında celīlū'ş-şān olmakla etrāf ümerā^c ve mülūkun oğullarını getirtip istihdām eder idi. ʿAdiyy b. Naḍr dahi o cümleden olup ve be-gāyet hūb ve dil-ber olmakla Cezīme'nin Raḳāşi nām hemşiresi onun üftāde-i hāli ve aşıfte-i ʿaşk-ı cemāli olmuş idi. Ve ʿAdiyy, Cezīme'ye mahsūs sākīlik hizmetini eder idi. Bir gün Raḳāşi, ʿAdiyy'e dedi ki “Cezīme'nin ʿişret ve inbisātı vaktinde ḳāfiyesini düşürüp beni kendiden taleb kıl.” O dahi bir gece ʿālem-i ābda Cezīme tamām germī ve tāb bulmakla ʿAdiyy'e “Benden ne matlūb edersen müsā^cade ederim” diye telattuf eyledikte hemşiresinin tezvici husūsunu niyāz eyledi. Cezīme rüy-i rızā izhārıyla müsā^cade eylemekle Raḳāşi, Cezīme'nin hūşyār olduktan sonra keyfiyyet-i mezkūreyi inkār eyleyeceğini teyakkun eylediğinden hemān o gece ʿAdiyy ile dād ü sitāda iştigāl ve şugl-ı ma^chūdu ikmāl eylediler. ʿAle's-sabāh ʿAdiyy ʿarūsāne cedīd ve nefis libāslar giyip envā^c-ı tible mutayyeb olarak pīşgāh-ı Cezīme'de ʿarz-ı endām eyledikte işbu ʿarūsāne cāme-i nāzūkāne ile ārāyişinin sebebinden istifsār eyledikte o dahi gece hemşiresini kendisine tezvīc eylediğini ihbār eyledi. Cezīme bu vaz'ı külliyyen inkār ve dest-i te^cessüfle ser ve rüyünü darb ve latme ibtidār ederek hemşiresine teveccūh ve **أَبْحِرْ || وَأَنْتِ عَيْرٌ كَذُوبٌ ||**

زَنَيْتَ أُمَّ بَهَجِينَ || أُمَّ بَعْبِدٍ وَأَنْتِ أَهْلٌ لِعَبِيدٍ || أُمَّ بَدُونٍ
 “زَنَيْتَ أُمَّ بَهَجِينَ || أُمَّ بَعْبِدٍ وَأَنْتِ أَهْلٌ لِعَبِيدٍ وَأَنْتِ أَهْلٌ لِدُونٍ”
 istifsār eyledikte o dahi “Sen beni ebnā-i
 mülükten bir küf-i kerîme tezvîc eyledin”
 diye izhâr-ı teşekkür-i bî-şümâr eyledi.
 Cezîme endîşe-i dūr u dirâz ile hamûş
 olup bu mu‘âmele ‘Adiyy’e mün‘akis ol-
 dukta havfından vatani tarafına firâr ve
 onda ‘âkîbet ‘azm-i dâru’l-karâr eyledi.
 Beri tarafta Raqâşi, ‘Adiyy zahrından bir
 velede hâmil kalıp müddeti inkızâsında
 bir oğlan doğurdu. Cezîme ismini ‘Amr
 vaz‘ edip ve kendisi evlâd mahrûmu ol-
 makla tebennî edip bir güne ona mihr ve
 muhabbet eyledi ki dakîka-i vâhîde gör-
 mese ârâm edemez idi. Mürûr-ı zamânla
 ‘Amr yetişip civân oldukta sâ’ir gılmânlar
 ile dâ’imâ Cezîme için mantar devşirme-
 ğe sahrâya ‘azîmet eder idi. Gılmânlar
 sataştıkları mantarın a‘lâlarını kendileri
 ekl ve nâçîz makûlesini Cezîme’ye ge-
 tirirler idi. Lâkin ‘Amr aslâ ekl etmeyip
 dest-res olduğunu hey‘etiyle alıp getirip
 “هَذَا جَنَائِي وَخِيَارُهُ فِيهِ || إِذْ كُلُّ جَانٍ يَدُهُ إِلَى فِيهِ”
 diyerek nazargâh-ı Cezîme’ye ‘arz ve vaz‘
 eder idi. Bir gün nefîs ve zî-kıymet libâs
 ve ârâyişle sahrâya ‘âzim olup nâgehân
 cinn târifesi kendisini ihtitâf eylemekle
 nâ-bedîd olmağın etrâf u eknâf cüst ü cü
 olunup nâm u nişânı nâ-peydâ olmuştu.
 Ba‘de-müddetin Belkayn ya‘nî Benu’l-
 Kayn cemâ‘atinden Mâlik ve ‘Ukayl ibnâ
 Fâric nâm birâderler ba‘zı tuhaf ve hedâyâ
 ile Cezîme tarafına emel zımnında mü-
 teveccih olmalarıyla güzergâhları olan
 Semâve türâbında bir vâdiye nüzül
 edip kendi maslahatlarına meşgûl iken
 nâgehân bir taraftan ‘Amr-ı mezbûr peydâ
 olup kıyâfet-i münkere ile bunların yan-

larına gelip oturdu. Sen kimsin diye su‘âl
 eylediklerinde İbnu’t-Tenûhiyye diye
 cevâb eylediler. Bunlar ona iltifât etme-
 yip yanlarında olan câriyelerine heybeden
 bize ta‘âm ihrâc eyle diye emr eylemele-
 riyle o dahi çıkarıp it‘âm ederken ‘Amr
 bana dahi ta‘âm ver diye câriyeye işâret
 eylemekle ona dahi bir mikdâr ta‘âm it‘â
 eyledi. Ba‘dehu câriye mezbûrlara bâde
 verirken ‘Amr bâdeden dahi iltimâs ey-
 lemekle câriye “لَا تُطْعِمِ الْعَبْدَ الْكُرَاعَ فَيَطْمَعُ فِي الدَّرَاعِ”
 “لَا تُطْعِمِ الْعَبْدَ الْكُرَاعَ فَيَطْمَعُ فِي الدَّرَاعِ”
 demekle mesel olmuştur. Ba‘dehu
 merkûmlar, ‘Amr’ı vech-i tahkîk üzere
 idrâk eylemeleriyle alıp Cezîme’ye ge-
 tirdiler. Cezîme, ‘Amr olduğunu yakîn
 edip dü-dest-i muhabbetle der-âgûş ve
 takbîl eyledikten sonra vâlidesi yanına
 irsâl eyledi. Ve Mâlik ile ‘Akîl’e bunun
 mukâbilinde benden her ne ki matlûbunuz
 var ise hâsıldır demekle onlar dahi ken-
 disine nedîm ve musâhib olmayı niyâz
 eylediler. Bu cihetle ilâ-âhiri’l-‘ömr
 merkez-i münâdemede ber-karâr oldular.
 Ve ‘Amr’ı vâlidesi hammâma idhâl ve be-
 denini tanzif ve kisvelerini tesrîh edip eĝ-
 nine mülükâne libâslar ilbâs ve gerdanına
 bir mücevher altın طُوقُ [tavk] geçirmekle
 Cezîme o طُوقُ [tavk]ı gördükte kelâm-ı
 mezbûru irâdeyledi. Ve

طُوقُ [tavk] Masdar olur, bir nesneye güc
 yetip tâkat getirmek ma’nâsına, طَاقَةٌ [tâkat]
 gibi; yukâlu: طَاقَةٌ يَطُوقُهُ طُوقًا وَطَاقَةٌ إِذَا قَدَرَ عَلَيْهِ. Ve

طُوقُ [Tavk] Esmâdandır: Mâlik b. Tavk,
 Hârûnu’r-Reşîd eyyâmı ricâlindendir,
 Raĥbetu’l-Furât nâm belde sâhibidir.

الأَطْوَاقُ [el-eṭvâk] (hemzenin fethiyle)
 Hindistân cevzinin sütüne denir ki müs-

FASLU'L-‘AYNİ'L-MÜHMELE (فَصْلُ الْعَيْنِ الْمُهْمَلَةِ)

[ع ب ق]

الْعَبَقُ [el-‘abak] (fethateynle) ve

الْعَبَاقَةُ [el-‘abāqat] (حَمَاقَةٌ [hamāqat] vezninde) ve

الْعَبَاقِيَّةُ [el-‘abākiyyet] (كَرَاهِيَّةٌ [kerāhiyyet] vezninde) Bedene müşk ve ‘anber makülesi tıb sepişip yapışmak ma‘nāsınadır; yukālu: عَبَقَ بِهِ الطَّيِّبُ عَبْقًا وَعَبَاقَةً وَعَبَاقِيَّةً مِنْ أَلْبَانِ الْعَبَقِ إِذَا لَرَقَ بِهِ Ve bir yerde mukīm olmak ma‘nāsına müsta‘meldir; yukālu: عَبَقَ بِأَلْمَكَانِ إِذَا أَقَامَهُ Ve bir nesneye pek düşkün, harīs olmak ma‘nāsına müsta‘meldir; yukālu: عَبَقَ بِهِ إِذَا أُولِعَ

الْعَبِيقُ [el-‘abik] (كَتِيفٌ [ketif] vezninde) Şol adama denir ki bir mikdārca tıb süründükte rāyihası bir müddet bedenden gitmeyip kalır ola; mü‘ennesi الْعَبِيقَةُ [‘abikāt]tır; yukālu: رَجُلٌ عَبِيقٌ وَامْرَأَةٌ عَبِيقَةٌ إِذَا تَطَيَّبَا بِأَذْنَى طِيبٍ لَمْ يَذْهَبْ عَنْهُمَا أَيَّامًا

الْعَبِيقَةُ [el-‘abeqat] (feteħātla) Yağ tulumunda kalmış yağ bulaşığına denir; yukālu: مَا فِي الْبَحَى عَبِيقَةٌ أَيُّ وَضُرَّ السَّمْنُ

عَبِيقٌ [‘Abak] (fethateynle) Ebū İshāk İsmā‘īl b. ‘Ömer el-‘Abakī nām muhaddisin ceddi ismidir.

الْعَبَاقَاءُ [el-‘abākā] (‘ayn’ın fethiyle) Şol kimseye denir ki tutkal gibi nāsa yapışıp ayrılmaz ola, mübrim dilenci gibi; yukālu: رَجُلٌ عَبَاقَاءٌ أَيُّ يَلْرُقُ بِكَ

الْعَبَاقِيَّةُ [el-‘abākiyyet] (سَمَانِيَّةٌ [semāniyyet] vezninde) Masdardır ki zıkr olundu. Ve mekkār ve hud‘a-kār āfet ve ‘ayyār kimseye itlāk olunur, mekr ve şerri nāsa bulaşıp kaldığı tasavvuruna mebnīdir; yukālu: فَلَانَ

عَبَاقِيَّةً أَيُّ مَكَّارٌ دَاهِيَةٌ Ve şol yara eserine denir ki çehrenin görünen yerinde kalmış ola. Ve

عَبَاقِيَّةٌ [‘abākiyyet] Çalı cinsinden bir ağacın ismidir. Ve pek tarrār ve ‘ayyār uğruya denir; yukālu: لَصَّ عَبَاقِيَّةً أَيُّ حَارِبٌ

الْعَبِنَقَاءُ [el-‘abenqā] (‘ayn’ın ve bā’nın fethiyle) ve

الْعَبِنَقَاتُ [el-‘abenqāt] (hā’yla) Keskin pençeli tavşancıl kuşuna denir; yukālu: عَفَّابٌ عَبِنَقَاءٌ وَعَبِنَقَاءَةٌ أَيُّ عَفَّنَبَاءَةٌ

الْعَبِيقَانُ [el-‘ibbiqān] (‘ayn’ın ve bā-yı müşdededenin kesriyle) ve

الْعَبِيقَانَةُ [el-‘ibbiqānet] (hā’yla) Bed-hüy ve bed-meşreb adama denir; yukālu: رَجُلٌ عَبِيقَانٌ رِبْقَانٌ وَرَجُلٌ وَامْرَأَةٌ عَبِيقَانَةٌ رِبْقَانَةٌ أَيُّ سَيِّءُ الْخُلُقِ Burada رِبْقَانٌ [ribbiqān] itbā’dır.

الْإِعْبِنَقَاءُ [el-‘i‘binqā] (إِسْلِنَقَاءٌ [islinqā] vezninde) Bir kimse āfet ve mekkār olmak, ‘alā-kavlin bed-hüy olmak ma‘nāsınadır; yukālu: إِعْبِنَقَى الْعُلَامُ إِذَا صَارَ دَاهِيَةً أَوْ سَاءَ خُلُقُهُ

التَّعْبِيقُ [et-ta‘biq] (تَفْعِيلٌ [tef‘īl] vezninde) Hoş rāyiha yaymak ma‘nāsınadır; yukālu: عَبَقَ الرَّجُلُ رَائِحَةَ الطَّيِّبِ إِذَا ذَكَاهَا

[ع ت ق]

الْعَيْتُّ [el-‘itq] (‘ayn’ın kesriyle) Kerem ve hüsn ü cemāl ve asālet ve necābet ve şeref ve şān ma‘nālarıdır; yukālu: بِهِ عَيْتٌ أَيُّ كَرَمٌ وَجَمَالٌ وَنَجَابَةٌ وَشَرَفٌ

Müellifin Baş‘ir’de beyānına göre asl عَيْتٌ māddeşi kıdem ma‘nāsınadır ki Fārisīde dīrīne ve Türkīde çoktanka ta‘bīr olunur. Ve kıdem dahi zamān ve mekān ve rütbe cihetleriyle mutasavverdir. Bu cihetle kadīm nesneye ve kerīm ve cemīl ve necīb ve şerīf kimselere ve rikkiyyetten hālī olan kimseye عَيْتٌ [‘atīq] itlāk olunur.

İntehā. Ve

عِتْقٌ [ʿitk] Kişi-zâdelik, hürriyyet maʿnâsıdır. Ve kul âzâd olmak maʿnâsıdır; bunda ʿayn'ın fethiyle de lügattır, ʿalâ-kavlin fethle masdar ve kesr ile ismidir ki âzâdlık maʿnâsıdır.

الْعَتَاقُ [el-ʿatāk] ve

الْعَتَاقَةُ [el-ʿatākat] (ʿayn'ların fethiyle) Bunlar da عِتْقٌ [ʿitk] gibi, kul âzâd olmak maʿnâsıdır; yukālu: عَتَقَ الْعَبْدُ عِتْقًا وَعَتَاقًا وَعَتَاقَةً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا خَرَجَ عَنِ الرِّقِّ فَهُوَ عَتِيقٌ وَعَتَاقٌ Şārihin *Miṣbāh*'tan nakline göre bu maʿnâda عِتْقٌ [ʿitk] bi-nefsihi müteʿaddî olmaz, fe-lā yukālu عَتَقْتُهُ Pes mechül sîgasıyla عَتَقَ الْعَبْدُ demek sahih olmaz; kezâlik ifʿâl bâbından bu maʿnâda lâzım gelmez, belki sülâsî lâzım ve ifʿâl bâbı müteʿaddîdir, onun için مَعْتُوقٌ [maʿtūk] denmeyip عَتِيقٌ [ʿatīk] ve عَاتِقٌ [ʿātīk] ve مَعْتُوقٌ [maʿtūk] denir. Ve عَتِيقٌ [ʿatīk] müʿennese de vasf olur. Ve

عَتَقٌ [ʿatk] Bir adamın derisi sert ve dürtüşten iken baʿzı ilâc sebebiyle yufkalıp nâzük olmak maʿnâsına müstaʿmeldir; yukālu: عَتَقَ فُلَانٌ وَعَتَقَ بَعْدَ اسْتِعْلَاجٍ عَتَقًا وَعَتَقًا وَعَتَاقَةً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْخَامِسِ إِذَا رَقَّتْ بَشْرَتُهُ بَعْدَ الْجَفَاءِ وَالْعِلْطِ Ve bir kimse üzere yemîn vâcib olmak maʿnâsıdır; yukālu: عَتَقْتِ الْيَمِينَ عَتَقًا وَعَتَاقَةً Ve davar tavlanıp yarar olmak maʿnâsıdır; yukālu: عَتَقَ مَالَهُ إِذَا صَلَحَ Ve at ileri geçip kurtulmak maʿnâsıdır; yukālu: عَتَقَ الْفَرَسُ إِذَا سَبَقَ فَنَجَا Ve

عَتَاقَةٌ [ʿatākat] Bir nesne eski ve kadîm olmak maʿnâsıdır; yukālu: عَتَقَ الشَّيْءُ عَتَقًا وَعَتَاقَةً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْخَامِسِ وَالْأَوَّلِ إِذَا قَدَّمَ Ve şarâb yıllayıp neşʿe-dâr olmak maʿnâsına müstaʿmeldir; yukālu: عَتَقْتِ الْحُمُرُ عَتَاقَةً إِذَا حَسُنَتْ وَقَدُمَتْ

maʿnâsıdır ki henüz temellük-i zevk kaydından âzâdeliği hâldir; yukālu: عَتَقَتْ الْجَارِيَةَ عَتَقًا مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا صَارَتْ عَاتِقًا Ve عَتَقٌ [ʿatk] (ʿayn'ın fethiyle) Isırmak maʿnâsıdır, eser ibkâ eylediğine mebnîdir; yukālu: عَتَقَهُ بِفِيهِ عَتَقًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Ve davarı hoşça tîmâr ve riʿâyetle iyi ve yarar eylemek maʿnâsıdır; yukālu: عَتَقَ الْمَالَ إِذَا أَصْلَحَهُ Ve davar kendisi salâhiyet bulmak maʿnâsına da gelmekle bu maʿnâda müteʿaddî ve lâzım olur; yukālu: عَتَقَ الْمَالَ هُوَ إِذَا صَلَحَ Ve bu tekrâr değildir, zîrâ sâbık bâb-ı sâniiden, bu evveldendir. Ve at ve sâʿirleri takaddüm eylemek maʿnâsıdır; yukālu: عَتَقَ الْفَرَسُ عَتَقًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا تَقَدَّمَ Niteki bâb-ı sâniiden dahi gelir ki ânifen zikr olundu.

الْعَتِيقُ [el-ʿutk] (ʿayn'ın zammıyla) عَتِيقٌ [ʿatīk] ve عَاتِقٌ [ʿātīk] lafzlarından cemʿ olur.

الْعَتِيقُ [el-ʿatīk] (emîr [emîr] vezninde) ve

الْعَاتِقُ [el-ʿatīk] (hâʾid [hâʾid] vezninde) Âzâd olmuş kula denir. Şārihin beyânına göre عَاتِقٌ [ʿātīk] bâb-ı sâniiden lâzımın vasfıdır ki حَائِضٌ [hâʾid] gibi niseb üzeredir, âzâdlık demek olur. Ve عَتِيقٌ [ʿatīk] mefʿul maʿnâsıdır ki âzâd olmuş demek olur. İntehā. Lâkin müʿellif اِعْتَاقٌ [iʿtāk] zeylinde dahi هُوَ مَعْتُوقٌ وَعَتِيقٌ ʿunvânıyla resm eylemekle zâhiren gayr-i kıyâs üzere اِعْتَاقٌ [iʿtāk]tan dahi gelmesi melhûzdur. Ve عَتِيقٌ [ʿatīk]in cemʿi عَتَقَاءُ [ʿutekâ] gelir, كُرْمَاءُ [kuremâ] vezninde. Ve müʿennese dahi vasf olur; yukālu: عَبَدَ عَتِيقٌ وَأُمَّةٌ عَتِيقَةٌ وَيُقَالُ عَتِيقَةٌ Ve عَتَاقَةٌ [ʿatākat]in cemʿi عَتَاتِقُ [ʿatāʾik] gelir; ve yukālu: هُوَ مَوْلَى عَتَاقَةٍ وَمَوْلَى عَتِيقٍ وَمَوْلَاةٌ عَتِيقَةٌ Yaʿnî âzâdlık kul ve câriyedir. مَوْلَى [mevlâ] kelimesi عِتْقٌ [ʿitk] eden efendiye

ıtlāk olunduğu gibi عَتِيقُ [‘itk] olunan kula da ıtlāk olunur. Ve

عَتِيقُ [‘atīk] Kadīm olan şey’e denir. Ve بَيْتٌ عَتِيقٌ [beytun ‘atīk] Ka‘be-i mu‘azzama’ya ıtlāk olunur, şerrefehallāhu ta‘ālā. Ve sebep-i tesmiyesinde vüçh-ı ‘adīde beyān eylediler. Evvelā rūy-i zemīnde en evvel vaz‘ ve tarh olunan beyt olduğuna mebnīdir. Ve ‘inde’l-ba‘z tūfānda āsumāna ref‘ olunmakla kayd-ı garktan ‘atīk ve āzād olduğu vech-i tesmiyedir. Ve ‘alā-kavlin mutlakān tasallut ve istilā-i cebābirenden mu‘tak olduğuna mebnīdir. Yāhūd Ḥabeşe’nin ya‘nī mülk-i Ḥabeşe tarafından sū-i kasd ile hücum eden Ebrehe’nin tasallutundan mu‘tak olduğu içindir, ebābil ve fil kıssası ma‘lumdur. Yāhūd Ka‘be-i mu‘azzama’ya bir kimse mālīk olmayıp hürri’l-asl olması bā‘is-i tesmiyedir. Ve

عَتِيقُ [‘atīk] Bir cins erkek hurmā ağacına denir ki ondan aşılana ağacın hurmāsi aslā dökülmez. Ve

عَتِيقُ [‘atīk] Suya ve şıraya ve şarābā ıtlāk olunur; yukālu: سَقَاهُ عَتِيقًا أَي مَاءٍ وَطَلَاءٍ وَشَرَابًا Ve hurmānin ‘alemidir. Ve süte ıtlāk olunur. Ve her şey’in güzīdesine ve hıyārına ıtlāk olunur. Ve

عَتِيقُ [‘Atīk] Şiddīk-i Ekber radıyallāhu ‘anhu hazretlerinin lakablarıdır, hüsn ü cemāllerine mebnī yāhūd haklarında lisān-ı şerīfi Hazret-i Nebevī’den ‘aleyhi’s-selām: ”مَنْ أَرَادَ أَنْ يَنْظُرَ إِلَى عَتِيقِي مِنْ” ”مَنْ أَرَادَ أَنْ يَنْظُرَ إِلَى أَبِي بَكْرٍ” hadīs-i şerīfi sādır olduğuna mebnīdir yāhūd vālidelerinin tesmiyeleridir. Mütercim der ki ‘akib-i vilādetde vālideleri kucağına alıp Beyt-i ‘atīk’e götürüp هَبْنَهُ مِنَ الْمَوْتِ فَهَبَهُ ”يَا رَبِّ أَعْتِقْ هَذَا مِنَ الْمَوْتِ فَهَبَهُ”

“ du‘āsıyla tül-i ‘ömrü için niyāz-mend oldukta intāk-ı ilāhī ile rüknün birinden: ”يَا أُمَّةَ الرُّحْمَنِ بِالتَّحْقِيقِ | | فُزْتِ بِحَمْلِ الْوَلَدِ” ”يَا أُمَّةَ الرُّحْمَنِ بِالتَّحْقِيقِ | | يُعْرَفُ فِي التَّوْرَةِ بِالصِّدِّيقِ” vālidesinin ve sā‘ir huzzārın mesmū‘ları olduğu sebep-i telkīb olmuştur. Ve ‘inde’l-ba‘z ism-i aslīsi ‘Atīk’tir. İntehā. Ve ‘Atīk b. Ya‘küb ve ‘Atīk b. Seleme ve ‘Atīk b. Hişām ve ‘Atīk b. ‘Abdullāh el-Mişrī ve ‘Atīk b. Muḥammed b. Hārūn ve ‘Atīk b. ‘Abdurrahmān ve ‘Atīk b. Mūsā ve ‘Atīk b. Muhammed el-Ḳayrevānī ve veled-i mükerrerleri muhaddislerdir. Ve Ebū ‘Atīk Muḥammed b. ‘Abdurrahmān b. Ebī Bekr ve Ebū ‘Atīk ‘Abdurrahmān b. Cābir b. ‘Abdullāh tābī‘lerdir. Ve İbn Ebī ‘Atīk rüvāt-ı hadīsten bir mācin-i ma‘rūftur, tābī‘in tabakasındandır. Ve

عَتِيقُ [‘atīk] Yıllamış hamra ıtlāk olunur; yukālu: رَاحَ عَتِيقٌ وَعَتِيقَةٌ أَي قَدِيمٌ Ve soyu pāk ata ıtlāk olunur; yukālu: فَرَسٌ عَتِيقٌ أَي رَائِعٌ Ve ba‘zılar dedi ki عَتِيقٌ [‘itk] lafzı ‘ayn’ın kesri ve zammıyla hamr ve temr gibi cemādāt ve mevāta vasf olur, niteki قَدِيمٌ [kīdem] lafzı mevāt ve hayvāna ‘umūmen vasf olur. Pes فَرَسٌ عَتِيقٌ denmeyip خَمْرٌ عَتِيقٌ denir ve خَمْرٌ قَدِيمٌ ve فَرَسٌ قَدِيمٌ denir. Ve

عَتِيقُ [‘atīk] Derisi sert ve dūrüşt iken ba‘zı mu‘ālece ile yufkalanıp nāzūk olmuş adama denir; yukālu: رَجُلٌ عَتِيقٌ أَي الرِّقِيقُ الْبُسْرَةُ بَعْدَ الْجَفَاءِ وَالْعِلَاطِ

الْعَاتِيقُ [el-‘atīk] Āzādlı kula denir ki zikr olundu. Ve yıllamış neş‘eli bādeye denir, عَتِيقٌ [‘atīk] gibi. Ve geniş tuluma denir; yukālu: زَقٌّ عَاتِيقٌ أَي وَاسِعٌ Ve yeni yetişmiş tāze kıza denir; yukālu: هِيَ عَاتِيقٌ أَي شَابَةٌ أَوْلٌ Ve henüz ere varmamış kıza denir, ‘alā-kavlin ortaca ya‘nī gerçi yetişip

ve henüz ere varmamış olup lākin vakti dahi güzērān eylememiş ola. Bunlar أَزْوَاجٌ تَمْلُكِي kaydından henüz āzāde oldukları mülāhazasıyladır ve vasf-ı hāsstır; yukālu: جَارِيَةٌ عَاتِقٌ أَي لَمْ تَنْتَزِجْ أَوْ هِيَ الَّتِي بَيْنَ الإِذْرَاكِ وَالتَّغْنِيْسِ Ve

عَاتِقٌ [‘atīk] Omuzda ridā ve şāl vaz‘ olunan ‘uzva denir, ‘alā-kavlin omuz başıyla boynun aralığına denir. Türkīde çiğın ta‘bīr olunur. Ve bu müzekkerdir, ba‘zen mü‘ennes olur; yukālu: حَمَلُهُ عَلَى عَاتِقِهِ وَهُوَ مَوْضِعُ الرِّدَاءِ مِنَ الْمُنْكَبِ أَوْ مَا بَيْنَ الْمُنْكَبِ وَالْعُنُقِ Şārihin beyānına göre takaddüm ma‘nāsındandır. Ve

عَاتِقٌ [‘atīk] Kızarmış eski yaya itlāk olunur; **عَاتِقَةٌ** [‘atīkat] dahi denir. Ve henüz uçmağa başlamış kuş yavrusuna, ‘alā-kavlin henüz kuvvetlenmemiş bağırtlak ve güvercin palazına denir. Ve **عَاتِقٌ** [‘atīk] lafzının cem‘i عَوَاتِقُ [‘avātīk] gelir, كَوَاهِلُ [kevāhil] gibi.

الْعَتِيقَةُ [el-‘atīkat] [sefīnet] vezninde) Āzād olmuş cāriyeye denir, niteki zıkr olundu; yukālu: أُمَةٌ عَتِيقٌ وَعَتِيقَةٌ وَإِمَاءٌ عَتَائِقُ Ve eski nesneye denir; te‘nīsi mevsūfa nāzırdır. Ve ‘Arabların وَجَدِيَّةٌ وَجَدِيَّةٌ dediğlerinin vechi burada عَاتِقَةٌ [‘atīkat] ma‘nāsındır ki niseb üzeredir; ذِي عَتِيقٍ ma‘nāsındır. جَدِيدٌ [cedīd] lafzı mef‘ūl ma‘nāsına olduğundan hā‘ idhāl olunmamıştır; mā-lehu’l-fi‘l ile mā-veka‘a lehu’l-fi‘l beynini tefrīk için.

الإِعْتَاقُ [el-i‘tāk] (hemzenin kesriyle) Kul āzād eylemek ma‘nāsındır; yukālu: وَأَعْتَقَهُ إِذَا أَخْرَجَهُ عَنِ الرِّقِّ وَذَلِكَ مُعْتَقٌ وَعَتِيقٌ Ve rākib atını sür‘at ettirip ileri geçirmek ma‘nāsındır ki gürūhtan kurtarıp āzād eylemiş olur; yukālu: إِذَا أَعْمَجَلَهَا

وَأَنْجَاهَا Ve eski kuyuyu kazıp duvarını taşla örme ma‘nāsındır; yukālu: أَعْتَقَ قَلْبِيَهُ إِذَا حَفَرَهَا وَطَوَاهَا Ve davarı güzelce takayyüd ve tīmār ile tavlandırıp ıslāh eylemek ma‘nāsına müsta‘meldir; yukālu: أَعْتَقَ الْمَالَ إِذَا أَصْلَحَهُ Ve bir yeri havza-i zabta geçirip mülk edinmek ma‘nāsına müsta‘meldir; yukālu: أَعْتَقَ مَوْضِعَهُ إِذَا حَازَهُ فَصَارَ لَهُ

الْمُعْتَقُ [el-mu‘taq] [mukrem] vezninde) إِعْتَاقٌ [i‘tāk] olunmuş kula denir; عَتِيقٌ [‘atīk] gibi. Şārih der ki مَعْتُوقٌ [ma‘tūq] demek cā‘iz değildir, zīrā sūlāsī vech-i mezkūr üzere hemān lāzımdır, mezīd müte‘addīdir. Pes āzād edene مُعْتَقٌ [mu‘taq] ve āzād oluna; مُعْتَقٌ [mu‘taq] ve عَتِيقٌ [‘atīk] denir. Ve mü‘ellifin عَتِيقٌ [‘atīk] lafzını tekrarı zāhiren buna işārettir. İntehā.

مَوْلَى عَتَاقَةٍ [mevlā ‘atākat] (izāfetle) ve

مَوْلَى عَتِيقٍ [mevlā ‘atīk] (kezālik izāfetle) Āzād olmuş kulun āzād eden efendisine denir ki āhir-i ‘asabāt-ı sebebiyyedir. İşbu مَوْلَى [mevlā] lafzı efendiye itlāk olduğu gibi, āzād olmuş kula dahi itlāk olunur. Pes مَوْلَى عَتَاقَةٍ [mevlā ‘atākat] (izāfetle) iki tarafa dahi sālihtir ve مَوْلَى عَتِيقٍ [mevlā ‘atīk] (izāfetle) efendi tarafına sālihtir. Ve vasfiyyetle āzāde kul tarafına sālihtir. Kezālik مَوْلَاةٌ عَتِيقٍ Ve مَوْلَاةٌ عَتِيقَةٍ [mevlātu ‘atīkat] (izāfetle) kulu ve cāriyeyi āzād eden seyyideye itlāk olunur. Ve مَوْلَاةٌ عَتِيقَةٍ [mevlātu ‘atīkat] (vasfiyyetle) āzāde olan cāriyeye itlāk olunur, ba‘zı nüshada izāfetle ve ba‘zda i‘rābla mazbūt olmakla vecheyn-i mezkūreyne nisbetle ikisine de sahihtir. Ve ferā‘izde مَوْلَى الْعَتَاقَةِ [mevlā‘l-‘atākat]tan murād efendisidir.

عُتَيْقٌ [‘Uteyq] [zubeyr] vezninde) A‘lām-ı nāstandır: ‘Uteyq b. Muḥammed

el-Cureşî ve ʿUteyķ b. Aḥmed b. Ḥāmid ve ʿUteyķ b. ʿĀmir el-Munteciʿ ve Bukeyr b. ʿUteyķ ve Naşr b. ʿUteyķ ve el-Ġaḍḍūr b. ʿUteyķ ve ʿAlī b. ʿUteyķ ve Aḥmed ve Muḥammed ibnā ʿUteyķ muhaddislerdir.

الْعَتَقِيُّونَ [el-ʿUtekiyyūn] (زَفْرِيُّونَ) [zufriyyūn] vezninde) **عَتَقَاءُ** [ʿUteqāʾ] mensüb olanlardır ki elif tahfif olunmuştur, murād ashābdan ʿAbdullāh b. Bişr ve muḥaddisinden Ḥārīş b. Saʿīd ve kādi-i Tedmur ʿAbdurrahmān b. el-Faḍl ve İmām Mālik ashābından ʿAbdurrahmān b. Kāsım'dır.

الْعَتَقَاءُ [el-ʿuteqāʾ] (كُرْمَاءُ) [kuremāʾ] vezninde) **عَتَقِيٌّ** [ʿatīķ] lafzından cemʿdir ki zikr olundu. Ve **عَتَقَاءُ** [ʿuteqāʾ] kelimesi ki işbu: "الطَّلَقَاءُ مِنْ قُرَيْشٍ وَالْعَتَقَاءُ مِنْ ثَقِيفٍ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ" hadisinde vākiʿdir, murād yevm-i feth-i Mekke'de baʿde'l-esr ve'l-istirkāk sebīlleri tahliye olanlardır, niteki **طَلَقَاءُ** [ṭuleqāʾ] hīta-i esr ü istirkāka girmişken riʿāyeten itlāk olunanlardır. Ve **عَتَقَاءُ** [ʿUteqāʾ] Kabā'il-i mütēʿaddideden bir cemāʿattir. Hacı kabilesinden Ḥimyer ve Saʿd kabilesinden Aşîre ve Kināne'den Muḍar ve bunlardan başka niçe eşḥāstan ʿibārettir. Ve

مَسْجِدُ الْعَتَقَاءِ [Mescidu'l-ʿUteqāʾ] Mışır'da bir cāmīʿdir. Mezkūr ʿAbdurrahmān b. Kāsım ki İmām Mālik sāhibidir, onun binā-kerdesidir.

الْعِتَاقُ [el-ʿitāk] (كِتَابٌ) [kitāb] vezninde) Yırtıcı kuşlara itlāk olunur; müfredi **عَتِيقٌ** [ʿatīķ]tir. Ve soyu pāk necīb atlara itlāk olunur; yukālu: **حَيْلٌ عِتَاقٌ أَيْ نَجَابٌ**

الْعَتَائِقُ [el-ʿAtāʾiķ] İki karye ismidir: biri Nehr-i ʿĪsā ve birisi Ḥille-i Mezyediyye şarkisinde dir.

الْعِتَاقُ [el-ʿutāk] (غُرَابٌ) [ġurāb] vezninde) Bu dahi yıllamış eski bādeye denir.

التَّعْتِيقُ [et-taʿtīķ] (تَفْعِيلٌ) [tefʿīl] vezninde) Eskitmek maʿnāsınadır; yukālu: **عَتَّقَ الثَّوْبَ عَتَّقَهُ إِذَا عَصَهُ** Ve ısırarak maʿnāsınadır; yukālu:

الْمُعْتَقَةُ [el-muʿatteķat] (مُعْظَمَةٌ) [muʿazzamet] vezninde) Bir türlü ıtır ismidir. Ve yıllatılmış eski hamra vasf olur; yukālu: **حَمْرٌ مُعْتَقَةٌ أَيْ قَدِيمَةٌ**

الْعَيْثُ [el-ʿitķ] (ʿayn'ın kesri ve zammeteynle) Bir cins şecer ismidir ki ondan yay ittihāz olunur.

ع ث ق

الْعَشَقُ [el-ʿaşak] (ʿayn'ın ve sâ-yı müsellese nin fethiyle) Bir cins şecer ismidir; müfredi **عَشَقَةٌ** [ʿaşekat]tır. Ve

عَشَقُ الطَّرِيقِ [ʿaşeku't-ṭarīķ] Yolun cāddesine denir; tekülü: **أَخَذْنَا عَشَقَ الطَّرِيقِ أَيْ جَادَتُهُ**

الْعَشَقَةُ [el-ʿaşekat] (feteḥātla) Bolluk ve ābādān ve niʿmet ve hāsīlātı firāvān arza denir; yukālu: **أَمَسَّتِ الْأَرْضُ عَشَقَةً أَيْ مُحْصَبَةً**

الْإِعْثَاقُ [el-iʿsāk] (hemzenin kesriyle) Bir yer ucuzluk ve bolluk, niʿmetli bereketli olmak maʿnāsınadır; yukālu: **أَعَثَّقَتِ الْأَرْضُ إِذَا أَحْصَبَتْ**

الْمُتَعَتِّقُ [el-muteʿassīķ] (مُتَفَرِّقٌ) [muteferriķ] vezninde) ve

الْمُنْعَتِقُ [el-munʿaşıķ] (مُنْعَقِدٌ) [munʿaķid] vezninde) Birbirine karışmış girişmiş sehāba denir; yukālu: **سَحَابٌ مُنْعَتِقٌ وَمُنْعَتِقٌ إِذَا ائْتَلَطَ بَعْضُهُ بِبَعْضٍ**

ع د س ق

الْعَيْدَسُوقُ [el-ʿaydesūķ] (حَيْرَبُونٌ) [ḥayzebūn] vezninde) Bir böcek adıdır.

[ع د ق]

الْعَدَقُ [el-ʿadq] (ʿayn'ın fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Cemʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَدَقَهُ عَدَقًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا جَمَعَهُ Ve yakīnen bilmediği nesne hakkında zann ve tahmīnle söz atmak maʿnāsınadır; yukālu: عَدَقَ بَطْنَهُ إِذَا رَجَمَ بِهِ مُوجَّهًا رَأْيَهُ إِلَى مَا لَا يَسْتَيْقِنُهُ Ve bir nesne araştırır gibi havuzun etrāfına el sokup beri öte gezdirmek maʿnāsınadır; yukālu: عَدَقَ يَدَهُ إِذَا أَدَخَلَهَا فِي نَوَاجِي الْحَوْضِ كَطَالِبِ شَيْءٍ

التَّعْدِيشُ [et-taʿdīṣ] (tefīl) [tefīl] vezninde) Bu dahi yakīni olmadığı nesne hakkında mücerred reʿy-i hoduyla zann ve tahmīn ederek söz atmak maʿnāsınadır; yukālu: عَدَقَ بِطْنِهِ بِمَعْنَى عَدَقَ

الْعَدَقُ [el-ʿadaq] (fethateynle) عَدَقُ [ʿadq] ile iki maʿnāda dahi mürādiftir; yukālu: عَدَقَ بِطْنِهِ عَدَقًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ بِمَعْنَى عَدَقَ وَعَدَقَ يَدَهُ بِمَعْنَى عَدَقَ فِي نَوَاجِي الْحَوْضِ

الْإِعْدَاقُ [el-iʿdāq] (hemzenin kesriyle) Bu dahi nesne araştırır gibi havuz etrāfına el sokup beri öte gezdirmek maʿnāsınadır; yukālu: أَعْدَقَ يَدَهُ بِمَعْنَى عَدَقَ

الْعَوْدَقَةُ [el-ʿavdeqat] [ḥavqalet] vezninde) إِعْدَاقُ [iʿdāq] maʿnāsınadır. Ve

عَوْدَقَةٌ [ʿavdeqat] İsm olur, عَوْدَقُ [ʿavdaq] gibi ki kuyudan kova çıkaracak çengele denir ve ona عَوْدَقَةٌ [ʿavdeqat] dahi denir; cemʿi عُدُقُ [ʿuduq] gelir, كُتُبُ [kutub] vezninde ve عَدَقَةٌ [ʿadeqat] dahi denir, fethātla, bunun cemʿi عَدَقُ [ʿadaq]tır fethateynle. Ve **عَوْدَقَةٌ** [ʿavdeqat] Ucu çengelli bir demire denir ki kurt sayd edenler ona bir pāre et saplayıp yere dikerler, kurt gelip eti kavrayınca boğazına saplanıp kalmakla gelip ahz ederler.

الْعَادِقُ [el-ʿādīq] Belli ve pāyidār olarak reʿy ve fikri olmayan adama denir ki reʿy-i vāhid üzere karār edemeyip dāʾimā telvīn ve tahvīl-i zihn eder ola; yukālu: رَجُلٌ عَادِقٌ الرَّأْيِ أَي لَيْسَ لَهُ صَيُورٌ يَصِيرُ إِلَيْهِ

[ع ذ ق]

الْعَذَقُ [el-ʿazq] (ʿayn'ın fethi ve zāl-ı muʿcemenin sükūnuyla) Yemişli hurmā ağacına denir; cemʿi أَعْدَقُ [aʿzuq] ve عِدَاقُ [iʿzāq] gelir ʿayn'ın kesriyle. Ve

عَذَقُ [ʿazq] Masdar olur, deve sürüsünden buğuru kovup sürüyü bir araya toplamak maʿnāsına; yukālu: عَذَقَ الْفَحْلَ عَنِ الْإِبِلِ عَدَقًا Ve koyuna kendi rengine muhālif bir nesne ile nişān eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَذَقَ الشَّاةَ إِذَا وَسَمَهَا بِالْعَدَقَةِ Ve bir kimseye bir ʿayb ve töhmet isnād eylemek yāhūd hakkında bed söz söylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: عَذَقَ فَلَانًا بَشَرًا أَوْ قَبِيحًا إِذَا رَمَاهُ بِهِ Ve bir şey'i bir nesneye nisbet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَذَقَهُ إِلَى كَذَا إِذَا نَسَبَهُ Ve deve ishāl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَذَقَ الْبَعِيرَ إِذَا نَلَطَ Ve Mekke ayrığı dedikleri otun yemişi belirlemek maʿnāsınadır; yukālu: عَذَقَ الْإِذْخِرَ إِذَا ظَهَرَتْ ثَمَرَتُهُ

الْعِذْقُ [el-ʿizq] (ʿayn'ın kesriyle) Hurmā salkımına denir, kezālīk üzüm salkımına denir yāhūd hurmāsı yāhūd üzümü ekl olunmuş salkım çöpüne denir; cemʿi أَعْدَاقُ [aʿzāq] ve عُدُقُ [ʿuzuq] gelir zammeteynle; yukālu: قَطَعَ عَدَقَ النَّخْلِ وَالْعَنْبِ وَهُوَ الْقِنُودُ مِنَ النَّخْلِ Ve وَالْعَنْقُودُ مِنَ الْعَنْبِ أَوْ إِذَا أَكَلَ مَا عَلَيْهِ

عِذْقُ [ʿīzq] Medīne'de Benī Umeyye b. Zeyd'e mahsūs bir kulenin ismidir. Ve ʿizz ve mecd ve rifāt maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: فِي بَنِي فَلَانَ عِدَقٌ قَدِيمٌ أَي عَزٌّ وَمَجْدٌ Ve çatalı ağaç dalına denir.

خَيْرَاءُ الْعِدْقِ [Ḥabrā'u'l-ʿIzāq] (ḥā'nın fethi ve edq [ʿizāq] عَدَقَ [ʿineb] يَٰهْيُودِ [cebel] vezninde) Şammān nāhiyesinde bir mevzi'dir, onda katı vāfir sidr ağacı ve cābe-cā miyāh-ı kesire vardır.

الْعِدْقَةُ [el-ʿazqat] (ʿayn'ın fethi ve kesriyle) Koyunun rengine muhālif şol nişāna denir ki sār'irin koyunlarına karışıp zāyi' olmak için boynuna taflık ederler.

الْإِعْدَاقُ [el-i-ʿzāk] (hemzenin kesriyle) Bu dahi koyuna عَدَقَةُ [ʿazqat] taflık eylemek ma'nāsınadır; yukālu: اَعْدَقَ الشَّاةَ بِمَعْنَى: اَعْدَقَ الشَّاةَ Ve Mekke ayrığı yemiş vermek ma'nāsınadır; yukālu: اَعْدَقَ الْإِدْجُرَ إِذَا ظَهَرَثُ ثَمَرَتُهُ

الْإِعْتِدَاقُ [el-i-tizāk] [ifti'āl] vezninde) Başa sarılan dülbendin iki ucunu birden arkaya salındırmak ma'nāsınadır; yukālu: اِعْتَدَقَ الرَّجُلُ إِذَا أَسْبَلَ لِعِمَامَتِهِ عَدْبَتَيْنِ مِنْ خَلْفِ Ve bir kimseyi bir nesneye mahsūs kılmak ma'nāsınadır; yukālu: اِعْتَدَقَ فُلَانًا بِكَذَا إِذَا اِخْتَصَمَهُ بِهِ Ve deveye kendi levnine muhālif nişān eylemek ma'nāsınadır; yukālu: اِعْتَدَقَ إِذَا أَعْلَمَ عَلَيْهَا لِيَقْبِضَهَا Ya'nī "Sürünün içinden bir genç deveyi kendi iştirā' ve kabz eylemek için nişānladı."

الْعِدْقَانَةُ [el-ʿazqānet] [şeyṭānet] vezninde) Dili zefir bed-zebān 'avrete denir; yukālu: اِمْرَأَةٌ عِدْقَانَةٌ أَيْ سَلِيطَةٌ

الْعِدْقُ [el-ʿazīk] [ketif] vezninde) Uz ve çire-dest, eli her şey'e yakışır adama denir; yukālu: رَجُلٌ عِدْقٌ أَيْ لَبِثٌ Ve rāyihası tīz tībe denir; yukālu: طَيْبٌ عِدْقٌ أَيْ ذَكِيٌّ

[ع ذ ل ق]

التَّعْدَلُوقُ [et-te-ʿazluq] [tedāhruç] vezninde) Düz yürümeyip iki yana hareket ederek yürümek ma'nāsınadır; yukālu:

تَعْدَلُوقٌ فِي مَشْيِهِ إِذَا مَشَى مُتَخَرِّكًا

الْغُدْلُوقُ [el-ʿuzlūq] [ʿuṣfūr] vezninde) Cüst ve çalāk ve sebük-rūh oğlana denir, ذُعْلُوقٌ [zu-ʿlūq] gibi.

[ع ر ق]

الْعَرَقُ [el-ʿaraq] (fethateynle) Zī-rūh kısmının gövdesi derisinden sızıp çıkan rutübeteye denir ki ter ta'bīr olunur, sār'ir nesnelere terinde bi'l-isti'āre isti'māl olunur; yukālu: مَسَحَ عَرَقَهُ وَهُوَ رَسْحُ جِلْدِ الْإِنْسَانِ Ve duvardan sızıp çıkan rutübeteye itlāk olunur. Ve ʿivaz ve sevaba, ʿalā-kavlin kalīline itlāk olunur; yukālu: اِتَّخَذْتُ عِنْدَهُ يَدًا بَيْضَاءَ وَأُخْرَى خَضْرَاءَ فَمَا نَلْتُ مِنْهُ عَرَقًا أَيْ ثَوَابًا وَنُفْعًا Ve süte itlāk olunur, memeye gelince damarlardan terleşşuh eylediği için. Ve duvar sırasına ve koruna denir; yukālu: بَنَى الْبَائِي عَرَقًا أَوْ عَرَقَيْنِ عَرَقَةً وَعَرَقَتَيْنِ أَيْ صَمًّا وَصَفَيْنِ Ve dağın yöresinde olan yollara itlāk olunur. Ve sıra sıra deve izlerine itlāk olunur. Ve عَرَقُ التَّمْرِ [ʿaraku't-temr] hurmā pekmezine denir. Ve

عَرَقُ [ʿaraq] Kuru üzümüne denir, زَبِيبٌ [zebīb] ma'nāsına. Ve devenin dölüne denir, نِتَاجٌ [nitācu'l-ibil] ma'nāsına. Ve nef' ve fā'ideye itlāk olunur; tekülü: مَا أَصَبْتُ مِنْهُ عَرَقًا أَيْ نَفْعًا Ve sıravardı duran atlara ve kuşlara itlāk olunur. Ve mutlakan her nesnenin sırasına ve taburuna denir. Ve hurmā yaprağından hasır tarzında yapılmış nesneye denir, büküp zenbīl yapmazdan mukaddem, ʿalā-kavlin zenbīle denir, bunda rā'nın sükūnuyla da lügattır. Ve at kısmının mısır oyununa gider gibi bir baş seğırtmesine denir; yukālu: جَرَى الْفَرَسُ عَرَقًا أَيْ شَوْطًا وَطَلَقًا

عَرَقُ الْكِرْبَةِ [ʿaraku'l-kirbet] Şiddetten ve mihnet ve meşakkatten kinayedir. Kır-

ba terledikte rāyihası bed ve habīs olur yāhūd kırkada fī-nefsi'l-emr عَرَقٌ [ʿaraq] mutasavver olmamakla gūyā ki muhāl nesneyi mütekellif olur yāhūd عَرَقُ الْقَرْبَةِ [ʿaraqu'l-ķirbet]ten murād kırbanın menfa'ati ya'ni tereşşuh eden suyudur, gūyā o kimse be-gāyet ta'ab ve mihnete uğrayıp ve yanında ve bir eshel mahalde dahi su olmamakla mesāfe-i ba'idede vāki kırbanın suyuna varıp def'i harāret eylemeğe muhtāc olmuştur yāhūd عَرَقُ الْقَرْبَةِ [ʿaraqu'l-ķirbet] dedikleri hurmā yaprağından örölmüş hasır tarzında nesnedir ki dolu kırba götüren adama onu göğsüne dayayıp kırbayı onun üzerinden alır yāhūd dolu ve ağır kırbayı götüren kimse ne gūne sıklet çekip ʿarak-rīz olur ise o gūne renc ve meşakkate uğramaktan kināyedir. Ve'l-hāsıl beyne'l-ʿArab عَرَقٌ الْقَرْبَةِ meseldir; tekūlu: لَقِيْتُ مِنْهُ عَرَقَ الْقَرْبَةِ أَيِّ Ve الشِّدَّةُ وَالْمَجْهُودُ وَالْمَسْقَةَ

عَرَقٌ [ʿaraq] Masdar olur, terlemek ma'nāsın; yukālu: عَرَقَ الرَّجُلُ عَرَقًا مِنَ الْبَابِ إِذَا تَرَشَّحَ جِلْدُهُ Ve üçşengen kähil olmak ma'nāsınadır; yukālu: عَرَقَ الرَّجُلُ إِذَا كَسِلَ

الْعَرَقُ [el-ʿaraq] [şurad] vezninde) Çok terleyen şahsa denir; yukālu: رَجُلٌ عَرَقٌ Ve işbu عَرَقٌ [ʿaraq] kelimesi ki şurad [şurad] veznindedir, mübāлага ma'nāsında muttarid değildir, ammā عَرَقَةٌ [ʿaraqat] kelimesi ki هُمَزَةٌ [humezet] veznindedir mübālagada muttariddir, zīrā فُعْلَةٌ [fu'alet] ʿale'l-ıtlāk sülāsī mücerred fi'linde muttariddir, ضَحَكَةٌ [duħaket] gibi ki güleğen adama denir.

الْعَرَقَةُ [el-ʿaraqat] [temret] vezninde) Bu dahi dağ yörelerinde olan incecik yola denir ki cılkı ve çığır ta'bīr olunur.

الْعَرَقُ [el-ʿariq] [ketif] vezninde) Şol süte denir ki tulum içre olup deveye yüklenmekle devenin teri neşf edip ta'arı bozulmuş ola; yukālu: لَبِنٌ عَرَقٌ إِذَا فَسَدَ طَعْمُهُ عَنْ عَرَقِ الْبُعِيرِ الْمُحْمَلِ عَلَيْهِ

الْعَرَقَةُ [el-ʿAriqat] [ferihāt] vezninde) Bir hatunun lakabıdır ki ismi Kılābe idi, كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde. Mezbürenin oğlu Hıbbān b. el-ʿAriqa'dır ki Hāndeķ gazvesinde Sa'd b. Mu'āz radiyallāhu ʿanhu hazretlerine müşrikīn tarafından remy-i sihām eylemiştir. Ve mezbüreye عَرَقَةٌ [ʿAriqat] ile telkīb rāyihası pek hoş olduğuna mebnīdir.

الْعَرَقَةُ [el-ʿaraqat] (feteħātla) Duvar korlalarının aralıklarına arkuru konan ağaca denir ki hatıl ta'bīr olunur. Ve دِرَّةٌ [dirret]e denir ki tahrīfle tura ta'bīr olunur; yukālu: وَضَرَبَهُ بِالْعَرَقَةِ أَيُّ بِالذِّرَّةِ Ve tutsak bend ettikleri yassı kolan tarzında bağa denir; cem'i عَرَقٌ [ʿaraq] gelir ha'sız ve عَرَقَاتٌ [ʿaraqat] gelir feteħātla.

الْعَرَقُ [el-ʿarq] [ğarq] vezninde) ve **الْمَعْرَقُ** [el-ma'raq] [maq'ad] vezninde) Kemik üzerinde olan eti kemirip cümlesini yemek ma'nāsınadır; yukālu: عَرَقَ الْعَظْمَ عَرَقًا وَمَعْرَقًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَكَلَ مَا عَلَيْهِ مِنَ اللَّحْمِ Ve bir semte gitmek ma'nāsınadır; yukālu: عَرَقَ فِي الْأَرْضِ إِذَا دَهَبَ Ve kırba ve azık çantasına عَرَأٌ [ʿirāk] dikmek ma'nāsınadır; yukālu: عَرَقَ الْمَزَادَةَ إِذَا جَعَلَ لَهَا عَرَأًا Ve

عَرَقٌ [ʿarq] Eti yenmiş kemiğe denir; cem'i عَرَأٌ [ʿirāk] gelir, كِتَابٌ [kitāb] vezninde ve عَرَأٌ [ʿurāk] gelir, غُرَابٌ [ğurāb] vezninde ve bu nevādirdendir. Ve ba'zılar ʿindinde eti üzerinde olan kemiğe عَرَقٌ [ʿarq] ve eti soyulup ekl olunmuşa عَرَأٌ [ʿurāk] denir,

غُرَابٌ [gürāb] vezninde, ke-mā se-yuzkeru. Ve 'alā-kavlin ikisi de zıkr olunan iki ma'nāya itlāk olunur. Ve

عَزَقٌ [ʿarḳ] Bir adamın gövdesinde eti az olmak ma'nāsınadır, ke-mā se-yuzkeru. Ve

عَزَقٌ [ʿarḳ] Şol yola denir ki nās ondan sütlük ve tereddüd ederek şāh-rāh olmuş ola; yukālu: أَخَذَ الْعَزَقُ فِي ذَهَابِهِ وَهُوَ الطَّرِيقُ يَغْرُقُهُ: أَخَذَ الْعَزَقُ فِي ذَهَابِهِ وَهُوَ الطَّرِيقُ يَغْرُقُهُ: Pes bu مَعْرُوقٌ [ma'arūḳ] ma'nāsına olur.

الْغُرَاقُ [el-ʿurāḳ] (غُرَابٌ [gürāb] vezninde) Eti ekl olunmuş kemiğe denir. Ve ba'zıların kavli ānifen zıkr olundu. Ve

عُرَاقٌ [ʿurāḳ] ve

عُرَاقَةٌ [ʿurāḳat] (hā'yyla) Sudan nutfeye ya'nī sāfiye, 'alā-kavlin kova ve kırba diplerinde kalan bir mikdārca suya denir. Ve pek çok yağmura denir. Ve عُرَاقُ الْعَيْثِ [ʿurāḳu'l-gays] yağmur 'akibinde biten ota denir; yukālu: مَا أَطْيَبَ عُرَاقُ الْعَيْثِ أَيُّ نَبَاتِهِ فِي أَثَرِهِ

الْمُعْرُوقُ [el-mu'arraḳ] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Gövdesinde eti az olan çelimsiz adama itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ مُعْرُوقٌ Ve azca su ile memzic meşruba denir.

الْمَعْرُوقُ [el-ma'arūḳ] Bu dahi gövdesinde eti azca çelimsiz adama denir; yukālu: عُرِقَ الرَّجُلُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ عَزَقًا فَهُوَ مَعْرُوقٌ أَي قَلِيلُ السَّقَاءِ مُعْرَقًا وَمَعْرُوقًا وَهُوَ شَرَابٌ جُعِلَ فِيهِ عَزَقٌ مِنْ الْمَاءِ أَي قَلِيلٌ

الْعِرْقُ [el-irḳ] ('ayn'ın kesriyle) Damara denir, Fārisīde reg denir; bedende olur ve ağaçta olur ki kökünde damar tarzında tel tel saçaklardan 'ibārettir, her tarafa sürüp

gider; cem'i عُرُوقٌ [ʿurūḳ] ve أَغْرَاقٌ [a'rāḳ] gelir ve عِرَاقٌ [irāḳ] gelir 'ayn'ın kesriyle. Ve

عِرْقٌ [irḳ] Her nesnenin asl ve bünyādına itlāk olunur; yukālu: لَهُ عِرْقٌ كَرِيمٌ أَيُّ أَضَلُّ Ve aslā ot bitirmez çorak yere denir. Ve şol yüksek ve dik yukarı galiz sarp dağa denir ki sarplığından tepesine çıkmak mümkün olmaya. Ve küçük dağa demekle zıdd olur. Ve gövdeye denir, جَسَدٌ [cesed] ma'nāsına. Ve bir mevzi' adıdır. Ve süte denir. Ve çok devābb ve mevāşī dölüne denir, nitāc-ı kesir ma'nāsına. Ve Hüseyn b. Abdulcebbār nām muhaddisin lakabıdır. Ve ilgin ağacı biten çorak yere denir. Ve yer ile uzun uzadı yufkaca kum yığına denir, 'alā-kavlin yüksek mekāna denir; cem'i عُرُوقٌ [ʿurūḳ]tur. Ve azca nesneye denir; yukālu: عِرْقٌ مِنَ الْمَاءِ أَي قَلِيلٌ

ذَاتُ عِرْقٍ [Zātu 'Irḳ] Bādiyede bir mevzi'dir; huccāc-ı 'Irāḳ'ın mikātıdır. Ve

عِرْقٌ [irḳ] Benū Hanzale b. Mālik'e mahsūs bir vādi ismidir. Ve Başra'da iki mevzi' adıdır. Ve yalnızca bulunmuş dağın kutruna denir. Ve yerde kalan ekşi ot bakiyyesine denir. Ve 'Abdurrahmān b. 'Irḳ ve oğlu Muḥammed tābi'ındendir. Ve İbrāhīm b. Muḥammed b. 'Irḳ el-Ḥimṣī muhaddistir. Ve Aḥmed b. Ya'kūb el-Muḳrī el-Bağdādī, İbnu Aḥi'l-'Irḳ demekle ma'rūftur.

عِرْقَةٌ [irḳat] ('ayn'ın kesriyle) Şām'da bir beldedir; 'Urve b. Mervān el-Musnid ve Vāşile b. Ḥasen el-'Irḳiyyān ki a'lāmdandır oradandır. Mü'ellif bunu tekrār eylemiştir.

الْعُرُوقُ الضُّفْرُ [el-ʿurūḳu's-şufr] Fārisīde zerde-çübe ve Türkīde sarı ağaç ve tahrifle zerde-çav dedikleri kökün ismidir, 'alā-kavlin هُرْدٌ [hurḍ] yāhūd مَامِيرَانٌ [māmīrān]

ismidir ve inde'l-ba'z كُرْكُم [kurkum]-i sagir adidir.

مُسْتَعَجَلَةٌ [el-urūku'l-bīḍ] [el-urūku'l-bīḍ] [musta'cilet] dedikleri nebāt adidir ki būzīdān dedikleridir, tilki taşığı ve semizlik otu ta'bīr olunur. Nisvānı müsemmin olmakla semirmek için tenāvül ederler.

فُوَّةُ [el-urūku'l-ḥumr] فُوَّةُ [fuvveh] ismidir ki kızıl boya ve kızıl kök dedikleridir, boyacılar isti'māl ederler.

أَلْعُرُقُ [el-uruk] (zammeteynle) عِرَاقُ [irāk] lafzının ki deniz kıyısına denir cem'idir.

أَلْعُرُقُ [el-Uruk] ('ayn'ın zammıyla) Diyār-ı Benī Kilāb'da Secā nām suya karīb bir niçe kızıl topraktan yığılmış hö-yüklere denir.

أَلْعِرَاقُ [el-irāk] [kitāb] vezninde) Kuş yeleşinin cevfine denir. Ve Benū Sa'd yurdunda bir niçe sulara itlāk olunur. Ve su kenārına, 'alā-kavlin uzun uzadı kıyısına denir, kezālik denizin kıyısına denir; yukālu: يَمْشِي فِي عِرَاقِ الْمَاءِ وَفِي عِرَاقِ الْبَحْرِ يَمْشِي فِي عِرَاقِ الْمَاءِ وَفِي عِرَاقِ الْبَحْرِ وَكَذَا شَاطِئُهُ الْبَحْرِ طُولًا Ve kırbanın ve su tulumunun diplerine vaz' olunan göne ve meşine denir ki iki kat dikiş çekilir. Ve طِبَابَةٌ [tibābet]e denir ki dikiş üzerine konulan meşindir, dikişin gözleri tutulmak için korlar. Ve

عِرَاقُ [irāk] Yalnızca dağın kutruna denir. Ve yerde kalan ekşi otların bakiyyesine denir ki deve mer'āsındandır; ve minhu yukālu: إِبِلٌ عِرَاقِيَّةٌ أَيْ تَوْعَى بَقَايَا الْحَمِضِ Ve tırnağı çepçevre ihāta eden pervāza denir. Ve عِرَاقُ الْأُذُنِ [irāku'l-uzun] kulağın pervāzı olan kemirtlekten 'ibārettir. Ve

عِرَاقُ الدَّارِ [irāku'd-dār] Finā-i dārdır ki hānenin yöresinden ve avlusundan

'ibārettir. Ve

عِرَاقُ الشَّفْرَةِ [irāku's-sufret] Ta'am sofrasının pervāzına denir. Ve

عِرَاقُ النَّهْرِ [irāku'n-nehr] Irmağın ve arkin aşığı tarafından müntehāsına kadar kıyısına denir. Ve

عِرَاقُ الْحَشَا [irāku'l-ḥaşā] Batnın göbekten yukarı arkuru gelen yerinden 'ibārettir ki böğür aralığı olur, pervāz tarzındadır. Ve عِرَاقُ [irāk] lafzının mecmū'unda cem'i أَغْرَقَةٌ [arīkat]tır ve غُرُقُ [urk]tur 'ayn'ın zammı ve zammeteynle. Ve

عِرَاقُ [irāk] Bilād-ı ma'rūfeyi muhtevī ülkenin ismidir ki tülen Başra kurbünde 'Abbādān nām kasabadan Mavşil şehrine ve 'arzen Kādisiyye'den Ḥulvān nām beldeye kadar arzdan 'ibārettir. Mü'ennestir, müzekker dahi olur. Vech-i tesmiyesinde ekāvīl-i muhtelifedir. Ba'zılar 'indinde arz-ı merkūmede hurmā ve sā'ir ağaçlar firāvān olmakla 'urūklarının birbirine so-kuşup sık ve güir olması bā'is-i tesmiyedir yāhūd arz-ı 'Arabı hāşīye ve pervāz gibi ihāta ve istikfāf eylediğinden itlāk olundu yāhūd عِرَاقُ الْمَزَادَةِ [irāku'l-mezādet]ten me'ḥūzdur ki zikr olundu, arz-ı merkūme ābādānlıkla çöl mā-beyninde vāki' olmakla gūyā ki o iki deri aralığına dikilen meşine teşbīh olundu. Ve ba'zılar dedi ki arz-ı mezbūre Dicle'nin ve Furāt'ın kıyılarındaki vāki' olmakla itlāk olundu yāhūd عِرَاقُ [irāk] İrānşehr mu'arrebidir ki kesirettü'n-nahl ve 'ş-şecer demektir. Mütercim der ki İrānşehr lafzının bu ma'nā ile münāsebeti ma'lūm değildir.

أَلْعِرَاقَانِ [el-irākān] Kūfe ile Başra'ya itlāk olunur.

أَلْعَرْقُوتُ [el-arḳvet] ('ayn'ın fethi ve kāf'ın

zammıyla تَرْقُوتَةٌ [terḳuvet] vezninde ve ‘ayn’ın zammıyla da cā’izdir) Kovanın ağzına takılan haç tarzında arkuru iki ağacın birisine denir.

الْعَرَقُوتَانِ [el-‘arḳuvetān] عَرَقُوتَةٌ [‘arḳuvet] in tesniyesidir. Ve şol iki ağaca denir ki semer ağacının ön kaşıyla art kaşının aralığında olup onları birbirine kavuşturup bend ederler; cem‘i عَرَاقِي [‘arāḳī] gelir ‘ayn’ın fethi ve kāf’ın kesriyle. Ve

عَرَقُوتَةٌ [‘arḳuvet] Yerde olan şol yüksekçe tepeye denir ki mezār taşlıkları tarzında yığılmış ola.

الْعَرَقَاتُ [el-‘arḳāt] (‘ayn’ın fethiyle) Bu dahi kovanın ağzında salīb şeklinde geçirilen iki ağacın birine denir. Ve

عَرَقَاتُ [‘arḳāt] (‘ayn’ın fethi ve kesriyle) Asl ve bünyād ma‘nāsınadır. ‘Alā-kavlin mālın ya‘nī devābb ve mevāşī kısmının asl ve menşe‘ine denir; عِرْقَةٌ [‘irḳat] dahi denir ‘ayn’ın kesriyle. Ve

عَرَقَاتُ [‘arḳāt] ve

عِرْقَةٌ [‘irḳat] Ağacın omçasına ve kütüğüne denir ki etrafına sürüp giden damarlar ve kökler ondan münşā‘ib olur, oyum dahi denir, أُزُومَةٌ [urūmet] ma‘nāsına; ve minhū yukālu: *إِسْتَأْصَلَ اللهُ عَرَقَاتَهُمْ أَيَّ أَصْلَهُمْ وَأَزُومَتَهُمْ* Pes عَرَقَاتَهُمْ lafzının ‘ayn’ını meftūh eden tā’yı dahi meftūh eder ve bu ekser-i isti‘māldir, zīrā عَرَقَاتُ [‘arḳāt] lafzı müfred-dir ve elifi ilhāk içindir ve ‘ayn’ı meksūr edenler tā’yı dahi meksūr ederler, zīrā bu sürette عِرْقَةٌ [‘irḳāt] lafzının cem‘i olmuş olur.

ذَاتُ الْعَرَاقِي [zātu‘l-‘arāḳī] (‘ayn’ın fethiyle) Āfet ve dāhiyeye itlāk olunur, عَرَاقِي [‘arāḳī]-i mezkūrdandır; yukālu: *رَمَاهُ اللهُ بِذَاتِ الْعَرَاقِي أَيِّ الدَّاهِيَةِ*

عُرَيْقٌ [‘Urayḳ] زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Başra ile Bahreyn beyninde bir mevzi‘dir.

عُرَيْقَةٌ [‘Urayḳat] جُهَيْنَةٌ [cuheyne] vezninde) Bir mevzi‘dir, onda bir vak‘a olmakla يَوْمٌ عُرَيْقَةٌ [yevmu ‘urayḳat] ma‘rūftur.

الْإِعْرَاقُ [el-i‘rāḳ] (hemzenin kesriyle) ‘Irāḳ ülkesine varmak ma‘nāsınadır; yukālu: *وَعَرَقَ الرَّجُلُ إِذَا أَتَى الْعِرَاقَ* Ve bir kimse kerem ve necābette yāhūd lü‘m ve denā‘ette soy ve asīl olmak ma‘nāsınadır; yukālu: *وَأَعْرَقَ فُلَانٌ إِذَا صَارَ عَرِيقًا فِي اللَّوْمِ وَفِي الْكُزْمِ* Ve ağaç kök salıp kökleşmek ma‘nāsınadır; yukālu: *وَأَعْرَقَ الشَّجَرُ إِذَا اشْتَدَّتْ عُرُوقُهُ فِي الْأَرْضِ* Ve şarāba bir mikdārca su katmak ma‘nāsınadır; yukālu: *وَأَعْرَقَ الشَّرَابَ إِذَا جَعَلَ فِيهِ عَرَقًا مِنَ الْمَاءِ أَيَّ قَلِيلًا* Ve kovayı doludan azca doldurmak ma‘nāsınadır; yukālu: *وَأَعْرَقَ فِي الدَّلْوِ إِذَا جَعَلَ الْمَاءَ فِيهَا دُونَ الْمَلءِ*

التَّعْرِيقُ [et-ta‘rīḳ] إِعْرَاقٌ [i‘rāḳ] ile iki ma‘nā-yı ahırde mürādifdir.

الْمُعْرِقَةُ [el-Mu‘rīḳat] مُحْسِنَةٌ [muḥsinet] vezninde) ve

الْمُعْرِقَةُ [el-Mu‘arriḳat] مُحَدَّثَةٌ [muḥaddišet] vezninde) Baḥr-i Ḳulzum sāhilinde Mekke‘den Şām’a müsıl tarīkin ismidir ki Ḳureyş ondan āmed-şūd ederler idi.

الْمُعْتَرِقُ [el-mu‘terīḳ] مُفْتَرِقٌ [mufterīḳ] vezninde) Gövdesinde eti azca olan çelimsiz adama denir; yukālu: *رَجُلٌ مُعْتَرِقٌ أَيَّ قَلِيلِ اللَّحْمِ* Niteki مُعَرِّقٌ [mu‘arraḳ] dahi denir.

الْإِسْتِعْرَاقُ [el-isti‘rāḳ] Gövde terlemek için tere yatmak ma‘nāsınadır; yukālu: *إِسْتِعْرَقَ الرَّجُلُ إِذَا تَعَرَّضَ لِلْحَرِّ كَيْ يَغْرَقَ*

الْعَوَارِقُ [el-‘avāriḳ] عَارِقَةٌ [‘āriḳat]ın cem‘idir ki kemikten eti gereği gibi kemirip ekl edene denir. Bu münāsebetle dişlere itlāk olunur. Ve kaht senelere itlāk olunur,

insānın etini sıyırıp içdām eylediği için.

التَّعْرُوقُ [et-te^carruḳ] (تَفْعُلُ [tefa^cul] vezninde) Kemikte olan etin cümlesini kemirip yemek ma^cnāsınadır; yukālu: إِذَا تَعْرَقَ الْعَظْمُ إِذَا أَكَلَ بِمَا فِيهِ Ve güreş tutan kimse hasmının başını kendi koltuğu altına kıştırıp yıkmak ma^cnāsınadır; yukālu: صَارَعَهُ فَتَعْرَقَ أَي أَحَدًا رَأْسَهُ تَحْتَ إِبْطِهِ فَصَرَغَهُ

إِبْنُ عِرْقَانَ [İbnu ʿIrqān] [ʿirfān] vezninde) ʿArabdan bir kimsedir.

الْعِرْقَانُ [el-ʿIrqān] (ʿayn'ın kesriyle) Bir mevzi'dir.

عَارِقُ [ʿĀriḳ] (rā'nın kesriyle) Ḳays b. Cırve et-Ṭāḇī nām şā'irin lakabıdır. İşbu: "فَإِنْ لَمْ نُنْعِرْ بَعْضَ مَا قَدْ صَنَعْتُمْ || لِأَنْتَجِيَنَّ الْعَظْمُ" beyti bā'is-i telkīb olmuştur. Mısrā-ı sānide vākī^c ذُو kelimesi Ṭayyi^c lügatinde الَذِي ma^cnāsınadır.

الإِعْرَاقُ [el-İʿrāḳ] (hemzenin fethiyle) Bir mevzi'dir.

[ع ز ق]

الْعَزُقُ [el-ʿazḳ] (ʿayn'ın fethi ve zā-yı mu^ccemenin sükūnuyla) Hāssaten yeri yarmak ma^cnāsınadır; yukālu: عَزَقَ الْأَرْضَ Ve sür^catle yelmek ma^cnāsınadır; yukālu: عَزَقَ الرَّجُلُ Ve bir haberi mahalline isāl eylemeyip ʿavk ve teḥīr eylemek ma^cnāsınadır; tekülü: عَزَقَ عَزَقًا مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَسْرَعَ فِي الْعَدُوِّ Ve bir kimseyi vurup süst ve bī-mecāl yere yamamak ma^cnāsınadır; tekülü: عَزَقْتُهُ صَرْبًا أَي أَنْخَسْتُهُ

الْمِعْرَاقُ [el-mi^czaḳ] [miḇir] vezninde) ve

الْمِعْرَاقَةُ [el-mi^czeḳat] [mikneset] vezninde) Yer yaracak kazmaya denir ki keser gibi yāhūd ondan büyücek olur. Ve

yabaya denir ki harman savururlar.

الْعَزُوقُ [el-ʿuzuḳ] (zammeteynle) Harman savuran adamlara denir. Ve bed-aḥlāk kimselere denir; müfredleri عَزِقَ [ʿazik]tir, رَجُلٌ عَزُوقٌ أَي كَتِيفٌ [ketif] vezninde; yukālu: الْعَسِيرُ الْخُلُقِ وَرَجَالٌ عَزُوقٌ بِصَمَّتَيْنِ أَي السَّيِّئُ وَالْأَخْلَاقُ

الْعَزَاقُ [el-ʿazaḳ] (fethateynle) Yapışmak ma^cnāsınadır; yukālu: عَزَقَ بِهِ عَزَقًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا لَصِقَ بِهِ

الْعَزِيْقُ [el-ʿazik] [emīr] vezninde) Dağ aralıklarında olan oturaklı düz yere denir.

الْعَزَاقَةُ [el-ʿazzāḳat] [cebbānet] vezninde) ve

الْعَزْوُوقُ [el-ʿazvaḳ] [cervel] vezninde) Şām fıstığı ağacının fıstık vermediği senede olan yemişine denir ki içi olmayıp debbāglar palamut gibi onunla deri dibāgat ederler yāhūd başka bir ağaç yemişidir ki be-gāyet bī-meze olur.

الْمُتَعَزِّقُ [el-mute^cazziḳ] [muteferriḳ] vezninde) عَزِقَ [ʿazik] gibi çepreşik hüylü adama denir.

[ع س ب ق]

الْعَسِيْقُ [el-ʿisbiḳ] [zibriḳ] vezninde) Bir cins acı ağaç ismidir ki onunla yaralara ilāc olunur.

[ع س ق]

الْعَسَقُ [el-ʿasaḳ] (fethateynle) Yapışmak ma^cnāsınadır; yukālu: عَسَقَ بِهِ عَسَقًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا لَصِقَ بِهِ Ve bir nesneye düşkün olmak ma^cnāsınadır; yukālu: عَسِقَ بِهِ إِذَا أُولِعَ بِهِ Ve bir kimseden matlūb olan şey'in talebinde ilhāh ve ikdām eylemek ma^cnāsınadır; yukālu: عَسَقَ عَلَيْهِ إِذَا أَلَحَّ عَلَيْهِ فِيمَا يَطْلُبُهُ Ve nāka buğura sürünüp üzerine düşmek ma^cnāsınadır; yukālu: عَسَقَتْ النَّاقَةُ عَلَى الْفَحْلِ إِذَا أَرَبَتْ عَلَيْهِ

mizâclılığa ve teng-meşreblığe denir; yukâlu: فِي خُلُقِهِ عَسَقٌ أَي التَّوَاءُ وَعُسْرٌ وَضَيْقٌ Ve zulmete denir, عَسَقٌ [ğasaq] ma'nâsına. Ve kemter hurmâ salkımının çöpüne denir.

التَّعَسُّقُ [et-te'assuq] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) عَسَقٌ [‘asaq] ile üç evvelki ma'nâda mürâdiftir.

العُسُقُ [el-‘usuq] (zammeteynle) Borçlularını sıkıştırıp tazyik eden adamlara denir. Ve hurmâ aşıl原因 açıcı kimselere denir, لَفَّاحُونَ [laqqāhūn] ma'nâsına.

العَسِيقَةُ [el-‘asīkat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Pek sulu olan kemter şarâba denir.

[ع س ل ق]

العَسَلَاقُ [el-‘aslaq] (جَفَفَرٌ [ca'fer] vezninde) ve

العَسَلِيقُ [el-‘isliq] (زَبْرِجٌ [zibric] vezninde) ve **العَسَالِيقُ** [el-‘usāliq] (عُلَابِيطٌ [ulābiṭ] vezninde) ve

العَسَلَاقُ [el-‘asellaq] (عَمَلَسٌ [amelles] vezninde) Serâba denir ki beyâbânda iraktan su şeklinde mer'î olan nesnedir. Ve sibâ'dan kurda denir. Ve arslana denir. Ve erkek devekuşuna denir. Ve mutlakan sayd ve şikâr husûsunda cerî ve dilîr olan yırtıcı cânvere denir. Ve zişt-çehre, bedendâm, kabîhu's-süret kimseye denir. Ve hafîf ve sebük-pâ adama denir. Ve uzun boyunlu adama denir. Ve tilkiye denir. Mecmû'unun mü'ennesi hâ'yıladır; cem'î عَسَالِيقٌ [‘asāliq]tir.

[ع س ن ق]

العَسُنُقُ [el-‘usnuq] (قُنْفُذٌ [kunfuz] vezninde) Eczâ-i hüsn ü cemâli tām ve kāmîl mahbûbeyeye denir; yukâlu: غَلَامٌ عَسُنُقٌ أَي التَّامُّ الحُسْنِ

[ع ش ر ق]

العَشْرِيقُ [el-‘işriq] (şīm-i mu'ceme ile زَبْرِجٌ [zibric] vezninde) أَغْلَاسٌ [ağlās] cinsinden bir nebâttır, tohumu bevâsire nâfi' ve tevlid-i leben ve tesvîd-i şar bābında müfiddir; müfredi عِشْرَقَةٌ [‘işriqat]tır. Müfredâtta bunu merv cinsinden mermâhüz ile beyân ederler ki tohumuna tohm-ı merv derler.

العُشْرَقَةُ [el-‘aşrekat] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Nebât yâhüd zemîn yeşillenmek ma'nâsınadır; yukâlu: عَشْرَقَ الثَّبْتُ وَالْأَرْضُ إِذَا اخْضَرَا

عُشَارِيقٌ [‘Uşāriq] (عُلَابِيطٌ [ulābiṭ] vezninde) Bir adamın yâhüd bir mevzi'in ismidir.

[ع ش ق]

العِشْقُ [el-‘işq] (‘ayn'ın kesriyle) ve

العَسَقُ [el-‘asaq] (fethateynle) ve

المُعَشَّقُ [el-ma'şaq] (مَفْعَدٌ [maq'ad] vezninde) Bir kimsenin sevdiği mahbûbdan gayrı nazarında dil-ber ve mahbûb olmayıp nazarını ona hasr eylemek, ‘alâ-kavlin ifrât üzere muhabbet eylemekten ‘ibârettir, ‘afâf ve ‘ismet cihetiyle olsun gerek fesâd-ı zamîr ü niyyet cihetiyle olsun. Ve ‘inde'l-ba'z muhibbin nazarı mahbûbun ‘uyüb ve nakâ'isini görmez olup ser-â-pâ ‘ayn-ı cemâl müşâhede eylemekten ‘ibârettir. Yâhüd عِشْقٌ [‘işq] bir gûne maraz-ı vesvâsîdir ki ‘aşık kendi fikr ve endîşesini ba'zı süret-i hasenenin istihsânı üzere taslît eylemekle maraz-ı mezbûru kendi nefsine celb eylemekten ‘arız olur; yukâlu:

عَشِيقُهُ عَشَقًا وَعَشَقًا وَمَعَشَقًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَهُوَ عَجْبٌ الْمُحِبِّ بِمُحِبُّوهِ أَوْ إِفْرَاطِ الْحُبِّ وَيَكُونُ فِي عَفَافٍ وَفِي دَعَارَةٍ أَوْ عَمَى الْحَيْسِ عَنْ إِذْرَاكِ عَيْبُوهِ أَوْ مَرَضٍ وَسَوَاسِيٍّ يَجْلِبُهُ إِلَى نَفْسِهِ بِتَسْلِيطِ فِكْرِهِ عَلَى اسْتِحْسَانِ

بَعْضُ الصُّورِ Kavlı-i evvele göre tercememiz lâzım-ı ma'nā tasviri kabîlindedir. Ve etibbā' عَشَقُ [e'ışk]ı emrāzdan 'addeylediler hattā Bukrāt nisf-ı emrāzdır ve Fārābī sülūsān-ı emrāzdır dedi, zīrā hem nefse ve hem bedene müte'alliktir ve عَشَقُ [e'ışk] galīzu't-tab' ve fāsidi'l-mizāc ve vazī'u'l-himme olan eṣḥāsa 'arız olmaz dediler. Şārihin beyānına göre عَشَقَةٌ [e'aşekāt] dedikleri nebāttan me'hūzdur. Ve bundan ism kezālik 'ayn'ın kesriyledir.

الْعَاشِقُ [el-'āşik] عَشَقُ [e'ışk]a giriftār adama denir. Müzekker ve mü'ennese vasf olur, mü'ennesinde عَاشِقَةٌ [e'āşikāt] dahi denir; yukālu: رَجُلٌ عَاشِقٌ وَامْرَأَةٌ عَاشِقَةٌ وَعَاشِقَةٌ

التَّعَشُّقُ [et-te'aşşuḳ] تَعَشَّقُ [tefa'ul] vezninde) Tekellüfle izhār-ı عَشَقُ [e'ışk] eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَعَشَّقُهُ إِذَا تَكَلَّفَهُ

الْعِشْقِي [el-'işşik] سِكِّيتٌ [sikkīt] vezninde) عَشَقُ [e'ışk] ve 'alākası kesir olan adama denir ki dā'imā dil-berlere 'āşik ve āşifte olur; yukālu: رَجُلٌ عِشْقِيٌّ أَي كَثِيرُ الْعِشْقِ

الْعَشَقُ [el-'aşak] (fethateynle) Yapışmak ma'nāsınadır; yukālu: عِشَقٌ بِهِ عَشَقًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا لَصِقَ بِهِ

الْعَشَقَةُ [el-'aşekāt] (fetehtāla) Bir nev' şeceredir ki yeşerip giderek incelişip sarı olur; cem'i عَشَقُ [e'aşak]tır. Cem'i-i müfredātta عَشَقَةٌ [e'aşekāt] sarmaşık dedikleri nebātla müfesserdir ki ağaca sarmaşık çıkar ve sarıldığı ağacı kurutur diye müfesserdir.

الْمَعْشُوقُ [el-Ma'şuḳ] Surre-men-re'ā nām kasabada bir kasrın ismidir. Ve mikyās-ı Mısr'da bir mevzi'in adıdır.

العشوق [el-'uşuḳ] (zammeteynle) Şüküfe kısmını hoşça dikip tesviye ve tūmārı husūsunda üstād olan kimselere denir ki

çiçekçi ta'bīr olunur; zāhiren müfredi عِشْقِيٌّ [e'ışk] tur. عَشُوقٌ [e'aşuḳ] yāhūd

[ع ش ن ق]

الْعَسَنُ [el-'aşennak] عَمَلَسٌ [e'amelles] vezninde) ve

الْعُشَانِي [el-uşānik] عَلَابِيٌّ [e'ulābit] vezninde) Dahāmeti ve sıklet-i vücūdu olmayarak yakışıklıca uzun boylu adama denir. Mü'ennesi hā'yıladır, cem'i عِشَانِيَّةٌ [e'aşāniḳāt]tır 'ayn'ın fethiyle; yukālu: رَجُلٌ عَشَنِيٌّ وَعُشَانِيٌّ أَي طَوِيلٌ لَيْسَ بِضَخْمٍ وَلَا مُثْقَلٌ وَيُقَالُ امْرَأَةٌ عَشَنِيَّةٌ وَعُشَانِيَّةٌ أَي كَذَلِكَ

[ع ص ق]

الْعَصَاقِيَّةُ [el-'aşāḳiyet] كَرَاهِيَّةٌ [kerāhiyet] vezninde) ve

الْعَصَاقِيَاءُ [el-'aşāḳiyā] (medd ile) Gırīv ve kavga ve şamataya denir; yukālu: مَا هَذِهِ الْعَصَاقِيَّةُ وَالْعَصَاقِيَاءُ أَي الْجَلْبَةُ وَاللَّعْطُ

[ع ط ر ق]

الْعَطْرُ [el-'Atrak] جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Bir recül ismidir.

[ع ف ق]

الْعَفَقُ [el-'afk] ('ayn'ın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Nā-bedīd olmak ma'nāsınadır; yukālu: عَفَقَ الرَّجُلُ عَفَقًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا غَابَ Ve zartalamak ma'nāsınadır; yukālu: عَفَقَ الْجِمَارُ إِذَا صَرِطَ Ve kamçı ile çok vurup dövme ma'nāsınadır; yukālu: عَفَقَهُ عَفَقًا وَبِالْحَسْوِطِ إِذَا صَرَبَهُ كَثِيرًا Ve biraz uyuyup uyanmak ma'nāsınadır; yukālu: عَفَقَ فُلَانٌ إِذَا نَامَ Ve bir işi muhkem eylemeye süst ve gevşek tutmak ma'nāsınadır; yukālu: عَفَقَ الْعَمَلُ إِذَا لَمْ يُحْكَمْهُ Ve erkek merkeb dişiyeye çok aşmak ma'nāsınadır; yukālu: عَفَقَ الْجِمَارُ إِذَا أَكْثَرَ ضَرَابَهَا Nihāye'de mutlak kesret-i dırāb ile müfesser olmak-

la zāhiren burada عَفَقٌ حِمَارٍ misāl-i temsīl-i mahzdır. Ve

عَفَقٌ [ʿafk] Deve suya çok varıp gelmek maʿnāsınadır; yukālu: عَفَقَتِ الْإِبِلُ إِذَا تَرَدَدَتْ إِلَى الْمَاءِ كَثِيرًا Ve biriktirmek maʿnāsınadır; yukālu: عَفَقَ الشَّيْءُ إِذَا جَمَعَهُ Ve bir adamı bir nesneden menʿ edip alıkmak maʿnāsınadır; yukālu: عَفَقَهُ عَنِ الْأَمْرِ إِذَا حَبَسَهُ وَمَنَعَهُ عَفَقَتِ الرِّيحُ الشَّيْءَ إِذَا صَرَبَتْهُ Ve

عَفَقٌ [ʿafk] ve

عَفُوقٌ [ʿufuq] Develer merʿāya salıverildikte sapmayarak bir düzeye doğru gitmek maʿnāsınadır; yukālu: عَفَقَتِ الْإِبِلُ عَفَقًا وَعَفُوقًا إِذَا أَرَسَلَتْ فِي الْمَرْعَى فَمَرَّتْ عَلَى وُجُوهِهَا Ve bir adam gittiği yerden geriye çok çok dönüp gelmek maʿnāsınadır; tekūlu: إِنَّكَ لَتَعْفُقُ أَيُّ نَكِّزِ الرَّجُوعِ Ve

عَفَقٌ [ʿafk] ve

عَفَاكٌ [ʿafāk] كِتَابٌ [seḥāb] ve كِتَابٌ [kitāb] veznlerinde) Nākayı çok sağmak maʿnāsınadır; yukālu: عَفَقَ النَّاقَةَ عَفَقًا وَعَفَاكًا إِذَا أَكْثَرَ حَلْبَهَا Ve sürʿatle gitmek maʿnāsınadır; yukālu: عَفَقَ الرَّجُلُ عَفَقًا وَعَفَاكًا إِذَا ذَهَبَ سَرِيعًا

العَافِقُ [el-ʿāfik] Beri öte rücuʿ ve tereddüd kesir olan her şey'e denir; yukālu: هُوَ عَافِقٌ أَيُّ رَاجِعٍ مُخْتَلِفٍ كَثِيرِ التَّرَدُّدِ

الْمِعْفَاكُ [el-miʿfāk] [miḥrāb] vezninde) Aḥbābı çok ziyāret eden adama denir, dāʾimā zehāb u iyāb eylediği için; yukālu: رَجُلٌ مِعْفَاكُ الزِّيَارَةِ أَيُّ كَثِيرِ الزِّيَارَةِ

العَفَقَةُ [el-ʿafkat] [temret] vezninde) Nā-bedīliğe denir; yukālu: هُوَ يَعْفُقُ الْعَفَقَةَ أَيُّ يَغِيبُ الْعَيْبَةَ

عَفَقَةٌ [ʿafkat] Etfāle mahsūs bir türlü laʿib adıdır ki toprağı yığıp müteʿārefleri vech

üzere oynarlar.

عَفَاكٌ [ʿáfāk] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) İbn Mureyy'dir ki Bāhile kabilesinden Aḥdeb b. ʿAmr nām kimse mezburu bir kaht eyyāmda iştirā ve biryān edip ekl eylemiştir.

العَيْفُقَانُ [el-ʿayfuqān] (ʿayn'ın fethi ve fā'nın zammıyla) عَرَفَجٌ [ʿarfec] gibi bir otun ismidir.

الإِعْفَاكُ [el-iʿfāk] (hemzenin kesriyle) Bir kimse iktizāsı yok iken beyhüde bir yere çok varıp gelmek maʿnāsınadır; yukālu: أَعْفَقَ الرَّجُلُ إِذَا أَكْثَرَ الذَّهَابَ وَالْمَجِيءَ فِي غَيْرِ حَاجَةٍ **العَفُوقُ** [el-ʿufuq] (zameteynle) Sibā'dan kurtlara denir, ذِنَابٌ [ziʿāb] maʿnāsına.

عَفَيْقٌ [ʿUfeyk] زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Aʿlāmdandır; Fezaʿ b. ʿUfeyk tābiʿındendir.

التَّعْفِيقُ [et-taʿfik] Sürüyü gittikleri semtten toplayıp geri döndürmek maʿnāsınadır; yukālu: عَفَقَ الْعَنَمَ بَعْضَهَا عَلَى بَعْضٍ إِذَا رَدَّهَا عَنْ وُجُوهِهَا

الْمُنْعَفُقُ [el-munʿafāk] (fā'nın fethiyle) İsm-i mekāndır, dönecek yere denir, مُنْعَطَفٌ [munʿaṭaf] maʿnāsına. Baʿzılar sudan dönecek yere tahsīs ettiler.

الإِنْعَفَاكُ [el-inʿifāk] [infiʿāl] vezninde) Bir işe sürʿatle koşup gitmek maʿnāsınadır; yukālu: إِنْعَفَقُوا فِي حَاجَتِهِمْ إِذَا مَضَوْا فِيهَا وَأَسْرَعُوا

المُعَاَفَاةُ [el-muʿāfeqat] [mufāʾalet] vezninde) Bir kimseyi aldatmağa çabalayıp dürtüşmek maʿnāsınadır; yukālu: مُخَادَعَةٌ [Ve] عَافَقَهُ إِذَا عَالَجَهُ وَخَادَعَهُ مُخَادَعَةً [muḥādeʿat] muʿālece üzere mürettebdir. Ve kurt gidip gelip sürüyü tebāh ve ifsād eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَافَقَ الدِّبْتُ الْعَنَمَ إِذَا عَاثَ فِيهَا ذَاهِبًا وَجَائِبًا

التَّعْفُكُ [et-te'affuk] (تَعْفَلُ [tefa'ul] vezninde) Sığınmak ma'nâsıdır; yukâlu: تَعْفُكُ بِفُلَانٍ إِذَا لَادَ

الْإِعْتِمَاقُ [el-i'tifak] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Arslan şikâr üzere dönüp salmak ma'nâsıdır; yukâlu: إِعْتَمَقَ الْأَسَدُ إِذَا كَلِمًا فَارْتَمَقَ بِهَا Ve kılıçla çarpışmak ma'nâsındır ki müşâreket içindir; yukâlu: إِعْتَمَقَ الْقَوْمُ بِالسُّيُوفِ إِذَا اجْتَلَدُوا

مِعْفَقٌ [Mi'faq] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Bir recül ismidir.

[ع ف ل ق]

الْعَفْلَاقُ [el-afllaq] (جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) ve

الْعَفْلَاقُ [el-afellaq] (عَمَلَسٌ [amelles] vezninde) Bol ve sölpük ve sıvık ferce denir; yukâlu: فَرَجَّ عَفْلَاقٌ وَعَفْلَاقٌ أَيُّ وَاسِعٌ رَخْوٌ Ve şaşkın ve bön ve bed-nutk 'avrete denir ki söylediğini kendisi dahi bilmez ola; ona **عَفْلَاقَةٌ** [afelleqat] dahi denir, **عَمَلَسَةٌ** [amelleset] gibi; yukâlu: إِمْرَأَةٌ عَفْلَاقٌ وَعَفْلَاقَةٌ أَيُّ خَرْقَاءَ سَبِيَّةُ الْمَنْطِقِ

الْعَفْلُوقُ [el-uflluk] (زُنْبُورٌ [zunbūr] vezninde) Ahmak ve bî-magz adama denir.

[ع ق ق]

الْحَقِيقِيُّ [el-aqīk] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Yemenî dedikleri kırmızı hacerin ismidir ki ma'rûftur, Yemen ülkesinde ve Bahr-i Rūmiyye sevâhilinde bulunur. Ve onun bir nev'i vardır ki tuzlanmış etten akan su renginde bulanık olup ve hafice ak ak hutütü olur. Hacer-i merkūmla taḥattüm muhârebe ve muhâsame hengâmında havf ve ıztırâb-ı kalbi müsekkin ve zürüru cemî'-i a'zâdan demin inkitâ'ını mücibdir. Ve cemî'-i aksâmının zürüru dişlerin çirk ve sufretini müzîl ve mahrûkunu tilâ

taharrük-i esnâni dâfi'dir. Müfredi **عَقِيقَةٌ** [aqīkat]tır, cem'i عَقَائِقُ [aqā'ik]tir. Ve

عَقِيقٌ [aqīk] Dereye denir; cem'i **أَعْقَةٌ** [e'ikkat]tır. Ve sel suyu yardığı akıntıya denir; yukâlu: نَزَلُوا فِي الْعَقِيقِ أَيُّ الْوَادِي وَكَذَا كُلُّ مَسِيلٍ شَقَّهُ مَاءُ السَّبِيلِ Ve Medîne'de ve Yemâme'de ve Tâ'if'te ve Tihâme'de ve Necd ülkesinde birer mevzi' adıdır ve bunlardan başka altı kıt'a mevzi'in adıdır. Ve

عَقِيقٌ [aqīk] Mevlüdün saçına ve tüyüne denir ki müy-ı mâder-zâd ta'bîr olunur, gerek insân ve gerek behâ'im olsun. Şârih der ki عَقٌّ [aqk] maddesi şakk ve kat' ma'nâsına mevzû'dur, şa'r-ı mevlüd kat' olduğuna mebnî **عَقِيقٌ** [aqīk] ve **عَقَّةٌ** [e'ikkat] ve **عَقِيقَةٌ** [aqīkat] itlâk olundu. Ve **عَقَّةٌ** [e'ikkat] fi'l-asl masdardır, dereye ve akıntıya **عَقِيقٌ** [aqīk] itlâkı münşakk olduklarına mebnîdir; yukâlu: قَطَعَ عَقِيقَ الْوَالِدِ وَهُوَ شَعْرٌ كُلُّ مَوْلُودٍ مِنَ النَّاسِ وَالْبَهَائِمِ Ve haceri mezbûra **عَقِيقٌ** [aqīk] itlâkı medâr-ı kat'-ı dem olduğuna mebnîdir.

الْحَقِيقَةُ [el-iqīkat] ('ayn'ın kesriyle) Bu dahi yeni doğmuş mevlüdün saçına ve tüyüne denir. Ve 'inde'l-ba'z **عَقَّةٌ** [e'ikkat] insân ile humâr cinsinden olana mahsüstür; cem'i **عَقَقٌ** [e'ikak] gelir, **عِنَبٌ** [ineb] vezninde.

الْحَقِيقَةُ [el-aqīkat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Bu dahi mevlüdün saçına ve tüyüne denir. Ve iki yaşına varmamış **جَذَعٌ** [ceza']ın yününe denir. Ve mevlüdün saçı kırkılıp yâ tırâş oldukta zebh olunan koyuna itlâk olunur.

Mütercim der ki şakk ma'nâsından me'hūzdu; ve minhu **“الْغُلَامُ مُوتَنَهُنَّ بِعَقِيقَتِهِ”** أَيُّ لَمْ يَغُقْ عَنْهُ وَهِيَ الشَّاةُ الَّتِي إِنَّ أَبَاهُ يُحْرَمُ شَفَاعَةَ وَلَدِهِ إِذَا لَمْ يَغُقْ عَنْهُ وَهِيَ الشَّاةُ الَّتِي Resülullâh sallallâhu

aleyhi ve sellem hazretleri dā'imā kabīh isimleri hasene tagyīr eylemeleriyle عَقِيْقَةٌ [aḳīḳat]ı dahi نَسِيْكَةٌ [nesiket]e tahvīl buyurdular. Ve عَقِيْقَةٌ [aḳīḳat]ın sıfāt ve şurūtu *Şir'atu'l-İslām* nām kitābda mufas-salan meşrūhtur. İntehā. Ve

عَقِيْقَةُ النَّبْرِقِ [aḳīḳatu'l-berḳ] Şimşegın sehāb içre kalan uzun şu'ā'ına itlāk olunur. Arablar ona teşbīhle tāb-dār kılıçlara عَقَائِقُ [aḳā'ik] itlāk ederler. Ve

عَقِيْقَةٌ [aḳīḳat] Su tulumuna ve azık dağarcığına denir. Ve ırmağa denir, نَهْرٌ [nehr] ma'nāsına. Ve sevbden yırtılıp koparıldığı hinde sargı tarzında kopan bez parçasına denir. Ve sünnet olan çocuğın sünnet derisine denir. Ve havāya doğru atılan oka denir. Şārihin beyānına göre bu mahsūs oktur ki Cāhiliyye'de ona سَهْمُ الْإِعْتِدَارِ [sehmü'l-i'tizār] dahi derler idi, 'ādāt-ı Cāhiliyye'den diyet-i katīle müte'allik bir mādde zımnında havāya bir ok atarlar idi. Beynlerinde müte'āref olan vech üzere nüzül eder ise rızā-dāde olurlar idi.

الْعُقُقُ [el-uḳaḳ] (ضُرْدٌ [şurad] vezninde) Bu dahi şimşegın sehāb içre kalan eser-i şu'ā'ına denir.

الْعُقُقُ [el-aḳḳ] ('ayn'ın fethi ve ḳāf'ın teşdidiyle) Yarmak ma'nāsınadır; yukālu: عَقُّهُ عَقًّا مِّنَ النَّبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا سَقَّهُ Ve mevlūdun halk-ı şa'ırında عَقِيْقَةٌ [aḳīḳat] kesmek ma'nāsınadır; yukālu: عَقَّ عَنِ الْمُؤَلُّودِ إِذَا دَبَحَ عَنْهُ Ve havāya doğru ok atmak ma'nāsınadır ki zikr olundu; yukālu: عَقَّ بِالسَّهْمِ إِذَا رَمَى بِهِ Ve نَحْوُ السَّمَاءِ

عُقُقٌ [aḳḳ] Sıfat olur, ke-mā se-yuzkeru.

الْعُقُقُوكُ [el-uḳūḳ] (فُعُوْدٌ [ḳu'ūd] vezninde) ve

الْمَعْمَقَةُ [el-me'aḳḳat] (مَحَبَّةٌ [meḥabbet] vez-

ninde) Veled peder ve māderine 'isyān eylemek ma'nāsınadır ki şakk-ı 'asā-yı tā'at eder; yukālu: عَقَّ وَالِدُهُ عُقُوْقًا وَمَعْمَقَةً مِّنَ النَّبَابِ الْأَوَّلِ ضِدُّ بَرِّهِ

الْعَأَقُ [el-aḳḳ] ve

الْعَقُ [el-aḳḳ] ('ayn'ın fethiyle) ve

الْعَقُقُ [el-aḳaḳ] ('ayn'ın fethiyle) Peder ve māderine 'āsī olan nā-halefe denir. Şārih der ki savāb olan عُقُقٌ [uḳaḳ] olmaktadır, ضُرْدٌ [şurad] vezninde ki عَأَقٌ [aḳḳ] ın ma'dülüdür, عَامِرٌ [āmir] ve عُمَرُ [umer] gibi. İntehā. Ve عَأَقٌ [aḳḳ] lafzının cem'î عَقَقَاتٌ [aḳaḳat]tır.

الْعُقُقُ [el-uḳuḳ] (zammeteynle) Bu dahi عَأَقٌ [aḳḳ] ve 'āsī olan nā-halefe denir; yukālu: وَلَدٌ عَأَقٌ وَعَقٌّ وَعَقُقٌ أَيْ عَاصٍ لِّوَالِدِهِ

عَقَاقٍ [aḳāḳi] (قَطَامٌ [ḳatāmi] vezninde) عُقُقٌ [uḳūḳ]tan ismdir, peder ve mādere 'āsīliğe denir.

الْعُقُقُ [el-uḳḳ] ve

الْعَقَاقُ [el-uḳāḳ] ('ayn'ların zammıyla) Acı suya denir; yukālu: مَاءٌ عُقٌّ وَعُقَاقٌ أَيْ مُرٌّ

الْعُقُقُوكُ [el-aḳūḳ] (صَبُوْرٌ [şabūr] vezninde) Gebe kırsrağa denir, kat-ı 'aḳr ve kat-ı şübhe eylediğine yāhūd hamli maktū' ve meczūm olduğuna mebnīdir; yukālu: فَرَسٌ عُقُقٌ أَيْ حَامِلٌ Ve gebe olmayan kırsrağa denmekle zıdd olur; yukālu: فَرَسٌ عُقُقٌ أَيْ حَائِلٌ Ba'zılar 'indinde gebe olmayan عُقُقٌ [aḳūḳ] itlākı tefe'ül cihetiyledir. Cem'î عُقُقٌ [uḳuḳ]tur zammeteynle ve cem'ü'l-cem'î عَقَاقٌ [iḳāḳ]tır, كِتَابٌ [kitāb] vezninde. Ve "طَلَبَ الْأُبْنَلَى الْعُقُقُوكُ" meseli ki mümteni'ü'l-husūl olan nesneyi taleb ma'rızinde darb olunur, "ب،ل،ق،" māddesinde beyān olundu. Ve نَوَى الْعُقُقُوكُ [neva'l-aḳūḳ] itlāk ettikleri hurmā çekir-

deği ki be-gāyet yumuşak olmakla ağızda çiğnenir. Gebe atlar mülâyemetinden nāşî gebeveleyip ekl ettikleri için itlāk olundu.

الْعَقَاقُ [el-‘aḳāḳ] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) ve

الْعَقَقُ [el-‘aḳaḳ] (fethateynle) Kısarak gebe olmak ma‘nāsınadır; yukālu: عَقَّتِ الْفَرْسُ إِذَا حَمَلَتْ عَقَاقًا وَعَقَقًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا حَمَلَتْ كِتَابٌ [kitāb] veznlerinde gebe olan kısrağın bi-‘aynihi hamline denir. Ve

عَقَقُ [‘aḳaḳ] Yarılmak, inşikāk ma‘nāsınadır; yukālu: عَقَّ الشَّيْءُ يَعُقُّ كَعَصَصَ يَعْضُ عَقَقًا إِذَا انْشَقَّ

عَقَّةُ [‘Aḳḳat] (بَقَّةٌ [baḳḳat] vezninde) Nemir b. Kāsiḩ kabīlesinden bir batndır. Ve

عَقَّةُ [‘aḳḳat] Havāda şimşegın uzun uzadı şu‘ā‘ına denir. Ve yerde olan derin çukura denir.

الْعِقُّ [el-‘iḳḳ] (‘ayn’ın kesriyle) Bu dahi yerde olan derin çukura denir; yukālu: وَقَعَ فِي الْعِقَّةِ وَالْعِقُّ أَيُّ الْحُمْرَةِ الْعَمِيقَةِ فِي الْأَرْضِ

الْعَقْمَةُ [el-‘uḳḳat] (‘ayn’ın zammıyla) Çocuk oyuncuğına denir.

الْعِقَانُ [el-‘iḳḳān] (‘ayn’ın kesriyle) Hurmā ağacının ve üzüm asmasının diplerinden sürüp çıkan filizlere denir ki islāh için onları kat‘ ederler.

الْإِعْقَاقُ [el-‘iḳḳāḳ] (hemzenin kesriyle) Hurmā ağacının ve üzüm asmasının diplerinden zevā‘id filizler sürüp çıkmak ma‘nāsınadır; yukālu: أَعَقَّتِ النَّخْلَةُ أَوْ الْكُرْمَةُ إِذَا أخرجْنَا الْعِقَانَ Ve bir nesneyi acı kılmak ma‘nāsınadır; yukālu: أَعَقَّهُ إِذَا أَمَرَهُ Ve kısarak gebe kalmak ma‘nāsınadır. Mü‘ellif bunu tekrār eylemiştir; yukālu: أَعَقَّتِ الْفَرْسُ إِذَا حَمَلَتْ Bu kıyās üzere gebe kısrağ

demek lāzım idi, lākin gayr-i kıyās üzere عَقَقُ [‘aḳūḳ] itlāk olundu. Ve bu nevādiridir yāhūd lügat-ı rediyyede مُعَقُّ [mu‘iḳḳ] dahi itlāk olunmuştur.

الْعَوَاقُ [el-‘avāḳḳ] (‘ayn’ın fethi ve ḳāf’ın teşdidiyle) Hurmā ağacının revādifine denir ki çevresinde bilece biten fidanlardan ‘ibārettir; tekülü: أَقْطَعُ عَوَاقِي النَّخْلِ أَيُّ رَوَادِفُهُ

الْعَقْعُقُ [el-‘aḳ‘aḳ] (فَدْفَدٌ [fedfed] vezninde) Bir nev‘ ak ve kara ile alaca kuş ismidir ki savtı ‘ayn ve ḳāf harflerine şebihdir, Türkīde saksığan dedikleridir.

الْإِعْتِقَاقُ [el-‘iḩiḳāḳ] (إِفْتِعَالٌ [ifti‘āl] vezninde) Kılıcı kından sıyırmak ma‘nāsınadır; yukālu: إِعْتَقْتُ السَّيْفَ إِذَا اسْتَلَّهُ Ve sehāb yarılıp açılmak ma‘nāsınadır; yukālu: إِعْتَقْتُ السَّحَابَ إِذَا انْشَقَّ

الْإِنْعِاقُ [el-in‘iḳāḳ] (إِنْفِعَالٌ [infi‘āl] vezninde) Toz havāya ağmak ma‘nāsınadır; yukālu: إِنْعَقْتُ الْعُبَارُ إِذَا سَطَعَ Ve düğüm pekişmek ma‘nāsınadır; yukālu: إِنْعَقَّتِ الْعُقْدَةُ إِذَا انْشَدَّتْ Ve bulut def‘aten sağanakla yağmur dökmek ma‘nāsınadır; yukālu: إِنْعَقَّتِ السَّحَابَةَ إِذَا تَبَعَجَتْ بِالْمَاءِ

[ع ل ق]

الْعَلَقُ [el-‘alāḳ] (fethateynle) ‘Āmmeten kana denir dēm [dem] ma‘nāsına, ‘alā-kavlin pek kızıl kana yāhūd koyu kana yāhūd uyuşuk kana denir; عَلَقَةٌ [‘aleḳat] ondan bir kıt‘adır; yukālu: فِي ثَوْبِهِ عَلَقٌ أَيُّ الْعَلِيطُ أَوْ الْجَامِدُ عَلَقٌ دَمٌ أَوْ الشَّدِيدُ الْحُمْرَةُ أَوْ الْعَلِيطُ أَوْ الْجَامِدُ [‘alāḳ] māddeşi yapışıp ilişmek ma‘nāsına mevzū‘dur. Ve mutlakan ilişken ve yapışkan nesneye denir. Burada nüshalar iki günedir ve ikisi dahi sahih ve muhtemeldir. Kiminde مَا عَلَقْتُ ‘ibāretiyle

ki meçhûl ve müşeddedü'l-lâm olarak mersümdür, buna göre mutlakan kendisine ilişip علاقة [alâkat] olunan nesne demek olur ve kiminde عَلَى 'unvânında ki مَع veznindedir, merkümdür, buna göre mutlakan ilişken ve yapışkan nesne demek olur, zîrâ fethateynle فَعَلَ [fa'al] fâ'il ma'nâsına gelir, lâkin bunu zeylinde وَالطَّيْنُ وَالطَّيْنُ الَّذِي يَغْلِقُ بِالْيَدِ ma'nâsı mü'eyyiddir. Ve ele yapışkan balçığa denir. Ve husümet-i lâzime ve muhabbet-i lâzime ma'nâlarına masdar olurlar, ke-mâ se-yuzkeru. Ve

عَلَقٌ [alaq] Sülük ta'bîr olunan siyâh ve uzunca kurda denir ki a'zâya yapıştırılır. Ve eşcâr dorusundan mevâşî yediği doruğa denir. Ve yolun işlek yerine denir. Ve kuyunun makara ilişip ipi geçirilen nesneye denir. Ve makaranın kendisine yâhüd ip ve kova ve mihver gibi cümle edevâtına irtlak olunur yâhüd bakaraya ta'lîk olunan ipe denir. Ve aşk ve muhabbet eylemek ma'nâsınadır; علاقة [alâkat] gibi, ke-mâ se-yuzkeru. Ve عَلَى الْقَرْبَةِ [alaku'l-kirbet], عَرَقُ الْقَرْبَةِ [araku'l-kirbet] ma'nâsınadır ki şiddet ve mihnetten kinâyedir; yukâlu: وَقَعَ فِي عَرَقِ الْقَرْبَةِ أَيَّ عَرَقَهَا Ve

عَلَقٌ [alaq] Bir işi işlemeğe başlayıp ve onun üzerine olmak ma'nâsınadır; yukâlu: عَلِقَ بِمَعْلُومٍ كَذَا أَيَّ طَمِعَ Ve bilmek ma'nâsınadır; yukâlu: عَلِقَ أَمْرُهُ عَلَقًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا عَلِمَهُ Ve bir nesneye ilişip tutulmak ma'nâsınadır; ve minhu'l-meselu: "عَلِقْتُ مَعَالِقَهَا وَصَرَ" "ص،ر،ر" Ve mesel-i mezbûr "عَلِقْتُ" maddesinde beyan olundu. Mütercim der ki gerçi mü'ellif bunu mādde-i mezbûreye ihâle eyledi, lâkin onda bir türlü ta'arruz eylemedi. Aslı budur ki bir kuyu kurbünde yurt tutmuş bir kimse bir gün o kuyuya varıp ipini kuyunun ipine bend eyledikten

sonra kuyu sâhibine varıp hakk-ı civâr iddi'âsında oldu. Kuyu sâhibi sebebinden su'âl eyledikte ipini kuyusunun ipine bend eylediğini ihbâr eyledi. Kuyu sâhibi bunu işittikte "Ne yabana söylersin, ipini alıp bu semtten bertaraf ol!" diye istiskâl eyledikte mezbûr kelâm-ı merkûmu îrâd eyledi. Ya'nî "Kuyunun su çekecek âleti bağlanıp ve جُنْدَبٌ [cundeb] ötmeğe başladı" ki harâret-i eyyâmdan kinâyedir, pes bana buradan irtihâl emr-i muhâldir demektir. Bir kimse kendi işine ke-mâ yenbagî metânet ve istihkâm verdikte darb olunur. Ve bazıları "جَفَّ الْقَلَمُ" meselinin ma'rizinde darb ettiler. Ve

عَلَقٌ [alaq] 'Avret gebe kalmak ma'nâsına müsta'meldir; yukâlu: إِذَا عُلِقَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا حَبِلَتْ Ve davarın ağzına sülük yapışmak ma'nâsınadır; yukâlu: شَرِبَتِ الدَّابَّةُ الْمَاءَ فَعَلِقَتْ أَيَّ تَعَلَّقَتْ بِهَا الْعَلَقَةُ أَيَّ Ve

عَلَقٌ [alaq] Bir nesne ilişip geçmekle yırtılmış yırtığa denir; yukâlu: بِمَوْجِبِهِ عَلَقٌ أَيَّ خَزَقٌ مِنْ شَيْءٍ عُلِقَهُ Ve bu hâsıl bi'l-masdar kabîlindedir.

الْعَلَقَةُ [el-ulqat] ('ayn'ın zammıyla) Bu dahi davarın ağaç doruğundan yedikleri doruğa denir. Ve insânın kifâyet mikdârı ta'ayyüş edecek ma'îşetine denir; yukâlu: لَهُ عُلَقَةٌ وَهِيَ مَا يَتَّبَعُ بِهِ مِنَ الْعَيْشِ Ve şol ağaçlara denir ki yaprakları kış mevsimine kalmakla develer bahâr hulûlüne kadar onunla ta'ayyüş ederler. Ve kahvaltı ve sofralık ta'bîr olunan ta'am-ı muhtasara denir; tekûlu: أَطْعَمَنَا عُلَقَةً أَيَّ لُمَجَّةً Ve cüz'ice nesneden kinâye olur; yukâlu: لَمْ يَبْقَ عِنْدَهُ عُلَقَةٌ أَيَّ شَيْءٍ Ve bir nesneye astıkları askıya denir. Ve ilişmeğe denir; tekûlu: لِي فِي هَذَا الْمَالِ عُلَقَةٌ أَيَّ عُلَقَةٌ

الْعَلَاقُ [el-ʿalāk] [سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) ve

الْعَلَاقَةُ [el-ʿalāqat] [سَحَابَةٌ [seḥābet] vezninde) Bunlar da mevāşinin eşcār uçlarından geçindikleri berk ve şāha denir. Ve

عَلَاقٌ [ʿalāk] Sofralık taʿbīr olunan taʿām-ı muhtasara denir, **عُلُقَةٌ** [ʿulqat] gibi ki zikr olundu. Ve

عَلَاقَةٌ [ʿalāqat] **عَلَقٌ** [ʿalāk] gibi bir kimseye gönül ilişip ʿaşk ve muhabbet eylemek maʿnāsınadır, ke-mā se-yuzkeru. Ve bir kimseye yāhūd bir nesneye derūnda olan muhabbet-i lāzimeye denir ki zāʿil ve münfekk olmaya; ʿayn'ın kesriyle de lügattır yāhūd ʿayn'ın fethiyle muhabbet makūlesinin ilişigine denir ve kesr ile kamçı makūlesinin kulpuna denir ki kūşe-i tāziyāne taʿbīr olunur. Pes **عَلَاقَةٌ** [ʿalāqat] isim olur; yukālu: **بِقَلْبِهِ لِفُلَانٍ عِلَاقَةٌ** بِالْفَتْحِ وَيُكْسَرُ أَيُّ الْحُبِّ اللَّازِمِ لِلْقَلْبِ أَوْ بِالْفَتْحِ فِي Ve **الْمَحَبَّةِ وَنَحْوَهَا** وَبِالْكَسْرِ فِي السُّوْطِ وَنَحْوِهِ

عُلُقَةٌ [ʿulqat] İlişik maʿnāsınadır; **عُلُقَةٌ** [ʿulqat] gibi; tekūlü: **لِي فِي هَذَا الْمَالِ عِلَاقَةٌ أَيُّ** تَعَلَّقُ Ve zahire celbi için kâfileye koşulup gönderilen deveye denir. Ve sadākat maʿnāsınadır; yukālu: **بَيْنَهُمَا عِلَاقَةٌ أَيُّ صَدَاقَةٌ** Ve husūmet maʿnāsına gelmekle zıdd olur; yukālu: **بَيْنَهُمَا عِلَاقَةٌ أَيُّ حُضُومَةٌ** Ve bir adamın ilişip dāʿimā mukayyed olduğu nesneye denir, kār ve sanʿat ve hırfet gibi; yukālu: **مَا لِفُلَانٍ عِلَاقَةٌ أَيُّ مَا يَتَعَلَّقُ بِهِ مِنْ صِنَاعَةٍ** وَغَيْرِهَا Ve kefāf üzere geçinecek maʿāşā denir; yukālu: **لِفُلَانٍ عِلَاقَةٌ أَيُّ مَا يَتَبَلَّغُ بِهِ مِنْ عَيْشٍ** Ve **عِلَاقَةُ الْمَهْرِ** [ʿalāqatu'l-mehr] hatunun ehl ve evliyāsı rāzī olup onunla hatunu tezvīcle tezevvüc eden adama taʿalluk ve iltiyām eyledikleri mikdārdan ʿibārettir, meselā yüz kuruştur; cemʿi **عَلَائِقُ** [ʿalāʿiḳ]

gelir; yukālu: **أَدَى عِلَاقَةَ الْمَهْرِ أَيُّ مَا يَتَعَلَّقُونَ بِهِ عَلَى الْمُتَزَوِّجِ** Ve

عِلَاقَةٌ [ʿAlāqat] Tābīʿinden Ziyād'ın pederi ismidir. Ve ölüme itlāk olunur.

الْعُلُوقُ [el-ʿulūḳ] [فُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) ve

الْعُلُقُ [el-ʿilḳ] (ʿayn'ın kesriyle) ve

الْعَلَقُ [el-ʿalāk] (fethateynle) ve

الْعَلَاقَةُ [el-ʿalāqat] (ʿayn'ın fethiyle) Bir kimseye yāhūd bir nesneye gönül ilişip ʿaşk ve muhabbetine giriftār olmak maʿnāsınadır; yukālu: **عِلَقَةٌ وَعُلُقٌ بِهِ عُلُوقًا وَعَلَقًا** وَعَلَقًا وَعِلَاقَةٌ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا هَوَّاهَا وَأَحَبَّهَا

ذُو عِلَقِي [Zū ʿAlāk] (fethateynle) Benū Esed yurdunda bir dağdır; onda cemāʿat-i mezbūre Rebīʿa b. Mālik üzere hücum eylemekle beynlerinde yevm-i Zī ʿAlāk maʿrūftur.

الْعَلَقُ [el-ʿalḳ] [حَلَقٌ [ḥalḳ] vezninde) Davar ağaç doruğundan otlamak maʿnāsınadır; yukālu: **عَلَقَتِ الْإِبِلُ الْعُضَاءَ وَعَلَقَتْ عَلَقًا مِنَ الْبَابِ** Ve **الرَّابِعِ وَالْأَوَّلِ إِذَا رَعَتْهَا مِنْ أَغْلَاهَا**

عَلَقٌ [ʿalḳ] Şol yırtığa denir ki ona bir nesne ilişip dokunmakla yırtılmış ola; yukālu: **أَصَابَ ثُوبُهُ عِلَقٌ وَعِلَقٌ بِمَفْتَحَتَيْنِ كَمَا مَرَّ أَيُّ حَزَقٌ مِنْ شَيْءٍ عِلَقُهُ** Ve

عَلَقٌ [ʿAlḳ] Bir mevziʿ adıdır. Ve bir şecer adıdır ki debbāğlar istiʿmāl ederler. Ve sövmek maʿnāsınadır; yukālu: **عَلَقَهُ عَلَقًا مِنْ** **عَلَقَهُ بِلِسَانِهِ إِذَا سَلَقَهُ** Ve bir adamı dillemek maʿnāsınadır; yukālu: **عَلَقَهُ بِلِسَانِهِ إِذَا سَلَقَهُ**

عَلَقَةٌ [ʿAleqat] (feteḥātla) Esmādandır; ʿAleḳa b. ʿAbḳar b. Enmār, Becile kabīlesinden bir kimsedir ki ashābdan Cundeb b. ʿAbdullāh el-ʿAlāḳī onun evlādındandır. Ve ʿAleḳa b. ʿUbeyd, Ezd kabīlesi ricālindendir. Ve ʿAleḳa b. Ḳays bir batn ismidir. Ve ammā Muḥammed b.

‘İlka et-Teymī el-Edīb ‘ayn’ın kesriyledir. Ve ‘Ullaqa b. el-Hāriṣ ki kabīle-i Kaṣayricālındendir, قُبْرَةٌ [kubberet] veznindedir. Kezālik ‘Uḳayl b. ‘Ullaqa ki şā’irdir ve Hilāl b. ‘Ullaqa ki Kādisiyye vak‘asında ser-‘asker-i ‘Acem olan Rüstem’in kātildir, قُبْرَةٌ [kubberet] veznindedir.

الْمَعْلُوقُ [el-ma‘lūḳ] Boğazına su içerken sülük yapışmış insān ve hayvāna denir; yukālu: إِذَا مَعْلُوقٌ فَهُوَ مَعْلُوقٌ إِذَا غَلِقَ الرَّجُلُ عَلٰى بِنَاءِ الْمَمْعُولِ فَهُوَ مَعْلُوقٌ إِذَا نَشِبَ الْعَلْقُ بِحَلْقِهِ

عِلَاقٍ [‘alāḳi] (قاṭāmi [qaṭāmi] vezninde) İsm-i fi‘l-i emrdir, ta‘alluk kıl ma‘nāsındır; tekūlu: عِلَاقِي يَا هَذَا أَيُّ تَعَلَّقُ

الْعُلُقُ [el-‘ulaḳ] (şurad [şurad] vezninde) Gayr-i munsarif olarak āfet ve dāhiyenin ‘alemidir, فُلَاقٌ [fulaḳ] lafzıyla isti‘māl olunur; عَالِقٌ [‘alīḳ] ve فَالِقٌ [fālīḳ] lafzlarından ma‘dūllerdir; yukālu: جَاءَ بَعْلُقٌ فَلَقَ أَيُّ بِالذَّاهِيَةِ

عُلُقٌ [‘ulaḳ] Ölümlere itlāk olunur, مَنَايَا [menāyā] ma‘nāsına. Ve eṣgāle itlāk olunur. Ve cem‘-i kesire itlāk olunur. Mü‘ellif والْعُلُقُ كَضْرَدِ الْمَنَايَا وَالْأَشْعَالِ وَالْجَمْعُ الْكَثِيرُ ‘ibāretiyle resm eylemekle o minvāl üzere terceme olundu. Ancak vech-i mezkūr üzere عُلُقٌ [‘ulaḳ] lafzını dāhiye ma‘nāsında ve bunlarda ضْرَدٌ [şurad] ile vezn eylemekle hele dāhiyede müfred olduğu zāhir olup lākin bu ma‘nālar cem‘ olmakla müfred terkībine mülāyim değildir. Gāliben zihni evvele müte‘allik olmakla burada dahi min-gayr-i tenebbüh ضْرَدٌ [şurad] ile vezn eyledi, zīrā muktezā-yı ma‘nā burada عُلُقٌ [‘ulaḳ] cem‘ olmaktadır, عُرْفٌ [gurf] gibi ki عُرْفَةٌ [gurfet]in cem‘idir, pes عُلُقٌ [‘ulaḳ] dahi عُلُقَاتٌ [‘ulḳat]in cem‘i olur, عُرْفَةٌ [gurfet] vezninde fe’lyuharrer.

ذُو مَعْلَقَةٍ [zū ma‘leḳat] (merḥalet [merḥalet] vezninde) İlişken adama denir ki her gördüğü ve uğradığı nesneye ilişip ta‘alluk eder ola; yukālu: رَجُلٌ ذُو مَعْلَقَةٍ إِذَا كَانَ يَتَعَلَّقُ بِكُلِّ مَا أَصَابَهُ

الْمِغْلَاقَانِ [el-mi‘lāḳān] (mīm’in kesriyle) مِغْلَاقٌ [mi‘lāḳ]ın tesniyesidir, kova ve zembīl makūlesinin iki tarafında olan iplere denir ki onlar ile asılırlar. Ve

مِغْلَاقٍ [mi‘lāḳ] ve

ذُو مِغْلَاقٍ [zū mi‘lāḳ] Huccet ve burhānla cedel ve husūmet eden adama itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ مِغْلَاقٌ وَذُو مِغْلَاقٍ أَيُّ خَصِمٌ يَتَعَلَّقُ بِالْحُجَجِ

مِغْلَاقٍ [mi‘lāḳ] Lisāna itlāk olunur; yukālu: هُوَ شَدِيدُ الْمِغْلَاقِ أَيُّ اللِّسَانِ Ve mutlakan kendisiyle bir nesne iliştilir asılır olan şey’e denir, et asacak çengel ve üzengi duvāli gibi; cem‘i مِعَالِيقٌ [me‘ālīḳ]tir; yukālu: فِي بَيْتِهِ مِعَالِيقُ التَّمْرِ وَالْعَنْبِ وَهُوَ كُلُّ مَا غَلِقَ بِهِ الشَّيْءُ Ve مِعَالِيقٌ [me‘ālīḳ] bir cins hurmā ağacının ismidir.

الْمَعْلُوقُ [el-mu‘lūḳ] (mīm’in zammıyla) Bu dahi kendisiyle bir nesne iliştilir asılır olan şey’e denir.

الْعَلْقَى [el-‘alḳā] (sekrā [sekrā] vezninde) Bir nev‘ nebāttır ki dalları ince ve kırılması ‘asır olur, ondan süpürge ittihāz ve matbūhunu istiskā için şürb ederler, müfred ve cem‘ine itlāk olunur.

الْعَالِقُ [el-‘alīḳ] عَالِقٌ [‘alḳā] dedikleri nebāt-ı mezbūr otlayan deveye denir. Ve mugaylān gibi iri meşe ağaçlarına boynunu uzatıp otlayan deveye denir.

الْعُلْبَيْقُ [el-‘ulleyḳ] (kubbeyt [kubbeyt] vezninde) ve

الْعُلْبَيْقَى [el-‘ulleyḳā] (kubbeytā [kubbeytā] vez-

ninde) Bir nevf nebâtür ki ağaçlara sarmaşıp dolaşır. Varakını ağızda çiğnemek diş etlerini mukavvî ve ağızda hâdis olan فُلَاحٌ [kulâc] mazarını dâfi ve zımâdi göze ʿarız olan beyâzı ve kabarmasını müzil ve bevâsire müfiddir. Ve kökü böbrekte olan taşları pârelemekte müessirdir. Cemî-i müfredâtta bunu böğürtlen dedikleri nebâtla tefsîr ederler ki küçük siyâh dut gibi yemişi olur ve me'küldür.

عَلَيْقُ الْجَبَلِ [ʿulleyku'l-cebel] ve

عَلَيْقُ الْكَلْبِ [ʿulleyku'l-keleb] Birer nebât adlarıdır. Müfredâtta عَلَيْقُ الْجَبَلِ [ʿulleyku'l-cebel] böğürtlenin cebelî kısmıyla müfesserdir ki dikenleri az ve dalları ak ve tedvîre mâ'il olur. Ve عَلَيْقُ الْكَلْبِ [ʿulleyku'l-keleb] böğürtlenden ekber ve şecere şebîh olur ve semeri zeytün tarzında ve yeşil ba'dehu kırmızı olur, Türkîde kuş burnu ve it burnu ve yaban gülü derler.

الْعَوْلُوقُ [el-ʿavlak] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Gül-ı beyâbâniye itlâk olunur. Ve hırslı kancık kelbe denir. Ve kuyruğa denir, ذَنْبٌ [zeneb] ma'nâsına. Ve sibâ'dan kurda denir, ذَنْبٌ [zi'b] ma'nâsına. Ve açlığa itlâk olunur; tekûlü: أَخَذَنِي الْعَوْلُوقُ أَي الْجَوْعِ

الْعَوَالِقُ [el-ʿAvālik] Yemen'de bir tâ'ifedir ki Vâdi'l-Hanek nâm mahalde ikâmet ederler.

الْعِلَاقَةُ [el-ʿilâkat] (كِتَابَةٌ [kitâbet] vezninde) Kamçı makûlesinin kulpuna denir ki zikr olundu. Ve yay asmak için bağladıkları nesneye denir.

الْعَلَاقِيَّةُ [el-ʿalâkiyet] (سَمَانِيَّةٌ [semāniyet] vezninde) Şol kimseye denir ki iliştiği nesneden ayrılmaz ola; yukâlu: رَجُلٌ عَلَاقِيَّةٌ إِذَا عَلِقَ شَيْئًا لَمْ يُفْلِحْ عَنْهُ

الْعَلَقَةُ [el-ʿalqat] (ʿayn'ın fethiyle) Sevbi

ağaç ve çalı makûlesi nesne ilişip çekmeğe denir.

الْعَلُوقُ [el-ʿilk] (ʿayn'ın kesriyle) Masdardır ki zikr olundu. Ve ilişik ma'nâsıdır, عَلَاقَةٌ [ʿalâkat] gibi; yukâlu: لَهُ فِي هَذَا الشَّيْءِ عِلَاقَةٌ Ve nefîs ve fâhir nesneye itlâk olunur ki ona kalb ta'alluk eder; cemîi أَغْلَاقٌ [aʿlâk] ve عُلُوقٌ [ʿulūk] gelir; yukâlu: جَاءَ بِالْأَعْلَاقِ وَالْعُلُوقِ أَي النَّعَائِسِ Ve dağarcığa denir, جِرَابٌ [cirâb] ma'nâsına. Bu iki ma'nâda ʿayn'ın fethiyle de cā'izdir. Ve bâdeye, ʿalâ-kavlin yıllamış köhnesine denir. Ve fâhir ve kerîm sevb ve kumaşa denir. Ve kalkana yâhüd kılıca denir. Ve bir nesneye ʿalakası olan adama denir; bu cihetle dâ'imâ ʿilm ve ma'rifete muhibb ve tâbi olan adama عَلِيقٌ [ʿilku ʿilm] itlâk olunur, طَلَبْتُ عِلْمًا وَطَلَبْتُ عِلْمًا وَتَبِعْتُ عِلْمًا وَتَبِعْتُ عِلْمًا وَتَبِعْتُ عِلْمًا وَتَبِعْتُ عِلْمًا إِذَا كَانَ كَذَلِكَ

الْمُتَعَلِّقُ [el-muteʿallaq] (ism-i mef'ul bünyesiyle) عَلِيقٌ [ʿilk] ve عَلَاقَةٌ [ʿalâkat] gibi ilişige itlâk olunur; tekûlü: لِي فِي هَذَا الْمَالِ عِلَاقَةٌ وَعِلِيقٌ وَعُلُوقٌ وَعِلَاقَةٌ وَمُتَعَلِّقٌ بِمَعْنَى

الْعَلِيقُ [el-ʿalîk] (emîr [emîr] vezninde) Davarın yemine itlâk olunur ki torbaya vaz olunur; yukâlu: عَلِقَ مَخْلَاطًا بِأَيِّ عِلِيقٍ أَيْ بِأَيِّ قَضِيمٍ عَلِيقٌ [ʿUleyk] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Esmâdandır: Cebân b. ʿUleyk, ʿTayyî kabîlesinden bir kimsedir.

الْعَلِيقَةُ [el-ʿalîkat] (سَفِينَةٌ [sefinet] vezninde) عَلَاقَةٌ [ʿalâkat] gibi zahîre celbi için kâfileye koşulan deveye denir.

الْعَلُوقُ [el-ʿalūk] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Ölüme itlâk olunur; yukâlu: عَلِقْتُ بِهِ الْعُلُوقُ Ve gül-ı beyâbâniye itlâk olunur. Ve âfet ve dâhiyeye denir; yukâlu: أَصَابَهُ الْعُلُوقُ أَي الْعَوْلُ وَكَذَا الدَّاهِيَةُ

cak nebāt ve eşcāra denir. Ve bir nev^c şecere denir ki vaz^c-ı hamli mütekarrib olan nākalar otlar. Ve mutlakān adama yapışan şey^e denir. Ve şol nākaya denir ki kendi köşeğinden gayrıya yakılmakla veledine aslā meyl ve hanīn etmeyip her bār yakın gelse onu istişmām edip teberri eder ola; yukālu: نَاقَةٌ عَلَوُقٌ إِذَا كَانَتْ تَعْطِفُ عَلَيَّ غَيْرِ yukālu: وَلَدَهَا فَلَا تَرَاهُ وَإِنَّمَا تَشْمُهُ بِأَنْفِهَا وَتَمْنَعُ لَبَنَهَا Burada zamīri وَلَا Tَرَاهُ [veled]e rāci'dir, gerçi muktezā-yı nazm-ı siyāk غَيْرِ [gayr] a rāci' olmaktadır, lākin usūl-i sā'ireden وَلَا [veled]e ircāı lāyih olmuştur. Ez-cümle Zemaşşerī, *Muḫaddimetü'l-Edeb*'de “عَلَوُقٌ [alūḳ] ān ki beççe-rā mībūyed ve şir nedehed” ibāretiyile resm eylemiştir. Ve zikri āfī meseli bunun zeylinde irād eylemişlerdir. Vākī'ā bu ma'nāya mülāyemeti zāhirdir. Ve zevcinin gayrını sevmeyen hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ عَلَوُقٌ Ve buğura rām olmayan nākaya denir. Ve veledine yakılmayan nākaya denir; ve minhu kavluhum: “عَامِلْنَا مُعَامَلَةَ الْعَلَوُقِ” يُقَالُ لِمَنْ تَكَلَّمَ بِكَلَامٍ لَا يَفْعَلُ Ya'nī bir kimse bir sözü söyleyip yā bir nesne va'd edip uhdesinden gelmedikte irād olunur. Ve dā'imā gayrın evlādını irzāc eden süt anasına denir.

الْجَلَقَةُ [el-ılḳat] (‘ayn’ın kesriyle) Yeni doğmuş çocuğa ibtidā dikilmiş sevbe denir, ‘alā-kavlin yenleri yok ‘Arab gömleğine denir; yāhūd şol sevbe denir ki biçilip lākin iki tarafı uçkur bağlayacak yere kadar dikilmemiş ola ki bunu küçük kızcağızlar giyinirler yāhūd nefīs ve fāhir sevbe denir. Ve bir ağaç ismidir ki onunla dibāgat olunur. Ve

عَلَقَةٌ [‘ılḳat] Bir recül ismidir.

الْعَلَقَاتُ [el-‘aleḳāt] (fetehtāla) عَلَقَةٌ [‘aleḳat] in cem'idir ki عَرَقَةُ الْقِرْبَةِ [‘araḳatu'l-ḳirbet] ma'nāsınadır, niteki zikr olundu; ve minhu yukālu: اسْتَأْصَلَ عَلَقَاتِهِمْ أَيَّ عَرَقَاتِهِمْ

الْعَلَّاقُ [el-‘ullāḳ] زُنَّارٌ [zunnār] vezninde) Bir nebāt adıdır.

الْعَلَّاقِي [el-‘Allāḳiyy] رَبَّانِيٌّ [rabbāniyy] vezninde) Mışır'ın taraf-ı cenūbisinde bir hısn adıdır.

الْعَلَّاقِي [el-‘alāḳā] سَكَارَى [sekārā] vezninde) İnsāna vaz^c olunan elkāba itlāk olunur; müfredi عَلَّاقِيَّةٌ [‘alāḳiyet]tir, ثَمَانِيَّةٌ [šemāniyyet] vezninde.

الْعَلَّاقِي [el-‘alā'ıḳ] Bu dahi elkāba itlāk olunur; müfredi عَلَّاقَةٌ [‘ilāḳat]tir, كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde; kamçı kulpu gibi adama takıldığı için itlāk olundu. Ve şol şikārlara denir ki ayaklarına tuzakların ipleri geçip ilişmiş ola.

الْإِعْلَاقُ [el-ı'lāḳ] (hemzenin kesriyle) Bir ‘uzva sülük yapıştırmak ma'nāsınadır; yukālu: أَعْلَقَ الرَّجُلُ إِذَا أُرْسِلَ الْعَلَقُ لِيَمُصَّ Burada tercememiz hāsıl-ı ma'nādır, zīrā asl-ı ma'nā yapışmak için sülük salıvermektir. Ve nefīs ve fāhir māla sataşmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا صَادَفَ عَلَقًا Ve bir belā-yı ‘azīm peydā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَعْلَقَ الرَّجُلُ إِذَا جَاءَ بِاللِّدَاهِيَةِ Ve su çektikleri kova ipinin ucuna iki deve koşmak ma'nāsınadır; yukālu: أَعْلَقَ بِالْعَرَبِ بَعِيرَيْنِ إِذَا قَرْنَهُمَا بِطَرَفِ رِشَائِهِ Ve yaya asacak bağ takmak ma'nāsınadır; yukālu: أَعْلَقَ الْقَوْسُ إِذَا جَعَلَ لَهَا عَلَاقَةً Ve avcının tuzacağına av dolaşip tutulmak ma'nāsınadır; yukālu: أَعْلَقَ الصَّائِدُ إِذَا عَلِقَ الصَّيْدُ فِي جِنَابَتِهِ

التَّغْلِيْقُ [et-ta'lıḳ] Bir nesneyi bir nesneye geçirip asmak ma'nāsınadır; yukālu: عَلِقَ الشَّيْءَ إِذَا جَعَلَهُ مُعْلَقًا *Esās*'ta تَغْلِيْقٌ [ta'lıḳ] bir

nesneyi mu'allak kılmak ma'nāsına da mersümdür ki ne kat' ve ne terk eylemekten 'ibārettir; yukālu: عَلَقَ أَمْرَهُ وَأَمْرَهُ مُعَلَّقٌ إِذَا

İntehā. لَمْ يَضْرِبْهُ وَلَمْ يَثْرُكْهُ وَمِنْهُ تَغْلِيْقُ أَفْعَالِ الْقُلُوبِ Ve
تَغْلِيْقُ [ta'liq] Kapıyı kapamak ma'nāsınadır; yukālu: عَلَقَ الْبَابَ إِذَا أَرْجَعَهُ Ve bir adamın 'aşk ve muhabbetine giriftār olmak ma'nāsınadır; yukālu: عَلَقَ فُلَانٌ إِمْرَأَةً عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا أَحَبَّهَا

التَّعْلُقُ [et-te'alluq] (تَعْلَلُ [tefa'ul] vezninde) Bu dahi bir nesneyi bir şeye geçirip asmak ma'nāsınadır; yukālu: تَعْلَقُ الشَّيْءَ إِذَا جَعَلَهُ مُعَلَّقًا Ve bir adamın 'aşk ve muhabbetine giriftār olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَعْلَقُ الْمَرْأَةَ وَتَعْلَقُ بِهَا إِذَا أَحَبَّهَا

الْإِغْتِلَاقُ [el-i'tilāq] (إِفْعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Bu dahi bir mahbūbun 'aşk ve muhabbetine giriftār olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِغْتَلَقَ الْعُلَامَ إِذَا أَحَبَّهُ

الْمُتَعَلِّقُ [el-mute'alliq] (ism-i fā'il bünye-siyle) غُلُقَةٌ [ulqat] ile ya'nī sedd-i ramak mikdāriyla ta'ayyüş eden adama denir; ve minhu'l-meselu: "لَيْسَ الْمُتَعَلِّقُ كَالْمُتَأَنِّقِ" Ya'nī kifāyet mikdāriyla ta'ayyüş eden adam, ta'am husūsunda tedkik ve ihtimām edip dilediğini tenāvül eden kimse gibi değildir, madrib-i mesel ma'lūmdur.

عَلَاقٌ [Allāq] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) A'lāmdandır: 'Allāq b. Ebī Muslim ve 'Osmān b. Huseyn b. 'Ubeyde b. 'Allāq muhaddislerdir. Ve 'Allāq b. Şihāb b. Sa'd b. Zeydimenāt Cāhiliyye'den bir kimsedir.

[ع م ق]

الْعَمَقُ [el-'amq] ('ayn'ın fethi ve zammıyla) ve

الْعُمُقُ [el-'umuq] (zammateynle) Kuyu ve

deniz makülesinin derinliğine denir ki dibine doğru bu'dden 'ibārettir; yukālu: عَمُقُ الْبَيْرِ وَعُمُقُهَا كَذَا أَيُّ قَعْرُهَا
حَمَاقَةٌ [hamākat] (العَمَاقَةُ [el-'amākat] vezninde) Derin olmak ma'nāsınadır; yukālu: عُمُقَتِ الْبَيْرُ عَمَاقَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا صَارَتْ قَعِيرَةً Ve

عَمَاقَةٌ [amākat] ve

عُمُقٌ [umq] ('ayn'ın zammıyla) Yol ba'd yāhūd tavil olmak ma'nāsına gelir; yukālu: عُمُقُ الطَّرِيْقِ وَعُمُقٌ عَمَاقَةٌ وَعُمُقًا مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ وَالرَّابِعِ إِذَا كَانَ عَمِيْقًا

الْعَمِيْقُ [el-'amīq] (أَمِيْرٌ [emīr] vezninde) Vasftır, dibi derin kuyu ve deniz makülesine denir; cem'ī عُمُقٌ [umuq] gelir zammeteynle ve عَمَقٌ [imaq] gelir ['ineb] vezninde ve عَمَاقٌ [amāiq] gelir ve عَمَاقٌ [imāq] gelir 'ayn'ın kesriyle; yukālu: بَحْرٌ عَمِيْقٌ وَبَيْرٌ عَمِيْقَةٌ أَيُّ قَعِيرَةٌ Ve

عَمِيْقٌ [amīq] Ba'd yāhūd dūr u dirāz olan yola itlāk olunur; ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿يَأْتِيْنَ مِنْ كُلِّ فِجٍّ عَمِيْقٍ﴾ أَيُّ بَعِيْدٍ أَوْ طَوِيْلٍ وَيُقَالُ فِي التَّعَجُّبِ مَا أَبْعَدَ عَمَاقَةَ الْبَيْرِ وَمَا أَعْمَقَهَا

الْعَمُقُ [el-'amq] ('ayn'ın fethiyle) Beyābānın ba'd olan etrāfına denir; 'ayn'ın zammıyla da cā'izdir, cem'ī أَعْمَاقٌ [a'māq]tır. Ve kurutmak için güneşe vaz' olunmuş hurmā koruğuna denir. Ve Tā'rif'te bir vādī adıdır. Ve bilād-ı Muzeyne'de bir mevzi' yāhūd bir su adıdır; bunda fethateynle de cā'izdir. Ve Haleb nevāhisinde bir kazānın adıdır. Ve bādiyede Vādī'l-Fur' nām mahalde bir pınar adıdır. Ve Nehr-i Furāt üzerinde bir hısn adıdır ki hālen harābedir; Mu'eyyed Halil b. İbrāhīm el-'Amkī oradandır.

الْعُمُقُ [el-'Umq] (ضُرْدٌ [şurad] vezninde ve zammeteynle) Zātu 'İrk ile Ma'dinu Benī

Suleym beyninde ki Mekke cāddesindedir, huccāc-ı Küfe'nin bir konak yerinin adıdır yahūd zammeteynle hatādır.

عَمَقَى [ʿimqā] (ذِكْرَى [zikrā] vezninde) Bir nebāt adıdır ve ona عَمَاقِيَّة [ʿamākiyyet] dahi denir, ثَمَانِيَّة [šemāniyyet] vezninde. Ve

عَمَقَى [ʿimqā] Şol arzın ismidir ki onda Ebū Zūʿeyb el-Huzelī nām bir şāʿirin yār ve hemdemi katl olunmakla mersiyesinde işbu: ”لَمَّا رَأَيْتُ أَخَا الْعَمَقَى تَأَوَّبَنِي | هَمِّي وَأَفْرَدَ | “بَيْتِي بِهَيْتِي وَالْأَعْلَبُ الشَّبَحُ“ beytiyle nübde eylemiştir. Ve bazıılar bunda عَمَقَى [ʿimqā] lafzını ʿayn'ın zammıyla rivāyet ve bir dere ile beyān eylediler.

الأَعْمَاقُ [el-Aʿmāq] (hemzenin fethiyle) Haleb ile Anṭakiye beyninde bir beldedir. Zemīni masabb-ı miyāh-ı kesīre olmakla dāʿimā merc ve çepel olur, hemān şiddet-i sayf eyyāmında bir mikdārca çekilir. Ve bu ānifen zikr olunan عَمَقُ [ʿAmq] nām kazā olacaktır, eczāsı itibāriyle cemʿ olunmuştur. Hālen ʿAmiḳ Ovası dedikleri onun ovasıdır; haşem-nişin olan Ekrād tāʿifesinin kışlaklarıdır.

العَمَقَةُ [el-ʿamaqat] (fethātla) Tulumda kalan yağ bulaşığına denir.

العَمَقُ [el-ʿamaq] (fethateynle) Hak ve istihkāk maʿnāsınadır; yukālu: لَهُ فِيهِ عَمَقٌ أَيْ حَقٌّ

العَمَاقُ [el-ʿāmīq] Zikr olunan عَمَقَى [ʿimqā] nām nebāt otlayan deveye denir.

عِمَاقُ [ʿĪmāq] (كِتَابُ [kitāb] vezninde) Bir mevzi'dir.

أَعَامِشُ [Eʿāmīḳ] (hemzenin fethiyle) Bir vādī adıdır.

الإِعْمَاقُ [el-iʿmāq] (hemzenin kesriyle) Derin kılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَعَمَّقَ الْبُئْرَ

إِذَا جَعَلَهَا عَمِيقَةً

التَّعْمِيقُ [et-taʿmīq] [iʿmāq] اِعْمَاقُ

maʿnāsınadır; yukālu: عَمَّقَ الْبُئْرَ بِمَعْنَى أَعَمَّقَهَا

Ve bir nesnede derin nazar ve fikr eylemek maʿnāsınadır ki tedkīk ve imʿāndan ʿibārettir; yukālu: عَمَّقَ النَّظْرَ فِي الْأُمُورِ إِذَا بَالَعَ

الإِعْتِمَاقُ [el-iʿtimāq] [iftiʿāl] اِفْتِعَالُ vezninde) Derin eylemek maʿnāsınadır; yukālu:

إِعْتَمَقَ الْبُئْرَ إِذَا جَعَلَهَا عَمِيقَةً

التَّعْمِيقُ [et-teʿammīq] [tefaʿul] تَفْعُلُ vezninde) Diriltmek maʿnāsınadır; ve minhu

yukālu: تَعَمَّقَ فِي كَلَامِهِ إِذَا تَنَطَّعَ

[ع م ل ق]

العَمَالِيقُ [el-ʿAmālīq] ve

العَمَالِقَةُ [el-ʿAmālīqat] (ʿayn'ların fethiyle)

عَمَلِيقُ [ʿĪmlīq] evlādından bir kavm idi ki etrāf-ı bilāda müteferrik olmuşlar idi. Ve

عَمَلِيقُ [ʿĪmlīq] (قِنْدِيلُ [kindīl] yāhūd قِرْطَاسُ [kirtās] vezninde) İbn Lāvez b. İrem b.

Sām b. Nūh ʿaleyhi's-selāmdır. Şārih der ki kavm-i ʿĀd bakiyyesinden cebābire idiler, Şām diyārında temekkün ederler idi, Cālūt onlardan idi.

العَمَلَقَةُ [el-ʿamleqat] (دُحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) İşemek ve hadeslemek, ʿalā-kavlin

ishālle def etmek maʿnāsınadır; yukālu: عَمَلَقَ الصَّبِيَّ إِذَا بَالَ وَسَلَخَ أَوْ هُوَ الرَّمِيَّ بِهِمَا

Ve sözü derin söylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَمَلَقَ فِي الْكَلَامِ إِذَا عَمَّقَ

العَمَلِاقُ [el-ʿimlāq] (قِرْطَاسُ [kirtās] vezninde) Şol adama denir ki zarāfet ve nezāketle

nāsi firifte ve münhadīʿ eder ola; yukālu: رَجُلٌ عَمَلِاقٌ أَيْ يَخْدَعُكَ بِظُرْفِهِ

[ع ن د ق]

العُنْدَقَةُ [el-ʿunduqat] [bunduqat] بِنْدَقَةٌ vezninde) Batnın aşağısında göbek yanında-

ki çukura denir ki boğaz çukuru tarzında olur, murād göbek çukuru olacaktır.

ع ن ف ق

الْعَنْقُ [el-ʿanfak] (جَعْفَرُ [cafer] vezninde) Bir nesnenin hiffetine denir ki murād hafif nesne olacaktır. Bu maʿnādandır ki alt dudakla enek aralığında biten azca ve hafifçe sakal tellerine عَنْقَةٌ [ʿanfekat] denir. Müʿellif müsāmaha üzere tefsir eylemiştir; yukālu: **Zīrā** hiffet عَنْقُ شَيْءٍ عَنْقٌ أَيْ حَافٍ Ve عَنْقٌ [ʿanfak] lafzının müʿennesi عَنْقَةٌ [ʿanfekat]tır; yukālu: فِي عَنْقَتِهِ شَعْرَاتٌ بَيْضٌ وَهِيَ شَعِيرَاتٌ بَيْنَ الشَّفَةِ السُّفْلَى وَالذَّقَنِ

ع ن ق

الْعَنْقُ [el-ʿunq] (ʿayn'ın zammı ve zammeteynle) ve

الْعَنْقِيُّ [el-ʿanīk] (أَمِيرٌ [emir] vezninde) ve **الْعَنْقُ** [el-ʿunaq] (صُرْدٌ [şurad] vezninde) Bopyuna denir, جِدٌّ [cīd] maʿnāsına. Müzekker ve müʿennes olur; cemʿi اَعْنَاقٌ [aʿnāk]tır. Ve

عُنُقٌ [ʿunuq] Nāstan bir gürüha itlāk olunur; tekūlu: **أَتَانِي** عُنُقٌ مِنَ النَّاسِ أَيْ جَمَاعَةً Ve rüʿesā-yı kavme itlāk olunur; yukālu: هُوَ عُنُقٌ قَوْمِهِ أَيْ رَيْسُهُمْ وَهُمْ اَعْنَاقُ أَيْ اَشْرَافُ الْكُرَيْشِ [ʿunuqu'l-keriş] işkenbenin esfelinden ıbārettir ki murād göden bağırsağının aşağısıdır. Ve **عُنُقُ الْخَيْرِ** [ʿunuqu'l-hayr] birr ve hayr ve haseneden bir kıtʿaya itlāk olunur; yukālu: لِفُلَانٍ عُنُقٌ مِنَ الْخَيْرِ أَيْ قِطْعَةٌ مِنْهُ ve minhu'l-hadīsu: "الْمُؤَدِّثُونَ أَطْوَلَ النَّاسِ اَعْنَاقًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ" أَيْ أَكْثَرَهُمْ اَعْمَالًا أَوْ رُؤْسًا لِأَنَّهُمْ يُوضِفُونَ بِطَوْلِ الْعُنُقِ وَرُؤْيَ بَكْتَرِ الْهَمْزَةِ أَيْ إِسْرَاعًا إِلَى الْحِجَّةِ Yaʿnī "Yevm-i kıyāmette müʿezzin zümresi cümleden ezyed aʿmāl-ı hasene kıtʿalarına mazhar olarak mahşūr olurlar."

Baʿzılar eşrāf ve sādāt maʿnāsına haml eylemekle ümmet-i Muḥammed beyninde eşrāf ve sādāt olarak haşr olunurlar demek olur, zīrā ʿArablar rüʿesā ve aʿyānı تُلْ-اَعْنَاقُ [aʿnāk]la tavsif ederler. Ve lafz-ı mezbūr hemzenin kesriyle de mervī olmakla isrāʿ maʿnāsına olmağın cümleden ziyāde cennete sürʿat eden tāʿife müʿezzin gürühu olur demek olur. Ve bunda altı güne vech dahi zikr ederler, şürüh-ı kütüb-i ehādīste mebsüttür. Ve ʿArablar عُنُقٌ [ʿunuq] ile bir nesnenin evvelinden kināye ederler, meselā عَلَى عُنُقِ الدَّهْرِ derler, هُمْ عُنُقٌ عَلَى قَدِيمِ الدَّهْرِ maʿnāsına ve عُنُقٌ اَلْإِيك derler onlar sana māʿil ve muntazırlardır diyecek yerde, zīrā boyun medār-ı meyl ü teveccüh ü intizārdır.

ذُو الْعُنُقِ [Zuʿl-ʿUnuq] Miqdād b. Esved'in feresinin lakabıdır. Ve Yezīd b. ʿĀmir b. Mulevvaḥ nām kimsenin lakabıdır. Ve bir şāʿir-i Cuzāmī lakabıdır. Ve Ḥuveylid b. Hilāl el-Becelī lakabıdır, boynu kalın olduğu için. Ve mezbūrun oğlu Ḥaccāc b. Zīʿl-ʿUnuq Cāhiliyye rüʿesāsındandır.

الْاَعْنَاقُ [el-aʿnāk] (hemzenin fethiyle) عُنُقٌ [ʿunuq]un cemʿidir ki zikr olundu. Bu maʿnādandır ki teşbīh tarikiyle rüzgārın havāya ağan tozuntularına اَعْنَاقُ الرِّيحِ [aʿnāqu'r-rīh] itlāk ederler; yekülüne: أَقْبَلْتُ اَعْنَاقَ الرِّيحِ أَيْ مَا سَطَعَ مِنْ عَجَاجِهَا

الْمِغْنَقَةُ [el-miʿneqat] (مِكْنَسَةٌ [mikneset] vezninde) Gerden-bende denir; yukālu: **جَاءَتْ وَعَلَيْهَا مِغْنَقَةٌ أَيْ قِلَادَةٌ** Ve büyük kumluk önlerinde kāʿin ince uzun kum yığına itlāk olunur. Ve bunda kıyās olan مِغْنَاقَةٌ [miʿnāqat] olmaktadır, zīrā cemʿinde مَعَانِيُقُ derler.

ذُو الْعُنُقِ [Zuʿl-ʿUneyk] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vez-

ninde) Bir mevzi'dir.

ذَاتُ الْعُنُقِ [Zātu'l-‘Uneyk] Hâcir nâm mahal kurbünde bir sudur.

الْمَعْنَقَةُ [el-ma‘neqat] [مَرْحَلَةٌ [merḥalet] vezninde) Büğrü kaya parçasına denir. Ve şol yere denir ki be-gâyet kurak olmakla onda ikâmet kâbil olmaya; yukâlu: لَا بَلَدٌ مَعْنَقَةٌ أَيُّ لَا مُقَامٌ بِهِ لِجُدُوبِيَّتِهِ

يَوْمُ عَانِقِ [yevmu ‘āniḳ] Beyne'l-‘Arab yevm-i ma‘rūftur.

الْأَعْنَقُ [el-a‘naḳ] [أَحْمَقُ [aḥmaḳ] vezninde) Uzun boyunlu insân ve hayvâna denir; yukâlu: رَجُلٌ أَعْنَقُ أَيُّ الطَّوِيلُ الْعُنُقِ Ve bir aygır atın ismidir ki خَيْوَلٌ أَعْنَاقِيَّةٌ ona mensûblardır. Ve boynunda beyâz olan kelbe denir. Ve İbrâhîm b. A‘naḳ muhaddistir.

بَنَاتُ أَعْنَاقِ [Benātu A‘naḳ] Selefte A‘naḳ nâm bir mütemevvil dihkânın kızlarıdır ki pek hûb ve dil-ber olmalarıyla eş‘âr-ı ‘Arabda îrâd olunur. Ve A‘naḳ dedikleri mezbûr aygırın döllerini olan kısıraklara **بَنَاتُ أَعْنَاقِ** [benātu A‘naḳ] itlâk olunur. Ve ‘Amr b. Aḥmer nâm şâ‘irin işbu: تَطَلُّ بَنَاتُ أَعْنَاقِ ”تَطَلُّ بَنَاتُ أَعْنَاقِ مُسْرَجَاتٍ | | لِرُؤْيِيَّتِهِ يَرْحَنُ وَيَعْتَدِينَا“ beytinde ve cheyn-i mezbûreyne müfesserdir. Şârihin beyânına göre eğer أَعْنَاقِ [a‘naḳ]tan recül murâd olursa مُسْرَجٌ lafzı ism-i fâ‘il ve at murâd olursa ism-i mef‘ûl bünyesiyle olur.

الْعَنْقَاءُ [el-‘anḳā] [حَمْرَاءُ [ḥamrā] vezninde) أَعْنَاقِ [a‘naḳ]ın mü‘ennesidir. Bu münâsebetle sîmurg dedikleri kuşa **عَنْقَاءُ** [‘anḳā]u muğrib [مُغْرِبٌ] itlâk olunmuştur ki ma‘rūfu'l-ism ve mechülü'l-cism kuştur, niteki “ع، ر، ب” mâddesinde zikr olundu. Mütercim der ki şârihin beyânına göre te’nîsi ذَاهِيَةٌ [dâhiyet] i‘tibârıyladır, lâkin dâhiyeye **عَنْقَاءُ** [‘anḳā] itlâkı tâ‘ir-i

mezbûrdan mütefferadır. Vech-i asahhi bu fakîrin “مُغْرِبٌ” mâddesinde beyân eylemiştir ki ibtidâ dışı olarak halk olunmuştur, gerçi cüssesinin ‘izam ve dahâmeti kezâlik otuz güne renkten terekkübü ci-hetleriyle gūyâ ki جَمَاعَةٌ طَيْرٌ ve i‘tibârı dahi mümkündür, lâkin onlara hâcet yoktur ve müzekker olan مُغْرِبٌ ile tavsîfi ve لَيْحِيَّةٌ نَاصِلٌ ve نَاقَةٌ ضَامِرٌ kabîlindedir yâhüd tezkîri isti‘zâm cihetine mahmumdür, zîrâ ‘Arablar şey’-i kebîre zeker itlâk ederler. Meselâ arı kısmının يَغْسُوبُ [ya‘sûb] dedikleri büyük re‘îslerine ذَكَرَ النَّحْلُ itlâk eder. Ve **عَنْقَاءُ** [‘anḳā] ile âfet ve dâhiyeden kinâye olunur. Ve

عَنْقَاءُ [‘Anḳā] Mülük-i Ğassân’dan Şa‘lebe b. ‘Amr’ın lakabıdır, gerdanı uzun olduğundan mülakkab olmuştur. Ve yüksek ve etrâfa havâle olan dağın başında olan teppe itlâk olunur. Ve kabîle-i Ğudâ‘a’dan bir emîrin lakabıdır. Ve İbn ‘Anḳā bir şâ‘irdir.

عُنْقَى [‘Unḳā] [بُشْرَى [buşrā] vezninde) Bir arzın yâhüd bir derenin ismidir.

الْعُنُقِيُّ [el-‘anīḳ] [أَمِيرٌ [emîr] vezninde) Bir birinin boynuna sarmaşmış iki kimsenin her birine denir; yukâlu: هُوَ عَيْنِقُهُ أَيُّ مُعَانِقُهُ

الْعَنْقُ [el-‘anaḳ] (fethateynle) Deve ve sâ‘ir devâbba mahsûs bir güne yürüyüşe denir ki adımlarını açıp boyunlarını sündürüp yere döşenerek eşkin yürüyüşlerinden ‘ibârettir, neşât ve sür‘atle o resme yürürler, tarîk-i Ğicâz’da gece içre develer neşâta gelip o güne yürüdükleri meşhûdumuz olmuştur ve o dūr u dirâz beyâbânı o yürüyüşle kaft ederler, tayerân ediyorlar kıyâs olunur; yukâlu: تَسِيرُ الْإِبِلِ Ve الْعَنْقُ وَهُوَ سَبِيرٌ مُسَبِّطٌ لِلْإِبِلِ وَالذَّابَّةِ

عَنَقَ [ʿanāḩ] Masdar olur, bir adam uzun boyunlu olmak maʿnāsına; yukālu: عَنَقَ الرَّجُلُ عَنَقًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ أَغْنَقَ

الْعَنَاقُ [el-ʿanāk] [seḩāb] [seḩāb] vezninde) Dişi oğlağa denir; cemʿi أَغْنَقُ [aʿnuḩ] ve عُنُقُ [ʿunūḩ] gelir ʿayn'ın zammıyla; ve minhu'l-meselu: “الْعُنُقُ بَعْدَ التُّوقِ” Yaʿnī “Mukaddemā nākalar sāhibi iken şimdi dişi oğlaklara kaldı” demektir. Mesel-i mezbūr bir kimse vüsʿat ve rehā sāhibi iken killet ve müzāyakaya düştükte darb olunur.

عَنَاقِ الْأَرْضِ [ʿanāḩu'l-arḩ] Fārisīde siyāh-güş dedikleri cānverdir, Türkīde karakulak dedikleri olacaktır. Cānver-i mezbūr dāʿimā arslan önünce gidip arslanın habercisi olmakla dāhiyeden ve bir emr-i şedīd ü fazīʿden kināye ederler; yekülüne: جَاءَ بِالْعَنَاقِ وَبِعَنَاقِ الْأَرْضِ أَي بِالِدَاهِيَةِ وَالْأَمْرِ الشَّدِيدِ **عَنَاقُ** [ʿanāk] ve

عَنَاقَةٌ [ʿanāḩat] (hāʿyla) Haybet ve hüsrān ve nevmīdī maʿnāsına istiʿmāl olunur; yukālu: جَاءَ فُلَانٌ بِالْعَنَاقِ وَالْعَنَاقَةُ أَي بِالْحَيِيَّةِ Ve Benātu Naş dedikleri yedi kevkebin vasatında olan kevkebe itlāk olunur; niteki “ق، و، د” māddesinde tafsīl olundu. Ve

عَنَاقُ [ʿanāk] İki yıllık zekāt mālına denir; kīle ve minhu kavlu Ebī Bekr li-ʿUmer radiyallāhu ʿanhumā hīne hārebe ehleʿr-ridde: “لَوْ مَنَعُونِي عَنَاقًا مِمَّا كَانُوا يُؤَدُّونَهُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ لَقَاتَلْتُهُمْ عَلَيْهِ” أَي زَكَاةَ غَامِثِينَ Mütercim der ki **عَنَاقُ** [ʿanāk]tan murād bir yaşını tamām etmemiş dişi oğlaktır, İmām Şāfiʿi bu maʿnāyı ahz ile سَحَالٌ [siḩāl]de sadakanın vücübuna zāhib oldu. Ve baʿzılar iki yıllık māl-ı zekātla tefsīr ettiler, niteki عِنَالٌ [iḩāl] bir yıllığa itlāk

olunur. Ve

عَنَاقُ [ʿAnāk] Muslim b. ʿAmr el-Bāhilī feresinin ismidir. Ve bir mevziʿ adıdır. Ve Dehnāʿda bir menāre-i ʿĀdiyyeʿnin yaʿnī dikili taş gibi bir mīl-i kadīmın adıdır, niteki Zuʿr-Rumme işbu: “عَنَاقُ فَأَعْلَى وَاجْفَيْنِ” “عَنَاقُ كَأَنَّهُ | | مِنَ الْبُعْيِ لِلْأَشْبَاحِ سَلَّمَ مُصَالِحٌ” beytinde zikr eylemiştir. Ve

عَنَاقُ [ʿAnāk] Ṭayyiʿ kabīlesi arzında bir vādī ismidir.

الْعَنَاقَانُ [el-ʿAnākān] Bir mevziʿ adıdır.

الْعَنَاقَةُ [el-ʿAnāḩat] [seḩābet] [seḩābet] vezninde) Ğaniyy kabīlesi yurdunda bir sudur.

الْعَانِقَاءُ [el-ʿāniḩā] (nūnʿun kesriyle) ʿArab tavşanı ve tarla sıçanı dedikleri cānverin yuvalarından birine itlāk olunur.

التَّعْنُقُ [et-teʿannuḩ] [tefaʿul] [tefaʿul] vezninde) ʿArab tavşanı mezkūr yuvasına girmek maʿnāsındadır; yukālu: تَعْنَقَ الْيُزْبُوعُ إِذَا دَخَلَ عِنُقَ الْعَانِقَاءِ Ve tavşan başını boynunu yuvasına gömüp sinmek maʿnāsındadır; yukālu: تَعْنَقَ الْأَرْنَبُ إِذَا دَسَّ رَأْسَهُ وَعُنُقَهُ فِي جُحْرِهِ

التَّعَانِيْقُ [et-Teʿāniḩ] Bir mevziʿ adıdır. Ve تُعْنُقُ [tuʿnūḩ] lafzının cemʿi olur.

التُّعْنُوقُ [et-tuʿnūḩ] (tāʿnın zammıyla) Yumuşak topraklı yere denir.

المِعْنَاقُ [el-miʿnāk] [miḩrāb] [miḩrāb] vezninde) عَنَقَ [ʿanāḩ] dedikleri yürüyüşü güzel yaʿnī eşkini açık ve rāhat olan ata denir; cemʿi مِعَانِيْقُ [meʿāniḩ]tir; yukālu: فَرَسٌ مِعْنَاقٌ أَي الْجَيِّدُ الْعُنُقُ

الإعْنَاقُ [el-iʿnāk] (hemzenin kesriyle) Sürʿat eylemek maʿnāsındadır; yukālu: أَعْنَقَ الْفَرَسُ إِذَا أَسْرَعَ Ve kelbin gerdanına kılāde geçirmek maʿnāsındadır; yukālu: أَعْنَقَ الْكَلْبُ إِذَا جَعَلَ فِي عُنُقِهِ قِلَادَةً Ve ekin boylanıp sünbülesi çıkmak maʿnāsındadır; yukālu: أَعْنَقَ الرَّزْغُ

vezninde) Birbirinin boyunlarına sarılmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا طَالَ وَطَلَعَ سُنْبُلُهُ Ve Ülker yıldızı batmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا غَابَتْ الثُّرَيَّا إِذَا غَابَتْ Ve yel toprak savurmak ma'nāsınadır; yukālu: أَعْنَقَتِ الرِّيحُ إِذَا أَدْرَبَتِ الثُّرَابَ

الْمُعْنِقُ [el-mu'nik] [muḥsin] vezninde) Şol pek ve sert yüksek yere denir ki etrāf ve havālisi yumuşak ve düz ola. Ve mutlakan yüksek arza ve tepeye denir; ve minhu yukālu: مَرْبَاةٌ مُعْنِقَةٌ أَيْ مُرْتَبَعَةٌ

التَّغْنِيْقُ [et-ta'nīk] Bir kimsenin üzerine yürüyüp havāle olmak ma'nāsınadır, gūyā ki boynundan kavrayıp tutmak için yürür gibi; yukālu: إِذَا مَسَى وَأَشْرَفَ Ve hurmānın kapçığı uzamak ma'nāsınadır; yukālu: عَنَّقَتْ كَوَافِرُ النَّخْلِ إِذَا طَالَتْ Ve mak'ad taşra uğramak ma'nāsınadır; yukālu: عَنَّقَتْ إِسْنُهُ إِذَا خَرَجَتْ dibine kadar alacalanıp olmağa başlamak ma'nāsınadır; yukālu: بَلَغَ إِذَا بَلَغَ عَنَّقَتْ البُسْرَةَ Ve bir adamı hā'ib ve mahrūm kılmak ma'nāsınadır; yukālu: عَنَّقَ Ve bir kimsenin boynunu tutup sıkıkmak ma'nāsınadır; ve minhu hadīsu Umm Seleme radiyallāhu 'anhā kālet: دَخَلَتْ شَاةٌ فَأَخَذَتْ قُرْصًا تَحْتَ دَنْ لَنَا فَفَقَمْتُ فَأَخَذْتُ مِنْ بَيْنِ لَحْيَيْهَا فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ "مَا كَانَ يَنْبَغِي لَكَ أَنْ تُعْنِقِيهَا" أَيْ تَأْخُذِي بِغُنْقِهَا وَتَغْصِرِيهَا أَوْ تُخَيِّبِيهَا مِنْ عُنُقِهَا إِذَا خَيَّبَهُ كَمَا ذَكَرَ رُوِيَ "تُعْنِكِيهَا" مِنْ التَّغْنِيكِ وَهُوَ الْمَسْقَةُ وَالتَّغْنِيْفُ وَلَوْ رُوِيَ تُعْنِقِيهَا بِالْفَاءِ لَكَانَ وَجْهًا

الْمُعْنِقَةُ [el-muannīkat] [muḥaddīset] vezninde) bir böcek adıdır.

الْمُعْنِقَاتُ [el-mu'annīkāt] (ism-i fā'il bünyesiyle) Uzun dağlara vasf olur; yukālu: جِبَالٌ مُعْنِقَاتٌ أَيْ طَوَالَ

التَّفَاعُلُ [et-te'ānuk] [tefā'ul] vezninde) ve

الْمُعَانِقَةُ [el-mu'ānekat] [mufā'alet]

vezninde) Birbirinin boyunlarına sarılmak ma'nāsınadır. Bunlar 'āşık ve ma'sūk gibi muhabbet zımnında sarılmakta müsta'meldir, niteki اِغْتِنَاقٌ [i'tināk] husūmete mahsūstur. Şārihin beyānına göre gāhca ehadühümā āher mevzi'inde dahi müsta'mel olur; yukālu: تَعَانَقًا وَعَانَقًا إِذَا التَّوَى كُلُّ وَاحِدٍ عُنُقَهُ بِالْمَحَبَّةِ

الْإِغْتِنَاقُ [el-i'tināk] [ifti'āl] vezninde) Bu dahi birbirinin boynuna sarılmak ma'nāsınadır ki müşāreket içindir, lākin bu husūmete hāss olmakla birbirinin boyunlarını kavrayıp ve boğazına sarmasın olur; yukālu: اِغْتِنَقًا فِي الْحَرْبِ وَنَحْوِهَا بِمَعْنَى تَعَانَقًا

الْمُعْتَنَقُ [el-mu'tenak] (ism-i mef'ul bünyesiyle) Bādiyede serāb leme'an eden yerden uzun uzadı kum yığınının çıkıp görünen ucuna denir ki gūyā serābla اِغْتِنَاقٌ [i'tināk] eylemiştir.

[ع و ق]

الْعَوُقُ [el-'avk] [sevḳ] vezninde) Bir kimseyi bir işten alıkomak ma'nāsınadır; yukālu: عَاقَهُ بِعَوْقِهِ عَوْقًا إِذَا حَبَسَهُ وَصَرَفَهُ Ve geciktirmek ma'nāsınadır; yukālu: عَاقَهُ إِذَا بَطَلَهُ Ve

عَوْقٌ [avḳ] Bir ehada hayr ve menfa'ati olmayan şahsa denir; fi'l-asl masdardır, 'ayn'ın zammıyla da cā'izdir; cem'ci اِعْوَاقٌ [a'vāk]tır; yukālu: هُوَ عَوْقٌ مِنْ أَعْوَاقٍ أَيْ لَا خَيْرَ عِنْدَهُ Ve dā'imā nāsı hayrdan sarf ve men'eden şahsa itlāk olunur, عَوْقَةٌ [avḳat] dahi denir; yukālu: فَلَانَ عَوْقٌ وَعَوْقَةٌ إِذَا كَانَ يَعْوِقُ النَّاسَ Ve "لَا يَكُونُ ذَلِكَ إِحْرَ عَوْقٌ" kavlleri dahr' ma'nāsına müsta'meldir, gūyā ki zamānin nihāyetine kadar olmaz demektir ki عَوْقٌ [avḳ] ve te'hīrin tükendiği vaktir. Ve

عَوَقُ [ʿavk] عَائِقُ [ʿāiḳ] maʿnāsına olur, kemā se-yuzkeru. Ve derenin burgaç yerine denir; yukālu: نَزَلُوا عَوَقَ الْوَادِي أَي مُنْعَرَجَهُ Ve Hiçāz'da bir mevziʿ adıdır yāhūd bunda zammladır yāhūd zamm edenler galat eylediler yāhūd ضَرَدُ [şurad] veznindedir. Ve

عَوَقُ [ʿavk] Hatun zevcinin kalbine girip yanında mergüb ve muʿteber olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: مَا عَاقَتِ الْمَرْأَةُ وَلَا لَأَقَتْ عِنْدَ زَوْجِهَا أَي لَمْ تَلْصُقْ بِقَلْبِهِ Bu maʿnā hāsıl-ı maʿnādır ve mefʿulden iktifā ile böylece müstaʿmeldir ve hemîşe لَأَقَتْ kelimesiyle müstaʿmeldir. Asl-ı terkīb مَا عَاقَتِ الْمَرْأَةُ زَوْجِهَا عَنِ النَّظَرِ وَالْمَحَبَّةِ إِلَى الْعَبْرِ وَلَا لَأَقَتْ takdîrindedir, yaʿnî merʿe zevcini gayra nazar ve muhabbetten sarf ile kendisine hasr ve tahsîs eylemedi demektir ki ʿindinde vakʿ ve itibārı müs-telzimidir. Ve liyākat, iltisāk maʿnāsınadır ve terkīb-i mezbūr hemîşe makām-ı nefye mahsüstür.

التَّغْوِيثُ [et-taʿvīḳ] ve

الإِغْتِيَاقُ [el-iʿtiyāk] Bunlar da عَوَقُ [ʿavk] ve sarf eylemek maʿnāsınadır; yukālu: وَعَوَّقَهُ وَاغْتَاقَهُ بِمَعْنَى عَاقَهُ

الْعَائِقُ [el-ʿāiḳ] ve

عَوَقُ [ʿavk] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) عَوَقُ [ʿavk] gibi bir işten alıkoyup menʿ ve sarf eden māniʿ ve meşgaleye denir; tekūlu: عَائِقِي عَائِقُ وَعَوَقُ بِالْفَتْحِ وَالضَّمِّ كَمَا مَرَّ وَعَوَقُ أَي صَارَفَ وَشَاغَلَ

يَعْوُقُ [yeʿūḳ] (yā-yı tahtiyyenin fethiyle) Hazret-i Nüh ʿalā-nebiyyinā ve ʿaleyhiʿs-selām kavminin perestîş ettikleri putun ismidir. Ve bazıları dedi ki يَعْوُقُ [yeʿūḳ] selefte sulehādan herkesin muʿtekad ve mergübu bir adam idi, hulül-i eceli mevʿüduyla ʿāzim-i dārü'l-hulūd olduk-

tan sonra nās ona be-gāyet müteʿessif ve müteʿessir olup cezaʿ ve ıztırāb eylediler, şeytān-ı laʿīn iğtinām-ı fırsat edip hemān bir adam sūretine temessül ve onlara gelip size Yeʿūḳ'un sūretini temsîl edeyim, mihrāb-ı cāmiʿe nasb edesiz tā ki her namāzda onu müşāhede ile tesliye bulasız diye tesvîl eylemekle onlar dahi reʿyini istihsān eylediler. Pes laʿīn-i mesfūr, Yeʿūḳ'un sūretini ve ondan sonra vefāt eden yedi nefer sulehānın sūretlerini bi-ʿaynihā düzüp mihrāblarına vazʿ eylediler ve onlara dāʿimā taʿzīm eder oldular. Mürür-ı zamānla evlādları ābā ve ecdādının taʿzīmli cihetinden gāfil olmalarıyla ābā ve ecdādımız bunlara ʿübüdiyyet ederler idi diyerek asnām ittihāz ve perestîş eder oldular.

العَوَائِقُ [el-ʿavāiḳ] عَائِقَةٌ [ʿāiḳat]ın cemʿidir ki bir nesneyi cihetinden menʿ ve ʿavk eden hālete ve meşgaleye denir; ve minhu عَوَائِقُ الدَّهْرِ أَي السُّوَاعِلُ مِنْ أَحْدَائِهِ

العَيْيُقُ [el-ʿayyīḳ] (سَيِّدٌ [seyyid] vezninde) صَيِّقٌ [ḍayyīḳ] kelimesine itbāʿan irād olunur; yukālu: صَيِّقٌ لَيْتَ عَيْقٌ إِتْبَاعٌ Ve

عَيْيُقُ [ʿayyīḳ] Nāsı dāʿimā işinden gücünden ʿavk ve teʿhîr eden kimseye denir; bunda yā-yı müşeddedenin fethiyle de cāʿizdir; yukālu: رَجُلٌ عَيْيُقٌ وَعَيْيُقٌ أَي ذُو تَعْوِيْقٍ وَتَرْبِيْبٍ Bunların aslı عَيْيُقُ ve عَيْيُقُ idi.

الْعَوَقُ [el-ʿuvaḳ] ضَرَدٌ [şurad] vezninde) ve

العَوَقُ [el-ʿivaḳ] عَنَبٌ [ʿineb] vezninde) ve **العَوَقَةُ** [el-ʿuveḳat] هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) Bunlar da nāsı dāʿimā umūr ve mesālîhından ʿavk ve تَبْيِيْطٌ [tebsīṭ] eden adama denir.

الْعَوَقُ [el-ʿuvvaḳ] قُبَيْرٌ [ḳubber] vezninde) Bu dahi عَيْيُقُ [ʿayyīḳ] ve عَوَقُ [ʿuvaḳ]

ma'nāsınadır; 'alā-kavlin korkak adama itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ عَوْقٌ أَيْ يَثْبُطُ النَّاسَ takaddüm eylemez; yukālu: طَلَعَ الْعَوِقُ وَهُوَ نَجْمٌ أَحْمَرٌ مُضِيٌّ فِي طَرْفِ الْمَجْرَةِ الْأَيْمَنِ يَتَلَوُّ الثَّرِيَّا لَا

الْعَوَقُ [el-'uvak] (ضُرْدٌ [şurad] vezninde) عَائِقٌ [ā'ik] ve şāgīl ma'nāsınadır. Ve korkak adama denir. Ve şol adama denir ki dā'imā onu umūr ve mesālīh-i zā'ide kendi işinden 'avk eder ola; yukālu: رَجُلٌ عَوْقٌ أَيْ لَا يَزَالُ تُعَوِّقُهُ أُمُورٌ عَنْ حَاجَتِهِ işi fi'le getirir olan adama denir. Bu iki ma'nāda vāv'ın teşdīdiyle de lügattır.

عَوْقَةٌ [Uvekat] (هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) Yemāme'de bir mevzi' adıdır.

عَوَقٌ [Avaq] (fethateynle) 'Abdulqays kabīlesinden bir batn ismidir; fuzalā-yı seleften Munzir b. Mālik ve Şeyhü'l-Buḥārī Muḥammed b. Sinān el-'Avakiyyān onlardandır. Ve

عَوَقٌ [avaq] Açlık ma'nāsına müsta'meldir; tekūlu: أَحَدَيْنِ الْعَوَقِ أَيْ الْجُوعِ

الْعَوِقُ [el-'avik] (حَجَلٌ [ḥacil] vezninde) Aç adama denir; yukālu: رَجُلٌ عَوْقٌ لَوْقٌ أَيْ جَائِعٌ

عَاقٌ عَاقٌ [āk āk] Karganın savtından hikāyedir.

عَوْقٌ [Īk] (نُوحٌ [nūh] vezninde) Seleftē tūl-i kāmētle zebān-zede olan 'Ūc nām kimsenin pederi ismidir ki 'Ūc b. 'Ūk tūl-i kāmētte darb-ı meseldir. 'Āmme-i nāsın 'Ūc b. 'Unuq demeleri yanlıştır.

الْعَوَاقُ [el-'uvāk] (غُرَابٌ [gūrāb] vezninde) Dābbenin yürürken karnından zuhūr eden savta denir.

الْعَوِيقُ [el-'Ayyūk] (قَيُّومٌ [kayyūm] vezninde) Bir kırmızı tābān ve müşte'il kevkēbin ismidir, Kehkeşān'ın dā'imā sağ tarafında Süreyyā'nın ardınca gidip ve Süreyyā'ya

takaddüm eylemez; yukālu: نَجْمٌ أَحْمَرٌ مُضِيٌّ فِي طَرْفِ الْمَجْرَةِ الْأَيْمَنِ يَتَلَوُّ الثَّرِيَّا لَا طَلَعَ الْعَوِيقُ وَهُوَ نَجْمٌ أَحْمَرٌ مُضِيٌّ فِي طَرْفِ الْمَجْرَةِ الْأَيْمَنِ يَتَلَوُّ الثَّرِيَّا لَا

الْإِعْوَاقُ [el-i'vāk] (hemzenin kesriyle) Yol-da dābbe dermānde kalıp yāhūd zād-ı rāh tükenmekle seyrden kesilip öylece kalmak ma'nāsınadır; tekūlu: عَوَقَ بِي الدَّابَّةُ أَوْ الرَّاؤُ أَي قَطَعَ يَغْنِي عَجَزْتُ عَنِ السَّفْرِ

الْمُعْوِيقُ [el-mu'vik] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Hafakān-ı kalbe uğramış adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُعْوِيقٌ أَيْ مُخَفِّقٌ Ve aç adama denir; yukālu: هُوَ مُعْوِيقٌ أَيْ جَائِعٌ

التَّعْوِيقُ [et-te'avvuk] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Oyalanıp eğlenmek ma'nāsınadır; yukālu: تَعْوَقُ الرَّجُلُ إِذَا تَنَبَّطَ

[ع ه ق]

الْعَوَهْقُ [el-'avhaq] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Uzun adama denir; müzekker ve mü'ennese itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ وَامْرَأَةٌ عَوْهَقٌ أَيْ طَوِيلٌ Ve bir buğur adıdır ki soy de-veler ona nisbet olunur. Ve levni siyāha mā'il karamtık öküze denir. Ve dağ kırlangıcı dedikleri kuşa denir. Ve kara kargaya denir. Ve lāzverd ya'nī lāciverd ta'bīr olan hacere denir, 'alā-kavlin lāciverde şebīh bir türlü boya ismidir. Ve semā' rengine olup karamtıkça olan levne denir ki koyu mā'ī ve lāciverdī olacaktır. Ve bazıları 'inde siyāh tüylü deveye denir. Ve boz renkli devekuşunun uzun olanına denir. Ve kayın ağacının güzīdesine denir ki yay

düzerler. Ve bir çemen-zār ismidir.

أَلْعَوْهَمَانُ [el-^cAvheḳān] (tesniye bünyesiyle) İki kevkebdir ki Ferḳadān'ın yanlarına doğru müntesiklerdir, medārları Ḳuṭb cāh[1] verāsındadır.

أَلْعَيْهَتْهُ [el-^cayhāk] [صَيْقَالُ] [şayḳal] vezninde) Cünbüş ve neşāt ma'nāsınadır; yukālu: أَخَذَهُ الْعَيْهَتْهُ أَيِ النَّسَاطِ

أَلْعَيْهَقَةُ [el-^cayheḳat] (hā'yla) Bir kuş adıdır.

أَلْعَيْهَاقُ [el-^cayhāk] ('ayn'ın fethiyle) Dalāl ve güm-rāhī ma'nāsınadır; yukālu: مَا هَذَا الْعَيْهَاقُ أَيِ الضَّلَالِ

أَلْعَوْهَقَةُ [el-^cavheḳat] [دَحْرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) Bir adamı dalāl ve güm-rāhlığa uğratmak ma'nāsınadır; tekülü: مَاذَا عَوْهَقَكَ أَيِ: رَمَى بِكَ فِي الْعَيْهَاقِ

[ع ي ق]

أَلْعَيْقَةُ [el-^cayḳat] ('ayn'ın fethiyle) Deniz yalısına ve kıyısına denir, ساحلِ الْبَحْرِ [sāhili'l-baḥr] ma'nāsına.

أَلْعَيْقُ [el-^cayḳ] ('ayn'ın fethiyle) عَوْقُ [avḳ] lafzında lügattir; yukālu: عَاقَهُ يَعْيقُهُ عَيْقًا بِمَعْنَى أَخَذَ عَوْقًا Ve su hissesine denir; yukālu: عَيْقَهُ أَيِ نَصِيْبِهِ مِنَ الْمَاءِ

عَيْقُ [īḳ] ('ayn'ın kesriyle) Zecr ve āzār kelimātındandır.

أَلْتَعْيِيقُ [et-ta'yīḳ] [تَفْعِيلُ] [tef'īl] vezninde) Seslenmek ma'nāsınadır; yukālu: عَيْقَ الرَّجُلِ إِذَا صَوَّتَ

أَلْعَيْوُقُ [el-^cAyyūḳ] [قَيَّوْمُ] [ḳayyūm] vezninde) Bir kevkeb ismidir ki ānifen zikr olundu, vāvī ve yā'ıdır, zīrā عَيْقُ [ayḳ] عَوْقُ [avḳ] ma'nāsına da gelir.

FASLU'L-GAYNİ'L-MU'CEME

(فَصْلُ الْغَيْنِ الْمُعْجَمَةِ)

[غ ب ر ق]

أَلْغُبْرُوقَةُ [el-gubruḳat] [فُنْفُذَةٌ] [ḳunfuzet] vezninde) Gözleri büyücek ve mükahhal gibi be-gāyet siyāh olan hatuna denir ki cāmūs gözülü ta'bīr olunur; yukālu: إِمْرَأَةٌ غُبْرُوقَةٌ الْعَيْنَيْنِ أَيِ وَاسِعَتْهُمَا شَدِيدَةً سَوَادِهِمَا

[غ ب ق]

أَلْغَبُوقُ [el-gābūḳ] [صَبُورُ] [şabūr] vezninde) Akşam vakti içilen bāde ve süt makülesi nesneye denir, صَبُوحُ [şabūḥ] mukābilidir; yukālu: شَرِبَ الْغَبُوقُ وَهُوَ مَا يُشْرَبُ بِالْعَيْشِيِّ

أَلْغَبُوقُ [el-gābūḳ] [سَبَقُ] [sebḳ] vezninde) غَبُوقُ [gābūḳ] içirmek ma'nāsınadır; yukālu: غَبَقَهُ غَبَقًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا سَقَاهُ الْغَبُوقُ

أَلْإِغْتِبَاقُ [el-iḡtibāḳ] [غَبُوقُ] [gābūḳ] içmek ma'nāsınadır; yukālu: إِغْتَبَقَ الرَّجُلُ إِذَا شَرِبَ الْغَبُوقُ

أَلْمُغْتَبَاقُ el-muḡtebaḳ] (mīm'in zammı ve bā'nın fethiyle) İsm-i mekân olur, غَبُوقُ [gābūḳ] içecek mahalle denir. Ve masdar-ı mīmī olur, غَبُوقُ [gābūḳ] içmek ma'nāsına.

أَلْغَبَقَانُ [el-gābḳān] [عَطْشَانُ] [aṭşān] vezninde) Dā'imā غَبُوقُ [gābūḳ] içen kişiye denir, mü'ennesinde غَبَقَى [gābḳā] denir; yukālu: رَجُلٌ غَبَقَانٌ وَإِمْرَأَةٌ غَبَقَى إِذَا كَانَ يَشْرَبُ الْغَبُوقُ

أَلْغَبَقَةُ [el-gābeḳat] (feteḥātla) Şol ipe denir ki çift süren ve kuyudan su çeken öküzün boyunduruk durmak için hörgücü üzere arkuru gelen haşebeye bend ederler.

أَلْتَعْبُقُ [et-teḡabbuḳ] [تَفْعُلُ] [tefa'ul] vezninde) Akşam sütünü sağmak ma'nāsınadır; yukālu: تَعْبَقَ الرَّجُلُ إِذَا حَلَبَ بِالْعَيْشِيِّ

[غ د ق]

الْغَدَقُ [el-ğadaq] (fethateynle) Çok suya denir; yukālu: مَاءٌ غَدَقٌ أَثَى كَثِيرٌ Ve Ḥasen b. Bişr b. İsmā'īl b. Ğadaq huffāzdan Şeyh 'Abdulğanī şeyhidir. Ve

غَدَقٌ [ğadaq] Masdar olur, pınarın suyu firāvān olmak ma'nāsına; yukālu: غَدَقَتِ الْعَيْنُ غَدَقًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا غُرُزَتْ

بِئْرٍ غَدَقِي [Bi'ru Ğadaq] (izāfetle) Medīne'de bir kuyu adıdır.

الْغَيْدَاقُ [el-ğaydaq] ve

الْغَيْدَقَانُ [el-ğaydeqān] (ğayn'ın ve dāl'ın fethiyle) ve

الْغَيْدَاقُ [el-ğaydaq] (بَيْطَارٌ [beytār] vezninde) Ter ü taze civāna denir. Ve civānlığa vasf olur; yukālu: شَابٌ وَشَبَابٌ غَيْدَقٌ وَغَيْدَقَانٌ وَغَيْدَاقٌ أَي نَاعِمٌ

غَيْدَاقٌ [ğaydaq] Kerīm ve muhsin adama vasf olur; yukālu: رَجُلٌ غَيْدَاقٌ أَي كَرِيمٌ Ve keller yavrusuna denir. Ve gerimli uzun ata denir; yukālu: فَرَسٌ غَيْدَاقٌ أَي طَوِيلٌ

غَيْدَقَانٌ [ğaydeqān] Kerīmü'l-huluk olan taze civāna denir; yukālu: شَابٌ غَيْدَقَانٌ أَي نَاعِمٌ كَرِيمٌ الْخَلْقِ

الْغَيْيَادِيْقُ [el-ğayādīq] (ğayn'ın fethiyle) Yıllanlara denir, حَيَاتٌ [hayyāt] ma'nāsına.

الْإِغْدَاقُ [el-iğdāk] (hemzenin kesriyle) ve

الْإِغْدِيدَاقُ [el-iğdīdāk] (إِعْشِيشَاتٌ [i'şīşāb] vezninde) Yağmurun katarātu firāvān olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَعْدَقَ الْمَطَرُ وَأَعْدَدُوقٌ إِذَا كَثُرَ قَطْرُهُ

الْغَيْدَقَةُ [el-ğaydeqat] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Bir adamın ağzının tükürüğü çok olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا كَثُرَ الرَّجُلُ إِذَا كَثُرَ بَرَأْفُهُ

[غ ر ق]

الْغَرَقُ [el-ğaraq] (fethateynle) Suyu boğulmak ma'nāsınadır; yukālu: غَرَقَ فِي الْمَاءِ غَرَقًا مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا رَسَبَ Ve bir içim süt içmek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا غَرَقَ الرَّجُلُ إِذَا شَرِبَ الْغُرْقَةَ Ve bir adamın ihtiyacı kalmayıp müstagnī ve bī-niyāz olmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: غَرَقَ فُلَانٌ إِذَا اسْتَعْتَمَى

الْغَرِيْقُ [el-ğariq] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

الْغَارِقُ [el-ğarīq] (نَاصِرٌ [nāşir] vezninde) ve

الْغَرِيْقُ [el-ğarīq] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Suyu gark olmuş adama denir. **غَرِيْقٌ** [ğarīq] in cem'i **غَرَقَى** [ğarkā] gelir, **مَرِيضٌ** [marīd] ve **مَرَضَى** [marḍā] gibi; bāb-ı rābī'den dahi ism-i fā'il **نَاصِرٌ** [nāşir] vezninde gelmek muttaridedir, **عَالِمٌ** [‘ālim] ve **عَاشِقٌ** [‘aşīq] ve **نَاعِمٌ** [nā'im] gibi.

الْغَرِقَةُ [el-ğariqat] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) Ziyādesiyle suya kanmış arza ıtlāk olunur; yukālu: أَرْضٌ غَرِقَةٌ إِذَا كَانَتْ فِي غَايَةِ الرِّبِيِّ

الْغَارُوقُ [el-Ġārūq] Kūfe Mescidi'nin ismidir ki murād zemīni olacaktır, zīrā feverān-ı tennūr onun birköşesinden olmakla tūfān-ı Nūḥ vāki' olup ‘ālem oradan suya gark oldu. Kāle'ş-şāriḥ fi'n-Nihāye ve fi hadīsi 'Alī radiyallāhu 'anhu ve zeke-re Mescidi'l-Kūfe fi zāviyetihī: "فَارَ التَّنُورُ وَفِيهِ هَلَكٌ يَعْوُثُ وَيَعْوُثُ وَهُوَ الْغَارُوقُ"

الْغُرْقَةُ [el-ğurqat] (غُرْفَةٌ [ğurfet] vezninde) Bir içim süt ve şerbet makülesine denir; cem'i **غُرُقٌ** [ğurak]tır, **صُرْدٌ** [şurad] vezninde.

غُرُقٌ [Gurak] (زُفْرٌ [zuffer] vezninde) Yemen diyārında Hemdān kabilesine mahsūs bir belde ismidir.

غَرَقٌ [Garaq] (فَرَقٌ [farq] vezninde) Bir kar-yedir ve bu **غَرَقٌ** [Ġazak] mushafı değıldir ki zā-yı mu'ceme iledir, muhaddisinden

Curmūz b. ‘Abdullāh el-Ġarķī oradandır.

الْغُرْقِيُّ [el-ġirķi] (ġayn’ın kesriyle) Yumurta kabuğunun içinde beyāzına yapışık ince zara denir. Ve bunun mahall-i zikri bu makāmdır, zīrā hemzesi zā’iddir. Cevherī vehminden nāşī hemze bābında zikr eyledi. Şārih der ki mü’ellif dahi mahsūs bāb-ı mezbūrda sebt eyledi. Ve Cevherī orada hemzenin ziyādesine tenbīh eyledi.

الْغُرْقَاءُ [el-ġarķa’et] [dahrecet] [dahrecet] vezninde) Tavuk taşra kabuksuz yalnız ince zar ile yumurta yumurtlamak ma’nāsıdır; yukālu: غُرْقَاتِ الدَّجَاجَةِ بِيَضَّتْهَا إِذَا بَاضَتْهَا وَلَيْسَ لَهَا قِشْرٌ يَابِسٌ

غُرَيْقٌ [Ġurayķ] [zubbeyr] [zubbeyr] vezninde) Benī Suleym yurdunda bir dere adıdır.

الْغُرْقَاءُ [el-ġarķat] (ġayn’ın fethiyle) Bir içim süt almak ma’nāsınadır; tekūlu: غُرِقْتُ مِنَ اللَّبَنِ غُرْقَةً إِذَا أَخَذْتَ مِنْهُ كَثِيرَةً

الْغَرِيقُ [el-ġarīķ] [ketif] [ketif] vezninde) **غَرِيقٌ** [ġarīķ] ma’nāsınadır ki zikr olundu. Bu ma’nādandır ki bir nesneden korkmuş olmakla çağırılmaktan sesi boğulup kesilmiş olan adama غَرِقَ الصَّوْتِ [ġarīķu’s-şavt] ıtlāk olunur; yukālu: إِنَّهُ لَغَرِقَ الصَّوْتِ أَيُّ مُنْقَطِعُهُ مَدْعُورٌ

الْغُرْيَاقُ [el-ġiryāk] [ciryāl] [ciryāl] vezninde) Bir kuş adıdır.

الْإِغْرَاقُ [el-iġrāk] (hemzenin kesriyle) Suya boğmak ma’nāsınadır; yukālu: غُرِقَ فِي الْمَاءِ بِمَعْنَى إِسْتِغْرَاقِ الشَّيْءِ إِذَا اسْتَوْعَبَهُ Ve ammā kavluhu ta’ālā: ﴿وَالنَّازِعَاتِ غَرْقًا﴾ فَالْغُرْقُ فِيهِ أَقِيمَ مَقَامِ الْمَصْدَرِ وَالنَّازِعَاتِ أَيُّ الْحَقِيقِيَّ أَيُّ إِغْرَاقًا غُرِقَ [ġarķ] kelimesi fi’l-asl ism-i masdar olup masdar makāmına ikāmet olunmuştur. Mütercim der ki Sa’dī Çelebī bu vecihi beyāndan sonra hazf-ı zevā’id ile غُرِقَ

sīgasından masdar olmak ihtimālını dahi irād eylemiştir. Ve vech-i evvel أَذَى-أَذَاهُ ve أَصَاب-صَوَابًا ve سَلَّمَ-سَلَامًا ve أَطَاع-طَاعَةً ve أَطَاق-طَاقَةً kabīlindedir ki ism-i masdar masdar-ı hakīkī mevzī’inde müsta’meldir. Ve bu semā’dir. İntehā. Ve

إِغْرَاقٌ [iġrāk] Bir kabı gereği gibi doldurmak ma’nāsına müsta’meldir; yukālu: غُرِقَ الْكَأْسُ إِذَا مَلَأَهُ Ve yay çeken adama yayı şiddet ve ifrātla çekmek ma’nāsına müsta’meldir ki yayı doldurmak ta’bīr olunur; yukālu: غُرِقَ النَّازِعُ فِي الْقَوْسِ إِذَا اسْتَوْفَى مَدَهَا

التَّغْرِيقُ [et-taġrīķ] Bu dahi suya boğmak ma’nāsınadır; yukālu: غُرِقَهُ بِمَعْنَى غُرْقِهِ Ve yayı doldurmak ma’nāsınadır; yukālu: غُرِقَ النَّازِعُ فِي الْقَوْسِ إِذَا اسْتَوْفَى مَدَهَا Ve katl eylemek ma’nāsına müsta’meldir; yukālu: غُرِقَهُ إِذَا قَتَلَهُ Bunun aslı kabile olan hatun kıtlık yılında tevellüd eden mevlüdu son suyunda boğarlar idi, ba’dehu kesret-i isti’mālle mutlaklan katilde isti’māl olundu.

الْمُغْرَاقُ [el-muġarraķ] [mu’azzam] [mu’azzam] vezninde) ve

الْمُغْرَاقُ [el-muġraķ] [mukrem] [mukrem] vezninde) Gümüş ile bi’t-tamām tezyīn olunmuş nesneye ıtlāk olunur; yukālu: لَجَامٌ مُغْرَقٌ بِالْفِضَّةِ وَمُغْرَقٌ أَيُّ مُحَلَّى

الْإِسْتِغْرَاقُ [el-istiġrāk] Bir nesneyi ser-āpā kaplamak ma’nāsına müsta’meldir; yukālu: اسْتِغْرَقَ الشَّيْءَ إِذَا اسْتَوْعَبَهُ Ve şiddetle bayılarak gülmek ma’nāsına müsta’meldir; yukālu: اسْتِغْرَقَ فِي الصَّحِكِ إِذَا اسْتَوْعَبَ Ve devenin karnı pek büyümeyle kolan ve göğüslük her yerini tutup sıkılamak ma’nāsına müsta’meldir; yukālu: “اسْتِغْرَقَ الْبُعِيرُ التَّصْدِيرَ” إِذَا صَحِمَ بَطْنُهُ فَاسْتَوْعَبَ الْبُعِيرَ الْحِزَامَ حَتَّى صَاقَ عَنْهُ

fā'il ve التّصدير mef'uldür.

الإغتراق [el-igtirāk] (إِفْتِعَالٌ [ifti'al] vezninde) At sürüye karışıp ba'cdehu cümlesine sebke ve takaddüm eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: **إِغْتَرَقَ الْفَرَسُ الْخَيْلَ** إِذَا خَالَطَهَا ثُمَّ سَبَقَهَا Ve soluğu ziyādesiyle içeri çekmek ma'nāsına müsta'meldir ki hıçkırma derecesinde ola; yukālu: **إِغْتَرَقَ** إِذَا اسْتَوْعَبَ فِي الرَّفِيرِ Ve devenin karnı pek büyümele göğüslük ve kolan daralmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِغْتَرَقَ الْبَعِيرُ** التّصْدِيرُ إِذَا صَحَّم بَطْنُهُ فَاسْتَوْعَبَ الْحِزَامَ حَتَّى صَاقَ عَنْهُ Ve mahbûbe dil-ber bi'l-cümle enzār-ı nāsı kendisine müştāgil kılmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: **فَلَانَةٌ تَغْتَرِقُ نَظْرَهُمْ أَي تَشْغَلُهُمْ بِالنَّظَرِ إِلَيْهَا عَنِ النَّظَرِ إِلَى غَيْرِهَا لِحُسْنِهَا**

الإغتريق [el-igtrīq] (إِغْتِشَابٌ [i'şşāb] vezninde) Göz yaşla dolmak ma'nāsına müsta'meldir, şöyle ki merdüm-i dīde yaşa gark ola; yukālu: **إِغْرُورَقَتْ عَيْنَاهُ إِذَا أَدْمَعَتَا** كَأَنَّهَا غَرِقَتْ فِي دَمْعِهَا

إِغْرِيْقُونُ [egārīqūn] yāhūd **إِغْرِيْقُونُ** [egārīqūn] (hemze ile) Bir nebāt kökünün ismidir yāhūd bir nesnedir ki müte'affin olmuş eşcār cevfinde tekevvin eder, Türkīde kataran köpüğü dedikleridir ki köke şebih ve deryā-yı Rüm cezīrelerinden Egārīkā nām cezīreden getirirler, incir ve cemīz gibi ağaçların cevflerinde ta'affün sebebiyle tekevvin eder, meşe ağacında kav tekevvin eylediği gibi. Sümūmun tiryākıdır, müfettih ve ahlāt-ı kedireyi müşhil ve müfferih ve 'irku'n-nesā ve veca'-ı mefāsıla be-gāyet müfid ve sālihtir. Ve ta'likī les'-i 'akrebe māni'dir.

[غ ر د ق]

الغردقة [el-gardeqat] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Halkı toz ve talaz bürümek, 'alā-

kavlin gecenin zulmeti her şey'i bürümek ma'nāsınadır; yukālu: **إِذَا غَرَدَقَ الْعُبَارُ النَّاسَ إِذَا أَلْبَسَهُ أَوْ الْغَرَدَقَةُ الْبِاسُ اللَّيْلُ كُلُّ شَيْءٍ مَكُولَسِيْنِي** Kezālik perde makülesini salıverip örtmek ma'nāsınadır; yukālu: **غَرَدَقَ الشِّتْرَ وَنَحْوَهُ إِذَا أَرْسَلَهُ**

[غ ر ن ق]

الغرنوق [el-gurnūq] (زُنْبُورٌ [zunbūr] vezninde) ve

الغرنوق [el-girnevq] (فِرْدَوْسٌ [firdevs] vezninde) ve

الغرنوق [el-gurneyq] (ğayn'ın zammı ve nūn'un fethiyle) Su kuşlarından bir siyāh, 'alā-kavlin beyāz kuşun adıdır. Ve 'inde'l-ba'z **غَرْنُوقٌ** [gurnūq] ve **غُرْنَيْقٌ** [gurneyq] ki ğayn'ların zammıyladır, bu iki ism turna kuşuna denir, **كُرْكِيٌّ** [kurkiyy] gibi; yāhūd turnaya şebih bir kuştur. Ve esāmī-i ātiye şābb-ı nā'ime denir, ke-mā se-yuzkeru. Bu kuş cemī'-i müfredatta kuğu ta'bir olunan ak su kuşuyla mübeyyendir, kazdan büyük ve boynu uzun olur, Fārisīde ona kūr derler. Ve bunun işbu "غ,ر,ق" māddesinde zikri sahih değıldir, Cevherī vehminden nāşī orada zikr eyledi ki nūn'unun ziyādesine zāhib olmuştur. Şārih der ki İbn Cinnī rivāyet eder ki Sībeveyhi bu maddenin benāt-ı erba' olduğuna ya'nī asālet-i nūn'una ve Ebū Hāyyān ziyādesine zāhib oldu. Ve İbn Eşir *Nihāye*'de benāt-ı erba' rāddesinde zikr ve beyāzı vech-i tesmiye eylemiştir. Ve

غُرْنَيْقٌ [gurneyq] (ğayn'ın zammı ve nūn'un fethiyle) ve

غَرْنُوقٌ [gurnūq] (زُنْبُورٌ [zunbūr] vezninde) ve

غَرْنَيْقٌ [girnīq] (قِنْدِيلٌ [kindil] vezninde) ve

غَرْنَيْقٌ [garenyaq] (سَمَوَالٌ [semev'el] vez-

ninde) ve

غِرْنَوُقْ [girnēvq] (فِرْدَوْسُ [firdevs] vezninde) ve

غِرْنَاقْ [girnāk] (قِرْطَاسُ [qirtās] vezninde) ve **غِرَانِيقْ** [gūrāniq] (عَلَابِيطُ [ulābiṭ] vezninde) Bedeni sīm gibi beyāz ve gül gibi ter ü tāze dil-ber civāna denir; cem'leri غِرَانِيقُ [gūrāniq] ve غِرَانِيقَاتُ [gūrāniqāt] gelir. Ve

غُورُنُوقْ [gurnūq] (زُبُورُ [zunbūr] vezninde) Örölmüş saç topuna denir. Ve bir şecer adıdır; cem'i غُرَانِيقُ [gūrāniq]tir. 'Alā-kavlin غُورُنُوقْ [gurnūq] ve غُرَانِيقُ [gūrāniq] bir nebāttir ki عَوْسَجُ [avsec] ağacının kökünde biter, be-gāyet yumuşak ve latīf olur; cem'i غِرَانِيقُ [gūrāniq] gelir. Ve 'inde'l-ba'z غُورُنُوقْ [gurnūq] tāze ve müstetir olan otluğa denir ki güneş ve sâ'ir havādīs uğramadığından ter ü tāze ola. Ve

غُرَانِيقْ [gūrāniq] A'zā ve endāmi tām ve her yeri uygun, etine dolu tāze delikanlıya denir, maḥbūbeye de vasf olur; yukālu: شَابٌ غُرَانِيقٌ أَيْ تَامٌ وَامْرَأَةٌ غُرَانِيقٌ وَغِرَانِيقَةٌ أَيْ سَابَةٌ Pes burada غُرَانِيقُ [gūrāniq] müfred olur. Şārih der ki تَلْكَ الْغُرَانِيقُ الْعُلَى fıkrasında غِرَانِيقُ [gūrāniq]ten murād asnāmdır, beyāz cihetiyle tuyūr-ı mezkūreye teşbīh olunmuştur.

الْغُرَانِيقَاتُ [el-gūrāniqāt] ve

الْغُرَانِيقِيَّةُ [el-gūrāniqiyyet] (ğayn'ların zammıyla) Şol nerm kisveye vasf olur ki nesīm-i dil-güşā onu beri öte perişān eder ola; yukālu: لِمَّةٌ غُرَانِيقَةٌ وَغُرَانِيقِيَّةٌ أَيْ نَاعِمَةٌ تُفَيْئُهَا الرِّيحُ

الْغِرْنَقَاتُ [el-garneqāt] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Göz fātir olmakla şu'ā'-ı şemse nazar ederken iplik iplik nesnelere görünmeğe denir.

الْغُرْنَقُ [el-ğurnaḳ] (جُنْدَبُ [cundeb] vezninde) Benū Suleym yurdunda bir vādī adıdır.

[غ ز ق]

غَزَقْ [Gazaḳ] (ğayn'ın ve zāy-ı mu'cemenin fethiyle) Merv kazāsında bir karye adıdır. Ve bu غَرَقُ [Ġarḳ] musahhafı değildir.

[غ س ق]

الْغَسَقُ [el-ğasaḳ] (fethateynle) Gecenin ibtidā karanlığına denir; yukālu: مِنَ الْغَسَقِ إِلَى الْفَلَقِ أَيْ مِنْ ظُلْمَةِ أَوَّلِ اللَّيْلِ Ve

غَسَقُ [ğasaḳ] Buğday içinde زُورَانٌ [zūrān] ve karamuk gibi zā'id nesneye denir. Müfredāt-ı sâ'ire beyānına göre karamuk olacaktır.

الْغُسُوقُ [el-ğusūḳ] (فُعُودٌ [fu'ūd] vezninde) ve

الْغَسَقَانُ [el-ğaseḳān] (feteḥātla) Göz dumanlanıp seçmez olmak yāhūd yaşarmak ma'nāsınadır; zulmet ma'nāsından meḥūzdur; yukālu: وَعَسَقَتْ عَيْنُهُ وَعَسَقَتْ عُسُوقًا وَعَسَقَانًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالرَّابِعِ إِذَا أَظْلَمْتَ أَوْ دَمَعْتَ Ve

غَسَقَانُ [ğaseḳān] Yaradan sarı su akmak ma'nāsınadır; yukālu: عَسَقَ الْجُرْحُ غَسَقَانًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالرَّابِعِ إِذَا سَالَ مِنْهُ مَاءٌ أَضْفَرُ Ve

غَسَقُ [ğasq] (صَرْبٌ [darb] vezninde) ve

غَسَقَانُ [ğaseḳān] (feteḥātla) Bulut yağmur çisenteletmek ma'nāsınadır; yukālu: عَسَقَتْ السَّمَاءُ غَسَقًا وَعَسَقَانًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَرَسَتْ Ve memeden süt dökülmek ma'nāsınadır; yukālu: عَسَقَ اللَّبَنُ إِذَا أَنْصَبَ مِنَ الصَّرْعِ Ve

غَسَقُ [ğasq] ve fethateynle

غَسَقُ [ğasaḳ] ve

غَسَقَانُ [ğaseḳān] Gece pek karanı olmak ma'nāsınadır; yukālu: عَسَقَ اللَّيْلُ غَسَقًا وَعَسَقَانًا

وَعَسَقَانًا إِذَا اشْتَدَّتْ ظُلْمَتُهُ Ve

غَسَقَانُ [gasekān] Bir nesne dökülmek ma'nāsındır; yukālu: عَسِقَ الْمَاءُ غَسَقَانًا مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا انْصَبَّ

الإِعْسَاقُ [el-iġsāk] (hemzenin kesriyle) Bu dahi gece pek muzlim olmak ma'nāsındır; yukālu: أَعَسَقَ اللَّيْلُ إِذَا اشْتَدَّتْ ظُلْمَتُهُ Ve gecenin ibtidā karanusuna girmek ma'nāsındır; yukālu: أَعَسَقَ الرَّجُلُ إِذَا دَخَلَ فِي الْعَسَقِ Ve mü'ezzin akşam ezānını ibtidā karanlığa kadar te'hîr eylemek ma'nāsına isti'cāl-i şer'îdir; yukālu: أَعَسَقَ الْمُؤَذِّنُ إِذَا أَخَّرَ وَالْعُسُوقُ وَالْإِعْسَاقُ الْمُعْرَبُ إِلَى عَسَقِ اللَّيْلِ الْإِظْلَامُ 'ibāreti dahi mersüm olmakla tekrār olduğundan ta'arruz olunmadı. Nihāyet **الإِعْسَاقُ** [iġsāk] **عُسُوقُ** [ġusūq] gibi mücerred **الإِظْلَامُ** [iẓlām] ma'nāsına haml ile tekrardan tafessī olunur.

الْعَاسِقُ [el-ġāsik] (ism-i fā'il bünyesiyle) Kamere itlāk olunur yāhūd şafak ġā'ib olduğu hinde leyle itlāk olunur; ve minhu kavluhu ta'ālā: «وَمِنْ شَرِّ غَاسِقِي إِذَا وَقَبَ» أَي اللَّيْلِ إِذَا دَخَلَ أَوْ الثُّرَيَّا إِذَا سَقَطَتْ لِكَثْرَةِ الطَّوَاعِينِ وَالْأَشْقَامِ عِنْدَ سُقُوطِهَا وَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ وَجَمَاعَةٌ مِنْ شَرِّ الذِّكْرِ إِذَا قَامَ Ya'ni ba'zılar mutlakam kamer ile ve ba'zılar leyl ile ve ba'zılar husūfa dāhil kamer ile ve ba'zılar zulmete dāhil gece ile tefsîr eylediler, zīrā mevki-i şerr ü şurdur. Ve ba'zılar irtifā'dan sākıt olan Süreyyā ile tefsîr eylediler ki o hengāmda tavā'in ve eskām çok tahaddüs eder, husūsan devābb ve mevāšî helākları o evānda olur ve tulūc ve irtifā'ında mundefi' olur, niteki "إِذَا طَلَعَ النَّجْمُ اِرْتَفَعَتِ الْعَاهَاتُ" hadîsinde işāret olunmuştur. Ve fi'l-Cāmi'i'ş-Şaġîr "إِذَا طَلَعَتِ الثُّرَيَّا أَمِنَ الزُّرُوعُ مِنَ الْعَاهَاتِ" Ve İbn 'Abbās ve müfessirinden cemā'at-i kesire kıvāma gelmiş zeker ile beyān eylediler

ki şerr ve şurun ālet-i mahsūsu olduğu tezkîrden müstagnîdir.

الْعُسُوقُ [el-ġusūq] [vuġūf] vezninde) Karanu olmak ma'nāsındır; yukālu: عَسَقَ اللَّيْلُ عُسُوقًا إِذَا أَظْلَمَ

الْعَسَاقُ [el-ġasāk] [sehāb] vezninde) ve

الْعَسَاقُ [el-ġassāk] [şeddād] vezninde) Bārid ve müntin ve bed-rāyiha içeceğe denir. Kāle'ş-şārih; ve minhu kavluhu ta'ālā: «لَا يَذُوقُونَ فِيهَا بَرْدًا وَلَا شَرَابًا إِلَّا حَمِيمًا: لَا يَذُوقُونَ فِيهَا بَرْدًا وَلَا شَرَابًا إِلَّا حَمِيمًا» Burada بَارِدٌ [bārid]den murād ġāyetü'l-ġāye bārid olandır ki içilmez rütbesinde ola. Mü'ellif hemān الْبَارِدُ الْمُتَيْنُ 'unvānıyla tefsîr eylemekle mutlak içecek ile terceme olundu, lākin *Şihāh*'ta ve sā'irde الْبَارِدُ الْمُتَيْنُ 'ibāretiyle mersüm olmakla burada الْمَاءُ kaydı sākıt olmak dahi muhtemeldir. *Esās*'ta ehl-i nārın cülūdlarından seyelān eden mā-i esved ile müfesserdir. Pes vech-i tesmiye sevād olur. Mü'ellifin tefsîrine göre de sevād elbette ta'affüne lāzım ve melzūm-ı gālibdir. Ve Rāġib *Mufredāt*'ta مَا يَقْطُرُ مِنْ جُلُودِ أَهْلِ النَّارِ 'ibāretiyle beyān eylemiştir. Ve Beydāvi'de مَا يَغْسِقُ أَي يَسِيلُ مِنْ صَدِيدِهِمْ وَقِيلَ الرَّمَّهْرِيزُ 'ibāretiyle müfesser olmakla عَسَقٌ [ġasāk] lafzını seyl ve cereyān ma'nāsına haml eylemiştir, niteki mü'ellif mukayyeden beyān eyledi. Ve ġarîbdir ki Cevālik **عَسَاقٌ** [ġassāk] lafzını lūgat-ı Türkiyyede soġuk ve kokmuş suya denmekle ġüyā ki mu'arreb 'add eylemiştir. Her hâlde حَمِيمٌ mukābelesiyle mü'ellifin tefsîri ercahtur. Ve kuri'e bi't-tahfif ve't-teskîl.

[ع ش ق]

الْعَشَقُ [el-ġaşq] (ġayn'ın fethi ve şin-i mu'cemenin sükūnuyla) Yumuşak nesne-

ye vurmak ma'nāsınadır.

[غ ص ل ق]

الْغَضَلَقَاتُ [el-ğaşleqat] (ğayn'ın fethi ve şād'ın sükūnuyla) İyice tuzlanmamış ve hoşça pişmemiş tatarı ete ve pastırmaya denir.

[غ ف ق]

الْغَفُوقُ [el-ğafk] (ğayn'ın fethiyle) Zartalamak ma'nāsınadır; yukālu: غَفَقَ الْحِمَارُ غَفَقًا مِنْ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا خَرَجَتْ مِنْهُ رِيحٌ Ve bir adamı çok vurup dövme ma'nāsınadır; yukālu: غَفَقَ فُلَانًا بِالسُّوْطِ إِذَا ضَرَبَهُ كَثِيرًا suya gelmek ma'nāsınadır; yukālu: غَفَقَتِ سَاعَةٌ إِذَا وَرَدَتْ كُلَّ سَاعَةٍ peyderpey aşmak ma'nāsınadır; yukālu: غَفَقَ الْحِمَارُ الْأَتَانَ إِذَا أَتَاهَا مَرَّةً بَعْدَ مَرَّةٍ Ve

غَفَقَ [ğafk] Şiddetli olmayan hafifçe yağmura denir. Ve bir nesne üzere hücum eylemek ma'nāsınadır; yukālu: غَفَقَ عَلَيْهِ إِذَا حَجِمَ Ve gā'ib ve nā-bedīd olduktan sonra nāgehānī çıkagelmek ma'nāsınadır; yukālu: غَفَقَ فُلَانٌ إِذَا آبَ مِنْ الْعَيْبَةِ فَجَاءَ:

الْغَفَاكَاتُ [el-ğafkat] (şafkat) vezninde) Bir mikdārca uyumak ma'nāsınadır; yukālu: غَفَقَ الْقَوْمُ غَفَقَةً إِذَا نَامُوا نَوْمَةً:

التَّغْفِيقُ [et-tağfik] Ehl-i meclisin kelimātını dinleyerek uyumak ma'nāsınadır; yukālu: غَفَقَ فُلَانٌ إِذَا نَامَ يَسْمَعُ حَدِيثَ الْقَوْمِ Ve yılan sokmuş adamı uyutmamakla tīmār eylemek ma'nāsınadır; 'alā-kavlin uykusuz kaldıktan sonra uyumak ma'nāsınadır; yukālu: غَفَقَ السَّلِيمُ إِذَا عَالَجَهُ وَسَهَدَهُ أَوْ التَّغْفِيقُ نَوْمٌ فِي أَرْقٍ

الْمَغْفِيقُ [el-mağfik] (menzil) vezninde) Mercic ma'nāsınadır.

التَّغْفُوقُ [et-teğaffuk] (tefa^ul) vezninde) Bütün gün şarāb içmek ma'nāsınadır; yukālu: تَغَفَّقَ الشَّرَابَ إِذَا شَرِبَهُ يَوْمَهُ أَجْمَعِ Cevherī

burada مُنْغَفَّقٌ 'ibāretiyle لِمُنْصَرَفٍ dönecek yer ma'nāsına olmak üzere sebt edip lākin o 'ayn-ı mühmele ile olmakla onda ve istişhād eylediği ürcūzede galat eyledi. Şārih der ki Cevherī, Aşmaī ile İbn A'rābī'den rivāyet eylemiştir.

غَافِقٌ [Gāfik] [sāhib] vezninde) Endelus'te bir hısnı adıdır.

الْإِغْتِفَاكُ [el-iğtifak] (ifti'al) vezninde) İhāta eylemek ma'nāsınadır; yukālu: اِغْتَفَقَ بِهِ إِذَا أَحَاطَ

[غ ف ل ق]

الْغَفَلَلَقَاتُ [el-ğafelleqat] (afelleqat) vezninde ve mürādifidir ki zikr olundu ve mühmele ile efsaktır.

[غ ق ق]

الْغَقَّ [el-ğakq] (şakq) vezninde) ve

الْغَقِيقُ [el-ğaqik] (ħaqik) vezninde) Zift kaynar iken vakır vakır sesi çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: غَقَّ الْقَارُ غَقًّا وَغَقِيقًا مِنْ غَقَّ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا عَلَى وَسَمِعَ صَوْتَهُ Ve çakır doğan ötmek ma'nāsınadır; yukālu: غَقَّ الصَّفَرُ إِذَا

صَوَّتَ Ve su geniş yerden darca yere akar-ken çağlamak ma'nāsınadır; yukālu: غَقَّ الْمَاءُ غَقًّا وَغَقِيقًا إِذَا صَاتَ صَائِرًا مِنْ سَعَةٍ إِلَى ضَبِيقٍ Ve

غَقَّ [ğakq] Karganın sesi boğulup gızlat-landikte olan ötmesinden hikāyedir.

الْغَقَقَاتُ [el-ğakqakat] (zelzet) vezninde) Çakır doğan ötmek ma'nāsınadır; yukālu: غَقَقَ الصَّفَرُ إِذَا صَوَّتَ

الْغَقَاكُ [el-ğakqak] (şeddād) vezninde) ve

الْغَقُوقُ [el-ğakūq] (şabūr) vezninde) Cimāc hālinde ferici öten 'avrete denir; yukālu: اِمْرَأَةٌ غَقَاكٌ وَغَقُوقٌ إِذَا كَانَتْ يُسْمَعُ لِفَرْجِهَا صَوْتٌ عِنْدَ الْجَمَاعِ

الْغَفَقَةُ [el-ğakaqat] (fetehtāla) Dağ kırılan-
giç kuşlarına denir.

غِقْ غِقْ [ğik ğik] (ğayn'ların kesriyle) Bir
nesne kaynar iken zuhūr eden savtından
hikāyedir; ve minhu'l-hadīs: ”إِنَّ الشَّمْسَ
لَتَقْرُبُ مِنَ النَّاسِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ حَتَّىٰ إِنَّ طُوبُوهُمْ تَقُولُ غِقْ
غِقْ“ وهي حِكَايَةُ صَوْتِ الْغَلْيَانِ

[غ ل ف ق]

الْغَلْفَاكُ [el-ğalfak] (جَغْفَرٌ [ca'fer] vezninde)
Yosuna denir طُحْلُبُ [tuħlub] ma'nāsına,
‘alā-kavlin suda nābit bir güne otluğtur ki
yassı yaprakları olur. Ve rehā ve vūs'at
üzere olan dirliğe denir; yukālu: عَيْشٌ غَلْفَقٌ
عَيْشٌ غَلْفَقٌ Ve kebāde gibi mülāyim yaya
denir; yukālu: قَوْسٌ غَلْفَقٌ أي رِحْوَةٌ Ve asma
üzere oldukça yaprağa denir. Ve hurmā
līfine denir. Ve kavī ve fi'li çirkīn çolpa
ve hemec karıya denir; yukālu: تَرَوْجٌ غَلْفَقًا
أي حَرْقَاءَ سَبِيَّةِ الْمُنْطِقِ وَالْعَمَلِ

الْغِلْفَاتُ [el-ğilfāt] (قِرْتَاسٌ [kirtās] vezninde)
Çabuk yürüten ‘avrete denir; yukālu: اِمْرَأَةٌ
غِلْفَاتُ الْمَشْيِ أي سَرِيْعَتُهُ Ve uzun ‘avrete denir,
yukālu: اِمْرَأَةٌ غِلْفَاتُ أي طَوِيْلَةٌ

غَلَاْفِقَةٌ [Ġulāfiqat] (ğayn'ın zammıy-
la) Yemen'de Zebīd sāhilinde bir karye
adıdır.

الْغَلْفَقَةُ [el-ğalfekāt] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet]
vezninde) Mu'vir ve bed-hāl olmak
ma'nāsınadır; yukālu: غَلْفَقَ الرَّجُلُ إِذَا أَعْسَرَ
Ve bed söylemek ma'nāsınadır; yukālu: غَلْفَقَ
الكَلَامَ إِذَا أَسَاءَهُ

[غ ل ق]

الْغَلْفَقَةُ [el-ğalkāt] (ğayn'ın fethi ve kesriyle)
ve

الْغَلْفَاكِيُّ [el-ğalkā] (سَكْرَى [sekrā] vezninde)
Bir cins küçük ağaç ismidir ki Hicāz ve
Tihāme ve Hābeş memleketlerinde olur,

onunla a'lā dibāgat olunur. Ve Hābeş
tā'ifesi onunla ālāt-ı harb suvarıp tesmīm
ederler, o ālātın isābet eylediği vücūd
aslā felāh bulmayıp helāk olur. Bunu
müfredātta toħşikūn ile beyān ederler ki
sütlegēn nev'inden semmiyyetli bir nebat-
tır, bilād-ı Ermen'de onunla silāh namlu-
sunu suvarırlar.

الْمَغْلُوقُ [el-mağlūk] Şecer-i Ġalfe [ğalkāt]
ile dibāgat olunmuş deriye denir; yukālu:

إِهَابٌ مَغْلُوقٌ إِذَا دُبِعَ بِالْغَلْفَقَةِ
الْغَلْقُ [el-ğalk] (حَلْقٌ [ħalk] vezninde)
Kapı kapamak ma'nāsınadır; yukālu: غَلَقَ
الْبَابَ غَلْقًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا رَدَّهُ
ya'nī hatādır yāhūd lūgat-ı rediyye-i
mehcūredir, fasīh olan if'āl bābında ol-
maktır. Ve غَلَقَ [ğalk] bu ma'nadan ismdir,
kapıyı kapamağa denir. Ve

غَلَقٌ [ğalk] Pek ırak yere gitmek
ma'nāsınadır; yukālu: غَلَقَ فِي الْأَرْضِ غَلْقًا إِذَا
وَعَمِنَ

غَلَقٌ [ğalk] Arık ve koca adama ve deve-
ye, ‘alā-kavlin kızıl benizli adama ve kızıl
tüylü deveye denir; yukālu: رَجُلٌ أَوْ جَمَلٌ غَلَقٌ
أي كَبِيرٌ أَعْجَفٌ أَوْ أَحْمَرٌ

الْغُلُقُ [el-ğuluk] (zammeteynle) Kapan-
mış kapıya denir, niteki zammeteynle فَتَحَ
[futuħ] bunun mukābilidir; yukālu: بَابٌ غُلُقٌ
أي مُغْلَقٌ

الْغَلْقُ [el-ğalak] (fethateynle) مِغْلَاقٌ [miğlak]
ma'nāsınadır ki kapıyı kapayacak manda-
la ve sürgüye ve kilīde denir; yukālu: أَعْلَقَ
Ve الْبَابَ بِالْغَلْقِ أي الْمِغْلَاقِ وَهُوَ مَا يُغْلَقُ بِهِ الْبَابُ

غَلَقٌ [ğalak] Masdar olur, verdiği karz
bedeli yanına vaz' olunan rehni medyūn
vakt-i meşrūtta edā etmemekle mürtehin
o rehne müstehak olmak ma'nāsınadır;
yukālu: غَلَقَ الرَّهْنُ غَلْقًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اسْتَحَقَّهُ

Şārih der ki fi'l-i mezbūr ef'āl-i Cāhiliyye'den olmakla işbu: "لَا يَغْلُقُ الرَّهْنُ بِمَا فِيهِ" hadisiyle nehy ve ref' olundu. Pes غَلَقَ [ğalaq] fekk-i rehni zıddı olur. Ve

غَلَقَ [ğalaq] Hurmā dallarının dipleri kulanmakla meyve vermekten kalmak ma'nāsınadır; yukālu: غَلَقَتِ النَّخْلَةَ إِذَا دَوَّدَتْ Ve devenin arkası aslā onulmayacak vech üzere yağır olmak ma'nāsınadır; yukālu: غَلَقَ ظَهْرُ الْبَعِيرِ إِذَا دَبَّرَ دَبْرًا لَا يَبِيرُ

الْمِغْلَاقُ [el-miğlāq] [miftāh] [miftāh] vezninde) ve

الْمِغْلُوقُ [el-muğlūq] (mīm'in zammıyla) Bunlar da kapıyı kapayacak ālete denir, kilīd ve tırkaz ve mandal ve sürgü gibi. مُغْلُوقٌ [muğlūq] kelimesi ki mīm-i mazmūme ile مُكْحُلٌ [mukħul] ve مُسْعَطٌ [mus'ut] gibi nevāirdendir.

الْمِغْلَاقُ [el-miğlāq] [minber] [minber] vezninde) Kumar oklarından bir ok yāhūd kumar taz'tif oldukta yedincide gelen oka denir; cem'ī مِغَالِيقٌ [megāliq] gelir. 'Alā-kavlin مِغَالِيقٌ [megāliq] kumarda fā'iz olan okların nu'ūt ve evsāfındandır, esmāsından değildir.

الْإِسْتِغْلَاقُ [el-istiğlāq] Pazarı muhayyer kılmayıp vech-i kat'ī ile vermek ma'nāsınadır ki bāb-ı mu'āmeleyi iğlāk etmiş olur; tekūlu: اسْتِغْلَقْتَنِي فِي بَيْعَتِهِ أَنِّي لَمْ يَجْعَلْ لِي خِيَارًا فِي رَدِّهِ وَيُقَالُ اسْتِغْلَقْتُ عَلَيَّ بَيْعَتُهُ إِذَا صَارَ كَذَلِكَ Ve tekellümde hasr olmak ma'nāsınadır; yukālu: اسْتِغْلَقَ عَلَيْهِ الْكَلَامُ إِذَا أُزْتِجَ

الْغَالِقُ [el-ğalik] [ketif] [ketif] vezninde) Çepreşik çetin söze denir; yukālu: كَلَامٌ غَلِقٌ أَيُّ مُشْكِلٌ

غَلَّاقٌ [Gallāk] [şeddād] [şeddād] vezninde)

Benū Temīm kabīlesinden bir recül adıdır. Ve bir şā'ir ismidir. Ve Hālid b. Gallāk muhaddisindedir yāhūd bu mühmele iledir.

غَلَّاقٌ [Gālākī] [qāṭāmī] [qāṭāmī] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

غَوْلَقَانٌ [Gāvleqān] [şavlecān] [şavlecān] vezninde) Merv kazāsında bir karyedir.

الْإِغْلَاقُ [el-iğlāq] (hemzenin kesriyle) Kapıyı kapamak ma'nāsınadır; yukālu: أَغْلَقَ الْبَابَ ضِدًّا فَتَحَهُ Ve zorakī işletmek, ikrāh ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَغْلَقَهُ عَلَى إِذَا أَكْرَهَهُ Ve ağır yük yükletmekle devenin sırtını yağır eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَغْلَقَ ظَهْرُ الْبَعِيرِ إِذَا أَدْبَرَهُ بِالْأَحْمَالِ

الْمُغَالَقَةُ [el-muğālaqat] [mufā'alet] [mufā'alet] vezninde) Mürāhene ma'nāsınadır; yukālu: غَالَقَهُ إِذَا رَاهَنَهُ

[غ م ق]

الْغَمَوقُ [el-ğamaq] (fethateynle) Yeri rutübet basmakla merc ve çepel olmak ma'nāsınadır ki havāsının vehāmetini müstelzimidir; yukālu: غَمِقتِ الْأَرْضُ وَغَمِقتِ غَمِقتِ غَمًّا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالْأَوَّلِ وَالْخَامِسِ إِذَا رَكِبَ عَلَيْهَا النَّدَى

الْغَمِيقَةُ [el-ğamiqat] [ferihāt] [ferihāt] vezninde) Pek rutübetli olmakla havāsı vahīm olan yāhūd sulara karīb olan arza denir ki cezb ve sereyānla dā'imā rutübetli olup havāsını tevhim eder; yukālu: أَرْضٌ غَمِيقَةٌ أَيُّ ذَاتُ نَدَى وَثِقَلٍ أَوْ قَرِيبَةٌ مِنَ الْمِيَاهِ

الْغَمِوقُ [el-ğamiq] [ketif] [ketif] vezninde) Kesret-i rutübetten rāyihası fāsīd ve müte'affin olmuş nebāta denir; yukālu: نَبَاتٌ غَمِوقٌ إِذَا كَانَ لِرِيحِهِ حَمَّةٌ وَفَسَادٌ لِكثْرَةِ النَّدَى

الْمَغْمُوقُ [el-mağmūq] Şol hurmā koruğuna denir ki nuzc bulup olmak için üzeri ör-

tülüp bürünmüş ola; yukālu: إِذَا بُسِّرَ مَعْمُوقٌ إِذَا سَارِيهِ دَرُكٌ لِيُذْرَكَ وَيُنْصَحَ مَعْمُوقٌ [mağmūk] şol hurmā koruğudur ki cüz'ice sirkeye tuz sürüp kemāliyle nuzc bulmak için güneşe mevzū^c ola. Ve

مَعْمُوقٌ [mağmūk] غَمَقَةٌ [gameqat] marazına uğramış deveye denir.

الْغَمَقَةُ [el-gameqat] (feteħātla) Bir güne marazdır ki devenin omurga kemiğinde hādis olur.

[غ و ق]

الْغَاهِيْقُ [el-ğahiḳ] كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve الْغَايْهَاقُ [el-ğayhaḳ] صَيْقَلٌ [şayqal] vezninde) Gerimli uzun deveye denir. Ve

غَايْهَاقُ [ğayhaḳ] Neşāt ve şatāret ma'nāsınadır. Ve deliliğe denir, جُنُونٌ [cunūn] ma'nāsına; yukālu: بِهِ غَايْهَاقٌ أَيْ نَسَاطٌ وَكَذَا جُنُونٌ Ve bu lafzla 'izam ve nezāret sıfatlanır, ya'nī büyüklüğe ve azlığa mübālagaten vasf olur; yukālu: شَيْءٌ غَايْهَاقٌ أَيْ عَظِيمٌ وَيُقَالُ شَيْءٌ غَايْهَاقٌ أَيْ نَزْرٌ

الْغَاوْهَقُ [el-ğavhaḳ] جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Bu dahi cünūn ma'nāsınadır. Ve kargaya denir; mülhmele de lügattır.

الْغَايْهَقَةُ [el-ğayheqat] دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Göze dumanlık gelmekle basarı za'if eylemek ma'nāsınadır; yukālu: غَايْهَقُ الظَّلَامِ عَيْنُهُ إِذَا أضعِفَ بَصْرَهُ Ve göze duman gelip za'if olmak ma'nāsınadır; yukālu: غَايْهَقَتْ عَيْنُهُ إِذَا أَظْلَمَتْ

[غ و ق]

الْغَاقُ [el-ğāk] Bir cins su kuşu ismidir ki غَاقَةٌ [ğāqat] dahi denir. Ve kargaya denir.

غَاقِي [ğāḳi] (kāf'ın kesriyle) Karganın sesinden hikāyedir. Kaçan nekre oldukça tenvīn idhāl olunur.

التَّغْيِيْقُ [et-tağyīḳ] تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bir nesneyi fesāda verip tebāh eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا عَيَّقَ مَالَهُ إِذَا أَفسَدَهُ Ve bir nesne nazarı deng ve hayrān kılmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا عَيَّقَ بَصْرَهُ إِذَا حَيَّرَهُ Ve bir adam bir rey ve fikrde karar etmeyip tereddüd ve şūriş üzere olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا عَيَّقَ الرَّجُلُ فِي رَأْيِهِ إِذَا اختَلَطَ فِيهِ فَلَمْ يَثْبُتْ عَلَى شَيْءٍ

التَّغْيَيْقُ [et-teğayyūḳ] تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Göz dumanlanmak ma'nāsınadır; yukālu: تَغْيَيْقَتْ عَيْنُهُ إِذَا أَظْلَمَتْ

غَايْقَةٌ [Gayqat] تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Tinnīs kurbünde bir karyedir; muhaddisinden Hüseyn ve 'Ömer ibnā İdrīs ve 'Abdulkerīm b. el-Hüseyn el-Ğayḳiyyūn oradandır. Ve Hārretu'n-Nār zahrında Benī Şa'lebe b. Sa'd yurdunda bir mevzi'dir.

نَجَرَ بَعْرُونَهُ تَعَالَى

FASLU'L-FĀ'

(فَضْلُ الْفَاءِ)

[ف أ ق]

الْفَوَاقُ [el-fu'āk] (hemze ile غُرَابٌ [ğurāb] vezninde) فَوَاقٍ [fuvāk] lafzında lügattır ki hıçkırığadenir; yukālu: أَخَذَهُ الْفَوَاقُ أَيِ الْفَوَاقُ Ve masdar olur, hıçkırmak ma'nāsınadır; yukālu: فَاقَ الرَّجُلُ فَوَاقًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا أَخَذَهُ: فَاقَ الْفَوَاقُ Ve 'inde'l-ba'z فَوَاقٍ [fu'āk] hemze ile veca'nın ismidir ki mi'adede mütehaddis olan rih sebebiyle tekevvün eden hıçkırık 'illetinden 'ibârettir ki 'illet-i mahsûsadır, ya'nî mehmûz olan فَوَاقٍ [fu'āk] 'illet olan hıçkırığa ve vāvî olan 'âdeten 'arız olanına mahsustur; 'illetin sebebi ve 'ilacı küttüb-i tibbiyyede meşrûhtur.

[ف ت ق]

الْفَتْقُ [el-fetḳ] (fā'nın fethi ve tā'nın sükunıyla) Yarmak ma'nāsınadır; yukālu: فَتَقَ الشَّيْءُ فَتَقًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا سَقَمَهُ Ve

فَتَقَ [fetḳ] Şakk-ı 'asā-yı cemā'at ma'nāsına müsta'meldir ki ittifākları yāhūd musālahaları bozulup niyyetlerine şikāk düşüp harb ve kıtāl rüçü'e eylemekten 'ibârettir; yukālu: فَتَقَ فُلَانٌ بَيْنَهُمْ أَيِ شَقَّ عَصَاهُمْ Ve şafak söküp fecr yeri ağarmak ma'nāsına müsta'meldir; bunda fethateynle cā'izdir; yukālu: أَنْظَرُ إِلَى فَتَقٍ Ve şol yere itlāk olunur ki etrāf ve havālisine yağmur yağıp oraya yağmaya. Ve bu فَاتِقٌ [fātiḳ] ma'nāsınadır ki güyā ki etrāfını şakk etmiş olur; tekülü: نَزَلْنَا فِي فَتَقِ الْمَوَاضِعِ وَهُوَ مَوْضِعٌ لَمْ يُمَطَّرْ وَقَدْ مُطَّرَ مَا حَوْلَهُ Ve

فَتَقَ [fetḳ] Kasık yarığı ta'bir olunan 'illete denir. Mü'ellif icāz vechiyle ta'rif ey-

lemekle tafsili budur ki 'illet-i mezbûre teferruk-ı ittisāldır, ya'nî şol yarıktır ki kasığın perdeleri altında muhtebes olan cismin teferruk-ı ittisāl sebebiyle hārice nüfuz eylesidir. Ve gāhca اُنْتَبَيْنَ [unṣeyeyn]in üstünde olan iki mecrāların yırtılıp vāsî'e olmasına itlāk olunur. Bu takdirce kīs-i اُنْتَبَيْنَ [unṣeyeyne] iç yağı veyā perde veyā bağırsak nāzil olur, husūsan اَعْوَرُ [a'ver] dedikleri bağırsak nāzil olur yāhūd yarıktan çıkan şey-i galiz yeldir veyā mā'iyetli veyā demeviyetli rutūbettir. Ve bu 'illet sıbyāndan gayrıya hādis olursa bür' ve ifākati yoktur. Ve debe dedikleri bunun şedid olanıdır ki ünseyeyne em'ānin nüzülüyle büyüyüp فَرَعَةٌ [ḳar'at] tarzında olur. Ve

فَتَقَ [fetḳ] Geniş ve küşāde ve meydānlı yere itlāk olunur; yukālu: خَرَجَ إِلَى فَتَقِي أَيِ إِلَى مَا انْفَرَجَ وَاتَّسَعَ Ve hamura māye katmak ma'nāsınadır; yukālu: فَتَقَ الْعَجِينِ فَتَقًا إِذَا جَعَلَ فِيهِ الْفِتَاقُ Ve

فَتَقَ [fetḳ] Āfet ve nāzile ve hādiseye itlāk olunur, deyn ve maraz ve fakr gibi; cem'î اَصَابَتْهُمْ فَتُوقٌ أَيِ فَتُوقٌ gelir; yukālu: آفَاتٌ كَالدَّيْنِ وَالْفَقْرِ وَالْمَرَضِ

الْتَفْتِيقُ [et-teftiḳ] Bu dahi yarmak ma'nāsınadır; yukālu: فَتَقَهُ إِذَا سَقَمَهُ

الْتَفْتُوقُ [et-teftuḳ] (tefa'ul) vezninde) ve

الْإِنْفِتَاقُ [el-infitāk] [infi'āl] vezninde) Yarılmak ma'nāsınadır; yukālu: فَتَقَهُ Ve فَتَمَّتْ وَانْفَتَقَ أَيِ سَقَمَهُ فَانْسَقَ

إِنْفِتَاقُ [infitāk] Nākanın memesiyle göbeği aralığında فَتَقَ [fetḳ] dedikleri 'illet hādis olmak ma'nāsınadır ki gāhca helāka mü'eddī olur ve bu pek semizlikten tahadüs eder; yukālu: اِنْفَتَقَتِ النَّاقَةُ إِذَا أَخَذَهَا دَاءٌ فِيمَا

بَيْنَ ضَرْعِهَا وَسُرَّتَيْهَا وَرُبَّمَا تَمُوتُ بِهِ

الْمَفْتَقُ [el-meftak] (مَفْعَدٌ [maḥʿad] vezninde) Gömleğin yırtmacına ve yakası yarığına denir.

الْإِفْتَاقُ [el-iftāk] (hemzenin kesriyle) فَتَقٌ [fetk] dedikleri yere yaʿnī etrafına yağmur yağıp ona isâbet eylememiş olan yere uğramak maʿnâsınadır; yukâlu: إِذَا أَفْتَقَ الرَّجُلُ إِذَا كَانَ كَأَنَّكَ قَدْ أَفْتَقَ سَمًا Ve bir adamın davranları semirip tavlansınadır; yukâlu: أَفْتَقَ الرَّجُلُ إِذَا سَمِنَتْ ذَوَابُّهُ Ve hurmâ salkımının çöpiyle misvâklanmak maʿnâsınadır; yukâlu: أَفْتَقَ فَلَانٌ إِذَا اسْتَأْكَ بِالْعَرَاجِينِ Ve bir kimse üstünden sehâb kesâfeti açılıp bertaraf olmak maʿnâsınadır; yukâlu: أَفْتَقَ الْقَوْمُ إِذَا انْفَتَقَ عَنْهُمْ Ve güneş sehâb içre girip kulağı ayazda kalmakla ondan bir lemʿa ve şuʿâʿ zâhir olmaktan ʿibârettir; yukâlu: أَفْتَقَ قَرْنُ الشَّمْسِ إِذَا أَصَابَ فَتَقًا فِي السَّمَاءِ فَبَدَأَ مِنْهُ

إِفْتَاقٌ [iftāk] Bir adama ekserî فُتُوْقٌ [futūk] ʿariz olmak maʿnâsınadır; yukâlu: أَفْتَقَ الرَّجُلُ إِذَا أَلْحَتْ عَلَيْهِ الْفُتُوْقُ Ve geniş ve meydânlı açık yere çıkmak maʿnâsınadır; yukâlu: أَفْتَقَ الرَّجُلُ إِذَا خَرَجَ إِلَى فَتَقٍ

الْفَتَاقُ [el-fetak] (fethateynle) ʿAvretin ferci فَتَقًا [retkâ] yaʿnī bitişik olmayıp pek ayrıık olmak maʿnâsınadır; yukâlu: فَتَقَتِ الْمَرْأَةُ فَتَقًا Ve yıl kurak olmayıp niʿmetli ve bereketli ucuzluk bolluk olmak maʿnâsınadır; yukâlu: فَتَقَ الْعَامُ إِذَا أَحْصَبَ

الْفَتَقَاءُ [el-fetkâ] (حَمْرَاءُ [ḥamrâ] vezninde) Feri bitişik olmayıp ayrıık olan ʿavrete denir; yukâlu: إِمْرَأَةٌ فَتَقَاءُ أَي مُنْتَفِقَةٌ الْفَرَجِ

الْفُتُقُ [el-futuk] (zammeteynle) Çok sözlü ʿavrete denir; yukâlu: إِمْرَأَةٌ فَتُقُ أَي الْمُنْتَفِقَةُ Ve Tâʿif'te bir karye adıdır.

الْفَتِيْقُ [el-fetīk] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Pek semizlikten derisi cā-be-cā yarılıp yırtılmış olan deveye denir; yukâlu: إِذَا جَمَلَ فَتِيْقٌ إِذَا كَانَ قَدْ انْفَتَقَ سَمًا Ve فَتِيْقُ اللِّسَانِ [fetīku'l-lisān] mütekellim ve minṭīk, tīz-zebān adama itlāk olunur; yukâlu: رَجُلٌ فَتِيْقٌ اللِّسَانِ أَي حَدِيدُهُ Ve çatal temrene فَتِيْقُ الشُّفْرَتَيْنِ [fetīku'ş-şefreteyn] denir, gūyā ki birisi āherinden ayrılmıştır; yukâlu: نَضَلَ فَتِيْقُ الشُّفْرَتَيْنِ إِذَا كَانَتْ لَهُ شُعْبَتَانِ

فَتِيْقٌ [fetīk] Pek rüşen sabâh vaktine vasf olur; yukâlu: ضَبِحَ فَتِيْقٌ أَي مُشْرِقٌ

الْفَيْتَقُ [el-feytaq] (صَيْقَلٌ [şaykal] vezninde) Dülgerce denir, نَجَّارٌ [neccār] maʿnâsına. Ve demirciye denir حَدَّادٌ [ḥaddād] maʿnâsına. Ve pâdişâha itlāk olunur. Ve kapıcıya denir, بَوَّابٌ [bevvāb] maʿnâsına. Bunların mecmûʿunda فَتَقٌ [fetk] maʿnâları melhûzdur.

ذُو فَتَاقٍ [Zū Fitāk] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bir mevziʿdir.

الْفِتَاقُ [el-Fitāk] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bir dağın adıdır. Ve hamur mâyesine denir; yukâlu: الْعَجِينُ لَا يَزُبُو إِلَّا بِالْفِتَاقِ وَهِيَ الْحَمِيْرَةُ Ve hurmâ lifinin beyâz dibine denir. Ve hurmâ salkımının çöpüne denir. Ve güneşin tulûʿ ve zuhûr ile görünen kulağına itlāk olunur; yukâlu: مَعَ ظَهَرِ فَتَاقِ الشَّمْسِ أَي قَوْلُهَا وَعَيْنُهَا Burada vāv, [maʿa] maʿnâsına olmak melhûzdur. Ve güneşin önünden sehâb açılıp bertaraf olmağa denir; yukâlu: ظَهَرَتِ الشَّمْسُ بِالْفِتَاقِ أَي بِانْفِتَاقِ الْعَيْمِ عَنْهَا Ve edviye-i mahlûtadan mürekkeb maʿcûna denir. Ve bir maʿrûf su ismidir.

فُوتُقٌ [Futak] (فُوفَلٌ [füfel] vezninde) Merv kazâsında bir karyedir.

[ف ح ق]

دَخَرَجَةٌ [el-feyceḡat] (cīm'le [dahrecet] vezninde) Yürürken apışı ayırıp açmak ma'nāsınadır; yukālu: **فَيَجُتُّ بَيْنَ رِجْلَيْهِ إِذَا بَاعَدَ**

الْفَيْجُتُّ [el-feycaḡ] (ṣayḡal [şaykal] vezninde) Bol ve meydānlı yere denir; yukālu: **أَرْضٌ فَيَجُتُّ أَيِّ وَاسِعَةً**

الْمُتَفَيْجِئُ [el-mutefeyciḡ] (ism-i fā'il bün-yesiyle) Apışını ayırarak yürüten adama denir, **مُتَفَيْهِيئُ** [mutefeyhiḡ] ma'nāsına.

الْإِنْفِجَاقُ [el-inficāḡ] [infihāḡ] vezninde ve mürādifidir ke-mā se-yuzkeru.

[ف ر ذ ق]

الْفَرْزَدُقُ [el-ferezdaḡ] [sefercel] vezninde) Tennūra düşmüş kirdelere denir ki cā-be-cā göyünüp muhterik olur; müfredi **فَرْزَدَقَةٌ** [ferezdeḡat]tır; tekülü: **أَطَعَمَنَا** Ve ekmek kırıntısına denir, **فُتَاتُ الْحُبْزِ** [futātu'l-ḡubz] ma'nāsına. Ve bazıları 'inde **فَرْزَدَقَةٌ** [ferezdeḡat] perāzde-i Fārisī mu'arrebidir ki hamur yumaḡına denir, 'alā-kavlin **فَرَزٌ** ile **دَقٌّ** lafzlarından menhūt ve mürekkebdir, zīrā hamur dakik olmakla ondan bir kıta ifrāz olunmuştur, ya'nī yumak dedikleri **دَقٌّ** [daḡḡ] olunan hamurdan bir kıta-i müfrezedir; cem'i **فَرَاذِقُ** [ferāziḡ] gelir, kıyās ise **فَرَاذُ** [ferāzid] olmaktadır. Ve **فَرْزُدُقٌ** [Ferezdaḡ] ile Hemmām b. Gālib b. Şa'şā'a nām şā'ir-i ma'rūf mülakkab olmuştur. Şārihin beyānına göre çehresi tennūra düşmüş kirdeye şebih olması bā'is-i telkibdir. Ve **فَرْزُدُقٌ** [ferezdaḡ] lafzının tasḡirinde dahi kıyās olan **فُرَيْزِدُ** [fureyzid] olmaktadır, zīrā ism kaçan beş harfli olsa ve cümlesi hurūf-ı usūl olsa cem' ve tasḡirinde harf-i

ahiri hazf olunur, lākin dāl'ın mahreci tā' mahreci olup ve tā' hurūf-ı ziyādeden olmakla mādde-i mezbūrede tā'ya kıyāsla **ḡāf**'tan hazfe evlā 'add olundu. Ve cem' ve tasḡirinde yā' ta'viz edip **فَرَاذِقُ** [ferāziḡ] ve **فُرَيْزِقُ** [fureyzīḡ] dahi denir.

[ف ر س ق]

الْفُرْسِيقُ [el-firsīḡ] **فُوسِكٌ** [firsik] vezninde ve mürādifidir ki et şeftalisine denir.

[ف ر ق]

الْفَرْقُ [el-farḡ] (ḡarḡ [ḡarḡ] vezninde) ve **الْفُرْقَانُ** [el-furḡān] (fā'nın zam-mıyla) İki nesne arasını ayırmak ma'nāsınadır; yukālu: **فَرَقَ بَيْنَهُمَا فَرْقًا وَفُرْقَانًا** ve kavluhu ta'alā: **مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا فَصَلَ** ve kavluhu ta'alā: **﴿فِيهَا يُفْرَقُ كُلُّ أَمْرٍ حَكِيمٍ﴾** **أَيُّ يُقَضَى** ve kavluhu ta'alā: **﴿وَفَرَاتًا فَرْقَانًا﴾** **أَيُّ فَصَلْنَاهُ وَأَحْكَمْنَاهُ** ve kavluhu ta'alā: **﴿وَإِذْ فَرَقْنَا بِكُمُ الْبَحْرَ﴾** **أَيُّ فَلَقْنَاهُ** ve kavluhu ta'alā: **﴿أَيُّ الْمَلَائِكَةِ﴾** **﴿فَالْفَارِقَاتِ فَرْقًا﴾** **﴿أَيُّ الْحَقِّ وَالْبَاطِلِ﴾** **﴿تَنْزِلُ بِالْفَرْقِ بَيْنَ الْحَقِّ وَالْبَاطِلِ﴾**

فَرْقُ [farḡ] Başta olan saç bölüklerinin yoluna denir ki murād aralıklarıdır; yukālu: **بَدَا الشَّيْبُ فِي فَرْقِهِ وَهُوَ الطَّرِيقُ فِي شَعْرِ الرَّأْسِ** Ve bir kuş ismidir. Ve keten bezene denir. Ve bir ölçek adıdır ki Medīne'de ma'rūftur, üç sa' gılāl isti'āb eder ve bunda fethateynle cā'izdir, 'alā-kavlin fethateynle efsattır ve 'inde'l-ba'z on altı ritl ve 'alā-kavlin dört ritl isti'āb eder; cem'i **فُرْقَانٌ** [furḡān] gelir, **بُطْنَانٌ** [buṡnān] vezninde; yukālu: **كَالَهُ بِالْفَرْقِ وَهُوَ مَكِّيَالٌ بِالْمَدِينَةِ يَسَعُ ثَلَاثَةَ أَصْعَ وَيَحْرُكُ أَوْ هُوَ أَضْحُ أَوْ يَسَعُ سِتَّةَ عَشَرَ رَطْلًا أَوْ أَرْبَعَةَ أَرْبَاعٍ** Mütercim der ki burada nüshalarda **مَرْسُومٌ** olmakla galat-ı mahzdır. Muṡarrizī **Muḡrib**'de akvāl-i **وَبَعْضُهُمْ يَقُولُ الْفَرْقُ** 'adīde tahrīrinden sonra **بِسُكُونِ الرَّاءِ أَرْبَعَةُ أَرْطَالٍ**

lemekle savāb olan burada اَرْطَالٌ أَرْطَالٌ 'unvāniyla olmaktır. Ve *Tehzīb*'de üç sâc on altı rıtlı müstev'ibdir diye mersüm olmakla zâhiren mü'ellifin ihtilâfla beyânı mülâyim değildir, zîrâ esahh-ı akvâl üzere sâc-ı nebevî beş rıtlı ve sülüs-i rıtlı olmakla üç sâc tamâm on altı rıtlı olur, meğer *Hiçazî* ve *İrākî* ihtilâfına mahmul ola. Ve فَرْقٌ [firq] dedikleri yarılmış çekirdeğe mâlik olmak ma'nâsınadır ki deveye 'alef ederler, ke-mâ se-yuzkeru; yukâlu: فَرْقُ الرَّجُلِ فَرْقًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا مَلَكَ الْفَرْقُ Şārih der ki gerçi mü'ellifin siyākından zamîr-i onâ ircâc olunmak mütebâdirdir, lâkin savāb olan koyun sürüsüne râci' olmaktır. Ve

فَرْقٌ [farq] Kuş hadeslemek ma'nâsınadır; yukâlu: فَرْقُ الطَّائِرِ فَرْقًا إِذَا دَرَقَ

الْفَارُوقُ [el-fārūq] Mübâlagadır, begâyet fark ve fasl eden adama denir. Bu münâsebetle 'Ömer b. el-Ḥaṭṭâb radiyallâhu 'anhu hazretlerine telkîb olunmuştur, hak ile bâtil mâ-beynini kemâl üzere fark ve fasl eylediğine mebnî yâhūd Mekke-i mukerreme'de âfitâb-ı İslâm'ı izhâr edip imân ve küfrün miyânını fark ve fasl eylediğinden telkîb olundu. Ve تَرْيَاقُ الْفَارُوقِ [tiryaqun fārūqun] ki cemîr-i terâyîk u mürekkebâtın ahmed ve efdalıdır, maraz ile sıhhat beynini fârik olduğu için fārūq [fārūq] ile muttasıf oldu. Ve

فَارُوقٌ [fārūq] Pek korkak adama denir, ke-mâ se-yuzkeru.

الْفَرَاقُ [el-feraq] (fethateynle) Korkak ve ödek olmak kezâlik korkmak ma'nâsınadır, havftan kalbi münsadi' olmak mülâhazasıyladır; yukâlu: فَرْقُ الرَّجُلِ فَرْقًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا فَرَعَ

فَرْقٌ [feraq] Sabâh vaktine denir, bām-dād ma'nâsına, 'alâ-kavlin fecr söküp sabâh yerinin açılmasına denir; tekûlu: بَشْنَا نُسَامِرُ: إِلَى الْفَرْقِ أَيِ الصُّبْحِ نَفْسَهُ أَوْ فَلَقِيهِ Ve ön dişlerin aralığı seyrek olmağa denir; yukâlu: فِي ثَنَائِهِ: فَرْقٌ أَيِ تَبَاعُدٍ فِيمَا بَيْنَهَا Ve devenin ayaklarının bakanakları birbirinden açık ve meydanlı olmaya denir. Ve at kısmında فَرْقٌ [feraq] almacığının birisi âherinin üzerine havâle olmak ya'nî bir tarafı yüksek öbür tarafı çökük ve basık olmaktan 'ibârettir ve bu at kısmında mekârih-i evsâftandır. Ve horoz kısmında فَرْقٌ [feraq] ibiği ayrık ya'nî çatal olmasından 'ibârettir. Ve perçemin ve sakalın telleri seyrek olmağa denir. Ve yerde nebât ayrı ayrı dağınık olmağa denir. Ma'anî-i mezkûrede فَرْقٌ [feraq] masdar ve ism olur. Ve

فَرْقٌ [feraq] Denizin mevcine girip dalmak ma'nâsınadır; yukâlu: فَرْقُ الرَّجُلِ فَرْقًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا دَخَلَ فِي الْفَرْقِ أَيِ الْمَوْجَةِ وَغَاصَ فِيهَا فَرْقٌ [farq] dedikleri mikyâl ile nesne içmek ma'nâsınadır; yukâlu: فَرْقُ الرَّجُلِ إِذَا شَرِبَ بِالْفَرْقِ أَيِ بِالْمِكْيَالِ الْمَرْبُورِ

الْفَارُوقَةُ [el-fārūkat] ve

الْفَرُوقَةُ [el-ferūkat] [şabūret] vezninde ve teşdîd ile cā'izdir) Korkak ve bî-zehre adama denir ki ödek ta'bîr olunur; müzekker ve mü'ennese vasf olur; yukâlu: رَجُلٌ وَامْرَأَةٌ فَارُوقَةٌ وَفَرُوقَةٌ أَيِ فَرَعَ فَرْقٌ [ferik] ki كَتِفٌ [ketif] vezninde ve فَرْوَقٌ [feruq] ki نَدَسٌ [nedus] veznindedir ve فَرْوُوقٌ [ferūq] ki صَبُورٌ [şabūr] veznindedir ve فَرْوُوقَاتٌ [ferūkat] ki مَلُولَةٌ [melūlet] veznindedir ve فَرْوُوقٌ [ferrūq] ki فَرْوُوجٌ [ferrūc] veznindedir ve فَارُوقٌ [fārūq] ve فَارُوقَةٌ [fārūkat] pek korkak şedîdî'l-feza' adama denir. Ve ba'zılar 'indinde فَرْوُوقٌ [feruq], نَدَسٌ [nedus]

vezninde, cibillī ve tabrī korkak ve ödek olana denir ve فَرِيقٌ [feriḳ], كَتِيفٌ [ketif] vezninde bir nesneden havf eylemiş olana denir.

الْمَفْرُقُ [el-mefraḳ] مُفْعَدٌ [maḳʿad] vezninde) ve

الْمَفْرِيقُ [el-mefriḳ] (مَجْلِسٌ [meclis] vezninde) Başın tepesinin ortasına denir ki saçın her tarafa teferruk eylediği mahalden ‘ibârettir; yukālu: **بَدَا الشَّيْبُ فِي مَفْرِقِهِ وَمَفْرِقِهِ أَيُّ** **مَفْرِقُ الطَّرِيقِ** Ve وَسَطُ رَأْسِهِ وَهُوَ الَّذِي يَفْرُقُ فِيهِ الشَّعْرُ [mefreḳuʿt-ṭarīḳ] yolun niçe yollar ayrılan yerine denir ki yol ağzı taʿbīr olunur; cemʿi مَفَارِقُ [mefāriḳ]tir ve minhu tekülü: **مُتَرَجِمٌ عَلَى مَفَارِقِ الْحَدِيثِ أَيُّ وَجُوهِه** Mütercim der ki burada مَفْرُقٌ [mefraḳ] مُفْعَدٌ [maḳʿad] vezninde geldiği kıyās üzere bāb-ı evvelde olduğuna mebnīdir ve مَجْلِسٌ [meclis] vezninde geldiği bāb-ı sānīden dahi vürūduna mebnīdir. Gerçi müʿellif bunu zikr eylemedi lākin ümmehāt-ı sāʿirede mesbūttur, hattā *Miṣbah*’ta **بَابُ** **وَفِي لُغَةٍ مِنْ بَابِ** **صَرَبَ** ‘ibâretiyle mersūmdur, ancak lügat-ı ʿāliye olmamakla müʿellif ona iltifāt etmeyip burada işâretle iktifā eyledi.

الْفُرُوقُ [el-furuḳ] (فُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Yol çatallanmak maʿnāsınadır; ʿalā-kavlin bir husūs zuhūr edip vech ve tarīki bilinmek maʿnāsınadır; yukālu: **فَرَقَ لَهُ الطَّرِيقَ** Ve فُرُوقًا إِذَا اتَّجَهَ لَهُ طَرِيقَانِ أَوْ اتَّجَهَ أَمْرٌ فَعَرَفَ وَجْهَهُ nākayı yāhūd kancık merkebi buru tutmakla derd ve telāşından duramayıp bir tarafa kaçıp gitmek maʿnāsınadır; yukālu: **فَرَقَتِ النَّاقَةُ أَوْ الْأَتَانُ إِذَا أَخَذَهَا الْمَخَاضَ فَنَدَّتْ فِي الْأَرْضِ**

الْفَارِيقُ [el-fāriḳ] Buru tutmakla derdinden başını alıp kaçıp giden nākaya yāhūd merkebe denir; cemʿi فَوَارِيقُ [fevāriḳ] ve فُرُوقُ

[furraḳ] gelir, رُكْعٌ [rukkaʿ] vezninde. Ve bir sehābdan ayrılıp başkaca giden sehāb kıtʿasını ona teşbīhle فَارِيقٌ [fāriḳ] itlāk ederler.

الْأَفْرُقُ [el-efraḳ] Bir almacığı dīgerinden yüksek olan ata denir; yukālu: **فَرَسٌ أَفْرُقٌ** Ve **إِذَا كَانَتْ إِخْدَى وَرَكْبَتُهُ مُشْرِفًا عَلَى الْأُخْرَى** **دِيكٌ أَفْرُقٌ أَيُّ** **بَيْنَ الْفَرَقِ** Ve nāsiyesi yāhūd lihyesi çatal heyetinde ayrıık olan adama denir; yukālu: **رَجُلٌ أَفْرُقٌ أَيُّ كَأَنَّ نَاصِيَتَهُ أَوْ لِحْيَتَهُ مَفْرُوقَةٌ بَيْنَ الْفَرَقِ** Ve ak horoza itlāk olunur; yukālu: **دِيكٌ أَفْرُقٌ** Mütercim der ki zāhiren itlākın vechi أَفْرُقٌ [efraḳ] fiʿl-ısl hakkında hadīs-i şerīf sādır olan hāssalī dīk-i ebyazın vasfı olup nāsın kemāl-i ragbetlerine mebnī kesret-i istiʿmalle giderek ism menziline şāyiʿ olmak melhūzdur. Ve hāyelerinin aralığı meydānlı olan koyuna denir; cemʿi فُرُوقٌ [furḳ] gelir fāʿnın zammıyla. Ve tek taşak ata denir; yukālu: **فَرَسٌ أَفْرُقٌ أَيُّ ذُو حُضْبِيَّةٍ** **وَاحِدَةٍ** Ve kollarının aralığı meydānlı ve kullaçlı olan adama denir; yukālu: **رَجُلٌ أَفْرُقٌ أَيُّ أَفْلَحُ**

الْفَرِيقَةُ [el-feriḳat] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) Otları perākende bitmiş yere denir; yukālu: **أَرْضٌ فَرِيقَةٌ أَيُّ فِي نَبْتِهَا فَرِيقٌ** **بِعْنِي إِذَا كَانَ كَتِيفٌ [ketif] vezninde hurde olmakla yerin yüzünü örtüp bürümeyen ota denir; yukālu: نَبَتٌ فَرِيقٌ أَيُّ صَغِيرٌ لَمْ يُعْطِ الْأَرْضَ**

الْفَرْقَاءُ [el-ferḳāʿ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʿ] vezninde) Memelerinin emziklerinin aralıkları küşāde olan koyuna denir; yukālu: **شَاةٌ فَرْقَاءُ** **أَيُّ الْبُعِيدَةُ مَا بَيْنَ الطَّبِينِ**

فَارِيقِينَ [Fāriḳīn] “م،ي،ي” māddeinde mezkūrdur, yaʿnī Diyār-ı Bekr eyāletinde bir belde dir ki مِيَّافَارِيقِينَ [Meyyāfāriḳīn] ile

فُرُقَةٌ [el-ferīḳ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) **الْفَرِيقُ** [firḳat]tan ekser olan tā'ife-i insāniye denir; cem'ci أَفْرَاقٌ [efriḳā] gelir ve أَفْرُقٌ [efruḳ] gelir, cem'ci أَفْلُسٌ [eflus] vezninde ve فُرُوقٌ [furūḳ] gelir; yukālu: جَاءَ فَرِيقٌ مِنَ النَّاسِ وَهُوَ أَكْثَرُ مِنْ الْفُرُقَةِ Şārihin beyānına göre فَرِيقٌ [ferīḳ] ism-i cem'dir vāhid ve kesire itlāk olunur.

الْفُرْقَانُ [el-furḳān] (fā'nın zammıyla) Masdardır ki zikr olundu. Ve Kur'ān-ı kerīm'e itlāk olunur; hak ve bātil ve helāl ve harām beynlerini fark eylediği için mübālagaten masdar ile tesmiye olundu. Ve her nesneye denir ki onunla hak batıl ve beyni fark oluna. Ve nasr ve 'avn ma'nāsınadır. Ve delīl ve burhān ma'nāsınadır. Ve subh vaktine, 'alā-kavlin seher hengāmına itlāk olunur. Ve sıbyāna itlāk olunur, murād فُرُقٌ [firḳ]-ı mezkūr gibi sıbyāh gürühu olacaktır, fırka-i kibārdan müfterik oldukları tasavvuruyadır; pes bu ma'nāda ism-i cem' menziline olur yāhūd fā-yı mazmūme ile فُرُقٌ [furḳ] lafzından cem' itibār olunur. Ve Hazret-i Mūsā'ya nāzil olan Tevrāt-ı şerīf'e itlāk olunur. Ve deryānın bölünüp açılmasına itlāk olunur, **إِنْفِرَاقُ بَحْرِ** [infirāḳu baḥr] ma'nāsına; ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿وَإِذَا آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَالْفُرْقَانَ﴾ أَيِ **إِنْفِرَاقِ الْبَحْرِ**

يَوْمَ الْفُرْقَانِ [yevmu'l-furḳān] ki Kur'ān-ı kerīm'de ya'nī işbu: ﴿وَمَا أَنْزَلْنَا عَلَى عَبْدِنَا يَوْمَ الْفُرْقَانِ﴾ الآية kerīmesinde vāki'dir, murād Yevm-i Bedr'dir, zīrā hak ile bātılı ibtidā fark eden gündür.

الْفُرُقُ [el-furḳ] (fā'nın zammıyla) Bu dahi Kur'ān-ı kerīm'e itlāk olunur, فَارِقٌ [fāriḳ] ma'nāsınadır, nihāyet فُرْقَانٌ [furḳān] eblagdır.

الْفَرِيقَةُ [el-ferīḳat] (كَيْسَةٌ [kenīset] veznin-

de) Bir türlü ta'āmdır ki lohusa hatun için tertīb ederler, sūt ile hurmādan yāhūd piriḳ ve sār hubūbātla sūtten tertīb ederler ki lapa olacaktır. Ve sürüden gece ayrılıp bir tarafa doğru çekilip giden koyun bölüğüne denir.

الْفَرَاقُ [el-ferāk] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) ve

الْفِرَاقُ [el-firāk] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Ayrılığa denir, فُرُقَةٌ [furḳat] ma'nāsına ki ismdir ve kuri'e kavluhu ta'ālā: ﴿هَذَا فِرَاقٌ

بَيْنِي وَبَيْنِكَ﴾ بِالْفَتْحِ

أَفْرِيقِيَّةٌ [Efrīḳiyyet] (hemzenin fethiyle) Mağrib'de Endelus karşısında vāki' bilād-ı vāsi'anın yanī bir ülkenin adıdır. Şārihin beyānına göre Efrīḳiḳ b. Ebrehe nām pādişāh ismiyle müsemmadır, Mıḳır ile Mağrib miyānındadır.

الْمُفْرِقُ [el-mufriḳ] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Yavrusu ölmekle firākına uğramış nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ مُفْرِقٌ إِذَا فَارَقَهَا وَلَدَهَا Ve مُمْفِرُقُ الْجِسْمِ [mufriḳu'l-cism] gövdesi etsizce, 'alā-kavlin semiz olan insān ve hayvāna itlāk olunur ki zidd olur; ikisinde dahi fark melhūzdur; yukālu: رَجُلٌ وَفَرَسٌ مُفْرِقٌ الْجِسْمِ أَيِ قَلِيلِ اللَّحْمِ أَوْ سَمِينٌ

التَّفْرِيقُ [et-tefriḳ] ve

التَّفْرِيقَةُ [et-tefriḳat] (تَكْمِيلَةٌ [tekmilet] vezninde) Birbirinden ayırmak ma'nāsınadır; yukālu: فُرُقَةٌ تَفْرِيقًا وَتَفْرِيقَةً إِذَا بَدَّهَ Mütercim der ki zāhiren تَفْرِيقَةٌ [tefriḳat] gibi ism-i masdar iken masdar menziline dahi isti'māl olunmuştur, zīrā tef'īl vezni saḥīhü'l-lām olan bāba ve tef'ilet تَسْمِيَّةٌ [tesmiyyet] ve تَزْكِيَّةٌ [tezkiyyet] gibi mu'tellü'l-lām olan bāba mahsüstür. İntehā. Ve

تَفْرِيقٌ [tefriḳ] Korkutmak ma'nāsına müsta'meldir ki şu'urunu dimāğından

eder; yukālu: هُوَ فُرَانِقٌ أَيْ الَّذِي يَدُلُّ صَاحِبَ Mütercim der ki *Burhān*'da “pervānek” karakulak ile ve çarkacı ile ve “pervāne” kelebek dedikleri böcek ile ve fermān-ı şāhī ile ve yine karakulak ile müfesserdir.

الْفُرُنُقُ [el-furnuḳ] [فُنُقٌ] [ḳunfuḏ] vezninde) Kötti ve kemter şey'e denir; yukālu: شَيْءٌ فُرُنُقٌ أَيْ رَدِيٌّ

التَّفْرُنُقُ [et-tefernuḳ] [تَدَخْرُجُ] [tedaḫruc] vezninde) Bir nesne fāsīd ve tebāh olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَفْرُنُقُ الشَّيْءُ إِذَا فَسَدَ Ve hayvānın kulağı kalkıp dik durmak ma'nāsınadır; yukālu: تَفْرُنُقَتْ أُذُنُ البَعِيرِ إِذَا شَخَصَتْ

[ف س ت ق]

الْفُسْتُقُ [el-fustuḳ] [فُسْتُقٌ] [ḳunfuḏ] vezninde) ve

الْفُسْتُقُ [el-fustaḳ] [فُسْتُقٌ] [cundeb] vezninde) Piste mu'arrebidir ki şām fıstığı ta'bīr olunan meyvedir, fındığın karındaşdır; çiğere ve fem-i mi'deye ve sancıya ve ağız rāyihasına be-gāyet nāfi'dir. Şārihin beyānına göre 'inde'l-ba'z “ف،س،ق” māddesinden me'hūzdur ki 'Arabīdir.

فُسْتُقَانُ [Fustuḳān] (fā'nın ve tā'nın zammıyla) Merv kazasında bir karye adıdır.

فُسْتُقَاتُ [Fustuḳāt] (fā'nın ve tā'nın zammıyla) Bir muhaddis lakabıdır.

[ف س ق]

الْفِسْقُ [el-fisḳ] (fā'nın kesriyle) ve

الْفُسُوقُ [el-fusuḳ] [فُسُوقٌ] [ḳu'ūd] vezninde) Hudā-yı müte'ālin emrini terk eylemekle 'isyān edip tarīk-i haktan hurūc eylemek yāhūd zinā ve fücūr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: فَسَقَ الرَّجُلُ وَفَسَقَ فِسْقًا وَفُسُوقًا مِنَ البَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي وَالْحَامِسِ إِذَا تَرَكَ أَمْرًا

اللَّهِ تَعَالَى وَعَصَى وَخَرَجَ عَنِ طَرِيقِ الْحَقِّ أَوْ فَجَرَ **إِنَّهُ لَفِسْقٌ** أَيْ خُرُوجٌ عَنِ الْحَقِّ ve kavluhu ta'ālā: **فَفَسَقَ عَنِ أَمْرِ رَبِّهِ** أَيْ خَرَجَ Ve doğru yoldan sapmak ma'nāsınadır; yukālu: فَسَقَ الرَّجُلُ إِذَا جَارَ يَعْنِي عَنِ قَصْدِ السَّبِيلِ Ve tāze hurmā kabuğundan taşra pörtleyip çıkmak ma'nāsınadır ki me'haz-ı ma'anī olmak menküldür; yukālu: فَسَقَتِ الرُّطْبَةُ عَنِ قَشْرِهَا إِذَا خَرَجَتْ

الْفَاسِقُ [el-fāsīḳ] Tarīk-i haktan hāric olan adama denir, gerek aslī ve gerek 'arizī olsun, Ba'zılar 'indinde ma'nā-yı mezbūrdan me'hūzdur. Ve lafz-ı mezbūr 'Arabī-i hālis iken ricāl-i Cāhiliyye'nin mensūr ve manzūm kelāmlarında kat'ā vārid olmamıştır. Suyūṭī *Muzhir*'de dedi ki **فِسْقٌ** [fisḳ] lafzını 'Arab mücerred hurūc ma'nāsına isti'māl ederler idi, ba'dehu şāri' tā'at-ı ilāhīden hurūc-ı fāhiş ile hurūc ma'nāsına nakl edip bu vech üzere hāric olan kimseye **فَاسِقٌ** [fāsīḳ] itlāk eyledi. Pes ma'nā-yı mezbūr ıstılāh-ı şer'ī olur. Mü'ellifin murādı ma'nā-yı mezbūrdan isti'māl-i 'Arab vāki' olmadı demek olur, yoksa hurūc ma'nāsına beynlerinde mütedavildir, niteki **فَسَقَ** misālī mürūr eyledi. Pes *Muzhir*'in takrīrine göre **فَسَقَ** misālī mücerred temsīl olur, lākin Rāgib'in beyānına göre mahsūstur.

الْإِنْفِسَاقُ [el-infisāḳ] [إِنْفِعَالٌ] [infī'āl] vezninde) Bu dahi hurmā kabuğundan taşra çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِنْفَسَقَتِ الرُّطْبَةُ** عَنِ قَشْرِهَا إِذَا خَرَجَتْ

الْفُسُوقُ [el-fusuḳ] [فُسُوقٌ] [ḳu'ūd] vezninde) ve **الْفِيسِقُ** [el-fissīḳ] [فِيسِقٌ] [sikkīt] vezninde) Dā'imā fīsk ve fücūr üzere olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ فَسَقٌ وَفِيسِقٌ أَيْ دَائِمُ الْمِيسِقِ

الْفُؤَيْسِقَةُ [el-fuveysīḳāt] (musaggar bün-

yesiyle) Färeye itlak olunur, yuvasından ızırar-ı nās kasdıyla hurūc eylediği için. Kāle's-şārih ve minhu'l-hadis: "أَقْتُلُوا" "أَنَّهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ سَمَى" "فِي نِهَايَةِ الْفَوَيْسِقَةِ" "أَنَّهَا الْفَارَةُ فَوَيْسِقَةٌ" nebevī olur.

فَسَاقٍ [fesāqi] (فَطَامٍ [kaṭāmi] vezninde) ve **فُسُقٍ** [fusaq] (زُفَرٍ [zuffer] vezninde) Harf-i nidā ile isti'māl olunurlar, evvelki mü'ennese ve sānī müzekkere mahsüstür, ikisi de ma'düllerdir; yukālu: يَا فَسَاقِ لِلْمَرْأَةِ: أَيُّ يَا فَاسِقَةً وَيُقَالُ لِلرَّجُلِ يَا فَسُقِ أَيُّ يَا أَيُّهَا الْفَاسِقُ **التَّفْسِيقُ** [et-tefsīk] Bir adamı fıska nisbet eylemek ya'nī o fāsıktır demektir ki تَعْدِيلٌ [ta'dil] mukābilidir; yukālu: فَسَقَهُ الْحَاكِمُ ضِدُّ عَدَلُهُ

الْفَاسِقِيَّةُ [el-fāsikiyyet] Bir güne sarık sarınmağa denir.

[ف ش ق]

الْفَسَقُ [el-feşq] (مَشَقٌ [meşq] vezninde) Kır-mak ma'nāsınadır; yukālu: فَشَقَّ الشَّيْءُ فَشَقًّا: Ve مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا كَسَرَهُ

فَشَقٌ [feşq] Yemek yemekten bir nevdır ki dökerek ve saçarak pek pek yemekten 'ibārettir; yukālu: فَشَقَّ الرَّجُلُ فَشَقًّا وَهُوَ ضَرَبٌ: Ve bir adama dünyalık pek çok teveccüh eylemekle dā'imā dünyā ile uğraşıp oynamağa meşgūl olmak ma'nāsınadır; yukālu: فَسَقُوا الدُّنْيَا فَشَقًّا مِنْ: Ve مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا كَثُرَتْ عَلَيْهِمْ فَلَعِبُوا بِهَا

الْفَسَقُ [el-feşaq] (fethateynle) Neşāt ve şatāret ma'nāsınadır; yukālu: فَشَقَّ الرَّجُلُ: Ve مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا نَشِطَ: Ve مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا كَثُرَتْ عَلَيْهِمْ فَلَعِبُوا بِهَا

ma'nāsınadır; yukālu: فَشَقَّ الْعَبْدُ إِذَا هَرَبَ: Ve sığır ve koyun kısmının boynuzları aralığı açık ve meydānlı olmağa denir. Ve hayvānın önde olan memeleriyle geriden olan memeleri aralıkları açık olmağa denir.

التَّفَشُّقُ [et-tefeşşuq] (تَعَلُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Teveşşuh bi's-sevb ma'nāsınadır ki sevbi sağ koltuğundan alıp sol omuzuna ilkā eylemekten 'ibārettir, ihrām-ı muhrim gibi; yukālu: تَفَشَّقَ الرَّجُلُ إِذَا تَوَشَّحَ بِتَوْبِهِ: **فَاشَوْقٌ** [Fāşūq] Buḥārā kazāsında bir karyedir.

الْمُفَاشِقَةُ [el-mufaşeqat] (مُفَاعَلَةٌ [mufa'alet] vezninde) Nāgehānī bir kimse üzere çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: فَاشَقَّهُ إِذَا بَاعَتْهُ

[ف ق ق]

الْفَقُّ [el-faqq] (fā'nın fethi ve kāf'ın teşdidiyle) Açmak ma'nāsınadır; tekūlu: فَفَقَّتُهُ فَقًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا فَتَحْتَهُ

الْفَقَاقُ [el-feqāq] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) ve

الْفَقَاقَةُ [el-feqāqat] (سَحَابَةٌ [seḥābet] vezninde) ve

الْفَقْفَاقُ [el-faqqāq] ve

الْمَقْفَاقَةُ [el-maqqāqat] (fā'ların fethiyle) Beyhūde-gūy ve perişān-sūhan ahmak ve bī-magz adama denir; yukālu: رَجُلٌ فَقَاقٌ: Ve وَقْفَاقَةٌ وَقْفَقَاقٌ وَقْفَقَاقَةٌ أَيُّ أَحْمَقُ هَذَرَةٌ

فَقْفَاقٌ [faqqāq] Yave ve bī-ma'nā söze denir; yukālu: كَلَامٌ فَقْفَاقٌ أَيُّ سَقَطٌ

الْفَقْفَقَةُ [el-faqqeqat] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Pek fakir ve hāksār olmak ma'nāsınadır; yukālu: فَفَقَّقَ الرَّجُلُ إِذَا افْتَقَرَ: Ve köpek kısmı havfından ürümek ma'nāsınadır; yukālu: فَفَقَّقَ الْكَلْبُ إِذَا نَبَحَ فَرَقًّا: Ve tekellümde pek derinlenip tasannu' ey-

lemek ma'nāsındır; yukālu: فَفَمَّقَ فِي كَلَامِهِ إِذَا تَعَرَّعَ Ve فَفَمَّقَةُ الْمَاءِ [faḥfeḳatu'l-mā'] suyun sapır sapır katreleri dökülüp akması savtından hikāyedir.

أَلْفُفُوقُ [el-fuḥfūḳ] زُنْبُورٌ [zunbūr] vezninde) 'Akl ve zihn ve şu'ūr ma'nāsındır; yukālu: مَا بِهِ فُفُوقٌ أَيْ عَمَلٌ وَذِهْنٌ

فَقَاكَةٌ [feḳāḳat] سَحَابَةٌ [sehābet] vezninde) Bir kuş adıdır; cem'i فَقَاقٌ [feḳāḳ]tır hā'sız.

أَلْفَقَاكَةٌ [el-feḳāḳat] (fetehātla) Oğuz ve sebük-magz 'avrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ فَفَقَّةٌ أَي الْحَمَمِيُّ

الْإِنْفِكَاقُ [el-infikāk] (infi'āl) vezninde) Bir nesne yarılıp ayrılmak ma'nāsındır; yukālu: إِنْفَقَ الشَّيْءُ إِذَا انْفَرَجَ

[ف ل ق]

أَلْفَلُوقُ [el-felḳ] خَلَقٌ [ḥalḳ] vezninde) Yarmak ma'nāsındır; yukālu: فَلَقَ الشَّيْءَ فَلَقًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا شَقَّهُ

فَلَقٌ [felḳ] Yarığa ve çatlağa denir; cem'i فِي رِجْلِهِ فُلُوقٌ [fulūḳ]tur; yukālu: Ve شُقُوقٌ Ve kireç makülesine vurulmuş derinin tüyünü yolmak ma'nāsındır; yukālu: نَيْتِكَ مَرْقٌ [merḳ] dahi bu ma'nāyadır.

أَلْتَفْلِيقُ [et-teflīḳ] Bu dahi bir nesneyi yarmak ma'nāsındır; yukālu: فَلَقَ الشَّيْءَ بِمَعْنَى فَلَقَهُ

الْإِنْفِلَاقُ [el-infilāk] (infi'āl) vezninde) ve

أَلْتَفَلُّوقُ [et-tefellūḳ] (tefa'ul) vezninde) Yarılmak ma'nāsındır; yukālu: فَلَقَهُ فَاَنْفَلَقَ Ve وَتَفَلَّقَ أَي شَقَّهُ فَاَنْشَقَ

تَفَلُّوقٌ [tefellūḳ] Nāsı müte'accib edecek mertbe ifrāt ve mübālağa ile seğirtmek ma'nāsındır; yukālu: تَفَلَّقَ الرَّجُلُ إِذَا اجْتَهَدَ فِي الْعُدُوِّ حَتَّى أُعْجِبَ مِنْ شِدَّتِهِ

أَلْفَالِقُ [el-fāliḳ] فَلَقٌ [felḳ]ten ism-i fā'ildir, yarıcı ma'nāsına; ve kavluhu ta'ālā: ﴿فَالِقُ الْحَبِّ وَالنَّوَى﴾ أَي خَالِقُهُ أَوْ شَاقُّهُ بِإِخْرَاجِ الْوَرَقِ مِنْهُ Burada فَطَرَ [ḥalḳ] ma'nāsı dahi فَطَرَ [ḥalḳ] gibi mecāzdir. Ve

فَالِقٌ [Fāliḳ] Benū Kilāb yurdunda bir mevzi'dir, onda bir küçük su vardır. Ve

فَالِقٌ [fāliḳ] Çiçeğini yarmış hurmā ağacına vasf olur; yukālu: نَخْلٌ فَالِقٌ أَي مُنَشَّقٌ عَنِ الطَّلَعِ Ve iki tepe yāhūd iki yüksek yer aralığında olan alçak oturaklı düz yere itlāk olunur, فَالِقَةٌ [fāliḳat] dahi denir; ve minhu yukālu: كَانَ ذَلِكَ بِفَالِقٍ كَذَا يُرِيدُونَ الْمَكَانَ الْمُنْحَدِرَ الْمُطْمَئِنِّ بَيْنَ الرَّبْوَتَيْنِ

أَلْفَلَقَةُ [el-felḳat] تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Devenin kulağı altında işbu resme basılmış damgaya denir ki ortasından bir 'amūd şakk eylemiş halkadan 'ibārettir.

أَلْمَفْلُوقُ [el-meflūḳ] Kulağı altına فَالِقَةٌ [felḳat] dedikleri damga basılmış deveye denir.

أَلْفِلِيقُ [el-filīḳ] (fā'nın kesri ve fethiyle) Ağzın şikkına ya'nī bir köşesine denir; tekülü: Ya'nī "Bana yarım ağız söyledi." Ve

فَلِيقٌ [filīḳ] Āfet ve dāhiyeye itlāk olunur. Ve Yemāme'de bir karye adıdır. Ve ta'accüb olunacak emr-i 'acībe denir; yukālu: يَأْتِي بِالْفَلِيقِ أَي بِالْأَمْرِ الْعَجَبِ Bir nısfından düzülmiş yaya denir. Ve iki bölünen çubuğun her şikkına فَلِيقٌ [filīḳ] itlāk olunur.

أَلْفِلِقَاتُ [el-filīḳat] (fā'nın kesriyle) Bu dahi dāhiye ma'nāsındır. Ve bir nesnenin kırıtısına denir; yukālu: هَذِهِ فَلِقَةٌ أَي كِشْرَتُهُ Ve فَالِقَةُ الْجَفْنَةِ [filīḳatu'l-cefnet] ayrılmış çanağın nısfına denir; yukālu: هَذِهِ فَلِقَةٌ الْجَفْنَةِ أَي

نَضْمُهَا

الْفَلَيْقُ [el-felīk] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bu dahi āfet ve dāhiyeye denir. Ve emr-i ‘acībe denir. Ve Ṭā’if’te bir karye adıdır. Ve kolda bir damarın ismidir, ‘alā-kavlin devenin boynunun önünde mecrā-yı hulkūm katında olan düzce çukur yere denir.

الْفَلَيْقَةُ [el-felīkat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) ve

الْمَفْلِقَةُ [el-meflīkat] (مَحْمِدَةٌ [maḥmidet] vezninde) ve

الْفَلْقَى [el-felkā] (سَكْرَى [sekrā] vezninde) Bunlar da dāhiyeye denir.

الْفَلَقُ [el-felaḳ] (fethateynle) Subh ve bām-dād ma‘nāsınadır yāhūd ‘amūd-ı subhtan münşakk olan ya‘nī ‘amūd şeklinde müm-tedd olan aydından ve ziyādan ‘ibārettir yāhūd fecr ma‘nāsınadır ki sabāh yeri ağarıp açılmaktan ‘ibārettir; ve minhu kavluhu ta‘ālā: **﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ﴾** أَي الصُّبْحِ Ve ba‘zılar bunu mecmū‘-ı mahlūk ile tefsir eylediler. Ve ‘inde’l-ba‘z murād cehennemdir yāhūd cehennemde bir çāhin adıdır. Ve

فَلَقٌ [felaḳ] İki tepe beyinde vāki‘ al-çak oturaklı düz yere denir; cem‘i فُلْقَانٌ [fulkān] gelir fā’nın zammıyla. ‘Alā-kavlin iki kumluk tepe beyinde vāki‘ düz ve açık meydāna denir. Ve tomruğa denir ki zindānda mücrim ayağına vururlar; yukālu: مَاتَ اللَّصُّ فِي الْفَلَقِ أَي فِي مَقْطَرَةِ السَّجَّانِ Mekteb hācelerinin falakaları bundandır ki فَلَقٌ [felaḳ] müfredidir. Ve çanak dibinde kalan süt bakiyyesine denir; ve minhu yukālu tahkiren: يَا ابْنَ شَارِبِ الْفَلَقِ وَهُوَ مَا بَقِيَ مِنَ أَسْفَلِ الْقَدْحِ Ve ekşiyip kesilmiş süte denir. Ve Yemen’de ‘Aşser nāhiyesinde

bir karye adıdır.

الْمُتَفَلِّقُ [el-mutefellīḳ] (مُتَفَرِّقٌ [muteferriḳ] vezninde) Bu dahi ekşiyip kesilmiş süte denir.

الْإِفْلَاقُ [el-iflāk] (hemzenin kesriyle) Bir emr-i ‘acīb peydā eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: أَفْلَقَ الشَّاعِرُ إِذَا أَتَى بِالْعَجِيبِ Şārihin beyānına göre şu‘arā kısmında bu vasf-ı gālib olmuştur, mezāmīn-i ‘acībe ve ma‘anī-i nādire vü garībe ihtirā‘ eden şā‘ir-i belīge مُفْلِقٌ [mufliḳ] itlāk olunur. Ve

إِفْلَاقٌ [iflāk] Āfet ve dāhiye ihdās eylemek ma‘nāsınadır, hemīşe إِغْلَاقٌ [i‘lāk] mādidesine mürādifen isti‘māl ederler; yukālu: أَغْلَقْتُ وَأَفْلَقْتُ فُلَانٌ إِذَا جَاءَ بِغَلَقٍ فُلُقٌ Ke-mā se-yuzkeru.

الْإِفْتِلَاقُ [el-iftilāk] (إِفْتِعَالٌ [ifti‘āl] vezninde) Bu dahi emr-i ‘acīb peydā eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: **إِفْتَلَقَ الرَّجُلُ إِذَا أَتَى بِالْعَجِيبِ** Ve halkı ‘acebe getirecek derece seğirtmekte çabalayıp mübālaga eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: **إِفْتَلَقَ فُلَانٌ إِذَا اجْتَهَدَ فِي الْعُدُوِّ حَتَّى أُعْجِبَ مِنْ شِدَّتِهِ**

غَلَقٌ فُلُقٌ [ulak fulak] [zuffer] [zufur] veznlerinde ve **خَمْسَةَ عَشَرَ** [ḥamsete ‘aşere] gibi mürekkebe olarak) Āfet ve dāhiyeye itlāk olunur; yukālu: **جَاءَ بِغَلَقٍ فُلُقٌ أَي بِالذَّاهِيَةِ**

الْفُلَيْقُ [el-fulleyḳ] (فُلَيْبٌ [kubbeyt] vezninde) Yarma şeftali dedikleri şeftaliye denir ki çekirdeğinden yarılıp ayrılır; tekülü: **أَكَلْتُ فُلَيْقًا أَي حَوْحًا يَتَفَلَّقُ عَنِ نَوَاهُ**

الْمُفَلَّقُ [el-mufellāk] (مُعْظَمٌ [mu‘azzam] vezninde) Çekirdeğinden ayrılıp kurutulmuş yarma şeftaliye denir ki reçel makülesi yaparlar.

الْفَيْلَقُ [el-feylak] (صَيْقَالٌ [şayḳal] vezninde) ‘Askere denir; cem‘i فَيْالِيٌّ [feyālīḳ]

tir; yukālu: جاءَ بِفَيْلَيْ عَظِيمٍ أَيَّ بِجَيْشٍ عَظِيمٍ Ve 'azimü'l-heykel adama denir; yukālu: رَجُلٌ عَظِيمٌ مُتَعَلِّفٌ Mü'ellif pile mu'arabi olan فَيْلَقٌ [feylak] lafzından sükut eyledi ki ipek kurduna ve askı ta'bir ettikleri ipek kozasına denir, kütüb-i fıkhiyyede bey'-i fäsîd mebhasinde mestürdür.

التَفَيْلِقُ [et-tefeyluk] [تَدَخْرُجُ] [tedahruc] vezninde) Bir kimse semiz ve yumru tenü-mend olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَفَيْلِقُ الرَّجُلُ إِذَا صَحِمَ وَسَمِنَ Ve temāšā edenleri müteaccib edecek rütbe seğırtmekte cehd ve mübālaga eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَفَيْلِقُ الرَّجُلُ إِذَا اجْتَهَدَ فِي الْعُدُوِّ حَتَّى أُعْجِبَ مِنْ شِدَّتِهِ

الْمِفْلَاقُ [el-miflāk] [مِخْرَابٌ] [mihrāb] vezninde) Zātında alçak ve fūrū-māye olarak müflis ve mendebur kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ مِفْلَاقٌ أَيَّ دَبِيٌّ رَذُلٌ قَلِيلُ الشَّيْءِ يَعْنِي مُعْذِمٌ

فِلَاقٌ [filak] [عَنْبٌ] [ineb] vezninde) Neysābūr kazāsında bir karye adıdır.

الْفُلَاقُ [el-fulāk] [غُرَابٌ] [gurāb] vezninde) ve

الْفَلُوقُ [el-felūk] [صَبُورٌ] [šabūr] vezninde) Peynirleşmiş süte denir ki murād süt kesigi olacaktır, surutka peniri gibi; yukālu: لَبَنٌ فُلَاقٌ وَفَلُوقٌ أَيَّ مُتَجَبِّنٌ

الْفِلَاقُ [el-filāk] [كِتَابٌ] [kitāb] vezninde) Sütün ekşiyip kesilmesine denir. Ve

فِلَاقٌ [filāk] (fā'nın kesriyle ve zammıyla) Yarılmış yumurta pāresine denir.

الْأَفْلَاقُ [el-eflāk] (hemzenin fethiyle) فَيْلَقٌ [filk]ın cem'idir ki yarılmış yumurta pāresine denir; yukālu: صَارَ الْبَيْضُ فِلَاقًا وَأَفْلَاقًا أَيَّ مُتَفَلِّقًا

الْفَلَاةُ [el-fulākāt] [شُمَامَةٌ] [šumāmet] vez-

ninde) Bir nesneden ayrılan pāreye denir; yukālu: فَلَاقَةٌ أَجْرٌ أَيَّ قِطْعَةٌ مِنْهُ [fulāk]tır hā'sız.

الْفَلَمَاءُ [el-felkā] [حَمْرَاءٌ] [hamrā] vezninde) Memesinin deliği vāsi' koyuna vasf olur; yukālu: شَاءَ فَلَمَاءُ الضَّرَّةِ أَيَّ وَاسِعَتْهَا

الْفَلَيْقَةُ [el-felīkat] [سَفِينَةٌ] [sefinet] vezninde) Azca saça denir; yukālu: فِي رَأْسِهَا فَلَيْقَةٌ أَيَّ قَلِيلَةٌ مِنَ الشَّعْرِ

الْفُلْقَانُ [el-fulqān] [عُشْمَانٌ] [ušmān] vezninde) Açık ve aşikāre yalan söze denir; yukālu: جَاءَ بِالْفُلْقَانِ أَيَّ الْكُذْبِ الصَّرَاحِ

[ف ن ت ق]

الْفُنْتُوقُ [el-funtuq] [كُنْفُوزٌ] [kunfuz] vezninde) Yollarda yapılmış hāne ve kārban-sarāya denir; tekülü: نَزَلْنَا الْفُنْتُوقَ أَيَّ حَانَ السَّبِيلِ

[ف ن د ق]

الْفُنْدُوقُ [el-funduq] [كُنْفُوزٌ] [kunfuz] vezninde) بُنْدُوقٌ [bunduk] gibi fındık ta'bir olunan yemişe denir. Ve yollarda olan hāne ve kārban-sarāya denir; فُنْتُوقٌ [funtuq] gibi. Şārih der ki فُنْتُوقٌ [funtuq] ve فُنْدُوقٌ [funduk] şol hāndır ki yollar üzere yaparlar, gurebā ve ebnā-i sebīl ücretsiz ona konarlar. Ve Maşşīšā nām kasaba kurbünde bir mevzi' adıdır. Ve bir muhaddis lakabıdır.

فُنْدُوقُ الْحُسَيْنِ [Funduqu'l-Huseyn] Bir mevzi'dir.

الْفُنَيْدِيقُ [el-Funeydik] (musaggar bünyesiy-le) Haleb kazāsında bir mevzi' adıdır.

الْفُنْدَاقُ [el-fundāk] (fā'nın zammıyla) Hisāb defterine denir; yukālu: أَحْضَرَ الْفُنْدَاقَ [fundāk] Şārih der ki فُنْدَاقٌ [fundāk] rūznāmec dedikleridir ki erbāb-ı dīvān rūz-nāme ta'bir ettikleri defter olacaktır.

[ف ن ق]

الْفَنِيْقُ [el-Fenīq] (أَمِيْرٌ [emīr] vezninde) Medīne kurbünde bir mevzî'dir. Ve şol buğura denir ki be-gāyet kerīm ve necīb olmakla aslā kendisine tahmīl gibi hāletle renc ve ezā olunmayıp ve üzerine rüküb olunmaya; cem'î فُنُقُ [funuq]tur, كُتُبُ [kutub] vezninde ve cem'ü'l-cem'î أَفْنَاقُ [efnāk]tır.

الْفَنِيْقَةُ [el-fenīqat] (سَفِيْنَةٌ [sefīnet] vezninde) Garāreye denir ki zarf-ı ma'lūmdur; cem'î فَنَائِيْقُ [fenā'īq]tır.

الْفُنُقُ [el-funuq] (zammeteynle) ve

الْمِفْنَاقُ [el-mifnāk] (مِحْرَابٌ [mihrāb] vezninde) Vücūdu ter ü nāziik ve nāzende mahbūbeyeye denir; yukālu: فَفْنَاقٌ وَمِفْنَاقٌ جَارِيَةً فَفْنَاقٌ وَمِفْنَاقٌ Ve أَيُّ مَعْمَةً

فُنُقٌ [funuq] Semiz ve tavlı genç nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ فَفْنَاقٌ أَيُّ فَفْنِيَّةٌ سَمِيْنَةٌ

الْإِفْنَاقُ [el-ifnāk] (hemzenin kesriyle) Fakr ve mihnette iken nāz ve na'īme nā'il olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَفْنََقَ الرَّجُلُ إِذَا تَنَعَّمَ بَعْدَ بُوْسِ

التَّفْنِيْقُ [et-tefnīq] (تَفْعِيْلٌ [tef'īl] vezninde) Nāz ve ni'etle perverde eylemek ma'nāsınadır; yukālu: فَفْنََقَ فُلَانًا إِذَا نَعَّمَ

التَّفْنُوْقُ [et-tefennuq] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Nāz ve na'īmle perverde olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَفَنَّقَ الْعَلَامُ إِذَا تَنَعَّمَ

الْمُفْنَاقِيْقُ [el-mufnā'īq] (ism-i fā'il bünyesiyle) Hoş ve nāziik ve mülāyim dirliğe denir; yukālu: عَيْشَ مُفْنَاقِيْقٍ أَيُّ نَاعِمٍ

[ف و ق]

فَوُقٌ [fevq] (fā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Cihāt-ı sitt aksāmındandır, bir nesnenin üstüne denir ki تَحْتٌ mukabilidir.

İsm ve zarf olur ve her hālde mebnidir. Kaçan bir kelimeye muzāf olsa mu'reb olur. Mü'ellifin *Başā'ir*'de beyānına göre فَوُقٌ kelimesi mekānda ve zamānda ve cismde ve 'adedde ve rütbe ve menzilette isti'māl olunur. Ve birkaç nev'e üzere müsta'mel olur; ez-cümle عَلُوٌّ [uluvv] ma'nāsına, nahvu kavluhu ta'ālā: ﴿قُلْ هُوَ الْقَادِرُ عَلَىٰ أَنْ يَبْعَثَ عَلَيْكُمْ عَذَابًا مِّنْ فَوْقِكُمْ أَوْ مِنْ تَحْتِ أَرْجُلِكُمْ﴾ الآية Ve su'ūd ve hudūr i'tibāryla isti'māl olunur, nahvu kavlihi ta'ālā: ﴿فَإِنْ كُنْ نِسَاءً فَوْقَ اثْنَتَيْنِ﴾ الآية Ve kiber ve sıgar cihetlerinde isti'māl olunur, nahvu kavlihi ta'ālā: ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَسْتَحْيِي أَنْ يَضْرِبَ مَثَلًا مَا بَعُوضَةً فَمَا فَوْقَهَا﴾ الآية، أَشَارَ بِمَا Ve gahcā fazilet-i dünyeyiye vü uhreyiye i'tibāryla olur. Ve kahr ve galebe i'tibāryla isti'māl olunur. İntehā. Ve kavluhu ta'ālā: ﴿مَثَلًا مَا بَعُوضَةً فَمَا فَوْقَهَا﴾ Ve

فَوُقٌ [fevq] ve

فَوَاقٌ [fevāk] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Masdar olurlar, şeref ve fazilette sā'ire gālib ve ser-bülend olmak ma'nāsına; yukālu: فَاقٌ Ve فُلَانٌ أَصْحَابَهُ يَفُوقُ فَوُقًا وَفَوَاقًا إِذَا عَلَاهُمْ بِالشَّرَفِ okun gezini kırmak ma'nāsınadır; tekūlu: Ve فَفْتُ السَّهْمُ فَوُقًا إِذَا كَسَرْتَ فَوُقَهُ Ve okun gezi eğilmek yā ufanmak ma'nāsınadır, ke-mā se-yuzkeru.

الْفَوَاقُ [el-fuvāk] (غُرَابٌ [ğurāb] vezninde) Bir adamı hıçkırık tutmak ma'nāsınadır, mi'deden rih mütefevvik olur; yukālu: فَاقٌ الرَّجُلُ فَوَاقًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا شَخَصَتْ الرِّيحُ مِنْ صُدْرِهِ Ve

فَوَاقٌ [fuvāk] ve

فُوُقٌ [fu'ūq] (كُوعُدٌ [ku'ūd] vezninde) Bedenden cān çıkmak üzere olmak, 'alā-kavlin ölmek yāhūd cān vermek ma'nāsınadır; yukālu: فَاقٌ بِنَفْسِهِ فَوَاقًا وَفُوُقًا

إِذَا كَانَتْ عَلَى الْخُرُوجِ أَوْ مَاتَ أَوْ جَادَ لَهَا Ve nākanın memesinde فَيْقَةٌ [fiqat] birikmek ma'nāsınadır; yukālu: فَاقَتِ النَّاقَةُ إِذَا اجْتَمَعَتِ فِي ضَرْعِهَا Ve

فُوقًا [fuvāk] Hıçkırık illetine denir, hālet-i nez'de ba'zı muhtezire 'arız olur. Ve sadrdan ya'nī mi'deden bī-ihitiyār yu-karı çıkan rīhe denir ki bu dahi hıçkırık olacaktır, evvelki illettir, sānī 'arızdır, mi'de müte'ezzī olduğu nesneden kaçınıp münkabız olmasıyla müziyi def için münbasit olmasından mürekkeb bir hālettir, ba'zı ihtilāf mehmūz olan فُوقًا [fu'āk] māddesinde beyān olundu; yukālu: أَخَذَهُ الْفُوقُ وَهُوَ الَّذِي يَأْخُذُ الْمُخْتَصِرَ عِنْدَ النَّزْعِ وَالرِّيحِ فُوقًا الَّذِي تَشْخَصُ مِنَ الصُّدْرِ [fuvāk] istilā eyledikte iki parmağıyla burnunu tutup soluğunu kabz eyleye, şöyle ki aksırmak kertesine vara, bi-iznihi ta'alā mündefi' olur. İntehā. Ve

فُوقًا [fuvāk] İki sağımın aralığı olan vakte denir. Meselā nākayı bir mikdār sağdıktan sonra terk ederler, yavrusu bir mikdārca emip ondan sonra yine sağarlar. İşte bu iki sağımın mā-beynine فُوقًا [fuvāk] derler, bunda سَحَابٌ [sehāb] vezninde dahi cā'izdir. Ve 'inde'l-ba-z فُوقًا [fuvāk] memeyi sağan kimsenin sağarken elini açıp yumduğunun mā-beyni olan vaktten ibārettir; cem'ü أفْرِقَةٌ [efviqat] gelir, أَشْرِبَةٌ [eşribet] vezninde ve أَفِقَةٌ [āfiqat] gelir kalble ve bu أَدُرٌّ [ādur] kabīlindedir ki maktūbdur; yukālu: مَا أَقَامَ عِنْدَهُ إِلَّا فُوقًا نَاقَةٌ أَيْ مَا بَيْنَ الْحَلَّتَيْنِ مِنَ الْوَقْتِ أَوْ مَا بَيْنَ يَدَيْ فُوقًا وَفِيهَا عَلَى الصُّرْعِ Ve endāmı selgi ve muztarib olan uzun adama denir, ke-mā se-yuzkeru.

الْفَائِقُ [el-fā'ik] Her nesnenin güzīde ve a'lāsına itlāk olunur; yukālu: شَيْءٌ فَائِقٌ أَيْ

يَعْنِي Ve boyun ile başın bittiği yere denir; yukālu: صَرَبَ فَائِقَةٌ وَهُوَ مَوْصِلُ الْعُنُقِ وَالرَّأْسِ **الْفَوْقَةُ** [el-fevekat] (fetehtla) Üdebā-i hutabāya itlāk olunur ki edeb ve belāgatte sā'irden ser-bülendlerdir; müfredi فَائِقٌ [fā'ik]tir; yukālu: هُمْ فَوْقَةٌ أَيْ أَدْبَاءُ حُطَبَاءٍ **الْفَاكُ** [el-fāk] Ta'āmla dolu kāseye denir. Şārihin beyānına göre aslı فُوقٌ idi fethateynle. Ve tabh olunmuş zeytūn yağına denir. Ve sahrāya denir. Ve bir arzın ismidir. Ve bünye ve endāmı selgi ve muztarib uzun adama denir. Ve bir su kuşu adıdır ki boynu uzun olur. Ve

فَاكٌ [fāk] Masdar olur, فُوقٌ [fevq] gibi; bunun da aslı فُوقٌ [fevāk]tır fethateynle, ke-mā se-yuzkeru; okun gezi eğilmek, 'alā-kavlin ufanmak ma'nāsınadır; yukālu: فَاقَى السَّهْمُ يَفَاقُ فَاقًا وَفُوقًا إِذَا مَالَ وَانْكَسَرَ Ve bu bāb-ı rābi'dendir, ke-mā se-yuzkeru.

الْفُوقُ [el-fūk] (fā'nın zammıyla) Bu dahi endāmı muztarib, selgi, uzun adama denir. Ve فُوقُ الذَّكْرِ [fūku'z-zeker] ālet-i tenāsülün başına itlāk olunur, ok gezine teşbīhle. Ve **فُوقٌ** [fūk] Tarīk-i evvele denir ki meslūk olan tarīklerden tarīk-i evvel olacaktır; yukālu: أَخَذَ فُوقَ الطَّرِيقِ وَهُوَ الطَّرِيقُ الْأَوَّلُ Ve bir semte birden ok serpmeye itlāk olunur, gūyā ki bir gezden atılmış olur; tekūlu: رَمَيْنَا فُوقًا أَيْ رَشَقًا Ve yine ok gezi ma'nāsından me'hūz olarak bir adam bir düzeye gidip bir dahi geri dönüp gelmese فُوقِهِ derler ma'nāsına. Ve

فُوقٌ [fūk] Bir kuş adıdır. Ve fūnūn-ı kelāmdan bir fenne itlāk olunur; ve minhu tekūlu li'r-reculi izā ahaze fī fennin mine'l-kelāmi: خُذْ فِي فُوقٍ أَحْسَنَ مِنْهُ أَيْ فِي فُوقٍ Ve 'avretin fercine itlāk olunur. Ve līsānın ucuna, 'alā-kavlin ağız yarığına

ve şikâfına denir. Ve ok gezine denir ki okta giriş bindirecek kertiktir. Ba'zılar 'indeinde فُوقَانِ [fūqān] tesniye bünyesiyle, زَنَمَتَانِ [zenemetān] ya'nī o kertığın iki tarafında olan dirseklere denir ki her birine فُوقُ [fūq] derler; cem'î فُوقُ [fuvak] gelir, صُرَدٌ [şurad] vezninde ve أَفَوَاقُ [efvāk] gelir ve فُوقَى [fukā] gelir ki فُوقُ [fuvak] lafzından maklûbdur, fā'nın zammı ve elifin kasrıyla.

ذُو الْفَوْقِ [Zu'l-Fuvak] Mefrûk Ebû 'Abdulmesih nām kimsenin kılıcının laka-bıdır. Ve

فُوقُ [Fūq] Selefte Rūm şahlarından birinin ismidir ki denānīr-i فُوقِيَّةٌ [fūkiyyet] ona mensûbdur yāhūd savāb olan kâfeyn ile olmaktır.

أَلْفُوقَةٌ [el-fūkat] (fā'nın zammıyla) Bu dahi endāmı muztarib uzun adama denir. Ve ok gezine denir.

أَلْفِيقُ [el-fīk] (fā'nın kesriyle) Bu dahi hil-kati muztarib selgi uzun kimseye denir.

أَلْفِيقَاتُ [el-fuyāk] (غُرَابٌ [gurāb] vezninde) فِيقُ [fīk] ma'nāsınadır.

أَلْفَاقَةٌ [el-fākat] Fakr ve ihtiyāc ma'nāsınadır ki adama istilā ve kahr eder. Bu dahi فُوقُ māddesindedir; yukālu: أَخَذْتُهُ الْفَاقَةَ أَيِ الْفَقْرُ وَالْحَاجَةُ

أَلْفُوقَاءُ [el-fevkā] [حَمْرَاءُ] [hamrā] vezninde) Şol makaraya denir ki demirinin her dışinde iki فُوقُ [fūq] ola, ya'nī ok gezi gibi iki kertik ola; yukālu: مَحَالَّةٌ فُوقَاءُ إِذَا كَانَ لِكُلِّ سِنٍّ مِنْهَا فُوقَانٍ Ve sivri uçlu zeker başına itlāk olur; yukālu: كَمْرَةٌ فُوقَاءُ أَيِ الْمُحَدَّدَةُ الطَّرْفِ

أَلْفَاقُ [el-efvāk] (أَحْمَقُ [ahmaq] vezninde) Gezi kırılmış oka denir; yukālu: سَهْمٌ أَفُوقٌ أَيِ مَكْسُورُ الْفُوقِ

أَلْفُوقُ [el-fevak] (fethateynle) Okun gezi eğilmek yāhūd kırılmak ma'nāsınadır. Ba'zılar dedi ki bunun fi'li bāb-ı rābi'dendir, ya'nī fi'l-asl فَنَاقُ السَّهْمِ يَنَاقُ فَاقًا وَفُوقًا bādehu ref'-i iltibās için vāv'ı tahrīk olunup hāzer mahrecine ihrāc olundu, zīrā bu fi'l-bāb-ı rābi'dendir; fe-yukālu: فَنَاقُ السَّهْمِ يَنَاقُ فَاقًا وَفُوقًا بِالتَّحْرِيكِ إِذَا مَالَ وَانْكَسَرَ Ke-mā zukire.

أَلْفِيقَةٌ [el-fīkat] (fā'nın kesriyle) İki sağım arasında memede müctemī olan sütün ismidir; cem'î فِيقُ [fīk] gelir hā'sız ve فِيقُ [fiyak] gelir, عِيبٌ [ineb] vezninde ve فِيقَاتُ [fīkāt] gelir fā'nın kesri ve meddiyle ve أَفَوَاقُ [efvāk] gelir ve cem'î'l-cem'î أَفَاقِيقُ [efāvīk] gelir. Ve

فِيقَةُ الضُّحَى [fīkatu'd-duhā] Kabakuşlu-ğa itlāk olunur; tekülü: أَتَيْتُهُ فِيقَةَ الضُّحَى أَيِ ازْتِنَاعَهَا Ve

أَفَاقِيقُ [efāvīk] Sehābda cem' olan şol yağ-murlara denir ki sā'aten ba'de sā'at yağar ola; yukālu: سَحَبَتِ السَّمَاءُ أَفَاقِيقَهَا وَهِيَ مَا اجْتَمَعَ فِي السَّحَابِ مِنْ مَاءٍ فَهُوَ يُمِطُّ سَاعَةً بَعْدَ سَاعَةٍ Ve

أَفَاقِيقُ اللَّيْلِ [efāvīku'l-leyl] Gecenin ekser vaktine itlāk olunur; tekülü: خَرَجْنَا بَعْدَ أَفَاقِيقِ مِنَ اللَّيْلِ أَيِ أَكْثَرُهُ

أَفِيقُ [Efīk] (emīr [emīr] vezninde) Yemen'de bir karye adıdır. Ve Dımaşık ile Ṭaberiyye beyninde bir belde adıdır; onda bir 'akabe vardır ki ahbār-ı melāhimde zikr ederler, 'amme hemzesiz فِيقُ [Fīk] derler, Hazret-i 'İsā'nın 'akabe-i mezbüreye de nüzülleri mervīdir.

أَلْفَاقَةٌ [el-ifakat] (hemzenin kesriyle) Ok gezini kırışe bindirmek ma'nāsınadır; tekülü: أَفَقْتُ السَّهْمَ إِفَاقَةً إِذَا وَضَعْتُ فُوقَهُ فِي الْوَتْرِ وَتَقُولُ أَوْفَقْتُهُ إِيفَاقًا بِالْقَلْبِ وَأَمَّا أَفُوقْتُهُ فَتَادِرُ Ve

Boynun arka kemiğine bitiştiği yerin yanında olan kemiğe denir ki omurga kemiklerinin evvelkisi olacaktır; ‘alā-kavlin boynun iç yüzünden başa bitiştiği yerin yanında damak üzerinden küçük dil üzere havāle olan kemiğe denir.

الْفَاهِقَةُ [el-fāhiḳat] ‘Akibinde kan revān olan ta‘neye denir, ‘alā-kavlin فَهَقَةٌ [fehḳat] üzere basılan dāga vasf olur, كَيْتَةٌ [keyyet] lafzına vasf olur; tekūlu: رَأَيْتُ عَلَيْهِ فَاهِقَةً أَيُّ طَعْنَةً تَفْهَقُ بِالْدَمِ أَيُّ تَتَصَبَّبُ أَوْ هِيَ كَيْتَةٌ عَلَى الْفَهَقَةِ

الْفَيْهَقُ [el-feyhak] [şayḳal] vezninde) Vāsī‘ nesneye denir; yukālu: حَوْضٌ وَاسِعٌ Ve sütün pek çok nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ فَهَقَتْ أَيُّ صَنِيٍّ

الْمِفْهَاقُ [el-mifhāk] [mihrāb] vezninde) Suyu firāvān kuyuya denir; yukālu: بئرٌ مِفْهَاقٌ أَيُّ كَثِيرَةٌ الْمَاءِ

الْإِفْهَاقُ [el-ifhāk] (hemzenin kesriyle) Doldurmak ma‘nāsınadır; yukālu: أَفْهَقَ الْإِنَاءَ إِذَا مَلَأَهُ فَاهِقَةً [fāhiḳat] dedikleri dāg basmak ma‘nāsınadır; yukālu: أَفْهَقَ الْبُعَيْرَ إِذَا كَوَاهُ الْفَاهِقَةَ Ve bir nesne firāvān olmak ma‘nāsınadır; yukālu: أَفْهَقَ الْبِرْقُ وَغَيْرُهُ إِذَا اتَّسَعَ

التَّفْهَقُ [et-tefehḳul] [tefa‘ul] vezninde) ve

الْإِنْفِهَاقُ [el-infihāk] [infī‘āl] vezninde) Bunlar da bir nesne firāvān olmak ma‘nāsınadır; yukālu: إِنْفَهَقَ الشَّيْءُ إِذَا اتَّسَعَ

التَّفَيْهَقُ [et-tefeyḳul] [tefey‘ul] vezninde) Kelāmda ta‘ammuk ederek değirmen çakçakası gibi pek çok söylemek ma‘nāsınadır; yukālu: تَفَيْهَقَ فِي كَلَامِهِ إِذَا تَنَطَّعَ وَتَوَسَّعَ كَأَنَّهُ مَلَأَ بِهِ فَمَهُ

[ف ي ق]

الْفَيْقُ [el-feyḳ] (fā’nın fethiyle) Tavuğun savtından hikāyedir ki murād tutulduktu çağırmasından hikāye olacaktır. Ve

فَيْقٌ [feyḳ] Masdar olur, cān vermek ma‘nāsına; yukālu: فَاقَ الرَّجُلُ يَفَيْقُ فَيْقًا إِذَا جَادَ بِنَفْسِهِ لَعَنَةً فِي يَمُوقٍ

الْفَيْقُ [el-Fīḳ] (fā’nın kesriyle) Dünyāyı muhīt olan dağın ismidir. Şārihin beyānına göre ḳāf ile قَيْقُ [Ḳīḳ] musahhafıdır. Ve

فَيْقٌ [fīḳ] Pek uzun adama denir. Ve bir mevzi‘ adıdır.

الْإِفَاقَةُ [el-ifāḳat] (hemzenin kesriyle) Şā‘ir مُفْلِقٌ [mufliḳ] olmak ma‘nāsınadır; yukālu: أَفَاقَ الشَّاعِرُ إِذَا أَفْلَقَ Ve bu māddeleer yā‘iyye ve vāviyyedir, niteki zikr olundu.

أَفَيْقٌ [Efīḳ] [emīr] vezninde) Ānifen zikr olunan ‘akabedir.

FASLU'L-KĀF

(فَضْلُ الْقَافِ)

[ق ر ب ق]

الْقُرْبُوقُ [el-ḳurbāḳ] [جُنْدَبْ] [cundeb] vezninde) Gurbe-i Fārisī mu'arrebidir ki bakkāl dükkanına denir. Ve ammā Ebū Ḳuḥfān el-ʿAnberī nām şa'irin işbu: يَا ابْنَ رُقَيْعِ هَلْ لَهَا مِنْ مَعْبُوقٍ | | مَا شَرِبْتَ بَعْدَ قَلْبِ الْقُرْبُوقِ“ beytinde vāki **قُرْبُوقُ** [ḳurbāḳ]tan murād bi-ʿayniḥā Başra şehridir. Pes **قُرْبُوقُ** [ḳurbāḳ] Başra'nın dahi esmāsından olur.

[ق ر ط ق]

الْقُرْطُوقُ [el-ḳurṭāḳ] [جُنْدَبْ] [cundeb] vezninde) Kurte-i Fārisī mu'arrebidir ki kurdekī ve bu beldede hırka ta'bir ettikleri libāsa denir.

الْقُرْطَاقَةُ [el-ḳarṭāḳat] [دَحْرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) Kurdekī giydirmek ma'nāsındır.

التَّقْرُوقُ [et-teḳarṭuḳ] [تَدَخْرُجُ] [tedaḥruc] vezninde) Kurdekī giymek ma'nāsındır; tekülü: قُرْطَاقَتُهُ فَتَقْرُوقُ أَيُّ الْبَسْتِ الْقُرْطُوقُ إِيَّاهُ فَتَلْبَسُ.

[ق ر ق]

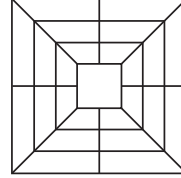
الْقَرِيقُ [el-ḳarīḳ] [كَيْفٌ] [ketif] vezninde ve **جِبَلٌ** [cebel] veznlerinde) El ayası gibi düz ve hemvāre mekāna ve ovaya denir; yukālu: مَكَانٌ وَقَاعٌ قَرِيقٌ وَقَرِيقٌ أَيُّ مُسْتَوٍ Ve

قَرِيقٌ [ḳarāḳ] (fethateynle) Düz ovalarda yāhūd irak beyābānlarda seyr eylemek ma'nāsındır; yukālu: قَرِيقُ الرَّجُلِ قَرِيقًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا سَارَ فِي الْقَرِيقِ أَوْ فِي الْمَهَامِ

الْقَرِيقُ [el-ḳarīḳ] [فَرِيقٌ] [farīḳ] vezninde) Tavuk sesine denir.

الْقَرِيقُ [el-ḳarīḳ] (ḳāf'ın kesriyle) Kemter soya ve nesebe denir; yukālu: هُوَ مِنْ قَرِيقِ أَيُّ أَصْلٍ رَدِيءٍ Ve ʿādet ve āyīn ma'nāsındır;

yukālu: لَهُ قَرِيقٌ حَسَنٌ أَيُّ دَأْبٌ وَعَادَةٌ Ve sıgar-ı nāsa denir, pes müfredi **قَرِيقَةٌ** [ḳarīḳat] olur; yukālu: هُوَ مِنْ قَرِيقِ النَّاسِ أَيُّ مِنْ صِغَارِهِمْ Ve **سُدَّرٌ** [sudder] dedikleri la'ibe denir ki Türkīde dokurcun oyunu dedikleridir, murabbaʿu'ş-şekl olarak yirmi dört çizgili hāneler tarh edip hurde taşlar ile oynarlar, süreti budur:

Ve **سُدَّرٌ** [sudder] **سُكَّرٌ** [sukker] vezninde selder mu'arrebidir ki üç kapılı demektir. Ve fi'n-*Nihāye* ve fi hadīsi Ebī Hureyre: ”أَنَّهُ رُبَّمَا رَأَاهُمْ يَلْعَبُونَ بِالْقَرِيقِ فَلَا يَنْهَاهُمْ“

الْقَرُوقُ [el-ḳarūḳ] [صَبُورٌ] [şabūr] vezninde) Şammān ile Hecer beyninde bir vādī adıdır.

قُرَيْقٌ [Ḳureyḳ] [زُبَيْرٌ] [zubeyr] vezninde) Mevzi-*i* mezbūr yanında bir mevzi ismidir.

[ق ق ق]

الْقَقَاقَةُ [el-ḳaḳāḳat] (feteḥātla) Ğirbān-ı ehliyyeye denir ki evlerde beslenen kargalardır. Ve çocuk hadesine denir; **قَقَّةٌ** [ḳaḳḳat] dahi denir teşdid ile ve **ḳāf**'ın kesriyle de zebān-zeddir. Ve

قَقَّةٌ [ḳaḳḳat] Fenā ve kemter re'y ve fikr ve tebdire itlāk olunur; yukālu: وَقَعَ فِي قَقَّةٍ Ve baʿzılar dedi ki çocuk hadesine **قَقَّةٌ** [ḳaḳḳat] denir, **بَقَّةٌ** [baḳḳat] vezninde yāhūd **قِقَّةٌ** [ḳiḳat] ki **سِقَّةٌ** [sīḳat] veznindedir. Çocuk kısmı bir fenā ve murdār şey>e yaklaştıkta zecr için çağırıldıkları savttan hikāyedir ki **قَقَّةٌ قَقَّةٌ** diye çağırılırlar yāhūd çocuk bir nesne ile korkutulduktaki

ya'nī muhātara şey'e salmak dā'iyesinde oldukta tahvīf için çağırıldıkları savttan hikāyedir.

[ق ل ق]

الْقَلَقُ [el-ḳalāḳ] (fethateynle) Muztarib ve bī-karār olmak ma'nāsınadır; yukālu: قَلِقَ الرَّجُلُ قَلَقًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا انْتَزَعَ أَيِ اضْطَرَبَ

الْقَلَعَى [el-ḳalekā] (جَمَزَى [cemezā] vezninde) Bir güne kılāde ismidir.

الْقَالِقُ [el-ḳalīḳ] (كَتِفَ [ketif] vezninde) Muztarib ve bī-karār adama denir ki ism-i fā'ildir; yukālu: رَجُلٌ قَلِقٌ أَيِ مُضْطَرِبٌ ve minhu yukālu: إِمْرَأَةٌ قَلِقٌ الْوَشَاحِ أَيِ مُضْطَرِبٌ وَشَاحُهَا Bununla 'Arablar çelimsiz zebūnca hatundan kināye ederler.

الْمِقْلَاقُ [el-mīḳlāḳ] (مِفْتَاحَ [miftāḥ] vezninde) Muztarib ve bī-ārām adama denir ki mübālagayı mutazammındır; yukālu: رَجُلٌ وَإِمْرَأَةٌ مِقْلَاقٌ أَيِ مُضْطَرِبٌ

الْإِقْلَاقُ [el-iḳlāḳ] (hemzenin kesriyle) Dābbenin arkasında edevātı pek durmayıp beri öte oynar olmak ma'nāsınadır; hemze sayrūret içindir; yukālu: أَقْلَقَتِ النَّاقَةُ إِذَا قَلِقَتْ جَهَازُهَا أَيِ قَتَبَهَا وَآلَتْهَا

[ق و ق]

الْقُوْقُ [el-ḳūḳ] (ḳāf'ın zammıyla) ve

الْقَاقُ [el-ḳāk] (حَالٌ [hāl] vezninde ki aslı قَوُقُ idi fethateynle) ve

الْقَيْقُ [el-ḳīḳ] (ḳāf'ın kesriyle) Haddi mütecāviz uzun olan kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ قُوْقٌ وَقَاقٌ وَقَيْقٌ أَيِ الْفَاحِشُ الطُّوْلُ Ve

قُوْقٌ [ḳūḳ] Bir cins boynu uzun su kuşuna denir. Ve 'avretin fercine denir. Ve kayāsire-i Rūm'dan bir kayserin adıdır, denānīr-i قُوْقِيَّةٌ [ḳūḳīyyet] ona mensūbdur. Mü'e'llif bunu fā' ile de zikir eylemiştir.

Şārih der ki ona قُوْقًا [Ḳūḳā] dahi derler idi. Zāhiren قُوْقًا [ḳūḳā] dedikleri kisvet-i Evrām ona mensūbdur. Ve

قَاقٌ [ḳāk] Hafif ve şelfe, sebük-meşreb ahmak adama denir; yukālu: رَجُلٌ قَاقٌ أَيِ أَحْمَقٌ طَائِشٌ

الْقُوْقَةُ [el-ḳūḳat] (ḳāf'ın zammıyla) صَلَعَةٌ [şale'at] ma'nāsınadır ki dazlığa denir; yukālu: بِرَأْسِهِ قُوْقَةٌ أَيِ صَلَعَةٌ

الْمَقْوُقُ [el-muḳavvaḳ] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Başının öntü pek daz ve kavlak adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَقْوُقٌ أَيِ عَظِيمُ الْقُوْقَةِ

الْقَوُقُ [el-ḳavḳ] (ḳāf'ın fethiyle) ve

الْقَوَقَاةُ [el-ḳavḳa'et] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Tavuk kak kak diye kakalamak ma'nāsınadır; yukālu: قَاقَتِ الدَّجَاجَةُ تَقْوُقُ قُوْقًا وَقَوَقَاتٌ قَوَقَاةٌ إِذَا صَوَّتَتْ

[ق ه ق]

قَهْقَاءُ [Ḳahḳā'] (صَحْرَاءٌ [şaḥrā'] vezninde) Bir karye adıdır.

قَهْقُوَّةُ [Ḳahḳuvet] (تَرْقُوَّةٌ [terḳuvet] vezninde) Mışır'da bir vilāyet adıdır.

[ق ي ق]

الْقَيْقُ [el-ḳayḳ] (ḳāf'ın fethiyle) Tavuk kısmının çağırmasından hikāyedir, horozu çiftleşmeğe çağırıldıkta.

الْقَيْقُ [el-ḳīḳ] (ḳāf'ın kesriyle) Şelfe ve yelkovan ahmak adama denir, قَاقٌ [ḳāk] gibi; yukālu: رَجُلٌ قَيْقٌ أَيِ أَحْمَقٌ طَائِشٌ Ve dünyayı muhīt olan dağın ismidir; mü'e'llif bunu fā' ile de zikir eyledi.

الْقِيَاقُ [el-ḳiyāḳ] (كِتَابٌ [kitāb] ve غُرَابٌ [ḡurāb] veznlerinde) Uzun adama denir.

الْقَيْقَةُ [el-ḳīḳat] (ḳāf'ın kesriyle) Yumurta kabuğunun içinde olan ince zara denir.

الْقَيْقِيُّ [el-ḳīḳī'] (زَبْرَجٌ [zibric] vezninde)

Yumurta içinin akına denir. Mü'ellif bunu hemze bābında dahi zikr eyledi.

الْقِيْقَانُ [el-Kīkān] (جَيْرَانِ [cīrān] vezninde) İki mevzi'dir.

الْقِيْقَاءَةُ [el-kīkā'et] (kāf'ın kesriyle) Arz-ı galizeye denir; cem'i قَوَاقِي [kavākī] ve قِيَاقِي [kayākī] gelir kāf-ı sāniyelerin kesriyle ve قَوَقُ [kivak] gelir, عَدَبُ [‘ineb] vezninde. Şārih der ki aslı قَوَاقَاءَةُ [kavkākā'et]tir. Cem'-i evvel aslı üzeredir, sānī lafzı üzeredir, sālīs müfredi قِيَمَةٌ [kīkat] olmak tevehhümüne mebnīdir.

FASLU'L-LĀM

فَضْلُ اللَّامِ

[ل ب ق]

الْلَبِيقُ [el-lebiq] (كَتِيفُ [ketif] vezninde) ve

الْلَبِيْقُ [el-lebiq] (أَمِيرُ [emīr] vezninde) İşi yakıştığı üzere işler olan uz ve çire-dest üstāza denir; yukālu: رَجُلٌ لَبِيْقٌ وَلَبِيْقٌ أَيْ حَادِقٌ رَجُلٌ لَبِيْقٌ وَلَبِيْقٌ أَيْ يَلِيْقُ بِهِ Ve eġnine giydiği her cāme yaraşık ve yakışık olan adama denir ki hilkī bir ma'nādır her ne girse yakışıp endāmına çeşbān olur; yukālu: رَجُلٌ لَبِيْقٌ وَلَبِيْقٌ أَيْ يَلِيْقُ بِهِ Ma'nā-yı ātiden vasflardır.

الْلَبِيْقَةُ [el-lebiqat] (فَرِيْحَةٌ [ferihāt] vezninde) ve

الْلَبِيْقَةُ [el-lebiqat] (ظَرِيْفَةٌ [zarīfet] vezninde) Mü'ennesleridir, ‘alā-kavlin nāz ve şīve ve edāsı güzel ve libās giyip kuşanması nāzük yaraşıklı mahbūbeye denir; yukālu: اِمْرَاَةٌ لَبِيْقَةٌ وَلَبِيْقَةٌ اَيْ يَلِيْقُ بِهَا التُّوْبُ اَوْ الْحَسَنَةُ الدَّلُّ وَاللَّبِيْسَةُ

الْلَبِيْقُ [el-lebak] (fethateynle) ve

الْلَبَاْقَةُ [el-lebāqat] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) Her işte uz ve çire-dest ve hāzık olmak ma'nāsınadır; yukālu: لَبِيْقُ الرَّجُلِ وَلَبِيْقٌ لَبِيْقًا وَلَبَاْقَةٌ Ve bazıları ‘indinde لَبِيْقُ [lebak] zarāfet ma'nāsınadır; yukālu: لَبِيْقُ الرَّجُلِ لَبِيْقًا اِذَا ظُرْفُ

لَبِيْقُ [lebak] ve

لَبَاْقَةٌ [lebāqat] Endāma libās yaraşıp yakışmak ma'rāsınadır; yukālu: لَبِيْقٌ بِه التُّوْبُ وَلَبِيْقٌ بِه اِذَا لَاقَ

الْلَبِيْقُ [el-lebq] (سَبِيْقُ [sebq] vezninde) Bir nesneyi yumuşatmak ma'nāsınadır; yukālu: لَبِيْقُ الشَّيْءِ لَبِيْقًا مِّنَ الْبَابِ الْاَوَّلِ اِذَا كَيْتَهُ

التَّلْبِيْقُ [et-telbiq] (لَبِيْقُ [lebiq] ma'nāsınadır;

yukālu: لَبَقَهُ إِذَا لَيْتَهُ

الْمَلْبَقُ [el-mulebbak] [mu'azzam] [mu'azzam] (vezninde) Çervişle yumuşatılmış tiride vasf olur; yukālu: تَرِيدُ مَلْبَقٌ أَيُّ مَلْبَقٍ بِاللَّدْسَمِ

[ل ث ق]

الَلْتَقُ [el-leşak] (lām'ın ve şā-yı müsellesenin fethiyle) Gün rüzgārsız olup ve çok kırağı düşmekle rutübetli olmak ma'nāsınadır ki vehāmeti mūcibdir; tekūlu: لَثَقَ يَوْمَنَا لَثَقًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا رَكَدَتْ رِيحُهُ وَكَثُرَ نَدَاهُ

الْإِلْتِاقُ [el-ilşāk] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi yaşartıp ıslatmak ma'nāsınadır; yukālu: أَلْتَقَهُ إِذَا بَلَّلَهُ وَنَدَاهُ

الْإِلْتِاقُ [el-iltişāk] [ifti'āl] (vezninde) Bir nesne yaşarıp ıslanmak ma'nāsınadır; yukālu: أَلْتَقَهُ فَالْتَقَى أَيُّ بَلَّلَهُ فَتَبَلَّلَ

الَلْتِقُ [el-leşik] [ketif] (vezninde) Tüyleri ıslak kuşa vasf olur; yukālu: طَائِرٌ لَثِقٌ أَيُّ مُبْتَلٌ

التَلْتِيقُ [et-telşik] Bir nesneyi ifsād ve tebāh eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: لَتَقَهُ إِذَا أَفْسَدَهُ

[ل ح ق]

الَلْحَقُ [el-laḥq] (lām'ın fethi ve ḥā'nın sükünuyla) ve

الَلْحَاقُ [el-leḥāk] [seḥāb] (vezninde) Bir adamın ardından yetişmek ma'nāsınadır; yukālu: لَحَقَ بِهِ وَلَحِقَهُ لَحَقًا وَإِلْحَاقًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَدْرَكَهُ

الْإِلْحَاقُ [el-ilḥāk] (hemzenin kesriyle) Lāzım ve müte'addī olur, ardından yetişmek ve yetiştirmek ma'nālarına; yukālu: أَلْحَقَهُ إِذَا أَدْرَكَهُ وَالْحَقُّ غَيْرُهُ إِذَا جَعَلَهُ مَدْرِكًا ve fi'l-kunūt: "إِنَّ عَذَابَكَ بِالْكَفَّارِ مُلْحَقٌ" أَيُّ لَاحِقٌ Burada lāzımdır, lākin burada ahsen belki

savāb olan ism-i mef'ul sīgasıyla olmaktadır.

الَلْحُوْقُ [el-luḥūq] [fū'ūd] [ku'ūd] (vezninde) At kısmı etinden düşüp arıklamak ma'nāsınadır; yukālu: لَحَقَ الْفَرَسُ لُحُوقًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا ضَمَرَ گüne olur, biri sāhibi 'ameliyle ve biri binefsihi olur. Burada لُحُوقٌ [luḥūq] zumür ma'nāsına olmak atın derisi hüzálden kemiğine yāhūd karnı sırtına lāhık ve lāsık olmak tasavvuruna mebnīdir.

لَاحِقٌ [Lāḥik] Mu'āviye b. Ebī Sufyān'ın ve Ğaniyy b. A'şur'un ve Ḥāzūk nām hāricīnin ve 'Uyeyne b. Ḥāriş'in feresleri ismidir. Ve لَاحِقُ الْأَصْعَرُ [Lāḥiku'l-Aşgar] Benū Esed'e mahsūs bir feresin ismidir.

أَبُو لَاحِقٍ [ebū lāḥik] Doğan kuşunun künyesidir.

الَلْوَيْحُ [el-luveyhik] (musaggar bünyesiyle) Bir yırtıcı kuş adıdır ki keklik şikār eder.

الْمِلْحَاقُ [el-milḥāk] [miftāḥ] (vezninde) Şol nākaya denir ki be-gāyet revende olmakla sā'ir develere yetişip ve ona aslā sebk ve takaddümle fā'ik olmayalar.

الْمُلْحَقُ [el-mulḥāk] [mukrem] (vezninde) Bir kavm ve kabileden olmayıp sonradan onlara iltisāk eden adama itlāk olunur; yukālu: هُوَ مُلْحَقٌ أَيُّ دَعِيَ مُلْصَقٌ

الَلْحَاقُ [el-liḥāk] [kitāb] (vezninde) Yay gılāfına denir.

الْأَلْحَاقُ [el-elḥāk] (hemzenin fethiyle) Derenin şol yerlerine denir ki onlardan su çekilip yerine ekin zer' olunur ola; müfredi لَحَقٌ [leḥāk]tır fethateynle.

الْإِسْتِلْحَاقُ [el-istilḥāk] [elḥāk] [elḥāk] dedikleri mevāzi'-i mezkūreye ekin ekmek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَلْحَقَ الرَّجُلُ إِذَا زَرَعَ

الأَلْحَاقُ Ve filān benim oğlumdur diye iddiā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: اسْتَلْحَقَ فُلَانًا إِذَا ادَّعَاهُ

أَلْحَقُ [el-hāq] (fethateynle) أَلْحَقُ [el-hāq] lafzının müfredidir ki zikr olundu. Ve evvelki şey'e yetişen nesneye denir. Ve evvelki meyvenin 'akibinden bir dahi erişen meyveye denir; yukālu: أَمَرَ الشَّجَرُ اللَّحَقَ وَهُوَ الثَّمَرُ الَّذِي يُلْحَقُ بَعْدَ الْأَوَّلِ

التَّلَاحِقُ [et-telāhuq] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Birbirine yetişmek ma'nāsınadır; yukālu: تَلَحَّقَتِ الْمَطَايَا إِذَا لَحِقَتْ بَعْضُهُمْ بَعْضًا

[ل خ ق]

أَلْلُخْشُوقُ [el-luḥḫūq] (hā-yı mu'ceme ile عُضْفُورٌ [uṣfūr] vezninde) Cānver ini gibi yerde olan yarığa denir.

[ل ذ ق]

الْأَلَذِيْقِيَّةُ [el-Lāziqiyet] (zāl-ı mu'ceme-i meftūha ile) Haleb a'mālinden bir belde adıdır; hālen mühmele ile لَادِيقِيَّةُ dedikleridir.

[ل ر ق]

لُرُقَّةُ [Lurqat] (lām'ın zammıyla) Mağrib'de bir hısn adıdır.

[ل ز ق]

لُصُوقُ [el-luzūq] (zā-yı mu'ceme ile) لُصُوقُ [luṣūq] vezninde ve mürāfididir ki yapışmak ma'nāsınadır; yukālu: لَزِقَ بِهِ لُزُوقًا مَنِ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا لَصِقَ

الإِلْتِزَاقُ [el-iltizāk] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Bu dahi yapışmak ma'nāsınadır; yukālu: اِلْتَزَقَ بِهِ بِمَعْنَى لَزِقَ بِهِ

اللِّزَاقُ [el-lizāk] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Kendisiyle nesne yapıştırılan şey'e denir, çiriş ve tutkal gibi; yukālu: اَلرَّقَةُ بِاللِّزَاقِ أَيُّ مَا يَلْزُقُ بِهِ Ve cimā' ma'nāsına müsta'meldir.

كِتَابُ الْعَرَبِ لِرَاقِ الذَّهَبِ [lizāqu'z-zeheb] [kitābu'l-'arab] vezninde) أُشِقُّ [uṣṣaq] isimdir ki çadır uşağı dedikleri nebattır. Ve bir nev' devyāi dārū adıdır ki pırasa levninde olur, Ermen bilādından celb ederler. Ve başka bir dārū adıdır ki bevl-i sıbyāndan ittihāz olunur, ya'nī bülūga karīb gilmānın bevlini bakır zarf içre büre-i Ermenī ile güneş karşısında gılat peydā edince niçe müddet sahk ederler, cirāhāt-ı habīseye pek nāfi'dir. Mü'ellif bunları tefrīkle başkaca nesne 'add eylemiştir, lākin müfredātın beyānına göre لِرَاقِ الذَّهَبِ [lizāqu'z-zeheb] büre-i Ermenī nev'inden olan tengārın bir nev' olacaktır ki لِحَامِ الذَّهَبِ [lihāmu'z-zeheb] dahi derler, ma'denī ve masnū'i olur, idhālī altının serī'an zevbine bā'is olur. İntehā.

لِرَاقِ الْحَجَرِ [lizāqu'l-ḥacer] yāhūd

لِرَاقِ الرُّحَامِ [lizāqu'r-ruḥām] Bir dārūdur ki hacir-i mahsūstan ittihāz olur. Bu dārū ve صَمْعُ الْبَلَاطِ [ṣamgu'l-belāt] dedikleridir ki mermer yāhūd āher hacir önüne tutkal izāfesiyle şey'-i vāhid olunca dakk ettikleri nesnedir, Türkīde taş yalını derler.

اللُّزُوقُ [el-lezūq] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) ve

الْأَلَزُوقُ [el-lāzūq] (قَامُوسٌ [kāmuṣ] vezninde) Şol lāşıkīye denir ki yara üzere yapıştırılır, sağalmayınca ondan kopmaz; yukālu: دَاوَى الْجِرَاحَةَ بِاللُّزُوقِ وَاللَّزُوقِ وَهُوَ دَوَاءٌ لِلْجُرْحِ يَلْزُمُهُ حَتَّى يَبْرَأَ

اللِّزُقُ [el-lizq] (lām'ın kesriyle) ve

اللَّزِيْقُ [el-lezīq] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bir nesneye bitişik ve yapışık olan şey'e denir; ve minhu yukālu: هُوَ لِرُقِي وَبِلِرُقِي وَلِرُقِي أَيُّ بَحْنِي

اللزني [el-luzzeykā] (lām'ın zammı ve zā-yı müşeddedenin fethiyle خُلِيْتُ [hulleyṭā] vezninde) Kelāmda olan rutübeteye ya'nī letāfet ve mülāyemete itlāk olunur ki sāmī'in derūnuna çiriş gibi sıvanıp yapışır; yukālu: فِي كَلَامِهِ لَزْنِي أَي رُطُوبَةٌ

اللزق [el-lezaq] (levā) [levā] ma'nāsındır ki akciğerin susuzluktan yana yapışmasından 'ibārettir; yukālu: لَزَقَتِ الرِّئَةُ بِالْجَنْبِ لَزَقًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا لَصَقَتْ بِهِ عَطَشًا

اللزقاء [el-luzeykā] (فَطِيْعَاءُ [kuṭay'ā] vezninde) Yağmur 'akibinde taşların diplerinden yeşerip çıkan hurde otlara denir.

الملزق [el-mulezzaq] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Muhkem ve metin olmayan şey'e itlāk olunur; yukālu: شَيْءٌ مَلَزَقٌ أَي غَيْرٌ مُحْكَمٌ

[ل س ق]

اللسوق [el-lusūq] (لُصُوقٌ [luşūq] vezninde) Yapışmak ma'nāsındır; yukālu: لَسِقَ بِهِ لُسُوقًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا لَزَقَ بِهِ

الإلتساق [el-iltisāk] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) إلتسَقَ بِهِ [lusūq] ma'nāsındır; yukālu: بِمَعْنَى لَسِقَ

الإلساق [el-ilsāk] (hemzenin kesriyle) Ya-pıştırmak ma'nāsındır; tekülü: إِذَا أَلْسَقْتُهُ إِذَا أَلَزَقْتُهُ

اللسق [el-lisq] (lām'ın kesriyle) ve

اللسيق [el-lesīq] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bir nesneye yapışık olan şey'e denir; ve minhu yukālu: هُوَ لَسِيقِي وَبَلَسِيقِي وَلَسِيقِي أَي بَجْنِي

اللسق [el-lesaq] (fethateynle) Susuzluktan akciğer böğüre yapışmak ma'nāsındır; لَسِقَتِ الرِّئَةُ بِالْجَنْبِ لَزَقًا [lezaq] gibi; yukālu: لَسَقَتْ الرِّئَةُ بِالْجَنْبِ إِذَا لَصَقَتْ عَطَشًا وَيُقَالُ لَسِقَ لَسَقًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا لَصَقَتْ رِئَتُهُ بِجَنْبِهِ عَطَشًا

māddelerin mecmū'unda zāy ve şād ile de lügattır.

الملسق [el-mulessaq] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Bir kavme sonradan mülhak olan kimseye denir; yukālu: هُوَ مَلْسَقٌ بِهِمْ أَي دَعِيٌّ

[ل ص ق]

الملصقة [el-mulşaqat] (مُكْرَمَةٌ [mukremet] vezninde) Etine dolu tıknaz hatuna denir.

الإنصاق [el-ilşāk] (hemzenin kesriyle) Ya-pıştırmak ma'nāsındır; yukālu: أَلْصَقَهُ بِمَعْنَى أَلَزَقَهُ Ve devenin art sinirini yāhūd bacağınını sinirlemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَلْصَقَ بَعْرُفُوبٍ بَعِيرِهِ أَوْ بَسَاقِهِ إِذَا عَقَرَهُ

[ل ع ق]

اللعقة [el-la'qat] (lām'ın fethi ve zammıy-la) Yalamak ma'nāsındır; yukālu: لَعَقَهُ لَعَقَةً لَعَقُ الْإِضْبَعِ إِذَا لَحَسَهُ Ve Ölmekten kināyedir, erzākı tükenmek mülābesesine mebnīdir; yukālu: لَعِقَ فَلَانٌ إِضْبَعُهُ إِذَا مَاتَ

لعقة [la'qat] (lām'ın fethiyle) Binā-i merre olur, bir kerre yalamak ma'nāsına. Ve ism olur bir yalamtık nesneye denir; ve minhu yukālu: فِي الْأَرْضِ لَعَقَةٌ مِنْ رَبِيعٍ أَي قَلِيلٌ مِنَ الرُّطْبِ Ya'nī arz-ı mezkūreden hayvānlara bir yalamtık çayır vardır.

اللعقة [el-lu'qat] (غُرْفَةٌ [gurfet] vezninde) Bir kaşık dolusu nesneye denir; yukālu: أَلَعَقَهُ لَعَقَةً وَهِيَ اسْمٌ مَا تَأَخَذَهُ فِي الْمَلْعَقَةِ

الملعقة [el-mil'āqat] (مِكْنَسَةٌ [mikneset] vezninde) Kaşığa denir ki yalayacak alettir.

اللعوق [el-la'ūq] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Kaşıkla yaladıkları nesneye denir, ma'cūn ve gülbeşeker gibi.

اللعوق [el-la'vaq] (جَرْوَلٌ [cervel] vezninde)

‘Aklı azca olan sebük-ser adama denir ki bir yalamtık ‘aklı olur; yukālu: رَجُلٌ لَعَوَقٌ أَيْ الْقَلِيلُ الْعَقْلُ

اللَّعَاقُ [el-lu‘āk] [غُرَابٌ] [gūrāb] vezninde) Yalanmış ta‘āmdan ağızda kalan bakiyyeye denir; tekūlu: مَا فِي فِي لَعَاقٍ وَهُوَ مَا بَقِيَ فِيهِ مِنْ طَعَامٍ لَعَقَهُ

اللَّعَوَقَةُ [el-la‘veqat] [دَحْرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) Bir işi çabuk tutmak ma‘nāsınadır; yukālu: لَعَوَقٌ فِي عَمَلِهِ إِذَا أَسْرَعَ

اللَّعِيقُ [el-le‘iḳ] [كَتِيفٌ] [ketif] vezninde) Harīs kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ وَعِيقٌ لَعِيقٌ أَيْ حَرِيصٌ

لَعَقَةُ الدِّمِّ [le‘aḳatu’d-dem] (fethātla) Kan yalayan kimseler demektir ki murād Benū ‘Abduddār ve Benū Maḥzūm ve Benū ‘Adiyy ve Benū Sehm ve Benu Cumaḥ kabīleleridir. Kabā’il-i mezbūre ‘ādet-i Cāhiliyye üzere birbiriyle itīdād ve ittihād eylemek üzere te‘āhūd ve tehālīf eylediklerinde bir deve zebh edip demini yalayıp ‘alā-kavlin ellerini o deme batırmakla gūyā ki ‘akd-i yemīn ve tevsīk-i ‘ahd eylediler.

الْإِلْتِغَاقُ [el-ilti‘āk] [إِفْتِعَالٌ] [ifti‘āl] vezninde) Bir adamın levni mütegayyir olmak ma‘nāsınadır, gūyā ki levni لَعَقٌ [la‘ḳ] olunmuştur; yukālu: التُّعِيقُ لَوْنُهُ عَلَيَّ بِنَاءِ الْمُفْعُولِ إِذَا تَغَيَّرَ

[ل ف ق]

اللَّفَقُ [el-lefḳ] (lām’ın fethi ve fā’nın sükūnuyla) Sevbin bir pāresini bir pāreye yanaştırıp dikmek ma‘nāsınadır; yukālu: لَفَقَ الثُّوبَ لَفَقًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا صَمَّ شَقُّهُ إِلَى أُخْرَى Ve taleb eylediği nesneye yetişmeyip hā’ib olmak ma‘nāsınadır; yukālu: لَفَقَ أَحَادِيثُ مُلَفَّقَةٌ إِذَا صَرَبَهَا بَيْنَهُ أَوْ بِرَاحَتِهِ

verildiği şikārı sayd etmeyip boş dönmek ma‘nāsınadır; yukālu: لَفَقَ الصَّمْرُ إِذَا أُرْسِلَ فَلَمْ يَضْطَدَّ

اللَّفَقُ [el-lifḳ] (lām’ın kesriyle) İki enden dikilmiş çarın bir enine denir; yukālu: مَلَاءَةٌ دَاتٌ لِفَقَيْنِ أَيْ عَرَضَيْنِ

التَّلْفَاقُ [et-tilfāk] (tā’nın kesriyle yāhūd [lifāk] ki كِتَابٌ [kitāb] veznindedir) Birbirine yanaştırılıp dikilecek iki sevbe denir. Mü‘ellif ṯubān ‘unvānında resm eylemekle öylece terceme olundu, lākin muktezā o sevblerin her birine itlāk olunmaktır, hattā *Esās*’ta وَلِفَاقٍ لَذَا وَبَطْيَاقٍ لَذَا وَبِأَيْتِهَا مِمْسُومٌ

التَّلْفُوقُ [et-teleffuḳ] [تَفَاعُلٌ] [tefa‘ul] vezninde) İltihāk ma‘nāsınadır; yukālu: تَلْفَقَ بِهِ إِذَا لَحِقَهُ

التَّلَافُوقُ [et-telāfuḳ] [تَفَاعُلٌ] [tefa‘ul] vezninde) Bir kavmin umūr-ı müteferrikası rābīta ve iltiyām bulmak ma‘nāsınadır; yukālu: تَلَفَاقَ الْقَوْمُ إِذَا تَلَاءَمَتْ أُمُورُهُمْ

اللَّفَفُ [el-lefāk] (fethateynle) Bir işe başlayıp işleyip gitmek ma‘nāsınadır; yukālu: Ve bir nesneye nā’il olup ahz eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: لَفَفَ الشَّيْءَ إِذَا أَصَابَهُ وَأَخَذَهُ

الْمُلَفَّقَةُ [el-muleffekāt] [مُعْظَمَةٌ] [mu‘azzamet] vezninde) Düzme koşma yaldızlama olan kelimāta itlāk olunur; yukālu: أَحَادِيثُ مُلَفَّقَةٌ أَيْ مُرَحَرَفَةٌ

[ل ق ق]

اللَّقُّ [el-laḳḳ] [شَقٌّ] [şakḳ] vezninde) Yerde olan yarığa ve çatlağa denir; yukālu: بِالْأَرْضِ لَقٌّ أَيْ صَدْعٌ

لُقٌّ [laḳḳ] Masdar olur, el ile yāhūd el ayasıyla bir adamın gözüne vurmak ma‘nāsına; yukālu: لَقَّ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا صَرَبَهَا بَيْنَهُ أَوْ بِرَاحَتِهِ

اللَّفْلَقُ [el-laqlaḳ] [فَدَفَدُ] [fedfed] vezninde) Lisāna itlāk olunur; yukālu: حَرَكٌ لَفْلَقَهُ أَيُّ لِسَانَهُ Ve leylek kuşuna denir yāhūd bunda efsah olan لَفْلَاقٌ [laqlāk] olmaktır; cem'î لَفَالِيٌّ [leḳālīḳ] gelir. Şārihin beyānına göre لَفْلَاقٌ [laqlaḳ] لَفْلَاقٌ [laqlāk] muhtasarıdır ve legleg mu'arrebidir ki Fārisīdir.

اللَّفْلَقَةُ [el-laḳleḳat] [زَلَزَلَةٌ] [zelzelet] vezninde) Leylek ötmek ma'nāsınadır; yukālu: يُلْفَلِقُ اللَّفْلَقُ أَيُّ يُصَوِّتُ لَهُنَّ لَفْلَقَةً أَيُّ صَوْتٌ فِي اضْطِرَابٍ أَوْ شِدَّةٍ Ve yılan kısmı muttasıl dilini çıkarıp çenelerini oynatmak ma'nāsınadır; yukālu: الْحَيَّةُ تَلْفَلِقُ أَيُّ تُحَرِّكُ لَحْيَيْهَا دَائِمًا وَتُحْرَجُ لِسَانَهَا Ve bir nesneyi sarsıp ırgalamak ma'nāsınadır; yukālu: لَفْلَقَ الشَّيْءَ إِذَا حَرَّكَهُ

التَّلْفَلُقُ [et-telaḳluḳ] [تَزَلُّزٌ] [tezelzul] vezninde) Beri öte ırgalanmak ma'nāsınadır; yukālu: تَلْفَلَقَ الشَّيْءُ إِذَا تَقَلَّقَ

الْمُلْفَلَقُ [el-mulaḳlaḳ] (ism-i mef'ul bünyesiyle) Muttasıl şimşek gibi hareket edip oynar olan yavuz göze denir; yukālu: طَرُفٌ مُلْفَلَقٌ أَيُّ حَدِيدٌ لَا يَقْرُ مَكَانَهُ

اللَّفَاكَةُ [el-leḳaḳat] (feteḫātla) Ağızları daracak çukurlara denir. Ve elleriyle nāsın gözlerine darb eden kimselere denir ki cem'-i ism-i fā'ildir, müfredi لَاقٌ [lāḳḳ]tır, teşdid-i ḳāf'la.

[ل م ق]

الْلَمُّ [el-lemḳ] (lām'ın fethiyle) Yazı yazmak ma'nāsınadır; yukālu: لَمَعَهُ لَمْعًا مِّنَ النَّبَابِ Ve yazıyı silip mahv eylemek ma'nāsına olmakla zıdd olur; yukālu: لَمَعَ: لَمَعَ: بَعْدَ مَا بَعْدَ مَا كَتَبَ Ve el ayasıyla hāssaten göze vurmak ma'nāsınadır; yukālu: لَمَعَ عَيْنَهُ إِذَا صَرَبَهَا بِكَمِّهِ

ma'nāsınadır; yukālu: لَمَعَ إِلَيْهِ إِذَا نَظَرَ

الْلَمُّ [el-lemāḳ] (fethateynle) Yolun ortasına denir; yukālu: أَحَدٌ فِي لَمَعِ الطَّرِيقِ أَيُّ لَعْمِهِ

الْلَمُّ [el-lumuḳ] (zammeteynle) لَامِيٌّ [lāmīḳ]in cem'idir ki bir kimse ile vuruşmağa yāhūd vurmağa başladıkta ibtidā onun gözünün içine vurmağa ibtidār eden adama denir; tekūlu: رَأَيْتُهُ لَامِيًّا وَهُوَ الْمُتَبَدِّئُ بِصَفْحِ الْحَدَقَةِ فِي ضَرَابِهِ وَهُمْ لَمُّو

الْلَمَّا [el-lemāḳ] [سَحَابٌ] [seḫāb] vezninde) Me'kūlāt ve meşrübāttan cüz'î nesneye denir ki bir tadımlık ve bir yalamtık ta'bir olunur; yukālu: مَا دَاقَ لَمَامًا أَيُّ شَيْئًا

التَّلْمُ [et-telemmuḳ] [تَفْعُلٌ] [tefa'ul] vezninde) Tatmak ma'nāsınadır; yukālu: مَا تَلْمَعُ بَشْيِءٍ أَيُّ مَا تَلْمَجُ

[و ق]

الْلَوُّ [el-levḳ] [سَوْقٌ] [sevḳ] vezninde) Yumuşatmak ma'nāsınadır; tekūlu: لَعْنَهُ أَلَوْقُهُ Ve göze vurmak ma'nāsınadır; tekūlu: لَعْنَتْ عَيْنَهُ إِذَا صَرَبَتْهَا Ve devātın mürekkebini ıslāh eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: لَعْنَتْ الدَّوَاةَ إِذَا أَضْلَحَتْ مِدَادَهَا Ve sābit ve ber-karār olmak ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ لَا يَلُوقُ عِنْدَكَ أَيُّ لَا يَقْرُ

الْلَوَقَةُ [el-levḳat] (lām'ın fethiyle) Sā'at ma'nāsınadır; yukālu: ذَهَبَ فُلَانٌ لَوْقَةً أَيُّ سَاعَةً

الْلَوَقَةُ [el-lūḳat] (lām'ın zammıyla) Kaymağa yāhūd kere yağına denir, 'alā-kavlin kaymakla yāhūd kere yağıyla tāze hurmādan yāhūd sāfī yağla tāze hurmādan müretteb ta'āma denir. Ve ona أَلَوْقَةٌ [elūḳat] dahi derler مَلُوقَةٌ [melūlet] vezninde; tekūlu: أَطْعَمَنَا لَوْقَةً وَأَلَوْقَةً أَيُّ زُبْدَةً أَيُّ هِيَ [elūḳat] Mü'ellif بالرُّطْبِ وَالسَّمْنِ "أل،ق" bābında dahi sebt eylemişti ki "أل،ق" māddesinden idi, zāhiren burada murād

hemān temsildir.

الْتَلْوِيْقُ [et-telvīq] Kere yağıyla ta'āmı islāh eylemek ma'nāsınadır; yukālu: لَوَّقَ الطَّعَامَ إِذَا أَصْلَحَهُ بِالزُّبْدَةِ

الْلَوَاقُ [el-levāk] [seḥāb] [seḥāb] vezninde) Bir tadımlık nesneye denir; yukālu: مَا ذَاقَ لَوَاقًا أَيَّ شَيْئًا

الْلَوُقُ [el-levaḳ] (fethateynle) Humk ve belāhat ma'nāsınadır.

الْأَلْوُقُ [el-elvaḳ] [aḥmak] vezninde ve mürādifidir; yukālu: رَجُلٌ أَلْوُقٌ أَيُّ بَيْنَ اللُّوقِ أَحْمَقُ

[ل ه ق]

الْلَهِيْقُ [el-lehiḳ] [ketif] [ferah] veznlerinde) Şol ak deveye denir ki renge nevan aşkarlık ola ki çil olur; mü'ennesi **لَهِيْقَةٌ** [lehiḳat]tır, cem'i **لَهِيْقَاتٌ** [lehiḳāt]tır, ve **لِهَاقٌ** [lihāk]tır lām'ın kesriyle. Ve

لَهِيْقٌ [lehiḳ] Beyāz öküze denir. Ve mutlakak ak nesneye denir. Ve pek ak nesneye vasf olur, ke-mā se-yukeru; mü'ennesi **لَهِيْقَةٌ** [lehiḳat]tır. Alā-kavlin **لَهَقٌ** [lehaḳ] parıltılı olmayan ak nesneye denir, sevr ve sevb ve şeybde vasf olur; yukālu: شَيْءٌ لَهَقٌ وَلَهَقٌ Ve **لَهَقٌ** [lehaḳ] (fethateynle) Masdar olur, pek ak olmak ma'nāsına; yukālu: مَنِ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا ابْتَيْضَ شَدِيدًا

الْلَهَاقُ [el-lehāk] [seḥāb] vezninde) Bu dahi ak öküze ve mutlakak ak nesneye denir.

الْلِهَاقُ [el-lihāk] [kitāb] vezninde) Bu dahi şedidü'l-beyāz nesneye denir; mü'ennesi dahi **لِهَاقٌ** [lihāk]tır.

الْلَهَقُ [el-lehḳ] [saḥḳ] vezninde) Bu dahi bir nesne pek ak olmak ma'nāsınadır;

yukālu: لَهَقَ الشَّيْءُ لَهَقًا مَنِ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا ابْتَيْضَ شَدِيدًا

الْتَلْهُوْقُ [et-telehhuḳ] [tefa'ul] vezninde) **لَهَقٌ** [leḥḳ] ma'nāsınadır.

الْلَهْوَقُ [el-lehvaḳ] [cervel] vezninde) Lāf-zen kimseye denir ki uhdesinde gelmeyeceği nesnelere va'd eder; yukālu: رَجُلٌ لَهْوَقٌ أَيُّ مُطْرَمَدٌ فَيَأْتِش

الْلَهْوَقَةُ [el-lehveḳat] [dahrecet] vezninde) Bir kimse uhdesinde olmadığı nesne ile hüsn ve zīnet satmak ma'nāsınadır; yukālu. Ve **يَلْهَوُقُ فُلَانٌ إِذَا كَانَ يَتَحَسَّنُ بِمَا لَيْسَ فِيهِ** Bir işi yāhūd bir sözü vech-i lāyıkı üzere ihtimāmla amel ve edā eylemeyip hemān gelişiğüzel eylemek ma'nāsınadır; yukālu: لَهْوَقٌ فِي الْعَمَلِ وَالْكَلَامِ إِذَا لَمْ يَبَالِغْ فِيهِ

الْتَلْهُوْقُ [et-telehvuḳ] [tedahruc] vezninde) **لَهْوَقَةٌ** [leḥveḳat] ma'nāsınadır; yukālu: تَلْهَوُقُ فِي الْعَمَلِ وَالْكَلَامِ بِمَعْنَى لَهْوَقٌ

الْمُلْهَقُ [el-mulehhaḳ] [mu'azzam] vezninde) Levni ak olan şey'e denir; yukālu: شَيْءٌ مُلْهَقٌ اللُّونَ أَيُّ أَبْيَضُهُ

[ل ي ق]

الْلَيْقَةُ [el-leyaḳat] ve

الْلَيْقُ [el-leyaḳ] (lām'ların fethiyle) Devāta līka komak, alā-kavlin mürekkebinin islāh eylemek ma'nāsınadır; yukālu: لَاقَ الدَّوَاةَ يَلِيْقُهَا لَيْقَةً وَلَيْقًا إِذَا جَعَلَ لَهَا لَيْقَةً أَوْ أَصْلَحَ مِدَادَهَا Ve devāta mürekkeb līkaya alışmak ma'nāsınadır; yukālu: لَاقَتِ الدَّوَاةُ إِذَا لَصِقَ الْمِدَادُ Ve sığınmak ma'nāsınadır; yukālu: لَاقَ بِصُورِهَا Ve bir adamın endāmına libās uyup yakışmak ma'nāsınadır; yukālu: لَاقَ بِه إِذَا لَاقَ بِه الثُّوبُ إِذَا لَبِقَ Ve bir nesne bir şey'e münāsib ve çeşbān olmak ma'nāsınadır; yukālu: هَذَا يَلِيْقُ بِكَ أَيُّ لَا يَغْلُقُ Ya'nī "Bu iş sana yakışmaz ki yakışmaz" demektir. Şārihin

beyānına göre bu iki maʿnā-yı ahırde masdarı لِيَاقَةً [liyāqat] dahi gelir, كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde.

الْإِلَاقَةُ [el-ilāqat] (hemzenin kesriyle) Bu dahi devāta līka komak yā mürekkebinin ıslāh eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَلَاقَ الدَّوَاءَ بِمَعْنَى لَأَفَهَا Ve yapıştırmak maʿnāsınadır; yukālu: أَلَاقَهُ بِنَفْسِهِ إِذَا أَلَزَقَهُ ve minhu yukālu: مَا يَلِيْقُ دِرْهَمًا مِنْ جُودِهِ أَيُّ مَا يَاʿnī “Kemāl-i cūd u sehāsından elinde akça tutmaz.” Zikr olunan ilsāk maʿnāsındandır ki keffine dirhemi ilsāk etmez maʿnāsının lāzımıdır.

الْلِيَقَةُ [el-līqat] (lām’ın kesriyle) Devāta vazʿ olunan ibrişim makülesidir ki lisānımızda dahi līka taʿbīr olunur, devāta ve midāda mülāsık olduğu için itlāk olundu. Ve

لِيَقَةُ [līqat] Şol lüzüçetli çamur parçasına denir ki el ile duvara vurulduktaki yapışır ola.

الْلِيْقُ [el-līq] (lām’ın kesriyle) Bir siyāh nesnedir ki sırmaya karıştırırlar.

الْلِيْقُ [el-liyaq] (عَنْبٌ [ʿineb] vezninde) Yufka sehāb pārelerine denir.

الْإِلْتِيَاقُ [el-iltiyāq] (إِفْتِيْعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bir kimse bir adamla birbirine yapışıp cism-i vāhid olmak derecesinde hulūs üzere konuşup dostluk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِلْتَاقَ فُلَانٍ فُلَانٍ إِذَا صَافَاهُ كَأَنَّهُ لَزَقَ بِهِ Ve lāzım olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِلْتَاقَ لَهُ إِذَا لَزِمَهُ Ve müstagnī olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِلْتَاقَ فُلَانٍ إِذَا اسْتَعْنَى

الْلِيَاقُ [el-leyāq] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Sebāt ve pāyidārī maʿnāsınadır; yukālu: لَيْسَ لِفُلَانٍ لِيَاقٌ أَيُّ ثَبَاتٌ فِي الْأَمْرِ Ve otlağa denir, مَرْتَعٌ [mertaʿ] maʿnāsına.

الْلِيَاقُ [el-liyāq] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Āteş şuşlesine denir; tekūlu: أَتَسْتُ لِيَاقًا أَيُّ شُعْلَةً نَارٍ نَجَزَ بِعَوْنِهِ تَعَالَى

FASLU'L-MĪM

(فَضْلُ الْمِيمِ)

[م أ ق]

أَلْمَاقُ [el-meʔk] (mīm'in fethi ve hemzenin sükunıyla ki مُعَقٌّ [maʔk] veznindedir) ve

أَلْمَوْقُ [el-muʔk] (mīm'in zammı ve hemzenin sükunıyla ki مُعَقٌّ [muʔk] veznindedir) ve

أَلْمَوْقِي [el-muʔkī] (muʔī [muʔī] vezninde) ve

أَلْمَاقِي [el-mākī] (kādi [kādi] vezninde) ve

أَلْمَاقُ [el-māk] (māl [māl] vezninde ki hemze elife kalb olunmuştur) ve

أَلْمَوْقِي [el-mūkī] (hemzeyi vāv'a kalble مَوْقٍ [mūki] vezninde) ve

أَلْمَاقِي [el-meʔkī] (mīm'in fethi ve hemzenin sükunu ve kāf'in kesriyle مَاقِي الْإِبِلِ [meʔvi'l-ibil] vezninde) ve

أَلْمَوْقُ [el-mūk] (mīm'in zammıyla سُوقٌ [sūk] vezninde) ve

أَلْأَمُقُ [el-umk] (hemze-i mazmūme ile) ve

أَلْمُقْيَةُ [el-muqyet] (mīm'in zammıyla) Gözün burundan cānibine denir ki gözden yaş akacak yerdir, Türkîde gözün pınarı taʔbīr olunur. ʿAlā-kavlin gözün mukaddemine ve ʿalā-reʔyin muʔahharına denir. Şārih der ki مُقَدَّمُ الْعَيْنِ [muqaddemu'l-ʿayn] dediği yine gözün pınarı olacaktır ve مُؤَخَّرُ الْعَيْنِ [muʔahharu'l-ʿayn] kuyruğu olacaktır. Bu sürette harf-i terdīd ile مُقَدَّمُ الْعَيْنِ أو مُقَدَّمُ الْعَيْنِ ʿibaresi tekrardır. Zāhiren İmām Leys'in ʿibaresi tekrardır. Zāhiren İmām Leys'in مُوقُ الْعَيْنِ مُؤَخَّرُهَا وَمَاقُهَا مُقَدَّمُهَا taʔbīrinden mütehaveldir. İntehā. Ve bunların cemʿi أَمَاقُ [āmāk] gelir, أَبَارٌ [ābār] gibi ve أَمَاقُ [emʔāk] gelir, أَبَارٌ [ebʔār] gibi ve مَوَاقٍ [mevāk] ge-

lir mīm'in fethiyle ve مَاقٍ [meʔāk] gelir mīm'in fethi ve hemzenin meddiyle. Şārihin beyānına göre iki evvelki مُوقٌ [muʔk] ve مَاقٌ [meʔk] ve أَمُقٌ [umk] ve مَوْقٌ [mūk] ve مَاقٌ [māk] lafzlarının cemʿidir.

أَلْمَاقَةُ [el-meʔkat] (fetehtle) Bir hālettir ki insāna bükāʔ hālinde ʿarız olur, sadrından hıçkırık gibi kopar iç çekme ve göğüs geçirme taʔbīr olunur; yukālu: أَصَابَتْهُ مَاقَةٌ وَهِيَ شِبْهُ الْفَوَاقِ كَأَنَّهُ نَفْسٌ يَنْقَلِعُ مِنَ الصُّدْرِ عِنْدَ الْبُكَاءِ وَالنَّشِيحِ

أَلْمَاقُ [el-meʔk] (fethateynle) Ağlarken iç çekmek ve göğüs geçirmek maʿnāsınadır; yukālu: مَتَّقَ الصَّبِيَّ مَاقًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَخَذَتْهُ إِذَا أَخَذَتْهُ مَاقَةٌ Şārihin beyānına göre ism-i fāʔil مَتَّقٌ [meʔk]tir, كَتِفٌ [ketif] vezninde; ve minhu'l-meselu: "أَنْتَ تَتَّقُ وَأَنَا مَتَّقٌ فَكَيْفَ تَتَّقُ؟" Burada تَتَّقُ tā-i fevkiyye iledir ki mahallinde zikr olundu, yaʿnī "Sen serʔū'l-gazab ve ben zaʔfū'l-kalb olmak hasebiyle imtizācımız mümkin değildir."

أَلْإِمْتِاقُ [el-imtiʔk] (iftiʕāl [iftiʕāl] vezninde) مَاقٌ [meʔk] maʿnāsınadır; yukālu: إِمْتِاقٌ مَاقٌ [emʔāk] Ve gazab müştedd olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِمْتِاقٌ عَضْبُهُ إِذَا اشْتَدَّ

أَلْمَوْقُ [el-muʔk] (mīm'in zammı ve hemzenin sükunıyla ve hemzenin terkiyle de lügattır) Bir arzın pek çukur olan etrāf ve nevāhīsine denir; cemʿi أَمَاقُ [emʔāk] gelir, أَزْمَانٌ [ezmān] vezninde.

أَلْإِمَاقُ [el-imʔāk] (imhāl [imhāl] vezninde) مَاقَةٌ [meʔkat]e yaʿnī zikr olunan göğüs geçirme hāletine dāhil olmak maʿnāsınadır ki murād o hālete uğramaktır; yukālu: أَمَاقُ مَاقَةٌ [emʔāk] ve minhu'l-hadīsu: "مَا لَمْ تُضْمِرُوا الْإِمَاقُ" أَيِ الْغَيْظِ وَالْبُكَاءِ مِمَّا يَلْزَمُكُمْ مِنْ الصَّدَقَةِ Nihaye'de hazf-ı hemze ile إِمَاقٌ [imāk] ʿunvānında ki كِتَابٌ [kitāb] veznin-

dedir, mersūm ve إمّاق [im'āk] muhaffefi olmak üzere meşrūhtur.

[م ح ق]

الْمَحْقُ [el-maḥq] [سَحَقَ [saḥq] vezninde) Bir nesneyi mahv ve ibtāl eylemek ma'nāsınadır ki ondan eser ve nişān koma-yıp belirsiz nābūd eylemekten 'ibārettir; yukālu: مَحَقَّ الشَّيْءَ مَحَقًّا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا أَضَلَّهُ Ve bir nesnenin bereketini gidermek ma'nāsına müsta'ledir; yukālu: مَحَقَّ اللهُ مَحَقًّا أَي ذَهَبَ بِرَبِّكَتِهِ Ve bir nesneyi ıssı yakıp göyündürmek ma'nāsınadır; yukālu: مَحَقَّ الْحُرَّ الشَّيْءَ إِذَا أَخْرَقَهُ

الْتَمَحِقُ [et-temḥiq] Bu dahi bir nesneyi mahv ve ibtāl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: مَحَقَّهُ بِمَعْنَى مَحَقَّهُ Ve 'ādet-i Cāhiliyye üzere مَحِقٌ [meḥiq] resmini icrā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: مَحَقَّ الرَّجُلُ إِذَا رَاعَى مَحِقَ الْمَحِقِ Ke-me se-nezkuru.

الْتَمَحِقُ [et-temeḥḥuq] [تَفَعَّلَ [tefa'ul] vezninde) ve

الْإِمْتِحَاقُ [el-imtiḥāq] [إِفْتِعَالَ [ifti'al] vezninde) Mahv ve muzmahil olmak ma'nāsınadır; yukālu: مَحَقَّهُ فَتَمَحَّقَ وَافْتَحَقَّ وَيُقَالُ إِمْحَقَ بِتَشْدِيدِ الْمِيمِ أَضْلُهُ إِمْحَقَ فَعَلِبَتِ النَّاءُ مِمَّا Ve

إِمْتِحَاقُ [imtiḥāq] Bir nesneyi ıssı çalmakla göyünmek ma'nāsınadır; yukālu: مَحَقَّهُ الْحُرُّ فَامْتَحَقَّ

الْإِمْحَاقُ [el-imḥāq] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir nesnenin bereketini gidermek ma'nāsınadır; yukālu: أَمْحَقَ اللهُ الشَّيْءَ أَي ذَهَبَ بِرَبِّكَتِهِ Lākin bu lügat-ı za'ifedir, fasīhi sülāsīden olmaktır. Ve مَحَاقٌ [miḥāq]-ı hilāl gibi helāk olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَمْحَقَ الْمَالُ إِذَا هَلَكَ كَمَحَاقِ الْهَيْلَالِ

الْمِحَاقُ [el-miḥāq] (mīm'in harekāt-ı

selāsıyla) Ayın āhirine, 'alā-kavlin ayın āhirinde olan üç geceye denir yāhūd kamerin nihān olmasından 'ibārettir ki sabāh ve akşam görünmez olur; kameri güneşle berāberce tulū' eylemekle güneş nūr-ı kameri مَحَقٌ [maḥq] ve mahv eylediği için itlāk olundu; yukālu: جَاءَنِي فِي مَحَاقِ الْقَمَرِ وَهُوَ أَجْرُهُ أَوْ ثَلَاثُ لَيَالٍ مِنْ أَجْرِهِ أَوْ هُوَ أَنْ يَنْسْتَبِرَ الْقَمَرُ فَلَا يَرَى عُدْوَةَ وَلَا عَشِيَّةً

الْمَحِقِيُّ [el-meḥiq] [emīr] vezninde) Yufkalanıp keskinlenmiş namluya denir, kemāl-i rikkatinden gūyā ki mahk olmuş olur; yukālu: نَضَلَّ مَحِقِيَّ أَي مَرْقَى مُحَدَّدٌ

مَحِقِيٌّ [meḥiq] Ef'al-i Cāhiliyye'den bir 'amel ismidir ki yevm-i miḥāқта bir suyun sāhibi olan kimse sudan bir cānibe doğru çekilip gittikte bir āher kimse gelip o suya nüzül ve davarını iskā edip āhir-ı mäh-ı ātiye kadar onda ikāmet eder, ba'dehu sāhibi gelip o suya müstehak olup beynlerinde o suya مَحِقِيٌّ [meḥiq] ta'bir ederler.

الْمَاحِقُ [el-māḥiq] Pek ıssı güne itlāk olunur; yukālu: يَوْمَ مَاحِقِ الْحَرِّ أَي شَدِيدُهُ Ve

مَاحِقُ الصَّيْفِ [māḥiqu's-şayf] Yaz eyyāmının şiddet-i harrından 'ibārettir; yukālu: جَاءَ فِي مَاحِقِ الصَّيْفِ أَي شِدَّةِ حَرِّهِ

[م د ق]

الْمَدْقُ [el-medq] [مَحَقَّ [maḥq] vezninde) Taş kırmak ma'nāsınadır; yukālu: الْمَدْقُ الصَّخْرَةَ مَدَقًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا كَسَرَهَا

[م ذ ق]

الْمَذِقِيُّ [el-mezīq] (zāl-ı mu'ceme ile emīr [emīr] vezninde) Su katılmış süte denir; tekülü: سَقَانِي مَذِقِيًّا أَي لَبْنَا مَمْرُوجًا بِالْمَاءِ

الْمَذْقُ [el-mezq] (mīm'in fethiyle) Süte su katmak ma'nāsınadır; yukālu: مَدَقَ اللَّبَنَ مَدَقًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا مَرَّجَهُ بِالْمَاءِ Ve dostluğu

hulūs üzere etmeyip münāfikāne eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: مَدَقُ الْوُدِّ إِذَا لَمْ يُخْضَهُ

الإِمْتِزَاقُ [el-ımtizāk] [ifti'āl] [ifti'āl] vezninde) ve

الإِمْمِزَاقُ [el-immizāk] (hemzenin ve mīm-i müşeddedenin kesriyle ki bu dahi İFTİCĀL [ifti'āl] veznindedir) Süt su ile memzūc olmak ma'nāsınadır; yukālu: مَدَقُ اللَّبَنِ فَامْتَدَّقَ وَامْتَدَّقَ أَيِ اخْتَلَطَ بِالْمَاءِ

الْمَمْزُوقُ [el-memzūk] Su katılmış süte denir; yukālu: لَبَنٌ مَمْزُوقٌ وَمَذِيقٌ أَيِ مَمْزُوقٌ

الْمَزْذَاقُ [el-mezzāk] [şeddād] [şeddād] vezninde) ve

الْمُمَازِيقُ [el-mumāzīk] [munāfik] [munāfik] vezninde) Dostluğu hulūs ve safvet üzere olmayan kimseye denir, ahhāb-ı zamāne gibi; yukālu: رَجُلٌ مَذَاقٌ وَمُمَازِيقٌ أَيِ غَيْرٌ مُخْلِصٍ

[م ذ ر ق]

الْمَذْرَقَةُ [el-mezreḳat] [dahrecet] [dahrecet] vezninde) Atmak ma'nāsınadır; yukālu: مَذْرَقٌ بِهِ إِذَا رَمَى بِهِ

[م ر ق]

الْمَرْقُ [el-merḳ] [farḳ] [farḳ] vezninde) Acele ile dürtmek ve sançmak ma'nāsınadır; yukālu: مَرْقَةٌ بِالرُّفْحِ مَرْقًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا طَعَنَهُ بِهِ بِالْمَجَلَّةِ Ve tencerede çorbayı yā et suyunu çok eylemek ma'nāsınadır; yukālu: مَرْقَ الرَّجُلِ إِذَا أَكْثَرَ مَرْقَ الْقَدْرِ Ve sepiye vurulmuş derinin tüyünü yolmak ma'nāsınadır; yukālu: مَرْقَ الْجِلْدِ إِذَا نَتَفَ صَوْفَهُ مَغْطُونًا

مَرْقُ [merḳ] Cevārī ve esāfil makülesinin ya'ni müsikīden bī-haber eşhās-ı rezelenin beste ve şarkı gibi tarab ve tegannī eylemesine denir; hālen bu diyārlarda ayıcı ve maymuncu çingenelerin ve mahalle bekçilerinin ve Bulgurlu arabacılarının tür-

küleri ve ma'nāleri gibi. Şārihin beyānına göre bunda ismdir, fi'li TEMRİḲ [temrīk]tir, tekūlu: سَمِعْتُ الْمَرْقَ وَهُوَ غِنَاءُ الْإِمَاءِ وَالسَّيْفِلَةِ Ve dibāgat için sepiye vurulmakla müte'affin olmuş deriye denir; yukālu: "أَنْتُنْ مِنَ الْمَرْقِ" فَلَانَ أَصَابَهُ ve tekūlu'l-ʿArab: ذَلِكَ فِي مَرْقِكَ أَيِ مِنْ جِرَاكَ وَفِي جِرْمِكَ يَغْنِي مِنْ أَجْلِكَ Ve burada فِي [fi] مِنْ [min] ma'nāsına olmakla "Filān kimseye filān iş senden ötürü ve senin cürmünden nāşī isābet eyledi" demek olur, إِهَابٌ مُتَيْنٌ ma'nāsından yāhūd şārihin beyānına göre مَرْقُ [merḳ] hurmā ağacına mahsūs bir āfete dahi denmekle ondan me'hūzdur.

الْإِمْرَاقُ [el-imrāk] (hemzenin kesriyle) Bu dahi tencerede çorbayı yāhūd et suyunu çok eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَمْرَقَ أَمْرَقَ فِيهَا Ve bir adam avret yerini açmak ma'nāsınadır; yukālu: أَمْرَقَ الرَّجُلِ إِذَا أَبَدَى عَوْرَتَهُ Ve dibāgat için mu'alece olunan derinin tüyü yolunacak vakti gelmek ma'nāsınadır; yukālu: أَمْرَقَ الْجِلْدُ إِذَا حَانَ لَهُ أَنْ يَنْتَفِ

الْمَرْقُ [el-murḳ] (mīm'in zammıyla) Tüyleri kavlamış kurtlara denir; yukālu: أَمْرَقُ [emrāk] müfredidir; yukālu: ذُنْبُ أَمْرَقٍ وَذَنَابُ مَرْقٍ أَيِ أَمْعَطُ

الْمِرْقُ [el-mirḳ] (mīm'in kesriyle) Sepiye vurulmuş derinin kokmuş tüyüne denir; yukālu: أَنْتُنْ مِنَ الْمِرْقِ أَيِ الصُّوفِ الْمُتَيْنِ

مَرْقُ [Meraḳ] (fethateynle) Mavşil kazāsında bir karye adıdır. Ve ekine arız olur bir āfete denir ki sünbüleden habbeler kable'n-nuzc sapır sapır dökülür; yukālu: أَصَابَ الرُّزْعَ مَرْقٌ أَيِ آفَةٌ Ve çorbaya ve et suyunu denir. مَرْقَةٌ [mereḳat] ondan ahasstur ki bir mikdārcasına denir. Mü'ellif وَمَنْ الطَّعَامِ مَعْلُومٌ çorbaya

ya kezālik et suyuna dendiği ümmehāt-ı sâ'ireden istinbāt olundu. Vech-i tesmiye netf-i sūf ma'nāsından me'hūzdur, et suyu etten مَرُوقٌ [murūq] edip çorba dahi et suyundan olduğuna mebnidir, ba'dehu mutlak çorbaya dahi itlāk olundu. Bu fakīr 'Arabistān'da bir edībden: إِذَا فَاتَكَ اللَّحْمُ "إِذَا فَاتَكَ اللَّحْمُ" kelāmını mesel olarak istimāc ve su'āl eylediğimde et suyu olduğunu ifade eylemiştir. Ve Esās'ta هُوَ الْمَاءُ الَّذِي وَهُوَ الْمَاءُ الَّذِي يُمْرَقُ مِنْ اللَّحْمِ unvānyla beyān olunmuştur. Ve Muḳaddime'de çorba ile müfesserdir. Pes مَرَقٌ [merāq] çorbaya ve et suyuna da itlāk olunur. Ve

مَرَقٌ [merāq] Masdar olur, hurmā ağacının yemişi pek firāvān olmakla yemişini dökmek ma'nāsınadır; yukālu: مَرَقْتُ النَّخْلَةَ مَرَقًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا نَفَضْتَ حَمْلَهَا بَعْدَ الْكَثْرَةِ Ve yumurta içdin olup cılk kesmek ma'nāsınadır; yukālu: مَرَقْتُ الْبَيْضَةَ إِذَا فَسَدَتْ فَصَارَتْ مَاءً

الْمُرُوقُ [el-murūq] (فُعُودٌ [ḳu'ūd] vezninde) Ok nişānın öte cānibine geçip çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: مَرَقَ السَّهْمُ مِنَ الرِّمِيَّةِ Ve مَرُوقًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا خَرَجَ مِنَ الْجَانِبِ الْأَخْر **مُرُوقٌ** [murūq] Sünbülenin kılçıklarına denir; müfredi مُرُقٌ [murq] tur mīm'in zammıyla.

الْمَارِقَةُ [el-Māriqat] Ḥavāric tā'ifesine itlāk olunur, dīn-i Muḳammedī'den murūk-ı seh̄m gibi murūk ve hurūc eyledikleri için. Kāle's-şārih ve fi'l-hadīsi: "وَذَكَرَ الْحَوَارِجَ" ve فِی هَذِهِ الْحَدِيثِ كَمَا يَمْرُقُ السَّهْمُ مِنَ الرِّمِيَّةِ "أُمْرُقٌ بِقِتَالِ" يُغْنِي الْحَوَارِجَ الْمَارِقِينَ"

الْإِنْمِرَاقُ [el-inmirāq] (إِنْفِعَالٌ [infi'āl] vezninde) Bu dahi ok nişāndan öte geçmek ma'nāsınadır; ve minhu'l-meselu: "رَوَيْدٌ"

“الْعَزْوُ يَمْرُقُ” Benū Kināne'den bir hatun be-gāyet dilir olmakla dā'imā başına 'asker cem' edip kabā'il-i sâ'ireye çapul eder idi. Mukaddemā istirkāk eylediği civānlardan birine 'alāka ve ittisāl eylemekle ondan hāmil olup o esnāda tevābi'i yine bir semte āgaz eylemek husūsunu der-miyān eylemeleriyle kelām-ı mezbūru irād eyledi ki şeb-hūn husūsunda bir müddet dahi imhāl ve te'hīr eyleyesiz, tā ki batnımda olan veled taşra hurūc edince demektir. Mesel-i mezbūr 'ākıbet-i ahvāle intizār ve tevakkuf mevki'inde darb olunur.

الْمُرَيْقُ [el-murreyq] (قُبَيْطٌ [ḳubbeyt] vezninde) عُضْفُرٌ [uşfur] isimdir ki uspur dedikleri nebāttir.

الْمُتَمَرِّقُ [el-mutemerrāq] (ism-i mef'ul bünyesiyle) مُرَيْقٌ [murreyq] ile yāhūd za'ferānla boyanmış nesneye denir; yukālu: ثَوْبٌ مُتَمَرِّقٌ أَيُّ مَصْبُوعٌ بِالْمُرَيْقِ أَوْ بِالزَّرْعَرَانِ

الْمُتَمَرِّقُ [el-mutemerrik] (ism-i fā'il bünyesiyle) Semirmeğe yüz tutmuş ata denir; yukālu: فَرَسٌ مُتَمَرِّقٌ إِذَا أَحَذَّ فِي السِّمَنِ

الْمُرَاقَةُ [el-murāqat] (سُمَامَةٌ [sumāmet] vezninde) Deriden yolunan yüne denir ki yoluntu ta'bīr olunur yāhūd deve için yolunan bir mikdārca ot yoluntusuna denir.

الْإِمْتِرَاقُ [el-imtirāq] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Bir nesne sūr'atle hurūc eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِمْتَرَقَ الشَّيْءُ إِذَا خَرَجَ سَرِيعًا

بِنُرٍ مَرَقٌ [Bi'ru Merq] (فَرَقٌ [farq] vezninde ve فَرَحٌ [ferah] vezninde) Medīne'de bir kuyu adıdır.

الْمُمَرِّقُ [el-mumerrik] (مُحَدَّثٌ [muḳaddis] vezninde) Sütün yüzünde yıldız yıldız çeker gibi cā-be-cā parıldayan dāne dāne özüne denir.

الْأَمْرَاقُ [el-emrāk] (hemzenin fethiyle) Bu dahi sünbüle kılıçklarına denir; müfredi مَرَقٌ [murq]tur mīm'in zammıyla.

مَرَقِيَّةٌ [Merakiyyet] (fetehtla) Şām'da bir hısın adıdır.

[م ز ق]

الْمَرْقُ [el-mezq] (mīm'in fethi ve zā-yı mu'cemenin sükünüyle) ve

الْمَرْقَةُ [el-mezqat] (hā'yla) Yırtmak ma'nāsınadır; yukālu: مَرَقَ الثَّوْبَ مَرْقًا وَمَرْقَةً Ve kuş çımkırmak ma'nāsınadır; yukālu: مَرَقَ الطَّائِرَ مَرْقًا مِنَ الْبَابِ إِذَا حَرَقَهُ Ve bir kimsenin 'ırz ve nāmūsuna dokunmak ma'nāsına müsta'emeldir; yukālu: مَرَقَ عِرْضَ أَخِيهِ إِذَا طَعَنَ فِيهِ

التَّمْرِيقُ [et-temzīk] Bu dahi bir nesneyi yırtmak ma'nāsınadır ki murād pārelemektir.

التَّمْرِيقُ [et-temezzuq] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Yırtılmak ma'nāsınadır; yukālu: مَرَقَهُ فَتَمَّرَقَ

الْمَمْزِقُ [el-Mumezzak] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] yāhūd مُحَدِّثٌ [muḥaddis] vezninde) Şās b. Nehār nām şā'irin lakabıdır, zāde-i tabı olan işbu: "وَإِن كُنْتُ مَأْكُولًا فَكُنْ خَيْرَ أَكِلٍ | وَإِلَّا" فَان كُنْتُ مَأْكُولًا فَأذركني beyti bā'is-i telkīb olmuştur. Ve

مَمْزِقٌ [Mumezzīk] (مُحَدِّثٌ [muḥaddis] vezninde) Başka bir şā'ir-i Ḥaḍramī'dir. Ve مَمْزِقٌ [mumezzak] ki مُعْظَمٌ [mu'azzam] veznindedir, تَمْرِيقٌ [temzīk] gibi masdardır, eşāre'l-mu'ellifu bihi ilā kavlihi ta'ālā: ﴿وَمَرْفُقَانَهُمْ كُلُّ مَمْزِقٍ﴾ الآية

الْمِرْقُ [el-mizak] (عَبْتٌ [‘ineb] vezninde) Yırtılan şey'in pārelerine denir; müfredi مِرْقَةٌ [mizqat]tır, فِرْقَةٌ [firqat] vezninde; yukālu: مَرَقَ ثَوْبَهُ فُصَارَ مَرْقًا أَيْ قَطَعَا

الْمِرْأَقُ [el-mizāk] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Ziyādesiyle revende ve çabuk nākaya denir ki fart-ı sūr'atinden yırtılmak derecesine vara; yukālu: نَاقَةٌ مِرْأَقٌ أَيْ سَرِيعَةٌ جِدًّا

مُرَيْقِيَاءُ [Muzeḳkiyā] (musaggar bünyesiyle) Mülük-i Yemen'den ‘Amr b. ‘Amir'in lakabıdır, her gün iki fāhir cāme giyip be-gāyet mütekebbir ve hod-bīn olmakla bir dahi giymekten ve āher kimsenin dahi giymesinden ‘ār ve te'ebbī eylemekle akşam olıcak ikisini dahi yırtıp pāre pāre eder idi, ona binā'en Muzeḳkiyā ile mü-lakkab oldu.

الْمُرْكَاتُ [el-muzqat] (عُرْفَةٌ [gurfet] vezninde) Bir küçük kuş adıdır.

الْمِرْكَاتُ [el-mizqat] (mīm'in kesriyle) Mutlakan yırtık pāresine denir; cem'i مِرْقٌ [mizak]tır, عَبْتٌ [‘ineb] vezninde ki zikr olundu.

الْمُمَارَقَةُ [el-mumāzeqat] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Seğirtmekte biriyle yarışıp müsābaka eylemek ma'nāsınadır; yukālu: مَارَقَهُ إِذَا سَابَقَهُ فِي الْعُدْوِ

[م س ق]

الْمُسْتَقُ [el-mustuk] (كُنْفُزٌ [kunfuz] vezninde) “س،ت،ق” māddesinde beyān olundu.

[م ش ق]

الْمَشْقُ [el-meşq] (رَشَقٌ [reşq] vezninde) Mızrak dürtmekte ve vurmakta, ‘alā-kavlin hāssaten kamçıyla vurmakta ve ta‘ām yemekte sūr'at eylemek ma'nāsınadır; yukālu: مَشَقَ الطَّعْنَ وَالضَّرْبَ أَوْ بِالسُّوِّطِ وَالْأَكْلِ مَشَقًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَسْرَعَ Esās'ta ve Mukaddime'de bunlar kitābeti dahi ilhāk eylemiştir, niteki meşhūr ve mütedāvelidir, lākin mü'ellif tefrīk eylemiştir. Ve مَشَقٌ فِي الْكِتَابَةِ [meşq fi'l-kitābet]

hurūfları uzatmaktan ya'nī hatt-ı celī gibi uzun uzun keşideli yazmaktan 'ibārettir; yukālu: مَسَقَّ فِي الْكِتَابَةِ إِذَا مَدَّ حُرُوفَهَا Ve

مَشَقُّ [meşq] Bir türlü cimā'e eylemek ma'nāsınadır ki murād sür'atli cimā'e eylemektir. Ve taramak ma'nāsınadır; yukālu: مَسَقَّ شَعْرَهُ إِذَا مَسَطَهُ Ve bir nesneyi süntüp uzatmak için çekmek ma'nāsınadır, yaş deri çekmesi gibi; yukālu: مَسَقَّ الشَّيْءَ إِذَا جَذَبَهُ لِيَمْتَدَّ Ve esvāb yırtmak ma'nāsınadır; yukālu:

مَسَقَّ الثُّوبَ إِذَا مَرَقَهُ Ve za'if za'if ta'am yemek ma'nāsına olmakla gūyā ki zıdd olur, zīrā sür'at-i ekl ma'nāsına da gelir, niteki zikr olundu. Ve süttü azca sağmak ma'nāsınadır; yukālu: مَسَقَّ النَّاقَةَ إِذَا حَلَبَهَا قَلِيلًا Ve hāssaten kirişi yumuşamak için çekip sündürmek ma'nāsınadır; yukālu: مَسَقَّ الوَتْرَ

Ve bir nesne ince uzun olmak ma'nāsınadır; yukālu: مُشَقَّتِ الْجَارِيَةُ عَلَى بِنَاءٍ الْمَجْهُولُ وَيُقَالُ فِي قَدِّهَا مَسَقٌّ وَقَدْ مَمْشُوقٌ أَي طَوِيلٌ مَعَ رِقَّةٍ Ve davar çayırın iyi ve hoş olanlarını otlamak ma'nāsınadır; yukālu: مَشَقَّتِ الْإِبِلُ الْكَلَاءَ إِذَا أَكَلَتْ أَطَائِيَهُ Ve bir adam ta'amdan bir mikdārcasını yiyip çoğunu kapta koma ma'nāsınadır; yukālu: مَسَقَّ الطَّعَامَ إِذَا مَسَقَّ مِنْهُ أَكْثَرَ مِمَّا أَكَلَ Ve cedīd libās bacağı sürünmekle yakıp acıtmak ma'nāsınadır; yukālu: مَسَقَّ الثُّوبَ الْجَدِيدَ السَّاقِ إِذَا حَرَقَهَا بِالْإِصَابَةِ

الْمَشَقَّةُ [el-meşkat] [temret] [temret] vezninde) Davarın ayağına bağlanan bağın eserine denir ki yer etmiş olur. Ve at ve katır makūlesi davarın ayakları meydānı apşak olmağa denir; yukālu: فِي قَوَائِمِ الْفَرَسِ مَشَقَّةٌ أَي: تَفْحُجٌ وَتَسْحُجٌ

الْمُشَاقَّةُ [el-muşāqat] [sumāmet] vezninde) Saç ve sakal ve keten taranırken dökülen tarantıya denir yāhūd havāya giden yā taraktan kurtulanına denir; ikisi bir

nesne olacaktır. Keten tarantısına üstüptü ta'bir olunur.

الْإِمْتِشَاقُ [el-imtişāk] [ifti'al] vezninde) Bir nesneyi sühületle kapmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا اخْتَلَسَهُ Ve bir nesneyi kesip yā bölüp bir pāresini almak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أَقْطَعَهُ Ve memede olan süttün cümlesini sağmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا فِي الصَّرْعِ إِذَا اسْتَوْفَاهُ حَلْبًا

الْمِشْقُ [el-mişq] (mīm'in kesriyle) Gövdesi çelimsiz adama denir, ke-mā se-yuzkeru. Ve mīm'in kesri ve fethiyle aşu boyasına denir; yukālu: صَبَعَهُ بِالْمِشْقِ أَي بِالْمَعْرَةِ

الْمِشْقِيُّ [el-meşqī] [emīr] vezninde) Bu dahi az etli çelimsiz adama denir, ke-mā se-yuzkeru. Ve giyilmiş libāsa denir; yukālu: ثَوْبٌ مِشْقِيٌّ أَي لَبِيسٌ فَرَسٌ مِشْقِيٌّ أَي ضَامِرٌ

الْمَمْشُوقُ [el-memşūq] Bu dahi çelimsiz adama denir; yukālu: رَجُلٌ مِشْقٌ وَمِشْقِيٌّ Ve yarağını bulmuş ata denir; yukālu: فَرَسٌ مَمْشُوقٌ أَي ضَامِرٌ Ve incerek uzun çubuğa denir; yukālu: قَضِيبٌ مَمْشُوقٌ أَي طَوِيلٌ دَقِيقٌ

الْمُشَقَّةُ [el-muşkat] (mīm'in zammıyla) [imtişāk]tan ismdir ki yeni libāsın bacağı sürtüp yakmasına ve uylukların birbirine sürünüp açışmasına denir; yukālu: فِي سَاقِهِ أَوْ قَوَائِمِهِ مُشَقَّةٌ أَي حُرْقَةٌ مِنَ الثُّوبِ الْجَدِيدِ

الْأَمَشَقُ [el-emşaq] Cā-be-cā çatlamış deriye denir; yukālu: جِلْدٌ أَمَشَقٌ أَي مَشَقَّقٌ Ve yürürken uylukları birbirine sürünen adama denir; cem'i mūşq [muşq]tur, mīm'in zammıyla.

الْمَشَقُّ [el-meşaq] (fethateynle) Bir adamın uylukları birbirine sürünür olmak

ma'nāsınadır; yukālu: مَشَقَّ الرَّجُلُ مَشَقًّا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَصَابَتْ إِحْدَى رَبَلْتَيْهِ إِلَى الْأُخْرَى [el-meşqā] أَمَشَقُ [emşaq] lafzından mü'ennesdir, yürürken uylukları birbirine sürtünen 'avrete denir.

تَمَشَّقُ [et-temeşşuq] (تَفَعَّلَ [tefa'ul] vezninde) Gecenin çoğu gitmek ma'nāsınadır; yukālu: تَمَشَّقُ جِلْبَابَ اللَّيْلِ إِذَا وَلَّى Ve تَمَشَّقُ لَيْلًا إِذَا ظَهَرَ تَبَاشِيرُ الضُّحَى Ve تَمَشَّقُ جِلْبَابَ اللَّيْلِ إِذَا ظَهَرَ تَبَاشِيرُ الضُّحَى Ve تَمَشَّقُ جِلْبَابَ اللَّيْلِ إِذَا ظَهَرَ تَبَاشِيرُ الضُّحَى Ve تَمَشَّقُ جِلْبَابَ اللَّيْلِ إِذَا ظَهَرَ تَبَاشِيرُ الضُّحَى

أَمَشَقُ [emşaq] lafzından mü'ennesdir, yürürken uylukları birbirine sürtünen 'avrete denir.

تَمَشَّقُ [et-temeşşuq] (تَفَعَّلَ [tefa'ul] vezninde) Bir nesneyi çekişmek ma'nāsınadır; yukālu: تَمَشَّقُوا اللَّحْمَ إِذَا تَجَادَبَوْهُ

أَمَشَقُ [emşaq] lafzından mü'ennesdir, yürürken uylukları birbirine sürtünen 'avrete denir.

تَمَشَّقُ [et-temeşşuq] (تَفَعَّلَ [tefa'ul] vezninde) Bir nesneyi çekişmek ma'nāsınadır; yukālu: تَمَشَّقُوا اللَّحْمَ إِذَا تَجَادَبَوْهُ

أَمَشَقُ [emşaq] lafzından mü'ennesdir, yürürken uylukları birbirine sürtünen 'avrete denir.

[م ط ق]

أَلْمَطَقُ [el-meṭaq] (fethateynle) Hurmā ağacına mahsūs bir 'illet adıdır ki aslā meyve tutmaz olur.

أَلْمَطَقَةُ [el-maṭqat] (تَفَرُّةٌ [temret] vezninde) Tatlılığa denir; yukālu: مَا بِهِ مَطَقَةٌ أَيْ حَلَاوَةٌ

أَلْتَمَطَّقُ [et-temaṭṭuq] (تَفَعَّلَ [tefa'ul] vezninde) Bir nesnenin ta'mını bilmek için tatmak ma'nāsınadır; yukālu: تَمَطَّقُهُ إِذَا تَذَوَّقَهُ Ve تَمَطَّقُهُ إِذَا تَذَوَّقَهُ Ve تَمَطَّقُهُ إِذَا تَذَوَّقَهُ Ve تَمَطَّقُهُ إِذَا تَذَوَّقَهُ

[م ع ق]

أَلْمَعَقُ [el-me'aq] (mīm'in fethiyle) Bir nesneyi şiddetle içmek ma'nāsınadır; yukālu: مَعَقَ الْمَاءَ مَعَقًا مِّنَ الْبَابِ الْثَالِثِ إِذَا شَرِبَهُ شَدِيدًا

مَعَقُ [ma'aq] Otsuz kır yere denir; yukālu: نَزَلُوا فِي مَعَقٍ أَيْ أَرْضٍ بِلَا نَبَاتٍ

مَعَقُ [ma'aq] (mīm'in fethi ve zammıyla) Iraklık, بُعْدٌ [bu'ad] ma'nāsınadır; yukālu: مَعَقَ الرَّجُلُ فَهُوَ مَمْعُوقٌ إِذَا فَسَدَتْ مَعْدَنُهُ Ve مَعَقَ الرَّجُلُ فَهُوَ مَمْعُوقٌ إِذَا فَسَدَتْ مَعْدَنُهُ

أَلْمَعِيقُ [el-me'iq] (أَمِيرٌ [emir] vezninde) Derin şey'e denir; yukālu: نَهْرٌ مَعِيقٌ أَيْ عَمِيقٌ

أَلْمَعَاقَةُ [el-me'aqat] (كَرَامَةٌ [keramet] vezninde) Derin olmak ma'nāsınadır; yukālu: مَعَقَتِ الْبَيْتُ مَعَاقَةً مِّنَ الْبَابِ الْحَامِسِ إِذَا عَمَّقَتْ

أَلْإِمْعَاقُ [el-im'aq] (hemzenin kesriyle) Derin eylemek ma'nāsınadır; tekülü: الْبَيْتُ إِذَا أَعَمَّقَتْهَا

التَّمَعُّقُ [et-tema'uk] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Derinlenmek ma'nāsınadır; yukālu: تَمَعَّقَ الشَّيْءُ إِذَا تَعَمَّقَ Ve bed-hüy olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَمَعَّقَ الرَّجُلُ إِذَا سَاءَ خُلُقُهُ

الْأَمْعَاقُ [el-em'āk] (hemzenin fethiy- le) أَعْمَاقٌ [a'māk] ma'nāsınadır ki ba'ıd olan beyābān etrāf ve nevāhīsine denir; cem'ü'l-cem'i أَمَاعِقُ [emā'ik] ve أَمَاعِيقُ [emā'ik] gelir.

تَمَعُّقٌ [Tem'uk] (تَنْصُرُ [tenşuru] vezninde) Bir dağın adıdır.

م ق ق

الْمَقُّ [el-maqq] (سَقَّى [şakq] vezninde) Aşlamak için hurmā çiçeğini yarmak ma'nāsınadır; yukālu: مَقَّ الطَّلَعَةُ مَقًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا شَقَّهَا لِلْإِنْبَارِ

الْإِمْتِاقُ [el-ımtıq] (إِفْتَعَالَ [ifti'al] vezninde) Yavru memede olan sütün cümlesini emmek ma'nāsınadır; yukālu: إِمْتَقَّ الْفَصِيلُ مَا فِي الصَّرْعِ إِذَا شَرِبَهُ كُلَّهُ

التَّمَقُّقُ [et-temaqquk] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Meşrübü tedricī azca azca içmek ma'nāsınadır; yukālu: تَمَقَّقَهُ إِذَا شَرِبَهُ شَيْئًا فَشَيْئًا Ve bir nesneden müte'essir olmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَصَابَهُ جُرْحٌ فَمَا تَمَقَّقَهُ أَي لَمْ يَضُرَّهُ

الْمَقَّقُ [el-meqqak] (fethateynle) Uzunluğa denir.

الْأَمَقُّ [el-emaqq] Pek uzuna denir; yukālu: فَرَسٌ أَمَقُّ أَي بَيْنَ الْأَمَقِّ طَوِيلٌ

الْمُقَامِقُ [el-muqāmıq] (ism-i fā'il bünyesiyle) Aksā-yı hulkūmdan tekellüm eden adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُقَامِقٌ إِذَا كَانَ يَتَكَلَّمُ بِأَفْصَى حَلْقِهِ

الْمَقَّاءُ [el-maqqā] (سَقَّاءٌ [şakqā] vezninde) Etsiz çelimsiz uyluğa vâf olur; yukālu: فَجَذَّ مَقَّاءً أَي عَارِيَةً عَنِ اللَّحْمِ

أَرْضٌ مَقَّاءٌ أَي بَعِيدَةٌ

الْمَقَقَةُ [el-meqqakat] (fetehtāla) Henüz süt emen oğlaklara denir. Ve cāhil ve nādān eşhāsa denir.

التَّمَقِّيقُ [et-temqıq] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Bir kimse nafaka-i 'ayālî husūsunu tazyık eylemek ma'nāsınadır; yukālu: مَقَّقَ عَلَى عِيَالِهِ إِذَا صَيَّقَ عَلَيْهِمْ يَمْلِكُ الطَّائِرُ مَقَّقًا إِذَا عَزَّهُ

الْمَقْمَقَةُ [el-maqqmeqat] (زَلَزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Bir nesne yumuşayıp sühületlenmek ma'nāsınadır; yukālu: مَقْمَقَ إِذَا لَانَ وَسَلِسَ مَقْمَقَ الشَّيْءَ Ve sert nesneyi münkād eylemek ma'nāsınadır; yukālu: مَقْمَقَ إِذَا خَسِسَهُ وَذَلَّلَهُ مَقْمَقَ أُمَّهُ إِذَا مَضَّ صُرْعَهَا شَدِيدًا

مَوْقَقٌ [Mevqqak] (مَوْهَبٌ [mevhēb] vezninde) Ece' nām cebelde bir karye adıdır.

م ل ق

الْمَلَقُ [el-melq] (حَلَقٌ [ḥalq] vezninde) Mahv eylemek ma'nāsınadır; yukālu: مَلَقَ الشَّيْءَ مَلَقًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا مَحَاهُ مَلَقَ جَارِيَتَهُ إِذَا يَمْلِكُ وَجَمَعَهَا Ve yaykamak ma'nāsınadır; yukālu: مَلَقَ التُّورِبَ إِذَا غَسَلَهُ Ve yavru süt emmek ma'nāsınadır; yukālu: مَلَقَ أُمَّهُ إِذَا رَضَعَهَا Ve vurmak ma'nāsınadır; yukālu: مَلَقَهُ بِالْمَضَا إِذَا يَمْلِكُ فُلَانٌ إِذَا سَارَ شَدِيدًا

التَّمَلُّقُ [et-temelluq] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) ve

الْتِمَلَّاقُ [et-timillāq] (kesreteynle ve lām'ın teşdidiyle) Bir adama telattufu 'arz ve izhār-ı mahabbet eylemek ma'nāsınadır ki yaltaklanmak ta'bīr olunur; yukālu: تَمَلَّقَهُ

وَتَمَلَّقَ لَهُ تَمَلَّقًا وَتِمْلَاقًا إِذَا تَوَدَّدَ إِلَيْهِ وَتَلَطَّفَ لَهُ

أَلْمَلَّقُ [el-melaḳ] (fethateynle) Lutf ve muhabbet ma'nāsınadır; yukālu: فِيهِ مَلَّقٌ Ve zamīrinde olmayan nesneyi lisāniyla itā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: مَلِّقُهُ وَمَلِّقٌ لَهُ مَلِّقًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَعْطَاهُ Ve بَلِّسَانِهِ مَا لَيْسَ فِي قَلْبِهِ

مَلَّقٌ [melaḳ] Düz ve hemvār yere denir; tekūlu: سَوَّنَا فِي الْمَلِّقِ أَيِ الْأَرْضِ الْمُسْتَوِيَّةِ Ve yüğüruk atın be-gāyet serīc ve rāhatlı ve eltaf seğırtmesine denir; yukālu: لِهَذَا الْفَرَسِ لِهَذَا مَلَّقٌ وَهُوَ أَلَطَّفُ الْحَضَرِ وَأَسْرَعُهُ مَلِّقٌ الْخَاتَمُ إِذَا جَرَحَ

أَلْمَلِّقُ [el-meliḳ] (ketif [ketif] vezninde) Pek sür'at ve letāfetle seğırtten yüğüruk ata denir; yukālu: فَرَسٌ مَلِّقٌ إِذَا كَانَ بِهِ مَلَّقٌ Mü'ennesi مَلِّقَةٌ [meliḳat]tır. Ve za'if ve zebūn adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَلِّقٌ أَيُّ ضَعِيفٌ Ve letāfet ve istikāmetle seğırtmesine itimād olunmayan ya'nī çalık seğırtir olan ata denir; yukālu: فَرَسٌ مَلِّقٌ أَيُّ لَا يُوثِقُ بِجَرْيِهِ

أَلْمَالِقُ [el-mālaḳ] (hācer [hācer] vezninde) Ekincilerin tarlanın toprağını düzelttikleri nesneye denir ki sürgü ta'bīr olunur. Ve duvarcılarının sıva sıvadıkları ve sıva düzelttikleri nesneye denir ki Türkīde, Fārisī ta'bīr ile māle denir. Şārihin beyānına göre مَالِجٌ [mālec] gibi مَالِقٌ [mālaḳ] dahi mu'arrebidir.

أَلْمِمْلَاقُ [el-mimlaḳ] (minber [minber] vezninde) Bu dahi مَالِقٌ [mālaḳ] ma'nāsınadır. Pes bu mahv ma'nāsından olur.

أَلْتَمْلِيقُ [et-temliḳ] Tarlanın toprağını zikr olunan māle ile düzeltmek ve duvarın sıvasını kezālik māle ile sıvayıp düzeltmek ma'nāsınadır; yukālu: مَلَّقَ الْأَرْضَ وَالْجِدَارَ إِذَا مَلَّسُوهُمَا بِالْمَالِقِ

مَالَقَةٌ [Māleḳat] (lām'ın fethiyle) Endelus diyārında bir belde adıdır.

أَلْمَيْلَاقُ [el-meylaḳ] (ḫayder [ḫayder] vezninde) Cüst ve çabuk insān ve hayvāna denir; yukālu: رَجُلٌ وَفَرَسٌ مَيْلَاقٌ أَيُّ سَرِيعٌ Ve bir recül ismidir.

أَلْإِنْمِلَاقُ [el-inmilāḳ] (infī'āl [infī'āl] vezninde) Bir nesne mühre tahtası gibi düz ve hemvār olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِنْمِلَاقٌ وَبِأَلْسِنَةٍ إِذَا امْلَسَ Ve bir nesne sābūn gibi elden kayıp sıvışmak ma'nāsınadır; yukālu: إِنْمِلَاقٌ مِثْلُ أَيُّ أَفْلَتَ

أَلْإِمْمِلَاقُ [el-immilāḳ] (hemzenin ve mīm-i müşeddedenin kesriyle ki fi'l-asl İFTİ'ĀL [ifti'āl] veznindedir) İnmilāḳ [inmilāḳ] ile ma'nā-yı evvelde mürādiftir; yukālu: إِمْلَاقٌ الشَّيْءُ إِذَا امْلَسَ

أَلْمَلَقَةُ [el-meleḳat] (feteḫātla) Yalçın düz kayaya denir; yukālu: قَامَ عَلَى الْمَلَقَةِ أَيُّ الضَّمَاةِ الْمَلْسَاءِ

مَلَاقٌ [Mulāḳ] (ğurāb [ğurāb] vezninde) Bir nehrin ismidir.

مَلَقُونِيَّةٌ [Meleḳūniyyet] (yā'nın tahfifiyle) ḫalezūniyyet [ḫalezūniyyet] vezninde) Ḳonya kurbünde bir belde adıdır.

أَلْمَمْلُوقُ [el-memlūḳ] مَلَّقٌ [melḳ]ten ism-i mef'uldür, yaykanmış ve emilmiş ma'nālarıdır. Bu münāsebetler ile yenicice kısrāğa çekilmiş aygıra الذَّكْرُ مَمْلُوقٌ الذَّكْرُ مَمْلُوقٌ إِذَا افْتَقَرَ یتلāk ederler; yukālu: فَرَسٌ مَمْلُوقٌ الذَّكْرُ أَيُّ حَدِيثُ الْعَهْدِ بِالْتَرَاءِ

أَلْإِمْلَاقُ [el-implāḳ] (hemzenin kesriyle) Fakīr olmak ma'nāsınadır; melāset ma'nāsındandır yāhūd mahv ma'nāsındandır; yukālu: أَمْلَقَ الرَّجُلُ إِذَا افْتَقَرَ Ve kısrak kulun düşürmek ma'nāsınadır; yukālu: أَمْلَقَتِ الْفَرَسُ إِذَا أَرْلَقَتْ Ve yaykamak

ma'nāsınadır; yukālu: أَمَلَقَ الثَّوْبَ إِذَا غَسَلَهُ
الْإِمْتِلَاقُ [el-imitlāk] [ifti'āl] vezninde) İhrac eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِفْتَلَقَ الشَّيْءَ إِذَا أَخْرَجَهُ

[م وق]

الْمَوْقُ [el-mūḳ] (mīm'in zammıyla) Kanatlı karıncaya denir. Ve gubāra denir. Ve gözün pınarına denir. Ve kalın çizmeye denir ki mest gibi yufka huff üzerinden giyilir, edik ve tomak ve nisvān çediği gibi; cem'i أمواق [emvāk]tır. Şārihin beyānına göre müze mu'arrebidir. Bunun tafsili جُزْمُوق [curmūḳ] maddesinde mürür eyledi, fe'lyunzar. Ve

مُوقٌ [mūḳ] Gabāvete mukārin hamākate denir; yukālu: مَا أَبَيَّنَ مَوْقَهُ أَيَّ حُمَقَهُ فِي غَبَاوَةٍ
 Ve bu ma'nada masdar olur, ke-mā se-yuzkeru.

الْمَأْوِيقُ [el-mā'īḳ] Gabī ve künd-zihn olan ahmak ve bī-magza denir ki mank ve seme ta'bīr olunur; cem'i مَوْقَى [mevḳā] gelir, سَكَرَى [sekrā] vezninde; yukālu: رَجُلٌ مَائِقٌ وَأَحْمَقٌ مَائِقٌ وَرِجَالٌ مَوْقَى
الْمَوَاقَةُ [el-mevāḳat] [kerāmet] vezninde) ve

الْمُؤُوقُ [el-mu'ūḳ] [ḳu'ūd] vezninde) ve

الْمَوْقُ [el-mūḳ] (mīm'in zammıyla) Bir kimse künd-zihn olarak ahmak ya'nī seme ve mank olmak ma'nāsınadır; yukālu: مَا قَى الرَّجُلُ يَمْوُقُ مَوَاقَةً وَمَوْوَقَةً وَمَوْوَقًا وَمَوْقًا إِذَا حَمَقَ

الْمَوْقُ [el-mevḳ] [şevḳ] vezninde) Pazar rāyegān olmak ma'nāsınadır; yukālu: Ve مَا قَى الْبَيْعُ يَمْوُقُ مَوْقًا إِذَا رَخِصَ

مَوْقٌ [mevḳ] (mīm'in fethiyle) ve

مَوْقٌ [mūḳ] (mīm'in zammıyla) ve

مُؤُوقٌ [mu'ūḳ] [ḳu'ūd] vezninde) ve **مَوَاقَةٌ** [mevāḳat] [ḫalāḳat] vezninde) Helāk olmak ma'nāsınadır; yukālu: مَا قَى فَلَانٌ مَوْقًا وَمَوْوَقًا وَمَوْوَقًا وَمَوْوَقَةً إِذَا هَلَكَ

الْإِنْمِيَاقُ [el-inmiyāk] [infi'āl] vezninde) Bu dahi helāk olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِنْمَاقَ الرَّجُلِ إِذَا هَلَكَ

مُوقَانٌ [Mūḳān] [sulṫān] vezninde) Ermīniyye'de bir kazā ismidir.

الْإِسْتِمَاقَةُ [el-istimāḳat] Bir kimseyi ahmak 'add eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتِمَاقَهُ إِذَا اسْتَحَمَقَهُ

[م ه ق]

الْمَهَقُ [el-mehaḳ] (fethateynle) Suya 'arız olan hudrete denir ki çok durmaktan 'arız olur; yukālu: الْمَاءُ عَلَاهُ مَهَقٌ أَيُّ حُضْرَةً

الْأَمَهَقُ [el-emhaḳ] [aḥmāḳ] vezninde) Şol ak nesneye denir ki ona aslā humret karışmayıp ve berrāk olmayıp lākin kireç renginde ola, ya'nī gerçi beyāzlığı sāde ola, lākin berk ve revnaklı olmamakla kireç gibi bozuntuk donuksu ola; yukālu: أَبْيَضَ أَمَهَقٌ إِذَا كَانَ لَا تُخَالِطُهُ حُمْرَةٌ وَلَيْسَ بِتَيَّرٍ لَكِنَّهُ
 Ve minhu fi'n-Nihāye fi sifatihi 'aleyhi's-selām: وَهُوَ "وَلَمْ يَكُنْ بِالْأَبْيَضِ الْأَمَهَقِ" وَهُوَ الْكِرِيَهُ الْبِنْيَاضُ كُلُّونِ الْجِصِّ يُرِيدُ أَنَّهُ كَانَ تَيَّرَ الْبِنْيَاضِ

الْمَهِيْقُ [el-mehīḳ] [emīr] vezninde) Yolda olan çukurca ayak izlerine denir ki çok çiğnendiğinden yer etmiş olur. Ve arz-ı ba'ideye denir.

الْتَمَهَقُ [et-temehhuḳ] [tefa'ul] vezninde) Meşrūbu sā'aten fe-sā'at içmek ma'nāsınadır; yukālu: تَمَهَّقَ الشَّرَابَ إِذَا شَرِبَهُ سَاعَةً بَعْدَ سَاعَةٍ

الْتَمَهِيْقُ [et-temhīḳ] Yavru sütü bol bol emmek ma'nāsınadır; yukālu: مَهَّقَ الْفَصِيلُ الضَّرْعَ إِذَا رَضَعَ مَحْرَفَجًا

الْمَهْقُ [el-mehq] (نَهَقَ [nehq] vezninde) Yel-mek, pūyiden ma'nāsınadır; yukālu: الخَيْلُ تَمَهَّقُ مَهَقًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ أَي تَعْدُو

FASLU'N-NŪN

(فَصْلُ النَّوْنِ)

[ن ب ق]

النَّبَقُ [en-nebq] (سَبَقَ [sebq] vezninde) Yazı yazmak ma'nāsınadır; yukālu: نَبَقَ الرَّجُلُ نَبَقًا Ve مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا كَتَبَ

نَبِقُ [nebq] سِدْرُ [sidr] ağacının yemişine denir ki 'Arabistān kirazı ta'bir olunur; müfredi نَبِقَةٌ [nebqat]tır. Ve şol un gibi nesneye denir ki hurmā ağacının özdeğinin özünden zuhūr eder, leziz olur pekmez ile takviye edip nebiz ederler.

النَّبِيقُ [en-nibq] (nūn'un kesriyle) ve

النَّبِيقُ [en-nebiq] (كَيْفَ [ketif] vezninde) Bunlar da سِدْرُ [sidr] ağacının meyvesine denir; müfredleri hā'yıdır.

ذُو نَبِقٍ [Zū Nebiq] Bir mevzi'dir.

التَّنْبِيقُ [et-tenbiq] Āhestece zartalamak ma'nāsınadır; yukālu: نَبَقَ الْحِمَارُ إِذَا حَبِقَ غَيْرَ شَدِيدٍ

الْمُنْبِقُ [el-munebbq] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) ve

الْمُنْبِقُ [el-munebbq] (مُحَدِّثٌ [muḥaddis] vezninde) Zevā'idleri izāle olunmakla bir çırpıdan çıkmış gibi yakışıklı düpdüz hurmā ve sā'ir nesnelere sırasına denir; yukālu: نَحَلُ مُنْبِقٍ وَمُنْبِقٍ أَي مُسْتَوٍ مُهْدَبٌ مَضْطَفٌّ عَلَى سَطْرٍ

النَّبِيقَةُ [en-nebiqat] (سَفِينَةٌ [sefinet] vezninde) İri asma kollarının gözlerinden akan yaşa denir.

أَبُو نَبِقَةَ [Ebū Nebqat] (حَمَزَةٌ [ḥamzet] vezninde) Benū Muṭṭalib'den bir cemā'atin ceddi künyesidir.

الْإِنْتِبَاقُ [el-intibāq] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde)

İstihrāc-ı kelām ma'nāsınadır; yukālu: **إِنْتَبَقَ** الْكَلَامُ إِذَا اسْتَحْرَجَهُ

الْإِنْبِيَاءُ [el-inbiyāk] Bu ecvef olmakla mahall-ı zikri “ب، و، ق” maddesidir, lākin Cevherī vehminden nāṣī burada resm eyledi.

[ن ت ق]

النَّتَقُ [en-neṭṭḳ] [fetḳ] vezninde) Bir nesneyi sarsıp silkmek ma'nāsınadır; yukālu: **نَتَّقَ الشَّيْءَ نَتَّقًا** مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا زَعَرَعَهُ وَنَضَّضَهُ Ve bir nesneyi yerinden taşra çekmek ma'nāsınadır; yukālu: **نَتَّقَ الْعُرْبَ مِنْ** الْبُرِّ إِذَا جَذَبَهُ Ve hatunun evlādı kesīr olmak ma'nāsına müsta'meldir, gūyā ki rahimini mādde-i evlāddan silmiş olur; yukālu: **نُطِّقُ** Ve söylemek, إِذَا كَثُرَ وَلَدُهَا [nuṭṭḳ] ma'nāsınadır; yukālu: **لَا يَنْطِقُ** أَي لَا يَنْطِقُ

النَّاتِقُ [en-nātiḳ] ve

الْمِنْتَاقُ [el-mintāk] Evlādı kesīr olan hatuna denir. Ve

نَاتِقٌ [nātiḳ] [fātiḳ] ma'nāsınadır ki bir nesneyi şakk eden kimseye denir. Ve **رَافِعٌ** [rāfi'] ma'nāsınadır ki bir nesneyi yukarı kaldırıcı demektir; yukālu: **هُوَ نَاتِقٌ لَهُ أَي رَافِعٌ** Ve bir nesneyi döşeyip bast ediciye denir; yukālu: **هُوَ نَاتِقُهُ أَي بَاسِطُهُ** Şārih der ki masdarları olan **نَتَّقُ** [netḳ] şakk ve ref' ve bast ma'nālarıdır. Ve çabuk tutuşan çakmağa denir; yukālu: **رَزُدَ نَاتِقٌ أَي وَارٍ** Ve tīz gebe olan nākaya denir; yukālu: **نَاقَةٌ نَاتِقٌ أَي سَرِيعٌ** Ve şol ata denir ki düz ve rāhat yürümeyip rākibini silkip ırgalar ola; yukālu: **فَرَسٌ نَاتِقٌ إِذَا كَانَ يَنْفُضُ رَاكِبَهُ**

نَاتِقٌ [nātiḳ] (Harf-i ta'rīfsiz) Ramazan ayının 'alemidir, sā'imi silkip sarstığı için.

النُّتُقُ [en-nutūḳ] [ḳu'ūd] vezninde)

Vücūdu et ile dolmak derecesinde semirmek ma'nāsınadır; yukālu: **نَتَّقَ زَيْدٌ نُتُقًا** مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا سَمِنَ حَتَّى امْتَلَأَ **الْمَتَّقُ** [el-mentāk] [maḳ'ad] vezninde) At kısmının karnında üzengi çalacak ve mahmuz vuracak yere denir.

الْإِنْتَاقُ [el-intāk] (hemzenin kesriyle) Zürmend adamların kaldıracakları ağır güz taşıyı kaldırmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَنْتَقَى** الرَّجُلُ إِذَا شَالَ حَجَرَ الْأَشْدَاءِ Ve bir adamın hānesi yamacında hāne yapmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَنْتَقَى فُلَانٌ إِذَا بَنَى دَارَهُ بِنَاقٍ دَارٍ غَيْرِهِ** Ve çok evlād doğurur hatun almak ma'nāsınadır; yukālu: **أَنْتَقَى الرَّجُلُ إِذَا تَرَوَّجَ مِنتَاقًا** Ve gölge-lik ve sāyebān tutunmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَنْتَقَى فُلَانٌ إِذَا عَمِلَ مِظَلَّةً مِنَ الشَّمْسِ** Şārih nüshalarını tahti'e eylemiştir. Ve dağarcığı içinde olan güveler düşmek için silkmek ma'nāsınadır; yukālu: **أَنْتَقَى الرَّجُلُ** إِذَا نَفَضَ جِرَابَهُ لِيُضْلِحَهُ مِنَ السُّوسِ Ve savm-ı ramazān tutmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَنْتَقَى** الشَّيْخُ إِذَا صَامَ شَهْرَ رَمَضَانَ

النِّتَاقُ [en-nitāk] [kitāb] vezninde) Bir nesnenin yamacına denir; yukālu: **دَارُهُ بِنَاقٍ** دَارِي أَي بِحَيَالِهِ

[ن خ ن ق]

النَّحَانِيقُ [en-neḥāniḳ] (hā-yı mu'ceme ile) **نُحْنُقُ** [nuḥnūḳ] lafzının cem'idir ki kuyu duvarına müşābih yapılı duvara denir, lākin bu ondan küçük olur.

النَّحَانِيقَةُ [en-Neḥāniḳat] Kelb kabilesinden Benū 'Āmir b. 'Avf'tan bir cemā'ate itlāk olunur.

[ن د ق]

أَنْدَاقُ [Endāk] (hemzenin fethiyle) Semerḳ and kazāsında bir karyedir; İbn Ebi'l-Ḥāsen demekle ma'rūf Ḥāsen b. 'Alī

b. Sibā' el-Endākī oradandır. Ve Merv kazāsında bir karyedir.

[ن ر م ق]

النَّرْمَقُ [en-nermaḳ] (nūn'un ve mīm'in fethiyle) Nerme-i Fārisī mu'arrebidir, taze mahbūb bedeni gibi ter ve mülāyim nesneye denir.

[ن ز ق]

النَّرْزُقُ [en-nezḳ] (nūn'un fethi ve zā-yı mu'cemenin sükūnuyla) ve

النَّرْزُوقُ [en-nuzūḳ] [فُعُودٌ] [ḳu'ūd] vezninde) Aygır kısrğa aşmak ma'nāsınadır yāhūd cüst ve hafiflikten ileri sıçrayıp sā'irleri takaddüm eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَزَقَ الْفَرَسُ وَنَزَقَ نَزْقًا وَنَزُوقًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالْأَوَّلِ Ve والثَّانِي إِذَا نَزَا أَوْ تَقَدَّمَ خِفَةً وَوَثَبَ

نَزَقَ [nezak] (fethateynle) ve

نَزَقَ [nezḳ] ve

نَزُوقٌ [nuzūḳ] Gazab hengāmında tevakkur eylemeyip hafiflik eylemek ma'nāsınadır ki çekirge gibi oradan oraya sıçramaktır; yukālu: نَزَقَ الرَّجُلُ وَنَزَقَ نَزْقًا وَنَزُوقًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالثَّانِي إِذَا طَاشَ وَخَفَّ عِنْدَ الْغَضَبِ

الْإِنزَاقُ [el-inzāk] (hemzenin kesriyle) Aygırı kısrğa aştırmak ma'nāsınadır; yukālu: Ve اِنزَاقًا إِذَا أَثْرَقَ الْفَحْلُ إِذَا أَثْرَاهُ Ve اِنزَاقًا إِذَا أَثْرَقَ الْفَحْلُ إِذَا أَثْرَاهُ Ve اِنزَاقًا إِذَا أَثْرَقَ الْفَحْلُ إِذَا أَثْرَاهُ Ve اِنزَاقًا إِذَا أَثْرَقَ الْفَحْلُ إِذَا أَثْرَاهُ

الْتَنزِيقُ [et-tenzīḳ] Bu dahi aygırı kısrğa aştırmak ma'nāsınadır; yukālu: نَزَقَ الْفَحْلُ بِمَعْنَى اِنزَاقِهِ

النَّرْزُقُ [en-nezāk] (fethateynle) **نَزَقَ** [nezḳ] ve **نَزُوقٌ** [nuzūḳ] ma'nāsınadır ki zikr olun-

du. Ve kap ve havuz makūlesi ağzına kadar dolmak ma'nāsınadır; yukālu: نَزَقَ الْإِنَاءُ وَكَانَ نَزْقًا أَجْبَدَ وَإِذَا امْتَلَأَ إِلَى رَأْسِهِ yukālu: مَكَانَ نَزَقَ أَيَّ قَرِيبٍ

النَّرِزَاقُ [en-nizāk] [كِتَابٌ] [kitāb] vezninde) Revende ve çabuk nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ نَزَاقٌ أَيَّ سَرِيعَةٌ

الْمُنَازَعَةُ [el-munāzeḳat] [مُفَاعَلَةٌ] [mufā'alet] vezninde) ve

النَّرِزَاقُ [en-nizāk] [جِدَالٌ] [cidāl] vezninde) Sövüşmek ma'nāsınadır; yukālu: نَارَاقًا مُنَازَعَةً Ve mukārebe ma'nāsınadır; yukālu: نَارَاقَةٌ إِذَا قَارَبَهُ

الْتَنَازُوقُ [et-tenāzuḳ] [تَفَاعُلٌ] [tefā'ul] vezninde) Bu dahi sövüşmek ma'nāsınadır; yukālu: تَنَازَاقًا إِذَا تَشَاتَمَا

[ن س ت ق]

النُّسْتُوقُ [en-nustuḳ] [كُنْفُوزٌ] [ḳunfuḳ] vezninde) Hizmet-kāra denir; hādīm ma'nāsına, 'alā-kavlin bu lügat-ı Rūmiyyedir, 'Arablar da tekellüm eylediler.

[ن س ق]

النُّسُوقُ [en-nesḳ] (nūn'un fethi ve sīn'in sükūnuyla) Kelimātu birbirine 'atf ve rabt edip inci dizisi gibi üslub ve nizām-ı vāhid üzere tertīb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَسَقَ الْكَلَامَ نَسْقًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا عَطَفَ بَعْضُهُ عَلَى بَعْضٍ

النُّسَاقُ [en-nesak] (fethateynle) İnci dizisi gibi bir düzeye üslub-ı vāhid üzere müretteb olan söze denir. Burada نَسَقٌ [nesak] كَلَامٌ مَسْهُوقٌ [mensūḳ] ma'nāsınadır; yukālu: نَسَقٌ عَلَى نِظَامٍ وَاحِدٍ Masdardır. Ve

نَسَقٌ [nesak] Nazmü'l-le'āl gibi düz ve hemvār olan dendāna vāf olur; yukālu: نَعْرَ نَسَقٌ أَيَّ مُسْتَوِيَةً Ve inci ve boncuk dizisi

sine denir. Ve Cevzā burcunun müstemil olduğu kevākibe denir ki Süreyyā'nın ensesinde Cevzā'nın sol omuzunda vākīc kevākib-i muntazamadan 'ibārettir, 'alā-kavlin bunda zammıdır. Ve mutlakan nizām ve tertīb-i vāhid üzere olan şey'e denir; yukālu: جَاءَ الْقَوْمُ نَسْقًا وَغُرِسَتْ النَّخْلُ نَسْقًا نَسْقًا [en-Neseqān] (tesniye sīgasıyla) İki kekkebe itlāk olunur ki Fekke'ye karīb yerden tulū'a ibtidā ederler: biri Yemānī ve diğeri Şāmī'dir. Ve Fekke şimāl tarafında Kaş'atu'l-Mesākīn dedikleri kekkeberdir.

الإنساق [el-insāk] (hemzenin kesriyle) Mü-secca ve mukaffā muntazam kelām irād eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَسَقَ الرَّجُلُ إِذَا تَكَلَّمَ سَجْعًا

التنسيق [et-tensīk] (تَنْعِيلٌ [tefīl] vezninde) Pek düz ve nizām üzere dizmek ma'nāsınadır; yukālu: نَسَقَ الشَّيْءَ إِذَا نَظَّمَهُ

المناسقة [el-munāsekat] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'let] vezninde) Bir nesneyi bir nesne 'akibinde irād eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَاسَقَ بَيْنَهُمَا إِذَا تَابَعَ

التناسق [et-tenāsūk] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) ve

الإنساق [el-intisāk] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) ve

التنسيق [et-tenessūk] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Nizām üzere dizilmek ma'nāsınadır; yukālu: تَنَاسَقَتِ الْأَنْبِيَاءُ وَانْتَسَقَتِ وَتَنَسَقَتِ أَيِ انْتَضَمَتْ بَعْضُهَا إِلَى بَعْضٍ

[ن ش ق]

النشوق [en-neşūk] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Enfiyye gibi burna çekilen acıştırıcı devāyī dārūya denir, 'alā-kavlin rāyihası ve keskinliğini duymak için burna yaklaştıran istişmām olunacak dārūya denir;

yukālu: جَاءَ بِالنَّشُوقِ وَاللَّعُوقِ وَهُوَ كُلُّ دَوَاءٍ يُنَشَّقُ مِمَّا لَهُ حَرَارَةٌ أَوْ يُدْنَى مِنَ الْأَنْفِ لِيَجِدَ رِيحَهُ وَحَرَّهُ

النشق [en-neşāq] (fethateynle) Koklamak ma'nāsınadır; yukālu: نَشَقَهُ نَسْقًا مِنَ الْبَابِ الرَّاحِ إِذَا شَمَّهُ نَشَقَ الظَّمِي فِي الْحَبَالَةِ إِذَا عَلِقَ

الإنشاق [el-inşāq] (hemzenin kesriyle) Koklatmak ma'nāsınadır; tekūlu: أَنْشَقْتُهُ إِذَا أَشْمَمْتُهُ وَنَشَقْتُهُ فِي الْحَبَالَةِ إِذَا أَعْلَقْتُهُ فِيهَا

المنشاق [el-menşāq] (مُعْعَدٌ [maş'ad] vezninde) Burna itlāk olunur.

النشقة [en-nuşqat] (عُرْفَةٌ [ğurfet] vezninde) Koyun ve kuzu makülesinin boyunlarına geçirilen halkaya denir.

النشاقى [en-neşāqā] (سَكَارَى [sekārā] vezninde) Boyna tuzağın halkası geçirilmiş saydlara denir, niteki ayaklarına ilişmiş olanlara عَلَاقَى [alākā] denir; ve minhu yekūlu's-sā'id li-şerīkihi: لِي النَّشَاقَى وَلَكَ الْعَلَاقَى

الإنشئاق [el-istinşāq] Burna nesne çekmek ma'nāsınadır; yukālu: اِسْتَنْسَقَ الْمَاءَ إِذَا أَدْخَلَهُ فِي أَنْفِهِ

نشاق [Nuşāq] (عُرَابٌ [ğurāb] vezninde) Diyār-ı Huzā'a'da bir mevzi'dir.

النشيق [en-neşīk] (كَتِيفٌ [ketif] vezninde) Şol ilişken adama denir ki duhül ve mübāşeret eylediği māddelelere ilişip kalır ola; yukālu: رَجُلٌ نَشِقُ إِذَا دَخَلَ فِي أَمْرِ نَسَبٍ فِيهِ

[ن ط ق]

النطق [en-nuṭq] (nūn'un zammıyla) ve

المنطق [el-mentīk] (مَجْلِسٌ [meclis] vezninde) ve

النطوق [en-nuṭūk] (فُعُودٌ [ğu'ūd] vezninde)

Maʿānī fehm olunur hurūf ve asvātla söz söylemek maʿnāsınadır; yukālu: نَطَقَ الرَّجُلُ نَطْقًا وَمَنْطِقًا وَنُطُوقًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا تَكَلَّمَ بِصَوْتٍ شَارِحٍ der ki bu taʿrīf muktezāsınca نَطَقَ [nuṭṭa] insān kelimātına mahsūstur, sāʾirlere isnādı mecāzdir.

الْإِنطَاقُ [el-inṭāq] (hemzenin kesriyle) Söyletmek maʿnāsınadır; yukālu: أَنْطَقَهُ اللهُ أَيَّ كَلِمَةً

الْإِسْتِنطَاقُ [el-istinṭāq] Bir kimseden söz söylemek taleb eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: إِسْتِنطَقْتُهُ إِذَا طَلَبْتَ مِنْهُ النُّطْقَ

النَّاطِقُ [en-nāṭiq] Söyleyici, gūyende maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ نَاطِقٌ أَيُّ مُتَكَلِّمٌ Ve

نَاطِقٌ [nāṭiq] Mutlakan māldan hayvān kısmına itlāk olunur, niteki صَامِتٌ [ṣāmit] altın ve gümüş makülesine itlāk olunur; ve minhu yukālu: مَا لَهُ نَاطِقٌ وَلَا صَامِتٌ أَيُّ حَيَوَانٌ وَلَا غَيْرُهُ مِنَ الْمَالِ

النَّاطِقَةُ [en-nāṭiqat] Böğüre denir, حَاصِرَةٌ [ḥāṣirat] maʿnāsına.

الْمِنْطَاقَةُ [el-minṭāqat] [mikneset] meknese (vezninde) Kuşağa denir.

الْمِنْطَقُ [el-minṭaq] [minber] (vezninde) ve

النِّطَاقُ [en-niṭāq] [kitāb] (vezninde) Nisvān-ı ʿArab lisānlarından bir libāstır, hakīkati izār gibi bir şukkadır, vasatını bellerine bağlayıp yukarısını aşağının üzerinden dizlerine doğru salıverirler ve aşağısı yerde sürünür, onun uçkurluğu ve ağı ve paçaları olmaz, hāliyen fistan taʿbīr ettikleri gibi bir sevbdir; yukālu: جَاءَتْ وَبِهَا مِنْطَقٌ وَنِطَاقٌ وَهِيَ شَقَّةٌ تَلْبَسُهَا الْمَرْأَةُ وَتَشُدُّ وَسَطَهَا فَتُرْسِلُ الْأَعْلَى عَلَى الْأَسْفَلِ إِلَى الْأَرْضِ وَالْأَسْفَلُ يَنْجِرُ Şārih der ki ibtidā onu vālide-i İsmāʿīl ʿaleyhiʿs-selām ittihāz eyledi. Ve sevb-i mezkūr

nisvānın iş esvāblarındandır.

الْإِنطَاقُ [el-inṭiṭāq] [iftiʿāl] (vezninde) Hatun نِطَاقٌ [niṭāq] bağlanmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنطَقَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا لَبَسَتْ النِّطَاقَ Ve kuşak kuşanmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنطَقَ الرَّجُلُ إِذَا شَدَّ وَسَطَهُ بِمِنْطَقَةٍ Ve bir nesne ile kuvvet ve metānet bulmak maʿnāsına müstaʿmeldir; ve minhu kavlu ʿAlī radiyallāhu ʿanhu: مَنْ يَطْلُ هُنَّ أَبِيهِ يَنْطِقُ “Pederinin zekeri uzun olan adam onu beline kuşanır.” Tūl-i zeker-i peder kesret-i evlāddan ve inṭiṭāq [inṭiṭāq] onlar ile kuvvet ve menāʿat bulmaktan kināyedir.

التَّنطُقُ [et-tenaṭṭuq] [tefaʿul] (vezninde) Bu dahi kuşak kuşanmak maʿnāsınadır; yukālu: تَنطَقُ الرَّجُلُ بِمَعْنَى انطَقَ

ذَاتُ النِّطَاقَيْنِ [Zātuʿn-Niṭāqayn] Esmā bint Ebī Bekr radiyallāhu ʿanhumā lakabıdır, Leyle-i hicrette Fahr-i ʿālem ʿaleyhiʿs-salātu veʿs-selām hazretleriyle Ebū Bekr eṣ-Şiddīk radiyallāhu ʿanhu gāra teṣrīflerinde eġninde olan nitākını iki bölüp bir pāresini kendilere taʿām sofrası ve bir pāresini kırbaya bağ eylemişti.

ذَاتُ النِّطَاقِ [Zātuʿn-Niṭāq] Benū Kilābʿa mahsūs bir tepeye itlāk olunur, yukarısı ve aşağısı siyāh olup vasatı kuşak tarzında beyāz olmakla itlāk olundu.

النِّطَاقَانِ [en-niṭāqān] (tesniye bünyesiyle) ʿAvret fercinin iki taraflı dudaklarına itlāk olunur.

الْمِنْطِيقُ [el-minṭiṭiq] (mübāлага sīgasıyla) Belīg ve sühan-ver adama itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ مِنْطِيقٌ أَيُّ بَلِيغٌ Ve şol hatuna denir ki sağrısını bohça ile domaltıp büyük gösterir ola, zīrā beyneʿl-ʿArab sağrılı karı imrāʾe minṭiṭiq İDA KANTH MTAZARA

بِحَسْبِئَةٍ تُعْظِمُ عَجِيزَتَهَا

التَّنطِيقُ [et-tentīk] Kuşak kuşatmak ma'nāsınadır; yukālu: نَطَّقَهُ إِذَا أَلْبَسَهُ الْمُنْطَقَةَ Ve su bir adamın yā bir nesnenin kemer-gāhına çıkmak ma'nāsına müstafemeldir; yukālu: نَطَّقَ الْمَاءُ الْأَكْمَةَ وَعَجِيزَهَا إِذَا بَلَغَ نَضْفَهَا

النُّطُوقُ [en-nuṭuq] (zammeteynle) نِطَاقٌ [niṭāq]ın cem'idir. Ve 'Abbās radıyallāhu 'anhu hazretlerinin kavlinde ya'nī na'f-ı nebevīde nazm eyledikleri kasīde ebyātından işbu: "حَتَّىٰ اخْتَوَىٰ بَيْتَكَ الْمُهَيَّمِينَ" beytinde vāki' **بَيْتٌ** [beyt]ten murād şān u şeref-i Mustafavī'dir. Ve نَطَّقَ [nuṭuq]tan murād ba'zuhā fevka ba'zin arāz ve nevāhī-i cibāldir, kendisiyle şedd-i evsāt olunan نِطَاقٌ [niṭāq]-ı mezkūrlara teşbīhle Resūl-i ekrem sallallāhu 'aleyhi ve sellem hazretlerinin kavm ve 'aşiretleri miyānında irtifā'ları ve onların kendilerden mā-dūn olduklarını temsil eylemişlerdir.

الْمُنْتَطِيقُ [el-mutantīk] (ism-i fā'ildir) Bi't-tecevvüz 'azīz ve menīf ve refī'ü's-şān adama itlāk olunur; تَنْطُقُ [tenaṭṭuq]-ı evlād ma'nāsındandır; yukālu: رَجُلٌ مُنْتَطِيقٌ أَيْ عَزِيزٌ **الْمُنْتَطِقَةُ** [el-munattaqat] (mu'azzamet) [mu'azzamet] vezninde) Şol agnāma itlāk olunur ki kemer-gāhlarına kırmızı nesne ile nişān olunmuş ola.

الْمُنْتَطِقُ [el-munattaq] (mu'azzam) [mu'azzam] vezninde) Beline kemer kuşatılmış kimseye denir; ve minhu: جَبَلٌ أَسْمٌ مُنْتَطِقٌ Ya'nī "Şol mertebe yüksek dağdır ki sehāb onun kemer-gāhında kemer gibi kalır."

الْمُنْتَطِيقُ [el-muntetīk] [intiṭāq]tan fā'ildir, atına binmeyip yedeğinde çekip götüren adama denir; yukālu: جَاءَ مُنْتَطِيقًا فَرَسَهُ إِذَا جَنَّبَهُ وَلَمْ يَزَكِبْهُ

[ن ع ق]

النُّعُقُ [en-na'q] (صَغُقُ [şa'q] vezninde) ve

النُّعِيقُ [en-ne'īk] (nūn'un fethiyle) ve

النُّعَاقُ [en-nu'āk] (nūn'un zammıyla) ve

النُّعَقَانُ [en-ne'aqān] (fetehtla) Çoban koyuna ve keçiye zecr ve āzār ile haykırmak ma'nāsınadır; yukālu: نَعَقَ الرَّاعِي بَعْتِيهِ نَعْقًا وَنَعِيقًا وَنَعَاقًا وَنَعَقَانًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ وَالثَّانِي إِذَا صَاحَ وَرَجَزَهَا Ve karga ötmek ma'nāsınadır; yukālu: نَعَقَ الْعُرَابُ إِذَا صَاحَ

النُّعَاقَانُ [en-Nā'īqān] Cevzā burcunun kevākibinden iki kevkebe denir. Şārihin beyānına göre biri sol ayağında ve biri sol omuzunda merkūz ve be-gāyet berrāklardır.

نَاعِقُ [Nā'īk] Benū Muqīm cemā'atine mahsūs bir feres ismidir.

[ن ع ب ق]

النُّعْبُوقُ [en-nu'buq] ('ayn-ı mühmele ile فُنُودُ [kunfuz] vezninde) Ahmak ve bī-magz adama denir; yukālu: رَجُلٌ نُعْبُوقٌ أَيْ أَحْمَقٌ

النُّعْبُوقُ [en-nu'buq] [uşfūr] vezninde) Bir kuş ve bir mevzi' adlarıdır.

النُّعْبِقَةُ [en-na'beqat] [dahrecet] vezninde) Davarın yürürken karnından işitilen lark lark diyerek sese denir, 'alā-kavlin bu ses hāyeleri kaplarının içinde oynamasından hāsıl olur.

النُّعْبُوقَةُ [en-nu'buqat] (nūn'un zammıyla) **نُعْبِقَةٌ** [na'beqat] ma'nāsınadır.

[ن غ ر ق]

النُّعْرُقَةُ [en-nu'ruqat] (ğayn-ı mu'ceme ile فُنُودُ [kunfuzet] vezninde) Şol enseden sarkık saç bölüğüne denir ki kıvrıcık olmak için бүrölümüş ve örölmemiş ola; yukālu: مَا أَلْطَفَ نَعْرُقَتُهُ وَهِيَ فَصِيْبَةُ الشَّعْرِ

[ن غ ق]

النَّغِيثُ [en-neġiṭḥ] [شَهِيئٌ [šehiṭ] vezninde) Karga ötmek ma'nāsınadır, 'alā-kavlin mādde-i mezbūre hayr olan husūsta ötmesine mahsūstur, niteki نَعَبٌ şerr olan māddeye mahsūstur, ya'nī 'Arablar karganın āvāzından tefe'ül ve tatayyür eylemeleriyle tefe'ülde نَعَى ve tatayyürde نَعَبٌ isti'māl olunur; yukālu: نَعَى الْعُرَابُ نَعِيًّا مَنِ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا صَاحَ أَوْ نَعَى فِي الْخَيْرِ وَنَعَبَ فِي الشَّرِّ Ve

نَغِيثٌ [neġiṭḥ] Şol nākaya denir ki aralık aralık boğuk ses ile bağırır ola; yukālu: نَاقَةٌ نَعِيٌّ إِذَا كَانَتْ تَبْعُمُ بُعِيدَاتِ بَيْنِ

[ن ف ق]

النَّفَاقُ [en-nefāḳ] [سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Pazar kāsīd olmayıp rāyic ve rāyegān olmak ma'nāsınadır; yukālu: Müellif *Başā'ir*'de beyānına göre işbu "ن،ف،ق" māddesi muziy ve nüfūz ma'nāsına mevzū', sā'ir ma'anī birer münasebetle ondan münşa'iblerdir. Ve

نَفَاقٌ [nefāḳ] Çarşıda pazar kurulmak ma'nāsınadır; yukālu: نَفَقَتِ السُّوقُ إِذَا قَامَتْ Ve bir nesne tükenip bitmek, 'alā-kavlin azalmak ma'nāsınadır; yukālu: نَفَقَ الشَّيْءُ إِذَا نَفَدَ وَفِي أَوْ قَلَّ

النَّفُوقُ [en-nufūḳ] [فُعُودٌ [fu'ūd] vezninde) Ölmek ma'nāsınadır; yukālu: نَفَقَ الرَّجُلُ Ve yaranın kabuğu kavlamak ma'nāsınadır; yukālu: نَفَقَ الْجُرْحُ إِذَا تَقَسَّرَ

النَّفَقُ [en-nefāḳ] (fethateynle) Bu dahi bir nesne tükenmek yāhūd azalmak ma'nāsınadır; yukālu: نَفَقَ الشَّيْءُ نَفَقًا مَنِ الْبَابِ Ve الرَّابِعِ إِذَا نَفَدَ وَفِي أَوْ قَلَّ

نَفَقٌ [nefāḳ] Zīr-i zemīnde olan lagm ve

cānver ini ve izbe makūlesine denir ki bir ucu āher tarafa çıkar ola; ve minhu'l-meselu: "صَلَّ دُرَيْصٌ نَفَقَهُ" Niteki "د،ر،ص" māddesinde beyān olundu.

النِّفَاقُ [en-nifāḳ] [كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Münāfıklık eylemek ma'nāsınadır, kemā se-yuzkeru. Ve ondan isim olur ki münāfıklığa denir. Ve نَفَقَةٌ [nefeḳat]ten cem' olur ki havāyice sarf olunacak nesneye denir, dirhem ve sā'iri gibi; yukālu: نَفَقَتْ نِفَاقَهُمْ أَي فَبَيْتَ نِفَاقَتِهِمْ

الْمِنْفَاقُ [el-minfāḳ] [مِخْرَابٌ [miḫrāb] vezninde) Kesirü'n-nafaka adama denir; yukālu: رَجُلٌ مِّنْفَاقٌ أَي كَثِيرُ النَّفَقَةِ

النَّفِيقُ [en-nefiḳ] [كَيْفٌ [ketif] vezninde) Şol ata denir ki seġirtmesini çabuk kat' eder ola ki soluksuz ve meydānsız ta'bīr olunur; yukālu: فَرَسٌ نَفِيقٌ الْجَزِي أَي سَرِيعٌ انْقِطَاعِهِ

نُفَيْقٌ [Nufayḳ] [زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Bir mevzi'dir.

نَافِقَانٌ [Nāfiḳān] Merv kazāsında bir karyedir.

الْإِنْفِاقُ [el-intifāḳ] [إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Yer altında نَفَقٌ [nefāḳ] dedikleri zīr-i zemīne girmek ma'nāsınadır; yukālu: اِنْتَفَقَ إِذَا دَخَلَ التَّنْفَقَ Ve 'Arab tavşanı yuvasına duhūl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: Ve اِنْتَفَقَ الْبُرْبُوعُ إِذَا أَخَذَ فِي نَافِقَائِهِ اِنْتَفَقَ الْبُرْبُوعُ إِذَا خَرَجَ مِنْ نَافِقَائِهِ

النَّفَقَةُ [en-nefeḳat] (fetehtla) Havāyice ve ta'ayyüş sarf olunacak akçe ve zād u zevāde makūlesine denir; yukālu: نَفِدَتْ نَفَقَتُهُ وَهِيَ مَا يَنْفَقُهُ مِنَ الدَّرَاهِمِ وَنَحْوِهَا

النَّافِقَةُ [en-nāfiḳat] [نَافِجَةٌ [nāficet] vezninde) ve mürādifidir ki göbek miskine denir; yukālu: زَاهِرِينَ لَهُ نَافِقَةٌ مِنْ مَسْكِ أَي نَافِجَةٌ

dahi nāfe mu'arrebidir, نَافِجَةٌ [nāficet] gibi.

النَّافِقَاءُ [en-nāfiḳā] (medd ile) ve

النُّفَعَاءُ [en-nufeḳat] هُمْزَةٌ [humezet] vezninde) 'Arab tavşanı ve tarla fāresi dedikleri cānverin yuvalarında bir yuvanın ismidir. İki yuva ittihāz eder, birini ketm ve birini izhār eder, bir haysiyetle ki onun sakfını yufkaca yerin yüzüne karīb eder, فَاصِعَاءُ [kāṣi'ā] dedikleri yuvasından gelinse hemān نَافِقَاءُ [nāfiḳā]nın sakfını delip taşra firār eder, münāfakat bundan me'hūzdur.

النَّفَقُ [en-nefḳ] نَفْعٌ [nef'] vezninde) 'Arab tavşanı نَافِقَاءُ [nāfiḳā] dedikleri yuvasından taşra çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: نَفَقَ الْبَيْرُوبُ وَنَفَقَ نَفَقًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالرَّابِعِ إِذَا خَرَجَ مِنْ نَافِقَائِهِ

التَّنْفِيقُ [et-tenfiḳ] تَنْفِيعٌ [tefi'īl] vezninde) نَفَقَ [nefḳ] ma'nāsınadır; yukālu: نَفَقَ الْبَيْرُوبُ Ve bir metā' rāyic ve rāyegān kılmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا نَفَقَ السَّلْعَةُ إِذَا رَوَّجَهَا

النَّيْفَاقُ [en-neyfaḳ] صَيْقَالٌ [ṣayḳal] vezninde) İç donunun ağına denir ki iki paçasının aralığıdır. Şārihin beyānına göre neyfe-i Fārisī mu'arrebidir.

الْإِنْفَاقُ [el-infāḳ] (hemzenin kesriyle) Bir adamın mālī tükenip fakīr olmak ma'nāsınadır; zāhiren اِنْفَاقٌ [infāḳ]-ı kesire iftikār lāzımdır, اِمْلَاقٌ [imlāḳ] gibi; yukālu: وَبِأَنَّ كَيْفَ الرَّجُلِ إِذَا افْتَقَرَ yukālu: وَنَفَقَ مَالَهُ إِذَا أَنْفَقَهُ Ve nāsın pazarı rāyic ve rāyegān olmak ma'nāsınadır; yukālu: وَنَفَقَ الْقَوْمُ إِذَا نَفَقَتْ سَوْفُهُمْ Ve devenin pek semizlikten tüyleri dökülmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَنْفَقَتِ الْإِبِلُ إِذَا انْتَشَرَتْ أَوْبَارُهَا سَمْنَا

الْإِسْتِنْفَاقُ [el-istinfaḳ] Bu dahi mālī harc

edip tüketmek ma'nāsınadır; yukālu: اِسْتَنْفَقَ مَالَهُ إِذَا أَنْفَقَهُ

الْمُنْتَفِيقُ [el-Muntefiḳ] مُنْتَسِبٌ [muntesib] vezninde) Bir kabīle pederidir, hālen Muntefiḳ 'Arabları dedikleri ondan münşa'ibdir. Ve Mālik b. el-Muntefiḳ, Bisṭām b. Ḳays'ın kätilidir.

الْمُنَافِقَةُ [el-munāfeḳat] مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) ve

النِّفَاقُ [en-nifaḳ] جِدَالٌ [cidāl] vezninde) Bir kāfir küfrünü setr edip süretā imān ve islām izhār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَافَقَ فِي الدِّينِ إِذَا سَتَرَ كُفْرَهُ وَأَطْهَرَ إِيْمَانَهُ Şārihin beyānına göre vech-i mezkūr üzere 'Arab tavşanının نَافِقَاءُ [nāfiḳā] nām mestūr yuva ittihāzından me'hūzdur. Ve bu ta'bīr İslāmīdir, kable'l-İslām 'Arablar isti'māl eylemezler idi. Ve Rāgib'in beyānına göre نَافِقٌ [nāfiḳā] iki kapılı olmakla نِيفَاقٌ [nifaḳ] ondan münāfiḳ [munāfiḳ] kimse gūyā ki bir kapıdan şer'e duhūl ve bir kapıdan hurūc eder. İntehā. Ve 'Arab tavşanı نَافِقَاءُ [nāfiḳā] dedikleri yuvasına girmek ma'nāsınadır; yukālu: نَافَقَ الْبَيْرُوبُ إِذَا أَخَذَ فِي نَافِقَائِهِ

التَّنْفِيقُ [et-teneffuḳ] تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) 'Arab tavşanını yuvasından taşra çıkarmak ma'nāsınadır; tekülü: تَنَفَّقْتُ الْبَيْرُوبُ إِذَا اسْتَحْرَجْتَهُ يَعْنِي مِنْ نَافِقَائِهِ

[ن ق ق]

النَّكِيقُ [en-nekiḳ] كَافٌ [kāf]la اَزِيرٌ [eziz] vezninde) Kurbağa ötmek ma'nāsınadır; yukālu: نَقَّ الصَّمْدَعُ نَقِيْقًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا صَاحَ Ve 'akreb ve kedi ve tavuk seslenmekte dahi müsta'meldir; yukālu: نَقَّتِ الْعَقْرَبُ وَالِدَّجَاجَةُ وَالْهَيْزُ إِذَا صَاتَتْ

النَّقَاقَةُ [en-naḳḳāḳat] دَقَاقَةٌ [daḳḳāḳat] vez-

ninde) Kurbağaya denir.

النَّقَمَةُ [en-naḩneḩat] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Katı katı nakarâtlâ kurbağa ötmek ma'nâsınadır; yukâlu: إِذَا الصَّمْدُغُ إِذَا صَوَّتَ وَذَلِكَ إِذَا صُوِعِفَ ma'nâsınadır; yukâlu: نَقَمَتِ الْعَيْنُ إِذَا غَارَتْ

النَّقِيْقُ [en-niḩniḩ] (زُبْرِيْقٌ [zibric] vezninde) Erkek devekuşuna, 'alâ-kavlin ürkek olanına yâhüd çabuk olanına denir; mü'ennesi نَقِيْقَةٌ [niḩniḩat]tır.

[ن م ر ق]

النَّمْرُوقُ [en-numruḩ] ve

النَّمْرُوقَةُ [en-numruḩat] (nûn'un ve râ'nın harekât-ı selâsıyla) Küçük yastığa denir ki koltuk yastığı ta'bîr olunur, 'alâ-kavlin مَيْسِرَةٌ [mîşeret] ma'nâsınadır ki eyer ve pâlân yastığıdır. Buralarda eyer ve pâlân yastığı müte'âref değildir, ancak mihaffe ve taht-ı revân içre kodukları küçük yastık müte'ârefdir. Ve pâlân üzerine örtülen örtüye ve nihâliye ve gâşiyeye ve zînpûşa denir. Şârihin beyânına göre نَمَارِقُ [nemâriḩ] cem'îdir; yukâlu: إِنَّكَ عَلَى نَمْرُوقَةٍ أَوْ عَلَى الْمَيْسِرَةِ أَوْ عَلَى الرَّحْلِ النَّمْرُوقَةِ وَهِيَ الطَّنْفَسَةُ فَوْقَ الرَّحْلِ

ذُو النَّمْرُوقِ الْكِنْدِيِّ [Zu'n-Numruḩ el-Kindiyy] Nu'mân b. Yezîd'in lakabıdır.

النَّمْرِيقَةُ [en-nimriḩat] (زَبْرِيْقَةٌ [zibricet] vezninde) Araları açık açık olan sehâba itlâk olunur.

[ن م ق]

النَّمْوَ [en-nemḩ] (nûn'un fethiyle) Göze tabanca vurmak ma'nâsınadır; yukâlu: نَمَمَ عَيْنُهُ نَمَمًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا لَطَمَهَا

النَّمْمِيْقُ [et-tenmiḩ] (تَفْعِيْلٌ [tef'il] vezninde) Yazıyı pek güzel ve revnaklı yazmak

ma'nâsınadır; yukâlu: نَمَمَ الْكِتَابَ إِذَا حَسَنَهُ وَزَيَّنَهُ بِالْكِتَابَةِ

النَّمَمَةُ [en-nemeḩat] (feteḩâtlâ) Murdâr râyihaya denir; yukâlu li'ş-şey'i'l-murvihi: فِيهِ نَمَمَةٌ أَيْ زُهْمَةٌ وَإِنْتَانٌ

النَّمْمُ [en-nemḩ] (fethateynle) Yolun meslûk olan vasatına ve pâygâhına denir; yukâlu: أَحَدٌ نَمَمَ الطَّرِيْقَ أَي لَقَمَهُ

الْمُنْمِيْقُ [el-munmiḩ] (مُحْسِنٌ [muḩsin] vezninde) Çekirdeksiz tâze hurmâya denir; yukâlu: رُطِبَ مُنْمِقٌ أَي مَا لَهُ نَوَآةٌ

الْإِنْمَاقُ [el-inmâḩ] (hemzenin kesriyle) Ağacın hurması çekirdeksiz olmak ma'nâsınadır; yukâlu: إِئْمَمَتِ النَّحْلَةُ إِذَا لَمْ يَكُنْ لِرُطْبِهَا نَوَآةٌ

[ن و ق]

النَّاقَةُ [en-nâḩat] Ma'lûmdur ki dişi deveye denir, Fârisîde uştur-i mâde denir, Türkîde mâdeyi tahriḩle mâye ta'bîr ederler; cem'î نَاقٌ [nâḩ] ve نُوقٌ [nûḩ] gelir nûn'un zammiyle ve نُوقٌ [en'uḩ] gelir hemzenin fethi ve hemze-i mütevassitenin zammıyla ve نُوقٌ [enûḩ] gelir ve أُنُوْقٌ [evnuḩ] gelir kalb ile ve أَيْنُوْقٌ [eynuḩ] hemzenin fethi ve yâ'nın sükûnuyla ve نِيَاقٌ [niyâḩ] gelir nûn'un kesriyle ve نَاقَاتٌ [nâḩât] ve أَنْوَاقٌ [envâḩ] ve cem'ü'l-cem'î أَيَانِيْقٌ [eyâniḩ] gelir ve نِيَاقَاتٌ [niyâḩât] gelir. Ve أَيْنُوْقٌ [eynuḩ] kelimesinin musaggarında أَيْنِيْقَاتٌ [uyeyniḩât] denir, kıyâs ise أَيْنِيْقٌ [uyeyniḩ] olmaktadır. Şârih der ki lafzından müzekkeri yoktur, belki müzekkeri جَمَلٌ [cemel]dir. Ve نَاقَةٌ [nâḩat] aslı نَوَقَةٌ [neveḩat]tır feteḩâtlâ, zîrâ cem'î نُوقٌ [nûḩ] gelmiştir, حَشَبٌ [ḩaşeb] ve نُوقٌ [ḩuşub] gibi ve hemze ile نُوقٌ [en'uḩ] gelmesi "vâv"ın sıklet-i zammesine mebnîdir ve yâ ile أَيْنُوْقٌ [eynuḩ] gelmesinde mablûb olan أُنُوْقٌ [evnuḩ]un vâv'ı

yā'ya maktūbdur ve bunun cem'ü'l-cem'î
نُوقٌ [eyāniḳ]tir. Ve نَاقَةٌ [nāḳat] lafzı نُوقٌ
[nūḳ]-ı ātī ma'nāsından me'hūzdur. Ve

نَاقَةٌ [Nāḳat] Felekte bir niçe kevākibe
ıtlāk olunur ki نَاقَةٌ [nāḳat] şeklinde
muntazamlardır.

نُوقٌ [Nūḳ] (nūn'un zammıyla) Belḥ
kazāsında bir karyedir.

نُوقَانٌ [Nūḳān] (nūn'un zammıyla) Tūs
eyāletinin iki şehirden birinin ismidir ki
dīgeri Ṭāberān'dır.

نُوقَاتٌ [Nūḳāt] (nūn'un zammıyla) Sīstān
şehirinde bir mahalledir.

الْمُنُوقُ [el-munevvaḳ] (مُعْظَمٌ [mu'azzam]
vezninde) Şol erkek deveye denir ki çok
kullanılmakla nāka gibi yavaşlıyıp rām ol-
muş ola; yukālu: جَمَلٌ مُنُوقٌ أَيْ مُذَلَّلٌ كَالنَّاقَةِ Ve
aşılanmış hurmā ağacına denir; yukālu:
نَحْلٌ مُنُوقٌ أَيْ مُلَمَّحٌ Ve bir sıraya dizilmiş
ve bir diziye katar gibi yol yol ve sokak
sokak olmuş nesneye denir; mü'ennesi
مُنُوقَةٌ [munevveḳat]tır; yukālu: شَيْءٌ مُنُوقٌ أَيْ
مُصَفَّفٌ مُطَّرَقٌ مُسَكَّكٌ

النُّوَأُ [en-nevvaḳ] (شَدَادٌ [şeddād] veznin-
de) İş eri kār-güzār adama denir; yukālu:
هُوَ نُّوَأٌ أَيْ رَائِضُ الْأُمُورِ وَمُضْلِحُهَا

النُّوقَةُ [en-nevḳat] (نُوبَةٌ [nevbet] veznin-
de) Her nesnede uzluğa ve hazākat ve
mahārete denir; yukālu: بِهِ نُّوقَةٌ أَيْ حَذَاقَةٌ فِي
كُلِّ شَيْءٍ

النُّوقَةُ [en-neveḳat] (feteḥātla) Yehūd
tā'ifesi tarafından kassāb dükkānına nāzır
ta'yīn olunan eḣḣāsa denir ki iç yağımı et-
ten ayırıp tenkiye ederler, zīrā onların 'in-
dinde iç yağı harāmdir.

نُوقٌ [nuḳ nuḳ] (nūn'ların zammıyla) Zikr
olunan نُّوقَةٌ [neveḳat]ten emr-i hāzırdır, et-

ten yağı tenkiye kıl demektir ki mersūm
nāzır-ı kassāba emr ve hitāb eder, pes نُوقٌ
[nevḳ] bundan masdar olur.

النَّائِقُ [en-nāḳ] Baş parmağın altında olan et
ile serçe parmağın altında olan et beynin-
de bilekçenin iç yüzüne mukābil ve elin
ayasına mülāsık yarığa şebīh büküntü-
ye denir. Kezālīk dirseğin iç yüzünde ve
kuyruk sokumunun kemiği dibinde vākī'
o resme yerlere denir. Ve elde zuhūr eden
sivilcelere denir; müfredi نَاقَةٌ [nāḳat]tır.

النُّوَقُ [en-nevaḳ] (fethateynle) Azca hum-
reti olan beyāza denir, nākanın tüyü gibi;
yukālu: بِهِ نُوقٌ أَيْ بَيَاضٌ فِيهِ حُمْرَةٌ يَسِيرَةٌ

التَّنِيُّوقُ [et-teneyyūḳ] ve

التَّنِيُّوُقُ [et-tenevvuḳ] (تَفَاعُلٌ [tefa'ul]
veznlerinde) Bir kimse ta'ām ve libās
hususunda ihtimām edip dā'imā nefīs
ta'ām ekl ve fāhir libās telebbüs eder ol-
mak ma'nāsınadır; yukālu: تَنِيَّقُ فُلَانٌ وَتَنُوُقُ فِي
مَطْعَمِهِ وَمَلْبَسِهِ إِذَا تَجَوَّدَ وَبَالَغَ

التَّنِيَّقَةُ [en-nīḳat] (nūn'un kesriyle) te-
nevvuḳ] ma'nāsından ismidir, nefīs yiyip
nefīs giyer olmağa denir.

النَّيِّيُقُ [en-neyyiḳ] (كَيْيِسٌ [keyyis] vezninde)
Ta'ām ve libās hususunda takayyüd ve
ihtimām eden adama denir; yukālu: رَجُلٌ
نَيِّيُقٌ إِذَا كَانَ يَتَجَوَّدُ فِي مَطْعَمِهِ وَمَلْبَسِهِ

الْإِنْتِيَاقُ [el-intiyāḳ] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde)
Bir nesneyi üründülemek ma'nāsınadır;
yukālu: إِنْتَاقَ الشَّيْءِ إِذَا انْتَقَى

النَّيِّقُ [en-nīḳ] (nūn'un kesriyle) Dağın en
yüksek yerine denir; cem'î نِيَاقٌ [niyāḳ] ge-
lir nūn'un kesriyle ve أَنْيَاقٌ [enyāḳ] ve
نُيُوقٌ [nuyūḳ] gelir.

الْإِسْتِنْوَاقُ [el-istinvaḳ] Nākalanmak
ma'nāsınadır; ve minhu'l-meselu: "إِسْتِنْوَقُ"

“الْجَمَلُ” Aslı budur ki Museyyeb b. ‘Ales nām şār mülük-i ‘Arabdan ‘Amr b. Hind huzūrunda bir cemel vasfını mutazammın nazmeylediği işbu: “وَقَدْ أَتَلَّافَى الْهَمَّ عِنْدَ احْتِضَارِهِ” “بِنَاحٍ عَلَيْهِ الصَّيْعَرِيَّةُ مَكْدَمٌ” beytini inşād eyledikte Tarafa b. el-‘Abd ki o hengāmda henüz nev-civān ve meclis-i mezbūrda hāzır idi, hemān kelām-ı merkūmu irād eyledi, zīrā صَيْعَرِيَّةٌ [şay‘ariyyet] nākaya mahsūs bir gūne damgadır, Museyyeb cemel hakkında irād eylemişti. Pes Museyyeb, Tarafa’nın bu ta‘rīzinden hışm-nāk olup تَهَيَّأَ لِيَقْتُلَهُ لِسَانُهُ Ya‘nī “Bu oğlanı elbette kendi lisānı katl eder” dedi. Vākīrā encām-ı kār kendi lisānı belāsiyla hāksār oldu. Mesel-i mezbūr bir adam hīn-i tekellümde halt-ı kelām edip āher kelām takrīr eyledikte darb olunur.

نَيْقِيَّةٌ [Nīkiyyet] (nūn’un kesriyle) yāhūd hemze ile نَيْقِيَّةٌ [Enīkiyyet] yāhūd نَيْقِيَّةٌ [Nīkiyyā] İstanbul a‘mālinden bir beldedir. Şārih der ki mu‘arrebāta medīne-i İznīk olmak üzere mersūmdur, lākin Niğde mu‘arrobi olmak ondan akrebdir.

نَيْوُقٌ [Neyūq] (şabūr) [şabūr] vezninde) Bir cebel-i ‘azīm adıdır. Ve bu fā’yla نَيْوُقٌ [neyūf] musahhafı değildir.

تَنْوُقٌ [Tenūq] (tā’nın fethiyle) ‘Umān kazāsında bir mevzi‘dir.

الْإِنْيَاقُ [el-inyāk] (hemzenin kesriyle) Bir nesne pek nekre olmakla temāsā edenleri ‘acebe getirmek ma‘nāsınadır; tekūlu: أَنْقَيْتِي Şārihin beyānı üzere نَيْقٌ [nīq] kelimesi ki sülāsīdir, if‘āl bābından gayr-i kıyās üzere vārid olmuştur. Ve mü‘ellif bu māddeyi bi-‘aynihā “أ،ن،ق” māddesinde dahi sebt eylemiştir.

نَيْقُ الْعُقَابِ [Nīqu’l-‘Uqāb] Beyne’l-Ḥaremeyn bir mevzi‘dir. Ve

نَيْقٌ [Nīq] Bir āher mevzi‘ adıdır.

[ن ه ق]

النَّهَيْقُ [en-nehīq] (nūn’un fethi ve hā’nın sükūnuyla) Bir kuş adıdır. Ve su teresine şebīh bir otun ismidir, ‘alā-kavlin fethateynle su teresi ve su kerdemesi dedikleri nebātın yabanī nev‘idir.

النَّهَيْقُ en-nehīq] (nūn’un fethiyle) ve

النَّهَاقُ [en-nuhāk] (nūn’un zammıyla) Merkez anırmak ma‘nāsınadır; yukālu: نَهَقَ الْحِمَارُ وَنَهَقَ نَهَيْقًا وَنُهَاقًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالرَّابِعِ إِذَا صَوَّتَ

التَّاهِقَانِ [en-nāhiqān] İki yumru kemiktir ki bütün tırnaklı hayvānın yüzünde göz yaşı aktığı yerde olur. Ve onlara نَوَاهِقٌ [nevāhiq] dahi denir sīga-i cem‘ ile. Ba‘zılar ‘indinde نَاهِقٌ [nāhiq] halk-ı hımārdan āvāzı çıktığı yere denir; cem‘i نَوَاهِقٌ [nevāhiq] gelir.

FASLU'L-VĀV**(فَضْلُ الْوَاوِ)****[و ب ق]**

الْوُبُوقُ [el-vubūq] [فُعُودٌ] [ku'ūd] vezninde) ve

الْمَوْبِقُ [el-mevbiq] [مَوْعِدٌ] [mev'id] vezninde) Helāk olmak ma'nāsıdır; yukālu: وَبِقَ الرَّجُلُ وَوَبِقَ كَوْعَدَ وَوَجَلَ وَوَرَتَ وَوَبِقًا إِذَا هَلَكَ **الْإِسْتِبَاقُ** [el-istibāk] [وُبُوقٌ] [vubūq] ma'nāsıdır.

الْمَوْبِقُ [el-mevbiq] [مَجْلِسٌ] [meclis] vezninde) Masdardır ki zikr olundu. Ve ismi mekân olur, مَهْلِكٌ [mehlik] ma'nāsına. Ve va'd-gāha denir, مَوْعِدٌ [mev'id] ma'nāsına. Ve zindāna denir, مَحْبِسٌ [mahbis] ma'nāsına. Ve cehennemde bir vādī adıdır. Ve iki nesnenin beynine hāciz ve hā'il olan şey'e denir. Kāle's-şārih kāle fi'l-*Esās* قَوْلُهُ تَعَالَى ﴿وَجَعَلْنَا بَيْنَهُمْ مَوْبِقًا﴾ أَي مَهْلِكًا مِنْ أَوْدِيَةِ جَهَنَّمَ يَحُولُ بَيْنَهُمْ قَالَ فِيهِ الْبَصَائِرُ أَي مِنَ الْعَذَابِ مَا يَهْلِكُهُمْ أَوْ الْمَوْبِقُ الْمَوْعِدُ أَوْ مَحْبِسًا وَقِيلَ وَادٍ فِي جَهَنَّمَ

الْإِيْبَاقُ [el-ibāk] (hemzenin kesriyle) Habs eylemek yāhūd helāk eylemek ma'nāsıdır; yukālu: أُوْبِقَهُ إِذَا حَبَسَهُ أَوْ أَهْلَكَهُ

[و ث ق]

الْوَيْقَةُ [es-şikat] [سَا-يِ مُسَلَّسِنِ كَسْرِي-لِ] ve

الْمَوْشِقُ [el-mevşiq] [مَوْعِدٌ] [mev'id] vezninde) Bir adama emniyetle i'timād kılmak ma'nāsıdır ki inanmak ta'bir olunur; yukālu: وَوَيْقَ بِه كَوْرَتَ ثِقَّةً وَمَوْشِقًا إِذَا اتَّسَمَنَهُ beyānına göre ism-i fā'il وَائِقٌ [vāşiq]tir.

الْوَيْشِقُ [el-veşiq] [أَمِيرٌ] [emir] vezninde) Muhkem ve üstivār olan şey'e denir;

cem'i وَائِقٌ [vişak] gelir vāv'ın kesriyle. Ve bu وَئَاقَةٌ [veşakat]tan sıfattır; yukālu: وَئِيقٌ أَي مُحْكَمٌ

الْوَيْقَةُ [el-veşikat] [طَلَّاقَةٌ] [talakat] vezninde) Bir nesne muhkem ve üstivār olmak ma'nāsıdır yāhūd bir işe muhkem tedārük ile başlar olmak ma'nāsıdır; yukālu: وَئِيقُ الشَّيْءِ وَئَاقَةٌ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا صَارَ وَئِيقًا أَوْ يُقَالُ وَئِيقَ الرَّجُلُ إِذَا أَخَذَ بِالْوَيْقَةِ فِي أَمْرِهِ

الْوَيْقَةُ [el-veşikat] [سَفِينَةٌ] [sefinet] vezninde) ve

الْوَيْقَةُ [es-şikat] [عِدَةٌ] [idet] vezninde) Şol nesneye denir ki ona inanılıp onunla kalbe i'timād hāsıl ola, temessük ve hucet ve kefil gibi; yukālu: مَا أَخَذَ أَمْرَهُ بِالْوَيْقَةِ وَالثَّقَةِ أَي مَا كَفِيلٌ بِه Burada ثِقَّةً [şikak] masdar bi-ma'nā mef'uldür. Onun için tezkir ve te'nisi ve ifrād ve cem'i müsāvīdir ve ba'zen zükür ve ināsta ثِقَاتٌ [şikak] üzere cem'lenir, عِدَاتٌ [idat] gibi. Ve

الْوَيْقَةُ [veşikat] Çayırı çok yere ıtlak olunur; yukālu: أَرْضٌ وَئِيقَةٌ أَي كَثِيرَةُ الْعُشْبِ

التَّوْتُقُ [et-tevesşuk] [تَعْلَلٌ] [tefa'ul] vezninde) Bir işe metānet ve istihkām üzere yapışmak ma'nāsıdır; yukālu: تَوْتُقُ فِي أَمْرِهِ إِذَا أَخَذَهُ بِالْوَيْقَةِ

الْمَيْشَاقُ [el-mişak] ve

الْمَوْشِقُ [el-mevşiq] [مَجْلِسٌ] [meclis] vezninde) 'Ahd ve peymāna denir, cem'leri مَوَائِقُ [mevāşik] ve مَيَّاشِقُ [meyāşik] ve مَيَّاشِقُ [meyāşik] gelir; tekülü: بَيْنَنَا مَيْشَاقٌ وَمَوْشِقٌ أَي مَوْثَاقٌ Şārih der ki مَيْشَاقٌ [mişak] aslda مَوْثَاقٌ idi ki bir nesneyi bağlayacak nesneye denir. Ve مَوْشِقٌ [mevşiq] masdardır, ba'dehu mübālagaten 'ahd ve peymānda müsta'mel oldu. Ve *Mişbah'*ta bu cem'ler مَيْشَاقٌ [mişak] in olup مَوْشِقٌ [mevşiq]in cem'i yā'sız مَوَائِقُ [mevāşik] olmak üzere mersümdür.

الْوَدَقُ [el-veṣāḳ] (vāv'ın fethi ve kesriyle) Bir nesneyi muhkem bağlayacak bağa denir; yukālu: شَدَّهُ بِالْوَدَقِ وَهُوَ مَا يُشَدُّ بِهِ

الْإِيثَاقُ [el-iṣāk] (hemzenin kesriyle) وَثَاقٌ [veṣāḳ] ile yāhūd وَثَاقٌ [viṣāk] içre muhkem bağlamak ma'nāsınadır; yukālu: أَوْثَقَهُ فِي الْوَدَقِ إِذَا شَدَّهُ فِيهِ

الْتَوَثِيقُ [et-tevṣīḳ] Bir nesneyi muhkem ve üstivār kılmak ma'nāsınadır; yukālu: وَثَقَهُ وَثَقَهُ إِذَا أَحْكَمَهُ وَثَقَ فَلَانًا إِذَا قَالَ فِيهِ إِنَّهُ ثَقَّةٌ

الْإِسْتِثَاقُ [el-istīṣāk] Bir kimseden emn ve i'timād olunacak vesīka almak ma'nāsınadır, hucdet ve kefil ve temessük almak gibi; yukālu: إِسْتَوَثَقَ مِنْهُ إِذَا أَحْذَى مِنْهُ الْوَثِيقَةَ

[و د ق]

الْوَدَقُ [el-vedḳ] (vāv'ın fethiyle) Yağmura denir; yukālu: أَخَذْنَا الْوَدَقَ أَيَّ الْمَطَرِ Mü'ellifin *Başā'ir*'de beyânına göre وَدَقٌ [vedḳ] matar aralığında gubār gibi nesneye mevzū'dur ki Türkîde ona kay derler, ba'dehu tecev-vüzen matarda isti'māl olunur. Ve

وَدَقٌ [vedḳ] Masdar olur, yağmur damlamak ma'nāsına; yukālu: وَدَقَ الْمَطَرُ وَوَدَقًا مِنْ وَدَقَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا قَطَرَ

وَدَقٌ [vedḳ] ve

وُدُوقٌ [vudūḳ] (vāv'ın fethiyle) Bir nesne pek gelip çatmakla tüleğe gelmek ma'nāsınadır; yukālu: وَدَقَ إِلَيْهِ وَوُدُوقًا وَوَدَقًا ”وَدَقٌ ve minhu'l-meselu: إِذَا دَنَا مِنْهُ وَأَمْكَنَهُ أَيُّ دَنَا مِنْهُ الْعَيْرُ إِلَى الْمَاءِ“ Bu mesel bir nesneye ifrāt-ı hırsından tezellül ve huzū' eden kimse hakkında darb olunur. Ve

وَدَقٌ [vedḳ] Alışıp üns ve ülfet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: وَدَقَ بِهِ إِذَا اسْتَأْنَسَ بِهِ Ve karın vüs'atlenmek, 'alā-kavlin ishāl

eylemek ma'nāsınadır; yukālu: وَدَقَ بَطْنُهُ إِذَا اسْتَطَلَّ وَدَقَتِ السَّمَاءُ إِذَا أَمْطَرَتْ Ve bulut yağmur yağdırmak ma'nāsınadır; yukālu: وَدَقَ السَّيْفُ إِذَا حَدَّ Ve bir şahsın pek semizlikten göbeği sölpüklenip sarmak, 'alā-kavlin göbeği çıkık kimse gibi semizlikten taşra uğramak ma'nāsınadır; yukālu: وَدَقَتْ سُرْتُهُ إِذَا سَالَتْ وَاسْتَرْخَتْ أَوْ حَرَجَتْ وَكَانَتْ أَبْجَرُ Ve

وَدَقٌ [vedḳ] Şol kırmızı noktalara ve beneklere denir ki gözde hādis olur, demin kaynayıp çıkmasından hādis olur, 'alā-kavlin bir etçeğizdir ki gözde hādis olup giderek büyüyüp galizlenir yāhūd gözde bir marazdır ki onun darbindan kulak şişip kabarr. Müfredi وَدَقَةٌ [vedḳat]tır ve bunda dāl'ın fethiyle de cā'izdir; yukālu: أَصَابَ بَعِينَهُ وَدَقٌ أَيُّ نَقَطَ حُمْرٌ تَخْرُجُ فِيهَا مِنْ دَمٍ تَشْرَقُ بِهِ أَوْ لَكِنَّ هِيَ لِحْمَةٌ تَعْظُمُ فِيهَا أَوْ مَرَضٌ فِيهَا تَرْمُ مِنْهُ الْأَذُنُ وَوَدَقَةٌ [vedḳat] şahmeye şebīh kıt'a-i beyzādır ki tabaka-i mültehimede zuhūr eder diye mu'arref olmakla kavli-i sānī buna akrebirdir.

الْإِيدَاقُ [el-īdāk] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bulut yağmur yağdırmak ma'nāsınadır; yukālu: أَوْدَقَتِ السَّمَاءُ إِذَا أَمْطَرَتْ Ve bütün tırnaklı hayvān kösnüme ma'nāsınadır; yukālu: أَوْدَقَتْ ذَاتُ الْحَافِرِ إِذَا أَرَادَتْ الْفُحْلَ

الْوَدَاقُ [el-vedāk] (seḥab) [seḥab] vezninde) ve

الْوَدَقَانُ [el-vedekān] (fethātla) ve

الْوَدَقُ [el-vedāk] (fethateynle) Bunlar da bütün tırnaklı hayvān kösnüme ma'nāsınadır; yukālu: وَدَقَتْ ذَاتُ الْحَافِرِ وَوَدَقَتْ وَوَدَقَانًا وَوَدَقًا مِنْ الْبَابِ الثَّانِي وَالرَّابِعِ وَالْحَامِسِ إِذَا أَرَادَتْ الْفُحْلَ

الْإِسْتِدَاقُ [el-istidāk] **وَدَاقُ** [vedāk] ma'nāsıdır; yukālu: **إِسْتَوَدَقْتُ** ذَاتَ الْحَاوِرِ بِمَعْنَى وَدَقْتُ

الْوَدُوقُ [el-vedūk] **صَبُورُ** [ṣabūr] vezninde ve

الْوَدِيقُ [el-vedīk] **أَمِيرُ** [emīr] vezninde Kösnümüſ bütün tırnaklı hayvāna denir; yukālu: **فَرَسٌ وَأَتَانٌ وَدُوقٌ وَوَدِيقٌ** أَيُّ بِهَا وَدَاقُ Burada **وَدَاقُ** وِبِهَاءٍ nüshaları galattır.

الْوِدَاقُ [el-vidāk] **كِتَابٌ** [kitāb] vezninde İsmdir, bütün tırnaklı hayvānın kösnüklüğüne denir; yukālu: **بِالْأَتَانِ وَدَاقٌ أَيُّ إِزَادَةُ فَحْلٍ**

الْمَوْدُقُ [el-mevdik] **مَجْلِسٌ** [meclis] vezninde) İsm-i mekândır, bir nesnenin pek gelip çatıp tüleğe geldiği mevzi'e denir.

ذَاتُ وَدَقَيْنِ [zātu vedqayn] İki taraflı ſiddetle yağan yağmura denir. Bu münāsebetle āfet ve dahiyeye itlāk olundu; ve minhu kavlu 'Alī radiyallāhu 'anhu:

تَلْكُمُ فُرَيْشٌ تَمَّانِي لِنَقْلِي
فَلَا وَرَبِّكَ مَا بُرُوا وَلَا ظَمِرُوا
فَإِنْ هَلَكْتُ فَوَهْنٌ ذِمَّتِي لَهُمْ
بَدَاتِ وَدَقَيْنِ لَا يَغْفُو لَهَا أَثَرٌ

İmām Māzinī dedi ki İmām 'Alī kerremallāhu vechehu hazretlerinden işbu iki beytten gayrı ſi'r sudūru sıhhat bulmamıştır ve Zemaḥşerī bu kavli tasvīb eyledi.

الْوَدِيقَةُ [el-vedīkat] **سَفِينَةٌ** [sefīnet] vezninde) Pek ıssılığa denir; yukālu: **خَرَجُوا فِي شِدَّةِ الْحَرِّ** وَدِيقَةُ أَيُّ شِدَّةِ الْحَرِّ çemenli olan mevzi'e denir; tekūlu: **نَزَلْنَا فِي الْوَدِيقَةِ** أَيُّ الْمَوْضِعِ الَّذِي فِيهِ نَقَلَ أَوْ عَشِبْتُ

الْوَدَاقُ [el-vedaḳ] (fethateynle) Bir adamın gözünde **وَدَقُ** [vedḳ] dedikleri zikr olunan 'arıza zuhūr eylemek ma'nāsındır; yukālu: **وَدَقْتُ** عَيْنُهُ كَوَجَلْتُ تِيدُقُ بِكَسْرِ التَّاءِ وَدَقًا

إِذَا ظَهَرَ فِيهَا الْوَدُقُ Burada muzāra'at harfinin kesri Behrā lügatine mebnīdir.

الْوَدِيقَةُ [el-vedīkat] **فَرِحَةٌ** [feriḥat] vezninde) **وَدَقُ** [vedḳ] 'arızası zuhūr eylemiş göze denir; yukālu: **عَيْنٌ وَدِيقَةٌ أَيُّ بِهَا وَدُقُ**

الْوَادِيقُ [el-vādīk] Keskin ālete denir; yukālu: **سَيْفٌ وَادِيقٌ أَيُّ حَدِيدٌ**

وَدَقَانٌ [Vedqān] **سَحْبَانٌ** [saḥbān] vezninde) Bir mevzi'dir.

وَدَقَةٌ [Vedqat] **حَمَزَةٌ** [ḥamzet] vezninde) Bir recül ismidir.

[و ر ق]

الْوَرَقُ [el-verḳ] (vāv'ın harekāt-ı selāsıyla) ve

الْوَرِيقُ [el-verīk] **كَيْفٌ** [ketif] vezninde) ve

الْوَرَاقُ [el-veraḳ] **جَبَلٌ** [cebel] vezninde) Sikkeli akçelere denir, **مَضْرُوبَةٌ** ma'nāsına, cem'i **أُورَاقٌ** [evrāḳ] ve **وَرَاقٌ** [virāḳ] gelir vāv'ın kesriyle. Şārihin beyānına göre bunlar cinstir, onun için mü'ellif cem' sığasıyla tefsir eyledi; müfredleri hā'yıladı.

الرِّقَّةُ [er-riḳat] (rā'nın kesriyle) Bu dahi sikkeli akçeye denir; cem'i **رِقُونٌ** [riḳūn] gelir. Şārih der ki bu **رِقَّةٌ** [iret] ile **رِقُونٌ** [irūn] gibidir; ve minhu'l-hadisü: **”فِي الرِّقَّةِ رِزْقُ الْعُشْرِ”** Ve

رِقَّةٌ [riḳat] Buğdaycık otunun ibtidā nābit olanına denir. Ve ſol arza denir ki ibtidā güz faslında yāhūd orta yaz mevsiminde ona yağmur yağmakla taze ve yeſil otlar bitmiſ ola. **رِقَّةٌ** [riḳat] kelimesinde hā, vāv-ı mahzūfeden 'ivazdır, **وَعَدٌ** [va'd] ve **عِدَّةٌ** [idet] gibi.

الْوَرَاقُ [el-verrāḳ] **شَدَادٌ** [şeddād] vezninde) Akçesi çok adama denir; yukālu: **رَجُلٌ وَرَاقٌ**

مِ كَثِيرِ الدَّرَاهِمِ Ve kāğıdcıya denir.

أَلْوَرَاةُ [el-virākat] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Kāğıdcılık hırfetine denir.

أَلْوَرَاقُ [el-verāk] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Yer yüzünün nebātla yemyeşil olmasına denir. Ve bu وَرَقٌ [verq]ten meḥüz değildir.

وَرَقٌ [Verq] (وَعْدٌ [vaʿd] vezninde) Esmādandır: Muhammed b. ʿAbdullāh b. Ḥamdeveyh b. Verq muhaddistir. Ve

وَرَقٌ [verq] Masdar olur, ağaç yapraklanmak maʿnāsına; yukālu: وَرَقَ الشَّجَرُ وَرَقًا مِّنْ أَلْبَابِ الثَّانِي إِذَا ظَهَرَ وَرَقُهُ

أَلْوَرَقُ [el-veraḳ] (fethateynle) Kāğıda denir. Ve yaprağa denir. Şārih der ki fi'l-asl yaprağa mevzūʿdur, baʿdehu yaprak gibi yufka deriye itlāk olundu ki ona yazı yazılır idi, baʿdehu kitāb kāğıdına itlāk olundu. Müfredleri وَرَقَةٌ [veraḳat]tır hā'yla. Ve yer yüzünde değirmice kan kıtʿasına

itlāk olunur, ʿalā-kavlin yaradan düşmüş kan pāresine denir; tekūlu: رَأَيْتُ فِي الْأَرْضِ وَرَقَ الدِّمِّ وَهُوَ مَا اسْتَدَارَ مِنْهُ عَلَى الْأَرْضِ أَوْ مَا سَقَطَ مِنَ الْجِرَاحَةِ Ve حَبَطٌ [ḥabat] maʿnāsınadır ki un gibi dakk olunup una katıldıktan sonra deve boğazına döktükleri yaprak maʿcūnuna denir. Ve mutlakan cānlı hayvāna denir; tekūlu: صَادَفْتُ وَرَقًا وَهُوَ الْحَيُّ مِنْ كُلِّ حَيَوَانٍ Ve deve ve koyun ve akçe ve sāriri gibi māl ve mevāşīye denir. Ve وَرَقٌ الْقَوْمِ [varaḳu'l-ḳavm] cemāʿatin delikanlılarına itlāk olunur, ʿalā-kavlin zaʿīf olan delikanlılarına denir; yukālu: هُمْ وَرَقُ الْقَوْمِ Ve nāsın hüsn ü cemāline ve dünyānın cemāl ve behcet ve zīnetine itlāk olunur; yukālu: مَا أَحْسَنَ عَرْتَهُ وَرَقُ الدُّنْيَا أَيَّ جَمَالِهَا وَوَرَقُ الْقَوْمِ أَيَّ حُسْنِهِمْ وَبَهْجَتِهَا

أَلْوَرَقَةُ [el-vereḳat] (fethātla) وَرَقٌ [veraḳ]ın müfredidir ki zikr olundu. Ve

وَرَقَةٌ [veraḳat] Hasīs ve nākes şahsa itlāk olunur, varakın ibtizālī münāsebetiyle; yukālu: هُوَ وَرَقَةُ الْقَوْمِ أَيَّ حَسِيْسِهِمْ Ve kerīm adama itlāk olunmakla zıdd olur. Ve bu varakın nadāret ve letāfeti tasavvuruy-ladır; yukālu: هُوَ وَرَقَةٌ بَيْنَ الْقَوْمِ أَيَّ كَرِيمٍ Ve baʿzılar dedi ki müzekkerde hā'sız ve müʿenneste hā'yla olarak hemān hasīs maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: رَجُلٌ وَرَقٌ Ve وَاِمْرَأَةٌ وَرَقَةٌ أَيَّ حَسِيْسَانِ

وَرَقَةٌ [Veraḳat] Yemen'de bir belde adıdır. Ve Veraḳa b. Nevfel b. Esed b. ʿAbdulʿuzzā ki Ḥadīcetü'l-Kubrā radiyallāhu ʿanhā cenāblarının ʿamm-zādeleridir, husūs-ı İslām'ı muhtelefün fihtir. Ve Veraḳa b. Ḥābis et-Temīmī ashābdandır.

أَلْوَرِيقَةُ [el-verīḳat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) ve

أَلْوَرَقَةُ [el-verīḳat] (فَرِيحَةٌ [ferīḥat] vezninde) Yaprığı firāvān ağaca denir; yukālu: شَجَرَةٌ وَرِيقَةٌ وَوَرَقَةٌ أَيَّ كَثِيرَةٌ الْوَرَقِ

الْإِيرَاقُ [el-īrāḳ] (hemzenin kesriyle) Ağaç yapraklanmak maʿnāsınadır; yukālu: أُوْرَقٌ وَرَقُهُ الشَّجَرُ إِذَا ظَهَرَ وَرَقُهُ Ve bir adamın akçesi ve devābb ve mevāşīsi firāvān olmak maʿnāsınadır; yukālu: أُوْرَقُ الرَّجُلِ إِذَا كَثُرَ مَالُهُ وَدَرَاهِمُهُ Ve sayyād sayd edemeyip hā'ib olmak maʿnāsınadır; yukālu: أُوْرَقُ الصَّائِدِ إِذَا لَمْ يَصِدْ Ve tālib merāmına nā'il olmayıp mahrūm olmak maʿnāsınadır; yukālu: أُوْرَقُ الطَّالِبِ إِذَا لَمْ يَنْلُ Ve gāzī ganīmete zafer bulmayıp tehī-dest olmak maʿnāsınadır; yukālu: أُوْرَقُ الْعَازِي إِذَا لَمْ يَغْتَنِمِ

التَّوْرِيقُ [et-tevrīḳ] Bu dahi ağaç yapraklanmak maʿnāsınadır; yukālu: وَرَقُ الشَّجَرِ بِمَعْنَى أُوْرَقِ

الْوَرَاقُ [el-virāk] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Yaprığın yarıp zuhūr edecek hengāmına denir; yukālu: فَدَّ حَانَ الْوَرَاقُ أَيُّ وَقْتُتْ حُزُوجِ الْوَرَقِ

الْوَرَاقَةُ [el-verākāt] (سَحَابَةٌ [sehābet] vezninde) Dalları yemyeşil ve yaprakları tīb u tarāvetli hoş-manzar şecere denir; yukālu: رَوْضَةٌ ذَاتُ وِرَاقَةٍ وَهِيَ الشَّجَرُ الْحَضْرَاءُ الْوَرَقُ الْحَسَنَةُ

وَرَقَانٌ [Verqān] (سَحْبَانٌ [saḥbān] vezninde) Bir mevzi'dir.

وَرِقَانٌ [Veriḳān] (rā'nın kesriyle) 'Arc ile Ruveyşe beyninde Medīne'den Mekke'ye muş'id tarīkin sağ tarafında vāki' bir siyāh dağın ismidir. Kāle'ş-şārih ve minhu'l-hadīsu: "ضُرُوسُ الْكَافِرِ فِي النَّارِ مِثْلُ وِرْقَانٍ"

مُورِقٌ [Mevraq] (مَفْعَدٌ [maḳ'ad] vezninde) Rūm pādīşāhlarından birinin adıdır; zāhiren Māvṛān mu'arrebidir. Ve muhaddisinden Ṭarīf-i Medenī'nin pederi ismidir. Ve bunun مَوْكَلٌ [mevkel] ve مَوْزَنٌ [mevzen] ve مَوْهَبٌ [mevheb] ve مَوْطَبٌ [mevḫab] ve مَوْحَدٌ [mevḫad] kelimātından özge nazīri yoktur.

الْوَرَقَةُ [el-verqāt] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Yayda olan 'ayb ve nakīsaya denir; yukālu: مَا فِي الْقُوْسِ وَرَقَةٌ أَيُّ عَيْبٌ

الْأَوْرَقُ [el-evraq] (أَحْمَقٌ [aḫmaḳ] vezninde) Levni karamtık beyāz olan deveye denir. Bu levnde olan devenin eti hoş ve lezīz olur, gerçi isti'mālī ve yürümesi makbūl olmaz. Ve bu nadāret-i varak ma'nāsından yāhūd remād ma'nāsından me'hūzdur; yukālu: جَمَلٌ أَوْرَقٌ إِذَا كَانَ فِي لَوْنِهِ بَيَاضٌ إِلَى سَوَادٍ Ve küle denir, رَمَادٌ [remād] ma'nāsına. Ve yağmursuz kurak zamāna itlāk olunur; yukālu: عَامٌ أَوْرَقٌ أَيُّ لَا مَطَرَ فِيهِ sudan 'ibāret olan süte denir; yukālu: لَبَنٌ وُرُقٌ Cem'i أَوْرَقٌ إِذَا صَارَ ثُلُثًا مَاءً وَثُلُثًا لَبَنًا

gelir vāv'ın zammıyla.

الْوَرَقَاءُ [el-verqā'] (حَمْرَاءٌ [ḥamrā'] vezninde) Dişi kurda denir, ذُبْتَةٌ [zibet] ma'nāsına. Ve güvercin kuşuna denir; yukālu: عَنَّتْ وِرَاقِي الْوَرَقَاءُ أَيُّ الْحَمَامَةُ وَرَاقِي [verākā] ve وَرَاقِي [verākī] gelir, صَحَارَى [şaḥārā] ve وَرَقَاوِي [şaḥārī] gibi, nisbetinde وَرَقَاوِي [verqāviyy] denir vāv ile. Ve Budeyl b. Verqā' ashābdandır.

الْأُرَيْقُ [el-ureyḳ] (terhīm üzere) أَوْرَاقٌ [evrāk]ın musaggarıdır; ve minhu'l-meselu: "جَاءَ بِأُمِّ الرُّبَيْقِ عَلَى أُرَيْقٍ" Niteki "أُرَيْقٌ" māddesinde zikr olundu.

مُورِقٌ [Mūraq] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) Fāris eyāletinde bir mevzi'dir.

مُورِقٌ [Muverriḳ] (مُحَدِّثٌ [muḥaddis] vezninde) Esāmīdendir: Muverriḳ b. Muhellib ve Muverriḳ b. Muşemriḫ tābi'lerdir. Ve Muverriḳ b. Şuḫayb muhaddis-i za'ifttir.

الْإِيرِيقَاقُ [el-irīḳāḳ] (إِحْمِيرَانٌ [iḥmīrār] vezninde) Asmanın üzümü renklenmek ma'nāsınadır; yukālu: إِيرَاقُ الْعَنْبِ يُوْرَاقُ إِيرِيقَاقًا إِذَا لَوَّنَ

الْمُورَاقُ [el-mūrāḳḳ] (mīm'in zammıyla) Renklenmiş üzümüne denir.

وَرَيْقَةٌ [Vureyqāt] (جُهَيْنَةٌ [cuheyne] vezninde) Bir mevzi'dir.

التَّوْرُقُ [et-teverruḳ] (تَفَاعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Davar yaprak otlamak ma'nāsınadır; yukālu: تَوْرَقَتِ النَّاقَةُ إِذَا أَكَلَتْ الْوَرَقَ

الْمُورَاقَةُ [el-muvāraqāt] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Pek yaklaşmak ma'nāsınadır; ve minhu tekülü: مَا زِلْتُ مِنْكَ مُورَاقًا أَيُّ قَرِيْبًا مَدَانِيْنَا

الْمُورَقَةُ [el-mevraqāt] (مَجْلِبَةٌ [meclebet] vezninde) Mālın kesret ve vefretine bā'is olacak nesneye denir; yukālu: الَّتِجَارَةُ مُورَقَةٌ

لِلْمَالِ أَيُّ مُكْتَبَرَةٌ

[و س ق]

الْوَشَقُ [el-vesq] (vāv'ın fethi ve sîn'in sükûnuyla) Bir nesneyi biriktirip yüklenmek ma'nâsındadır; yukâlu: **وَسَقَهُ يَسْقُهُ وَسَقًا إِذَا** وَجَمَعَهُ وَحَمَلَهُ Ve minhu kavluhu ta'âlâ: ﴿وَاللَّيْلِ وَمَا وَسَقَ﴾ Zîrâ gece cemî'-i cibâl ü bihâr u eşcâr u ahcârî ve rûy-i zemîni ihâtat ve isti'âb eylemekle onları cem' edip arkasına yüklenmiş gibi olur. Ve

وَشَقَّ [vesq] Sürüp götürmek, طَوَّدَ [tard] ma'nâsındadır; yukâlu: **وَسَقَهُ إِذَا طَرَدَهُ** Ve dişi hayvânın rahimi erkeğin menîsini götürüp gebe kalmak ma'nâsındadır; yukâlu: **وَسَقَتِ** وَأَعْلَقَتْ عَلَى الْمَاءِ رَحِمَهَا Ve göz, yaşî hâmil olmak ma'nâsına müsta'meldir; yukâlu: **وَسَقَتِ الْعَيْنُ الْمَاءَ إِذَا حَمَلَتْهُ** Ve kâle fi'l-*Esâs*: **لَا أَفْعَلُ ذَلِكَ مَا وَسَقَتْ عَيْنِي الْمَاءَ** Ve

وَشَقَّ [vesq] Altmış sâ'ı müstev'ib keyl ve mikdâra denir, 'alâ-kavlin bir deve yükünden 'ibârettir; yukâlu: **عِنْدَهُ وَشَقَّ مِنْ تَمْرٍ** Ve bu **حِمْلٌ** [himl] ma'nâsındandır. Kavli- evvele göre altmış sâ'-ı nebevî 'inde ehli'l-Hicâz üç yüz yirmi rıtl ederve 'inde ehli'l-'Irâk dört yüz seksen rıtl eder, niteki *Nihâye*'de böylece mersûmdur.

الْوَسِيقَةُ [el-vesîqat] [sefînet] [sefînet] vezninde) Şol develere itlâk olunur ki birbirine be-gâyet mûnis ve elûf olmakla biri uğurlanıp sürülse cümlesi ondan ayrılmayıp berâberce sürülür ola, benî âdemde رُفْقَةً [rufqat] gibidir ki birbirinden münfekk olmazlar; yukâlu: **سَاقَ الْعَدُوِّ الْوَسِيقَةَ وَهِيَ مِنَ الْإِبِلِ** كَالرُّفْقَةِ مِنَ النَّاسِ فَإِذَا سُرِقَتْ طُرِدَتْ مَعًا

الْوَأْسِيقُ [el-vāsîq] Gebe nākaya denir; cem'î **وَأَسِيقَ** [visāq] gelir vāv'ın kesriyle ve

[mevāsîq] ve مَوَاسِيقُ [mevāsîq] gelir gayr-i kıyās üzere, gūyā ki مِيسَاقُ [mīsāq]ın yāhūd مَوَسِيقُ [mevsîq]in cem'leridir.

الْوَسِيقُ [el-vesîq] [nehîq] [nehîq] vezninde) Hayvânı sürüp götürmek ma'nâsındadır; yukâlu: **وَسَقَهُ وَسِيقًا إِذَا سَاقَهُ** Ve

وَسِيقُ [vesîq] Yağmura itlâk olunur.

التَّوَسِيقُ [et-tevsîq] Gılâli altmışar sâ' mikdârında bölük bölük eylemek ma'nâsındadır; yukâlu: **وَشَقَّ الْحِنَطَةَ تَوَسِيقًا إِذَا** جَعَلَهَا وَسَقًا وَسَقًا

الْإِسَاقُ [el-īsāq] (hemzenin kesriyle) Deveye yük yükletmek ma'nâsındadır; yukâlu: **أَوْسَقَ الْبَعِيرَ إِذَا حَمَلَهُ حِمْلَهُ** Ve ağacın hurmâsı firāvân olmak ma'nâsındadır; yukâlu: **أَوْسَقَتِ النَّحْلَةَ إِذَا كَثُرَ حَمْلُهَا**

الْإِسْتِيسَاقُ [el-istīsāq] Develer birirmek ma'nâsındadır; yukâlu: **إِسْتَوْسَقَتِ الْإِبِلُ إِذَا** اجْتَمَعَتْ

الْإِيسَاقُ [el-ittisāq] [ittifāq] [ittifāq] vezninde ki aslı **إِوتِسَاقُ** [idi] Üslûb-ı vâhid üzere muntazam olmak ma'nâsındadır; yukâlu: **إِتَسَقَ أَمْرُهُ إِذَا انْتَضَمَ**

الْمُؤَاسَقَةُ [el-muvāseqat] [mufā'alet] [mufā'alet] vezninde) Bir kimse ile kuvvette yāhūd sâ'ir hâlette mu'āraza edip onunla berâber gelmek ma'nâsındadır; yukâlu: **وَاسَقَهُ إِذَا عَارَضَهُ** Ve **فَكَانَ مِثْلَهُ وَلَمْ يَكُنْ دُونَهُ** **مُنَاهِدَةً** [munāhedet] ma'nâsındadır ki cenkte birbirinin üzerine salıp tutuşmaktan 'ibârettir; yukâlu: **وَاسَقَهُ إِذَا نَاهَدَهُ**

الْمِيسَاقُ [el-mīsāq] (mîm'in kesriyle) Şol kuşa denir ki uçarken kanatlarını birbirine çalıp vurur ola; cem'î مِيسَاقِيقُ [meyāsîq] ve مَآسِيقُ [me'āsîq] gelir hemze ile.

[و س ق]

الْوَشِيقُ [el-veşîq] [şîm-i mu'ceme ile

[emīr] vezninde) ve

الْوَشِيقَةُ [el-veṣīḳat] [sefinet] vezninde) Et pastırmasına denir, ‘alā-kavlin bir defa kaynatıp kuruttuktan sonra olan pastırmaya denir ki yola götürürler ve bu güne olan sâ’irden ziyâde dayanıp berkarâr olur; bu zâhiren bizim sövüş dediğimiz olacaktır; yukâlu: **عِنْدَهُ وَشِيقٌ وَوَشِيقَةٌ أَي: لَحْمٌ يَقْدَدُ حَتَّى يَبْسَ أَوْ يُغْلَى إِغْلَاءً ثُمَّ يَقْدَدُ**

الْوَشِيقُ [el-veṣḳ] [meṣḳ] vezninde) Eti pastırma kılmak ma’nâsınadır; yukâlu: **وَشَقَّ اللَّحْمَ وَشَقًّا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا قَدَّدَهُ وَشَقَّهُ بِالرُّمْحِ إِذَا طَعَنَهُ بِهِ** Ve sür’at eylemek ma’nâsınadır; yukâlu: **وَشَقَّ زَيْدٌ إِذَا أَسْرَعَ**

وَشَقٌّ [veṣḳ] Perâkende çayıra denir; yukâlu: **بِالرَّمْعَى وَشَقٌّ أَي مُتَفَرِّقٌ مِنَ الرَّمْعَى**

الْإِتِّشَاقُ [el-ittiṣāḳ] [ittifāḳ] vezninde) Eti yol pastırması kılmak ma’nâsınadır; yukâlu: **وَشَقَّ وَشَقًّا مَعْنَى وَشَقَّهُ إِتِّشَقَ** **الْقَوْمُ فَلَانًا إِذَا جَعَلُوهُ وَشَاقِقَ يَغْنِي كَمَا يُقْطَعُ اللَّحْمُ إِذَا قَدَّدَ** Burada **إِتِّشَاقٌ** [ittiṣāḳ] iştirâk içindir.

الْوَأِشِيقُ [el-vāṣiḳ] [ṣāhib] vezninde) Bir mikdârca süte denir; tekûlu: **سَقَانًا وَأَشِيقًا** **أَي لَبَنًا قَلِيلًا** Ve sür’atle geçip giden şey’e denir, ‘ömr ve zamân gibi. Ve **بِأَشِيقٍ** [bāṣiḳ] lafzında lügattır ki atmaca kuşuna denir. Ve bir kelb adıdır, yavuz olup her şey’i pârelediği için tesmiye olunmuştur. Ve Berva’ nâm saḥâbiyyenin pederi ismidir.

الْوَشَاقُ [el-veṣṣāḳ] [ṣeddād] vezninde) Bu dahi sür’atle geçip gidici nesneye denir; yukâlu: **شَيْءٌ وَأَشِيقٌ وَوَشَاقٌ أَي ذَاهِبٌ مُضِيٌّ**

التَّوَشِيقُ [et-tevṣiḳ] Bir nesneyi kesip doğramak ma’nâsınadır; yukâlu: **وَشَقَّهُ إِذَا قَطَعَهُ** Ve perâkende eylemek ma’nâsınadır; yukâlu:

وَشَقَّهُ إِذَا فَرَقَهُ

التَّوَأَشِقُ [et-tevāṣuḳ] [tefā’ul] vezninde) Bu dahi niçe kimseler bir adamı kılıçla pastırmak gibi pâre pâre doğurmağa ma’nâsınadır; yukâlu: **تَوَأَشَقَهُ الْقَوْمُ بِمَعْنَى اتَّشَقُّوهُ**

الْإِشَاقُ [el-iṣāḳ] (hemzenin kesriyle) Bir nesneye ilişip tutulmak ma’nâsınadır; yukâlu: **أَوْشَقَ الشَّيْءُ إِذَا نَسَبَ فِي شَيْءٍ** Kılıç kınına ve anahtar kilide ilişip tutulduğu gibi.

الْمَوَأَشِيقُ [el-mevāṣiḳ] Anahtar dişlerine itlâk olunur; müfredi, **مِيشَاقٌ** [mīṣāḳ]tır.

وَشَقَّةٌ [Veṣḳat] [ḥamzet] vezninde) Endelus’te bir beldedir.

الْوُشَاقُ [el-vuṣṣāḳ] [rukka] vezninde) **أُشَقٌّ** [uṣṣāḳ] lafzında lügattır ki çadır uşağı dedikleri dârûdur. ‘Acîbdir ki mü’ellif **وَشَقٌّ** [veṣāḳ] ta’bîr olunan hayvândan sükût eyledi. Ma’lûmdur ki derisinden a’lâ kürk olur, telebbsü bevâsîr ve nikris illetlerine emândır. Ve garîbdir ki **Ḥayātu’l-Ḥayevân** sâhibi dahi zıkr eylememiştir. Müfredât-ı tıbbiyede hemân bu ismle ma’rûf cânverdir, levn ve şeklinde kaplana şebîh olur kelâmıyla mersümdür, lâkin [zann] ederim ki fi’l-asl **وَشَقٌّ** [vaṣḳ]-ı mezkûr ma’nâsından ‘Arabî ola, niteki kelb-i mersüm **وَأَشِيقٌ** [vāṣiḳ] ile müsemmâdır.

[و ص ق]

الْوَصِيقُ [el-veṣiḳ] [emīr] vezninde) Bir dağ adıdır ki Kinâne kabîlesinin yurduna ondan akreb dağ yoktur.

[و ع ق]

الْوَعِيقُ [el-ve’iḳ] [na’iḳ] vezninde) ve **الْوَعَاقُ** [el-vu’āḳ] [gurāb] vezninde)

Davar yürürken karnından zuhür eden savta denir.

الْوَعْقُ [el-vaʿq] (وَغْدٌ [vaʿd] vezninde) Davar yürürken karnından savt zuhür eylemek maʿnâsınadır; yukālu: وَعَقَّ الْفَرَسُ وَعَقًّا مِنْ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا سُمِعَ مِنْ بَطْنِهِ نَعِيْقٌ وَنَعَاقٌ إِذَا مَشَى Ve

وَعَقٌ [vaʿq] Bed-hüy ve teng-meşreb ve dargın ve cüzʿî nesneden zacretlenir bî-imitzâc adama denir; وَعَقَّةٌ [vaʿqat] dahi denir, صَحْرَةٌ [şahret] vezninde, وَعَقٌّ [veʿiḳ] denir, كِتْفٌ [ketif] vezninde; yukālu: رَجُلٌ وَعَقٌّ وَوَعَقَةٌ وَوَعَقٌ أَي سَرِسٌ سَيِّءُ الْخُلُقِ صَجِرٌ مُتَبَرِّمٌ Ve

وَعَقَةٌ [vaʿqat] İsm olur, çetin hüyluluğa denir; yukālu: بِهِ وَعَقَّةٌ أَي شَرَّاسَةٌ Ve

وَعَقٌ [vaʿq] (وَغْدٌ [vaʿd] vezninde) ʿAcül olmak maʿnâsınadır; tekülü: وَعَعْتْ عَلَيَّ يَا رَجُلُ وَعَعْتَكَ أَي عَجَلْتْ مَا أُوَعِّقُكَ أَي مَا أَعْجَلْتُكَ بِالتَّعَجُّبِ

وَإِعْقَةٌ [Vāʿiḳat] Bir mevziʿ adıdır.

التَّوَعِيْقُ [et-tevʿiḳ] [taʿviḳ] vezninde ve mürâdifidir, gūyā ki ondan maklûbdur; yukālu: وَعَقَّهُ أَي عَوَّقَهُ Ve hilâf ve muhâlefet maʿnâsınadır; yukālu: وَعَقَّهُ إِذَا خَالَفَهُ Ve ifsād maʿnâsınadır; yukālu: وَعَقَّهُ إِذَا عَائَهُ Ve bir kimseyi çetin hüyluluğa ve serkeşliğe nisbet eylemek maʿnâsınadır; yukālu: وَعَقَّ فَلَانًا إِذَا نَسَبَهُ إِلَى الشَّرَّاسَةِ

[و ع ق]

الْوَعِيقُ [el-veḡiḳ] (ġayn-ı muʿceme ile) وَعِيقٌ [veʿiḳ] vezninde ve mürâdifidir ki davar kısmının yürürken karnından zuhür eden savta denir, ʿalā-kavlin bu savt zekeri kabının çalkanmasından neşʿet eder.

[و ف ق]

الْوَفِيقُ [el-vefiḳ] (emīr] vezninde) Yol-

daşa itlâk olunur; tekülü: هُوَ وَفِيقِي أَي زَفِيقِي Ve bir adamın ʿalemidir.

الْوَفِيقُ [el-vefiḳ] (vāv'ın fethiyle) Bir nesne bir şey'e uygun gelmek maʿnâsınadır. Ve baʿzen muvâfık maʿnâsına istiʿmâl olunur; ve minhu yukālu: وَفِيقُ عِيَالِهِ أَي لَبْنُهُ قَدْرٌ حَلْوِيَّتُهُ وَفِيقُ كَيْفَاتِهِمْ Ve **تَوَفَّاقٌ** [tevfāk] ve **تَيْفَاقٌ** [teyfāk] maʿnâsına gelir, ke-mā se-yuzkeru. Ve bir kimsenin işi rāst gelmek maʿnâsınadır; tekülü: وَفَّقْتَ أَمْرَكَ وَفَّقًا مِنَ الْبَابِ السَّادِسِ أَي صَادَفْتَهُ مُوَافَقًا

التَّوَفَّاقُ [et-tevfāk] ve

التَّيْفَاقُ [et-teyfāk] (tā'ların fethi ve kesriyle) ve

التَّوَفِيقُ [et-tevfīḳ] ve

الْمِيفَاقُ [el-mīfāk] ve

التَّوَفُّقُ [et-tevaffuḳ] (tefaʿul] vezninde) Bir şey'in hudûs ve zuhûru hengâmında sûret bulmasında istiʿmâl olunur, gūyā ki o nesne o şey'in ân-ı hudûsuna muvâfık olur. Ve bunlar fi'l-asl masdarlardır; ve minhu tekülü: أَتَيْتُكَ لَوْفِقِ الْأَمْرِ وَتَوَفَّاقِهِ وَتَيْفَاقِهِ وَأَتَيْتُكَ لَوْفِقِ تَعْمَلُ ذَلِكَ أَي لِحِينِ حُدُوثِهِ وَتَوَفَّاقِهِ وَتَيْفَاقِهِ أَي لِحِينِ فِعْلِكَ ذَلِكَ أَتَيْتُكَ لِتَوَفِيقِ الْهَلَالِ وَتَوَفَّاقِهِ وَتَيْفَاقِهِ وَتَوَفِيقِهِ وَمِيفَاقِهِ Ve **تَوَوَّفَّقِهِ أَي جِئْنَ أَهْلَ**

تَيْفَاقٌ [tifāk] (tā'nın kesri ve fethiyle) Hizā ve mukābil maʿnâsına müstaʿmeldir; ve minhu hadîsu ʿAlī radiyallāhu ʿanhu ve suʿile ʿani'l-beyti'l-maʿmûri fe-kāle: "هُوَ بَيْتٌ فِي السَّمَاءِ تَيْفَاقُ الْكَعْبَةِ" أَي جِذَاءَهَا وَمُقَابِلَهَا

الإِيفَاقُ [el-īfāk] (hemzenin kesriyle) Okun gezini kirişe komak maʿnâsınadır, kirişe gezi uydurmaktan ʿibârettir; yukālu: أَوْفَقَ السَّهْمَ وَبِالسَّهْمِ إِذَا وَضَعَ الْفُوقَ فِي الْوَتْرِ لِيَزِمِي وَلَا يَقَالَ نِطَاقٌ نِطَاقٌ "ف،وق" maddesinde zikr olundu ki bu maʿnâda "أَفَاقٌ-إِيفَاقَةٌ" denir, -أَفُوقَ-

إِنْفَاقًا nādiridir. Ve

إِنْفَاقٌ [ifāk] Nās bir adamın yanına gelip cümlesinin sözü birlikte müttehid olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَوْفَقَ الْقَوْمُ لِغَلَانٍ إِذَا دَنُوا مِنْهُ وَاجْتَمَعَتْ كَلِمَتُهُمْ أَوْفَقَتِ الْإِبِلُ إِذَا اضْطَمَّتْ Ve bir nesneye nāgehānī rāst gelmek ma'nāsınadır; tekūlu: أَوْفَقَ لَزَيْدٍ لِقَاؤُنَا عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا كَانَ لِقَاؤُهُ فَجَاءَهُ

المُؤَافَقَةُ [el-muvāfaḳat] [mufā'alet] [mufā'let] vezninde) Bir nesneyi bir nesneye uydurmak ma'nāsınadır; tekūlu: وَافَقْتُ السَّهْمَ بِالسَّهْمِ وَافَقْتُ فَلَانًا إِذَا صَادَفْتُهُ Ve bir kimseye rāst gelmek ma'nāsınadır; tekūlu: وَافَقْتُ فَلَانًا إِذَا صَادَفْتُهُ

التَّوَافُقُ [et-tevāfuḳ] [tefā'ul] vezninde) İttifāk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَوَافَقُوا إِذَا تَفَاعَلُوا Ve yardımlaşmak ma'nāsınadır; yukālu: تَوَافَقُوا إِذَا تَفَاعَلُوا

الإِنْفَاقُ [el-ittifāk] [ifti'āl] vezninde) Birbirine mütekarib olmak ma'nāsınadır ki murād birlikte olmaktır; yukālu: إِتَّفَقَا إِذَا تَقَارَبَا

المُتَوَفَّقُ [el-muteveffik] [mutekellim] vezninde) Kelāmı düziüp koşup ictimā'e ve iltiyām ile tekellüm eden adama denir; yukālu: هُوَ مُتَوَفَّقٌ لِلْكَلامِ إِذَا كَانَ يَجْمَعُهُ وَيُهَيِّؤُهُ

التَّوَفِيقُ [et-tevfik] İşī rāst getirmek ma'nāsınadır; yukālu: وَفَّقَ أَمْرَهُ إِذَا جَعَلَهُ مُوَافِقًا Ve bir adamın delil ve hucetini muşib kılmak ma'nāsınadır; yukālu: وَفَّقَهُ اللهُ أَيُّ أَصَابَةٍ فِي الْحُجْبَةِ

الإِسْتِيفَاقُ [el-istifāk] Hudā-yı müte'alden tevfik niyāz eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: إِسْتَوْفَقْتُ اللهُ أَيُّ سَأَلْتُهُ التَّوَفِيقَ وَيُقَالُ إِنَّهُ لِمُسْتَوْفَقٌ لَهُ بِالْحُجْبَةِ بِفَتْحِ الْفَاءِ إِذَا أَصَابَ فِيهَا

التَّوَفِيقُ [et-teveffuk] [tefa'ul] vezninde)

de) Tevfike mazhar olmak ma'nāsınadır; yukālu: مَا يَتَوَفَّقُ عَبْدٌ إِلَّا بِتَوَفِيقِهِ

[و ق ق]

الْوَقُّ [el-vaḳḳ] [šaḳḳ] vezninde) Göçegen kuşu ötmek ma'nāsınadır; yukālu: وَقٌّ الصُّرْدُ وَقًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا صَاحَ

الْوَقْوَاقُ [el-vaḳvāk] [šersār] vezninde) Korkak adama denir; yukālu: رَجُلٌ وَفَوَاقٌ Ve bir şecer adıdır ki ondan yazı yazacak divitler ittihaz olunur. Bu şecer Hindistān tarafında olur. Ve

وَقْوَاقٌ [Vaḳvāk] Çin ülkesinden yukarıcada bir memleketin ismidir. Mütercim der ki bazı cografiye kitāblarında [Vaḳvāk] bir cezire ismi olup onda şecere-i [vaḳvāk] nābit olmak üzere mersüm ve o şecerenin vafında 'acā'ib-i hikāyāt merkümdür.

الْوَقْوَعَةُ [el-vaḳveḳat] [va've'at] vezninde) Köpekler ürişmek ve kuşlar civıldaşmak ma'nālarıdır; yukālu: الْكِلَابُ تُوفِقُ أَيُّ تَنْبُحُ وَيُقَالُ الطَّيْرُ تُوفِقُ أَيُّ تُصَوِّتُ

الْوَقْوَاةُ [el-vaḳvāḳat] [šersāret] vezninde) Yanşak ve pür-güy adama denir; yukālu: رَجُلٌ وَفَوَاقَةٌ أَيُّ مَكْتَاؤٌ

[و ل ق]

الْوَلَقُ [el-velḳ] [ḥalḳ] vezninde) Sür'at eylemek ma'nāsınadır; yukālu: وَلَقَى الرَّجُلُ وَهَلَسَ Ve āhestece dürtmek ma'nāsınadır; yukālu: وَلَقَى فَلَانًا بِالرُّمْحِ إِذَا سَرَعَ Ve kılıçla vurmak ma'nāsınadır; yukālu: وَلَقَهُ بِالسَّيْفِ إِذَا صَرَبَهُ بِهِ Ve bir düzeye gitmek yāhūd bir düzeye yalan söylemek ma'nāsınadır; yukālu: وَلَقَى فِي السَّيْرِ أَوِ الْكُذْبِ إِذَا اسْتَمَرَّ «إِذْ تَلَقَوْنَهُ بِالْأَسْتِكْمِ» بِفَتْحِ التَّاءِ وَكَسْرِ الْهَاءِ Kāle's-ş-şārih ve minhu kuri'e kavluhu ta'ālā: اللام قال الراغب أي تسرعون الكذب

الْوَلَقَى [el-veleḳā] (جَمَزَى [cemezā] vezninde) Nākaya maḥsūs pek pek yelmeğe denir; yukālu: نَاقَةٌ تَعْدُو الْوَلَقَى أَي الْعَدُو فِيهِ شِدَّةٌ Ve revende ve çalāk nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ وَلَقَى أَي سَرِيعَةً

الْوَلِيقَةُ [el-velīḳat] (سَفِينَةٌ [sefinet] vezninde) Un ve süt ve sāfi yağla yaptıkları bulamaç aşına denir.

الْأَوْلَقُ [el-evlaḳ] (hemzenin ve lām'ın fet-hiyle) Deliliğe denir, ‘alā-kavlin deliliğe şebīh bir ‘arızaya denir ki murād çalıklı olmaktır; yukālu: أَخَذَهُ الْأَوْلَقُ أَي الْجُنُونُ أَوْ شِبْهُهُ Şārih der ki İmām Fārisī bunu أَفْعَلُ [ef'al] vezninde ve İbn Berrī فَوَعَلَ [fev'al] vezninde takyīd eyledi. Pes evvele göre sūr'at ma'nāsına olan وَلَقَى [velḳ]ten olur أَفْعَلُ gibi ismdir ve sāniye göre cünün ma'nāsına olan أَلَقَى [elḳ]ten olur. Ve mü'ellif bunu “أل،ق” māddesinde dahi sebt eyledi ihtilāfa bināen.

الْمَأْلُوقُ [el-me'lūḳ] (مَأْلُوفٌ [me'lūf] vezninde) ve

الْمُؤْوَلَقُ [el-mu'evlaḳ] (مُدْحَرَجٌ [mudḥrec] vezninde) Dīvāneye yāhūd çalık ‘aklı sebük-ser adama denir ki ‘aklı yıllık ta'bīr olunur. Ve yıllık ta'bīri bu māddeden me'hūz ve muharref olmak muhtemeldir. مُؤْوَلَقٌ [mu'evlaḳ] kelimesi أَلَقَى māddesinden ism-i mef'ūldür; yukālu: أَلَقَى الرَّجُلُ وَأَوْلَقَ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ فَهَوَ مَأْلُوقٌ وَمُؤْوَلَقٌ أَي مَجْجُونٌ أَوْ شَبِيبُهُ

وَالِقٌ [Vāliḳ] (صَاحِبٌ [şāhib] vezninde) Esmādandır: Cendel b. Vāliḳ tābi'ı-i Kūfidir.

الْوَالِيقِيُّ [el-Vāliḳiyy] Ḥuzā'a kabilesine maḥsūs bir feresin ismidir.

[ومق]

الْوَمِخُ [el-veḥḳ] (نَمِخٌ [nemḳ] vezninde) ve **الْمِخَةُ** [el-miḳat] (عِدَّةٌ [‘idet] vezninde) Sevmeḳ ma'nāsınadır; yukālu: وَرَمَقَهُ وَمَمَقًا وَمَمَقَةً مِنْ الْبَابِ السَّادِسِ إِذَا أَحْبَبَهُ

الْوَامِيخُ [el-vāmiḳ] (ism-i fā'ildir); yukālu: هُوَ مَامِقٌ لَهُ أَي مُحِبٌّ

التَّوَمُّقُ [et-tevemmuḳ] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Muhabbet izhār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: يَتَوَمَّمُهُ أَي يَتَوَدَّدُهُ

[وهق]

الْوَهَاقُ [el-vehāḳ] (fethateynle ve hā'nın sükūnuyla cā'izdir) Ucu ilmekli ipe ve urgana denir ki kemend ta'bīr olunur; cem'i أَوْهَاقٌ [evhāḳ] gelir, ‘alā-kavlin mu'arrebdir; yukālu: طَرَحَ فِي عُنُقِهِ الْوَهَاقَ وَهُوَ الْجَبَلُ الْيَوْمَى فِي أَنْشُوطَةٍ فَتَوَخَّذَ بِهِ الدَّابَّةُ وَالْإِنْسَانُ Mütercim der ki mu'arrebātta vehek-i Fārisī mu'arrobi olmak üzere mersūmdur. Ve

وَهَقٌ [vehḳ] (نَهَقٌ [nehḳ] vezninde) Alıko-mak, habs ma'nāsınadır; yukālu: وَهَقَهُ عَنْهُ يَهَقُهُ وَهَقًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا حَبَسَهُ

الْمُؤَاَهَقَةُ [el-muvāheḳat] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'let] vezninde) Yoldaşlara hem-pā olup berāberce yürümeḳ ma'nāsınadır; yukālu: هَذِهِ النَّاقَةُ تُوَاهِقُ الْأُخْرَى أَي تُوَاعِدُ وَتُوَاضِعُ Ve deve boynunu uzatarak āher deve ile yarışır gibi eşiḳ gitmek ma'nāsınadır; yukālu: الْبَعِيرُ يُوَاهِقُ الْأُخْرَى أَي يَمُدُّ كُلَّ وَاحِدٍ اعْتِنَاقَهُ فِي السَّيْرِ وَيُبَايِرِي

التَّوَهُقُ [et-tevehhuḳ] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Bir adamı kelāmda muztarr ve mütehayyir kılmak ma'nāsınadır ki ne söyleyeceğini bilmez olur; yukālu: تَوَهَّقَ فَلَانًا فِي الْكَلَامِ إِذَا اضْطَرَّهُ إِلَى مَا يَتَحَيَّرُ فِيهِ وَتَوَهَّقَ إِذَا اشْتَدَّ حَرُّهُ

التَّوَاهُقُ [et-tevāhuḳ] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Birbiriyle bir işte berāberleşmek ma'nāsınadır; yukālu: تَوَاهَقُوا إِذَا اسْتَوَوْا فِي الْفَعَالِ Ve develer yarışır gibi birbirine kı-zışıp yürüyüşmek ma'nāsınadır; yukālu: تَوَاهَقَتِ الرِّكَابُ إِذَا تَسَايَرَتْ نَجَرَ بَعْرُهُ تَعَالَى

FASLU'L-HĀ'

فَضْلُ الْهَاءِ

[ه ب ر ق]

الْهَبْرَقِيّ [el-hebreḳiyy] (جَعْفَرِيّ [ca'feriyy] vezninde) ve

الْهَبْرَقِيّ [el-hibriḳiyy] (هِبْرِيّ [hibriyy] vezninde) Demirciye denir, حَدَادٌ [haddād] ma'nāsına. Ve kuyumcuya denir, صَائِعٌ [šā'iḡ] ma'nāsına. Ve yaban öküzüne denir, نُورٌ وَحَشِيّ [sevr vaḫşiyy] ma'nāsına.

[ه ب ل ق]

الْهَبْلَقُ [el-hebellaq] (عَمَلَسٌ [amelles] vezninde) Bodur adama denir.

[ه ب ن ق]

الْهَبْنُوكُ [el-hubnuḳ] (كُنْفُزٌ [kunfuz] vezninde) ve

الْهَبْنُوكُ [el-hubnūḳ] (زُبُورٌ [zubūr] vezninde) ve

الْهَبْنِيْقُ [el-hibniḳ] (كِنْدِيْلٌ [kindil] vezninde) ve bunda hā'nın fethiyle cā'izdir) ve

الْهَبَيْنَقُ [el-hebeynaḳ] (سَمَيْدَعٌ [semyeda' vezninde) ve

الْهَبَانِيْقُ [el-hubāniḳ] (عُلَابِيْطٌ [ulābiṭ] vezninde) Tāze delikanlı hizmetkara denir.

هَبْنَقُ [hebennaḳ] (عَمَلَسٌ [amelles] vezninde) Ahmak ve bī-magz adama denir. Ve bodur kişiye denir; yukālu: هُوَ هَبْنَقٌ أَيْ أَحْمَقٌ وَكَذَا قَصِيْرٌ

هَبْنَقَةٌ [Hebenneḳat] (عَمَلَسَةٌ [amelleset] vezninde) Zu'l-Vede'āt Yezid b. Şervān nām ahmak-ı meşhūrun lakabıdır, niteki“و،د،ع“ māddesinde beyān olundu.

الْهَبْنُوكَاتُ [el-hubnūḳat] (hā'nın zammıyla) Dülüğe denir, مِزْمَارٌ [mizmār] ma'nāsına.

Müfredāt-ı sâ'irede gemilerde çalınan düdük ile müfesserdir ki Türkîde sipsi ve Fâriside şine dedikleridir.

أَلْهَبْنَقَةُ [el-hebneqat] [dahrecet] [dahrecet] vezninde) Uylukların iç yüzlerini birbirinden ayırarak yere döşeyip oturmağa denir; yukâlu: يَهْبِئِقُ فِي الْجُلُوسِ هَبْنَقَةً وَيُقَالُ يَجْلِسُ يَهْبِئِقُ فِي الْجُلُوسِ هَبْنَقَةً وَيُقَالُ يَجْلِسُ يَهْبِئِقُ فِي الْجُلُوسِ هَبْنَقَةً وَهِيَ أَنْ تَلْزِقَ بَطُونَ فَحْدَيْكَ بِالْأَرْضِ إِذَا جَلَسْتَ وَتَكْفَمَهُمَا

[ه د ل ق]

أَلْهَيْدَلِقُ [el-hidliq] [zibric] [zibric] vezninde) Un eleğine denir, مُنْهَلٌ [munhul] ma'nâsına. Ve sölpük ve müsterhî nesneye denir. Ve avurdu büyük deveye denir.

أَلْهَيْدَلِقَةُ [el-hidliqat] [zibricet] [zibricet] vezninde) Devenin alt çenesinde olan sarkık tüylere denir.

[ه ر ق]

أَلْهِرَاقَةُ [el-hirakat] [kitabet] [kitabet] vezninde) Su dökmek ma'nâsındır; yukâlu: هَرَّاقَ الْمَاءَ يُهْرِيقُهُ يَفْتَحُ الْهَاءَ هِرَاقَةً إِذَا صَبَّهُ وَأَصْلُهُ أَرَّاقٌ إِرَاقَةٌ Ke-mâ se-yuzkeru.

أَلْهِرَاقُ [el-ihraq] (hemzenin kesriyle) [hirakat] ma'nâsındır; yukâlu: هَرَّاقَ الْمَاءَ يُهْرِيقُهُ هِرَاقًا عَلَى وَزْنِ أَكْرَمٍ يُكْرِمُ إِكْرَامًا إِذَا صَبَّهُ

أَلْهِرِيَاقُ [el-ihriyâq] (hemzenin ve râ'nın kesriyle) [ihraq] [ihraq] ma'nâsındır; yukâlu: أَلْهِرَاقَةُ يُهْرِيقُهُ بِضَمِّ الْهَاءِ وَسُكُونِ الْهَاءِ وَكَسْرِ الرَّاءِ هِرِيَاقًا فَهَرَّاقٌ مُهْرِيقٌ بِضَمِّ الْمِيمِ وَفَتْحِ الْهَاءِ وَكَسْرِ الرَّاءِ وَذَلِكَ مُهْرِاقٌ بِضَمِّ الْمِيمِ وَفَتْحِ الْهَاءِ وَمُهْرِاقٌ بِضَمِّ الْمِيمِ وَسُكُونِ الْهَاءِ إِذَا صَبَّهُ وَأَصْلُهُ أَيْ أَصْلُ هَرَّاقِ الْمَاءِ يُهْرِيقُ هِرَاقَةً أَرَّاقٌ يُرِيقُ إِرَاقَةً كَأَجَابٍ يُجِيبُ إِجَابَةً وَأَصْلُ يُرِيقُ يُرِيقُ كَيْكْرَمٍ وَأَصْلُ Hulâsası budur ki هِرَاقَةُ [hirakat] [kitabet] [kitabet] vezninde if'âl bâbından masdardır.

Bu maddede üç lügat vardır. Biri

lügat-ı mezbûredir ki hemze hâ'ya kalb olundu, niteki هَرَّحْتُ ve أَرَّحْتُ kelâm-ı 'Arabda mütekellim sîgasında أَنَا أَرَّحْتُ isti'mâl olunmadı, belki hemzeteynin ictimâc-ını sakîl gördüklerinden hâ'ya kalb edip أَهْرَقُ dediler. Ve lügat-ı sâniye - أَهْرَقُ - "أَهْرَقُ - أَهْرَقُ" isti'mâl olunmaktadır; "أَهْرَقُ - أَهْرَقُ" gibi, vaktâ ki hemzeyi vech-i mezkûr üzere hâ'ya kalb eylediler ise hâ'yı nefsi kelimeden gibi lâzım kılp üzerine elif idhâl ve hâ'nın lüzûmunu 'aynü'l-fi'li hazf eylemekten 'ivaz eylediler, zîrâ أَهْرَقُ fi'l-asl أَهْرَقُ idi. Ve lügat-ı sâlise "أَهْرَاقُهُ - يُهْرِيقُهُ - هِرَاقًا" 'unvânındadır, niteki "أَطَاعَ - يُطِيعُ - إِطَاعَةً" sîgasında "أَطَاعَ - يُطِيعُ" derler, mâzîde hemzenin fethi ve muzârî'de yâ'nın zammıyla ki sîn'i 'aynü'l-fi'lin hareke-i mahzûfesinden ta'vîz eylediler ve ism-i fâ'ilinde مُهْرِيقٌ [muheriq] denir, mîm'in zammı ve hâ'nın fethi ve râ'nın kesri ve meddiyle ve ism-i mef'ûlünde مُهْرَاقٌ derler mîm'in zammı ve hâ'nın fethi ve sükûnuyla. Ve ma'lûm ola ki يُهْرِيقُ lafzının ki lügat-ı evvelin muzârî'dir, yâ'nın zammı ve hâ'nın fetihiyle vezni مُهْرِيقٌ dür. Ve مُهْرَاقٌ [muheraq] lafzının ki mîm'in zammı ve hâ'nın fetihiyle ism-i mef'ûldür, مُهْرِيقٌ [muheriq] dir. Ammâ مُهْرَاقٌ ve يُهْرِيقُ kelimeleri ki hâ'nın sükûnuyladır, tekellümleri mümkün değildir, zîrâ hâ' ve fâ' ikisi de sâkinlerdir, ammâ hâ'nın sükûnu zâhirdir ve fâ'nın sükûnu râ-i sâkineden bedel olduğuna mebnîdir. Ve 'Arablar هَرِّقُوا عَلَيْكُمْ derler emr bünyesiyle ma'nâsını irâde ederler. Mü'ellifin hulâsa-i murâdı minvâl-i muharrerdir. Şâfiye şerhinde dahi bu resme mestürdür ki musannif ya'ni İbn Hâcib أَرَّاقُ kelimesi-

nin hemzesi hā'ya ibdāl olunduktan sonra hā'yı nefsi-fā'ü'l-fi'l tevehhümüne mebnî evveline hemze idhāl ve hā'yı iskānla **أَهْرَاقٌ-يُهْرِيقُ** diyenleri taglīt eylemiştir. Ve bu ānifen zıkr olunan vech-i sānī olacaktır, **ط،و،ع** "إِسْطِطَاعٌ-يُسْطِطِعُ-إِسْطِطَاعًا" māddeinde zıkr olundu. Ve *Miṣbāh*'ta mü'ellifin zıkr eylediği vech-i evveli **دَخْرَجٌ** bābindan 'add eylemiştir. **هَرَاقٌ** kelimesinin aslı **هَرِيقٌ** idi **دَخْرَجٌ** [dahrece] vezninde, onun için muzāri'ce hā' meftūh olur, **يُدْخِرُجُ** kelimesinde dāl meftūh olduğu gibi. Kezālik ism-i fā'ilinde ve ism-i mef'ülünde dahi meftūh olur. Ve emr-i hāzırında **هَرِقْ** denir hā'nın fethi ve rā'nın kesriyle, aslı **هَرِيقٌ** idi **دَخْرَجٌ** [dahric] vezninde. Ve ba'zen hā' ile hemzeyi cem' edip **أَهْرَاقَةٌ-يُهْرِيقُهُ** derler hā-yı sākine ile, gūyā ki hemze fi'l-asl yā'nın harekesinden 'ivaz olmuştur. Ve li-hāzā bu ziyāde ile fi'l-i humāsī olmaz. Ve sāhib-i *Tehzīb* bunu tahti'e eyledi. Ve ba'zılar hā'yı asliyye itibāriyle sülāsīden **هَرَاقَةٌ** dediler ki bāb-ı sālīstendir, lākin mü'ellif ve Cevherī bu kavle iltifāt eylemedi. Pes vech-i vecīh kavli evveldir ki mü'ellife göre **إِقَامَةٌ** bābindan ve *Miṣbāh*'a göre **دَخْرَجَةٌ** bābindandır ki masdarı yine **هَرَاقَةٌ** [hirākat]tır, aslı **هَرِيقٌ** idi, **دَخْرَجٌ** [dihrāc] vezninde, yā' hazf olunup āherine hā' 'ivaz olmuştur. Ve emr-i hāzırında "هَرِقْ-هَرِيقًا هَرِيقُوا" derler.

المُهْرَقُ [el-muhrāq] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) Sahīfeye denir ki yazı yazılır. Ve bu mu'arredir, cem'i **مَهَارِقٌ** [mehāriq]tır. Mütercim der ki mühre-kerde mu'arredir ki mührelenmiş kāğıd demektir. Ve

مُهْرَقٌ [muhrāq] Mühre tahtası gibi düz ve hemvār ovaya itlāk olunur.

المُهْرَوْرِقُ [el-muhrevriq] **إِهْرِيْرَاقٌ** [ihrirāk]tan ism-i fā'ildir, şiddetle dökülen sağanaklı yağmura vasf olur; yukālu: **مَطَرٌ مُهْرَوْرِقٌ أَيَّ صَيَّبَ**

التَّهْرِيْقُ [et-tehrīq] Bir nesneyi çok dökmek ma'nāsınadır; yukālu; ve minhu tekūlü'l-**Arab: هَرِقْ عَلَى خَمْرِكَ أَيَّ تَبَيْتَ** "Gereği gibi tessebüüt ve istihkām eyle, aslā zeyg eyleme!" diyecek yerde **هَرِقْ عَلَى خَمْرِكَ** derler, kimseden bāk u pervā eyleme, sekr ve neş'en üzere bir kat dahi ziyāde eyle demektir, ba'dehu bununla tessebüütten kināye eylediler.

المُهْرَقَانُ [el-muhrūqān] (mīm'in ve rā'nın zammıyla **مُشْحُلَانٌ** [muşhulān] vezninde) ve

المُهْرَقَانُ [el-mehreqān] (mīm'in ve rā'nın fethiyle **مَلْكَعَانٌ** [melke'ān] vezninde ve mīm'in zammı ve rā'nın fethiyle de lügattır) Deryāya denir, bahr ma'nāsına, 'alā-kavlin sāhilden deryānın medd ile taşıdığı mevzi'e denir: **إِهْرَاقٌ** [ihrāk]tan me'hūzdur. Ve

مُهْرَقَانٌ [Muhruqān] (mīm'in ve rā'nın zammıyla) Sāhil-i Baḥr-i Başra'da bir belde adıdır, māhī-rūyān mu'arredidir ki balık çehreli demek olur. Mütercim der ki māh-rūyān mu'arredî olmak dahi rüşendir.

هَوْرَقَانٌ [Hevreqān] (**عَسْقَالَانٌ** [asqālān] vezninde) Merv kazāsında bir karyedir.

الهِرْقُ [el-hirq] (hā'nın kesriyle) Eski sevbe denir; yukālu: **جَاءَ وَعَلَيْهِ هَرِقٌ أَيَّ ثَوَّبَ خَلْقٌ**

[ه ر ق]

هَزْرُوْقِي [hurzūkā] (hā'nın ve zā-yı mu'cemenin zammı ve kasr ile) Habs ve tescīn ma'nāsına ismdir. Şārihin beyānına göre lügat-ı Nebaṭīdir, zāy'ın takdīmiyle

de lügattır, 'adem-i insirāfı 'alemiyyet ve elif-i te'nīse mebnīdir.

الْمُهْرَزَقُ [el-muherzak] [مُدْحَرَجٌ [mudahrec] vezninde) Mahbūs ma'nāsınadır. Şārihin beyānına göre bu mādde mutasarrıf olmayarak bu resme mesmū'dur.

[ه ز ق]

الْهَزِيقُ [el-heziq] [كَيْفٌ [ketif] vezninde) Ra'd-ı şedīde denir.

الْإِهْزَاقُ [el-ihzāk] (hemzenin kesriyle) Çok gülmek ma'nāsınadır; yukālu: أَهْرَقَ فِي الصَّحِكِ إِذَا أَكْثَرَ مِنْهُ

الْمِهْزَاقُ [el-mihzāk] [مِثَاقٌ [mīsāk] vezninde) Güleğen hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ مِهْزَاقٌ أَي كَثِيرَةٌ الصَّحِكِ Ve bir yerde karar etmez olan sebük-meşreb ve yelkovan karıya denir.

الْهَزِيقَةُ [el-heziqat] [فَرِيحَةٌ [ferihāt] vezninde) **مِهْزَاقٌ** [mihzāk] ma'nāsınadır; yukālu: إِمْرَأَةٌ مِهْزَاقٌ وَهَزِيقَةٌ أَي لَا تَسْتَقِرُّ فِي مَوْضِعٍ

الْهَزَقُ [el-hezak] (fethateynle) Cünbüş ve neşāt ma'nāsınadır; yukālu: بِهِ هَزَقٌ أَي نَشَاطٌ

[ه ز ر ق]

الْهَزْرَقَةُ [el-hezrekat] [دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Pek çirkīn gülmeğe denir; yukālu: تَنْفِرُ النَّاسُ هَزْرَقَتَهُ وَهِيَ أَسْوَأُ الصَّحِكِ

هُزْرُوقِي [huzrūkā] [هُزْرُوقِي [huzrūkā] vezninde ve mürādıfidir ve ondan musahhaf değildir.

الْمُهْرَزَقُ [el-muherzak] [مُهْرَزَقٌ [muherzak] vezninde ve mürādıfidir.

[ه ط ق]

الْهَطَقُ [el-heṭaq] (fethateynle) Tīz tīz yürümeğe denir; yukālu: مَا هَذَا الْهَطَقُ أَي سُرْعَةٌ الْمَشِيِّ

[ه ف ت ق]

الْهَفْتَقُ [el-heftaq] [جَفَعَنٌ [cafer] vezninde) Hefte mu'arrebidir ki yedi günden 'ibārettir, أُسْبُوعٌ [usbūc] ma'nāsınadır.

[ه ق ق]

الْهَقْهَقَةُ [el-hakhekat] [زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Şiddetle yürümeğe ma'nāsınadır; yukālu: يَهْقَهُقُ الرَّجُلُ أَي يَسِيرُ شَدِيدًا Ve bir kavmin kirāmına ba'dehu li'ām ve sefilesine bir mikdārca 'atiyye tevzīr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: هَقَّهَقَ فِي الْقَوْمِ إِذَا حَوَّضَ هَقَّ الْمَرْءُ هَقًّا مِنَ الْبَابِ هَقًّا إِذَا جَهَّدَهَا بِالْجَمَاعِ

الْهَقُّ [el-hakḳ] [شَقٌّ [şakḳ] vezninde) Cimā'a cehd ile hatunu bī-tāb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: هَقَّ الْمَرْءُ هَقًّا مِنَ الْبَابِ هَقًّا إِذَا جَهَّدَهَا بِالْجَمَاعِ

الْهُقُوقُ [el-huḳuḳ] (zammeteynle) Pek çok cimā' eden kimselere denir; yukālu: هُمُ هُقُّ أَي نَبَاكُونَ

الْهَقْهَاقُ [el-hakḳāḳ] [ثُرَائِرٌ [şersār] vezninde) Umūr ve mesālihinde kat'ā fātir ve mütেকāsıl olmayıp mukaddim ve sār olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ هَقْهَاقٌ أَي مُنْكَمِشٌ فِي أُمُورِهِ

[ه ل ق]

الْهَلَقُ [el-helq] [حَلَقٌ [ḥalq] vezninde) ve **الْتَهَلُّقُ** [et-tehelluḳ] [تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Sür'at eylemek ma'nāsınadır; yukālu: هَلَقَ الرَّجُلُ هَلَقًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَتَهَلَّقُ تَهَلُّقًا إِذَا أَسْرَعَ **الْهَلَقِي** [el-heleḳā] [جَمَزَى [cemezā] vezninde) **الْهَلَقِي** [el-heleḳā] ma'nāsınadır ki nākanın şiddetle yelmesine denir.

[ه م ق]

الْهَمِيقُ [el-hemik] [كَيْفٌ [ketif] vezninde) Ter ü taze ve ipek gibi yumuşak çayıra denir.

Ve çok ota denir. Ve kuru otluğa denir.

الْهِمِّيَّ [el-himiḳḳā] (hā'nın kesri ve mīm'in kesri ve fethateynle زِمِكِّي [zimikkā] vezninde) Gāh o yana gāh bu yana mestāne gibi yürümeğe denir; yukālu: يَمْشِي الْهِمِّيَّ وَهُوَ مَشِيٌّ عَلَى جَانِبِ مَرَّةٍ وَعَلَى أُخْرَى مَرَّةٍ

الْهِمَقِيَّتُ [el-hemeḳīḱ] (ḥameṣṣ [ḥameṣṣ] vezninde) Bir nev'e nebāt adıdır.

الْهِمَقَاكُ [el-hemḳāk] (hā'nın fethi ve zamıyla) Bir cins dānedir ki Bel'am cibālinde nābit olur, kavurup takviyet-i cimā'e için ekl ederler; müfredi هَمَقَاكَةٌ [hemḳākāt]tır.

الْمُهَمَّمُ [el-muḥemmak] (mu'azzam [mu'azzam] vezninde) Öğünmüş sevīka denir.

الْهِمَّقُ [el-himaḳḳ] (ḥidebb [ḥidebb] vezninde) Çolpa ve selgi ve perīṣān ahmak adama denir; yukālu: رَجُلٌ هَمَّقٌ أَيْ أَحْمَقٌ مُضْطَرِّبٌ

[ه م ل ق]

الْهِمْلَقَةُ [el-hemleḳat] (dahrecet [dahrecet] vezninde) Sür'atle yürümek ma'nāsınadır; yukālu: هَمَلَقَ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ

[ه ن ق]

الْهِنَقُ [el-henak] (fethateynle) Kalb sıkıntısı gibi hālet-i inkıbāza denir ki insāna 'arız olur; tekūlu: أَخَذَنِي الْهِنَقُ وَهُوَ شَبَهُ ضَجْرِ يَغْتَرِي الْإِنْسَانَ

[ه ن د ل ق]

الْهَنْدَلِيَّتُ [el-hendelīḱ] (zencebīl [zencebīl] vezninde) Çok sözlü pür-gūy adama denir; yukālu: رَجُلٌ هَنْدَلِيَّتٌ أَيْ الْكَثِيرُ الْكَلَامِ

[ه و ق]

الْهَوَقَةُ [el-hevḳat] (hā'nın fethiyle) أَوْقَةٌ [evḳat] vezninde ve mürādifidir ki zikr olundu.

[ه ي ق]

الْهَيْقُ [el-heyḳ] (hā'nın fethiyle) ve

الْهَيْقَمُ [el-heyḳam] (ziyāde-i mīm'le) Erkek devekuşuna denir. Ve

هَيْقُ [heyḳ] İnce uzun adama denir.

الْأَهْيَاقُ [el-ehyak] (ahmak [ahmak] vezninde) Uzun boyunlu insān ve hayvāna denir; yukālu: رَجُلٌ وَفَرَسٌ أَهْيَقٌ أَيْ الطَّوِيلُ الْعُنُقُ

FASLU'L-YĀ'Ī'T-TAHTIYYE

(فَصْلُ الْيَاءِ)

[ي ر ق]

الْيَرِقَانُ [el-yereqān] (fetehtle ve rā'nın sükunıyla) Ekine ʿarız olur bir güne āfet ismidir, Türkide san vurmuş ve sam çalmış taʿbīr olunur, kezālik insāna ʿarız olur bir güne maraz ismidir ki ikisine de sarılık taʿbīr olunur, niteki “أرقي” māddesinde beyān olundu. Müʿellif orada **دُورِقَانٌ أَسْوَدٌ** ve **دُورِقَانٌ أَصْفَرٌ** taʿbīriyle iki güneye taksīm eylemişti ve meşhūru dahi budur, lākin *Tezkire-i Dāvūd*'da bu fakīr gördüm ki bir dahi ahzar nevʿi olur imiş ve o Hindistān'dan gayrı diyārda kalilü'l-vukūc imiş ve sebebi asfer ve esvedin ictimācı imiş.

الْمَارُوقُ [el-me'rūq] ve

الْمَيْرُوقُ [el-meyrūq] Yarakān ʿilletine uğramış adama ve ekine denir; yukālu: **رَجُلٌ وَرَزَقٌ مَارُوقٌ وَمَيْرُوقٌ** İĐA أَصَابَهُمَا الْيَرِقَانُ nūshada **وَرَزَقٌ** ve bāzında **رَزَقٌ** ʿunvānında mersūm olmakla onlar da sālihtir.

الْيَارَاقُ [el-yāraq] [هَاجِرٌ] [hācer] vezninde) Yassı dest-bende denir ki nisvān-ı ʿAraba mahsūs bileziktir. Şārihin beyānına göre yāre muʿarrebidir.

[ي ق ق]

الْيَقَاقُ [el-yeqāq] (yā'nın ve qāf'ın fethiyle) Hurmā göbeği dedikleri nesneye denir, **جُمَارُ النَّخْلِ** [cummāru'n-naḥl] maʿnāsına; **الْيَقَاقَاتُ** [yeqāqāt] ondan ahasstır ki bir pāresine ve bir lokmasına denir. Ve

يَقَقُ [yeqāq] Pamuğa denir. Ve pāk ak olan şey'e denir ve teʿkiden vasf ederler; yukālu: **أَبْيَضُ يَقَقُ أَيَّ جِدًّا**

الْيَقِيقُ [el-yeqīq] [كَتِفٌ] [ketif] vezninde) Pek ak olan şey'e denir; yukālu: **شَيْءٌ يَقِيقُ أَيُّ شَدِيدٌ** Şārih der ki evvelki Kisā'ī ve sānī İbnu's-Sikkīt rivāyetidir.

الْيَقَايِقُ [el-yeqāyīq] [يَقَقُ] [yeqāq] lafzından cemʿdir; yukālu: **بَيْضٌ يَقَايِقُ أَيُّ شَدِيدَةٌ الْبَيَاضُ**

الْيُقُوقَةُ [el-yuqūqat] [عُمُومَةٌ] [ʿumūmet] vezninde) Pek ak olmak maʿnāsınadır; yukālu: **يَقُّ الشَّيْءُ يَبْقُ يُقُوقَةٌ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَبْيَضَ**

[ي ل ق]

الْيَلَاقُ [el-yelaq] (fethateynle) Ak nesneye denir; yukālu: **شَيْءٌ يَلَقُ أَيُّ أَبْيَضُ**

الْيَلَقَةُ [el-yeleqat] [سَمَكَةٌ] [semeket] vezninde) Ak tiylü keçiyeye denir.

[ي ل م ق]

الْيَلْمَاقُ [el-yelmaq] (yā'nın ve mīm'in fethiyle) Yelme-i Fārisi muʿarrebidir, kaftana denir, **قَبَاءٌ** [qabāʿ] maʿnāsına; cemʿi **يَلَامِقُ** [yelāmiq]tir. Ve bu “ل،م،ق” māddesinde dahi zikr olundu, lākin müʿellif mādde-i mezkūrede buna tasaddī eylememiştir. Kaldı ki asl Fāriside yelme, kapama taʿbīr olunan kaftana denir.

[ي ن ق]

يَنَاقُ [Yenāq] [سَحَابٌ] [sehāb] vezninde) Rūm ser-ʿaskerlerinden birinin ismidir ki zamān-ı hilāfet-i Şiddīq-i Ekber'de katl ve ser-i maktūu dīvān-ı hilāfette galtān oldu.

يَنَاقُ [Yennāq] [شَدَادٌ] [şeddād] vezninde) Etbāc-ı tābiʿinden Ḥasen b. Muslim'in ceddı ismidir ki saḥābīdir.

BĀBU'L-KĀF

(بَابُ الْكَافِ)

ك

FASLU'L-HEMZE

(فَصْلُ الْهَمْزَةِ)

[أ ب ك]

أَبَاكُ [Eʔbek] [أحمدُ] [aḥmed] vezninde) Bir mevzi^c adıdır.

الْأَبَاكُ [el-ebek] (fethateynle) Bir adamın vücūdu pek etli semiz olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَبَاكَ الرَّجُلُ أَبَاكَ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَثُرَ لَحْمُهُ

الْأَبَاكُ [el-ebik] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

الْمِثْبَاكُ [el-miʔbek] [مِثْبَرٌ] [minber] vezninde) Ahmak adama itlāk olunur; yukālu: إِنَّهُ عَفِيقٌ [ʿafik] [Ve] لَعَفْنَاكَ أَبَاكَ وَمِعْنَاكَ مِثْبَاكَ أَيَّ أَخْرَقُوا dahi bu maʿnāya olmakla teʔkīd olur.

[أ ر ك]

الْأَرَاكُ [el-erāk] [سَحَابٌ] [sehāb] vezninde) Bir kıt'a arza denir. Ve ʿArafāt'ta Nemire kurbünde bir mevzi^c adıdır, Nuʿmānu'l-Erāk ve Vādi'l-Erāk dedikleridir. Ve Huzeyl kabilesi yurdunda bir dağın adıdır. Ve

أَرَاكُ [erāk] Ekşi ota denir, حَمْضٌ [ḥamḍ] maʿnāsına ki murād mülūhat ve merāreti olan ottur, deve kısmının fākihesidir. Ve حَمْضٌ [ḥamḍ] nevʿinden bir şecer ismidir ki dallarıyla istiyāk olunur, Türkīde misvāk ağacı derler, Yemen tarafına mahsustur; cemʿi أُرُكٌ [uruk] gelir zammeteynle ve أَرَاكُ [erāʔik] gelir.

الْإِرَاكُ [el-irk] (hemzenin kesriyle) Bu dahi ekşi ota denir, حَمْضٌ [ḥamḍ] maʿnāsına; ve yukālu: زِيرَا عُشْبٌ لَهُ إِرَاكٌ أَيُّ تَقِيمٌ فِيهِ الْإِبِلُ kısmı şūr otluktan pek mahzūz olur.

الْأَرَائِيَّةُ [el-erākiyyet] (hemzenin fethiyle) Misvāk ağacı otlayan develere denir; yukālu: إِبِلٌ أَرَائِيَّةٌ إِذَا كَانَتْ تَرْعَى الْأَرَاكُ

الأَرَكَةُ [el-eriket] [feriḥat] vezninde) Misvāk ağacı çok olan yere denir; yukālu: Misvāk ağacı otlatmak ma'nāsınadır; yukālu: أَرْضُ أَرَكَةٍ أَيْ كَثِيرَةُ الْأَرَاكِ Ve misvāk ağacı otlamaktan hasta olan develere denir; cem'i arākī [erākā] gelir, طَلَاْحَى [ṭalāḥā] gibi.

الأَرِكُ [el-erik] [ketif] vezninde) ve **الْمُؤْتَرِكُ** [el-mu'terik] [mu'telif] vezninde) Misvāk ağacının kuruluğuna denir ki firāvān ve birbirine sarmaşık ola; yukālu: أَرَاكُ أَرِكٌ وَمُؤْتَرِكٌ أَيْ كَثِيرٌ مُلْتَفٌّ

الأَرَكُ [el-erek] (fethateynle) Deve **أَرَاكُ** [erāk] ağacı otlamaktan karnı ağrıyıp hasta olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَرَكْتُ الْإِبِلَ أَرَكْتُ مِنَ الْأَرَاكِ فَهِيَ أَرَاكٌ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اسْتَكْتُ مِنْ أَكْلِ الْأَرَاكِ فَهِيَ أَرَاكٌ وَرَاكِي Ve

أَرَكُ [erek] Bir yerde mukīm olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَرَكٌ بِالْمَكَانِ إِذَا أَقَامَ بِهِ

الأُرُوكُ [el-urūk] [ḳu'ūd] vezninde) Bu dahi deve **أَرَاكُ** [erāk] ağacı otlamaktan hasta olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَرَكْتُ الْإِبِلَ أُرُوكًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا اسْتَكْتُ مِنْ أَكْلِ الْأَرَاكِ وَيُقَالُ أَرَكْتُ الْإِبِلَ عَلَى الْمَجْهُولِ Ve deve **أَرَاكُ** [erāk] ağacı otlamak yāhūd dā'imī onu otlayıp durmak yāhūd mutlakan uğradığı ağacı otlayıp kalmak ma'nāsınadır; yukālu: أَرَكْتُ الْإِبِلَ أُرُوكًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا رَعَتِ الْأَرَاكُ أَوْ لَزِمَتْهُ وَأَقَامَتْ فِيهِ تَأْكُلُهُ أَوْ هُوَ أَنْ تُصِيبَ أَيْ شَجَرَ كَانَ فَتَقِيمُ فِيهِ Ve bir husūsta lecc ve isrār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَرَكُ فِي الْأَمْرِ إِذَا لَجَّ Ve bir işte kıçınılıp gerilenmek ma'nāsınadır; yukālu: أَرَكُ فِي الْأَمْرِ إِذَا تَأَخَّرَ Ve yaranın şişi çekilip onulmağa yüz tutmak ma'nāsınadır; yukālu: أَرَكُ الْجُرْحُ إِذَا سَكَنَ وَرَمَهُ وَتَمَاتَلَّ Ve bir yerde mukīm olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَرَكُ بِالْمَكَانِ إِذَا أَقَامَ Ve bir nesneyi bir kimse 'uhdesine ilzām eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَرَكُ الْأَمْرَ فِي عُنُقِهِ إِذَا لَزِمَهُ

الأَزْرُكُ [el-erk] [terk] vezninde) Deveye **أَرَاكُ** [erāk] ağacı otlatmak ma'nāsınadır; tekülü: أَرَكْتُ الْإِبِلَ أَرَاكًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا رَعَيْتَهَا Ve

أَرَكُ [Erk] Sīstān kazāsında bir mevzi' adıdır.

الْمُؤْرِكُ [el-mu'rik] [irāk]tan ismi fā'ildir. **أَرَاكُ** [erāk] ağaçlığında yurt tutup devesine onu otlatır olan adama denir; ve minhu yukālu: قَوْمٌ مُؤْرِكُونَ أَيْ نَارِلُونَ بِالْأَرَاكِ يَزْعَوْنَهَا

الأَرِيكَةُ [el-eriket] [sefinet] vezninde) Zifāf-hānede kurulan serīre denir. Yāhūd mutlakan ittikā olunacak nesneye denir, serīr ve minassa ve firāş gibi. Yāhūd gelin için nasb olunan kubbe yāhūd çadır içre tertīb eyledikleri 'ālī ve müzeyyen tah-ta denir ve eger onda serīr olmaz ise ona **أَرِيكُ** [erīk] gelir hā'sız ve **أَرَاكُ** [erā'ik] gelir. Ve bu ikāmet ma'nāsından me'hūzdu; ve minhu yukālu: هُمْ مُتَكَبِّرُونَ عَلَى الْأَرَاكِ مَعَ بَيْضِ كَالْتَرَاكِ: فَالْأَرِيكَةُ سَرِيرٌ فِي حَجَلَةٍ أَوْ كُلِّ مَا يَتَكَأ عَلَيْهِ مِنْ سَرِيرٍ وَمَنْصَبَةٍ وَفَرَاشٍ أَوْ سَرِيرٍ مُنَجَّدٍ مُزَيَّنٍ فِي قَبِيَّةٍ أَوْ بَيْتٍ فَإِذَا لَمْ يَكُنْ فِيهِ سَرِيرٌ فَهُوَ حَجَلَةٌ قَالَ الرَّاعِبُ الْأَرِيكَةُ حَجَلَةٌ عَلَى سَرِيرٍ Ve

أَرِيكَةُ [erīket] Yaranın dürüst olan etine ıtlāk olunur ki çirk ve hicrānı zā'il olduktan sonra tāze kaynayıp zāhir olup hemān üzerinde deri bitmekten gayrı nesne kalmamış ola; yukālu: ظَهَرَتْ أَرِيكَةُ الْجُرْحِ أَيْ ذَهَبَتْ غَشِيئُهُ وَظَهَرَ لِحْمُهُ الصَّحِيحُ الْأَحْمَرُ

التَّارِيكُ [et-te'rik] Gelini **أَرِيكَةُ** [erīket]e oturtmak ma'nāsınadır ki önüne perde çekip ondan iclās ederler, dāmād gelip onun üzerinde zifāf eder; yukālu: إِذَا أَرَكُ الْعُرُوسُ إِذَا سَتَرَهَا بِالْأَرِيكَةِ

أَرَكُ [Erek] (fethateynle) Tedmur kurbünde

bir karyedir. Ve Necd ve Hicāz beyninde Kāfā Haḍan nām cebelde bir tarīk adıdır.

ذُو أَرْكٍ [Zū Ereḳ] (جَبَلٌ [cebel] ve غُنُقٌ [unuḳ] veznlerinde) Yemāme'de bir vādī adıdır.

ذُو أُرُوكٍ [Zū Urūk] (hemze-i mazmūme ile) Bir vādī ismidir.

أُرُوكٌ [Urḳ] (hemze-i mazmūme ve zammeteynle) Bir mevzi'dir.

أَرِيكٌ [Erīḳ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bir dere adıdır.

أُرَيْكَتَانِ [Ureyketān] (musaggar bünyesiyle) Ebū Bekr b. Kilāb kabilesi yurdunda iki dağın adıdır.

أَرَاكَةٌ [Erāket] (سَحَابَةٌ [sehābet] vezninde) Esāmī-i nisvāndan ve ricāldendir: Erāke b. Abdullāh ve Yezīd b. Erāke sā'irlerdir.

أَلْمَأْرُوكُ [el-me'rūk] Asl ve bünyād ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ كَرِيمٌ الْمَأْرُوكُ أَي الْأَصْلُ

أَرَاكٌ [ārek] (hemzenin meddiyle أَفْضَلُ [efḍal] vezninde) Ef'al-i tafdi'dir, أَرِيكَةٌ [erīket]ten ahz ve tasarruf olunmuştur, pek lāyık ve çeşbān ma'nāsınadır; ve minhu yukālu: هُوَ أَرَكُهُمْ بِكَذَا أَيِ أَخْلَقَهُمْ

الْإِتْرَاكُ [el-i'tirāk] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) أَرَاكٌ [erāk] ağacı irilenip kuvvetlenmek, 'alā-kavlin yetişip kemālini bulmak ma'nāsınadır; yukālu: اِتْرَكَ الْأَرَاكُ إِذَا اسْتَحْكَمَ وَضَعَهُمْ أَوْ أَدْرَكَ

[أ س ك]

الْأَسْكَتَانِ [el-esketān] (hemzenin fethi ve kesri ve kāf'ın fethiyle) Tesniyedir, fercin iki kıyasına denir ki dudakları ta'bir olunur, 'alā-kavlin kıyılarından ötece iki cānibine yāhūd iki kenārına denir, uzun zih gibi yerleridir; müfredi اِسْكَتٌ [isket]tir ve cem'ı

اِسْكَتٌ [isk]tir, hemzenin kesri ve fethiyle ve اِسْكَتٌ [isek]tir, عِنَبٌ [ineb] vezninde. Şārih der ki mü'ellif شَفَرَا الرَّحِمِ 'unvānında sebt eylemekle rahimden murād fercdir.

الْمَأْسُوكَةُ [el-me'sūket] Şol hatuna der ki sünnetçi hatā etmekle sünnet olacak lahm-ı zā'idini kesmeyip gayrı yerini kesmiş ola; yukālu: إِذَا كَانَتْ قَدْ أَخْطَأَتْ: إِمْرَأَةٌ مَأْسُوكَةٌ إِذَا كَانَتْ قَدْ أَخْطَأَتْ: خَافِضَتُهَا فَأَصَابَتْ غَيْرَ مَوْضِعِ الْخَنْضِصِ

أَسَكٌ [Āsek] (هَاجِرٌ [hācer] vezninde) Errecān kurbünde bir mevzi'dir.

[أ ف ك]

الْإِفْكَ [el-ifḳ] (hemzenin kesri ve fethiyle)

الْأَفْكَ [el-efek] (fethateynle) ve

الْأَفُوكُ [el-ufūk] (فُعُودٌ [ḳu'ūd] vezninde) Yalan söylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَفَكَ الرَّجُلُ وَأَفَكَ وَأَفَكَ وَأَفَكَ وَأَفُوكًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالرَّابِعِ إِذَا كَذَبَ صَرْفَ الشَّيْءِ عَنْ وَجْهِهِ [ifḳ] beyānına göre مَأْسُوكَةٌ olup ma'ānī-i sā'ire ondan münşā'ibdir. Ve

إِفْكَ [ifḳ] Bir adamı bir nesneden geri çevirmek yāhūd rey ve endişesini döndürmek ma'nāsınadır; yukālu: أَفَكَ فَلَانًا عَنْهُ إِفْكًَا Ve bir kimseyi yalan söyler eylemek ya'nī yalancı kılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَفَكَ فَلَانًا إِذَا جَعَلَهُ يَكْذِبُ مَاهْرُمٌ وَنَعْمِيدٌ eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَفَكَ فَلَانًا إِذَا حَرَمَهُ مَرَادَةٌ

التَّأْفِيكُ [et-te'fik] Bu dahi yalan söylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَفَكَ الرَّجُلُ إِذَا كَذَبَ

الْأَفَاكُ [el-effāk] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) ve

الْأَفِيكُ [el-efīḳ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

الْأَفُوكُ [el-efūk] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Yalancı adama denir; كَذَابٌ [kezzāb]

ma'nāsına. Ve

أَفِيكَ [efik] Hız ve rüşdü ve hile ve fetāneti kalil olan 'āciz ve çolpa adama denir. Bu ma'nāda bi-ma'nā mef'uldür; yukālu: رَجُلٌ أَفِيكَ أَيُّ عَاجِزٍ قَلِيلِ الْحِيلَةِ وَالْحَزْمِ Ve kendi rey ve fikri cihetinden mahdūc ve firifte olan adama denir ki kıllat-i rüşdünden neş'et eder; yukālu: هُوَ أَفِيكَ أَيُّ مَخْدُوعٍ عَنِ رَأْيِهِ

أَفِيكَ [efik] ile ma'nā-yı ahirde mürādifdir. Ve şol yere denir ki ona yağmur isābet eylemeyip ve onda aslā nebāt olmaya; mü'ennesi hā'yıladır; yukālu: مَكَانٌ مَأْفُوكٌ وَأَرْضٌ مَأْفُوكَةٌ إِذَا لَمْ يَصِبْهُ مَطَرٌ Ve 'akl ve rüşd ve iz'ānı za'if olan adama denir; yukālu: أَفِيكَ الْمَكَانَ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ أَفَكًا بِالْفَتْحِ فَهُوَ مَأْفُوكٌ أَيُّ الضَّعِيفِ الْعَقْلِ **الْإِفْتِكَ** [el-i'tifak] [ifti'āl] vezninde) Bir nesne tersine dönmek ma'nāsınadır; yukālu: إِفْتَكَتِ الْبَلَدُ إِذَا انْقَلَبَتْ

الْمُؤْتَفِكَاتُ [el-Mu'tefikāt] (ism-i fā'il bünyesiyle) Şol beldelerdir ki kavm-i Lūt 'aleyhi's-selām üzere zīr ü zeber oldular; ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿وَالْمُؤْتَفِكَاتُ﴾ **Şārih** der ki Şa'be ve Şa'de ve 'Amre ve Dümā ve Sedüm nām şehirler idi. Ve

مُؤْتَفِكَاتُ [mu'tefikāt] Şol riyāha itlāk olunur ki irsāl-i ilāhī ile bir arzı taklib eyleye yāhūd muhtelifetü'l-mehābb ola, ya'nī neş'et edip estiği kerteler muhtelif ola ki kimi cenūbī ve kimi şimālī ve garbī ola; ve minhu tekülü'l-'Arab: إِذَا كَثُرَتِ الْمُؤْتَفِكَاتُ Ya'nī "Muhtelif yeller estikte yerin zer'i kuvvetlenir ve nemā-dār olur."

الْأَفِيكَةُ [el-efiket] [sefīnet] vezninde) Yalan söze denir; cem'i أَفَايِكٌ [efā'ik] gelir; yukālu: رَمَاءٌ بِالْأَفِيكَةِ أَيُّ الْكَذِبِ

أَفْكَانٌ [Efkān] [saḥbān] vezninde) Bir belde adıdır.

الْأَفِيكَةُ [el-efiket] [feriḥat] vezninde) Kurak seneye itlāk olunur; yukālu: سَنَةٌ أَفِيكَةٌ أَيُّ مُجْدِبَةٍ

الْأَفْكَ [el-efek] (fethateynle) Çehrede çene ile ağız uçlarının kavuştuğu yere denir; yukālu: أَصَابَ بِأَفْكِهِ أَيُّ مَجْمَعِ الْفَنِ وَالْحَطْمَيْنِ

الْأَفْكَ [el-ufk] (hemzenin zammıyla) [ufük] lafzından cem'dir, yalancılara denir.

[أ ك ك]

الْأَكَّةُ [el-ekket] (hemzenin ve kāf-ı müşededenin fethiyle) ve

الْأَكَاكَةُ [el-ekkāket] [şeddādet] vezninde) Şedā'id-i zamāndan olan şedīde ve mihnete denir; yukālu: أَصَابَتْهُمْ الْأَكَّةُ وَالْأَكَاكَةُ Ve

أَكَّةٌ [ekket] Şiddet-i dehre ve şiddet-i harra denir; yukālu: أَرْعَجَتْهُ أَكَّةُ الدَّهْرِ وَأَكَّةُ الْحَرِّ أَيُّ بِهِ أَكَّةٌ Ve bed-hüylüğe denir; yukālu: بِهٍ أَكَّةٌ أَيُّ سُوءِ الْخُلُقِ Ve hikd ve kīne ma'nāsınadır; yukālu: يَقْبَلُهُ أَكَّةٌ أَيُّ حَقْدٍ Ve ölüme itlāk olunur. Ve bir kimse üzere hışm ve gazabla teveccüh eylemeğe denir; tekülü: أَذْهَشْتَنِي مَا هَذِهِ Ve sıkışmak, zahmet ve müzāhame ma'nāsınadır; tekülü: مَا هَذِهِ الْأَكَّةُ أَيُّ الرِّحْمَةِ denir.

الْأَكُّ [el-ekk] (hemzenin fethi ve kāf'ın teşdidiyle) ve

الْأَكِيكُ [el-ekik] [emir] vezninde) İki-si de vasftır, rüzgārsız ıssı güne denir; yukālu: يَوْمٌ أَكٌّ وَأَكِيكٌ أَيُّ حَارٌّ سَاكِنُ الرِّيحِ

أَكٌّ [ekk] Masdar olur, gün rüzgārsız ıssı olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَكٌّ يَوْمَنَا Ve geri dön-

dürmek ma'nāsınadır; yukālu: أَكَّهُ إِذَا رَدَّهُ
 Ve müzāhame eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَكُّ فُلَانًا إِذَا رَاحَمَهُ
 Ve teng-dil olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَكُّ فُلَانٌ إِذَا ضَاقَ صَدْرُهُ
الْإِشْتِكَافُ [el-i'tikāk] [ifti'āl] vezninde)
 Bu dahi havā rākid olarak pek ıssı olmak ma'nāsınadır; tekūlu: إِشْتِكَافٌ يَوْمَنَا بِمَعْنَى أَكُّ
 Ve sıkışmak ma'nāsınadır; yukālu: إِشْتِكَافٌ الْوَرْدُ أَيُّ
 جماعة الإبل الواردة إذا ازدحم
 büyük görünüp ve büyük gelmekle ondan istinkāf eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِشْتِكَافٌ يَوْمَنَا بِمَعْنَى أَكُّ
 Ve yürürken ayakları birbirine çarpılıp dokunmak ma'nāsınadır; yukālu: إِشْتِكَافٌ رِجْلَاهُ إِذَا اضْطَرَّتَا

[أ ل ك]

الْأَلْكُ [el-elk] (hemzenin fethiyle) Ağzıda nesne çiğnemek ma'nāsınadır; yukālu: الْأَلْكُ الْفَرْسُ الْجَمَامُ الْكَا مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا عَلَكَهُ

الْأَلْوَكَةُ [el-elüket] (hemzenin fethi ve lām'ın zammıyla) ve

الْمَأْلُكَةُ [el-me'luket] (mīm'in fethi ve lām'ın zammı ve fethiyle) ve

الْأَلْوُكُ [el-elük] (hemzenin fethiyle) ve

الْمَأْلُكُ [el-me'luk] (mīm'in fethi ve lām'ın zammıyla ve bundan gayrı مَفْعُلٌ [meful] vezninde vārid olmamıştır) Mecmū'u el-çilik, risālet ma'nāsınadır. Şārih der ki mü'ellif teşvīş ile sebt eylemiştir, zīrā ümmehāt-ı sā'irenin beyānına göre أَلْكُ [elk] ve أَلْوَكَةُ [elüket] ve أَلْوُكُ [elük] ve مَأْلُكُ [me'lek], مَفْعَدٌ [maf'ad] vezninde, masdarlardır, elçilik eylemek ma'nāsınadır; ve مَأْلُكُ [me'luk] mīm'in fethi ve lām'ın zammıyla ve مَأْلُكَةُ [me'luket] lām'ın zammı ve fethiyle ismdir, elçiliğe denir; yukālu: أَلْكُ بَيْنَ الْقَوْمِ الْكَا وَالْوَكَةُ وَمَأْلُكَا وَالْوُكَا مِنْ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا تَرَسَّلَ وَيُقَالُ بَيْنَهُمَا مَأْلُكٌ وَمَأْلُكَةُ أَيُّ رِسَالَةً

الْوَكَةُ [elüket] Elçinin hāmil olduğu risāle ve nāmeye itlāk olunur; tekūlu: إِحْمِلْ إِلَيْهِ
 إنتهā. Ve

الْوُكُ [elük] [sabūr] vezninde) Elçiye denir; yukālu: هُوَ الْوُكُ بَيْنَهُمَا أَيُّ رَسُولٌ

الْمَلَكُ [el-melek] (fethateynle) Ferişteye denir, lisānımızda dahi melek denir; cinn ve şeytān gibi bunun da Türkîsi yoktur. 'İnde'l-ba'z bu māddeden me'hūzdur ki aslı مَأْلُكٌ idi, hemze lām üzere takdīm olunduktan sonra hazf olundu. Ve ba'zılar 'indinde "م،ل،ك" den me'hūzdur, ke-mā se-yuzkeru.

الْمَأْلُوكُ [el-me'lük] [me'lük] vezninde ve mürādifidir ki zikr olundu; yukālu: رَجُلٌ مَأْلُوكٌ أَيُّ مَأْلُوكٌ

الْإِسْتِيلَاكُ [el-istilāk] Elçilik ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتِيلَاكٌ مَأْلُكَتُهُ إِذَا حَمَلَ رِسَالَتَهُ

[أ ن ك]

الْأَنْكُ [el-ānuk] (hemzenin meddi ve nūn'un zammıyla) Kurşuna denir, أُسْرُبٌ [usrub] ma'nāsına, 'alā-kavlin ebyazına denir ki kalay olacaktır yāhūd esvedine yāhūd hālisine denir.

Mü'ellif أُسْرُبٌ [usrub] lafzını أَنْكُ [ānuk] ve أُسْرُبٌ [usrub] ile ta'rif edip ve رِصَاصٌ [reşāş] māddesinde iki nev'e taksīm eylemişti ki biri esveddir ki أُسْرُبٌ [usrub]dur ve biri ebyazdır ki قَلْعِيٌّ [qal'iy]dir demişti. Şimdi burada أَنْكُ [ānuk] lafzını أُسْرُبٌ [usrub] ile ta'rif eyledi ki kendi beyānına göre رِصَاصٌ [reşāş]-ı esved olur, Türkīde kurşun dedikleridir. Ve kavli-sāniye göre قَلْعِيٌّ [qal'iy] olur ki kalay dedikleridir. Kavli-sālis ki أُسْرُبٌ أَوْ أُسْوَدُهُ yāhūd esved demektir, işte takrīr-i mezkūr esved

أَسْرُبْتُ [usrub] olacaktır. Bu terdîdin zā'id olduğu gayr-i setîrdir. Ve أُسْرُبْتُ [usrub] Fārisîden mu'arrebdir. Ve أَنْكُ [ānuk] lafzının vezni أَفْعُلُ [ef'ul]dur ki أَفْلَسْتُ [eflus] veznidir, cem'e mahsûs olmakla müfred olarak bundan ve أَشُدُّ [eşudd] lafzından gayrı vārid olmamıştır. Şārih der ki ba'zılar vezni فَاعِلٌ [fā'il] olmaya zāhib oldular.

الْأَنْكُ [el-enk] (hemzenin fethiyle) Bir nesne büyüyip yoğunlanmak ma'nāsınadır; yukālu: أَنْكَ الشَّيْءُ أَنْكَ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا عَظُمَ Ve uzamak ma'nāsınadır; yukālu: وَغَلِظَ Ve derd-nāk olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَنْكَ الرَّجُلُ إِذَا تَوَجَّعَ Ve hisset ve denā'et ve irtikāb gibi ahlāk-ı rezile peydā edip hırs ve tama'a düşmek ma'nāsınadır; yukālu: أَنْكَ الرَّجُلُ إِذَا طَمِعَ وَأَسَفَ لِمَلَائِمِ الْأَخْلَاقِ

[أ و ك]

الْأَوْكَةُ [el-evket] [şevket] [şevket] vezninde) Gazab ve şerr ve şūr ma'nāsınadır; yukālu: مَا هَذِهِ الْأَوْكَةُ أَيُّ الْعَضْبِ وَالشَّرِّ Türkîde “gazab”a öyke denmekle zāhiren أَوْكَةٌ [evket]ten me'hüz ve muharreftir.

[أ ي ك]

الْأَيْكُ [el-eyk] (hemzenin fethiyle) Sık ve birbirine sarmaşık ağaç koruluğuna denir yāhūd سِيدْرٌ [sidr] ve أَرَاكٌ [erāk] ağaçlığı olan ormana denir, alā-kavlin mutlakan ağaçlığı denir, hattā hurmālığa denir; müfredi أَيْكَةٌ [eyket]tir; yukālu: نَزَلُوا فِي الْأَيْكِ وَهُوَ الشَّجَرُ الْمُتَلْتَفُ الْكَثِيرُ أَوْ الْغَيْضَةُ تُنْبِتُ السِّدْرَ وَالْأَرَاكُ أَوْ الْجَمَاعَةُ مِنْ كُلِّ الشَّجَرِ حَتَّى مِنْ النَّخْلِ وَمَنْ قَرَأَ قَوْلَهُ تَعَالَى ﴿أَصْحَابُ الْأَيْكَةِ﴾ بِالْأَيْكَةِ فَهِيَ الْغَيْضَةُ Kırā'at-i وَمَنْ قَرَأَ “لَيْكَةَ” بِاللَّامِ فَهِيَ اسْمُ الْقَرْيَةِ sāniyeye göre mevzi'-i zikri lām faslı olur. Ve *Şaḥīḥ-i Buḥārī* de أَصْحَابُ اللَّائِكَةِ

ya'nī lām-ı müşeddede ile أَيْكَةٌ [eyket]jin cem'i olmak üzere mersüm olmakla vehm olmak melhūzdur. Ve

أَيْكُ [eyk] Masdar olur, ağaç koruluk yāhūd ormanlık olmak ma'nāsına; yukālu: أَيْكُ الْأَرَاكُ أَيْكًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَارَ أَيْكَةً **الْإِسْتِيَاكُ** [isti'yāk] أَيْكُ [eyk] ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَأْيَاكُ الْأَرَاكُ بِمَعْنَى أَيْكُ

الْأَيْكُ [el-eyik] [ketif] vezninde) Meyve-dār olan ağaçlığı denir; yukālu: أَيْكُ أَيْكُ أَيُّ مُشْمَرٍ

FASLU'L-BĀ'Ī'L-MUVAHHADE

(فَصْلُ الْبَاءِ الْمُوحَّدَةِ)

[ب ب ك]

بابُك [Bābek] (هَاجِرٌ [hācer] vezninde) Meşhūr sāhib-i hurūc ismidir ki bilād-ı Fāris'ten Hurrem nām kasabadan neş'et ve zuhūr edip cümle-i memālike istilā eylemeğe ramak-ı yesir kalmıştı. Ba' dehu bir takrîble Mu'caşım-ı 'Abbāsî zamânında katl ve idām olundu. Ve 'Abduşşamed b. Bābek şu'arā-i muflikîndendir. Şārihin beyānına göre بَابُك [Bābek] 'ucme ve 'alemiyyetle gayr-i munsarıftır.

[ب ت ك]

الْبِتْكَ [el-betk] (فَتَكَ [fetk] vezninde) Kesmek ma'nāsınadır; yukālu: بَتَكَ بَتَاكَ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا قَطَعَهُ

التَّبْتِيكَ [et-tebtik] (تَفَعَّلَ [tef'īl] vezninde) Bu dahi kesmek ma'nāsınadır.

الْإِنْبِتَاكَ [el-inbitāk] (إِنْفَعَلَ [infi'āl] vezninde) ve

التَّبْتُكُ [et-tebettuk] (تَفَعَّلَ [tefa'ul] vezninde) Kesilmek ma'nāsınadır; yukālu: بَتَكَ فَانْبِتَاكَ وَتَبْتِيكَ أَي قَطَعَهُ فَانْقَطَعَ وَتَقَطَعَ

الْبِتْكَةُ [el-bitket] (bā'nın kesri ve fethateynle) Kesilen şey'in pāresine denir ki kesinti ta'bīr olunur; cem'i بَتَكَ [bitek] gelir, عَنَبَ [ineb] vezninde; yukālu: فِي يَدِهِ بِتْكَةٌ مِنَ الْحَبْلِ Ve evāhir-i leyld e olan zulmete itlāk olunur; tekūlu: وَقَدْ بَقِيَتْ بِتْكَةٌ مِنَ اللَّيْلِ أَي جَهْمَةٌ

İşbu “ب،ت،ك” māddeesinde *Şihāh* müterciminin بَتَكَ [betk] bir nesneyi kabz edip çekmek ma'nāsına da gelir 'unvāniyla *Şihāh*'tan bir ma'nā dahi tercümesi kat

ma'nāsından müteferra' olup ma'nā-yı mezkūr tahtında olduğına binā'en mü'ellif ona iltifāt eylememiştir. Hattā Rāgib *Mufredāt*'ta بَتَكَ [betk] a'zā' ve şar' katında müsta'meldir; yukālu: بَتَكَ شَعْرُهُ وَأُذُنُهُ وَبِتْكَتُ الشَّعْرِ أَي تَنَاوَلْتُ قِطْعَةً مِنْهُ وَالْبِتْكَةُ الْقِطْعَةُ 'ibāretiyle resm eylemekle ma'nā-yı evvel zımnında olduğı vāzihtır.

الْبَاتِيكَ [el-bātik] فَاطِعٌ [kātī'c] ma'nāsınadır. Ve Mālik b. Ka'b el-Hemdānī kılıcının ismidir.

الْبِتُّوكُ [el-betūk] (صَبُرٌ [şabūr] vezninde) Bu dahi فَاطِعٌ [kātī'c] ma'nāsınadır; yukālu: سَيِّفٌ بَاتِكٌ وَبِتُّوكٌ أَي فَاطِعٌ

[ب خ ن ك]

الْبُحْنُكُ [el-buḥnuḳ] (بُحْنِقٌ [buḥnuḳ] vezninde) ve mürādifidir.

[ب ذ ك]

تَبُوذُكُ [tebūzek] (tā'nın fethiyle) 'An-karīb tā' faslıyla mersümdür.

[ب ر ك]

الْبِرْكَةُ [el-bereket] (feteḥātla) Bir nesnenin artıp çoğalmasına denir; yukālu: فِيهِ بَرَكَةٌ أَي نَمَاءٌ وَزِيَادَةٌ

Müellifin *Başār*'de beyānına göre asl “ب،ر،ك” deve yere çökmek ma'nāsına mevzū'dur ki dizlerini ve sadrını yere koyup yerleşmekten 'ibārettir. Bu ma'nādan lüzüm ve sübüt ma'nāsı itibār olundu: بَرَكَةُ الْمَاءِ ve اِبْتِرَاكٌ فِي الْحَزْبِ ve بُرُوكٌ دَابَّةٌ [bereket] itlākı ve ondan ziyāde nemā' ma'nāsı ve sa'adet ma'nāsı münşa'ib olmuştur. İntehā. Ve

بَرَكَةُ [bereket] Sa'adet ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ أَهْلُ الْبَرَكَةِ أَي السَّعَادَةِ

بَرَكَةٌ [Bereket] Esāmīdendir: Bereket el-Mucaşi' tābi'ındendir.

التَّبْرِيكُ [et-tebrīk] Bereketle du'ā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: بَرَكٌ عَلَى الطَّعَامِ Ve deve çökmek ma'nāsınadır; yukālu: بَرَكُ الْبَعِيرِ إِذَا اسْتَنَاحَ

الْبَرِيكُ [el-berīk] (emīr) [emīr] vezninde) Hayr ve bereketli şey'e denir; yukālu: طَعَامٌ بَرِيكٌ أَيُّ مُبَارَكٌ فِيهِ

الْمُبَارَكَةُ [el-mubāreket] [mufā'let] [mufā'let] vezninde) Bereket vermek ve bereketli kılmak ma'nāsınadır; yukālu: بَارَكَ اللهُ لَكَ وَفِيكَ وَعَلَيْكَ وَبَارَكَكَ أَيُّ وَضَعَ فِيكَ الْبَرَكَةَ وَأَمَّا فِي حَدِيثِ الصَّلَاةِ عَلَى النَّبِيِّ عَلَيْهِ السَّلَامُ "وَبَارَكَ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ" فَمَعْنَاهُ أَدِمَ لَهُ مَا أُعْطِيَتْهُ مِنْ ثَبْتِنَا عَلَى [ihdinā] إِهْدِنَا Pes وَالتَّشْرِيفِ وَالْكَرَامَةِ ma'nāsını mutazammın olduğu gibi burada بَارِكٌ [bārik] dahi الْبَرَكَةُ أَدِمَ لَهُ الْبَرَكَةَ ma'nāsını mutazammındır. Ve

مُبَارَكَةٌ [mubāreket] Bir nesneye müdāvemem eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: بَارَكَ عَلَيْهِ إِذَا وَاطَبَ

التَّبَارُكُ [et-tebāruk] [tefā'ul] [tefā'ul] vezninde) Hāssaten sıfat-ı ilāhiyyeden olmakla eşyā-i sā'irede isti'māl olunmaz; yukālu: بَارَكَ اللهُ أَيُّ تَقَدَّسَ وَتَنَزَّهَ فِي ذَاتِهِ وَصِفَاتِهِ olur. Ve cemī'e-i hayrāt u berekāt Hazret-i Hakk'a mahsūs olmakla mahlūkattan müte'ālī olduğuna mebnī mahlūkātta isti'māl olunmaz.

Mütercim der ki hissīsadān olmakla bundan muzārī' ve masdar ve ism-i fā'il sīgaları mutasarrıf olmaz, niteki Beydāvī sūre-i Furkān evvelinde tansīs eylemiştir. Ve yine Beydāvī 'aleyhi'r-rahme تَكَاتُرٌ خَيْرُهُ أَوْ تَزَايُدٌ عَنْ كُلِّ شَيْءٍ وَتَعَالَى عَنْهُ فِي صِفَاتِهِ وَأَعْلَاهُ 'ibāretiyle tefsīr eylemiştir ki kavlı-i evvel

hāsıl-ı ma'nādır. Ve kavlı-i sānīde تَعَالَى ke-limesi تَزَايُدٌ lafzına 'atf-ı tefsīrdir ve تَفَاعُلٌ [tefā'ul] sīgası mübālagayı mutazammındır ki ezeli ve ebedi hayr ve birr ve ihsān-ı kesīr ya'nī gayr-i munkatı'dır yāhūd vech-i mezkūr üzere mahlūkattan müte'ālīdir demektir, ta'ālā ve tekaddese. Ve Muzhir'de mersūmdur ki nevāsih-i ibtidā' ve bāb-ı istisnā' ve bāb-ı ta'accüb ve emsāl üzere mebnīyye olan ef'āl ve sıfat-ı ilāhiyyeye mahsūs olan تَبَارَكَ fi'li ve يَتَبَعِي ve هَبْ ve عم ve هَبْ makülesi fi'ller siyag-ı muhtelif tasarrufandan memnū'lardır. Ve

تَبَارُكٌ [tebāruk] Bir nesne ile hayra tefe'ül eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَبَارَكَ بِالشَّيْءِ Ma'nā-yı evvelde vech-i mezkūr üzere mutasarrıf olmayıp lākin ma'nā-yı sānīde mutasarrıf olur.

الْبُرُوكُ [el-burūk] [ku'ūd] [ku'ūd] vezninde) ve

التَّبْرَاكُ [et-tebrāk] [tezkār] [tezkār] vezninde) Deve çökmek ma'nāsınadır; yukālu: بَرَكُ الْبَعِيرِ بُرُوكًا وَتَبْرَاكًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا اسْتَنَاحَ Ve sābit ve mukīm olmak ma'nāsınadır; yukālu: بَرَكٌ بِالْمَكَانِ إِذَا ثَبَتَ وَأَقَامَ بِهِ

بُرُوكٌ [burūk] [ibtirāk] [ibtirāk]tan ism olur, ke-mā se-yuzkeru. Ve bulutun yağmuru dā'imī olmak ma'nāsınadır; yukālu: بَرَكَتِ السَّحَابُ إِذَا دَامَ مَطْرَهَا بَرَكُ الرَّجُلِ فِيهِ إِذَا اجْتَهَدَ

الْإِبْرَاكُ [el-ibrāk] (hemzenin kesriyle) Deveyi çökürmek ma'nāsınadır; tekülü: أِبْرَكْتُ الْبَعِيرُ إِذَا أَنْحَتَهُ

الْبَرْكُ [el-berk] (bā'nın fethiyle) Haşemniş'in olan oba halkının mecmū' develerine denir ki otlaktan akşam vaktinde gelip obanın kenārlarında bāligaten mā-belagat bulut gibi çökmüş ola; her ne kadar kesīr

olursa da بَرْكٌ [berk] itlāk olunur. ‘Alā-kavlin çökmüş deve sürüsüne yāhūd pek çok develere denir. Müfredi بَارِكٌ [bārik] tir, صَحْبٌ [ṣaḥb] ve صَاحِبٌ [ṣāḥib] gibi; mü’ennesi بَارِكَةٌ [bāriket]tir ve cem’i بُرُوكٌ [burūk]tur. Pes ism-i cem’ olur ya’nī māddesinden vāhidi olan ism-i cem’ olur, رَكْبٌ [rekb] gibi. Ve

بَرْكٌ [berk] Göğüse itlāk olunur, ma’nā-yı ātīden me’hūzdur; yukālu: ضَرْبُهُ بَرْكُهُ أَيُّ صَدْرُهُ Ve devenin göğsünden yere gelen mevzi’ine denir. Ve bir mevzi’ adıdır; fet-hateynle de zebān-zededir.

الْمُبْتَرِكُ [el-mubterik] [ibtirāk]tan ism-i fā’ildir. Bir nesne üzere çöküp zor ve ikdāmla dayanan kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ مُبْتَرِكٌ أَيُّ مُعْتَمِدٌ عَلَى شَيْءٍ مَلِيحٌ

الْبُرْكُ [el-burek] [ṣurad] vezninde) Dā’imā nesne üzere çöker olan kimseye denir.

الْبُرْكَةُ [el-birket] (bā’nın kesriyle) Bu dahi göğüse denir, صَدْرٌ [ṣadr] ma’nāsına. Ve çökmüş nākanın çöktüğü yerde sütünün idrār eylesine denir ki sāhibi onu gördükte kaldırıp sağar; yukālu: دَنَا وَقَتٌ بَرْكَةٌ النَّاقَةِ وَهِيَ أَنْ تَدْرُ لَبَنَهَا وَهِيَ بَارِكَةٌ فَتَيْقِيمُهَا وَيَحْلُبُهَا Ve devenin göğsünün yere gelen derisine denir yāhūd bunda بَرْكٌ [berk] lafzının ki bā’nın fethiyledir cem’idir, حَلِيَّةٌ [ḥilyet] ve حَلِيٌّ [ḥaly] gibi. Burada teşvīṣ vardır, zīrā mü’ellif حَلِيٌّ [ḥaly] māddesinde حَلِيٌّ [ḥaly] ki ḥā’nın fethi ve lām’ın sükūnuyladır, cem’i حَلِيٌّ [ḥaliyy] gelir, دَلْوٌ [delv] ve دَلِيٌّ [duliyy] gibi yāhūd حَلِيٌّ [ḥaly] cem’dir, müfredi حَلِيَّةٌ [ḥalyet]tir, طَبِيَّةٌ [ṭabyet] gibi ve حَلِيَّةٌ [ḥilyet] ki ḥā’nın kesriyledir, cem’i حَلِيٌّ [ḥilā] gelir, ḥā’nın kesri ve elifin kasrıyla ve حُلِيٌّ [ḥulā] gelir, ḥā’nın zammıyla

diye tansīs eylemekle burada أَوْ جَمْعٌ الْبُرْكَةُ أَوْ جَمْعٌ الْبُرْكَةُ كَحَلِيَّةٍ وَحَلِيٌّ kavli mülāyim değildir, gālibā ‘ibāre الْبُرْكُ أَوْ مُفْرَدُ الْبُرْكِ ‘unvānyla iken kalem-i nāsihten أَوْ جَمْعٌ ‘unvānyla vākī’ olmuştur, fe’lyuharrer. Ve ‘alā-kavlin بَرْكٌ [berk] bā’nın fethiyle insānın göğsüne ve بَرْكَةٌ [birket] sā’ir hayvānın göğsüne denir yāhūd بَرْكٌ [berk] göğüsün iç yüzüne denir ve بَرْكَةٌ [birket] taṣra yüzüne denir. Ve

بُرْكَةٌ [birket] Havuza denir, بَرْكٌ [birk] gibi; cem’i بِرْكٌ [birek] gelir, عِنَبٌ [‘ineb] vezninde. Ve

بُرْكَةٌ [birket] Binā-i nev’ olur, deve bir gūne çökmek ma’nāsına; yukālu: مَا أَحْسَنَ بُرْكَةَ هَذَا الْبَعِيرِ أَيُّ نَوْعٌ مِنَ الْبُرُوكِ Ve sağmal koyuna denir; tesniyesi بُرْكَتَانِ [birketān] ve cem’i بُرْكَاتٌ [birkāt]tır; yukālu: لَهُ بُرْكَةٌ أَيُّ شَاءَ حَلْوَبَةٌ Ve

بُرْكَةٌ [birket] Su irkilip göllendiği yere denir. Hālen tarīk-i Ḥicāz’da بُرْكَةٌ [burket]ler ki bā’nın zammıyladır, ondan muharrefdir. Ve sabāh vakti sağılan sütün bir sağımlı-ğa denir; bunda bā’nın fethiyle de cā’izdir. Ve bir türlü kumāṣ-ı Yemenī ismidir.

الْبُرْكُ [el-birk] (bā’nın kesriyle) Bu dahi havuza denir. Ve Mekke ile Zebīd miyānında bir mevzi’ adıdır. Ve Necd’de Benū ‘Uḳayl yurdunda bir su adıdır. Ve Mecāze’de bir mevzi’dir. Ve dīger iki mevzi’ adıdır.

الْبُرْكَةُ [el-burket] [gurfet] vezninde) Bir gūne su kuşuna denir ki sagīr ve eb-yaz olur, Türkīde martı kuşu dedikleridir; cem’i بُرْكٌ [burek]tir, صُرْدٌ [ṣurad] vezninde ve أَبْرَاكٌ [ebrāk]tır, أَصْحَابٌ [aṣḥāb] gibi ve بُرْكَانٌ [burkān]dır, رُغْفَانٌ [ruḡfān] vezninde; bā’nın kesriyle de cā’izdir. Ve

بُرْكَةٌ [burket] Kurbağaya denir; cem’i بُرْكٌ [burk]

[burek]tir. Ve diyet ve حَمَالَةٌ [ḥamālet] ma'nāsınadır, 'alā-kavlin diyeti mütehammil olup edāsına sa'y eden kimselere denir. Ve eṣrāf ve a'yān gürūhuna denir; tekūlu: وَعِنْدَهُ بُرُكَةٌ أَي جَمَاعَةٌ مِنَ الْأَشْرَافِ Ve değirmencinin aldığı değirmen hakkına denir, avuç unu ta'bīr olunur. Ve diyet talebinde olan cemā'ate denir; bunda bā'nın herākat-ı selāsıyla da cā'izdir. Ve

بُرُكَةُ الْأُرْدُنِيِّ [Burketu'l-Urduniyy] Muhad-distir, Mekhūl'den rivāyet eylemiştir.

الْإِبْتِرَاكُ [el-ibtirāk] [إِفْتِعَالٌ] [ifti'āl] vezninde) Diz üzere çöküp muhārebe eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **إِبْتَرَكُوا إِذَا جَنُّوا لِلرُّكْبِ** Ve seğırtmekte pek çabalayıp sür'at ve ikdām eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **إِبْتَرَكُوا فِي الْعُدُوِّ إِذَا أَسْرَعُوا مُجْتَهِدِينَ** Bundan ism **بُرُوكٌ** [burūk]tur. Ve kılıcın pāsını açan adam pās açacak āletin üzerine yamanıp çökmek ma'nāsınadır; yukālu: **إِبْتَرَكَ الصَّيْقَلُ** Ve bulutun yağmuru şidetle sağanaklı dökülmek ma'nāsınadır; yukālu: **إِبْتَرَكَتِ السَّحَابَةُ إِذَا أَشْتَدَّ أَنْهَالُهَا** Ve bulutun yağmuru dā'imī olmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِبْتَرَكَتِ السَّمَاءُ إِذَا دَامَ مَطَرُهَا** Ve bir adama sövüp ırz ve nāmūsuna naks ve halel vermek ma'nāsınadır; yukālu: **إِبْتَرَكَ فِي عَرْضِهِ** وَعَلَيْهِ إِذَا تَنَفَّضَهُ وَشَتَمَهُ

الْبُرُوكَاءُ [el-berūkā] [جَلُولَاءُ] [celūlā] vezninde) ve

الْبِرَاكَاءُ [el-berākā] (bā'nın fethiyle) Diz üzere çöküp sebāt ve temkīnle olan harb ve kītāle denir.

الْبُرُوكُ [el-berūk] [صَبُورٌ] [ṣabūr] vezninde) Veled-i kebīri var iken ere varmış 'avrete denir; yukālu: **إِمْرَأَةٌ بُرُوكٌ إِذَا كَانَتْ قَدْ تَزَوَّجَتْ وَلَهَا** وَلَدٌ كَبِيرٌ

الْبُرُوكُ [el-burūk] (bā'nın zammıyla) Un

helvāsına denir, **خَبِيضٌ** [ḥabīṣ] ma'nāsına.

الْبَرِيكَةُ [el-beriket] (bā'nın fethiyle) İsmidir, un helvāsı yapmağa denir. Ve 'inde'l-ba'z **بَرِيكٌ** [berīk], **أَمِيرٌ** [emīr] vezninde, kaymakla tāze hurmādan mürekkeb ta'āma denir. Mütercim der ki burada 'ibāre müşevveş zann olunuyor, zīrā hasbe'z-zāhir **بَرِيكَةٌ** [berīket] helvāya denmektedir, **خَبِيضَةٌ** [ḥabīṣat] gibi; cem'i **بَرِيكٌ** [berīk] olur ve **بُرُوكٌ** [burūk] ism olmaktadır.

الْبِرَاكُ [el-birāk] [كِتَابٌ] [kitāb] vezninde) Bir cins balıktır ki kuş burnu gibi burnu olur; cem'i **بُرُكٌ** [burk] gelir bā'nın zammıyla.

بِرَاكٍ [berāki] [قَطَامٌ] [ḳatāmi] vezninde) İsm-i fi'l-i emrdir, **أَبْرُكُوا** ma'nāsınadır ki küllü vāhid itibārıyla, sābit-kadem olası demektir; yekülüne fi'l-harbi: **بِرَاكٍ بِرَاكٍ** أَي أَبْرُكُوا

الْبُرَاكِيَّةُ [el-burākiyyet] [غُرَابِيَّةٌ] [gūrābiyyet] vezninde) Bir türlü gemiye denir.

الْبِرُوكَانُ [el-birkān] (bā'nın kesriyle) Bir şecer adıdır, 'alā-kavlin şūr olan nebāta denir yāhūd sāki uzamayan nebāta denir. Ve bir nev' nebāt adıdır ki Necd bilādında nābit olur yāhūd nebātın hurde nev'ine denir. Müfredi **بِرُوكَانَةٌ** [birkānet]tir yāhūd **بِرُوكَانٌ** [birkān] cem'dir, müfredi **بُرُكٌ** [burek]tir, **صُرْدٌ** [ṣurad] ve **صِرْدَانٌ** [ṣirdān] gibi.

بُرُوكَانٌ [Burkān] [عُشْمَانٌ] [uṣmān] vezninde) Esmādandır: Ebū Şālīḥ Burkān tābī'dir.

الْبُرُوكَانُ [el-berrekān] ve

الْبُرُوكَانِي [el-berrekāniyy] (bā'nın ve rā-i müşeddedenin fethiyle) ve

الْبُرُوكَانُ [el-bernekān] [زَعْفَرَانٌ] [zaferān] vezninde) ve

الْبُرُوكَانِي [el-bernekāniyy] (زَعْفَرَانِي) [zaferāniyy] vezninde) İpten dokunmuş

bir güne siyāh ‘abāya denir; cem‘i بَرَانِكُ [berānik gelir; hālen gemicilerin ve oduncu makûlelerinin giydikleri siyāh ‘abā olacaktır.

بِرْكُ الْعَمَادِ [Birku'l-Ġumād] (bā'nın kesri ve fethi ve ğayn-ı mu‘cemenin harekāt-ı selāsıyla) Yemen’de ‘alā-kavlin verā-i Mekke’de beş merhale mesāfede bir mevzi‘dir, ‘alā-re‘yin aksā-yı ma‘mûre-i arzda vākı‘dir.

بِرْكُ النَّحْلِ [Birku'n-Nahl] ve

بِرْكُ التَّرْيَاعِ [Birku't-Tiryāc] (bā'ların kesriyle) İki mevzi‘dir.

طَرَفُ الْبِرْكِ [Ṭarafu'l-Birk] Mekke’ye on fersah Cebel-i Şeṭāc kurbünde bir mevzi‘dir.

بِرْكَةُ أُمِّ جَعْفَرٍ [Birketu Ummi Ca‘fer] (bā'nın kesriyle) Tarik-i Mekke’de Muġīse ile ‘Uzeyb aralığında bir birkedir.

بِرْكَةُ الْخَيْرَانَ [Birketu'l-Ḥayzurān] Fileştin türābındadır.

بِرْكَةُ زَلْزَلٍ [Birketu Zelzel] Bağdād kazāsındadır.

بِرْكَةُ الْحَبِشِ [Birketu'l-Ḥabeş] ve

بِرْكَةُ الْفِيلِ [Birketu'l-Fil] ve

بِرْكَةُ رُومِيسِ [Birketu Rumeys] ve

بِرْكَةُ حُبِّ عُمَيْرَةَ [Birketu Cubbi ‘Umeyret] Mışır diyārındadır.

بُرَيْكُ [Bureyk] زُبَيْرِ [zubeyr] vezninde) Yemāme’de bir beldedir. Ve muhaddisinden bir cemā‘attir.

الْبُرَيْكَانِ [el-Bureykān] (musaggar bünye-siyle) Füsān-ı ‘Arabdan Bārik ve Bureyk nām birāderlerdir.

يَوْمُ الْبُرَيْكَيْنِ [yevmu'l-Bureykeyn] Eyyām-ı ‘Arabdandır.

بِرْكُوتُ [Berkūt] [‘aşfūt] vezninde) Mışır’da bir karyedir.

بِرْكُ [Birek] [‘ineb] vezninde) Başra’da bir sokak adıdır.

الْمُبَارَكُ [el-Mubārek] (ism-i mef‘ül bünye-siyle) Başra’da bir nehr adıdır. Ve Vāsiṭ’ta bir nehrdir ki üzerinde bir karye vardır.

الْمُبَارَكَةُ [el-Mubāreket] Ḥārezm eyāletinde bir karyedir.

الْمُبَارَكِيَّةُ [el-Mubārekiyyet] Bir kal‘adır ki mevālī-i Benī ‘Abbās’tan Mubārek-i Türkī binā eylemiştir.

مَبْرِكُ [Mebrek] [maḳ‘ad] vezninde) Tihāme’de bir mevzi‘dir. Ve Medīne’de bir hānedir ki peygamber-i ekrem sallallāhu ‘aleyhi ve sellem hazretleri Medīne’ye teşriflerinde nākaları onda burük eylemiştir.

مَبْرِكَانَ [Mebrekān] (mīm’in ve rā’nın fet-hiyle) Bir mevzi‘dir.

تَبْرَاكُ [Tibrāk] [kırṭās] vezninde) Bir mevzi‘dir.

بُرْكُ [burek] [zuffer] vezninde) Şehr-i zi’l-hiccenin ism-i kadīmidir. Ve ‘Avf b. Mālik b. Ḍubey‘a lakabıdır. Ve

بُرْكُ [burek] Korkak, cebān ma‘nāsınadır. Ve kābūs ma‘nāsınadır ki uykuda ‘arız olan ağırlıktır, ağır basma ta‘bīr olunur.

الْبَارُوكُ [el-bārūk] Bu dahi korkak adama denir; yukālu: رَجُلٌ بُرْكٌ وَبَارُوكٌ أَيُّ جَبَانٍ Ve kābūsa denir; tekūlu: رَا حَمْنِي الْبُرْكُ وَالْبَارُوكُ فِي النَّوْمِ أَيُّ الْكَابُوسِ

التَّبْرُوكُ [et-teberruk] [tefa‘ul] vezninde) Bir nesne ile teyemmün eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: تَبْرُوكٌ بِهٖ أَيُّ تَيَمَّنٌ

الْبِرْوَكَةُ [el-berveket] [ḳasveret] vez-

ninde) Dişi kirpiye denir.

الْمُبْرِكَةُ [el-mubriket] [مُحْسِنَةٌ] [muḥsinet] vezninde) Āteşe denir.

الْبُرُكُ [el-būrek] [بُورُق] [būrak] vezninde ve mürādifidir ki maddesinde beyān olundu.

[ب ر ز ك]

بُرُوكُ [Burzuk] [فُنْفُذ] [kunfuz] vezninde) Sāme b. Lu'eyy evlādından ism-i İbn Nu'mān'dır.

[ب ر ت ك]

الْبُرْتَكَةُ [el-berteket] [دَحْرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) Bir nesneyi yırtıp çāk çāk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **بُرْتَكُ الثُّوبِ إِذَا** بَزْتَكُهُ إِذَا قَطَعَهُ مِثْلَ الثَّمَلَةِ. Ve bir nesneyi kıyma kıymak ma'nāsınadır; yukālu: **بُرْتَكُهُ إِذَا قَطَعَهُ مِثْلَ الثَّمَلَةِ**. **الْبِرَاتِكُ** [el-berātik] (bā'nın fethiyle) Küçük toprak tepelere denir. Müfredi mesmū' değildir.

[ب ر ش ك]

الْبِرْشَكَةُ [el-berşeket] (şīn-i mu'ceme ile **دَحْرَجَةٌ** [dahrecet] vezninde) Bir nesnenin eczā' ve a'zāsını yarıp birbirinden ayırmak ma'nāsınadır; yukālu: **بِرْشَكُ الْجُرُورِ إِذَا فَصَّلَهَا** وَأَبَانَ بَعْضَهَا مِنْ بَعْضٍ

[ب ر ش ت ك]

الْبِرْشَتُوكُ [el-bereştūk] [سَقَنْكُورٌ] [sekanḳūr] vezninde) Bir nev' semek-i bahrī ismidir.

[ب ر م ك]

بِرْمَكُ [Bermek] [جَعْفَرٌ] [ca'fer] vezninde) Yahyā b. Ḥālid-i Bermekī'nin ceddī ismidir ki onlara **بِرَامِكَةٌ** [Berāmiket] itlāk olunur.

[ب ر ن ك]

الْبِرْنَكَانُ [el-bernekān] "ب،ر،ك" maddesinde beyān olundu.

[ب ز ر ك]

بُرُوكُ [buzurk] (bā'nın ve zā-yı mu'cemenin zammıyla) Lafz-ı a'cemiyye ya'nī Fārisiyyedir; büyük, kebīr ma'nāsınadır yāhūd ulu ve 'azīm ma'nāsınadır. Ba'dehu onunla vezīr-i meşhūr Nizāmü'l-Mülk mülakkab oldu.

[ب ز ك]

الْبَزَكِيُّ [el-bezekā] [جَمَزَى] [cemezā] vezninde) Sür'at-i seyr ma'nāsınadır; yukālu: **يَسِيرُ الْبَزَكِيُّ وَهُوَ سُرْعَةُ السَّيْرِ**

[ب ش ك]

الْبَشْكَ [el-beşk] (bā'nın fethi ve şīn-i mu'cemenin sükunuyla) Bir işi fenā' ve kemter işlemek ma'nāsınadır; yukālu: **بَشْكَ** فِي عَمَلِهِ بَشْكًَا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا سَاءَ فِيهِ Ve dikişi seyrek seyrek fenā' ve kötü dikmek, 'alā-kavlin 'acele eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **بَشْكَ الثُّوبِ إِذَا خَاطَهُ خِيَاطَةً رَدِيئَةً أَوْ عَجَلَ** Ve yalan söylemek ma'nāsınadır; yukālu: **بَشْكَ الرَّجُلُ إِذَا كَذَبَ** Ve kesmek ma'nāsınadır; yukālu: **بَشْكَهُ إِذَا قَطَعَهُ** Ve devenin ayağı bağını çözmek ma'nāsınadır; yukālu: **بَشْكَ عِقَالِ الْبَعِيرِ إِذَا حَلَّهَ** Ve bir nesneye bir şey' katmak ma'nāsınadır; yukālu: **بَشْكَهُ إِذَا خَلَطَهُ** Ve davarı tiz tiz sürmek ma'nāsınadır; yukālu: **بَشْكَ الدَّابَّةَ إِذَا سَاقَهَا سَرِيعًا** Ve sür'atle yürütmek ma'nāsınadır; yukālu: **بَشْكَ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ** Ve davar yürürken ayaklarını tiz tiz nakıllayıp eşmek ma'nāsınadır; yukālu: **بَشْكَ الْفَرَسِ إِذَا خَفَّ نَقْلُ قَوَائِمِهِ** Ve bunda şīn'in fethiyle de cā'izdir. Ve

بَشْكَ [beşk] At yerden tırnaklarını kaldırarak ellerini tamām dōşemeyerek vech üzere yürütmek yā seğırtmeye denir; yukālu: **يَعْدُو أَوْ يَمْشِي الْبَشْكَ وَهُوَ أَنْ يَرْفَعَ بِحَوَافِرِهِ مِنَ الْأَرْضِ وَلَا تَتَّبِطُ يَدَاهُ**

الْإِبْتِشَاكُ [el-ibtīṣāk] [ifti'āl] vezninde) Bu dahi yalan söylemek ma'nāsınadır; yukālu: **إِبْتِشَاكٌ فُلَانٌ إِذَا كَذَبَ** Ve kesilmek ma'nāsınadır, niteki **بِشْكٌ** [bešk] kesmek ma'nāsınadır; yukālu: **إِبْتِشَاكٌ سِلْكُهُ إِذَا انْقَطَعَ** Kāle'ş-şārih ve fi'l-**Ubāb**: **إِبْتِشَاكٌ سَلَاهُ أَي انْقَطَعَ** Ve **إِنْقَطَاعٌ سَلَاءٌ** miynet-i şedde uğramaktan kinayedir, **Ubāb me'haz-ı Kāmūs** olmakla zāhiren savāb odur, unvāni kalem-i nāsih eseridir. Ve

إِبْتِشَاكٌ [ibtīṣāk] Bir adamın ırz ve nāmūsuna dokunmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِبْتِشَاكٌ عِرْضَهُ إِذَا وَقَعَ فِيهِ**

الْبِشْكَانِي [el-beṣekā] [cemezā] vezninde) Cüst ve çire-dest ve piş-kār hatuna denir; yukālu: **إِمْرَأَةٌ بِشْكَانِيَّةٌ وَالْعَمَلُ أَي خَفِيفَةٌ** Ve revende ve çabuk nākaya denir; yukālu: **نَاقَةٌ بِشْكَانِيَّةٌ أَي سَرِيعَةٌ**

الْبُشْكَانِي [el-Buṣkāniyy] [uṣmāniyy] vezninde) Arabdan olup Arabiyye bilmez olan ahmak ve bī-magz adama denir; yukālu: **هُوَ بُشْكَانِيٌّ أَي أحمقٌ لَا يَعْرِفُ الْعَرَبِيَّةَ** Ve Muḥammed b. 'Alī el-Herevī el-Buṣkānī el-Kāḏī muhaddistir.

[ب ض ك]

الْبَأْضِكُ [el-bāḏik] (ḏād-ı mu'cemenin kesriyle) ve

الْبُضُوكُ [el-beḏūk] [ṣabūr] vezninde) Pek kesici kılıca denir.

الْبِضْكَ [el-baḏk] [betk] vezninde) Kesmek ma'nāsınadır; yukālu: **لَا يَبِضْكَ اللهُ** يَدُهُ بَضْكَاً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي أَي لَا يَقْطَعُهَا

[ب ط ر ك]

الْبِطْرُوكُ [el-biṭrark] [kiṣmaṭr] vezninde) ve

الْبَطْرُوكُ [el-baṭrek] [cafer] vezninde)

de) **بِطْرِيْقٌ** [biṭriq] ma'nāsınadır ki Naşārā tā'ifesinin ser-askeri yāhūd müctehidleri mesābesinde olan papazlarıdır. Alā-kavlin Mecūs tā'ifesinin ulularına denir, niteki "ب, ط, ر, ق" māddeinde beyān olundu.

[ب ع ك]

الْبِغْكَوَكَةُ [el-bu'kūket] (bā'nın zammıyla) Nāsın cem'iyet-gāhlarına denir; yukālu: **إِجْتَمَعُوا فِي بَعْكَوَكَتِهِمْ أَي مُجْتَمِعِهِمْ** Ve **بِغْكَوَكَةُ** [bu'kūket] (bā'nın zammı ve fetihiyle) ve

بِغْكَوَكُ [bu'kūk] Bir mahalle nāzil olan cemā'atin menzillerinde bākī kalan āsarlarına yāhūd havāssına yāhūd cemā'atine denir. Ve develerde dahi isti'māl olunur. Ve bir nesnenin vasatına denir. Ve devābb ve mevāşimin kesretine ve gubār ve izdihāmına denir. Ve bazıları dedi ki **بِغْكَوَكَةُ الصَّيْفِ** [bu'kūketu'ş-şayf] yaz mevsiminin ıssılığının izdihām ve ictimā'ına ve **بِغْكَوَكَةُ الشِّتَاءِ** [bu'kūketu'ş-şitā] kış faslının ictimā'-ı bürüdetine itlāk olunur. Ve

بِغْكَوَكُ [bu'kūk] Issılığa denir, **حَرٌّ** [ḥarr] ma'nāsına.

الْبِغْكَ [el-ba'k] (bā'nın fethiyle) Bir nesnenin etrāfını kılıçla çalmak ma'nāsınadır; yukālu: **بِعْكَهُ بِالسَّيْفِ بَعْكَاً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا صَرَبَ** أَطْرَافَهُ

الْبِغْكَ [el-be'ak] (fethateynle) Beden tıknaz ve yumru olmak ma'nāsınadır; yukālu: **بِعْكَ جِسْمَهُ بَعْكَاً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا غَلْظَ وَاسْتَنْزَرَ**

الْبِبَاعِكُ [el-bā'ik] Ahmak ve bī-magz adama denir.

الْبِغْكَوَكَاءُ [el-ba'kūkā] (bā'nın fethiyle) Şerr ve şūr ve giriv ve kavgaya denir;

yukālu: مَا هَذِهِ الْبَيْكُوكَاءُ أَيِ الشَّرِّ وَالْجَلْبَةِ

[ب ك ك]

الْبَيْكُ [el-bekk] (bā'nın fethi ve kāf'ın teşdidıyla) Bir nesneyi yırtmak ma'nāsınadır; yukālu: بَكَ الثُّوبَ بَكَ مِنَ الْبَابِ إِذَا خَرَقَهُ الْأَوَّلُ Ve dağıtmak ma'nāsınadır; yukālu: بَكَ الشَّيْءَ إِذَا فَرَقَهُ Ve bir nesneyi fesh ve tebāh eylemek ma'nāsınadır; yukālu: بَكَ الشَّيْءَ إِذَا فَسَحَهُ Nüşhalarda bu mükerrenen vāki' olmuştur. Ve mecliste bir adama sıkıştırıp müzāyaka vermek ma'nāsınadır; yukālu: بَكَ فُلَانًا إِذَا زَاخَمَهُ Bu sürette tefrîk ma'nasıyla beyanlarında zıddiyet olur. Şārihin beyânına göre أَوْ زَاخَمَهُ 'unvânı zā'iddir, zīrā zahm ve müzāhame bir ma'nâyadır. Ve mütekebbir ve müdemmig kimsenin nahvet ve dimāgını redd ile aşāğılatmak ma'nāsınadır; yukālu: بَكَ بَيْنَ كَيْمَسَيْنِ إِذَا رَدَّ نَحْوَتَهُ وَوَضَعَ بَكَ Ve bir kimsenin boy-nunu kırmak ma'nāsınadır; yukālu: بَكَ عُنُقَهُ Ve fakr ve ihtiyāca uğramak ma'nāsınadır; yukālu: بَكَ الرَّجُلُ إِذَا افْتَقَرَ Ve bahādirlikten nāşî ten-perver olmamakla vücūd huşūnetli sert olmak ma'nāsınadır; yukālu: بَكَ الرَّجُلُ إِذَا حَشِنَ بَدَنَهُ شَجَاعَةً Ve çalışıp çabalayarak yāhūd kesret ve ilhāh üzere cimā' eylemekle hatuna zahmet verip bī-tāb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: بَكَ الْمَرْأَةَ إِذَا جَهَدَهَا جَمَاعًا

بَيْكَةٌ [Bekket] (bā'nın fethiyle) Mekke-i mükerreme'nin ismidir, 'alā-kavlin iki tarafında vāki' iki dağın mā-beyni olan buk'anın yāhūd metāfin ismidir; دَقُّ الْعُنُقِ ma'nāsından me'hūzdur, a'nāk-ı cebābireyi dakk ve şikest eylediği için itlāk olundu, Ebrehe ve Kureyş gibi yāhūd müzāhame ma'nāsından me'hūzdur, beher sene ondan nāsın izdihāmı bā'is-i tesmiyedir.

Mü'ellifin Başā'ir'de beyânına göre 'inde'l-ba'z bā' mīm'den bedeldir, لَارَبَتْ [lāzib] ve لَارِمَتْ [lāzim] gibi yāhūd onda zulmlle ilhād eden cebābirenin a'nākını dakk eylediği için yāhūd izdihāmdan nāşî itlāk olundu; ve minhu kavluhu ta'ālā: الَايَةُ ﴿بَيْكَةٌ مُبَارَكًا﴾ Mütercim der ki edyān-ı sālifeyi hark ve ehl-i küfrü tefrîk ve müşrikîni fesh ve tebāh ve dimāg ve nahvetlerini redd ve vaz' eylemek ma'naları dahi vech-ı itlāk olmak ba'îd değildir.

التَّبَاكُّ [et-tebākk] [تَفَاعُلٌ] [tefā'ul] vezninde) Terāküm eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَبَاكَ الشَّيْءَ إِذَا تَرَكَمَ Ve nās sıkışıp kalabalık ve müzdahim olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَبَاكَ الْقَوْمُ إِذَا ازْدَحَمُوا

التَّبَكُّبُكُ [et-tebekbuk] [تَزَلُّزٌ] [tezelzul] vezninde) Bu dahi müzdahim olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَبَكُّبَكَ الْقَوْمُ إِذَا ازْدَحَمُوا

الْبَيْكَبَكَةُ [el-bekbeket] [زَلْزَلَةٌ] [zelzelet] vezninde) Nesneyi birbirinin üzerine tarh ve ilkā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: بَكَبَكَ الشَّيْءَ إِذَا طَرَحَ بَعْضُهُ عَلَى بَعْضٍ Ve kalabalık ve izdihām ma'nāsınadır; yukālu: بَكَبَكَوْا إِذَا ازْدَحَمُوا Ve beri öte gelip gitmek ma'nāsınadır; yukālu: أَيُّ بَكَبَكَ النَّاسُ أَيُّ يَجِيئُونَ وَيَذْهَبُونَ Ve bir nesneyi ırgalamak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا هَزَّهُ بَكَبَكَ الشَّيْءَ إِذَا دَوَّرْتَهُ عَلَى أَلْتَنِ بَعْدَ دَوْرِهِ Ve bir metā'nın altını üstüne döndürmek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا قَلَبْتَهُ بَكَبَكَ الشَّيْءَ إِذَا قَلَبْتَهُ بَكَبَكَ العُنُقُ بَوْلَيْدَهَا إِذَا فَعَلْتَ بِهَا كَأَنَّهَا تَعْضُهَا

الْأَبَيْكُ [el-ebekk] (hemzenin ve bā'nın fethiyle) Pek kurak ve kıtlık zamāna denir; yukālu: عَامٌ أَبَيْكُ أَيُّ شَدِيدٌ Ve devābb ve mevāşî ve sārîrleri tefrîk ve perākende edene denir. Ve ehl ve kavminin umūrunda

sa'y ve gūşiş eden ecīre denir. Ve bir mevzi^c adıdır. Ve maktū'u'l-yed kimseye denir; yukālu: **بُكَانٌ** رَجُلٌ أَبْتُكَ أَيُّ أَجْدَمَ Cem'i بَكَّانٌ [bukkān] gelir bā'nın zammı ve kāf'ın teşdidiyle.

الْبَكْبُكُ [el-bekbek] فُدْفَدٌ [fedfed] vezninde) Kazık gibi tünd ve kavī ālete denir; yukālu: **ذَكَرَ بَكْبُكٌ أَيُّ مَدْفَعٌ**

الْبَكْبَاكُ [el-bekbāk] ثُرَاتٌ [şersār] vezninde) Şol pek bodur adama denir ki be-gāyet kısalığından yürürken küre gibi yuvarlanır ola; yukālu: **رَجُلٌ بَكْبَاكٌ أَيُّ قَصِيرٌ جِدًّا إِذَا مَشَى** تَدَخَّرَجَ مِنْ قَصْرِهِ

الْبَاكُ [el-bākk] Savāb ve hatāsını fark ve temyīze kudreti olmayan ahmak ve nādāna denir; yukālu: **أَحْمَقُ بَاكٌ تَاكٌ إِذَا كَانَ** لَا يَدْرِي صَوَابَهُ مِنْ خَطَايَاهُ [Ve] تَاكٌ [tākk] lafzı te>kiddir.

الْبُكُكُ [el-bukuk] (zāmmeteynle) Güçlü kuvvetli delikanlılara denir; yukālu: **هُمُ** أَهْدَاءُ أَيُّ أَخْدَاتٌ أَبْشَاءُ Ve oynak dinç eşeklere denir.

الْبُكَايِكُ [el-bukābik] غُلَابِيَةٌ [ulābiṭ] vezninde) Be-gāyet cünbüşlü neşātlı şüh-meşreb adama denir; yukālu: **إِنَّهُ لِبُكَايِكٌ أَيُّ مَرِحٌ**

بَاكْبَاكُ [Bākbāk] Bir recül adıdır.

[ب ل د ك]

الْإِبْلِيْنْدَاكُ [el-ibлиндāk] إِخْرِنَجَامٌ [ihrincām] vezninde) Bir nesne bolalmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِبْلِيْنْدَاكُ الشَّيْءُ إِذَا** اتَّسَعَ Ve havuz yer ile besberāber olmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِبْلِيْنْدَاكُ الْحَوْضُ إِذَا اسْتَوَى** بِالْأَرْضِ

[ب ل س ك]

الْبَلْسَكَاةُ [el-belsekā] (bā'nın ve sīn'in fethi ve kesleriyle) Bir cins ottur ki esvāba iliş-tikte aslā ayırtlanıp ayrılmaz, yapışkan otu

gibi. Şārih der ki bu münāsebetle nāzır-ı 'askere بَلْسَكَاةٌ [belsekā] itlāk ederler.

[ب ل ع ك]

الْبَلْعَاكُ [el-bel'ak] حَافِرٌ [ca'fer] vezninde) Salkı ve sölpük nākaya, 'alā-kavlin koca yāhūd yumru gövdeli olup ve kullanılmak-la rām ve zelül olanına denir. Ve künd-zihn ve belīd olarak beyne'n-nās le'īm ve hakīr adama denir; yukālu: **هُوَ بَلْعَاكٌ أَيُّ بَلِيدٌ** لَيْيَمٌ حَقِيرٌ Ve bir nev^c hurmā ismidir.

الْبَلْعَاكَةُ [el-bel'aket] دَخْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Kılıçla kesmek ma'nāsınadır; yukālu: **بَلْعَاكَةٌ بِالسَّيْفِ إِذَا قَطَعَهُ بِهِ**

[ب ل ك]

الْبَلْكَ [el-belk] (bā'nın fethiyle) Karıştırmak ma'nāsınadır لَبْكَ [lebk] gibi; yukālu: **بَلَكُهُ بَلَكًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا لَبَكُهُ**

الْبُلُكُ [el-buluk] (zammeteynle) Bir adamı istihfāftan nāşī parmakla avurdu tahrīk eylemekten zuhūr eden asvāta denir ki carta ta'bīr olunur.

بَالَكُ [Bālek] هَاجِرٌ [hācer] vezninde) Ebū Ma'mer nām fakīhin karyesi ismidir.

[ب ن ك]

الْبُنْكَ [el-bunk] (bā'nın zammıyla) Bir şey'in aslına yāhūd hālisine denir; yukālu: **هُوَ بُنْكَهُ أَيُّ أَضَلُّهُ أَوْ خَالَصَهُ** Şārih der ki bun-i Fārisī mu'arrebidir ki bir nesnenin aslına ve köküne denir. Ve

بُنْكَ [bunk] Geceden bir sā'ate denir; yukālu: **مَضَى بُنْكَ مِنَ اللَّيْلِ أَيُّ سَاعَةً مِنْهُ** Ve bir türlü tīb-i ma'rūf adıdır. *Tuħfe* sāhibinin beyānına göre بُنْكَ [bunk] tut ağacı kabuğuna şebīh rāyihası güzel bir güne kabuktur. ba'zılar mugaylān-ı Yemenī ağacının kabuğudur dediler ve bu 'ıtriyyātandır.

التَّبْنُكُ [et-tebennuk] [تَفْعُلُ [tefa^ul] vezninde) Mukīm olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَبْنُكُ بِمَوْضِعٍ إِذَا أَقَامَ Ve yerleşip pâyidār olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَبْنُكُ فِي عَزْرِهِ إِذَا تَمَكَّنَ

بَانَكُ [Bānek] [هَاجِرٍ [hācer] vezninde) Bir karyedir. Şeyhü'l-Faḫāṣī olan Sa'īd b. Muslim'in ceddî ismidir.

الْبُنْبُكُ [el-bunbuk] [قُنْفُذٌ [ḳunfuḏ] vezninde) ve

الْبَنْبَكُ [el-benbek] [جَنْدَلٌ [cendel] vezninde) Dülfin gibi bir cins deniz cânveridir, 'alā-kavlin kadirga balığı gibi bir balıktır ki insānı iki pāre edip bel' eder.

الْبَابُونُكُ [el-bābūnek] [بَابُونُجٍ [bābūneç] dir ki papatya dedikleri nebāttır. Şārihin beyānına göre ikisi de bābūne mu'arrebidir.

التَّبْنِئِكُ [et-tebniḳ] [تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) İki obadan iki kız bir semte çıkıp birbirine ehl ve kavminin ahbār ve havādisini nakl ve beyān eylemek ma'nāsınadır; yukālu: الْجَارِيَتَانِ بَنَكْنَا تَبْنِئِكًا وَهُوَ أَنْ تَخْرُجَا مِنْ حَيْبِهِمَا فَتُخْبِرُ كُلُّ صَاحِبِهَا بِأَخْبَارِ أَهْلِهَا إِذْهَبِي فَبِنِكِي حَاجَتَنَا أَيِ أَفْضِيهَا عَلَى بِنَاءِ الْأَمْرِ

[ب ن د ك]

الْبَنْدَاكُ [el-benādik] [بَا'نِمْ فَثِيْلَيْ] [bā'nım fethiyle) [benā'ik] ma'nāsınadır ki libās koltuklarına vurulan hışteklere denir. Şārihin beyānına göre müfredi بُنْدُكُ [bunduk] olup mu'arreb olmak gālibdir.

بُنْدُكَانُ [Bundukān] [عُنْفُوَانٌ [unfuḏvān] vezninde) Merv kazāsında bir karyedir; fukahādan Muḫammed b. 'Abdul'azīz oradandır.

[ب و ك]

الْبُؤُوكُ [el-buvūk] [فُعُوْدٌ [ḳu'ūd] vezninde) Deve tavlanmak ma'nāsınadır; yukālu: بَاكُ الْبُعَيْرُ يُبُوكُ بُؤُوكًا إِذَا سَمِنَ

الْبَابَاكُ [el-bā'ik] Semiz deveye denir, cem'î رُكَّعٌ [buvvek] ve بِيَّكُ [buyyek] gelir, رُكَّعٌ [rukka'] vezninde; mü'ennesi بَابَاكَةٌ [bā'iket] tir, cem'î بَوَابَاكُ [bevā'ik]tir.

Mütercim der ki بَابَاكُ [bā'ik] lafzı vāvî iken cem'inde yā ile بِيَّكُ [buyyek] vürüdü müfredinin lafzına nazar iledir, niteki قَائِمٌ [ḳā'im] ve نَائِمٌ [nā'im] ve سَائِمٌ [šā'im] kelimelerinde dahi فُؤُومٌ [ḳuvvem] ve فُئِيْمٌ [ḳuyyem] ve نُؤُومٌ [nuvvem] ve نُئِيْمٌ [nuyyem] ve سُؤُومٌ [šuvvem] ve سُئِيْمٌ [šuyyem] derler, ancak Çārperdi bu makūleyi şevāzdan 'add eylemiştir, zīrā kā'ide-i sarf üzere vāv'ın yā'ya inkılābını muktezî yoktur, lākin sarfiyyūn 'indinde istiskāl ve tahfif bi-'aynihi tabībler 'indinde her derd için kullandıkları pehlivān yakısı yerinde olmakla bu bābda dahi mütemeşşî olur, zīrā 'indlerinde bir vāv iki zamme ile mukadderdir, bunda ise iki vāv var ki dört zamme yerindedir, bir dahi evvelin zammesi olmakla beş zamme müctemī' olur, bir zammeyi istiskāl ederler iken beş zammeyi elbette istiskāl ederler, pes istiskālen li'z-zammāt ve kasden li't-tahfif yā'ya kalble بِيَّكُ [buyyek] ve نُئِيْمٌ [nuyyem] ve فُئِيْمٌ [ḳuyyem] demiş olmak ba'īd değildir, fe'lyunzar.

الْبُؤُوكُ [el-bevk] [بَا'نِمْ فَثِيْلَيْ] [bā'nım fethiyle) Erkek hayvān dişiye aşmak ma'nāsınadır; yukālu: بَاكُ الْحِمَارِ الْأَثْمَانُ بُؤُوكًا إِذَا نَزَا عَلَيْهَا Ve iki avuç içre mūhre gibi yuvalak nesneyi beri öte yuvalayıp döndürmek ma'nāsınadır; yukālu: بَاكُ الْبُنْدُقَةِ إِذَا دَوَّرَهَا بَيْنَ رَاخَتَيْهِ Ve nesne

satmak yāhūd satın almak ma'nāsınadır; yukālu: بَاكُ الْمَتَاعِ إِذَا بَاعَهُ أَوْ اشْتَرَاهُ Ve su çıkmak için suyun gözüne ağaç makülesini sokup beri öte oynatıp karıştırmak ma'nāsınadır; yukālu: بَاكُ الْعَيْنِ إِذَا تَوَرَّ مَاءَهَا بِعُودٍ وَنَحْوِهِ لِيُخْرِجَ Ve cimā'e eylemek ma'nāsınadır; yukālu: بَاكُ الْمَرْأَةِ إِذَا جَامَعَهَا Ve bir nesne karıştırmak ma'nāsınadır; yukālu: بَاكُ الْأَمْرِ إِذَا اخْتَلَطَ Ve bir kavmin rey ve endişeleri 'Arab saç' gibi şūrīde ve muhtelit olup bir vechile mahrec-i savābdan 'aciz olmak ma'nāsınadır; yukālu: بَاكُ الْقَوْمِ رَأَيْهُمْ إِذَا اخْتَلَطَ Ve عَلَيْهِمْ فَلَمْ يَجِدُوا مَخْرَجًا

بُوكٌ [bev̄k] Kerre yāhūd şey' ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: أَوَّلُ بُوكٍ أَيُّ أَوَّلِ مَرَّةٍ أَوْ شَيْءٍ

الْإِنْبِيَاكُ [el-inbiyāk] [infi'āl] [infi'āl] vezninde) Bu dahi rey ve endişe şūrīde ve muhtelit olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِنْبَاكٌ عَلَيْهِ إِذَا اخْتَلَطَ فَلَمْ يَجِدْ مَخْرَجًا

الْمُبَاوِكُ [el-mubāvīk] (ism-i fā'il bünyesiyle) Civār ve sohbetinde bir adama muhālīt ve hem-hāl olan adama denir; yukālu: هُوَ مُبَاوِكٌ لَهُ أَيُّ مُخَالِطُهُ فِي الْجَوَارِ وَالصَّخَابَةِ

تَبُوكٌ [Tebūk] (tā'nın fethiyle) Şām ile Medīne beyninde bir arzın ismidir, gazve-i Tebūk orada vāki'dir.

Mütercim der ki ehl-i siyer beyānı üzere **تَبُوكٌ** [Tebūk] تَقُولُ [tekūlu] vezninde ki fi'l-i müstakbel-i muhātabdır, Şām'a müsıl tarik-i Medīne'de vāki' bir kal'a adıdır. Tāsī'a-i hicriyyede oraya gazā-yı Hazret-i Nebvī vāki' olmuştur, muhallefīn kıssası bunda olmuştur. Ba'zılar kavlince menzīl-i mezkūrda Resūl-i ekrem sallallāhu 'aleyhi ve sellem ashābdan bir cemā'atin bir nemnāk eşmeye suyu çıksın diye ok sokup oynattıklarını gördükte: "مَا زِلْتُمْ تَبُوكُونَهَا بَوَاكًا"

buyurmalarıyla min-ba'd تَبُوكٌ [tebūk] ile müsemma oldu. Ba'dehu mu'cize-i 'aliyeleriyle su neb' edip cereyān eyledi, lākin ehl-i cogrāfiyye 'indinde تَبُوكٌ [Tebūk] nām-ı aslīdir, hattā Halebī merhūm 'ucmeden 'add eylemekle 'adem-i insirāfını tercih eylemiştir. Hālen menzīl-i mezbūr Şām huccācının konağıdır, 'āsī hurmā ta'bir ederler yaban hurmāsı kesirdir.

التَّبُوكِيَّةُ [et-tebūkiyy] (yā-yı nisbetle) Bir türlü Tā'ifī üzüm ismidir ki Tebūk'a nisbet olunur.

الْبُوكَاءُ [el-bevkā] (bā'nın fethiyle) Şūriş ve ihtilāt ma'nāsınadır; yukālu: بَيْنَ الْقَوْمِ بُوكَاءٌ أَيُّ اخْتِلَاطٍ

بَاكُوِيَّةٌ [Bākūyet] Derbend-i Şīrvān nevāhīsinden bir beldedir. Ve Muḥammed b. 'Abdullāh b. Aḥmed b. Bākūye eş-Şīrāzī sūfiyyedendir.

نَجَرَ بِعَوْنِهِ تَعَالَى

التَّرْكَةُ [et-terket] [تَمْرَةٌ] [temret] vezninde) Bu dahi yavrusu çıkmış yumurtaya ve tolgaya denir; cem'î تَرَكٌ [terk]tir hâ'sız ve fi'l-hadîs: "إِلَى جَاءَ الْخَلِيلُ" عَلَى نَبِينَا وَعَلَيْهِ السَّلَامُ "إِلَى مَكَّةَ يُطَالِغُ تَرَكْتَهُ" أَي هَاجَرَ وَوَلَدَهَا إِسْمَاعِيلَ وَلَوْ رُوِيَ Ya'nî بِكَسْرِ الرَّاءِ كَانَ وَجْهًا بِمَعْنَى الشَّيْءِ الْمَثْرُوكِ [temret] vezninde rivāyete göre murād Hācer ile Hazret-i İsmā'il'dir, terk olunan beyza-i ne'āmeye teşbîh olunmuştur. Ve فَرِحَةٌ [ferihāt] vezninde rivāyete göre mef'ul ma'nāsındır ki şey-i metrük demek olur. Ve

تَرْكَةٌ [terket] Orta boylu hatuna denir; yukālu: تَرْوَجُ تَرْكَةٌ أَي امْرَأَةٌ رُبْعَةٌ

التَّرِيكُ [et-terik] [أَمِيرٌ] [emir] vezninde) Yemişli ekl olunmuş salkıma denir; yukālu: مَا فِيهِ إِلَّا تَرِيكٌ أَي عُنُقُودٌ أَكْبَلُ مَا عَلَيْهِ silkilmiş dala denir.

رَوْضَةُ التَّرِيكِ [Ravdatu't-Terik] Yemen'de bir merg-zār ismidir.

الْمُتَارَكَةُ [el-mutāreket] [مُفَاعَلَةٌ] [mufā'alet] vezninde) Bir nesneyi hāli üzere terk eylemek ve terk edişmek ma'nalarına vāhid ve müşāreket için olur; yukālu: تَارَكَهُ وَتَارَكَهُ الْبَيْعُ وَقَوْلُهُمْ لَا بَارِكَ اللَّهُ فِيهِ وَلَا تَارَكَ وَلَا دَارَكَ إِشْبَاعٌ

التُّرْكُ [et-Turk] (tā'nın zammıyla) Nāstan bir cinstir, Arab ve Rūm gibi; cem'î أَتْرَاكٌ [Etrāk]tır. Bunlar Türk b. Yāfes neslindedir.

بَنُو تَرْكَانَ [Benū Turkān] [عُشْمَانٌ] [uṣmān] vezninde) Vāsiṭ şehrinde bir ehl-i beyt ya'nî bir hānedān ve dūdmāndır.

أَبُو التُّرَيْكِ الْأَطْرَابُلَيْسِيِّ [Ebu't-Tureyk el-Atrābulusiy] ve

زُبَيْرِ بْنِ تَرْيَكِ [Muḥsin b. Tureyk] ki زُبَيْرٌ [zubeyr] veznindedir, muhaddislerdir.

تَرْكَةٌ [Turket] (tā'nın zammıyla) Bir recül

ismidir. Ve Zeyd ve Yezīd ibnā Turki şā'irlerdir. Mü'ellif ism-i fi'l-i emr olan تَرَاكٌ [terākī] lafzından ki قَطَامٌ [qaṭāmi] veznindedir, sükūt eyledi ve bu أَتْرَاكٌ [utruk] ma'nāsındır. Kāle fi'l-Esās: تَرَاكٌ تَرَاكٌ صُحْبَةٌ الْأَتْرَاكِ

[ت ر ن ك]

التُّرُونُكُ [et-turnük] [عُضْفُورٌ] [uṣfūr] vezninde) Hīre ve cura adama denir; yukālu: تُرُونُكٌ أَي حَقِيرٌ مَهْزُولٌ

[ت ك ك]

التَّكُّ [et-tekk] [شَكٌّ] [ṣekk] vezninde) Bir nesneyi kesmek yāhūd çığneyip pārelemek ma'nāsındır; yukālu: تَكُّ الشَّيْءِ Ve تَكًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا قَطَعَهُ أَوْ وَطِئَهُ فَشَدَّخَهُ Ve nebīz ve şarāb adamı gereği gibi sarhoş eylemek ma'nāsındır; yukālu: تَكُّ النَّبِيذِ فَلَانًا إِذَا بَلَغَ مِنْهُ

التَّكْتَكَةُ [et-tekteket] [زَلْزَلَةٌ] [zelzelet] vezninde) تَكُّ [tekk] ile ma'nā-yı evvelde mūrādıftır; yukālu: تَكْتَكُ الشَّيْءِ بِمَعْنَى تَكَّهُ

التَّأْكُ [et-tākk] (teṣdīd-i kāf'la) Arık, bītāb adama denir; yukālu: هُوَ تَاكٌ أَي مَهْزُولٌ Ve ölümcül kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ تَاكٌ Ve ma'nā-yı ātī kat ma'nāsından niseb üzeredir. Ve ahmak ve nādāna denir; cem'î تَاكُونُ [tākkūn] ve تَكْكَةٌ [tekeket] gelir fetehātla ve تُكَّاكٌ [tukkāk] gelir, زُهَّادٌ [zuhhād] vezninde ve تُكْكٌ [tukek] gelir ضَرَدٌ [ṣurad] vezninde.

التُّكُوكُ [et-tukūk] [فُعُودٌ] [ku'ūd] vezninde) Bir kimse ahmak olmak ma'nāsındır; tekūlu: تَكَّكَتْ يَا فَلَانٌ نُكُوكًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي أَي كُنْتُ تَاكًا

التَّيْكَةُ [et-tikket] (tā'nın kesriyle) Uçkura denir, şalvar-bend ma'nāsına. Ve bu kat ma'nāsındandır; cem'î تَيْكَةٌ [tikek] gelir,

حَلَّ بِكَتَّهُ أَيُّ yukālu: عَنَبْتُ [ʿineb] vezninde; رَبَّاطُ السَّرَاوِيلِ
الْإِسْتِكَاءُ [el-istikāk] Dona ve şalvara uçkur geçirmek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَكَّ التِّكَّةَ إِذَا أَذْخَلَهَا فِي السَّرَاوِيلِ

[ت م ك]

الْتِمَکُ [et-temek] (tā'nın fethiyle) ve **الْتِمُوكُ** [et-tumūk] (فُعُودٌ [ku'ūd] vezninde) Devenin hörgücü gereği gibi boylanıp ve sımsıkı tıknaz olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَمَكَ السَّنَامُ تَمَكًا وَتُمُوكًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَاکْتَنَزَ وَالثَّانِي إِذَا طَالَ وَارْتَفَعَ وَتَرَوَّى وَاکْتَنَزَ **الْتَامِكُ** [et-tāmik] Vech-i mezkūr üzere olan hörgüce denir. Ve hörgücü büyük nākaya denir.

الْإِئْتِمَاكُ [el-itmāk] (hemzenin kesriyle) Nākayı çayır semirtmek maʿnāsınadır; yukālu: أْتَمَكَ الْكَلًّا الْتَافَةً إِذَا سَمَّنَهَا

[ت ي ك]

تَائِكُ [Tāyek] (هَاجِرٌ [hācer] vezninde) Muḥammed b. Yūsuf es-Semerqandī nām muhaddisin ceddı ismidir.

الْتَائِكُ [et-tā'ik] (صَاحِبٌ [şāhib] vezninde) Pek ahmak adama denir ki seme taʿbīr olunur; yukālu: أَحْمَقُ تَائِكٌ أَيُّ شَدِيدُ الْحُمَقِ

الْتِيُوكُ [et-tuyūk] (فُعُودٌ [ku'ūd] vezninde) Bir adam seme olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَأَكَ الرَّجُلُ تِيُوكًا إِذَا كَانَ تَائِكًا

الْإِتَاكَةُ [el-itāket] (hemzenin kesriyle) Kıl yolmak maʿnāsınadır; yukālu: أَتَأَكَ الشَّعْرُ إِذَا نَتَمَّهُ

FASLU'Ş-ŞĀ'İ'L-MÜSELLESE**(فَضْلُ الثَّاءِ الْمُثَلَّثَةِ)****[ث ك ك]**

الْتُكُّ [eş-şekk] (شَكٌّ [şekk] vezninde) Seyr ve seyāhat eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تُكُّ فِي الْأَرْضِ تُكًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا سَاحَ **الْتُكُّنُكَةُ** [eş-şekşeket] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Bir kimse nādān olmakla nāsıla dā'imā ʿarbede ve kavga eylemek maʿnāsınadır; yukālu: وَهُوَ تُكُّنُكَ الرَّجُلُ إِذَا حَمَقَ وَعَرَبَدَ Ve **تُكُّنُكَةُ** [şekşeket] İsm olur, şaşkın ve çolpa ʿavrete denir; yukālu: هِيَ تُكُّنُكَةُ أَيُّ رَعْنَاءُ

FASLU'L-CĪM

(فَضْلُ الْجِيمِ)

[ج ر ك]

جَوَكَانُ [Cerkān] [سَحْبَانُ] [saḥbān] vezninde) İşfahān kazāsında bir karyedir; muhaddisinden Ebu'r-Recāḥ Muḥammed b. Aḥmed ondandır.

[ج ر ع ك]

الْجَرَعُكِيكُ [el-ceraḳkīk] ve **الْجَرَعُكُوكُ** [el-ceraḳkūk] (fethateynle ve 'ayn'ların sükunuyla) Pek uyumuş koyu yoğurda denir; tekülü: **أَطْعَمَنِي الْجَرَعُكِيكُ وَالْجَرَعُكُوكُ أَي اللَّبَنَ الرَّائِبَ الشُّخِينِ**

[ج ك ح ك]

الْجَكَّجَكَّةُ [el-cekceket] (cīm'lerin fethiyle) Demirler birbirine dokundukta zuhūr eden savttan hikāyedir.

[ج ن ك]

جَنَكُ [Cenk] (cīm'in fethiyle) Bir recül isimdir, zāhiren a'cemīdir, zīrā **جَنَكُ** [cenk] Fārisīdir, harb ma'nāsına.

[ج ي ك]

جِيكَانُ [Cīkān] (cīm'in kesriyle) Fāris'te bir mevzi'dir. Ve Muḥammed b. Manşūr b. Cīkān muhaddis-i kezzābdır.

FASLU'L-ḤĀ'İ'L-MÜHMELE

(فَضْلُ الْحَاءِ الْمُهْمَلَةِ)

[ح ب ك]

الْحَبْكُ [el-ḥabk] (ḥā'nın fethiyle) Bir nesneyi pek bağlayıp muhkem kılmak ma'nāsınadır; yukālu: **حَبَكَهُ حَبْكًا مِنَ الْبَابِ إِذَا شُدَّ وَأُحْكِمَهُ** Ve cullāh işlediği sevbde eser-i san'atı güzel eylemek ya'nī tefeli, metīn ve zībā dokuyup güzel zamānlar tarh eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **حَبَكَ الْحَائِكُ الثُّوبَ إِذَا حَسَّنَ أَتْرَ الصَّنْعَةِ** Mü'ellif bunu tekrār eylemiştir. Ve kesmek ma'nāsınadır; yukālu: **حَبَكَهُ** Ve boyun vurmak ma'nāsınadır; yukālu: **حَبَكَ عُنُقَهُ إِذَا صَرَبَهَا** Ve zartalamak ma'nāsınadır; yukālu: **حَبَكَ بِالْمَرْأَةِ إِذَا حَبَقَى** Ve iştirā olunan şey'i müşterīden geri redd eylemek yāhūd müşterī bāyi'e redd eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **حَبَكَ فُلَانًا فِي الْبَيْعِ إِذَا رَادَهُ**

الْإِخْتِبَاكُ [el-iḥtibāk] [إِفْتِعَالٌ] [ifti'āl] vezninde) Bu dahi cullāh sevbi güzel zamānlar tarhıyla hūb ve muhkem okumak ma'nāsınadır; yukālu: **إِخْتَبَكَ الْحَائِكُ الثُّوبَ إِذَا أَجَادَ نَسَجَهُ** Ve dizleri dikip cāmesini sırtına ve ayaklarına sarıp oturmak ma'nāsınadır ki dervīşān ıstīlāhında kemende girmek ve kemere girmek ta'bīr olunur; yukālu: **إِخْتَبَكَ** **يُؤَارِهِ أَيِ الْخَتْبَى**

Mütercim der ki ehl-i beyān sanāyi'ci bed'iyyeden **إِخْتِبَاكُ** [iḥtibāk] san'atını ma'nā-yı evvelde ahz eylediler, zīrā cullāh sevbi sık ve metīn dokumakla huyūt aralıklarını sedd edip ve zā'id hüsn ve revnak ve letāfet ibdā'e eylediği gibi mütekelim dahi mevāzi'ci hazfe mahzūflar vaz'e ile kelāmı mülte'im edip icāz ve letāfet ve

hüsn-i ifāde ile zībā ve revnak-dār eder, zīrā اِحْتِبَاكُ [ihtibāk] sānīde nazīri isbāt olunan lafzı evvelde ve evvelde nazīri müsebbet olunanı sānīden hafz eylemek- tir, kezālik iki cümle zıkr oluna ki her birinde āhere mütেকābil kelime olmakla her birinden āherde zıkr olunanın zıddını hafz eylemekten 'ibārettir. Ve bu san'atı müte'ahhirin ihtirā'e eylemiştir, hattā اِحْتِبَاكُ فِي شَرِيفِي kavlı-i şerīfini اِحْتِبَاكُ [ihtibāk]a haml eylediler, fe'lyuhfaz.

الْحَبِيكُ [el-ḥabīk] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve **الْمَحْبُوكُ** [el-maḥbūk] Güzel tarīkalar ve zamānlar ile san'atlı muhkem dokunmuş kumaşa denir. Ve

مَحْبُوكٌ [maḥbūk] Kaviyyü'l-bünye tüvānā ata vasf olur; yukālu: فَرَسٌ مَحْبُوكٌ أَيْ قَوِيٌّ

الْحَبِيكَةُ [el-ḥubket] غُرْفَةٌ [gurfet] vezninde) Şalvarın uçkurluğuna denir, حُجْرَةٌ [ḥuczet] ma'nāsına. Ve kemer gibi bele bağladıkları ipe denir. Ve şol kayışa denir ki onunla pālānın sağlı sollu غَرَاذِيفُ [garāḍif] dedikleri ağaçlara pālānın başını çekip sararlar; cem'î حُبْكُ [hubek] gelir, ضُرْدٌ [şurad] vezninde.

التَّحْبُوكُ [et-teḥabbuk] تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Beline حُبْكَةٌ [hubket]i çekip bağlanmak, 'alā-kavlin cāmesini kavuşturup sarılmak ma'nāsınadır; yukālu: تَحْبُوكُ الرَّجُلُ إِذَا سَدَّ الْحُبْكَةُ أَوْ تَلَبَّبَ بِبِئَابِهِ تَحْبُوكَتِ الْمَرْأَةُ; yukālu: إِذَا تَنَطَّقَتْ بِبَطَاقِهَا

الْحَبَاكُ [el-ḥibāk] كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bu dahi semerin iki taraflı ağaçlarını başına sardıkları kayışa denir; cem'î حُبْكُ [hubuk] gelir, كُتُبٌ [kutub] vezninde. Ve

حِبَاكُ الْحَمَامِ [ḥibāku'l-ḥamām] Güvercin kanatları üzere olan siyāh siyāh uzunca

nakışlara ıtlāk olunur.

الْحُبُكُ [el-ḥubuk] (zammeteynle) Kumlukta olan zih gibi uzun uzun kıvrım tarzında tarīkalara denir ki rüzgār sühuletlice vurmakla peydā olur. Kezālik deniz ve sār su üzere o resme peydā olan yol yol muhayyel ak tarīkalara denir; müfredi حِبَاكُ [ḥibāk]tır, كِتَابٌ [kitāb] gibi; yukālu: لِلرِّيحِ فِي الرَّمْلِ وَالْمَاءِ حُبْكٌ أَيْ حُرُوفٌ وَطَرَائِقُ Ve pek kıvrırcıktan kavrulmuş gibi şiken şiken olan saça denir; yukālu: فِي رَأْسِهِ حُبْكٌ أَيْ شَعْرُهُ Ve **حُبُكُ السَّمَاءِ** [ḥubuku's-semā] felekte kevākibin seyr ettikleri tarā'ik ve medārattan 'ibārattır; yukālu: حُبُكُ السَّمَاءِ أَيْ طَرَائِقُ النُّجُومِ Bunun müfredi حَبِيكَةٌ [ḥabīket] tir, سَبِيكَةٌ [sebīket] gibi. Kāle'ş-şārih ve minhu kavluhu ta'ālā: وَالسَّمَاءُ ذَاتُ الْحُبُكِ أَي الطَّرَائِقِ فَمِنَ النَّاسِ مَنْ تَصَوَّرَهَا مِنْهُ الطَّرَائِقُ الْمُحْسُوسَةَ بِالنُّجُومِ وَالْمَجْرَّةِ وَمِنْهُمْ مَنْ اعْتَبَرَ ذَلِكَ بِمَا فِيهَا مِنَ الطَّرَائِقِ الْمُعْمُؤَلَةِ الْمُدْرَكَةِ بِالْبَصِيرَةِ **حَبِيكَةٌ** [ḥabīket] Saç tutamında olan şikene denir. Ve demir tolgada zih gibi görünen tarīkaya denir. Bunun cem'î حَبِيكٌ [ḥabīk]tir hā'sız ve حَبَانِكُ [ḥabā'ik] ve حُبُكُ [ḥubuk]tur zammeteynle.

الْحَبِيكَةُ [el-ḥabeket] (feteḥātla) Asma omçasına denir; حَبِكٌ [ḥabek] dahi denir hā'sız. Ve bu lām'la حَبَلَةٌ [ḥabelet]ten muşahhaf değildir. Ve sevīk dānesine denir, عَبَكَةٌ [abeket]te lügattır.

ذُو الْحَبِيكَةِ [Zu'l-Ḥabeket] 'Ubeyde yāhūd 'Abde b. Sa'd en-Nehdī lakabıdır.

الْحَبِيكُ [el-ḥibekk] حِدْبٌ [ḥidebb] vezninde) Le'īm ve nākese denir; yukālu: رَجُلٌ حَبِكٌ أَيْ لَبِيمٌ

الْحُبُكُ [el-ḥubukk] عُتْلٌ [utull] vezninde) Tünd ve şedīd adama denir; yukālu: رَجُلٌ حُبْكٌ أَيْ شَدِيدٌ

التَّحْبِيكُ [et-taḥbīk] Muhkem bağlamak ma'nāsınadır; yukālu: وَتَقَهُ إِذَا وَتَقَهُ Ve bir nesneye uzun uzun yollar eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَبَكَ فِيهِ إِذَا حَطَطَ

الْمُحَبِّكُ [el-muḥabbek (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Pek kıvrırcık saça itlāk olunur, ke-mā cā'e fī sifati'd-deccāl: أَيُّ مُحَبِّكِ الشَّعْرِ أَيُّ مُجَعَّدُهُ وَيُزَوِّى حُبُّكَ الشَّعْرِ بِصَمَّتَيْنِ بِمَعْنَاهُ

[ح ب ت ك]

الْحَبْتِكُ [el-ḥabtek] (جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) ve

الْحُبَاتِكُ [el-ḥubātik] (عُلَابِيَةٌ [ulābiṭ] vezninde) Cura kimseye denir.

[ح ب ر ك]

الْحَبْرَكِي [el-ḥaberkā] (fethateynle ve kasr ile) İsm-i cem'dir, قَوْمٌ هَلَكِي ma'nāsınadır ki helāk olan tā'ife ve cemā'atten 'ibarettir. Ve müfred olur, kene dedikleri böceğe denir, قُرَادٌ [ḳurād] ma'nāsına; mü'ennesi حَبْرَكَةٌ [ḥaberkāt]tır. Ve kat kat sık ve kalın sehāba denir. Ve birbiri üzere yığılmış kum yığına denir. Ve yoğun boyunlu adama denir; yukālu: رَجُلٌ حَبْرَكِي أَيُّ الْعَلِيظُ Ve şol ayakları fersiz ve za'f adama denir ki ayaklarının fersizliğinden muk'ad gibi hareket eder ola; yukālu: رَجُلٌ حَبْرَكِي أَيُّ الضَّعِيفُ الرَّجُلَيْنِ كَأَنَّهُ مُعَدُّ لِضَعْفِهِمَا هُوَ حَبْرَكِي أَيُّ الطَّوِيلُ Ve bu حَبْرَكِي [ḥaberkā] lafzının elifi te'nīs içindir, ya'nī gayr-i munsarıftır ve ba'zen tenvīn ilhāk olunur, insirāfla.

[ح ت ك]

الْحَتُّكُ [el-ḥatk] (فَتْكٌ [fetk] vezninde) ve

الْحَتَّكَانُ [el-ḥatekān] (feteḥātla) Adımları

sık sık atarak tīz tīz yürüme ma'nāsınadır; yukālu: حَتَّكَ الرَّجُلُ حَتُّكَ وَحَتَّكَانًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا مَشَى وَقَارَبَ الْخَطُوَ مُسْرِعًا Cidd ile araştırmak ma'nāsınadır; yukālu: حَتَّكَ الشَّيْءَ إِذَا بَحَثَهُ Ve kuş toprağı yā kumluğu eşinip yuva eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَتَّكَ التَّعَامَ الرَّمْلَ إِذَا فَحَصَهُ Ve teveccüh eylemek ma'nāsına müsta'meldir; tekülü: لَا أَدْرِي أَيُّنَ حَتَّكُوا أَيُّنَ تَوَجَّهُوا

التَّحْتُّكُ [et-teḥattuk] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Bu dahi adımları sık sık atarak tīz tīz yürüme ma'nāsınadır; yukālu: تَحْتَّتَكَ الرَّجُلُ إِذَا مَشَى وَقَارَبَ الْخَطُوَ مُسْرِعًا

الْحَوْتَكِي [el-ḥavtekiyy] (جَوْهَرِيٌّ [cevheriyy] vezninde) Çelimsiz cura olarak cüce adama denir, حَوْتَكٌ [ḥavtek] dahi denir. Ve

حَوْتَكِي [ḥavtekiyy] Pek pek ta'ām ekl eden iz'ansıza denir; yukālu: رَجُلٌ حَوْتَكِيٌّ وَحَوْتَكٌ أَيُّ قَصِيرٌ ضَاوٍ وَيُقَالُ حَوْتَكِيٌّ أَيُّ الشَّدِيدِ الْأَكْلِ

الْحَوْتَكِيَّةُ [el-ḥavtekiyyet] (جَوْهَرِيَّةٌ [cevheriyyet] vezninde) Bir türlü dülbende ve 'imāme sarımışa denir ki 'Arablara mahsüstür; ve minhu'l-hadīs: "كَانَ رَسُولُ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَخْرُجُ وَعَلَيْهِ الْحَوْتَكِيَّةُ" وَهِيَ عِمَّةٌ تَتَّعَمُّهَا [Ḥavtek] nām kimseye mensübdür.

الْحَوْتَكَةُ [el-ḥavteket] (دَخْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) ve

الْحَتِّكِي [el-ḥitikkā] (زِمِكِيٌّ [zimikkā] vezninde) Bodur adamın yürüyüşüne denir; yukālu: يَمْشِي الْحَوْتَكَةُ وَالْحَتِّكِي أَيُّ مَشِيَةِ الْقَصِيرِ

الْحَوَاتِكُ [el-ḥavātik] 'Alef ve gıdaları kemter ve nā-hoş dābbelere denir. Ve devekuşunun yavrularına yāhūd hurde nev'ine denir.

الْحَتَّكَ [el-ḥatek] (fethateynle) Bu dahi devekuşu yavrularına yāhūd hurdelerine

denir.

[ح ر ت ك]

الْحَرْتُكُ [el-ḥartek] [جعْفَرُ] [ca'fer] vezninde) Hurde gövdeli cura adama denir; yukālu: رَجُلٌ حَرْتُكٌ أَيْ الضَّعِيفُ الْجِسْمِ

[ح ر ك]

الْحَرْكُ [el-ḥark] [تَرْكٌ] [terk] vezninde) ve **الْحَرْكَةُ** [el-ḥareket] [بَرَكَةٌ] [bereket] vezninde) Kımıldamak ve deprenmek ma'nāsınadır; yukālu: حَرْكُ الرَّجُلِ حَرْكًا وَحَرْكَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ Ve ضِدٌّ سَكَنٌ

حَرْكٌ [ḥark] Bir adam zimmetinde olan hakkı edādan imtinā'e eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَرْكُ الرَّجُلِ حَرْكًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا امْتَنَعَ عَلَيْهِ Ve bir adamın omuzu başına vurmak ma'nāsınadır; yukālu: حَرْكٌ فَلَانًا إِذَا أَصَابَ حَارِكَةً

التَّحْرِيكُ [et-taḥrīk] Depretmek ve kımıldatmak ma'nāsınadır.

التَّحْرُوكُ [et-teḥarruk] [تَفْعُلٌ] [tefa'ul] vezninde) Mutāvi'idir; tekūlu: حَرَكْتُهُ فَتَحْرُوكُ

الْحَرَآكُ [el-ḥarāk] [سَحَابٌ] [sehāb] vezninde) İsmidir, deprenişe ve kımılıtya denir, cünbüş ma'nāsına; yukālu: مَا بِهِ حَرَآكٌ أَيْ حَرْكَةٌ

الْمِحْرَاكُ [el-miḥrāk] [مِحْرَابٌ] [miḥrāb] vezninde) Ateş tahrīk edip ölçerecek kösegiye denir.

الْمَحْرُكُ [el-maḥrek] [مَقْعَدٌ] [maq'ad] vezninde) Boynun yukarı gelen tarafından köküne denir; yukālu: ضَرْبُهُ مَحْرُكَةٌ وَهُوَ أَضَلُّ الْعُنُقِ مِنْ أَعْلَاهَا

الْحَارِكُ [el-ḥārik] [أَعْلَى الْكَاهِلِ] [a'la'l-kāhil] ismidir ki arkada yağrınının üst yanındır, kürek kemiklerinin mültekāsıdır. Ve omuz başlarınının aralığıdır, Türkīde çiğın ta'bīr olunur, cīm-i Fārisī ve kāf-ı Fārisī-i

meksūreteynle; iki tarafında iki حَارِكٌ [ḥārik] olur ki kürek başları olacaktır, iki küreği orada kavuşur. Ve حَارِكٌ [ḥārik] fi'l-asl ذُو حَرْكَةٍ [zū ḥareket] ma'nāsına olup ba'dehu 'uzv-ı mezbūrda ism oldu, كَاهِلٌ [kāhil] gibi; yukālu: حَمَلَ عَلَى حَارِكِهِ أَيْ أَغْلَا Ve şol yumruca kemiğe denir ki atın küreği başının iki tarafında olur. Ve atın omuzlarına karīb boynundan ibtidā yelesi biten yere denir ki rākib eliyle ona yapışıp rüküb eder.

الْحَرْكُوكُ [el-ḥurkūk] [عُضْفُورٌ] [uṣfūr] vezninde) Yağrınıya denir, كَاهِلٌ [kāhil] ma'nāsına.

الْحَرْكَكَةُ [el-ḥarkekət] (ḥā'nın ve kāf'ın fethiyle) Uyluk başında olan sivri kemiğe denir; cem'i حَرَآكِيكٌ [ḥarākīk] ve حَرَآكِيكٌ [ḥarākīk]tir.

الْحَرِيكُ [el-ḥarīk] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) Bī-rücūliyyet adama ıtlāk olunur, tefe'ül kabīlindendir; yukālu: رَجُلٌ حَرِيكٌ أَيْ عَيْنٌ Ve şol adama denir ki beli pek za'if olmakla yürürken nebāt kökü gibi, gūyā ki yerden kopar süretinde ola; mü'ennesi حَرِيكَةٌ [ḥarīket]tir; yukālu: رَجُلٌ حَرِيكٌ وَأَمْرَأَةٌ حَرِيكَةٌ أَي ضَعِيفُ الْخُضْرِ إِذَا مَشَى كَأَنَّهُ يَتَقَلَّعُ

الْحَرْكُ [el-ḥarek] (fethateynle) 'İnnīn olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَرِكُ الرَّجُلِ حَرْكًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَارَ حَرِيكًا

الْمُحْتَرِكُ [el-muḥterik] [مُحْتَرِقٌ] [muḥterīk] vezninde) Dā'imā devenin omuzu başına binen adama denir.

الْحَرْكُ [el-ḥarīk] [كَيْتِفٌ] [ketif] vezninde) Zekī ve zīrek ve cüst ve çālāk oğlana denir; yukālu: غَلَامٌ حَرِكٌ أَيْ خَفِيفٌ ذَكِيٌّ

[ح ز ك]

الْحَزْكُ [el-ḥazk] (ḥā'nın fethi ve zāy'ın

sükünüyla) Bir nesneyi sarıp bağlamak ma'nāsınadır; yukālu: حَزَكُهُ حَزْكَاً مِنَ الْبَابِ Ve bir nesneyi bir yere kısıp sıkıştırmak ma'nāsınadır; yukālu: حَزَكُهُ Ve bend eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَزَكُهُ بِالْحَبْلِ إِذَا شَدَّهُ

الْإِحْتِزَاكُ [el-ihtizāk] [ifti'āl] vezninde) Bir nesne ile bağlanmak ma'nāsınadır; yukālu: إِحْتَزَكَ بِالثُّوبِ إِذَا احْتَزَمَ

[ح س ك]

الْحَسَكُ [el-ḥasek] (fethateynle) Demir dikenini dedikleri nebāta denir ki çoban kalkıtan dahi derler; semeresi koyunların yünlerine ilişip ayırtılmaz, Türkîde ona pıtrak derler. Ve yaprağı رِجْلَةٌ [riclet] yaprağına şebîh ve ondan hurde olup ve yaprakları yanında katı ve sık ve müselleşmiş-şekli dikenleri olur; semerini şürb külyeteynde ve mesānede olan taşları müfettit ve 'usāre-i varakını şürb kuvvet-i cimāc ve def'-i 'usr-i bevl ve yılan sokması husūsunda nāfi' ve bir hāneye matbūhunu serpmek pırak kısmını mühliktir. Ve

حَسَكُ [ḥasek] Bir güne demir çengele itlak olunur ki bi-'aynihi demir dikenini tarzında üç dāne sivri mīhları olur, cenklerde husūsan hisārlarda kal'anın ve ordunun düşman gelecek yerlerine atarlar, ne taraftan atsalar hacıyatmaz gibi elbette o mīhlar dik yukarı gelir, 'ale'l-gaflet geldiklerinde atların ve piyādelerin ayaklarına sançılmakla bir hatve ileri güzerān edemezler. Ve ba'zen metīn kamıştan dahi ederler. Türkîde buna dahi demir dikenini ve domuz ayağı ta'bir olunur, Fārisîde seyāliḥ denir. Ve

حَسَكُ [ḥasek] Hıkd ve 'adāvet ma'nāsınadır, ke-mā se-yuzkeru. Ve darıl-

mak ma'nāsınadır; tekūlu: حَسِكَ عَلَيَّ حَسَكًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا غَضِبَ Ve davar yem yemek ma'nāsınadır; yukālu: حَسَكَتِ الدَّابَّةُ إِذَا قَضِمَتْ **الْحَسِيكَةُ** [el-ḥasiket] [sefīnet] vezninde) ve

الْحُسَاكَةُ [el-ḥusaket] [sumāmet] vezninde) ve

الْحَسَكَةُ [el-ḥaseket] (fethātla) Bunlar da kīn ve 'adāvete denir; tekūlu: فِي صَدْرِهِ عَلَيَّ Ve حَسَكٌ وَحَسِيكَةٌ وَحُسَاكَةٌ وَحَسَكَةٌ أَيْ جَفْدٌ وَعَدَاوَةٌ **حَسِيكَةٌ** [ḥasiket] Kirpiye denir. Ve davarın yem tutulmuş arpasına denir.

الْحَسِيكُ [el-ḥasik] [ketif] vezninde) Dargın adama denir; yukālu: رَجُلٌ حَسِيكٌ أَيْ غَضْبَانٌ

حَسَكَانُ [Ḥaskān] [sahbān] vezninde) Muhaddisīnden Neysābūrī bir cemā'atin nesebleri ricālindedir.

الْحَسِكِيكُ [el-ḥisikik] [zibric] vezninde) Kirpiye denir.

الْحَسَاكِيكُ [el-ḥasākik] Her şey'in hurde ve küçük olanlarına denir.

الْحَسِيكُ [el-ḥasik] [emīr] vezninde) Bodur adama denir.

الْإِحْسَاكُ [el-iḥsāk] (hemzenin kesriyle) Davara yem tutmak ma'nāsınadır; yukālu: أَحْسَكَ الدَّابَّةُ فَحَسِكَتْ أَيْ أَقْضَمَهَا فَقَضِمَتْ

الْحُسَيْكَةُ [el-Ḥuseyket] [cuheyneṭ] vezninde) Medīne'de bir dağın ucunda bir mevzi' adıdır.

حُسَكُ [Ḥusk] (hā'nın zammıyla) Esāmīdendir: 'Abdumelik b. Ḥusk muhaddisīndendir.

[ح ش ك]

الْحَشَاكُ [el-ḥašek] (hā'nın ve şīn-i mu'cemenin fethiyle) Memede sūt şiddet-

le idrār edip irkilmek, 'alā-kavlin memede sūt çabuk dolmak ma'nāsınadır; yukālu: حَشَكُ اللَّبْنِ فِي الضَّرْعِ حَشَكًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا دَرَّ حَشِكًا سَرِيحًا أَوْ هُوَ سُرْعَةُ تَجَمُّعِ اللَّبْنِ فِي الضَّرْعِ Ve yayı şiddetle kurup çekmek ma'nāsınadır; yukālu: حَشَكِ الْقَوْسِ إِذَا نَزَعَهَا شَدِيدًا Ve davar arpa ile yemlenmek ma'nāsınadır; müh-mele de lügattır.

الْحَشَكُ [el-ḥašk] (ḥā'nın fethiyle) Nākayı sütü çoğalsın diye sağmayıp terk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَشَكِ النَّاقَةَ حَشَكًا مِنَ حَشَكِ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا تَرَكَ حَلْبَهَا حَتَّى يَجْتَمِعَ لَبْنُهَا Ve

حَشَكُ [ḥašk] ve

حُشُوكُ [ḥuṣūk] Nāka memede sütünü kendi biriktirmek ma'nāsınadır; yukālu: حَشَكَتِ النَّاقَةُ لَبْنَهَا إِذَا جَمَعَتْهُ Ve bulutun yağmuru firāvān olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَشَكَتِ السَّحَابَةُ إِذَا كَثُرَ مَاؤُهَا Ve hurmānın yemişi çok olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَشَكَتِ النَّخْلَةُ إِذَا كَثُرَ حَمْلُهَا Ve har har solumak ma'nāsınadır; yukālu: حَشَكِ الْقَوْمِ إِذَا تَجَمَّعُوا Ve yay pek ve salābetli olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَشَكَتِ الْقَوْسُ إِذَا صَلَبَتْ

الْحَشُوكُ [el-ḥaṣūk] [ṣabūr] vezninde) Memesinde sütü tīz biriktiren nākaya denir.

الْحَاشِكُ [el-ḥāşik] Meyvesi keşir olan hurmā ağacına denir; yukālu: نَخْلَةٌ حَاشِكٌ أَيْ كَثِيرُ الْحَمْلِ Ve salābetli yaya denir; yukālu: قَوْسٌ حَاشِكٌ أَيْ صَلْبٌ جاؤوا حاشكًا أي مُتَتَابِعًا Ve peyderpey mütetābi' nesneye denir; yukālu: حَاشِكًا أَيْ مُتَتَابِعًا

الْحَوَاشِكُ [el-ḥavāşik] Muhtelif esen yellerle denir, 'alā-kavlin sert ve şedīd yāhūd āhestece esen yellerle denir; yukālu: رِيَاحٌ حَاشِكٌ أَيْ مُخْتَلِفَةٌ أَوْ شَدِيدَةٌ أَوْ ضَعِيفَةٌ Şārih der ki حَشَكٌ [ḥašek] lafzının bir ma'nāsı dahi

budur; حَوَاشِكٌ [ḥavāşik] ki müfredi حَاشِكَةٌ [ḥaşiket]tir, ondandır.

حَشَاكُ [Ḥaṣṣāk] [şeddād] vezninde) Bir nehrin adıdır.

الْحَشَاكُ [el-ḥaṣāk] [seḥāb] vezninde) Anasını emmesin diye oğlağın ağzına bağladıkları ağaca denir ki esnek ta'bīr olur.

الْحَوَشِكَةُ [el-ḥavšeket] [cevhēret] vezninde) Konağın bir köşesinden işitilen sese denir; tekülü: سَمِعْتُ حَوَشِكَةً وَهُوَ مَا تَسْمَعُهُ فِي نَاحِيَةِ مِنَ الدَّارِ وَالْمَنْزِلِ

الْحَشِكَةُ [el-ḥašeket] (feteḥātla) Cemā'at ma'nāsınadır; yukālu: جَاؤُوا بِحَشِكَتِهِمْ أَيْ بِحَمَائِعِهِمْ

الْحَشِيكَةُ [el-ḥaşiket] [ḥasiket] vezninde ve mürādifidir. Ve bu Ebū Zeyd rivāyetidir.

الْإِخْشَاكُ [el-iḥşāk] (hemzenin kesriyle) Davara yem vermek ma'nāsınadır; yukālu: أَحْشَاكَ الدَّابَّةَ أَيْ أَقْصَمَهَا فَحَشِكْتُ Ke-mā zukire.

[ح ف ل ك]

الْحَفَلَكِيُّ [el-ḥafelkā] [ḥaberkā] vezninde) Za'tīfū'l-bünye cura adama denir.

[ح ف ن ك]

الْحَفَنَكِيُّ [el-ḥafenkā] [ḥafelkā] vezninde ve mürādifidir, pes elifleri ilhāk içindir; yukālu: رَجُلٌ حَفَنَكِيُّ وَحَفَنَكِيُّ أَيْ ضَعِيفٌ

[ح ك ك]

الْحَكُّ [el-ḥakk] [šek] vezninde) Ecrāmdan bir nesneyi diğer nesneye şiddetle sürtmek ma'nāsınadır; yukālu: الْحَجَرَ بِالْحَجَرِ حَكًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَمَرَهُ عَلَيْهِ صَكًّا Ve beden gicişip kaşıttırmak ma'nāsınadır; tekülü: حَكَّبِي رَأْسِي أَيْ دَعَانِي إِلَى حَكِّي Mü'ellif burada teşvīş ve tefrīt üzere resm

sürmeye denir. Ve kazınıp ve perdâht olunan nesneden dökülen hurde ve yumuşak kazıntıya ve döküntüye denir.

الْحَكَاكَاتُ [el-ḥakkākāt] (hā'nın fethi ve kāf'ın teşdidiyle) حَكَاكَةٌ [ḥakkāket] in cem'idir, kalbe halecān veren vesāvis ve evhāma itlāk olunur; ve minhu وَإِيَّاكُمْ وَالْحَكَاكَاتِ أَيِ الْوَسَاوِسِ

الْحُكُوكُ [el-ḥukuk] (zammateynle) Ashāb-ı şerr ü fitneye itlāk olunur. Ve havāyic ve mühimmāt talebinde ilhāh ve cidd ve ikdām eden kimselere itlāk olunur; yukālu: هُمْ حُكُوكٌ أَيِ مُلِحُونَ فِي طَلَبِ الْحَوَائِجِ Müfredleri حَاك [ḥākk]tır.

الْحَكَاكُ [el-ḥakek] (fethateynle) Ruhāma şebīh bir nev' ak taşa denir. Bu taş ak ve yumuşak olur, Arabistān taraflarında حَوَارِيٌّ [ḥavāriyy] ta'bir ederler. Ve

حَكَاكُ [ḥakek] Omuzları oynatarak bodur adamın yürüyüşü gibi yürümeğe denir; yukālu: يَمْشِي الْحَكَاكُ وَهُوَ مِشْيَةٌ بِتَحْرُوكِ كَمِشْيَةِ الْقَصِيرِ يُحْرُوكُ مَنْكَبِيهِ

حَكَاكُ [ḥakek] İsm olur, bir nesneyi rıfk ve letāfetle yonmağa ve perdāht eylemeğe denir. Ve davarın ayağı kayarlanmak ma'nāsınadır; yukālu: حَكَاكَةُ الدَّابَّةِ حَكَاكٌ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا نُحِتَتْ قَوَائِمُهُ حَقِيًّا

الْمُحَكَّاكُ [el-muḥakkek] تَحْكِيكٌ [taḥkīk] ten ki sürtüp kaşımak ma'nāsınadır, ism-i mef'uldür; ve minhu: الْجَذَلُ الْمُحَكَّاكُ Ve bu şol direğe denir ki deve ağıllarında di-kerler, gıcık olan develer ona sürünüp kaşınırlar; ve minhu'l-meselu: "أَنَا جُذَيْلُهَا" "أَنَا جُذَيْلُهَا الْمُحَكَّاكُ وَعُدَيْتُهَا الْمُرْجَبُ" "أَنَا جُذَيْلُهَا الْمُحَكَّاكُ" Ḥubāb b. Munzir, Saḫīfe-i Benī Sā'ide'de meşveret esnāsında kendi rey ve tedbīrini terciḥle 'irriflik ma'rizinde: "أَنَا جُذَيْلُهَا الْمُحَكَّاكُ وَعُدَيْتُهَا الْمُرْجَبُ" demekle min-ba'd mesel oldu. جُذَلٌ [cuzeyl]

[cizl]in musaggarıdır. Ve عُذَيْقٌ [ʿuzeyk] عَذَقٌ [ʿazk]in musaggarıdır, ta'zīmi muta-zammındır. Ve عُذَيْقٌ مُرْجَبٌ şol hurmā dalına denir ki dayak vurulmakla metānet ve istihkām peydā eylemiş ola, ya'ne halkın şifā-yı sadrı ve temşit-i umūru benim rey ve tedbīrime manūttur ki bilgiç başıları benim demektir.

الْأَحْكَاءُ [el-aḥkāk] (hemzenin fethiyle) حَاكٌ [ḥākk] lafzından cem'edir, kazıcı ve kaşırıcı ma'nāsınadır; ve minhu yukālu: "ما أَنْتَ مِنْ أَحْكَائِهِ" أَيِ مِنْ رِجَالِهِ "Sen bu hususun temşitine ehl ve çesbān değilsin."

الْحَكِيكُ [el-ḥakīk] [emīr] vezninde) Kazınmış aşığa denir. Ve bu münāsebetle kesret-i meşy sebebiyle fersūde olmuş topuğa itlāk olunur; yukālu: كَعْبٌ حَكِيكٌ أَيِ مَحْكُوكٌ Ve kayarlanmış at tırnağına denir; yukālu: حَافِرٌ حَكِيكٌ أَيِ مَنْحُوتٌ Ve letāfetle perdāht olunmuş nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ حَكِيكٌ أَيِ مَنْحُوتٌ حَقِيًّا Ve tırnakları kayarlanmış ata denir; yukālu: فَرَسٌ حَكِيكٌ أَيِ مَنْحَتِ الْحَافِرِ

الْأَحَاكُ [el-aḥakk] Bu dahi kayarlanmış at tırnağına vasf olur; yukālu: حَافِرٌ أَحَاكٌ أَيِ مَنْحُوتٌ Ve ağzında dişleri kalmamış adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَحَاكٌ أَيِ لَا سِنَّ فِي فَمِهِ

الْحَاكَّةُ [el-ḥākket] Dişe itlāk olunur.

التَّحْكُوكُ [et-teḥakkuk] [tefa'ul] vezninde) Bir adama şerr ve şūr için ta'arruz edip şer-gir olmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: فَلَانَ يَتَحَكَّكُ بِكَ أَيِ يَتَعَرَّضُ لِشُرُوكِ

[ح ل ك]

الْحُلُكَةُ [el-ḥulket] (hā'nın zammıyla) ve

الْحَلَاكُ [el-ḥalek] (fethateynle) Pek siyahlığa denir; yukālu: فِيهِ حُلُكَةٌ وَحَلَاكٌ أَيِ

شِدَّةُ السَّوَادِ Ve

حُلْكَةٌ [ḥulket] Lisānda olan ʿucmeliğe denir, حُلْكَةٌ [ḥuklet] maʿnāsına, gūyā ki maktūbdur; yukālu: فِي لِسَانِهِ حُلْكَةٌ أَي حُلْكَةٌ Ve bir cins hurde cānvere denir ki balık suya daldığı gibi kumluğa dalıp gider, ʿalā-kavlin kertenkele envāʿındandır. Ve

حَلَكٌ [ḥalek] (fethateynle) Masdar olur, pek siyāh olmak maʿnāsına; yukālu: حَلَكٌ فِي الشَّيْءِ حَلَكًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اسْوَدَّ شَدِيدًا Ve

حَلَكُ الْغُرَابِ [ḥaleku'l-ğurāb] Karganın minkārına yāhūd siyāhlığına denir; yukālu: لَوْنُهُ اسْوَدَّ مِثْلَ حَلَكِ الْغُرَابِ أَي حَنَكِهِ أَوْ سَوَادِهِ

الْحَالِكُ [el-ḥālik] (niseb üzere ism-i fāʿildir) Pek siyāh nesneye denir.

الْمُحَلْوَلِكُ [el-muḥlevlik] (ism-i fāʿil būn-yesiyle) ve

الْحُلْكَلِكُ [el-ḥuleklik] (فُدْعِمِلٌ [kūzaʿmil] vezninde) ve

الْحُلْكُوكُ [el-ḥulkūk] (عُضْفُونٌ [ʿuṣfūr] vezninde) ve

الْحَلَكُوكُ [el-ḥalekūk] (قَرَبُوسٌ [qarebūs] vezninde) ve

الْمُحَلَّنِكِكُ [el-muḥlenkik] ve

الْمُسْتَحْلِكُ [el-mustaḥlik] (ism-i fāʿil būn-yeleriyle) Bunlar da pek siyāh olan şeyʿe denir. Ve bunlar itbāʿ değildir; yukālu: شَيْءٌ وَاسْوَدَّ حَالِكٌ وَمُحَلْوَلِكٌ وَحُلْكَلِكٌ وَحُلْكُوكٌ وَحَلَكُوكٌ وَمُحَلَّنِكِكٌ وَمُسْتَحْلِكٌ أَي شَدِيدُ السَّوَادِ

الْحُلْكَاءُ [el-ḥulkāʾ] (ḥāʾnın zammı ve fethiyle) ve

الْحُلْكَاءُ [el-ḥulekāʾ] (غُلَوَاءٌ [ğulevāʾ] vezninde) ve

الْحُلْكِيُّ [el-ḥulukkā] (ḥāʾnın ve lāmʾın zammı ve kāf-ı müşeddedenin fethiyle

حُلْكَةٌ [ğulubbā] vezninde) Bunlar da حُلْكَةٌ [ḥulket] gibi bir cins kertenkeleye denir.

[ح م ك]

الْحَمَكُ [el-ḥamek] (fethateynle) Mutlakan hurde ve küçük cura nesnelere denir; müfredi حَمَكَةٌ [ḥameket]tir. Ve kehlere denir. Ve rüzāl-ı nāsa itlāk olunur; yukālu: هُمْ حَمَكٌ أَي رُدَالٌ Ve hurde karıncalara denir. Ve süt emer kuzulara denir. Ve hāssaten bağırtlak kuşunun ve devekuşunun curalarına denir. Ve bir nesnenin asl ve tabʿına denir; yukālu: كَرِيمٌ الْحَمَكِ أَي كَرِيمٌ الْأَصْلِ وَالطَّبْعِ Ve yolsuz, beyābanlarda bilmeye-rek rehberlik eden nādān kılavuzlara denir; yukālu: ذَهَبُوا بِدَلَالَةِ الْحَمَكِ أَي الْأَدْلَاءِ الَّذِينَ يَتَعَسَّفُونَ الْقَلَاءَةَ

الْحَمَكَةُ [el-ḥameket] (hāʾyla) Müfredidir. Ve çirkīn ve bed-endām bodur ʿavrete denir. Ve

حَمَكٌ [Ḥamek] muhaddisinden İbrāhīm b. ʿAlī b. Ḥamek el-Ḥamekī ceddinin lakabıdır.

الْحَمَكُ [el-ḥamk] (ḥāʾnın fethiyle) Önce kılavuzluk edip gitmek maʿnāsınadır; yukālu: حَمَكٌ فِي الدَّلَالَةِ حَمَكًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا مَضَى

حَمَاكٌ [Ḥamāk] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Yemenʾde bir hısn adıdır.

[ح ن ك]

الْحَنَكُ [el-ḥanek] (fethateynle) Ağzın iç yüzünden sakf-ı aʿlāsının iç yüzüyle çene kemiklerinin önlerinin uçlarından aşağıca olan ʿuzva denir ki murād ağzın tamāmen sakf-ı aʿlāsıdır, Fārisīde kām ve Türkīde damak taʿbīr olunur. Baʿzı nüshada vākīʿ olmakla ona göre اَوْ لَافِزٍ تَنْوِيءٌ olur ki ağzın sakf-ı esfeline de حَنَكٌ

[ḥanek] denir yāhūd vāv nüshasına göre [ḥanek] denir. Ve bu pek mülāyimdir, zīrā lisānımızda yukarısına üst damak ve aşağısına alt damak ta'biri vardır, lākin Zemaḥşerī, *Esās*'ta ve *Muḥaddimetu'l-Edeb*'de وَهُوَ سَقْفُ أَعْلَى الْقَمِّ وُحْوَانِيYA tasrīh eylemekle tercemede bu ma'nā takdīm olundu. Ve حَنَكْ [ḥanek] lafzının cem'i أَحْنَاكْ [aḥnāk]tır. Ve

حَنَكْ [ḥanek] Göçer ulu ulusa denir ki uğradıkları yerleri ra'y ederek giderler; yukālu: هُمْ حَنَكٌ وَأَحْنَاكُ أَي جَمَاعَةٌ يَنْتَجِعُونَ بَلَدًا يَزُغُونَهُ Ve şol küçük ve yüksek tepelere itlāk olunur ki küfegi taşı gibi yumuşak ve ak taşlık ola. Ve bu itlāk حَنَكْ [ḥanek] sakf-ı a'lāya olunduğunu te'yid eder. Ve

حَنَكْ [Ḥanek] Yemen'de 'Avāliḳ kabilesi yurdunda bir vādī adıdır. Ve muhaddisinden 'Āmir-i İṣfahānī lakabıdır. Ve

حَنَكُ الْغُرَابِ [ḥaneku'l-ğurāb] Karganın minḳārına, 'alā-kavlin siyāhlığına itlāk olunur.

أَلْحَنَكَةُ [el-ḥaneket] (feteḥātla) Yüksek mahalde etrāfına müşrif kule gibi tepeye denir.

أَلْحُنُكُ [el-ḥunuk] (zammeteynle) Rüşd ve fetānet ehli hatuna denir, ere dahi itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ وَامْرَأَةٌ حُنُكٌ أَي لَبِيبٌ Ve

حُنُكٌ [ḥunuk] مُحَنَّكٌ [muḥannek] ma'nāsınadır, ke-mā se-yuzkeru.

أَلْتَحْنِيكُ [et-taḥnīk] Bir kimsenin damağını ovmak ma'nāsınadır; yukālu: حَنَكُهُ إِذَا دَلَّكَ حَنَكُهُ Ve hurmā makūlesini ağızda çiğneyip çocuğun damağına çalmak ma'nāsınadır; yukālu: حَنَكُ الصَّبِيِّ إِذَا مَضَعَ تَمْرًا أَوْ غَيْرَهُ فَدَلَّكَهُ

بِحَنَكِهِ Ve 'ömr ve zamān sebebiyle ahvāl ve takallübāt-ı kesire tecribesi adamın 'akl ve re'y ve fetānetini müstahkem kılmak ma'nāsına müsta'emeldir, güyā ki feres-i مَحْنُوكٌ [mahnūk] tarzında müzellel eder; yukālu: حَنَكُهُ السِّنُّ بِمَعْنَى حَنَكْتُهُ Ke-mā se-yuzkeru.

الإِحْنَاكُ [el-iḥnāk] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir adamın damağını ovmak ma'nāsınadır; yukālu: أَحْنَكُ فَلَانًا إِذَا دَلَّكَ حَنَكُهُ Ve 'ömr ve zamān sebebiyle tecārib-i ahvāl adamın rüşd ve re'yini üstivār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَحْنَكْتُهُ السِّنُّ إِذَا أَحْكَمْتُهُ Ve geri döndürmek ma'nāsınadır; yukālu: أَحْنَكُهُ إِذَا رَدَّهُ

أَلْمِحْنَكُ [el-miḥnek] مِئْبَرٌ [minber] vezninde) ve

أَلْحِنَاكُ [el-ḥināk] كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Yavaşa ta'bīr ettikleri ipe denir ki yavaşıtmak için serkeş dābbenin ağzına bend ederler. Ve

حِنَاكٌ [ḥināk] حُنُكَةٌ [ḥunket] ma'nāsınadır ki ḥā'nın zammıyladır, ke-mā se-yuzkeru. Ve

حِنَاكٌ [Ḥināk] Esāmīdendir: Ḥināk b. Senne ve Ḥināk b. Şābit ve Ebū Ḥināk, Benū Ebī Bekr b. Kilāb ve Ebū Ḥināk Berā' b. Rib'ī şā'irlerdir.

أَلْحَنُكُ [el-ḥanuk] (ḥā'nın fethi ve nūn'un sükünüyla) Yavaşımak için davarın ağzına yavaşa vurmak ma'nāsınadır; yukālu: حَنَكُ الْفَرَسِ حَنُكًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا جَعَلَ فِي حَنَكِ الْفَرَسِ فِيهِ الرِّسَنُ Ve bir nesneyi gereği gibi fehm ve itkān eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَنَكُ الشَّيْءِ إِذَا فَهَمَهُ وَأَحْكَمَهُ Ve hurmā makūlesini ağızda ezip parmakla küçük çocuğun damağına çalmak ma'nāsınadır, gerek ibtidā ta'āma alıştırmaya başladıkta olsun ki ebe

kadınlar ağız açma ta'bir ederler ve gerek alıştıktan sonra olsun; yukālu: حَنْكَ الصَّبِيِّ إِذَا مَضَعَ تَمْرًا أَوْ غَيْرَهُ فَذَلِكَ بِحَنْكِهِ Ve bir adam mu'ammer olmakla takallübāt-ı kesire tecribesi re'yy ve endişesini ve 'akl ve rüşdünü metin ve üstüvār kılmak ma'nāsınadır; yukālu: حَنْكَتِ السِّنُّ فَلَانًا إِذَا أَحْكَمْتَهُ التَّجَارِبَ Bu ma'nāda fethateynle de lügattır.

الإِحْتِنَاكُ [el-ihtināk] [ifti'āl] [vezninde) Bu dahi yavaşımak için atın ağzına yavaş geçirmek ma'nāsınadır; yukālu: إِحْتِنَاكُ البَعِيرَيْنِ أَيَّ أَشَدَّهُمَا أَكْلًا وَهُوَ نَادِرٌ لِأَنَّ الخِلْقَةَ لَا يَقَالُ فِيهَا مَا أَفْعَلَهُ Ya'nī hilkat ef'alinden fi'li ta'accüb ve o vādiden olan ef'al-i tafdil vārid olmaz. Lākin şārihin beyānına göre bu siyag-ı ta'accüb ü müfāzaladandır, fi'li yoktur.

أَلْحَانِكُ [el-aḥnek] [efḍal] [vezninde) Ef'al-i tafdildir, sārirlerden ezyed ekül olan deveye itlak olunur; yukālu: حَنْكَ البَعِيرَيْنِ أَيَّ أَشَدَّهُمَا أَكْلًا وَهُوَ نَادِرٌ لِأَنَّ الخِلْقَةَ لَا يَقَالُ فِيهَا مَا أَفْعَلَهُ Ya'nī hilkat ef'alinden fi'li ta'accüb ve o vādiden olan ef'al-i tafdil vārid olmaz. Lākin şārihin beyānına göre bu siyag-ı ta'accüb ü müfāzaladandır, fi'li yoktur.

أَلْحَانِكُ [el-aḥnek] [efḍal] [vezninde) Ef'al-i tafdildir, sārirlerden ezyed ekül olan deveye itlak olunur; yukālu: حَنْكَ البَعِيرَيْنِ أَيَّ أَشَدَّهُمَا أَكْلًا وَهُوَ نَادِرٌ لِأَنَّ الخِلْقَةَ لَا يَقَالُ فِيهَا مَا أَفْعَلَهُ Ya'nī hilkat ef'alinden fi'li ta'accüb ve o vādiden olan ef'al-i tafdil vārid olmaz. Lākin şārihin beyānına göre bu siyag-ı ta'accüb ü müfāzaladandır, fi'li yoktur.

أَلْمَحْنُوكُ [el-maḥnūk] ve

أَلْمُحَنَّكُ [el-muḥannek] [mu'azzam] [vezninde) Ağızda hurmā makülesini ezip damağına sürdükleri çocuğa denir. Ve

مُحَنَّكُ [muḥannek] [mu'azzam] [vezninde) ve

مُحْنِكُ [muḥnek] [mukrem] [vezninde) ve

مُحْتِنِكُ [muhtenik] [ism-i fā'il bünyesiyle) ve

حَنِيكُ [ḥanīk] [emīr] [vezninde) Kesret-i tecārib-i ahvāl-i zamān sebebiyle rüşd ve re'yi metin ve üstüvār olan adama denir, حُنُكُ [ḥunuk] dahi denir ki zikr olun-

du; yukālu: رَجُلٌ مُحَنَّكٌ وَمُحْنِكٌ وَحَنِيكٌ وَحُنُكٌ أَيُّ مُحْكَمِ الرَّأْيِ بِالتَّجَارِبِ وَحُنُكُ [el-ḥunket] ve

أَلْحُنُكُ [el-ḥunk] (ḥā'ların zammıyla) ve **أَلْحِنْكُ** [el-ḥink] (ḥā'nın kesriyle) İsmidir, tecribe-i ahvāl sebebiyle 'akl ve fikrin metānet ve istihkāmına denir.

أَلْأَحْنَكُ [el-aḥnek] [efḍal] [vezninde) Ef'al-i tafdildir, sārirlerden ezyed ekül olan deveye itlak olunur; yukālu: حَنْكَ البَعِيرَيْنِ أَيَّ أَشَدَّهُمَا أَكْلًا وَهُوَ نَادِرٌ لِأَنَّ الخِلْقَةَ لَا يَقَالُ فِيهَا مَا أَفْعَلَهُ Ya'nī hilkat ef'alinden fi'li ta'accüb ve o vādiden olan ef'al-i tafdil vārid olmaz. Lākin şārihin beyānına göre bu siyag-ı ta'accüb ü müfāzaladandır, fi'li yoktur.

أَلْحَانِكُ [el-ḥānik] [ḥālik] [vezninde) Şol ağaca denir ki onunla semerin sağlı sollu kaşında olan çöpleri birbirine zamm olunur yāhūd onları birbirine yanaştırıp sardıkları kayışa denir. Ve şol tahtaya denir ki nākanın çenesi altına bir ip ile bağlayıp ipin bir ucunu bīgāne köşegin boyuna bend ederler, tā ki ona yakılıp kabul eyleye.

أَلْحُنُكُ [el-ḥunket] [gurfet] [vezninde) ve

أَلْحِنَاكُ [el-ḥināk] [kitāb] [vezninde) Şol ağaca denir ki onunla semerin sağlı sollu kaşında olan çöpleri birbirine zamm olunur yāhūd onları birbirine yanaştırıp sardıkları kayışa denir. Ve şol tahtaya denir ki nākanın çenesi altına bir ip ile bağlayıp ipin bir ucunu bīgāne köşegin boyuna bend ederler, tā ki ona yakılıp kabul eyleye.

أَلْحَنِيكَةُ [el-ḥanīket] [sefīnet] [vezninde) Güzel yiyeşli dābbeye denir; yukālu: دَابَّةٌ حَنِيكَةٌ أَيُّ الْجَيْدَةِ الْأَحْلُ

أَلْتَحْنُكُ [et-teḥannuk] [tefa'ul] [vezninde) Sarıgın kelepini çene altından getirip almak vech üzere sarınmak ma'nāsınadır; yukālu: تَحْنُكُ الرَّجُلِ إِذَا آدَارَ الْعِمَامَةَ مِنْ تَحْتِ حَنْكِهِ: **الإِسْتِحْنَاكُ** [el-istiḥnāk] Bir adam kalilü'l-

ekl iken sonradan şedīdü'l-ekl olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَحَنَكَ الرَّجُلُ إِذَا اشْتَدَّ إِذْ أَكَلَهُ بَعْدَ قَلْبَةٍ Ve ağaç kökünden ayrılıp kopmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَحَنَكَ الْعِضَاءُ إِذَا انْقَلَعَ مِنْ أَصْلِهِ

[ح و ك]

الْحَوَكُ [el-ḥavk] [şevk] [sev] vezninde) ve

الْحِيَاكُ [el-ḥiyāk] ve

الْحِيَاكَةُ [el-ḥiyāket] (ḥā'ların kesriyle) Dokumak ma'nāsınadır. Ve bu terkiḥ vāvī ve yā'īdir. Ve burada حِيَاكُ [ḥiyāk] ve حِيَاكَةُ [ḥiyāket]in aslı vāvīdir; yukālu: حَاكَ الثَّوْبُ يَحُوْكُ حَوْكًا وَحِيَاكًا إِذَا نَسَجَهُ Ve bir hātira derūnda yerleşmek ma'nāsına müsta'meldir; tekūlu: إِذَا حَاكَ الشَّيْءُ فِي صَدْرِي إِذَا رَسَخَ Ve

حَوْكُ [ḥavk] [bāzerūc] [bāzerūc] ismidir ki tere-i Ḥorāsānī dedikleri nebāttir. Ve semiz otuna denir.

الْحَاكَةُ [el-ḥā'ik] Cullāha denir; cem'î حَاكَةٌ [ḥāket]tir, قَائِدٌ [kā'id] ve قَادَةٌ [kādet] gibi ve حَوَكَةٌ [ḥaveket]tir fethātla; mü'ennesi حَاكِيَةٌ [ḥā'iket]tir, cem'î حَوَائِكُ [ḥavā'ik]tir.

الْمَحَاكَةُ [el-meḥāket] (mīm'in fethiyle) İsm-i mekândır, cullāh tezgāhına denir, dest-gāh ma'nāsına.

حَاكَةٌ [Ḥāket] Bilād-ı 'Uzre'de bir vādī adıdır.

الْمَحْوَكَةُ [el-maḥveket] [maḥ'adet] [maḥ'adet] vezninde ki) Zikr olunan مَحَاكَةٌ [meḥāket] in aslıdır, tezgāha denir. Bu münāsebetle kītāl ve muḥārebede isti'māl olundu, gūyā ki kılıç tezgāhıdır; ve minhu tekūlu: تَرَكْتُهُمْ فِي مَحْوَكَةٍ أَيِّ قِتَالٍ

[ح ي ك]

الْحَيَاكُ [el-ḥayk] (ḥā'nın fethiyle) ve

الْحَيَاكَانُ [el-ḥayekān] (fethātla) Bu dahi dokumak ma'nāsınadır; yukālu: حَاكَ الثَّوْبُ يَحِيْكُ حَيْكًا وَحَيْكَانًا إِذَا نَسَجَهُ Ve salını salını yürütmek, 'alā-kavlin vücūdunu ve omuzlarını oynatarak yürütmek ma'nāsına müsta'meldir, hiyāket hengāmındaki evzā' gibi; yukālu: حَاكَ الرَّجُلُ إِذَا تَبَحَّثَرَ وَاحْتَالَ أَوْ حَوَكَ Ve

حَيْكُ [ḥeyk] Bir söz derūna işlemek, kezālik kılıç darībeyeye işlemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: حَاكَ الْقَوْلُ فِي الْقَلْبِ يَحِيْكُ إِذَا أَخَذَ وَحَاكَ السَّيْفُ إِذَا أَثَّرَ Ve kesmek ma'nāsına müsta'meldir ki te'sirin lāzımıdır; yukālu: حَاكَتِ السُّفْرَةُ إِذَا قَطَعَتْ

الْحَايِكُ [el-ḥā'ik] ve

الْحَيَاكُ [el-ḥayyāk] [şeddād] [şeddād] vezninde) Cullāha denir; mü'ennesi حَيَاكَةٌ [ḥayyāket]tir.

الْحَيَاكِي [el-ḥayekā] [cemezā] [cemezā] vezninde) ve

الْحَيَاكَانَةُ [el-ḥeykānet] (ḥā'nın fethi ve kesri) ve

الْحَيَاكَانَةُ [el-ḥuyekānet] (ḥā'nın zammı ve yā'nın fethiyle) Bunlar da mü'enneslerdir, salını salını yāhūd omuzlarını ve gövdesini oynatarak yürüten 'avrete denir.

الْإِحَاكَةُ [el-iḥāket] (hemzenin kesriyle) Bu dahi te'sir eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَاكَ السَّيْفُ إِذَا أَثَّرَ Ve kesmek ma'nāsınadır; yukālu: حَاكَتِ السُّفْرَةُ إِذَا قَطَعَتْ Ve yukālu: مَا حَاكَتِ السَّيْفُ أَيُّ مَا حَاكَ فِيهِ

حَيْكُ [Ḥayek] (fethateynle) Esmādandır; Naşr ve Muḥammed ibnā Ḥayek muhaddislerdir.

حَيْكَانُ [Ḥaykān] [ḡaylān] [ḡaylān] vezninde) Neysābūr'da imām-ı ehl-i hadīs ve ibn-i imām olan Yaḥyā b. Muḥammed b. Yaḥyā

ez-Zuhli lakabıdır.

الْحَيِيكَةُ [el-ḥuyeyket] (musaggar bünyesiyle) Tıknaz ve yumru bodur ‘avrete denir; yukālu: **إِمْرَأَةٌ حَيِيكَةٌ كَيْبِيكَةٌ أَيْ قَصِيرَةٌ مُكْتَلَةٌ**

الْإِحْتِيَاكُ [el-iḥtiyāk] [ifti‘āl] vezninde) Kemende girer gibi cāmesine sarılmak ma‘nāsındır, **إِحْتِيَاكُ** [iḥtiyāk] dahi bu ma‘nāyadır; yukālu: **إِحْتَاكُ بِتَوْبِهِ إِذَا احْتَبَى بِهِ**

FASLU'L-ḤĀ'İ'L-MU'CEME

(فَضْلُ الْخَاءِ الْمُعْجَمَةِ)

[خ ب ك]

خَبَكُ [Ḥabek] (fethateynle) Vuṣeyr b. el-Munzir nām muhaddisin ceddi ismidir.

خَبْنَكُ [Ḥabenk] [semend] vezninde) Belḡ kazāsında bir karyedir.

[خ ر ك]

الْخَرُوكُ [el-ḥark] [ḥarḳ] vezninde) Lecc ve isrār eylemek ma‘nāsındır; yukālu:

خَرَكُ فِيهِ خَرُوكًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا لَجَّ

خَارَكُ [Ḥārek] [hācer] vezninde) Baḥr-i Fāris'te bir cezire adıdır.

خَرَكَانَ [Ḥarekān] (feteḥātla) Buḡārā'da bir mahalle adıdır.

[خ س ك]

خُسْكُ [Ḥusk] (ḥā'nın zammıyla) ‘Abdulmelik nām muhaddisin ceddi ismidir.

[خ ش ك]

خُشْكُ [Ḥušk] (ḥā'nın zammıyla) Muhaddisinden İshāḳ b. ‘Abdullāh en-Neysābūrī lakabıdır. Ve Dāvūd-ı müfessirin pederi ismidir. Ve İbrāhīm b. Ḥuseyn b. Ḥuškān ki **عُثْمَانُ** [‘uṣmān] veznindedir, vā‘iz-i meṣhūrdur. İşbu **خُشْكُ** [ḥušk] lafzı Fāriside kuruya denir.

خَاشِكٌ [Ḥāṣḳ] (iltikā-i sākineynle) Mekrān eyāletinde bir belde adıdır.

FASLU'D-DĀLĪ'L-MÜHMELE**(فَضْلُ الدَّالِ الْمُهْمَلَةِ)****[د ب ك]**

الدَّبَاكَةُ [ed-dubāket] (تُمَامَةٌ [sumāmet] vezninde) كُرْنَاْفَةٌ [kurnāfet] ma'nāsınadır, kesilmiş budağın ağaçta kalan kütüğüne denir.

[د ر ك]

الدَّرَكُ [ed-derek] (fethateynle) Bir adamın ardından yetişmeye denir, لِحَاقٌ [leḥāq] ma'nāsına ismdir. Kāle'ş-şārih ve minhu'l-hadīs: "أَعُوذُ بِكَ مِنْ دَرَكَ الشَّقَاءِ" "أَعُوذُ بِكَ مِنْ دَرَكَ الشَّقَاءِ" Ve تَبِعَةٌ [tebi'at] ma'nāsınadır ki talebinden sāhib-i hakk olan adamın hālī olmadığı nesneden 'ibārettir, damān gibi. Bunda rā'nın sükūnuyla da lügattır; ve minhu yukālu: مَا أَدْرَكَكَ مِنْ دَرَكَ فَعَلَيْ خَلَاصُهُ Ve وَهُوَ اللَّحَقُّ مِنَ التَّبِعَةِ

دَرَكَ [derek] Her nesnenin nihāyet-i ka'rına denir; cem'i أَدْرَاكٌ [edrāk]tir; yukālu: Ve بَلَغَ الْعَوَاضُ دَرَكَ الْبَحْرِ أَي أَقْصَى قَعْرِهِ Ve sol ip pāresine denir ki kuyu ipinin kovadan tarafına bend ve ilhāk ederler, tā ki suya o pāre gelip asl ip suya gelmeyip çürümekten mahfūz ola. Ve

دَرَكَ [derek] Aşağıya doğru olan tabakaya ve pāye ve mertebeye denir, niteki دَرَجٌ [derec] yukarıya olandan 'ibārettir; cem'i دَرَكَاتٌ [derekāt] gelir. Bu cihetle merātib-i cennetten دَرَجَاتٌ [derecāt] ile ve menāzil-i ehl-i cehennemden دَرَكَاتٌ [derekāt] ile ta'bīr olunur.

يَوْمَ الدَّرَكِ [yevmu'd-Derek] Evs ile Ḥazrec miyānında bir yevm-i ma'rūftur.

الْإِدْرَاكُ [el-idrāk] (hemzenin kesriyle) Erişmek ve yetişmek, luhūk ma'nāsınadır; yukālu: Ve bir nesnenin vakti

erişip derece-i kemālini bulmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: إِذَا بَلَغَ وَقْتَهُ أَدْرَكَ الشَّيْءُ إِذَا بَلَغَ وَقْتَهُ Ve bir nesne tükenip fenā bulmak ma'nāsınadır; yukālu: أَدْرَكَ الشَّيْءُ إِذَا فَنِيَ

الدَّرَاكُ [ed-derrāk] (شَدَادٌ [šeddād] vezninde) ve

الْمُدْرِكُ [el-mudrik] ve

الْمُدْرِكَةُ [el-mudriket] (ism-i fā'il bünye-leriyle) Serī'ü'l-idrāk olan adama denir; yukālu: وَدَرَاكٌ وَمُدْرِكٌ وَمُدْرِكَةٌ أَي سَرِيعُ الْإِدْرَاكِ Ve

دَرَاكُ [Derrāk] Bir recül ismidir.

التَّدَارُكُ [et-tedāruk] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Bir cemā'atin āhiri gelip evveline yetişmek ma'nāsınadır; yukālu: تَدَارَكَ إِذَا دَارَكَ فِيهَا جَمِيعًا ﴿الآيَةُ أَصْلُهُ تَدَارَكُوا﴾ Ya'nī tā' dāl'a kalb ve idgām ve evveline hemze idhāl olundu; ve kavluhu ta'ālā: ﴿بَلْ إِذَا دَارَكَ عِلْمُهُمْ فِي الْآخِرَةِ﴾ أَي جَهَلُوا عِلْمَهَا وَلَا تَدَارَكَ إِذَا دَارَكَ فِيهَا جَمِيعًا ﴿الآيَةُ أَصْلُهُ تَدَارَكُوا﴾ Ya'nī 'ilmleri luhūk-ı emr-i āhiret husūsunda nihāyet buldu. Şārih der ki تَدَارَكَ اللهُ بِرَحْمَتِهِ kavlinde تَدَارَكَ [tedāruk] [luḥūq] ma'nāsınadır, Hudā-yı müte'āl ona rahmetiyle yetiše ki rahmetini īsāl ede demektir.

الدَّرَاكُ [ed-dirāk] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet]ten masdardır, at ardına düştüğü vahşinin ardından yetişmek ma'nāsınadır; yukālu: دَارَكَ الْفَرَسُ الْوَحْشَ Ve bir nesneyi birbirinin ardından kılmak ma'nāsınadır; yukālu: دَارَكَ الشَّيْءُ إِذَا لَحِقَهُ Ve إِذَا اتَّبَعَ بَعْضُهُ عَلَى بَعْضٍ

دِرَاكُ [Dirāk] Bir kelbin adıdır.

الْمُتَدَارِكُ [el-mutedārik] (ism-i fā'il bünye-siyle) Ehl-i 'arūz ıstīlāhında şol kāfiyeye denir ki onda iki harf-i sākin beyninde iki

harf-i müteharrik vāki^c ola, مُتَفَاعِلُنْ gibi ki elif ve nūn beyninde ‘ayn ve lām vāki^cdir. Ve فَعَلٌ gibi ve فَعُلٌ gibi ki lām-ı ūlānın sükūnuyladır, gūyā ki müteharrikeyn beyninde vāki^c sākin-i evvel ‘āyık olmamakla harekāt birbirini müte‘ākib olmuştur.

التَّدْرِيكُ [et-tedrik] Yağmurun katreleri peyderpey dökülmek ma‘nāsınadır; yukālu: دَرَّكَ الْمَطَرُ إِذَا تَابَعَ قَطْرُهُ: yukālu:

الْإِسْتِدْرَاكُ [el-istidrāk] Bir nesne ile bir nesneyi idrāk eylemek kaydında olmak ma‘nāsınadır; yukālu: إِسْتَدْرَكَ الشَّيْءَ بِالشَّيْءِ إِذَا حَاوَلَ إِذْرَاكَهُ بِهِ Ve meselā بِالصَّوَابِ إِسْتَدْرَكَ derler, hatā olan kavl ve re‘yini savābla idrāk edip çāresini görmek talebinde olsa, kezālik fevt olan nesneyi bir şey^y ile yerine getirirse فَاتَهُ إِسْتَدْرَكَ مَا فَاتَهُ derler.

الدِّرْكَةُ [ed-dirket] (dāl’ın kesriyle) Yaya geçirilen kiriş başının ilmeğine denir. Ve şol kayışa ve sırima denir ki yayın kirişine vasl olunur. Ve kısa kolana ekledikleri parçaya denir.

الْمُدَارَكَةُ [el-mudāreket] (mufā‘alet) [mufā‘alet] vezninde) Masdar-ı sānisi zikr olundu. Ve ammā kavluhum لَا بَارَكَ اللهُ فِيهِ وَلَا دَارَكَ فَاِتْبَاعُ

الْمُدَارِكَةُ [el-mudāriket] (ism-i fā‘il bünye-siyle) Cimā‘dan doymaz olan ‘avrete itlāk olunur; yukālu: إِمْرَأَةٌ مُدَارِكَةٌ إِذَا كَانَتْ لَا تَشْبَعُ مِنَ الْجَمَاعِ

الْمُدْرِكَةُ [el-Mudriket] (muḥsinet) [muḥsinet] vezninde) Benū Yerbū‘ yurdunda bir su adıdır. Ve iki omuzun beyninde olan yumrucaya مُدْرِكَةٌ [mudriket] itlāk olunur. Ve Mudrike b. İlyās, “ح،ن،د،ف” mādde-sinde beyān olundu.

مُدْرِكٌ [Mudrik] (muḥsin) [muḥsin] vezninde) Bir feresin ismidir. Ve Mudrik b. Ziyād

ve Mudrik b. el-Hāriş ve Mudrik el-Gifārī Ebu’ṭ-Ṭufeyl ashābdandır. Ve Hālid b. Dureyk ki زُبَيْرٌ [zubeyr] veznindedir, tābi‘ındendir.

دَرَاكٌ [derākī] (ḩāṭāmī) [ḩāṭāmī] vezninde) Fi‘l-i emrdir, yetiş ma‘nāsına; tekūlu: دَرَاكٌ بِمَعْنَى أَدْرَكَ

الدَّرِيكَةُ [ed-deriket] (sefīnet) [sefīnet] vezninde) Ardından sürülüp giden şikāra denir, tefe‘ülen yāhūd me‘ālen itlāk olunur, طَرِيدَةٌ [ṭaridet] ma‘nāsına.

[درمك]

الدَّرْمَكُ [ed-dermek] (ca‘fer) [ca‘fer] vezninde) Hās buğday ununa denir; yukālu: فَلَانٌ يُطْعِمُ مِنَ الدَّرْمَكِ أَيِ الخُبْزِ مِنَ الدَّقِيقِ الخَوَارِىِ Ve yumuşak toprağa denir.

الدَّرْمُوكُ [ed-durmük] (uṣṣūr) [uṣṣūr] vezninde) Kālīçeye denir, طِنْفَسَةٌ [ṭinfeset] ma‘nāsına.

الدَّرْمَكَةُ [ed-dermeket] (dahrecet) [dahrecet] vezninde) Yelmek, ‘alā-kavlin adımları sık sık atarak yürümek ma‘nāsınadır, yukālu: دَرَمَكَ الرَّجُلُ إِذَا عَدَا أَوْ قَارَبَ الخَطُوطُ ve yalçın yapmak ma‘nāsınadır; yukālu: دَرَمَكَ البِنَاءَ إِذَا مَلَسَهُ Ve bir yeri bozup rīze rīze harāb ve tebāh eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: دَرَمَكَ الخَوْضَ إِذَا كَسَرَهُ

[درنك]

الدَّرْنُوكُ [ed-durnük] (uṣṣūr) [uṣṣūr] vezninde) ve

الدَّرْنِيكُ [ed-dirnik] (dāl’ın kesriyle) Bir cins sevbe yāhūd bir güne döşemeye denir. Ve

دُرْنُوكٌ [durnük] Kālīçeye denir; دِرْنِكٌ [dirnik] dahi denir, زَبْرُجٌ [zibric] vezninde.

[د س ك]

الدَّوْسُكُ [ed-devsek] [جَوْهَرٌ] [cevher] vezninde) Arslana denir.

الدَّيْسَكِي [ed-deysekā] (dāl'ın ve sîn'in fet-hi ve elifin kasrıyla) Devekuşundan ve koyun ve keçiden bir 'azîm sürüye denir.

[د ع ك]

الدَّعَكُ [ed-da'k] (dāl'ın fethiyle) Yeni libâsi giymekle huşûnetini giderip mülâyim kılmak ma'nâsınadır; yukâlu: دَعَكَ الثَّوْبَ بِاللَّبِيسِ yukâlu: دَعَكَ مِنَ الثَّوْبِ الثَّلَاثِ إِذَا أَلَانَ خُسْتَتَهُ Ve düşmanı rām ve münkād eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: دَعَكَ الأَحْصَمَ إِذَا لَبِيَهُ Ve toprağa bula-mak ma'nâsınadır; yukâlu: إِذَا فِي الثَّرَابِ إِذَا دَعَكَهُ فِي الثَّرَابِ إِذَا الأَدِيمَ إِذَا دَلَّكَهُ

الدَّمْدَاعِكُ [el-mudā'ik] [مُعَانِدٌ] [mu'ānid] vezninde) ve

الدَّمْدَعَكُ [el-mid'ak] [مِنْبَرٌ] [minber] veznin-de) Husûmeti tünd ve şedîd adama denir; yukâlu: حَصَمَ مَدَاعِكُ وَمِدْعَكَ أَيُّ أُلْدُ

الدُّعَكُ [ed-du'ak] [صُرْدٌ] [şurad] vezninde) Za'îf ve nāt-üivāna denir. Ve bok böceğine denir. Ve bir kuş adıdır.

الدَّعِكُ [ed-de'ik] [كَيْتِفٌ] [ketif] vezninde) Yanaz, önegü adama denir; yukâlu: رَجُلٌ دَعِكٌ أَيُّ لَجُوجٌ

الدُّدَاعُكُ [et-tedā'uk] [تَفَاعُلٌ] [tefā'ul] vezninde) Birbirine husûmetleri müştedd ol-mak ma'nâsınadır; yukâlu: تَدَاعَكَ الْقَوْمُ إِذَا اشْتَدَّتْ حُصُومَتُهُمْ Ve uğraşta biribirini beri öte sürüp dürtüşmek ma'nâsınadır; yukâlu: تَدَاعَكُوا فِي الْحَرْبِ إِذَا تَمَرَّسُوا

الدُّعْكَةُ [ed-du'ket] (dāl'ın zammıyla) دُعْفَةٌ [du'fet] vezninde ve mürādifidir ki bir bölük deveye denir. Ve yolun işlek sırtına denir; yukâlu: أَخَذَ دُعْكَةَ الطَّرِيقِ أَيُّ سَنَنَهُ

الدَّعَكُ [ed-de'ak] (fethateynle) Humk ve ru'ûnet ma'nâsınadır; yukâlu: دَعَكَ الرَّجُلُ دَعَاكَ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا حُمُّوا

الدَّاعِكَةُ [ed-dā'iket] ve

الدَّاعِكُ [ed-dā'ik] Ahmak ve bî-magz adama denir. Ve

دَاعِكَةٌ [dā'iket] Cür'et ve ikdâmı olan hamâkatli 'avrete denir.

الدِّغْكَايَةُ [ed-di'kāyet] (dāl'ın kesriyle) Şiş-man adama denir; er ve 'avrete ıtlāk olunur, gerek tavîl ve gerek 'arîz ve gerek bodur olsun.

الدَّمْدُعُوكَةُ [el-med'uket] (mîm'in fethiy-le) Şol yere denir ki ona nâs çok konup göçer olmakla mühmelâtan ve davar fazalâtından murdâr ve mülevves ve müte'affin ola; yukâlu: أَرْضٌ مَدْعُوكَةٌ إِذَا كَانَتْ كَثُرَ بِهَا النَّاسُ فَكَثُرَ آثَارُ الْمَالِ وَالْأَبْوَالِ حَتَّى تَفْسِدَهُ وَهُمْ يَكْرَهُونَ ذَلِكَ

[د ك ك]

الدَّدَكُ [ed-dekk] [شَكٌّ] [şekk] vezninde) Du-var makûlesini yıkıp rîze rîze ve hırt mırt eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: دَكَّ الْحَائِكُ دَكًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا دَفَعَهُ وَهَدَمَهُ

دَكٌّ [dekk] Düz ve hemvâr kumluğa denir; cem'i دِكَاكٌ [dikāk] gelir dāl'ın kesriyle. Ve düz ve hemvâr mekâna denir; cem'i دُكُوكٌ [dukūk]tur; yukâlu: وَمَكَانٌ دَكٌّ أَيُّ مُسْتَوٍ

دَكٌّ [dekk] Masdar olur, yerin iniş ve yokuş ve çakır çukurunu mühre tahtası gibi düzeltmek ma'nâsınadır; yukâlu: دَكَّ الْأَرْضَ دَكًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا سَوَّى صَعُودَهَا وَهَبُوطَهَا çukurca yere toprak çekip düpdüz eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: دَكَّ الْأَرْضَ إِذَا كَبَسَ دَكَّ الْأَرْضَ إِذَا حَفَرْتَهَا بِالثَّرَابِ وَسَوَّاهَا Ve kuyuyu toprakla örtüp basırmak ma'nâsınadır; yukâlu: دَكَّ الْبَيْتَ إِذَا دَفَنَهَا وَطَمَّهَا

دَكُّ [dekk] Höyüğe denir **تَلَّ** [tell] ma'nāsına. Ve

دَكُّ [dekk] Mechül sığasıyla hasta olmak ma'nāsınadır; 'alā-kavlin binā-i malūm üzere müsta'meldir, bir adamı maraz ve 'illet zebūn eylemek ma'nāsına; yukālu: **دَكُّ الرَّجُلِ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا مَرَضَ أَوْ يُقَالُ دَكَّهُ الْمَرَضُ إِذَا أضعفَهُ**

الدَّكَّةُ [ed-dekket] (dāl'ın fethiyle) Bu dahi düz ve hemvār kumluğa denir. Ve **دُكَّانٌ** [dukkān] ma'nāsınadır ki kapı önünde ve kapı aralığında oturmak için musattah yapılmış sed ve seki ve sofa makülesi nişimene denir; tekülu: **رَأَيْتُهُ يَقْعُدُ عَلَى الدَّكَّةِ وَالِدُكَّانِ وَهُوَ بِنَاءٌ يُسَطِّحُ أَغْلَاهُ لِلْمَقْعَدِ** Ve

دَكَّةٌ [Dekket] Gūṭā-i Dimaşk'ta bir mevzi' adıdır.

الْإِنْدِكَاكُ [el-indikāk] [infi'āl] vezninde) Bir yerin engebe ve yumruları ve çakırı çukuru berāber ve yeksān olmak ma'nāsınadır; yukālu: **دَكُّ الْمَكَانِ فَانْدَكَّ**

الدُّكُّ [ed-dukk] (dāl'ın zammıyla) Pek iri ve yumru nesneye denir. Ve yere yakın yastım dağa denir; cem'î **دِكْكَةٌ** [dikeket]tir, **قِرْدَةٌ** [kiredet] vezninde. Ve **أَدَكُّ** [edekk] lafzından cem' olur, ke-mā se-yuzkeru.

الْأَدَكُّ [el-edekk] Yassı arkalı, yere yakın ata denir; yukālu: **فَرَسٌ أَدَكُّ أَي الْعَرِيضُ الطَّهْرُ** Ve hörgüçsüz yāhūd yassı hörgüçlü erkek deveye denir; yukālu: **جَمَلٌ أَدَكُّ أَي لَا سَنَامَ لَهُ أَوْ لَمْ يُشْرِفْ سَنَامُهُ**

الدَّكَّاءُ [ed-dekkā] (kāf'ın teşdidiyle) Mü'ennestir, galiz olmayan küçük balçık tepeye denir; cem'î **دَكَّاءَاتٌ** [dekkāvāt]tır, 'alā-kavlin cem' sığasıyla müsta'meldir, müfredi yoktur. Ve

دَكَّاءٌ [dekkā'] Hörgüçsüz yāhūd yassı hör-

güçlü nākaya denir.

الدَّكَّكُ [ed-dekek] (fethateynle) İsmidir, devenin hörgüçsüzlüğüne yāhūd yassı hörgüçlülüğüne denir.

الْمَدْكُوكُ [el-medkūk] Almacıkları basık ve yastım ata denir; yukālu: **فَرَسٌ مَدْكُوكٌ أَي لَا إِشْرَافَ لِجَحْبَتَيْهِ**

الدُّكَّانُ [ed-dukkān] (rūmān) [rummān] vezninde) **دَكَّةٌ** [dekket] gibi musattah sed ve seki ve sofa makülesi nişimene denir. Şārih der ki bazıları 'inde nūn'u asliyyedir; tekülu: **رَأَيْتُهُ يَقْعُدُ عَلَى الدُّكَّانِ وَهُوَ بِنَاءٌ يُسَطِّحُ أَغْلَاهُ لِلْمَقْعَدِ** Ve

دُكَّانٌ [Dukkān] Hemedān kazāsında bir karye adıdır.

الدَّكَّدَكُ [ed-dekdek] (dāl'ların fethi ve kesriyle) ve

الدَّكَّدَاكُ [ed-dekdāk] (ṯūṯā) [seršār] vezninde) Çukur ve dere ve hendek makülesi yerleri örtüp yer ile besberāber olan kumluğa denir, 'alā-kavlin yere yapışık olan kumluğa denir yāhūd gızatli arza denir; cem'î **دَكَادِكٌ** [dekādik] ve **دَكَادِيكٌ** [dekādīk] gelir; yukālu: **نَزَلْنَا بِدَكَّدِكٍ وَدَكَّادِكٍ أَي رَمَلٌ تَكْسِيَسُ وَاسْتَوَى أَوْ مَلْتَبِدٌ بِالْأَرْضِ أَوْ هِيَ أَرْضٌ فِيهَا غِلْظٌ**

الْمُدَّكْدَكَةُ [el-mudekdek] (mudāhrecet) vezninde) **مَدْعُوكَةٌ** [med'ūket] ma'nāsınadır ki zikr olundu; yukālu: **أَرْضٌ مُدَّكْدَكَةٌ أَي مَدْعُوكَةٌ**

الْمَدْكُوكَةُ [el-medkūket] (meslūket) vezninde) Şol arza denir ki çevresinde sınır gibi tümsekleri olmayıp hemvār olup ve **رِمَتْ** [rimš] dedikleri nebāt inbāt eder ola.

الْمِدَّكَةُ [el-midekket] (mīm'in kesriyle **مِصْكَةٌ** [mişakket] vezninde) Be-gāyet piş-kār işe güce dayangan cāriyeye denir; yukālu: **أَمَةٌ**

العَمَلِ Ve müzekkere dahi vasf olur; yukālu: غَلَامٌ مَدَكٌ أَيْ قَوِيٌّ

الدَّيْكَ [ed-dekīk] [emīr] (vezninde) Tām ve kāmīl nesneye itlāk olunur, gūyā ki noksānı kebs olunmuştur; yukālu: مَدَكٌ أَيْ نَائِمٌ

الدَّمْدَكُ [el-mudekkek] [mu'azzam] (vezninde) Hurmā makūlesi nesne ile me'kūl olan ebū cehl karpuzuna denir; yukālu: حَنْظَلٌ مَدَكٌ أَيْ يُؤْكَلُ بِتَمْرٍ وَغَيْرِهِ

الدَّيْكَ [et-tedkīk] Ebū cehl karpuzuna hurmā mākūlesi tatlı katmak ma'nāsınadır; yukālu: دَمَكٌ الْحَنْظَلُ إِذَا خَلَطَهُ

د ل ك

الدَّلْكُ [ed-delk] (dāl'ın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Bir nesneyi el ile sürtmek ve ovmak ma'nāsınadır; yukālu: دَلَكْتُ الشَّيْءَ بِيَدِي Ve ted'īb ve gūş-māl etmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: دَلَكْتُ الدَّهْرَ فَلَانًا إِذَا أَدْبَهُ وَحَنَكَهُ

الدَّلُوكُ [ed-dulūk] [sulūk] (vezninde) Güneş batmak, 'alā-kavlin sararmak yāhūd zevāle varmak yāhūd vasat-ı semādan zā'il olmak ma'nāsınadır; yukālu: دَلَكْتُ الشَّمْسَ دُلُوكًا إِذَا عَرَبَتْ أَوْ اصْفَرَّتْ أَوْ مَالَتْ أَوْ زَالَتْ عَنْ كِبِدِ السَّمَاءِ

الدَّلِيْكَ [ed-delīk] [emīr] (vezninde) Yel tozutup savurduğu toprağa denir. Ve Türkmenlerin hoşmerim dedikleri yiyeceğe denir ki kaymakla süttten tertīb ederler, 'alā-kavlin hurmā ile kaymaktan müretteb olur; yukālu: أَطْعَمْنَا الدَّلِيْكَ وَهُوَ طَعَامٌ مِنَ الرُّبْدِ Ve bir nebāt adıdır. Ve verd-i ahmerin semerine denir ki çiçeği döküldükten sonra biter, tāze hurmā gibi şīr'in olur, Şām'da ona ضَرْمُ الدَّلِيْكَ [şurmu'd-dīk] derler. 'Alā-kavlin دَلِيْكَ [delīk] yabancı

kırmızı gülün semeridir, cirm ve humrette hurmā koruğu kadar ve halāvette tāze hurmā tadına şebīh olur, Yemen'de birbirine ihdā ederler. Ba'zı müfredatta دَلِيْكَ [delīk] çilek dedikleri meveye ile müfesserdir ve çilek ondan muharref olmak akrebdir. Ve

دَلِيْكَ [delīk] Umūr ve mesālihe mümāreset eylemiş, kār-güzār ve tecrībe-kār adama itlāk olunur; cem'i دُلُوكٌ [dulūk]tur, عُنُقٌ رَجُلٌ دَلِيْكَ إِذَا كَانَ قَدْ مَارَسَ الْأُمُورَ

الدَّدَلُّكُ [et-tedelluk] [tefa'ul] (vezninde) Bir hüy ile tabī'atlenip hūylanmak ma'nāsınadır; yukālu: تَدَلَّلْتُ بِهِ إِذَا تَخَلَّقْتُ

الدَّلُوكُ [ed-delūk] [şabūr] (vezninde) Bedene sürüp ovuşturacak nesneye denir, tīb ve dühn gibi; yukālu: تَدَلَّلْتُ بِدَلُوكٍ وَهُوَ مَا يَدَلُّكَ بِهِ مِنْ طِبِّ وَغَيْرِهِ

دَلُوكٌ [Delūk] Haleb türābında bir mevzi' adıdır. Mütercim der ki دَلُوكٌ [Delūk] 'Ayntāb kazāsında bir kal'a-i kadīme olup hālen bir karye-i kebīre olmuştur, ebniye-i kadīme āsārını müştemildir ve Mütenebbī kasā'idinin birinde zikr eylemiştir.

الدَّلَاكَةُ [ed-dulāket] [sumāmet] (vezninde) فَيْقَةٌ [fīqat]-ı ūlādan evvel sağılan süte denir. Ve فَيْقَةٌ [fīqat] māddesinde zikr olundu.

الدَّمْدَلُوكُ [el-medlūk] [medkūk] (vezninde ve mürādıfidir; yukālu: فَرَسٌ مَدْلُوكٌ أَيْ مَدَكُوكٌ Ve bir nesne talebinde ibrāmıla örşelenmiş adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَدْلُوكٌ إِذَا أَلْحَ عَلَيْهِ فِي الْمَسْأَلَةِ pek örşelenip fersüde olmuş deveye denir yāhūd dizlerinde gevşeklik olanına denir; yukālu: بَعِيرٌ مَدْلُوكٌ إِذَا دَلِكَ بِالْأَسْفَارِ أَوْ هُوَ الَّذِي فِي رُكْبَتَيْهِ دَلْكٌ

الدَّلِكُ [ed-delek] (fethateynle) Gevşekliğe denir; yukālu: بِهِ دَلِكٌ أَي رَخَاوَةٌ

الْمَدَالِكَةُ [el-mudāleket] (mufā'alet) vezninde) Bir adamın hakkını oyalandırmak ma'nāsınadır; yukālu: ذَالِكُهُ إِذَا مَا طَلَّهُ

الدُّلْكَةُ [ed-duleket] (hūmeze) vezninde) Bir böcek adıdır.

الدَّوَالِيكُ [ed-devāleyk] (dāl'ın ve lām'ın fethiyle) Esvābına sarılıp kavuşturarak sür'atle devşirikli yürümeğe denir, دَالِيكٌ [de'ālīk] dahi denir hemze ile ve lām'ın kesriyle. Bunu mü'ellif “د،و،ل” maddesinde sebt eylemiştir. Burada sebti zāhiren lafzına nazar iledir, yoksa bu دَوَالٌ [devāl] maddesinden tesniyedir, fe'lyunzar.

الدُّوْلُوكُ [ed-du'lūk] (dāl'ın zammıyla) Emr-i 'azīme denir; cem'i دَالِيكٌ [de'ālīk] tir.

[د ل ع ك]

الدَّلْعُكُ [ed-del'ak] (ca'fer) vezninde) Yumru cüsseli sölpük nākaya denir.

[د م ك]

الدُّمُوكُ [ed-dumūk] (sulūk) vezninde) Sür'atle seğirtmek ma'nāsınadır; yukālu: دَمَكْتَ الْأَرْنَوبَ دُمُوكًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا وَجَدَهَا Ve bir nesne mühre tahtası gibi düz ve yalçın olmak ma'nāsınadır; yukālu: دَمَكَ الشَّيْءُ إِذَا صَارَ أَمْلَسَ

الدَّمْكُ [ed-demk] (dāl'ın fethiyle) Bir nesneyi un gibi öğütmek ma'nāsınadır, yukālu: Ve güneş دَمَكَ الشَّيْءَ دَمْكًا إِذَا طَحَنَهُ Ve güneş irtifāc bulmak ma'nāsınadır; yukālu: دَمَكْتَ الشَّمْسُ إِذَا ارْتَفَعَتْ yukālu: Ve nākaya buğur aşmak ma'nāsınadır; yukālu: دَمَكَ الْفَحْلُ النَّاقَةَ إِذَا رَكِبَهَا

الدَّمُوكُ [ed-demūk] (şabūr) vezninde) Sulb ve metīn olan yāhūd tīz tīz döner olan makaraya denir, 'alā-kavlin pek büyük olmakla ona dolap devesi koşulan makaraya denir; cem'i دُمُوكٌ [dumuk] gelir, بكرَةٌ دُمُوكٌ أَي [unuk] vezninde; yukālu: صُلْبَةٌ أَوْ سَرِيعَةٌ الْمَرُّ أَوْ عَظِيمَةٌ يُسْقَى بِهَا [على] السَّانِيَّةُ **الدَّامِكَةُ** [ed-dāmiket] Āfet ve dāhiye ma'nāsınadır.

الدَّمِيكُ [ed-demīk] (emīr) vezninde) Tām ve kāmīl şeye denir. Yukālu: سَهْرٌ دَمِيكٌ أَي تَامٌ Ve kara denir selc manāsına.

دَمُوكٌ [Demūk] (şabūr) vezninde) 'Uḫbe b. Sinān'ın feresi ismidir. Ve ammā rācizin işbu: “أَنَا ابْنُ عَمْرٍو وَهِيَ الدَّمُوكُ” mīsrā'ında vākī' dَمُوكٌ [demūk] feresin ismi olmayıp belki sıfattır, سَرِيعَةٌ ma'nāsınadır, sür'atle dā'ir olan değirmene teşbīh eylemiştir. Cevherī ism olmak üzere kayd eylemekle vehm eylemiştir.

الْمِدْمَكُ [el-midmek] (minber) vezninde) Yufka açacak oklavaya denir, وَمَطْمَلَةٌ [miṭmelet] ma'nāsına.

الْمِدْمَاكُ [el-midmāk] (miḫrāb) vezninde) Binānın bir sırasına denir ki kor ta'bir olunur; yukālu: رَفَعَ الْبَنَانِي الْيَوْمَ مِدْمَاكًا وَاجِدًا وَهُوَ السَّافُ مِنَ الْبِنَاءِ

الدَّمَكْمَكُ [ed-demekmek] (sefercel) vezninde) Dayangan, kavī ve şedīd insān ve hayvāna denir.

[د م ل ك]

الدُّمْلُوكُ [ed-dumlūk] (uşfūr) vezninde) Gülle gibi yuvalak yalçın taş denir; yukālu: جَاءَ وَبَيْدِهِ دُمْلُوكٌ أَي حَجَرَ أَمْلَسَ مُسْتَدِيرٌ

الْمُدْمَلِكُ [el-mudemlek] (mudaḫrec) vezninde) Yekpāre düzlenip tedvīr-i tām

tüzere müdevver olmuş kunt ve hemvār ve sımsıkı nesneye denir, kal'ca yuvalakları gibi; yukālu: حَجَرَ وَسَهْمَ فِدْمَلُكُ أَي مَحَلَّتْ [et-tedemluk] [تَدَحْرُجُ] [tedahruc] vezninde) Kızın memesi ağırşaklanmak ma'nāsınadır; yukālu: تَدْمَلُكُ تُدِّي الْحَارِيَةَ إِذَا فَلَكَ وَنَهَدَ

[د ن ك]

الدَّوْنُكُ [ed-Devnek] [جَوْهَرُ] [cevher] vezninde) Bir mevzi' adıdır. Tesniye ve cem' bünyeleriyle de isti'māl olunur ki niteki İbn Muḫbil iki devekuşunun şiddet-i 'advı vasfında inşād eylediği işbu: "يَكَادَانِ" بَيْنَ الدَّوْنَكَيْنِ وَالْوَلَةِ | | وَذَاتِ الْقَتَادِ السُّمْرِ يَنْسَلِحَانِ" beytinde tesniye sığasıyla irād eylemiştir, gūyā ki şiddetle 'advleri sebebiyle derilerinden münselih olayazlar demektir. KezālİK Kuşeyyir nām şā'irin işbu: "أَقُولُ" وَقَدْ جَاوَزْنَا أَعْلَامَ ذِي دَمٍ | | وَذِي وَجْمِي أَوْ دُونَهُنَّ" beytinde cem' sığasıyla vākī' olmuştur.

الدُّنْدُكُ [ed-dunduk] [كُنْفُزٌ] [kunfuz] vezninde) Şol semiz koç koyuna denir ki pek semizliğinden yürürken gövdesinin etleri tiril tiril titreyip oynar ola.

[د و ك]

الدَّوْكُ [ed-devk] [شَوْكٌ] [şevk] vezninde) ve **الْمَدَاكُ** [el-medāk] (mīm'in fethiyle) Ezmek ma'nāsınadır; yukālu: ذَاكَ الشَّيْءِ Ve cimā' eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: ذَاكَ الْمَرْأَةَ Ve nās şūriş ve kavga ve fitneye düşmek ma'nāsınadır; yukālu: ذَاكَ الْقَوْمِ إِذَا وَقَعُوا فِي اخْتِلَاطٍ Ve halk birden hasta olmak ma'nāsınadır, gūyā ki hastalık mecmū'unu sahk eder; yukālu: ذَاكَ الْقَوْمِ إِذَا مَرَضُوا Ve bir adamı suya yāhūd toprağa daldırmak

ma'nāsınadır; yukālu: ذَاكَ فَلَانًا إِذَا عَتَتْ فِي مَاءٍ أَوْ تُرَابٍ **الْمَدَاكُ** [el-medāk] (mīm'in fethiyle) ve **الْمِيدُوكُ** [el-midvek] [مِنْبَرٌ] [minber] vezninde) 'Attārların dārū ezecek somakilerine denir.

الدَّوْكَةُ [ed-devket] (dāl'ın fethi ve zam-ıyyla) Şerr ve şūr ve kavga ve husūmete denir; yukālu: وَقَعُوا فِي دَوْكَةٍ أَي فِي سِرٍّ وَخُصُومَةٍ **التَّدَاوُكُ** [et-tedāvuk] [تَفَاعُلٌ] [tefā'ul] vezninde) Şerr ve kavga ve nizā' ve muhārebede birbirine girip tazyīk edişmek ma'nāsınadır; yukālu: تَدَاوَكُوا إِذَا تَضَايَقُوا فِي السَّرِّ وَالْخُصُومَةِ

[د ه ك]

دَهَكَ [Dehek] (fethateynle) Şirāz yāhūd Vāsiş kazasında bir karyedir; muhaddisinden 'Alī ve Hārūn ibnā Ḥumeyd oradandır.

الدَّهْكُ [ed-dehk] (dāl'ın fethiyle) Bir nesneyi rīze rīze edip öğütmek ma'nāsınadır; yukālu: دَهَكَ الْأَرْضَ إِذَا طَحَنَهُ وَكَسَرَهُ Ve cimā' eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: دَهَكَ الْمَرْأَةَ إِذَا وَطَّئَهَا

[د ه ل ك]

دَهَلَكُ [Dehlek] [جَعْفَرٌ] [ca'fer] vezninde) Berr-i Yemen ile Berr-i Ḥabeşe miyānında bir cezīre adıdır.

الدَّهَالِكُ [ed-Dehālik] (dāl'ın fethiyle) Arz-ı 'Arabda ma'rūf birkaç siyāh tepelere itlāk olunur.

[د ي ك]

الدِّيَكُ [ed-dīk] (dāl'ın kesriyle) Horoz denir; cem'ī dūyūk [duyūk] ve dūyāk [edyāk] ve dīyēket [diyeket]tir, kīredet [kiredet] vezninde. Ve gāh olur ki tavuğa da itlāk olunur, ni-

teki işbu: “وَرَقَّتِ الدِّبْكُ بِصَوْتِ زَقَا” mısra’ında vâki’dir. Ve

دِيك [dīk] Müşfik ve mihrübān adama itlāk olunur, horoz hasleti olduğu için. Ve bahār mevsimine itlāk olunur, gūyā ki televvün-i nebātına mebnīdir. Ve saç ayağına denir, أَثَافِيٌّ [eşāfiyy] ma’nāsına; bunda müfred ve cem’i berāberdir. Ve atın kulakları ardında olan yumru kemiğe itlāk olunur. Ve Hārūn b. Mūsā nām muhaddisin lakabıdır.

دِيكُ الْجِنِّ [Dīku’l-Cinn] ‘Abdusselām nām şā’irin lakabıdır.

الْمَدَاكَةُ [el-medāket] (mīm’in fethi ve zamıyla) ve

الْمَدِيكَةُ [el-medīket] (mīm’in fethiyle) Horozu çok yere denir; yukālu: أَرْضٌ مَدَاكَةٌ وَمَدِيكَةٌ أَي كَثِيرَةٌ الدِّبْكُ

دِكْ دِكْ [dik dik] (dāl’ların kesriyle) Horoz kişleyecek asvāttandır; yekūlūne: دِكْ دِكْ لِلدِّبْكِ وَهُوَ زَجْرٌ لَهَا

FASLU'Z-ZĀLĪ'L-MU'CEME

(فَضْلُ الذَّالِ الْمُعْجَمَةِ)

[ذ ك ذ ك]

الذُّكَّةُ [ez-zekzeket] زُلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Hayāt-ı kalb ma’nāsınadır ki kalbin kemāl-i rāhat u inbisātından ‘ibārettir; yukālu: بِقَلْبِهِ ذُّكَّةٌ أَي حَيَاةٌ

FASLU'R-RĀ'Ī'L-MÜHMELE

(فَصْلُ الرَّاءِ الْمُهْمَلَةِ)

[ر ب ك]

الرَّبُّكَ [er-rebək] [er-sebk] [sebk] vezninde) Bir nesneyi karıştırmak ma'nāsınadır; yukālu: رَبُّكَ الشَّيْءِ رَبُّكَ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا خَلَطَهُ Ve tiridi ıslāh eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَبُّكَ رَبُّكَ فَلَانَا إِذَا أَلْفَاهُ Ve bir adamı çamura bırakmak ma'nāsınadır; yukālu: رَبُّكَ رَبُّكَ فِي وَحْلِ وَحْلٍ Ve [rebiket] dedikleri ta'am yapmak ma'nāsınadır; yukālu: رَبُّكَ الرَّبِّكَ إِذَا عَمَلَهَا

الرِّبْكَ [el-irtibāk] [ifti'āl] vezninde) Karışmak ma'nāsınadır; yukālu: رَبُّكَ فَارْتَبِكَ Ve çamura batmak ma'nāsınadır; yukālu: رَبُّكَ فِي الْوَحْلِ إِذَا وَقَعَ Ve bir adamın işi şūrīde olmak ma'nāsınadır; yukālu: رَبُّكَ رَبُّكَ الرَّجُلُ إِذَا اِخْتَلَطَ عَلَيْهِ أَمْرُهُ Ve sayd tuzağa ilişip beri öte muztarib olmak ma'nāsınadır; yukālu: رَبُّكَ الصِّدِّ فِي الْحَبَالَةِ إِذَا اضْطَرَبَ

الرَّبِّكَ [er-rebiket] [sefīnet] vezninde) Bir türlü ta'amdır ki keş ve hurmā ve sāfī yağla tertīb olunur ve gāhca üzerine su döküp içerler, 'alā-kavlin un ile yāhūd sevikle terbiye ederler yāhūd hurmā ve buğday yā un ve keş ile yağı bulayıp tabh ederler ve ona رَبِّكَ [rebīk] dahi derler; ve minhu'l-meselu: "عَرَوْنَا فَارْبُكُوا لَهُ" Ya'nī "Karnı açtır, ona رَبِّكَ [rebiket] tertīb edesiz ki ekl eyleye." Aslı budur ki bir a'rābī yabandan yurduna geldikte bir oğlu tevel-lüd eylediğini tebşir eylediler. A'rābī, mübeşşire: مَا أَصْنَعُ بِهِ أَكَلَهُ أَمْ أَشْرَبْتُهُ Ya'nī "Ben o oğlanı ne yapayım? yiyeyim mi içeyim

mi?" dedi. Hatunu bu kelāmı işittikte kelām-ı mezbūru irād eyledi. Pes ona رَبِّكَ [rebiket] yapıp tamām ekl ve şiba' hasıl olduktan sonra كَيْفَ الطَّلَى وَأُمُّهُ Ya'nī "Sabī ile anasımın hāli nicedir?" diye istifsār eyledi. Ve

رَبِّكَ [rebiket] Sütten ayrılmayan kaymağa denir. Ve çamur ile karışık suya denir.

الرُّبُّكَ [er-rubek] [şurad] vezninde) ve **الرَّبِّكَ** [er-rebīk] [emīr] vezninde) ve **الرِّبِّكَ** [er-ribekk] [hiceff] vezninde) İşī şūrīde ve muhtelit ve müşevveş olan adama denir.

الرَّبِّكَ [er-rebik] [ketif] vezninde) Za'ifü'l-hile, kalilü't-tebdīr adama denir; yukālu: رَجُلٌ رَبُّكَ أَيُّ ضَعِيفِ الْحِيلَةِ

الرَّبُّكَ [er-rebek] (fethateynle) Bir adamın işi karış muruş olmak ma'nāsınadır; yukālu: رَبُّكَ الرَّجُلُ رَبُّكَ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اِخْتَلَطَ عَلَيْهِ أَمْرُهُ

الرِّبِّكَ [el-irbīkāk] [i'şīšāb] vezninde) Bir māddeden irkilip durmak ma'nāsınadır; yukālu: رَبُّكَ عَنِ الْأَمْرِ إِذَا وَقَفَ Ve bir adamın fikr ve endişesi şūrīde olmak ma'nāsınadır; yukālu: رَبُّكَ رَبُّكَ إِذَا اِخْتَلَطَ

رَبُّكَ [Erbuk] (hemzenin fethi ve bā'nın zammıyla) Hūzistān kazāsında bir karyedir, a'lāmdan 'Alī b. Aḥmed el-Faḍl el-Erbukī oradandır.

الرَّبُّكَ [el-erbek] [aḥmer] vezninde) Bozumtuk siyāh deveye denir, 'alā-kavlin kulakları ve yanları pek siyāh olup sā'ir yerleri bozumtuk ola.

[ر ت ك]

الرَّتُّكَ [er-retk] (rā'nın fethi ve tā'nın sūkūnuyla) ve

الرَتَكُ [er-retæk] (fethateynle) ve **الرَتَكَانُ** [er-retækān] (fetehtāla) Deve adımları sık sık atarak yürümek ma'nāsınadır; yukālu: رَتَكَ الْبَعِيرِ رَتَكًا وَرَتَكًا وَرَتَكًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا قَارَبَ خَطْوُهُ

الْإِرْتَاكُ [el-irtāk] (hemzenin kesriyle) Deveyi vech-i mezkūr üzere yürütmek ma'nāsınadır; tekūlu: أَرْتَكْتُ الْبَعِيرَ إِذَا مَشَيْتَهُ بِالرَّتَاكِ Ve fersiz fersiz gülmek ma'nāsınadır; yukālu: أَرْتَكُ الضَّحْكَ إِذَا ضَحَكَ فِي فُتُورٍ

الْمَرْتَكُ [el-mertæk] (me'ad) [maḳ'ad] vezninde) مُرْدَاسَنَجْ [murdāsenc] isimdir ki mürdeseng dedikleri dārūdur.

[ر د ك]

الرِدْكَ [er-redæk] (fethateynle) Bir kelimedir ki sığası mehcürdür, lākin ondan kelimāt-i ātiye ya'nī رِدْكَ [revdek] ve مُرْدُكَ [murevdek] kelimeleri tasarruf olunmuştur.

الرِرْدُكَ [er-riḍæk] (cevher) [cevher] vezninde) ve

الْمُرْدُكَ [el-murevdek] (mucevher) [mucevher] vezninde) Dil-ber ve hūb-endām, müstesnā tāze civāna denir; mü'ennesi رِدْكَ [revdek] ve مُرْدُكَ [murevdek]tir; yukālu: غَلَامٌ رِدْكَ وَرِدْكَ وَجَارِيَةٌ رِدْكَ وَرِدْكَ وَرِدْكَ مُرْدُكَ Ve مُرْدُكَ [murevdek] ve مُرْدُكَ [murevdek] kelimelerinin mīm'leri meftūh olmak da cā'izdir. Bu sürette rubā'ī olurlar, ya'nī رِدْكَ [revdek] ten ism-i mef'ul olmayıp حَبِوَكْرٌ [ḥabevker] gibi rubā'iyü'l-asl olurlar, pes vezni فَعَوْلٌ [fe'avle] olur. Ve *Muzhir*'de دَحْرَجَةٌ [dahrecet] gibi resīde-i nazardır. Kaldı ki zikri ātī رِدْكَ [revdek] kavli sāniden ābīdir, fe'lyunzar.

الرِرْدُكَ [er-riḍæk] (dahrecet) [dahrecet] vezninde) Bir nesneyi güzel yapmak ve

güzel eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رِدْكَ إِذَا حَسَنَهُ

مَرْدُكَ [Merdek] [me'ad] [maḳ'ad] vezninde) Bir recül adıdır.

[ر ذ ك]

الرِرْدُكَ [er-riḍæk] (zāl-ı mu'ceme ile جَوْهَرَةٌ [cevheret] vezninde) Küçük kuzuya ve oğlağa denir; cem'i رِرْدَاكٌ [riḍāzik]tir.

رَادَكَانُ [Rāzekān] (zāl-ı meftūha ile) Tūs kazasında bir karye adıdır; fukahādan Aḥmed b. Ḥāmid oradandır.

[ر ز ك]

رُزَيْكُ [Ruzzeyk] (zā-yı mu'ceme ile قُبَيْطٌ [kubbeyt] vezninde) Veẓīr-i Mıṣr olan Melik Şālih Ṭalā'ī'in pederi isimdir. Ve Ṭalā'ī'in oğlu Melik 'Ādil'dir.

[ر ش ك]

الرِرْشُكُ [er-riṣḥk] (rā'nın kesriyle) Kaba sakallı adama denir; yukālu: رَجُلٌ رِشْكٌ أَيْ الْكَبِيرُ الْمُتَرْجِمُ der ki Fārisīde dahi riṣḥk bu ma'nāyadır. Ve ok yarış edenlerin sebk ve takaddümlerini 'add ve şümār eden adama denir. Aslı رِشْقٌ idi kâf'la, ba'dehu ma'nā-yı mezbūrda isti'māl olundu; yukālu: هُوَ رِشْكٌ Lākin mü'ellif A'ī lādī yegdu 'alī rūmā' fī s-sabq رِشْقٌ [riṣḥk] lafzını māddesinde bu ma'nāya zikr eylememiştir. Ve

رِشْكُ [Riṣḥk] Yezīd b. Ebī Yezīd eḍ-Ḍuba'ī nām kimsenin lakabıdır ki 'ilm-i ferā'iz ü hisābda yegāne-i 'asr idi. Şāriḥ der ki رِشْكٌ [riṣḥk] lafzı Baṣriyyūn lisānında kassāma ıtlāk olduğu menküldür. Mütercim der ki İbn Cevzī nakli üzere mezbūrun sakalı pek büyük imiş. Bir gece sakalı içine bir kebīr 'akreb girip üç gün kalmış ve āgāh olmamış. Fārisīde rā-i mazmūme ile ruṣḥ,

‘akrebe denmekle ta‘rīben rā-i meksūre ile mezbūra رَشْكُ [rišk] telkīb eylemişler, sebeb-i telkībi bu imiş. Gerçi Demīrī dahi bu hākiyeyi nakl eylemiştir, ancak şārihin nakl-i mezkūrunu tercih etmiştir.

[ر ض ك]

الْإِرْضَاكُ [el-irḏāk] (ḏād-ı mu‘ceme ile إِدْرَاكُ [idrāk] vezninde) Gözleri peyderpey yu-mup açmak ma‘nāsınadır; yukālu: **أَرْضَاكُ** عَيْنَيْهِ إِذَا عَمَّضَهُمَا وَفَتَحَهُمَا

[ر ك ك]

الرُّكَيْكُ [er-rekīk] (emīr) [emīr] vezninde) ve **الرُّوَكَاكُ** [er-rukāk] (gūrāb) [gūrāb] vezninde) ve

الرُّوَكَاكَةُ [er-rukāket] (gūrābet) [gūrābet] vezninde) ve

الْأَرَكُّ [el-erekk] (hemzenin ve rā'nın fethi ve kāf'ın teşdidiyle) Zātında fūrū-māye ve nākes olarak re‘y ve ‘akl ve idrāki za‘īf olan adama denir, ‘alā-kavlin gayret ve nāmūsu olmayan yāhūd ehli ‘indinde vak‘ ve mehābeti olmamakla kendisini esleme-yip ve mübālāt eylemez olan kimseye denir; mü‘ennesi **رُكَاكَةُ** [rukāket]tir ve müzekkeri gibi **رَكَيْكُ** [rekīk]tir; cem‘i **رِكَاكُ** [rikāk] tır rā'nın kesriyle; yukālu: رَجُلٌ رَكَيْكٌ وَرُكَاكٌ وَرُكَاكَةٌ وَأَرَكُ أَي فَسَلُ ضَعِيفٌ فِي عَقْلِهِ وَرَأْيِهِ أَوْ مَنْ لَا وَرُكَاكَةَ إِذَا كَانَ تَرَاهُ بَلِيغًا Ve ‘ilm ve ‘irfānı kalil olan adama **رَكَيْكُ** [rekīku]-l-‘ilm] itlāk olunur; yukālu: هُوَ رَكَيْكُ الْعِلْمِ أَي قَلِيلُ الْعِلْمِ

الرُّوَكُ [er-rek] (šek) [šek] vezninde) ve

الرُّوَكَاكَةُ [er-rekāket] (semāhat) [semāhat] vezninde) Bir nesne süst ve za‘īf olmak ma‘nāsınadır; yukālu: رَكَّ الشَّيْءُ رَكًّا وَرُكَاكَةً Ve yufka olmak ma‘nāsınadır; yukālu: رَكَّ الشَّيْءُ إِذَا رَقَّ Ve bir nesnenin ba‘zını ba‘zı üzere atmak

ma‘nāsınadır; yukālu: رَكَّ الشَّيْءُ رَكًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا طَرَحَ بَعْضُهُ عَلَى بَعْضٍ Ve bir nesneyi bir kimsenin boynuna ilzām eylemek ma‘nāsınadır, boyuna tavk geçirmek gibi; yukālu: رَكَّ الذَّنْبُ فِي عُقْبِهِ إِذَا أَلْزَمَهُ إِثْمًا Ve bir nesnenin hacm ve cüssesini bilmek için el ile sıkıp yoklamak ma‘nāsınadır; yukālu: رَكَّ الشَّيْءُ بِيَدِهِ إِذَا عَمَزَهُ لِيَعْرِفَ حَجْمَهُ cimā‘ eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: رَكَّ الْمَرْأَةَ إِذَا جَامَعَهَا فَجَهَدَهَا Ve

رَكَّ [rekk] Azca yağmura, ‘alā-kavlin çisintiden ziyādece olana denir; rā'nın kesriyle de lügattır, **رَكَيْكَةٌ** [rekīket] dahi denir, kemā se-yuzkeru; cem‘i **رِكَاكُ** [erkāk] ve **رِكَاكُ** [rikāk]tır rā'nın kesriyle. Ve

رَكَّ [rekk] Bulut çisinti yağdırmak ma‘nāsınadır; yukālu: رَكَّكَتِ السَّمَاءُ رَكًّا إِذَا جَاءَتْ بِالرَّيِّ Ve

رَكَّ [Rekk] Cebel-i Selmā şarkisinde bir su adıdır. Zuheyr işbu: “تَمَّ اسْتَمَرُّوا وَقَالُوا إِنَّ مَاءً بِشَرْقِيٍّ سَلَمَى فِيهِ أَوْ رَكَّكَ” beytinde zarūret için fekk-i idgām eyledi.

الْإِسْتِرْكَاكُ [el-istirkāk] Bir nesneyi za‘īf ‘add eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: إِسْتِرْكَأَ إِذَا اسْتَضَعَّفَهُ

الْمُرْتَكُّ [el-murtekk] (murtedd) [murtedd] vezninde) Şol adama denir ki zāhiren belīg ve muntik ve sühan-dān görünüp lākin vakt-i cedel ü husümet ü muhāverede ‘āciz ve ebkem ola; yukālu: فَلَانَ مُرْتَكًّا إِذَا كَانَ تَرَاهُ بَلِيغًا Ve şol deveye denir ki bün-yesi süst olup ve iliği hālis olmaya, ya‘nī sıvık ve selgi ola; yukālu: جَمَلَ مُرْتَكًّا أَي رَحْوًا مَمْدُوقًا التَّيْبِي

الْإِرْتِكَاكُ [el-irtikāk] (ifti‘āl) [ifti‘āl] vezninde) Bir kimse zāhiren sühan-ver görünüp cedel ve muhāsamede ‘āciz ve mebhūt olur olmak ma‘nāsınadır; yukālu: إِرْتَكَّ

muş kırabaya ve tuluma denir; yukālu: سَقَاءَ مَرْكُوكٍ إِذَا غُولَجَ وَأُصْلِحَ
إِزْتَاكَ الشَّيْءُ إِذَا كَانُ مَرْكَاً Ve beri öte muztarib olmak ma'nâsınadır; yukālu: إِذَا إِزْتَاكَ الشَّيْءُ إِذَا كَانُ مَرْكَاً
إِزْتَاكَ فِي أَمْرِهِ إِذَا شَاكَ Ve bir husûs zımnında mutma'innü'l-kalb olmayıp şekk ve şübhede olmak ma'nâsınadır; yukālu: إِذَا شَاكَ

الرُّمَكَةُ [er-rekrek] (zelzele) [zelzelet] vezninde) Bir nesne fersiz ve za'if olmak ma'nâsına; yukālu: بِرُّمَكَةٍ أَيْ صَعْفٌ
بِهِ رُكْرُكَةٌ أَيْ صَعْفٌ yukālu: بِرُّمَكَةٍ أَيْ صَعْفٌ

الرُّمَكَةُ [er-rekiket] (sefinet) [sefinet] vezninde) RĀK [rekk] gibi çisintiye yâhüd çisintiden ziyâdece olan yağmura denir; tekūlu: مَا أَصَابَنَا إِلَّا رَاكٌ وَرَكِيكَةٌ أَيْ مَطَرٌ قَلِيلٌ أَوْ هُوَ فَوْقَ الدَّيْتِ Ve çisinti sepilmiş yere denir, ke-mā se-yuzkeru.

الرُّمَكَةُ [el-irkāk] (hemzenin kesriyle) Bulut çisinti yağdırmak ma'nâsınadır; yukālu: أُرْكَبَتِ السَّمَاءُ إِذَا جَاءَ بِالرُّوكِ

الرُّمَكَةُ [el-murekk] (ism-i mef'ul bünyesiy- le) ve

الرُّمَكَةُ [er-rikk] (rā'nın kesriyle) Bunlar da çisinti sepilmiş yere denir, رَكِيكَةٌ [rekiket] gibi; yukālu: أَرْضٌ رَكِيكَةٌ وَمُرْكٌ وَرَكٌّ إِذَا مَطَرَ عَلَيْهَا
الرُّوكِ

الرُّمَكَةُ [er-rekka] [şaḥrā] vezninde) Baykuş sesine denir.

الرُّمَكَةُ [er-rekraket] (şersāret) [şersāret] vezninde) Kıcı ve uylukları büyük avrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ رُكْرَاكَةٌ أَيْ الْعَظِيمَةُ الْعَجِزِ وَالْفَخْدَيْنِ

الرُّمَكَةُ [er-rukkā] (rā-yı mazmüme ile [rubbā] vezninde) Tiz eriyip sızdırılır olan iç yağına denir; ve minhu'l-meselu: "هُوَ شَحْمَةُ الرُّمَكِيِّ" Dem-i hâcette umûr ve mesâlihte yâr ve yâver olmayan âşinâ hakkında darb olunur.

الرُّمَكَةُ [el-merkük] 'Îlâc ve ıslâh olun-

muş kırabaya ve tuluma denir; yukālu: سَقَاءَ مَرْكُوكٍ إِذَا غُولَجَ وَأُصْلِحَ
الرُّمَكَةُ [et-terekruk] [tezlelul] vezninde) Tulum ve yayık içinde olan süt yağ olmak için çalkanmak ma'nâsınadır.

[ر م ك]

الرُّمَكَةُ [er-remeket] (feteḥâtla) Kısarak ata denir. Ve döl için ittihâz olunan kısarak beygire denir; cem'î REMĀK [remek]tir, cem'ü'l-cem'î AŖMĀK [ermāk]tır. Mü'ellif ebāretiyle beyān eylemekle muktezā-yı siyāk vasf-ı mezkûr ikisine de sıfat olmaktadır, lâkin şārih yalnızız بِرْدُونَةٌ [birzvetnet]e tahsîs eylemekle o resme terceme olundu; tekūlu: رَكِبْتُ الرُّمَكَةَ
أَيْ الرُّمَسَ أَوْ الرُّبْدُونَةَ تَتَّخَذُ لِلشَّمَلِ Ve za'if ve bî-mecāl adama da itlāk olunur; yukālu: هُوَ رُمَكَةٌ يَرْكَبُ الرُّمَكَةَ أَيْ صَعِيفٌ

الرُّمَكَةُ [er-rāmik] (şāḥib) [şāḥib] ve ḥAJR [hācer] vezninde) Bir siyāh nesnedir ki onu miske katıp karıştırırlar. Müfredâtın beyānına göre RĀMIK [rāmik] zāc-ı esved ve mazı ve kışr-ı rummān ve samg-ı 'Arabî ve dibsten müretteb bir terkîbdir. Ve

رَامِكٌ [rāmik] Bir yerde mukîm olup oradan ayrılmayan adama denir, 'alā-kavlin bî-tāblıktan cemād gibi durgun adama denir; yukālu: هُوَ رَامِكٌ أَيْ مَقِيمٌ أَوْ مَجْهُودٌ

الرُّمُوكُ [er-rumük] [ku'ūd] vezninde) Bir yerde dā'imî mukîm olmak ma'nâsınadır; yukālu: رَمَكٌ بِالْمَكَانِ رُمُوكًا مَنَ رَمَكَتِ الْإِبِلُ إِذَا إِقَامَ بِهِ عَكَفَتْ عَلَى الْمَاءِ

الرُّمَكَةُ [el-irmāk] (hemzenin kesriyle) Bir adamı bir yerde mukîm kılmak ma'nâsınadır; tekūlu: أَرَمَكْتُهُ بِالْمَكَانِ إِذَا أَقَمْتُهُ بِهِ
الرُّمَكَةُ [er-rumket] [gurfet] vezninde)

Kül rengine denir ki bozluktur; yukālu: Mü'ellif vech-i mezkūr üzere bunu levn-i remād ile tefsir eyledi, lākin *Nihāye*'de كُدُورَةٌ [kudūret] ile beyān ve zikr olunan رَامِكْ [rāmik]i bundan tasvīg eylemiştir. Ve *Esās*'ta سَوَادٍ فِي سَوَادٍ 'ibāretiyle tefsir olunmakla karamtik boz olur, pes bu kavllere göre kül renginden koyu karamtik olur. Ve *Mukaddimetu'l-Edeb*'de pek kızıl renkle beyān eylemiştir ki şiddet-i humretten siyāha mā'il görüne, fe'lyunzar.

الْإِزْمِكَاكُ [el-irmikāk] [ihmirār] [iħmirār] vezninde) Deve kül renginde boz olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِزْمِكُ الْجَمَلِ إِذَا كَانَ فِي لُونِ الرَّمَادِ Ve deve arık ve zebūn olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِزْمِكُ الْبَعِيرِ إِذَا ضَمُرَ وَنَهَكَ

الْأَزْمَكُ [el-ermek] [aħmer] vezninde) Kül renginde boz deveye denir.

رَمَكَانُ [Remekān] (feteħātla) Bir mevzi' adıdır.

يَزْمُوكُ [Yermūk] [ya'fūr] vezninde) Şām nāhiyesinde bir vādī ismidir.

أَرْمُكُ [Ermuk] (hemzenin fethi ve mīm'in zammıyla) Baħr-i Yemen'de bir cezāredir.

الْإِسْتِرْمَاكُ [el-istirmāk] Bir adamın asl ve hasebi ma'iyüb ve müstehcen olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتِرْمَكَ الْقَوْمُ إِذَا اسْتَهْجَنُوا فِي أَحْسَابِهِمْ

[ر ن ك]

رَانِكُ [Rānik] [sāħib] vezninde) Bir küçük kabīle adıdır.

[ر و ك]

الرُّوَكَةُ [er-revket] [şevket] vezninde) Baykuş āvāzına denir, رُوكَاءُ [revkā] dahi denir. Ve ehl-i Bağdād lisānında dalgaya

denir, مَوْجٌ [mevc] ma'nāsına.

[ر ه ك]

الرَّهْكُ [er-rehk] (rā'nın fethiyle) Bir nesneyi iki taş aralığında bulgur gibi hurd eylemek, 'alā-kavlin saħk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَهَكَ الشَّيْءَ رَهْكَاً مِّنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا جَشَهُ بَيْنَ حَجَرَيْنِ أَوْ سَحَقَهُ شَدِيدًا Ve çabalayarak şiddetle cimāf eylemekle hatunu it'āb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَهَكَ الْمَرْءُ إِذَا جَهَدَهَا فِي الْجَمَاعِ Ve bir yerde mukīm olmak ma'nāsınadır; yukālu: رَهَكَ بِالْمَكَانِ إِذَا أَقَامَ بِهِ

رَهْكُ [rehk] 'Amel-i sālih ma'nāsınadır; yukālu: لَهُ رَهْكٌ أَيَّ عَمَلٍ صَالِحٍ

الْمَرْهُوكُ [el-merhūk] ve

الرَّهِيكُ [er-rehīk] [emīr] vezninde) Bulgur gibi hurd olmuş yāhūd pek saħk olunmuş nesneye denir.

الرَّهْوَكَةُ [er-rehveket] [dahrecet] vezninde) Yürürken a'zā ve mefāsıl süst ve sölpük olmak ma'nāsınadır ki murād mefāsıl ve a'zāsı salkı ve sölpük olarak kağşak gibi gevşek gevşek salkım saçak yürümektir; yukālu: رَهْوَكُ الرَّجُلِ إِذَا اسْتَرْخَى Ve muztarib ve bī-karār olmak ma'nāsınadır; yukālu: رَهْوَكُوا إِذَا اضْطَرَبُوا

الْإِرْتِهَاكُ [el-irtihāk] [ifti'al] vezninde) **رَهْوَكَةُ** [rehveket] ile ma'nā-yı evvelde mürādiftir; yukālu: إِرْتِهَاكَ الرَّجُلُ بِمَعْنَى بِهِ رَهْوَكَةٌ وَإِرْتِهَاكُ أَيَّ اسْتِرْحَاءٍ وَرَهْوَكٌ فِي الْمَفَاصِلِ فِي الْمَشْيِ

التَّرْهْوُكُ [et-terehvuk] [tedahruc] vezninde) Dalga gibi çalkanarak yürümek ma'nāsınadır; yukālu: مَرَّ فُلَانٌ يَتَرَهْوَكُ أَيَّ يَمُوجٍ فِي مَشْيِهِ

الرَّهْمَكَةُ [er-rehket] [temret] vezninde) Za'ifliğe ve zebūnluğa denir; yukālu: فِيهِ

رَهْكَةٌ أَيْ صَعْفٌ

الرَّهْكَةُ [er-reheket] (fetehtla) Soysuz ve za'if ve nā-tüvān nākaya denir. Ve aslā bir işe güce yaramayan bī-hayr u menfa'at adama denir, رُهْكَةٌ [ruheket] dahi denir, هُمَزَةٌ [humezet] vezninde; yukālu: رَجُلٌ رَهْكَةٌ وَرَهْكَةٌ أَيْ لَا خَيْرَ فِيهِ

الرَّهْوَكُ [er-rehvek] (جدولٌ [cedvel] vezninde) Semiz oğlağa ve semiz āhūya denir. Ve ter ü tāze delikanlıya denir; yukālu: شَابٌ رَهْوَكٌ وَمِنْ الشَّبَابِ أَيْ سَمِينٌ شَبَابٌ وَمِنْ الشَّبَابِ أَيْ نَاعِمٌ [şebāb] شَابٌ [şābb] lafzından cem'dir.

الرَّمْرَهْوَكُ [el-murehvek] (مدحرجٌ [mudahrec] vezninde) Za'if ve muztarib olan şey'e denir; yukālu: أَمْرٌ مَرْمَهْوَكٌ أَيْ صَعِيفٌ مُضْطَرِبٌ

[ر ي ك]

الرِّيَكْتَانُ [er-riyeketān] (rā'nın kesri ve yā'nın fethiyle) رِيَكَةٌ [riyeket] lafzından tesniyedir, iki yumruca mūhreye denir ki uçları at kısmının iki taraflı kürekleri kavuştuğu yerin uçlarından çıkıp kökleri mahall-i mezbūrun üst tarafından olur; her birine رِيَكَةٌ [riyeket] denir.

نَجَزَ بِحَمْلِهِ تَعَالَى

FASLU'Z-ZĀYI'L-MU'CEME

(فَضْلُ الزَّايِ الْمُعْجَمَةِ)

[ز أ ك]

الرَّزَاكُنُ [ez-ze'ekān] (zāy'ın ve hemzenin fethiyle) Salınmak, tebahtur ma'nāsınadır; yukālu: رَأَى الرَّجُلُ زَاكَاةً مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا تَبَحَّثَرَ مِنْهُ إِذَا اسْتَحْيَى

التَّرَاوُكُ [et-tezā'uk] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Utanmak ma'nāsınadır; yukālu: تَرَاءَكَ

[ز ب ع ك]

الرَّزْبَعِيكُ [ez-zeba'bek] (سَفْرَجَلٌ [sefercel] vezninde) ve

الرَّزْبَعِيكِيُّ [ez-zeba'bekiyy] (yā-yı müşedde-de ile) Şol bī-ār ve fāhiş ve bī-perde kimseye denir ki hakkında söylenen sözlere aslā mübālāt etmeyip mütte'essir olmaya; yukālu: رَجُلٌ رَزْبَعِيكٌ وَرَزْبَعِيكِيُّ أَيْ فَاحِشٌ لَا يُبَالِي بِهِمَا قِيلَ فِيهِ

[ز ح ك]

الرَّزْحُكُ [ez-zahk] (zāy'ın fethi ve hā-yı mühmelenin sükūnuyla) Yorulup fūrū-mānde olmak ma'nāsınadır; yukālu: رَزْحٌ Ve mukīm olmak ma'nāsınadır; yukālu: رَزْحٌ بِالْمَكَانِ إِذَا أَقَامَ بِهِ Ve bir nesneye pek yakın olmak ma'nāsınadır; yukālu: رَزْحٌ مِنْهُ إِذَا دَنَا Ve bir nesneden alarga olmak ma'nāsına olmakla zıdd olur; yukālu: رَزْحٌ عَنْهُ إِذَا تَنَحَّى عَنْهُ

الْإِزْحَاكُ [el-izhāk] (hemzenin kesriyle) Bir adamın dābbesi yorulup kalmak ma'nāsınadır; yukālu: أَرْحَكَ الرَّجُلُ إِذَا أَعْيَتْهُ دَائِبَتُهُ

الرَّمْزَاكَةُ [el-muzāhaket] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Ba'īd eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَمَزَاكَهُ عَنْ نَفْسِهِ إِذَا بَاعَدَهُ

التَّرَاهُكُ [et-tezāḥuk] [تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Birbirine yaklaşmak ma'nāsınadır; yukālu: تَرَاهُكُوا إِذَا تَدَانُوا Ve ıraklaşmak ma'nāsınadır; yukālu: تَرَاهُكُوا إِذَا تَبَاعَدُوا

[ز ح ل ك]

الرُّحْلُوكَةُ [ez-zuḥlūket] [رُحْلُوفَةٌ [zuḥlūfet] vezninde ve mürādifidir ki kızağa denir.

التَّرَاهُكُ [et-tezāḥuk] [تَرَاهُكُ [tezāḥuk] vezninde ve mürādifidir.

[ز ح م ك]

الرُّحْمُوكُ [ez-zuḥmūk] [رُحْمُورٌ [uḥfūr] vezninde) كَشُونًا [keḥšūnā] ismidir ki bağ sarmaşığı dedikleri nebattır; cem'i زَحَامِيكُ [zeḥāmīk]tir.

[ز ر ك]

الرُّرُكُ [ez-zerek] (fethateynle) Bed-hüy olmak ma'nāsınadır; yukālu: زَرِكُ الْعُلَامِ زَرِكًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا سَاءَ خُلُقُهُ

رُزَيْكُ [Zureyk] [رُزَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Esāmīdendir: Zureyk b. Ebī Zureyk el-Baḥrī muhaddistir.

[ز ر ن ك]

الرُّزْنُوكُ [ez-zurnūk] [رُزْنُورٌ [zunbūr] vezninde) El değirmeninine eline denir.

رُزْنُكُ [Zerenk] [سَمْنَدٌ [semend] vezninde) Esmādandır: Abdurrahmān b. Zerenk ve oğlu Ebū Bekr ve hafidi Ḥāsen b. Muḥammed muhaddislerdir.

[ز ز ك]

الرُّزُوكَةُ [ez-zevzeket] (zā-yı mu'ceme ile) [دَاهِرِعَتٌ [dahrecet] vezninde) Kıynakları ve yanları çalkayarak yürümek ma'nāsınadır; yukālu: رُزُوكَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا حَرَكَتْ أَلْيَتَيْهَا وَجَنَّبِيهَا فِي الْمَسِي

الرُّزُوكَةُ [ez-zevenzek] [سَفْرَجَلٌ [sefercel]

vezninde) Omuzlarını ve yanlarını oynatarak bedenini çalkayarak yürür olan bodura denir, زَوْنُكُ [zevennek] dahi denir, ke-mā se-yuzkeru tafsiluhu.

[ز ع ك]

الرُّزُوكُوكُ [ez-zu'kūk] [عُصْفُورٌ [uḥfūr] vezninde) Semiz deveye denir. Ve le'im ve nākes bodura denir; cem'i زَعَاكِكُ [ze'ākīk] ve زَعَاكِيكُ [ze'ākīk] gelir.

الرُّزُوكِي [el-ez'akiyy] [أَحْمَرِييٌّ [aḥmeriyy] vezninde) زُعُوكُوكُ [zu'kūk] ma'nāsınadır.

الرُّزُوكَةُ [ez-za'ket] [زَحْمَةٌ [zahmet] vezninde) Bir mikdārca eğlenip durmağa denir; yukālu: لَهُمْ زَعَاكَةُ أَيُّ لَبَنَةٍ

[ز ك ك]

الرُّزُوكُ [ez-zekk] [شَكٌّ [ḥekk] vezninde) ve

الرُّزُوكُوكُ [ez-zekek] (fethateynle) ve

الرُّزُوكِيكُ [ez-zekīk] (zāy'ın fethiyle) Za'f ve zebūnluktan adımları sık sık atarak yürümek ma'nāsınadır; yukālu: زَكُّ الرُّجُلِ زَكًّا Ve وَرُكِيكًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا مَرَّ بِقَارِبٍ خَطُوهُ ضَعْفًا

رُزُوكُ [zekk] Arık ve zebūn şahsa denir; yukālu: زَكُّ رَجُلٍ زَكًّا أَيُّ مَهْزُولٌ Ve seğırtmek ma'nāsınadır; yukālu: زَكُّ الْعُلَامِ زَكًّا إِذَا عَدَا Ve çımkırmak ma'nāsınadır; yukālu: زَكُّ بِسَلْحِهِ

Ve إِذَا رَمَى بِهِ Ve tavuk yelmek ma'nāsınadır; yukālu: زَكَّتِ الدَّجَاجَةُ إِذَا هَرَوَلَتْ Ve doldurmak ma'nāsınadır; yukālu: زَكُّ الْقُوْبَةِ إِذَا مَلَأَهَا

الرُّزُوكُوكَةُ [ez-zekzeket] [زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Bu dahi zebūnluktan adımları sık sık atarak yürümek ma'nāsınadır; yukālu: رُزُوكُوكُ الشَّيْخِ بِمَعْنَى رُكِّ

الرُّزُوكِيكُ [ez-zekīk] Masdardır ki zıkr olundu. Ve hurde hurde karışık yürüyüşe denir; yukālu: مَشَى رُكِيكًا أَيُّ مَقْرَمَطٌ

الرُّزُوكَاكُ [ez-zukāzik] [عَلَابِيَةٌ [ulābiḥ] vez-

ninde) Cüssesi hor ve nümāyişi hakīr ve cura adama denir; yukālu: رَجُلٌ زُكَازِكٌ أَيْ ذَمِيمٌ [ez-zukk] (zāy'ın zammıyla) Üveyik kuşunun yavrusuna denir.

الزُّكَّةُ [ez-zikket] [سِكَّةٌ] [sikket] vezninde) Silāha denir; yukālu: جَاءَ وَعَلَيْهِ الزُّكَّةُ أَيْ السِّلَاحُ

الزُّكَّةُ [ez-zukket] (zāy'ın zammıyla) Deründa olan gayz ve gam ve tasaya itlāk olunur; yukālu: أَخَذْتُهُ الزُّكَّةُ أَيْ الْغَيْظُ وَالْعَمُّ

التَّرْزُكُ [et-tezekzuk] [تَرَزَّلُ] [tezelzul] vezninde) Silāhlanıp yaraklanmak ma'nāsınadır; yukālu: تَرَزَّكَ الرَّجُلُ إِذَا أَخَذَ عُدَّتَهُ أَيْ سِلَاحَهُ

الزُّزْكَاتُ [ez-zekzāket] [زُّزْكَاتٌ] [serşāret] vezninde) Kıçı büyük 'avrete denir; yukālu: إِفْرَاءَةٌ زُّزْكَاتٌ أَيْ عَجْزَاءُ

الزُّزْكَاتُ [el-izkāk] (hemzenin kesriyle) Bir nesne üzere musırr ve müstevlī olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَرَّكَ عَلَى الشَّيْءِ إِذَا أَصَرَ وَاسْتَوَلَى Ve habs-i bevl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَرَّكَ بِبُؤْلِهِ إِذَا حَقَنَ

الزُّزْكَاتُ [el-izdikāk] [إِفْتِعَالٌ] [ifti'āl] vezninde) Ekin tāb u tarāvet peydā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِزْدَكَ الزُّرُوعُ إِذَا ارْتَوَى

[ز م ك]

الزُّمِكِيُّ [ez-zimikkā] (kesreteynle ve kāf'ın teşdidi ve elifin kasrıyla) ve

الزُّمِكُ [ez-zimikk] (yā'sız) Kuşun kuyruğu bittiği yere denir, 'alā-kavlin bi'l-cümle kuyruğuna yāhūd köküne denir.

الزُّمُكُ [ez-zemk] (zāy'ın fethiyle) Bir adamı bir kimse üzere ölçerip kışkırtmak ma'nāsınadır tā ki onun hakkında gayz ve gazabı müştedd ola; yukālu: زَمَكَ فَلَانًا عَلَيْهِ إِذَا حَرَسَهُ حَتَّى اسْتَدَّ عَلَيْهِ غَضَبُهُ Ve doldurmak ma'nāsınadır; yukālu: زَمَكَ الْقَرْبَةَ إِذَا مَلَأَهَا

الزُّمِيكَاكُ [el-izmikāk] [إِغْشِيَابٌ] [i'şīşāb] vezninde) Pek gazaba gelmek ma'nāsınadır; yukālu: إِزْمَاكُ الرَّجُلِ إِذَا غَضِبَ شَدِيدًا

الزُّمَكُ [ez-zemek] (fethateynle) Dargınlığa denir; yukālu: أَخَذَهُ الزُّمَكُ أَيْ الْغَضَبُ

الزُّمَكَةُ [ez-zemeket] (fetehtāla) Dargın ve 'acül ve tīz-meşreb adama denir, 'alā-kavlin aħmak bodura denir; yukālu: رَجُلٌ زَمَكَةٌ أَيْ عَجُولٌ غَضُوبٌ أَوْ أَحْمَقٌ قَصِيرٌ

[ز م ل ك]

زِمْلَكَانُ [Zimilkān] (zāy'ın ve mīm'in kesriyle) Dimaşq kazasında bir karyedir; şeyhimiz Ebu'l-Ma'ālī oradandır. Ve Belh kazasında bir teferrüt-gāh ismidir.

[ز ن ك]

زَنَكُ [Zenk] (zāy'ın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Aħmed b. Aħmed nām muhaddisin ceddinin ceddī ismidir.

الزُّنَكَتَانُ [ez-zeneketān] (fetehtāla) [zeneket]in tesniyesidir, رِيكَتَانُ [riyeketān] ma'nāsınadır ki zikr olundu.

الزُّوْنُكُ [ez-zevennek] [عَمَلَسٌ] [amelles] vezninde) [zevenzek] [zevennek] ma'nāsınadır ki çalkanarak salını bulanı yürüyen bodura denir, 'alā-kavlin şol fuzül kimseye denir ki mikdārından ziyāde hod-bīnlik edip edā ile iki tarafına bakınıp güyā ki kendi nefsinin bir adam kıyās eder ola, lākin zātında bir pula değmez ola; yukālu: هُوَ زُونُكٌ أَيْ زُونُكٌ أَيْ الْقَصِيرُ الْحَبَاكُ فِي مَشِيَّتِهِ كَمَا ذَكَرَ أَوْ هُوَ الرَّافِعُ نَفْسَهُ فَوْقَ قَدْرِهَا النَّاطِرُ فِي عَطْفِيهِ Mütercim der ki işbu [zevenzek] [zevennek] ümmehāt-ı sā'irede kasīr-i demīm ile ya'nī çirkīn, bed-endām taslak bodur ile müfesserdir. Ve lafz-ı mezbūr Fārisīdir, hattā

Burhān'da “zevenzek” ve hadeng vezninde “zeveng” ve “zevenkel” hakirü'l-cüsse kanbūr olan bodur ile müfesserdir, bi-‘aynihi ‘Arab ahz ve isti‘māl eylemişler.

الرَّانِكِي [ez-zānikiyy] (nūn'un kesriyle) Şâtır adama denir.

[ز و ك]

الرُّوْكُ [ez-zevk] [شُوكٌ] [şevk] vezninde) Karganın yürüyüşüne denir. Ve omuzlarını oynatarak yürümeğe denir. Ve salınmak, tebahtur ma'nāsınadır.

الرُّوْكَانُ [ez-zevekān] (fetehtāla) زُوكٌ [zevk] ma'nāsınadır. ‘İnde'l-ba‘z zikr olunan زَوْنُكٌ [zevennek] lafzı bundan me'hūzdur.

الْمُزَوِّكَةُ [el-muzevziket] (ism-i fā'il bünyesiyle) Müsrifa hatuna denir, niteki ‘ankarīb زُوْرُكٌ maddesinde zikr olundu, lākin ma'nā-yı āher ile zikr eylemiştir.

زُوكٌ [Zūk] (zāy'ın zammıyla) Yemen'de bir karye adıdır.

[ز ه ك]

الرَّهْهَكُ [ez-zehk] (zāy'ın fethiyle) Bir nesneyi iki taş beyninde yarma gibi hurd eylemek ma'nāsınadır; yukālu: زَهَكَ الشَّيْءُ زَهْكَا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا جَشَّهُ بَيْنَ حَجْرَيْنِ Ve yel yerin toprağını savurmak ma'nāsınadır; yukālu: زَهَكَتِ الرِّيحُ الْأَرْضَ إِذَا سَهَكَتَهُ

[ز ي ك]

الرُّيْكَانُ [ez-zeyekān] (fetehtāla) Salınmak ma'nāsınadır, زَوْكَانٌ [zevekān] gibi; yukālu: زَاكَ الرَّجُلُ يَزُوكُ زَوْكَانًا وَيَزِيكُ زَيْكَانًا إِذَا تَبَسَّخَتَرَ

زَيْكُونُ [Zeykūn] Nesef kazasında bir karyedir.

FASLU'S-SĪNĪ'L-MÜHMELE

(فَضْلُ السِّينِ الْمُهْمَلَةِ)

[س ب ك]

السَّبْكُ [es-sebk] (sīn'in fethiyle) Altın ve gümüş makülesini eritip kālība süzmek ma'nāsınadır; yukālu: سَبَكَ الذَّهَبَ وَغَيْرَهُ سَبْكَاً مِنْ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَذَابَهُ وَأَفْرَعَهُ

التَّسْبِيكُ [et-tesbīk] سَبْكٌ [sebk] ma'nāsınadır; yukālu: سَبَّكَهُ بِمَعْنَى سَبَّكَهُ

السَّبِيكَةُ [es-sebīket] [sefīnet] vezninde) Eritilip kālība ifrāg olunmuş kıt'aya denir ki tahrīfle sübeke ta'bīr olunur; tekūlu: عِنْدِي سَبِيكَةٌ مِنَ الْفِضَّةِ أَيُّ قِطْعَةً مَذُوبَةٌ مِنْهَا Ve

سَبِيكَةٌ [Sebīket] Bir adamın ‘alemidir.

سُبْكُ الضُّحَاكِ [Subku'd-Ḍaḥḥāk] (sīn'in zammıyla) Mısır'da bir karyedir.

سُبْكُ الْعَبِيدِ [Subku'l-‘Abīd] Yine Mısır'da bir karyedir; şeyhimiz ‘Alī b. ‘Abdulkāfi oradandır.

[س ب ن ك]

سَبْنِكُ [Sebenk] [semend] vezninde) Ebu'l-Kāsim ‘Ömer b. Muḥammed nām muhaddisin ki hafīdi Muḥammed b. İsmā‘īl b. ‘Ömer dahi muhaddistir, cedit ismidir. Ve bunlar İbnu's-Sebenk demekle ma'rūftur.

[س ت ك]

سَبْتِيكُ [sittīk] (tā-yı fevkiyye ile) “Tā” faslında mezkūrdur.

[س ح ك]

الْإِسْحِنَاكُ [el-işhīnkāk] (hemzenin ve hā'nın kesriyle) Gece pek karanu olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْحِنَاكَ اللَّيْلُ إِذَا أَظْلَمَ

Ve söz söylerken tutulup hasır olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْحٰنَكَ الْكَلَامَ عَلَيْهِ إِذَا تَعَدَّرَ

الشَّحْكُوكُ [es-suħkūk] [ʕuṣfūr] vezninde) ve

الشَّحْكُوكُ [es-seħakūk] [qarabūs] vezninde) ve

الْمُشْحٰنِكِ [el-muṣħankik] (kāf'ın kesri ve fethiyle) Pek siyāh nesneye denir; yukālu: شَعْرٌ سُحْكُوكٌ وَسَحْكُوكٌ وَمُشْحٰنِكٌ أَيْ شَدِيدُ السَّوَادِ

[س د ك]

السَّدِكُ [es-sedk] (sīn'in fethiyle) ve

السَّدِكُ [es-sedek] (fethateynle) Ayrılmamak vech üzere bir nesneye mülāzım olmak ma'nāsınadır; yukālu: سَدِكٌ بِهِ سَدًا وَسَدًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا لَزِمَهُ

السَّدِكُ [es-sedik] (ketif) Bir nesneye düşkün adama denir; yukālu: هُوَ سَدِكٌ بِهِ أَيْ مُوَلِّعٌ بِهِ Ve iş işlemekte eli çabuk çire-dest adama denir; yukālu: رَجُلٌ سَدِكٌ أَيْ رَجُلٌ خَفِيفُ الْيَدَيْنِ بِالْعَمَلِ Ve bir nesneye dā'imā mülāzım olan kimseye denir; yukālu: هُوَ سَدِكٌ بِهِ أَيْ لَازِمٌ بِهِ

التَّشْدِيكُ [et-tesdik] Bir nesneyi birbirinin üzerine dizip istif eylemek ma'nāsınadır; yukālu: سَدِكٌ جَلَالَ التَّمَرِ إِذَا تَصَدَّ بَعْضُهُ فَوْقَ بَعْضٍ

سَدَنُكُ [Sedenk] [semend] vezninde) Bir recülün 'alemidir.

[س ر ك]

السَّرِكُ [es-serek] (fethateynle) Bir kimse kaviyyü'l-bünye iken za'if ve zebün olmak ma'nāsınadır; yukālu: سَرِكُ الرَّجُلِ سَرَكًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا ضَعُفَ بَدَنُهُ بَعْدَ قُوَّةٍ

السَّرْوَكَةُ [es-serveket] [dahrecet]

vezninde) ve

التَّسْرُوكُ [et-teservuk] [tedaħruc] vezninde) Zebūnluktan yāhūd yorgunluktan kaplumbağa gibi ağır ağır ve gevşek gevşek yürümek ma'nāsınadır; yukālu: يُسْرُوكُ فُلَانٌ وَيَسْرُوكُ أَي يَمْشِي رَدِيئًا وَبَطِيئًا مِنْ عَجَبٍ أَوْ إِعْيَاءٍ

السَّرْكُوكُ [es-surkūk] [ʕuṣfūr] vezninde) Arık deveye denir; yukālu: بَعِيرٌ سُرْكُوكٌ أَيْ مَهْزُولٌ

[س ف ك]

السَّفَكُ [es-sefk] (sīn'in fethiyle) Su ve kan makülesi nesneyi dökmek ma'nāsınadır, kanda kesirü'l-isti'māldır; yukālu: سَفَكٌ الدَّمِ سَفَكًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا صَبَّهُ Ve sür'atle çok kelām söylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: سَفَكٌ الْكَلَامِ إِذَا تَفَرَّهُ

الْمَسْفُوكُ [el-mesfūk] ve

السَّفِيكُ [es-sefik] [emīr] vezninde) Dökülmüş nesneye denir.

الْإِنْسِفَاكُ [el-insifāk] [infī'āl] vezninde) Dökülmek ma'nāsınadır; yukālu: سَفَكُهُ فَانْسَفَكَ أَي انْصَبَّ

الْمِسْفَكُ [el-misfek] [minber] vezninde) Çok sözlü pür-güy adama itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ مِسْفَكٌ أَيْ مِكْتَازٌ

السَّفَاكُ [es-seffāk] [şeddād] vezninde) Kelāma kādır belīg ve Sühan-dān adama itlāk olunur; yukālu: خَطِيْبٌ سَفَاكٌ أَيْ بَلِيْعٌ قَادِرٌ عَلَى الْكَلَامِ

السَّفَكَةُ [es-sufket] [ğurfet] vezninde) لُمَجَّةٌ [lumcet] ma'nāsınadır ki mihmāna takdīm olunan mā-hazardır.

السَّفُوكُ [es-sefūk] [şabūr] vezninde) Nefs-i insāniye itlāk olunur. Ve kezzāba itlāk olunur.

yüzüne mülākī havāya denir; سُكَاكٌ [sukāk] dahi denir; ehl-i hikmete göre tabaka-i sābi'a-i havā'iyye olur; tekūlu: لَا أَفْعَلُ ذَلِكَ وَلَوْ تَزَوَّتُ فِي السُّكَاكَةِ وَالسُّكَاكُ أَيُّ الْهَوَاءِ الْمَلَاقِي عَنَانَ السَّمَاءِ Ve rey-i hoduyla 'āmil olup bir kimse ile meşveret eylemez olan adama denir; yukālu: هُوَ سُوْكََاكَةٌ أَيُّ مُسْتَبِدٌّ بِالرَّأْيِ

السُّكَاكُ [es-sukāk] [غُرَابٌ] [gūrāb] vezninde) Bu dahi gökyüzüne mülākī havāya denir, ke-mā zukire. Ve oka yelek yapıştırılan yere denir.

السِّكَّةُ [es-sikket] (sīn'in kesriyle) Darbhāne sikkesine denir; yukālu: هَذَا الدِّهْمُ فِي سِكَّةٍ فُلَانٍ وَهِيَ حَدِيدَةٌ مَنْقُوشَةٌ تُضْرَبُ عَلَيْهَا الدَّرَاهِمُ Ve eşcār taburuna denir ki mistarvārī sıra ile dikilmiş eşcārdan 'ibārettir; cem'i سِكَاكٌ [sikāk]tır sīn'in kesriyle; ve minhu kavluhum **وَاحِدًا** Ve **صَرَبُوا** بِيُوتِهِمْ سِكَاكًا أَيُّ صَفًا وَاحِدًا

سِكَّةٌ [sikket] Çiftçilerin saban demirine denir; yukālu: سَقَى الْأَرْضَ بِسِكَّةٍ وَهِيَ حَدِيدَةٌ Ve doğru yola ve sokağa denir; ve minhu yukālu: أَخَذَ الْأَمْرَ بِسِكَّةٍ أَيُّ فِي حِينِ إِمْكَانِهِ Şārihin beyānına göre cem'i سِيكَةٌ [sikek] gelir, سِدْرَةٌ [sidret] ve سِدْرٌ [sider] gibi. *Miṣbāḥ*'ta ve gayrıda السِّكَّةُ الرَّفَاقُ 'ibāretiyle mersūmdur. Ve *Muğrib*'de رُفَاقٌ وَاسِعٌ ile müfesserdir. Ve bu ma'nā سِكَّةٌ [sikket]-i şecerden me'hūzdur.

السِّكِّيُّ [es-sikkiyy] سِكَّةٌ [sikket]e mensüb demektir. Bu münāsebetle meskūk altına ıtlāk olunur.

السُّكْسَكَةُ [es-sekseket] زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Zaf ve zebūnī ma'nāsınadır; yukālu: بِهِ سَكْسَكَةٌ أَيُّ ضَعْفٌ Ve şecā'at ma'nāsınadır; yukālu: فِي سَجِيَّتِهِ سَكْسَكَةٌ أَيُّ شَجَاعَةٌ

السُّكَاسِكُ [es-Sekāsik] (sīn'in fethiyle) Yemen'de bir küçük kabile adıdır; peder-

leri mülūk-i Yemen'den Seksek b. Eşres idi, 'alā-kavlin ismi Sekāsik b. Vā'ile'dir yāhūd bu vehmdir, savāb olan kavli-e veldir; nisbetinde سَكْسَكِيٌّ [Seksekiyy] denir.

الْإِسْتِكَاءُ [el-istikāk] [إِفْتِعَالٌ] [ifti'āl] vezninde) Nebāt kesretinden birbirine sarmaşmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتِكَاءُ النَّبْتِ إِذَا كَانَتْ أَلْفًا Ve kulak deliği dar olmakla işitmez olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَكَّتِ الْمَسَامِعُ إِذَا صَمَّتْ وَصَافَتْ Burada ümmehāt-ı sā'ire misāl bu resmedir. Zāhiren kulağın deliği halkı kapanık vechiyle dar olmakla havā-i hāric havā-i vākıfı kar' ile içeri dimāg ve kalbe idhāl edemediği sebebiyle işitmez olur yāhūd hāricden cism-i garīb vukū'u gibi 'arızadan yā dāhilden rutübātın gılzatlenip 'asabda tahaccürü gibi 'arızadan nāşī südde hādis olmakla delik mesdūd tarzında daracık olmakla işitmez olur, fe'lyuharrer.

التَّسْكُوكُ [et-teseksuk] [تَزَلُّزٌ] [tezelzul] vezninde) Yalvarmak ma'nāsınadır; yukālu: تَسْكُوكٌ إِلَيْهِ إِذَا تَضَرَّعَ

الْإِنْسِيكَاكُ [el-insikāk] Hāssaten bağirtlak kuşu pek havālanıp pervāz eyledikten sonra göğsünü aşağıya verip yüzü koyu doğruluğuna süzülüp inmek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتِكَاءُ الْقَطَا وَأَعَجَبَنِي إِسْتِكَاءُهُ وَهُوَ أَنْ يَنْسُكَ إِسْتِكَاءٌ عَلَى وَجْهِهِ وَيُضَوِّبُ صَدْرَهُ بَعْدَ التَّحْلِيْقِ [insikāk] doğru yola gitmek ma'nāsınadır.

[س ك ر ك]

السُّكْرُكَةُ [es-sukurket] (zammeteynle) Mısrı buğdayından müretteb bozaya denir; tekūlu: سَقَانِي السُّكْرُكَةُ أَيُّ شَرَابِ الدُّرَّةِ

[س ل ك]

السُّلْكُ [el-selk] (sīn'in fethiyle) ve

السُّلُوكُ [el-sulūk] [قُعُودٌ] [qu'ūd] vezninde) Yol ve mekân makûlesine girmek ma'nâsıdır; yukâlu: سَلَّكَ الْمَكَانَ سُلُوكًا Mü'ellifin *Başā'ir*'de beyânına göre asl yola girmek ma'nâsına mevzû'dur ki yola düzülme ta'bîr olunur. Ve سَلَّكَ [selk] müte'addî olur; yukâlu: سَلَّكَ غَيْرَهُ وَفِيهِ وَعَلَيْهِ سُلُوكًا أَيَّ أَذْخَلَهُ ve yukâlu: سَلَّكَ يَدَهُ فِي الْجَيْبِ أَيَّ أَذْخَلَهَا فِيهِ

الإِسْلَاكُ [el-islāk] (hemzenin kesriyle) İdhâl ma'nâsıdır; yukâlu: أَشْلَكُهُ إِيَّاهُ وَأَسْلَكَ يَدَهُ فِي الْجَيْبِ إِذَا أَذْخَلَهَا فِيهِ

السِّلْكَةُ [es-silket] (sîn'in kesriyle) İplik teline denir ki iğneye geçirilir; cem'î سِلْكٌ [silk] ve cem'ü'l-cem'î أَشْلَاكٌ [eslāk] ve سُلُوكٌ [sulūk] gelir; yukâlu: سَلَّكَ السِّلْكَةَ فِي الْإِثْرَةِ أَيَّ الْخَيْطِ

السُّلْكَى [es-sulkā] [بُشْرَى] [buşrā] vezninde) Mızrak makûlesinin doğruluğuna dürtmesine ve dürtülmesine denir; yukâlu: طَعَنَهُ السُّلْكَى أَيَّ طَعَنَهُ مُسْتَقِيمَةً أمر-i müstakîm ma'nâsına; yukâlu: أَمْرٌ زَاهِرَةً سُلْكَى أَيَّ مُسْتَقِيمٍ فِيهَا تَعْوِيلُهُ مَبْنُودٌ

السُّلْكُ [es-sulek] [صُرْدٌ] [şurad] vezninde) Bağır tlak kuşunun, 'alā-kavlin keklik kuşunun ferikine denir; tekûlu: أَخَذْتُ سُلْكًا أَيَّ فَزَخَ الْقَطَا أَوْ الْحَجَلِ سُلْكَةً Ve dışisine سِلْكَانَةٌ [silkānet] denir sîn'in kesriyle ve bu nâdirdir; cem'î سِلْكَانٌ [silkān] gelir sîn'in kesriyle.

سُلَيْكٌ [Suleyk] [زُبَيْرٌ] [zubeyr] vezninde) Esāmîdendir: Suleyk b. 'Amr veyāhüd Suleyk b. Hudbe el-Ğaṭafānī ashābdandır. Ve Suleyk b. Yeşribī b. Sinān b. Suleke şā'ir ve düzd-i çālāk u fettāktır. سُلْكَةٌ [Suleket], هُمَزَةٌ [humezet] vezindedir, vâlidesidir. "أَعْدَى مِنْ سُلَيْكٍ" meselinin

menşe'idir. Ve Suleyk el-'Uqaylī ve Şakīk b. Suleyk şā'irlerdir. Ve Suleyk b. Mişhal ve Eğarr b. Hanzale b. Suleyk es-Suleykī tābī'lerdir.

الْمُسَلِّكُ [el-musellek] [مُعْظَمٌ] [mu'azzam] vezninde) İplik teli gibi nahîf ve nizâr adama denir; yukâlu: رَجُلٌ مُسَلِّكٌ أَيَّ نَحِيفٌ

السَّلْكُوتُ [es-selekūt] [جَبْرُوتٌ] [ceberūt] vezninde) Bir kuş adıdır. Şārih der ki سَيَّالْكُوتٌ [Siyālkūt] dahi Hindistān'da bir şehir adıdır.

الْمَسْلَكَةُ [el-mesleket] [مُقْعَدَةٌ] [maḳ'adet] vezninde) Kaftanın yırtmacına denir.

السِّلْكُ [es-silk] (sîn'in kesriyle) Nāka doğurduktā memesinden ibtidā çıkan nesneye denir ki meme ağzı ta'bîr olunur, ba'dehu ağız çıkar.

[س م ك]

السَّمَكُ [es-semek] (fethateynle) Balığa denir.

السَّمَكَةُ [es-semeket] (hā'yla) Müfredidir. Ve felekte hüt burcuna itlāk olunur.

السَّمَكُ [es-semk] (sîn'in fethiyle) Yükseltmek ma'nâsıdır; yukâlu: سَمَكَ الْبِنَاءَ سَمَكًا Ve مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا رَفَعَهُ

سَمَكٌ [semk] Hānenin tāvānına itlāk olunur, sakf ma'nâsına, 'alā-kavlin hānenin a'lāsından esfeline kadar itlāk olunur ki murād yukarısından dibine kadar imtidādıdır; yukâlu: رَفَعَ سَمَكَ الْبَيْتِ وَهُوَ لَكِنْ بَيْدَاوِي أَيَّ أَشْفَلِهِ أَوْ مِنْ أَعْلَى الْبَيْتِ إِلَى أَشْفَلِهِ أَيُّ ائْتَفَاعِهَا مِنَ الْأَرْضِ أَوْ تَحْتَهَا الذَّاهِبُ فِي الْعُلُوِّ رَفِيعًا

her nesnenin boyuna ve kâmetine denir; yukâlu: سَمَكُ الشَّيْءِ أَي قَامَتُهُ Ve Teymā' nām kasaba türâbında bir su adıdır.

السُّمُوكُ [es-sumūk] (سُلُوكُ [sulūk] vezninde) Yükselmek ma'nâsındadır; yukâlu: سَمَكُ الْبِنَاءِ سَمَكًا فَسَمَكَ سُمُوكًا أَي اذْتَمَعَ

السِّمَّاكُ [es-simāk] (كِتَابُ [kitāb] vezninde) Şol nesneye denir ki onunla bir nesneyi yükseltip yukarı kaldırırlar; cem'î simāk [sumuk] gelir zammeteynle. Ve سِمَاكُ رَامِحٍ [Simāku A'zel] ve سِمَاكُ أَعْرَظٍ [Simāku Rāmiḥ] felekte iki berrāk kevkeblerdir yāhūd esed sûretinin boğazı çenberine doğru göğsüne gelmiş ayakları sûretleridir. Ve Simāk b. Hârb ve Simāk b. Şābit ve Simāk b. Sa'd ve Simāk b. Maḥzeme ki Kûfe'de meşicid-i Simāk sâbihidir. Ve Simāk b. Hezzāl sahâbîlerdir.

السَّمَّاكُ [es-Semmāk] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Muḥammed b. Şubeyḥ nām 'âbid ve muhaddisin ceddî ismidir. Ve Dârekuṭnî şeyhi olan 'Osmân b. Aḥmed ed-Daḳḳāk'ın ceddîdir.

الْمِسْمَاكُ [el-mismāk] (مِخْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Çadır direğine itlāk olunur ki âlet-i ref-i haymedir.

الْمُسْمَكَاتُ [el-musmekāt] (مُكْرَمَاتٌ [mukremāt] vezninde) Semāvâta itlāk olunur; yukâlu. سَمَكَاتُ لَاهِنْدٍ yāhūd onda lügattır, lâkin سَمَكٌ [semk] ref ma'nâsına olmakla Sümüokât kıyâs üzere vârid olduğundan telhîni nâ-mülâyimdir. Hattâ Nihāye'de ve fî hadîsi 'Alî: أَي "وَبَارِئُ الْمُسْمُوكَاتِ" السَّمَوَاتِ السَّبْعِ unvânıyla mersümdür.

الْمَسْمُوكُ [el-mesmūk] Uzun şey'e denir. Ve metîn ve muhkem ipe ve urgana denir.

السَّمَيْكَاةُ [es-sumeykâ'] (musaggar bünye-siyle) Kuruttukları hurde balıklara denir,

aterina ve tirhoz gibi.

سَمَكَةٌ [Semeket] (feteḥâtla) Bir recül ismidir.

[س م ل ك]

السَّمْلَكَةُ [es-semleket] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Bir nesneyi uzun ve değirmi kılmak ma'nâsındadır, topuz sapı gibi; yukâlu: سَمَلَكُ اللَّقْمَةِ إِذَا طَوَّلَهَا فِي لُمْلَمَةٍ وَتَدْوِيرٍ

[س ن ك]

السُّنُكُ [es-sunuk] (zammeteynle) Açık şâh-râh yollara denir.

[س ن ب ك]

السُّنْبُكُ [es-sunbuk] (قُنْفُذٌ [kunfuz] vezninde) Bir güne yelmeye denir. Ve bütün tırnaklı devâbbın tırnakları ucuna denir; yukâlu: سُنْبُكُ الْقَرْسِ أَي طَرْفُ حَافِرِهِ Ve سُنْبُكُ السَّيْفِ [sunbuku's-seyf] kılıç kımında olan zînetin ucuna itlāk olunur. Ve سُنْبُكُ الْمَطْرِ [sunbuku'l-maṭar] yağmurun evveline denir. Ve سُنْبُكُ الْبَيْضِ [sunbuku'l-bayḍ] tolganın tepesine denir. Ve سُنْبُكُ الْبُرْقُوعِ [sunbuku'l-burqu'c] peçenin enseye bağladıkları bağından 'ibârettir. Ve سُنْبُكُ الْأَرْضِ [sunbuku'l-arḍ] galîz olup hayr ve menfa'ati az olan por yere denir. Ve bir nesnenin vakt ve zamân-ı idrâkine itlāk olunur; yukâlu. كَانَ ذَلِكَ عَلَى سُنْبُكِهِ أَي عَلَى عَهْدِهِ Ve bir nesneden sâbık ve mütekadim olana denir; yukâlu: سُنْبُكُ مِنْ كَذَا أَي مَتَقَدَّمَ مِنْهُ

[س ه ك]

السَّهَكَ [es-sehek] (fethateynle) Terleyen kimseden zuhûr eden bed râyihaya denir; yukâlu: فِيهِ سَهَكَ أَي رِيحُ الْعَرَقِ Ve

سَهَكَ [sehek] Masdar olur, terlemiş kimse bed kokmak, kezâlik ter bed kokmak

ma'nāsına; yukālu: سَهَكَ الرَّجُلُ وَالْعَرَفُ سَهَكًا Ve müte'effin et kokusuna ve balık ve demir pāsı kokularına denir.

السَّهْكَةُ [es-sehket] (sīm'in fethiyle) ve

السَّهْكَةُ [es-suheket] (هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) Bunlar da سَهَكٌ [sehek] ma'nālarıdır; yukālu: مَا هَذَا السَّهَكُ وَالسَّهْكَةُ وَكَذَا رِيحُ السَّمَكِ وَالسَّهْكَةُ أَيُّ قُبْحِ رَائِحَةِ اللَّحْمِ الْخَنِزِرِ وَكَذَا رِيحُ السَّمَكِ وَضِدُّ الْخَدِيدِ

السَّهِكُ [es-sehik] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Teri bed kokan adama denir.

السَّهْكُ [es-sehk] (سَحَقٌ [saḥq] vezninde) Yel yerin toprağını savurmak ma'nāsınadır; yukālu: سَهَكَتِ الرِّيحُ التُّرَابَ عَنِ الْأَرْضِ سَهَكًا Ve sahk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: سَهَكَهُ إِذَا سَحَقَهُ

السَّهُوكُ [es-suhūk] (سُلُوكٌ [sulūk] vezninde) Dābbe āhestece ve mülāyim eşip gitmek ma'nāsınadır; yukālu: سَهَكَتِ الدَّابَّةُ سَهُوكًا إِذَا أَطَارَتْهُ جَرَتْ جَزِيًّا خَفِيًّا

الْأَسَاهِيكُ [el-esāhik] Devābbın gūnāgūn eşip gidişlerine denir.

السَّاهِكَةُ [es-sāhiket] ve

السَّهُوكُ [es-sehūk] (صُبُورٌ [ṣabūr] vezninde) ve

السَّيْهَكُ [es-seyhek] (صَيْقَالٌ [ṣayqal] vezninde) ve

السَّيْهُوكُ [es-seyhūk] (طَيْفُورٌ [ṭayfūr] vezninde) ve

الْمَسْهَكَةُ [el-mesheket] (مَقْعَدَةٌ [maq'adet] vezninde) Pek şedid esen rüzgāra denir. Ve

مَسْهَكَةٌ [mesheket] ve

مَسْهَكٌ [meshek] (mīm'lerin fethiyle) Şedid esen rüzgārın memerrine ve güzer-gāhına

denir.

السَّاهِكُ [es-sāhik] (صَاحِبٌ [ṣāhib] vezninde) Göz ağrısına ve giciğine denir, كَاهِلٌ [kāhil] gibi ismdir; yukālu: بَعِيْنِهِ سَاهِكٌ أَيُّ رَمَدٌ وَحِجَّةٌ

السَّهَّاءُ [es-sehhāk] (شَدَادٌ [ṣeddād] vezninde) ve

الْمِسْهَكُ [el-mishek] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Şol belig ve sühan-ver adama denir ki rüzgār eser gibi fütür ve fāsılasız muttasıl vāhid serd-i kelām eder ola; yukālu: رَجُلٌ [ve] سَهَّاءٌ وَمِسْهَكٌ أَيُّ بَلِيغٌ يَمُرُّ فِي الْكَلَامِ مَرَّ الرِّيحِ yukālu: فَرَسٌ مِسْهَكٌ أَيُّ جَرَاءٌ Ve

مِسْهَكٌ [mishek] Rüzgār gibi eşip giden ata itlāk olunur.

السَّهْوَكَ [es-sehūk] (شَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Tavşancıl kuşuna denir.

التَّسْهُوكُ [et-tesehvuk] (تَرْهُوكٌ [terehvuk] vezninde) Āhestece te'ennī ile yürümek ma'nāsınadır; yukālu: تَسْهُوكُ الرَّجُلُ إِذَا مَشَى رُوَيْدًا

السَّهِيكَةُ [es-sehīket] (سَفِيْنَةٌ [sefīnet] vezninde) Bir türlü ta'ām adıdır.

[س و ك]

السَّوْكُ [es-sevk] (شَوْكٌ [ṣevk] vezninde) Bir nesneyi sürtüp ovmak ma'nāsınadır; yukālu: سَاكَ الشَّيْءُ يَسُوكُ سَوْكًا إِذَا دَلَكَهُ misvāklamak ma'nāsınadır; yukālu: سَاكَ فَمَهُ بِالْعُودِ إِذَا دَلَكَهُ

التَّسْوِيكُ [et-tesvīk] Bu dahi ağza misvāk sürmek ma'nāsınadır; yukālu: سَوْكٌ فَمَهُ بِمَعْنَى سَاكَ

الْإِسْتِيَاكُ [el-istiyāk] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) ve

التَّسْوُكُ [et-tesevvuk] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Misvāklanmak ma'nāsınadır; yukālu:

إِشْتَاكَ الرَّجُلُ وَتَسْوَكٌ إِذَا تَدَلَّكَ بِالْمِسْوَاكِ Bu iki maddede فَمٌ ve عُوْدٌ zikr olunmak sahîh deġildir.

أَلْمِسْوَاكُ [el-misvāk] Ağza sürececek ma'ñhüd ağaçtır.

أَلْسِوَاكُ [es-sivāk] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Misvāka denir, cem'î سُوْكٌ [suvuk]tur, كُتُبٌ [kutub] vezninde. Ve bu mü'ennes ve mü-zekker olur. Ve

سِوَاكُ [sivāk] ve

تَسَاوُكُ [tesāvuk] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Za'îf ve fersiz yürümek ma'ñāsına müsta'meldir, gūyā ki fart-ı za'findan vücudunu iki tarafa sürüp ve sürtünerek ya'nî boca vurarak yürür; yukālu: سَاكُ الرَّجُلُ يَسُوْكُ سِوَاكًا وَتَسَاوُكًا إِذَا سَارَ ضَعِيْفًا

سِوَاكُ [Sivāk] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Bir recülün 'alemidir.

نَجَرَ بِحَمْدِهِ تَعَالَى

FASLU'Ş-ŞĪNĪ'L-MU'CEME

(فَضْلُ الشَّيْنِ الْمُعْجَمَةِ)

[ش ب ك]

أَلشُّبْكُ [eş-şebk] (سَبْكٌ [sebk] vezninde) Bir nesnenin eczāsını birbirine geçirip sokuşturmak ma'ñāsınadır, pencere kafesi ve balık ağı ve parmakları birbirine geçirip kilidlemek gibi; yukālu: شَبِكَ الشَّيْءُ شَبْكًا Ve مِنْ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَنْشَبَ بَعْضُهُ فِي بَعْضٍ فَتَشَبَّهَ umūr ve mesālih piçide ve şüride olmak ma'ñāsına müsta'meldir. Zāhiren bunun masdarı شُبُوْكٌ [şubūk]tur, فَعُوْدٌ [ḡu'ūd] vezninde; yukālu: شَبَبْتَ الْأُمُورَ إِذَا اخْتَلَطَتْ وَالتَّبَسَّتْ **أَلْإِشْتِبَاكُ** [el-iştibāk] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Mutāvi'îdir; yukālu: فَاشْتَبَيْتَ ve yukālu: إِشْتَبَيْتَ الْأُمُورَ بِمَعْنَى شَبَيْتَ

أَلتَّشْبِيكُ [et-teşbīk] (شَبْكٌ [şebk] ma'ñāsınadır.

أَلتَّشْبِيكُ [et-teşebbuk] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Mutāvi'îdir; yukālu: شَبَيْتَ الشَّيْءَ فَتَشَبَيْتَ

أَلتَّشَابِيكُ [et-teşābuk] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Bu dahi umūr ve mesālih şüride ve piç-ā-piç olmak ma'ñāsınadır; yukālu: Ve تَشَابَيْتَ الْأُمُورَ بِمَعْنَى اشْتَبَيْتَ

تَشَابِيكُ [teşābuk] Kelb ve sā'ir sibā' çatışmak ma'ñāsınadır ki kilidlenirler; yukālu: تَشَابَيْتَ السِّبَاغَ إِذَا نَزَتْ

أَلشَّابِيكُ [eş-şābik] Birbirine girişip sokuşmuş nesneye denir, ذُو شَبِيكٍ [zū şebk] ma'ñāsına; yukālu: طَرِيقُ شَابِيكٍ أَيُّ مُتَدَاخِلٍ Ve dişleri birine girişmiş arslana vasf olur; yukālu: أَسَدٌ شَابِيكٌ أَيُّ مُشْتَبِيكٍ الْأَنْبِيَابِ

أَلشُّبَاكُ [eş-şubbāk] (زُنَّارٌ [zunnār] vezninde) Kuzgun kılıcı dedikleri nebāta şebih ve ondan a'zeb bir nebāt adıdır. Ve hasır tarzında sokuşturma olan nesnelere denir, pencere kafesi ve pencere demiri ve

zenbūrī perde gibi; her tā'ifesine **شَبَاكَةٌ** [šubbāket] denir. Ve deveye çattıkları mahmillerin hānelerinin çatacak uçlarının aralıklarına denir ki kayışlar ile müşebbek çatıp sararlar. Ve sayyād ağına denir, **شَبَكَةٌ** [šebeket] gibi, ke-mā se-yuzkeru; cem'î **شَبَابِيكٌ** [šebābik]tir. Ve

شَبَاكٌ [Šubbāk] İsmā'īl b. Mubārek nām muhaddisin cedit ismidir. Ve 'Alī b. Aḥmed b. Ebi'l-İzz nām muhaddisin pederinin cedit ismidir.

الشَّبَاكُ [eş-Şebbāk] **شُدَادٌ** [šeddād] vezninde) Esāmīdendir: Şebbāk b. 'Ā'iz ed-Destuvā'ī ve Şebbāk b. 'Amr muhaddislerdir.

شَبَاكٌ [Šibāk] **كِتَابٌ** [kitāb] vezninde) Esāmīdendir: Šibāk eḏ-Ḍabbī ve Šibāk b. 'Abdul'azīz ve 'Osmān b. Šibāk muhaddislerdir. Ve

شَبَاكٌ [Šibāk] Üç mevzi'in adıdır.

الشَّبَكَةُ [eş-šebeket] (fethātla) Avcıların ağına denir, **شَرَكَةٌ** [šereket] ma'nāsına; cem'î **شَبَكٌ** [šebek] ve **شَبَاكٌ** [šibāk]tır **šīn**'in kesriyle; yukālu: **نَصَبَ الصَّيَادُ الشَّبَاكَ وَالشَّبَكَةَ أَي:** **نَصَبَ الشَّرَكَةَ** Ve

شَبَكَةٌ [šebeket] Birbirine yakın kıyılara itlāk olunur. Ve dibi yakın olan eşmelere itlāk olunur ki bunlar da birbirine mütekārib ola. Ve kuyuları çok arza denir. Ve tarla sıçanının yuvalarına denir ki delik delik olur. Ve Ece' nām cebelde bir su adıdır. Ve Semīrā'u'l-Esed nām mahal şarkisinde bir su adıdır. Ve Benū Kuşeyr yurdunda bir sudur. Ve Benū Numeyr yurdunda üç su adıdır. Ve başka bir su adıdır.

الإِشْبَاكُ [el-işbāk] (hemzenin kesriyle) Birbirine karīb kıyılar ve dibi yakın eşmeler kazmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِذَا** **أَشْبَكَ الْقَوْمُ إِذَا**

حَفَرُوا الشَّبَكَةَ

الشَّبَكَةُ [eş-šubket] **عُرْفَةٌ** [ğurfet] vezninde) Sokuşma ma'nāsınadır. Bu 'alāka ile neseb-i karābete ya'nī hısımlığa itlāk olunur; yukālu: **بَيْنَهُمَا شَبَكَةٌ أَي نَسَبٌ قَرَابَةٌ**

شُبَيْكٌ [Šubeyk] **زُبَيْرٌ** [zubeyr] vezninde) Benū Māzin bilādında bir mevzi' adıdır.

شُبَيْكَةٌ [Šubeyket] **جُهَيْنَةٌ** [cuheyne] vezninde) 'Arcā' kurbünde bir vādī ismidir. Ve Mekke ile Zāhir beyninde bir mevzi' yāhūd bir kuyu adıdır. Ve Benū Selūl'e mahsūs bir su adıdır.

بَنُو شَيْبِكٍ [Benū Šibk] (**šīn**'in kesriyle) Bir batn adıdır.

ذُو شَبَكٍ [Zū Şebek] (fethatyenle) Hiçāz'da bilād-ı Benī Naşr b. Mu'āviye'de bir su adıdır.

الشَّبَيْكُ [eş-šebek] (fethateynle) Tarak dişlerine itlāk olunur.

الشَّابَابِكُ [eş-šābābek] (bā'nın fethiyle) Bir nebāt ismidir ki Mışır'da **بَزُونُفٌ** [bernūf] demekle müte'āreftir, beyne'l-etibā' şābānec ile ma'ruftur, Mışır diyārında olur.

[ش ح ك]

الشَّحْكُ [eş-şahk] **سَحَقٌ** [sahk] vezninde) Oğlak anasını emmesin diye ağzına **شَحَاكٌ** [šihāk] bağlamak ma'nāsınadır; yukālu: **شَحَكَ الْجُدْيُ شَحَاكًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا جَعَلَ فِي فَمِهِ الشَّحَاكَ**

الشَّحَاكُ [eş-šihāk] **كِتَابٌ** [kitāb] vezninde) Anasını emmesin diye oğlağın ağzına arkuru bend ettikleri ağaca denir ki esnek ve ağızlık ta'bir olunur.

[ش د ك]

الشُّوْدَكَانُ [eş-şevdekān] (**šīn**'in ve **dāl**'ın

fethiyle) Silāh ve yarağa denir, شِكَّةٌ [şikket] ve edāt-ı silāh ma'nāsına. Ba'zı nüshada الشَّبَكَةُ vākī^c olmakla şārih onu tahti'e eylemiştir.

[ش ذ ك]

شَاذَكُ [Şāzek] (zāl-ı mu'ceme ile هَاجِرُ [hācer] vezninde) Muhaddisinden Yūsuf es-Sicistānī pederinin ismidir.

[ش ر ك]

الشَّرِكُ [eş-şirk] (şin'in kesriyle) ve

الشَّرِكَةُ [eş-şirket] (şin'in kesri ve zammıyla) Ortaklık ma'nāsınadır; tekülü: لِي فِيهِ Ve شِرْكٌ وَشِرْكَةٌ أَيِ اشْتِرَاكٌ

شِرْكٌ [şirk] شَرِيكٌ [şerik] gibi ortağa denir; cem'i أَشْرَاكُ [eşrāk] gelir, شَيْبَرٌ [şibr] ve أَشْبَارٌ [eşbār] gibi; yukālu: هُوَ شِرْكُهُ أَيِ مُشَارِكُهُ

شِرْكَةٌ [şirket] Masdar olur, ortak olmak ma'nāsına; yukālu: شِرْكُهُ فِي الْبَيْعِ وَالْمَيْزَاتِ Ve شِرْكَةٌ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَارَ شَرِيكُهُ

كُفْرٌ [kuf] ma'nāsına ki vāhid-i hakikī olan Zāt-ı eccl ü a'lāya hāşā şerik isnādına denir. Ve hısımlığa ve karābete itlāk olunur, nesebde ortaklık olmak mülābesesiyle; tekülü: رَغْبَتَنَا فِي شِرْكِكُمْ أَيِ مُشَارَكَتِكُمْ فِي النَّسَبِ Ve

شِرْكٌ [Şirk] Cebeli Qanān verāsında bir su adıdır.

الْإِشْتِرَاكُ [el-iştirāk] (ifti'āl) vezninde) ve

التَّشَارُكُ [et-teşāruk] ve

الْمُشَارَكَةُ [el-muşāreket] Birbirine ortak olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِشْتَرَكَا وَتَشَارَكَا وَشَارَكَا إِذَا وَقَعَتْ بَيْنَهُمَا الشَّرِكَةُ

الشَّرِيكُ [eş-şerik] (emir) vezninde) Ortağın her birine denir; cem'i أَشْرَاكُ [eşrāk]

gelir, أَشْهَادٌ [eşhād] gibi ve شَهِيدٌ [şehid] gelir, شُرَكَاءُ [şurekā] gelir, كُرْمَاءٌ [kuremā] gibi. Mü'ennesi شَرَايِكٌ [şeriket]tir, cem'i شَرَايِكٌ [şerā'ik]tir.

الْإِشْرَاكُ [el-işrāk] (hemzenin kesriyle) Hudā-yı müte'ale gayrıyla hāşā şerik eylemek zu'm-ı bātılında olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَشْرَكَ بِاللَّهِ أَيِ كَفَرَ

الْمُشْرِكُ [el-muşrik] ve

الْمُشْرِكِي [el-muşrikiyy] (yā-yı nisbetle ki) Mübālagaten nefsinde mensūbdur. Vaf-ı mezkūr üzere olan kāfir-i mel'ūna denir.

الشَّرْكُ [eş-şerek] (fethateynle) Avuçların tuzacağına ve ağına denir ki ipten örölmüş olur, gūyā ki gözenekler ve örgüler birbirine şeriktir, dām ve şaşt ma'nāsına; cem'i nādir olarak شُرُكٌ [şuruk]tur zammeteynle; yukālu: نَصَبَ الصَّائِدِ الشَّرْكَ وَهُوَ حَبَائِلُ Ve شَرْكُ الطَّرِيقِ [şereku't-tarik] yolların cāddelerine ve işleğine denir, 'alā-kavlin ulu yolda olan çatal çatal yollara denir ki öylece çekilip gidip bir mahalde asl cāddeye karışmaya; müfredi شَرَكَةٌ [şeraket]tir. İkisi dahi ma'nā-yı evvelden me'hūzdur. Kavl-i evvele göre gūyā ki balık ağı serilmiş tarzında olduğu tasavvuruydur ve sānī zāhirdir; yukālu: مَضَوْا عَلَى شَرِكِ الطَّرِيقِ أَيِ جَوَادِهِ أَوْ هِيَ الطَّرِيقُ الَّتِي لَا وَتَحْفَى عَلَيْكَ وَلَا تَسْتَجْمِعُ لَكَ

شَرْكٌ [Şerek] Hiçāz'da bir mevzi^c adıdır. Ve masdar olur, papucun tasması munkatır^c olmak ma'nāsına; yukālu: شَرِكُ الثَّغْلِ شَرَكًا Ve Hiçāz'da bir dağın adıdır.

الشَّرَاكُ [eş-şirāk] (kitāb) vezninde) Papuç tasmasına denir, gūyā ki papuçla şirket vardır; cem'i شُرُكٌ [şuruk]tur, كُتُبٌ [kutub] vezninde ve أَشْرُكٌ [eşruk]tur, أَفْلَسٌ

[eflus] vezninde; yukālu: أَصْلَحَ شَرَاكَ نَعْلِهِ أَيَّ سَيَّرَهَا Ve çayırılıkta olan ince yolcağıza denir ki çığır ve cılkı ta'bir olunur.

التَّشْرِيكُ [et-teşrik] Ortak eylemek ma'nāsıdır; yukālu: شَرَكُهُ بِهِ إِذَا جَعَلَهُ شَرِيكًا لَهُ Ve ayakkabıya tasma geçirmek ma'nāsıdır; yukālu: شَرَكُ التَّغَلِّ إِذَا جَعَلَ لَهَا شَرَاكًا Ve iştirā olunan nesnenin bir mikdārını mecmū'unu aldığı bahāya bey'eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: عَامِلٌ بِالتَّشْرِيكِ وَهُوَ يَبِيعُ بَعْضَ مَا اشْتَرَاهُ بِمَا اشْتَرَاهُ بِهِ

الشُّرَكِيُّ [eş-şurekiyy] (şin'in zammıyla huzeliyy) [huzeliyy] vezninde ve rā'nın teşdidiyle cā'izdir) Sür'atle yürüyüşe denir, gūyā ki hatve-i ūlāyī sāniyeye şerik eder; yukālu: سَارَ شَرِيكًا أَيَّ سَيَّرَا سَرِيعًا Ve sür'atle peyderpey vurulan sille ve şamara denir; yukālu: لَطَمَ شُرَكِيَّ أَيَّ سَرِيعٍ مُتَتَابِعٍ

شُرَيْكٌ [Şureyk] [zubbeyr] [zubeyr] vezninde) Esāmīdendir: Şureyk b. Mālik b. 'Amr bir batn pederinin ismidir. Ve Musedd b. Muserhed nām kimsenin cedd ismidir ve merkūm muhaddisīndendir, nesebi Raķīqa el-'Aķreb gibi müselsel olarak "سرهد" māddesinde beyān olundu.

الْمُشْتَرِكُ [el-muşterik] (ism-i fā'il bünyesiyle) Müvesvis ve mehmūm gibi kendi kendisiyle söyleşir olan adama denir, gūyā ki kendi nefsiyle iştirāki vardır yāhūd balık ağı nefsiye dolaşmıştır; yukālu: رَجُلٌ مُشْتَرِكٌ إِذَا كَانَ يُحَدِّثُ نَفْسَهُ كَالْمَهْمُومِ

الْفَرِيضَةُ الْمُشْرَكَةُ [el-ferīdatu'l-muşerrek] [mu'azzamet] vezninde) Ve ona müştereke ve mes'e-i humāriyye dahi itlāk olunur. Ve bu mīrāsa müte'allik şol mes'eleden 'ibārettir ki bir hatun fevt olup zevcini ve ümmünü ve ihvān li-ümm ve ihvān li-ebeveyni terk eylemekle 'Ömer

el-Fārūk radıyallāhu 'anhu hazretlerinden keyfiyyet-i taksīmi su'āl olundukta asl mes'eale altıdan gelmekle nisfını zevce ve südüsünü ümme ve sülüsünü ihvān li-ümmihi verip ihvān li-ebeveyni mahrūm eyledikte mezburlar: "Yā emīre'l-mü'minīn, turalım pederimiz humār imiş! Anamız bir değil midir?" dediler. Hazret-i 'Ömer dahi tefekkür edip o sülüste onları teşrik eylediler. Binā'en'aleyh o mes'eleye **مُشْرَكَةٌ** [muşerrek] ve **مُشْتَرَكَةٌ** [muşterek] ve **حِمَارِيَّةٌ** [himāriyyet] itlāk olundu.

الشُّرَكَةُ [eş-Şeraket] (fetehātla) Benū Esed'e mahsūs bir karyedir.

المُشَارِكُ [el-muşārik] (ism-i fā'il bünyesiyle) Usūlden esen yellerin beyninde hübüb eden eğri yelin kertesine karīb kereden esen yeke itlāk olunur; yukālu: رِيحٌ مُشَارِكٌ وَهِيَ الَّتِي تَكُونُ التَّكْبَاءُ إِلَيْهَا أَقْرَبُ مِنَ الرَّيْحَيْنِ الَّتِي تَهْبُ بَيْنَهُمَا

[ش ك ك]

الشُّكُّ [eş-şekk] (şin'in fethi ve kāf'ın teşdidiyle) Şübhe ve gümān ma'nāsıdır ki yakīn mukābilidir; cem'i **شُكُوكٌ** [şukūk] tur; yukālu: مَا فِيهِ شُكٌّ وَهُوَ خِلَافُ الْبَيْتَيْنِ Mütercim der ki **شُكٌّ** [şekk] māddesi *Mişbah*'ta mebsüttur, fe'lyurāca'. Ve

شُكٌّ [şekk] Masdar olur, şübhe ve gümān eylemek ma'nāsına; yukālu: شُكٌّ فِي الْأَمْرِ Ve **شُكًّا** مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا ارْتَابَ

شُكٌّ [şekk] Kemikte olan azca çatlağa denir; yukālu: فِي ضَلْعِهِ شُكٌّ أَيَّ صُدِيعٌ صَغِيرٌ فِي الْعِظْمِ Ve bir gūne dārū ismidir ki fāreyi ihlāk eder; Hōrāsān'da vāki' gümüş ma'deninden celb olunur, Türkīde sıçan otu derler, beyāzı ve sarısı olur. Ve

شُكٌّ [şekk] Mızrağı deri ve et ve ke-

miğe işletip tā ötesine kadar geçirmek ma'nāsınadır; yukālu: **شُكُّهُ بِالرُّمَحِ شُكًّا إِذَا** سَلَّحَ بِهٖ يَعْينِي خَرَقَهُ إِلَى الْعَظْمِ Ve silāhlanmak ma'nāsınadır; yukālu: **شُكٌّ فِي السِّلَاحِ إِذَا دَخَلَ** فِيهٖ Ve devenin kolları yanlarına yapışmak ma'nāsınadır ki bī-tābliğından olup aksamağa başlar; yukālu: **شُكُّ الْبَعِيرِ إِذَا لَزَقَ عَضُدُهُ** بِالْحُجْبِ Ve bir nesneye nev'an meyl eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: **شُكِّكُنْهُ وَإِلَيْهِ شُكًّا** Ve hāneleri bir çırpıda sıravardı yapmak ma'nāsınadır; yukālu: **شُكُّوا بِيُوتَهُمْ إِذَا جَعَلُوهَا عَلَى طَرِيقَةٍ وَاحِدَةٍ**

التَّشْكُوكُ [et-teşekkuk] (تَفَعَّلَ [tefa'ul] vezninde) Bu dahi gümān eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **تَشْكُوكُ فِيهِ بِمَعْنَى شُكِّ**

التَّشْكِيكُ [et-teşkik] (تَفَعَّلَ [tefa'ul] vezninde) Bir adamı şekk ve gümāna düşürmek ma'nāsınadır; yukālu: **شُكُّكَ فُلَانٌ إِذَا أَلْقَاهُ فِي الشَّكِّ**

الشُّكُوكُ [eş-şekūk] (صَبُرَ [şabūr] vezninde) Şol nākaya denir ki pek tüylü olmakla semizliğinde ve zebūluğunda şekk ve gümān olunmağın hörgücüne yapışılıp yoklanır ola; cem'i **شُكٌّ** [şukk] gelir şīn'in zammıyla.

الشُّكُّ [eş-şikk] (شَانَ [şān] in kesriyle) Yay köşelerinin arkalarına geçirilen gılāflara denir.

الشُّكُّوكُ [eş-şukk] (شَانَ [şān] in zammıyla) [şekūk] lafzından cem'dir ki zikr olundu.

الشُّكِّكَةُ [eş-şikket] (سَكَّتَ [sikket] vezninde) Silāha ve yarağa denir; yukālu: **جَاءَ وَعَلَيْهِ** Ve balta makūlesinin sapı girecek deliğe sıkışıp tutmak için sokulan çiviye denir.

الشُّكُّةُ [eş-şukket] (شَانَ [şān] in zammıyla) [şukkat] vezninde ve mūrādifidir ki mesāfe ma'nāsınadır; yukālu: **بَيْنَهُمَا شُكَّةٌ** بَعِيدَةٌ أَيْ شُقَّةٌ

الشَّائِكَةُ [eş-şākket] Bir gūne verem ismidir ki boğazda hādis olur.

الشُّكِّيكَةُ [eş-şekiket] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Fırka ma'nāsınadır ki bir bölüğe denir; yukālu: **جَاءَتْ شُكِّيكَةٌ مِنَ النَّاسِ أَيْ فِرْقَةٌ** Ve üslub ve tarika ma'nāsınadır; cem'i **شُكَايِكٌ** [šekā'ik] ve **شُكُّكٌ** [şukuk] gelir zammeteynle. Ve hüy ve huluk ma'nāsınadır; yukālu: **لَهُ شُكِّيكَةٌ حَسَنَةٌ أَيْ خُلُقٌ** Ve meyve sepetine denir.

الشُّكِّييُّ [eş-şukkiyy] (شَانَ [şān] in zammıyla) Ağır geme denir ki serkeş atlara vurulur. Şārihin beyānına göre Ermīniyye'de **شُكٌّ** [Şukk] nām karyeye mensūbdur.

الشُّكَّاكُ [eş-şikāk] (كَتَابَ [kitāb] vezninde) Sıra sıra mistarvārī yapılmış büyüt ve hıyāma denir.

الشُّكَّاكَةُ [eş-şekāket] (سَحَابَةٌ [sehābet] vezninde) Arzdan bir nāhiyeye denir.

الشُّكْشُكَةُ [eş-şekşeket] (زَلَزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Keskin silāha denir, 'alā-kavlin silāhın keskinliğine denir.

[ش ن ب ك]

شُنْبَكٌ [Şenbek] (جَفَعَزَ [ca'fer] vezninde) Muhaddisinden 'Abdullāh ed-Dīneverī pederi ve 'Osmān b. Aḥmed ed-Dīneverī ceddinin ismidir.

شُنْبِكٌ [Şinbik] (زَبْرِيحٌ [zibric] vezninde) Muhaddisinden 'Abdullāh b. Aḥmed en-Nihāvendī ceddinin ismidir.

شُنُوكَةٌ [Şenüket] (مَلُولَةٌ [melūlet] vezninde) Bir dağın adıdır. Ve Kuşeyyir nām şā'ir: **”فَإِنَّ شِفَائِي نَظْرَةٌ لَوْ نَظَرْتُهَا | | إِلَى ثَافِلِ يَوْمًا وَخَلْفِي**“ **بَيْتُهُمَا شُكَّةٌ** beytinde ezcāsı i'tibārıyla cem' bünyesiyle irād eylemiştir.

[ش و ك]

الشُّوكُ [eş-şevk] (şīn'in fethiyle) Dikene denir, hār ma'nāsına; müfredi شُوْكَةٌ [şevket]tir. Ve

شُوْكٌ [şevk] Masdar olur, gövdeye diken batmak ma'nāsınadır; yukālu: شَاكَتْهُ الشُّوكَةُ إِذَا دَخَلَتْ فِي جِسْمِهِ Ve bu ma'nāda müte'addī olur, birinin gövdesine diken batırmak ma'nāsına; tekūlu: شَاكَتْهُ الشُّوكُ إِذَا دَخَلَتْهَا فِي جِسْمِهِ Ve شُوْكُ السِّلَاحِ Ve أَشُوْكُهُ شُوْكًا إِذَا أَذْخَلْتَهَا فِي جِسْمِهِ [şevku's-silāh] hadīdü's-silāh adama itlāk olunur, ke-mā se-yuzkeru. Ve bir adamın şevket ve hiddeti nümāyān olmak ma'nāsınadır; yukālu: شَاكَ الرَّجُلُ يَشَاكُ شُوْكًا مَنِ الْبَابِ الرَّاجِعُ إِذَا ظَهَرَتْ شُوْكَتُهُ وَجِدَّتُهُ

الشَّاكَةُ [eş-şāket] Dikenlik yere denir, hāristān ma'nāsına; yukālu: أَرْضٌ شَاكَةٌ أَيُّ كَثِيرَةُ الشُّوكِ Ve

شَاكَةٌ [şāket] ve

شُوْكَةٌ [şeviket] [ferihāt] vezninde) ve **شَايِكَةٌ** [şā'iket] [zā'īkat] vezninde) Dikenli ağaca denir; yukālu: شَجَرَةٌ شَاكَةٌ وَشُوْكَةٌ [Ve] شَاكٌ [şāk] kelimesinin aslı شُوْكَةٌ [şeviket] idi, [ferihāt] vezninde, vāv elife kalb olundu. Ve

شَاكَةٌ [şāket] ve

شِيكَةٌ [şiket] (şīn'in kesriyle) Masdar olur, dikenliğe uğramak ve dikenliğe düşmek ma'nāsınadır; yukālu: شَاكَ الرَّجُلُ يَشَاكُ شَاكَةً وَشِيكَةً إِذَا وَقَعَ فِي الشُّوكِ Ve dikenliğe karışmak ma'nāsınadır; yukālu: شَاكَ الرَّجُلُ الشُّوكَةَ إِذَا مَا أَصَابَهُ Ve bā harfiyle müte'addī olur, bir adama diken dokundurmak ma'nāsına; yukālu: مَا شَاكَهُ شُوْكَةٌ وَلَا شَاكَةَ بِهَا أَيُّ مَا أَصَابَهُ بِهَا Ve diken dokunmak ma'nāsınadır; tekūlu: شَكَتُ الشُّوكُ وَشَاكْتَنِي الشُّوكَةُ أَيُّ أَصَابْتَنِي إِذَا وَقَعَتْ فِيهِ Bunların mecmū'u bāb-ı

rābi'dendir. Kaldı ki misāl-i ahīr tekrār değildir, zīrā misāl-i sābıkta شُوْكٌ [şevk] lafzı gayr-i mezkūrdur ve burada zarfıyyet üzere mansūbdur.

التَّشْوِيْكُ [et-teşvik] Ağaç dikenli olmak ma'nāsınadır; yukālu: شَوَّكَتِ الشَّجَرَةُ إِذَا كَانَتْ شَائِكَةً Ve duvarın üzerini dikenlemek ma'nāsınadır; yukālu: شَوَّكَتِ الْحَائِطُ إِذَا جَعَلَ الشُّوكُ عَلَيْهِ Ve ekin sünbülesinin dāneleri dağılmazdan mukaddem uçları ağarıp diken diken keskinlenmek ma'nāsınadır; yukālu: شَوَّكَتِ الرَّزْغُ إِذَا ابْيَضَّ قَبْلَ أَنْ يَنْتَشِرَ يَعْنِي حَدَّ دَوْنِ أَزِي دِشْلَرِي وَزَامَاكَتِ الشُّوكُ إِذَا طَالَتِ أُنْيَابُهُ Ve kuş yavrusu tüylenip uçları diken diken çıkmaya başlamak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: شَوَّكَتِ الْفَرْخُ إِذَا خَرَجَتْ رُؤُوسُ رِيشِهِ Ve delikanlı civānın bıyığı sertlenmeye başlamak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: شَوَّكَتِ الْغُلَامُ إِذَا خَشِنَ لَمْسُهُ Ve kızın memeleri uçları görünmeye başlamak ma'nāsınadır; yukālu: شَوَّكَتِ الشُّوكُ تَذِي الْجَارِيَةِ إِذَا تَحَدَّدَ طَرْفُهُ Ve tırās olmuş adamın başının kılları zuhūr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: شَوَّكَتِ الرَّأْسُ بَعْدَ الْحَلْقِ إِذَا نَبَتَ شَعْرُهُ

الإِسْوَاكُ [el-işvāk] (hemzenin kesriyle) Bu dahi ağaç dikenlenmek ma'nāsınadır; yukālu: أَشُوَّكَتِ الشَّجَرَةُ إِذَا كَانَتْ شَائِكَةً Ve bu aslı üzeredir. Ve ba'de'l-i'lālē **الإِسْكَتُ** [işāket] bir adama diken batırmak ma'nāsınadır; tekūlu: أَشَاكَتْهُ الشُّوكُ إِذَا دَخَلَتْهَا فِي جِسْمِهِ Ve bir adama diken dokundurmak ma'nāsınadır; yukālu: مَا أَشَاكَهُ شُوْكَةٌ وَلَا شَاكَةَ بِهَا أَيُّ مَا أَصَابَهُ **الشُّوكَةُ** [eş-şevket] شُوْكٌ [şevk]in müfredidir ki zikr olundu. Ve

شُوْكَةٌ [şevket] Yarağa denir; yukālu: جَاءَ وَعَلَيْهِ شُوْكَةٌ أَيُّ سِلَاحِ هِدْدَتِيهِ itlāk olunur. Evvele göre ism ve

sāniye göre masdar yāhūd ism-i masdar olur. Ve شُوْكَهُ الْقِتَالِ [şevketu'l-ķitāl] harb ve cidālīn şiddetine ve düşmanı ifrāt üzere katl ve nikāyet ve istīsāla itlāk olunur; yukālu: دَهَشْتَنِي شُوْكَهُ الْقِتَالِ أَي شِدَّةُ بَأْسِهِ وَبِالْكَيْفِيَّةِ فِي الْعُدُوِّ Ve

شُوْكَهُ [şevket] Bir maraz-ı maʿrūf ismidir. Şārihin beyānına göre tāʿūn nevʿindendir, zāhiren kütüb-i tibbiyyede bāgire ismiyle mersūm olan illettir ki tāʿūn tarzında olur, ekser-i mutatabbib onu tāʿūn zann ederler, lākin deġildir; Mışır'da ona كُبَّة [kubbet] derler kâf-ı mazmūme ile ve Şām'da ضَرْبَةٌ [darbet] derler. Ve kızılık ve kızıl donlu dedikleri illete denir ki kurdeşeni gibi bütün gövde kıpkızıl olur. Ve cullāhların çınbar dedikleri ālete denir ki diken diken olur, eriş ve argacı onunla düzeltirler. Ve ʿakrebin iġnesine denir. Ve bir hatun ismidir. Ve شُوْكَهُ الْكُتَّانِ [şevketu'l-kettān] ketencilerin tarak yerine kullandıkları nesneye denir ki yaş çamura hurmā dikenleri dizdikten sonra kurutup keteni onunla tararlar.

الْمَشُوكُ [el-meşūk] (mīm'in fethiyle مَقُولٌ [meķūl] vezninde) Gövdesinde شُوْكَهُ [şevket] dedikleri kızılık hādis olan adama denir; yukālu: شَبِكَ الرَّجُلُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ فَهُوَ مَشُوكٌ إِذَا عَلَتْ جَسَدَهُ الشُّوْكَهُ

الشُّوْكَاءُ [eş-şevkāʿ] [ħamrāʿ] vezninde) Henüz ülkeri ve sertliġi olan yeni libāsa vasf olur; yukālu: حُلَّةٌ شُوْكَاءٌ إِذَا كَانَتْ عَلَيْهَا خُشُونَةٌ الْجِدَّةِ

شَاكُ السِّلَاحِ [şāku's-silāh] (kāf'ın tahfifi ve zammıyla) ve

شَاكِي السِّلَاحِ [şā'iku's-silāh] ve

شَوِكُ السِّلَاحِ [şeviku's-silāh] (ķetif [ķetif] vezninde) ve

شَاكِي السِّلَاحِ [şāki's-silāh] Keskin yaraklı adama denir; yukālu: رَجُلٌ شَاكُ السِّلَاحِ وَشَائِكٌ السِّلَاحِ وَشَوِكُ السِّلَاحِ وَشَاكِي السِّلَاحِ أَي حَدِيدُهُ Şārih der ki شَاكُ السِّلَاحِ lafzında شَاك ke-limesi kāf'ın kesriyle olduġu sürette mankūs olur, قَاضٍ gibi. Ve bunda iki kavlı vardır: Biri aslı شَائِكٌ idi, هَارٌ [hār] ve هَائِرٌ [hā'ir] gibi, kalb olundu; شُوْكَهُ [şevket]ten me'hūzduz ki hiddet-i silāh ma'nāsınadır. Kavlı-i sānī شِكَّةٌ [şikket] lafzından ki teşdid iledir me'hūzduz, silāh ma'nāsına mübālagayı mutazammındır. Ve kāf'ın zammıyla olduġu hinde kezālik iki kavlı vardır: Biri aslı شَوِكٌ idi vāv elife kalb olundu. Ve kavlı-i sānī شَائِكٌ [şā'ik]ten mahzūftur. İntehā.

الْمُشَوِكَةُ [el-muşviket] [muħsinet] vezninde) Dikenli ağaca denir; yukālu: سَحَاءٌ [sihāʿ] ve شَجَرَةٌ مُشَوِكَةٌ أَي ذَاتُ الشُّوْكِ قَتَادٌ [ķatād] ve هَرَّاسٌ [herās] makūlesi çalılık yere denir; yukālu: أَرْضٌ مُشَوِكَةٌ إِذَا كَانَتْ فِيهَا السَّحَاءُ وَالْقَتَادُ وَالْهَرَّاسُ

شَوِكَانٌ [Şevkān] (şin'in fethi ve zammıyla) Bir mevziʿ adıdır.

مُشَوِكَةٌ [Muşevket] [muʿazzamet] vezninde) Yemen'de cebel-i Kılhāh üzere bir kalʿadır.

الشُّوَيْكَةُ [eş-şuveyket] [cuheyne] vezninde) Bir cins deveye denir. Şārihin beyānına göre azı dişleri uzun olanına denir. Ve

شُوَيْكَةٌ [Şuveyket] Bir mevziʿ adıdır. Ve Ẹuds kurbünde bir karye adıdır.

شَاوِكَانٌ [Şāvekān] Buġārā kazasında bir mevziʿdir.

قَنْطَرَةُ الشُّوْكِ [Ķanṭaratu'ş-Şevk] Bağdād kazasında Nehr-i ʿĪsā üzerinde bir karye-

dir; nisbetinde شُوكِيٌّ [Şevkiyy] denir.

شُوكَانُ [Şevkān] (çevgān vezninde) Bahreyn kazāsında bir karye ve Yemen'de bir hısn adıdır. Ve Seraḥs ile Ebīverd bey-ninde bir beldedir; muhaddisinden ʿAtīk b. Muḥammed b. ʿUneys ve birāderi Ebu'l-ʿAlābīs b. Muḥammed eṣ-Şevkāniyyān oradandır.

نَجَرَ بِعَوْنِهِ تَعَالَى

FASLU'Ş-ŞĀDĪ'L-MÜHMELE

(فَضْلُ الصَّادِ الْمُهْمَلَةِ)

[ص أ ك]

الصَّأْكُ [eṣ-şaʿek] (fethateynle) Bir kimse terledikte gövdesi bed ve çirkīn kokmak ma'nāsınadır; yukālu: صَبَّكَ الرَّجُلُ صَأْكًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا عَرِقَ فَهَاجَتْ مِنْهُ رِيحٌ مُثَبِّتَةٌ Ve kan donmak ma'nāsınadır; yukālu: صَبَّكَ إِذَا لَزِقَ بِهِ Ve bir nesneye yapışmak ma'nāsınadır; yukālu: صَبَّكَ بِهٖ إِذَا لَزِقَ بِهِ

الصَّأَكَةُ [eṣ-şaʿket] (temret) [temret] vezninde) İslanmış tahta ve ağaç rāyihasına denir; tekūlu: مَا هَذِهِ الصَّأَكَةُ وَهِيَ رَائِحَةُ الْحَشَبَةِ إِذَا نَدَيْتَ

الصَّئِكُ [eṣ-şaʿik] (ketif) [ketif] vezninde) Tünd ve şedīd adama denir; yukālu: رَجُلٌ صَبَّكَ أَيَّ شَدِيدٍ

المُصَائِكَةُ [el-muşāʿeket] (mufāʿalet) [mufāʿalet] vezninde) Bir adama şiddetle muʿāmele eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: ظَلَّ يُصَائِكُنِي مِنْذُ الْيَوْمِ أَيَّ يُسَادُنِي

[ص ع ل ك]

الصَّغْلَكَةُ [eṣ-şaʿleket] [dahrecet] [dahrecet] vezninde) Fakīr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: صَغْلَكَهُ أَيَّ أَفْقَرُهُ Ve kap içre tiride tepe yapmak, ʿalā-kavlin tepesini kubbe gibi yükseltmek ma'nāsınadır; yukālu: صَغْلَكَ الثَّرِيدَةَ إِذَا جَعَلَ لَهَا رَأْسًا أَوْ رَفَعَ رَأْسَهَا Ve çayır deveyi semirtmek ma'nāsınadır; yukālu: صَغْلَكَ الْبَقْلَ الْإِبِلَ إِذَا سَمَّنَهَا

المُصْغَلِكُ [el-muşāʿlek] [mudahrec] [mudahrec] vezninde) Yuvalak nesneye denir; ve minhu yukālu: رَجُلٌ مُصْغَلِكُ الرَّأْسِ أَيَّ مُدَوَّرُهُ

الصُّغْلُوكُ [eṣ-şuʿlūk] [uşfūr] [uşfūr] vezninde) Fakīr ve bī-nevāya denir; yukālu: رَجُلٌ صُّغْلُوكٌ أَيَّ فَقِيرٌ

التَّصْغَلُكُ [et-teṣaʿluk] [تَدَخْرُجُ [tedaħruc] vezninde) Fakīr olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَصْغَلُكَ الرَّجُلُ إِذَا افْتَقَرَ: Ve deve tüyünü dökmek ma'nāsınadır; yukālu: تَصْغَلُكَتِ الْإِبِلُ إِذَا طَرَحَتْ أُونَارَهَا

عُرْوَةُ الصَّعَالِيكِ [ʿUrvetu's-Şa'ālīk] ʿUrve b. el-Verd'in lakabıdır; dā'imā fukarayı bir deve ağılına biriktirip māl-ı ganāyimle behre-mend eylediği için ismine muzāf olmuştur.

صَغْلَكِيكُ [Şa'lekīk] [زَنْجَبِيلُ [zencebīl] vezninde) Bir recül adıdır.

[ص ك ك]

الصَّكُّ [eş-şakk] [شَكٌّ [şekk] vezninde) Bir adama bir yassı nesne ile vurmak, ʿalā-kavlin mutlaklan vurmak ma'nāsınadır; yukālu: صَكَّهُ صَكًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا صَرَبَهُ شَدِيدًا: Ve kapıyı kilitlemek yā kapamak ma'nāsınadır; yukālu: صَكَّ الْبَابَ إِذَا أَغْلَقَهُ أَوْ أَطْبَقَهُ

صَكٌّ [şakk] Nāme ve mektūba denir, كِتَابٌ [kitāb] ma'nāsına; cem'i أَصْكٌ [eşukk] gelir hemzenin fethi ve şād'ın zammıyla ve ضُكُوكٌ [şukūk] ve صِكَاكٌ [şikāk] gelir şād'ın kesriyle.

Mütercim der ki bundan murād pādişāh berātı ve kādī hucyeti olacaktır; Fārisi olan çek mu'arrebidir, lākin kādī huccetinde meşhūrdur, ʿilm-i sakk mütedāvelidir. Baʿzılar darb ma'nāsından bi-ma'nā mef'ūldür, gūyā ki şühūd ona darb-ı yed etmişlerdir, bu cihetle ʿArabīdir dediler. Buna göre şühūd isimleri kayd olunmadıkça صَكٌّ [şakk] itlāk olunmaz. Ve mü'ellife göre iki sürette dahi mutlak mektūbda isti'mālī mecāzdır.

الْأَصْكُ [el-eşakk] ve

الْمِصَاكُ [el-miṣakk] (mīm'in kesriyle) Şol adama denir ki yürürken dizleri ve ökçeleri birbirine çarpılır ola; davarda topuk çalmak ta'bīr olunur; yukālu: رَجُلٌ أَصَكٌ وَمِصَاكٌ أَيُّ مُضْطَرِبِ الرُّكْبَتَيْنِ وَالْعُرْقُوبَيْنِ Ve kavī ve tüvānā insān ve hayvāna denir. Ve

مِصَاكٌ [Mişakk] Ebreş el-Kelbī feresinin adıdır. Ve kapı bend edecek kilid ve tırkaz makülesine denir.

الصَّكَّاكُ [eş-şakek] (fethateynle) Yürürken topuk çalar olmak ma'nāsınadır; tekülü: صَكَّكَتَ يَا رَجُلُ صَكَّاكَ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ أَيُّ كُنْتُ مِصَاكًا **الصَّكِيكُ** [eş-şakīk] [أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Za'f ve zebūn ma'nāsınadır.

الصَّكَّةُ [eş-şakket] (şād'ın fethiyle) Öğle ıssısının pek şiddetine denir; أَعْمَى [a'mā] lafzının musaggarı olan عُمَيٌّ [ʿumeyy] kelimesine izāfetle isti'māl olunur, te'kid ve mübāлага için; tekülü: لَقِيْتُهُ صَكَّةً عُمَيٍّ **الصَّكَّاكُ** [ʿUmeyy] ʿAmālīka'dan bir cebbārın adıdır, bir kavmi şiddet-i hāciredede basıp nehb ve gāret eylemekle ednā mülābese ile ismine muzāf olmuştur, yā-yı tahtiyye bābında zikri i'āde olunur inşā'allāhu ta'ālā.

الصُّكَاكُ [eş-şukāk] [عُرَابٌ [gūrāb] vezninde) سَكَاكٌ [sukāk] gibi havāya denir.

[ص ل ك]

الصَّلَكُ [eş-şilek] [عَنْبٌ [ʿineb] vezninde) Koyunun memesinden ibtidā çıkan koyu ve lüzücutli nesneye denir ki ağız ondan sonra gelir, süt ağızı ta'bīr olunur.

التَّضْلِيكُ [et-taṣlīk] [تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Nākanın memelerini sargı ile sarıp bağlamak ma'nāsınadır; yukālu: صَلَّكَ ضَرْعَ النَّاقَةِ: إِذَا صَرَّ

[ص م ك]

الصَّمَكِيك [eş-şamekîk] (fethateynle) ve **الصَّمَكُوكُ** [eş-şamekūk] [حَلَزُونُ] [halezūn] vezninde) Şerr ve şūr ve fesāda sūr'at eden cāhil ve nādāna denir ki peyk-i şerr ta'bīr olunur; yukālu: رَجُلٌ صَمَكِيكٌ وَصَمَكُوكٌ: Ve yavuz ve kavī ve şedīd olan insān ve hayvāna denir. Ve lüzüctli yelmeşik nesneye denir. Ve kalın ve künde ve taslak insāna ve sār'ir nesneye denir. Ve

صَمَكِيك [Şamekîk] Bir mevzi^e adıdır. Ve 'acül olan ahmak ve bī-magza denir; yukālu: رَجُلٌ صَمَكِيكٌ أَيْ أَحْمَقُ عَجَلٌ

الصَّمَكَةُ [eş-şameket] (fethātla) Tüvānā erkek deveye denir; yukālu: جَمَلٌ صَمَكَةٌ أَيْ قَوِيٌّ

المُصْمَكَةُ [el-muşma'ikket] (مُطْمَنَّةٌ) [mutma'innet] vezninde) Yağmurdan ıslanmış yere denir; yukālu: أَرْضٌ مُصْمَكَةٌ أَيْ مُبْتَلَةٌ مِنَ الْمَطَرِ Ve düpdüz kaplayı rutübetli buluta denir ki hemān yağmur yağdırmak üzere ola; yukālu: السَّمَاءُ أَيْ السَّحَابُ مُصْمَكَةٌ أَيْ مُسْتَوِيَةٌ خَلِيقَةٌ لِلْمَطَرِ

الإِصْمِيكَاكُ [el-işmîkāk] [إِغْشِيشَاتٌ] [i'şīşāb] vezninde) Gazaba gelmek ma'nāsınadır; yukālu: إِصْمَاكُ الرَّجُلِ إِذَا غَضِبَ Ve süt yoğurt gibi pek koyulanmak ma'nāsınadır; yukālu: إِصْمَاكُ اللَّبَنِ إِذَا حَثُرَ

الصَّمَكَمَكُ [eş-şamekemek] [سَفَرَجَلٌ] [sefercel] vezninde) Bed-büy olan şey'e denir. Ve ergen adama denir, 'azeb ma'nāsına. Ve kavī ve tüvānā adama denir.

الصَّمَاكُ [eş-şimāk] [كِتَابٌ] [kitāb] vezninde) Ölçeğe sonradan ilhāk olunan tahtaya denir ki küçük olmakla ilhāk ederler; cem'i **صُمُكٌ** [şumuk] gelir, **كُتُبٌ** [kutub] vezninde.

[ص م ل ك]

الصَّمَلَكُ [eş-şamellek] [عَمَلَسٌ] [amelles] vezninde) Pek kuvvetli zūr-mend, kunt gövdeli adama denir; cem'i **صَمَالِكٌ** [şamālik]tir; yukālu: رَجُلٌ صَمَلَكٌ أَيْ الشَّدِيدُ الْقُوَّةُ وَالْبُضْعَةُ

[ص و ك]

الصَّوْكُ [eş-şavk] [شَوْكٌ] [şevk] vezninde) Evvel ve nahustīn ma'nāsınadır; tekülü: لَقِيْتُهُ أَوْلَ صَوْكٍ وَبَوْكٍ أَيْ أَوْلَ شَيْءٍ Ya'nī "En evvel ona buluştum." Ve hareket ma'nāsınadır; yukālu: مَا بِهِ صَوْكٌ وَلَا بَوْكٌ أَيْ حَرَكَةٌ Ve bir nesne bulaşıp yapışmak ma'nāsınadır; yukālu: صَاكٌ بِهِ الرَّغْفَرَانُ يَصُوكُ صَوْكًا إِذَا لَزِقَ بِهِ

صَوْكٌ [şavk] Er kişinin menīsine denir.

التَّصْوُوكُ [et-teşavvuk] [تَفْعُلٌ] [tefa'ul] vezninde) Bulaşmak ma'nāsınadır; yukālu: تَصْوُوكٌ فِي رَجِيعِهِ إِذَا تَلَطَّخَ بِهِ

[ص ي ك]

الصَّيْكُ [eş-şayk] (şād'ın fethiyle) Yapışmak ma'nāsınadır; yukālu: صَاكٌ بِهِ الطَّيْبُ يَصِيكُ صَيْكًا إِذَا لَزِقَ بِهِ

FASLU'D-ḌĀDĪ'L-MU'CEME

(فَضْلُ الضَّادِ الْمُعْجَمَةِ)

[ض أ ك]

الْمَضُوكُ [el-maḍūk] [منهُوكٌ] [menhūk] (vezninde) Zükāma uğramış adama denir; yukālu: ضَبِكَ الرَّجُلُ عَلَى الْمَجْهُولِ فَهُوَ مَضُوكٌ Ve baʿzı nās ḍād'ın kesriyle ضَبِكَ derler, kesre-i hā'ya itbāʿan ve halkiyyede bu vazʿ sahihtir.

[ض ب ك]

الضُّبُوكُ [eḍ-ḍubūk] (ḍād'ın zammıyla) Yerin tebāşirine itlāk olunur ki evvel-i bahārda cā-be-cā otları kaynayıp çıkmāğa başlamakla tāb u tarāvetli hoş-manzar olmasından ʿibārettir; tekūlu: أَعْجَبْنِي ضُبُوكٌ Ve الأَرْضُ أَي تَبَاشِيرُهَا [ḍubūku'l-gays] sehābın yağmur ʿalāmetlerini göstermesine itlāk olunur ki evā'ilinden ʿibārettir; yukālu: قَدْ ظَهَرَ ضُبُوكُ الْعَيْثِ أَي إِخْلَاطُهُ لِيَلْمَطَرَ

الْإِضْبِيكَاكُ [el-iḍbīkāk] [إِغْشِيَسَابٌ] [iʿṣīšāb] (vezninde) Yerin otları zuhūr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِضْبَاكَتِ الْأَرْضُ إِذَا خَرَجَ نَبْتُهَا

[ض ب ر ك]

الضَّبْرِيكُ [eḍ-ḍibrik] [زَبْرِيكٌ] [zibric] (vezninde) Kaba uyluklu ʿavrete denir; yukālu: هِيَ ضَبْرِيكٌ أَي الْعَظِيمَةُ الْفَخْدَيْنِ

الضُّبَارِكُ [eḍ-ḍubārik] [عُلَابِيْتُ] [ʿulābiṭ] (vezninde) Arslana denir. Ve ehl ü ʿayālî çok sıkletli adama denir. Ve vücūdu iri ve şedīd şahsa denir, ضَبْرَاكٌ [ḍibrāk] dahi denir, قَوَطَّاسٌ [kīrṭās] (vezninde).

[ض ح ك]

الضُّحَاكُ [eḍ-ḍaḥk] (ḍād'ın fethi ve kesriyle)

le) ve

الضَّحِيكُ [eḍ-ḍihik] (kesreteynle) ve **الضَّحَاكُ** [eḍ-ḍaḥik] [كَيْفٌ] [ketif] (vezninde) Gülmek maʿnāsınadır; yukālu: ضَحِكَ الرَّجُلُ ضَحْكًا وَضَحَاكًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ ضِدُّ بَكِي Ve baʿzı nās ḍād'ın kesriyle ضَحِكَ derler, kesre-i hā'ya itbāʿan ve halkiyyede bu vazʿ sahihtir.

التَّضْحُكُ [et-teḍaḥḥuk] [تَفَاعُلٌ] [tefaʿul] (vezninde) Gülmek peydā eylemek maʿnāsınadır.

التَّضَاكُ [et-teḍāḥuk] [تَفَاعُلٌ] [tefaʿul] (vezninde) Gülişmek maʿnāsınadır.

الضَّاحِكُ [eḍ-ḍāḥik] (ism-i fāʿildir) ve

الضَّحَّاكُ [eḍ-ḍaḥḥāk] [شَدَادٌ] [şeddād] (vezninde) ve

الضُّحُوكُ [eḍ-ḍaḥūk] [صَبُورٌ] [şabūr] (vezninde) ve

الْمِضْحَاكُ [el-miḍḥāk] [مِخْرَابٌ] [miḥrāb] (vezninde) ve

الضُّحَاكَةُ [eḍ-ḍuḥaket] [هُمَزَةٌ] [humezet] (vezninde) ve

الضُّحُكَةُ [eḍ-ḍuḥukket] [حُرْفَةٌ] [ḥuzuḥkat] (vezninde) Güleğen adama denir, kesīrū'd-dahik maʿnāsına. Ve

ضَحَّاكٌ [ḍaḥḥāk] ve

ضَحَاكَةٌ [ḍuḥaket] [هُمَزَةٌ] [humezet] (vezninde) Beyne'l-ʿArab zemm ve kadh mahallinde irād olunur ki murād küstāh ve bī-perde olup dā'imā nāsın akvāl ve efʿāline hande eden bī-edebde istiʿmāl olunur, niteki غُرْفَةٌ [ḡurfet] (vezninde) ضُحَاكَةٌ [ḍuḥket] bundan mezmūmdur, ke-mā se-yuzkeru. Ve

ضَحَّاكٌ [ḍaḥḥāk] ve

ضُحُوكٌ [ḍaḥūk] Yolun açık ve belli yerine ve vasatına itlāk olunur; tekūlu: أَخَذْنَا ضَحَّاكًا

هِنَّ الطَّرِيقِ وَضَحُوكَهٗ أَيِ الْمُسْتَبِينَ مِنْهُ

ضَحَاكُ [Daḥḥāk] Selefte bir şahın ismidir ki bütün arza mālîk olmuştu. Vâlidesi cinniyye olmakla o dahi onlara mülhak olmuştu. Mütercim der ki zâhiren Ferîdün'un katl eylediği Daḥḥāk Mardüş olacaktır ki deh-āk mu'arrebidir, on 'ayb-ı demektir. *Burhân-ı Kâfî* tercememizde mebsüttür.

الضُّحْكَةُ [eḍ-ḍuḥket] (عُرْفَةٌ [gurfet] vezninde) Halka gülünç olan kimseye denir. Ve bu gâyet zemm ve kadh makâmında irâd olunur, مَسْحَرَةٌ [mesḥaret] gibi; yukâlu: هُوَ ضُحْكَةٌ أَيِ يُضْحِكُ عَلَيْهِ

الإِضْحَاكُ [el-iḍḥāk] (hemzenin kesriyle) Güldürmek ma'nâsınadır; tekülü: أَضْحَكْتُهُ ضِدُّ أَبْكَيْتُهُ

الضَّاحِكَةُ [eḍ-dāḥiket] Şol dişlere itlâk olunur ki güldükte 'ayân olurlar yâhüd azı dişler ile sivri dişlerin beyninde olan dört dişten 'ibârettir, iki kavlin me'âlî birdir; yukâlu: اِفْتَرَّ عَنْ ضَّاحِكْتِهِ وَهِيَ كُلُّ سِنَّ يَبْدُو عِنْدَ الضَّحِكِ أَوْ الْأَرْزِغِ التِّي بَيْنَ الْأَثْيَابِ وَالْأَضْرَاسِ

ضَاحِكَةٌ [Dāḥiket] Benî Subey' yurdunda bir su adıdır.

الأَضْحُوكَةُ [el-uḍḥūket] (hemzenin zammıyla) Gülmeğe bā'is olan gülecek şey'e denir; yukâlu: جَاءَ بِأَضْحُوكَةٍ أَيِ مَا يُضْحِكُ مِنْهُ

الضُّحَاكُ [eḍ-ḍaḥāk] (fethateynle) Hayz görmek ma'nâsınadır; yukâlu: ضَحِكْتَ الْأَرْزَبُ ضَحَاكًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا حَاصَتْ قَيْلٌ وَمِنْهُ قَوْلُهُ تَعَالَى ﴿فَضَحِكْتُ فَبَشَّرْنَاَهَا بِإِسْحَاقٍ﴾ الآية أَيِ حَاصَتْ Ba'zı ümmehâtta masdarı ḍād-ı meksüre ile ضَحَاكُ olmak üzere mersümdür, lâkin mü'ellifin kâ'idesi üzere fethateynledir ve gülmek ma'nâsından müste'ârdır, zîrâ hâ'iz olan hatun hâmil olmak gayr-i münker olmakla hayzı bā'is-i inbisâtı olur,

yoksa hayz “ض،ح،ك” mâddesinin ma'nâ-yı mevzû'u değildir. Ve erneb kısmı hayz görür olmakla mü'ellif ifâde için onunla temsîl eyledi. *Hayât-ı Hayevân*'da tavşan ve sırtlan ve kelb ve yarasa kuşu hayz görür oldukları mastürdür. Ve kaldı ki Râgib *Mufredât*'ta حَاصَتْ ile tefsîri eşedd-i redd ve inkâr ile tezyîf eylemiştir, fe'lyurâca'. İntehâ. Ve

ضَحَاكُ [ḍaḥāk] Bir nesneyi 'aceblemek yâhüd bir nesneden belinlemek ma'nâsına müsta'meldir; yukâlu: ضَحِكْتُ الرَّجُلَ إِذَا عَجِبْتُ أَوْ فَرَعٌ Ve bulutta şimşek oynamak ma'nâsına müsta'meldir; yukâlu: ضَحِكْتُ السَّحَابَ إِذَا بَرَقَ Ve maymun seslenmek ma'nâsınadır; yukâlu: ضَحِكْتُ الْقِرْدَ إِذَا صَوَّتَ

الضُّحَاكُ [eḍ-ḍaḥk] (ḍād'ın fethiyle) Kara denir, نُلْجَ [selc] ma'nâsına. Ve kere yağına ve kaymağa denir, زُبْدٌ [zubd] ma'nâsına. Ve bala denir, عَسَلٌ [asel] ma'nâsına yâhüd mumlu bala denir. Ve 'aceb ve ta'acüb ma'nâsınadır. Ve ak ve berrâk dişe denir. Ve ağacın çiçeğine denir. Ve yolun vasatına denir. Ve hurmânın kapçığundan henüz yarıp çıkan tomurcuğuna denir.

الضُّحَاكُ [eḍ-ḍuḥk] (ḍād'ın zammıyla) ضَحُوكَ [ḍaḥūk]un cem'idir.

الضَّاحِكُ [eḍ-dāḥik] (ism-i fâ'ildir ki) Zikr olundu. Ve dağlarda görünen billür gibi ak ve berrâk taşa itlâk olunur. Ve a'râz-ı Medîne'den Ferş nâm nâhiyeden aşağıca-da iki dağın adıdır ki birine ضَاحِكُ [Dāḥik] ve birine ضَوَيْحِكُ [Ḍuveyhik] denir.

بُرْقَاتُ الضَّاحِكِ [Burqatu Dāḥik] Diyâr-ı Temîm'de bir mevzi'dir.

رَوْضَةُ الضَّاحِكِ [Ravḍatu Dāḥik] Şammân nâm cebelde bir mevzi'dir.

[ض ر ك]

الضريك [eḏ-ḏarīk] (أمير [emīr] vezninde) Erkek kerkes kuşuna denir. Ve ahmak adama denir; yukālu: رَجُلٌ ضَرِيكٌ أَيْ أَحْمَقُ Ve kötürüm kimseye denir; yukālu: هُوَ ضَرِيكٌ Ve māder-zād olan a'māya denir; yukālu: رَجُلٌ ضَرِيكٌ أَيْ ضَرِيْرٌ Ve pek fakīr ve bī-nevāya denir; yukālu: هُوَ ضَرِيكٌ [ḏarā'ik] ve ضَرَائِكُ [ḏarakā] gelir.

الضراكة [eḏ-ḏarāket] [semāḥat] vezninde) Ma'ānī-i mezbūrenin mecmū'undan masdardır, bir adam ضَرِيكٌ [ḏarīk] olmak ma'nāsınadır; yukālu: ضَرَكُ الرَّجُلِ ضَرَائِكَةً مِّنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ ضَرِيكًا

الضراک [eḏ-ḏurāk] [gurāb] vezninde) Arslana denir. Ve yoğun gövdeli, sınırları iri, a'zāsı kunt ve metīn insān ve hayvāna denir; yukālu: رَجُلٌ ضَرَكَ أَيْ الْغَلِيظُ الشَّدِيدُ عَصَبِ الْخَلْقِ

الضيراک [eḏ-ḏayrāk] (ḏād'ın fethiyle) Bir cins balık adıdır.

[ض ن ك]

الضك [eḏ-ḏakk] [šek] vezninde) Bir nesne bir adama müzāyaka verip teng-dil eylemek ma'nāsınadır; yukālu: ضَكَّهُ الْأُمْرُ Ve kıstırıp sıkıştırmak ma'nāsınadır; yukālu: ضَكَّ الشَّيْءَ إِذَا ضَغَطَهُ

الضكضكة [eḏ-ḏakḏaket] [zelzelet] vezninde) ضَكٌّ [ḏakk] ma'nāsınadır; yukālu: ضَكَّضَكَّهُ بِمَعْنَى ضَكَّهُ Ve tiz tiz yürümek ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ يَضَكُّضَكُّ أَيْ يَمْشِي فِي سُرْعَةٍ

الضكضاك [eḏ-ḏakḏāk] [seršār] vezninde) Tıknaç bodura denir, ضَكَّاضِكٌ [ḏukāḏik] dahi denir, عَلَابِيْطٌ [ʿulābiṭ] vez-

ninde; mü'ennesi hā'yıladır; yukālu: رَجُلٌ ضَكَّضَاكٌ وَضَكَّاضِكٌ أَيْ قَصِيْرٌ مُكْتَنِرٌ [tezelzul] [et-teḏakḏuk] Şen ve şād ve handān olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا تَضَكَّضَكَ الرَّجُلُ إِذَا أَنْبَسَطَ وَابْتَهَجَ

[ض م ك]

الإضميكاك [el-iḏmīkāk] [iḏḡīšāb] vezninde) Ot gereği gibi suya kanıp yemeyeşil pür-tāb u tarāvet olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِضْمَاكُ الثَّبْتُ إِذَا رَوِيَ وَاخْضَرَ Ve yerin nebātı zuhūr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِضْمَاكُ الْأَرْضِ إِذَا خَرَجَ نَبْتُهَا Ve pür-huşm u gazab olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِضْمَاكُ الرَّجُلِ إِذَا انْتَفَخَ غَضَبًا Ve sehāb şübhesiz yağmurlu olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِضْمَاكُ السَّحَابِ إِذَا لَمْ يُشَأْ فِي مَطَرِهِ

[ض ن ك]

الضنك [eḏ-ḏank] (ḏād'ın fethiyle) Mutlak dar nesneye denir; vasf bi'l-masdardır, müzekker ve mü'enneste müsta'meldir; yukālu: مَكَانٌ ضَنُكٌ وَعَيْشَةٌ ضَنُكٌ أَيْ ضَيِّقٌ

ضنك [ḏank] ve

ضناكة [ḏanāket] (ḏād'ın fethiyle) ve

ضنوكة [ḏunūket] (ḏād'ın zammıyla) Dar olmak ma'nāsınadır; yukālu: ضَنُكُ الْمَكَانِ وَضَنُكًا وَضَنَاكَةً وَضُنُوكَةً مِّنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا ضَاقَ

ضناكة [ḏanāket] Bir adam za'īf ve bī-mecāl olmak ma'nāsınadır, gerek re'y ve fikrinde ve gerek cisminde ve nefis ve 'aklında olsun ve gerek bunların mecmū'unda olsun, "ض،ي،ق،" ma'nāsından me'hūzdur; yukālu: ضَنُكُ الرَّجُلِ ضَنَاكَةً إِذَا ضَغَفَ فِي رَأْيِهِ وَجَسَمِهِ وَنَفْسِهِ وَعَقْلِهِ

الضنيك [eḏ-ḏanīk] (أمير [emīr] vezninde) Vasftır, za'īf adama denir; yukālu: رَجُلٌ ضَنِيكٌ Ve dar dirlige denir; yukālu:

عَيْشَ ضَنِيكَ أَيَّ ضَمِيَّتٍ Ve kendi ekmeğiyle bir adama hizmet eden hizmet-kāra denir ki bu hemān boğazı tokluğuna hizmet eden hādımnden dahi mā-dūndur; yukālu: هُوَ ضَنِيكَ لِفُلَانٍ أَيَّ تَابِعَ لَهُ يَخْدُمُ بِحُزْنِهِ Ve kat' olunmuş nesneye denir.

الضَّنَاكُ [eḏ-ḏunāk] [غُرَابٌ] [gūrāb] vezninde) ve

الضَّنَكَةُ [eḏ-ḏunket] [غُرْفَةٌ] [gurfet] vezninde) Zükām 'illetine denir.

الْمَضْنُوكُ [el-maḏnūk] Zükām 'illetine uğramış kimseye denir; yukālu: ضَنِيكَ الرَّجُلُ عَلَى الْمَجْهُولِ فَهُوَ مَضْنُوكٌ أَيَّ مَرْكُومٍ

الضَّنَاكُ [eḏ-ḏun'ek] (hemze ile جُنْدَبٌ [cundeb] vezninde) ve

الضَّنَاكُ [eḏ-ḏan'ek] [جُنْدَلٌ] [cendel] vezninde) Bünye ve terkibi metīn ve endāmı muhkem, sınırları kavī adama denir; mü'ennesi ضَنَّأَكَةٌ [ḏun'eket]tir. Ve

ضَنَّأَكُ [ḏun'ek] [جُنْدَبٌ] [cundeb] vezninde) Nāka-yı 'azīmeye denir.

الضَّنَاكُ [eḏ-ḏināk] [كِتَابٌ] [kitāb] vezninde) Bünye ve terkibi kunt ve muhkem insān ve hayvāna denir; müzekker ve mü'ennese itlāk olunur. Ve sağrısı koyun kuyruğu gibi büyük ve sakīl olan 'avrete denir. Ve bu fi'l-asl masdardır; yukālu: رَجُلٌ وَإِمْرَأَةٌ ضَنَّاكٌ أَيُّ الْمَوْثِقِ الْخَلْقِ الشَّدِيدِ ضَنَّاكٌ أَيُّ الثَّقِيلَةِ الْعَجْزِ

[ض و ك]

الضُّوْكُ [eḏ-ḏavk] [شُوكٌ] [ṣevk] vezninde) Aygır kırsırağa aşmak ma'nāsınadır; yukālu: ضَاكُ الْفَرَسِ الْحَجْرُ يَضُوكُ ضُوكًا إِذَا نَرَا عَلَيْهَا

الضُّوَاكَةُ [eḏ-ḏuvāket] [ثُمَّامَةٌ] [ṣumāmet] vezninde) ve

الضُّوَيْكَةُ [eḏ-ḏuveyket] (musaggar bünye-siyle) Cemā'at ma'nāsınadır; yukālu: جَاءَتْ ضُورَاكَةٌ مِنَ النَّاسِ وَضُورَاكَةٌ أَيُّ جَمَاعَةٍ nevden bir kıt'a olduğu tasavvuruyladır.

التَّضُّوْكُ [et-teḏavvuk] [تَفْعُلٌ] [tefa'ul] vezninde) Bulaşmak ma'nāsınadır; yukālu: تَضُّوْكٌ فِي رَجِيْعِهِ إِذَا تَلَطَّحَ

الْإِضْطِوَاكُ [el-iḏṭivāk] [إِفْتِعَالٌ] [ifti'al] vezninde) Bir nesneyi şiddetle çekişmek ma'nāsınadır; yukālu: إِضْطَوُكُوا عَلَيْهِ إِذَا تَنَارَعُوهُ بِشِدَّةٍ

[ض ي ك]

الضَّنِيكُ [eḏ-ḏayk] [حَيْكٌ] [ḥayk] vezninde) Nāka havānın şiddet-i harāretinden apışıp kalmak ma'nāsınadır; yukālu: ضَاكَتِ النَّاقَةُ تَضِيكُ ضَيِّكًا إِذَا تَفَاجَتْ مِنْ شِدَّةِ الْحَرِّ فَلَمْ تَقْدِرْ أَنْ يَضْرَعَهَا Ya'ni "Issının şiddetinden apışlarını ayırıp uyluklarını memelerine yanaştırmağa kādir olamadı." Ve pür-gazab olmak ma'nāsınadır; yukālu: ضَاكُ فُلَانٌ عَلَيَّ أَيُّ امْتَأَلًا غَضَبًا

الضَّائِكُ [eḏ-ḏā'ik] Issılıktan apışıp kalan nākaya denir; cem'ci ضَيِّكٌ [ḏuyyek]tir, رُكْعٌ [rukka'] vezninde.

FASLU'T-ṬĀ'Ī'L-MÜHMELE
(فَضْلُ الطَّاءِ الْمُهْمَلَةِ)

[ط ب ر ك]

طَبْرَكَ [Ṭaberek] (fetehâtla) Rey kazâsında bir kal'ca adıdır. Ve İşfahân ülkesinde bir kal'adır.

[ط ح ك]

الطُّحَّاكُ [eṭ-ṭuḥḥak] (فُتَبِرَ [kubber] vezninde) Henüz bāzil [bāzil] olmamış ya'nî azısını yarmamış deveye denir.

[ط ر ك]

طَرْكُونَةُ [Ṭarrekūnet] (tā'nın ve rā-i müşeddedenin fethiyle) Endelus'te bir beldedir. Ve Mağrib'de bir mevzi'dir.

[ط س ك]

الطُّسَّاكُ [eṭ-ṭask] (tā'nın fethiyle) [ṭask] vezninde ve mürâdifidir ki zikr olundu.

FASLU'L-ʿAYNĪ'L-MÜHMELE
(فَضْلُ الْعَيْنِ الْمُهْمَلَةِ)

[ع ب ك]

الْعَبَّاكُ [el-ʿabk] (ʿayn'ın fethiyle) Bir nesneyi bir nesneye katıp karıştırmak ma'nâsınadır; yukâlu: عَبَّكَ الشَّيْءَ بِالشَّيْءِ عَبَّاكًا مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا لَبَّكَ

الْعَبَكَةُ [el-ʿabeket] (fetehâtla) ḥabeket [ḥabeket] ma'nâsınadır ki sevikte olan dânedir. Ve bir nesnenin kırıntısına denir, كِشْرَةٌ [kisret] ma'nâsına; yukâlu: هَذَا عَبَكَةُ ذَاكَ Ve tuluma bulaşır sıvanmış yağ eserine denir; yukâlu: مَا فِي الْبَحْرِ عَبَكَةٌ أَيُّ مَا يَتَّعَلَّقُ بِهِ مِنَ الْوَضْرِ Ve nâçiz nesneye denir. Ve sakil ve bed-derün ve nâdân ve bed-likâ ve bagiz kimseye denir; yukâlu: رَجُلٌ عَبَكَةٌ أَيُّ عِبَاءَ بَعْضِ

[ع ب ن ك]

الْعَبَنَّاكُ [el-ʿabennek] [ʿamelles] vezninde) Bünyesi muhkem ve metin ve şedid insân ve hayvâna denir.

[ع ت ك]

الْعَتَّاكُ [el-ʿatk] (ʿayn'ın fethi ve tā-yı fevkiyyenin sükunuyla) Savaşta düşman üzere hamle etmek ma'nâsınadır; yukâlu: عَتَّاكَ الرَّجُلُ عَتَّاكَ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا كَرَّ فِي الْقِتَالِ Ve at bir adamı kapmağa saldırmak ma'nâsınadır; yukâlu: عَتَّاكَ الْفَرَسُ إِذَا حَمَلَ لِلْعَصِّ Ve yay eskiliğinden kızarmak ma'nâsınadır; yukâlu: عَتَّكَ الْفَوْسُ إِذَا أَحْمَرَتْ قَدَمَا Ve bir kimsenin elini göğsüne doğru burup çevirmek ma'nâsınadır; yukâlu: عَتَّاكَ يَدَهُ إِذَا Ve bir nesne hakkında ʿazm ve niyeti aslâ münharif eylemeyi doğru ve râst eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: عَتَّاكَ فُلَانٌ بِنَيْتِهِ أَيُّ اسْتِقَامَ لَوْجِهِ

olup muttasıl bilā-māni^c durmayıp vurup dövmek ma'nāsınadır; yukālu: عَتَكَ فُلَانٌ عَلَيْهِ Ve يَضْرِبُهُ أَي لَمْ يَنْهَيْهِ شَيْءٌ

عَتَاك [ˈat̪k] Dehr ve zamāna denir; yukālu: عَاتِكَ [ˈātik] ma'nāsınadır. Ve bir dağın ismidir.

الْعُتُوكُ [el-ˈutūk] [q̄uˈūd] vezninde) Yalnızca gitmek ma'nāsınadır; yukālu: Ve yemīn-i fāciye ve cesāret eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَتَكَ عَلَى يَمِينِ فَاجِرَةٍ Ve bir adama arkuru gelip mu'teriz olmak ma'nāsınadır; yukālu: عَتَكَ عَلَيْهِ بِخَيْرٍ Ve ˈavret zevcine ˈukūk ve ˈisyān eylemek ma'nāsınadır; yukālu: Ve عَتَكَتِ الْمَرْأَةُ عَلَى رَوْحِهَا إِذَا نَشَرَتْ وَعَصَتْ عَتَكَتِ الْقَوُسُ عَتَاكًا Ve bir nesne pek ekşimemek ma'nāsınadır; yukālu: عَتَكَتِ اللَّبَنُ وَالسَّبِيذُ إِذَا اشْتَدَّتْ حُمُوسُهُ Ve عَتَكَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا شَرَفَتْ Ve عَتَكَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا شَرَفَتْ Mü'ellif gerçi masdarları tahlit ve ibhām edip lākin şārihin temyizi üzere resm olundu, fe-lā tagfel.

الْعَاتِيكُ [el-ˈātik] Eskilikten kıpkızıl olan yaya denir. Ve kerīm ve bihter nesneye denir. Ve hālis olan renge denir; yukālu: عَاتِيكٌ وَرَجُلٌ عَاتِيكٌ أَي كَرِيمٌ وَلَوْ أَنَّ خَالِصٌ Ve önegü yanaz adama denir; yukālu: رَجُلٌ عَاتِيكٌ Ve bir hāl üzere sābit olma-

yıp hālden hāle televvün eden nesneye denir. Ve nebīz-i sāfiye denir.

الْعَتِيكُ [el-ˈatīk] [emīr] vezninde) Pek ıssı güne denir; yukālu: يَوْمٌ عَتِيكٌ أَي شَدِيدٌ Ve Ezd kabilesinden bir فَحِذٌ [fehiz] ismidir; nisbetinde عَتَكِي [ˈatekiyy] denir fetehtla.

الْعَاتِيكَةُ [el-ˈātiket] Aşu tutmaz olan hurmā ağacına denir; yukālu: نَحْلَةٌ عَاتِيكَةٌ إِذَا صَارَتْ Ve tib ve gül-güne sürünmekten çehresi kıpkızıl olan ˈavrete denir; yukālu: وَامْرَأَةٌ عَاتِيكَةٌ أَي مُحَمَّرَةٌ مِنَ الطَّيِّبِ

عَاتِيكَةٌ [ˈĀtiket] Esmā-i nisvāndandır: Peygamber-i ekrem sallallāhu ˈaleyhi ve sellem hazretlerinin ceddātında dokuz nefer ˈĀtike gelmiştir ki عَوَاتِيكُ [ˈAvātik] ile ta'bīr olunur: üç neferi Suleym kabilesindedir, biri ˈĀtike bint Hilāl'dir ki Hāşim'in ceddinin vālidesidir ve biri ˈĀtike bint Murre b. Hilāl'dir ki Hāşim'in vālidesidir ve biri ˈĀtike bint Evkaş b. Murre b. Hilāl'dir ki Vehb b. ˈAbdumenāf'ın vālidesidir. Ve bākileri Suleym kabilesinin gayrıdır. Kāle fi'n-Nihāye kāle'n-Nebīyyu ˈaleyhi's-salātu ve's-selām: "أَنَا ابْنُ الْعَوَاتِيكِ مِنْ سُلَيْمٍ" Benū Suleym'i meziyyet cihetiyle tasrīh ve tahsīs buyurdular. Ve ˈĀtike bint Useyd ve ˈĀtike bint Hālid ve ˈĀtike bint Zeyd b. ˈAmr ve ˈĀtike bint ˈAbdullāh ve ˈĀtike bint ˈAvf ve ˈĀtike bint Nu'aym ve ˈĀtike bint el-Velid sahbābiyyelerdir.

عَتَاكَانُ [ˈĪtkān] (ˈayn'ın kesriyle) Bir mevzi'dir.

[ع ت ك]

الْعَتَاكُ [el-ˈaʃek] (ˈayn'ın ve şā-yı müselle-senin fethiyle) ve

الْعُنْكَ [el-ʿuṣek] (صُرِدَ [ṣurad] vezninde) ve **الْعُنْكَ** [el-ʿuṣuk] (عُنُقِي [ʿunuk] vezninde) Hāssaten hurmā ağacının ʿurük ve usülüne denir.

الْأَعْنُكُ [el-aʿṣek] (أَعَسَرَ [aʿser] vezninde) ve mürādifidir ki solak adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَعْنُكُ أَيِ أَعَسَرَ

الْمَعْنَكَةُ [el-ʿaṣeket] (فَتَهَاتَلَا) رَدَعَةً [redeğat] maʿnāsınadır ki sulu çamura denir.

[ع د ك]

الْعَدْكُ [el-ʿadk] (ʿayn'ın fethiyle) Yapağıyı tokmakla çırpma maʿnāsınadır.

الْمِعْدَكَةُ [el-miʿdeket] (مِكْنَسَةٌ [mikneset] vezninde) Yapağı çırpacak tokmağa denir; yukālu: عَدَكَ الصُّوفَ بِالْمِعْدَكَةِ إِذَا ضَرَبَهُ بِالْمِطْرَقَةِ

[ع ر ك]

الْعَرَكُ [el-ʿark] (تَرَكَ [terk] vezninde) Ovmak maʿnāsınadır; yukālu: عَرَكَ الْأَدِيمَ عَرَكًا مِنَ الْبَابِ إِذَا دَلَكَهُ Ve bir nesneyi mahv olunca yā ıslāh oluncaya dek sürtmek maʿnāsınadır; yukālu: عَرَكَهُ إِذَا حَكَّهُ حَتَّى عَمَّاهُ Ve bir kimseye āzürde edecek şerr ve şūr yāhūd bir hādise ve musībet haml ve havāle kılmak maʿnāsınadır; yukālu: عَرَكَهُ إِذَا حَمَلَ عَلَيْهِ الشَّرَّ إِذَا حَمَلَ عَلَيْهِ الشَّرَّ Ve دَهْرٌ [dehr] nāzile ve nekbete ıtlāk olunduğu māddeinde beyān olundu. Ve

عَرَكٌ [ʿark] Deve dirseğiyle yanını sürüp yā kaşıyıp berelemek maʿnāsınadır; yukālu: عَرَكَ الْبَعِيرُ إِذَا حَزَّ جَنْبَهُ بِمِرْفَقِهِ حَتَّى خَلَصَ إِلَى اللَّحْمِ Ve takallübāt-ı zamān bir adamı teʿdīb ve gūş-mālle mütebassır ve huşyār eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: عَرَكَ الدَّهْرُ فَلَانًا إِذَا حَكَّهُ عَرَكَ الْإِبِلَ فِي الْحَمْضِ إِذَا خَلَاهَا فِيهِ تَنَالٌ مِنْهُ حَاجَتَهَا otları hep otlamak maʿnāsınadır; yukālu:

عَرَكَتِ الْمَأْشِيَةَ الثَّبَاتَ إِذَا أَكَلْتَهُ

عَرَكٌ [ʿark] ve

عَرَائِكٌ [ʿarāk] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) ve

عُرُوكٌ [ʿurük] (سُلُوكٌ [sulük] vezninde) Hayz görmek maʿnāsınadır; yukālu: عَرَكَتِ الْمَرْأَةُ عَرَكًا وَعَرَائِكًا إِذَا حَاضَتْ

عَرَكٌ [ʿark] Yırtıcı cānver necesine denir.

الْعَارِكُ [el-ʿārik] Dirseğiyle yanını sürtüp bere eden erkek deveye denir. Ve hā'iz ʿavrete denir.

الْعَرَكْرَكُ [el-ʿarekrek] (سَفَرَجَلٌ [sefercel] vezninde) عَارِكٌ [ʿārik] ile maʿnā-yı evvelde mürādifdir. Ve büyük ve mücessem ferce denir. Ve bünyesi kalın deveye denir.

الْعَرَكُ [el-ʿarek] (fethateynle) İsmidir, davarı istediği kadar otlamak için merʿāya müseyyeb salıvermeye denir. Ve cenkte bir kimse merd-i efken olmak yaʿnī uğraştığı kimseyi aktarır bahādır olma maʿnāsınadır; yukālu: عَرَكَ الرَّجُلُ عَرَكًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَارَ عَرَكًا

عَرَكٌ [ʿarek] Sese denir, savt maʿnāsına.

الْإِعْرَاكُ [el-iʿrāk] (hemzenin kesriyle) Bu dahi hayz görmek maʿnāsınadır; yukālu: عَرَكَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا حَاضَتْ

الْمُعْرِكُ [el-muʿrik] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Hā'iz ʿavrete denir; عَارِكٌ [ʿārik] ve مُعْرِكٌ [muʿrik] vasf-ı hāsslardır.

الْعَرَائِكَةُ [el-ʿurāket] (غُرَابَةٌ [ğurābet] vezninde) Evvelki فَيْقَةٌ [fiqat]ten mukaddem sağılan süte denir. Ve فَيْقَةٌ [fiqat] māddeinde zikr olundu.

الْعَرَائِكُ [el-ʿirāk] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) ve

الْمُعَارَكَةُ [el-muʿāreket] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Savaşmak maʿnāsınadır; yukālu: عَارَكَةُ عَرَائِكًا وَمُعَارَكَةُ إِذَا قَاتَلَتْهُ

عَرَكَ [‘irāk] Develer su üzerinde müzāhame eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: أُوْرِدَ إِلَيْهِ Ve bunda العَرَكَ أَيُّ أُوْرِدَهَا جَمِيعًا الْمَاءَ يَغْنِي زَاخَمَتْ العَرَكَ lafzı mansūbdur. Fi'l-asl masdar olup ba‘dehu harf-i ta‘rīf idhāl olunmuştur ve harf-i ta‘rīf masdarı kendi hālinden tagyīr eylememiştir. Mütercim der ki bu terkīb العَجِيرِ الْغَيْرِ بِهَمِّ الْجَمَاءِ الْغَيْرِ زَاخَمَتْ ve dāl’ın nasbıyla الْحَمْدُ لِلَّهِ kavlleri kabīlindendir. Ve ba‘zılar hāl-i terkīb ederler. Ve bunda Sībeveyhi ve Ebū ‘Alī kavlleri vardır. Kütüb-i nahviyyede وَأَرْسَلَهَا الْعَرَكَ kavli bir mebhastır. Ve ‘Irāk b. Mālik ecille-i tābī‘ındendir.

الْمَعْرَكَةُ [el-ma‘reket] [مَقْعَدَةٌ] [maḳ‘adet] vezninde ve rā’ın zammıyla da lügattır ve

الْمَعْرُكُ [el-ma‘rek] [مَقْعَدٌ] [maḳ‘ad] vezninde ve

الْمَعْتَرُكُ [el-mu‘terek] [مُشْتَرِكٌ] [muşterek] vezninde) Cengāha denir; tekūlu: حَضَرْنَا مَعْرَكَتَهُمْ وَمَعْرَكَهُمْ وَمَعْتَرَكَهُمْ أَيُّ مَوْضِعِ الْعَرَكَ وَالْمَعَارَكَةِ

الْإِعْتِرَاكُ [el-i‘tirāk] [إِفْتِعَالٌ] [ifti‘āl] vezninde) Birbiriyle uğraşmak ve savaşmak ma‘nāsınadır; yukālu: إِعْتَرَكُوا فِي الْمَعْرَكَةِ إِذَا اذْدَحَمْتِ اذْدَحَمْتِ Ve develer su üzere izdihām eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: إِعْتَرَكْتَ الْإِبِلَ فِي إِعْتَرَكْتَ الْمَرْأَةَ إِذَا اذْدَحَمْتِ بِحَزَقَةٍ

الْمِعْرَكَةُ [el-mi‘reket] [مِكْنَسَةٌ] [mikneset] vezninde) Hayz bezine denir.

الْعَرِكُ [el-‘arik] [كَيْتِفٌ] [ketif] vezninde) Meydān-ı harbde merd-efken olan bahādıra denir; cem‘i عَرِكُونَ [‘arikūn] gelir, zikr olunan عَرِكٌ [‘arek] lafzından ki fethateynledir, vasftır. Ve birbirine sokuşmuş kumluğa denir. Ve sese denir, صَوْتُ [şavt]

ma‘nāsına.

الْمُعْرُوكُ [el-mu‘revrik] (ism-i fā‘il bünye-siyle) Birbirine girişmiş kumluğa denir. Ve

مُعْرُوكٌ [mu‘revrik] A‘zā ve mefāsili mütedāhil adama denir, ke-mā se-yuzkeru.

الْعَرَكْرَكَةُ [el-‘arekrekēt] [سَفَرَجَلَةٌ] [sefercelet] vezninde) Şol ‘avrete denir ki şişman olup lākin sağrısı ve uylukları etsiz olmakla bed-endām ve bed-kıyāfet ola; yukālu: إِمْرَأَةٌ عَرَكْرَكَةٌ أَيُّ رَسْحَاءٌ لِحِمَةً قَبِيحَةً

الْعَرِيكَةُ [el-‘arīket] [سَفِينَةٌ] [sefīnet] vezninde) Devenin hörgücüne, ‘alā-kavlin hörgücün bakiyyesine itlāk olunur. Ve nefis ve zāt ma‘nāsına müsta‘meldir; yukālu: رَجُلٌ لَيْنٌ كَرِيمٌ الْعَرِيكَةُ أَيُّ النَّفْسِ الْعَرِيكَةُ أَيُّ سَلْسِ الْخَلْقِ مُنْكَسِرُ النَّخْوَةِ Ya‘nī “Mülāyim-meşreb ve nāzūk-tabī‘at olup nahvet ve huşūnetten ve hilāf ve nüfurdan āzādedir.” Ve bunlar hörgüç ma‘nāsından müste‘ārdır, bu cihetle tabī‘at ma‘nāsına da müsta‘meldir, niteki *Şihāh*’ta mersūmdur.

الْعَرُوكُ [el-‘arūk] [صَبُورٌ] [şabūr] vezninde) Şol nākaya denir ki semizliği ve zebūnluđu hörgücünü yoklamakla ma‘lūm ola, ‘alā-kavlin hörgücü yağlı mıdır değil midir yoklanır ola; cem‘i عُرُوكٌ [‘uruk] gelir, وَعَرَكَاتٌ [kutub] vezninde.

الْعَرَكَةُ [el-‘arket] [تَمْرَةٌ] [temret] vezninde) Kerre ve merre mevki‘inde isti‘māl olunur; cem‘i عَرَكَاتٌ [‘arekāt] gelir, حَرَكَاتٌ [ḥarekāt] gibi; tekūlu: لَقِيْتُهُ عَرَكَةً أَيُّ مَرَّةً وَعَرَكَاتٌ أَيُّ مَرَاتٍ

الْعَرَكِيُّ [el-‘arekiyy] [عَرَبِيٌّ] [‘arabiyy] vezninde) Balık avcısına denir; cem‘i عَرَكَ [‘arek]tir, عَرَبِيٌّ [‘arabiyy] ve عَرَبٌ [‘arab] gibi ve عُرُوكٌ [‘urūk]tur zammla. Ve ge-

mici leventlerine عَرَكَ [ʿarek] itlākı bu maʿnādandır, onun da vāhidi عَرَكَ [ʿarekiyy]dir. Şārih der ki عَرَكَ [ʿarek] mevc ve telātum maʿnāsına olmakla itlāk-ı mezbūr ondan meʿhūzdur.

الْعَرِيكُ [el-ʿarīk] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Aʿzā ve mefāsılı kunt ve mütedāhil adama denir.

الْعَرَكِيَّةُ [el-ʿarekiyyet] (عَرَبِيَّةٌ [ʿarabiyyet] vezninde) Rūspī ʿavrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ عَرَكِيَّةٌ أَي فَاجِرَةٌ Ve yoğun gövdeli ʿavrete denir, عَرَكَانِيَّةٌ [ʿarekāniyyet] dahi denir.

الْمَغْرُوكُ [el-maʿrūk] Müzdeham-gāh olan suya denir; yukālu: مَاءٌ مَغْرُوكٌ أَي مُزْدَحَمٌ عَلَيْهِ

الْمَغْرُوكَةُ [el-maʿrūket] Şol arza denir ki ot-larını mevāşī bi'l-cümle ekl eylemekle kel baş gibi kır ve kurak kalmış ola; yukālu: أَرْضٌ مَغْرُوكَةٌ إِذَا كَانَتْ قَدْ عَرَكَتْهَا الْمَاشِيَةُ حَتَّى أُجْدِبَتْ **الْعُرْكََةُ** [el-ʿureket] (هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) Renc ve cefāya mütehammil adama itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ عُرْكََةٌ إِذَا كَانَ يَغْرُكُ الأذى بِجَنْبِهِ يَعْنِي يَحْتَمِلُهُ

ذُو الْعُرْكَينِ [Zu'l-ʿArkeyn] Benū Şeybān'dan Nubāte el-Hindī nām kimsenin lakabıdır.

الْمِغْرُوكُ [el-Miʿrek] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) ve

الْمِغْرَاكُ [el-Miʿrāk] (مِخْرَابٌ [miḫrāb] vezninde) Esāmīdendir.

[ع س ك]

الْعَسَكُ [el-ʿasek] (fethateynle) Bir nesneye yapışıp ondan ayrılmayıp kalmak maʿnāsınadır; yukālu: عَسِكَ بِهِ الْعَبَابُ الرَّابِعُ إِذَا لَزِمَهُ وَلَصَقَ بِهِ

[ع ض ن ك]

الْعَضَّكَ [el-ʿaḍannek] (dād-ı muʿceme ile عَمَلَسٌ [ʿammel] vezninde) Galīz ve şedīd

nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ عَضَّكَ أَي غَلِيظٌ وَشَدِيدٌ Ve yumru ve sımsıkı büyük ferce denir. Ve şol ʿavrete denir ki semizliğinden ve tıknazlığından sağrıları kavuşuk ve uyluk aralıkları daracık ve sımsıkı ola. Ve büyük ferli ʿavrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ عَضَّكَ أَي اللَّفَاءُ اللَّيِّ صَاقٌ مُلْتَمِيٌّ فَجَدَّيْهَا مَعَ تَرَازَتِهَا وَكَذَا الْعَظِيمَةُ الرَّكْبِ

الْعَضَّكَ [el-ʿaḍannek] (عَمَلَسَةٌ [ʿammelset] vezninde) Şişman ve taslak ʿavrete denir. Ve büyük ferli ʿavrete denir.

[ع ف ك]

الْعَفْكَ [el-ʿafk] (ʿayn'ın fethi ve fā'nın sükūnuyla) ve

الْعَفْكَ [el-ʿafek] (fethateynle) Pek ahmak olmak maʿnāsınadır; yukālu: عَفَكَ الرَّجُلُ عَفَاً Ve عَفَاً وَعَفَاً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا حَمَقَ جِدًّا

عَفَاً [ʿafk] (fā'nın sükūnuyla) Sözü geç söylemek yāhūd sözü gayrı cihete burup çevirmek maʿnāsınadır; yukālu: عَفَكَ الْكَلَامَ عَفَاً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا لَمْ يَقْمَهُ أَوْ لَفْتَهُ لَفْتًا

الْأَعْفَاكَ [el-aʿfek] Pek ahmak seme kimseye denir. Ve solak adama denir. Ve bir işi hüsn ve lāyıkı üzere işlemekle kādir olmayan hemec kimseye denir. Ve bir sözde sābit olmayıp çalı kuşu gibi bir sözden bir söze munsarıf olan adama denir; ve min kulli'l-maʿānī yukālu: رَجُلٌ أَعْفَاكَ أَي أَحْمَقُ جِدًّا وَكَذَا مَنْ جِدًّا وَكَذَا الْأَعْسَرُ وَكَذَا مَنْ لَا يُحْسِنُ الْعَمَلَ وَكَذَا مَنْ لَا يَنْبُتُ عَلَى حَدِيثِ

الْعَفَاكَ [el-ʿafik] (كَيْفٌ [ketif] vezninde) ve

الْعَفِيكَ [el-ʿafik] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

الْعَفْفَاكَ [el-ʿanfek] (جَنْدَلٌ [cendel] vezninde) Pek ahmak ve şaşkın adama denir.

أَبُو عَفَاكَ [Ebū ʿAfek] (fethateynle) Bir yahūdīdir ki be-gāyet müzī ve melʿūn olmakla peygamber-i ekrem sallallāhu ʿaley-

hi ve sellem, Sālim b. 'Umeyr-i Ensārī'yi irsāl ve mel'un-ı mezbūru sipürde-i dārü'n-nikāl eylemiştir.

الْعَفْكَاءُ [el-'afkâ] [ḥamrâ] vezninde) Serkeş olan nākaya denir.

[ع ك ك]

الْعَكَّةُ [el-'akket] ('ayn'ın harekât-ı selâsı ve kâf'ın teşdidiyle) ve

الْعَكَاكُ [el-'akek] (fethateynle) ve

الْعَكِيكُ [el-'akīk] [emīr] vezninde) ve

الْعِكَاكُ [el-'ikāk] [kitāb] vezninde) Havā durgun olduğu hâlde ıssımın şiddetine denir; cem'î **عِكَاكُ** ['ikāk] gelir müfredi gibi. Ve

عَكَّةُ ['akket] Kırbadan küçük olan yağ tulumuna denir; cem'î **عُكُكُ** ['ukek]tir, ضَرْدٌ [şurad] vezninde ve **عِكَاكُ** ['ikāk]tır 'ayn'ın kesriyle. Ve

عُكَّةُ [ukket] Hummānın titremesine ve üşütmesine denir ki mukaddimesidir; yukālu: أَخَذْتُهُ عُكَّةُ الْحُمَى أَيِ غُرَوَائِهَا Ve şol kumluğa denir ki güneşin te'sirinden âteş gibi kızgın ola. Bu iki ma'nâda 'ayn'ın fethiyle de lügattır. Ve gebe nākaya 'urüz eder bir güne levne denir ki gebe nisvāna 'arız olan çığıt dedikleri levne şebîh olur.

الْعَكَّةُ [el-'akket] ('ayn'ın fethiyle) Pek ıssı yere denir; yukālu: أَرْضٌ عَكَّةٌ بِالنُّعْتِ وَأَرْضٌ لَيْلَةٌ عَكَّةٌ أَيِ شَدِيدَةٌ Ve durgun havālî pek ıssı geceye denir; yukālu: الْحَرِّ مَعَ لَيْتٍ وَاحْتِبَاسِ رِيحِ

الْعَكُ [el-'akk] ve

الْعَكِيكُ [el-'akīk] [emīr] vezninde) Bunlar da durgun havālî ıssı güne denir; yukālu: يَوْمٌ عَكٌّ وَعَكِيكٌ أَيِ شَدِيدُ الْحَرِّ

عَكٌ [akk] Masdar olur, havā durgun ola-

rak be-gāyet ıssı olmak ma'nāsınadır; tekülü: عَكٌّ يَوْمَنَا عَكًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا صَارَ عَكِيكًا Ve gebe nāka çığıt olmuş hatun gibi bir türlü renge girmek ma'nāsınadır; yukālu: Ve bir kim- senin üzerine kerr ve hamle eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَكٌّ عَلَيْهِ إِذَا عَطَفَهُ كَمَا يَقَالُ عَاكُهُ عَوْكًا Ve bir söziün tekrār söylenmesini taleb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَكٌّ فُلَانًا إِذَا حَدَّثَهُ بِحَدِيثٍ فَاسْتَعَادَ مِنْهُ مَرَّتَيْنِ أَوْ ثَلَاثًا Ve bir adamın hakkını 'avk ve te'hîr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَكَّهُ إِذَا مَاطَلَهُ بِحَقِّهِ Ve bir kimse üzere tekrār-be-tekrār şerr ve şür ilkā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَكَّهُ Ve bir adamı işinden sarf edip alıkomak ma'nāsınadır; yukālu: عَكَّهُ Ve bir kimseye huc- cet ve burhānla gālib olmak ma'nāsınadır; yukālu: عَكَّهُ بِالْحُجْبَةِ إِذَا فَهَرَهُ بِهَا Ve bir adamı it'ab edince kadar bir işi tekrār-be-tekrār işletmek ma'nāsınadır; yukālu: عَكَّهُ بِالْأَمْرِ إِذَا رَدَّهُ حَتَّى أَتَجَبَهُ Ve bir muğlak ve mübhem kelāmı tefsîr ve beyān eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَكُّ الْكَلَامِ إِذَا فَسَّرَهُ

عَكٌّ [akk] Bele kuşanılan fütanın iki uçla- rını saliverip sâ'ir yerini kuşanıp bağlan- mağa denir, عَكِّي [akkā] dahi denir, حَتَّى [ḥattā] vezninde; yukālu: وَإِزْرَةٌ عَكِّي وَهِيَ أَنْ يُشْبِلَ طَرْفِي إِزَارَهُ وَيَضْمُ سَائِرَهُ Burada **عَكٌّ** [vekk] vāv ile def' ma'nāsınadır ki izarı salivermekten 'ibārettir. Ve 'Akk b. 'Udsān şā-yı müsellese ile İbn Abdullāh b. el-Ezd'dir. Cevherî vehminden nāşī Ma'add'ın birāderi olmak üzere nūn'la İbn 'Adnān diye resm eylemiştir. Ve 'Akk, 'alā-kavlin Hāriş b. ed-Di's b. 'Adnān'ın lakabıdır, lākin savāb olan kavli evveldir.

الْمُعَاكَةُ [el-mu'ākket] [مُعَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Bu dahi bir kimse üzere kerr ve hamle eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَاكُهُ إِذَا عَطَفَ عَلَيْهِ

الْعَكْوُكُ [el-'akevvek] [جَزْوَرٌ [cezevver] vezninde) Tıknaz bodura, 'alā-kavlin şişman bodura denir; yukālu: رَجُلٌ عَكْوُكٌ أَي قَصِيرٌ Ve toprağı pek ve katı olan por yere denir, 'alā-kavlin mülāyim ve sehl yere denir. Ve bir recül adıdır.

الْمِعْكَ [el-mi'akk] (mīm'in kesriyle) Husūmeti şedīd adama denir; yukālu: فَرَسٌ مِعْكَ إِذَا فَرَسٌ مِعْكَ أَي خَصِيمٌ أَلَدٌ Ve şol ata denir ki bir mikdār eşip sonra darb ve mahmuz ile yürütmeğe muhtāc ola; yukālu: كَانَ يَجْرِي قَلِيلًا ثُمَّ يَخْتَأَجُ إِلَى الضَّرْبِ

عَكَاءُ [e'akkā] ('ayn'ın fethi ve elif'in meddiyle) Sugūr-ı Şāmiyye'den bir ma'rūf beldedir.

الْعُكَّى [el-'ukkā] ('ayn'ın zammıyla [rubbā] vezninde) Mukl sevķine denir.

[ع ل ك]

الْعَلْكَ [el-'alk] ('ayn'ın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Bir nesneyi ağızda sakız gibi beri öte çiğnemek ma'nāsınadır; yukālu: عَلَكَهُ عَلْكَاً مِنَ النَّبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا مَضَعَهُ وَجَلَجَهُ Ve at ağızında gemi gevmeke ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: عَلَكَ الْفَرَسُ اللَّجَامَ إِذَا عَلَكَ فِيهِ حَرَكَةٌ Ve dişleri birbirine sürtüp gıcırdatmak ma'nāsınadır; yukālu: عَلَكَ نَابِيَهُ إِذَا حَرَقَ أَحَدَهُمَا بِالْآخَرِ فَحَدَثَ صَوْتٌ

الْعَالِكُ [el-'ālik] ve

الْعَلِكُ [el-'alik] [كَيْفٌ [ketif] vezninde) Çiğnemesi metīm olan özlü nesneye denir ki tekellüfle yumuşayıp ekl oluna; yukālu: طَعَامٌ عَالِكٌ وَعَلَكَ أَي مَتِينٌ الْمُضْعَةُ

الْعَلِكُ [el-'ilk] ('ayn'ın kesriyle) Çiğne-

meğe kabil olup eczāsı müteferrik olmayan nesnelere itlāk olunur, ism-i cinstir ki sakız ta'bīr olunur, samg-ı sanavber ve samg-ı erze ve samg-ı fustuk u serv ü yenbüt u buṭm gibi. Cümlesinden bihteri صَمْعُ الْبُطْمِ [şamgu'l-buṭm]dur ki sakız termenti ta'bīr olunur, müsahhin ve müdirr ve takviyet-i cimā'da mü'essirdir. Ve عَلَكَ [e'ilk] lafzının cem'i عُلُوكٌ [e'ulūk] gelir.

الْعَلَاكُ [el-'allāk] [شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Sakız satana denir.

الْعَلَاكُ [el-'ulāk] [غُرَابٌ [gürāb] vezninde) ve

الْعَلَاكُ [el-'alāk] [سَهَابٌ [seḥāb] vezninde) Çiğnemtiye denir; yukālu: مَا دَأَقَ عَلَاكًا وَعَلَاكًا أَي مَا يُعْلَكُ

التَّغْلِيكُ [et-ta'lik] Deriyi güzel dibāgat eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَلَكَ الْقَرْوَةَ إِذَا أَجَادَ Ve devābb ve mevāşīye gereğı gibi takayyüd ve tīmār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَلَكَ مَالَهُ إِذَا أَحْسَنَ الْقِيَامَ عَلَيْهِ Ve ellerini mālının üzerine sakız gibi yapıştırıp tutmak ma'nāsınadır ki ifrāt üzere buhl ve hisset eylemekten kināyedir; yukālu: يَدِيهِ عَلَى مَالِهِ إِذَا شَدَّهُمَا بُحْلًا

الْعَلِكَةُ [el-'aliket] [فَرِحَةٌ [ferihāt] vezninde) Erkek deve esridikte boğazından çıkan kızıl dağarcığa denir, شِقْشِقَةٌ [şikşikāt] ma'nāsına. Ve suya karīb olan yere itlāk olunur; yukālu: أَرْضٌ عَلِكَةٌ أَي قَرِيبَةٌ مِنَ الْمَاءِ

الْعَلِكَاتُ [el-'alikāt] [فَرِحَاتٌ [ferihāt] vezninde) Şedīd azı dişlere itlāk olunur; müfredi عَلِكَةٌ [e'aliket]tir; yukālu: لَهُ عَلِكَاتٌ أَي أَنْيَابٌ شِدَادٌ

الْعَلْكَ [el-'alek] (fethateynle) ve

الْعَلَاكُ [el-'alāk] [سَهَابٌ [seḥāb] ve غُرَابٌ [gürāb] veznlerinde) Bir nev' şecer-i

Hicāzī ismidir.

الْعَوْلُكُ [el-^{avlek}] [جَوْهَرٌ] [cevhər] vezninde) At ve eşek ve koyun kısmında bir da-mardır ki bir ucu rahimlerinde olup ve bir ucu ferclerinde olan lahm-ı zā'ide dāhil olmuştur. Ve

عَوْلُكُ [^{avlek}] Lisānda olan pelteklige de-nir; yukālu: فِي لِسَانِهِ عَوْلُكٌ أَيْ لَجَلَجَةً

الْإِغْلِنَاكُ [el-i^{linkāk}] [إِشْحِنَاكًا] [ishinkāk] vezninde) Saç gür ve top olmak ma^{nāsınadır}; yukālu: إِغْلِنَاكَ الشَّعْرَ إِذَا كَثُرَ وَاجْتَمَعَ

الْعَلَكَةُ [el-^{aleket}] (fetehtāla) Semiz ve hoş-manzar nākaya denir.

[ع ن ك]

الْعَنْكُ [el-^{ank}] (^{ayn}'ın fethiyle) ve

الْعُنُوكُ [el-^{unük}] [فُعُودٌ] [ku^{ūd}] vezninde) Kumluk be-gāyet müte^{akkid} ve muhkem ve mürtefi^c olmak ma^{nāsınadır}, şöyle ki ondan tarīk ve meslek mümkün olmaya; yukālu: عَنكَ الرَّمْلُ عَنَّا وَعُنُوكًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ عَنكَ الرَّمْلُ إِذَا خُتِرَ Ve ^{avret} erine nüşüz ve ^{isyān} eylemek ma^{nāsınadır}; yukālu: عَنكَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا نَشَرَتْ وَعَصَتْ Ve süt pek koyu olmak ma^{nāsınadır}; yukālu: عَنكَ اللَّبَنُ إِذَا خُتِرَ Ve bir yere revān olmak ma^{nāsınadır}; yukālu: عَنكَ فُلَانٌ إِذَا ذَهَبَ فِي الْأَرْضِ Ve bir kimse üzerine hamle edip sür salmak ma^{nāsınadır}; yukālu: عَنكَ الْفَرَسُ إِذَا حَمَلَ وَكَرَّ عَنكَ الرَّمْلُ وَالِدَمُّ إِذَا اشْتَدَّتْ حُمْرُتُهُمَا Ve deve halāsi düşvār olan kumsala düşüp gitmek ma^{nāsınadır}; yukālu: عَنكَ الْبَعِيرُ إِذَا سَارَ فِي الرَّمْلِ فَلَمْ يَكِدْ يَتَخَلَّصُ مِنْهُ Ve kapıyı kapamak ma^{nāsınadır}; yukālu: عَنكَ الْبَابُ إِذَا أَغْلَقَهُ

الْتَعَنَّكُ [et-te^{annuk}] [تَفَعَّلَ] [tefa^{ul}] veznin-

de) Kumluk yığılıp müte^{akkid} ve mürte-fi^c olmak ma^{nāsınadır}; yukālu: تَعَنَّكَ الرَّمْلُ بِمَعْنَى عَنَّا

الْإِغْتِنَاكُ [el-i^{tināk}] [إِفْتِعَالَ] [ifti^{āl}] vezninde) Deve halāsi güç kumluğa düşüp ta^{ab} ve mihnetle gitmek ma^{nāsınadır}; yukālu: إِغْتِنَاكَ الْبَعِيرُ بِمَعْنَى عَنَّا

الْعَانِكُ [el-^{ānik}] Muhkem ve mu^{akkad} kum yığımına denir ki ondan yol müm-kin olmaya. Ve lāzım ve mülāzım ma^{nāsınadır}; yukālu: هُوَ عَانِكٌ لَهُ أَيْ لَا زَمَّ Ve semiz ^{avrete} denir. Ve Cevheriⁿ'nin kırmızı yāhūd pek kızıl kana عَانِكٌ [^{anik}] itlākı vehmdir, bunlar tā-yı fevkiyye ile-dir.

الْعَيْنُكُ [el-^{ink}] (^{ayn}'ın kesriyle) Asl ve esās ma^{nāsınadır}; fethateynle de cā'izdir; yukālu: لَهُ عَيْنُكُ قَوِيٌّ أَيْ أَصْلٌ Ve gecenin evve-linden bir bölüğe denir, sülüsüne varınca; ^{alā}-kavlin muzlim olan bölüğüne yāhūd sülüs-i bākīye denir. Bu ma^{nāda} ^{ayn}'ın harekāt-ı selāsiyla da lügattır; yukālu: مَضَى عَيْنُكَ مِنَ اللَّيْلِ أَيْ سُدْفَةً مِنْ أَوَّلِهِ إِلَى ثُلُثِهِ أَوْ قِطْعَةً مِنْهُ مَظْلَمَةً أَوْ الثُّلُثُ الْبَاقِي Ve her nesnenin vāfir ve mu^{zamına} denir. Ve kapıya denir; yukālu: فَتَحَ الْعَيْنُكُ أَيْ الْبَابَ

الْعَيْنِيكُ [el-^{anik}] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) Muhkem ve müte^{akkad} kum yığımına de-nir; cem'i عُنُكٌ [^{unk}]tur, ^{ayn}'ın zammıyla.

الْمِعْنُكُ [el-mi^{nek}] [مِنْبَرٌ] [minber] vezninde) Kapı kapayacak kilide ve sürgüye denir.

الْإِغْنَاكُ [el-i^{nāk}] (hemzenin kesriyle) Ka-pıyı kapamak ma^{nāsınadır}; yukālu: أَغْنَاكَ إِذَا أَغْلَقَهُ Ve çerçi ve satıcı makülesi ka-pılarda alım satım eylemek ma^{nāsınadır}; yukālu: Ve çok ve ^{azım} kumluğa düşmek ma^{nāsınadır}; yukālu: أَغْنَاكَ فُلَانٌ إِذَا وَقَعَ فِي الرَّمْلِ الْكَثِيرِ

الْعَنْكُ [el-^{Ank}] (^{ayn}'ın fethiyle) Bir mev-

zi' adıdır.

عُنْكَ [ʿUnek] (زُفْرٌ [zufer] vezninde) Bahreyn kazāsında bir karyedir.

ع ن ق ك

الْعَنْكَ [el-ʿankak] (كَافٌ [kāf] la جَنْدَلٌ [cendel] vezninde) Ahmak ve şaşkın adama denir, ere ve ʿavrete itlāk olunur. Ve sakīl ve nā-tırāş kimseye denir.

ع و ك

الْعَوْكَ [el-ʿavk] (شَوْكٌ [şevk] vezninde) Bir kimse üzere döne döne hamle eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَاكَ عَلَيْهِ يَعُوْكَ عَوْكًا Ve bir nesneye teveccüh ve ikbāl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَاكَ عَلَيْهِ إِذَا أَجْبَلَ bulduğunu yemek maʿnāsınadır; yukālu: عَاكَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا رَجَعَتْ فِي بَيْتِهَا فَأَكَلَتْ مَا فِيهِ ”عَوِي عَلَى بَيْتِكَ إِذَا أَغْيَاكَ بَيْتٌ“ “Ey hatun, komşunun evinde yiyecek nesne bulmadığın hinde kendi evceğizine varıp bulduğunu ekl eyle.” Ve kesb eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَاكَ إِذَا كَسَبَهُ Ve sığınmak maʿnāsınadır; yukālu: عَاكَ بِهِ إِذَا لَادَ Ve bir nesne ümîdine düşmek maʿnāsınadır; yukālu: عَاكَ عَلَى مَالِهِ إِذَا رَجَاهُ

عَوْكَ [ʿavk] Evvel vehle maʿnāsınadır; tekülü: Ve harekete **لَقِيْتُهُ أَوَّلَ عَوْكٍ وَبَوَّكَ أَيَّ أَوَّلِ شَيْءٍ** Ve hareket maʿnāsınadır; yukālu: مَا بِهِ عَوْكَ أَيَّ حَرَكَةٍ

الْمَعَاكَ [el-meʿāk] (mīm'in fethiyle) Bu dahi kesb eylemek maʿnāsınadır; yukālu: Ve **عَاكَ مَعَاشُهُ عَوْكًا وَمَعَاكَ إِذَا كَسَبَهُ**

مَعَاكَ [meʿāk] İsm-i mekân olur, mezheb ve meslek maʿnāsına. Ve melce ve melāz maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ مَعَاكِي أَيَّ مَلَاذِي Ve ihtimāl maʿnāsınadır; yukālu: لَيْسَ عِنْدَهُ مَعَاكَ أَيَّ اِحْتِمَالٍ

الْإِغْتَوَاكُ [el-iʿtivāk] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Kalabalık olmak, izdihām maʿnāsınadır; yukālu: إِغْتَوَوْكُوا إِذَا أَرْدَحَمُوا

التَّعَاوُكُ [et-teʿāvuk] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Harb ve kıtāl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَعَاوَوْكُوا إِذَا افْتَتَلُوا

الْمَعْوَكَةُ [el-maʿveket] (مَعْرَكَةٌ [maʿreket] vezninde) ve

الْعَوِيكَةُ [el-ʿaviket] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Harb ve kıtāl maʿnāsınadır; tekülü: تَرَكْتُهُمْ فِي مَعْوَكَةٍ وَعَوِيكَةٍ أَيَّ قِتَالٍ

ع ه ك

الْعَيْهَكَةُ [el-ʿayheket] ve

الْعَوْهَكَةُ [el-ʿavheket] (ʿayn'ların fethiyle) Harb ve kıtāl maʿnāsınadır. ʿalā-kavlin **عَيْهَكَةُ** [ʿayheket] birbirini yere çalmağa denir, **صِرَاعٌ** [şirāʿ] maʿnāsına ve haykırışmağa denir, **صِيَاحٌ** [şiyāḥ] maʿnāsına; yukālu: مَا هَذِهِ الْعَيْهَكَةُ وَالْعَوْهَكَةُ أَيَّ الْقِتَالِ أَوْ الْعَيْهَكَةُ الصِّرَاعُ وَالصِّيَاحُ

ع ي ك

الْعَيْكَانُ [el-ʿayekān] (feteḥātla) Omuzları oynatarak yürümek maʿnāsınadır; yukālu: عَاكَ الرَّجُلُ يَعْيكُ عَيْكَانًا إِذَا مَشَى وَحَوْكَ مِنْكَبِيهِ

الْعَيْكَةُ [el-ʿayket] (EYKET) vezninde ve mürādifidir ki sık ağaç koruluğuna denir.

الْعَيْكَانِ [el-ʿAyketān] İki dağdır; **عَيْكَانٍ** [ʿAykān] dahi denir, **سَيْدَانٍ** [seydān] vezninde.

vezninde) Birbirine mahāret ve hazākat ve çire-destlik izhār edişmek ma'nāsınadır; yukālu: فَاتَكُهُ وَفَاتَكُوا أَي مَاهَرَهُ وَمَاهَرُوا Ve bir nesne ile şiddetle uğraşmak ma'nāsınadır, ekl-i ta'āma öfke ile uğraşmak gibi; yukālu: فَاتَكَ الشَّيْءَ إِذَا وَقَعَهُ بِشِدَّةٍ Ve bir işe dürüşmek ma'nāsınadır; yukālu: فَاتَكَ الْأَمْرَ فَاتَكَ إِذَا وَقَعَهُ Ve bir kimse tarafına mülāzemet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: فَاتَكَ فُلَانًا إِذَا دَاوَمَهُ Ve satılık şey'e sāhibinin takdīr eylediği semeni vermek ma'nāsınadır, niteki müfāteha paha söyleşip bir nesne vermekten 'ibārettir; yukālu: فَاتَكَ فُلَانًا إِذَا أَعْطَاهُ مَا اسْتَمَامَ بَبَيْعِهِ كَمَا يُقَالُ فَاتَحَهُ إِذَا سَاوَمَهُ وَلَمْ يُعْطِهِ شَيْئًا **الْتَفْتِيكَ** [et-teftik] Pamuk ditmek ma'nāsınadır; yukālu: فَتَكَ الْقُطْنَ إِذَا نَفَشَهُ Zāhiren lisānımızda bundan tiftik me'hūz ve muharreftir.

الْتَفْتُكُ [et-tefettuk] (تَفَعَّلَ [tefa'ul] vezninde) Bir işe bir kimse ile meşveretsiz hemān kendi nefesine hücum ve mübāşeret eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَفَتَّكَ بِأَمْرِهِ إِذَا مَضَى لَا يُؤَامِرُ أَحَدًا

[ف د ك]

فَدَكَ [Fedek] (fethateynle) Ḥayber kazāsında bir karye adıdır. Ve Fedekī b. 'A'bed ki عَرَبِيٌّ [arabiyy] veznindedir, Umm 'Amr b. el-Ehtem olan Meyyā nām hatunun pederidir.

فُدَيْكَ [Fudeyk] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Bir mevzi'dir.

الْفُدَيْكَاتُ [el-Fudeykāt] (musaggar būn-yesiyle) Havāricden bir tā'rifedir; Fudeyk nām hāriciye mensūblardır.

الْتَفْتِدِيكَ [et-tefdik] Pamuk ditmek ma'nāsınadır, تَفْتِيكَ [teftik] gibi; yukālu: فَدَكَ الْقُطْنَ إِذَا نَفَشَهُ

[ف ذ ل ك]

الْفَذْلُكَةُ [el-fezleket] (zāl-ı mu'ceme ile دَخْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Hāsib, hisāb-ı mufassalını tekmi'l ve ferāgat eylemek ma'nāsınadır; yukālu: فَذَلِكَ الْحَاسِبُ حِسَابُهُ إِذَا أَنَّهُا وَفَرَعَ مِنْهُ فَذَلِكَ كَذَا وَكَذَا ya'nī hisāb-ı mezburun cümlesi şu mikdārdır dediklerinden me'hūz ve muhtera'dır; pes بَسْمَلَةٌ [besmelet] ve حَوْقَلَةٌ [havqalet] gibi menhūt olur.

[ف ر ك]

الْفَرْكُ [el-ferk] (تَرَكٌ [terk] vezninde) Bir nesneyi el ile sırtıp ovmak ma'nāsınadır; yukālu: فَرَكَ الثَّوْبَ وَالسُّبُلَ فَرْكًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ فَرَكَ إِذَا دَلَّكَهُ Ve bir adama bugz eylemek, 'alā-kavlin ehad-ı zevceyn āhere bugz eylemeğe mahsūstur, niteki fa'nın kesriyle فَرْكٌ [firk] ve فُعُودٌ [ku'ūd] vezninde فُرُوكٌ [furūk] ve zammeteyn ve teşdīd-i kāf'la فُرُوكَانٌ [furukkān] dahi bu ma'nāyadır; yukālu: فَرْكَةٌ وَفَرْكَةٌ فَرْكًا وَفَرْكًا وَفُرُوكًا وَفُرُوكًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَمِنَ الْأَوَّلِ شَادًا إِذَا بَعْضُهُ أَوْ خَاصٌّ بِبَعْضَةِ الرَّوْجَيْنِ فَيُقَالُ فَرْكَهَا وَفَرْكْتَهُ

الْإِنْفِرَاكُ [el-infirāk] (mutāvi'dir) Bir nesne el ile ovulmak ma'nāsınadır; yukālu: فَرَكَ الثَّوْبَ فَانْفَرَكَ إِنفَرَكَ مِنْكِيهِ إِذَا زَالَتْ وَابْلَثْتَهُ مِنَ الْعَصْدِ

الْفَارِكُ [el-fārik] ve

الْفَرْوُكُ [el-ferūk] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Kavli evvele göre mutlakan bagīz olan ve sāniye göre zevcini sevmeyip bugz üzere olan 'avrete denir.

الْمُفْرَكُ [el-muferrek] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Şol kişiye denir ki 'avretler on-

dan hoşlanmayıp bugz eder ola; yukālu:

رَجُلٌ مَفْرُوكٌ إِذَا كَانَ تُبْغِضُهُ النِّسَاءُ

الْمَفْرُوكَةُ [el-muferreket] مُعْظَمَةٌ [mu'azzamet] (vezninde) Şol 'avrete denir ki erkekler ondan hazz eylemeyip bugz eder ola; yukālu:

إِمْرَأَةٌ مَفْرُوكَةٌ إِذَا صَارَتْ يُبْغِضُهَا الرِّجَالُ

الْمُفَارَكَةُ [el-mufāreket] مُتَارَكَةٌ [mutāreket] (vezninde ve mürādifidir; yukālu: إِذَا فَرَكَهُ إِذَا تَارَكَهُ

الْفَرْكُ [el-ferek] (fethateynle) Kulak dibinden salkı olup düşük olmak ma'nāsınadır ki gevgeç kulaklı ta'bir olunur; yukālu:

فَرِكَتٌ أَدْنُهُ فَرْكًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اسْتَرْخَى أَصْلُهَا

الْفَرْكَاءُ [el-ferkā] [ħamrā] (vezninde) ve

الْفَرِكَةُ [el-feriket] (feriḥat) (vezninde) Dibinden salkı ve düşük olan kulağa vasf olur; yukālu: أَدْنُ فَرْكَاءٍ وَفَرِكَةٌ أَيْ مُسْتَرْخِيَةٌ

التَّفَرُّوكُ [et-teferruk] (tefa'ul) (vezninde) Yürümekte ve söz söylemekte fersiz ve fātir olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَفَرَّكَ الرَّجُلُ إِذَا تَكَسَّرَ فِي كَلَامِهِ وَمَشِيهِ

الْإِفْرَاكُ [el-ifrāk] (hemzenin kesriyle) Ekin sünbülesinin elde ovulmak vakti gelip çatmak ma'nāsınadır; yukālu: أَفْرَكَ الْحَبُّ إِذَا حَانَ أَنْ يُفْرَكَ

الْإِسْتِفْرَاكُ [el-istifrāk] Sünbülenin daneleri özlenip pekişmek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَفْرَكَ الْحَبُّ فِي السُّبُلَةِ إِذَا سَمِنَ وَاشْتَدَّ

الْفَرِيكُ [el-ferik] (emir) (vezninde) Şol danelere denir ki kemālini bulmakla elde ovulmağa sālih ola; Anadolu'da ferik pilāvı bundan olur. Ve ferik aşına denir ki yağla yā süt ile tertib ederler.

الْمَفْرُوكُ [el-mefrūk] Şol deveye denir ki za'fından ve gevşekliğinden omuzları mafsaldan ayrılıp ve kürek kemiğinin va-

satında olan yumru kemiğin cevfindeki siniri yerinden cüdā olmuş ola. Ve pek koyu boyanmış nesneye denir; yukālu: ثَوْبٌ مَفْرُوكٌ أَيْ مَضْبُوعٌ صَبْغًا شَدِيدًا

الْفُرَيْيَكَانُ [el-fureyyikān] (fā'nın zammı ve yā-yı müşeddedenin kesriyle) Lisānın dibinde olan iki dāne kemiklere ıtlāk olunur, her biri فُرَيْيَكٌ [fureyyik]tir.

فِرِكَانٌ [Firikkān] سِينِمَارٌ [sinimmār] ve جَلَنَارٌ [culunnār] (veznlerinde) Bir mevzi' yāhūd iki mevzi' adıdır.

الْفِرْكُ [el-Firk] (fā'nın kesriyle) Kelvāzā kurbünde bir karye adıdır.

فِرْكٌ [Firek] (ineb) (vezninde) Bir mevzi'dir.

فَرَكٌ [Ferek] (cebel) (vezninde) Işfahān kazasında bir karyedir.

الْفَرِيكُ [el-ferik] (ketif) (vezninde) El ile ovulmakla kabuğundan kavlamış nesneye denir.

أَفْرَكٌ [Efrek] (aħmed) (vezninde) Esāmī-i ricāldendir.

[ف ر ت ك]

الْفَرْتَكَةُ [el-ferteket] [dahrecet] (vezninde) Kıyma kıymak ma'nāsınadır; yukālu: فَرْتَكَةٌ إِذَا قَطَعَهُ مِثْلَ الدَّرِّ Ve bir işi bozup tebāh eylemek ma'nāsınadır; yukālu: فَرْتَكَ عَمَلَهُ إِذَا أَفْسَدَهُ

فَرْتَكٌ [Fertek] (ca'fer) (vezninde) yāhūd رَأْسُ الْفَرْتَكِ [re'su'l-fertek] Yemen cānibine doğru sāhil-i Baħr-ı Hindistān'da bir dağın külāh gibi sivri tepesinin adıdır.

[ف ر س ك]

الْفَرْسِيكُ [el-firsik] (zibric) (vezninde)

Şeftaliye denir, حَوْحٌ [ħavħ] ma'nāsına, 'alā-kavlin tüysüz ve kızıl nev'ine denir ki et şeftali ta'bîr olunur yâhüd çekirdeğinden ayrılır olanına denir ki Fârisîde hülû ve Türkîde yarma şeftali ve ba'zı diyârda ekmek şeftali derler; tekûlu: أَكَلْنَا الْفُرْسِيَّكُ أَي الْحَوْحُ أَوْ هُوَ ضَرْبٌ مِنْهُ أَجْرَدُ أَحْمَرُ أَوْ مَا يَنْفَلِقُ عَنْ نَوَاهُ Vanğulu merhûm مَا يَنْفَلِقُ lafzında ki مَا kelimesini nâfiyeye haml ile inhirâf eylemiştir.

[ف ك ك]

أَفْكَكُ [el-fekk] [شَكَّ] [şekk] vezninde) Bir nesneyi bitişik ve yapışık olduğu nesneden ayırmak ma'nāsınadır, mafsâl ve hatm-i mektûb gibi; yukâlu: فَكَّ الشَّيْءَ فَكًّا Ve مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا فَصَّلَهُ

فَكَّ [fekk] ve

فُكُوكُ [fukûk] Rehn eylediği nesneyi kurtarıp çıkarmak ma'nāsına müsta'meldir; yukâlu: فَكَّ الرَّهْنَ إِذَا خَلَّصَهُ Ve pîr-i fânî olmak ma'nāsınadır; yukâlu: فَكَّ الرَّجُلُ إِذَا هَرَمَ ve yukâlu: فَكَّ الشَّيْخَ وَفَرَّجَ Ya'nî "Pek pîr olup çenesi düştü." Ve esîri kurtarmak ma'nāsınadır; yukâlu: فَكَّ الْأَسِيرَ إِذَا خَلَّصَهُ Ve kul âzâd eylemek ma'nāsınadır; yukâlu: فَكَّ الرَّقِيبَةَ إِذَا أَعْتَقَهَا Ve bir nesneyi tutup yummuş ve sıkılmış olan avucu açmak ma'nāsınadır; yukâlu: فَكَّ يَدَهُ إِذَا فَتَحَهَا عَمَّا فِيهَا Ve

فَكَّ [fekk] El ve bilek yerinden burkulup çıkmağa denir ki kırılmaktan dündür; yukâlu: وَقَعَ فَكَّ بِيَدِهِ وَهُوَ انْفِصَالُ الْيَدِ دُونَ الْكَيْسِرِ Ve

فَكَّ [fekk] ve

فَكَّةٌ [fekket] Sölpük ve çolpa olarak ahmak ve şaşkın olmak ma'nāsınadır; tekûlu: فَكَّكَتْ يَا رَجُلُ وَفَكَّكَتْ فَكًّا وَفَكَّةٌ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالْحَامِسِ أَي حُمِّتْ فِي اسْتِرْحَاءٍ ve yukaul: بِهِ

فَكَّةٌ أَي اسْتِرْحَاءٌ فِي الْحُمِّقِ Ve

فَكَّ [fekk] Çeneye denir, zenaħ ma'nāsına; ikisine فَكَّانٌ [fekkân] denir; yukâlu: ضَرَبَ فَكَّهُ أَي لَحِيَهُ Ve bu infisâl ma'nāsından me'hûzdur, fi'l-asl masdardır.

الْإِفْتِكَاكُ [el-iftikāk] Bu dahi rehni kurtarmak ma'nāsınadır; yukâlu: إِفْتَكَّ الرَّهْنَ إِذَا خَلَّصَهُ

الْفَكَّاكُ [el-fekāk] (fâ'nın fethi ve kesriyle) Bu dahi esîr kurtarmak ma'nāsınadır; yukâlu: فَكَّ الْأَسِيرَ فَكًّا وَفَكَّاكَ إِذَا خَلَّصَهُ

فَكَّاكُ [fekāk] Şol nesneye denir ki onu vermekle rehn halâs olur; fâ'nın kesriyle de lügattır; yukâlu: مَا لِرَهْنِكَ فَكَّاكَ أَي مَا يَفْتَكُّ بِهِ

الْإِنْفِكَاكُ [el-infikāk] Bir 'uzv yerinden ayrılıp çıkmak ma'nāsınadır; yukâlu: انْفَكَّتْ إِذْ انْفَرَجَتْ إِذَا زَالَتْ

الْفَكَّاكُ [el-fekek] (fethateynle) Ayak yerinden burkulup çıkmak ma'nāsınadır ki masdar ve ism olur; yukâlu: فَكَّتْ قَدَمُهُ تَفَكًّا بِقَدَمِهِ فَكَّاكَ أَي انْفِصَاخَ Ve çene yerinden ayrılıp düşmek ma'nāsınadır; yukâlu: فَكَّ فَكَّهُ فَكَّاكَ إِذَا انْكَسَرَ Ve omuz mafsalından ayrılıp düşük olmak ma'nāsınadır; yukâlu: فَكَّ مَنَكِبَهُ فَكَّاكَ وَفَكَّاكَ بِالْإِدْغَامِ إِذَا انْفَرَجَ وَاسْتَرَخَى

الْأَفَّاكُ [el-efekk] Sıfattır, za'f ve istirhâdan nâşî omuzu mafsalından ayrılıp düşük olan kimseye denir. Mü'ellif bunu tekrâr eylemiştir. Ve

أَفَّاكُ [efekk] Çeneye denir, فَكَّ [fekk] gibi; yâhüd burun ucundan üst çenenin biriktiği yere yâhüd alt ve üst çenelerin kavuştuğu yere denir, iki taraflı olur, her birine denir.

الْفَكَّةُ [el-Fekket] (fâ'nın fethiyle) Sıbyân-ı 'Arabın فَصْعَةُ الْمَسَاكِينِ [Kaş'atu'l-Mesākîn] ve etfâl-i Türk'ün Dilenciler Keşkülü

ağırşaklanmak ma'nāsınadır; yukālu: تَمَلَّكَ تَمَلَّكَ إِذَا اسْتَدَارَ تَمَلَّكَ إِذَا اسْتَدَارَ

الْفَالِكُ [el-fālik] ve

الْمَفَلِكُ [el-mufellik] (مُحَدَّثٌ [muḥaddiṣ] vezninde) Ağırşak memeli kıza denir, vasf-ı hāsslardır.

الْفُلْكَةُ [el-fulket] (fā'nın zammıyla) Ağırşaga denir ki iplik eğirdikleri iğde olur; fā'nın kesriyle de cā'izdir; yukālu: صَارَ فَلَكٌ سَمَايَا تَمَلَّكَ كَالْفُلْكَ وَهِيَ شَيْءٌ مُدَوَّرٌ لِلْمِعْزَلِ [felek] tesmiyesi bundandır. Ve devenin omurga kemikleri aralıklarının kavuştukları ene denir. Ve lisānın dip tarafından olan ucunun üzerinden olan yumruca küçük nesneye denir ki küçük dilden başkadır. Ve atın ve devenin göğüslerinin çevre ve dā'iresine denir. Ve yekpāre bir kayadan olan tepeye denir. Ve at kuyruğunun kıllarından örülmüş ağırşak tarzında şol nesneye denir ki anasını emmesin diye deve yavrusunun lisānını cüz'ice yarıp üzerine bend ederler. Ve mutlakan değirmi olan nesneye itlāk olunur.

الْفُلْكَ [el-fulk] (fā'nın zammıyla) Gemiyeye denir, سَفِينَةٌ [sefīnet] ma'nāsına; mü'ennes ve müzekker olur ve müfred ve cem' olur. Pes ism-i cins olmuş olur. Ve ba'zılar ya'nī Sībeveyhi dedi ki cem' olan فُلْكَ [fulk] müfred olan فُلْكَ [fulk] un cem'-i teksiridir, ya'nī cem'de olan zamme ve sükūn müfredde olan zamme ve sükūna mugāyir i'tibār olunur. Ve bu جُنُبٌ [cunub] ve طِفْلٌ [ṭifl] gibi vāhid ve cem' olan ism kabīlinden değildir, zīrā فَعْلٌ [fu'al] fā'nın zammıyla ve فَعَلَ [fa'al] fethateynle şey-i vāhide itlāk olunmakta müştereklerdir, عُرْبٌ [urb] ile عَرَبٌ [arab] gibi. Ve fethateynle olan فَعَلَ [fa'al]

in hod fā'nın zammıyla فَعَلَ [fu'al] üzere cem' olunması cā'izdir, أُسِدَّ [esed] ile أُسِدَّ [usd] gibi, pes fā'nın zammıyla فَعَلَ [fu'al] un yine fā'nın zammıyla فَعَلَ [fu'al] üzerine cem'lenmesi cā'iz ve sahīh olur. Mütercimer der ki *Miṣbāḥ*'ın ve sā'irin beyānına göre vāhid oldukta müzekker olur ki binā-i فَعْلٌ [ḳufl] gibi olur ve cem' oldukta mü'ennes olur ki binā-i حُمْرٌ [ḥumr] gibi olur yāhūd سَفِينَةٌ [sefīnet] te'vīliyle müzekker ve مَرْكَبٌ [merkeb] te'vīliyle mü'ennes olur. Ve cem' oldukta vech-i mezkūr üzere hurūfunun tagyīri takdīri olur, دِلَاصٌ [dilāṣ] ve هِجَانٌ [hicān] gibi.

الْفَلِكُ [el-felik] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Kemikleri salkı ve mefāsilleri iri ve künde olan taslak adama denir. Ve dizinin ağırşagında veca' olan kimseye denir; yukālu: وَرَجُلٌ فَلِكٌ إِذَا كَانَ بِهِ وَجَعٌ فِي فَلْكَ رُكْبَتَيْهِ Ve zengī 'Arablar gibi ağırşak sağrılı adama denir; yukālu: رَجُلٌ فَلِكٌ أَيُّ لَهُ أَلْيَةٌ كَمَلْكَ كَالرَّيْحِ **فَلْكَ** [Felek] (جَبَلٌ [cebel] vezninde) Seraḥ kazāsında bir karye adıdır.

الْفَيْلَكُونُ [el-feylekūn] (حَزَبُونَ [ḥayzebūn] vezninde) Oklavaya denir, شُوبَقٌ [şubāḳ] ma'nāsına.

الْإِفْلِيكَانُ [el-iflīkān] (hemze-i meksūre ve tesniye bünyesiyle) Boğazda küçük dili cenāh tarzında ihāta eden iki hurde et parçasına denir; her birine إِفْلِيكٌ [iflīk] denir.

[ف ن ك]

الْفُنُوكُ [el-funūk] (سُلُوكٌ [sulūk] vezninde) Bir yerde ikāmet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: فَتَنَكَ بِالْمَكَانِ فُنُوكًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَقَامَ بِهِ Ve bir nesneye müdāvemem eylemek ma'nāsınadır; yukālu: فَتَنَكَ عَلَيْهِ إِذَا وَاظَبَ Ve yalan söylemek ma'nāsınadır; yukālu: فَتَنَكَ

FASLU'L-KĀF

(فَصْلُ الْكَافِ)

[ك ر ك]

الْكُرْكِي [el-kurkiyy] (كُرْدِيَّ [kurdiyy] vezninde) Tā'ir-i ma'rūf ismidir ki turna kuşuna denir, Fārisīde kulenk denir; cem'î كِرَاكِي [kerākiyy] gelir kâf'ın fethiyle. زَنْبَقُ [zenbak] yağıyla karıştırılmış dimāgını ve merāesini se'ūtan isti'māl kuvvet-i muhāfaza irāsında 'acībü'l-eserdir, belki ekserī hāfizaya aldığı nesneyi min-ba'd unutmaz olur. Ve pazı suyuyla merāesini üç gün se'ūt lakve-i betteye nāfi', kezālik merāesini tilā cereb ve baras 'illetlerine zāhirü'l-menāfi'dir. Mütercim der ki turna dimāgını ekl kuvvet-i hāfıza irāsında bī-'adīl olup lākin rüculiyyeti katı' olduğu ba'zı sikāttan mesmū' olmuştur.

كِرْك [Kerk] (kâf'ın fethiyle) Cebelu Lubnān eteğinde bir karye adıdır.

كِرْك [Kerek] (fethateynle) Belkā' nevāhīsinde bir kal'a adıdır.

الْكُرْك [el-kurrek] (دُمْل [dummel] vezninde) 'Arablara mahsūs bir la'ib adıdır. Şārih der ki küre oyunudur ki top oyunu olacaktır. İntehā. Ve hīz ve muhannese كُرْكِيَّ [kurrekiyy] itlākı bu cihettendir, gulām-pārelerin önlerine top gibi yuvalanırlar.

الْكِرْك [el-kerik] (كَيْف [ketif] vezninde) Kırmızı nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ كِرْكٌ أَيْ أَحْمَرُ

[ك ش ك]

الْكَشْك [el-keşk] (kâf'ın fethi ve şīn-i mu'cemenin sükūnuyla) Arpa suyuna denir, ماء الشَّعِير [mā'u'ş-şar] ma'nāsına; murād arpa çorbasıdır ki etibbā' yogurd

kurusu olan keşk ile fark için كَشْكُ الشَّعِير [keşku'ş-şar] itlāk ederler, yoksa ماء الشَّعِير [mā'u'ş-şar] başka terkībidir.

[ك ز م ز ك]

الْكَزْمَزِك [el-kezmāzik] (kâf'ın fethiyle) Ilgın yemişine denir; Fārisīde kâf'ı 'acemiyle olmakla ta'rīb olundu. Ve lafz-ı mezbūr ilgın mazısı demektir, zirā Fārisīde "gez" ilgın ağacına denir, vasf-ı terkībi cihetiyle takdīm olunmuştur.

[ك ع ك]

الْكَعْك [el-ka'k] (kâf'ın fethiyle) Kek ve peksimet dedikleri ekmeğe denir, kāk-ı Fārisī mu'arrebidir, Şām keki ma'lūmdur.

[ك و ك]

الْكُوكُوَّة [el-kevkevet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) İki tarafa hareket ve temāyül ederek tīz tīz yürümek, 'alā-kavlin bodur kimse yelmek ma'nāsınadır; yukālu: الرَّجُلُ الْكُوكُوَّةُ إِذَا اهْتَزَّ فِي مَشْيِهِ وَأَسْرَعَ أَوْ هُوَ عَدُوُّ الْقَصِيرِ

الْكُوكِيَّة [el-kuvākiyet] (عُلَابِيَّةٌ [ulābiṭat] vezninde) ve

الْكُوكَاة [el-kevkat] (kâf'ın fethiyle) Bodura denir.

الْمُكُوكِي [el-mukevkī] (mīm'in zammıyla) Aslā işe yaramaz bī-hayr u menfa'at kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ مُكُوكٍ أَيْ لَا خَيْرَ فِيهِ

[ك ي ك]

الْكَيْكَةُ [el-keyket] (أَيْكَةٌ [eyket] vezninde) Yumurtaya denir, بَيْضَةٌ [beyḍat] ma'nāsına. Aslı كَيْكِيَّةٌ [keykeyet]tir, فَيْعَلَةٌ [fey'alet] vezninde; cem'î كَيْكِي [keyākī] gelir, لِيَالِي [leyālī] vezninde ve musaggarı كُيَيْكَةٌ [kuyeyket]tir, جُهَيْنَةٌ [cuheynet] vezninde ve كُيَيْكِيَّةٌ [kuyeykiyet]tir, لُيَيْلِيَّةٌ [luyeyliyet]

vezninde.

الْكَيْكَاءُ [el-keykāʔ] (بَيْدَاءُ [beydāʔ] vezninde)

İşe yaramaz bî-hayr adama denir; yukālu:

هُوَ كَيْكَاءٌ أَي لَا خَيْرَ فِيهِ

FASLU'L-LĀM

(فَضْلُ اللَّامِ)

[ل أ ك]

الْمَلَأُكَ [el-melʔek] ve

الْمَلَأُكَتُ [el-melʔeket] (mīm'lerin ve hemzelerin fethiyle) Elçiliğe denir, risālet maʕnāsına; tekūlu: اِحْمِلْ اِلَيْهِ مَلَأُكِي وَمَلَأُكْتِي أَي رِسَالَتِي

الْاِلَآكَةُ [el-ilāket] (hemzenin kesriyle) Elçilik eylemek maʕnāsındır; tekūlu: اَلْيَكْنِي اِلَى فُلَانٍ أَي اُبْلِغُهُ عَنِّي Ve bunun aslı اَلْيَكْنِي idi **الْاِلَآكَةُ** vezninde, hemzenin harekesi mā-kabline nakl olunduktan sonra hemze hazf olundu.

الْمَلَأُكَ [el-melʔek] (مَفْعَدٌ [maʕʕad] vezninde) Ferişteye denir, taraf-ı ilāhiden peygamberlere resūl olup iblāg-ı ahkām eyledikleri için; vezni مَفْعَلٌ [meʕʕal]dir, kesret-i istiʕmālden hemze hazf olunup مَلَكٌ [melek] dediler. Ve baʕzen şāzz olarak isbāt olunur. Müʔellif hemze faslında dahi bunu irād eylemişti. Bu cihetle hemziyye ve lāmiyye olması muhtelefün-fih̄tir. Belki müʔellif “م،ل،ك” māddesinde dahi sebt etmiştir. Pes bunda üç güne, belki baʕzılar “ل،و،ك”ten dahi meʕhūzdur demekle dört güne ihtilāf olmuştur. Rāğib ve Zemaḥşerī ve ekser-i eʕimme mehmūzü'l-fāʔ olması zāhiblerdir. Kaldı ki lāmiyye olduğu sūrette zikr olunan مَلَأُكَ [melʔek] ve مَلَأُكَتُ [melʔeket] masdar-ı mīmī olup meʕhaz olmak ve terkīb irsāl maʕnāsına olmak lāzımdır ki hattā meʕʕal ondan meʕhūz ve ism-i mekān yāhūd ism-i meʕʕul makāmına kāʕim tasavvur oluna, zīrā mübālagaten مَلَكٌ [melek] mevzi-i risālet yāhūd ism-i

mef'ul i'tibār olunmak sahibidir. Ve bu kavil Ebū 'Ubeyde kavlidir, lākin terkībin irsāl ma'nāsına olduğu sâbit değildir, onun için mü'ellif dahi tela'süm ve icâz ile sebt eyledi ve illâ bu kavil tekellüf cihetinden eslemdir. Ve kütüb-i sâlifenin birinde bu hakîr gördüm ki Süryânîde مَفْلِيَانًا melek demektir, mîm'in ve kâf'ın fethi ve âhirde sâ-yı müsellese ile; ba'dehu 'Arablar ta'rîb edip مَلَكَايَا dediler, sonra tahfîf ve tasarruf edip مَلِكٌ [melek] ve مَلَائِكَةٌ [melâ'iket] dediler, niteki lafza-i celâlenin ve آمِينَ kelimesini ve رَحْمَنٍ lafzının ehl-i tahkîk Süryâniyyü'l-asl olduğunu tansîs eylediler, fe'lyuhfaz.

[ل ب ك]

اللَّبِئُ [el-lebik] (سَبَكٌ [sebk] vezninde) Karıştırmak ma'nâsınadır; yukâlu: لَبِئَكَ لَبِئَةً Ve لَبِئًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا خَلَطَهُ

لَبِئٌ [lebik] Mahlût nesneye itlâk olunur, لَبِئَةٌ [lebket] gibi; yukâlu: لَبِئْتُ لَبِئَةً وَتَرِيدَةٌ لَبِئَةً لَبِئْتُ لَبِئَةً Ve tiridi ekl için bir araya toplamak ma'nâsınadır; yukâlu: لَبِئْتُ لَبِئَةً إِذَا جَمَعَهُ لِيَأْكُلَهُ

التَّلْبِيئُ [et-telbîk] Bu dahi karıştırmak ma'nâsınadır; yukâlu: لَبِئَهُ إِذَا خَلَطَهُ

اللَّبِيكُ [el-lebik] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Karışık, şürîde nesneye denir; yukâlu: أَمْرٌ لَبِيكٌ أَيْ مُلْتَبَسٌ مُخْتَلِطٌ

الْإِلْتِبَاكُ [el-iltibāk] Karışık, şürîde olmak ma'nâsınadır; yukâlu: إلتِبَكَ الْأَمْرُ إِذَا اخْتَلَطَ

الْلَبِيكَةُ [el-lebiket] (سَفِينَةٌ [sefînet] vezninde) بَكِيْلَةٌ [bekîlet] ma'nâsınadır ki birbirine karışmış keçi ve koyun sürüsüne denir. Ve cemâ'at-i insâniye denir; yukâlu: جَاءَتْ لَبِيكَةً Ve bir türlü ta'am adıdır ki keş ve un yâhüd hurmâ ve sâfî yağla

müretteb omaç aşıdır.

اللُّبَاكَةُ [el-lubâket] (ثُمَّامَةٌ [sumâmet] vezninde) Bu dahi cemâ'at-i insâniye denir.

اللَّبْبَكَةُ [el-lebeket] (fete'hâtla) Lokmaya, 'alâ-kavlin tiridden يَا حَيْسُ [hays] dedikleri ta'amdan bir kıt'aya denir.

الْإِلْبَاكُ [el-ilbāk] (hemzenin kesriyle) Fuhs ve hatâ söylemek ma'nâsınadır; yukâlu: أَلْبَكَ الرَّجُلُ إِذَا أَخْتَى وَأَخْطَأَ فِي مَطْقِعِهِ

التَّلْبَبُكُ [et-telebbuk] (تَفَاعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Bir mâdde müştebih ve muhtelit olmak ma'nâsınadır; yukâlu: تَلْبَبَكَ الْأَمْرُ إِذَا تَلَبَّسَ

[ل ح ك]

اللَّحْكَ [el-laḥk] (سَحَقٌ [saḥk] vezninde) Ağza dârü ya'nî ağız otu dökmek ma'nâsınadır; yukâlu: لَحَكَ الصَّبِيُّ لَحْكَاً مِنَ الدَّوَاءِ Ve bir nesneyi bir nesneye gereği gibi yapıştırıp bitişirmek ma'nâsınadır; yukâlu: لَحَكَ بِالشَّيْءِ إِذَا شُدَّ لِحْكَ الْعَسَلِ لَحْكَاً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا لَعِقَهُ Ve yalamak ma'nâsınadır; yukâlu: لِحْكَ الْمَلَاْحِكَةَ [el-mulâḥaket] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'let] vezninde) ve

التَّلَاْحُكُ [et-telâḥuk] (تَفَاعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Bunlar da لَحَكَ [laḥk] ma'nâsınadır; yukâlu: مُؤَلِّفٌ لَحَكَ بِهِ وَتَلَاْحَكَهُ بِمَعْنَى لَحَكَهُ وَتَلَاْحَكَ لَحْكَاً وَتَلَاْحَكَ لَحْكَاً وَتَلَاْحَكَ لَحْكَاً وَتَلَاْحَكَ لَحْكَاً Ve bir nesnenin ezcâsı sokuşturma gibi birbirine girişmek ma'nâsiyle mersümdür. Ve mü'ellife göre bir nesne bir şey'e gereği gibi yapışıp bitişik olmak ma'nâsınadır; yukâlu: تَلَاْحَكَتْ فَقَارُ الظُّهْرِ تَلَاْحَكَ إِذَا شُدَّ التَّبَاْمَهُمَا

اللَّحْكَ [el-leḥik] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Geç inzâl eden adama denir; yukâlu: رَجُلٌ لَحَكَ أَيْ بَطِيءُ الْإِنزَالِ

الْحَكَاةُ [el-luḥakā] (عُلُوَاءُ [gulevā] vezninde) ve

الْحَكَاةُ [el-luḥaket] (هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) Kertenkeleye şebîh gök renkli bir cânver adıdır.

الْمُتَلَاهِكَةُ [el-mutelāḥiket] (مُتَلَاهِكَةٌ [mutelāḥikat] vezninde) Bünye ve terkîbi kunt ve kavî ve şedîd nākaya denir.

الْمَلَاْحِكُ [el-melāḥik] (mîm'in fethiyle) Dar yerlere denir; yukālu: وَقَعُوا فِي الْمَلَاْحِكِ أَي الْمَضَائِقِ

[ل د ك]

الْدُّكُ [el-ledk] (lām'ın fethiyle) ve

الْدُّكُ [el-ledek] (fethateynle) Yapışmak ma'nāsınadır; yukālu: لِدْكَ بِهِ لُدًّا وَلُدًّا مِّنْ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا لَرَقَ بِهِ

[ل ذ ك]

الْدُّكُ [el-lezek] (lām'ın ve zāl-ı mu'cemenin fethiyle) Yara henüz bir hoşça onulmayıp lākin etleri bitip düzelmek ma'nāsınadır; yukālu: لِدْكَ الْجُرْحُ لُدًّا مِّنْ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اسْتَوَى نَبَاتٌ لَحْمِهِ أَرْكَ الْمَذْبُورِ مُسَاهِفًا، سَاوَبَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا لَرَقَ بِهِ

[ل ف ك]

الْأَلْفَكُ [el-elfek] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Solak adama denir; yukālu: أَلْفَكَ أَي أَعَسَرَ وَكَذَا أَحْمَقُ

الْأَلْفِكُ [el-lefik] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bu dahi ahmak adama denir.

[ل ك ك]

الْلِّكُ [el-lekk] (شَكٌّ [şekk] vezninde) Yumrukla bir adamın kafasına vurmak, 'alā-kavlin bir kimseye vurup öte kakmak

ma'nāsınadır; yukālu: لَكَّهُ لَكًّا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا صَرَبَهُ بِجُمُعِهِ فِي قَفَاهُ أَوْ صَرَبَهُ فَدَفَعَهُ Ve eti kemikten ayırmak ma'nāsınadır; yukālu: لَكَّ اللَّحْمَ إِذَا فَصَلَهُ عَنِ عِظَامِهِ Ve karıştırmak ma'nāsınadır; yukālu: لَكَّهُ إِذَا خَلَطَهُ

لَكَّ [lekk] Ete denir, لَحْمٌ [laḥm] ma'nāsına. Ve bir nebât adıdır ki onunla nesne boyanır. Şārihin ta'rîfine göre Fāriside lāk dedikleri nebâtür ki lök ta'bîr olunan kırmızı boya onun zamkıdır, ondan mühr mumu düzülür ve onunla yalnız ipek ve yün boyanır ve نُفِّلَ [şufl]ünü kuyumcular isti'mâl ederler.

الْلِّكَاكُ [el-likāk] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Zihām ma'nāsınadır; yukālu: مَا هَذَا الْلِّكَاكُ أَي الرِّحَامُ Ve eti kunt ve şedîd olan nākaya denir; cem'î لُكُّكُ [lukek] gelir, صُرْدٌ [şurad] vezninde ve لِكَاكٌ [likāk] gelir müfredi gibi. Ve bu دِلَاصٌ [dilās] kabîlindedir.

الْلُّكِّيَّةُ [el-lukkiyyet] ve

الْلُّكَاكِيكُ [el-lukālīk] (lām'ların zammıy-la) Bunlar da şedîdü'l-lahm olan nākaya denir.

الْإِلْتِكَاكُ [el-iltikāk] Sıkışıp müzdahim olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِنْتَكَ الْوَرْدُ إِذَا أَرْدَحَمَ Ve nās yemeklik tası gibi birbirine girişmek ma'nāsınadır; yukālu: إِنْتَكَ الْعَسْكَرُ إِذَا تَضَامَ وَتَدَاخَلَ Ve sözde hatâ eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِنْتَكَ فِي كَلَامِهِ إِذَا أَخْطَأَ Ve bir adam iktizā eden delîl ve huccetini geç irād eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِنْتَكَ فِي حُجَّتِهِ إِذَا أَبْطَأَ

الْلِّكِيكُ [el-lekīk] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Birbirine girişmiş 'askere denir. Ve bedende ki ete itlāk olunur. Ve gövdesi sıkı ve pek ve tıknaz adama denir. Ve katrana denir. Ve bir şecer-i za'fîf adıdır. Ve bir mevzî' ismidir.

اللُّكُّ [el-lukk] (lām'ın zammıyla) Zikr olunan لُكُّ [lekk] dedikleri nebâtın قُلُّ [sufl] üne yâhūd 'usâresine denir. Kuyumcular onunla hañçer ve bıçak saplarını yapıştırırlar. Bir dirhemini şürb, hafakân ve yarakân ve istiskâ ve çiğher ve mi'ce ve dalak ve mesâne evcâ'ına nâfi' olup lâkin semiz adamı ihzâl eder. Ve bazıları dediler ki lām'ın zammıyla لُكُّ [lukk] zikr olunan لُكُّ [lekk] boyasıyla boyanmış derinin yufka tıraşesine denir ki onunla hañçer ve bıçak saplarını bend ederler; lām'ın fethiyle de cā'izdir. Ve

لُكُّ [Lukk] Endelus ülkesinde bir belde adıdır. Ve İskenderiyye ile Tarabulus-ı Garb beyninde bir beldedir. Ve

لُكُّ [lukk] لُكِيكُ [lekik] gibi etine dolu sım-sıkı tıknaz adama denir; مَلَكُكُ [mulekkekk] dahi denir, مُعَظَّمُ [mu'azzam] vezninde.

الْمُلْتَكُّ [el-multekk] مُلْتَزُّ [multezz] vezninde) Geçkin sarhoşa denir; yukâlu: سَكْرَانُ مُلْتَكُّ أَي يَابِسُ سَكْرَا

اللُّكُّلُكُّ [el-lukluk] هُدْهُدُ [hudhud] vezninde) Bodura denir. Ve iri ve yumru gövdeli deveye denir.

لُكَاكُ [Lukāk] (غُرَابُ [ğurāb] vezninde) Hazn-ı Benî Yerbū' da bir mevzi' adıdır.

الْلُّكَاةُ [el-lekkā] عَكَاةُ [akkā] vezninde) Lök boyasıyla boyanmış derilere denir.

[ل ل ك]

الْلُّلِكَايِي [el-Lālikā'iyi] (Āhirde hemze ba' dehu yā-yı nisbetle) Muhaddis-i meşhūr Ebu'l-Kāsim Hibetullāh b. el-Ḥāsen b. Mañşūr er-Rāzī eṭ-Ṭāberī nisbetidir.

[ل م ك]

الْلُّمَكُّ [el-lemk] (lām'ın fethiyle) ve

الْلُّمَاكُ [el-lumāk] (غُرَابُ [ğurāb] vezninde) ve

الْلُّمَاكُ [el-limāk] (كِتَابُ [kitāb] vezninde) Tütüyāya denir ki göze çekilip cilā verir; yukâlu: اِكْتَحَلَ بِالْمَمَكِ وَالْمَمَاكِ وَهُوَ الْجَلَاءُ Ve يَكْحَلُ بِهِ الْعَيْنُ

لَمَكُ [lemk] Masdar olur, hamuru iyice yoğurmak ma'nāsına; yukâlu: لَمَكَ الْعَجِينُ لَمَكًا مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا مَلَكَهُ

الْلُّمَاكُ [el-lemāk] (سَحَابُ [sehāb] vezninde) Cüz'ice ta'āma denir ki yalamtık ta'bīr olunur.

الْتَلْمُكُ [et-telemuk] (تَفْعُلُ [tefa'ul] vezninde) Cüz'ice nesne tatmak ma'nāsınadır; yukâlu: مَا تَلَمَكَ بِلَمَاكِ أَي مَا دَاقَ شَيْئًا Ve deve çenelerini beri öte oynatıp gev-mek ma'nāsınadır; yukâlu: تَلَمَكَ الْبَعِيرُ إِذَا لَوَى لَحْيَتِيهِ هُوَ يَتَلَمَكُ أَي يَتَلَمَّظُ

لَمَكُ [Lemek] (fethateynle) ve

لَامَكُ [Lāmek] (هَاجِرُ [hācer] vezninde) Nüh peygamber 'alā-nebiyyinā ve 'aleyhi's-selām hazretlerinin pederleri ismidir.

الْلُّمِيكُ [el-lemik] (أَمِيرُ [emir] vezninde) Gözleri sürmeli adama denir; yukâlu: رَجُلٌ لَمِيكٌ أَي مَكْحُولُ الْعَيْنَيْنِ

الْيَلْمَكُ [el-yelmek] (يَلْمَعُ [yema' vezninde) Kavī ve tūvānā delikanlıya denir. Ve bu ricāle mahsūstur; yukâlu: رَأَيْتُ يَلْمَكًا أَي شَابًّا قَوِيًّا

[ل و ك]

الْلُّوَكُ [el-levk] (شَوْكُ [şevk] vezninde) Ağızda bir nesneyi pek yapça çiğnemek ma'nāsınadır ki gevelemek ta'bīr olunur, 'alā-kavlin pek nesneyi çiğnemek yāhūd sakız gibi çiğnemek ma'nāsınadır; yukâlu: لَأَكُ الشَّيْءَ يَلُوكًا إِذَا مَضَعَهُ أَهْوَنَ الْمَضْغِ أَوْ هُوَ

عَمَّ الشَّيْءِ Ve at gemini gev-
mek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu:
عَمَّ إِذَا مَضَعَهُ لَأَكُ الْفَرَسَ الْجَمَامَ إِذَا مَضَعَهُ
Ve adamın ırz ve
nāmūsuna dokunup dillemek ma'nāsına
müsta'meldir; yukālu: هُوَ يَلُوكُ أَعْرَاضَ النَّاسِ
هُوَ يَلُوكُ أَعْرَاضَ النَّاسِ
أَيَّ يَبْقَعُ فِيهِمْ

اللَّوَاكُ [el-levāk] [sehāb] [seḥāb] veznin-
de) Çiynemtiye denir; yukālu: مَا ذَاقَ لَوَاكًا
أَيَّ مَضَاعًا وَقَوْلُهُمْ أَلْكَيْتَنِي إِلَى فَلَانٍ ذَكَرَ فِي "ل،أ،ك"
Ya'nī [ilāket]ten me'hūz أَلْكَيْتَنِي misālī
ki elçilik eylemek ma'nāsındadır, [ilāket]
[ilāket]ten emrdir, Cevherī'nin burada
zikri vehmdir, ve ona müte'allik kıyāstan
zikir eylediği kelāmlar bi'l-cümle tahbīt ve
tahlittir. Hulāsa işbu "ل،و،ك" māddesinden
değildir. Şārih der ki Cevherī, Ebū Zeyd
ve Ebū 'Uşfur ve Ebū Ḥayyān emsālī ehl-i
lügate ittibā'e eylemiştir; li-ennehum kālu;
ve yukālu: مِنَ الْمَلَكِ مَنْ لَأَكُ الشَّيْءَ فِي فِيهِ أَيَّ أَدَارُهُ
وَهُوَ مَفْعَلٌ كَمَعَادٍ ثُمَّ حُذِفَتِ الْعَيْنُ

[ل ي ك]

الَلَيْكَةُ [el-Leyket] [ayket] [eyket] vezninde)
Ashāb-ı Hicr'in karyeleri isimdir. Ve bihā
kara'e Nāfi' ve İbn Keşir ve İbn 'Āmir fī
sūreti'ş-Şu'arā' ve Şād. Ve Zemaḥşerī'nin
لَيْكَةُ [Leyket]in ism-i karye olduğunu inkār
eylemesi nā-be-cādır.

FASLU'L-MĪM

(فَضْلُ الْمِيمِ)

[م ت ك]

الْمَتْكُ [el-metk] [fetk] [fetk] vezninde ve
zammeteynle ve yalnız mīm'in zammıy-
la) Sineğin burnuna, 'alā-kavlin zekerine
denir. Ve her hayvānın zekerinin ucuna
denir. Ve insān zekerinin kellesinin altın-
da vāki' damarın ismidir; menīnin mahre-
ci odur derler. 'Alā-kavlin [ihlīl]den
içeri ve doğru gerilip çekilen dericiğe denir
yāhūd [ihlīl]in veterine ya'nī girişine
denir ki önünde gerilip duran damar ola-
caktır. Şārih der ki bununla evvelki kavlin
farkı nā-ma'lūmdur. Yāhūd şol damara
denir ki haşefenin altı yanından zekerin
iç yüzünde olur ki sünnet olan kimsede
en sonra sağalan oralıktır. Ve 'avret kıs-
mının fercinde diltik ta'bīr olunan lahm-ı
zā'ide denir ki sünnet olduktan sonra ye-
rinde kalır yāhūd onda olan damara denir.
Ve ağaç kavununa denir; bunda mīm'in
kesriyle de lügattır. Ve zümāverd ismi-
dir ki kadın budu ve kadın lokması ta'bīr
olunan ta'āmdır. Ve kuri'e kavluhu ta'ālā:
"وَاعْتَدْتُ لَهُنَّ مَتْكًا" أَيَّ زُمَاوَرْدًا أَوْ أَتْرَجًا
merhūmun burada زُمَاوَرْدٌ [zumāverd]i tur-
fanda meyve ile tefsiri garībdır. Ve süsen
ismidir ki ma'rūf çiçektir.

الْمَتْكُ [el-mutukk] [utull] [utull] vezninde)
Bu dahi 'avret fercinin lahm-ı zā'idine
denir.

الْمَتْكُ [el-metk] [fetk] [fetk] vezninde) Kes-
mek ma'nāsındadır; yukālu: مَتَكَ الشَّيْءَ مَتْكًا إِذَا
قَطَعَهُ Ve

مَتْكُ [metk] Bir nebāt adıdır ki 'usāresi buz

gibi münce mid olur.

الْمَتَكَاةُ [el-metkā] (حَمْرَاءُ [ḥamrā] vezninde) Fercinin lahm-ı zā'idi uzun olan hatuna denir; yukālu: إمْرَأَةٌ مَتَكَاءُ أَيُّ بَطْرَاءُ Ve iki deliği bir olan 'avrete denir; yukālu: هِيَ إمْرَأَةٌ مَتَكَاءُ أَيُّ مَتَكَاءُ أَيُّ مَتَكَاءُ Ve bevlini tutmayan 'avrete denir; yukālu: إمْرَأَةٌ مَتَكَاءُ أَيُّ لَا تُفْسِكُ بَوْلَهَا

الْمُمَاتَكَةُ [el-mumāteket] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'aleṭ] vezninde) Bir nesnenin bey^c ve şirāsında birbirine mümāhere eylemek ma'nāsınadır ki her biri mahārette galebe eylemek kaydında olmaktan 'ibrettir, yukālu: مَاتَكُهُ فِي الْبَيْعِ إِذَا مَاهَرَهُ

الْتَمَتُّكُ [et-temettuk] (تَفَاعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Azca azca ve yudum yudum içmek ma'nāsınadır; yukālu: تَمَتَّتَ الشَّرَابَ إِذَا تَجَرَّعَهُ

[م ح ك]

الْمَحْكُ [el-maḥk] (سَحَقٌ [saḥq] vezninde) Lecc ve 'inād eylemek ma'nāsınadır; yukālu: مَحَكَ الرَّجُلَ مَحْكًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا لَجَّ

الْمَحِكُ [el-mehik] (كَيْفٌ [ketif] vezninde) ve

الْمُمَاهِكُ [el-mumāhik] (مُعَانِدٌ [mu'ānid] vezninde) ve

الْمُتَمَاهِكُ [el-mutemaḥik] ve

الْمَحْكَانُ [el-maḥkān] (عَطْشَانٌ [ʿaṭṣān] vezninde) Lecūc ve mu'ānid adama denir ki önegü ta'bīr olunur. Ve

مَحْكَانٌ [maḥkān] Çetin huylu, çaparız meşreblî, yanaz, bī-ımtizāc adama denir. Ve bununla ba'zı kimseler tesmiye olundular; yukālu: رَجُلٌ مَحْكَانٌ أَيُّ عَسِرُ الْخُلُقِ

الْتِمَاهِكُ [et-temāhuk] (تَفَاعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Lecc ve 'inād edişmek ma'nāsınadır; yukālu: تِمَاهَكَ إِذَا تَلَاَجَا

الْمُمْتَهِكُ [el-mumteḥik] (ism-i fā'il bün-

yesiyle) Gazūb olarak lecūc olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُمْتَحِكٌ أَيُّ لَجُوجٌ فِي الْعُضْبِ **الْإِمْحَاكُ** [el-imḥāk] (hemzenin kesriyle) Bir adam dargın meşreb olarak lecūc olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَمْحَكَ الرَّجُلَ إِذَا كَانَ مُمْتَحِكًا

[م ر ك]

مَرَكَ [Merāk] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Yemen'de 'Aden şehrine bir merhale mesāfede bir mevzi'dir.

مَرْكَة [Merket] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Zengibār'da bir belde adıdır.

الْمَرْكُ [el-merik] (كَيْفٌ [ketif] vezninde) Me'būn kimseye denir, müzekker-i semā'ı olacaktır; yukālu: رَجُلٌ مَرْكٌ أَيُّ مَأْبُونٌ

[م س ك]

الْمَسْكُ [el-mesk] (mīm'in fethiyle) Deriye denir, cild ma'nāsına, 'alā-kavlin hāssaten kuzu derisine denir; cem'i musūk [musūk] tur. Bir kıt'asına meskete [mesket] denir, تَمْرَةٌ [temret] vezninde ki ahasstır; ve tekülü'l-'Arab: "هُم فِي مُسُوكِ الثَّعَالِبِ" أَيُّ مَذْعُورُونَ Arab: Zīrā tilki kısmı be-gāyet vehhām ve endīşe-nāk olurlar. Ve deriye mesk [mesk] itlākı bedeni māsik olduğuna mebnīdir. Ve

مَسْكٌ [mesk] Masdar olur, bir nesneyi salıvermemek vech üzere pek tutup zabt eylemek ma'nāsınadır; yukālu: مَسَكَ بِهٖ مَسْكًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا اخْتَبَسَ وَاعْتَصَمَ بِهٖ

الْمَسَكُ [el-mesek] (fethateynle) Boynuzdan ve bağadan ve fil kemiğinden düzülmiş bileziklere ve halhāllara denir; müfredi meskete [meseket]tir. Ve suyu içmeyip tutan pek yerlere itlāk olunur.

الْمِسْكُ [el-misk] (mīm'in kesriyle) Tīb-i ma'rūftur, bir mikdārına misket [misket]

denir ki ahasstır; cem'i مِسْكٌ [misk]tir, عَبْتٌ [ineb] vezninde. Kalbe takviyet ve sevdāvī olanlara şecā'ati müris ve hafakāna ve em'āda olan riyāh-ı galīze ve nāfi' ve semūma müfid ve cimā'ı mukavvīdir. Ve şebboy yağıyla memzūcunu re's-i ihlīl [ihlil]e tūlā tahrīk-i kuvvet-i cimā'iyede 'acībū'l-eserdir. Şārihin beyānına göre muşk-i Fārisī mu'arrebidir; 'Arablar ona مَشْمُومٌ [meşmūm] itlāk ederler.

مِسْكُ الْبَرِّ [misku'l-berr] Türkīde misk otu dedikleri hoş-bū nebattır.

مِسْكُ الْجَنِّ [misku'l-cinn] 'Anber-būy dedikleri nebattır ki Süryānīde شَوَاصِرٌ [şevāşir] denir.

الْمُمَسَّكُ [el-mumessek] [mu'azzam] vezninde) Misk katılmış nesneye denir; yukālu: دَوَاءٌ مُمَسَّكٌ أَيْ خُلِطَ بِالْمُسْكِ

التَّمْسِيكُ [et-temsik] Misk sürmek ma'nāsınadır; yukālu: مَسَّكَهُ إِذَا طَيَّبَهُ بِالْمُسْكِ Ve bir nesneyi pek tutup hıfz eylemek ma'nāsınadır; yukālu: مَسَّكَهُ إِذَا احْتَبَسَ وَاعْتَصَمَ بِهِ

الْمُسْكَانُ [el-muskān] (mīm'in zammıyla) İştirā olunan nesnenin verilen peşin bahāsına denir; tekūlu: اِشْتَرَيْتُهُ بِمُسْكَانِهِ أَيْ بَعْرُبُونَهُ

الْإِمْسَاكُ [el-imsāk] (hemzenin kesriyle) ve

التَّمَاسُكُ [et-temāsuk] ve

التَّمَسُّكُ [et-temessuk] ve

الْإِسْتِمْسَاكُ [el-istimsāk] Bunlar da bir nesneyi salıvermemek vech üzere tutmak ma'nāsınadır; yukālu: أَمْسَكَ بِهِ وَتَمَسَّكَ وَتَمَسَّكَ إِذَا احْتَبَسَ بِهِ وَاعْتَصَمَ بِهِ

إِمْسَاكٌ [imsāk] Alıkomak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَمْسَكَهُ إِذَا حَبَسَهُ Ve söylerken epsen olmak ma'nāsınadır;

yukālu: أَمْسَكَ عَنِ الْكَلَامِ إِذَا سَكَتَ Ve buhl ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: فِيهِ إِمْسَاكٌ أَيْ بُوْحَلٌ

الْمُسْكَةُ [el-musket] [gurfet] vezninde) Kendisine temessük olunacak şey'e denir; tekūlu: لِي فِيهِ مُسْكَةٌ أَيْ مَا أَمْسَكَ بِهِ Ve imsāk-ı beden edecek ekl ve şürbe müte'allik gıdāya denir ki bedel-i mā-yutehallel ta'bīr olunur, 'alā-kavlin geçinecek kadar kūt ve gıdāya itlāk olunur; yukālu: مَا لَهُ مُسْكَةٌ وَهِيَ مَا يُمَسَّكُ الْبَدَنُ مِنَ الْغَدَاءِ وَالشَّارِبِ أَوْ مَا يُتْبَلَعُ بِهِ Ve 'akl-ı vāfire ve zihn-i kāmile itlāk olunur ki nā-şāyān a'mālden imsāk eder; cem'i مِسْكٌ [musk]tir, ضَرَدٌ [şurad] vezninde; yukālu: إِنَّهُ لَذُو مُسْكَةٍ أَيْ عَقْلٌ وَافِرٌ Ve buhl ve hisset ma'nāsınadır; bunda zammeteynle de cā'izdir. Ve mürāca'at olunacak hayr ve fā'ideye denir, ke-mā se-yuzkeru.

الْمَسِيكُ [el-mesik] [emir] vezninde) Bu dahi bedeni imsāk edecek kūt ve gıdāya yāhūd geçinecek kadar ma'āşa denir. Ve 'akl-ı vāfire denir. Ve bahīl adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَسِيكٌ أَيْ بَخِيلٌ

الْمَسَكَةُ [el-meseket] (fetehtla) Yeni doğmuş çocuğun ve at kulununun çehrelerinde olan kabuk gibi yufka dericiğe denir. Ve kuyu kazılacak pek ve muhkem yere, 'alā-kavlin şol pek yerde vāki' kesme kuyuya denir ki içerisi taşla örülüp yapılmaya muhtāc olmaya. Bu iki ma'nāda mīm'in zammıyla da cā'izdir. Ve dilir ve bahādır adama itlāk olunur; yukālu: حَسَكَةٌ مَسَكَةٌ أَيْ شَجَاعٌ

الْمَاسِكَةُ [el-māsiket] [meseket] ile ma'nā-yı evvelde mürādifdir. Ve

مَاسِكَةٌ [māsiket] Tutucu nesneye denir, te'nisi mevsūf itibārıyla; ve minhu tekūlu'l-'Arab: بَيْنَنَا مَاسِكَةٌ رَجِمَ أَيْ وَاشْجَةُ رَجِمَ

Ve bu مَائِسَكَةٌ [maiseket] ve zilindedir.

الْمَيْسِيكُ [el-missīk] [sikkīt] vezninde) ve

الْمُسَكَةُ [el-museket] [hūmeze] vezninde) ve

الْمُسُكُ [el-musuk] [ʿunuk] vezninde) Bunlar da bahīl ve mümsik şahsa denir; yukālu: رَجُلٌ مَيْسِيكٌ وَمُسَكَةٌ وَمُسُكٌ أَيُّ بَخِيلٍ Ve

مَيْسِيكٌ [missīk] Çok su alan kırabaya itlāk olunur; yukālu: سِفَاءٌ مَيْسِيكٌ أَيُّ كَثِيرٌ الْأَخْذِ لِلْمَاءِ Ve

مُسَكَةٌ [museket] [hūmeze] vezninde) Şol eli kuvvetli zūr-dest adama denir ki bir nesneyi tutup zabt eyledikte bir kimse onu elinden kurtarmağa kâdir olmaya; yukālu: رَجُلٌ مُسَكَةٌ إِذَا أَمْسَكَ بِشَيْءٍ لَمْ يُقَدِّرْ عَلَى تَخْلِيصِهِ مِنْهُ Bunun cem'i مُسَكٌ [musek]tir, ضُرْدٌ [şurad] vezninde.

الْمَسَاكُ [el-mesāk] [sehāb] vezninde) ve

الْمَسَاكَةُ [el-mesāket] [sehābet] vezninde) ve

الْمِسَاكُ [el-misāk] [kitāb] vezninde) ve

الْمِسَاكَةُ [el-misāket] [kitābet] vezninde) Bunlar da bahillige denir; yukālu: فِيهِ إِمْسَاكٌ وَمُسَكَةٌ وَمَسَاكٌ وَمَسَاكَةٌ وَمِسَاكٌ وَمِسَاكَةٌ أَيُّ يُخَلِّصُ Ve

مَسَاكٌ [mesāk] [sehāb] vezninde) Suyu tutup içmeyen pek yere denir ki su onda irkilip kalır. Ve

مِسَاكٌ [misāk] [kitāb] vezninde) Mürācaat olunacak hayr ve menfaate denir ki onu elden salıvermek münāsib ve mümkün olmamakla gūyā ki adamı imsāk eder; yukālu: مَا فِيهِ مَسَاكٌ وَمُسَكَةٌ وَمَيْسِيكٌ أَيُّ خَيْرٍ يُرْجَعُ إِلَيْهِ

الْمُمْسَكَةُ [el-mumseket] [mukremet] vezninde) Atın sekil olan ayağına itlāk olunur, beyāzı imsāk eylediği için, ‘alā-kavlin sekil olmayan ayağa denir.

الْمَسَاكَةُ [el-mesāket] [kerāmet] vezninde) Kırba çok su alır olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا مَسَكَ الْبَيْقَاءُ مَسَاكَةً إِذَا صَارَ مَيْسِيكًا

مِسْكَوَيْهِ [Miskeveyhi] [sībeveyhi] vezninde) Bir recül ‘alemidir.

مَسَاكَانٌ [Māsikān] (sīn'in kesriyle) Mekrān eyaletinde bir nāhiyedir.

مُسَيْكٌ [Museyk] [zubeyr] vezninde) Esāmīdendir: Ferre b. Museyk ashābdandır.

مُسْكَانٌ [Muskān] [ʿuṣmān] vezninde) Şeyh-i tā'ife-i şī'a olan ‘Abdullāh'ın lakabıdır.

مَاسِكٌ [Māsik] [şāhib] vezninde) Bir recül adıdır.

الْمَسِيكَةُ [el-mesīket] [sefīnet] vezninde) Suyu sorup içmez olan pek yere denir; yukālu: أَرْضٌ مَسِيكَةٌ إِذَا صَارَتْ لَا تُشْفَى الْمَاءَ صَلَابَةٌ

[م ش ك]

مُشْكَانٌ [Muşkān] (şīn-i mu'ceme ile ʿuṣmān] vezninde) Bir recül ‘alemidir. Ve İştāhr kazāsında bir karyedir. Ve Fīrūzābād-ı Fāris kazāsında bir karyedir. Ve Hemedān a'mālinden bir beldedir. Ve Muşkān el-Cemmāl tābi'ındendir. Ve Ma'rūf b. Muşkān el-Muqrī ve 'Aṭvān b. Muşkān et-Tābi'ī ve Muḥammed b. Muşkān muhaddislerdir.

مُشْكِدَانَةٌ [muşkudānet] (mīm'in zammıyla) Fāris'te şol hoş-bū habbelere denir ki ba'zı 'triyātla terkīb edip tesbīh gibi ipliğe di-

zip küçük kızlar boyunlarına ve kollarına kılâde ederler. Muhaddisinden ‘Abdullâh b. ‘Amir be-gâyet hoş-büy olmakla onunla mülakkab olmuştur.

[م ص ط ك]

الْمَضْطَكِي [el-maştakā] (mīm’in fethi ve zammı ve elifin kasrıyla) ve

الْمَضْطَكَاءُ [el-maştakā] (mīm’in fethi ve medd ile) ‘İlk-i rümī ismidir ki Türkîde sakız ta‘bîr olunur; beyâzı ve siyâhı olur. Beyâzının matbūhunu şürb mi‘deye ve hurūc-ı mak‘ada ve em‘ā ve çiğere ve su‘āl-ı müzmine nâfi‘ ve ağız kokusuna ve diş etlerine ve teftîk-i şehvet ve teftîh-i südde bâblarında be-gâyet müfiddir.

الْمُمَضْطَكُ [el-mumaştak] (مُدْخَرَجٌ) [mudaḥrec] vezninde) **مَضْطَكِي** [maştakā] katılmış dārūya denir; yukālu: **دَوَاءٌ مُمَضْطَكٌ** إِذَا خُلِطَ بِهِ الْمَضْطَكِي

[م ع ك]

الْمَعَكُ [el-ma‘k] (mīm’in fethiyle) Bir nesneyi toprağa sürtüp bulamak ma‘nāsınadır; yukālu: **مَعَكُهُ فِي التُّرَابِ مَعَكًا** مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا مَعَكُهُ بِه Şārih der ki **مَعَكٌ** [ma‘k] mutlakan ovmak ma‘nāsına da gelir; yukālu: **مَعَكُهُ إِذَا دَلَّكَهُ** Ve

مَعَكٌ [ma‘k] Bir adamı bir takrîble maglūb ve makhūr eylemek ma‘nāsına müsta‘meldir; yukālu: **مَعَكُهُ بِالْقِتَالِ وَالْخُصُومَةِ** إِذَا لَوَاهُ Ve bir adamın hakkımı oyalandırmak ma‘nāsına müsta‘meldir; yukālu: **مَعَكٌ** إِذَا دَبَّيْتَهُ وَدَبَّيْتَهُ إِذَا مَطَّلَهُ بِهِ

الْمَعَكُ [el-me‘ik] (كَيْفٌ) [ketif] vezninde) ve

الْمِمْمَعَكُ [el-mim‘ak] (مِنْبَرٌ) [minber] vezninde) ve

الْمُمَاعِكُ [el-mumā‘ik] (مُعَانِدٌ) [mu‘ānid] vezninde) Dā‘imā borcunu teḥîr eden adama

denir; yukālu: **رَجُلٌ مَعَكٌ وَمِمْمَعَكٌ وَمُمَاعِكٌ** أَيُّ مَاتَلٌ بِدَيْبِهِ Ve

مَعَكٌ [me‘ik] Şedūdî’l-husūmet adama denir. Ve ahmak ve nādāna denir; yukālu: **رَجُلٌ مَعَكٌ** أَيُّ الْأَكْدُ وَكَذَا الْأَحْمَقُ

الْمَعَاكَةُ [el-me‘aket] (سَمَاهَاتٌ) [semāhat] vezninde) Ahmak olmak ma‘nāsınadır; yukālu: **مَعَكُ الرَّجُلُ مَعَاكَةٌ** مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا حَمَقَ

الْتَمَعَكُ [et-tema‘uk] (تَفَاعُلٌ) [tefa‘ul] vezninde) Toprağa bulanmak ma‘nāsınadır; yukālu: **تَمَعَكُ فِي التُّرَابِ** إِذَا تَمَرَّغَ

الْتَمَعِيكُ [et-tem‘ik] Toprağa bulamak ma‘nāsınadır; tekūlu: **مَعَكْتُهُ** إِذَا مَرَّغْتُهُ

الْمَعَكِي [el-ma‘kā] (سَكْرَى) [sekrā] vezninde) Çok deveye denir; yukālu: **إِبِلٌ مَعَكِي** أَيُّ كَثِيرَةٌ

الْمَعْكُوكَاءُ [el-ma‘kūkā] (mīm’in fethi ve zammıyla) Kargaşa ve fitne ve toz ve du-man ve şerr ve şūr ma‘nāsınadır ki iki ‘as-ker birbirine âmîhte oldukta peydā olur; yukālu: **وَقَعُوا فِي مَعْكُوكَاءٍ** أَيُّ فِي غُبَارٍ وَجَلْبَةٍ وَسَرٍّ

الْمُعْكُوكَةُ [el-mu‘kūket] (mīm’in zammıyla) Kesret ü vefret-i mālā denir; tekūlu: **أَعْجَبْتَنِي مُعْكُوكَةُ الْمَالِ** أَيُّ كَثْرَتُهُ

[م ك ك]

الْمَكُّ [el-mekk] (شَكٌّ) [şekk] vezninde) Memeden sütü ve kemikten iliği ağız ile sorup cümlesini emmek ma‘nāsınadır; yukālu: **مَكُّ الْمَخِّ مَكًّا** مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا مَضَّ جَمِيعُهُ

Ve helāk eylemek ma‘nāsına müsta‘meldir; yukālu: **مَكُّ الشَّيْءِ** إِذَا أَهْلَكَهُ Ve eksiltmek ma‘nāsına müsta‘meldir; yukālu: **إِذَا مَكَّهُ** إِذَا نَقَصَهُ وَمِنْهُمَا مَكُّهُ

Ke-mā se-yuzkeru. Ve kuş çımkırmak ma‘nāsınadır; yukālu: **مَكُّ الطَّائِرِ** بِسَلْحِهِ إِذَا رَمَى بِهِ

الْإِمْتِكَكُ [el-imtikāk] ve

الْتَمَعَكُ [et-temekku] (تَفَاعُلٌ) [tefa‘ul] vez-

ninde) Bunlar da bir nesnenin mecmū'unu ağız ile emip sormak ma'nāsınadır; yukālu: **إِمْتَكُّ الْمُحِّ وَتَمَكِّكُهُ إِذَا مَضَهُ جَمِيعَهُ** Ve

تَمَكُّكُ [temekku] Medyūna tekāzā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **تَمَكُّكَ عَلَى الْغَرِيمِ إِذَا أَلَحَّ**

الْمَكْمَكَةُ [el-mekmeket] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Bu dahi bir nesnenin mecmū'unu sorup emmek ma'nāsınadır; yukālu: **مَكْمَكُ** **الشَّيْءِ بِمَعْنَى مَكَّةُ** Ve yuvalak gibi yuvarlanarak yürümek ma'nāsınadır ki tıknaz yumru bodur yürüyüştür; yukālu: **يَتَمَكَّمُ فِي الْمُسِيِّ أَي يَتَدَخَّرُ**

الْمُكَاكُ [el-mukāk] (غُرَابٌ [gürāb] vezninde) ve

الْمُكَاكَةُ [el-mukāket] (غُرَابَةٌ [gürābet] vezninde) Sorulup cümlesi ağız ile alınan nesneye denir, sorulan ilik gibi; yukālu: **خَرَجَ مُكَاكُهُ وَمُكَاكَتْهُ أَي مُضَاضُهُ**

مَكَّةُ [Mekket] (mīm'in fethiyle) Beled-i Hāram yāhūd mecmū'-ı Hārem-i şerīfin ismidir ki dāhil-i mevākīt olan arz-ı münifeden ibārettir; naks ma'nāsından me'hūzdur, cemī'-i günāhi naks ve ifnā eylediği için yāhūd ihlāk ma'nāsındandır, onda zulm ve cevr edenleri ihlāk eylediği için.

Mü'ellifin *Başā'ir*'de beyānına göre beş vech dahi muhtemeldir: Biri arz-ı merkūmede su kalıl olmakla güyā ki yerden suyu ağızlarıyla emip istihrāc ederler. Sānī yine emip sormak ma'nāsındandır, güyā ki beher sene nāsı kendisine doğru emip cezb eder. Sālisā **مَكُّ** [mekk]-i tā'ir ma'nāsındandır, güyā ki 'isyānı **مَكُّ** [mekk] ve def' eder. Rābi'ā **مُكَاكَةُ** [mukāket]ten me'hūzdur ki vasat-ı 'azmda olan lübb ve muhh olacaktır, arz-ı merkūme dahi

dünyānın vasatı ve hulāsasıdır. Hāmisā 'usātın zünübunu kemikten ilik sorup çıkarır gibi istihrāc ve izāle eder. İntehā.

الْمَكُّوْكُ [el-mekku] (تُنُورٌ [tennūr]vezninde) Bir güne su içecek tasa denir. Şārihin beyānına göre vasatı vāsī' ve yukarısı daracak olur. Ve

مَكُّوْكُ [mekku] Bir türlü ölçek adıdır ki bir buçuk صَاعٌ [şāc] alır, 'alā-kavlin nısf-ı **رِطْلٌ** [ritl] alır, sekiz **أَوْقِيَّةٌ** [ūqiyyet]e kadar yāhūd nısf **وَيْبَةٌ** [veybet] alır. Ve **وَيْبَةٌ** [veybet] yirmi iki yāhūd yirmi dört **مُدٌّ** [mudd]-i Hazret-i Nebevī 'aleyhi's-selām miktardır. Ve 'inde'l-ba'z üç **كَيْلَجَةٌ** [keylecet] alır. Ve **كَيْلَجَةٌ** [keylecet] bir **مَنْ** [menn] ile bir **مَنْ** [menn]in yedi sümünüdür. Ve **مَنْ** [menn] ki bir batmandır, iki **رِطْلٌ** [ritl]dir. Ve **رِطْلٌ** [ritl] on iki **أَوْقِيَّةٌ** [ūqiyyet]tir. Ve bir **أَوْقِيَّةٌ** [ūqiyyet] bir **إِسْتَارٌ** [istār] ile ve bir **إِسْتَارٌ** [istār]in sülüsāmidir. Ve **إِسْتَارٌ** [istār] dört **مِثْقَالٌ** [mişkāl]le nısf-ı **مِثْقَالٌ** [mişkāl]dir. Ve **مِثْقَالٌ** [mişkāl] bir **دِرْهَمٌ** [dirhem] ile bir **دِرْهَمٌ** [dirhem]in sülüs-i esbā'idir. Ve **دِرْهَمٌ** [dirhem] altı **دَانِقٌ** [dāniq]tir. Ve **دَانِقٌ** [dāniq] iki **قِيرَاطٌ** [qirāt]tir. Ve **قِيرَاطٌ** [qirāt] iki **طَسُوحٌ** [tassūc]dur. Ve **طَسُوحٌ** [tassūc] iki **حَبَّةٌ** [habbet]tir. Ve **حَبَّةٌ** [habbet] bir **دِرْهَمٌ** [dirhem]in sümününün sūdüsüdür ki **دِرْهَمٌ** [dirhem]in kırk sekiz cüz'ünden bir cüz'dür. Ve **مَكُّوْكُ** [mekku] lafzının cem'i **مَكَاكِيكُ** [mekākik]tir ve **مَكَاكِييُّ** [mekākiiyy] gelir, kāf-ı ahiri yā'ya ibdāl ve idgāmıla.

الْمَكْمَاكَةُ [el-mekmāket] (سَرْسَاةٌ [şersāret] vezninde) ve

الْمُتَمَكِّمَةُ [el-mutemekmiket] (مُتَدَخَّرِجَةٌ [mutedahricet] vezninde) A'zāsı sıkı ve dernekli 'avrete denir; yukālu: **إِمْرَأَةٌ مَكْمَاكَةٌ وَمُتَمَكِّمَةٌ أَي كَمَامَةٌ**

الْمَكَانَةُ [el-mekkānet] (كَتَانَةٌ [kettānet] vez-
ninde) Cāriye kısmına itlāk olunur, أَمَةٌ
[emet] ma'nāsına; tahkīren مَكٌّ [mekk]-i
tā'ir ma'nāsındandır.

[م ل ك]

الْمَلِكُ [el-melk] (mīm'in harekāt-ı selāsi
ve lām'ın sükūnuyla) ve

الْمَمْلَكَةُ [el-meleket] (fethātla) ve

الْمَمْلُوكَةُ [el-memluket] (mīm'in fethi
ve lām'ın zammı, 'alā-kavlin harekāt-ı
selāsiyla) Bir nesneye istiklāl vechi üze-
re zabt eylemeğe kâdir olarak zafer bulup
zīr-i dest ü istilāya almak ma'nāsınadır ki
mālik olmak ta'bīr olunur; yukālu: مَلِكٌ
الشَّيْءِ مَلِكًا مُتَمَلِّكًا وَمَمْلُوكَةً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا
وَإِذَا خَتَوَاهُ قَادِرًا عَلَى الْإِسْتِبْدَادِ بِهِ

مُلْكٌ [mulk] (mīm'in harekāt-ı selāsiyla
yāhūd fethateynle yāhūd zammeteynle)
Mülkiyyet üzere zabt ve tasarruf olu-
nacak nesneye denir; yukālu: مَا لَهُ مُلْكٌ أَوْ
هُ مَلِكٌ أَوْ مُتَمَلِّكٌ أَوْ شَيْءٌ يَمْلِكُهُ
bir adamın mer'ā ve meşreb ve devābb
ve mevāşisine yāhūd bir adamın kendisi
hafır edip infirād üzere zabt eylediği kuyu-
ya itlāk olunur; ve minhu tekūlu: هَذَا
الْوَادِي مُلْكٌ مُتَمَلِّكٌ وَيَحْرُكُ أَي مَرْعَى وَمَشْرَبٌ وَمَالٌ أَوْ
هِيَ الْبَيْتُ يَخْفِزُهَا وَيَنْفَرِدُ بِهَا

مُلْكٌ [mulk] (mīm'in harekāt-ı selāsiyla)
Hāssaten bir adamın suyuna itlāk olunur;
yukālu: لَيْسَ لَهُمْ مُلْكٌ مُتَمَلِّكٌ أَي مَاءٌ

مُلْكٌ [mulk] (kezālik harekāt-ı selāsla)
Memlūk ma'nāsına müsta'meldir, مَمْلَكَةٌ
[meleket] gibi, ke-mā se-yuzkeru. Ve bir
adamın taht-ı iktidārında olan şey'e denir;
tekūlu: أَعْطَانِي مِنْ مَمْلُوكِهِ مُتَمَلِّكٌ أَي مِمَّا يَقْدِرُ عَلَيْهِ
Ve yine harekāt-ı selāsla kulluk, rıkk ve
bendeğī ma'nāsınadır; yukālu: طَالَ مُلْكُهُ مُتَمَلِّكَةً

أَي رِفْعُهُ Ve yine harekāt-ı selāsla hatun te-
zevvüc eylemek ma'nāsına müsta'meldir;
yukālu: أَمَلَكُهُ إِيَّاهَا حَتَّى مَلَكَهَا مَلِكًا مُتَمَلِّكًا أَي زَوْجَهُ
مُلْكٌ Ve إِيَّاهَا فَتَزَوَّجَهَا وَلَا يُقَالُ مَلِكٌ بِهَا وَلَا أَمَلَكٌ
الطَّرِيقِ [mulku't-ṭarīk] yine harekāt-ı selāsla
yolun vasatına yāhūd kenārına itlāk olu-
nur; yukālu: أَخَذَ مُلْكُ الطَّرِيقِ أَي وَسَطَهُ أَوْ حَدَّهُ

الْإِمْلَاكُ [el-implāk] (hemzenin kesriyle)
Bir nesneyi bir kimseye mülk eylemek
ma'nāsınadır; yukālu: أَمَلَكَهُ الشَّيْءَ إِذَا جَعَلَهُ
مُلْكًا لَهُ يَمْلِكُهُ Ve bir adamı şāh nasb eyle-
mek ma'nāsınadır; yukālu: أَمَلَكُوهُ إِذَا صَيَّرُوهُ
مَلِكًا Ve bir adama hatun tezvīc eylemek
ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَمَلَكُهُ إِيَّاهَا
إِذَا زَوَّجَهُ إِيَّاهَا وَلَا يُقَالُ مَلِكٌ بِهَا كَمَا ذَكَرَ وَيُقَالُ أَمَلَكٌ
إِمْلَاكٌ فَلَانٌ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا زَوَّجَ أَيْضًا
[implāk] ma'lūm ve mechūlden tezvīc ve
tezevvüc ma'nāsına gelir.

Şārih der ki mü'ellifin أَيْضًا عَنْهُ إِذَا زَوَّجَ عَنْهُ
kelāmında أَيْضًا عَنْهُ 'ibāresi tetimme-i
tefsīrden değildir, belki *Tehzīb*'de ve
Muḥkem'de kavli evvel Liḫyānī'den
menkūl olup ba'dehu kavli-sānī dahi on-
dan menkūl olduğunu beyān zımnında عَنْهُ
'ibāreti mersūm olmakla mü'ellif min-
gayr-i im'ān o 'ibāreyi dahi sahīfesine
nakl eylemiştir. İntehā. Ve

إِمْلَاكٌ [implāk] Emr-i tatlik mahallinde
isti'māl olunur; yukālu: أَمَلَكْتُ فَلَانَةً أَمْرَهَا عَلَى
المَجْهُولِ إِذَا طَلَّقَتْ Ve hamuru gereği gibi özle-
yerek yoğurmak ma'nāsına müsta'meldir,
مِلَاكَةٌ [milāket]ten me'hūzdur; yukālu: أَمَلَكٌ
الْعَجِيزِ إِذَا أَنْعَمَ عَجْنَهُ يَغْنِي حَتَّى انْتَهَتْ مِلَاكَتُهُ

التَّمْلِيكُ [et-temlik] Bu dahi bir nesneyi
bir adama mülk eylemek ma'nāsınadır;
yukālu: مَلَكَهُ إِيَّاهُ إِذَا جَعَلَهُ مُلْكًا لَهُ يَمْلِكُهُ
Ve bir adamı şāh kılmak ma'nāsınadır; yukālu:
مَلَكَهُ إِذَا صَيَّرُوهُ مَلِكًا Ve hamuru gereği gibi

yoğurmak ma'nāsınadır; yukālu: مَلِكٌ الْعَجِيزُ إِذَا أَنْعَمَ عَجْنَهُ

الْمَلِكُ [el-melek] (mīm'in ve lām'ın fetihiyle) Bir nesnenin kıyām-ı mülkiyyetine sebep olan şey'e denir; ve minhu yukālu: الْمَاءُ مَلِكٌ أَمْرٌ لِأَنَّهُمْ إِذَا كَانَ مَعَهُمْ مَاءٌ مَلَكُوا أَمْرَهُمْ ve مَلِكٌ [melek] مَلَائِكَةٌ [melā'iket]in müfredidir, ferişteye denir, "ل،أ،ك" māddesinde beyān olundu. Şārih der ki مَلِكٌ [melek] lafzını işbu "م،ل،ك" māddesinden dahi ahz eylediler ki kuvvet ma'nāsınadır.

الْمَلِكُ [el-melk] (mīm'in fethiyle) Suya kandırmak ma'nāsınadır; tekūlu: مَلَكْنَا الْمَاءَ Ke-mā zükire. Ve mālîk olmak ma'nāsınadır, niteki re's-i māddele teslîsle beyān olundu. Ve مَلِكٌ الْوَلِيِّ [melku'l-veliyy] ya'nî velî taht-ı velāyetinde olan hatunu kendi başına tezevvücden hazer ve men' edip emri tezevvücünde mutasarrıf olmasından 'ibārettir. Ve

مَلِكٌ [melk] ذُو الْمُلْكِ [zu'l-mulk], ya'nî mülk sâhibi pâdişâh ve melîk ma'nāsınadır, kemā se-yuzkeru. Ve

مَلِكٌ [melk] اِمْلَاكٌ [imlāk] gibi hamuru kuvvetle özleyerek yoğurmak ma'nāsınadır; yukālu: مَلِكٌ الْعَجِيزُ مَلِكًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَنْعَمَ فِي عَجْنِهِ Ve āhū yavrusu kuvvetlenip anasının arkasına düşüp gitmeğe kâdir olmak ma'nāsınadır; yukālu: مَلِكٌ الْخَشْفُ أُمَّهُ إِذَا قَوِيَ وَقَدَّرَ أَنْ يَتَّبِعَهَا

الْمَلِكَةُ [el-meleket] (fetehtâla) Memlûk ma'nāsınadır; tekūlu: مَلِكٌ يَمِينِي وَمَلِكَةٌ يَمِينِي Ve kulluk, rıkk ma'nāsınadır; yukālu: طَالَ مَلِكُهُ وَمَلِكَتُهُ أَي رِقَّةُ وَيُقَالُ أَفْرٌ مَلِكٌ ve hukemā' meleke-i nefsanıyyeyi bundan tefrî' eylediler. Ve o nefsi-insânide

râsih bir sıfattan 'ibārettir. Tavzih budur ki nefsi için ef'âlden ba'zı ef'âl sebebiyle bir hey'et-i mahsûsa hâsıl olur. O hey'ete keyfiyyet-i nefsanî denir. Pes o keyfiyyet serî'ü'z-zevāl ise ona hâlet denir. Ammâ tekrâr sebebiyle nefse mümâreset hâsıl ve o keyfiyyet mürtesim olup 'adîmü'z-zevāl yâ batî'ü'z-zevāl olursa ona مَلِكَةٌ [meleket] itlāk olunur, güyâ ki sâhibinin memlûku olmuş olur.

الْمَمْلَكَةُ [el-memleket] (mīm'in fethi ve lām'ın harekât-ı selâsıyla) Masdardır, niteki zikr olundu. Ve 'Arabların مَمْلَكَةٌ [abdu memleketin] dedikleri şol kuldur ki özü esîr olup peder ve mâderi esîr olma-ya, niteki عَبْدٌ قَنَّ [abdun kıann] köle-zâde olan köleden 'ibārettir. Ve ba'zılar قَنَّ عَبْدٌ [abdun kıann] iştirâ olunan kuldur dediler; yukālu: هُوَ عَبْدٌ مَمْلَكَةٌ إِذَا مَلَكَ وَلَمْ يُمْلِكْ أَبَوَاهُ

مَمْلَكَةٌ [memleket] (lām'ın fethi ve zammiyle) Pâdişâhın 'izz ve mülküne ve ferr ve dârât ve saltanatına ve hadem ve haşem ve bendegânına itlāk olunur; yukālu: ذَلِكَ الْمَلِكُ صَاحِبٌ مَمْلَكَةٍ أَي عَزَّ وَسُلْطَانٌ وَعَبِيدٌ Ve lām'ın fethiyle ism-i mekândır, kalemrev-i saltanatı olan arâzî ve eyâlâta itlāk olunur ve lām'ın zammiyle memleketinin vasatına itlāk olunur, سُرَّةُ الْمُلْكِ [surretu'l-mulk] gibi.

الْمَمْلُوكَةُ [el-mulûket] (mīm'in zammiyle) مَمْلُوكٌ [milk] ma'nāsınadır; yukālu: أَقْوَى بِالْمَمْلُوكَةِ أَي بِالْمَمْلُوكِ

الْمُلْكُ [el-mulk] (mīm'in zammiyle) İsmidir, hükm ile bir nesnenin zabt ve tasarrufuna denir. Ve zîr-i tasarrufta olan şey'e denir; müzekker ve mü'ennes olur. Ve 'izz ve 'azamet ve şevket ve saltanat ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: لَهُ الْمُلْكُ

أَيُّ الْعِزِّ وَالسُّلْطَانُ Ve

مُلْكٌ [mulk] جُلْبَانٌ [culbān] dedikleri galle-ye denir. Ve azca suya denir. Ve **مُلْكُ الدَّابَّةِ** [mulku'd-dābbet] davarın ayaklarına denir ve zammeteynle lügattır; müfredi **مِلَاكٌ** [milāk]tur, **كِتَابٌ** [kitāb] vezninde.

الْمَلِكُ [el-melk] (mīm'in fethiyle) ve

الْمَلِكُ [el-melik] **كَيْفٌ** [ketif] vezninde) ve

الْمَلِيكُ [el-melīk] **أَمِيرٌ** [emīr] vezninde) ve

الْمَالِكُ [el-mālik] **صَاحِبٌ** [ṣāḥib] vezninde) Mülk sāhibine denir ki murād pādişāhtır; cem'leri **مُلُوكٌ** [mulūk] ve **أَمْلَاكٌ** [emlāk] ve **مُلْكَاءُ** [mulekā] gelir, **كُرْمَاءُ** [kuremā] vezninde ve **مُلْكٌ** [mullek] gelir, **رُكْعٌ** [rukka] vezninde, leff ü neşr-i müretteb üzeredir.

الْأُمْلُوكُ [el-umlūk] (hemzenin zammıyla) İsm-i cem'-i **مُلُوكٌ** [mulūk]tur. Ve 'Arabdan bir cemā'attir, 'alā-kavlin Ḥimyer kabilesinin mekāviline ya'nī mülükuna itlāk olunur.

الْمَلَكُوتُ [el-melekūt] **رَهْبُوتٌ** [rehebūt] vezninde) ve

الْمَلَكُوتُ [el-melkuvet] **تَرْكُوتٌ** [terkuvet] vezninde) Mübālagadır, 'izz ve saltanat ve 'azamete itlāk olunur; ve minhu: **لِلَّهِ الْمُلْكُ** Şārih der ki ehl-i tahkīk **مُلْكٌ** [mulk]i 'ālem-i zāhirde ve **مَلَكُوتٌ** [melekūt]u 'ālem-i bātında isti'māl ederler. Ve işbu **مَلَكُوتٌ** [melekūt] ve **جَبْرُوتٌ** [ceberūt] ve **رَهْبُوتٌ** [rehebūt] ve **رَغْبُوتٌ** [rağabūt] ve **تَرْبُوتٌ** [terebūt] makūlesinde vāv ve tā' zā'idedir, mübāлага içindir, pes **مَلَكُوتٌ** [melekūt] mülk-i 'azīm ma'nāsınadır.

الْتِمَالُكُ [et-temāluk] **تَفَاعُلٌ** [tefā'ul] vezninde) Bir adam kendi nefesine mālīk olmak ya'nī nefsinin maglūb ve mahkūmu

olmayıp zabt ve tasarrufuna kādīr olmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَمَالِكُ فُلَانٌ عَنْهُ أَيُّ مَلِكٍ** **مَا دَرَلَر**. Nefsinini zabt ve habse kādīr olmayıp filān māddeye uğradı diyecek yerde ve şu duvar muhkem değıldir diyecek yerde **هَذَا حَدَائِطٌ لَا يَتَمَالِكُ**

الْمَلَاكُ [el-melāk] **سَحَابٌ** [seḥāb] vezninde) İktidār, mülk ma'nāsınadır; yukālu: **لَيْسَ لَهُ مَلَاكٌ أَيُّ لَا يَتَمَالِكُ** ve

مَلَاكٌ [melāk] (mīm'in fethi ve kesriyle) Bir işin kıvāmına itlāk olunur ki onunla ona mālīk olunur; yukālu: **هَذَا مَلَاكُ الْأَمْرِ وَمَلَاكُهُ أَيُّ قِوَامُهُ الَّذِي يُمَلِكُ بِهِ**

الْمِلَاكُ [el-milāk] **كِتَابٌ** [kitāb] vezninde) Balçığa itlāk olunur ki binā yapılır. Ve tezevvüc, 'alā-kavlin 'akd-i nikāh ma'nāsına müsta'meldir; bunda fethle de cā'izdir; tekülü: **وَمَلَاكُهُ أَيُّ تَزْوُجُهُ أَوْ عَقْدُهُ** Ve kıvām ma'nāsındandır ki **نَاقَةُ مَلَاكِ الْإِبِلِ** derler, nākanın bi'l-cümle develer ensesine uyup ardına düşerler diyecek yerde, gūyā ki o develere mālīk olmakla onları çekip götürür.

الْمَلَيْكَةُ [el-muleyket] **جُهَيْنَةٌ** [cuhey-net] vezninde) Sahīfeye itlāk olunur. Ve bir cemā'atin ismidir ki nisvāndan saḥābiyyelerdir.

تَمْلِكُ [Temlik] **تَضْرِبُ** [taḍribu] vezninde) Bir saḥābiyye ismidir.

مَلِيكَةٌ [Melīket] **سَفِينَةٌ** [sefīnet] vezninde) Bint Ebi'l-Ḥasen en-Neysābūriyye'dir ki muhaddisedir.

مُلَيْكٌ [Muleyk] **زُبَيْرٌ** [zubeyr] vezninde) Esāmīdendir: Yezīd b. Muleyk ve 'Abdurrahmān b. Aḥmed b. Muleyk muhaddislerdir.

مَلِيكٌ [Melīk] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Esāmīdendir: Muḥammed b. ‘Alī b. Melīk muhaddistir.

مَلُوكٌ [Melūk] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Esāmīdendir: Muḥammed b. el-Ḥasen b. Melūk ve Aḥmed b. Muḥammed b. Melūk muhaddislerdir.

مَالِكٌ [Mālik] (صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde) İmāmü'l-Medīne İbn Enes ‘aleyhi’r-rahme hazretleridir ki sāhib-i mezhebdir. Ve

مَالِكٌ [Mālik] Katı vāfir muhaddisīn ve doksan nefer saḥābe-i güzīn isimleridir.

أَبُو مَالِكٍ [ebū mālik] Açlığın yāhūd pek kocalığı künyesidir, tefeʿül kabīlindendir; yukālu: أَخَذَهُ أَبُو مَالِكٍ أَي الْجُوعُ أَوْ السُّقْمُ وَالْكِبَرُ

مِلْكٌ [Milk] (mīm’in kesriyle) Mekke’de yāhūd Yemāme’de bir vādī ismidir.

مِلْكَانٌ [Milkān] (mīm’in kesriyle yāhūd feteḥātla) Ṭāʾif’te bir dağın adıdır ve feteḥātla Melekān b. Cerm ve Melekān b. ‘Abbād, Kuḍā’a kabilesi ricālindendir. Bu ikiden mā-‘adāsı mīm’in kesriyledir.

[م ه ك]

الْمَهْكُ [el-mehk] (mīm’in fethiyle) Bir nesneyi gereği gibi sahk eylemek ma’nāsınadır; yukālu: مَهَكَ الشَّيْءُ مَهْكَاً Ve tīz tīz yürüme ma’nāsınadır; yukālu: مَهَكَ فِي مَشْيِهِ Ve cimā’da cehd ile hatunu hākīsār eylemek ma’nāsınadır; yukālu: مَهَكَ الشَّيْءُ إِذَا جَهَدَهَا جَمَاعاً Ve bir nesneyi mühre tahtası gibi düz ve sıyrıncak eylemek ma’nāsınadır; yukālu: مَهَكَ الشَّيْءُ إِذَا مَلَسَهُ Ve erkek insānın ve hayvānın sulbū zaʿif ve bī-tāb olmakla dölü olmaz olmak ma’nāsınadır; yukālu: مَهَكَ صَلْبُهُ مَهْكَاً مِنَ الْبَابِ

الرَّابِعِ وَمَهَكَ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا صَارَ مَهِيكًا Kemā se-yuzkeru.

الْمُهْكَةُ [el-muhket] (غُرْفَةٌ [ġurfet] ve تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Civānlığın ve delikanlılığın tamām çağına denir ki bünye ve terkīb gereği gibi kararına gelip a’zā ve endām kālībına girmekten ibārettir; yukālu: بِهْ مُهْكَةُ الشَّبَابِ أَي نَفْسُهُ وَامْتِلَاؤُهُ

الْمُمْتَهِكُ [el-mumtehik] (إِمْتِهَاكٌ [imtihāk]tan ism-i fā’ildir. Ve

الْمُمَهَّكُ [el-mumehhek] (مُعْظَمٌ [mu‘azzam] vezninde) Gereği gibi çağını ve endāmını bulmuş dolgun civāna denir; yukālu: شَابَ مُمْتَهِكٌ وَمُمَهَّكٌ أَي مُمْتَلِئٌ شَبَابًا

الْمُمَهِّكُ [el-mummehik] (زُمَّلِيٌّ [zumme-lik] vezninde) Endāmı muztarib ve selgi uzun adama denir. Ve adımları seyrek ve meydānlı ata denir.

الْمَهْوُكُ [el-mehūk] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Yumuşak yaya denir; yukālu: فَوَسَّ مَهْوُكٌ أَي لَيِّنَةٌ

مَاهَكٌ [Māhek] (هَاجِرٌ [hācer] vezninde) Esāmīdendir: Yūsuf b. Māhek muhaddistir.

الْتَمَهْكُ [et-temehhuk] (تَفَعُّلٌ [tefa‘ul] vezninde) Bir işi güzel işleyip hüsn ve letāfet göstermek ma’nāsınadır; yukālu: تَمَهَّكَ فِي الْعَمَلِ إِذَا تَحَسَّنَ فِيهِ Eylemek ma’nāsınadır; yukālu: تَمَهَّكَ بِبَيْدِهِ إِذَا نَقَشَهُ نَقْشَهُ

الْمَمْهْوُكُ [el-memhūk] Kelāmda hatāsı çok olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَمْهْوُكٌ أَي الْكَثِيرُ الْخَطَا

الْمَهِيكُ [el-mehīk] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Dölü olmayan erkek hayvāna denir, sulbū zaʿif ve ‘alīl olduğundan neş’et eder; yukālu: فَخَلَّ مَهِيكٌ إِذَا ضُرِبَ فَلَمْ يَلْفَحْ

الْتَّمَاهُكُ [et-temāhuk] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Birbiriyle lecāc ve cidāl eylemek ma'nāsındır; yukālu: تَمَاهَكَ الْقَوْمُ إِذَا تَمَاحَكُوا وَلَجُوا

نَجَزَ بِعَوْنِهِ تَعَالَى

FASLU'N-NŪN

(فَضْلُ التَّوْنِ)

[ن ب ك]

النَّبَكَةُ [en-nebeket] (فِثَّةٌ [fethateynle ve تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Başı sivri tepeye denir ki ekseri toprağı kızıl olanına denir; 'alā-kavlin inişli yokuşlu arza denir yāhūd topraktan olan küçük tepeye denir ki höyük ta'bīr olunur; cem'i نَبَكٌ [nebk]dir ve نَبَكٌ [nebek] gelir fethateynle ve نِبَاكٌ [nibāk]tır nūn'un kesriyle ve نُبُوكٌ [nubūk]tur nūn'un zammıyla.

الْإِنْتِبَاكُ [el-intibāk] [إِفْتِعَالٌ [ifti'al] vezninde) Yükselmek ma'nāsındır; yukālu: اِزْتَفَعَ إِذَا اِزْتَفَعَ Ve bir şerr ve fitne husūsuna 'azm ve tasmimle kıyām eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: اِزْتَفَعَ الْقَوْمُ إِذَا انْطَوُّوا عَلَى سَرِّ

النَّبَكُ [en-Nebk] (nūn'un fethiyle) Hiş ile Dimaşş beyninde bir karyedir.

النُّبَاكُ [en-Nubāk] [غُرَابٌ [ğurāb] vezninde) Seffāh b. Hālid et-Tağlebī ve Kuleyb b. Rebī'a et-Tağlebī fereslerinin ismidir. Ve bir mevzi' adıdır yāhūd bu نُبَاكَةٌ [Nubāket] tir.

النُّبُوكُ [en-Nubūk] [قُعُودٌ [qu'ūd] vezninde) Bir mevzi'dir.

النَّبَاكُ [en-nābik] [صَاحِبٌ [šāhib] vezninde) Mürtefi' yere denir; yukālu: مَكَانٌ نَابِكٌ أَيُّ مُرْتَفِعٌ

تَنْبُوكُ [Tenbūk] [تَنْسُوحٌ [tensūh] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

[ن ت ك]

النَّتْكَ [en-netk] [نَتَقٌ [netk] vezninde) Bir nesneyi el ile gereği gibi kavrayıp tuttuk-

tan sonra kendisine doğru zor ile çeke-
rek eğip bükmek ma'nāsınadır; yukālu:
نَتَكَ الشَّيْءَ نَتَكًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا جَذَبَهُ يَجْذُبُ
عَلَيْهِ ثُمَّ يَكْسِرُهُ إِلَيْهِ بِجَهْوَةٍ
نَتَكَ ذَكَرَهُ إِذَا اسْتَبْرَأَ بَعْدَ
وَنَفَضَهُ Ve kıl yolmak ma'nāsınadır;
yukālu: نَتَكَ شَعْرَهُ إِذَا نَفَعَهُ

[ن د ك]

أَنْدَكَانُ [Endukān] (hemzenin fethi ve dāl'ın
zammıyla) Ferġāna kazāsında bir karye-
dir; 'Ömer b. Muḥammed b. Ṭāhir eṣ-Şūfī
oradandır. Ve Seraḥs kazāsında bir kar-
yedir; Aḥmed el-Ḥammādī nām zāhid-i
meṣḥūrun merkadi ondadır.

[ن ز ك]

النِّزْكُ [en-nizk] (nūn'un kesri ve fet-
hiyle) Keler ve bozumca ta'bīr olunan
cānverlerin ālet-i tenāsülüne denir. Bunla-
rın ikişer zekeri olur.

النَّيْزِكُ [en-neyzek] [ḥayder] vez-
ninde) Kısa mısrağa denir. Şāriḥ der ki
bu nīze-i Fārisī mu'arrebidir, gerçi kāf
Fārisīde tasgīr içindir, lākin burada ta'rībe
'alāmettir.

النِّزْكُ [en-nezk] [nezk] vezninde)
[neyzek] ile dürtmek ma'nāsınadır;
yukālu: نَزَكَ نَزَكًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا طَعَنَهُ بِالنَّيْزِكِ
Ve bir adama bilā-mūcib bed söyleyip ta'n
ve āzār eylemek ma'nāsına müsta'meldir;
yukālu: نَزَكَ فُلَانًا إِذَا أَسَاءَ الْقَوْلَ فِيهِ وَرَمَاهُ بِغَيْرِ حَقِّ

النُّزْكُ [en-nuzek] [şurad] vezninde)
Şol kimseye denir ki dā'imā nāsı ta'n ve
ta'fīz ve ta'fīble āzürde eder ola; yukālu:
رَجُلٌ نُّزْكٌ أَيَّ عَيَّابٍ لَمْرَةٌ

النُّزَيْكَاتُ [en-nuzeykāt] (musaggar bünye-
siyle) Aslā işe yaramaz bī-hayr u menfa'at

olan adamlara ve keçilere denir.

[ن س ك]

النُّسْكُ [en-nesk] (nūn'un harekāt-ı selāsı
ve sīn'in sükūnuyla ve zammeteynle)
Hazret-i Rabb-i Zū'l-Celāl'e olan kullu-
ğa ve 'ibādet ve tā'ate denir. Ve mutlakan
hakkullāha itlāk olunur, zekāt ve sadaka
ve zebh lillāh gibi. Ve bu ma'nāda masdar
olur, ke-mā se-yuzkeru.

النُّسْكَةُ [en-nesket] (nūn'un fethiyle) ve

الْمَنْسُكُ [el-mensek] [maḥ'ad] veznin-
de) ve

النُّسَاكَةُ [en-nesāket] [semāḥat] (semāḥat)
vezninde) نُسِكٌ [nesk] gibi masdarlardır,
Hazret-i Hudā 'azze ve celle dergāhına
'ibādet ve tā'at eylemek ma'nāsına; yukālu:
نُسِكُ الرَّجُلِ وَنُسُكٌ نُسُكًا مَثَلَةٌ وَنُسُكًا بَضْمَتَيْنِ وَمَنْسُكًا
وَنُسَاكَةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالْحَامِسِ إِذَا تَعَبَّدَ

النُّتْسُكُ [et-tenessuk] [tefa'ul] veznin-
de) Bu dahi Hak ta'ālāya kulluk eylemek
ma'nāsınadır; yukālu: نَتْسَكَ الرَّجُلُ إِذَا تَعَبَّدَ

النُّنْسُكُ [en-nusk] (nūn'un zammıyla) ve

النُّنْسُكُ [en-nusuk] (zammeteynle) ve

النُّنْسِيكَةُ [en-nesiket] [sefīnet] vez-
ninde) Hak yoluna zebh olunan kurbāna
denir, 'alā-kavlin نُسُكٌ [nusk] nūn'un zam-
mıyla kurbānın demine ve نَسِيكَةٌ [nesiket]
kurbāna denir; yukālu: مَنْ صَنَعَ كَذَا فَعَلَيْهِ نُسُكٌ
وَنُسُكٌ وَنَسِيكَةٌ أَيُّ ذَبِيحَةٍ أَوْ النُّنْسُكُ الدَّمُ وَالنُّنْسِيكَةُ
وَالذَّبِيحَةُ Ve

نَسِيكَةٌ [nesiket] Altından yā gümüştən yo-
ğun sebīke gibi kıt'aya denir. Şāriḥ der
ki bu musaffā olanına mahsūstur, hattā
'ibādet ma'nāsı bundan me'hūz olduđu
ba'zılardan menkūldür.

الْمَنْسِكُ [el-mensik] [meclis] vez-
ninde) ve

الْمُنْسِكُ [el-mensek] [مُنْعَدٌ [maḥʿad] vezninde) **نُسْكٌ** [nusk] ve ʿibādātın şıra ve tarİKasına ve umūr-ı merʿiyyesine denir ki tarİka-i aʿmālinden ʿibārettir. Ve ʿibādetgāha denir; cemʿi **مُنَاسِكٌ** menāsik[tir]; ve minhu kavluhu taʿālā: **﴿وَأَرْنَا مَنَاسِكَنَا﴾** أَيُّ مُتَعَبِدَاتِنَا

Şārih der ki **مُنْسِكٌ** [mensik] ve **مُنْسِكٌ** [mensek] kelimesi ism-i mekān olur, ʿibādetgāh maʿnāsına. Ve masdar olur. Ve ism-i zamān olur, menāsik-i haccda şāyiʿ olmuştur ki umūr-ı meşrūʿa-i mahsūsadan ʿibārettir. İntehā. Ve

مُنْسِكٌ [mensik] ve **مُنْسِكٌ** [mensek] nefsi **نُسْكٌ** [nusk] ve ʿibādet maʿnāsına olur. Ve kurbān zebh edecek mevziʿe denir, bismilgāh maʿnāsına. Ve

مُنْسِكٌ [mensek] [مُنْعَدٌ [maḥʿad] vezninde) Bir adamın meʿlūf olduğu mekāna itlāk olunur.

النُّسْكُ [en-nesk] (nūn'un fethiyle) Bir nesneyi su ile yaykayıp pāk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: **نَسَكَ الثُّوبَ وَعَظِرَهُ نُسْكَاً** Ve çorak yeri tatyīb ve islāh etmek maʿnāsınadır; yukālu: **نَسَكَ السَّبْحَةَ إِذَا طَيَّبَهَا** Ve güzel sīret ve tarİKaya müdāvet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: **نَسَكَ إِلَى طَرِيقَةٍ جَمِيلَةٍ إِذَا دَاوَمَ عَلَيْهَا**

نَسْكٌ [nesk] **مُنْسِكٌ** [mensek] gibi mekān-ı meʿlūf u muʿtāda itlāk olunur.

النَّاسِكَةُ [en-nāsiket] Şol arza denir ki yakında ona yağmur yağmakla yeşerip tāzelenmiş ola; yukālu: **أَرْضٌ نَاسِكَةٌ أَيُّ حَضْرَاءُ** حَدِيثَةُ الْعَهْدِ

النَّسِيكُ [en-nesik] [أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Altına ve gümüşe itlāk olunur.

نُسْكٌ [nusek] [صُرْدٌ [şurad] vezninde) Bir kuş adıdır.

الْمُنْسُوكَةُ [el-mensüket] Tüyleri dökülmüş çıplak kısrğa denir; yukālu: **فَرَسٌ مُنْسُوكَةٌ أَيُّ: فَرَسٌ مَلْسَاءٌ جَزْدَاءُ** Ve gübrelenmiş tarlaya denir; yukālu: **أَرْضٌ مُنْسُوكَةٌ أَيُّ دُمْنَتْ بِالْأَبْعَارِ**

[ن ش ك]

النُّشَاكُ [en-Neşşāk] (şīn-i muʿceme ile **شَدَادٌ** [şeddād] vezninde) Hālid b. Mubārek nām muhaddisin ceddi ismidir.

[ن ط ك]

أَنْطَاقِيَّةٌ [Anṭākiyet] (hemzenin fethi ve kesri ve nūn'un sükūnu ve kāf'ın kesri ve yā'nın tahfiifiyle) ʿAvāşim taʿbīr olunan ülkenin kāʿidetü'l-mülkü olan beldenin ismidir ki murād ʿAvāşim-i Halebü'ş-şehbā'dır, cā-be-cā ʿuyūn-ı kesireyi hāvī bir beldedir; surunun mikdār-ı devresi on iki mīldir ve derūnunda beş cebeli müşte-mildir. Mütercim der ki bekāyā-yı mülük-ı İskendender'den Anṭākiyus bināsıdır.

[ن ف ك]

النَّفَكَةُ [en-nefeket] (fetehtla) **نَكَفَةٌ** [nekefet] maʿnāsınadır ki boğazda çıkan ura ve yumruya denir.

[ن ك ك]

النُّكْنَكَةُ [en-nekneket] [زُلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Borçluya pek teşdīd ve tekāzā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: **نَكْنَكٌ عَلَى غَرِيمِهِ** Ve bir işi iyi onarmak maʿnāsınadır; yukālu: **نَكْنَكُ الْعَمَلِ إِذَا أَصْلَحَهُ**

[ن ل ك]

النُّلْكُ [el-nulk] (nūn'un zammı ve kesriyle) Şecer-i **دُبٌّ** [dubb] yāhūd **زُغُرُورٌ** [zuʿrūr] ismidir. Müʿellifin evvelkiden murādı ahlat ağacı olacaktır. Ve **زُغُرُورٌ** [zuʿrūr] alıç ağa-

cıdır. Şārihin beyānına göre mu'arredir.

[ن ن ك]

نَنَّكَ [Nennek] [بَقَمٌ] [baqqam] vezninde) Bir recül 'alemidir.

نَانَكُ [Nānek] [هَاجِرٌ] [hācer] vezninde) Muhaddisinden Aḥmed b. Dāvūd el-Ḥorāsānī lakabıdır.

[ن و ك]

النُّوكُ [en-nūk] (nūn'un zammı ve fethiyle) İsmdir, humk ve belāhet ma'nāsınadır; yukālu: بِهِ نُوْكٌ أَيْ حَقَقٌ

النَّوَاكَةُ [en-nevāket] ve

النَّوَاكُ [en-nevāk] (nūn'ların fethiyle) ve

النُّوَكُ [en-nevek] (fethateynle) Ahmāk olmak ma'nāsınadır; yukālu: نُوْكُ الرَّجُلِ نَوَاكَةٌ وَنَوَاكًا وَنَوَاكًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا حَقَقَ

النَّوَاكَةُ [el-istinvāk] [nevāket] ma'nāsınadır.

الْأَنْوَكُ [el-envek] [أَحْمَرٌ] [aḥmer] vezninde) ve

الْمُسْتَنْوِكُ [el-mustenvik] Ahmak adama denir. **أَنْوَكٌ** [envek]in cem'i **نَوَاكِي** [nevkā] gelir, **سَكْرَى** [sekrā] vezninde ve **نُوْكٌ** [nūk] gelir nūn'un zammıyla, **هُوَجٌ** [hūc] vezninde.

النَّوَاكَاءُ [en-nevkā] [حَمَقَاءٌ] [ḥamkā] vezninde ve müradifidir; cem'i **نَوَاكٌ** [nūk]tur nūn'un zammıyla.

الْإِنْوَاكُ [el-invāk] (hemzenin kesriyle) Bir adamı ahmak bulmak ma'nāsınadır; yukālu: أَنْوَكٌ فَلَانًا إِذَا صَادَفَهُ أَنْوَكٌ

مَا أَنْوَكُهُ [mā envekehu] Fi'l-i ta'acciüb'dür, لَمْ يُقَلِّ أَنْوَكٌ بِهِ وَهُوَ الْقِيَاسُ ma'nāsına; مَا أَحَمَقَهُ Ya'nī kıyās iken bundan fi'l-i ta'acciüb-i āher vārid olmamıştır.

[ن ه ك]

النَّهَاكَةُ [en-nehāket] (nūn'un fethiyle) Gālib olmak ma'nāsınadır; yukālu: نَهَكَةُ نَهَاكَةً مِّنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا غَلَبَهُ نَهَكَ الثُّوبَ إِذَا: نَهَكَ مِنَ الطَّعَامِ إِذَا بَالَعَ: نَهَكَ حَتَّى خَلَقَ نَهَكَ فِي أَيْ حَلَلَهُ Ve bir adama mübālaga ile ōetm eylemek ma'nāsınadır ki 'ırz ve hürmetine gereği gibi hanel vermekten 'ibārettir; yukālu: نَهَكَ عِرْضَهُ إِذَا بَالَعَ فِي شَمِيهِ

النَّهَكُ [en-nehk] [نَهَقٌ] [nehq] vezninde) Memedeki sütün mecmū'unu sağıp almak ma'nāsınadır; yukālu: نَهَكَ الضَّرْعَ نَهَكَ: إِذَا اسْتَوْفَى جَمِيعَ مَا فِيهِ Ve bir adamı bir 'arız ve 'illet gereği gibi zebūn ve bī-mecāl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَهَكْتُهُ الْحُمَّى إِذَا: أَضْنَتْهُ وَهَزَلَتْهُ وَجَهَدَتْهُ وَيُقَالُ نَهَكْتُهُ نَهَكَ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ Ke-mā se-yuzkeru. Ve

نَهَكَ [nehk] ve

نَهَكَةٌ [nehket] Bir adama pek işkence eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَهَكَةُ السُّلْطَانِ نَهَكَ وَنَهَكَ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا بَالَعَ فِي عَقُوبَتِهِ Ve bir nesneyi içip tüketmek ma'nāsınadır; yukālu: نَهَكَ الشَّرَابَ إِذَا أَفْتَأَهُ Ve bir nesnenin kesret-i ōürbü ōāribi zebūn ve bī-tāb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَهَكَ الشَّرَابَ نَهَكَ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا أَضْنَاهُ Ve işbu **نَهَكَ** [nehk] mādresi mübālaga ma'nāsını mutazammındır; ve minhu kavluhu 'aleyhi's-selām: "إِنَّهَكُوا أَعْقَابَكُمْ أَوْ لَتَنْهَكْتُمُ النَّارَ" أي بَالَعُوا فِي غَسَلِهَا وَتَنْظِيفِهَا "Ābdestte topuklarınızı gereği gibi gasl ve tathirine ihtimām edesiz, yoksa orayı sonra nār-ı cehennem ihrākta mübālaga ve ifrāt eder." Ve kezā fi'l-hadīs: "إِنَّهَكُوا وَجُوهَ" "Cenk ve kītāle teōvīk ve sevk ve iğrā ile 'askerin

yüzlerine sell-i seyf hücum eylemekte pek mübālaga ve bezl cehd ve maktūr edesiz.” Ve

نَهْكَ [nehk] ve

نَهَكَ [nehek] (fethateynle) ve

نَهَكَةٌ [nehket] (ضَرْبَةٌ [darbet] vezninde) ve

نَهَاكَةٌ [nehāket] (نَسَاكَةٌ [nesāket] vezninde) Maraz bir adamı zebūn ve nā-tüvān eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَهَيْتُهُ الْحُمَى نَهَيْتُهُ كَمَا مَرَّ وَنَهَكَ وَنَهَكَةٌ وَنَهَاكَةٌ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَضْنَتْهُ وَهَزَلَتْهُ وَجَهَدَتْهُ

الْإِنْتِهَاكُ [el-intihāk] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Bu dahi maraz bir adamı bī-mecāl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِنْتَهَكْتُهُ الْحُمَى بِمَعْنَى نَهَيْتُهُ

الْإِنْهَاكُ [el-inhāk] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir adama pek işkence eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَنْهَكَ السُّلْطَانُ إِذَا بَالَغَ فِي عُقُوبَتِهِ

الْمَنْهُوكُ [el-menhūk] Maraz ve 'illetten zār ve zebūn olmuş adama denir; yukālu: نَهَكَ الرَّجُلُ عَلَى الْمَجْهُولِ فَهُوَ مَنْهُوكٌ إِذَا ذَنَبَ وَضَنَى

مَنْهُوكٌ [menhūk] 'Arūziyyūn 'örfünde bahr-i recezden sülüsāni iskāt olup sülüsü kalan beyte itlāk olunur, نَهَكَ [nehk] 'illeti cārī olmuş olur. Şārih der ki bahr-i münse-rihte dahi cārī olur.

النَّهِيكُ [en-nehik] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

النَّاهِكُ [en-nāhik] Her husūsta mübālaga eden adama denir; yukālu: رَجُلٌ نَهِيكٌ وَنَاهِكٌ Ve أَيُّ مُبَالِغٍ فِي الْأَشْيَاءِ

نَهِيكٌ [nehik] Bahadır adama denir; yukālu: سَيِّفٌ نَهِيكٌ أَيُّ شَجَاعٍ Ve adamcıl olan kavī ve tüvānā deveye denir. Ve be-gāyet keskin ve işlek kılıca denir; yukālu: سَيْفٌ نَهِيكٌ أَيُّ هُسْنِ-يِ هُلُوكِ سَاهِبِي Adama denir. Ve bir recül ismidir.

النَّهْوُكُ [en-nehūk] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Bu dahi bahadır adama denir.

النَّهَاكَةُ [en-nehāket] (سَمَاخَةٌ [semāḥat] vezninde) نَهِيكٌ [nehik] olmak ma'nāsınadır; yukālu: نَهَكَ الرَّجُلُ وَالْفَحْلُ نَهَاكَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ نَهِيكًا

نُهَيْكٌ [nuheyk] (رُبَيْزٌ [zubeyr] ve أَمِيرٌ [emīr] veznlerinde) حُرْفُوضٌ [hurḫūṣ] dedikleri böceğe denir.

الْإِنْهِيكَاكُ [el-inhikāk] (إِنْفِيكَاكٌ [infikāk] vezninde ve mürādifidir; yukālu: مَا يَنْهَيْكَ أَيُّ مَا إِنْفِيكَاكُ Ümmehāt-ı sā'ireden münfehim olduğu üzere mübālaganın lāzımı olan devām ma'nāsını mutazammın olup ve hemişe menfiyyen isti'māl olunur, niteki إِنْفِيكَاكٌ [infikāk] māddesinden مَا يَنْهَيْكَ ve مَا يَنْفِيكَ dahi böylecedir.

[ن ي ك]

النَّيْكَ [en-neyk] (نُونٌ'un fethiyle) Cimā' eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَاكَ الْأَمْرَاءُ نَيْبِكَ نَيْبًا إِذَا جَامَعَهَا

النَّيْيَاكُ [en-neyyāk] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Cemmā' adama denir; ve minhu'l-meselu: "مَنْ يَنْبِكُ نَيْبًا" [Ve] [ayr] eşeğe denir, gāliblere mugālebe ma'rizinde darb olunur.

التَّنَائِيكُ [et-tenāyuk] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Gözü uykü basmak ma'nāsınadır; yukālu: تَنَائِيكُوا إِذَا غَلَبَهُمُ النَّعَاسُ Ve gözün kapakları fütür ve nevmden yumulmak ma'nāsınadır; yukālu: تَنَائِيكَتِ الْأَجْفَانُ إِذَا انْطَبَقَ بَعْضُهَا عَلَى بَعْضٍ

نَجَزَتِ النَّوْنُ بَعُوْنَهُ تَعَالَى

FASLU'L-VĀV

(فَضْلُ الْوَاوِ)

[و ت ك]

الْأَوْتَكُ [el-evtek] [أَحْمَرُ] [aḥmer] vezninde) ve

الْأَوْتَكِي [el-evtekā] (kasr ile أَجْفَلَى [ecfelā] vezninde) [شَهْرِيْزُ] [šihri'z] dedikleri bir cins hurmāya denir yāhūd sevād-ı 'Irāk'a mahsūs bir gūne hurmādır.

[و د ك]

الْوَدَكُ [el-vedek] (fethateynle) Et yağına denir ki çerviş ta'bir olunur; yukālu: مَا فِيْهِ وَدَكٌ أَيْ دَسَمٌ Ve

وَدَكٌ [vedek] Masdar olur, et yağı bulaşmakla yağlı olmak ma'nāsınadır; yukālu: وَدَكْتُ يَدُهُ وَدَكًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا دَسَمْتُ

الْوَدَكَةُ [ed-diket] [عِدَّةٌ] [ʿidet] vezninde) İsmidir, yağlılığa denir.

الْوَدِيكُ [et-tevdik] Bir nesneye çerviş olmak ma'nāsınadır; yukālu: وَدَكُ الثَّرِيْدِ إِذَا جَعَلَ فِيْهِ الْوَدَكُ

الْوَدِيكُ [el-vedik] [كَيْتِفٌ] [ketif] vezninde) Semiz yağlı ete denir; yukālu: لَحْمٌ وَدِكٌ أَيْ سَمِيْنٌ ذُو وَدِكٍ

الْوَادِكُ [el-vādik] Semiz ve çerb adama denir; yukālu: رَجُلٌ وَادِكٌ أَيْ سَمِيْنٌ

الْوَدِيكَةُ [el-vediket] ve

الْوَدِيكُ [el-vedik] (vāv'ların fethiyle) ve

الْوَدُوْكُ [el-vedūk] [شَبُوْرٌ] [šabūr] vezninde) Semiz ve yağlı tavuğa vasf olur; yukālu: وَدَجَاجَةٌ وَدِيكَةٌ وَوَدُوْكٌ أَيْ سَمِيْنَةٌ Ve

وَدِيكَةٌ [vediket] Un ile ve çerviş ile yapılan bulamaç aşına denir.

وَدَكٌ [Vedek] (fethateynle) Rub^c-ı meskūna

mālik olan Ḍaḥḥāk-ı Mārdūs'un vālidesi ismidir.

وَادِكٌ [Vādik] [صَاحِبٌ] [šāḥib] vezninde) ve

وَدُوْكٌ [Vedūk] [صَبُوْرٌ] [šabūr] vezninde) ve

وَدَاكٌ [Veddāk] [شَدَادٌ] [šeddād] vezninde) ve

مُوَدِّكٌ [Muveddik] [مُحَدِّثٌ] [muḥaddiṣ] vezninde) Esāmī-i ricāldendir.

بَنَاتُ أَوْدَكٍ [benātu evdek] [أَحْمَرُ] [aḥmer] vezninde) Devāhī ve āfāta itlāk olunur. Ve

أَوْدَكٌ [evdek] Nāstan kināye olunur; yukālu: مَا أَدْرِي أَيُّ أَوْدَكٍ هُوَ أَيُّ النَّاسِ

الْوَدَكَاءُ [el-Vedkāʿ] [صَحْرَاءُ] [šahrāʿ] vezninde) Bir kumluk yāhūd bir mevzi^c adıdır.

وَدِيكٌ [Vudeyk] [زُبَيْرٌ] [zubeyr] vezninde) Bir mevzi^c adıdır.

[و ر ك]

الْوَزْكُ [el-verk] (vāv'ın fethi ve kesriyle) ve

الْوَرِيكُ [el-verik] [كَيْتِفٌ] [ketif] vezninde) Be-

dende uyluğun üst tarafına denir ki uca ve kemiğine uca kemiği denir, iki taraflı olur, ikisine وَرِكَانٌ [verikān] denir, lahm ve şahmıyla Türkide kıynak ta'bir olunur ki

'Arabīde أَلْيَةٌ [elyet] denir ve Fārisīde sūrūn denir. Ve bu mü'ennestir, cem'ci

أَوْرَاكٌ [evrāk]tır; ve minhu yukālu: وَرِكٌ وَاحِدٌ أَيْ مُتَّفِقٌ كَمَا يُقَالُ سَاقٌ وَاحِدٌ

الْوَرَكُ [el-verek] (fethateynle) Bir adamın kıynağı büyük olmak ma'nāsınadır; yukālu: وَرَكَتِ الْمَرْأَةُ وَرَكًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا

عَظُمَتْ وَرَكُهُ

الْأَوْرَكُ [el-evrek] [أَحْمَرُ] [aḥmer] vezninde) Büyük kıynaklı adama denir; [وَرَكَاءُ] [verkāʿ] mü'ennesidir.

الْوَرَكُ [el-verk] [تَرَكٌ] [terk] vezninde) Kıynak üzere çöküp oturmak ma'nāsınadır; yukālu: وَرَكَ الرَّجُلُ يَرِكُ وَرَكًا إِذَا اعْتَمَدَ عَلَى وَرِكِهِ

Ve bir nesneyi وَرِكَ [verik]in berāberinde kılmak ya'nī tamām وَرِكَ [verik]i onun üstüne getirmek ma'nāsınadır, meselā eyere ve pālāna bindikte kolanı وَرِكَ [verik] in altına getirmek gibi; yukālu: وَرِكَ الْحَبْلِ Ve erkek eşek alt çenesini dişinin sağrısı üzere komak ma'nāsınadır; yukālu: وَرِكَ الْحِمَارِ عَلَى الْأَتَانِ وَرِكَ Ve rākib attan inmek için وَرِكَ [verik]ini bükmek ma'nāsınadır; yukālu: وَرِكَ الرَّكَبِ إِذَا ثَمَى وَرِكَ لِيُنْزَلَ أَيُّ عَنِ الدَّابَّةِ Ve bir adamın وَرِكَ [verik]ine vurmak ma'nāsınadır; yukālu: وَرِكَ فَلَانًا إِذَا ضَرَبَ فِي وَرِكَ

التَّوْرُكُ [et-teverruk] [tefa'ul] vezninde) Bu dahi وَرِكَ [verik] üzere çökmek ma'nāsınadır; gerek bir وَرِكَ [verik]i ve gerek ikisi üzere olsun ve gerek birini yāhūd ikisini dahi yere vaz' eylesin; yukālu: وَرِكَ تَوْرُكُ الرَّجُلِ إِذَا اغْتَمَدَ عَلَى وَرِكَ تَوْرُكُ الصَّبِيِّ إِذَا جَعَلَهُ وَرِكَ تَوْرُكُ فِي الصَّلَاةِ ve وَرِكَ مُعْتَمِدًا عَلَيْهَا وَرِكَ [verik]i sağ ayak üzere koyup oturmak, 'alā-kavlin kıynakların ikisini yā birini yere komaktan 'ibārettir. Evvelki vaz' sünnet ve ikinci menhīdir, zīrā sol وَرِكَ [verik] sol ayağın üzerine gelmek lāzımdır. Ve bu vaz' ricāl hakkında menhīdir ve nisvān hakkında ester olmakla sol elyesini yere koyup iki ayaklarını dahi sağ cānibinden ihrāc ederler; yukālu: وَرِكَ فِي الصَّلَاةِ إِذَا وَضَعَ الْوَرِكَ عَلَى الرَّجُلِ الْيَمْنَى Ve rākib inmek için yāhūd istirahat için ayağının birini büküp وَرِكَ [verik]ini eyer kaşının iç yüzüne komak ma'nāsınadır; yukālu: وَرِكَ عَلَى الدَّابَّةِ إِذَا ثَمَى رَجُلُهُ لِيُنْزَلَ أَوْ يَسْتَرِيحَ

Ve bir kimse necisine bulaşmak ma'nāsınadır; yukālu: تَوْرُكُ فِي تَوْرُكٍ بِالْمَكَانِ إِذَا أَقَامَ Ve bir yerde mukīm olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَوْرُكُ عَلَى الْأَمْرِ إِذَا قَدَرَ

التَّوَارِكُ [et-tevāruk] [tefa'ul] vezninde) Bu dahi وَرِكَ [verik] üzere çöküp oturmak ma'nāsınadır; yukālu: تَوَارِكُ الرَّجُلِ إِذَا اغْتَمَدَ عَلَى وَرِكَ

الْوُرُوكُ [el-vurūk] [ku'ūd] vezninde) Rākib ayağının birini büküp وَرِكَ [verik] ini eyer yāhūd pālān hānesine komak ma'nāsınadır; yukālu: وَرِكَ الرَّكَبِ وَرُوكًا إِذَا وَرِكَ وَرِكَ وَرُوكًا أَوْ يَسْتَرِيحَ ve minhu'l-meselu: وَرُوكٌ "لَا تَرِكَ فَإِنَّ الْوُرُوكَ مَضْرَعَةٌ" rākibi düşürmeğe sebebdir. Ve

وُرُوكٌ [vurūk] Bir yerde mukīm olmak ma'nāsınadır; yukālu: وَرِكَ بِالْمَكَانِ إِذَا أَقَامَ Ve bir işe kādīr olmak ma'nāsınadır; yukālu: وَرِكَ عَلَى الْأَمْرِ إِذَا قَدَرَ وَرِكَ الرَّجُلِ يَاتِمًا وَرُوكًا مِنَ الْبَابِ السَّادِسِ إِذَا اضْطَبَّحَ كَأَنَّهُ وَضَعَ وَرِكَ عَلَى الْأَرْضِ

الْمَوْرِكُ [el-mevrik] [meclis] vezninde) ve

الْمَوْرِكَةُ [el-mevriket] ve

الْوَارِكَةُ [el-vāriket] ve

الْوَرَاكُ [el-virāk] [kitāb] vezninde) Pālānda ve eyerde kaşın iç yüzüne denir ki rākibin ayağına fütür geldikte büküp وَرِكَ [verik]ini oraya vaz' eder. Ve

وَرَاكٌ [virāk] [kitāb] vezninde) Şol zībā sevb ve çultar makülesine denir ki havudun ve pālānın مَوْرِكُ [mevrik]ine zīnet için vaz' ve ta'lik ederler; cem'i وَرُوكٌ [vuruk]tur, كُتُبٌ [kutub] vezninde. Ve şol mü-

nakkaş kumaşa denir ki rengin yünlerden saçaklar ve püsküller yapıp pālânın مورك [mevrik]ine geçirirler. Yâhüd şol müzeyyen küçük hırka ve perde makülesine denir ki pālânın مورك [mevrik]ine örtülür, eyer gâşiyesi gibi pālân örtüsü olacaktır, ekseri cecimden ederler.

الموركة [el-mivreket] [مِكْنَسَةٌ] [mikneset] vezninde) ve

الموراك [el-mivrāk] [مِحْرَابٌ] [mihrāb] vezninde) Pālânın ön hânesine denir. Ve pālân minderine denir ki eyer minderi gibi pālâna rüküb edenler onun üstüne ku'üd ederler.

التوريك [et-tevrik] Bir nesneyi ورك [verik]in berâberine alıp üzerine oturmak ma'nâsınadır; yukâlu: وَرَكَ الْحَبَلُ أَوْ الرَّحْلُ Ve bir nesneye kâdir olmak ma'nâsınadır; yukâlu: إِذَا جَعَلَهُ حَيْالَ وَرِكِهِ وَرَكَ عَلَى الْأَمْرِ إِذَا وَقَدَرُ Ve bir nesneye icâb ve ilzâm eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: وَرَكَ إِذَا أُوجِبَهُ Ve bir cünha ve günâhı bir kimseye nisbet edip ona yükletmek ma'nâsınadır; yukâlu: وَرَكَ وَرَكَ عَلَى الدَّنْبِ عَلَيْهِ إِذَا حَمَلَهُ Ve yemîn veren adamın hilâf-ı murâdını niyyet ederek yemîn eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: وَرَكَ الْيَمِينِ إِذَا نَوَى غَيْرَ مَا نَوَاهُ الْمُسْتَحْلِفُ

المواركة [el-muvāreket] [مُفَاعَلَةٌ] [mufā'alet] vezninde) Dağı aşmak ma'nâsına; yukâlu: وَرَكَ الْجَبَلُ إِذَا جَاوَزَهُ

المورك [el-muverrek] [مُعْظَمٌ] [mu'azzam] vezninde) Bî-günâh olup üzerine günâh haml olunan mazlûma denir; yukâlu: إِنَّهُ تَوْرِيكَ [Bu] لَمَوْرَكَ فِي هَذَا الْأَمْرِ أَي لَيْسَ لَهُ دَنْبٌ [tevrik]-i mezkûrdan me'hûzdur; ve minhu تَوْرِيكَ الْعُلَمَاءِ فِي مُصَنَّفَاتِهِمْ عَلَى بَعْضِ

الورك [el-virk] (vāv'ın kesriyle) Yayın giriş geçirecek cānibine denir. Ve ağacın

ورك [verik]inden ya'nî köküne karîb yerinden düzülmüş masnū olan yaya denir.

الورك [el-vurk] (vāv'ın zammıyla ve zammeteynle) وارك [vārik]in cem'idir ki zikir olundu.

الوركان [el-verikān] (vāv'ın fethi ve rā'nın kesriyle) Bir nesnenin kökünden ve dibinden yukarıca iki yan başına denir.

نعل موركة [na'ḷun mevriket] [مَوْعِدَةٌ] [mev'idet] vezninde) ve

نعل مورك [na'ḷun mevrik] [مَوْعِدٌ] [mev'id] vezninde) ve

نعل موروكة [na'ḷun mevruket] Devenin tabanının derisinden düzülen ayakkabıya denir; yukâlu: إِذَا وَمَوْرَكَ وَمَوْرُوكَةً إِذَا نَعْلٌ مَوْرُوكَةٌ وَشَاهِدٌ مِنْ الْوَرِكِ أَي مِنْ نَعْلِ الْخَيْفِ Şārih der ki ورك [verik] na'l-i huff ismi değıldir, belki devenin ayağı taşırkadıktaki yine deve sağrısından tabanının altına na'ḷ yaparlar, işte o deriden yapılan ayakkabıya نعل موركة derler, hattâ ehl-i Mekke ona Fārisiden me'hûz olarak دركون [derkūn] ve cem'inde دراكين [derākīn] derler. Ve دركون [derkūn] bābu'l-ist demektir. Ve مورك [mevrik] lafzının tezkiri نعل [na'ḷ] kelimesinin lafzı itibarıyladır.

الميركة [el-mīreket] [مِيحَنَةٌ] [mīcenet] vezninde) Eyerin ve pālânın ön hânesine denir ki rākibin ayağına kelāl geldikte büküp ورك [verik]ini oraya vaz eder, موركة [mevriket] dahi denir.

المورك [el-mūrik] [مُحْسِنٌ] [muḥsin] vezninde) إيراك [īrāk]tan ism-i fā'ildir, pālânın ön hânesine fütür gelen ayağı büküp ورك [verik]ini vaz eden adama denir, ba'dehu istifāre vechiyle merkūbda 'alākası olmayan adama itlāk olundu; ve minhu yukâlu:

هُوَ مَوْرَكٌ فِي هَذِهِ الْإِبِلِ أَيُّ لَيْسَ لَهُ مِنْهَا شَيْءٌ

الْوَرَكَةُ [el-Veriket] فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) Yemāme'de bir kumluk adıdır.

وَرَكَانٌ [Verkān] [سَلْمَانٌ] [selmān] vezninde) İsfahān'da bir mahalle adıdır.

الْوَرَكَاءُ [el-verkāʿ] [حَمْرَاءُ] [ḥamrāʿ] vezninde) ve

الْوَرَكَانَةُ [el-verkānet] [عَطَشَانَةٌ] [aṭṣānet] vezninde) Büyük kıynaklı 'avrete ve büyük kuyruklu dişi koyuna denir. Ve

وَرَكَاءٌ [Verkāʿ] İbrāhīm el-Ḥālīl 'alā-nebiyyinā ve 'aleyhi't-teslīm hazretlerinin mevlid-i şerifleri olan mahallin ismidir. Mütercim der ki ekser-i müverrihīn 'inde Bābil ikliminde Kūṣā ve kütüb-i sālifede Kūṣāryā nām belde fenāsında bir gār içre tevellüd eylemiştir. Zāhiren **وَرَكَاءٌ** [Verkāʿ] o gārın ismidir. Hazret-i Nūḥ 'aleyhi's-selām dahi onda tevellüd eyledi. Ve 'inde'l-ba'z mevlidi Sūs-i Ehvāz şehrinde dir.

الْوَرَكِيُّ [el-verkāʾī] [سَكْرِيٌّ] [sekrāʾī] vezninde vāv'ın kesriyle de cā'izdir) Bir nesnenin aslına ve esāsına itlāk olunur; ve minhu yukālu: **إِنَّ عِنْدَهُ لَوَرَكِيٌّ خَيْرٌ أَيُّ أَضَلُّ خَيْرٍ**

[و ز ك]

الْوَرَكُ [el-vezk] (vāv'ın fethi ve zā-yı mu'cemenin sükūnuyla) 'Avret kısmı sūr'atle yürümek, 'alā-kavlin çirkīn ve bed bed yürümek ma'nāsınadır; yukālu: **وَرَكْتُ** وَرَكْتُ الْمَرْأَةَ وَرَكًا إِذَا أَسْرَعْتُ أَوْ مَشْتُ قَيْبِحَةً Ve cimāc hāletinde erine mülāyemet ve inkıyād eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **وَرَكْتُ عِنْدَ الْبِكَاحِ إِذَا لَأَنْتَ وَوَأْتَتْ**

[و ش ك]

الْوَشْكُ [el-veşk] (vāv'ın fethi ve şīn-i

mu'cemenin sükūnuyla) ve

الْوَشَاكَةُ [el-veşāket] [نَسَاكَةٌ] [nesāket] vezninde) Serīc ve çabuk olmak ma'nāsınadır; yukālu: **وَشَكَّ الْأَمْرُ وَشَكًّا وَوَشَاكَةً مِنْ الْبَابِ** وَشَكَّ الْفِرَاقُ إِذَا سُرِعَ Ke-mā se-yuzkeru.

التَّوْشِيكُ [et-tevşīk] Bu dahi tīz ve serīc olmak ma'nāsınadır; yukālu: **وَشَكَّ الْأَمْرُ إِذَا سُرِعَ**

الْإِشَاكُ [el-işāk] (hemzenin kesriyle) Sūr'atle yürümek ma'nāsınadır; yukālu:

يُوشِكُ Ve minhu **أَوْشَكَ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ السَّيْرَ** الْأَمْرُ أَنْ يَكُونَ كَذَا وَيُوشِكُ أَنْ يَكُونَ الْأَمْرُ وَلَا تَفْتَحُ Ya'ni vech-i mezkūr üzere **إِشَاكٌ** [iṣāk]tan fi'l-i müs-takbel olmakla sūr'at eder ma'nāsına olup ba'cdehu fi'l-i mukārebede isti'māl olundu; pes misāl-i mezbūrda iş şöylece olmakla yaklaşıp demek olur. Şārih der ki fi'l-i mukārebede muzāri'in isti'mālī māzīden ekserdir ve ism-i fā'ilin isti'mālī kalīldir ve ba'zılar sülāsīden dahi isti'māl eylediler. Kāle fi'l-*Esās*: **أَوْشَكَ ذَا حُزُوجًا وَوَشَكًا وَأَوْشَكَ أَنْ يَفْعَلَ وَيُوشِكُ أَنْ يَخْرُجَ**

الْمُؤَاشِكَةُ [el-muvāšeket] **إِشَاكٌ** [iṣāk] ma'nāsınadır; yukālu: **وَإِشَاكُ الرَّجُلِ إِذَا أَسْرَعَ السَّيْرَ**

الْوَشِيكُ [el-veşīk] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) Serīc ve çabuk ma'nāsınadır; müzekker ve mü'enneste isti'māl olunur; yukālu: **إِمْرَأَةٌ وَوَشِيكٌ أَيُّ سَرِيعَةٌ** Ve

وَشِيكٌ [Veşīk] Ḥāzūk nām hāricīnin feresi ismidir.

الْوَشْكُ [el-veşk] (vāv'ın fethi ve zammıyla) ve

الْوَشْكَانُ [el-veşkān] (vāv'ın fethi ve zammıyla) İsmilerdir, sūr'at ma'nāsınadır; yukālu: **وَشَكَّ الْفِرَاقُ وَوَشْكَانُهُ أَيُّ سُرْعَتُهُ**

وَشَكَانَ [veʃkāne] (vāv'ın harekāt-ı selâsıyla) İsm-i fi'l-i mâzîdir, "serîc oldu" ma'nâsına; yukâlu: **وَشَكَانَ مَا يَكُونُ ذَلِكَ أَيُّ** Mütercim der ki Şeyh Rağî kavlince haber ma'nâsına dâll olan esmâ-i ef'âlin cümlesi ta'acciüb ma'nâsını mutazammındır, meselâ **هَيْهَاتَ** kelimesi **مَا أَبْعَدُهُ** ve **وَشَكَانَ** [veʃkân] **بُطَّانَ** [buṭ'ân] **مَا أَسْرَعَهُ** ma'nâlarıdır, zîrâ esmâ-i ef'âl ma'nâsına dâll olduğu fi'lerden âked ve eblagdır, pes bunlarda ta'acciüb ma'nâsı te'kîd-i mezkûrdur.

الْمُؤَاشِكُ [el-muvâşik] (muşâhib) [muşâhib] vezninde) Çabuk ve çalâk insan ve hayvâna denir; yukâlu: **رَجُلٌ وَبِعَيْرٍ مُؤَاشِكٌ** وِنَاقَةٌ مُؤَاشِكَةٌ أَيُّ سَرِيعٌ وَقَدْ وَاشِكَ

الْوِشَاقُ [el-viʃāk] [kitâb] vezninde) İsmidir, çabukluğa denir.

[و ع ك]

الْوَعَكُ [el-va'k] (vāv'ın fethiyle) ve

الْوَعَكَةُ [el-va'ket] (ḡarbet) [ḡarbet] vezninde) Havâ durgun olarak pek ıssı olmak ma'nâsınadır; yukâlu: **وَعَكَ الْحَرُّ وَعَكَا وَعَوَعَكَ** Ve sıtma vücûdu örseleyip âzürde kılmak ma'nâsınadır; yukâlu: **وَعَكَتُهُ الْحُمَّى إِذَا أَذْنُهُ** Ve pek yorgunluktan neşet eden derd ve eleme denir; yukâlu: **أَخَذَهُ الْوَعَكُ أَيُّ أَلَمٌ مِنْ شِدَّةِ** **التَّعَبِ** Ve

وَعَكٌ [va'k] Mahmûm adama denir, masdar ile müsemmâdır. Ve

وَعَكٌ [va'k] Bir nesneyi yere vurup pâre pâre eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: **وَعَكَ الشَّيْءُ وَعَكَا إِذَا دَكَّهُ** **وَعَكَهُ فِي التُّرَابِ إِذَا مَعَكَهُ**

الْوَعَكُ [el-ve'ik] [ketif] vezninde) ve **الْمَوْعُوكُ** [el-mev'ük] **وَعَكٌ** [va'k]-i

hummadan zâr ve zebûn olan adama denir. **الْوَعَكَةُ** [el-va'ket] (ḡarbet) [ḡarbet] vezninde) Masdardır ki zikr olundu. Ve

وَعَكَةٌ [va'ket] Savaş yerine denir, **مَعْرَكَةٌ** [ma'reket] ma'nâsına. Ve şiddetle düşmeğe denir. Ve su üzere develerin izdihâmına denir.

الْإِبْعَاكُ [el-î'āk] (hemzenin kesriyle) Toprağa bulamak ma'nâsınadır; yukâlu: **أُوَعَكَهُ فِي** **التُّرَابِ إِذَا مَعَكَهُ** Ve develer su üzere izdihâm eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: **أُوَعَكَتِ الْإِبِلُ فِي** **الْوَرْدِ إِذَا أزدَحَمَتْ**

[و ك ك]

الْوَكْوَكَةُ [el-vekveket] [zelzelet] vezninde) Top gibi yuvarlanarak yürütmek ma'nâsınadır, tıknaz bodur yürümesi gibi; yukâlu: **وَكُوكَ الرَّجُلُ إِذَا مَشَى مُتَدَحْرَجًا** Ve cenkten kaçmak ma'nâsınadır; yukâlu: **وَكُوكَ مِنَ الْحَزْبِ إِذَا فَرَّ** **وَكُوكَ الْحَمَامُ إِذَا هَدَرَ**

التَّوَكُّوكُ [et-tevekvuk] [tezelzul] vezninde) Bu dahi yuvarlanı yuvarlanı yürütmek ma'nâsınadır; yukâlu: **تَوَكُّوكَ الرَّجُلُ إِذَا مَشَى مُتَدَحْرَجًا**

الْوَكْوَاكُ [el-vekvāk] [ḡarret] vezninde) Tıknaz bodur gibi yuvarlanı yuvarlanı yürüten adama denir. Ve korkak bî-zehre adama denir; yukâlu: **رَجُلٌ وَكُوكٌ أَيُّ جَبَانٌ**

الْوَكْوَاكَةُ [el-vekvāket] [ḡarret] vezninde) Sağrısı büyük 'avrete denir; yukâlu: **إِفْرَاءَةٌ وَكُوكَاةٌ أَيُّ الْعَظِيمَةُ الْأَلْيَتَيْنِ**

الْوَكُّ [el-vekk] [dekk] vezninde) Öte kakmak ma'nâsınadır; yukâlu: **وَكَّهُ وَكًّا** Ve 'Arabların **وَكُّ عَكٌ وَكٌ** kavlleri "ع،ك،ك" maddesinde zikr olundu.

[و م ك]

الْوَمَكَةُ [el-vemket] (vāv'ın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Genişliğe denir; yukālu: فِيهِ وَمَكَةٌ أَيْ فُشِحَتْ

[و ن ك]

الْوَنُكُ [el-venk] (vāv'ın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Kişi kendi kavmi içre yerleşip temekkün eylemek ma'nāsındır; yukālu: وَنَكَ فُلَانٌ فِي قَوْمِهِ وَنَكَأَ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا تَمَكَّنَ فِيهِمْ **الْوَانِكُ** [el-vānik] Yurdunda ārām eden kuşa denir. وَانِكٌ [vākin] ma'nāsına; yukālu: وَانِكٌ أَيْ وَانِكٌ

نَجَرَ بِعَوْنِهِ تَعَالَى

FASLU'L-HĀ'

﴿فَضْلُ الْهَاءِ﴾

[ه ب ك]

الْهُبَكَةُ [el-hubeket] (hūmزة [humezet] vezninde) Ahmak ve nādān kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ هُبَكَةٌ أَيْ أَحْمَقٌ Ve toprağı bataak yere denir ki yürürken ayak batıp gider; cem'i هُبَكَاتٌ [hubekāt] gelir, tekülu: وَقَعْنَا فِي هُبَكَاتٍ أَيْ الْأَرْضِ الَّتِي تَسُوخُ فِيهَا الْأَقْدَامُ Ve هُبَكَاتٌ [Hubekatu Kelb] bundandır ki Kelb kabilesi yurdunda bir niçe sulardır.

الْإِنْهَبَاكُ [el-inhibāk] (infi'al [infi'al] vezninde) Batağa batıp gömülme ma'nāsındır; yukālu: إِنَّهْبَكَتْ بِهِ الْأَرْضُ إِذَا سَاخَتْ بِهِ Burada **إِنْهَبَاكُ** [inhibāk] bā' harfiyle müte'addī olmuştur, yoksa asl binā' **إِنْفِعَالٌ** [infi'al]dir.

[ه ب ر ك]

الْهَبْرَكَةُ [el-hebreket] (hā'nın ve rā'nın fet-hiyle) Ter ü taze ve nāzenīn kıza denir; yukālu: تَزَوَّجَ هَبْرَكَةً أَيْ جَارِيَةً نَاعِمَةً

الْهَبْرِكُ [el-hebrek] (ca'fer [ca'fer] vezninde) Kemāline gelmiş civānlığa denir; yukālu: وَشَبَابٌ هَبْرِكٌ أَيْ تَامٌّ

هَبْرِكٌ [hebrek] ve

هُبَارِكٌ [hubārik] (ulābiṭ [ulābiṭ] vezninde) Kemālini bulmuş civāna denir; yukālu: شَابٌ هَبْرِكٌ وَهُبَارِكٌ أَيْ تَامٌّ

[ه ب ن ك]

الْهَبْنَكُ [el-hebennek] (amelles [amelles] vezninde) 'Akl ve fikrinde noksān olan ahmak ve seme adama denir. Ve koğucu ve nakkāl-i makāl kimseye denir; mü'ennesi رَجُلٌ هَبْنَكٌ [hebennek]tir; yukālu: الْأَحْمَقُ الضَّعِيفُ يَغْنِي فِي الْعَقْلِ وَيُقَالُ رَجُلٌ هَبْنَكٌ Ve وَأَمْرَأَةٌ هَبْنَكَةٌ أَيْ الْمَاشِي بِالْتَمِيمَةِ

هَبِنَكَة [hebenneket] Üşengen tembel adama denir, كَسْلَانُ [keslān] ma'nāsına.

[ه ت ك]

الْهَتْكُ [el-hetk] [فَتْكُ] [fetk] vezninde) Perde makülesi nesneyi yerinden çekip kat eylemek, 'alā-kavlin delik ve yırtık açılıp ardındaki görünecek kadar bir parçasını yırtmak ma'nāsınadır; yukālu: هَتَكَ الْبَسْرَ وَغَيْرَهُ هَتْكًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا جَذَبَهُ فَقَطَعَهُ مِنْ مَوْضِعِهِ أَوْ شَقَّ جُزْءًا مِنْهُ فَبَدَأَ مَا وَرَاءَهُ

الْإِنْهِتَاكُ [el-inhitāk] ve

الْتَهْتُكُ [et-tehettuk] [تَفْعُلُ] [tefa'ul] vezninde) Perde makülesi vech-i mezkūr üzere yırtılmak ma'nāsınadır; yukālu: هَتَكَهُ فَانْهَتَكَ وَتَهْتَكَ

الْمُنْهَتِكُ [el-munhetik] ve

الْمُتَهْتِكُ [el-mutehettik] ve

الْمُسْتَهْتِكُ [el-mustehtik] (ism-i fā'il bün-yeleriyle) Şol bī-hayā ve bī-āra denir ki rüsvâyılıktan mübālāt eylemez ola; yukālu: رَجُلٌ مُنْهَتِكٌ وَمُتَهْتِكٌ وَمُسْتَهْتِكٌ أَيْ لَا يَبَالِي أَنْ يَهْتَكَ سِتْرَهُ

الْهَتْكَةُ [el-hutket] [غُرْفَةٌ] [gurfet] vezninde) İsmdir, yırtık perdenin yırtılmış parçasına denir. Ve geceden bir sâ'ate itlāk olunur, güyā ki yırtık parçasıdır; tekülü: سَرْنَا هَتْكَةً مِنَ اللَّيْلِ أَيْ سَاعَةً

الْهَيْتَكُ [el-hitek] [عَنْبٌ] [ineb] vezninde) Yeni doğmuş çocukla bilece çıkan eş dedikleri deriden yırtılan pārelere denir.

[ه ت ر ك]

الْهَتْرُكُ [el-hetrek] [جَعْفَرٌ] [ca'fer] vezninde) Arslana denir.

[ه د ك]

الْهَدْكُ [el-hedk] (hā'nın fethiyle) Bināyı yıkmak ma'nāsınadır; yukālu: هَدَكَ الْبِنَاءَ

هَدَكًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا هَدَمَهُ

الْتَهْدُكُ [et-tehedduk] [تَفْعُلُ] [tefa'ul] vezninde) Bir kimseye ifrāt-ı gazab ve tehevür ile havāle olup hātır-şiken ve dil-āzār sözler söylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَهْدَكَ عَلَيْهِ بِالْكَلَامِ إِذَا تَهَدَّمَ

الْهَوْدُكُ [el-hevdek] [جَوْهَرٌ] [cevher] vezninde) Semiz ve mülahham adama denir.

الْهِنَادِكَةُ [el-henādiket] 'An-karīb mezkūrdur. Mü'ellif, Cevherî'ye ta'rız eylemiştir.

[ه ف ك]

الْهَيْفَكُ [el-heyfek] [صَيْقَلٌ] [şayqal] vezninde) Şaşkın ve hamkā 'avrete denir; yukālu: تَزَوَّجَ هَيْفَكًا أَيْ حَمَفَاءَ

الْمُنْهَفِكُ [el-munhefik] [مُنْهَمِكٌ] [munhemik] vezninde) Salkı ve perīşān yürür olan adama denir. Ve halt ve hatāsı kesir adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُنْهَفِكٌ أَيْ الْمُضْطَرَّبُ الْمُسْتَوْحِي فِي الْمَشْيِ وَكَذَا الْكَثِيرُ الْخَطَاءِ وَالْإِخْتِلَاطِ Pes masdarları ma'nā-yı mezkūr üzeredir.

الْمُهَفَّفُكُ [el-muheffek] [مُعْظَمٌ] [mu'azzam] vezninde) **مُنْهَفِكٌ** [munhefik] ma'nāsınadır.

[ه ك ك]

الْهَكُّ [el-hekk] [دَكٌّ] [dekk] vezninde) Āhestece zartalamak ma'nāsınadır; yukālu: هَكَ الرَّجُلُ هَكَا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا فَسَا Ve kuş çımkırmak ma'nāsınadır; yukālu: هَكَ الطَّائِرُ إِذَا خَذَفَ بِذَرْقِهِ Ve devekuşu sağnamak ma'nāsınadır; yukālu: هَكَ النَّعَامُ Ve sahk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: هَكَ الشَّيْءُ إِذَا سَحَقَهُ Ve kılıçla vurmak ma'nāsınadır; yukālu: هَكَهُ بِالسَّيْفِ إِذَا هَكَهُ بِالنَّبِيذِ فَلَانًا إِذَا بَلَغَ مِنْهُ Ve memeden sütün mecmū'unu sağıp çıkarmak ma'nāsınadır;

yukālu: هَكَ اللَّبَنُ إِذَا اسْتَحْرَجَهُ Ve bir adamın gereği gibi ırzını yıkmak ma'nāsınadır; yukālu: هَكَ فَلَانًا إِذَا نَهَكَ Ve şiddetle yāhūd çok cimā'e eylemek ma'nāsınadır; yukālu: هَكَ الْمَرْأَةُ إِذَا جَامَعَهَا شَدِيدًا أَوْ كَثِيرًا

هَكَ [hekk] Fāsidiü'l-akl adama denir ki vasf olur; yukālu: رَجُلٌ هَكَ أَي فَاسِدُ الْعَقْلِ Cem'i هَكَكَ [heket] gelir, fetehtla ve هَكَكَ [ehkāk] gelir. Ve sağanaklı şedid yağmura denir. Ve mızrakla peyderpey sançmak ma'nāsınadır; yukālu: هَكَهُ بِالرُّمَحِ هَكَهُ بِالطُّغْنِ إِذَا دَارَكَهُ Ve kuyu obrulup çökmek ma'nāsınadır; yukālu: هَكَسَ الْبَيْتُ إِذَا تَهَوَّرَتْ **هَكَ** [hekk] Toy kuşu acele ile çımkırmak ma'nāsınadır, هَكَيْكَ [hekik] gibi, ke-mā se-yuzkeru. Ve iskāt olunmak ma'nāsınadır; yukālu: هَكَ الشَّيْءُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا أُسْقِطَ

الْمَهْكَوْكَ [el-mehkūk] Sahk olunmuş nesneye denir. Ve kuvve-i māsikesi olmamakla dübüürüne mālîk olmayan adama denir. Ve kelāmda mübālāt eylemeyip diline ne gelirse söyleyen fodula denir; yukālu: رَجُلٌ مَهْكَوْكَ أَي لَا يَمْلِكُ إِسْتَهُ وَكَذَا يَتَمَجَّنُ فِي كَلَامِهِ

الْهَكَيْكَ [el-hekik] Bu dahi sahk olunmuş nesneye denir. Ve muhannes ve zensīret şahsa denir. Ve masdar olur, هَكَ [hekk] gibi toy kuşu acele ile çımkırmak ma'nāsınadır; yukālu: هَكَ الْحُبَارَى هَكَ وَهَكَيْكَ إِذَا ذَرَقَ بِالْعَجَلَةِ

الْهَكَوْكَ [el-hekevvek] عَزَوْرٌ [‘azevver] vezninde) Pek ve galiz yere denir ki por ta'bir olunur, alā-kavlin yumuşak sehl yere denmekle zidd olur. Ve semiz, mülahham adama denir. Ve mācin ve lāübālī kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ هَكَوْكَ أَي سَمِينٌ وَكَذَا مَاجِنٌ

الْهَكَوْكَ [el-hekūk] صَبُوْرٌ [şabūr] vezninde) Bu dahi lāübālī ve mācin kimseye denir.

الْإِنْهَكَكَ [el-inhikāk] [infi'āl] vez-

ninde) Avret doğururken çatısı ayrılmak ma'nāsınadır; yukālu: إِنْهَكَكَ صَلَاهَا إِذَا انْفَرَجَ فِي الْوِلَادَةِ Ve deve çökerken yere sürünüp yapışmak ma'nāsınadır; yukālu: إِنْهَكَكَ الْبَعِيْرُ إِذَا لَرِقَ بِالْأَرْضِ عِنْدَ بُرُوكِهِ

الْمُنْهَكَكَ [el-munhekket] [munfekket] vezninde) Doğurması düşvār olan hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ مُنْهَكَكَ إِذَا عُسِرَ وَلَاذَمَا

الْهَكَهَكَكَ [el-hekheket] زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Çok cimā'e eylemek ma'nāsınadır; yukālu: هَكَهَكَكَ الرَّجُلُ إِذَا أَكْثَرَ مِنَ الْجَمَاعِ

الْهَكَهَكَكَ [el-hekhāk] سَرْسَارٌ [seršār] vezninde) Çok cimā'e eden adama denir; yukālu: رَجُلٌ هَكَهَكَكَ أَي كَثِيْرُ الشَّفْتِنَةِ

الْتَهَكَكَ [et-tehekkuk] تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Gebe hayvānın vaz'ı gelip çatmakla memeleri büyüyüp apısı genişyip sölpüklenmek ma'nāsınadır; yukālu: تَهَكَكَتِ الْأُنْثَى إِذَا أَقْرَبَتْ فَاسْتَوْخَى صَلَوَاهَا وَعَظَمَ صَرْعُهَا

[ه ل ك]

الْهَلْكَ [el-hulk] (hā'nın zammıyla) ve

الْهَلَاكَ [el-helāk] [sehāb] vezninde) ve

الْتَهْلُوكُ [et-tuhlūk] (tā'nın zammıyla) ve

الْهَلُوكُ [el-hulūk] [sulūk] vezninde) ve

الْمَهْلَكَةُ [el-mehleket] [maḥ'adet] vezninde) ve

الْتَهْلُكَةُ [et-tehluket] (tā'nın fethi ve lām'ın harekāt-ı selāsıyla) Ölmek ma'nāsınadır; yukālu: هَلَكَ الرَّجُلُ وَهَلِكَ هَلَاكَ وَهَلَاكَ وَتَهْلُوكًا وَهَلُوكًا وَمَهْلَكَةً وَتَهْلُكَةً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالثَّلَاثِ وَالرَّابِعِ إِذَا مَاتَ

Mü'ellifin Başā'ir'de beyānına göre هَلَاكَ [helāk] ki meyte-i sū ile ölmek ve fenā bulmak ma'nāsınadır, onun için enbiyā-

yı 'izām haklarında isti'mâli memnū'dur. Ve dört vech üzere müsta'meldir: Evvelâ bir nesne bir kimseden mefkūd olup lâkin sâ'irîn 'indinde mevcūd ola; ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿هَلَكَ عَنِّي سُلْطَانِيَةٌ﴾ Sāniyā fāsîd ve tebāh olmak ma'nāsınadır; ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿وَيُهْلِكُ الْحَزْتَ﴾ وِوَيْهْلِكُ Sālīsā mevt ma'nāsınadır; ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿إِنْ أَمْرُوا هَلَكَ لَيْسَ لَهُ وَوَلَدٌ﴾ Rābi'ā bi'l-küllîyye mahv ve ma'dūm olmak ma'nāsınadır ki ondan fenā ile ta'bīr olunur; ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ﴾ Ve 'azāb ve havf ve fakr ma'nalarında dahi müsta'meldir. Ve tehluket [tehluket] lafzı nevādir-i masādırdandır. Ve mü'ellif manع kelimesiyle de tanzīr eylemekle bāb-ı sālīsten dahi vārid olur imiş, lâkin zāhiren şevāzzdandır, ancak Faşih şārihi 'āmmiye nisbet eylemiştir. İntehā. Ve

هَلْكٌ [hulk] ve

هَلَاكٌ [helāk] Müte'addī olur; yukālu: هَلَكَهُ Ve bu hūlkā ve hālākā mēn al-bāb al-thānī bēma'ni 'ahlakē Temīm lügatine mahsūs olduğu Mişbāh'ta müsebettir. Ve bir nesneye pek düşkün harīs olmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: هَلَكَ إِلَيْهِ إِذَا شَرَهُ

الْإِهْلَاكُ [el-ihlāk] (hemzenin kesriyle) Helāk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: اِهْلَاكُهُ Ve bir nesneyi satmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: اِهْلَاكُهُ إِذَا بَاعَهُ

الْإِسْتِهْلَاكُ [el-istihlāk] Helāk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: اِسْتِهْلَاكُهُ بِمَعْنَى اِهْلَاكِهِ Ve mālī dağıtıp bitirmek ma'nāsınadır; yukālu: اِسْتِهْلَاكُ الْمَالِ إِذَا أَنْفَقَهُ وَأَنْفَدَهُ

التَّهْلِيكُ [et-tehlīk] Bu dahi helāk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: هَلَكَهُ بِمَعْنَى اِهْلَاكِهِ

الْهَالِكُ [el-hālīk] Helāk olan şey'e denir,

niseb üzere ism-i fā'ildir, pes Temīm lügatine müte'addī olmak lāzımdır; cem'i helkī [helkā] gelir, مَرْمَى [merdā] gibi ve hūkk [hullek] gelir, رُكْعٌ [rukka'] vezninde ve hēllāk [hellāk] gelir, قَطَّاعٌ [kaṭṭā'] vezninde ve hēvālīk [hevālīk] gelir şāzz olarak, فَوَارِسٌ [fevāris] ve نَوَاقِسٌ [nevākis] gibi, زَيْرَا فَوَاعِلٌ [fevā'il] فَاعِلَةٌ [fā'ilet]in kezālik sıfat-ı muhtassa-i mü'ennes olan gayr-i 'akılın sıfatı yāhūd ismi olan فَاعِلٌ [fā'il]in cem'i'dir.

الْهَلَكَةُ [el-heleket] (fetehtle) ve

الْهَلَكَاءُ [el-helkā'] [šahrā'] vezninde Helāk ma'nāsına isimlerdir; yukālu: هَلَكَةُ هَلَكَاءُ تَوْكِيدٌ ve yukālu: هِيَ هَلَكَةُ هَلَكَاءُ تَوْكِيدٌ

الْهَلِكُ [el-helk] (hā'nın fethi ve zammı ve lām'ın sükunıyla) Helāk ma'nāsına ismidir; ve minhu tekūlu: وَإِنَّمَا هَلَكٌ وَإِنَّمَا هَلَكٌ "أَيُّ إِمَّا أَنْ أَهْلِكَ أَوْ أَهْلِكَ" Ya'nī "Elbette ben giderim yā helāk olurum yā matlūbuma mālīk olurum." Terkīb-i mezbūr اِهْلِكَ اِهْلِكَ sebkindedir ki fi'l-asl mef'ul-i mutlaktır, fi'li hazf olunup sebāta delālet için merfū' oldu yāhūd fi'l-i mahzūfun fā'ildir, هَلَكٌ وَهَلَكٌ اِهْلِكَ اِهْلِكَ tēvilindedir yāhūd mübtedā-yı mahzūfa haber yāhūd mübtedādır. Ve هَلَكٌ lafzında dahi mīm'in fethi ve zammı cārīdir.

المَهْلَكَةُ [el-mehleket] (mīm'in fethi ve lām'ın harekāt-ı selāsiyla) Masdardır ki zikr olundu. Ve ism-i mekān olur, çöle ve beyābāna itlāk olunur مَفَازَةٌ [mefāzet] ma'nāsına.

الْهَلْكُونُ [el-helekūn] [halezūn] vezninde ve hā'nın kesriyle cā'izdir Otsuz ve nebātsiz arza denir, her ne kadar onda su dahi olursa. Ve

her ne kadar iddi'ā-yı rubūbiyyetle nāsa makdūrdan hāric ba'zı evzā' ve hālāt telbīs ve tesvīl ederse de gözünden yek-çeşmlik nakīsasını izāleye kādir değildir, sizin Tanrınız a'ver değildir, ya'nī 'ayb ve nakīsadan münezzehtir demektir. Ve rivāyet-i sāniyeye göre هَالِكٌ [hullek] هَالِكٌ [hālik]in cem'idir, mel'ün-ı mezbūra ittibā' eden nüfūs-ı cāhile helāk olsun demektir. Hulāsa kelimāt-ı merkūme ne güne olursa olsun be-heme hāl mevki'inde meseli mütedāvelidir.

التَّهْلُكَةُ [et-tehluket] (tā'nın fethi ve lām'ın zammıyla) Masdardır ki zikr olundu. Ve ism mecrāsında isti'māl olunur ki 'ākıbeti helāka mü'eddī olan nesneye ve hāl ve keyfiyyete denir; yukālu: وَقَعَ فِي التَّهْلُكَةِ وَهِيَ كُلُّ مَا عَاقَبَتْهُ إِلَى الْهَلَاكِ

وَادِي تَهْلِكَ [vādī tuhullike] (tā'nın ve hā'nın zammı ve lām-ı müşeddedenin kesriyle) Bātil ve beyhūde ma'nāsına 'alemdir. Ve gayr-i munsarıftır, vezn-i fi' ve 'alemiyyetle niteki تُخَيَّبُ [tuḥuyyibe] ve تُضَلِّلُ [tuḥullile] dahi böylece bātil mevki'inde 'alemdir; yukālu: وَقَعَ فَلَانٌ فِي وَادِي تَهْلِكَ أَيَّ فِي الْبَاطِلِ

الْإِهْتِلَاكُ [el-ihtilāk] ve

الْإِنْهِلَاكُ [el-inhilāk] Bir kimse kendi nefsinin mehlekeye salmak ma'nāsınadır; yukālu: الْقَطَاةُ تَهْتَلِكُ وَتَهْلِكُ مِنْ خَوْفِ الْبَازِي أَيَّ تَزْمِي بِنَفْسِهَا فِي الْمَهَالِكِ

الْمُهْتَلِكُ [el-muhtelik] (ism-i fā'il bünyesiyle) Yal-hor ve 'abdü'l-batn şahsa denir ki nās kendisini ziyāfet ve it'ām eylemekten gayrı fikri ve maksadı olmaya; yukālu: رَجُلٌ مُهْتَلِكٌ أَيَّ لَا هَمَّ لَهُ إِلَّا أَنْ يَتَضَيَّفَهُ النَّاسُ

الْهَالُوكُ [el-hullāk] (زَوَّارٌ [zuvvār] vezninde) Şol cerrār ve sā'il-meşreb tā'ifeye de-

nir ki nāsı cerr ve su'āl ederek devr eder olalar. Ve şol oba oba cerr ve isti'tā eylemek 'ādetleri olan cerrār tā'ifesine denir ki yollarından azıp güm-rāh olmuş olalar. Ve onlara مُهْتَلِكُونَ [muhtelikūn] dahi derler; yukālu: قَوْمٌ هَالِكٌ أَيَّ الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ النَّاسَ ابْتِغَاءً مَعْرُوفِهِمْ وَيُقَالُ هُمْ هَالِكٌ وَمُهْتَلِكُونَ أَيَّ الْمُسْتَجْعُونَ الَّذِينَ ضَلُّوا الطَّرِيقَ

الْهَالِكِيُّ [el-hālikiyy] Demirciye denir. Fi'l-ısl Hālik kabilesinden bir kimse meşhūr demirci olup ba'dehu giderek mutlakan demirciye itlāk eylediler, 'alā-kavlin en evvel beyne'l-'Arab demir işleyen Hālik b. Esed nām kimse olmakla her demirciyi sonra ona nisbet eylediler. Ve kılıç ve hançer pāsalarını açıp cilā veren adama dahi itlāk eylediler.

التَّهَالُكُ [et-tehāluk] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Bir nesne üzerine nefsinin ilkā ile yumulup düşüşmek ma'nāsınadır, pervānenin çerāga düşüştüğü gibi; yukālu: تَهَالَكَ عَلَى الْمَرْأَةِ إِذَا تَسَاقَطَ وَهَاتُونَ بِنَفْسِهَا إِذَا تَمَاطَلَتْ

الْهَالِكَةُ [el-hāliket] Ziyādesiyle harīse olan nefse vasf olur; yukālu: نَفْسٌ هَالِكَةٌ أَيَّ شَرِّهَةٌ

الْهَيْلِكَةُ [el-hilket] (hā'nın kesriyle) Sākıta ve hālike ma'nāsınadır; cem'i هَيْلِكٌ [hilek] gelir, عِنَبٌ [ineb] vezninde; yukālu: هَيْلِكَةُ الْهَيْلِكِ أَيَّ سَاقِطَةٌ مِنَ السَّوَاقِطِ

الْهَيْلِكُونَ [el-heylekūn] (حَيْرَبُونَ [ḥayzebūn] vezninde) Dendānesi olmayan orağa denir, ekini iyice biçmeyip tebāh eylediği için.

الْهَالُوكُ [el-hālūk] Sıçan otuna denir, سَمُّ الْفَأْرِ [semmu'l-fe'r] ma'nāsına. Kütüb-i tıbbiyyede türāb-ı hālik ile mersūmdur. Ve طَرَائِثُ [ṭarāsiṣ] ya'nī kolgan dikenini ta'bir

olunan nebāttan bir nev'in ismidir.

[ه م ك]

الْهَمَكُ [el-hemk] (hā'nın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Bir adamı bir işe giriştirip onunla mütemādī mütevaggil edip uğraştırmak ma'nāsınadır.

الْإِنْهَمَاكُ [el-inhimāk] [إِنْفِعَالٌ] [infī'āl] vezninde) ve

الْتَهْمُكُ [et-tehemmuk] [تَعْمُلٌ] [tefa'ul] vezninde) Bir işe girişip cidd ve ısrār ile mütemādī ona mütevaggil olup uğraşmak ma'nāsınadır; yukālu: **هَمَكُهُ فِي الْأَمْرِ هَمَكًا مِّنَ الْأَبَابِ الْأَوَّلِ فَانْهَمَكَ وَتَهَمَكَ أَي لَجَجَهُ فِيهِ فَلَجَّ يَغْنِي جَدًّا وَتَمَادَى فِيهِ**

الْمَهْمُوكُ [el-mehmūk] Memdūd ve mütemādī olmuş nesneye denir. Bu münasebetle sırtının iki tarafında teğelti değdiği yerleri yumru olmayıp salkı olan ata **مَهْمُوكُ الْمَعْدَيْنِ** [mehmūk'le-me'addeyn] itlāk olunur; yukālu: **فَرَسٌ مَهْمُوكُ الْمَعْدَيْنِ أَي مَرْسَلُهُمَا** Mevzi-i mezbūrları aşağıya doğru memdūd olduğu için itlāk olundu.

الْإِهْمِيكَاكُ [el-ihmīkāk] [إِشْمِيزَاةٌ] [iṣmīzāz] vezninde) Pür-gazab olmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِهْمَاكُ الرَّجُلِ إِذَا افْتَأَلَ غَضَبًا**

[ه ن د ك]

الْهِنْدِيكِيُّ [el-Hindikīyy] (hā'nın ve dāl'ın kesriyle) Hind tā'ifesinden olan bir kimseye denir. Ve bu **هِنْدٌ** [Hind] lafzından mutasarrıf değildir, **ya'nī هِنْدٌ** [Hind] lafzına mensüb değildir, **zīrā** harf-i kâf hurūf-ı ziyādeden değildir; cem'i **هِنَادِكُ** [Henādik] tir; yukālu: **رَجُلٌ هِنْدِيكِيٌّ مِّنَ الْهِنَادِكِ أَي مِّنْ أَهْلِ الْهِنْدِ**

Mütercim der ki mü'ellif bununla Cevheri'ye ta'rīz eylemiştir; **zīrā** Cevheri kâf'ı zā'id itibārıyla gayr-i kıyās üzere

هِنْدٌ [Hind] lafzına nisbet eylemiştir, lākin bu itibārı Ezheri'den ve sâ'irden ahz eylemiştir. Ve vākī'ā kâf'ın bir mahalde ziyādesi sâbit değildir, meger ki lafz-ı mezbūru 'Arab ibtidā Hābeşe ehlinden istimā'la isti'māl eylemiş olalar, **zīrā** ehl-i Hābeşe ismin āhirine nisbete dāll olmak için kâf ziyāde ederler. Ve kaldı ki muhtemeldir ki lafz-ı mezbūr Fārisiden me'hūz ola, **zīrā** Fāriside āhire lāhık olan kâf edāt-ı tasgīrdir, ehl-i Hind ehl-i Fūrs 'indinde muhakkar olmakla ekserī Hindī ve Hindū makāmında Hindik derler, nisbet tasavvuruyla, **zīrā** aslı **هِنْدُوكُ** idi, Hindīcik demektir. Ba'dehu 'Arab ahz ve kâf'ı cevher-i kelimedden kıyāsla āhirine yā-i nisbet ilhāk ve ta'rīben dāl'ı meksūr edip **هِنْدِيكِيٌّ** dediler. Sudūr-ı İslām'da 'Arab İrān iklīmını feth ve ehl-i Fūrs'e ihtilātla katı vāfir elfāz-ı Fārisiyye ahz ve gūnagūn onlarda icrā-yı telā'ub ettikleri **Muzhir'** de mansūstur; ve fihi kâle'l-Ezheri: **وَالْكَافُ هِنْدِيَّةٌ وَأَلْكَافُ سُبُوفٌ هِنْدِيَّةٌ أَي هِنْدِيَّةٌ وَالْكَافُ سُبُوفٌ هِنْدِيَّةٌ أَي هِنْدِيَّةٌ وَزَائِدَةٌ** Ve **شِهَابٌ** ta cem'i **هِنَادِكَةٌ** [henādiket] 'unvānında mesbūttur ki vāhidi mensüb olduğuna dālldır, fe'lyuharrer.

[ه و ك]

الْهَوُكُ [el-hevk] [شَوْكٌ] [ṣhōk] vezninde) ve

الْهَوُكُ [el-hivekk] [هَجَفٌ] [hiceff] vezninde) ve

الْيَهْكُوكُ [el-yehkūk] [يَغْفُورٌ] [ya'fūr] vezninde) Şol ahmak kimseye denir ki pek nādān olmayıp dimāğında bir mikdārca rüşd ve idrāk bakiyyesi ola.

الْهَوُكُ [el-hevek] (fethateynle) İsmidir, vech-i mezkūr üzere olan hamākate denir; yukālu: **بِهِ هَوُكٌ أَي حُمْتُ وَفِيهِ بَقِيَّةٌ** Ve masdar olur, bir adam **يَهْكُوكُ** [yehkūk] olmak ma'nāsına; yukālu: **هَوُكُ الرَّجُلِ هَوُكًا مِّنَ الْبَابِ**

الرَّابِعَ إِذَا كَانَ يَهْكُوكَا

الْمَتَهْوُوكُ [el-mutehevvik] [مُتَهْوُوكُ] [mutehev-
vir] vezninde) ve

الْهَوَاكُ [el-hevvāk] [شَدَادٌ] [şeddād] veznin-
de) Ser-geşte ve mütehayyir adama denir.
Ve

مُتَهْوُوكُ [mutehevvik] Dā'imā helāka
mü'eddī olan vartaya kendisini ilkā ile
sākıt ve hālik olur olan adama denir.

الْهُوَكَةُ [el-hūket] (hā'nın zammıyla) Çukur-
ra denir, حُفْرَةٌ [ħufret] ma'nāsına.

التَّهْوِيَكُ [et-tehvīk] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde)
Çukur kazmak ma'nāsınadır; yukālu: هَوَكُ
الرَّجُلُ إِذَا حَفَرَ

التَّهْوُوكُ [et-tehevvuk] [تَفْعُلٌ] [tefa'ul] vez-
ninde) Ser-geşte ve mütehayyir olmak
ma'nāsınadır; yukālu: تَهْوُوكُ الرَّجُلُ إِذَا تَحَيَّرَ
Ve تَهْوُوكُ [tehevur] ma'nāsınadır ki bir husūsa
mülāhaza ve mübālāt eylemeksizin şürū'
ve iktihām eylemektir; yukālu: تَهْوُوكُ فُلَانٌ إِذَا
تَهَوَّرَ

الْهَوَاكَةُ [el-hevvāket] [شَدَادَةٌ] [şeddādet] vez-
ninde) Çorak yere denir, سَبْحَةٌ [sebeħat]
ma'nāsına.

الْهَوِيَكَةُ [el-heviket] [فَرِحَةٌ] [feriħat] vezninde)
هَوَاكَةُ [hevvāket] ma'nāsınadır.

الْإِنْهِيَاكُ [el-inhiyāk] [إِنْفِعَالٌ] [infī'āl] veznin-
de) تَهْوُوكُ [tehevuk] ma'nāsınadır; yukālu:
إِنْهَاكَ الرَّجُلُ بِمَعْنَى تَهْوُوكُ

[ه ي ك]

التَّهْيِيَكُ [et-tehyīk] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] veznin-
de) Sür'at eylemek ma'nāsınadır; yukālu:
هَيْكُ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ Ve çukur kazmak
ma'nāsınadır ki تَهْوِيَكُ [tehvīk]te lügattır;
yukālu: هَيْكُ الرَّجُلُ إِذَا حَفَرَ

Mü'ellif هَيْكُ Ve هَيْكُkelimelerini dahi

lafzlarına nazaran burada zikr eylemesi
münāsib idi, هَيْكُ [hīk] ki hā-i meksüre ile-
dir, هَيْكُ [hiyyek] lafzından muhaffeftir ki
yā-yı müşeddede-i meftūha iledir. Ve هَيْكُ
lafzından maktūb olan هَيْكُ muhaffefidir,
tahzīr içindir إِحْدَرْ ma'nāsına müsta'meldir.
Ve هَيْكُ kelimesi ki hā-i meftūha ile-
dir, هَيْكُ lafzından muhaffeftir ki yā-yı
müşeddede-i meftūha iledir. Ve bu هَيْكُ
muhaffefidir ki أَسْرَعَ ma'nāsına ism-i fi'l-i
emrdir. Zāhiren mü'ellif kāf hitābiyye
olduğuna nazar ile evāhir-i kitāba tevkīf
edip lākin orada dahi sükūt eylemiştir.

BĀBU'L-LĀM

(بَابُ اللَّامِ)

ل

FASLU'L-HEMZE

(فَصْلُ الْهَمْزَةِ)

[أ ب ل]

الإِبِلُ [el-ibil] (hemzenin ve bā'nın kesriyle ve bā'nın sükūnuyla ki muhaffeftir) Deveye denir. Ve bu müfreddir, cem'e dahi itlāk olunur, fī-zātihî cem' ve ism-i cem' değildir. Cem'î **أَبَالُ** [ābāl] gelir hemzenin meddiyle. Musaggarı **أُبَيْلَةٌ** [ubeylet]tir hā'yla.

Mütercim-i hakīr der ki usūl-i sâ'irenin ve Şeyh Rađī ve sâ'irin beyānlarına göre **عَنَمٌ** [ġanem] gibi **إِبِلٌ** [ibil] kelimesi dahi ism-i cem'dir, lafzından müfredi yoktur ve mü'ennestir, zīrā lafzından müfredi olmayan esmā-i cümū' ādemiyyūnun gayrıda te'nīsī vācibdir, ona binā'en musaggarı **أُبَيْلَةٌ** [ubeylet]tir hā'yla. Ve cem'inde **أَبَالُ** [ābāl] denir ki çok deve sürüleri demek olur. Ve tesniyesinde **إِبِلَانٌ** [ibilān] denir ki iki deve sürüleri demektir. Mü'ellif dahi tesniyeyi bu ma'nā ile beyān eylemekle ism-i cem' değildir kavllerinin beyninde tenākuz şā'ibesi olur.

Ve müfredi **بَعِيرٌ** [ba'īr]dir, niteki **عَنَمٌ** [ġanem]in müfredi **شَاةٌ** [şāt]tır. Ve mü'ellife göre cinse dāll olur, lākin **عَنَمٌ** [ġanem] kabīlinden olmaz. Ve *Hayāt-ı Hayevān* sâhibinin tansīsine göre **إِبِلٌ** [ibil] **إِنْسَانٌ** [nās] menzilinde ve **بَعِيرٌ** [ba'īr] **إِنْسَانٌ** [insān] ve **جَمَلٌ** [cemel] **رَجُلٌ** [recul] ve **نَاقَةٌ** [nāqat] **فَتَى** [fētā] **مَرْأَةٌ** [mer'et] ve **قُعُودٌ** [qa'ūd] **فِتْيَةٌ** [fityet] menzillerindedir, fe'lyunzar. Ve *Durr-i Muhtār*'da mersūmdur ki **إِبِلٌ** [ibil] tesmiyesi efhāzlarına bevl eyledikleri tasavvuruna mebnīdir, pes beynlerinde iştikāk-ı kebīr

münasebeti olur, lākin bu tevcih vicdāna mülāyim gelmediği gayr-i setürdir, kaldı ki me'haz-ı iştikāk [ibālet] tasvīr olunmak akrebdir.

الإِيبِلَان [el-ibilān] (tesniyedir) İki sürü deve demektir; yukālu: **إِيبِلَانِ أَيِ الْقَطِيعَيْنِ مِنَ الإِيبِلِ** Ve

إِيبِل [ibil] Yağmurlu sehāba itlāk olunur.

التَّائِبُل [et-te'ebbul] [تَفَعُّلٌ] [tefa'ul] vezninde) Deve edinmek ma'nāsınadır; yukālu: **تَأْتِبُلُ الرَّجُلُ إِذَا اتَّخَذَ الإِيبِلَ** Ve davar çayır otlamak sebebiyle sudan iktifā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **تَأْتِبَتِ الإِيبِلُ وَعَیْرُهَا** Ve er 'avretin cimā'ından imtinā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **تَأْتِبُلُ عَنِ امْرَأَتِهَا إِذَا امْتَنَعَ عَنْ غَشِيَانِهَا**

الأَبْلُ [el-ebul] (hemzenin fethiyle) Bir adamın devesi çoğalmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَبْلُ الرَّجُلِ أَبْلًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا كَثُرَتْ إِبِلُهُ** Ve gālib olmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَبْلُهُ** Ve imtinā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **أَبْلُ عَنَّهُ إِذَا امْتَنَعَ** Ve

أَبْل [abl] ve

أَبُول [ubūl] Deve tāze çayır yāhūd yonca otlamakla sudan müstagnī olmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَبَلَّتِ الإِيبِلُ وَأَبَلَّتْ أَبْلًا وَأَبُولًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي وَالرَّابِعِ إِذَا جَزَأَتْ عَنِ الْمَاءِ بِالرُّطْبِ** Ve bazıları 'inde **أَبْل** [abl] ve **أَبُول** [ubūl] develer çobansız salma ve müseyyeb olarak yurt yerinden iraklaşır gā'ib olmak yāhūd vahşilenip yıkı gibi yabanī olmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَبَلَّتِ الإِيبِلُ وَأَبَلَّتْ إِذَا هَمَلَتْ فَعَابَتْ وَلَيْسَ مَعَهَا رَاعٍ أَوْ تَأْتِبَتْ** Ve bir kimse cimā'dan iğrenip imtinā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **أَبْلُ الرَّجُلِ** Ve **عَنِ امْرَأَتِهَا إِذَا امْتَنَعَ عَنْ غَشِيَانِهَا** rüşmek ma'nāsınadır; yukālu: **أَبْلُ الرَّجُلِ إِذَا نَسَكَ** Ve değnekle vurmak ma'nāsınadır;

yukālu: **أَبَلُّهُ بِالْعَصَا إِذَا ضَرَبَهُ بِهَا** Ve bir kimseyi salma develer sāhibi kılmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَبَلُّهُ أَبْلًا إِذَا جَعَلَ لَهُ إِبِلًا سَائِمَةً** Ve kuyu ağzına [ibālet] çatmak ma'nāsınadır; tekūlu: **أَبَلْتُ الْبِئْرَ إِذَا جَعَلْتُ لَهَا إِبَالََةً** Ve

أَبْل [abl] Yaş yāhūd kuru otlağa denir; hemzenin zammıyla da cā'izdir.

التَّائِبِيلُ [et-te'bīl] [تَفَعُّلٌ] [tef'īl] vezninde) Bir adamın devesi çoğalmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَبْلُ الرَّجُلِ إِذَا كَثُرَتْ إِبِلُهُ** Ve bir nesneden imtinā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **أَبْلُ عَنَّهُ إِذَا امْتَنَعَ** Ve deve kısmına hoşça takayyüd ve tīmār edip tavlandırmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَبْلُ الإِيبِلِ إِذَا سَمَّتْهَا** Ve bir adam kendi nefsi için besleyecek develer edinmek ma'nāsınadır ki bey' için olmaya; yukālu: **أَبْلًا وَافْتَنَاهَا** Ve **تَأْبِيلُ الْمَيْتِ** [te'bīlū'l-meyyit] ma'nāsınadır ki meyyitin sıfāt-ı cemīlesini yād ve ta'dād ederek girye ve zārī eylemekten 'ibārettir; yukālu: **أَبْلُ الْمَيْتِ بِمَعْنَى أَبْنٍ**

الإِيبِيَالُ [el-ībāl] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir adamın develeri çoğalmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَبْلُ الرَّجُلِ إِيْبِيَالًا إِذَا كَثُرَتْ إِبِلُهُ**

الأَبُولُ [el-ubūl] [فُعُودٌ] [ku'ūd] vezninde) Hayvān çayır yemekle sudan iktifā eylemek ma'nāsınadır ki zikir olundu. Ve develer bir yerde ārām ve ikāmet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **أَبَلَّتِ الإِيبِلُ أَبُولًا إِذَا أَقَامَتْ بِالْمَكَانِ** Ve develer çoğalmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَبَلَّتِ الإِيبِلُ إِذَا كَثُرَتْ** Ve otlar develer otlayacak derecede uzamak ma'nāsınadır; yukālu: **أَبْلُ الْعُشْبِ إِذَا طَالَ فَاسْتَمَكَنَ مِنْهُ الإِيبِلُ**

الإِيبِلُ [el-ābil] [صَاحِبٌ] [šāhib] vezninde) Çayır otlamakla sudan müstagnī olan hayvāna denir; cem'i **أُبَالٌ** [ubbāl] dır, **كُفَّارٌ** [kuffār] gibi. Ve deve ve koyun

mesālihinde üstāz ve hüner-mend adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَبِلٌ أَيْ حَادِقٌ فِي مَضَلَحَةِ الإِبِلِ وَالشَّاءِ Ve deve sāhibi adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَبِلٌ أَيْ ذُو إِبِلٍ Ve Hımş kazāsında bir karye adıdır. Ve Dimaşq sancağında bir karyedir ki أبيل الشوق [Ābilu's-Sūk] denmekle müteārefdir; Huseyn b. Āmir el-Mukrī el-Ābilī oradandır. Ve Nābulus türābında bir mevzi'dir. Ve Urdun kurbünde bir mevzi'dir ki أبيل الرزيت [Ābilu'z-Zeyt] denmekle müteārefdir.

الأبالة [el-ebālet] [سماحة] [semāhat] vezninde) ve

الأبل [el-ebel] (fethateynle) Bir adam deve ve koyun mesālihinde uz ve hüner-mend olmak ma'nāsıdır; yukālu: أَبِلٌ فَلَانٌ وَأَبِلٌ أَبَالَةٌ وَأَبَلًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالرَّابِعِ إِذَا حَدَقَ فِي مَضَلَحَةِ الإِبِلِ وَالشَّاءِ فَهُوَ أَبَلَتْ الإِبِلُ yukālu: وَأَبَلْتُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالْأَوَّلِ إِذَا كَثُرَتْ

الأبل [el-ebil] (ketif) [ketif] vezninde) Bāb-ı rābi'den ism-i fā'ildir, deve ve koyun mesālihinde üstāz olan adama denir. Ve deve sāhibi kimseye denir. Ve semiz, tenū-mend deveye denir; yukālu: بَعِيرٌ أَبِلٌ أَيْ لَحِيمٌ

الأبل [el-ābel] [efdal] vezninde) İsm-i tafdīl, deve ve koyun kısmının takayyüd ve tīmārı husūsunda pek uz ve pek hüner-mend adama denir; yukālu: هُوَ مِنْ أَبِلٍ النَّاسِ أَيْ أَشَدَّهُمْ تَأْتِقًا فِي رِغِيَةِ الإِبِلِ وَالشَّاءِ

المؤبلة [el-mu'ebbelet] [mu'azzamet] vezninde) Bir kimsenin kendi nefsi için ve besleme için ittihāz eylediği develere denir ki bey' için olmaya; yukālu: إِبِلٌ مُؤَبَّلَةٌ إِذَا تَحَدَّتْ لِلْعَيْنِيَةِ

الأبل [el-ubbel] [sukker] vezninde) Salma develere denir; yukālu: إِبِلٌ أَبِلٌ أَيْ

مُهْمَلَةٌ **الأوابل** [el-evābil] Çok develere denir; yukālu: إِبِلٌ أَوَابِلٌ أَيْ كَثِيرَةٌ

الأبابل [el-ebābil] (hemzenin fethiyle) Bölükler ve sürüler, فرق [firaq] ma'nāsıdır ki فرق [firqat]ın cem'idir. Ve bu müfredi olmayan cem'dir, عَبَادِيدُ [ĕbādīd] ve سَمَاطِيطُ [šemātīt] gibi; yukālu: جَاءَتِ الإِبِلُ أَبَابِيلٌ أَيْ فِرْقًا Şārih der ki bazıları müfredi إبالة [ibbālet] ve إيبول [ibbev] ve إيبيل [ibbīl] olduğuna zāhib oldular. Ve bazıları أبابيل [ebābil] dağ kırlangıcı dedikleri kuş olmasına zāhib oldular, niteki bazı kütüb-i tefāsīrde ve *Hayāt-ı Hayevān*'da mersümdür.

الإبالة [el-ibbālet] [iccanet] vezninde; bā'nın tahfifiyle de cā'izdir ve

الإيبيل [el-ibbīl] [sikkīt] vezninde) ve **الإيبول** [el-ibbev] [iccevl] vezninde) ve

الإيبال [el-ībāl] [dīnār] vezninde ki bunun aslı إِبَالٌ idi teşdīd-i bā'yla) Kuş ve deve ve at kısmından bir bölüğe denir, ālā-kavlin peyderpey gelen bölüklerden her bölüğe denir; yukālu: إِبَالَةٌ مِنَ الطَّيْرِ وَالْحَيْلِ وَالْإِبِلِ وَالْإِبِيلِ وَالْإِيْبُولِ وَإِيْبَالٌ أَيْ قِطْعَةٌ أَوْ مُتَابَعَةٌ مِنْهَا

إِبَالَةٌ [ibbālet] [iccanet] vezninde) Bir bağ otluğa denir ki götürülür; ve minhu'l-meselu: “ضِعْتُ عَلَى إِبَالَةٍ” Ya'nī “Bir bağ otluk yükünün üzerine bir tutam otluk dahi vaz' ve tahmīl olundu.” Murād sıklet kemālinde iken bir sıklet dahi ārız oldu demektir. Mesel-i mezbūr beliyye üzere beliyye ārız oldukta irād olunur. Bazıları 'indinde hısb ve rehānın te'ākubunda darb olunur ki evvelin zıddıdır. Ve bunda dahi bā'nın tahfifiyle cā'izdir.

الأبيل [el-ebīl] [emīr] vezninde) Değ-

neçe denir, عَصَا [‘aşā] ma‘nāsına. Ve Süryānī lisānında hazīn ve gamgīn adama denir. Ve Naşārā tā‘ifesinin re‘īsine yāhūd papazlarına denir, رَاهِبٌ [rāhib] ma‘nāsına yāhūd sāhib-i nākūslarına denir ki zāhiren mü‘ezzin makāmında olur, cem‘ī أَبَالٌ [ābāl]dır, شَهِيدٌ [šehīd] ve أَشْهَادٌ [ešhād] gibi ve أُبْلٌ [ubl]dur hemzenin zammıyla. Bu cihetle أَبِيلُ الْأَيْبِيِّنَ [ebīlu’l-ebīlīn] ki papazlar papazı demektir, Naşārā tā‘ifesi ‘Īsā ‘alā-nebiyyinā ve ‘aleyhi’s-selā hazretlerini murād ederler. Mü‘ellif بِالسُّرْيَانِيَّةِ ‘ibāretiyle sebt eylemekle muktezā-yı siyāk bu ma‘nāda أَبِيلٌ [ebīl] Süryānī olup ve sebab-i tesmiye رَاهِبٌ [rāhib] havf ma‘nāsına olan رَهْبٌ [rehb]dendir. Ve Zemaşşerī, Esās’ta dedi ki أَبَلَّتِ الْإِبِلُ derler, deve yaş yonca yemekle sudan kānīf ve fārig olsa; ve فَلَانٌ تَأْبَلُ derler, nikāhı ve kurbān-ı nisvānı terk eylese; ve رَاهِبٌ [rāhib]e أَبِيلٌ [ebīl] itlākı bu ma‘nādandır; yukālu: أَبَلَّ أَبَالَةٌ فَهُوَ أَبِيلٌ مِثْلَ فَعَةٍ فَعَاهَةٌ فَهُوَ فَعِيٌّ Ve İbn Eşīr dahi *Nihāye*’de vech-i mezkūr üzere beyān eylemiştir. Mü‘ellif dahi bu ma‘naları yukarıda sebt eylemiştir, fe’lyunzar.

الْأَيْبِيُّ [el-eybeliyy] (hemzenin fethi ve yā’nın sükūnu ve bā-yı muvahhadenin zammı ve fethiyle) ve

الْهَيْبِيُّ [el-heybeliyy] (صَيْفَلِيٌّ [şayqaliyy] vezninde) ve

الْأَبْلِيُّ [el-ebuliyy] (hemzenin fethi ve bā’nın zammıyla) ve

الْأَيْبِلُ [el-eybel] (صَيْقَلٌ [şayqal] vezninde) ve

الْأَيْبُلُ [el-eybul] (bā’nın zammıyla) ve

الْأَيْبِيُّ [el-ebīliyy] (أَمِيرِيٌّ [emīriyy] veznin-

de) Bunlar da أَبِيلٌ [ebīl] ma‘nāsındadır ki Naşārā’nın re‘īslerine yāhūd papazlarına yāhūd çan sāhiblerine denir.

الْأَيْبِلَةُ [el-ebīlet] (سَفِينَةٌ [sefinet] vezninde) ve

الْإَيْبَالَةُ [el-ībālet] (دِينَارَةٌ [dīnāret] vezninde) ve

الْوَيْبِلَةُ [el-vebīlet] (سَفِينَةٌ [sefinet] vezninde) Bunlar da إِبَالَةٌ [ibbālet] gibi bir kucak otluğa denir.

الْإِبَالَةُ [el-ibālet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Deve ve koyun makülesini gereği gözetip takayyüd ve tīmārlarına hüsn-i ihtimām eylemek ma‘nāsındadır; yukālu: فَلَانَ حَسَنٌ Ve الإِبَالَةُ أَي السِّيَاسَةِ يَغْنِي الفَيَآمَ عَلَى مَالِهِ

إِبَالَةٌ [ibālet] Bir adamın ashāb ve ‘aşīretine denir, أُبْلَةٌ [ubullet] gibi, ke-mā se-yuzkeru. Ve bir adamın isteklisi olan şey’e denir, طَلِبَةٌ [ṭalibet] ma‘nāsına, ke-mā se-yuzkeru. Ve kuyunun ağzına çevirdikleri bināya denir ki kuyu bileziği ta‘bīr olunur; yukālu: Ve لَيْسَ عَلَى الْبَيْتِ إِبَالَةٌ “وهي شيءٌ تُصَدَّرُ بِهِ الْبَيْتُ” büyük ve kaba odun bağına denir ki ortasından ip ile bağlayıp yüklenirler, ثُمَامَةٌ [ṣumāmet] vezninde dahi lügattır. Meseli mezkūrda bā’nın tahfīfi bu ma‘nādandır; yukālu: إِحْتَمَلَ إِبَالَةً مِنَ الْحَطَبِ أَي حُرْمَةً كَبِيرَةً

الْأَيْبِلَةُ [el-ebīlet] (فَرِحَةٌ [ferihāt] vezninde) Bu dahi bir adamın isteklisi ve hāhişi olan nesneye denir; yukālu: هِيَ أَبْلَتُهُ أَي طَلِبَتُهُ وَحَاجَتُهُ Ve döllu döşlü hayr ve bereketli nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ أَبْلَةٌ أَي مُبَارَكَةٌ مِنَ الْوَلَدِ Mü‘ellif bunu tekrār eylemiştir.

الْإَيْتِبَالُ [el-i’tibāl] (إِفْتِعَالٌ [ifti‘āl] vezninde) Deve kısmının takayyüd ve tīmārı ve ri‘āyeti maslahatına dā‘imā kıyām ve ihtimām eylemek ma‘nāsındadır; yukālu: إِنَّهُ لَا يَأْتِبُلُ أَي لَا يَنْتَبِثُ عَلَى رِغِيَةِ الْإِبِلِ وَلَا يُحْسِنُ

مِهْتَهَا أَي حِدْمَتَهَا Ve rākib deve üzere Mısr cündisi gibi sābit ve ber-karār olmak ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ لَا يَأْتِبُلُ أَي لَا يَثْبُتُ عَلَى الْإِبِلِ رَاكِبًا

الْإِبِلِيُّ [el-ibilliy] (kesreteynle ve fethateynle) اِبِلٌ [ābil] ve اِبِلٌ [ebil] gibi develeri olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ اِبِلٌ وَابِلٌ وَابِلِيٌّ أَي دُوْ اِبِلٍ

الْأَبَالُ [el-ebbāl] [şeddād] [şeddād] vezninde) Deve çobanına denir.

الْإِبْلَةُ [el-iblet] (hemzenin kesriyle) Adāvet ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ شَدِيدُ الْإِبْلَةِ أَي الْعِدَاةِ

الْأُبْلَةُ [el-ublet] [غُرْفَةٌ] [gurfet] vezninde) Āfete denir, عَاهَةٌ [āhet] ma'nāsına.

الْأَبْلَةُ [el-eblet] [تَمْرَةٌ] [temret] vezninde) alā-kavlin fetehtla) İnsāna 'arız olan sıklet ve vehāmete denir, kesret-i ta'āmdan 'arız olan sıklet gibi; tekūlu: أَخَذْتَنِي الْأَبْلَةُ أَي الْغِنْمُ Ve günāha denir; اِسْمٌ [ism] ma'nāsına.

الْأَبْلُ [el-ebel] (fethateynle) Bu dahi adama 'arız olan sıklet ve vehāmete denir. Şārihin beyānına göre bunların aslı وَبْلَةٌ ve وَبَلٌ idi, vāv hemzeye tebdil olundu.

الْأُبْلَةُ [el-ubullet] [عُتُلَةٌ] [utullet] vezninde) Bir türlü ta'āmıdır ki hurmāyı iki taş beyninde nīmce dövdükten sonra üzerine süt sağıp karıştırmakla tertib ederler. Ve bir bölük hurmāya denir; yukālu: أُبْلَةٌ مِنَ التَّمْرِ أَي فِدْرَةٌ Ve

أُبْلَةٌ [Ubullet] Başra'da bir mevzi' adıdır ki dünyāda meşhūr olan dört cinānın birisidir ki Gūṭā-i Dimaşq Soğd-ı Semerķand ve Şi'b-i Bevvān ve Ubulle-i Başra'dır; İmām Muslim şeyhi Şeybān b. Ferrūh el-Ubullī oraya mensūbdur. Ve

أُبْلَةٌ [ubullet] bir adamın 'aşiret ve ashābına

denir, اِبَالَةٌ [ibālet] gibi; yukālu: جَاءَ فِي اِبَالَتِهِ وَابْلَتِهِ أَي أَصْحَابِهِ وَقَبِيلَتِهِ Ve bir adamın matlūbu ve hāhiş-kerdesi olan şey'e denir, ke-mā se-yuzkeru.

أُبَيْلَى [Ubeylā] (musaggaran ve maksūran) Bir hatun ismidir.

الْمَوْبِلُ [el-Mu'ebbel] [مُعْظَمٌ] [mu'azzam] vezninde) Şu'arādan İbrāhīm-i Endelusi lakabıdır.

أُبُلٌ [Ubl] (hemzenin zammıyla) Bir mevzi'dir.

الْأُبُلُ [el-ubul] (zammateynle) Otlandıktan sonra tāzeden yeşerip çıkan çayıra denir.

الْإِبْلَةُ [el-ibillet] (kesreteyn ve lām-ı müşdedde ile ve zammateynle ki zikr olun-du) ve

الْإِبْلَاتُ [el-iblāt] (hemzenin kesriyle) Bunlar da taleb olunacak nesneye denir; yukālu: هُوَ مِنْ إِبْلَةٍ سَوْءٍ وَأَبْلَتِهِ وَإِبْلَاتِهِ وَإِبَالَتِهِ كَمَا ذُكِرَ أَي مِنْ يَا نِي حِيَهْتِ-ي كَابِيَهَادَانِ مَاتْلُوبِ اِلَانِ نَسْنَلَرَدَنْدِرِ.

أُبَيْلِي [Ubiyy] [كُرْدِيٌّ] [kurdiyy] vezninde) Ṭayyi kabilesine mahsūs iki meşhūr dağın yanında bir dağın adıdır.

أُبْلَى [Ublā] [حُبْلَى] [hublā] vezninde) Bir niçe dağlardır ki Bi'ru Mā'ūne oradadır.

الْمَأْبُولَةُ [el-me'bület] Ağzına bilezik çevrilmiş kuyuya denir; yukālu: بِئْرٌ مَأْبُولَةٌ أَي مُصَدَّرَةٌ بِالْإِبَالَةِ

أُبْلَةٌ [el-bulet] [سُبَّةٌ] [subet] vezninde) Bu dahi büyük ve kaba odun bağına denir.

الْمَأْبَلَةُ [el-me'belet] [مَأْسَدَةٌ] [me'sedet] vezninde) Develi yere denir; yukālu: أَرْضٌ مَأْبَلَةٌ أَي ذَاتُ اِبِلٍ

[أ ت ل]

الْأَنْتَلُ [el-etl] (hemzenin fethi ve tā'nın

sükūnuyla) ve

الأَثَلَانُ [el-etlān] ve

الأَثَلَانُ [el-etelāl] (fetehtāla) Öfke ve dar-
gınlıkla adımları sık sık atarak arkun ar-
kun yürümek ma'nāsınadır ki bir nesne
zımında gazab-nāk olan kimse öylece
yürüyüp gider; yukālu: أَتَلَ الرَّجُلُ أَثَلًا وَأَثَلَانًا
وَأَثَلَانًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا قَارَبَ الْخَطْوُ فِي غَضَبٍ
Ve ta'āmdan tulum gibi dopdolu olmak
ma'nāsınadır; yukālu: أَتَلَ مِنَ الطَّعَامِ إِذَا امْتَلَأَ

الأَوْتَلُ [el-evtel] (أَحْمَرُ) [aḥmer] veznin-
de) Tok kimseye denir, شَبَعَانُ [šebcān]
ma'nāsına. Mü'ellif bunu vāv faslında
dahi zikr eylemiştir, zāhiren vāv hemze-
den maktūb diyen kavle mebnī burada
dahi sebt eyledi.

الأُتُلُ [el-utul] ve

الأُتُلُ [el-vutul] (zammeteynle) Tok kim-
selere denir; müfredleri أَوْتَلُ [evtel]dir;
yukālu: أَتَلَ قَوْمٌ أَثَلًا وَوُتِلَ أَيُّ شِبَعٍ
mü'ellif nehr-i İtil maddesinden zuhūl eyle-
miştir ki bilād-ı Hazar u Bulğar içre cārī
bir nehr-i 'azīmdir.

[أ ث ل]

الأُتُولُ [el-uşūl] (sā-yı müsellese ile
[vuşūl] vezninde) Bir nesne köklenip
tamām mertebe asl ve istihkām bulmak
ma'nāsınadır; yukālu: أَتَلَ الشَّيْءُ أُتُولًا مِنَ الْبَابِ
الثَّانِي إِذَا تَأَصَّلَ

أَتَأَتَلَ [et-te'essul] (تَفَعَّلَ) [tefa'ul] veznin-
de) أُتُولُ [uşūl] ma'nāsınadır; yukālu: تَأَتَلَ
وَأَتَلَ الشَّيْءُ بِمَعْنَى أَتَلَ
yukālu: تَأَتَلَ الشَّيْءُ إِذَا عَظُمَ
Ve emek çekip sermāye kazanmak ma'nāsınadır;
yukālu: تَأَتَلَ الْأَمَالَ إِذَا اكْتَسَبَهُ
ma'nāsınadır; yukālu: تَأَتَلَ الْبَيْتَ إِذَا حَفَرَهَا
Ve zahīre edinmek ma'nāsınadır; yukālu:

تَأَتَلَ الرَّجُلُ إِذَا اتَّخَذَهُ مِيرَةً
Ve bir nesne etrāftan
tedrīcle birirmek ma'nāsınadır; yukālu:
تَأَتَلَ الشَّيْءُ إِذَا تَجَمَّعَ

التَّائِيلُ [et-te'sīl] (تَفَعَّلَ) [tef'īl] vezninde)
Mālī māyelendirip nemā ve bereketle
firāvān eylemek ma'nāsınadır; yukālu:
أَتَلَ مَالَهُ إِذَا زَكَّاهُ وَأَصَلَّهُ
أَتَلَ مَلِكُهُ إِذَا عَظَّمَهُ
Ve ehl ve müte'allakātına fāhir kisve-
ler ilbās edip nüvāziş ve ihsān eylemek
ma'nāsınadır; yukālu: أَتَلَ الْأَهْلَ إِذَا كَسَاهُمُ
أَفْضَلَ كِسْوَةً وَأَحْسَنَ إِلَيْهِمْ
Ve bir adamın mālī kesret bulmak ma'nāsınadır; yukālu: أَتَلَ
الرَّجُلُ إِذَا كَثُرَ مَالُهُ

الأَثَلَةُ [el-eslet] (تَمَرَةٌ) [temret] vezninde)
Bir semtten meclūb olan zahīreye denir;
yukālu: جَلَبَ أَثَلَةٌ أَيُّ مِيرَةٍ
[metā'u'l-beyt] ma'nāsına ve
bunda harekātla cā'izdir. Ve yat ve yarağa
ve sāz ve sāmāna denir; yukālu: أَخَذَ أَثَلَتَهُ
أَيُّ أَهْبَتَهُ
[iṣāl] gelir جِبَالَ [cibāl]
vezninde; yukālu: مَالٌ أَثَلٌ أَيُّ أَصْلٍ مَالٍ
Ve mecāzen şeref ve hasebe itlāk olunur;
ve minhu yukālu: هُوَ يَنْجُحُ فِي أَثَلَتِنَا أَيُّ يَطْعُنُ
Esās'ta bu ma'nā şecer-i āti'z-zikr
ismi olan أَثَلٌ [eşl] kelimesinden olmak
üzere mersūmdur, vākī'ā نَحْتُ [naht] ta'bīri
ona karīne olur. Ve

أَثَلَةٌ [Eşlet] Medīne kurbünde bir mevzi'dir.
Ve Bağdād kazasında bir karyedir. Ve
Huzeyl bilādında bir mevzi' adıdır.

الأَثَلُ [el-eşl] (hemzenin fethi ve sâ'nın
sükūnuyla) Acı ılgın ağacına denir; müf-
redi أَثَلَةٌ [eşlet]tir ve cem'i أَثَلَاتُ [eşelāt]tır
fetehtāla ve أُتُولُ [uşūl] gelir. Ilgın ağacı
iki nev' olur: Biri طَرَفَاءُ [tarfā] ve biri أَثَلٌ
[eşl]dir ki kebīr olur, buna acı ılgın der-

ler, ağacı pek metin olur, فَصْعَةٌ [kaş'at] ve kadeh yaparlar; zikr olunan şeref ve haseb ma'nası bundan me'huzdur.

الْأَنْثَالُ [el-eşāl] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) ve **الْأَنْثَالُ** [el-uşāl] (غُرَابٌ [gurāb] vezninde) Mevrūs olan mecd ve şeref ve şānā itlāk olunur; yukalu: هُوَ غُلُوُّ الْأَنْثَالِ وَالْأَنْثَالِ أَيْ الْمَجْدِ وَالشَّرَفِ Ve

أَنْثَالٌ [Uşāl] (غُرَابٌ [gurāb] vezninde) Bir dağın adıdır. Ve 'Abs kabilesine mahsūs bir su yāhūd bir hısn adıdır. Ve Qā'a'da bir karye adıdır. Ve bir dere ismidir ki Vādī's-Sitāre'ye mūntehī olur. Ve Ğumāze kurbünde bir su adıdır. Ve Ğumeyr ile Bustānu İbn 'Āmir beyninde bir mevzi adıdır. Ve Đamre b. Đamre en-Nehşelī nām kimsenin feresi ismidir. Ve Uşāl b. en-Nu'mān ashābandandır.

أَنْثِيلٌ [Uşeyl] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Nevāhī-i Medīne'de bir dere adıdır, 'inde'l-ba'z ذُو أَنْثِيلٍ [Zū Uşeyl] ile müsemmādır ki Bedr ile Şafrā' beyninde vākī'dir, Āl-i Ca'fer'e mahsūs hurmālığı çok bir yerdir.

أَنْثِيلٌ [Eşil] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bir mevzi'dir.

ذُو الْمَأْتُولِ [Zū'l-Me'sūl] ve

ذَاتُ الْأَنْثَلِ [Zātu'l-Eşl] ve

أَنْثِيَلَةٌ [Uşeylet] (جُهَيْنَةٌ [cuheyne] vezninde) Birer mevzi'dir.

[أ ج ل]

الْأَجَلُ [el-ecel] (fethateynle) Bir vaktin gāyet ve encāmına denir, meselā hayāt ve 'ömr-i insānī bābında madrüb ve mukadder olan müddetin gāyetine denir ki o anda insān lā-mahāle vefāt eder. Kezālik va'de ile alınan borcun nihāyet-i müddetine de-

nir. Ve bir nesnenin müddet ve zamānına denir; cem'i أَجَالٌ [ācāl] gelir, آمَالٌ [āmāl] vezninde.

Mü'ellif *Başā'ir*'de dedi ki أَجَلٌ [ecel] kelimesi bir nesne hakkında madrüb ve mukadder olan müddete mevzū'dur. Ba'dehu hayāt-ı insāna madrüb olan müddette ki murād gāyetidir, isti'māl olundu. Ve nass-ı kerimde beş vech üzere müsta'meldir: Evvelā gāyet-i müddet-i hayāt ki mevt-i mukadderden 'ibārettir. Sāniyā vakt-i mu'ayyen ma'nāsınadır. Sālisā ihlāk-ı küffār ma'nāsınadır. Rābi'ā 'iddet-i mutallakada isti'māl olundu. Hāmisā 'azāb ve 'ukūbet ma'nāsında isti'māl olundu. İntehā. Ve

أَجَلٌ [ecel] Masdar olur, gerilenmek, te'ehhür ma'nāsınadır; yukālu: أَجَلَ الْأَمْرِ أَجَلًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَأَخَّرَ

التَّاجِلِ [et-te'cīl] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bir mu'ayyen vakte kadar müddet-i mühlet ta'yin eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَجَلٌ إِجْلٌ Ve أَجَلُهُ إِذَا حَدَدَ لَهُ الْأَجَلَ Ve bir işten bir adamı alıkomak ma'nāsınadır; yukālu: أَجَلُ الْمَاءِ فِي الْمَأْجَلِ إِذَا جَمَعَهُ فِيهِ

الْأَجَلُ [el-ācil] (عَاجِلٌ [ācil] vezninde) ve **الْأَجِيلُ** [el-ecīl] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Zikr olunan أَجَلٌ [ecel] māddesinden ism-i fā'illerdir, müte'ehhar olan şey'e denir, عَاجِلٌ [ācil] mukābilidir; ve minhu yukālu: يُؤْتَى الْعَاجِلَ وَيَنْدَرُ الْأَجَلَ وَالْأَجِيلَ

الْإِسْتِجَالُ [el-istīcāl] Vakt-i mu'ayyene kadar mühlet istemek ma'nāsınadır; tekülü:

mevālī-i Umm Seleme'dendir, tābi'edir.

أَجَلٌ [ecel] (fethateynle) نَعَمٌ [ne'am] lafzı gibi, kelime-i cevābdır, ya'nī icāb için mevzū'dur, نَعَمٌ [ne'am] ve بَلَى [belā] kelimeleri gibi, Türkîde evet ve belā ve Fārisîde āri denir; lākin أَجَلٌ [ecel] tasdikte, نَعَمٌ [ne'am] kelimesinden ahsendir. Ve نَعَمٌ [ne'am] istihāmda أَجَلٌ [ecel] kelimesinen ahsendir. Meselā أَنْتَ سَوْفَ تَذْهَبُ أَجَلٌ denilse, cevābında أَجَلٌ demek ahsendir ve أَنْتَ تَذْهَبُ denilse cevābında نَعَمٌ [ne'am] demek ahsendir.

أَجَلَى [Ecelā] [جَمَزَى] [cemezā] vezninde) Bir ma'rūf mer'ānın adıdır.

أَجَلَةٌ [Eclat] [دَجَلَةٌ] [declat] vezninde) Yemāme'de bir karyedir.

الْإِجْلُ [el-iccel] [قَتَبٌ] [qinneb] vezninde) ve **الْأُجْلُ** [el-ucjel] [قُبْبَرٌ] [qubber] vezninde) Dağ keçisinin erkeğine denir.

[أ د ل]

الْأَدْلُ [el-edl] [عَدْلٌ] [adl] vezninde) Onulmağa başlayan yaranın mühresi düşmek ma'nāsınadır; yukālu: أَدْلُ الْجُرْحِ أَدْلًا مِنَ الْبَابِ Ve أَدْلُ إِذَا سَقَطَ جَلْبُهُ Ve sūtū yāhūd ayranı yayıkta yaymak ma'nāsınadır; yukālu: أَدْلُ إِذَا مَخَضَهُ وَحَرَكَهُ Ve bir ağır nesneyi yüklenip emekleyerek ıkınarak yap yap yürüyüp gitmek ma'nāsınadır; yukālu: أَدْلُ الشَّيْءِ إِذَا دَلَّحَ بِهِ مُثْقَلًا

الْإِدْلُ [el-idl] (hemzenin kesriyle) Boyun ağrısına denir, yastıktan düşmekle 'arız olan ağrı olacaktır. Ve pek koyu ekşi süte denir; tekūlu: أَطْعَمْنَا إِذْلًا مَا يُطَاقُ حَمَضًا أَيَّ لَبْنَا أَطْعَمْنَا إِذْلًا مَا يُطَاقُ حَمَضًا أَيَّ لَبْنَا Ve bir adamın emekleyerek götürüp gittiği ağır nesneye denir.

[أ ر د خ ل]

الْإِرْدَاخُلُ [el-irdaḥl] (hā-yı mu'ceme ile

قَوَطْعُبُ [kırta'ḅ] vezninde) Etine dolu semiz adama denir; yukālu: رَجُلٌ إِذْخُلُ أَيُّ تَارٌ سَمِينٌ

[أ ر ل]

أُرُلٌ [Urul] (zammeteynle) Bir dağın adıdır. Ve diyār-ı Fezāre'de bir mevzi adıdır. Ve Tayyi kabilesi diyārında bir sıhrīcin ismidir.

أُرِيلِيَّةٌ [Erīliyet] (hemzenin fethi ve yā'nın tahfifiyle) Endelus ülkesinde bir hısn adıdır.

أُرَيْلٌ [Ureyl] [زُبَيْرٌ] [zubeyr] vezninde) İbn Vālibe b. el-Hāriş'tir ki Benū Vālibe'dendir.

الْأُرُلَةُ [el-urlet] (hemzenin zammıyla) غُرُلَةٌ [gurlet] vezninde ve mürādifidir ki haşefenin derisidir, hıtānda kat olunur.

[أ ز ل]

الْأَزْلُ [el-ezl] (hemzenin fethi ve zā-yı mu'cemenin sükūnuyla) Darlık ve şiddet ve sahtī ma'nāsınadır ki ismdir. Ve masdar olur, ke-mā se-yuzkeru; yukālu: هُوَ فِي أَزْلٍ أَزْلٌ أَزْلٌ مِنْ الْعَيْشِ أَيُّ ضَيْقٍ وَشِدَّةٍ Ve hab ve tevkīf eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَزْلُهُ أَزْلًا مِنْ أَزْلِهِ إِذَا حَبَسَهُ Ve atın örkünü ve kösteğini kısaltıp salıvermek ma'nāsınadır; yukālu: أَزْلُ الْفَرَسِ إِذَا قَصَرَ حَبْلَهُ ثُمَّ سَبَّهَ Ve devābb ve mevāşiyi havftan yāhūd kuraklıktan nāşī yabana çıkarmayıp obada alıkomak ma'nāsınadır; yukālu: أَزَلُوا أَمْوَالَهُمْ إِذَا لَمْ يُخْرِجُوهَا إِلَى الْمَرْعَى خَوْفًا أَوْ جَدْبًا Ve bu ma'nā zikr olunan 'umūmda dāhil iken mü'ellif tahsīs eylemiştir, güyā ki bunda ziyāde-i zīk u şiddet mutasavverdir. Ve darlığa ve kıtlığa uğramak ma'nāsınadır; yukālu: أَزَلَ الرَّجُلُ إِذَا صَارَ فِي ضَيْقٍ وَشِدَّةٍ

الْإِزْلُ [el-izl] (hemzenin kesriyle) كَذَبَ [kezib] ma'nāsınadır; yukālu: فِي كَلَامِهِ إِزْلٌ Ve āfet ve dāhiyeye denir.

الْأَزْلُ [el-ezel] (fethateynle) Kıdem ma'nāsınadır ki şey'in evvel ve ibtidāsı olmamaktan ya'nī vücūdun cānib-i māzīde mu'teber ezmine-i mukaddere-i gayr-i mütenāhiyede istimrārından 'ibārettir, niteki أَبَدٌ [ebed] cānib-i müstakbelde istimrārından 'ibārettir; yekülüne: هُوَ أَرْزَلِيٌّ Ve bunun aslı يَزَلِيٌّ idi ki كَلِمَةٍ لَمْ يَزَلْ kelimesine mensübdür, ya'nī kadīm olan şey'e لَمْ يَزَلْ itlāk olunmakla ondan ihtisār olunan يَزَلٌ [yezel]e mensübdür, ba'dehu tahfifen yā'yı elife kalb edip أَرْزَلِيٌّ [ezeliyy] dediler, niteki Zī Yezen nām melike mensüb olan mızrağı nisbette رُمْحٌ أَرْزَلِيٌّ dediler. Ve لَمْ يَزَلْ [lem yezel] زَوَالٌ [zevāl] māddesindedir ki devām ma'nāsına müsta'meldir. Şārih der ki ba'zılar zīk ma'nāsına olan أَرْزَلٌ [ezel]den me'hūzdur dediler, kadīmın bidāyeti tarafını takdir ve idrākten 'ukūl ve müdrike müzāyakada kalıp bir vechle nāfiz olmadığına bināen onda isti'māl olundu. Ve Zemaşşerī dedi ki bu mādde masnū'dur, kelām-ı 'Arabdan değildir, gūyā ki لَمْ أَرْزَلْ lafzına nazar edip ihtisār ile أَرْزَلٌ [ezel]i ahz ve isti'māl eylediler. Mütercim der ki zāhirenْ أَبَدِيٌّ [ebediyy] ta'bīrine müşākil ve mukābil eylediler.

الْأَزُولُ [el-ezūl] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Pek kaht ve şedid olan yıla vasf olur; cem'i أَرْزُلٌ [uzl] gelir hemzenin zammıyla; yukālu: سَنَةٌ أَرْزُولٌ أَيْ شَدِيدَةٌ

الْمَأَزِلُ [el-me'zil] (مَنْزِلٌ [menzil] vezninde) İsm-i mekāndır, مَضِيقٌ [meḏīk] ma'nāsınadır.

التَّأَزُّلُ [et-te'ezzul] (تَفَاعُلٌ [tefa'ul] vezninde)

Darılmak ma'nāsınadır; yukālu: تَأَزَّلَ صَدْرُهُ إِذَا ضَاقَ

أَزَالٌ [Ezāl] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Yemen'de Şan'ā şehrinin ism-i kadīmidir, 'alā-kavlin bānisi ismidir.

[أ س ل]

الْأَسْلُ [el-esel] (fethateynle) Koğalak ve hasır otu dedikleri nebāta denir ki sazlık aksāmındandır. Ve teşbihle mızrak kargılarına ve oklara itlāk olunur. Ve hurmā ağacının sivri sivri dikenlerine denir. Ve şol çubuk tarzında fidanlara ve dallara denir ki yapraksız düz ve hemvār bitip ondan hasır ve sepet makülesi nesc ederler, 'alā-kavlin eğri olmayıp düz ve doğru olan çubuklara ve şāhlara itlāk olunur; müfredi أَسَلَةٌ [eselet]tir. Ve أَسَلَةُ اللِّسَانِ [eseletu'l-lisān] Dilin sivri ucuna itlāk olunur. Ve

أَسَلَةُ البَعِيرِ [eseletu'l-ba'īr] Devenin kaḏībine ya'nī zekerine itlāk olunur. Ve

أَسَلَةُ التَّضَلِّ [eseletu'n-naşl] Temrenin yalmanına itlāk olunur. Ve

أَسَلَةُ الدِّرَاعِ [eseletu'z-zirā'c] Kolun incelen yerine itlāk olunur. Ve

أَسَلَةُ التَّغْلِ [eseletu'n-na'l] Papucun burundan 'ibārettir. Ve işbu أَسَلَةٌ [eselet] kelimesi “ع،ظ،م” māddesinde i'āde olunur, inşā'allāhu ta'ālā.

التَّأَسِيلُ [et-te'sīl] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Yağmurun yere nāfiz olan rutübeti kolun أَسَلَةٌ [eselet]ine ya'nī incelenen yerine kadar bālig olmak ma'nāsınadır ki murād yağmur toprağa o mikdār nüfūz eylemektir; yukālu: أَسَلُ الْمَطَرِ إِذَا بَلَغَ نَدَاهُ أَسَلَةُ الْيَدِ Mütercim der ki niteki yağmur kolun 'azīm olan yerine kadar bālig olsa عَظُمَ الْمَطَرُ derler. Ve Esās'ta mersümdür ki bir a'rābī bir

كَيْفَ كَانَتْ مَطْرُوتُكُمْ أَسَلْتُمْ أُمَّ عَظْمَتْ āher a'rābīye Ya'nī "Āsār-ı rütübeti kolun incerek olan yeri yāhūd kaba yeri kadar mı yere nüfuz eyledi?" diye su'āl eyledikte مَا بَلَغَتْ الضَّرَائِرُ الضَّرَائِرُ Ya'nī "Baş parmağın darrelerine ya'nī altında olan ete kadar bile varmadı" diye cevāb eyledi.

الْأَسَالُ [el-āsāl] (hemzenin meddiyle) Şemā'il ve ahlāk ve 'alāmāt ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ عَلَى آسَالٍ مِنْ أَبِيهِ أَيُّ شَبَّهِ وَعَلَامَاتٍ Ve bunun müfredi mesmū' değildir. Şārih der ki آسَانٌ [āsān] kelimesi bu ma'nâyadır, ona kıyās olunursa müfredi أُسُلٌ [usul] olur zammeteynle.

الْمَوْسَلُ [el-mu'essel] [mu'azzam] [mu'azzam] vezninde) Keskinlenmiş nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ مُوسَلٌ أَيُّ مَحَدَّدٌ Pes تَأْسِيلٌ [te'sīl] bir nesneyi keskinletmek ma'nāsınadır.

الْأَسِيلُ [el-esīl] [emīr] [emīr] vezninde) Çubuk gibi doğru ve düz ve sıyrıcak nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ أَسِيلٌ أَيُّ أَمْلَسٌ مُسْتَوٍ Ve söbü yüze ıtlāk olunur; yukālu: حَدُّ أَسِيلٍ أَيُّ طَوِيلٌ مُسْتَوٍ

الْأَسَالَةُ [el-esālet] [eşālet] [eşālet] vezninde) Yüz söbü olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَسَلُ خَدَّهُ أَسَالَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ أَسِيلًا

أَسِيلَةٌ [Esīlet] [sefīnet] [sefīnet] vezninde) Benu'l-ʿAnber yurdunda bir su ve bir hurmālık adıdır. Ve Benū Mālik b. İmri'ilk ays cemā'atine mahsūs bir su adıdır.

التَّاسُلُ [et-te'essul] [tefa'ul] [tefa'ul] vezninde) Bir adam şemā'il ve ahlākta atasına benzemek ma'nāsınadır; yukālu: تَأْسَلُ أَبَاهُ إِذَا أَشْبَهَهُ

الْمَأْسَلُ [el-Me'sel] [maḥ'ad] [maḥ'ad] vezninde) Bir dağın adıdır.

دَارَةُ مَأْسَلٍ [Dāretu Me'sel] [Dārāt-ı'Arabdandır.

[أش ل]

الأشَلُ [el-eşl] (hemzenin fethi ve şīn-i mu'cemenin sükūnuyla) Arşın ve endāze mekādīrinden bir mikdār-ı ma'lūmdur ki Başra ahālisi beyninde müte'ārefitir; cem'i أُشُولٌ [uşūl]dur. Ve أُشُولٌ [uşūl] iplere denir, gūyā ki onlar ile ölçüldüğü için ıtlāk olun-du ve bu lügat-ı Nebaṭiyyedir.

[أ ص ل]

الأضَلُ [el-aşl] (hemzenin fethiyle) ve **الْيَأْضُولُ** [el-yāşūl] [yāfūh] [yāfūh] vezninde) Her nesnenin esfeline ya'nī vücūdunun aşağısına denir ki dip ve kök ta'bīr olunur; cem'i أُضُولٌ [uşūl]dur ve أَضَلٌ [aşul]dur hemzenin meddiyle, أَفْلُسٌ [eflus] vezninde; yukālu: قَعَدَ فِي أَضَلِّ الْجَبَلِ وَيَأْضُولُهُ أَيُّ أَسْفَلُهُ Şārih-i merhūm der ki ba'zılar 'indeinde bir şey'in أَضَلُّ [aşl]ı kā'idesinden 'ibārettir ki o şey'i yukarı mürtefi' oluyor tevehhüm eylesen, onun irtifā'ıyla sāyir olarak mürtefi' ola, ağacın kökü ve duvarın dibi gibi. Ve 'inde'l-ba'z أَضَلُّ الشَّيْءِ [aşlu's-şey] o şey'in vücūdunun müstenid olduğu nesneden 'ibārettir, kaldı ki sūret-i ta'rīfler muhtelif ve me'aller müttehiddir. Ve haseb ve nesebe ki soy ta'bīr olunur, أَضَلُّ [aşl] ıtlākı bu ma'nādandır. Ve 'Arabın وَلَا أَضَلُّ لَهُ وَلَا "لا أَضَلُّ لَهُ وَلَا أَضَلُّ [aşl]dan murād haseb ve فَضْلٌ [faşl]dan murād lisān olduğu Kisā'r'den menküldür. İntehā. Ve

أَضَلَّ [aşl] Masdar olur, bir kimseyi bilerek katl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَضَلَّهُ Mütercim der ki Esās'ın beyānına göre bu ma'nā أَضَلُّ [aşl] ın ma'nā-yı mevzū'undan me'hūzdur ki asl ve hakikatine isābet etti ma'nāsı irāde olunur yāhūd أَضَلَّةٌ [aşālet]ten me'hūzdur

ki insāna sıçrayıcı hayye-i kattāleye denir, ke-mā se-yuzkeru. İntehā. Ve

أَصْلٌ [aşl] Bir kimse üzerine أَصْلَةٌ [aşālet] dedikleri yılan sıçrayıp atılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَصْلَتُهُ الْأَصْلَةَ إِذَا وَثِبَتْ عَلَيْهِ

الْأَصَالَةُ [el-aşālet] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) Bir nesne köklü olmak, 'alā-kavlin kökü muhkem yerleşip sâbit ve ber-karār olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَصَلَ الشَّيْءُ أَصَالَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا صَارَ ذَا أَصْلٍ أَوْ ثَبَتَ وَرَسَخَ أَصْلُهُ Ve bed adamın re'y ve fikr ve mülâhazası hüb ve bihter olmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَصَلَ الرَّأْيُ إِذَا جَادَ Ve bir adam asıl olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَصَلَ الرَّجُلُ إِذَا كَانَ أَصِيلاً

التَّأَصُّلُ [et-te'aşşul] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Bu dahi bir nesnenin kökü yerleşip köklenmek ma'nāsınadır; yukālu: تَأَصَّلَ الشَّيْءُ إِذَا ثَبَتَ وَرَسَخَ أَصْلُهُ

الْأَصِيلُ [el-aşil] (أَمِيرٌ [emir] vezninde) ve **الْأَصِيلَةُ** [el-aşilet] (hā'yyla) Helāk ma'nāsınadır. Ve mevt ma'nāsınadır; أَصَالَةٌ [aşālet]-i mezkürdan me'hüz ismidir. Ve

أَصِيلٌ [Aşil] Endelus'te bir belde ismidir. Ve köklü nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ أَصِيلٌ Ve neseb sāhibi adama itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ أَصِيلٌ أَيُّ لَهُ أَصْلٌ وَعِزٌّ Ve ve tedbiri sâbit ve metin olarak dūr-endiş ve 'akıbet-bin adama itlāk olunur; yukālu: هُوَ أَصِيلٌ أَيُّ عَاقِبَتْ ثَابِتُ الرَّأْيِ tekūlu: أَصْلٌ لَيْقِيَهُ أَصِيلاً أَيُّ عَشِيئًا Cem'i أَصْلٌ [uşul] gelir zammeteynle ve أَصْلَانٌ [uşlān] gelir hemze-i mazmūme ile ve أَصَالٌ [aşāl] gelir hemze-i memdüde ile ve أَصَائِلٌ [aşā'il] gelir. Ve أَصْلَانٌ [uşlān] kelimesinin musaggarında nādir olarak أَصْيَالَانٌ [uşaylān] denir ve

gāhca أَصْيَالٌ [uşaylāl] denir nūn'u lām'a ibdālle. Şārih der ki bir kelime cem'de ednā-yı 'aded üzere musaggar olur, ya'nī cem-i killet vezninden tasgīr olunur ve cem-i killet أَفْعَلٌ [ef'ul] ve أَفْعَالٌ [ef'āl] ve أَفْعَلَةٌ [ef'ilet] ve فِعْلَةٌ [fi'let]tir, أَصْلَانٌ [uşlān] kelimesi bunlardan olmamakla şāzz oldu.

الْإِيصَالُ [el-işāl] (hemzenin kesriyle) İkin-di ile akşam arasına girmek ma'nāsınadır; yukālu: أَصَلَ الرَّجُلُ إِذَا دَخَلَ فِي الْأَصِيلِ

الْأَصِيلَةُ [el-aşilet] (سَفِينَةٌ [sefinet] vezninde) Bir nesnenin götürüsüne denir, ke-mā se-yuzkeru. Ve hāssaten devābb ve mevāşinin yāhūd hurmālığının mecmū'una itlāk olunur; yukālu: أَصَيْلَتُكَ أَيُّ مَالِكَ أَوْ نَحْلُكَ

الْأَصَالَةُ [el-aşālet] (fethātla) Bu dahi bir nesnenin götürüsüne denir; yukālu: أَخَذَهُ بِأَصِيلَتِهِ وَأَصْلَتِهِ أَيُّ كَلِّهِ Ya'nī asl ve esāsıyla ki mecmū'udur, ahz eyledi. Ve

أَصَالَةٌ [aşālet] Bir cins yılana denir ki küçük 'alā-kavlin büyük olup nefh ve nefesiy-le insān ve hayvānı der-sā'at helāk eder; cem'i أَصَالٌ [aşāl]dır fethateynle.

أَصَيْلٌ [Uşayl] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Esāmīdendir: Uşayl b. 'Abdullāh el-Huzelī ev el-Ġifārī ashābdandır.

الْأَصَالُ [el-aşāl] (fethateynle) Su çamurluktan nāşī müte'affin olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَصَلَ الْمَاءُ أَصَالًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَسِنَ مِنْ حُمَاةٍ Ve et bozulmak ma'nāsınadır; yukālu: أَصَلَ اللَّحْمُ إِذَا تَغَيَّرَ

الْإِسْتِصَالُ [el-istişāl] Bir nesneyi kökünden koparmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَأْصَلَهُ إِذَا قَلَعَهُ مِنْ أَصْلِهِ

الْأَصِيلُ [el-aşil] (كَتِيفٌ [ketif] vezninde) İstişāl olunmuş nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ أَصِيلٌ أَيُّ مُسْتَأْصِلٌ

[أ ص ط ب ل]

الإِصْطَبَلُ [el-iṣṭabl] [جَزْدَحْلُ] [cirdahl] (vezninde) Āhūra denir, مَوْقِفٌ دَابَّةٌ [mevķifu dābbet] ma'nāsına. Ve bu lügat-ı Şāmiyye'dir. Şārih der ki mü'ellif مَأْوَى الدَّابَّةِ 'unvāniyla irād eylese enseb idi. Ve bunun hemzesi asliyyedir, İbn Dureyd bunu müvelledattan 'add eyledi. Mü'ellif Şāmiyye ile ona telmih eylemiştir. Ve cem'inde أَصَابِطُ [eṣāṭib] denir.

[أ ص ط ف ل]

الإِصْطَفَالِينُ [el-iṣṭafālīn] [جَزْدَحْلِينُ] [cirdahlīn] vezninde ki yā ve nūn ziyādesiyledir. Sebzevattan havuca denir; müfredi إِصْطَفَالِينَةٌ [iṣṭafālīnet]tir. كَمَا وَرَدَ فِي كِتَابِ مُعَاوِيَةَ إِلَى قَيْصَرَ وَبَلَغَهُ أَنَّهُ أَرَادَ أَنْ يَغْزَوْ بِلَادَ الشَّامِ أَيَّامَ فِئْتَةِ صَفِيْنٍ لِسُنِّ تَمَمَّتْ عَلَيَّ مَا بَلَغَنِي مِنْ عَزْمِكَ لِأَصَالِحِ صَاحِبِي وَلَا كُؤُنَّ مُقَدَّمَتَهُ إِلَيْهِ وَلَا جَعَلَنَّ الْقِسْطَ نِطْبَةَ الْبَحْرَاءِ حَمَمَةَ سُودَاءٍ وَلَا تَنْزَعَنَّكَ مِنَ الْمُلْكِ إِنْ تَزَاعَ الْإِصْطَفَالِينَةُ وَلَا رَدُّنَّكَ إِرْسَاءً مِنَ الْأَرَارِسَةِ تَزَعَى الدَّوْبِلُ، أَيِ إِنْ تَزَاعَ الْجَزْرَةَ Ya'nī Mu'āviye, Emīri'l-mü'minīn İmām 'Alī kerremallāhu vechehu hazretleriyle Şiffīn melhamesine meşgūl iken kayser-i Rūm Şām üzere hücum kaskında olmakla Mu'āviye tehdidi hāvī mersūm tarafına işbu nāmeyi irsāl eyledi. Mefhūmu budur ki "Eğer sen mesmū'um olduğu üzere Şām üzere 'azmini tetmīm ve tahkik eder isen sāhibimle ya'nī Hazret-i Murtaḍā ile musālaha edip ba'dehu mukaddime-i 'asker-i müşārünileyh olarak üzerine varıp billāhi'l-kerīm pāyitahtın olan Koştanṭiniyye-i baħrāyı yakıp yıkıp siyāh kömür ederim ve seni memleketinden yerden havuç çekilip koparıldığı [gibi] çekip kopardıktan sonra seni hınzır çobanı ederim. Kaldı ki Koştanṭiniyye'yi baħrā ile tavsifi sāhil-i baħrde olmakla kesiri'l-

ebhire olduğuna mebnīdir. Ve İbn Esīr, إِصْطَفَلٌ kelimesini dahi Şāmiyye'den 'add eylemiştir.

[أ ط ل]

الإِطْلُ [el-itl] (hemzenin kesriyle ve kesre teynle) Bedende böğüre denir, حَاصِرَةٌ [hāşiret] ma'nāsına; cem'i أَطَالٌ [āṭāl]dır.

الْأَيْطَلُ [el-eytal] [صَيْقَلٌ] [şaykal] vezninde) Bu dahi böğüre denir; cem'i أَيَّاطِلٌ [eyāṭil] dir.

الأُطْلُ [el-uṭl] (hemzenin zammıyla) Nesne ma'nāsınadır; yukālu: مَا ذَاقَ أَطْلًا أَيِ شَيْئًا yukālu:

[أ ف ل]

الأُفُولُ [el-ufūl] [فُعُودٌ] [ḩu'ūd] vezninde) Gā'ib ve nābūd olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَفَلُ الْقَمَرِ وَأَفَلُ أَفُولًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلُ Ve emzikli hatunun sütü çekilip soğuşmak ma'nāsınadır; yukālu: أَفَلْتِ الْمُرْضِعُ أَفُولًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا ذَهَبَ لَبْنُهَا

الأُفَيْلُ [el-efīl] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) Devenin ابنُ مَحَاضٍ [ibnu meḩād] olanına ve ondan yaşlıca olanına da denir. Ve deve köşegine denir, فَصِيلٌ [feşil] ma'nāsına; cem'i إِفَالٌ [ifāl] gelir hemzenin kesriyle جَمَالٌ [cimāl] vezninde ve أَفَائِلُ [efā'il] gelir.

الأُفَيْلُ [el-āfīl] ve **الأُفَيْلَةُ** [el-āfīlet] [صَاحِبٌ] [şāḩib] ve صَاحِبَةٌ [şāḩibet] vezninde) Gebe olan yırtıcı cānvere denir; yukālu: سَبْعَةٌ أَفَلٌ وَأَفَيْلَةٌ أَيِ حَامِلٌ

الأُفَيْلُ [el-efel] (fethateynle) Cümbüş ve neşāta gelmek ma'nāsınadır; yukālu: أَفَلُ الرَّجُلِ أَفَلًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا نَشِطَ Ve emzikli hatunun sütü bi'l-cümle soğuşmak ma'nāsınadır; yukālu: أَفَلْتِ الْمُرْضِعُ إِذَا ذَهَبَ لَبْنُهَا

الْمَأْفُلُ [el-mu'effel] [مُعْظَمٌ] [mu'azzam] vez-

ninde) Za'f ve nā-tüvān adama denir.

التَّأْفُلُ [et-te'efful] (تَعْفُلُ [tefa'ul] vezninde) Tekebbürlük eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَأْفَلُ الرَّجُلُ إِذَا تَكَبَّرَ

التَّأْفِيلُ [et-te'fil] (تَفْعِيلُ [tef'īl] vezninde) Bir adama tevkrif eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَفَّلَهُ إِذَا وَقَّرَهُ

[أ ك ل]

الْأَكْلُ [el-ekl] (hemzenin fethiyle) ve

الْمَأْكُلُ [el-me'kel] (مَعْعَدٌ [maḳ'ad] vezninde) Yemek, horden ma'nāsınadır; yukālu: أَكَلَهُ أَكْلًا وَمَأْكَلًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا تَنَاوَلَ الْمَطْعَمَ "أَمْرٌ بِقَرْيَةٍ تَأْكُلُ الْقُرَى" أَي يُفْتَحُ أَهْلُهَا الْقُرَى وَيَعْتَمُونَ أَمْوَالَهَا فَجُعِلَ ذَلِكَ أَكْلًا مِنْهَا أَوْ هَذَا تَفْضِيلٌ لَهَا كَقَوْلِهِمْ هَذَا حَدِيثٌ يَأْكُلُ الْأَحَادِيثَ İşbu hadis-i şerifte vākif karyeden murād Medīne-i münevvere'dir ve ehli ensār-ı kirāmdır. Hāsıl-ı ma'nā "Ben Medīne'ye hicretle me'mür oldum ki ahālisi İslām sebebiyle bilād-ı sâireye gâlib olup emvâl ve eşyalarını iğtinâm ve ekl ederler." Ve 'inde'l-ba'z Medīne'nin bilād-ı sâireye cihet-i tafdilini mübeyyindir ki Medīne'ye nisbetle bilād-ı sâire ma'düm mesâbesindedir. Medīne'nin kadr ve şanı onları mahv ve güm-nâm eder demek olur.

الْأَكِيلُ [el-ākīl] ve

الْأَكِيلُ [el-ekīl] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) İsm-i fā'ildir, أَكِيلٌ [ākīl]in cem'i أَكَلَةٌ [ekelet]tir, كَاتِبٌ [kātib] ve كَتَبَتْ [ketebet] gibi. Ve

أَكِيلٌ [ekīl] Ekl olunan nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ أَكِيلٌ أَي مَأْكُولٌ Ve bir kimse ile berāber ta'ām eden adama denir; yukālu: هُوَ أَكِيلُهُ أَي مَوْأَكِلُهُ ma'şiyeye denir.

الْأَكْلَةُ [el-eklet] (صَرْبَةٌ [ḍarbet] vezninde) Binā-i merredir, bir kerre yemek

ma'nāsınadır; tekülü: أَكَلْتُهُ أَكْلَةً أَي مَرَّةً

أَكْلَةٌ [uklet] (غُرْفَةٌ [gurfet] vezninde) Lokmaya denir. Ve bir kurs nāna itlāk olunur; tekülü: أَكَلْتُ أَكْلَةً أَي فُرْصَةً Ve mutlakan yiyecek nesneye denir; tekülü: مَا دُقْتُ عِنْدَهُ أَكْلَةً أَكُلُ [ukel] gelir, صُرِدَ [şurad] vezninde.

ذُو الْأَكْلَةِ [Zu'l-Uklet] Ḥassān b. Şābit radiyallāhu 'anhu hazretlerinin lakabıdır.

الْإِكْلَةُ [el-iklet] (hemzenin kesriyle) Binā-i nev'dir, ta'ām yemek kılığına ve hey'etine denir ki yiyeş ta'bir olunur; yukālu: يَأْكُلُ الطَّعَامَ إِكْلَةً حَسَنَةً Ve fasl ve gıybet ma'nāsına müsta'meldir ve bunda hemzenin harekât-ı selâsıyla cā'izdir; ve minhu yukālu li'l-mugtābi: هُوَ يَأْكُلُ لِحُومِ النَّاسِ

إِكْلَةٌ [iklet] Gıcık 'illetine denir حِكَّةٌ [hikket] ma'nāsına. Ve masdar olur, أَكَالٌ [ukāl] gibi, ke-mā se-yuzkeru.

الْأُكَالُ [el-ukāl] (غُرَابٌ [gūrāb] vezninde) Bu dahi gıcık 'illetine denir; yukālu: أَخَذَهُ الْإِكْلَةَ وَالْأُكَالُ أَي الْحِكْمَةَ ma'nāsından ism olur, 'uzv sürtünüp birbirini yemeğe denir, إِكَالٌ [ikāl] gibi. Ve nākanın karnında veledi tüylenip beri öte sürtünmekle içerisinde 'arız olan gıcığeye denir; yukālu: بِالنَّاقَةِ أَكَالٌ أَي حِكْمَةٌ فِي بَطْنِهَا حِينَ نَبَتْ وَبَرَّ جَنِينُهَا Ve masdar olur, إِكْلَةٌ [iklet] gibi, beden gıcışmek ma'nāsına; tekülü: وَهُوَ أَكَلَنِي رَأْسِي إِكْلَةً وَأَكَالًا أَي حَكْمَنِي Ve bu ma'nāda سَحَابٌ [seḥāb] vezninde dahi cā'izdir.

الْأَكِيلَةُ [el-ekilet] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) Bu dahi gıcığeye denir. Ve bir maraz ismidir ki 'arız olduğu 'uzvu tedricle ekl ve mahv eder, halk beyninde أَكِيلَةٌ [ākilet] marazı dedikleridir; yukālu: وَقَعْتُ فِي رِجْلِهِ أَكِيلَةٌ وَهِيَ دَاءٌ وَفِي الْعُضْوِ يَأْتِكُلُ مِنْهُ

أَكِيلَةٌ [ekilet] Şol nākaya denir ki karnında

veledi tüylenmekle beri öte içerisi sürtü-
nüp gicişir ola.

الْمَأْكَلَةُ [el-ukelet] [humezet] [veznin-
de] ve

الْأَكِيلُ [el-ekīl] [emīr] [vezninde] ve

الْأَكُولُ [el-ekūl] [şabūr] [vezninde]
Yiyegen pür-hor adama denir; yukālu:
رَجُلٌ أَكَلَهُ وَأَكِيلٌ وَأَكُولٌ أَي كَثِيرُ الْأَكْلِ

الْإِكَالُ [el-ikāl] (hemzenin kesriyle) Bir kimseye bir nesne yedirmek ma'nāsınadır; yukālu: أَكَلَهُ الشَّيْءُ إِذَا أَطْعَمَهُ إِيَّاهُ Ve bir nesneyi ekl eyledin diye da'vā kılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَكَلَهُ الشَّيْءُ إِذَا ادَّعَاهُ عَلَيْهِ Ve nās aralığı-na fitne ve fesād ilkasıyla birbirine düşür-
mek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَكَلَ بَيْنَهُمْ إِذَا حَمَلَ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ Ve hurmā ve ekin makülesi hāsıl vermek ma'nāsınadır; yukālu: أَكَلَ التُّحْلُ وَالزُّرْعُ إِذَا أَطْعَمَ Ve bir adamı bir kimsenin ahz ve kahrına muktedir eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَكَلَ فَلَانًا فَلَانًا وَلَمَّا أَتَشَدَّ الْمُمَرِّقُ الْعَبْدِيُّ الشَّارِيهِ Kāle 'ş-şārih إِذَا أَفَكَتَهُ مِنْهُ النُّعْمَانِي قَوْلُهُ "فَإِنْ كُنْتُ مَأْكُولًا فَكُنْ خَيْرَ أَكِلٍ | وَإِلَّا فَادْرِكْنِي وَلَمَّا أَمَرَّقَ" قَالَ لَهُ النُّعْمَانُ لَا أَتَكَلُّكَ وَلَا أُوَكِّلُكَ غَيْرِي Evveкли أَكَلُ [ekl]den, sānī إِكَالُ [ikāl] dendir, ya'nī "Seni ne ben kahr ederim ve ne gayrıya kahr ve hākisār ettiririm."

التَّأْكِيلُ [et-te'kīl] [tefīl] [vezninde] Bu dahi bir nesneyi ekl eyledin diye iddi'ā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَكَلَهُ الشَّيْءُ إِذَا ادَّعَاهُ عَلَيْهِ Ve çok yedirmek ma'nāsınadır; yukālu: أَكَلَ فَلَانٌ مَالِي وَشَرَبَهُ أَي أَطْعَمَهُ النَّاسَ Ya'nī "Hep mālımı halka yedirip içirdi." Ve çok yemek ma'nāsınadır; tekūlu: ظَلَّ مَالِي يُؤَكِّلُ وَيُشْرِبُ أَي يَزْعَى كَيْفَ شَاءَ

الْمَوَاكَلَةُ [el-mu'ākelet] [muḳātelet] [vezninde] ve

الْإِكَالُ [el-ikāl] [kitāl] [vezninde] Bir kimse ile bilece ekl eylemek ma'nāsınadır;

yukālu: أَكَلَ فَلَانًا مَوَاكَلَةً وَإِكَالًا إِذَا أَكَلَ مَعَهُ كَمَا يُقَالُ وَكَأَنَّهُ لُغَاتِي rediyyede hemzesi vāv'a ibdāl olunur.

الْإِسْتِكَالُ [el-isti'kāl] Bir kimseden yiyecek istemek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَأْكَلَهُ الشَّيْءُ إِذَا طَلَبَ إِلَيْهِ أَنْ يَجْعَلَهُ لَهُ أَكْلَةً أَي طُعْمَةً فَلَانٌ يَسْتَأْكِلُ الضُّعْفَاءَ أَي يَأْخُذُ أَمْوَالَهُمْ

الْأُكْلُ [el-ukl] (hemzenin zammıyla ve zammeteynle) Meyveye itlāk olunur, kılma ma'nāsına; yukālu: أَكَلْتُ بُسْتَانَكَ [semer] ma'nāsına; yukālu: أَكَلْتُ بُسْتَانَكَ وَدُنْيَاكَ أَي تَمْرُهُ Ve dünyādan rızık ve hazz ve nasībe itlāk olunur; yukālu: أَكَلْتُ مِنَ الدُّنْيَا أَي رِزْقِي وَحِطِّ مُفْرَدَتِي [uklet]tir, [umdet] [vezninde]. Ve re'y ve 'akl ve idrāke itlāk olunur. Ve ḥaşāfet] [ḥaşāfet] ve metānet-i zihn ve rüşd ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: إِذْ ذُو أَكْلٍ أَي رَأْيٍ وَعَقْلٍ Ve mensūc olan bezin ve ku- maşın tefeliliğine ve sıklığına itlāk olu- nur, kesret-i gazl tasavvuruna mebnīdir; yukālu: تَوَبَّ ذُو أَكْلٍ أَي صَفَاقَةٍ وَفَوَّةٍ

الْأَكِيلَةُ [el-ekīlet] [sefīnet] [vezninde] gibisi cānverin ekl eylediği koyun ve keçi makülesi maşiyeye denir. Ve şol koyuna denir ki ekl için sürüden ifrāz olunmuş ola.

الْأَكُولَةُ [el-ekūlet] [şabūret] [veznin-
de] Doğuramaz kısır koyuna denir; yukālu: شَاءَ أَكُولَةٌ أَي عَاقِرٌ Ve ekl için sürüden ifrāz olunmuş koyuna denir. Ve cānver saydı için tuzağa nasb olunan koyuna denir; yukālu: [ukūlet] dahi denir hemze-i mazmūme ile ve bu lügat-ı kabīhadır.

الْمَأْكَلَةُ [el-me'kelet] (mīm'in fethi ve kāf'in fethi ve zammıyla) Bir mahalden celb olu- nan zahireye denir; yukālu: جَاءَ بِالْمَأْكَلَةِ أَي الْمَيْرَةِ Ve ekl olunacak nesneye denir. Ve bunda vasf olur; yukālu: لِفُلَانٍ مَأْكَلَةٌ أَي مَا

يُؤْكَلُ وَيَقَالُ شَاةٌ مَأْكَلَةٌ

ذُو الْأَكَالِ [zu'l-ākāl] (medd ile) Beyne'l-
‘Arab ehl-i kabīlenin rū'esā ve sādātına
ıtlāk olunur ki mirbā' ahz ederler. Ve مِرْبَاعٌ
[mirbā'] ganīmet mālının rubu'una denir
ki Cāhiliyye'de rū'esāya 'ā'id olur idi;
yukālu: هُوَ مِنْ ذَوِي الْأَكَالِ أَي سَادَةُ الْأَخْيَاءِ الْأَحْدِيثِ
Cevherī vehminden nāšī yalnızca
لِلْمِرْبَاعِ 'unvānında sebt eyledi. Ve أَكَالٌ [ākāl]
medd ile أُكِلَ [ukl] lafzının cem'idir ki ekl
olunacak nesnelere, onun için mülükun
havāss ta'bīr olunan مَأْكَلٌ [me'kel]lerine
أَكَالُ الْمُلُوكِ [ākālu'l-mulūk] itlāk olunur;
yukālu: أَكَالُ الْجُنْدِ Ve أَكَالُ الْمُلُوكِ أَي مَأْكِلُهُمْ
[ākālu'l-cund] 'askerin 'ulūfelerine itlāk
olunur; yukālu: أَعْطُوا أَكَالَ الْجُنْدِ أَي أَطْمَاعَهُمْ
الْأَكِيلَةُ [el-ākilet] [sāhibet] vezninde)
Otlayıcı hayvānlara itlāk olunur. Ve أَكِيلَةٌ
[ākiletu'l-laḥm] bıçağa itlāk olunur.
Ve ucu sivri keskin değneğe itlāk olunur.
Ve āteşe ve kamçılara itlāk olunur.

الْمَيْكَلَةُ [el-mi'kelet] [mikneset] vez-
ninde) Üç adam doyuracak küçük çanağa
ve kavataya denir. Ve küçük tencereye de-
nir. Ve mutlakan içinde ta'ām ekl oluna-
cak kaba denir; tekūlu: أَكَلْنَا الطَّعَامَ مِنَ الْمَيْكَلَةِ
وَهِيَ قِصْعَةٌ صَغِيرَةٌ تُشْبِعُ الثَّلَاثَةَ وَكَذَا بُزْمَةٌ صَغِيرَةٌ وَكُلُّ
مَا أَكِلَ فِيهِ Ve bu ism-i ālet bünyesinde olan
ism-i mekānlardandır.

الْأَكِلُ [el-ekel] (fethateynle) A'zā ve ağaç
makūlesi birbirine sürtünmekle yepriyip
aşınmak ma'nāsınadır; yukālu: أَكِلَ الْغُضُوْ
وَالْعُوْدُ أَكَلًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَكِلَ بَعْضُهُ بَعْضًا

الْإِتِكَالُ [el-i'tikāl] [ifti'āl] vezninde)
Bu dahi ekl ma'nāsınadır; yukālu: إِنْتَكَلَ
وَالْعُوْدُ بِمَعْنَى أَكِلَ Ve bir kimse pek öf-
kelenip deryā gibi cūş u hurūşa gelmek
ma'nāsınadır; yukālu: إِنْتَكَلَ الرَّجُلُ مِنْهُ إِذَا

عَظِبَ وَهَاجَ Ve pek darginlikten āteş gibi
yanıp yakılmak ma'nāsınadır; yukālu:
إِنْتَكَلَ غَضَبًا إِذَا اخْتَرَقَ وَتَوَهَّجَ

التَّكُّلُ [et-te'ekkul] [tefa'ul] vezninde)
إِتِكَالٌ [i'tikāl] ma'nalarıdır. Ve bir nesne
pek parıldayıp yalabılamak ma'nāsınadır;
yukālu: تَأَكَّلَ الْكُحْلُ وَالصَّبْرُ وَالْفِصَّةُ وَالسَّيْفُ وَالْبَزُقُ
إِذَا اشْتَدَّ بَرِيْفُهُ

الْإِكَالُ [el-ikāl] [kitāb] vezninde)
[ukāl] gibi ismdir, 'uzv ve ağaç makūlesi
birbirine sürtünmekle aşınıp yepriyemesi-
ne denir.

الْأَكَالُ [el-ekāl] [seḥāb] vezninde)
Nākanın karnında veledi tüylenip beri öte
sürtünmekle cevfi gicişmek ma'nāsınadır;
yukālu: أَكَلْتُ النَّاقَةَ أَكَالًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا نَبَتَ وَبَرَّ
Ve أَكَلْتُ النَّاقَةَ أَكَالًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا نَبَتَ وَبَرَّ
Ve أَكَلْتُ النَّاقَةَ أَكَالًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا نَبَتَ وَبَرَّ
Ve أَكَلْتُ النَّاقَةَ أَكَالًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا نَبَتَ وَبَرَّ
Ve أَكَلْتُ النَّاقَةَ أَكَالًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا نَبَتَ وَبَرَّ

الْأَكِيلُ [el-ākil] (ism-i fā'ildir ki) Zikr olun-
du. Ve

أَكِيلٌ [ākil] Pādişāh ve vālīye itlāk olu-
nur, niteki ra'īyyet ve zīr-destāna
[me'kul] itlāk olunur.

الْمُكْرَمُ [el-mu'kel] [mukrem] vez-
ninde) Merzūk ve mūna'am adama denir;
yukālu: هُوَ مُؤْكَلٌ أَي مَرْزُوقٌ

الْمَيْكَالُ [el-mi'kāl] [miḥrāb] vez-
ninde) Kaşığa itlāk olunur, مِلْعَقَةٌ [mil'aqat]
ma'nāsına.

[أ ل ل]

الْأَلُّ [el-ell] (hemzenin fethi ve lām'ın
teşdidıyla) Hareket ve ihtizāz ile tīz tīz
yürütmek yāhūd muztarib ve nā-hemvār
yürütmek ma'nāsınadır; yukālu: أَلَّ الرَّجُلُ فِي
مَشْيِهِ يُوَلُّ وَيَبُتُّ أَلًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا أَسْرَعَ
وَاهْتَزَّ وَاضْطَرَبَ Ve bir nesne sāf ve berrāk ol-

mak ma'nāsınadır; yukālu: أَلَّ اللُّونُ إِذَا بَرَقَ Ve yelip seğırtirken omuzların başlarında فَرِيضَةٌ [feriṣat] dedikleri etler yukarı yukarı titreyip oynamak ma'nāsınadır; yukālu: أَلَّتْ فَرَائِضُهُ إِذَا لَمَعَتْ فِي عَدْوٍ Ve harbe ile dürtmek ma'nāsınadır; yukālu: أَلَّ فَلَانًا إِذَا طَعَنَهُ Ve tard eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَلَّ إِذَا طَرَدَهُ Ve sevbi seyrek seyrek dikmek ma'nāsınadır ki ilmek ta'bir olunur; yukālu: أَلَّ الثُّوبُ إِذَا خَاطَهُ تَضْرِيبًا Ve bir kimseyi yāhūd bir nesneyi bir kimse üzere haml ve havāle kılmak ma'nāsınadır; yukālu: مَا أَلَّكَ إِذَا حَمَلَهُ عَلَيْهِ Ve tekūlu: مَا أَلَّكَ مَا عَلَيَّ أَيُّ مَا حَمَلْتُكَ Ve

أَلَّ [ell] ve

أَلَّلَ [elel] (fethateynle) ve

أَلَّلَ [elil] Hasta yāhūd gam-nāk adam inleyip zārilik eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَلَّ الْمَرِيضُ وَالْحَزِينُ أَلًّا وَأَلَّلًا وَأَلَّلًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي Ve bülend āvāz ile du'ā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَلَّ الرَّجُلُ إِذَا رَفَعَ صَوْتَهُ Ve musibet hengāmında feryād ve efgān eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَلَّ الرَّجُلُ إِذَا صَرَخَ عِنْدَ الْمُصِيبَةِ Ve at kulaklarını kalem gibi dikmek ma'nāsınadır; yukālu: أَلَّ الْفَرَسُ إِذَا نَضَبَ أُذُنَيْهِ وَحَدَّاهُمَا Ve şikārī kuş ava salmaktan imtināc eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَلَّ الصَّيْدُ إِذَا أَبَى أَنْ يَصِيدَ Ve zārilikle du'ā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَلَّ الرَّجُلُ إِذَا جَارَ بِالْأَلِّ Ve [ellet] lafzından cem' olur, ke-mā se-yuzkeru.

أَلَّلَ [el-elel] (fethateynle) Masdardır ki zikr olundu. Ve dişler çürütyüp tebāh olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَلَّلْتُ أَسْنَانَهُ أَلًّا Ve tulum kokmak ma'nāsınadır; yukālu: أَلَّلْتُ السَّقَاءَ إِذَا أَرَوْحَتْ Ve أَلَّلَانَ [elelān] ki tesniyedir, hançerin ve bıçağın iki yüzüne denir, her birine أَلَّلَ

[elel] denir. Ve أَلَّلَانَ [elelān] ketifin iki yüzüne denir yāhūd ketifte birbirine mutābık iki lahmeye denir ki beynlerinde ketif kemiğinin yüzüne doğru bir boş aralık vardır, oradan nez' olunup o iki lahmelerden biri āherden fasl ve temyiz olundukta beynlerinden su seyelān eder. Ve

أَلَّلَ [elel] يَلَّلَ [yelel] kelimesinde lügattır ki dişlerin kısa ve ağzın içine doğru dürülüp eğrice olmasına denir.

أَلَّلَ [el-elil] (emir) Masdardır ki zikr olundu. Ve

أَلَّلَ [elil] Çocuğu vefāt eylemiş hatuna denir, أَلَّلَتِ [elilet] dahi denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ أَلَّلَتِ أَلَّيْلَةً وَأَلَّلَتِ أَيُّ نَكَلَةٍ Ve hummā 'arızasının derd ve ıztırābına denir; yukālu: أَخَذَهُ أَلَّيْلُ الْحُمَّى Ve iri ve ufak taşların birbirine dokunmalarından hāsıl olan çakırtıya denir. Ve su çağılısına denir, خَرِيرٌ [ħarir] ma'nāsına.

أَلَّلَتِ [el-elilet] أَلَّلَ [elil] ma'nāsınadır ki zikr olundu. Ve şol otlak davarlarına denir ki mer'aları ba'cd ola, أَلَّلَتْ [ullet] dahi denir hemze-i mazmūme ile.

أَلَّلَ [el-ill] (hemzenin kesriyle) 'Ahd ve peymān ve yemīn ma'nāsınadır; yukālu: أَلَّلْتُ بَيْنَهُمَا إِذْ أَيْ عَهْدٌ وَحَلْفٌ Ve bir mevzi' adıdır. Ve komşuluk, جَارٌ [ce:r] ma'nāsınadır. Ve hısımlık, karābet ma'nāsınadır; yukālu: أَلَّلْتُ بَيْنَهُمَا إِذْ أَيْ جَارٌ وَكَذَا قَرَابَةٌ Ve ceyyid ve bihter olan asl ve ma'dene denir; yukālu: هُوَ مِنْ إِيَّائِي أَضِلُّ جَيْدٌ وَمَعْدِنٌ صَحِيحٌ Ve hıkd ve 'adāvet ma'nāsınadır; yukālu: بِهٍ إِذْ أَيْ جَعْدٌ وَعَدَاوَةٌ Ve tanrılık, rubūbiyyet ma'nāsınadır. Kāle's-şārih ve minhu hadīsu Laķit: أَلَّلْتُكَ بِمِثْلِ ذَلِكَ فِي إِيَّائِي اللَّهُ أَيُّ فِي رَبُّوبِيَّتِهِ وَإِلَهِيَّتِهِ Ve

إِلَّ [ill] Hudā-yı mütē'al'in ism-i şerifidir.

Ve her ism ki āhiri **إِل** [ill] ve **إِل** [il] ola, o ism ismullāha muzāftır, zīrā **إِل** [ill] ve **إِل** [il] esmā-i Hudā-yı müte^{al}'dir, lākin Rāgib, tefsīrinde bunu taz^{if} eylemiştir, ke-mā se-yuzkeru; **إِسْرَائِيل** ve **جَبْرَائِيل** gibi. Ve

إِل [ill] Vahy-i rabbānī ma^{nāsınadır} ki taraf-ı rabbānīden enbiyā-yı 'izāma ilkā olunan kelimedir. Ve zimmet ve emān ve zinhār ma^{nāsınadır}. Ve musībet deminde ceza^c ve feryāda denir; ve minhu mā-ruviye fi'l-hadīsi: "عَجِبَ رَبُّكُمْ مِنْ إِيَّاكُمْ" فِيمَنْ زَوَّاهُ بِالْكَشْرِ وَرَوَايَةُ الْفَتْحِ أَكْثَرُ أَيُّ مِنْ جَزَعَكُمْ عِنْدَ الْمُصِيبَةِ وَيُزَوَّى مِنْ أَرْلِكُمْ وَهُوَ أَشْبَهُ أَيُّ مِنْ ضَيْقِكُمْ وَشِدَّةِ قُنُوطِكُمْ

الْأَلَّة [el-ellet] (hemzenin fethiyle) Yassı temrenli harbeye denir; yukālu: طَعَنَهُ بِالْأَلَّةِ أَي الْحَرْبَةِ الْعَرِضَةِ Ve iniltiye denir, nāle ma^{nāsına}; tekūlu: مَا نَمْتُ مِنَ اللَّهِ أَي مِنْ أَنْتِهِ Ve silāha ve bi'l-cümle edevāt-ı cenge denir. Ve başı çatal olan şāha ve sırğa denir. Ve akan suyun çığıltısına denir. Ve harbe ile dürtmeğe denir; yukālu: أَلَّاهُ بِالْأَلَّةِ أَي بِطَعْنِهِ الْحَرْبَةَ

الْإِلَال [el-ilāl] (**كِتَاب**) [kitāb] vezninde) Bu dahi yassı temrenli harbeye denir.

أَوَّل [el-ull] (hemzenin zammıyla) **أَوَّل** [evvel] ma^{nāsınadır}. Ve bu **أَوَّل** [evvel] lafzından mutasarrıf değıldir; yukālu: أَلُّهُ أَي أَوْلُهُ

الْإِلَّة [el-illet] (hemzenin kesriyle) Binā-i nev^c'dir, bīr gūne enīn eylemek ma^{nāsınadır}.

الْأَلَال [el-elāl] (**سَحَاب**) [sehāb] vezninde) Bātıl ve beyhüdeye denir. Ve 'Arabların **الْأَلَال** **بُنُ الْأَلَال** **هُوَ الضَّلَالُ** kavlıeri itbā^c ve müzāvecedir.

إِلَا [illā] (hemze-i meksüre ve elif-i

maksüre ile) Dört vech üzere müsta^cmeldir: Evvelā istisnā içindir, ke-kavlihi ta^{alā}: ﴿فَسَرُّوْا مِنْهُ إِلَّا قَلِيلًا﴾ Sānī **غَيْر** [ğayr] kelimesi makāmına kā'im sıfat olur, mā-ba^{dinin} mā-kabline zāten ve sıfaten tegāyürü hasebiyle; pes **إِلَا** ile yāhūd mā-ba^diyle yāhūd ikisiyle bile cem^c-i münekker yāhūd şibh-i münekker sıfatlanır: Evvelin misāli: ﴿لَوْ كَانَ فِيهِمَا آلِهَةٌ إِلَّا اللَّهُ لَفَسَدَتَا﴾ Ve sāniye misāl **زُر**-Rumme'nin işbu: "قَلِيلٌ بِهَا الْأَضْوَاتُ إِلَّا بُعَاثُهَا" **إِلَا** kelimesidir. Zīrā **الْأَضْوَاتُ** kelimesinin ta^{rīfi} ta^{rīf}-i cins olmakla münekkere şebīhtir. Vech-i sālīs ^{atıfe} olur, vāv gibi; kīle ve minhu kavluhu ta^{alā}: ﴿لَيْلًا يَكُونُ لِلنَّاسِ عَلَيْكُمْ حُجَّةٌ إِلَّا الَّذِينَ ظَلَمُوا﴾ الآية ﴿إِنِّي لَا يَخَافُ لَدَيْ الْمُرْسَلِينَ﴾ kavluhu ta^{alā}: ﴿إِلَّا مَنْ ظَلَمَ ثُمَّ بَدَّلْ حُسْنًا بَعْدَ سُوءٍ﴾ الآية bunları istisnā-i munkatı^a ircā^c eylemeleriyle mü'ellif **قِيل** ile temrīzan irād eylemiştir. Vech-i rābi^c zā'id olur, ke-kavli **زِي**-Rumme: "حَرَّاجِيحٌ مَا تَنَفَّكَ إِلَّا مَنَاحَةً عَلَيَّ" ما تَنَفَّكَ [beyitte] **الْحَسِيفُ** أَوْ نَزَمِي بِهَا بَلَدًا قَفْرًا" demektir.

أَلَا [ellā] (hemzenin fethiyle) Harf-i hass u tahdīddir, cümle-i fi'liyye-i haberiyyeye muhtastır. Mü'ellif bunları evāhir-i kitābda dahi sebt eylemiştir.

أَلَال [Elāl] (**سَحَاب**) [sehāb] vezninde) ve

إِلَال [ilāl] (**كِتَاب**) [kitāb] vezninde) 'Arafāt'ta bir dağın adıdır. Yāhūd bir uzun kumluk yığıdır ki 'Arafāt'ta imāmın sağ tarafına düşer, ba^czılar bunu **خِل** [hill] vezninde **إِل** [ill] ^{unvāniyla} beyān eylemeleriyle vehm eylediler.

أُلَّة [Ulelet] (**هُمَزَةٌ**) [humezet] vezninde) Bir mevzi^c adıdır.

التَّائِيل [et-te'il] (**تَفْعِيلٌ**) [tef'il] vezninde) Bir

nesnenin ucunu sivriltip keskinletmek ma'nāsınadır; yukālu: أَلَّلَ الشَّيْءَ إِذَا حَدَّدَهُ أَيَّ حَدَّدَ طَرَفَهُ

إِلَّة [el-ilel] [عَلَّة] [ineb] vezninde) [il-let]in cem'idir ki hısımlık ma'nāsınadır; yukālu: بَيَّنَّهُمْ لِلَّيْلِ أَيَّ قَرَابَاتٍ

أَلَّة [el-ulel] [ضَرَدٌ] [şurad] vezninde) [ul-let]in cem'idir ki korusu ba'id olan mevāşīye denir.

أَلُو [ulū] (hemzenin ve lām'ın zammıyla) Bir cem'dir ki kendi lafzından müfredi yoktur, ذُو ma'nāsıdır ki sāhibler demektir. Ve hemān muzāf olarak isti'māl olunur ve gūyā ki müfredi أُل kelimesidir tahfifle, zīrā hālet-i ref'inde vāv ile isti'māl olunur, ke-kavlihi ta'ālā: ﴿نَحْنُ أَوْلُوا قُوَّةً﴾ Ve hālet-i nasb u cerrinde yā ile isti'māl olunur, ke-kavlihi ta'ālā: ﴿وَدَرْبِي وَالْمَكْدِبِينَ أَوْلِي النِّعْمَةِ﴾ ve kavluhu ta'ālā: ﴿لَتَنُوءَ بِالْعُضْبَةِ أَوْلَى الْقُوَّةِ﴾ Şārih der ki bazıları ism-i cem' olup müfredi lafzının gayrından ذُو olduğuna zāhib oldular, مَرْأَةٌ ile نِسْوَةٌ gibi ve أَوْلَاتٌ cem'i mü'ennesidir. İntehā.

أَوْلُو الْأَمْرِ [ulu'l-emr] ki hüküm ve fermān sāhibleri demektir, murād peygāmbere ekrem sallāllāhu 'aleyhi ve sellem hazretlerinin ashāb-ı kirāmıdır ve ashāb-ı kirāma ittibāc ve iktidā eden ehl-i 'ilm zümresidir ve ehl-i 'ilm ü dīn olan mülük ve ümerā fırkasıdır. Mütercim der ki bu mādde "أ،م،ر" māddesinde bast olundu.

[أ م ل]

أَلَمَل [el-emel] [جَبَل] [cebel] ve نَجْمٌ [necm] ve شَيْبٌ [şibr] veznlerinde) Ümīd ve recā ma'nāsınadır ki Türkīde bundan umu ile ve umma ile ta'bīr olunur; cem'i آمَالٌ [āmāl] gelir medd ile; yukālu: اِنْقَطَعَ أَمَلُهُ أَيَّ رَجَاؤُهُ Ve

أَمَل [emel] Masdar olur, ummak ve ümīd eylemek ma'nāsınadır; yukālu: اَمَلَّ الشَّيْءَ أَمَلًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا رَجَاهُ

التَّامِيلُ [et-te'mīl] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) Bu dahi ummak ma'nāsınadır, lākin teksīr içindir; yukālu: أَمَلُهُ بِمَعْنَى أَمَلُهُ

الْإِمْلَةُ [el-imlet] (hemzenin kesriyle) Binā-i nev'dir; ve minhu yukālu: مَا أَطْوَلَ إِمْلَتُهُ Tūl-i emelinden ta'accüb makāmında söylenir. Mü'ellifin أو تَأْمِيلُهُ أو تَأْمِيلٌ [te'mīl]den ism dahi olur imiş ki ondan umma ile ve ümīd ile ta'bīr olunur.

التَّأْمُلُ [et-te'emmul] [تَفَعُّلٌ] [tefa'ul] vezninde) Bir işin gavr ve hakikatine ıtlılc ümīdiyle bi't-te'ennī i'ade-i fikr ederek gereği gibi düşünmek ma'nāsınadır; yukālu: تَأْمَلُ فِي الْأَمْرِ إِذَا تَلَبَّثَ فِيهِ وَالتَّنَظَّرَ

أَمِيلٌ [Emīl] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) Bir mevzi'dir. Ve şol tūlānī kum yığımına denir ki tūlü bir merhale ve 'arız bir mīl mikdārı ola, 'alā-kavlin bülend ve mürtefi' olanına denir; cem'i أُمُلٌ [umul]dur, كُتِبَ [kutub] vezninde.

أُمُولٌ [Emūl] [صَبُورٌ] [şabūr] vezninde) Bir mevzi'dir.

الْمُؤَمَّلُ [el-mu'emmel] [مُعَظَّمٌ] [mu'azzam] vezninde) Koşu atlarından sekizinci gelen ata denir ki cümlesi on olur.

الْأَمَلَةُ [el-emelet] (fetehtāla) Bir adamın a'vān ve ensārına denir; yukālu: هُمُ أَمَلَتُهُ Müfredi أَمَلٌ [āmīl]dir, ümīd-vār ma'nāsına, zīrā fi'l-hakīka umuculardır.

أَمُلٌ [Āmul] [أَنُكٌ] [ānuk] vezninde) Ṭāberistān'da bir belde adıdır; İmām Muḥammed b. Cerīr eṭ-Ṭāberī el-Āmulī ve muhaddis-i meşhūr Faḍl b. Aḥmed ez-

Zuhr' el-Āmulī oradandır. Ve

أَمَل [Āmul] Nehr-i Ceyhūn'a bir mīl mesāfede bir başka belde adıdır, 'amme ona **أَمُود** [Āmūd] derler, savāb olan **أَمَل** [Āmul]dür; Şeyhu'l-Buḥārī 'Abdullāh b. Ḥammād el-Āmulī ve Şeyh-i Ebī Dāvūd Aḥmed b. 'Abede el-Āmulī oradandır.

[أ و ل]

أَلْأَوَّل [el-evl] [حَوْل] [ḥav]l] vezninde) ve

أَلْمَال [el-me'āl] [مَعَاد] [me'ād] vezninde) Rūcū'e eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **أَل** رُجِعَ إِلَيْهِ الْأَمْرُ يُؤْوَلُ أَوْلًا وَمَالًا إِذَا رَجَعَ Ve bir nesneden geriye dönmek ma'nāsınadır; yukālu: **أَل** عِنْدَهُ إِذَا ارْتَدَّتْ

أَوَّل [evl] ve

إِيَال [iyāl] [كِتَاب] [kitāb] vezninde) Bir nesne pek koyulanıp galiz olmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَل** الدُّهْنُ وَغَيْرُهُ أَوْلًا وَإِيَالًا إِذَا خُتِرَ Ve bu ma'nāda müte'addī olur; tekülü: **أَل** أَلْتُهُ إِذَا جَعَلْتَهُ خَائِرًا

أَوَّل [evl] ve

إِيَال [iyāl] ve

إِيَالَةٌ [iyālet] [كِتَاب] [kitāb] ve [كِتَابَةٌ] [kitābet] veznlerinde) Vālī olup hükümet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **أَل** عَلَى الْقَوْمِ أَوْلًا Ve devābb ve mevāşiyi hüsn-i takayyüd ü tīmār ile ıslāh eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **أَل** الْمَالُ إِذَا أَضْلَحَهُ وَسَاسَهُ Ve kurtulmak ma'nāsınadır ki **أَل** lafzında lügattır; yukālu: **أَل** مِنْ فُلَانٍ إِذَا نَجَا Ve darvar zebūnlayıp arıklamak ma'nāsınadır; yukālu: **أَل** لِحْمِ النَّاقَةِ إِذَا ذَهَبَ فَضْمُرَتْ

أَلْإِيَال [el-iyāl] [كِتَاب] [kitāb] vezninde) **أَوَّل** [evl] ma'nāsınadır ki zikr olundu. Ve vālī-i memleket umūr u mesālih-i ra'iyeti güzel ri'āyet ve siyāset eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **أَل** الْمَلِكُ رَعِيَّتَهُ إِيَالًا إِذَا سَاسَهُمْ أَيْ أَحْسَنَ

رِعَايَتَهُمْ

أَلْإِيْتِيَال [el-iṭiyāl] [إِفْتِعَال] [ifti'āl] vezninde) Bu dahi mālī hoşça görüp gözetmek ma'nāsınadır; yukālu: **إِثْنَالُ الْمَالِ إِذَا أَضْلَحَهُ وَسَاسَهُ**

أَلْمَال [el-me'āl] [مَعَاد] [me'ād] vezninde) **أَوَّل** [evl] ma'nāsınadır ki zikr olundu. Ve bir nesneyi eksiltmek ma'nāsına gelir; yukālu: **أَل** الشَّيْءَ مَالًا إِذَا نَقَصَهُ

أَلْإِيِيَال [el-iyyel] [قِنْب] [kinneb] vezninde) ve

أَلْأُيِيَال [el-uyyel] [حُلْب] [ḥulleb] vezninde) ve

أَلْأُيِيَال [el-eyyil] [سَيِّد] [seyyid] vezninde) **وَعَل** [ve'il] isimdir ki dağ keçisi tekesine denir ki Türkide geyik ve bir nev'ine sığın ta'bīr olunur. Ve dağ keçisine Türkide ceyran derler. Ma'lūm ola ki bu birkaç nev' olur: Bir nev'i kaviyyü'l-heykel ve ıssı meşeliklerde olur, 'Arabide بَقَرُ الْوَحْشِ ve Fāriside gevezn denir. Ve bir nev'i dağ eteklerinde ağaçlı yerlerde olur, cüssesi āhūdan ekber ve şitāda tüyleri siyāha mā'il ve sayfta kırmızı olur ve kuyruğu olmaz, buna 'Arabide **وَعَل** [ve'il] ve Türkide çopur denir. Ve ıssı dağlarda olan nev'ine bakar-ı cebelī denir ki dağ öküzü ta'bīr olunur.

أَلتَّأْوِيل [et-te'vīl] [تَفْعِيل] [tef'īl] vezninde) Bir nesneyi bir nesneye redd ve ircā'e eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **أَوَّلُ الشَّيْءِ إِلَيْهِ إِذَا رَجَعَهُ** **وَأَوَّلُ الشَّيْءِ إِلَيْهِ إِذَا رَجَعَهُ** Ve **تَأْوِيلُ الْكَلَامِ** [te'vīlu'l-ke'lām] mercī'e-i kelāmı tedebbür ve taharrī ve takdīr ile tefsīr eylemekten 'ibārettir; yukālu: **أَوَّلُ الْكَلَامِ إِذَا دَبَّرَهُ وَقَدَّرَهُ وَفَسَّرَهُ**

Mü'ellifin *Başā'ir*'de beyānına göre tefsīr [tefsīr] kelimesinin iştikākında ihtilāf olundu. Ba'zılar 'indeinde lafz-ı tefsīr [tefsīr]den menküldür ki tabībın teşhīs-i 'illet için kārüre-i marīza nazar eylemesinden 'ibārettir. Ve ba'zılar icrā-yı fe-

res ma'nāsına olan تَفْسِيرٌ [tefsīr]den ve ba'zılar keşf ma'nāsına olan سَفْرٌ [sefr]den me'hūzdu dediler. Ve hakikat-ı 'örfiy-yesi bir lafzdan murād olup ve fehmden muhtebis olan ma'nāyı keşf ve izāhtan 'ibārettir. Ve تَأْوِيلٌ [te>vīl] rüçü' ma'nāsına olan أَوْلٌ [evl]den me'hūzdu. Pes 'inde'l-müfessir'in bir āyet-i kerīmenin ma'nāsını bir nesneye ircā'la beyān eylemekten 'ibārettir. Ve ba'zılar أَوْلٌ lafzından me'hūzdu dediler. Buna göre تَأْوِيلٌ [te>vīl] kelāmı evveline sarf ve ircā' eylemekten 'ibāret olur. Ve ba'zılar hükm ve siyāset ma'nāsına olan إِيَّالَةً [iyālet]ten me'hūzdu dediler. Buna göre تَأْوِيلٌ [te>vīl], مُؤَوَّلٌ [mu'evvīl] olan kimse zihn ve fikrini sırr-ı kelāmın tetebbu'una taslīt eylemekten 'ibārettir ki kelimededen maksūd olan ma'nā zāhir ve murād-ı mütekellim 'ayān ola; pes تَفْسِيرٌ [tefsīr] ile تَأْوِيلٌ [te>vīl] beyninde fark olur. تَفْسِيرٌ [tefsīr] nüzül-ı āyetin sebebinden bahs ve min haysü'l-lüga mevzi-i kelāmın beyānına müte'allik māddeye mübāşeretten 'ibārettir. Ve تَأْوِيلٌ [te>vīl] esrār-ı āyātī ve estār-ı kelimātī tefahhus ve ehad-ı ihtimālāt-ı āyeti ta'yīn eylemekten 'ibārettir ki vücūh-ı muhtelifeye muhtemel olan āyette olur. İntehā. Ve

تَأْوِيلٌ [te>vīl] Rü'yā ta'bīr eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَوْلُ الرُّؤْيَا Ve إِذَا عَبَّرَهُ

تَأْوِيلٌ [te>vīl] Bir hoş-bū nebāt adıdır. Ve bu تَنْبِيْتُ [tenbīt] bābındandır, ya'nī تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde gelen isimlerdendir.

التَّأْوِيلُ [et-te>vīvul] تَفْعِيلٌ [tefa'ul] vezninde) Bu dahi تَأْوِيلٌ [te>vīl]-i kelām ma'nāsıdır; yukālu: تَأْوَلُ الْكَلَامَ بِمَعْنَى أَوْلُهُ

الْأَيْلُ [el-uyyel] خَلْبٌ [hulleb] veninde)

Rahime sākit olmuş menīye denir. Ve pek koyu süte denir, 'alā-kavlin sūtün kabına denir.

الْأَيْلُ [el-āyil] صَاحِبٌ [šāhib] vezninde) Bu dahi pek koyu süte denir.

الْأَلُ [el-āl] حَالٌ [hāl] vezninde) Kurumu yüksek deveye denir. Ve serāba denir ki tāb-ı āfitāb çorak yerlere dokunmakla şa'ş'a'sı iraktan su gibi görünür, ılgım salgım ta'bīr olunur, 'alā-kavlin evvel-i nehārda mer'ī olan serāba mahsūstur ki hafifçe bir parıttır ki peyderpey tereffü' ve temevvüc ve tereddüd eder sūretinde görünür pusuarıktır ve gāhī semtinde olan eşhāsı terfī' eder tahayyül olunur. Rāgib'in beyānına göre "آل-يُرْوُلُ" māddesindedir. Ve bu müzekker ve mü'ennes olur; yukālu: لَمَعَ الْأَلُ وَلَمَعَتْ أَيُّ السَّرَابِ أَوْ هُوَ خَاصٌّ بِمَا فِي أَوْلِ النَّهَارِ Ve

آلٌ [āl] Tahtaya ve keresteye denir, خَشَبٌ [hāşeb] ma'nāsına. Ve bir nesnenin şah-sına denir. Kāle'ş-şārih fī tefsīri kavlihi ta'ālā: ﴿وَأَعْرِفْنَا آلَ فِرْعَوْنَ﴾ قِيلَ آلُ فِرْعَوْنَ أَيُّ: شَخْصُهُ Ve çadır direğine denir, آَلَةٌ [ālet] dahi denir; cem'i آلَاتٌ [ālāt] gelir. Ve

آلٌ [Āl] bir dağın adıdır. Ve dağın etrāf ve nevāhīsine denir; yukālu: نَزَلُوا آلَ الْجَبَلِ أَيُّ: أَطْرَافُهُ وَنَوَاحِيهِ Ve أَلُ الرَّجُلِ [ālu'r-recul] kişinin ehl ve 'ayāl ve etbā' ve hibbā' ve asdikāsından 'ibārettir. Ve ekserī eşrāfta ve ashāb-ı kadr ü şānda isti'māl olunur. Pes أَهْلُ الْإِسْكَافِ denmez, niteki الْإِسْكَافِ denir. Ve bu ma'nāda aslı أَهْلٌ idi, hā' hemzeye ibdāl olunduktan sonra tevālī-i hemzetān istiḥcān olunmakla hemze-i sāniye elife kalb olunup آَلٌ [āl] oldu. Musaggarında أَهْيَلٌ [uveyl] denir ve aslına redd ile أَهْيَلٌ [uhey] dahi denir; yukālu: أَلُ الْأَمِيرِ أَيُّ أَهْلُهُ

أَوْلِيَاؤُهُ وَأَتْبَاعُهُ وَشَارِيهِ Sārih der ki 'inde'l-ba'z aslı Aŵl [evel] idi fethateynle, vāv elife maktüb oldu, pes rücu' ma'nāsından olur.

الْأَلَّةُ [el-ālet] [ḥālet] vezninde) Bu dahi çadır direğine denir. Ve hālet ma'nāsıdır; tekūlu: رَأَيْتُهُ فِي آلَةٍ شَدِيدَةٍ أَيَّ خَالَةٍ Ve katılık, şiddet ma'nāsıdır. Ve serīr-i meyyite denir ki tābūt olacaktır. Ve bir nesneyi işlemeğe vesile olan şey'e denir, أدَاة [edāt] ma'nāsına, dülgerin keseri ve kâtibin kalemi gibi; yukālu: لَا يُعْمَلُ إِلَّا بِأَلَةٍ Ve بِالْأَلَةِ وَهِيَ مَا اعْتَمَلْتُمْ بِهِ مِنْ أَدَاةٍ [ālet] lafzı müfred ve cem'e itlāk olunur, 'alā-kavlin müfredi olmayarak cem'dir yāhūd müfredir, cem'i آلَات [ālāt] gelir.

أَوَّلٌ [Evl] [ḥav] vezninde) Arz-ı Gaṭafān'da bir mevzi' adıdır. Ve Mekke ile Yemāme beyninde bir dere adıdır.

أَوَالٌ [Evāl] [seḥāb] vezninde) Bahreyn denizinde bir ceziredir ki yanında megāş-ı lü'lü' vardır. Ve Bekr ve Tağlib kabilelerine mahsūs bir sanem adıdır.

الْأَوَّلُ [el-evvel] Hemzenin ve vāv-ı müşeddedenin fethiyle ki أَحْمِرُ [āḥir] mukābilidir. Ve "و،أ،ل" māddeinde mersümdür.

الْإِيَالَاتُ [el-iyālāt] (hemzenin kesriyle) Derelere denir, أَوْدِيَةٌ [evdiyēt] ma'nāsına.

الْأَوَّلُ [el-evel] (fethateynle) Sebki ve takaddüm eylemek ma'nāsıdır; yukālu: أَوَّلَ الرَّجُلِ أَوَّلًا مِنَ النَّبَابِ الرَّابِعِ إِذَا سَبَقَ

أَوَّلِيلٌ [Evlil] (hemzenin fethiyle) Mağrib'de bir tuzla adıdır.

[أ. ل.]

الْأَهْلُ [el-ehl] (hemzenin fethi ve hā'nın sükūnuyla) Bir adamın 'aşiret ve akribāsına denir, evlād ve 'ayāl ve ihvān ve sā'ir kavim ve tebāri gibi; yukālu: هُوَ مِنْ

أَهْلِهِ أَيْ مِنْ عَشِيرَتِهِ وَذَوِي قُرْبَاهُ [Ve] آل [āl] bundan maktübdür. Cem'i أَهْلُونَ [ehlün] gelir ve أَهَالِي [ehālī] gelir hemzenin fethiyle ve āhirinde yā ile, لِيَالِي [leyālī] gibi ve أَهَالٌ [āhāl] gelir medd ile, فَرَاحٌ [ferāḥ] ve أَفْرَاحٌ [efrāḥ] gibi ve أَهْلَاتٌ [ehlāt] gelir hā'nın sükūnuyla ve fethiyle. Ve

أَهْلُ الْأَمْرِ [ehlu'l-emr] أَوْلُو الْأَمْرِ [ulu'l-emr] demektir; yukālu: هُوَ أَهْلُ الْأَمْرِ أَيُّ وَوَلَانُهُ Ve

أَهْلُ النَّبَيْتِ [ehlu'l-beyt] Bir adamın hānesi sükūnına itlāk olunur. Ve

أَهْلُ الْمَذْهَبِ [ehlu'l-mezheb] Bir mezhebin sālik ve mu'tekidine itlāk olunur. Ve

أَهْلُ الرَّجُلِ [ehlu'r-recul] ve

أَهْلَةُ الرَّجُلِ [ehletu'r-recul] Kişinin zevcesine itlāk olunur. Ve

أَهْلُ النَّبِيِّ [ehlu'n-nebiyyi] 'Aleyhi's-selām ezvāc-ı mutahhere ve benāt-ı müzehhere ve dāmād-ı mükerremeleri olan 'Alī el-Murtaḏā'dan yāhūd ezvāc-ı mutahhere ile آل [āl] itlāk olunan ricālden 'ibārettir ki ahfād ve zürriyyāt onda dāhildir. Ve

أَهْلُ الْأَنْبِيَاءِ [ehlu'l-enbiyā'] Her peygamberin ümmetine de itlāk olunur.

Mü'ellifin *Başā'ir*'de beyānına göre أَهْلُ [ehl] esmā-i 'umūmdandır. Ez-ān-cümle أَهْلُ الرَّجُلِ [ehlu'r-recul] şol kimselerdir ki onları ve o adamı bir neseb yāhūd bir dīn yā bir sinā'at yā beyt ve beled cem'e eylemiş ola. Pes fi'l-asl أَهْلُ بَيْتِ الرَّجُلِ [ehlu beyti'r-recul] bir meskenin cem'e eylediği kimseler olup ba'dehu tecevvüzen bir nesebin cem'e eylediklerinde isti'māl, ba'dehu 'ale'l-itlāk üsret-i Hazret-i Nebevī'de müte'āref oldu. Bu münāsebetle أَهْلُ الرَّجُلِ [ehlu'r-recul] صَاحِبَةُ النَّبَيْتِ [sāhibetu'l-beyt]i ya'nī zevcesinde

ve ahlul-İslām [ehlu'l-İslām] dīn-i İslām'ın cem'e eylediği zevâtta isti'mâl olundu.

Ve 'Arabların kâdim olan adama مَرْحَبًا وَأَهْلًا kavli "Sen müzâyakasız ve se'atli ve şen ve âbādān ve yerli âşinā ve hānedān olan mahalle geldin, ecānib ve gurebā' olan mahalle gelmedin!" demektir ki murād zāt ve kadr ve şānını 'arif āşinā ve ahhāba geldin, her hālde hoş-dil ve 'azīz ve mükerrem olacaksınız demektir; yekūlūne: مَرْحَبًا Ve وَأَهْلًا أَيَّ صَادَقَتْ أَهْلًا لَا غُرْبَاءَ

أَهْلٌ [ehl] Müstehak ve müstevcib ma'nāsına müsta'meldir. Bunda müfred ve cem'e itlāk olunur; yukālu: هُوَ وَهُمْ أَهْلٌ Ve أَلَّ [āl] ma'nāsınadır ki akribā' ve ehlibā' ve evliyāya denir. Ve أَلَّ [āl] kelimesinin aslı أَهْلٌ [ehl] idi, ke-mā tekaddeme fi "أ، و، ل"; ve minhu وَرَسُولُهُ أَيَّ أَوْلِيَاءُ هُوَ

أَهْوُولٌ [el-uhūl] [ufūl] vezninde) Ehl edinmek ma'nāsınadır ki zevce edinmek ve kavm ve 'aşiret ve ahhāb edinmekten 'ibarettir; yukālu: أَهْلَ الرَّجُلِ أَهْوُولًا مِنْ أَلْبَابِ إِذَا اتَّخَذَ أَهْلًا الْأَوَّلُ وَالثَّانِي إِذَا اتَّخَذَ أَهْلًا

التَّاهُلُ [et-te'ehhul] [tefa'ul] vezninde) ve

الِئْتِهَالُ [el-ittihāl] [ifti'āl] vezninde) أَهْوُولٌ [uhūl] ma'nāsınadır; yukālu: تَأَهَّلَ الرَّجُلُ وَاتَّهَّلَ بِمَعْنَى أَهْلَ

الْأَهْلُ [el-āhil] [şāhib] vezninde) Şen ve âbādān yere denir; yukālu: مَكَانٌ أَهْلٌ أَيُّ لَهُ أَهْلٌ

الْمَأْهُوْلُ [el-me'hūl] Bi'l-fi'l kendide şenlik olan yere denir; yukālu: مَكَانٌ مَأْهُوْلٌ أَيُّ فِيهِ أَهْلُهُ وَقَدْ أَهْلَ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ

الْأَهْلِيَّ [el-ehliyy] (yā-yı nisbetle) Hāneye ve adama mūnis ve şenliğe me'lūf

olan hayvāna denir ki vahşī ve yabanī mukābilidir; yukālu: جَمَارٌ أَهْلِيٌّ أَيُّ مَأْلُوفٌ لِلْمَنْزِلِ

أَهْلِيٌّ [el-ehil] [ketif] vezninde) [ehliyy] ma'nāsınadır.

التَّاهِيلُ [et-te'hīl] Kādim ve misāfire أَهْلًا diye alkışlamak ma'nāsınadır; yukālu: Ve أَهْلٌ بِهِ إِذَا قَالَ لَهُ مَرْحَبًا وَأَهْلًا bir adamı bir nesneye müstehak ve şāyān görmek ma'nāsınadır; yukālu: أَهْلُهُ لِذَلِكَ إِذَا رَأَهُ أَهْلًا لَهُ

الْأَهْلُ [el-ehel] [fethateynle] Üns ve ülfet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَهْلٌ بِهِ أَهْلًا مِنْ أَلْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أُنِسَ بِهِ

الِئْتِهَالُ [el-ihāl] [iṣāl] vezninde) Bu dahi bir adamı bir nesneye müstehak görmek ma'nāsınadır; yukālu: أَهْلُهُ لِذَلِكَ إِهْيَالًا إِذَا رَأَهُ أَهْلًا لَهُ

الِئْتِهَالُ [el-istihāl] Müstehak olmak, isticāb ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَأْهَلَهُ Ve bu lügat-ı ceyyidedir. Cevheri'nin inkārı bātıl ve beyhüdedir. Mütercim der ki Ḥayālī hāşiyesinin dībācesinde اَلْحَمْدُ لِمُسْتَأْهَلِهِ kavli bundandır. Ve

إِسْتِهَالٌ [istihāl] [ihālet] [ihālet] ahz eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَأْهَلَ فُلَانٌ إِذَا أَخَذَ الْإِهَالَةَ

الِئِهَالَةُ [el-ihālet] (hemzenin kesriyle) İç yağına denir 'alā-kavlin arınmış ve sızıtılmışına yāhūd zeytūn yağına denir; tekūlu: Ve مُتْلَاكُنَا إِهَالَةً أَيُّ شَحْمًا أَوْ مَا أُذِيبَ مِنْهُ أَوْ زَيْتًا Ve mut-lakan katık olan şey'e denir, yağ ve sirke ve sāriri gibi. Ve 'Arabların: "سُرْعَانٌ ذَا إِهَالَةٍ" meselleri "س، ر، ع" māddeinde beyān olundu. Ve

إِهَالَةٌ [Ihālet] Bir mevzi' adıdır.

الْأَهْلَةُ [el-ehilet] [ferihāt] vezninde)

Māla itlāk olunur, 'inde'l-^cArab cimāl ve mevāşīdir; yukālu: هُوَ أَهْلٌ أَهْلَةٌ أَي مَالٍ
 أَهْبَلٌ [Uheyl] [Zübeyr] [zubeyr] vezninde) Bir mevzi^c adıdır.

Rūmiyyeden bir şehrin ismidir.

أَيْلٌ [Eyyel] (بَقَمٌ [bağqam] vezninde) Bir beldedir.

[أ ي ل]

إِيلٌ [Īl] (hemzenin kesriyle) Esmā-i hüsnā-i ilāhiyyedendir. Şārih der ki Süryānīdir, إِسْرَائِيلَ [isrā'īl] عِبْدُ اللَّهِ [‘abdullāh] yāhūd إِسْمَاعِيلَ [ismā'īl] صَفْوَةُ اللَّهِ [şafvetullāh] demektir; ve مُطِيعُ اللَّهِ [muṭī‘ullāh] demektir. Pes إِيلٌ [īl] kelimesi tevārüdü'l-lüga kabīlinden olur. Ve

إِيلٌ [Īl] Bir dağın adıdır.

إِيلِيَاءٌ [Īliyā³] (hemzenin kesriyle ve elifin meddi ve kasrıyla ve iki sürette lām'ın teşdidiyle) ve

إِيلْيَاءٌ [Īlyā³] (yā-yı vāhide ile ve elifin meddi ve kasrıyla) Kuds-i şerīf şehrinin ismidir. Mütercim der ki Süryānīde إِيلِيَا [īliyā] hudāyī ma‘nāsınadır, زِيرَا إِيلٌ [īl] ism-i celāl ve يَا [yā] kelimesi Süryānīde edāt-ı nisbettir. Ve إِيلْيَا [īlyā] إِيلِيَا [īliyā] muhaf-fefidir, هَاسِلٌ-ı ma‘nā بَيْتُ اللَّهِ [beytullāh] demektir.

أَيْلَةٌ [Eylet] (hemzenin fethiyle) Mekke ile Medīne beyninde Yenbu^c kurbünde bir dağın adıdır. Ve Yenbu^c ile Mışır beyninde bir belde adıdır; ‘Aqabe-i Eyle meşhürdür. ‘Aqīl b. Hālid el-Emevī ki mevālī-i Hazret-i ‘Osmān’dandır ve onun akribāları ve Yūnus b. Yezīd ki mevālī-i Mu‘āviye’dendir ve akribāları ve bir cemā‘at-i muhaddisīn oradandır.

إِيلَةٌ [Īlet] (hemzenin kesriyle) Bāharz kazāsında bir karyedir. Ve iki mevzi^c adıdır.

أَيْلُولٌ [eylül] (hemze-i meftūha ile) Şühūr-ı

FASLU'L-BĀ'Ī'L-MUVAHHADE

(فَصْلُ الْبَاءِ الْمُوحَّدَةِ)

[ب أ د ل]

الْبَادَةُ [el-be'delet] [دَحْرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) Sür'atle yürümek ma'nāsınadır; yukālu: بِأَدَلِّ الرَّجُلُ إِذَا مَسَى سَرِيْعًا Ve

بَادَةٌ [be'delet] Kişinin memesiyle koltuğu aralığında olan ete, 'alā-kavlin meme etine denir; cem'i بَادِلٌ [be'ādil]dir, بَطَائِلُ [betā'il] vezninde. Ve 'inde'l-ba'z bunun māddesi sülāsī olmakla mevzi'-i zikri "ب, د, ل" māddesidir. Cevherî'nin burada zikri vehmdir.

[ب أ ز ل]

الْبَازَةُ [el-be'zelet] [دَحْرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) Nizā ve cidāl ma'nāsınadır; yukālu: مَا هَذِهِ الْبَازَةُ أَيَّ اللَّحَاءِ وَالْمُعَارَضَةِ Ve tīz ve tīz yürümek ma'nāsınadır; yukālu: بَأَزَلَّ الرَّجُلُ إِذَا مَسَى سَرِيْعًا

[ب أ ل]

الْبَيْئِلُ [el-be'īl] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) Hīre ve cura adama denir; yukālu: ضَعِيْلٌ بَيْئِلٌ أَيُّ ضَعِيْفٌ ضَعِيْفٌ

الْبِبَاةُ [el-be'ālet] [كَرَامَةٌ] [kerāmet] vezninde) ve

الْبُبُوْلَةُ [el-bu'ūlet] [سُهُوْلَةٌ] [suhūlet] vezninde) Bir kimse hīre ve cura olmak ma'nāsınadır; yukālu: بُوُلُ الرَّجُلُ بِأَلَّةٍ وَبُؤُوْلَةٌ مِّنْ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ تَبِيْلًا

[ب ب ل]

بَابِلُ [Bābil] [صَاحِبٌ] [šāhib] vezninde) 'Irāq'ta bir mevzi' adıdır. Ona sihr ve hamr nisbet olunur, sihr-i Bābilî ve hamr-ı Bābilî meşhürdür.

Şārih der ki Bābil belde olmak üze-

re ma'rūftur ve Süryānīdir, nehr ma'nāsınadır, Dicle ve Fırāt yanlarında vāki'dir. Selefte mülük-i Ken'āniyyīn makarrı idi. Nemrūd, Hazret-i İbrāhīm'i orada nāra ilkā eyledi. İntehā.

الْبَابِلِيُّ [el-bābiliyy] ve

الْبَابِلِيَّةُ [el-bābiliyyet] Semm ile hamra itlāk olunur, zāhiren Bābil mevki'leri olduğuna mebnīdir.

[ب ب ل]

الْبِتْلُ [el-betl] (bā'nın fethiyle) Kesmek ma'nāsınadır; yukālu: بَتَلَهُ بَتْلًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Ve bir nesneyi āherden ayırıp ifrāz ve temyīz eylemek ma'nāsınadır; yukālu: بَتَلَ الشَّيْءَ إِذَا مَيَّرَهُ عَنْ غَيْرِهِ Ve

بِتْلٌ [betl] Kesilmiş nesnede isti'māl olunur, mübālagatan mebtūl ma'nāsına; ve minhu yukālu: عَطَاءٌ بِتْلٌ أَيُّ مُنْقَطِعٌ لَا يُسْبِهُهُ عَطَاءٌ Ya'nī "Bir 'atādır ki envā'ından munkatı' ve mütemeyyizdir, mikdārda kendisine aslā bir tür-lü 'atā' şebīh olmaz" yāhūd "efrādından munkatı'dır" demektir ki ensesi kesilmiş 'atādır demek olur; ve yukālu: صَدَقَةٌ بِتْلَةٌ أَيُّ صَادِقَةٌ مِّنْ بَابِهَا Ya'nī kat'ī olmakla min-ba'd ric'at ihtimālî yoktur.

التَّبْتِيلُ [et-tebtīl] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) Bu dahi kesmek ma'nāsınadır. Ve تَبْتَيْلٌ [tebetul] ma'nāsınadır, ke-mā se-yuzkeru.

الْإِنْبِتَالُ [el-inbitāl] [إِنْفِعَالٌ] [infī'āl] vezninde) ve

التَّبْتُلُ [et-tebettul] [تَفْعُلٌ] [tefa'ul] vezninde) Kesilmek ma'nāsınadır; yukālu: بَتَّلَهُ فَانْبَتَلَ Ve hurmā fidanı ve hurmā fidanı وَتَبْتُلٌ أَيُّ قَطَعُهُ فَانْقَطَعَ وَتَقَطَّعَ بَتُولٌ [betūl] olmak ma'nāsınadır, ke-mā se-yuzkeru; yukālu: إِنْبَتَلَتِ الْفُسَيْلَةُ وَتَبَّتَلَتْ إِذَا صَارَتْ Ve تَبْتُلٌ إِلَى اللَّهِ Ve تَبْتُلٌ

sivādan kesilip vech-i ihlāsla Hakk'a teveccüh ve 'ubüdiyyet eylemek, 'alā-kavlin nikāh ve tezevvücü terk edip zehādet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَبَّئِلْ إِلَى اللَّهِ وَتَبَّئِلْ Mü'ellif işbu āyet-i kerīmeye işāret eylemiştir: ﴿وَتَبَّئِلْ إِلَى اللَّهِ تَبَّيْلًا﴾ Bu āyette ihtibāk san'atı vardır. Ve تَبَّئِلْ نَفْسَكَ تَبَّيْلًا ve تَبَّئِلْ تَبَّيْلًا sebkindedir, bi'l-külliyeye dergāh-ı Hazret-i Hakk'a munkatı' ve müteveccih olup dā'imā nefsinin mā-sivādan kat' ve tecrīd üzere olmağı mutazammındır. Ve تَبَّئِلْ [tebtīl] dahi تَبَّئِلْ [tebettul] ma'nāsına da olmakla ri'āyet-i fevāsıl ve tefennün ve dakīka-i mezkūre nüktelerine de mebnī olur. Ve bu Sībeveyhi mezhebidir.

التَّبْوَلُ [el-betūl] [صَبُورٌ] [şabūr] vezninde) Şol hatuna denir ki ricāl kısmından bi'l-külliyeye kesilip aslā onlara dā'ir hāceti ve şehvet ve mürāca'atı olmaya; yukālu: إِمْرَأَةٌ مَبْتُوْلٌ أَيْ مُنْقَطِعَةٌ عَنِ الرِّجَالِ لَا أَرْبَ لَهَا فِيهِمْ Mer-yem el-'Azrā' radiyallāhu 'anhā cenābına Betūl itlākı bu cihettedir. Ve

بِتْوَلُ [Betūl] Fāṭimatu'z-Zehrā' radiyallāhu 'anhā cenāblarının lakablarıdır, fazl ve dīn ve haseb cihetleriyle nisvān-ı zamāndan ve nisvān-ı ümmetten munkatı'a ve müte-meyyize olduğu için. Ve

بِتْوَلُ [betūl] Şol hurmā fidanına denir ki ağacın kökünden başkaca ayrılıp kök salmakla anasından munkatı' ve müstagnī ola; yukālu: فَيْسِيلَةٌ مَبْتُوْلٌ أَيْ مُنْقَطِعَةٌ عَنْ أُمِّهَا مُسْتَعِينَةٌ بِنَفْسِهَا

التَّبَّيْلُ [el-Betīl] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) Bu dahi Hazret-i Meryem'e itlāk olunur, بتْوَلُ [betūl] gibi. Ve anasından ayrılıp başkaca kök salan hurmā fidanına denir. Ve derenin aşağısında olan akıntıya denir; cem'i

بِتْلٌ [butul] gelir, كُتُبٌ [kutub] vezninde. Ve salkımları aşağıya doğru sarkık olan ağaca denir. Ve Yemāme'de bir dağın adıdır. Ve bir derenin ismidir.

الْبَيْتَلَةُ [el-betīlet] [سَفِينَةٌ] [sefinet] vezninde) Bu dahi anasından başkaca bi-nefsihi kök salmış hurmā fidanına denir. Ve بَيْتَلٌ [Betīl] nām cebel-i mezkūr kurbünde bir su adıdır. Ve insānın ve hayvānın sağrısına denir, عَجِزٌ [‘aciz] ma'nāsına. Ve etine dolu tıknaz 'uzva denir; yukālu: عُضْوٌ بَيْتَلٌ أَيْ مُكْتَبِرٌ Ve بَيْتَلَاءٌ [betlā'] ma'nāsınadır, ke-mā se-yuzkeru.

الْمَبْتَيْلَةُ [el-mubtīlet] [مُحْسِنَةٌ] [muḥşinet] vezninde) Şol hurmā ağacına denir ki بَيْتَلَةٌ [betīlet] dedikleri fidan-ı mezkūrun anası ya'nī aslı ola.

الْإِسْتَيْتَالُ [el-istibtāl] Bu dahi hurmā fidanı بِتْوَلُ [betūl] olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَيْتَلْتُ الْفَيْسِيلَةَ بِمَعْنَى تَبَّئِلْتُ

الْمَبْتَيْلَةُ [el-mubettelet] [مُعْظَمَةٌ] [mu'azzamet] vezninde) Be-gāyet hūb ve dil-ber mahbūbeye denir, gūyā ki hüsn ü cemāl cism ve endāmına biçilmiş kat'ī kisvet ola; yukālu: إِمْرَأَةٌ مَبْتَيْلَةٌ أَيْ جَمِيلَةٌ كَأَنَّهَا بَيْتَلٌ حُسْنُهَا عَلَى أَعْضَائِهَا ki tāmū'l-hilkat ve mütenāsibetü'l-a'zā olup endāmının etleri birbiri üzere gelmiş olmaya, ya'nī serv-i seḥī gibi bir çırpıdan çıkmış mevzūn ola, 'alā-kavlin endāmında inkıbāz olmayıp rāst ve nāziik ola; yukālu: إِمْرَأَةٌ مَبْتَيْلَةٌ إِذَا كَانَتْ لَمْ يَرْكَبْ بَعْضٌ لَحْمِهَا بَعْضًا أَوْ كَانَ جَمَلٌ مَبْتَيْلٌ إِذَا كَانَ فِي أَعْضَائِهَا إِسْتِزْسَالٌ Ve bununla ricāl tā'ifesi sıfatlanmaz.

الْبَيْتَلَاءُ [el-betlā'] [حَمْرَاءٌ] [ḥamrā'] vezninde) بَيْتَلٌ [ebtel] kelimesinden mü'ennestir, بَيْتَلَةٌ [betīlet] gibi kesik ve munkatı' nesnelere vasf olur; ve minhu: عُمُرَةٌ بَيْتَلَاءٌ أَيْ لَيْسَ مَعَهَا

غَيْرَهَا وَيُقَالُ عَمْرَةَ بَيْلَةٌ وَيُقَالُ مَرٌّ عَلَى بَيْلَةٍ وَبَثْلَاءُ
غَيْرِهَا وَيُقَالُ عَمْرَةَ بَيْلَةٌ وَيُقَالُ مَرٌّ عَلَى بَيْلَةٍ وَبَثْلَاءُ
مِنْ رَأْيِهِ أَيَّ عَزِيمَةٍ لَا تُرَدُّ
mümkün olmayan ‘azîmet-i kat’iyye üzere
mürür eyledi.”

[ب ث ل]

الْبَيْلَةُ [el-bušet] (bā'nın zammı ve sâ-
yı müsellesele sükûnuyla) Şöhret
ma'nâsınadır; yukâlu: لَهُ بَيْلَةٌ أَيُّ شُهْرَةً

[ب ح ل]

التَّبَعِيلُ [et-tebcîl] (تَفْعِيلٌ [tef'îl] vezninde)
Bir adama ta'zîm eylemek ma'nâsınadır;
yukâlu: بَجَلٌ إِذَا عَظَّمَهُ Ve bir adama بَجَلٌ
[becel] demek ma'nâsınadır; yukâlu: بَجَلٌ
إِذَا قَالَ لَهُ بَجَلٌ

الْبِعَالُ [el-becâl] (سَحَابٌ [seḥâb] vezninde)
ve

الْبِعِيلُ [el-becîl] (أَمِيرٌ [emîr] vezninde)
Mu'azzam ve muvakkar adama yâhüd
‘azîmü'l-kadr müsinn ve ihtiyâr olarak
şekl ve şemâ'il sâhibi vecîh ve seyyid ve
zî-şân adama denir; yukâlu: رَجُلٌ بِعَالٌ وَبِعِيلٌ
أَيُّ مُبِجَّلٌ أَوْ هُوَ الشَّيْخُ الْكَبِيرُ السَّيِّدُ الْعَظِيمُ مَعَ جَمَالٍ
وَنُبُلٍ Ve

بِعِيلٌ [becîl] Yoğun ve galîz nesneye itlâk
olunur; yukâlu: شَيْءٌ بِعِيلٌ أَيُّ غَلِيظٌ

الْبِعَالَةُ [el-becâlet] (أَصَالَةٌ [aşâlet] vezninde)
ve

الْبُجُولُ [el-bucûl] (فُعُودٌ [ku'ûd] vezninde)
Bir adam بَجِيلٌ [becîl] olmak ma'nâsınadır;
yukâlu: بَجَلُ الرَّجُلِ بَجَالَةٌ وَبُجُولًا مِنَ الْبَابِ الْحَامِسِ
إِذَا كَانَ بَجِيلًا

الْبَائِلُ [el-bâcil] (صَاحِبٌ [şâhib] vezninde)
Hoş-hâl ve sâhib-i ni'et ü refeh ü servet
adama denir; yukâlu: رَجُلٌ بَائِلٌ أَيُّ الْحَسَنِ
وَالْحَالِ الْمُحْصَبِ Ve dâ'imâ şen ve şādân ada-
ma denir; yukâlu: رَجُلٌ بَائِلٌ أَيُّ فَرْحَانَ Ve
bunlar bâb-ı âtîdendir.

الْبَيْجَلُ [el-becl] (bā'nın fethiyle) ve

الْبُجُولُ [el-bucûl] (وُضُولٌ [vuşûl] vezninde)
Bir adam بَائِلٌ [bâcil] olmak ma'nâsınadır;
yukâlu: بَجَلُ الرَّجُلِ وَبَجَلٌ وَبُجُولًا مِنَ الْبَابِ
الرَّابِعِ وَالْأَوَّلِ إِذَا صَارَ بَائِلًا

الْأَبْجَلُ [el-ebcel] (أَحْمَدٌ [aḥmed] vezninde)
Ayakta bir kalın damarın ismidir; ‘alâ-
kavlin at kısmının kollarına mahsûstur,
insânda أَكْحَلٌ [ekḥal] dedikleri damar
mesabesindedir.

الْبِعَلُ [el-becel] (fethateynle) Bühtân
ma'nâsınadır; ‘alâ-kavlin bā'nın zam-
mıyla bühtân-ı ‘azîme denir. Ve ‘aceb
ve ta'accüb ma'nâsınadır. Ve Loḳmân b.
‘Ad'ın işbu: “خُذِي مِنِّي أَحْيَى ذَا الْبِجَلِ” kavlinde
‘ad'ın işbu: “خُذِي مِنِّي أَحْيَى ذَا الْبِجَلِ” kavlinde
ma'nâsınadır. Tafsîli bu-
dur ki birâderlerinden birisi bir hatuna hit-
be eylemekle Loḳmân o hatuna birâder-i
merkûmunu zemm ve kadh zımnında
kelâm-ı mezbûru îrâd eylemiştir. Bunda
vâki' بَجَلٌ kelimesi vech-i âtî üzere haseb
ve kifâye ma'nâsından me'hûz olmakla
birâderim mezbûr be-gâyet dūn-himmet
ve mütenezzil kimse olmakla me'âlî-i
umûra sarf-ı zihn eylemeyip rezâlet-i tab'ı
hasebiyle dâ'imâ umûr-ı hasîseye ragbet
ve irtikâb edip bu bana kifâyet eder diye
kasr-ı bā'-ı himmet eder demektir.

بَجَلِي [becelî] (fethateynle ve yâ-yı mü-
tekellime izâfetle ve cîm'in sükûnuyla
câ'izdir) [ḥaşbî] ma'nâsınadır, ya'nî
بَجَلٌ [becel] kelimesi ism olur ve iki vech
üzere isti'mâl olunur: Evvelâ حَسْبُ [ḥasbu]
mürâdifi olur; tekûlu: بَجَلِي أَيُّ حَسْبِي Ya'nî
“Bana yetişir.” Ve ism-i fi'l olur يَكْفِي
[yekfi] ma'nâsına. Pes بَجَلٌ ve بَجَلِي der-
sin lām'ların sükûnlarıyla, يَكْفِيكَ ve يَكْفِينِي
ma'nâsına. Sâniyâ harf olur, نَعْمَ [ne'am]

ma'nāsına ki harf-i tasdīktir.

الْإِبْجَالُ [el-ibcāl] (hemzenin kesriyle) Kifāyet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَبْجَلُهُ الشَّيْءُ إِذَا كَفَاهُ

الْبِجْلَةُ [el-beclət] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Şecere-i sagīreye denir; cem'ci بَجَلَاتٌ [beclāt]tır. Ve hūb ve dil-ber olan şekl ve sīmāya ve çehre-i dil-ārāya denir; yukālu: بِهِ بِجْلَةٌ أَي شَارَةٌ حَسَنَةٌ Ve

بِجْلَةٌ [Beclət] Bir kabīlenin pederi ismidir; nisbetinde بِجْلِيٌّ [Becliyy] denir cīm'in sükūnuyla; ashābdan 'Amr b. 'Abese ve muhaddisinden 'Īsā b. 'Abdurrahmān el-Becliyyān onlardandır.

بِجْلَةٌ [Becīlet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Yemen'de Ma'add kabīlesinden bir cemā'attir; nisbetinde بِجْلِيٌّ [Beceliyy] denir harekātla; ashābdan Cerīr b. 'Abdullāh el-Becelī ona mensūbdur.

بَنُو بِجَالَةَ [Benū Becālet] (سَحَابَةٌ [sehābet] vezninde) Bir batnın ismidir.

[ب ح ل]

الْبُحْلُ [el-baḥl] (bā'nın fethi ve ḥā-yı müh-melenin sükūnuyla) Adamı hākisār eden fakr-ı şedīd ma'nāsınadır.

[ب ح د ل]

الْبِحْدَلَةُ [el-baḥdelet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Omuz başının ardında olan kürek kemiği eğilmek ma'nāsınadır; yukālu: بَحْدَلَ الرَّجُلُ إِذَا مَالَتْ كَيْفُهُ Ve sür'atle yürümek ma'nāsınadır; yukālu: بَحْدَلَ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ فِي: فِي السَّعْيِ Ve işte ve yelip yopurmakta cüst ve çabukluğa denir; yukālu: بِهِ بَحْدَلَةٌ أَي خِفَّةٌ فِي السَّعْيِ

بِحْدَلٌ [Baḥdel] (جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Bir recil adıdır.

[ب ح ش ل]

الْبِحْشَلَةُ [el-baḥşelet] (şīn-i mu'ceme ile دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Kara 'Arabların raksı gibi raks eylemek ma'nāsınadır; yukālu: بَحْشَلَ الْعُلَامُ إِذَا رَقَصَ رَقْصَ الرَّنَجِ

بِحْشَلٌ [Baḥşel] (جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Aḥmed b. 'Abdurrahmān el-muhaddis el-Miṣrī lakabıdır.

[ب ح ظ ل]

الْبِحْظَلَةُ [el-baḥẓalet] (zā-yı mu'ceme ile دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) 'Arab tavşanının ve fārenin kalkıyıp sıçraması gibi sıçrayıp atılmak ma'nāsınadır; yukālu: بَحْظَلَ إِذَا قَفَرَ قَفْرَانَ الْيُؤْبُوعِ وَالْفَأْرَةَ

[ب خ ض ل]

الْبِخْضَلُ [el-baḥḍal] (ḥā-yı mu'ceme ile جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Kalın gövdeli, eti çok, yumru ve topaç adama denir.

التَّبِخْضَلُ [et-tebaḥḍul] (تَدَاخْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Gövdenin eti çok ve kalın olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَبِخْضَلٌ لَحْمُهُ إِذَا غَلَطَ وَكَثُرَ

[ب خ ل]

الْبُحْلُ [el-buḥl] ve

الْبُحُولُ [el-buḥūl] (bā'ların zammıyla) ve

الْبِحْلُ [el-beḥal] (جَبَلٌ [cebel] vezninde) ve

الْبُحْلُ [el-baḥl] (نَجْمٌ [necm] vezninde) ve

الْبُحْلُ [el-buḥul] (عُنُقٌ [ʿunuḳ] vezninde) Nākesliğe denir ki cūd ve kerem mukābilidir; yukālu: بِهِ بُحْلٌ وَبُحُولٌ وَبِحْلٌ وَبِحْلٌ أَي ضِدُّ الْكَرَمِ Ve

بُحْلٌ [buḥl] (bā'nın zammıyla) ve

بِحْلٌ [beḥal] (fethateynle) Masdar olurlar, nākeslik edip imsāk eylemek ma'nāsına; yukālu: بَحْلٌ بِكَذَا وَبِحْلٌ بِأُخْلًا وَبِحْلًا مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ

تَبَدَّلَ وَتَبَدَّلَ مِنْهُ إِذَا اتَّخَذَهُ Ve gāh olur ki بَحَلَّ [beħal] ile ki fethateynledir, mübālagaten pek bahīl olan kimse sıfatlanır; yukālu: رَجُلٌ بَحَلٌّ مُبَالَغَةً

أَلْبَحِلُّ [el-bāħil] Mümsik ve nākes şahsa denir; cem'i بَحُلٌّ [buħħal] gelir, رُكْعٌ [rukkaʿ] vezninde.

أَلْبَحِيلُ [el-beħīl] [emīr] vezninde) Cībīlī nākesi denir; bāb-ı hāmistendir; cem'i بُحْلَاءٌ [buħħalāʿ] gelir, أُمَرَاءٌ [umerāʿ] vezninde.

أَلْبَحَالُ [el-beħāl] [seħāb] vezninde) ve

أَلْبَحَالُ [el-baħħāl] [šeddād] vezninde) ve

أَلْمُبْحَلُّ [el-mubaħħal] [muʿazzam] vezninde) Pek bahīl ve nākesi denir.

أَلْإِبْحَالُ [el-ibħāl] (hemzenin kesriyle) Bir kimseyi bahīl bulmak ma'nāsınadır; yukālu: أَبْحَلَهُ إِذَا وَجَدَهُ بِحِيلًا

أَلْتَبْحِيلُ [et-tebħīl] Bir adamı buhle nisbet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: بَحَلَّهُ إِذَا رَمَاهُ بِالْبَحْلِ

أَلْمَبْحَالَةُ [el-mebħalet] [merħalet] vezninde) Bā'is-i buhl olan şey'e denir. Kāle's-šārih ve minhu'l-hadīsu: "أَلْوَلَدُ مَبْحَالَةٌ: أَيُّ مَا يَحْمِلُ عَلَى الْبَحْلِ وَالْجُبْنِ وَيَدْعُو إِلَيْهِ مَجْبُتَةً" أي ما يحمل على البخل والجبن ويدعو إليه

[ب د ل]

أَلْبَدَلُ [el-bedel] (fethateynle) ve

أَلْبِدْلُ [el-bidl] (bā'nın kesriyle) ve

أَلْبَدِيلُ [el-bedīl] [emīr] vezninde) Bir nesnenin ʿivaz ve halefine denir ki deġişik ta'bīr olunur; cem'i أَبْدَالٌ [ebdāl]dır; yukālu: هَذَا بَدَلٌ مِنْهُ وَبَدَلٌ وَبَدِيلٌ أَيُّ خَلَفَ مِنْهُ

أَلْتَبَدُّلُ [et-tebeddul] [tefaʿul] vezninde) Bir nesneyi bir nesneden bedel almak

ma'nāsınadır; yukālu: تَبَدَّلَ وَتَبَدَّلَ مِنْهُ إِذَا اتَّخَذَهُ Ve bir nesne eski heyetinden bozulup mütegayyir olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَبَدَّلَ الشَّيْءُ إِذَا تَغَيَّرَ

أَلْإِسْتِبْدَالُ [el-istibdāl] Bu dahi bir nesneyi bir nesneden bedel almak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَبَدَّلَهُ وَبِهِ بِمَعْنَى تَبَدَّلَهُ

أَلْإِبْدَالُ [el-ibdāl] (hemzenin kesriyle) ve **أَلْتَبْدِيلُ** [et-tebdīl] [tef'īl] vezninde) Bunlar da تَبَدَّلُ [tebeddul] ma'nāsınadır; yukālu: وَ أَبْدَلَهُ مِنْهُ وَبَدَّلَهُ إِذَا اتَّخَذَهُ مِنْهُ بَدَلًا

أَلْتَبْدِيلُ [tebdīl] Bir nesneyi tagyīr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا حَرَفَهُ أَيُّ غَيَّرَهُ Müellif تَبْدِيلُ [tebdīl]in bir nesneyi şey'i-āhere deġişmek ma'nāsından iktisār eylemiştir. Bu ma'nāda iki mef'üle ta'diye eder.

حُرُوفُ الْبَدَلِ [ħurūfu'l-bedel] 'İnde's-sarfıyyīn on dört harftir ki onları işbu: "أَنْجَدْتُهُ يَوْمَ صَالَ رُطٌ" kelāmi cem'e eylemiştir. Ve idgāmın gayrıda şāyi'e olan hurūf-ı bedel yirmi bir harftir ki işbu: "بِحِدِّ صَرْفٍ شَكِيسٍ" kelāmi cem'e eylemiştir. Ve işbu hurūf-ı bedelden murād yekdīgerin makāmına vaz' olunan hurūftur, meselā yā' yerine vaz' olunan vāv gibi.

أَلْمُبَادَاةُ [el-mubādelet] [mufā'alet] vezninde) ve

أَلْبِدَالُ [el-bidāl] [cidāl] vezninde) Bir nesneyi bir nesne ile deġişmek ma'nāsınadır; yukālu: بَادَلَهُ مُبَادَاةً وَبَدَالًا إِذَا أَعْطَاهُ مِثْلَ مَا أَخَذَهُ مِنْهُ

أَلْأَبْدَالُ [el-ebdāl] (hemzenin fethiyle) Evliyāullāh zümresinden bir cemā'attir ki Hazret-i Hak celle ve ʿalā onları arzında ikāmet ya'nī ba'zı tasarruf-ı mesālih-i halk zımnında izn-i ma'nevī ile mazhar-ı

hilāfet eder. Ve onlar dā'imā yetmiş nefer olurlar, kırk neferi arz-ı Şām'da ve otuzu bilād-ı sâ'irede olur. İçlerinden biri intikāl eyledikte sâ'ir nāstan birini intihāb ve onun yerine ikāme ve iclās ederler.

الْبَدْلُ [el-bidl] (bā'nın kesriyle ve fethateynle) Şerif ve kerim adama itlāk olunur; cem'i **أَبْدَالٌ** [ebdāl] dir.

الْبَدْلُ [el-bedel] (fethateynle) Bir adam veca'-ı mefāsıla ve kol ağrısına mübtelā olmak ma'nāsınadır; yukālu: **بَدَلَ الرَّجُلُ بَدَلًا** ve yukālu: **مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اشْتَكَّتْ مَفَاصِلُهُ وَبَدَهُ** Ve bir adamın **أَخَذَهُ الْبَدْلُ أَيَّ وَجَعِ الْمَفَاصِلِ وَالْيَدَيْنِ** **بَأَدْلَةٍ** [be'delet]i ağrımak ma'nāsınadır; yukālu: **بَدَلَ الرَّجُلُ إِذَا اشْتَكَّتْ بِأَدْلَتِهِ كَمَا ذَكَرَ فِي مَادَّتِهِ**

الْبَدِيلُ [el-bedil] (ketif [ketif] vezninde) Veca'-ı mefāsıla ve kol ağrısına mübtelā adama denir.

الْبَدَائِلُ [el-beddāl] (şeddād [şeddād] vezninde) Me'kulāt satıcı adama denir ki 'amme bakkāl derler; yukālu: **هُوَ بَدَّالٌ أَيُّ بَيْاعٍ** **Zirā** **بَقَّالٌ** [baqqāl] sebzevāt satıcıya denir.

بَادِئُ [Bādevlā] (dāl'ın fethi ve zammı ve elifin kasrıyla) Bir mevzi'dir.

بُدَيْلٌ [Budeyl] (zübeyr [zubeyr] vezninde) Esmā-i ricāldendir: Budeyl b. Verqā' ve Budeyl b. Meysere ve Budeyl b. Umm Aşram el-Ḥuzā'ıyyān ve Budeyl b. Seleme ve Budeyl b. 'Amr b. Kulşüm ve Budeyl b. Māriye ve Budeyl-i āher ki bir belde ve kabīleye nisbetle müte'āref değildir, cümlesi ashābdandır. Ve Aḥmed b. Budeyl el-Eyyāmī ve bir cemā'at-i uhrā ve **أَمِيرٌ** [emīr] vezninde Bedil b. 'Alī el-Erdebīlī ve Bedil b. Aḥmed el-Herevī ve Bedil b. Ebi'l-Kāsim el-Ḥüyī ve Şāliḥ b.

Bedil muhaddislerdir.

[ب ذ ل]

الْبَدْلُ [el-bezl] (bā'nın fethi ve zāl-ı mu'cemenin sükūnuyla) Ma'lūmdur ki tīb-i nefse bir adama 'atiyye ihsān eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **بَدَلَهُ بَدَلًا مِنَ الْبَابِ** **أَلْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا أَعْطَاهُ وَجَادَ بِهِ**

الْإِبْتِذَالُ [el-ibtizāl] (ifticāl [ifticāl] vezninde) Bir nesneyi dā'imī kullanmak ma'nāsınadır ki sıyānet mukābilidir; yukālu: **يَبْتَذِلُهُ ضِدًّا** **فَرَسٌ لَهُ بَدَلٌ أَوْ يَبْتَذَالُ** "Bir at tır ki vakt-i hācette icrā edip kullanmak için zātında mevkūf ve mahfūz yüğrülük māyesi vardır."

Şāriḥ der ki asl mesel **فَرَسٌ لَهُ ضَوْنٌ وَبَدَلٌ** "fāris'ın unvānındadır, niteki *Esās*'ta mersüm olduğu üzere **فَرَسٌ لَهُ ضَوْنٌ وَبَدَلٌ** derler, kaçan at makdūru olan cery ve huzrun cümlesini def'aten ihrāc eylemeyip ba'zını bezl ve ba'zını vakt-i iktizāya tevkif eylese, niteki **كَحِيلٍ** [keḥil] atların hālidir. İntehā.

الْمِبْدَازَةُ [el-mibzelet] (mikneset [mikneset] vezninde) ve

الْبِذْلَةُ [el-bizlet] (bā'nın kesriyle) Sepette ve sandūkta hıfz olunmayıp her gün isti'māl olunan sebve denir ki gündelik ta'bir olunur. Ve

مِبْدَازَةٌ [mibzelet] ve

مِبْدَلٌ [mibzel] (minber [minber] vezninde) Köhne libāsa denir; tekülü: **خَرَجْنَا عَلَيْنَا فِي مِبْدَلَةٍ وَبَدَلْتِهِ وَهِيَ مَا لَا يُصَانُ مِنَ الثِّيَابِ** **جَاءَ وَعَلَيْهِ مِبْدَلَةٌ وَمِبْدَلٌ أَيُّ ثَوْبٍ خَلَقَ**

الْمُبْتَذِلُ [el-mubtezil] ve

الْمُتَبَذِّلُ [el-mutebezzil] (ibtizāl [ibtizāl]den ve **تَبَذَّلَ** [tebezzul]den ism-i fā'il bünye-

riyle) Gündelik yāhūd köhne libās teleb-büs eden adama denir. Ve dā'imā işini bi-nefsihi işler olan kimseye denir ki nefsinı mübtezel eder; yukālu: هُوَ مُبْتَدَلٌ وَمُتَبَدَّلٌ إِذَا كَانَ يَعْمَلُ عَمَلٌ نَفْسِهِ

الْمُبْتَدَلُ [el-mubtezel] (ism-i mef'ul bünye-siyle) Dā'imā kullanılan şey'e denir; ve minhu yukālu: سَيْفٌ صَدَقَ الْمُبْتَدَلُ أَي مَاضِي الصَّرِيحَةِ Ya'nī kullanılıp çarpıldığı nesnede gereği gibi işlek ve nāfizdir.

مَبْذُولٌ [Mebzūl] (mīm'in fethiyle) Bir şā'irdir.

بَذَلٌ [Bezl] [نَجْمٌ] [necm] vezninde) ve

بَذَالٌ [Bezzāl] [شَدَادٌ] [şeddād] vezninde)

بُذَيْلٌ [Buzeyl] [زُبَيْرٌ] [zubeyr] vezninde) Esmā-i ricāldendir.

[ب ر أ ل]

الْبُرَائِلُ [el-burā'il] [عَلَابِطٌ] [ʿulābiṭ] vezninde) ve

الْبُرَائِلَى [el-burā'ilā] (kasr ile) Kuşun boynunun çevresinde olan değirmice tüylere denir ki ekseri horoz boynunda olur, 'alā-kavlin hemān toy kuşunun boynunda olan değirmice tüylere mahsüstür. Ve

بُرَائِلٌ [burā'il] ve

بُرَائِلَى [burā'ilā] ve

أَبُو بُرَائِلٍ [ebū burā'il] Horoz'a itlāk olunur. Ve

بُرَائِلُ الْأَرْضِ [burā'ilu'l-ard] Yerde biten çayıra ve çimene itlāk olunur.

الْبُرْأَلَةُ [el-ber'elet] [دَحْرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) ve

التَّبْرُؤَالُ [et-teber'ul] [تَدَخْرُجٌ] [tedahruc] vezninde) ve

الْإِبْرِيَالُ [el-ibrilāl] [إِشْمِيزَاةٌ] [işmizāz] vezninde) Horoz ve toy kuşu birbiriyle döğü-

şürken boyunlarında بُرَائِلٌ [burā'il] dedikle-ri değirmi tüyleri kabartmak ma'nāsınadır; yukālu: بُرَأَلُ الدِّيكِ وَالْحُبَارَى وَتَبْرَأَلٌ وَإِبْرَأَلٌ إِذَا نَفَسَ الْبُرَائِلُ لِلْقِتَالِ

الْمُبْرُؤَالُ [el-mubre'ul] (ism-i fā'il bünyesiyle) Şerr ve şūra āmāde olan kimseye itlāk olunur; yukālu: هُوَ مُبْرُؤَالٌ لِلشَّرِّ أَي مُتَهَيِّءٌ لَهُ

بُرْأَلٌ [Bur'āl] (bā'nın zammıyla) Esmādandır: 'Abdulbākī b. Muḥammed b. Bur'āl muhaddis-i Endelusī'dir.

[ب ر ج ل]

بُرْجُلَانٌ [Burculān] (bā'nın ve cīm'in zam-mıyla) Vāsiṭ kazāsında bir karyedir.

الْبُرْجُلَانِيَّةُ [el-Burculāniyyet] Bağdād'da bir mahalledir.

[ب ر ز ل]

الْبُرْزُولُ [el-burzul] [قُنْفُذٌ] [kunfuz] vezninde) Fıl-hey'et iri adama denir.

[ب ر ط ل]

الْبُرْطُولُ [el-burṭul] [قُنْفُذٌ] [kunfuz] vezninde) ve

الْبُرْطُولُ [el-burṭull] (teşdīd-i lām'la أُزْدُؤُ [ur-dunn] vezninde) Bir güne kalansüve ya'nī baş kisvetidir. Şārihin beyānına göre se-lefte Mevlevī külahı gibi uzun bir güne mücevveze idi.

الْبُرْطُولَةُ [el-burṭullet] (zameteynle ve lām'ın teşdīdiyle) İçerisi daracık olan göl-geliğe denir, miżalle-i dayyika ma'nāsına.

الْبُرْطِيلُ [el-birṭil] [قَنْدِيلٌ] [kindil] vezninde) Bir güne uzun ve pek taş'a denir, Türkīde palandız taş'ı derler. Ve bazıları 'indinde bir türlü demir külünge denir ki pek metin ve tülānī olur, onunla değirmen taş'ı nakr ederler, Türkīde dişengi derler. Ve taşçı-ların mutlakan taş kırdıkları külünge denir

ki varyoz ta'bīr olunur. Ve rüşvete denir ki hakkı ibtāl ve bātılı ihkāk sūretine getirmek için verilen zehrliktir; cem'î بِرَاطِيلُ [berāṭīl] gelir. Şārihin beyānına göre bu ma'nā-yı evvelden me'hūzdur; yukālu: أَلْقَمَهُ الْبِرْطِيلَ أَي الرِّشْوَةَ

الْبِرْطَلَةُ [el-berṭalet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Havuzun duvar ve kenārı makūlesi berāberine بِرْطِيلُ [birṭīl] dedikleri taş yapmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا بَرَّطَلَ الرَّجُلُ إِذَا جَعَلَ بِإِزَاءِ حَوْضِهِ بِرْطِيلًا Ve bir adama rüşvet vermek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا بَرَّطَلَ فُلَانًا إِذَا رَشَاهُ

الْبِرْطُولُ [et-teberṭul] (تَدَخْرُجٌ [tedahruc] vezninde) Rüşvet almak ma'nāsınadır; yukālu: بِرْطُولُهُ فَتَبْرُطَلَ إِذَا ارْتَشَى

[ب ر ع ل]

الْبُرْعُلُ [el-bur'ul] (فُنْفُذٌ [kunfuz] vezninde) Sırtlan yavrusuna denir, 'alā-kavlin ak tavşan ile çakalın imtizācından hāsıl olan yavruya denir.

[ب ر غ ل]

الْبِرْغَائِلُ [el-berāgīl] (ġayn-ı mu'ceme ile بِرَاطِيلُ [berāṭīl] vezninde) Suya karīb olan kurā ve arāziye denir, 'alā-kavlin otlu sulu ābādān yer ile berriyye miyānında olan bilāda denir, Enbār ve Kādisiyye gibi; müfredi بِرْغَائِلٌ [birgīl]dir, قِنْدِيلٌ [kindīl] gibi.

الْبِرْغَالَةُ [el-bergālet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) بِرَاطِيلُ [berāgīl] dedikleri arz-ı mezkūrede sākīn olmak ma'nāsınadır; yukālu: بَرَّغَلَ الرَّجُلُ إِذَا سَكَنَ الْبِرْغَائِلَ

[ب ر ق ل]

الْبِرْقَالَةُ [el-berqālet] (دَحْرَجَةٌ la kāf'la [dahrecet] vezninde) Yalan söylemek ma'nāsınadır; yukālu: بَرَّقَلَ الرَّجُلُ إِذَا كَذَبَ

الْبِرْقِيلُ [el-birqīl] (قِنْدِيلٌ [kindīl] vezninde) Selefte kemāngürüh dedikleri ālete denir ki onunla yuvalak atarlar idi, جَلَاهِقٌ [culāhiq] ma'nāsına hālen tüfek onun bedelidir. Bu sūrette tüfeğe de itlākı sahih olur. Asl kemāngürüh zenbūrek olacaktır ki hālen 'Acemde müsta'meldir; ba'zı vūzerā' cebhānesinde dahi resīde-i nazardır.

[ب ز ل]

الْبَزْلُ [el-bezl] (bā'nın fethi ve zā-yı mu'cemenin sūkūnuyla) Yarmak ma'nāsınadır; yukālu: بَزَلَ الشَّيْءَ بَزْلًا مِنْ بَابِ الْأَوَّلِ إِذَا شَقَّه زَارْفِيْنِ دَلْمَهُ Ve hamrın ve sā'ir nesnenin zarfını delmek ma'nāsınadır; yukālu: بَزَلَ الخَمْرَ وَغَيْرَهَا إِذَا نَقَبَ إِيْنَاءَهَا Ve bir nesneyi süziüp durultmak ma'nāsınadır; yukālu: بَزَلَ الشَّرَابَ إِذَا صَفَّاهُ Ve bir işi yāhūd bir mülāhazayı kat'ī ve ilişiksiz eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: بَزَلَ الْأَمْرَ أَوْ الرَأْيَ إِذَا قَطَعَهُ

بَزْلٌ [bezl] ve

بُزُولٌ [buzūl] Devenin azı dişı yarıp çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: بَزَلَ نَابَ البُعَيْرِ بَزْلًا وَبُزُولًا Ve إِذَا طَلَعَ

بَزْلٌ [bezl] Şiddet ve sahtī ma'nāsınadır; yukālu: أَمَرَ دُو بَزْلٍ أَي شِدَّةً

الْبَتْبِزِيلُ [et-tebzīl] Bu dahi yarmak ma'nāsınadır.

الْبَتْبِزُولُ [et-tebezzul] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Yarılmak ma'nāsınadır; yukālu: بَتْبَزَلَ الشَّيْءَ فَتَبْتَزَلَ أَي شَقَّقَهُ فَتَشَقَّقَ Ve bir nesnenin kabını delmek ma'nāsınadır; yukālu: تَبْتَزَلَ الخَمْرَ وَغَيْرَهَا إِذَا نَقَبَ إِيْنَاءَهَا

الْإِنْبِزَالُ [el-inbizāl] (إِنْفِعَالٌ [infi'āl] vezninde) Bu dahi yarılmak ma'nāsınadır; yukālu: إِنْبَزَلَ الشَّيْءَ إِذَا تَشَقَّقَ

الْإِبْتِزَالُ [el-ibtizāl] [ifti'āl] vezninde) Bu dahi bir nesnenin zarfını delmek ma'nāsınadır; yukālu: **إِبْتَزَلَ** الْحَمْرَ وَغَيْرَهَا إِذَا نَقَبَ إِنَاءَهَا

الْبُزَالُ [el-buzāl] [gūrāb] vezninde) Hamr makūlesi nesnenin zarfının delinmiş yerine ya'nī deliğine denir.

الْبَازِلُ [el-bāzil] ve

الْبَزُولُ [el-bezūl] [ṣabūr] vezninde) Azısını henüz yarmış deveye denir, cemel ve nākaya vasf olur; yukālu: **جَمَلَ** وَنَاقَةَ **بَازُلٍ** Cem'leri **بَزُلٌ** [buzel] gelir, **رُكَّعٌ** [rukka'] vezninde ve **بُزُلٌ** [buzul] gelir **كُتُبٌ** [kutub] vezninde ve **بَوَازِلٌ** [bevāzil] gelir. Ve dokuzuncu senede olur ki ondan sonra bir ismle müsem mā olur, dişi zuhūr eylemez. Lākin mü'ellifin onuncu yaşında deveye **مُخْلِفٌ** [muḥlif] itlākı bu kavline münākızdır, niteki "خ،ل،ف" māddesinde beyān eyledi. Ve

بَازِلٌ [bāzil] Devenin **بُزُولٌ** [buzūl] vaktinde zuhūr eden dişine de denir; cem'i **بَوَازِلٌ** [bevāzil] gelir. Ve

بَازِلٌ [bāzil] Tecribe-i ahvālede kāmil ve rüşd ve dirâyette tām̄m ve müstekmil adama itlāk olunur; yukālu: **هُوَ** **بَازِلٌ** أَي كَامِلٌ فِي تَجْرِبَتِهِ

الْمِيزَلُ [el-mibzel] [minber] vezninde) ve

الْمِيزَلَةُ [el-mibzelet] [mikneset] vezninde) Süzgiye denir, **مِضْفَاةٌ** [mişfāt] ma'nāsına.

الْبِزْلَاءُ [el-bezlā'] [ḥamrā'] vezninde) Şol emr-i 'azīme itlāk olunur ki hak ile bātıl miyānını fark ve fasl eyleye; yukālu: **هُوَ** **دَاهِيَةٌ** أَي تَفْصِلُ بَيْنَ الْحَقِّ وَالْبَاطِلِ 'azīmeye itlāk olunur. Ve rey-i ceyyid

ve fikr-i sā'ibe itlāk olunur. Ve şedā'ide ve umūr-ı 'izāma itlāk olunur; yukālu: **هُوَ** **نَهَاضٌ** **بِزْلَاءٍ** أَي الشَّدَائِدِ وَيُقَوْمٌ بِالْأُمُورِ الْعِظَامِ **الْبَازِلَةُ** [el-bāzilet] Māl kısmından şey'ı-i yesīre denir; yukālu: **مَا** **عِنْدَهُ** **بَازِلَةٌ** أَي شَيْءٌ مِنْ مَالٍ Ve şol baş yarığına denir ki deriyi yarıp lākin öte savuşmaya; yukālu: **مَا** **يَلْزَمُ** فِي **الْبَازِلَةِ** وَهِيَ الْحَارِصَةُ مِنَ الشَّجَاجِ تَبْزُلُ الْجِلْدَ وَلَا تَعْدُوهُ **بُزُلٌ** [buzl] [ḫufl] vezninde) Bir keçinin adıdır.

بُزَيْلٌ [Buzeyl] [zubeyr] vezninde) 'Āş b. Vā'il'in 'abd-i āzād-kerdesidir.

الْبِزَالُ [el-bizāl] [kitāb] vezninde) Şol çuvaldız tarzında demir alete denir ki onunla köpük süzecek deliği açılır.

الْتِيزِلَةُ [et-tibzilet] (tā'nın ve zāy'ın kesriyle) ve

الْتِيزِيلَةُ [et-tubeyzilet] (musaggar bünyesiyle. Ba'zı nüshada **تِيزِيلَةٌ** [tibzilet] mersümdür) ve

الْتِيزِيلَةُ [et-tibzillet] (lām'ın teşdidiyle) Boddur adama denir; yukālu: **رَجُلٌ** **تِيزِيلَةٌ** وَتِيزِيلَةٌ وَتِيزِيلَةٌ وَتِيزِيلَةٌ أَي قَصِيرٌ

[ب س ل]

الْبَسْلُ [el-besl] [nesl] vezninde) Harām ma'nāsınadır. Ve helāl ma'nāsına olmakla zıdd olur. Müfred ve cem'e ve müzekker ve mü'ennese itlāk olunur, zīrā fi'l-asl masdardır; yukālu: **هَذَا** **وَهِيَ** **بَسْلٌ** **أَي** **حَرَامٌ** **وَكَذَا** **حَلَالٌ** Ve düşnām ve lev̄m ve tevbīh ma'nāsınadır; yukālu: **بَسْلُهُ** **بَسْلًا** Ve Cāhiliyye'de Gatafān ve Ḳays kabīlelerinden bir tā'ife 'indinde mu'teber olan sekiz eşhūr-i hurumun ismidir. Ve ivdirmek ma'nāsınadır; yukālu: **بَسْلُهُ** **بَسْلًا** **إِذَا** **أَعْجَلَهُ** Ve şiddet ve sahtī ma'nāsınadır. Ve elek ile un makūlesi nes-

neyi elemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا بَسَلَهُ إِذَا نَحَلَهُ بِالْمُنْحَلِ Ve bir nesneyi azca azca elemek ma'nāsınadır; yukālu: بَسَلَ الشَّيْءَ إِذَا أَخَذَهُ قَلِيلًا قَلِيلًا Ve

بَسَلَ [besl] Aspür suyuna ve kına suyuna denir. Ve bed-manzar ve zişt-hey'et adama denir, ke-mā se-yuzkeru. Ve habs eylemek ma'nāsınadır; yukālu: بَسَلَهُ إِذَا حَبَسَهُ Ve Benī 'Āmir b. Lu'eyy cemā'atinin lakabıdır. Ve onlar Kureyş-i Zavāhir'in bir cenāhları idi, cenāh-ı āherlerine **بَسَلَ** [Yesl] itlāk olunur idi yā-yı tahtiyye ile. Ve

بَسَلَ [besl] آمين [āmīn] ma'nāsına isti'māl olunur, إِذَا دَعَا الرَّجُلُ يُقَالُ بَسَلًا بَسَلًا أَيَّ آمِينَ آمِينَ Şārihin beyānına göre icāb ma'nāsından me'hūzdur. وَكَانَ عَمْرُ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ يَقُولُ فِي دُعَائِهِ Mütercim der ki hill ve ibāha manāsından olmak akrebdir; yukālu: بَسَلَهُ اللهُ بَسَلًا أَيَّ أَحَلَّهُ Pes burada بَسَلًا sebkindedir ki "Yā Rab, du'āmı müstecāb edip o maksūdu erzān kıl" demek olur. Ve

بَسَلَ [besl] Veyl ve helāk ma'nāsına müsta'meldir; levn ve şiddet ma'nāsından me'hūzdur; yukālu: بَسَلًا لَهُ أَيَّ وَيْلًا لَهُ وَيُقَالُ بَسَلًا وَأَسَلًا دُعَاءَ عَلَيْهِ

الْبَسِيلُ [el-besīl] [emīr] vezninde) Bu dahi bed-manzar ve kerih-kıyāfet adama denir; yukālu: رَجُلٌ بَسَلٌ وَيَسِيلٌ أَيُّ الْكَرِيهِ الْمُنْظَرُ Ve bir karye adıdır. Ve üdebā-yı Endelus'ten Hālef-i Kureşī nām edibin pederi ismidir. Ve kapta bayata kalmış nebiz ve bāde bakıyyesine denir. Ve harām nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ بَسِيلٌ أَيُّ حَرَامٌ

بَسَلَ [besel] (fethateynle) [ecel] ma'nāsınadır ki kelime-i tasdikdir.

الْإِبْسَالُ [el-ibsāl] (hemzenin kesriyle) Harām kılmak, tahrīm ma'nāsınadır;

yukālu: أَبَسَلَهُ اللهُ أَيُّ حَرَمَهُ Ve bir nesneyi bir şey'e karşı tutup rehn eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَبَسَلَهُ لِكَذَا إِذَا عَرَضَهُ وَرَهْنَهُ Ve bir adamı mehleke ve hizlāna bırakmak ma'nāsınadır; yukālu: أَبَسَلَهُ إِذَا أَشْلَمَهُ لِلْمَهْلَكَةِ ve sipāriş kılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَبَسَلَهُ لِعَمَلِهِ وَأَبَسَلَ بِهِ إِذَا وَكَّلَهُ إِلَيْهِ Ve bir kimse nefsinin mevt ve helāka temkīn eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَبَسَلَ نَفْسَهُ لِلْمَوْتِ إِذَا وَطَّنَهَا Ve hurmā koruğunu kurutup puhte eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَبَسَلَ الْبَسْرَ إِذَا طَبَّخَهُ وَحَفَّفَهُ

الْبُسُولُ [el-busūl] [ku'ūd] vezninde) Bir nesne harām olmak ma'nāsınadır; yukālu: بَسَلَ الشَّيْءُ بُسُولًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا كَانَ وَبَسِيلًا أَيُّ حَرَامًا Ve sūt ve nebiz makūlesi katı ve bed-ta'm olmak ma'nāsınadır; yukālu: بَسَلَ اللَّبَنُ وَالْبَيْدُ إِذَا صَارَ بَاسِلًا

الْبَاسِلُ [el-bāsil] Harām nesneye denir. Ve arslana denir. Ve dilir ve bahādırı denir; cem'i **بَسَلَاءُ** [buselā'] gelir, **أَمْرَاءُ** [umerā'] vezninde ve **بُسُلٌ** [busl] gelir bā'nın zamımıyla; yukālu: رَجُلٌ بَاسِلٌ أَيُّ شَجَاعٌ Ve

بَاسِلٌ [bāsil] Kerih ve müstehcen ve şedid söze denir; yukālu: قَوْلٌ بَاسِلٌ أَيُّ كَرِيهٌ شَدِيدٌ

الْبَسِيلُ [el-besil] [ketif] vezninde) Harām şey'e denir.

التَّبَسُّلُ [et-tebessul] [tefa'ul] vezninde) Gazabdan yā şecā'atten yüzü gözü burtarıp ekşitmek ma'nāsınadır; yukālu: تَبَسَّلَ الرَّجُلُ إِذَا عَبَسَ غَضَبًا [tebessul] bir adamın çehre ve manzarası pek zişt ve kerih olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَبَسَّلَ الرَّجُلُ إِذَا كَرِهَتْ مَرَأَتُهُ وَقَطَعَتْ

الْمُتَبَسِّلُ [el-mutebessil] [mutevekkil] vezninde) Aslana denir.

الْبَسَالَةُ [el-besālet] ve

الْبَسَالُ [el-besāl] (bā'ların fethiyle) Bahadır olmak ma'nāsınadır; yukālu: **بَسَلَ الرَّجُلُ بَسَالَةً** وَيَسَالًا مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا صَارَ بَاسِلًا

التَّبْسِيلُ [et-tebsīl] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bir nesneden hoşlanmayıp iğrenmek ma'nāsınadır; yukālu: **بَسَّلَهُ إِذَا كَرِهَهُ**

الْبَسِيلَةُ [el-besīlet] (سَفِينَةٌ [sefinet] vezninde) Bir nesnenin ta'mında olan acımtırak tada denir; yukālu: **فِيهِ بَسِيلَةٌ أَي فِي طَعْمِهِ عُلْقَمَةٌ** Ve bir nesnenin bakiyyesine denir.

الْبُسْلَةُ [el-buslet] (عُرْفَةٌ [gurfet] vezninde) Rukye ve efsün okuyan adama verilen ücrete denir.

الْإِبْتِسَالُ [el-ibtisāl] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Rukye-hān ücret almak ma'nāsınadır; yukālu: **إِبْتَسَلَ الرَّاقِي إِذَا أَخَذَ الْبُسْلَةَ**

الْمُبَسَّلُ [el-mubessel] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Ta'ımı acı ve kerih olan nesneye denir; ve minhu yukālu: **حَنْظَلٌ مُبَسَّلٌ إِذَا أَكَلَ** Zīrā sādece yendikte ta'ımı pek beşīr gelir.

الْإِسْتِبْسَالُ [el-istibsāl] Bu dahi bir adam nefsinin mevt ve helāka tavtīn ve takrīr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **إِسْتَبَسَلَ** Ve bir adam düşmanı yā helāk ederim yā ben helāk olurum diye bī-muhābā ve bī-bāk u pervā kendisini cenge ilkā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **إِسْتَبَسَلَ الرَّجُلُ إِذَا طَرَحَ نَفْسَهُ فِي الْحَرْبِ يُرِيدُ أَنْ يَفْتَلَ أَوْ يَفْتَلَ**

[ب س ك ل]

الْبُسْكُلُ [el-buskul] (فُنْدٌ [kufuz] vezninde) **فُسْكُلٌ** [fuskul] ma'nāsınadır ki yarış atlarından en sonra gelen ata denir.

[ب س م ل]

الْبِسْمَلَةُ [el-besmelet] (دَخْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) **بِسْمِ اللَّهِ** [bismillāh] demek

ma'nāsınadır; yukālu: **بِسْمَلِ الْقَارِي إِذَا قَالَ بِسْمِ اللَّهِ** Mütercim-i hakir der ki İmām Suyūfī *Muzhir* nām kitabında bu mādde için bāb-ı mahsūs 'akd edip ve bu kabilden olana menhūt itlāk eylemiştir. Ve naht, ıstılāh-ı edebiyede iki kelimeyi ba'de'l-ihtisār terkīb eylemekten 'ibārettir; **حَمْدَلَةٌ** ve **خَوْفَلَةٌ** ve **حَيْعَلَةٌ** ve **هَلَلَةٌ** bunlardır.

[ب س ي ل]

بَسَيْلٌ [Besyel] (yā-yı tahtiyeye ile **بَسَيْلٌ** [ca'fer] vezninde) Rūm tā'ifesinden bir kimsedir ki devlet-i Reşīdiyye'de tercümān idi. Ve Hālef b. Besyel 'ulemā-i Endelus'tendir.

[ب ص ل]

الْبَصْلُ [el-beşal] (fethateynle) Ma'lūmdur ki soğana denir; müfredi **بَصْلَةٌ** [başalet] tir. Ve cenkte başa giyilen tolgaya denir; yukālu: **جَاؤُوا وَفِي رَأْسِهِمُ الْبَصْلُ أَي بِيضُ الْحَدِيدِ** **الْبَصْلِيَّةُ** [el-Beşaliyyet] Bağdād'da bir mahall adıdır.

إِقْلِيمُ الْبَصْلِ [İqlīmu'l-Beşal] Endelus'te İşbīliyye'de bir ülkenin adıdır.

الْمُتَبَصِّلُ [el-mutebaşşil] (مُتَبَصِّرٌ [mutebaşşir] vezninde) Şol nesneye denir ki soğan gibi sık ve kat kat kabuklu ola; yukālu: **قَشْرٌ مُتَبَصِّلٌ أَي كَثِيرُ الْقَشُورِ كَثِيفٌ**

بُضْلَةٌ [Buşlat] (عُرْفَةٌ [gurfet] vezninde) Bir recül 'alemidir.

التَّبْصِيلُ [et-tebşīl] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) ve

التَّبْصُلُ [et-tebaşşul] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Soyup çıplamak ma'nāsınadır; bināları selb içindir; yukālu: **بَصَّلَهُ مِنْ ثِيَابِهِ** **تَبْصَلُوهُ إِذَا أَكْتَرُوا** ve yukālu: **يَا نِي "كَسْرَتِ-ي سُو'أَلَهُ حَتَّى نَفَدَ مَا عِنْدَهُ**

Ermîniyye'de bir dağın adıdır.

شَرَفُ الْبَغْلِ [Şerefu'l-Baʿl] Huccâc-ı Şâm yolunda bir dağdır.

بَغْلَبُكْ [Baʿlebekk] Şâm'da bir şehrin adıdır. “ب.ك.ك” mâddesinde zikr olundu. Mütercim der ki bu ihâle-i mevhûmedir, zîrâ onda mâdde-i mezbûreyi zikr eylemedi, kaldı ki بَغْلُ [baʿl] sanem ismidir ki zikr olundu ve بَكْ [Bekk] o saneme perestiş eden melikin ismidir. Sanem-i mezbûr buk'a-i şehri-i mezkûrda kâ'im olup gidecek terkible şehri-i merkûma itlâk olundu.

[ب غ ل]

الْبَغْلُ [el-bağl] (bâ'nın fethi ve gayn-ı mu'cemenin sükûnuyla) Devâbb kısmından katıra denir, Fârisîde ester denir; cem'i بَغَالٌ [bigāl] gelir bâ'nın kesriyle; mü'ennesi بَغْلَةٌ [bağlet]tir.

الْمَبْغُولَاءُ [el-mebgûlâ] (mîm'in fethiyle) İsm-i cem'dir, katırlara denir.

الْبَغْلُ [el-bağl] [bezl] vezninde) Bir adamın evlâdını هُجْنَةٌ [hucnet]e nisbet eylemek ma'nâsınadır, mâdde-i mezbûredendir, katır kısmı nâ-cins olduğuna mebnidir. Katıra baban kimdir diye su'âl etmişler, anam attır demiş; yukâlu: بَعْلَهُمْ بَغْلًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا هَجَّجْتَهُمْ

الْتَبْغِيلُ [et-tebgîl] بَغْلُ [bağl] ma'nâsınadır; yukâlu: بَعْلَهُمْ يَعْينِي بَعْلَهُمْ Ve yürümekten yorulup fîrû-mânde olmak ma'nâsınadır; yukâlu: بَعْلٌ فِي الْمَسِي إِذَا بَلَدٌ وَأَعْيَا Ve deve yorga ile eşkin beyninde yürümek ma'nâsınadır; yukâlu: بَعَلَّتِ الْإِبِلُ إِذَا مَشَتْ بَيْنَ الْهَمَلِجَةِ وَالْعَتِقِ

بُغَيْلٌ [Buğayl] زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Esmâdandır: Hâfş b. Buğayl muhaddistir.

[ب ق ل]

الْبَقْلُ [el-baql] (bâ'nın fethi ve kâf'ın sükûnuyla) Zâhir ve 'ayân olmak ma'nâsınadır; yukâlu: بَقَلَ الشَّيْءُ بَقْلًا مِنَ الْبَابِ إِذَا ظَهَرَ Ve yerin yüzünde otlar bitmek ma'nâsınadır; yukâlu: بَقَلَتِ الْأَرْضُ إِذَا ائْبَثَتْ Ve [rimş] dedikleri ot yeşermek ma'nâsınadır; yukâlu: بَقَلَ الرِّمْتُ إِذَا اخْضَرَ Ve tâze civânın sebze gibi hatt-ı ruhsârı belirlemek ma'nâsına müsta'meldir; yukâlu: بَقَلَ وَجْهُ الْعُلَامِ إِذَا خَرَجَ شَعْرُهُ Ve davar için tâze çayır biriktirmek ma'nâsınadır; yukâlu: بَقَلَ لِيَعْبِرَهُ إِذَا جَمَعَ لَهُ الْبَقْلُ

بَقْلٌ [baql] Şol ota denir ki tohumdan biter ola ki onun beher sene yenileyecek aslı ve oyumu olmaya, üzerinde olan tohumu dâ'imâ dökülüp gelecek sene o tohumlardan yine nâbit ola; müfredi بَقْلَةٌ [baqllet]tir; yukâlu: تَرَعَى الْإِبِلُ الْبَقْلَ وَهُوَ مَا نَبَتَ فِي بَرِّهِ لَا فِي أُرُومَةٍ ثَابِتَةٍ

الْإِبْقَالُ [el-ibqāl] (hemzenin kesriyle) Bu dahi yer otlamak ma'nâsınadır; yukâlu: ائْبَثَتْ Ve ائْبَثَتْ الْأَرْضُ إِذَا ائْبَثَتْ Ve tâzenin hatt-ı ruhsârı belirlemek ma'nâsınadır; yukâlu: ائْبَثَتْ وَجْهُ الْعُلَامِ إِذَا خَرَجَ شَعْرُهُ Ve inbât eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: ائْبَثَتْ اللهُ أَيَّ أَظْهَرَهُ Ve bir adamın mevâşisi بَقْلٌ [baql] otlamak ma'nâsınadır; yukâlu: ائْبَثَتْ الْقَوْمُ إِذَا رَعَتْ مَا شِئْتُهُمْ الْبَقْلُ

الْبِقَالُ [el-bāqil] [rimş] dedikleri otun yeşerip tâzelenmişine denir; yukâlu: رِمْتُ بَقَالَ أَيَّ مُخْضَرٌّ

بِقَالٌ [Bāqil] Bir 'āciz ve hemec ve bî-magz kimsenin ismidir ki beyne'l-'Arab: “أَعْيَى” “أُعْيَى” meselinin menşe'idir. Bir gün on

bir akçeye bir āhū iştirā edip āgūşunda götürür iken bir kimse bu āhūyu kaç akçeye aldın diye bahasından su'āl eyledikte, lisānıyla on bir akçeye aldım demeyi idāre edemediğinden işāretle tefhīm edeyim zu'muyla on parmağını irā'et için avuçlarını açıp ve bir 'adede işāret için lisānını çıkardıkta āhū kucağından pertāv edip firār eyledi.

بَنُو بَاكِلٍ [Benū Bākīl] Ezd kabīlesinden bir cemā'attir. Ve onlara بَقْلٌ [Baql] dahi denir.

الْبَقِيلَةُ [el-baķīlet] [سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) ve

الْبَقِيلَةُ [el-beķīlet] [فَرِحَةٌ [ferihāt] vezninde) Sebzeli yere denir; yukālu: أَرْضٌ بَقِيلَةٌ وَبَقِيلَةٌ أَي مَبَقِيلَةٌ

التَّبْقِيلُ [et-tebķīl] [تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bu dahi yer otlamak ve tāzenin hatt-ı ruhsārı belirlemek ma'nāsınadır; yukālu: بَقَّلَ وَجْهُ الْغُلَامِ إِذَا خَرَجَ وَبَقَّلَتِ الْأَرْضُ إِذَا أَنْبَتَتْ شَعْرُهُ Ve hayvāna güzel takayyüd ve tīmār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: بَقَّلَ الدَّابَّةَ إِذَا سَاسَهَا

التَّبْقُلُ [et-tebeķķul] [تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) بَقْلٌ [baql] araştırmağa çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: تَبَقَّلَ الرَّجُلُ إِذَا خَرَجَ Ve davar بَقُولٌ [buķūl] otlamak ma'nāsınadır; yukālu: تَبَقَّلَتِ الْمَاشِيَةُ إِذَا رَعَتِ الْبَقْلَ

الْبَقْلُ [el-buķl] (bā'nın zammıyla) Hāssaten mevsim-i bahārda zuhūr eden بَقْلٌ [baql] dedikleri ota denir.

الْبَقْكَالَةُ [el-baķķālet] [شَدَادَةٌ [şeddādet] vezninde) ve

الْمَبَقْلَةُ [el-mebķālet] [مَرْحَلَةٌ [merħalet] vezninde) Sebze-zāra denir; bunda ķāf'ın zammıyla da cā'izdir.

الْإِبْتِقَالُ [el-ibtīķāl] [إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Davar بُقُولٌ [buķūl] otlamak ma'nāsınadır; yukālu: إِبْتَقَلَتِ الْمَاشِيَةُ إِذَا رَعَتِ الْبَقْلَ Ve bir adam davarı بُقُولٌ [buķūl] otlar olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِبْتَقَلَ الْقَوْمُ إِذَا رَعَتْ مَاشِيَتُهُمُ الْبَقْلَ

بَقْلَةُ الضَّبِّ [baķletu'd-ḍabb] Bir nebāt adıdır bād-rençbüye-i berrīdir ki oğul otunun yabanī nev'idir.

الْبَاكِلِيُّ [el-bāķillā] (lām'ın teşdīd ve tahfīfi ve kasr ile) ve

الْبَاكِلَاءُ [el-bāķilā] (lām'ın tahfīfi ve medd ile) فُوْلٌ [fūl] isimdir ki bakla ta'bīr olunan galledir; müfredinde بَاكِلَاءٌ [bāķilā'et] denir hā'yyla, 'alā-kavlin müfred ve cem'ī berāberdir. Tenāvülü riyāh-ı fāsīde ve uykuda ahlām-ı rediyye ya'nī fenā ve muhtelif düşler görmeği müris ve seder ve hēmm ve ahlāt-ı galīzayı müvellid ve su'āle ve tarāvet-i bedene nāfi'dir. Ve ba'zı muslihler ile ıslāh olunmuşu hıfz-ı sıhhat bābında mü'essirdir ve zencebīl ile tāzesini tenāvül takviyet-i cimā'da bī-'adīldir.

الْبَاكِلِيُّ الْقَبْطِيُّ [el-bāķillā'l-ķibṭiyyu] Bir nebātır ki dānesi bakladan asgar olur, Türkīde yaban baklası ve Fārisīde cāmīse dedikleri olacaktır.

الْبَقْلَةُ الْيَمَانِيَّةُ [el-baķletu'l-Yemāniyyet] ve

بَقْلَةُ الرُّمَاءِ [baķletu'r-rumāt] ve

بَقْلَةُ الرُّمْلِ [baķletu'r-reml] ve الْبِرَارِيُّ [el-berārī] ve

الْبَقْلَةُ الْحَامِيْدَةُ [el-baķletu'l-ħamiḍat] ve

الْبَقْلَةُ الْأَنْرُجِيَّةُ [el-baķletu'l-utruciyyet] Birer nebāt adıdır, bakla-i Yemāniyye-i ūstur dedikleri nebātır. Ve

بَقْلَةُ الرُّمَاءِ [baķletu'r-rumāt] Ermāniyye ve

Hazar ve Mağrib'de kesir olur, varakı sinirli yaprağına şebih ve ondan asgar ve kökü ince ve şucbeleri kesir olur. Ve

بَقْلَةُ الرَّمْلِ [baqletu'r-reml] ki بَقْلَةُ الْبِرَارِي [baqletu'l-berārī] dahi derler, kum baklası dedikleridir, فُنَابَرِي [kunāberā]ya şebih ve ondan asgar olur. Ve bakla-i hāmiḍa, kuzu kulağı nev'inden حُمَّاصٌ [humṣā] dedikleridir ki Fāriside tere-i Ḥorasānī ve sāk-ı turşek dahi derler. Ve bakla-i utrucciyye, bād-rençbüyedir ki oğul otu dedikleridir ki sebzevāt bedeli tenāvül ederler.

بَقْلَةُ الْأَنْصَارِ [baqletu'l-enşār] كُرْنُبٌ [kurnub] dur ki lahana dedikleri sebzedir.

بَقْلَةُ الْحَطَّاطِيفِ [baqletu'l-ḥaṭṭāṭif] الْعُرُوقُ [el-urūku]ş-şufr]dur ki zerdeçav yāhūd māmīrāndır.

بَقْلَةُ الْمُبَارَكَةِ [el-baklatu'l-mubāreket] Hindibādir yāhūd semiz otudur.

بَقْلَةُ اللَّيْنَةِ [el-baqletu'l-leyinet] ve

بَقْلَةُ الْحَمَقَاءِ [baqletu'l-ḥamkā] Semiz otudur, pāyğāhlarda bittiği için humka müsneddir.

بَقْلَةُ الْمَلِكِ [baqletu'l-melik] Şahteredir.

بَقْلَةُ الْبَارِدَةِ [el-baqletu'l-bāridet] لِبْلَابٌ [leblāb]dır ki sarmaşık nev'indedir, Türkide hemil derler.

بَقْلَةُ الذَّهَبِيَّةِ [el-baqletu'z-zehebiyyet] قَطْفٌ [kaṭf] isimdir ki سَرْمَقٌ [sermaq] dedikleridir, koyun sarmaşığı ta'bir olunur.

بُقُولُ الْأَوْجَاعِ [buqūlu'l-evcā] Bir nebātür ki veca'-ı batn için mücerredir, Yünānide kakalya dedikleridir ki bu ismle meşhūrdur, Mağrib'de ve İfrikiyye bādiyelerinde biter.

الْبُقَالُ [el-buqāl] (bā'nın zammıyla) Kulpsuz bardağa denir; tekülü: شَرِبْتُ

مِنَ الْبُقَالِ وَهُوَ كَوْزٌ بِلَا عُرْوَةٍ Zāhiren teşdīd-i kâf'la Türkide buqqāl dedikleri ondan muharreftir.

بَنُو بُقَيْلَةَ [Benū Buqaylet] [cuheyne] vezninde) Bir batn ismidir.

الْبِقَالُ [el-baqqāl] [şeddād] vezninde) Et'ime ve me'kulāt satan kimseye denir. Ve bu lügat-ı 'āmmiyyedir, savāb olan بَدَالٌ [beddāl] olmaktır, niteki māddesinde beyān olundu. Ve Muḥammed b. Ebi'l-Kāsim el-Ḥārezmī el-Baqqāl ki tasānif-i kesire-i hasene sāhibi imām-ı bāri'dir, 'Acem āhirine yā' ziyādesiyle İmāmu'l-Baqqālī 'unvānında zikr ederler, pes yā-i nisbet olmayıp yā-i 'ucme olur.

[ب ك ل]

الْبَكْلُ [el-bekl] (bā'nın fethiyle) Bir nesneyi katıp karıştırmak ma'nāsınadır; yukālu: Ve بَكَلَ الشَّيْءَ بَكْلًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا خَلَطَهُ أَخَذَ بَكْلًا كَثِيرًا Ve بَكَيْلَةٌ [bekilet] dedikleri ta'ām yapmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا بَكَلَ الرَّجُلُ إِذَا اتَّخَذَ الْبَكَيْلَةَ

الْتَبَكُّلُ [et-tebakkul] [tefa'ul] vezninde) Bu dahi ganīmete denir. Ve bu ismidir, masdar değildir, تَنَوُّطٌ [tenevṭu] gibi; yukālu: Ve لَهُ تَبَكُّلٌ كَثِيرٌ أَيْ غَنِيمَةٌ

تَبَكُّلٌ [tebakkul] Masdar olur, bir nesneyi bir nesneye mukābil satmak ma'nāsına; meselā deveyi sahtiyāna satmak gibi; yukālu: Ve تَبَكَّلَهُ بِشَيْءٍ إِذَا عَارَضَهُ بِهِ كَالْبَعِيرِ بِالْأَدَمِ Ve bir kimseye şetm ve darb ve kahr ile havāle ve şer-gir olmak ma'nāsınadır; yukālu: Ve تَبَكَّلَهُ وَتَبَكَّلَ عَلَيْهِ إِذَا عَلَاهُ بِالشَّمِّ وَالضَّرْبِ وَالْقَهْرِ تَبَكَّلَ Ve تَبَكَّلَ فِي الْكَلَامِ إِذَا خَلَطَ Ve 'ucb ve pindār ile salınarak yürümek ma'nāsınadır; yukālu: تَبَكَّلَ فِي مَشِيَّتِهِ إِذَا اِخْتَالَ

أَلْبَكِيَّةُ [el-bekīlet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) ve

أَلْبَكَاةُ [el-bekālet] (سَحَابَةٌ [sehābet] vezninde) Bir türlü ta'āmdır ki unu rubb ile yāhūd sāfī yağ ve hurmā ile karıştırıp omaç ederler, 'alā-kavlin gereği gibi ıslanmış kavut yāhūd hurmā ve süt ile karışık kavut yāhūd kavut ile unu karıştırıp su ile ve sāfī yağla yāhūd zeytle murattab olmuş kavut yāhūd katı keşke tāze hurmā katılıp yāhūd öğünmüş keş ve hurmāyı zeytle karıştırmak cihetiyle tertīb olunur. Ve

بَكِيَّةُ [bekīlet] Birbirine katılmış koyun ve keçi sürüsüne itlāk olunur. Kezālik bir āher sürü katılmış sürüye denir; yukālu: **طَلَّتِ الْقَطِيعَةُ بَكِيَّةً إِذَا اخْتَلَطَ الصَّانُ وَالْمَعْرُ وَكَذَا الْغَنَمُ إِذَا أَلْفَيْتَ عَلَيْهَا غَنَمَ أُخْرَى** Ve ganīmet mālına denir. Ve tabī'at ma'nāsınadır; yukālu: **كَرِيمُ الْبَكِيَّةِ أَيِ الطَّبِيعَةِ**

التَّبْكِيلُ [et-tebkīl] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Karış muruş eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **بَكَلَهُ إِذَا خَلَطَهُ**

أَلْبِكَلَةُ [el-biklet] (bā'nın kesriyle) Bu dahi tabī'at ma'nāsınadır. Ve hey'et ve şekl ve kıyāfet ve hāl ve hilkat ma'nālarıdır.

بَنُوبِكَالٍ [Benū Bikāl] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Hımyer kabīlesinden bir batndır; tābī'ından Nevf b. Fuḍāle el-Bikālī onlardandır.

أَلْبَكِيلُ [el-Bekīl] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Hemdān kabīlesinden bir cemā'attir. Ve

بَكِيلٌ [bekīl] Şol dil-ber mahbūba denir ki libās ve revişinde gereği gibi tekellüf ve dikkat ve ihtimām eder ola; yukālu: **جَمِيلٌ بَكِيلٌ أَيِ مُتَنَوِّقٌ فِي لُبْسِهِ وَمَشْيِهِ**

ذُو بَكْلَانَ [Zū Beklān] (سَاحِبَانٌ [saḥbān] vezninde) İbn Şābit nām emīrdir ki Ru'ayn

kabīlesindedir.

[ب ل ل]

أَلْبَلُّ [el-belel] (fethateynle) ve

أَلْبِلَّةُ [el-billet] (bā'nın kesri ve lām'ın teşdidiyle) ve

أَلْبِلَالٌ [el-bilāl] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) ve

أَلْبِلَالَةٌ [el-bulālet] (bā'nın zammıyla) Yaşlılık ma'nāsınadır; yukālu: **بِهَ بَلُّ وَبِلَّةٌ وَبِلَالٌ وَبِلَالَةٌ أَيِ تَذْوَةٌ**

أَلْبِلُّ [el-bell] (bā'nın fethiyle) ve

أَلْبِلَّةُ [el-billet] (bā'nın kesriyle) Bir nesneyi yaşartmak ve ıslatmak ma'nāsınadır; yukālu: **بَلُّهُ بِالْمَاءِ بَلًّا وَبِلَّةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا نَدَّاهُ** Ve

بَلُّ [bell] ve

بِلَالٌ [bilāl] Sıla-i rahim eylemek ma'nāsına müsta'meldir, niteki **يُبْسُ** [yubs] kat'ı rahim ma'nāsına müsta'meldir, zīrā nedevātla ba'zı eşyā' birbirine muhtelit ve muttasıl olur; yukālu: **بَلُّ رَحْمَهُ بَلًّا وَبِلَالًا إِذَا وَصَلَهَا** Ve

بَلُّ [bell] ve

بُلُولٌ [bulūl] ve

بَلَلٌ [belel] (fethateynle) Hastalıktan sıhhat bulup ten-dürüst olmak ma'nāsınadır; yukālu: **بَلُّ مِنْ مَرَضِهِ بَلًّا وَبُلُولًا وَبَلَلًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي** Ve

بَلُّ [bell] Bir şey'e pek düşkün ve aşıfite olmak ma'nāsınadır; yukālu: **بَلُّ بِالشَّيْءِ بَلًّا إِذَا** Ve **لَهَجَ بِهِ**

بَلُّ [bell] Vasf olur, şol kimseye denir ki dā'imā yemīn ederek inkār ile halkının hakkını ekl ve bel' edip edā eylemez ola; yukālu: **رَجُلٌ بَلُّ إِذَا كَانَ يَمْنَعُ بِالْحَلِيفِ مَا عِنْدَهُ مِنْ حُقُوقِ النَّاسِ** Ve 'Alī b. el-Ḥasen b. el-Bell el-Baḡdādī muhaddistir. Ve

بَل [bell] Yabana gitmek ma'nāsınadır; yukālu: بَلْ فَلَانَ بَلًا إِذَا ذَهَبَ فِي الْأَرْضِ Ve

بَل [bell] Be-gāyet lecūc ve mūcādil ve mu'arız adama denir; yukālu: رَجُلٌ بَلٌّ أَيْ رَجُلٌ جِدْلٌ Ve zimmetinde olan hukūk-ı nāsı mūmāṭale ve ekl ve bel' eden hallāf ve zalūm kimseye denir. Ve bu tekrārdır. Ve

بَل [bell] Lutf ve ihsān ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: بَلَّكَ اللهُ ابْنًا وَبَلَّكَ بَلُّوا الْأَرْضَ إِذَا بَدَرُوهَا Ve tarlaya tohum ekmek ma'nāsınadır; yukālu: بَلُّوا الْأَرْضَ إِذَا بَدَرُوهَا

التَّبْيِلُ [et-tebīl] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bir nesneyi pek ıslatmak ma'nāsınadır.

الإِبْتِلَالُ [el-ibtīlāl] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) İslanmak ma'nāsınadır; yukālu: بَلَّلَهُ فَابْتَلَّ

التَّبْلُلُ [et-tebellul] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Bu dahi ıslanmak ma'nāsınadır; yukālu: Ve تَبَلَّلَ الشَّيْءُ إِذَا تَنَدَّى

إِبْتِلَالٌ [ibtīlāl] ve

تَبْلُلٌ [tebellul] Hasta ifakat bulup gereği gibi ten-dürüst olmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: إِبْتَلَّ مِنْ مَرَضِهِ وَتَبَلَّلَ إِذَا حَسُنَتْ حَالُهُ بَعْدَ الْهَرَالِ Ve

تَبْلُلٌ [tebellul] Arslan haykırarak pençe-siyle yere vurup taşını toprağını tozutmak ma'nāsınadır; yukālu: تَبَلَّلَ الْأَسَدُ إِذَا أَثَارَ بِمَخَالِبِهِ الْأَرْضَ وَهُوَ يَزَارُ

أَلْبَلَةٌ [el-billet] (bā'nın kesriyle) İsm ve masdardır ki zikr olundu. Ve

بَلَّةٌ [billet] Hayr ve rızk ve hasene ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَصَابَ مِنْهُ بَلَّةٌ كَثِيرَةٌ أَيْ خَيْرًا وَرِزْقًا Ve lisānın talākat ve beyān ve fesāhatle cereyanına, 'alā-kavlin mutāva'atla her harfi mahrecinden ahz ederek āb-ı revān gibi selāsetle cery ve istimrārına itlāk olunur; yukālu: مَا أَحْسَنَ بَلَّةً لِسَانِهِ أَيْ جَرِيَانَهُ وَفَصَاحَتَهُ أَوْ وَقُوعَهُ عَلَى مَوَاضِعِ

الْحُرُوفِ وَاسْتِمْرَارِهِ عَلَى الْمُنْطِقِ وَسَلَاسَتِهِ Ve azca yaşlığa denir ki nem-nāklık ta'bīr olunur yāhūd mutlakan yaşlığa denir; yukālu: بِهِ بَلَّةٌ أَيْ بَلَّلَ دُونَ أَوْ نَدَاوَةٌ Ve sıhhat ve 'āfiyete itlāk olunur. Ve velīmeye itlāk olunur.

أَلْبِلَالٌ [el-bilāl] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde ve bā'nın harekāt-ı selāsıyla) Suya itlāk olunur. Ve mutlakan kendisiyle boğaz tertīb olunacak şey'e denir; yukālu: مَا فِي سِفَاثِهِ Ve بِلَالٌ وَهُوَ مَا يُبَلُّ بِهِ الْحَلْقُ

بِلَالٌ [bilāl] Masdardır, sıla-i rahim eylemek ma'nāsınadır ki zikr olundu. Ve esāmī-i ricāldendir: Bilāl b. Rebāh b. Ḥamāme, İmāmü'l-murselīn 'aleyhi's-salātu fī kul-li hīn hazretlerinin mü'ezzinleridir ki Bilāl-i Ḥabeşî'dir, radıyallāhu 'anhu. Ve Ḥamāme, Rebāh'ın vālidesidir. Ve Bilāl b. Mālik ve Bilāl b. Ḥārīş el-Muzeniyyān ve bir mahalle mensūb olmayarak Bilāl-i āher sahābelerdir.

بِلَالٌ أَبَادٌ [Bilālu ābād] Bir mevzi'dir.

أَلْبَلَةٌ [el-bullet] (bā'nın zammıyla) Tāze çayırın rutūbetine ve terliğine denir. Ve mer'āda kalan çayır bakiyyesine denir; yukālu: بِالْمَوْعَى بَلَّةٌ أَيْ بَقِيَّةُ الْكَلَامِ Ve 'ayb ve nakīsa ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: Ke-mā se-yuzkeru ve bunda bā'nın fethiyle cā'izdir.

أَلْبَلَةٌ [el-bellet] (bā'nın fethiyle ve zam-mıyla) Gençlik ve tazelik hengāmının tarāvetine ve terliğine itlāk olunur; yukālu: بِهِ بَلَّةُ الشَّبَابِ أَيْ طَرَاوَةٌ Ve mugaylān gibi bü-yük meşe ağaçların çiçeğine yāhūd çiçek-leri 'akibinde zuhūr eden hurde tiy ve tif-tik gibi nesneye denir. Ve عُفُطٌ [urfuṭ] ve سَمُرٌ [semur] ağaçlarının çiçeklerine denir yāhūd onlardan hāsıl olan lüzücteli şıra-ya denir ki meyān balı gibi nesnedir ve

bunda bā'nın kesriyle lügattır. Ve fakr u fākadan sonra ikbāl eden zenginliğe itlāk olunur; tekūlu: شَكَرْتُ بَلَّةَ فُلَانٍ أَي غِنَاهُ بَعْدَ الْفَقْرِ Ve mer'ada kalan çayır bakiyyesine denir; bā'nın zammıyla da cā'izdir. Ve قَرَطَ [qaraz] ağacının yemişine denir ki onunla dibāgat ederler, palamut olacaktır.

رُبِّي [el-bullā] (bā'nın zammıyla [rubbā] vezninde) Bu dahi ba'de'l-fakr ikbāl eden gınāya denir.

رَبِيلٌ [el-belīl] (bā'nın fethiyle) Rutübetli serin rüzgāra denir; müfred ve cem'ine itlāk olunur; yukālu: رَوْحًا رَبِيلٌ أَي الرِّيحُ قَلِيلٌ Ve savt ma'nāsınadır. Ve فَلِيلٌ [qalīl] kelimesine itbā' olur; yukālu: فِيلٌ بَلِيلٌ

بُلُولٌ [el-bulūl] [vuşūl] vezninde) Serin rutübetli yel esmek ma'nāsınadır; yukālu: بَلَّتَ الرِّيحُ بُلُولًا مِنَ النَّبَابِ الثَّانِي إِذَا هَبَّتْ Ve بَلِيلًا Ve kurtulmak ma'nāsınadır; yukālu: بَلَّ مِنْهُ إِذَا نَجَا ma'nāsınadır, ke-mā zukire. Ve

بُلُولٌ [bulūl] 'Ayb ve nakīsa ma'nāsına müsta'meldir, ke-mā se-yuzkeru. Ve bir nesneye ilişip mübtelā olmak ma'nāsınadır, ke-mā se-yec'ü.

بَلِيلٌ [el-bill] (bā'nın kesriyle) Şifā' ma'nāsınadır; yukālu: وَجَدَ بَلًّا مِنْ مَرَضِهِ أَي شِفَاءً Ve mübāh ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ بَلٌّ أَي مُبَاهٍ وَيُقَالُ حَلٌّ وَبَلٌّ أَي حَلَالٌ وَمُبَاهٍ أَوْ هُوَ إِتْبَاعٌ Ve āfet ve dāhiye ma'nāsınadır; cem'i أَبَلَالٌ [eblāl]dır; yukālu: هُوَ بَلٌّ أَبَلَالٌ أَي ذَاهِيَةٌ الدَّوَاهِي

بَلَالٌ [belāli] [qatāmi] vezninde) Sıla-i rahimin ismidir; yukālu: هُوَ يُرَاعِي بَلَالِ أَي صِلَةَ الرَّحِمِ Ve hayr ve menfa'ate itlāk olunur; yukālu: لَا تَبْلُكُ عِنْدَنَا بَلَالٌ أَي لَا يُصِيبُكَ خَيْرٌ

الْإِبْلَالُ [el-iblāl] (hemzenin kesriyle) Bu dahi kurtulmak ma'nāsınadır; yukālu:

أَبَلَّ مِنْهُ إِذَا نَجَا Ve ağaç meyve vermek ma'nāsınadır; yukālu: أَبَلَّ الشَّجَرُ إِذَا أَثْمَرَ Ve hasta ifākat bulmak ma'nāsınadır; yukālu: أَبَلَّ المَرِيضُ إِذَا بَرَأَ Ve hayvān başını alıp yabana kaçıp nā-bedīd olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَبَلَّتْ مَطِيئُهُ عَلَى وَجْهَهَا إِذَا هَمَّتْ ضَالَّةً Ve ağaca su yürümek ma'nāsınadır; yukālu: أَبَلَّ العُودُ إِذَا جَرَى فِيهِ المَاءُ Ve seyr ve seyāhat eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا الرَّجُلُ إِذَا ذَهَبَ فِي الأَرْضِ Ve bir kimse nihāyet derecede müfsid ve habīs olmak ma'nāsınadır; şöyle ki nāsı fesād ve habāsetle 'āciz eder ola; yukālu: أَبَلَّ الرَّجُلُ إِذَا أَغْيَا فَسَادًا وَخُبْنًا Ve bir adama gālib ve müstevlī olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَبَلَّ عَلَيْهِ إِذَا غَلَبَهُ

بُلُولٌ [el-belel] (fethateynle) بَلٌّ [bell] ve بُلُولٌ [bulūl] gibi hastalıktan ve zebūnluktan kemāl-i 'āfiyet bulmak ma'nāsınadır; yukālu: بَلٌّ مِنْ مَرَضِهِ بَلًّا وَبَلَّلًا وَبُلُولًا مِنَ النَّبَابِ الثَّانِي Ve إِذَا حَسُنَتْ حَالُهُ بَعْدَ الهُزَالِ

بَلَّلٌ [belel] (fethateynle ve zammeteynle) ve

بُلُولَةٌ [bulūlet] (bā'nın zammıyla) Bakiyye ma'nāsınadır; ve minhu yukālu: إِنْصَرَفَ القَوْمُ بِبَلِيلِهِمْ وَبُلُولَتِهِمْ أَي وَفِيهِمْ بَقِيَّةٌ

أَلْبَلَّةُ [el-bullet] (bā'nın zammı ve fethiyle) ve

أَلْبُلُولَةُ [el-bulūlet] ve

أَلْبُلُولٌ [el-bulūl] ve

أَلْبَلَّاتَةٌ [el-bulālet] (bā'ların zammıyla) ve

أَلْبَلَّةُ [el-belelet] (fethātla) ve

أَلْبَلَّلَاتٌ [el-belelāt] [harekāt] vezninde) ve

أَلْبَلَّالَةٌ [el-belālet] [sehābet] vezninde) ve

أَلْبَلَّلَاتٌ [el-bulelāt] (bā'nın zammıyla) Yaşlığa denir; ve minhu yukālu: طَوِيئَتُهُ عَلَى

بَلَّتِهِ وَبُلُولَتِهِ وَبُلُولِهِ وَبَلَّاتِهِ وَبَلَلَّتِهِ وَبَلَّلَاتِهِ وَبَلَلَاتِهِ وَبَلَلَاتِهِ
أَيَّ احْتَمَلْتُهُ عَلَى مَا فِيهِ مِنَ الْعَيْبِ أَوْ دَارَيْتُهُ وَفِيهِ بَقِيَّتُهُ
Bu kelām yaşlık ma'nāsından yāhūd bakiyye ma'nāsındandır yāhūd 'ayb ve
nakīsa ma'nāsındandır ki hakikatleri yaş-
lık ma'nāsıdır, pes murād ben onun 'ayb
ve isā'etini tegāfūl ve tecāhül-güne ketm
ve ihfā ederek evzā'ına mütehammil ol-
dum, ya'nī zāhiren hukūk ve muhabbeti-
ne hael vermedim demektir yāhūd henüz
derūnunda bana muhabbet bakiyyesi ol-
makla cefāsından igmāzla yine müdārā ve
müvāsāt eyledim demektir. Bunun aslı tu-
lumu yaş iken büktükte deri mütekessir ol-
mayıp kuruduktan sonra büktükte elbette
endāmına kesr ve hael 'arız olur olmakla
طَوَيْتُ السِّقَاءَ عَلَى بَلَّةٍ وَبَلَّلَهُ
ke-mā yukālu: طَوَيْتُ السِّقَاءَ عَلَى بَلَّةٍ بَضَمَ الْبَاءِ
Ve وَاللَّامُ وَبَفْتَحِهَا أَيَّ طَوَيْتُهُ وَهُوَ نَدِ

بَلَلٌ [belel] (fethateynle) Fevz ve zafer bul-
mak ma'nāsınadır; tekūlu: بَلَلْتُ بِهِ بَلًّا مِنْ
Ve bir muhannes dil-
sūza giriftār olmak ma'nāsınadır; tekūlu:
Ve bir adamın
sohbetine mülāzım olmak ma'nāsınadır;
tekūlu: بَلَلْتُ فَلَانًا إِذَا لَزِمْتُهُ

بَلَلٌ [belel] ve

بَلَالَةٌ [belālet] ve

بُلُولٌ [bulūl] Bir nesneye şifte ve mübtelā
olmak ma'nāsınadır; tekūlu: بَلَلْتُ بِهِ بَلًّا
وَبَلَالَةً وَبُلُولًا إِذَا مُيِّتَ بِهِ وَعَلَّقْتَهُ كَمَا تَقُولُ بَلَلْتُ بِهِ
Ve bir nesneyi bilmek ve
āşinā olmak ma'nāsına müsta'meldir; ve
minhu yukālu: مَا بَلَلْتُ بِهِ بِالْكَسْرِ بَلًّا أَيَّ مَا أَصَبْتُهُ
Ve bir kimse **أَبَلٌ** [ebell] olmak
ma'nāsınadır; yukālu: بَلَّ الرَّجُلُ بَلًّا مِنَ الْبَابِ
Ke-mā se-yuzkeru. Ve rev-
nak ve tecemmül ve āb u tāb ma'nāsına

مَا أَحْسَنَ بَلَلَهُ أَيَّ تَجَمَّلَهُ
الْإِسْتِبْلَالُ [el-istiblāl] Bu dahi hasta gereği
gibi sıhhat bulmak ma'nāsınadır; yukālu:
إِسْتَبَلْتُ مِنْ مَرَضِهِ إِذَا حَسُنَتْ حَالُهُ بَعْدَ الْهَزَالِ
الْبَالَةُ [el-bālet] (teşdīd-i lām'la دَالَّةٌ [dālet]
vezninde) Hayr ve menfa'ate itlāk olunur;
yukālu: لَا تَبْلُكَ عِنْدَنَا بَالَةً أَوْ بَلَالًا كَقَطَامٍ كَمَا ذَكَرَ أَيَّ
لَا يُصِيبُكَ خَيْرٌ

الْأَبَلُ [el-ebell] Vasftır, pek önegü mücādil
ve münāzi'e adama denir, بَلٌّ [bell] gibi;
yukālu: رَجُلٌ أَبَلُّ أَيَّ أَلَدُّ جَدِئٌ Ve kimseden
utanmaz pek yüzü kimseye denir; yukālu:
هُوَ أَبَلُّ إِذَا كَانَ لَا يَسْتَحْيِي
le'im ve nākesa denir ki aslā hayr ve nef'i
şā'ibesine bir kimse zafer-yāb olmaz ola;
yukālu: رَجُلٌ أَبَلُّ أَيَّ الْمُتَمَنِّعِ وَالشَّدِيدِ اللَّوْمِ لَا يُدْرِكُ
مَا عِنْدَهُ Ve nāsın dā'imā hakkını mümātala
ile ekl ve bel'e kaydında olan hallāf ve
zalūm adama denir; yukālu: فَلَانَ أَبَلُّ أَيَّ
مَطُولٌ خَلْفٌ ظَلُومٌ Ve zinā-kār kimseye denir;
mü'ennesi **بَلَاءٌ** [bellā']dır, cem'i **بُلٌّ** [bull]
dur bā'nın zammıyla; yukālu: رَجُلٌ أَبَلُّ وَامْرَأَةٌ
بَلَاءٌ أَيَّ فَاجِرٌ

الْمِبَلُّ [el-mibell] (mīm'in kesriyle)
Husūmette sābit ve pāyidār adama denir;
yukālu: حَصَمَ مِبَلُّ أَيَّ ثَبَّتَ

الْبُبْلُ [el-bulbul] **دُؤْدُلٌ** [duldul] veznin-
de) Ma'rūf kuşun ismidir ki lisānımızda
dahi bülbül denir. Ve şol adama denir
ki be-gāyet cüst ve sebük-rüh ve sāhib-i
gayret olmakla seferlerde herkesin umūr
ve mesālihine mu'āvenet eder ola; **بُلْبُلِيٌّ**
[bulbuliyy] dahi denir nefsine nisbetle;
yukālu: رَجُلٌ بُلْبُلٌ وَبُلْبُلِيٌّ أَيَّ حَفِيفٌ فِي السَّفَرِ مِعْوَانٌ
Ve bir balık ismidir ki cüssesi el kadar
olur. Ve

بُئْبُلٌ [Bulbul] Esmā-i ricāldendir: İbrāhīm
b. Bulbul ve hafīdi Bulbul b. İshāḫ muhad-

dislerdir. Ve İsmā'ıl b. Bulbul, Mu'temid Halife'nin vezîri idi, küremā-i nāstan idi. Ve

بُلْبُلُ [bulbulu'l-kūz] Bardak ve ibrik emziğine itlak olunur; tekūlu: شَرِبْتُ مِنْ بُلْبُلٍ الْكُوزَةَ أَيُّ مِنْ قَنَاتِهَا الَّتِي تَصُوبُ الْمَاءَ

الْبُلْبُلَةُ [el-bulbulet] هُدْهُدَةٌ [hudhudet] vezninde) Emzikli bardağa denir. Ve kadınlar bineceği hevdece denir.

الْبُلْبُلَةُ [el-belbelet] زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Cenkte mızrakları birbirine giriştirip karış muruş eylemek ma'nāsınadır; yukālu: بَلْبَلُوا الْأَسِنَّةَ إِذَا اخْتَلَطَوْهَا Ve ārā ve efkārı perīṣān ve perākende kılmak ma'nāsınadır; kezālik metāı perīṣān eylemek ma'nāsınadır; yukālu: بَلْبَلُوا آرَاءَهُمْ إِذَا فَزَعُوا فَرَقَهَا وَبُقَالُ بَلْبَلُ الْمَتَاعِ إِذَا فَزَعَهَا

بَلْبَلَةٌ [belbelet] Bir nevc siyāh boncuğa denir ki sadefler içlerinde olur. Ve

بَلْبَلَةٌ [belbelet] Kalbe be-gāyet hırāṣ ve ıztırāb veren tasaya ve vesveseye ve halecāna denir, ke-mā se-yuzkeru. Ve masdar olur, bir adamın derūnuna tasa ve vesvese ve hadṣe vermekle muztarib ve bī-karār eylemek ma'nāsına.

الْبَلْبَالُ [el-bilbāl] (bā'nın kesriyle) Bu dahî masdardır, **بَلْبَلَةٌ** [belbelet] ma'nāsına; yukālu: بَلْبَلُ فُلَانٍ الْقَوْمَ بَلْبَلَةً وَبَلْبَالًا إِذَا هَيَّجَهُمْ وَحَزَّكَهُمْ

الْبَلْبَالُ [el-belbāl] ve

الْبَلْبَالُ [el-belābil] ve

الْبَلْبَالَةُ [el-belbālet] (bā'ların fethiyle) Bunlar da kalbe ārız olan tasaya ve hadṣe ve vesveseye denir; yukālu: أَلْقَى فِي صَدْرِ فُلَانٍ بَلْبَلَةً وَبَلْبَالًا وَبَلْبَالًا أَيُّ هَمًّا شَدِيدًا وَوَسْوَاسَ

بَلْبَالُ [belbāl] Kurda denir, ذُئْبٌ [zi'b] ma'nāsına.

بُلْبُولُ [Bulbūl] سُورُورٌ [sursūr] vezninde) Bir mevzi ismidir. Ve Yemāme'de bir dağın adıdır.

بِلْيَى [billiyy] ve

بِلْيَانٌ [billiyyān] (kesreteynle ve yā'ların teşdidiyle) ve

بَلَى [bellā] حَتَّى [hattā] vezninde ve bā'nın kesriyle cā'izdir) Bunlar pek ba'îd olmakla yeri nā-na'fūm olmak makāmında isti'māl olunur. Vech-i mezkūr üzere başını alıp yabana gidip nābūd olmak ma'nāsına olan **بُلُولٌ** [bulūl] māddesinden me'hūzdur; ve minhu yukālu: هُوَ بَدِي بِلْيَى وَذِي بِلْيَانٍ وَبَدِي بِلْيَى Ve kanda olduğu ma'lūm değildir diyecek yerde هُوَ بَدِي بِلْيَى derler **وَلِيٌّ** [veliyy] vezninde bā'nın kesriyle de cā'izdir ve **بِلْيَانٍ** [zī beleyān] derler fethātla ve yā'nın tahfifiyle ve **بِلْيَانٍ** [zī biliyyān] derler kesreteynle ve yā'nın teşdidiyle ve **بِلْيَى** derler bā'nın kesriyle ve **بِلْيَانٍ** ذِي دَنِيرٍ bā'nın kesri ve lām-ı müşeddenin fethiyle ve **بِلْيَانٍ** ذِي دَنِيرٍ derler bā'nın ve lām-ı müşeddedenin fethiyle ve **بِلْيَانٍ** ذِي دَنِيرٍ derler **سَحْبَانٌ** [saḥbān] vezninde kezālik **بِلْيَانٍ** وَبَدِي هَلْيَانٍ derler hā'nın ve bā'nın ve lām-ı müşeddedenin kesriyle ve munsarîf ve gayr-i munsarîf olarak nerede olduğu ma'lūm değildir diyecek yerde ve **بِلْيَانٍ** [billiyyān] bu'dun alemidir. Bunların mecmū'u **بُلُولٌ** [bulūl]-ı mezkūr ma'nāsından me'hūz ve mutasarrıftır. **بِلْيَانٌ** [Billiyyān] verā-i Yemen'de yāhūd a'māl-i Hecer'den bir mevzi ismidir yāhūd rub'-ı meskūnun nihāyetine denir. Ve Hālid b. Velīd radiyallāhu anhu hazretlerinin **أَمَّا وَابْنُ الْخَطَّابِ حَتَّى فَلَا وَلَكِنْ ذَلِكَ إِذَا كَانَ النَّاسُ بَدِي بِلْيَى بَكْسِرِ الْبَاءِ وَاللَّامِ وَالْيَاءِ الْمَشْدَدَةِ وَذِي بَلَى بَكْسِرِ الْبَاءِ**

Muberrred ve ʿAbduvāriş nefy ve nehyin maʿnalarını mā-baʿdine nākil olmasını tecvīz eylediler. Pes مَا زَيْدٌ قَائِمًا بَلْ قَاعِدًا ve بَلْ قَاعِدٌ demek saḥīh olup ve maʿnā cihetleri muhtelif olur. Ve Kūfiyyūn nehy ve şibh-i nehyin gayrısında vākiʿ bَلْ ile ʿatf-ı kelām olunmağı menʿ eylediler. Pes ضَرَبْتُ زَيْدًا بَلْ قَائِمًا kavli saḥīh olmaz. Ve gāh olur ki tevkīd-i idrāb için baʿde'l-icāb vākiʿ olan بَلْ kelimesinden mukaddem lā-i nāfiye ziyāde olunur, ke-kavli ʿş-şāʿir: ”وَجْهَكَ الْبُدْرُ” Ve lā-i mezbūre baʿde'n-nefy بَلْ kelimesinin takrīr-i mā-kablini tevkīd için ziyāde olunur, ke-kavlihi ”وَمَا هَجْرَتُكَ لَا بَلْ زَادَنِي شَعْفًا“

[ب ن ي ل]

بُنَيْلٌ [Bunīl] (bā'nın zammı ve nūn'un kesriyle) Şuʿarā-yı Endelus'ten Muḥammed b. Muslim'in ceddî ismidir. Ve bunda asahh olan imāle ile olmaktır, lākin istilāhen yā-yı tahtiyye ile ketb ederler.

[ل و ل]

الْبَوْلُ [el-bevl] (bā'nın fethiyle) Maʿlūmdur ki sidiğe denir; cemʿi أَبْوَالٌ [ebvāl] gelir. Fi'l-asl masdardır. Ve

بَوْلٌ [bevl] Masdar olur, işemek maʿnāsınadır; yukālu: بَالُ الرَّجُلِ يَبُولُ بَوْلًا Ve

بَوْلٌ [bevl] Velede itlāk olunur; yukālu: لَهُ بَوْلٌ كَثِيرٌ أَيْ وَكَدٌ Ve ʿaded-i kesīre itlāk olunur. Ve yerden su kaynayıp akmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: بَالُ الْمَاءِ إِذَا انْفَجَرَ Ve erimek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: بَالُ الشَّحْمِ إِذَا دَابَّ

الْبَيْلَةُ [el-bīlet] (bā'nın kesriyle) İsmidir, işemeğe denir.

الْبَوْلَةُ [el-bevlet] (təmre) [temret] vezninde) Kız olan velededir, duhter maʿnāsına;

yukālu: لَهُ بَوْلَةٌ أَيْ بِنْتُ

الْبُؤَالُ [el-buvāl] [gürāb] vezninde) Bir ʿillettir ki çok çok idrār ettirir; yukālu: أَصَابَهُ بُؤَالٌ أَيْ دَاءٌ يَكْتُمُ مِنْهُ الْبُؤُولُ Mütercim der ki zāhiren bu ʿillet kütüb-i tıbbiyede ziyābīḥus ismiyle mersūm olandır ki Yūnānidir. Ve ona ʿArabīde دَوَارَةٌ [duvāret] ve دَوْلَابٌ [dūlāb] ve زَلْفَالْكَلْبِيَّةُ [zelaḫu'l-kulyet] derler. Ve bu سَلِسُ الْبُؤُولِ [selisu'l-bevl]den başkadır. Bunda ʿataş dāʿimī olarak içtiğini hemān bevl eder, كَلَى [kulā] zaʿif olmakla imsāk-ı māʿ edemeyip tīz tīz idrār eder olur.

الْبُؤُولَةُ [el-buvelet] [humezet] vezninde) Çok idrār eden adama denir.

الْمَبْوُولَةُ [el-mibvelet] [mikneset] vezninde) Ördek taʿbīr olunan kaba denir ki ona idrār ederler.

الْمَبْوُولَةُ [el-mebvelet] [merḫalet] vezninde) İdrāra bāʿis olan şey>e denir; yukālu: الشَّرَابُ مَبْوُولَةٌ أَيْ يَحْمِلُهُ عَلَى الْبُؤُولِ

الْبَالُ [el-bāl] Hāl ve şān maʿnāsınadır; ve minhu yukālu: هُوَ كَاسِفُ الْبَالِ أَيْ سَيِّءُ الْحَالِ Ve hātır maʿnāsınadır; yukālu: قَالَ لَهُ فَمَا أَلْقَى لَهُ: بَالًا أَيْ خَاطِرًا وَقَلْبًا. Bu balık Hind ve Hābeşe deryāsında olur, pek ʿazīm ve garīb cüssesini nakl ederler. Ve

بَالٌ [bāl] Tarla belledikleri demir bele denir. Ve refāh ve rehā-i maʿāş maʿnāsınadır; yukālu: لَهُ بَالٌ أَيْ رَحَاءٌ عَيْشٍ

الْبَالَةُ [el-bālet] [hālet] vezninde) Kārüreye denir. Ve dağarcığa denir, جِرَابٌ [cirāb] maʿnāsına. Ve tīb koyacak kaba ve kutuya denir. Ve Hicāz'da bir mevziʿ adıdır. Ve kayırmak maʿnāsına olan بَالَةٌ [bālet]in mahall-i zikri muʿtell bābıdır.

salma salıvermek ma'nāsınadır ki isteyen kimse sütünü sağıp tenāvül eder; yukālu: أَبْهَلَ النَّاقَةَ إِذَا أَهْمَلَهَا Memesi bağınyı çözüp öylece salıvermek ma'nāsınadır; yukālu: أَبْهَلَ النَّاقَةَ إِذَا حَلَّ صِرَارَهَا وَتَرَكَهَا Ve bir kimseyi rey ve irādesine koyup aslā onun kayd ve gā'ilesinde olmayarak kendi başına terk eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: أَبْهَلْتُ فَلَانًا إِذَا خَلَيْتَهُ مَعَ رَأِيهِ Ba'zılar dedi ki eğer bu resme tesyīb ve ihmāl olunan harā'ir ise ya'nī kişi-zāde ise isē behle denir, sülāsīden ve eğer 'abīd kısmı ise isē behle denir, اِفْعَالٌ [if'āl] bābindan. Ve

إِبْهَالٌ [ibhāl] Tohumu tamām ektikten sonra tarlaya su salıvermek ma'nāsınadır; yukālu: أَبْهَلَ الْمَاءَ إِذَا أَرْسَلَهُ فِيمَا بَدَرَهُ

الْبَاهِلُ [el-bāhil] Şol nākaya denir ki memesinin bağı olmaya, 'alā-kavlin yularsız salma ola yāhūd damga ve nişānesi olmaya; cem'i behl [buhl] gelir bā'nın zammıyla burd [burd] gibi ve behl [buhhel] gelir, رُكْعٌ [rukka] vezninde; yukālu: نَاقَةٌ بَاهِلٌ أَيْ لَا صِرَارَ لَا عَلَيْهَا أَوْ لَا خِطَامَ أَوْ لَا سِمَةَ

بَاهِلٌ [bāhil] Hod-ser adama denir, bādiye a'rābī gibi; yukālu: رَجُلٌ بَاهِلٌ أَيْ عَلَى رَأْسِهِ لَا يَصِلُ إِلَيْهِ أَحَدٌ Ve bī-kār ve āvāre gezen şahsa denir; yukālu: هُوَ بَاهِلٌ أَيْ مُتَرَدِّدٌ بِلَا عَمَلٍ Ve sopası ve toykası olmayan çobana denir; yukālu: رَاعٍ بَاهِلٌ إِذَا كَانَ بِلَا عَصَا

الْبَهْلُ [el-behel] (fethateynle) Nākanın memesi bağı çözümlüp veledi emer olarak salma olmak ma'nāsınadır; yukālu: بَهَلَّتِ النَّاقَةُ بَهْلًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا حُلَّتْ صِرَارُهَا وَتَرَكَ وَلَدَهَا يَرْضَعُهَا

الْمُبَاهِلَةُ [el-mubhelet] مُكْرَمَةٌ [mukremet] vezninde) Memesinin bağınyı çözüp tesyīb ettikleri salma nākaya denir; cem'i mēbahl [mēbahil] gelir.

الْإِسْتِبْهَالُ [el-istibhāl] Memesinin bağı olmayan nākayı sağmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَبْهَلَ النَّاقَةَ إِذَا حَلَبَهَا بِلَا صِرَارٍ Ve vālī ra'iyyeti hod-ser terk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَبْهَلَ الْوَالِي الرَّعِيَّةَ إِذَا أَهْمَلَهُمْ Ve derler, kaçan haşem-nişin tā'ifesi bādiyeye nüzül edip makarr-ı hükümet pek ba'īd olmakla tasarruf-ı vülāt kaydından ser-āzāde olup dil-hāhları üzere 'amel ve hareket eyleseler.

الْبَاهِلَةُ [el-bāhilet] Dul hatuna itlāk olunur; yukālu: إِمْرَأَةٌ بَاهِلَةٌ أَيْ أَيْمٌ Ve bir kabīle ismidir.

الْبَهْلَةُ [el-behlet] (bā'nın fethi ve zammıyla) İsmidir; la'net ve nefrīn ma'nāsınadır; yukālu: عَلَيْهِ الْبَهْلَةُ أَيْ اللَّعْنَةُ

الْمُبَاهِلَةُ [el-mubāhelet] مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) ve

التَّبْهُّلُ [et-tebehul] تَفَاعُلٌ [tefa'ul] vezninde) ve

التَّبَاهُلُ [et-tebāhul] تَفَاعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Birbirine la'netle bed-du'ā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: بَاهَلُ بَعْضُهُمْ بَعْضًا وَتَبَاهَلُوا وَتَبَاهَلُوا أَيْ تَلَاعَنُوا

الْإِبْتِهَالُ [el-ibtihāl] اِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Sā'irden kat'-ı ta'alluk edip samīm ve ihlāsla hazret-i hakka tazarru' ve du'ā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: اِبْتَهَلَ إِلَيْهِ تَعَالَى إِذَا دَعَا وَتَضَرَّعَ

بُهْلُلٌ [buhlul] فَتْمُذٌ [kūnfuz] vezninde) ve

بَهْلَلٌ [behlel] جَعْفَرٌ [caffer] vezninde) Gayr-i munsarīf olarak bātıl ve beyhūde mevki'inde müsta'meldir, ya'nī bātıl ve beyhūdenin 'alemleridir. Sebebi insirāfları vezn-i fi' ve 'alemiyyettir. Evvel fi'l-asl mechül sīgası olup ba'de'l-

‘alem lām-ı ūlā mazmūm olmuştur; yukālu: هُوَ الضَّلَالُ بُنُّ بُهْلُلٍ وَبُهْلَلٍ أَيْ الْبَاطِلُ
الْأَبْهَلُ [el-ebhel] [aḥmed] [vezninde) Bir şecer-i kebīrin yemişine denir ki varakı طَرْفَاءُ [tarfā] varakına ve yemişi سِدْرٌ [sidr] yemişine şebih olur. Ve bu Cevherî'nin tevehhüm eylediği gibi şecer-i غَزَعْرٌ [‘ar‘ar] değildir, Türkîde o şecere ardıç ağacı ve yemişine ardıç tohumu dedikleridir. Buhūru rahimden cenīnin sūr‘at-i iskātında mü‘essir ve sirke ile tīlāsī التَّغْلَبِ دَاءُ التَّغْلَبِ [dā‘uṣ-ṣa‘leb] ‘illetine nāfi‘ ve bal ile tīlāsī kurūh-ı habīsenin tenkiyesinde müfīddir.

الْبُهْلُولُ [el-buhlūl] (bā'nın zammıyla سُورٌ [sursūr] vezninde) Güleğen, handān adama denir; yukālu: رَجُلٌ بُهْلُولٌ أَيْ ضَحَّاكٌ Ve cāmi‘-i mecāmi‘-i hayr u hasenāt olan seyyid ve zī-şān adama denir; yukālu: هُوَ بُهْلُولٌ Şārih der ki sūret-i mecāninde olan ‘ukalādan Buhlūl-i Dānā meczūb-ı ma‘rūftur.

الْبَهِيلَةُ [el-behilet] [sefīnet] vezninde) بَهِيرَةٌ [behīret] ma‘nāsınadır ki beyne‘l-kavm seyyide ve şerife olan hatuna denir; yukālu: اِمْرَأَةٌ بَهِيلَةٌ أَيْ بَهِيرَةٌ

بَهِيلٌ [Behīl] [emīr] vezninde) İbn ‘Ureyb b. Ḥaydān’dır.

[ب ي ل]

بَيْلٌ [Bīl] (bā'nın kesriyle) Rey kazāsında bir nahiyedir; zūhhād ve muhaddisinden ‘Abdullāh b. Ḥāsen el-Bīlī oradandır. Ve Seraḥs kazāsında bir karyedir; muhaddisinden ‘İşām b. el-Vaḍḍāh ve Muḥammed b. Aḥmed b. ‘Amreveyh ve Muḥammed b. Ḥamdūn b. Ḥālīd el-Bīliyyūn oradandır.

نَجَرَ بِحَمْدِهِ تَعَالَى

FASLU'T-TĀ'Ī'L-FEVKİYYE

(فَضْلُ التَّاءِ الْفَوْقِيَّةِ)

[ت أ ل]

التَّالَانُ [et-te‘elān] (tā'nın ve hemzenin fetihiyle) Bir kimse başını yukarı yukarı silerek yürüme ma‘nāsınadır. ‘Alā-kavlin savāb olan nūn‘la olmaktır, ke-mā seyyuzkeru inşā‘allāhu ta‘ālā. Mü‘ellif burada ta‘rīfte müsāmaha eylemiştir.

[ت ب ل]

التَّبِيلُ [et-tebl] [ḥabl] vezninde) Düşmanlığa denir; cem‘i تَبُولٌ [tubūl] ve nādir olarak تَبَابِيلٌ [tebābil] gelir; yukālu: بَيْنَهُمَا تَبِيلٌ Ve hıkd ve kīne ma‘nāsınadır; yukālu: لَهُ فِي قَلْبِهِ تَبِيلٌ أَيْ دَخَلَ Ve bir kimseyi hasta kılmak ma‘nāsınadır; yukālu: تَبِيلَةُ الْحُبِّ تَبِيلٌ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَسْقَمَهُ Ve bir adamın ‘aklını alıp seme ve bī-hūş eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: تَبِيلَةٌ إِذَا ذَهَبَ بِعَقْلِهِ Ve zamān havādis ve nevā‘ible bir kimseyi tebāh ve telef eylemek ma‘nāsına müsta‘meldir; yukālu: تَبِيلُ الدَّهْرِ الْقَوْمِ إِذَا رَمَاهُمْ بِضُرُوفِهِ وَأَفْنَاهُمْ Ve bir mahbūbe ‘ışk-ı cemāliyle bir ‘aşık-ı bī-çārenin gönlünü āşifte ve derd-nāk eylemek ma‘nāsına müsta‘meldir; yukālu: تَبِيلَتِ الْمَرْأَةُ فَوَادَ الرَّجُلِ أَيْ أَصَابَتْهُ بِتَبِيلٍ وَذَلِكَ الْفَوَادُ مَثْبُورٌ تَابِلٌ [tābil] komak ma‘nāsınadır; yukālu: تَبِيلُ الْقَدْرِ إِذَا جَعَلَ فِيهَا التَّابِلَ

الْإِتْبَالُ [el-itbāl] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir adamı düşürmek ma‘nāsınadır; yukālu: أُنْبِلَةٌ إِذَا أَسْقَمَهُ

التَّتَبِيلُ [et-tetbīl] [tefīl] vezninde) ve **التَّتَوْبَةُ** [et-tevbelet] [ḥavḳalet] vezninde) ve

الْمُتَابَعَةُ [el-mutābelet] [mufā‘alet]

vezninde) Bunlar da tencereye تَابِلٌ [tābil] komak ma'nāsınadır; yukālu: تَبَلُ الْقَدْرِ وَتَوْبَلَهَا وَتَابَلَهَا إِذَا جَعَلَ فِيهَا التَّابِلَ

هَاجِرٌ [et-tābil] (صَاحِبٌ [sāhib] ve [hācer] veznlerinde) ve

التَّوْبَلُ [et-tevbel] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) أَبْزَارُ الطَّعَامِ [ebzāru't-ṭa'ām] ma'nāsınadır ki tencere havāyicine denir; fülful ve kemmūn ve sā'iri gibi ki telzīz-i ta'ām için vaz' olunur; cem'i تَوَابِلٌ [tevābil] gelir. Şārih der ki تَوَابِلٌ [tevābil] havāyiciden ahasstır; تَوَابِلٌ [tevābil] telzīz için vaz' olunan أَبْزَارٌ [ebzār]dır.

التَّبَالُ [et-tebbāl] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) تَوَابِلٌ [tevābil] sāhibine denir ki murād satıcısı olacaktır.

تُوبَالُ النُّحَاسِ [tūbālu'n-nuḥās] ve

تُوبَالُ الْحَدِيدِ [tūbālu'l-ḥadīd] (tā'ların zamımıyla) Bakır ve demir çekiçlendikte etrāfa sıçrayan hurdelerdir ki Türkīde tuval derler, bakır tuvalı ve demir tuvalı ta'bīr olunur. Mā-i 'asel ile bir miskālını şūrb balgamı kuvvetli müshildir.

تَبَالَةٌ [Tebālet] (سَحَابَةٌ [sehābet] vezninde) Yemen'de bir beldedir ki hısb ve rehā ve ni'metle ma'rūftur. Emeviyye'den 'Abdulmelik, Ḥaccāc-ı Zālim'i oraya vālī eylemekle varıp hāricden şehri temāşā eyledikte beğenmeyip istihkār eylediğinden beyne'l-'Arab "أَهْوَنُ مِنْ تَبَالَةٍ عَلَى الْحَجَّاجِ" mesel olmuştur.

تُبَلٌ [Tubel] (زُفْرٌ [zuffer] vezninde) Bir derenin ismidir.

تُبْبَلٌ [Tubbel] (سُكَّرٌ [sukker] vezninde) Haleb a'mālinden bir beldedir.

كَمْفَرُ تَبِيلٍ [Kefru Tebīl] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Raḳqa ile Bālis beyninde bir mevzi'dir.

[ت ت ل]

التَّتَلُ [et-tetl] (tā'nın fethiyle) Bir nev' tīb ismidir.

[ت ز ل]

التَّوَزَلَى [et-tevzelā] (tā'nın fethi ve elifin kasrıyla ve meddiyle) Āfet ve dāhiyye denir.

[ت ر ب ل]

تِرْبِيلٌ [Tirbil] (زَبْرُجٌ [zibric] ve جَعْفَرٌ [ca'fer] veznlerinde) Bir mevzi'dir.

[ت ع ل]

التَّعَلُّ [et-te'al] (fethateynle) Gāhca adamın boğazına 'arız olan yanıksı acı gicişmeğe denir; yukālu: أَخَذَهُ التَّعَلُّ أَي حَرَارَةَ المَحَلِّقِ الهَائِجَةِ وَيُقَالُ تَعَلَّ مِنَ البَابِ الرَّابِعِ

[ت ف ل]

التَّفَلُّ [et-tefl] (tā'nın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Tükürmek ma'nāsınadır; yukālu: تَفَلَّ تَفَلًّا مِنَ البَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا بَصَقَ Şārih der ki تَفَلَّ [tefl] yapça tükürmeğe denir, rukye-hānın avucuna ve okuduğu adamın vücuduna tü tü diyerek rutubetsiz tükürdüğü gibi. Bundan mā-dūnu نَفَسٌ [nefs], badehu نَفْحٌ [nefh] olur.

التُّفَلُّ [et-tufl] (tā'nın zamımıyla) ve

التُّفَالُ [et-tufāl] (غُرَابٌ [gūrāb] vezninde) Tükürtüğe denir, بُصَاقٌ [buşāk] ma'nāsına. Ve köpüğe denir, زَبَدٌ [zebed] ma'nāsına.

التَّفَلُّ [et-tefel] (fethateynle) Bir adamın vücudu bed kokmak ma'nāsınadır; yukālu: تَفَلَّ الرَّجُلُ تَفَلًّا مِنَ البَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَغَيَّرَتْ رَائِحَتُهُ

التَّفِيلُ [et-tefil] (كَيْفٌ [ketif] vezninde) Gövdesi bed kokan adama denir.

التَّفِيلَةُ [et-tefilet] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) ve

الْمِثْفَالُ [el-mitfāl] [مِحْرَابٌ [mihrāb] vezninde) Gövdesi bed kokan ʿavrete denir.

الْإِثْفَالُ [el-itfāl] (hemzenin kesriyle) Bir nesnenin rāyihasını mütegayyir edip bed kokutmak maʿnāsınadır; yukālu: أَثْفَلَتْ الشَّمْسُ رَائِحَتَهُ إِذَا غَبِرَتْهُ

التَّنْفُلُ [et-tenfulu] [تَنْضُبٌ [tanḍubu] vezninde) ve

التُّنْفُلُ [et-tunful] [فُنْفُذٌ [kunfuz] vezninde) ve

التِّنْفَلُ [et-tinfel] [دِرْهَمٌ [dirhem] vezninde) ve

التَّنْفَلُ [et-tenfel] [جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) ve

التِّنْفِيلُ [et-tinfil] [زَبْرِيحٌ [zibric] vezninde) ve

التُّنْفَلُ [et-tunfel] [جُنْدَبٌ [cundeb] vezninde) ve

التُّفْفَلُ [et-tuffel] [سُكَّرٌ [sukker] vezninde) Tilkiye ʿalā-kavlin eniğine denir; müennesleri hā'yıdır. Ve

تَنْفُلٌ [tenfulu] [تَنْضُبٌ [tanḍubu] vezninde) Kuru otluğa denir, ʿalā-kavlin bir şecer adıdır yāhūd karamtık yeşil bir nebâtıdır.

[ت ك ل]

التُّكْلَانُ [et-tuklān] (tā'nın zammıyla) Bir nesneye yā bir kimseye iʿtimād eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَكَلَّ عَلَيْهِ تُكْلَانًا مِنَ الْبَابِ إِذَا تَكَلَّ الرَّابِعُ Ve bu gerçî [vukūl]dan me'hūz olmakla mevziʿ-î zikri vāv faslı olup lākin lafzına riʿāyeten bu makāmda dahi zikr eyledim.

[ت ل ل]

التَّلُّ [et-tell] (tā'nın fethi ve lām'ın teşdidıyla) Bir adamı yere yıkmak maʿnāsınadır, ʿalā-kavlin boynun bir tarafı ve bir yanağı yere gelmek vech üzere

yıkmak maʿnāsınadır; yukālu: تَلَّ فُلَانًا تَلًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا صَرَغَهُ أَوْ أَلْقَاهُ عَلَى عُنُقِهِ وَخَدَّهِ Ve bir kimse hakkında muhill-i nāmūs olacak harf-endāzlık eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: تَلَّ فُلَانًا بَيْتَلَةً سَوْءًا إِذَا رَمَاهُ بِأَمْرِ فَبِيحِ Ve bir nesneyi bir adamın eline huşūnetlice vermek yāhūd eline bırakıvermek maʿnāsınadır; yukālu: تَلَّ الشَّيْءُ تَلًا بِيَدِهِ إِذَا دَفَعَهُ إِلَيْهِ أَوْ أَلْقَاهُ تَلًا الرَّجُلِ Ve düşmek maʿnāsınadır; yukālu: تَلَّ الشَّيْءُ إِذَا سَقَطَ Ve dökmek maʿnāsınadır; yukālu: تَلَّ تَلًا جَبِينُهُ إِذَا رَسَحَ بِالْعَرَقِ Ve gövde terlemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: تَلَّ الْحَبْلُ فِي الْبُرِّ إِذَا أَرْخَاهُ فِيهَا Ve

تَلٌّ [tell] Toprakta tepeye denir ki höyük taʿbīr olunur. Ve kum kümesine denir. Ve küçük dağ tarzında yüksek tepeye denir, rābiyet [rābiyet] maʿnāsına; cemʿî [tilāl] gelir, cibāl [cibāl] gibi. Ve yastığa itlāk olunur, visādet [visādet] maʿnāsınadır; bunun cemʿî şāzz olarak etlāl [etlāl]dir. ʿAlā-kavlin تَلٌّ [tell] bir türlü kumaşa denir. Ve

تَلٌّ [Tell] Aʿlāmdandır: ʿÖmer b. Muḥammed b. et-Tell el-Kūfî muhaddistir.

الْمَثْلُولُ [el-metlūl] ve

التَّلِيلُ [et-telīl] [أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Yere çalınmış kimseye denir. Ve

مَثْلُولٌ [metlūl] Kurumu mefīn ve devşirimli kunt öküze denir. Ve

تَلِيلٌ [telīl] Boyuna itlāk olunur, ʿunūq [ʿunūq] maʿnāsına; cemʿî [etillet] gelir, ʿajlette [ecillet] vezninde ve tūlul [tulul] gelir, surur [surur] vezninde ve telāʿil [telāʿil] gelir [delāʿil] vezninde.

التَّلِيَّةُ [et-tillet] (tā'nın kesriyle) Çirkîn

işe denir; yukālu: رَمَاهُ بِنِتْلَةٍ سَوْءٍ أَيْ بِأَمْرِ قَبِيحٍ Burada سَوْءٌ lafzına izāfeti mübālagaya mahmūldür. Ve bu صَرْعٌ ma'nāsından me'hūz ismidir, ma'nā-yı mezbūrda isti'māl olundu. Ve

تِلَّةٌ [tillet] Binā-i nev' olur, yan üzere bir gūne yatmak ma'nāsınadır ki ondan yatış ile ta'bir olunur; yukālu: لَهُ تِلَّةٌ حَسَنَةٌ أَيْ ضِجْعَةٌ Ve yaşlığa denir; yukālu: بِهِ تِلَّةٌ أَيْ بَلَلٌ Ve hālet ma'nāsınadır; yukālu: لَهُ تِلَّةٌ حَسَنَةٌ أَيْ فِي خَلْقَتِهِ Ve üşengenliğe denir; yukālu: تِلَّةٌ أَيْ كَسَلٌ

أَتَلَّى [et-tellā] (حَتَّى [ḥattā] vezninde) Yere yıkılmış kimselere denir; müfredi تَلَّى [telīl]dir; yukālu: قَوْمٌ تَلَّى أَيْ صَرَعَى Ve

تَلَّى [Tellā] Bir mevzî adıdır; tā'nın kesriyle de cā'izdir.

أَلْمِئَلٌ [el-mitell] (mīm'in kesriyle مَقْصَصٌ [miḳaşş] vezninde) Bir adamı yere yıka- cık nesneye denir; yukālu: تَلَّى بِالْمِئَلِ وَهُوَ مَا يَبْتُلُ بِهِ Ve dimdik kavî ve metîn mızrağa denir. Ve yavuz adama ve deveye denir. Ve namāzda dimdik durur olan musallîye ıtlāk olunur; yukālu: هُوَ يُضَلِّي مِتْلًا وَهُوَ الْمُتَنَصِّبُ فِي الصَّلَاةِ

أَلْتَلَّتْ [et-tellet] (zay'ın vezninde) Bir nesneyi sarsıp ırgalamak ma'nāsınadır; yukālu: تَلَّتْ الشَّيْءُ إِذَا حَرَكَهُ وَأَقْلَعَهُ Ve ırgalan- mak ma'nāsınadır; yukālu: تَلَّتْ الشَّيْءُ إِذَا زَلَزَلْ Ve pek pek yürümek ma'nāsınadır; yukālu: تَلَّتْ الرَّجُلُ إِذَا سَارَ شَدِيدًا Ve dava- rı 'unf ve şiddetle sürmek ma'nāsınadır; yukālu: تَلَّتْ الدَّابَّةُ إِذَا سَاقَهَا عَنِيفًا Ve katılık, şiddet ma'nāsınadır; yukālu: لَقِي مِنْهُ تَلَّتَةً أَيْ شِدَّةٌ Ve

تَلَّتَةً [teltelet] Şol maşrabaya denir ki hurmānın ibtidā çıkan yemişinin kapçık- larından düzölmüş ola. Ve

تَلَّتَةً بِهَرَاءَ [telteletu Behrā] Behrā halkının muzāra'at harfini meksūr telaffuz eyleme- lerinden 'ibārettir. Şārih der ki niteki Ḳays ve Temīm'in hemzeyi 'ayn'a tebdillerine عَنَعَةٌ [an'anet] ve Huzeyl'in ḥā'yı 'ayn'a tebdillerine فَخْفَحَةٌ [faḥfeḥat] ve Rebī'a ve Muḍarr'ın kāf-ı hitāb-ı mü'ennesten sonra şīn-i mu'ceme ilhākına كَشْكَشَةٌ [keş- kešet] derler. Ve bunların tafsili *Kitāb-ı Muzhir*'de mebsüttur.

Mütercim der ki letāyiftendir ki 'aḳīle-i kabīlesi olan Leylā el-Aḫyeliyye-i Behrā'yye nām hatun hasbe'l-āde kendi lügatları üzere tekellüm eder idi. Bir gün 'Abdumelik-i Emevî huzūruna duhül edip ittifakī İmām Şa'bî dahi hāzır bi'l-meclis olmakla Leylā ile mutāyebe bābında bi'l-işāre me'zūn olduktan sonra Leylā'ya hitāb edip: "يَا لَيْلَى مَا بَالُ قَوْمِكَ لَا يَكْتُونُ" Ya'nî "Senin kavmin niçin künye ile iktinā eylemezler?" dedikte Leylā: "وَيْحَاكَ أَمَا يَكْتَبِي" dedi ki murādı "Bizler künye ile iktinā eylemez miyiz!" demektir ki نَكْتَبِي [nektenī] [iktinā]dan müstakbel mütekellim-i ma'a'l-gayrdır, lākin kendi lügatları üzere nū'nun meksūr telaffuz eylemekle cimā' ma'nāsına olan نَيْكٌ [neyk]ten māzī-i muhātab sūretinde olmuştur ki zāhiren "Sen beni tasarruf eylemedin mi!" demek olur. Pes İmām Şa'bî cevābında لَا وَاللَّهِ لَوْ فَعَلْتُ لَاعْتَسَلْتُ demekle Leylā'ya hicāb ve meclise inbisāt-i bī-hisāb 'arız oldu. İntehā.

أَلَّتُّ [et-tellet] (tā'nın fethiyle) Bu dahi hurmā yemişinin kapçıklarından düzölmüş maşrabaya denir, تَلَّتَةً [teltelet] gibi; tekūlu: سَرِبْتُ بِأَلَّتَّةٍ وَأَلَّتُّنَّةٍ وَهِيَ مَسْرَبَةٌ مِنْ قِيَاءٍ Ve الطَّلُعِ Ve

تَلَّةٌ [tellet] Binā-i merre olur, bir kerre dök-
mek ma'nāsınadır; yukālu: تَلَّةٌ تَلَّةٌ أَي صَبَّهُ صَبَّةً
وَاحِدَةً Ve yan üzere yatmağa denir, صَجْعَةٌ
[ḍac'at] ma'nāsına.

أَتَالٌ [et-tāll] ضَالٌّ [ḍāll] kelimesine itbā'an
zikir olunur; yukālu: تَالٌ ضَالٌّ

أَتَلَّةٌ [et-telālet] ve

أَتَالٌ [et-telāl] ضَالَّةٌ [ḍalālet] ve ضَالٌّ
[ḍalāl] veznlerinde ve onlara itbā' olurlar;
yukālu: ضَالَّةٌ تَلَّةٌ وَالضَّالُّ بِنُ التَّلَالِ إِيْبَاعٌ

أَتَلَّى [et-tullā] (رُبَّى [rubbā] vezninde) Bo-
ğazlanmış koyuna denir.

أَتَمَّالَةٌ [el-mutāllet] (تَشَدِيدِ-ي لَامٍ 'لَا مَفَاعَلَةٌ
[mufā'alet] vezninde) Kısırak için aygır
taleb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: ذَهَبَ
بِنَالٍ مَتَّالَةٌ أَي يَطْلُبُ لِقَرَسِهِ فَحَلَا

أَتَلَّالٌ [el-itlāl] (hemzenin kesriyle) Bir
nesneyi damlatmak ma'nāsınadır; yukālu:
هَذَا أَفْطَرُهُ إِذَا أَمَّنَّ الْمَائِعَ إِذَا أَفْطَرَهُ
يَطْلُبُ لِقَرَسِهِ فَحَلَا

أَتَلَّلٌ [et-telel] (fethateynle) Yaşlığa denir;
yukālu: بِهِ تَلَّلٌ أَي بَلَّلٌ

أَتَلُّوْلٌ [et-telūl] (صَبُوْرٌ [ṣabūr] vezninde)
Yedeğe batā'etle gelip güçle yedilir olan
hayvāna denir; yukālu: فَرَسٌ تَلُّوْلٌ إِذَا كَانَ لَا
يَنْقَادُ إِلَّا بِطِيْنًا

أَتَلَّابِلٌ [et-tulābil] (عَلَابِطٌ [ʿulābiṭ] vezninde)
Kalın gövdeli sım sıkı tıknaz adama denir;
yukālu: رَجُلٌ تَلَّابِلٌ أَي تَارٌّ غَلِيْظٌ

[ت م أ ل]

أَتَمَّمِئِلٌ [el-mutme'ill] (مُشْمَعِلٌ [muṣme'ill]
vezninde) İtidāl üzere uzun boylu adama
denir, ʿalā-kavlin uzun olup mīl gibi dim-
dik durur olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ
مُتَمَّمِئِلٌ أَي طَوِيْلٌ مُعْتَدِلٌ أَوْ طَوِيْلٌ مُتَمَصِّبٌ

أَتَمِّمِلَالٌ [el-itmīlāl] (إِفْعِيَالٌ [if'īlāl] veznin-
de) Bir nesne pek uzamak ma'nāsınadır;
yukālu: إِمْتَمَّلَ الشَّيْءُ إِذَا طَالَ وَاشْتَدَّ

[ت م ل]

أَتَمُّوْلٌ [et-tumlūl] (عُضْفُوْرٌ [ʿuṣfūr] veznin-
de) Bir nebāt adıdır ki Nebatī lisānından
kūnābirī ve Fārisīde bergast derler; ibtidā-
yı bahārda cemīr-i sebzevāttan akdem
zuhūr eder. Türkīde Ermeniler hıyarı ve
sülüklü pancar ta'bīr ederler, eklen ve
zımāden behak ve وَصَحٌ [veḍaḥ] ve ba-
ras ʿilletlerine nāfi' ve müşhil ve mi'cdeye
ve ciğere sālīh ve mahrūr ve mebrūd
mizāclara muvāfıktır, mekbūsu iştihā-yı
ta'āmı ziyāde eder.

أَتَمُّوْلٌ [et-tāmūl] تَانِبُوْلٌ [tānebūl] isimdir ki
يَقْطِنُ [yaqṭin]den ya'nī sāk üzere durma-
yan nebāt envā'ındandır, kavun ve sarma-
şık gibi. Varakının ta'mı karanfil ta'mına
şebīh olur, magsūl kireç ile mazg ederler.
Ta'āmı müştēhī ve neṣ'e-baḥş ve cimā'ı
mukavvī ve diş etine ve mi'cde ve kebidе
īrās-ı takvīyette bī-ʿadīldir. Ve bunu ehli-
Hind bāde bedeli isti'māl ederler, nev'an
keyf ve neṣve īrās eder. Ve nebātı böğ-
rülce nebātı şeklinde bitip sarmaşık gibi
civārında olan eṣcāra sarılır; Hind ehli
tunbūl ve pān dahi derler.

أَتَمِّيَلَةٌ [tumeylet] (جُهَيْنَةٌ [cuheyne] veznin-
de) Hicāz diyārına mahsūs bir cānverdir
ki kediye şebīh olur, ʿalā-kavlin karakulak
dedikleridir; cem'ı تَمَلَّانٌ [timlān]dır, tā'nın
kesriyle ve تَمِيْلَاتٌ [tumeylāt] gelir tā'nın
zammıyla. Ebū Tumeyle, Yahyā b. Vāḍih
nām muhaddisin künyesidir.

[ت م ه ل]

أَتَمِّهَلَالٌ [el-itmihlāl] (إِفْشَعْرَانٌ [ikṣi'rār] vez-

ninde) Bir nesne pek uzamak, ʿalā-kavlin iʿtidāl vechiyle uzamak maʿnāsınadır; yukālu: اِثْمَهُلَّ الشَّيْءُ إِذَا طَالَ وَاسْتَدَّ أَوْ اعْتَدَلَ

[ت ن ب ل]

الثَّنْبَلُ [et-tinbel] [dirhem] [dirhem] vezninde) ve

الثَّنْبَالُ [et-tinbāl] [kirtās] [kirtās] vezninde) ve

الثَّنْبَالَةُ [et-tinbālet] [kirtāset] [kirtāset] vezninde) ve

الثَّنْبُولُ [et-tunbūl] [zunbūr] [zunbūr] vezninde) Bodur adama denir.

الثَّنْبُولُ [et-tenbul] [tenḍubu] [tenḍubu] vezninde) ve

الثَّنَابُولُ [et-tānebūl] Zikr olunan تَامُولُ [tāmūl] kelimesinde lügattır.

[ت ن ل]

الثَّنْتَلُ [et-tintel] [dirhem] [dirhem] vezninde) ve

الثَّنْتَالَةُ [et-tintālet] [kirtāset] [kirtāset] vezninde) Bodur adama denir.

[ت و ل]

الثُّوَلَةُ [et-tuvelet] (tā'nın zammıyla ḥumzet [humezet] vezninde) Cādülüğa denir, sihr maʿnāsına, ʿalā-kavlin sihre şebih vazʿ ve fiʿle denir, nirencāt gibi; yukālu: هُوَ يَعْمَلُ أَوْ شَبِهَهُ Ve nisvānın efsün boncuğuna denir ki kocalarını teshir ve tahbīb için efsün edip istishāb ederler. Ve pek ʿazīm ve münker dāhiyeye denir; cemʿi ثُلُوثٌ [tuvelāt] gelir tā'nın zammı ve vāv'ın fethiyle.

الثُّوَلَةُ [et-tivelet] [ʿinebet] [ʿinebet] vezninde) ثُوَلَةٌ [tuvelet] ile iki maʿnā-yı evvelde mürādiftir.

الثُّوَلَةُ [et-tevlet] (tā'nın fethi ve vāv'ın

sükūnuyla) Bu dahi ʿazīm ve münker dāhiyeye denir.

الثُّوَلُ [et-tevl] [qov] [qav] vezninde) Sihre dūrüşmek maʿnāsınadır; yukālu: تَالُ الرَّجُلُ يَثُولُ تَوَلًّا إِذَا عَالَجَ السِّحْرَ

الثَّالُ [et-tāl] [hāl] [hāl] vezninde) Hurmā fidanlarına denir; müfredi ثَالَةٌ [tālet]tir.

ثَوَلَةٌ [Tevlet] [hamzet] [hamzet] vezninde) Esmādandır: Muḥammed b. Aḥmed b. Tevle muhaddistir.

الثَّوِيلَةُ [et-tevīlet] [sefinet] [sefinet] vezninde) Cemāʿate denir.

تَوَلَّى [Tevlā] [sekrā] [sekrā] vezninde) Esmādandır: ʿAbdullāh b. Tevlā tābiʿindendir.

تَوَيْلٌ [Tevīl] [emīr] [emīr] vezninde) Ümerā-i Mısr'dan Ḥanẓale b. Şafvān'ın ceddidir.

ثُوَيْلٌ [Tuveyl] [zubeyr] [zubeyr] vezninde) Esmādandır: Ḳays b. Tuveyl bir kimsedir.

الثَّوَيْلَةُ [et-tāvīlet] (vāv'ın kesriyle) Bir ot ismidir.

الثُّوَلَاتُ [et-tuvelāt] (tā'nın zammı ve vāv'ın fethiyle) Zikr olunan ثُوَلَةٌ [tuvelet] in cemʿidir ki dāhiyeye denir; ve minhu yukālu: جَاءَ بِدَوْلَاهُ وَتَوَلَّاهُ وَدَوْلَاتِهِ وَتَوَلَّاتِهِ أَيُّ بِالذَّوَاهِي Ve دُولَاتٌ [duvelāt] dahi dāhiye maʿnāsınadır; fıkra-i ūlāda ihtisāran tā'ları hazf olunmuştur.

FASLU'S-ŞĀ'Ī'L-MÜSELLESE (فَضْلُ النَّاءِ الْمُثَلَّثَةِ)

[ث أ ل]

التُّؤُلُؤُ [eş-su'lul] (زُؤُبُؤُ [zunbūr] vezninde) Memenin düğmeciğine denir, حَلَمَةُ التَّدِيّ حَلَمَةٌ [halemetu's-şedy] ma'nāsına. Ve bedende hādis olan hurde hurde dāneciklere denir ki siğil ta'bīr olunur, Fārisīde āzuḥ derler, gūnāgūn zuhūr eder, kimi menkūs ve kimi müteşakkak olup yongalanır ve kimi bedene yapışık olur ve bir nev'ī vardır ki mismār şeklinde dibi ince ve uzun ve bir tarafa mā'il ve münfetiḥ olur, buna tavuk götü ta'bīr ederler. Cümlesi balgamī yā sevdāvī yāhūd ikisinden mürekkeb halt-ı galīz ü yābīsten tahaddūs eder. Ve **تُؤُلُؤُ** [su'lul] kelimesinin cem'ī **تَأَلِيلُ** [se'ālīl] gelir, **يَعَالِيلُ** [ye'ālīl] vezninde.

التَّأَلَّةُ [eş-se'lelet] (دَخْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) ve

التَّشَائِلُ [et-teşe'lul] (تَدَخْرُجٌ [tedahruc] vezninde) Bir adamın bedeninde siğiller bitmek ma'nāsınadır; yukālu: **تُؤَلِّلُ الرَّجُلُ عَلَى الْمَجْهُولِ وَتَتَأَلَّلُ جَسَدُهُ إِذَا خَرَجَتْ بِهِ التَّأَلِيلُ**

[ث ب ل]

التَّئِبُّ [eş-subl] (سَاءٌ [sā]nın zammiyla) ve

التَّئِبُّ [eş-şebel] (fethateynle) Kap ve havuz makūlesinin dibinde kalan bakiyyeye denir; yukālu: **لَمْ يَبَقَ فِيهِ إِلَّا تَائِبٌ وَتَائِبٌ وَهُوَ الْبَقِيَّةُ فِي أَسْفَلِ الْإِنَاءِ وَعَظِيْرِهِ**

[ث ث ل]

التَّئِيْتُ [eş-seytel] (تَاءٌ [tā] ile حَيْدَرٌ [ḥayder] vezninde) Rücūliyetsiz adama denir; yukālu: **هُوَ تَائِبٌ أَيَّ عَبِيْرٍ** Ve sığın dedikleri geyiğe 'alā-kavlin kocasına yāhūd erkeğine denir.

Ve bir cins yaban öktüzüne denir. Ve gemi arslanı gibi sāhib-i şekl ü kıyāfet olmakla kendiden erlik ve şecā'at me'mūl iken içi boş davul gibi māyeden hālī adama denir; yukālu: **إِنَّهُ تَائِبٌ وَهُوَ الرَّجُلُ الضَّخْمُ الَّذِي تَطْرُقُ أُنَّ فِيهِ خَيْرًا**

التَّيْبَةُ [eş-seytelet] (بَيْطَرَةٌ [beyḩarat] vezninde) Ba'de't-te'ākul izhār-ı hamākat eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **تَيْبَتِ الرَّجُلُ إِذَا تَحَامَقَ بَعْدَ تَعَاقُلٍ**

[ث ح ل]

التَّجَلُّ [eş-şecel] (fethateynle) Bir adamın karnı büyüyüp sarkmak yāhūd böğürleri ve yanları tulum gibi kabarıp belirlemek ma'nāsınadır; yukālu: **تَجَلَّ الرَّجُلُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا عَظَمَ بَطْنُهُ وَاسْتَرْخَى أَوْ خَرَجَتْ خَاصِرَتَاهُ**

الْأَتَجَلُّ [el-eşcel] ve

الْمُتَجَلُّ [el-muşeccel] (مُعَظَّمٌ [mu'azzam] vezninde) Karnı büyük ve salkı adama denir. Ve

أَتَجَلُّ الْوَادِي [eşcelu'l-vādī] Derenin geniş yerine itlāk olunur.

التَّجَلَاءُ [eş-seclā] (حَمْرَاءٌ [ḥamrā] vezninde) **أَتَجَلُّ** [eşcel]in mü'ennesidir. Ve geniş çantaya ve dağarcığa denir; yukālu: **مَزَادَةٌ تَجَلَاءُ أَيَّ وَاسِعَةٌ**

الْأَتَجَلِيْنُ [el-eşcelīn] **أَتَجَلُّ** [eşcel] kelimesinden cem'dir, dāhiye sözlere itlāk olunur; ve minhu yukālu: **طَعَنَ فُلَانًا الْأَتَجَلِيْنَ أَيَّ فَتَكَرِيْنَ وَ أَقْوَرِيْنَ** Ve bu kelimeden **أَتَجَلُّ** [eşcel]in mü'ennesidir ki 'Arablar esmā-i devāhiyi te'kīd ve tehvīl için sīga-i 'ākıl üzere cem' olarak irād ederler.

تُجَلُّ [Sucl] (كُفْلٌ [kufl] vezninde) Şıkk-ı 'Āliye'de bir mevzi'dir.

يَتَجَلُّ [Yeşcel] (يَمْنَعُ [yemna'u] vezninde) Bir mevzi'dir.

[ث ر ث ل]

ثُرَوَالُ [Seršāl] (šā-yı müsellese ile خَزَعَالُ [ħazgāl] vezninde) Aḥmed b. ʿAbdulʿazīz b. Aḥmed el-Baġdādī nām muhaddisin pederinin ceddî ismidir, beyne'l-muhaddisîn cüz²-i meşhūr sāhibidir.

[ث ر ط ل]

الثَّرِطَلَةُ [eṣ-ṣerṭalet] (dahrecet) [dahrecet] vezninde) Salkılık ve sölpüklük ma'nāsınadır; yukālu: بِهٖ ثُرِطَلَةٌ أَي اسْتَمْرَحَاءُ Ve libāsı yere sürüyerek yürümek ma'nāsınadır; yukālu: مَرَّ مُتْرِطِلًا إِذَا كَانَ يَسْحَبُ ثِيَابَهُ

[ث ر ع ل]

الثُّرُعَلَةُ [eṣ-ṣur'ulet] (fūfūde) [kūnfuzet] vezninde) Horozun boynunda değirmi top tüylere denir.

[ث ر غ ل]

الثُّرُغُلَةُ [eṣ-ṣurġulet] (i'cāmla fūfūde) [kūnfuzet] vezninde) Dişi tilkiye denir.

ثُرُغُولُ [surġūl] (zūnbūr) [zūnbūr] vezninde) Bir ot adıdır.

[ث ر م ل]

الثُّرُمَلَةُ [eṣ-ṣermelet] (dahrecet) [dahrecet] vezninde) Yestehlemek ma'nāsınadır; yukālu: ثُرُمَلُ الصَّبِيِّ إِذَا سَلَحَ Ve et yemek ma'nāsınadır; yukālu: ثُرُمَلُ الرَّجُلِ إِذَا أَكَلَ Ve eti tatarı pişirmek, ʿalā-kavlin müsāfire tizce yetiştirmek için ta'āmı çiğ pişirmek yāhūd āteş korunda pişirmiş etin külünü silkmeyip meydāna öylece getirmek ma'nāsınadır; yukālu: ثُرُمَلُ اللَّحْمِ إِذَا لَمْ يُنْضَجْهُ أَوْ لَمْ يُنْضَجْ طَعَامَهُ تَعْجِيلًا لِلْفَرَى أَوْ لَمْ يُنْفَضْ Ve ta'āmı saçına sakalına dökerek ve elini ve ağzını bulaştırarak pisçe yemek ma'nāsınadır; yukālu: ثُرُمَلُ الطَّعَامِ إِذَا لَمْ يُحْسِنْ أَكْلَهُ فَأَنْشَرَ عَلَى لِحْيَتِهِ وَفَمِهِ

işte dikkat ve verziş etmeyip hemān gelişigüzel işlemek ma'nāsınadır; yukālu: ثُرُمَلُ عَمَلُهُ إِذَا لَمْ يَتَوَقَّ فِيهِ **الثُّرُمُلُ** [eṣ-ṣurmul] (kūnfuz) [kūnfuz] vezninde) Bir cānver adıdır.

أُمُّ ثُرُمُلٍ [ummu ṣurmul] Dişi sırtlan künyesidir.

الثُّرُمُلَةُ [eṣ-ṣurmulet] (kūnfuzet) [kūnfuzet] vezninde) Üst dudağın taşra yüzünde olan yive denir ki burundan berice ortasında olur. Ve kapta kalan bakıyyeye denir. Ve tilkiye denir. Ve bir recül adıdır.

[ث ع ل]

الثُّعْلُ [eṣ-ṣu'el] (kūf) [kūf] vezninde) ve

الثُّعْلُ [eṣ-ṣe'al] (cebel) [cebel] vezninde) ve

الثُّعْلُولُ [eṣ-ṣu'lūl] (buhlūl) [buhlūl] vezninde) Dişlerin ensesinde biten zā'id dişe denir ki ekserī ba'de'l-bülüg zuhūr eder, ʿalā-kavlin dişlerin menbitleri muhtelif olarak birbirinin üstüne avrılıp bingişmeğe denir; yukālu: بِأَسْنَانِيهِ ثُعْلٌ وَثُعْلٌ وَثُعْلُولٌ أَي سِنَّ زَائِدَةٌ خَلْفَ الْأَسْنَانِ أَوْ دُخُولٌ سِنِّ تَحْتِ الْأُخْرَى فِي اخْتِلَافٍ مِنَ الْمُنْبِتِ

الثُّعْلُ [eṣ-ṣe'al] (fethateynle) Dişlerin menbiti muhtelif olarak birbirinin üzerine bingişmek ma'nāsınadır; yukālu: ثُعَلْتُ سِنَّهُ ثُعَلًا Ve مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَرَكَتْ إِخْدَاهُمَا عَلَى الْأُخْرَى **ثُعَلَّ** [ṣe'al] Nākanın ve ineğin ve koyunun memelerinin başlarında olan zā'id nesneye denir ki siğil tarzında olur, ʿalā-kavlin memelerinin emzikleri üstünde bir zā'id emziğe yāhūd emziğin ucu çatal olarak zā'idine denir.

الْأَنْعَلُ [el-eṣ'al] Dişleri birbirinin üzerine yamanıp bingişmiş olan adama denir. Ve beyne'n-nās ihsānla fazilet zā'idesi olan seyyid ve ʿālī-şān adama itlāk olunur;

yukālu: رَجُلٌ أَتَعَلَ أَي سَيِّدٌ صَحْمٌ لَهُ فُضُولٌ مَعْرُوفٌ
التَّغْلَاءُ [es-ṣa'ālā] [حَمْرَاءُ] [ḥamrā] vezninde)
 Şol dış etine vasf olur ki dişleri birbirinin
 üstüne bingesiip yamanmış ola; yukālu: لَيْتَهُ
 تَغْلَاءٌ إِذَا تَرَكَبْتُ أَسْنَانَهَا

الْإِنْعَالُ [el-is'āl] (hemzenin kesriyle)
 Mihmānlar çoğalmak ma'nāsınadır;
 yukālu: أَتَعَلَ الصَّيْفَانُ إِذَا كَثُرُوا Ve ücret 'azīm
 olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أَتَعَلَ الْأَجْرُ إِذَا
 عَظُمَ Ve muhālefet eylemek ma'nāsınadır;
 yukālu: أَتَعَلَ الْقَوْمُ عَلَيْنَا أَي خَالَفُوا Ve bir
 mādde pek 'azīm olmakla cihet-i teşebbüs
 ü süluku nā-ma'lūm olmak ma'nāsınadır;
 yukālu: أَتَعَلَ الْأُمْرُ إِذَا عَظُمَ فَلَا يَدْرِي كَيْفَ يَتَوَجَّهُ لَهُ
 Ve devābbın kesretinden suyun başı pek
 müzdahim olmak ma'nāsınadır; yukālu:
 أَتَعَلَ الْوَرْدُ إِذَا ازْدَحَمَ

التَّغُولُ [es-se'ūl] [صَبُورٌ] [şabūr] vezninde)
 Mülhakātı ve uyuntusu çok olan 'askere
 denir; yukālu: كَتَيْبَةٌ تُعُولُ أَي كَثِيرَةٌ الْحَشْوِ وَالتَّيْبَاعِ
 Ve zā'id memesi olan yāhūd emziği çiftte
 olan nākaya denir.

التَّغْلُ [es-ṣa'āl] (şā'nın fethi ve zammıyla)
 تَعَلَ [se'al] ma'nāsınadır ki fethateynledir,
 niteki zikr olundu.

تُعَالَةٌ [su'ālet] [شُمَامَةٌ] [şumāmet] vezninde)
 ve

تُعَالٌ [su'āl] [غُرَابٌ] [gūrāb] vezninde) Dışı
 tilkiye denir, ma'rife-i lā-yansarıftir. Ve
 ba'zılar 'indinde تُعَالَةٌ [su'ālet] عِنَبُ التَّغْلِبِ
 [inebu's-ṣa'aleb] ismidir ki çakal üzümü
 dedikleridir. Ve

تُعَالَةٌ الْكَعَلِ [su'āletu'l-kele] Çayırın kurusu-
 na ve yābisine denir.

الْمُتَعَلَّةُ [el-me'salet] [مَرْحَلَةٌ] [merḥalet]
 vezninde) Dışı tilki çok olan yere denir;
 yukālu: أَرْضٌ مُتَعَلَّةٌ أَي كَثِيرَةٌ التَّعَالَةِ

بَنُو تُعَلٍ [Benū Şu'al] İbn 'Amr ki صُرِدٌ
 [şurad] veznindedir, bir cemā'attir.

تُعَالٌ [Şu'āl] [غُرَابٌ] [gūrāb] vezninde) Revḥā
 ile Ruveyse beyninde bir şi'b adıdır.

تُغَلٌّ [Şu'āl] [قُفْلٌ] [kūfl] vezninde) Necd
 diyārında bir mevzi'dir. Ve bir böcek is-
 midir ki ta'affün eden kırbalarda mütekev-
 vin olur. Ve le'im ve fūrū-māye kimseye
 denir.

الْمُتَعَلِّلُ [el-mu's'il] [مُحْسِنٌ] [muḥsin] vez-
 ninde) Müzdaham olan su başına denir;
 yukālu: وَرَدٌ مُتَعَلِّلٌ أَي مُزْدَحِمٌ

التُّغُولُ [es-su'lūl] [سُورٌ] [sursūr] veznin-
 de) Dargın ve gazab-nāk adama denir;
 yukālu: رَجُلٌ تُغُولٌ أَي غَضَبَانٌ Ve üç yā dört ta-
 raftan dahi sağması mümkün olan koyuna
 denir. Ve bu sühulet ve inkıyāddan yāhūd
 memesinin ziyādeliğinden nāşī olur.

[ث ف ل]

التُّفُلُ [es-sufl] (şā'nın zammı ve fā'nın
 sükūnuyla) ve

التَّافِلُ [es-şāfil] Bir nesnenin çöküntüsü-
 ne denir ki دُرْدِيٌّ [durdiyy] muharrefi tor-
 tu ta'bīr olunur; yukālu: فِي الدَّوَاءِ وَالْمَاءِ عِلَا
 صَفْوُهُ وَرَسَبَ تَغْلُهُ وَتَافِلُهُ وَهُوَ مَا اسْتَقَرَّتْ تَحْتِ الشَّيْءِ
 مِنْ كُدْرَةٍ Ve

تُفْلٌ [sufl] Dāne ve galle cinsine denir,
 ehl-i bādiye leben ve temrin mā-'adāsına
 ki murād hubūbāttır, تُفْلٌ [sufl] itlāk eder-
 ler; tekūlu: تَرَكَتْهُمْ يَأْكُلُونَ التُّفْلَ أَي الْحَبَّ Ve el
 değirmenin altına yaydıkları sofraya de-
 nir. Ve

تَافِلٌ [şāfil] İnsān necisine denir.

التُّفَيْلُ [es-sefil] [كَتِيفٌ] [ketif] vezninde)
 Dā'imā bir nesnenin çöküntüsünü ve lo-
 runu ve tortusunu ekl eden adama denir;
 yukālu: رَجُلٌ تُفَيْلٌ إِذَا كَانَ يَأْكُلُ التُّفَيْلَ

الْمُتَافِلُ [el-muṣāfil] [مُتَافِلٌ [muṣāfir] vezninde) Süt ve yoğurt kısmı olmamakla hububatla ta'ayyüş eden adama denir ki bedevî tā'ifesinin o sürette ahvalleri şedîd olur; yukālu: هُمْ مُتَافِلُونَ أَي يَأْكُلُونَ الثَّقَلَ وَهُوَ الْحَبُّ أَي مَا لَهُمُ اللَّبَنُ

الْتِفَالُ [eṣ-ṣifāl] [كِتَابٌ [kitāb] vezninde) İbriğe denir ki ābdest alınır. Ve el değirmeni altına yaydıkları sofraya denir. Ve Zuheyr nām şā'irin işbu: "فَتَغْرُكُكُمْ عَزْكَ الْهُوَى بِثِفَالِهَا" mısırā'ında vākīc بِثِفَالِهَا kelimesinin bā'yı عَلَى yāhūd مع ma'nāsına olmakla zarf-ı mahalliyet-i hādedir, حَالٌ كَوْنِهَا طَاجِنَةٌ sebkindedir, zīrā değirmen çekenler altına sofrayı çektikleri vakte bast ederler. Ve

ثِفَالٌ [ṣifāl] Değirmenin alt taşına denir; ثِفَالٌ [ṣifāl] dahi denir, غُرَابٌ [gurāb] vezninde.

الْتِفْلُ [eṣ-ṣefl] (ṣā'nın fethiyle) El değirmenin altına sofa yaymak ma'nāsınadır; yukālu: تَفَّلَ الرَّحَى ثِفْلًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا وَقَاهَا بِالثِّفَالِ Ve bir nesneyi bir kerrede saçmak ma'nāsınadır; yukālu: تَفَّلَ الشَّيْءَ إِذَا نَثَرَهُ بِمَرَّةٍ وَاحِدَةٍ

الْتِفَالُ [eṣ-ṣefāl] [سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) ve

الْتِفْلُ [eṣ-ṣefel] [جَبَلٌ [cebel] vezninde) Ayağı ağır hayvāna denir.

الْإِتْفَالُ [el-iṣfāl] (hemzenin kesriyle) Bir nesne çöküntülü olmak ma'nāsınadır; yukālu: اِتْفَلَّ الشَّرَابُ إِذَا صَارَ فِيهِ ثِفْلٌ

الْتِفْتُلُ [et-teṣefful] [تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Bir nesne tortulanmak ma'nāsınadır. Ve tortulatmak ma'nāsınadır; lāzım ve müte'addī olur; ve minhu yukālu: تَتَفَلُّهُ عَزْقٌ تَتَفَلُّهُ عَزْقٌ "O adamı bedasl ve fūrū-māyeliği me'āsir ve mekārım ve mürüvvetten kāsır ve bī-behre eyledi."

الْمُتَافِلَةُ [el-muṣāfelet] [مُتَافِلَةٌ [muṣāfenet] vezninde ve mürādıfidir ki bir kimse ile bir yerde çöküp oturmak ma'nāsınadır; yukālu: ثَافَلَهُ بِمَعْنَى ثَافَنَهُ

الْتِفْيَلُ [et-teṣfil] Ta'āmı süt ile beraber yemek ma'nāsınadır ki murād ta'ām aralığında ayran gibi cā-be-cā süt içerek yemektir, güyā ki ta'āmı süte ثَفَّلَ [ṣufll] eder; tekülü: تَفَّلْتُ عَنِ اللَّبَنِ بِالطَّعَامِ إِذَا أَكَلْتُ الطَّعَامَ مَعَ اللَّبَنِ

[ث ق ل]

الْتِفَالُ [eṣ-ṣiḳāl] [كَافٌ [kāf] la عِنَبٌ [ineb] vezninde) Ağırlığa denir; yukālu: بِهِ ثِقَلٌ أَي ضِدُّ الْخِفَّةِ Ve

ثِقَالٌ [ṣiḳāl] ve

ثِقَالَةٌ [ṣeḳālet] [أَصَالَةٌ [aşālet] vezninde) Masdar olurlar, ağır olmak ma'nāsınadır; yukālu: ثَقُلَ الشَّيْءُ ثِقَالًا وَثِقَالَةٌ مِّنَ الْبَابِ الْخَامِسِ ضِدُّ خَفٌ Ve gebelik hāleti belirlemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: ثَقُلَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا اسْتَبَانَ وَحَمَلَهَا Ve ağacın dalları özlenip kuvvetlenmek ma'nāsına müsta'meldir ki ağırlıklarını müstelzimdir; yukālu: ثَقُلَ الْعَرْفُجُ وَالشَّمَامُ ثَقُلَ إِذَا تَرَوْتُ عِيدَانَهُ Ve kulak bir mikdārca sağır lanmak ma'nāsınadır ki ağılaşmak ta'bır olunur; yukālu: ثَقُلَ سَمْعُهُ إِذَا ذَهَبَ بَعْضُهُ

الْتِفْيَلُ [eṣ-ṣeḳīl] [أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

الْتِفَالُ [eṣ-ṣeḳāl] [سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) ve

الْتِفَالُ [eṣ-suḳāl] [غُرَابٌ [gurāb] vezninde) Vasflardır, ağır nesneye denir; cem'leri ثِقَالٌ [ṣiḳāl] gelir ṣā'nın kesriyle ve ثِقَالٌ [suḳāl] gelir, zammıyla. Ve ثِقِيلٌ [ṣaḳīl] bāb-ı rābī'den dahi vasf olur, marazı ağır laşıp müştedd olan hastaya denir, ثَاقِلٌ [ṣaḳīl] gibi, ke-mā se-yuzkeru.

الْتِفْلُ [eṣ-ṣeḳāl] (fethateynle) Müsāfirin metāc ve haşemine denir, sāz u sāmān ve

bār u büngāh ma'nāsına ki ağırlık ta'bir olunur; yukālu: لِّلْمَسَافِرِ ثَقَلٌ كَثِيرٌ أَي مَتَاعٌ وَحَشَمٌ Ve şol nefis ve 'ālī-kadr nesneye denir ki girān-bahā olmakla sāhibi çokluk isti'māl eylemeyip hıfz ve sıyānet eder ola; yukālu: لَهُ ثَقَلٌ كَثِيرٌ وَهُوَ كُلُّ شَيْءٍ نَفِيسٌ مَّضُونٌ ve minhu'l-hadīsu: "إِنِّي تَارِكٌ فِيكُمْ الثَّقَلَيْنِ كِتَابٌ" "Bunların her biri şey-i nefis ü masündür. Ve

الثَّقَلَانِ [eş-sekalān] Fī kavlihi ta'ālā: ﴿أَثَقَلْنَا الْإِنْسَانَ وَالْجُرْزِيرَ﴾ Zīrā bunların her biri kuttān-ı arz olmakla güyā ki arzı sakīl ederler yāhūd zünüb sebebiyle müskillerdir.

الثَّقَالُ [el-eşkal] (hemzenin fethiyle) ثَقُلَ [sīkal] kelimesinin cem'idir ki sâ'nın kesriyledir, yerde medfūn olan genc ve defīneye itlāk olunur. Ve medfūn olan mevtāya itlāk olunur; kāle'ş-şārih ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿وَأَخْرَجَتِ الْأَرْضُ أَثْقَالَهَا﴾ Ve insānın mütehammil olduğu zunüb ve āsāma itlāk olunur. Ve ağır yüklere denir; yukālu: حَمَلُوا الدَّوَابَّ أَثْقَالًا أَي أَحْمَالًا ثَقِيلَةً

الثَّقِيلُ [et-teşkil] [tef'il] vezninde) Ağır kılmak ve ağırlatmak ma'nāsınadır; yukālu: ثَقَّلَهُ إِذَا جَعَلَهُ ثَقِيلًا

الثَّقِيلُ [el-işkal] (hemzenin kesriyle) Ağır yük yükletmek ma'nāsınadır; yukālu: ثَقَّلَهُ إِذَا حَمَلَهُ ثَقِيلًا Ve gebelik belirlemek ma'nāsınadır; yukālu: أَثْقَلَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا اسْتَبَانَ إِذَا اسْتَبَانَ Ve bir adamı maraz ve nevm ve le'āmet gibi 'arıza basmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَثْقَلَهُ الْمَرَضُ وَالنُّؤْمُ وَاللُّؤْمُ إِذَا عَلَاهُ وَثَقَّلَهُ

الثَّقِيلُ [el-muşkil] [muħsin] vezninde) Hamli ağırlaşıp beyāna çıkan 'avrete ve sâ'ire denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ وَفَرَسٌ مُثْقَلٌ إِذَا

اسْتَبَانَ حَمْلَهَا

الثَّقِيلَةُ [el-muşakkalet] [mu'azzamet] vezninde) Döşeme makülesini bastıran baskı taşına denir, mermerden olur, bir taraflı kalkıp buruşmasın diye korlar.

الثَّقِيلُ [el-miskāl] [mihrāb] vezninde) Bir şey'in kendi mislinden vezn ve mizānına denir ki murād onun ağırlığında olan nesnedir, meselā bir miskāl gümüş ki bir dīnār ağırlığından olan gümüş demektir; yukālu: مِثْقَالُ الشَّيْءِ أَي مِيزَانُهُ ﴿مِثْقَالُ ذَرَّةٍ﴾ أَي مِثْلُهُ fe-kavluhu ta'ālā: مِثْقَالُ ذَرَّةٍ Cem'i مِثْقَالٌ [meşākīl]dir. Ve مِثْقَالُ الذَّهَبِ [mişkalu'z-zehab] ki bir dirhem ve bir dirhem subu' olacaktır, "مَكْوُوكٌ" māddesinde tafsil olundu. Ve مِثْقَالٌ [meşākīl] me'ünet ve havāyice itlāk olunur; yukālu: أَلْقَى عَلَيْهِ مِثْقَالَهُ أَي مُؤْنَتَهُ

الثَّقَالُ [eş-sekal] [seħāb] vezninde) ثَقِيلٌ [seķīl] ma'nāsınadır ki zıkr olundu. Ve sağrısı büyük, 'alā-kavlin ağır tabīatlı temkīn ve rezānetli hatuna itlāk olunur; yukālu: Ve İmra'e thqālānı ayağı ağır künd hayvāna denir; yukālu: بَعِيرٌ ثَقَالٌ أَي بَطِيءٌ

الثَّقُلُ [eş-sakl] [naql] vezninde) Bir nesnenin hiffet ve sıkletini bilmek için elde tahmīnle tartmak ma'nāsınadır; yukālu: ثَقُلَ الشَّيْءُ بِيَدِهِ ثَقُلًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا رَازَ ثَقُلَهُ

الثَّقَالُ [et-teşākul] [tefā'ul] vezninde) Üşenip ağırlaşmak ma'nāsınadır; yukālu: Ve bir kimse necdet ve mübārezete haşş ve tahrik olunmuşken kıyām ve mübāderetten oyalanıp tekā'ud eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: تَتَأَقَلُّ الْقَوْمُ إِذَا لَمْ يَنْهَضُوا لِلتَّجْدَةِ وَقَدْ اسْتَنْهَضُوا لَهَا **الثَّقَلَةُ** [eş-sekalet] (feteħāla) ve

الْتِقَلَةُ [eṣ-ṣiḳlet] (ṣā'nın kesriyle) ve

الْتِقَلَةُ [eṣ-ṣaḳlet] [تَمْرَةٌ [temret] vezninde) ve

الْتِقَلَةُ [eṣ-ṣiḳalet] [عِنْبَةٌ [‘inebet] vezninde) ve

الْتِقَلَةُ [eṣ-ṣeḳilet] [فَرِحَةٌ [ferihāt] vezninde) Ağırılığa ve bār u büngāha itlāk olunur;

yukālu: **إِرْتَحَلَ الْقَوْمُ بِثِقَلَتِهِمْ وَثِقَلَتِهِمْ وَثِقَلَتِهِمْ وَثِقَلَتِهِمْ** Ve

ثِقَلَةٌ [ṣaḳlet] [تَمْرَةٌ [temret] vezninde) ve

ثِقَلَةٌ [ṣeḳalet] (feteḥātla) Ta‘āmın sıkletinden içeriye ‘arız olan ağırılığa denir;

tekülü: **وَجَدْتُ فِي نَفْسِي ثِقْلَةً وَثِقْلَةً بَعْدَ الطَّعَامِ وَهِيَ: مَا يُوْجَدُ فِي الْجَوْفِ مِنْ ثِقَلِ الطَّعَامِ** Ve

ثِقْلَةٌ [ṣaḳlet] (ṣā'nın fethiyle) Adamı bastıran uyuklamak hâletine denir ki gözü açmaktan kalır;

tekülü: **أَثْقَلْتَنِي الثَّقَلَةُ أَيِ النَّعْسَةُ الْعَالِيَةُ**

الْتَقَّلُ [eṣ-ṣeḳal] (fethateynle) Metā‘ ve haşem ma‘nâsıdır ki zikr olundu. Ve

تَقَّلَ [ṣeḳal] Masdar olur, hasta ağırlaşmak ma‘nâsına;

yukālu: **تَقَّلَ الْمَرِيضُ ثَقْلًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اشْتَدَّ مَرَضُهُ**

الْتَقَائِلُ [eṣ-ṣāḳil] [ثَقِيلٌ [ṣeḳīl] gibi hastalığı ağırlaşmış hastaya denir;

yukālu: **مَرِيضٌ Burada ثَقِيلٌ وَثَائِلٌ وَأَصْبَحَ ثَائِلًا أَيِ أَنْفَلَهُ الْمَرَضُ ثَائِلٌ [ṣāḳil] niseb üzeredir. Ve tām ve kāmili’l-vezn altına vasf olur;**

yukālu: **Ve دِينَارٌ ثَائِلٌ أَيِ كَامِلٌ وَيُقَالُ دَنَانِيرٌ ثَوَائِلٌ أَيِ كَوَامِلٌ**

ثَائِلٌ [Ṣāḳil] Bir belde adıdır.

الْمُسْتَقَالُ [el-musteşkal] (ism-i mef’uldür) **ثَقِيلٌ [ṣeḳīl]** ‘add olunan şey’e denir. Ve hastalık ve nevm ve lū‘m makülesi hâlete basılmış adama denir.

الْتِقَالُ [eṣ-ṣiḳāl] [جِبَالٌ [cibāl] vezninde) ve

الْتِقَالَةُ [eṣ-suḳalā] [جُهَلَاءٌ [cuhelā] vezninde) **ثَقِيلٌ [ṣeḳīl]**in cem‘idir, sohbetleri müs-

teskil nādān ve girān-cān kimselere itlāk olunur ki mukārenetleri sıklet-i rūhānīdir;

yukālu: **هُمُ يُقَالُ النَّاسِ وَثِقَالًا وَهُمْ أَيِ يُكْرَهُ صَحْبَتُهُمْ**

الْتَقُّلُ [eṣ-Ṣiḳl] (ṣā'nın kesriyle) Bir mevzi adıdır.

[ث ك ل]

الْتُكُّلُ [eṣ-ṣukl] (ṣā'nın zammıyla) Mevt ve helāk ma‘nâlarıdır;

yukālu: **أَصَابَهُمُ التُّكُّلُ** Ve bir kimse mahbūbunu yāhūd veledini yavı kılmağa denir;

bunda fethateynle de lügattır; yukālu: **أَقْلَعَهُ التُّكُّلُ** Ve

تُكِّلَ [ṣekel] (fethateynle) Masdar olur, bir adam sevgili dostunu yāhūd veledini yavı kılmak ma‘nâsına;

yukālu: **تُكِّلَ فَلَانٌ الْحَبِيبَ** أو **الْوَلَدَ تُكِّلًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا فَقَدَهُ**

الْتَأَكِيلُ [eṣ-ṣākil] ve

الْتُكْلَانُ [eṣ-ṣeklān] [عَطَشَانٌ [‘aṭṣān] vezninde) Sevgili dostunu yāhūd veledini yavı kılmış adama denir.

Mü‘ennesinde kezālik **تَأَكَّلَ** [ṣākīl] ve hā’yla **تُكْلَانَةٌ [ṣeklānet]** denir kalīl olarak;

yukālu: **رَجُلٌ تَأَكَّلٌ وَتُكْلَانٌ أَيِ ذُو تُكُّلٍ وَامْرَأَةٌ تَأَكِّلٌ وَتُكْلَانَةٌ أَيِ ذَاتُ تُكُّلٍ**

الْتُكْوُلُ [eṣ-ṣekūl] [صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) ve

الْتُكْلَى [eṣ-ṣeklā] [سَكْرَى [sekrā] vezninde) Bunlar da veledini yavı kılmış ‘avrete denir.

الْإِتْكَالُ [el-iṣkāl] (hemzenin kesriyle) Hatun dā‘imā veledini yavı kılar olmak ma‘nâsıdır;

yukālu: **أَتْكَلَتِ الْمَرْأَةُ** Ve veledini yavı kıldırmaq ma‘nâsıdır;

yukālu: **أَتْكَلَهَا اللهُ وَلَدَهَا إِذَا جَعَلَهَا مُتْكَلًا**

الْمُشْكِلُ [el-muṣḳil] [مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Dā‘imā veledini yavı kılan mātemzede hatuna denir;

cem‘i **مُتْكَيِلٌ [meṣākīl]**

dir.

الْمُنْكَلَةُ [el-muṣkilet] (مُحْسِنَةٌ [muḥsinet] vezninde) Şol kasīdeye vasf olur ki ondan māteme müte'allik mezāmīn irād oluna; yukālu: قَصِيدَةٌ مُنْكَلَةٌ إِذَا كَانَتْ قَدْ ذُكِرَ فِيهَا التُّكُلُ

الْمُنْكَلَةُ [el-meṣkelet] (مَرْحَلَةٌ [merḥalet] vezninde) Dostu yāhūd veledi yavı kılmağa bā'is olan şey>e denir; ve minhu yukālu: رُمِحُوا لِلْوَالِدَاتِ مُنْكَلَةً أَيْ ذَاعِيَةً لِلتُّكُلِ

التُّكُولُ [es-sekūl] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Veledini yavı kılmış hatuna denir ki zikr olundu. Ve şol beyābāna vasf olur ki ona sülük eden mefkūd ve nābūd ola; yukālu: فَلَاةٌ تُكُولُ أَيْ مَنْ سَلَكَهَا فُقِدَ

الْإِنْكَالُ [el-iškāl] (hemzenin kesriyle) ve **الْأَتُّكُولُ** [el-uṣkūl] (أُطْرُوشٌ [uṭrūṣ] vezninde) Harmanın salkımlı çöpüne denir; عُنْكَالٌ [ʿiškāl] ma'nāsına. إِنْكَالٌ [iškāl], إِغْصَارٌ [iḡṣār] gibi if'āl vezninde gelen ismdir.

ث ل ل

الْتَّلَةُ [es-sellet] (sā'nın ve lām-ı müşeddenin fethiyle) Karışık koyun ve keçi sürüsüne, 'alā-kavlin çok olan sürüsüne ve 'alā-re>yin hāssaten yalnız koyun sürüsüne denir; cem'î **تَلَّلَ** [ṣilel] gelir sā'nın kesriyle, **بَدْرَةٌ** [bedret] ve **بَدْرٌ** [bider] gibi ve **تَلَالٌ** [ṣilāl] gelir, **سِلَالٌ** [silāl] gibi; yukālu: لَهُ تَلَّةٌ أَيْ جَمَاعَةُ الْعَنَمِ أَوْ الْكَثِيرَةُ مِنْهَا أَوْ مِنْ صَانٍ خَاصَّةٌ Ve yalnızca koyun yününe denir; yukālu: كِسَاءٌ جَيْدُ التَّلَّةِ وَهُوَ الصُّوفُ وَخَدَهُ Ve kıl ve deve tüyleriyle karışık yüne denir. Ve kuyudan ihrāc olunan toprağa denir. Bunun cem'î **تَلَّلَ** [ṣulel] gelir, **صُرَادٌ** [ṣurad] vezninde. Ve sahralarda mīl ve mināre gibi nesnelere denir ki yola gidenler onların diplerinde gölgelenirler. Ve deve kısmının susuzluğu hālātından bir hālete denir ki o iki

şirb beyninde olan iki günlük susuzluktur, murād iki gün susuz kalıp suya gelmeleri olacaktır.

الْإِنِّالُ [el-iṣlāl] (hemzenin kesriyle) Bir adamın koyun sürüsü yāhūd yünü çok olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَتَلَّ الرَّجُلُ إِذَا كَثُرَتْ عِنْدَهُ التَّلَّةُ هَانَنِينِ termīm ve iṣlāhiyla emr eylemek ma'nāsınadır; tekülü: مَا أَتَلَّنْتُهُ أَيْ أَمَرْتُهُ بِإِصْلَاحِ مَا تَلَّ مِنْهُ

التَّلَّةُ [el-muṣill] (مُقِلٌّ [muḳill] vezninde) [sellet]i kesir olan adama denir.

التُّلُّ [es-sell] Kuyudan toprak çıkarmak ma'nāsınadır; yukālu: تَلَّ الْبُئْرُ تُلًّا مِنَ الْبَابِ Ve **الأوَّلُ** إِذَا أُخْرِجَ مِنْهُ التَّلَّةُ أَيْ التُّرَابِ

تَلَّ [sell] ve

تَلَّلَ [selel] (fekk-i idgāmla) Helāk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَلَّلَهُمْ تُلًّا وَتَلَّلًا إِذَا أَهْلَكَهُمْ Ve

تَلَّ [sell] Davar terslemek ma'nāsınadır; yukālu: تَلَّتْ الدَّابَّةُ إِذَا رَأَتْ كُمِ يَغْنِينِ el ile bir tarafa çalmak yāhūd bir cānibinden yıkıp gedmek ma'nāsınadır; yukālu: تَلَّ التُّرَابَ الْمُجْتَمِعَ أَوْ الكَثِيبَ إِذَا حَرَكَهُ بِيَدِهِ أَوْ كَسَرَ مِنْ إِحْدَى جَوَانِبِهِ Ve bināyı yıkmak ma'nāsınadır; yukālu: تَلَّ تَلَّ اللهُ عَرْشَهُ أَيْ الدَّارَ إِذَا هَدَمَهُ Pes burada 'arṣtan murād vücüdu yāhūd taht-ı mülk ve 'izze-tidir. Ve

تَلَّ [sell] Kuyuyu topraklamak ma'nāsınadır; yukālu: تَلَّ التُّرَابَ فِي الْبُئْرِ إِذَا هَالَهُ Ve akçe dökmek ma'nāsınadır; yukālu: تَلَّ الدَّرَاهِمَ إِذَا صَبَّهَا

الْتَّلَةُ [es-sullet] (sā'nın zammıyla) Cemā'at-i insāniye denir; ve minhu yukālu: فَلَانَ لَا يُفَرِّقُ بَيْنَ التَّلَّةِ بِالْفَتْحِ وَبَيْنَ التَّلَّةِ

رَجُلٌ مُثَلَّلٌ أَيُّ جَامِعٍ لِلْمَالِ adamada denir; yukālu: بِالضَّمِّ أَيُّ بَيْنَ جَمَاعَةِ الْغَنَمِ وَيَبِينُ جَمَاعَةَ النَّاسِ Ve çok akçeye denir; yukālu: ثَلَّةٌ مِنَ الدَّرَاهِمِ أَيُّ كَثِيرَةٌ Bunda fethle de cā'izdir.

الْثَّلَّةُ [eṣ-ṣillet] (sā'nın kesriyle) Helâklığa denir, هُلُكَةٌ [hulket] ma'nāsına; cem'i ثَلَّلَ [ṣilel]dir, عَنَبٌ [ineb] vezninde.

الْثَّلَلُ [eṣ-selel] (fethateynle) Helâk eylemek ma'nāsınadır ki zikr olundu. Ve helâk ma'nāsınadır ki ismdir; yukālu: أَصَابَهُ ثَلَّلٌ أَيُّ أَصَابَهُ هَلَاكٌ Ve

ثَلَّلَ النِّمَّ [ṣelelu'l-fem] Ağızda olan dişlerin dökülmesinden ibarettir; yukālu: رَمَاهُ اللهُ بِثَلَّلِ النِّمِّ أَيُّ أَنْ تَسْقُطَ أَشْنَانُهُ

الْثَّلْتَلَةُ [eṣ-selselet] (zâlzele) [zelzelet] vezninde) Bu dahi toprak yâhüd kum yığınının bir tarafını el ile rahne-dâr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: ثَلَّلَ التُّرَابَ الْمُجْتَمِعَ أَوْ الكَثِيبَ بِمَعْنَى ثَلَّةٌ

الْتَلُّ [et-teşellul] (tefa'ul) [tefa'ul] vezninde) Binâ yıkılmak ma'nāsınadır; yukālu: نَلَّ الدَّارَ فَتَلَّتْ

الْتَلُّ [eṣ-ṣulṣul] (hudhud) [hudhud] vezninde) Yıkılmış binâyâ denir ki yıkık ta'bir olunur; هَدَمٌ [hedem] ma'nāsına ki fethateynledir, مَهْدُومٌ [mehdüm] ma'nāsınadır.

الْتَلِيلُ [eṣ-ṣelil] Suyun çağılıtısına denir, 'alâ-kavlin su dökülürken şarılıtısına denir; tekülü: سَمِعْتُ لَيْلِيلَ الْمَاءِ أَيُّ صَوْتِ جَرِيهِ أَوْ صَوْتِ أَنْصَابِهِ

الْتَلَالُ [eṣ-ṣelsāl] (şerşār) [şerşār] vezninde) Ta'mı ekşi olan nebâtattan bir nev' nebât adıdır.

الْإِنْشِلَالُ [el-inşilāl] (infi'āl) [infi'āl] vezninde) Bir nesne üzere her taraftan üşüntü eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِنْثَلُوا عَلَيْهِ إِذَا انْتَالُوا

الْمُثَلَّلُ [el-muşellil] (muḥaddis) [muḥaddis] vezninde) Dâ'imâ māl cem' ve iddiḥār eden

رَجُلٌ مُثَلَّلٌ أَيُّ جَامِعٍ لِلْمَالِ adamada denir; yukālu: عَزَّةٌ ثَلَّى أَيُّ هَالِكَةٌ

الْتَلْتُلَانُ [eṣ-ṣulṣulān] (culculān) [culculān] vezninde) İt üzümü dedikleri nebâta denir. Ve kuru çayıra denir; bunda sâ'nın kesriyle lügat-ı a'clâdır.

[ث م ل]

الْتَمِيلَةُ [eṣ-ṣumlet] (sâ'nın zammı ve fethiy- le) ve

الْتَمِيلَةُ [eṣ-ṣemilet] (sefinet) [sefinet] vezninde) Kap içre olan şol dâne ve galleye ve kavuta ve hurmâyâ denir ki kabın nisfı kadar yâ nisfından eksikçe ola yâhüd nisfından ziyâdece ola; ثَمَلَةٌ [semlet]in cem'i ثُمَلٌ [sumel] gelir, صُرَدٌ [şurad] vezninde ve ثَمَائِلٌ [semā'il] gelir. Ve

ثُمَلَةٌ [sumlet] ve

ثَمِيلَةُ [semilet] Havuzun yâ kırbanın dibinde kalan cüz'ice su bakiyyesine denir. Ve eşme ta'bir olunan kuyunun dibinden çıkan çamura denir. Ve deveye katran yâ kırbaya yağ sürdükleri yün ve yapağı parçasına denir. Ve

ثُمَلَةٌ [sumlet] Rüşd ve hazm ve fetānet eserine itlāk olunur, ثُمَلٌ [suml] gibi ke-mā se-yuzkeru.

الْتَمِيلَةُ [eṣ-semelet] (feteḥātla) Bu dahi havuz ve kırba diplerinde kalan bir mikdârca su bakiyyesine denir. Ve deve ve kırba bağlayacak yün parçasına denir. Ve hayz bezine denir.

الْتَمَامَةُ [eṣ-ṣumālet] (şumāmet) [şumāmet] vezninde) ve

الْتَمِيلَةُ [eṣ-ṣemilet] (sefinet) [sefinet] vezninde) Batnda ta'am ve şarâbdan kalan ba-

kiyyeye denir. Ve

ثُمَالَةٌ [sumālet] Köpüğe denir, رُغْوَةٌ [ruġvet] ma'nāsına; yukālu: شَرِبَ ثُمَالَةَ اللَّبَنِ أَيُّ رُغْوَتَهُ Ve

ثُمَالَةٌ [Sumālet] 'Avf b. Eslem'in ki bir batn pederidir, lakabıdır; kendi kavmini it'ām edip köpüklü süt içirmekle telkīb olundu.

الثَّمِيْلَةُ [es-semīlet] (سَفِيْنَةٌ [sefīnet] vezninde) ثُمْلَةٌ [semelet] ve ثُمَالَةٌ [sumālet] ma'nālarıdır ki zikr olundu. Ve oturaklı döşekli bināya denir ki temeli taşlar ile döşenmiş ola. Ve bir kuş adıdır. Ve ekin yerlerinde su irkilmek için sâde taşlar ile çevrilmiş çevriğe ve dā'ireye denir.

الثَّمْلَةُ [el-mişmelet] (مِكْنَسَةٌ [mikneset] vezninde) Bu dahi deve ve kırba bağlayacak yün pāresine denir. Ve süzme yoğurt koyacak sepete denir ki hurmā yaprağından işlenir. Ve çobanın azık çantasına denir ki içine azığını koyup omuzuna geçirir.

الثَّمْلُ [es-suml] (سَا'ın zammıyla) Bu dahi 'akl ve hazm ve dirāyet şā'ibesine itlāk olunur, ثُمْلَةٌ [sumlet] gibi; yukālu: بِهِ ثُمْلَةٌ وَثُمْلُ أَيُّ شَيْءٍ مِنْ عَقْلِ وَحَزْمٍ

الثَّمْلُ [es-semel] (fethateynle) Sarhoş olmak ma'nāsıdır; yukālu: ثَمِلَ الرَّجُلُ ثُمْلًا Ve gölgeye denir, مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا سَكِرَ ثَمِلٌ فَلَانَ إِذَا أَقَامَ وَمَكَتَ Ve ثُمْلَةٌ [semelet] lafzının cem'i olur ki hayz bezine denir.

الثَّمْلُ [es-semil] (كَيْتَفٌ [ketif] vezninde) Sarhoşa denir; yukālu: شَرِبَ حَتَّى أَصْبَحَ ثُمْلًا أَيُّ سَكْرَانًا Ve bir nesneye muhibb olan kimseye denir; tekülü: أَنَا ثَمِلٌ إِلَى كَذَا أَيُّ مُحِبٌّ لَهُ

الثَّمْلُ [es-semil] (حَمْلٌ [haml] vezninde) ve **الثَّمُولُ** [es-sumūl] (شُمُولٌ [şumūl] veznin-

de) Meks ve ikāmet ma'nāsıdır; yukālu: ثَمِلَ الرَّجُلُ ثُمْلًا وَثُمُولًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا أَقَامَ وَمَكَتَ Ve bir adama meded ve yardım edip işini görmek ma'nāsıdır; yukālu: Ve bir adamı yedirip içirip ve her levāzımını bitirmek ma'nāsıdır; yukālu: ثَمَلَهُمْ أَيُّ أَطَعَمَهُمْ وَسَقَاهُمْ وَقَامَ بِأَمْرِهِمْ ثَمَلِ الطَّعَامَ ثُمْلًا مِنَ الْبَابِ إِذَا أَكَلَ مَا ثَمَلَ شَرَابُهُ بِشَيْءٍ أَيُّ مَا أَكَلَ أَكَلَ قَبْلَ أَنْ يَشْرَبَ طَعَامًا

الثَّمَالُ [es-simāl] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Şol adama denir ki dā'imā kavmine meded ve yāverlik edip umūr ve havāyiclerine kıyām eder ola; yukālu: هُوَ ثِمَالٌ قَوْمِهِ أَيُّ غِيَاثُهُمْ يَقُومُ بِأَمْرِهِمْ

الثَّمَالُ [es-sumāl] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) ve

الثَّمْمَلُ [el-muşemmel] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Şol zehre denir ki terbiye olunup kapta müddet-i medīde kalmakla kemāle bālig ola ki yıllamış zehr olur; yukālu: سَقَاهُ الثَّمَالُ وَالثَّمْمَلُ أَيُّ السَّمِّ الْمُتَنَعِّعِ يَغِي Ve

ثُمَالٌ [sumāl] ثُمَالَةٌ [sumālet]in cem'i olur ki köpüğe denir.

الثَّمْمِيلُ [el-meşmil] (مَنْزِلٌ [menzil] vezninde) Melce ve penāh ma'nāsıdır; yukālu: هُوَ مَثْمِلُهُ أَيُّ مَلْجَأُهُ

الثَّمَامِلُ [es-sāmil] Cilāsı köhnelenmiş çoktan pāşlı kılıca denir; yukālu: سَيْفٌ ثَامِلٌ أَيُّ قَدِيمُ الْعَهْدِ بِالصِّقَالِ Ve şol mahalle denir ki latif ve muvāfik olmakla letāfeti insāni onda ikāmete haml ve teşvīk eder ola.

الثَّمْمِيلُ [el-muşmil] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Köpüklü süte denir, ke-mā se-yuzkeru. Ve ثَامِلٌ [sāmil] ile ma'nā-yı sānīde mürādifitir; yukālu: بَلَدٌ ثَامِلٌ وَثُمْمِلٌ إِذَا

[ث و ل]

كَانَ يَحْمِلُ الْمَقَامَ

الْمُثْمِلُ [el-muṣemmil] [muḥaddiṣ] [muḥaddiṣ] (vezninde) Bu dahi köpüklü süte denir; yukālu: لَبْنٌ مُثْمِلٌ وَمُثْمِلٌ أَي دُو رُغْوَةٍ Ve

مُثْمِلٌ [muṣemmil] Güvercin kuşunun asvāt ve elhānları evsāfındandır, ya'nī güvercinin şol güne ötüşüdür ki sāmī'î bāde gibi neş'e-dār eyleye; ve minhu yukālu: سَمِعْتُ الْحَمَامَ يَصُوتُ مُثْمِلًا وَهُوَ الَّذِي يَطْرُبُ وَيَكَاذُ يَثْمِلُ أَي يَسْكُرُ مَنْ يَسْمَعُ صَوْتَهُ

الْأَمَلِيَّةُ [eṣ-Ṣāmiliyyet] Eşca kabilesi yurdunda bir su adıdır.

الْمُثْمَلَةُ [el-meṣmelet] [merḥalet] [merḥalet] (vezninde) Sıhrice denir, مَصْنَعَةٌ [maṣne'at] ma'nāsına.

الْتَمِيلُ [eṣ-semīl] [emīr] [emīr] (vezninde) Ekşi süte itlāk olunur; tekūlu: سَقَانِي ثَمِيلاً أَي لَبْنًا سَقَانِي ثَمِيلاً أَي لَبْنًا Ve dağlarda ve kayalarda su irkilecek nukreye ve çukura denir.

ثَمِيْلٌ [Ṣumeyl] [zubeyr] [zubeyr] (vezninde) İbn 'Abdullāh el-Eṣ'arī'dir ki tābī'îdir.

الْتَمْمُلُ [et-teṣemmul] [tefa'ul] [tefa'ul] (vezninde) Kapta olan bakiyyeyi bi'l-cümle içmek ma'nāsınadır; yukālu: تَمَّمَلُ مَا فِي الْإِنَاءِ إِذَا تَحَسَّاهُ

الْتَمْمِيلُ [et-teṣmīl] [tef'īl] [tef'īl] (vezninde) Bir nesneden artırıp bakiyye komak ma'nāsınadır; yukālu: ثَمَّلَهُ إِذَا بَقَّاهُ

[ث ن ت ل]

الْتَمِيلُ [eṣ-ṣintil] [tā-yı fevkiyye ile zibrj] [zibrj] (vezninde) Bodura denir.

الْتَمْتَلَةُ [eṣ-sentelet] [kaṇṭarat] [kaṇṭarat] (vezninde) İğdin yumurtaya denir. Ve masdar olur, bir kimse pāklandıktan sonra yine murdār ve mülevves olmak ma'nāsına; yukālu: تَمَّتَلُ الرَّجُلُ إِذَا تَقَدَّرَ بَعْدَ تَنْظُفٍ

الْتَوْلُ [eṣ-sevl] [qavl] [qavl] (vezninde) Bal arısının sürüsüne denir, جَمَاعَةُ النَّحْلِ [cemā'atu'n-naḥl] ma'nāsına. Müfredi yoktur, 'alā-kavlin erkeğine denir. Ve ta'mında humūzat olan şecere denir.

الْتَوْلُ [eṣ-sevel] (fethateynle) Hāssaten koyun kısmının a'zāsı gevşeklik ve sölpüklük peydā eylemekle salkı ve süst olmak 'alā-kavlin cünün gibi bir 'arızadır ki serāsime olmakla aslā sürüye uymayıp otladıkta serseri beri öte deverān eder; yukālu: ثَوَلَتِ الشَّاةُ ثَوَلًا مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ وَهُوَ اسْتِرْحَاءٌ فِي أَعْضَائِهَا خَاصَّةً أَوْ كَالْحُجُونِ يُصِيبُهَا فَلَا تَتَّبِعُ الْعَنَمَ وَتُسْتَدِيرُ فِي مَزْتَعِهَا

الْإِثْوَالُ [el-iṣvilāl] [if'ilāl] [if'ilāl] (vezninde) İthūl [sevel] ma'nāsınadır; yukālu: إِثْوَلَتِ الشَّاةُ إِثْوَالًا بِمَعْنَى ثَوَلَتْ

الْتَتْوُولُ [et-teṣevvul] [tefa'ul] [tefa'ul] (vezninde) Bir adama şetm ve kahr ile havāle ve şer-gīr olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَتْوُولُ تَتْوُولٌ وَهُوَ عَلَيْهِ إِذَا عَلَاهُ بِالشَّمِّ وَالْقَهْرِ تَتْوُولَتْ إِذَا اجْتَمَعَتْ وَالتَّمَّتِ النَّحْلُ إِذَا اجْتَمَعَتْ وَالتَّمَّتِ

الْإِنْيَالُ [el-inṣiyāl] [infi'āl] [infi'āl] (vezninde) Birden dökülmek ma'nāsınadır; yukālu: تَنَابَعٌ وَكَثُرَ فَلَمْ يَدْرِ بِأَيِّهِ يَبْدَأُ إِثْنَالُ التَّرَابِ إِذَا انْصَبَّ Ve kuvvet-i nātıkada söz çoğalıp peyderpey lisānı dolmak ma'nāsına müsta'meldir, güyā ki nātıkaya kelām üşüntü eder; yukālu: إِثْنَالٌ عَلَيْهِ الْقَوْلُ إِذَا

الْتَوِيلَةُ [eṣ-sevīlet] [sefīnet] [sefīnet] (vezninde) Bir bölük top çayırılığa denir. Ve şol cemā'ate denir ki müteferrik obalardan gelip birikmiş olalar.

الْتَوَالَةُ [eṣ-sevvālet] [cebbānet] [cebbānet] (vezninde) Çok çekirge sürüsüne denir. Ve bu جَبَانَةٌ [cebbānet] gibi isimdir.

الأَثْوَلُ [el-eşvel] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Mecnūna denir. Ve ahmak ve bī-magz adama denir. Ve bir kimseye meded ve nusret husūsunda, kezālik hayr ve hase-ne husūsunda ve mutlakān kār ve ʿamelde batī ve girān-tabʿ olan adama denir. Ve seğirtmesi ağır kabran davara denir; cemʿi ثَوْلٌ [şül]dur şā'nın zammıyla.

الثَّوَلُ [eş-sevl] (قَوْلٌ [qavl] vezninde) Bir adam ahmak olmak, ʿalā-kavlin kendide nevʿan cünün şāʿibesini belirlemek maʿnāsınadır; yukālu: ثَالَ الرَّجُلُ ثَوْلًا إِذَا حَمَى: Ve kapta olan nesneyi dökmek maʿnāsınadır; yukālu: مَا فِي الْوَعَاءِ إِذَا صَبَّ مَا فِيهِ

الأَثْوَالَةُ [el-eşāvilet] (أَسَافِلَةٌ [esāfilet] vezninde) Gūyā ki ثَوْلٌ [şül] kelimesinden cemʿü'l-cemʿdir, kāhil ve kabran eşhāsa denir; yukālu: أَشْبَاحُ أَثْوَالَةٍ أَيِّ بَطَاءٍ

الثَّوَلَاءُ [eş-sevlāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) ائْوَلٌ [eşvel] kelimesinden müʿennestir; yukālu: شَاةٌ ثَوْلَاءُ أَيِّ مَجْنُونَةٍ Ve Nuʿaym b. eş-Şevlāʾ, Başra subaşılığına mutasarrıf bir adam idi.

[ث ه ل]

ثَهْلَانٌ [Şehlān] (سَلْمَانٌ [selmān] vezninde) Bir dağın adıdır. Ve bir recül ismidir.

ثَهْلَلٌ [şehlel] (جَعْفَرٌ [caʿfer] ve قُنْفُذٌ [kunfuz] ve جُنْدَبٌ [cundeb] veznlerinde) Mechül ve gayr-i maʿrūf ismidir yāhūd esmā-i bātiledendir ve gayr-i munsarıf olarak istiʿmāl olunur ki ʿalemiyyet ve vezn-i fiʿl sebepleri vardır; yukālu: هُوَ الضَّالُّ بِنُ ثَهْلَلٍ أَيِّ الَّذِي لَا يَعْرِفُ أَوْ مِنْ أَسْمَاءِ الْبَاطِلِ

الثَّهْلُ [eş-şehel] (fethateynle) Yer üzere yayılıp döşenmek maʿnāsınadır; yukālu: الثَّهْلُ الشَّيْءُ ثَهْلًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا انْبَسَطَ عَلَى الْأَرْضِ

ثَهْلَلٌ [Şehlel] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Sāhil-i Kāzime kurbünde bir mevziʿdir.

[ث ي ل]

الثَّيْلُ [eş-şīl] (şā'nın kesri ve fethiyle) Devenin ve sāʿir hayvānın zekeri gılāfına denir, ʿalā-kavlin zekerlerine denir. Ve

ثَيْلٌ [şīl] (şā'nın kesriyle) Bir nebāt adıdır, ثَيْلٌ [seyyil] dahi derler, كَيْسٌ [keyyis] vezninde, Türkīde ayrıık dedikleri nebāt olacaktır.

الأَثْيَلُ [el-eşyel] (أَحْمَرٌ [aḥmer] vezninde) Zekerinin gılāfı büyük olan deveye denir; cemʿi ثَيْلٌ [şīl] gelir şā'nın kesriyle.

ثَيْبَةٌ [Şeyyilet] (كَيْسَةٌ [keyyiset] vezninde) Çaçan nām mahalde bir sudur.

FASLU'L-CĪM

(فَصْلُ الْجِيمِ)

[ج أ ل]

الْجَبَالُ [el-ceʔl] (جَعَلٌ [caʔl] vezninde) Beri öte gidip gelmek ma'nāsınadır; yukālu: **جَالَ الرَّجُلُ جَالًا** مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا ذَهَبَ وَجَاءَ Ve yün ve yapağı biriktirmek ma'nāsınadır. Ve kendi birikmek ma'nāsına olmakla lāzım ve müte'addī olur; yukālu: **جَالَ الصُّوفَ إِذَا جَمَعَهُ أَوْ اجْتَمَعَ**

الْجَالَانُ [el-ceʔelān] (feteħātla) Topal olmak ma'nāsınadır; yukālu: **جَبَلُ الرَّجُلِ جَالًا** مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا عَرَجَ

الْإِجْبَالُ [el-icʔilāl] (if'ilāl) vezninde) Bir nesneden korkmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِجَالٌ عَنْهُ إِذَا فَرَعَ**

الْجِبَالُ [el-ciʔlāl] (diħrāc) vezninde) Bu dahi belinleyip korkmak ma'nāsınadır; yukālu: **جَبَلٌ عَنْهُ جَبَلًا** إِذَا فَرَعَ

جَيَالٌ [ceyʔel] (ħayder) vezninde) ve **جَيَالَةٌ** [ceyʔelet] (ħayderet) vezninde gayr-i munsarif olarak) ve

جَيْلٌ [ceyel] (fethateynle) ve

الْجَيَالُ [el-ceyʔel] (mu'arref bi'l-lām olarak) **حَيْدَرٌ** [ħayder] vezninde) Sırtlana denir, **صَبْعٌ** [ḏabuʔ] ma'nāsına.

الْجَيَالَةُ [el-ceyʔelet] (ħayderet) vezninde) Yaranın çirkine denir; yukālu: **مَسَحَ جَيَالَةَ الْجُرْحِ أَي غَشِيَهُ**

[ج ب ت ل]

جَبْتَلٌ [Cebtel] (caʔfer) vezninde) Yemen'de diyār-ı Nehd türābında bir mevzi' adıdır.

[ج ب ل]

الْجَبَلُ [el-cebel] (fethateynle) Mutlakan vetid-i arza denir ki dağ ta'bīr olunur, Fārisīde kūh denir, gerek 'azīm ve gerek tavīl olsun. Eđer başkaca münferid olursa **أَكَمَةٌ** [ekemet] **فُتَّةٌ** [ḑunnet] denir. Cem'i **أَجْبَلٌ** [ecbul] gelir, **أَفْلُسٌ** [eflus] vezninde ve **جِبَالٌ** [cibāl] gelir cīm'in kesriyle ve **أَجْبَالٌ** [ecbāl] gelir. Ve

جَبَلٌ [cebel] Bir kavmin seyyid ve zī-şānına, kezālik 'ālim ve fāzılına itlāk olunur; yukālu: **هُوَ جَبَلٌ قَوْمِهِ أَي سَيِّدُهُمْ وَعَالِمُهُمْ** Ve bahīl ve mümsik şahsa itlāk olunur; yukālu: **فَلَانٌ جَبَلٌ أَي بَخِيلٌ** Ve

جَبَلٌ [Cebel] Esmādandır: Cebel b. Cevvāl ashābdandır.

بِلَادُ الْجَبَلِ [Bilādu'l-Cebel] Āzerbaycān ülkesiyle İrāk-ı 'Arab beyninde vākī' memlekete denir ki niçe bilād ve Ĥūzistān ve Fāris ve bilād-ı Deylem'den ibārettir; muhaddisinden Ḥasen b. 'Alī el-Cebelī oraya nisbet olunur.

الْجَبَالَانُ [el-Cebelān] Ṭayyi' kabilesine mahsūs Selmā ve Ece' nām iki dağa itlāk olunur.

الْإِجْبَالُ [el-icbāl] (hemzenin kesriyle) Dağa varmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَجْبَلُ الْقَوْمِ إِذَا صَارُوا إِلَى الْجَبَالِ** Ve bir adamı bahīl bulmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَجْبَلُهُ إِذَا وَجَدَهُ جَبَلًا أَي بَخِيلًا** Ve mütekellime söz düşvārlanıp inkıbāz ve incimād gelmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: **أَجْبَلُ الشَّاعِرِ إِذَا صَعِبَ عَلَيْهِ الْقَوْلُ** Ve zor kimse pek yere varmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَجْبَلُ الْحَافِرِ إِذَا بَلَغَ الْمَكَانَ الصَّلْبَ** Ve zor ve cebr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **أَجْبَلُهُ إِذَا جَبَرَهُ** ni yā kılıcı **جَبَلٌ** [cebel] ya'nī künd olmak

ma'nāsınadır; yukālu: أَجْبَلُوا إِذَا جَبَلَ حَدِيدُهُمْ Ke-mā se-yuzkeru.

إِنَّةُ الْجَبَلِ [ibnetu'l-cebel] Yılana itlāk olunur, حَيَّةٌ [ḥayyet] ma'nāsına. Ve āfet ve dāhiyeye itlāk olunur; yukālu: رَمَاهُ اللهُ بِإِنَّةٍ الْجَبَلِ Ve dağ tepesinde nābit kayın ağacından düzölmüş yaya itlāk olunur.

الْمَجْبُولُ [el-mecböl] 'Azīmü'l-hilkat, kühpeyker adama itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ مَجْبُولٌ أَيَّ عَظِيمٍ

الْجَبْلُ [el-cebl] [ḥabl] [vezninde] Ev avlusuna denir, سَاحَةٌ [sāḥat] ma'nāsına. Ve masdar olur, yaratmak ma'nāsına; yukālu: جَبَلَهُمُ اللهُ جَبَلًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ أَيَّ خَلَقَهُمْ Ve bir tabī'atla tabī'atlandırmak ma'nāsınadır; yukālu: جَبَلَهُ عَلَى الشَّيْءِ أَيَّ طَبَعَهُ Ve zor eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا جَبَلَهُ Ve جَبْرُهُ

جَبَلٌ [cebl] Taslak ve galīz ve künde şey'e denir, مَجْبُولٌ [mecböl] ma'nāsınadır; ve minhu yukālu: رَجُلٌ جَبَلُ الرَّأْسِ أَيَّ قَلِيلِ الْحَلَاوَةِ

الْجِبْلُ [el-cibl] (cīm'in kesri ve zammıyla) Çok şey'e denir, kesir ma'nāsına.

الْجُبْلُ [el-cubl] (cīm'in zammıyla) Kuru ağaca denir. Ve cemā'at-i insāniye denir; yukālu: جَاءَ جُبْلٌ مِنَ النَّاسِ أَيَّ جَمَاعَةً

الْجُبُلُ [el-cubul] [عُنُقٌ] [ʿunuḵ] vezninde) ve

الْجِبْلُ [el-cibl] [عِدْلٌ] [ʿidl] vezninde) ve

الْجُبْلُ [el-cubull] [عُتْلٌ] [ʿutuḵ] vezninde) ve

الْجِبْلُ [el-cibill] [طِمْرٌ] [ṭimr] vezninde) ve

الْحِجْلَةُ [el-cibillet] [طِمْرَةٌ] [ṭimrret] vezninde) ve

الْجَبِيلُ [el-cebīl] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) Bunlar da cemā'at-i insāniye denir.

الْجَبْلُ [el-cebil] [كَيْفٌ] [ketif] vezninde) Taslak ve yakışksız yonulmuş oka denir;

yukālu: سَهْمٌ جَبْلٌ أَيَّ الْجَافِي النَّوِي Ve 'inde'l-ba'z mutlakān yoğun ve taslak ve nā-tırāş nesneye denir. Ve dişi demirden düzölmüş temrene denir ki künd olup geçmez olur.

الْجَبْلَةُ [el-ceblet] (cīm'in fethi ve kesriyle) Yüze denir, vech ma'nāsına, 'alā-kavlin beşeresine denir yāhūd nāzıra mukābil gelen yerine denir; yukālu: بِهِ صَبَاحَةُ الْجَبْلَةِ Ve yoğun gövdeli taslakça 'avrete denir. Ve 'ayb ve nakīsa ma'nāsınadır; yukālu: مَا فِيهِ جَبْلَةٌ Ve zor ve kuvvet ma'nāsınadır; yukālu: بِهِ جَبْلَةٌ أَيَّ قُوَّةٌ Ve yerin pekliliğine ve salābetine denir.

الْجِبْلَةُ [el-ciblet] (cīm'in kesriyle ve zammıyla) ve

الْحِجْلَةُ [el-cibillet] [طِمْرَةٌ] [ṭimrret] vezninde) Ümmet ve cemā'at ma'nāsınadır; yukālu: جَبْلَةٌ وَجِبْلَةٌ كَثِيرَةٌ أَيَّ أُمَّةٌ وَجَمَاعَةٌ Ve bir nesnenin asl ve mebnāsına denir; yukālu: هُوَ قَوِيٌّ الْجَبْلَةُ أَيَّ الْأَضْلُ Ve sevbin māye ve kıvāmı olan nesc olunacak ipliğe denir; ve minhu: ثَوْبٌ جَبْلٌ الْجَبْلَةُ أَيَّ الْعَزَلِ ma'nāsınadır; yukālu: رَجُلٌ ذُو جَبْلَةٍ أَيَّ غَلِيظٌ

الْجِبْلَةُ [el-cublet] (cīm'in zammıyla) Ümmet ve cemā'at ma'nāsınadır. Ve hörgüce denir, سنَامٌ [senām] ma'nāsına ve fethle cā'izdir.

الْحِجْلَةُ [el-cibillet] [طِمْرَةٌ] [ṭimrret] vezninde) Bu dahi ümmet ve cemā'ate denir. Ve hilkat ve tabī'at ma'nāsınadır; yukālu: كَرِيمٌ الْجَبْلَةُ أَيَّ الْخَلْقَةِ Ve çokluğa denir; yukālu: بِهِ جَبْلَةٌ أَيَّ كَثْرَةٌ

الْحِجْلَةُ [el-cubullet] [حُرْقَةٌ] [ḥuḥuḳḳat] vezninde) Bu dahi çokluk, kesret ma'nāsınadır. Ve bir nesnenin asl ve esāsına denir.

الْجِبْلَةُ [el-cublet] (cīm'in harekāt-ı selāsıyla) ve

الْجَبَلَةُ [el-cebelet] (feteħātla) Yaradılmış, hilkat ve nihād ve tabī'at ma'nasınadır; yukālu: جَبَلَةٌ فَلَانٍ وَجَبَلْتُهُ عَلَى الْكُرْمِ أَي خَلَقْتُهُ وَطَبَّعْتُهُ

الْجِبَالُ [el-cibāl] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Cesede ve bedene denir; yukālu: بَعِيرٌ عَظِيمٌ الْجِبَالِ أَي الْجَسَدِ وَالْبَدَنِ

جُبَيْلٌ [Cubeyl] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Feyd kurbünde bir dağ adıdır. Ve Efā'iyeye ile Meslaḥ miyānında bir dağdır ki onda bān ağaçları nābit olur. Ve sevāhil-i Dimāşḳ'ta bir belde adıdır; 'Ubeyd b. Ḥiyār ve İsmā'īl b. Ḥuşayn ve Muḥammed b. el-Ḥāriş ve Ebū Sa'īd el-Muhaddisün el-Cebeliyyün oradandır. Ve Riḏā b. Cubeyl, Kuḏā'a nesebi ricālindedir.

جَبْلٌ [Cebbul] (cīm'in fethi ve bā-yı müşeddedenin zammıyla) Şāti'-i Dicle'de bir karyedir; Mūsā b. İsmā'īl ve Ḥakem b. Suleymān ve Aḥmed b. Ḥamdān ve İşḫāk b. İbrāhīm el-Muhaddisün el-Cebbuliyyün onandır.

ذُو جَبَلَةٍ [Zū Ciblet] (cīm'in kesriyle) Yemen'de bir mevzi'dir.

جُبَلَةٌ [Cublet] (عُرْفَةٌ [gurfet] vezninde) 'Aden ile Şanā miyānında bir beldedir.

الْجَبِيلَةُ [el-cebīlet] (سَفِينَةٌ [sefinet] vezninde) Kabīle ma'nasınadır.

الْجُبَيْلَةُ [el-cubullet] (teşdīd-i lām'la أُبْلَةٌ [ubullet] vezninde) Kıtık ve kuraklık yıla denir, sene-i mücdibe ma'nasınadır.

التَّجْبِيلُ [et-tecbīl] (تَفْعِيلٌ [tefīl] vezninde) Bir nesneyi kesip doğramak ma'nasınadır; yukālu: جَبَلْتُ إِذَا قَطَعْتُهُ

التَّجْبُلُ [et-tecebbul] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Bir nesneyi süpürü almak ma'nasınadır; yukālu: تَجْبَلُ مَا عِنْدَهُ إِذَا اسْتَنْظَفَهُ

الْجَبَلَةُ [el-ceblet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) ve

الْمَجْبَالُ [el-micbāl] (مِحْرَابٌ [mihrāb] vezninde) Kalın gövdeli 'avrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ جَبَلَةٌ وَمَجْبَالٌ أَي غَلِيظَةٌ

جَبَلَةٌ [Cebelet] (feteħātla) Necd'de bir mevzi' ve Tihāme'de bir karye adıdır. Ve sāhil-i Baḥr-i Şām'da bir belde-dir; muhaddisinden Suleymān b. 'Alī ve 'Osmān b. Eyyüb ve 'Abdurrahmān b. Şu'ayb el-Cebeliyyün onandır. Ve Baḥreyn kazāsında bir karyedir. Ve Ḥicāz'da bir mevzi'dir, zıkr olunan Suleymān b. 'Alī ona mensüb olduğu ba'zılardan mervīdir. Ve

جَبَلَةٌ [Cebelet] Esāmīdendir: Cebele b. Ḥārişe ve Cebele b. 'Amr b. el-Ezrak ve İbn Mālik ve İbnu'l-Eş'ar ve İbn Ebī Kerib ve İbn Şa'lebe ve İbn Sa'īd ve mensüb olmayarak niçe Cebele nām zevāt ashābdandır. Ve Cebele b. Suḥaym ve Cebele b. 'Aṭiyye muhaddislerdir. Ve Cebele b. Eyhem āhir-i mülük-i Ğassān'dır, 'Amr b. en-Nu'mān el-Cebelī neslindedir. Ve ammā Muḥammed b. 'Alī el-Cebelī, Cebel-i Endelus'tendir. Ve Muḥammed b. 'Abdulvāhid el-Cebelī el-Hāfiz Diyā'addīn, Şām'da Cebel-i Kāsyūn'a mensūbdur. Ve Muḥammed b. Aḥmed b. 'Alī ve Aḥmed b. 'Abdurrahmān el-Cebeliyyān muhaddislerdir.

الْجَبِيلُ [el-cebīl] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Cemā'at-i insāniye denir ki zıkr olundu. Ve mutlakan taslak ve galız ve çirkīn nesneye denir; ve minhu yukālu: رَجُلٌ جَبِيلٌ أَلَوْجُهُ أَي قَبِيحُهُ

جُبَيْلَةٌ [Cubeylet] (جُهَيْنَةٌ [cuheyne] vezninde) Baḥreyn a'mālinden bir kasabadır.

bir şā'irdir. Ve Ḥakem b. Caḥl ve Sālim b. Bişr b. Caḥl tābī'lerdir. Ve

جَحَلٌ [caḥl] Masdar olur, yere çalmak ma'nāsınadır; yukālu: جَحَلَهُ جَحْلًا مِّنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا صَرَغَهُ

التَّجْحِيلُ [et-tecḥīl] جَحَلٌ [caḥl] ma'nāsınadır; yukālu: جَحَلَهُ إِذَا صَرَغَهُ

الْجَحْلَاءُ [el-caḥlā'] حَمْرَاءُ [ḥamrā'] vezninde) Nāka-i 'azīmeye denir.

الْجَيْحَلُ [el-ceyḥal] حَيْدَرٌ [ḥayder] vezninde) Büyük kayaya denir. Ve şol büyük balık derisine denir ki ondan kalkan düzülür. Ve mutlakan iri ve büyük şey'e denir.

الْمُجْحَلُ [el-mucaḥḥal] مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Yere çalınmış, masrūc ma'nāsınadır.

الْجُحَالُ [el-cuḥāl] غُرَابٌ [gūrāb] vezninde) Ağuya denir, سَمٌّ [semm] ma'nāsına.

[ج ح د ل]

الْجَحْدَلَةُ [el-caḥdelet] دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Bir adam deveci, 'alā-kavlin kirāci olmak ma'nāsınadır; yukālu: جَحَدَلٌ إِذَا صَارَ جَمَالًا أَوْ مُكَارِيًا Ve fakīr iken zengīn olmak ma'nāsınadır; yukālu: جَحَدَلٌ إِذَا اسْتَعْنَى بَعْدَ فَقْرٍ Ve bir kimseyi yere yıkmak, 'alā-kavlin bağlamak ma'nāsınadır; yukālu: جَحَدَلُ فَلَانًا إِذَا صَرَغَهُ أَوْ رَبَطَهُ Ve doldurmak ma'nāsınadır; yukālu: جَحَدَلُ الْإِنَاءِ Ve devala' Ve māl biriktirmek ma'nāsınadır; yukālu: جَحَدَلُ الْمَالِ إِذَا جَمَعَهُ Ve devaleri toplayıp kirāya koşmak ma'nāsınadır; yukālu: جَحَدَلُ الْإِبِلِ إِذَا صَمَّمَهَا وَأَكْرَاهَا

الْجَحْدَلُ [el-caḥdel] جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) ve

الْجُحْدُلُ [el-cuḥdul] كُنْفُزٌ [kunfuz] vezninde) Her yanı uygun, etine dolu semiz oğlana denir.

الْجَحْنَدَلُ [el-cenaḥdel] كَنْهَبِلٌ [kenehbel] vezninde) Bodura denir.

[ج ح ش ل]

الْجَحْشَلُ [el-caḥşel] (şīn-i mu'ceme ile جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) ve

الْجُحْشُلُ [el-cuḥşul] كُنْفُزٌ [kunfuz] vezninde) ve

الْجُحَاشِلُ [el-cuḥāşil] عُلَابِيطٌ [ulābiṭ] vezninde) Cüst ve çalāk adama denir.

[ج ح ف ل]

الْجَحْفَلُ [el-caḥfel] جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Çok 'askere denir; yukālu: جَاءَ الْأَمِيرُ بِجَحْفَلٍ Ve seyyid ve kerīm adama denir; yukālu: هُوَ جَحْفَلٌ أَي سَيْدٌ كَرِيمٌ Ve yanları iri ve kaba adama denir; yukālu: رَجُلٌ جَحْفَلٌ أَي الْعَظِيمُ الْجَبِينُ

الْجَحْفَلَةُ [el-caḥfelet] جَوْهَرَةٌ [cevheret] vezninde) Bütün tırnaklı davarın dudağına denir, at ve katır ve eşek gibi, niteki insan dudağına Şَفَةٌ [şefet] denir. Ve at kısmının kollarının iç yüzlerinde filori mikdārında iki dāne tüysüzce nişānların ve mührelerin her birine denir ki halkī damga tarzında olur. Ve

جَحْفَلَةٌ [caḥfelet] Masdar olur, atıp yere çalmak ma'nāsına; yukālu: جَحْفَلَهُ إِذَا صَرَغَهُ Ve bir adamı kendi fi'liyle tebkīt ve iskāt eylemek ma'nāsınadır; yukālu: جَحْفَلَهُ إِذَا بَكَّتَهُ بِفِعْلِهِ

التَّجْحِفُلُ [et-tecaḥful] تَدَاخُرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Birikmek ma'nāsınadır; yukālu: تَجْحِفُلُ الْقَوْمُ إِذَا تَجَمَّعُوا

الْجَحْنَفَلُ [el-ceḥanfel] سَمَنْدَلٌ [semendel] vezninde) Kalın dudaklı adama denir; yukālu: رَجُلٌ جَحْنَفَلٌ أَي الْغَلِيظُ الشَّفَةِ

[ج خ د ل]

الْجَحْدَلُ [el-caḥdel] (ḥā-yı mu'ceme ile جَعْفَرُ [ca'fer] ve قُنْفُذُ [ḳunfuḏ] veznlerinde) Her yanı uygun etli cānlı oğlana denir; yukālu: غَلَامٌ جَحْدَلٌ أَيْ حَادِرٌ سَمِينٌ

[ج د ل]

الْجَدَلُ [el-cedl] (cīm'in fethi ve dāl'in sükünuyla) Örgüyü muhkem eylemek ma'nāsındır ki muhkem bükme olacaktır; yukālu: جَدَلُ الْحَبَلِ جَدَلًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي جَدَلٌ أَوْ الْأَوَّلُ إِذَا أَحْكَمَ فَتَلَّهُ Ve

جَدَلٌ [cedl] Kazık gibi kavī ve şedīd olan zekere itlāk olunur. Ve ellerin ve ayakların ve sār'ir a'zānın metīn ve muhkem olan uzun kemiklerine itlāk olunur. Ve bedende şol kemiğe denir ki kütük gibi yoğun ve muhkem olup ve ona sār'ir kemikler karışmayıp başkaca ola, omaca kemiği gibi, bunlarda kesr ile de cā'izdir; cem'i أَجْدَالٌ [ecdāl] gelir ve جُدُولٌ [cudūl] gelir. Ve

جَدَلٌ [cedl] Masdar olur, āhū ve sār'ir hayvān yavruları kuvvetlenip anası arkasına uyup gider olmak ma'nāsındır; yukālu: جَدَلٌ وَلَدٌ الطَّيْبَةُ وَغَيْرَهَا جَدَلًا إِذَا قَوِيَ وَتَبِعَ yukālu: Ve sūnbūle özlenmek ma'nāsındır; yukālu: جَدَلٌ الْحَبُّ فِي السُّبُلِ إِذَا وَقَعَ Ve bir adamı yere yıkmak ma'nāsındır; yukālu: جَدَلَهُ إِذَا صَرَعَهُ عَلَى الْجَدَالَةِ Ve

جَدَلٌ [cedl] Kabr ve mezāra itlāk olunur.

الْجَدِيدُ [el-cedīl] (emīr) [emīr] vezninde) Tasmadan örülmüş yulara denir. Ve deve boynuna geçirdikleri ipe denir ki tasmadan yāhūd kıldan örülmüş ola. Ve nisvān-ı 'Arabın وَشَاخُ [vişāḥ] ta'bīr ettikleri zīnete denir ki gerdanlarına hamā'il-vārī takınırlar; cem'i جُدُلٌ [cudul] gelir, كُتُبٌ [kutub] vezninde. Ve

جَدِيلٌ [Cedīl] Nu'mān b. Munzīr'in bir buğurunun ismidir.

الْمَجْدُولُ [el-mecdūl] Kemikleri mütēnāsib ve latīf ve endām ve terkībi muhkem ve kunt adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَجْدُولٌ أَيْ لَطِيفُ الْقَصَبِ مُحْكَمُ الْقَتْلِ

الْأَجْدَلُ [el-ecdel] Kurumu kunt ve hoş olan 'uzva vasf olur; yukālu: سَاعِدٌ أَجْدَلٌ أَيْ حَسَنٌ الطَّيْبِ Ve

أَجْدَلٌ [ecdel] صَقْرٌ [şakr] ismidir ki cevārih-i tuyūrdan çakır ta'bīr ettikleridir, Fārisīde çarg denir; cem'i أَجَادِلٌ [ecādil]dir. Ve

أَجْدَلٌ [Ecdel] Ebū Zerr el-Gifārī radiyallāhu 'anhu hazretlerinin feresi ismidir. Ve Culās b. Ma'dīkereb el-Kindī feresinin adıdır. Ve Benū Cedīle'den Meşca'a'nın feresi ismidir.

الْمَجْدُولَةُ [el-mecdūlet] ve

الْجَدَلَاءُ [el-cedlā'] (ḥamrā') [ḥamrā'] vezninde) Kurumu kunt ve güzel ve yakışıklı baldıra vasf olur; yukālu: سَاقٌ مَجْدُولَةٌ وَجَدَلَاءٌ yukālu: Ve muhkem örülmüş zırha vasf olur; cem'i جُدُلٌ [cudl]dur cīm'in zammıyla; yukālu: دِرْعٌ جَدَلَاءٌ وَدُرُوعٌ جُدَلٌ أَيْ مُحْكَمَةٌ Ve

جَدَلَاءٌ [cedlā'] Bir diş kelbin adıdır. Ve kulakları bir tarafa bükük ve kıvrık olan koyuna denir; yukālu: شَاةٌ جَدَلَاءٌ أَيْ الْمُشْبِيَّةُ Ve bir tarafa doğru verepçe olan şıkşıkaya ya'nī devenin ağzından çıkan kızıl dağarcığa vasf olur; yukālu: شَقِشَقَةٌ Ve bir şey'in cihetinde semt ve nāhiyesinde müsta'meldir; ve minhu yukālu: ذَهَبَ عَلَى جَدَلَائِهِ أَيْ عَلَى وَجْهِهِ وَنَاجِيَّتِهِ

الْأَجْدَلِي [el-ecdeliyy] Nefsine nisbetle bu dahi أَجْدَلٌ [ecdel] gibi çakıra denir, صَقْرٌ [şakr] ma'nāsına.

الْمُجَدَّلُ [el-micdel] [مُنْبَرٌ] [minber] vezninde) Köşke denir, قَصْرٌ [kaşr] ma'nāsına; cem'î مَجَادِلٌ [mecādil]dir. Kāle's-ş-şārih ve minhu kavlu'l-A'şā: "فِي مَجَدَّلٍ شَيْدٌ بُنْيَانُهُ" أَي: "في مجدل شيد بنيانه" Burada قَصِيرٌ nüshaları galattır. Ve **مِجَدَّلٌ** [micdel] Pek mücādil ve münāzi' adama denir. Ve bir mevzi' adıdır.

الْجَدَالَةُ [el-cedālet] [سَحَابَةٌ] [sehābet] vezninde) Yere denir, أَرْضٌ [arḍ] ma'nāsına; yukālu: "الْقَاهُ عَلَى الْجَدَالَةِ أَي الْأَرْضِ" Ve 'inde'l-ba'z yufkaca kumsala denir. Ve şol hurmā koruğuna denir ki henüz pekişmeyip lākin değirmilenip yeşillenmiş ola. Ve ayakları uzunca hurde karıncaya denir.

التَّجْدِيلُ [et-tecdil] Bu dahi yere yıkma ma'nāsınadır.

الْإِنْجِدَالُ [el-incidāl] [إِنْفِعَالٌ] [infī'āl] vezninde) ve

التَّجَدُّدُ [et-teceddul] [تَفْعُلٌ] [tefa'ul] vezninde) Mutāvi'lerdir, yere çalınmak ma'nāsınadır; yukālu: جَدَلُهُ جَدَلًا وَجَدَلَهُ فَأَنْجَدَلَّ أَي صَرَعه فَأَنْصَرَغَ

الْجُدُولُ [el-cudūl] [وُضُولٌ] [vuşul] vezninde) Pek ve muhkem olmak ma'nāsınadır; yukālu: جَدَلَ الشَّيْءُ جُدُولًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا صَلَبَ

الْجَدِيلُ [el-cedil] [كَيْفٌ] [ketif] vezninde) ve **جُدُولٌ** [el-cidl] [عِدْلٌ] [idil] vezninde) جُدُولٌ [cudūl]dan vasftır, pek ve saht olan şey'e denir; yukālu: شَيْءٌ جَدِيلٌ وَجَدَلٌ أَي ضَلَبَ

جَدِيلٌ [cedil] [كَيْفٌ] [ketif] vezninde) Pek münāzi' ve mücādil adama denir.

الْجَدَلُ [el-cedel] (fethateynle) 'An-iktidār şiddetle nizā' ve husümet eder olmak ma'nāsınadır; yukālu: جَدَلَ الرَّجُلُ جَدَلًا إِذَا اشْتَدَّتْ خُصُومَتُهُ وَقَدَّرَ عَلَيْهَا

الْمُجَادَلَةُ [el-mucādelet] [مُقَاتَلَةٌ] [muqātelet]

vezninde) ve

الْجِدَالُ [el-cidāl] [قِتَالٌ] [qitāl] vezninde) Bir kimse ile şiddetle muhāseme eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا جَادَلَهُ مُجَادَلَةً وَجِدَالًا إِذَا خَاصَمَهُ بِاللِّدِّ

الْمُجَدَّلُ [el-micdāl] [مِحْرَابٌ] [mihrāb] vezninde) Bu dahi pek mücādil ve münāzi' adama denir; yukālu: رَجُلٌ جَدِيلٌ وَمَجَدَّلٌ وَمَجَدَّلٌ أَي شَدِيدُ الْجِدَالِ

الْمَجْدَلُ [el-mecdel] [مَقْعَدٌ] [maq'ad] vezninde) Cemā'at-i insāniye denir.

الْجَدِيلَةُ [el-cedilet] [كَبِيلَةٌ] [kabilet] vezninde) ve mürādifidir. Ve seciyyet ve fitrat ve şākile ma'nāsınadır; yukālu: عَمَلٌ عَلَى جَدِيلَتِهِ أَي شَاكِلَتِهِ Ve nāhiye ma'nāsınadır. Ve güvercin makülesi kuş koyacak kafese denir. Ve hāl ve üslub ve tarika ma'nāsınadır; yukālu: الْقَوْمُ عَلَى جَدِيلَةِ أَمْرِهِمْ أَي حَالَتِهِمْ الْأُولَى وَطَرِيقَتِهِمْ Ve yakasız 'Arab gömleği tarzında bir türlü sevbe denir ki 'Arab sıbyāni ve hā'iz hatunlar giyerler. Ve

جَدِيلَةٌ [Cedilet] Esmā-i nisvāndandır: Cedile bint Subey' b. 'Amr, Hımyer kabilesinden bir cemā'atin vālidesidir, nisbetinde جَدَلِيٌّ [Cedeliyy] denir, عَرَبِيٌّ [arabiyy] vezninde.

الْجَدَالُ [el-ceddāl] [شَدَادٌ] [şeddād] vezninde) **جَدِيلَةٌ** [cedilet] dedikleri kuş kafesi yapan adama denir.

جَدَالٌ [Cudāl] [غُرَابٌ] [ğurāb] vezninde) Mavşil a'mālinden bir beldedir.

مُجَادِلٌ [Mucādil] (ism-i fā'il bünyesiyle) Hābūr kazāsında bir belde adıdır.

الْجَدُولُ [el-cedvel] [جَعْفَرٌ] [caffer] vezninde) ve

الْجَدُولُ [el-cidvel] [حِرْوَعٌ] [hirva' vezninde) Nehr-i sagire denir. Ve hāssaten bir nehr-i

ma'rūf ismidir.

الْجَذَلَةُ [el-cedlet] [تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Dibek ve havan eline denir.

الْإِجْدَالُ [el-icdāl] (hemzenin kesriyle) Āhū makūlesi dişi hayvânın veledi kuvvetlenip kendisiyle gezer olmak ma'nâsınadır; yukâlu: أَجْدَلَتِ الطَّيْبَةُ إِذَا مَشَى مَعَهَا وَلَدَهَا

[ج ذ ل]

الْجِذْلُ [el-cizl] (cīm'in kesri ve zāl-ı mu'cumenin sükūnuyla) Ağaç makūlesinin yukarı dorusu gittikten sonra kalan omçasına ve köküne denir, 'alā-kavlin ağacın kütüğüne denir ki hurmânın kesilmiş budığı dibi tarzında olur; cīm'in fethiyle de cā'izdir. Cem'i أَجْدَالٌ [eczāl] ve جِذَالٌ [cizāl] gelir cīm'in kesriyle ve جُذُولٌ [cuzūl] ve جُذُولَةٌ [cuzūlet] gelir cīm'lerin zammıyla; yukâlu: ائْتَصَبَ كَالْجِذْلِ وَهُوَ أَضَلُّ الشَّجَرَةِ وَعَظِيمٌ بَعْدَ ذَهَابِ الْفَرْعِ أَوْ مَا عَظُمَ مِنْ أَصُولِ الشَّجَرَةِ وَمَا عَلَى مِثَالِ شَمَارِيخِ النَّخْلِ مِنَ الْعِيدَانِ ucuna denir. Ve dağın mer'i ve zāhir olan tepesine denir; cem'i أَجْدَالٌ [eczāl] gelir. Ve azca mālā itlāk olunur; yukâlu: لَهُ جِذْلٌ Ve şol sivri kütük tarzında yoğun ağaca denir ki deve kısmının yatağına dikerler, uyuz ve gicik develer gelip ona sürtünmek için. Musaggarında جُذَيْلٌ [cuzeyl] denir; ve minhu kavlu'l-Habbāb b. el-Munzir: "أَنَا جُذَيْلُهَا الْمُحَكِّكُ وَعُذَيْقُهَا" "أَنَا جِذْلٌ بُرْهَانٍ أَيُّ صَاحِبِ بُرْهَانٍ Ve 'Arablar devābb ve mevāšī kısmının zabt ve sıyānet ve ri'āyeti husūsunda refik ve mu'āvin olan adama جِذْلٌ مَالٍ itlāk ederler; yukâlu: فُلَانٌ جِذْلٌ مَالٍ أَيُّ رَفِيقٍ بَسِيَّاسَتِهِ

جِذْلُ الطَّعَانِ [Cizlu't-Ṭi'ān] Meşāhīr-i 'Arabdan 'Alḳame b. Firās'ın lakabıdır.

الْجُذُولُ [el-cuzūl] [وُضُولٌ [vuşūl] vezninde)

Ağaç gibi dikilip durmak ma'nâsınadır; yukâlu: جَذَلَ الشَّيْءُ جُذُولًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا ائْتَصَبَ وَتَبَّتْ

الْجِذْلُ [el-cezel] (fethateynle) Şādān olmak ma'nâsınadır; yukâlu: جَذِلَ الرُّجُلُ جَذَلًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا فَرَحَ

الْجِذِيلُ [el-cezil] [كَيْفٌ [ketif] vezninde) ve

الْجِذْلَانُ [el-cezlān] [سَكْرَانٌ [sekrān] vezninde) Mesrūr ve şādān kimseye denir. Ve bazı eş'arda zarūreten جَازِلٌ [cāzil] 'unvānında vārid olmuştur; yukâlu: رَجُلٌ جَذِلٌ وَجِذْلَانُ أَيُّ فَرَحَ

الْإِجْزَالُ [el-iczāl] (hemzenin kesriyle) Bir adamı sevindirmek ma'nâsınadır.

الْإِجْتِزَالُ [el-ictizāl] [إِفْتِئَالٌ [ifti'āl] vezninde) Sevinmek ma'nâsınadır; yukâlu: أَجَذَلَهُ فَاجْتَذَلَتْ أَيُّ أَفْرَحَهُ فَابْتَهَجَ

الْجَازِلُ [el-cāzil] Şol tulumaya denir ki içinde olan sütün ta'mını tagyir eder ola; yukâlu: سِفَاءٌ جَازِلٌ إِذَا غَيَّرَ طَعْمَ اللَّبَنِ

التَّجَاذُلُ [et-tecāzul] [تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Kīn ve 'adāvet edişmek ma'nâsınadır; yukâlu: تَجَادَلُوا إِذَا تَصَاغَتُوا وَتَعَادَوْا

الْجِذْلَةُ [el-cezilet] [فَرِحَةٌ [ferihāt] vezninde) Şol asmaya vâf olur ki susuzluktan çubukları ve filizleri kıvrıcıklanmış ola; yukâlu: كَرَمَةٌ جِذْلَةٌ إِذَا تَبَسَّتْ وَجَعَدَتْ عِيدَانُهَا يَغْنِي مِنَ الْعَطَشِ

[ج ر ل]

الْجِرْلُ [el-cerel] (fethateynle) Taşlara denir, pes müfredi جِرْلَةٌ [cerelet]tir, 'alā-kavlin ağaçlı taşlığa yāhūd pek ve saht ve galiz olan mekāna denir; cem'i أَجْرَالٌ [ecrāl] gelir. Ve

جِرْلٌ [cerel] Masdar olur, bir mahal pek ve katı ve galiz olmak ma'nâsınadır; yukâlu: جِرْلُ الْمَكَانِ جِرْلًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَلَبَ وَعَظَلَ

الْجِرْلُ [el-ceril] [كَتِفٌ [ketif] vezninde) Toprağı pek ve galîz olan mekâna denir. Bunun da cem'î أَجْرَالُ [ecrāl]dir.

الْجِرْوُلُ [el-cervel] [جَفْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Taşlık yere denir, sengistân ma'nâsına. Ve taşlara 'alâ-kavlin el kayasına denir, tahammülüne kadar. Ve yırtıcı cânverlerden bir cânverin ismidir. Ve Huṭay'e el-'Absî nâm şâ'irin lakabıdır.

الْجُرْوِلُ [el-curevil] [عُلْبِطٌ [ulebiṭ] vezninde) ve

الْجُرْوَلَةُ [el-curevilet] [عُلْبِطَةٌ [ulebiṭat] vezninde) Bunlar da taşlık yere denir.

الْجِرْيَالُ [el-ciryāl] (cīm'in kesriyle) Kırmızı boyaya denir; yukālu: وَهُوَ بِالْجِرْيَالِ وَهُوَ صَبَعُهُ بِالْجِرْيَالِ وَهُوَ صَبَعُهُ أَحْمَرُ Ve جِرْيَالُ الذَّهَبِ [ciryālu'z-zeheb] Altının humretine denir. Ve aspurun ibtidā çıkan 'usâresine denir. Ve mutlakan sâfi ve hâlis olan rengine denir, kırmızı ve sâ'iri olsun. Ve bâdeye denir, حَمْرٌ [ḥamr] ma'nâsına, 'alâ-kavlin bâdenin rengine denir. Ve 'Abbās b. Mirdās'ın ve Ḳays b. Zuheyr-i Nemerî'nin feresleri ismidir.

الْجِرْيَالَةُ [el-ciryālet] (cīm'in kesriyle) Bu dahi bâdeye yâhūd rengine denir.

الْجِرْوَلَةُ [el-Cervelet] (cīm'in fethiyle) A'lâ-yı diyâr-ı Necd'de Ğaniyy kabilesi yurdunda bir su adıdır.

جُرْوُلُ [Curvel] [جُنْدَبٌ [cundeb] vezninde) Yemen'de bir karye yâhūd bir su adıdır.

الْإِجْرَالُ [el-icrāl] (hemzenin kesriyle) Kuyu kazarken pek ve por yere varmak ma'nâsınadır; yukālu: أَجْرَلُ الْحَافِرِ إِذَا حَفَرَ قَبْلَهُ الْجِرْوَالُ

[ج ر ث ل]

الْجِرْشَلَةُ [el-cerşelet] (şâ-yı müsellese ile دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) El ile topra-

ğı savurmak ma'nâsınadır; yukālu: جُرْثَلُ الثَّرَابِ إِذَا سَفَاهُ بِيَدِهِ

[ج ر د ب ل]

الْجِرْدَبِيلُ [el-cerdebīl] [زَنْجَبِيلٌ [zencebīl] vezninde) جِرْدَبَانٌ [cerdebān] ma'nâsınadır. Ve o şol kimsedir ki sofraya başında bir mikdâr ta'âm alıp sol elinde hıfz edip ve halk ile berâberce sağ eliyle yemeğe başlar, halkın önünde olan ta'âm bittikten sonra kendisi o sakladığı ta'âmı ekl eder. Mütercim der ki جِرْدَبَالٌ [cerdebāl], "gerdbān" mu'arrebidir, 'Arablar ahz ve ma'nâ-yı mezbûrda telâ'ub eylediler, ba'dehu ondan جِرْدَبِيلٌ [cerdebīl] kelimesini dahi ahz ettiler.

[ج ر د ح ل]

الْجِرْدَاخِلُ [el-cirdaḥl] (cīm'in kesriyle) Dereye denir, وَادِي [vādī] ma'nâsına. Ve pek iri küh-peyker deveye denir, erkeğine ve dişisine itlâk olunur.

[ج ر د ل]

الْجِرْدَالَةُ [el-cerdelet] [دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Aşağıya düşmeğe müşrif olmak ma'nâsınadır; yukālu: إِذَا أَشْرَفَ جُرْدَلُ الرَّجُلِ إِذَا أَشْرَفَ Ve vaka'a fi *Şahîhi'l-Buḥārî*: "فَمِنْهُمْ الْمُؤْتِيُّ بِعَمَلِهِ وَمِنْهُمْ مَنْ يُجْرَدَلُ" وَفِي رَوَايَةٍ فَمِنْهُمْ الْمُجْرَدَلُ كِلَاهِمَا بِالْجِيمِ فِيمَا ضَبَطَهُ أَبُو مُحَمَّدٍ الْأَصْبَلِيُّ وَفَسَّرَهُ بِالْإِشْرَافِ عَلَى الشَّقُوطِ وَحَكَى ابْنُ الضَّابُونِيِّ الْمُجْرَدَلُ بِالْجِيمِ وَالرَّيُّ الْمُعْجَمَةُ وَهُوَ وَهَمٌ وَرَوَايَةٌ الْجُدْهُورُ بِالْحَاءِ الْمُعْجَمَةِ وَالرَّاءِ الْمُهْمَلَةِ وَمَعْنَاهُ Ke-mā se-ye'tî. الْمَقْطَعُ بِالْكَالِبِ أَوْ الْمَضْرُوعُ

[ج ر ع ب ل]

الْجِرْعَابِيلُ [el-cer'abīl] [زَنْجَبِيلٌ [zencebīl] vezninde) Yoğun ve galîz şey'e denir; yukālu: شَيْءٌ جِرْعَابِيلٌ أَيْ غَلِيظٌ

[ج ز ل]

الْجِرْزُلُ [el-cezl] (cīm'in fethi ve zây-ı

mu'cemenin sükūnuyla) Kuru oduna denir, 'alā-kavlin hammām odunu gibi kalın oduna denir ki tomruk ta'bīr olunur; yukālu: جَاءَ بِجَزَلٍ كَثِيرٍ أَي حَطَبٍ يَابِسٍ أَوْ هُوَ الْعَلِيْظُ Ve çok nesneye itlāk olunur; cem'ci جَزَالٌ [cizāl] gelir cīm'in kesriyle; yukālu: جَزَلٌ كَثِيرٌ Ve pek cömert ve kerīm adama itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ جَزَلٌ أَي كَرِيْمٌ مَّغْطَاءٌ Ve re'yy ve fikri metīn, dirāyet-i kāmile sāhibi 'ākıl ve reṣīd adama itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ جَزَلٌ أَي عَاقِلٌ أَصِيْلُ الرَّأْيِ Ve rekīk olmayıp rāst ve dürüst olan lafz ve kelimeye vāsf olur; yukālu: لَفْظٌ جَزَلٌ أَي خِلَافٌ الرَّيْكِكِ Ve güvercin āvāzesine denir; yukālu: مَا أَطْفَفَ جَزَلُ الْحَمَامَةِ أَي صَوْنَهَا Ve

جَزَلٌ [cezl] 'Arūziyyūn ıstilāhında zihāfāt-ı bahr-i kāmildendir ki mütefā'ilün cüz'ünün harf-i rābi'ini iskān ve sānīsini iskāttan 'ibārettir ki müfte'ilün cüz'üne nakl olunur. Mütercim der ki kütüb-i 'arūzda hā-yı mu'ceme ile جَزَلٌ [hazl] 'unvānında mersūmdur, niteki mü'ellif orada dahi zikr eylemiştir. Ve

جَزَلٌ [cezl] Masdar olur, cüz'-i mezkūrda zihāf-ı merkūmu icrā eylemek ma'nāsına; yukālu: جَزَلٌ مُتَّفَاعِلُنْ جَزَلًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَشْفَطَ رَابِعُهُ وَأَشْكَنَ ثَانِيَهُ Ve bazıları dedi ki cüz'-i mezkūra مَجْزُولٌ [meczūl] itlākı جَزَلٌ [cezl] 'arız olan deveye teşbīhlerdir ki vasatı olan harf-i rābi' senām-ı meczūle teşbīh olunmuştur. Ve

جَزَلٌ [cezl] Havut devenin omuzu başını kesip yağır eylemek ma'nāsınadır; yukālu: جَزَلٌ الْقَتْبُ غَارِبُ الْبَعِيرِ إِذَا قَطَعَهُ Ve bir nesneyi kılıçla çalıp iki pāre kılmak ma'nāsınadır; yukālu: جَزَلَةٌ بِالسَّيْفِ إِذَا قَطَعَهُ جَزَلَتَيْنِ Ve

جَزَلٌ [cezl] Bir nebāt adıdır.

الْجَزِيلُ [el-cezil] (emīr) [emīr] vezninde) Bu

dahi çok nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ جَزِيْلٌ أَي كَثِيْرٌ **الْجَزَلَةُ** [el-cezlet] (temre) [temret] vezninde) ve

الْجَزَلَاءُ [el-cezlā] (hamrā) [hamrā] vezninde) جَزَلٌ [cezl] kelimesinin mü'ennesleridir ki fikr ve mülāhazası asīl ve metīn olan 'ākile ve reṣīde hatuna denir. Ve

جَزَلَةٌ [cezlet] Sağrısı büyük hatuna denir; yukālu: اِمْرَأَةٌ جَزَلَةٌ أَي الْعَظِيْمَةُ الْعَجْزُ Ve ekmek bakiyyesine denir. Ve sūt tulumuna denir. Ve hurmā sepetine denir.

الْجَزْلُ [el-cuzl] (cīm'in zammıyla) [eczel] kelimesinin cem'idir, ke-mā se-yuzkeru.

الْجَزَلَةُ [el-cizlet] (cīm'in kesriyle) Büyük hurmā bölüğüne denir, جَزَلٌ [cizl] dahi denir hā'sız; yukālu: جَزَلَةٌ مِنَ التَّمْرِ وَجَزَلٌ أَي قِطْعَةٌ عَظِيْمَةٌ مِنْهُ Ve bir nesneden bir pāreye denir; yukālu: أَخَذَ جَزَلَةً مِنْهُ أَي قِطْعَةً

الْجَزَلُ [el-cezel] (fethateynle) Deve havut ağacı te'sirinden omuzu başı kesilmiş yāhūd cıdav olmuş olmak ma'nāsınadır ki omuzu başını yağır eylemekle oradan kemik çıkıp yeri çukur olur; yukālu: جَزَلٌ الْبَعِيرُ جَزَلًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَارَ أَجْزَلُ

الْأَجْزَلُ [el-eczel] (ahmer) [ahmer] vezninde) Vāsf-ı merkūm üzere olan deveye denir; mü'ennesi جَزَلَاءُ [cezlā]dır.

الْإِجْزَالُ [el-iczāl] (hemzenin kesriyle) Havut devenin omuzu başını yağır eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَجْزَلُ الْقَتْبُ الْبَعِيرُ بِمَعْنَى جَزَلَةٍ

الْجَزَالَةُ [el-cezālet] (aşālet) [aşālet] vezninde) Bir nesne büyük ve 'azīm olmak ma'nāsınadır; yukālu: جَزَلُ الشَّيْءِ جَزَالَةٌ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا عَظُمَ

ve nık-endiş olmak ma'nāsınadır; yukālu:

جَزُلَ الرَّجُلُ إِذَا صَارَ ذَا رَأْيٍ جَيِّدٍ

الْجَزَالُ [el-cezāl] [seḥāb] [seḥāb] vezninde)

Hurmā kesimine denir; yukālu: هَذَا زَمَنٌ

الْجَزَالِ أَي صِرَامِ النَّخْلِ

جَزَالِي [Cezālā] [sekārā] [sekārā] vezninde)

Bir mevzi' adıdır.

الْجَوْزُلُ [el-cevzel] [cūḥer] [cūḥer] veznin-

de) Tāze civāna itlāk olunur; tekūlu: رَأَيْتُ

Ve güvercin palazına denir.

Ve arıklıktan düşkün ve fūrū-mānde ol-

muş nākaya denir. Ve zehre denir, سَمٌّ

[semm] ma'nāsına; yukālu: سَفَاهُ الْجَوْزُلِ أَي

السَّمِّ

بنو جزيلة [Benū Cezilet] [sefīnet] [sefīnet]

vezninde) Kinde kabilesinden bir batndır.

جَزَلُ [Cuzel] [şurad] [şurad] vezninde)

Muhaddisinden Sa'īd b. 'Osmān'ın

lakabıdır.

جَزَلُ [Cezl] ve

جَزَلَةٌ [Cezlet] [temr] [temr] ve تَمْرَةٌ [temret]

veznlerinde) Esāmīdendir.

[ح ط ل]

الْحَطْلَاءُ [el-caḥlā] [ḥamrā] [ḥamrā] veznin-

de) Süst ve zebūn koca nākaya denir. Ve

pırlıktan dişleri yāhūd kuvveti kalmamak-

la 'alefi çiyinemeyip geveler olan nākaya

denir.

[ح ع ل]

الْحَجَلُ [el-caḥl] (cīm'in fethi ve zammyıla)

ve

الْحَجَالَةُ [el-ce'ālet] (cīm'in fethi ve kesriy-

le) İş işlemek ma'nāsınadır; yukālu: جَعَلَهُ

جَعْلًا وَجَعَالَةً وَجَعَالَةً مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا صَنَعَهُ

مُؤَلِّفِ بْنِ بَشَّارٍ de beyānına göre جَعَلُ

kelimesi asl ma'nāda 'umūm-ı ef'ale

mevzū'dur, fi'l ve sun' ve sā'iri gibi

ma'ānī-i ātiyeden hangi ma'nāda isti'māl

olunsa lā-mahāle fi'l ya'nī işlemek

ma'nāsını mutazammındır. Ve Qur'ān-ı

mübінде on üç vech üzere müsta'meldir.

1) أَقْبَلَ ve أَنْشَأَ ve أَخَذَ ve طَفِقَ ma'nāsına ki

bir işi işlemeğe yönelip başlamak ve iş-

ler olmak demektir; yukālu: كَذَا جَعَلَ يَفْعَلُ كَذَا

2) أَي طَفِقَ ma'nāsınadır, ke-kavlihi

ta'ālā: ﴿وَجَعَلَ الظُّلُمَاتِ وَالنُّورَ﴾ 3) Kavlı ve

irşāl ma'nāsınadır, ke-kavlihi ta'ālā: ﴿إِنَّا

4) جَعَلْنَاهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا﴾ أَي قُلْنَاهُ وَأَرْسَلْنَاهُ

ve tesviye ma'nāsınadır; ke-kavlihi ta'ālā:

﴿قَدْ جَعَلَ اللهُ﴾ 5) Takdīr ma'nāsınadır, ke-kavlihi ta'ālā:

﴿يَجْعَلُ لَهُ مِنْ أَمْرِهِ يُسْرًا﴾ أَي يُهَيِّئُ

6) لِكُلِّ شَيْءٍ قَدْرًا﴾ أَي قَدَّرَ

7) ﴿وَتَجْعَلُونَ رِزْقَكُمْ﴾

8) ﴿يَجْعَلُونَ أَصَابِعَهُمْ فِي آذَانِهِمْ﴾

Bir nesneyi kalbe ilhām ve ilkā eylemek

ma'nāsınadır; ke-kavlihi ta'ālā: ﴿وَجَعَلْنَا فِي

9) ﴿قُلُوبِ الَّذِينَ اتَّبَعُوهُ﴾

﴿الَّذِينَ يَجْعَلُونَ مَعَ اللهِ إِلَهًا﴾

10) ﴿أَخْرَجَ﴾

11) ﴿وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا﴾

﴿وَالله﴾

12) ﴿جَعَلَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا﴾

Bir nesneyi bir

sıfat ve hāletten āher sıfat ve hālete dön-

dürmek ma'nāsınadır ki تَصْيِيرٌ [taşyīr] mü-

radifidir; bundan lisānımızda kılmak ile

ta'ābır olunur; ke-kavlihi ta'ālā: ﴿جَعَلَ لَكُمْ﴾

13) ﴿الْأَرْضِ فِرَاشًا﴾ أَي صَيَّرَهَا

﴿إِنَّا﴾

﴿جَعَلْنَا مِنَ الْمُرْسَلِينَ﴾

ve husūs yāhūd itlāk

ve takyīd 'alākalarıyla isti'māl olunur.

Asl kılmak ma'nāsına olup ve ef'āl-i

merkūmenin her birinde melhūz ve mu-savverdir. İntehā. Ve

جَعَلَ [caʿl] Vazʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: جَعَلَ الشَّيْءَ جَعْلًا إِذَا وَضَعَهُ ve yukālu: جَعَلَ بَعْضُهُ قَوْلَ بَعْضِ أَيْ أَلْفَاهُ Ve kılmak maʿnāsınadır; yukālu: جَعَلَ الْقَبِيحَ حَسَنًا أَيْ صَيَّرَهُ Ve itikād eylemek maʿnāsınadır; yukālu: جَعَلَ الْبُضْرَةَ بَعْدَادَ أَيْ ظَنَّنَهَا إِيَّاهَا Burada zann itikād maʿnāsınadır. Ve bir kimse ile bir husūsu bir vech üzere şartlaşmak maʿnāsınadır; yukālu: جَعَلَ لَهُ كَذَا Ve bir işe yönelik başlamak maʿnāsınadır; yukālu: جَعَلَ يَفْعَلُ Ve tesmiye maʿnāsınadır; ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿وَجَعَلُوا الْمَلَائِكَةَ﴾ Ve tebyīn maʿnāsınadır, ke-kavlihi taʿālā: ﴿إِنَّا جَعَلْنَاهُ﴾ Ve ʿazv ve nisbet eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: جَعَلْتُ زَيْدًا أَخَاكَ Ve yaratmak maʿnāsına olur; ke-kavlihi taʿālā: أَيْ ﴿وَجَعَلَ الظُّلُمَاتِ وَالنُّورَ﴾ أَيْ ﴿وَجَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا﴾ Ayrı şerʿat olarak ke-kavlihi taʿālā: جَعَلَ اللهُ الْكَعْبَةَ الْبَيْتَ الْحَرَامَ Ayrı şerʿat olarak ke-kavlihi taʿālā: ﴿فَجَعَلْنَا عَلَيْهَا سَافِلَهَا﴾ Ayrı hük-m-i şerʿi maʿnāsınadır, nahvu: جَعَلَ اللهُ الصَّلَاةَ الْمَفْرُوضَاتِ حَمْسًا bidʿi maʿnāsınadır; muhālif-i şerʿat olarak hük-m-i ʿindiden ʿibarettir, hük-m-i şerʿi mukābilidir; ke-kavlihi taʿālā: ﴿الَّذِينَ جَعَلُوا﴾ Ve gāh olur ki lāzım olarak istiʿmāl olunur, kaçan efʿāl-i mukārebe maʿnāsını mutazammın olsa ke-kavli-ş-şāʿir: ”وَقَدْ جَعَلْتُ إِذَا مَا قُمْتُ يُتَقَلَّبِي | | ثَوْبِي فَأَنْهَضُ نَهْضَ الشَّارِبِ التَّمَلِّ” Ve

جَعَلَ [caʿl] Hurmā ağacının erkeğine denir.

الْجَعَالَةُ [el-cuʿalet] (cīm’in harekāt-ı selāsıyla) ve

الْجَعَالُ [el-ciʿāl] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) ve

الْجُعْلُ [el-cuʿl] (قُفْلٌ [ḳufl] vezninde) ve

الْجَعِيلَةُ [el-ceʿilet] (سَفِينَةٌ [sefinet] vezninde)

Bir iş mukābelesinde şart olunan ʿivaz ve ücrete denir, ayak teri ve el kirası gibi; yukālu: مَا أَعْطَى الْعَامِلَ جُعَالَتَهُ مُثَلَّثَةً وَجَعِيلَتَهُ أَيْ مَا جَعَلَهُ لَهُ عَلَى عَمَلِهِ يَغْنِي أَجْرَهُ

التَّجَاعُلُ [et-tecāʿul] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde)

Bir nesneyi beynlerinde cuʿl ve şarīta taʿyīn edişmek maʿnāsınadır; yukālu: تَجَاعَلُوا الشَّيْءَ إِذَا جَعَلُوهُ بَيْنَهُمْ

الْجَعَالَةُ [el-ceʿalet] (سَهَابَةٌ [sehābet] vezninde)

Rüşvete itlāk olunur; yukālu: لَهُ أَعْطَى جَعَالَةَ أَيْ رِشْوَةً Ve gazā ve kitāle bedel gönderilen adama şart ve taʿyīn eyledikleri bedel-i ücrete itlāk olunur; bunda cīm’in kesri ve zammıyla da cāʿizdir; tekūlu: أَعْطَيْتُ جَعَالَتَهُ وَهِيَ مَا يُجْعَلُ لِلْعَازِي إِذَا غَزَى عَنكَ بِجُعْلٍ

الْجَعَالَةُ [el-ciʿalet] (cīm’in kesri ve zammıyla)

Paçavraya denir ki onunla āteşten tencereyi tutup indirirler; جَعَالٌ [ciʿāl] dahi denir hāʿsız; yukālu: أَنْزَلَ الْقَدْرَ بِالْجَعَالَةِ وَالْجِعَالِ أَيْ الْحِزْقَةِ

الْإِجْعَالُ [el-icʿāl] (hemzenin kesriyle)

Bir kimseye ʿameli mukābilinde جُعْلٌ [cuʿl] ve ücret taʿyīn eylemek maʿnāsınadır; yukālu: مَا أَجَعَلَهُ جُعْلًا إِذَا أَتَيْتَهُ لَهُ أَجْعَلُ لَهُ الْجُعْلَ إِذَا أَعْطَاهُ Ve ücret vermek maʿnāsınadır; yukālu: مَا أَجْعَلُ الْجُعْلَ إِذَا أَنْزَلْتُهَا Ve paçavra ile ocaktan tencere indirmek maʿnāsınadır; yukālu: أَجْعَلُ الْقَدْرَ إِذَا أَنْزَلْتُهَا Ve kancık köpek ve sâʿir cānverler erkeğe kızmak maʿnāsınadır ki yalakımak taʿbīr olunur; yukālu: أَجْعَلْتُ الْكَلْبَةَ وَغَيْرَهَا إِذَا أَحْبَبْتُ السَّفَادَ yāhūd suda ölmek maʿnāsınadır; yukālu:

أَجْعَلَتِ الْجِغْلَانَ مَاءً إِذَا كَثُرَتْ فِيهِ أَوْ مَاتَتْ فِيهِ
الْإِسْتِجْعَالُ [el-istic'āl] Bu dahi kancık köpek ve kurt makülesi cānver yalakımak ma'nāsınadır; yukālu: اِسْتَجْعَلْتُ الْكَلْبَةَ بِمَعْنَى اَجْعَلْتُ اَجْعَلْتُ

الْمُجْعِلُ [el-muc'il] [muḥsin] [muḥsin] vezninde) Erkeğe kızmış kancık köpek makülesine denir. Ve bok böceği üşmüş suya denir.

الْجَعْلَةُ [el-ca'let] [temret] [temret] vezninde) Hurmā fidanına denir, 'alā-kavlin bodur hurmā ağacına denir yāhūd kemter olanına yāhūd yemişine el erişmez olanına denir; cem'ci جَعْلٌ [ca'l]dır, تَمْرٌ [temr] gibi.

الْجُعْلُ [el-cu'al] [şurad] [şurad] vezninde) Siyāh ve çirkīn ve bed-manzar ve bed-kıyāfet kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ جَعْلٌ yukālu: رَجُلٌ جَعْلٌ أَي أَسْوَدٌ دَمِيمٌ Ve önegü lecūc ve mu'ānid kimseye denir. Ve dā'imā nāsın ef'al ve evzā'ını gözeten rakībe denir; yukālu: رَجُلٌ جَعْلٌ Ve bok böceğine denir ki Fārisīde sergin-gerdān denir; cem'ci جِغْلَانٌ [ci'lān]dır cīm'in kesriyle.

الْمُجْعَلَةُ [el-muc'ilet] [muḥsinet] [muḥsinet] vezninde) Bok böceği çok olan yere denir; yukālu: أَرْضٌ مُجْعَلَةٌ أَي كَثِيرَةُ الْجِغْلَانِ

الْجِغْلُ [el-ci'l] (cīm'in kesriyle) ve

الْجِجْلُ [el-ce'il] [ketif] [ketif] vezninde) Bok böceği üşmüş yāhūd içinde ölmüş suya denir; yukālu: مَاءٌ جِجْلٌ وَجِجْلٌ وَمُجْعِلٌ كَمَا مَرَّ إِذَا كَثُرَتْ فِيهِ الْجِغْلَانُ أَوْ مَاتَتْ فِيهِ

الْجِعْلُ [el-ce'al] (fethateynle) Su bok böceğiyle dolmak ma'nāsınadır; yukālu: جِعْلُ الْمَاءِ جِعْلًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا امْتَلَأَ بِالْجِغْلَانِ Ve bir adam semiz olarak bodur olmak ma'nāsınadır; yukālu: جِعْلُ الْعُلَامِ إِذَا قَصَرَ فِي سَمَنِ Ve yanaz olmak ma'nāsınadır;

جِعْلٌ فَلَانٌ إِذَا كَانَ لَجُوجًا yukālu: جِعْلٌ جِعْلٌ [el-ca'vel] [cervel] [cervel] vezninde) Deveküşunun yavrusuna denir.

بَنُو جِعَالٍ [Benū Ci'āl] [kitāb] [kitāb] vezninde) Bir cemā'attir.

جُعْلَةٌ [Cu'alet] [humezet] [humezet] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

جُعَيْلٌ [Cu'ayl] [zubeyr] [zubeyr] vezninde) Esāmīdendir: Cu'ayl b. Surāka eḍ-Ḍamrī ve Cu'ayl el-Eşca'ī ashābdandır. Ve Ka'b b. Cu'ayl bir şā'irdir.

الْجَاعِلُ [el-cā'il] Nesne verici, mu'tī ma'nāsınadır.

الْمُجْتَعِلُ [el-mucte'il] Alıcı, āhiz ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ جَاعِلٌ أَي مُعْطٍ وَذَا مُجْتَعِلٌ أَي أَخَذَ مِنْ قَوْلِهِمْ جَعْلَةً فَاجْتَعَلَ أَي أَغْطَاهُ فَأَخَذَ **الْمُجَاعِلَةُ** [el-mucā'alet] [mufā'alet] [mufā'alet] vezninde) Bir adama rüşvet vermek ma'nāsınadır; yukālu: جَاعِلُهُ إِذَا رَشَاهُ

[ج ع ب ل]

الْجِعْبَلَةُ [el-ca'belet] [dahrecet] [dahrecet] vezninde) Sūr'at eylemek ma'nāsınadır; yukālu: جِعْبَلُ الرَّجُلِ إِذَا أَسْرَعَ

[ج ع ث ل]

جُعْتُلٌ [Cu'sul] (sā-yı müsellese ile فَتُنُذٌ [kunfuz] vezninde) İbn 'Āhān'dır ki kādī-i İfrīkiyye'dir, kurrā' ve fukahādandır.

[ج ع د ل]

الْجِعْدَلُ [el-ca'del] [ca'fer] [ca'fer] vezninde) ve

الْجِعْدَلُ [el-cena'del] [kenehdel] [kenehdel] vezninde) ve

الْجُعْدِلُ [el-cuna'dil] [huba'sin] [huba'sin] vezninde) Sulb ve şedīd olan şey'e denir.

[ج ع ف ل]

الْجَعْفَلِيلُ [el-ca'felil] (زَنْجَبِيلٌ [zencebīl] vezninde) Şişip yatan maktüle denir; yukālu:

فِي الْأَرْضِ جَعْفَلِيلٌ أَيْ قَيْلٌ مُتَشَتِّحٌ

الْجَعْفَلَةُ [el-ca'felet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Süvārīyi vurup aktarmak ma'nāsınadır; yukālu: طَعَنَهُ فَجَعْفَلَهُ أَيْ قَلَبَهُ عَنِ السَّرْحِ فَصَرَعَهُ

[ج ف ل]

الْجَفْلُ [el-cefl] (نَفْلٌ [nefl] vezninde) Bir nesnenin kabuğunu soymak ma'nāsınadır; yukālu: جَفَلَهُ جَفْلًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا قَشَرَهُ Ve çamuru sıyırıp kürümek ma'nāsınadır; yukālu: جَفَلَ الطَّيْنَ إِذَا جَرَفَهُ Ve hāssaten fil kısmı terslemek ma'nāsınadır; yukālu: جَفَلَ الْفَيْلُ إِذَا رَأَتْ جَفَلَ اللَّحْمَ عَنِ جَفَلَ الْبُحْرُ السَّمَكِ إِذَا أَلْقَاهُ عَلَى السَّاحِلِ Ve yel bulutu çalıp sür'atle iletmek ma'nāsınadır; yukālu: جَفَلَتْ الرِّيحُ إِذَا صَرَبَتْهُ وَاسْتَحَفَّتْهُ Ve yere çalmak ma'nāsınadır; yukālu: جَفَلَ فُلَانًا إِذَا صَرَعَهُ

جَفْلٌ [cefl] Pek ürkek devekuşuna denir. Ve yağmuru boşalmakla boş giden sehāba denir; yukālu: سَحَابٌ جَفْلٌ إِذَا كَانَ قَدْ هَرَأَ مَاءَهُ Ve ayaklı iri karıncaya denir; جَفْلٌ [ceş] kelimesinde lügattır. Ve bir tür-lü siyāh karıncaya denir. Ve gemiye denir, سَفِينَةٌ [sefinet] ma'nāsına; cem'î جَفُولٌ [cufül] gelir.

التَّجْفِيلُ [et-tecfil] (تَفْعِيلٌ [tefīl] vezninde) جَفْلٌ [cefl] ile iki ma'nā-yı evvelde mürādifdir; yukālu: جَفَلَهُ تَجْفِيلاً بِمَعْنَى جَفَلَهُ فِي الْمَغْتَبِينَ الْأَوَّلِينَ

الْجَفْلُ [el-cifl] (cīm'in kesriyle) Fīl kısmı-

nın tersine denir; cem'î أَجْفَالٌ [ecfāl] dir.

الْجُفُولُ [el-cufül] (فُعُولٌ [ku'ūd] vezninde) Saç pejmürde ve perişān olmak ma'nāsınadır; yukālu: جَفَلَ الشَّعْرُ جُفُولًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا شَعَتْ جَفَلَ الظِّلْمُ إِذَا أَسْرَعَ وَذَهَبَ فِي الْأَرْضِ جَفَلَتْ الرِّيحُ إِذَا أَسْرَعَتْ

الْإِجْفَالُ [el-icfāl] (hemzenin kesriyle) Bu dahi sür'atle ma'nāsınadır; yukālu: أَجْفَلَ الْقَوْمُ أَيِ انْجَفَلُوا إِذَا أَسْرَعَ Ve müte'addī olur, sür'atle yürütmek ma'nāsınadır; tekülü: أَجْفَلْتُهُ إِذَا أَسْرَعْتُهُ

الْجَفُولُ [el-cefül] (صُبُورٌ [şabūr] vezninde) Sehābı sür'atle götürüp giden yele denir; yukālu: رِيحٌ جَفُولٌ أَيْ تَجْفَلُ السَّحَابُ Ve güir ve firāvān şey'e denir; yukālu: جُمَّةٌ جَفُولٌ أَيْ جَفُولٌ أَيْ كَبِيرَةٌ عَظِيمَةٌ

الْجَافِلَةُ [el-cāfilet] ve

الْمُجْفِلُ [el-mucfil] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Sür'atle esen yele denir; yukālu: رِيحٌ جَافِلَةٌ وَمُجْفِلٌ أَيْ سَرِيعَةٌ

الْإِجْفِيلُ [el-icfīl] (إِزْمِيلٌ [izmil] vezninde) Korkak, cebān ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ جَبَانٌ Ve ürkek devekuşuna denir. Ve oku meydānlı süren yaya denir. Ve yaşlı 'avrete denir; yukālu: تَزَوَّجَ إِجْفِيلاً أَيْ مَرْأَةً مُسِنَّةً

الْإِنْجِفَالُ [el-incifāl] (إِنْجِعَالٌ [infī'āl] vezninde) Sür'atle gitmek ma'nāsınadır; yukālu: جَفَلَ الظِّلُّ إِذَا ذَهَبَ سُرْعَةً Ve halk yurdundan kopup sür'atle 'azīmet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِجْفَلَ الْقَوْمُ إِذَا انْقَلَعُوا فَمَضَوْا

الْجُفَالَةُ [el-cufālet] (ثُمَّامَةٌ [şumāmet] vezninde) Cemā'at-i insāniye denir. Ve tencerenin yüzünden kepçe ile alınan kefe

ve köpüğe denir. Ve sel suyunun süpürüp iletliği hār u hāşāk makülesine denir ki selinti ta'bir olunur.

الْجَفَلَى [el-cefelā] [جَمَزَى [cemezā] vezninde) ve

الْأَجْفَلَى [el-ecfelā] (hemzenin fethiyle) İnsandan 'amme ve cemā'at ma'nāsınadır ki şümülü mutazammındır; yukālu: دَعَاهُمْ أَجْفَلَى وَالْأَجْفَلَى أَيُّ بِجَمَاعَتِهِمْ وَعَاقِبَتِهِمْ Ba'zılar dedi ki hemze ile أَجْفَلَى [ecfelā] her nesnenin cemā'atine denir.

الْجُفُولُ [el-cufūl] (cīm'in zammıyla) جُفُولُ [cefūl]un cem'idir ki zikr olundu.

الْأَجْفَلَةُ [el-ecfelet] (hemzenin ve fā'nın fethiyle) Cemā'at ma'nāsınadır; yukālu: جَاؤُوا أَجْفَلَةً وَأَزْفَلَةً وَأَبْجَفَلْتِهِمْ وَأَزْفَلْتِهِمْ أَيُّ بِجَمَاعَتِهِمْ **جُفُولُ** [Cufūl] (cīm'in zammıyla) Bir mevzi'dir.

الْجُفَالُ [el-cufāl] [عُرَابٌ [ğurāb] vezninde) Sütün köpüğüne denir. Ve çok nesneye denir, 'alā-kavlin hāssaten çok yüne ve yapağıya denir. Ve sel götürdüğü selintiye denir.

الْجَفِيلُ [el-cefīl] [أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bu dahi çok yüne ve yapağıya denir. Ve gür olduğundan tarlayı basan ekinden tahfif için kat' olunana denir.

الْجَفْلَةُ [el-ceflet] [تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Kırkılmış yüne denir ki yapağı ta'bir olunur.

الْجَفْلَةُ [el-ceflet] [تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Yaprakları gür ve firāvān ağaca denir; yukālu: سَجْرَةٌ جَفْلَةٌ أَيُّ الْكَثِيرَةُ الْوَرَقِ

جَيْفَلٌ [ceyfel] [صَيْفَلٌ [şayfal] vezninde) Māh-ı zi'l-ka'denin ism-i kadīmidir.

التَّجْفُلُ [et-tecfefful] [تَمْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Horoz boynunun tüylerini kabartmak

ma'nāsınadır; yukālu: تَجْفَلُ الدِّيكُ إِذَا نَشَسَ بُرَائِلَهُ

الْجَافِلُ [el-cāfil] Yerinden kopup oynayan şey'e denir; yukālu: هُوَ جَافِلٌ أَيُّ مُنْرَعَجٌ Ve Benū Zubyān'a mahsūs bir feresin ismidir.

[ج ل ل]

الْجَلَالَةُ [el-celālet] ve

الْجَلَالُ [el-celāl] (cīm'lerin fethiyle) Bir adam yaşlı ve mu'ammer olmak ma'nāsınadır; yukālu: جَلٌّ فَلَانٌ جَلَالَةٌ وَجَلَالًا وَاحْتَنَّكَ وَاحْتَنَّكَ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَسَسُ وَاحْتَنَّكَ kavli tefsir erkānından değildir, tetmīm kabilindedir. Ve

جَلَالٌ [celāl] Ulu ve büzürg olmak ma'nāsınadır; yukālu: جَلٌّ جَلَالًا إِذَا عَظُمَ

Müellifin *Başā'ir*'de beyānına göre جَلَالَةٌ [celālet] 'izam-ı kadr ma'nāsına olup ve جَلَالٌ [celāl] ki hā'sızdır 'izam-ı kadr ü şānda gāyet ve tenāhī ma'nāsınadır ki onunla hemān zāt-ı ecell ü a'lā mevsūf olur; fe-kīle: ذُو الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ Ve Hak celle ve 'alāyı onunla tavsif yā zāt-ı vahdāniyyetine istidlāl olunacak eşyā-i 'azīme halk eylediği içindir yāhūd ihātadan 'ālī ve celīl olduğuna yāhūd havāssla idrāk olunmaktan celīl olduğuna mebnīdir. İntehā. Ve

جَلَالٌ [celāl] [أَجَلٌ [ecl] ma'nāsına gelir ki edāt-ı ta'līldir, ke-mā se-yuzkeru.

الْجَلِيلُ [el-celīl] [أَمِيرٌ [emīr] vezninde) İki ma'nā-yı mezkürdan vasftır, yaşlı ve sālhorde adama denir. Ve ulu ve büzürg ve 'azīm ma'nāsınadır. Ve ثُمَامٌ [sumām] dedikleri nebāta denir ki yaban darısı ta'bir olunan ottur. Ma'nā-yı evvelin cem'ci جَلَّةٌ [cillet] gelir cīm'in kesriyle ve ahīrin cem'ci جَلَائِلٌ [celā'il] gelir. Ve bir recülün adıdır. Ve Yemen diyārında bir kavmin

de) Bir nesne üzere tefevvuk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا عَلَاهُ تَجَلَّلَهُ Ve bir nesnenin vāfir ve mu'zamını almak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أَخَذَ تَجَلَّلَ الشَّيْءُ إِذَا أَخَذَ مُعْظَمَهُ

التَّجَالُّ [et-tecāl] (teşdīd-i lām'la تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Ululanmak ma'nāsınadır; yukālu: تَجَالَّ عَنْهُ أَي تَعَاظَمَ

الْجَلِّي [el-cullā] (رُبِّي [rubbā] vezninde) Emr-i 'azīme denir; cem'i جُلِّلَ [culel] dir, ضَرَدٌ [şurad] vezninde. Şārih der ki bu أَجَلٌ [ecell] kelimesinden mü'ennestir, te'nīsi خِطَّةٌ [hiṭṭat] yāhūd ذَاهِيَةٌ [dāhiyet] te>vīliyledir.

الْجِلَّةُ [el-cillet] (cīm'in kesriyle) Vech-i mezkūr üzere جَلِيلٌ [celīl]in cem'idir, kadr ve şān sāhibleri 'uzamā ve sādāta denir; yukālu: قَوْمٌ جِلَّةٌ أَي عُظْمَاءُ وَسَادَةٌ ذُووَا أخطَارٍ Ve yaşlı ve sāl-horde adama ve deveye denir; müfred ve cem'ine ve müzekker ve mü'ennesine itlāk olunur, 'alā-kavlin iki yaşından بَارِزٌ [bāzil] oluncaya dek nākaya denir yāhūd iki yaşında olan erkek deveye denir yāhūd erkeğine جَلٌّ [cill] ve nākaya جِلَّةٌ [cillet] denir; yukālu: بَعِيرٌ جَلٌّ وَنَاقَةٌ جِلَّةٌ

الْجِلَّةُ [el-cullet] (cīm'in zammıyla) Bü-yük hurmā küfesine ve zenbiline denir ki başkaca bir deng olur, hurmā dallarından işlenir; cem'i جِلَالٌ [cilāl] gelir cīm'in kesriyle ve جُلِّلَ [culel] gelir, ضَرَدٌ [şurad] vezninde. Mü'ellif bunu tekrār eylemiştir, *Muḳaddimetu'l-Edeb*'de yaş hurmā dengi ile müfesserdir.

الْجَلَّلُ [el-celel] (fethateynle) 'Azīm olan şey'e denir; yukālu: أَمْرٌ جَلَّلٌ أَي عَظِيمٌ Ve sagīr ve hakīr olana denmekle zidd olur; yukālu: شَيْءٌ جَلَّلٌ أَي حَقِيرٌ Mü'ellif bunu da tekrār eylemiştir.

التَّجْلِيلُ [et-teclīl] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bu dahi dābbeyi çullamak ma'nāsınadır; tekülü: جَلَّلْتُ الدَّابَّةَ إِذَا أَلْبَسْتُهَا الْجُلَّ

الْجَلُّ [el-cell] (cīm'in fethiyle) Bu dahi dābbeyi çullamak ma'nāsınadır; tekülü: جَلَّلْتُ الدَّابَّةَ جُلًّا إِذَا أَلْبَسْتُهَا الْجُلَّ

جَلٌّ [cell] (cīm'in fethi ve zammıyla) Gemi yelkenine denir, شِرَاعٌ [şirā'c] ma'nāsına; cem'i جُلُولٌ [culūl]dur. Ve

جَلٌّ [Cell] 'Arabdan bir cemā'atin pederi ismidir. Ve جَلِيلٌ [celīl] ma'nāsınadır; yukālu: أَمْرٌ جَلٌّ أَي جَلِيلٌ Ve hakīr ma'nāsına olmakla zidd olur. Ve

جَلٌّ [cell] ve

جَلَّةٌ [cellet] Masdar olur, el ile deve kığını biriktirmek ma'nāsına; yukālu: جَلَّ الْبَعْرُ جَلًّا وَجَلَّةٌ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا جَمَعَهُ بَيْنَهُ جَلَّلْتُ هَذَا عَلَى نَفْسِكَ أَي جَلَّلْتُهُ Ve

جَلٌّ [cell] Celā-yı vatan eylemek ma'nāsınadır, ke-mā se-yuzkeru. Ve bir nesnenin göm ve mu'zam olanını almak ma'nāsınadır; yukālu: جَلُّوا الْأَقْطَ جَلًّا إِذَا أَخَذُوا Ve جَلَالَةٌ

جَلٌّ [Cell] Bir cemā'at adıdır.

جَلَالٌ [Celāl] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Esmā ve elkābdandır: Ebu'l-Celāl Zubeyr b. 'Amr ve Ebu'l-Celāl el-Kirmīnī muhaddislerdir. Ba'zılar sāniyi ḥā-i mühmele ile zabt eylediler. Ve Ummu'l-Celāl bint 'Abdullāh b. Kuleyb el-Uḳayliyye muhaddisedir. Ve Muḥammed b. Ebī Bekr el-Celālī muhaddistir.

ذَاتُ الْجَلَالِ [Zātu'l-Cilāl] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Hilāl b. Ḳays el-Esedī feresinin lakabıdır.

الْجَلَالُ [el-culāl] (غُرَابٌ [gurāb] vezninde)

yukālu: رَجُلٌ مُجَلِّجٌ أَيْ ظَرِيفٌ جِدًّا لَا عَيْبَ فِيهِ
Ve kuvveti tām̄m ve kām̄il olan deveye denir.

الْمَجَلَّال [el-celcāl] [شَرْسَارٌ] [şersār] vezninde) Gürültülü ve her yere şām̄il yağmura denir; yukālu: غَيْثٌ جَلِّجَالٌ أَيْ رَاعِدٌ مُطْبِقٌ

الْمُجَلِّجِل [el-mucelcil] (ism-i fā'il bünye-siyle) Kavī ve tüvānā olan seyyid ve zī-şān adama denir, 'alā-kavlin bülend-āvāz olanına denir; yukālu: هُوَ مُجَلِّجٌ أَيْ سَيِّدٌ
فَوِيٌّ أَوْ الْبَعِيدُ الصَّوْتِ Ve cerīp ve deffāc olarak nātıkaya mālīk sūhan-ver adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُجَلِّجٌ أَيْ جَرِيٌّ دَفَّاعٌ مُنْطَبِقٌ Ve çok 'adede denir; yukālu: عَدَدٌ مُجَلِّجٌ أَيْ كَثِيرٌ

الْمَجَلِّجُل [el-culcul] [هُدْهُدٌ] [hudhud] vezninde) Küçük çana ve def puluna denir, ceres-i sagīr ma'nāsına. Ve sebūk-rūh olup işte güçte cüst ve çalāk ve neşāt-mend adama denir; cem'i جَلَّجُلٌ [celācil] gelir.

الْمَجَلَّجِل [el-culācil] [عُلَابِيٌّ] [ulābi] vezninde) جُلِّجُلٌ [culcul] ma'nāsımadır; yukālu: غَلَامٌ جُلَّجِلٌ وَجُلِّجُلٌ أَيْ خَفِيفُ الرُّوحِ نَشِيطٌ فِي عَمَلِهِ Ve

جَلَّجِلٌ [culācil] Derūnda جُلِّجُلٌ [culcul] gibi muhtelic olan hātıraya itlāk olunur; ve minhu tekūlu: أَبْتَنُّهُ جُلَّجِلٌ نَفْسِي أَيْ مَا كَانَ يَتَجَلَّجُلُ فِيهَا Ve savt ve nehīkī sāf ve duru hūmāra denir, جُلَّالٌ [culāl] gibi ki غُرَابٌ [gūrāb] veznindedir; yukālu: حِمَارٌ جُلَّجِلٌ وَجُلَّالٌ أَيْ صَافِي النَّهْيِيقِ

الْمُجَلِّجَلَّة [el-mucelcelet] [مُسَلْسَلَةٌ] [muselselet] vezninde) Çan geçirilmiş develere denir; yukālu: إِبِلٌ مُجَلِّجَلَّةٌ إِذَا عَلِقَتْ عَلَيْهَا الْجَلَّجِلُ

دَارَةٌ جُلِّجِلٌ [Dāretu Culcul] [هُدْهُدٌ] [hudhud] vezninde) Necd'de bir mevzi' adıdır.

الْمَجَلِّجَلَان [el-culculān] (cīm'lerin zam-

mıy) Kişniş tohumuna denir, ثَمَرُ الْكُزْبِرَةِ [semeru'l-kuzberet] ma'nāsına. Ve حَبُّ السِّسْمِيسِ [habbu's-simsim] ismidir ki susam dedikleri galledir. Ve حَبُّ الْقَلْبِ [habbu'l-қalb] ismidir ki süveydā olacaktır, yürekte merdümek-dīde gibi dāneciktir.

جَلَّجِلٌ [Celācil] (cīm'in fethi ve zammıy-la) Bir mevzi' adıdır. Ve cīm'in fethiyle bir mevzi'-i āherdir.

الْمَجَلَّة [el-mecellet] (mīm'in ve cīm'in fethiyle) Şol sahīfeye denir ki onda hikmet mestūr ola; ve minhu: مَجَلَّةٌ لُقْمَانٌ وَهِيَ الصَّحِيفَةُ الَّتِي فِيهَا الْحِكْمَةُ Ve her kitāb ve mektūba مَجَلَّةٌ [mecellet] itlāk olunur; yukālu: رَأَيْتُهُ وَبِيَدِهِ مَجَلَّةٌ أَيْ كِتَابٌ

Mütercim der ki جُلٌّ [cull] kitābın cild ve gītāsına denmekle مَجَلَّةٌ [mecellet] bundan me'hūzduz, pes مَجَلَّةٌ [mecellet] gītā geçirilmiş kitāb ve sahīfeye denip ba'dehu bi't-tevsīc mutlak kitāba itlāk olundu, niteki جُلٌّ [cull] māddesinde beyān olundu. Nihāye'de ba'zılar 'İbrānīden mu'arreb olduğuna zāhib oldukları mersūmdur, lākin vech-i mezkūr üzere 'Arabī-i sahīhtir, mukaddemā kütüb-i hikemiyye pek mergūb ve mu'teber olmakla fāhir gītā geçirirler idi, ba'dehu mutlak kitābda isti'māl olundu.

جَلُولَاءُ [Celulā] (cīm'in fethi ve lām'ın zammıyla) Bağdād kazasında Hānīķīn nām beldeye bir merhale mesāfede bir karye adıdır; onda ehl-i İslām'la 'acem beyninde bir vak'a olmuştur. Nisbetinde جَلُولِيٌّ [Celülüyy] denir, gayr-i kıyās üzere.

الْمَجَلَّلِل [el-Mucellil] [مُحَدِّثٌ] [muḥaddiṣ] vezninde) A'lāmdandır: Ummu Cemīl Fātima bint el-Mucellil sahābiyyedir.

التَّجَالُلُ [et-tecālul] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Bir nesnenin gömünü almak ma'nāsınadır; tekūlu: تَجَالَلْتُ إِذَا أَخَذْتُ جَلَالَهُ أَيُّ مُعْظَمَهُ

جَلَلْنَا [Celultā] (cīm'in fethi ve lām-ı ūlānın zammıyla) Nehrevān nāhiyesinde bir karyedir.

جَلُولَتَيْنِ [Celūleteyn] (cīm'in fethi ve lām'ın zammıyla) Bir karye adıdır.

أَبُو جُلَّةَ [Ebū Cullet] (cīm'in zammıyla) Bir recülün künyesidir.

جَلَالَةٌ [Culālet] (ثُمَّامَةٌ [sumāmet] vezninde) Bir 'avretin adıdır.

الْجَلَالُ [el-culāl] (عُرَابٌ [gūrāb] vezninde) **جُلَاجِلٌ** [culācil] gibi sesi duru eşeğe denir.

[ج م ل]

الْجَمَلُ [el-cemel] (cīm'in ve mīm'in fethiyle ve mīm'in sükūnuyla cā'izdir) Erkek deveye denir. Ve şüzüz üzere nākaya itlāk olunur; ve minhu kīle: شَرِبْتُ لَبَنَ جَمَلِي Ve ba'zılar dedi ki جَمَلٌ [cemel] dört yaşına girmiş, 'alā-kavlin جِذْعٌ [ciz'c] yāhūd بَازِلٌ [bāzil] yāhūd iki yaşına girmiş erkek deveye mahsüstür. Bu kerteye varmayınca جَمَلٌ [cemel] itlāk olunmaz. Cem'i أَجْمَالٌ [ecmāl] ve جَامِلٌ [cāmil ve جُمْلٌ [cuml] gelir cīm'in zammıyla ve جِمَالٌ [cimāl] gelir, جِبَالٌ [cibāl] gibi ve جِمَالَةٌ [cimālet] ve جِمَالَاتٌ [cimālāt] gelir cīm'lerin harekāt-ı selāslarıyla ve جِمَائِلٌ [cemā'il] gelir ve أَجَامِلٌ [ecāmil] gelir.

Mütercim der ki جَمَلٌ [cemel] zikri ātī جِمَالٌ [cemāl]den me'hūzdu, zīrā 'Arablar جَمَلٌ [cemel] kısmını cemāl ve zīnet 'add ederler. Kaldı ki mü'ellif cem' 'adādında جَامِلٌ [cāmil] kelimesini dahi sebt eyledi. "بَقَرٌ" māddesinde بَاقِرٌ [bākir] kelimesinin ism-i cem' olduğunu tansīs eylemekle bu

dahi onun gibi ism-i cem' olmak aglebdir, hattā Şeyh Rađī dahi tansīs eylemiştir. Ve fi'l-meseli: "أَيُّ سَرَى كَلَّةٌ" "يَتَّخَذُ فُلَانٌ اللَّيْلَ جَمَلًا" "أَيُّ سَرَى كَلَّةٌ" Ya'fī "Bütün gece durmayıp bir düzeye gitti."

الْجَامِلُ [el-cāmil] Cem' dir, niteki zikr olundu. Ve çobanları ve sāhibleri berāber olarak deve sürüsüne denir. Ve 'azīm obaya itlāk olunur.

الْجُمَالَةُ [el-cumālet] (ثُمَّامَةٌ [sumāmet] vezninde) جَامِلٌ [cāmil] dedikleri deve sürüsünden bir bölüğe denir, 'alā-kavlin içinde erkek deve olmayan nāka sürüsüne denir; cīm'in harekāt-ı selāsiyla da cā'izdir. Ve at sürüsüne denir; cem'i جُمَالٌ [cumāl] gelir cīm'in zammıyla nādir olarak; ve minhu kavlu'ş-şā'ir: "وَالْأَدْمُ فِيهِ يَغْتَرِكُنْ | | بِجَوِّهِ عَزْكَ" "الْجُمَالَةُ"

الْجَمِيلُ [el-cemīl] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Erimiş ve sızdırılmış iç yağına denir; yukālu: جَمَالٌ Ve أَكَلُ الْجَمِيلِ أَيُّ الشَّحْمِ الذَّائِبِ Ve جَمَالٌ [cemāl] māddesinden vasf olur, halkī ve hulkī hūb olan adama denir; yukālu: هُوَ جَمِيلٌ أَيُّ الْحَسَنِ الْخَلْقِ وَالْخُلُقِ

دَرْبُ جَمِيلٍ [Derbu Cemīl] Bağdād'da bāb-ı ma'rūftur, ona niçe zevāt mensūblardır. Ve İshāk b. 'Amr el-Cemīlī bir şā'ir-i yegāne ve müflıktır.

الْإِسْتِجْمَالُ [el-isticmāl] Deve جَمَلٌ [cemel] olmak mertebeye varmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَجْمَلُ الْبَعِيرُ إِذَا صَارَ جَمَلًا

الْجَمَالَةُ [el-cemmālet] (شَدَادَةٌ [şeddādet] vezninde) Devecilere denir, حَيَالَةٌ [hayyālet] ve حَمَامَةٌ [hammāret] gibi; yukālu: هُمْ جَمَالَةٌ أَيُّ أَصْحَابِ الْجِمَالِ

الْجُمَالِيَّةُ [el-cumāliyyet] (عُرَابِيَّةٌ [gūrābiyyet] vezninde) جَمَلٌ [cemel] gibi bünye ve terkībi kavī ve muhkem ve dayangan

nākaya vasf olur; yukālu: نَاقَةٌ جَمَالِيَّةٌ أَيْ وَثِيْقَةٌ كَالْجَمَلِ وَكَذَا يُقَالُ رَجُلٌ جَمَالِيٌّ أَيْ ضَخْمٌ الْأَعْضَاءُ تَأْمُّ الْخَلْقِ

الْجَمَلُ [el-cemel] (fethateynle) Erkek deveye denir ki zikir olundu. Ve hurmā ağacına denir. Ve bir cins deniz balığına denir ki tülü otuz endāze mikdārında olur ve bu جَمَلُ الْبَحْرِ [cemelu'l-baħr] dedikleridir. Ve **جَمَلٌ** [Cemel] Esāmīdendir: Cemel b. Sa'ḍ, Mezħic kabilesinden bir cemā'atin pederidir; tābi'inden Hind b. 'Amr el-Cemelī onlara mensūbdur.

بِئْرُ جَمَلٍ [Bī'ru Cemel] Medīne'de bir ma'rūf kuyudur. Ve

جَمَلٌ [Cemel] Huseyn b. 'Abdusselām nām şā'irin lakabıdır ki İmām Şāfi'ī'den rivāyet-i fikh u hadīs eylemiştir.

لَحْيُ جَمَلٍ [Laħyu Cemel] (lām'ın fetħiyle) Beyne'l-Haremeyn bir mevzi'dir, Medīne'ye akrebdir. Kezālik Medīne ile Feyd beyninde bir mevzi'dir. Ve Necrān ile Teşlīs beyninde bir mevzi'dir.

لَحْيَا جَمَلٍ [Laħyā Cemel] (tesniye bünye-siyle) Yemāme'de bir mevzi'dir.

عَيْنُ جَمَلٍ [Aynu Cemel] Kūfe kurbünde bir çeşme adıdır.

أَبُو الْجَمَلِ [Ebu'l-Cemel] Eyyūb b. Muħammed ve Suleymān b. Dāvūd el-Yemāniyyān künyeleridir ki muhaddislerdir.

الْجُمَيْلُ [el-cumeyl] زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) ve

الْجُمَيْلُ [el-cummeyl] قُبَيْطٌ [kubbeyt] vezninde) ve

الْجُمْلَانَةُ [el-cumlānet] (cīm'in zammıyla) ve

الْجُمَيْلَانَةُ [el-cumeylānet] (musaggar bün-

yesiyle) Bülbül kuşuna denir.

الْجَمَالُ [el-cemāl] كَمَالٌ [kemāl] vezninde) Bir adam halk ve hulku güzel olmak ma'nāsınadır; yukālu: جَمَلُ الرَّجُلِ جَمَالًا مِنْ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا صَارَ جَمِيْلًا beyānına göre aslı جَمَالَةٌ [cemālet] idi, kesret-i isti'mālden hā'yı tahfif olundu. Ve 'Arablar كَذَا تَفَعَّلَ أَنْ لَا تَفَعَّلَ كَذَا derler ki igrādır, ya'nī "Şöylece eylemek sana şeyn ve nakīsa irās eder olmakla onu işlemeyip cemāl irās edecek fi'le mülāzemet eyle."

الْجَمَالُ [el-cumāl] غُرَابٌ [ğurāb] vezninde) ve

الْجُمَالُ [el-cummāl] رُمْمَانٌ [rummān] vezninde) Bu dahi vasftır, sāhib-i cemāl adama denir.

الْجَمْلَاءُ [el-cemlā'] حَمْرَاءُ [ħamrā'] vezninde) Mü'ennestir. Ve a'zā' ve terkibi tamm ve her tarafı uygun ve latīf hayvāna denir.

التَّجْمُلُ [et-tecemmul] تَفَعَّلَ [tefa'ul] vezninde) Zīnetlenmek ma'nāsınadır; yukālu: تَجْمَلُ الرَّجُلُ إِذَا تَزَيَّنَ Ve erimiş yağ ekl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَجْمَلُ الرَّجُلُ إِذَا أَكَلَ الشَّحْمَ الْمَذَابِ

الْمُجَامَلَةُ [el-mucāmelet] مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Bir adam ile sıdk-ı samīmle dostluk eylemeyip sūretā güzelce mu'āmele edişmek, 'alā-kavlin güzel ülfet ve mu'āşeret edişmek ma'nāsınadır; yukālu: جَامِلُهُ إِذَا لَمْ يُضْفِئِهِ الْإِحَاءُ بَلْ مَاسَحَهُ بِالْجَمِيْلِ أَوْ أَحْسَنَ عَشْرَتَهُ

الْجَمَلُ [el-ceml] حَمْلٌ [ħaml] vezninde) Biriiktirmek ma'nāsınadır; yukālu: جَمَلُ الشَّيْءِ جَمَلًا إِذَا جَمَعَهُ Ve iç yağını eritmek ma'nāsınadır; yukālu: جَمَلُ الشَّحْمِ إِذَا أَذَابَهُ

الإجمالُ [el-icmāl] (hemzenin kesriyle) İç

yağrı eritmek ma'nāsınadır; yukālu: أَجْمَلُ
إِذَا أَذَابَهُ Ve

إِجْمَالٌ [icmāl] Bir nesnenin talebinde 'acele ve ifrāt eylemeyip te'ennī ve itidāl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَجْمَلُ فِي الطَّلَبِ إِذَا اتَّأَدَّ وَاعْتَدَلَ فَلَمْ يُفْرَطْ Ve dağılık nesneyi biriktirmek ma'nāsınadır; yukālu: أَجْمَلُ الشَّيْءِ إِذَا أَجْمَعُهُ عَنْ تَفَرُّقِهِ Ve hisāb ve kelāmı cümle eylemek ma'nāsınadır ki tafsīl mukābilidir; yukālu: أَجْمَلُ الْحِسَابِ إِذَا رَدَّهُ إِلَى الْجُمْلَةِ Ve iyiliği ve ihsānı çok ve güzel eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أَجْمَلُ الصَّنِيعَةَ إِذَا حَسَنَهَا وَكَثَّرَهَا

الْإِجْتِمَالُ [el-ictimāl] [ifticāl] [ifticāl] vezninde) İç yağını eritmek ma'nāsınadır; yukālu: إِجْتَمَلَ الشَّمْعُ إِذَا أَذَابَهُ

الْجَمُولُ [el-cemūl] [şabūr] [şabūr] vezninde) Dā'imā iç yağı eriten adama denir. Ve semiz hatuna denir.

الْجُمْلَةُ [el-cumlet] [ğurfet] [ğurfet] vezninde) Ma'lūmdur ki bir nesnenin cemā'atine ve mecmū'una denir; yukālu: جُمْلَةُ الشَّيْءِ أَيَّ جَمَاعَتُهُ Ve

جُمْلَةٌ [Cumlet] Kādī-i Dimāşk olan Yūsuf b. İbrāhīm nām fāzılın ceddı ismidir.

الْجُمَّلُ [el-cummel] [sukker] [sukker] vezninde) ve

الْجُمَّلُ [el-cumel] [şurad] [şurad] vezninde) ve

الْجُمَّلُ [el-cuml] [kūfl] [kūfl] vezninde) ve
الْجُمَّلُ [el-cumul] [unuk] [unuk] vezninde) ve
الْجُمَّلُ [el-cemel] [cebel] [cebel] vezninde) Gemi ipine denir ki murād iri halatıdır, komana ta'bīr olunur. Ve kuri'e bihinne kavluhu ta'ālā: ﴿حَتَّى يَلِجَ الْجُمَّلُ فِي سَمِّ الْخِيَاطِ﴾
الآية Ve

جُمَّلٌ [cummel] [sukker] [sukker] vezninde) ve

tahfifle cā'izdir) Hisāb-ı cümlele denir ki
أَبْجَادٌ [ebicād] hurūf-ı mukatta'asıdır. Her biri bir 'adede dāldır, tārīh hisāb ederler.

الْجُمَّلُ [el-cumul] [şuḥuf] [şuḥuf] vezninde) Cemā'at-i insāniye denir.

الْتَجْمِيلُ [et-tecmīl] [tefīl] [tefīl] vezninde) Tezyīn eylemek ma'nāsınadır; yukālu: جَمَّلَهُ إِذَا رَزَيْتَهُ Ve 'askeri haylī müddet oyalandırıp tevkīf eylemek ma'nāsınadır; yukālu: جَمَّلَ الْجَيْشَ إِذَا أَطَالَ حَيْسَهُمْ

الْجَمِيلَةُ [el-cemīlet] [sefinet] [sefinet] vezninde) Āhū sūrīte [surbet]ine ve güvercin sürüsüne denir.

جُمَّلٌ [Cuml] [kūfl] [kūfl] vezninde) Bir 'avretin ismidir.

جَمَالٌ [Cemāl] [seḥāb] [seḥāb] vezninde) Bir başkaca hatun ismidir.

جُمَّلٌ [Cumel] [şurad] [şurad] vezninde) İbn Vehb'dir ki Benū Sāme cemā'ati nesebindendir.

جُمَّيْلٌ [Cumeyl] [zubeyr] [zubeyr] vezninde) Uht-ı Ma'qil b. Yesār'dır ki saḥābiyyedir.

جَوْمَلٌ [Cevmel] [cevher] [cevher] vezninde) Bir recül adıdır.

جَمَالٌ [Cemāl] [seḥāb] [seḥāb] vezninde) ve

جَمَلٌ [Cemel] [cebel] [cebel] vezninde) ve

جَمِيلٌ [Cemīl] [emīr] [emīr] vezninde) Esāmī-i nāstandır ki cümlesi zikr olundu.

جَمَالٌ [Cumāl] [ğurāb] [ğurāb] vezninde) Bir beldedir.

جُمَّيْلٌ [Cummeyl] [kubbeyt] [kubbeyt] vezninde) Ebu'l-Ḥaṭṭāb 'Ömer b. Ḥasen b. Diḥye nām hāfızın ceddidir.

[ج م ح ل]

الْجُمَّخُلُ [el-cummaḥl] (ḥā-yı mühmele ile şummaḥr] [şummaḥr] vezninde) Sedef

içre olan ete denir ki kabına yapışık olur, kütüb-i tibbiyyede edviye aksâmından ma'âduttur.

[ج م ع ل]

الْجُمْغِيلُ [el-cuma^lil] [خَزْعِيلٌ] [ħuza^lbīl] vezninde) Her nesneden birer mikdār birtiktirir olan kimseye denir.

الْجُمْغِيلَةُ [el-cuma^lilet] [خَزْعِيْلَةٌ] [ħuza^lbīlet] vezninde) Sırtlana denir. Ve pek koca düşkün nākaya, 'alā-kavlin bünyesi kavī, dayanıklı, yavuz olanına yāhūd za'f ve hüzālden fūrū-mānde olmuş iken sonradan vücūduna tāb u tüvān gelip kemāliyle kuvvetlenmiş olanına denir; yukālu: نَاقَةٌ جُمْغِيلَةٌ أَي هَرَمَةٌ أَي شَدِيدَةٌ وَثِيْقَةٌ أَوْ الَّتِي كَانَتْ رَازِمَةً ثَمَّ انْبَعَثَتْ

الْجُمْغَلَةُ [el-cum^lulet] [كُنْفُزَةٌ] [ħunfuzet] vezninde) Baldan yāhūd yağdan bir topağā denir ki cevz kadar ola; tekūlu: أَخَذْتُ جُمْغَلَةً مِنْ عَسَلٍ أَوْ لَبَنٍ أَي قَدَرَ جَوْرَةَ

الْمُجْمَعَلَةُ [el-mucem^lalet] [مُدْحَرَجَةٌ] [mudħarecet] vezninde) Bedeni topaç 'avrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ مُجْمَعَلَةٌ اللَّحْمِ أَي مَعْقَدُهُ

جَمَاعِيلُ [Cemā^lil] (cīm'in fethi ve mīm'in tahfifi ve teşdidiyle) Kuds kazāsında bir karye adıdır.

[ج ن ب ل]

الْجُنْبُلُ [el-cunbul] [كُنْفُزٌ] [ħunfuz] vezninde) Ağaçtan düzülmüş kalın kavataya ve çanağā denir. Mü'ellif bunu "ج،ب،ل" māddesinde dahi sebt eyledi. Zāhiren nūn emrinde ihtilāfa mebnīdir. Ve

جُنْبُلٌ [Cunbul] Ebū 'Abdullāh Muħammed b. 'İşmet eđ-Đabbī nām muhaddisin cediti ismidir.

[ج ن ث ل]

جَنْفَرٌ [Censel] (sā-yı müsellese ile جَنْفَرٌ [ca^lfer] vezninde) Bir recül adıdır.

[ج ن د ل]

الْجَنْدَلُ [el-cendel] [جَعْفَرٌ] [ca^lfer] vezninde) Bir adam kaldırıp götüreceği kadar olan taşa denir; dāl'in kesriyle de cā'izdir; ve minhu yukālu: شَادَ قَضْرَهُ بِضَمِّ الْجَنْدَلِ وَهُوَ مَا شَادَ قَضْرَهُ بِضَمِّ الْجَنْدَلِ وَهُوَ مَا شَادَ قَضْرَهُ بِضَمِّ الْجَنْدَلِ مِنْ الْحَجَارَةِ Esās'ın beyānına göre nūn'u zā'idedir. Zāhiren mü'ellif 'indinde asliyyedir. Ve

جَنْدَلٌ [Cendel] (ma'rife olarak) Bir buk'anın ismidir.

الْجَنْدِيلُ [el-cunedil] [عَلِبِطٌ] [ulebiṭ] vezninde) Taş yığımı olan mahalle denir.

الْجَنْدِيلَةُ [el-cunedilet] [عَلِبِطَةٌ] [ulebiṭat] vezninde) Taşlık yere denir, sengistān ma'nāsına; cīm'in fethiyle de cā'izdir; yukālu: أَرْضٌ جَنْدِيلَةٌ أَي كَثِيرَةُ الْحَجَارَةِ

الْجَنْدَادِلُ [el-cunādil] [عَلَابِطٌ] [ulābiṭ] vezninde) Kavī ve 'azīm olan insān ve hayvāna denir.

دُومَةُ الْجَنْدَلِ [Dūmetu'l-Cendel] Bir mevzi' adıdır.

[ج ن ح ل]

الْجُنْجُلُ [el-cuncul] (cīmeynle كُنْفُزٌ [ħunfuz] vezninde) Kuşkonmaz otuna şebih bir otun ismidir; salatasını ve cacığı yaparlar. Müfredātta kuşkonmazdan bir sınıf olmak üzere mübeyyendir.

[ج ن ع د ل]

الْجَنْغَدَلُ [el-cena^ldel] [سَفْرَجَلٌ] [sefercel] vezninde ve cīm'in zammı ve dāl'in kesriyle lügattır) Kalın gövdeli sımsıkı tıknaz adama denir; yukālu: رَجُلٌ جَنْغَدَلٌ أَي تَارٌ غَلِيْطٌ

[ج و ل]

الْجَوْلَةُ [el-cevlet] (cīm'in fethiyle) Hāssaten cenkte cevānib-i meydānı dolanmak ma'nāsınadır ki bahādır süvārī vaz'ıdır, niteki جَوْلٌ [cevl] ve جَوْلَانٌ [cevelān] tavāfta müsta'meldir, ke-mā se-yuzkeru; yukālu: جَالٌ فِي الْحَزْبِ يَجُولُ جَوْلَةً إِذَا دَارَ الْمَيْدَانَ Ve 'as-ker a'dādan geri çekilip yine hamle eylemek ma'nāsına müsta'meldir ki dönek çalmak ta'bīr olunur; yukālu: إِذَا جَالَ الْقَوْمُ إِذَا انْكَشَفُوا ثُمَّ كَرُّوا

الْجَوْلُ [el-cevl] (cīm'in fethi ve zammıyla) ve

الْجُؤُولُ [el-cu'ül] (فُعُودٌ [ku'ūd] vezninde) ve

الْجَوْلَانُ [el-cevelān] (fetehātla) ve

الْجِيلَانُ [el-cilān] (cīm'in kesriyle ki aslı جَوْلَانٌ idi) Bunlar mutlakan dolanmak ma'nāsınadır; yukālu: جَالٌ فِي الطَّوَافِ يَجُولُ Ve جَوْلًا وَجَوْلَانًا وَجَوْلَانًا إِذَا دَارَ

جَوْلٌ [cevl] Toprak yerinden savrulup havāya ağmak ma'nāsınadır; yukālu: جَالٌ جَالٌ فِي التُّرَابِ جَوْلًا إِذَا ذَهَبَ وَسَطَعَ Ve bir nesneyi ihtiyār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: جَالٌ الشَّيْءَ إِذَا اخْتَارَهُ

جَوْلٌ [cevl] (cīm'in fethi ve zammıyla) Toprağa denir, جَائِلٌ [cā'il] ma'nāsınadır. Ve جَوْلٌ [cevl] bā' harfiyle müte'addī olur, bir nesneyi dolandırmak ma'nāsınadır; yukālu: جَالٌ بِهِ إِذَا أَدَارَهُ

جَوْلٌ [cevl] Pek çok koyun ve keçiye denir. Ve 'azīm leşkere denir. Ve deve sürüsüne ve at sürüsüne denir, 'alā-kavlin otuz yā kırk re's yāhūd güzīde ve müntehab olan deve bölüğüne denir. Ve yaşlı koca geyiğe denir. Ve bir şecer adıdır. Ve dağa denir, جِبَلٌ [cebel] ma'nāsına. Şārih der ki bunda

savāb olan جَبَلٌ [ħabl] olmaktadır ki ipe denir. Ve toza denir, غُبَارٌ [gubār] ma'nāsına.

التَّجْوَالُ [et-tecvāl] (tā'nın fethiyle) تَفْعِيلٌ [tef'īl]den masdardır, çok dolanmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا تَجْوَالًا إِذَا طَافَ

الْإِجْتِيَالُ [el-ictiyāl] [ifti'āl] vezninde) Dolanmak ma'nāsınadır; yukālu: إِجْتَالَ إِذَا طَافَ Ve bir adamı doğru yolundan sarf ve tahvīl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِجْتَالَهُمْ إِذَا حَوَّلَهُمْ عَنْ قَصْدِهِمْ Ve ihtiyār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: مِنْهُمْ إِذَا اخْتَارَهُ

الْإِنْجِيَالُ [el-inciyāl] [infī'āl] vezninde) Bu dahi cevelān eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِجْتَالَ الرَّجُلُ بِمَعْنَى جَالٌ Ve toprak yerinden kalkıp havāya ağmak ma'nāsınadır; yukālu: إِجْتَالَ التُّرَابُ إِذَا ذَهَبَ وَسَطَعَ

الْمِجْوُولُ [el-micvel] [minber] vezninde) Nisvāna mahsūs bir kesim cāmeye denir ki kısa zıbın olacaktır, 'alā-kavlin küçük kızlar giyerler bir çemrek libāstır ki içinde cevelān ederler. Ve kalkana itlāk olunur. Ve halhāla itlāk olunur. Ve dürist akçeye denir, beyne'n-nās cevelān eder. Ve bāzū-bende ve hamā'ile denir, عُودَةٌ [ūzet] ma'nāsına. Ve hımār-ı vahşīye denir. Ve gümüşe denir. Ve gerdanlık ortasına geçirdikleri gümüşten yapılmış şemseye denir. Ve şol beyāz sevbe denir ki kumarcılar bir araya gelip kumara başladıkta kumar okları kendisine teslīm olunan kimsenin yedine verilir.

الْجَوْلَانُ [el-Cevlān] [selmān] vezninde) Şām'da bir dağın adıdır. Ve top-rağa denir. Ve şol hurde çakıllara denir ki rüzgār onları beri öte oynatıp deverān ettirir ola. Ve tozlu topraklı ya'nī dumanlı

güne denir, ke-mā se-yuzkeru.

الْجَيْلَانُ [el-ceylān] (cīm'in fethiyle) Toprağa denir. Ve dumanlı güne denir.

الْجَوْلَانُ [el-cevelān] (feteḥātla) Masdardır ki zikr olundu. Ve devābb ve mevāšinin hurdelerine ve kemterlerine denir. Ve

جَوْلَانُ الْهُمُومِ [cevelānu'l-humūm] Kalbe ʿarız olan tase ve endūhun ibtidā-yı ʿurūzundan ʿibārettir ki derūnda oynayıp deverāna başlar; tekūlu: فِي قَلْبِي جَوْلَانُ الْهُمُومِ أَنِّي أَوْلَاهَا

الْإِجَالَةُ [el-icālet] (hemzenin kesriyle) Dolandırmak ma'nāsınadır; yukālu: وَأَجَالٌ بِهِ إِذَا أَدَارَهُ

التَّجَاوُلُ [et-tecāvul] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Meydānda cevelān edişmek ma'nāsınadır; yukālu: تَجَاوَلُ الْجَيْشُ إِذَا جَالَ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ فِي الْحَرْبِ

الْمُجَاوَلَةُ [el-mucāvelet] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Müdāfa'a ve mutārede ma'nāsınadır; yukālu: بَيْنَهُمْ مُجَاوَلَاتٌ أَيُّ مُطَارَدَاتٍ وَمُدَافَعَاتٍ

الْأَجْوَلُ [el-ecvel] (أَحْمَرٌ [aḥmer] vezninde) ve

الْجَوْلَانِي [el-cevlāniyy] ve

الْجَيْلَانِي [el-ceylāniyy] (cīm'lerin fethiyle) Bunlar da tozlu topraklı dumanlı güne vasf olur; yukālu: يَوْمَ أَجْوَلُ وَجَوْلَانِي وَجَيْلَانِي Ve وَجَوْلَانٌ وَجَيْلَانٌ أَيُّ كَثِيرِ الْعُبَارِ وَالثَّرَابِ

جَوْلَانِي [cevlāniyy] ʿĀmmü'l-menfa'at adama denir ki hayr ve nef'i karīb ve ba'ide cā'il olur; yukālu: رَجُلٌ جَوْلَانِيٌّ أَيُّ عَامٌّ الْمُنْتَفَعَةُ

الْجَائِلَةُ [el-cā'ilet] Cevalān eden nesneye denir; te'nisi mevsūf i'tibārıyladır. Bu münāsebetle zamīrde cevelān eden hātraya ve miyānede dā'ir olan maslahata

atılak olunur; ve minhu tekūlu: أَجَلٌ جَائِلَتِكَ أَيُّ أَفْضِ الْأَمْرِ الَّذِي أَنْتَ فِيهِ

الْجَوْلُ [el-cūl] (cīm'in zammıyla) ʿAkl ma'nāsına müsta'emeldir. Ve ʿazm ma'nāsına müsta'emeldir; yukālu: لَيْسَ لَهُ جَوْلٌ أَيُّ عَقْلٌ وَكَذَا عَزْمٌ Ve at sürüsüne ve deve sürüsüne denir. Ve kabrin ve kuyunun diplerinden ağızlarına kadar yalımına denir. Ve denizin ve dağın bir tarafına denir; cem'i أَجْوَالٌ [ecvāl] ve جَوَالَةٌ [cuvālet] gelir cīm'in zammıyla. Ve bir bölük deveye ve devekuşuna ve koyun ve keçi sürüsüne denir. Ve suyun dibinde olan büyük kayaya denir.

الْجَيْلُ [el-ceyl] (cīm'in fethiyle) ve

الْجَالُ [el-cāl] Bunlar da kabrin ve kuyunun ve denizin ve dağın bir cānibine denir.

جَوْلَةٌ [Cūlet] (cīm'in zammıyla) Esāmīdendir: ʿAbdullāh b. Aḥmed b. Cūle ve Muḥammed b. ʿAlī b. Cūle ve ʿAlī b. Muḥammed b. Aḥmed b. Cūle muhaddislerdir.

أَجْوَلُ [Ecvel] (أَحْوَلٌ [aḥvel] vezninde) Ṭayyiḥ kabilesi yurdunda vākiʿ Eceḥ ve Selmā nām dağların hizāsında bir dağ adıdır yāhūd birbirine karīb birkaç bayırlara denir.

الْجَوَالَةُ [el-cevālet] (سَحَابَةٌ [seḥābet] vezninde) Bir nesnenin seçilmiş güzīdesine denir; yukālu: أَخَذَ جَوَالَةً مَالِهِ أَيُّ نَفَائِيَّتَهُ وَخِيَارَهُ

الْجَوَالُ [el-Cevvāl] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) ʿUḫfān el-Yerbūḥ nām kimsenin feresi adıdır.

الْأَجْوَلِي [el-ecveliyy] (أَحْمَرِيٌّ [aḥmeriyy] vezninde) Pek cüst ve çālāk ve cevval ata denir; yukālu: فَرَسٌ أَجْوَلِيٌّ أَيُّ سَرِيعٌ جَوَالٌ

جَوْلَى [Cevlā] (سَكْرَى [sekrā] vezninde) Bir

mevzi'dir.

الْجَوِيلُ [el-cevīl] [emīr] vezninde) Rüzgārın önüne alıp tozuttuğu nesneye denir, kuru otluk ve ağaç yaprağı gibi; yukālu: مَا الدُّنْيَا كَالْجَوِيلِ وَهُوَ مَا سَفَرَتْهُ الرِّيحُ مِنْ حُطَامِ النَّبْتِ

[ج ه ل]

الْجَهْلُ [el-cehl] [sehl] vezninde) ve **الْجَهَالَةُ** [el-cehālet] [rezālet] vezninde) Bilmez olmak ma'nāsınadır ki عِلْمٌ [ilm] mukābilidir; yukālu: جَهْلُ الشَّيْءِ جَهْلًا Ve وَجَهَالَةٌ مِنَ النَّبَاتِ الرَّابِعِ ضِدُّ عِلْمِهِ جَهْلٌ عَلَيْهِ إِذَا أَظْهَرَ الْجَهْلُ

الْجَاهِلُ [el-cāhil] ve

الْجَهُولُ [el-cehūl] [şabūr] vezninde) Bilmez, nādān ma'nāsına ism-i fā'illerd; cem'leri جُهْلٌ [cuhl] gelir cīm'in zammı ve zammeteynle. Ve جَاهِلٌ [cāhil]in cem'i جُهْلٌ [cuhhel] gelir, رُكْعٌ [rukka] vezninde ve جُهْلٌ [cuhhāl] gelir ve جُهْلَاءٌ [cuhelā] gelir; ve yukālu: هُوَ جَاهِلٌ مِنْهُ أَيُّ جَاهِلٌ بِهِ Ya'nī "O nesne mukaddemden onun ma'lūmu değildir." Bu cehl-i mezmūm değildir. Ve

جَاهِلٌ [cāhil] Arslana itlāk olunur.

التَّجَاهُلُ [et-tecāhul] [tefā'ul] vezninde) Bir kimse kendisini cāhil göstermek ya'nī bilmezden gelmek ma'nāsınadır; yukālu: تَجَاهَلُ زَيْدٌ إِذَا أَظْهَرَ الْجَهْلُ

الْمَجْهَلَةُ [el-mechelet] [merḥālet] vezninde) Bir adamı cehālete bā'is ve mü'eddī olan şey'e denir; yukālu: شُعْلُ الْعَيْبِ مَجْهَلَةٌ أَيُّ يَحْمِلُ عَلَى الْجَهْلِ

التَّجْهِيلُ [et-techīl] Bir adama cāhildir diye cehle nisbet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: جَهَّلَهُ إِذَا نَسَبَهُ إِلَى الْجَهْلِ

الْمَجْهَلُ [el-mechel] [maḥ'ad] vezninde)

de) Şol beyābāna denir ki onda 'alāmet-i tarīk u semt olmamakla menzil-i maksūda 'azm ve vusūl müte'azzir ola. Ve bunun tesniye ve cem'i yoktur; yukālu: أَرْضٌ مَجْهَلٌ إِذَا كَانَتْ لَا يُهْتَدَى فِيهَا Lākin Esās'ta cem' bün-yesiyle de mersūmdur.

الْإِسْتِحْهَالُ [el-istichāl] Bir adamı cāhil 'add eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتِحْهَلَهُ إِذَا عَدَّهُ جَاهِلًا Ve istihfāf ve istihkār ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: إِسْتِحْهَلَهُ إِذَا اسْتَحْفَفَهُ Ve rüzgār ağacın dallarını oynatmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: اسْتِحْهَلْتِ الرِّيحُ الْعُضْنَ إِذَا حَرَكَتَهُ فَاضْطَرَبَ

الْمِجْهَلُ [el-michel] [minber] vezninde) ve

الْمِجْهَلَةُ [el-michelet] [mikneset] vezninde) ve

الْجَيْهَلُ [el-ceyhel] [şayḳal] vezninde) ve

الْجَيْهَلَةُ [el-ceyhelet] [şayḳalet] vezninde) Kösegiye denir ki onunla ocak ve āteş karıştırırlar. Ve

جَيْهَلٌ [Ceyhel] [şayḳal] vezninde) Bir hatunun adıdır. Ve büyük yalçın kayaya denir.

الْمَجْهُولَةُ [el-mechūlet] Şol nākaya itlāk olunur ki ondan hergiz sūt sağılmamış ola yāhūd damgasız ola; yukālu: نَاقَةٌ مَجْهُولَةٌ أَيُّ لَمْ تُخَلَبْ قَطُّ أَوْ لَا سِمَةَ عَلَيْهَا

الْجَهْلَاءُ [el-cehlā] [ḥamrā] vezninde) جَاهِلِيَّةٌ [cāhiliyyet] lafzından me'hūz olup ve onu te'kīd için irād olunur; yukālu: كَانَ ذَلِكَ فِي الْجَاهِلِيَّةِ الْجَهْلَاءِ وَهِيَ الْقَدِيمَةُ

[ج ب ل]

الْجَهْبَلُ [el-cehbel] [ca'fer] vezninde) Büyük başlı adama denir; yukālu: وَرَجُلٌ جَهْبَلٌ أَيُّ الْعَظِيمِ الرَّأْسِ

geyiğe, ‘alā-kavlin iri cüsselisine denir. Ve Cehbel b. Seyf şol kimsedir ki peygamber-i ekrem sallallahu ‘aleyhi ve sellem hazretlerinin intikalleri haberini ehl-i Haçramevt’e isāl eylemiştir.

بَنُو جَهْبَلٍ [Benū Cehbel] Şām’da bir hānumāndır ki cümlesi fukahā idi.

الْجَهْبَلَةُ [el-cehbelet] (cīm’in ve bā’nın fetihiyle) Çirkīn ve bed-çehre ‘avrete denir; yukālu: **إِمْرَأَةٌ جَهْبَلَةٌ أَيْ قَبِيحَةٌ**

[ح ي ل]

الْحَيْلُ [el-cīl] (cīm’in kesriyle) Nāstan bir sınıf ve tā’ifeye denir; yukālu: **حَيْلٌ مِنَ الثُّرُكِ** Ve **وَحَيْلٌ مِنَ الْعَرَبِ أَيْ صِنْفٌ**

حَيْلٌ [Cīl] Esfel-i Bağdād’da bir karye adıdır. Ve Ziyād b. Cīl ve Yezīd b. Cīl muhaddislerdir.

جَيْلَانٌ [Ceylān] (cīm’in fetihiyle) ‘Abdulkaḳays kabilesinden bir cemā’attir. Ve Yemen’de bir eyālettir. Ve şol çakıl taşlarına denir ki onu rüzgār beri öte tozuntu gibi yuvalayıp oynatır ola.

جَيْلَانٌ [Cīlān] (cīm’in kesriyle) Īrān’da bir iklim ya’ne bir ülkenin ismidir, Gīlān mu’arrebidir. Ve bir cemā’ate denir ki onları Nūşirevān, Baḫreyn vilāyetine tertīb ve temkīn eylemişti. Ve

جَيْلَانٌ [Cīlān] Ebu’l-Celd b. Ferve demekle ma’rūf muhaddis-i tābī’inin ismidir.

FASLU'L-ḤĀ'İ'L-MÜHMELE

(فَضْلُ الْحَاءِ الْمُهْمَلَةِ)

[ح ب ل]

الْحَبْلُ [el-ḥabl] (hā’nın fetihiyle) İpe denir ki nesne bend ederler; cem’i **أَحْبَلٌ** [aḥbul] ve **أَحْبَالٌ** [aḥbāl] ve **حُبُولٌ** [ḥubūl] gelir. Ve fi’l-hadīsi: **كَأَنَّهُ جَمْعٌ عَلَى غَيْرِ** “**حَبَائِلُ اللَّؤْلُؤِ**” كَأَنَّهُ جَمْعٌ عَلَى غَيْرِ “**حَبَائِلُ اللَّؤْلُؤِ**” Ya’ne sīfat-ı cennette vārid olan **“فَإِذَا فِيهَا حَبَائِلُ اللَّؤْلُؤِ”** hadīsinde vāki **حَبَائِلُ** [ḥabā’il] kelimesi gūyā ki gayr-i kıyās üzere **حَبْلٌ** [ḥabl]in cem’idir. Ve bazıılar ‘indinde musahhaf-tır, savāb olan **جَنْبُدٌ** olmaktadır ki **جَنْبُدٌ** [cunbuz]un cem’idir, kunbed mu’arrebidir ki kubbeye denir. Şārih der ki evvelki İmām Buḫārī rivāyetidir, **رُؤْمٌ مُسْتَطِيلٌ** ma’nāsına olan **حَبْلٌ** [ḥabl]in gayr-i kıyās üzere cem’i olan **جَبَالَةٌ** [ḥibālet]ten cem’ü’l-cem’ olmakla bi’t-teşbīh itlāk olunmuştur. Ve

حَبْلٌ [Ḥabl] Esāmīdendir: Aḫmed b. Muḫammed b. Ḥabl, kādī-i Māleka’dır ki nahviyyūndandır. Ve Reb’ā b. Ḥātīm el-Ḥablī el-Miṣrī muhaddisīndendir. Ve

حَبْلٌ [ḥabl] Masdar olur, bir nesneyi ipe bağlamak ma’nāsına; yukālu: **حَبْلُ الشَّيْءِ** **حَبْلًا** ve **مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا شَدَّهُ بِالْحَبْلِ** meselu: **“يَا حَابِلٌ أَدُكُرُ حَبْلًا”** Ya’ne “Ey bunu bend eden kimse, çözmeyi hātırından ihrāc eyleme ki bunun bağlaması var ammā çözmesi de var!” Ve

حَبْلٌ [ḥabl] İpe ve urgana denir, resen ma’nāsına; cem’i **حُبُولٌ** [ḥubūl]dur. Şārih der ki bunun ma’nā-yı evvel ile farkı nā-ma’lūm olmakla tekrār gibidir, lākin evvelde **رِبَاطٌ** [ribāṭ] ile tefsir eylemekle bundan ahass olur. Ve uzun uzadı kum yı-

ğınına itlāk olunur; yukālu: نَزَلُوا فِي حَبَلٍ أَيْ: نَزَلُوا فِي حَبَلٍ مُسْتَطِيلٍ Ve 'ahd ve peymān ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: يَبْتَهُمَا حَبَلٌ أَيْ عَهْدٌ Ve zimmet ve zinhār ve emān ma'nāsınadır; yukālu: قَطَعَ حَبْلُهُ أَيْ ذِمَّتَهُ وَأَمَانَهُ Ve ağırlık, sikal ma'nāsınadır. Ve āfet ve dāhiyeye itlāk olunur. Ve visāl ve tevāsul ma'nāsınadır. Ve عَاتِقٌ [ātik] ma'nāsınadır ki omuz başıyla boyunun aralığından 'ibārettir, 'alā-kavlin o aralıkta olan uzunluğa ve tarıkaya denir yāhūd orada olan sinire denir. Ve kolda ve arkada birer damarın ismidir ki izāfetle müte'ayyen olur; yukālu: حَبْلُ الزَّرَاعِ ve حَبْلُ الظَّهْرِ Kaldı ki her 'uzvda uzun ve kalın olarak asıl ve kavvām olan damara حَبْلٌ [habl] itlāk ederler. Meselā الظَّهْرِ حَبْلٌ [hablu'z-zahr] kafādan nāzil arka damarıdır ki ondan niçe damarlar münşa'ib olur. Ve حَبْلُ الدَّرَاعِ [hablu'z-zirāc] قِيفَالٌ [kifāl]den dirsek yanında zuhūr ve زُنْدَيْنٌ [zendeyn] üzerine dā'ir iki kısma münkasim olur. Ve حَبْلُ الْوَرِيدِ [hablu'l-verīd] boyun damarıdır, ve kiss 'alā-zālike. Ve Başra'da bir mevzi' adıdır ki re's-i meydān-ı Ziyād demekle müte'areftir; bunda hā'nın kesriyle de cā'izdir yāhūd her biri başka mevzi'lerdir. Ve

حَبَلٌ [Habl] 'Arefe'nin ya'nī cebel-i 'Arafāt'ın ismidir. Ve koşu meydānının başına denir ki yarışçılar onda durup oradan koşarlar. Ve

حَبَلٌ [habl] Yine masdar olur, حِبَالَةٌ [hibālet] ile cānver tutmak yāhūd حِبَالَةٌ [hibalet] nasb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَبَلَ الصَّيْدَ حَبْلًا إِذَا أَخَذَهُ بِالْحِبَالَةِ أَوْ نَصَبَهَا لَهُ

حِبَالٌ [Hibāl] كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Esāmīdendir: Hibāl b. Rufeyde tābi'ındendir. Ve Hibāl b. Seleme b.

Huveylid, Tuleyha b. Huveylid'in birāder-zādesidir. Ve

حِبَالُ السَّاقِ [hibālu's-sāk] Baldırda olan sinirlere itlāk olunur. Burada حِبَالٌ [hibāl] yine حَبْلٌ [habl]in cem'idir, lākin mü'ellif buna ta'arruz eylemedi. Ve

حِبَالُ الذَّكَرِ [hibālu'z-zeker] Ālet-i tenāsülün damarlarından 'ibārettir.

الْحَبَالُ [el-ḥabbāl] [şeddād] [şeddād] vezninde) İpçiye ve urgancıya denir. Muhaddisinden Ebū İshāq el-Ḥabbāl ve bir cemā'at o hırfet ashābıdır.

الْمُحَبَّلُ [el-muḥabbel] [mu'azzam] [mu'azzam] vezninde) Bu dahi ipe ve urgana denir. Ve kıvrıcık saça denir ki ip külçesi şeklinde olur; yukālu: شَعْرٌ مُحَبَّلٌ أَيْ مُجَعَّدٌ شِبْهَ الْحَبْلِ

حَبْلَةٌ [Ḥablet] [temret] [temret] vezninde) 'Askalān kurbünde bir karye adıdır.

الْحَابُولُ [el-ḥābūl] Hurmā ağacına çıkacak kemende denir.

الْحِبَالَةُ [el-ḥibālet] [kitābet] [kitābet] vezninde) ve

الْأُحْبُولُ [el-uḥbūl] ve

الْأُحْبُولَةُ [el-uḥbūlet] (hemzelerin zammıyla) Tuzağa ve ağa denir ki ipten düzülür; yukālu: نَصَبَ حِبَالَتَهُ وَأُحْبُولَهُ وَأُحْبُولَتَهُ أَيْ مَضِيدَتَهُ

الْإِحْتِبَالُ [el-iḥtibāl] [ifti'āl] [ifti'āl] vezninde) حِبَالَةٌ [hibālet] ile cānver avlamak yāhūd حِبَالَةٌ [hibālet] kurmak ma'nāsınadır; yukālu: إِحْتَبَلَ الصَّيْدَ إِذَا أَخَذَهُ بِالْحِبَالَةِ أَوْ نَصَبَهَا لَهُ

الْمُحْبُولُ [el-maḥbūl] Şol cānverdir ki kendisini sayd için tuzak kurulmuş ola, her ne kadar düşmediyse de.

الْمُحْتَبِلُ [el-muḥtebil] (ism-i fā'il bünyesiyle) Tuzağa düşmüş cānvere denir.

الْحَبَائِلُ [el-ḥabā'il] حِبَالَةٌ [hibālet]in cem'idir

ki ağa ve tuzaga denir, niteki zikr olundu; ve minhu كَابِلُ الْمَوْتِ أَيُّ أَشْبَاهِهِ Kāle's-ş-şārih ve minhu'l-hadīsu: "الْبَسَاءُ حَبَائِلُ الشَّيْطَانِ" أَيُّ مَصَائِدُهُ

حَبِيلُ بَرَاخِ [ḥabīlu berāḥ] [emīru fālāḥ] [emīru felāḥ] vezninde) Bahādirā itlāk olunur. Ve arslanın ismidir. Burada حَبِيلُ [ḥabīl] مَحْبُوبٌ [maḥbūl] ma'nāsınadır ki bağlanmış demektir. Ve بَرَاخُ [berāḥ] zevāl ma'nāsınadır, arslan ve bahādır adam cür'et ve şecā'atlerinden nāşī yerlerinde bağlanmış gibi sābit-kadem olduklarına mebnī itlāk olundu.

حُبَيْلٌ [Ḥubeyl] [zūbeyr] [zubeyr] vezninde) Esāmīdendir: Muḥammed b. el-Faḍl b. Ebī Ḥubeyl muhaddistir.

الْحَبْلُ [el-ḥibl] (ḥā'nın kesri ve fethiyle) Āfet ve dāhiyeye denir; cem'i حُبُولٌ [ḥubūl] gelir. Ve dānā ve zīrek ve sāhib-i rūşd ü fetānet adama denir; ve minhu yukālu: إِنَّهُ لَحَبْلٌ مِنَ الْحَبَالِ لِلدَّاهِيَةِ مِنَ الرِّجَالِ Ve

حَبْلٌ [ḥibl] Rıfk ve telattufu devābb ve mevāşīsine takayyüd ve tīmār ve ihtimām eden adama denir; yukālu: هُوَ حَبْلٌ مَالِهِ أَيُّ قَائِمٌ عَلَيْهِ رَفِيقٌ بِسِيَاسَتِهِ

الْحَابِلُ [el-ḥābil] Tuzak nasb eden adama denir; ve minhu kavluhum: ثَارَ حَابِلُهُمْ عَلَى أَوْقَدُوا الشَّرَّ بَيْنَهُمْ Ya'nī "Beynlerinde ateş-i şerr ü fitne ikād edip birbirine düştiler." Burada نَابِلٌ [nābil] ok atana denir. Ve حَابِلٌ [ḥābil] bezin arışına ve نَابِلٌ [nābil] argacına denir. Mesel-i mezbūr bu ma'nādan dahi ahz olunur. Ve 'Arablar حَوْلَ حَابِلُهُ عَلَى نَابِلِهِ diyecek yerde. Ve

حَابِلٌ [ḥābil] حَبْلَةٌ [ḥublet] dedikleri nebāt ekl eden cānvere denir; yukālu: صَبَّ حَابِلٌ سَاحِرٌ، إِذَا كَانَ يَأْكُلُ الْحَبْلَةَ

[sāḥir] ma'nāsına. Ve bir arzin ismidir.

الْحَبْلَةُ [el-ḥublet] [ḡurfet] vezninde) Asmaya denir ki كَرْمٌ [kerm] ma'nāsına, 'alā-kavlin teveğinden ve omçasından bir kola denir ve fetehtāla cā'izdir. Ve سَلَمٌ [selem] ve سَبَالٌ [seyāl] ve سَمُرٌ [semur] nām bādiye ağaçlarının yemişine denir yāhūd iri meşe ağaçlarının yemişine denir, mugaylān yemişi gibi; cem'i حُبُلٌ [ḥubl] gelir, قُفْلٌ [ḡuf] vezninde ve حُبْلٌ [ḥubel] gelir, صُرْدٌ [şurad] vezninde. Ve

حَبْلَةٌ [ḥublet] Nisvān zīnetlerinden bir güne pīrāye ismidir. Ve bir ot ismidir ki onu dā'imā keler ekl eder.

الْحَبْلُ [el-ḥabel] (fethateynle) Üzüm asma-sına denir. Ve ba'zen bā'yı iskān ederler. Müfredi حَبْلَةٌ [ḥabelet]tir hā'yıla; yukālu: لَهُ حَبْلٌ تَعْلُ صَيْعَانًا وَهِيَ الْكَرْمُ وَالْحَبْلَةُ الْكَرْمَةُ Asmanın çubukları ve kolları حَبَالٌ [ḥibāl]e teşbih olunmuştur. Ve

حَبْلٌ [ḥabel] Dolmak ma'nāsına masdar olur; yukālu: مِنَ الشَّرَابِ حَبْلًا مِنَ الْبَابِ Ve öfkelenmek ma'nāsınadır; yukālu: حَبْلٌ فَلَانٌ إِذَا غَضِبَ Ve öfke ve gam ve tasa ma'nāsına ism olur; yukālu: بِهِ حَبْلٌ Ve gebe olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَبْلَتِ الْمَرْأَةُ حَبْلًا إِذَا صَارَتْ حَبْلِي Ve ism olur, karında olan çocuğa ve yavruya denir; mü'ennesi حَبْلَةٌ [ḥabelet]tir, cem'i أَحْبَالٌ [aḥbāl]dir.

الْحَبَالُ [el-ḥubāl] [ḡurāb] vezninde) Dolmağa denir, اِمْتِلَاءٌ [imtilā] ma'nāsına; yukālu: بِهِ حَبَالٌ مِنَ الشَّرَابِ أَيُّ اِمْتِلَاءٌ

الْحَبْلَانُ [el-ḥablān] [sekrān] vezninde) Karnı şarābdan dolmuş kişiye denir; mü'ennesi حَبْلَانٌ [ḥablā]dır عَطَشَى [aṭşā] vezninde ve hā'ların zammıyla da cā'izdir. Ve

حَبْلَانُ [ḥablān] ve

حَبْلَانَةٌ [ḥablānet] Pür-hışm u gazab ere ve 'avrete denir.

حَبْلُ حَبْلُ [ḥablu ḥablu] (ḥā'ların fethi ve bā'ların sükūnuyla) Koyun kısmına mahsūs zecr ve āzār kelimâtındandır.

الْحَابِلَةُ [el-ḥābilet] Gebe hatuna denir; cem'inde şaz olarak حَبْلَةٌ [ḥabelet] denir fethatla.

الْحُبْلَى [el-ḥublā] (كُبْرَى [kubrā] vezninde) Bu dahi gebe hatuna denir, اِمْتِلَاءٌ [imtilā] ma'nāsından me'hūzduz; cem'i حُبْلِيَّاتٍ [ḥuble'yāt]tır ve حَبَالَى [ḥabālā]dır ḥā'nın fethi ve elifin kasrıyla ki elif-i te'nīsinden maktūb olan yā' elife ibdāl olunmuştur. Ve gāhca حَبْلَانَةٌ [ḥablānet] dahi denir ki müfreddir. Ve حُبْلَى [ḥublā] kelimesinin nisbetinde حُبْلِيٌّ [ḥubliyy] ve حُبْلَوِيٌّ [ḥuble-viyy] ve حُبْلَاوِيٌّ [ḥublāviyy] denir ḥā'ların zammıyla.

حَبْلُ الْحَبْلَةِ [ḥabelu'l-ḥabelet] (fethateynle عَمَلُ الْعَمَلَةِ [ʿamelu'l-ʿamelet] vezninde ki) İşbu "نَهَى عَنْ بَيْعِ حَبْلِ الْحَبْلَةِ" hadīsinde vārid olmuştur, murād batn-ı nākada olan yavrudur. Pes حَبْلُ [ḥabel] حَابِلَةٌ [ḥābilet] in cem'i olur ki nākalar demektir yāhūd asmanın kable'l-bülūg üzümüdür yāhūd batnda olan veledin melhūz olan veledidir ki Cāhiliyye'de veled-i veled-i mevāŝiyi tebāyu' ederler idi. Pes buna göre حَبْلَةٌ [ḥabelet] müfred-i mü'ennes olur. Kāle'l-mu'ellif وَهُوَ مَا فِي بَطْنِ النَّاقَةِ أَوْ حَمْلُ الْكَرْمَةِ قَبْلَ أَنْ يُبْلَغَ أَوْ وَلَدُ الْوَالِدِ الَّذِي فِي الْبَطْنِ وَكَانَتْ الْعَرَبُ تَفْعَلُهُ

الْمَحْبِلُ [el-maḥbel] (مَقْعَدٌ [maq'ad] vezninde) İsm-i zamāndır, gebelik vaktine denir; yukālu: كَانَ ذَلِكَ فِي مَحْبِلِ فُلَانٍ أَيْ وَقَّتِ حَبْلُ أُمِّهِ. Ve

مَحْبِلٌ [maḥbel] Kitāb-ı evvele itlāk olunur ki murād levh-i mahfūzduz.

الْمَحْبِيلُ [el-maḥbil] (مَنْزِلٌ [menzil] vezninde) مَهْبِيلٌ [meḥbil] ma'nāsınadır ki rahim yāhūd rahimin nihāyetidir, ke-mā se-yuzkeru.

التَّحْبِيلُ [et-taḥbīl] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Ekinin yāhūd asmanın filizlerini ve çubuklarını birbirinin üzerine atmak ma'nāsınadır; yukālu: حَبَّلَ الزَّرْعَ إِذَا فَذَفَ بَعْضُهُ عَلَى بَعْضٍ

الْإِحْبِيلُ [el-iḥbīl] (إِشْمِيدٌ [işmid] ve أَحْمَدٌ [aḥmed] veznlerinde) ve

الْحُنْبُلُ [el-ḥunbul] (قُنْفُذٌ [ḳunfuḏ] vezninde) Böğrölceye denir, لُوبِيَاءٌ [lūbiyā] ma'nāsına.

الْحَابَلَةُ [el-ḥabālet] (ḥā'nın fethi ve lām'ın teşdidiyle) Uzun uzadı gitmeye denir, اِنْطِلَاقٌ [inṭilāḳ] ma'nāsına. Ve bir nesnenin mevsim ve zamānına denir; yukālu: حَانَتْ حَبَالُهُ أَي زَمَانُهُ وَحِينُهُ Ve muttaridedendir ki lām'ın şeddesiyle فَعَالَةٌ [fa'ālet] vezninde olan kelimedede lām'ın tahfīfi dahi cā'izdir, illā حَبَالَةٌ [ḥabālet] kelimesinde cā'iz değildir, niteki الْغَيْظُ الْبُرْدُ ve حَمَارَةٌ الْبُرْدُ kelimelelerinde muhaffef olur.

الْحُبْلَى [el-ḥublā] (بُشْرَى [buŝrā] vezninde) Gebe hatuna denir ki zikr olundu. Ve Sālim b. Ğanem b. 'Avf'ın lakabıdır kebirü'l-batn olduğu için. بَنُو الْحُبْلَى [Benu'l-Ḥublā] ki ensārdan bir batndır, mezbūrun zürriyyetindedir, ve ona nisbette حُبْلِيٌّ [Ḥubliyy] derler, kıyās üzere ve حُبْلِيٌّ [Ḥubliyy] denir zammateynle ve حُبْلِيٌّ [Ḥubliyy] denir, جُهْنِيٌّ [cuheniyy] vezninde.

الْحُبْلِيلُ [el-ḥublīl] (ḥā'nın zammıyla) Bir

küçük cânverdir ki helāk olduktan sonra vücūduna yağmur isābet eyledikte yine cânlanır.

المُحْتَبِلُ [el-muḥtebel] (مُحْتَمَلٌ [muḥtemel] vezninde) At kısmının bilekçesine denir ki hurde taʿbīr olunur; yukālu: فَرَسٌ طَوِيلٌ أَلْمُحْتَبِلُ أَيُّ أَرْسَاعُهُ

حِبَالٌ [Ḥibāl] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) İbn Seleme b. Ḥuveylid'dir ki İbnu ahī Ṭuleyḥa b. Ḥuveylid'dir.

حُبْلٌ [Ḥubel] (زُفْرٌ [zuffer] vezninde) Bir mevzi'dir.

الإِحْبَالُ [el-iḥbāl] (hemzenin kesriyle) Gebe eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَحْبَلَهَا إِذَا أَلْفَحَهَا Ve iri meşe ağaçlarının çiçekleri dökülüp yemiş tutmak maʿnāsınadır; yukālu: أَحْبَلَتِ الْعِصَاةَ إِذَا تَنَاءَتْ وَرُدُّهَا وَعَقَّدَ

ح ت ب ل

الْحَاتِبُ [el-ḥatbel] (tā-yı fevkiyye ile جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) ve

الْحُتَابِيُّ [el-ḥutābi] (عَلَابِيٌّ [ʿulābi] vezninde) Vücūdu çelimsiz olan yāhūd cura ve hurde-beden adama denir.

ح ب ج ل

الْحُبَابِيُّ [el-ḥubāci] (cīm'le عَلَابِيٌّ [ʿulābi] vezninde) Aʿzāsı topaç tıknaz bodura denir; yukālu: رَجُلٌ حُبَابِيٌّ أَيُّ الْقَصِيرِ الْمُجْتَمِعِ الْخَلْقِ

ح ب ر ك ل

الْحَبْرَكِيُّ [el-ḥaberkel] (سَفْرَجَلٌ [sefercel] vezninde) Kalın dudaklı adama denir; yukālu: رَجُلٌ حَبْرَكِيُّ أَيُّ الْعَلِيظِ الشَّفَةِ

ح ب ك ل

الْحَبْرَكِيُّ [el-ḥaberkel] (vāv ile حَبْرَكِيُّ [ḥaberkel] vezninde ve mürādifidir.

الْحَبْكَلِيُّ [el-ḥabkel] (جَعْفَرٌ [caʿfer] ve قُنْفُذٌ

[ḵunfuz] veznlerinde) Bodura denir.

ح ت ل

الْحَاتِلُ [el-ḥat] (فَتْلٌ [fetl] vezninde) Vermek maʿnāsınadır; yukālu: حَاتِلَةٌ حُتْلًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَعْطَاهُ

حَاتِلٌ [ḥat] Her şey'in redī ve kemterine denir; yukālu: أَعْطَاهُ حُتْلًا أَيُّ رَدِيًّا Ve misl ve şibh maʿnāsınadır; bunda ḥā'nın kesriyle de cā'izdir.

الْحَاتِيلُ [el-ḥātīl] Bu dahi misl ve nazīr maʿnāsınadır.

الْحَوَاتِلُ [el-ḥavtel] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Bülüga mürāhık oğlana denir. Ve bağırtlak kuşunun yavrusuna denir. Ve cura ve zaʿif adama denir; yukālu: رَجُلٌ حَوَاتِلٌ أَيُّ ضَعِيفٌ

الْحَوَاتِلَةُ [el-ḥavtelet] (حَوَاطِلَةٌ [ḥavṣalet] vezninde) Bodura denir.

ح ت ف ل

الْحُتْفُلُ [el-ḥutful] (عُضْفُرٌ [uṣfur] vezninde) Çömlek dibinde kalan çorba ve et suyu bakiyyesine denir, ʿalā-kavlin et suyunun dibinde kalan kırıntı tirit bakiyyesine denir. Ve yağ tortusuna ve posasına denir. Ve mālın kötü ve kemterine denir ki iyisi intihāb olunmuş olur. Ve veled ile ve son-raca çıkan çirk āb ve mühmelāta denir. Ve sefile ve rüzāl-i nāsa denir ki adam molozu taʿbīr olunur. Ve tencere dibinde kalan et hırt mirtına denir.

ح ث ل

الْحَاتِلُ [el-ḥaṣl] (ḥā'nın fethi ve sâ-yı müsellelenin sükūnuyla) Sū-i redā ve sū-i hāl maʿnāsınadır; yukālu: نَشَأَ الصَّبِيُّ بِالْحَاتِلِ أَيُّ بِسُوءِ الرِّضَاعِ وَالْحَالِ

حَاتِلٌ [ḥaṣl] Her şey'in kötüsüne ve kemte-

rine denir.

الْإِحْسَالُ [el-iḥṣāl] (hemzenin kesiry-
le) Sabīnin redāc ve gıdāsında ihtimām
eylemeyip sū-i hälle bakıp beslemek
ma'nāsınadır; yukālu: أَخْتَلَّتْهُ أُمَّهُ إِذَا أَسَاءَتْ
Ve bir adamı zamān fakīr ve bed-hāl eylemek
ma'nāsınadır; yukālu: أَخْتَلَّتْهُ الدَّهْرُ إِذَا أَسَاءَ حَالَهُ

الْمُخْشَلُ [el-muḥṣel] (مُكْرَمٌ [mukrem] vez-
ninde) Bed-redāc ve bed-gıdā veledede
denir. Ve Muḥṣel b. Ḥavṣā bir şācīrdir.

الْحِشْلُ [el-ḥiṣl] (ḥā'nın kesriyle) Hīre ve
zebūn adama denir; yukālu: رَجُلٌ حِشْلٌ أَيُّ
صَاوٍ

الْحِثَالَةُ [el-ḥiṣālet] (كُنَاسَةٌ [kunāset] vez-
ninde) Buğday ve hurmā makülesinden
atılacak silkinti makülesine denir ki zūvān
[zuvān] ve kabuk misilli mühmelāttır, işe
yaramayıp atarlar Ve her şey'in kötüsüne
ve kemterine denir; tekülü: أُطْرُحُ حِثَالَةَ الطَّعَامِ
وَهِيَ الرُّوَانُ وَنَحْوُهُ يَكُونُ فِيهِ وَالْقَشَارَةُ وَمَا لَا خَيْرَ فِيهِ
وَكَذَا الرُّودِيِّ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ

الْحِشْيَلُ [el-ḥiṣyel] (حِذْيَمٌ [ḥiḏyem] vezninde)
Bodura denir. Ve bir şecer-i kūhī isimdir.
Ve üşengen, kāhil ve keşlān adama denir.
Ve bed-gıdā olan hīre çocuğa denir.

الْحَاشِلُ [el-ḥašel] (fethateynle) Bir adamın
karnı büyük olmak ma'nāsınadır; yukālu:
حِثْلُ الرَّجُلِ حِثْلًا مِنَ النَّبَابِ الرَّابِعِ إِذَا عَظُمَ بَطْنُهُ

الْحِشْلَةُ [el-ḥiṣlet] (ḥā'nın kesriyle) Havuz
dibinde kalan su bakiyyesine denir ki
isti'māle muvāfik olmaz.

ح ث ف ل

الْحُفْلُ [el-ḥuṣful] حُفْلٌ [ḥuṣful] vezninde
ve mürādifidir ki zikr olundu.

الْحِشْفَلَةُ [el-ḥiṣfelet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vez-
ninde) Tencere dibinde kalan bakiyyeyi

içmek ma'nāsınadır; yukālu: حَفَّلَ الرَّجُلُ إِذَا
شَرِبَ الْحُفْلَ مِنَ الْقَدْرِ

ح ج ل

الْحَجَلُ [el-ḥacel] (fethateynle) Keklik ku-
şunun erkeğine denir; müfredi حَجَلَةٌ [ḥace-
let]tir. Mü'ellif الْوَالِدَةُ حَجَلَةٌ 'ibāretiyle
resm eylemekle mü'ennesine de işāret
eylemiştir.

الْحِجْلَى [el-ḥiclā] (ḥā'nın kesriyle ve eli-
fin kasrıyla دِفْلَى [diflā] vezninde) İsm-i
cem'dir. Ve bunun ظِرْبَى [zırbā] lafzından
gayrı nazīri yoktur ve bu ظِرْبَانٌ [zırbān] laf-
zından ism-i cem'dir, lākin Mişbāḥ'ta ve
Şāfiye'de bu حَجَلٌ [ḥacel] ve حَجَلَةٌ [ḥace-
let]ten cem' olmak üzere mersümdür. Ve
keklik eti mu'tedildir, nısf miskāl ciğ-
erinden ekl ve ibtilāc sar' marazına nāfi' ve
merāresini ayda bir kerre dimāga isti'āṭ
zekā ve fitnat irāsında be-gāyet müfid ve
basarı mukavvīdir.

الْحَجَلَةُ [el-ḥacelet] (fethātla) حَجَلٌ [ḥacel]
müfredidir ki zikr olundu. Ve kubbe tar-
zında zifāf-hāne tertīb olunan çadıra denir
ki 'Arablar mahsūsan cevānib-i erba'ası
ilikli mestūr kubbe tarzında çadır ittihāz
ve siyāb ve sūtūr ile derūnunu tezyīn
edip orada zifāf ettirirler, hālen şehirler-
de dahi envāc-ı cihāz ile ārāste beytū'z-
zifāf ve cihāz odası ma'lūmdur. Cem'ci
حِجَالٌ [ḥicāl] gelir fethateynle ve حِجَالٌ
[ḥicāl] gelir ḥā'nın kesriyle; yukālu: الْمَرْأَةُ
فِي حَجَلَتِهَا وَهِيَ كَالْقُبَّةِ وَمَوْضِعٌ يُزَيْنُ بِالْبَيْتَابِ وَالسُّتُورِ
وَهِيَ مَوْضِعٌ مُؤَصَّغٌ لِلْعُرُوسِ Mü'ellifin kavlin
takdīrindedir yāhūd vāv tuğyān-ı kalem-i
nāsihtir, zīrā Nihāye'de بَيْتٌ كَالْقُبَّةِ يُسْتَرُّ بِالْبَيْتَابِ
'ibāretiyle mersümdür. Ve

حَجَلَةٌ [ḥacelet] Halkī küçük ve hurde de-
velere denir ki gayr-i makbūdür; cem'ci

حَجَلٌ [ḥacel] gelir fethateynle.

التَّحْجِيلُ [et-taḥcīl] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) Gelin için mücehhez zifāf-hāne ittihāz eylemek, 'alā-kavlin gelini zifāf-hāneye ko-
mak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا حَجَّلَ الْعُرُوسَ إِذَا أَحْذَلَهَا حَجَلَةً أَوْ أَذْخَلَهَا فِيهَا Ve hatun parmakla-
rı ucuna alaca kına yakmak ma'nāsınadır; yukālu: حَجَّلَتِ الْمَرْأَةُ بِنَانَهَا إِذَا لَوْنَتْ خِصَابَهَا Ve

تَحْجِيلٌ [taḥcīl] At kısmının kavā'iminde olan beyāza denir ki sekil ta'bīr olunur, bileklerini tecāvüz edip dizlerini yukarı geçmeye, zīrā bukağı ma'nāsına olan حَجَلٌ [ḥacel]den me'hūzdur. Ve işbu sekil dahi kiminin dört ayağında ve kiminin iki ayağıyla bir elinde ve yalnız iki ayağında ve yalnız bir ayağında olur. Böylece olursa ona تَحْجِيلٌ [taḥcīl] ve o ata مُحَجَّلٌ [muḥaccel] denir. Ve hāssaten iki ellerinde olmaz. Mādem ki ayaklarıyla bilece olmaya, kezālik yalnız elin birinde olmaz meger ki ayaklarıyla bilece ola, ya'nī bir ayağıyla yā iki ayağıyla bilece ola, pes böylece olmazsa تَحْجِيلٌ [taḥcīl] ve مُحَجَّلٌ [muḥaccel] itlāk olunmaz. Ve işbu تَحْجِيلٌ [taḥcīl] kelimesi masdardır, ism dahi olur; yukālu: حَجَّلْتُ قَوَائِمَ الْفَرَسِ تَحْجِيلًا عَلَى بِنَاءِ الْمُجْهُولِ وَفِي قَوَائِمِهِ تَحْجِيلٌ وَهُوَ بِنَاضٍ فِي قَوَائِمِهِ كَلْبًا وَيَكُونُ فِي رِجْلَيْنِ وَيَدٍ وَفِي رِجْلَيْنِ فَقَطُّ وَفِي رِجْلٍ فَقَطُّ وَلَا يَكُونُ فِي الْيَدَيْنِ خَاصَّةً إِلَّا مَعَ الرِّجْلَيْنِ وَلَا فِي يَدٍ وَاحِدَةٍ دُونَ الْأُخْرَى إِلَّا مَعَ الرِّجْلَيْنِ

Mütercim der ki *Siyer-i Kebīr*'de mastūrdur ki zamān-ı Cāhiliyye'de feres-i ercel ile teşe'üm ve aḥcel ile tefe'ül ederler idi. Resūl-i ekrem 'aleyhi's-salātu ve's-selām meb'ūs olup 'ādāt-ı Cāhiliyye'nin kimini nesh ve ibtāl ve kimini ibkā ve müsāmaha buyurdular. İşbu تَحْجِيلٌ [taḥcīl] husūsunu dahi müsāmaha ve ibkā edip

“خَيْرُ الْخَيْلِ الْأَفْرَجُ الْمُحَجَّلُ” hadīsiyle feres-i muhaccel meymūn ve efdal olduğunu beyān buyurdular. Hālen beyne'l-'Arab mu'teberdir. İntehā. Ve

تَحْجِيلٌ [taḥcīl] Nākanın memesinde bağdan 'arız olan beyāza denir. Ve deveye mahsūs bir damga ismidir. Ve göz çukurlanıp içeri batmak ma'nāsınadır; yukālu: حَجَّلْتُ عَيْنَهُ تَحْجِيلًا إِذَا غَارَتْ

تَحْجِيلُ الْمَقْرَى [taḥcīlu'l-miqrā] Beyne'l-'Arab mihmān ziyāfet edecek çanağa atın taḥcīli mikdār sūtçeğiz koduktan sonra üzerine su döküp çanağı doldurmaktan 'ibārettir. Ve bunu kurak eyyāmda ederler ki sütün 'izzet ve killeti olur; yukālu: قَرَاهُمْ بِتَحْجِيلِ الْمَقْرَى وَهُوَ أَنْ يُصَبَّ فِيهِ لُبَيْبَةٌ قَلِيلَةٌ قَدَرٌ مَقْرَى Burada تَحْجِيلُ الْمَقْرَى بِأَلْمَاءٍ [miqrā] kelimesi مِنْبَرٌ [minber] vezindedir.

الْحَجَلُ [el-ḥacl] [حَمْلٌ] [ḥaml] vezninde) ve الْحَجَلَانُ [el-ḥacelān] (feteḥātla) Ayağı bukağılı kimse bir ayağını kaldırdı diğer ayağı üzere çöküp sıçrayarak yürümek ma'nāsınadır; yukālu: حَجَلُ الْمُقْعِدِ حَجَلًا وَحَجَلَانًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا رَفَعَ رِجْلًا مَقْرَى وَتَرْتَيْتَ فِي مَشِيهِ عَلَى رِجْلِهِ حَجَلُ الْعُرَابِ إِذَا نَزَا فِي مَشِيهِ Ve iki nesne beyninde hā'il olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَجَلٌ بَيْنَهُ وَبَيْنَهُ عَلَى بِنَاءِ الْمُجْهُولِ إِذَا حَجِلَ

الْحَجِلُ [el-ḥicil] (ḥā'nın kesri ve fethiyle) ve

الْحَجِيلُ [el-ḥicil] [إِبِلٌ] [ibil] vezninde) ve الْحَجِيلُ [el-ḥicill] [طِمِيرٌ] [ṭimīr] vezninde) Halhāla denir; cem'i أَحْجَالٌ [aḥcāl] ve حُجُولٌ [ḥucūl] gelir. Ve

حَجَلٌ [ḥicil] (ḥā'nın kesriyle) Aklığa denir; cem'i أَحْجَالٌ [aḥcāl] gelir; yukālu: بِهِ حَجَلٌ

كَيْ بِيَاضٍ Ve bukağının ayakları geçecek iki tavkın her birine denir. Ve bukağının kendisine denir; yukālu: حَلَّ حِجْلُهُ أَي قَيْدَهُ Ve bunda ḥā'nın fethiyle ve kesreteynle cā'izdir.

الْمَحْجُولُ [el-maḥcūl] ve

الْمُحَجَّلُ [el-muḥaccele] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Vech-i mezkūr üzere ayağı sekil olan ata denir.

Şārih der ki eğer sekil dört ayağında olursa ona مُحَجَّلُ الْأَرْبَعِ [muḥaccele'l-erba'] derler ve eğer iki ayakta olursa مُحَجَّلُ الرَّجْلَيْنِ [muḥaccele'r-ricleyn] derler ve eğer bir ayağında olup bileğini tecāvüz eylemiş olursa مُحَجَّلُ الرَّجْلِ الْيُنْمَى [muḥaccele'r-ricli'l-yumnā] yāhūd مُحَجَّلُ الرَّجْلِ الْيُسْرَى [muḥaccele'r-ricli'l-yusrā] derler ve eğer üç ayağında olup bir elinde yā bir ayağında olmaza مُحَجَّلُ الثَّلَاثِ [muḥaccele's-selās] مُطْلَقُ الْيَدِ [muṭlaqu'l-yed] yā مُطْلَقُ الرَّجْلِ [muṭlaqu'r-ricl] derler. Ve eğer sağ eliyle sol ayağında olursa مُمَسِّكُ الْأَيْمَنِ مُطْلَقُ الْأَيْمَنِ derler. Ve eğer sollarında olursa مُمَسِّكُ الْأَيْمَنِ مُطْلَقُ الْأَيْمَنِ derler ve eğer sağ eliyle sol ayağında yāhūd sol eliyle sağ ayağında olursa gerek az ve gerek çok olsun ona مَشْكُولٌ [meškūl] derler. Ve

مُحَجَّلٌ [muḥaccele] Bağdan sakarlanmış nāka memesine denir; yukālu: ضَرَعٌ مُحَجَّلٌ أَي مُبَيِّضٌ مِنْ آثَارِ الضَّرَارِ

الْحُجُولُ [el-ḥucūl] (قُعُودٌ [qu'ūd] vezninde) Göz çukurlanıp içeri batmak ma'nāsınadır; yukālu: حَجَلْتُ عَيْنَهُ حُجُولًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا غَارَتْ غَارَتْ

الْحَوْجَلَةُ [el-ḥavcelet] (حَوْقَلَةٌ [ḥavkalet] vezninde) حُجُولٌ [ḥucūl] ma'nāsınadır; yukālu: حَوَّجَلْتُ عَيْنَهُ إِذَا غَارَتْ

حَوْجَلَةٌ [ḥavcelet] Kārūreye denir, 'alā-

kavlin dibi büyük olanına denir. Ve ba'zen lām'ı müşdedded olur. Cem'î حَوَاجِلٌ [ḥavācil] ve حَوَاجِلٌ [ḥavācil] gelir.

الْحَجَلَاءُ [el-ḥaclā'] (حَمْرَاءٌ [ḥamrā'] vezninde) Sā'ir a'zāsı siyāh olup hemān kolları beyāz olan koyuna vasf olur. Ve bir vādī ismidir.

الْحَاجِلَاتُ [el-ḥācilāt] Şol develere denir ki sinirlenmekle sağ kalan ayağı üzere sekerrek yürütyeler.

تَحْجُلٌ [taḥcul] (تَنْشُرُ [tenşuru] vezninde ki) Cevherī bir feres ismidir diye sebt eylemiştir; bu tashiftir, savāb olan عَجَلَى ['aclā] olmaktadır 'ayn'la, سَكْرَى [sekrā] vezninde.

الْحُجَيْلَاءُ [el-ḥuceylā'] (musaggar bünye-siyle) Şol suya denir ki ona hergiz güneş dokunmaz ola. Ve elifin kasrıyla bir mevzi' adıdır.

الْحَجَّالُ [el-ḥaccāl] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Berrāk ve tābān nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ حَجَّالٌ أَي بَرَّاقٌ

الْحَاجُولُ [el-ḥacūl] (شَبُورٌ [şabūr] vezninde) Irak nesneye denir; yukālu: مَثَرٌ حَاجُولٌ أَي بَعِيدٌ

حَجَلٌ حَاجِلٌ [ḥacel ḥacel] (fethateynle) Mükerreren dişi koyuna mahsūs zecr ve āzārdır, 'alā-kavlin sütünü sağmak için çağırarak asvāttandır.

دُبِّي حَجَلٌ [dubbā ḥacel] (dāl'ın zammıyla) Etfāl-i 'Araba mahsūs bir la'ibdir.

حَجَلٌ [Ḥacel] (fethateynle) Esāmīdendir: Ḥacel b. 'Amr, Benū Ḥanīfe'den bir fāristir. Ve

حَجَلٌ [Ḥacel] Bir şā'irdir ki Benū Māzin mevālīsinden idi.

الْحَجِيلُ [el-ḥacīl] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Üç ayağı sekil olan ata denir; yukālu: فَرَسٌ

حَجِيلٌ أَيْ مُحَجَّلٌ ثَلَاثٌ

حَجَلٌ [ḥaɕl] (ḥā'nın fethiyle) Peygamber-i ekrem sallallāhu ′aleyhi ve sellem hazretlerinin Muğire nām ′amcalarının lakabıdır.

الْإِحْجَالُ [el-iḥcāl] (hemzenin kesriyle) Devenin sol elinden bağı çözüp sağ ayağına bağlamak ma'nāsınadır; yukālu: أَحْجَلَ الْبَعِيرَ: إِذَا أَطْلَقَ قَيْدَهُ مِنْ يَدِهِ الْيُسْرَى وَسَدَّهُ فِي الْيَمْنَى

[ح د ل]

الْحَدَلُ [el-ḥadel] (fethateynle) Zulm eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: حَدَلْتُ عَلَيَّ حَدَلًا مِنْ: حَدَلْتُ الْبَابَ الرَّابِعَ أَيْ ظَلَمْتَنِي Ve bir adamın bir omuzu diğerdinden yüksek ve kalkık olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَدَلْتُ الرَّجُلَ إِذَا أَشْرَفَ Ve gözü bir yanıla bakmak ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ يَحْدَلُ حَدَلًا أَيْ يَنْظُرُ فِي شَيْءٍ عَيْنِي

الْأَهْدَلُ [el-aḥdel] ve

الْحَدِيلُ [el-ḥadil] (ketif [ketif] vezninde) Vasflardır, bir omuzu diğerdinden kalkık olan kişiye denir; cem'î حَدَالِي [ḥadālā] gelir, سَكَارَى [sekārā] gibi. Ve ′inde'l-ba'z **أَحْدَلُ** [aḥdel] boyunu bir tarafa eğri olana denir; cem'î حَدُلٌ [ḥudul]dür كُتُبٌ [kutub] vezninde, ′alā-kavlin bir yanı üzere yengeç gibi yanın yanın yürütür olan adama denir. Ve tek taşak hayvāna denir; yukālu: فَرَسٌ أَحْدَلٌ أَيْ ذُو خُصْيَةٍ وَاحِدَةٍ Ve bir kelbin adıdır. Ve Ebū Zerr-i Gifārî'nin feresi adıdır yāhūd bunda savāb olan cīm'le olmaktadır.

الْحَدَلُ [el-ḥadl] [ʻadl] vezninde) ve

الْحُدُولُ [el-ḥudūl] [ʻudūl] vezninde) Cevr ve sitem eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَدَلْتُ عَلَيْهِ حَدَلًا وَحُدُولًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا جَرَ Ve

حَدَلٌ [ḥadl] Vasf olur, عَدْلٌ [ʻadl] gibi; yukālu: إِنَّهُ لِحَدَلٌ أَيْ غَيْرُ عَدَلٍ

الْمُحْدَلَةُ [el-muḥdelet] [mukremet] vezninde) ve

الْحُدَالُ [el-ḥudāl] [gūrāb] vezninde) ve

الْحَدَلَاءُ [el-ḥadlāʻ] [ḥamrāʻ] vezninde) Şol yaya denir ki bir köşesi diğerköşesinden kalkık ola ki berāber olmayıp bir tarafı kaçmış olur; yukālu: قَوْسٌ مُحْدَلَةٌ وَحُدَالٌ وَحَدَلَاءٌ أَيْ بَيْتُهُ الْحَدَلُ وَالْحُدُولَةُ يَعْنِي تَطَامَنْتُ إِخْدَى سَيْبَتِهَا

الْتِحَادُلُ [et-teḥādul] [tefāʻul] vezninde) Ok atan kimse yayın üzerine eğilip yamanmak ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ يَتِحَادُلُ أَيْ يَنْحَنِي عَلَى الْقَوْسِ

الْحِدْلُ [el-ḥidl] (ḥā'nın kesriyle) Donun ve şalvarın uçkurluğuna denir. Ve boyun ağrısına denir ki baş yastıktan düşmek sebebiyle tahaddüs eder; tekūlu: أَحْدَنِي حَدْلٌ أَيْ وَجَعُ عُنُقِي

الْحَوْدَلُ [el-ḥavdel] [cevher] vezninde) Erkek maymuna denir.

بَنُو حُدَالٍ [Benū Ḥudāl] [gūrāb] vezninde) yāhūd

بَنُو حُدَالَةَ [Benū Ḥudālet] [sumāmet] vezninde) Bir cemāʻattir.

حَدَالِي [Ḥadālā] [sekārā] vezninde) Bir mevziʻdir.

حَدَالٌ [ḥadāl] [seḥāb] vezninde) Bir şecerdir. Ve Şām'da bir mevziʻdir.

الْحُدَالُ [el-ḥudāl] [gūrāb] vezninde) Düz ve yalçın nesneye denir, mühre tahtası gibi; yukālu: شَيْءٌ حَدَالٌ أَيْ أَمْلَسٌ

الْمُحَادَّةُ [el-muḥādelet] [mufāʻalet] vezninde) Tilki gibi bir nesneye sinerek ve igfāl ederek varmak ma'nāsınadır;

yukālu: حَدَلَهُ إِذَا رَاوَعَهُ

الْحَدْلُ [el-ḥudul] (zammeteynle) حَضُّصٌ [ḥuḍḍ] ismidir ki حَوْلَانٌ [ḥawlān] dedikle-ri dārūdur.

الْحَدِيْلُ [el-ḥidyel] (حَدِيْمٌ [ḥizyem] vezninde) ve

الْحَيْدَلَانُ [el-ḥaydelān] (صَيْدَلَانٌ [ṣaydelān] vezninde) Bodura denir.

الْحَوْدَلَةُ [el-ḥavdelet] (حَوْصَلَةٌ [ḥavṣalet] vezninde) Tepeye denir, أَكْمَةٌ [ekemet] ma'nāsına.

حُدَيْلَةٌ [Ḥudeylet] (جُهَيْتَةٌ [cuheyneṭ] vezninde) Bir recülün ismidir. Ve Medīne'de bir mahalle adıdır.

حُدَيْلَاءُ [Ḥudeylā] (musaggar bünyesiyle) Bir mevzi'dir.

الْحَدَلَاءُ [el-ḥadlā] (حَمْرَاءُ [ḥamrā] vezninde) Doğruluğuna kazılmamış kuyuya denir; yukālu: رَكِيْبَةٌ حَدَلَاءُ أَيُّ مُخَالَفَةً عَنْ قَضِيهَا

[ح د ق ل]

الْحَدَقَلَةُ [el-ḥadqalet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Gözü çevirerek bakmak ma'nāsınadır; yukālu: حَدَقَلَ الرَّجُلُ إِذَا أَدَارَ الْعَيْنَ فِي النَّظَرِ

[ح ذ ل]

الْحَذْلُ [el-ḥazl] (ḥā'nın fethi ve zāl-ı mu'cemenin sükülüyle) Meyl ma'nāsınadır; yukālu: حَدَلْتُكَ مَعَ فُلَانٍ أَيُّ مَيْلًا

الْحَذَلُ [el-ḥazel] (fethateynle) Göz 'illetlerinden bir 'illettir ki gözün kapakları ve pınarı kıpkızıl ve kurhalar peydā olup dā'imā yaşı seyelān eder olmaktır yāhūd hurde sivilceler peydā olmakla gözün kirpikleri dökülmekten 'ibārettir; yukālu: حَدَلْتُ عَيْنَهُ حَدَلًا مِنَ الْبَابِ الرَّاجِعِ وَبِهَا حَدَلٌ وَهِيَ حُمْرَةٌ فِي الْعَيْنِ وَأَنْسِلَاقٌ وَسَيْلَانٌ دَمْعٌ أَوْ قَلَةٌ شَعْرُ الْعَيْنَيْنِ Ve

حَذَلٌ [ḥazel] Bir cins şecerin dānesine denir ki kaht senelerde a'rābiler ondan ekmek yapıp ekl ederler. Ve

حَذَلٌ [ḥazel] Gömleğin eteğinin çevresine denir.

الْحَاذِلَةُ [el-ḥāzilet] Zikr olunan حَذَلٌ [ḥazel] 'illetine uğramış göze denir.

الْإِحْذَالُ [el-iḥzāl] (hemzenin kesriyle) Gözü حَاذِلَةٌ [ḥāzilet] kılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَحَذَلْتُ عَيْنَهُ الْبِكَاءِ وَالْحَرُّ أَيُّ جَعَلَهَا حَاذِلَةً

الْحَزَالُ [el-ḥazāl] (سَحَابٌ [seḥāb] ve غُرَابٌ [ḡurāb] veznlerinde) Kana şebīh bir nesnedir ki şemr [semur] ağacından zuhūr eder, 'Arablar ona حَيْضُ السَّمُرِ [ḥayḍu's-semur] derler, ba'zı dut ağacından dahi zuhūr eder. 'Alā-kavlin bir zā'id nesnedir ki şecer-i mezbūrda nābit olur yāhūd zamka şebīh bir nesnedir ki طَلْحٌ [talḥ] ve mugaylān ağaçlarında hāsıl olur. Ve

حَذَالٌ [ḥazāl] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Karıncaya denir.

الْحُذْلُ [el-ḥuzl] (ḥā'nın zammı ve kesriyle) ve

الْحُذَلُ [el-ḥuzel] (صُرْدٌ [şurad] vezninde) Asl ve mebnā ma'nāsınadır. Ve

حُذَلٌ [ḥuzel] (صُرْدٌ [şurad] vezninde) Dönün uçkurluğuna denir. Ve kucağa denir, āḡūş ma'nāsına; yukālu: فِي حُذَلٍ أَمِيَهُ أَيُّ فِي جِجْرَهَا Ve

حُذَلٌ [ḥuzl] (ḥā'nın zammıyla) ve

حُذَلَةٌ [ḥuzlet] ḥā'yla) Nitāk dedikleri kuşağın yā kucağın aşağı kenārına denir.

الْحِذْلُ [el-ḥizl] (ḥā'nın kesriyle) Şol ağır yüke denir ki altında emekleyerek sıklet-i 'azīme ile yürünür ola; tekūlu: رَأَيْتُهُ وَعَلَيْهِ جِذْلٌ وَهُوَ مَا يُدْلَجُ بِهِ مُتَقَلًّا مِنْ شَيْءٍ يَحْمِلُهُ

الْحُذَلُ [el-ḥuzel] [ضُرْدٌ [ṣurad] vezninde) ve **الْحُذْلُ** [el-ḥuzl] [فُكْلٌ [kūfl] vezninde) ve **الْحُذَالَةُ** [el-ḥuzālet] [ثُمَّامَةٌ [sumāmet] vezninde) Bunlar da gömleğin eteğinin çevresine denir. Ve

حُذَالَةٌ [ḥuzālet] [ثُمَّامَةٌ [sumāmet] vezninde) Bir güne kızıl zankam ismidir. Ve her nesnenin atılacak döküntü makûlesine denir. Ve saman kırıklarına ve döküntülerine denir.

التَّحْذَلُ [et-teḥazzul] [تَفَعُّلٌ [tefa^{cu}l] vezninde) Bir adamın hâline acıyıp mihr ve merhamet eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: تَحْذَلُ عَلَيْهِ إِذَا أَشْفَقَ

الْحِذَالُ [el-ḥizāl] [كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Za'ferân gibi bir nesnedir ki nar çiçeğinin içinde olur.

الْحَوْذَةُ [el-ḥavzelet] [حَوْصَلَةٌ [ḥavṣalet] vezninde) Devenin tabanı bir cânibe meyl edip eğilmek ma'nâsınadır; yukâlu: حَوَّذَلْ خُفُّ البَعِيرِ إِذَا مَالَ فِي شِقِّ وَيُقَالُ فِي خُفِّهِ حَوَّذَلَةٌ **حُذَيْلَاءُ** [Ḥuzeylā²] [رُتَيْلَاءُ [ruteylā²] vezninde) Bir mevzi'dir.

حَذَالَةٌ [Ḥazālet] [سَحَابَةٌ [sehābet] vezninde) Bir 'avret adıdır.

[ح ر ج ل]

الْحُرْجُلُ [el-ḥurcul] [عُضْفُرٌ [uṣfur] vezninde) ve

الْحُرَّاجِلُ [el-ḥurācil] [عُلَابِيطٌ [ulābiṭ] vezninde) Uzun adama denir. Ve

حُرْجُلٌ [ḥurcul] Çabuk ve çālāk insān ve hayvāna denir.

الْحَرْجَلَةُ [el-ḥarcelet] (ḥā'nın ve cīm'in fethiyle) At sürüsüne denir; **حَرْجَلٌ** [ḥarcel] dahi denir hā'sız. Ve çekirge sürüsüne denir. Ve ıssı ve vahīm arza denir. Ve aksaklığa denir; yukâlu: بَرَجِلُهُ حَرْجَلَةٌ أَي عَرَجٌ Ve

masdar olur, uzamak ma'nâsına; yukâlu: **حَرْجَلُ الشَّيْءِ إِذَا طَالَ** Ve saff ve taburu tamamlamak ma'nâsınadır; yukâlu: **حَرْجَلُ فُلَانٍ إِذَا سَافَّ** Ve sağa sola yelip yopurmak yāhūd bagy ve neşātla yelmek ma'nâsınadır, perverde tayın yelmesi gibi; yukâlu: **حَرْجَلُ الرَّجُلِ إِذَا عَدَا بَيْمَنَةً وَيَسْرَةً أَوْ هِيَ عَدُوٌّ** فِيهِ بَعْثٌ وَنَسَاطٌ

الْحَرَّاجِلَةُ [el-ḥarācilet] (ḥā'nın fethiyle) **حَرْجَلَةٌ** [ḥarcelet]in cem'idir ki at sürüsüne denir; ve minhu yukâlu: **جَاؤُوا حَرَّاجِلَةً أَي عَلَى خَيْلِهِمْ وَعَرَّاجِلَةً أَي مُشَاهَةً**

[ح ر ق ل]

الْحَرْقَالَةُ [el-ḥarqālet] (kāf'la **دَحْرَجَةٌ** [dahrecet] vezninde) Bir güne yürümeğe denir.

[ح ر ك ل]

الْحَرْكَلَةُ [el-ḥarkelet] **حَرْقَالَةٌ** [ḥarqālet] vezninde ve müradifidir. Ve

حَرْكَلَةٌ [ḥarkelet] Piyādegāna denir, **رَجَالَةٌ** [reccālet] ma'nâsına. Ve masdar olur, sayyād şikārdan haybetle dönüp gelmek ma'nâsına; yukâlu: **حَزَكَ الصَّائِدُ إِذَا أَحْفَقَ**

[ح ر ل]

حَرَالَةٌ [Ḥarālet] (ḥā'nın fethi ve lām'ın teşdidıyla) Mağrib'de bir belde adıdır, 'alā-kavlin Berber kavminden bir kabiledir; 'Alī b. Aḥmed b. el-Ḥasen el-Ḥarālī ki tasānif-i meşhūre sâhibidir, ona mensūbdur.

[ح ر م ل]

الْحَزْمَلُ [el-ḥarmel] [جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Üzerlik tohumuna denir, Fāriside si-pend derler. Sevdāyī ve balgam-ı galizi be-gāyet müşihl ve demi musaffī ve münevvimdir; gayr-i meshūkundan bir bu-

çuk miskālını on iki gün süfuf vechiyle tenāvül 'ırqu'n-nesā 'illetinin bi'l-külliyeye def'inde mücerredir. Ve

حَزْمَلْ [Ḥarmel] Bir adamın ve bir mevzi'in isimleridir.

الْحَزْمَلَةُ [el-ḥarmelet] [حَرْكَلَةٌ [ḥarkelet] vezninde) Bir başka nebāt ismidir ki bādiye-nişinler çakmak ittihāz ettikleri مَوْحٌ [merḥ] ve عَفَارٌ [afār] nām ağaçlardan sonra çakmaklarının ecvedü bu nebāttır. Ve cümle-i yetū'attandır ki sütlü olur. Sütü yapağıyla alınıp kurutulduktan sonra zımād olursa 'illet-i cerebe be-gāyet müfiddir. Ve

حَزْمَلَةٌ [Ḥarmelet] Esāmīdendir: Ḥarmele b. 'Abdullāh b. Ḥarmelet, İmām Şāfi' ashābındandır. Ve niçe muhaddis'in isimleridir.

حَزْمَلَاءُ [Ḥarmelā'] (ḥā'nın fethiyle) Bir mevzi'dir.

الْحَزْمَلِيَّةُ [el-Ḥarmeliyyet] (ḥā'nın fethiyle) Antākiyye kazāsında bir karyedir.

الْحَزْمَلِيَّةُ [el-ḥureymilet] (musaggar bünyesiyle) Bir cins şecerdir ki küçük nar şeklinde kozaları olur, içinden be-gāyet mülāyim ve latif pamuk hāsıl olur; onun pamuğunu hiffet ve nu'ümeti hasebiyle mülük ve kibārın yüz yastığına vaz' olunur.

[ح ز أ ل]

الْإِحْزِيلَالُ [el-iḥzīlāl] (zāy-ı mu'ceme ile اِقْشِعْرَارٌ [ikşī'rār] vezninde) Bir nesne yükseğe ağıp yücelmek ma'nāsınadır, gerek hissī ve gerek ma'nevī olsun, fe-mine's-sānī yukālu: إِحْزَالُ الْبَعِيرِ فِي الشَّيْرِ إِحْزَاءٌ لَأَلَّا إِذَا إِحْزَالُ الْحَيْلِ إِذَا اِزْتَفَعَ Ve birikmek ma'nāsınadır; yukālu: إِحْزَالُ الشَّيْءِ إِذَا اجْتَمَعَ Ve bir nesnenin

eczāsı devşirilip toplanmak ma'nāsınadır; yukālu: إِحْزَالٌ فُوَادُهُ إِذَا انْضَمَّ خَوْفًا Zīrā āsüdelikte yürek münbasit olur.

الْحَوَزَلُ [el-ḥavzel] [جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) ve

الْحَوَزَلَةُ [el-ḥavzelet] [جَوْهَرَةٌ [cevheret] vezninde) Bodura denir.

الْإِحْتِزَالُ [el-iḥtizāl] [إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Libāsa bürünmek ma'nāsınadır; yukālu: إِحْتِزَالُ الرَّجُلِ إِذَا احْتَرَمَ بِالثُّوبِ Ve ba'zılar 'indinde bu musahhaftır, savāb olan إِحْتِزَاكُ [iḥtizāk] olmaktır kāf'la.

[ح ز ن ل]

الْحَزَنْبَلُ [el-ḥazenbel] [غَضَنْفَرٌ [ğadanfer] vezninde) Şaşkın ve bön 'avrete denir; yukālu: تَرَوُّجٌ حَزَنْبَلًا أَيُّ مَرْأَةً حَمَمَاءُ Ve gövdesi dernekli topaç bodura denir. Ve pek koca karıya denir. Ve 'akākīr envārından bir nebāt adıdır ki bu ismle ma'rūftur, diyār-ı Şām'da ondan murabbālar tertib ederler. Ve

حَزَنْبَلٌ [ḥazenbel] Kalın dudaklı adama denir. Ve yumru, kalkık ferce denir. Ve sā'ir yumru, kalkık nesneye denir.

[ح ز ق ل]

حِزْقِيلٌ [Ḥizqīl] (kāf'la زِبْرُجٌ [zibric] vezninde) yāhūd

حِزْقِيلٌ [Ḥizqīl] [زَيْنِبِيلٌ [zinbīl] veznindedir) Enbiyā-yı 'izāmdan bir peygamber-i zī-şānın ismidir, salavātullāhi 'alā-nebiyyinā ve 'aleyhim ecma'in. Şārih der ki peygamber-i müşārünileyh Benī İsrā'īl enbiyālarındandır, Hazret-i Mūsā intikālinden sonra Hazret-i Yūşā' b. Nūn kā'im olup ba'dehu Kālīb ve ba'dehu Ḥizqīl kā'im olmuştur. Kavmine tā'un isābet eylemekle ülūf ya'nī be-gāyet kesir olarak

diyārlarından hurūc eylediler. Baʿdehu cümlesi bir vādiye gelip onda ārām ederler iken Hak celle ve ʿalā mecmūʿunu birden ihlāk ve baʿdehu Hazret-i Hızkıl duʿasıyla ʿaleʿl-ʿumūm ihyā eyledi.

الْحَزَاقِلَةُ [el-ḥazākilet] (ḥāʾnın fethiyle) Sefile ve rüzāl-i nāsa denir; yukālu: هُمُ حَزَاقِلَةُ النَّاسِ أَيِ خُشَارَتُهُمْ

الْحِزْقِيلُ [el-ḥizqil] (zibric [zibric] vezninde) Dar huylu, teng-meşreb adama denir.

[ح ز ك ل]

الْحَزَوَكُلُ [el-ḥazevkel] (fedevkes [fedevkes] vezninde) Bodura denir.

[ح ز م ل]

الْحِزْمِيلُ [el-ḥizmil] (zibric [zibric] vezninde) Hasise ve nākes ʿavrete denir; yukālu: هِيَ حِزْمِيلُ أَيِ خَبِيسَةٌ

[ح س ب ل]

الْحَسْبَلَةُ [el-ḥasbelet] (besmelet [besmelet] vezninde) demek ḥasbiyallāh [ḥasbiyallāh] demek maʿnāsınadır; yukālu: حَسْبَلُ زَيْدٌ إِذَا قَالَ اللهُ بِسْمَلَةَ Şārihin beyānına göre ḥasbiyallāh [ḥasbiyallāh] demek ḥamdelet [ḥamdelet] gibi bu dahi menhūttur.

[ح س د ل]

الْحَسْدَلُ [el-ḥasdel] (caʿfer [caʿfer] vezninde) Kene dedikleri böceğe denir, فُرَادٌ [ḫurād] maʿnāsına.

الْحَسْدَلِيُّ [el-ḥasdeliyy] (caʿferiyy [caʿferiyy] vezninde) Şol komşuya vasf olur ki dāʾimā gözü ve gönlü hem-civārında ola, yaʿnī āyende ve revendesini ve ahvāl ve efʿālını hemişe gözetip tecessüs ve teftüş eder ola. O maküle komşu civārında değil, mahallesinde ikāmet nā-maʿkūldur; yukālu: هُوَ حَارٌّ مُتَّعِرٌ مِثْلِي وَهُوَ الَّذِي عَيْنُهُ تَرَعَاكَ وَقَلْبُهُ يَرَاكَ

der ki *İkhtisāl* nām kitābda mersūm olduğu üzere حَارٌّ حَسْدَلِيٌّ [cārūn ḥasdeliyy] فُرَادٌ [ḫurād]-ı mezkūra mensūbdur. فُرَادٌ [ḫurād] dābbenin tüyünü ve kanını ne güne takşır ederse, cār-ı hasūd dahi gözüyle öylece takşır eder, hattā “ح،س،د” māddeṣi حَسْدَلٌ māddeṣinden meʿhūz olduğu dahi onda mastürdür, ve minhu yukālu: “الْحَارُّ نَمُّ الدَّارِ” Bu hakir öylece komşu nazarıyla haylice musāb olmuştur, bu bābda taharrī ve tebāʿud ile cümleye vasiyyetim derkārdir, ʿamel etmek vācibedendir.

[ح س ل]

الْحَسَلُ [el-ḥas] (nesl [nesl] vezninde) Davarı şiddetle sürmek maʿnāsınadır; yukālu: وَحَسَلُ الدَّابَّةُ حَسَلًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا سَاقَهَا شَدِيدًا Ve **حَسَلٌ** [ḥas] نَبَقٌ [nebiḳ] dedikleri meyvenin henüz yeşil ve hām olanına denir. Ve rezil eylemek maʿnāsınadır; yukālu: حَسَلَهُ إِذَا رَذَلَهُ Ve bir nesneden işe yaramaz rezil ve kemter bakiyye komak maʿnāsınadır; yukālu: حَسَلٌ مِنْهُ إِذَا أَبَقَى بَقِيَّةً رُذَالًا

الْحِسْلُ [el-ḥisl] (ḥāʾnın kesriyle) Keler dedikleri cānverin henüz yumurtadan çıkmış yavrusuna denir; cemʿi أَحْسَالٌ [aḥsāl] ve حُسُولٌ [ḥusūl] ve حِسْلَانٌ [ḥislān] gelir ḥāʾnın kesriyle ve حِسْلَةٌ [ḥiselet] gelir, ʿinebet [ʿinebet] vezninde; ve minhuʿl-meselu: “لا حِسْلٌ لَكَ” Yaʿnī “Ben sana حِسْلٌ [ḥisl] kısmının dişleri durdukça gelmem” ki ebedī gelmem demekten kināyedir, zīrā keler kısmının helāk oluncaya dek dişleri sākıt olmaz.

أَبُو حِسْلٍ [ebū ḥisl] ve

أَبُو حِسَيْلٍ [ebū ḥuseyl] (musaggar bünyeşile) Kelerin künyesidir.

الْإِخْتِسَالُ [el-iḫtisāl] (iftiʿāl [iftiʿāl] veznin-

de) Yumurtadan çıkmış keler yavrusu avlamak ma'nāsınadır; yukālu: إِحْتَسَلَ الرَّجُلُ إِذَا اضْطَّادَ الْحَسِيلَ

الْحَسِيلَةُ [el-ḥasīlet] [سفينة [sefīnet] vezninde) Hurmānın kemterine denir ki kuruğu halāvetlenmezden mukaddemce kurutulup süte yā suya ıslattıktan sonra bir mikdār lezīz hurmā katmakla kesb-i halāvet edip ekl olunur. Ve rüzāl-i nāsa denir ki adam molozu ta'bīr olunur; yukālu: هُوَ حَسِيلَةُ الْقَوْمِ هُوَ أَي خُشَارَتُهُمْ Ve buzağıya denir.

الْحَسِيلُ [el-ḥasīl] [أمير [emīr] vezninde) حَسِيلَةٌ [ḥasīlet]in cem'idir. Ve bakar-ı ehliye denir; bundan müfredi yoktur. Ve her nesnenin kemterine ve rüzālīne denir; cem'i حُسُلٌ [ḥusul] gelir, كُتُبٌ [kutub] vezninde.

الْحُسَالَةُ [el-ḥusālet] [ثمامة [ṣumāmet] vezninde) Gümüşe, 'alā-kavlin bürādesine denir; yukālu: أَيْ بِحُسَالَةٍ أَيْ الْفِضَّةِ أَوْ سَحَالَتِهَا Ve arpa ve buğday makūlesinin dökülen kabuk misilli döküntüsüne denir.

الْمَحْسُولُ [el-maḥsūl] Hasīs ve nāçiz ve kemter nesneye denir; yukālu: هُوَ مَحْسُولٌ أَيْ حَسِيسٌ وَمَرْدُودٌ

الْحَسَلَاتُ [el-ḥaselāt] (fetehātla) Diyār-ı Benī Dībāb'da bir niçe haḍbelerdir. Onların her birine حَسَلَةٌ [ḥaslet] ve حَسِيلَةٌ [ḥuseylet] dahi denir, تَمْرَةٌ [temret] ve جُهَيْنَةٌ [cuheyne] vezninde.

الْحِسْفِيلُ [el-ḥisfīl] (fā'yla زبرج [zibric] vezninde) Her nesnenin kemterine ve rüzālīne denir; tekūlu: أَعْطَانِي حِسْفِيلَةً أَيْ رَدِيئَةً Ve hīre ve cura çocuklara denir; جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde dahi cā'izdir.

الْحِسْفِيلُ [el-ḥisefl] [حَصَجْرٌ [ḥiḍacr] vezninde) Karnı büyük adama denir; yukālu: رَجُلٌ حِسْفِيلٌ أَيْ الْوَأَسِعُ الْبَطْنِ

[ح س ق ل]

الْحِسْقِيلُ [el-ḥisqīl] (kāf'la زبرج [zibric] vezninde) Her hayvānın hurde ve sağır olan yavrusuna denir.

[ح س ك ل]

الْحِسْكِيلُ [el-ḥiskīl] حِسْقِيلٌ [ḥisqīl] vezninde ve müradifidir; cem'i حَسَاكِيلٌ [ḥasākīl] gelir ve حِسْكِيْلَةٌ [ḥiskīlet] gelir, hā'yla.

Mütercim der ki işbu حِسْكِيْلٌ [ḥisqīl] kelimesinin cem'i hā'yla حِسْكِيْلَةٌ [ḥiskīlet] dahi gelmiştir ki nevādirdendir, niteki 'alā-kavlin كَمٌّ [kem] kelimesinin dahi cem'i كَمَّاتٌ [kem'et] gelmiştir. Tezkīr ve te'nīs māddesinde Şeyh Raḍī dedi ki gāhca tā-i vāhiden müfārakat edip cinse dāhil olur, كَمَّاتٌ [kem'et] ve فَفَعَةٌ [faḥ'at] gibi ki cinslerdir, كَمٌّ [kem] ve فَفَعٌ [faḥ'] müfredleridir. Ve 'inde'l-ba'z bunlarda tā' yine vahdet içindir, mücerred olanlar cinslerdir. Pes işbu حِسْكِيْلٌ [ḥisqīl] dahi bu kabīldendir, ihtilāf-ı mezkūra mebnī mü'ellif كَمٌّ māddesinde ihtilāf üzere sebt eylemiştir. Ve ekser-i mahalde mü'ellif cinsi cem' 'unvānyla sebt eder ki murād cem'-i cinsī olacaktır, zīrā terkībinden vāhid olan ismi cins 'inde'l-asahh cem'dir. Ve

حِسْكِيْلٌ [ḥisqīl] Demirci kızgın demiri döverken sıçrayan saçıntıya denir.

الْحَسْكَالُ [el-ḥaskal] [جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Her şey'in redī ve kemterine denir.

الْحِسْكِيْلَتَانِ [el-ḥiskīletān] [زبرجتان [zibricetān] vezninde) حِسْكِيْلَةٌ [ḥiskīlet]in tesniyesidir, husyete'ne denir.

الْحَسْكَالَةُ [el-ḥaskelet] [دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Devenin hurde nev'ini boğazlamak ma'nāsınadır; yukālu: حَسْكَلُ الرَّجُلِ إِذَا نَحَرَ صَعَارًا إِلَيْهِ

الْحُسَاكِلَةُ [el-ḥuṣākilet] (ḥā'nın zamımıyla) 'Askerin işe yaramaz hurde ve huşârelerine denir.

[ح ش ل]

الْحَشْلُ [el-ḥaṣl] (ḥā'nın fethi ve şīn-i mu'cemenin sükūnuyla) Her şey'in alçağına ve kemterine denir. Ve masdar olur, rezil ve kemter kılmak ma'nāsına; yukālu: حَشَلَهُ حَشْلًا إِذَا رَذَلَهُ

الْحَشِيلَةُ [el-ḥaṣīlet] [sefīnet] vezninde) Bir adamın 'ayāline denir, حَشِيلَةٌ [ḥaṣbelet] gibi ki bā-yı muvahhade iledir yāhūd ehadühümā āherden musahhıftır.

[ح ص ل]

الْحَاصِلُ [el-ḥāṣıl] Her nesneden hāsıl şol şey'e denir ki mā'adāsı zā'il olduktan sonra kendisi yerinde bākī ve sābit ola, ya'nī her şey'in birazı gittikten sonra yerinde bākī ve sābit olanından 'ibārettir; yukālu: هَذَا حَاصِلُهُ وَهُوَ مَا بَقِيَ وَتَبَّتْ وَذَهَبَ مَا سِوَاهُ

الْحُصُولُ [el-ḥuṣūl] [vuṣūl] vezninde) ve

الْمَحْضُولُ [el-maḥṣūl] [ma'ḳūl] vezninde) Masdarlardır, hāsıl olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَصَلَ الشَّيْءُ حُضُولًا وَمَحْضُولًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا بَقِيَ وَتَبَّتْ وَذَهَبَ مَا سِوَاهُ

التَّخْصِيلُ [et-taḥṣīl] [tefīl] vezninde) Hāsıl olan nesneyi tahlīs ve temyīz eylemek ma'nāsınadır ki sā'irinden ayırıp hāsıl kılmaktan 'ibārettir, meselā حَصَلَ حَصْلًا derler, "Altını toprağından ayırıp hālīs eyledi" ve حَصَلَ الدَّقِيقُ derler, "Unu kepeğınden elek ile ayırdı" ve حَصَلُوا الْقَوْمَ derler, "Kavmin hāzır ve gā'ibini ve zinde ve mürdesini teftiṣ ve temyīz eyledi" ma'nāsına ki ıstılāhımızda yoklama ile ta'bir olunur. Ve

تَخْصِيلٌ [taḥṣīl] Hurmānın بَلَح [belah] dedikleri koruğı kezālīk ibtidā çıkan tomurcuğı حَصَلَ [ḥaṣal] olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَصَلَ التُّحْلُ إِذَا صَارَ بَلَحُهُ أَوْ طَلَعُهُ حَصَلًا

الْحَصِيلَةُ [el-ḥaṣīlet] [sefīnet] vezninde) İsmdir, bir nesnenin birazı gittikten sonra bākī ve mütemeyyiz olanına denir; ve minhu yukālu: مَا حَصِيلَتُكَ أَيُّ مَا مُتَيَّرَ مِنْ حَصَائِلِ عَسَاسٍ بِعَيَانِهِ بِرَأْسِ عَسَاسٍ وَشَوِيَّ كِتَابِ الْحَصَائِلِ لِأَنَّ صَاحِبَهُ زَعَمَ أَنَّهُ حَصَلَ فِيهِ مَا فَاتَ الْخَلِيلُ

التَّحْضُلُ [et-teḥaṣṣul] [tefa'ul] vezninde) Bir nesne bir araya birikip sābit ve bākī olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَحْضَلَ الشَّيْءُ إِذَا تَجَمَّعَ وَتَبَّتْ

الْمَحْضُولُ [el-maḥṣūl] Masdardır ki zikr olundu. Ve hāsıl ma'nāsına müsta'meldir ki husūl bulan nesneden 'ibārettir; ve minhu yukālu: هَذَا مَحْضُولٌ كَلَامُهُ أَيُّ حَاصِلُهُ Şārih der ki صَوْمٌ [şavm] ve فِطْرٌ [fiṭr] صَائِمٌ [şā'im] ve مُفْطِرٌ [muḥṭir] mevki'ine ikā' olunduğu gibi bu dahi فَاعِلٌ [fā'il] mevki'ine ikā' olundu.

الْحَصَلَ [el-ḥaṣal] (fethateynle) Dābbe olarak yāhūd çakıl yiyip cevfinde kalmak ma'nāsınadır; yukālu: حَصَلَتِ الدَّابَّةُ حَصَلًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَكَلَتِ التُّرَابَ أَوْ الْحَصَى فَبَقِيَ فِي جَوْفِهَا Ve mesānede taş peydā olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَصَلَ الصَّبِيُّ إِذَا وَقَعَ فِي الْحَصَى Ve

حَصَلَ [ḥaṣal] Hurmā koruğına denir pekişmezden akdem, 'alā-kavlin pekişip değırmilendiğı hengāmda itlāk olunur. Ve hurmānın ibtidā tomurcuklanıp çıkan çiçeğı koruğına denir sararmağa başladıkta. Ve buğdaydan ayırılan atılan nesneye denir ki زُوَانٌ [zuwān] ve karamuk gibi nesnelere. Ve harman yerinde temizlendik-

ten sonra kalan çeç ve pāk galleye denir.

الْحَصْلُ [el-ḥaṣl] (تَمْرٌ [temr] vezninde) حَصَلَ [ḥaṣal] ile ma'nā-yı evvelde mürādifdir.

الإِخْصَالُ [el-iḥṣāl] (hemzenin kesriyle) Hurmā koruğu حَصَلَ [ḥaṣal] olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَحْصَلَ النَّحْلُ بِمَعْنَى حَصَلَ

الْحُصَالَةُ [el-ḥuṣālet] (ثُمَّامَةٌ [ṣumāmet] vezninde) Bu dahi buğday içinde ayırtlanıp atılan delice ve karamuk makūlesine denir. Ve harman yerinde tenkiye ve temizlendikten sonra bākī kalan çeç galleye denir.

الْحَصِيلُ [el-ḥaṣīl] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bir nebāt adıdır.

الْحَوْصَلُ [el-ḥavṣal] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) ve

الْحَوْصَالَةُ [el-ḥavṣalā] (medd ile) ve

الْحَوْصَالَةُ [el-ḥavṣalet] (جَوْهَرَةٌ [cevheret] vezninde ve teşdīd-i lām'la lügattır) Kuşun kursağına denir ki insānın mi'cesi yerindedir, Fārisīde seng-dān denir; gıdāsı orada hāsıl olduğu için itlāk olunmuştur. Ve 'inde'l-ba'z حَوْصَالَةٌ [ḥavṣalet] her hayvānın karnından aşağı yerine denir, kasığına varınca kadar. Ve حَوْصَالَةُ الْحَوْضِ [ḥavṣaletu'l-ḥavd] havuzun nihāyetinde suyun müstakarr olduğu yere itlāk olunur. Ve

حَوْصَالَةٌ [ḥavṣalet] Masdar olur, kuş kendi kursağını tu'ce ile doldurmak ma'nāsına; yukālu: حَوْصَلَ الطَّائِرُ إِذَا مَلَأَ حَوْصَلَتَهُ

Mütercim der ki mü'ellif حَوْصَلَ [ḥavṣal] dedikleri kuştan sükūt eyledi. Ve o, su kuşlarından kebīrū'l-cüsse 'azīmū'l-havsala bir kuştur. Mısır'da بَجَعٌ [beca] ve جَمَلُ الْمَاءِ [cemelu'l-mā] dahi derler, ak tavşan tüyü

gibi tüyleri olmakla ondan kürk ittihāz eder, *Hayāt-ı Hayevān* sāhibinin beyānına göre siyāh nev'ci dahi olur.

الإِخْوِنِصَالُ [el-iḥvinṣāl] (إِخْرِنِجَامٌ [iḥrincām] vezninde) Kuş boynunu ensesine doğru büküp kursağını domaltmak ma'nāsınadır; yukālu: إِخْوِنِصَلَ الطَّائِرُ إِذَا تَنَى عُنُقَهُ وَأَخْرَجَ حَوْصَلَتَهُ

الْحَوْصَلُ [el-ḥavṣal] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) ve

الْمُحَوَّصَلُ [el-muḥavṣal] (مُجَوْهَرٌ [mucevher] vezninde) Bunlar da havuzun nihāyetinde su müstakarr olan yerine denir. Ve

حَوْصَلٌ [ḥavṣal] Şol koyuna denir, karnının göbeğinden yukarı tarafı 'azīm ola.

الْمُحَوَّصِيلُ [el-muḥavṣīl] (ism-i fā'il bün-yesiyle) Şol adama denir ki gebe karı gibi göbeğinden aşağısı domalıp kalkmış ola; yukālu: رَجُلٌ مُحَوَّصِيلٌ إِذَا كَانَ قَدْ خَرَجَ أَشْفَلُهُ مِنْ قِبَلِ سُرَّتِهِ كَالْحَبْلِيِّ

حَوْصَالَةٌ [Ḥavṣalā] (ḥā'nın fethiyle) Bir mevzi'dir.

الْمُحَوَّصِلَةُ [el-muḥavṣilet] (مُحَوَّصِلَةٌ [muḥaddiṣet] vezninde) Dā'imā ma'den türābından altını tahsīl ve temyīz eden hatuna denir ki ma'den rencberi olmuştur.

الْحَيْصَلُ [el-ḥayṣal] (صَيْقَلٌ [şayqal] vezninde) Sebzevāttan bādincāna denir.

[ح ض ل]

الْحَصْلُ [el-ḥaḍal] (ḥā'nın ve ḍād-ı mu'cemenin fethiyle) Hurmā ağacının budaklarının dipleri fāsīd ve tebāh olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَصَلَتِ النَّخْلَةُ حَصَلًا Ve onun islāhı şu vechledir ki budakların diplerinde funda yakıp o fāsīd olan lifler ve dallar bi'l-cümle muhterak olup ba'dehu yenden tazelənip hūb ve ceyyid lifler ve berg

dir. Ve

تَحْفُلُ [teħafful] Meclisin ashābı çoğalmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: تَحْفُلُ الْمَجْلِسُ إِذَا كَثُرَ أَهْلُهُ

الْإِحْتِفَالُ [el-iħtifāl] [ifti'āl] (vezninde)

Bu dahi birikmek ma'nāsınadır; yukālu: إِحْتَفَلَ الْقَوْمُ إِذَا إِحْتَفَلَ الْمَاءُ إِذَا اجْتَمَعَ وَجَاءَ بِمَلَأٍ جَنِينِهِ Ve çay sel ile māl-ā-māl akmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: إِحْتَفَلَ الْوَادِي بِالسَّيْلِ إِذَا جَاءَ بِمَلَأٍ جَنِينِهِ Ve bir nesne vāzih ve āşikāre olmak ma'nāsına müsta'meldir ki cem'iyetin lāzımıdır; yukālu: إِحْتَفَلَ الشَّيْءُ إِذَا وَصَحَ

ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: إِحْتَفَلَ فِيهِ إِذَا بَالَعَ Ve umūr ve mesālihe hüsn-i kıyām ve ihtimām eylemek ma'nāsınadır ki cem'iyetli tutmaktan 'ibārettir; yukālu: هُوَ يَحْتَفِلُ بِالْأُمُورِ أَي يُحْسِنُ الْقِيَامَ بِهَا

Ma'ānāsınadır; yukālu: مَا اِحْتَفَلَ بِهَ أَي مَا بَالَى Ve yol belli ve 'ayān olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِحْتَفَلَ الطَّرِيقُ إِذَا بَانَ وَظَهَرَ Lākin bunda tekrār şā'ibesı vardır. Ve at kısmı makdūru olan seğirtmekten henüz 'uhde-i iktidārında bakiyye var iken rākibine nihāyet-i vüs'unu sarf eyledi sūretini göstermek ma'nāsınadır; yukālu: إِحْتَفَلَ الْفَرَسُ إِذَا أَظْهَرَ لِفَارِسِهِ أَنَّهُ بَلَغَ أَقْصَى حُضْرِهِ وَفِيهِ بَقِيَّةٌ

التَّحْفِيلُ [et-taħfīl] [teħfīl] (vezninde)

Biriktirmek ma'nāsınadır; yukālu: حَفَلَهُ إِذَا جَمَعَهُ Ve tezyīn eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَفَلَهُ إِذَا رَزَيْتَهُ Ve taşriye ma'nāsınadır ki satılık koyunu memesinde süt cem' olup pek sütlü görünmek için birkaç gün sağlamayıp hāli üzere komaktan 'ibārettir; yukālu: كَالْإِشْرَافِ إِذَا صَرَّاهَا "نَهَى عَنِ بَيْعِ الْمُحَفَّلَةِ"

الْحَافِلُ [el-ħāfil] Süt ile dopdolu olan me-

meve vasf olur; cem'i حَفْلٌ [ħuffel]dir, رُكْعٌ [rukka] vezninde; yukālu: صُرِعَ حَافِلٌ أَي كَثِيرٌ لَبَنُهُ Ve memesi pek sütlü hayvāna denir, te'nīsle de müsta'meldir.

الْحَفُولُ [el-ħafūl] [şabūr] (vezninde)

Bu dahi memesi pek sütlü hayvāna denir; yukālu: نَاقَةٌ حَافِلَةٌ وَحَفُولٌ وَشَاةٌ حَافِلٌ أَي كَثِيرُ اللَّبَنِ فِي صُرْعِهَا

الْحَفَلَى [el-ħafelā] [cemezā] (vezninde) ve

الْأَحْفَلَى [el-aħfelā] (hemze ile) حَفَلَى [cefelā] ve أُحْفَلَى [ecfelā] kelimelerinde lügatlerdir ki zikr olundu.

الْحَفِيلُ [el-ħāfil] [emīr] (vezninde) حَفْلٌ [ħāfil] gibi cem'-i kesire denir; yukālu: جَفَعُ

Ve bir nesneyi mübāлага vechiyle ahz eden adama denir, ke-mā se-yuzkeru.

الْحَفِيلَةُ [el-ħāfīlet] [sefinet] (vezninde)

Götürü ve mecmū' ma'nāsınadır; yukālu: جَاؤُوا بِحَفِيلَتِهِمْ أَي بِأَجْمَعِهِمْ

الْمَحْفِلُ [el-maħfil] [meclis] (vezninde) ve

الْمَحْفَلُ [el-maħfel] [maħ'ad] (vezninde) ve

الْمُحْتَفَلُ [el-muħtefel] [iħtifāl]den ism-i mekān olarak) Cem'iyet-gāha denir; yukālu: هَذَا مُحْفِلٌ الْقَوْمِ وَمُحْفَلُهُمْ وَمُحْتَفَلُهُمْ أَي مُجْتَمَعُهُمْ

الْحَفْلَةُ [el-ħāflet] [temret] (vezninde)

İfrāt ve mübāлага ma'nāsınadır; yukālu: رَجُلٌ حَفِيلٌ وَدُو حَفْلٌ وَحَفْلَةٌ أَي مُبَالَعٌ فِيمَا أَخَذَ فِيهِ Ve bir husūsta cidd ve mübāлага eylemeğe denir; yukālu: أَخَذَ لِلْأَمْرِ حَفْلَتَهُ أَي جَدَّ فِيهِ

الْحُفَالَةُ [el-ħufālet] [ħuşālet] (vezninde)

ve mürādifidir ki bir şey'in rüzāl ve kemterine denir. Ve dühn ve tūbin rakīk olan

posasına ve tüflüne denir. Ve süt köpüğüne denir.

الْحِفْوَلُ [el-ḥifvel] (خِرْوَعٌ [ḫirvaʿ] vezninde) Bir cins şecerdir ki yemişi hurde erik kadar ve acımtırak ve me'kūl olur.

الْحَوْفَلَةُ [el-ḥavfelet] (حَوْصَلَةٌ [ḥavṣalet] vezninde) İri zeker başına denir. Ve masdar olur, bir adamın zekerinin başı şişip kabarmak ma'nāsına; yukālu: إِذَا حَوْفَلَ الرَّجُلُ إِذَا صَارَ حَقْلًا انْتَفَحَتْ حَوْفَلَتُهُ

الْحُفَالُ [el-ḥufāl] (غُرَابٌ [ḡurāb] vezninde) Cem'-i 'azīm ma'nāsıdır; yukālu: جَاؤُوا حَاؤُوا Ve müctemī' olmuş süte denir.

الْمُحَافِلُ [el-muḥāfil] (مُجَادِلٌ [mucādil] vezninde) Şān ve nāmūsunu hıfz ve vikāye eden adama itlāk olunur; yukālu: هُوَ مُحَافِظٌ عَلَى حَسَبِهِ مُحَافِظٌ أَي يَضُونُهُ

ذَاتُ الْحَفَائِلِ [Zātu'l-Ḥafā'il] Bir mevzi'dir.

حَفَائِلُ [Ḥufā'il] (ḥā'nın zammıyla) Bir mevzi' yāhūd bir vādī ismidir.

الْحَفَيْلُ [el-ḥafeylel] (سَمَيْدَعٌ [semeйдаʿ] vezninde) Bir şecer ismidir.

[ح ق ل]

الْحَقْلُ [el-ḥaql] (عَقْلٌ [ʿaql] vezninde) Toprağı pāk ve münbit tarlaya denir, حَقْلَةٌ [ḥaqllet] dahi denir, تَمْرٌ [temr] ve تَمْرَةٌ [temret] gibi; ve minhu'l-meselu: "لَا تُنْبِتُ الْبَقْلَةَ: "Cevher-i insāniyyet asıl adamdan me'mūldür diyecek yerde irād olunur. Ve

حَقْلٌ [ḥaql] Yaprakları gereği gibi şu'belenip tarlayı basmış güir ve onat gök ekine denir, 'alā-kavlin derneklenip topraktan zuhūra başlamış olan yāhūd henüz tāze ve yeşil iken itlāk olunur.

الْحَقْلَةُ [el-ḥaqllet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde)

حَقْلٌ [ḥaql] ma'nāsındır, ya'nī müfredidir. Ve deveye mahsūs bir 'illet adıdır ki karnı sancılanmaktan 'ibārettir. Ve toprak yemekten nāşī at kısmının karnına 'arız olan veca'a denir. Ve bu ma'nāda masdar olur, ke-mā se-yuzkeru.

الْإِحْقَالُ [el-iḥqāl] (hemzenin kesriyle) Tarla ve ekin حَقْلٌ [ḥaql] olmak ma'nāsındır, yukālu: أَحَقَلْتُ الْأَرْضَ وَأَحَقَلَ الرَّزْعُ إِذَا صَارَ حَقْلًا

الْمَحَاقِلُ [el-meḥāqil] (مَحَافِلٌ [meḥāfil] vezninde) Merāzi' ma'nāsındır ki مَزْرَعَةٌ [mezraʿat]ın cem'idir; müfredi مَحَقْلَةٌ [maḥqalet]tir; yukālu: فِي أَرْضِهِ مَحَاقِلٌ أَي مَزَارِعٌ

الْمُحَاقَلَةُ [el-muḥāqalet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Tarlada olan ekini henüz salāhı 'ayān olmazdan mukaddem satmak, 'alā-kavlin henüz sünbülede olanı der-enbār olan buğdaya satmak ve 'inde'l-ba'z hāsılın sülüsüne yā rubu'une yāhūd ondan ekall ve eksere 'akd-i müzāra'a eylemek yāhūd tarlayı bir mikdār buğday bedeli iktirā eylemek ma'nāsındır. Kāle'ş-şārih ve minhu'l-hadīsu: "نَهَى عَنِ الْمُحَاقَلَةِ" وَهِيَ بَيْعُ الرَّزْعِ قَبْلَ بُدْوِ صَلَاحِهِ أَوْ بَيْعُهُ فِي سَبِيلِهِ بِالْحِنْطَةِ أَوْ الْمَزَارَعَةِ بِالثَّلْثِ أَوْ الرَّبْعِ أَوْ أَقَلِّ أَوْ أَكْثَرَ أَوْ كَثِيرًا الْأَرْضِ بِالْحِنْطَةِ

الْحِقْلَةُ [el-ḥiqllet] (ḥā'nın kesriyle ve harekāt-ı selāsıyla cā'izdir) Havuzda kalan sāfī su bakiyyesine denir. Ve kapta kalan süt bakiyyesine denir. Ve seçilen hurmā döküntüsüne denir. Ve kāsenin dudağından aşığınca dolusuna denir. Ve Yemāme'de bir nāhiye ismidir.

الْحَقْلُ [el-ḥaqal] (fethateynle) Deve zikr olunan حَقْلَةٌ [ḥaqllet] marazına uğramak ma'nāsındır, حَقْلَةٌ [ḥaqllet] gibi, kezālik at dahi حَقْلَةٌ [ḥaqllet] dediği karın veca'ına

uğramak ma'nāsınadır; yukālu: حَقَلَ البَعِيرُ وَالْفَرَسُ حَقْلَةً وَحَقْلًا إِذَا أَصَابَ الْحَقْلَةَ

الْحَقْلُ [el-ħiql] (hā'nın kesriyle) Mihaffeye denir. Ve batn emrāzından bir maraz adıdır. Ve davarın çayırm yemekten bağırsaklarında hāsıl olan suya denir.

الْحَقَالُ [el-ħuqāl] (غُرَابٌ [gūrāb] vezninde) Bu dahi batn-ı devābbda çayırdan hāsıl olan suya denir.

الْحَقِيلَةُ [el-ħaqīlet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) حَقَالٌ [ħuqāl] ma'nāsınadır, cem'i حَقَائِلٌ [ħaqā'il]dir. Ve hurmānın rüzāl ve kemterine denir ki ayırtlanıp atılır.

الْحَقِيلُ [el-ħaqīl] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Şol yüksekçe arza denir ki dağlık derecesine bālig olmaya; yassımtırak bayırca yer olacaktır. Ve bir nebāt adıdır.

الْحَوْقَلَةُ [el-ħavqalet] (حَوْصَلَةٌ [ħavṣalet] vezninde) Şol gerdanı uzun şışeye denir ki sakkālar taşırlar. Ve süst ve sölpük zekere denir. Ve adımları sık sık atarak tiz tiz yürümek ma'nāsınadır; yukālu: حَوْقَلَ الرَّجُلُ إِذَا وَرَمَهُ مَشَى سَرِيعًا وَقَارَبَ الْحَطْرَ Ve za'f ve 'aciz ve iyā' ma'nāsınadır; yukālu: حَوْقَلَ الرَّجُلُ إِذَا ضَعُفَ وَأَعْيَا Ve uyumak ma'nāsınadır; yukālu: حَوْقَلَ الرَّجُلُ إِذَا نَامَ Ve cimā'dan 'aciz olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَوْقَلَ الشَّيْخُ إِذَا اعْتَمَدَ بِيَدَيْهِ Ve pīr ve sāl-horde adam nā-tüvānlıktan ellerini böğrüne dayamak ma'nāsınadır ki kıyāma 'acizden neş'et eder; yukālu: حَوْقَلَ الشَّيْخُ إِذَا اعْتَمَدَ بِيَدَيْهِ Ve öte kakmak ma'nāsınadır; yukālu: حَوْقَلَهُ إِذَا دَفَعَهُ

الْحَقَيْلُ [el-ħayqal] (شَيْقَالٌ [şayqal] vezninde) Hayr ve menfa'atsiz adama denir; yukālu: هُوَ حَقَيْلٌ أَي لَا خَيْرَ فِيهِ

الْحَوْقَالُ [el-ħavqal] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde)

de) Zekere denir.

الْحَاقُولُ [el-ħāqūl] Bir nev' balık ismidir ki yeşil ve uzun olur.

حَقْلٌ [Hāql] (تَمْرٌ [temr] vezninde) Cebel-i Ece' kurbünde bir karyedir. Ve Eyle kurbünde bir karyedir. Ve kabīle-i Suleym yurdunda bir dere adıdır. Ve sāhil-i şehr-i Teymā ismidir.

مِخْلَافُ الْحَقْلِ [Miħlāfu'l-Hāql] Yemen'de bir ülkedir.

حَقْلُ الرَّخَامَى [Hāqlu'r-Reħāmā] (نَقْلُ الْيَتَامَى [naqlu'l-yetāmā] vezninde) Bir mevzi'dir.

الْحَقَالِيَّةُ [el-ħukāliyyet] (غُرَابِيَّةٌ [gūrābiyyet] vezninde) Yemen'de bir hısndır.

حِقَالٌ [Hiqāl] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bir mevzi'dir.

حَقَالٌ [Hāqāl] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) İbn Enmār'dır.

[ح ك ل]

الْحُكْلُ [el-ħukl] (hā'nın zammıyla) Āvāzı işitilmeyen hayvāna denir, karınca gibi; yukālu: تَكَلَّمُ كَلَامَ الْحُكْلِ وَأَصِيبُ وَهُوَ تَكَلَّمُ مِثْلَ مِزْبُورٍ مَا لَا يُسْمَعُ صَوْتُهُ كَالذَّرِّ emr sīgasiyladır; pire ve kehle dahi bu nev'dendir. Ve

حُكْلٌ [Hūkl] Süleymān peygamberin 'alā-nebiyyinā ve 'aleyhi's-selām ismidir. Mü'ellifin Başā'ir'de beyānına göre سَلِيمَانُ [Suleymān] kavlı-rācihte ism-i 'cemī olmakla ism-i māder-zādları olur. Pes bir ism-i şerīfi dahi حُكْلٌ [Hūkl] olur, lākin buna ta'arruz eylememiştir. Ve sā'irlerin beyānına göre سَلِيمَانُ [Suleymān] ism-i 'Arabīdir; حُكْلٌ [Hūkl], دَاوُدُ [Dāvūd] gibi 'alem-i 'İbrānīdir. Ve

حُكْلٌ [ħukl] At kısmının topukları sölpük ve butları basık olmakla yürürken birbiri-

ne sirtülür olmağa denir.

الْحُكْمَةُ [el-ḥuklet] [عُرْفَةٌ] [ġurfet] vezninde) Lisānda olan tutkunluğa denir ki kelāmı hoşça beyān edip açıkça fehm olunmaz olur; yukālu: فِي لِسَانِهِ حُكْمَةٌ أَيُّ عَجْمَةٌ

الْحَكْلُ [el-ḥakl] [شَكْلٌ] [şekl] vezninde) Bir kelām müşkil ve müştebih olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَكَلَ عَلَيَّ الْخَبِيرُ حَكْلًا Ve süngüyü bir ayak üzerinde durgurmak ma'nāsınadır; yukālu: حَكَلَهُ بِالْعَصَا إِذَا ضَرَبَهُ بِهَا

الْإِحْكَالُ [el-iḥkāl] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir kelām ve haber müşkil ve müştebih olmak ma'nāsınadır; tekūlu: أَحْكَلَ عَلَيَّ Ve bir kimse üzere şerr ve fitne koparmak ma'nāsınadır; yukālu: أَحْكَلَ عَلَيْهِمْ إِذَا آثَارَ عَلَيْهِمْ شَرًّا

الْحَوَكَلُ [el-ḥavkel] [جَوْهَرٌ] [cevher] vezninde) Bodura denir. Ve bahil ve nākese denir.

الْحَوَكَلَةُ [el-ḥavkelet] [حَوَاصِلَةٌ] [ḥavşalet] vezninde) Bir güne yürümeye denir.

الْإِحْتِكَالُ [el-iḥtikāl] [إِفْتِعَالٌ] [ifti'al] vezninde) Bir mādde tutkunlanıp müşkil ve müştebih olmak ma'nāsınadır; yukālu: اِخْتَكَلَ عَلَيْهِ الْأَمْرُ إِذَا اشْتَكَلَ وَالتَّبَسَّ Ve lisān 'Arabī iken 'acemiyye ta'allüm eylemek ma'nāsınadır, murād 'Arabların Türkçe tekellümleri gibi tekellüm eder olmaktadır; 'acemiyyet] [acemiyyet] mukābilidir, Rūm ve Türk ve Fürs ve sā'ir lisāna şāmildir; yukālu: اِخْتَكَلَ الرَّجُلُ إِذَا تَعَلَّمَ الْعَجَمِيَّةَ بَعْدَ الْعَرَبِيَّةِ

الْحَاكِلُ [el-ḥākil] Bir nesneyi tahmīn ve takdīr eden adama denir ki ehl-i hibre dediğimiz olacaktır; yukālu: رَجُلٌ حَاكِلٌ أَيُّ مُحَيِّقٌ

التَّحْكُلُ [et-teḥakkul] [تَفْعُلٌ] [tefa'ul] vezninde) Cehlden nāşī lecc ve 'inād eylemek ma'nāsınadır, her ne husūsta olursa olsun; yukālu: تَحْكَلُ فَلَانٌ إِذَا لَجَّ جَهْلًا

[ح ل ل]

الْحَلُّ [el-ḥall] (ḥā'nın fethi ve lām'ın teşdidiyle) ve

الْحُلُولُ [el-ḥulūl] [فُعُودٌ] [ku'ūd] vezninde) ve

الْحَلَلُ [el-ḥalel] (fethateynle ki nevādiridir) Bir yere nüzül edip konmak ma'nāsınadır; yukālu: حَلَّ الْمَكَانَ وَبِالْمَكَانِ حَلًّا وَحُلُولًا وَحَلَلًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا نَزَلَ بِهِ Ve gāh olur ki bā' harfiyle müte'addī olur, kondurmak ma'nāsına. Harf-i bā' hemze-i if'āl] [if'al]i mu'ākib oldu ki onunla hemzeden istignā olundu; yukālu: حَلَّ بِهِ إِذَا جَعَلَهُ يُحَلُّ

حَلٌّ [ḥall] Seġirtmek ma'nāsınadır; yukālu: حَلَّ الرَّجُلُ إِذَا عَدَا Ve düğümü çözmek ma'nāsınadır; yukālu: حَلَّ الْعُقْدَةَ إِذَا تَقَضَّهَا Mü'ellifin *Başā'ir*'de beyānına göre işbu حَلٌّ [ḥall] māddesi çözmek ma'nāsına mevzū'dur, ma'ānī-i sā'ire birer münāsebet ve tasavvur ile ondan münşā'ibdir. Ve

حَلٌّ [ḥall] ve

حُلُولٌ [ḥulūl] Donmuş nesnenin donu çözümlüp erimek ma'nāsınadır; yukālu: حُلَّ الْعَجَامِدُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا أُذِيبَ Ve bir mekân meskūn olmak ma'nāsınadır; yukālu: حُلَّ الْمَكَانَ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا سُكِنَ

حَلٌّ [ḥall] [شَيْرَجٌ] [şeyrec] isimdir ki susam yağıdır, şīr-i rūgan muharrefidir şırlagan ta'bīr olunur; yukālu: مَا فِي الْقَنْدِيلِ حَلٌّ أَيُّ شَيْرَجٌ

الْحَالُّ [el-ḥāl] Bir mahalle konan adama denir; cem'i حُلُولٌ [ḥulūl] gelir ḥā'nın zam-

mıyla ve خَلَّالٌ [ḥullāl] gelir عُمَالٌ [ʿummāl] vezninde ve خُلِّلٌ [ḥullel] gelir, رُكَّعٌ [rukkaʿ] vezninde.

الإختلال [el-iḥtilāl] [iftiʿāl] vezninde) Bu dahi bir yere konmak maʿnāsınadır; yukālu: إختلَّ المَكَانَ وبِالمَكَانِ إِذَا نَزَلَ بِهِ yukālu:

الإختلال [el-iḥlāl] (hemzenin kesriyle) Bir yere kondurmak maʿnāsınadır; yukālu: بهِ أَخَلَّهَ المَكَانَ وبِالمَكَانِ إِذَا جَعَلَهُ يَحُلُّ بِهِ Ve hācī ihrāmdan çıkmak maʿnāsınadır; yukālu: أَخَلَّ اللهُ أَيُّ أَخَلَّ مِنْ إِخْرَامِهِ إِذَا خَرَجَ كُيْلَهُ اللهُ أَيُّ أَخَلَّ اللهُ عَلَيْهِ Ve bir nesneyi vācib ve lāzım kılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَخَلَّ اللهُ عَلَيْهِ أَيُّ أَوْجَبَهُ Ve koyunun sütü azalmak, ʿalā-kavlin memesi kurumakla çayır otlayıp yeniden memesi sütlenmek maʿnāsınadır; yukālu: أَخَلَّتِ الشَّاةُ إِذَا قَلَّ لَبْنُهَا أَوْ يَبَسَ فَأَكَلَتِ الرَّبِيعَ فَدَرَّتْ Ve eşhür-i hurumdan çıkıp eşhür-i helāle girmek yāhūd harem-i şerīften جُلَّ [ḥill]e çıkmak yāhūd der-ʿuhde eylediği ʿahd ve mīsāktan çıkmak maʿnāsınadır; yukālu: أَخَلَّ الرَّجُلُ إِذَا دَخَلَ فِي أَشْهُرِ الجَلِّ أَوْ كَخَرَجَ إِلَى الجَلِّ أَوْ مِنْ مِيثَاقٍ كَانَ عَلَيْهِ أَخَلَّ الرَّجُلُ بِنَفْسِهِ إِذَا اسْتَوْجَبَ العُقُوبَةَ

التَّخْلِيلُ [et-tahlīl] [tefʿīl] vezninde) Bu dahi bir adamı bir yere kondurmak maʿnāsınadır; yukālu: خَلَّلَهُ المَكَانَ إِذَا جَعَلَهُ يَحُلُّ بِهِ Ve bir nesneyi helāl kılmak maʿnāsınadır; yukālu: خَلَّلَهُ اللهُ أَيُّ جَعَلَهُ خَالَا Ve keffāret-i yemīn eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَحَلَّلٌ [taḥill] ve تَحَلَّلَةٌ [taḥillet] gibi, ke-mā se-yuzkeru. Ve bu maʿnādan ahz ile bir nesneyi hiffet ve sühütle tutmakta istiʿmāl olunur; ve minhu ضَرْبًا ضَرْبَهُ صَرْبُهُ أَيُّ كالتَّعْزِيرِ يَعْنِي لَمْ يَبَالِغْ فِيهِ

المُحَالَّةُ [el-muḥālet] (teşdīd-i lām'la مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bir kimse ile bilece konmak maʿnāsınadır; yukālu: إِذَا مُحَالَّةً إِذَا نَزَلَ مَعَهُ

الْحَلِيلَةُ [el-ḥalīlet] [sefīnet] vezninde) Bir adamın zevcesine itlāk olunur. Ve zevcine حَلِيلٌ [ḥalīl] denir. Ve bi-maʿnā fāʿil tasavvuruyla zevceye de حَلِيلٌ [ḥalīl] itlākı cāʿizdir, zīrā her biri āherin mahalline hulūl eder, bīgāne kısmı hulūl edemez yāhūd ehadühümā āherin izārını hall edip yāhūd birbirine helāl olduklarına mebnīdir.

الْحَلَّةُ [el-Ḥallet] (ḥā'nın fethiyle) Bağdād aʿmālinden Duceyl nāhiyesinde bir kasabadır, hālen lisānımızda kesr ile müteʿāreftir. Ve Ḍariyye ile Yemāme beyninde bir yüksekçe yerin ismidir yāhūd bilād-ı Ḍabbe'de bir toprağı dürtüşt mevzi'ın adıdır. Ve

حَلَّةٌ [ḥallet] Sazlıktan örölmüş büyük zembile denir. Ve konak yerine denir, مَحَلَّةٌ [maḥallet] maʿnāsına; yukālu: نَزَلُوا بِالحَلَّةِ Ve Şām'da bir mevzi' adıdır. Ve حَلَّةُ الشَّيْءِ [ḥalletu's-şeyʾ] (ḥā'nın fethi ve kesriyle) bir nesnenin cihetine ve doğru semtine denir; yukālu: هَذِهِ لَيْسَتْ بِحَلَّةٍ أَيُّ Ve vücūda ʿarız olan kırıklığa ve zaʿf ve fütūra itlāk olunur; ḥā'nın kesriyle de cāʿizdir; yukālu: فِيهِ حَلَّةٌ أَيُّ ضَعُفٌ وَفُتُورٌ وَتَكَسُّرٌ

الْحِلَّةُ [el-ḥillet] (ḥā'nın kesriyle) Bir yere konup ārām eden kavm ve cemāʿate denir; tekūlu: وَرَأَيْتُ بِهَا حِلَّةً أَيُّ قَوْمًا نَزَلُوا

حِلَّةٌ [ḥillet] Binā-i nevʿ olur, konmak heyʿetine denir ki ondan konuş ile taʿbīr olunur; yukālu: لَهُمْ حِلَّةٌ سَهْلَةٌ وَهِيَ هَيْئَةُ الحُلُولِ Ve bir mahalde müctemīʿ cümle-i büyūta

ıtlāk olunur ki bādiye-nişinler oba ve ehl-i şehri mahalle ta'bir ederler, 'alā-kavlin yüz hāneden 'ıbāret olan büyüta ıtlāk olunur; yukālu: بِهَا حَلَّةٌ أَيْ جَمَاعَةُ بِيُوتِ النَّاسِ أَوْ هِيَ مَائَةٌ Ve meclise ıtlāk olunur. Ve kavmin cem'iyet-gāhına ıtlāk olunur; cem'i حِلَالٌ [hılāl] gelir hā'nın kesriyle. Ve

حَلَّةٌ [hillet] Bir cins dikenli çalıya denir ki mevāşî mer'asındandır ve onlara be-gāyet yarar. Ve hasır şukkasına denir. Ve

حَلَّةٌ [Hillet] Bir belde adıdır ki emir-i 'Arab Şadağa b. Dubeys b. Mezyed binā eylemekle hālen Mezyediyye ile müte'areftir. Ve Huveyze kurbünde bir karye ismidir ki Dubeys b. 'Afif nām emir-i 'Arab binā eylemiştir. Ve

حَلَّةٌ بِنُ قَيْلَةٍ [Hille b. Qaylet] A'māl-i Mezār'dan bir beldedir. Ve

حَلَّةٌ [hillet] Masdar olur, hacda kurbān kendisi zebh olunması helāl olan mahalle erişmek ma'nāsına; yukālu: حَلَّ الْهَدْيُ حَلَّةً مِنْ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا بَلَغَ الْمَوْضِعَ الَّذِي يَحِلُّ فِيهِ نَحْرُهُ Ve mutallaka hatun 'iddetinden çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: حَلَّتِ الْمَرْأَةُ إِذَا خَرَجَتْ مِنْ عِدَّتِهَا

الْحُلَّةُ [el-ḥullet] (hā'nın zammıyla) Ku-maştan ve āher sevbden ridā ve izārın mecmū'una denir. Elbette حُلَّةٌ [ḥullet] iki sevbden olur, bir sevbe ıtlāk olunmaz, 'alā-kavlin حُلَّةٌ [ḥullet] içi astarlı sevbe ıtlāk olunur. Şārih der ki kavli-i evvel ercahtır ve o iki sevbi cins-i vāhid olmağa muhtācdır; yukālu: جَاءَ وَعَلَيْهِ حُلَّةٌ وَهِيَ إِزَارٌ وَرِدَاءٌ بُودٌ وَغَيْرُهُ وَلَا يَكُونُ حُلَّةً إِلَّا مِنْ ثَوْبَيْنِ أَوْ ثَوْبٍ Ve

حُلَّةٌ [ḥullet] Silāha ıtlāk olunur, zırh ve sipper ve sā'iri gibi; cem'i حُلَلٌ [ḥulel] gelir, حِلَالٌ [hılāl] gelir

hā'nın kesriyle.

ذُو الْحُلَّةِ [Zu'l-Ḥullet] 'Avf b. Hāriş b. 'Abdumenāt lakabıdır.

الْمَحَلَّةُ [el-meḥallet] (mīm'in ve hā'nın fet-hiyle) Konak yerine denir; yukālu: هِيَ مَحَلَّةٌ Ve Mısır'da bir belde ve on dört mevzi' ismidir.

الْمِخْلَالُ [el-miḥlāl] (miḥrāb) [مِخْرَابٌ] vez-ninde) Şol çayırılığa ve merg-zāra denir ki ona ebna-i seb'l çok konar ola; ism-i ālet menziline tenzīl olunmuştur; yukālu: مِخْلَالٌ إِذَا كَانَتْ تَحِلُّ النَّاسُ فِيهَا كَثِيرًا

الْمُحِلَّتَانِ [el-muḥilletān] (ism-i fā'il 'unvānı ve tesniye bünyesiyle) Tencere ile el de-ğirmenine ıtlāk olunur ki bādiye-nişinlere edevāt-ı nüzülün elzemleridir.

الْمُحِلَّاتُ [el-muḥillāt] (bu dahi mīm'in zammı ve hā'nın kesri ve cem' bünyesiyle) Tencere ve el değırmeni ve kova ve kırba ve çanak ve bıçak ve balta ve çakmak makūlesi edevāta ıtlāk olunur, zīrā havāyic-i mezbūresi mevcūd ve mükemmel olan müsāfir dil-hāhı olan mahalle nüzül ederler ve illā bir obaya yāhūd karye semtine nüzül eylemeğe muztarr olurlar; yukālu: نَزَلُوا وَمَعَهُمُ الْمُحِلَّاتُ وَهِيَ الْقِدْرُ وَالرَّحَى وَالذَّلْوُ وَالْقَرْبَةُ وَالْجَفَنَةُ وَالسَّكِينُ وَالْفَأْسُ وَالرَّزْدُ مِنَ الْأَشْيَاءِ الَّتِي لَا بُدَّ لِلنَّازِلِ مِنْهُ

الْمُحِلَّةُ [el-muḥillet] (ism-i fā'il bünyesiyle) Şol akıntı ve dere ağzına denir ki içine haşem-nişin evlerinden bir yā iki ev sığışır ola; yukālu: تَلَعَةُ مُحِلَّةٌ إِذَا كَانَتْ تَضُمُّ بَيْتًا أَوْ بَيْتَيْنِ

الْحِلُّ [el-ḥill] (hā'nın kesriyle) Hācī ihrāmdan çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: حَلٌّ مِنْ إِخْرَامِهِ جَلًّا مِنْ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا خَرَجَ فَعَلَهُ فِي حِلِّهِ وَحِزْمِهِ بِالْكَسْرِ وَالضَّمِّ فِيهِمَا أَيْ Ve وَقْتُ إِخْلَالِهِ وَإِخْرَامِهِ

حِلٌّ [hīll] Arz-ı Mekke'de harem havzasından hāric olan mahalle itlāk olunur ki harem mukābilidir. Ve bu tesmiye bi'l-masdar'dır; yukālu: صَارَ فِي الْحِلِّ وَهُوَ مَا جَاوَزَ الْحَرَمَ Ve helāl olan şey'e denir; yukālu: هُوَ حِلٌّ أَيْ لَيْسَ بِحَرَامٍ Ve helāl olmak ma'nāsına masdar olur; yukālu: حَلَّ الشَّيْءُ جَلًّا مِنَ الْبَابِ "حِلٌّ" Ve kavlu'l-'Arab: "حِلٌّ" "زُكِرَ فِي فَاسْلِ الْبَابِ". Ve

حِلٌّ [hīll] Tahlīl-i yemīn ma'nāsından ism olur, 'uhde-i yemīnden çıkmāğa denir. Ve ok nişānına denir.

الْحَلَالُ [el-ḥelāl] (seḥāb [seḥāb] vezninde) İhrām'dan çıkmış hāciye denir, "حَلٌّ-يَحِلُّ" "حَلٌّ سِغَاسِي" denmez, kıyās ise حَالٌ [hāl] olmaktır; yukālu: حَلَّ شَارِيهِنِ الْمُحْرَمُ فَهُوَ حِلٌّ كَمَا ذُكِرَ وَحَالٌ لَا حَالٌ [hulūl] ma'nāsından iltibās vāhimesine mebnī حَالٌ itlāk olunmadı. Ve

حَلَالٌ [ḥelāl] Harām olmayan şey'e denir; ḥā'nın kesriyle de cā'izdir; yukālu: شَيْءٌ حَلَالٌ صِدٌّ حَرَامٍ Ve

حَلَالٌ [Ḥelāl] Esāmīdendir: Ḥelāl b. Sevr b. Ebī'l-Ḥelāl el-'Atekī ve Bişr b. Ḥelāl ve Aḥmed b. Ḥelāl muhaddislerdir.

الْحُلُولُ [el-ḥulvū'l-ḥelāl] Şübbe ve rībe ve iftirā şā'ibesinden 'ārī olan kelāma itlāk olunur; yukālu: كَلَامُهُ حُلُولٌ حَلَالٌ أَيْ لَا رِبِيَّةَ فِيهِ

الْحُلُولُ [el-ḥulūl] (ḥulūl [ḥulūl] vezninde) Konmak ma'nāsınadır ki zikr olundu. Ve kurbānlık hayvān hacda zebh olunacağı mahalle bālig olmak ma'nāsınadır, حِلَّةٌ [hīllet] gibi; yukālu: حَلَّ الْهَدْيِ حِلَّةً وَحُلُولًا Ve vācib ve lāzım olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَلَّ أَمْرٌ اللهُ عَلَيْهِ أَيْ وَجِبَ

الْمُحِلُّ [el-muḥīll] (ism-i fā'il bünyesiyle) Harām olan şey'in hurmetini nakz ile helāl 'add eden, 'alā-kavlin eḣşür-i hurumun hurmetini nakz edip ri'āyet ve itibār eylemeyen kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ مُحِلٌّ أَيْ مُتَّهَكَ لِلْحَرَامِ أَوْ لَا يَرَى لِلشَّهْرِ الْحَرَامِ حُرْمَةً **الْحَلِيلُ** [el-ḥalīl] (emīr [emīr] vezninde) Bu dahi helāl ma'nāsınadır ki harām mukābilidir.

الْإِسْتِحْلَالُ [el-istiḥlāl] Bir nesneyi helāl ittiḥāz eylemek yāhūd bir kimseden helāllik dilemek ma'nāsınadır ki hukūku helālleşmek ta'bir olunur; yukālu: إِسْتَحْلَلَهُ إِذَا سَأَلَ أَنْ يُحْلَلَ لَهُ أَوْ يُقَالَ اسْتَحْلَلَ الشَّيْءَ إِذَا سَأَلَ أَنْ يُحْلَلَ لَهُ **الْحِلَالُ** [el-ḥilāl] (ḥā'nın kesriyle) Nisvāna mahsūs bir güne merkeb ismidir, miḥaffe gibi. Ve pālānın esbāb ve edevātına denir.

التَّحْلِيلَةُ [et-teḥīllet] ve

التَّحْلُلُ [et-teḥīll] (tā'ların fethi ve ḥā'ların kesriyle) tahlīl [taḥlīl] gibi masdarlardır ve sīga-i ahīre şāzzdır, keffāret-i yemīn eylemek ma'nāsınadır ki yemīnden hānis olmayıp bir nesne ile çıkmaktan 'ibārettir; yukālu: حَلَّلَ الْيَمِينَ تَحْلِيلًا وَتَحْلَةً وَتَحَلًّا إِذَا كَفَرَهَا Yemīn eden adam, keffāret eylediği 'ukde-i yemīni hall eder. Ve

تَحْلَةٌ [taḥīllet] İsm olur, kendisiyle 'ukde-i yemīnin inihilāl bulacağı keffārete denir. Şārih der ki istisnā' bi'l-meşiyye dahi tahillettir; ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿قَدْ فَرضَ اللهُ لَكُمْ تَحْلَةً أَيْمَانِكُمْ﴾ أَيْ بَيْنَ مَا تَنْحَلُ بِهِ عُقْدَهُ Mü'ellifin *Başā'ir*'de beyānına göre التَّحْلَةُ الْقَسْمُ keffāretten ve istisnā' kavlinin mikdār-ı müddetinden dahi 'ibāret olur, meselā: وَاللهِ إِنَّ شَاءَ اللهُ أَفْعَلُ ذَلِكَ إِنْ شَاءَ اللهُ "لَا يَمُوتُ لِرَجُلٍ"

ثَلَاثَةٌ مِنَ الْوَلَدِ فَتَمَسُّهُ النَّارُ إِلَّا تَحِلَّةَ الْقَسَمِ“ أَيُّ إِلَّا قَدَّرَ اللهُ مَا يَقُولُ إِنَّ شَاءَ اللهُ Ya'nī “Bir müslimin üç vefatı eylese o kimseye nār-ı cehennem hemān inşā'allāh diyecek kadar müddet mess eder, ziyādesi mess eylemez.” Ve mess-i mezbürdan murād vürüd 'ale'n-nārdır. Ba'dehu 'Arab تَحِلَّةُ [tehilllet]-i kase mi kalil-i müfrıtte isti'māl eylediler, aslı veh-i mezkūr üzere yemīn yerini bulacak fi'l in mikdār-ı cüz'isine mübāşeretten 'ibārettir. Meselā bir mekānda ku'üd eylemek bābında bir kimse yemīn eylemekle mekān-ı mezbürda cüz'ice ku'üd eylese yemīn yerini bulup o kimse hānis olmaz. İşte تَحِلَّةُ الْقَسَمِ [tehillletu'l-ka sem] bundan 'ibārettir ki yemīni hall edecek kadar fi'l olur, ba'dehu lemhu'l-basar gibi kadr-i yesīrde isti'māl eylediler, kezālik istisnā' bi'l-meşiyeye ile hānis olmamakla onun telaffuzunda ve kadr-i müddetinde isti'māl eylediler.

التَّحْلُلُ [et-tehallul] (تَفْعُلُ [tefa'ul] vezninde) Yemīnde istisnā eylemek ma'nāsına müsta'meldir ki meşiyet-i ilāhiyyeye ta'likle yemīn eylemekten 'ibārettir: وَاللهِ تَحْلُلُ مَا أَفْعَلُ ذَلِكَ إِنَّ شَاءَ اللهُ فِي يَمِينِهِ إِذَا اسْتَشْتَى Ve bir kimse yoldan geldikten sonra yolun 'arızasından 'alil ve bī-mizāc olmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: تَحْلَلُ الشَّفَرُ بِالرَّجُلِ إِذَا اعْتَلَّ بَعْدَ قُدُومِهِ

الْحُلَّانُ [el-ḥullān] (ḥā'nın zammı ve lām'ın teşdidiyle) Keffāret-i yemīn için verilecek nesneye denir; tekūlu: أَعْطَاهُ حُلَّانَ يَمِينِهِ Ve oğlağa denir, جَدِّي [cedy] ma'nāsına yāhūd tāze kuzucağıza denir, حَرُوفُ [ḥarūf] ma'nāsına, 'alā-kavlin anasının karnını yarıp çıkardıkları oğlağa mahsüstür. Ve heder ve bātıl ma'nāsına

مُستā'meldir; yukālu: دَمُهُ حُلَّانٌ أَيُّ بَاطِلٌ

المُحَلَّلُ [el-muḥallil] (مُحَدِّثٌ [muḥaddis] vezninde) Yarışta iki bahs eden kimseye sālis olana denir ki eğer onları sebk ederse ödüllü alıp ve geri kalırsa garāmetten mu'af olur. Şārih der ki الْمُحَلَّلُ الْفَرَسُ الثَّلَاثُ فِي الرَّهَانِ إِنَّ سَبَقَ أَحَدٌ وَإِنْ سَبَقَ فَمَا عَلَيْهِ فَرَسٌ [feres] ile tefsiri müsāmahadır. Ve şol kimseye denir ki talāk-ı selāse ile mutallaka olan hatunu tezevvüc eyleye tā ki zevc-i evvele nikāhın hillini mü'eddī ola; yukālu: فَلَا نَ مُحَلَّلٌ فَرَا جَعُهُ وَهُوَ مُتَرَوِّجُ الْمُطَلَّقَةِ ثَلَاثًا لِتَحِلِّ لِلزَّوْجِ الْأَوَّلِ

الْإِنْجِلَالُ [el-inḥilāl] (إِنْفِعَالٌ [infi'āl] vezninde) Düğüm çözülmek ma'nāsınadır; yukālu: حَلَّ الْعُقْدَةِ فَأَنْحَلَّتْ

المُحَلَّلُ [el-muḥallel] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Azca nāçiz nesneye denir, şey-i yesīr ma'nāsına. Ve içine develer girip tekdīr ve tagyīr eylemiş suya denir; yukālu: مَاءٌ مُحَلَّلٌ إِذَا كَانَ قَدْ حَلَّتْهُ الْإِبِلُ فَكَدَّرَتْهُ

الْمَجْلُ [el-meḥill] (mīm'in fethi ve ḥā'nın kesriyle) Masdardır, مَرْجِعٌ [merci'] gibi; vācib ve lāzım olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَلَّ حَقِّي عَلَيْهِ مَجْلًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي Ya'nī أَيُّ وَجَبَ وَيُقَالُ حَلَّ الدُّنَيْنِ إِذَا صَارَ خَالًا مُدَّتْ-i ma'kūdesi tamām olmakla edāsı lāzım oldu. Şārih der ki medyūn olan 'Arablar hilālī görünce: “لَا مَرْجَبًا بِمَجْلِ الدُّنَيْنِ” dedikleri bundandır.

الْإِخْلِيلُ [el-iḥlīl] ve

التَّخْلِيلُ [et-tiḥlīl] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Zekerin deliğine denir; kezālik memenin deliğine denir, izāfetle müte'ayyen olur.

الْحَلَلُ [el-ḥalel] (fethateynle) Konmak ma'nāsınadır ki zikr olundu. Ve devābbın ayaklarında olan sölpuḳlüğe denir, 'alā-

kavlin sinirleri gevşek ve yumuşak olarak topuklarında olan sölpüklüğe denir yāhūd deve kısmına mahsüstür; ve yukālu: حَلَّ البعيرُ حَلًّا مِنَ البَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ بِهِ حَلٌّ وَهِيَ رَخَاوَةٌ فِي قَوَائِمِ الدَّابَّةِ أَوْ اسْتِرْحَاءٌ فِي العَصَبِ مَعَ رَسْحٍ [resah] Ve رَخَاوَةٌ فِي الكَعْبِ أَوْ تَخُصُّ الإِبِلَ ma'nāsınadır ki insānın kıynakları çelimsiz olmağa denir; tekūlu: حَلَّتْ يَا رَجُلٌ أَيَّ وَجَعَ بَوْرِكَكَ وَرُكْبَتَيْكَ

الأَحْلُ [el-eħall] Ma'nā-yı mezbūrdan vafıtır; mü'ennesinde حَلَاءٌ [ħallā] denir, cem'î حُلٌّ [ħull] gelir ħā'nın zammıyla.

إِخْلِيلٌ [İħlīl] (İklīl) [iklīl] vezninde) Bir vādī ismidir.

إِخْلِيلَاءٌ [İħlīlā] (medd ile) Bir dağın adıdır. Ve kasr ile Benū Esed yurdunda bir şi'bin adıdır.

المَحْلُ [el-Meħill] (mīm'in fethi ve ħā'nın kesriyle) Yemen'de bir karye adıdır.

الْحَلْحَلَةُ [el-ħalħalet] [زلزلة] [zelzelet] vezninde) Bir nesneyi depretilip oynatarak yerinden ayırıp alarga eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَلَحَلَهُمْ إِذَا أزالَهُمْ عَن مَوَضعِهِمْ وَحَرَكَهُمْ Ve deveye ħal ħal demek ma'nāsınadır; yukālu: حَلَحَلَ الإِبِلَ إِذَا قَالَ لَهَا حَلِ حَلِ

التَّحَلُّجُلُ [et-teħalħul] [تزلزل] [tezelzul] vezninde) Yerinden oynayıp alarga olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَلَحَلَهُمْ فَتَحَلَّحَلُوا

حَلِ حَالٍ [ħal ħal] (ħā'ların fethi ve lām'ların tenvīnleriyle yāhūd حَلٌّ [ħal] sükūn-ı lām'la) Deve zecr ve āzārındandır, eştirip yürütmek için onunla āzār ve igrā ederler.

الْحُلَاحِلُ [el-ħulāħil] [علايط] [ulābiṭ] vezninde) Bir mevzi' adıdır. Ve

حُلَاحِلٌ [ħulāħil] Zātında bahādır olan

'azīmü'ş-şān adama denir yāhūd kesīrī'l-mürivve 'ālī-şān yāhūd salābetli, vecāhetli, vakūr ve pūr-temkīn olanına denir. Ve bu ricāla mahsüstür. Ve bundan fi' mutasarrıf olmaz; cem'î حَلَاحِلٌ [ħalāħil]dir ħā'nın fethiyle; yukālu: هُوَ حُلَاحِلٌ أَيَّ سَيِّدٍ شَجَاعٌ أَوْ الضَّخْمُ الكَثِيرُ المُرْوَةُ أَوْ الرِّزِينُ فِي ثَحَانَةٍ Burada dahāmet uluvv-i şāna masrūftur.

المَحَلْحَلُ [el-muħalħal] (ism-i mef'ul būn-yesiyle) حُلَاحِلٌ [ħulāħil] ma'nāsınadır.

حَلْحَلٌ [ħalħal] [فدغد] [fedfed] vezninde) Bir mevzi'dir.

حَلْحُولٌ [ħalħul] (ħā'nın fethiyle) Şām'da Ceyrūn kurbünde bir karyedir ki Yūnus peygamberin 'alā-nebiyyinā ve 'aleyhi's-selām merkad-i münevverleri ondadır. Ve bunda kıyās olan ħā'nın zammıyla olmaktadır.

حُلَيْلٌ [ħuleyl] [زبيبي] [zubeyr] vezninde) Suleym kabilesi yurdunda bir mevzi'dir. Ve حَرُونَ [ħarūn] nām aygırın neslinden bir feresin ismidir ki Mıķsem b. Keşīr'in idi. Ve bir recülün ismidir.

الْحَلْحَالُ [el-ħalħāl] [ثوئار] [şerşār] vezninde) İbn Durri ed-Đabbī'dir ki tābi'ındendir.

[ح م د ل]

الْحَمْدَلَةُ [el-ħamdelet] [داخرجة] [dahrecet] vezninde) hikāyesidir ki murād اللّهُ [el-ħamdu lillāh] demektir, بَسْمَلَةٌ [besmelet] ve حَسْبَلَةٌ [ħasbelet] gibi menhūttur; yukālu: حَمَدَلُ القَارِيءِ حَمْدَلَةٌ إِذَا قَالَ اللّهُ

[ح م ظ ل]

الْحَمْظَلُ [el-ħamẓal] (zā-yı mu'ceme ile) حَنْظَلٌ [ħanẓal] vezninde ve mürādifidir ki ebū cehl karpuzudur.

الْحَمْظَلَةُ [el-ħamẓalet] [داخرجة] [dahrecet]

vezninde) خَنْظَلٌ [ħanzal] devşirmek ma'na'sınadır; yukālu: حَمَظَلَ الرَّجُلُ إِذَا جَنَى الحَنْظَلَ

[ح م ل]

أَلْحَمْلُ [el-ħaml] (رَمَلٌ [reml] vezninde) ve أَلْحَمْلَانُ [el-ħumlān] (ħā'nın zammıyla)

Arkaya bir nesneyi yüklenip götürmek ma'na'sınadır; yukālu: حَمَلَهُ حَمَلًا وَحَمْلَانًا مِنْ ve kavluhu ta'ālā: ﴿إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَنْ يَحْمِلْنَهَا وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا الْإِنْسَانُ﴾ الآية، أَي يَحْنُهَا وَحَانَهَا الْإِنْسَانُ وَالْإِنْسَانُ هُنَا الْكَافِرُ وَالْمُنَافِقُ Ya'nī āyet-i merkūmede vākīe حَمْلٌ [ħaml] den murād tecevvüz tarikiyle hıyānettir, zīrā emānet bir haml-i rūhānīdir ki sāhibine edā eylemedikçe zimmetinden zā'il ve 'uh-desinden hāric olmayıp dā'imā onu gūyā ki arkasında yük tarzında götürüp durur. Bu cihettendir ki 'Arablar edā-yı emānet eylemeyen adama حَامِلُ الْأَمَانَةِ [hāmīlu'l-emānet] ve مُحْتَمِلُ الْأَمَانَةِ [muħtemīlu'l-emānet] itlāk ederler. Pes insān ki burada kāfir ve münāfiktır, ba'de't-tahammül hıyānet ya'nī edā-yı hukūkunda imtināe ve taksīr eylediler. Mü'ellif *Başā'ir*'de kabūl ile de tefsīr eylemiştir. Ve حَمَلَ عَلَى الشَّيْءِ [ħaml 'ale'ş-şey'] kandırmak, hass ve iğrā ma'na'sınadır; yukālu: حَمَلَهُ عَلَى الْأَمْرِ إِذَا أَعْرَاهُ Ve به ile sılalandıkta hilm ve müsāmaha ve mülāyemet ma'na'sına olur; yukālu: Ve حَمَلَ عَنْهُ إِذَا حَلَمَ فَهُوَ حَمُولٌ

حَمْلٌ [ħaml] Karında olan veledde itlāk olunur, vasf bi'l-masdardır; cem'i حِمَالٌ [ħimāl] gelir ħā'nın kesriyle ve أَحْمَالٌ [aħmāl] gelir; yukālu: سَقَطَ حَمَلُهَا وَهُوَ مَا يُحْمَلُ Ve فِي الْبَطْنِ مِنَ الْوَلَدِ

حَمْلٌ [ħaml] Yemen'de bir karye adıdır. Ve hatun gebe olmak ma'na'sınadır;

yukālu: حَمَلَتِ الْمَرْأَةُ حَمَلًا مِنَ الْبَابِ الْمَرْبُورِ إِذَا يَا'nī bā' harfiyle bu ma'na'da ta'addisi cā'iz değıldir yāhūd nevādirdendir. Mütercim der ki *Ĥamāse* ebyātından: “حَمَلْتُ بِهِ فِي لَيْلَةٍ مُرَوِّدَةً” mısırā'ında şürrāh عَرَفْتُ ma'na'sını tazmīn eylemişlerdir. Ve

حَمْلٌ [ħaml] Ağacın yemişine itlāk olunur, ħā'nın kesriyle de cā'izdir yāhūd ħā'nın fethiyle henüz anası koynunda olan meyveye ve kesr ile zāhire çıkan meyveye denir yāhūd fethle 'avretin batnında ve şecerin re'sinde olana ve kesr ile arkada yā başta götürülen yüke denir. Ve 'inde'l-ba'z ağacın meyvesi çok ve gür olmazsa kesr ile itlāk olunur ve çoğalıp firāvān olursa fethle حَمْلٌ [ħaml] denir. Cem'i أَحْمَالٌ [aħmāl] gelir ve حُمُولٌ [ħumūl] gelir ħā'nın zammıyla ve حِمَالٌ [ħimāl] gelir kesr ile; ve minhu ya'nī fi'l-hadīsi ya'nī hadīsi binā'i mescidi'l-Medīne: “هَذِهِ الْحِمَالُ لَا حِمَالٌ خَيْرٌ” یعنی تَمَرُ الْجَنَّةِ وَإِنَّهُ لَا يَنْمُدُ وَقَالَ ابْنُ الْأَثِيرِ أَيُّ إِنْ هَذَا فِي الْأَجْرَةِ أَفْضَلُ مِنْ ذَلِكَ وَأَحْمَدُ عَاقِبَةُ “هَذَا الْحِمَالُ لَا حِمَالٌ خَيْرٌ هَذَا”

الْحِمَالُ مَضْدَرٌ شَرِيحِي كَالِةِ فِي أَبْرُ رَبَّنَا وَأَطْهَرُ حَمَلًا زَادَ بِهِ حَمْلُ اللَّبَنِ لِبِنَاءِ الْمَسْجِدِ وَقَوْلُهُ “لَا حِمَالٌ خَيْرٌ” بِالنُّصْبِ يَعْنِي لَا يَكُونُ مِثْلَ حَمَلِ خَيْرٍ وَقَوْلُهُ أَبْرُ رَبَّنَا بِالنُّصْبِ عَلَى حَذْفِ حَرْفِ الْبَدَاءِ كَأَنَّهُ يَسْتَمَثَّلُ بِهِ عِنْدَ وَهَذَا كَلَامُ الْمَسْجِدِ وَنَقَلَهُ اللَّبَنِ فِي بُيُوتِ الْمَسْجِدِ

Ve حَمْلٌ [ħaml] müte'addī olur, yük yükletmek ma'na'sına; yukālu: Ve izhār-ı gazab eylemek ma'na'sınadır; yukālu: حَمَلَ الْعَضْبُ إِذَا بَلَغَ الْمَاءُ إِذَا أَطْهَرَهُ قَلْبَتَيْنِ لَمْ يَحْمِلْ حَبْنًا” أَي لَمْ يَطْهَرْ فِيهِ الْحَبْتُ

أَلْحَمُولُ [el-maħmūl] ve أَلْحَمِيلُ [el-ħamīl] (emīr) [emīr] vezninde) Bir nesneyi arkasına yüklenmiş adama denir;

yukālu: حَمَلُهُ فَهُوَ مَحْمُولٌ وَحَمِيلٌ Ve

مَحْمُولٌ [maḥmūl] Şol adama ıtlāk olunur ki dā'imā eşkin ve فَارَةٌ [fāriḥ] dābbeye binmek cihetinden bahtlı ve mahzūz ola; yukālu: رَجُلٌ مَحْمُولٌ أَيُّ مَجْدُودٌ مِنْ رُكُوبِ الْفُرِّهِ Ve

حَمِيلٌ [ḥamīl] Oğulluğa ıtlāk olunur; yukālu: هُوَ حَمِيلُهُ أَيُّ دَعِيَّةٌ Ve garīb adama ıtlāk olunur; yukālu: هُوَ حَمِيلٌ أَيُّ غَرِيبٌ Ve bir adamın şerikine denir. Ve kefile denir; yukālu: هُوَ حَمِيلٌ لَهُ أَيُّ شَرِيكٌ وَكَذَا كَفِيلٌ Ve bilād-ı küfrden anası karnında götürülmüş velede denir. Ve İslām vilāyetinde doğmayıp diyārından küçük götürülen eşire denir. Ve sel suyunun getirdiği hār u hāşāka denir. Ve ثَمَامٌ [sumām] ve شَيْخٌ [veşic] dedikleri otun siyāhlanıp pejmürde olanına denir. Ve su akıntısının vasat ve batnına denir ki orada hergiz ot nābit olmaz. Ve tarīka yāhūd cāmi'e bırakılmış şol sabīye denir ki kavm-i āher onu götürüp kendi bilādında perveriş eyleye; هَذَا حَمِيلٌ وَهُوَ الْمَثْبُودُ بِحَمَلِهِ قَوْمٌ فَيُرْبُونَهُ

الْإِحْتِمَالُ [el-iḥtimāl] [ifti'āl] vezninde) Bu dahi bir nesneyi yüklenip götürmek ma'nāsınadır; yukālu: إِحْتَمَلَهُ بِمَعْنَى حَمَلَهُ Ve bir adamın ihsānını kabül ve telakkī edip mukābilinde şükr ve senā eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: إِحْتَمَلَ إِحْتَمَلَهُ لَوْنُهُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا غَضِبَ وَامْتَقَعَ Ve bir beldeden belde-i uhrāya götürülecek esīr iştirā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِحْتَمَلَ الرَّجُلُ إِذَا اشْتَرَى الْحَمِيلَ أَيُّ السَّبْيِ الْمَحْمُولِ مِنْ بَلَدٍ إِلَى بَلَدٍ

الْحِمْلُ [el-ḥiml] (ḥā'nın kesriyle) Götürülen yüke denir, Fārisīde bār derler; cem'i

عَلَى ظَهْرِهِ حِمْلٌ وَهُوَ أَحْمَالٌ [aḥmāl]dir; yukālu: مَا حَمِلَ Ve mihaffe götüren deveye denir; fethle de cā'izdir.

الْحُمْلَانُ [el-ḥumlān] (ḥā'nın zammıyla) Masdardır, niteki zikr olundu. Ve

حُمْلَانٌ [ḥumlān] Bir adama yükünü yükletmek için hāssaten hibe tarikiyle verilen dābbeye denir; yukālu: مَا سَأَلَهُ الْحُمْلَانُ وَهُوَ مَا يُحْمَلُ عَلَيْهِ مِنَ الدَّوَابِّ فِي الْهَبَةِ خَاصَّةً Ve kuyumcular ıstulāhında akçeye haml ve izāfe olunan bakır makülesi katıntıya denir; yekülüne: مَا بِهَذَا الدِّزْهَمِ حُمْلَانٌ وَهُوَ مَا يُحْمَلُ عَلَى الدَّرَاهِمِ مِنَ الْعِيسِ

الْإِنْحِمَالُ [el-inḥimāl] [infi'āl] vezninde) İgrā ma'nāsına olan حَمْلٌ [ḥaml]den mutāvi'dir, bir nesneye igrā olunmakla ona havāle olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِنْعَدَمَ حَمَلُهُ عَلَيْهِ فَانْحَمَلَ gibi şevāzzdandır.

الْحَمْلَةُ [el-ḥamlet] [temret] vezninde) Cenkte düşman üzere saldırıp hücüm eylemeğe denir; yukālu: لَهُ حَمْلَةٌ صَادِقَةٌ أَيُّ كَرَّةٌ فِي الْحَرْبِ

الْحِمْلَةُ [el-ḥimlet] (ḥā'nın kesri ve zammıyla) Bir obadan bir obaya yāhūd bir menzilden bir menzile yüklenip götürmeğe denir. Pes bu حَمْلٌ [ḥaml] ve إِحْتِمَالٌ [iḥtimāl]den ahass olur.

التَّحْمِيلُ [et-taḥmīl] [tef'īl] vezninde) ve

الْحِمْمَالُ [el-ḥimmāl] (ḥā'nın kesri ve mīm'in teşdidiyle) كِذَابٌ [kizzāb] vezninde) Bir nesneyi āhere yükletmek ma'nāsınadır; yukālu: حَمَلَهُ الْأَمْرَ تَحْمِيلًا وَحِمَالًا

التَّحْمُلُ [et-teḥammul] [tefa'ul] vezninde) ve

التَّيْحِمَالُ [et-tiḥimmāl] (kesreteynle ve

teşdid-i mīm'le) Bir nesneyi yüklenmek ve bir māddeyi üzerine almak ma'nāsınadır; yukālu: حَمَلَهُ فَتَحَمَلَ تَحْمَلًا وَتَحْمَلًا

التَّحَامِلُ [et-tehāmul] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Bir zahmetli güç nesneyi kendi üzerine alıp mihnet çekmek ma'nāsınadır; yukālu: تَحَامَلَ فِي الْأَمْرِ وَبِالْأَمْرِ إِذَا تَكَلَّفَهُ عَلَى مَشَقَّةٍ Ve bir adama tākatinden hāric nesne teklif ve tahmīl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَحَامَلَ عَلَيْهِ إِذَا كَلَّفَهُ مَا لَا يُطِيقُ

Mütercim der ki ümmehāt-ı sā'irede تَحَامَلَ yine عَى harfiyle meyl ma'nāsına, kezālik zulm ve cevr ma'nāsına müsta'mel olduğu mastürdür. Ve kāle fi'l-*Esās*: وَالشَّيْخُ وَالْمَشِيخُ ya'nī ağır ağır yürüse, gūyā ki sırtında ağır yük vardır. Ve bu ma'nalar mecāzdır. Mü'ellifinin تَحَامَلَ ta'bīrleri zulm ma'nāsındandır ki suçu ona yükletmek gibidir.

الْإِسْتِحْمَالُ [el-istihmāl] Bir adam kendi umūr ve havāyicini bir kimseye havāle ve tahmīl eylemek ma'nāsınadır, kethudāya umūr haml ve havāle ettikleri gibi; yukālu: إِسْتَحْمَلَهُ نَفْسَهُ إِذَا حَمَلَهُ حَوَائِجَهُ وَأُمُورَهُ

الْمُسْتَحْمِلُ [el-mustahmil] (ism-i fā'il bünyesiyle) Şol aya itlāk olunur ki müddet-i devrinde mevcūd olan nāsa mihnet ve meşakkat haml eyleye, ya'nī hitāmına kadar halk renc ve mihnetle imrār-ı evkāt edeler; yukālu: شَهَرٌ مُسْتَحْمِلٌ إِذَا كَانَ يَحْمِلُ أَهْلَهُ عَلَى مَشَقَّةٍ

الْحَمُولُ [el-ḥamūl] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Mübālagadır, ağır yük ve çok yük götürene denir. Ve halīm ve havsala-dār adama itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ حَمُولٌ أَيُّ ذُو حِلْمٍ ke-mā zukire.

حُمْلَانُ [Ḥumlān] (عُشْمَانُ [uşmān] vezninde) Yemen'de bir karyedir.

الْحَامِلُ [el-ḥāmil] ve

الْحَامِلَةُ [el-ḥāmilet] Gebe hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ حَامِلٌ وَحَامِلَةٌ أَيُّ ذَاتُ حَمْلٍ [Ve] حَامِلٌ [ḥāmil] sıfat-ı muhtassa olduğundan ve حَامِلَةٌ [ḥāmilet] حَمَلْتُ sīgasından mebnī olduğundan nāşīdır. Mütercim der ki *Kāfiye* şārihi Şeyḫ Raḏī te'nīs bahsinde bu mebhasi şerh ve bast eylemiştir, fe'lyurāca. Ve

حَامِلَةٌ [ḥāmilet] Meyveli ağaca vasf olur; yukālu: شَجَرَةٌ حَامِلَةٌ أَيُّ ذَاتُ حَمْلٍ Ve üzüm taşıyacak zenbīle itlāk olunur, مَحْمُولٌ [maḥmil] gibi.

الْأَحْمَالُ [el-ḥāmmāl] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Dā'imā yük götürene denir, bārkeş ma'nāsına; yukālu: هُوَ حَمَلٌ أَيُّ حَامِلِ الْأَحْمَالِ

الْحِمَالَةُ [el-ḥimālet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Hammāllık hırfetine denir.

الْمَحْمُولُ [el-maḥmil] (مَجْلِسٌ [meclis] vezninde) Mihaffe tarzında iki taraflı nesnedir ki deveye çatıp her birine bir adam binip gider; cem'ci مَحَامِلٌ [meḥāmil] gelir. Hālen Şām ve Mışır huccācları önlerinde giden مَحْمُولٌ [maḥmil] olacaktır ki mihaffe şeklinde lākin tepesi mahrūt olur, nās mahfil-i şerif ta'bīr ederler. Ve onun bey'ine muhaddisinden Ebu'l-Ḥasen Aḫmed b. Muḥammed b. el-Ḳāsim b. İsmā'ıl b. Muḥammed b. İsmā'ıl el-Meḥāmīlī ve veledi Muḥammed ve Yaḫyā ve birāderi Ebu'l-Ḳāsim el-Ḥuseynī mensūblardır. Şārih der ki onu ibtidā Ḥaccāc-ı Zālim icād eylemiştir. Ve

مَحْمُولٌ [maḥmil] Şol büyük zenbīle denir ki onunla serecek yere üzüm taşırlar.

الْمِحْمَلُ [el-mihmel] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Kılıç bağına denir, ke-mā se-yuzkeru. Ve ağacın yere sürüp giden köküne ve damarına itlāk olunur.

الْحَمِيلَةُ [el-ḥamīlet] [sefīnet] vezninde) ve

الْحِمَالَةُ [el-ḥimālet] (ḥā'nın kesriyle) Bunlar da kılıç bağına denir; yukālu: تَقَلَّدَ مَحْمِلَ سَافِرِ السَّيْفِ وَحَمِيلَتَهُ وَحَمَالَتَهُ أُنَى عِلَاقَتَهُ مَحْمِلٌ [maḥmil] kelimesinin cem'ci مَحَامِلٌ [meḥāmīl]dir. Ve حَمِيلَةٌ [ḥamīlet] ve حِمَالَةٌ [ḥimālet]in 'inde'l-Ḥalīl حَمَائِلٌ [ḥamā'il]dir ve 'inde'l-Aṣmaṭ حَمَائِلٌ [ḥamā'il] kelimesinin lafzından müfredi yoktur, belki müfredi مَحْمِلٌ [maḥmil]dir.

الْحَمُولَةُ [el-ḥamūlet] (ḥā'nın fethiyle) Yük davarına denir gerek deve ve ḥimār ve gerek sā'iri olsun ve hālen sırtında yük olsun ve olmasın; yukālu: لَهُمْ حَمُولَةٌ وَهِيَ مَا يَحْتَمِلُ الْقَوْمُ عَلَيْهِ مِنْ بَعِيرٍ وَحِمَارٍ وَنَحْوِهِ كَأَنَّ عَلَيْهِ أَثْقَالَ أَوْ لَمْ تَكُنْ سَافِرِ der ki işbu حَمُولَةٌ [ḥamūlet] lafzı ve رَكُوبَةٌ kabîlindedir. Ve

حَمُولَةٌ [ḥamūlet] Bi-'aynihi yüklere de ıtlāk olunur; yukālu: مَرَّتِ الْإِبِلُ وَعَلَيْهَا حَمُولَةٌ أُنَى أَحْمَالٌ

الْحُمُولُ [el-ḥumūl] (ḥā'nın zammıyla) جَمَلٌ [ḥiml] kelimesinin ki kesr ve fethledir, cem'idir, hevdeclere 'alā-kavlin hevdec çatılmış develere denir; yukālu: مَرَّتِ الْحُمُولُ أَيِ الْهُوَادِجِ أَوْ الْإِبِلِ عَلَيْهِ الْهُوَادِجُ

الْإِحْمَالُ [el-iḥmāl] (hemzenin kesriyle) Bir adama yük yükletmek hususunda mu'āvenet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَحْمَلْتُ الْمَرْءَ إِذَا نَزَلَ لِنَبْهَأُ مِنْ غَيْرِ حَبْلِ أَعَانَهُ Ve 'avret gebe olmadan memesine süt getirmek ma'nāsınadır; yukālu: أَحْمَلْتُ الْمَرْءَ إِذَا نَزَلَ لِنَبْهَأُ مِنْ غَيْرِ حَبْلِ

الْحَمَالَةُ [el-ḥamālet] [seḥābet] vezninde) Şol diyete denir ki bir kavm cihetinden kavm-i āher tahammül edip der-'uhde edeler, حَمَالٌ [ḥamāl] dahi denir, سَحَابٌ [seḥāb] vezninde; cem'ci حُمُلٌ [ḥumul]dur, كُتُبٌ [kutub] vezninde; yukālu: عَلَيْنِهِمْ حَمَالَةٌ

Müellif وَحَمَالٌ أَيِ الدَّيَّةِ يُحْمَلُهَا قَوْمٌ عَنْ قَوْمٍ ile tabīri mücerred temsil kabîlinden ekseriye mebnidir yoksa bir adam dahi tahammül eder. Meselâ iki tâ'ife mukātele ederken hāricden biri miyānelerine duhül ve maktüllerin diyetini tahammül birle ıslāh-ı mā-beyn eder. Ve

حَمَالَةٌ [ḥamālet] Masdar olur, kefil olmak ma'nāsına; yukālu: حَمَلَ بِهِ حَمَالَةٌ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا كَفَلَ

حِمَالَةٌ [ḥimālet] [kitābet] vezninde) Benī Suleym ve 'Amir b. eṭ-Ṭufeyl ve Muṭayr b. el-Eşyem ve 'Abāye b. Şeks nām kimselerin feresleri ismidir.

حَمَالٌ [Ḥammāl] [şeddād] vezninde) Evfā b. Maṭar'ın feresi ismidir. Ve fukahādan Rāfi' b. Naşr'ın lakabıdır.

حُمَيْلٌ [Ḥumeyl] [zubeyr] vezninde) Bir recül ismidir. Ve Ebū Başra el-Gifārī lakabıdır ve بَصْرَةٌ [Başrat] bā-yı muvahhadde ve şād-ı mühmele ileidir. Ve Benū 'İcl'e mahsūs bir feresin ismidir ki Ḥarūn nām aygırın dölündendir.

الْحَوَامِلُ [el-ḥavāmil] Ayaklara ıtlāk olunur. Ve حَوَامِلُ الْقَدَمِ [ḥavāmilu'l-ḳadem] ve حَوَامِلُ الدَّرَاعِ [ḥavāmilu'z-zirā'] ayakların ve kolların sinirlerine ıtlāk olunur; müfredleri حَامِلَةٌ [ḥamīlet]tir.

الْمَحَامِلُ [el-meḥāmīl] (mīm'in fethiyle) مَحْمِلٌ [maḥmil]in cem'idir ki zikr olundu. Ve مَحَامِلُ الذَّكْرِ [meḥāmīlu'z-zeker] ve حَمَائِلُ الذَّكْرِ [ḥamā'ilu'z-zeker] ālet-i tenāsülün kökünde olan damar ile derisine ıtlāk olunur.

الْمُحْمِلُ [el-muḥmil] [muḥsin] vezninde) Şol hatuna denir ki gebe değil iken memesine süt gelmiş ola; إِحْمَالٌ [iḥmāl]-i mezkurdandır.

الْحَمَلُ [el-ḥamel] (fethateynle) Emlik kuzuya denir yāhūd tokluya ve ondan sehlce küçüğüne denir; cem'i حَمَلَانُ [ḥumlān] gelir ḥā'nın zammıyla ve أَحْمَالٌ [aḥmāl] gelir; yukālu: دَبَّحَ حَمَلًا وَهُوَ الْخَزْوُفُ أَوْ الْجَدْعُ مِنْ أَوْلَادِ الضَّانِ فَمَا دُونَهُ Rāgib'in beyānına göre sığarından nāšī kucakta mahmül olduğuna mebnī olmakla kavli-i evvel ercah olur. Ve

حَمَلٌ [ḥamel] Yağmuru çok buluta itlāk olunur. Ve burūc-ı felekiyyeden bir burcun adıdır ki onda merkūz olan kevākib حَمَلٌ [ḥamel] hey'etindedir. Ve Şām'da bir mevzi' adıdır. Ve Mekke'ye karīb Zeyme ve Sevme yanında bir dağın adıdır. Ve

حَمَلٌ [Ḥamel] Esāmīdendir: Ḥamel b. Sa'dāne ashābdandır. Ve Ḥamel b. Mālik b. en-Nābiğa ve Ḥamel b. Bısr el-Eslemī ve 'Adām b. Ḥamel ve 'Alī b. es-Serī b. eṣ-Şaqr b. Ḥamel muhaddislerdir. Ve 'Ālic nām kumluğun tepelerinden bir tepe ismidir. Ve bir dağın adıdır ki orada طَيْرَان [Ṭimirrān] nām iki dağ dahi vardır.

الْحَوْمَلُ [el-ḥavmel] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Duru ve sāfī olan sel suyuna denir. Ve yağmurunun kesretinden nāšī kapkara olmuş siyāh buluta denir. Ve her şey'in evveline denir. Ve Ḥārīse b. Evs'in feresi ismidir. Ve bir hatunun ismidir ki "أَجْرُعُ مِنْ كَلْبَةِ حَوْمَلٍ" meselinin menşe'idir. Mezbürenin bir dişi kelbi var idi, gündüz aç koyup gece salıverir idi. Ve bütün gece çadırın etrāfını dolanıp hirāset eder idi. Bir gün açlık cānına kār eylemekle nāçār kendi kuyruğunu ekl eyledi, ba'dehu begāyet aç kimse hakkında mesel oldu. Ve

حَوْمَلٌ [Ḥavmel] Bir mevzi' adıdır.

الْأَحْمَالُ [el-aḥmāl] (hemzenin fethiyle) Temīm kabīlesinden bir niçe batna itlāk

olunur.

الْمَحْمُولَةُ [el-maḥmūlet] Bir cins buğdaya denir ki boz olup sünbülesinin dāneleri büyük olur.

بَنُو حَمِيلٍ [Benū Ḥamīl] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bir batndır.

الْحُمَيْلَةُ [el-Ḥumeylet] (جُهَيْنَةُ [cuhey-net] vezninde) 'Irāk'ta Nehru'l-Melik nāhiyesinde bir karyedir.

الْحَمِيلَةُ [el-ḥamīlet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Bir kimse üzere sıklet ve mihnet olan adama ve nesneye itlāk olunur; tekülü: هُوَ حَمِيلَةٌ عَلَيْنَا أَيُّ كَلٍّ وَعِيَالٍ Böyle mahallerde tā' mübālagaya dāldır, دَاهِيَةٌ [dāhiyet] tasavvuruyla.

الْحَوْمَلَةُ [el-ḥavmelet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Su götürmek ma'nāsınadır; yukālu: حَوْمَلُ الرَّجُلِ إِذَا حَمَلَ الْمَاءَ

[ح ن ب ل]

الْحَنْبَلُ [el-ḥanbel] (جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Bodura denir. Ve kürke denir, فَرْوٌ [ferv] ma'nāsına, 'alā-kavlin köhnesine denir yāhūd eski çizmeye denir; yukālu: جَاءَ حَنْبَلٌ وَهُوَ حَنْبَلٌ أَيُّ قَصِيرٍ وَهُوَ فَرْوٌ أَوْ خَلْقُهُ أَوْ الْخُفُّ الْخَلْقُ Ve denize denir. Ve büyük karınlı adama denir, 'alā-kavlin şişman adama denir. Ve **حَنْبَلٌ** [Ḥanbel] Diyār-ı Temīm'de bir mergzāra denir. Ve

حَنْبَلٌ [Ḥanbel] Esāmī-i nāstandır: Ebū 'Abdullāh Aḥmed b. 'Abdullāh b. Ḥanbel sāhibü'l-mezheb ve imāmü's-sünnettir. Şārih der ki savāb olan Aḥmed b. Muḥammed olmaktadır.

الْحِنْبَالَةُ [el-ḥinbālet] (ḥā'nın kesriyle) Bu dahi deryāya denir. Ve çok sözlü pür-güy adama denir.

الْحِنْبَالُ [el-ḥinbāl] (ḥā'nın kesriyle) Büyük

karınlı yāhūd mülahham ve şişman adama denir; yukālu: رَجُلٌ حُنْبَالٌ أَيْ الضَّخْمُ البُطْنِ أَوْ اللِّجْمِ
الْحُنْبُلُ [el-ḥunbul] (قُنْفُذٌ [ḳunfuḏ] vezninde) Mugaylān ağacının tomurcuğuna denir. Ve غَافٌ [ġāf] dedikleri şecerin yemişine denir. Ve غَافٌ [ġāf] maddesinde zikr olundu. Ve

حُنْبُلٌ [ḥunbul] Böğrülceye denir.

الْحَنْبَلَةُ [el-ḥanbelet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Böğrülce yemek, ‘alā-kavlin kürk giymek ma’nāsınadır; yukālu: إِذَا حَنْبَلَ الرَّجُلُ إِذَا أَكَلَ الحُنْبُلَ أَوْ لَبَسَ الحُنْبُلَ

التَّحْنَبُلُ [et-teḥanbul] (تَدَخْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Başı aşağı eğmek ma’nāsınadır; yukālu: تَحْنَبِلُ الرَّجُلُ إِذَا تَطَّأَطَّأَ

الْحُنَابِلُ [el-ḥunābil] (عُلَابِيطٌ [‘ulābiṭ] vezninde) Kalın ve metin kirişe denir; yukālu: وَتَرٌّ حُنَابِلٌ أَيْ غَلِيظٌ شَدِيدٌ

[ح ن ت ل]

أَبُو حَنْتَلٍ [Ebū Ḥantel] (tā-yı fevkıyye ile جَعْفَرٌ [ca’fer] vezninde) Bişr b. Aḥmed b. Faḍāle nām muhaddisin künyesidir.

الْحُنْتَالُ [el-ḥuntāl] (ḥā’nın zammıyla ve hemze ile ve hemzesiz ekserdir) Hulüvv ve iftirāk ma’nāsınadır; بُدٌّ [budd] kelimesi gibi; tekūlu: مَا لِي مِنْهُ حُنْتَالٌ أَيْ بُدٌّ Ya’nī “Benim için onu boşlamak yoktur, nāçār ve zarūrīdir.” Niteki لَ بُدٌّ çaresiz ve nā-güzīr demektir. Ve kelime-i mezbūre rubā’ī yāhūd humāsīdir. Cevherī vehminden nāşī sülāsī maddesinde zikr eylemiştir. Şārih der ki ba‘zı e’imme-i sarfın kavli olmakla vehm müteretteb deġildir.

[ح ن ث ل]

الْحَنْثَلُ [el-ḥanṣel] (şā-yı müsellese ile جَعْفَرٌ [ca’fer] vezninde) Za’if ve zebūn adama

denir.

[ح ن ج ل]

الْحِنْجِلُ [el-ḥincil] (زَبْرَجٌ [zibric] vezninde) İri gövdeli, çağırğan, şamatacı ‘avrete denir; yukālu: اِبْتَلَى فُلَانٌ بِحِنْجِلٍ أَيْ بِامْرَأَةٍ ضَخْمَةٍ صَحَابَةٍ

الْحُنْجُلُ [el-ḥuncul] (قُنْفُذٌ [ḳunfuḏ] vezninde) Bir yırtıcı cānver adıdır.

الْحُنَاجِلُ [el-ḥunācil] (عُلَابِيطٌ [‘ulābiṭ] vezninde) A‘zāsı dernekli sıkı bodura denir.

[ح ن د ل]

الْحَنْدَلُ [el-ḥandel] (جَعْفَرٌ [ca’fer] vezninde) Bodura denir.

[ح ن ص ل]

الْحِنْصَالُ [el-ḥinşāl] ve

الْحِنْصَالَةُ [el-ḥinşālet] (ḥā’ların kesriyle) Karnı büyük adama denir. Ve bu ba‘zen mehmüz olur.

[ح ن ض ل]

الْحَنْصَلَةُ [el-ḥanṣalet] (حَنْظَلَةٌ [ḥanṣalet] vezninde) Kayalarda olan su irkilecek çukura ve onda irkilen suya denir, ‘alā-kavlin küçük su gölüne denir; حَنْصَلَةٌ [ḥanṣalet] müfredidir.

[ح ن ظ ل]

الْحَنْظَلُ [el-ḥanṣal] (جَعْفَرٌ [ca’fer] vezninde) Ma’lūmdur ki ebū cehl karpuzuna denir. Efdalı sarı nev’idir, ekserī müsta‘mel olan şaḥmıdır. Mefāsıla munsabb olan balgam-ı galīzi şürbü yā ihtikānı müşhil ve mālīhülyā ve sar‘ ve efkār-ı fāsīde ve dā’u’s-sa‘leb ve cüzām illetlerine nāfi‘, kezālik şaḥmı husūsan kökü yılan ve ‘akreb soktuğuna müfid ve dānesiyle buhūru veca‘-ı dendāna ve matbūhunu hāneye

serpmek ihlāk-ı berāgīste mü'essir ve yeşilini delk ırku'n-nesā iletine ʿazīmü'l-menāfi'dir. Ve nebâtında münferiden nābit olanı kattâldir. Ve

حَنْظَلٌ [Ḥanzal] Esāmīdendir: Ḥanzal b. Ḥuşayn ashābdandır. Ve Ḥanzale on dört sahābenin ismidir ve beş nefer muhad-dis adıdır. Ve Ḥanzale b. Mālik, kabīle-i Temīm'de ʿazz u ekrem-i kabīledir ki dūdmānına أَكْرُمُونَ [Ekremūn] itlāk ederler.

دَرْبُ حَنْظَلَةَ [Derbu Ḥanzalet] Rey şehrinde bir dervāze-i sūr ismidir.

ذُو الْحَنَاظِلِ [Zu'l-Ḥanāzil] Nukre b. Ḳays nām fāris ve bahādırın lakabıdır.

[ح ن ك ل]

الْحَنْكَلُ [el-ḥankel] [جَعْفَرُ] [ca'fer] vezninde) ve

الْحُنَاكِلُ [el-ḥunākil] [غُلَابِطٌ] [ʿulābiṭ] vezninde) Le'im ve fūrū-māyeye denir. Ve bodura denir. Ve yumru gövdeli taslak ve nā-zibā kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ حَنْكَلٌ وَحُنَاكِلٌ أَي لَيْتِيْمٌ وَقَصِيْرٌ جَافٌ غَلِيْظٌ

الْحَنْكَلَةُ [el-ḥankelet] [حَنْظَلَةٌ] [ḥanzalet] vezninde) Çirkīn ve bed-endām kara ʿavrete denir. Ve taslak ve yakışksız ʿavrete denir; yukālu: تَزْوَجَ حَنْكَلَةٌ أَي دَمِيْمَةٌ سَوْدَاءٌ وَكَذَا وَجَافِيَةٌ Ve

حَنْكَلَةٌ [ḥankelet] Masdar olur, ağır ağır oyalanarak yürümek ma'nāsına; yukālu: حَنْكَلٌ فِي الْمَشْيِ إِذَا تَنَاقَلَ وَتَبَاطَأَ

[ح و ق ل]

الْحَوَقَلَةُ [el-ḥavḳalet] [حَوَلَقَةٌ] [ḥavleḳat] vezninde ve mürādifidir. Ve sā'ir ma'naları "ح,ق,ل" māddesinde zikr olundu.

[ح و ل]

الْحَوَلُ [el-ḥavl] [قَوَلٌ] [ḳavl] vezninde) Yıla

denir, سَنَةٌ [senet] ma'nāsına; cem'i أَحْوَالٌ [aḥvāl] ve حُؤُولٌ [ḥu'ūl] gelir ḥā'nın ve hemzenin zammıyla ve حُؤُولٌ [ḥuvūl] gelir ḥā'nın ve vāv'ın zammıyla.

Mü'ellifin *Başā'ir*'de beyānına göre asl "ح,و,ل" māddesi bir şey'in gayrdan tagayyür ve infisālī ma'nāsına mevzū'dur, gāh tagayyür ve gāh infisāl i'tibārıyla; ma'ānī-i sā'ire ondan münşa'ibdir. Meselā seneye حَوْلٌ [ḥavl] itlāk olunur ki tesmiye bi'l-masdardır, inkilābı ve şemsin metālī' ve megāribinde deverānı i'tibārına mebnīdir. İntehā. Ve

حَوْلٌ [ḥavl] Sene tamām olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَالُ الْحَوْلِ يَحْوُلُ حَوْلًا إِذَا تَمَّ Ve

حَوْلٌ [ḥavl] ve

حُؤُولٌ [ḥu'ūl] (hemze ile قُعُودٌ [ḳu'ūd] vezninde) Bir nesne üzerine yıl geçmek ma'nāsınadır; yukālu: حَالٌ عَلَيْهِ الْحَوْلُ حَوْلًا وَحُؤُولًا إِذَا أَتَى عَلَيْهِ وَكَذَا يُقَالُ حَالَتْ الدَّارُ حَوْلًا وَحِيلَ بِهَا Ve bir hālden bir hāle dönmek ma'nāsınadır; yukālu: حَالُ الشَّيْءِ إِذَا تَحَوَّلَ مِنْ حَالٍ إِلَى حَالٍ Ve yay eğilmek ma'nāsınadır; yukālu: حَالَتْ الْقَوْسُ إِذَا صَارَتْ مُعْوَجَةً Ve mutlak bir nesne eski hālinden mütegayyir olmak ma'nāsınadır, doğru nesnenin eğilmesi gibi; yukālu: حَالُ الشَّيْءِ مَثَلًا إِذَا تَغَيَّرَ مِنَ الْإِسْتِوَاءِ إِلَى الْعُوجِ Ve

حَوْلٌ [ḥavl] Hile ma'nāsınadır, ke-mā se-yuzkeru. Mü'ellif bunu ism siyākında bi'l-müsāmaha sebt eyledi, lākin bu ma'nāda masdardır. Ve davara sıçrayıp binmek ma'nāsınadır; yukālu: حَالٌ فِي ظَهْرِ دَابَّتِهِ إِذَا وَثَبَ وَاسْتَوَى Ve

حَوْلٌ [ḥavl] ve

حُؤُولٌ [ḥu'ūl] ve

حَيْلُوتَةٌ [ḥaylūlet] (فَيْلُوتَةٌ [ḥaylūlet] vezninde) İki nesne aralığına hāciz ve hā'il olmak ma'nāsınadır; yukālu: خَالَ بَيْنَهُمَا إِذَا حَجَزَ Ve

حَوَّلَ [ḥavāl] bir nesnenin çevre ve pīrāmenine denir, حَوَالٌ [ḥavāl] gibi ki فَعَدَّ هُوَ [seḥāb] veznindedir; yukālu: هَوَّ حَوَالِيَهُ مُثْنًى حَوَالٍ وَحَوْلَهُ وَحَوْلِيَهُ مُثْنًى وَحَوَالَهُ كَسَحَابٍ وَحَوَالَهُ حَمْعٌ حَوْلٍ Tesniye terkiblerine göre çevre mukavvesen ikiye taksīm olunur. Ve

حَوْلٌ [ḥavāl] Kuvvet ma'nāsına gelir, حَوْلَةٌ [ḥavlet] gibi, ke-mā se-yuzkeru.

الْإِحَالَةُ [el-iḥālet] (hemzenin kesriyle) Seneyi tamām eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَحَالَهُ اللهُ الْحَوْلَ أَيَّ أُمَّةً Ve kāfir, İslām'a gelmek ma'nāsınadır ki küfrden tahavvül eylemektir; yukālu: إِذَا أَحَالَ فُلَانٌ إِذَا أَشْلَمَ Ve bir adamın nākası buğura çekilmiş iken o sene kısır kalmak ma'nāsınadır; yukālu: أَحَالَهُ الرَّجُلُ إِذَا صَارَتْ إِبْلُهُ حَائِلًا فَلَمْ تَحْمِلْ Ve bir nesne üzerinden yıl geçmek ma'nāsınadır ki bir yıllık olmak ta'bīr olunur; yukālu: أَحَالَ الشَّيْءُ إِذَا أَتَى عَلَيْهِ حَوْلٌ Ve bir mahalde bir yıl ikāmet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَحَالَ بِالْمَكَانِ إِذَا أَقَامَ فِيهِ Ve senenin tamamına erişmek ma'nāsınadır; yukālu: أَحَالَ الرَّجُلُ الْحَوْلَ إِذَا بَلَغَهُ Ve bir nesne bir hālden bir hāle dönmek ma'nāsınadır; yukālu: أَحَالَ الشَّيْءُ إِذَا تَحَوَّلَ أَيُّ مِنْ حَالٍ إِلَى حَالٍ Ve dāyini āher adama havāle ve takas eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَحَالَ الْعَرِيمَ إِذَا رَجَا عَنْهُ إِلَى غَرِيمٍ آخَرَ Ve bir kimseyi za'fī'add eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَحَالَ عَلَيْهِ إِذَا اسْتَضَعَّفَهُ Ve kovadan ve kaptan bir nesne boşaltmak ma'nāsınadır; yukālu: أَحَالَ عَلَيْهِ

Ve bir kimse üzere كَامِئًا مَكُولًا nesne ile vurmağa kasd ve hücum eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَحَالَ عَلَيْهِ بِالسُّوْطِ إِذَا أَقْبَلَ Ve gecenin zulmeti zemīn üzere yayılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَحَالَ فِي اللَّيْلِ إِذَا انْصَبَّ عَلَى الْأَرْضِ Ve bir nesne üzere yıllar geçmek ma'nāsınadır, yıllamak ve sāl-horde olmak ta'bīr olunur; yukālu: إِذَا أَتَى عَلَيْهِمْ أَحْوَالٌ أَيُّ سِنُونَ وَكَذَا يُقَالُ أَحْوَلْتُ

إِحْوَالٌ [iḥvāl] (ki hemzenin kesriyle asl üzeredir) Çocuk bir yıllık olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أَحْوَلَ الصَّبِيُّ إِحْوَالًا إِذَا أَتَى عَلَيْهِ حَوْلٌ Ve

إِحَالَةٌ [iḥālet] Muhāl söz söylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَحَالَ الرَّجُلُ إِذَا أَتَى بِالْكَلَامِ Ve nāka hā'il olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا صَارَتْ حَائِلًا Ke-mā se-yuzkeru.

الْإِحْتِيَالُ [el-iḥtiyāl] [ifti'āl] vezninde) Bu dahi bir nesne üzerinden yıl geçmek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا إِحْتَالَ الشَّيْءُ إِذَا أَتَى عَلَيْهِ حَوْلٌ Ve hile eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِحْتَالَ فُلَانٌ إِذَا أَتَى بِالْحِيلَةِ Ke-mā se-yuzkeru.

الْحَوَالَةُ [el-ḥavālet] [seḥābet] vezninde) İhāle-i deyn ma'nāsından isimdir, borçlunun bir adama yüz eylediği akçeye denir. Ve bir nehri nehr-i āhere döndürmeğe denir. Ve kefālet ma'nāsınadır; yukālu: قَبِلَ حَوَالَتَهُ أَيُّ كَفَالَتَهُ Ve 'Abdullāh b. Ḥavāle yāhūd İbn Ḥavālī sahābedir.

الْمُحْوَلُ [el-muḥvil] [muḥsin] vezninde) Bir yıllık çocuğa denir; yukālu: صَبِيٌّ مُحْوَلٌ إِذَا أَتَى عَلَيْهِ حَوْلٌ Ve dişi doğurduktan sonra erkek doğurmuş yāhūd 'ale'l-

aks olan avrete ve nākaya denir, مُحَيَّلٌ [muhyil] gibi, ke-mā se-yuzkeru.

الْحَوْلِي [el-ḥavliyy] (ḥā'nın fethiyle) Bir yıllık hayvāna denir, gerek çatal tırnaklı ve gerek sâ'iri olsun; mü'ennesinde حَوْلِيَّةٌ [ḥavliyyet] ve onun cem'inde حَوْلِيَّاتٌ [ḥavliyyāt] denir; yukālu: أَتَى بِالْحَمَلِ الْحَوْلِيَّيَ Šārih der ki 'Arablar bunu tevsi'le mutlakan sagir nesnede ve kasiri'l-müdde nesnede isti'māl ederler.

الْمُسْتَحَالَةُ [el-mustehālet] ve

الْمُسْتَحِيلَةُ [el-mustehīlet] Sonradan eğilmiş yaya vasf olur; yukālu: قَوْسٌ مُسْتَحَالَةٌ وَمُسْتَحِيلَةٌ مُعْوَجَّةٌ Ve bir sene yāhūd iki sene sürül-meyip por kalmış tarlaya itlāk olunur. Ve mutlakan istivā' hālinden 'ivec hāline mü-tehavvil olan nesneye مُسْتَحِيلٌ [mustehīl] itlāk olunur. Ve

مُسْتَحَالَةٌ [mustehālet] Baldırının ve incik kemiğinin iki tarafı da eğri olan adama denir; hā' nakliyyedir; yukālu: رَجُلٌ مُسْتَحَالَةٌ إِذَا كَانَ طَرْفًا سَاقِيَهُ مُعْوَجِّينَ

الِاسْتِحَالَةُ [el-istiḥālet] Bir nesne ev-velki hālinden hālet-i uhrāya dönmek ma'nāsınadır, istikāmetten 'ivece dönmek gibi; yukālu: اسْتَحَالَ الشَّيْءُ إِذَا تَحَوَّلَ مِنْ حَالٍ إِلَى حَالٍ وَيُقَالُ اسْتَحَالَتِ الْقَوْسُ إِذَا تَغَيَّرَتْ مِنَ الْإِسْتِوَاءِ إِلَى الْعُوجِ Ve bir nesneye 'acabā hareket eder mi diye bilmek için nazar eylemek ma'nāsınadır; yukālu: اسْتَحَالَهُ إِذَا نَظَرَ إِلَيْهِ هَلْ يَتَحَرَّكُ

الْحَوْلُ [el-ḥavl] ve

الْحَيْلُ [el-ḥayl] (ḥā'ların fethiyle) ve

الْحَوَّلُ [el-ḥivēl] (ḥā'ın fethiyle) ve

الْحَوْلَةُ [el-ḥavlet] (ḥā'ın fethiyle) ve

الْحَيْلَةُ [el-ḥīlet] (ḥā'nın kesriyle ki aslı حَوْلَةٌ idi) ve

الْحَوِيلُ [el-ḥavīl] (ḥā'ın kesriyle) ve **الْمَحَالُ** [el-meḥāl] ve

الْمَحَالَةُ [el-meḥālet] (mīm'lerin fethiyle) ve

الِإِحْتِيَالُ [el-iḥtiyāl] ve

التَّحَوُّلُ [et-teḥavvul] ve

التَّحْيِيلُ [et-teḥayyul] (ḥā'ın kesriyle) veznlerinde) Umūr ve mesālihin tasarruf ve idāresinde hazākat ve cevdet-i fikr ü nazar ve kudret ma'nāsınadır ki taklīb-i fikr-i sâ'ib lāzimesidir. Istilāhımızda "hīle" fend ve mekr ve dubara makāmında isti'māli bundan ba'd değıldir, bunun lāzımı gibidir. Mü'ellif إِحْتِيَالٌ [iḥtiyāl] ile تَحَوُّلٌ [teḥavvul] ve تَحْيِيلٌ [teḥayyul]ü ittirāden mezc eylemiştir. حَيْلَةٌ [ḥīlet]in cem'i حَوْلٌ [ḥivēl] gelir, عِنَبٌ [ineb] vezninde aslı üzere ve حَيْلٌ [ḥiyel] gelir, yine عِنَبٌ [ineb] vezninde ve حَيْلَاتٌ [ḥiyelāt] gelir, عِنَبَاتٌ [inebāt] vezninde; yukālu: ذُو حَوْلٍ فَلَانٌ ذُو حَوْلٍ وَحَوْلٌ وَحَوْلَةٌ وَحَيْلَةٌ وَحَوِيلٌ وَمَحَالٌ وَمَحَالَةٌ وَاحْتِيَالٌ وَتَحَوُّلٌ وَتَحْيِيلٌ أَيُّ ذُو حَيْلٍ وَجَوْدَةٌ نَظَرٌ وَقُدْرَةٌ عَلَى التَّصْرُفِ Ve

حَوْلٌ [ḥivēl] (ḥā'ın kesriyle) vezninde) İsmidir, zevāl ve intikāl ma'nāsına; ve minhu kav-luhu ta'ālā: ﴿لَا يَبْعُونَ عَنْهَا حَوْلًا﴾ Ve

حَوْلُ الدَّهْرِ [ḥivēlū'd-dehr] Zamānın tekālīb ve 'acāyibine itlāk olunur. Ve

حَوْلٌ [ḥivēl] Şol hendeğе denir ki ona serāpā hurmā ağaçları dikerler.

الْحَوْلَةُ [el-ḥavlet] (ḥā'ın kesriyle) vezninde) حَيْلَةٌ [ḥīlet] ma'nāsınadır ki zikr olundu. Ve zor ve kuvvet ma'nāsınadır. Ve bir hālden bir hāle dönmeğе denir, tahavvül ve inkılāb ma'nāsınadır. Bu iki ma'nāda حَوْلٌ

olur; yukālu: حَوْلَتْ الْمَجْرُةُ إِذَا صَارَتْ فِي وَسْطِ السَّمَاءِ Ve nāka hā'il olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَوْلَتْ النَّاقَةُ إِذَا صَارَتْ حَائِلًا Ve bir adamın gözünü bir 'arıza ile şaşkı kılmak ma'nāsınadır; yukālu: حَوْلَ عَيْنُهُ إِذَا صَبَّرَهَا حَوْلَاءَ

الْحَوِيلُ [el-ḥivel] (عَنْبُ [ineb] vezninde) ve **الْحَوِيلُ** [el-ḥavīl] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Zā'il olmak ma'nāsından isimlerdir, ayrılmağa denir, zevāl ma'nāsına, niteki zikir olundu; yukālu: لَا حَوْلَ عَنْهُ وَلَا حَوِيلَ أَي لَا زَوَالَ وَلَا انْتِقَالَ عَنْهُ Ve

حَوِيلٌ [ḥavīl] Taleb ve hāhiş ma'nāsına isimdir, muhāvele ma'nāsındandır. Ve şāhid ve güvāha denir; yukālu: هُوَ حَوِيلٌ Ve bir mevzi' adıdır. Ve kefil ma'nāsınadır ki bundan ism حَوَالَةٌ [ḥavālet] tir, niteki zikir olundu; yukālu: يَجِبُ عَلَى حَوِيلِهِ أَي كَفِيلِهِ

الْإِحْتِوَالُ [el-iḥtivāl] (اسْمٌ يُفْتَعَالُ [ifti'āl] vezninde) Bir adama nās her taraftan üşüntü edip ortaya almak ma'nāsınadır; yukālu: إِحْتَوَلُوهُ إِذَا احْتَأَسُوا عَلَيْهِ

الْحَوَالُ [el-ḥivāl] (جِدَالٌ [cidāl] vezninde) ve **الْمُحَاوَلَةُ** [el-muḥāvelet] (مُجَادَلَةٌ [mucādelet] vezninde) Bir nesneyi taleb ve hāhiş kılmak ma'nāsınadır; yukālu: حَاوَلْتُ حَوَالًا *Esās'ta* taleb bi'l-hīle ma'nāsıyla müfesserdir. Ve bir nesne tarafına havāle-i nazar edip dikkat ve im'ānla bakmak ma'nāsınadır; tekūlu: حَاوَلْتُ لَهُ بَصْرِي أَي حَدَدْتُ نَحْوَهُ وَرَمَيْتُ بِهِ

الْحَيْلُولَةُ [el-ḥaylūlet] (كَيْنُونَةٌ [keynūnet] vezninde) İki nesne aralığına girip hāciz olmak ma'nāsınadır ki zikir olundu; yukālu: حَالَ بَيْنَهُمَا حَيْلُولَةً إِذَا حَجَرَ

الْحَوَالُ [el-ḥivāl] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) ve

الْحَوِيلُ [el-ḥuvel] (صُرْدٌ [şurad] vezninde) ve **الْحَوِيلُ** [el-ḥavel] (جَبَلٌ [cebel] vezninde) İki nesne aralığına girip hāciz ve māni' olan şey'e denir.

الْحَوَالُ [el-ḥavāl] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Tagayyür ve inkilāb ma'nāsınadır; ve minhu: حَوَالُ الدَّهْرِ أَي تَغْيِيرُهُ وَصَرْفُهُ

الْحَوَالَةُ [el-ḥūlet] (هَاءٌ نُونٌ زَامِيَةٌ) ve

الْحَوَالَانُ [el-ḥavelān] (فَتْحَاتَانِ) ve

الْحَوِيلُ [el-ḥivel] (عَنْبُ [ineb] vezninde) ve

الْحَوَالَانُ [el-ḥuvelān] (هَاءٌ نُونٌ زَامِيَةٌ وَوَاوٌ فَتْحِيَّةٌ) ve

الْحَوَالَاءُ [el-ḥulā'] (هَاءٌ نُونٌ زَامِيَةٌ) Cümlesi sarf ve tagayyür ma'nāsına olmakla lāzımı olan 'acāyib ve garā'ib irāde olunur; ve minhu yukālu: هَذَا مِنْ حَوْلَةِ الدَّهْرِ وَحَوْلَانِهِ وَحَوْلَانِهِ وَحَوْلَانِهِ وَحَوْلَانِهِ أَي مِنْ عَجَائِبِهِ

الْحَائِلُ [el-hā'il] Levni bozulmuş nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ حَائِلٌ أَي مُتَغَيِّرٌ لَوْنُهُ Ve Tayyib kabilesi yurdunda olan iki dağ yanında bir mevzi' adıdır. Ve Necd'de bir mevzi' adıdır. Ve buğura çekilmiş iken tutmayıp kısır kalmış nākaya denir, 'alā-kavlin bir sene yāhūd iki yāhūd birkaç sene kısır kalmışına denir, kezālik mutlak haml şānından olan nisā ve hayvān vech-i mezkūr üzere kısır kalsa ve meyvedār ağaç öylece meyve tutmayıp kalsa hā'il itlāk olunur; cem'i حَيَالٌ [ḥiyāl] gelir hā'nın kesriyle ve حَوْلٌ [ḥūl] gelir hā'nın zammıyla ve حُوْلٌ [ḥuvvel] gelir, شَكْرٌ [sukker] vezninde ve حَوْلٌ [ḥūl] gelir ki hā'nın zammı ve lām'ın fethiyle ismi cem'dir. Ve gāhca te'kid ve mübālaga için حَوْلٌ حَائِلٌ ve حَائِلٌ حَوْلٌ derler izāfetle. Ve 'inde'l-ba'z bir sene gebe kalmayana حَائِلٌ [hā'il] ve iki sene gebe kalmayana حَائِلٌ

حَوْلٍ ve حَوْلٍ خَائِلٌ derler hā'ların zammıyla. Pes bu mübālagayı mutazammındır; yukālu: نَاقَةٌ حَائِلٌ إِذَا كَانَتْ قَدْ حَوَّلَ عَلَيْهَا فَلَمْ تَلْفَحْ أَوْ الَّتِي لَمْ تَلْفَحْ سَنَةً أَوْ سَنَتَيْنِ أَوْ سَنَوَاتٍ وَكَذَا كُلُّ حَائِلٍ وَيُقَالُ حَائِلٌ حَوْلٍ وَحَائِلٌ حَوْلٌ حَوْلٌ مُبَالِغَةٌ أَوْ إِنَّ لَمْ تَحْمِلْ سَنَةً فَحَائِلٌ أَوْ سَنَتَيْنِ فَحَائِلٌ حَوْلٍ وَحَوْلٍ

حَائِلٌ [hā'il] Dişi köşeğe denir doğduğu sā'atte, niteki erkeğine سَقَبْتُ [saq̄b] denir; yukālu: نَتَجَتِ النَّاقَةُ حَائِلًا حَسَنَةً أَي الْأُنثَى مِنْ أَوْلَادِ الْإِبِلِ سَاعَةً تَوْضِعُ

أَلْحَالُ [el-ḥāl] بَالٌ [bāl] vezninde) İnsanın mā'hüve 'aleyhi olduğu nesneye denir, te'nisle حَالَةٌ [ḥālet] dahi denir, ya'nī nefsi ve bedeni ve vasfı olan umūr-ı mütegayyireden insāna muhtass olan hey'et ve keyfiyyete itlāk olunur ki insān onun üzerinde kā'im olur, hey'et-i mezbüre zi'l-hāl olan insāna lāzım ve müfārik dahi olur, lākin sıfatta sübüt mu'teberdir. Ve حَالٌ [ḥāl], lafzı i'tibāriyla müzekker ve sıfat i'tibāriyla müennes olur; yukālu: لَهُ حَالٌ حَسَنٌ وَحَسَنَةٌ وَهِيَ كَيْفَةُ الْإِنْسَانِ وَمَا هُوَ عَلَيْهِ

حَالٌ [ḥāl] El-ān içinde olduğun vakte itlāk olunur ki māzī ile müstakbel beyninde berzaktır, māzīnin nihāyeti ve müstakbelin bidayetidir; cem'ī أَحْوَالٌ [aḥvāl] ve أَحْوَالَةٌ [aḥvālet] gelir, أَفْعَلَةٌ [ef'ilet] vezninde. Şārihin beyānına göre aslı حَوْلٌ idi fethateynle. Ve

حَالٌ [ḥāl] Siyāh balçığa denir. Ve yumuşak toprağa denir. Ve çarşaf makülesi sevbe silkilmiş سَمُرٌ [semur] ağacının yaprağına denir. Ve kişinin zevcesine itlāk olunur. Ve süte denir. Ve hāssaten müte'affin siyāh balçığa denir, حَمَاءٌ [ḥam'et] ma'nāsına ve bu ma'nā-yı evvelden ahasstır. Ve arka yüküne denir ne olursa olsun, كَارَةٌ [kāret] ma'nāsına; yukālu: جَاءَنَا يَحْمِلُ حَالًا أَي كَارَةً

وَهِيَ مَا تَحْمِلُهُ عَلَى ظَهْرِكَ Ve çocuk 'arabasına denir ki onunla yürümeğe meşk ederler. Ve at kısmının sırtında teğelti gelen yere denir yāhūd sırtının boyundan sağrıya kadar uzantısına ve tarīkasına denir. Ve ıssı küle denir, رَمَادٌ حَارٌّ ma'nāsına. Ve içine biçilmiş çayır koyup götürdükleri çul ve palās makülesine denir. Ve Yemen'de Ezd diyarında bir belde adıdır.

أَلْحَالَةُ [el-ḥālet] حَالٌ [ḥāl] ma'nāsındadır ki mü'ennesidir; cem'ī حَالَاتٌ [ḥālāt] gelir. Ve أَحْوَالٌ [aḥvāl] حَالَاتُ الدَّهْرِ [ḥālātu'd-dehr] ve أَحْوَالُ الدَّهْرِ [aḥvālu'd-dehr] zamānın surūf ve inkılābātına itlāk olunur; yukālu: غَيَّرْتُهُمْ حَالَاتُ الدَّهْرِ وَأَحْوَالُهُ أَي ضَرُوفُهُ

أَلْحَوْلَةُ [el-ḥūlet] (hā'nın zammıyla) 'Acībe-i zamāna itlāk olunur; cem'ī حَوْلٌ [ḥūl] gelir غَوْلٌ [gūl] vezninde. Ve vāhī ve münker nesneye itlāk olunur. Ve mutlak ta'accüb edecek nesneye denir.

أَلْحُؤُولُ [el-ḥu'ūl] فُؤُودٌ [ḥu'ūd] vezninde) ve

أَلْحِيَالُ [el-ḥiyāl] ve

أَلْحِيَالَةُ [el-ḥiyālet] (hā'ların kesriyle) Nāka hā'il olmak ma'nāsındadır; yukālu: خَالَتْ النَّاقَةُ حُؤُولًا وَحِيَالًا وَحِيَالَةً إِذَا صَارَتْ حَائِلًا

حِيَالٌ [ḥiyāl] İsm olur, şol ipe denir ki devenin karnı altından kolanına bend olunur, tā ki kolan sıyrılıp hāyesine doğru inmeye. Ve حِيَالُ الشَّيْءِ [ḥiyālu's-şey'] bir nesnenin yamacına denir, قُبَالَةٌ [qubālet] ma'nāsına; ve minhu yukālu: قَعَدَ حِيَالَهُ وَبِحِيَالِهِ أَي بِإِزَائِهِ

أَلْمُحْوُولُ [el-muḥavvil] مُحَدِّثٌ [muḥaddiṣ] vezninde) Tahvīl-imezkūr ma'nāsındandır, حَائِلٌ [hā'il] olan nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ مُحْوُولٌ أَي حَائِلٌ Ve dişi 'akabinde erkek doğurmuş yāhūd 'ale'l-'aks olan 'avrete ve nākaya denir, ke-mā se-yuzkeru.

حَيَوِيلٌ [ḥayvīl] (yā-yı tahtiyye ile زَنْبِيلٌ [zenbīl] vezninde) Esmādandır: Ḳurre b. Ḥayvīl muhaddistir.

الْمَحَالَةُ [el-meḥālet] (mīm'in fethiyle) Kuyu çarkına denir, مَنجُونٌ [mencenūn] gibi. Ve büyük makaraya denir, bekre-i 'azīme ma'nāsına. Şārihin beyānına göre tekerleğe dahi denir; cem'i مَحَالٌ [meḥāl] dir hā'sız ve مَحَاوِيلٌ [meḥāvil] gelir. Ve bu dönmek ma'nāsına olan حَوِيلٌ [ḥavīl] dendir. Ve arkada omurga kemiklerinin ortasında olan kemiğe denir ki arka kemiği ta'bīr olunur, mühre-i puşt ma'nāsına, مَحَالٌ [meḥāl] dahi denir, سَحَابٌ [seḥāb] vezninde.

الْحَوِيلُ [el-ḥavel] (fethateynle) Göz şaşı olmak ma'nāsınadır ki birkaç güne olur, beyāzı kuyruğunda ve siyāhı pınarına doğru olur ve kiminde ḥadeḳadan burun üzerine mā'il olur ve kiminde kuyruğunda olur ve kiminde yukarı kaş kemiğine doğru mā'il ve nāzır olur ve kiminde hadeka kuyruğuna doğru mā'il olur; ve yukālu: حَوَيْتُ عَيْنَهُ حَوَالًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَفِي عَيْنِهِ حَوِيلٌ وَيُقَالُ حَالَتْ تَحَالَ مِثْلَ خَافَتْ تَخَافُ

الْإِخْوِيلَالُ [el-iḥvilāl] [iḥmirār] vezninde) Bu dahi göz şaşı olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِخْوَيْتُ عَيْنَهُ بِمَعْنَى حَوَيْتُ لَٰكِنِ بِنُحْوَالَةٍ

الْأَحْوِيلُ [el-aḥvel] [aḥmer] vezninde) ve

الْحَوِيلُ [el-ḥavīl] [ketif] vezninde) Gözü şaşı adama denir; mü'ennesi حَوَالَةٌ [ḥavālā]dır. Ve göze de vasf olur; yukālu: إِفْرَاءَةٌ حَوَالَةٌ وَعَيْنٌ حَوَالَةٌ

الْحَوَالَةُ [el-ḥivelā] (ḥā'nın kesri ve vāv'ın fethiyle عِبَاءَةٌ [inebā] ve سِيَرَاءٌ [siyerā] veznlerinde ki vezn-i mezbūr bu üç keli-

meden gayrı yoktur, ḥā'nın zammıyla da cā'izdir) Nākanın döl yatağı olan deriye denir, nisvānda مَشِيمَةٌ [meşīmet] denir. Ve o yeşile mā'il bir deridir ki küdüretli olur, su ile dolu olup yavruyla bilece zuhūr eder. Ve cā-be-cā kızıl ve yeşil hutütla muhattat ve içinde غَرَسٌ [girs] dedikleri dericikler olur. Ve bu سَلَى [selā]nın gayrırır, zīrā o yavrunun yüzünde burulmuş çıkar gidermeyince helāk olur. Ve bu ma'nāya mebnī 'Arablar mā' ve hudret ve hısbı hāvī mahalle nāzil oldu diyecek yerde حَوْلَاءُ نَزَلُوا فِي مِثْلِ حَوْلَاءِ النَّاقَةِ [ḥivelā] vech-i mezkūr üzere yeşil ve su ile memlū ve reyyan olur.

الْإِخْوِيلَالُ [el-iḥvilāl] [iḥmirār] vezninde) Yerin nebātleri boylanıp yer yüzü yemyeşil olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِخْوَالَتِ الْأَرْضُ إِذَا اخْضَرَّتْ وَاسْتَوَى نَبَاتُهَا

بَنُو حَوَالَةَ [Benū Ḥavālet] [seḥābet] vezninde) 'Arabdan bir batn adıdır.

بَنُو مُحَوَالَةَ [Benū Muḥavvelet] [mu'azzamet] vezninde) Ashābdan 'Abdullāh b. Ğaṭafān evlād ve ensāline itlāk olunur. Mukaddemā ismi 'Abdul'uzzā olup ba'de'l-İslām mefhar-ı enām 'aleyhi's-salātu ve's-selām hazretleri tahvīl ve 'Abdullāh ile tesmiye buyurmalarıyla evlād ve ahfādına Benū Muḥavvele itlāk olundu.

الْمُحَوِيلُ [el-Muḥavvel] [mu'azzam] vezninde) Bağdād garbīsinde bir mevzi'dir.

الْمُحِيلُ [el-muḥyīl] (mīm'in zammıyla ki إِحَالَةٌ [iḥālet]ten ism-i fā'ildir) مُحَوِيلٌ [muḥvil] ve مُحَوِيلٌ [muḥavvil] gibi dişi doğurduktan sonra 'akabinde erkek yāhūd bi'l-'aks doğurmuş hatuna ve nākaya denir; yukālu: إِفْرَاءَةٌ مُحَوِيلٌ وَنَاقَةٌ مُحَوِيلٌ وَمُحَوِيلٌ

ma'nāsınadır; yukālu: خَبَلٌ فَلَانًا إِذَا أَفْسَدَ عَقْلُهُ: Ve taksir etmek ma'nāsınadır; yukālu: خَبَلٌ عَنْ فِعْلٍ أَبِيهِ إِذَا فَضَرَ

الْحَبْلُ [el-ḥabel] (fethateynle) Cinn ve dīve denir; yukālu: مَسَّهُ الْخَبْلُ أَبِي الْجَنِيِّ: Ve davarın ayaklarına 'arız olan fesāda ve bozukluğa denir ki yürümekten kalır. Ve deliliğe denir; bunda ḥā'nın zammı ve fethi ve bā'nın sükūnuyla da cā'izdir; yukālu: بِهِ خَبَلٌ وَخَبَلٌ Ve وَخَبَلٌ أَيُّ جُنُونٌ

خَبَلٌ [ḥabel] Bir kuş adıdır ki bütün gece gūyā ki خَبَلٌ مَاتَتْ diyerek öter. Ve su tulumuna ve dolu kırabaya denir.

الْحَابِلُ [el-ḥābil] Bu dahi cinn ve perīye denir. Ve müfsid ve fitne-kāra denir. Ve şeytāna denir.

الْحَبَالُ [el-ḥabāl] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Noksān ma'nāsınadır. Ve helāk ma'nāsınadır. Ve renc ve zahmet ma'nāsınadır. Ve sıklet ve kell ve 'iyāl ma'nāsınadır; yukālu: فَلَانٌ خَبَالٌ عَلَيْهِ أَيُّ كَلٌّ Ve وَعِيَالٌ Ve zehr-i kātile denir. Ve ehl-i cehennemın hīn-i hirkatte bedenlerinden seyelān eden sarı suya denir. Kāle'ş-şāriḥ ve minhu'l-hadīsu: "مَنْ شَرِبَ الْحَمْرَ سَفَاهُ اللَّهُ" Ve kuyunun içerisinde olan obrukluk ve bucaklılık vaz'ına denir ki ba'zen kova obruklara ve bucaklara girip ilişmekle yırtılır; yukālu: هَذِهِ الْبُئْرُ فِيهَا خَبَالٌ وَهُوَ أَنْ تَكُونَ مُتَلَجِّفَةً Ve Cevherī "فَرَبَمَا دَخَلَتْ الدَّلْوُ فِي تَلْجِيفِهَا فَتَخْتَرِقُ خَبَالٌ [ḥabāl]i Lebīd'in feresi ismidir diye sebt ve Lebīd'in işbu: وَالْجَوْنُ فِيهَا: "تَكَاتَرُ فُزُولٌ وَالْجَوْنُ فِيهَا: || beytiyle istiḥādı vehmdir, niteki وَعَجَلَى lafzında dahi vehmler unvānında resm eylemiştir, savāb olan yā-yı tahtiyye ile خَبَالٌ olmaktadır. Ve

خَبَالٌ [ḥabāl] Masdar olur, delirmek

ma'nāsınadır; yukālu: خَبَلِ الرَّجُلُ خَبَالًا مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا جُرُّوا Ve bir kimsenin eli çolak olmak ma'nāsınadır; yukālu: خَبَلْتُ يَدَهُ إِذَا شَلَّتْ

التَّخْبِيلُ [et-taḥbīl] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) ve

الإِخْتِبَالُ [el-iḥtibāl] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Mecnūn kılmak ma'nāsınadır; yukālu: خَبَلٌ فَلَانًا وَاخْتَبَلَهُ إِذَا جَنَنَهُ Ve bir kimsenin 'aklını yā 'uzvunu fāsīd ve tebāh eylemek ma'nāsınadır; yukālu: خَبَلَهُ وَاخْتَبَلَهُ إِذَا أَفْسَدَ عَقْلَهُ أَوْ عُضْوَهُ Ve

إِخْتِبَالٌ [iḥtibāl] Davar kısmı delirip bir yerde ārām eylemeyip beri öte çalkanmak ma'nāsınadır; yukālu: إِخْتَبَلَتِ الدَّابَّةُ إِذَا لَمْ تَثْبُتْ فِي مَوْطِنِهَا

الأَحْمَلُ [el-aḥḥem] (أَحْمَرٌ [aḥmer] vezninde) خَبَالٌ [ḥabāl]-i mezkūrdan vasftır; yukālu: هُوَ أَحْبَلٌ أَيُّ مَجْنُونٌ

الْحَبِيلُ [el-ḥabil] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Şol zamāna vasf olur ki halkı be-gāyet şiddet ve müzāyaka-i havādisle kahr ve tebāh eyleye; yukālu: دَهْرٌ خَبِيلٌ أَيُّ مُلْتَوٍ عَلَى أَهْلِهِ

الإِسْتِخْبَالُ [el-istiḥbāl] Davarı 'āriyet istemek ma'nāsınadır.

الإِخْتِبَالُ [el-iḥbāl] (hemzenin kesriyle) Bir davarı 'āriyete vermek, 'alā-kavlin sūtūyile ve yünüyle intifā' eylemek için yāhūd üzerinde gazā eylemek için bir atı 'āriyete vermek ma'nāsınadır; tekūlu: إِسْتِخْبَلْنِي نَاقَةً فَأَخْبَلْتَهَا أَيُّ اسْتَعَارْتَهَا فَأَعْرَضْتَهَا أَوْ أَعْرَضْتَهَا لِئَسْتَفِيعَ بِلَبْيِهَا Ve وَوَبَرَهَا أَوْ فَرَسًا لِيَعْرُوَ عَلَيْهِ

إِخْبَالٌ [iḥbāl] Bir adam nākalarını iki bölük edip bir sene bir bölüğünü ve gelecek sene diğeri bölüğünü intāc eylemek ma'nāsınadır, niteki iki tarlası olan birini bir sene ve diğeri gelecek sene zirā'at

الْحَاتِلُ [el-ḥātil] ve

الْحَاتُولُ [el-ḥatūl] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Ma'nā-yı mezkürdan ism-i fā'illerdir.

الْحَوْتَلُ [el-ḥavtel] (جَوْهَرٌ [cevhər] vezninde) Zarīf ve hoş-tab' adama denir; yukālu: رَجُلٌ حَوْتَلٌ أَيْ ظَرِيفٌ

الْحَوْتَلَى [el-ḥavtelā] (حَوْزَلَى [ḥavzelā] vezninde) Siperlenerek yürüyüşe denir ki şikār yāhūd bir kimse beni görmesin diye öylece yürürler; yukālu: يَمْشِي الْحَوْتَلَى وَهِيَ مَشِيَّةٌ فِي سُنْرَةٍ

حَاتْلَانُ [Ḥatlān] (سَلْمَانٌ [selmān] vezninde) Bir belde adıdır. Bu belde Türkistān'da vāki'dir, nisbetinde حَاتْلِيّ [Ḥatliyy] denir ḥā'nın fethi ve tā'nın sükūnuyla. Şārih der ki bu nisbetin vechi ma'lūm olmadı. Mütercim der ki kütüb-i coğrafiyenin ba'zında حَاتْلٌ [Ḥat] قَاتِلٌ [qat] vezninde Bedaḥşān ülkesinde bir vilāyet adıdır, ona حَاتْلَانُ [Ḥatlān] dahi derler diye muharrer olmakla حَاتْلِيّ [Ḥatliyy] ehaffına nisbet olunmuş olur. Ve ba'zında حَاتْلٌ [Ḥat] şehrin ve حَاتْلَانُ [Ḥatlān] eyāletinin ismi olmak üzere mersūm olmakla nisbeti muvāfik olur.

الْحَاتِلُ [el-ḥitl] (ḥā'nın kesriyle) Siperlenecek ve tesettür edecek perde makūlesine ve mevzi'ine denir. Ve tavşan inine denir.

حَاتِلٌ [Ḥuttel] (سُكَّرٌ [sukker] vezninde) Māverā-i nehr'de bir vilāyet adıdır; musannifü'd-*Dībāc* İshāq b. İbrāhīm ve mü'ellif-i *Kitābu'l-Meḥabbe* İbrāhīm b. 'Abdullāh ve 'Abbād ve Mucāhid ibnā Mūsā ve Muḥammed b. 'Alī b. Tavḳ ve Mūsā b. 'Alī ve 'Abbās b. Aḥmed ve Aḥmed b. 'Abdullāh ve 'Abdurrahmān b. Aḥmed ve 'Alī b. Aḥmed el-Ezraḳ ve 'Ömer ve Aḥmed ibnā Ca'fer ve 'Alī b. 'Ömer ve

Muḥammed b. İbrāhīm ve Muḥammed b. Ḥālid ve Ḥasen b. Muḥammed b. el-Cuneyd el-Muḥaddisūn ve 'Alī b. Ḥāzim Ebu'l-Ḥasen el-Liḥyānī el-Luğavī el-Ḥutteliyyūn oraya mensūblardır.

الْمُحَاتَلَةُ [el-muḥātelet] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Bir adamı aldatmak ve dubara etmek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا خَادَعَهُ خَاتَلَهُ إِذَا خَادَعُوا

التَّحَاتُلُ [et-teḥātul] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Birbirini aldatmak ma'nāsınadır; yukālu: تَحَاتَلُوا إِذَا تَخَادَعُوا

الْإِحْتِئَالُ [el-iḥtītāl] (إِفْتِئَالٌ [ifti'āl] vezninde) Nāsın sırrın söyleştikleri fısıltıya hufyeten kulak tutup dinlemek ma'nāsınadır; yukālu: إِحْتَتَلِ الرَّجُلُ إِذَا تَسَمِعَ سِرَّ الْقَوْمِ

[خ ث ل]

الْحَاتِلَةُ [el-ḥašlet] (ḥā'nın fethi ve sâ-yı müsellesenin sükūnuyla ve fethātla) Karından göbek ile kasıgın aralığına denir; cem'î حَاتِلَاتٌ [ḥašlāt] gelir ḥā'nın fethi ve sâ'nın sükūnuyla ve fethiyle. Ve

حَاتِلَةٌ [ḥašlet] Büyük karınlı 'avrete denir; ve minhumā yukālu: الْحَاتِلَةُ اسْتَكْتَحَتْ حَاتِلَتَهَا أَيِ الْمَرْأَةُ الضَّخْمَةَ الْبَطْنِ عَنْ وَجَعِ مَا بَيْنَ السَّرَّةِ وَالْعَانَةِ

حَاتِيلٌ [Ḥuṣeyl] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) İmām Mālik'in ceddı ismidir yāhūd bu cīm'ledir.

[خ ج ل]

الْحَاجِلُ [el-ḥacel] (fethateynle) Bir adam utandığınan mütehayyir ve medhūs olup cemād gibi sâkin ve epsem kalmak ma'nāsınadır; yukālu: حَجَلُ الرَّجُلِ حَجَلًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اسْتَحْيَا وَدُهَسَ وَبَقِيَ سَاكِنًا لَا يَتَكَلَّمُ وَلَا يَتَحَرَّكُ Ve davar balçıga ve batağa uğramakla mütehayyir gibi bī-mecāl olup kalmak ma'nāsına müsta'emeldir; yukālu: حَجَلُ الْبَعِيرِ إِذَا سَارَ فِي الطَّيْنِ فَبَقِيَ كَالْمُتَحَرِّبِ

olan yük pek ağır olmakla altında basılıp bî-tâb olmak ma'nâsına müsta'meldir; yukālu: خَجَلٌ بِالْحِمْلِ إِذَا ثَقُلَ عَلَيْهِ Ve otlar uzayıp ve çoğalıp birbirine sarmaşmak ma'nâsınadır; yukālu: إِذَا طَالَ خَجَلُ الثَّبْتُ إِذَا طَالَ Ve bir adama bir mādde pek müşkil ve çaparız olmakla hayrân olup ne güne amel ve hareket edeceğini bilmez olmak ma'nâsına müsta'meldir; yukālu: خَجَلٌ فَلَانَ بِأَمْرِهِ إِذَا التَّبَسَّ عَلَيْهِ فَلَا يَدْرِي كَيْفَ الْمَخْرُجُ مِنْهُ Ve bir kimse devlet ve ikbâlini hazm etmeyip sermestlikle gūyā ki boturluğa mü'eddî olmak ma'nâsına müsta'meldir, gūyā ki devlet ve gınā kendisini basmış olur; yukālu: فِيهِ خَجَلٌ أَي سُوءُ اِحْتِمَالِ الْعَيْنى كَانَ يَأْسُرُ Kāle 'ş-şārih ve minhu'l-hadīsu li'n-nisā'i: "إِذَا جُعْتُ دَقَعْتُ وَإِذَا شَبِعْتُ خَجَلْتُ" Ya'nī "Aç olduğunuz vakte derd ve tefekürden hâkisâr olursuz ve duyduğunuzda mest gibi cihāna sığmaz olursuz." Ba'zılar mücib-i şerm ü hacālet olacak evzā'a mübāderet edersiz diye tefsir eyledi. Ve bir nesneden usanıp bıkmak ma'nâsına müsta'meldir; yukālu: خَجَلٌ مِنْهُ إِذَا بَرِمَ Ve kesb ü taleb-i ma'aş hususunda kâhillik eylemek ma'nâsına müsta'meldir; yukālu: خَجَلٌ الشَّيْءُ إِذَا فَسَدَ Ve fesād ve tebāhî ma'nâsınadır; yukālu: خَجَلٌ الْقَمِيصُ إِذَا تَشَقَّقَ Ve gömlek ve kaftan makülesi libâsın etekleri pāre pāre salkım saçak olmak ma'nâsınadır; yukālu: خَجَلٌ الْقَمِيصُ إِذَا تَشَقَّقَ إِذَا تَشَقَّقَ وَذَلَّذِلُهُ

الْحَجَلُ [el-ḥacil] (كِتِفٌ [ketif] vezninde) ve **الْمُخَجِلُ** [el-muḥcil] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Otları pek firāvān yāhūd birbirine sarmaşık olan yere denir; yukālu: وَإِ خَجَلٌ Ve **مُخَجِلٌ** أَي مُفْرَطُ الثَّبَاتِ أَوْ مُلْتَفٌ بِهِ **حَجَلٌ** [ḥacil] Köhne sevbe vasf olur;

yukālu: ثَوْبٌ خَجَلٌ أَي خَلَقٌ Ve bol ve uzun sevbe vasf olur; yukālu: ثَوْبٌ خَجَلٌ أَي وَاسِعٌ طَوِيلٌ Ve boylu uzun ota denir. Ve şol geniş çula denir ki atın arkasını sıkınamakla beri öte oynayıp muztarib ola; yukālu: جُلٌّ خَجَلٌ أَي وَاسِعٌ يَضْطَرِبُ عَلَى الْفَرَسِ **الْإِحْجَالُ** [el-iḥcāl] (hemzenin kesriyle) ve **التَّحْجِيلُ** [et-taḥcīl] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bir adamı خَجَلٌ [ḥacil] ve şermsâr kılmak ma'nâsınadır; yukālu: إِذَا جَعَلَهُ خَجَلًا وَخَجَلَهُ إِذَا جَعَلَهُ خَجَلًا

[خ د ل]

الْحَدَلُ [el-ḥadl] (ḥā'nın fethi ve dāl'ın sükünuyla) Yumru ve dolgun nesneye denir, kabak dolması gibi olan baldır gibi; yukālu: شَيْءٌ خَدَلٌ أَي مُمْتَلِئٌ ضَخْمٌ

الْحَدَلُ [el-ḥadel] (fethateynle) ve

الْحَدَالَةُ [el-ḥadālet] (عَدَالَةٌ [adālet] vezninde) ve

الْحُدُولَةُ [el-ḥudūlet] (عُمُومَةٌ [umūmet] vezninde) Bir nesne yumru ve dolgun olmak ma'nâsınadır; yukālu: خَدَلْتُ السَّاقَ خَدَلًا وَخَدَالَةً وَخُدُولَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَتْ خَدَلَةً

الْحَدَلَةُ [el-ḥadlet] (عَدَلَةٌ [adlet] vezninde) Vasf olan خَدَلٌ [ḥadl]-i mezkûrun mü'ennesidir, kabak dolması gibi yumru ve dolgun baldıra denir; yukālu: سَاقٌ خَدَلَةٌ أَي بَيِّنَةُ الْحَدَلِ مُمْتَلِئَةٌ ضَخْمَةٌ وَفَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde dahi lügattir; **حَدَالَةٌ** [ḥidāl] gelir. Alā-kavlin **حَدَلَةٌ** [ḥadlet] kemikleri ince olarak gövdesi etine dolu hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ خَدَلَةٌ أَي أَلْغَلِيظَةُ السَّاقِ الْمُسْتَدِيرَتُهَا أَوْ هِيَ مُمْتَلِئَةُ الْأَعْضَاءِ فِي دَقَّةِ عِظَامِ

حَدَلَةٌ [ḥadlet] Bir 'arıza sebebiyle za'if ve pejmürde olmuş üzüm dānesine denir. Ve

صَابَ [šāb] dedikleri şecerin özdeğine denir; bunda hā'nın zammıyla da lügattır.

الْحَذَلَاءُ [el-ḥadlā] [حَمْرَاءُ] [ḥamrā] vezninde ve

الْحَذَلِيمُ [el-ḥidlim] (hā'nın ve lām'ın kesriyle) Bunlar da kemikleri ince olarak etine dolu tıknaz hatuna denir; mīm mübālagatan zā'iddir.

[خ د ف ل]

الْحَدَافِيلُ [el-ḥadāfil] (hā'nın fethiyle) Pek eski ve mübtezel libāslara denir، مَعَاوِزُ [me'āviz] ma'nāsına. Ve bunun müfredi mesmūc değildir; ve minhu'l-meselu: "عَرْنِي بُرْدَاكُ مِنْ حَدَافِيلِي" Ya'nī "Senin eğninde olan iki kumaşın beni aldatmakla kendi eski cāmelerimin telefine bādī oldu." Bunun aslı budur ki bir hatun bir kimsenin eğninde iki nefis libās görmekle servet ve sāmān sāhibi bir adam zann edip tezevvücüne ragbet ve bir takrīb ile 'akdi süret-yāb olup hāl ve māl sāhibi ere varıyorum diye kendi köhne libāslarını tarh edip istikrāzla cedīd cāmeler ittihāz eyledi. Ba'de'l-mukārene o adamın yaldız olduğu mütebeyyin olmakla kelām-ı mezbūru irād eyledi. Ba'zılar بُرْدَاكُ lafzında kāf-ı hitābı kesr ile tekellüm ve aslını bu resme beyān eyledi ki bir kimse bir hatundan iki fāhir cāme isti'āre ve telebbüs ve kendi köhne cāmesini tarh edip çend rüz mürürunda hatun gelip o 'āriyet cāmelerini istircāc eyledikte o kimse mesel-i mezbūru irād eyledi. Āher kimsenin mālına tama'c ile kendi mālını telef ve zāyic eden kimse hakkında darb olunur.

الْحَذَفَلَةُ [el-ḥadfelet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Eski libās giymek ma'nāsınadır; yukālu: حَذَفَلَ الرَّجُلُ إِذَا لَبَسَ قَمِيصًا خَلَقًا

[خ ذ ل]

الْحَذَلُ [el-ḥazl] (hā'nın fethi ve zāl-ı mu'cemenin sükūnuyla) ve

الْحَذَلَانُ [el-ḥizlān] (hā'nın kesriyle) Bir adama meded ve nusret eylemeyip hor ve zelīl terk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَذَلَهُ وَحَذَلَ عَنْهُ حَذَلًا وَحَذَلَانًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا خَذَلَتْ الظَّيْبَةُ إِذَا تَخَلَّفَتْ عَنْ صَوَاجِبِهَا أَوْ تَخَلَّفَتْ فَلَمْ تَلْحُقْ وَغَيْرُهَا إِذَا تَخَلَّفَتْ الظَّيْبَةُ الْقَطِيعَ أَوْ صَوَاجِبِهَا Terkīb-i mezkūr takdīrindedir, gūyā ki sürüden müfārakat ve infirādı sebebiyle ebnā-yı nev'ini mahzūl etmiş olur. Ve vahşiyye olan hayvān yavrusunu terk etmeyip üzerinde ber-karār olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَذَلَتِ الظَّيْبَةُ إِذَا قَامَتْ عَلَى وَلَدِهَا Vahşiyye-i mezbūre sürüyü terk ve veledi 'inde ki kıyām eylemekle ibāret-i merkūmede terk ma'nāsı mu'teberdir, kezālīk misāl-i evvel gibi veledi üzere kıyām sebebiyle sürüden müfterik olmakla kendisi yāhūd bi's-sebebiyye veledi sürüyü mahzūl etmiş olur, Şārihin terkīb-i mezkūru kalb kabīlinden demesine hācet yoktur.

الْحَازِلُ [el-ḥāzil] ve

الْحَذَلَةُ [el-ḥuzeit] [هُمَزَةٌ] [humezet] vezninde ism-i fā'illerdir) Terk-i meded ü nusret eden kimseye denir; mefhūm-ı sānīde mübālagaya mu'teberdir. Ve

حَازِلٌ [ḥāzil] Sürüden mütehālif olup müteferrid olan vahşi hayvāna denir. Ve ve-

ledini terk eylemeyip üzerinde kā'im olan vahşîye denir. Ve münhezim adama denir ve bu niseb üzeredir; yukālu: رَجُلٌ خَاذِلٌ أَي مُنْهَزِمٌ

الْحَذُولُ [el-hazūl] [صَبُورٌ] [şabūr] vezninde) ve

الْمُخْذِلُ [el-muħzil] [مُحْسِنٌ] [muħsin] vezninde) Dā'imā sürüden tahallüfle yalnız başına olan geyik makülesi hayvāna vasf olur. Ve

خَذُولٌ [ħazūl] Şol kısrağa denir ki doğurmak burusu tuttuktuk aslā beri öte ıztırāb eylemeyip yerinden bir kadem ayrılmaz ola; yukālu: فَرَسٌ خَذُولٌ إِذَا صَرَبَهَا الْمُخَاضُ لَمْ تَبْرُخْ مِنْ مَكَانِهَا

الْإِخْذَالُ [el-iħzāl] (hemzenin kesriyle) Bu dahi vahşî hayvān veledini terk eylemeyip üzerinde olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَخَذَلَتِ الطَّيْبَةُ إِذَا أَقَامَتْ عَلَى وَلَدِهَا Ve vahşî hayvānın yavrusu anasını kendisini hazl ve terk eder bulmak ma'nāsınadır; yukālu: أَخَذَلَتْ وَوَلَدَ الرَّوْحِيَّةِ إِذَا وَجَدَ أُمَّهُ تَخَذَلُهُ

التَّخَاذُلُ [et-teħāzul] [تَفَاعُلٌ] [tefā'ul] vezninde) **إِخْذَالٌ** [iħzāl] ile ma'nā-yı evvelde mürādiftir; yukālu: تَخَاذَلَتِ الطَّيْبَةُ بِمَعْنَى أَخَذَلَتْ Ve bir adamın ayakları za'if ve bī-mecāl olmak ma'nāsınadır, gūyā ki meşy hāletinde ayakları kendisine tebe'iyet etmeyip terk eder; yukālu: تَخَاذَلَتْ رَجُلًا إِذَا صَعَفْنَا Ve bir adam cenkten yāhūd askerden kıçınlayıp geri dönmek ma'nāsınadır; yukālu: تَخَاذَلَتِ الْقَوْمُ إِذَا تَدَابَرُوا

[خ ذ ع ل]

الْحِزْعِلُ [el-ħiz'il] [زَبْرُجٌ] [zibric] vezninde) Şaşkın ve ahmak 'avrete denir. Ve meşinden dikilmiş bir kesim libāsa denir ki a'rāb tā'ifesinden hā'iz 'avretler ve ba'zı bön ve

oğuz 'avretler dahi giyerler.

الْحَذْعَلَةُ [el-ħaz'alet] [دَحْرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) Bu gūne yürümeğe denir, murād ayaklarını çekerek ve aksayarak yürümektir. Ve karpuz makülesini küçük küçük dilmek ma'nāsınadır; yukālu: خَذَعَلَ الْبَطِيخَ وَغَيْرَهُ إِذَا قَطَعَهُ قِطْعًا صِغَارًا

الْحُذْعُولَةُ [el-ħuz'ület] (hā'nın zammıyla) Kabak ve hıyār makülesinden dilinmiş dilime denir.

[خ ر ب ل]

خَرْبِيلٌ [ħirbīl] (rā-i mühmele ve bā-i muvahhade ile قِنْدِيلٌ [kīndīl] vezninde) Āl-i Yāsīn'den mü'min olan zāt-ı güzīnin ismidir. Şārih der ki *Tabşīr*'de Āl-i Fir'avn'dan olmak üzere mersümdür, niteki Qur'ān-ı kerīm'de Hazret-i Mūsā 'alā-nebiyyinā ve 'aleyhi's-salātu ve's-selām kıssasında mezkürdür. Ve

خَرْبِيلٌ [ħirbīl] Şaşkın ahmak 'avrete, 'alā-kavlin pek koca karıya denir; cem'î خَرَابِيلٌ [ħarābil]dir. Şārih der ki bunda kıyās olan خَرَابِيلٌ [ħarābil] olmaktadır.

[خ ر د ل]

الْحَرْدَلَةُ [el-ħardelet] [دَحْرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) Ta'am kısmının tayyib ve nefisini yemek ma'nāsınadır; yukālu: خَرَدَلَتِ الطَّعَامَ إِذَا أَكَلَتْ خِيَارَهُ Ve hurmā koruklarının ekserini döküp geri kalanları sirkelenmekle irilenip şeh-dāne olmak ma'nāsınadır; yukālu: خَرَدَلَتِ النَّحْلَةَ إِذَا كَثُرَتْ نَفْسُهَا وَعَظْمُ مَا بَقِيَ مِنْ بُسْرِهَا Ve eti iri iri parçalamak, 'alā-kavlin hurde hurde doğrayıp dağıtmak ma'nāsınadır; yukālu: خَرَدَلَتِ اللَّحْمَ إِذَا قَطَعَ أَغْضَاءَهُ أَوْ قَطَعَهُ وَفَرَقَهُ

الْمُخْرَدِلُ [el-muħardil] (ism-i fā'il bünyesiyle) Şol hurmā ağacına denir ki yemişlelerinin ekserini dökmekle geri kalan koruk-

ları irilenip şeh-dâne olur ola; yukālu: نَحْلَةٌ مُخْرَدَلٌ إِذَا كَثُرَ نَقُصْهَا وَعَظْمٌ مَا بَقِيَ مِنْ بُسْرِهَا

الْخَرَادِيلُ [el-ḥarādīl] Hurde hurde doğranmış ve kıyılmış ete denir ki kıyma ta'bir olunur; yukālu: لَحْمٌ خَرَادِيلٌ أَيُّ مُخْرَدَلٌ Şārihin beyânına göre müfredi mesmûc değildir.

الْمُخْرَدَلُ [el-muḥardel] (مُدْخَرَجٌ [mudahrec] vezninde) Yere çalınıp yıkılmış adama denir, مَضْرُوعٌ [maşrûc] ma'nāsına.

الْحَرْدَلُ [el-ḥardel] (جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Ma'rûf dânedir, Türkîde tahrîfle hardal dedikleridir. Berrî kısmından bir nev'ine kıcı ta'bir olunur. Musahhin ve mülattif ve a'māk-ı bedenden balgamı cāzib ve kālîc ve müleyyin ve hāzim ve tılası nikris ve 'ırku'n-nesā ve baras illetlerine nāfi' ve buhuru hāneden tard-ı hayyāt husūsunda müfid ve 'usāresini taktir veca'-ı üzünü müsekkîn ve meshūkunu zimād veca'-ı esnāni def' etmekte be-gāyet mü'essirdir. Ve hardal-ı Fārisî dedikleri Mışır'da حَشِيشَةُ السُّلْطَانِ [ḥaşışetu's-suṭtān] demekle müte'āref olan nebāttır ki ḥarf-i ebyaz ya'nî tereden bir kısımdır ki varakı 'arîz ve çiçeği ak ve hiddeti ekall olur.

[خ ر ذ ل]

الْحَرْدَلَةُ [el-ḥarzel] (zāl-ı mu'cemel ile) حَرْدَلَةٌ [ḥardelet] vezninde ve mürādifidir; yukālu: خَرَدَلٌ اللَّحْمُ لَعْنَةٌ فِي خَرْدَلُهُ

[خ ر ط ل]

الْخَرَطَالُ [el-ḥarṭāl] (خَرَعَالٌ [ḥaz'āl] vezninde) Bir cins ma'rûf galle ismidir yāhūd حُرْطُمَانٌ [hurṭumān] dedikleridir ki burçağa şebîh dānelerdir, arpa ve buğday aralıklarında biter, Türkîde geleçeri (?) ve çatalca dahi derler.

[خ ر ق ل]

الْخَرَقَالَةُ [el-ḥarqalet] (كَافٌ لَافَةٌ دَخْرَجَةٌ [dāḥrecet] vezninde) Oku hazāklatle üstāzāne atmak yāhūd te'ennî ve sükunetle yapınarak salıvermek yāhūd nişāna işletip ötesine geçirmek ma'nāsınadır; yukālu: حَرَقَلُ الرَّامِي فِي رَمِيهِ إِذَا تَنَوَّقَ أَوْ أَرْسَلَهُ بِالتَّائِي أَوْ هُوَ إِمْرَاقُ السَّهْمِ مِنَ الرَّمِيَّةِ

[خ ر م ل]

الْخِرْمِلُ [el-ḥirmil] (زَبْرُجٌ [zibric] vezninde) Bön ve oğuz 'avrete, 'alā-kavlin çolpa ve sölpük ve perişânına yāhūd pek yaşlı kocakarıya denir. Ve pek çok nāsa denir; yukālu: تَزَوَّجَ فَلَانٌ خِرْمِلًا وَهِيَ الْمَرْأَةُ الْحَمَقَاءُ أَوْ الرِّعْنَاءُ أَوْ الْعُجُوزُ الْمُتَهَدِّمَةُ

الْخَرَامِلُ [el-ḥarāmil] (حَدَافِلٌ [ḥadāfil] vezninde ve mürādifidir ki pek eski esvāba denir.

التَّخْرُمُلُ [et-teḥarmul] (تَدَاخْرُجٌ [tedahruc] vezninde) Libās köhneliğinden pārelenmek ma'nāsınadır; yukālu: تَخْرُمَلُ الثَّوْبُ إِذَا تَمَرَّقَ

[خ ز ل]

الْخَزَلُ [el-ḥazel] (ḥā'nın ve zā-yı mu'cemenin fethiyle) Bir kimse belini salmış gibi ağır ağır yürümek ma'nāsınadır; yukālu: خَزَلَ الرَّجُلُ خَزَلًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا مَسَى Ve bir adamın yā bir hayvānın beli şikest olmak ma'nāsınadır; yukālu: خَزَلَ فَلَانٌ إِذَا انْكَسَرَ ظَهْرُهُ

التَّخَزُّلُ [et-teḥazzul] (تَفَاعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Bu dahi beli şikeste gibi ağır ağır yürümek ma'nāsınadır; yukālu: تَخَزَّلَ الرَّجُلُ تَخَزَّلَ السَّحَابُ كَأَنَّهُ إِذَا مَسَى فِي تَنَاقُلٍ يَتَرَاوَعُ تَنَاقُلًا Ya'nî bulut be-gāyet ağır yürüdüğünden gūyā ki geri geri gider tahayyül olunur.

[şemerdel] vezninde) Turfe ve hoş-âyende hikâyelere ve dâsitânlara denir; yukâlu: جَاءَ بِالْحَزْعَيْلِ أَيِ الْأَحَادِيثِ الْمُسْتَطْرَفَةِ

الْحَزْعَيْلُ [el-ħuza'bil] (ħā'nın zammıyla فُذْعِمِلْ [kūza'mil] vezninde) ve

الْحَزْعَيْلُ [el-ħuza'bīl] (işbā'la) Bātıl ve beyhüde ve mühmel nesneye denir; yukâlu: أتى بِالْحَزْعَيْلِ وَالْحَزْعَيْلِ أَيِ الْبَاطِلِ Mütercim der ki *Maḳāmāt*'ta cem' sīgasıyla خَزَعِبَاتٌ unvânında mersüm olmakla خَزَعِبِلْ cem'i olmuş olur.

الْحَزْعَيْلَةُ [el-ħuza'bilet] (فُذْعِمِلَتْ [kūza'milet] vezninde) Ta'accüb olunacak 'acīb nesneye denir.

الْحَزْعَيْبَةُ [el-ħuza'bīlet] (işbā'la) Adamı güldürecek nesneye denir, أَضْحُوكَ [udħūket] ma'nāsına.

[خ س ل]

الْحَسِيلُ [el-ħasīl] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Alçak ve rezil ve kemter şey'e denir; cem'i حَسَائِلُ [ħasā'il] ve حَسَالٌ [ħisāl] gelir ħā'nın kesriyle; yukâlu: Ve شَيْءٌ حَسِيلٌ أَيِ رَذُلٌ Ve nâsın nâkes ve rezil ve fūrū-mâyesine denir ki adam molozu ta'bīr olunur; yukâlu: هُوَ حَسِيلٌ أَيِ خَشَارَةُ الْقَوْمِ

الْمُحْسَلُ [el-muħassel] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) ve

الْمَحْسُولُ [el-maħsūl] Beyne'n-nâs merzül ve muhakkar adama denir.

الْحُسْلُ [el-ħussel] (سُكَّرٌ [sukker] vezninde) ve

الْحُسَالُ [el-ħussāl] (رُمَانٌ [rummān] vezninde) Erzāl-i nâsa denir; yukâlu: هُمْ حُسَالٌ وَحُسَالٌ أَيِ أُرْدَالٌ

الْحَسْلُ [el-ħasl] (غَسْلٌ [gāsl] vezninde) Bir nesneyi ki kemterliğinden nâşî yabana tard eylemek ma'nāsınadır; yukâlu: حَسَلَهُ

حَسَلًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا نَفَاهُ

الْحُسَالَةُ [el-ħusālet] [ħusālet] vezninde ve mürādıfidir ki her nesnenin yabana atılacak kötüsüne ve kemterine denir.

[خ ش ل]

الْحَشْلُ [el-ħaşl] (ħā'nın fethi ve şīn-i mu'cemenin sükūnuyla) İçi çıkmış yumurtaya denir. Ve مُقْلٌ [muql] dedikleri dārūya, 'alā-kavlin yābisine yāhūd tāzesine yāhūd hurdesine yā çekirdeğine denir; fethateynle de cā'izdir. Müfredi حَشَلَةٌ [ħaşlet]tir, تَمْرَةٌ [temret] vezninde ve حَشَلَةٌ [ħaşlet]tir, ثَمْرَةٌ [şemeret] vezninde. Bu dārūya Türkîde ebū cehl kozağı ta'bīr olunur ki *Hiçāz* ve *Hind*'e mahsūs bir şecerin yemişidir. Ve **حَشْلٌ** [ħaşl] Bir cins nebāt ismidir ki sarı ve kırmızı ve yeşil nev'leri olur. Ve

حَشْلٌ [ħaşl] Bileziklerin ve halhálların başlarına ve uçlarına denir.

الْحَشَلُ [el-ħaşel] (fethateynle) Kötü ve kemter şey'e denir; yukâlu: شَيْءٌ حَشَلٌ أَيِ رَدِيءٌ Ve masdar olur, libās eskimek ma'nāsınadır; yukâlu: حَشَلْتُ الثَّوْبَ حَشَلًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا بَلِيَ

الْمُحْشَلُ [el-muħaşşel] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) ve

الْمَحْشُولُ [el-maħşūl] Merzül ve muhakkar kimseye denir. Ve

مُحْشَلٌ [muħaşşel] Müzeyyen adama itlāk olunur. Bunda تَفْعِيلٌ [tef'īl] izāle içindir; yukâlu: رَجُلٌ مُحْشَلٌ أَيِ مُحَلَّى

الْحَشْلُ [el-ħaşl] (ħā'nın fethi ve şīn'in sükūnuyla) Rezil eylemek ma'nāsınadır; yukâlu: حَسَلَهُ حَشَلًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا رَذَلَهُ

الْحَسْيِيلُ [el-ħasīl] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Kuru selintiye denir, عُثَاءٌ يَابِسٌ ma'nāsına.

الْحَصِيلُ [el-ḥaṣīl] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Zebūn ve bī-mecāl adama denir; yukālu: هُوَ حَصِيلٌ فَشِلٌ أَيْ ضَعِيفٌ

التَّحْشُلُ [et-teḥaṣṣul] (تَفَعُّلٌ [tefa^ul] vezninde) Tezellül ve tahakkur eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَحْشَلُ الرَّجُلُ إِذَا تَطَامَنَ وَذَلَّ

الْحَنْشَلِيلُ [el-ḥanšelīl] (زَنْجِيلٌ [zencebīl] vezninde) Pek işlek, seri^c ve mazī insān ve hayvāna denir; yukālu: رَجُلٌ حَنْشَلِيلٌ أَيْ مَاضٍ

[خ ش ب ل]

الْحَشْبَلُ [el-ḥaṣbell] (ḥā'nın ve bā'nın fethi ve lām'ın teşdīdiyle) Toprağı pek tepeye denir, أَكْمَةٌ صُلْبَةٌ ma'nāsına.

[خ ش ن ف ل]

الْحَشَنَفَلُ [el-ḥaṣenfel] (جَحْنَفَلٌ [ceḥanfel] vezninde) 'Avret kısmının fercine denir.

[خ ص ل]

الْحَصَلَةُ [el-ḥaṣlat] (ḥā'nın fethi ve şād'ın sükunuyla) Hüy ve hulk ma'nāsınadır; yukālu: حَصَلَةٌ حَسَنَةٌ أَيْ خَلَّةٌ Ve insānda merküz olan fazilet ve meziyyet yāhūd rezilet ve denā'et sıfatına denir, lākin fazilet sıfatında gālīb olmuştur, pes حَصَلَةٌ dense sıfat-ı faziletle muttasıftır demek olur; cem'i حِصَالٌ [ḥiṣāl]dir. Ve

حَصَلَةٌ [ḥaṣlet] Ok nişāna rast değmeğe denir, 'alā-kavlin nişānının pek yakın bitişiğine vurmağa denir, onun için iki def'a nişānın o resme pek semtine vursalar tır-endāzlar beyinde rāst nişāna vurmuş 'add olunur, حَصَلٌ [ḥaṣl] dahi derler. Ve

حَصَلَةٌ [ḥaṣlet] Üzümün neferiyye ta'bīr olunan hurde salkımına denir. Ve kesilmiş dikenli şāha denir. Bu iki ma'nalarda ḥā'nın zammıyla da cā'izdir. Ve ağaçta

dalın ve çubuğun tāze ve yumuşak olan ucuna denir, filiz gibi. Ve غُرْفُطٌ [ʿurfuṭ] nām şecerin ter ü tāze olan çubuğuna denir. Bu iki ma'nada feteḥātla da lügattır, 'alā-kavlin asl feteḥātla lügattır.

الْحَصْلُ [el-ḥaṣl] (أَصْلٌ [aṣl] vezninde) خَصَلَةٌ [ḥaṣlet] ile ma'nā-yı sālīste mürādifdir. Ve ok yarışında meydāna vaz^c olan ödüle denir; ve minhu yukālu: أَحْرَزَ فَلَانٌ حَصْلَهُ إِذَا غَلَبَ أَيْ أَخَذَ خَطَرَهُ

حَصَلٌ [ḥaṣl] ve

حِصَالٌ [ḥiṣāl] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Ok atışmakta sā'ire gālīb olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَصَلَهُمْ حِصَالًا وَحِصَالًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا نَصَلَهُمْ Ve bu bāb-ı muğalebeden olmakla نَاصَلَهُمْ فَتَصَلَهُمْ sebkindedir, فَحَصَلَهُمْ gibi. Ve bunda fā'yla فَصَلَهُمْ nüshası galattır. Ve

حَصَلٌ [ḥaṣl] Bir nesneyi kesip ayırmak ma'nāsınadır; yukālu: حَصَلَهُ إِذَا قَطَعَهُ وَفَصَلَهُ **الْحُصْلَةُ** [el-ḥuṣlat] (غُرْفَةٌ [gurfet] vezninde) Devşirilmiş top saça denir, 'alā-kavlin bir tutam saça denir. Ve et parçasına denir ki 'uzv ola kol ve but gibi.

الْحَصِيلَةُ [el-ḥaṣīlet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Bu dahi حُصْلَةٌ [ḥuṣlet] ma'nāsınadır. Ve et parçasına denir, 'alā-kavlin 'uzvunda olup ayrılmamış olan et pāresine denir, uylukların ve pazıların ve karacaların balık etleri gibi yāhūd kalın ve kaba etli sinitire denir; cem'i حَصِيلٌ [ḥaṣīl]dir ve حِصَائِلٌ [ḥiṣā'il]dir.

التَّحَاضُلُ [et-teḥāṣul] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Ok yarışmakta ödül komak ma'nāsınadır; yukālu: تَحَاضَلُوا إِذَا تَرَاهْتُوا عَلَى الْبِضَالِ

الْحَصِيلُ [el-ḥaṣīl] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde)

حُضْلَةٌ [Huḍullet] Nisvān-ı ‘Arab esāmīsindendir. Ve eleğim sağmaya denir, ‘ādeten mücib-i matar u ni‘met olduğuna mebnî; yukālu: طَلَعَتِ الْحُضْلَةُ وَهِيَ قَوْسٌ فَزَحَ Ve bedeni ter ü tāze ve nāziik hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ حُضْلَةٌ أَيْ نَاعِمَةٌ

الْمُحْضَلُ [el-muḥḍal] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde ve lām’ın teşdīdiyle مُحْمَرٌ [muḥmerr] vezninde lügattır) Tāb u tarāvetli hoş dirliğe vāsf olur; yukālu: غَيْشٌ مُحْضَلٌ وَمُحْضَلٌ أَيْ نَاعِمٌ

الْحَضْلُ [el-ḥaḍl] (فَضْلٌ [faḍl] vezninde ve fethateynle cā’izdir) İnciye, ‘alā-kavlin sāfi ve ābdār olanına itlāk olunur; yukālu: Ve جاءَ وَفِي يَدِهِ حَضْلٌ كَثِيرٌ أَيْ اللُّؤْلُؤُ أَوْ الدُّرُّ الصَّافِي Ve bir ma‘rūf boncuk adıdır; müfredi حُضْلَةٌ [ḥaḍlet]tir.

[خ ط ل]

الْحَطْلُ [el-ḥaṭal] (fethateynle) Çabukluğa denir; yukālu: بِيَدِهِ حَطْلٌ أَيْ خِفَّةٌ وَسُرْعَةٌ Ve fāsīd olarak çok kelāma denir. Ve bu ma‘nâlarda masdar olur; yukālu: حَطْلُ الرَّجُلِ Ve insān ve feres kısmının kāmētlerinde selgilik ve ıztırāb olarak uzunluğa denir; yukālu: فِيهِ حَطْلٌ أَيْ Kezālik mızrakta dahi vāsf-ı mezkūra denir. Ve حَطْلُ الْمَرْأَةِ [ḥaṭalu’l-meret] ‘Avret kısmının fāhişeliğinden ‘ibārettir; yukālu: بِهَا حَطْلٌ أَيْ فُحْشٌ وَرَبِيَّةٌ Ve salınarak ve burularak olan yürütüşe denir; yukālu: فِي مَشِيئِهِ حَطْلٌ أَيْ تَلَوٌ وَتَبَخُّرٌ

الْأَحْطَلُ [el-aḥṭal] (أَحْمَرٌ [aḥmer] vezninde) Cüst ve çālāk adama denir. Ve herze-güy olarak ozan ve yañsak kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ أَحْطَلٌ أَيْ الْكَثِيرُ الْكَلَامُ الْفَاسِدُ Ve

أَحْطَلٌ [Aḥṭal] Elkābandır: Aḥṭal-i Tağlibī ki Ğiyās b. Ğavs’dır ve Aḥṭal-i Ḍabu‘

ki Ḍabī‘a kabilesindendir. Ve Aḥṭal b. Ḥammād b. en-Nemir b. Tevleb ve Aḥṭal b. Ğālib şā‘irlerdir.

الْحَطْلُ [el-ḥaṭil] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Bu dahi vāsfır, أَحْطَلٌ [aḥṭal] ma‘nāsındır. Ve ahmak ve bī-magz adama denir; yukālu: رَجُلٌ حَطْلٌ أَيْ أَحْمَقٌ Ve şol mukātile denir ki te‘ennī eylemeyip hasma hemān mızrağı sançmakta ‘acele ve sür‘at eder ola ki merām üzere olamaz; yukālu: هُوَ حَطْلٌ أَيْ السَّرِيعُ الطَّعْنِ الْعَجَلُهُ Ve nişān semtine doğru gitmeyip düz olmadığından bir tarafa sapan oka denir. Ve sert ve galīz sevbe vāsf olur; yukālu: ثَوْبٌ حَطْلٌ أَيْ خَشِنٌ عَلِيظٌ Ve sayyādın tuzak ipine denir. Ve alaçık dedikleri çadırın ve sevbin uçlarına ve eteklerine denir ki uzunluklarından yere sürünür ola. Ve حَطْلُ الْيَدَيْنِ [ḥaṭilu’l-yedeyn] elleri sert ve dürüş olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ حَطْلٌ الْيَدَيْنِ أَيْ خَشِنُهُمَا Ve serī‘ü’l-ihsān adama itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ حَطْلٌ بِالْمَعْرُوفِ أَيْ عَجَلٌ عِنْدَ الْعَطَاءِ

التَّحْطَلُ [et-teḥaṭṭul] (تَفَعُّلٌ [tefa‘ul] vezninde) Salınarak ve burularak yürümek ma‘nāsındır; yukālu: تَحْطَلُ فِي مَشِيئِهِ إِذَا تَبَخَّرَ وَتَلَوَى

الْحَطْلُ [el-Ḥaṭal] (جَبَلٌ [cebel] vezninde) Esāmīdendir: Hilāl yāhūd ‘Abdullāh b. Ḥaṭal şol kimsedir ki yevm-i feth-i Mekke’de isticāre kasdıyla estār-ı Ka‘be’ye sarılmışken Resül-i ekrem sallallāhu ‘aleyhi ve sellem hazretleri katli bābında fermān eylemekle Ebū Berze el-Eslemī tıgıyla ‘āzim-i süy-i nīrān oldu.

الْحَيْطَلُ [el-ḥayṭal] (صَيْقَلٌ [şayqal] vezninde) Kelbe denir. Ve kediye denir.

الْحَنْطَلُ [el-ḥaṅṭal] (جَنْدَلٌ [cendel] vezninde) حَيْطَلٌ [ḥayṭal] ma‘nāsındır. Ve āfet ve

dāhiyeye denir. Ve çekirge sürbesine denir. Ve ʿattāra denir.

الْحَطَلَاءُ [el-ḥaṭlāʾ] (ḥamrāʾ) [ḥamrāʾ] vezninde) Enli kulaklı koyuna denir; cemʿi **حُطْلٌ** [ḥuṭul]dur, **كُتُبٌ** [kutub] vezninde. Ve salkı ve düşük kulağa vasf olur; yukālu: **أُذُنٌ حَطَلَاءٌ** Ve memeleri tulum gibi sarkık, endāmı taslak nā-zībā ʿavrete denir; yukālu: **إِمْرَأَةٌ حَطَلَاءٌ أَيْ جَافِيَةٌ طَوِيلَةٌ التَّدْيِينِ**

[خ ع ل]

الْحَيَعَلُ [el-ḥayʿal] (ṣayḳal) [ṣayḳal] vezninde) Kürke denir ki giyilir, **فَوْوٌ** [ferw] maʿnāsına, ʿalā-kavlin yırtmaçlı sevbe denir yāhūd şol nisvān ferācesine denir ki bir şıkkı dikilip şıkk-ı āheri dikilmeyip öylece gömlek gibi arkaya alıp giyerler yāhūd yensiz ʿArab gömleğine denir.

Müʿellif **لَهُ كُمِّي لَمْ يَبْرُكْ** ʿibaretiyle resm eylemekle **لَهُ كُمِّي لَمْ يَبْرُكْ** kelimesinde lām mukahham menzilinde olmağın muʿteddün-bihā olmadığından **كُمٌ** [kumm] lafzı zamīre muzāf itibār olunmakla nūn-ı tesniye sākıt olmuştur, **لَهُ وَلَا أَبَا لَهُ** terkībleri gibi. İntehā. Ve

حَيَعَلٌ [ḥayʿal] Kurda denir, **ذُنْبٌ** [ziʾb] maʿnāsına. Ve sıyrık yüzlü, bī-perde ve bī-hayā kimseye denir, **حَلِيْعٌ** [ḥalīʿ] maʿnāsına. Ve gül-ı beyābāniye denir.

الْحَيَاعِلُ [el-ḥayāʿil] Bir mevzīʿ adıdır. **الْحَيَاعِلَةُ** [el-ḥayʿalet] (**دَحْرَجَةٌ** [dahrecet] vezninde) Bir adama **حَيَعَلٌ** [ḥayʿal] dedikleri sevbi mezbūru gidermek maʿnāsınadır.

التَّحْيَعُلُ [et-teḥayʿul] (**تَدَحْرُجٌ** [tedaḥruc] vezninde) Sevb-i merkūmu giymek maʿnāsınadır; yukālu: **حَيَعَلُهُ فَتَحْيَعُلُ أَيْ أَلْبَسَهُ** **التَّحْيَعُلُ فَلَبَسَهُ**

الْحَوَقَلَةُ [el-ḥavʿalet] (**حَوَقَلَةٌ** [ḥavḳalet]

vezninde) Bir töhmetten nāšī gizlenmek maʿnāsınadır; yukālu: **خَوَعَلَ الرَّجُلُ إِذَا اخْتَبَى مِنْ رِيْبَةٍ**

[خ ف ل]

الْحَافِلُ [el-ḥāfil] (fā-yı meksüre ile) Kaçkın köle ve mahbūs gibi kaçıp giden adama denir, **هَارِبٌ** [hārib] maʿnāsına; yukālu: **هُوَ حَافِلٌ أَيْ هَارِبٌ**

[خ ف ث ل]

الْحَفْسَلُ [el-ḥafsel] (ṣā-yı müsellese ile **جَعْفَرٌ** [caʿfer] vezninde) ve

الْحَفَائِلُ [el-ḥufašil] (ʿulābiṭ) [ʿulābiṭ] vezninde) ʿAkı ve bedeni zaʿif ve zebūn olan adama denir; yukālu: **رَجُلٌ حَفْلٌ وَحَفَائِلٌ أَيْ الضَّعِيفُ عَقْلًا وَبَدَنًا**

[خ ف ح ل]

الْحَفَاجِلُ [el-ḥufācil] (ʿulābiṭ) [ʿulābiṭ] vezninde) Aslā kavlen ve fiʿlen bir işe yaramaz olan ʿāciz ve çolpa künd-fehm adama denir; yukālu: **رَجُلٌ حَفَاجِلٌ أَيْ فَدَمٌ**

الْحَفَنْجَلُ [el-ḥafencil] (semendel) [semendel] vezninde) Sakil ve girān-cān ve türk ve nādān kimseye denir. Ve apşak, bedendām, kabihūʾl-heykel kimseye denir; yukālu: **رَجُلٌ حَفَنْجَلٌ أَيْ ثَقِيلٌ وَخَمٌّ وَكَذَا مَنْ فِيهِ سَمَاجَةٌ وَفَحَجٌّ**

[خ ف ش ل]

الْحَفَنْشَلُ [el-ḥafensel] (Şin-i muʿceme ile **حَفَنْجَلٌ** [ḥafencil] vezninde ve mürādifidir.

[خ ل ل]

الْحَلُّ [el-ḥall] (ḥāʾnın fethi ve lāmʾın teşdidıyla) Tāze üzümün ve gayrının şırasından humūzat bulan nesneye denir ki sirke taʿbīr olunur. Ve lafz-ı mezbūr ʿArabī-yi sahihtir. Ondan bir mikdāra **حَلَّةٌ** [ḥallet] denir tā-i tahsīle. Ve sirke tāze

üzümünden ve kuru üzümünden ve hurmā ve şeker ve 'asel ve incir emsālinden ve piriñ misilli hubūbāttan tertib olunur. Ecved ve efdali خَلُّ الخَمْرِ [hallu'l-ḥamr]dır, ya'ni tāze üzüm şırasından olan sirkedir, ibtidā hamr olmadıkça sirke olmakla خَلُّ الخَمْرِ [hallu'l-ḥamr] ıtlāk olunur. Ve sārın sıraları evvel-i emrden sirke olur. Ve bu sirke iki latif cevherden mürekkebdır ki bārid ve hārrdır; mi'deye ve diş etine ve kurūh-ı habīseye ve giciğe nāfi' ve haşerāt sokmasına ve afyon tenāvülünün mazarratına ve āteş yanığına ve veca'-ı esnānā ve āteşte germ olanının buhārı istiskāya ve 'usr-i sem'e ve kulak gürültüsüne ve çımlıtısına be-gāyet müfiddir.

Mü'ellifin Başā'ir'de beyānına işbu mādde fūrce beyne'ş-şey'eyn ma'nāsına mevzū'dur, bi'l-cümle ma'anī-i sār'e birer mülāhaza ile ondan münşā'ibdir. Ez-cümle خَلُّ [hall] kelimesi ki sirkeye denir, sıraya humūzat tahallül eylediği tasavvuruna mebnīdir. Ve خَلَّةٌ [hallet] ki meveddet ve sadakat ma'nāsındır, derūna mütehallil olmak mülāhazasıyladır ve sār'ileri bunlara kıyās oluna. İntehā. Ve

خَلُّ [hall] Kumlukta olan nāfiz yola, 'alā-kavlin iki kumsal aralığından geçen yola yāhūd yığılmış ve müterākim olmuş kumlukta geçen yola denir. Ve bu müzekkerdir, mü'ennes dahi olur; cem'i أَخْلٌ [eḥull] gelir, hemzenin fethi ve hā'nın zammıyla ve خِلَالٌ [ḥilāl] gelir hā'nın kesriyle; yukālu: أَخَذُوا الخَلَّ أَي الطَّرِيقَ الَّذِي يَنْقُذُ فِي الرُّمْلِ أَوْ النَّافِذَ بَيْنَ رَمَلَيْنِ أَوْ النَّافِذَ فِي الرِّمَالِ الْمُتَرَاكِمَةِ Ve nahif ve zebūn ve muhtellū'l-cism adama ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ خَلٌّ أَي نَحِيفٌ مُخْتَلٌ الْجِسْمِ Ve pek köhne cāmeye denir; yukālu: ثَوْبٌ أَخْلٌ أَي بَالٌ

mar adıdır, baştan inip gelir. Ve ابْنُ مَحَاصِرٍ [ibn meḥād]a denir ki ikiye girmiş erkek deve yavrusudur, خَلَّةٌ [hallet] dahi denir müzekker olarak; mü'ennesinde kezālik خَلَّةٌ [hallet] denir, ke-mā se-yuzkeru. Bunun yavruluğuna büyüklük tahallülü bā'is-i tesmiyedir; yukālu: أَتَاهُمْ بِفُرْصٍ كَأَنَّهُ فُرْسٌ خَلٌّ أَوْ خَلَّةٌ أَي ابْنُ الْمَحَاصِرِ azca olan kuşa denir ki cā-be-cā aralıklarında derisi görünür; yukālu: طَائِرٌ خَلٌّ أَي الْفَلِيلُ الرَّيشِ Ve ekşi ota denir, خَمَضٌ [ḥamḍ] ma'nāsına. Ve arık ve mehzül insān ve hayvāna denir. Ve semize denmekle zıdd olur; yukālu: رَجُلٌ خَلٌّ أَي مَهْزُورٌ وَكَذَلِكَ سَمِينٌ Ve deve köşeğine denir, فَصِيلٌ [feşil] ma'nāsına. Ve şerr ve şūra ıtlāk olunur; yukālu: رَمَاءٌ بِالْخَلِّ أَي بِالشَّرِّ Ve libāsta olan yırtmaca denir. Ve رِمَالُ الخَلِّ [Rimālu'l-Ḥall] Ḥicāz'da Līne kurbünde vākī' kumsallara ıtlāk olunur. Ve Muḥammed b. el-Mubārek b. el-Ḥall fukahādandır. Ve gāh olur ki sirke ma'nāsına olan خَلٌّ [hall] ile hayrdan kināye ederler helāl olduğu için, niteki خَمْرٌ [ḥamr] ile şerden kināye ederler; yukālu: مَا لَهُ خَلٌّ وَلَا خَمْرٌ أَي خَيْرٌ وَلَا شَرٌّ Ya'ni "Elinden hayr ve şerr gelmez." Ve

خَلٌّ [hall] Masdar olur, deveyi nebātı ekşi olmayan mahalle götürmek ma'nāsına; yukālu: خَلَّ الإِبِلَ خَلًّا مِّنَ الأبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا حَوَّلَهَا إِلَى الخَلَّةِ Ve bir nesneyi delip öte yanına işletmek ma'nāsındır; yukālu: خَلَّ الشَّيْءَ إِذَا تَقَبَّهَ وَنَقَذَهُ Ve anasını emmesin diye köşeğin diline خِلَالٌ [ḥilāl] dedikleri ağızlık geçirmek ma'nāsındır; yukālu: خَلَّ الفَصِيلَ إِذَا شَقَّ لِسَانَهُ فَأَدْخَلَ فِيهِ الخِلَالَ Ve fakir ve muhtāc olmak ma'nāsındır; yukālu: خَلٌّ زَيْدٌ

عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا اخْتَجَّ Ve tahsīs ma'nāsınadır, e'ammdan ifrāzına mebnīdir; yukālu: خَلَّ عَمَّ فِي دُعَائِهِ أَي خَصَّ وَهُوَ ضِدُّ عَمَّ

خَلَّ [ħall] ve

خُلُولٌ [ħulūl] Gövdenin eti eksilip mehzūl olmak ma'nāsınadır; yukālu: خَلَّ لَحْمُهُ خَلَا وَخُلُولًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا نَقَصَ وَهَزَلَ

الْخَلِيلُ [el-ħalīl] [emīr] [emīr] vezninde) Bedeni nahīf ve muhtellū'l-cism olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ خَلِيلٌ أَي نَحِيفٌ مُخْتَلٌ الْجِسْمِ Ve bir nesne ile delinmiş nesneye denir.

Ve fakīr ve bī-nevāya denir; yukālu: رَجُلٌ خَلِيلٌ أَي مُعَدِّمٌ فَقِيرٌ Ve bir adamın yār ve dostuna denir; cem'i أَحْلَاءٌ [eħillā] gelir ve خُلَانٌ [ħullān] gelir ħā'nın zammıyla, 'alā-kavlin خَلِيلٌ [ħalīl] sādık dosta denir yāhūd muhabbeti şā'ibe-i halelden 'ārī rāst ve dūrīst ve sāfī olan dosta denir; mü'ennesi خَلِيلَةٌ [ħalīlet]tir, cem'i خَلِيلَاتٌ [ħalīlāt] ve هُوَ خَلِيلُهُ أَي صَدِيقُهُ yukālu: هُوَ أَوْ هُوَ الصَّادِقُ أَوْ مَنْ أَضْفَى الْمَوَدَّةَ وَأَصْحَبَهَا

خَلِيلٌ [ħalīl] Ashābdan Sa'īd b. Zeyd b. 'Amr b. Nufeyl'in kılıcı adıdır. Ve

إِبْرَاهِيمَ الْخَلِيلَ [İbrāhīm el-ħalīl] 'alā-nebiyyinā ve 'aleyhi salātu'l-Celīl hazretlerinin beldeleri isimdir ki Ẕuds-ı şerīf kurbündedir, nisbetinde خَلِيلِيٌّ [ħalīliyy] denir. Mü'ellif "ح،ب،ر" māddesinde ismi medīne-i Hazret-i İbrāhīm 'aleyhi's-selām Ĥabrūn olmak üzere resm eylemiştir. Kaldı ki asl ismi Ĥabrūn'dur ki Beytu Ĥabrūn dahi derler. مَدِينَةُ الْخَلِيلِ [Medīnetu'l-ħalīl] ta'bīri mütedāvil iken giderek مَدِينَةٌ lafzını iskātla خَلِيلٌ [ħalīl] zebān-zed olmuştur ki hālen خَلِيلُ الرَّحْمَنِ [ħalīlu'r-Rahmān] ile müte'ārefetir. Ve خَلِيلُ الرَّجُلِ [ħalīlu'r-recul] adamın kalbine yāhūd enfine itlāk olunur.

الْخَلَّةُ [el-ħallet] [ħā'nın fethiyle) Sirkeden bir mikdāra ve مَخَاضٍ [ibnu meħād]a ve بِنْتُ مَخَاضٍ [bintu meħād]a denir, niteki zikr olundu. Ve küçük deliğe yāhūd mut-lakan deliğe denir. Ve sā'ir kumluklardan başkaca olan kumluğa denir. Ve hamra yāhūd ekşisine denir yāhūd ekşimeyip başka güne ta'mı mütegayyir olmuş hamra denir; cem'inde خَلَّ [ħall] denir hā'sız; yukālu: أَتَى بِالْخَلَّةِ أَيِ الْخَمْرِ أَوْ حَامِضَهَا أَوْ الْمُتَعَيَّرَةَ Ve بِلَا حُمُوضَةٍ

خَلَّةٌ [ħallet] Yemen'de bir karye addır. Ve hafīfe 'avrete denir. Ve bir adamın vefātından sonra hālī kalan mekāmına denir. Ve hācet ve fakr u fāka ma'nāsınadır; ve minhu'l-meselu: "الْخَلَّةُ تَدْعُو إِلَى السَّلَةِ" أَي "الْخَلَّةُ تَدْعُو إِلَى السَّرِقَةِ وَالْفَقْرُ وَالْحَصَاصَةُ تَدْعُو إِلَى السَّرِقَةِ Ya'nī "Zarūret-i fakr u ihtiyāc uğruluk irtikābına mü'eddī olur." Ve

خَلَّةٌ [ħallet] Hüy ve haslet ma'nāsınadır; cem'i خَلَالٌ [ħilāl]dir ħā'nın kesriyle; yukālu: هَذِهِ خَلَّةٌ صَالِحَةٌ أَيِ خَصْلَةٌ

التَّخْلِيلُ [et-taħlīl] [tef'īl] vezninde) Hamr ve sā'ir eşribe ekşiyip tebāh olmak ma'nāsınadır; yukālu: خَلَّلَتِ الْخَمْرُ وَغَيْرَهَا مِنْ خَلَّلَتْ الْخَمْرُ إِذَا حَمَضَتْ وَفَسَدَتْ Ve şıra sirke olmak ma'nāsınadır; yukālu: خَلَّلَ الْعَصِيرُ إِذَا صَارَ خَلَا Ve sirke eylemek ma'nāsına müte'addī olur; yukālu: خَلَّلَ الْخَمْرُ إِذَا جَعَلَهَا خَلَا Ve turşu basmak ma'nāsınadır ki Ĥicāz semtinde hurmā koruğunu basarlar; yukālu: خَلَّلَ الْبُشْرَ إِذَا وَضَعَهُ فِي الشَّمْسِ ثُمَّ نَضَّجَهُ بِالْحَلِّ فَجَعَلَهُ فِي جَرَّةٍ Ya'nī hurmā koruklarını ibtidā güneşte bir mikdār sirke ile ıslatıp terbiyeden sonra "destiye bastı" ve hıyār turşusu bastıkta خَلَّلَ الْخَبِيَّازَ derler. Ve

تَخْلِيلٌ [taħlīl] Sakalı ve parmakları hilāllemek ma'nāsınadır ki aralıklarına su

geçirmekten 'ibârettir; yukālu: خَلَّلَ لِحَيْتَيْهِ وَأَصَابِعَهُ إِذَا أَسَالَ الْمَاءُ بَيْنَهَا

الإِخْتِلَالُ [el-ihtilāl] [ifti'āl] vezninde) Bu dahi şıra sirke olmak ma'nāsınadır; yukālu: خَلَّلَ الْعَصِيرُ إِذَا صَارَ خَلَا

ittihāz eylemek ma'nāsınadır; yukālu: اِخْتَلَّتِ الرَّجُلُ إِذَا اتَّخَذَ الْخَلَّ

bir nesneye muhtāc olmak ma'nāsınadır; yukālu: اِخْتَلَّ إِلَيْهِ إِذَا احْتِاجَ

rağā dizmek ma'nāsınadır ki ötesine geçiri komaktan 'ibârettir; yukālu: اِخْتَلَّهُ بِالرُّمْحِ إِذَا

نَقَصَ وَهَرَلَّ Ve gövdenin eti eriyip mehzül olmak ma'nāsınadır; yukālu: اِخْتَلَّ لِحُمِّهِ إِذَا

الْخَلَالُ [el-ḥallāl] [şeddād] vezninde) Sirke satan adama denir ki sirkeci ta'bīr olunur; yukālu: هُوَ خَلَالٌ أَيُّ بَائِعِ الْخَلِّ

الْخُلَّةُ [el-ḥullet] (ḥā'nın zammıyla) Bir cins dikenli meşe ağacına denir ki deve kısmının mer'āsındandır. Ve عَزَفَجَ [arfec] ağacının ormanına denir. Ve şol ota denir ki ta'ımı şūr olmayıp halāvetli ola ki حَمَضٌ [ḥamḍ] mukābilidir. İşbu خُلَّةٌ [ḥullet] deve kısmının ekmeği ve حَمَضٌ [ḥamḍ] kebābi menzilesindedir. Ve

خُلَّةٌ [ḥullet] Şol arza denir ki ondan حَمَضٌ [ḥamḍ] olmaya, gerek خُلَّةٌ [ḥullet] olsun gerek olmasın; cem'i خُلُلٌ [ḥulel] gelir, صُرْدٌ [şurad] vezninde. Ve

خُلَّةٌ [ḥullet] Şol arza denir ki ondan حَمَضٌ [ḥamḍ] olmaya, gerek خُلَّةٌ [ḥullet] olsun gerek olmasın; cem'i خُلُلٌ [ḥulel] gelir, صُرْدٌ [şurad] vezninde. Ve

خُلَّةٌ [ḥullet] خَلِيلَةٌ [ḥalilet] ma'nāsınadır ki sıdk ve samimle yār olan hatuna denir. Ve bir kimse tarafına muhtass olan sadākat ve muhabbete denir ki onda aslā خَلَّلَ [ḥalel] olmaya, gerek 'iffet ve gerek fücūr ve de'āret cihetiyle olsun; cem'i خِلَالٌ [ḥilāl] dır, كِتَابٌ [kitāb] vezninde. Ve

خُلَّةٌ [ḥullet] Samimī dosta denir, sadik ma'nāsına; tesmiye bi'l-masdardır, müzekker ve mü'ennese ve müfred ve cem'e itlāk olunur; tekūlu: هُوَ وَهِيَ وَهُمُ خُلَّتِي أَيُّ صَدِيقِي

الْخُلُولَةُ [el-ḥulūlet] (ḥā'nın zammıyla) ve **الْخُلَالَةُ** [el-ḥulālet] (ḥā'nın harekāt-ı selāsiyla) Ma'nā-yı evvelden ismdir ki vech-i mezkūr üzere dostlaşmağa ve āşinālığa denir.

الْخُلِّيَّةُ [el-ḥulliyet] (ḥā'nın zammı ve lām-ı müşeddedenin kesriyle ki) خُلَّةٌ [ḥullet] mensūblar demektir, mü'ennestir. Ve **الْمُخِلَّةُ** [el-muḥillet] (mīm'in zammı ve ḥā'nın kesriyle) ve **الْمُخْتَلَّةُ** [el-muḥtellet] Şol develere denir ki خُلَّةٌ [ḥullet] dedikleri zikr olunan otluk otlar olalar; yukālu: اِبِلٌ خُلِّيَّةٌ وَمُخِلَّةٌ وَمُخْتَلَّةٌ إِذَا كَانَتْ تَرْعَى الْخُلَّةَ

الإِخْلَالُ [el-iḥlāl] (hemzenin kesriyle) Deveyi şūr olmayıp tatlı olan otta otarmak ma'nāsınadır; yukālu: اَخَلَّ الْقَوْمُ إِذَا رَعَتْ اِبِلُهُمُ الْخُلَّةَ

Ve develeri otu şūr olmayan mahal-le iletmek ma'nāsınadır; yukālu: اَخَلَّ اِبِلُهُ إِذَا حَوَّلَهَا إِلَى الْخُلَّةِ

Ve bir nesneyi rahne-dār eylemek ma'nāsınadır ki sakatlamak ta'bīr olunur; yukālu: اَخَلَّ بِالشَّيْءِ إِذَا اَجْحَفَ

Ve bir yeri yāhūd bir nesneyi terk edip gitmek ma'nāsınadır; yukālu: اَخَلَّ بِالْمَكَانِ وَغَيْرِهِ إِذَا اَعْتَبَ عَنْهُ وَتَرَكَهُ

Meselā bir adama mesāff-ı ma'rekede durduğu yerden bir āher yere gitse, وَ اَخَلَّ فَلَانَ derler. Ve vālī-i memleket serhadlerde muhāfız olan 'askeri taklil eylemekle serhadlerde rahne ve vahn ve hallel peydā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: اَخَلَّ الْوَالِي بِالْثَعُورِ إِذَا قَلَّلَ الْخُنْدَ بِهَا يَعْنِي فَأَوْهَنَهَا

Ve vāde yāhūd hukūka vefā eylemeyip gadr eylemek ma'nāsınadır;

Ve vāde yāhūd hukūka vefā eylemeyip gadr eylemek ma'nāsınadır;

Ve vāde yāhūd hukūka vefā eylemeyip gadr eylemek ma'nāsınadır;

Ve vāde yāhūd hukūka vefā eylemeyip gadr eylemek ma'nāsınadır;

Ve vāde yāhūd hukūka vefā eylemeyip gadr eylemek ma'nāsınadır;

Ve vāde yāhūd hukūka vefā eylemeyip gadr eylemek ma'nāsınadır;

Ve vāde yāhūd hukūka vefā eylemeyip gadr eylemek ma'nāsınadır;

Ve vāde yāhūd hukūka vefā eylemeyip gadr eylemek ma'nāsınadır;

Ve vāde yāhūd hukūka vefā eylemeyip gadr eylemek ma'nāsınadır;

yukālu: أَخْلَ بِالرُّجْلِ إِذَا لَمْ يَفِ لَهُ Ve gedā ve muhtāc olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَخْلَ الرَّجُلُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا اخْتَجَّ مَا أَخْلَكَ اللهُ إِلَيْهِ Ve muhtāc kılmak ma'nāsınadır; tekūlu: مَا أَخْلَكَ اللهُ إِلَيْهِ Ve hurmā ağacı koruk tutmak ma'nāsınadır; yukālu: أَخْلَتِ النَّخْلَةُ إِذَا أَطْلَعَتْ أَخْلَ Ve hurmā ağacı yemişini bed ve fenā vermek ma'nāsınadır; yukālu: أَخْلَتِ النَّخْلَةُ إِذَا أَطْلَعَتْ أَخْلَ Müellif bunu gerçi azdāddan 'add eyledi, lākin zıddıyyeti muhteldir.

الْخَلَلُ [el-ħalel] (fethateynle) İki nesne beyninde olan açıklığa ve aralığa denir, parmakların beyninde olan aralık gibi ve sehābda olan sünger aralıkları gibi hafı ve mevħūm aralığa denir ki onlardan yağmur hurūc eder, خَلَلٌ [ħilāl] gibi, ke-mā se-yuzkeru. Şārihin beyānına göre cem'î خَلَلٌ [ħilāl]dır, جَبَلٌ [cebel] ve جِبَالٌ [cibāl] gibi. Pes müellifin كَخَلَالِهِ kavli müsāmaha olur, fe-kavlulu ta'ālā: ﴿فَتَرَى الْوَدْقَ يَخْرُجُ مِنْ خَلَالِهِ﴾ الآية قُرِئَ بِهَمَا Ve

خَلَلٌ [ħalel] Bir nesnede yāhūd bir husūsta olan vehn ve za'f hāletine denir ki mazbūt ve müstahkem olmaz; yukālu: فِي أَمْرِهِ خَلَلٌ Ve insānda olan rikkate ve hāl yufkalığına denir. Ve rey ve tedbīr ve endīşede olan nizāmsızlığa ve perīşānlığa denir; yukālu: فِي رَأْيِهِ خَلَلٌ أَيْ انْتِشَارٌ وَتَفَرُّقٌ

الْخِلَالُ [el-ħilāl] (hā'nın kesriyle) Sehābdan yağmur mahreclerine denir; müfredi خَلَلٌ [ħalel]dir, ke-mā zukire; yukālu: الْمَطَرُ يَخْرُجُ مِنْ خَلَلِ السَّحَابِ وَمِنْ خِلَالِهِ أَيْ مَخَارِجِ الْمَاءِ Ve iki nesne aralığına sokulmuş şey'e denir, خَلَلٌ [ħalel] gibi, ke-mā se-yuzkeru; bunda hā'nın fethiyle de cā'izdir. Ve خَلَلٌ [ħilāl] d-dār evlerin aralıklarına denir ki hudūdlarının mā-havlleridir, رُقَاقٌ

[zuḳāḳ] gibi, gerek büyüt-i şeh̄r ve gerek büyüt-i haşem olsun; müfredi خَلَلٌ [ħalel] dir; ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿فَجَاسُوا خِلَالَ الدِّبَابِ﴾ الآية أَيُّ مَا حَوَالِي حُدُودِهَا وَمَا بَيْنَ بُيُوتِهَا Ve bir nesneyi deiecek ālete denir, bīz gibi, gerek demirden ve gerek ağaçtan olsun; cem'î أَخْلَةٌ [eħillet]tir. Ve diş ve kulak ayırtlayacak şey'e denir ki tahrīfle hilāl ta'bīr olunur, Fārisīde dendān-firīz derler. Ve deve köşeği anasını emmesin diye dilini yarıp geçirdikleri tahta pāresinden düzölmüş ağızlığa denir. Ve yırtılmış kilim makūlesi nesneyi birbirine oyuklayıp bitiştirecek tahta pārelerine denir ki bi-'aynihi kenet tarzında olur. Ve

خِلَالٌ [ħilāl] Yokluğa ve 'udm-i hāle denir. Bu ma'nāya mebnī Ebū Bekr eş-Şiddīḳ radiyallāhu 'anhu hazretleri Zu'l-Ĥilāl ile mülakkab oldular, zīrā mā-meleklerini tasadduk ve infāk edip kat'ā geriye bir nesne tahlīf eylemediler. Ve Muħammed b. Aħmed el-Ĥilālī muhaddistir. Kezālik muhaddisinden İbrāhīm b. Osmān el-Ĥallālī ki كَتَانِيٌّ [kettāniyy] veznindedir, bey-i خِلَالٌ [ħilāl]e mensūbdur. Ve خِلَالٌ [ħilāl] مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet]ten masdar olur, ke-mā se-yuzkeru. Ve

خِلَالٌ [ħilāl] Diş aralıklarında kalan ta'am bakiyyesine denir, ke-mā se-yuzkeru.

الْخِلَلُ [el-ħilel] (hā'nın kesriyle) Bu dahi iki nesne aralığına sokulmuş şey'e denir, خِلَلٌ [ħilāl] gibi; yukālu: هُوَ خِلَلُهُمْ وَخِلَالُهُمْ أَيُّ بَيْنَهُمْ Ve dişlerin aralıklarında kalan ta'am bakiyyelerine denir, خِلَالَةٌ [ħilālet] gibi, ke-mā se-yuzkeru. Müfredi خِلَّةٌ [ħilet] ve خِلَلَةٌ [ħilelet]tir hā'ların kesriyle.

التَّخَلُّلُ [et-teħallul] (teħallul) [teħallul] vezninde) Aralığa sokulmak ma'nāsınadır;

خِلَّ [ħill] (kezālik hā'nın kesriyle ve zammıyla) Sadīk-i muhtassa denir ki bir adamın samīmī yāridır. Ve 'inde'l-ba'z وَدُّ [vudd] kelimesine mukārin olmadıkça zamm-ı hā'yla خُلَّ itlāk olunmaz. Cem'ī أَخْلَلَّ [aħlāl] gelir; tekūlu: كَانَ فُلَانٌ لِي وَدًّا وَخُلًّا وَهُوَ بِالْكَسْرِ وَالصَّمِّ أَي صَدِيقًا مُخْتَصًّا أَوْ لَا يُضْمُّ إِلَّا مَعَ وَدِّ

الْمُخَلَّلِ [el-Muħallil] (مُحَدِّثٌ [muħaddis] vezninde) Nāfi' b. Ĥalife el-Ġanevī nām şā'irin lakabıdır.

الْحَلَالِ [el-ħalāl] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Hurmā koruĝuna denir ki murād deĝirmilenip yeşillenmeĝe başlamış olandır. Gerçi mü'ellif بَلَحٌ [belah] ile tefsir eyledi lākin müsāmaha-güne beyān eylemiştir; derecātını “ب،س،ر” māddesinde tafsil eylemiştir.

الْخِلَّةُ [el-ħillet] (hā'nın kesriyle) Dostluĝa denir ki zikr olundu. Ve meşin yā sahtiyān kaplanmış olan kılıç kınına denir, 'alā-kavlin zerrīn ve sīmīn kın üzere muħāfaza için çekilen meşin makūlesi deriye denir. Ve kūşe-i kemāna sardıkları deriye denir ki tūr-endāzlar beyninde zāg ta'bīr olunur, toncu ona geçirirler. Ve mutlakan münakkaş ve müzeyyen olan meşine ve sahtiyāna denir, onunla ba'zı nesne düzeler; cem'ī حَلَّلَ [ħilel] gelir, عَنَبٌ [ineb] vezninde ve خَلَّلَ [ħilāl] gelir hā'nın kesriyle ve cem'ü'l-cem'ī أَحَلَّةٌ [eħillet]tir.

الْخَلْخَلُ [el-ħalħal] (فَدَفَدٌ [fedfed] ve هُدْهُدٌ [hudhud] veznlerinde) ve

الْخَلْخَالُ [el-ħalħāl] (بَلْبَالٌ [belbāl] vezninde) Nisvānın zīnet-i ma'rūfeleridir ki ayak bilezikleridir, 'Arabistān'da müte'āreftir, gümüşten düzülür. Ve nāzük sevbe denir; yukālu: تَوَبَّتْ خَلْخَلٌ وَخَلْخَالٌ أَي رَقِيقٌ Ve

خَلْخَالٌ [ħalħāl] Āzerbaycān ülkesinde Sulţāniyye şehrine karīb bir belde adıdır.

الْمُخَلْخَلُ [el-muħalħal] (ism-i mef'ul bün-yesiyle) Ayakta halhāl geçirecek yere denir ki ism-i mekāndır; yukālu: نَعِمَ الْخَلْخَالُ فِي الْمُخَلْخَلِ الْحَسَنِ وَهُوَ مَوْضِعُ الْخَلْخَالِ

التَّخَلُّلُ [et-teħalħul] (تَزَلُّزٌ [tezelzul] vezninde) Hatun ayaĝına halhāl takınmak ma'nāsınadır; yukālu: تَخَلَّلَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا لَبَسَتْ الْخَلْخَالَ

الْخَلْخَلَةُ [el-ħalħalet] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Kemik üzerinde olan etin cümlesini sıyırmak ma'nāsınadır; yukālu: خَلَّخَلَ الْعَظْمَ إِذَا أَخَذَ مَا عَلَيْهِ مِنَ اللَّحْمِ

خُلَيْلَانٌ [ħuleylān] (nūn'un zammıyla) Bir mutrib ve mugannī ismidir. Cem'r-i nüshalarda بَضَمِ التُّونِ 'unvāniyla mukayyedir, lākin asl بَضَمِ الْخَاءِ olmaktadır ki musaggar olur; nüshaları kalem-i nāsih tугyāni olmak melhūzdur.

[خ م ل]

الْحُمُولُ [el-ħumūl] (شُمُولٌ [şumūl] vezninde) Bir kimse güm-nām olmak ma'nāsınadır ki adı sanı batmak ta'bīr olunur; yukālu: حَمَلٌ ذِكْرُهُ وَصَوْتُهُ حُمُولًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا خَفِيَ فَهُوَ حَامِلٌ

الْإِخْمَالُ [el-iħmāl] (hemzenin kesriyle) Bir adamı güm-nām edip zikr ve şöhretini mensī ve mehcūr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَحْمَلَهُ اللهُ أَيَّ جَعَلَهُ حَامِلًا Ve bez ve kadife ve kilim ve makreme ve çuka makūlesine hav ve saçak eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَحْمَلْتُ الْقَطِيفَةَ إِذَا جَعَلَهَا ذَاتَ حَمَلٍ

الْحَامِلُ [el-ħāmil] Beyne'n-nās şān ve şöhreti sākıt olan güm-nām adama denir; cem'ī حَمَلٌ [ħamel] gelir fethateynle;

yukālu: رَجُلٌ حَامِلٌ أَنَّى سَاقَطَ لَا نَبَاهَةَ لَهُ
الْحَمِيْلَةُ [el-ḥamīlet] [sefīnet] [sefīnet] vezninde) Alçak ve çukurca basık yere denir ki güzel ot biteği ola, ‘alā-kavlin eṣcār inbāt eder olan kumsala denir; yukālu: نَزَلُوا فِي حَمِيْلَةٍ وَهِيَ الْأَرْضُ الْمُنْهَيْطَةُ وَهِيَ مَكْرَمَةٌ لِلنَّبَاتِ أَوْ رَمْلَةٌ Ve kadifeye denir ki ma‘rūftur. Ve birbirine sarmaşık sık ve gür ağaçlara denir ki Fāriside hıyābān derler. Ve ağaç koruluğu yere denir, nerede olursa olsun; tekūlu: نَزَلْنَا فِي حَمِيْلَةٍ أَيْ الْمَوْضِعِ الْكَثِيرِ الشَّجَرِ Ve devekuşunun yeleklerine ve tüylerine denir.

الْحَمْلَةُ [el-ḥamlet] [temret] [temret] vezninde) Bu dahi kadifeye denir, kilim ve ihrām ve zīlū ve çuka ve makreme makūlesi havlu ve saçaklı nesneye denir; bunda kesr ile de cā’izdir.

الْحَمْلَةُ [el-ḥimlet] (ḥā’nın kesriyle) Bu dahi kadifeye denir. Ve bir adamın serīre ve biṭānesine denir ki nefsinde merkūz olan mayasıdır; cem’i حَمَلَاتٌ [ḥimlāt]tır; yukālu: فَلَانَ حَبِيْبَتِ الْحَمْلَةِ أَيْ الْبِطَانَةِ وَالسَّرِيْرَةِ ve yukālu: اِسْتَلَّ عَنْ حَمَلَاتِهِ أَيْ اِسْرَارِهِ وَمَخَازِيْهِ ve yukālu: هُوَ لَيْسَ الْحَمْلَةُ أَوْ كَرِيْمِ الْحَمْلَةِ Ve ‘inde’l-ba’z lūm ve denā’ete mahsūstur ki حَمْلَةُ كَرِيْمٍ demek cā’iz değildir.

الْحَمْلُ [el-ḥaml] (ḥā’nın fethiyle) Bu dahi devekuşunun tüyüne ve yeleşine denir. Ve

حَمْلٌ [ḥaml] Masdar olur, hurmā koruğunu yumuşamak için destū makūlesi kaba basmak ma’nāsınadır; yukālu: حَمَلَ الْبَشْرُ حَمْلًا Ve مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا وَصَعَهُ فِي الْحَجْرِ أَوْ نَحْوِهِ لِيَلِيْنَ

حَمْلٌ [ḥaml] Kadifeye ve zīlū ve ihrām ve nihālī makūlesinin saçığına ve havına ve pūskūlüne denir; yukālu: فَطِيْمَةٌ دَاتٌ Ve حَمْلٌ أَيْ هُدْبٌ طَنْفَسَةٌ [tin-

fiset] ma’nāsına. Ve bir balık ismidir, ‘alā-kavlin bunda savāb olan cīm’le ve fethateynle olmaktadır.

الْحَمَالَةُ [el-ḥamālet] [sehābet] [sehābet] vezninde) Bu dahi devekuşunun tüyüne denir.

الْحَمْلُ [el-ḥiml] (ḥā’nın kesriyle) ve

الْحُمَالُ [el-ḥumāl] [gūrāb] [gūrāb] vezninde) ve

الْحُمَالِي [el-ḥumāliyy] [gūrābiyy] [gūrābiyy] vezninde) Sıdk ve safvet ve samīm üzere olan dosta ve āşināya denir; yukālu: فَلَانَ لَهُ Ve حَمْلٌ وَحُمَالٌ وَحُمَالِيٌّ أَيْ الْحَبِيْبِ الْمُصَافِي

حُمَالٌ [ḥumāl] [gūrāb] [gūrāb] vezninde) Bir ‘illet adıdır ki insānın mefāsılına ve hayvānın kavā’imine ‘arız olur ki ayakları ondan aksayıp topallanır, veca’-ı mefāsıl olacaktır.

الْمَحْمُولُ [el-maḥmūl] ḥumāl [ḥumāl] ‘illetine uğramış insān ve hayvāna denir; yukālu: حَمَلَ الْإِنْسَانُ وَغَيْرُهُ عَلَى الْمَجْهُوْلِ فَهُوَ مَحْمُولٌ أَيْ بِهِ حُمَالٌ

بَنُو حُمَالَةَ [Benū Ḥumālet] [sumāmet] [sumāmet] vezninde) ‘Arabdan bir batndır.

الْحَمِيْلُ [el-ḥamīl] [emīr] [emīr] vezninde) Yumuşak ve mülāyīm olan ta’āma denir, tirit ve helvā gibi; yukālu: اَكْلُوا حَمِيْلًا وَهُوَ مَا Ve لَانَ مِنَ الطَّعَامِ Ve sık ve kesif sehāba denir. Ve saçaklı sevlere denir; müfredi حَمِيْلَةٌ [ḥamīlet]tir.

حَمْلٌ [Ḥuml] (ḥā’nın zammıyla) ve

حَمِيْلٌ [Ḥamīl] [emīr] [emīr] vezninde) ve

حَمِيْلَةٌ [Ḥamīlet] [sefīnet] [sefīnet] vezninde) ve

حُمَيْلَةٌ [Ḥumeylet] [cuheyne] [cuheyne] vezninde) Esāmīdendir.

حُمَيْلٌ [Ḥumeyl] [zubeyr] [zubeyr] vezninde)

Habīb b. Ebī Šābit ez-Zeyyāt nām muhad-disin şeyhidir ki tābī'ıdır.

الأَخْتِمَالُ [el-iḥtīmāl] (إِفْتِعَالُ [ifti'āl] vezninde) Devābb ve mevāšī sık ağaçlık otlamak ma'nāsınadır; yukālu: اِخْتَمَلَ البَعِيرُ إِذَا رَعَى الحَمَائِلَ

[خ م ج ل]

الْحَمَجَلِيلَةُ [el-ḥamcēlīlet] (زُنْجَبِيلَةٌ [zencebīlet] vezninde) Nās aralığında olan şūriş ve fitne ve kavga ve ihtilāle denir; yukālu: وَقَعَتْ بَيْنَ الْقَوْمِ حَمَجَلِيلَةٌ أَي تَهَوَّشَ

[خ ن ب ل]

حَنْبَلٌ [Ḥanbel] (حَنْبَلٌ [ḥanbel] vezninde) Bir recül ismidir.

حَنْبُلٌ [Ḥunbul] (قُنْفُذٌ [ḳunfuḏ] vezninde) Diyār-ı kabīle-i Kilāb'da bir mevzi' adıdır.

[خ ن ث ل]

الْحَنْئَلُ [el-ḥanšēl] (سَا-يُ müsellese ile جُنْدَلٌ [cendel] vezninde) Za'if ve zebūn kimseye denir; yukālu: وَرَجُلٌ حَنْئَلٌ أَي ضَعِيفٌ Ve büyük karınlı salkı ve sölpük hatuna denir; yukālu: تَزَوَّجَ حَنْئَلًا أَي امْرَأَةً ضَخْمَةَ البَطْنِ مُسْتَرْحِيَةً Ve bir vādī ismidir.

[خ ن ج ل]

الْحِنْجِلُ [el-ḥincil] (زَبْرُجٌ [zibric] vezninde) İri gövdeli şamatacı 'avrete denir. Ve oğuz, şaşkın 'avrete denir. Ve dili zefir bed-zebān bezī'e 'avrete denir; yukālu: هِيَ حِنْجَلٌ أَي جَسِيمَةٌ صَحَابَةٌ وَكَذَا حَفَقَاءُ وَكَذَا بَدِيئَةٌ

الْحَنْجَلَةُ [el-ḥancelet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) حِنْجَلٌ [ḥincil] olan 'avret almak ma'nāsınadır; yukālu: حَنْجَلٌ فَلَانٌ إِذَا تَزَوَّجَ بِحِنْجِلٍ

[خ ن د ل]

الْحَنْدَلَةُ [el-ḥandelet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet]

vezninde) Beden etine dolu olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَنْدَلٌ جِشْمُهُ إِذَا افْتَالًا

[خ ن ش ل]

الْحَنْشَلَةُ [el-ḥanşēlet] (شَيْنٌ-i mu'ceme ile دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Pek pīrlikten nāšī vücūd sendereyip muztarib olmak ma'nāsınadır ki kuvvet-i temāsükü kalma-yıp harekette sendereyip yıkılmak üzere olur; yukālu: حَنْشَلُ الرَّجُلِ إِذَا اضْطَرَبَ مِنَ الْكِبَرِ وَالْهَرَمِ

الْحَنْشَلُ [el-ḥanşel] (جُنْدَلٌ [cendel] vezninde) ve

الْحَنْشَلِيلُ [el-ḥanşelīl] (زُنْجَبِيلٌ [zencebīl] vezninde) Çabuk ve revende deveye denir. Ve yumru bedenli iri ve yavuz deveye denir.

[خ ن ط ل]

الْحَنْطَلِيلَةُ [el-ḥanṭalīlet] (زُنْجَبِيلَةٌ [zencebīlet] vezninde) Deve ve sığır sürüsüne denir. Ve bulut pāresine denir.

الْحَنْطُولُ [el-ḥunṭūl] (عُضْفُورٌ [uṣṫūr] vezninde) حَنْطَلِيلَةٌ [ḥanṭalīlet] ma'nāsınadır; cem'i حَنْطَالِيلٌ [ḥanṭalīl]dir ki bölük bölük devele-re ve sığırlara denir; yukālu: اِبْلٌ حَنْطَالِيلٌ أَي لِعَابٌ حَنْطَالِيلٌ أَي مُتَلَزِّجٌ مُعْتَرِضٌ وَمُتَمَرِّقَةٌ بها Ya'nī geyik ve sığır makülesinin ağız-larından yelmeşik salyarlar bölük bölük akıp çenelerinde arkuru yapışıp kalsalar.

[خ و ل]

الْحَالُ [el-ḥāl] (مَالٌ [māl] vezninde) Vālide karındaşına denir ki dayı ta'bīr olunur; cem'i أَحْوَالٌ [aḥvāl] ve أَحْوَالَةٌ [aḥvālet] ve حَوْلٌ [ḥūl] gelir ḥā'nın zammıyla ve حَوْلٌ [ḥuv-vel] gelir, سُكَّرٌ [sukker] vezninde ve حَوْلَةٌ [ḥu'ūlet] gelir, عُمُومَةٌ [umūmet] vezninde. Mü'ennesi حَالَةٌ [ḥālet]tir ki vālidenin kız karındaşıdır, teyze ta'bīr olunur; tekülü: هُوَ

خَالِي أَنِّي أَخُو أَبِي وَهِيَ خَالَتِي وَهُنَّ خَالَاتِي
Mütercim der ki İmām Sa'leb beyânına göre خَالٌ [hāl] خَوْلٌ [havel]den me'hūzdur ki fethateynledir, haşem ma'nāsınadır, ya'nī aslı خَوْلٌ idi yāhūd خَائِلٌ [hā'il]den maktūb ve muhtasardır ki muhāfız ma'nāsınadır, niteki عَمٌّ [amm] “ع،م،م” māddesindedir, Cāhiz işbu: “عَزَقُ الْخَالِ لَا يَنَامُ” meselinin beyânında dedi ki veledin خَالٌ [hāl] ve خَالَةٌ [hālet]e müşābeheti عَمٌّ [amm] ve عَمَّةٌ [ammet]e müşābehetinden ziyādedir, zīrā veledin vālidesine olan münāsebeti vālidine olan münāsebetinden ziyadedir, hattā ekserī vālidesi ırkına çekerler. Kur'ân-ı kerīm'de ﴿قُلْ كُلٌّ يَعْمَلُ عَلَىٰ شَاكِلَتِهِ﴾ āyeti عَلَىٰ ile de tefsīr olunmuştur, onun için pederine nisbet nā-halef evlād kesir olur, husūsan vālidesi tarafı fūrū-māye ola, elbette pederine o veled adū olur. Bazı hukemādan sordular ki “Sebeb nedir ki biz veledlerimize mihr ve muhabbet ederiz, onlar bize çendān muhabbet etmezler, belki vücūd ve emvāl ve umūrumuza adāvet mu'āmelesi ederler?” O hakīm takrīr-i mezkūr ile cevāb verdi. Ve hakīm-i āher dedi ki “Veledimiz bizden cūz'dür, elbette küll cūz'e mā'il ve müncezibdir.” Ve biri dahi dedi ki “Hazret-i Ādem'in vālidi olmamakla vālid hakkını bilmemek gūyā ki evlādına mīrāstır.” Ve biri dahi sūfiyāne dedi ki “Bu ʿālem-i ibtilāya kudūmlerine sebep olduğumuz için bize adāvet ederler.” İntehā. Kezālik zikr-i ātī ma'nāların cümlesinde خَالٌ [hāl] kelimesi خَائِلٌ [hā'il]den maktūb ve muhtasardır. Ve

خَالٌ [hāl] Bir nesnenin sīmāsından firāsetle fehm ve istinbāt olunan ʿalāmet-i hayra denir; tekūlu: أَخَلْتُ فِي فَلَانٍ خَالًا مِنْ

تَوَسَّمْتُ Ve ʿaskerin bayrağına denir. Ve bir cins kumaş adıdır ki beyne'l-ʿArab ma'rūftur. Ve siyāh tüylü buğura denir; yukālu: لَهُ خَالٌ أَيْ فَحْلٌ أَسْوَدٌ مِنَ الْإِبِلِ Ve bir nesnenin sāhibine denir; tekūlu: أَنَا خَالٌ هَذَا Ve bir nesneyi gereği gibi görüp gözetip ri'āyet ve tīmārında hemīşe kıyām ve ihtimām eden adama denir; yukālu: هُوَ خَالٌ مَالٍ أَيْ إِزَاؤُهُ قَائِمٌ عَلَيْهِ

الْإِخَالَةُ [el-iḥālet] (hemzenin kesriyle) Bir nesnede emāre-i hayr teferrūs ve istidlāl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَخَالَ فِيهِ خَالًا مِنْ الْخَيْرِ إِذَا تَفَرَّسَ

الْتَحَيُّلُ [et-teḥayyul] ve

التَّخَوُّلُ [et-teḥavvul] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] veznlerinde) إِخَالَةٌ [iḥālet] ma'nāsınadır ki vāvī ve yā'īdir; yukālu: تَخَيَّلَ فِيهِ خَالًا مِنَ الْخَيْرِ وَتَخَوَّلَ إِذَا تَفَرَّسَ Ve

تَخَوَّلَ [teḥavvul] Bir adamı dayı edinmek ma'nāsınadır; yukālu: تَخَوَّلَ خَالًا إِذَا اتَّخَذَهُ كَمَا يَقَالُ تَعَمَّمُ عَمًّا تَخَوَّلَ فَلَانًا إِذَا تَعَهَّدَهُ

الْإِخْوَالُ [el-iḥvāl] (hemzenin kesriyle ki aslı üzeredir) Dayılar sāhibi olmak ma'nāsınadır, niçe dayıları olmaktan ʿibārettir; yukālu: أَخَوَّلَ الرَّجُلُ وَأَخْوَلَ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا كَانَ ذَا أَخْوَالٍ

الْخَائِلُ [el-hā'il] Bu dahi māli gereği gibi muhāfaza ve tīmār ve ri'āyetinde takayyüd ve ihtimām edici adama denir, niteki خَالٌ [hāl] dahi denir. Ve خَالٌ [hāl] bundan maktūb ve muhtasardır, niteki zikr olundu; yukālu: هُوَ خَالٌ مَالٍ وَخَائِلُهُ أَيْ إِزَاؤُهُ قَائِمٌ عَلَيْهِ

الْمُخَوَّلُ [el-muḥvil] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) ve

الْمُخَوَّلُ [el-muḥvel] (مُكْرَمٌ [mukrem] vez-

ninde) ve

الْمَخَالُ [el-muḥāl] (vāv'ı elife kalble) كَرِيمُ الْأَخْوَالِ [kerīmu'l-aḥvāl] adama denir, niteki مُعَمِّمٌ [mu'imm] ve مُعَمِّمٌ [mu'amm] kerīmu'l-a'mām olana denir. Ve bunlar مُعَمِّمٌ kelimesine mukārinen isti'māl olunurlar; yukālu: وَمَخَالٌ وَمُخَوَّلٌ وَمُخَوَّلٌ رَجُلٌ مُعَمِّمٌ وَمُعَمِّمٌ مُخَوَّلٌ وَمُخَوَّلٌ أَيْ كَرِيمُ الْأَعْمَامِ وَالْأَخْوَالِ

الْخُوُولَةُ [el-ḫuūlet] [ʿumūmet] vezninde) Dayılık ma'nāsınadır; tekülü: بِنْيِي هُوَ خَالَ أَي بَيْنَ الْخُوُولَةِ وَيَبْنِيهِ خُوُولَةٌ ve yukālu: هُمَا ابْنَا خَالَةٍ Ya'nī "İki teyze oğullarıdır." Ve lā tekul: إِنَّمَا عَمَّةٌ [ʿammet] oğulları demek saḥih değildir, niteki إِنَّمَا عَمَّةٌ denip ابْنَا خَالَ demek müstakīm değildir, zīrā عَمَّةٌ [ʿammet]in birāderi عَمَّةٌ [ʿammet]in oğluna dayı olur ve dayının hemşiresi dayının oğluna خَالَةٌ [ḫālet] olur.

الْخَوْلُ [el-ḫavel] (fethateynle) At geminin damağının dibine denir. Ve bir adama mün'im-i hakīkī celle şānuhu hazretlerinin in'ām ve ihsān eylediği kul ve cāriye ve havāṣī ve hadem ve haşem ve ni'et ve sāmāna denir; müfred ve cem'ine ve müzekker ve müennesine itlāk olunur. Ve 'inde'l-ba'z müfredi خَائِلٌ [ḫā'il]dir, evvele göre aslı masdar olmak tasavvur olunur; yukālu: لِفُلَانٍ خَوْلٌ وَهُوَ مَا أَعْطَاهُ اللَّهُ تَعَالَى مِنَ النَّعْمِ وَالْعَبِيدِ وَالْإِمَاءِ وَغَيْرِهِمْ مِنَ الْحَاشِيَةِ ve bu ta'ahhüd ve ri'ayet ma'nāsından me'hūzduz.

الْإِسْتِخْوَالُ [el-istiḫvāl] (aslı üzere) Hadem ve haşem edinmek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَحْوَلْتُهُمْ إِذَا اتَّخَذْتَهُمْ خَوْلًا ve dayı edinmek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَحْوَلْتُ فِيهِمْ إِذَا اتَّخَذْتَهُمْ خَوْلًا وَيُقَالُ إِسْتَحْوَلَ فِيهِمْ

التَّخْوِيلُ [et-taḫvīl] [tef'īl] vezninde) Bir adama ihsān ve tafaddül vechiyle nesne i'tā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: خَوْلُهُ

الله المَال أَي أَعْطَاهُ إِيَّاهُ مُتَّفَضِّلًا

الْخَوْلِيُّ [el-ḫavliyy] (ḫā'nın fethiyle) Māl gereği gibi görüp gözetip hıfz ve tīmār ve ri'ayetinde hüsn-i ihtimām eden adama denir, خَائِلٌ [ḫā'il] gibi; cem'i خَوْلٌ [ḫavel] gelir fethateynle. Şāriḥ der ki *Muḥkem*'de عَرَبِيٌّ [ʿarabiyy] ve عَرَبٌ [ʿarab] veznlerinde mersūmdur.

الْخَوْلُ [el-ḫavl] (خَوْلٌ [ḫavl] vezninde) ve **الْخِيَالُ** [el-ḫiyāl] [kitāb] vezninde ki aslı خَوَالٌ idi) Māla hüsn-i takayyüd ü ri'ayet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: خَالَ الرَّجُلُ مَالَهُ يَخُولُ خَوْلًا وَخِيَالًا إِذَا رَعَاهُ وَسَاسَهُ وَقَامَ بِهِ **أَخْوَلٌ أَخْوَلٌ** [aḫvel aḫvel] (hemzenin ve vāv'ın fethi ve āhirlerin feth üzere binālarıyla) İki ismdir, ism-i vāhid hükümünde kılınmıştır, perākende ve müteferrik ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: ذَهَبُوا أَخْوَلٌ أَخْوَلٌ أَي مُتَّفَرِّقِينَ جَاءَ الْأَوَّلُ فَالْأَوَّلُ ثُمَّ تَفَرَّقُوا أَخْوَلٌ أَخْوَلٌ derler, وَمُنْتَشِرِينَ وَمُنْتَفِرِينَ ma'nāsına. Ve bu خَوْلٌ [ḫavl] kelimesinden ki mālī hüsn-i ri'ayet eylemek ma'nāsınadır, me'hūzduz, çobanların her biri sürülerini alıp otlaklara dağılıp ve herkes sürüsü için otlağın güzidesine ibtidār ve a'lā çayırılarıyla davarlarını ra'y ve tīmār eyledikleri hâlde yekdīgere nefāsetle مِنَ الْأَخْرِ أَنَا أَخْوَلٌ Ya'nī benim ri'yet ve ta'ahhüdüm ondan efdal ve bihterdir dirler idi, ba'dehu bi'l-mülābese mutlakan müteferrik ve perākende olan nesnede isti'māl olundu.

الْمَخِيلُ [el-mehīl] [mekīl] vezninde) Ḥalīku'l-hayr ma'nāsınadır ki sīmāsında eser-i hayr u kerem lāyih olmakla ifāza-i hayra ehl ve çeşbān adama itlāk olunur; yukālu: إِنَّهُ لَمَخِيلٌ لِلْخَيْرِ أَي خَلِيقٌ لَهُ

الْخَوْلِيُّ [el-ḫavliyy] (خَوْلِيٌّ [ḫavliyy] vez-

ninde) Esāmīdendir: Evs b. Ḥavelī vāv'ın fethiyle ve sükūnuyla ve Ḥavlī b. Ebī Ḥavlī vāv'ların sükūnuyla ve Ḥavlī b. Evs ashāblardır.

الْمُخَوَّلُ [el-Muḥavvel] (مُعَظَّمٌ [mu'azzam] vezninde) Bir muhaddistir. Ve Biṣṭām b. Ḳays nām kimsenin kılıcı ismidir.

الْحَوِيلَاءُ [el-Ḥuveylā] (musaggar bünye-siyle) Bir mevzi' adıdır.

حَوَلَانُ [Ḥavlān] (سَحْبَانُ [saḥbān] vezninde) Yemen'de bir kabîle adıdır.

حُضْرُ الحَوْلَانِ [kuḥḥul'ī-ḥavlān] [ḥuḍuḍ] ya'nī حَوْلَانُ [ḥavlān] dedikleri dārūnun 'usāresine denir.

الْحَوَلَةُ [el-ḥavlet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Dişi āhūya denir. Ve

حَوَلَةٌ [Ḥavlet] Nisvāndan on nefer saḥābiyye ismidir. 'Alā-kavlin dört neferi حَوَيْلَةٌ [Ḥuveylet]dir, جُهَيْنَةٌ [cuheyne] vezninde ki Ḥuveyle bint Ḥakīm ve Ḥuveyle bint Şāmir ve Ḥuveyle bint Ḳays ve Ḥuveyle bint el-Muḥāvile'dir.

[خ ي ل]

الْحَيْلُ [el-ḥayl] ve

الْحَيْلَةُ [el-ḥaylet] (ḥā'ların fethi ve kesri ve yā'ların sükūnuyla) ve

الْحَالُ [el-ḥāl] (حَالٌ [ḥāl] vezninde ki aslı حَيْلٌ idi fethateynle) ve

الْحَيَلَانُ [el-ḥayelān] (feteḥātla) ve

الْمَحْيَلَةُ [el-meḥīlet] (mīm'in fethi ve ḥā'nın kesriyle) ve

الْمَحَالَةُ [el-meḥālet] (mīm'in fethiyle) ve

الْحَيْلُولَةُ [el-ḥaylūlet] (ḥaylūlet] vezninde) Sanmak ma'nāsınadır ki Fārisīde pindāştēn mürādıfidir; yukālu: حَالُ الشَّيْءِ يَحَالُ حَيْلًا وَحَيْلَةً وَحَالًا وَحَيْلَانًا وَمَحْيَلَةً وَمَحَالَةً

وَحَيْلُولَةً إِذَا ظَنَّهُ Ve bu, ef'āl-i kulūbdandır. Mütekellim-i müstakbelinde إِخَالٌ denir hemzenin kesriyle ve lügat-ı rediyyede meftūh olur. Şārihin beyānına göre kesri lügat-ı Ṭā'iyye'dir, giderek elsinede kesirü'l-isti'māl olmakla fasīh menziline oldu. Ve bu gayr-i kıyās üzeredir.

التَّحْيِيلُ [et-taḥyīl] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) ve

التَّخْيِيلُ [et-teḥayyul] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde ki zāhiren gayr-i kıyās üzere تَفْعِيلٌ [tef'īl]den masdar-ı sānī olarak mesmū'dur ancak bu ziyāde tугyān-ı kalemden olmak aglebdir, zīrā me' hazların birinde yoktur) Bir adama sū-i zann eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَيَّلَ عَلَيْهِ تَحْيِيْلًا وَتَخْيِيْلًا وَإِذَا وَجَّهَ التَّهْمَةَ إِلَيْهِ Ve

تَحْيِيْلٌ [taḥyīl] Bir adamın sīmāsından hayr ve kerem ve necābet teferrūs ve iz'ān eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَيَّلَ فِيهِ الْخَيْرَ إِذَا تَفَرَّسَهُ Ve sibā'dan kurt kısmı görüp havf eylemek için deve yavrusunun yanına oyuk nasb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَيَّلَ لِلنَّاقَةِ إِذَا وَصَعَ لَوْلِيهَا حَيَالًا لِيَفْرَعَ مِنْهُ Ve sehāb yağmur yağdırmağa yapınmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: حَيَّلَ السَّحَابُ إِذَا تَهَيَّأَتْ لِلْمَطَرِ Ve bir nesneden zarar endīşesiyle havf ve ihtirāz eylemek ma'nāsına müsta'meldir ki hayāllemek ta'bīr olunur; yukālu: حَيَّلَ عَنِ الْقَوْمِ إِذَا كَفَّ عَنْهُمْ

التَّخْيِيلُ [et-teḥayyul] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde ki bāb-ı maḥsūstur) Bir nesneden firāsetle bir vaz' ve hālet yāhūd bir nesneyi firāsetle fehm ve idrāk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَخْيَلَهُ إِذَا تَفَرَّسَهُ ve yukālu: تَحْيَلُ فِيهِ الْخَيْرَ إِذَا تَفَرَّسَهُ Ve bulut yağmur yağdırmağa yapınmak ma'nāsınadır ki bulanıp ve kararmakla ondan yağmur

yağmak hiss olunur; yukālu: تَخَيَّلَتِ السَّحَابُ إِذَا تَهَيَّأَتْ لِلْمَطَرِ Ve kibr ve hod-bīnlik eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَخَيَّلَ الرَّجُلُ إِذَا تَكَبَّرَ Ve bir nesne bir adamın kuvve-i mütehayyilesinde bir sûret misâliyle sûretepezîr olmak ma'nāsınadır, meselâ bir sevâd görüp dâbbe tasavvur ederken insân zuhûr etmek gibi; yukālu: تَخَيَّلَ الشَّيْءُ لَهُ إِذَا تَشَبَّهَ

الْمُخَيَّلَةُ [el-muḥayyilet] (مُحَدِّثَةٌ) [muḥaddiṣet] vezninde) ve

الْمُخَيَّلُ [el-muḥayyil] (مُحَدِّثٌ) [muḥaddiṣ] vezninde) ve

الْمُخَيَّلَةُ [el-muḥīlet] (مُجِيبَةٌ) [mucībet] vezninde) ve

الْمُخَيَّلَةُ [el-muḥtālet] Yağmurlu kıyās olunan buluta vasf olurlar; yukālu: سَحَابَةٌ مُخَيَّلَةٌ وَمُخَيَّلٌ وَمُخَيَّلَةٌ إِذَا كَانَتْ تَحْسِبُهَا مَاطِرَةٌ

الْإِخْيَالُ [el-iḥyāl] (hemzenin kesriyle) ki aslı üzeredir) ve

الْإِخْيَالَةُ [el-iḥālet] (إِمَالَةٌ) [imālet] vezninde) Yağmurlu zann olunan sehāba yağdırır mı yoksa yağdırmaz mı diye bakıştırmak ma'nāsınadır; tekūlu: أَخْيَلْنَا إِخْيَالًا وَأَخْلَنَّا إِخْيَالَةً Ve أَيُّ شَيْءٍ سَحَابَةٌ مُخَيَّلَةٌ

إِخْيَالٌ [iḥyāl] Sehāb imtāra yapınmak ma'nāsınadır; yukālu: أَخْيَلَتِ السَّمَاءُ إِذَا تَهَيَّأَتْ لِلْمَطَرِ Ve sibā'dan kurt görüp havf eylemek için deve yavrusunun yanına oyuk nasb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَخْيَلٌ لِلثَّاقَةِ إِذَا وَضَعَ لَوْلِيهَا خَيْلًا لِيَفْرَعَ مِنْهُ الذُّبُّ

إِخْيَالَةٌ [iḥālet] Nākanın memesi sütlü göstermek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَخَالَتِ الثَّاقَةُ إِذَا كَانَ فِي صَرْعِهَا لَبَنٌ günāgün nebātla müzeyyen olmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَخَالَتِ الْأَرْضُ بِالنَّبَاتِ إِذَا ارْتَدَّتْ

الْحَالُ [el-ḥāl] (مَالٌ) [māl] vezninde) Şol sehāba denir ki hilf-i matar eylemeye elbette yağdırır ola, ebr-i bārende ma'nāsına, 'alā-kavlin yağmursuz olanına denir ki murād yağmurlu görünmekle hal-ki ümīdvār edip sonra yağmursuz zuhûr ede. Şārihin beyānına göre kavlı evvel ercahtır; ve minhu kavluhum إِذْ حَالَ إِذْ سَحَّ حَالَ إِذْ رَعَدَ أَيُّ أَمْطَرَ سَحَابٌ لَا يُخْلَفُ مَطَرُهُ Ve şimşeğe denir; yukālu: لَمَعَ الْحَالُ أَيُّ الْبُرْقُ Ve kibr ve nahvete denir; yukālu: بِهِ حَالَ أَيُّ كَبَّرَ Ve sert olmayıp nāzūk ve mülāyim olan sebebe denir. Ve bir cins kumāş-ı Yemenī ismidir. Ve bedende olan noktaya denir ki ben ta'bir olunur, zīb-i cemāl-i hūbāndır; cem'î خِيْلَانٌ [ḫīlān] gelir ḥā'nın kesriyle; yukālu: فِي خِدِّهِ حَالَ أَيُّ شَامَةٌ صَعِدُوا بِالْحَالِ أَيُّ الْجَبَلِ الضَّمْحُ Ve yumru ve iri küh-peyker deveye denir; yukālu: جَاءَ عَلَى خَالَ أَيُّ بَعِيرٍ صَحْمٌ önünde çekilen sancağa denir; yukālu: وَعَقَدُوا خَالَ أَيُّ لَوَاءٍ olan aksaklığa denir. Ve bu ma'nada masdar olur ki aslı خَيْلٌ idi fethateynle; yukālu: حَالَ الْفَرَسِ يَحَالَ خَالَ مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا طَلَعَ فِي قَوَائِمِهِ خَالَ أَيُّ طَلَعَ Ve meyyit setr olunan sevb ve kefene denir; yukālu: لَفَّ فِي خَالَ وَهُوَ تَوْبٌ يُسْتَنْزَرُ بِهِ الْمَيِّتُ Ve pek civān-merd ve sehī adama denir; yukālu: Ve bir mevzi' adıdır. Ve feh̄m ve firāset ma'nāsınadır; yukālu: فِيهِ خَالِي أَيُّ مُخَيَّلَتِي وَفِرَاسْتِي Ve siyāh tüylü buğura denir; bunda vāvī ve yā'īdir; yukālu: لَهُ خَالَ أَيُّ فَحْلٍ أَسْوَدٌ Ve hilāfet ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ خَالَهُ أَيُّ صَاحِبُهُ Ve Deşīne nām mevzi'in yamacında bir dağın adıdır. Ve hod-bīn ve mütekebbir adama denir; yukālu: هُوَ مِنْ أَوْصَاعِ الْحَالِ أَيُّ

هَـ بِنَفْسِهِ Ve enīs ve elīf olmayan hālī ve tenhā mevzi'e denir; yukālu: رَأَيْتُهُ فِي يَ Ve zann ve tevehhüm ve gümān ma'nāsınadır; yukālu: أَصَابَ فِيهِ خَالِي أَي ظَنِّي وَتَوَهَّيِي muhabbeten āzāde-dil olan adama denir ki aslā kendide bir ehad tarafına 'aşk ve muhabbet şā'ibesini olmaya; yukālu: رَجُلٌ خَالَ أَي فَارَغَ مِنْ عِلَاقَةِ الْحُبِّ Ve ergen adama denir; yukālu: هُوَ خَالَ أَي عَزَبَ gibi görüp gözetip ri'āyet ve tīmārında hüsn-i kıyām u ihtimām eden adama denir; yukālu: هُوَ خَالَ أَي الْحَسَنُ الْقِيَامَ عَلَيْهِ Ve küçük tepeye denir, أَكْمَةٌ [ekemet]-i sagīre ma'nāsına. Ve bir nesneye dā'imā mülāzım ve muvāzıb olan adama denir; yukālu: هُوَ خَالُهُ أَي مَلَا زِمُهُ Ve atın gemine denir; yukālu: لَا تَوَكَّبَ عَلَيَّ فَرَسٌ بِلَا خَالَ أَي بِلَا لِحَاظٍ Ve kalbi ve cismi za'if ya'nī cebān ve zebūn adama denir; yukālu: لَا خَيْرَ فِي الْخَالَ أَي الضَّعِيفِ الْقَلْبِ وَالْجِسْمِ Ve Necd bilādına mahsūs bir gūne ma'rūf şükūfe adadır. Ve bu nebt-i evvel ya'nī nebāt-ı mezkūr değıldir. Ve rībe ve gümān ve tōhmetten ber'ū'i's-sāha adama denir; yukālu: رَجُلٌ خَالَ أَي بَرِيءٌ مِنَ التُّهْمَةِ Ve firāset-i musībe sāhibi adama denir ki tahayyül ve teferrūs eylediğı mādde hüsn-i firāset ve isābet-i fikr ü kiyāseti ola, İyās ve Ebū Firās gibi; yukālu: هُوَ خَالَ أَي الْحَسَنُ الْمُخَيَّلَةُ بِمَا خَالَ [hāl] kelimesinde mü'ellifin zikr eylediğı otuz üç ma'nādır, ba'zı vāvī ve ba'zı ya'ıdır. Ve bunların ekserinde خَائِلٌ [hā'il] kelimesinden maktüb ve muhtasardır ve ba'zında aslı خَيْلٌ [nāl] ve نَيْلٌ [neyl] gibi ve ba'zında aslı خَيْلٌ [hāyel]dir fethateynle.

الأخيل [el-aḥyel] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) ve

المُخِيل [el-muḥīl] (مُجِيبٌ [mucīb] vezninde) ve

المُخَيُول [el-maḥyūl] Vücūdu benli adama denir, izāfetle müte'ayyen olur; mü'ennesinde خَيْلَاءٌ [ḥaylā] denir, حَمْرَاءٌ [ḥamrā] vezninde; yukālu: هُوَ أَخِيْلٌ وَأَخِيْلٌ الْحَدِّ وَمُخِيْلٌ وَمُخَيُولٌ أَي ذُو خَالَ

الأخيل [el-aḥyel] (أَحْمَدٌ [aḥmed] vezninde) ism olarak ve

الخَيْلَاءُ [el-ḥuyelā] (نُفْسَاءٌ [nufesā] vezninde) ve

الخَيْلُ [el-ḥayl] ve

الخَيْلَةُ [el-ḥaylet] (ḥā'ların fethi ve yā'ların sükūnuyla) ve

المُخَيَّلَةُ [el-meḥīlet] (مَسِيرَةٌ [mesīret] vezninde) Kibr ve pindār ma'nāsınadır; yukālu: إِيَّاكَ وَالْأَخِيْلَ وَالْخَيْلَاءَ وَالْخَيْلَ وَالْمُخَيَّلَةَ أَي الْكَبِيْرَ

الخَائِلُ [el-hā'il] ve

المُخْتَالُ [el-muḥtāl] ve

الأخايل [el-uḥā'il] (عَلَابِيْطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) خَالَ [hāl] gibi hod-bīn ve müdemmag ve sāhib-i vücūd adama denir; yukālu: خَالَ وَخَائِلٌ وَخَالَ مَفْلُوْبًا وَمُخْتَالٌ وَأَخَائِلٌ أَي مُتَكَبِّرٌ Üçüncü lügat خَائِلٌ [hā'il]den maktüb ve muhtasardır.

التَّخَائِلُ [et-teḥāyul] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Kibr ve pindār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَخَائِلَ الرَّجُلِ إِذَا تَكَبَّرَ

الأخيل [el-aḥyel] (أَحْمَرٌ [aḥmer] vezninde) ضَرْدٌ [ṣurad] ismidir ki göçegen dedikleri kuştur, boyunburan dahi derler yāhūd beyne'l-'Arab şe'āmetle ma'rūf bir kuştur, 'alā-kavlin شِقْوَاتٌ [şikirrāk] ismidir ki arı kuşudur, ak ve kara alaca olduğu bā'is-i tesmiyedir; cem'ci خَيْلٌ [ḥīl]dir ḥā'nın kesriyle.

بَنُو الْأَخْيَالِ [Benu'l-Aḫyel] Benü 'Uḫayl'den bir cemā'attir ki Leylā el-Aḫyeliyye'nin rahṭıdır. Ve Ebu'l-Aḫyel Ḥālid b. 'Amr es-Sulefī ve İshāḫ b. Aḫyel el-Ḥalebī muhaddislerdir.

الْحَيَالُ [el-ḥayāl] ve

الْحَيَاةُ [el-ḥayālet] [سَحَابٌ [sehāb] ve سَحَابَةٌ [sehābet] veznlerinde) İnsanın mütehayyilesinde yakaza ve rü'yā hāllerinde mürtesem ve müteşebbeh ya'nī sūret-pezīr olan şahs ve timsāle denir; tekūlu: تَحَيَّلَ لِي حَيَالٌ وَحَيَاةٌ وَهُوَ مَا تَشَبَّهَ لَهُ فِي الْبَيْظَةِ وَالْحُلْمِ مِنْ صُورَةٍ Cem'i أَخِيَلَةٌ [aḫyilet]tir, أَفْعَلَةٌ [ef'ilet] vezninde.

Müellifin *Başā'ir*'de beyānına göre حَيَالٌ [ḥayāl] ve حَيَاةٌ [ḥayālet] fi'l-asl sūret-i müteccerrideden 'ibārettir, menāmda ve mir'atta ve suda ve mer'inin gaybetinden sonra kalbde mutasavver olan sūret gibi, ba'dehu mütehayyilede tasavvur olunan her nesnede isti'māl olundu. Kezālik حَيَالٌ [ḥayāl] mecrāsında olan nāl gibi nahīf ve rakīk şahslarda isti'māl olundu. Ve

تَحْيِيلٌ [taḫyīl] Bir nesnenin sūret-i müccerredesini nefste ya'nī mütehayyilede tasvīr eylemekten 'ibārettir. Ve تَحَيَّلٌ [teḥayyul] o sūret-i muhayyelenin sūret-pezīr olmasından 'ibārettir.

Ve hukemā kuvā-yı dimāgiyyeden kuvve-i mütehayyileyi bundan tasrīf eylediler. Ve o insānda bir kuvvettir ki suver-i mahsūse ve ondan münteza' olan ma'ānī-i cüz'iyede tasarruf edip gāh terkīb ve gāh tefrīk eder. el-Hāsıl dā'imā suver-i ma'āniye birer kālīb nesc ve ilbās eylemek bu kuvvetin şānındandır. Ve bu kuvveti 'akl-ı külliyyatta isti'māl ederse مُفَكِّرَةٌ [mufekkiret] derler ve eğer vehm-i cüz'iyatta

isti'māl ederse مُتَحَيِّلَةٌ [muteḥayyilet] denir. Ve bu kuvvetin mahalli vasat-ı dimağdır. 'Ālem-i rü'yāda nefs-i nātıka 'ālem-i şühūdda hudūs edecek yā hudūs etmiş eşyā ve ahvāli 'ālem-i melekūt u misālde 'akl-ı fa'āldan telakkuf eylediği ma'ānī-i rühāniye işbu kuvvet birer sūret ve kālīb ilbās eyler ki rü'yā-yı sādıka bu keyfiyyetten 'ibārettir. Ve bu, kuvvet-i hayāliyyenin gayrıdır. Ve havāss-ı zāhirenin biriyle mahsūs olan sūretin müdriki hiss-i müşterektir. Onun hāzin ve hāfızı حَيَالٌ [ḥayāl] dir, niteki suver-i mahsūsedan münteza' olan ma'ānīnin ya'nī umūr-ı cüz'iyenin müdriki وَهْمٌ [vehm] ve onun hāfızı ذَاكِرَةٌ [zākiret]tir. İntehā. Ve

حَيَالٌ [ḥayāl] Bir adamın şahs ve tal'atına ıtlāk olunur ki karaltısı olacaktır; yukālu: سَاهَدْتُ حَيَالَهُ أَيُّ شَخْصُهُ وَطَلَعْتُهُ Ve oyuk ta'bīr olunan şey'e denir ki bir ağaca bir siyāh kilim örtüp ekinli tarla ve bāg ve bāgçe kenārlarına nasb ederler, tā ki behāyim ve tuyūr onu insān zannıyla tevahhuş ederler, Fārisīde tendīse derler; yukālu: نَصَبَ حَيَالًا فِي مَرْزَعَتِهِ وَهُوَ كِسَاءٌ أَسْوَدٌ يُنْصَبُ عَلَى عُودٍ يُحَيَّلُ بِهِ لِلبَهَائِمِ وَالطَّيْرِ فَتَطْتُهُ إِنْسَانًا وَيُقَالُ لَهُ الْفَرَاغَةُ Ve

حَيَالٌ [Ḥayāl] Benü Tağlib'e mahsūs bir arzın ismidir. Ve bir otun adıdır.

الْحَيْلُ [el-ḥayl] [لَيْلٌ [leyl] vezninde) At sürüsüne denir, cemā'at-i efrās ma'nāsına. Lafzından müfredi yoktur ki ism-i cem' olur. 'Alā-kavlin müfredi حَيَالٌ [ḥā'il]dir, hod-bīnler gibi edā ve şīve ile yürümeleleriyle ıtlāk olundu; cem'i أَحْيَالٌ [aḫyāl] ve حَيْوٌ [ḥuyū]dur ve ḥā'nın kesriyle حَيْلٌ [ḥīl] dahi lügattır. Ve

حَيْلٌ [ḥayl] Atlı 'askere denir; yukālu: جَاءَتِ الْحَيْلُ كَالسَّيْلِ أَيُّ الْفُرْسَانِ Ve Ḳazvīn

kurbünde bir belde adıdır. Ve Zeydu'l-Ḥayl ki şecā'atinden nāşī tesmiye olunmuştur, dergāh-ı risālet-penāh-ı Hazret-i Muştāfavī 'aleyhi's-salātu ve's-selām türābına vüfūd eyledikte خَيْلٌ [ḥayl] kelimesini خَيْرٌ [ḥayr]a tahvīl ile Zeydu'l-Ḥayr tesmiye buyurdular. خَيْرٌ [ḥayr] dahi خَيْلٌ [ḥayl] ma'nāsına, ya'nī eser-i hayr olduğundan başka mukaddemā Ka'b b. Zuhayr hazretlerinin fereslerini gasb ve ahz eylemek töhmetiyle taraf-ı mūmāileyhten methūm olmağın o töhmet hücnetini izāle kasdına mebnīdir; ve tekūlu'l-ʿArab: فُلَانٌ لَا تُسَايِرُ خَيْلَاهُ أَوْ لَا تُوَاقِفُ أَيُّ لَا تُطَاقُ نَمِيمَةً وَكَذِبًا Ya'nī "Filānla koğuculukta ve yalancılıkta mukāvemet olunup başa çıkılmaz." Burada fi'iller mechūl bünyeleriyledir; ve mine'l-emsālī: "الْخَيْلُ أَعْلَمُ مِنْ فُوسَانِهَا" Ya'nī "Atlar, süvārlarından a'lemdir." Bir adamın hāli zann ve gümānın vefkince zuhūr eyledikte darb olunur. Ve

خَيْلٌ [ḥayl] Masdar olur, dā'imā sedef dedikleri nebāt ekl eder olmak ma'nāsına; yukālu: خَالَ الرَّجُلُ يَخَالُ خَيْلًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا دَامَ عَلَى أَكْلِ الْخَيْلِ

سَدَابٌ [el-ḥīl] (ḥā'nın kesriyle) [sezāb] isimdir ki sedef dedikleri nebāttır. Ve حَلِيَّتٌ [ḥiltīt] dedikleri bed-būy dārūya denir; bunda fethle de lügattır.

خَيْلَةٌ [Ḥīlet] (ḥā-yı meksüre ile) Esmādandır: Ḥīle el-Işbahānī muhaddistir.

الْمُخَايَلَةُ [el-muḥāyelet] (مُفَاعَلَةٌ) [mufā'alet] vezninde) Bir adamın vaz' ve tavrı gibi mu'āmele ile ona mu'āraza etmek ma'nāsınadır; yukālu: خَايَلُهُ إِذَا بَارَاهُ

ذُو خَيْلٍ [Zū Ḥayl] Ezvā' ta'bīr olunan mülūk-i Ḥimyer'den Mālik b. Zubeyd lakabıdır.

ذُو خَيْلٍ [Zū Ḥayleyl] (ḥā'nın ve lām'ın fethalarıyla) İbn Cüreş b. Eslem'dir.

بَنُو الْمُخَيْلِ [Benu'l-Muḥayyel] (مُعَظَّمٌ) [mu'azzam] vezninde Ḍubay'atu Aḍcem kabilesinden bir cemā'attir.

FASLU'D-DĀLĪ'L-MÜHMELE

(فَضْلُ الدَّالِّ الْمُهْمَلَةِ)

[د أ ل]

الدَّالُّ [ed-deḷ] (dāl'ın fethi ve hemzenin sükūnuyla ve fethiyle) ve

الدَّالِّي [ed-de'elā] (جَمَزَى [cemezā] vezninde) Za'īf ve āheste yürümeğe 'alā-kavlin adımları sık sık atarak yelmek yāhūd cünbüşlü neşātlı yürümeğe ma'nāsınadır. Burada دَالٌّ [deḷ] masdar ve دَالِيٌّ [de'elā] ismidir; yukālu: دَالٌ الرَّجُلُ دَالًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا مَسَى ضَعِيفَةً أَوْ عَدَا مُتْقَارِبًا أَوْ مَسَى نَشِيطًا Ve

دَالٌّ [deḷ] ve

دَالَانٌ [de'elān] (feteḥātla) Bir adama reng ve fend edip aldama ma'nāsınadır; yukālu: دَالٌ فُلَانًا دَالًا وَدَالَانًا إِذَا حَتَلَهُ Ve

دَالٌّ [deḷ] ve

دَالَانٌ [de'elān] (feteḥātla) [ibn āvā] ismidir ki çakal dedikleri cānverdir; tesmiye bi'l-masdarıdır.

الدُّوِلُّ [ed-duḷ] (dāl'ın zammı ve hemze'nin kesriyle ki kelām-ı 'Arab'da bunun naziri yoktur ve ba'zen hemzesi mazmūm olur) Bu dahi çakal dedikleri cānverdir. Ve sibā'dan kurda denir. Ve gelincik dedikleri cānvere şebḥ bir küçük cānverin adıdır. Ve Duḷ b. Muḥallim b. Ğālib, Hūn b. Ḥuzeyme şa'bından bir kabîlenin pederidir. Nisbetinde دُوِلِيٌّ [Duḷiyy] denir dāl'ın zammı ve hemzenin fethiyle, zīrā yā-yı nisbetle kesretheyni istiskāl eylediler ve دُوِلِيٌّ [Duveliy] denir hemzeyi tahfifen vāv'a ibdālle ve دِيْلِيٌّ [Dīliy] denir, dāl'ın kesri ve meddiyle ki hemze yā'ya kalb ve dāl mücāveretiyle meksūr olmuştur خَيْرِيٌّ [Ḥīriyy] vezninde ve دِيْلِيٌّ [Dīliyy] denir

dāl'ın ve hemzenin kesriyle ve bu nādirdir. Ve İsfahānī merhūm *Kitābu'l-Luma'* şerhinde dedi ki Ebu'l-Esved-i Zālīm b. 'Amr ed-Di'elī ki İmām 'Alī radiyallāhu 'anhu hazretlerinden ahz ile ibtidā tekellüm bi'n-nahv eylemiştir, onun nisbeti dāl'ın kesri ve hemzenin fethiyle عِنَبٌ [ineb] vezninde Di'el nām bir başka kabîleye mensūbdur. Ve İbnu'l-Ḳaṭṭā' dedi ki Duḷ dāl'ın zammı ve hemzenin kesriyle Ebu'l-Esved'in raḥṭıdır ki kabîle-i Kināne'de bir cemā'attir. Ve دُوُلٌ [Dūl] dāl'ın zammı ve meddiyle ki زُوْرٌ [zūr] veznindedir, Ḥanīfe kabîlesinde ve دِيْلٌ [Dīl] dāl'ın kesr ve meddiyle ki زِيْرٌ [zīr] veznindedir 'Abdulḳays kezālik Ezd kabîlesinde birer cemā'attir. Şāriḥ der ki mü'ellif bunları "د،و،ل" māddesinde bi-nefsihā beyān eder. Ve دُوِلٌ [duḷ] vezninde ismin vürūdunu gerçi selb edip lākin "د،و،ل" ve "ر،ي،م" māddelelerinde sebt eylemiştir.

إِبْنُ دَالَانَ [İbn Deḷān] Bir recül ismidir ve bunların tafsilī "د،و،ل" māddesinde gelir.

الدُّوُلُوْلُ [ed-duḷūl] (عُضْفُوْرٌ [uṣḫūr] vezninde) Āfet ve dāhiyeye denir. Ve şūriş ve ihtilāt ma'nāsınadır; yukālu: وَقَعَ بَيْنَهُمْ دُوُلُوْلٌ أَيْ اخْتِلَاطٌ

الْمُدَاءَلَةُ [el-mudā'elet] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Birbirine reng ve fend edip aldama, muḥātele ma'nāsınadır, vāhid ve müşāreket için gelir; yukālu: دَائِلَةٌ أَيْ خَاتَلَةٌ وَيُقَالُ دَائِلًا أَيْ خَاتِبًا

[د ب ل]

الدَّبَلُّ [ed-debl] (dāl'ın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Biriktirmek ma'nāsınadır; yukālu: دَبَلَهُ دَبْلًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا جَمَعَهُ Ve değnekle peyderpey vurmak ma'nāsınadır; yukālu: دَبَلَهُ بِالْعَصَا إِذَا تَابَعَ عَلَيْهِ

بِهَا Ve lokmayı toplayıp büyük almak ma'nāsındır; yukālu: دَبَلُ اللَّقْمَةِ إِذَا كَبَّرَهَا Ve اللَّقْمِ Ve

دَبَلٌ [debl] ve

دُبُولٌ [dubūl] Tarlayı gübre makülesiyle islāh eylemek ma'nāsındır; yukālu: دَبَلُ الْأَرْضِ دُبُولًا وَدُبُولًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَصْلَحَهَا بِالسَّرِقِينَ وَنَحْوِهِ Ve

دَبَلٌ [debl] Tā'ūna denir; yukālu: رَمَاهُ اللهُ بِالْأَبْلِ أَيِ الطَّاعُونَ جَدُولٌ [cedvel] ma'nāsına; cem'i دُبُولٌ [dubūl]dur. Ve bir kimseye āfet eriřtirmek ma'nāsındır, ke-mā se-yuzkeru.

التَّدْبِيلُ [et-tedbīl] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bu dahi lokmayı büyütme ma'nāsındır; yukālu: دَبَلُ اللَّقْمَةِ إِذَا كَبَّرَهَا لِلْقَمِّ

الدَّبِيلُ [ed-dībīl] (dāl'ın kesriyle) Mahbūbu yavı kılmağa denir; yukālu: أَخَذَهُ الدَّبِيلُ أَيِ الْكُحْلِ Ve belā ve dāhiyeye denir; cem'i دُبُولٌ [dubūl]dur ve yukālu: دَبَلُ دَابِلٍ وَدَبَلُ دَبِيلٍ مُبَالَغَةً أَيِ ذَاهِيَةً دَهْيَاءُ الدَّوَاهِي

الدَّبِيلُ [ed-dubl] (dāl'ın zammıyla) Küçük ve hurde eşege denir.

الدَّبَيْلَةُ [ed-dubeylet] (جُهَيْنَةٌ [cuheyne] vezninde) Dāhiyeye denir. Mütercim der ki tasgīri tekbr içindir, gūyā ki cem'i-i devāhī kendide münhasır dāhiye-i münferide demektir yāhūd tasgīr yine tefe'ül kaskına mebnīdir. Ve

دُبَيْلَةٌ [dubeylet] Bir maraz ve 'illet adıdır ki cevfi-insānda 'arız olur ve bu sıracaya karīb bir çıbandır. Asl bir şıştir ki içinde mādde münasabb olacak yeri olur. Ve üç türlü olur: biri şahmīdir ki içi don yağı gibidir ve biri 'aselīdir ki içinde bal gibi nesne olur ve biri kilsīdir ki içinde kireç

gibi şey olur. Ve ba'zından kıl ve taş gibi ve ağaç pāresi ve kemik gibi nesnelere çıkar, nās buna kemik sıracası ta'bīr ederler.

الدَّبَيْلَةُ [ed-dublet] (dāl'ın zammı ve fethiyle) Bu dahi دُبَيْلَةٌ [dubeylet] dedikleri 'illet-i mezkūreye denir.

الدَّبَالُ [ed-dubāl] (غُرَابٌ [gūrāb] vezninde) Gübre ve fişkı makülesine denir ki onunla tarla islāh olunur.

الدَّوْبَلُ [ed-devbel] (حَوْقَلٌ [havqal] vezninde) Hınzire, 'alā-kavlin erkeğine yāhūd yavrusuna denir. Ve hımār sıpasına denir. Ve habīs kurda denir, دُؤْبٌ عَرْمٌ ma'nāsına. Ve Ahtal nām şā'irin lakabıdır. Ve tilkiye denir.

الدَّبِيلُ [ed-debīl] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bādiye meşeliğinden غَصَا [ğadā] dedikleri ağaç koruluğuna denir. Ve düz yere denir. Ve أُرْطَى [ertā] nām ağacın tārümār olan yaprağına denir; cem'i دُبُلٌ [dubul]dur كُتُبٌ [kutub] vezninde. Ve

دَبِيلٌ [Debīl] Sind ülkesinde bir mevzi' adıdır.

الدَّبَيْلَةُ [ed-dublet] (غُرْفَةٌ [gurfet] vezninde) Büyük lokmaya denir; yukālu: يَأْخُذُ دُبَيْلَةً أَيِ لُقْمَةٍ كَبِيرَةٍ Ve nesne kümesine denir. Ve bal-tanın sap geçirecek deliğine denir; cem'i دُبُلٌ [dubul]dur, كُتُبٌ [kutub] vezninde ve دُبَلٌ [dubel]dir, صُرَدٌ [şurad] vezninde.

الدَّوْبُولُ [ed-debūl] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Dāhiyeye denir. Ve veledini yavı kılması 'avrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ دُبُولٌ أَيِ كُكَلَى وَدَبَلَتْهُ الدَّبُولُ أَيِ كُكَلَتْهُ الشُّكْلَى أَيِ أُمُّهُ

دُبَيْلٌ [Dubeyl] (زُبَيْرٌ [zubeyr] yā' emīr [emīr] veznlerinde yāhūd كُتُبٌ [kutub] vezninde) Şām'da bir mevzi' adıdır; muhaddisinden

‘Abdurrahīm b. Yaḥyā ve Aḥmed b. Muḥammed b. Hārūn ve Şu‘ayb b. Muḥammed oradandır.

دَبِيلٌ [Deybul] (dāl’ın fethi ve yā’nın sükūnu ve bā’nın zammıyla) Sind ülkesinin kasabası ya’nī kā’idetü’l-mülkü olan şehrin ismidir ve ona دَبَيْلَانِ [Deybulān] dahi denir tesniye ile; meşāhīrden Muḥammed b. İbrāhīm ed-Deybulī el-Mekkī oradandır.

[د ب ك ل]

الدَّبَكَلَةُ [ed-debkelet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Deve ve koyun makülesi sürünün perākende olanlarını etrāfından çevirip bir araya toplayıp biriktirmek ma’nāsınadır; yukālu: دَبَكَلِ الْمَالِ إِذَا جَمَعَهُ وَرَدَّ أَطْرَافَ مَا انْتَشَرَ مِنْهُ

الدَّبَكَلُ [ed-debkel] (جَعْفَرٌ [cafer] vezninde) Derisi kalın, çirkin, bed-manzar ve bed-kıyāfet adama denir; yukālu: رَجُلٌ دَبَكَلٌ أَيِ الْعَلِيْظِ الْجِلْدِ السَّمِيْحِ

أُمُّ دَبَكَلٍ [ummu debkel] Sırtlanın künyesidir.

عَلَابِطٌ [İbnu Ebī Dubākil] (إِبْنُ أَبِي دُبَاكِلٍ [‘ulābiṭ] vezninde) Huzā’a kabilesinden bir şā’irdir.

[د ج ل]

الدُّجَيْلُ [ed-duceyl] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) ve

الدُّجَالَةُ [ed-ducālet] (ثُمَامَةٌ [ṣumāmet] vezninde) Katrāna denir.

الدُّجَلُ [ed-decl] (dāl’ın fethi ve cīm’in sükūnuyla) Deveye katrān sürmek, ‘alā-kavlin cemīr bedenini katrānlamak ma’nāsınadır; yukālu: دَجَلَ الْبَعِيْرَ دَجْلًا مِنَ الْبَابِ: دَجَلَ الْأَوَّلُ إِذَا طَلَّاهُ بِالدُّجَيْلِ أَوْ عَمَّ جِسْمَهُ بِالْهِنَاءِ Ve yalan düzüp söylemek ma’nāsına müsta’meldir; yukālu: دَجَلَ الرَّجُلُ إِذَا كَذَبَ وَأَخْرَقَ Ve cimāc eylemek ma’nāsına müsta’meldir; yukālu:

دَجَلَ الْمَرْأَةَ إِذَا جَامَعَهَا Ve arzın enhā ve etrāfını bi’l-cümle geşt ü güzār eylemek ma’nāsınadır; yukālu: دَجَلَ فُلَانٌ الْأَرْضَ إِذَا قَطَعَ نَوَاحِيَهَا سَيْرًا

التَّدَجِيلُ [et-tedcīl] (تَفْعِيلٌ [tef‘īl] vezninde) Bir nesneyi bi’t-tamām bürümek ma’nāsınadır; yukālu: دَجَلُ الشَّيْءِ إِذَا دَجَلْتَهُ بِالدُّجَالِ إِذَا طَلَّاهُ بِالذَّهَبِ Ve bir nesneyi altınla yaldızlamak ma’nāsınadır; yukālu: دَجَلْتَهُ إِذَا طَلَّاهُ بِالذَّهَبِ

الدُّجَالُ [ed-ducāl] (غُرَابٌ [gūrāb] vezninde) Altına yāhūd suyuna denir ki onunla nesne yaldızlanır; yukālu: دَجَلَهُ بِالذُّجَالِ أَيِ الذَّهَبِ أَوْ مَائِهِ

الدُّجَالُ [ed-decāl] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Kılıcın cevherine denir. Ve fısqıya denir, سِرْجِيْنٌ [sircīn] ma’nāsına.

الدُّجُلُ [ed-ducūl] (قُفْلٌ [kūfl] vezninde) Şuradan buradan birikip derilmiş eşhāsa denir ki derinti ta‘bīr olunur; yukālu: هُمْ دُجُلٌ أَيِ الْقَطَا

الدُّجَالَةُ [ed-deccālet] (شَدَادَةٌ [şeddādet] vezninde) Pek çok yoldaşlara vasf olur, yolu ihāta eyledikleri için; yukālu: رُفْقَةٌ دُجَالَةٌ أَيِ عَظِيْمَةٌ

الدُّجَالُ [ed-deccāl] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Āhir zamānda hurūc ve zuhūr edecek kezzābdır ki mel‘ūn ma’nāsına; mesīh ile de sıfatlanır. Bunun ahz ve iştikākı zikr olunan mevāddın cümlesinden muhtemeldir. Ez-cümle دُجَلٌ [decl] māddesinden ki devenin her yerini katrānlamağa denir, mersūm dahi arzın cümlesini geşt ü güzār eylemekle ona teşbīh olundu yāhūd kizb ve ihtirā-ı kizb ma’nāsındandır yāhūd kat-ı nevāhī-i arz ma’nāsındandır yāhūd tağṭīe ma’nāsına olan تَدَجِيْلٌ [tedcīl]den meḥūzdur, küfr ve tугyāniyla nāsı yā kesret-i cümū‘uyla bütün rüy-i zemīni

tagti'e ve ihāta eylediğine mebnīdir yāhūd hakkı bātıl ile setr eylediği içindir yāhūd yaldızlamak ma'nāsına olan تَدَجِيلٌ [tedcīl] den me'hūzdur, zīrā bātılı hak süretinde temvīh ve telbīs edecektir yāhūd دُجَالٌ [ducāl]den me'hūzdur ki altına denir, künūz-ı arz kendisine tābi'e ve müsahhar olacaktır yāhūd cevher-i seyf ismi olan دَجَالٌ [decāl]le müsemmādır, a'fūn-i nāsta sihr ve telbīsle cümlesinden mümtāz ve müzeyyen görüldüğü için yāhūd rufka-i 'azīme ma'nāsına olan دَجَالَةٌ [deccālet] ten me'hūzdur, kesret-i tevābi'inden nāşī yāhūd سِرَجِينٌ [sircīn] ma'nāsına olan دَجَالٌ [decāl]dendir, levs-i vücūduyla rūy-i zemīni murdār eylediği için yāhūd elķāt-ı nās ma'nāsına olan دُجَلٌ [ducl]den me'hūzdur ki kendisine tābi'e olanlar o makūle eṣhās olacaktır.

Mütercim der ki *Nihāye*'de işbu: ”يَكُونُ فِي” كَذَابُونَ مُمَّوْهُونَ آخِرَ الزَّمَانِ دَجَالُونَ“ ile tefsir olunmakla cem'i دَجَالُونَ [deccālūn] olmuş olur. Ve *Muzhir*'de mersūmdur ki دَجَالٌ [deccāl]in cem'inde Mālik b. Enes دَجَاعِلَةٌ [decācilet] geldiğini rivāyet eylemiştir.

دِجْلَةٌ [Diclet] (dāl'ın kesri ve fethiyle) Nehr-i ma'rūf ismidir ki nehr-i Bağdād'dır; tagti'e ma'nāsındandır.

دُجَيْلٌ [Duceyl] [زُبَيْرٌ] [zubeyr] vezninde) Nehr-i Dicle'den münṣa'ib bir halīc ismidir.

[د ح ل]

الدَّخْلُ [ed-daḥl] (dāl'ın fethi ve zammı ve hā-yı mühmelenin sükūnuyla) Şol lağıma ve yer altında olan zīr-zemīne denir ki ağzı dar ve aṣağısı geniş ola, şöyle ki içinde meşy olunur ola ve ba'zen şecer-i

[sidr] inbāt eder ola. 'Alā-kavlin dere ve çay kenārlarında olan yarların altında olan deliğe denir ki su darbiyla cānver deliği tarzında oyulmuş olur yāhūd kuyunun dibinde yan tarafından arkuru oyulmuş deliğe denir yāhūd haşem-nişin çadırlarında sirdāb şeklinde خَزَقٌ [ḥarq] ve şikāfa denir ki müsāfir geldikte nisvān oraya girip te-settūr ederler. Ve

دَخْلٌ [daḥl] Sahrınca denir; cem'i اَدْخُلٌ [edḥul] ve اَدْخَالٌ [edḥāl] ve دِخَالٌ [diḥāl] gelir dāl'ın kesriyle ve دُخُولٌ [duḥūl] ve دُخْلَانٌ [duḥlān] gelir dāl'ın zammıyla.

الدَّخْلَةُ [ed-daḥlet] [تَمْرَةٌ] [temret] vezninde) Kuyuya denir بِئْرٌ [bi'r] ma'nāsına.

الدَّجْلُ [ed-deḥil] [كَيْتِفٌ] [ketif] vezninde) Karnı büyük ve sölpük olan adama denir. Ve mālī çok servet ve sāmān sāhibi adama denir; yukālu: دَجَلٌ اَيُّ الْكَثِيرِ الْمَالِ Ve dā'imā nāsa reng ve fend ve hud'a eden dubaracı dāhiye ve kallāş kimseye denir; yukālu: دَجَلٌ اَيُّ دَاهِيَةٍ خَدَّاعٌ Ve şol adama denir ki dā'imā bir nesne iştirāsında kendi merāmına muvāfık pahaya indirince kadar bāyi'e noksān paha 'arz ederek mütacādele ile tenzīl eder ola; yukālu: هُوَ دَجَلٌ اَيُّ مُمَاكِسٍ عِنْدَ الْبَيْعِ حَتَّى يَسْتَمَكِّنَ مِنْ حَاجَتِهِ Ve semizlikten karnı taşra uğramış şişman bodura denir; yukālu: دَجَلٌ اَيُّ سَمِينٍ قَصِيرٍ مُنْدَلِقِ الْبَطْنِ

الدَّخْلُ [ed-deḥal] (fethateynle) Ma'anī-i mezbūreden masdardır; yukālu: دَجَلُ الرَّجُلِ دَخَلًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ دَجَلًا

الدَّخُولُ [ed-deḥūl] [صَبُورٌ] [şabūr] vezninde) Şol eşme kuyuya denir ki kazılıp lākin kazıldığı yerden rāst su bulunmayıp sağ yā sol duvarlarından su eseri belirmele onların altından lağım edip su istinbāt oluna. Ve cevānib ve etrafı vāsi'e olan kuyuya

de) Girmek ma'nāsınadır; yukālu: دَخَلَ الدَّارَ Ve bā' harfiyle müte'addī olur; tekūlu: إِذَا دَخَلْتُ بِهِ إِذَا دَخَلْتُهُ

أَدْخَلْتُ [et-tedahḥul] [تَفَعَّلَ [tefa'ul] vezninde) ve

الْإِنْدِحَالُ [el-indihāl] [إِنْفَعَالَ [infi'āl] vezninde) ve

الْإِدْحَالُ [el-iddihāl] (hemzenin ve dāl-ı müşeddedenin kesriyle اِفتَعَالَ [ifti'āl] vezninde) Bunlar da girmek ma'nāsınadır; yukālu: تَدَخَّلَ فِيهِ وَإِنْدَخَلَ وَأَدْخَلَ بِمَعْنَى دَخَلَ

الْإِدْحَالُ [el-idḥāl] (hemzenin kesriyle) ve

الْمُدْحَالُ [el-mudḥal] (mīm'in zammıyla ve hā'nın fethiyle masdar-ı mīmī olarak) Girdirmek ma'nāsınadır; tekūlu: أَدْخَلْتُهُ إِدْحَالًا وَمُدْحَالًا إِذَا صَبَّزْتُهُ دَاخِلًا

الدَّاحِلَةُ [ed-dāhilet] Bir nesnenin iç yüzüne denir; ve minhu tekūlu: اِغْسِلْ دَاخِلَةَ إِزَارِكَ أَيَّيْ Ve fūta kuşanmış adamın sağ tarafına gelen yerine kezalik دَاخِلَةُ الإِزَارِ [dāhiletu'l-izār] itlāk olunur. Ve

دَاخِلَةُ الْأَرْضِ [dāhiletu'l-arḍ] Kuytu yerlerinden 'ibārettir, dağ dipleri gibi; cem'i دَوَاحِلُ [devāhil]dir; tekūlu: بَيْنَنَا فِي دَوَاحِلِ الْأَرْضِ مِنَ الْمَطَرِ أَيَّيْ حُمْرِهَا وَغَوَامِضِهَا

دَاخِلَةُ الرَّجُلِ [dāhiletu'r-recul] Bir adamın iç yüzüne ve zamir ve derünuna itlāk olunur, ke-mā se-yuzkeru.

الدُّخْلَةُ [ed-duḥlet] (dāl'ın harekāt-ı selāsıyla) ve

الدَّخِيلَةُ [ed-deḥīlet] ve

الدَّخِيلُ [ed-deḥīl] (dāl'ların fethiyle) ve

الدُّخْلُلُ [ed-duḥlul] (dāl'ın zammı ve lām'ın zamm ve fethiyle) ve

الدُّخْيَلَاءُ [ed-duḥaylā] (musaggar bünye-

siyle) ve

الدَّاحِلَةُ [ed-dāhilet] [رَاخِلَةٌ [raḥilet] vezninde) ve

الدُّخْلُ [ed-duḥḥal] [سُكَّرٌ [sukker] vezninde) ve

الدِّخَالُ [ed-diḥāl] [كِتَابٌ [kitāb] vezninde) ve

الدُّخْيَلَاءُ [ed-duḥḥaylā] (dāl'ın zammı ve hā-yı müşeddedenin fethiyle سُخْيِيهِ [summeyhā] vezninde) ve

الدَّخْلُ [ed-daḥl] (dāl'ın fethi ve kesriyle) Bir adamın iç yüzüne denir ki zamir ve niyyet ve mezheb ve cem'i-i emr ve kār u bār-ı derünisinden 'ibārettir. Ve

دَخِيلٌ [deḥīl] ve

دُخْلُلٌ [duḥlul] [فُتْفُذٌ [ḥunfuḍ] vezninde) ve

دِخْلَلٌ [diḥlel] [دِرْهَمٌ [dirhem] vezninde) Kişinin şol derünī dostuna ve hem-demine itlāk olunur ki bi'l-cümle serā'ir-i umūruna mahrem, her işine ihtilāt eder ola; yukālu: فَلَانَ دَخِيلُهُ وَدُخْلَلُهُ أَيَّيْ مَدَاخِلُهُ مَبَاطِنُهُ

دَاخِلُ الْحُبِّ [dāhīlu'l-ḥubb] ve

دُخْلَلُ الْحُبِّ [duḥlelu'l-ḥubb] ki جُنْدَبٌ [cundeb] veznindedir, muhabbet ve meveddetin zımnında olan safvet ve yek-rengī hāletine denir; yukālu: قَدْ بَدَا دَاخِلُ حُبِّي وَدُخْلَلُهُ أَيَّيْ صَفَاءٌ دَاخِلِهِ

الدَّخْلُ [ed-deḥal] (fethateynle) Bir adamın 'akl ve idrākine yāhūd bedenine sirāyet ve duhül eden fesād ve halele denir; yukālu: فِي عَقْلِهِ أَوْ جِسْمِهِ دَخَلَ وَهُوَ مَا دَاخِلُهُ مِنْ فَسَادٍ Ve masdar olur, bir adamın 'aklına yā bedenine fesād ve hanel karışmak ma'nāsınadır; yukālu: دَخَلَ الرَّجُلُ دَخَالًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَدُخِلَ عَلَى الْمَجْهُولِ دَخَالًا بِسُكُونِ الْخَاءِ فَهُوَ مَدْخُولٌ إِذَا دَاخَلَهُ الْفَسَادُ

دَخَلَ [deḥal] Mekk ve gadr ve hadī'a

ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: هَذَا مِنْ دَخَلَ فَلَانَ أَيُّ مِنْ مَكْرِهِ وَعَدْرِهِ وَخَدِيعَتِهِ Ve illet ve dā' ma'nāsına müsta'meldir. Ve bir adamın haseb ve ırk ve nesebinde olan 'ayb ve nakīsaya itlāk olunur; yukālu: فِي أَيُّ عَيْبٍ حَسْبِهِ دَخَلَ أَيُّ عَيْبٍ Ve birbirine sarmaşmış sık ve gür ağaçlığa denir; yukālu: بِأَرْضِهِ دَخَلَ أَيُّ شَجَرٍ مُلْتَفٍّ Ve bīgāne olup bir kavim ve kabīleye müntesib geçinen kavme denir. Bu fi'l-asl masdar olmakla müfred ve cem'e itlāk olunur; yukālu: هُوَ وَهُمْ دَخَلَ لَهُمْ أَيُّ لَيْسُوا مِنْهُمْ وَيَتَسَبَّوْنَ إِلَيْهِمْ Ve masdar olur, bir adamın iç yüzü fāsīd ve tebāh olmak ma'nāsına; yukālu: دَخَلَ أَمْرُهُ دَخَلًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا فَسَدَ دَاخِلُهُ

الدَّخِيلُ [ed-dehīl] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) دَاءٌ دَخِيلٌ [dāhīl] ma'nāsınadır; yukālu: دَاءٌ دَخِيلٌ وَحُبٌّ دَخِيلٌ أَيُّ دَاخِلٌ هُوَ دَخِيلٌ فِيهِمْ أَيُّ مِنْ غَيْرِهِمْ وَدَخَلَ فِيهِمْ Ve şol kelimeye itlāk olunur ki 'Arabiyye-i sahīha değil iken kelām-ı 'Arab miyānına duhūl eylemiş ola; yukālu: كَلِمَةٌ دَخِيلٌ أَيُّ أُدْخِلْتَنِي كَلَامَ الْعَرَبِ وَلَيْسَتْ مِنْهُ *Kitāb-ı Muzhir*'de ve *Cemhere*'de misālī mebsūttur. Ve

دَخِيلٌ [dehīl] Ehl-i 'arūz ıstīlāhında hurūf-ı revī ile elif-i te'sīs beyinde olan harfe itlāk olunur, şā'irin "كَلِمَتِي لَهُمْ يَا أُمَّتِي نَاصِبٌ" mısırā'ında vākī' نَاصِبٍ kelimesinde olan şād gibi. Ve

دَخِيلٌ [dehīl] Şol ata denir ki mer'āya ihrāc olunmayıp ahırda 'alef ile beslenir ola; yukālu: فَرَسٌ دَخِيلٌ إِذَا حُصَّ بِالْعَلْفِ Ve Kelec ed-Ḍabbī nām kimsenin feresi ismidir. Ve birbirine be-gāyet sokuşmuş ve girişmiş mefāsıl-ı a'zāya denir ki kunt olur, دَخَالَ

[diḥāl] gibi ke-mā se-yuzkeru. Ve burada mü'ellifin resmi müsāmaha üzeredir.

الْمُدْخَلُ [el-mudḥal] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) إِدْخَالَ [idḥāl]den masdar-ı mīmī ve ism-i mekān olur. Ve şol le'īm ve fūrū-māyeye denir ki bīgāneden olup bir cemā'ate yāhūd bir adama neseben intisāb dā'iyesinde ola; yukālu: هُوَ مُدْخَلٌ أَيُّ لَيْتِمٌ دَعِيٌّ **الدَّخُلُ** [ed-daḥl] (نَحْلٌ [naḥl] vezninde) Masdardır ki zikr olundu. Ve

دَخُلٌ [daḥl] İçeride olan 'illete denir. Ve 'ayb ve nakīsaya denir. Ve rībe ve tōhmet ma'nāsına müsta'meldir; bunda fethateynle de cā'izdir; yukālu: فِيهِ دَخُلٌ أَيُّ رِيْبَةٌ Ve bir adamın irādına denir ki harc ve masraf mukābilidir; yukālu: دَخُلُهُ لَا يَنْفِي بَحْرَ جِهَائِي مَا دَخَلَ عَلَيْهِ مِنْ صَيْغَتِهِ

الدُّخُلُ [ed-duḥḥal] (سُكَّرٌ [sukker] vezninde) Biḥāne ma'nāsınadır ki zikr olundu. Ve 'azā' ve endāmi dernekli birbirine sokuşmuş topaç galīzū'l-cism adama denir; yukālu: رَجُلٌ دَخُلٌ أَيُّ الْعَلِيطِ الْجِسْمِ الْمُدْخَلُ Ve sinirlerin aralıklarına sokuşmuş yumru etlere denir. Ve ağaç köklerinin aralıklarında ve kovuklarında nābit otlara denir. Ve kuşun tüylerinin ve yeleklerinin taşra ve iç yüzleri aralıklarında biten yumuşak tüylere denir. Ve bir cins boz renkli kuşun ismidir; cem'i دَخَائِلٌ [deḥāhīl]dir. Ve Medīne'ye karīb Zālim ile Milḥateyn beyninde bir mevzi' adıdır.

الدُّخُلُ [ed-duḥḥal] (جُنْدَبٌ [cundeb] vezninde) ve

الدُّخُلُ [ed-duḥḥal] (قُنْفُذٌ [ḳunfuḏ] vezninde) دُخُلٌ [duḥḥal] gibi boz kuşa denir.

الدِّخَالُ [ed-diḥāl] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bir kerre su içmiş deveyi iki susuz develerin aralığına idhāl edip havuza sürmeğe

denir, tā ki gereği gibi içmediyse onlar ile içip reyyān ola; dāl'ın zammıyla da lügatır; yukālu: سَمَى بَعِيرَهُ بِالِدِّخَالِ وَهُوَ أَنْ تُدْخِلَ بَعِيرًا قَدْ شَرِبَ بَيْنَ بَعِيرَيْنِ لَمْ يَشْرَبَا لِيَشْرَبَ مَاءً عَسَاهُ لَمْ يَكُنْ شَرِبَ Ve

دِخَالٌ [diḥāl] At kısmının saçlarına denir. Ve **دِخَالُ الْمَفَاصِلِ** [diḥālu'l-mefāsil] [deḥīl] gibi bedende birbirine sokuşmuş kunt ve müstahkem en yerlerine denir. Mü'ellif bunu da müsāmaha ile beyān eylemiştir, zīrā **بَعْضُهَا فِي بَعْضِهَا** 'ibāretiyle resm eylemiştir, pes masdar ism-i fā'il ma'nāsına haml olunur.

الدِّخْلَةُ [ed-diḥlet] (dāl'ın kesriyle) Bir levnin levn-i āhere karışmasına denir. Ve

دِخْلَةٌ [diḥlet] ve

مَدْحَلٌ [medḥal] [maḥ'ad] [mek'ad] vezninde) Meşlek ve mezheb ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ حَسَنُ الدِّخْلَةِ وَالْمَدْحَلِ أَيِ الْمَذْهَبِ فِي أُمُورِهِ

الدَّوْخَلَةُ [ed-devḥallet] (dāl'ın fethi ve lām'ın teşdīd ve tahfifiyle) Hurmā yaprağından ma'mūl büyük hurmā sepetine denir ki bir deng olur, kazevi ta'bir olunur. Ve **قَزْوِيٌّ** [Gazzeviyy] muharrefidir; fi'l-asl Gazze şehrine mensūbdur; yukālu: وَضَعَ الثَّمَرُ فِي الدَّوْخَلَةِ وَهِيَ سَفِيفَةٌ مِنْ خُوصٍ يُوضَعُ فِيهَا الثَّمَرُ

دَحْوُلٌ [Deḥūl] [qabūl] [kaḥbūl] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

الدَّاحِلُ [ed-Dāḥil] Zuheyr b. Ḥarām el-Huzelī nām şā'irin lakabıdır.

الدِّخِيلِيُّ [ed-deḥīliyy] (Amīriyy) [emīriyy] vezninde) Hānegī āhūyā itlāk olunur; yukālu: ظَنِّي دِخِيلِيٌّ أَيِ رَبِيبِ

دِخْلَةٌ [Daḥlet] [ḥamzet] vezninde) Hurmalıği çok bir karye adıdır. Ve vahşī bal arısının bal yaptığı yere denir ki kaya

ve ağaç kovuklarında olur.

هَضْبٌ مَدَاخِيلٌ [Haḍbu Medāḥil] (mīm'in fethiyle) Reyyān nām mahall üzere müşrif bir bayırın adıdır.

الدِّخْلِيلُ [ed-diḥlil] [zibric] [zibric] vezninde) Bedende et içinde sokuşturulmuş biten ete denir.

الدُّخَيْلِيَاءُ [ed-duḥayliyā] (musaggar bünyesiyle) 'Arablara mahsūs bir la'ibdir.

الْمُدْحَلُ [el-mutedaḥḥil] [tedaḥḥul] den ism-i fā'il bünyesiyle) Umūra tekel-lüfle duhūl eden adama denir; yukālu: هُوَ مُدْحَلٌ فِي الْأُمُورِ إِذَا كَانَ يَتَكَلَّفُ الدُّخُولَ

الدُّخْلَةُ [ed-duḥḥalet] [ḥubberet] vezninde) Bedende topaç ete denir.

الْمُدْحُولَةُ [el-medḥūlet] İçi çürüyüp kovuk olan ağaca denir; yukālu: نَخْلَةٌ مُدْحُولَةٌ أَيِ عَفِنَةٌ

الْمُدْحُولُ [el-medḥūl] Vücūduna hüzal gelmiş adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُدْحُولٌ أَيِ رَجُلٌ مَهْزُولٌ Ve 'akl ve idrākine fesād ve halel gelmiş sersem adama denir; yukālu: دَخَلَ الرَّجُلُ عَلَى الْمَجْهُولِ فَهُوَ مُدْحُولٌ أَيِ فِي عَقْلِهِ دَخَلَ

[د ر ب ل]

الدَّرْبَةُ [ed-derbelet] [dahrecet] vezninde) Bir güne yürümeğe denir. Ve tabl çalmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا دَرَبَلَ الطَّبْلَ إِذَا صَرَبَهُ

[د ر ج ل]

الدَّرَجَلَةُ [ed-dercelet] (dāl'ın ve cīm'in fethiyle) Kılıç bağlarına ve yay sinirlerine geçirdikleri tasma ve sinire denir. Ve masdar olur, kılıç bağına yāhūd yaya tasma yāhūd sinir geçirmek ma'nāsına; yukālu: دَرَجَلَ قَوْسَهُ إِذَا جَعَلَ بِهَا الدَّرَجَلَةَ

[د ر خ ل]

الدَّرْخِيلُ [ed-duraḥbīl] (ḥā-yı mu'ceme ile

شُرْحَيْلٍ [šuraḥbīl] vezninde) Dāhiye ve āfete denir.

[درخ م ل]

الدَّرْخِمِيلُ [ed-duraḥmīl] (mīm'le) دُرْخَيْلٍ [duraḥbīl] vezninde ve mürādifidir. Ve batī ve sakīlū'r-re's tenbel adama denir; yukālu: رَجُلٌ دُرْخَيْمِيلٌ أَبِي الْبَطِيءِ التَّقِيلِ الرَّأْسِ

الدَّرْخِمِيلَةُ [ed-duraḥmilet] (فَدْعَمَلَةٌ) [kūza'milet] vezninde) U'cūbe ve udhūke nesneye denir.

[درق ل]

الدِّرْقَلُ [ed-diraq̄l] (kāf'la سِبَاهْلٌ [sibaḥl] vezninde) Bir cins beze denir, siyāb-ı Ermīniyye gibi.

الدِّرْقَلَةُ [ed-diraq̄let] (hā'yla) Sıbyāna maḥsūs bir la'ib adıdır. Ve reviş ve endāmi hūb ve dil-keş maḥbūba denir, بَخْتَرِيٌّ [baḫteriy] ma'nāsına.

الدَّرْقَلَةُ [ed-derq̄alet] (dahrecet) [dahrecet] vezninde) Sür'atle mürür eylemek ma'nāsınadır; yukālu: دَرَقَلَ الرَّجُلُ إِذَا مَرَّ سَرِيْعًا Ve bir adama itā'at edip münkād olmak ma'nāsınadır; yukālu: دَرَقَلَ لَهُ إِذَا أَطَاعَ وَأَدْعَنَ Ve raks eylemek ma'nāsınadır; yukālu: دَرَقَلَ فُلَانٌ إِذَا رَفَصَ Ve yürürken apışları ayırmak ma'nāsınadır; yukālu: دَرَقَلَ فُلَانٌ إِذَا تَفَحَّحَ Ve salını salını yürüme ma'nāsınadır; yukālu: دَرَقَلَ فُلَانٌ إِذَا تَبَحَّتَرَ

[درك ل]

الدِّرْكِلَةُ [ed-dirkilet] (širzimet) [širzimet] vezninde ve سِبَاخَلَةٌ [sibaḫlet] vezninde) 'Acem halkına maḥsūs bir güne la'ib ismidir, 'alā-kavlin 'Acem raksına denir yāhūd bu lūgat-ı Ḥabeşiyedir.

[درو ل]

دَرَوِيَّةٌ [Derevliyet] (dāl'in ve rā'nın fethiy-

le) Rūm diyārında bir beldedir ki 'amme Develi ta'bir ederler, bu hālen Anadolu'da Develikarahisār dedikleri olacaktır.

[دش ل]

الدَّوْشَلَةُ [ed-devšelet] (dāl'in ve šin-i mu'cemenin fethiyle) Zekerin başına denir.

[دع ل]

الدَّعَلُ [ed-de'al] (fethateynle) Reng ve fend ile aldatmak, خَتْلٌ [ḫatl] ma'nāsınadır; yukālu: دَعَلَهُ دَعْلًا مِنْ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا خَتَلَهُ

الدَّاعِلُ [ed-dā'il] Dā'imā kaçagan köle makūlesine denir, هَارِبٌ [hārib] ma'nāsına.

الدَّمْدَاعَةُ [el-mudā'alet] (mufā'alet) [mufā'alet] vezninde) Bir adamı yāhūd birbirini reng ve hud'a ile aldatmak ma'nāsınadır; yukālu: دَاعَلَهُ إِذَا خَاتَلَهُ

[دع ب ل]

الدِّعْبِلُ [ed-di'bil] (zibric) [zibric] vezninde) Kurbağa yumurtasına denir. Ve tüvānā nākaya denir, دِغْبِلَةٌ [di'bile] dahi denir hā'yla. Ve yüksek nākaya denir, kezālik دِغْبِلَةٌ [di'bile] dahi denir. Ve

دِغْبِلٌ [Di'bil] Ḥuzā'a kabilesinden bir şā'ir-i meşhūrdur ki Rāfizī idi.

[دع ك ل]

الدَّعْكَلَةُ [ed-da'kelet] (dāl'in ve kāf'ın fethiyle) Ayakla yeri tabanlayıp yumuşatmak ma'nāsınadır; yukālu: دَعَكَلَ الْأَرْضَ إِذَا دَمَّهَا بِرِجْلِهِ وَطَنًا

[دغ ل]

الدَّغَلُ [ed-degal] (dāl'in ve gayn-ı mu'cemenin fethiyle) Bir nesneyi fāsīd ve tebāh eden müfsid şey'e denir, 'ayb ve rībe gibi; yukālu: فِيهِ دَعْلٌ أَيْ دَخَلَ وَمُفْسِدٌ Ve bir-

birine sarmaşmış ağaçlığa denir; yukālu: بِأَرْضِ كَذَا دَعَلَ أَي سَجَرَ كَثِيرٍ مُلْتَفٍّ Ve kesre-tinden nāşī birbirine girişip sarmaşmış otluğa denir. Mü'ellif burada müsāmaha eylemiştir, zīrā masdar 'unvānıyla resm eylemiştir, bu ise ismdir; yukālu: نَبَتْ دَعَلَ أَي كَثِيرٍ مُشْتَبِكٍ Ve şol korkunç yere denir ki onda bagteten katl ve iğtiyāl havfı ola; cem'i ادْعَالٌ [edgāl] ve دِعَالٌ [digāl] gelir dāl'ın kesriyle.

الدَّعْلُ [ed-değil] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve **المُدْعَلُ** [el-mudgīl] (مُحْسِنٌ [muhsin] vezninde) Cān korkusu olan, korkunç, 'alā-kavlin gizli ve nihān mekāna denir; yukālu: مَكَانٌ دَعَلَ وَمُدْعَلٌ أَي دُو دَعَلَ أَوْ حَفِيٍّ

الْإِدْعَالُ [el-idgāl] (hemzenin kesriyle) Sık ağaçlığa girip nā-bedīd olmak ma'nāsınadır; yukālu: ادْعَلَ الرَّجُلُ إِذَا غَابَ فِي الدَّعْلِ Ve bir adamı gadr ve hıyānetle 'ale'l-gafle helāk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: ادْعَلَ بِهِ إِذَا خَانَ وَأَغْتَالَهُ Ve bir adamı vālī ve hākime gamz ve si'āyet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: ادْعَلَ بِهِ إِذَا وَشَى بِهِ Ve bir nesneye fesād ve hanel verecek şey' idhāl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: ادْعَلَ فِي الْأَمْرِ إِذَا ادْخَلَ فِيهِ مَا يُفْسِدُهُ

الدَّاعِلَةُ [ed-dāgilet] Derūnda mektūb olan hıkd ve kīneye denir; yukālu: فِي قَلْبِهِ دَاعِلَةٌ Ve bir adamın 'ayb ve nakīsasını ve gadr ve cevri ve hıyānet edecek tarīkini iltimās eden eşhāsa denir; yukālu: هُمْ دَاعِلَةٌ لَكَ أَي يَلْتَمِسُونَ عَيْبَكَ وَخِيَانَتَكَ

الدَّعْلُ [ed-dağl] (dāl'ın fethi ve gāyn'ın sükūnuyla) Bir mahalle nihānīce sakı-narak ve sinerek girmek ma'nāsınadır; yukālu: دَعَلَ فِيهِ دَعْلًا مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا دَخَلَ فِيهِ دُخُولَ الْمُرِيبِ

الدَّعَاوِيلُ [ed-degāvil] (dāl'ın fethiyle)

Āfāt ve devāhiye denir. Müfredi yoktur. Cevherī vehminden nāşī vāv'ın takdīmiyle دَوَاعِلُ [devāğil] 'unvānında resm eylediğinden başka Ebū 'Ubeyde'ye nisbet eylemekle onda dahi vehm eyledi, zīrā Ebū 'Ubeyde hemān دَعَاوِيلُ [degāvil] 'ibāretiyle nakl eyledi.

الْمَدَاغِيلُ [el-medāgīl] (mīm'in fethiyle) Butūn-ı evdiyeye denir; مدْعَلٌ [medgāl] müfredidir; yukālu: اِنْدَسُوا فِي مَدَاعِلِ أَي بُطُونِ الْأُوْدِيَّةِ

الدَّغِيلَةُ [ed-degīlet] (sefīnet [sefīnet] vezninde) دَعَلَ [değal] ma'nāsınadır ki 'ayb ve fesād ve sā'ir ma'ānī-i mezkūreyi mutazammındır.

[د غ ف ل]

الدَّغْفَلُ [ed-dağfel] (جعْفَرٌ [cafer] vezninde) Fīl yavrusuna, 'alā-kavlin kurt yavrusuna denir. Ve vüs'at ve rehā üzere olan dirliğe denir; yukālu: هُوَ فِي دَغْفَلٍ مِنَ الْعَيْشِ أَي وَاسِعٍ مُخْصَبٍ Ve çok ve gür kuş tüyüne denir. Ve esāmīdendir: Dağfel b. Hanzale en-Nessābe, Benū Şeybān'dandır.

[د ف ل]

الدِّفْلُ [ed-difl] (dāl'ın kesriyle) ve

الدِّفْلَى [ed-diflā] (ذِكْرَى [zīkrā] vezninde) Bir cins merāretli nebt ya'nī şecer ismidir ki Fārisīde ona har-zehre denir, Türkīde ağū ağacı dedikleridir ki halk ona zakkūm ağacı derler. Çiçeği hoş-manzar ve kırmızı ve ba'zı sarı ve siyāh ve yaldırayıcı olur; bāğçelerde tezyīn için yetiştirirler; matbūhunun tūlāsı cereb ve جَكَّةٌ [hikket] e ve zīmādı diz ve arka ağırlarına müfīd ve hāneye reşy tard-ı berāgīs husūsunda mü'essir ve lūbbūnū ba'de'l-inkā' on iki def'a tūlā baras 'illetini izālede nāfi'dir ve

çiçeği kattaldır. Ve

دَفْلٌ [difl] Katrāna ve zifte denir.

[د ق ل]

الدَّقَالُ [ed-dekal] (dāl'ın ve kāf'ın fethiyle) Yemişi çok hurmā ağacına denir, خَصَابٌ [hışāb] ma'nāsına ki şād-ı mühmele ile- dir. Ve pek kemter ve yaramaz hurmāya denir, 'alā-kavlin müte'āref olan ecnāstan olmayanına denir; tekülü: مَا أَطْعَمُونَا إِلَّا الدَّقَالَ Ve gemi direğine denir ki seren ta'bir olunur; ve minhu yukālu li'l-mahbūbi: زُورَقٌ بِلَا دَقَالٍ وَهُوَ سَهْمُ السَّفِينَةِ

الدَّوْقَالُ [ed-devkal] (cevher) [جَوْهَرٌ] veznin- de) Bu dahi gemi serenine denir. Ve ālet-i tenāsüle itlak olunur. Ve bir recül adıdır.

الْإِدْقَالُ [el-idkāl] (hemzenin kesriyle) Hurmā ağacı kemter yemiş vermek ma'nāsınadır; yukālu: أَدْقَلُ النَّحْلُ إِذَا أَتَمَرَ دَقَالًا Ve koyun hīre ve cura olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَدْقَلَتِ الشَّاةُ إِذَا كَانَتْ دَقَالَةً

الدَّقَالَةُ [ed-dekalet] (fetehtla) ve

الدَّقَالَةُ [ed-dekilet] [فَرِيحَةٌ] [ferihāt] vezninde) ve

الدَّقِيلَةُ [ed-dekilet] [سَفِينَةٌ] [sefīnet] veznin- de) Be-gāyet hīre ve cura koyuna denir; cem'i dīqāl [dikāl]dir, كِتَابٌ [kitāb] vezninde.

الدَّمْدُقِيلُ [el-mudqil] [مُحْسِنٌ] [muhsin] veznin- de) Sonradan hīre ve cura olmuş koyuna denir.

الدَّوْقَالَةُ [ed-devkalet] [حَوْصَلَةٌ] [havşalet] vezninde) İri zeker başına denir. Ve bir şā'ir adıdır.

الدَّقَالُ [ed-daql] [نَقْلٌ] [naql] vezninde) Bir adamı bir nesneden men' ve mahrūm eylemek ma'nāsınadır; yukālu: دَقَلَهُ دَقَالًا مِنَ الْبَابِ دَقَلَهُ دَقَالًا إِذَا مَنَعَهُ وَحَرَمَهُ

burnuna vurmak, 'alā-kavlin kafāsına ve çenelerine vurmak ma'nāsınadır; yukālu: دَقَلَ فُلَانًا إِذَا ضَرَبَ أَنْفَهُ وَفَمَهُ أَوْ قَفَاهُ وَلَحْيَيْهِ فِي جِسْمِهِ دَقَلٌ أَيَضَعَفٌ

الدُّقُولُ [ed-duqūl] [دُخُولٌ] [duhūl] veznin- de) Bir yere girip yāhūd gidip nābūd ve nā-bedīd olmak ma'nāsınadır; yukālu: دَقَلَ فُلَانٌ دُقُولًا إِذَا تَعَيَّبَ دَقَلَ فِيهِ إِذَا دَخَلَ

دَقَالَةٌ [Dekalet] (fetehtla) Yemāme'de bir mevzi'dir.

الدَّوْقَالَةُ [ed-devkalet] [دَحْرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) Bir nesneyi ahz ve ekl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: دَوَقَلَهُ إِذَا أَخَذَهُ وَأَكَلَهُ Ve cimā'e eylemek ma'nāsınadır; yukālu: دَوَقَلَتِ حُصَيْيَتَاهُ إِذَا خَرَجَتَا مِنْ خَلْفِهِ فَضَرَبَتَا أَذْبَارَ فِخْدِيهِ وَاسْتَرْخَتَا

[د ك ل]

الدَّكْلُ [ed-dekl] [أَكْلٌ] [ekl] vezninde) Çamuru yoğurmak için el ile biriktirip toplamak ma'nāsınadır; yukālu: دَكَلَ الطِّينَ دَكْلًا مِنَ الْبَابِ الأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا جَمَعَهُ بِيَدِهِ لِيَطْبِئَ بِهِ دَكَلَ الشَّيْءَ إِذَا وَطَّئَهُ

الدَّكَّةُ [ed-dekelet] (fetehtla) Siyāh ve müte'affin balçığa denir, حَمَاءَةٌ [ham'et] ma'nāsına. Ve sıvık balçığa denir; yukālu: أَنَفَةٌ [enefet] ve menā'at ashābı kimselere denir ki sultān ve emīr tarafına icābet ve imtisālden ta'azzüz ve istinkāf eder olalar. Bu ma'nāda cem'-i ism-i fā'ildir; yukālu: هُمْ دَكَّةٌ أَي لَا يَجِيبُونَ السُّلْطَانَ مِنْ عَزِهِمْ

التَّدَكُّلُ [et-tedekkul] [تَفَعُّلٌ] [tefa'ul] veznin-

de) Şühluk izhārıyla bir adama nāz ve şīve eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَدَكَّلَ عَلَيْهِ إِذَا تَدَكَّلَ وَانْتَبَسَطَ Ve 'ızız ve rif'at izhārıyla bālā-pervāzlık edip dimāg ve ahkām satmak ma'nāsınadır; yukālu: تَدَكَّلَ عَلَيْهِ إِذَا تَرَفَّعَ وَاعْتَزَّرَ Ve kibr ve edā ile ser-firāzlık göstermek ma'nāsınadır; yukālu: تَدَكَّلَ الرَّجُلُ إِذَا تَخَايَلَ Ve bir kimseden gerilenip ensesine kalmak ma'nāsınadır; yukālu: تَدَكَّلَ عَنْهُ إِذَا تَبَاطَأَ عَنْهُ

دُكَّالَةٌ [Dukkālet] رُمَانَةٌ [rummānet] vezninde) Mağrib'de Berber-zemīn'de bir beldedir.

الْأَدَكَلُ [el-edkel] أَدَكُنُ [edken] vezninde ve mürādıfidir ki karamtık nesneye denir.

الْدَكْلَةُ [ed-deklet] تَمْرَةٌ [temret] vezninde) صِلْيَانٌ [şilliyān] dedikleri ot bakiyyesine denir yāhūd bir parçasına denir.

الْتَدَكِيلُ [et-tedkīl] تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Toprağa bulayıp ağnatmak ma'nāsınadır; yukālu: دَكَّلَ الدَّابَّةَ إِذَا مَرَّغَهَا

دَكَالَى [dekālā] سَكَارَى [sekārā] vezninde) Bir şeytanın ismidir.

[د ل ل]

الدَّلُّ [ed-dell] (dāl'ın fethi ve lām'ın teşdidiyle) ve

الدَّلَالُ [ed-delāl] سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) ve

الدَّلُولَاءُ [ed-dālūlā] (medd ile) Nāz ve şīve ve 'ışveye denir, zevce zevcine cür'et ya'nī küstāhlık sūretini zāhiren muhālefet eder gibi göstermekten 'ibārettir, hakīkatte murādı muhālefet değildir; yukālu: هِيَ حَسَنَةُ الدَّلِّ وَالدَّلَالِ وَالدَّلُولَاءِ وَهُوَ تَدَلَّلَهَا عَلَى رُؤُوسِهَا Ve تَرَبَّهَ جُرْأَةً عَلَيْهِ فِي تَعْنُجٍ وَتَشَكُّلٍ

دَلٌّ [dell] ve

دَلَالٌ [delāl] Masdar olur, nāz ve şīve ey-

lemek ma'nāsınadır; yukālu: دَلَّتِ الْمَرْأَةُ عَلَى رُؤُوسِهَا دَلًّا وَدَلَالًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَطَهَّرَتْ جِرَاءَةً Ve عَلَيْهِ فِي تَعْنُجٍ وَتَشَكُّلٍ كَأَنَّهَا تُخَالِفُهُ وَمَا بِهَا خِلَافٌ **دَلٌّ** [dell] Vakār ve sekīnet ve hüsn-i manzar ve hüsn-i sīret ma'nāsınadır; yukālu: مَا أَحْسَنَ دَلَّهُ أَيُّ هَدْيُهُ

التَّدَلُّلُ [et-tedellul] تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Nāzlanmak ve şīve ve edā göstermek ma'nāsınadır; yukālu: تَدَلَّلَتِ الْمَرْأَةُ عَلَيْهِ بِمَعْنَى دَلَّتْ

الْإِدْلَالُ [ed-idlāl] (hemzenin kesriyle) Bu dahi şühluk edip nāz ve 'ışve eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَدَلَّ عَلَيْهِ إِذَا انْتَبَسَطَ Ve bir adamın muhabbetine i'timādı olmakla küstāhāne evzā' izhārında ifrāta gitmek ma'nāsınadır; yukālu: أَدَلَّ عَلَيْهِ إِذَا وَثِقَ بِمَحَبَّتِهِ Ve "أَدَلَّ فَأَمَلٌ" ve minhu'l-meselu: "أَدَلَّ إِدْلَالٌ

[idlāl] Hengām-ı muhārebeye hasmına yukarıdan aşağı hamle ve ahz eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَدَلَّ عَلَى أَقْرَانِهِ إِذَا أَخَذَهُمْ مِنْ فَوْقٍ وَكَذَا الْبَازِي عَلَى صَيْدِهِ Ve kurt uyuz olup zebūnlamak ma'nāsınadır; yukālu: أَدَلَّ الذِّئْبُ إِذَا جَرَّبَ وَضَوِيَ

الدَّالَّةُ [ed-dāllet] (teşdīd-i lām'la) İsmidir, nāz ve şīve māddesine denir ki yār-ı samīmīye ibrāz ve tahmīl olunur; hā' ismiyyedir; tekūlu: لَهُ عَلَيْهِ دَالَّةٌ وَهِيَ مَا يَدُلُّ عَلَى الْحَيِّمِ

الدَّلَالَةُ [ed-delālet] (dāl'ın harekāt-ı selāsıyla) ve

الدُّلُولَةُ [ed-dulūlet] عُمُومَةٌ [umūmet] vezninde) Bir adamı bir nesneye doğru yol gösterip kılavuzluk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: دَلَّهُ عَلَيْهِ دَلَالَةً مُثَلَّثَةً وَدُلُولَةً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا سَدَّدَهُ إِلَيْهِ

الْإِنْدَالُ [el-indilāl] إِنْفِعَالٌ [infi'āl] vezninde) Bir nesneye delālet olunmak ma'nāsınadır; yukālu: دَلَّهُ عَلَيْهِ فَانْدَلَّ Ve dö-

külmek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَّالَ الْمَاءِ إِذَا أَنْصَبَ

الدَّلِيلِي [ed-dillilā] (حَلِيلِي [hillifā] vezninde) Masdardır, دَلَالَةٌ [delālet] gibi; yukālu: دَلَّةٌ عَلَيْهِ دَلَالَةٌ وَدُلُولَةٌ وَدِيلِي delālette ma'rifet ve rūsūh ve mahāret ma'nāsınadır ki mübāлага olur. Mütercim der ki Şāfiye'de mansūs olduğu üzere bu bāb kesret ve mübālagaya mevzū' masdardır. İntehā. Cevheri bunu delil ile tefsir eylemekle sehv eyledi, zira حَلِيلِي [hillifā] gibi masādırandır.

الدَّلَالُ [ed-dellāl] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Bāyi' ile müştəri beynini cāmi' olan adama denir ki lisānımızda dahi mu'teberdir, دَلَالَةٌ [delālet]ten mübālagadır. Ve muhaddisinden bir cemā'atin isimleridir.

الدَّلَالَةُ [ed-delālet] (سَحَابَةٌ [sehābet] vezninde) ve

الدَّلَالَةُ [ed-dilālet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) İsmidir, dellālliğa denir. Ve كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde dellāllik ücretine denir, kezālik kılavuzluk ücretine denir; dāl'ın fethiyle de cā'izdir.

الدَّلِيلُ [ed-delīl] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Kılavuzaya denir.

الدَّلْدُلُ [et-tedeldul] (تَزَلُّزٌ [tezul] vezninde) Mu'allak olan nesne beri öte salınmak ma'nāsınadır; yukālu: تَدَدَّلَ الشَّيْءُ إِذَا تَهَدَّلَ وَتَحَرَكَ مُتَدَلِّيًا

الدَّلْدَلَةُ [ed-deldelet] ve

الدَّلْدَالُ [ed-dildāl] (زَلْزَالَةٌ [zelzelet] ve زِلْزَالٌ [zilzāl] veznlerinde) Yürürken başı ve gövdeyi oynatmak ma'nāsınadır; yukālu: يَدْبُلُ فُلَانٌ رَأْسَهُ وَأَعْضَاءَهُ دَلْدَلَةً وَدَلْدَالًا إِذَا حَرَكَ

الدَّلْدَالُ [ed-deldāl] (سَلْسَالٌ [selsāl] vezninde) Ma'nā-yı mezbürdan ismidir, yürürken

başı ve gövdeyi oynatmağa denir.

الدُّدُلُ [ed-duldul] ve

الدُّدُلُ [ed-duldul] (dāl'ların zammıyla) Kirpiye denir, كُنْفُزٌ [kunfuz] ma'nāsına, 'alā-kavlin büyüğüne denir yāhūd kirpiye şebih bir cins cānvere denir. Şārihin beyānına göre oklu nev'i olacaktır. Ve

دُدُلٌ [Duldul] Fahr-i 'ālem sallallāhu 'aleyhi ve sellem hazretlerinin katırları ismidir ki şebhā' ya'nı kır idi, melik-i İskenderiye olan Muqavkis ihdā eylemişti. Ve

دُدُلٌ [duldul] Emr-i 'azim ve haṭb-ı cesim ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: عَرَّ لَهُ دُدُلٌ أَي أَمْرٌ عَظِيمٌ

دَلَّةٌ [Dellet] (غَلَّةٌ [gallet] vezninde) ve

مُدِلَّةٌ [Mudillet] (mīm'in zammıyla ve dāl'ın kesriyle) Mülük-i Himyer'den Menşicān nām melikin iki kızları isimleridir.

دَلٌ [dil] (dāl'ın kesri ve lām'ın sükunuyla ki) Fāriside gönüle denir, فُوَادٌ [fu'ād] ma'nāsına. Ve 'Arab ta'rīble دَلٌّ [dell] dediler dāl'ın fethi ve lām'ın teşdidıyla ve onunla maḥbūbelere tesmiye ederler.

دَلْوِيَهٌ [Delleveyh] (فَتْهَاتُ عَمْرُوَيْهِ [amreveyhi] vezninde) Ziyād b. Eyyüb eṭ-Ṭūsī nām muhaddis-i meşhūrun lakabıdır.

دُلَيْلٌ [Duleyl] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Niçe muhaddislerin ismidir.

الدَّلِيلُ [ed-delīl] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Esāmīdendir: 'Abdumelik b. Delil ve Aḥmed b. Maḥmūd b. ed-Delīl muhaddislerdir.

دَلَالٌ [Delāl] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Bir muhaddis-i ma'lūmdur. Ve Delāl b. 'Adiyy, Himyer kabilesinin nesebi ricālidir.

الدَّلْدَالُ [ed-deldāl] (سَرْسَارٌ [sersār] vezninde)

de) İsmidir ki zikr olundu. Ve kalak ve ıztırāb maʿnāsınadır; yukālu: أَخَذَهُ الدُّدَالُ أَيُّ الإِضْطْرَابِ Ve

دُدَالٌ [deldāl] ve

دُلْدُلٌ [duldul] [hudhud] [hudhud] vezninde) Şol kimselere itlāk olunur ki iki mādde beyninde mütereddid ve müzebzeb olup ehādühümāyı tercih ve ihtiyār edemeyeler; yukālu: قَوْمٌ دُدَالٌ وَدُلْدُلٌ إِذَا تَدَدَّلُوا بَيْنَ أَمْرَيْنِ فَلَمْ يَسْتَقِيمُوا

دُلِّيٌّ [ed-dullā] (dāl'ın zammıyla رَبِّي [rubbā] vezninde) Şāh-rāha denir, mehacce-i vāziha maʿnāsına.

[د م ل]

الدَّمَالُ [ed-demāl] [sehāb] [sehāb] vezninde) Müddet-i medīdeden kalmış çürümüş siyāh hurmāya denir ki tenāvüle salāhiyyeti kalmamış ola; tekūlu: مَا قَدَّمُونَا إِلَّا دَمَالًا وَهُوَ الثَّمَرُ الْعَفِينُ الْأَسْوَدُ الْقَدِيمُ Ve denizin taşra attığı hār u hāşāk makülesine denir. Ve gübreye ve fışkıya denir. Ve davarın basıp çiğneyip telvīs ve murdār eylediği gübre ve toprak makülesi çirke denir. Ve henüz idrāk etmeksizin kararıp tebāh olmuş hurmā koruğuna denir.

الدَّمْلُ [ed-deml] [ħaml] [ħaml] vezninde) ve

الدَّمْلَانُ [ed-demelān] (fetehātla) Tarlayı gübre ile islāh eylemek yāhūd gübrelemek maʿnāsınadır; yukālu: دَمَلُ الْأَرْضِ دَمْلًا وَدَمْلَانًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَضْلَحَهَا أَوْ سَوَّقَهَا Ve nās beynlerini islāh eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: دَمَلُ بَيْنِ الْقَوْمِ إِذَا أَضْلَحَ Ve çıban onulup sağalmak maʿnāsınadır; yukālu: Ve دَمَلُ الدَّمْلِ دَمْلًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا بَرِيَ Ve çıbanı sağaltmak maʿnāsınadır; yukālu: Ve دَمَلُ الدَّوَاءِ الدَّمْلُ دَمْلًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا بَرَأَهُ

دَمَلٌ [deml] Rıfk ve mülāyemet

maʿnāsınadır; yukālu: غَامَلُهُ بِالذَّمْلِ أَيُّ بِالرَّفْقِ **التَّدْمُلُ** [et-tedemmul] [tefaʿul] [tefaʿul] vezninde) Tarla gübre ile islāh olmak maʿnāsınadır; yukālu: دَمَلُ الْأَرْضِ فَتَدَمَّلَتْ أَيُّ أَضْلَحَهَا فَضَلَحَتْ بِالذَّمَالِ

الدَّوْمَلَةُ [ed-devmelet] [ħavḳalet] [ħavḳalet] vezninde) Miyāne-i nāsı islāh eylemek maʿnāsınadır; yukālu: دَوَمَلٌ بَيْنَهُمْ إِذَا أَضْلَحَ

التَّدَامُلُ [et-tedāmul] [tefaʿul] [tefaʿul] vezninde) Nās birbiriyle beynleri islāh olup barışmak maʿnāsınadır; yukālu: تَدَامَلُوا إِذَا تَصَالَحُوا

الدُّمْلُ [ed-dummel] [sukker] [sukker] vezninde) ve

الدُّمْلُ [ed-dumel] [şurad] [şurad] vezninde) Çıbana denir, خُرَاجٌ [ħurāc] maʿnāsına. Müşeddedenin cemʿi دَمَامِيلٌ [demāmīl]dir. Şārih der ki çıbana دُمْلٌ [dummel] itlākı İndimāl [indimāl]i tefeʿülüne mebnīdir.

الْإِنْدِيمَالُ [el-indimāl] [infiʿāl] [infiʿāl] vezninde) Çıban onulup sağalmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْدَمَلُ الدَّمْلُ إِذَا بَرِيَ

الدَّمَامَلَةُ [el-mudāmelet] [mufaʿalet] [mufaʿalet] vezninde) Müdārā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: دَامَلَهُ إِذَا دَارَاهُ

[د م ح ل]

الدِّمْحَالَةُ [ed-demḳalet] (hā-yı mühmele ile) دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde ve mürādifidir ki yuvarlamak maʿnāsınadır; yukālu: دَمَحَلٌ الشَّيْءُ إِذَا دَحْرَجَهُ

الدِّمَاجِلُ [ed-dumāḳil] [ulābiḳ] [ulābiḳ] vezninde) Aʿzāsı derneklî tıknaz adama denir; yukālu: رَجُلٌ دِمَاجِلٌ أَيُّ مُكْتَنِزٌ مَتَدَاجِلٌ

الدِّمْحَالُ [ed-dimḳāl] (dāl'ın kesriyle) تَبْرِي [tibberī] maʿnāsınadır ki tā'nın kesri ve bā-i müşeddedenin fethiyledir. Ve işbu تَبْرِي [tibberī] ne olduğunu ehl-i lügat

tefsir eylemediler. Kayd-ı mezkūr şārihin takyīdi üzeredir.

[د ن ل]

دَانَالُ [Dānāl] (nūn'la ism-i a'cemīdir. Şārih der ki دَانِيَالُ [Dāniyāl] ile ma'rūftur ki bir peygamber-i güzīn ismidir.

[د ن ب ل]

دُنْبُلُ [Dunbul] [فُنْدُ] [kūnfuz] vezninde) Ekrād tā'ifesinden bir aşiret ismidir, Mavşil nevāhīsinde mütemekkin olurlar; Aḥmed b. Naşr el-Fakīh eş-Şāfi' ve 'Alī b. Ebī Bekr b. Suleymān el-Muḥaddiş ed-Dunbuliyyān onlardandır.

[د و ل]

الدَوْلَةُ [ed-devlet] (dāl'ın fethiyle) İnkılāb-ı zamān ma'nāsınadır ki zamānın hālden hāle tagayyūr ve inkılābından ibārettir; yukālu: لِلدَّهْرِ دَوْلَةٌ أَي انْقِلَابٌ. Ve mālda olan 'ukbe ya'nī māl mu'ākabe ve münāvebe cihetiyle yekdīgerin ellerine geçmeğe denir. Meselā bir māl ve cāh bir zamān bir kimsenin uhdesinde olup ondan bir āhere ba'dehu bir gayra nakl ve irtihālinden ibārettir; dāl'ın zammıyla da cā'izdir. Ba'zılar 'indinde dāl'ın zammıyla nevbet-i mālda ve fethiyle harb ve kītāldē müsta'meldir ki iki askerin birbirine bi'n-nevbe Kerr ve hamle ile galebesinden ibārettir ki o bunu ve gāh bu onu sürüp götürür ve 'alā-kavlin dāl'ın fethi ve zammı müsāvīdir ki ikisinde dahi isti'māl olunur yāhūd dāl'ın zammıyla āhirette ve fethiyle dünyāda müsta'meldir ki zafer-i dünyevī ve zafer-i uhrevīden ibārettir. Cem'i دَوْلٌ [duvel]dir dāl'ın harekāt-ı selāsı ve vāv'ın fethiyle.

Mü'ellifin *Başā'ir*'de mefhūm-ı beyānına

göre 'alā-kavlin دَوْلَةٌ [dület] ki dāl'ın zamımıyladır, mütedāvil olan şey'in bi-'aynihi ismidir ve dāl'ın fethiyle masdardır; ve minhu kavluhu ta'ālā: كِتَابًا يَكُونُ دَوْلَةً بَيْنَ الْأَعْتِيَاءِ مِنْكُمْ ﴿ الآية Intehā. Ve

دَوْلَةٌ [devlet] (dāl'ın fethiyle) Kuş kurasına denir, مُندَالٌ [mundāl] olduğu için; yukālu: أَخْرَجَ دَوْلَةَ الطَّائِرِ أَي حَوْصَلَتُهُ Mü'ellif لَفْظِيًّا وَالْقَانِصَةُ وَاَلْقَانِصَةُ [kānişat]ı tahsīs ve حَوْصَلَةٌ [ḥavşalat]ı ta'mīm eylemek mümkündür yāhūd قَانِصَةٌ [kānişat]ı göden bağırsağına haml eylemek muhtemeldir. Ve

دَوْلَةٌ [devlet] Devenin ağzından çıkan kızıl dağarcığa denir, شِشْشِقَاتٌ [şişşikāt] ma'nāsına. Ve azık çantası tarzında bir güne zarfa denir ki ağzı dar olur. Ve دَوْلَةٌ [devletu'l-batn] karnın bir tarafına itlāk olunur; yukālu: ضَرَبَ دَوْلَةً بَطْنِهِ أَي جَانِبَهُ. Ve

دَوْلَةٌ [devlet] Masdar olur, karın sölpüklenip sarkmak ma'nāsına; yukālu: دَالَ بَطْنُهُ. Ve bir nesne elden ele nakl ve deverān eylemek ma'nāsınadır; ve minhu yukālu: دَالَتْ الْأَيْتَامُ إِذَا دَارَتْ.

الإِدَالَةُ [el-idālet] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi nevbet vechiyle elden ele geçirmek ma'nāsınadır; yukālu: أَدَالَ الشَّيْءُ إِذَا جَعَلَهُ مُتَدَاوِلًا. Ve düşmana gālib edip intikām almağa zafer vermek ma'nāsınadır; tekülü: أَدَالَ اللَّهُ مِنْ عَدُوِّنَا أَي جَعَلَ الْكُرَّةَ لَنَا عَلَيْهِمْ فَعَلَبْنَا بِالظَّفْرِ. Ve galebe ve firūzī ma'nāsınadır; tekülü: أَلَّهْمَّ أَدِلْنِي عَلَى فَلَانٍ أَي انْصُرْنِي وَاجْعَلْنِي غَالِبًا عَلَيْهِ. **التَّدَاوُلُ** [et-tedāul] [تَفَاعُلٌ] [tefā'ul] vezninde) Bir nesneyi nevbet-be-nevbet elden ele gezerek ahz eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَدَاوَلُوهُ إِذَا أَخَذُوهُ بِالذُّوُلِ.

دَوَالِيك [devāleyke] (dāl'ın fethiyle) لَيْبِيك [lebbeyke] ve حَنَانِيك [hanāneyke] kelimeleri gibi tesniye bünyesindedir; mukadder müfredi دَوَالٍ [devāl]dir ki دَوْلَةٌ [devlet] ma'nāsındır. Bi'd-defe'āt mahallerinde beyān olduğu üzere 'Arablar bir maddeden tekrür ve tezā'uf yāhūd devām ve mübāлага kasd eylediklerinde terkīb-i mezbūr gibi ondan tesniye terkīb ve mahzūfū'l-fi'l yāhūd sīga-i emr süretinde irād ederler. Pes دَوَالِيك [devāleyke] kelimesi dahi bu cümleden olmakla emr olarak "bir 'amel ve kāra müte'ākiben müdāvil ol" demektir ki fi'l-i mahzūf أدلُ yāhūd داوُلُ olur yāhūd masdar olarak "ikbāl ve merām sana merreten ba'de-uhrā teveccüh eylesin" demek olur ki fi'li mahzūftur yāhūd bu dahi emr olmakla cümle-i du'āiyyedir; yukālu: دَوَالِيك أَيْ مُدَاوِلَةٌ عَلَى الْأَمْرِ يَعْنِي دَاوُلٌ يَا فُلَانُ مُدَاوِلَةٌ عَلَى التَّكْيِيدِ أَوْ دَالَتْ لَكَ الدَّوْلَةُ كَرَّةً بَعْدَ كَرَّةٍ أَوْ تَدَاوُلُ الدَّوْلَةُ يَا فَعَلْنَا ذَلِكَ دَوَالِيكَ yukālu: فُلَانٌ تَدَاوُلًا بَعْدَ تَدَاوُلٍ أَيْ كَرَاتٍ بَعْضُهَا فِي إِثْرِ بَعْضٍ Ve gāh olur ki ona harf-i ta'rīf dāhil olup kāf ile berāberce ism-i vāhid i'tibār olunmakla الدَّوَالِيكُ dahi derler, pes tekrür-i fi'l-in yāhūd devāmın ismi olur, meselā خُذِ الدَّوَالِيكَ sebkinde olur. Ve işbu دَوَالِيك [devāleyke] lafzı yürüyen adama cevelāna başladıkta sevbi-ni iki taraftan kavuşturup sıkıca yapmak bābında dahi emr olarak isti'māl olunur tā ki cevelāni muztarib olmayıp muntazam ola; yukālu: دَوَالِيكٌ وَهُوَ أَمْرٌ بِالتَّحْفَرِ فِي Burada tekrār vech-i mersūm üzere iki cānibleri i'tibāriyladır yāhūd dā'imā kavuşturmak üzere ol diye te'kīd ve tekrāri mutazamındır. Kaldı ki işbu دَوَالِيك [devāleyke] ve هَجَاجِيك [hecāzeyke] ve هَذَاذِيك [hezāzeyke]

māddeleri kezālik لَيْبِيك [lebbeyke] ve سَعْدِيك [sa'deyke] müfreden isti'māli ol-mamakla dā'imā bu resme tesniye olarak müsta'mel olur, müfredleri mukadder olur, ammā حَنَانِيك [hanāneyke] ve حَوَالِيك [havāleyke] māddelerinin müfredleri müsta'meldir, Şeyh Raği mef'ul-i mutlak mebbasinde tafsīl eylemiştir.

الْإِنْدِيَالُ [el-indiyāl] [infi'āl] vez-ninde) Karında olan nesne sıyılmak ma'nāsındır ki ishālden kināyedir; yukālu: إِنْدَالٌ مَا فِي بَطْنِهِ إِذَا خَرَجَ Ve karın sölpüklenip yere doğru sarmak ma'nāsındır; yukālu: إِنْدَالٌ بَطْنُهُ إِذَا اتَّسَعَ وَدَنَا مِنْ الأَرْضِ Ve bir nesne mu'allak olup beri öte oynayıp salınmak ma'nāsındır; yukālu: إِنْدَالُ الشَّيْءِ إِذَا نَاسَ وَتَعَلَّقَ

الدَّوْلَةُ [ed-duvelet] [humezet] vez-ninde) Āfet ve dāhiyeye itlāk olunur; ve yukālu: جَاءَ بِدَوْلَاهُ وَتُقَالُ جَاءَ بِدَوْلَاتِهِ وَتُقَالُ تِهِ وَتُقَالُ تِهِ جَاءَ بِدَوْلَاتِهِ وَتُقَالُ تِهِ وَتُقَالُ تِهِ Burada دَوْلَاتٌ [duvelāt] ve تَوْلَاتٌ [tuvelāt] دَوْلَةٌ [duvelet]in cem'idir. Misāl-i evvelde tā' muhaffefdir.

الدَّوِيلُ [ed-devīl] [emīr] vezninde) Üzerinden bir sene geçmiş kuru ota denir, 'alā-kavlin iki sene geçmişine denir yāhūd نَصِيٌّ [naşiy] ve سَبَطٌ [sebat] dedikleri ota mahsüstür.

الدَّوَالِي [ed-devāliyy] [sehābiyy] vezninde) Bir güne Ṭā'ifi üzüm ismidir.

الدُّوْلُ [ed-Dül] (dāl'ın zammıyla) Benī Ḥanīfe b. Şa'b b. Luceym cemā'atinden bir recül ve Bekr b. Vā'il kabilesinden bir cemā'attir. Ferve b. Nufāşe ki Cāhiliyye zamānında hükümrān-ı milket-i Şām olmuştu, onlardandır. Ve Dül b. Sa'dumenāt b. Gāmid, Ezd kabilesindedir. Ve Dül b. Ḥill b. 'Adiyy, Ribāb kabilesindedir.

الدَّيْلُ [ed-Dīl] (dāl'ın kesriyle) 'Abdulkaşy kabilesinden bir cemā'attir, 'alā-kavlin onlar kabile-i mezbüreden Dīl ile musemmā iki kimsedir ki biri Dīl b. Şenn b. Efşā b. 'Adulkaşy ve biri Dīl b. 'Amr b. Vedī'a b. Efşā b. 'Abdulkaşy'tır. Ve

دَيْلٌ [Dīl] Bilād-ı Fezāre'de bir mevzi'dir. Kezālik Dīl b. Zeyd ve Dīl b. 'Amr, Ezd kabilesindedir. Ve Dīl b. Umeyye, İyād kabilesindedir. **بَنُو الدَّيْلِ** [Benu'd-Dīl] kezālik Benī Bekr b. 'Abdumenāt cemā'atındır.

بَنُو دَالَانَ [Benū Dālān] Kūfe'de bir batdır; Ebū Hālid Yezīd b. 'Abdurrahmān nām muhaddis onlardandır. Ve Dālān b. Sābiqa, Hemdān kabilesi nesebindendir.

الدَّالَّةُ [ed-dālet] [hālet] vezninde) Şöhret ma'nāsınadır; cem'i dāl [dāl]dır hā'sız. Ve

دَالَّةٌ [dālet] ve

دَوْلٌ [devl] [havl] vezninde) Masdar olurlar, meşhūr ve rüsvāy olmak ma'nāsına ki elsine ve mecāliste zikri mütedāvil olur; yukālu: **دَالَ الرَّجُلُ يَدُولُ دَوْلًا** Ve **وَدَالَةٌ إِذَا صَارَ شُهْرَةً أَيْ مَشْهُورًا**

دَوْلٌ [devl] Karın sölpüklenip sarkmak ma'nāsınadır; yukālu: **دَالَ بَطْنُهُ إِذَا اسْتَرْخَى** Ve

دَوْلٌ [devl] **دَلْوٌ** [delv] kelimesinde lügattır ki kovaya denir, ya'nī ondan maktüb değildir. Ve

دَوْلٌ [devl] Masdar olur, zamān hālden hāle münkalib olmak ma'nāsına, **دَوْلَةٌ** [devlet] gibi; yukālu: **دَالَ الرَّمَانُ يَدُولُ دَوْلًا إِذَا انْقَلَبَ مِنْ خَالٍ إِلَى خَالٍ**

دَوْلَانٌ [Dūlān] (dāl'ın zammıyla) Bir mevzi'dir.

الْمُدَاوَلَةُ [el-mudāvelet] [mufā'alet]

vezninde) Bir nesneyi beyne'n-nās elden ele gezdirip nakl ve devr ettirmek ma'nāsınadır; ve minhu yukālu: **وَاللهُ يُدَاوِلُ** **وَتِلْكَ الْأَيَّامُ نُدَاوِلُهَا بَيْنَ النَّاسِ** **﴿وَتِلْكَ الْأَيَّامُ نُدَاوِلُهَا بَيْنَ النَّاسِ﴾** **أَيُّ نَصْرَفُهَا بَيْنَهُمْ نَدِيلٌ لَهُمْ لَهَوْلًا تَارَةً وَلَهُمْ لَهَوْلًا أُخْرَى**

الدَّوَلُ [ed-devel] (fethateynle) Elden ele geçen nişān okuna denir ki sābıktan lāhıka intikāl eylemiş ola.

[د ه ل]

الدَّهْلُ [ed-dehl] (dāl'ın fethi ve hā'nın sükünüyla) Sā'at-i zamānī ma'nāsınadır; yukālu: **مَضَى دَهْلٌ مِنَ اللَّيْلِ أَيُّ سَاعَةً** Ve azca nesneye denir; yukālu: **بَقِيَ دَهْلٌ مِنْهُ أَيُّ بَسِيرٌ**

الدَّاهِلُ [ed-dāhil] [zāhil] vezninde) Vālih ve mütehayyir ma'nāsınadır; yukālu: **رَجُلٌ دَاهِلٌ أَيُّ مُتَحَيِّرٌ**

دِهْلَى [Dihlā] (dāl'ın kesriyle) Bilād-ı Hind'in a'zamı olan şehrin adıdır.

[د ه ب ل]

الدَّهْبَةُ [ed-dehbelet] [dahrecet] vezninde) Hırs ve şerehten nāsī sā'irden ziyāde yemek için lokmaları büyük büyük kaldırmak ma'nāsınadır; yukālu: **دَهَبَلُ الرَّجُلُ إِذَا كَبُرَ اللَّقْمَ لِيَسَابِقَ فِي الْأَكْلِ**

الدَّهْبَلُ [ed-Dehbel] [ca'fer] vezninde) Bir kuş adıdır. Ve Şerīk nām kādī-i Kūfe'nin ceddī ismidir. Ve Dehbel b. Kāre, ekkālūn güruhundan tekbīr-i lokma ile müte'āref bir yādigārdır. Ve Ebū Dehbel iki şā'irdir, biri Cumaḥ kabilesinden ve diğeri Dubeyr kabilesindedir.

[د ه ق ل]

الدَّهْقَالَةُ [ed-dehqalet] [dahrecet] vezninde) Dābbenin derisi dayıncıklanıp elden sıvışınca kadar el ile tutup tırāş ey-

lemek ma'nāsınadır; yukālu: دَهْمَلٌ جِلْدُ الدَّابَّةِ إِذَا أَخَذَهُ وَحَلَقَهُ حَتَّى يَتَمَلَّصَ [Dehḡal] [ca'fer] vezninde) ڤabıŝa ve Humeyl nām saḡābelerin ced-leri ismidir.

[د ه ك ل]

الدَّهْكَلُ [ed-dehkel] [ca'fer] vezninde) Āfet ve dāhiyye denir; yukālu: جَاءَ بِالدَّهْكَلِ إِذَا أَخَذَهُ وَحَلَقَهُ حَتَّى يَتَمَلَّصَ Ve ŝedā'id ve mihen-i zamāndan bir ŝedīde ve miḡnete denir; yukālu: وَقَعَ عَلَيْهِ دَهْكَلٌ أَي شَدِيدَةٌ مِنْ شَدَائِدِ الدَّهْرِ **الدَّهْكَلَةُ** [ed-dehkelet] [dahrecet] vezninde) Zemīni ayakla çıġnemek ma'nāsınadır; yukālu: دَهْكَلَ الْأَرْضَ إِذَا وَطِئَهَا بِالرَّجْلِ Ve süvārī 'asker bir nesne üzerinden geçmekle onu ne gūne pāymāl ve hākisār ederlerse öylece etmek ma'nāsınadır; yukālu: دَهْكَلُوهُ دَهْكَلَةً وَهِيَ شِبْهُ الدَّمْدَمَةِ فِي الْفُرْسَانِ

[د ي ل]

الدَّيْلُ [ed-Dīl] (dāl'ın kesriyle) Taġlib ve 'Abdułkays ve İyād ve sār'ir bazı kabā'ilden birer cemā'attir.

تَدْيِيلُ [Tedīl] [temīlu] vezninde ki vezn-i fi'l-i muzārī'dir) İbn Cuşem'dir ki Cuzām kabilesi nesebindendir.

FASLU'Z-ZĀLĪ'L-MU'CEME (فَضْلُ الذَّلَالِ الْمُعْجَمَةِ)

[ذ أ ل]

الذَّلُ [ez-ze'l] (zāl'ın fethi ve hemzenin sükūnuyla) ve

الذَّلَانُ [ez-ze'elān] (feteḡātla) Sü'r-atle yürümek, 'alā-kavlin āhestece edā ve hırāmla yürümek ma'nāsınadır; yukālu: ذَلَّ الرَّجُلُ ذَالًا وَذَالَانًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا أَسْرَعَ فِي مَشْيِهِ أَوْ مَشَى عَلَى خِفَّةٍ وَمَيْسٍ Ve

ذَالَانُ [ze'elān] Çakalın yāḡūd kurdun yürüyüşüne denir.

الذَّلَانُ [ez-ze'lān] (sahbān) [saḡbān] ve [uŝmān] [uŝmān] veznlerinde) Çakala 'alā-kavlin kurda denir; cem'i ذَالِيلٌ [ze'ālīl] gelir, lām'la ŝāz olarak, [se'ālīl] vezninde.

ذُوَالَةٌ [Zū'ālet] [sumāmet] vezninde) Bir recül ismidir. Ve sibā'dan kurda denir; 'alemiyyet ve te'nīs sebepleriyle gayr-i munsarıftır; cem'i ذُؤْلَانٌ [zū'plān] ve ذُؤْلَانٌ [zū'plān] gelir zāl'ın kesri ve zammiyla.

التَّدَائُلُ [et-tezā'ul] [tefā'ul] vezninde) Tahakkur eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَدَاءَلُ الرَّجُلُ إِذَا تَصَاعَرَ

[ذ ب ل]

الذَّبِيلُ [ez-zebl] [nebl] vezninde) ve

الذُّبُولُ [ez-zubūl] [ku'ūd] vezninde) Ot pejmürde olmak ma'nāsınadır ki solmak ta'bīr olunur; yukālu: ذَبَلُ الثَّبْتُ وَذَبَلُ ذَبَلٌ وَذُبُولًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالْخَامِسِ إِذَا ذَوَى مُسْتَا'EMELDİR; yukālu: ذَبَلُ الْفُرْسِ إِذَا ضَمَرَ Ve 'Arablar bir adama bed-du'ā mevki'inde مَا ذَبَلَتْ لَهُ دَبَلَةٌ [mā] mevsi'liyyedir ve

دَبَلٌ fi'l-i māzī-i du'ā'iyedir ve ذَبَلَةٌ [zeblet] ضَرْبَةٌ [darbet] vezninde mef'ul-i mutlaktır, ذَبَلٌ sebkinde olmakla mālîk olduğu māl yāhūd tarāvet-i şebābı ذَابِلٌ [zābīl] olsun demek olur. Ve bunda ذَبَلٌ ذَبَلٌ 'unvāniyla da zebān-zededir ki yine دَبَلٌ fi'l-i māzī-i du'ā'iyedir; ذَبَلٌ [zebl] نَبَلٌ [nebl] vezninde zamīre muzāf fā'ilidir, ذُبُولٌ [zubūl] şānından olan nesneye itlāk olunmakla pejmürde olmak şānından olan cem'î-i eşyāsı ذَابِلٌ [zābil] olsun demek olur; yukālu: مَالُهُ ذَبَلٌ ذَبَلٌ ذَابِلٌ yukālu: مَالُهُ ذَبَلٌ ذَبَلٌ ذَابِلٌ Ya'ni "Bi'l-cümle vücūd ve mevcūdu nebāt-ı pejmürde gibi solup āb u tāb u revnaktan "ārī kalsın."

الدَّبَلَةُ [ez-zeblet] تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Deve tersine denir, بَعْرَةٌ [ba'ret] ma'nāsına. Ve nebātātı pejmürde eden yeke denir; yukālu: تَهَبُّ الدَّبَلَةُ أَي الرِّيحُ المَذْبَلَةُ

الدَّبَالَةُ [ez-zubālet] سُمَامَةٌ [sumāmet] vezninde) ve

الدَّبَالَةُ [ez-zubbālet] رُمَامَةٌ [rummānet] vezninde) Çerāg fitiline denir; cem'î ذُبَالٌ [zubāl]dır hā'sız ve ذُبَالٌ [zubbāl] gelir, رُمَانٌ [rummān] vezninde; ve minhu kavluhum: لَا تَكُنْ كَالذَّبَالَةِ وَالدَّبَالَةِ تُصَيِّءُ لِلنَّاسِ وَهِيَ تَحْتَرِقُ

ذُبَالٌ [zubāl] غُرَابٌ [ğurāb] vezninde) Bir gūne çıbanlara ve yaralara denir ki insānın yan tarafında çıkıp içeri doğru oyulup gider; müfredi ذَبَالَةٌ [zubālet]tir. فَيْتِيلٌ [fetīl] gibi cevfe nüzūfu bā'is-i tesmiyedir, gālibā bu yara cemre yāhūd nār-ı Fārisī dedikleridir.

الدَّبَلُ [ez-zebl] حَبْلٌ [ħabl] vezninde) Deniz yāhūd kara kaplumbağasının kışırına denir ki kabı olacaktır, 'alā-kavlin bir dābbe-i bahriyyenin sırtının kemiğidir ki ondan bilezik ve tarak düztülür, Türkīde

bağā ta'bīr olunur; onunla saç ve sakal taramak bi'l-hāssa saç ve sakal diplerinde olan kehle sirkelerini ve konağı muhric ve dāfi'dir. Sā'ir ümmehātta kavli-i sānī mansūstur. Ve

ذَبَلٌ [Zebl] Bir dağın ismidir.

الدَّبِيلُ [ez-zibl] (zāl'ın kesriyle) Bir kimse mahbūbunu yavı kılmağa denir, سُكْلٌ [sukl] ma'nāsına; yukālu: وَمَا اللهُ بِالدَّبِيلِ أَي التُّكْلِ ذَبَلٌ ذَبِيلٌ أَي تُكْلٌ تَاكِلٌ مُبَالَعَةٌ yukālu: ذَبَلٌ ذَبِيلٌ أَي تُكْلٌ تَاكِلٌ مُبَالَعَةٌ

الدَّبَابِلُ [ez-zābil] Pejmürde nesneye denir ki niseb üzeredir; yukālu: بَقُلْ ذَابِلٌ أَي ذَوِيٌّ Ve şol kargıya itlāk olunur ki dolu özlü olmayıp incerek ve kabuğu birbirine yapışık ola; yukālu: قَتَى ذَابِلٌ أَي رَقِيقٌ لَاصِقٌ اللَّيْطِ Ve ذَابِلٌ [zābil] kelimesinin cem'î ذُبُلٌ [zubul] dur, كُتُبٌ [kutub] vezninde ve ذُبُلٌ [zubbel] dir, رُكْعٌ [rukka] vezninde. Ve Zābil b. Tufeyl ashābdandır.

الدَّبَلَاءُ [ez-zeblā] حَمْرَاءٌ [ħamrā] vezninde) Dudaklarında āb ve tāb u tarāvet olmayan 'avrete itlāk olunur; yukālu: إِمْرَأَةٌ ذَبَلَاءٌ أَي الْيَابِسَةُ الشَّفَعَةُ

الدَّبَبُلُ [et-tezebbul] تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) İnce ve ufak yapılı 'avret erkek yürüyüşü gibi yürümek, 'alā-kavlin salınarak yürümek ma'nāsınadır; yukālu: تَذَبَلَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا مَشَتْ مَشِيَةَ الرِّجَالِ وَهِيَ ذَقِيقَةٌ أَوْ تَبَحْتَرَتْ

يَذَبُلُ [Yežbul] يَنْصُرُ [yenşuru] vezninde) Bir dağın ismidir, أَذْبُلٌ [Ezbul] dahi derler mütekellim bünyesiyle.

الإِذْبَالُ [el-izbāl] (hemzenin kesriyle) Sol durmak ma'nāsınadır; yukālu: أَذْبَلُ الْبَزْدُ التَّمَرُ إِذَا أَدْوَأَ

[ذ ج ل]

الدَّبَجَلُ [ez-zecl] (zāl'ın fethi ve cīm'in sükūnuyla) Zulm ve sitem eylemek

ma'nāsınadır; yukālu: دَجَلَهُ دَجَلًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا ظَلَمَهُ

الدَّاجِلُ [ez-zācil] Zālim ma'nāsınadır.

[ذ ح ل]

الدَّخُلُ [ez-zahl] (zāl'ın fethi ve hā-yı mühmelenin sükūnuyla) Öç ve intikām ma'nāsınadır, 'alā-kavlin bir adama bir āher kimse tarafından ta'addī ve īsāl olunan zarar ve rahne ve cināyete yāhūd 'adāvete mūcāzāt talebine denir yāhūd mutlakān 'adāvete ve hıkd ve kīneye denir; cem'ci أَذْحَالَ [ezhāl] ve ذُحُولٌ [zuhūl] gelir; yukālu: طَلَبَ عِنْدَ فُلَانٍ دَخُلًا وَهُوَ التَّأْرُ أَوْ طَلَبَ مُكَافَأَةً بِجِنَايَةٍ جُبَيْتَ عَلَيْكَ أَوْ عَدَاوَةً أَتَيْتَ إِلَيْكَ أَوْ هُوَ الْعَدَاوَةُ وَالْحَقْدُ

ذَخُلُ [Zahl] Bir mevzi' adıdır.

[ذ ح م ل]

الدَّخْمَلَةُ [ez-zahmelet] [dahrecet] [zemhalet] vezninde ve mūrādifidir, ذَمَحَلَةٌ [zemhalet] gibi; yukālu: دَخَمَلَ الْحَجَرَ إِذَا دَخَرَجَهُ

[ذ ر م ل]

الدَّزْمَلَةُ [ez-zermelet] [dahrecet] vezninde) Yestehlemek ma'nāsınadır; yukālu: دَزَمَلَ الصَّبِيَّ إِذَا سَلَحَ Ve mihmāna ta'cīl için ekmeği tennūrdan küllü küllü çıkarmak ma'nāsınadır; yukālu: دَزَمَلَ الرَّجُلُ إِذَا أَخْرَجَ خُبَيْرَتَهُمْ مَرْمَدَةً لِيَعْجَلَهَا عَلَى الضَّيْفِ

[ذ ع ل]

الدَّعَلُ [ez-ze'al] (fethateynle) Bir nesneyi ba'de'l-inkār ikrār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: دَعَلَهُ دَعَلًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَفْرَهُ بَعْدَ الْجُحُودِ

[ذ ف ل]

الدَّفْلُ [ez-zefl] (zāl'ın fethi ve kesri ve fā'nın sükūnuyla) Sıvık katrāna denir.

[ذ ل ل]

الدُّلُّ [ez-zull] (zāl'ın zammı ve lām'ın teşdidiyle) ve

الدُّلَالَةُ [ez-zulālet] (zāl'ın zammıyla) ve

الدِّلَّةُ [ez-zillet] (zāl'ın kesriyle) ve

الْمَدَّةُ [el-mezellet] (fethātla) ve

الدَّلَالَةُ [ez-zelālet] (sehābet [sehābet] vezninde) Hor ve hakīr olmak ma'nāsınadır; yukālu: ذَلَّ الرَّجُلُ ذُلًّا وَدَلَالَةً وَدَلَّةً وَمَدَّةً وَدَلَالَةً مِنَ: ﴿وَلَمْ يَكُنْ﴾ Ve kavluhu ta'ālā: لَهُ وَلِيٍّ مِنَ الدَّلِّ أَيُّ لَمْ يَتَّخِذْ وَلِيًّا يُعَاوَنُهُ وَيُخَالِفُهُ لِذَلَّةٍ Ya'ni 'adet-i Arab budur ki hīn-i hācette def-i tārīka-i zillet ve celb-i rāfīka-i 'izz ü mene'at kasdıyla mu'āzadet ve mu'āvenet eylemek için birbiriyle tehālūf ve te'āhūd edip ehadühümā āhere velī ve mu'īn olurlar, lākin hazret-i 'azīz-i mutlak celle şānuhu ve 'azze sultānuhu o resme yār ve yāverden müstagnī ve cümleye mu'īn ve muḡnīdir.

الدَّلِيلُ [ez-zelīl] [emīr] vezninde) ve

الدِّلَالُ [ez-zilāl] [kibār] vezninde) Ma'nā-yı mezbūrdan vasftır, bāb-ı rābī' mecrāsındadır, hor ve hakīr adama denir. دَلِيلٌ [zelīl]in cem'ci ذِلَالٌ [zilāl]dir zāl'ın kesriyle ve أَذْلَاءٌ [ezillā] gelir ve أَذَلَّةٌ [ezillet] gelir; cem'ci أَجَلَّةٌ [ecillet] vezninde, ve kavluhum ذُلٌّ دَلِيلٌ [elīm] Tefsīr-i evvel دَلِيلٌ أَيُّ مُذِلٌّ أَوْ مُبَالِغَةٌ gibidir ki مُؤَلِّمٌ [mu'lim] ma'nāsınadır.

الْإِذْلَالُ [el-izlāl] (hemzenin kesriyle) Zelīl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَذَلَّهُ إِذَا صَيَّرَهُ ذَلِيلًا Ve bir adamın kurenā ve ashābı zelīl olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا صَارَ أَضْحَابُهُ أَذْلَاءً أَذَلَّ فُلَانًا إِذَا وَجَدَهُ ذَلِيلًا Ve bir adamı zelīl bulmak ma'nāsınadır; yukālu: الإِسْتِذْلَالُ [el-istizlāl] Zelīl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَذَلَّهُ أَيُّ ذَلَّهُ Ve bir

adamı zelīl ve hor görmek ma'nāsınadır ki horsunmak ta'bīr olunur; yukālu: **اِسْتَدَلَّهُ** إِسْتَدَلَّهُ إِذَا رَأَى ذَلِيلًا Ve serkeş deve rām olmak için arkasını kaşıyıp kenelerini ayırtlamakla okşamak ma'nāsınadır; yukālu: **اِسْتَدَلَّ الْبُعَيْرَ الصَّعْبَ إِذَا نَزَعَ الْفَرَادَ عَنْهُ لِيَسْتَلِدَّ فَيَأْتَسَ بِهِ**

الذَّلُّ [ez-zull] (zāl'ın zammı ve kesriyle) Yavaş ve rām ve āsān olmak ma'nāsınadır ki su'ubet ve serkeşī mukābilidir; yukālu: **ذَلَّ الْبُعَيْرُ ذُلًّا وَذَلًّا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي ضِدَّ صَعْبٍ فَهُوَ ذَلُولٌ** Pes yalnız zammıla hakārete ve zamm ve kesr ile sühūlette müsta'eldir. Ve

ذُلٌّ [zill] (zāl'ın kesriyle) İsm olur, مُذَلَّلٌ [muzellel] ma'nāsına ki kesret-i tereddüd ile çiğnenip āsānlık peydā eylemiş vāzih ve küşāde yola itlāk olunur; yukālu: **رَكِبُوا ذُلَّ الطَّرِيقِ أَيَّ مَحَجَّتَهُ** Ve rıfk ve rahm ve mülāyemet ma'nāsınadır. Bunda zammıla da cā'izdir. Ve kuri'e bihimā kavluhu ta'ālā: **«وَاحْفَظْ لَهُمَا جَنَاحَ الذَّلِّ»** الْآيَةُ وَالْمَعْنَى لَنْ وَارْفَقْ وَارْحَمْ وَانْقُدْ لَهُمَا Ve 'alā-kavlin zāl'ın kesriyle **ذُلُولٌ** [zelūl] māddesinden masdardır, yavaş ve rām olmak ma'nāsınadır, zammıla ma'ānī-i mezbūrede hāstır.

الذَّلُولُ [ez-zelūl] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Mādde-i sāniyeden vasfır, yavaş ve rām ve münkād olan insān ve hayvāna denir, serkeş mukabilidir; cem'i **ذُلُلٌ** [zulul] gelir zammeteynle ve **أَذَلَّةٌ** [ezillet gelir, **أَعَزَّةٌ** [e'izzet] vezninde; yukālu: **دَابَّةٌ ذَلُولٌ ضِدُّ**

صَعْبٌ

التَّذْلِيلُ [et-tezlīl] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Zelīl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **ذَلَّلَهُ بِمَعْنَى أَدَلَّهُ** Ve asmanın salkımları aşāğı sarkıp salınmak, 'alā-kavlin cümlesi berāber ve hemvār sarmak ma'nāsına müsta'emeldir ki ahzı sühūletli olur; yukālu: **ذَلَّلَ الْكُرْمُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا ذَلَّتْ عَنَاقِيدُهُ**

أَوْ سُويْتُ Ve hurmā ağacının salkımlarını sarkıp düşmemek için dalları üzere vaz'e eylemek ma'nāsınadır ki bunda bināsı selb içindir ve ma'lūmen ve mechūlen cā'izdir; yukālu: **ذَلَّلَ النَّخْلُ إِذَا وَضَعَ عَدْقَهَا عَلَى الْحَرِيدَةِ لِتَحْمِلَهُ**

الْأَذْلَالُ [el-ezlāl] (hemzenin fethiyle) ذُلٌّ [zill] kelimesinden cem'dir ki zāl'ın kesriyledir, mecārī ve mesālik ma'nāsına müsta'emeldir; sühūlet ma'nāsından me'hūzdu, niteki zikr olundu; yukālu: **أُمُورُ اللَّهِ جَارِيَةٌ أَذْلَالُهَا وَعَلَى أَذْلَالِهَا أَيُّ عَلَى مَجَارِيهَا** يُعْنِي مَسَالِكَهَا وَطُرُقَهَا Ve hāl ve şān ma'nāsına müsta'emeldir; yukālu: **دَعُوهُ عَلَى أَذْلَالِهِ أَيُّ** خَالِهِ Ve vech ve semt ve üslūb ma'nāsına müsta'emeldir. Bu iki ma'nāda müfredi mesmūc değıldir, lākin *Nihāye*'de **عَلَى** **وَجُوهِهِ** 'ibāretiyle müfesserdir; yukālu: **جَاءَ عَلَى أَذْلَالِهِ أَيُّ عَلَى وَجْهِهِ** **ذَلَّالِ** [zelāzil] ma'nāsınadır.

الذَّلَاذِلُ [ez-zelāzil] (سَلَسِيلٌ [selāsīl] vezninde) ve

الذَّلْزِيلُ [ez-zelezil] ve

الذَّلْزِيلَةُ [ez-zelezilet] (zāl-ı ülāların ve lām'ların fethi ve zāl-ı sāniyelerin kesriyle) ve

الذَّلْزِيلُ [ez-zulezil] (عُلْبِيَةٌ [ulebi't] vezninde) ve

الذَّلْزِيلَةُ [ez-zulezilet] (عُلْبِيَةٌ [ulebi'at] vezninde) ve

الذَّلْزِيلُ [ez-zulzul] (هُدْهُدٌ [hudhud] vezninde) ve

الذَّلْزِيلُ [ez-zilzil] (زَبْرِيحٌ [zibric] vezninde) ve

الذَّلْزِيلَةُ [ez-zilzilet] (زَبْرِيحَةٌ [zibricet] vezninde) Gömlek makūlesi sevbin uzun olmakla yere karīb sarkan etekleri uçlarına denir

ki salınıp durur. Ve

ذَلَّذِلٌ [zelāzil] ve

ذُلُّذَلَاتٌ [zulzulāt] [هُدْهُدَاتٌ] [hudhudāt] vezninde) ve

ذُلَيْذِلَاتٌ [zuleyzilāt] (musaggar bünyesiy-
le) **أَذْلَالٌ** [ezlāl] gibi bir semte gidip ge-
len yā bir mecliste olan nāsın evāhirine
ıtlāk olunur; yukālu: هُمْ أَذْلَالُ النَّاسِ وَذَلَّذِلُهُمْ
وَذُلُّذَلَاتُهُمْ وَذُلَيْذِلَاتُهُمْ أَيَّ أَوَاحِرُهُمْ

الذَّلُولِيُّ [ez-zelūliyy] **صَبُورِيٌّ** [şabūriyy] vezninde) Hoş-hüy ve mülāyim-meşreb
halīm ve mütehammil adama itlāk olunur;
cem'i **ذُلُولِيُونَ** [zelūliyyūn]dur; yukālu: هُوَ
ذُلُولِيٌّ أَيَّ الْحَسَنِ الْخُلُقِيِّ الدَّمِيئِهُ

عَيْزِرُ الْمَحَلَّةِ [ayru'l-mezellet] vezninde) Hakāret eşe-
ği demektir, bu münāsebetle kazığa itlāk
olunur, vücūdu hākīsār ve gerdanı maglūl
ve başından hemīşe tokmak eksik olmaz;
yukālu: هُوَ كَعَيْزِرِ الْمَذَلَّةِ أَيَّ الْوَتْدِ
ki bu zemīne işbu beyt-i Fārisī ne güzel
mülāyimdir: “Duşmenānet hemçu mih-i
hayme mihāhem tu-rā // Ten be-hāk u ser
be-kūb u rīsmān der-gerdenest”

التَّذَلُّذُلُ [et-tezelzul] **تَزَلُّزٌ** [tezelzul] vez-
ninde) Bir nesne sölpük ve sarkık ol-
makla beri öte oynayıp muztarib olmak
ma'nāsınadır; yukālu: تَذَلُّذُلُ الشَّيْءِ إِذَا اضْطَرَبَ
وَاسْتَزَحَى

الْإِذْلِيلَاءُ [el-izlīlā] **إِخْلِيلَاءٌ** [ihlīlā] vez-
ninde) Süratle yürüme ma'nāsınadır;
yukālu: إِذْلَوْلَى الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ

[ذ م ل]

الذَّمِيلُ [ez-zemīl] **أَمِيرٌ** [emīr] vezninde)
Deve kısmının yürüyüşünden bir gūne yū-
rüyüşe denir ki kendi kolayına tabī'atınca
mülāyim yürümesinden ğibarettir, 'alā-

kavlin عَتَّقَ [ʿanaq] mertebesinden ki adımları açıp boyunlarını uzatarak su gibi eş-
mekten ğibārettir, ziyāde ve mütecāviz
olan yürümesine denir; yukālu: سَارَ الْبَعِيرُ
سَيْرًا ذَمِيلاً وَهُوَ السَّيْرُ اللَّيِّنُ مَا كَانَ أَوْ فَوْقَ الْعَتَقِ
Ve **ذَمِيلٌ** [zemīl] Masdar olur, ke-mā
se-yuzkeru.

الذَّمْلُ [ez-zeml] **رَمْلٌ** [reml] vezninde) ve
الذَّمُولُ [ez-zumūl] **شُمُولٌ** [şumūl] veznin-
de) ve

الذَّمِيلُ [ez-zemīl] **أَمِيرٌ** [emīr] vezninde) ve
الذَّمَلَانُ [ez-zemelān] **جَوْلَانٌ** [cevelān] vez-
ninde) Deve seyr-i **ذَمِيلٌ** [zemīl] ile yürü-
yüp gitmek ma'nāsınadır; yukālu: ذَمَّلَ الْبَعِيرُ
ذَمَلًا وَذَمُولًا وَذَمِيلاً وَذَمَلَانًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا
سَارَ ذَمِيلاً

الذَّمُولُ [ez-zemūl] **صَبُورٌ** [şabūr] vezninde)
Vasf-ı mezkūr üzere yürür olan nākaya
denir; cem'i **ذُمَّلٌ** [zuml]dur, zāl'ın zam-
mıyla fa'ul bi-ma'nā fā'ildir.

التَّذْمِيلُ [et-tezmīl] **تَفْعِيلٌ** [tef'īl] vezninde)
Deveyi seyr-i **ذَمِيلٌ** [zemīl] ile eştirip yū-
rütme ma'nāsınadır; tekūlu: ذَمَّمْتُ الْبَعِيرَ إِذَا
حَمَلْتَهُ عَلَى الذَّمِيلِ

الذَّمِيلَةُ [ez-zemīlet] **سَفِينَةٌ** [sefīnet] veznin-
de) Yürümekten dermānde olmuş devele-
re ve nākaya vasf olur; yukālu: إِبِلٌ وَنَاقَةٌ ذَمِيلَةٌ
أَيَّ مُغِيئَةٌ

ذَامِلٌ [Zāmil] ve

ذُمَيْلٌ [Zumeyl] **زُبَيْرٌ** [zubeyr] vezninde)
Esāmī-i nāstandır.

[ذ م ح ل]

الذَّمْحَلَةُ [ez-zemħalet] **دَحْرَجَةٌ** [dahrecet] vezninde ve mürādifidir, **دَحْمَلَةٌ** [dahmelet]
gibi; yukālu: ذَمَحَلُ الْحَجَرِ إِذَا دَحْرَجَهُ

[ذ و ل]

الذَّالُ [ez-zāl] Hurūf-ı hecādan harf-i ma'rūfedir; musaggarında ذُوَيْلَةٌ [zuveylet] denir.

التَّذْوِيلُ [et-tezvīl] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Zāl harfini yazmak ma'nāsınadır; tekülü: ذَوَّلْتُ ذَالًا إِذَا كَتَبْتَ الذَّالَ

الذَّوِيلُ [ez-zevīl] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Kurumuş otluk ve meyve makülesine denir; yukālu: نَبْتُ ذَوِيلٍ أَيْ يَبِيسُ

[ذ ه ل]

الذَّهْلُ [ez-zehl] (أَهْلٌ [ehl] vezninde) ve **الذُّهُولُ** [ez-zuhūl] (شُمُولٌ [šumūl] vezninde) Bir nesneyi kasden unuttur gibi terk eylemek ma'nāsınadır, 'alā-kavlin meşgūliyyet sebebiyle gaflet edip unutmak yāhūd ülfetinden bi'l-külliyeye hātırı fārig ve āzāde kılmak ma'nāsınadır; yukālu: ذَهَلَهُ وَذَهَلَ عَنْهُ ذَهْلًا وَذُهُولًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا تَرَكَهُ عَلَى عَمْدٍ أَوْ نَسِيَهُ وَ لِيَشْغَلَ أَوْ هُوَ الشُّلُوُّ وَطَيْبُ النَّفْسِ عَنِ الْإِلْفِ

ذَهْلٌ [zehl] (zāl'ın fethi ve zammıyla) Geceden bir sā'ate denir; yukālu: جَاءَ بَعْدَ ذَهْلٍ مِنَ اللَّيْلِ أَيْ سَاعَةً

الذُّهُولُ [ez-zuhlūl] (بُهْلُولٌ [buhlūl] vezninde) Yüğrük soy ata denir; yukālu: فَرَسٌ ذُهُولٌ أَيْ جَوَادٌ

الذُّهْلُ [ez-zuhl] (zāl'ın zammıyla) Şecer-i Bēšām [bešām] ismidir ki Hicāzî bir şecerdir, 'Irāk ve Mışır'da dahi olur, hālen belesān yağı diye getirdikleri ondan seyelān eden rutūbettir. Ve Zuhl b. Şeybān bir kabiledir, Yaḥyā el-Hāfiz ve kavli-i saḥīh üzere sāhibü'l-mezheb İmām Aḥmed o kabiledendir. Ve ammā Kāḍī Ebu't-Ṭāhir ez-Zuhlī, Sedūsī'dir, ya'nī Sedūs b. Şeybān b. Zuhl neslindedir.

ذُهَيْلٌ [Zuhey] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde)

de) İbn 'Aṭiyye'dir. Ve Zuhey b. 'Avf tābī'ndendir.

الذُّهْلَانُ [ez-Zuhlān] (zāl'ın zammıyla ki tesniyedir) Zuhl b. Şeybān ile Zuhl b. Sa'lebe b. 'Ukābe murād olur. Ve Zuhlān, عُشْمَانُ [ušmān] vezninde esāmīdendir.

[ذ ي ل]

الذَّيْلُ [ez-zeyl] (لَيْلٌ [leyl] vezninde) Her şey'in āhir ve encāmına denir; ve minhu yukālu: جَاءَ فِي ذَيْلِ النَّاسِ أَيْ فِي آخِرِهِمْ ve ذَيْلُ الْإِزَارِ هُوَ ذَيْلُ الْقَوْمِ أَيْ آخِرُهُمْ Ve ذَيْلُ الثُّوبِ [zeylu'l-izār] ve ذَيْلُ الرِّيحِ [zeylu'r-rīḥ] rüzgārın kumlukta sadmesinden nāşī atıp süpürüntüsü şeklinde zāhir olan eser ve nişāneye itlāk olunur, gūyā ki etekle süpürülüp çekilmiş tarzında bir sūret olur. Ve ذَيْلُ الدَّابَّةِ [zeylu'l-dābbet] hayvānın kuyruğundan 'ibārettir yāhūd yere doğru sarkan kıllı ucuna itlāk olunur; yukālu: فَرَسٌ طَوِيلُ الذَّيْلِ أَيْ الذَّنْبِ أَوْ مَا أُسْمِيَ بِهِ Ve ذَيْلٌ [zeyl] kelimesinin cem'i [ezyāl] ve ذَيْوُلٌ [zuyūl] ve أَذْيُلٌ [ezyul] gelir. Ve

ذَيْلٌ [zeyl] Masdar olur, sevb etekli olmak ma'nāsına; yukālu: ذَالَ الثُّوبُ ذَيْلًا مِنَ الْبَابِ وَ هَيَّجَ ذَيْلًا إِذَا صَارَ لَهُ ذَيْلٌ yukarı kaldırmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: ذَالَ بِذَنْبِهِ إِذَا شَالَ Ve bir kimse nāz ve fahr ile eteklerini sürüyüp salınarak yürümek ma'nāsınadır; yukālu: ذَالَ فُلَانٌ إِذَا تَبَخَّخَرَ فَجَرَّ ذَيْلَهُ Ve 'avret ve nāka zebūnlayıp hüzāle uğramak ma'nāsınadır; yukālu: ذَالَتِ الْمَرْأَةُ وَالنَّاقَةُ إِذَا هُرِلَتْ Ve bir nesne hor ve bī-mikdār olmak ma'nāsınadır; yukālu: ذَالَتِ الشَّيْءُ إِذَا هَانَ ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: ذَالَتِ حَالُهُ

إِذَا تَوَاضَعَتْ Ve bir adama küstāhāne lāübālī mu'āmele eylemek ma'nāsınadır; yukālu: دَالٌ إِلَيْهِ إِذَا انْبَسَطَ يَعْنِي تَبَسَّطَ غَيْرَ مُحْتَسِمٍ

الْإِذْيَالُ [el-izyāl] (hemzenin kesriyle ki aslı üzeredir) ve

الْإِذَالَةُ [el-izālet] [imālet] vezninde) Bu dahi libās etekli olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا صَارَ لَهُ ذَيْلٌ Ve

إِذَالَةٌ [izālet] 'Avreti yāhūd nākayı zebūnatıp mehzūl eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: أَذَلْتُ الْمَرْأَةَ وَالنَّاقَةَ إِذَا هَزَلْتَهَا Ve dābbe ve 'abīd ve hizmet-kār makūlesine hoşça ri'āyet ve tīmār eylemeyerek dā'imā kullanmakla zebūn ve bī-mecāl eylemek ma'nāsınadır, tekūlu: أَذَلْتُهُ أَيَّ أَهْنَتُهُ وَلَمْ أَحْسِنِ Ve hatun yaşmağı yüzünden salıvermek ma'nāsınadır; yukālu: أَذَالَتِ الْقِنَاعَ إِذَا أَرْسَلْتَهُ

الْتَذَائِلُ [et-tezāyul] [tefā'ul] vezninde) Bir adamın hālī aşığılıyıp alçaklamak ma'nāsınadır; yukālu: تَذَائِلَتْ حَالُهُ إِذَا تَوَاضَعَتْ

الْتَذْيِيلُ [et-tezeyyul] [tefa'ul] vezninde) Bir adama inbisātla küstāhāne mu'āmele eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَذَيَّلَ إِذَا انْبَسَطَ Ve salınmak ma'nāsınadır; yukālu: تَذَيَّلَ فَلَانٌ إِذَا تَبَخَّرَ

الذَائِلُ [ez-zā'il] Niseb üzeredir, uzun kuyruklu hayvāna denir; yukālu: فَرَسٌ ذَائِلٌ أَيُّ ذُو ذَيْلٍ Ve

ذَائِلٌ [zā'il] ve

ذَائِلَةٌ [zā'ilet] Uzun etekli zırha denir, kemā se-yuzkeru. Ve ince ve latīf ve nāzük gardana vasf olur; yukālu: حَلَقٌ ذَائِلٌ أَيُّ رَقِيقٌ Şārih der ki tūliyyet dahi mu'teberdir, niteki *Muḥkem*'de مَعَ طُولٍ kaydıyla mukayyedir.

الذَيَالُ [ez-zeyyāl] [şeddād] vezninde)

de) Kuyruğu pek uzun hayvāna vasf olur yāhud boyu ve kuyruğu uzun olan gerimli ata vasf olur; yukālu: فَرَسٌ ذَيَالٌ أَيُّ الطَّوِيلُ Ve salınarak yürür olan 'işveli ata denir; yukālu: فَرَسٌ ذَيَالٌ أَيُّ الْمُتَبَخَّرِ فِي مَشْيِهِ

الْمُدَالَةُ [el-muzālet] (mīm'in zammıyla) Bu dahi etekli zırha denir; yukālu: دِرْعٌ ذَائِلٌ وَذَائِلَةٌ وَمُدَالَةٌ أَيُّ طَوِيلَةٌ Ve cāriyeye itlāk olunur, hizmetle imtihān olduğu için ve minhu'l-meselu: "أَخْبِيلُ مِنْ مُدَالَةٍ" "أَيُّ الْأَمَةِ" Ya'nī fī zātihā hor ve mūhān iken kibr ve dimāğından nāşī yine edā ve hīrāmı elden komayan cāriyeden dahi müdemmagdır. Bu mesel zātında denī ve hakīr iken kibr ve nahvet satan yādigār hakkında irād olunur.

الْمُدَيُّلُ [el-muzeyyel] [mu'azzam] vezninde) ve

الْمُتَدَيِّلُ [el-mutezeyyil] Pek müsta'mel ve mütebezzil nesneye denir ki saklanıp takayyüd olunmaz ola, iş esvābı gibi; yukālu: شَيْءٌ مُدَيِّلٌ وَمُتَدَيِّلٌ أَيُّ مُتَبَدِّلٌ Ve

مُدَيِّلٌ [muzeyyel] Uzun etekli sevbe denir; yukālu: ثَوْبٌ مُدَيِّلٌ أَيُّ طَوِيلٌ الذَّيْلُ

ذُو ذَيْلٍ [Zū Zeyl] Şeybān nām kimsenin ferresi lakabıdır.

الْأَذْيَالُ [el-ezyāl] (hemzenin fethiyle) ذَيْلٌ [zeyl]in cem'idir ki etekler demektir. Bu ma'nādandır ki evāhir-i nāsa أَذْيَالٌ [ezyāl] itlāk olunur; tekūlu: جَاءَنَا أَذْيَالُ النَّاسِ أَيُّ أَوْاجِرُ مِنْهُمْ

الْمُتَدَيِّلَةُ [el-mutezeyyelet] (ism-i mef'ul bünyesiyle) Cüz'ice yağmur çisintisi uğramış arza denir; yukālu: إِذَا أَصَابَهَا لَطْحٌ مِنْ مَطَرٍ ضَعِيفٍ

الْمِذَالُ [el-mizāl] [miḥāl] vezninde)

‘Arūziyyūn istlāhında bahr-i basītin ve bahr-i kāmilin āhir beytinde vākī‘ şol ve-tidine itlāk olunur ki ona bir harf ziyāde kılınmış ola, gūyā ki harf-i mezbūr sevbin eteği menziline olur, meselā mütefā‘ilun ve müstef‘ilun, mütefā‘ilāni ve müstef‘ilāni olur. Ve ‘illet-i mezbūreye إِذَالَةٌ [izālet] ve تَذْيِيلٌ [tezyīl] dahi derler.

FASLU'R-RĀ'Ī'L-MÜHMELE

(فَضْلُ الرَّاءِ الْمُهْمَلَةِ)

[ر أ ل]

الرَّأُلُ [er-reʔl] (rā'nın fethi ve hemzenin sükünüyle) Devekuşu yavrusuna denir, ‘alā-kavlin bir yıllık olanına denir, mü‘ennesi رَأَلَةٌ [reʔlet]tir; cem‘i أَرُؤُلٌ [erʔul] gelir, رِئَالٌ [riʔlān] gelir rā'nın kesriyle ve رِئَالٌ [riʔāl] ve رِئَالَةٌ [riʔālet] gelir rā'ların kesriyle.

الرْمُرَيْلَةُ [el-murʔilet] (مُحْسِنَةٌ [muḥsinet] vezninde) Yavrulu olan devekuşuna denir; yukālu: نَعَامَةٌ مُرَيْلَةٌ أَيُّ ذَاتِ رِئَالٍ

الرَّأُوْلُ [er-rāʔūl] (فَاعُولٌ [fāʔūl] vezninde) Davar kısmında zuhūr eden artık diş denir ki dişlerinin gerisinde çıkar, arpayı hoşça kıramayıp ıslatır, kesr etmedikçe yemi iyice yiyemez; yukālu: فِي أَسْنَانِ الدَّابَّةِ Ve رَأُوْلٌ أَيُّ زِيَادَةٌ

رَأُوْلٌ [rāʔūl] Atın ağızı köpüğüne denir yāhūd salyarına denir.

الرُّوَالُ [er-ruʔāl] (عُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Bu dahi atın ağızı köpüğüne yāhūd salyarına denir.

رَالَانٌ [Reʔlān] (سَحْبَانٌ [saḥbān] vezninde) Esāmīdendir: Cābir b. Reʔlān bir şā‘irdir, Ṭayyiʔ kabilesinden Sinbis nām cemā‘attendir, nisbetinde رَالَانِيٌّ [Reʔlāniyy] denir.

ذَاتُ الرِّئَالِ [Zātu'r-Riʔāl] (rā'nın kesriyle) Bir çemen-zārın ismidir.

جُو الرِّئَالِ [Cevvu'r-Riʔāl] Bir mevzi‘dir.

الرِّئَالُ [er-riʔāl] (rā'nın kesriyle) رَأُلٌ [reʔl] lafzının cem‘idir ki zikr olundu. Ve felekte devekuşu yavrusunun sūretinde niçe

kevākibe itlāk olunur.

الْإِسْتِرْأَلُ [el-istir'āl] Otlar devekuşu yavrusunun boyunları gibi uzayıp boylanmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتِرْأَلُ النَّبَاتِ إِذَا طَالَ Ve devekuşu yavrusunun dişleri büyümek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتِرْأَلَتِ الرَّثْلَانُ إِذَا كَبُرَتْ أَشْنَانُهَا

الْمُرَائِلُ [el-murā'il] [مُجَاوِرٌ] [mucāvir] vezninde) Cüst ve çabuk insān ve hayvāna denir; مُرَائِلَةٌ [murā'elet]ten ism-i fā'ildir, رَائِلٌ [re'il] ma'nāsından mutasarrıftır; ve minhu yukālu: مَرَّ فُلَانٌ مُرَائِلًا أَيُّ مُسْرِعًا

[ر أ ب ل]

الرَّوْبَلَةُ [er-re'belet] [دَحْرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) Ayağı taşırkamış gibi bir tarafta doğru yamanıp sarsılarak yürümek ma'nāsınadır; yukālu: يُرَابِلُ فُلَانٌ رَابِلَةٌ إِذَا وَجَّهَ وَجْهَهُ فِي جَانِبِهِ كَأَنَّهُ يَتَوَجَّحُ وَهُوَ مَكْرٌ وَفَنْدٌ وَدِهَانٌ وَخُبْنَةٌ yukālu: فَعَلَ ذَلِكَ مِنْ رَابِلَتِهِ أَيُّ مِنْ دِهَانٍ وَخُبْنَةٍ

الرَّرْبَائِلُ [er-ri'bāl] [قِرْطَاسٌ] [kirtās] vezninde) Arslana denir. Ve kurda denir. Ve şol adama denir ki anasının yalnızca veledi kendisi ola, kendiden gayrı karındaş tevellüd eylememiş ola. Ve bu rubā'idir ve ba'zen mehmūz olmaz. Cem'î رَابِلٌ [re'ābil]dir, نَوَافِلٌ [nevāfil] vezninde ve رَابِيلٌ [re'ābil]dir, مَصَابِيحٌ [meşābih] vezninde.

التَّرْبَائِلُ [et-tere'bul] [تَدَاخُرُجٌ] [tedahruc] vezninde) Niçe kimseler uğruluk eylemek, 'alā-kavlin başbuğsuz yeke başlarına piyādece çeteye gidip çapul eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَرَابَلُوا إِذَا تَلَصَّصُوا أَوْ غَزَوْا عَلَى أَرْجُلِهِمْ وَخَذَهُمْ بِلَا وَآلٍ عَلَيْهِمْ

[ر ب ل]

الرَّوْبَلَةُ [er-reblet] (rā'nın fethi ve bā'nın sükūnuyla ve fetehātla) Mutlakan gövde-

de olan kalın ve kaba ete denir, 'alā-kavlin uyluğun iç yüzünün etine denir ki kaba et ta'bir olunur yāhūd hayvānının memesiyle ferri çevresinde olan ete denir.

الرَّوْبِلَةُ [er-rebilet] [فَرِيحَةٌ] [ferihāt] vezninde) ve

الرَّوْبَلَاءُ [er-reblā'] [حَمْرَاءٌ] [hamrā'] vezninde) Uyluklarının kaba etleri büyük olan, 'alā-kavlin semizlikten kasıkları daracak ve sıkı olan 'avrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ رَوْبَلَةٌ وَرَبْلَاءٌ أَيُّ عَظِيمَةُ الرُّبَلَاتِ أَوْ رَفْعَاءُ

الرَّوْبَالَةُ [er-rebālet] [سَحَابَةٌ] [sehābet] vezninde) Gövdenin etinin çokluğuna denir; yukālu: فِيهِ رِبَالَةٌ أَيُّ كَثْرَةُ اللَّحْمِ فِي بَدَنِهِ

الرَّوْبَلَةُ [er-reblet] [عَبْلَةٌ] [eblat] vezninde) ve **الْمُتَرَبَّبِلَةُ** [el-muterebbilet] [مُتَعَجْمِلَةٌ] [mutecem-milet] vezninde) Gövdesi etli semiz 'avrete denir; yukālu: هِيَ رِبْلَةٌ وَمُتَرَبَّبِلَةٌ أَيُّ كَثِيرَةُ اللَّحْمِ

الرَّوْبِيلَةُ [er-rebilet] [سَفِينَةٌ] [sefinet] vezninde) Semizliğe denir; yukālu: فِيهَا رِبِيلَةٌ أَيُّ سَمَنٌ Ve hoş ve bī-ta'ab dirliğe ve refāh ve hısb ve rehāya denir; yukālu: هُوَ فِي رِبِيلَةٍ مِنَ الْعَيْشِ أَيُّ خَفِضَ وَنَعَمَةٍ

الرَّوْبِلُ [er-rebl] [حَبْلٌ] [habl] vezninde) Nās çoğalmak, 'alā-kavlin bir adamın emvāl ve evlādı firāvān olmak ma'nāsınadır; yukālu: رَبِلَ الْقَوْمُ رَبْلًا مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا كَثُرُوا أَوْ كَثُرَ أَمْوَالُهُمْ وَأَوْلَادُهُمْ

رَبْلٌ [rebl] Şol cins nebāt ve şecere denir ki evāhir-i sayfta hazān olduktan sonra yağmursuz geceler serinliğiyle yeniden yaprak açar ola; cem'î رُبُولٌ [rubūl]dur ve yukālu: رَبْلٌ أَرْبَلٌ مِبَالَعَةٌ

التَّرْبِيلُ [et-terebbul] [تَفَاعُلٌ] [tefa'ul] vezninde) Hayvān رَبْلٌ [rebl] dedikleri nebāt-ı merkūmu ekl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَرَبَّلَ الطَّبْيِيُّ إِذَا أَكَلَ الرَّبْلُ Ve nebāt ve şe-

cer رَبُّبِلْ [rebl] ihrāc eylemek ma'nāsınadır ki evāhir-i sayfta bürüdet-i leyālī ile yenden yapraklar açıp yeşermekten ibārettir; yukālu: رَبُّبِلْ الشَّجَرُ إِذَا أَخْرَجَ الرَّبُّبِلْ Ve bu lāzımıyla tefsirdir. Ve

رَبُّبِلْ [terebbul] Bir adam davarına رَبُّبِلْ [rebl] otlatmak ma'nāsınadır; yukālu: رَبُّبِلْ الْقَوْمِ إِذَا رَعَوْا الرَّبُّبِلْ Ve şikāra dürtüşmek ma'nāsınadır; yukālu: رَبُّبِلْ فَلَانٌ إِذَا تَصَيَّدَ Ve رَبُّبِلْ [rebl] nebātını araştırmak ma'nāsınadır; yukālu: رَبُّبِلْ الرَّجُلِ إِذَا تَتَبَعَ الرَّبُّبِلْ

رَبُّبِلْ [et-terbīl] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) ve **الْإِرْبَابُ** [el-irbāl] (hemzenin kesriyle) Yer رَبُّبِلْ [rebl] dedikleri nebāt bitirmek yāhūd nebāt-ı mezkūru çok olmak ma'nāsınadır; yukālu: رَبَّلْتَ الْأَرْضَ وَأَرْبَلْتَ إِذَا أَنْتَبَتِ الرَّبُّبِلْ أَوْ كَثُرَ رَبُّبِلُهَا

الْمِرْبَالُ [el-mirbāl] رَبُّبِلْ [rebl]i çok yere denir; yukālu: أَرْضٌ مِرْبَالٌ أَيُّ كَثِيرَةٌ الرَّبُّبِلْ

الرَّبِيبُ [er-rebīl] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Yalnızca gezen uğruya denir; yukālu: هُوَ رَبِيبٌ أَيُّ لَيْسَ يَعْزُو وَخَدَهُ

الرَّبِيبُ [er-reybel] (حَيْدَرٌ [ḥayder] vezninde) Etine dolu ter ve nerm ve nāzūk bedenli hatuna denir.

الرَّبِيبَالُ [er-rībāl] (rā'nın kesriyle) Arslana denir. Ve boylu olup kesretinden birbirine sarmaşık olan otlağa denir. Ve mehmūzu 'an-karīb zikr olundu. Ve zebūn ve za'if ihtiyār adama denir.

إِرْبِيلُ [İrbīl] (إِشْمِدٌ [işmid] vezninde) Mavşil kurbünde bir beldedir. Ve diyār-ı Şām'da Şaydā nām şehrin ism-i kadīmidir.

رَبَالٌ [Rebāl] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Esāmīdendir: Ḥafş b. 'Amr b. Rebāl er-Rebālī muhaddisīndendir.

الرَّبِيبُ [er-rebel] (fethateynle) Bir cins nebāt

adıdır ki rengi pek koyu yeşil olur, Mışır diyārından Bulbeys türābında kesīrdir, ondan iki dirhem mikdārı engerek les'inin tiryākıdır, Türkīde yaban pelini dedikleri- dir ki efsentīn-i berī tīlāk olunur.

رَبِيبٌ [Ribbīl] (سَكِيتٌ [sikkīt] vezninde) Ḥammāl-ı Esedī nām kimsenin karında- şıdır ki melhame-i Kādisiyye'de ikisinden dahi āsar-ı 'azīme ser-zede-i zuhūr olmuştur.

تَرْبُلٌ [Terbul] (تَنْشُرٌ [tenşuru] vezninde) Bir mevzi'dir.

الْإِرْتِبَالُ [el-irtibāl] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Bir adamın mālī bereketlenip firāvān olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِرْتِبَلٌ مَالُهُ إِذَا كَثُرَ

[ر ب ح ل]

الرَّبِيبُ [er-ribaḥl] (ḥā-yı mühmele ile قَمَطْرٌ [qimatr] vezninde) Tıknaz gövdeli, etine dolu, uzun boylu kişiye denir, 'alā-kavlin hilkat ve endāmı tām ve kāmīl olana denir; ve 'alā-re'yin 'azīmü'ş-şān adama denir. Ma'neyeyn-i evveleyne göre deve kısmında dahi müsta'meldir.

الرَّبِيبَةُ [er-ribaḥlet] (قَمَطْرَةٌ [qimatret] vezninde) Etine dolu, iri vücūdlu, endām ve a'zāsı hūb ve zībā olarak uzun boylu 'avrete denir; yukālu: جَارِيَةٌ رَبِيبَةٌ أَيُّ ضَخْمَةٌ جَيِّدَةٌ الْخَلْقِ طَوِيلَةٌ

[ر ت ب ل]

الرَّبِيبُ [er-retbel] (tā-yı fevkiyye ile جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Bodura denir. Ve bir recül ismidir. Ve Şālīh b. Rutbīl ki rā'nın zammıyladır, muhaddisīndendir.

[ر ت ل]

الرَّوْتَلُ [er-retel] (fethateynle) Bir nesne inci dizisi gibi vech-i latīf ve üslūb-ı mütēnāsib

üzere muntazam ve müretteb olmak ma'nāsınadır; yukālu: رَتَلُ الشَّيْءِ رَتْلًا مِّنَ الْبَابِ Ve dişler inci gibi ak ve berrāk ve ābdār olmak ma'nāsınadır; yukālu: رَتَلُ الثَّغْرِ إِذَا كَانَ أَيْبُضَ كَثِيرِ الْمَاءِ Ve

رَتَلٌ [retel] Mübālagaten vaf olur, hoş ve dil-keş ve rüşen kelama denir; yukālu: كَلَامٌ رَتَلٌ Ve mutlakan hoş ve pākize ve latif nesneye denir. Ve pek sıkı olmayıp seyrekçe olarak ak ve berrāk ve ābdār olup inci dizisi gibi hemvār ve nāziik dizilmiş dişlere denir; yukālu: نَعْرُ رَتْلًا مِّنْ مَّفْلُجٍ حَسَنُ التَّنْضِيدِ شَدِيدُ الْبَيَاضِ كَثِيرِ الْمَاءِ

الرَّوَيْلُ [er-retil] [ketif] [ketif] vezninde) Vaf-tır, latif ve dil-keş ve hoş-âyende kelāma denir. Ve mutlakan hoş ve pākize nesneye denir. Ve inci gibi hemvār dizilmiş ak ve ābdār dişlere denir. Ve soğuk suya denir; yukālu: مَاءٌ رَيْلٌ أَيْ بَيْنَ الرُّتْلِ بَارِدٌ

التَّرْتِيلُ [et-tertil] [tefīl] [tefīl] vezninde) Kelāma yerli yerinde güzel ve uygun nizām-ı latif üzere te'lif ve tertib eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَتَّلَ الْكَلَامَ إِذَا أَحْسَنَ رَتَّلَ التَّرْتِيلُ Şārih der ki فُرَاقٌ تَرْتِيلٌ [tertilu Qur'an] bundan me'hūzdur ki Qur'an'ı dāne-dār ve rüşen ve te'ennī ve te'emmül ederek āheste āheste okumaktan 'ibārettir.

الرَّتْرُتْلُ [et-terettul] [tefa'ul] [tefa'ul] vezninde) Sözü 'acele söylemeyiip te'ennī ve tedebbür ederek söylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَرْتَلُ فِي الْكَلَامِ إِذَا تَرَسَّلَ

الرُّتَيْلَاءُ [er-ruteylā] (musaggar bünyesiyle ve medd ve kasr ile) Hevāmm ve haşerāt-ı arzdan bir cānverdir ki eşheri zübāb-ı kebīr şeklinde olup dā'imā çerāg etrafında tayerān eder, Türkīde kelebek ta'bir ederler. Ve bir nev'i olur ki siyāh olup alaca benleri olur ve bir nev'i olur ki sarı ve

hurde tüyleri olur. Cemī-i cinsi zehr-nāk olmakla les'i müverrim ve mülimdir. Bu cānver 'ankebūt cinsinden böy ta'bir etikleri cānverdir ki sarı ve siyāh kısmının zehri 'akreb kadar mü'essir ve ba'zen kattāl olur. Ve

رُتَيْلَاءٌ [ruteylā] Bir cins nebāt ismidir ki çiçeği susam çiçeğine şebīh olur; zikir olunan cānverin ve 'akrebin soktuğu yere müfiddir.

الرَّوَاتِلَةُ [er-rātile] Bodur adama denir.

الْأَرْتَلُ [el-ertel] [aħmer] [aħmer] vezninde) Talākatle tekellüm edemeyip tutkun tutkun söyleyen adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَرْتَلٌ أَيْ أَرْتُ

[ر ج ل]

الرُّجُلُ [er-recul] (rā'nın fethi ve cīm'in zammı ve tahfifen sükūnuyla) Ma'lūmdur ki nev-i insāndan ancak bülüg ve şebābiyyet kertesine varmış erkeğe denir, etfāl ve sıbyāna itlāk olunmaz, Fārisīde merdüm ve Türkīde er kişi ta'bir olunur, 'alā-kavlin tevellüd eylediği sā'atte رَجُلٌ [recul] itlāk olunur; musaggarında رُجَيْلٌ [ruceyl] denir ve رُوَيْجِلٌ [ruveycil] denir gayr-i kıyās üzere. Ve

رَجُلٌ [recul] Çok cimāc eden adama itlāk olunur; yukālu: هُوَ رَجُلٌ أَيْ كَثِيرُ الْجِمَاعِ Ve piyādeye denir, رَجُلٌ [rācil] ma'nāsına. Ve kāmil ve mürū'eti tām adama itlāk olunur; yukālu: هَذَا رَجُلٌ فِي الرِّجَالِ أَيْ كَامِلٌ Ve رَجُلٌ [recul] kelimesinin cem'i رَجَالٌ [ricāl] ve رَجَالَاتٌ [ricālāt] gelir rā'nın kesriyle ve رَجَلَةٌ [reclat] gelir rā'nın fethi ve cīm'in sükūnuyla ve رِجَالَةٌ [ricelet] gelir, عِنْبَةٌ [inebet] vezninde ve مَرْجَلٌ [mercel] gelir mīm'in ve cīm'in fethiyle ve أَرَجِلٌ [erācil] gelir, أَرَاذِلٌ [erāzil] vezninde ve

mü'ennesinde رَجَلَةٌ [reculet] denir hā'yla. Şārih der ki evvelā رَجَالَاتٌ [ricālāt] رَجَالٌ [ricāl]in cem'idir ki cem'ü'l-cem' olur, sāniyā mü'ennese رَجَلَةٌ [reculet] itlākı 'ale'l-itlāk değildir, belki evzā' ve atvārında ricāle şebih olan hatunla mukayyedir ki erkeksi kadın ta'bīr olunur; vākī'ā *Mufredāt-ı Rāğib*'da böylece mersümdür.

الترجل [et-tereccul] (تَعَجَّلَ [tefa'ul] vezninde) Hatun ba'zı evzā' ve atvārında erkeksi olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَرَجَّلَتْ تَرَجَّلَ الرَّجُلُ إِذَا صَارَتْ كَالرَّجُلِ Ve piyāde olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَرَجَّلَ الرَّجُلُ إِذَا رَكِبَ Ve çakmağı ayakların altına almak ma'nāsınadır, إِزْتَجَالَ [irticāl] māddesinde tafsil olunur; yukālu: تَرَجَّلَ الرَّجُلُ إِذَا وَضَعَهُ تَحْتَ رِجْلَيْهِ Ve güneş yükselip gündüz tamām rüşen olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَرَجَّلَ الرَّجُلُ إِذَا اذْتَمَعَ Mü'ellif bunu tekrār eylemiştir. Ve ipsiz ve kemendsiz ayakla kuyuya inmek ma'nāsınadır; yukālu: تَرَجَّلَ الْبَيْتُ وَفِي تَرَجَّلَ الرَّجُلُ إِذَا نَزَلَ يَغْنِي مَنْ غَيْرَ أَنْ يُدْلِي تَرَجَّلَ فَلَانَ إِذَا مَشَى رَاجِلًا

الرَّجُولِيَّةُ [er-rucliyet] ve

الرُّجْلَةُ [er-ruclat] ve

الرُّجْلِيَّةُ [er-rucliyet] (rā'ların zammıyla) ve

الرَّجُولِيَّةُ [er-recüliyyet] (rā'nın fethiyle) Masdarlardır ve bunlardan fi'l mutasarrıf olmaz, erlik ma'nāsına; yukālu: رَجُلٌ بَيْنَ الرَّجُولِيَّةِ وَالرُّجْلَةِ وَالرُّجْلِيَّةِ وَالرَّجُولِيَّةِ

الأرجل [el-ercel] (أَفْضَلَ [efdal] vezninde) Ziyādesiyle er demektir; yukālu: هُوَ أَرْجُلٌ الرَّجُلَيْنِ أَيْ أَشَدَّهُمَا

المزجل [el-murcil] (مُحْسِنٌ [muhsin] vez-

ninde) Dā'imā erkek doğurur olan hatuna denir; yukālu: اِمْرَأَةٌ مُزْجَلٌ أَيْ مُذَكَّرٌ

المزجل [el-mureccel] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Şol kumaşa denir ki onda ricāl süretleri nakş ve tasvīr olunmuş ola; yukālu: بُؤِدُ مُرْجَلٌ إِذَا كَانَ فِيهِ صُورَةُ الرَّجَالِ Şārih der ki mü'ellif bunu tekrār eylemiştir, zīrā karīben الْمَرْجَلُ الْمُعْلَمُ dediği bu olacaktır, lākin مُعْلَمٌ [mu'lem] zincefli sevb demek olmakla tekrār değildir, hattā zikri ātī "ر،ح،ل" māddesinde mü'ellif işrāb eylemiştir. Ve

مرجل [mureccel] Bir ayağından yüzülmüş ve soyulmuş olan tuluma denir. Ve hamr ile dolu tuluma denir. Ve yerde kanatlarının eser ve nişāneleri olan çekirgelere denir.

الرجل [er-ricl] (rā'nın kesriyle) Topuktan aşağı ayağa denir, قَدَمٌ [qadem] ma'nāsına, 'alā-kavlin uyluğun dibinden ki kalça başıdır, aşağı tabana varınca itlāk olunur; cem'i أَرْجُلٌ [ercul] gelir, أَفْلَسٌ [eflus] vezninde. Ve 'Arablar عَلَى رِجْلِ رَجُلٍ derler, bir emr-i 'azīm tahaddüs ve isābet eyledikte katā mütegayyir ve müte'essir olmayıp ona mukāvemete ibtidār eder diyecek yerde. Ve

رجل [ricl] Bir nesnenin bir bölümüne itlāk olunur; yukālu: هُوَ رِجْلٌ مِنْهُ أَيْ طَائِفَةٌ Ve tulunun yarısına kadar dolu şarāb ve zeyt makülesine itlāk olunur. Ve çekirke sürbesine denir; bunun lafzından müfredi yoktur, niteki عَانَةٌ [ānet] gibi ki hımār hergelesine denir ve حَيْطٌ [hayt] gibi ki devekuşu sürüsüne denir ve صَوَارٌ [şivār] gibi ki sığır sürüsüne denir; cem'i أَرْجَالٌ [ercāl] dir. Ve

رجل [ricl] Ayak donunun paçasına de-

nir. Ve bir nesnede olan hisse ve nasıbe itlāk olunur; yukālu: لَهُ رَجُلٌ فِيهِ أَيُّ سَهْمٍ Ve çok uyuyan uykucu adama itlāk olunur, نُؤُومٌ [ne'ūm] ma'nāsına. Ve yazısız sâde kâğıda denir. Ve fakr u fâka ve bü's ve şiddet ma'nāsına müsta'emeldir. Ve insân necisine denir, kâzûre ma'nāsına. Ve 'as-kere itlāk olunur. Ve sebk ve takaddüm ma'nāsına müsta'emeldir; tekûlu: الرَّجُلُ لِي [ercāl] Bu ma'nâlarda cem'i أَرْجَالٌ [ercāl] dir. Ve

رَجُلٌ [ricl] Bir adamın 'ahd ve zamânına itlāk olunur, hayâtı tasavvuruna mebnîdir; yukālu: كَانَ ذَلِكَ عَلَى رَجُلٍ فَلَانَايَ فِي حَيَاتِهِ وَعَلَى عَهْدِهِ

رَجُلُ الْغُرَابِ [riclu'l-gurāb] Bir nebâtıdır, غُرَابٌ [gurāb] maddesinde beyân olundu. Ve bir gûne bağa itlāk olunur ki onunla nâkanın memesini bend ederler, yavrusu emmesin için ve aslâ münhall olmaz.

رَجُلُ الْقُوَيْسِ [riclu'l-kaḡv] Yayın aşağı köşesine itlāk olunur; ve minhu yukālu: فَلَانَ لَا يَعْرِفُ يَدَ الْقُوَيْسِ مِنْ رَجُلِهَا أَيُّ سَيْتِهَا الْعُلْيَا مِنْ السُّفْلَى Ve

رَجُلُ الْبَحْرِ [riclu'l-baḡr] Denizin körfezine denir itlāk olunur خَلِيجُ الْبَحْرِ [ḡalīcu'l-baḡr] ma'nāsına. Ve

رَجُلُ السَّهْمِ [riclu's-sehm] Okun iki uçlarından her birine itlāk olunur. Ve

رَجُلُ الطَّائِرِ [riclu't-tā'ir] Deveye mahsûs bir gûne dağlağı ismidir. Ve

رَجُلُ الْجَرَادِ [riclu'l-cerād] Bakla-i Yemāniyye'ye şebîh bir nebâtıdır ki زَرْبٌ [zerneb] itlāk olunan nebât olacaktır, Türkîde çekirge ayağı ta'bîr olunur.

الرَّجُلُ [el-ercel] [ekmel] vezninde) Ziyâdesiyle er demektir; yukālu: هُوَ أَرْجُلٌ

الرَّجُلَيْنِ أَيُّ أَشَدُّهُمَا Ve ayağı büyük adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَرْجُلٌ أَيُّ عَظِيمِ الرَّجُلِ Ve bir ayağı böğrüne kadar sekil olan ata denir ki gayr-i matbû'dur, meger alnında dahi dirhem kadar beyâz ola; mü'ennesi رَجُلَاءُ [reclā']dır; yukālu: فَرَسٌ أَرْجُلٌ إِذَا كَانَ فِي إِحْدَى رِجْلَيْهِ بَيَاضٌ يَغْنِي إِلَى الْخَاصِرَةِ

الرَّجُلُ [er-recel] (fethateynle) Bir adam piyâde olmak ma'nāsınadır; yukālu: رَجُلٌ الرَّجُلُ رَجُلًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا لَمْ يَكُنْ لَهُ ظَهْرٌ يَرْكَبُهُ Ve dâbbenin bir ayağı böğrüne kadar sekil olmak ma'nāsınadır, niteki vasfı zikr olundu; yukālu: رَجَلَتْ الدَّابَّةُ إِذَا كَانَ بَيَاضٌ فِي إِحْدَى رِجْلَيْهِ يَغْنِي إِلَى الْخَاصِرَةِ Ve devenin yavrusunu her kaçan dilerse anası emsin diye anasıyla salıvermeğe denir, kezâlik oğlak ve kuzu makûlesinde dahi isti'mâl olunur. Ve zikr olunan yavruya da رَجَلٌ [recel] itlāk olunur, ke-mâ se-yuzkeru; ve tekûlu'l-'Arabu: إِرْتَجِلَ رَجْلَكَ إِذَا كَانَ بَيَاضٌ فِي إِحْدَى رِجْلَيْهِ يَغْنِي إِلَى الْخَاصِرَةِ Ve bu ma'nâda vasf olur, ke-mâ se-yuzkeru. Ve öylesi saç sâhibine de itlāk olunur. Ve yilkı ve hergele içre müseyyeben salıverilmiş ata denir. Ve o resme at sürüsünde dahi isti'mâl olunur; vasf bi'l-masdar olmakla ifrād ve cem'i müsâvîdir; yukālu: فَرَسٌ رَجُلٌ أَيُّ مُوسَلٍّ عَلَى الْخَيْلِ وَكَذَا خَيْلٌ بَاتَ الْحِصَانُ بِرَجْلِ الْخَيْلِ ve رَجُلٌ ve yukālu: بَاتَ الْحِصَانُ بِرَجْلِ الْخَيْلِ

الرَّوَجِلُ [er-rācil] ve

الرَّوَجِلُ [er-recul] [nedus] vezninde) ve

الرَّجُلُ [er-recil] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve **الرَّجِيلُ** [er-recīl] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve **الرَّجُلُ** [er-recl] (شَكْسٌ [şeks] vezninde) ve **الرَّجْلَانُ** [er-reclān] (سَحْبَانٌ [saḥbān] vezninde) Piyāde adama denir. رَجُلٌ [rācil] in cem'î رَجَالٌ [ricāl] gelir, قَائِمٌ [kā'im] ve قِيَامٌ [kiyām] gibi ve رَجَالَةٌ [reccālet] gelir rā'nın fethi ve cīm'in teşdidiyle ve رُجَالٌ [ruccāl] gelir, رُمَانٌ [rummān] vezninde ve رُجَالِيٌّ [rucālā] gelir rā'nın zammı ve cīm'in tahfifiyle ve رَجَالِيٌّ [recālā] gelir rā'nın fethiyle ve رَجُلِيٌّ [reclā] gelir, سَكْرَى [sekrā] vezninde. Bunun üçü de رَجْلَانُ [reclān] lafzının cem'idir. Ve رُجْلَانُ [ruclān] gelir rā'nın zammıyla, رَاكِبٌ [rākib] ve رُكْبَانٌ [rukbān] gibi ve رُجْلَةٌ [ruclet] gelir rā'nın zammıyla ve رِجْلَةٌ [riclet] gelir rā'nın kesriyle ve أَرْجَلَةٌ [ercilet] gelir, رَغِيفٌ [reġif] ve أَرْغِفَةٌ [erġifet] gibi ve أَرَاجِلُ [erācil] gelir.

الرَّجْلَةُ [er-reclat] (rā'nın fethiyle ve kesriyle) Pek yürümeğe denir; yukālu: مَا هَذِهِ الرَّجْلَةُ وَالرَّجْلَةُ أَي سِدَّةُ الْمَشْيِ Ve 'inde'l-baz rā'nın zammıyla yürütmekte dayanaklığa denir ki yürügenlik ta'bīr olunur; yukālu: هُوَ ذُو رُجْلَةٍ أَي قُوَّةٌ عَلَى الْمَشْيِ

الرَّجْلِي [er-reclā] (سَكْرَى [sekrā] vezninde ve medd ile de cā'izdir) Şol taşlığa denir ki be-gāyet sarp ve dürtüş olmakla davar işleyemediğinden nāçār inip piyādece meşy olunur ola, 'alā-kavlin çakır çukur olmayıp gerçi düzce ola, lākin sengistān ola; yukālu: حَرَّةٌ رَجُلِيٌّ وَرَجْلَاءٌ أَي خَشِينَةٌ يَتَرَجَّلُ فِيهَا أَوْ مُسْتَوِيَةٌ كَثِيرَةُ الْحَجَارَةِ

الرِّجَالُ [el-irticāl] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) تَرَجَّلٌ [tereccul] gibi çakmağı ayakları altına vaz' eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِتْرَجَلَ الرَّئِدُ إِذَا وَضَعَهُ تَحْتَ رِجْلَيْهِ

çakmağı ağaçtan ittihāz eylemeleriyle yukarıya geleni eliyle tutup aşağısını ayağı altına vaz' ederek çakarlar. Ve

إِرْتِجَالٌ [irticāl] Koyun makülesi hayvānın ayaklarını bağlamak, 'alā-kavlin ba'de'z-zebh ayaklarından asmak ma'nāsınadır; yukālu: إِتْرَجَلَ الشَّاةُ إِذَا عَقَلَهَا بِرِجْلَيْهَا أَوْ عَقَلَهَا بِرِجْلَيْهَا Ve sözü bi'l-bedāhe söylemek ma'nāsınadır ki fikr ve tertüb eylemek-sizin def'ti söylemekten 'ibārettir, öylesi adama hāzır-cevāb ta'bīr olunur, gūyā ki yerinden hareket yāhūd ku'ūd etmeksizin rācilen ya'nī kā'imen söylemiş olur, bilā-faysal demekten kināyedir; yukālu: إِتْرَجَلَ الْكَلَامُ إِذَا تَكَلَّمَ بِهِ مِنْ غَيْرِ أَنْ يُهَيِّئَهُ Ve bir adam hod-re'ylik edip bir kimse ile meşveretsiz ve istirşadsız 'amel eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِتْرَجَلَ بِرَأْيِهِ إِذَا انْفَرَدَ Ve at eşkin ile yorga beyninde nakıllamak ma'nāsınadır; yukālu: إِتْرَجَلَ الْفَرَسُ إِذَا رَاوَحَ بَيْنَ الْعُنُقِ وَالْهَمْلِجَةِ طَبِخَ الطَّعَامَ فِي الْمَرْجَلِ

الرَّجْلَةُ [er-ruclat] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Kuvvet-i meşy ma'nāsınadır ki zıkr olundu. Ve at kısmının bir ayağında böğrüne kadar şāmil sekile denir ki gayr-i makbūldür, niteki vasfları zıkr olundu; yukālu: بِالْفَرَسِ رُجْلَةٌ وَتَرَجِيلٌ أَي بَيَاضٌ فِي إِحْدَى رِجْلَيْهِ إِلَى الْخَاصِرَةِ

التَّرَجِيلُ [et-tercīl] (رُجْلَةٌ [ruclet] gibi ismdir; yukālu: بِهِ تَرَجِيلٌ أَي رُجْلَةٌ Ve saç ve sakal taramak ma'nāsınadır; tekūlu: رَجَلْتُ الشَّعْرَ إِذَا سَرَّخْتَهُ Ve takviiyet ma'nāsına müsta'meldir, gūyā ki ayaklandırmış olur; yukālu: إِذَا قَوَّاهُ

الرَّجُلُ [er-recl] (rā'nın fethi ve cīm'in

sükūnuyla) Hatun veledini başından ev-vel ayakları çıkar olduğu hâlde doğurmak ma'nāsınadır ki ters doğurmak ta'bir olunur; yukālu: رَجَلَتِ الْمَرْأَةُ وَلَدَهَا رَجْلًا مِنَ الْبَابِ Ve الْأَوَّلُ إِذَا وَضَعْتَهُ بِحَيْثُ خَرَجَتْ رَجْلَاهُ قَبْلَ رَأْسِهِ Ve رَجُلٌ [recl] شَكْسٌ [şeks] gibi vasf olur, ne kıvrıcık ve ne düz doğru olan saçta denir; fethateynle de lügattır ki zikr olundu, kemā se-yuzkeru. Ve

رَجْلٌ [recl] Yavruyu anasını dilediği vakte emsin diye berāberce salıvermek ma'nāsınadır; yukālu: رَجُلَ الْفَصِيلِ إِذَا أَرْسَلَهُ مَعَ أَبِيهِ Ve kuzu ve oğlak makūlesi anasını emmek ma'nāsınadır; yukālu: رَجُلٌ Ve الْبُهْمُ أُمَّهُ إِذَا رَضَعَهَا

رَجْلٌ [recl] Saçı ne kıvrıcık ve ne düz doğru olan adama denir; fethateynle de lügattır ki zikr olundu; cem'i أَرْجَالٌ [ercāl] ve رَجَالِي [recālā] gelir, سَكَارَى [sekārā] vezninde; yukālu: رَجُلٌ رَجُلٌ الشَّعْرِ وَرَجُلُهُ أَيُّ بَيْنَ الشُّبُوطَةِ وَالْجُعُودَةِ Ve

رَجْلٌ [recl] Aygır kısırağa aşmak ma'nāsınadır; yukālu: رَجُلَ الْفَعْلِ عَلَى الْفَرَسِ إِذَا نَزَاهُ

الرَّجِيلُ [er-recīl] [emīr] vezninde) رَجِيلٌ [rācil] gibi pek yürüyen adama denir, revende ma'nāsına; cem'i رَجَالِي [reclā] gelir, سَكَرَى [sekrā] vezninde ve رَجَالِي [recālā] gelir, سَكَارَى [sekārā] vezninde; yukālu: رَجُلٌ رَجِيلٌ Ve dayanıklı sulb ve metin adama denir; yukālu: هُوَ رَجِيلٌ أَيُّ صُلْبٌ Ve iki tarafı dahi ba'īd olan mekāna itlāk olunur ki meşy-i kesire muhtāc olur; yukālu: مَكَانٌ رَجِيلٌ أَيُّ بَعِيدُ الطَّرْفَيْنِ Burada ki pek çok binilmekle pūlād gibi metānet peydā edip her ne kadar it'āb olursa kat'ā terlemeye, Tatar atları gibi; yukālu: فَرَسٌ

رَجِيلٌ أَيُّ مَوْطُوءٌ رَكُوبٌ لَا يَغْرُقُ Ve bi'l-bedāhe söylenmiş söze denir; yukālu: كَلَامٌ رَجِيلٌ أَيُّ مُرْتَجِلٌ

رَجْلٌ [er-recil] [ketif] vezninde) رَجْلٌ [recl] ve رَجَلٌ [recel] gibi ne kıvrıcık ve ne doğru olan saçta denir; yukālu: شَعْرٌ رَجْلٌ Ve وَرَجْلٌ وَرَجْلٌ أَيُّ بَيْنَ الشُّبُوطَةِ وَالْجُعُودَةِ vech-i mezkūr üzere olan adama denir.

الْإِرْجَالُ [el-ircāl] (hemzenin kesriyle) Yavru dilediği vakte anasını emmek için bilece salıvermek ma'nāsınadır; yukālu: أَرْجَلٌ Ve bir adama bir nesne zımnında mühlet vermek yāhūd piyāde kılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَرْجَلُهُ إِذَا أَفْهَلَهُ أَوْ جَعَلَهُ رَاجِلًا

الْمُرْتَجِلُ [el-murtecil] (ism-i fā'il bünyesiyle) Şol adama denir ki çekirge sürüsüne uğradıkta birazını tutup kebāb eder ola; yukālu: رَجُلٌ مُرْتَجِلٌ إِذَا كَانَ يَقَعُّ بِرَجْلِ مَنْ جَرَادٍ Ve فَيشوي منها elleriyle ve ayaklarıyla tutan adama denir.

الرِّجْلَةُ [er-riclet] (rā'nın kesriyle) Yalnız bir çemen-zārda ve ağaçlıkta عَرْفَجٌ [arfec] dedikleri şecerin menbitine denir ki onda çok nābit olur. Ve kara taşlık tepeden düz ovaya akan su akıntısına denir; cem'i رَجَلٌ [ricel] gelir, عِنَبٌ [ineb] vezninde. Ve حُمُضٌ [hamḍ] ya'nī kuzukulağı dedikleri nebāttan bir güne nebāta denir. Ve semiz otuna denir, فَوْحٌ [ferfaḥ] ve بَقْلَةُ الْحَمَقَاءِ [baqlatu'l-ḥamkā] dahi denir pāygahta bitmekle hamākatte nisbet olunmuştur; ve minhu'l-meselu: "هُوَ أَحْمَقُ مِنْ رَجْلَةٍ" Bunda 'amme "أَحْمَقُ مِنْ رَجْلِهِ" derler zamir ile.

رَجْلَةُ التَّيْسِ [Ricletu't-Teys] (rā'nın kesriyle) Kūfe ile Şām beyninde bir mevzi'dir.

رَجْلَةُ أَحْجَارٍ [Ricletu Aḥcār] Şām'da bir mevzi'dir.

رَجُلْنَا بَقَرٍ [Ricletā Baqar] Ḥaznu Benī Yerbūc' esfelinde bir mevzi'dir.

ذُو الرِّجْلِ [Zu'r-Ricl] Loḡmān b. Tevbe nām şā'irin lakabıdır.

الرَّمْرَجِلُ [el-mircel] مَبْنِيٌّ [minber] vezninde) Tarağa denir; yukālu: رَجُلٌ شَعْرُهُ بِالْمِرْجَلِ أَيُّ المِشْطِ Ve taştan ve bakırdan masnūc büyük kazana denir. Ve bu müzekkerdir; yukālu: طَبَخَ الطَّعَامَ بِالْمِرْجَلِ وَهُوَ الْقِدْرُ مِنَ الْحِجَارَةِ وَالْحَاسِ كَرَفْسٍ [et-terācīl] (tā'nın fethiyle) كَرَفْسٍ [kerefs] dedikleri sebze ye denir.

الرَّمْرَجِلُ [el-mumercel] (ism-i mef'ul bünyesiyle) Şol sevb ve nihālî ve perde makülesine denir ki onda مِرْجَلٌ [mircel] ya'nî kazan süretleri nakş olunmuş ola; aç a'rābî takımı bu güne kazan ve çemçe tasvîr ederler; yukālu: ثَوْبٌ مُمْرَجَلٌ إِذَا كَانَتْ فِيهِ ضَوْزُ المَرَاجِلِ

رَجَالٌ [Reccāl] [şeddād] [şeddād] vezninde) İbn 'Unfuve'dir ki dergāh-ı Hazret-i risālet-penāhīye Benū Ḥanīfe ile bilece vüfud eyledi, ba'dehu mürtedd olup Müseylime nām kezzāba ittibāc eylemekle melhame-i Yemāme'de Zeyd b. Ḥattāb'ın delālet-i şemşīriyle vāsıl-ı ser-i menzil-i sa'ir oldu. Bunu ḥā-yı mühmele ile resm edenler vehm eylemiştir. Ve Reccāl b. Hind şā'irdir.

رَجَالٌ [Ricāl] [kitāb] vezninde) Esāmīdendir: Ebu'r-Ricāl Sālim b. 'Aṭā tābīc muhaddistir, vālidesi 'Amre'den rivāyet-i hadīs eyledi. Ve 'Ubeyd b. Ricāl şeyh-i Ṭāberānī'dir.

الرُّجَيْلَاءُ [er-ruceylā] (musaggar bünyesiyle) غَمَيْصَاءُ [gumeyšā] vezninde) Koyunların ve keçilerin peyderpey ya'nî tabaka tabaka doğurmalarına ıtlāk olunur; tekūlu'l-

'Arab izā veledeti'l-ganemu ba'zuhā ba'de ba'zin: وَلَدْتُهَا الرُّجَيْلَاءُ Ve رُجَيْلَاءُ [ruceylā] رَجَلِيُونَ [recliyūn] ma'nāsındır, ke-mā se-yuzkeru.

الرَّاجِلَةُ [er-rācilet] Şol büyük koça denir ki çoban ona ba'zı esbābını tahmîl eder.

الرَّمْرَجِلُ [el-mercel] مَقْعَدٌ [maḡ'ad] vezninde) ve

الرَّمْرَجِلُ [el-mircel] مَبْنِيٌّ [minber] vezninde) Bir çeşit yemenī ismidir.

الرُّجَيْيُونَ [er-Recliyūn] عَرَبِيُّونَ [arabiyyūn] vezninde) رُجَيْلَاءُ [Ruceylā] gibi selefte bir cemā'attir ki āhū gibi yüğrük ve revende olmalarıyla attan ziyāde seğirtirler idi. Ve onlar Suleyk el-Mekānib ve Munteşir b. Vehb el-Bāhili ve Evfā b. Maṭar el-Māzinī nām eşhās idi. Müfredinde رَجَلِيٌّ [Recliy] denir ki be-gāyet yüğrük demektir.

رِجْلٌ [Ricl] ve

رِجْلَةٌ [Riclet] (rā'ların kesriyle) Esāmīdendir:

رِجْلَاءُ [Reclā] حَمْرَاءُ [ḡamrā] vezninde) Benū Sa'īd b. Ḳurṭ yurdunda bir su adıdır.

رِجْلٌ [Ricel] عِنَبٌ [ineb] vezninde) Yemāme'de bir mevzi'dir.

الرَّاجِلُ [er-rācil] Piyādeye denir ki zikr olundu. Ve şol nākaya denir ki memesi bağılı olmayıp yavrusu dilediği vakte emer ola; yukālu: نَاقَةٌ رَاجِلٌ عَلَى وَلَدِهَا أَيُّ لَيْسَتْ بِمَضْرُورَةٍ

ذُو الرُّجَيْلَةِ [Zu'r-Ruceylet] جُهَيْنَةُ [cuheyne] vezninde) Üç kimsenin lakabıdır ki 'Āmir b. Mālik et-Tağlebî ve Ka'b b. 'Āmir en-Nehdî ve 'Amir b. Zeyd b. Menāt'tır.

الرَّارَاجِلُ [el-erācīl] Avcılara denir, gūyā ki هُمُ الرَّارَاجِلُ [ercilet]in cem'idir; yukālu: هُمُ الرَّارَاجِلُ

أَيِّ صَيَّادُونَ

[رح ل]

الرَّحْلُ [er-raḥl] (rā'nın fethi ve ḥā-yı müh-melenin sükünuyla) ve

الرَّاحُولُ [er-rāḥūl] Hāssaten deve kısmının semerine ve pālānına denir; cem'i أرْحُلٌ [erḥul]dür, فَلَسٌ [fels] ve أَفْلُسٌ [eflus] gibi ve رِحَالٌ [riḥāl]dir rā'nın kesriyle; yukālu: Ve شَدَّ الرَّحْلَ وَالرَّاحُولَ عَلَى الْبَعِيرِ أَيَّ مَرْكَبُهُ عَلَيْهِ

رَحْلٌ [raḥl] İnsanın mesken ve me>vāsına itlāk olunur; yukālu: هَذَا رَحْلٌ فَلَانَ أَيَّ مَسْكَنُهُ Ve bir adamın müstashabı olan esbāb ve esāsa itlāk olunur ki uruba ve sipāhīlik ta'bīr olunur; yukālu: أَلْقَى رَحْلَهُ عَلَى الْبَعِيرِ وَهُوَ مَا يَسْتَضْحِبُهُ مِنَ الْأَثَاتِ

الرِّحَالَةُ [er-riḥālet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Atın eyerine denir; yukālu: شَدَّ الرِّحَالَةَ عَلَى الْفَرَسِ أَيَّ السَّرْحِ Ve 'inde'l-ba'z kaltaksız olan eyere denir ki sādece gönden olur, 'Arablar bu resme eyeri koşu vaktinde kullanırlar. Ve

رِحَالَةٌ [Riḥālet] 'Āmir b. Ṭufeyl'in feresi ismidir. Ve mükerreren رِحَالَهُ رِحَالَهُ koyunu sağlamak için çağırarak asvāttandır.

ذُو الرِّحَالَةِ [Zu'r-Riḥālet] Mu'āviye b. Ka'b b. Mu'āviye'nin lakabıdır.

الرَّحْلُ [er-raḥl] (نَحْلٌ [naḥl] vezninde) Devenin sırtına pālān vurmak ma'nāsınadır; yukālu: رَحَلَ الْبَعِيرَ رَحْلًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا حَطَّ Ve عَلَيْهِ الرَّحْلُ

رَحْلٌ [raḥl] ve

رَحِيلٌ [reḥīl] Bir menzilden menzil-i āhere göçmek ma'nāsınadır; yukālu: رَحَلَ عَنِ الْمَكَانِ رَحْلًا وَرَحِيلًا إِذَا انْتَقَلَ Ve bir kimse üzere kılıçla havāle olmak ma'nāsına müsta'meldir, gūyā ki kılıcı onun üzerine pālān gibi ilkā eder; yukālu: رَحَلَ فَلَانًا بِسَيْفِهِ

إِذَا عَلَاهُ

الْإِرْتِحَالُ [el-irṭihāl] [إِفْتِعَالٌ] [ifti'āl] vezninde) Bu dahi deveye pālān vurmak ma'nāsınadır; yukālu: إِرْتَحَلَ الْبَعِيرَ بِمَعْنَى رَحَلَهُ Ve deve aslā durmayıp yel gibi eşip gitmek ma'nāsınadır; yukālu: إِرْتَحَلَ الْقَوْمُ عَنِ الْمَكَانِ إِذَا انْتَقَلُوا Ve göçmek ma'nāsınadır; yukālu: إِرْتَحَلَ الْقَوْمُ عَنِ الْمَكَانِ إِذَا انْتَقَلُوا

الْمَرْحُولُ [el-merḥūl] ve

الرَّحِيلُ [er-reḥīl] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) Pālān vurulmuş deveye denir. Ve

رَحِيلٌ [reḥīl] Yürümeğin bābında kavī ve tüvānā olan erkek deveye denir; yukālu: جَمَلَ رَحِيلٌ أَيَّ قَوِيٌّ عَلَى السَّيْرِ Ve irṭihālden ismidir, göç ma'nāsınadır; yukālu: عَدَا يَوْمَ الرَّحِيلِ وَهُوَ اسْمُ ارْتِحَالِ الْقَوْمِ beyninde bir menzil adıdır.

الرِّحْلَةُ [er-riḥlet] (rā'nın kesriyle) Binā-i nev'dir, deveye pālān vurmak hey'etine denir ki ondan pālān vuruş ile ta'bīr olunur; yukālu: Ve إِنَّهُ لِحَسَنُ الرِّحْلَةِ أَيَّ الرُّحْلِ لِلْإِبِلِ

رِحْلَةٌ [riḥlet] (rā'nın kesri ve zammıyla) Yürümeğin hususunda olan dayanıklığa itlāk olunur; yukālu: بَعِيرٌ ذُو رِحْلَةٍ وَذُو رُحْلَةٍ أَيَّ قَوِيٌّ عَلَى السَّيْرِ

رُحْلَةٌ [ruḥlet] (rā'nın zammı ve kesriyle) [irṭihāl]den ismidir, göçme ma'nāsınadır; tekülü: قَرَبْتُ رِحْلَتَنَا وَرُحْلَتَنَا أَيَّ اِرْتِحَالْنَا Ve 'inde'l-ba'z rā'nın kesriyle ismidir ve zammıyla kask ve teveccüh ve irṭihāl olunan semt ve maksada denir; yukālu: عَدَا يَوْمَ الرِّحْلَةِ أَيَّ الإِرْتِحَالِ وَمَكَّةُ رُحْلَتِي Burada mü'ellifin [irṭihāl] ile tefsiri tefhīm içindir, yoksa ma'nā-yı masdarī değildir. Ve

رُحْلَةٌ [ruḥlet] (rā'nın zammıyla) Bir def'a

olan sefere denir; yukālu: يَشْتَكِي مِنْ رُحْلَةٍ أَيْ سَفْرَةَ وَاحِدَةً

الرَّحَالُ [er-rahhāl] [şeddād] [şeddād] vezninde) Deveye yakışıklı pālān vurmak husüsünde ‘arîf ve mâhir olan adama denir.

الرَّحْلَةُ [el-murahhalet] (مُعْظَمَةٌ) [mu‘azzamet] vezninde) Pālānlı develere denir; yukālu: إِبِلٌ مُرْحَلَةٌ إِذَا كَانَتْ عَلَيْهَا رِحَالُهَا Ve sırtlarından pālānları alınmış çıplak develere denmekle zıdd olur; bunda bināsi izāle içindir; yukālu: إِبِلٌ مُرْحَلَةٌ إِذَا كَانَتْ قَدْ وُضِعَتْ عَنْهَا الرِّحَالُ

الرَّحُولُ [er-rehūl] [şabūr] [şabūr] vezninde) ve

الرَّحُولَةُ [er-rehūlet] [‘acūlet] [‘acūlet] vezninde) ve

الرَّاحِلَةُ [er-rāhilet] Pālāna yarayan ya‘nī üzerine yük tahmiline yarar olan deveye denir ki tüvānā ve münkād olur. Mü‘ellif ibil yāhūd nākaya vasf olmak münfehim olur. Şārihin beyānına göre müzekker ve mü‘ennese sālîh müfredidir. Müzekker husüsünde hā’ mübālaga içindir, hattā رَاحِلَةٌ [rāhilet]in cem‘i رَوَاحِلٌ [revāhil] dir. Ve *Miṣbāh*’ın beyānına göre bazıları nākaya tahsīs eylemiştir. Bu cihetle mü‘ellifin murādı bu olmak gālibdir, pes pālān vurmağa salāhiyyeti olan haml ve rükūba sālîh olmakla yük devesi ve binit devesi demek olur. Ve *Nihāye*’de الرَّاحِلَةُ مِنَ البَعِيرِ القَوِي عَلَى الأَسْفَارِ والأَحْمَالِ وَالدُّكْرِ وَالأُنْثَى فِيهِ سَوَاءٌ وَالأَهَاءِ فِيهِ لِلْمَبَالِغَةِ makla kavlı mezkūru mü‘eyyiddir.

الرِّحَالُ [el-irhāl] (hemzenin kesriyle) Deveyi ta‘limle رَاحِلَةٌ [rāhilet] kılmak ma‘nāsınadır; yukālu: أَرْحَلَ الإِبِلَ أَوْ النَّاقَةَ إِذَا رَاضَهَا فَصَارَتْ رَاحِلَةً

çok olmak ma‘nāsınadır; yukālu: أَرْحَلَ الرُّجُلَ إِذَا كَثُرَتْ رَوَاحِلُهُ Ve deve za‘f ve zebūnluktan sonra arkalanıp kuvvet ve metānet bulmak ma‘nāsınadır; yukālu: أَرْحَلَ البَعِيرَ إِذَا قَوِيَ ظَهْرُهُ Kezālik deve arıkladıktan sonra semirip tüvānā olmakla göçe yarar olmak ma‘nāsınadır; yukālu: أَرْحَلْتُ الإِبِلَ إِذَا سَمِنَتْ Ve bir adama rāhile vermek ma‘nāsınadır; yukālu: أَرْحَلُ فَلَانًا إِذَا أَعْطَاهُ رَاحِلَةً

الرَّمْرَحُلُ [el-murahhal] (مُعْظَمٌ) [mu‘azzam] vezninde) Şol kumaşa ve nihālīye denir ki onda pālān süretleri menkūş ola; yukālu: بُرِدٌ مَرْحَلٌ إِذَا كَانَتْ فِيهِ تَصَاوِيرُ رِحَالٍ Cevheri’nin bunu حَزٌّ [hazz] dedikleri su koyunu tiftiğinden mensūc olup مُعْلَمٌ [mu‘lem] ya‘nī zincefli olan sūf izār ile tefsiri ceyyid ve muvāfık değildir, zīrā o cim‘le مَرَجَلٌ [murrecel] kelimesinin tefsiridir. Kāle’ş-şārihi fi’n-*Nihāye* ve minhu’l-hadīsu: ”إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ خَرَجَ ذَاتَ عَدَاةٍ وَعَلَيْهِ مِرْطٌ مَرْحَلٌ“ قَالَ المَرْحَلُ الَّذِي قَدْ نَفَسَ فِيهِ تَصَاوِيرُ الرِّحَالِ

الرَّمْرَحُلُ [el-mirhal] (مِثْبَرٌ) [minber] vezninde) Kavī ve tüvānā erkek deveye denir.

الرَّحْلَاءُ [er-rahlā’] (حَمْرَاءٌ) [hamrā’] vezninde) Şol siyāh koyuna denir ki sırtı ak ola yāhūd ‘ale’l-‘aks ola; yukālu: شَاةٌ رَحْلَاءٌ أَيْ سَوْدَاءٌ وَظَهْرُهَا أَيْبُضٌ أَوْ عَكْسُهُ

الأَرْحَلُ [el-erhal] (أَحْمَرٌ) [ahmer] vezninde) Yalnızca sırtı ak olan yağız ata denir; yukālu: فَرَسٌ أَرْحَلٌ أَيْ أَسْوَدٌ أَيْبُضَ الظَّهْرِ فَقَطْ

التَّرْحُلُ [et-terahhul] (تَفَاعُلٌ) [tefa‘ul] vezninde) Bir adama bir emr-i mekrūh tahmīl eylemek ma‘nāsına müsta‘meldir; yukālu: تَرَحَّلَ إِذَا رَكِبَهُ بِمَكْرُوهٍ تَرَحَّلَ القَوْمُ إِذَا انْتَقَلُوا

رَاحِلٌ [Rāhīl] Yūsuf peygamber ‘alā-nebiyyinā ve ‘aleyhi’s-selām hazretlerinin

vālideleri ismidir.

رِحْلَةٌ [Rihlet] (rā'nın kesriyle) Bir yastım dağın adıdır.

التَّرْحِيلُ [et-terhīl] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Göçürmek ma'nāsınadır; tekūlu: رَحَلْتُهُ أَي رَحَلْتُهُ أَي تَرَحَّيْتُهُ Ve تَرَحَّيْتُهُ [terhīl] isim olarak isti'māl olunur, ba'zı devenin küreklerinde olan kırılığa 'alā-kavlin kızılığa denir; yukālu: بِهِ تَرَحَّيْتُ وَهُوَ شُهْبَةٌ أَوْ حُمْرَةٌ عَلَى الْكَنْتَيْنِ

الرَّاحِلُ [er-rāhil] Bir mahalden göçegen adama denir; cem'i رُحُلٌ [ruḥḥal]dir, رُكَّعٌ [rukka'c] vezninde.

الْمَرْحَلَةُ [el-merḥalet] (مَرْبَلَةٌ [mezbelet] vezninde) مَرَّاحِلٌ [merāhil] kelimesinin müfredidir ki bir konak mesāfeye denir; yukālu: بَيْنَهُمَا مَرْحَلَةٌ وَهِيَ الْمَسَافَةُ الَّتِي يُعْطِيهَا الْمَسَافِرُ فِي نَحْوِ يَوْمٍ

الْمُرَاخَلَةُ [el-murāḥalet] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Bir adamın göçmesi husūsunda yardım eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَاخَلَهُ إِذَا عَاوَنَهُ عَلَى رِخَالِيهِ

الْإِسْتِرْحَالُ [el-istirhāl] Bir kimseden kendiye mu'āvin ve refik olmak için bilece göçmesini istemek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَرَحَلَهُ إِذَا سَأَلَهُ أَنْ يَرْحَلَ لَهُ رَاخِلَةً [rāhilet] vermesini istemek ma'nāları dahi muhtemeldir.

الرِّحَالُ [er-Rihāl] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Hīre nām vilāyette nesc olunmuş kalıçelere denir.

أَبُو الرَّحَالِ [Ebu'r-Raḥḥāl] (شَدَادٌ [šeddād] vezninde) Hālid b. Muḥammed et-Tābi' ve Ebu'r-Raḥḥāl, 'Uḳbe b. 'Ubeyd eṭ-Ṭā'ī ve Raḥḥāl b. el-Munzir ve 'Amr b. er-Raḥḥāl ve 'Alī b. Muḥammed b. Raḥḥāl muhaddislerdir. Ve Raḥḥāl b. 'Azre

şā'irdir.

الْمُسْتَرْحِلَةُ [el-musterḥilet] (ism-i fā'il būnyesiyle) Soyu pāk nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ مُسْتَرْحِلَةٌ أَي نَجِيْبَةٌ

الرَّاحُولَاتُ [er-rāhūlāt] Ferezdağ nām şā'irin beytinde vākī' olmuştur, murād alaca ve münakkaş pālānlardır. Beyt-i merkūmdan murādı işbu: "عَلَيْهِنَّ رَاخُولَاتٌ كُلُّ قَطِيْفَةٍ | | مِنْ رَاخُولٍ أَوْ مِنْ قَيْصِرَانَ عِلَامَهَا" beytidir. Pes müfredi رَاخُولٌ [rāhūl]dur ki zikr olundu. Ve قَيْصِرَانَ [qayşarān] bir güne alaca kumaş ismidir.

[ر خ ل]

الرِّخْلُ [er-riḥl] (rā'nın kesri ve ḥā-yı mu'cemenin sükūnuyla) ve

الرِّخْلَةُ [er-riḥlet] (hā'yla) ve

الرِّخْلُ [er-reḥil] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Hāssatan dişi kuzuya denir; cem'i أَرْحُلٌ [erḥul] ve رِخَالٌ [riḥāl] gelir rā'nın kesri ve zammıyla ve رِخْلَانٌ [riḥlān] gelir rā'nın kesriyle ve رَاخِلَةٌ [raḥlet] gelir rā'nın fetihiyle ve رِخَالَةٌ [riḥalet] gelir, عِنْبَةٌ [inebet] vezninde.

رُحَيْلٌ [Ruḥayl] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Benū Ca'fer b. Kilāb'a mahsūs bir feres ismidir.

بَنُو رُحَيْلَةَ [Benū Ruḥaylet] (جُهَيْنَةٌ [cuheyne] vezninde) Bir batndır.

الرِّخْلَةُ [er-Rihlet] (rā'nın kesriyle) Şālih b. Mubārek nām muhaddisin ceddidir.

[ر د خ ل]

الْإِرْدَاخُلُ [el-irdaḥl] (قِرْطَابٌ [qirṭab] vezninde) Etine dolu semiz adama denir. Mü'ellif bunu hemze faslında dahi zikr eyledi, hemzesinin asālet ve ziyādesi bābında olan ihtilāfa binā'en.

[ر د ع ل]

الرِّذْغَلُ [er-ridaʕl] (dāl ve ʕayn-ı mühmele-teyn ile رَبِحَلُّ [riḃahl] vezninde) Cura ve hurde yapılı evlâda denir; yukâlu: لَهُ رِدْغَلٌ كَثِيرٌ وَهُوَ صِغَارُ الْأَوْلَادِ

[ر ذ ل]

الرِّذْلُ [er-rezl] (râ'nın fethi ve zâl'in sükunuyla) ve

الرِّذَالُ [er-ruzāl] (غُرَابٌ [gürāb] vezninde) ve

الرِّذِيلُ [er-rezīl] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

الرِّزْدَالُ [el-erzel] (أَجْهَلٌ [echel] vezninde) Dün ve hasīs ve fūrū-māye kimseye denir, ʕalā-kavlin her şey'in kötüsüne ve kemterine denir, رَدِيٌّ [redīʕ] maʕnāsına. Üçünün cemʕi أُرْدَالٌ [erzāl] ve رُذُولٌ [ruzūl] gelir rānının zammıyla ve رُذَلَاءٌ [ruzelāʕ] gelir, جُهَلَاءٌ [cuhelāʕ] vezninde ve رُذَالٌ [ruzāl] gelir ki bu iki رِذِيلٌ [rezīl]in cemʕidir ve أُرْذُلُونَ [erzelūn] gelir.

Mütercim der ki الآية ﴿إِلَّا الَّذِينَ هُمْ أَرَادُوا﴾ kerīmesinde Beyḏāvī dedi ki أَرَادُوا [erāzil] أُرْذُلٌ [erzel] kelimesinin cemʕidir ve أُرْذُلٌ [erzel] أَحْمَرٌ [aḥmer] gibi sıfat olmakla kıyās olan cemʕi رُذُلٌ [ruzl] olmaktır rā'nın zammıyla, lākin bi'l-galebe ism menzilinde olmakla ism gibi أَفَاعِلٌ [efāʕil] üzere cemʕlendi, hattā bu cihetle mevsūfu dahi hazf olundu, lākin sāhib-i *Miṣbāh*'ın beyānına göre أَرَادُوا [erāzil] أُرْذُلٌ [erzel] in cemʕidir ki o رِذْلٌ [rezl] kelimesinin cemʕidir ki كَلْبٌ [kelb] ve أَكْلُبٌ [eklub] ve أَكَالِبٌ [ekālib] gibi, pes أَرَادُوا [erāzil] cemʕü'l-cemʕ olur.

الرِّزَالَةُ [er-rezālet] (جَهَالَةٌ [cehālet] vezninde) ve

الرِّزْوَالَةُ [er-ruzūlet] (عُمُومَةٌ [ʕumūmet] vezninde) Rezīl olmak maʕnāsınadır; yukâlu:

رَذَلَ الرَّجُلُ أَوْ الشَّيْءُ وَرَذَلَ رَذَالَةً وَرَذُولَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ وَالرَّبَاعِ إِذَا كَانَ رَذِيلاً

الرِّزْلُ [er-rezl] (عَزْلٌ [ʕazl] vezninde) Rezīl kılmak maʕnāsına; yukâlu: رَذَلَهُ رِذْلًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا جَعَلَهُ رَذِيلاً

الرِّزَالُ [el-irzāl] (hemzenin kesriyle) Bu dahi Rezīl eylemek maʕnāsınadır; yukâlu: أُرْذَلُهُ بِمَعْنَى رَذَلَهُ Ve bir adamın ashāb ve yārān ve hem-demleri bi'z-zāt rezīl kim-seler olmak maʕnāsınadır; yukâlu: أُرْذَلَ الرَّجُلُ إِذَا صَارَ أَصْحَابُهُ رُذَلَاءً

الرِّزَالُ [er-ruzāl] ve

الرِّزَالَةُ [er-ruzālet] (rā'ların zammıyla) Her nesnenin iyisi seçilip üğürtlendikten sonra geri kalan kötüsüne ve kemterine denir; yukâlu: هَذَا مِنْ رُذَالِ الثَّمَرِ وَرُذَالَتِهِ وَهِيَ مَا انْتَبَقِيَ جَيْدُهُ

الرِّزِيلَةُ [er-rezīlet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Haslet-i redīʕe ve şīme-i deniyye maʕnāsınadır, fazīlet mukābilidir; yukâlu: بِهِ رِذِيلَةٌ ضِدُّ فَضِيلَةٍ

الرِّزْوَالُ [el-istirzāl] Bir nesneyi nāhoş görüp kemter ve rezīl ʕadd eylemek maʕnāsınadır; yukâlu: إِسْتَرِزَالُهُ ضِدُّ اسْتِحْجَادِهِ

رُذَالَى الْعُمُرِ [ruzāla'l-ʕumur] (حُبَارَى [ḥubārā] vezninde) ve

أُرْذُلُ الْعُمُرِ [erzelu'l-ʕumur] (أَكْمَلٌ [ekmel] vezninde) أَسْوَأُ الْعُمُرِ [esve'u'l-ʕumur] maʕnāsınadır ki fertüt ve maʕtūh olup dimāğına yübüset-i tāmme ve kuvā ve müdrikesine vehn ve hael tāri olmakla sūʕ-i fehmi ve nisyān müstevli olur, bi-ʕaynihi etfāl sīretine müntakil olur; yukâlu: رُدُّ إِلَى رُذَالَى الْعُمُرِ وَأُرْذَلَهُ أَيُّ أَسْوَأِهِ وَهُوَ وَرُذَالَى الْهَرَمِ وَالْحَرْفُ رُذَالَى، كَحُبَارَى وَأُرْذُلُ الْعُمُرِ أَسْوَأُهُ kavli رُذَالَى الْعُمُرِ takdīrindedir ki bu iktifāʕ

‘inde’n-nühāt cā’izdir. Pes حُبَارَى [ḥubārā] gibi bunun da elifi te’nīs-i gayr-i hissī olur.

[ر س ل]

الرَّسَلُ [er-resel] (fethateynle) Her nesneden bir bölüğe ve bir sürbeye denir; cem‘i أَرْسَالٌ [ersāl]dir; yukālu: رَسَلٌ مِنْهُ أَيُّ قَطِيعَةً مِنْهُ Ve develere, ‘alā-kavlin deveden ve koyun ve keçi kısmından bir sürüye denir; yukālu: جَاءَ بِالرَّسَلِ أَيِ الْإِبِلِ وَالْقَطِيعِ مِنْهَا وَمِنْ الْعَنَمِ Ve

رَسَلٌ [resel] ve

رَسَالَةٌ [resālet] (seḥābet) vezninde) Masdar olur, deve su gibi hevār ve mülāyim yürür olmak ma’nāsınadır; yukālu: رَسَلُ الْبَعِيرِ رَسَلًا وَرَسَالَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ رَسَلًا Ve saç kıvrık olmayıp sarkık olmak ma’nāsınadır; yukālu: رَسَلُ الشَّعْرِ رَسَلًا وَرَسَالَةً إِذَا كَانَ رَسَلًا

الرِّسْلُ [er-risl] ve

الرِّسْلَةُ [er-rislet] (rā’ların kesriyle) Rıfk ve te’ennī ve تُؤَدَّةٌ [tu’edet] ma’nāsına müsta‘meldir ki bir işte zor ve ‘unf ve ‘acele etmeyip mülāyemet ve sühület ve te’ennī vechiyle tutmaktan ‘ibārettir, ve minhu yukālu: أَخَذَ فِيهِ عَلَى رِسْلِهِ وَرِسْلَتِهِ أَيُّ عَلَى عَلَى رِسْلِكَ وَعَلَى رِسْلَتِكَ ve yukālu: وَالرُّفْقُ وَالرُّؤْدَةُ أَيُّ Ya‘nī “Rıfk ve mülāyemetle tut, te’ennī kıl.” Burada عَلَى harfi mukadder fi’l-i emr-i münāsibe müte’alliktir. Ve

رِسْلٌ [risl] Çok süte itlāk olunur, mütetābi’an idrānı münāsebetiyle; yukālu: مَا بِالرَّسَالَةِ رِسْلٌ أَيُّ اللَّبْرِ مَا كَانَ Burada مَا kelimesi mübālagayı mutazammındır, kezālik zamāniyyeye dahi haml olunmak mümkindir ki müde’ tūbiyye sebkinde olur. Ve atın kolunun ucuna itlāk olunur; yukālu: صَرَبَ رِسْلُ الْفَرَسِ أَيُّ طَرَفَ عَضُدِهِ

التَّرْسُلُ [et-teressul] (tefūl) [tefa‘ul] vezninde) Bir işi ‘unf ve ‘acele ile tutmayıp rıfk ve sühület ve te’enniyle āheste āheste tutmak ma’nāsınadır; ve minhu yukālu: تَرَسَّلَ فِي قِرَاءَتِهِ إِذَا اتَّخَذَ وَتَرَفَّقَ وَتَمَهَّلَ

الْإِرْسَالُ [el-irsāl] (hemzenin kesriyle) Bir adamın mevāşisi sütlü olduğundan süttü çok olmak ma’nāsınadır; yukālu: أَرْسَلَ الْقَوْمُ إِذَا كَثُرَ رِسْلُهُمْ Ve deve ve koyun ve keçi sürüleri sāhibi olmak ma’nāsınadır; yukālu: أَرْسَلَ الْقَوْمُ إِذَا صَارُوا ذَوِي أَرْسَالٍ أَيُّ قَطَائِعِ Ve bir adamı bir kimse üzere teslītle havāle kılmak ma’nāsınadır; yukālu: إِذَا أَرْسَلَهُ عَلَيْهِ إِذَا أَطْلَقَهُ Ve tahliye ve tesyīb edip salıvermek ma’nāsınadır; yukālu: إِذَا أَطْلَقَهُ أَهْمَلَهُ إِذَا أَهْمَلَهُ Ve göndermek ve yollamak ma’nāsınadır; yukālu: أَرْسَلَهُ إِلَيْهِ إِذَا وَجَّهَهُ إِلَيْهِ

التَّرْسِيلُ [et-tersil] (tefīl) vezninde) Bu dahi mevāşisi sütlü olmakla süttü firāvān olmak ma’nāsınadır; yukālu: رَسَلَ الْقَوْمُ إِذَا كَثُرَ رِسْلُهُمْ Ve

تَرْسِيلٌ [tersil] Tertil ma’nāsınadır ki Qur’ān-ı mübīnī ‘acele etmeyip rıfk ve sükūnet ve te’ennī ve tedebbür cihetiyle kırā’at eylemekten ‘ibārettir; yukālu: رَسَلَ قِرَاءَتَهُ إِذَا رَتَّلَ رَسَلْتُ فَضْلَانِي إِذَا سَقَيْتَهَا الرِّسْلُ

الرَّسْلُ [er-resl] (nesl) [nesl] vezninde) Sühület ve mülāyemet vechiyle olan yürüyüşe denir; yukālu: سَيَّرَ رَسْلٌ أَيُّ سَهْلٌ Ve mülāyemetle āb-ı revān gibi latif ve hemvār yürüten deveye denir; mü’ennesi بَعِيرٌ رَسْلٌ وَنَاقَةٌ رَسْلَةٌ أَيُّ رَسْلَةٌ [reslet]tir; yukālu: Ve kıvrık olmayıp sarkık olan **السَّهْلُ السَّيِّرُ** Ve **شَعْرٌ رَسْلٌ أَيُّ مُسْتَرْسَلٌ** saçaya denir; yukālu:

الرِّسَالَةُ [er-reslet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Kesel ve fütür ma'nāsındır; yukālu: بِه رِسَالَةٌ أَي كَسَلٌ

الرِّسَالَةُ [el-mirsāl] (مِحْرَابٌ [mihrāb] vezninde) Pek latīf ve mülāyim yürüyüşlü nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ مِرْسَالٌ أَي سَهْلَةٌ السَّيْرِ Cem'i مَرَايِسَالٌ [merāsīl]dir. Ve 'Arabın مِرْسَالًا لَا يَكُونُ الْفَتَى مِرْسَالًا kavlerinde vākī' مِرْسَالٌ [mirsāl] kelimesi اِرْسَالٌ [irsāl]den mübālagadır. Ve bu bāb-ı kināyedendir, ma'nāsı murāddır ki zātında fütüvvet ve mürüvvet cevheri merküz olan adam lokmayı yalnızca kendi boğazına salıvermez ya'nī mihmānsız aslā ta'ām tenāvül eylemez demekten kināyedir. Ve ba'zılar dedi ki murād bir ağaçlık ve ormanlık mahalden giderken önüne gelen şāhları eliyle yol açmak için elbette tutup bertaraf eylemek şān-ı fütüvvetten olmakla mürü'et sāhibi adam o şāhları refikine dokunup ızrār eylemesin diye ellerinden salıvermez demektir ki sāhib-i fütüvvet olan hemişe hemrāh ve hem-demine īsāl-i menfa'at ve def'-i mazarrat eylemekle muttasıf olur demekten kināyedir. Ve

مِرْسَالٌ [mirsāl] Küçük oka itlāk olunur; yukālu: سَهْمٌ مِرْسَالٌ أَي صَغِيرٌ

الرِّسَالَةُ [er-risālet] (rā'nın kesri ve fethiyle) Göndermek ma'nāsına olan اِرْسَالٌ [irsāl] den ismdir, elçiliğe denir; tekülü: اُرْسَلْتُهُ اِرْسَالَةً وَرِسَالَةً Şārih der ki bi't-tevessü'e elçinin hāmil olduğu nāmeye de رِسَالَةٌ [risālet] itlāk eylediler, pes kitāb-ı sagīre رِسَالَةٌ [risālet] itlākı mecāz bi-mertebeteyn olur.

الرِّسُولُ [er-resūl] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) ve

الرِّسِيلُ [er-resīl] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bun-

lar da elçilik, رِسَالَةٌ [risālet] ma'nāsındır; yukālu: اُرْسَلْتُهُمْ بِرِسُولٍ وَرِسِيلٍ أَي بِرِسَالَةٍ Şārihin beyānına göre bunlar fi'l-asl masdarlardır, قَبُولٌ [qabūl] ve اَزِيْزٌ [ezīz] gibi, ba'dehu ism-i masdar olarak isti'māl olundu. Ve bunların fi'li mehcürdür. İntehā. Ve

رِسُولٌ [resūl] VASF olur, elçiye denir, مُرْسَلٌ [mursel] ma'nāsına; cem'i اُرْسُلٌ [ersul] gelir ve رُسُلٌ [rusul] gelir zammeteynle ve رُسُلَاءٌ [ruselā] gelir, عُلَمَاءٌ [‘ulemā] vezninde; yukālu: هُوَ رِسُولُهُ أَي مُرْسَلُهُ Ve kavluhu ta'ālā fī hikāyeti Mūsā ve ahīhi Hārūn: ﴿فَقُولَا إِنَّا رِسُولُ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ وَلَمْ يَقُلْ رُسُلٌ لِأَنَّ فَعُولًا وَفَعِيلًا يَسْتَوِي فِيهِمَا الْمَذَكْرُ وَالْمَوْثُوثُ وَالْوَاحِدُ وَالْجَمْعُ

Burada murād vāf bi'l-masdar olan فَعُولٌ [fa'ūl] ve فَعِيلٌ [fa'īl]dir ve karīne-i makāliyye ile mü'ellifin murādı budur. Ve sıfat olan fa'ūl bi-ma'nā fā'il olup ve fa'īl bi-ma'nā mef'ūl olursa kezālik tezkīr ve te'nīsī müsāvī olur, kezālik fa'ūl ve fa'īl müştak ile mü'evvel olursa ifrād ve cem'i müsāvīdir, pes رِسُولٌ [resūl] ذُو الرِّسَالَةِ [zu'r-risālet] demek olur. Ve tesniye dahi cem'iyyeti mutazammın olduğundan mü'ellif رِسُولًا وَلَمْ يَقُلْ رِسُولًا demeyip رِسُولٌ 'unvānında resm eyledi.

Ve *Başā'ir*'den müstefād olduğu üzere işbu رَسَلٌ [resel] ve رِسَالَةٌ [resālet] mādtesi Vech-i mezkūr üzere رَسَلٌ [resel] ki fethateynledir ve رِسَالَةٌ [resālet] سَحَابَةٌ [sehābet] vezninde seyr-i eshel ma'nāsındır, bundan vāf رِسُولٌ [resūl] ve رِسِيلٌ [resīl]dir, bu ma'nādan elçilik ma'nāsı ahz ve ondan رِسُولٌ [resūl] tasarruf olundu. Pes burada رِسُولٌ ile tefsiri mahzā tebyīn için yāhūd fa'ūl bi-ma'nā müf'al olduğunu iş'ār için-

dir, ve'l-hāsıl رِسَالَةٌ [risālet] ve رِسُولٌ [resūl] ve رَسِيلٌ [resīl] fi'l-asl masdarlardır, seyr-i eshel ma'nāsına, ba'dehu elçi olmak ma'nāsına masdar olarak isti'cāl olundu. Ve bu ma'nādan fi'leri mutasarrıf değildir, ba'dehu ba'zen ism menziline ve ba'zen mübālagaten vasf olarak isti'cāl olunur, isti'cāl-i evvelde masdariyyet ciheti melhūz olmakla müfred ve cem'î müsāvī olur ve isti'cāl-i sānide tesniye ve cem'î masūgdur. Ve kaldı ki mü'ellifin ibtidā وَالْإِسْمُ الرَّسَالَةُ وَكَصُوبٍ وَأَمِيرٍ kavli ism menziline müsta'mel olan masdar-ı aslıye nāzırdır, ba'dehu الرَّسُولُ أَيْضًا الْمُرْسَلُ kavli vasfiyyete nāzırdır ki bi-ma'nā mu'faldır niteki zıkr olundu. İntehā. Ve

رِسُولٌ [resūl] Bir adama ok yarışında ve sâ'ir husūslarda muvāfakat eden adama denir; yukālu: هُوَ رِسُولُهُ أَيِ الْمُوَافِقِ لَهُ فِي رَسِيلٍ Şārih der ki bu ma'nāda رَسِيلٌ [resīl] müştehirdir. Ve birbiriyle haberleşen adamların her birine رَسِيلٌ [resīl] itlāk olunur.

التَّرَاسُلُ [et-terāsul] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Birbirine elçi yollamak ma'nāsınadır; yukālu: تَرَسَّلُوا إِذَا أُرْسِلَ بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ

الْمُرَاسِلُ [el-murāsil] (ism-i fā'il bünyesiyle) Baldırları pek uzun ve kıllı olan hatuna itlāk olunur; yukālu: إِمْرَأَةٌ مُرَاسِلٌ أَيِ الْكَثِيرَةُ Ve kendisine düntürlük ve hitbe eden kimse ile beynlerinde mürāsele eden 'avrete denir, hitbe eden gerek kendi nefsi için ve gerek āher için etsin; yukālu: مَرْأَةٌ مُرَاسِلٌ إِذَا كَانَتْ تُرَاسِلُ الْخَطَّابَ Ve 'inde'l-ba'z zevcinden müfārakat eylemiş 'avrete denir yāhūd pek koca ve sāl-horde olmuşuna denir yāhūd eri vefāt eylemiş olana denir yāhūd zevcinin ken-

disini tatlık edeceğini sezmekle ve henüz vücūdunda herem olmayıp isti'cāl-i salāhiyyet bakıyyesi olmağın zevc-i āhere varmak kasdıyla tezeyyün edip onunla bi'l-mürāsele haberleşir olanına denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ مُرَاسِلٌ إِذَا كَانَتْ قَدْ فَارَقَهَا زَوْجَهَا أَوْ أَسْتَتْ أَوْ مَاتَ زَوْجُهَا أَوْ أَحْسَتْ مِنْهُ الطَّلَاقَ فَتَزِينُ لِأَخْرَ وَتُرَاسِلُهُ وَفِيهَا بَقِيَّةٌ Burada مِرَاسَلَةٌ [murāselet] haberleşmek ma'nāsınadır.

الرَّاسِلَانُ [er-rāsilān] (tesniye bünyesiyle) Bedende iki küreğe itlāk olunur, 'alā-kavlin küreklerde vāki' iki damara itlāk olunur. Ve ketif mahallinde عِرْقًا الْكُفَيْنِ ['ırqa'l-keffeyn] 'unvāniyla resm edenler galat eylemişlerdir. Ve ba'zılar رَابِلَتَانِ ile tefsir eylediler ki iki pazıların nihāyet bulunduğu yerdir ki omuz başlarıdır yāhūd iki kürek kemiklerinin uçlarıdır.

الرُّسَيْلَاتُ [er-ruseylāt] (musaggar bünyesiyle) رِسَالَاتٌ [rislāt] lafzından ki رِسْلٌ [risl] kelimesinin cem'idir rā'nın kesriyle ki rıfk ve te'ennī ma'nāsınadır, ondan musaggardır, yavaşça ve mülāyimce hev ve sükūnet ma'nāsına olur; ve minhu yukālu: أَلْقَى الْكَلَامَ عَلَى رُسَيْلَاتِهِ أَيِ تَهَاوَنَ بِهِ

الرُّسَيْلَى [er-ruseylā] (musaggar bünyesiyle) Bir böcek adıdır.

أُمُّ رِسَالَةٍ [ummu risālet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Dişi kartal kuşunun künyesidir.

الرَّسِيلُ [er-resīl] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) رِسُولٌ [resūl] ma'nāsınadır ki zıkr olundu. Ve vāsi' nesneye itlāk olunur; yukālu: شَيْءٌ رَسِيلٌ Ve latif nesneye denir; yukālu: رَسِيلٌ أَيْ لَطِيفٌ Ve aygıra ve buğura itlāk olunur; yukālu: أُرْسِلَ رَسِيلًا إِلَى الرَّسْلِ أَيِ فَحَلَا Ve مِرَاسِلٌ [murāsil] ma'nāsınadır ki bir kimse ile haberleşen adama denir; yukālu: هُوَ رَسِيلُهُ أَيِ مُرَاسِلُهُ Ve tatlı hoş-güvār suya

ıtlāk olunur; yukālu: ماءٌ رَسِيلٌ أَيْ عَذْبٌ

الرُّسُلُ [er-rusul] (zammeteynle) Henüz çar tutunmamış ve ferāce giymemiş küçük kıza denir; yukālu: جَارِيَةٌ رُسُلٌ أَيْ صَغِيرَةٌ لَا تَحْتَمِرُ

الرُّسُلَةُ [el-murset] [مُكْرَمَةٌ] [mukremet] vezninde) Sīneye doğru salınıp sarkan gerdanlığa denir, ‘alā-kavlin boncuk ve düğme makülesiyle ārāste olanına denir; yukālu: جَاءَتْ وَفِي عُنُقِهَا مَرْسَلَةٌ أَيْ قِلَادَةٌ طَوِيلَةٌ تَقَعُ عَلَى الصَّدْرِ أَوْ قِلَادَةٌ فِيهَا الْخَزْرُ وَغَيْرُهَا

الرُّسُلَةُ [el-eḥādīṣu'l-murset] ‘İnde'l-muhaddisīn şol hadīslere ıtlāk olunur ki muhaddis onu esānīd-i muttasīla ile tābīṭye kadar isnād ve rivāyet edip ve o tābīṭ fem-i sa‘ādetten telakkī eden saḥābeyi zikr eylemeyerek hemān قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ nebevīden rivāyet eder ola.

Şārih der ki Sa‘īd b. el-Museyyeb ve Mekḥūl ve Neḥāṭ ve Ḥasan-ı Başrī ekser bu nehc üzere rivāyet eylediler; yukālu: جَاءَ فِي الْحَدِيثِ الْمُرْسَلِ وَفِي الْأَحَادِيثِ الْمُرْسَلَةِ وَهِيَ الَّتِي يَرْوِيهَا الْمُحَدِّثُ إِلَى التَّابِعِيِّ ثُمَّ يَقُولُ التَّابِعِيُّ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ Mūtercim der ki tābīṭden mā-dūnda mūntehī ve merfūc olan hadīse mūrsele ıtlākı muhteleftir, Ḥākīm ıtlāk eylemedi ve Ḥaṭīb ıtlāk eyledi, niteki ehl-i usūl-i fıkhiyye dahi ıtlāk eylediler.

الرُّسُلُ [el-istirsāl] Bir adamdan bir kimse kendisine sürü sürü deve yollamasını istemek ma‘nāsınadır; yukālu: اسْتَرْسَلَ مِنْهُ إِذَا قَالَ لَهُ أَرْسِلْ إِلَيَّ الْإِبِلَ أَرْسَلَا Ve bir kimse ile kemāl üzere üns ve ülfet peydā eylemekle miyānelerinden tekellūf ve vahşet bertaraf olmağın ona yayılıp bī-muhābā küstāhāne inbisātla mu‘āmele eylemek

ma‘nāsına mūsta‘meldir ki teklīfsiz aḥbāb mu‘āmelesidir; yukālu: اسْتَرْسَلَ إِلَيْهِ إِذَا انْبَسَطَ وَاسْتَأْنَسَ Ve saç kıvrıkcık olmayıp sarkık olmak ma‘nāsınadır; yukālu: اسْتَرْسَلَ الشَّعْرُ إِذَا صَارَ سَبِطًا

الرُّسَالُ [er-risāl] [كِتَابٌ] [kitāb] vezninde) Devenin ayaklarına ıtlāk olunur; müfredi رِسْلٌ [risl]dir rā'nın kesriyle.

الرُّسَالَاتُ [el-murselāt] [مُكْرَمَاتٌ] [mukremāt] vezninde ki mūrsele [mursel]in cem‘idir, irsāl olunmuş nesnelere demektir; ve minhu «وَالْمُرْسَلَاتُ عُوقًا» أَيْ الرِّيَاحُ أَوْ الْمَلَابِغَةُ أَوْ الْحَيْلُ

[ر ط ل]

الرِّطْلُ [er-riṭl] (rā'nın fethi ve kesri ve ṭā'nın sükūnuyla) On iki ūkiyye vezninin mi‘yārıdır, her ūkiyye kırk dirhemdir. Şārihin beyānına göre رِطْلٌ [riṭl] iki günedir: biri رِطْلٌ [riṭl]-i Şāmīdir ki mūr‘ellifin ta‘rīf eylediği budur, dört yüz seksen dirhem olur. Ve biri Bağdādīdir ki yüz yirmi sekiz dirhem ile erba‘ata esbā‘in dirhemden ‘ibārettir, tafsīli “مَكْرُوكٌ” māddeinde güzerān eyledi. İntehā; tekūlu: رِطْلٌ عِنْدِي وَهُوَ سَدْنَا وَهُوَ اثْنَا عَشْرَةَ أَوْ قِيَّةً وَالْأَوْقِيَّةُ أَرْبَعُونَ دِرْهَمًا

رِطْلٌ [riṭl] Cura oğlana denir; yukālu: غُلَامٌ رِطْلٌ وَهُوَ بُلُغَا مُكَارِبٌ أَيْ قَصِيفٌ Ve bülūga mukārib olana denir, murāhiḳ ma‘nāsına, ‘alā-kavlin henüz vüçūdunun kemikleri istihkām bulmamış sağır oğlana denir. Ve mülāyim ve ley-yin adama denir; yukālu: رَجُلٌ رِطْلٌ أَيْ لَيْنٌ Ve vüçūdu za‘īf ihtiyār adama, ‘alā-kavlin sölpüklüğe ve gevşekliğe varmış pīrlüğe kadem basmış bedeni süst ve bī-tāb olmağa başlamış olana denir; yukālu: رَجُلٌ رِطْلٌ أَيْ كَبِيرٌ ضَعِيفٌ أَوْ ذَاهِبٌ إِلَى اللَّيْنِ وَالرَّخَاوَةِ وَالْكَبِيرِ **رِطْلٌ** [raṭl] (yalnızca rā'nın fethiyle) ‘Adl ve dād ma‘nāsınadır; yukālu: مَا فِيهِ رِطْلٌ أَيْ

عَدْلٌ Ve sölpük ve gevşek adama denir; yukālu: رَجُلٌ رَطْلٌ أَي رَخْوٌ Ve bön ve ahmak adama denir. Ve cüst ve revende erkek ata denir; bunda rā'nın kesriyle de cā'izdir; mü'ennesi رَطْلَةٌ [raṭlet]tir.

الرَّمُوطِلُ [el-murṭil] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Bu dahi mülāyim ve leyyin adama denir. Ve uzun adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُرْطِلٌ أَي لَيِّنٌ وَكَذَا طَوِيلٌ

الرَّتْطِيلُ [et-terṭil] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Saçı yağla yağlayıp kıvırcıklarını açıp düz ve mülāyim ederek salındırmak ma'nāsınadır; yukālu: رَطَّلَ الشَّعْرَ إِذَا رَطَّلَ الشَّعْرَ إِذَا لَيَّنَهُ بِالذَّهْنِ وَكَثْرَهُ وَأَرْسَلَهُ [riṭl] dedikleri vezn-i mezbūr ile tartmak ma'nāsınadır ki murād ritl ritl tartmaktır; yukālu: رَطَّلَهُ إِذَا وَرَنَهُ بِالْأَرْطَالِ

الرُّطَيْلَاءُ [er-Ruṭaylā] (musaggar bünyesiyile) Bir mevzi'dir.

الرِّزْطَالُ [el-irṭāl] (hemzenin kesriyle) Bir adamın cura veledi olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَرْطَلَ الرَّجُلُ إِذَا صَارَ لَهُ وَلَدٌ رَطْلٌ Ve 'inde'l-ba'z [irṭāl] bir adamın kulakları gevşek ve sölpük olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَرْطَلَ الرَّجُلُ إِذَا اسْتَرْخَتْ أُذُنَاهُ

الرَّوْطَلُ [er-raṭl] (rā'nın fethiyle) Yelmek, pūyiden ma'nāsınadır; yukālu: رَطَّلَ الرَّجُلُ رَطْلًا مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا عَدَا رَطْلَ الشَّيْءِ إِذَا رَاةً لِيَعْرِفَ وَرَنَهُ

[ر ع ل]

الرَّوْعَلُ [er-ra'el] (rā'nın fethi ve 'ayn'ın sükunuyla) Pek dürtmek ma'nāsınadır; yukālu: رَعَلَ رَعْلًا مِنْ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا طَعَنَهُ طَعْنًا شَدِيدًا Ve kılıçla çalmak ma'nāsınadır; yukālu: رَعَلَ بِالسَّيْفِ إِذَا نَفَحَهُ بِهِ

رَعْلٌ [ra'el] Dağın burun gibi çıkmış sivri ucuna denir, أَنْفُ الْجَبَلِ [enfu'l-cebel] ma'nāsına. Ve رَعْلُ الرَّجُلِ [ra'lu'r-recul] adamın eğninde olan libāstan 'ibārettir; yukālu: جَاءَ يَجُرُّ رَعْلَهُ أَي ثِيَابَهُ

رَعْلٌ [Ra'el] Bir mevzi'e adıdır.

الرِّزْعَالُ [el-ir'āl] (hemzenin kesriyle) Bu dahi pek dürtmek ma'nāsınadır; yukālu: أَرْعَلَهُ إِذَا طَعَنَهُ طَعْنًا شَدِيدًا

الرَّوْعَلَةُ [er-ra'el] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Devekuşuna denir. Ve nākanın ve koyunun kulaklarının ensesinden bir mikdârca dilenip hudāyī küpe tarzında sarkıtılan pāreye denir. Ve sünnet mevzi'inden kesilen deriye denir. Ve meyvesi kemter ve fenā olan hurmā ağacına, 'alā-kavlin uzun hurmā ağacına denir. Ve kişinin 'ayāline, 'alā-kavlin kesir olursa itlāk olunur; yukālu: لَهُ رَعْلٌ أَي عِيَالٌ أَوْ كَثِيرٌ مِنْهُمْ Bir bölük atlılara denir ki azca ola, 'alā-kavlin ilerice gelenlerine denir; yukālu: رَأَيْتُ رَعْلًا أَي قِطْعَةً مِنَ الْخَيْلِ قَلِيلَةً أَوْ مُقَدِّمَتَهَا yirmi yāhūd yirmi beş mikdârı olan süvārī bölüğüne denir; cem'i رَعَالٌ [ri'āl] ve أَرْعَالٌ [er'āl] ve أَرَاعِيلٌ [erā'īl] gelir ki cemü'l-cem'e olacaktır. Kāle fi'l-Esās: وَمِنْهُ أَرَاعِيلٌ Ve الرِّبَا ح أَي أَوَائِلُهَا

رُعْلٌ [ru'el] Gāh olur ki bakar cinsinden olan o mikdār bölüğe de itlāk olunur, işbu bakar münāsebetiyle hayl-i merkūmdan feres fehm olunmaya, zīrā fūrsān ma'nāsında mansūstur, meger ki mecāzen itlāk oluna.

الرَّوْعِيلُ [er-re'īl] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bu dahi bir bölük azca süvārīlere denir; tekūlu: جِئْتُ فِي الرَّوْعِيلِ الْأَوَّلِ وَهِيَ الْقِطْعَةُ مِنَ الْخَيْلِ الْقَلِيلَةُ

الرَّوْعَالَةُ [er-ra'āl] (حَمْرَاءُ [ḥamrā] vezninde)

Kulağında zikri mesbūk رَعْلَةٌ [ra'let] olan koyuna denir; yukālu: شَاةٌ رَعْلَاءُ إِذَا كَانَتْ بِأُذُنَيْهَا Ve رَعْلَةٌ Ve 'Adiyy b. er-Ra'lā' şā'irdir.

الْمُسْتَرْعِلُ [el-muster'ıl] (ism-i fā'il bünye-siyle) رَعِيلٌ [re'ıl] dedikleri fırka-i mezkûre içre çeteye çıkan adama denir, 'alā-kavlin kā'idlerine denir ki dilir olmakla önlerinde çarka tarzında çekip gider yāhūd süvārī içre deve rākibine denir; yukālu: كُنْتُ مُسْتَرْعِلاً وَهُوَ الْحَارِجُ فِي الرَّعِيلِ أَوْ هُوَ قَائِدُهَا أَوْ ذُو الْإِبِلِ

الرِّعْلُ [er-ri'ıl] (rā'nın kesriyle) Erkek hurmā ağacına denir, ذَكَرَ النَّحْلُ [zekeru'n-naḥl] ma'nāsına. Ve Ri'ıl ve Zekvān, Suleym kabilesinden münşā'ib iki kabiledir.

الرَّاعِلُ [er-rā'il] Kemter ve işe yaramaz olan hurmāya denir, دَقَلَ [dekal] ma'nāsına.

الْمُرْعَلُ [el-mura'al] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Devābb ve mevāşinin güzīde ve bihterine denir, خِيَارُ الْمَالِ [ḥiyāru'l-māl] ma'nāsına.

الرُّعْلُولُ [er-ru'ül] (سُرْسُورٌ [sursūr] vezninde) Bir cins sebze, 'alā-kavlin طَوْخُونٌ [tarḥūn] ismidir.

الرَّاعِلُ [el-er'al] Bedende yere doğru sarkık ve düşük olan sebze denir ki yukarı kaldırarak yürümeğe muztarr olunur; yukālu: جاءَ يَجُرُّ أَرَعْلَهُ أَيُّ مَا تَهَدَّلُ مِنْ ثِيَابِهِ Ve fi'l-*Esās*: Kezālik pek uzayıp boylu olduğundan bir tarafa eğilip bükülmüş olan otlara denir; yukālu: عُشِبَ أَرَعْلُ أَيُّ Burada طَالَ حَتَّى انْتَسَى nüşhaları galattır. Ve

أَرَعْلُ [er'al] Ahmak adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَرَعْلٌ أَيُّ أَحْمَقُ

الرَّوْعَالَةُ [er-re'ālet] (جَهَالَةٌ [cehalet] vezninde) Humk ma'nāsınadır; yukālu: بِهِ رَعَالَةٌ أَيُّ حَمَقٌ

الرَّعْلُ [er-re'al] (fethateynle) Ahmak olmak ma'nāsınadır; yukālu: رَعَلَ الرَّجُلُ رَعْلًا مِنْ الْبَابِ الرَّاعِ إِذَا حَمَقَ

الْمِرْعَالُ [el-mir'al] (مِئْبَرٌ [minber] vezninde) Keskin kılıca denir, tīg-i berrān ma'nāsına; yukālu: صَرَبَهُ بِسَيْفٍ مِرْعَالٍ أَيُّ بَاتِكَ

الرُّعْلَةُ [er-ru'let] (غُرْفَةٌ [ḡurfet] vezninde) Mersin makülesi hoş-bū çiçeklerden tertib olunup tāc gibi başa sokulan çiçek tutamına denir.

أَبُورِعْلَةَ [ebū ri'let] (rā'nın kesriyle) Kurdun künyesidir.

الرُّوعَالُ [er-ru'al] (غُرَابٌ [ḡurāb] vezninde) Burundan seyelān eden fazlaya denir.

رُوعَيْلٌ [Ru'ayl] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) İbn Ābid b. eş-Şadif ismidir ki Ḥādre mev kabilesi nesebindendir.

الرُّوعُولِيُّ [er-ra'veliy] (جَهْوَرِيٌّ [cehveriy] vezninde) Tatarı tabh olunmuş kebāba ve biryāna denir; yukālu: شِوَاءٌ رُّوعُولِيٌّ إِذَا كَانَ لَمْ يُطْبَخَ خَبِيْدًا

[ر ع ب ل]

الرَّوْعِبَةُ [er-ra'belet] (دَاخِرَةٌ [dahrecet] vezninde) Bir adam çolpa ve şaşkın hatun almak ma'nāsınadır; yukālu: رَعِبَلُ الرَّجُلُ Ve et kesmek ma'nāsınadır; yukālu: رَعِبَلُ اللَّحْمِ إِذَا قَطَعَهُ Ve esvābı yırtıp pārelemek ma'nāsınadır; yukālu: رَعِبَلُ الرَّوْعِبَةِ [ra'belet] ism olur, kemā se-yuzkeru.

التَّرْعِبَلُ [et-tera'bul] (تَدَاخِرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Esvāb yırtılıp pārelenmek ma'nāsınadır; yukālu: رَعِبَلُ الثُّوبِ فَتَرْعِبَلُ Ve sevb eskimek ma'nāsınadır; yukālu: تَرْعِبَلُ الثُّوبِ إِذَا خَلَقَ

الرُّوعْبُولَةُ [er-ru'bület] (rā'nın zammıyla) Pārelenmiş eski sevb paçavrasına denir.

الرَّغْبِلَةُ [er-ri'bile] زَبْرِجَةٌ [zibricet] vezninde) Eski sevbe denir; cem'î رَغَابِيلُ [re'ābīl] dir ve yukālu: ثَوْبٌ رَغَابِيلُ أَيْ أَخْلَاقٌ Her cüz'-i mü'ellefi bir sevbe itibār olunmuştur.

الرَّغْبَلُ [er-ra'bel] جَغْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Köhne libâslı 'avrete denir, 'alā-kavlin bön ve şaşkın ve çolpa, aslā hayr ve şerre yaramaz olanına denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ رَغْبَلٌ إمْرَأَةٌ رَغْبَلٌ أَوْ حَمَقَاءُ رَغْبَلٌ أَوْ حَمَقَاءُ خَرَفَاءُ Ve 'Arablar tahkīr ve izdirā mevki'inde hamākatini telmihle bir adamın vālidesinden kināye edip ثَكَلَتْهُ الرَّغْبَلُ derler; yekūlune: ثَكَلَتْهُ الرَّغْبَلُ Ve Ra'bel b. 'İşām ve 'Amr b. Ra'bel şār'irlerdir yāhūd sānī i'cāmladır. Ve Ebū Zubayn b. Ra'bel beyne'l-'Arab zikr ve şöhret sāhibidir.

الرَّغْبِلَةُ [er-ra'belet] جَحْفَلَةٌ [cahfelet] vezninde) ve

الرَّغْبِيلِيلُ [er-ra'belīl] زَنْجَبِيلٌ [zencebīl] vezninde) Düz ve doğru esmeyen yeke vasf olur; yukālu: رِيحٌ رَغْبِلَةٌ وَرَغْبِيلِيلٌ إِذَا كَانَتْ لَمْ تَسْتَقِمْ فِي هُبُوبِهَا

[ر غ ل]

الرُّغْلُ [er-ruġl] (rā'nın zammı ve ġayn-ı mu'cemenin sükūnuyla) Bir nebāt adıdır, 'alā-kavlin سَرْمَقٌ [sermaq] isimdir ki koyun sarmaşıġı ve kara pazı dedikleri nebattır; cem'î اُرْغَالٌ [ergāl] dir.

الْإِرْغَالُ [el-irġāl] (hemzenin kesriyle) Yer zikr olunan nebāt bitirmek ma'nāsınadır; yukālu: اُرْغَلْتَ الْأَرْضُ إِذَا أَنْبَتَ الرُّغْلُ Ve ekinin sünbülesi tamām özlenip yoġunlanmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا اُرْغَلَ الرُّزْغُ إِذَا جَاوَزَ سُنْبُلُهُ الْإِلْحَامَ Ve bir tarafa mā'il olmak ma'nāsınadır; yukālu: اُرْغَلَ إِلَيْهِ إِذَا مَالَ Ve hatā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: اُرْغَلَ الرُّجْلُ إِذَا أَخْطَأَ

yukālu: اُرْغَلْتَ الْإِبِلُ عَنِ مَرَاتِعِهَا إِذَا ضَلَّتْ Ve bir nesneyi mevzi'-i münāsibin ġayrı mevzi'e komak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا اُرْغَلَ الشَّيْءُ إِذَا وَضَعَهُ فِي غَيْرِ مَوْضِعِهِ Ve ana veledini emzirmek ma'nāsınadır, ke-mā se-yuzkeru.

الرُّوْغَلُ [er-raġl] رَمْلٌ [rem] vezninde) Zikr olunan اِرْغَالٌ [irġāl]-i zer'den isimdir, sünbülesi özlenip pekişmiş ekine denir. Ve

رَغْلٌ [raġl] Masdar olur, veled anasını emmek ma'nāsınadır; yukālu: رَغَلَ الْوَلَدُ أُمَّهُ رَغْلًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا رَضَعَهَا فَأَرْغَلَتْهُ أَيْ أَرْضَعَتْهُ Ve bazıları bunu oġlak kısmına tahsīs eylediler.

الرُّوْغَلَةُ [er-raġlet] تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Henüz süt emen taze oġlaġa ve kuzuya denir.

الرُّوْغَلَةُ [er-ruġlet] غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Sünnet yerinde kesilecek deriye denir, قُلْفَةٌ [kulfet] ma'nāsına.

الْأُرْغَالُ [el-ergāl] Henüz sünnet olmamış kimseye denir; yukālu: غُلَامٌ أُرْغَالٌ أَيْ أَقْلَفٌ Ve hāyeleri uzun kimseye denir. Ve refāh ve vüs'at ve līn ve rāhat üzere olan zamān ve ma'īşete denir; yukālu: هُوَ فِي عَيْشِ اُرْغَالٍ وَزَمَانِ اُرْغَالٍ أَيْ وَاسِعِ نَاعِمٍ

الرُّوْغُولُ [er-ruġūl] صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Her bulduġunu iġtinām ve ekl eder olan adama denir; yukālu: هُوَ رَجُلٌ رُغُولٌ إِذَا اِعْتَمَمَ كُلَّ شَيْءٍ وَأَكَلَهُ Ve şol koyuna denir ki kuzu gibi koyunların memesini emer ola; yukālu: شَاةٌ رُغُولٌ إِذَا صَارَتْ تَرْضَعُ الْعَنَمَ

رِغَالٍ [reġālī] قَطَامٌ [qaṭāmī] vezninde) Cāriye kısmına denir, zikr olunan ma'āniden bir ma'nā-yı münāsib melhūzdur, اَمَةٌ [emet] ve kenizek ma'nāsına.

أَبُو رِغَالٍ [Ebū Riġāl] كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Şemūd kavminden Şaġīf kabilesinin

cedd-i a'laları olan kimsedir. *Sunen-i Ebi Dāvūd* ve *Delā'ilu'n-Nubuvve* ve sâ'ir kütüb-i ehādîste İbn 'Ömer radiyallāhu 'anhumā hazretlerinden mervī olarak bu vetire üzere müsebettir ki Resül-i ekrem sallallāhu 'aleyhi ve sellem hazretleriyle Tā'if gazāsına hurūc ve 'azîmetimiz hılālinde reh-güzārımızda bir kabr zuhūr eylemekle Fahr-i 'ālem hazretleri buyurdular ki işbu kabr kabîle-i Şakîf'in cediti olan Ebū Rigāl'indir. Mersüm Şemūd kavminden olup ve işbu harem-i şerifte mütemekkin olarak 'urüz eden 'avārız ve ekdārı ondan def' eder idi. Vaktā ki harem-i şeriften hurūc eyledikte taraf-ı rabbāniden kavmine isābet eden kahr ve nıkmət burada mezbūra dahi isābet eylemekle helāk ve burada defn olundu. Pes Cevheri'nin Ebū Rigāl şol kimse idi ki beyt-i şerifi hedm kasdıyla vürūd eden Hābeşe tā'ifesine delil olup yolda helāk olmuştu demesi gayr-i ceyyiddir. Kezālik İbn Sîde'nin Ebū Rigāl, Şu'ayb peygamber 'aleyhi's-selām hazretlerinin 'abdi olup 'öşr-i emvāl tahsiline mu'ayyen ve zālim ve cābir idi, bu mahalde helāk ve medfūn oldu dediği nā-be-mahaldir. Mütercim der ki mu'teddün-bihā olan kütüb-i siyerde Cevheri'nin kavli mersümdür, hattā kendisiyle bilece bir nihāl-i zerrīn defn olunmuş idi, neşş olunsa bulunmak melhūzdur buyurmalarıyla fi'l-hāl neşş ve ihrāc eylediler.

إِنَّا رَغَالٍ [İbnā Regāl] [seḥāb] [seḥāb] vezninde) Ḍariyye kurbünde iki dağdır.

الرَّغَالَةُ [er-rağlā] [ḥamrā] vezninde) Şol nākaya denir ki kulakları bir mikdār dilenip dilenen pāresi hudāyī küpe tarzında salınır ola, niteki böylece olan koyuna

نَاقَةٌ [ra'la] denir mühmele ile; yukālu: نَاقَةٌ رَغَالَةٌ إِذَا شَقَّتْ أُذُنَهَا وَتَقِيَتْ مُعَلَّقَةً

رُغْلَانٌ [Ruğlān] [uşmān] vezninde) Bir recülün ismidir.

[ر ف ل]

الرِّفْلُ [er-refl] [nefl] vezninde) ve

الرِّفْلُ [er-refel] (fethateynle) Libās giymekte ve sâ'ir vaz' ve 'amelde beceriksiz taslak ve çolpa ve perişān olmak ma'nāsınadır; yukālu: رَفَلَ الرَّجُلُ وَرَفَلَ رَفْلًا وَرَفَلًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ: Ve وَالرَّابِعُ إِذَا حَرَقَ بِاللِّبَاسِ وَكُلَّ عَمَلٍ

رِفْلٌ [refl] [nefl] vezninde) ve

رَفْلَانٌ [refelān] (feteḥātla) Etekleri yere süriyerek edā ve hıramla yürümeğe yāhūd elleri salarak yürümeğe ma'nāsınadır; yukālu: رَفَلَ فُلَانٌ رَفْلًا وَرَفْلَانًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا كُيُنُونِ سُوْيُونِ وَتَبَخَّرَ أَوْ حَطَرَ بِيَدِهِ Ve Rَفَلَ الرَّكِيَّةُ Çoğaltmak ma'nāsınadır; yukālu: رَفْلًا إِذَا أَجْمَهُ

الرَّزْفَلُ [el-erfel] [aḥmer] vezninde) ve

الرِّفْلُ [er-refil] [ketif] vezninde) Vasflardır, beceriksiz çolpa adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَرْفَلٌ وَرَفِلٌ أَيُّ أَحْرَقُ

الرَّزْفَالَةُ [er-reflā] [ḥamrā] vezninde) Mü'ennesidir, çolpa ve şaşkın 'avrete denir. Ve şol 'avrete denir ki hüsn-i şīve ve nezāketle yürümeğe uydurup beceremediğinden eteklerini sürüyerek çolpa ve devşirimsiz yürür ola; yukālu: إِمْرَأَةٌ رَفْلَاءٌ إِذَا كَانَتْ لَا تُحْسِنُ الْمَشْيَ فَتَجُرُّ ذَيْلَهَا

الرِّفْلَةُ [er-refilet] [feriḥat] vezninde) ve

الرِّفْلَةُ [er-rifilet] (kesreteynle) Çirkīn ve bed-manzar 'avrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ رَفْلَةٌ Zāhiren rā'nın kesresi fā'ya itbā'ladır. Ve

رِفْلَةٌ [refilet] [فَرِحَةٌ [ferihat] vezninde) Eteklerini şīve ve nezāketle sürüyerek yürür olan hatuna denir; yukālu: **إِمْرَأَةٌ رِفْلَةٌ إِذَا كَانَتْ تَجُرُّ ذَيْلَهَا جُرًّا حَسَنًا**

الْإِرْفَالُ [el-irfāl] (hemzenin kesriyle) Bu dahi etekleri yere sürüyerek nāz ve hırāmıla nāzenināne yürümek yāhūd ellerini salarak yürümek ma'nāsınadır; yukālu: **أَرْفَلُ فُلَانٌ إِذَا جَرَّ ذَيْلَهُ وَتَبَخَّرَ أَوْ خَطَرَ بِيَدِهِ** Ve eteği salıvermek ma'nāsınadır; yukālu: **أَرْفَلُ ذَيْلَهُ إِذَا أَرْسَلَهُ**

التَّرْفِيلُ [et-terfīl] [تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) **تَمْنِينٌ** [temnīn] lafzı gibi ismdir, eteklerini sürüyerek salını salını yürüyeni adama denir; yukālu: **رَجُلٌ تَرْفِيلٌ إِذَا كَانَ يَرْفُلُ فِي مَشْيِهِ** Ve

تَرْفِيلٌ [terfīl] Masdar olur, kuyunun suyunu çoğaltmak ma'nāsınadır; yukālu: **رَفَلُ الرَّكِيَّةِ إِذَا أَجَمَّهَا** Ve

تَرْفِيلٌ [terfīl] Ehl-i 'arūz ıstılahında bahr-i kāmilin mütefā'ilun cüz'üne bir sebep-i hafif ziyāde eylemekten 'ibārettir ki mütefā'ilātün olur, iħmām-ı rekiyyet yāhūd cerr-i zeyl ma'nāsından ki tül-i zeylin lāzımıdır, me'hūzdur lākin **تَرْفِيلٌ** [terfīl] 'illeti bahr-i kāmil-i meczuvve belki 'arūz-ı sālisenin darb-ı evveline mahsūstur. Ve

تَرْفِيلٌ [terfīl] Bir adamı seyyid ve 'ālī-şān kılmak ma'nāsınadır; yukālu: **رَفَلَهُ الْمَلِكُ إِذَا سَوَّدَهُ** Ve ululamak, ta'zīm ma'nāsınadır; yukālu: **رَفَلَهُ إِذَا عَظَّمَهُ** Ve horlamak, tezlil ma'nāsına olmakla zıdd olur; yukālu: **رَفَلَهُ إِذَا دَنَّا** Bunda bināsı izāle içindir. Ve temlik ma'nāsınadır; yukālu: **رَفَلَهُ إِذَا مَلَكَهُ إِثَاءً**

الرِّفْلُ [er-rifl] (rā'nın kesriyle) Eteğe denir; yukālu: **أَرْفَلُ رِفْلَهُ إِذَا أَرْسَلَ ذَيْلَهُ**

الْمِرْفَالُ [el-mirfāl] Ekseri eteklerini sürüyerek hırāmānī yürür olan adama denir.

الرِّفَالُ [er-refāl] [سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Uzun saça denir; yukālu: **شَعْرٌ رِفَالٌ أَيْ طَوِيلٌ**

الرِّفْلُ [er-rifell] [خَدْبٌ [ḥidebb] vezninde) Uzun kuyruklu dābbeye denir. Ve lahīm ve şāhīm insān ve hayvāna denir. Ve bol cāmeye denir. Ve derisi geniş olan deveye denir.

الرِّفَالُ [er-rifāl] [كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Şol keçe makülesi nesneye denir ki dişi keçiye aşmasın diye tekenin kasığına bend ederler.

الْمُرْفَلَةُ [el-mureffelet] [مُعْظَمَةٌ [mu'azzamet] vezninde) Şol nākaya denir ki yavrusu emmesin diye bir paçavra ile memesinin dibini sarılıp ba'dehu o paçavranın bir tarafı salıverilmekle memelerinin uçlarını bütün ihāta edip bürümüş ola; yukālu: **نَاقَةٌ مُرْفَلَةٌ إِذَا كَانَتْ تُصَرُّ بِخَرْفَةٍ ثُمَّ تُرْسَلُ عَلَى أَحْلَافِهَا فَتُغَطَّى بِهَا**

رَوْفَلٌ [Revfel] [جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Bir recül ismidir.

تَرْفُلٌ [Terful] [تَنْصُرٌ [tenşuru] vezninde) Esāmīdendir: Terful b. 'Abdulkerim ve Terful b. Dāvūd muhaddislerdir.

رُفَيْلٌ [Rufeyl] [رُبَيْيٌ [zubeyr] vezninde) İbnu'l-Muslime'dir ki nehr-i Rufeyl ona mensūbdur.

الرِّوْفَلُ [er-refel] (fethateynle) Kuyunun dibinde az az müctemī'e olan suya denir; yukālu: **هَذَا رَفَلُ الرَّكِيَّةِ أَيْ حَمَّتْهَا**

رَفْلٌ رَفْلٌ [refel refel] (mükerreren fethateynle) Koyun kısmını sağmak için çağırarak asvātandır.

التَّرْفَلَةُ [et-terfelet] [دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Kibr ve nahvetle salınmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَوَفَّلَ الرَّجُلُ تَرْفَلَةً إِذَا تَبَخَّرَ كِبْرًا**

[ر ق ل]

الرَّقْلَةُ [er-raqlat] (rā'nın fethi ve qāf'ın sükūnuyla) El yetişmez olan hurmā ağacına denir; cem'i رَقْلٌ [raql]dır hā'sız ve رِقَالٌ [riqāl] gelir; yukālu: مَا هُمْ رِجَالٌ إِلَّا مَا هُمْ رِقَالٌ Ve kat'ı mefāze eylemek ma'nāsınadır; yukālu: جَمْعُ رَقْلَةٍ وَهِيَ النَّخْلَةُ الَّتِي قَاتَتِ الْبَيْدَ

الرِّقَابُ [er-rāqūl] Hurmā ağacına çıkacak kemende ve pālehenge denir, حَابُولٌ [hābūl] ma'nāsına.

الرِّقَالُ [el-irqāl] (hemzenin kesriyle) Sür'atle yürümek ma'nāsınadır; yukālu: سُرْعًا يَمْشِي عَلَى رِجْلَيْهِ إِذَا سُرِعَ Ve kat'ı mefāze eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَرْقَلَ الْمَمَارَةَ إِذَا قَطَعَهَا

الرِّمْقَالُ [el-mirqāl] ve

الرِّمْرِقِيلُ [el-murqīl] [muḥsin] vezninde) ve

الرِّمْرِقِيلَةُ [el-murqīlet] [muḥsinet] vezninde) Cüst ve revende nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ رِمْرِقَالٌ وَمُرْقِيلٌ وَمُرْقَلَةٌ أَيُّ مُسْرَعَةٌ Ve

رِمْرِقَالٌ [Mirqāl] Hāşim b. 'Utbe'nin ki ashābdandır, lakabıdır, Şiffin melhamesinde 'Alī b. Ebī Tālib kerremallāhu vec-hehu kendisine bir 'alem vermekle hāmil olarak sür'at eylediği için telkīb olundu. Ve Ebu'l-Mirqāl, Zefeyān ile mülakkab kimsenin künyesidir, ismi 'Aṭā b. Esīd idi, Benī 'Uvāfe'den idi.

[ر ك ل]

الرَّوَكْلُ [er-rekl] [şekl] vezninde) At seğirtmek için iki yanlarına ayakla yā üzen-gi ile tepip vurmak ma'nāsınadır; yukālu: رَكَلَ الْفَرَسَ رَكْلًا مِّنَ النَّبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا ضَرَبَهُ بِرِجْلِهِ لِيَعْدُوَ Ve bir ayakla vurmak ma'nāsınadır; yukālu: وَرَكَلَهُ إِذَا ضَرَبَهُ بِرِجْلٍ وَاحِدَةٍ

رَكْلٌ [rekl] Tepmeye itlāk olunur ki bir ayakla vurmaktır, Fāriside leked denir. Ve pırasa ta'bīr olunan sebzeye denir, كُرَاتٌ

[kurrās] ma'nāsına.

الرِّتْرَاكُلُ [et-terākul] [tefā'ul] vezninde) Birbirlerine ayakla vuruşmak ma'nāsınadır ki tepişmek ta'bīr olunur, mülā'abe aksāmındandır; yukālu: تَرَاكَلُ الْقَوْمُ إِذَا رَكَلَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا بِأَرْجُلِهِمْ

الرِّرْكَالُ [er-rekkāl] [şeddād] vezninde) Pırasa satıcı adama denir.

الرِّرْكَالَةُ [er-reklet] [temret] vezninde) Bir bağ sebze ye denir; yukālu: جَاءَ وَيَبِيدُهُ رَكَالَةٌ مِّنَ الْبَقْلِ أَيُّ حُرْمَةً

الرِّمْرِكُلُ [el-mirkel] [minber] vezninde) Ayağa itlāk olunur, رِجْلٌ [ricl] ma'nāsına.

الرِّمْرِكُلُ [el-merkel] [maḥad] vezninde) Yola itlāk olunur, tarīk ma'nāsına. Ve fāris atı eştirip yāhūd seğirtmek için yanlarına ayağıyla tepip vuracak yere denir ki üzen-gi yeridir.

الرِّمْرِكُلَةُ [el-murekkelat] [mu'azzamet] vezninde) Şol yere denir ki davarlar ayaklarıyla çiğneyip basarak pekişmiş ve katılanmış ola; yukālu: أَرْضٌ مِّرْكَالَةٌ إِذَا صَارَتْ قَدَّ كَدَّتْ بِحَوَافِرِ الدَّابَّةِ

الرِّتْرَكُلُ [et-terekkul] [tefa'ul] vezninde) Bāg-bān yere bel tepmek ma'nāsınadır; yukālu: تَرَكَلُ بِمَسْحَاتِهِ إِذَا ضَرَبَهَا بِرِجْلِهِ لِتَدْخُلَ فِي الْأَرْضِ

رَمْرِكَلَانٌ [Merkelān] [mertābān] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

[ر م ل]

الرِّمْلُ [er-reml] [neml] vezninde) Ma'lumdur ki kuma denir, Fāriside rīk denir; müfredi رَمْلَةٌ [remlet]tir, cem'i رِمَالٌ [rimāl] ve أَرْمُلٌ [ermul]dür, أَفْلُسٌ [eflus] vezninde. Ve رَمْلَةٌ [remlet] ile ba'zı nisvān tesmiye olundular, berrāklığına binā'en; ez-cümle Remle bint Ebī Sufyān ki Ummu

Hābibe'dir, ezvāc-ı mutahharāttandır, radiyallāhu 'anhunne. Ve

رَمَلٌ [reml] Masdar olur, ta'āma kum katmak ma'nāsınadır. Ve ta'āmdan murād hintadır; yukālu: رَمَلَ الطَّعَامَ رَمْلًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا جَعَلَ فِيهِ الرَّمْلَ Ve bir nesneyi kan ile ālūde eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَمَلَ الثَّوْبَ إِذَا لَطَخَهُ بِالدَّمَ Ve bez ve hasır makūlesini yufkaca dokumak ma'nāsınadır; yukālu: رَمَلَ الرَّقْعَةَ إِذَا رَفَقَهُ Ve serīr ve hasır makūlesini cevher ve sā'ir zīnet makūlesiyle bezemek ma'nāsınadır; yukālu: رَمَلَ السَّرِيرِ أَوْ الْحَصِيرِ إِذَا زَيَّنَهُ بِالْجَوْهَرِ وَنَحْوِهِ Ve serīrin üstüne şerit örüp geçirmek ma'nāsınadır ki murād hasır iskemle gibi oturacak yerini yumuşak şeritlerden örüp yapmaktır; yukālu: رَمَلَ السَّرِيرِ إِذَا رَمَلَ أَيَّ نَسِجٍ شَرِيطًا فَجَعَلَهُ ظَهْرًا لَهُ

الرِّمَالُ [el-irmāl] (hemzenin kesriyle) **رَمَلٌ** [reml] ma'nāsına; yukālu: الرِّمَالُ النَّسِجُ وَالسَّرِيرُ بِمَعْنَى رَمَلَهُ Ve bir adamın zād ve tūşe ve nafakası tükenip bī-zād u nevā kalmak ma'nāsınadır; yukālu: الرِّمَالُ الْقَوْمُ إِذَا نَفَدَ زَادَهُمْ Ve bu ma'nāda müte'addī olur; yukālu: الرِّمَالُ إِذَا أَنْفَدُوهُ Ve ip makūlesi nesneyi uzatmak ma'nāsınadır; yukālu: الرِّمَالُ إِذَا طَوَّلَهُ Ve bir nesne kana bulanmak ma'nāsınadır; yukālu: الرِّمَالُ إِذَا تَلَطَّخَ Ve hatun dul olmak ma'nāsınadır; yukālu: الرِّمَالُ إِذَا صَارَتْ أَرْمَلَةً

التَّرْمِيمُ [et-termīl] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bu dahi bez ve hasır makūlesini yufkaca ve hurdece dokumak ma'nāsınadır; yukālu: التَّرْمِيمُ إِذَا رَفَقَهُ Ve hatun dul olmak ma'nāsınadır; yukālu: التَّرْمِيمُ إِذَا رَمَلَتْ الْمَرْأَةُ إِذَا صَارَتْ أَرْمَلَةً Ve bir nesneyi magşūş ve müzeyyef kılmak ma'nāsınadır, kumlu galle gibi; yukālu: التَّرْمِيمُ إِذَا زَيَّنَهُ ve yukālu: التَّرْمِيمُ أَيُّ مُرْتَبِعٍ

الرَّمَلُ [er-remel] (fethateynle) ve

الرَّمَلَانُ [er-remelān] (fetehtāla) ve

الرَّمَلُ [el-mermel] (مَقْعَدٌ [maq'ad] vezninde) Ling ile yürümek ma'nāsınadır; yukālu: رَمَلَ فُلَانٌ رَمْلًا وَرَمَلَانًا وَمَرَمَلًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا هَزَوَلَ Ve minhu: طَائِفٌ النَّبِيِّ إِذَا هَزَوَلَ الشَّرِيفِ Ve

رَمَلٌ [remel] 'Arūziyyūn ıstīlāhında kasīde ile recezden mā-'adāya itlāk olunur. Şārih der ki mü'ellifin tefsīri vaz'-ı 'Araba mebnīdir ki kasīde ile recezin gayrı şi're **رَمَلٌ** [remel] itlāk ederler. Ve ehl-i 'arūz bahr-i mahsūsa **رَمَلٌ** [remel] itlāk ederler ki vezni altı kerre fā'ilātūn cüz'lerinden mürekkebdir, nesc-i hasīr gibi muntazamü'l-evtād olduğu için tesmiye eylediler. İntehā. Ve

رَمَلٌ [remel] Azca yağmura denir. Ve bir nesnede olan ziyādeye denir. Ve bakar-ı vahşīnin ayaklarında olan hutūta denir ki kendi levnine muhālif olur.

الرَّمَلُ [el-ermel] (أَحْمَرٌ [ahmer] vezninde) Fakīr ve muhtāc yāhūd miskīn olan kişiye denir; mü'ennesi **رَمَلَةٌ** [ermelet]tir; cem'leri **رَمَالٌ** [erāmil] ve **رَمَائِلَةٌ** [erāmilet]tir; yukālu: رَجُلٌ أَرْمَلٌ وَأَمْرَأَةٌ أَرْمَلَةٌ أَيُّ مُحْتَاجٌ Şārih der ki nüfūdu'z-zād ma'nāsına olan **رَمَالٌ** [irmāl] den me'hūzduz, gayr-i kıyās üzeredir. İntehā. Ve

رَمَلٌ [ermel] Ergen adama denir, عَزَبٌ [azeb] ma'nāsına, yine mü'ennesi **رَمَلَةٌ** [ermelet]tir. Ve 'inde'l-ba'z yesārı olup ihtiyācı olmayan 'avrete **رَمَلَةٌ** [ermelet] itlāk olunmaz, her ne kadar kocasız ise de; yukālu: رَجُلٌ أَرْمَلٌ أَيُّ عَزَبٌ وَأَمْرَأَةٌ أَرْمَلَةٌ أَيُّ عَزَبَةٌ أَوْ لَا يُقَالُ لِلْعَزَبَةِ الْمَوْسِرَةِ أَرْمَلَةٌ

Mütercim der ki bu maddede üç kelime müstaʿmeldir: Biri **ثَيْبٌ** [seyyib] dir ki müʿellife göre zevcinden ʿale'l-ıtlāk müfārakat etmiş hatundur yāhūd medhülün-bihā olandır, dāhil olan recüle de ıtlāk olunur, kavlı-i evvele göre dul hatun olur, sāniye göre **بِكْرٌ** [bikr] mukābili olur. Ve biri **أَزْمَلَةٌ** [ermelet]tir ki müʿellife göre mutlakan kocasız olandır. Ve bazıları ʿusr-i halle takyid eylediler. Ve biri dahi **أَيِّمٌ** [eyyim]dir ki bu dahi kocasız olandır, gerek **ثَيْبٌ** [seyyib] ve gerek **بِكْرٌ** [bikr] olsun. Ve recüle dahi ıtlāk olunur. Ve Zemaḥşerī ve sāʾire göre **ثَيْبٌ** [seyyib] er görmüş olandır ve **أَزْمَلَةٌ** [ermelet] dul olandır gerek ere varsın gerek varmasın ve **أَيِّمٌ** [eyyim] kocasız olandır, gerek **ثَيْبٌ** [seyyib] ve gerek **بِكْرٌ** [bikr] olsun. Pes müʿellifin beyānıyla beyenlerinde muhālefet yok gibidir, lākin İbn Eşir'in kavli bunlara muhālifdir. Ve **أَزْمَلَةٌ** [ermelet] ʿinde'l-baʿz **رَمْلٌ** [rem]den meʿhūzdur ki kuma denir, bī-zevc hatun bir mertebe muhtāc oldu ki gūyā ihtiyāc onu kuma oturttu, niteki **ذُو مَثْرَبَةٍ** [zū met-rebet] dahi bu resmedir. Ve ʿinde'l-baʿz **أَزْمَلَةٌ** [ermelet] irmāl-i zād maʿnāsından meʿhūz olmakla mutlakan zevcesiz ere ve zevcsiz ʿavrete **أَزْمَلٌ** [ermel] ve **أَزْمَلَةٌ** [ermelet] denir, lākin zevcesi vefāt eden kişide istiʿmālī kalīldir. Ve zevci vefāt eden ʿavrette ki dul taʿbīr olunur, istiʿmālī keşirdir, zīrā infāk-ı zevce muhtācdır. Ve

أَزْمَلٌ [ermel] Matar ve menfaʿati kalīl yaʿnī ʿadīm olan seneye vashf olur; yukālu: **عَامٌ قَلِيلُ الْمَطَرِ وَالنَّفْعِ** Ve muhtācīn olan ricāl-i zuʿafā cemāʿatine **أَزْمَلَةٌ** [ermelet] denir, içlerinde nisā tāʾifesi yoksa; yukālu: **أَطْعَمَ الْأَزْمَلَةَ أَيَّ الرَّجَالِ الْمُحْتَاجِينَ الضُّعْفَاءَ الْأَزْمُولَةَ** [el-urmūlet] **أَصْحُوكَةً** [uḍḥūket]

vezninde) **عَرْفَجٌ** [ʿarfec] nām şecerin kesilmiş şāhından özdeğinde kalan parçasına denir; cemʿi **أَرَامِلٌ** [erāmil] ve **أَرَامِيلٌ** [erāmil] dir.

الرُّمْلَةُ [er-rumlet] **غُرْفَةٌ** [ğurfet] vezninde) Bakar-ı vahşiyenin ayaklarında ve sırtlarında olan siyāh çizgiye denir; cemʿi **رُمْلٌ** [rumel]dir, **صُرْدٌ** [şurad] vezninde ve **أَرْمَالٌ** [ermāl]dir. Şārihin beyānına göre **فِي قَوَائِمِ الْبَقَرَةِ الْوَحْشِيَّةِ وَفِي ظَهْرِهَا سَاكِئَةٌ**.

رَمْلَةٌ [Remlet] **تَمْرَةٌ** [temret] vezninde) Beş mevziʿ adıdır. Eşheri Şām ülkesinde **رَمْلَةٌ** [Remlet] dedikleri beldedir; muhaddisinden İdrīs er-Remlī ve Mekkī b. ʿAbdusselām er-Rumeylī ki musaggar bünyesiyledir oradandır.

الرَّمْلَاءُ [er-remlāʾ] **حَمْرَاءٌ** [ḥamrāʾ] vezninde) Ayakları siyāh ve sāʾir yerleri beyāz olan dişi koyuna denir; müzekkeri **أَرْمَلٌ** [ermel]dir; yukālu: **نَعَجَةٌ رَمْلَاءٌ أَيَّ سَوْدَاءَ الْقَوَائِمِ وَسَائِرُهَا أَيْضٌ**

الرَّمْرَمِلُ [el-muremmil] **مُحَدِّثٌ** [muḥaddiṣ] vezninde) ve

الرَّمْرَمِلُ [el-murmil] **مُحْسِنٌ** [muḥsin] vezninde) Arslana denir.

الرَّمْرَمِلُ [el-mirmel] **مِنْبَرٌ** [minber] vezninde) Küçük bukağıya denir.

الرَّيْرَمُولُ [el-yermūl] **يَعْفُورٌ** [yaʿfūr] vezninde) Hasır tarzında hurmā yaprağından örülmüş nesneye denir ki yelpaze ve zenbīl düzülür.

الرُّمَالُ [er-rumāl] **غُرَابٌ** [ğurāb] vezninde) Hasır örgüsüne denir; yukālu: **مَا أَحْسَنَ رُمَالٌ هَذَا الْخَصِيرِ أَيَّ مَرْمُولُهُ**

الرَّمْرَمِلُ [el-muremmel] **مُعْظَمٌ** [muʿazzam] vezninde) Şol pālūze ve zırva ve helvā

makūlesine denir ki yüzünde hasır örgüsü gibi çinleri ve bükülmeleri kesir ola; yukālu: حَيْصٌ مُرْمَلٌ إِذَا كَثُرَ عَضُدُهُ وَلَيْتَهُ [Ermelül] [ʿadrefüt] vezninde) Mağrib'de bir beldedir.

تُرَامِيلُ [Turāmil] (tā-yı fevkiyye-i mazmūme ile) Bir vādī ismidir.

يَرْمَلُ [Yermel] [yemnaʿu] vezninde) Bir mevzi'dir.

يَوْمَلَةٌ [Yermelet] (yā'nın fethiyle) Endelus'te bir nāhiyedir.

الأُزْمُولَةُ [el-urmūlet] [uḏḥuket] vezninde) Ergen oğlana denir; yukālu: غُلَامٌ أُزْمُولَةٌ أَي أُرْمَلٌ

رُمَيْلَةٌ [Rumeylet] [cuheyne] vezninde) Üç mevzi ismidir. Ve bir recül adıdır.

[ر م ع ل]

الإِرْمِغْلَالُ [el-irmiğlāl] [ikṣi'rār] vezninde) Çocuk ağzından salyar akar olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِزْمَعَلُ الصَّبِيِّ إِذَا سَالَ Ve bir nesne ıslanmak ma'nāsınadır; yukālu: إِزْمَعَلُ الثَّوْبِ إِذَا ابْتَلَّ Ve biryān ve kebāb tabh olunurken yağı damlar olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِزْمَعَلُ الشَّوَاءِ إِذَا إِزْمَعَلُ الرَّجُلُ إِذَا أُسْرِعَ Ve pek āvāz ile haykırmak ma'nāsınadır; yukālu: إِزْمَعَلُ الرَّجُلِ إِذَا شَهَقَ Ve perākende olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِزْمَعَلَتِ الْإِبِلُ إِذَا تَفَرَّقَتْ Ve gön ve sahtiyān makūlesi pek yaşarıp ıslanmak ma'nāsınadır; yukālu: إِزْمَعَلُ الْأَدِيمِ إِذَا تَرَطَّبَ شَدِيدًا Ve göz yaşı peyderpey muttasıl akmak ma'nāsınadır; yukālu: إِزْمَعَلُ الدَّمْعُ إِذَا تَتَابَعَ

[ر م ع ل]

الإِرْمِغْلَالُ [el-irmiğlāl] (ğayn-ı mu'ceme ile [irmiğlāl] vezninde) Bu dahi

göz yaşı peyderpey akmak ma'nāsınadır; yukālu: إِزْمَعَلُ الدَّمْعِ بِمَعْنَى إِزْمَعَلٌ

الْمُرْمِغِلُّ [el-murmeğill] (mūzmaḥill) [muḏmaḥill] vezninde) Dibāgate vurulmuş deriye denir; yukālu: جِلْدٌ مُرْمِغِلٌّ إِذَا وُضِعَ لِلدَّبَاغِ

[ر و ل]

الرُّوَالُ [er-ruvāl] [ğurāb] vezninde) ve

الرَّوَاوُلُ [er-rāvül] [kāfur] vezninde) Dābbe kısmının ağzı salyarına denir, 'alā-kavlin at cinsinin salyarına mahsūstur; yukālu: سَالَ رُوَالُهُ وَرَاوُولُهُ فِي مَخَلَاتِهِ وَهُوَ لِعَابٌ رُوَالٌ رَائِلٌ ve yukālu: رُوَالٌ رَائِلٌ ve yukālu: مُبَالِغَةٌ أَي لِعَابٌ كَثِيرٌ

رُوَالٌ [ruvāl] Ba'zı dābbenin ağzında biten artık dişe denir ki mu'ayyen olan sırasından ve 'adedinden ziyāde olur, yem yemeğe māni' olmakla kesir ve ihrāc ederler.

الرَّوَائِلُ [er-rā'il] Bu dahi dābbe kısmında zuhūr eden artık dişe denir; yukālu: كَسَرَ رُوَالُهُ وَرَائِلُهُ أَي سَنَّهُ الرَّائِدَةَ الَّتِي لَا تَثْبُتُ عَلَى نَبْتَةٍ Ve damlayıcı ve damlayan şey'e denir; yukālu: صَارَ الدَّهْنُ رَائِلًا أَي فَاطَرًا

التَّرْوِيلُ [et-tervīl] [tef'īl] vezninde) Ekmeğe çerviş yağını katık eylemek, 'alā-kavlin sāfī yağla ovmak yāhūd pek yağlı yapmak ma'nāsınadır; yukālu: رَوَّلَ الخُبْزَةَ إِذَا آدَمَهَا بِالْإِهَالَةِ أَوْ دَلَكَهَا بِالسَّمْنِ أَوْ أَكْثَرَ دَسَمَهَا Ve at kısmı eḫşān eylemek için āletini sarkıtmak ma'nāsınadır; 'alā-kavlin gevşekçe kaldırmak ma'nāsınadır. Ve 'inde'l-ba'z **تَرْوِيلٌ** [tervīl] insān kısmı henüz 'avrete mess ve vusūlden mukaddem inzāl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَوَّلَ الفَرَسُ إِذَا أَدَلَى لِيَبُولَ أَوْ أَنْعَطَ فِي اسْتِرْحَاءٍ أَوْ يُقَالُ رَوَّلَ الرَّجُلُ إِذَا أَنْزَلَ قَبْلَ الوُضُوءِ إِلَى المَرْأَةِ

الْمِرْوَلُ [el-mirvel] [مِئْبَرٌ] [minber] vezninde) Salyarı çok akan adama denir; yukālu: رَجُلٌ مِرْوَلٌ أَيْ كَثِيرُ اللَّعَابِ Ve ince ve za'f ip ve urgan parçasına denir.

يُرْوَلَةٌ [Yerület] [حُمُولَةٌ] [hamület] vezninde) Endelus'te bir nāhiye adıdır.

دَيْرُ رَوْلَانَ [Deyru Revlān] [سَيْرُ سَلْمَانَ] [seyru selmān] vezninde) Kabīle-i Suleym yurdunda bir vādīdir.

[ر ه ل]

الرَّهْبَلَةُ [er-rehbelet] [دَحْرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) Bir güne yürüyüşe denir ki murād sendereyerek ve sarsılarak yürüyüşür.

التَّرْهَبُلُ [et-terehbul] [تَدْحُرُجٌ] [tedaħruc] vezninde) Sarsılarak yürümek ma'nāsınadır; yukālu: تَرَهَّبِلُ الرَّجُلُ إِذَا مَشَى الرَّهْبَلَةَ

الرَّهْبَلُ [er-rehbel] [جَعْفَرٌ] [ca'fer] vezninde) Fehm olunmayan söze denir; zāhiren perīşān ve bī-ser ü bün yāhūd muztarib olduğundan nāşīdir; yukālu: كَلَامٌ رَهْبَلٌ أَيْ لَا يَفْهَمُ

الْمُرْهَبِلُ [el-murehbil] (ism-i fā'il bünyesiyle) Fehm olunmayan çepreşik sözlü adama denir.

[ر ه د ل]

الرَّهْدَلُ [er-rehdel] [جَعْفَرٌ] [ca'fer] vezninde) Za'f ve zebūn adama denir. Ve ahmak ve nādāna denir; yukālu: رَجُلٌ رَهْدَلٌ أَيْ ضَعِيفٌ وَكَذَا أَحْمَقٌ Ve **قُنْفُذٌ** [kunfuz] [جَعْفَرٌ] [ca'fer] ve **زَبْرُجٌ** [zibric] veznlerinde bir cins kuş ismidir. Ve bunlar **رَهْدَنٌ** [rehden] lafzında lügatlerdir.

[ر ه ل]

الرَّهْلُ [er-rehel] (fethateynle) Gövdenin eti sölpük ve muztarib olmak ma'nāsınadır; yukālu: رَهْلٌ لَحْمُهُ رَهْلًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اضْطَرَبَ

وَاسْتَرْخَى Ve gövdenin eti kabarıp kabalanmak ma'nāsınadır ki semirip şişman olmaktan 'ibārettir yāhūd 'illesiz şişkin olmak ma'nāsınadır; yukālu: رَهْلٌ لَحْمُهُ إِذَا انْتَفَخَ Ve أَوْ وَرَمٍ مِنْ غَيْرِ دَاءٍ

رَهْلٌ [rehel] Vilādet 'akibinde zuhūr eden son dedikleri sarı suya denir.

التَّرْهِيلُ [et-terhīl] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) Bir 'ārıza yüzü gözü şişirip vücūdu sölpük eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَهْلَةُ النَّوْمِ إِذَا أُورِثَهُ الرَّهْلُ

الرَّهْلُ [er-rihl] (rā'nın kesriyle) Şol yufka buluta denir ki rutūbet taħyīl eyleye.

الْمُرْهَلُ [el-murehhel] [مُعْظَمٌ] [mu'azzam] vezninde) Yüzü gözü şişkin, vücūdu sölpüklenmiş adama denir; yukālu: أَضْبَحَ مُرْهَلًا Ve bu pek çok uykudan yāhūd mahmūr kalkmaktan neş'et eder.

[ر ي ل]

الرِّيَالُ [er-riyāl] [كِتَابٌ] [kitāb] vezninde) Ağız salyarına denir; yukālu: سَأَلَ رِيَالَهُ أَيْ لُعَابَهُ Ve bu vāviyyede lügattir.

الرَّيْلُ [er-reyl] [سَيْلٌ] [seyl] vezninde) Ağızdan salyar akmak ma'nāsınadır; yukālu: رَالَ الصَّبِيُّ يَرِيْلُ رَيْلًا إِذَا سَالَ لُعَابُهُ

FASLU'Z-ZĀYI'L-MU'CEME

(فَصْلُ الزَّايِ الْمُعْجَمَةِ)

[ز ب ل]

الزَّبِيلُ [ez-zibl] (zā'nın kesri ve bā'nın sükūnuyla) ve

الزَّبِيلُ [ez-zebīl] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Fısqıya ve gübreye denir, سِرْقِينٌ [sirqīn] ma'nāsına. Ve zebīl ve zenbīl dedikleri zarfa denir, ke-mā se-yuzkeru.

الْمَزْبَلَةُ [el-mezbelet] (mīm'in ve bā'nın fet-hiyle ve şüzūzen bā'nın zammıyla ism-i mekândır) Süprüntülüğe ve gübrelüğe denir; yukālu: **الدُّنْيَا كَالْمَزْبَلَةِ أَي مَلَقَى الزَّبِيلَ وَمَوْضِعُهُ**

الزَّبِيلُ [ez-zabl] (حَبْلٌ [ḥabl] vezninde) Eki-ni gübre ile ıslāh eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **زَبَلَ زَرْعَهُ زُبْلًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا سَمَدَهُ**

الزَّبَائِلُ [ez-zibāl] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bal arısının ağzına alıp kovanına götürdü-ğü şey'e denir. Ve bununla pek az nāçiz nesneden kināye ederler; yukālu: **مَا أَصَابَ زَبَالًا أَي شَيْئًا** Tenvīn tahkīr içindir ve zāy'ın zammıyla da cā'izdir, lākin *Esās* nüshala-rında **الْتَحَلَّةُ** yerinde mīm'le **الْتَمَلَّةُ** 'unvānyıla mersūm olmakla karıncanın ağzıyla gö-türdüğü nesnecik demek olur ve muktezā-yı māddeye bu akrebdir.

الزُّبَالَةُ [ez-zubālet] (سُمَامَةٌ [sumāmet] vez-ninde) Bu dahi şey'i-ye yesire itlāk olunur; yukālu: **مَا فِي الْبُرِّ زُبَالَةٌ أَي شَيْءٌ يَعْنِي مِنَ الْمَاءِ** Ve **زُبَالَةٌ** [Zubālet] Ashābdan Mālik b. el-Ḥuveyrīs b. Eşyem pederinin cedd-i ismidir. Ve bir mevzi' adıdır. Ve Ca'fer b. Muḥammed ez-Zubālī muhaddistir.

زُبَالَةٌ [Zebālet] (سَحَابَةٌ [sehābet] vezninde) Bir mevzi'dir; muhaddisinden Muḥammed b. el-Ḥasen b. 'Ayyāş ez-Zebālī oradan-

dır. Ve Muḥammed b. el-Ḥasen b. Zebāle muhaddistir. Ve Zebāle bint 'Uteybe b. Mirdās şu'arādandır.

الزَّبِيلُ [ez-zebīl] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde ki zikr olundu) ve

الزَّبِيلُ [ez-zibbīl] (سِكِّينٌ [sikkīn] vezninde) ve

الزَّنْبِيلُ [ez-zinbīl] (قِنْدِيلٌ [kindīl] vezninde ve ba'zen zāy'ı meftūh olur) **قُفَّةٌ** [kuḫffet] ye denir ki küfe ta'bir olunan zarftır, hurmā yaprağından örerler ki murād Türkīde dahi zenbīl dedikleri olacaktır, gūnāgūn şeklde yaparlar, 'alā-kavlin dağarcığığa denir, **جِرَابٌ** [cirāb] ma'nāsına yāhūd mutla-kan haml olunacak ve nesne koyacak kaba denir, **وَعَاءٌ** [vi'ā] ma'nāsına. Ve **زَبِيلٌ** [zebīl] kelimesinin cem'i **زُبُلٌ** [zubul]dür, **كُتُبٌ** [kutub] vezninde ve **زُبْلَانٌ** [zublān]dır zāy'ın zammıyla. Şārih der ki **زَبِيلٌ** [zibbīl]in cem'i **زَبَائِيلٌ** [zebābīl] ve **زَنْبِيلٌ** [zinbīl] cem'i **زَنْبَائِيلٌ** [zenābīl]dir. Ve zenbīle **زَبِيلٌ** [zibbīl] ve **زَنْبِيلٌ** [zinbīl] itlākı mukaddemā onun-la gübre taşıdıklarına mebnīdir. Ve nūn'u zā'idedir.

الزَّبِيلُ [ez-zibīl] (زَبْرِيحٌ [zibric] vezninde) Āfet ve dāhiyeye itlāk olunur.

الزَّابِلُ [ez-ze'bel] (جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde ve yā'nın kesriyle de cā'izdir) Bodur ada-ma denir. Ve hemzenin terkiyle **زَبْلٌ** [zebl] 'unvānı ekserdir.

زَابِلٌ [Zābel] (هَاجِرٌ [hācer] vezninde) Sind ülkesinde bir beldedir.

زَنْبِيلٌ [Zinbīl] (قِنْدِيلٌ [kindīl] vezninde) Esāmīdendir: Aḫmed b. el-Ḥuseyn b. Aḫmed b. Zinbīl en-Nehāvendī, İmām Buḫārī tārīhinin rāvisidir ki Ebu'l-Ḳāsim el-Aşkar'dan o dahi İmām Buḫārī'den rivāyet eyledi.

الرُّبْلَةُ [ez-zublet] (zāy'ın zammıyla) Lok-maya denir.

الرُّبْلَةُ [ez-zebelet] (fetehtla) Şey²-i yesîr ma'nâsınadır; tekûlu: مَا رَزَأْتَهُ زَبْلَةً أَيَّ شَيْئًا

[ز ب ت ل]

الرُّبْتَلُ [ez-zebtel] (جعفرٌ [ca'fer] vezninde) Bodur adama denir; yukâlu: رَجُلٌ زَبْتَلٌ أَيُّ فَصِيرٍ

[ز ح ل]

الرُّجْلَةُ [ez-zuclet] (غُرْفَةٌ [ğurfet] vezninde) İki gözün aralığında olan deriye denir; yukâlu: جَرَحَ رُجْلَتَهُ أَيَّ الْجِلْدَةِ الَّتِي بَيْنَ الْعَيْنَيْنِ Ve hâlet ma'nâsınadır; yukâlu: هُوَ عَلَى رُجْلَةٍ Ve nâsın gırîv ve feryâdına ve şamatasına denir; bunda zāy'ın fethiyle de cā'izdir; tekûlu: سَمِعْتُ رُجْلَةَ النَّاسِ Ve su makûlesi nesneden hâsıl olan cüz'ice rutübe denir; yukâlu: أَصَابَتْهُ رُجْلَةٌ مِنْهُ أَيَّ بَلَّةً Ve pek cüz'î ve nâçîz nesneye denir; yukâlu: أَعْطَانِي رُجْلَةً مِنْهُ أَيَّ هُنَيْهَةً Ve her nesneden bir pâreye ve bir bölüğe denir; yukâlu: رُجْلَةٌ مِنْهُ أَيَّ قِطْعَةً Ve mutlakan cemâ'ate, 'alâ-kavlin hâssaten insândan bir gürüh ve cemâ'ate itlâk olunur; bunda zāy'ın fethiyle de cā'izdir. Ve Zucle bint Manzûr, zevce-i Zubeyr'dir yâhüd Hazret-i Mu'âviye'nin âzâdkerde cāriyesidir yâhüd kızı 'Ātike'nin âzâd-kerdesidir.

الرُّزْجُلُ [ez-zecl] (زَجْرٌ [zecer] vezninde) Bir nesneyi öte kakıp atmak ma'nâsınadır; yukâlu: رَجَلَهُ وَبِهِ رُجْلًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا رَمَاهُ وَدَعَعَهُ Ve mızrağın aşağı harbesiyle dürtmek ma'nâsınadır; yukâlu: رَجَلَهُ بِالرُّمْحِ إِذَا رَجَّهَ Ve ba'îd yerden güvercin salmak ma'nâsınadır; yukâlu: رَجَلُ الْحَمَامِ إِذَا أَرْسَلَهَا Ve dişinin rahimine menî dökmek

ma'nâsınadır; yukâlu: رَجَلَ الْمَاءَ فِي رَحِمِهَا إِذَا صَبَّهُ

الرُّزَّاجِلُ [ez-zācil] ve

الرُّزَّجَالُ [ez-zeccāl] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Irak yerden salınan güvercine denir, kebüter-i Bağdādî gibi; yukâlu: هِيَ حَمَامٌ Bunlar zikr olunan رُجْلٌ وَالرُّزَّجَالُ أَيُّ يُرْسَلُ عَلَى بُعْدِ حَمَامٍ لَفْزًا وَرُجْلٌ māddesinden olmakla lafzına vasf oldukları sürette elbette niseb üzere olmak lâzımdır. Ve hasbe'z-zāhir lâ-mahāle vasflardır, zîra izāfetlerinde fā'ide bi'z-zikr melhūz değildir, meger beyāniyyeye haml oluna. Ve

رَاجِلٌ [zācil] (صَاحِبٌ [şāhib] ve هَاجِرٌ [hācer] veznlerinde) Tulum bağlayacak ipin ucunda olan çivi ve halka tarzında ağaç pâresine denir. Ve mızrağın aşağı harbesinde olan halkaya denir. Ve askerin başbuğuna denir; yukâlu: هُوَ رَاجِلٌ الْعَسْكَرِ أَيُّ فَائِدُهُمْ Ve Zeydu'l-Ĥayl nām kimsenin feresi ismidir. Ve bülend-āvâz adama denir. Ve hānendeye denir; yukâlu: رَجُلٌ رَاجِلٌ أَيُّ رَفِيعِ الصَّوْتِ وَكَذَا الْمَطْرُبُ

الرُّزَّاجِلُ [ez-zācel] (cîm'in fethiyle [cālem] vezninde) Buğur devenin menîsine denir yâhüd erkek devekuşunun menîsine denir ve gâhca hemze ile de melfûzdur. Ve 'alâ-kavlin erkek devekuşu kendi nevbetinde yumurtası üzere yattığı esnâda dübüründen seylân eden nesneye denir. Ba'zı nüshada تَحْضِيئُهَا بِبَضْعِهَا 'unvânıyla ki zamîr-i mü'ennestir, mersûm olmakla galattır, savâb olan müzekker zamîrleri olmaktır yâhüd cem'iyeti mutazammın cinsiyet itibârına mebnîdir. Ve

رَاجِلٌ [zācel] Deve kısmının boyunlarına mahsûs bir güne damga ismidir.

الرُّمَزَجَلُ [el-mizcel] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde)

Mızrağın temrenine denir. Ve kısa mızrağ-
ğa ve hışt dediklerine denir.

الرَّمَزَجَالُ [el-mizcāl] (مِحْرَابٌ [mihrāb] vez-
ninde) Şol oka denir ki henüz temrenlenip
ve yelek geçirilmemiş ola.

الرَّزَجْلُ [ez-zecel] (fethateynle) Nās birbi-
riyle oynayıp şamata ve hengāme eylemek
ma'nāsınadır; yukālu: رَجَلُ الْقَوْمِ رَجَلًا مِنَ الْبَابِ
Ve şarkı ve beste oku-
yup hānendelik eylemek ma'nāsınadır;
yukālu: رَجَلُ الرَّاجِلِ إِذَا طَرَبَ Ve ref'-i savt
eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَجَلُ الرَّجُلِ
وَإِذَا رَفَعَ الصَّوْتِ Ve bu ma'nalarda ism olarak
müsta'meldir.

الرَّزَجِيلُ [ez-zecil] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve
الرَّزَاجِيلُ [ez-zācil] Bülend-āvāz adama de-
nir. Ve hānendeye denir. Ve şol nebāta
denir ki ona yel dokundukça seslenir ola;
yukālu: نَبَتْ رَجَلٌ إِذَا صَوَّتَتْ فِيهِ الرِّيحُ

الرُّزْوَاجِلُ [ez-zu'ācil] (hemze ile غَلَابِطٌ
[ʿulābiṭ] vezninde) ve

الرُّزْمَجِيلُ [ez-zi'cīl] (قِنْدِيلٌ [kindīl] vezninde
ve hemze bedeli nūn'la) Za'if ve zebūn
adama denir; yukālu: رَجُلٌ زُورًا جَلٌّ وَرِزْمَجِيلٌ
وَرِزْمَجِيلٌ أَيُّ ضَعِيفٌ

الرُّزَجَنْجَلُ [ez-zecencel] (سَفْرَجَلٌ [sefercel]
vezninde) Aynaya denir, مِرْآةٌ [mir'āt]
ma'nāsına; سَجَنْجَلٌ [secencel] kelimesinde
lügattır.

الرُّزْحُولُ [ez-zecūl] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde)
Irak yokuşa denir; yukālu: عَقَبَةُ رُحُولٌ أَيُّ بَعِيدَةٌ

الرُّزَجَلَاءُ [ez-zeclā'] (حَمْرَاءُ [hamrā'] veznin-
de) Cüst ve revende nākaya denir; yukālu:
نَاقَةٌ رُجَلَاءٌ أَيُّ سَرِيعَةٌ

[ز ح ل]

الرُّزْحَلُ [ez-zahl] (zāy'ın fethi ve hā-yı müh-
melenin sükūnuyla) Bir nesne yerinden

ayrılmak ma'nāsınadır; yukālu: رَحَلَ عَنْ
مَكَانِهِ رُحْلًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا زَالَ
Ve yorulmak ma'nāsınadır; yukālu: رَحَلَ الرَّجُلُ إِذَا أَغْيَا
Ve dābbe yürürken kıçın kıçın gerilenmek
ma'nāsınadır; yukālu: رَحَلَتِ النَّاقَةُ إِذَا تَأَحَّوَتْ
فِي سَيْرِهَا

الرَّتْرَحُولُ [et-tezahvul] (تَدَحْرُجٌ [tedahruc]
vezninde) Bu dahi bir nesne yerinden ay-
rılmak ma'nāsınadır; yukālu: تَرَحَّوْلُ عَنْ مَكَانِهِ
إِذَا زَالَ

الرُّزْحُولُ [ez-zuhūl] (فُعُودٌ [fu'ūd] veznin-
de) Bir adam yerinden alarga olmak
ma'nāsınadır; yukālu: رَحَلَ الرَّجُلُ عَنْ مَكَانِهِ
رُحُولًا إِذَا تَنَحَّى

الرَّتْرَحْلُ [et-tezahhul] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] veznin-
de) رُحُولٌ [zuhūl] ma'nāsınadır; yukālu:
تَرَحَّلَ عَنْ مَكَانِهِ إِذَا تَنَحَّى

الرُّزْهِلُ [ez-zehil] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve
الرُّزْهِيلُ [ez-zihlīl] (نِحْرِيرٌ [nihrīr] vezninde)
Mekānından alarga olan adama denir.

الرُّزْحُولُ [ez-zehūl] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde)
Şol nākaya denir ki develer ile havuza gel-
dikte men' ve redd için sāhibi yā bir gayrı
kimse her ne kadar çehresine darb ederse
de gerisini dönüp kıçın kıçın yine sokulup
havuza gelir ola; yukālu: نَاقَةٌ رُحُولٌ إِذَا وَرَدَتْ
الْحَوْضَ فَضَرَبَ الرَّائِدُ وَجْهَهَا فَوَلَّتْ عَجْزَهَا وَلَمْ تَزَلْ
تَرَحَّلُ حَتَّى تَرُدَّ

رُحُولٌ [zehūl] Irak yokuşa vasf olur;
yukālu: عَقَبَةُ رُحُولٌ أَيُّ بَعِيدَةٌ Fa'ul bi-ma'nā
fā'il-i nisebī olmakla tezkīr ve te'nīsī
müsāvīdir.

الرُّزْحَلُ [ez-zuhal] (ضُرْدٌ [şurad] vezninde)
Umūr ve meşāgilden kıçınılıp dā'imā
kenare-gīr olan adama denir; mü'ennesi
رُجْلٌ رُحَلٌ وَامْرَأَةٌ رُحَلَةٌ [zuhalet]tir; yukālu:
رُحَلَةٌ إِذَا كَانَ يَرُحَلُ عَنِ الْأُمُورِ

زُحْلُ [Zuḥal] [زُفْرُ] [zufer] vezninde gayr-i munsarıf olarak حُتْسُ [ḥunnes] itlāk olunan kevākib-i seyyāreden bir kevkeb isimidir ki felek-i sābi'de merkūzdur, ba'īd ve mütenahhī olduğu için itlāk olundu. Ve bu زاحِلٌ [zāḥil]den ma'ḍūldür, Fārisīde ona Keyvān denir.

غُلَامُ زُحْلُ [Ġulāmu Zuḥal] Ebu'l-Kāsim demekle müstehir bir müneccimdir.

الزَّحِيلُ [ez-zihlīl] [نَحْرِيْر] [niḥrīr] vezninde Dā'imā mekānından ba'īd ve mütenahhī olan adama denir. Ve dar ve dayıncak yalçın yere denir ki ayak ilişmeyip kayıp gider. Ve cüst ve çalāk adama itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ زَحِيلٌ أَيْ سَرِيْعٌ

الزُّحْلُولُ [ez-zuḥlūl] (zāy'ın zammıyla) Bu dahi dar ve dayıncak yalçın yere denir, زَحِيلٌ [ziḥlīl] gibi; yukālu: مَكَانٌ زَحِيلٌ وَزُحْلُولٌ أَيْ ضَيِّقٌ رَثَقٌ مِنَ الصَّفَا

الْإِزْحَالُ [el-izḥāl] (hemzenin kesriyle) Bir adamı bir nesneye nāçār kılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَزْحَلُهُ إِلَيْهِ إِذَا أَلْحَاهُ إِلَيْهِ Ve irak eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَزْحَلُهُ إِذَا أَبْعَدَهُ

التَّزْحِيلُ [et-tezhīl] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) Bu dahi irak eylemek ma'nāsınadır; yukālu: زَحَلَهُ إِذَا أَبْعَدَهُ

الزُّحْلَةُ [ez-zuḥalet] [هُمَزَةٌ] [humezet] vezninde) Şol cānvere denir ki yuvasına kıçın kıçın girer ola; yukālu: دَائِبَةٌ زُحْلَةٌ إِذَا كَانَتْ تَدْخُلُ جُحْرَهَا مِنْ قِبَلِ اسْتِبْهَا Ve aslā seyr ü sefer ve seyāhat eylemez olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ زُحْلَةٌ أَيْ لَا يَسِيْحُ فِي الْأَرْضِ Zāhiren bu tehekküm yāhūd zıddıyla tesmiye kabīlindedir.

الْإِزْحَالُ [el-izḥīlāl] (hemze ile إِفْشِعْرَاؤُ [iḥşī'rāu] vezninde) [إِخْزِلَالٌ] [iḥzi'lāl]

maklūbudur ki zıkr olundu; yukālu: إِزْحَالَ البَعِيْرُ مَقْلُوبٌ إِخْزَالَ

الزَّحَلُ [ez-zihall] [حَدَبٌ] [ḥidebb] vezninde) Şol erkek deveye denir ki suvat başında sā'ir develeri zor ile geri sürüp kendisi ile-riye sokulup içer ola.

الرَّيْحَلَةُ [ez-zeyḥalet] [بَيْطَرَةٌ] [beyḥaret] vezninde) Kibr ve edā ve şīve ile yürümeğe denir; yukālu: يَمْشِي الرَّيْحَلَةُ أَيْ مَشِيَةً خَيْلَاءَ

[ز ر ق ل]

الرَّزْقَلَةُ [ez-zerḳalet] [كَافٌ] [kaḥ] [دَخْرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) Bir adamın hak ve matlūbunu tamāmen vermek ma'nāsınadır; tekūlu: وَرَزَقَلٌ بِحَقِّي أَيْ أَعْطَانِيهِ Ve kıl ditmek ma'nāsınadır; yukālu: رَزَقَلُ الشَّعْرُ إِذَا نَفَسَهُ

[ز ع ل]

الرَّعَلُ [ez-ze'al] [فَتْهَاتَيْنِ] [fethateyn] vezninde) Neşāt-mend olmak ma'nāsınadır; yukālu: رَعَلَ الرَّجُلُ رَعَلًا Ve boş at cümbüş ve neşātla şevke gelip beri öte koşup oynamak ma'nāsınadır; yukālu: رَعَلَ الْفَرَسُ إِذَا اسْتَسَّ بِغَيْرِ فَارِسِهِ

التَّرْعَالُ [et-teza'ul] [تَفْعَالٌ] [tefa'ul] vezninde) Bu dahi şenlenip cümbüş ve neşātlanmak ma'nāsınadır; yukālu: تَرَعَلَ الرَّجُلُ إِذَا تَنَشَّطَ

الْإِزْعَالُ [el-iz'āl] (hemzenin kesriyle) Atı cümbüş ve şevke getirip neşātlandırmak ma'nāsınadır; yukālu: أَزْعَلَ الْفَرَسَ إِذَا نَشَّطَهُ Ve bir nesneyi yerinden koparıp iz'ac eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَزْعَلُهُ مِنْ مَكَانِهِ إِذَا أَزْعَجَهُ

الزُّغْلُولُ [ez-zu'gūl] [سُورٌ] [sursūr] vezninde) Cüst ve hafīf adama denir.

الْإِزْعِيلُ [el-iz'īl] [إِزْمِيلٌ] [izmīl] vezninde) Hemişe sūh ve şen ve şakrak adama denir; yukālu: رَجُلٌ إِزْعِيلٌ أَيْ نَشِيْطٌ

الرُّغْلَةُ [ez-za'let] [تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Şol hayvāna denir ki bir sene doğurup bir sene aralık verir ola; yukālu: إِذَا زَغَلَتْ زَغَلَةٌ إِذَا صَارَتْ تَلْدُ سَنَةً وَلَا تَلْدُ أُخْرَى şuna denir.

الرُّغْلُ [ez-Zi'l] (zāy'ın kesriyle) Bir mevzi ve bir recül adlarıdır.

الرُّغْلُ [ez-ze'il] [كَتِيفٌ [ketif] vezninde) Açlıktan zār ve muztarib adama denir ki yılan gibi kıvrılıp nāle ve enīn eder ola; yukālu: هُوَ زَعْلٌ أَيْ مُتَّصِرٌ جُوعًا

زُعَيْلٌ [Zu'ayl] [زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Kaş b. Mirdās'ın feresi ismidir.

زَعْلٌ [Za'l] [تَمْرٌ [temr] vezninde)

زَعْلَانٌ [Za'lān] [سَحْبَانٌ [saḥbān] vezninde) Esāmī-i nāstandır.

[ز ع ل]

الرُّغْبَلُ [ez-za'bel] [جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Şol adama denir ki yediği gıdayı hazm edemeyip bedenine bedel-i mā-yetehallel olmamakla karnı şişip ve boynu çöp gibi incelmış ola; yukālu: رَجُلٌ زَغْبَلٌ إِذَا لَمْ يَتَّجِعْ فِيهِ Ve engerek yılanına denir. Ve kaya kelerine denir, حَرْبَاءُ [ḥirbā'] ma'nāsına. Ve vālideye itlāk olunur. Ve 'alā-kavlin bön ve sebük-magz olan 'avrete denir. Bu cihetle tahkīr ve düşnām mevki'inde vālideden kinaye ile تَكَلَّمَ الرُّغْبَلُ derler ki تَكَلَّمَ أُمُّ الْحَمَمَاءُ demektir. Ve

رُغْبَلٌ [za'bel] Pamuk ağacına denir ki 'Arabistān'da bayağı ağaç olur. Ve bir muhaddis ismidir ki ondan Ebū Qudāme el-Hāriş b. 'Ubeyd rivāyet-i hadīs eyledi. Ve Za'bel b. el-Velīd eş-Şāmī ve Fāṭıma bint Za'bel tahdīs eylediler.

الرُّغْبَلَةُ [ez-za'belet] (zā'nın fethiyle) Bedeni semirip boynu incelmış olan adama

denir; yukālu: رَجُلٌ زَغْبَلَةٌ وَهُوَ مَنْ يَسْمُنُ بَدَنَهُ وَتَدُقُّ رَقَبَتُهُ Ve bu zikr olunan رُغْبَلٌ [za'bel] den ise zāhiren tecevvüz i'tibārī lāzımdır. Ve masdar olur, çok olarak fāhir vergi vermek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا رُغِبَ فُلَانٌ إِذَا أَعْطِيَ عَطِيَّةً سَيِّئَةً

[ز ع ل]

الرُّغْبَلَةُ [ez-za'celet] [زَغْبَلَةٌ [za'belet] vezninde) Bed-hūyluk, sū'ü'l-huluk ma'nāsınadır.

[ز غ ل]

الرُّغْلُ [ez-zağl] (zāy'ın fethi ve ğayn-ı mu'cemenin sükūnuyla) Bir nesneyi def'a def'a dökmek ma'nāsınadır; yukālu: دَفَعَ الْمَاءَ زَغْلًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا صَبَّهَ دُفْعًا [dufa'] غُرْفٌ [ğuref] vezninde cem'dir. Ve

رُغْلٌ [zağl] Ağızdan nesne püskürmek ma'nāsınadır; yukālu: زَغَلَهُ إِذَا مَجَّهُ Ve yavru anasını emmek ma'nāsınadır ki lāzımıyla زَغَلَ الْجَدْيُ أُمَّهُ إِذَا رَضَعَهَا Ve deve sidiğini atarak bevl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: زَغَلَتِ النَّاقَةُ بِنُؤْلِهَا إِذَا رَمَتْ بِهِ

الرُّغَالُ [el-izgāl] (hemzenin kesriyle) Bu dahi deve sidiğini atarak bevl etmek ma'nāsınadır; yukālu: زَغَلَتِ النَّاقَةُ بِنُؤْلِهَا بِمَعْنَى زَغَلَتْ Ve kuş ağzıyla yavrusunu yemlemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا رَقَّهَ Ve mızrak dürtüldüğü yerden kan fışkırtmak ma'nāsınadır; yukālu: زَغَلَتِ الطَّغْنَةُ بِاللِّدْمِ إِذَا أَوْزَعَتْ

الرُّغْلَةُ [ez-zuğlet] [غُرْفَةٌ [ğurfet] vezninde) Ağızdan püskürülen su makülesine denir. Ve azca ve nāçiz nesneden kināye olur; tekūlu: زَغَلْتُ لِي زُغْلَةً مِنْ إِنَائِكَ أَيَّ صَبَّ لِي شَيْئًا Ve ist ve dübüre denir. Ve bir uğurdan dökülüp yāhūd atılan şey'e denir, bevl olsun

gayrı olsun.

الزَّاعُولُ [ez-Zāgūl] Ḥorāsān diyārında Penc-dīh nāhiyesinden bir karyedir. Penc-dīh mu'arrebinde Bencezīh derler bā-yı muvahhade ve zāl-ı mu'ceme ile; fūhūl-i a'lāmdan Muḥammed b. el-Ḥasen b. Muḥammed b. el-Ḥuseyn el-Bencezīhī ez-Zāgūlī oradandır, yüz 'aded mücelledi hāvī *Ḳaydu'l-Evābid* nām bir kitāb te'līf eylemiştir ki 'ilm-i tefsīr ü hadīs ü fikh u lügate müstemildir.

الزَّعُولُ [ez-zeḡūl] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Meme emmeğe be-gāyet düşkün olan deve ve koyun makülesi hayvān yavrusuna denir; yukālu: جَدِّي وَفَصِيلَ زَعُولٍ أَي لِهَجِّ بِالرَّضَاعِ

الزُّغُولُ [ez-zuḡlūl] (سُرْسُورٌ [sursūr] vezninde) Cüst ve hafif adama denir. Ve bir recül adıdır. Ve çocuğa denir, tıfl ma'nāsına; yukālu: زُغُولٌ كَثِيرٌ أَي طِفْلٌ göre cem'i zegālīl [zeḡālīl]dir.

زُعَيْلٌ [Zuḡayl] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Esmādandır: Zuḡayl et-Temmār b. Şāhīn nām muhaddisın şeyhidir. Mütercim der ki ba'zı fukahā ve şu'arā kelāmlarında züyüf akçeye zēḡ [zaḡl] ta'bīrleri görülüp lākin usūl-i lügatte mersūm olmamakla zāhiren müvelledir.

[ز غ ف ل]

الزَّغْفَلُ [ez-zaḡfel] (جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Bir cins ağaç ismidir.

الزَّغْفَلَةُ [ez-zaḡfelet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) **زَغْفَلٌ** [zaḡfel] dedikleri şecer-i mezkūru odun edip yakmak ma'nāsınadır; yukālu: زَغْفَلُ الرَّجُلِ إِذَا أَوْقَدَ الرَّغْفَلَ Ve yalan söylemek ma'nāsınadır; yukālu: زَغْفَلَ الرَّجُلُ إِذَا كَذَبَ

[ز غ م ل]

الرُّغْمُلُ [ez-zuḡmul] (فُنْفُذٌ [ḡunfuḡ] vezninde) Derūnda muzmer olan kīne ve 'adāvete denir; yukālu: بِهِ لِفْلَانٍ زُغْمُلٌ أَي حَسِيكَةٌ فِي قَلْبِهِ

[ز ف ل]

الْأَزْفَلُ [el-ezfel] (hemzenin ve fā'nın fet-hiyle) İsmidir, hışm ve gazab ve hiddete denir; yukālu: بِهِ أَزْفَلٌ أَي غَضَبٌ وَحِدَّةٌ Ve bu أَفْكَلٌ [efkel] gibi ismidir.

الْأَزْفَلَةُ [el-ezfelet] (أَرْمَلَةٌ [ermelet] vezninde) Gürūh ve cemā'at ma'nāsınadır; yukālu: جَاؤُوا أَزْفَلَةً أَي جَمَاعَةً

الْإِزْفَلَةُ [el-izfellet] (إِرْدَبَةٌ [irdebet] vezninde) Hiffet ma'nāsınadır; yukālu: بِهِ إِزْفَلَةٌ أَي خِفَّةٌ

الْأَزْفَلَى [el-ezfelā] (أَجْفَلَى [ecfelā] vezninde ve mürādifidir ki māddesinde zikr olundu.

زَوْفَلٌ [Zevfel] (نَوْفَلٌ [nevfel] vezninde) Bir recül ismidir.

[ز ف ق ل]

الزَّفَقْلَةُ [ez-zefkalet] (سَانِيْدَةٌ [kāf] la dāhrecet] vezninde) Sür'atle gitmek ma'nāsınadır; yukālu: زَفَقَلَ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ

[ز ق ل]

الرُّزْقُلُ [ez-zuḡl] (zāy'ın zamm ve kāf'ın sükūnuyla) ve

الرُّزَوَائِقِيلُ [ez-zevākīl] (أَبَائِيلٌ [ebābīl] vezninde) Uḡrulara denir; yukālu: هُمْ رُزُقُلٌ وَرَزَوَائِقِيلٌ Mü'ellif müfredlerinden sükūt eylemiştir. Ve رَزَوَائِقِيلُ الزَّوَائِقِيلُ'l- 'imāmet] baştan sarıḡm altından ihrāc olunan saçlara ve perçemlere denir; yukālu: أَخْرَجُوا الرُّزَوَائِقِيلَ مِنْ تَحْتِ الْعَمَائِمِ وَهِيَ الشُّعُورُ الَّتِي يُخْرِجُونَهَا مِنْ تَحْتِهَا Burada mü'ellif müsāmaha ile tefsīr eylemiştir, zīrā أَنْ تُخْرِجَ الشُّعُورُ مِنْ تَحْتِهَا 'ibāretiyle resm eylemiştir, ekser-i

mahallerde bu 'unvānla ta'rif eylemek 'ādetidir. *Esās*'ta ve *sā'ir* ümmehatta وَهِيَ الْعَمَائِمُ الشُّعُورُ الَّتِي يُخْرِجُونَهَا مِنْ تَحْتِ الْعَمَائِمِ 'ibāretiyle müfesser olmakla burada أَنْ kelimesi masdariyye olmağın خُرُوجٍ ile mü'evvel ve masdar bi-ma'nā ism-i fā'il olmağın الْخَارِجُ ile mesbūktur. Ve bu muttaridedir, niteki evā'il-i *Hāṣiye-i Muṭavvel*'de Ḥasan Çelebī tansīs eylemiştir ve bi'd-defe'āt mahallerinde sebt olunmuştur, fe-lā tagfel.

الرَّزْقِيَّةُ [ez-zekīlet] (sefīnet) [sefīnet] vezninde) Daracık sokağa denir.

الرَّزْقَالَةُ [ez-zevkalet] [ḥavkalet] vezninde) Baştan sarığın iki uçlarını çıkarıp salıvermek ma'nāsınadır; yukālu: رَزَقَلْ رُزُقَلْ عِمَامَتُهُ إِذَا سَدَلَّ طَرَفَيْهَا dedikleri bu tarz olan sarınıştır.

[ز ل ل]

الرُّزْلُ [ez-zell] (zāy'ın fethi ve lām'ın teşdidiyle) ve

الرُّزْلِيلُ [ez-zelīl] (ezīz) [ezīz] vezninde) ve

الرَّمْزَلَةُ [el-mezillet] (mīm'in fethi ve zāy'ın kesriyle) ve

الرُّزْلُولُ [ez-zulūl] (ḥulūl) [ḥulūl] vezninde) ve

الرُّزْلَلُ [ez-zelel] (fethateynle) ve

الرِّزْلِيلَى [ez-zillīlā] [ḥillīfā] vezninde ve medd ile lügattır) Ayak çamurdan ve dayıncak yerden dayınıp kaymak yāhūd bir sözde zeyg ve hatā eylemek ma'nāsınadır. Mü'ellifin *Başā'ir*'de beyānına göre ayak kaymak ma'nāsında hakikat ve habt ve hatā kelāmda mecāzdır; tekūlu: يَا زَلَّتْ رَجُلٌ تَزُولُ وَزَلَّتْ كَمَلَّتْ زَلًّا وَزَلِيلًا وَمَزَلَّةً وَزُلُولًا وَزَلِيلَى وَزَلِيلَاءَ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالرَّابِعِ إِذَا زَلِقَتْ فِي طِينٍ أَوْ مَنطِقٍ Ve bir adamın 'ömr ve hayātı geçip gitmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: زَلَّ عُمُرُهُ إِذَا ذَهَبَ Ve

زَلِيلٌ [zelīl] ve

زُلُولٌ [zulūl] Sür'atle mürür eylemek ma'nāsına müsta'meldir ki gūyā kayıp gitmiş olur; yukālu: زَلَّ الرَّجُلُ زَلِيلًا وَزُلُولًا إِذَا مَرَّ سَرِيعًا Ve

زُلُولٌ [zulūl] Akçe elden kayıp dökülmek, 'alā-kavlin vezni nākıs ve nā-tamām olmak ma'nāsınadır; yukālu: زَلَّتِ الدَّرَاهِمُ زُلُولًا إِذَا انصَبَّتْ أَوْ نَقَصَتْ وَزُنًا

الْإِزْلَالُ [el-izlāl] (hemzenin kesriyle) Bir adamı sürçtürüp kaydırmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أَرْزَلَهُ Ve bir adama in'ām ve ihsān eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَرْزَلُ إِلَيْهِ نِعْمَةً أَيْ أَسَدَاهَا Gūyā ki ni'meti ona izlāk eylemiş olur, pes bu isti'āreye mebnīdir. Ve bir adama hak ve matlūbundan bir mikdārını vermek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَرْزَلُ إِلَيْهِ مِنْ حَقِّهِ شَيْئًا أَيْ أَعْطَاهُ

الْإِسْتِزْلَالُ [el-istizlāl] Bu dahi bir adamı sürçtürmek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَزَلَّهُ بِمَعْنَى أَرْزَلَهُ

الْمَزَلَّةُ [el-mezellet] (mīm'in ve zāy'ın fethiyle) ve

الْمَزَلَّةُ [el-mezillet] (zāy'ın kesriyle) İsm-i mekānlardır, dayıncak yalçın yere denir ki ayak ilişmeyip kayıp gider, evvel bāb-ı rābi'den ve sānī bāb-ı sānīdendir; yukālu: هَذِهِ مَزَلَّةُ الْأَقْدَامِ وَمَزَلَّتْهَا أَيْ مَزَلَّتْهَا Ve zāy'ın kesriyle masdar-ı mīmī olur ki zikr olundu.

الرَّزْلَةُ [ez-zellet] (zāy'ın fethiyle) İsmdir, ayak sürçüp kaymağa denir. Ve ziyāfet ve sanī'a ma'nāsına müsta'meldir; bunda zāy'ın zammıyla da zebān-zededir, **إِزْلَالٌ** [izlāl]-i ni'met ma'nāsındandır; yukālu: اتَّخَذَ فُلَانٌ زَلَّةً أَيْ صَنِيعَةً Ve düğüne ve velīmeye itlāk olunur; tekūlu: كُنَّا فِي زَلَّةٍ فُلَانٌ Ve hatī'a ve cünha ve bādireye

ıtlāk olunur; yukālu: وَقَعَتْ مِنْهُ زَلَّةٌ أَيْ خَطِيئَةٌ Ve سَقَطَةٌ [saqṭat] ma'nāsına müsta'meldir, gerek kavlen ve gerek fi'len olsun; yukālu: وَقَعَتْ فِي قَوْلِهِ أَوْ رَأَيْهِ زَلَّةٌ أَيْ سَقَطَةٌ Ve bir dostun yāhūd akribādan birinin ziyāfeti ta'āmından peştemāle koyup hāneye götürülen ta'āma itlāk olunur ki horden ve bürden kā'idesincedir. Ve bu ma'nāda lügat-ı İrākiyye yāhūd 'āmmiyyedir; yukālu: فَلَانَ يَزْتَكِبُ الزَّلَّةَ وَهِيَ اسْمٌ لِمَا يُحْمَلُ مِنْ مِثْرَةٍ أَوْ الْقَرِيبِ Mütercim der ki kaydırılmak ma'nāsından lügat-ı sahiha olsa ne māni'dir.

الرُّؤُ [ez-zull] (zāy'ın zammıyla) ve

الرُّؤُ [ez-zelel] (fethateynle) Sıyrıncak yere denir. Sīga-i sāniye fi'l-asl masdar olmakla te'nīs ve tezkīri müsāvīdir; yukālu: Ve مَقَامٌ زُلٌّ وَزَلٌّ وَمَقَامَةٌ زَلٌّ أَيْ يُزَلُّ فِيهِ

زَلَّلَ [zelel] Vezn ve mikdārda olan noxsāna itlāk olunur; yukālu: فِي مِيزَانِهِ زَلَّلَ أَيْ نَقَضَانَ Ve bir adam arık kışlı olmak ma'nāsınadır; yukālu: زَلَّ الرَّجُلُ زَلًّا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ أَزَلًّا

الرُّؤُ [ez-zellā] Şol yaya vāsf olur ki hazākati düzilmekle oku tiz ve çabuk çıkar ola, gūyā ki kayıp gider olur; yukālu: قَوْسٌ زَلَاءٌ إِذَا كَانَتْ يَزِلُّ السَّهْمُ عَنْهَا لِشُرْعَةِ خُرُوجِهِ

الرُّؤُ [ez-zāll] (teşdid-i lām'la) Vezni nākıs olan akçeye vāsf olur; yukālu: دِرْهَمٌ زَالٌ أَيْ نَاقِصٌ

الرُّؤُ [ez-zillet] (zāy'ın kesriyle) Taşlara yāhūd sıyrıncak ve emles ve hemvār olanlarına itlāk olunur; pes müfredi زَلٌّ [zill] olur; yukālu: رَمَاهُ بِالزَّلَّةِ أَيْ الْحِجَارَةَ أَوْ مَلْسَهَا

الرُّؤُ [ez-zullet] (zāy'ın zammıyla) Soluk darlığına denir ki 'illetten nāşī olur; yukālu: أَخَذَتْهُ الرُّؤُ أَيْ ضِيقُ النَّفْسِ

الرُّؤُ [ez-zulāl] (عُرَابٌ [ğurāb] vezninde)

ve

الرُّؤُ [ez-zelīl] (emīr [emīr] vezninde) ve

الرُّؤُ [ez-zelūl] (şabūr [şabūr] vezninde) ve

الرُّؤُ [ez-zulāzil] (عَلَابِيطٌ [ulābiṭ] vezninde) Şol sāfi ve hafīf ve hoş-güvār soğuk suya denir ki aslā boğazda ilişmeyip hemān mürūr eder ola, gūyā ki kayıp gider olur; yukālu: مَاءٌ زَلَالٌ وَزَلِيلٌ وَزَلُولٌ وَزَلَالٌ أَيْ سَرِيعُ الْمَرِّ فِي الْحَلْقِ بَارِدٌ عَذْبٌ صَافٍ سَهْلٌ سَلِسٌ

الرُّؤُ [el-ezell] (ezell [ecell] vezninde) Cüst ve çālāk ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: Ve kıçları ve kıynakları etsiz ve çelimsiz olan yāhūd pek etsiz ve çelimsiz olan adama denir ki aslā uçkur tutmaz olur; yukālu: رَجُلٌ أَزَلٌّ أَيْ أَوْسَعُ أَيْ خَفِيفٌ

Burada الْوَرَكَيْنِ الْوَرَكَيْنِ أَوْ أَشَدُّ مِنْهُ الْوَرَكَيْنِ الْوَرَكَيْنِ Burada الْوَرَكَيْنِ الْوَرَكَيْنِ أَوْ أَشَدُّ مِنْهُ الْوَرَكَيْنِ الْوَرَكَيْنِ Burada الْوَرَكَيْنِ الْوَرَكَيْنِ Aşılma kavline atf-ı tefsīrdir, الْأَشْحُجُّ nüshaları galat-ı mahzdir.

الرُّؤُ [es-sim'ū'l-ezell] (sīm'in kesriyle) Şol cānverdir ki kurt ile sırtlandan tevellüd eder. Asl sīm [sīm] o cānverin ismidir, kuvve-i sāmi'ası şedīd olduğu için, niteki māddesinde beyān olundu. Ve sağrısının eti olmayıp kuru değnek gibi olduğu için, niteki sırtlana عَرَجٌ [arec] vāsf-ı lāzım olmakla عَرَجَاءُ [arcā] itlāk eylediler.

الرُّؤُ [ez-zelzet] (kaḫkalet [kaḫkalet] vezninde) ve

الرُّؤُ [ez-zilzāl] (zāy'ın harekāt-ı selāsıyla) Bir nesneyi ırgalamak ma'nāsınadır; yukālu: زَلَزَلَ الشَّيْءَ زَلْزَلَةً وَزَلَزَالًا

Şārihin beyānına göre bunlardan isim zelzāl [zelzāl]dir zāy'ın fethiyle.

الرُّؤُ [ez-zelāzil] (zāy'ın fethiyle) Bünye-i cem' üzere belāyā ve şedā'ide itlāk olunur; vech-i mezkūr üzere isim

olan olan زَلْزَالٌ [zilzāl]in cem'idir; yukālu: أَصَابَتْهُ زَلْزَالَةٌ أَيْ الْبَلَاءُ

إِزْزِيلٌ [izizil] (hemzenin ve zā'ların kesriyle) Bir kelimedir ki zelzele-i arz hengāmında tekellüm ederler. Fi'l-asl hemze-i istifhāmiyye-i meftūha olup ve زَزِيلٌ sīga-i mechūle idi, zīk-ı vakt sebebiyle tahfifen meksūr eylediler, pes “Zelzele mi oluyor?” demek olur.

الزُّزُولُ [ez-zulzūl] (سُزْسُورٌ [sursūr] vezninde) Cüst ve çālāk ve zarīf adama denir; yukālu: رَجُلٌ زُّزُولٌ أَيْ خَفِيفٌ ظَرِيفٌ Ve çabukluk, hiffet ma'nāsınadır. Ve kītāl ve şerr ve şūr ve cidāl ma'nāsına müsta'femeldir; yukālu: وَقَعَ بَيْنَهُمْ زُّزُولٌ أَيْ قِتَالٌ وَشَرٌّ

الزَّلْزَلُ [ez-zelezil] (zāy-ı ülānın ve lām'ın fethi ve sāniyenin kesriyle) Ev esbābına ve hırt mırt eşyāya denir ki أَثَاثُ الْبَيْتِ [eşāşu'l-beyt] ta'bir olunur.

الزَّلْزَلُ [ez-Zelzel] (فَدْفَدٌ [fedfed] vezninde) Hārūn Halīfe vaktinde bir mugannī ya'nī sāzende ismidir, sāz çalması beyne'n-nās darb-ı mesel olmuştur; Bağdād'da vāki' Birke-i Zelzel ona muzāftır. Mü'ellifin أَطْعَمَنَا الْغُودَ الْمَثْلُ بِضَرْبِهِ الْغُودَ الْمَثْلُ kavlinde الْغُودُ lafzı صَرْبُ kelimesinin ki masdardır, mef'ülüdür ve الْمَثْلُ kavli بِضَرْبِ kelimesinin nā'ib-i fā'ilidir.

الزُّزُولُ [ez-zulzul] (هُدْهُدٌ [hudhud] vezninde) Tabl çalmakta üstāz olan mehtere denir; yukālu: هُوَ زُّزُولٌ أَيْ طَبَّالٌ حَادِقٌ

الزَّلِيلُ [ez-zelīl] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Et'imededen pālūzeye ve zırveya itlāk olunur, serī'ü'l-mürūr oldukları için; tekūlu: أَطْعَمَنَا الزَّلِيلَ أَيْ الْفَالُودَ

زَلُولٌ [Zelūl] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Mağrib'de bir beldedir.

زَلَالَةٌ [Zellālet] (جَبَانَةٌ [cebbānet] vezninde) Tihāme'de bir 'akabe adıdır.

الْمَزَلِيلُ [el-muzellil] (مُحَدِّثٌ [muḥaddis] vezninde) Lutf ve ihsānı firāvān adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَزَلَّلٌ أَيْ كَثِيرٌ الْمَعْرُوفُ

الزَّلِيَّةُ [ez-ziliyyet] (kesreteynle) Zilūçe ve cācim ta'bir olunan alaca dōšemeye denir; cem'i زَلَالِيٌّ [zelāliyy]dir. Mü'ellifin الزَّلِيَّةُ الْبَسَاطُ kavlinde الْبَسَاطُ lafzının harf-i ta'rifi 'ahd-i hāricīye mahmūd'dür, fe-lā tagfel. Fārisīde buna zilū denir; gerçi mu'arreb zann olunur, lākin ta'rībine mü'ellif ve sā'iri ta'arroz eylememiştir.

ز م ل

الزِّمَالُ [ez-zimāl] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bir adam bir yanı üzere çöküp öbür yanını yukarıca kaldırarak seğirtmek ma'nāsınadır, güyā ki bir ayağının üzerine i'timād eder ki öbür yanında zor olmaz; yukālu: زَمَلَ الرَّجُلُ زِمَالًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا عَدَا مُعْتَمِدًا فِي أَحَدٍ شَقِيهٍ رَافِعًا جَنْبَهُ الْآخَرَ

زِمَالٌ [zimāl] Devenin ayağına 'arız olan aksaklığa denir; yukālu: بِالْبَعْجِ زِمَالٌ أَيْ ظَلْعٌ Ve su tulumunun sargısına denir; cem'i زُمْلٌ [zumul]dür, كُتُبٌ [kutub] vezninde ve أُمْلَةٌ [ezmilet]tir, أَشْرِبَةٌ [eşribet] vezninde.

الزُّمُولُ [ez-zumūl] (شُمُولٌ [şumūl] vezninde) Tābi' olmak ma'nāsınadır; yukālu: زَمَلَهُ زُمُولًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا تَبِعَهُ

الزَّامِلُ [ez-zāmil] Dā'imā gayra tebe'iyet eden adama denir; yukālu: رَجُلٌ زَامِلٌ أَيْ يَزْمُلُ Ve şol dābbeye denir ki cünbüş ve neşātından bir tarafa aksayıp yektirir gibi yanın yanın yürür ola; yukālu: فَرَسٌ زَامِلٌ إِذَا كَانَ كَأَنَّهُ يَظْلَعُ مِنْ نَشَاطِهِ

زَامِلٌ [Zāmil] Mu'āviye b. Mirdās es-Sulemī feresinin ismidir.

her birine زَمِيلٌ [zemīl] ve ikisine زَمِيلَانِ [zemīlān] denir ve illā رَفِيقَانِ [refīqān] denir. Hulāsası budur ki زَمِيلٌ [zemīl] bir adamın ardına binen ve yükün ardına binen kimseye ve bir hevdede bir adama ‘adıl olan kimseye ve yükleri bir deveye mahmūl olan iki kimsenin her birine ve seferde yoldaşına yük yükletmek ve sā’ir gūne meşāgilde yār ve yāver olan adama denir. Ve رَفِيقٌ [refīq] bu ‘amellerde medhali olmayıp hemān hemrāh olan adama itlāk olunur; yukālu: هُمَا زَمِيلَانِ إِذَا عَمِلَ الرَّجُلَانِ عَلَى بَعْضِئِهِمَا فَإِذَا كَانَا بِلَا عَمَلٍ فَرَفِيقَانِ

الزَّمِيلُ [et-tezmīl] [tefīl] vezninde) Gizlemek ma’nāsına müsta’meldir; yukālu: زَمَلَهُ إِذَا أَخْفَاهُ Ve bir nesneyi sevb içre dürüp sarmak ma’nāsınadır; yukālu: زَمَلَهُ بِثَوْبِهِ إِذَا لَفَّهُ بِهِ

الزَّمْلُ [et-tezemmul] [tefa‘ul] vezninde) Esvāba sarılıp bürünmek ma’nāsınadır; yukālu: تَزَمَّلَ الرَّجُلُ إِذَا تَلَفَّفَ بِثَوْبِهِ وَيُقَالُ إِزْمَلُ بِشَدِيدِ الزَّايِ وَالْمِيمِ وَزَنَهُ إِفْعَلُ بِشَدِيدِ الْفَاءِ وَالْعَيْنِ Mü’ellif bununla aslı تَزَمَّلُ olduğuna işāret eder; ve kad kri’e bihi.

Ma’lūm ola ki tā-i İFTİ‘ĀL [ifti‘āl]den evvel işbu on dört harfi mutazammın “أَتَدُ ذ” kelāmında vāki’ harflerden biri vāki’ olsa, tā’ o harfe kalb ve idgām olunur, kezālik تَفَعَّلُ [tefa‘ul] ve تَفَاعَلُ [tefa‘ul] tā’larından sonra hurūf-ı mezkūre biri olsa, tā’ları ona kalb ve idgām olunduktan sonra evvelerine hemze-i meksūre celb olunur, “إِدْتَرَّ” ve “إِطَهَّرَ” ve “إِزْمَلُ” gibi, fe’lyuhfaz.

الزُّمْلُ [ez-zummel] [sukker] vezninde) ve

الزُّمْلُ [ez-zumel] [şurad] vezninde) ve **الزُّمْلُ** [ez-ziml] [zāy’ın kesriyle] [‘idl]

vezninde) ve

الزُّمَيْلُ [ez-zumeyl] [zubeyr] vezninde) ve

الزُّمَيْلُ [ez-zummeyl] [kubbeyt] vezninde) ve

الزُّمَالُ [ez-zummāl] [rummān] vezninde) ve

الزُّمِيلُ [ez-zemil] [ketif] vezninde) ve **الْإِزْمَلُ** [el-izmall] [kırşebb] vezninde) ve

الزُّمَيْلَةُ [ez-zumeylet] [cuheynet] vezninde) ve

الزُّمَيْلَةُ [ez-zummeylet] [kubbeytat] vezninde) ve

الزُّمَالَةُ [ez-zummālet] [rummānet] vezninde) Korkak ve za’fū’n-nefs bī-zehre adama denir; taşrada bir mādde zuhūr eylese cūbn ve rehāvetinden çıkmayıp esvābına sarılıp yatar.

الْإِزْمِيلُ [el-izmīl] [iksīr] vezninde) Bıçkıya denir ki papuççular onunla sahtiyān keserler; tekūlu: قَطَعْتُ الْأَدِيمَ بِالْإِزْمِيلِ demire denir ki bakar-ı vahş vurmak için mızrağın ve hıştekin ucuna üstüvār ederler ki onunla vururlar. Ve çekice denir; yukālu: ضَرَبَهُ بِالْإِزْمِيلِ أَيِ الْمَطْرَقَةِ Ve yavuz, tünd ve şedid adama denir; yukālu: رَجُلٌ زَمَلٌ وَهُوَ شَفْرَةُ الْحَدَاءِ Ve za’f ve zebūn adama denmekle zıdd olur; yukālu: رَجُلٌ إِزْمِيلٌ أَيِ ضَعِيفٌ

الْأَزْمَلُ [el-ezmul] (hemzenin fethi ve mīm’in zammıyla) أَزْمَلٌ [ezmel] ve أَزْمَلَةٌ [ezmulet] gibi bu dahi sipāhiliğe ve urubaya denir; yukālu: أَخَذَهُ بِأَزْمَلِهِ بِفَتْحِ الْمِيمِ وَبِأَزْمَلْتِهِ أَيِ بِأَثَائِهِ

الزَّمَلَةُ [ez-zemelet] (fetehtla) أَزْمَلَةٌ [ezmelet] ve أَزْمَلٌ [ezmel] gibi ‘ayāl ma’nāsınadır;

yukālu: تَرَكَ زَمَلَةً وَأَزْمَلَةً وَأَزْمَلًا أَي عِيَالًا
الْإِزْدِمَالُ [el-izdimāl] [ifti'āl] [ifti'āl] vez-
 ninde ki tā'yı dāl'ı maktübdur) Yüki bir-
 den arkaya alıp götürmek ma'nāsınadır;
 yukālu: إِزْدَمَلَ الْحُمْلَ إِذَا حَمَلَهُ بِمَرَّةٍ وَاحِدَةٍ

زَمَلَةٌ [ibn zevmelet] [hawkalet] [hawkalet]
 vezninde) Bir ta'bīrdir ki bir şey'e ve bir
 māddeye vech-i itkān üzere 'ālim olan
 adama itlāk olunur, **إِبْنُ بَعْدَةِ** [ibnu becdet]
 gibi. Fi'l-asl **زَوْمَلَةٌ** [zevmelet] sevk-i ibil
 ma'nāsınadır, 'inde'l-Arab sevk-i ibil
 emr-i 'azīm ü mu'tenā olmak mülābesesine
 mebnidir. Ve **أَبُ** [eb] ve **إِبْنُ** [ibn] ve **أَخُ** [ah]
 kelimeleri sāhib mevki'inde müsta'meldir;
 yukālu: هُوَ ابْنُ زَوْمَلَتَيْهَا أَي الْأُمُورِ أَي عَالِمٍ بِهَا

إِبْنُ زَوْمَلَةٍ [ibnu zevmelet] Kenīzek-zādeye
 itlāk olunur, ekseri sevk-i ibil hizmetin-
 de oldukları için; yukālu: هُوَ ابْنُ زَوْمَلَةٍ أَي
 هُوَ ابْنُ الْأُمَةِ Ve bu güyā ki masdardan ma'dül
 'alem olmakla gayr-i munsarıftır.

الزِمْلُ [ez-ziml] (zāy'ın kesriyle) Redif
 ma'nāsınadır ki zikr olundu. Ve 'Abdullāh
 b. Ziml tābi'inden gayr-i mevsūku'r-
 rivāyedir; Şāgānī merhūmun sahabībdir de-
 mesi galattır. Ve

زِمْلٌ [ziml] Arka ile götürülecek yüke de-
 nir. Bu ma'nādandır ki hemān yarım çuval
 yükün var diyecek yerde **إِلَّا زِمْلٌ** [ilā ziml]
 mā fi jū'ālik ilā ziml derler.

زَمْلٌ [Zeml] [neml] [neml] vezninde) yāhūd
زُمَيْلٌ [Zumeyl] (ki **زُبَيْرٌ** [zubeyr] vezninde-
 dir) İbn Reb'ā yāhūd İbn 'Amr b. Ebi'l-
 'Anz b. Haşşāf' tır ki sahabībdir. Ve Zumeyl
 b. 'Ayyāş ki **زُبَيْرٌ** [zubeyr] veznindedir,
 'Urve b. Zubeyr onun āzād-kerdesinden
 rivāyet-i hadīs eyledi.

زُمَيْلَةٌ [Zumeylet] [cuheynet] [cuheynet] vez-

ninde) Tucīb kabilesinden bir batndır;
 muhaddisinden Seleme b. Maḥreme ez-
 Zumeylī onlardandır.

الْمُزَمَّةُ [el-muzemmelet] [mu'azzamet] [mu'azzamet]
 vezninde) İçinde su tebrīd
 eyledikleri destü ve küp makülesine de-
 nir. Ve bu ehl-i 'Irāk lügatıdır, ıslak bez
 ve yaprak makülesiyle gece vakti destüyi
 ve küpü sarıp serdāba yāhūd yelgin serin
 mahalle vaz' ederler; yekülüne: **بِرْدُ الْمَاءِ فِي**
الْمُزَمَّةِ وَهِيَ الْجِرَّةُ أَوْ الْحَابِيَةُ الَّتِي يُبْرَدُ فِيهَا الْمَاءُ

[ز م ج ل]

الزَّمَجِيلُ [ez-zimcīl] [kindīl] [kindīl] veznin-
 de) Kaplana denir, **نَمِيرٌ** [nemir] ma'nāsına.

[ز م ه ل]

الْإِزْمِيهْلَالُ [el-izmihlāl] [idmihlāl] [idmihlāl]
 vezninde) Yağmur şiddetle sağanaklı
 yağmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِزْمِيهْلَالُ**
الْمَطَرِ Ve kar eriyip akmak ma'nāsınadır;
 yukālu: **إِزْمِيهْلَالُ الثَّلْجِ إِذَا سَالَ بَعْدَ ذَوْبَانِهِ**

الْمُزْمَهِيلُ [el-muzmehill] [muḍmehill] [muḍmehill]
 vezninde) Dikilip mīl gibi
 duran şey'e denir; yukālu: **كَانَ مُزْمَهِيلاً أَي**
مُنْتَصِبًا Ve duru ve sāfi suya denir.

[ز ن ج ب ل]

الزَّنَجَبِيلُ [ez-zencebīl] (zāy'ın ve cīm'in fet-
 hiyle) Bādeye denir, **حَمْرٌ** [hamr] ma'nāsına.
 Ve Türkīde tahrīfle zencefil ta'bīr olunan
 köke denir ki toprak altına işleyip gider;
 nebātı kamışa ve hasır otuna şebīh olur,
 kuvvet-i müsahhine ve hāzıme sāhibi ve
 bir mikdār müleyyin ve cimā'ı mukavvī
 ve kuvvet-i zekā ve hāfizayı müris ve ke-
 çinin ciğeri rutūbetiyle mahlūten tecfīf ve
 sahk olunmuşunu iktihāl gışāve-i 'aynı
 ve zulmet-i basarı müzīldir. Şārih der ki
 mu'arribātın beyānına **زَنَّجَبِيلٌ** [zencebīl]

şengelil-i Fārisī mu'arrebidir. Ve 'Arablar mutlakan müstetāb olan şey'e زَنْجَبِيلٌ [zencebīl] itlāk ederler, ona binā'pen hamra dahi itlāk eylediler.

زَنْجَبِيلُ الْكِلَابِ [zencebīlu'l-kilāb] Bir güne nebāttır ki varakı söğüt varakına şebih ve dalları kırmızı olur, كَلَفٌ [kelef] ve نَمَشٌ [nemeş] illetlerini müzildir, Fārisīde buna seg-küş ve Türkīde firenk biberi ve köpek zencefili derler.

زَنْجَبِيلُ الْعَجَمِ [zencebīlu'l-'acem] Uşturgāzdır ki deve dikenini dedikleridir.

زَنْجَبِيلُ الشَّامِ [zencebīlu'ş-şām] [rāsen] [rāsen] ismidir ki Türkīde andız ta'bīr olunan nebāttır.

[ز ن د ب ل]

الزَّنْدَبِيلُ [ez-zendebīl] [zencebīl] [zencebīl] vezninde) Zende-pīl-i Fārisī mu'arrebidir ki büyük fīl demektir. "Zende" Fārisīde 'azīm ma'nāsınadır ve pīl pā-yı Fārisiyle fildir.

[ز ن ف ل]

الزَّنْفَلَةُ [ez-zenfelet] (fā'yla دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Sırtında ağır yükü olan adam gibi emekleyerek sıkletle tiz tiz yürümek ma'nāsınadır; yukālu: زَنْفَلٌ فِي مَشْيَتِهِ إِذَا تَحَرَّكَ كَالْمُنْقَلِ وَأَسْرَعَ

زَنْفَلٌ [Zenfel] [ca'fer] [ca'fer] vezninde) Esāmīdendir; زَنْفَلُ الْعَرَفِيِّ [Zenfelu'l-'Arafiyy] fukahā-i Mekke'den bir fakīh-i gayr-i mevsūktur.

أُمُّ زَنْفَلٍ [ummu zenfel] Dāhiye künyelerindedir.

[ز ن ق ل]

الزَّنْفَلَةُ [ez-zenkalet] (kāf'la) زَنْفَلَةٌ [zenfelet] vezninde ve mürādifidir.

[ز و ل]

الزَّوَالُ [ez-zevāl] [nevāl] [nevāl] vezninde) ve الزُّوُولُ [ez-zuvūl] [ku'ūd] [ku'ūd] vezninde) ve

الزَّوِيلُ [ez-zevīl] (zāy'ın fethiyle) ve

الزَّوَلَانُ [ez-zewelān] (fetehtāla) Bir nesne yerinden ayrılmak ma'nāsınadır; yukālu: زَالَ الشَّيْءُ عَنْ مَكَانِهِ يَزُولُ يَغْنِي مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَيَزَالُ يَغْنِي مِنَ الرَّابِعِ وَهِيَ قَلِيلَةٌ مَزُودَةٌ عَنْ أَبِي عَلِيٍّ وَ زَوَالًا وَزُوُولًا وَزَوِيلًا وَزَوَلَانًا إِذَا ذَهَبَ وَاسْتَحَالَ Ve زَوَالٌ [zevāl] ve زُوُولٌ [zuvūl] bu ma'nāda müte'addī olur; tekūlu: زَالَهُ بِكَسْرِ الرَّايِ أَرَاهُ مِثْلَهُ بِكَسْرِ الرَّايِ أَرَاهُ مِثْلَهُ وَأَزِيلُهُ وَ زَلْتُ عَنْ مَكَانِي زَوَالًا وَزُوُولًا Ve Ya'nī müte'addī olduğu sürette yalnızca fī'l-i māzī bāb-ı rābi'den ve lāzım geldiği sürette yalnızca bāb-ı evvelden vārid olarak müsta'mel olmuştur. Burada mü'ellifin ve kavli zikri ātī yā'yyenin müstakbelidir, istitrāden resm eylemiştir; ve kavluhum زَالَ زَوَالُهُ وَأَزَالَ اللَّهُ زَوَالَهُ دُعَاءً بِالْهَلَاكِ Misāl-i evvelde زَوَالُهُ kelimesi fā'ildir, pes bunlarda زَوَالٌ [zevāl]den hareket ve tenakkul murād olmakla o adamın mevtini taleb eylemekten kināyedir. Ve زَوَالُ النَّهَارِ [zevālu'n-nehār] gündüzün kabakuşluk olmasından 'ibārettir: yukālu: زَالَ النَّهَارُ إِذَا ارْتَفَعَ Ve زَوَالٌ [zevāl] ve زُوُولٌ [zuvūl] [ku'ūd] [ku'ūd] vezninde) ve زَوَالٌ [zi'āl] [kitāb] [kitāb] vezninde) ve زَوَلَانٌ [zevelān] [cevelān] [cevelān] vezninde) Güneş vasat-ı felekten ya'nī nısf-ı nehārdan gurūb semtine dönmek ma'nāsına müsta'meldir. 'Arablar şemsin vasat-ı felekte bir mikdārca sebātını zu'f m eylemeleriyle meyline زَوَالٌ [zevāl] ta'bīr eylediler; yukālu: زَالَتِ الشَّمْسُ زَوَالًا وَزُوُولًا

وَزَوَالًا وَزَوَالًا إِذَا مَالَتْ عَنْ كَيْدِ السَّمَاءِ Ve göçmek ma'nāsına müsta'meldir; bunda bā' harfiyle müte'addi olur; yukālu: زَالَتِ الْخَيْلُ إِذَا مَالَتْ إِذَا نَهَضَتْ Ve cüdā olmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: زَالَهُ إِذَا فَارَقَهُ

الْإِزْوَالُ [el-izvilāl] [if'īlāl] [if'īlāl] vezninde) Bu dahi bir nesne yerinden ayrılmak ma'nāsınadır; yukālu: إِزْوَلُ الشَّيْءُ بِمَعْنَى زَالَ

الْإِزَاةُ [el-izālet] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi yerinden giderip ayırmak ma'nāsınadır; tekūlu: أَرَزَلْتُهُ إِذَا نَحَيْتَهُ وَقَوْلُهُمْ أَرَزَالَ اللَّهُ زَوَالَهُ دُعَاءٌ بِالْهَلَاكِ

التَّزْوِيلُ [et-tezvīl] [tef'īl] [tef'īl] vezninde) زَوَّلْتُهُ بِمَعْنَى إِزَاةٍ [izālet] ma'nāsınadır; tekūlu: أَرَزَلْتُهُ Ve bir nesneyi meydāna getirip tahsīl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا زَوَّلَ الشَّيْءَ إِذَا بَرَأَهُ Burada nühسالاری galattır.

الزَّوَالُ [ez-zevā'il] [zā'īlet] [zā'īlet]in cem'idir, şikāra itlāk olunur, hareketlerine mebnī; yukālu: Ve nısvāna بِالْأَرْضِ زَوَائِلٌ كَثِيرَةٌ أَيَّ صِنْدٌ itlāk olunur, hissī ve ma'nevī 'adem-i istikrārlarına binā'en; yukālu: لَيْسَ لِلزَّوَائِلِ نَيْسٌ وَفَاءٌ أَيُّ لِلنِّسَاءِ

الزَّوَالُ [ez-zā'il] Zevāl şānından olan nesneye denir; ve minhu yukālu: زَالَ زَائِلٌ الظِّلُّ أَيَّ Ya'nī "Tamām ögüle ıssılığının şiddeti kā'im oldu." Ma'lūmdur ki zevāliyyet elbette zıllın vasf-ı lāzımıdır, dā'imā zā'il olmaktadır. Şems vasat-ı semāya vāsıl olunca kadar seyr ve hareket üzere olup vakt-i mezbürda gūya ki zā'il olmayıp 'alā-hālihi durur gibi tahayyül olunur ve bu şemsin orada süret-i ikāmetinden neş'et eder. Kezālik kıyām-ı zahīrede vākī' kıyām-ı dābbenin fūrūmande kalmasından me'hūz olmak mümkindir. Şems merkez-i merkūma vāsıl olunca kadar seyr-i ser'le hareket edip

merkez-i mezbūra geldikte nāzıra nisbet gūyā ki tevakkuf eder, o gūne vukūf müşāhede hālinede 'Arablar الظَّهيرةَ قَامَ قَائِمٌ الظِّلُّ وَزَالَ زَائِلٌ الظِّلُّ ta'bīr ederler.

الزَّيْلُوتَةُ [ez-zeylūlet] [ḥaylūlet] [ḥaylūlet] vezninde) Göç yurda gelip konmuş iken bir 'ārıza sebebiyle ric'at yāhūd bir semte meyl ve 'azīmet eylemek ma'nāsınadır ki yurt değışmek ta'bīr olunur; yukālu: زَالَ بَرَادَا طَعْنُهُمْ زَيْلُوتَةٌ إِذَا اتَّوَوْا مَكَانَهُمْ ثُمَّ بَدَا لَهُمْ عَنْهُ أَوَى كَلِمَةٍ يُرَدُّ بِهَا مَعْنَى إِتَّوَوْا وَزَالَ زَائِلٌ الظِّلُّ [ifti'āl]dir.

الْمَزَاوَلَةُ [el-muzāvelet] [mufā'alel] [mufā'alel] vezninde) ve

الزَّوَالُ [ez-zivāl] [cidāl] [cidāl] vezninde) Bir nesneyi tahsīl edip meydāna getirmek için dūrüşüp çalıřmak ma'nāsınadır; yukālu: زَاوَلَةٌ مَزَاوَلَةٌ وَزَوَالًا إِذَا عَالَجَهُ وَحَاوَلَهُ وَطَالَبَهُ

التَّزْوُلُ [et-tezevul] [tefa'ul] [tefa'ul] vezninde) Bu dahi bir nesneyi dūrüşüp çalışarak meydāna getirmek ma'nāsınadır; yukālu: نَيْتِكِي تَزْوِيلٌ [tezvīl] māddeinde galat nüsha beyān olundu. Ve nihāyet derecede zarīf olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَزْوُلُ الرَّجُلِ إِذَا تَنَاهَى ظَرْفَهُ

الزَّوُلُ [ez-zevl] [zāy'ın fethiyle) Ta'accüb olunacak nesneye denir; cem'i zāvāl [ezvāl] gelir; yukālu: هَذَا زَوُلٌ مِنَ الْأَزْوَالِ أَيُّ عَجَبْتُ مِنَ الْعَجَائِبِ Ve çakıra denir; yukālu: صَادَةٌ بِالزَّوُلِ أَيُّ الصَّغْرِ Ve kiřinin 'avret yerine denir; yukālu: وَهُوَ فَرْجُ الرَّجُلِ Ve bahādıra denir; yukālu: هُوَ زَوُلٌ أَيُّ شَجَاعٌ Ve Yemen'de bir mevzi' adıdır. Ve civānmerd adama denir; yukālu: رَجُلٌ زَوُلٌ أَيُّ جَوَادٌ Ve bir nesnenin şahs ve heykeline denir; tekūlu: رَأَيْتُ زَوُلَهُ أَيُّ شَخْصَهُ Ve belā' ve āfete denir. Ve zīrek ve zarīf olarak çire ve sebūk-rūh adama denir; mü'ennesi زَوُلَةٌ

[zevlet]tir, cem'i أَزْوَالٌ [ezvāl]dir; yukālu: رَجُلٌ زَوُولٌ وَامْرَأَةٌ زَوُولَةٌ أَيَّ حَفِيفٌ ظَرِيفٌ فَطِنٌ

الْإِنْزِيَالُ [el-inziyāl] [infī'āl] vezninde) Cüdā olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِنْزَالَ عَنْهُ إِذَا فَارَقَهُ

الرِّزَالَةُ [ez-zā'ilet] [gā'ilet] vezninde) Her canlı hayvāna, 'alā-kavlin müteharrik olan şey'e itlāk olunur; hā' mübālaga yāhūd ismiyyet içindir; yukālu: لَوْ كَانَ رِزَالَةً لَنَحَرَكَ وَهِيَ كُلُّ ذِي رُوحٍ أَوْ مُتَحَرِّكٍ

الْإِزْدِيَالُ [el-izdiyāl] [ifti'āl] vezninde) Zā'il kılmak ma'nāsınadır; yukālu: إِزْدَالَهُ أَيَّ أَزَالَهُ

التَّرَاوُلُ [et-tezāvul] [tefā'ul] vezninde) Dürüşüp çalışmak ma'nāsınadır; yukālu: تَرَاوَلُوا إِذَا تَعَالَجُوا

الرَّزْوِيلُ [ez-zevīl] (zāy'ın fethiyle) Masdardır ki zikr olundu. Ve telāş ve ıztırāb ve bī-karārī ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: زَالَ زَوِيلُهُ وَزَالَ زَوَالُهُ أَيَّ زَالَ جَانِبَهُ دُغْرًا 'Arab: Ya'nī "Ziyādesiyle hafv eylemekle muztarib ve bī-karār olup yüreği kopmak derecesine geldi." Ve yukālu: زَيْلٌ زَوِيلُهُ Ve bunda fi'l masdarına isnād olunmuştur, terkīb-i mezbūr kemāl-i mübālagayı mutazammındır, gūyā ki şiddet-i hafvından ıztırābı dahi muztarib olmuştur.

زُوبَيْلٌ [Zuveyl] [zubeyr] vezninde) Bir belvedir. Ve mu'arref bi'l-lām olarak Hāciz kurbünde bir mevzi'dir.

زَوِيلَةٌ [Zevīlet] [sefīnet] vezninde) Berber-zemīn'de bir belvedir. Ve İfrīkiyye kurbünde bir belvedir.

زُوبَيْلَةٌ [Zuveylet] [cuheyne] vezninde) Bir mevzi' yāhūd bir recül ismidir.

بَابُ زَوَيْلَةٍ [Bābu Zuveylet] Kāhire-i

Mısr'da bir dervāze adıdır.

الرَّزْوَالُ [ez-zevvāl] [şeddād] vezninde ki Cevheri meşyinde hareketi kesir ve kat' mesāfesi kalil olan kimse ile tefsir ve ürcüze-i ātiye ile istişhād eylemiştir. Lügatinde ve ürcüzedeki galat eylemiştir, zīrā ürcüze kāf kāfiyesinde manzūmdur, pes زَوَالٌ [zevvāl] dahi onda kāf'la زَوَاكٌ [zevvāk]tır. Ve ürcüzenin evveli budur:

تَعَوَّضْتُ مُرِيئَةَ الْحَبَاكِ
لِنَاشِيَةِ دَمَكَمَكِ نِيَاكِ
الْبَحْثِ الْمَجْدَرِ الزَّوَاكِ
فَأَرَهَا بِقَاسِحِ بَكَاكِ
فَأَوْرَكَتْ لِطَعْنِهِ الدَّرَاكِ
عِنْدَ الْخِلَاطِ أَيَّمَا إِيْرَاكِ
فَدَاكَهَا بِصَيْلِمِ دَوَاكِ
يَدُلُّكَهَا فِي ذَلِكَ الْعِرَاكِ
بِالْقُمْرِيَشِ أَيَّمَا تَدَلَاكِ

Lākin "زو،ك" māddesinde mü'ellif vasf-ı mezkūr üzere meşy ma'nāsını beyān eylemedi, fe'lyunzar.

[ز ه ل]

الرَّزْهُلُولُ [ez-zuhlūl] [sursūr] vezninde) Mühre tahtası gibi düz ve sıyrınacak nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ وَأَرْضٌ زُهْلُولٌ أَيُّ أَمْلَسُ Ve bir dağın adıdır.

الرَّزْهَلُ [ez-zehl] [ehl] vezninde) Şerr ve şür ve fitneden iraklaşmak ma'nāsınadır; yukālu: زَهَلَ عَنِ الشَّرِّ زَهْلًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا تَبَاعَدَ عَنْهُ

الرَّزْهَلُ [ez-zehel] (fethateynle) Bir nesne beyāz olarak yalçın olmak ma'nāsınadır; yukālu: زَهَلَ الشَّيْءُ زَهْلًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ أَمْلَسَ أَيْضًا

الزَّاهِلُ [ez-zāhil] Baʿde'l-iztirāb kalbi ārām ve itmīnān bulmuş adama denir; yukālu: هُوَ زَاهِلٌ أَي الْمُطْمَئِنُّ الْقَلْبُ

[زه م ل]

الرَّهْمَلَةُ [ez-zehmelet] [dahrecet] [daḥrecet] vezninde) Metāc ve esbābı birbiri üzere dizip istif eylemek maʿnāsınadır; yukālu: زُهْمَلُ الْمَتَاعِ إِذَا نَصَدَّ بَعْضُهُ عَلَى بَعْضٍ

[زي ل]

الزَّيْلُ [ez-zeyl] [neyl] vezninde) Bir nesneyi yerinden ayırmak maʿnāsınadır; yukālu: زَالَهُ عَنْ مَكَانِهِ يَزِيلُهُ زَيْلًا لُغَةً فِي أَزَالِهِ Ve bir nesneyi āhirden ayırıp cüdā eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: زَلْتُهُ أَزَيْلُهُ فَلَمْ يَنْزَلْ أَي مِزْتُهُ فَلَمْ يَنْمُرْ

الْإِزَالَةُ [el-izālet] [ikāmet] vezninde) ve

الْإِزَالُ [el-izāl] [hā'sız] [ikām] vezninde) Bir nesneyi yerinden ayırmak maʿnāsınadır; yukālu: أَزَالَهُ عَنْ مَكَانِهِ إِزَالَةً وَإِزَالًا إِذَا نَحَاهُ

التَّزْيِيلُ [et-tezeyyul] [tefaʿul] vezninde) ve

التَّزْيِيلُ [et-tezyīl] [tefīl] vezninde ki şārihin beyānına göre lügat-ı Hicāziyyedir, [tefaʿul] vezninden masdar-ı sānī olarak müstaʿmeldir) Perākende olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَزَيَّلَ الْقَوْمُ تَزْيِيلًا وَتَزْيِيلًا إِذَا تَفَرَّقُوا

التَّزَايُلُ [et-tezāyul] [tefāʿul] vezninde) Bu dahi perākende olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَزَايَلُوا إِذَا تَفَرَّقُوا Ve birbirinden ayrılıp cüdā olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَزَايَلُوا Ve ehl-i vecāhet kimseden hayā ve teʿeddüb kılmak maʿnāsına müstaʿmeldir ki ona takarrüb edemeyip tebāyün bi's-şahs muʿāmelesini müstelzimdir; yukālu:

تَزَايَلَ عَنْهُ إِذَا احْتَشَمَ

الْإِنْزِيَالُ [el-inziyāl] [infiʿāl] vezninde) Bir nesne āherden ayrılıp cüdā olmak maʿnāsınadır; tekūlu: زَلْتُهُ فَلَمْ يَنْزَلْ أَي مِزْتُهُ فَلَمْ يَنْمُرْ Bunun aslı يَنْزَالُ idi, cezm sebebiyle elif sākıt oldu.

التَّزْيِيلُ [et-tezyīl] [tefīl] vezninde) Dağıtmak ve tefrīk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: زَيْلُهُ إِذَا فَوَّقَهُ ﴿فَزَيْلْنَا بَيْنَهُمْ﴾

الْمُزَايَلَةُ [el-muzāyelet] [muḳātelet] vezninde) ve

الزِّيَالُ [ez-ziyāl] [cidāl] vezninde) Müfārakat maʿnāsınadır; yukālu: زَايَلَهُ مُزَايَلَةً وَزِيَالًا إِذَا فَارَقَهُ

الزَّيْلُ [ez-zeyel] (fethateynle) Paçanın aralıkları açık ve meydānlı olmak maʿnāsınadır ki apışı açık olmak taʿbīr olunur.

الْأَزْيِيلُ [el-ezyel] [aḥmer] vezninde) Maʿnā-yı mezkūrdan vasftır; yukālu: رَجُلٌ أَزْيِيلٌ أَي بَيْنَ الزَّيْلِ مُتَبَاعِدٌ مَا بَيْنَ الْفُحْدَيْنِ

الْمِزْيَالُ [el-mizyāl] [minber] vezninde) ve

الْمِزْيَالُ [el-mizyāl] [mihrāb] vezninde) Pek zirek ve hūş-mend ve latif olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ مِزْيَالٌ وَمِزْيَالٌ أَي كَيْسٌ لَطِيفٌ

مَا زَالَ [mā zāle] [mā beriḥa] maʿnāsınadır ki dā'imā oldu demektir; tekūlu: مَا زَلْتُ أَفْعَلُهُ أَي مَا بَرَحْتُ Yaʿnī “Hemîşe onu işler oldum.” Ve bunun muzārî-i ve zāl ve zāil sīgalarıdır ki bāb-ı rābî'den ve bāb-ı sānî'dendir. Ve nahviyyūn ona fiʿl-i nākıs itlāk ederler, fiʿl-i tām̄m ile māddeleleri muhteliftir, zīrā fiʿl-i tām̄m ve zūl māddesinden ve bu zūl māddesinden

masūgdur, ‘alā-kavlin nākısa tāmmeden mugayyiredir, fi'l-asl فَعَلَ [fa‘al] ya‘nī meftūhu'l-‘ayn olup ba‘dehu فَعِلَ [fa‘il] bābına ki meksūrü'l-‘ayndır, nakl olunmuştur yāhūd meyız ve tefrık ma‘nāsına olan “زَالَةَ-بِرِيْلُهُ” māddesinden me‘hūzdur. Ve bunda مَا زَلْتُ بِرِيْدٍ وَمَا زَلْتُ وَزِيْدًا وَحَتَّى فَعَلَ ve harf-i nefysiz مَا زَلْتُ أَفْعَلُ dahi derler, مَا زَلْتُ مَا زِيْلٌ ma‘nāsına ki harf-i nefy mukadderdir ve bu lügat-ı kaliledir ve كَذَا مَا زِيْلٌ فُلَانٌ يَقْعَلُ كَذَا derler, كَادَ kelimesinde كَيْدٌ dedikleri gibi.

Şārih der ki işbu مَا زَالَ مَا مَادِدَسِي كِي زَوَالٌ [zevāl] yāhūd زَيْلٌ [zeyl]den me‘hūzdur, menfiyyü'z-zevāl olmakla müdāvemet ve mülāzemet ma‘nāsına müsta‘meldir. Ve ref‘-i ism ve nasb-ı haber husūsunda كَانَ kelimesinin mecrāsına icrā olunmuştur ve onda istisnā saħih değıldir. Ve ahkām-ı sā‘iresi kütüb-i nahviyyede meşrūh ve mebsüttür.

FASLU'S-SĪNĪ'L-MÜHMELE

(فَضْلُ السِّينِ الْمُهْمَلَةِ)

[س أ ل]

السُّوَالُ [es-su‘āl] (عُرَابٌ [gurāb] vezninde) ve

السَّأَلَةُ [es-se‘ālet] (سَفَالَةٌ [sefālet] vezninde) ve

الْمَسْأَلَةُ [el-mes‘elet] (مَرْحَلَةٌ [merḥalet] vezninde) ve

التَّسْأَلُ [et-tes‘āl] (تَذْكَارٌ [tezkār] vezninde) ve

السَّأَلَةُ [es-se‘elet] (feteḥātla) Bir nesneyi bir kimseden istemek ma‘nāsınadır ki Fārisīde hāsten denir; asl dilenmek ma‘nāsına mevzū‘dur; yukālu: سَأَلَهُ كَذَا وَعَنْ كَذَا وَبَكَدَا أَيُّ عَنْهُ سُوَالًا وَسَأَلَهُ وَمَسْأَلَةً وَتَسْأَلًا وَسَأَلَهُ كَذَا وَبَكَدَا أَيُّ مِنْ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا اسْتَدْعَى Burada بِكَذَا lafzında bā‘, عَنْ ma‘nāsınadır.

Müellifin *Başa‘ir*’de beyānına göre işbu السُّوَالُ [su‘āl] māddesi bir nesneyi bir kimseden bilmeğı yāhūd bilmeğıe mü‘eddī olan şeyyi kezālik bir kimseden māl yāhūd māla mü‘eddī olan nesneyi taleb ve istid‘ā eylemekten ‘ibārettir ki bunlardan Türkīde sormak yāhūd dilenmek ile ta‘bīr olunur. Ma‘nā-yı evvelin cevābı lisānladır ki sorulan şeyye ne güne ise cevāb verilir; el, bunda lisānın halıfesi olur ki kitābetle yāhūd işāretle edā eder. Ve ma‘nā-yı sāninin cevābı el ile olur ki matlūbunu itā eder ve bunda lisān, elin halıfesi olur ki va‘d eder yāhūd لا ile redd eder ve ma‘nā-yı evvelde müsta‘mel olunca mef‘ūl-i sāniye ve gāhca bi-nefsihi ve gāhca harf-i cerr vāsītāsıyla ta‘diye eder, meselā وَعَنْ كَذَا وَبَكَدَا derler ve عَنْ harfiyle ta‘addisi ekserdir.

Ve ma'nā-yı sānīde isti'māl olundukta bin-efsihi yāhūd مِنْ harfi vāsıtasıyla ta'diye eder, nahvu kavlihi ta'ālā: ﴿وَإِذَا سَأَلْتُمُوهُنَّ﴾ ﴿وَاسْأَلُوا اللَّهَ مِنْ فَضْلِهِ﴾ ﴿مَتَاعًا﴾ Hulāsası dilenmek ma'nāsında hakikattir ve sormakta gūyā ki haberin sıhhati cevābını dilenir olmakla bi'l-isti'āredir. İntehā.

Ve bunun emr-i hāzırında سَلْ ve إِسْأَلْ ve إِسْئَلْ denir hemze-i 'ayn'ı hazfle ve gāh olur ki māzī ve müstakbelin hemzelerini tahfif bedeli ile tahfif edip "سَال-يَسْأَلُ" derler "خَاف-يَخَافُ" gibi ve emr-i hāzırında سَلْ derler. Ve bu Huzeyl lügatıdır. Ve bu lügate göre تَسَاوَلٌ [tefā'ul]ünde تَسَاوَلٌ denir vāv ile; yukālu: هُمَا يَتَسَاوَلَانِ كَمَا يُقَالُ يَتَقَاوَمَانِ وَتَتَقَاوَلَانِ Gūyā ki "خَاف-يَخَافُ" mādmesine kıyās olunmuştur.

السُّؤْلُ [es-su'l] ve

السُّؤْلَةُ [es-su'let] (sīnlerin zammı ve hemzelerin sükūnuyla ve hemzelerin terkiyle cā'izdir) Matlūb olan hācete denir, عُزْفٌ [urf] ve نُكْرٌ [nukr] gibi mef'ul ma'nāsıdır, Fārisīde hāste mürādifidir; tekūlu: أَصَبْتُ مِنْهُ سُؤْلِي وَسُؤْلِي أَي مَأْسَأَتُهُ

الْمَسْأَلَةُ [el-mes'ale] (مَرْحَلَةٌ [merḥalet] vezninde) Masdardır ki zikr olundu. Ve mef'ul için müste'ār olur سُوِّلَ [su'l] gibi, mes'ul olan nesneye denir, ke-mā se-yuzkeru; mes'ul-i 'ilmiyye bundandır.

السُّؤْلَةُ [es-su'elet] (sīn'in zammıyla هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) Kesrū's-su'āl adama denir; yukālu: رَجُلٌ سُؤْلَةٌ أَي الْكَثِيرُ السُّؤَالُ

الْإِسْأَلُ [el-is'āl] (hemzenin kesriyle) Bir adamın hācet ve mes'ulünü kazā eylemek ma'nāsıdır ki hemzesi izāle için olur; yukālu: أَسْأَلُ سُؤْلَةً وَمَسْأَلَتَهُ إِذَا قَضَى حَاجَتَهُ Ve Bilāl b. Cerīr'in işbu: "إِذَا ضَفَعْتَهُمْ أَوْ سَأَلْتَهُمْ ||"

سَأَلْتَهُمْ عِلَّةٌ حَاضِرَةٌ" beytinde vāki kelimesinde ki sīn'in fethi ve hemzenin meddi ve yā-yı tahtıyye-i meftūha ile, lügateyn beynini cem' eylemiştir, biri asl olan سَأَلْتَهُ kelimesinden hemzedir ve birisi سَأَلْتَهُ kelimesinde vāki hemzenin 'ivaz ve fer'i olan yā-yı tahtıyyedir. Ve bu فَاعِلُهُ veznindedir, pes bunun vezni فَعَالِيَتُهُM olur. Ve bu nazīri olmayan bir misāl-ı nādirdir.

Mütercim-i hakīr der ki *Keşşāf* hāşiyesinde ﴿سَأَلَ سَائِلٌ بِعَذَابٍ وَقِيعٍ﴾ kerimesinin tefsirinde bu vech üzere meşrūhtur ki işbu سَأَلَ ﴿سَأَلَ﴾ kerimesi iki vechle kırā'at olunmuştur, biri mehmūz olarak ve biri elifle kırā'at olunmuştur ki vāv'dan maktūbdur فَاعِلٌ ve خَافٌ gibi ve bu Kureyş lügatidir. Ve bunda ecvef-i yā'ī lügati dahi vardır, niteki تَسَاوَلَانِ ve يَسْأَلَانِ [tefā'ul]ünde تَسَاوَلَانِ ve يَسْأَلَانِ derler yāhūd yā' hemzeden maktūbdur. Ve bir lügat dahi vardır ki سَالَ kelimesinin elifi hemzeden maktūbdur, سَائِلَةٌ ve مَسْأَلَةٌ gibi. Pes Bilāl mezbūr سَائِلَتُهُ kelimesindeki مُسَائِلَةٌ [musāyelet] tendir, hemze lügatine ve hemzenin fer'i olan yā' lügatine ri'āyetle ikisini cem'i eylemiştir, 'indinde birisi müraccah olmakla: sayyādın balığa حُنْطَى [ḥunṣā] itlākı kabīlinden olur. Ve "بِعَذَابٍ وَقِيعٍ" kelimesinde bā' 'inde'l-Aḥfeş عَنْ ma'nāsıdır, niteki mü'ellif dahi ona zāhib olmuştur ki كَذَا lafzını عَنْ كَذَا ile beyān eyledi. Ve 'inde gayrihi burada سُوِّالٌ [su'āl] du'ā ma'nāsına müsta'emeldir. Ve ba'zılar mürādif 'add eylemekle mürādifine haml eylediler.

الْتَسَاءُلُ [et-tesā'ul] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Birbirini soruşturmak ma'nāsıdır; yukālu: تَسَاءَلَ الْقَوْمُ إِذَا سَأَلَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا

Ve birbirlerinden nesne taleb edişmek ma'nāsına

da kâbildir.

[س ب ل]

السَّبِيلُ [es-sebīl] ve

السَّبِيلَةُ [es-sebīlet] (sīn'lerin fethiyle) Açık ulu yola denir, müzekker ve mü'ennes olur, cem'i sūbūl [subul] gelir, kūtūb [kutub] vezninde.

Şārih der ki te'nisi ehl-i Hicāz ve tezkīri Temīm lūgatidir. Ve kavluhu ta'ālā: ﴿وَعَلَىٰ اللَّهُ قَضُؤُ السَّبِيلِ﴾ الآية، فَالسَّبِيلُ هَهُنَا اسْمٌ جِنْسٌ لِقَوْلِهِ ﴿وَمِنْهَا جَائِزٌ﴾ Ya'nī āyet-i merkūmede vākī' kelimesi ism-i cinstir ki sebīl-i vāhid murad değildir, tetimmesinde vākī' ﴿وَمِنْهَا جَائِزٌ﴾ kavli kar'inesiyle ki taksīmi muta-zammındır. Ve ism-i cins olduğundan nāšīr lafzı kendisine muzāf oldu; ve kavluhu ta'ālā: ﴿وَأَنْفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾ أَي فِي الْجِهَادِ وَكُلُّ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ مِنَ الْخَيْرِ وَاسْتِغْمَالُهُ فِي الْجِهَادِ أَكْثَرُ Ya'nī şer'de mütedāvil olan sebīl-i ilāhī mutlakan takarrüb ilallah şerefine müsıl olan mezheb ve mesleke ve ekserī gazā ve cihāda itlāk olunur.

إِبْنُ السَّبِيلِ [ibnu's-sebīl] **إِبْنُ الطَّرِيقِ** [ibnu't-ṭarīq] demektir ki yolcuya itlāk olunur. Ve şer'de zād ve nevāsı kalmamakla beldesine rücū'dan 'aciz ve fūrū-mānde olan yolcuya denir, beytü'l-mālden hissesi vardır; yukālu: هُوَ ابْنُ السَّبِيلِ أَي ابْنُ الطَّرِيقِ أَي الَّذِي قُطِعَ عَلَيْهِ الطَّرِيقُ

السَّابِلَةُ [es-sābilet] Çiğnenmiş tarīk-i meslūkeye denir ve bu niseb üzeredir; yukālu: مَرَّ الْقَوْمُ فِي السَّابِلَةِ أَي الطَّرِيقَةِ الْمَسْلُوكَةِ Ve yolda gidip gelen yolcu tā'ifesine denir; cem'i sōvābil [sevābil]dir; yukālu: مَرَّتِ السَّابِلَةُ أَي الْقَوْمُ الْمُخْتَلِفَةُ عَلَى السَّبِيلِ

الْإِسْبَالُ [el-isbāl] (hemzenin kestiriyle) Yolun yolcusu çok olmak ma'nāsınadır ki

işlek olmak ta'bīr olunur; yukālu: أَسْبَلَتْ إِذَا كَثُرَتْ سَابِلَتُهَا Ve perde ve izār makūlesini aşağı salıvermek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَسْبَلُ الْإِزَارَ إِذَا أَرْخَاهُ Ve peyderpey gözyaşını akıtmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَسْبَلُ الدَّمَعَ إِذَا أَرْسَلَهُ Ve sehāb yağmur inzāl eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَسْبَلْتُ السَّمَاءَ إِذَا أَمْطَرْتُ Ve iksār-ı kelām eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَسْبَلُ عَلَيْهِ إِذَا أَكْثَرَ كَلَامَهُ Ve lāzım olur, gözyaşı ve yağmur muttasılan dökülmek ma'nāsına; yukālu: أَسْبَلُ الدَّمَعَ وَالْمَطْرَ إِذَا هَطَلَا Ve ekin baş vermek ma'nāsınadır; yukālu: أَسْبَلُ الزَّرْعَ إِذَا خَرَجَ سَبُولُهُ

السَّبُولَةُ [es-sebūlet] [şabūret] vezninde) ve

السَّبِيلَةُ [es-sebelet] (fetehtāla) ve

السَّبِيلَةُ [es-sunbulet] [kūnfuzet] vezninde) Ekin başına denir ki top dāneli salkıdır, Fāriside hūşe denir.

Mü'ellif **سَبُولَةُ** [sunbulet] lafzını burada istitrāden yāhūd nūn'unun asliyye ve zā'ideliği bābda ihtilāfa mebnī zikr eylemiştir. Ve kaldı ki *Ravḍ-ı Enf* nām kitābda mersūm olduğu üzere ehl-i Hicāz 'indinde **سَبُولَةُ** [sunbulet]in nūn'u zā'id olmakla ondan **إِفْعَالٌ** [if'āl] bābını tasrīfle **حَنْظَلَةٌ** [hanzālet] ten **إِحْظَالٌ** [ihzāl] tasrīf ederler. Ve Benū Temīm 'indinde nūn'u asliyye olmakla ondan hemān "سَبُولُ-سَبُولَةُ" fi'lini tasrīf ederler. Ve kabīle-i Hemdān **سَبُولَةُ** [sunbulet]e **سَبُولَةٌ** [sebūlet] ve **سَبِيلَةٌ** [sebelet] itlāk eylemeleriyle onlardan kıyās üzere **إِسْبَالٌ** [isbāl] tasvīg ederler, pes burada ve zikri ātī **سَبُولَةُ** [sunbulet] māddesinde bu akvāle zımmen işāret etmiş olur. Ve **سَبُولَةُ** [sunbu-

let]e Türkîde başak ta'bir ederler.

السَّبَلُ [es-sebel] (fethateynle) Yağmura itlāk olunur; yukālu: وَقَعَ السَّبَلُ أَي الْمَطَرُ Ve buruna itlāk olunur, sūret-i isbāl [isbāl] de olduğu için. Ve sövüp suvarmağa itlāk olunur, gūyā ki baştan ayağa isbāl [isbāl]-i şetm eder; yukālu: عَلَاهُ بِالسَّبَلِ أَي السَّبِّ Ve ekim hūşesine denir. Ve gışāve-i 'ayn illetine denir ki 'urūk-ı zāhirenin tabaka-i mültehime sathında müntefih olup beynlerinde tüttün gibi siyāh perdenin intisācından hādīs olur; ekser-i kütüb-i tıbbiyyenin beyānına göre سَبَل [sebel] bir perdedir ki 'urūka müşābih olan ecsām-ı garībenin göz üzere mütevellid olan perdeye intisācından hādīs olur, gūyā ki örümcek ağına müşābih bir zar hāsıl olur, fe-'alā-kavli'l-mü'ellif yukālu: وَقَعَ فِي عَيْنِهِ السَّبَلُ وَهُوَ غَشَاوَةٌ الْعَيْنِ مِنْ انْتِفَاحِ عُرُوقِهَا الظَّاهِرَةِ فِي سَطْحِ الْمُلتَحِمَةِ وَانْتِسَاجِ شَيْءٍ فِيمَا بَيْنَهُمَا كَالدُّخَانِ Türkîde bu 'illete perde ta'bir olunur. Bazı nüshalarda 'ayn yerinde وَظَهَرُ شَيْءٍ yerinde mersūm olmakla o nüshalar galattır. Ve mü'ellifin ta'rifi Mūciz sāhibinin ta'rifine muvāfıktır.

السَّبَلَةُ [es-sebelet] (fetehtla) Üst dudağın vasatında olan dā'ireye denir, 'alā-kavlin bıyığa yāhūd bıyığım uçlarına yāhūd iki taraflı bıyıkların kavuştuğu yere yāhūd hāsatan sakalın ucuna doğru zekan üzere nābit kılların mecmū'una yāhūd sakalın önüne denir ki sīneye doğru inip sarkar; cem'i سِبَال [sibāl] gelir sīn'in kesriyle. Şārih der ki nüshalarda sakt vākī'dir, zīrā أَوْ هِيَ اللَّحِيَّةُ كُلُّهَا kavli sākīt olmuştur ki yāhūd sakalın mecmū'una da itlāk olunur demektir. Ve **سَبَلَةٌ** [sebelet] Devenin alt çenesinden

boğazına doğru sarkan tüylere denir. Ve siyāb ve libāsa itlāk olunur, yere doğru sarktığı için; yukālu: جَزَّ سَبَلَتُهُ أَي ثِيَابَهُ Ve 'Arablar سَبَلَةٌ [sebelet] ile devenin derisinin rikkat ve nezāketinden kināye ederler; yukālu: بَعِيرٌ حَسَنُ السَّبَلَةِ أَي رِقَّةٌ جِلْدِهِ Ve bi'l-mücāvere devenin boğazı çukuruna itlāk olunur; ve minhu yukālu: كَتَبَ فِي سَبَلَةٍ Ve tekūlu'l-'Arab: جَاءَ وَكَانَ نَشْرَ سَبَلَتِهِ أَي جَاءَ مُتَوَعِّدًا Ya'nī "Bıyığını horoz gibi kabartıp serpererek geldi" ki murād ī'ād ve tehdīd ederek geldi demektir, zīrā o hengāmda bıyıklar horoz tüyü gibi kabarıp serpilir.

ذُو السَّبَلَةِ [Zu's-Sebelet] Hālid b. 'Avf b. Naḍla'nın lakabıdır ki rü'esā-yı 'Arabdandır.

السَّبَلَانِي [es-sebelāniyy] (fetehtla ve yā-yı nisbetle) ve

الْمُسْبِلُ [el-musbil] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) ve

الْمُسْبِلُ [el-musbel] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) ve

الْمُسْبِلُ [el-musebbil] (مُحَدِّثٌ [muḥaddiṣ] vezninde) ve

الْمُسْبِلُ [el-musebbel] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) ve

الْأَسْبَلُ [el-esbel] (أَحْمَدٌ [aḥmed] vezninde) سَبَلَةٌ [sebelet]i uzun adama denir. Şārih der ki burada سَبَلَةٌ [sebelet]ten murād bıyık uçlarıdır; yukālu: رَجُلٌ سَبَلَانِيٌّ وَمُسْبِلٌ وَمُسْبِلٌ Ve **السَّبَلَةُ** [sebelet]ten murād bıyık uçlarıdır; yukālu: رَجُلٌ سَبَلَانِيٌّ وَمُسْبِلٌ وَمُسْبِلٌ Ve **السَّبَلَةُ** [sebelet]ten murād bıyık uçlarıdır; yukālu: رَجُلٌ سَبَلَانِيٌّ وَمُسْبِلٌ وَمُسْبِلٌ Ve **السَّبَلَةُ** [sebelet]ten murād bıyık uçlarıdır; yukālu: رَجُلٌ سَبَلَانِيٌّ وَمُسْبِلٌ وَمُسْبِلٌ

مُسْبِلٌ [musbil] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Zekere itlāk olunur. Ve kelere denir ضَبٌّ [ḍabb] ma'nāsına. Ve kumar oklarından altıncıya yāhūd beşinciye denir. Ve şehir-i zi'l-hiccenin ism-i kadīmidir, eyyām-ı se-

neyi nihāyete işbāl [isbāl] eylediği için. Ve **مُسَبَّلٌ** [musebbel] [مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Yakışksız, bed-kıyāfet koca kişiye denir.

السَّبْلَاءُ [es-seblā] [حَمْرَاءُ [ḥamrā] vezninde) Uzun kirpikli göze vasf olur; yukālu: عَيْنٌ سَبْلَاءٌ أَيْ طَوِيلَةٌ الْهُدْبِ

الْأَسْبَالُ [el-esbāl] (hemzenin fethiyle) سَبَلَةٌ [sebelet]in cem'idir ki buruna ve bıyıklara yā bıyıkların uçlarına denir. 'Arablar bi'l-isti'āre bir zarfın kenārına ve dudağına ıtlāk ederler; ve minhu yukālu: مَلَأَ الْكَأْسَ إِلَى أَسْبَالِهَا أَيْ حُرُوفِهَا وَشَفَاهَا

السَّبَلَةُ [es-sebilet] [فَرِيحَةٌ [feriḥat] vezninde) Uzun ve sarkık husyeye vasf olur; yukālu: خُضْبَةٌ سَبَلَةٌ أَيْ طَوِيلَةٌ

بَنُو سَبَالَةَ [Benū Sebālet] [سَحَابَةٌ [sehābet] vezninde) Bir kabiledir.

السُّبْلَةُ [es-sublet] [غُرْفَةٌ [ḡurfet] vezninde) Vāsī' ve şāmil olan yağmura denir; yukālu: وَقَعَتِ السُّبْلَةُ أَيِ الْمَطَرَةُ الْوَاسِعَةُ

إِسْبِيلٌ [İsbīl] [إِزْمِيلٌ [izmīl] vezninde) Bir belde adıdır.

سِبَالٌ [Sibāl] [كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Medīne ile Başra meyānında bir mevzi'dir.

سَبَلٌ [Sebel] [جَبَلٌ [cebel] vezninde) Yemāme kurbünde bir mevzi'dir. Ve bir feresin ismidir. Ve Sebel b. el-'Aclān Ṭā'ifiyyü'l-asl saḥābīdir. Ve Hubeyre nām muḥaddisin pederi ismidir yāhūd bu şīn-i mu'ceme iledir.

ذُو السَّبِيلِ [Zu's-Sebel] (fethateynle) İbn Ḥadeka b. Naṭṭa nām kimsenin lakabıdır. Ve

سَبَلٌ [sebel] Bir bölük mızraklara denir az olsun çok olsun; yukālu: سَبَلٌ مِنْ رِمَاحٍ أَيْ طَائِفَةٌ مِنْهَا

سَبْلَلٌ [Seblel] [جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Bir mevzi'dir.

الْتَسْبِيلُ [et-tesbīl] [تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bir nesneyi fī sebilillāh vakf ve mübāh kılmak ma'nāsınadır; yukālu: سَبَّلَهُ إِذَا جَعَلَهُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ تَعَالَى

ذُو السَّبِيَالِ [Zu's-Sibāl] [كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Ebū Hureyre radyallāhu 'anhu hazretlerinin dayısı olan Sa'd b. Şufeyḥ nām kimsenin lakabıdır.

سَبَالٌ [Sebbāl] [شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Ezzād b. Cemīl b. Mūsā nām muḥaddisin vālidinin ceddı ismidir.

سَلْسَبِيلٌ [Selsebīl] [زَنْجَبِيلٌ [zencebīl] vezninde) Cennette bir çeşmenin ismidir. Bu cihetle ma'rifte ve gayr-i munsarıftır, lākin āhir-i āyette olup sā'ir fevāsıl āyāt-ı münevven olmakla tenāsüb ve izdivāc için āhirine elif ziyādesiyle münevven oldu. Ve 'an-karīb māddesinde beyān olunur. Mü'ellifin burada zikri ba'zılar سَبِيَالَا kelimelerinden mürekkeb ya'nī menhūt 'add ettiklerine mebnīdir.

بَنُو سُبَيْلَةَ [Benū Subeylet] [جُهَيْنَةُ [cuheyne] vezninde) 'Arabdan bir kabiledir.

سَبْلَانٌ [Sebelān] (feteḥātla) Bir dağın ismidir. Ve niçe muḥaddislerin lakabıdır ki Sālim Mevlā Mālik b. Evs ve İbrāhīm b. Ziyād ve Ḥālid b. 'Abdullāh ve şeyḥ-i Ḥālid b. Dihkān olan Ebū 'Abdullāh'tır.

[س ب ت ل]

السُّبْتُلُ [es-subtul] [عُشْفُرٌ [uşfur] vezninde) Bir güne sebze tohumudur.

[س ب ح ل]

السَّبْحَلُ [es-sibaḥl] [كَيْمَاتٌ [kīmat] vezninde) İri kelere ve iri ve yumru deveye ve

سَتَل [setel] Masdar olur, bir kimseye uymak, تَبَعَ [teba'] ma'nāsınadır; yukālu: سَتَلُ فُلَانًا سَتَلًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَبَعَهُ

السَّاتِلَةُ [el-musātelet] مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Uymak mütāba'at ma'nāsınadır; yukālu: سَاتَلَهُ إِذَا تَابَعَهُ

السُّتَالَةُ [es-sutālet] سُتَامَةٌ [sumāmet] vezninde) Her nesnenin alçağına ve kemterine denir; yukālu: بَقِيَتْ سُّتَالَتُهُ أَي رُزَاكَتُهُ

الْمَسْتُولُ [el-mestūl] مَسْلُوتٌ [meslūt] vezninde ve mürādifidir ki bütün eti sıyrılıp alımış kemiğe denir; yukālu: عَظْمٌ مَسْتُولٌ أَي مَسْلُوتٌ

[س ح ل]

السَّجَلُ [es-secl] (sīn'in fethi ve cīm'in sükūnuyla) Su ile dopdolu olan büyük kovaya denir, pes bu vasflara münāfi olana itlāk olunmamak lāzımdır; tekūlu: سَجَلٌ مَسْجَلٌ وَهُوَ الدَّلْوُ الْعَظِيمَةُ مَمْلُوءَةٌ [secl] kelimesi müzekkerdir. Ve kova dolusu suya denir; yukālu: سَفَاهٌ سَجَلًا أَي مِلْمَى Ve kerīm ve civān-merd adama itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ سَجَلٌ أَي جَوَادٌ Ve büyük memeye itlāk olunur; cem'i سَجَالٌ [sicāl] ve سُجُولٌ [sucūl] gelir; ve minhu'l-meselu: "الْحَرْبُ بَيْنَهُمْ سَجَالٌ" أَي سَجَلٌ مِنْهَا Ya'nī gāh bunlar ve gāh onlar gālib olur. Pes ma'nā-yı evvelden me'hūzduz, kuyudan su çeken a'rāb-ı bādiyenin her birinin birer kovaları olmakla bi'l-münāvebe su çekerler, pes muhārebede bi'l-münāvebe zafer ve galebe ona temsil olunmuştur. Zemaḥşerī burada سَجَالٌ [sicāl] مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet]ten masdar olmak dahi mümkindir dedi. Ve

سَجَلٌ [secl] Masdar olur, bir nesneyi kova boşaltır gibi yukarıdan aşağıya bırakmak

ve atmak ma'nāsınadır; yukālu: سَجَلُ بِهِ مِنْ فَوْقِ سَجَلًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا رَمَى بِهِ مِنْ فَوْقِ سَجَلِ الْمَاءِ إِذَا صَبَّهُ

السَّجِيلُ [es-secīl] (emīr) [emīr] vezninde) سَجَلٌ [secl] kelimesini te'kīd ve mübāлага için irād olunur; yukālu: سَجَلٌ سَجِيلٌ مُبَالَغَةٌ Burada tezkīr سَجَلٌ [secl] itibārına mebnīdir; ve yukālu: حُضِيَّةٌ سَجِيلَةٌ أَي بَيْنَةُ السَّجَالَةِ مُسْتَرْخِيَةٌ Ya'nī büyük kova gibi derileri geniş ve sarkık hāyedir. Pes bu ma'nalarda سَجِيلٌ [secīl] kelimesi سَجَالَةٌ [sucālet]ten sıfat olur ki bāb-ı hāmistendir, büyük kova gibi geniş ve sarkık olmak ma'nāsınadır; ve yukālu: ضَرَعٌ سَجِيلٌ وَأَسْجَلٌ كَأَفْضَلِ أَي مُتَدَلِّ وَاسِعٌ Ve

سَجِيلٌ [secīl] Hisse ve nasīb ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَعْطَاهُ سَجِيلَهُ مِنْ كَذَا أَي نَصِيْبَهُ Ve pek ve sulb ve şedīd olan nesneye itlāk olunur; yukālu: شَيْءٌ سَجِيلٌ أَي صُلْبٌ شَدِيدٌ

الْإِسْجَالُ [el-iscāl] (hemzenin kesriyle) Bir adama bir yāhūd iki büyük kova yāhūd dolusu su vermek ma'nāsınadır; yukālu: سَجَلًا Burada أُسْجَلُهُ إِذَا أَعْطَاهُ سَجَلًا أَوْ سَجَلَيْنِ kelimesinin tenvīni ta'zīm yāhūd teksīr içindir, zīrā إِسْجَالٌ [iscāl]in mefhūmunda me'hāz cihetiyle mübāлага mazmūndur, niteki سَجَلَيْنِ أَوْ kavli dahi ona mebnīdir, fe'lyunzar. Ve

إِسْجَالٌ [iscāl] Bir adam bīrr ve hayr-ı kesīr sāhibi olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَسْجَلٌ فُلَانٌ إِذَا كَثُرَ حَيْرُهُ Ve nāsı terk ve ferāmūş eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: Ve bir nesneyi hāli üzere boşlayıp terk ve tesyīb eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَسْجَلُ الْأَمْرِ لَهُمْ إِذَا أَطْلَقَهُ

Kāle'ş-şārih ve minhu'l-hadīsu: "لَا تُسَجَّلُوا" "أَيُّ تُطْلَقُهَا فِي زُرُوعِ النَّاسِ" Ve havuzu doldürmek ma'nāsınadır; yukālu: سَجَّلَ إِذَا مَلَأَهُ الْحَوْضَ إِذَا مَلَأَهُ

السَّجَلَاءُ [es-seclā'] [ḥamrā'] vezninde) Büyük memeli hayvāna denir; yukālu: نَاقَةٌ سَجَلَاءٌ أَيُّ عَظِيمَةُ الضَّرْعِ Ve kıçı büyük 'avrete vasf olur; yukālu: إِمْرَأَةٌ سَجَلَاءٌ أَيُّ الْعَظِيمَةُ الْمَأْكَمَةُ

الْمَسَاجِلَةُ [el-musācelet] [mufā'alet] vezninde) Bir kimse ile bir nesne müfāharetinde bahs ve iddi'ā ile yarışmak ma'nāsınadır. Fi'l-asl kova yarışı etmek ma'nāsınadır ki iki kimse kova kenārında durup ve her biri iddi'ā ile elinde olan büyük kova ile su çekerler ehadühümā āherden ziyāde çeker ise o gālib olur, ba'dehu mutlakan bir mādde zımında iddi'ā ile mu'āraza ve müfāharette isti'māl olundu; yukālu: سَاجِلَةٌ إِذَا بَارَاهُ وَفَاحَرَهُ

التَّسَاجُلُ [et-tesācul] [tefā'ul] vezninde) İki yāhūd ziyāde adımları birbiriyle bahs ve iddi'ā eyledikleri nesnede bi'l-mu'āraza yarış edişmek ma'nāsınadır; yukālu: هُمَا يَتَسَاجَلَانِ أَيُّ يَتَبَارِعَانِ

الْمُسْجَلُ [el-muscel] [mukrem] vezninde) Müseyyeb, salıverilmiş nesneye denir, mürsel ve mutlak ma'nāsına; ve minhu yukālu: فَعَلْنَاهُ وَالِدَهُ مُسْجَلٌ أَيُّ لَا يَخَافُ أَحَدًا أَحَدًا Ve herkese mübāh ve mebzül ve bī-dirīg olan şey'e itlāk olunur; yukālu: كَالَةَ'Ş-ŞĀRIH VE MINHUL-HANEFİYYE Fİ KAVLİHI TA'ĀLĀ: هِيَ ﴿هَلْ جَزَاءُ الْإِحْسَانِ إِلَّا الْإِحْسَانُ﴾ هِيَ مُسْجَلَةٌ لِلْبَيْرِ وَالْفَاجِرِ

التَّسْجِيلُ [et-tescīl] [tefīl] vezninde) Zeker kıvāma gelmek ma'nāsınadır; yukālu: سَجَّلَ الرَّجُلُ إِذَا أَنْعَطَ

kova boşaltır gibi yukarıdan aşağıya bırakmak ma'nāsınadır; yukālu: سَجَّلَ بِهِ إِذَا رَمَى بِهِ مِنْ فَوْقِ سَجَّلَ الْقَاضِي إِذَا كَتَبَ السَّجَّلُ

السَّجِّلُ [es-sicill] (kesre teytle ve teşdīd-i lām'la) Mahkemede 'uhūd ve mevāsik ve ahkām makūlesi mevādd ketb olunan mecelle ve kitāba denir; cem'i سَجَلَاتٌ [sicillāt]tır. Hāliyā kādīnin suver-i da'āvā kayd eylediği kitābda müte'ārefdir. Kādī'askerlerin rūznāmçelerine de itlāk olunur; yukālu: كَتَبَ عَلَيْهِ سَجَلًا وَهُوَ كِتَابُ الْعَهْدِ وَنَحْوُهُ Muğrib'de kitābu'l-hüküm ile müfesserdir ki kādīnin hüküm-i hucceci olacaktır. Ve bazıları tomar ile beyān eylediler. Ve 'inde'l-ba'z سَجِيلٌ [siccīl] gibi seng ve gil mu'arrebidir, evā'ilde ona yazı yazarlar idi, ba'dehu mutlakan mektūbun fih olan sahīfede müsta'mel olup mertebesi sālisede kādī sicillinde müte'āref oldu. Ve

سَجِلٌ [sicill] Kātibe itlāk olunur. Ve ehl-i Ḥabeşe lisānında recil ve merdüm ma'nāsınadır ki er kişi demektir. Ve Fāhr-i 'ālem sallallāhu ta'ālā 'aleyhi ve sellem hazretlerinin dīvānları küttābından bir kātib-i mahsūsun ismidir. Ve bir feriştenin ismidir.

السَّجِلُ [es-sicl] (sīn'in kesri ve lām'ın tahfifiyle) سَجِلٌ [sicill] kelimesinde ki teşdīd-i lām'ladır, lügattır, kitāb-ı merkūma denir.

السَّجَلَاءُ [es-sucl] (sīn'in zammıyla) [seclā'] kelimesinin cem'idir ki büyük memeli nākaya denir, niteki zikr olundu.

السَّجِيلُ [es-siccīl] [sikkīt] vezninde) Kesek tarzında bir gūne taş'a denir. Ve bu seng ve gil mu'arrebidir ki murād kum-

lu çamur ile puhte olup sonra mütehacer olan taştır; ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿تَزْمِيهِمْ بِحِجَارَةٍ مِنْ سِجِّيلٍ﴾ أَي حِجَارَةٌ كَالْمَدَرِ مُعْرَبٌ سَنَكٌ وَكِلٌ أَوْ كَانَتْ طَبِخَتْ بِنَارِ جَهَنَّمَ وَكُتِبَ فِيهَا أَشْمَاءُ الْقَوْمِ أَوْ قَوْلُهُ تَعَالَى مِنْ سِجِّيلٍ أَي مِنْ سِجْلِ أَي مِمَّا كُتِبَ لَهُمْ أَنَّهُمْ يُعَذَّبُونَ بِهَا قَالَ تَعَالَى ﴿وَمَا أَدْرَاكَ مَا سِجِّينٌ﴾ Ya'nī SİCİN KİTĀB MURFŪM ﴿وَالسِّجِّيلُ بِمَعْنَى السِّجِّينِ﴾ inde'l-ba'z nār-ı cehennemde çamur ile matbūh taşlardır ki üzerlerinde nāzil ve musīb olacak eşhāsın isimleri mersūmdur yāhūd SİCİL [sicill] burada SİCİL [sicill] demektir, ya'nī fi'l-asl seng ve gil mu'arabi olan SİCİL [sicill] olup ba'dehu işbā' olunmuştur, pes hicāre-i merkūme ile ta'zīb olunacakları mektūb olan kitāb-ı mahfūz ahkāmındandır demektir, zīrā: ﴿وَمَا أَدْرَاكَ مَا سِجِّينٌ﴾ kerimesi bu ma'nāya delildir, zīrā SİCİL [sicill] burada SİCİN [siccīn] ma'nāsınadır ki ﴿KİTĀB MURFŪM﴾ ile müfesserdir. Ve Ezherī dedi ki bu ma'nā benim 'indimde ma'ānī-i sā'ireden ahsen ve esbettir.

السَّاجُولُ [es-sācūl] ve

السَّوَجَلُ [es-sevcel] جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) ve

السَّوَجَلَةُ [es-sevcelet] جَوْهَرَةٌ [cevheret] vezninde) Şişe gılāfına denir.

السَّجْنَجُلُ [es-secencel] سَمَنْدَلٌ [semendel] vezninde) Aynaya denir ve bu lügat-ı Rūmiyyedir, 'Arablar ahz ve isti'māl eylediler; yukālu: نَظَرَ فِي السَّجْنَجُلِ أَي الْمِرْآةِ Ve altına denir. Ve gümüş sebikelerine denir; müfredi سَجْنَجَلَةٌ [secencelet]tir. Ve za'ferāna denir.

الْإِنْسِجَالُ [el-insicāl] إِنْجَعَالٌ [inficāl] vezninde) Su dökülmek ma'nāsınadır; yukālu: سَجَلَ الْمَاءُ فَانْسَجَلَ أَي صَبَّهُ فَانْصَبَّ

السَّجُولُ [es-secūl] صَبُورٌ [şabūr] vezninde)

Süttü çok keçiye vasf olur; yukālu: عَزْرٌ عَيْنٌ سَجُولٌ Ba'zı nüshada سَجُولٌ أَي غَزِيرَةٌ olmakla o dahi mülāyimdir.

سِجَالٍ سِجَالٍ [sicālī sicālī] (sīn'lerin kesriyle) Koyun kısmını sağmak için çağırarak kelimāttandır.

[س ح ل]

السَّحْلُ [es-sahl] (sīn'in fethi ve hā-yı mühmelenin sükūnuyla) Yalın kat iplikten dokunmuş gevşek beze denir; yukālu: جَاءَ سَحْلٌ التَّوْبُ سَحْلًا مِنْ سَحْلٍ أَيْ لَمْ يُبْرَمِ عَزْلُهُ Ve bu ma'nāda masdar olur; yukālu: سَحَلُ التَّوْبِ سَحْلًا مِنْ سَحْلٍ أَيْ لَمْ يُبْرَمِ عَزْلُهُ Ve

السَّحْلُ [sahl] Yalın kat ipe denir, bunların mukābiline مَبْرَمٌ [mubrem] denir; yukālu. شَدَّهُ بِالسَّحْلِ أَي الْحَبْلِ الَّذِي عَلَى قُوَّةٍ وَاحِدَةٍ Ve bir türlü beyaz beze, 'alā-kavlin penbe zar bürünceğe denir; yukālu: جَاءَتْ وَعَلَيْهَا سَحْلٌ Cem'i أَشْحَالٌ [eshāl] ve سُحُولٌ [suḥūl] gelir ve سُحْلٌ [suḥul] gelir zammeteynle. Ve

السَّحْلُ [sahl] Kezālik masdar olur, bir nesnenin kabuğunu yonup soymak ma'nāsınadır; yukālu: سَحَلَهُ سَحْلًا مِنْ الْبَابِ Ve yel yerin yüzünü sıyırmak ma'nāsınadır; yukālu: إِنَّ الرِّيحَ تَسَحَلُ الأَرْضَ أَي تَكْشِطُ مَا عَلَيْهَا Ve akçeyi üğürtlemek ma'nāsınadır; yukālu: سَحَلَ الدَّرَاهِمَ Ve akçeyi fi'l-hāl sayıp vermek ma'nāsınadır ki tırnağı dibinde vermek ta'bīr olunur; yukālu: سَحَلَ الْعَرِيمَ مِائَةً دِرْهَمٍ Ve harıl harıl kamçı ile vurmak ma'nāsınadır ki vücudun derisini soyup sıyırır; yukālu: سَحَلَهُ مِائَةً سَوْطٍ إِذَا صَرَبَهُ Ve

السَّحْلُ [sahl] ve

سُحُولٌ [suḥūl] Göz ağlayıp sapır sapır yaş dökmek ma'nāsınadır; yukālu: سَحَلَتِ الْعَيْنُ

سَحَلًا وَسُحُولًا إِذَا بَكَتْ Ve bir adama levm ve şetm eylemek ma'nāsınadır; yukālu: سَحَلُهُ فَلَانَ إِذَا شَتَّمَهُ وَآلَمَهُ

السَّحِيلُ [es-sehīl] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bu dahi yalın kat iplikten dokunmuş beze denir. Ve

سَحِيلٌ [sehīl] ve

سُحَالٌ [suḥāl] (sīn'in zammıyla) Eşek ve katır kısmı anırmak ma'nāsınadır; yukālu: سَحَلُ الْبِغْلِ سَحِيلًا وَسُحَالًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ وَالثَّانِي سَحَلٌ إِذَا نَهَقَ

سَحِيلٌ [sehīl] ve

سُحَالٌ [suḥāl] Eşek kısmının anırdıktan sonra boğazında tereddüd eden hırıltıya denir.

الْإِنْسِحَالُ [el-insihāl] [infi'āl] vezninde) Bir nesnenin kabuğu soyulmak ma'nāsınadır; yukālu: سَحَلُهُ فَانْسَحَلَ أَي قَشَرَهُ فَانْقَشَرَ Ve āb-ı revān gibi muttasıl tekellüm eylemek ma'nāsına müsta'meldir, gūyā ki bir nesnenin bütün kabuğu soyulup sıyrılr; yukālu: اِنْسَحَلَ بِالْكَلَامِ إِذَا جَرَى بِهِ

السَّاحِلُ [es-sāhil] Deniz yalısına denir; yukālu: قَعَدَ بِالسَّاحِلِ أَي رَيفَ الْبَحْرِ وَشَاطِئِهِ Ve bu maktūbdur, zīrā soymak ma'nāsına olan سَحْلٌ [saḥl]den me'hūz olmakla kıyās olan مَسْحُولٌ [meshūl] olmaktır, zīrā yalıyı su sadme ile سَحْلٌ [saḥl] ve takşir eder yāhūd muzāf mukadderdir ki ذُو سَاحِلٍ [zū sāhil] demektir, سَحْلٌ [saḥl] edici su sāhibi demek olur, zīrā su medd ve cezr ile kıyının kışrını sıyırıp götürür. Mütercim der ki ba'zılar ﴿عَيْشَةٍ رَاضِيَةٍ﴾ kabīlinden ve ba'zılar niseb üzere de i'tibār ettiler.

الْمُسَاخَلَةُ [el-musāḥalet] [mufā'alet] vezninde) Deniz yalısına gelmek ma'nāsınadır; yukālu: سَاخَلَ الْقَوْمَ إِذَا أْتَوْا

السَّاحِلِ

السُّحَالَةُ [es-suḥālet] [sumāmet] vezninde) Altın ve gümüş eğelenirken dökülen bürādeye denir ki eğinti ta'bir olunur; yukālu: هَذِهِ سُحَالَةُ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ وَهِيَ مَا سَقَطَ مِنْهُمَا إِذَا بُرِدَا جَاءَ وَمَعَهُ سُحَالَةُ الْقَوْمِ أَي خُشَارَتُهُمْ گیلālin kabuklarına denir.

الْمِشْحَلُ [el-miḥḥal] [minber] vezninde) Nesne yonacak ālete denir, keser gibi; yukālu: سَحَلَهُ بِالْمِشْحَلِ أَي بِالْمِنْحَتِ Ve törpüye ve eğeye denir; yukālu: سَحَلَهُ بِالْمِشْحَلِ أَي الْمِبْرَدِ Ve lisāna itlāk olunur, ne gūne olursa, ya'nī gerek fasīh olsun gerek olmasın, lākin *Esās*'ta كَالْمِبْرَدِ جُعِلَ كَالْمِبْرَدِ kaydı fesāhatli lisāna tahsisi müş'irdir. Mü'ellif der ki Cevheri'nin bilā-harf-i 'atf vasf 'unvānıyla وَاللِّسَانَ وَالْحَطِيبُ kavli sehvdır, savāb olan وَالْحَطِيبُ olmaktadır ki ma'nā-yı mahsūstur. Ve

مِشْحَلٌ [miḥḥal] At gemine denir, لِحَامٌ [licām] ma'nāsına, 'alā-kavlin gem damağı dedikleri çatal demire denir ki atın ağzının içine girer. Ve belīg ve sühanver hatībe itlāk olunur; yukālu: خَطِيبٌ مِشْحَلٌ أَي بَلِيغٌ Mü'ellif ānifen Cevheri'ye ta'arruzunda savāb olan وَالْحَطِيبُ olmaktadır kavliyle مِشْحَلٌ [miḥḥal] mutlakan hatībe de itlāk olunduğunu telmīh etmişken garībdır ki ona ta'arruz eylemeyip hatīb-i belīg ile beyān eylediler. Ve

مِشْحَلٌ [miḥḥal] At geminin ağızlığının iki uçlarında olan halkaların her birine denir ki dizgin onlara geçirilir; ve minhu yukālu: رَكِبَ فَلَانَ مِشْحَلَهُ أَي تَبَعَ عَيْتَهُ فَلَمْ يَنْتَهَ Ba'zen başı sert at مِشْحَلٌ [miḥḥal]-i mezbūru azıya almakla su'übet edip fārisin

idāre ve a'mālını aslā eslemeyip kendi başına gittikte مِسْحَلَةٌ مِسْحَلَةٌ derler. Bu ma'nādan ahz ile filān aslā münzecir olmayıp dā'imā bagy ve tугyāna münhemiktir diyecek yerde مِسْحَلَةٌ مِسْحَلَةٌ derler. Mü'ellif مِسْحَلَةٌ مِسْحَلَةٌ kavli وَالْعَيْ رَبِّ مِسْحَلَةٌ وَأَيْضًا الْعَيْ يُقَالُ مِسْحَلٌ [mişal] gayy ve tугyān mevki'inde dahi müsta'meldir demektir yāhūd وَالْعَيْ مِبْتَدَاً ve رَبِّ مِسْحَلَةٌ cümlesi haber olup fā'il mukadder ve مِسْحَلَةٌ zamīri mubtedāya rāci'dir yāhūd zamīr فُلَانٌ [fūlān]a rāci'dir ve mübālagayı mutazammındır, lākin sibāk iktizāsıyla kavli-i evvel ercahtır. Kāle 'ş-şārih ve minhu kavlu 'Alī kerremallāhu vechehu: "إِنَّ بَنِي أُمَّيَّةَ لَا يَزَالُونَ يَطْعَنُونَ فِي مِسْحَلٍ صَلَاةٍ" أَيِ إِنَّهُمْ يُشْرَعُونَ فِيهَا وَيَجِدُونَ Ve

مِسْحَلٌ [mişal] Sakalın bir tarafına denir, 'alā-kavlin عِدَاةٌ [ʿizār]dan aşağı mukaddem-i lihyeye varınca her cānibe مِسْحَلَانٌ [mişalān] ve iki cānibe مِسْحَلَانٌ [mişalān] denir. Ve cūd ve sehāda derece-i kemāle resīde olan adama vasf olur; yukālu: مِسْحَلٌ أَيِ غَايَةِ فِي السَّخَاءِ Ve vālī ve hākim tarafından ikāmet-i hudūd etmeye me'mūr cellāda denir; yukālu: هُوَ جَلَادٌ مِسْحَلٌ Burada جَلَادٌ [cellād] değnek çalan kimsedir ki madrūbun değnekle derisini سَحْلٌ [saḥl] eder. Ve

مِسْحَلٌ [mişal] Neşīt ve şātır sākīye denir. Ve un eleğine denir. مُنْحَلٌ [munḥul] ma'nāsına. Ve su tulumunun ve azık dağarcığının ağzına denir. Ve Qur'ān-ı Kerīm kırā'atinde māhir ve hāzık olan adama denir. Ve nāzūk ve pākīze pamuk bezine denir. Ve dā'imā yalnız başına 'amel eden bahādır adama denir. Ve suyu pek çok olup şiddetle dökülür olan oluğa denir; yukālu: إِذَا مِسْحَلٌ إِذَا

كَانَ لَا يُطَاقُ مَاؤُهُ Ve 'azm-ı sārīm ve kasd-ı cāzīm ma'nāsına müsta'meldir; ve minhu yukālu: رَبِّ فُلَانٌ مِسْحَلَةٌ إِذَا عَزَمَ صَارِمًا عَلَى الْأَمْرِ وَجَدَّ فِيهِ Bu şekīme-i licām ma'nāsından me'hūzdur. Ve yalnız kat bükülmüş ipe denir, مُبْرَمٌ [mubrem] mukabilidir; burada وَالْعَيْ lafzı mersūm olmakla ānifen zikr olundu. Ve pek firāvān yağmura itlāk olunur. Ve insānın yüzünün bir cānibine denir; yukālu: شَابٌ مِسْحَلَةٌ أَيِ عَارِضُهُ Ve Şureyh b. Kīrvāş el-'Absī feresinin ismidir. Ve bir adamın ismidir. Ve A'sā nām şā'irin tābī'i olan cinnī ismidir.

السِّحَالُ [es-sihāl] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bu dahi geme denir, لِحَامٌ [licām] ma'nāsındadır.

الْإِسْحَلَانِي [el-ishilāniyy] (hemzenin ve hā'nın kesriyle) Tavilū'l-lihye adama itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ إِسْحَلَانِيٌّ لِحَامِيٌّ طَوِيلُهَا

الْإِسْحَلَانِيَّةُ [el-ishilāniyyet] (hā'yla) Bālā-bülend olup hüsn ü cemāl ve yāl ü bāl sāhibesi hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ إِسْحَلَانِيَّةٌ أَيِ رَائِعَةٌ طَوِيلَةٌ جَمِيلَةٌ

الْمُسْحَلَانُ [el-muşḥulān] (mīm'in ve hā'nın zammıyla) ve

الْأُسْحَلَانُ [el-uşḥulān] (uštūvān) [uštūvān] vezninde) ve

الْمُسْحَلَانِي [el-muşḥulāniyy] (kezālik zammeteynle) Uzun boylu, 'alā-kavlin gür ve düz sağı civāna vasf olur; mü'ennesleri hā'yıladır; yukālu: شَابٌ مُسْحَلَانٌ وَأُسْحَلَانٌ وَمُسْحَلَانِيٌّ أَيِ طَوِيلٌ أَوْ سَبَطُ الشَّعْرِ أَفْرَعٌ **السَّحْلَالُ** [es-saḥlāl] (sīn'in fethiyle) Büyük karınlı adama denir.

مُسْحَلَانٌ [Muşḥulān] (zammeteynle) Bir vādī yā bir mevzi' adıdır.

سَحْوَلٌ [Sehūl] [صَبُورٌ] [šabūr] vezninde) Yemen'de bir mevzi'dir, onda siyāb nesc olunur.

الإِسْحِلُ [el-ishīl] (kesreyle) Bir cins şecerdir ki dallarından misvāk itihāz olunur.

السَّحْلَةُ [es-suḥalet] [هُمَزَةٌ] [humezet] vezninde) Küçük dişi tavşana denir.

الْمَسْحُولُ [el-meshūl] Cura ve cüce adama itlāk olunur, gūyā ki vücūdu sıyrılmış olur; yukālu: رَجُلٌ مَسْحُولٌ أَيُّ صَغِيرٍ حَقِيرٍ Ve düz ve geniş mekāna itlāk olunur. Ve Accāc nām kimsenin bir erkek devesi ismidir.

الْأَسَاحِلُ [el-esāḥil] [أَسَافِلُ] [esāfil] vezninde) Su akıntılarına denir; yukālu: نَزَلُوا فِي الْأَسَاحِلِ أَيُّ مَسَابِلِ الْمَاءِ

الإِشْحَالُ [el-ishhāl] (hemzenin kesriyle) Bir adamı nās kendisine şetm ve düşnām ile dā'imā tahkīr eder bulmak ma'nāsındır; yukālu: سَحَّلَ فُلَانًا إِذَا وَجَدَ النَّاسَ يَسْحُلُونَهُ أَيُّ يَسْتَمُونَهُ Burada şetm ma'nā-yı mecāzīdir.

[س ح ب ل]

السَّحْبَلُ [es-saḥbel] [جَعْفَرٌ] [ca'fer] vezninde) İri ve büyük kovaya ve kelere ve tuluma ve yumru karna denir. Ve vāsīf dereye denir, niteki سَحْبَلٌ [seḥablel] dahi bu ma'nāyadır ki māddesinde zikr olundu. Ve

سَحْبَلٌ [Saḥbel] Bir derenin ismidir.

السَّحْبَلَةُ [es-saḥbelet] (sīn'in fethiyle) Kova gibi sarkık hāyeye denir.

[س ح ج ل]

السَّحْجَلَةُ [es-saḥcelet] [دَخْرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) Bir nesneyi el ile ovup pürüzünü ve buruşuğunu gidermekle düpdüz musaykal kılmak ma'nāsındır; yukālu: سَحَجَلَ الشَّيْءَ إِذَا دَلَكَهُ وَصَقَلَهُ

[س ح د ل]

السُّحَادِلُ [es-suḥādil] [عَلَابِطٌ] [ulābiṭ] vezninde) Ālet-i tenāsüle denir; ve minhu'l-meselu: "هُوَ لَا يَعْرِفُ سُّحَادِلِيَهُ مِنْ عُنَادِلِيهِ" Ya'nī "Zekerini hāyelerinden fark ve temyīz eyleyecek isti'dadı yoktur." **عُنَادِلٌ** [unādil] zammla hāyeye denir ve **سُّحَادِلٌ** [suḥādil] kelimesinden tesniye irādī mevki'i olan hāyeler itibāriyladır yāhūd müşākele içindir.

سَحْدَلٌ [Saḥdel] [جَعْفَرٌ] [ca'fer] vezninde) Bir recül alemidir.

[س خ ل]

السَّحْلَةُ [es-saḥlet] (sīn'in fethi ve hā-yı mu'cemenin sükūnuyla) Kuzuya denir, büyük ve küçük olsun, erkek ve dişi olsun; cem'i سَحْلٌ [saḥl]dır hā'sız ve سِحَالٌ [siḥāl] gelir sīn'in kesriyle ve سُحْلَانٌ [suḥlān] gelir sīn'in zammıyla ve سِخَالَةٌ [siḥalet] gelir, عِنْبَةٌ [inebet] vezninde nādīr olarak.

Mü'ellif وَلَدُ الشَّاةِ مَا كَانَ تefsīr eylemekle kendi kā'ide ve tarīkası üzere öylece ta'mīm olunmuştur, yoksa *Şihāh*'ta ve sā'irde doğduğu sā'atte kuzuya ve oğlağa itlāk olunmak üzere mersūmdur. Nihāyet *Muḥaddimetu'l-Edeb*'de "bere-i nev-zāde" ya'nī yeni doğmuş kuzu ile müfesserdir. Gerçi mü'ellifin مَا كَانَ ta'mīmi erkek ve dişiye şümülüyle itibār olursa nev'an usūl-i sā'ireye muvāfık olur, lākin kendi tarīkasına muhālif olur, husūsan doğduğu anda kaydı dahi yoktur, fe'lyuharrer.

السُّحْلُ [es-suḥḥal] [سُكَّرٌ] [sukker] vezninde) ve

السُّحَالُ [es-suḥhāl] [رُمَّانٌ] [rummān] vezninde) Za'fif ve hor ve ellerinden hayr ve şerr

gelmez kimselere denir; müfredleri سَحَّلَ [saħl]dır, نَحَّلَ [naħl] vezninde; yukālu: رَجَالٌ سَحَّلٌ وَسَحَّالٌ أَيُّ ضَعْفَاءُ أَزْدَالٌ Ve

سَحَّلَ [suħħal] (سَكَّرَ [sukker] vezninde) Çekirdeği pekişmez olan kemter hurmāya denir, شَيْصٌ [šiš] ma'nāsına.

السَّحَّلُ [es-saħl] (sīn'in fethiyle) سَحَّلَ [suħħal] ve سَحَّالٌ [suħħāl]in müfredidir ki zikir olundu. Ve nākis ve nā-tamām olan şey'e denir ki henüz hadd-i tamāmına bālig olmaya. Ve

سَحَّلَ [saħl] Masdar olur, nefy ve selb eylemek ma'nāsınadır, niteki حَسَّلَ [ħasl] dahi bu ma'nāyadır; yukālu: سَحَّلَهُمْ Ve bir nesneyi hud'a ve san'atla bir takrīb ahz eylemek ma'nāsınadır, bir kimsenin yanından usülle bir nesne ahzı gibi; yukālu: سَحَّلَ الشَّيْءَ إِذَا أَخَذَهُ مُخَاتَلَةً

التَّشْحِيلُ [et-teshīl] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bir adamı 'ayblamak ma'nāsınadır; yukālu: سَحَّلَهُمْ إِذَا عَابَهُمْ Ve hurmā ağacının çekirdeği ve meyvesi za'if olmak, 'alā-kavlin meyvesini vaktinden mukaddem dökmek ma'nāsınadır; yukālu: سَحَّلَتِ النَّخْلَةَ إِذَا ضَعَفَ نَوَاهَا وَتَمَرَهَا أَوْ نَفَضَتْهُ الرَّجُلُ النَّخْلَةَ إِذَا نَفَضَهَا

الْإِسْحَالُ [el-ishāl] (hemzenin kesriyle) Te'hīr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَسْحَلَ الْأَمْرَ إِذَا أَخْرَهُ

الْمَسْحُورُ [el-meshūl] Merzūl ve muhakkar nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ مَسْحُورٌ أَيُّ مَرْدُودٌ Ve nā-ma'lūm nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ مَسْحُورٌ أَيُّ مَجْهُورٌ

سِحَّالٌ [Siħāl] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bir mevzi'dir.

السَّحَالَةُ [es-suħālet] (تُمَامَةٌ [sumāmet] vezninde) İyi nesneden seçilip atılan şey'e denir, نُفَايَةٌ [nufāyet] ma'nāsına.

[س د ل]

السَّدَلُ [es-sedl] (عَدَلٌ [ʿadl] vezninde) Bir nesneyi aşağı salıverip sarkıtmak ma'nāsınadır; yukālu: سَدَلَ الشَّعْرَ سَدَلًا مِّنْ سَدَلِ النَّبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا أَرْخَاهُ وَأَرْسَلَهُ Mütercim der ki işbu سَدَلُ النَّوْبِ māddesi mes'āl-i fıkhiyyedendir, niteki Muğrib'de سَدَلَ النَّوْبِ إِذَا أَرْسَلَهُ مِّنْ غَيْرِ أَنْ يَضُمَّ جَانِبَيْهِ وَقِيلَ هُوَ أَنْ يُلْقِيَهُ عَلَى رَأْسِهِ وَيُدْخِيهِ عَلَى مَنْكِبَيْهِ وَأَسَدَلَ خَطًّا 'ibāretiyle mersūm olmakla bu ma'nalarda سَدَلُ [sedl]-i 'örfi olmuş olur. Ve إِسْدَالٌ [isdāl] hatā olmadığı mü'ellifin resminden zāhirdir. Ve

سَدَلٌ [sedl] Bez makülesini yırtmak ma'nāsınadır; yukālu: سَدَلَ ثَوْبَهُ سَدَلًا مِّنْ النَّبَابِ إِذَا شَقَّهُ Ve seyr ü seyāhat eylemek ma'nāsına müsta'emeldir; yukālu: سَدَلَ فِي الْبِلَادِ إِذَا ذَهَبَ

الْإِسْدَالُ [el-isdāl] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir nesneyi aşağı salıverip sarkıtmak ma'nāsınadır; yukālu: أَسْدَلُهُ بِمَعْنَى سَدَلَهُ

الْمُنْسَدِلُ [el-munsedil] (ism-i fā'il bünyesiyle) Sarkık saça vasf olur; yukālu: شَعْرٌ مُنْسَدِلٌ أَيُّ مُسْتَرْسِلٌ

السُّدُلُ [es-sudl] (sīn'in zammıyla ve kesriyle) Perdeye denir ki asılır; cem'i اسْدَالٌ [esdāl] gelir ve سُدُولٌ [sudūl] gelir ve اسْدُلٌ [esdul] gelir, أَفْلُوسٌ [eflus] vezninde.

السِّدْلُ [es-sidl] (sīn'in kesriyle) Şol inci dizisine denir ki nisvān kılāde edip gerdanlarından sīneye doğru salındırırlar; yukālu: جَاءَتْ وَعَلَيْهَا سِدْلٌ أَيُّ سَمَطٌ مِّنَ الدَّرِّ يَطُولُ إِلَى الصَّدْرِ

السَّدَلُ [es-sedel] (fethateynle) Meyl

ma'nāsınadır; yukālu: فِيهِ سَدَلٌ إِلَى جَانِبِ أَيِّ مَثَلٍ

الْأَسْدَلُ [el-esdel] (أَكْمَلُ [ekmel] vezninde) Bir tarafa doğru verek olan şey'e denir; cem'i سُدُلٌ [sudul] gelir, كُتُبٌ [kutub] vezninde; yukālu: ذَكَرَ أَسْدَلُ أَيِّ مَائِلٍ

السَّدِيلُ [es-sedil] (أَمِيرٌ [emir] vezninde) Haşem-nişin çadırlarının şukkalarında arkuru tozluk tarzında etekliğe denir. Ve zifāf-hāneye çekilen zara ve perdeye denir. Ve bir mevzi' adıdır. Ve mihaffe ve taht-ı revān örtülerine denir ki uçları aşağı sarkmış ola.

السُّودَلُ [es-sevdal] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Bıyığa denir, شَارِبٌ [şārib] ma'nāsına.

السُّودَلَةُ [es-sevdelet] (حَوْقَلَةٌ [havkalet] vezninde) Bir adamın bıyığı uzamak ma'nāsınadır; yukālu: سُدَدَ الرَّجُلُ إِذَا طَالَ سُدُّهُ

[س ر ب ل]

السِّرْبَالُ [es-sirbāl] (قِرْطَاسٌ [kirtās] vezninde) Gömleğe denir, قَمِيصٌ [kamış] ma'nāsına yāhūd zırha denir, دِرْعٌ [dir] ma'nāsına yāhūd mutlakan melbūs olan libāsa denir; yukālu: جَاءَ وَعَلَيْهِ سِرْبَالٌ أَيِّ قَمِيصٌ أَوْ دِرْعٌ أَوْ كِلْ Mütercim der ki burada دِرْعٌ [dir] zırh ma'nāsınadır, niteki Ka'b radiyallāhu 'anhu demiştir: | | سُمُّ الْعَرَانِينَ أَبْطَالٌ لَبَّوْهُمْ | | مِنْ تَسْحِجِ دَاوُدَ فِي الْهَيْجَا سِرَابِيلُ

التَّسْرُبُلُ [et-teserbul] (تَدَخْرُجٌ [tedahruc] vezninde) سِرْبَالٌ [sirbāl] giymek ma'nāsınadır; yukālu: تَسْرُبَلٌ بِالسِّرْبَالِ إِذَا تَلَبَّسَ بِهِ

السَّرْبَلَةُ [es-serbelet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) سِرْبَالٌ [sirbāl] giydirmek ma'nāsınadır; yukālu: سَرَبَلَتْهُ أَيُّ أَلْبَسَتْهُ السِّرْبَالُ فَتَلَبَّسَ بِهِ

سَرَبَلَةٌ [serbelet] İsm olur, yağlı tiride denir;

tekūlu: أَطْعَمَنِي السَّرْبَلَةَ أَيِّ الثَّرِيدِ الدَّسِيمِ

[س ر ط ل]

السَّرْطَلَةُ [es-serṭalet] (سِّنٌّ [sīn] in fethiyle) Yakı-şıksız, taslak uzunluğa denir; yukālu: فِي قَدِّهِ سَرْطَلَةٌ أَيُّ طُولٌ فِي اضْطِرَابٍ

السَّرْطَلُ [es-serṭal] (جَفْعَزٌ [ca'fer] vezninde) Yakışksız, taslak, muztaribü'l-hilkat uzun adama denir.

[س ر ف ل]

إِسْرَافِيلُ [İsrāfil] (hemzenin kesriyle) Bir ferişte ismidir ki melā'ike-i erba'a-i müdebbirenin birisidir, 'aleyhimü's-selām. Ve işbu إِسْرَافِيلُ [İsrāfil] kelimesi 'inde'l-ba'z humāsī ve hemzisi asliyyedir.

[س ر و ل]

السَّرَاوِيلُ [es-serāvil] (سِّنٌّ [sīn] in fethiyle) İç dona denir. Ve bu Fārisiden ya'nī şalvār lafzından mu'arredir ve mü'ennestir, ba'zen müzekker olur; cem'i سَرَاوِيْلَاتٌ [serāvilāt]tır. 'Alā-kavlin lafz-ı 'Arabīdir, سِرْوَالٌ [sirvāl] ve سِرْوَالَةٌ [sirvālet] kelimelerinin cem'idir sīn'lerin kesriyle yāhūd müfredi سِرْوِيلٌ [sirvīl]dir sīn'in kesriyle ve bundan gayrı kelām-ı 'Arabda fi'vīl vezni yoktur fā'nın kesriyle. Ve işbu سَرَاوِيلٌ [serāvil] kelimesinde nūn'la سَرَاوِيْنٌ [serāvīn] ve mu'ceme ile سِرْوَالٌ [širvāl] dahi lügattir. Şārih der ki bunun tafsīli Kāfiyeşürühunda mebsüttür.

السَّرْوَلَةُ [es-servelet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Bir adama iç donu giydirmek ma'nāsınadır.

التَّسْرَوُلُ [et-teservul] (تَدَخْرُجٌ [tedahruc] vezninde) İç donu giymek ma'nāsınadır; tekūlu: سَرَوَلْتُهُ فَتَسْرَوُلُ أَيُّ أَلْبَسْتُهُ السَّرَاوِيلَ فَتَلَبَّسَ بِهِ

المُسْرَوَلَةُ [el-muservelet] (مُدَحْرَجَةٌ)

[mudaḥrecet] vezninde) Ayakları tüylü olan güvercine denir ki şalvārî ve çakşırî ta'bir olunur; yukālu: حَمَامَةٌ مُسْرُوْلَةٌ إِذَا كَانَ فِي رِجْلَيْهَا رِيْشٌ

مُسْرُوْلٌ [muserve] Şol ata vasf olur ki ayağın sekil ta'bir olunan beyāzî pazılarına ve uyluklarına şāmil ola, beyāz şalvār giydirilmiş tarzında olur; yukālu: إِذَا فَرَسَ مُسْرُوْلٌ إِذَا جَاوَزَ بِيَاضَ تَحْجِيْلِهِ الْعُضْدَيْنِ وَالْفَخْدَيْنِ

[س ط ل]

السَّطْلُ [es-saṭl] (sīn'in fethiyle) Lisānımızda tahrifle sitil ta'bir olunan kulplu tasa denir; cem'i sūṭul [suṭūl] gelir; tekūlu: إِعْتَسَلَتْ بِالسَّطْلِ وَهِيَ طُسَيْسَةٌ لَهَا عُرْوَةٌ

السَّيْطَلُ [es-seyṭal] (ḥayder [ḥayder] vezninde) Bu dahi zikr olunan kaba denir, 'alā-kavlin leğene denir, طَسْتُ [taṣṭ] ma'nāsına. Ve bu sṭl [saṭl]-ı ma'ruf değildir. Ve pek uzun adama denir.

السَّاطِلُ [es-sāṭil] Havāya ağmış gubāra denir, niteki طَاسِلٌ [ṭāsil] dahi bu ma'nāyadır.

التَّسَيْطَلُ [et-teseyṭul] (tefey'ul [tefey'ul] vezninde) Bir kimse silāhsız olarak tek ü tenhā gezmek ma'nāsınadır; yukālu: جَاءَ يَتَسَيْطَلُ إِذَا جَاءَ وَحْدَهُ وَلَيْسَ مَعَهُ شَيْءٌ يَغْنِي مِنَ السَّلَاحِ

[س ع ب ل]

السَّعَابِلُ [es-se'ābil] (sīn'in fethiyle) Gerimli uzun develere denir.

[س ع ل]

السَّعَالُ [es-su'āl] (sīn'in zammıyla) İsmidir, öksürüğe denir ki akciğerin ve ona muttasıl olan a'zânın ya'nî ālāt-ı nefesin kendilere müstevlî olan müzīyi def' için tab'atın hareketinden 'ibārettir; yukālu: بِهِ سَعَالٌ وَهِيَ حَرَكَةٌ تَدْفَعُ بِهَا الطَّبِيعَةُ أَدَى عَنِ الرِّئَةِ وَالْأَغْضَاءِ الَّتِي تَتَّصِلُ بِهَا

سَعَالٌ [su'āl] ve

سَعَلَةٌ [su'let] (kezālik sīn'in zammıyla) Masdar olur, öksürmek ma'nāsına; yukālu: سَعَلَ الرَّجُلُ سَعَالًا وَسَعَلَةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَخَذَهُ السَّعَالُ

السَّاعِلُ [es-sā'il] سَعَالٌ [su'āl] lafzını te'kid için irād olunur; yukālu: أَخَذَهُ سَعَالٌ سَاعِلٌ خَلَقَ [ḥalq] Ve boğaza itlāk olunur, ma'nāsına. Ve öksürüklü nākaya denir.

السَّعْلُ [es-sa'el] (na'el [na'el] vezninde) Cünbüşlü ve neşatlı olmak ma'nāsınadır; yukālu: سَعَلَ الرَّجُلُ سَعْلًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا نَشِطَ. Şārih der ki savāb olan bāb-ı rābi'den fet-hateynle olmaktadır.

الْإِسْعَالُ [el-is'āl] (hemzenin kesriyle) Neşāt-mend eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: أَسْعَلْتُهُ أَيَّ أَنْشَطْتُهُ

الْمُسْعَالُ [el-mes'al] (ma'ad [ma'ad] vezninde) Bu dahi boğaza itlāk olunur.

السَّيْغَلَةُ [es-si'ālāt] ve

السَّيْغَلَاءُ [es-si'ālā] (sīn'lerin kesriyle) Gül-ı beyābāniye denir, 'alā-kavlin cinn tā'ifesinin sāhiresine denir ki cādū ve mehīb ve mühviline koncoloz ta'bir olunur; cem'leri se'ālī [se'ālī]dir sīn'in fethiyle ve lām'ın kesriyle. Mü'ellif سَاحِرَةٌ الْجَنِّ 'ibāretiyle resm eylemekle zāhiren ins gibi cinn tā'ifesinin dahi cādūları nisvān kısmından olur; tekūlu: نَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ هَذِهِ السَّعَالِي السَّعَالِيَّةِ وَالسَّعَالِيَّةِ الْإِسْعَالِيَّةِ وَالسَّعَالِيَّةِ الْإِسْعَالِيَّةِ أَوْ سَاحِرَةٌ الْجَنِّ

الْإِسْتِسْعَالُ [el-istis'āl] (Avret سِغَالَةٌ [si'ālāt] hüyunda olmak ya'nî çağırğan ve selīta ve bī-hayā olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتِسْعَلَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا صَارَتْ كَالسَّيْغَلَةِ أَيَّ ضَحَابَةً

السَّعْلُ [es-se'al] (fethateynle) Çekirdeği gevşek olan nā-cins hurmānın yābisine

denir; tekülü: قَدَّمَ ضَيْفَهُ سَعَالًا أَيَّ شَيْصًا يَابَسًا
السَّعَالِي [es-se'āliyy] (sīn'in fethi ve lām'ın kesriyle) Türkide öksürük otu dedikleri nebāta denir ki 'Arabīde السَّعَالِ حَشِيشَةُ [ḥaṣṣeṣetu's-su'āl] dahi derler; yaprağını zımād çıbanları muhallil ve müfeccir ve tāzesi cereb illetini kal ve izālede mü'essirdir. Ve سَعَالٌ [su'āl] ve رَبْوٌ [rebv] ve zik-i sadr illetlerinin efdal-i edviyesindedir ve buhūr ve istinşākında dahi bu te'sīr derkārdir.

[س غ ب ل]

السَّعْبِلَةُ [es-sağbelet] (ğayn-ı mu'ceme ile دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Bir adamın bedeninde çok cirāhatler peydā olmak ma'nāsınadır; yukālu: سَعْبَلُ الرَّجُلِ إِذَا كَثُرَتْ بِهِ الْجِرَاحَاتُ Ve ta'āmı erimiş çerviş yağıyla katık eylemek ma'nāsınadır; yukālu: سَعْبَلُ الرَّجُلِ رَأْسَهُ بِالذَّهْنِ إِذَا طَعَّمَ إِذَا أَدَمَهُ بِالْإِهْمَالَةِ رَوَاهُ

الْمُسَعْبِلُ [el-musağbel] [مُدَحْرَجٌ] [mudahrec] vezninde) Sehl ve āsān nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ مُسَعْبِلٌ أَيَّ سَهْلٍ

التَّسَعْبِيلُ [et-tesağbul] [تَدَحْرُجٌ] [tedahruc] vezninde) Zırh giymek ma'nāsınadır; yukālu: تَسَعْبِيلُ الدَّرْعِ إِذَا لَبَسَهَا

[س غ ل]

السَّغْلُ [es-sağl] (sīn'in fethi ve ğayn'ın sükūnuyla) ve

السَّغِيلُ [es-seğil] [كَتِيفٌ] [ketif] vezninde) Elleri ve ayakları ince ve cüssesi küçük olan adama denir, 'alā-kavlin a'zāsı muztarib taslak olanına yāhūd bed-hulk ve bed-gidā olana yāhūd nahīf ve mehzul olanına denir; yukālu: رَجُلٌ سَغْلٌ وَسَغِيلٌ أَيُّ الصَّغِيرِ الْجُنَّةِ الدَّقِيقِ الْقَوَائِمِ أَوْ الْمُضْطَرِّبِ الْأَعْضَاءِ أَوْ السَّيِّءِ الْخُلُقِ

وَالْغَدَاءِ أَوْ الْمُتَّخِذِ الْمَهْزُولِ

السَّغَلُ [es-seğal] (fethateynle) Bir kimse vasf-ı mezkūr üzere olmak ma'nāsınadır; yukālu: سَغِلُ الرَّجُلِ سَعَالًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ سَغِيلاً

[س ف ر ج ل]

السَّفَرَجَلُ [es-sefercel] (sīn'in ve fā'nın fet-hiyle) Ayva ta'bīr olunan ma'rūf meyveye denir; cem'i سَفَارِجٌ [sefāric] gelir; müfredinde سَفْرَجَلَةٌ [sefercelet] denir hā'yla. Ve işbu سَفْرَجَلٌ [sefercel]in tabī'atı kâbız ve mukavvī ve bevli müdirr ve ta'āma müshehī ve susuzluğu müsekkindir. Ve ba'de't-ta'ām tenāvülü müşildir ve dilip çekirdeğini ihrāc ve cevfini hālī edip yerine 'asel vaz' eyledikten sonra çamurlayıp fırında kavrulmuş olanı be-gāyet nāfi'dir.

[س ف ل]

السُّفْلُ [es-sufl] ve

السُّفُولُ [es-sufūl] ve

السُّفَالَةُ [es-sufalet] (sīn'lerin zammıyla) ve

السُّفِلُ [es-sifl] ve

السِّفْلَةُ [es-siflet] (sīn'lerin kesriyle) ve

السَّفَالُ [es-sefāl] (sīn'in fethiyle) Aşağılık ve alçaklık ma'nāsınadır ki عُلُوٌ [ulv] 'ayn'ın zammıyla ve عُلُوءٌ [uluvv] teşdīd-i vāv ile ve عِلَاوَةٌ [ulāvet] 'ayn'ın zammıyla ve عِلْوٌ [ilv] ve عِلْوَةٌ [ilvet] 'ayn'ların kesriyle ve عِلَاءٌ [alā] 'ayn'ın fethiyle mukābilleridir. Şārihin beyānına göre bunların kimisi ism olarak isti'māl olunur ki bir nesnenin aşağısı demektir.

الْأَسْفَلُ [el-esfel] Pek aşağı ve pek alçak demektir ki اَعْلَى [alā] mukābilidir; ve كُنْتُمْ رَدَدْنَاہُ اَسْفَلَ سَافِلِينَ ﴿٤٠﴾ أَيُّ إِلَى: كَفَرَهُمْ [Ve] اَلْهَرَمِ أَوْ إِلَى التَّلْفِ أَوْ إِلَى الضَّلَالِ لِمَنْ كَفَرَ

[herem]den murād erzel-i 'ömrdür.

السَّفَالُ [es-sefāl] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) ve

السَّفُولُ [es-sufūl] (فُؤُودٌ [ku'ūd] vezninde) Aşağı olmak ma'nāsınadır; yukālu: سَفَلَ الشَّيْءِ وَسَفَلَ وَسَفَلَ سَفَالًا وَسَفُولًا مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ Šārih der ki ba'zılar ferā'iz kitāblarında سَفَلْتُ kelimesinde fā'nın zammını tahti'e etmeleri mülâyim değildir. Ve

سُفُولٌ [sufūl] Bir nesnenin yukarısından aşağısına inmek ve dibine çökmek ma'nāsınadır, tortu gibi; yukālu: سَفَلَ فِي الشَّيْءِ سُفُولًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا نَزَلَ مِنْ أَعْلَاهُ إِلَى أَسْفَلِهِ

السَّفَلُ [es-sefl] (sīn'in fethi ve zammı ve fā'nın sükūnuyla) ve

السِّفَالُ [es-sifāl] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bir kimse bir nesnede māyesi aşağı olmakla kem-behre olmak ma'nāsınadır; yukālu: سَفَلَ فُلَانٌ فِي خُلُقِهِ وَعِلْمِهِ سَفَالًا وَسَفَالًا مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا قَلَّ حِطُّهُ فِيهِ Mütercim der ki *Miṣbāḥ* sāhibi bunu bāb-ı evvelden tasrīf eylemiştir.

التَّسْفُلُ [et-tesefull] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) سَفَلَ [sefl] ve سِفَالٌ [sifāl] ma'nāsınadır; yukālu: تَسَفَّلَ فِي خُلُقِهِ وَعِلْمِهِ بِمَعْنَى سَفَلَ

السِّفْلَةُ [es-siflet] (sīn'in kesriyle) ve

السِّفْلَةُ [es-sefilet] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) Nāsın erāzil ve evbaş ve fūrū-māyelerine itlāk olunur; yukālu: هُوَ مِنْ سِفْلَةِ النَّاسِ وَسِفْلَتِهِمْ Ve أي أسافلهم وَعَوَغَائِبِهِمْ

سِفْلَةٌ [sefilet] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) Dābbe kısmının ayaklarına itlāk olunur; yukālu: سِفْلَةُ الْبَعِيرِ سَالِمَةٌ أَي قَوَائِمُهُ

السَّافِلَةُ [es-sāfilet] Mızrağın dip demirine doğru nısfından aşağısına itlāk olunur; ve

minhu yukālu: مَا عَالِيَةُ الرُّفْحِ كَسَافِلِيَّتِهِ

السُّفَالَةُ [es-sufālet] (ثُمَّامَةٌ [sumāmet] vezninde) غَلَاوَةٌ [ulāvet] mukābilidir. Ve غَلَاوَةٌ [ulāvet] yel estiği yere denir ki orada yel çehreye dokunur, pes سَفَالَةٌ [sufālet] onun mukābilidir ki onda yel çehreye dokunmaz; yukālu: قَعَدَ فِي سَفَالَةِ الرِّيحِ وَهِيَ ضِدُّ غَلَاوَتِهَا Ve her şey'in aşağısına denir; yukālu: سَفَالَةُ الشَّيْءِ أَي أَسْفَلُهُ Ve

سُفَالَةٌ [Sufālet] Hind ülkesinde bir belde adıdır.

السِّفَالَةُ [es-sefālet] (sīn'in fethiyle) Alçak ve hasīs ve nāçiz olmak ma'nāsınadır; yukālu: سَفَلَ الرَّجُلُ وَالشَّيْءُ سَفَالَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا نَدَلَ

الْمَسْفَلَةُ [el-Mesfelet] (مَرْحَلَةٌ [merḥalet] vezninde) Esfel-i Mekke'de bir mahalle adıdır, miteki مَعْلَاةٌ [Ma'lāt] yukarı tarafında bir mahalledir. Ve Yemāme'de bir karye adıdır.

[س ق ل]

السَّقْلُ [es-saql] (كَافٌ [ka] vezninde) Cilā vermek ma'nāsınadır; سَقَلَ [saql] lafzında lügattır; yukālu: سَقَلَ السِّيفُ سَقْلًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ بِمَعْنَى صَقَلَهُ

السُّقْلُ [es-suql] (sīn'in zammıyla) Böğür ta'bīr olunan 'uzva denir, سُقْلٌ [suql] lafzında lügattır.

السَّيْقَالُ [es-seyqal] (صَيْقَالٌ [şayqal] vezninde) ve mürādifidir ki cilā-kāra denir.

الْإِسْقِيلُ [el-işqīl] ve

الْإِسْقَالُ [el-işqāl] (hemzelerin kesriyle) بَصَلُ الْفَأْرِ [beşalu'l-fe'r] dedikleri nebātür, Türkīde ada soğanı ta'bīr ederler.

السَّقِيلُ [es-seqīl] (كَيْتِفٌ [ketif] vezninde) Böğürleri birbirine geçmiş gibi aç, arık, çe-

üzereine çul atıp beri öte gezdirerek terlet-medikçe o hâlet mündefi^c olmaz; yukâlu: سَكَتَتْ سَلَّةُ الْفَرَسِ وَهُوَ اِرْتِدَادُ الرَّبْرِ فِي جَوْفِهِ مِنْ كِبَوَّةٍ وَيَكْبُوهَا Ve

سَلَّةٌ [sellet] Bir dikişi iki iğne ile iki kat sırımla dikmeğe denir ki kırba ve gön makûlesini öylece dikerler. Ve havuzda yâhüd mancana gibi büyük küplerde olan ‘ayb ve rahne ve sakta yâhüd havuzun duvarı olan taşların aralıklarında olan yarık ve çatlak makûlesi sakta denir.

الْإِنْسِلَالُ [el-insilâl] [إِنْفِعَالٌ] [infî‘âl] vezninde) ve

الْتَسَلُّلُ [et-tesellul] [تَفَعُّلٌ] [tefa‘ul] vezninde) Nâsın içinden nihânîce sıyrılıp gitmek ma‘nâsınadır; yukâlu: اِنْسَلَّ مِنَ الرَّحَامِ وَتَسَلَّلَ إِذَا انْطَلَقَ فِي اسْتِخْفَاءٍ

السَّلَاةُ [es-sulâlet] [سُمَامَةٌ] [sumâmet] vezninde) Bir nesneden sıyrılıp çıkan şey>e denir; yukâlu: هُوَ سَلَاتُهُ أَيُّ مَا اِنْسَلَّ مِنْ شَيْءٍ Ve velede itlâk olunur, سَلِيلٌ [selîl] gibi; yukâlu: هُوَ سَلَاتُهُ أَيُّ وَلَدُهُ Mütercim der ki ﴿وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ سَلَاةٍ مِنْ طِينٍ﴾ kerîmesinde Râgib’in beyânına göre سَلَاةٌ [sulâlet]ten murâd küdürât-ı arziyyeden مَسْلُورٌ [meslûl] olan safvet ve hulâsadır. Ve ‘Arablar nutfeye سَلَاةٌ [sulâlet] itlâk ederler.

السَّلِيلَةُ [es-selîlet] [حَالِيَةٌ] [hâlîlet] vezninde) Kız evlâdına itlâk olunur; yukâlu: هِيَ سَلِيلَتُهُ Ve dâbbe kısmının sırtının iki yanlarında olan uzun uzadı ete denir. Ve gövdede olan yol yol sinire yâhüd ete denir ki birbirinden münfasılca olur. Ve

سَلِيلَةٌ [selîlet] Bir cins uzun balık ismidir.

السَّالُّ [es-säll] [دَالٌّ] [dâll] vezninde) Bu dahi سَلَمٌ [selem] ve سَمُرٌ [semur] dedikle-ri meşe ağaçları inbât eden geniş ve derin

dereye denir, سَلِيلٌ [selîl] gibi; cem‘i bunun da سَلَانٌ [sullân] gelir, رُمَانٌ [rummân] vezninde, ‘alâ-kavlin cem‘i سَوَالٌ [sevvâl] gelir sîn’in fethi ve lām’ın teşdidyle.

السِّلُّ [es-sill] (sîn’in kesri ve zammıyla) ve **السَّلَالُ** [es-sulâl] [غُرَابٌ] [gurâb] vezninde) Bir maraz ismidir. Bunun hakîkati akciğerde hâdis bir yaradır, ibtidâ-yı emrde bir gizli hummâ ‘arız olur. Ve bu maraz ekserî zātu’r-ri’e yâhüd zātu’l-cenb yâhüd uzun uzadı kuru öksürüklü nevâzil ve zükâm ‘illetlerinin ‘akibinde zuhûr eder ki onlardan müntakil olur, halk bu ‘illete ve-rem ve kuru hastalık ta‘bîr ederler.

الْمَسْلُورُ [el-meslûl] سَلٌّ [sell] marazına mübtelâ adama denir; yukâlu: سَلُّ الرَّجُلِ عَلَى الْمَجْهُولِ وَأَسَلَّهُ اللهُ فَهُوَ مَسْلُورٌ أَيُّ بِهِ سَلٌّ عَلَى مَسْلُورٌ Şârihin beyânına göre سَلَالٌ [meslûl]den olmakla şâzzdır, lâkin mü‘ellifin muktezâ-yı ‘ibâreti sülâsîdendir yâhüd ikisinden dahi vârid olur.

الْإِسْلَالُ [el-islâl] (hemzenin kesriyle) Vech-i mezkûr üzere سَلٌّ [sell] marazına uğratmak ma‘nâsınadır; yukâlu: أَسَلَّهُ اللهُ أَيُّ اِبْتِلَاؤُهُ بِالسَّلِّ Ve bir nesneyi nihânîce çalıp uğurlamak ma‘nâsınadır; yukâlu: إِذَا أَسَلَّهُ إِذَا سَرَفَهُ خُفِيَّةٌ Ve rüşvet almak ma‘nâsınadır. Kâle’ş-şârih ve minhu’l-hadîs: “لَا إِغْلَالَ وَلَا إِسْلَالَ”

الْمِسْلَةُ [el-misellet] (mîm’in kesriyle) Çuvaldıza denir. Fi’l-asl ism-i âlettir, ipi mihyattan öteye سَلٌّ [sell] eder; yukâlu: حَاطَهُ بِالْمِسْلَةِ وَهِيَ مَخِيْطٌ صَحْمٌ

السَّلَاءَةُ [es-sullâet] [رُمَّانَةٌ] [rummānet] vezninde) Hurmâ ağacının dikenine denir; cem‘i سَلَاءٌ [sullâ]dır, رُمَانٌ [rummân] vezninde. Mü‘ellif bunu mehmûz olarak hemze bâbında sebt eylemekle burada dahi

zikrinin vechi ma'fūm değildir, fe'lyunzar.

سَلُولُ [Selūl] [صَبُورُ] [şabūr] vezninde) Qays kabilesinden bir فَجْدُ [fehiz]in ismidir ki batndan asgardır; Murre b. Şa'şa'a evlâdıdır, سَلُولُ [selūl] vâlideleri ismidir. Şu'arâdan 'Abdullâh b. Hemmâm es-Selūlî onlardandır. Ve re'isü'l-münâfikîn olan cehül ve fodul 'Abdullâh b. Ubeyy nâm merzûlun vâlidesi ismidir.

سَلِيَّ [Sulliyy] [كَلِيَّ] [kulliyy] vezninde) Benū 'Āmir b. Şa'şa'a yurdunda bir mevzi'dir. Ve سُمَيَّ [sumeyy] vezninde olan سَلِيَّ [suleyy] lafzından musahhaf değildir.

السَّلَانُ [es-Sullān] [رُمَّانُ] [rummān] vezninde) Benū 'Amr b. Temīm yurdunda bir vādī ismidir.

[س ل س ل]

السَّلْسَلُ [es-selsel] [جَغْفَرُ] [ca'fer] vezninde) ve

السَّلْسَالُ [es-selsāl] [حَلْهَالُ] [halhāl] vezninde) Tatlı hoş-güvâr suya denir, 'alâ-kavlin soğuk suya denir. Ve içimi âsân bâdeye denir.

السَّلَاسِيلُ [es-sulāsīl] [عُلَابِيْتُ] [ulābiṭ] vezninde) سَلْسَلُ [selsel] ma'nāsınadır; tekūlu: سَقَانِي سَلْسَلًا وَسَلْسَالًا وَسَلْسَالًا أَي مَاءٌ عَذْبًا أَوْ بَارِدًا

التَّسَلْسُلُ [et-teselsul] [تَزَلْزُلُ] [tezelzul] vezninde) Su yüksekte engebeye çağıl çağıl akmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا تَسَلْسَلَ الْمَاءُ إِذَا تَسَلْسَلَ الثَّوْبُ إِذَا لَبَسَ Ve جَزَى فِي حُدُورِ كَادَرِ گِيْلِمَكِ مَآ'نَاسِنَادِرِ كِي دِرَاز دِرَاز İPLİKLERİ ÇIKAR; yukālu: حَتَّى رَقَّ

المُسَلْسَلُ [el-muselsel] [مُدْحَرَجُ] [mudahrec] vezninde) ve

المُتَسَلْسِلُ [el-muteselsil] [مُتَزَلْزِلُ] [mutezel-

zil] vezninde) Seyrek seyrek fenâ ve kem nesc olunmuş sevbe denir; yukālu: ثَوْبٌ مُسَلْسَلٌ وَمُتَسَلْسِلٌ أَي رَدِيءُ النَّسِجِ Ve

مُسَلْسَلٌ [muselsel] Çubuklu ve kalemlî alaca kumaşa vasf olur; yukālu: ثَوْبٌ مُسَلْسَلٌ إِذَا كَانَ فِيهِ وَشْيٌ مُخَطَّطٌ

السَّلْسَلَةُ [es-selselet] [زَلْزَلَةٌ] [zelzelet] vezninde) Bir nesneyi zencîr şeklinde birbirine ekleyip muttasıl kılmak ma'nāsınadır; yukālu: Ve سَلْسَلِ الشَّيْءَ بِهِ إِذَا أَوْصَلَهُ بِهِ

سَلْسَلَةٌ [selselet] Hörgüç etinden bir pâreye denir; bunda sîn'in kesriyle de lügattır. Ve

سَلْسَلَةٌ [selselet] Ta'âm ekl eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: مَا سَلْسَلٌ طَعَامًا أَي مَا أَكَلَهُ

السَّلْسِيلَةُ [es-silsilet] (sîn'lerin kesriyle) Zencîre denir, demirden ve ip makûlesinden olur; cem'i سَلَّاسِلٌ [selāsīl] dir; yukālu: قَيْدُهُ بِالسَّلْسِيلَةِ وَهِيَ ذَاتُ مَنِّ مِنْ حَدِيدٍ

Ve وَتَحْوِهِ سَلَّاسِلُ الْبُرْقِ [selāsīlu'l-berq] şimşeg'in birbirine zencîr-vārî muttasıl parıltısından 'ibârettir; yukālu: بَدَتْ سَلَّاسِلُ الْبُرْقِ Ve أَي مَا تَسَلْسَلُ مِنْهُ سَلَّاسِلُ السَّحَابِ [selāsīlu's-sehâb] bu dahi bulut içre şimşeg'in parıltısından 'ibârettir ki bulut yalabıyıp parıldıyor kıyâs olunur. Müfredi سِلْسِيلَةٌ [silsilet] ve سِلْسِيلٌ [silsil]dir kesreteynle. Ve

سِلْسِيلَةٌ [silsilet] وَحَرَّةٌ [vehâret] dedikleri böceğin ismidir ki mâddesinde beyân olundu.

السَّلْسِلَانُ [es-Silsilān] (kesreteynle) Bir mevzi' adıdır.

سَلْسَلٌ [Selsel] [فَدْفَدٌ] [fedfed] vezninde) Dehnâ nâm mahalde bir dağın adıdır.

السَّلَاسِيلُ [es-selāsīl] [سِلْسِيلَةٌ] [silsilet]in cem'idir. Ve birbiri üzere mün'akid olup kat kat zencîrlenmiş uzun uzadı kumsa-

la itlāk olunur ki yürütmesi dahi sühüetli ola; tekūlu: أَخَذْنَا السَّلَاسِلَ وَهُوَ زُمْلٌ إِنْ عَقَدَ بَعْضُهُ (Aẖadnā s-salāsila wa huwa zumlun in'acqada ba'ḡḡuḡuḡu) Ve عَلَى بَعْضٍ وَيُنْقَادُ [selāsilu'l-kitāb] sutūr-ı kitāba itlāk olunur; yukālu: مَا أَقْوَمَ سَلَايِلُ كِتَابِهِ أَيُّ سَطُورُهُ

ذَاتُ السَّلَاسِلِ [Zātu's-Selāsil] Vādi'l-Ḳurā verāsında bir su ismidir, sāmīne-i hicrette seriyye-i 'Amr b. el-'Aş oraya gazā eyledi.

[س ل س ب ل]

السَّلْسَبِيلُ [es-selsebīl] [زَنْجَبِيلٌ] [zencebīl] vezninde) Huşūnetsiz nerm ve latīf ve mülāyim nesneye denir. Ve onunla latīf ve hoş-güvār su sıfatlanır. Ve hamra itlāk olunur. Ve cennette bir çeşmenin ismidir. Şārih der ki ümmehāt-ı sā'ire beyānına göre lezīz ve hoş-güvār sehl ve latīf suya denir. Ve 'inde'l-ba'z سَيْيَلَا kelimesinden menhūt ve mürekkebdir. Ve 'alā-kavlin mutlakan serī'ü'l-cery olan suya denir.

[س م ل]

السَّمَلَةُ [es-semelet] (fethātla ve sīn'in zammı ve mīm'in sükūnuyla) Azca suya denir; cem'i سَمَلٌ [semel]dir; yukālu: مَا فِي الْحَوْضِ إِلَّا سَمَلَةٌ أَيُّ مَاءٌ قَلِيلٌ Ve siyāh ve müte'affin balçığa denir, حَمَاءٌ [ham'et] ma'nāsına. Ve havuz dibinde kalan su bakiyyesine denir; cem'i سَمَلٌ [semel] gelir fethateynle ve سِمَالٌ [simāl] gelir sīn'in kesriyle.

التَّسْمُلُ [et-tesemmul] [تَفَعُّلٌ] [tefa'ul] vezninde) Havuz dibinde kalan su bakiyyesini içmek yāhūd ahz eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَسَمَّلَ الرَّجُلُ إِذَا شَرِبَ Ve meşrūbu ifrātla içip çoğa gitmek ma'nāsınadır; yukālu: تَسَمَّلَ النَّبِيذُ إِذَا أَلْحَ فِي شُرْبِهِ

السَّمْلُ [es-seml] [حَمْلٌ] [haml] vezninde) Havuzu siyāh balçıktan arıtmak ma'nāsınadır; yukālu: سَمَلَ الْحَوْضُ سَمَلًا Ve nās bey-nini tasfiye ve islāh eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: سَمَلَ بَيْنَ الْقَوْمِ إِذَا أَصْلَحَ Ve kova kuyudan mā-i kalīl çıkarmak ma'nāsınadır; yukālu: سَمَلَتِ الدَّلْوُ إِذَا لَمْ تُخْرَجْ Ve bir kimsenin gözünü çıkarmak ma'nāsınadır; yukālu: سَمَلَ عَيْنَهُ إِذَا فَشَّرِيهِ der ki ba'zıların bunu kızgın demir ile göz çıkarmağa tahsīleri müvecceh değildir.

التَّسْمِيلُ [et-tesmīl] Bu dahi havuzu kara balçıktan arıtmak ma'nāsınadır; yukālu: سَمَلَ الْحَوْضِ إِذَا نَقَّاهُ مِنَ السَّمَلَةِ Ve kova kuyudan mā-i kalīl çıkarmak ma'nāsınadır; yukālu: سَمَلَتِ الدَّلْوُ إِذَا لَمْ تُخْرَجْ إِلَّا السَّمَلَةُ الْقَلِيلَةَ Mü'e'llif bunu tekrār eylemiştir. Ve havuzdan hemān mā-i kalīl çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: سَمَلَ الْحَوْضِ إِذَا لَمْ يَخْرُجْ مِنْهُ إِلَّا مَاءٌ Ve bir adama sözü rakīk ve nāzūkāne söylemek ma'nāsına müsta'meldir; yufkaca, azca su ma'nāsından me'hūzdu; yukālu: سَمَلَ فُلَانًا بِالْقَوْلِ إِذَا رَفَّقَ لَهُ

الْإِسْمَالُ [el-ismāl] (hemzenin kesriyle) Bu dahi nās miyānesini tasfiye ve islāh eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَسَمَلَ بَيْنَهُمْ إِذَا أَصْلَحَ Ve libās eskimek ma'nāsınadır; yukālu: أَسَمَلَ الثَّوْبَ إِذَا أَخْلَقَ

الْإِسْتِمَالُ [el-istimāl] [إِفْتِعَالٌ] [ifti'al] vezninde) Bu dahi göz çıkarmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَمَلَ عَيْنَهُ إِذَا فَشَّرَهَا

السُّمُولُ [es-sumūl] ve

السُّمُولَةُ [es-sumūlet] (sīn'lerin zammıyla) Sev̄b eskimek ma'nāsınadır; yukālu: سَمَلَ الثَّوْبِ سُمُولًا وَسُمُولَةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَخْلَقَ

السَّمَالَةُ [es-semālet] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) Bu dahi sevbe eskimek ma'nāsınadır; yukālu: سَمَلُ الثَّوْبِ سَمَالَةٌ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا أَخْلَقَ

الْأَسْمَالُ [el-esmāl] (hemzenin fethiyle) ve

السَّمَلَةُ [es-semelet] (fetehtle) ve

السَّمَلُ [es-semel] (fethateynle) Eski sevbe denir; yukālu: ثَوْبٌ أَسْمَالٌ وَسَمَلَةٌ وَسَمَلٌ أَيُّ خَلَقَ شَارِيهِنَ بَيَانًا غَوْرَةً بِمَنْزِلَةِ خَلَقَ سَمَلٌ [semel] kelimesinin cem'idir, ez-cā i'tibārıyla vasf olmuştur, بَزْمَةٌ وَأَعْشَارٌ وَثَوْبٌ أَسْمَالٌ 'inde'l-ba'z [esmāl] bünye-i cem' üzere vārid müfred sīgasıdır. İntehā.

السَّمِيلُ [es-semil] (كَتَيْفٌ [ketif] vezninde) ve

السَّمِيلُ [es-semīl] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

السَّمُولُ [es-semūl] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Bunlar da eski sevbe denir.

السَّمْلَانُ [es-sumlān] (sīn'in zammıyla) Bir nesnenin bakıyyelerine denir; yukālu: سَمْلَانٌ النَّبِيذُ أَيُّ بَقَايَاهُ

السَّمَالُ [es-semāl] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Mā-i rākid içre mütekevvin olan kurtçağıza denir.

السَّمَالُ [es-semāl] (سَدَادٌ [ṣeddād] vezninde) Bir şecer adıdır. Ve bir kabîle pederinin lakabıdır, sille ile bir adamın gözünü çıkardığından mülakkab olmuştur. أَبُو السَّمَالِ الْعَدَوِيُّ [Ebu's-Semmāl el-ʿAdeviyy] ki ismi Ḳa'neb idi, mukrī ve 'ilm-i kırā'atte sāhib-i te'lifdir. Ve Esed kabîlesinden bir şā'irin künyesidir. Ve başka bir recül künyesidir ki şürb-i hamr eylemekle Emīrū'l-mü'minīn 'Alī el-Murtaḏā radiyallāhu 'anhu ona hadd-i şürb vurmuştur. Ve Semmāl b. 'Avf ashābdan Mucāsi' b. Mes'ūd'un ceddidir. Ve Seyyāl b. Semmāl

b. el-Cureyş ve Ḥulled b. Ebī Yezīd b. Semmāl muhaddislerdir.

السَّمُولُ [es-semevvel] (حَزْوُولٌ [ḥazevvel] vezninde) Arz-ı vāsi'aya denir. Ve yumuşak topraklı yere denir.

السَّمْوِيلُ [semvīl] (sīn'in fethiyle) Bir kuşun yāhūd kuşları çok bir şehrin ismidir.

السَّمِيلُ [es-sāmīl] Dā'imā ıslāh-ı ma'ṣet cihetine sa'y ve gūşiş eden adama denir; yukālu: هُوَ سَامِلٌ أَيُّ سَاعَ لِإِضْلَاحِ الْمَعِيشَةِ

السَّمَوْلَةُ [es-sevmelet] (جَوْهَرَةٌ [cevheret] vezninde) Küçük fincāna denir; tekūlu: سَقَانِي بِالسَّمَوْلَةِ أَيُّ الْفُنْجَانَةِ الصَّغِيرَةِ

الْمُسْمَعِلُ [el-musme'ill] (مُسْمَعِلٌ [muşme'ill] vezninde) Bir kuş adıdır. Ve aç, arık karınlı adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُسْمَعِلٌ أَيُّ الضَّامِرِ Ve pek eski sevbe denir; yukālu: ثَوْبٌ مُسْمَعِلٌ أَيُّ بَالٍ

الْإِسْمِئَلَالُ [el-ismi'lāl] (إِسْمِئَلَالٌ [işmi'lāl] vezninde) Aç, arık karınlı olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْمَالٌ الرَّجُلُ إِذَا كَانَ مُسْمِئَلًا

السَّمْوَالُ [es-semev'el] (سَفَرَجَلٌ [sefercel] vezninde) Bir kuş adıdır ki أَبُو بَرَاءٍ [ebū berā'] ile mükennādır. Ve gölgeye denir, ظِلٌّ [zill] ma'nāsına. Ve sirke içre tekevvin eden sineğe denir. Ve Semev'el b. 'Ādiyā bir recüldür, ya'nī Ḥişt-ı Ablak sāhibi yahūdī idi ki vefā-i 'ahd bābında darb-ı meseldir; ve min emsālihim: "أَوْفَى" Ve مِنَ السَّمْوَالِ

السَّمْوَالُ [semev'el] Cüst ve çālāk deveye denir; yukālu: قَرَبٌ سَمْوَالٌ أَيُّ سَرِيْعٍ

السَّمَالُ [es-sem'el] (جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Bu dahi gölgeye denir.

السَّمَالَةُ [es-sem'elet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Sirkeye sinek üşmek ma'nāsınadır;

yukālu: سَمَّالُ الْحُلِّ إِذَا عَلَاهُ السَّمْوَالُ

السَّمْلَةُ [es-sumlet] [عُرْفَةٌ] [ġurfet] vezninde) Açlığın şiddetinden gözden sıkıntıyla acı-şarak cereyān eden göz yaşına denir, gūyā ki gözü سَمَلٌ [sem] eder, ya'nī çıkarır gibi olduğundan itlāk olundu; yukālu: تَسِيلُ مِنَ عَيْنِهِ السَّمْلَةُ أَي دَمَعٌ يُهْرَأَقُ عِنْدَ الْجُوعِ الشَّدِيدِ كَأَنَّهُ يَنْقَأُ الْعَيْنَ

[س م ر ط ل]

السَّمَوْتُطُلُ [es-semertal] [سَفَرَجَلٌ] [sefercel] vezninde) ve

السَّمَوْتُوُلُ [es-semertül] [سَقَنْقُورٌ] [sekanķūr] vezninde) Endāmı selgi ve muztarib uzun adama denir.

[س م ع ل]

إِسْمَاعِيلُ [İsmā'īl] (hemzenin kesriyle) İbrāhīm el-Ḥalīl 'alā-nebiyyinā ve 'aleyhimā's-selām hazretleridir, مُطِيعُ اللَّهِ [muṭī'ullāh] ma'nāsınadır. Ve rivāyet-i sahiha üzere zebīh olan Hazret-i İsmā'īl'dir. Mü'ellif gerçi lügatine tasaddī eylemedi, lākin Süryānī ve 'alā-kavlin İşmüyil mu'arربی olmak üzere kütüb-i mu'teberede mersümdür. Ve sāhib-i Muzhir'in beyānına göre İbrāhīm ve İsmā'īl gibi elfāz-ı 'acemiyyeyi 'Arablar kıyās-ı 'Arabī üzere tasarruf ederler, meselā tesniyelerinde إِسْمَاعِيلَانَ ve إِسْمَاعِيلَانَ ve cem'lerinde terhīmle أَبَارُهُ [Ebārih] ve بُرْيَةُ [Esāmi'] ve musaggarlarında بُرْيَةُ [Bureyh] ve سُمَيْعِيلُ [Sumey'il] derler.

[س م غ ل]

الْمُسْمَعِيلُ [el-musmeğill] (ğayn-ı mu'ceme ile مُشْمَعِيلٌ [muşme'ill] vezninde) Uzun deveye denir.

[س م ه ل]

الْمُسْمَهِيلُ [el-musmehill] [مُشْمَعِيلٌ] [muşme'ill] vezninde) Çelimsiz arık adama denir.

[س م ن د ل]

السَّمَنْدَلُ [es-semendel] [سَفَرَجَلٌ] [sefercel] vezninde) Hindistān'a mahsūs bir kuş adıdır ki āteş içine girer ve āteş kendisine te'sīr eylemez. Bu kuş Fāriside semender dedikleri kuş olacaktır. Ve mü'ellif سَمَنْدَرٌ [semender]i bir cānverdir diye 'ale'l-ıtlāk zikr eylemiştir.

[س ن ب ل]

السُّنْبُلَةُ [es-sunbulet] [كُنْفُزَةٌ] [ķunfuzet] vezninde) Ekin hūşesine denir; cem'i سَنَابِلٌ [senābil]dir, "س،ب،ل" māddeinde ona müte'allik kelām bast olundu. Ve

سُنْبُلَةٌ [Sunbulet] Burūc-ı felekiyyeden bir burcun adıdır. Ve Sunbule bint Mā'iş ve Ummu Sunbule el-Mālikiyye sahabīyyelerdir. Ve

سُنْبُلَةٌ [Sunbulet] Mekke'de bir kuyu ismidir ki Benū Cumaḥ ve Benū 'Āmir hafr eylediler.

السُّنْبَلَةُ [es-senbelet] [دَحْرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) Ekin başaklanmak ma'nāsınadır; yukālu: سَنَبِلُ الرَّزْغِ إِذَا صَارَ دَا سُنْبَلَةً Ve bir adamın libāsı uzun olmakla ardından yā önünden çekip sürüme ma'nāsınadır; yukālu: Ve سَنَبِلُ الرَّجُلِ ثَوْبُهُ إِذَا جَرَّهُ مِنْ خَلْفِهِ أَوْ أَمَامِهِ

سُنْبُلَةٌ [sunbulet] Büyük ve dikenli olan meşe ağacına denir, mugaylān gibi.

السُّبُلَانِي [es-sunbulāniyy] [عَنْوَانِي] [unfuvāniyy] vezninde) Bol ve uzun cāmeye denir ki yere sürünür ola, 'alā-kavlin bilād-ı Rūm'dan Sunbulān dedikleri beldeye mensūbdur; yukālu: قَمِيصٌ

سُنْبُلَانِي أَي سَابِعُ الطُّولِ أَوْ مَنْسُوتٌ إِلَى بَلَدِ بِالرُّومِ
سُنْبُلَانُ [Sunbulān] [عُنْفَوَانٌ] [ʿunfuwān] vez-
ninde) ve

سُنْبُلٌ [Sunbul] [قُنْفُذٌ] [kūnfuz] vezninde)
Rūm diyārında iki belde'dir ki mĀ-beynleri
yirmi fersah mesāfedir. Ve

سُنْبُلٌ [Sunbul] Esāmīdendir: Sunbul b. ʿAlī
eş-Şāmī muhaddistir. Ve

سُنْبُلٌ [sunbul] Bu ismle maʿrūf hoş-bū
şükūfe isimdir ki سُنْبُلُ العَصَائِرِ [sunbulu'l-
ʿašāfir] dahi derler. Envā-ı ʿadīdesi var-
dır, biheri Sūrī kısımdır ve ezʿafī sūnbūl-i
Hindīdir; müfettiḥ ve ri'yāhī muhallil ve
dimāgı ve kebid ve tihāl ve külā ve emʿāyī
mukavvī ve bevlī müdirr ve rahimden
cereyān eden dem-i müfriti imsāk bābında
pek müessirdir. Sūnbūl-i rūmī dedik-
leri نَارِدِينَ [nāridīn]dir ki sarı olur, ondan
bir nevʿine Taliyan sūnbūlū derler ve bir
nevʿine Alaman sūnbūlū ve sūltānī sūnbūlū
taʿbīr ederler.

[س ن ج ل]

سِنَجَالٌ [Sincāl] (sīn'in kesriyle) Bir mevziʿ
adıdır.

[س ن ط ل]

السُّنْطَلَةُ [es-senṭalet] (sīn'in fethiyle) Uzun-
luk, tūl maʿnāsınadır.

السُّنْطَلِيلُ [es-senṭalīl] [زَنْجِيلٌ] [zencebīl]
vezninde) Pek uzun adama denir.

الْمُسْنَطَلُ [el-musenṭal] [مُدَاخِرَجٌ] [mudaxrac]
vezninde) Şol zaʿfūʿl-meşy adama denir
ki yürürken sendereyerek yürür ola, ʿalā-
kavlin başını eğip kaldırarak yürür ola
yāhūd vücūdunu zabt ve imsāk edemeyip
sarhoş gibi her tarafa meyelān ederek yü-
rür ola; yukālu: رَجُلٌ مُسْنَطَلٌ أَي الضَّعِيفُ المُشِيّ

يَكَادُ يَسْقُطُ إِذَا مَشَى أَوْ مَنْ يَنْحَدِرُ رَأْسُهُ وَيَزْتَفِعُ أَوْ المَائِلُ
يَكَادُ يَسْقُطُ إِذَا مَشَى أَوْ مَنْ يَنْحَدِرُ رَأْسُهُ وَيَزْتَفِعُ أَوْ المَائِلُ
يَكَادُ يَسْقُطُ إِذَا مَشَى أَوْ مَنْ يَنْحَدِرُ رَأْسُهُ وَيَزْتَفِعُ أَوْ المَائِلُ
يَكَادُ يَسْقُطُ إِذَا مَشَى أَوْ مَنْ يَنْحَدِرُ رَأْسُهُ وَيَزْتَفِعُ أَوْ المَائِلُ
يَكَادُ يَسْقُطُ إِذَا مَشَى أَوْ مَنْ يَنْحَدِرُ رَأْسُهُ وَيَزْتَفِعُ أَوْ المَائِلُ
يَكَادُ يَسْقُطُ إِذَا مَشَى أَوْ مَنْ يَنْحَدِرُ رَأْسُهُ وَيَزْتَفِعُ أَوْ المَائِلُ
يَكَادُ يَسْقُطُ إِذَا مَشَى أَوْ مَنْ يَنْحَدِرُ رَأْسُهُ وَيَزْتَفِعُ أَوْ المَائِلُ
يَكَادُ يَسْقُطُ إِذَا مَشَى أَوْ مَنْ يَنْحَدِرُ رَأْسُهُ وَيَزْتَفِعُ أَوْ المَائِلُ
يَكَادُ يَسْقُطُ إِذَا مَشَى أَوْ مَنْ يَنْحَدِرُ رَأْسُهُ وَيَزْتَفِعُ أَوْ المَائِلُ
يَكَادُ يَسْقُطُ إِذَا مَشَى أَوْ مَنْ يَنْحَدِرُ رَأْسُهُ وَيَزْتَفِعُ أَوْ المَائِلُ

سَنْطَلٌ [Senṭal] [جَعْفَرٌ] [caʿfer] vezninde)
Şammān zāhirinde bir küçük dağın adıdır.

[س ه ل]

السَّهْلُ [es-sehl] [أَهْلٌ] [ehl] vezninde) ve

السَّهْلُ [es-sehil] [كَتِفٌ] [ketif] vezninde) Ko-
lay ve āsān şey'e denir, nisbetinde سَهْلِيٌّ
[suhliyy] denir sīn'in zammıyla ki tagyīr-i
niseb kabīlindendir; yukālu: أَمْرٌ سَهْلٌ وَسَهْلٌ
وَرَمْلٌ سَهْلِيٌّ وَهُوَ كُلُّ شَيْءٍ إِلَى اللَّيْنِ

السَّهْلُ [sehl] Karga kuşuna denir. Ve toprağı
yumuşak, yürümesi āsān düz ve mülāyim
yere denir; cem'i سهولٌ [suhūl] gelir;
yukālu: نَزَلُوا إِلَى أَرْضِ سَهْلٍ وَإِلَى سَهْلٍ وَهُوَ ضِدُّ
يُزَلُّونَ وَهُوَ ضِدُّ الِخْزِنِ Ve yüzünün eti çelimsizce adama
denir ki mehāsindendir; yukālu: رَجُلٌ سَهْلٌ
وَالْوَجْهَ أَي قَلِيلٌ لَحْمِهِ

سَهْلٌ [Sehl] Yirmi sahabī ve yüz nefer mu-
haddis ismidir.

بَنُو سَهْلِ [Benū Sehl] Yemen'de şehir-i Şanʿā
kazāsında bir karyedir.

السَّهَالَةُ [es-sehālet] [كَرَامَةٌ] [kerāmet] veznin-
de) Bir nesne kolay olmak maʿnāsınadır;
yukālu: سَهْلُ الْأَمْرِ سَهَالَةٌ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ
سَهْلًا Şārihin beyānına göre bundan ism
سُهُوْلَةٌ [suhūlet] sīn'in zammıyla, yer düz
ve mülāyim olmak demektir.

التَّسْهِيلُ [et-teshīl] Kolay eylemek
maʿnāsınadır; yukālu: سَهَّلَهُ إِذَا يَسَّرَهُ

السُّهُوْلَةُ [es-suhūlet] (sīn'in zammıyla)

Yer düz ve mülāyim olmak ma'nāsınadır; yukālu: سَهَلَتِ الْأَرْضُ سَهْوَةً مِنَ الْبَابِ الْحَامِسِ إِذَا كَانَتْ سَهْلًا

السُّهْلِيُّ [es-suhliyy] [kurdiyy] [kurdiyy] vezninde) İsm-i mensūbdur ki zikr olundu. Ve

سُهْلِيٌّ [suhliyy] Arz-ı sehlede ra'yy eden deveye vasf olur; yukālu: بَعِيرٌ سُهْلِيٌّ إِذَا كَانَ يَزْعَى

فِي السَّهْلِ

الإِسْهَالُ [el-ishāl] (hemzenin kesriyle) Düz ve mülāyim yere varmak ma'nāsınadır; yukālu: سَهَلَ الْقَوْمُ إِذَا صَارُوا فِي السَّهْلِ Ve tabī'at mülāyim olup sürmek ma'nāsınadır; yukālu: سَهَلَ الرَّجُلُ وَأَسْهَلَ بَطْنُهُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا امْتَسَسَ Ve devā' makülesi nesne tabī'ati mülāyim edip sürmek ma'nāsınadır; yukālu: أَسْهَلَهُ الدَّوَاءُ إِذَا أَلَانَ بَطْنَهُ

السَّهْلَةُ [es-sihlet] (sīn'in kesriyle) Şol kum gibi hurde ve yumuşak toprağa denir ki su akıntısı sürüp götürmüş ola.

السَّهْلَةُ [es-sehilet] [ferihāt] [ferihāt] vezninde) **سَهْلَةٌ** [sehlet] dedikleri zikr olunan topraklı yere denir; yukālu: أَرْضٌ سَهْلَةٌ أَيْ كَثِيرَةُ السَّهْلَةِ وَيُقَالُ نَهْرٌ سَهْلٌ إِذَا كَانَ كَذَلِكَ

المُسَاهَلَةُ [el-musāhelet] [mufā'alel] [mufā'alel] vezninde) 'Unf ve şiddet eylemeyip rıfk ve sühütle mu'āmele eylemek ma'nāsınadır; yukālu: سَاهَلَهُ إِذَا يَاسَرَهُ

الإِسْتِشْهَالُ [el-istishāl] Bir nesneyi kolay-sınmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَشْهَلَهُ إِذَا عَدَّهُ سَهْلًا

سُهَيْلٌ [Suheyl] [zubeyr] [zubeyr] vezninde) Endelus'te bir hısn ismidir. Ve yine orada bir vādī adıdır. Ve bir kevkeb ismidir ki tulū'unda bi'l-cümle fevākih nuzc bulup ve şiddet-i harr-i havā münkazī olur; bu kevkeb diyār-ı Yemen'de mer'ī

olduğu için sitāre-i Yemenī ta'bir ederler. Mütercim der ki Yemen halkından mesmū'umuzdur ki gerek elma makülesi kırmızı renkli meyveler ve sār'ir o renkte olan eşyā' bi-iznihi ta'ālā o kevkebin tulū'unda renk-pezīr olup hattā kırmızıya boyayacak sahtiyānları hāzır edip tulū'unda boyaya vaz' ederler imiş. Ve 'akik dedikleri taş kezālik ondan renk alır imiş, fe-subhāne'l-kādir. Ve Suheyl b. Rāfi' ve Suheyl b. 'Amr el-Enşārī ve Suheyl b. Beyḍā' ve Suheyl b. 'Āmir ve Suheyl b. 'Amr el-Ḳureşī ve Suheyl b. 'Adiyy sahābelerdir. Ve Suheyl b. Ebī Ḥazm ve Suheyl b. Ebī Şālīḥ muhaddis-i za'iflerdir.

سُهَيْلَةٌ [Suheylet] [cuheynet] [cuheynet] vezninde) Bir kezzāb ismidir; ve minhu'l-meselu: "أَكْذَبُ مِنْ سُهَيْلَةٍ"

السُّهُولُ [es-sehūl] [şabūr] [şabūr] vezninde) Müshil dārūya denir.

سَهْلَةٌ [Sehlet] [kehlet] [kehlet] vezninde) Yemen'de Ebyen kazāsında bir hısn adıdır. Ve bir recül ismidir. Ve Yemen'de bir nāhiye ismidir ki Sehleyn demekle müte'ārefdir.

التَّسَاهُلُ [et-tesāhul] [tefā'ul] [tefā'ul] vezninde) Tesāmuh ma'nāsınadır ki huşünet eylemeyip rıfk ve mülāyemetle mu'āmele edişmekten 'ibārettir; yukālu: تَسَاهَلَا أَيْ تَسَامَحَا

[س ه ب ل]

السُّهْبَلُ [es-sehbel] [ca'fer] [ca'fer] vezninde) Dilir ve sāhib-i cür'et adama denir; yukālu: رَجُلٌ سُهْبَلٌ أَيْ جَرِيءٌ

[س و ل]

التَّسْوِيلُ [et-tesvīl] [tef'īl] [tef'īl] vezninde) Bir adama kendi nefsi bir nesneyi güzel

ve müzeyyen göstermek ma'nāsınadır; yukālu: سَوَّلَتْ لَهُ نَفْسُهُ كَذَا أَي زَيَّنَتْ

Mü'ellifin 'ādeti hemîşe vāvî olan māddeyi hā'īye takdīm etmek iken burada te'hîr eylemekle zāhiren tagyirü'l-üslüb nüktesine mürā'āt eylemiştir. Ve mü'ellifin Baṣā'ir'de beyānına göre تَسْوِيلٌ [tesvīl] nefis meyl ve hırs eylediği nesneyi sâhibine sehl ve tezyîn edip kabîh ise de sûret-i hasenede tasvîr ve irâ'et eylemekten 'ibârettirtâ ki ona mübâşeret eyleye. Ba'zılar 'indinde سَوَّلٌ [sül] kelimesinden me'hûzdur ki insânın temennî eylediği ümniyye ma'nāsınadır. Nihayet اُمْنِيَّةٌ [umniyyet] takdîr ve tasmîm olunan matlûbda ve سَوَّلٌ [sül] taleb ve iltimâs olunanda müsta'meldir. İntehâ. Ve

تَسْوِيلٌ [tesvīl] İgvā-yı şeytānda müsta'meldir; yukālu: سَوَّلَ لَهُ الشَّيْطَانُ إِذَا أُغْوَاهُ

السَّوِيلُ [es-sevīl] [emīr] vezninde) 'Adîl ve hemtâ ma'nāsınadır; tekûlu: أُنَا سَوِيْلُكَ أَي عَدِيْلُكَ

الْأَسْوَلُ [el-esvel] [aḥmer] vezninde) Esfelinde sölpüklük olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَسْوَلٌ إِذَا كَانَ فِي أَسْفَلِهِ اسْتِرْحَاءٌ

السَّوَلُ [es-sevel] (fethateynle) Bir adamın belinden aşağısı sölpük olmak ma'nāsınadır; yukālu: سَوَّلَ الرَّجُلُ سَوَلًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ أَسْوَلٌ

السَّوْلَةُ [es-sevlet] [cevet] vezninde) Batnında ve sâ'ir a'zâ ve eşyâda olan sölpüklüğe denir; yukālu: بِهِ سَوْلَةٌ أَي اسْتِرْحَاءٌ Ve

سَوْلَةٌ [Sevlet] Nahle-i Yemâniyyede bir tepe üzere bir hısn adıdır ki mukaddemâ 'Acîbe ve Karyetu'l-Ḥamām derler idi.

السَّوْلَةُ [es-sület] (sîn'in zammıyla) Bir nesneyi sormak ve istemek, mes'eale

ma'nāsınadır; mehmûz olan سَوْلَةٌ [su'let] de lügattır.

السَّوَالُ [es-suvāl] (sîn'in zammı ve kesriyle) Bu dahi mehmûz olan سَوَالٌ [su'āl] kelimesinde lügattır; tekûlu: سَلْتُ أَسْأَلُ بِفَتْحِهِمَا سَوَالًا بِالضَّمِّ وَالْكَسْرِ لَعْنَةٌ فِي سَأَلْتُ وَقَوْلُهُمْ هُمَا يَسْأَوُلَانِ يَدُلُّ عَلَى أَنَّهَا وَاوٌ فِي الْأَصْلِ Ya'nî hemzeden mübeddele değildir, niteki "س،أ،ل" māddesinde beyân olundu.

السَّوْلَةُ [es-suvelet] [humezet] vezninde) Kesrî's-su'āl adama denir; yukālu: رَجُلٌ سَوْلَةٌ أَي كَثِيرُ السُّوَالِ

السَّوْلَاءُ [es-sevlā] [ḥamrā] vezninde) İri kovaya denir.

[س ي ل]

السَّيْلُ [es-seyl] [meyl] vezninde) ve السَّيْلَانُ [es-seyelān] [meyelān] vezninde) Akmak ma'nāsınadır; yukālu: سَالَ Ve الْمَاءُ سَيْلًا وَسَيْلَانًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا جَرَى

سَيْلٌ [seyl] Akan suya da itlāk olunur; masdar ism mevzi'ine mevzū'dur; yukālu: Ve مَاءٌ سَيْلٌ أَي سَائِلٌ cereyânı tугyān üzere olan firāvān suya itlāk olunur, zîrâ mübālagayı mutazamındır, Fâriside seylāb derler; cem'i سَيُولٌ [suyül]dür. Pes lisān-ı 'amme-i Türkîde sel suyu bā-fermān-ı 'ālî ile kabîlindendir.

الْإِسْأَلَةُ [el-isālet] Akıtmak ma'nāsınadır; yukālu: أَي أَجْرَاهُ Ve temrenin yalmanını söbüleyip uzatmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: إِذَا أَطَالَهُ

السَّيْلَةُ [es-sīlet] (sîn'in kesriyle) Suyun akışına denir. Ve bu binā-i nev' olur; yukālu: مَا أَرَقَّ سَيْلَةَ الْمَاءِ أَي جَرِيَّتَهُ

السَّائِلَةُ [es-sā'ilet] At kısmının cebhesinden غُرَّةٌ [gurret] dedikleri şol beyāza itlāk olunur ki mu'tedil olup kasabe-i enfe doğru

inmiş ola, 'alā-kavlin burnun yumuşağına inip ve burnunda olan zātī beyāza da varmış ola; yukālu: فِي جَبْهَةِ الْفَرَسِ عُرَّةٌ سَائِلَةٌ أَيُّ فِي مُغْتَدِلَةٍ نَازِلَةٌ فِي قَصَبَةِ الْأَنْفِ أَوْ هِيَ الَّتِي سَأَلَتْ عَلَى الْأَرْتَبَةِ حَتَّى رَمَتْهَا

السَّيْلَانُ [es-sīlān] (sīn'in kesriyle) Kılıcın ve bıçağın saplarına giren demire denir ki kuyruk ta'bir olunur; tekülü: طَوْلُ سَيْلَانَ Ve السَّيْفِ وَنَحْوَهُ وَهُوَ سِنْخٌ قَائِمُهُ

سَيْلَانَ [Sīlān] Bir cemā'atin ismidir. Ve İbn Sīlān ashābdandır. Ve 'Īsā b. Sīlān ve Cābir b. Sīlān muhaddislerdir.

السَّيَالُ [es-Seyāl] [seḥāb] [seḥāb] vezninde) Hiçāz'da bir mevzi'dir.

سَيْالَةٌ [Seyālet] [seḥābet] [seḥābet] vezninde) Medīne'ye bir konak mesāfede bir mevzi'dir. Ve meşe ağaçlarından bir cins ağaç ismidir ki uzun ve ak dikenleri olur, koparıldıkta sütü zuhūr eder, 'alā-kavlin سَمُرٌ [semur] ağacının uzun olanına denir; cem'i سَيَالٌ [seyāl]dir hā'sız.

الْمَسِيلُ [el-mesīl] [mebī'c] [mebī'c] vezninde) İsm-i mekāndır, suyun aktığı yere denir ki geçip gittiği yol olacaktır, reh-güzer-i āb ma'nāsına, niteki مَسَلٌ [mesel] dahi denir fethateynle ki aslı مَسِيلٌ idi; cem'i مَسَائِلٌ [mesāyil] ve مُسَلٌ [musul] gelir zammeteynle ve أَمْسِلَةٌ [emsilet] gelir, أَرْغِفَةٌ [erğifet] vezninde ve مُسْلَانٌ [muslān] gelir mīm'in zammıyla. Şārihin beyānına göre cümū-ı ahire şāzdır, gūyā ki fa'īl vezninde kıyās olunmuştur. Ve مَسَلٌ [mesel] ki fethateynledir, muhaffeftir.

السَّيَالُ [es-seyyāl] [şeddād] [şeddād] vezninde) Hisāb envā'ından bir güne muhāsebenin ismidir, ba'zı nüshada مِنَ الْحَيْتَانِ صَرْبٌ وَكَيْهٌ vākī' olmuştur, me'hazlarda dahi böylece ve mübhemdir. Ve Seyyāl b. Semmāl

muhaddistir.

السَّيَالِي [es-Seyālā] [sekārā] [sekārā] vezninde) Şām'da bir su adıdır.

سَيْلُونُ [Seylūn] [ceyḥūn] [ceyḥūn] vezninde) Nābulus kazasında bir karyedir.

سَيْلَةٌ [Seylet] [eylet] [eylet] vezninde) Feyyūm türābında bir karyedir.

سَيْلَى [Sīlā] [dīzā] [dīzā] vezninde) Bir serhadd ismidir.

حَبْسُ سَيْلٍ [Ḥabsu Seyel] (fethateynle) Ḥarre-i Benī Suleym ile Sevārikiyye miyānında bir mevzi'dir.

مَسَيْلَةٌ [Mesīlā] (mīm'in fethiyle) [Mesīlet] dahi derler, Mağrib'de bir belde adıdır ki Fāṭimiyyūn binā-kerdesidir.

FASLU'Ş-ŞĪNĪ'L-MU'CEME

(فَصْلُ الشَّيْبَلِ الْمُعْجَمَةِ)

[ش ب ل]

الشَّيْبَلُ [eş-şibl] (şīn'in kesriyle) Sayd eylemek derecesine gelmiş arslan eniğine denir; cem'i أَشْبَالٌ [eşbāl] ve أَشْبُلٌ [eşbul] gelir; cem'i أَفْلُسٌ [eflus] vezninde ve شُبُولٌ [şübül] ve شِبَالٌ [şibāl] gelir, حِبَالٌ [hibāl] vezninde ve minhu yukālu: إِنَّ هَذَا الشَّيْبَلُ مِنْ ذَاكَ الأَسَدِ وَهُوَ وَلَدُ الأَسَدِ إِذَا أُذْرِكَ الصَّيْدَ

الشُّبُولُ [eş-şübül] [ku'ūd] vezninde) Nāz ve na'ımle neşv ü nemā bulmak ma'nāsınadır; yukālu: شَيْبَلُ العُلَامِ شُبُولًا مِنَ البَابِ الأَوَّلِ إِذَا شَبَّ فِي نَعْمَةٍ

الإِشْبَالُ [el-işbāl] (hemzenin kesriyle) Bir adama mihrübānlık ve yār ve yāverlik eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَشْبَلُ عَلَيْهِ إِذَا عَطَفَ وَأَعَانَهُ Ve hatun zevcinden sonra evlādına şefkaten ere varmayıp evlādı üzere kıyām ve me'ūnetlerine sabr ve ihtimām eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَشْبَلْتَ المَرْأَةَ عَلَى وَلَدِهَا إِذَا أَقَامَتْ عَلَيْهِمْ بَعْدَ رُؤُوسِهَا وَلَمْ تَنْزُوجْ

إِشْبِيلِيَّةٌ [İşbiliyyet] (hemze-i meksüre ile) Endelus diyārının a'zam-ı bilādı olan beldedir.

ذُو الشَّيْبَلَيْنِ [Zu'ş-Şibleyn] (şīn-i meksüre ile) 'Āmir b. 'Amr b. Hāriş'in lakabıdır, iki ikiz oğlu olup nās onlara شَيْبَلَيْنِ [şibleyn] ıtlāk eylediklerine mebnī. Ve Hādir b. Şibl fukahādandır. Ve Şibl b. 'Abbād el-Mekkī ve Şibl b. el-'Alā' muhaddislerdir.

الشَّابِلُ [eş-şābil] Azı dişleri şebeke gibi birbirine sokuşturulmuş arslana denir. Ve etli cānlı, yāl ü bāl sāhibi nāzenīn delikanlıya denir; yukālu: عُلَامٌ شَابِلٌ أَيُّ مُمْتَلِئٍ نَعْمَةً وَشَبَابًا

الشَّيْبَلِيُّ [eş-Şibliyy] (şīn'in kesriyle) Bir cemā'atin ismidir ki cedleri olan Şibl nām kimseye mensüblardır, pes her biri Şiblî ve mecmū'u Şibliyye'dir.

شُبَيْلٌ [Şubeyl] [zubeyr] vezninde) Esmādandır: Şubeyl b. 'Avf Ebu't-Ṭufeyl el-Ahmeşî tâbi'dir, Cāhiliyye'de Fahr-i 'ālem sallallāhu 'aleyhi ve sellem zamānını idrāk eylemiştir. Ve Şubeyl b. 'Azre eđ-Ḍubay'ī, Ḳatāde hazretlerinin kayınlarıdır. Ve Munebbih b. Şubeyl, Şakīf kabilesi nesebinin ricāлиндendir. Ve Ebū Şubeyl 'Abdullāh b. Ebī Muslim muhaddistir.

[ش ث ل]

الشُّشُولَةُ [eş-şuşūlet] (şīn'in ve sā-yı müselleseinin zammıyla) Bir adamın parmakları hiyār gibi yoğun ve galīz olmak ma'nāsınadır; yukālu: شُثِلَتْ أَصَابِعُهُ وَشُثِلَتْ شُثُولَةٌ مِنَ البَابِ الخَامِسِ وَالرَّابِعِ إِذَا غَلَطَتْ

الشُّثُلُ [eş-şeşl] [şeks] vezninde) Vasftır, yoğun parmaklı adama denir; yukālu: رَجُلٌ شُثِلَ الأَصَابِعُ أَيُّ غَلِيظَهَا كَمَا يُقَالُ شُثِنُ الأَصَابِعِ

[ش ح ل]

الشَّجْوَلُ [eş-şecvel] (cīm'le جزوّل [cervel] vezninde) Ayakları uzun adama denir.

مِشْجَلٌ [Mişcel] [minber] vezninde) Esāmīdendir: Şābit b. Mişcel tâbi'dir.

[ش ح ت ل]

الشَّحْخَلَةُ [eş-şahtelet] (şīn'in fethi ve hā-yı mühmelenin sükūnu ve tā-yı fevkiyye-i meftūha ile) نُتْفَةٌ [nutfet] ma'nāsınadır ki ottan ve yünden bir pençe yonultuya denir. Ve bununla nācīz nesneden kināye ederler; tekūlu: أَعْطِنِي شَحْخَلَةً مِنْ كَذَا أَيُّ نُتْفَةٍ مِنْهُ

[ش خ ل]

الشَّخْلُ [eş-şahl] (şīn'in fethi ve hā-yı mu'cemenin sükūnuyla) Meşrūbu sü-züp durultmak ma'nāsınadır; yukālu: **شَخَلُ الشَّرَابِ شَخْلًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا صَفَّاهُ** Ve hayvāndan süt saġmak ma'nāsınadır; yukālu: **شَخَلُ النَّاقَةِ إِذَا حَلَّهَا** Ve

شَخْلٌ [şahl] Sadīk dosta 'alā-kavlin musādakat eden tāze gulāma denir, **شَخِيلٌ** [şehīl] dahi bu ma'nāyadır, **أَمِيرٌ** [emīr] vez-ninde; yukālu: **لَهُ شَخْلٌ وَشَخِيلٌ أَي صَدِيقٌ أَوْ هُوَ** **الْغُلَامُ الْحَدَثُ الَّذِي يُصَادِقُهُ**

الْمُشَاخَلَةُ [el-muşāḫalet] (**مُفَاعَلَةٌ** [mufā'alet] vezninde) Bir kimse ile safvet ve hulūs üzere dostluk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **شَاخَلَهُ إِذَا صَافَاهُ**

الْمِشْخَلُ [el-mişḫal] ve

الْمِشْخَلَةُ [el-mişḫalet] (mīm'lerin kesriyle) Süzgiye denir, **مِشْفَاتٌ** [mişfāt] ma'nāsına.

[ش د ل]

شَادِلٌ [Şādil] (dāl-ı mühmele ile **صَاحِبٌ** [şāḫib] vezninde) Bir recül 'alemidir. Ve Muhammed b. Şādil b. 'Alī en-Neysābūrī, İshāḫ b. Rāhuveyh ashābındandır.

شَادِلَةٌ [Şādilet] (hā'yla) Maġrib'de bir bel-dedir, 'alā-kavlin zāl-i mu'ceme iledir. Seyyid Ebu'l-Ḥasen 'Alī eş-Şāzeli kuddise sırūhu ki sūfiyye-i İskenderiyye'den tā'ife-i Şāzeliyye'nin üstāzlarıdır, ora-ya mensūbdur. Ve o tā'ifenin medh ve tergīblerinde Üstāz Ebu'l-'Abbās Aḫmed b. 'Aṭā işbu kıt'ayı inşād eylemişlerdir:

تَمَسَّكَ بِحَبِّ السَّادِلِيَّةِ تَلَقَّ مَا
تَزُومُ فَحَقِّقْ ذَاكَ مِنْهُمْ وَحَصِّلْ
وَلَا تَغْدُونَ عَيْنَاكَ عَنْهُمْ فَإِنَّهُمْ
شُمُوسٌ هُدَى فِي أَعْيُنِ الْمُتَمَاتِلِ

[ش ذ ل]

شَاذِلٌ [Şāzil] (zāl-ı mu'ceme ile **صَاحِبٌ** [şāḫib] vezninde) Bir recül 'alemidir. Ve Şehrān b. Şāzil, İmām Mekḫūl'un ecdādındandır.

شَيْذَلَةٌ [Şeyzelet] (**حَيْدَرَةٌ** [ḫayderet] veznin-de) Fukahā-yı Şāfi'iyye'den 'Uzeyzī b. 'Abdumelik lakabıdır.

[ش ر ح ل]

شَرَاخِيلٌ [Şerāḫīl] (şīn-i meftūha ve hā-yı mühmele-i meksüre ile) Esāmīdendir: Şerāḫīl b. Udde ve Şerāḫīl b. Yezīd ve Şerāḫīl b. 'Amr muhaddislerdir. Ve Şerāḫīl el-Minḫarī ve Şerāḫīl el-Cu'fī ki ba'zılar 'indinde bu Şurahbīl'dir ve Şerāḫīl b. Mur-re ve Şerāḫīl b. Zur'a ashābdandır. Ve işbu **شَرَاخِيلٌ** [şerāḫīl] kelimesi Sībeveyhi 'indinde gerek hālet-i ta'rīf ve gerek tenkīrde gayr-i munsarıftır, zīrā müntehā-yı cem' sīgasındadır. Ve Aḫfeş 'indinde hālet-i tenkīrde munsarıf olur, zīrā cem'-i hakīkī olmamakla 'illet-i uhrāya muhtācdır. Ve eġer musaggar kılınır ise ikisinin 'indinde dahi munsarıf olur, zīrā lafz-ı merkūm 'Arabīdir. **سَرَاوِيلٌ** [serāvīl] bunun hilāfıncadır ki hālet-i taşgīrde munsarıf olmaz, a'cemī olduğu için. Şāriḫ der ki **شَرَاخِيلٌ** [şerāḫīl] kelimesi Sībeveyhi 'indinde **مَفَاعِيلٌ** [mefā'īl] ve **مَفَاعِيلٌ** [mefā'īl] gibidir ki müntehā-yı cem'dir. Ve sārīrin 'indinde a'cemīdir, vedī'a ma'nāsınadır, ism-i celāle olan **إِيلٌ** [īl] kelimesine muzāftır, ona binā'en hālet-i tenkīrde munsarıf olur.

[ش ر ح ب ل]

شُرَاخِبِيلٌ [Şurahbīl] (**حُرْغَيْبِلٌ** [ḫurza'bīl] vez-ninde) Esāmīdendir: Şurahbīl el-Ḥanzālī ve Şurahbīl el-Cu'fī 'alā-kavlin bu

Şerāhīl'dir ve Şuraḥbīl b. Ğaylān ve Şuraḥbīl b. es-Simṭ ve Şuraḥbīl b. Ḥasene ve Şuraḥbīl b. Evs yāhūd Evs b. Şuraḥbīl sahābelerdir. Ve Şuraḥbīl b. Sa'ḍ ve Şuraḥbīl b. Sa'ḍ ve Şuraḥbīl b. Şerīk ve Şuraḥbīl b. Muslim ve Şuraḥbīl b. Yezīd ve İbnu'l-Ḥakem muhaddislerdir.

[ش ر ل]

الشَّرْوَالُ [eş-şirvāl] سِرْوَالٌ [sirvāl] vezninde ve onda lügattır ki şalvāra denir, niteki zikr olundu.

[ش س ل]

الشَّسِيلَةُ [eş-şesilet] فَرِيحَةٌ [ferihāt] vezninde) **شَيْلَةٌ** [şesilet] lafzında lügattır ki galiz ayağa ve galiz parmaklara denir.

[ش ش ق ل]

الشَّشَقَالَةُ [eş-şeşkalet] دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Filori bozmak ma'nāsınadır; yukālu: شَشَقَلُ الدِّبَارَ إِذَا غَبَّرَهُ

الشَّشَقَاكُلُ [eş-şeşkaḳul] (şīn'in fethiyle) ve **الْأَشَقَاكُلُ** [el-eşkaḳull] (hemzenin fethi ve lām'ın şeddesiyle) Bir cins şecer-i Hindī kökünün ismidir ki ondan murabbā tertīb olunur; müleyyin ve muharrrik-i cimā'dır, beyne'l-etibbā شَقَاكُلٌ [şekaḳul] ile müte'aref olan köktür.

[ش ص ل]

الشَّاضِلِيُّ [eş-şāşullā] (şād'ın zammı ve lām-ı müşeddedenin fethi ve elifin kasrıyla ve lām tahfif olduğu sürette elifin meddiyle tekellüm olunur) Bir nebāt adıdır.

الشَّوْصَلَةُ [eş-şevşalet] حَوْقَلَةٌ [ḥavḳalet] vezninde) Bir adam zikr olunan شَاضِلِيٌّ [şāşullā] yemek ma'nāsınadır; yukālu: شَوْصَلُ الرَّجُلِ إِذَا أَكَلَ الشَّاضِلِيَّ

[ش ع ل]

الشَّعَلُ [eş-şe'al] (fethateynle) ve **الشَّعْلَةُ** [eş-şu'let] غُرْفَةٌ [ğurfet] vezninde) At kısmının kuyruğundan olan beyāza denir; yukālu: فِي الْفَرَسِ شَعَلٌ وَشَعْلَةٌ وَهُوَ الْبَيَاضُ Kezālik perçeminde ve kulakları tozunda olan beyāza denir. Ve

شَعَلٌ [şe'al] Masdar olur, atın kuyruğunda yā perçeminde yāhūd kulağı tozunda beyāz olmak ma'nāsınadır; yukālu: شَعَلٌ الْفَرَسُ شَعْلًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ ذَا شَعْلَةٍ

شُعْلَةٌ [şu'let] 'Alevlenmiş odun pāresine denir ki murād 'alevlenmiş ucu olacaktır, niteki 'alevlenmiş āteş kıt'asına da denir; tekülü: خَذُ شُعْلَةٍ مِنْهُ وَهِيَ مَا أَشْعَلَتْ فِيهِ مِنَ الْحَطَبِ Ve āteş 'alevine denir; yukālu: كَأَنَّهُ شُعْلَةُ النَّارِ شُعْلٌ [şu'ul] gelir, كُتِبَ [kutub] vezninde. Şārih der ki savāb olan ضَرْدٌ [şurad] vezninde olmaktadır. Ve

شُعْلَةٌ [Şu'let] Ḳays b. Sibā'ın feresi ismidir. **الْإِشْعِيَالُ** [el-iş'īlāl] إِحْمِيرًا [iḥmīrār] vezninde) Bu dahi at kısmının kuyruğunda yā perçeminde yāhūd kulakları ardında beyāz olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِشْعَالٌ إِشْعَالٌ وَهُوَ الْبَيَاضُ Kezālik perçeminde ve kulakları tozunda olan beyāza denir. Ve başın kılları ürperip dik dik kabarmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: إِشْعَالٌ رَأْسُهُ إِذَا انْتَفَشَ يَغْنِي شَعْرُهُ

الْأَشْعَلُ [el-eş'al] أَحْمَرٌ [aḥmer] vezninde) ve

الشَّعِيلُ [eş-şe'īl] أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve **الشَّاعِلُ** [eş-şā'il] Kuyruğunda yā perçeminde yā kulakları ensesinde beyāz olan ata denir; شَاعِلٌ [şā'il] mü'ennesidir. Ve شَاعِلٌ [şā'il] niseb üzere isti'māl olunur, شَاعِلٌ [şā'il] gibi; yukālu: تَامِرٌ [tāmīr] gibi; yukālu: رَجُلٌ شَاعِلٌ أَيُّ ذُو إِشْعَالٍ Mütercim der ki *Muzhir*'de kendilerden ef'āl mutasarrafı

olmayan esmā için bāb-ı mahsūs mersüm olup işbu شَاعِلٌ [šā'īl] dahi o cümlede mün-deric olmakla bundan dahi sīga-i muhtelif mebnī değıldir.

الشَّغْلُ [eş-şa'īl] (جَغَلٌ [ca'īl] vezninde) Bir nesnede mübāлага ve im'ān eylemek ma'nāsınadır; yukālu: شَعَلَ فِي الْأَمْرِ شَعْلًا مِّنْ شَعْلٍ فِي النَّارِ Ve ateş 'alevlendirmek ma'nāsınadır; yukālu: شَعَلَ النَّارَ إِذَا أَلْهَبَهَا Ve

شَعْلٌ [şa'īl] 'Alev gibi cüst ve çālāk ve ateş-pāre adama itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ شَعْلٌ Ve

شَعْلٌ [Şa'īl] Te'ebbeṭa Şerren ismiyle müsemmə şā'irin lakabıdır, cüst ve müte-vakkid olduğuna binā'en.

التَّشْعِيلُ [et-teş'īl] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) ve **الإِشْعَالُ** [el-iş'āl] (hemzenin kesriyle) Bunlar da ateş 'alevlendirmek ma'nāsınadır; yukālu: شَعَلَ النَّارَ وَأَشْعَلَهَا إِذَا أَلْهَبَهَا Ve

إِشْعَالٌ [iş'āl] Deveyi gereği gibi katranlamak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَشْعَلُ فِيهَا وَابِلُهُ بِالْقَطْرَانِ إِذَا كَثُرَ عَلَيْهِهَا Ve develeri dağıtmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَشْعَلُ الْإِبِلَ Ve şeb-hün 'askeri çapul üzere çekirge gibi perākende olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَشْعَلْتُ الْغَارَةَ إِذَا تَفَرَّقَتْ Ve suvarmak yā tuluma su komak husüsünde suyu çoğaltmak ma'nāsınadır; yukālu: أَشْعَلُ السَّفِيَّ إِذَا أَكْثَرَ الْمَاءَ Ve hançer yā mızrak dürtmekle hādīs olan yaranın kanı müteferrikan zuhūr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَشْعَلْتُ الطُّعْنَهُ إِذَا خَرَجَ دَمُهَا مُتَفَرِّقًا Ve gözün yaşı firāvān olmak

ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا كَثُرَ شَعْلُ الْعَيْنِ إِذَا كَثُرَ دَمُهَا **الإِشْتِعَالُ** [el-işti'āl] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) ve

التَّشْعُلُ [et-teşa'ul] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Ateş yalınlanmak ma'nāsınadır; yukālu: شَعَلَ النَّارَ وَأَشْعَلَهَا فَاشْتَعَلَتْ وَتَشَعَّلَتْ Ve Pes leff-i müretteb üzere mutāvi'dir.

الشَّغْلُولُ [eş-şu'lūl] (şīn'in zammıyla) Bu dahi ateş 'alevine denir.

الشَّعِيْلَةُ [eş-şe'īlet] (سَكِينَةٌ [sekīnet] vezninde) Fitil ucunda yanmış 'aleve yāhūd şu'leli fitile denir; cem'i شَعِيْلٌ [şe'īl]dir hā'sız; yukālu: أَضَاءَتِ الشَّعِيْلَةُ وَهِيَ الْمُشْعَلَةُ فِي الدَّبَالِ أَوِ الْقَيْلَةِ فِيهَا نَارٌ

المُشْعَلُ [el-meş'al] (مُعَدَّدٌ [mağ'ad] vezninde) Kandile itlāk olunur, ism-i mekāndır.

المُشْعَلُ [el-miş'al] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Süzgülüye itlāk olunur, مِصْفَاةٌ [mişfāt] ma'nāsına. Ve ehl-i bādiyenin deriden düzdükleri ayaklı küpe denir ki içine nebīz basarlar, مُشْعَالٌ [miş'al] dahi derler, مُشْبَاهٌ [mişbāh] vezninde.

المُشْعِلُ [el-muş'il] (مُحْسِنٌ [muhsin] vezninde) Çok olup her tarafa münteşir olan çekirge sürüsüne denir; yukālu: يُكْرَهُ جَرَادٌ مُشْعِلٌ أَي كَثِيرٌ مُتَفَرِّقٌ

بَنُو شَعْلٍ [Benū Şu'al] (زُفْرٌ [zufer] vezninde) Temīm kabilesinden bir batndır.

الشَّعَالِيْلُ [eş-şe'ālīl] (شَعَارِيْرٌ [şe'ārīr] vezninde) ve mürādifidir ki perākendegān ve müteferrikīn demektir, hemān cem' olarak müsta'meldir; yukālu: دَهَبُوا شَعَالِيْلَ أَي مُتَفَرِّقِيْنَ

[ش غ ل]

الشَّغْلُ [eş-şuğl] (şīn'in zammı ve ğayn-ı mu'cemenin sükūnuyla ve zammetyenle

ve şīn'in fethiyle ve fethateynle ki dört lügattır) İşle güçle uğraşa ve bir adamın uğraştığı işe güce denir ki فَرَاغٌ [ferāğ] mukabilidir; cem'i أَشْغَالٌ [eşğāl] ve شُغُولٌ [şuğūl] gelir; tekūlu: أَنَا فِي شُغْلٍ وَهُوَ ضِدُّ الْفَرَاغِ

الشُّغْلُ [eş-şağl] (şīn'in fethiyle ve zamıyla) Bir adamı bir nesne ile uğraştırıp meşgūl kılmak ma'nāsınadır; yukālu: شُغْلُهُ شُغْلًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا جَعَلَهُ مَشْغُولًا

الْإِشْغَالُ [el-işğāl] (hemzenin kesriyle) Bu dahi meşgūl kılmak ma'nāsınadır; yukālu: شُغْلُهُ بِمَعْنَى شُغْلِهِ Ve bu lügat-ı ceyyidedir, 'alā-kavlin lügat-ı red'edir yāhūd kaliledir ya'nī bu ma'nāda if'āl bābından vürüdü bu resme ihtilāfīdir. Mü'ellif bununla nev'an Cevheri'ye ta'rīz etmiştir, zīrā أَشْغَلْتُهُ وَلَا تَقُلْ أَشْغَلْتُهُ دِينَةً وَرَبِيَّةً demiştir.

الْإِشْغَالُ [el-işğāl] (ifti'al) vezninde) Bir nesne ile uğraşıp meşgūl olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِشْتَعَلَ بِهِ إِذَا صَارَ مَشْغُولًا

Şārih der ki bazıları bundan binā-i fā'il vürūdunu inkār eylediler, zīrā إِفْتِعَالَ [ifti'al] eğer mutāvi' olursa elbette lāzım olur ve gayr-i mutāvi' olursa elbette kendide ma'nā-yı ta'addī bulunmak lāzımdır, وَكَانَتْ تَحْتَهُ الْكُتُبُ وَكَانَتْ تَحْتَهُ الْكُتُبُ وَكَانَتْ تَحْتَهُ الْكُتُبُ gibi. Ve işbu إِشْتَعَلْتُ mādresi ise mutāvi' değildir ve onda ma'nā-yı ta'addī yoktur dediler, lākin fi'l-asl fasīh-i kelāmda mehcürü'l-isti'māl olan fi'lin mutāvi'i olmakla kendide ma'nā-yı ta'addī bulunmuştur, zīrā aslta أَحْرَقْتُهُ فَاحْتَرَقَ أَشْغَلْتُهُ فَاشْتَعَلَ idi. Pes أَحْرَقْتُهُ فَاحْتَرَقَ gibi. Pes إِشْتَعَلْتُ بِكَذَا kavlinde cār ve mecrūr mef'ūl ma'nāsındadır. İntehā.

الْمَشْغُولُ [el-meşğūl] Bir nesne ile uğraşır olan adama denir; yukālu: شُغِلَ بِهِ عَلَى الْمَجْهُولِ فَهُوَ مَشْغُولٌ

مَا أَشْغَلَهُ [mā eşğalehu] Fi'l-i ta'accübdür ve bu şāzıdır, zīrā fi'l-i mehcūlden binā olunmuştur. Mütercim der ki fi'l-i ta'accüb elbette ef'al-i tafdīlin mebnāsından binā kılınır, ef'al-i tafdīlde kıyās olan tafdīl-i fā'il ma'nāsındandır. Ve bazen gayr-i kıyās üzere tafdīl-i mef'ūl ma'nāsından binā kılınır, أَغْزَرَ [a'zer] ve أَشْهَرَ [eşher] ve أَلْوَمَ [elvem] ve أَشْغَلَ [eşğal] gibi, pes fi'l-i ta'accüb dahi أَشْغَلَ bābından gayr-i kıyās üzere vāridir.

الشُّغْلُ [eş-şeğil] (ketif) vezninde) ve **الْمُشْتَغِلُ** [el-muşteğil] (ism-i fā'il bünyeysiyle) Bir nesne ile uğraşır olan adama denir. Ve bunda gayn'ın fethiyle ki ism-i mef'ūldür, nādirdir.

الشَّاغِلُ [eş-şağil] Bir adamı meşgūl eden kimseye denir. Ve mübālagaten bununla شُغِلَ شَاغِلٌ [şuğl] tavsif olunur; yukālu: مُبَالَغَةً

الْمَشْغَلَةُ [el-meşğalet] (merħalet) vezninde) Meşgūliyyete bā'is olan işe güce denir; tekūlu: لِي مَشْغَلَةٌ أَيُّ مَا يَشْغَلُنِي

الشُّغْلَةُ [eş-şağlet] (temret) vezninde) Dövülmüş harmana denir; cem'i شُغْلٌ [şağl]dir. Kāle'l-mü'ellif; ve minhu'l-hadīsu: "حَطَبٌ عَلَيَّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ عَلَى شُغْلَةٍ" أَيُّ شُغْلٌ أَلْبِيدُ كَافِلِي وَالْكَدْسُ عَلَى كُدْسٍ Mü'ellifin kavli ve kavli KAVLİNE 'atf-ı tefsīrdir, zīrā بَيِّدَرٌ [beyder] harman yerine de denir.

الْأَشْغُولَةُ [el-uşğūlet] (uđhūket) vezninde) أَشْغُولَةٌ [uşğūlet] kelimesinden [u'f'ūlet]tir, uğraşacak ve telehhī edecek şey'e denir.

[ش ف ل]

الْمِشْفَلَةُ [el-mişfelet] (fā'yla) vezninde) Mikne-set] vezninde) Hayvān kısmının kursağı-

na ve işkenbesine denir, كَبَارِجَةٌ [kebāricet] ve مَشَافِلُ [keriş] ma'nāsına; cem'i مَشَافِلُ [meşāfil]dir. Burada كَبَارِجَةٌ [kebāricet] kerāce-i Fārisī mu'arrebidir ki kursağa denir.

[ش ف ص ل]

الشِّفْصَلَى [eş-şifşillā] (şīn'in ve şād'ın kesri ve lām'ın teşdidi ve elifin kasrıyla) Bir nev' nebattır ki yanında olan eşcāra sarmaşır, 'alā-kavlin o nebātın yemişine denir ki simsim gibi dāne olur.

الشِّفْصَلَةُ [eş-şefşalet] [دَحْرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) Zikr olunan nebātı ekl eylemek ma'nāsınadır; kezālik شَاصِلَى [şāşullā] dedikleri nebāt-ı merkūmu ekl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: شَفْصَلُ الرَّجُلِ إِذَا أَكَلَ شَاصِلَى Mü'ellif Mü'ellif شَاصِلَى وَمِثْلُهُ شَفْصَلُ الرَّجُلِ إِذَا أَكَلَ شَاصِلَى [şāşullā] māddeinde fi'li شَوْصَلَةٌ olmak üzere sebt eylemekle شَفْصَلَةٌ [şefşalet]in mülāyemeti ma'lūm değıldir.

[ش ف ق ل]

شَفْقَالُ [Şefqal] (fā ve kāf'la جَعْفَرُ [ca'fer] vezninde) Bir adamın ismidir.

أَبُو شَفْقَالٍ [Ebū Şefqal] Ferezdağ nām şā'irin rāvī-i eş'ārıdır.

[ش ق ل]

الشَّاقُولُ [eş-şākūl] (kāf'la) Ucu harbeli üvendireye denir ki Başra zürrā'ları kullanırlar. Ve zekere itlāk olunur. Şārih der ki mühendislerin ve mi'mārların ve münecimlerin istimāl eyledikleri şākūl bundan me'hūzdur, 'alā-kavlin şāḥul mu'arrebidir.

الشَّقْلُ [eş-şaqıl] [نَقْلٌ] [naql] vezninde) Cimā' eylemek ma'nāsınadır; yukālu: شَقْلُ الْمَرْأَةِ Ve altın tartmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا وَرَنَهُ الشَّقْلُ الدِّينَارُ إِذَا وَرَنَهُ

الشُّوْقَلَةُ [eş-şevқаlet] [حَوْقَلَةٌ] [ḥavқаlet] vezninde) Hilm ve sükūnetten nāşī tevakkur eylemek ma'nāsınadır; yukālu: شُوْقَلُ الرَّجُلِ إِذَا تَرَزَّنَ جَلْمًا

الشَّقَاقُلُ [eş-şekākūl] "ش، ش، ق، ل" māddeinde beyān olundu.

إِشْقَالِيَّةٌ [İşqāliyet] (hemze-i meksüre ile) Endelus'te bir belde adıdır.

شَاقُولَةٌ [Şākūlet] Esāmīdendir: Meymüne bint Şākūle müte'abbidāt-ı ümmetten bir hatundur.

[ش ك ل]

الشُّكْلُ [eş-şekl] (şīn'in fethi ve kesriyle) Şibh ve misl ma'nāsınadır; yukālu: هَذَا شُكْلُهُ Mü'ellifin Başā'ir'de beyānına göre شُكْلُ [şekl] ve مُشَاكَلَةٌ [muşākelet] hey'et ve sürette müşābehettir, niteki نِدٌّ [nidd] cinsiyyette ve شِبْهَةٌ [şibh] keyfiyyette olur. İntehā. Ve

شُكْلٌ [şekl] Bir adamın tab' ve hevāsına sālīh ve muvāfık olan şey'e denir; ve min-hu tekūlu: هَذَا مِنْ هَوَايَ وَشُكْلِي وَهُوَ مَا يُؤَافِقُكَ Ve umūr-ı muhtelif-e-i müşkileye itlāk olunan أَشْكَالٌ [eşkāl] kelimesinden müfred olur, ya'nī her biri bir cinsten olup yekdīgere mütehālif olan umūr ve havāyicin her birine شُكْلٌ [şekl] denir; yukālu: هَذِهِ الْأُمُورُ أَشْكَالٌ أَيْ مُخْتَلِفَةٌ مُشْكَلَةٌ Şārih der ki ma'nā-yı evvelde cem'i شُكُولٌ [şukūl] dur ve ba'zen أَشْكَالٌ [eşkāl] gelir. Ve

شُكْلٌ [şekl] Bir nesnenin gerek mahsūs ve gerek mevḥūm sūretine denir; cem'i أَشْكَالٌ [eşkāl] ve شُكُولٌ [şukūl] gelir; yukālu: هَذَا شُكْلٌ ذَاكَ وَهُوَ صُورَةُ الشَّيْءِ الْمَحْسُوسَةِ وَالْمَتَوَهَّمَةِ Ve sarı ve kırmızıyla alaca bir nebāt adıdır. Ve ehl-i 'arūz ıstīlāhında ḥabn ve keff 'il-letlerini cem' eylemeğe itlāk olunur, ḥabn

sebeb-i hafifin sākinini hazf ve keff sābi-i sākini hazf eylemek olmakla وَتِدَ شَكَلَ ذُو وَتِدَ شَكَلَ mecmūc olan fā'ilātün cüz'ünden elif ve nūn'un hazfinden 'ibāret olur. Ve

شَكَلَ [şekl] Masdar olur, bir nesne mütebeyyin olmayıp çaparız ve müştebih olmak ma'nāsınadır; yukālu: شَكَلَ الْأَمْرُ شَكَلًا Ve asmada ve tevekta olan üzümün ba'zısı olmak ma'nāsınadır ki alacalanmak ta'bir olunur, 'alā-kavlin siyāhlanıp olmağa başlamak ma'nāsınadır ki ben düşmek ta'bir olunur; yukālu: شَكَلَ الْعَنْبُ إِذَا أَيْنَعَ بَعْضُهُ أَوْ اسْوَدَّ وَأَخَذَ فِي التُّضْجِ Ve yazıya nokta ve irāb vaz' eylemek ma'nāsına müsta'meldir, gūyā ki شِكَالٌ [şikāl] ile kayd etmiş olur; yukālu: شَكَلَ الْكِتَابَ إِذَا أَعْجَمَهُ شَكَلَ الدَّابَّةُ إِذَا شَدَّ قَوَائِمَهَا بِحَبْلِ شَدَّ قَوَائِمَهَا بِحَبْلِ

الشَّكْلَةُ [eş-şākilet] شَكَلَ [şekl] ve شِبْهَةٌ [şibh] ma'nāsınadır; yukālu: هَذَا عَلَى شَاكِلَةِ أَبِيهِ أَيُّ شِبْهُهُ Ve nāhiye ma'nāsınadır; yukālu: يَمْشِي فِي شَاكِلَةِ الطَّرِيقِ أَيُّ فِي نَاحِيَّتِهِ وَجَانِبِهِ Ve tarikat ve mezheb ma'nāsınadır. Kāle'ş-şārih kavluhu ta'ālā: ﴿قُلْ كُلُّ يَعْمَلُ عَلَى شَاكِلَتِهِ﴾ أَيُّ سَجِيَّتِهِ وَخُلُقَاتِهِ Ve

شَاكِلَةٌ [şākilet] Cebhede ضَدَعٌ [şudğ] ile ya'nī tulun ile kulağın aralığında olan beyāza denir; yukālu: مَا أَلْطَفَ شَاكِلَتُهُ وَهُوَ بَيَاضٌ بَيْنَ الْأُذُنِ وَالضُّدْعِ Ve at kısmının boş böğrünün arkuru tarafıyla ثَمَنَةٌ [şefinet] inin ya'nī inciklerinden uyluklarının kavuştuğu yerin beyinde olan deriyi denir; yukālu: أَصَابَ شَاكِلَةَ الْفَرَسِ وَهُوَ جِلْدٌ بَيْنَ غَوْضِ الْخَاصِرَةِ وَالثَّمَنَةِ

الشُّكْلُ [et-teşekkul] تَعَعَّلَ [tefa'ul] vezninde) Sûret bulmak ma'nāsınadır; yukālu: Ve üzümün kimi puhte

olup alacalanmak ma'nāsınadır; yukālu: تَشَكَّلَ الْعَنْبُ بِمَعْنَى شَكَلَ

التَّشْكِيلُ [et-teşkil] تَفَعَّلَ [tef'ıl] vezninde) Bir nesneyi süretlendirmek ve sûret vermek ma'nāsınadır; yukālu: شَكَلَهُ إِذَا صَوَّرَهُ Ve hatun tepesinden saçını sağlı sollu iki bölük örmeğ ma'nāsınadır; yukālu: شَكَلْتُ الْمَرْأَةَ شَعْرَهَا إِذَا صَفَّرْتُ خُصَلَتَيْنِ مِنْ مُقَدَّمِ رَأْسِهَا عَنْ يَمِينٍ وَشِمَالٍ Ve bir nesne çaparız ve müştebih olmak ma'nāsınadır; yukālu: شَكَلَ الْأَمْرُ إِذَا تَبَسَّسَ Ve üzüm alacalanmak ma'nāsınadır; yukālu: شَكَلَ الْعَنْبُ بِمَعْنَى شَكَلَ Ve davarın ayağını kösteklemek ma'nāsınadır; yukālu: شَكَلَ الدَّابَّةُ إِذَا شَدَّ قَوَائِمَهَا بِحَبْلِ

الْإِشْكَالُ [el-işkāl] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir nesne müştebih ve mültebis olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَشَكَلَ الْأَمْرُ إِذَا تَبَسَّسَ Ve hurmā ağacının yemişi derecesini bulup hoş ve latif olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَشَكَلَ النَّحْلُ إِذَا طَابَ رُطْبُهُ أَشَكَلَتِ الْعَيْنُ إِذَا كَانَتْ شَكْلَاءَ Ve yazıya nokta ve irāb vaz' eylemek ma'nāsınadır; hemzesi selb için olmakla gūyā ki iltibās ve iştibāhını izāle eder; yukālu: أَشَكَلَ الْكِتَابَ إِذَا أَعْجَمَهُ

الْأَشْكَالُ [el-eşkāl] (hemzenin fethiyle) شَكَلَ [şekl]in cem'idir ki zikr olundu. Ve mültebis ve müştebih olan umūra vasf olur; yukālu: Ve أُمُورٌ أَشْكَالٌ أَيُّ مُلْتَبَسَةٌ

أَشْكَالٌ [eşkāl] İnciden yā güümüştēn masnūc salkım küpelere denir ki birbirine müşābih ve müşākil ola; bunun da müfredi شَكَلَ [şekl]dir; yukālu: جَاءَتِ الْبَسَاءُ وَعَلَيْهِنَّ أَشْكَالٌ وَعَلَيْهَا شَكْلٌ أَيُّ حُلِيِّ مِنْ لَوْلُو أَوْ فَضَّةٍ يَشْبَهُ بَعْضُهُ بَعْضًا تَقَرُّطٌ بِهِ

الْأَشْكَالَةُ [el-eşkelet] (hemzenin ve kāf'ın fethiyle) لَبَسَ [lebs] ve iltibās ma'nāsınadır ki bir nesne mültebis ve muhtelit olmaktan

‘ibārettir; yukālu: به أَشْكَلُهُ أَي لَبَسَ Ve hācet ve mühimmeye denir; tekūlu: لَيْسَ لِي أَشْكَلَةٌ Ve şibh ve misl ma‘nāsınadır, ke-mā se-yuzkeru.

الشُّكْلَاءُ [eş-şeklā] (صَحْرَاءُ [şaḥrā]) vezninde) Bu dahi hācet ma‘nāsınadır. Ve شُكْلَةٌ [şuklet]i olan göze denir; yukālu: عَيْنٌ شُكْلَاءٌ Ve böğürleri ak olan dişi koyuna denir; yukālu: نَعِجَةٌ شُكْلَاءٌ أَي الْبَيْضَاءُ الشَّائِلَةِ

الأَشْكَالُ [el-eşkel] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Karışık kırmızılı ve akı olan nesneye denir yāhūd kızılı ve bulanıklı ak olan şey’e denir; yukālu: شَيْءٌ أَشْكَالٌ إِذَا كَانَ فِيهِ حُمْرَةٌ وَبَيَاضٌ Ve مُخْتَلِطٌ أَوْ مَا فِيهِ بَيَاضٌ يَضْرِبُ إِلَى الْحُمْرَةِ وَالْكَدْرَةِ سِدْرٌ [sidr] ağacının cebelī nev’ine denir, müfredi أَشْكَلَةٌ [eşkelet]tir. Ve kızılısı kara deveye denir; yukālu: بَعِيرٌ أَشْكَالٌ إِذَا اخْتَلَطَ سَوَادُهُ حُمْرَةٌ Ve gözünün beyazında kırmızılık olan adama denir ki kırmızısı ela olur, niteki eşhel sarısı ela olur; ve fi’l-hadīsi: “كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَشْكَالَ الْعَيْنِ: أَي فِي بَيَاضِهَا شَيْءٌ مِنْ حُمْرَةٍ وَهُوَ مَحْمُودٌ مَحْبُوبٌ Fe-ni‘me mā-kāle fī hilyetihi ‘aleyhi’s-selām: Mest-i ‘ışk olmağın o çeşm-i humār// Humrete mā’il idi bir mikdār” Ve kīle طَوِيلٌ سَقَى الْعَيْنِ Ya‘nī gözlerinin şakki mu‘tedil tavīl idi ki ona bademī göz ta‘bīr olunur, mehāsindendir. Şārih kavlı-sāniyi taglīt eylemiştir, vākī‘ā vaz‘-ı māddeye muhālifdir. Ve

أَشْكَالٌ [eşkel] Kanla karışık suya denir. Ve mutlakan levninin sevādı humrete mā’il koç koyuna ve sā’ir hayvāna denir. Ve bir nesneye pek benzeyen şey’e denir; yukālu: هَذَا أَشْكَالٌ بِهِ أَي أَشْبَهُهُ

الشُّكْلَةُ [eş-şuklet] (şīn’in zammıyla) Kızıl karışıklı siyāh olan renge denir ki bazı develerde olur. Ve gözde شُهْلَةٌ [şuhlet]e

şebīh olur; nihāyet شُكْلَةٌ [şuklet] kırmızısı alalığa ve شُهْلَةٌ [şuhlet] sarısı alalığa denir ki koyun gözlülük ta‘bīr olunur, zikr olunan أَشْكَالٌ [eşkel]bundan vasfır yāhūd شُكْلَةٌ [şuklet] beyazında olan alalık olmakla شُهْلَةٌ [şuhlet] sevādında olan alalıktır. Mü‘ellif “ش،ه،ل” māddesinde gözün siyāhı çizgili kızıla mā’il olmakla nass eylemiştir. Ve

شُكْلَةٌ [şuklet] Şibh ve müşābehet ma‘nāsınadır, ke-mā se-yuzkeru.

الشُّكَالُ [eş-şikāl] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Kösteğe ve pāyvende denir; cem‘i شُكْلٌ [şukul]dur, كُتُبٌ [kutub] vezninde; yukālu: Ve شَدَّ قَوَائِمَ الدَّابَّةِ بِالشُّكَالِ أَي بِالْحَبْلِ الْخَاصِ لَهَا şol ipe denir ki devenin göğüs bağıyla kasık bağına çekip bend ederler, kezālik kasık bağıyla karnı altından çekilen kolanın aralığında bağladıkları bağa denir. Ve davarın elleriyle ayakları beynine bağladıkları kısa kösteğe ve pāyvende denir. Ve at kısmının bir ayağı mutlak olarak üç ayağında olan sekile denir ve bunun ‘aksine de denir; yukālu: فَرَسٌ بِهِ شُكَالٌ أَي ثَلَاثُ قَوَائِمِهِ مُحَجَّلَةٌ وَالْوَاحِدَةُ مُطْلَقَةٌ “إِنَّهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ Kāle fī’n-Nihāye: وَعَكْسُهُ أَيْضًا “كَرَهُ الشُّكَالُ فِي الْحَيْلِ” Mütercim der ki Rāğib, *Mufredāt*’ta bir ayağıyla bir elinde olmağa tahsīs eylemiştir.

الْمَشْكُولُ [el-meşkül] Fenn-i ‘arüzda şekli-zihāfı cārī olan cüz’e denir ki harf-i sānī vü sābi‘ mahzūf olur, niteki karīben zikr olundu.

الشُّوَاكِلُ [eş-şevākil] شَاكِلَةٌ [şākilet]in cem‘idir, şāh-rāhtan münşā‘ib olan yollara denir; yukālu: أَخَذُوا الشُّوَاكِلَ وَهِيَ الطَّرِيقُ الْمُنْشَعِبَةُ عَنِ الطَّرِيقِ الْأَعْظَمِ

الشُّكْلُ [eş-şikl] (şīn’in kesri ve fethiyle) Nisvānın nāz ve şīve ve ‘işvesine denir;

yukālu: إمْرأةٌ ذاتٌ شِكلٍ أيُّ غُنْجٍ وَدَلٍّ وَغَزَلٍ

الشَّكْلُ [eş-şekel] (fethateynle) Mahbūba nāz ve şiveli olmak ma'nāsınadır; yukālu: شَكَلَتِ الْمَرْأَةُ شَكْلًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَتْ ذَاتَ شِكْلٍ Ve koyun kısmı ve sā'ir hayvānın böğrü ak olmak ma'nāsınadır; yukālu: شَكَلَتِ الْمَرْأَةُ شَكْلًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَتْ ذَاتَ شِكْلٍ Ve bir nesnenin beyāzında kırmızılık olmak ma'nāsınadır; yukālu: شَكَلَتِ الشَّيْءُ إِذَا كَانَ فِي بَيَاضِهِ حُمْرَةً Ve

شَكَلٌ [Şekel] 'Arabdan bir batn pederinin ismidir. Ve Şekel b. Hūmeyd el-ʿAbsī ashābdandır. Ve oğlu Şuteyr b. Şekel muhaddistir.

الشَّكْلَةُ [eş-şekilet] [فَرِحَةٌ] [ferihāt] vezninde) Bāb-ı mezbūrdan vasfıdır; yukālu: إمْرأةٌ شَكْلَةٌ أيُّ ذَاتٌ شِكْلٍ

شَكْلَةٌ [Şeklet] [تَمْرَةٌ] [temret] vezninde) Bir hatun ismidir.

الشُّوْكُلُ [eş-şevkel] [جَوْهَرٌ] [cevher] vezninde) Piyāde 'askere denir, 'alā-kavlin meymene-i 'askere ki sağ kol ta'bir olunur yāhūd meysereye denir. Ve nāhiye ve cānib ma'nāsınadır. Ve sincan dikenini dedikleri şecere denir, عَوْسَجَةٌ [ʿavsecet] ma'nāsına.

الشُّكَيْلُ [eş-şekīl] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) Atın ağzında olan gemin suluğunda zāhir olan kanla karışık köpüğe denir.

الشُّكْلَاءُ [eş-şuklā] (şīn'in zammıyla) [شَكْلَاءٌ] [şeklā] kelimesinin cem'idir ki beyāzı humrete mā'il göze denir; yukālu: عَيْنٌ شَكْلَاءٌ Ve **أَشْكَلٌ** [eşşekl] kelimesinin cem'idir ki zikr olundu.

المُشَاكَلَةُ [el-muşākelet] [مُفَاعَلَةٌ] [mufā'alet] vezninde) Bir nesne bir āher nesneye uygun olmak ma'nāsınadır; yukālu: شَاكَلَهُ إِذَا Mütercim der ki müşākele-i ehl-i

beyān bundan me'hūzdur ki tekārüb fi'l-hayāl 'alākasıyla mecāz kabīlindedir.

التَّشَاكُلُ [et-teşākul] [تَفَاعُلٌ] [tefā'ul] vezninde) Bu dahi muvāfakat ma'nāsınadır; yukālu: هُمَا لَا يَتَشَاكَلَانِ أَيُّ لَا يَتَوَافَقَانِ

الشَّائِكُ [eş-şākil] Bu dahi şibh ma'nāsınadır; yukālu: فِيهِ أَشْكَالَةٌ مِنْ أَبِيهِ وَشَكْلَةٌ وَشَاكِلٌ أَيُّ شَبْهَةٌ

[ش ل ل]

الشَّلُّ [eş-şelel] (fethateynle) Sevbe isābet eden şol siyāh lekeye denir ki gasl ile zā'il olmaya; yukālu: مَا هَذَا الشَّلُّ بِتَوْبِكَ وَهُوَ سَوَادٌ وَلَا يَذْهَبُ بِغَسْلِهِ

شَلٌّ [şel] ve

شَلٌّ [şell] (teşdīd ile) Masdar olurlar, davarı ardından sürüp kovmak ma'nāsınadır; yukālu: شَلَّ الْإِبِلَ شَلًّا وَشَلًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا طَرَدَهُ Ve el çolak olmak ma'nāsınadır ki rüh çekilip yābis olmaktan 'ibārettir yāhūd el bi'l-külliyeye zā'il olmak ma'nāsınadır; yukālu: شَلَّتْ يَدُهُ شَلًّا وَشَلًّا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا يَبَسَتْ أَوْ ذَهَبَتْ وَيُقَالُ شَلَّتْ عَلَى الْمَجْهُولِ 'Arablar üstād-ı tūr-endāza ok attıkta du'ā edip **شَلَّ** ve **شَلَّلَ** ve **شَلَّلَ** derler, elin dā'imā sağ ve dürtüst olsun demektir. Burada **شَلَّلَ** [şelālī] [قَطَامٌ] [kaṭāmi] veznindedir ve **شَلَّلَ** ve **شَلَّلَ** nehy bünyesiyledir. Şārih der ki kezālik **شَلَّلَ** ve **شَلَّلَ** derler, elin ve gözün dürtüst olsun demektir ve **شَلَّ عَشْرَكَ** [aşr]den murād on parmağıdır. Ve

شَلٌّ [şell] Göz peyderpey yaş salıverip akıtmak ma'nāsınadır; tard ma'nāsındandır; yukālu: شَلَّتِ الْعَيْنُ دَمْعَهَا شَلًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا Mütercim der ki ümmehāt-ı sā'irede **شَلَّ** [şell] dikişi seyrek seyrek dikmek ya'nī ilmek ma'nāsına da mersūm olmakla mü'ellif ondan sükūt eylemiştir.

الإنشال [el-inşilāl] [إنفعال] [infī'āl] vezninde) Davar ensesinden sürülüp kovulmak ma'nāsınadır; yukālu: **سَلَّ الأَيْلَ فَانْشَلَتْ** Ve sel suyu henüz çoğalıp tугyān eylemezden evvelce atılarak akmağa başlamak ma'nāsınadır; yukālu: **انْشَلَّ السَّيْلُ إِذَا ابْتَدَأَ فِي** **الْإِنْدِفَاعِ قَبْلَ أَنْ يَشْتَدَّ** **انْحَدَرَ**

الإشلال [el-işlāl] (hemzenin kesriyle) Bu dahi el çolak olmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَشَلَّتْ يَدُهُ عَلَى الْمَجْهُولِ بِمَعْنَى سَلَّتْ وَيُقَالُ أَشَلَّ الرَّجُلُ عَلَى بِنَاءِ الْفَاعِلِ إِذَا كَانَتْ يَدُهُ سَلَاءً**

الأشئل [el-eşell] [أقل] [eḳall] vezninde) Eli çolak kişiye denir; yukālu: **رَجُلٌ أَشَلُّ أَيُّ الشَّلَاءِ يَدُهُ**

الشَّلَاءُ [eş-şellā] [حَمْرَاء] [ḥamrā] vezninde) Çolak ele denir; yukālu: **يَدٌ سَلَاءٌ أَيُّ يَابِسَةٌ أَوْ ذَاهِبَةٌ** Ve basarı za'îl olmuş göze vasf olur; yukālu: **عَيْنٌ سَلَاءٌ إِذَا كَانَتْ قَدْ ذَهَبَ بَصَرُهَا**

الشَّلِيلُ [eş-Şelīl] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) Bir belde adıdır. Ve

شَلِيلٌ [şelīl] Devenin sağrısına örttüikleri pālāsa ve cecime denir ki yünden yāhūd kıldan mensūc olur, Türkīde götlük ta'bīr olunur; 'Arablar ve Türkmenler atlara dahi ederler. Ve cenkte zırh altından giydikleri cāmeye denir; yukālu: **لَبَسَ الشَّلِيلُ أَيُّ الْعِلَالَةِ** **تَحْتَ الدَّرْعِ** Ve büyük zırh altından giyilen küçük zırha denir, 'alā-kavlin mutlakan zırha denir; cem'i **شِلَّةٌ** [şillet]tir, şīn'in kesriyle **جِلَّةٌ** [cillet] vezninde. Ve derede yāhūd derenin vasatında olan su mecrāsına denir. Ve kokar ilik ve murdār ilik dedikleri iliğe denir, **نُحَاعٌ** [nuḥāc] ma'nāsına. Ve arka etinde olan yol yol tarīkalara denir ki arka ile bilece mümtedd olur; pes müfredi **شَلِيلَةٌ** [şelīlet]tir. Ve

شَلِيلٌ [Şelīl] Ashābdan Cerīr b. 'Abdullāh el-Becelī ceddinin ismidir. Ve Şelīl b. Muhelhil, Hāfız 'Abdulmu'min ed-Dimyāfī şeyhidir.

شَلَيْلٌ [Şuleyl] [زُبَيْرٌ] [zubeyr] vezninde) İbn İshāḳ ez-Zinbeḳī'dir ki muhaddistir. Ve Ebu'ş-Şelīl en-Nufāsī, Benū Kilāb'dan bir meşhūr lışş ve şā'irdir.

المِشَلل [el-mişell] (mīm'in kesriyle) Dişi eşeklerin dā'imā artlarına düşüp sürüp götürür olan haşarı erkek eşeğe denir; yukālu: **جَمَارٌ مِشَلُّ أَيُّ كَثِيرُ الطَّرْدِ** **شَلُولٌ** [şelūl] ve **شُلُلٌ** [şulul] ma'nāsınadır, ke-mā se-yuzkeru.

الشَّلُولُ [eş-şelūl] [صَبُورٌ] [şabūr] vezninde) ve

الشُّلُلُ [eş-şulul] [عُنُقٌ] [‘unuḳ] vezninde) ve

الشُّلُلُ [eş-şulel] [صُرْدٌ] [şurad] vezninde) ve

الشُّلْشُلُ [eş-şulşul] [بُلْبُلٌ] [bulbul] vezninde) ve

الشُّلْشَل [eş-şelşel] [فَدَفَدٌ] [fedfed] vezninde) İşte güçte cüst ve sebük-rūh ve hoş-sohbet, nāzūk-tabī'at, şen ve şūh adama denir; yukālu: **رَجُلٌ مِشَلُّ وَشَلُولٌ وَشُلُلٌ وَشُلْلٌ وَشُلْشُلٌ وَشُلْشَلٌ أَيُّ خَفِيفٌ فِي الْحَاجَةِ سَرِيعٌ حَسَنٌ** **وَالصُّحْبَةُ طَيِّبُ النَّفْسِ** Ve

شَلُولٌ [şelūl] Genç nākaya ve koyuna denir ki deve de **نَابٌ** [nāb] gibidir. Ve Benū 'Aclān yurdunda bir suyun ismidir. Ve

شُلْشُلٌ [şulşul] [بُلْبُلٌ] [bulbul] vezninde) Gövdesi çelimsiz olup işte güçte cüst ve pehlivān adama denir. Ve

شَلْشَلٌ [şelşel] [فَدَفَدٌ] [fedfed] vezninde) Peyderpey damlayan suya ve kana denir, ke-mā se-yuzkeru.

المُشَلْشَل [el-muşelşel] [مُدْحَرَجٌ] [mudahrec] vezninde) Bu dahi gövdesinin eti azca

olup işte güçte çabuk ve çālāk adama denir, رَجُلٌ شُلْشُلٌ [şulşul] gibi; yukālu: رَجُلٌ شُلْشُلٌ وَمُشَلْشَلٌ أَي قَلِيلُ اللَّحْمِ خَفِيفٌ فِيمَا أَحَدٌ فِيهِ

الشَّلْشَلَةُ [eş-şelşelet] [zelzele] [zelzele] vezninde) Şapır şapır su damlamak ma'nāsındır; yukālu: وَهُوَ يَطْرُقُ أَي يَقْطُرُ Ve su ve kan makülesini dökmek ma'nāsındır; yukālu: وَهُوَ يَطْرُقُ أَي يَقْطُرُ Ve

شَلْشَلَةٌ [şelşelet] ve

شِلْشَالٌ [şilşāl] [zilzāl] [zilzāl] vezninde) Beveli serperек işemek ma'nāsındır; yukālu: وَهُوَ يَطْرُقُ أَي يَقْطُرُ Ve su ve kan makülesini dökmek ma'nāsındır; yukālu: وَهُوَ يَطْرُقُ أَي يَقْطُرُ Ve

الشَّلْشَالُ [eş-şelşāl] (şin'in fethiyle) Ma'nā-yı ahīrden ismdir, serperек işemeğe denir.

الْمُتَشَلْشِلُ [el-muteşelşil] (ism-i fā'il bün-yesiyle) Peyderpey damlayan su ve kan makülesine denir; yukālu: وَهُوَ يَطْرُقُ أَي يَقْطُرُ Ve su ve kan makülesini dökmek ma'nāsındır; yukālu: وَهُوَ يَطْرُقُ أَي يَقْطُرُ Ve

التَّشَلْشُلُ [et-teşelşul] [tezlezu] [tezlezu] vezninde) Su makülesini şarıl şarıl dökmek ma'nāsına, bā' harfiyle müte'addī olur; yukālu: وَهُوَ يَطْرُقُ أَي يَقْطُرُ Ve su ve kan makülesini dökmek ma'nāsındır; yukālu: وَهُوَ يَطْرُقُ أَي يَقْطُرُ Ve

الشَّلَّةُ [eş-şullet] (şin'in zammıyla) Mutlak niyyete, 'alā-kavlin sefer husūsunda ma'kūd olan niyyete denir; tekülu: عَقَدْتُ فِي قَلْبِي شَلَّةً وَهِيَ النَّيَّةُ أَوْ النَّيَّةُ فِي السَّفَرِ Ve bir adamın taleb ve hāhişinde olduğu emri ba'ide denir. Ve bunda şin'in fethiyle de lügattır; yukālu: وَهُوَ يَطْرُقُ أَي يَقْطُرُ Ve su ve kan makülesini dökmek ma'nāsındır; yukālu: وَهُوَ يَطْرُقُ أَي يَقْطُرُ Ve

المُشَلَّلُ [el-muşellil] [muḥaddis] [muḥaddis] vezninde) Kancık eşeklere hırs ve kasdı nihāyet mertebede olan haşarı eşeğe denir ki hemān gördüğünün arkasına düşüp saldırır ola.

مُشَلَّلٌ [Muşellel] [mu'azzam] [mu'azzam] vezninde) Bir dağın adıdır ki ondan Kūdeyd nām

mahalle nüzūl olunur.

[ش م ل]

الشِّمَالُ [eş-şimāl] (şin'in kesriyle) ve

الشِّيمَالُ [eş-şimāl] (yā' ziyādesiyle ki işbā'dır) ve

الشِّمَالُ [eş-şimāl] (şin'in kesriyle) Sola denir ki sağ mukābilidir, sol ele ve sol yana ve sol cihete şāmidir, يَمِينٌ [yemīn] mukabilidir; شِمَالٌ [şimāl]in cem'i شَمَائِلٌ [şemā'il] gelir ve شَمَائِلٌ [şemā'il] gelir gayr-i kıyās üzere ve شُمُلٌ [şumul] gelir, مُتَشَمِّلٌ [mutaşemmil] vezninde ve شِمَالٌ [şimāl] gelir müfredinin lafzı üzere, دِلَاصٌ [dilāş] gibi; yukālu: فَلَانَ يَعْمَلُ بِشِمَالِهِ وَأَتَى مِنْ شِمَالِي وَهُوَ ضِدٌّ أَيْ يَمِينٌ Ve

شِمَالٌ [şimāl] Hūy ve tabi'at ma'nāsındır; cem'i شَمَائِلٌ [şemā'il] yukālu: هُوَ كَرِيمٌ الشِّمَالِ أَيْ طَيِّبٌ Ve uğursuzlukta müsta'meldir; yukālu: وَهُوَ يَطْرُقُ أَي يَقْطُرُ Ve su ve kan makülesini dökmek ma'nāsındır; yukālu: وَهُوَ يَطْرُقُ أَي يَقْطُرُ Ve

شِمَالٌ [şimāl] Bir türlü damga ismidir ki koyun kısmının memesine basılır. Ve ekin biçen adamın eliyle kabz eylediği bir tutam ekine denir. Ve koyunun memesine geçirdikleri torba şeklinde keseye denir ki memesi süttten ağırlaştıkta geçirirler, 'alā-kavlin bu keçi kısmına mahsüstür.

أَبُو الشِّمَالِ [Ebu'ş-Şimāl] Tabi'ındendir. Ve Muḥammed b. Ebu'ş-Şimāl ki 'Uḫāridī'dir, muḥaddistir.

ذَو الشِّمَالَيْنِ [Zu'ş-Şimāleyn] Ashābdan 'Umeyr b. 'Abdu'amr'ın lakabıdır; iki eliy-

le işler olduğundan mülakkab olmuştur.

الشَّمْلُ [eş-şeml] (حَمْلٌ [haml] vezninde) Bir nesneyi sol tarafa ve sol ele ve sol yana almak ma'nāsınadır; yukālu: شَمَلَ بِهِ شَمْلًا مِّنَ الشِّمَالِ Ve bir nesneyi serinlemek ve soğumak için شَمَالَ [şemāl] yeline karşı komak ma'nāsınadır; yukālu: شَمَلَ الشَّاةَ شَمْلًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا عَرَضَهَا لِلشِّمَالِ فَبَرَدَتْ Ve koyun kısmının memesine شَمَالَ [şimāl] dedikleri keseyi geçirip bağlamak ma'nāsınadır; yukālu: شَمَلَ الشَّاةَ شَمْلًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا عَلَّقَ عَلَى صُرْعِهَا الشِّمَالَ وَشَدَّهُ Ve koyunun memesine geçirecek kese düzmek ma'nāsınadır; yukālu: شَمَلَ الشَّاةَ إِذَا جَعَلَ لَهَا شِمَالًا Ve

شُمُولٌ [şumūl] 'Umūm ma'nāsınadır, kemā se-yuzkeru. Ve

شَمْلٌ [şeml] ve

شُمُولٌ [şumūl] Bir nesneyi شَمَلْتُ [şemlet] dedikleri ihrāmla örtüp bürümek ma'nāsınadır; yukālu: شَمَلْتُ شَمْلًا وَشُمُولًا مِّنَ الشِّمَالِ Ve

شَمْلٌ [şeml] Ağaçta olan hurmaları bi'l-cümle devşirmek ma'nāsınadır; yukālu: شَمَلَ النُّخْلَةَ شَمْلًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا لَقَطَ مَا عَلَيْهَا مِّنَ الرُّطْبِ Ve

شَمْلٌ [şeml] Kalabalığa ve izdihāma denir; yukālu: دَخَلَ فِي شَمْلِ الْجَمَاعَةِ أَيَّ غَمَارَهَا Ve bunda fethateynle de lügattır.

الشَّمَالُ [eş-şemāl] (şīn'in fethi ve kesriyle) Hicr-i Ka'be-i mu'azzama semtinden esen yele denir. Ve حَجْرٌ [Hicr], Beyti Şerīf'in şimāl tarafındadır; 'alā-kavlin kibleye müteveccih olan adamın sağ tarafından esen yel olacaktır, lākin sāhīh olan kutb-ı şimālī cihetinden matla^c-ı şems ile Benātu Na'ş mā-beyninden yāhūd matla^c-ı Benātu Na'ş ile Nesr-i Tā'ir'in maski-

ti mā-beyninden esen rüzgārdır. Ve bu rüzgār 'ādetā gecelerde hübüb eylemez. Evvelki ihtilāf mukīmīn makāmı 'itibārına mebnidir, kaldı ki mü'ellifin ta'rīfī usūl-i erba'aya mebnidir.

Ehl-i cogrāfiyye taksīmi üzere matla^c-ı şemsten hübüb eden gün doğusu ta'bīr olunur, kutb-ı şimāle doğru; matla^c-ı 'Ayyūḳ'a dek üç kertesı vardır. Ve matla^c-ı 'Ayyūḳ'tan hübüb edene poyraz yeli ta'bīr olunur, kutba varınca; bunun da üç kertesı var. Matla^c-ı Benātu Na'ş poyrazın vasatıdır. Ve kutbdan hübüb edene yıldız ta'bīr olunur, magīb-i 'Ayyūḳ'a kadar; bunun da üç kertesı var. Ve magīb-i 'Ayyūḳ'tan hübüb edene karayel ta'bīr olunur, maskit-i Nesr-i Tā'ir'e kadar; bunun da üç kertesı var ve bunlar poyraz 'add olunur. Ve maskit-i Nesr-i Tā'ir ki magīb-i asl dahi derler tamām gün doğusu mukābilidir, batı ta'bīr olunur, magīb-i 'akrebe kadar. Bunun da üç kertesı var. Ve magīb-i 'akrebden esen rüzgāra lodos ta'bīr olunur, kutb-ı cenūbīye kadar ve ondan esen yele bu diyārlarda kible yeli ta'bīr olunur, matla^c-ı 'akrebe kadar ve ondan esen yele keşişleme ta'bīr olunur. İntehā. Ve شَمَالٌ [şemāl] kelimesinin cem'i شَمَالَاتٌ [şemālāt] gelir. Ve işbu شَمَالٌ [şemāl] lafzı rīh-i mezbūreye ism olarak ve sıfat olarak isti'māl olunur; yukālu: هَبَّتِ الشَّمَالُ وَرِيحٌ شَمَالٌ

الشَّيْمَلُ [eş-şeymel] (صَيْقَلٌ [şayqal] vezninde) ve

الشَّمْلُ [eş-şeml] (hemze ile جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) ve

الشَّمْلُ [eş-şeml] (fethateynle ve kalīlen mīm'in sükūnuyla) ve

الشَّمَالُ [eş-şem'el] (mīm'in hemzeyle takdîmiyle جَعْفَرُ [ca'fer] vezninde ve gâhca lām'ı müşedded olur) ve

الشُّومَلُ [eş-şevmel] [جَوْهَرُ] [cevher] vezninde) ve

الشُّومُلُ [eş-şemül] [صُبُورُ] [şabür] vezninde) ve

الشَّمِيلُ [eş-şemil] [أَمِيرُ] [emir] vezninde) cümlesi شَمَالُ [şemāl] lafzından lügattir, rīh-i mezbüreye denir.

الإِشْمَالُ [el-işmāl] (hemzenin kesriyle) شَمَالُ [şemāl] yeline girmek ma'nāsınadır; yukālu: أَشْمَلُ الْقَوْمُ إِذَا دَخَلُوا فِي رِيحِ الشَّمَالِ Ve koyunun memesine شِمَالُ [şimāl] dedikleri kese düzmek ma'nāsınadır; yukālu: أَشْمَلُ إِذَا جَعَلَ لَهَا شِمَالًا Ve hāssatan cümleye şerr ve şūr ve belā' yetiştirmek ma'nāsınadır, ta'mīm-i şerr ma'nāsınadır ki hayr ve hasenede isti'fām olunmaz; yukālu: أَشْمَلَهُمْ إِذَا سَرَا Ve bu bazı kavlidir, ke-mā se-yuzkeru. Ve bir adama örtünüp bürünecek ihrām vermek ma'nāsınadır; yukālu: أَشْمَلَهُ إِذَا أَغْطَاهُ الشَّمْلَةَ ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا صَارَ ذَا أَشْمَلِ الرَّجُلِ إِذَا صَارَ ذَا أَشْمَلِ Ve ağacın hurmāsını hep dermek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أَشْمَلِ النَّخْلَةَ إِذَا لَقَطَ مَا عَلَيْهَا مِنَ الرُّطْبِ Ve buğur deve nāka sürüsünün nisfını sülūsānına varınca kadar aşırıp gebe eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَشْمَلِ الْقَحْلُ سُؤْلُهُ لِقَاحًا إِذَا أَلْفَحَ الْبِضْفَ إِلَى الثَّلَثَيْنِ Niteki mecmū'una aşmağa [iķmām] denir.

الشَّمَلُ [eş-şemel] (fethateynle) Poyraz yeli dokunmak ma'nāsınadır; yukālu: شَمِلَ الْقَوْمُ شَمَلًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَصَابَتْهُمْ الشَّمَالُ Ve شَمَلُ [şeml] ve شُمُولُ [şumül] gibi bir nesne 'āmm ve şāmil olmak ma'nāsınadır ki cümleye yetişmekten 'ibārettir; yukālu:

شَمَلَهُمُ الْأَمْرُ وَشَمَلَهُمْ شَمَلًا وَشَمَلًا وَشُمُولًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالْأَوَّلِ إِذَا عَمَّهُمْ وَيُقَالُ شَمَلَهُمْ خَيْرًا أَوْ شَرًّا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِيّ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَأَشْمَلَهُمْ شَرًّا إِذَا عَمَّهُمْ بِهِ Ke-mā zükire. Ve

شَمَلٌ [şemel] Nāka gebe kalmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا شَمَلَتِ النَّاقَةُ لِقَاحًا إِذَا قَلَبَتْهُ Ve çokluk nesnelere bir nesneyi örtüp gizlemek ma'nāsınadır; yukālu: شَمَلْتُ إِلَيْكُمْ Ve بَعِيرًا لَنَا أَيُّ أَحْفَنَهُ Ve

شَمَلٌ [şemel] Bir mikdārca taze hurmāya denir. Ve azca yağmura denir. Kezālik nāstan ve sār'ir nesneden şey'e-i yesire denir; cem'i أَشْمَالُ [eşmāl] gelir. Ve bir nesneyi tamām örtüp bürüyen perde makūlesi şey'e denir, كَنْفٌ [kenef] ma'nāsına.

الإِشْتِمَالُ [el-iştimāl] [إِفْتِعَالٌ] [ifti'āl] vezninde) Bir adam cāmesine elleri bile taşra kalmayıp bütün bedenini ihāta eylemek vechiyle bürünmek ma'nāsınadır; yukālu: إِشْتَمَلَ بِثَوْبِهِ إِذَا أَدَارَهُ عَلَى جَسَدِهِ كُلِّهِ حَتَّى لَا تَخْرُجَ مِنْهُ يَدُهُ Bu ma'nādandır ki bir adamı bir mādde ihrām gibi basıp ihāta eylese yukālu: إِشْتَمَلَ عَلَيْهِ الْأَمْرُ derler.

الشِّمْلَةُ [eş-şimlet] (şin'in kesriyle) Binā-i nev'dir, sevbi bütün bürünmek hey'etine denir ki bundan lisānımızda bürünüş ile ta'bīr olunur; yukālu: هُوَ حَسَنُ الشِّمْلَةِ أَيُّ هَيْئَةٍ Ve اشْتِمَالِهِ Ve شِمْلَةُ صَمَاءٍ "ص،م،م" māddesinde mezkūrdur.

الشَّمْلَةُ [eş-şemlet] [تَمْرَةٌ] [temret] vezninde) ve

الْمِشْمَلُ [el-mişmel] ve

الْمِشْمَلَةُ [el-mişmelet] (mīm'lerin kesriyle) Kadife dedikleri büyük ve tüylü saçaklı ihrāmdan küçük şol yufka ihrāma denir ki 'Arablar ona bütün bedenini bürüyüp sarırlar; yukālu: جَاءَ وَعَلَيْهِ شَمْلَةٌ وَمِشْمَلٌ وَمِشْمَلَةٌ Ve وَهُوَ كِسَاءٌ دُونَ الْقَطِيفَةِ يُشْتَمَلُ بِهِ

مِشْمَلٌ [mişmel] Pala ta'bir olunan kısa kılıca denir ki saklandıkta libâsla setr olunur; yukâlu: ضَرْبُهُ بِالْمِشْمَلِ وَهُوَ سَيْفٌ قَصِيرٌ يَتَغَطَّى بِالتُّوبِ

التَّشْمُلُ [et-teşemmul] (تَفَعَّلَ [tefa'ul] vezninde) ve

التَّشْمِيلُ [et-teşmîl] (تَفَعَّلَ [tefa'ul] vezninde) 'Alâ-hilâfi'l-kıyâs masdar-ı sâni olmak üzere ihrâma bürünmek ma'nâsıdır; yukâlu: تَشْمَلُ بِالشَّمْلَةِ تَشْمَلًا وَتَشْمِيلًا إِذَا اشْتَمَلَ بِهَا **الْمِشْمَالُ** [el-mişmâl] (مِحْرَابٌ [mihrâb] vezninde) Yorgana denir, مِلْحَفَةٌ [milḥafet] ma'nâsına.

الشَّمُولُ [eş-şemûl] (صَبُرٌ [şabûr] vezninde) ve

الْمَشْمُولَةُ [el-meşmûlet] Bâdeye itlâk olunur, 'alâ-kavlin bârid olanına denir, râyihasını nâsa şâmil eylediğinden yâhûd سَمَّالٌ [šemâl] yeli gibi عَضْفَةٌ [aşfet] ve nesemesi olduğundan itlâk eylediler; yukâlu: Ve سَقَاهُ الشَّمُولُ وَالمَشْمُولَةُ أَيِ الخُمْرِ أَوْ البَارِدَةِ

شَمُولٌ [Şemûl] Bir çengî hatun ismidir.

الْمَشْمُولُ [el-meşmûl] Ahlâk-ı radiyye ve şemâ'il-i behiyye sâhibi adama itlâk olunur; şimâl yeliyle tîb ve letâfet kesb eylemiş sudan me'hûzdur; yukâlu: رَجُلٌ مَشْمُولٌ أَيِ المَرْضِيِّ الأَخْلَاقِ

الشَّمْلُ [eş-şeml] (شِنْ'in fethi ve kesriyle) ve

الشِّمْلُ [eş-şimill] (طَمِرٌ [timirr] vezninde) Hurmâ salkımına 'alâ-kavlin yemişi azca olanına denir.

الشَّمْلُولُ [eş-şumlûl] (شِنْ'in zammıyla) Bu dahi azca nesneye denir; cem'i شَمَائِلٌ [šemâ'il]dir.

شَمْلَةٌ [Şemlet] (حَمَزَةٌ [ḥamzet] vezninde) Esâmîdendir: Şemle b. Munîb ve Şemle b.

Huzâl muhaddis-i za'iflerdir.

أُمُّ شَمْلَةٍ [ummu şemlet] Dünyânın ve hamrın künyesidir.

شُمَيْلَةٌ [Şumeylet] (جُهَيْتَةٌ [cuheyne] vezninde) Esmâdandır: Şumeyle b. Muḥammed b. Ca'fer ki ümerâ-i Mekke evlâdındandır, muhaddis-i za'iftir.

الشَّمْلَلَةُ [eş-şemlelet] (ذَخْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Bu dahi ağaçtaki hurmaları bi'l-cümle dermek ma'nâsıdır; yukâlu: Ve سَمَلَّ النَّخْلَةَ إِذَا لَقَطَ مَا عَلَيْهَا مِنَ الرُّطْبِ سَمَلَّ الرَّجُلُ يَمْلَلُ إِذَا أَسْرَعَ

الشَّمَالِيلُ [eş-şemâlîl] (شَعَارِيرٌ [şe'arîr] vezninde) Bölük bölük demektir, cem' bünyesiyle müsta'meldir; yukâlu: ذَهَبُوا شَمَالِيلٌ Ve أَيِ فَرَقًا

شَمَالِيلٌ [šemâlîl] Ma'qûle nâhiyesinde bir niçe müteferrik uzun kumsallara itlâk olunur.

الْإِنْشِمَالُ [el-inşimâl] (إِنْفِعَالٌ [infî'âl] vezninde) Bir işte çabuk ve çemrek olmak ma'nâsıdır; yukâlu: إِنشَمَلَ فِي حَاجَتِهِ إِذَا سَمَرَ Ve سُرْعَاتِله gitmek ma'nâsıdır; yukâlu: إِنشَمَلَ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ

التَّشْمِيلُ [et-teşmîl] (تَفَعَّلَ [tef'îl] vezninde) Bu dahi sür'atle yürümek ma'nâsıdır; yukâlu: سَمَلَ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ

الشِّمْلَةُ [eş-şimillet] (جِبْلَةٌ [cibillet] vezninde) ve

الشَّمَالُ [eş-şimâl] ve

الشِّمْلَالُ [eş-şimlâl] ve

الشَّمْلِيلُ [eş-şimlîl] (شِنْ'lerin kesriyle) Cüst ve revende nâkaya vasf olur; yukâlu: نَاقَةٌ شَمْلَةٌ وَشِمَالٌ وَشَمْلَالٌ وَشَمْلِيلٌ أَيِ سَرِيعَةٌ

شَمَالٌ [Şemmâl] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) İbn Musâ'dır ki muhaddistir ve ferddir,

muhaddisinde hem-nāmı yoktur.

شَمَيْلٌ [Şumeyl] [زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) ve **شِمَالٌ** [Şimāl] [كِتَابٌ [kitāb] vezninde) ve **شَمَلَةٌ** [Şemlet] [حَمَزَةٌ [hamzet] vezninde) ve **شَامِلٌ** [Şāmil] [صَاحِبٌ [sāhib] vezninde) Esāmī-i ricāldendir.

[ش م ر د ل]

الشَّمْرَدَلُ [eş-şemerdel] [سَفْرَجَلٌ [sefercel] vezninde) Genç ve çabuk ve hoş-endām deveye ve sâ'ir hayvāna denir. Ve Şemerdel b. Şerīk el-Yerbū'ī ve Şemerdel b. Hāciz el-Becelī ve Şemerdel el-Ka'bī şā'irlerdir.

الشَّمْرَدَلَةُ [eş-şemerdelet] (hā'yla) Hoşmanzar ve hūb-endām nākaya denir.

[ش م ر ذ ل]

الشَّمْرَزَلُ [eş-şemerzel] (zāl-ı mu'ceme ile) **شَمْرَدَلٌ** [şemerdel] vezninde ve onda lügattir.

[ش م ر ط ل]

الشَّمْرَطَالُ [eş-şemerṭal] [شَمْرَدَلٌ [şemerdel] vezninde) ve

الشَّمْرَطُولُ [eş-şemerṭūl] [سَقَنْقُورٌ [sekanḳūr] vezninde) Vücūdu selgi ve perīşān, yakışsız uzun adama denir.

[ش م ط ل]

الشَّمْطَالَةُ [eş-şumṭalet] (şin'in zammıyla) İç yağlıca et parçasına denir.

[ش م ش ل]

الشَّمْشِيلُ [eş-şimşil] [زَبْرَجٌ [zibric] vezninde) Fil dedikleri hayvāna denir.

[ش م ع ل]

الإِشْمِغَالُ [el-işmi'lāl] [إِضْمِغَالٌ [iḍmihlāl] vezninde) Yüksek yere çıkmak ve yük-

selmek ma'nāsınadır; yukālu: **إِشْمَعَلٌ** إذا أُشْرِفَ Ve bir nesneyi aramak için sür'atle etrafa dağılıp cüst ü cū eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **إِشْمَعَلُ الْقَوْمِ فِي الطَّلَبِ** إذا بَادَرُوا فِيهِ وَتَفَرَّقُوا edip her biri bir cānibe perākende olmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِشْمَعَلَتِ الْإِبِلُ إِذَا مَضَتْ** Ve çapul 'askeri çekirge gibi düşmanın her koluna saldırıp münteşir olmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِشْمَعَلَتِ الْغَارَةُ فِي الْعُدُوِّ إِذَا انْتَشَرَتْ**

الشَّمْعَلَةُ [eş-şem'alet] [دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Perākende olmak ma'nāsınadır; yukālu: **شَمْعَلُ الشَّيْءِ إِذَا تَفَرَّقَ** Ve ism olur, cünbüşlü neşätli nākaya denir, **شَمْعَلٌ** [şem'al] dahi denir hā'sız. Ve **شَمْعَلَةُ الْيَهُودِ** [şem'alatu'l-yehūd] tā'ife-i yehūdun kırā'atlerine itlāk olunur, masdar ve ism olmak muhtemeldir; yukālu: **أَعَجَبْتَنِي شَمْعَلَةُ** Ve Şem'ale b. Kā'id ve Şem'ale b. Ṭaysele ve Şem'ale el-Aḥḍar eḍ-Ḍabbī şā'irlerdir.

المُشْمَعِلُ [el-muşme'ill] [مُضْمَحِلٌ [muḍmaḥill] vezninde) Bu dahi şevkli nākaya denir. Ve serī' ve hafīfü'r-rūh zarīf adama, 'alā-kavlin pek uzun adama denir; yukālu: **رَجُلٌ مُشْمَعِلٌ أَيْ حَفِيفٌ ظَرِيفٌ أَوْ طَوِيلٌ** Ve ekşi süte denir. Ve Muşme'ill b. Melhān ve Muşme'ill b. İyās muhaddislerdir.

[ش ن ب ل]

الشَّمْبَلَةُ [eş-şenbelet] [دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Öpmek ma'nāsınadır; yukālu: **شَبْلُ الْغَلَامِ إِذَا قَبَلَهُ**

شَنْبَلٌ [Şenbel] [جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Esāmīdendir: 'Abdullāh b. Şenbel muhad-distir. Ve Ebū Şenbel Ḥamel b. Ḥazrec şā'irdir.

[ش ن ف ل]

السَّنْفَلَةُ [eş-şenfelet] (fā'yila) Bir nesne mutālebe ederken keseden akçe ihrāc eylemek ma'nāsınadır; yukālu: سُنْفَلُ الْمُشْتَرِي إِذَا أُخْرِجَ الدَّرَاهِمُ فِي الْمُطَالَبَةِ

[ش و ل]

السُّوَلُ [eş-şevl] (قَوْلٌ [kavl] vezninde) ve **السُّوَلَانُ** [eş-şevlān] (fetehātla) Nāka kuyruğunu yukarı kaldırmak ma'nāsınadır ki likāh için kezālik hamlini i'lām için kaldırı; yukālu: سَأَلَتِ النَّاقَةُ بِذَنْبِهَا تُسْوَلُ سُوَلًا Ve kuyruk kendisi kalkmak ma'nāsına müte'addī ve lāzım olur; yukālu: سَأَلَ الدَّنْبَ إِذَا اِرْتَفَعَ vāsitasıyla müte'addī olur, bir nesneyi yukarı kaldırmak ma'nāsına; niteki ma'nā-yı evvel dahi böylecedir; yukālu: سَأَلَ بِالْحَجَرِ Sَأَلَ شَأْلًا Ve 'Arablar نَعَامَتُهُ derler, bir adam öykelenip hiffet eyledikten sonra sākın ve ārāmīde oldukta; yekūlūne: سَأَلَتْ زَيْرًا نَعَامَةً فَلَانَ أَي خَفَّ وَعَضِبَ ثُمَّ سَكَنَ devedukuşu uçmak hevāsıyla bir mikdārca yerden ayağı kesilip lākin kuvvet-i tayerānı olmamakla yine fi'l-hāl mütenezzil olur; ve tekūlu'l-'Arab: سَأَلَتْ نَعَامَةَ الْقَوْمِ إِذَا خَفَّتْ سَأَلَتْ نَعَامَةً فَلَانَ أَي خَفَّ وَعَضِبَ ثُمَّ سَكَنَ Ya'nī "Kavm-i mezbūr göçüp yurtları hafif ya'nī tenhā ve hālī kaldı." Ve ba'zılar تَفَرَّقَتْ كَلِمَتُهُمْ kavliyle tefsīr eyledi ki sözleri birbirine muvāfık olmayıp müteferrik oldu, devedukuşu sürüsünün teferukları gibi. Ve ba'zılar دَهَبَ عَزُهُمْ kavliyle tefsīr eyledi ki o kavmin 'izz ve şevketleri ve revnak ve haysiyyetleri zā'il oldu demektir. Bunda نَعَامَةٌ [ne'āmet] cemā'at ma'nāsından me'hūzdur

سُوَلٌ [eş-şevl] Hafif ve çabuk adama itlāk olunur. Ve tulumun ve kovanın diplerinde kalan su bakiyyesine denir yāhūd azca

suya denir; cem'ī اَسْوَالٌ [eşvāl]dir.

الْإِسْأَلَةُ [el-işālet] (hemzenin kesriyle) Bu dahi nāka likāh için kuyruğunu yukarı kaldırmak ma'nāsınadır; yukālu: اَسْأَلَتِ النَّاقَةُ ذَنْبَهَا إِذَا رَفَعَتْهُ Ve bir adam bir nesneyi yukarı kaldırmak ma'nāsınadır; yukālu: اَسْأَلَ الْحَجَرَ إِذَا رَفَعَهُ

السَّائِلُ [eş-şā'il] Likāh için kuyruğunu yukarı kaldıran sütsüz nākaya denir; cem'ī سُوَلٌ [şuvvel] gelir, رُكْعٌ [rukka'] vezninde ve سُيْلٌ [şuyyel] gelir vāv'ı yā'ya ibdālle ve سُيْلٌ [şiyyel] gelir yā' mücāveretine mebnī şīn'in kesriyle ve سُوَالٌ [şuvvāl] gelir, كُتَّابٌ [kuttāb] vezninde.

السَّائِلَةُ [eş-şā'ilet] Şol nākaya denir ki hamlinden yā vaz'ından yedi māh müddet geçmekle süttünü bütün çekmiş ola. Cem'ī سُوَلٌ [şevl] gelir ki masdar veznindedir ve bu gayr-i kıyās üzeredir ve اَسْوَالٌ [eşvāl] gelir.

التَّسْوِيلُ [et-teşvīl] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Nākanın süttü çekilip eksilmek ma'nāsınadır; yukālu: سُوَلٌ لَبِنُ النَّاقَةِ إِذَا نَقَصَ Kezālik nāka سَائِلَةٌ [şā'ilet] olmakla süttü bütün çekilmek ma'nāsınadır; yukālu: سُوَلَتِ النَّاقَةُ إِذَا جَفَّتِ أَلْبَانُهَا Ve devenin karnı çekilip güyā ki arkasına yapışık olmak ma'nāsınadır; yukālu: سُوَلَتِ الْإِبِلُ إِذَا لَحَقَّتْ Ve tulumun dibinde azca su bakiyyesi komak ma'nāsınadır; yukālu: سُوَلٌ فِي الْمَرَادَةِ إِذَا أَبْقَى سُوَلًا مِنَ الْمَاءِ Ve su azalmaq ma'nāsınadır; yukālu: سُوَلٌ الْمَاءُ إِذَا قَلَّ Ve kovanın suyu azca olmak ma'nāsınadır; yukālu: سُوَلٌ الْعَرَبُ إِذَا قَلَّ مَاؤُهُ Ve cimā' eylemeğe mübāşeret hılālinde zeker sölpüklenip süst olmak ma'nāsınadır; tekūlu: اَحْذَنِي التَّسْوِيلُ أَي اسْتِزْحَاءُ الذَّكَرِ عِنْدَ مُحَاوَلَةِ الْجِمَاعِ **سُوَالَةٌ** [şevvālet] (قَتْلَةٌ [kattālet] vezninde)

‘Akrebın ‘alemidir, الشَّوْءَةُ دَاتُ الشَّوْءَةِ olduğu için. Ve bir kuşun ismidir. Ve koğucu karıya itlāk olunur; yukālu: **إِمْرَأَةٌ شَوَّالَةٌ أَي نَمَامَةٌ**

الشَّوْءَةُ [eş-şevlet] (صَوَّالَةٌ [şavlet] vezninde) ‘Akrebın kuyruğundan dā'imā yukarı kaldırdığı yeridir ki ucu olacaktır, dikenli mahallidir; yukālu: **صَرَبَتِ الْعُقْرَبُ بِشَوَّالَتِهَا وَهِيَ مَا صَرَبَتْ مِنَ ذَنْبِهَا** Ve şaşkın ve bön ‘avrete denir. Ve menāzil-i kamerden bir menzilin ismidir ki iki nūrānī kevkebden ‘ibārettir, onlara **حُمَةُ الْعُقْرَبِ** [ḥumetu'l-‘akreb]dahi derler. Şārihin beyānına göre ‘akreb sūretinin dikenini menzilindedir. Ve Zeydu'l-Fevāris eḍ-Ḍabbī feresinin ismidir. Ve ‘Advān kabilesinden bir sebük-magz cāriyenin ismidir, dā'imā efendilerine nasīhat eder idi, lākin fart-ı hamākatinden nāṣī zarar ve vebālini kendi görür idi, binā'en ‘aleyh “شَوَّالَةٌ نَاصِحَةٌ” mesel oldu ki ahmak nāṣī hakkında “أَنْتَ أَوْ هُوَ شَوَّالَةُ النَّاصِحَةِ” diye darb ederler.

الْمُشَاوَلَةُ [el-muşāvelet] [مُفَاعَلَةٌ] [mufā'alet] vezninde) Bu dahi bir nesneyi yukarı kaldırmak ve yukarı ağdırmak ma'nāsınadır; yukālu: **شَاوَلَ الْحَجَرَ إِذَا رَفَعَهُ**

الْإِنْشِيَالُ [el-inşiyāl] [إِنْفِعَالٌ] [infi'āl] vezninde) Yukarı kalkmak ve yukarı ağmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَشَالَ الْحَجَرَ فَانْشَالَ أَيِ اذْتَفَعَ**

الْمِشْوَالُ [el-mişvāl] [مِحْرَابٌ] [mihrāb] vezninde) Yerinden kaldırmağa güç yetişir olan taşa denir; zāhiren lāzımı olan remy yāhūd isti'māl tasavvuruyla ālet sīgasıyla vārid olmuştur; yukālu: **أَخَذَ بِيَدِهِ مِشْوَالًا أَيِ حَجْرًا يَشَالُ**

الشَّوَيْلَاءُ [eş-şuveylā] (musaggar bünyesiyle) Bir nebāttir ki edviyedendir, شُوَيْلٌ [şuv-veyl] dahi derler, قُبَيْطٌ [kubbeyt] vezninde.

Bu nebāt Türkîde varatika dedikleridir.

شَوَّالٌ [Şevvāl] [شَدَادٌ] [şeddād] vezninde) Merv kazāsında bir karyedir. Ve şehir-i fitr ismidir ki bayram ayıdır; cem'inde شَوَّالٌ [şevvālāt] ve شَوَّالِيٌّ [şevvālī] denir. Şārihin beyānına göre nākaların شَوَّالٌ [şevl]-i ez-nābı o māha müsādif olduğu bā'is-i itlāk olmuştur. Ve sāhib-i *Mişbāh*'ın beyānına göre شَوَّالٌ [şevvāl] kelimesine ba'zen harf-i ta'rīf dāhil olur, zāhiren عَبَّاسٌ [abbās] kelimesi gibi, vasfiyyet-i asliyye lemhine mebnī olur, zīrā kütüb-i nahviyyede mansūstur ki esmā-i şühūr a'lām-ı cinsiyeye bābındandır, hattā شُعْبَانٌ [şa'bān] ve رَمَضَانٌ [ramaḍān] kelimelerinin ‘adem-i insirāfının bir sebebi ‘alemiyyettir. Bu cihetle sāhib-i *Telviḥ*'in فَحُرِّ الْإِسْلَامِ ‘ibāresinden رَجَبٌ kelimesi ‘alemiyyet ve mu'arref bi'l-lām olan الرَّجَبُ kelimesinden ‘adl illetleriyle gayr-i munsarıftır diye nakline itirāz eylemişlerdir lākin الْحَسَنُ gibi الرَّجَبُ lafzında dahi lemh-i vasfiyyete kā'il olsalar ne māni' vardır, vech-i mezkūr üzere hilāf-ı kıyāstan elbette evlādır. Ve esāmī-i şühūra dā'ir ba'zı nefāyis مُحَرَّمٌ māddesinde resm olunur, inşā'allāhu ta'ālā. Ve Sālim b. Şevvāl tābi'ındendir. Ve ‘Abde bint Ebī Şevvāl, Rābi'a el-‘Adeviyye cenāblarından rivāyet-i hadīs eylemiştir.

الشَّوَيْلَةُ [eş-Şuveylet] ve

الشَّوَيْلَاءُ [eş-Şuveylā] (musaggar bünyeleriyle) İki mevzi'lerdir.

دُو الشَّوَالِ [Zu's-Şāvel] (vāv-ı meftūha ile) İbn Du'ām b. Mālik el-Hemdānī'dir ki أَذْوَاءٌ [ezvā] ta'bīr olunan mülük-i Ḥimyer'dendir.

الْإِشْيِيَالُ [el-işiyāl] [إِنْفِعَالٌ] [ifti'āl] vezninde)

Bir adama sebb ve āzār ile şer-gīr olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِشْتَالَ لَهُ إِذَا تَعَرَّضَ لَهُ وَسَبَّهُ

الشَّوْشَلَاءُ [eş-şevşelā] (şīn'lerin fethiyle) Cimā'a denir, نَيْكٌ [neyk] ma'nāsına, 'alā-kavlin bu lügat-ı Habeşiyedir.

المِشْوَلُ [el-mişvel] [minber] [minber] vezninde) Küçük orağa denir ki onunla çayır biçerler.

الشَّوِلُ [eş-şevil] [ketif] [ketif] vezninde) Her 'amel ve hizmette cüst ve çālāk olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ شَوِلٌ أَيَّ حَفِيفٌ فِي الْعَمَلِ وَالْخِدْمَةِ وَالْحَاجَةِ سَرِيعٌ

[ش ه ل]

الشَّهْلُ [eş-şehel] (fethateynle) ve

الشَّهْلَةُ [eş-şuhlet] [şu'let] vezninde) Gözüni siyāhi göklükten azca ve ondan ahsen olmak, 'alā-kavlin gözüni siyāhi kızılığa mā'il olmağa denir. Ve bu şukle [şuklet] gibi kızıl çizgili olmayıp lākin siyāhi azca ve yufkaca olmakla güyā ki kızıla mā'il görünür, Türkīde ela gözlülük ve koyun gözlülük ta'bīr olunur; yukālu: فِي عَيْنَيْهِ شَهْلٌ وَشَهْلَةٌ وَهُوَ أَقْلٌ مِنَ الزَّرْقِ فِي الْحَدَقَةِ وَأَحْسَنُ مِنْهُ أَوْ أَنْ تُشْرَبَ الْحَدَقَةُ حُمْرَةً وَلَيْسَتْ خَطُوطًا كَالشُّكْلَةِ وَلَكِنَّهَا قِلَّةٌ سَوَادِ الْحَدَقَةِ حَتَّى كَأَنَّهُ يَضْرِبُ إِلَى الْخُمْرَةِ Ve

شَهْلٌ [şehel] Masdar olur, ela gözlü olmak ma'nāsınadır; yukālu: شَهْلُ الْعُلَامِ شَهْلًا مِنْ النَّبِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَتْ فِي عَيْنَيْهِ شَهْلَةٌ

الإِشْهَالُ [el-işhilāl] [ihmirār] vezninde) Pek ela gözlü olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِشْهَلُ الصَّبِيِّ بِمَعْنَى شَهْلٍ

الأَشْهَلُ [el-eşhel] [ahmer] vezninde) Ela gözlü adama denir; mü'ennesi شَهْلَاءُ [şehlā]dır. Kāle fi'n-Nihāye ve fī sifatihi 'aleyhi's-selām: "كَانَ أَشْهَلَ الْعَيْنَيْنِ" الشَّهْلَةُ

Ve حُمْرَةٌ فِي سَوَادِ الْعَيْنِ كَالشُّكْلَةِ فِي الْبِيضِ

أَشْهَلُ [eşhel] Bir sanemin ismidir, 'Arabdan Benū 'Abdu'l-Eşhel dedikleri cemā'at ona muzāftır.

الشَّهْلَاءُ [eş-şehlā] أَشْهَلُ [eşhel]in mü'ennesidir, göze dahi sıfat olur; yukālu:

Ve رَجُلٌ أَشْهَلٌ وَإِمْرَأَةٌ شَهْلَاءٌ وَعَيْنٌ شَهْلَاءٌ

شَهْلَاءُ [şehlā] Hācete denir.

الشَّهْلَةُ [eş-şehlet] [kehlet] vezninde) Kocakarıya denir. Ve orta yaşlı 'ākile hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ شَهْلَةٌ أَيُّ نَصَفٌ عَاقِلَةٌ Ve bu mādde nisāya mahsüstür.

المُشَاهَلَةُ [el-muşāhelet] [mufā'let] vezninde) Bir adam ile nizā' edip sövüşmek ma'nāsınadır; yukālu: شَاهَلَهُ إِذَا شَاتَمَهُ وَشَارَهُ

شُهَيْلٌ [Şuhey] [zubeyr] vezninde) İbn Nābī'dir ki teba'-ı tābī'ındendir.

شَهْلٌ [Şehl] [ehl] vezninde) Findu'z-Zimmānī el-Vābilī nām şā'irin lakabıdır. Ve

شَهْلٌ [şehl] Kezib ve dürüg ma'nāsınadır; yukālu: فِيهِ وَلَعٌ وَشَهْلٌ أَيُّ كَذِبٌ

شَهَالٌ [Şehāl] [sehāb] vezninde) Mışır diyārında bir karyedir.

التَّشْهَلُ [et-teşehhul] [tefa'ul] vezninde) Za'f ve hüzálden çehrenin āb u tāb ve tarāveti gitmek ma'nāsınadır; yukālu: تَشْهَلُ الرَّجُلُ إِذَا ذَهَبَ مَاءٌ وَجْهَهُ

[ش ه م ل]

الشَّهْمَلَةُ [eş-şehmelet] (şīn'in ve mīm'in fethiyle) Kocakarıya denir.

شَهْمِيلٌ [Şihmīl] [kindīl] vezninde) Bir batn pederidir.

FASLU'Ş-ŞĀDĪ'L-MÜHMELE**(فَضْلُ الصَّادِ الْمُهْمَلَةِ)****[ص أ ل]**

الصَّلَاةُ [eş-şā'ālet] [كَرَامَةٌ] [kerāmet] vezninde) Deve adamcıl olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا الْبَابُ الْخَامِسُ إِذَا صَوَّلَ الْبُعَيْرُ صَلَاةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا صَارَ يَقْتُلُ النَّاسَ وَيَغْدُو عَلَيْهِمْ **إِشْبُ** iki sürette dahi ta'bir-i Türkī vāhiddir.

الصُّوُولُ [eş-şā'ūl] [صَبُورٌ] [şabūr] vezninde) Adamcıl deveye denir; yukālu: جَمَلَ صُؤُولٌ إِذَا صَارَ لَهُ صَلَاةٌ

الصَّيْلُ [eş-şā'īl] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) Atın kişnemesine denir; **صَهِيلٌ** [şahīl] ma'nāsına; tekūlu: أَعْجَبَنِي صَيْلُ الْفَرَسِ أَيُّ صَهِيلُهُ

[ص أ ب ل]

الصَّيْبُ [eş-şā'bil] [زَبْرُجٌ] [zibric] vezninde ve bā'nın zammıyla cā'izdir) Āfet ve dāhiyeye denir.

[ص ح ل]

الصَّحْلُ [eş-şāḥal] (fethateynle) Ses boğuk olmak, 'alā-kavlin boğuklukla tiz olmak ma'nāsınadır. Ve 'inde'l-ba'z adamın sadrında huşūnet peydā olup ses çatalanmaktan 'ibārettir ki düz çıkmaz olur, soğuk eserinden yāhūd balgam ve nezle makūlesi 'arızadan olur; yukālu: صَحَلَّ صَوْتُهُ صَحَلًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا بَحَّ أَوْ أَحْتَدَّ فِي بَحْحٍ أَوْ هُوَ حُشُونَةٌ فِي الصَّدْرِ وَأَنْشَقَاقٌ فِي الصَّوْتِ مِنْ غَيْرِ أَنْ يَسْتَقِيمَ

الْأَصْحَلُ [el-aşḥal] [أَحْمَرٌ] [aḥmer] vezninde) ve

الصَّحْلُ [eş-şāḥil] [كَتِفٌ] [ketif] vezninde) **صَحْلٌ** [şāḥal] ile muttasıf adama denir.

[ص د ل]

صَيْدَلَانٌ [Şaydelān] (şād'ın ve dāl'ın fet-hiyle) Bir belde yāhūd bir mevzi' adıdır; nisbetinde **صَيْدَلَانِيٌّ** [Şaydelāniyy] denir ve gayr-i kıyās üzere **صَنْدَلَانِيٌّ** [Şandelāniyy] denir yā' bedeli nūn'la ve **صَيْدَانَانِيٌّ** [Şaydenāniyy] denir lām bedeli nūn'la; cem'inde **صَيَادِيلَةٌ** [Şayādilet] denir, lām'ın asāletine mebnī lām üzere cem'lendi. Ve

صَيْدَلَانِيٌّ [şaydelāniyy] (mensüb olarak) 'İtr satan adama denir. Mü'ellif burada pek 'icāz eylemiştir, zīrā ümmehāt-ı sâ'irenin hulāsası üzere **صَيْدَلَانِيٌّ** [şaydelāniyy] 'ıtr ve 'akākīr ve eczā satana denir ki işpeç-yar ve tuhafçı ve çerççi makūlesi olacaktır, Fāriside pīlever denir. Ve 'Arabda ibtidā neş'eti kavlı-i rācih üzere **صَيْدَلَانٌ** [Şaydelān] nām mahall-i mezbūrdan olmakla giderek 'alem-i gālib olmuştur. Ve *Faṣīh*şerhinde demiştir ki **صَيْدَلَانٌ** [şaydelān] bir böcek adıdır ki otluk ve yaprak ve hār u hāşāk hurdelerini biriktirip kendisi için mesken yapar; eczācı ve çerççi ona teşbīhen nisbet olundu. Ve ba'zılar sâ'ir güne vech zikr eylemişler, lākin ercah olan kavlı-i evvel-dir, niteki mü'ellif dahi ona tansīs eylemiştir. Fukahādan Muḥammed b. Dāvūd eş-Şāfi' eş-Şaydelānī ve hafīdi Suleymān hīrfet-i mezkūreye mensūblardır. Şārih der ki işbu **صَيْدَلَانِيٌّ** [şaydelāniyy] Fārisiden mu'arrebdir ve cem' bunundur; mü'ellifin evvelde sebtī nā-mülāyimdir.

الصَّيْدَلَةُ [eş-şaydelet] [دَحْرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) İşpeçyarlık ve çerççilik ve tuhafçılık eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **صَيْدَلٌ** الرَّجُلُ إِذَا صَارَ صَيْدَلَانًا

[ص ص ل]

الصَّاصِلُ [eş-şāşal] [هَاجِرٌ] [hācer] vezninde)

ve

الصُّوْصَلَاءُ [eş-şavşalā] (كَرْبَلَاءُ [kerbelā] vezninde) Bir otun ismidir.

[ص ع ل]

الصَّغْلَةُ [eş-şa'let] (نَحْلَةٌ [naḥlet] vezninde) Eğri olup ve şāhlarının dipleri çıplak olan hurmā ağacına denir ki lîf ve yaprak makûlesi olmaya. Ve başı ve boynu ince ve hurde olan adama denir. Kezâlik başı hurde ve ince olan hurmā ağacına ve devekuşuna denir.

الصَّغْلَاءُ [eş-şa'lā] ve

الأَصْعَلُ [el-aş'al] ve

الصَّغْلُ [eş-şa'l] (نَعْلٌ [na'l] vezninde) Sıfat-ı mezkûre olan mezbûrların mü'ennes ve müzekkerleridir. Ve

صَغْلٌ [şa'l] Uzun şey'e denir. Ve tüyü dökmüş kavlak eşeğe denir.

الصَّغْلُ [eş-şa'al] (fethateynle) ve

الإِضْعِيَالُ [el-iş'īlāl] (إِشْمِيزَانٌ [işmīzān] vezninde) İnsân ve hurmā ağacı ve devekuşu hurde başlı olmak ma'nāsınadır; yukālu: صَعَلٌ صَعْلًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَاضْعَالٌ إِضْعِيَالًا إِذَا كَانَ أَضْعَلُ

صُعَيْلٌ [Şu'ayl] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Bir recül ismidir.

[ص ع ت ل]

المُصْغَتَلُ [el-muşa'tel] (مُدْخَرَجٌ [mudāḥrec] vezninde) Başı sivri adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُصْغَتَلٌ الرَّأْسِ أَي مُسْتَطِيلُهُ

[ص غ ل]

الصَّغِيلُ [eş-şağil] (ğayn-ı mu'ceme ile كَتِيفٌ [ketif] vezninde) سَغِيلٌ [seğil] kelimesinde lügattır ki zikr olundu.

الصَّيْيَغْلُ [eş-şiyyağl] (yā-yı müşeddede ile

جَزْدَخْلٌ [cirdaḥl] vezninde) Birbirine yapışıp toplanmış hurmāya denir ki bölündükte aralarında çizgiler hey'etinde mer'î olur. Ve bu بَزْنِيٌّ [berniyy] dedikleri bir cins hurmānın gayrıda olur, buna balçık hurmā ta'bir olunur; kezâlik birbirine yapışıp toplanmış balçığa denir. Ve kelām-ı Arabda bundan gayrı فَيَّغْلٌ [fiyya'l] vezninde kelime yaktur.

[ص غ ب ل]

الصَّغْبَةُ [eş-şağbelet] (سَعْبَةٌ [sağ'belet] vezninde ve mürâdifidir ki zikr olundu; yukālu: صَغْبِلُ الطَّعَامِ بِمَعْنَى سَعْبَلُهُ

[ص ف ص ل]

الصِّفْصَلِيُّ [eş-şifşillā] (şād'ların kesri ve lām'ın teşdidiyle) Bir otun ismidir.

الإِضْفَالُ [el-işfāl] (hemzenin kesriyle) Davara nebât-ı mezkûru otarmak ma'nāsınadır; yukālu: أَضْفَلَ الرَّجُلُ إِذَا رَعَى إِبْلَهُ الصِّفْصَلِيُّ

[ص ق ل]

الصَّشْقُلُ [eş-şaqıl] (نَقْلٌ [naql] vezninde) Bir nesnenin pāsını açıp yā mühreleyip cilā vermek ma'nāsınadır; yukālu: صَقَّلَ السَّيْفَ وَالْمِرْأَةَ وَالثَّوْبَ وَالْوَرَقَ صَقْلًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا جَلَاهُ Ve davarı arıkatmak ma'nāsınadır; yukālu: صَقَّلَ النَّاقَةَ إِذَا أَضْمَرَهَا Ve bir nesneyi yere çalmak ma'nāsınadır; yukālu: صَقَّلَ بِهِ الْأُرْصَ إِذَا صَرَبَ صَقْلُهُ بِالْعَصَا إِذَا صَرَبَهُ بِهَا

المُصْشَقُولُ [el-maşşqūl] ve

الصَّصْقِيلُ [eş-şaşqīl] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Cilā verilmiş nesneye denir.

الصِّقَالُ [eş-şikāl] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) İsmidir, pāstan açmağa denir, جِلَاءٌ [cilā] ma'nāsına; yukālu: مَا أَحْسَنَ صِقَالِ السَّيْفِ أَي

جَلَاءُهَا Ve

صِقَالٌ [şikāl] Karna itlāk olunur, بَطْنٌ [batn] ma'nāsına. Ve **صِقَالُ الْفَرَسِ** [şikālu'l-feres] at kısmını dā'imā silip süpürüp gereği gibi tīmār ve perverde eylesmesinden 'ibārettir, vücūdu gūyā ki مَضْفُولٌ [maşkül] olur; ve minhu yukālu: **الْفَرَسُ فِي صِقَالِهِ أَيْ فِي صَنْعَتِهِ وَصَيَانَتِهِ**

الصَّقِيلُ [eş-şāqil] Bir nesneye cilā verici adama denir; cem'ci **صُقُلٌ** [şuqul]dur, كُتُبٌ [kutub] vezninde.

الْمِصْقَلَةُ [el-mişkalet] [mikneset] vezninde) Mühreye denir ki kâgıd ve bez makūlesi mührelenir; yukālu: **صَقَلَ الْوَرَقَ** صِقَالٌ بِالْمِصْقَلِ وَهِيَ خَزْرَةٌ يَضْقَلُ بِهَا mebni mühreye tahsis eyledi, yoksa mut-lakan ālet-i **صَقْلٌ** [şakl] olan şey'e denir, meselā cāmların pāsını açtıkları mermer tozu gibi.

الصَّيْقَالُ [eş-şaykal] حَيْدَرٌ [hayder] vezninde) Kılıç açıp bilemek san'atı olan adama denir; cem'ci **صَيَاكِلٌ** [şayākil] ve **صَيَاكِلَةٌ** [şayākilet] gelir; yukālu: **هُوَ صَيْقَلٌ أَيْ سَحَّادٌ الشُّيُوفِ وَجَلَّأُوهَا**

الصَّقْلُ [eş-şuql] (şād'ın zammıyla) Yana denir, **جَنْبٌ** [cenb] ma'nāsına. Ve cüst ve revende dābbeye denir. Ve böğüre denir; **صُقْلَةٌ** [şuqllet] dahi denir hā'yla; yukālu: **فَرَسٌ لَاحِقُ الصَّقْلَيْنِ أَيْ الْخَاصِرَتَيْنِ**

الصَّقِيلُ [eş-şāqil] [ketif] vezninde) Bir düzeye yürümeyip türlü türlü karışık yürür olan adama denir; yukālu: **رَجُلٌ صَقِيلٌ أَيْ رَجُلٌ مُخْتَلَفٌ الْمَشْيِ** Ve gövdesinin eti azca çelimsiz olan ata denir, gerek yanları ve böğürleri uzun ve gerek kısa olsun; yukālu: **فَرَسٌ صَقِيلٌ أَيْ الْقَلِيلُ اللَّحْمِ طَالٌ أَوْ قَصَرَ يَعْنِي صُقْلَهُ**

صُقَالٌ [Şuqal] زُفْرٌ [zuffer] vezninde) 'Urve b. Zeydu'l-Ḥayl nām kimsenin kılıcı

ismidir.

مَضْقَلَةٌ [Maşkalet] (mīm'in fethiyle مَسْلَمَةٌ [meslemet] vezninde) Bir recülün ismidir.

صِقْلِيَّةٌ [Şikilliyet] (kesrāt-ı selāsla ve lām'ın teşdidi ve yā'nın tahfifiyle) Mağrib denizinde bir cezire adıdır, hālen İtalya memleketine muhāzī Akdeniz'de Çiçilya ve Sicilya ta'bīr olunan cezire olacaktır.

صِقْلِيَّانٌ [Şikilliyān] (kezālik kesrāt ve teşdid-i lām'la) Şām'da bir mevzi'dir.

الصَّقْلَاءُ [eş-Şaklā'] [şahrā'] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

الْمِصْقَلُ [el-mişkal] مِنبَرٌ [minber] vezninde) **مِصْقَلَةٌ** [mişkalet] gibi ism-i ālettir. Bu münāsebetle darb-ı lisāna mālīk belīg ve cārī sūhanver adama itlāk olunur; yukālu: **خَطِيبٌ مِصْقَلٌ أَيْ مِصْلَقٌ**

[ص ق ع ل]

الصِّصْعَلُ [eş-şikā'l] (şād-ı meksüre ile سِبْعَلٌ [sibaḥl] vezninde) Tāze sağılmış süte ıslanmış kuru hurmāya denir.

الصِّنْقَعْلَةُ [eş-şinka'let] (şād'ın kesri ve nūn'un sükūnuyla) Soğuk meşrūba denir; yukālu: **شَرْبَةٌ صِنْقَعْلَةٌ أَيْ بَارِدَةٌ**

[ص ل ل]

الصَّلِيلُ [eş-şalīl] (şād'ın fethiyle) Mutlakan bir nesne seslenmek ma'nāsınadır; yukālu: **صَلَّ الشَّيْءُ صَلِيلًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا صَوَّتَ** Ve atın dizginini devşirirken licām uzun uzadı çinremek ma'nāsınadır; yukālu: **صَلَّ شَرْبَةً** Ve kılıç dokundukta başta olan tolga seslenmek ma'nāsınadır ki kezālik çinremek ta'bīr olunur; yukālu: **Ve demir صَلَّ النَّيْضُ إِذَا سَمِعَ لَهُ طَبِينَ عِنْدَ الْقِرَاعِ** Ve demir zor ile bir sert yere kakarken çat çat diye çatırdamak ma'nāsınadır; yukālu: **صَلَّ الْمِسْمَارُ إِذَا ضُرِبَ فَأَكْرَهَ أَنْ يَدْخَلَ فِي الشَّيْءِ يَعْنِي إِذَا**

صَلَّتْ الْإِبِلُ إِذَا بَسَّتْ أَمْعَاوَهَا مِنَ الْعَطَشِ yukālu: صَلَّتْ الْإِبِلُ إِذَا بَسَّتْ أَمْعَاوَهَا مِنَ الْعَطَشِ Ve devenin be-gāyet susuzluktan bağırsakları kurumakla su içerken bağırsakları ötmek ma'nāsınadır; yukālu: صَلَّتْ الْإِبِلُ إِذَا بَسَّتْ أَمْعَاوَهَا مِنَ الْعَطَشِ Ve su tulumu kurumak ma'nāsınadır ki çatırtıyı müstelzimdir; yukālu: صَلَّ السَّعَاءُ إِذَا بَسَّ

الصَّلَاةُ [eş-şalālat] [زلزلة] [zelzelet] vezninde) ve

الصَّلَاةُ [el-muşalşal] [مدخرج] [mudaħrec] vezninde masdar olarak) Bu dahi bir nesne seslenmek ma'nāsınadır ki tekerrürü mutazammındır; yukālu: صَلَّ الشَّيْءُ صَلَّ الشَّيْءُ Ve yābis nesnenin eczāsı birbirine dokunmakla çığıştamak ma'nāsınadır; yukālu: صَلَّ اللَّجَامُ إِذَا تَوَهَّمَ صَلَّ اللَّجَامُ إِذَا تَوَهَّمَ Pes صليل [şalil] ile bunun farkı olur. Kezālik صَلَّ صَلَّ [şalşal] çan çingırda- mak ma'nāsınadır; yukālu: صَلَّ الْجَرَسُ صَلَّ الْجَرَسُ Ve bir adamı lisānla tahvif ve tehdid eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: صَلَّ فَلَانًا إِذَا أَوْعَدَهُ وَتَهَدَّدَهُ Ve asker-in başbuğunu katl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: صَلَّ الرَّجُلُ إِذَا قَتَلَ سَيِّدَ الْعَسْكَرِ Ve ra'f muhtelit güürüldemeyip bir düzeye doru savtla güürüldemek ma'nāsınadır; yukālu: صَلَّ الرَّغْدُ إِذَا صَفَا صَوْتُهُ Ve lāf u güzāf ile söze āb u tāb vererek mutesanni'āne tekellüm eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: صَلَّ الْكَلِمَةَ إِذَا أَخْرَجَهَا مَتَحَدِّثًا Ve

صَلَاةٌ [şalşalat] İsm olur, gölde kalan su bakiyyesine ve kap dibinde kalan dühn ve zeyt bakiyyesine denir | çalkanıp seslendiklerine mebnidir.

التَّصَلُّلُ [et-teşalşul] [تزلزل] [tezelzul] vezninde) Bu dahi demir ve huliyy makülesi tıngırdamak ve çığıştamak ma'nāsınadır; yukālu: تَصَلَّ اللَّجَامُ بِمَعْنَى صَلَّ وَيُقَالُ

تَصَلَّ اللَّجَامُ إِذَا جَفَّتْ حَمَائُهُ Ve gölün dibinde olan çamur kurumak ma'nāsınadır ki patırtıyı müstelzimdir; yukālu: تَصَلَّ اللَّجَامُ إِذَا جَفَّتْ حَمَائُهُ

الصُّلُولُ [eş-şulūl] [خُلُول] [hulūl] vezninde) Et kokmak ma'nāsınadır, gerek çiğ ve gerek pişmiş olsun; yukālu: صَلَّ اللَّحْمُ صَلُولًا Ve çok durmaktan su bozulmak ma'nāsınadır; yukālu: صَلَّ الْمَاءُ إِذَا أَجَرَ

الْإِضْلَالُ [el-işlāl] (hemzenin kesriyle) Bu dahi et kokmak ma'nāsınadır; yukālu: صَلَّ اللَّحْمُ إِذَا أَنْتَرَ صَلَّ الْمَاءُ الْقِدَمُ إِذَا غَيَّرَهُ

الصَّلَالُ [eş-şallāl] [شداد] [şeddād] vezninde) Mütegayyir olmuş suya denir; yukālu: صَلَّ الْمَاءُ صَلَالًا أَيَّ أَجَرَ [şallāl] niseb üzeredir yāhūd مُصَلَّلٌ [muşill] ma'nāsınadır دَرَّكٌ [derrāk], مُدْرِكٌ [mudrik] ma'nāsına geldiği gibi.

الصَّلَّةُ [eş-şallet] [غلة] [gallet] vezninde) Deriye denir, جِلْدٌ [cild] ma'nāsına, 'alā-kavlin henüz dibāgat olunmamış kuru deriye denir. Ve ayakkabıya denir; yukālu: لَبَسَ الصَّلَّةُ Ve yere 'alā-kavlin kupkuru yere denir yāhūd iki memtūr olan yerlerin aralığında kā'in memtūr olmayan yere denir; cem'i صَلَالٌ [şilāl]dir şād'ın kesriyle. Ve vü'satli firāvān yağmura denir. Ve müteferrik yağın azca yağmura denmekle zıdd olur; bunda şād'ın kesriyle de cā'izdir; yukālu: مَطْرَةٌ صَلَّةٌ وَمَطَرٌ صَلٌّ أَيُّ وَاسِعَةٌ وَكَذَا مُتَفَرِّقَةٌ Ve bir bölük çayırılığa denir. Ve nem-nāk toprağa denir. Ve zor ile kakılan mih ve kazık makülesinin takırtısına ve at geminin çıkırtısına denir. Ve dibāgat içre olan müntin ve bed-rāyiha deriye denir.

الصَّلُّ [eş-şall] (şād'ın fethiyle) Bu dahi

müteferrik yağın azca yağmura denir. Ve **صَلَّ** [şall] Masdar olur, meşrûbu süzüp durultmak ma'nâsındır; yukâlu: **صَلَّ الشَّرَابُ** إذا صَفَّاهُ Ve toprakla karışık galleye su dökmekle topraktan başkaca ayırmak ma'nâsındır; tekûlu: **صَلَّلْنَا الْحَبَّ الْمُخْتَلِطَ** Ve **بِالتُّرَابِ أَيَّ صَبَبْنَا فِيهِ مَاءً فَعَزَلْنَا كَلًّا عَلَى حَبَالِهِ** Ve dâhiye isâbet eylemek ma'nâsındır; yukâlu: **صَلَّتُهُمُ الصَّلَاةَ إِذَا أَصَابَتْهُمْ الدَّاهِيَةُ**

الصَّلَاةُ [eş-şullet] (şād'ın zammıyla) Suyun ve sâ'ir nesnenin bakiyyesine denir. Ve bed ve müntin râyihaya denir. Ve nemnâk yerde duran yâhüd ıslak olan şişkin lahme denir ki ekşimti râyihası olur. Mü'ellif **وَتَرَارَةُ اللَّحْمِ التَّدْيِي** ibâretiyle resm eylemekle gerçi lahm-ı mezbûrun şişkinliği demek olup lâkin muktezâ-yı siyâk ism olmakla **وَاللَّحْمُ التَّارُّ التَّدْيِي** te>vilinde olmak mülâyimdir.

الصَّلَاةُ [eş-şilâlet] (şād'ın kesriyle) Çizme astarına 'alâ-kavlin koncuna denir; cem'i **أَصْلَةٌ** [eşillet]tir, **أَجَلَةٌ** [ecillet] vezninde, **صِلَالٌ** [şilâl] dahi denir hâ'sız; yukâlu: **فَسَخَّ** **صَلَاةَ الْخُفِّ وَصَلَاةُ أَيُّ بَطَانَتُهُ أَوْ سَاقَهُ**

الصُّلْصُلُ [eş-şulşul] [bulbul] vezninde) ve

الصُّلَاصِلُ [eş-şulâşil] [ulâbi] vezninde) ve

الصُّلْصَالُ [eş-şalşâl] [selsâl] vezninde) ve

المُصْلِصِلُ [el-muşalşil] (ism-i fâ'il bünyesiyle) Anırgan bülend-âvâz eşeğe vasf olur; yukâlu: **حِمَارٌ ضُلْضُلٌ وَصُلَاصِلٌ وَصُلْصَالٌ** Ve **وَمُصْلِصِلٌ أَيُّ مُصَوِّتٌ**

ضُلْضُلٌ [şulşul] [bulbul] vezninde) **صُلْصَالَةٌ** [şalşalet] gibi gölde kalan su bakiyyesine denir; **صُلْصَالَةٌ** [şulşulat] dahi denir

şād'ın zammı ve hâ'yla. Kezâlik dühn ve zeyt makülesinin kapta kalan bakiyyesine denir. Ve atın alnında olan perçeme denir; bunda fethle de zebân-zededir, 'alâ-kavlin atın yelesi bittiği yerde olan kılların içinde olan beyâza denir. Ve kadeh ve kâseye yâhüd küçüğüne denir. Ve bir kuşun ismidir, 'alâ-kavlin üveyik kuşuna denir, **فَاحِيَةٌ** [fâhîtet] ma'nâsına. Ve hayvân güdüp otlatmakta uz ve mâhir olan çobana ve sığırtmaca denir. Ve tarik-i Medîne'de bir mevzi' ismidir. Ve Yemâme kurbünde bir su adıdır. Ve bir başka mevzi' ismidir. Ve at kısmının arkasının ve sîne-bend yerinin tüyleri dökülmekle yerlerinde kalan hurde beyâz tüylere denir. Ve

صُلْصَالٌ [şalşâl] Kum ile karışık hâlis ve pâkîze çamura denir; 'alâ-kavlin tabh olunup saksı yapılmazdan mukaddem itlâk olunur, tabh olundukta **فَحَّارٌ** [fahhâr] denir; ve minhu kavluhu ta'alâ: **﴿حَلَقَ الْإِنْسَانَ﴾** **﴿مِنْ صُلْصَالٍ﴾** **﴿الْآيَةِ، وَهُوَ الطَّيْنُ الْحُرُّ خُلِطَ بِالرَّمْلِ أَوْ﴾** **﴿سَارِيهِ﴾** der ki 'inde'l-ba'z bunun aslı **صَلَالٌ** [şallâl] idi **شَدَادٌ** [şeddād] vezninde lām'ın biri şād'a ibdâl oldu.

الصُّلْصُلَةُ [eş-şulşulet] (şād'ların zammıyla) Gölde kalan su bakiyyesine denir ki zikr olundu. Ve güvercin kuşuna denir. Ve kulaklara doğru nâzil olan zülûf ve gîsüya denir, **وَفُرَّةٌ** [vefret] ma'nâsına.

دَارَةُ ضُلْضُلٍ [Dâretu Şulşul] [hudhud] vezninde) Bir mevzi'dir.

الصِّلُّ [eş-şill] (şād'ın kesriyle) Yılana denir, **حَيَّةٌ** [hayyet] ma'nâsına yâhüd ince ve sarı nev'ine denir ki pek şedîd olur, şârihin beyânına göre aslâ ona efsün te'sîr eylemez imiş; yukâlu: **لَدَغَتْهُ الصِّلُّ أَيُّ الْحَيَّةِ أَوْ** **هِيَ الدَّقِيقَةُ الصَّفْرَاءُ** Ve âfet ve dâhiyeye itlâk

olunur; cem'î **أَصْلَالٌ** [aşlāl]dır; ve minhu yukālu: **إِنَّهُ لَصَلُّ أَصْلَالٍ أَيْ ذَاهُ مُنْكَرٌ فِي الْخُصُومَةِ وَغَيْرِهَا** Ve misl ve nazīr ma'nāsınadır. Ve kurn ve hemtā ma'nāsınadır; yukālu: **هَذَا صَلُّ هَذَا أَيْ قِرْنُهُ** Ve bir şecer adıdır. Ve kesici kılıca denir; cem'leri **أَصْلَالٌ** [aşlāl]dır.

الصَّالَةُ [eş-şallet] [صَالَةٌ] [dālet] vezninde) Bu dahi dāhiye itlāk olunur; yukālu: **صَلَّتْهُمْ الصَّالَةُ** Ke-mā zukire.

الصُّلُّ [eş-şull] (şād'ın zammıyla) Kokmuş ete ve sâ'ir nesneye denir.

الصُّلَّةُ [el-mişallet] (mīm'in kesriyle) İçinde nesne durultacak kaba denir. Bunu ba'zılar kepçe ile de beyân eylemişler.

الصِّلِيَّانُ [eş-şilliyān] (şād'ın ve lām-ı müşdededenin kesriyle) Buğdaycık otu dedikleri ota denir; müfredi **صِّلِيَّانَةٌ** [şilliyānet] tir. Ve çok yağmura denir.

الصُّلِّلُ [el-muşallil] [مُحَدِّثٌ] [muḥaddiṣ] vezninde) ve

الصُّلْصُلُّ [el-muşalşal] [مُسَلْسَلٌ] [musel-sel] vezninde) Seyyid-i kavm olan kerīm ve hasīb ve hālisü'n-neseb adama denir; yukālu: **هُوَ مُصَلِّلٌ وَمُصْلَصَلٌ أَيْ سَيِّدٌ كَرِيمٌ حَسِيبٌ** Ve **خَالِصُ النَّسَبِ**

مُصَلِّلٌ [muşallil] Firāvān yağmura denir; yukālu: **مَطَرٌ مُصَلِّلٌ أَيْ جُرْدٌ** Ve papuççuya denir, **أَسْكَفٌ** [eskef] ma'nāsına ki 'amme **إِسْكَافٌ** [iskāf] derler.

الصَّالٌ [eş-şāl] [صَالٌ] [dāl] vezninde) Döküldükte yer yarılr olan suya denir ki zorlu ve firāvān munsabb olduğundan olur; yukālu: **مَاءٌ صَالٌ إِذَا وَقَعَ عَلَى الْأَرْضِ تَشْتَقُّ**

الصُّلَالَةُ [eş-şulālet] [سُومَامَةٌ] [sumāmet] vezninde) Toprakla karışmış galleeye su döküp tahrīk eylemekle topraktan ayrılan galleeye denir.

صَلَّاصِلٌ [Şulāşil] [غَلَابِطٌ] [ʿulābiṭ] vezninde) Benū 'Amr b. Ḥanzale cem'atinden Benū Esmir yurdunda bir su adıdır.

[ص م ل]

الصَّمْلُ [eş-şaml] [حَمْلٌ] [ḥaml] vezninde) Değnekle vurmak ma'nāsınadır; yukālu: **صَمَلٌ فَلَانًا بِالْعِضَا صَمَلًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا صَرَبَهُ** Ve bir nesne pekişip kaskatı olmak ma'nāsınadır; yukālu: **صَمَلُ الشَّيْءِ إِذَا صَلَبٌ** Ve ağaç suya kanmadığından sertleşip huşūnet peydā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **صَمَلُ الشَّجَرِ إِذَا لَمْ يَجِدْ رِيًّا فَحَشَنَ** Ve ta'āmdan çekilmek ma'nāsınadır; yukālu: **صَمَلٌ عَنِ الطَّعَامِ إِذَا كَفَّ عَنْهُ**

الصُّمُولُ [eş-şumūl] [قُودٌ] [ku'ūd] vezninde) Bu dahi bir nesne kaskatı olmak ma'nāsınadır; yukālu: **صَمَلُ الشَّيْءِ صَمَلًا** وَصُمُولًا إِذَا صَلَبٌ وَاشْتَدَّ

الصَّامِلُ [eş-şāmil] ve

الصَّمِيلُ [eş-şamīl] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) Kuru nesneye denir.

الصِّمْلِيلُ [eş-şimlīl] [قِنْدِيلٌ] [qindīl] vezninde) Bir otun adıdır. Ve za'īfū'l-būnye çelimsiz nahīf adama denir; yukālu: **رَجُلٌ صِمْيَلٌ أَيْ الضَّعِيفُ الْبُنْيَةُ**

الْإِصْمِيلَالُ [el-işmīlāl] [إِصْمِخَالٌ] [iḍmiḥlāl] vezninde) Bir nesne pek katılanmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِصْمَالٌ الشَّيْءِ إِذَا اشْتَدَّ** Ve otlar gürl olmakla birbirine sarmaşmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِصْمَالٌ الثَّبْتُ إِذَا التَّتَّ**

الْمُصْمِئَلَةُ [el-muşma'illet] [مُصْمِحَلَةٌ] vezninde) Dāhiyeye denir.

الصَّوْمَلَةُ [eş-şavmelet] [حَوْقَلَةٌ] [ḥavqalet] vezninde) Bir adamın cū' ve mihnetten gövdesinin derisi gön gibi kupkuru olmak ma'nāsınadır; yukālu: **صَوْمَلُ الرَّجُلِ إِذَا جَفَّ** جِلْدُهُ جَوْعًا وَضُرًّا

الصَّوْمَلُ [eş-şavmel] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) 'Āliye'de bir cins şecerin adıdır.

الصُّمْلُ [eş-şumull] (عُثْلٌ [ʿutull] vezninde) Bünye ve hilkatı şedîd ve muhkem adama denir.

[ص ن ب ل]

الصُّنْبُلُ [eş-şunbul] (كُنْفُزٌ [kunfuz] vezninde) ve

الصِّنْبِلُ [eş-şinbil] (حِنْدِفٌ [hindif] vezninde) Nihâyet mertebede zîrek ve fatin ve âfet ve dâhî adama denir; yukâlu: هُوَ صُنْبُلٌ وَصِنْبِلٌ Ve أي الداهي المُنْكَرُ

صِنْبِلٌ [Şinbil] (حِنْدِفٌ [hindif] vezninde) Tağlib kabilesinden bir recülün 'alemidir.

[ص ن د ل]

الصَّنْدَلُ [eş-şandel] (جَعْفَرٌ [cafer] vezninde) Ma'rûf kokulu ağaçtır ki birkaç nev' olur, beyâzı ve sarısı ve kırmızısı olur, bihteri kırmızı yâhüd beyâz nev'idir; evrâm-ı hârreyi muhallil ve hafakân ve sudâc ve za'f-ı mi'de-i hârreye ve hummânın envâ'ına nâfi'dir. Mütercim der ki *Burhân*'a صُنْدَلٌ [şandel] çendel mu'arrebî olmak üzere mersümdür. Ve

صَنْدَلٌ [şandel] ve

صُنَادِلٌ [şunādil] (عُلَابِيطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) Başı yumru ve iri ve gövdesi 'azîm ve mefîn deveye ve eşeğe denir. Ve

يَوْمٌ صَنْدَلٍ [yevmu şandel] Beyne'l-'Arab yevm-i ma'rûftur ki ondan kītāl-i şedîd olmuştur.

الصَّنْدَلَةُ [eş-şandelet] (ذَخْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Deve ve eşek kısmı صُنْدَلٌ [şandel] olmak ma'nâsınadır; yukâlu: صُنْدَلُ البعير والجمار إذا صحم رأسه وصلب وعظم

التَّصْنَدُلُ [et-teşandul] (تَدَخْرُجٌ [tedahruc]

vezninde) Nisvânla horata ve şaka eyleyip erişmek ma'nâsınadır; yukâlu: تَصْنَدَلُ فُلَانٌ إذا تَعَزَّلَ مَعَ النِّسَاءِ

الصَّنْدَلَانِي [eş-şandelāniyy] (صَيْدَلَانِي [şaydelāniyy] vezninde ve mürādifidir ki zikr olundu.

[ص ن ط ل]

المُصْنَطِلُ [el-muşantil] (تَا'نِمْ كESRIYLE) Dā'imā başını yere eğerek meşy eden adama denir; yukâlu: رَجُلٌ مُصْنَطِلٌ إِذَا كَانَ يَمْشِي وَيُطَاطِئُ رَأْسَهُ

[ص و ل]

الصَّوْلُ [eş-şavl] (قَوْلٌ [kavl] vezninde) ve

الصَّيَالُ [eş-şiyāl] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde ki aslı صَوَالٌ idi) ve

الصُّوُولُ [eş-şuvūl] (فُعُوْدٌ [ku'ūd] vezninde) ve

الصَّوْلَانُ [eş-şavelān] (جَوْلَانٌ [cevelān] vezninde) ve

الصَّالُ [eş-şāl] (vāv'ı elife ibdâlle) ve

المَصَالَةُ [el-meşālet] (مَقَالَةٌ [meķālet] vezninde) Bir kimsenin üzerine yürütiş edip saldırmak ma'nâsınadır, adamcıl deve gibi; yukâlu: صَالَ عَلَى فَرْزِهِ يَصُولُ صَوْلًا وَصِيَالًا Ve bir kimsese havâle ve şer-gir olmak ma'nâsına müsta'meldir; yukâlu: صَالَ عَلَى فُلَانٍ إِذَا اسْتَطَالَ عَلَيْهِ وَقَهَّرَهُ

صَوْلٌ [şavl] Erkek yavuz deve sâ'ir develer üzere saldırıp kimini kavrayıp kimini tepelemek ma'nâsınadır; yukâlu: صَالَ الْفَحْلُ عَلَى الْإِبِلِ صَوْلًا إِذَا قَاتَلَهَا Ve haşarı eşek dişi üzere saldırıp önüne katıp sürmek ma'nâsınadır; yukâlu: صَالَ الْعَيْرُ عَلَى الْعَانَةِ إِذَا شَلَّهَا Ve

صَوْلٌ [şavl] ve

صَوْلَةٌ [şavlet] Bir adamın üzerine kedi gibi

sıçrayıp atılmak ma'nāsınadır; yukālu: صَالَ عَلَيْهِ صَوْلًا وَصَوْلَةً إِذَا وَثَبَ Ve bir kimse hakkında bir nesne mukadder olmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: صِيلَ لَهُمْ صِيلًا كَذَا عَلَى الْمَجْهُولِ أَي أُبِيحَ ve bu ma'nāda hemān mechūlen isti'māl olunur.

الضُّوُولُ [eş-şavūl] (ضُبُورٌ [şabūr] vezninde) Saldırganı mukātil deveye denir; adama saldırana adamcıl ta'bir olunur, niteki mehmūzen dahi müsta'meldir.

الْمِضْوُولُ [el-mişvel] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Acısı gitmek için içinde ebū cehl kavunu ıslattıkları bir türlü kaba denir.

الْمِضْوَلَةُ [el-mişvelet] (مِكْنَسَةٌ [mikneset] vezninde ve mürādifidir ki süpürgeye denir.

الضَّيْلَةُ [eş-şilet] (şād'ın kesriyle) Kamçının ucunda olan düğüme denir.

ضَوْلٌ [Şavl] (قَوْلٌ [kavl] vezninde) Şa'îd-i Mısr kazāsında bir karyedir. Muḥammed b. Ca'fer el-Faḫîh el-Mekkî eş-Şulî oradandır.

ضَوْلٌ [Şül] (şād'ın zammıyla) Bir recülün adıdır; a'lämdan Ebū Bekr eş-Şulî ve 'amca-zādesi İbrāhîm eş-Şulî ona mensūblardır. Ve bir mevzi' adıdır.

التَّضْوِيلُ [et-tevşil] (تَفْعِيلٌ [tef'il] vezninde) Su ile bir nesneyi çıkarmak ma'nāsınadır, pirincin su ile taşlarını çıkarmak gibi; yukālu: Ve harmanın etrafını süpürmek ma'nāsınadır; yukālu: صَوْلٌ التَّيْدَرُ إِذَا كَتَسَ نَوَاحِيهِ الجَزَادُ يُصَوَّلُ فِي مَسَوَاهُ أَي يُسَاطُ

الْمُضَاوَلَةُ [el-muşavelet] (مُعْظَمَةٌ [mu'azzamet] vezninde) Su ile tenkiye

olunmuş buğdaya yāhūd çevresi süptürülmüş çeç buğday harmanına denir.

الضُّوَلَةُ [eş-şulet] (şād'ın zammıyla) Su ile toprağı ve keseğı temizlenmiş buğdaya denir. Mü'ellif تَضْوِيلٌ [taşvıl]in iki evvelki ma'nālarının 'akibinde وَصَوْلَةٌ وَصَوْلَةٌ وَجَنْطَةٌ مُصَوَّلَةٌ وَصَوْلَةٌ مِنْ جَنْطَةٌ 'ibāretiyle sebt eylemekle bermuktezā-yı siyāk vech-i mezkūr üzere terceme kılındı.

الْمُضَاوَلَةُ [el-muşāvelet] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) ve

الضَّيَالُ [eş-şiyāl] ve

الضَّيَالَةُ [eş-şiyālet] (şād'ların kesriyle) Dövüşmek için bir kimse üzere sıçrayıp atılmak ma'nāsınadır; yukālu: ضَاوَلَةٌ مُضَاوَلَةٌ وَصِيَالًا وَصِيَالَةً إِذَا وَاتَّبَهُ

التَّضَاوُلُ [et-teşavul] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Birbirinin üzerine sıçrayıp hamle edişmek ma'nāsınadır; yukālu: تَضَاوَلًا إِذَا تَوَاتَبَا

ضَوْلَةٌ [Şavlet] (حَوْلَةٌ [h'avlet] vezninde) Bir recül adıdır.

[ص ه ل]

الضَّهَالُ [eş-şahel] (fethateynle) ve

الضَّهَالُ [eş-şahl] (أَهْلٌ [ehl] vezninde) صَحْلٌ [şaḥal] ma'nāsınadır ki savtta cüz'ice boğukluk olarak tüzliğe denir ki pek zil sadāsı gibi doru çıkmayıp lengerlice hid-det üzere olmasından 'ibārettir, at kişirtisi gibi ve bu mehāsindendir; yukālu: فِي صَوْتِهِ صَهْلٌ وَصَهْلٌ وَصَحْلٌ أَي حِدَّةٌ مَعَ بَحْح

الضَّهِيلُ [eş-şahil] (sād'ın fethiyle) At kiş-nemek ma'nāsınadır; yukālu: صَهْلُ الْفَرَسِ وَصَهِيلاً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالثَّالِثِ إِذَا صَوَّتَ

صَهِيلٌ [şahil] İsm olur, atın sesine denir, ke-mā se-yuzkeru.

الضَّهَالُ [eş-şuhāl] (غُرَابٌ [gurāb] vezninde)

Bu dahi atın sesine denir ki kişirti ta'bir olunur; yukālu: سَمِعْتُ صَهِيلَ الْفَرَسِ وَصَهَالَهُ أَيَّ صَوْتُهُ

الصَّهَالُ [eş-şahhāl] [şeddād] [şeddād] vezninde) Ata itlāk olunur, kişneyici olduğundan yāhūd pek kişneyici olanına denir.

الصَّاهِلُ [eş-şāhil] Kişneyici demektir; ve minhu yukālu: رَجُلٌ ذُو صَاهِلٍ أَيَّ شَدِيدُ الصِّيَالِ وَالْهَيْجِجِ Ya'nī esrimiş deve gibi hışm ve satvetle savlet ve heyecanı şedid olan kimse-dir, gūyā ki nefsinde ve tab'ında bir صَاهِلٌ [şāhil] münderic olmakla savlet vaktinde gūyā ki صَهِيلٌ [şahīl] eder. Ve

صَاهِلٌ [şāhil] Şol deveye denir ki dā'imā elleriyle ve ayaklarıyla yeri tepip ve önüne geleni kavrayıp ve izzet-i nefsinden nāşī aslā bir def'a olsun böğürmeye, lākin şiddetinden cevfinde gürültüler peydā olur ola; yukālu: جَمَلٌ صَاهِلٌ إِذَا كَانَ يَحْبِطُ بِيَدِهِ وَرَجْلَيْهِ وَيَعْضُ وَلَا يَزْعُو بِوَاحِدَةٍ مِنْ عَزَّةِ نَفْسِهِ وَلِجَوْفِهِ جَمَلٌ ذُو صَاهِلٍ وَنَاقَةٌ ذَاتُ صَاهِلٍ yukālu: ve yukālu: فَرَسٌ لَهُ صَاهِلَةٌ رَقِيقَةٌ أَيَّ صَهِيلٌ

الصَّاهِلَةُ [eş-şāhilet] [fā'ilet] vezninde) Masdardır, صَهِيلٌ [şahīl] ma'nāsına ism olarak müsta'meldir; cem'i صَوَاهِلٌ [şavāhil] dir; yukālu: فَرَسٌ لَهُ صَاهِلَةٌ رَقِيقَةٌ أَيَّ صَهِيلٌ

صَوَاهِلٌ [şavāhil] Tarla teptikleri ve kirizme ettikleri bellerin ve tırpanların savtlarına itlāk olunur. Ve otluklar içre sineklerin vızırtilarına itlāk olunur; tekūlu: أَغْجَزْتَنِي صَوَاهِلُ الذَّبَّانِ أَيَّ أَصَوَاتِهَا فِي الْعُشْبِ

بَنُو صَاهِلَةَ [Benū Şāhilet] Arabdan bir cemā'attir.

[ص ه ط ل]

الصَّهْطَلَةُ [eş-şahtalet] [dahrecet] vezninde) Sölpüklüğe ve gevşekliğe denir; yukālu: بِهِ صَهْطَلَةٌ أَيَّ رَخَاوَةٌ

[ص ي ل]

الصَّيْلُ [eş-şayl] [meyl] vezninde) صَوْلٌ [şavl] kelimesinde lügattır; yukālu: صَالَ عَلَيْهِ يَصِيلُ صَيْلًا لُغَةً فِي صَالَ يَصُولُ صَوْلًا وَيُقَالُ صِيلَ كَذَا عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ أَيَّ قُبِضَ وَأُتِيحَ أَيَّ قُدِّرَ نَجَرَ بَعْوَنِهِ تَعَالَى

FASLU'D-ḌĀDĪ'L-MU'CEME

(فَضْلُ الضَّادِ الْمُعْجَمَةِ)

[ض أ ل]

الضَّيْلُ [eḏ-ḏa'īl] (hemze ile **أَمِيرٌ** [emīr] vezninde) Hıre ve cura çelimsiz adama denir; yukālu: رَجُلٌ ضَيَّلَ أَي صَغِيرٌ حَقِيرٌ Ve bedeni arık ve nahif adama denir; cem'i ضَوْلَاءُ [ḏu'elā] gelir, كُرْمَاءُ [kuremā] vezninde ve ضَمَائِلٌ [ḏi'āl] gelir ḏād'ın kesriyle.

الْمُضْطَبِّلُ [el-muḏṭa'bil] إِضْطَبَّلَ [iḏṭi'āl]den ki إِفْتِعَالَ [ifti'āl]dir, ism-i fā'ildir, ضَيَّلَ [ḏa'īl] ma'nālarındır.

الضَّالَّةُ [eḏ-ḏa'ālet] كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) Bir adam ضَيَّلَ [ḏa'īl] olmak ma'nāsınadır; yukālu: ضَوْلُ الرَّجُلِ ضَالَّةٌ مِّنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ ضَيَّلًا

التَّضَاءُلُ [et-teḏā'ul] تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) ضَالَّةٌ [ḏa'ālet] ma'nāsınadır; yukālu: تَضَاءَلَ الرَّجُلُ بِمَعْنَى ضَوْلٍ وَتَضَاعَرَ إِذَا أَخْفَى شَخْصَهُ قَاعِدًا

الضُّوْلَانُ [eḏ-ḏu'lān] (ḏād'ın zammıyla) Sıklet ve külfet ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ عَلَيْهِ ضَوْلَانٌ أَي كَلٌّ

الضُّوْلَةُ [eḏ-ḏu'let] (ḏād'ın zammıyla) (şārihin tasvibi üzere تُوْدَةٌ [tu'edet] vezninde) Za'f ve bī-mecāl adama denir.

الضَّيْلَةُ [eḏ-ḏa'īlet] ضَيَّلَ [ḏa'īl] kelimesinin mü'ennesidir. Ve küçük dile ıtlāk olunur, لَهَاةٌ [lehāt] ma'nāsına. Ve ince yılanı denir, ok yılanı gibi; yukālu: سَاوَرْتُهُ ضَيْلَةً أَي حَيَّةٌ دَقِيقَةٌ

[ض أ ب ل]

الضَّبِيلُ [eḏ-ḏi'bil] زَبِيرٌ [zi'bir] vezninde ve kalīlen bā'nın zammıyla) Āfet ve dāhiye ma'nāsınadır. Ve kelām-ı 'Arabda işbu ضَبِيلٌ [ḏi'bil] ve زَبِيرٌ [zi'bir] kelimelerinden gayrı فِغْلِلٌ [fi'lil] vezninde yoktur, ya'nī fā'nın kesri ve lām'ın zammıyla ki lügat-ı sāniyeye göredir, hattā mü'ellif زَبِيرٌ māddeinde onun lahn olduğuna dahi kavil zikr eyledi, lākin mü'ellif şād-ı mühmele ile ضَبِيلٌ [ḏi'bil] kelimesini dahi vezn-i mezbūrda zikr eyledi, fe'lyunzar.

[ض ح ل]

الضُّحْلُ [eḏ-ḏaḥl] رَحْلٌ [raḥl] vezninde) Yer yüzünde olan azca ve yufkaca suya denir ki aslā 'umku olmaya; cem'i أَضْحَالٌ [aḏḥāl] ve ضُحُولٌ [ḏuḥūl] ve ضِحَالٌ [ḏiḥāl] gelir ḏād'ın kesriyle; ve minhu fi'l-musecc'eāt: بَلَدَكُمْ مَحَلٌّ وَمَاؤُكُمْ ضُحْلٌ وَهُوَ الْمَاءُ الْقَلِيلُ عَلَى الْأَرْضِ لَا غُمْقَ لَهُ

أَتَانُ الضُّحْلِ [etānu'ḏ-ḏaḥl] “أ،ت،ن” māddeinde beyān olundu ki su içinde olan kayaya denir ki bir tarafı taşra çıkmış ola. Ve

ضُحْلٌ [ḏaḥl] Masdar olur, yerdeki su yufka olmak ma'nāsına; yukālu: ضُحْلُ الْمَاءِ ضُحْلٌ Ve gölün suyu azca olmak ma'nāsınadır; yukālu: ضُحِلَتْ بِمَعْنَى ضُحْلٍ إِذَا قَلَّ مَاؤُهَا Burada غُدْرٌ [gudur] zamm-ı gayn'la غَدِيرٌ [gādīr]in cem'idir.

الْمُضْحَلُّ [el-maḏḥal] مُمْعَدٌ [maḥ'ad] vezninde) Suyu az olan mahalle denir.

[ض ر ز ل]

الضَّرْزُلُ [eḏ-ḏirzil] (zā-yı mu'ceme ile زَبْرُجٌ [zibric] vezninde) Be-gāyet bahil ve cimri ve nākes şahsa denir; yukālu: هُوَ ضِرْزُلٌ أَي شَحِيحٌ

[ض ع ل]

الضَّاعِلُ [eḏ-ḏā'il] (‘ayn’ın kesriyle) Kavî ve tüvânâ erkek deveye denir; yukâlu: جَمَلٌ ضَّاعِلٌ أَي قَوِيٌّ

الضَّعَلُ [eḏ-ḏa'al] (fethateynle) Tekārüb-i nesebden ya'nî birbiri üzere müte'akiben doğmaktan nâşî çocuğun vücūdu cura ve hîre olmak ma'nâsınadır; yukâlu: ضَعِلَ الصَّبِيُّ ضَعَلًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا دَقَّ بَدَنُهُ مِنْ تَقَارُبِ النَّسَبِ

[ض غ ل]

الضَّغِيلُ [eḏ-ḏağ'il] (ğayn-ı mu'ceme ile Âmîr [emîr] vezninde) Hacâmat şîşesi çeken adamın ağzının sesine denir; tekûlu: سَمِعْتُ ضَغِيلاً وَهُوَ صَوْتُ فَمِ الْحَجَّامِ إِذَا امْتَصَّ وَحَجَمَهُ

[ض ك ل]

الضَّكَلُ [eḏ-ḏakl] (şakl [şekl] vezninde) Azca suya denir.

الضَّيْكَلُ [eḏ-ḏaykel] (heykel [heykel] vezninde) Cüssesi büyük ve yumru tenû-mend adama denir, fil gibi. Ve çıplak adama denir. Ve fakîr ve gedâya denir; cem'i ضَيَاكِلٌ [ḏayākil] ve ضَيَاكِلَةٌ [ḏayākilet]tir.

الأضْكَلُ [el-aḏkel] (ahmer [ahmer] vezninde) Bu dahi çıplak adama denir; yukâlu: رَجُلٌ ضَيِّكَلٌ وَأَضْكَلٌ أَي غَرِيَانٌ

[ض ل ل]

الضَّلَالُ [eḏ-ḏalāl] ve

الضَّلَالَةُ [eḏ-ḏalālet] (ḏād'ların fethiyle) ve

الضَّلُّ [eḏ-ḏall] (ḏād'ın fethi ve zammıyla) ve

الضَّلْضَلَةُ [eḏ-ḏalḏalet] (zelzelet [zelzelet] vezninde) ve

الأضْلُولَةُ [el-uḏlūlet] (uḏḏūket [uḏḏūket] vezninde) ve

الضَّلَّةُ [eḏ-ḏillet] (ḏād'ın kesriyle) ve

الضَّلَلُ [eḏ-ḏalel] (fethateynle) Yol azgınlığına ve yolsuzluğa ve güim-râhlığa denir ki ismdir, hidâyet mukâbilidir; yukâlu: هُوَ فِي الضَّلَالِ وَالضَّلَالَةِ وَالضَّلِّ وَالضَّلْضَلَةِ وَالْأَضْلُولَةِ وَالضَّلَّةِ هُوَ فِي الضَّلَالِ وَالضَّلَالَةِ وَالضَّلِّ وَالضَّلْضَلَةِ وَالضَّلَّةِ وَالضَّلَلِ وَالضَّلَلِ أَي ضِدُّ الْهُدَى وَالرَّشَادِ Şârihin beyânına göre mü'ellif masdar ile ismi muhtelit eylemiştir, zîrâ ضَلَّالٌ [ḏalāl] ile ضَلَّالَةٌ [ḏalālet] masdarlardır ve mā-‘adâsı isimlerdir. İntehâ. Lâkin ism olarak dahi isti‘mâl olunurlar. Ve masdariyyet sûretinde azgın ve güim-râh olmak ma'nâsınadır ki yol azmak ma'nâsından me'hûzdur; tekûlu: يَا ضَلَّلتَ يَا رَجُلٌ كَرَّلتَ يَعْنِي مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَيُقَالُ ضَلَّلتَ كَمَا كَمَلْتَ يَعْنِي مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ ضَلَّالًا وَضَلَّالَةٌ ضِدُّ اهْتَدَيْتَ

Mü'ellifin *Başâ'ir*'de beyânına göre ضَلَّالٌ [ḏalāl] ve ضَلَّالَةٌ [ḏalālet] tarîk-i müstakîmden ‘amden ev sehven ve kalîlen ev kesîren ‘udül eylemek ma'nâsına mevzû'dur. Ve umûr-ı sâ'irede hatâ'en ev ‘amden ‘udül eylemekte dahi isti‘mâl olunur. Ve gaflet ve nisyânda dahi müsta'emeldir. Ve vech-i âher ile ضَلَّالٌ [ḏalāl] iki kısma münkasım olur: Biri ‘ulûm-ı nazariyyede olan ضَلَّالٌ [ḏalāl] dir, ma'rifet-i vahdâniyyet ve ma'rifet-i nübüvvet makûlesinde olan ضَلَّالٌ [ḏalāl] gibi ve biri ‘ulûm-ı ‘ameliyyede olan ضَلَّالٌ [ḏalāl]dir, ma'rifet-i ahkâm-ı şer'iyede olan ضَلَّالٌ [ḏalāl] gibi. Ve إِضْلَالٌ [iḏlāl] dahi iki nev'dir: Biri budur ki sebebi ضَلَّالٌ [ḏalāl] ola, meselâ bir nesne yitirmek gibi ve bir kimsenin ضَلَّالٌ [ḏalāl] ina hükm eylemek bu kabîlendendir. Ve birisi budur ki إِضْلَالٌ [iḏlāl] ضَلَّالٌ [ḏalāl] e sebep ola, bir adamı güim-râh eylemek gibi. Ve bazı hukemâdan menküldür ki insânın isâbeti vech-i vâhidden ve dalâleti

بَقَايَاهُ

الضَّلَافِيَّةُ [eḏ-ḏaleḏilet] ve

الضَّلَافِيلُ [eḏ-ḏaleḏil] (fethateynle ve ḏād-ı sāniyenin kesriyle) ve

الضَّلَافِيَّةُ [eḏ-ḏuleḏilet] (عَلِبِطَةٌ [‘ulebiṭat] vezninde) ve

الضَّلَافِيلُ [eḏ-ḏulāḏil] (عَلَابِطٌ [‘ulābiṭ] vezninde) ve

الضَّلَافِيَّةُ [eḏ-ḏulḏulet] (كُنْفُزَةٌ [kūnfuzet] vezninde) Toprağı kalın pek yere denir; yukālu: أَرْضٌ ضَلْصَلَةٌ وَضَلْضَلٌ وَضَلْصَلَةٌ وَضَلْضَلٌ. Ve bir adam yüklenip götürmeğe güç yetecek taşlara denir. Ve

ضَلَّافِيلٌ [ḏulāḏil] ve

ضَلْصَلَةٌ [ḏuleḏilet] (عَلَابِطٌ [‘ulābiṭ] ve عَلِبِطَةٌ [‘ulebiṭat] vezninde) Delīl-i hāzıka denir.

تَضَلَّالٌ [Taḏlāl] (tā'nın fethiyle) Bir mevzi adıdır.

ضَلُّ بِتَضَلَّالٍ [ḏulle bi-taḏlāl] (ḏād'ın zammiyla) Bātil ve beyhüde ma'nāsında müsta'meldir, niteki bazı eş'arda gelmiştir.

الضُّلُّ [eḏ-ḏull] (ḏād'ın zammiyla) Azmağa denir ki zıkr olundu. Ve gaybübet ve fikdān ma'nāsına müsta'meldir; ve minhu'l-meselu: “يَا ضُلُّ مَا تَجْرِي بِهِ الْعَصَا” Bu meseli ibtidā melik-i Cezīre olan Cezīme'nin hemşire-zādesi ‘Amr tekellüm eyledi. Ve عَصَا [‘aṣā] Cezīme'nin bindiği kısırağın ismidir ki be-gāyet yüğrük idi, vaktā ki melike-i Hīre olan Zebbā'nın desisesiyle Cezīme mezbüre tarafına ‘āzim ve dām-ı hīlesine giriftār oldukça vezīri olan Kaṣīr feres-i merkūmeye binip geriye firār eyledi, vusūlünde ‘Amr, Kaṣīr'i عَصَا [‘aṣā] üzere tek ü tenhā iraktan gördükte kelām-ı

mezbūru tekellüm eyledi; tevakku‘-ı şerr ü şūr ma‘rizinde irād olunur.

ضُلْصَلَةٌ [ḏuleḏilet] (عَلِبِطَةٌ [‘ulebiṭat] vezninde) ve

ضُلْضُلٌ [ḏulḏul] (هُدْهُدٌ [hudhud] vezninde) Bir mevzi adıdır.

ضَلِيلَاءُ [ḏalīlā] (ḏād'ın fethiyle) Bir mevzi'dir.

[ض م ح ل]

الإِضْمِحَالُ [el-iḏmiḥlāl] (إِضْمِحَالٌ [iḏṣiḥrār] vezninde) Bir nesne zā'il ve nābūd olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِضْمَحَلَّ الشَّيْءُ إِذَا ذَهَبَ. Ve bunda mīm'in takdīmiyle إِضْمَحَلَّ ve nūn'la إِضْمَحَنَّ dahi lügattir. Ve çözülmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: إِضْمَحَلَّ إِضْمَحَلَّ إِذَا انْحَلَّ. Ve havādan bulut sıyrılıp açılmak ma'nāsınadır; yukālu: إِضْمَحَلَّ السَّحَابُ إِذَا انْتَشَعَ. Ve mādde-i mezbūrenin mevzi'i zikri bu makāmdır, “ض،ح،ل” māddesi değildir. Şārih der ki mü'ellif gerçi mīm'in asāletine zehābla Cevheri'ye ta'rif eylemiştir, lākin ekser-i sarfiyyūn ziyādesine kā'illerdir.

[ض م ل]

الضَّمِيلَةُ [eḏ-ḏamīlet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Kötürüm ‘avrete, ‘alā-kavlin topal ‘avrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ ضَمِيلَةٌ أَيْ زَمَنَةٌ أَوْ عَرَجَاءُ

[ض ن د ل]

الضَّنْدَلُ [eḏ-ḏandel] [ṣandel] vezninde ve mürādıfidir ki ḏaḥmü'r-re's insān ve hayvāna denir yāhūd savāb olan ṣād-ı mühmele ile olmaktadır.

[ض ه ل]

الضُّهُولُ [eḏ-ḏuhūl] (كُؤُودٌ [ku'ūd] vezninde) Bir kapta süt birikmek ma'nāsınadır; yukālu: ضَهَلَّ اللَّبْنُ ضُهُولًا مِنْ النَّبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا

اجْتَمَعَ

الضَّهْلُ [eḏ-ḏahl] (أَهْلٌ [ehl] vezninde) Bir kaptaki birikmiş süte denir. 'Alā-kavlin ضَهْلٌ [dahl] ve ضُهُولٌ [ḏuhūl] mutlakan bir nesne tadrīce birikmek ma'nāsınadır; ya'nī ضَهْلٌ [dahl] isim olmayıp ضُهُولٌ [ḏuhūl] gibi masdardır; yukālu: ضَهْلُ الشَّيْءِ ضَهْلًا وَضُهُولًا: إذا اجْتَمَعَ شَيْئًا بَعْدَ شَيْءٍ Ve

ضَهْلٌ [ḏahl] Nākanın ve kuyunun sütü az olmak ma'nāsınadır; yukālu: ضَهَلَتِ النَّاقَةُ وَالشَّاةُ إِذَا قَلَّ لَبْنُهُمَا ضَهْلُ الشَّرَابِ إِذَا رُيْعُ ما'nāsınadır; yukālu: ضَهَلَّ قَلَّ وَرَقَّ Ve bir adamın tamām-ı hakkını ibtāl edip eksik vermek ma'nāsınadır. Ve bu mā-i kalīl ma'nāsından me'hūzdur; yukālu: ضَهَلَّ فَلَانًا حَقَّةً إِذَا نَقَصَهُ إِيَّاهُ وَأَبْطَلَ عَلَيْهِ

الضُّهُولُ [eḏ-ḏahūl] (ضُبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Sütü azca olan nāka ve koyuna denir; cem'i ضُهْلٌ [ḏuhul]dür, كُتُبٌ [kutub] vezninde; yukālu: نَاقَةٌ وَشَاةٌ ضُهُولٌ أَي قَلِيلَةُ اللَّبَنِ Ve suyu az kuyuya denir; yukālu: بَثْرُ ضُهُولٍ أَي قَلِيلُ الْمَاءِ

الضَّاهِلَةُ [eḏ-ḏāhilet] Suyu azca pınara ve ayazmaya vasf olur; yukālu: عَيْنٌ ضَاهِلَةٌ أَي قَلِيلَةُ الْمَاءِ

الضَّهْلَةُ [eḏ-ḏahlet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Cüz'ice nesneye denir.

الْإِضْهَالُ [el-iḏhāl] (hemzenin kesriyle) Ağacın hurmāsı belirlemek ma'nāsınadır; yukālu: أَضْهَلَ النَّخْلُ إِذَا ظَهَرَ رُطْبُهُ Ve bir adama cüz'ice māl ve 'atiyye vermek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أَعْطَاهُ ضَهْلَةً مِنْ مَالٍ أَي عَطِيَّةً نَزْرَةً

الْإِسْتِضْهَالُ [el-istiḏhāl] Bir haberi teccüs ederek bir lem'asını hasbe'l-imbān ahz ile tahsīl-i vukūf eylemek ma'nāsınadır;

إِسْتِضْهَلَ الْحَبَرَ إِذَا اسْتَوْحَى مِنْهُ مَا أَمَكَّنَهُ yukālu:

[ض ي ل]

الضَّالُّ [eḏ-ḏāl] (مَالٌ [māl] vezninde) سِدْرٌ [sidr] ağacının enhārdan ba'īd olan nev'ine denir ki mā-i matar ile neṣv ü nemā bulur; müfredi ضَالَّةٌ [ḏālet]tir, 'alā-kavlin yabanī nev'ine denir. Ve bir başka şecerin dahi adıdır ki bādiye eṣcārındandır.

الْإِضَالَةُ [el-iḏālet] (hemzenin kesriyle) Bir şecer ضَالٌ [ḏāl] bitirmek ma'nāsınadır; yukālu: أَضَالَ الْمَكَانُ وَأُضِيلَ عَلَى الْأُضْلِ إِذَا أَنْبَتِ الضَّالُّ

الضَّالَّةُ [eḏ-ḏālet] Bi'l-cümle yarağa denir, silāh ma'nāsına; 'alā-kavlin sihāma denir.

ذَاتُ الضَّالِّ [Zātu'ḏ-ḏāl] Bir mevzi'-i ma'rūf adıdır.

FASLU'T-ṬĀ'Ī'L-MÜHMELE

(فَضْلُ الطَّاءِ الْمُهْمَلَةِ)

[ط ب ل]

الطَّبِيلُ [eṭ-ṭabl] (ṭā'nın fethiyle) Ma'lümdür ki zurnanın ulu karındaşıdır, bir yüzlü ve iki yüzlü olur; cem'î **أَطْبَالٌ** [aṭbāl] ve **طُبُولٌ** [ṭubūl] gelir. Ve

طَبَلٌ [ṭabl] Masdar olur, davul çalmak ma'nāsına; yukālu: **طَبَلَ الرَّجُلُ طَبْلًا مِنَ الْبَابِ إِذَا ضَرَبَهُ الْأَوَّلُ إِذَا ضَرَبَهُ** Ve

طَبَنٌ [ṭabn] Halk ve nāsa itlāk olunur, şamatalarından nāṣī. Ve bir çeşit Yemānī kumāş ismidir ki onda **طَبَلٌ** [ṭabl] sūretleri menkūştur, 'alā-kavlin Mışır'da nesc olunur. Ve harāc ma'nāsınadır ki arz-ı harāciyyeden alınan māl'dır; ve minhu: **هُوَ يُحِبُّ الطَّبِيئَةَ أَي دَرَاهِمَ الْخَرَجِ**

الطَّبَائِلُ [eṭ-ṭabbāl] (ṣeddād) [ṣeddād] vezninde) Davulcuya denir ki mihter olacaktır.

الطَّبَائِلَةُ [eṭ-ṭibālet] (kitābet) [kitābet] vezninde) Davulculuk hırfetine denir.

التَّطْبِيلُ [et-ṭaṭbīl] (tef'īl) [tef'īl] vezninde) Bu dahi davul çalmak ma'nāsınadır; yukālu: **طَبَّلَ طَبْلَةً** [ṭabṭel]ten sükūt eyledi, fi'l-asl harāc akçesi saydıkları tahtaya denip ba'dehu ta'mīm eylediler.

الطُّوبَائِلَةُ [eṭ-ṭūbālet] (ṭā'nın zammıyla) Dış koyuna denir; cem'î **طُوبَائِلَاتٌ** [ṭūbālāt] gelir. Erkeğine **طُوبَائِلٌ** itlāk olunmaz.

[ط ح ل]

الطَّحَالُ [eṭ-ṭihāl] (kitāb) [kitāb] vezninde) Aḥṣā-i dāhiliyyeden dalak dedikleri 'uzva denir, cem'î **طُحُلٌ** [ṭuḥul]dur, **كُتُبٌ** [kutub] vezninde. Ve

طِحَالٌ [Ṭihāl] Bir kelbin adıdır. Ve Benu'l-

Gubber cemā'atine mahsūs bir mevzi'in ismidir; ve minhu'l-meselu: **”صَبَّغَتِ الْبِكَارَ”** “صَبَّغَتِ الْبِكَارَ عَلَى طِحَالٍ” **بَكَارٌ** [bikār] **بَكَرٌ** [bekr] in cem'îdir ki genç deveye denir. Aslı budur ki Suveyd b. Ebī Kāhil nām kimse Benū Gubber'i işbu: **”مَنْ سَوَّهَ التَّيْنُكَ بَعِيرٍ”** “فَالْعُبْرِيَّاتُ عَلَى طِحَالٍ” edip ba'de-bürhetin mezbūr Suveyd bir kabīleye esir olmakla fekākesi husūsunda Benū Gubber'dan isti'āne eyledikte merkūmlar kelām-ı mezbūru irād eylediler. Bir adam mukaddemā hakkında isā'et eylediği kimseden hācet taleb eyledikte darb olunur.

الطَّحَالُ [eṭ-ṭaḥāl] (fethateynle) Bir adamın dalağı büyük olmak ma'nāsınadır; yukālu: **طَحَلَ الرَّجُلُ طَحْلًا مِنَ الْبَابِ إِذَا عَظَّمَ طِحَالَهُ** Ve çamur sebebiyle su fāsīd olup kokmak ma'nāsınadır; yukālu: **طَحَلَ الْمَاءُ إِذَا أَفْسَدَ وَأَتْتَنَ** Ve bir nesnenin levni **أَطْحَلَ** [aṭḥal] olmak ma'nāsınadır; yukālu: **طَحَلَ الذَّنْبُ إِذَا كَانَ أَطْحَلَ**

الطَّحْلُ [eṭ-ṭaḥl] (ṭā'nın fethi ve ḥā'nın sükūnuyla) Bir adam dalak ağrısına uğramak ma'nāsınadır; yukālu: **طَحَلَ فَلَانٌ عَلَى الْمَجْهُولِ طَحْلًا إِذَا شَكَ طِحَالَهُ** Ve bir adamın dalağına vurmak yā dokunmak ma'nāsınadır; yukālu: **طَحَلَهُ طَحْلًا مِنَ الْبَابِ** Ve bunda ḥā'nın fethiyle de zebān-zededir, harf-i halk olduğu için. Ve doldurmak ma'nāsınadır; yukālu: **طَحَلَ الْإِنَاءَ إِذَا مَلَأَهُ**

الطَّحِيلُ [eṭ-ṭaḥīl] (ketif) [ketif] vezninde) Dalağı büyük adama denir. Ve bi't-tab' dargın ve hışm-nāk adama denir; yukālu: **رَجُلٌ طَحِيلٌ** Ve dolu kaba denir; yukālu: **طَحِيلٌ أَي غَضْبَانٌ** Ve bu yosunlu suya denir; yukālu: **مَاءٌ طَحِيلٌ أَي مُطْحَلَبٌ** Ve siyāh bulanık

suya denir.

الطَّحْلَةُ [eṭ-ṭuḥlet] (tā'nın zammıyla) Boz ile kara beyninde bir türlü renktir ki cüz'ice beyāza mā'il olur, Türkide gökçül ta'b'ir olunur, Fāriside nīlgün denir ve bu dalak rengidir.

الْأَطْحَلُ [el-aṭḥal] ve

الطَّحْلَاءُ [eṭ-ṭaḥlā] طَحْلَةٌ [tuḥlet]ten vasflardır, gökçül şey'e denir; yukālu: ذُنُبٌ أَطْحَلٌ وَشَاةٌ طَحْلَاءٌ إِذَا كَانَ لَوْنُهُ طَحْلَةً أَيْ بَيْنَ الْغُبْرَةِ وَالسَّوَادِ بَيْنَاضٍ

الطَّاهِلُ [eṭ-ṭāḥil] Bulanık nesneye denir; yukālu: شَرَابٌ وَغَبَارٌ طَاهِلٌ أَيْ كَدِرٌ

مِطْهَلٌ [Miṭḥal] مِئْبَرٌ [minber] vezninde) Esmādandır: Ma'kil b. Huveylid b. Miṭḥal, Huzeyl kabilesinden bir şā'irdir, 'alā-kavlin ona Ebu'l-Meṭāḥil derler.

يَوْمُ الْمَطَاحِلِ [yevmu'l-meṭāḥil] (mīm'in fetahiyle) Beyne'l-'Arab bir yevmdir ki onda mukātele eylediler yāhūd مَطَاحِلٌ [Meṭāḥil] bir mevzi'dir ki kītāl onda vākī'dir.

الْمَطْحُولُ [el-maṭḥūl] Doldurulmuş kaba denir; yukālu: إِنَاءٌ مَطْحُولٌ أَيْ مَمْلُوءٌ

طَحْلَاءُ [Ṭaḥlā] صَحْرَاءُ [ṣaḥrā] vezninde) Mışır diyarında iki karye adıdır.

[ط ح م ل]

الطَّحْمِيلُ [eṭ-ṭiḥmīl] قِنْدِيلٌ [kindīl] vezninde) Horoza denir; yukālu: صَاحَ الطَّحْمِيلُ أَيْ الدِّيَكُ

[ط ر ب ل]

الطَّرْبَالُ [eṭ-ṭirbāl] قِرْطَاسٌ [kirtās] vezninde) Yollarda ve ba'zı yüksek tepelerde nişan için yapılmış mīl ve mināreye denir. Ve her yüksek ve 'ālī bināya denir. Ve dağdan ve duvardan küngüre gibi havāya doğru uzadı çıkmış dik ve yalım kıt'aya denir.

Ve dağdan sövelip çıkmış büyük kayaya denir ki alt tarafından geçilmek vehm-nāk ola.

الطَّرْبَلَةُ [eṭ-ṭarbelet] دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Sidiği yukarı çoğdürerek işemek ma'nāsınadır; yukālu: طَرْبَلٌ بَوْلُهُ إِذَا مَدَّهُ إِلَى فَوْقِ الطَّرْبِيلِ [eṭ-ṭirbīl] قِنْدِيلٌ [kindīl] vezninde) Harman dövecek dövene ve harman 'arabasına denir.

الطَّرَابِيلُ [eṭ-ṭarābīl] صَوَامِعٌ [ṣavāmi] ma'nāsınadır ki صَوْمَعَةٌ [ṣavma'at]-i rāhibin cem'idir; ve minhu: طَرَابِيلُ الشَّامِ أَيْ صَوَامِعُهَا Şārihin beyānına göre müfredi طَرْبَالٌ [ṭirbāl]dir.

[ط ر ج ه ل]

الطَّرِجَهَاءُ [eṭ-ṭircihālet] (tā'nın ve cīm'in kesriyle) Fincāna denir ki zarf-ı ma'lūmdur, طَرْجِهَاءَةٌ [ṭircihāret] gibi. Mü'ellif طَرْجِهَاءَةٌ [ṭircihāret]i mutlakan resm eylemekle tarīkası üzere evveli meftūh olup burada بِالْكَسْرِ kaydıyla takyid eylemekle zāhiren bu meksūr olur. Pes كَالطَّرِجِهَاءَةِ kavli ma'nāya mahmūl olur. Ve kütüb-i tibbiyyede re's-i hancere üç غُضْرُوفٌ [guḍrūf]u müşt Emil olup üçüncüsüne طَرْجِهَائِيٌّ denir diye mersūm olmakla zāhiren fincān şeklinde olduğuna mebnī olur.

[ط ر غ ل]

الْأَطْرُغُلَاتُ [el-uṭruḡullāt] (hemzenin ve rā'nın ve ḡayn-ı mu'cemenin zammı ve lām'ın teşdidiyle) Boynunda tavkları olan yusufcuk kuşlarına ve ḥaḳ Kur'ān dedikleri kumru kuşlarına ve üveyik kuşlarına denir. Şārihin beyānına göre أُطْرُغُلٌ [uṭruḡull] müfredidir.

[ط س ل]

الطَّسَلُ [eṭ-ṭasl] (نَسَلَ [nesl] vezninde) Yer yüzünde akıp giden suya denir; yukālu: **أَرْضُ بِهَا طَسَلٌ وَهُوَ الْمَاءُ الْجَارِي عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ** Ve masdar olur, serāb berriyyede oynayıp yaldıramak ma'nāsına; yukālu: **طَسَلَتِ السَّرَابُ طَسَلًا مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَضَاءَ وَاضْطَرَبَ**

الطَّيْسَلُ [eṭ-ṭaysel] (صَيَّعَلَ [şayka] vezninde) Serāba denir ki berriyyede su gibi görünür. Ve yele denir, رِيحٌ [rīh] ma'nāsına yāhūd şedidine denir. Ve gubāra denir. Ve pek karanu geceye denir. Ve çok şey'e denir. Ve leğene denir, طَسَّتْ [ṭast] ma'nāsına, niteki طَسَيْلٌ [ṭasyel] dahi denir sīn'in takaddümüyle.

الطَّيْسَلَةُ [eṭ-ṭaysalet] (دَحْرَجَةُ [dahrecet] vezninde) Bir adam yakın sefer edip ticāret-i rābihaya nā'il olmakla mālī çoğalmak ma'nāsınadır; yukālu: **طَيَّسَلَ الرَّجُلُ إِذَا سَافَرَ قَرِيبًا فَكَثُرَ مَالُهُ** Ve

طَيَّسَلَةٌ [Ṭaysalet] (حَيْدَرَةٌ [ḥayderet] gibi bir recül ismidir.

[ط ع ل]

الطَّعَلُ [eṭ-ṭa'el] (تَا'ın fethi ve 'ayn'ın sükunuyla) Nāsin neseblerine kadh ve ta'n eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **طَعَلَ فِي نَسَبِهِ طَعْلًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا قَدَحَ فِيهِ**

الطَّاعِلُ [eṭ-ṭā'il] Eğri iken doğrulmuş oka denir.

[ط ف ل]

الطَّفَلُ [eṭ-ṭafl] (نَفَلَ [nefl] vezninde) Mutlakan ter ü tāze ve nerm olan şey'e denir; cem'i **طِفَالٌ** [ṭifāl] gelir tā'nın kesriyle ve **طُفُولٌ** [ṭufūl] gelir; mü'ennesi **طَفْلَةٌ** [ṭaflət] tir; yukālu: **غُلَامٌ وَبَنَانٌ طِفْلٌ وَامْرَأَةٌ طَفْلَةٌ أَيْ نَاعِمَةٌ** Fi'l-asl masdar olmakla müzekker ve mü'ennese ve müfred ve cem'e itlāk olu-

nur, niteki **بَنَانٌ** [benān] cem'e iken muttasıf oldu.

الطَّفَالَةُ [eṭ-ṭafālet] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) ve

الطُّفُولَةُ [eṭ-ṭufūlet] (عُمُومَةٌ [umūmet] vezninde) Bir nesne ter ü tāze ve nerm olmak ma'nāsınadır; yukālu: **طِفْلُ الشَّيْءِ طَفَالَةٌ وَطُفُولَةٌ** Ve çocukluğa denir, **طُفُولِيَّةٌ** [ṭufūliyyet] gibi, ke-mā se-yuzkeru.

الطِّفْلُ [eṭ-ṭifl] (تَا'nın kesriyle) Mutlakan küçük nesneye denir, 'alā-kavlin küçük mevlüda denir ki çocuk ta'bīr olunur; yukālu: **جَاءَ وَمَعَهُ طِفْلٌ وَهُوَ الصَّغِيرُ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ** Ve her vahşî hayvānın dahi veledine **طِفْلٌ** [ṭifl] itlāk olunur; cem'i **أَطْفَالٌ** [aṭfāl] gelir. Mütercim der ki İbn Eşīr'in beyānına göre mü'enneslerinde **طِفْلَةٌ** [ṭiflet] dahi denir. Ve cins irādesiyle **طِفْلٌ** [ṭifl] vāhid ve cem'e itlāk olunur ve 'inde'l-ba'z fi'l-asl masdar olduğuna mebnīdir. Ve

طِفْلٌ [ṭifl] Hācet ma'nāsınadır. Ve geceye denir, **لَيْلٌ** [leyl] ma'nāsına. Ve gurūba karīb güneşe itlāk olunur. Ve ateş şerāresine denir; yukālu: **تَطَايَرَتْ أَطْفَالُ النَّارِ** Ve her şey'in cüz'üne ve pāresine itlāk olunur, gerek 'ayn ve zāt ve gerek hades ve ma'nā olsun; ve minhu yukālu: **طِفْلُ الْهَيْمِ وَالْحُبِّ أَيْ جُزْؤٌ مِنْهُ**

الطَّفَالُ [eṭ-ṭafal] (fethateynle) ve

الطُّفُولِيَّةُ [eṭ-ṭufūliyyet] (yā-yı müşeddede ile) **طَفَالَةٌ** [ṭafālet] ve **طُفُولَةٌ** [ṭufūlet] gibi çocukluğa denir. Bunlardan fi'l mutasarıf olmaz; yukālu: **هُوَ طِفْلٌ يَبِينُ الطَّفَلِ وَالطَّفَالَةَ وَالطُّفُولَةَ وَالطُّفُولِيَّةَ** Ve

طَفْلُ الْعَيْسِيِّ [ṭafelu'l-'aşıyy] İkinci vaktinin āhirine itlāk olunur, güneş sararıp gurūb eylemeğe başladığı hengāmda. Ve

طَفَلَ الْعِدَاةَ [tafelu'l-ġadāt] Güneşin tulū'undan pertevi her yere istimkân ya'nî yayıldığı hengāma kadar itlāk olunur; tekūlu: آتِيهِ فِي طَفَلِ الْعَشِيِّ وَهُوَ آخِرُهُ عِنْدَ الْغُرُوبِ وَكَذَا يُقَالُ أَتَانِي فِي طَفَلِ الْعِدَاةِ وَهُوَ مِنْ لَدُنْ ذُرُورِ الشَّمْسِ إِلَى اسْتِمْكَانِهَا فِي الْأَرْضِ Ve

طَفَلَ [tafel] Karanlığa denir; yukālu: جَاءَنِي فِي طَفَلِ اللَّيْلِ أَيْ فِي الظُّلْمَةِ Ve

طَفَلَ [tafel] Masdar olur, nebāti toprak basmakla boylanmayıp tebāh olmak ma'nāsınadır; yukālu: طَفَلَ الثَّبْتُ طَفَلًا مِنَ الثَّابِ وَالرَّبَاعُ إِذَا أَصَابَهُ الثَّرَابُ بِغَيْرِ فَاقْسَدَ وَلَمْ يُطَلَّ

الْمُطْفَلُ [el-muṭfil] [muḥsin] vezninde) Çocuklu hatuna ve yavrulu cānvere denir; cem'î **مُطْفَلٌ** [meṭāfil] ve **مُطْفَلٌ** [meṭāfil] gelir; yukālu: إِمْرَأَةٌ وَطَيْبَةٌ مُطْفَلٌ أَيْ ذَاتُ الطَّفَلِ Ve şol soğuk geceye denir ki şiddet-i bürüdetten etfālî helāk eder ola. Bunun hemzesi izāle içindir; yukālu: لَيْلَةٌ مُطْفَلٌ إِذَا كَانَتْ تَقْتُلُ الْأَطْفَالَ بَرْدًا

التَّطْفِيلُ [et-taṭfīl] [teṭfīl] vezninde) Kelāmı tedebbür ve te'emmül ile ya'nî her tarafını besleyerek söylemek ma'nāsınadır ve bu terşih gibidir; yukālu: طَفَلَ الْكَلَامِ إِذَا تَدَبَّرَهُ Ve gece gelip çatmak ma'nāsınadır; yukālu: طَفَلَ اللَّيْلِ إِذَا دَنَا Ve hayvān kendi yavrusunu beslemek ma'nāsınadır; yukālu: طَفَلَتِ النَّاقَةُ إِذَا رَشَحَتْ طِفْلَهَا Ve güneş gurūba başlamak ma'nāsınadır; yukālu: طَفَلَتِ الشَّمْسُ إِذَا دَنَتْ لِلْغُرُوبِ Ve deveyi yavrusu ardından erişmek için āhestece sürmek ma'nāsınadır; yukālu: طَفَلَ الْإِبِلُ إِذَا رَفَقَ Ve nebāti toprak basmakla boylanmayıp fāsîd ve tebāh olmak ma'nāsınadır; yukālu: طَفَلَ الثَّبَاتُ عَلَى طَفَلِ الثَّبَاتِ إِذَا أَصَابَهُ الثَّرَابُ Ve bir kimse tufeylî olmak ma'nāsınadır; yukālu: طَفَلَ الرَّجُلُ إِذَا صَارَ طَفْفِيلًا

الطَّفَلُ [eṭ-ṭafil] [nefl] vezninde) Bu dahi hayvān yavrusunu terbiye eylemek ma'nāsınadır; yukālu: طَفَلَتِ النَّاقَةُ طَفَلًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا رَشَحَتْ طِفْلَهَا

الطُّفُولُ [eṭ-ṭufūl] [şumūl] vezninde) Güneş gurūba yaklaşmak ma'nāsınadır; yukālu: طَفَلَتِ الشَّمْسُ طُفُولًا إِذَا دَنَتْ لِلْغُرُوبِ Ve bir kimse gurūb vaktine girmek ma'nāsınadır; yukālu: طَفَلَ الرَّجُلُ إِذَا دَخَلَ فِي الطَّفَلِ Ve güneş doğmak ma'nāsınadır; yukālu: طَفَلَتِ الشَّمْسُ إِذَا طَلَعَتْ Ve güneş gurūb vaktinde kızarmak ma'nāsına olmakla zidd olur; yukālu: طَفَلَتِ الشَّمْسُ إِذَا أَحْمَرَتْ عِنْدَ الْغُرُوبِ

الْإِطْفَالُ [el-iṭfāl] (hemzenin kesriyle) Bu dahi gurūb vaktine girmek ma'nāsınadır; yukālu: أَطْفَلَ الرَّجُلُ إِذَا دَخَلَ فِي الطَّفَلِ Ve güneş gurūb deminde kızarmak ma'nāsınadır; yukālu: أَطْفَلَتِ الشَّمْسُ إِذَا أَحْمَرَتْ عِنْدَ الْغُرُوبِ

الطَّفِيلُ [eṭ-ṭafil] [emīr] vezninde) Havuzlarda kalmış bulanık sulara denir; müfredi طَفِيلَةٌ [ṭaṭfīlet]tir. Ve

طَفِيلٌ [Ṭafil] Mekke'de bir dağın adıdır.

طَفَيْلٌ [Ṭufeyl] [zubeyr] vezninde) Bir şā'irin ismidir. Ve Ṭufeyl b. Zellāl el-Kūfî ki dalkavuk zümresinin pīridir, velīme ve ziyāfetlere da'vetsiz bī-tekellūf vardiğın-dan طَفَيْلُ الْأَعْرَاسِ [Ṭufeylu'l-a'rās] yāhūd طَفَيْلُ الْعَرَائِسِ [Ṭufeylu'l-a'rā'is] ile mülakab olmuştu. Ba'dehu her dalkavuşu ona nisbet edip طَفَيْلِي [ṭufeyliyy] itlāk eylediler. Kāle fi'l-Esās: طَفَيْلٌ عَلَى النَّاسِ حَتَّى فُلَانٌ مَا زَالَ يُطْفَلُ عَلَى النَّاسِ حَتَّى طَفَيْلِي [ṭufeyliyy] ehl-i İrāk ıstılāhındandır, Arabīde ona وَارِشٌ [vāriş] ve وَاعِلٌ [vāğil] denir. Mütercim der ki mü'ellif Ebu't-Ṭufeyl Āmir b. Vā'ile'den ki sahābīdir sükūt eyledi, müşārtünileyh ashāb-ı kirām zümresinin

cümlesinden en sonra intikāl eylemiştir, hicretin yüzüncü 'alā-kavlin yüz yirminci senesinde irtihāl eyledi, radıyallāhu 'anhu.

الطَّفِيلُ [eṭ-ṭiflī] (قَنَدِيلٌ [kındīl] vezninde) Bu dahi uyuntuya ve dalkavuğa denir, طُفَيْلِيٌّ [tuḫeyliyy] gibi ve ondan tasarruf olunmuştur, Fārisīde kāse-līs derler.

الطَّفُفُلُ [eṭ-teṭafful] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Tufeyli olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَطْفَلُ فُلَانٌ إِذَا صَارَ طُفَيْلِيًّا

الطَّفِيْلُ [eṭ-ṭifyel] (حَذِيْمٌ [hızıyem] vezninde) Çocuğa denir, طُفْلٌ [ṭifl] ma'nāsına. Ve bir recülün ismidir.

الطُّفَالُ [eṭ-ṭufāl] (غُرَابٌ [gürāb] vezninde) ve

الطُّفَالُ [eṭ-ṭafāl] (سَحَابٌ [seḫāb] vezninde) Kuru balçığa denir.

الْمَطْفَأِلُ [el-Meṭāfil] (mīm'in fethiyle) Bir mevzi'in adıdır.

[ط ف ش ل]

الطَّفَيْشَلُ [eṭ-ṭafeyşel] (şīn-i mu'ceme ile سَمَيْدَعٌ [semyeda'] vezninde) Bir türlü çorbaya denir ve bu mercimek çorbası olacaktır.

الطَّفَنْشَلُ [eṭ-ṭafenşel] (nūn'la سَمَنْدَلٌ [se-mendel] vezninde) Za'f ve zebūn ve bī-mecāl adama denir, ma'nā-yı mezbūrdan me'hūzdur.

[ط ل ل]

الطَّلُّ [eṭ-ṭall] (ṭā'nın fethi ve lām'ın teşdidiyle) Za'f ve fersiz yağmura denir, 'alā-kavlin yağmur kısmının pek hafif ve za'f olanına denir ki çisinti ta'bīr olunur. Ve 'alā-kavlin çığ ve şebnem ta'bīr olunan rutübet'e denir yāhūd ondan ziyādece ve yağmurdan aşağıca yağın yağmura denir; cem'î طَلَالٌ [ṭilāl]dir ṭā'nın kesriyle ve طَلَّلٌ

[ṭilal]dır, عِنَبٌ [ineb] vezninde; yukālu: وَقَعْنَا الطَّلَّ أَيِ المَطَرِ الضَّعِيفِ أَوْ هُوَ أَخْفُ المَطَرِ وَأَضْعَفُهُ أَوْ التَّدَى أَوْ فَوْقَهُ وَدُونِ المَطَرِ

طَلٌّ [ṭall] İnsāna 'aceb verecek hūb ve latīf dil-keş nesneye itlāk olunur; yukālu: لَيْلٌ وَشَعْرٌ وَمَاءٌ وَحَدِيثٌ طَلٌّ أَيِ حَسَنٌ مُعْجَبٌ Ve süte itlāk olunur; yukālu: سَفَانًا طَلًّا أَيِ لَبَنًا Ve yaşlı pīr adama itlāk olunur, za'f-ı vücūdu tasavvuruyla; yukālu: رَجُلٌ طَلٌّ أَيِ كَبِيرٌ سِنًا Ve yılana denir, حَيَّةٌ [ḫayyet] ma'nāsına; bunda kesr ile de zebān-zededir. Ve

طَلٌّ [ṭall] Masdar olur, dāyinin hakkını vermeyip uzatmak ma'nāsına; yukālu: طَلَّ طَلًّا غَرِيْمَةً طَلًّا مِّنَ البَابِ الأوَّلِ إِذَا مَطَلَهُ Ve nākanın sütü azalmağa denir; ṭā'nın zammıyla da lügattır. Ve 'unf ve şiddetle deve sürmek ma'nāsınadır; yukālu: طَلَّ الإِبِلَ طَلًّا إِذَا سَاقَهَا عَنِيْقًا Ve kan heder olmak, 'alā-kavlin intikāmı alınmayıp öylece kalmak ma'nāsınadır. Bu ma'nāda mechūl sīgasıyla ekserdir; yukālu: طَلَّ دَمُهُ وَطَلَّ عَلَيَّ بِنَاءِ المَجْهُوْلِ يَطَلُّ كَيْزُولٌ يَغْنِي مِّنَ البَابِ الثَّانِي وَكَيْمَلٌ Ve bir adamın hakkını ibtāl'e noksān vermek ma'nāsınadır; yukālu: طَلَّهُ حَقَّهُ طَلًّا مِّنَ البَابِ الأوَّلِ إِذَا نَقَصَهُ إِيَّاهُ وَأَبْطَلَهُ

طَلٌّ [ṭall] Semizliğe ve rutübet-i bedene itlāk olunur; yukālu: مَا بِالنَّاقَةِ طَلٌّ أَيِ طِرْقٌ Ve yere طَلٌّ [ṭall] dedikleri rutübet-i mezkūre yağmak ma'nāsınadır; yukālu: طَلَّتِ الأَرْضُ عَلَى بِنَاءِ المَجْهُوْلِ إِذَا نَزَلَ عَلَيْهَا الطَّلُّ طَلَّهُ بِالدُّهْنِ إِذَا Ve dāyinin hakkını kat'ā vermeyip üzerine yatmak ma'nāsınadır; yukālu: طَلَّ فُلَانًا حَقَّهُ إِذَا مَنَعَهُ

طَلٌّ [ṭall] ve

طُلُوتٌ [ṭulūl] (قُعُودٌ [ku'ūd] vezninde) Demi heder eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: طَلَلْتُ

الدَّم طَلًا وَطُلُولًا أَي أَهْدَرْتُهُ

الْمَطْلُولُ [el-maṭlūl] ve

الطَّلِيلُ [eṭ-ṭalīl] (أمِيرٌ [emīr] vezninde) Heder olan deme denir; yukālu: دَمٌ مَطْلُولٌ وَطَّلِيلٌ Ve أَي هَدَرَ

طَّلِيلٌ [ṭalīl] Mahlūka denir, halk ma'nāsına. Baʿzı nüshalarda اَلْخُلُو ʿibāretiyle ki tatlı nesne demektir vārid olup lākin şārih ḫalq nüshasını tasvīb eylemiştir. Ve baʿzı nüshada حَلَقٌ lafzı كَتِفٌ [ketif] vezninde mazbūt olmakla eski nesne demek olur. Vicdānımızda bu nüsha ercahtır. Ve

طَّلِيلٌ [ṭalīl] Hasıra denir, ʿalā-kavlin دَوْمٌ [devm] ağacından yāhūd hurmā dalından yā kabuğundan işlenmiş olanına denir; cemʿi أَطَّلَةٌ [eṭṭillet] gelir, أَجَلَّةٌ [ecillet] vezninde ve طَّلَةٌ [ṭillet] gelir tā'nın kesriyle ve طُلُلٌ [ṭulul] gelir, كُتُبٌ [kutub] vezninde.

الإِطْلَالُ [el-iṭlāl] (hemzenin kesriyle) Bu dahi dem heder olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَطَّلَ دَمُهُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا هَدَرَ Ve demi heder kılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَطَّلَ اللهُ دَمَهُ أَي أَهْدَرَهُ فَهُوَ مَطْلُولٌ عَلَى زَنْةِ اسْمِ الْمَفْعُولِ أَي مَهْدُورٌ Ve bir nesne üzerine havāle ve müşrif olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَطَّلَ عَلَيْهِ إِذَا أَشْرَفَ

الطَّلَالَةُ [eṭ-ṭalālet] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) Bir nesne pek hūb ve nekre olmak ma'nāsınadır; yukālu: طَلَّ الشَّيْءُ طَّلَالَةً مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا عَجَبَ

طَّلَالَةٌ [ṭalālet] İsm olur, طَلَّلٌ [ṭalel] gibi vīrāne hāne ve sarāydan kalan āsar-ı bināya denir. Ve her şeyin şahs ve heykeline denir, ke-mā se-yuzkeru. Ve ferah ve sürūr ma'nāsınadır. Ve güzelliğe denir, bahā ve behcet ma'nāsına. Ve hālet-i haseneye ve heyʿet-i cemīleye itlāk olunur; tekūlu: أَعْجَبَنِي طَّلَالَتُهُ أَي حَالَتُهُ الْحَسَنَةُ وَهَيْئَتُهُ

الْجَمِيلَةُ

الطَّلَاءُ [eṭ-ṭullā] (ṭā'nın zammıyla سَلَاءٌ [sullā] vezninde) Heder olmuş kana denir, دَمٌ مَطْلُولٌ ma'nāsına. Bunun hemzesi lām'dan mübeddel olan yā-i tahtiyeden münkalibdir.

الطَّلَّةُ [eṭ-ṭallet] (tā'nın fethiyle) Lezīz hamra denir; yukālu: سَقَاهُ طَلَّةً أَي خَمَّرًا لَذِيذَةً Ve zevceye denir; yukālu: هِيَ طَلَّتُهُ أَي زَوَّجَتْهُ Ve hoş ve dil-keş rāyihaya denir; yukālu: مَا هَذِهِ الطَّلَّةُ أَي الرَّائِحَةُ اللَّذِيذَةُ قَعْدْنَا فِي رُوضَةٍ طَلَّةٌ Ve kocakarıya denir. Ve dili zefir bed-zebān karıya denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ طَلَّةٌ أَي بَدِيَّةٌ Ve maʿam ve melbes husūsunda olan hoşluğa ve letāfete denir ki dā'imā ter ve nāzūk taʿām yiyip güzel ve fāhir libās giymekten ʿibārettir; yukālu: هُوَ يَعْتَبِي الطَّلَّةَ أَي الْيَعْمَةَ فِي الْمَطْعَمِ وَالْمَلْبَسِ **الطَّلَّةُ** [eṭ-ṭillet] (tā'nın kesriyle) طَّلِيلٌ [ṭalīl] kelimesinin cemʿidir ki hasıra ve sā'ire denir.

الطَّلَّةُ [eṭ-ṭullet] (tā'nın zammıyla) Boyuna denir; yukālu: أَخَذَ مِنْ طَلَّتِيهِ أَي عُثْبِيهِ Ve bir içim süte denir; cemʿi طُلُلٌ [ṭulel]dir, صُرْدٌ [şurad] vezninde; yukālu: مَا سَقَانِي طَلَّةً أَي شَرْبَةَ لَبَنٍ

الطَّلَلُ [eṭ-ṭalel] (fethateynle) Harāb olan hāne ve ʿimāretten sövelip kalan esere denir, muhterik olan ʿarsada kalmış cā-be-cā ocak ve duvar kırıraları gibi, طَلَّلٌ [ṭālāl] e dahi denir. Ve her şeyin şahs ve kālīb ve heykeline denir; cemʿi أَطْلَالٌ [aṭlāl] ve طُلُولٌ [ṭulūl] gelir. Ve طَلَّلُ الدَّارِ [ṭalelu'd-dār] hānenin dehlīzlerinde olan sedd ve seki makūlesi nişimene denir. Ve طَلَّلُ السَّفِينَةِ [ṭalelu's-sefīnet] geminin yelkeninden ʿibārettir; yukālu: مَدَّ الْمَلَّاحُ طَلَّلَ السَّفِينَةِ

طَرِيٍّ Ve ter ü tāze şey'e denir, طَرِيٍّ [ṭariyy] ma'nāsına. Ve suyun yüzüne itlāk olunur; yukālu: مَشَى عَلَى طَلَلِ الْمَاءِ أَي عَلَى ظَهْرِهِ وَيَعْنِي وَجْهَهُ ”مِثْلُ الثَّقَا لَبْدُهُ صَرَبٌ“ [ṭalel] kelimesi ki lāmeynledir şā'ir teşdīd-i lām'la صَرَبٌ demek murād edip lākin vezn mutāvi' olmamakla fekk-i idgām ettikten sonra lām'ı tahrīk eyledi. Ve ba'zılar tā'nın kesri ve lām'ın fethiyle rivāyet eylemekle ona göre طَلٌّ [ṭall] kelimesinin cem'i olan طَلَالٌ [ṭilāl]den maksūr olur. تَلْبِيدٌ kelimesi [telbīd]den ki yeri ıslatmak ma'nāsınadır, māzidir.

أَطْلٌ [eṭ-ṭull] (tā'nın zammıyla) Süte 'alā-kavlin kana denir.

التَّطَالُلُ [et-teṭālul] (tefā'ul) vezninde) Bir nesneye boynu sündürüp bakmak ma'nāsınadır ki irak nesneye öylece bakılır; tekülü: تَطَالَلْتُ حَتَّى رَأَيْتُهُ أَي تَطَاوَلْتُ فَتَنَظَرْتُ

الإِسْتِطْلَالُ [el-istiṭlāl] Yüksekçe çıkmakla bir nesne üzerine havāle ve müşrif olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَطَلَّ عَلَيْهِ إِذَا أَشْرَفَ

أَطْلَانٌ [Aṭlāl] (hemzenin fethiyle) Bukeyr eş-Şeddāhī nām sahābenin nākası yāhūd kısrāğı ismidir. Mümāileyh Sa'd b. Ebī Vakḳāş ile Ḳādisiyye vak'asına hāzır olmuştur. Ve dābbe-i merkūmenin tekellüm eylediğini zu'm ve nakl ederler. Süreti budur ki esnā-yı muhārebede nehr-i Ḳādisiyye'nin verāsında bulunup dād u sitāde meşgūl iken 'acemler nehrin cisrini kat' eylemeleriyle 'avdetinde pīş ü pesinden reh-güzer memnū' olup a'dā dahi tazyīk üzere olmağın mütehayyir olmakla dābbe-i mezkūreye ئِيبِي يَا أَطْلَالُ ya'nī bu nehri öteye pertāv eyle diye çağırıldıkta dābbe dahi وَسُورَةُ الْبَقَرَةِ deyip

hemān berk-ı hātif gibi öte tarafa pertāv eyledi. وَثُبٌ kavli وَثُبٌ عَلَيَّ takdīrindedir ki öte sıçramak üzerime vācibdir demektir. Ve سُورَةُ الْبَقَرَةِ kavli kasemdir. Şārih der ki nehr-i mezbūrun 'arzı tamām kırk zirā' idi, 'acemler vech-i mezkūr üzere dābbenin tekellümünü istimā' ve bu resme vüsübunu müşāhede eylediklerinde bunlar āsumānilerdir, bir vechle mukāvemet eylemek mümkün değildir deyip 'ināngerāy-ı semt-i idbār oldular.

الطَّلَايِلَةُ [eṭ-ṭulāṭilet] (ḡalāḡe) [ulābiṭat] vezninde) Āfet ve dāhiyyeye denir. Ve boğazın içinde olan etçeğize yāhūd nesne yutacak yerinin ucunda olan yumruca ete denir; 'alā-kavlin küçük dil düşmeğe denir ki 'illettir, boğazdan ta'ām ve şarāb sühütle geçmez olur. Ve Mālik nām kimsenin pederi ismidir. Mezbūr Mālik taraf-ı Hazret-i Nebevī'ye hezl ve istihzā kabīhasına cesāret edenlerin birisidir. Ve طَلَايِلَةُ [ṭulāṭilet] Eşek kısmına mahsūs bir maraz adıdır ki aslāblarında tahaddüs edip zuhūrlarını kat' ve ifnā eder.

الطُّلَيْبَةُ [eṭ-ṭulāṭilet] (ḡalāḡe) [ulebiṭat] vezninde) ve

الطُّلَايِلُ [eṭ-ṭulāṭil] (hā'sız) Bunlar da āfet ve dāhiyyeye denir.

الطَّلَايِلُ [eṭ-ṭulāṭil] (tā'nın zammı ve fethiyle) Bu dahi merkeb kısmının sırtlarında zuhūr eden maraz-ı mezkūra denir. Ve ölüme denir, mevt manāsına. Ve çāre ve 'ilāc kabūl eylemeyen maraza denir.

ذُو طَلَالٍ [Zū Ṭilāl] (kitāb) [kitāb] vezninde) Benū Murre bilādında bir su yā bir mevzi' adıdır. Ve Ebū Selmā b. Rebī'a'nın feresi ismidir.

الطُّطُلُ [eṭ-ṭuṭul] [هُدْهُدُ [hudhud] vezninde) Maraz-ı dā'imīye denir; yukālu: أَخَذَهُ الطُّطُلُ أَي الْمَرَضُ الدَّائِمُ

طَلَيْطُلَةٌ [Ṭuleyṭulet] (ṭā'ların zammıyla) Mağrib'de bir belde adıdır.

الطُّطُلَةُ [eṭ-ṭaṭlalet] [زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Irgalamak ma'nāsınadır; yukālu. طَلَطَلَهُ إِذَا حَوَّكَهُ

الْمُطَّلُ [el-muṭill] (ism-i fā'il bünyesiyle) Sābit ve ber-karār olmayan şey'e denir; yukālu: أَمْرٌ مُطَّلٌ أَي لَيْسَ بِمُسْتَقَرٍّ Ve bu heder ma'nāsından me'hūzdur ki şebnem ma'nāsınan münşa'ıdır.

[ط م ل]

الطُّطُلُ [eṭ-ṭaml] [حَمْلٌ [ḥaml] vezninde) Halk ve mahlūkun cümlesine denir; yukālu: خَلَقَ اللهُ الطُّطُلَ وَهُوَ الْخَلْقُ كُلُّهُمْ طَمَلُ الْإِبِلِ طَمَلًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا سَاقَهَا غَنِيماً Ve hasırı aralıklarına ip çekerek örnek ma'nāsınadır; yukālu: طَمَلُ الْخَصِيرِ إِذَا رَمَلَهُ وَجَعَلَ فِيهِ الْخَيْوِطَ طَمَلُ الثَّوْبِ إِذَا أَشْبَعَ Ve oklava ile ekmek hamurunu yayıp açmak ma'nāsınadır; yukālu: طَمَلُ الْخُبْزِ إِذَا وَسَعَهُ بِالْمِطْمَلَةِ طَمَلُ الدَّمِ السَّهْمِ إِذَا لَطَخَهُ وَكُلُّ مَا لَطَخَ بِدَهْنٍ أَوْ دَمٍ أَوْ قَارٍ وَشَبِهَ ذَلِكَ فَقَدْ طَمَلَ عَلَى الْمَجْهُولِ

الطُّطُلُ eṭ-ṭiml] (ṭā'nın kesriyle) ve

الطَّاطِمِلُ [eṭ-ṭāmil] ve

الطُّطُمُولُ [eṭ-ṭamūl] [صَبُورٌ [şabūr] vezninde) 'Arsız ve perdesiz şahsa denir ki ne işlerse aslā hayāsı ve bāk u pervāsı olmaya. طِمْلٌ [ṭiml] kelimesinin cem'ī طُمُولٌ [ṭumūl] gelir; yukālu: رَجُلٌ طِمْلٌ وَطَامِلٌ وَطُمُولٌ أَي فَاحِشٌ لَا صَنَعَ Bundan ism طُمُولَةٌ [ṭumūlet]tir, 'arsızlık ve edesizlik ma'nāsına. Ve

طِمْلٌ [ṭiml] Bulanık suya denir. Ve boyaya doymuş beze denir; yukālu: ثَوْبٌ طِمْلٌ أَي مُشَبَّحٌ صَبِغًا Ve siyāh kilime, 'alā-kavlin mutlakān siyāh nesneye denir. Ve kılādeye denir; yukālu: فِي عُنُقِهِ طِمْلٌ أَي قِلَادَةٌ Ve le'im ve fūrū-māyeye denir. Ve ahmak ve nādāna denir. Ve fāsık ve habīs uğruya denir. Ve eski sevbe denir. Ve şahs ve cüssesi hafī tüysüz kurda denir ki kavlak olmakla şahsı görünüp belli olmaz. Ve bed-hūyluk ve bed-hāl ve bed-kıyāfet tülengī fakīre denir yāhūd çıplak olanına denir.

الطُّطَمِيلُ [eṭ-ṭimlīl] (ṭā'nın kesriyle) Bu dahi fāsık ve habīs uğruya denir. Ve bed-hulk ve bed-kıyāfet ve bed-hāl fakīre denir.

الطُّطَمِيلُ [eṭ-ṭimill] [طَمِيرٌ [ṭimirr] vezninde) Hafıyyü'ş-şahs olan kavlak kurda denir.

الطُّطَمَالُ [eṭ-ṭimlāl] [سِرْبَالٌ [sirbāl] vezninde) طَمِلٌ [ṭimill] ma'nāsınadır. Ve bed-hulk ve bed-şekl ve bed-hāl fakīre denir.

الطُّطَمُولُ [eṭ-ṭumlūl] (ṭā'nın zammıyla) طِمْلَالٌ [ṭimlāl] ile ma'nā-yı sänīde mürādiftir. Ve çıplak adama denir.

الطُّطَمِيلُ [eṭ-ṭamīl] [أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Hafıyyü'ş-şān olan adama denir. Ve çıplak adama denir. Ve erkek oğlağa denir. Kezālik dişi oğlağa denir, عَنَاقٌ [anāk] ma'nāsına. Ve hasıra denir. Ve siyāh çamurun suyuna denir. Ve hurmā ağacının dikenine denir. Ve yassı temrene denir. Ve kılādeye denir, tīb ile mülattah olduğu için.

الطُّطَمِيلَةُ [eṭ-ṭamīlet] [سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Bu dahi dişi oğlağa denir, عَنَاقٌ [anāk] ma'nāsına.

طِمْلَالٌ [Ṭimlāl] [سِرْبَالٌ [sirbāl] vezninde) Benū Hāriş b. Şa'lebe'ye mahsūs bir feres

ismidir.

أَطْمَلَةٌ [eṭ-ṭumlet] (ṭā'nın zammı ve fethi ve fethateynle) Havuz dibinde kalan suya denir. Ve kara balçığa denir.

أَطْمَلَةٌ [eṭ-ṭimlet] (ṭā'nın kesriyle) Zebūn ve zaṭif 'avrete denir; yukālu: تَرْوَجُ طِمْلَةً أَي ضَعِيفَةً

أَلْمِطْمَلَةٌ [el-miṭmelet] [mikneset] vezninde) Oklavaya denir, شَوْبَقٌ [şevbağ] ma'nāsına.

أَلْمَطْمُولُ [el-maṭmūl] ve

أَلطَمِيلُ [eṭ-ṭamīl] [emīr] vezninde) Oklava ile açılmış hamura denir. Ve kan bulaşmış oka denir.

أَطْمَلُ [eṭ-ṭamel] (fethateynle) Bir nesneye bulaşmak ma'nāsınadır; yukālu: طَوَّلَ بِهِ طَمَلًا مِنَ النَّبَابِ الرَّابِعِ إِذَا لَطَخَ بِهِ

أَطْمَلَةٌ [eṭ-ṭamlet] [temret] vezninde) Murdār ve bulaşık işe itlāk olunur; yukālu: وَقَعَ فِي طَمَلَةٍ أَي أَمْرٍ قَبِيحٍ فَالْتَطَخَ بِهِ

أَلِإِطْمَالُ [el-iṭṭimāl] (teşdīd-i ṭā'yla İFTİCَالٌ [ifti'āl] vezninde) Havuzda olan suyun mecmū'unu çıkarıp kuru balçık kalmak ma'nāsınadır; yukālu: إِطْمَلُ مَا فِي الْحَوْضِ إِطْمَالًا إِذَا أَخْرَجَ فَلَمْ يَبْرُكْ فِيهِ قَطْرَةٌ Bu mechūlen mazbūtuttur.

أَلِإِنطِمَالُ [el-inṭimāl] [infi'āl] vezninde) Uğrulara ortak olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِنطَمَلَ الرَّجُلُ إِذَا شَارَكَ اللَّضُوضَ

أَلِإِطْمَالُ [el-iṭṭimāl] (hemzenin kesriyle) Mahv eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَطْمَلُ الدَّفْتَرُ إِذَا مَحَاهُ

[ط م س ل]

أَطْمَسَلَةٌ [eṭ-ṭamselät] [dahrecet] vezninde) Cim'adan 'āciz ve süst-endām olmak ma'nāsınadır; yukālu: طَمَسَلَ الرَّجُلُ عَنِ الْمَرْأَةِ إِذَا عَجَزَ

أَطْمَسُلُ [eṭ-ṭamsul] [kunfuz] vezninde) Uğruya denir; cem'ı طَمَاسِلَةٌ [ṭamāsilet] tir.

أَطْمَسَلَى [eṭ-ṭamselā] [havzelā] vezninde) Mihnet ve şiddet ve keder ve 'azāb ma'nāsınadır; ve minhu yukālu: هُوَ يَمْشِي فِي الطَّمَسَلَى أَي فِي الضَّرَاءِ

[ط ن ب ل]

أَطْمَبَلَةٌ [eṭ-ṭanbelet] [dahrecet] vezninde) Ba'de't-te'āḳul izhār-ı hamākat eylemek ma'nāsınadır; yukālu: طَبَّلَ الرَّجُلُ إِذَا تَحَامَقَ بَعْدَ تَعَاقُلٍ

طَبْنُولُ [Ṭanbūl] (ṭā'nın fethiyle) Mışır'da iki karye adıdır.

[ط و ل]

أَطْوُولُ [eṭ-ṭūl] (ṭā'nın zammıyla) Uzamak ma'nāsınadır; yukālu: طَالَ الشَّيْءُ طَوْلًا إِذَا امْتَدَّ Şārih der ki 'inde'l-ba'z bu mādde bāb-ı hāmisten mutasarrıftır, nakīzi olan فَضْرٌ bābına haml ile ve 'inde'l-ba'z bāb-ı evveldendir. Fi'li lāzım olmakla ism-i fā'ili طَوِيلٌ [ṭavīl] gelir. İntehā. Ve

طُوْلُ [ṭūl] [ṭivāl] ve طِيَالٌ [ṭiyāl] gibi meks ve ārām yāhūd 'ömr ve hayāt ma'nāsına müsta'meldir, ke-mā se-yuzkeru. Şārihin beyānına göre طُوْلٌ [ṭūl] uzunluk ma'nāsına ism olur ve cem'inde لَهُ طُوْلٌ أَي جَلَاْفُ أَطْوَالٌ [aṭvāl] denir; yukālu: عَزِيزٌ

أَلِإِسْطِطَالَةُ [el-istiṭālet] Bu dahi uzamak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْطَطَالَ الشَّيْءُ بِمَعْنَى طَالَ Lākin elbette bunun mefhūmunda uzun uzadı uzamak mu'teberdir. Ve bir nesne yukarıya doğru uzun uzadı çekilip gitmek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْطَطَالَ الشُّقُّ فِي الْحَائِطِ إِذَا امْتَدَّ وَارْتَفَعَ Ve bir kimse üzere fazl ve rif'at dā'iyesinde olmak ma'nāsınadır; yukālu:

إِسْتَطَالَ عَلَيْهِ إِذَا تَفَضَّلَ Ve kibr ve nahvetle bir adama havāle olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَطَالَ عَلَيْهِ إِذَا تَطَاوَلَ Ve a'dānın katl eylediği nüfūstan ezyed onlardan katl eylemek ma'nāsına müsta'emeldir; yukālu: إِسْتَطَاوَلُوا عَلَيْهِمْ إِذَا قَتَلُوا أَكْثَرَ مِمَّا كَانُوا قَتَلُوا

الطَّوِيلُ [eṭ-ṭavīl] [emīr] vezninde) ve **الطَّوَالُ** [eṭ-ṭuvāl] [gūrāb] vezninde) Vasflardır, uzun nesneye denir; mü'ennesi طَوِيلَةٌ [ṭavīlet] ve طَوَايِلٌ [ṭuvālet] tir ve cem'leri طَوَالٌ [ṭivāl] ve طَيَالٌ [ṭiyāl]dir ṭā'ların kesriyle, sānide vāv li-ecli'l-kesre yā'ya ibdāl olundu. Ve

طَوِيلٌ [ṭavīl] Ehl-i 'arūz 'indinde bir bahrin ismidir, lügat-ı müvellededir. Mütercim der ki ta'birāt-ı sarfiyyede harf-i ṭavīl ü müştatıl dedikleri ḡād-ı mu'ceme olacaktır, niteki harf-i sagirden murādları ṣād-ı mühmele ve zāy ve sīn harfleridir.

الطَّوَالُ [eṭ-ṭuvvāl] [rummān] vezninde) İfrātla uzun şey'e denir; yukālu: شَيْءٌ طَوَالٌ أَي مَفْرَطُ الطَّوَالِ

الْمُطَاوَلَةُ [el-muṭāvelet] [mufā'alet] vezninde) Bāb-ı mugālebedendir, tül-i kāmet bābında bir adam ile yarışmak, kezālik طَوَّلٌ [ṭav] cihetinde ya'nī gīmā ve devlet ve yesār bābında yarışmak ma'nāsınadır; tekūlu: طَاوَلْتَنِي فَطَلْتُهُ أَي بَاخْتَبَيْتَنِي فِي الطَّوْلِ وَالطَّوَالِ فَكُنْتُ أَطْوَلَ مِنْهُ Şārih der ki bāb-ı hāmisten olsa da mugālebede bāb-ı evvele menkūl olur. Ve bir nesnenin va'desini uzatmak ma'nāsınadır; meselā borcu te'hīr eylemek gibi; yukālu: طَاوَلَهُ إِذَا مَاطَلَهُ

الْإِطَالَةُ [el-iṭālet] (hemzenin kesriyle) ve **الْإِطْوَالُ** [el-iṭvāl] (aslı üzere) Bir nesneyi uzatmak ve uzun kılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَطَالَ الشَّيْءَ وَأَطْوَلَهُ بِمَعْنَى طَوَّلَهُ Ve

إِطَالَةٌ [iṭālet] Hatun uzun boylu evlād yāhūd uzun boylu veled doğurmak ma'nāsınadır; yukālu: أَطَالَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا وَوَلَدَتْ أَوْلَادًا طَوَالًا أَوْ وَوَلَدَتْ طَوِيلًا Ve minhu'l-meselu: "إِنَّ الْقَصِيرَةَ قَدْ تَطِيلُ Ya'nī "Kısa boylu 'avret gāhice uzun boylu evlād getirir." Kāsır olan kimseden bir fi'l-i kāmil zuhūrunda darb olunur. Cevherī bu kelāmı tevehhümünden hadīs olmak üzere irād eylemiştir.

التَّطْوِيلُ [et-taṭvīl] Bu dahi uzatmak ma'nāsınadır; yukālu: طَوَّلَهُ إِذَا جَعَلَهُ طَوِيلًا Ve dābbenin mer'ada طَوِيلَةٌ [ṭavīlet] ipini gevşetip uzatmak ma'nāsınadır; yukālu: طَوَّلَ لِلدَّابَّةِ إِذَا أَرْخَى طَوِيلَتَهَا Ve mühlet vermek ma'nāsınadır ki va'deyi uzatmaktan 'ibārettir; yukālu: طَوَّلَ لَهُ إِذَا أَمَهَلَهُ

الطَّوُولُ [eṭ-ṭavel] (fethateynle) Devenin مِشْفَرٌ [mişfer]-i a'lāsı ya'nī üst dudağı uzun olmak ma'nāsınadır. Cevheri مِشْفَرٌ [mişfer] yerine شَفَةٌ [şefet] lafzıyla ta'bir eylemekle vehm eylemiştir, zīrā شَفَةٌ [şefet] insān dudağına mahsūstur. Şārih der ki bu insānın burnuna مِرْسَنٌ [mirsen] itlākı kabīlindedir, fe-lā veheme. Ve bu bāb-ı rābi'den mutasarrıftır; yukālu: طَوَّلَ الْجَعِيرُ Ve iflāl olunmadığı iltibāsa mebnīdir.

الْأَطْوُولُ [el-aṭvel] Üst dudağı uzun deveye denir; yukālu: بَعِيرٌ أَطْوُولٌ إِذَا كَانَ فِي مِشْفَرِهِ طَوَّلٌ Ve pek uzun nesneye denir. Evvelkide ism-i fā'il, bunda ism-i tafdīldir.

التَّطَاوُلُ [et-teṭāvul] [tefā'ul] vezninde) Irak nesneye uzanıp bakmak ma'nāsınadır; yukālu: تَطَاوَلَ الرَّجُلُ إِذَا تَطَالَكَ Ve kibr ve tereffu' eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَطَاوَلَ عَلَيْهِ إِذَا تَرَفَّعَ

الطَّيْبَةُ [eṭ-ṭilet] (ṭā'nın kesriyle) 'Ömr ve zindegānī ma'nāsınadır; yukālu: أَطَالَ اللهُ

طِيلَتُهُ أَي عُمُرُهُ

الَّتِطْوَلُ [et-tiṭvel] (دِرْهَمٌ [dirhem] vezninde) ve

الطَّوْبَلَةُ [eṭ-ṭavīlet] (سَفِينَةٌ [sefinet] vezninde) ve

الطَّوْلُ [eṭ-ṭīvel] ve

الطَّيْلُ [eṭ-ṭīyel] (عِنَبٌ [‘ineb] veznlerinde ve bazı eş’arda bu ikinin lām’ları müşedd-ed olur) Dābbenin ayaklarına bağlanan yāhūd ayaklarına bağladıktan sonra bir ucunu tutup mer’aya salıverilecek ipe denir. Tavla ipi bundan muharreftir.

الطَّوَالُ [eṭ-ṭavāl] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Dehrin uzunluğunda müsta‘meldir; ve minhu yukālu: لَا أَكَلِمَةَ طَوَالٍ الدَّهْرِ أَي مَدَى الدَّهْرِ

الطَّوْلُ [eṭ-ṭīvel] ve

الطَّيْلُ [eṭ-ṭīyel] (عِنَبٌ [‘ineb] veznlerinde) ve

الطَّوْلُ [eṭ-ṭūl] (tā’nın zammıyla) ve

الطَّوْلُ [eṭ-ṭavl] (tā’nın fethiyle) ve

الطَّيْلُ [eṭ-ṭīl] (tā’nın kesriyle) ve

الطَّوْلُ [eṭ-ṭuvel] (ضُرْدٌ [ṣurad] vezninde) ve

الطَّوَالُ [eṭ-ṭavāl] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) ve

الطَّوَالُ [eṭ-ṭivāl] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Meks ü ārām yāhūd ‘ömr ü hayāt yāhūd uzun uzadı gidip gā’ib olmak ma‘nāsına müsta‘meldir; yukālu: طَالَ طَوْلُكَ وَطَيْلُكَ وَطَالَ طَوْلُكَ وَطَيْلُكَ أَي مَكَّنْتُكَ أَوْ عُمُرْتُكَ أَوْ غَيَّبْتُكَ

الطَّوْلُ [eṭ-ṭavl] (tā’nın fethiyle) ve

الطَّائِلُ [eṭ-ṭā’il] ve

الطَّائِلَةُ [eṭ-ṭā’ilet] Fazl ve meziyyet ve kudret ve ginā ve vüs’at ve refāhiyyet ma’nālarındır; yukālu: إِنَّهُ لَذُو طَوْلٍ أَي فَضْلٌ وَيُقَالُ لَذُو طَوْلٍ فِي كُلِّ الْأَحْوَالِ أَي ذُو قُدْرَةٍ وَإِنَّهُ لَذُو مَا هُوَ وَصَفَتْهَا طَيْلَةُ الرِّيحِ أَي نَيَّحَتْهَا وَصَعَةٌ وَسَعَةٌ

بَطَائِلُ أَي ذُونَ وَخَسِيْسٌ alçak ve fūrū-māye ve nākestir.” Ve

طَائِلٌ [ṭā’il] Neṣ’ ve fā’ide ma‘nāsına müsta‘meldir ve bu nefy makāmına mahsüstür; yukālu: لَمْ يَحُلْ مِنْهُ بِطَائِلٍ Ya‘nī “Ondan bir fā’ide istifāde eylemedi.”

الَّتِطْوُلُ [et-teṭavvul] (تَفَعُّلٌ [tefa‘ul] vezninde) Bir adamı ihsānla memnūn eylemek ma‘nāsındır; yukālu: تَطَّوَّلَ عَلَيْهِمْ إِذَا امْتَنَّ

تَطَّوَّلُ [eṭ-ṭavl] (قَوْلٌ [ḳav] vezninde) [ṭavvul] ma‘nāsındır; yukālu: طَالَ عَلَيْهِمْ يَطْوُلُ طَوْلًا إِذَا امْتَنَّ

طَوُّلٌ [ṭuvvel] (سُكَّرٌ [sukker] vezninde) Bir cins su kuşu ismidir ki ayakları uzun olur.

طَوَاةٌ [Ṭuvālet] (ثُمَّامَةٌ [ṣumāmet] vezninde) Bir mevzi’ yāhūd bir kuyu ismidir. Ve Benū Ḍubay’a b. Nizār’a mahsūs bir feresin adıdır.

أَبُو طَوَاةٍ [Ebū Ṭuvālet] ‘Abdullāh b. ‘Abdurrahmān el-Buḥārī künyesidir ki tābi’ındendir.

طَوَالٌ [Ṭuvāl] (غُرَابٌ [ḡurāb] vezninde) Bir adamın ismidir.

بَنُو الْأَطْوَالِ [Benu’l-Aṭvel] ‘Arabdan bir batndır.

الطَّالَةُ [eṭ-ṭālet] (حَالَةٌ [ḥālet] vezninde) Kan-cık merkebe denir, أَتَانٌ [etān] ma‘nāsına.

الْمِطْوَلُ [el-miṭvel] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Zekere itlāk olunur. Ve uzun ipe ve urgana ve mer’ada hayvān ayağına bağladıkları örk ta’bīr olunan ipe itlāk olunur; cem’i شَدُّوا مَطَاوِلَ [meṭāvil] gelir; ve minhu: الْخَيْلُ أَي أَرْسَانَهَا

الطَّيْبَةُ [eṭ-ṭayyilet] (كَيْسَةٌ [keyyiset] vezninde) Bir rüzgārın karşıısından esen rüzgāra denir; tekülü: صَرَفَتْهَا طَيْلَةُ الرِّيحِ أَي نَيَّحَتْهَا

السَّبْعُ الطَّوْلُ [es-seb‘u-ṭ-ṭuvel] (ضُرْدٌ [ṣurad]

vezninde) Suver-i Qur'āniyye'den yedi süre-i kerîmeye itlāk olunur ki süre-i Bakara ve Ālu 'İmrān ve Nisā ve Mā'ide ve A'rāftır ki altı süre-i müteväliyedir, yedincisi süre-i Yünustur, 'alā-kavlin süre-i Enfāl ile Berā'e'dir ki o kā'il 'indinde ikisi bir süre 'add olunur. Mü'ellif bununla "أُوتِيَتْ السَّنْعُ الطُّوْلُ" hadîsine telmîh eylemiştir.

طَوِيلٌ [tavīl] in mü'ennesidir; ve minhu'l-meselu: "فَصِيرَةٌ" "أَيُّ تَمْرَةٍ مِنْ نَخْلَةٍ مِنْ طَوِيلَةٍ" Bu mesel ihtisār-ı kelām ma'rizinde darb olunur ki muhtasar müfid ola. Ve

طَوِيلَةٌ [Ṭavīlet] Şammān türābında bir merg-zārın ismidir ki 'arzı bir mīl ve tūlū üç mīl mesāfe yerdur ve onda yağmur irkilecek sahrınc tarzında yer vardır.

أَطْوَلُ [eṭ-tūlā] [طُوبَى] [ṭubā] vezninde) أطول [aṭvel] in mü'ennesidir. Ve hälet-i refi'aya itlāk olunur; cem'i طوول [tuvel] dir, صُرِدَ [şurad] vezninde.

أَطْوَالَةٌ [eṭ-ṭā'ilet] طَائِلٌ [ṭā'il] ma'nāsınadır ki zikr olundu. Ve kīne ve 'adāvete itlāk olunur, uzayıp gittiği için; yukālu: بَيْنَهُمْ طَائِلَةٌ أَيُّ عَدَاوَةٍ وَتَرَةٍ

[ط ه ل]

أَطْهَبَةٌ [eṭ-tahbelet] [دَحْرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) Seyr ü seyāhat eylemek ma'nāsınadır; yukālu: طَهَّبَ الرَّجُلُ إِذَا ذَهَبَ فِي الْأَرْضِ

[ط ه ف ل]

أَطْهَفَةٌ [eṭ-ṭahfelet] [دَحْرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) Dā'imā darı ekmeği yemek ma'nāsınadır; yukālu: طَهَّفَلَ الرَّجُلُ إِذَا أَكَلَ خُبْزَ الدَّرَّةِ وَدَاوَمَ عَلَيْهِ

[ط ه ل]

أَطْهَلُ [eṭ-ṭahel] (fethateynle) Su bozulmak ma'nāsınadır; yukālu: طَهَّلَ الْمَاءَ وَطَهَّلَ طَهْلًا مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالثَّلَاثِ إِذَا أَجَنَ

أَطْهِيلُ [eṭ-ṭahil] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

أَطْهَاهِلُ [eṭ-ṭāhil] Durmaktan mütegayyir olmuş suya denir.

أَلْطَهْلُ [et-teṭahhul] [تَفَاعُلٌ] [tefa'ul] vezninde) Bu dahi su bozulmak ma'nāsınadır; yukālu: تَطَهَّلَ الْمَاءُ بِمَعْنَى طَهَّلَ

أَطْهَلَةٌ [eṭ-tuhlet] [غُرْفَةٌ] [ğurfet] vezninde) Bir mikdārca çayırılığa denir. Ve ter ü taze sebze denir.

أَطْهَيْلَةٌ [eṭ-ṭahyelet] [دَحْرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) Taze sebze yemek ma'nāsınadır; yukālu: طَهَّيَلَ الرَّجُلُ إِذَا أَكَلَ الطَّهْلَةَ

أَلْطَهْلِيَّةٌ [eṭ-ṭihli'et] (ṭā'ın ve lām'ın kesriyle) ve

أَلْطَهْلِيَّةٌ [eṭ-ṭih'ilet] (hemzenin takdîmiyle) ve

أَطْهَيْلَةٌ [eṭ-ṭahilet] [سَفِينَةٌ] [sefinet] vezninde) Aslā bir işe yaramayan bî-hayr u menfa'at ahmak ve nādāna denir. Ve havuz içre parça parça dökülen sıva çamuruna denir. Cevherī bu makāmda طَهْلِيَّةٌ maddesini sebt ve سَحَابَةٌ ما فِي السَّمَاءِ طَهْلِيَّةٌ أَيُّ سَحَابَةٌ [sehābet] ma'nāsına olduğunu beyān ettikten sonra فَعْلِيَّةٌ [fi'li'et] vezninde olmakla hemzesi maddelerinde zikri sebk eden hemzeleri gibi zā'idedir diye hükm eyledi. Pes enseb olan bunları iki mevzi'de zikr eylemektir, zīrā hemzesi ihtilāf üzeredir ki 'inde'l-ba'z zā'id ve 'inde-gayrihim asıldır.

[ط ه م ل]

الطَّهْمَلُ [eṭ-ṭahmel] (جَعْفَرُ [ca'fer] vezninde)

El ile yapışacak hacmi ya'nī ele gelip tutacak yeri olmayan şey'e denir; yukālu: شَيْءٌ عَاطِفٌ يَلْتَصِقُ بِأَيِّ شَيْءٍ لَا يُوجَدُ لَهُ حَاجِمٌ إِذَا مَسَّ Ve cura 'avrete denir. Ve hilkatı kabīh, bed-likā, tenū-mend adama denir; mü'ennesi طَهْمَلَةٌ [ṭahmelet]tir; yukālu: رَجُلٌ طَهْمَلٌ أَيْ جَسِيمٌ قَبِيحُ الْخَلْقَةِ

الطَّهْمَلِيُّ [eṭ-ṭahmeliyy] (yā-yı müşeddede ile) Bodur olan siyāh adama denir.

التَّطَهْمَلُ [et-teṭahmul] (تَدَخْرُجُ [tedaḥruc] vezninde) Bir adam eli boş ya'nī yarak-sız silāhsız gezip yürümek ma'nāsınadır; yukālu: تَطَهْمَلُ الرَّجُلُ إِذَا مَشَى وَلَا شَيْءَ مَعَهُ يَعْني Ve bir adamdan bir nesne ahz ve cerr etmek için hīle ve dubara ve desīse i'māl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَطَهْمَلُ لِفُلَانٍ إِذَا احْتَالَ أَيَّ يَأْخُذُ مِنْهُ شَيْئًا

FASLU'Z-ZĀ'Ī'L-MU'CEME

(فَضْلُ الظَّاءِ الْمُعْجَمَةِ)

[ظ ل ل]

الظِّلُّ [eṭ-zill] (zā'nın kesri ve lām'ın teşdidıyla) ضَحٌّ [diḥḥ] mukābilidir ki فَيءٌ [fey] mefhūmundan e'amm olur, pes gerek dā'imā gölge olsun ve gerek şems kendiden zā'il olsun. Ve 'alā-kavlin فَيءٌ [fey] ma'nāsınadır ki şems zā'il olduktan sonra olan gölgeden 'ibārettir, pes dā'imī olan gölgeye ki kuytu yerde olur itlāk olunmaz. Ve 'inde'l-ba'z mefhūmları mugāyirdir, ظِلٌّ [zill] sabāhtan zevāle kadar ve فَيءٌ [fey] zevālden sonra olan gölgeden 'ibārettir; cem'i ظِلَالٌ [zilāl] ve ظُلُولٌ [zulūl] ve أَظْلَالٌ [azlāl] gelir; tekūlu: قَعَدْنَا فِي الظِّلِّ وَهُوَ نَقِيضُ الضَّحِّ أَوْ هُوَ الفَيءُ أَوْ هُوَ بِالْعَدَاةِ وَالفَيءُ بِالْعَشِيِّ

Şārih der ki سَتْرٌ [setr] ظِلٌّ [zill] ma'nāsına mevzū' olmakla kavlı evvel ercahtır; ve mine'l-emsāli: "أَتْرُكُهُ تَرْكُ الطَّبِيِّ ظِلَّهُ" Ya'nī "Ben filānī āhū kendī zıllını terk eylediği gibi terk ve ferāmūş ederim" demektir, begāyet mütevahhiş ve nefūr olup bir vechile dā'ire-i üns ü ülfete duhūl eylemez olan kimse hakkında darb olunur, zīrā āhū kısmı bir nesneden ũrküp tevahhuş ederse bir dahi ona 'avdet eylemez, belki vahşiyü't-tab' olmakla kendi gölgesinden nüfūr ve tevahhuş eder. Mesel-i mezbūrda vākī' تَرْكُ لَفْزِ الرَّاءِ فِي السُّكُونِ لَدَى مَسْدَارِهِ Cevherī vehminden nāşī māzī süretinde irād ve أَتْرُكُهُ kelimesini iskāt eyledi. Şārihin beyānına göre Tehzīb ve Mecma'u'l-Emsāl ve 'Ubāb'da Cevherī'ye muvāfık müsebbettir. Vākī'ā ez-cümle Mustak şā'da bu resme mersūmdur ki dā'imī yār

ve hem-deminden nefret ve müfārakat eden kimse hakkında mesel darb edip تَرَكَ تَرَكَ derler. Ve terk ve hicrānla hem-demini fād eden kimse الظَّنِّي تَرَكَ الظَّنِّي “لَا تُرَكِّتْكَ تَرَكَ الظَّنِّي تَرَكَ الظَّنِّي” “ظِلٌّ der ki hicrān-ı ebedīye telmīh eder, fi'l-hakīka mülāyim olan dahi böyle olmaktadır, zīrā mü'ellifin darb ve madrabı vicdāna mülāyim değildir. Ve

ظِلٌّ [zill] Cennet-i a'lāya itlāk olunur; ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿وَلَا الظِّلُّ وَلَا الحُرُورُ﴾ Ve mer'ī olan hayāle itlāk olunur, gerek cinn tā'ifesinden ve gerek sā'irden olsun; yukālu: أَصَابَهُ ظِلٌّ أَي حَيَاتٍ مِّنْ أَصَابِهِ وَغَيْرِهِ Ve

ظِلٌّ [Zill] Mesleme b. 'Abdumelik b. Mervān'ın feresi ismidir. Ve 'izz ve mene'a ve şevket ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: بِهِ ظِلٌّ أَي عَزٌّ وَمَنْعَةٌ Ve libāsın pürüzüne itlāk olunur; yukālu: بَدَأَ الظِّلُّ الثُّوبَ أَي: دَخَلْنَا الظِّلَّ أَي اللَّيْلَ أَوْ جُنْحَهُ Ve geceye yāhūd bir bölüğüne itlāk olunur; tekūlu: Ve her nesnenin karaltısına ve şahs ve sevādına yāhūd tesettür eylediği sevb ve perde makülesine itlāk olunur; yukālu: هُوَ ظِلُّهُ أَي شَخْصُهُ أَوْ كَيْتُهُ Ve

ظِلُّ الشَّبَابِ [zillu's-şebāb] Civānlığın evvel hengāmına itlāk olunur; yukālu: هُوَ فِي ظِلِّ الشَّبَابِ أَي أَوْلَاهِ Ve

ظِلُّ القَيْظِ [zillu'l-ḳayz] Harāret-i havānin şiddetinden 'ibārettir; yukālu: سَرْنَا فِي ظِلِّ القَيْظِ أَي شِدَّتِهِ Ve

ظِلُّ السَّحَابِ [zillu's-seḥāb] Şemsi setr eden parçasına yāhūd yere düşen sevādına itlāk olunur. Ve

ظِلُّ النَّهَارِ [zillu'n-nehār] Şems tamām irtifā bulup pertevî gālib olduğu hengāmda nehārın levninden 'ibārettir; yukālu: أَعْجَبَنِي ظِلُّ النَّهَارِ أَي لَوْنُهُ إِذَا غَلَبَتْهُ الشَّمْسُ Ve

ظِلٌّ [zill] Kenef ve himāyet ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: هُوَ فِي ظِلِّهِ أَي كَتَفِهِ وَحِمَايَتِهِ Ve

ظِلٌّ [zill] [izlāl] [izlāl]den ism olur, bir nesneyi bürüyüp örten örtüye denir; yukālu: هُوَ فِي ظِلِّ أَي فِي سِتْرِ وَغَطَاءِ

الظِّلِيلُ [ez-ḳalīl] [emīr] vezninde) Göl-geli yere, 'alā-kavlin dā'imā gölgeli olan yere denir; yukālu: مَكَانٌ ظَلِيلٌ أَي دُو ظِلِّ أَوْ دَائِمٌ الظِّلِّ ve minhu: ظِلٌّ ظَلِيلٌ أَوْ مَبَالِغَةٌ الظِّلِّ gölgeye itlākı bu ma'nādandır yāhūd te'kīd ve mübālagaya mahmūdür ki pek koyu gölge demektir.

الِإِظْلَالُ [el-izlāl] (hemzenin kesriyle) Göl-geli olmak ma'nāsınadır; tekūlu: أَظَلَّ يَوْمَنَا إِذَا صَارَ ذَا ظِلِّ بÜRÜMEK yāhūd ona pek yakın gelmekle gölgesi basmak ma'nāsınadır; tekūlu: أَظَلَّنِي الشَّيْءُ أَي غَشِيَنِي أَوْ دَنَا مِنِّي حَتَّى أَلْقَى عَلَيَّ ظِلَّهُ

الِإِسْتِظْلَالُ [el-istizlāl] Gölgeye varıp oturmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتِظَلَّ الظِّلُّ إِذَا مَالَ إِلَيْهِ وَقَعَدَ فِيهِ بِİR NESNEDEN YĀ BİR NESNEYİ GÖLGELEK EDİP ONUNLA GÖLGELENMEK ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتِظَلَّ مِنَ الشَّيْءِ وَبِهِ إِذَا تَظَلَّلَ Ve asmanın ve teveğin salkımlı çubukları birbirine sarmaşmak ma'nāsınadır ki gölgeliği müstelzimdir; yukālu: إِسْتِظَلَّ إِذَا التَّمَّتْ نَوَامِيهِ Ve göz içeri batmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: إِسْتِظَلَّتْ العُيُونُ إِذَا غَارَتْ Ve içeriden kan fışkırıp çıkmak ma'nāsına müsta'meldir ki beşereyi setr eder; yukālu: إِسْتِظَلَّ الدَّمُ إِذَا فَارَ مِنَ الجَوْفِ

الظُّلُّ [ez-ḳal] (zā'nın fethiyle) ve

الظُّلُولُ [ez-ḳulūl] [ḳu'ūd] vezninde) Bir adam gece işlemeyip bütün gündüz işlemek ma'nāsınadır; yukālu: ظَلَّ نَهَارَهُ يَفْعَلُ كَذَا ظَلًّا وَظُلُولًا مِنَ البَابِ الرَّابِعِ 'unvānyla da mesmū' olmuştur ki

gece işlemekte dahi müsta'emeldir.

Şārih der ki mukayyed bi'l-vakt olmaya-
rak صَارَ ma'nāsına da müsta'mel olmakla
bu o kabildendir, hattā İbn Mālik'ten طَالَ
yāhūd دَامَ ma'nāsına tāmme olduğu dahi
mervīdir. Ve nākısa oldukta medhūlü
olan cümlelerin mazmūnu ekseri istigrāk-ı
nehārī müfid olur. Ve bunun māzī-i müte-
kellim sīgasında gāh olur ki كَذَا أَعْمَلُ كَذَا
dersin lām-ı ūlānın kesriyle ve gāhca lām-ı
ūlāyı hazfle طَلْتُ dersin ki لَسْتُ veznindedir
ve bu şāzz olan tahfif envā'ındandır. Ve
Arabdan ba'zıları lām-ı mahzūfenin kes-
resini zā'ya nakl ile طَلْتُ derler, مَلْتُ gibi.

الظَّلَّةُ [ez-zallet] (zā'nın fethiyle) İkāmet
ve ārām ma'nāsınadır; yukālu: كَانَ بِهِ ظَلَّتِي
يَوْمَ يَوْمِي Ve sağlığa denir; yukālu: حَيَاكُ اللهُ
ظَلَّتْكَ أَي صَحَّتْكَ

الظَّلَّةُ [ez-zullet] (zā'nın zammıyla) Bir
nesneyi kaplayı bürüyüp örten örtüye de-
nir, gāşiye ma'nāsına. Ve بُرِطَلَّةٌ [burṭullet]
ma'nāsınadır ki gölgeliktir, sāyebān
ma'nāsına; tekūlu: فَعَدْنَا تَحْتَ الظَّلَّةِ أَي الْبُرِطَلَّةِ
Ve sehābdan ibtidā zuhūr edip gölge eden
kıt'asına denir. Ve ağacın gölgelik eden
yerine denir ki altına girip gölgelenilir;
ve kavluhu ta'ālā: ﴿فَأَخَذَهُمْ عَذَابٌ يَوْمَ الظَّلَّةِ﴾
الْآيَةُ قَالُوا عَنِمٌ تَحْتَهُ سَمُومٌ أَوْ سَحَابَةٌ أَظْلَتْهُمْ فَاجْتَمَعُوا
تَحْتَهَا مُسْتَجِيرِينَ بِهَا مِمَّا نَالَهُمْ مِنَ الْحَرِّ فَاطْبَقَتْ عَلَيْهِمْ
Ya'nī Qur'ān-ı kerīm'de ashāb-ı eyke hak-
kında vārid olan ظَلَّةٌ [zullet]ten murād şol
mutbak sehāb idi ki tahtında bād-ı semūm
var idi, cümlesi onun te'siriyle helāk oldu-
lar. Ve 'inde'l-ba'z o gün havāda bir kıt'a
sehāb var idi, şiddet-i harāret-i havādan
istirāhat için onun tahtına ilticā eyledi-
ler. Bi-emrihi ta'ālā sehāb-ı merkūm o
tā'ifenin mecmū'unun üzerine sakf gibi

çöküp bi'l-cümle altında helāk oldular.
Şārih der ki ba'zı müfessirīn dediler ki bi-
emrihi ta'ālā yedi gün 'ale't-tevālī harr-ı
cehennem gibi havā nihayet derecede hārr
olup şöyle ki çeşmeler galeyān eylediler,
ba'dehu havā yüzünde bir kıt'a bulut zāhir
olup إِسْتِظْلَالٌ [istizlāl] eylediklerinde matar
gibi üzerlerine ateş imtār eylemekle cüm-
lesi muhterak ve helāk oldular. Ve

ظَلَّةٌ [zullet] Suffe tarzında yere denir ki
harr ve berdden onunla istitār olunur;
cem'i ظَلَّلٌ [zulel]dir, صُرِدٌ [şurad] vezninde
ve ظِلَالٌ [zilāl]dir zā'nın kesriyle. Mütercim
der ki Muğrib'in beyānına göre ta'bīrāt-ı
fıkhiyyede vāki ظَلَّةُ الدَّارِ [zulletu'd-dār]
kavlimden murād bāb üzere olan süddedir.

الظَّلَالَةُ [ez-zilālet] [kitābet] vezninde)
ظَلَّةٌ [zullet] gibi gölgeliğe denir; yukālu:
دَامَتْ ظِلَالَةُ الظِّلِّ وَظَلَّتُهُ وَهِيَ مَا يُسْتَطَّلُ بِه
Ve havā yüzünde bir taraftan yalnızca görünen bu-
lut pāresine denir ki zemīnin bir semtine
gölge salmış ola.

الظِّلَّةُ [ez-zillet] (zā'nın kesriyle)
ظِلَالٌ [zilāl] ma'nāsınadır; pes ism-i cem' olur,
gölgeler demek olur.

الْمِظَلَّةُ [el-mizallet] (mīm'in kesri ve fethi
ve zā'nın fethiyle) Alaçık ta'bīr olunan
büyük Arab çadırına denir ki kıldan olur;
hālen bu diyarlarda oba ta'bīr olunan çadıra
da itlāk olunur; yukālu: إِتَّخَذَ مِظَلَّةً وَمِظَلَّةً
أَي الكَبِيرِ مِنَ الْأُخْبِيَةِ Evvele göre ism-i ālet ve
sāniye göre ism-i mekān olur; cem'leri
مِظَالٌ [mezāl]dir.

الأظَلُّ [el-ezall] [ecell] vezninde) Par-
mağın iç yüzüne denir; yukālu: أَصَابَ أَظْلُهُ
وَهُوَ بَطْنُ الإِضْبَعِ Ve deve bakanağının iç yü-
züne de denir; cem' ظَلٌّ [zull] gelir zā'nın
zammıyla ve bu şāzzdır. Ve 'Accāc nām

şā'irin işbu: “تَشْكُو الْوَجَى مِنْ أَظْلَلٍ وَأُظْلَلٍ” mısra'ında zarüret-i vezn için izhâr-ı taz'îf ya'nî fekk-i idgām eylemiştir, zâhiren bu فُكِّلَ [efkel] gibi ismdir.

الظِّلِيَّةُ [ez-ẓalīlet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Dere akıntısının esfelinde olan su irkilecek yere denir. Ve cā-be-cā top top ağaçlığı kesir olan bāğçeye ve merg-zāra denir; cem'i ظَلَالٌ [ẓalāl] gelir.

مَلَاعِبُ ظِلِّهِ [mulā'ibu ẓillihī] Gölgesiyle oynayıcı demektir. Bu münāsebetle bir kuşa itlāk eylediler, gölgesiyle mülā'abe eylediği için, Demirī قِرْلَى [ķirillā] ile beyān eylemiştir, ke-mā se-yuzkeru; وَيُقَالُ فِي الثَّنِيَّةِ مُلَاعِبًا ظَلِيهَمَا وَفِي الْجَمْعِ مُلَاعِبَاتٍ ظَلِيهِنَّ فَإِذَا نَكَرَتْهُ أَخْرَجَتْ الظِّلَّ عَلَى الْعِدَّةِ فَقُلْتُ هُنَّ مُلَاعِبَاتٍ أَظْلَالَهُنَّ Bu sūrette ism-i 'aded hükmünde olur. Bu sūrette ism-i 'aded hükmünde olur. Bu sūrette ism-i 'aded hükmünde olur. Bu sūrette ism-i 'aded hükmünde olur.

الظَّلَالَةُ [ez-ẓalālet] (سَحَابَةٌ [seḥābet] vezninde) Bir nesnenin şahs ve kālıbına denir.

الظَّلَالُ [ez-ẓalāl] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Mutlakan gölgelik eden şey'e denir, sāyebān ma'nāsına.

ظَلِيلَاءُ [Ẓalīlā'] (zā'nın fethiyle) Bir mevzi'dir.

أَبْرُظَالٍ [Ebū Ẓilāl] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Hilāl b. Ebī Mālik et-Tābi'ī künyesidir.

الظَّلَالُ [ez-ẓilāl] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Cennetin gölgelerinden 'ibārettir, ya'nî Ẓur'ān-ı kerīm'de vākif bi'l-cümle ظَلَالٌ [ẓilāl]den murād ظَلَالٌ [ẓilāl]-i cennettir, ke-mā fi-kavlihi: ﴿إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي ظِلَالٍ وَعُيُونٍ﴾ Ve ظَلَالُ الْبَحْرِ [ẓilālu'l-baḥr] deryānin emvācından 'ibārettir; tekūlu: أَذْهَشْتَنِي ظَلَالُ الْبَحْرِ أَيَّ أَمْوَاجِهِ

الظَّلَلُ [ez-ẓalel] (fethateynle) Ağaçlık ve hıyābān aralığından akıp giden suya de-

nir ki aslā ona güneş dokunmaya; tekūlu: إِسْتَرْحْنَا عَلَى ظَلَلٍ وَهُوَ الْمَاءُ الَّذِي يَجْرِي تَحْتَ الشَّجَرِ لَا تُصَيِّبُهُ الشَّمْسُ

التَّظْلِيلُ [et-tazlīl] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Gölgelik etmek ma'nāsınadır ki ma'lūmdur. Ve adamı tahvīf için kamçıyla yā değnekle işaret eylemek ma'nāsınadır; yukālu: ظَلَّلَ بِالسُّوِطِ إِذَا أَسَارَ بِهِ تَخْوِيفًا

الظُّظُلُّ [ez-ẓulzul] (دُلْدُلٌ [duldul] vezninde) Gemilere denir, سُفُنٌ [sufun] ma'nāsına; müfredi ظُلُظُلَةٌ [zulzulet]tir.

ظَلَالٌ [Ẓallāl] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

FASLU'L-ʿAYNİ'L-MÜHMELE

(فَصْلُ الْعَيْنِ الْمُهْمَلَةِ)

[ع ب د ل]

عَبْدَلٌ [ʿAbdel] [caʿfer] vezninde) İbn Hanzale'dir ki Nehhās demekle maʿruftur; kavmi beyinde şerîf ve zî-şān idi. Ve Mezyed el-Muḥāribî ve Ḥakem el-Kūfî ibnā ʿAbdel şā'irlerdir.

الْعِبَادِلَةُ [el-ʿAbādilet] (ʿayn'ın fethiyle) Ashābdan yüz yirmi nefer zevāt-ı kirāmdır ki cümlesi ʿAbdullāh ile müsemmādır. Ve mutlak zikr olundukta dört nefer zāt-ı şerîf murād olur ki ʿAbdullāh b. ʿAbbās ve ʿAbdullāh b. ʿÖmer ve ʿAbdullāh b. ʿAmr b. el-ʿĀş ve ʿAbdullāh b. Zubeyr hazarātıdır; ʿAbdullāh b. Mesʿūd dāhil değildir. Cevherî bu bābda tevehhüm eylemiştir. Şārih der ki Cevherî selāseye hasr edip ʿAbdullāh b. Zubeyr'i zikr eylemedi ve bu rey-yi fukahādır. Mü'ellifin beyānı rey-yi muhaddisindir. Mü'ellif bunu "ع, ب, د" māddesinde dahi sebt eyle-di. Ve **عِبَادِلَةٌ** [ʿabādilet] kelimesi kelimāt-ı menhūtedendir, **عَبْدُ اللَّهِ** lafzının maʿnā-yı cem'inden menhūt ve mutasarrıftır.

[ع ب ق ل]

الْعَبَائِلُ [el-ʿabākīl] (kāf'la **أَبَائِلُ** [ebābīl] vezninde) Bedende kalan maraz bekāyāsına ve aşk ve muhabbet bekāyāsına denir.

[ع ب ل]

الْعَبِيلُ [el-ʿabl] [ṭabl] vezninde) İri ve yumru nesneye denir, **عِبَالَةٌ** [ʿabālet]ten vasftır, insānda fî-zātihi kemikleri iri kalın gövdeli adama denir. Mü'ennesi **عَبَيْلَةٌ** [ʿablet]tir, cem'î **عِبَالٌ** [ʿibāl]dir, **حِبَالٌ** [hibāl]

gibi; yukālu: **رَجُلٌ وَبَعِيرٌ عِبَلٌ وَنَاقَةٌ عِبَالَةٌ أَيْ صَحْمٌ**
Ve

عَبِيلٌ [ʿabl] Masdar olur, ağacın yaprağını silkmek maʿnāsınadır; yukālu: **عَبَلُ الشَّجَرَةِ**
مِعْبَلَةٌ Ve oka **عَبَلًا** مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا حَتَّ وَرَقَهَا
[miʿbelet] dedikleri yassı ve uzun tem-
ren geçirmek maʿnāsınadır; yukālu: **عَبَلٌ**
عَبَلٌ Ve geri redd eylemek maʿnāsınadır; yukālu: **عَبَلُ الشَّيْءِ** إِذَا رَدَّهُ
Ve alıkomak maʿnāsınadır; yukālu: **إِذَا**
عَبَلُهُ Ve kesmek maʿnāsınadır; yukālu:
عَبَلُهُ Ve bir nesneyi alıp iletmek
maʿnāsınadır; yukālu: **عَبَلٌ بِهِ** إِذَا ذَهَبَ بِهِ

الْعِبَالَةُ [el-ʿabālet] [kerāmet] vez-
ninde) Bir nesne iri ve yumru olmak
maʿnāsınadır; yukālu: **عَبَلُ الشَّيْءِ عِبَالَةٌ مِنَ الْبَابِ**
الْخَامِسِ إِذَا كَانَ صَحْمًا

الْعُبُولُ [el-ʿubūl] [kuʿūd] vezninde) ve
الْعَبِيلُ [el-ʿabel] (fethateynle) Bunlar da **عِبَالَةٌ**
[ʿabālet] maʿnāsınadır; yukālu: **عَبَلُ الشَّيْءِ**
عُبُولًا وَعَبَلٌ عِبَالًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالرَّابِعِ إِذَا صَحْمٌ
الْعَبِيلُ [el-ʿabil] [ketif] vezninde) İri ve
dürüşt nesneye denir; bāb-ı rabî'den ism-i
fā'ildir.

الْإِغْبَالُ [el-ʿibāl] (hemzenin kesriyle) Bir
nesne kalınlanıp ağarmak maʿnāsınadır;
yukālu: **أَغْبَلُ الشَّيْءَ** إِذَا غُلِظَ وَابْيَضَّ
Şārihin beyānına göre fi'l-asl kolların kalınlanıp
beyāz olmasına bi'l-hissāsa mevzū olup
baʿdehu sār nesnede tevsīʿ olundu. Ve

إِغْبَالٌ [iʿbāl] Ağacın yaprağı düşüp dökül-
mek maʿnāsınadır; yukālu: **أَغْبَلُ الشَّجَرِ** إِذَا
سَقَطَ وَرَقُهُ Ve ağacın yaprakları belirlemek
maʿnāsınadır; yukālu: **أَغْبَلُ الشَّجَرِ** إِذَا ظَهَرَ وَرَقُهُ
الْعَبْلَاءُ [el-ʿablāʾ] [şahrāʾ] vezninde)
Kayaya denir, **صَخْرَةٌ** [şahrēt] maʿnāsına,
ʿalā-kavlin ak olanına denir. Ve üç mevziʿ

isimleridir. Ve Qays bilādında vākī^c bakır maʿdeninin ismidir.

الْعَبْبِيلُ [el-ʿabenbel] (سَمَنْدَلٌ [semendel] vezninde) Şedîd ve ʿazimü'l-heykel nesneye denir.

الْعَبْلُ [el-ʿabel] (fethateynle) Açık ve münbasit olmayıp kıvrışık ve buruk olan yaprağa denir. طَرْفَاءُ [tarfāʾ] ağacının yaprağı gibi. Ve اَرْتَى [ertā] ağacının yemişine denir, ʿalā-kavlin şecer-i mezbûrun galîz olup kendisiyle dibāgat eylemeğe sâlih olan agsânına denir ve ʿalā-kavlin hurde yaprağa yâhüd ağaçtan düşen yaprağa denir. Ve hentüz zuhûr eden yaprağa denmekle zıdd olur.

الْمُغْبِلَةُ [el-miʿbelet] (مَكْنَسَةٌ [mikneset] vezninde) Yassı ve uzun temrene denir.

الْعَبَالَةُ [el-ʿabâlet] (ʿayn'ın fethi ve lām'ın teşdidî ve tahfifiyle) Ağırılık, sikal maʿnâsındadır; yukâlu: أَلْقَى عَلَيْهِ عَبَالَتَهُ وَعَبَالَتُهُ أَي ثِقَلُهُ

ذُو الْعَابِلِ [Zu'l-ʿĀbil] İbn Raḥîb'dir ki ezvâʾ taʿbîr olunan mülük-i Yemen'dendir.

بَنُو عَيْبِلِ [Benū ʿAbîl] (أَمِيرٌ [emîr] vezninde) ʿArab-ı ʿâribeden bir kabiledir ki hâlen münkariz olmuşlardır. ʿAbîl-i merkûm İbn ʿAvş b. İrem b. Sām b. Nûh ʿaleyhi's-selâm'dır.

الْعَبُولُ [el-ʿabûl] (صَبُورٌ [şabûr] vezninde) Ölümüne denir, مَبِيَّةٌ [meniyyet] maʿnâsına; ve minhu yukâlu: عَبَلْتُهُ عَبُولٌ أَي إِشْتَعْبَتُهُ شَعُوبٌ عَبَلْتُهُ عَبُولٌ أَي غَالْتُهُ غُورٌ Bu-rada te'nîs-i fi'l مَبِيَّةٌ [meniyyet] tasavvuruna mebnîdir. Mütercim der ki عَبُولٌ [ʿabûl] شَعُوبٌ [şaʿûb] gibi مَبِيَّةٌ [meniyyet]in ya'nî ölümün ismidir. Pes gayr-i munsarıftır, dahâmet ve sıklet maʿnâsından yâhüd sukût-ı varak maʿnâsındandır. Ve lemhi-

vasfiyyet sebebiyle gâh olur ki شَعُوبٌ [şaʿûb] gibi ona dahi harf-i taʿrîf dâhil olur.

الْعَبَابُ [el-ʿabāl] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Dağ güllüne denir, وَرْدٌ جَبَلِيٌّ maʿnâsına; onun ağacı kalın ve iri olup hattâ ondan ʿasâ ittihâz olunur, ʿasâ-yı Mūsâ ʿaleyhi's-selâm onun şâhından olduğu baʿzılardan mervîdir.

عَوْبَلٌ [ʿAvbel] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Bir recül ismidir.

الْأَعْبِيلُ [el-aʿbel] (أَحْمَرٌ [aḥmer] vezninde) Taşları ak olan dağa denir yâhüd be-gâyet sert ve haşin ve galîz olan taşa denir ki kırımızı ve beyâz ve siyâh olur.

عُبْلَةٌ [ʿUblet] (عُرْفَةٌ [gurfet] vezninde) Esâmîdendir: ʿUble b. Enmâr, ʿAmîre kabîlesi ricâlidir.

عَبْلَةٌ [ʿAblet] (طَلْحَةٌ [talḥat] vezninde) Qureyş kızlarından bir hatun idi ki bir kabîlenin vâlidesi idi, o kabîle halkına عَبَلَاتٌ [ʿAblât] ıtlâk olunur; nisbetlerinde عَبْلِيٌّ [ʿAbliyy] denir, غَرْبِيٌّ [garbiyy] vezninde.

عَبْلَةٌ [ʿAbelet] (feteḥâtla) Muhaddistir, İbn Mâkûlâ'dan rivâyet-i hadîs eyledi.

عَبْلَةُ الْبَيْرَةِ [ʿAbletu'l-Bîret] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Mağrib'de bir mevzi'dir.

الْعَبِيلَةُ [el-ʿabîlet] (سَفِينَةٌ [sefînet] vezninde) Kalın gövdeli tenû-mend ʿavrete denir; yukâlu: إِمْرَأَةٌ عَبِيلَةٌ أَي غَلِيظَةٌ Ve ʿAbîle b. Qîsmîl sâhib-i menkabe bir kimsedir.

الْعُنْبُلُ [el-ʿunbul] ve

الْعُنْبُلَةُ [el-ʿunbulet] (ʿayn'ların zammıyla) Fercde olan lahm-ı zâ'ide denir, بَطْرٌ [baṣr] maʿnâsına.

الْعُنَابِلُ [el-ʿunâbil] (عُلَابِطٌ [ulâbiṭ] vezninde) Yoğun şey'e denir.

الْعُنْبُلِيُّ [el-ʿunbuliyy] (سُنْبُلِيٌّ [sunbuliyy] vezninde) Zengî ʿAraba itlāk olunur, gıllat-ı vücūdlarınan nāşī.

الْمَعَابِلُ [el-Meʿābil] (mīm'in fethiyle) Bir mevzi'dir.

الْمُعَبِّلُ [el-muʿabbil] (مُحَدِّثٌ [muḥaddiṣ] vezninde) Yassı ve uzun temrenli ok taşıyan adama denir.

ع ب ه ل

الْعَبْهَلَةُ [el-ʿabhelet] (ذَخْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Deveyi boş ve müseyyeb salıvermek ma'nāsınadır; yukālu: **عَبْهَلُ الْإِبِلِ إِذَا إِذَا أَهْمَلَهَا** Ve

عَبْهَلَةٌ [ʿabhelet] ve

عِبْهَالٌ [ʿibhāl] (ʿayn'in kesriyle) Bir kimseye levh ve ʿitāb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **عَبْهَلَةٌ عِبْهَالٌ إِذَا عَاتَبَهُ**

الْعَبَاهِلُ [el-ʿabāhil] (ʿayn'in fethiyle) ve

الْمُعَبْهَلَةُ [el-muʿabhelet] (مُدْخَرَجَةٌ [mudahrecet] vezninde) Yabana salma ve müseyyeb salıverilmiş develere denir; yukālu: **إِبِلٌ عَبَاهِلٌ وَمُعَبْهَلَةٌ أَيُّ مُهْمَلَةٌ**

الْعَبَاهِلَةُ [el-ʿabāhilet] (عَبَادِلَةٌ [ʿabādilet] vezninde) Şol akyāle yaʿnī mülük-i Yemen'e yāhūd mutlakan mülūka denir ki dā'imā mülklerinde ber-karār olup aslā bir taraftan zevāl tetarruk eylemeye; müfredi **عَبْهَلٌ** [ʿabhel]dir, **جَعْفَرٌ** [caʿfer] vezninde; ve minhu yukālu: **مَا كَانَ لِسَوْقَةِ بَاهِلُهُ أَنْ يُبَارُوا الْمُلُوكَ الْعَبَاهِلَةَ وَهُمْ الْأَقْيَالُ الْمُفْرُؤُونَ عَلَى مُلْكِهِمْ فَلَمْ يُزَالُوا عَنْهُ** Ve bu zikr olunan **عَبْهَلَةٌ** [ʿabhelet] ma'nāsındandır ki mukayyed ve merbūt olmayıp kendi başına olan develere teşbīh olunmuşlardır ve āhirindeki tā' te'kīd-i cem' içindir.

الْمُتَعَبِّلُ [el-muteʿabbil] (ism-i fā'il bünye-siyle) ʿİzz ve mene'a sāhibi adama denir.

Ve aslā bir nesneden men' olmayıp kendi başına murahhas-ı tām olan adama denir.

ع ت ل

الْعَتْلَةُ [el-ʿatelet] (fetehātla) Tarlada olan büyük keseğe denir ki tarla sürülürken yerden kopup ayrılır. Ve şol demir kazmaya denir ki baltanın başı tarzında olur, ʿalā-kavlin yayvan başlı değnek tarzında olup onunla duvar hedm ederler, Türkide köseği ta'bir ettikleri ālet olacaktır. Ve dülgerlerin ve oymacıların ay demiri dedikleri ālete denir. Ve aslā gebe kalmayan nākaya denir. Ve yoğun değneğe denir ki sopa ve toyka ta'bir olunur. Ve ʿacem yayına denir; cem'i **عَتْلٌ** [ʿatell]dir hā'sız. Ve ʿAtele b. ʿAbdu's-Sulemī ashābdandır; Fahr-i ʿālem sallallāhu ʿaleyhi ve sellem hazretleri tagyir edip ʿUtbe ile tesmiye eylediler, **زَيْرَةُ عَتْلَةٍ** [ʿatelet] zikr olunan āletlerin ismi olup şiddet ve gıllatı mutazammın olmakla kerih görüp tagyir eylediler.

الْعُتْلُ [el-ʿutull] (zammeteynle ve teşdīd-i lām'la) Ekül ve men'ü'l-hayr ve bī-menfaʿat olarak nā-tırāş ve nādān ve sengdil ve galiz kimseye denir; yukālu: **هُوَ عُتْلٌ أَيُّ أَكُولٌ مَنُوعٌ جَافٌ غَلِظٌ** denir.

الْعَتِيلُ [el-ʿatīl] (emīr) [emīr] vezninde) Ir-gat ve ecire denir. Ve hizmet-kāra denir; cem'i **عَتَلَاءٌ** [ʿutelāʾ] gelir, **جُهَلَاءٌ** [cuhelāʾ] vezninde. Ve

عَتِيلٌ [ʿatīl] Maraz-ı şedīde vaf olur; yukālu: **دَاءٌ عَتِيلٌ أَيُّ شَدِيدٌ**

الْعُنْتُلُ [el-ʿuntul] (فُنْفُذٌ [ḵunfuz] vezninde ve **جُنْدَبٌ** [cundeb] vezninde) Fercde olan lahm-ı zā'ide denir, **بَظْرٌ** [baẓr] ma'nāsına.

الْعَتَلُ [el-ʿat̪l] (قَتَلَ [kaṭl] vezninde) Bir adamı göğsünden yâ giribânından tutup ʿunf ve şiddetle sürüreyerek alıp götürmek maʿnâsıdır, uğru ve mücrim çekişip götürdükleri gibi; yukâlu: عَتَلَهُ عَتْلًا مِّنْ Ve davarın yularını dibinden kavrayıp yedmek maʿnâsıdır; yukâlu: عَتَلَ النَّاقَةَ إِذَا قَادَهَا يَغْنِي: أَخَذَ مِنْ أَصْلِ زِمَامِهَا فَقَادَهَا

الْإِنْعَتَالُ [el-inʿitāl] (إِنْفَعَالَ [infiʿāl] vezninde) Maʿnâ-yı mezbûrun mutâvîʿidir; yukâlu: عَتَلَهُ فَانْعَتَلَ

الْمِغْتَلُ [el-miʿtel] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Bir adamın göğsünden yâ giribânından tutup sürüreyerek götürmek bâbında kavî ve tûvânâ olan adama denir.

الْعَتَلُ [el-ʿatel] (fethateynle) Şerr işe sürʿat eylemek maʿnâsıdır; yukâlu: عَتَلَ إِلَى الشَّرِّ: عَتَلًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَسْرَعَ

الْعَتِيلُ [el-ʿatil] (كَيْفٌ [ketif] vezninde) Dâ'imâ şerr ve şûra sürʿat ve şitâb eder olan kimseye denir ki peyk-i şerr taʿbîr olunur.

الْحَتَّةُ [el-ʿantelet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Bir nesneyi pâre pâre yırtmak maʿnâsıdır; yukâlu: عَتَّلَهُ إِذَا حَرَقَهُ قَطْعًا

التَّعْتَلُ [et-teʿattul] (تَفَعَّلَ [tefaʿul] vezninde) Bir adam mekânından ayrılmak maʿnâsıdır; tekûlu: لَا اتَّعْتَلَ مَعَكَ أَيَّ لَا أَبْرُحْ مَكَانِي

الْعِتْوَلُ [el-ʿitvel] (دِرْهَمٌ [dirhem] vezninde) Süst-endâm kimseye denir ki aslâ hareketi yâhüd ʿavreti ignâ edecek mertebe kuvveti olmaya; yukâlu: رَجُلٌ عِتْوَلٌ أَيَّ لَيْسَ عِنْدَهُ عَنَاءٌ Gerçi müʿellif dirhem [dirhem] vezniyle takyîd edip lâkin قَتُولٌ [kişvell] mâddesinde teşdîd-i lâm'la resp eylemekle buraya münâfî olur.

الْعَنَاتِلُ [el-ʿanātil] (عَنَادِلٌ [ʿanādil] vezninde) Ekl edecek lâşe makûlesini pâre pâre eden sırtlanlara denir. Şârih der ki ekser nüshalarda الْعَنَاتِلُ الْعَنَاتِيَّةُ vâkiʿ olmakla hatâdır, savâb olan الصَّبَاغُ olmaktadır.

[ع ث ل]

الْعَتِيلُ [el-ʿaşil] (سَاءَ-ي مüssellese ile كَيْفٌ [ketif] vezninde ve fethateynle cāʾizdir) Mutlakan çok olan nesneye denir. Ve iri ve yoğun olan nesneye denir.

الْعَتَلُ [el-ʿaşel] (fethateynle) Bir nesne kesîr olmak maʿnâsıdır; yukâlu: عَتَلَ الشَّيْءُ عَتْلًا: عَتَلَ مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ عَتْلًا أَيَّ كَثِيرًا Ve iri ve yoğun olmak maʿnâsıdır; yukâlu: عَتَلَ الشَّيْءُ عَتْلًا: عَتَلَ مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ عَتْلًا أَيَّ غَلِيظًا صَحْمًا

عَتَلٌ [ʿaşel] Koyun kısmının işkenbesini ve bağırsaklarını ihâta eden yufkaca yağa denir ki çözü taʿbîr olunur.

الْعَتْوَلُ (el-ʿişvell) (قَوْشَبٌ [kırşebb] vezninde) Süst ve salkı ve ʿâciz kimseye denir. Ve başının ve gövdesinin kılları çok olan adama denir.

الْعَتْوَلُ [el-ʿaşevşel] (صَنْوَبَرٌ [şanevber] vezninde) Eتْوَلٌ [ʿişvell] ile maʿnâ-yı evvelde mürâdiftir.

الْعَتْوَلُ [el-ʿaşül] (صَبُورٌ [şabûr] vezninde) Ahmak ve nâdâna denir; cemʿi عَتْلٌ [ʿuşul] dur, كُتُبٌ [kutub] vezninde. Ve pek yoğun taslak ve yakışksız hurmâ ağacına denir; yukâlu: تَحَلَّةٌ عَتْوَلٌ أَيَّ جَافِيَةٌ غَلِيظَةٌ

الْعَتْوَلِيَّةُ [el-ʿaşveliyyet] (جَعْفَرِيَّةٌ [caʿferiyyet] vezninde) Gür ve sık kaba sakala vasf olur; yukâlu: لِحْيَةٌ عَتْوَلِيَّةٌ أَيَّ كَبِيرَةٌ كَثَّةٌ

عِتَالٌ [ʿîsāl] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bir yokuş belen yâhüd arz-ı kabîle-i Cuzâm'da bir dere adıdır.

الْعَتْلُ [el-ʿis̪l] (ʿayn'ın kesriyle) Mâl kıs-

mını ya'nī davarları iyice görüp gözetip gereği gibi takayyüd ve ri'āyet eder olan adama denir; yukālu: هُوَ عَجَلٌ مَالٍ أَيْ إِزَاؤُهُ

الْعُشْلُولُ [el-ʿuṣlūl] [zūbūr] [vezninde) At kısmının yelesinin sinirine denir ki yeli onun üzerinde biter; yukālu: أَصَابَ عُشْلُولَ الْفَرَسِ وَهُوَ عَضَبُ الْمَعْرِفَةِ يُبْتُ عَلَيْهِ الشَّعْرُ

أُمُّ عَيْثِلٍ [ummu ʿiṣyel] [hizyem] [vezninde) Dişi sırtlanın künyesidir. Ve

عَيْثِلٌ [ʿiṣyel] Erkek sırtlana denir. Ve aslā tīb ve dühn sürünmeyip ve hergiz tezey-yün eylemeyen adama denir ki vücudu bed rāyiha bağlayıp ve saç ve sakalı karış muruş olur; yukālu: رَجُلٌ عَيْثِلٌ أَيْ لَا يَدَّهْنُ وَلَا يَتْرَيْنُ

الْعَثْلُ [el-ʿaṣl] [faṣl] [vezninde) Kı-rılmış kemik eğri sarılmakla eğri bitmek ma'nāsınadır; yukālu: عَثَلَتْ يَدُهُ عَثْلًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا جَبَرَتْ عَلَى غَيْرِ اسْتَوَاءٍ كَمَا يُقَالُ عَثَمَتْ يَدُهُ

[ع ث ج ل]

الْعَجَجَلُ [el-ʿaṣcel] [cafer] [vezninde) ve

الْعَجَاجِلُ [el-ʿuṣācil] [ʿulābiṭ] [vezninde) Karnı büyük adama denir. Ve geniş büyük kırba ve tulum ve çuval makülesi kaba denir.

الْعَجَجَلِيَّةُ [el-ʿAṣceliyyet] [caferiyyet] [vezninde) Arz-ı Yemāme'den Vādi's-Suley' nām mahalde bir arzın adıdır. Ve bir suyun adıdır.

الْعَجَجَلَةُ [el-ʿaṣcelet] [dahrecet] [vezninde) Bir adam pek pīrlikten yā hastalık-tan nāṣī yerinden güçle ağır ağır deprenip kalkar olmak ma'nāsınadır; yukālu: عَجَجَلَ الرَّجُلُ إِذَا ثَقُلَ عَلَيْهِ الشُّهُوْضُ مِنْ هَرَمٍ أَوْ عِلَّةٍ

[ع ث ك ل]

الْعُشْكُولُ [el-ʿuškūl] ve

الْعُشْكُولَةُ [el-ʿuškūlet] (ʿayn'ların zammıyla) ve

الْعَيْشَالُ [el-ʿiškāl] [kirtās] [vezninde) Hurmā salkımının sapına yāhūd salkımına denir. Ve

عُشْكُولَةٌ [ʿuškūlet] Zīnet için hevdeclere astıkları reng-āmīz yünden ve sā'ir nesneden olan püsküle denir ki salkım gibi giderken beri öte salınır.

الْمُتَعَشِّكِلُ [el-muteʿaṣkil] (kāf'ın kesri ve fethiyle) Salkımlı hurmā dalına denir; yukālu: عِدْقٌ مُتَعَشِّكِلٌ أَيْ دُو عَشَاكَيْلٍ

الْعَشْكَالَةُ [el-ʿaṣkelat] [dahrecet] [vezninde) Hevdecı عُشْكُولَةٌ [ʿuškūlet] dedikleri püskül ile zīnetlemek ma'nāsınadır; yukālu: عَشْكَالَ الْهُودَجِ إِذَا زَيَّنَهُ بِالْعُشْكُولَةِ Ve ağır yelmek ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ يُعَشِّكِلُ أَيْ يَعْدُو ثَقِيلًا

ذُو عَشْكَالَانَ [Zū ʿAṣkelān] [ʿaṣkelān] [vezninde) Ezvā' ta'bīr olunan mülük-i Yemen'de bir meliktir.

[ع ج ل]

الْعَجَلُ [el-ʿacel] ve

الْعَجَلَةُ [el-acelet] (fethateynle) İsmeldir, ivmeğe ve ivecenliğe denir ki bir nesneyi vaktinden mukaddem taleb ve taharrī eylemekten ʿibārettir; onun için mezmümdür; yukālu: اِخْتَلَّ أَمْرُهُ مِنَ الْعَجَلِ وَالْعَجَلَةُ أَيْ الشَّرْعِيَّةُ Ve

عَجَلٌ [ʿacel] ve

عَجَلَةٌ [ʿacelet] Masdar olur, ivmek ma'nāsına; yukālu: عَجَلَ الرَّجُلُ عَجَلًا وَعَجَلَةٌ Ve مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَسْرَعَ

عَجَلٌ [ʿacel] Balçığa yāhūd siyāh ve

müte'āffin balçığına denir, حَمَاءَةٌ [ħame't] ma'nāsına. Mütercim der ki «خُلِقَ الْإِنْسَانُ مِنْ عَجَلٍ» kerimesinde bazıları bununla tefsir edip lākin Rāğib ba'de't-tezyif dedi ki belki murād 'acele ve sür'at ma'nāsınadır, 'acele ve killet-i sabr u sebāt insānīn lāzım-ı māhiyyeti olmakla gūyā ki ondan mahlūk olmuştur, niteki خُلِقَ زَيْدٌ مِنَ الْكُرْمِ derler, fart-ı mübālagayı mutazammındır. Ve bazıları bunda kalb var dediler. خُلِقَ الْإِنْسَانُ مِنَ الْعَجَلِ ile te>vīl eylediler, gūyā ki 'acele insānın tabāyi'-i mecbūlesinden bir tabī'at ve ahlākından bir cüz' olduğuna tenbīh nüktesine mebnīdir. Ve balçığına عَجَلٌ [e'acel] itlākı sür'at ma'nāsındandır ki hemān toprak suyu gördüğü gibi müte'tayyin olur.

الْعَجَلُ [el-'acil] (كَتِفٌ [ketif] ve نُدُسٌ [nedus] veznlerinde) ve

الْعَجْلَانُ [el-'aclān] [عَطْشَانٌ [e'atšān] vezninde) ve

الْعَاجِلُ [el-'ācil] ve

الْعَجِيلُ [el-'acīl] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Meşrebi ivegen olan adama denir. عَجْلَانٌ [e'aclān] lafzının cem'i عَجَالِيٌّ [e'acālā] gelir 'ayn'ın fethi ve عَجَالِيٌّ [e'ucālā] gelir 'ayn'ın zammıyla. Ve عَجْلَانٌ [e'aclān] ve عَجِيلٌ [e'acīl]in cem'leri عَجَالٌ [e'icāl] gelir 'ayn'ın kesriyle. Ve

عَجْلَانٌ [e'aclān] Şehr-i şa'bāna itlāk olunur, çabuk gelip gittiğine binā'en, zīrā āhirinde savm-ı müfācī olmakla o hayalle ezhānda serī'ü'l-inkızā' olarak cilve eder, husūsan tiryākīlerin vicdānlarında hafta kadar hükümü olur. Ve

عَجْلَانٌ [e'Acīlān] A'fām-ı nāstandır.

التَّعَجِيلُ [et-ta'cīl] (تَفْعِيلٌ [te'fīl] vezninde) İvmek ma'nāsınadır; yukālu: عَجَّلَ الرَّجُلُ

بِمَعْنَى عَجَلَ Ve bir kimseye sebk ve takaddüm eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَجَّلَهُ Ve keş ta'bīr olunan yoğurt kurusunu عَجَّاجِيلٌ [e'acācīl] kılmak ma'nāsınadır; yukālu: عَجَّلَ الْأَقِطَ إِذَا جَعَلَهُ عَجَّاجِيلًا

التَّعَجُّلُ [et-te'accul] (تَفْعُلٌ [te'fa'ul] vezninde) Bu dahi ivmek ve ivcenlik eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَعَجَّلَ فِي أَمْرِهِ بِمَعْنَى عَجَّلَ Ve yoğurt kurusunu عَجَّاجِيلٌ [e'acācīl] kılmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا تَعَجَّلَ الْأَقِطَ إِذَا جَعَلَهُ عَجَّاجِيلًا

الْإِسْتِعْجَالُ [el-isti'cāl] İvdirmek ma'nāsınadır ki bir adama bir işi 'acele ile tutturılmaktan ve 'acele ile tut diye emr ve teklif eylemekten 'ibārettir; yukālu: إِسْتَعْجَلَهُ إِذَا حَتَّهْ وَأَمَرَهُ أَنْ يَعْجَلَ مَرَّ فَلَانٌ يَسْتَعْجَلُ أَيُّ طَالِبًا ذَلِكَ مِنْ نَفْسِهِ مُتَكَلِّفًا إِيَّاهُ Gūyā ki kendi nefsinden 'acele ile mürüru taleb ve teklif eder. Ve sebk ve takaddüm eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَعْجَلَهُ إِذَا سَبَقَهُ

الْعَجَلَى [el-'aclā] (سَكْرَى [sekrā] vezninde) Oku çabuk çıkıp giden yaya vasf olur; yukālu: قَوْسٌ عَجَلَى أَيُّ سَرِيعَةَ السَّهْمِ

الْعَاجِلُ [el-'ācil] [ācil] vezninde ve mukābilidir ki hālen ve hāzır olan şey'e denir, niteki آجِلٌ [ācil] zamān-ı ātīde olacak nesneye denir; ve minhu yukālu: لَا تَبِعِ الْعَاجِلَ بِالْأَجَلِ

الْإِعْجَالُ [el-i'cāl] (hemzenin kesriyle) Sebk ve takaddüm eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا سَبَقَهُ Ve nāka hilkati nātamām yavru düşürmek ma'nāsınadır; yukālu: أَعْجَلَتِ النَّاقَةُ إِذَا أَلْقَتْ وَلَدَهَا لِغَيْرِ تَمَامٍ

الْمُعْجَلُ [el-mu'cīl] (مُحْسِنٌ [muħsin] vezninde) ve

الْمُعْجَلُ [el-mu'acīl] (مُحَدِّثٌ [muħaddiṣ] vezninde) ve

vezninde) ve

الْمُعْجَلُ [el-mi'cāl] (مِفْتَاح [miftāḥ] vezninde) Şol nākaya denir ki senesi tamāmından mukaddem doğurup ve yavrusu diri kalır ola; yukālu: مَا نَاقَةٌ مُعْجَلٌ وَمُعْجَلٌ وَمِعْجَالٌ وَهِيَ مَا نَاقَةٌ تَنْسُجُ قَبْلَ أَنْ يَسْتَكْمَلَ الْحَوْلَ فَيَعِيشُ وَلَدَهَا Ve

مُعْجِلٌ [mu'cil] Şol nākaya denir ki çöker-tip üzerine binmek için ayağı üzengisine vaz'e eylediğin gibi yerleşmeğe kalmayıp hemān sıçrayıp kalkar ola; **مُعْجَلَةٌ** [mu'cilet] dahi denir; pes müzekkerine de **مُعْجَلٌ** [mu'cil] denir; yukālu: نَاقَةٌ مُعْجَلٌ وَمُعْجَلَةٌ إِذَا كَانَتْ حِينٍ وَضَعْتَ الرَّجُلَ فِي غَرْزِهَا وَتَبَّتْ حُرْمَا أَغْصَانِهَا Ve şol hurmā ağacına denir ki hurmāsi turfanda vaktinde erişir ola; yukālu: نَحْلَةٌ مُعْجَلَةٌ أَيُّ مُدْرِكَةٌ فِي أَوَّلِ الْحَنْطَلِ

الْمُعْجَلُ [el-mu'cel] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) Sene tamāmından mukaddem doğup diri kalan deve köşegine denir.

الْعِجَالَةُ [el-'icālet] ('ayn'ın kesri ve zammiyla) ve

الْعُجْلُ [el-'ucl] ve

الْعُجْلَةُ [el-'uclet] ('ayn'ların zammiyla) 'Acele ile tertüb olunan şey'e denir, ta'am-ı mā-hazarı gibi; kāle's-ş-şārih ve minhu kavluhum: اَللَّمْرُ عِجَالَةَ الرَّائِبِ وَعُجْلُهُ وَعُجْلَتُهُ Ya'nī "Dābbesine rüküb edip bir semte gidecek adam için hurmā ta'am-ı mā-hazardır" ki onun için meks eylemek iktizā eylemez. Ve fi'l-mesel: "الْتَيْبُ عِجَالَةَ الرَّائِبِ" Bu mesel sehlü'l-husül olan nesnede darb olunur. Ve

عِجَالَةٌ [icālet] (kezālik 'ayn'ın kesri ve zammiyla) ve

إِعْجَالَةٌ [icālet] (hemze-i meksüre ile) ve

عُجْلٌ [ucl] ve

عُجْلَةٌ [uclet] ('ayn'ların zammiyla) Sa-

ğım vaktinden mukaddem çobanın otlakta kendi yā gayrı için sağdığı leben-i kalile itlāk olunur; tekūlu: سَفَانًا عِجَالَةً وَإِعْجَالَةً وَعُجْلًا وَعُجْلَةٌ وَهِيَ اللَّبَنُ الَّذِي يُعْجَلُ الْحَالِبُ لِنَفْسِهِ أَوْ لِغَيْرٍ فِي الرَّغْيِ مِنْ لَبَنِ نَسِيرٍ

الْمُعْجَلُ [el-mu'accil] (مُحَدِّثٌ [muḥaddiṣ] vezninde) Dā'imā vech-i mezkūr üzere **عِجَالَةٌ** [icālet] itlāk eyledikleri süt sağan çobana denir. Ve dā'imā ehline o sütü getiren adama denir; yukālu: هُوَ مُعْجَلٌ إِذَا كَانَ يَأْتِي أَهْلَهُ بِالْعِجَالَةِ

الْمُتَعَجِّلُ [el-mute'accil] (ism-i fā'il bünyesiyle) **مُعْجَلٌ** [mu'accil] ma'nāsındır.

الْعُجَالُ [el-'uccāl] (رُمَّانٌ [rummān] vezninde) ve

الْعُجُولُ [el-'iccevl] (سِنَوْرٌ [sinnevr] vezninde) **حَيْسٌ** [ḥays] dedikleri ta'amdan yāhūd hurmādan bir sıkım şey'e denir ki avuçla hemān sıkıp ekinde isti'cāl olunur; tekūlu: أَنَا بَعْجَالٌ وَعُجُولٌ أَيُّ بِجَمَاعِ الْكَفِّ مِنْ أَنَا بَعْجَالٌ وَمُتَعَجِّلٌ مُؤَيَّلٌ بِهَذَا أَوْ التَّمْرِ Ve sevīk ile tahmīr olunmuş hurmāya denir ki 'ale'l-'acele bī-tekellūf ekl ve bel' olunur, رَاحَةُ الْخُلُقُومِ [rāḥatu'l-ḥulqūm] mesābesinde olur.

الْعُجْلُ [el-'icil] ('ayn'ın kesriyle) ve

الْعُجُولُ [el-'iccevl] (سِنَوْرٌ [sinnevr] vezninde) Erkek buzağıya denir. Sānīnin cem'i **عِجَالِيٌّ** [acācīl] gelir.

Mü'ellif burada müsāmaha eylemiştir. Ve *Başā'ir*'de **عِجْلٌ** [icil]in cem'i **عُجُولٌ** [ucūl] ve **عُجُولٌ** [iccevl]in cem'i **عِجَالِيٌّ** [acācīl] olduğunu tasriḥ eylemiştir. Ve *Miṣbāḥ*'ın beyānına göre **عِجْلٌ** [icil]in mü'ennesi **عِجْلَةٌ** [icilet]tir hā ile ve cem'i **عُجُولٌ** [ucūl]dür zammeteynle ve **عِجْلَةٌ** [icelet]tir, **عَيْبَةٌ** [inebet] vezninde. Ve *Muğrib*'in beyānına göre **عِجُولٌ** [iccevl]in

cem'idir ki cem' sūnūr [sinnevr] veznindedir ki cem'ī sənānīr [senānīr]dir. Ve Rāgib'in beyānına göre buzağı kısmında bir güne 'acele tasavvur olundu ki tūr [şevr] olduktan sonra o 'acele mün'adim olur. Ve Demīr dedi ki Benī İsrā'īl mī'ād-ı Mūsā 'aleyhi's-selām tamām olmazdan mukaddem Sāmīrī yaptığı buzağıya perestiş ettikleri vech-i tesmiyedir.

الْمُعْجَلُ [el-mu'cil] (muḥsin [muḥsin] vezninde) Buzağılı ineğe denir; yukālu: بَقْرَةٌ مُعْجَلٌ أَي ذَاتُ عَجَلٍ

عَجَلٌ [Benū 'Acel] (fethateynle) Bir cemā'attir.

الْعِجْلَةُ [el-'iclet] ('ayn'ın kesriyle) عَجَلٌ [icil] kelimesinin mü'ennesidir. Ve su tulumuna denir. Ve dolaba denir ki kuyu çarkıdır; cem'ī عَجَلٌ [icel] gelir, عِنَبٌ [ineb] vezninde ve عِجَالٌ [icāl] gelir, جِبَالٌ [cibāl] vezninde. Ve bir otun ismidir. Ve şehir-i Enbār kurbünde bir mevzi' adıdır; عِجْلَةٌ [iclet] nām bir hatunun ismiyle müsemmadır.

الْعَجَلَةُ [el-'acelet] (fethātla) 'Arabaya ve kanlıya ve koçuya denir; cem'ī عَجَلٌ [acel] dir hā'sız ve أَعْجَالٌ [a'cāl] ve عِجَالٌ [icāl] dir 'ayn'ın kesriyle. Ve çarka ve dolaba denir, 'alā-kavlin deve çarkına denir ki pek büyük olur, مَحَالَةٌ [meḥālet] ma'nāsına. Ve esvāb ve eskāl taşıyacak teskereye ve senem 'arabasına denir ki tahtalardan tarīka tarzında olur. Ve şol ağaca denir ki kuyunun kenārında yapılan mīl üzerine arkuru uzatılıp kova ona asılır. Ve balçığa ve siyāh ve müte'affin çamura denir. Ve hurmā ağacının özdeğinde oyma tarzında olan basamağa denir ki onlara ayakları basarak tepesine çıkarlar, niteki نَقِيرٌ [naqīr]

oyma basamaklı olan hurmā özdeğine denir. Bunların cümlesinde sūr'at ma'nāsı melhūzdur. Ve

عَجَلَةٌ [Acelet] Yemen'de bir karye adıdır.

دَارُ الْعَجَلَةِ [Dāru'l-'Acelet] Mekke'de Mescid-i Ḥarām'ın ittisālinde bir dārdır.

الْعَجَلِيُّ [el-'aceliyy] (arabiyy [arabiyy] vezninde) عَجَلَةٌ [acelet]e mensüb demektir ki 'arabacı murād olur; ve minhu Osmān b. Şarāb el-'Acelī. Ve bu, fukahā ve muhaddisīndendir.

الْعِجْلِيُّ [el-'icliyy] ('ayn'ın kesriyle) Benū 'icl cemā'atine mensūbdur; ve minhu Ebu'l-Futūḥ Es'ad ve Sa'd b. 'Alī el-'icliyyān a'lām-ı ulemādandır.

الْعُجُولُ [el-'acūl] (şabūr [şabūr] vezninde) Bi't-tab' ivegen adama denir. Ve veledini yavı kılmış vālih ve hayrān 'avrete ve nākaya denir; ceza' ve ıztırābindan beri öte 'acele ile tereddüd eylediklerinden itlāk olundu; cem'ī عُجُولٌ [ucul]dür, كُتُبٌ [kutub] vezninde ve عَجَائِلٌ [acā'il]dir. Ve ölüme itlāk olunur; yukālu: صَرَمَتْهُ الْعُجُولُ أَي شَعُوبٌ [şa'ūb] ve عُبُولٌ [abūl] gibi bu dahi gayr-i munsarıftır, vasfiyyet-i asliyye lemhasıyla harf-i ta'rīf dahi dāhil olur. Ve

عُجُولٌ [acūl] Kahvaltı ta'bīr olunan muhtasarī ta'āma denir; tekūlu: أَطْعَمْنَا بِالْعُجُولِ أَي اللَّهْنَةِ Ve Mekke'de bir kuyu ismidir ki 'Abduşems yāhūd Kūşayy hafr eylemiştir.

الْمَعَاجِلُ [el-me'acil] Muhtasar olan yollara denir ki şāh-rāh olmayıp menzile عَجَلَةٌ [acelet] ile varılacak yollardır, uğrun yol ta'bīr olunur; müfredi مِعْجَالٌ [mi'cāl]dir; yukālu: أَخَذُوا مَعَاجِلَ الطَّرِيقِ أَي مُخْتَصِرَاتِهَا

الْعَجِيلَى [el-ʿuceylā] (musaggar bünyesi ve kasr ile) ve

الْعَجِيلَةَ [el-ʿuceylet] [جُهَيْنَةَ] [cuheyne] vezninde) Tiz tiz sür'atle yürümeğe denir; yukālu: سَارَ الْعَجِيلَى وَالْعَجِيلَةَ أَي سَرِيعًا

الْعَجِيلَى [el-ʿuceyl] [زُبَيْرٍ] [zubeyr] vezninde) Kahvaltı ve sofralık ta'bir olunan ta'am-ı muhtasara denir yâhüd müsâfire tekellüflü ta'âmdan mukaddem ihzâr olunan muhtasarice ta'âma denir.

الْعِجَالَةَ [el-ʿicâlet] [كِتَابَةً] [kitâbet] vezninde) Bir nebât adıdır.

الْعَجْلَاءُ [el-ʿAclā] [صَحْرَاءُ] [şahrâ] vezninde) Bir mevzî adıdır.

الْعَجْلَانِيَّةُ [el-ʿAclāniyyet] Meşîşa kurbünde Mercu'd-Dîbâc nâm mahalde bir belde adıdır.

عَجَلَى [ʿAclā] [سَكْرَى] [sekrā] vezninde) Zu'r-Rumme nâm şâ'irin nâkası ismidir. Ve Şa'lebe b. Ummu Hâzne ve Zeyd b. Mirdâs es-Sulemî Ve Dureyd b. eş-Şimme nâm kimselerin feressleri ismidir.

عَجِيلٌ [ʿUbeyd el-ʿİcl] (sıfat olarak) Huseyn b. Muhammed nâm muhaddisin lakabıdır.

الْعَجَاجِيلُ [el-ʿacâcîl] [عِجْوَلٌ] [iccevl]in cem'idir ki zikr olundu. Ve söbü söbü keş sıkımlarına denir ki avuç dolusu sıkıp ekl ederler.

الْمُسْتَعْجَلَةُ [el-musta'celet] (ism-i mef'ül bünyesiyle) Şâh-râhtan başka menzile karîb uğrun yola denir; tekûlu: أَخَذْتُ الْمُسْتَعْجَلَةَ مِنَ الطَّرِيقِ وَهَذِهِ مُسْتَعْجَلَاتُ الطَّرِيقِ بِمَعْنَى الْفُرْبَةِ وَالْخُضْرَةِ وَكَذَا يُقَالُ هَذِهِ خُدْعَةٌ مِنَ الطَّرِيقِ وَمَحْدَعٌ

أُمُّ عَجْلَانَ [ummu ʿaclân] [سَحْبَانَ] [sehban] vezninde) Bir kuşun künyesidir.

[ع د ل]

الْعَدْلُ [el-ʿadl] (ʿayn'ın fethi ve dâl'in sükūnuyla) ve

الْعَدَالَةَ [el-ʿadâlet] (ʿayn'ın fethiyle) ve

الْعُدُولَةَ [el-ʿudület] (ʿayn'ın zammıyla) ve

الْمَعْدِلَةَ [el-ma'edilet] (mîm'in fethi ve dâl'in kesriyle) ve

الْمَعْدَلَةَ [el-ma'edlet] (dâl'in fethiyle) Cevr etmeyip nüfûs ve ʿukûlda istikâmeti kâ'im ve derkâr olan emr ve hâleti icrâ eylemek ma'nâsınadır; lisânımızda ʿadâlet eylemek ta'bir olunur ki sultân ve vâlîye göre zulm ve sitem etmeyip dâd ve insâf eylemekten ve hâkime göre hak ile hüküm eylemekten ʿibârettir; yukālu: عَدَلَ الْوَالِي وَالْحَاكِمَ عَدْلًا وَعَدَالَةً وَعُدُولَةً وَمَعْدَلَةً وَمَعْدَلَةً مِنَ الْبَابِ هُوَ يَقْضِي بِالْحَقِّ وَيَعْدِلُ ve yukālu: فَهُوَ عَادِلٌ مِنْ عُدُولٍ وَعَدْلٌ بِلَفْظِ الْوَاحِدِ وَهَذَا اسْمٌ رَجُلٌ عَدْلٌ وَإِمْرَأَةٌ عَدْلٌ وَعَدْلَةٌ ve yukālu: عَادِلٌ Ya'nî sîga-i mezbüreden ism-i fâ'il [ʿādil] gelir; cem'i عُدُولٌ [ʿudül]dür ve عَدْلٌ [ʿadl] ism-i cem' olarak müsta'amel olur; yukālu: عَادِلٌ Ve قَوْمٌ عَدْلٌ أَي عَادِلُونَ [ʿādil] ma'nâsına olur. Ve bu fi'l-asl masdardır, mübâlagaten vasf olmuştur, asliyyeti i'tibârıyla mer'eeye sıfat olup [ʿādil] ma'nâsına olur. Ve bu fi'l-asl masdardır, mübâlagaten vasf olmuştur, asliyyeti i'tibârıyla mer'eeye sıfat olup [ʿādil] ma'nâsına olur. Ve bu fi'l-asl masdardır, mübâlagaten vasf olmuştur, asliyyeti i'tibârıyla mer'eeye sıfat olup [ʿādil] ma'nâsına olur. Ve bu fi'l-asl masdardır, mübâlagaten vasf olmuştur, asliyyeti i'tibârıyla mer'eeye sıfat olup [ʿādil] ma'nâsına olur. Ve bu fi'l-asl masdardır, mübâlagaten vasf olmuştur, asliyyeti i'tibârıyla mer'eeye sıfat olup [ʿādil] ma'nâsına olur. Ve bu fi'l-asl masdardır, mübâlagaten vasf olmuştur, asliyyeti i'tibârıyla mer'eeye sıfat olup [ʿādil] ma'nâsına olur.

Müellif Başâ'ir'de dedi ki عَدْلٌ [ʿadl] kelimesi masdar olur ve mübâlagaten vasf olur, ذُو عَدْلٍ [zū ʿadl] ma'nâsına. Bu sürette tesniye ve cem'i ve mü'ennesi gelmez, pes إِمْرَأَةٌ ve رِجَالٌ عَدْلٌ ve رِجَالَانِ عَدْلٌ ve رَجُلٌ عَدْلٌ denir. Ve eger tesniye ve cem' ve mü'ennes ʿunvânıyla mer'î olur ise حَضْمٌ [haşm] ve نَدْبٌ [nedb] kelimeleleri gibi fi'l-asl masdar olmayıp vasf olan kelimelerin mecrâsına icrâ olunmuş olur,

niteki İbn Cinnî ^{عَدْلَةٌ}إمْرَأَةٌ ^{عَدْلَةٌ}unvāniyla sebt ve masdarı mü'ennese vasf olmak üzere icrā eylemeleriyle عَدْلٌ [ʿadl] kelimesine ʿalāmet-i te'nīs ilhāk eylediler diye hikāyet eyledi, zīrā bu sūrette zāta menkūl olmakla tesniye ve cemʿ ve te'nīsī sahīh olur, pes men'ütun-bih olan ʿayn-ı ʿadālet i'tibārı ki ma'na-yı mübālagadır, melhūz olur. Ve vasf mecrāsına icrā olunanda sā'ir sıfāt gibi zāt melhūz olur. Ve şārih der ki عَدْلٌ [ʿadl] niseb üzere olmayan عَادِلٌ [ʿādil] bedeli olur ise vasfıyyetine i'tibāren sīga ile tasvīg olunur. Ve Şihāb merhūm dedi ki men'ütun-bih olan masdarda vāhid ve müzekker ve cemʿ ve mü'ennes müsāwī olur. Ve bu istivā asl muttariddir. Bu sūrette masdariyyeti ciheti maktūʿu'n-nazar olmaz. Ve Şeyh Rađī merhūmun رَجُلَانِ عَدْلَانِ kavli buna münāfī değıldir, zīrā onda cānib-i ma'na ya'nī vasfıyyet-i hakīkiyye murāddır, niteki gāhca müntakalūn ileyhā olan hāli i'tibārıyla tesniye ve cemʿlenir dedi. Ve *Miṣbāh*'ta bāb-ı rābiʿden fethateynle عَدْلٌ [ʿadel] sīgası ziyāde edip جَارَ عَدْلٍ ibāretiyle tefsīr eyledi, kezālik bāb-ı hāmisten عَدْلٌ عَدَالَةٌ وَعُدُولَةٌ فَهُوَ عَدْلٌ أَي مَرْضِيٌّ ibāretini İrād ve vāhide ve gayra itlāk olunur, kezālik tesniye ve cemʿi dahi gelir diye tansīs eylemekle عَدْلٌ [ʿadl] buna göre شَكَّسَ [ʃeks] gibi vasf olup bāb-ı sānīden masdar dahi olmakla iki cihetine de i'tibār cā'iz olmuş olur, zīrā masdar ile mübālagaten tavsif muttaridedir. Bu sūrette mü'ellifin ism-i cemʿ olur dediği asl-ı merkūma münāfī olur. Ve mü'ellif İmām kelimesini bundan tefrīk eylemiştir, niteki māddesinde mübeyyendir.

Ve عَدْلٌ [ʿadl] iki nevʿdir: biri ʿadl-i mutlaktır ki ʿakl onun hüsnünü muktezī olup

ve ezmineden bir zamānda nesh ve tebdīli kābil ve vechen mine'l-vücūh cevri ve i'tidā ile muttasıf olmaya, muhsine ihsāni mukābilinde ihsān ve bir adamdan renc ve ezāyı defʿ eden kimse üzerinden renc ve ezāyı defʿ eylemek gibi. Ve nevʿ-i āheri şol ʿadldir ki ʿadāleti şerʿle ma'lūm olup bazı ezminede neshi mümkün ola, kısās ve erş-i cināyāt ve ahz-i māl-ı mürtedd gibi. İntehā. Ve

عَدْلٌ [ʿadl] ve

مَعْدَلَةٌ [maʿdelet] ve

عَدَالَةٌ [ʿadālet] İsm olur, Fārisīde ondan dād ile ta'bīr olunur; yukālu: هُوَ أَهْلُ الْعَدْلِ وَالْمَعْدَلَةُ وَالْعَدَالَةُ أَي ضِدُّ الْجَوْرِ وَمَا قَامَ فِي التُّفُوسِ ضِدُّ الْجَوْرِ وَمَا قَامَ كَافِيَةً مُسْتَقِيمٌ مَعْدَلَةٌ مَعْدَلَةٌ مُسْتَقِيمٌ Mü'ellifin kavli ضِدُّ الْجَوْرِ mefhūmunu tefsīrdir. Ve sevk-i ta'rīfi ʿādeti üzere müsāmahadır. Ve

عَدْلٌ [ʿadl] Bir nesneyi bir nesne ile berāberleştirmek ma'nāsınadır; yukālu: عَدْلُهُ عَدْلًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا وَازَنَهُ Bunda ma'na-yı lāzım dahi müsta'meldir. Ve mihaffede bir adama denk olmak ma'nāsınadır; yukālu: عَدْلُهُ فِي الْمَحْمُولِ إِذَا رَكِبَ مَعَهُ Ve

عَدْلٌ [ʿadl] Misl ve nazīr ma'nāsınadır; cemʿi أَغْدَالٌ [aʿdāl]dir, ke-mā se-yuzkeru. Ve ölçeğe itlāk olunur, lākin عَادِلٌ [ʿādil] olması mu'teberdir; yukālu: أَعْطَاهُ بِالْعَدْلِ أَي بِالْكَيْلِ Ve bir nesne mukābilinde olan cezā ve ʿivaz ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: هَذَا عَدْلٌ ذَاكَ أَي جَزَاؤُهُ Ve farīza ve nāfile ma'nālarına gelir. Ve fidiye ma'nāsına müsta'meldir, nefsine mu'ādil olduğuna mebnī, niteki fā' bābında "ص،ر،ف" faslında işbu: "مَنْ اتَّخَذَ إِلَى غَيْرِ أَبِيهِ لَا يَقْبَلُ اللَّهُ مِنْهُ صَرْفًا" "مَنْ اتَّخَذَ إِلَى غَيْرِ أَبِيهِ لَا يَقْبَلُ اللَّهُ مِنْهُ صَرْفًا" hadīsinde sebk eyledi ki farīza ile ve nāfile ile ve fidiye ile tefsīr eylediler. Ve

عَدَلٌ [ʿadl] Berāberliğe denir; yukālu: قَسَمُوا Ve doğruluk, istikāmet maʿnāsınadır; yukālu: بِهِ عَدْلٌ أَيَّ اسْتِقَامَةً Ve

عَدَلٌ [ʿAdl] Bir kimsenin ismidir ki “وَضَعَ عَلَى يَدَيْ عَدَلٍ” Meselinin menşeʿidir. Mezbūr Tubbaʿ nām melik-i Yemen'in cellādı olmakla katli murād-ı katʿi olan kimseler ona teslīm olunur idi ki minbaʿd halāsı nā-mümkin olur idi. Baʿdehu mutlakān nevmīd ve meʿyūs olunan nesne hakkında “وَضَعَ عَلَى يَدَيْ عَدَلٍ” meselini irād eylediler. Ve

عَدَلٌ [ʿadl] Bir nesneyi doğrultmak maʿnāsınadır; yukālu: عَدَلَّ السَّهْمَ عَدْلًا إِذَا أَقَامَهُ Ve

عَدَلٌ [ʿadl] عُدُولٌ [ʿudūl] maʿnāsınadır, kemā se-yuzkeru. Ve yol bir semte dönmek maʿnāsınadır; yukālu: عَدَلَّ الطَّرِيقُ إِذَا مَالَ Ve buğur deve dişiyeye aşmağı ferāgat eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَدَلَّ الْفَحْلُ إِذَا تَرَكَ الصِّرَابَ Ve buğuru dişiyeye aşmaktan ayırıp bertaraf eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَدَلَّ الْجَمَالُ الْفَحْلُ إِذَا نَحَاهُ يَعْنِي عَنِ الصِّرَابِ Ve iki adamın beynini tesviye eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَدَلَّ فَلَانًا بِفَلَانٍ إِذَا سَوَّى بَيْنَهُمَا

الْعَادِلُ [el-ʿādil] ʿAdl ve dād edici adama denir; bāb-ı sāniden ism-i fāʿildir; cemʿi عُدُولٌ [ʿudūl]dür, شَاهِدٌ [šāhid] ve شُهُودٌ [šuhūd] gibi.

التَّعْدِيلُ [et-taʿdīl] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Hākīm hak üzere doğruca hüküm eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَدَلَّ الْحَاكِمُ الْحُكْمَ إِذَا أَقَامَهُ Ve šāhid makūlesini tezkiye eylemek maʿnāsınadır ki murād عَدْلٌ [ʿadl]e nisbetle عَادِلٌ [ʿādil]dir demektir; yukālu: عَدَلَّ فَلَانًا إِذَا زَكَّاهُ Ve terazi keffelerini berāberleştirmek

ve berāberce tutmak maʿnāsınadır; yukālu: عَدَلَّ الْمِيزَانَ إِذَا سَوَّاهُ Ve bir nesne yükün bir dengi kadar olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: شَرِبَ حَتَّى عَدَلَّ أَيَّ عَدَلَّ الشَّيْءَ إِذَا أَقَامَهُ Ve eğri nesneyi doğrultmak maʿnāsınadır; yukālu: عَدَلَّ الشَّيْءَ إِذَا أَقَامَهُ

الْعَدَلَةُ [el-ʿadelet] (feteħātla) ve

الْعَدَلَةُ [el-ʿudelet] (هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) Şāhidleri tezkiye eden adamlara denir, kādīlerin tezkiye-i nāʿibleri gibi ki onlara da birkaç müzekkī lāzımdır. ʿAlā-kavlin هُمَزَةٌ [humezet] vezninde müfred ve feteħātla cemʿ sīgasıdır.

الْمُعَادَلَةُ [el-muʿādelet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bir nesne ile berāberleşmek ve berāberlik eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَادَلَهُ إِذَا وَازَنَهُ Ve bir müşkil işe giriftār olmakla fiʿl ve terki beyninde mütereddid olmak maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ يُعَادِلُ هَذَا Ve bunun mefhūmu عَدَالٌ [ʿidāl] mefhūmuna mugāyirdir, kemā se-yuzkeru. Ve bir adama mihaffedaş olmak maʿnāsınadır; yukālu: عَادَلَهُ فِي الْمَحْمَلِ إِذَا رَكِبَ مَعَهُ Ve bir nesne eğrilmek maʿnāsınadır; yukālu: عَادَلَّ الشَّيْءُ إِذَا اغْوَجَّ

الْعِدْلُ [el-ʿidl] (ʿayn'ın kesriyle) Bu dahi misl ve nazīr maʿnāsınadır, cemʿi اَعْدَالٌ [aʿdāl]dır. Ve yükün bir dengine denir; cemʿi اَعْدَالٌ [aʿdāl] ve عُدُولٌ [ʿudūl] gelir; yukālu: هَذَا عِدْلُ ذَلِكَ الْجَمَلِ أَيَّ نَضْفُهُ

الْعَدِيلُ [el-ʿadīl] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bu dahi عَدْلٌ [ʿadl] ve عِدْلٌ [ʿidl] gibi misl ve nazīr maʿnāsınadır; cemʿi عَدَلَاءٌ [ʿudelāʾ] gelir, كُرْمَاءٌ [kuremāʾ] vezninde; yukālu: لَا عَدْلَ لَهُ وَلَا عِدْلَ وَلَا عَدِيلَ أَيَّ الْمِثْلِ وَالنَّظِيرِ Ve mihaffede bir adama denk olan mihaffedaşa denir; yukālu: هُوَ عَدِيلُهُ فِي الْمَحْمَلِ أَيَّ مُعَادَلُهُ

الإِعْتِدَالُ [el-i'etidāl] [ifti'āl] vezninde) Kemm ve keyfte iki hâlet beyninde mütevassıt hâletle muttasıf olmak ma'nâsınadır; meselâ bir cism tül ve kışar haletleri beyninde mütevassıt olmak gibi ki orta boylu olmak ta'bir olunur ve su ve havâ, harâret ve bürüdet beyninde mütevassıt olmak gibi; yukâlu: **إِعْتَدَلَ الشَّيْءُ إِذَا تَوَسَّطَ بَيْنَ خَالَتَيْنِ فِي كَيْفٍ وَكَيْفٍ** Ve mutlakan bir nesne mütenâsib ve hadd ve üslubu mütevâfık olmaya **إِعْتِدَالُ** [i'etidāl] ıtlâk olunur; yukâlu: **بِهِ اِغْتِدَالَ أَيُّ تَنَاسُتَ**

الْعُدُولُ [el-'udül] [ku'üd] vezninde) **عَدَلَ** [adl] gibi yoldan sapmak ma'nâsınadır; yukâlu: **عَدَلَ عَنِ الطَّرِيقِ عَدَلًا** Ve **وَعُدُولًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا حَادَ**

عُدُولُ [udül] Dönmek ma'nâsınadır; yukâlu: **عَدَلَ إِلَيْهِ إِذَا رَجَعَ**

الْمَعْدِلُ [el-ma'dil] [meclis] vezninde) ve

الْمَعْدُولُ [el-ma'dül] (ism-i mekândır) Dönüp varacak ve sapacak yer demektir; sâni ma'dülün ileyh hükmündedir; yukâlu: **مَا لَهُ مَعْدِلٌ وَمَعْدُولٌ أَيُّ مَضْرَفٌ**

الإِنْعِدَالُ [el-in'edāl] [inficāl] vezninde) Sapmak ma'nâsınadır; yukâlu: **إِنْعَدَلَ عَنِ الطَّرِيقِ إِذَا حَادَ**

الْعِدَالُ [el-'idāl] [kitāb] vezninde) İki şıkkın birini tercih ve tasmiimle ihtiyâra kâdir olamayıp tefekkür ve i'mâl-ı endîşe ederek beynlerinde mütereddid kalmak ma'nâsınadır; ve minhu tekûlu: **أَنَا فِي عِدَالٍ مِنْ هَذَا الْأَمْرِ وَهُوَ أَنَّ يَغْرَضُ أَمْرَانِ فَلَا تَدْرِي لِأَيِّهِمَا قَطَعْتَ الْعِدَالَ** ve yukâlu: **مُعَادَلَةٌ** [mu'adelet] gibi **مُفَاعَلَةٌ** [mufā'alet]ten masdar olmak aglebdir.

عَدْوَلِي [Adevlā] (fethateynle) Bahreyn nâhiyesinde bir karyedir. Ve

عَدْوَلِي [adevlā] Kadim ve tavil şecere denir.

الْعَدْوَلِيَّةُ [el-'adevliyyet] (yā-yı nisbetle) **عَدْوَلِي** [Adevlā] dedikleri karye-i mezbûreye mensub bir güne gemilere denir **يَاهُودُ عَدْوَلُ** [Adül] nâm gemiciye **يَاهُودُ عَدْوَلُ** [Adül] nâm târifeye mensubdur ki Hecer bilâdına nâzil olurlar idi. Ve bu müfredir, cem'i **عَدْوَلِي** [adevlā] dır. Ve

عَدْوَلِي [adevliyy] Gemici levendine denir, a'lâm-ı gâlibeden olmuştur; yukâlu: **هُوَ عَدْوَلِي أَيُّ مَلَّاحٌ**

عُدَيْلُ [Udeyl] [zubeyr] vezninde) İbnü'l-Ferec nâm şâirin ismidir.

مَعْدِلُ [Ma'dil] [meclis] vezninde) İbn Aḥmed'dir ki muhaddistir.

الْمُعْدَلَاتُ [el-mu'addelāt] (مُعْظَمَاتُ) [mu'azzamāt] vezninde) Hānenin köşelerine ıtlâk olunur, **زَوَايَا الْبُيُوتِ** [zevāya'l-buyüt] ma'nâsına.

الْعَدَلُ [el-'adel] (fethateynle) Yükün iki denginin berâberliğine ve berâberleşmesine denir; yukâlu: **لَيْسَ فِي الْجَمَلِ عَدَلٌ أَيُّ تَسْوِيَةٌ فِي عَدْلِيَّةِ**

[ع د م ل]

الْعُدْمُلُ [el-'udmul] ve

الْعُدْمَلِي [el-'udmiliyy] ve

الْعُدَامِلُ [el-'udāmil] ve

الْعُدَامِلِي [el-'udāmiliyy] ('ayn'ların zamımıyla) Müsinn ve kadim adama denir ki Nühî ta'bir olunur. Ve iri kadim ağaca denir. Ve iri koca kelere denir.

الْعُدْمُولُ [el-'udmül] [zunbūr] vez-

ninde) Kurbağaya denir, ضِفْدَاعٌ [ḍifdaʿ] maʿnāsına.

الْعُدْمُلُ [el-ʿudmul] [فُنْفُذٌ [ḥunfuḍ] vezninde) Erkek kartal kuşuna denir.

[ع ن د ب ل]

الْعُنْدَبِيلُ [el-ʿandebīl] [زَنْجَبِيلٌ [zencebīl] vezninde) İbn Tummere rivāyeti üzere bir küçük kuşun ismidir, ʿalā-kavlin عُنْدَلِيْبٌ [ʿandelīb]de lügattır.

[ع ن د ل]

الْعُنْدَلُ [el-ʿandel] [صَنْدَلٌ [ṣandal] vezninde) Yumru başlı deveye denir; müzekker ve müʿenese şāmildir. Ve pek uzun adama denir; müʿennesi عُنْدَلَةٌ [ʿandelet]tir.

الْعُنْدَلَةُ [el-ʿandelet] [دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Deve yavuz ve metīn olmak maʿnāsınadır; yukālu: عُنْدَلُ الْبَعِيرِ إِذَا اشْتَدَّ Ve bülbül ötmek maʿnāsınadır; yukālu: عُنْدَلُ الْبُلْبُلِ إِذَا صَوَّتَ

الْعُنَادِلَانُ [el-ʿunādilān] (ʿayn'ın zammıyla) Hāyelere denir, müfredi عُنَادِلٌ [ʿunādil]dir; ve minhu yukālu: ”هُوَ مَا يَغْرِفُ سُحَادِلِيَهٗ مِنْ عُنَادِلِيَهٗ“ أَيِ الْخُضْيَانِ

الْعُنْدَلِيلُ [el-ʿandelīl] [زَنْجَبِيلٌ [zencebīl] vezninde) Bir güne serçe kuşudur.

الْعُنْدَلَةُ [el-ʿandelet] عُنْدَلٌ [ʿandel]in müʿennesidir ki pek uzun ʿavrete denir. Ve iri memeli ʿavrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ عُنْدَلَةٌ أَيِ صَحْمَةُ الثَّدْيَيْنِ

الْعُنْدَلِيْبُ [el-ʿandelīb] هَزَارٌ [hezār]dır ki bülbüldür; bāʾ bābında zikr olundu.

[ع ذ ل]

الْعُدْلُ [el-ʿazl] (ʿayn'ın fethi ve zāl-ı muʿcemenin sükūnuyla) Kınamak maʿnāsınadır; yukālu: عُدْلَةٌ عُدْلًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا لَامَهُ

الْتَّغْدِيلُ [et-taʿzīl] عُدْلٌ [ʿazl] maʿnāsınadır; yukālu: عُدْلُهُ بِمَعْنَى عُدْلَهُ

الْعُدْلُ [el-ʿazel] (fethateynle) İsmdir, kına-mağa denir; yukālu: لَا يَنْفَعُهُ الْعُدْلُ أَيِ الْمَلَامَةِ

الْإِعْدَالُ [el-iʿtizāl] [إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) ve

الْتَّعْدُلُ [et-teʿazzul] [تَفْعُلٌ [tefaʿul] vezninde) Melāmeti kabül eylemek maʿnāsınadır ki nefesine mürācaʿatle cürm ve hatāsını idrāk ve iʿtirāf eylemekten ʿibārettir; yukālu: إِعْتَدَلْ فُلَانٌ وَتَعْدَلْ إِذَا قَبِلَ الْعُدْلُ Ve

إِعْتَدَالٌ [iʿtizāl] Bir nesneyi işlemeğe tamām kasd ve teveccüh kılmak maʿnāsınadır ki maʿnā-yı evvelin lāzımı olur; yukālu: إِعْتَدَلْ إِذَا اعْتَرَمَ عَلَيْهِ إِذَا عَاتَى Ve ok atan kimse hatā eylemekle tekrār atmak maʿnāsına müstaʿmeldir, güyā ki hatādan nāşī nefesine lev m edip tekrār atmağa mübāşeret eder; yukālu: إِعْتَدَلْ الرَّامِي إِذَا رَمَى ثَانِيَةً

الْعُدْلَةُ [el-ʿuzelet] [هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) ve

الْعُدَّالُ [el-ʿazzāl] [شَدَّادٌ [ṣeddād] vezninde) Dāʾimā nāsı melāmet eden adama denir; yukālu: رَجُلٌ عُدْلَةٌ وَعُدَّالٌ أَيِ كَثِيرِ الْعُدْلِ

الْعُدْلَةُ [el-ʿazelet] (fethetla) ve

الْعُدَّالُ [el-ʿuzzāl] [رُمَّانٌ [rummān] vezninde) ve

الْعُدْلُ [el-ʿuzzel] [رُكَّعٌ [rukkaʿ] vezninde) عَاذَلٌ [ʿāzil] kelimesinin cemʿidir ki lāʾim maʿnāsınadır.

الْمُعْتَدِلَاتُ [el-muʿtezilāt] [مُعْتَدِلَاتٌ] vezninde) ve

الْعُدْلُ [el-ʿuzul] (zammateynle) Pek ıssı günlere vasf olur, güyā ki pek ıssılığın-dan nāşī kendi nefslerine lev m ederler; yukālu: أَيَّامٌ مُعْتَدِلَاتٌ وَعُدْلٌ أَيِ شَدِيدَةِ الْحَرِّ

الْعَاذِلُ [el-‘āzil] عَذَلُ [‘azl]den ism-i fā‘ildir. Ve beden-i nisvāndan şol damara denir ki dem-i istihāza ondan hurūc eder. Mü‘ellif bunu rā-i mühmele ile عَاذِرٌ [‘āzir] ‘unvānında dahi zikr eylemişti. Ve bir su yāhūd bir mevzi‘in ismidir. Ve Cāhiliyye‘de şa‘bān ayının ‘alā-kavlin şevvāl ayının ismidir; cem‘i عَوَاذِلُ [‘avāzil] dir.

الْعَاذِلَةُ [el-‘azzālet] (شَدَادَةٌ [šeddādet] vezninde) İst ve mak‘ada itlāk olunur.

الْمُعَذَّلُ [el-mu‘azzel] (مُعَظَّمٌ [mu‘azzam] vezninde) Şol kerīm ve civān-merd adama itlāk olunur ki ifrāt-ı sehāsından levv olunur ola; yukālu: هُوَ مُعَذَّلٌ إِذَا كَانَ يُعَذَّلُ لِإِفْرَاطٍ لُجُودِهِ Ve bir recül adıdır.

[ع ر ج ل]

الْعَرْجَلَةُ [el-‘arcelet] (‘ayn‘ın ve cīm‘in fetihiyle) At sürüsünden bir bölüğe denir. Ve piyādegān gürühuna denir. Ve keçi sürüsüne denir.

الْعَرْجُولُ [el-‘ircevl] (بِرْزَوْنٌ [birzevn] vezninde) Cemā‘at ma‘nāsınadır.

[ع ر د ل]

الْعَرْدَلُ [el-‘ardel] (صَنْدَلٌ [şandal] vezninde) Sulb ve şedīd olan nesneye denir.

الْعَرْدَلَةُ [el-‘ardelet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Gevşek ve sölpük yürümeğe denir; yukālu: يَمْشِي عَرْدَلَةً أَيُّ مُسْتَرْحِيًّا

الْعَرْنَدُلُ [el-‘arendel] (سَمَنْدَلٌ [semendel] vezninde) Uzun adama denir. Ve sulb ve şedīd kimseye denir.

[ع ر ز ل]

الْعِرْزَالُ [el-‘irzāl] (قِرْطَاسٌ [kırtaş] vezninde) Arslan yatağına denir. Ve arslanın yavrularına yaptığı yatağa denir ki ağaçlardan

ve otluklardan getirip yuva tarzında yapıp yavrularını onda yatırır. Ve hurmā ve sâ‘ir ağaç üzere olan bāğçevān yatağına denir ki arslan makülesi cānver havfından yapıp onda ārām ederler. Ve et bakiyyesine denir. Ve çuval tarzında olan kaba denir. Ve şol küçük çadır ve kulübe makülesi ārām-gāha denir ki kītāl hengāmında mülük ve rū‘esā için ittihāz olunur; yukālu: إِنَّ الْجَيْشَ يُقَاتِلُونَ وَالْمَلِكُ يَنْظُرُ مِنَ الْعِرْزَالِ وَهُوَ بَيْتٌ صَغِيرٌ يُسَخِّدُ Ve mantar devşirenlerin kulübelerine denir. Ve yılan inine denir. Ve metā‘-ı kalīle denir. Ve ağacın budağına denir. Ve dükkāna denir, حَانُوتٌ [hānūt] ma‘nāsına. Ve fırka-i insāniye denir. Ve ağırlık, sikal ma‘nāsına. Ve zelīl ve hakīr ma‘nāsınadır. Ve çanta ve dağarcık makülesinin ağzına denir. Ve şol فَتِيَّةٌ [kafiyyet]le ya‘nī ikrām kabīlinden olan ta‘ām makülesine denir ki hāssatan insān için tertīb ve ihtiyār olunmuş ola, müsāfir için ihtiyār olunan et‘ime gibi.

الْعَرَاذِيلُ [el-‘arāzil] (عَرَاذِيلٌ [‘arāzil] vezninde) Uğruluk için müctemī‘ olmuş kimselelere denir; yukālu: قَوْمٌ عَرَاذِيلٌ أَيُّ مُجْتَمِعُونَ فِي لُصُوصِيَّةٍ

[ع ر ط ل]

الْعَرِطَلُ [el-‘arṭal] (جَعْفَرٌ [ca‘fer] vezninde) ve

الْعَرِطَلِيلُ [el-‘arṭalīl] (زَنْجَبِيلٌ [zencebīl] vezninde) İri ve dızman şey‘e denir; yukālu: رَجُلٌ عَرِطَلٌ وَعَرِطَلِيلٌ أَيُّ صَخْمٌ Ve ifrāt üzere uzun adama denir; yukālu: رَجُلٌ عَرِطَلٌ وَعَرِطَلِيلٌ أَيُّ الْفَاحِشِ الطُّوْلِ

الْعَرِطَوِيلُ [el-‘arṭavīl] (vāv ile زَنْجَبِيلٌ [zencebīl] vezninde) Yāl ü bāl sāhibi, hoş-endām, sehī-kāmet civāna denir; yukālu: شَابٌ عَرِطَوِيلٌ أَيُّ الْحَسَنِ الشَّبَابِ

[ع ر ق ل]

العَرَاقِيلُ [el-ʿarākīl] (kāf'la [ʿarāzīl] vezninde) Āfāt ve devāhī ma'nāsınadır; yukālu: عَرَاقِيلُ أَي الدَّوَاهِي الأُمُورِ [ʿarākīlu'l-umūr] ši'āb ve müşkilāt-ı umürdan ʿibārettir; yukālu: وَقَعُوا فِي عَرَاقِيلٍ الأُمُورِ أَي صَعَابِهَا

العَرَقَلَةُ [el-ʿarqalet] (dahrecet) [dahrecet] vezninde) Doğru yoldan sapmak ma'nāsınadır; yukālu: عَرَقَلَ الرَّجُلُ إِذَا جَارَ عَنِ الْقَصْدِ Ve sözü cihet ve üslubundan eğip sapıtılmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا عَرَقَلَ كَلَامَهُ إِذَا عَوَّجَهُ Ve bir adama bir işi yâ bir sözü hakkı üzere tutmayıp ve doğrusunu söylemeyip cihetinden çevirip bükme ma'nāsınadır; yukālu: عَرَقَلَ عَلَى فُلَانٍ إِذَا عَوَّجَ عَلَيْهِ الْفِعْلَ وَالْكَلَامَ وَأَدَارَ عَلَيْهِ كَلَامًا غَيْرَ مُسْتَقِيمٍ

عَرَقَالُ [ʿArqal] (cafer) [cafer] vezninde) İbnü'l-Ḥaḫīm'dir ki şā'irdir.

العَرَقِيلُ [el-ʿirqīl] (kindil) [kindil] vezninde) Yumurthanın sarısına denir.

العَرَقَلَى [el-ʿarqalā] (havzelā) [havzelā] vezninde) Salınarak yürüyüşe denir; yukālu: يَمْشِي العَرَقَلَى وَهِيَ مَشْيَةٌ بِتَحْتِ

العَرَقَالُ [el-ʿirqāl] (kirtās) [kirtās] vezninde) Aslâ doğru mu'amele ve vaz'ı olmayan adama denir ki sülükü ve fir' ve kavli dā'imā kec ü mec olan kimseden ʿibārettir; yukālu: رَجُلٌ عَرَقَالٌ أَي لَا يَسْتَقِيمُ عَلَى رُشْدِهِ

[ع ر ك ل]

العَرَكُلُ [el-ʿarkel] (cafer) [cafer] vezninde) Deffe denir ki sâz aksāmındandır. Ve tavlaya denir, طَبْلٌ [ṭabl] ma'nāsına; yukālu: يَنْقُرُ العَرَكُلُ أَي الدَّفَّ وَكَذَا الطَّبْلُ adıdır.

[ع ر ه ل]

العَرَهْلُ [el-ʿirhell] (irdebb) [irdebb] vezninde) Yavuz deveye denir.

العَرَاهِيلُ [el-ʿurāhil] (ulābiṭ) [ulābiṭ] vezninde) Kurumu tamm ve kâmil olan ata denir ki her yeri uygun olur; yukālu: فَرَسٌ عَرَاهِيلٌ أَي الكَامِلُ الخَلْقِ

العَرَاهِيلُ [el-ʿarāhīl] (ʿayn'ın fethiyle) Salma ve müseyyeb deve gürühuna denir; müfredi زُنْبُورٌ [zunbūr] gibi. Ve bunların mecmū'unda zāy-ı mu'ceme ile de lügattır.

[ع ز ل]

العَزْلُ [el-ʿazl] (ʿayn'ın fethi ve zāy-ı mu'cemenin sükūnuyla) Bir nesneyi yerinden yâ gürühundan yāhūd ʿamelinden ayırıp bertaraf eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَزَلَهُ عَزْلًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا نَحَاهُ جَانِبًا Ve cimā' ederken inzāl vaktinde gebe kalmasın diye içeri inzāl eylemeyip zekeri taşra ihrāc eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: عَزَلَ عَنْ أُمَّتِهِ إِذَا لَمْ يَرُدْ وَلَدَهَا

عَزْلٌ [ʿazl] Şol māl-ı mūrīye denir ki edāsının vakt-i mu'ayyeni hulūlünden mukaddem muhassıl tarafından hemān vezn ve intikād olunmaksızın ele geçeni beytü'l-māl tarafına evvel-be-evvel takdim tarikiyle irsāl ve irād olunup ba'dehu vakt-i mu'ayyeni hulūlünde toptan hisāb olunur ola; yukālu: أَتَى بِالْعَزْلِ وَهُوَ مَا يُورَدُ بَيْتٍ Ve الْمَالِ تَقْدِيمَهُ غَيْرَ مُؤَرُونَ وَلَا مُتَقَدِّمًا إِلَى مَحَلِّ النَّجْمِ **عَزْلٌ** [ʿAzl] bir mevzī' adıdır.

التَّغْزِيلُ [et-taʿzīl] (tefīl) [tefīl] vezninde) ʿAzl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَزَلَهُ بِمَعْنَى عَزَلَهُ

الإِعْتِرَالُ [el-iʿtizāl] (ifti'āl) [ifti'āl] vezninde) ve

الْإِعْرَازُ [el-in'izāl] [infī'āl] vezninde) ve

التَّعْرُؤُ [et-te'azzul] [tefā'ul] vezninde) عَزْلٌ [ʿazl] ve تَغْزِيلٌ [ta'zīl]in mutāvi'leridir; yukālu: عَزَلَهُ وَعَزَّلَهُ فَاعْتَزَلَ وَانْعَزَلَ وَتَعْرَأُ أَي نَحَاهُ جَانِبًا فَتَنْحَى Ve

إِعْتِزَالٌ [i'itizāl] عَزْلٌ [ʿazl] ile ma'nā-yı sānīde mürādiftir; yukālu: إِعْتَزَلَ الْمَرْأَةُ بِمَعْنَى عَزَلَ عَنْهَا

الْمِعْرَازُ [el-mi'zāl] [miftāḥ] vezninde) Sā'ir çobanlara ihtilāt etmeyip dā'imā davarlarını başkaca ra'y eden çobana denir. Ve dā'imā gürühundan alargaya nāzil olan yolcuya denir. Ve silāhsız adama denir; cem'i me'āzīl [me'āzīl]dir; yukālu: هُوَ مِعْرَازٌ أَي نَازِلٌ نَاحِيَةً مِنَ السَّفَرِ وَكَذَا لَا رُوحَ لَهُ Arablar me'zāl [me'zāl] ile mutlak silāhtan kināye ederler. Ve hisset ve denā'etinden kumarçılara karışmayıp seyircilik eden kimseye denir. Ve 'aklı za'f ahmak ve nādāna denir ki nāsa ihtilāttan mahrūmdur.

التَّعَارُزُ [et-te'āzul] [tefā'ul] vezninde) Nās birbirinden cüdā olup başkaca olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَعَارَزَ الْقَوْمُ إِذَا انْعَزَلَ بَعْضُهُمْ عَنْ بَعْضٍ

الْعُرْزَةُ [el-'uzlet] [gurfet] vezninde) **إِعْتِزَالٌ** [i'itizāl]den ismdir, başkalığa ve alargalığa ve ayrılığa denir, cüdāyī ma'nāsınadır; ve minhu kavluhum: مَنِ اخْتَارَ الْعُرْزَةَ فَالْعُرْزَةُ

الْأَعْرَازُ [el-a'zel] Yalnız başkaca olan kumluğa denir; yukālu: رَمَلَ أَعْرَازُ أَي مُنْفَرِدٌ مُنْقَطِعٌ Ve 'ādeten kuyruğu bir tarafa eğri olan dābbeye denir, ya'nī kuyruğunun eğriliği halkī olmayıp kendisi eğri alıştırmış ola ki zemīmedir; 'Arab fārisleri 'ale'l-ıtlāk teşe'üm ederler, husūsan sağ tarafına eğri ola; ve minhu yekūlūne: أَعْوَدُ بِاللَّهِ مِنَ الْأَعْرَازِ عَلَى الْأَعْرَازِ أَي مِنَ الرَّجُلِ الَّذِي لَا سَلَاحَ مَعَهُ عَلَى

الْفَرَسِ الْمَائِلِ الذَّنْبِ عَادَةً Ve yağmursuz buluta itlāk olunur. Ve kurbān etinden gā'ib hissesine denir. Ve Simākeyn itlāk olunan iki kevkebin birinin vasfıdır ki dīgerine **بِسْمَاكَ** ve ona **أَعْرَازُ** derler. **بِسْمَاكَ** [simāk rāmiḥ]in önünde olan kevkebi **رُوحٌ** [rumḥ]a teşbīh eylediler. Ve bu yalnız olmakla gūyā ki silāhsızdır yāhūd bunun tulū' ve zuhūru eyyāmında aslā rīh ve berd āsarı olmamakla gūyā ki silāhtan 'ārı olmuştur. Mütercim der ki bu münāsebetle işbu kıt'a-i belīganın sebtı revā görüldü: " لَا تَطْلُبُنَّ بِأَلَّةِ لَكَ رُبَّةٌ | | قَلَمُ الْبَلِيغِ بَغَيْرِ جِدِّ مِعْرَازٍ | | سَكَنَ السِّمَّاكَانِ السَّمَاءَ كِلَاهُمَا | | هَذَا لَهُ رُوحٌ وَهَذَا " Ve **أَعْرَازُ**

أَعْرَازُ [a'zel] Omaca ta'bīr olunan iki pöç kemiklerinin birisi nākıs olan dābbeye denir. Ve silāhsız adama denir, niteki **عَزْلٌ** [ʿuzul] dahi bu ma'nāyadır zammeteynle; ikisinin de cem'i **عَزْلٌ** [ʿuzl] gelir 'ayn'ın zammıyla ve **أَعْرَازٌ** [a'zāl] gelir ve **عَزُّو** [ʿuz-ze] gelir, **رُكُّعٌ** [rukkaʿ] vezninde ve **عَزْلَانٌ** [ʿuzlān] gelir zammıla.

الْعَزْلُ [el-'azel] (fethateynle) İsmidir, silāhsızlığa denir.

الْعَزْلَاءُ [el-'āzālā] [ḥamrā] vezninde) Dübüre denir, ist ma'nāsına. Ve tulum ve meşk makūlesinin su dökülecek yerine denir ki ağızından başka olmakla oradan su ahz olunur; esfelinde olan ağızı olacaktır. Cem'i **عَزَالِي** [ʿazālī] gelir 'ayn'ın fethi ve lām'ın kesriyle ve **عَزَالِي** [ʿazālā] gelir lām'ın fethiyle. Ve Benū Ca'fer b. Kilāb'a mahsūs bir feresin ismidir.

الْعَزْلُ [el-'uzl] ('ayn'ın zammıyla) ve

الْعِرْزَالُ [el-'izāl] [kitāb] vezninde) Za'f ve zebūnī ma'nāsınadır.

الْأَعْرَازُ [el-E'āzil] Bir mevzī'dir.

عُرْزَةٌ [ʿUzlet] (عُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Yemen’de şehir-i Baḥrāne aʿmālinden bir karye adıdır.

الْعُرَالَانِ [el-ʿazālān] (ʿayn’ın fethi ve tesniye bünyesiyle) Tavşancıl kuşunun kuyruğu ucunda olan iki cığaya denir.

عُرْزَيْلَةٌ [ʿUzeylet] (جُهَيْنَةٌ [cuheyne] vezninde) Bir mevzi’dir.

الْمُعْتَزِلَةُ [el-Muʿtezilet] Ḳaderiyye’den bir fırkadır, yaʿnī kaderi inkār edenlerden bir fırkadır ki usūl-i firak-ı dälleden olan yedi fırkanın birisidir. Zuʿmlerince ʿindlerinde fiʿe-i dälle ʿadd olunan ehl-i sünnetten ve Ḥavāric tāʿifesinden itizāl ettiklerinden nāṣī kendi gürūhlarına مُعْتَزِلَةٌ [muʿtezilet] ıtlāk eylediler. Baʿzılar dedi ki lakab-ı mezbūru onlara Ḥasan-ı Başrī ʿaleyhi’-rahme telkīb eyledi. Vechi budur ki Vāṣil b. ʿAṭā nām kimse ki Ḥasan-ı Başrī’nin ashābından ve telāmizesinden idi, bir gün cāmiʿde ders meclisine hāricden bir adam gelip dedi ki “Ey muktedā-yı dīn, hālen zamānımızda bir gürūh peydā oldu ki ehl-i kebīreyi ikfār ederler ve bir tāʿife de küfr ile tāʿat nefʿ vermediği gibi imān ile maʿsiyet dahi zarar vermez derler. Pes bunda bize ne güne itikād eylemek lāzımdır?” Ḥasan-ı Başrī cevāb vermezden mukaddem mezbūr Vāṣil cevāba mütesaddī olup “Ben kebīre sāhibi mutlak müʾmindir ve mutlak kāfirdir demem, belki o küfr ile imān beyninde bir menziledir, ne müʾmindir ve ne kāfirdir!” derim dedi. Baʿdehu meclisten kalkıp mescidin sütunlarından bir sütun pāyānına itizāl ve kelām-ı merkūmu Ḥasan-ı Başrī ashābından bir cemāʿate takrīr eylemeğe ibtidār eyledikte, Ḥasan hazretleri **قَدْ اغْتَزَلَ**

مُعْتَزِلَةٌ demekle min-baʿd o fırkaya مُعْتَزِلَةٌ [muʿtezilet] ıtlāk olundu. Ve efʿāl-i ʿibādī kendi kudretlerine isnād edip kaderi inkār eyledikleri için Ḳaderiyye ile de mülak-kab oldular.

الْعَزَلُ [el-ʿazel] (fethateynle) Davarın sağrı tarafına denir; ve minhu yukālu li-sāʾikiʿl-himāri: **إِقْرَعُ عَزَلَ حِمَارِكَ أَي مَوْخَرَهُ**

الْعَزَلَةُ [el-ʿazelet] (feteḥātla) Davarın elmacığı üzere olan omaca kemiğine denir.

[ع ز ه ل]

الْعَزْهُوْلُ [el-ʿuzhūl] (زُبُورٌ [zubbūr] vezninde) Salma ve müseyyeb olan erkek deveye denir, cemʿi عَزَاهِيلُ [ʿazāhīl]dir. Ve çabuk ve sebük-pā adama denir; yukālu: **رَجُلٌ عَزْهُوْلٌ أَي سَرِيْعٌ خَفِيْفٌ**

الْعَزْهِلُ [el-ʿizhil] (زَبْرِيْحٌ [zibriḥ] ve جَعْفَرٌ [caʿfer] veznlerinde) Selgi ve perīṣān-endām adama denir. Ve güvercin kuşunun erkeğine yāhūd palazına denir. Ve

عَزْهِلٌ [ʿizhil] (زَبْرِيْحٌ [zibriḥ] vezninde) ve **عَزْهُوْلٌ** [ʿuzhūl] (زُبُورٌ [zubbūr] vezninde) Serīʿ ve sābık adama denir.

الْعَزْهَلُ [el-ʿizhell] (إِرْدَبُّ [irdebb] vezninde) Bī-kār ve fārig boş gezen adama denir, aylak taʿbīr olunur; yukālu: **هُوَ عَزْهَلٌ أَي فَارِعٌ**

عَزْهَلٌ [ʿAzhel] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Bir recül adıdır. Ve bir mevzi’in ismidir.

الْمُعْزَهْلُ [el-muʿazhel] (مُدَاخِرَجٌ [mudaḥrec] vezninde) Dāʾimā kūt ve gıdāsı güzel olan adama denir; yukālu: **رَجُلٌ مُعْزَهْلٌ أَي الْحَسَنُ الْغِدَاءِ**

عَزَاهِلٌ [ʿUzāhil] (عُلَابِيْطٌ [ulābiṭ] vezninde) Bir mevziʿ adıdır.

[ع س ل]

الْعَسَلُ [el-ʿasel] (ʿayn’ın ve sīn’in fethiyle)

Su akarken yüzünde peydā olan kabarcı-ğa denir; yukālu: بَدَا الْعَسَلُ فِي وَجْهِ الْمَاءِ أَيَّ الْحَبَابِ Ve bala denir ki Fārisīde engubīn derler, bal arısının luʿābından ʿibārettir. Ve ʿinde'l-baʿz māddesi bir hafice şebnem gibi rutūbettir ki Hak subhānehu ve taʿālā havāda hādis edip çiçek ve yaprak makūlesi üzere nāzil olur, ilhām-ı rabbāniyle arı kısmı ağızlarıyla o rutūbeti iltikāt edip kovanına götürüp vazʿ ve cemʿ eder. İşte bal o rutūbet-i müctemīʿadan ʿibārettir. Ve onun māddesi bir buhār-ı latūftir ki hafice arzdan suʿūd ve cevvi havāda imtizācla nuzc bulup hakikat-i uhrāya tahvīl eyledikten sonra gece vakti bürüdet-i havādan kesb-i gıllat edip عَسَلٌ [ʿasel] olarak kudret helvāsı gibi ezhār ve evrāk üzere nāzil olur, ilhām-ı ilāhī ile arılar onları iltikāt ve nakl ederler. Ve gāh olur ki bi-ʿaynihi عَسَلٌ [ʿasel] olarak nāzil olmakla halk onu iltikāt ederler. Ve ben عَسَلٌ [ʿasel]in menāfiʿ ve esmāsı bābında bir kitāb-ı mahsūs teʿlif eyledim. Kitāb-ı mezbūr *Terķīku'l-Esel fī Taşfīki'l-ʿAsel* ismiyle müsem mādır. Ve عَسَلٌ [ʿasel] kelimesi müzekkerdir ve müʿennes olur; cemʿi أَعْسَالٌ [aʿsāl] ve عُسُلٌ [ʿusul] gelir zammeteynle ve عُسُلٌ [ʿusl] gelir ʿayn'ın zammıyla ve عُسُولٌ [ʿusūl] ve عُسْلَانٌ [ʿuslān] gelir ʿayn'ların zammıyla. Ve عَسَلٌ [ʿasel] ile tatlı hūy ve seciyye ve şemā'ilden kināye olur; ve minhu yukālu: هُوَ عَلَى أَعْسَالٍ مِنْ أَبِيهِ Yaʿnī “Filānda pederinin ahlāk ve şemā'iline dā'ir neş'e ve halāvet āsarı vardır, güyā ki onun عَسَلٌ [ʿasel]inden yaʿnī māyesinden muhammerdir. Ve

عَسَلٌ [ʿasel] Hurmā pekmezine denir; yukālu: أَكَلْنَا عَسَلًا أَيَّ صَفْرَ الثَّمْرِ عُرْفُطٌ [ʿurfuṭ] nām şecerin zamkına itlāk olunur.

عَسَلُ الْكُبْرَى [ʿaselu'l-lubnā] (كَسَلُ الْكُبْرَى [keselu'l-kubrā] vezninde) Buhūr envāʿından bir nevʿ tīb ismidir ki bir cins şecerden bi-nefsihi seyelān eder, hoşbūy olmakla halk onunla tebahhur ederler, ʿāmmе tahrīfle حَصَى لُبَانٍ derler. Bu mīʿa-i sā'ile olacaktır ki halk حَصَى لُبَانٍ [ḥaṣā lubān] dahi tahrīf edip ʿasel-bend buhūru derler ve baʿzı diyārda ona zıḡla derler. Ve

عَسَلُ الرِّمِّثِ [ʿaselu'r-rims] (رِمْتٌ [rims] dedikleri nebāttan peydā olan lüzücutli ak şıradır ki gümüş koza şeklinde zuhūr eder. Müʿellif دُهْنُ الْعَسَلِ [duhnu'l-ʿasel] dedikleri dārūyu ihmāl eyledi, zāhiren müvelled olduğuna mebnīdir. Ve

دُهْنُ الْعَسَلِ [duhnu'l-ʿasel] Yūnānīde urmalı ve beyne'l-etibbā dūhn-i Dāvūd dedikleridir ki Türkīde Dāvūd peygamber yağı ve Bulgar yağı taʿbīr olunur.

بَنُو عَسَلٍ [Benū ʿAsel] Bir kabīledir. Ve ʿAsel b. Zekvān bir maʿrūf kimsedir ki ahbāriyyūndandır, Aşmaʿī ile mülākāt eyledi. Ve

عَسَلٌ [ʿasel] Masdar olur, ke-mā se-yuzkeru. عَسَلِيٌّ [el-ʿaseliyy] (yā-yı nisbetle) عَسَلٌ [ʿasel] renginde olan şey'e denir; عَسَلِيٌّ [ʿaseliyyu'l-yehūd] ki selefte Yehūd tāʾifesi ʿalāmet-i imtiyāz için omuzları başına diktikleri sarı parçadan ʿibārettir, o cihetle itlāk olunmuştur ve ona غِيَارٌ [gīyār] dahi derler idi. Sonra kıyāfetleri bütün tebdīl olduğundan ona hācet kalmadı.

الْعَسَالُ [el-ʿassāl] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Kovandan bal sağan adama denir. Ve Şafvān b. ʿAssāl ashābdandır. Ve pek titreyici mızraḡa denir, ke-mā se-yuzkeru.

الْعَاسِلُ [el-‘āsīl] Bu dahi kovandan bal sağan adama denir; yukālu: رَجُلٌ عَسَالٌ Ve kurda denir; وَعَاسِلٌ أَيُّ مُشْتَارِ الْعَسَلِ مِنْ مَوْضِعِهِ ذُنُوبٌ [zi‘b] ma‘nāsına; terkīb-i ātiden me’hūzdur; cem‘i عَسَلٌ [‘ussel] gelir, رُكْعٌ [rukka‘] vezninde ve عَوَاسِلُ [‘avāsīl] gelir. Ve şol sālīh ve müttakī adama denir ki salāh ve takvāsının vāsf ve senāsını nās عَسَلٌ [‘asel] gibi istiḥlā eder ola, ya‘nī tatlı tatlı vāsf ve senā edip ve senāsından istitābe ve istilzāz edeler. Ve

عَاسِلٌ [‘āsīl] Titreyici mızrağa denir, ke-mā se-yuzkeru.

الْعَسَالَةُ [el-‘assālet] [جِبَانَةٌ [cebbānet] vezninde) Arının bal yaptığı gömece denir; mübālagaten itlāk olunmuştur, gūyā ki bal vericidir ve te‘nīsī شُورَةٌ [šūret] i‘tibāryıladır; yukālu: إِطْرَدَتِ النَّحْلُ إِلَى الْعَسَالَةِ إِلَى شُورَتِهَا Ve bal arısına itlāk olunur; te‘nīsī نَحْلٌ [naḥl] i‘tibāryıladır, zīrā نَحْلٌ [naḥl] ism-i cinstir.

الْعَسَلُ [el-‘asīl] [نَسْلٌ [nesl] vezninde) Ta‘āma bal katmak ve bal ile tertīb eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: عَسَلَ الطَّعَامَ عَسَلًا Ve bir adama zād için bal vermek ve zādını bal-dan tehyi‘e kılmak ma‘nāsınadır; tekūlu: عَسَلْتُهُمْ إِذَا زَوَّدْتُهُمُ الْعَسَلَ Ve bir adamı hoş ve tatlı medh ve senā eylemek ma‘nāsınadır ki ballandırmak ta‘bīr olunur; yukālu: عَسَلَ فُلَانًا إِذَا طَبَّبَ النَّتَاءَ عَلَيْهِ Ve cimā‘ eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: عَسَلَ الْمَرْأَةَ عَسَلًا مِنْ إِذَا نَكَحَهَا Ve bir adamı halka şīrīn gösterip sevdirmek ma‘nāsınadır; yukālu: عَسُوهُ [‘usūl] Ve عَسَلَ اللهُ فُلَانًا أَيُّ حَبَبَةٍ إِلَى النَّاسِ ve عَسَلَانٌ [‘aselān] ma‘nāsınadır, ke-mā se-yuzkeru. Ve

عَسَلٌ [‘asel] ve

عَسَلَانٌ [‘aselān] (feteḥātla) Kurt ve at telāş ve sūr‘atle koştuğundan çalkanarak ve başını depretip oynatarak seğırtmek ma‘nāsınadır; yukālu: عَسَلَ الذُّنُوبُ أَوْ الْفَرَسُ عَسَلًا وَعَسَلَانًا إِذَا اضْطَرَبَ فِي عَدْوِهِ وَهَزَّ رَأْسَهُ يَعْني مِنْ مَضَائِهِ مُسْرِعًا Ve

عَسَلٌ [‘asel] Sūr‘atle gitmek ma‘nāsınadır; yukālu: عَسَلَ الدَّلِيلُ بِالْمَفَازَةِ إِذَا أُسْرِعَ Ve

عَسَلٌ [‘asel] Çabuk ve revende nākaya denir. Ve bir mevzi‘ adıdır. Ve

عَسَلٌ [‘asel] Helāk ve tebāb ma‘nāsına müsta‘meldir; sūr‘atle zehāb ma‘nāsından me’hūzdur; yukālu: عَسَلًا لَهُ أَيُّ تَعَسَا

التَّعْسِيلُ [et-ta‘sīl] Bu dahi ta‘āma bal katmak ma‘nāsınadır; yukālu: عَسَلَ الطَّعَامَ إِذَا خَلَطَهُ بِالْعَسَلِ Ve bir adama zād için bal vermek ma‘nāsınadır; tekūlu: عَسَلْتُهُمْ أَيُّ زَوَّدْتُهُمُ الْعَسَلَ

الِإِسْتِعْسَالُ [el-isti‘sāl] Bal istemek ma‘nāsınadır; yukālu: اسْتَعْسَلَ الْقَوْمُ فَعَسَلْتُهُمْ أَيُّ اسْتَوْهَبُوا الْعَسَلَ فَرَوَّدْتُهُمْ إِيَّاهُ

الْعَسَلُ [el-‘asel] (fethateynle) Tatmak, zevk ma‘nāsınadır; yukālu: عَسَلَ مِنْ طَعَامِهِ عَسَلًا Ve bu الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا ذَاقَهُ kabīlindendir ki bāb-ı evvelden masdarı fethateynle gelmiştir. Ve

عَسَلٌ [‘asel] ve

عَسَلَانٌ [‘aselān] (feteḥātla) Su rüzgārın tahrīkiyle çalkanıp oynamak ma‘nāsınadır; yukālu: عَسَلَ الْمَاءُ عَسَلًا وَعَسَلَانًا إِذَا حَرَكْتُهُ الرِّيحُ Ve فَاضْطَرَبَ

عَسَلٌ [‘asel] Sūr‘atle yürümek ma‘nāsınadır; ve minḥu‘l-hadīsu: “كَذَبَ عَلَيْكَ الْعَسَلُ” Niteki نِتَضِبُ الْعَسَلُ وَرَفَعَهُ أَيُّ عَلَيْكَ بِسُرْعَةِ الْمَشْيِ “ك،ذ،ب” māddesinde şerḥ olundu.

الْعُسُولُ [el-‘usūl] [قُعُودٌ [ku‘ūd] vezninde) ve **الْعَسَلَانُ** [el-‘aselān] (feteḥātla) Elde mız-

rak pek titremek ma'nāsınadır, عَسَلٌ [ʿasel] gibi; yukālu: عَسَلَ الرُّمَحُ عَسَلًا وَعَسَلَانًا وَإِذَا اشْتَدَّ اهْتِرَازُهُ مِنَ النَّبِ التَّانِي إِذَا اشْتَدَّ اهْتِرَازُهُ

الْعَسُولُ [el-ʿasūl] (صَبُورٌ [šabūr] vezninde) عَابِلٌ [ʿāsil] ve عَسَّالٌ [ʿassāl] gibi titreğen mızrağa denir; yukālu: رُمَحٌ عَابِلٌ وَعَسَّالٌ وَعَسُولٌ أَيْ شَدِيدُ الْإِهْتِرَازِ

الْعَسْلُ [el-ʿansel] (حَنْظَلٌ [ħanẓal] vezninde) Cüst ve çabuk nākaya denir.

العسل [el-ʿİsl] (ʿayn'ın kesriyle) Cinn tārifesinden bir kabîle ismidir. Ve

بنوعسل [Benū ʿİsl] Benū ʿAmr b. Yerbūc'dan münşa'ib bir kabiledir; ʿArablar onların vâlideleri sâhire-i cinniyye olduğunu zu'cm ederler. Ve

عِسل [ʿisl] Hayvân kısmına gereği gibi takayyüd ve tûmâr edip iyice görüp gözeten adama denir; yukālu: هُوَ عِسلٌ مَالٍ أَيْ إِزَاؤُهُ

قصر عسل [Kaşru ʿİsl] Başra'da Hıttatu Benî Dabbe kurbünde bir kasrın ismidir; Şabîğ nâm kimsenin pederi olan ʿİsl nâm kimseye muzâftır. Ve Şabîğ bāb-ı ğayn-ı mu'cemede beyân olundu, lâkin mü'ellif orada Sabîğ b. ʿUseyl ʿunvânında zikr eylemiştir.

ذو عسل [Zū ʿİsl] Bir mevzi'dir.

المعسل [el-maʿselet] (مَرَحَلَةٌ [merħalet] vezninde) Arı kovanına denir, حَلِيَّةٌ [ħaliyyet] ma'nāsına.

العسل [el-ʿaselet] (fetehâtla ki عَسَلٌ [ʿasel] den tā-i vahdetle müfreddir) Bir kıt'a bala denir; ve minhu yukālu: مَا أَعْرَفُ لَهُ مَضْرَبَ عَسَلَةٍ مَا أَعْرَفُ [Ve] مَضْرَبُ عَسَلٍ [maḍrebu ʿasel] arının bal çalacak yeridir ki gömeç ta'bir olunur, ba'dehu bir adamın ırk ve asl ve nesebinde isti'mâl olundu, zīrâ gömeç balın menşe'idir.

العسيل [el-ʿasīl] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Darbesi serîc ve şedîd olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ عَسِيلٌ أَيْ الشَّدِيدُ الضَّرْبِ السَّرِيعِ رَجْعٌ أَيْ Ve ʿattār süpürgesine, ʿalā-kavlin غَالِيَةٌ [ġāliyet] ya'nî kabdan kalye misk alacak yeleşine denir. Ve fîlin ve devenin zekeri-ne denir; cem'î عُسلٌ [ʿusul]dür, كُتُبٌ [kutub] vezninde.

إبن عسيلة [İbnu ʿAselet] (fetehâtla) Bir şâ'irdir.

أبو عسلة [ebū ʿislet] (ʿayn'ın kesriyle) Kur-dun künyesidir.

العسيلة [el-ʿUseylet] (جُهَيْنَةٌ [cuheyne] vezninde) Semîrâ şarkisinde bir suyun adıdır. Ve عُسَيْلَةٌ [ʿuseylet] ki عَسَلٌ [ʿasel] lafzından musaggardır, mutlak nutfeye ʿalā-kavlin recülün nutfesine ve ʿalā-rey'in cimā'ın tadma ve lezzetine itlāk olunur ki عَسَلٌ [ʿasel]e teşbîh olunmuştur; ve bikullin minhâ fussire'l-hadîsu: "حَتَّى تَذُوقِي" Ve عُسَيْلَةٌ وَتَذُوقُ عُسَيْلَتِكَ" ʿasl kelimesinde te'nîs gâlib olmakla hâ ile musaggar oldu yâhüd عَسَلَةٌ [ʿaselet]ten musaggardır, Türkîde ondan balçağız ile ta'bir olunur. Ve kadr-i kalîl ile ħilliyet hâsıl olacağına telmîh için tasgîr ile edâ buyurdular.

العسل [el-ʿusul] (zammeteynle) Sâlih ve dîndâr adamlara itlāk olunur; müfredi عَابِلٌ [ʿāsil] ve عَسُولٌ [ʿasūl]dür, niteki عَابِلٌ [ʿāsil] mâddesinde vechi beyân olundu.

العسلة [el-ʿAsilet] (فَرِحَةٌ [feriħat] vezninde) Yemen'de belde-i Ba'dāniyye a'mâlinden bir karyedir.

[ع س ب ل]

العسيلة [el-ʿasbelet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Halk birbirine gelip gidip tereddüd eylemek ma'nāsınadır ki bir hâdise

hengāmında yāhūd قِد gibi eyyām-ı ma'ūdūdede ederler; yukālu: النَّاسُ يُعْسِلُونَ أَيَّ يَحْتَلِفُ بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ وَيَتَرَدَّدُ

[ع س ج ل]

عَسَجَلٌ [e'Asccl] [جَعْفَرٌ] [ca'fer] vezninde) Benū Suleym harresinde bir mevzi' adıdır.

[ع س ط ل]

الْعَسَطَلَةُ [el-'asṭalet] [دَاخِرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) Nizāmsız şūrīde söz söylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَسَطَلَ الرَّجُلُ إِذَا كَلَّمَ غَيْرَ ذِي نِظَامٍ

الْمُعَسَطَلُ [el-mu'astal] [مُدَاخِرَجٌ] [mudahrec] vezninde) Hezeyān-ı mahmūm gibi şūrīde ve perīṣān söze denir; yukālu: كَلَامٌ مُعَسَطَلٌ أَيُّ مُعَلَسَطٌ

[ع س ق ل]

الْعَسَقَلَةُ [el-'asqalet] ('ayn'ın ve kāf'ın fet-hiyle) Toprağı pek ve por olarak ak taşlık yere denir; tekūlu: نَزَلْنَا عَسَقَلَةً وَهِيَ أَرْضٌ صُلْبَةٌ وَفِيهَا حِجَارَةٌ بِيضٌ Ve masdar olur, serāb ıldırarak ma'nāsınadır; yukālu: عَسَقَلَ السَّرَابُ إِذَا تَرَيَعٌ

الْعَسَاكِيلُ [el-'asākīl] [مَتَاكِيلٌ] [meṣākīl] vezninde) Mantarlara denir, müfredi عَسَقَلٌ [e'asqal]dir, جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde ve عُشْقُولٌ [e'usqūl]dür, زُنْبُورٌ [zunbūr] vezninde. Ve

عَسَاكِيلٌ [e'asākīl] ve

عَسَاكِيلٌ [e'asākīl] Serāba denir ki berriyyede su gibi leme'an eder; ma'nā-yı müfredi mevzū' olan sīgadandır, حَضَاجِرٌ [ḥadācīr] gibi. Ve bölük bölük bulut pārelerine denir. Şārihin beyānına göre bunda cem'dir; yukālu: فِي السَّمَاءِ عَسَاكِيلٌ وَعَسَاكِيلُ أَيُّ الْقَطْعِ الْمُتَفَرِّقَةُ مِنَ السَّحَابِ

عَسْقَلَانٌ [e'Asqalān] ('ayn'ın ve kāf'ın fet-hiyle) Sāhil-i bahr-i Şām'da bir beldedir

ki Naşārā tā'ifesi beher sāl ona hacc ve ziyāret ederler, hālen harābedir. Ve Belḥ kazāsında bir karye yāhūd bir mahalledir; muhaddisinden 'Īsā b. Aḥmed b. Verdān el-'Asqalānī el-Belḥī ondandır. Şārih der ki İbn Ḥacer belde-i mezkūredendir. Ve

عَسْقَلَانُ الرَّأْسِ [e'asqalānu'r-re's] Başın tepesine denir; yukālu: ضَرَبَ عَسْقَلَانَ رَأْسِهِ أَيُّ أَغْلَاهُ

[ع ص ق ل]

الْعُضْقُولُ [el-'uṣqūl] [عُضْفُورٌ] [e'uṣfūr] vezninde) Erkek çekirgeye denir.

الْعَصَاقِيلُ [el-'aṣāqīl] [مَتَاكِيلٌ] [meṣākīl] vezninde) Kasırğa yellerine denir; müfredi هَبَّتِ الْعَصَاقِيلُ أَيُّ عُضْقُولٌ الأَعَاصِيرُ

[ع ص ل]

الْعَصَلُ [el-'aṣal] (fethateynle ve 'ayn'ın kesri ve šād'ın sükūnuyla) Bağırsağa denir, مَعَى [mi'ā] ma'nāsına; cem'i أَعْصَالٌ [a'eṣāl]dir. Ve şecer-i dīlī [diflā] ismidir ki ağu ağacı dedikleridir; müfredi عَصَلَةٌ [e'aṣalet]tir. Ve

عَصَلٌ [e'aṣal] At kısmının kuyruk soku mu bir tarafa doğru eğilip buruk olmak ma'nāsınadır, şöyle ki yancık etlerine varıp dokunur ola; yukālu: عَصَلَ الْفَرَسُ عَصَلًا مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ عَسِيبٌ ذَنْبُهُ مُلْتَوِيًا حَتَّى يُصِيبَ فِي عَسِيبِ ذَنْبِهِ عَصَلٌ أَيُّ التَّوَاءِ Ve değnek gibi pek ve katı nesne halkī eğri olmak ma'nāsınadır; yukālu: عَصَلَ الْعُودُ عَصَلًا وَهُوَ الْإِعْجَاجُ فِي صَلَابَةٍ خَلَقَتْ

الْعَصِيلُ [el-'aṣīl] [كَيْتِفٌ] [ketif] vezninde) ve

الْأَعْصَلُ [el-a'eṣal] [أَحْمَرٌ] [aḥmer] vezninde) Eğri olan pek şey'e denir. عَصِيلٌ [e'aṣīl] kelimesinin cem'i عَصَالٌ [e'iṣāl]dir 'ayn'ın kesriyle; yukālu: عَوْدٌ وَعَصَا عَصِيلٌ وَأَعْصَلُ أَيُّ مُعْوَجٌ Ve

أَعْصَلَ [aʿʃal] Eğri bacaklı adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَعْصَلَ أَيُّ الْمَعْوَجِ السَّاقِ Ve bazıları dedi ki أَعْصَلَ [aʿʃal] bir nesne üzere dā'imā eğilip avrılarak meşgūl ve müdāvim olan adama denir. Ve eğri dişe ve eğri oka denir; yukālu: نَابٌ وَسَهْمٌ أَعْصَلَ أَيُّ أَعْوَجَ Cem'ci عُصْلٌ [ʿuʃl]dür 'ayn'ın zammıyla.

الْمِغْصَالُ [el-miʿʃāl] (مِفْتَاحٌ [miftāḥ] vezninde) Bāgçevānların keke ve gelberi ta'bīr ettikleri ucu eğri ağaca denir ki onunla ağacın dallarını eğip meyve koparırlar. Ve çevgāna denir, صَوْلَجَانٌ [ʃavlecān] ma'nāsına.

الْمِغْصِيلُ [el-miʿʃīl] (mīm'in kesriyle) Bu dahi çevgāna denir.

الْأَعْصَلَاءُ [el-ʿaʃlāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) Gövdesi etsiz, değnek gibi kupkuru olan 'avrete denir; yukālu: لاَ إِمْرَأَةٌ عَصَلَاءُ أَيُّ لَا لَحْمَ عَلَيْهَا

الْعَصْلُ [el-ʿaʃl] (فَصْلٌ [faʃl] vezninde) İşemek ma'nāsınadır; yukālu: عَصَلَ الصَّبِيُّ Ve ağacı eğmek ma'nāsınadır; yukālu: عَصَلَ الْعُودَ إِذَا عَوَّجَهُ فَإِنَّ كَفْرَحَ كَانَ اغْوَجَاجُهُ عَلَى خَلْقَةٍ قُلْتُ عَصَلَ كَفْرَحَ merre.

الْإِغْصِيلَالُ [el-iʿʃīlāl] (إِطْمِينَانَ [iṭmīnān] vezninde) Birini vurmak kasdıyla değneğe kavramak ma'nāsınadır; yukālu: إِغْصَالَ الرَّجُلِ إِذَا قَبِضَ عَلَى عَصَاهُ

التَّعْصِيلُ [et-taʿʃīl] Gecikmek ve ağır deprenmek ma'nāsınadır; yukālu: عَصَلَ الرَّجُلُ إِذَا أَبْطَأَ

الْمِغْصَلُ [el-miʿʃal] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Borçlusuna şiddet-i tekāzā eden adama denir; yukālu: هُوَ مِغْصَلٌ أَيُّ مُشَدَّدٌ عَلَى غَرِيْمِهِ

الْعَاصِلُ [el-ʿāʃil] Katı ve pek oka denir.

الْمُعْصَلُ [el-muʿaʃʃil] (مُحَدِّثٌ [muḥaddiʃ] vezninde)

vezninde) Atıldıkta burulup bir tarafa çavı yabana giden oka denir.

الْعُنْضَلُ [el-ʿUnʃul] (قُنْفُذٌ [ḳunfuʒ] vezninde) Yemāme'den doğru Başra'ya müsül tarikin ismidir. Ve عُنْضَلٌ [ʿunʃul] ki عُصْلٌ [ʿunʃal] dahi denir, جُنْدَبٌ [cundeb] vezninde ve medd ile عُنْضَلَاءُ [ʿunʃulāʾ] ve عُضْلَاءُ [ʿunʃalāʾ] dahi denir) basal-ı berrī ismidir ki إِشْقَالٌ [iʃqāl] ile ve بَصْلُ الْفَارِ [baʃalu'l-fār] ile müte'ārefdir, Türkide ada soğanı derler, beyne'l-etubbāʾ إِشْقِيلٌ [iʃqīl] ile ma'ruftur; dā'u's-sa'leb ve fālic ve ırku'n-nesāʾ illetlerine nāfir ve sirkesi su'āl-i müzmin ve rebv ve zik-ı nefes ve haşrece iletlerine müfid ve beden-i za'rfi mukavvīdir.

الْعُصْلُ [el-ʿuʃl] ('ayn'ın zammıyla) أَعْصَلَ [aʿʃal]ın cem'idir ki zikr olundu. Ve bir mevzi' ismidir.

[ع ض ل]

الْعَصَلَةُ [el-ʿaʃalet] ('ayn'ın ve dād-ı mu'cemenin fethiyle) ve

الْعَضِيْلَةُ [el-ʿaʃīlet] (سَفِيْنَةٌ [sefinet] vezninde) Baldır ve kol makūlesi a'zāda olan sinirli kalın ve kaba ete denir ki balık eti ta'bīr olunur. Mü'ellif gerçi لَحْمٌ غَلِيْظٌ 'ibāretiyle tefsir edip lākin murād terce-me olunan üslūbdur. Sāhib-i *Tezkire*'nin beyānına göre beden-i insānda sagir ve kebīr beş yüz otuz 'adale vardır.

الْعَعْصَلُ [el-ʿaʃal] (fethateynle) Bir adamın gövdesinde balık eti çok olmak yāhūd baldırının balık eti kaba ve yoğun olmak ma'nāsınadır; yukālu: عَصَلَ الرَّجُلُ عَصَلًا مِّنْ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَارَ كَثِيْرَ الْعَعْصَلِ أَوْ صَحْمَتَ عَصَلَةٍ سَاقِهِ

الْعَعْصَلُ [el-ʿaʃil] (كَيْتِفٌ [ketif] vezninde) ve

الْعَعْصَلُ [el-ʿaʃul] (نُدُسٌ [nedus] vezninde)

Sıfatlarda vasf-ı mezkūr üzere olan adama denir.

الْعَضَلُ [el-ʿaḍl] [faḍl] vezninde) Bir adamı sıkıştırıp tazyik eylemek maʿnâsınadır; yukâlu: عَضَلَ عَلَيْهِ عَضَلًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا صَيَّقَ Ve bir adamın işi pek düşvâr ve şedîd olmak maʿnâsınadır, gūyâ ki kendisini tazyik eder; yukâlu: عَضَلَ بِهِ الْأَمْرُ إِذَا اشْتَدَّ

عَضَلُ [ʿaḍl] ve

عَضَلُ [ʿiḍl] ve

عِضْلَانُ [ʿiḍlān] (ʿayn'ların kesriyle) Bir kimse bir hatunu ere varmaktan zulmen menʿ eylemek maʿnâsınadır; yukâlu: عَضَلَ الْمَرْأَةَ عَضَلًا وَعِضْلَانًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي وَالرَّابِعِ إِذَا مَنَعَهَا الزَّوْجَ ظَلَمًا

الْإِعْضَالُ [el-iʿḍāl] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir mādde sarplanıp düşvâr olmak maʿnâsınadır; yukâlu: أَغْضَلَ الْأَمْرُ إِذَا اشْتَدَّ Ve bir düşvâr iş bir adamı ʿaciz ve fūrū-mānde kılmak maʿnâsınadır; yukâlu: أَغْضَلَهُ إِذَا غَلَبَهُ وَأَعْيَاهُ Ve hatunun ve tavuk ve sâʿir hayvânın doğurması ʿusretli olmak maʿnâsınadır; yukâlu: أَغْضَلَتِ الْمَرْأَةَ وَالِدَجَاجَةَ إِذَا عَبَسَ عَلَيْهَا Ve bir müşkil derd ve maraz etubbâyı ʿaciz ve maglûb eylemek maʿnâsınadır; yukâlu: أَغْضَلَ الدَّاءَ الْأَطِبَاءَ أَيَّ غَلَبَهُمْ

التَّغْضِيلُ [et-taʿḍīl] Bu dahi bir hatunu ere varmaktan zulmen menʿ eylemek maʿnâsınadır; yukâlu: عَضَلَ الْمَرْأَةَ بِمَعْنَى عَضَلَهَا Ve yer ehl-i meclise daralmak maʿnâsınadır; yukâlu: عَضَلَ الْمَكَانَ إِذَا ضَاقَ Ve bir yer nâsla dopdolu olmak maʿnâsınadır; yukâlu: عَضَلَتِ الْأَرْضُ بِأَهْلِهَا إِذَا غَضَّتْ بِهِمْ Ve hatun ve sâʿir hayvân doğurmakta ʿusretlenmek maʿnâsınadır; yukâlu: عَضَلَتِ الْمَرْأَةَ وَالِدَجَاجَةَ وَعَبَسَ عَلَيْهَا

الْمُعْضَلُ [el-muʿḍil] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) ve

الْمُعْضَلُ [el-muʿaḍḍil] (مُحَدَّثٌ [muḥaddis] vezninde) Doğurması sarp ve düşvâr olan hatuna ve sâʿir hayvâna denir. Ve

مُعْضِلٌ [muʿḍil] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Pek çirkîn şey'e denir, ke-mâ se-yuzkeru.

التَّعْضُلُ [et-teʿaḍḍul] (تَفْعُلٌ [tefaʿul] vezninde) Bir illet pek müşkil olmakla etubbâyı çäre ve tedbîrden ʿaciz kılmak maʿnâsınadır; yukâlu: تَعْضَلُ الدَّاءُ الْأَطِبَاءَ إِذَا غَلَبَهُمْ يَعْني فَأَعْيَاهُمْ دَوَاؤُهُ

الْعَضَالُ [el-ʿuḍāl] (غُرَابٌ [gurāb] vezninde) Pek müşkil maraza denir ki tabîbleri ʿaciz ve fūrū-mānde ede; yukâlu: دَاءٌ عَضَالٌ أَيُّ مَعْني Ve şol şedîd yemîne vasf olur ki aslâ istisnâ ve rücūʿ ve insırâfı mümkün olmayıp katī ola; yukâlu: حَلَفْتُ مِثْرًا عَضَالٌ أَيُّ شَيْءٍ قَدِيرٌ لَا مِثْرًا عَضَالٌ Mütercim der ki مِثْرًا عَضَالٌ [meşneviyyet] istisnâ ve rücūʿ ve insırâf maʿnâsınadır, niteki Nâbiga'nın işbu: "حَلَفْتُ يَمِينًا غَيْرَ ذِي مِثْرٍ" mısırâ'ının şerhinde istisnâ ve rücūʿla şerh olduğunu Şihâb merhûm: ﴿إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ ve ﴿خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ﴾ kerîmelerinin tefsîrinde Beyḍâvî merhûmun بِمَا عُمُومِهِمَا بِمَا فَهْمًا عَلَى عُمُومِهِمَا بِمَا فَهْمًا عَلَى عُمُومِهِمَا kavlinin şerhinde beyân eylemiştir.

الْإِعْضِيَالُ [el-iʿḍīāl] (إِطْمِينَانٌ [iṭmīnān] vezninde) Ağacın dalları güir ve firāvân olmakla birbirine sarmaşmak maʿnâsınadır; yukâlu: إِعْضَالَتِ الشَّجَرَةَ إِذَا كَثُرَتْ أَغْصَانُهَا وَالتَّنْتُثُ

الْعَضَلُ [el-ʿiḍl] (ʿayn'ın kesriyle) Dâhiye olan adama denir. Ve pek çirkîn şey'e denir.

الْعَضَلُ [el-ʿaḍal] (fethateynle) Bâdiyede bir mevzi'dir ki çok meşe ve ormanlı mahaldir yâhüd ʿayn'ın fethi ve ḍād'ın

sükūnuyladır. Ve ʿAḍal b. el-Hūn b. Hūzeyme bir kabīlenin pederidir. Ve جُرْدٌ [curez] dedikleri iri sıçana denir. Cevheri'nin siyāk-ı kelāmının muktezāsı ʿayn'ın zammıyla olmaktadır lākin öylece değildir, belki hemān fethateynledir; cem'î عَضَلَانٌ [ʿiḍlān] gelir ʿayn'ın kesriyle.

الْعَضَلُ [el-ʿuḍal] (صُرْدٌ [şurad] vezninde) ve **الْعَضَلُ** [el-ʿuḍl] (قُفْلٌ [kūfl] vezninde) Āfāt ve devāhīye itlāk olunur; müfredleri عَضَلَةٌ [ʿuḍlet]tir, عُرْفَةٌ [ğurfet] vezninde. Ve

عَضَلٌ [ʿUḍal] (صُرْدٌ [şurad] vezninde) Bir mevzi'dir.

بَنُو عَضَيْلَةَ [Benū ʿUḍaylet] (جُهَيْنَةُ [cuheyne] vezninde) Bir batndır.

الْمُعْضَلَاتُ [el-muʿḍilāt] (مُحْسِنَاتٌ [muḥsināt] vezninde) Şedā'id ve nevā'ibe itlāk olunur; müfredi مُعْضَلَةٌ [muʿḍilet]tir; yukālu: نَزَلْتُ بِهِمُ الْمُعْضَلَاتُ أَيِ الشَّدَائِدِ

الْعَضِيلُ [el-ʿiḍyell] (كِرْشَبٌ [kırşebb] vezninde) Le'īm ve teng-hūy ve bī-ımtizāc kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ عَضِيلٌ أَيِ لَيْمٍ صَبِيٌّ خَلْقُ الْخَلْقِ

الْعَضِيلُ [el-ʿaḍyel] (جَغْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Salābetli pek nesneye denir.

[ع ض ه ل]

الْعَضْهَلَةُ [el-ʿaḍhelet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Şişenin ağzını tıkamak ma'nāsınadır; yukālu: عَضْهَلُ الْقَارُورَةَ إِذَا ضَمَّ رَأْسَهَا

[ع ط ل]

الْعَطَلُ [el-ʿaṭal] (fethateynle) ve

الْعَطُولُ [el-ʿuṭūl] (قُعُودٌ [ku'ūd] vezninde) Hatun düzgünden ve pīrāyeden hālī olmak ma'nāsınadır; yukālu: عَطَلَتِ الْمَرْأَةُ عَطَلًا وَعَطُولًا مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا لَمْ يَكُنْ عَلَيْهَا خَلْقٌ

عَطَلٌ [ʿaṭal] (fethateynle) Boyuna itlāk olunur, libāstan hālevī olduğu için; yukālu: عَطَلَتْ الرِّجْلُ عَطَلًا مِنْ الْبَابِ الْمَرْبُورِ إِذَا عَظُمَ بَدَنُهُ Ve bir kimse mālдан yāhūd edebden ʿarī ve bī-behre olmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: عَطَلُ الرَّجُلِ مِنَ الْمَالِ أَوْ الْوَالِدِ وَالْأَدَبِ إِذَا خَلَا ma'nāsınadır. Ve

عَطَلٌ [ʿaṭal] Şahs ve heykele itlāk olunur; cem'î أَعْطَلٌ [a'ṭāl]dir.

التَّعَطُّلُ [et-te'atṭul] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Bu dahi hatun düzgünden hālī olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَعَطَّلَتِ الْمَرْأَةُ بِمَعْنَى عَطَلَتْ Ve bir kimse işsiz güçsüz bī-kār kalmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا تَعَطَّلَ الرَّجُلُ إِذَا بَقِيَ بِلَا عَمَلٍ

الْعَاطِلُ [el-ʿāṭil] ve

الْعُطُلُ [el-ʿuṭul] (zammateynle) عَطَلٌ [ʿaṭal] den ism-i fā'ildir, pīrāyeden hālī hatuna denir. عَاطِلٌ [ʿaṭil]in cem'î عَوَاطِلُ [ʿavāṭil] dir ve عُطُلٌ [ʿuṭṭal]dir, رُكْعٌ [rukkaʿ] vezninde ve عُطُلٌ [ʿuṭul]ün cem'î أَعْطَلٌ [a'ṭāl]dir; yukālu: Ve إِمْرَأَةٌ عَاطِلٌ وَعُطُلٌ أَيِ خَالِيَةٌ مِنَ الْحَلِيِّ

عُطُلٌ [ʿuṭul] (zammateynle) Kılādesi ve yuları olmayan boş ata ve deveye denir. Ve damgasız deveye denir. Ve silāhsız adama denir; cem'î أَعْطَلٌ [a'ṭāl]dir. Ve māl ve edebden bī-behre adama denir.

الْمِعْطَالُ [el-mi'ṭāl] (مِخْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Dā'imā zīnet ve pīrāyeden hālī olmak mu'tādı olan hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ مِعْطَالٌ أَيِ الْمُعْتَادَةِ الْعَطَلِ

الْمِعَاطِلُ [el-me'āṭil] مَعْطَلٌ [ma'ṭal]in cem'iidir

ki مَعْدَدٌ [maḳʿad] veznindedir nisvânın düzgün takınacak ʿuzvlarına denir, boyun ve bilekçe ve topuk gibi; yukâlu: إِنَّهَا لِحَسَنَةٌ الْمِعْطَالِ أَي مَوَاقِعِ الْحُلِيِّ

الْمِعْطَالِ أَي مَوَاقِعِ الْحُلِيِّ **الْأَعْطَالُ** [el-aʿṭāl] عُطِّلَ [ʿuṭul]ün cemʿidir ki zammeteynledir ve عُطِّلَ [ʿaṭal]in cemʿidir ki fethateynledir, niteki zıkr olundular.

التَّعْطِيلُ [et-taʿṭīl] [تَفْعِيلٌ] [tefʿīl] vezninde) Kap makûlesi nesneyi boşaltmak ve boş komak maʿnâsınadır; yukâlu: عَطَّلَهُ إِذَا فَرَعَهُ وَأَخْلَاهُ Ve bir nesneyi zâyiʿ ve tebâh olarak boşlamak maʿnâsınadır, kuyuyu işletmeyip harâbe boşlamak gibi ve diyârı hâlî ve harâbe terk eylemek gibi; yukâlu: عَطَّلَ الشَّيْءَ إِذَا تَرَكَهُ ضَمِيْعًا

الْعَطِيلَةُ [el-ʿaṭīlet] [فَرِيْحَةٌ] [ferihât] vezninde) Endâm ve vücûdu hûb develere denir ki zînetten müstagnî olurlar; yukâlu: إِبِلٌ عَطِيلَةٌ أَي حَسَنَةُ الْجِسْمِ Vâhidinde عُطِّلَ [ʿaṭīl] denir. Ve sûtü firāvân güzîde nâkaya denir. Kezâlik sûtü çok koyuna denir. Ve köşeleriyle ağacın aralığına bağladıkları kayışı kırılmış kovaya denir.

الْأَعْيَطَالُ [el-ʿayṭal] [حَيْدَرٌ] [ḥayder] vezninde) Hüsn-i endâm ve tenâsüb-i aʿzâ ile her yanı uygun uzun gerdanlı hatuna denir yâhüd mutlakan uzun gerdanlı insân ve hayvâna denir. Ve bu sıfatlar zînetten müstagnî eder; yukâlu: إِمْرَأَةٌ عَيْطَالٌ أَي الطَّوِيلَةُ Ve العَيْطُ فِي حُسْنِ جِسْمٍ أَوْ هُوَ كُلُّ مَا طَالَ عُنْتُهُ

عَيْطَالٌ [ʿayṭal] Erkek hurmâ ağacının çiçeğinin dalına denir ki onu aşî kalemi ederler ve ona عَيْطَالٌ [ʿaṭīl] dahi derler, أَمِيرٌ [emīr] vezninde, meyveden hâlî olduğu için.

الْمُعْطَلُ [el-Muʿaṭṭal] [مُعْظَمٌ] [muʿazzam] vezninde) Huzeyl kabîlesinden bir şâʿirdir. Ve

مُعْطَلٌ [muʿaṭṭal] Hîrâset ve zirâʿatten hâlî

por yere denir, arz-ı mevât maʿnâsına.

الْمُعْطَلَةُ [el-muʿaṭṭalet] [مُعْظَمَةٌ] [muʿazzamet] vezninde) Çobansız salma develere vasf olur; yukâlu: إِبِلٌ مُعْطَلَةٌ أَي لَا رَاعِي لَهَا

عِطَالَةٌ [ʿAṭālet] [سَحَابَةٌ] [sehâbet] vezninde) Benû Temîm yurdunda bir dağın adıdır.

الْعُطْلَةُ [el-ʿuṭlet] [غُرْفَةٌ] [gurfet] vezninde) تَعَطَّلَ [taʿaṭṭul] maʿnâsından isimdir, boşluk ve bî-kârlık maʿnâsınadır.

الْعُطْلُ [el-ʿuṭl] (ʿayn'ın zammıyla ve zammeteynle) Mâldan yâ edebden bî-behre adama denir; yukâlu: رَجُلٌ عُطْلٌ وَعُطْلٌ أَي كِيرِشِيْزٍ يَآءِ Ve kirîşsiz yaya denir; yukâlu: قَوْسٌ عُطْلٌ أَي بَلَا وَتَرٍ

[ع ط ب ل]

الْعُطْبُلُ [el-ʿuṭbul] ve

الْعُطْبُولُ [el-ʿuṭbûl] ve

الْعُطْبُولَةُ [el-ʿuṭbûlet] (ʿayn'ların zammıyla) ve

الْعَيْطَبُولُ [el-ʿayṭabûl] [حَيْرَبُونٌ] [ḥayzebûn] vezninde) Güzêl ve dil-ber, etli cânlı, uzun gerdanlı tâze mahbûbeye denir; cemʿi عِطَابِيلٌ [ʿaṭābil] ve عِطَابِيلٌ [ʿaṭābil] gelir. Ve baʿzılar dedi ki عَيْطَبُولٌ [ʿayṭabûl] uzun boy-lu hatuna denir.

[ع ظ ل]

الْعِظَالُ [el-ʿizāl] [كِتَابٌ] [kitāb] vezninde) ve

الْمُعَاظَلَةُ [el-muʿāzalet] [مُعَاظَلَةٌ] [muḳātelet] vezninde) Dîşisiyle cimâʿ hâletinde çatışıp ilişir olan kelb ve çekirge makûlesi cânver çatışıp çengelleşmek maʿnâsınadır; yukâlu: عَاطَلُ الْكَلْبِ وَالْجَرَادِ عِظَالًا وَمُعَاظَلَةٌ إِذَا تَرَكَبَ وَتَشَدَّدَ عِنْدَ السِّفَادِ Ve

عِظَالٌ [ʿizāl] Beyne'ş-şuʿarâ' tazmîn-i kâfiye eylemeğe itlâk olunur ki beyt-i

muḥharın tamām ma'nāsını beyt-i mukaddeme merhūn ve merbūt eylemekten ibārettir; yukālu: عَاظَلَّ فِي الْقَافِيَةِ عِظَالًا إِذَا صَمَّنَ عَاظَلَّ [et-te'āzul] [tefā'ul] vezninde) ve

الإِعْظَالُ [el-i'tizāl] [ifti'āl] vezninde) **مُعَاظَلَةٌ** [mu'āzālet] ma'nāsındır; yukālu: تَعَاظَلَّتِ الْكِلَابُ وَاعْتَظَلَّتْ إِذَا تَرَكَبَتْ عِنْدَ السَّفَادِ

العُظْلُ [el-'azl] ('ayn'ın fethiyle) Köpek çatışmak ma'nāsındır; yukālu: عَظَلَّتِ الْكِلَابُ وَعَظَلَّ عِظَالًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالرَّابِعِ إِذَا رَكِبَ بَعْضُهَا بَعْضًا Misālede عَظَلَّ الْكَلْبُ بُعْضًا münāsib idi ki mü'ennestir.

العَاظِلُ [el-'āzil] ve

العُظْلَى [el-'azlā] [sekrā] vezninde) Çiftleşmekte birbirine bağlanıp ayrılmayan çekirgelere denir; yukālu: جَرَادٌ عَاظِلٌ وَعَظَلَى أَيْ مُتَعَاظِلَةٌ لَا تَبْرُخُ Kelb makūlesi sārīr hayvāna da vasf olurlar.

التَّعْظُلُ [et-te'azzul] [tefa'ul] vezninde) ve

التَّعْظِيلُ [et-ta'zīl] Nās bir nesne üzere müctemi' olmak ma'nāsındır; yukālu: تَعْظَلُّوا عَلَيْهِ وَعَظَلُّوا إِذَا اجْتَمَعُوا عَلَيْهِ

يَوْمَ الْعُظَالِي [yevmu'l-'uzālā] [hubārā] vezninde) Beyne'l-'Arab bir yevm-i ma'rūftur ki onda Benū Temīm, Bekr b. Vā'il kabīlesine şeb-hūn eyledi; lede'l-inhizām halk müzāhameden birbirinin üzerine basılıp yāhūd ikisi üçü bir dābbeye rükūb eylediklerinden nāşī itlāk olundu.

العُظْلُ [el-'uzul] (zammeteynle) Me'būn ve kekeze itlāk olunur; tekūlu: لَا تَقْرُبْ مِنْهَا فَإِنَّهَا عُظْلٌ أَيْ مَأْبُونٌ

المُعْظِلُ [el-mu'zīl] [muḥsin] vezninde) ve

المُعْظِلُ [el-mu'za'ill] [muşme'ill] vezninde) Ağaçlık ve koruluk yere denir; yukālu: مَوْضِعٌ مُعْظِلٌ وَمُعْظِلٌ أَيْ الْكَثِيرُ الشَّجَرِ

[ع ف ل]

العَفْلُ [el-'afel] ('ayn'ın ve fā'nın fethiyle) ve

العَفْلَةُ [el-'afelet] (fetehtāla) Şol şey'e denir ki ba'zı nisvānın ve nākanın fercinde zuhūr eder, ba'zı ricālde hādis olan debbelik gibi.

Şārih der ki bu قَرَنٌ [qāren] dedikleri değildir, zīrā قَرَنٌ [qāren] ki aslık ta'bīr olunur, o fercin içinde katı et yāhūd kemik tahaddüs eylemekle medhal bitişik olur. Ve bu ebkāra mahsūstur. Ve عَفْلٌ ['afel] debbeliktir ki şiş zuhūr edip kezālik medhali sedd eder ve gāhca pek büyüyüp hattā oturduktayere mess eder olur. Ve bu ekser ba'de'l-vilāde zuhūr eder. Ve ba'zılar ikisini bir 'add eylediler. İntehā.

Mütercim-i hakīr der ki işbu mādde ahkām-ı fıkhiyyeye müte'allik olmakla bir mikdārca irhā-yı 'inān revā görüldü. Ma'lūm ola ki bunda üç ta'bīr mütedavildir: Biri رَتَقٌ [retq] ve biri عَفْلَةٌ ['afelet] ve biri قَرَنٌ [qāren]dir. Mü'ellifin beyānına göre رَتَقٌ [retq] fercin içerisinde çatısında gerçi menfez mütehayyel olup lākin bitişik tarzında olmakla bir türlü infāz kābil olmaya yāhūd iç menfezi olmayıp yalnız mebālden ibāret ola ve bu ebkāra mahsūstur. Ve عَفْلَةٌ ['afelet] vech-i mezkūr üzere ba'zı ricālde hādis olan أُدْرَةٌ [udret] gibi nisvānın fercinde mütehadis şey'e ya'nī şişe denir. Ve أُدْرَةٌ [udret] ki debbeliktir fık sebebiyle kīse-i husye müntefih ve müte'azzim olur. Ve bunun قَرْوٌ [qarv] ve قَيْلَةٌ [qīlet] ve أُدْرَةٌ [udret] ve ism-i 'āmm

olan فَتَقَّ [fetk] gibi esbāb ve envāc-ı muhtelifesi ve hafīfi ve şedīdi ve sagīri ve kebīri vardır. Bu hādise nisvānda dahi olur, kiminde halkī ve kiminde ʿarızī olur ki fercinin ağzında sinirli et gibi nesne olur ve büyüğü ve küçüğü olur ve kiminde perde olur. Ve ona rīh yāhūd mā yāhūd ecssām-ı sārīre inip taşraya domaltır. Pes bu ebkārda ve ekserī seyyibātta velādet zoruyla hādīs olur. Kütüb-i tibbiyyede bu رَتَقَّ [retk] ismiyle muʿabberdir, Türkīde buna aslık derler. Müʿellifin عَفْلَةٌ [ʿafelet] dediği bu olacaktır.

Ve قَرَنُ [qaren] müʿellife göre عَفْلَةٌ [ʿafelet]-i sagīredir ve etubbāya göre māddeşi halkī kemiktir yāhūd halt-ı sulb-ı şediddir. Buna ʿilāc hemān gayr-i kābildir. Ve baʿzen inzımām ve imtilāʿ sebebiyle nüfūz mümkin olmaz. Ve müʿellifin رَتَقَّ [retk] māddeşinde takdīm eylediği kavlı bu olacaktır. Ve Muğrib'in ve Mişbāh'ın ve Nihāye'nin beyānları dahi tafsil-i merkūma mülāyimdir, ancak Nihāye'de عَفْلَةٌ [ʿafelet] ile قَرَنُ [qaren]i fark etmemiştir. Ve Kādī Şureyh mahzarına bir kimse bir cāriye-i karnāʿ getirip istiftā eyledikte “Yere oturtun, eğer o hādise yere dokunursa ‘aybdır ve illā ‘ayb değildir” diye iftā eylediğini nakl eylemiştir. Buna göre رَتَقَّ [retk] halkī bitişik ve عَفْلٌ [ʿafel] ve قَرَنُ [qaren] debbelik olur, niteki müʿellife göre de ikisi birdir, lākin sıgar ve kiber cihetiyle farkları vardır. Pes beynlerinde ʿumūm ve husūs-ı mutlak olmak melhūzdur fe'lyuhfaz; yukālu: بِهَا عَفْلٌ وَعَفْلَةٌ وَهُوَ شَيْءٌ يَخْرُجُ مِنْ قُبُلِ النِّسَاءِ وَحَبَاءِ النَّاقَةِ كَالْأُدْرَةِ لِلرِّجَالِ Ve عَفْلٌ [ʿafel] Masdar olur hatunda yāhūd nākada عَفْلَةٌ [ʿafelet] hudūs eylemek

maʿnāsına; yukālu: عَفَلَتِ الْمَرْأَةُ أَوْ النَّاقَةُ عَفْلًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَارَتْ بِهَا عَفْلَةٌ [el-ʿafālā] [ḥamrāʾ] (vezninde) Vāf-ı mezbūr üzere olan hatuna ve nākaya denir.

أَلْتَعْفِيلُ [et-taʿfīl] (تَفْعِيلٌ [tefīl] vezninde) عَفْلَةٌ [ʿafelet] dediği ʿillet-i mezkūreyi ʿilācla onultmak maʿnāsınadır; bināsı izāle içindir; yukālu: عَفَّلَ الْمَرْأَةَ إِذَا أَصْلَحَ عَفْلَانَهَا Ve bir ʿavret hakkında عَفْلَاءٌ [ʿafālā]dır demek maʿnāsınadır; yukālu: عَفَّلَهَا إِذَا نَسَبَهَا إِلَى الْعَفْلَةِ:

أَلْعَفْلُ [el-ʿafl] (نَفْلٌ [nefl] vezninde) Keçi tekesinin ve öküzün paçaları aralığının yağının kesretine denir. Ve bu enenmiş, خَصِيٌّ [ḥaşiyy] olanlarda müstaʿmeldir, zīrā onlar semiz ve oraları yağlı olur; yukālu: فِي التَّيْسِ أَوْ الثَّوْرِ عَفْلٌ وَهُوَ كَثْرَةُ شَحْمٍ مَا بَيْنَ رِجْلَيْهِمَا وَهُوَ أَغْفَلٌ Ve

عَفْلٌ [ʿafl] Dübür ile zekerin beyinde olan çizgiye denir. Ve koç kısmının hāyelerinin ve çevre yanlarının yağına denir. Ve koç kısmının semizliğini ve arıklığını bilmek için el ile yoklanacak kavram yerine denir.

أَلْعَافِلُ [el-ʿāfil] Dāʾimā uzun libās üzerinden kısa libās giyer olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ عَافِلٌ إِذَا كَانَ يَلْبَسُ النَّيَابَ الْقِصَارَ فَوْقَ الطَّوَالِ

عَفَالٍ [ʿafāli] (قَطَامٌ [qatām] vezninde) Nisvāna mahsūs sebb ve dūşnām ve āzār kelimātındandır.

عَفْلَانٌ [ʿAflān] سَكْرَانٌ [sekrān] vezninde) Benū Ebī Bekr b. Kīlāb yurdunda bir dağın adıdır.

عَفْلَانَةٌ [ʿAflānet] Cebel-i ʿAflān kurbünde bir kadīm suyun adıdır.

أَلْعَفْلَاءُ [el-ʿafālā] عَفْلَةٌ [ʿafelet]i olan ʿavrettir ki zikr olundu. Ve gülerken taşra dūrū-

len dudağa denir; yukālu: شَفَّةٌ عَفْلَاءُ إِذَا كَانَتْ تَتَقَلَّبُ عِنْدَ الصَّحَاكِ

بَنُو الْعُقَيْلِ [Benu'l-ʿUfeyl] [زُبَيْرِ] [zubeyr] vezninde) Benū Mālik b. Saʿd cemāʿatidir ki ʿAccāc-ı Rāciz'in kavmidir.

[ع ف ج ل]

الْعَفْنَجَلُ [el-ʿafencel] [سَمَنْدَلٌ] [semen-del] vezninde) Şol sakıl ve yave-güy ve fodül ve herze-kāra denir ki her māddeye vazîfesi olmayan hezr ve hezeyān sözler tefevvüh eder ola.

[ع ف ش ل]

الْعَفْشَلُ [el-ʿafşel] [شَيْنِ-ي مَوْعَمَةٍ-ي] [caʿfer] vezninde) ve

الْعَفْشَلُ [el-ʿafşel] [سَمَنْدَلٌ] [semendel] vezninde) ve

الْعَفْشَلِيلُ [el-ʿafşelīl] [زَنْجَبِيلِ] [zencebīl] vezninde) Sakıl ve girān-cān ve hayr ve şerre yaramaz kimseye denir. Ve

عَفْشَلِيلٌ [ʿafşelīl] Galīz ve nā-tırāş ve taslak sakıl ve nādān şahsa denir. Ve gövdesinin etleri sölpüklenip salkı salkı olan kocakarıya denir. Ve zīlū gibi tüyleri çok olan kilime denir. Ve dişi sırtlana yāhūd erkeğine denir.

الْعَفْشَالُ [el-ʿifşāl] [قِرْطَاسٌ] [kırtaş] vezninde) Korkak ve yavaş adama denir ki kimseye şiddetle muʿāmele edemez; yukālu: رَجُلٌ عَفْشَالٌ أَيْ قَلِيلُ الْبَأْسِ

[ع ف ط ل]

الْعَفْطَلَةُ [el-ʿaftalet] [دَحْرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) Bir nesneyi bir āher nesneye katıp karıştırmak maʿnāsınadır; yukālu: عَفْطَلَةٌ بِهِ إِذَا خَلَطَهُ

[ع ف ق ل]

الْعَفْقَلُ [el-ʿafqal] [كَافٌ-ي] [caʿfer] vez-

ninde) Büyük yüzlü adama denir; yukālu: رَجُلٌ عَفْقَلٌ أَيْ الْعَظِيمِ الْوَجْهِ

[ع ف ك ل]

الْعَفْكَلُ [el-ʿafkel] [جَعْفَرٌ] [caʿfer] vezninde) Ahmak ve sebük-magz adama denir.

[ع ق ل]

الْعَقْلُ [el-ʿaql] (ʿayn'ın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) ʿİlm ve idrāk maʿnāsınadır ki zihnde hāsıl olan sūretten ʿibārettir, ʿalā-kavlin eşyānın hüsn ve kubh ve kemāl ve noksāna müteʿallik sıfātını idrāke itlāk olunur. Bu maʿnā-yı evvelde ahasstır. Ve ʿinde'l-baʿz iki hayr olan şey'in hayrda ezyed ve eblag olanını ve iki şerr olan şey'in şerr ve mazarratta eşedd ve evfer olanını idrākten ʿibārettir. Ve baʿzılar ʿindinde umūr-ı ʿadīdeye itlāk olunur, yaʿnī عَقْلٌ [ʿaql] bir kuvvet-i maʿneviyye-i mevdūʿadır ki insān onun vesātatıyla kabīh ve hasen beynini fark ve temyīz eder. İşte o kuvvetten kezālik zihn-i insānda baʿzı mukaddimāt sebebiyle hāsıl ve müteret-teb olan suver ve maʿānī-i müctemīʿadan ʿibārettir ki onların vesātatıyla agrāz ve mesālih ve umūr vücūh-ı lāyıkası üzere müstetibb ve müstakīm ve müstekmil olur. Kezālik insānın harekāt ve kelimātı bābında kendisine mahsūs heyet-i mahmūde ve şīve-i matbūʿdan ʿibārettir, pes işbu umūr-ı selāsede müşterek olur, lākin evvelde hakikat ve ahireynde mecāz olur, zīrā bunlar kuvvet-i mezkūrenin eser ve semeresidir, kaldı ki gerçi işbu taʿrifātla taʿrif eylediler, lākin hakk olan budur ki عَقْلٌ [ʿaql] bir nūr-ı rūhānīden ʿibārettir ki nefsi insānī onun vesātatıyla ʿulūm-ı zarūriyye vü nazariyyeyi idrāk ve izʿān eder. Ve onun ibtidā-yı vücūdu

veledin rahimde istikmāl-i hilkatle henüz cenīn olduğu hengāmdandır, ba'ḍehu tedricle bülūgu vaktine kadar tezāyüd ve nemā üzere olur, Fāriside ona hūş ve hıred ve Türkide us ta'bīr olunur; cem'i عُقُولُ [uqūl]dür.

Mü'ellifin بِهَا لِئَمُورٍ لِكَلِمَةٍ kavlinde vāki' عُقُولُ kelimesi لِئَمُورٍ kavlinden bedeldir ve لِمَعَانٍ ve لِهَيْئَةٍ kavleri ma'tūftur. Ve bu bedel-i ba'z tarikiyledir yāhūd ma'a-mā 'utife 'aleyhi itibārıyla bedel-i küll olur; أو نُشَاحٍ nūshası galattır. Mü'ellifin *Başā'ir*'de beyānına göre asl عُقْلُ [aqıl] imsāk ve istimsāk ma'nāsına mevzū'dur. Vedī'a-i mezkūre insānı umūr-ı kabīhadan men' ve imsāk eylediği mülābesesiyle عُقْلُ [aqıl] itlāk olundu ve tesmiye bi'l-masdarıdır, niteki hicr ve nehy itlākı dahi bu mülāsebe ile. Ve masdar olarak isti'māl olunur, niteki مَعْقُولٌ [ma'qūl] dahi masdardır, مَعْقُولٌ [meqūl] vezninde, 'aklı isti'malle her nesneyi bilir olmak ma'nāsınadır ki oğlan 'ākıl ve bālig olmak ta'bīr olunur; yukālu: عُقْلُ الْعُلَامِ عُقْلًا وَمَعْقُولًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَدْرَكَ فَهُوَ مَا فَعَلْتُ Ve fi'l-Esās yukālu: مُنْذُ عُقَلْتُ وَيُقَالُ عُقْلٌ فَلَانٌ بَعْدَ الصَّبَا أَيْ عَرَفَ الْحَطَأَ عَلَيْهِ Ya'nī kendide olan hatānın hatā olduğunu fehm ve idrāk eyledi. Ve *Muḫaddimetu'l-Edeb*'de Zemāḫşerī عُقْلُ [aqıl] hiredmend geştten ya'nī 'akıllı olmak ve الْعُلَامِ عُقْلُ hiredmend şud ya'nī oğlan 'ākıl oldu 'unvānıyla tefsīr eylemekle vech-i mezkūr üzere terceme olundu. Ve *Mişbāh*'ta bāb-ı sānīden müte'addī olarak idrāk ve bāb-ı rābī'den lāzım ma'nāsıyla mersūmdur, hattā عُقْلَاءٌ [uqalā] üzere cem'lenmesi ona mebnīdir. Ve mü'ellife göre صَالِحٌ [şāliḥ] ve عَالِمٌ [ālim] gibi nevādirten olur. İntehā. Ve

عُقْلُ [aqıl] 'İlāc yüreği kabz eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَقَلَ الدَّوَاءَ بَطْنَهُ عَقْلًا إِذَا أَمْسَكَهُ Ve fehm ve idrāk eylemek ma'nāsınadır ki zikr olunan nūr-ı rūhānī eserdir; yukālu: عَقَلَ الشَّيْءَ عَقْلًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا فَهَمَهُ عَقَلَ الْبَعِيرِ إِذَا شَدَّ وَظَبِفَهُ إِلَى ذِرَاعِهِ Ve bir adam maktūlün hūn-bahāsını vermek ma'nāsınadır; yukālu: عَقَلَ الْقَتِيلَ إِذَا وَدَاهُ Ve bir kimse kātilden bedel olup kātıl üzere lāzım gelen hūn-bahāyı kendi mālından edā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَقَلَ عَنْ فُلَانٍ إِذَا أَدَّى جَنَائِئَهُ Burada عَنْ kelimesi bedeliyyet içindir. Ve hūn-bahā almak için kaved ve kīsāsı terk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَقَلَ لَهُ دَمَ فُلَانٍ إِذَا تَرَكَ Ve الْقَوْدَ لِلدِّيَةِ Ve

عُقْلُ [aqıl] ve

عُقُولٌ [uqūl] Āhū kısmı yüksek sarp dağa kaçıp çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: عَقَلَ الظَّبْيُ عَقْلًا وَعُقُولًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا صَعَدَ Ve

عُقْلُ [aqıl] Gölge tamām nisf-ı nehār haddinde seyreden kalıp sābit olmak ma'nāsınadır; yukālu: عَقَلَ الظِّلُّ إِذَا قَامَ قَائِمٌ Ve الظَّهْرَةَ Ve

عُقْلُ [aqıl] ve

عُقُولٌ [uqūl] Bir yere sığınmak ma'nāsınadır; yukālu: عَقَلَ إِلَيْهِ إِذَا لَجَأَ Ve güreşçi hasmını sarma ta'bīr olunan fend ile yıkmak ma'nāsınadır; yukālu: عَقَلَ فُلَانًا إِذَا صَرَغَهُ الشَّعْرَبِيَّةَ Ve deve عَاقُولٌ [āqūl] dedikleri nebāt otlamak ma'nāsınadır; yukālu: عَقَلَ الْبَعِيرُ إِذَا أَكَلَ الْعَاقُولَ Ve

عُقْلُ [aqıl] Hūn-bahāya itlāk olunur. Fi'l-asl hūn-bahā için verdikleri develeri götürüp veliyy-i maktūlün kapısına عُقْلُ [aqıl] ve bend ederler idi, sonra hūn-bahāda dahi

isti'māl olundu; ve minhu yukālu: الْعَقْلُ عَلَى الْعَقْلِ Ve kal'aya ve hısn ve hisāra itlāk olunur. Ve sığınacak yere denir; tekūlu: هُوَ عَقْلِي أَي حِصْنِي وَمَلْجَأِي Ve insānın gönlüne itlāk olunur, قَلْبٌ [qalb] ma'nāsına; bunlar tesmiye bi'l-masdarlardır. Ve mi-haffe örtüsü olan kırmızı beze denir, 'alā-kavlin bir çeşit alaca kumaş adıdır, mihaf-fe püşidesi dahi ederler. Ve

عَقْلٌ [aql] 'Arūziyyīn ıstılahında bahr-i vāfirin mufā'letun cüz'ünden lām'ı ki be-şinci harf-i müteharriktir, işkāt eylemeğe itlāk olunur, pes mefā'ilun cüz'üne nakl olunur; عَقْلٌ [aql]-ı ba'irden me'hūzdur. Burada إِسْقَاطُ الْيَاءِ مِنْ مَفَاعِيلُنْ mahzır.

التَّعْقِيلُ [et-ta'qīl] [tef'īl] veznin-de) Bu dahi 'ākıl ve hıred-mend olmak ma'nāsınadır; yukālu: عَقَلَ الرَّجُلُ بِمَعْنَى عَقَلَ Ve devenin dizini bağlamak ma'nāsınadır; yukālu: عَقَلَ الْبَعِيرَ بِمَعْنَى عَقَلَهُ Ve bir adamı 'ākıl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَقَلَهُ اللهُ أَي جَعَلَهُ عَاقِلًا عَقَلَ الْكُزْمَ إِذَا أَخْرَجَ الْحِضْرَمَ

العَاقِلُ [el-'āqil] عَقْلٌ [aql] ve مَعْقُولٌ [ma'qūl]den ism-i fā'ildir, sāhib-i 'akl kimseye denir; cem'i عَقْلَاءٌ [uqālā] ve عَقَالٌ [uqqāl] gelir, رُمَانٌ [rummān] vezninde. Bunun عَقْلَاءٌ [uqālā] üzere cem'lenmesi vech-i mezkūr üzere bāb-ı rābi'den dahi vürūduna mebnīdir, zīrā فُعْلَاءٌ [fu'alā] vezninde cem' فَعِيلٌ [fa'il] bünyesine mahsūstur ve mü'ellife göre nevādirdendir. Ve

عَاقِلٌ ['āqil] Geyiğe ve ceyrana denir, ظَبْيٌ [zaby] ma'nāsına, yüksek dağlara su'ūd eylediği için. Ve bir dağın ismidir. Ve yedi mevzi'in adıdır. Ve 'Āqil b.

el-Bukeyr b. 'Abduyāleyl ashābdandır, mukaddemā ismi غَافِلٌ [Gāfil] olmakla Nebiyy-i ekrem sallallāhu 'aleyhi ve sellem hazretleri tahvīl ve 'Āqıl ile tesmiye buyurdular.

العُقُولُ [el-'aқūl] [şabūr] vezninde) Fehm ve idrāki gālib, fehīm ve müdrık adama denir.

الْإِعْقَالُ [el-i'tīqāl] [ifti'al] vezninde) Bu dahi devenin dizini büküp bağlamak ma'nāsınadır; yukālu: إِعْقَلَ الْبَعِيرَ بِمَعْنَى عَقَلَهُ Ve bir adamı güreşte ayakla sarmaya getirip yıkmak ma'nāsınadır; yukālu: إِعْقَلَهُ إِذَا صَرَغَهُ الشُّعْرِيَّةَ Ve fāris nizesini pa-çasıyla rikābı aralığına sokup tutmak ma'nāsınadır; yukālu: إِعْقَلَ رُمَحَهُ إِذَا جَعَلَهُ بَيْنَ رِكَابِهِ وَسَاقِهِ Ve sağmak için koyunun ayaklarını hālib iki bacağı aralığına çekip almak ma'nāsınadır; yukālu: إِعْقَلَ الشَّاةَ إِذَا وَضَعَ رِجْلَيْهَا بَيْنَ سَاقِهِ وَفَخَذِهِ فَحَلَبَهَا Ve bir adam eyer üzere yāhūd pālān üzere ayağını büküp ucası gelen mevzi'e komak ma'nāsınadır; yukālu: إِعْقَلَ رِجْلَهُ إِذَا ثَنَاهَا فَوَضَعَهَا عَلَى الْمُورِكِ Ve maktūl için diyet almak ma'nāsınadır; yukālu: إِعْتَقَلَ مِنْ دَمِ فُلَانٍ إِذَا أَخَذَ الْعَقْلَ Ve dil tutulmak ma'nāsınadır; yukālu: أُعْتِقِلَ لِسَانُهُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا لَمْ يَقْدِرْ عَلَى الْكَلَامِ

العَقْلُ [el-'aқal] (fethateynle) Topuk çalar gibi dizleri birbirine çarpılıp sürünmek ma'nāsınadır ki za'ftan neş'et eder yāhūd ayakları doğru olmayıp taşraya doğru buruk ve dürük olmak ma'nāsınadır ki at kısmında olursa ona it elli ta'bīr ederler; yukālu: عَقَلَ الْبَعِيرُ عَقْلًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَهُوَ اضْطِكَكَ الرُّكْبَتَيْنِ أَوْ التَّوَاءَ فِي الرِّجْلَيْنِ

الأَعْقَلُ [el-a'қal] Vaf-ı mezkūr üzere olan deveye denir; mü'ennesi عَقْلَاءٌ [aқlā]dır.

التَّعَاقُلُ [et-te'aқul] [tefa'ul] vezninde)

Bir maktülün diyetini niçe kimseler çekişmek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا تَعَاقَلُوا دَمَ فُلَانٍ إِذَا عَقَلُوهُ بَيْنَهُمْ **الْمَعْقَلَةُ** [el-ma'çkulet] (mīm'in fethi ve kâf'in zammıyla) Tevzî-i garāmet cihe-tiyle edā olunan māla denir; yukālu: صَارَ دَمُهُ مَعْقَلَةً عَلَى قَوْمِهِ أَي غَرِمَ عَلَيْهِمْ لَنَا عِنْدَ فُلَانٍ ضَمَدٌ مِنْ مَعْقَلَةٍ أَي مِنْ مَعَاقِلِ [me'ākil]dir; ve minhu yukālu: هُمْ عَلَى مَعَاقِلِهِمُ الْأُولَى أَي عَلَى حَالِ الدِّيَاتِ الَّتِي كَانَتْ فِي الْجَاهِلِيَّةِ Ya'nî diyetleri zamān-ı Cāhiliyye'de ne resme edā ederlerse hāliyā o vaz' üzere edā ederler. Ve ba'zılar عَلَى مَرَاتِبِ آبَائِهِمْ eylediler. Ve

مَعْقَلَةٌ [Ma'çkulet] Dehnā nām mevzi'de bir düz ovanın adıdır.

الْعِقَالُ [el-ıçāl] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Devenin dizini bağladıkları ipe denir. Ve 'Arabların عِقَالُ الْمَيْتِنِ [ıçālu'l-mi'tin] ta'bîrleri ki cem' bünyesiyledir, bundan me'phūzdur, şol şerîf ve 'ālî-şān adama denir ki esîr oldukta fekāke ve fidāsı niçe yüz mihār deve ola. Ve

عِقَالٌ [ıçāl] Deveden ve koyundan bir senelik lāzım gelen zekāta denir; ve minhu kavlu Ebî Bekr radiyallāhu 'anhu hīne'mtene'ati'l-'Arabu 'an edā'i'z-zekāti ileyhi: "لَوْ مَنَعُونِي عِقَالًا كَانُوا يُؤَدُّونَهُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَقَاتَلْتُهُمْ عَلَيْهِ" Ve

عِقَالٌ [ıçāl] Bir recülün ismidir. Ve

عِقَالٌ [ıçāl] Genç dişi deveye denir.

التَّعْقُلُ [et-te'açkül] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Bir ayağı büküp omaca kemiği gelen yerin üzerine komac ma'nāsınadır; yukālu: تَعَقَّلَ الرَّجُلُ إِذَا تَنَاهَا فَوَضَعَهَا عَلَى الْمُرْكِ Ve bir kimseyi deveye irkāb eden adam iki ellerinin parmaklarını birbirine geçirip

merdiven gibi durup tutmak ma'nāsınadır ki Ka'be yolunda 'akkāmlar öylece irkāb ederler; yukālu: تَعَقَّلَ لَهُ بِكَمِّيهِ إِذَا شَبِكَ بَيْنَ أَصَابِعِهِمَا لِيُرْكَبَ الْجَمَلَ وَاقْفًا **الْعُقَالُ** [el-Uçkāl] (رُمَّانٌ [rummān] vezninde) Haṭṭ b. Ebî Cābir'in feresi ismidir. Ve dābbe kısmının ayaklarına mahsūs bir 'illet ismidir yürümeğe başladıkta bir sâ'at kadar aksayıp ba'dehu küşāde ve münbasıt olur. Ba'zılar at kısmına tahsîs eylediler.

عُقَالٌ [Açkāl] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) İsm-i Ebî Şeyzam b. Şebbe'dir ki muhaddisîndendir.

الْعَقِيلَةُ [el-ıçilet] (سَفِينَةٌ [sefinet] vezninde) Kerîme ve muhaddere olan hatuna denir, güyā ki kendi nefsinî hāricden 'akl ve men' ve hirāset eder; yukālu: هِيَ عَقِيلَةٌ بَيْنَ قَوْمِهَا أَي عَقِيلَةُ الْقَوْمِ Ve كَرِيمَةٌ مُخَدَّرَةٌ bir kavmin seyyid ve zî-şānına itlāk olunur. Asl 'EÇİLE' [ıçilet] ma'nā-yı evvele mevzū'dur, ba'dehu mutlakan 'azîz ve nefîs adama ve nesneye tevsî' olundu; müzekkerde tā' ismiyyete yāhūd mübālagaya mahmül olur; yukālu: هُوَ عَقِيلَةٌ قَوْمِهِ أَي سَيِّدُهُمْ Ve her nesnenin enfes ve ekremine itlāk olunur. Ve عَقِيلَةُ الْبَحْرِ [ıçiletu'l-baḥr] şāhdāne inciye denir. Ve

عَقِيلَةٌ [ıçilet] Be-gāyet cinsi pāk deveye denir.

الْعَاقُولُ [el-ākūl] Deryānın engin yerine 'alā-kavlin dalgasına itlāk olunur. Ve derenin ve nehrin burgaç yerine denir. Ve çepreşik ve müştebih ve mültebis olan işe ve māddeye denir. Ve şol arza denir ki burgacı çok olduğundan yolu bölünüp semt-i maksūda gidilmez ola. Ve Türkīde yandık otu dedikleri dikenli ota denir ki deve mer'āsındandır.

دَيْرُ عَاقُولٍ [Deyru ʿĀqūl] Nehrevān kazāsında bir beldedir; muhaddisinden ʿAbdulkerīm b. el-Heysē el-ʿĀqūlī ona mensübdür. Kezālik Mağrib'de bir beldedir; Ebu'l-Hasen ʿAlī b. İbrāhīm el-ʿĀqūlī oradandır. Ve Mavşıl kazāsında bir karye adıdır.

عَاقُولَا [ʿĀqūlā] (elifin kasrıyla) Tevrāt kitābında Kūfe şehrinin ismi olmak üzere merkūmdur.

الْعَاقِلَةُ [el-ʿāqilet] Fi'l-asl diyet ve hūn-bahā maʿnāsına olan عَقْلٌ [ʿaql]den ism-i fāʾildir, cemāʿat-i ʿākile demektir, baʿdehu bir adamın ʿasabesine itlāk olundu ki katl-i hatā ile diyet lāzım oldukça diyetini çekip edā ederler. Ve bu sıfāt-ı gālibeden olmuştur; ve minhu kavlu'ş-Şaʿbī: “لَا تَعْقَلُ” “Ve bu hadīs değıldir, vech-i mersūm üzere Şaʿbī kelāmıdır; Cevherī vehminden nāşī hadīs olmak üzere sebt eylemiştir; وَمَعْنَاهُ أَنْ يَجْنِبِي الْحُرُّ عَلَى عَبْدٍ لَا الْعَبْدُ عَلَى حُرٍّ لِأَنَّهُ لَوْ كَانَ الْمَعْنَى كَذَلِكَ لَكَانَ الْكَلَامُ لَا تَعْقَلُ الْعَاقِلَةُ عَنْ عَبْدٍ وَلَمْ يَكُنْ وَلَا تَعْقَلُ عَبْدًا Yaʿnī ʿan-kasdın cināyet eden adamın diyetini ʿākilesi tahammül eylemez, belki o cināyet eden kimsenin mālından lāzım gelir, kezālik bir ʿabd cināyet eylese mevlāsının ʿāqilet [ʿāqilet]i üzere diyeti lāzım gelmez, lākin cināyeti rakabesine isābet eder ki bu İmām-ı Aʿzam ʿaleyhi'r-rahme hazretlerinin kavlidir. Aşmaʿī dedi ki bu mebhasi Hārūn-ı Reşīd huzūrunda Ebū Yūsuf hazretlerine irād eylediğimde عَقَلْتُهُ terkibiyle ʿaql terkibinin beynini fark eylemedi, hattā ben ona tefhīm eyledim. Şārih der ki İbn Ebī Leylā kavli-i mezkūru hilāfı üzere tefsīr eylemiştir, yaʿnī ahrārdan bir adam bir ʿabd üzere cināyet eylese diyetini o

cināyet eden adamın ʿāqilet [ʿāqilet]i mütehammil olmayıp belki kendinin hāssa-i mālından lāzım gelir. Ve Aşmaʿī dedi ki İbn Ebī Leylā'nın kelāmı istiʿmāl-i ʿAraba muvāfıktır, zīrā maʿnā kavli-i evvel üzere olsa لَا تَعْقَلُ الْعَاقِلَةُ عَنْ عَبْدٍ idi. Mütercim-i hakīr baʿde'l-istikrā'i'l-kesīr der ki evvelā kelām-ı merkūm İmām Muḥammed'in *Muvattaʿ*'sında sened-i İbn ʿAbbās ile: “لَا تَعْقَلُ الْعَاقِلَةُ عَمْدًا وَلَا ضَلْحًا وَلَا” “وَفِي حَدِيثِ الشَّعْبِيِّ” “لَا تَعْقَلُ الْعَاقِلَةُ عَمْدًا وَلَا عَبْدًا” “وَإِبْرَاهِيمُ مَسْرُومٌ” “وَلَا ضَلْحًا وَلَا غَيْرًا” “ibaretiyle mersūm olmak üzere müsebbettir. Sāniyā ʿUbāb'da “وَفِي حَدِيثِ الشَّعْبِيِّ” “لَا تَعْقَلُ الْعَاقِلَةُ عَمْدًا وَلَا عَبْدًا” “وَإِبْرَاهِيمُ مَسْرُومٌ” “وَلَا ضَلْحًا وَلَا غَيْرًا” “ibaretiyle mersūm olmak üzere müsebbettir. Sāniyā ʿUbāb'da “وَفِي حَدِيثِ الشَّعْبِيِّ” “لَا تَعْقَلُ الْعَاقِلَةُ عَمْدًا وَلَا عَبْدًا” “وَإِبْرَاهِيمُ مَسْرُومٌ” “وَلَا ضَلْحًا وَلَا غَيْرًا” “ibaretiyle mersūm olmak üzere müsebbettir, niteki İbn Eşīr *Nihāye*'de metn-i sāni ʿunvāniyla resm eylemiştir, yaʿnī ʿamden olan cināyet hāssatan cānī mālından lāzım gelip ʿāqilet [ʿāqilet]i tahammül eylemez. Kezālik hataʿen olup sulh oldukları cināyeti kezālik min-gayr-i bey-yine cānīnin ikrār eylediği cināyeti ʿāqilet [ʿāqilet]i iltizām eylemez. Kezālik ʿabd-i hūr üzere cināyet eylese ʿākile-i mevlāsı mütehammil olmayıp rakabesinden iktizā eder. Pes hadīs-i merkūmun sibākı ki وَلَا تَعْقَلُ الْعَاقِلَةُ عَنْ عَبْدٍ وَلَا ضَلْحًا kavlidir ve siyākı ki وَلَا تَعْقَلُ الْعَاقِلَةُ عَنْ عَبْدٍ وَلَا ضَلْحًا kavlidir, عَقَلْتُ terkibi burada maʿnāsına müstaʿmel olduğuna delālet ederler. Pes maʿnā عَنْ الْعَاقِلَةَ عَنْ وَعَمَّنْ صَلِحَ وَعَمَّنْ اعْتَرَفَ sebkinde olur, niteki *Hidāye* şārihi Ekmel bu resme tahrīr eylemiştir. Ve eger maʿnā vech-i mezkūr olmasa betr-i nazm nakīsası lāzım gelir.

Ve müellif كَمَا تَوَهَّمَ أَبُو حَيْفَةَ kavliyle isāʿet-i edeb eylemiştir, zīrā her ne kadar vehmin maʿnā-yı rācihi hatarāt-ı kalb ise de mercūhta istiʿmālī şāyiʿdir, mahmil-i mezkūr imkānda olduğundan başka

mefhūmu üzere müc-
tehid hemîşe sâ'ib olmadığı ma'lūmdur,
zuhūr-ı hata³ sûretinde dahi vazîfe ve edeb
üzere hüsn-i ta'bîr eylemek ehl-i insāfa
vâcibdir. Mü'ellifin 'âdet-i müstemirre-
si Cevherî'ye ve sâ'ire ta'arruzda dâ'imā
tevhîm 'unvânıyla harf-endâz olmakla ka-
lemine ta'bîr-i mezkûr tabî'at-ı sâniye ol-
muştur, hattâ bu maddeden çend harf mu-
kaddemce yine Cevherî'ye ta'bîr-i mezbûr
ile ta'arruz eylemiştir. Bu cihetle İmām-ı
A'zam hakkında dahi fikr ve reviiyet-
siz sebk-i lisân-ı kalem etmiştir, yoksa
bu resme hâric-i hadd-i edeb ta'bîr-i nâ-
sezāya ālāyişten ka'bı bālā-terdir, husūsā
bu mes'ele kendi mezhebiyle münāza'aya
müte'allik değildir. Ve İmām-ı A'zam
hazretlerini kaçan zikr eylese imām
'unvânı gibi ta'bîrât-ı ta'zîmle zikr eyle-
mek 'âdetidir, husūsā *el-Mirḳātu'l-Vāfiye
fî Ṭabaḳāti'l-Hanefiyye* nām te'lifinde
mezheb-i Hanefide olan fukahā-i kirāma
hizmet eylemiştir. Ve'l-hāsıl ta'bîr-i
mezkûr vech-i muharrer üzere Cevherî
lātihasından min-gayr-i istihzāri'z-
zihn sebk eylemekle zelletü'l-'âkıl
kabîlindedir, ma'a-zâlik kendisine şeyn-i
'azîm 'add olunmuştur. Garîbdir ki bu
hakîr 'Arabistân'da ba'zı Şāfi'î esâtizeden
telemmüz sebebiyle onlar ile ihtilātımız
olmuştu. Hanefî tā'ifesinde zerreten-mā
ta'assub şā'ibesî olmayıp bi't-tab' Şāfi'î
kısmında derkâr olmakla bu şîveleri
bā'is-i isti'cābımız olur idi; fe'l-mu'ellifu
minhum tecāvezallāhu 'anhu.

الْمُعَاةَلَةُ [el-mu'ākālet] مُعَاةَلَةٌ [mufā'alet]
vezninde) Bāb-ı mugālebede
müsta'meldir, bir kimse ile 'akl yarışı
etmek ma'nāsınadır; yukālu: عَاةَلُهُ فَعَاةَلُهُ

كَنْصَرَهُ أَيَّ غَالِبِهِ فِي الْعَقْلِ فَغَالِبُهُ وَكَانَ أَعْقَلَ مِنْهُ Ve
bir kimse ile diyet husūsunda berāber ol-
mak ma'nāsınadır ki bunun da diyeti onun
diyeti mikdārında olmaktan 'ibārettir;
ve minhu: الْمَرْأَةُ تُعَاَقِلُ الرَّجُلَ إِلَى ثُلُثِ دِيَّتِهَا فَإِذَا بَلَغَ الْعَقْلُ ثُلُثَ
أَيِّ مُوَضِّحَتُهُ وَمُوضِحَتُهَا سَوَاءٌ فَإِذَا بَلَغَ الْعَقْلُ ثُلُثَ
الدِّيَةِ صَارَتْ دِيَّةَ الْمَرْأَةِ عَلَى النِّصْفِ مِنْ دِيَّةِ الرَّجُلِ
Ya'nî recülün مُوضِحَةٌ [mudīhat]ıyla 'avretin
عَقْلٌ [mudīhat]ı müsāvîdir, pes عَقْلٌ
['aql] sülüs-i diyete bālig oldukça 'avretin
diyeti recülün diyetin nısf-ı mikdārına
rücū' eder. مُوضِحَةٌ [mudīhat] şol baş yarı-
ğıdır ki baş kemiğinin beyāzı görüne. Bu
mes'elenin tafsîli budur ki fi'l-asl nisvânın
diyeti ricāl diyetin nısfı idi, hisse-i mîrās
gibi. Sa'īd b. el-Museyyeb bu resme hükm
eyledi ki eğer mecniyyün-'aleyhā olan
hatunun cināyeti sülüs-i diyet-i kāmilden
nākıs olursa recül ile müsāvî olur ki recül
o cināyet-i vākî'a mukābilinde ne mikdār
diyet alırsa hatun dahi o mikdār olur. Ve
eger sülüs-i diyete bālig olursa recülün di-
yetin nısfını alır. Meselā bir 'avretin bir
parmağına cināyet olursa on deve diyet
alır, niteki recül dahi bu mikdār alır ve iki
parmağına cināyet olursa yirmi deve alır
ve üç parmağına otuz alır ve dört parmağı-
na yirmi deveye ric'at olunur, zîrā sülüs-i
diyeti tecāvüz eylemekle nısf-ı diyet-i
recüle redd olundu. Şārih der ki Şāfi'î ve
ehl-i Kūfe ona i'tibār eylemediler, 'avretin
bir parmağında beş ve iki parmağında on
deve ahzıyla 'amel eylediler.

الْعُقَيْلِيُّ [el-'uḳḳaylā] (سُمَّيْهِ [summeyhā]
vezninde) Üzüm koruğuna denir; yukālu:
فِي الْكُزْمِ عُقَيْلِيُّ أَيُّ الْحِضْرَمِ
الإِعْقَالُ [el-i'ḳāl] (hemzenin kesriyle)
Bir kimseyi 'akıl bulmak ma'nāsınadır;
yukālu: وَجَدَهُ عَاقِلًا Ve bir adam

üzere bir senelik zekāt vācib olmak ma'nāsındadır; yukālu: إِذَا وَجَبَ أَعْقَلَ الرَّجُلُ إِذَا وَجَبَ مَا أَعْقَلَ Ve Cevheri'nin مَا أَعْقَلَ عَلَيْهِ عَقَالٌ أَي زَكَاةُ عَامٍ kavli tashiftir, savāb olan مَا أَعْقَلُهُ مَا olmaktadır. Garībdir ki mü'ellif bunu mahallinde ihmāl eylemiştir, inşaallāhu ta'ālā zikr olunur.

الْعُقْلَةُ [el-ʿuqlet] (غُرْفَةٌ [ğurfet] vezninde) Remmāl istilāhında eşkāl-i remliyyeden bir şekl ismidir ki bir zevc ve iki ferd ve bir zevcden ibarettir ki sūreti budur: ^۵ Mütercim der ki beyne'r-remmālın bunun medlülü nūn harfidir, zīrā her şekl bir harfe dāil olmakla istintāk ederler. Ve tertībleri ebced tertibi üzeredir, meselā إِنْكَيْسٌ [lihyān]ın medlülü elif ve لِحْيَانٌ [inkīs]in medlülü bāʿ harfleridir.

عُقَيْلٌ [ʿUqayl] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Ḥavrān kazāsında bir karye adıdır. Ve esāmī-ri ricāldendir. Ve bir kabīlenin pederi ismidir.

الْمُعْقِلُ [el-Muʿaqqil] (مُحَدِّثٌ [muḥaddiṣ] vezninde) Rebī'a b. Ka'b lakabıdır.

الْمُعْقِلُ [el-maʿqil] (مَنْزِلٌ [menzil] vezninde) Sığınacak yere denir, hısn ve kal'a ve sarp yerler gibi; yukālu: لَجَوْوُوا إِلَى مَعْقِلٍ أَي مَلْجَأٍ Ve Maʿqil b. el-Munzir ve Maʿqil b. Yesār ve Maʿqil b. Sinān ve İbn Muqarrin ve İbn Ebi'l-Heşem ki İbn Umm Maʿqil'dir ve ona Maʿqil b. Ebī Maʿqil dahi derler, cümlesi ashābandandır.

عَوْقَلَةٌ [ʿAvkalet] (جَوْهَرَةٌ [cevheret] vezninde) Esmādandır: Zū'āle b. ʿAvkalet saḥābīdir.

عَقِيلٌ [ʿAqīl] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) İbn Ebū Ṭalib'dir ki İmām ʿAlī kerremallāhu vechehu hazretlerinin li-eb birāderleridir; Kūreyş'in ensāb ve tevārīh bābında

aʿlemleri idi. Ve ʿAqīl b. Muqarrin dahi saḥābīdir.

الْعَقَنْقَلُ [el-ʿaqaṅqal] (سَمَنْدَلٌ [semendel] vezninde) Büyük ve geniş dereye denir. Ve birbiri üzere yığılmış kum yığına denir. Ve keler dedikleri cānverin kursağına denir, عَقْنَلٌ [ʿanqal] dahi denir, جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde. Ve çanağa ve kāseye denir. Ve kılıca denir.

[ع ق ب ل]

الْعَقَابِيلُ [el-ʿaqaḅīl] (ʿayn'ın fethiyle) Cem'dir; müfredi عُقْبُولٌ [ʿuqbūl] ve عُقْبُولَةٌ [ʿuqbūlet]tir ʿayn'ların zammıyla, maraz ve illet ve ʿadāvet ve ʿaşk ve muhabbet bakıyyelerine denir. Ve uçuk taʿbīr olunan hurde sivilcelere denir ki hummā ʿakibinde dudakta zuhūr eder, Fārisīde teb-hāle denir. Ve mihnet ve şedīdeye denir. Ve şerr ve şūr ma'nāsındadır; yukālu: هُوَ دُوُّ عَقَابِيلٍ أَي شَرِّيرٌ

الْتَعْقِبُلُ [et-teʿaqqul] (تَدَخْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Bir adamı günāhi için mu'āhaze eylemek ma'nāsındadır; yukālu: إِذَا تَعَقَّبَهُ إِذَا تَعَقَّبَهُ

الْعُقْبَيْلَةُ [el-ʿuqḅīlet] (عُلْبَيْطَةٌ [ulebiṭat] vezninde) Bir adamın dā'imā ardına düşüp cürm ve nakīsasını bulup kadh ve mu'āhaze eden kimseye denir; yukālu: هُوَ عُقْبَيْلَةُ فُلَانٍ أَي يَتَعَقَّبُهُ

[ع ق ر ط ل]

الْعَقْرُطَلُ [el-ʿaqrūṭal] (سَفْرَجَلٌ [sefercel] vezninde ve baʿzen ʿayn ve kaf ve tāʾ meksūr olur) Fīl dedikleri hayvānın dişisine denir, الأَفَيْلَةُ [el-afīyēlet] ma'nāsına. Burada الأَفَيْلَةُ [el-afīyēlet] [fīl]in cem'i olmakla ḡayn-ı mu'ceme ile الأَفَيْلَةُ lafzı galattır.

[ع ك ل]

الْمَكْلُ [el-akl] (شَكْلٌ [šekl] vezninde) Biriktirmek ma'nāsınadır; yukālu: عَكَلَ الشَّيْءَ Ve devaleri öteden beri toplayıp sürmek ma'nāsınadır; yukālu: عَكَلَ الإِبِلَ إِذَا حَارَهَا وَسَاقَهَا Ve devenin bilekçelerini ip ile kollarına bağlamak ma'nāsınadır; yukālu: عَكَلَ النَّبَعِيرَ إِذَا شُدَّ رُسْعُ Ve bir husüsta kendi karīha ve reyinden söz söyleyip hüküm eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَكَلَ فِي الأَمْرِ Ve bir nesne çepreşik müştebih olmak ma'nāsınadır; yukālu: عَكَلَ إِذَا قَالَ فِيهِ بِرَأْيِهِ Ve bir nesne hakkında kendi firasetiyle zann ve tahmīn eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَكَلَ بِرَأْيِهِ إِذَا حَدَسَ Ve bir adamı habs eylemek, 'alā-kavlin yere yıkmak ma'nāsınadır; yukālu: عَكَلَ فُلَانًا إِذَا حَبَسَهُ أَوْ صَرَعَهُ Ve ölmek ma'nāsınadır; yukālu: عَكَلَ فُلَانٌ إِذَا مَاتَ Ve bir husüsta çalışıp çabalamak ma'nāsınadır; yukālu: عَكَلَ فِي الأَمْرِ إِذَا جَدَّ

الْعِكَالُ [el-ikāl] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Devenin diz bağına denir, عِقَالٌ [i'kāl] gibi.

الإِعْكَالُ [el-i'kāl] (hemzenin kesriyle) ve **الإِعْتِكَالُ** [el-i'tikāl] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Bunlar da bir mādde çaparız ve müşkil ve müştebih olmak ma'nāsınadır; yukālu: Ve أَعْكََلَ عَلَيْهِ الأَمْرَ وَاعْتَكَلَ إِذَا التَّبَسَّ

إِعْتِكَالٌ [i'tikāl] Nāstan 'uzlet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِعْتَكَلَ الرَّجُلُ إِذَا اعْتَزَلَ Ve iki öktüz birbiriyle süsüşmek ma'nāsınadır ve bināsi müşāreket içindir; yukālu: إِعْتَكَلَ التَّوْرَانِ إِذَا تَنَاطَحَا

الْمِكْلُ [el-ikl] ('ayn'ın kesri ve fethiyle) Le'im ve fūrū-māye kimseye denir; cem'ı

أَعْكَالٌ [a'kāl]dir.

الْعَوْكَلُ [el-avkel] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Kum yığınının sırtına denir; yukālu: قَعَدَ عَلَى العَوْكَلِ أَي ظَهَرَ الكَثِيبُ Ve 'azīm olan kumluğa, 'alā-kavlin birbiri üzere müterākim olan kum yığımına denir. Ve bir türlü katığa denir ki a'rāb tā'ifesi çorbaya katıp ekl ederler; ve minhu: مَرْقَةٌ عَوْكَلِيَّةٌ Ve

عَوْكَلٌ [avkel] Isırgan tavşana denir, zāhiren tavşanın bu nev'i de olur imiş; tekūlu: أَنَانِي بِعَوْكَلٍ أَي بِأَرْزَبٍ عَقُورٍ Ve apşak bodura denir, kasīr ve efħac ma'nāsına. Ve hamākatli bön 'avrete denir. Ve 'Arabların قَلْدَتُهُ قَلْدَتُهُ قَلْدَتُهُ قَلْدَتُهُ kavlleri ki قَلْدَتُهُ قَلْدَتُهُ ile müfesserdir, "Ben onu rüsväy ve müftedah kıldım" demektir, ma'ān-i mezküreden me'hüzdur.

عُكْلٌ [Ukl] ('ayn'ın zammıyla) Bir belde adıdır. Ve bir kabîlenin pederi lakabıdır ki halkı gabāvet ve beladetle muttasıflardır. Ve mezbūrun asl ismi 'Avf b. 'Abdumenāt olup kendisini 'Uklā nām cāriye terbiye eylemekle 'Ukl ile mülakkab oldu.

الْعَاكِلُ [el-ākil] Uğursuz bahil ve nākes bodura denir; yukālu: هُوَ عَاكِلٌ أَي قَصِيرٌ بِخَيْلٍ Cem'i عُكْلٌ [ukul]dur, كُتُبٌ [kutub] vezninde. Ve bir recül ismidir.

عِكَالٌ [i'kāl] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) ve

عُكَيْلٌ [Ukeyl] ve

عَكَالٌ [Akkāl] (زُبَيْرٌ [zubeyr] ve شَدَادٌ [šeddād] veznlerinde) Esāmī-i ricāldendir. **الْعَوْكَلَانُ** [el-avkelān] ('ayn'ın fethiyle) İki kevkebe itlāk olunur. Ve bir mevzi' adıdır. Ve bir kabîlenin pederi ismidir.

الْعُكْلِيَّةُ [el-Ukliyyet] ('ayn'ın zammıyla) Benī Ebī Bekr b. Kilāb yurdunda bir suyun adıdır.

الْمِعْكَلُ [el-mi'kel] [مُنْبَرٌ] [minber] vezninde) Çoban ağaçtan yaprak silkecek değneğe denir.

الْعَكْلُ [el-'akel] (fethateynle) Çerāğda yağın posası dibine çöküp birikmek ma'nāsınadır; yukālu: عَكَلَتِ الْمِسْرَجَةُ عَكْلًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا عَكَرَتْ

[ع ك ز ل]

الْعَكَازِيلُ [el-'akāzīl] ('ayn'ın fethiyle) Arslan pençelerine denir; müfredi عَكَزُولَةٌ [ʿukzūlet]tir.

[ع ل ل]

الْعَلُّ [el-'all] ('ayn'ın fethi ve lām'ın teşdidıyla) ve

الْعَلْلُ [el-'alel] (fekk-i idgām ile) Su makülesi meşrûbu bir kerre içtikten sonra ikinci def'ada içmek, 'alā-kavlin müte'tabi'an tekrār içmek ma'nāsınadır; yukālu: عَلَّ الرَّجُلُ عَلًّا وَعَلَلًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ Ve عَلَّ إِذَا شَرِبَ شُرْبَةً ثَانِيَةً أَوْ شَرِبَ بَعْدَ الشُّرْبِ تَبَاعًا [ʿall] bu ma'nāda müte'addī olur; yukālu: عَلَّ Ve ta'āmdan bir mikdār ekl eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: هَذَا طَعَامٌ قَدْ عَلَّ مِنْهُ عَلَى الْمَجْهُولِ أَيُّ أَكَلَ مِنْهُ Ve

عَلَّ [ʿall] Sıfat olur, ekserī nisvāna müte-reddid olan zen-dosta itlāk olunur; yukālu: هُوَ عَلَّ النَّسَاءِ إِذَا كَانَ يَزُورُهُنَّ كَثِيرًا Ve büyük ve dızman keçi tekesine denir. Ve iri keneye, 'alā-kavlin hurde keneye denmekle zıdd olur. Ve nahif ve zebūn ihtiyār adama denir. Ve mutlakan cüssesi hurde olup yaşlı olan hayvāna denir. Ve marazdan gövdesinin derileri buruş yarış olmuş adama denir; yukālu: رَجُلٌ عَلَّ إِذَا كَانَ قَدْ تَقَبَّضَ جِلْدُهُ مِّنَ مَرَضٍ Ve

عَلَّ [ʿall] ve

عَلَّلَ [ʿalel] Bir adama peyderpey vurup dövmeğe ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: عَلَّ الضَّارِبُ الْمَضْرُوبَ إِذَا تَابَعَ عَلَيْهِ الضَّرْبَ

الْإِغْلَالُ [el-i'qāl] (hemzenin kesriyle) Bu dahi ikinci def'ada içirmek ma'nāsınadır; yukālu: أَعَلَّهُ إِذَا سَقَاهُ ثَانِيَةً Ve bir adamın davarı ikinci mertebede su içmek ma'nāsınadır; yukālu: أَعَلَ الْقَوْمَ إِذَا عَلَّتْ إِيْلَهُمْ hasta ve 'alil kılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَعَلَّهُ اللهُ أَيُّ أَصَابَهُ بِعَلَّةٍ فَهُوَ مُعَلٌّ وَعَلِيلٌ وَلَا تَقُلْ مَغْلُولٌ وَالْمُتَكَلِّمُونَ يَقُولُونَ وَلَسْتُ مِنْهُ عَلَى نَلِجِ Ya'nī 'unvānı cā'iz değildir, her ne kadar mütekellimūn isti'māl ederlerse de ve benim ona vüsūk ve isti'mādım yoktur.

Mütercim der ki *Miṣbāh*'ın tahririne göre mechūl bünyesiyle عَلَّ الْإِنْسَانُ sīğası vardır, maraz ma'nāsına. Ve ba'zılar bāb-ı sāniden lāzım olarak mebnī li'l-fā'il irād ederler ki ism-i mef'ūl عَلِيلٌ [ʿalīl] olur, niteki mü'ellif dahi masdarı عِلَّةٌ [ʿillet] olarak resm eylemiştir. Ve *Muğrib*'de دُو عِلَّةٍ ile müfesserdir. Pes عَلَّ اللهُ فَهُوَ مَغْلُولٌ terkibi kavli-i sahīh üzere tedāhul kabīlindedir, ZİRā aslı فَعَلَ اللهُ عَلَى بِنَاءِ الْمَفْعُولِ فَهُوَ مَغْلُولٌ dur, hattā hasta eylemek ma'nāsına müte'addī olarak عِلَّةٌ [ʿillet] sīğası dahi vārid olmakla مَغْلُولٌ [ma'fūl] ondan kıyās üzere masūgdur. Ve إِغْلَالٌ [i'qāl]den kıyās üzere ism-i mef'ūl مُعَلٌّ [mu'all] 'unvānında dahi vāridir, lākin kalilū'l-isti'māldir. Bu takdīrce mü'ellifin tereddüdü nā-mülāyim olur, hattā Sībeveyhi'nin gāhca مُفْعَلٌ [muf'al] bünyesinden mef'ūl ile istignā olunur kavli vech-i evvel dakīkasına ya'nī tedāhüle mahmūl olur, niteki فَهُوَ أَحَمُّهُ فَهُوَ مَجْنُونٌ kavillerinde dahi bu resme ta'bīr eylemiştir. Ve

إِغْلَالٌ [i'qāl] Deve suyu içip gereği gibi

kanmaksızın döndürmek ma'nāsınadır; tekūlu: أَغْلَلْتُ الْإِبِلَ إِذَا أَصْدَرْتُهَا قَبْلَ رِيهَا Ve 'alā-kavlin bunda mu'ceme iledir.

التَّعَلُّلُ [et-te'allul] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Sā'ir nesneyi terk edip bir nesne ile meşgūl olup vakt geçirmek ma'nāsınadır, 'alā-kavlin avunmak ma'nāsınadır; yukālu: تَعَلَّلَ بِالْأَمْرِ إِذَا تَشَاغَلَ بِهِ أَوْ تَجَزَّأَ Ve 'avret ile gülüp oynayıp erişmek ma'nāsınadır; zendosta عَلَّلَ [ʿall] itlākı bundandır; yukālu: تَعَلَّلَ بِالْمَرْأَةِ إِذَا تَلَمَّى بِهَا تَعَلَّلَتِ الْمَرْأَةُ مِنْ نَفَاسِهَا إِذَا خَرَجَتْ

الْإِعْتِلَالُ [el-i'etilāl] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) تَعَلَّلَ [te'allul] ile ma'nā-yı evvelde mürādiftir; yukālu: إِعْتَلَّ بِالْأَمْرِ بِمَعْنَى تَعَلَّلَ Ve hasta ve 'alil olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِعْتَلَّ الرَّجُلُ إِذَا مَرَضَ bahāne eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِعْتَلَّ الرَّجُلُ إِذَا اعْتَدَرَ 'avk eylemek, 'alā-kavlin üzerine suç atmak ma'nāsınadır; yukālu: إِعْتَلَّهُ إِذَا اعْتَأَفَهُ عَنْ أَمْرٍ أَوْ تَجَسَّى عَلَيْهِ

التَّفَاعُلُ [et-te'āl] (teşdid-i lām'la تَفَاعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Bu dahi hatun nifāstan çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: تَعَالَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا خَرَجَتْ مِنْ نَفَاسِهَا

التَّغْلِيلُ [et-ta'gīl] Bir kimseyi bir nesne ile avutup eğlendirmek ma'nāsınadır; yukālu: عَلَّلَهُ بِطَعَامٍ وَغَيْرِهِ إِذَا شَغَلَهُ بِهِ

التَّعْلِيلُ [et-te'illet] (tā'nın fethi ve 'ayn'ın kesri ve lām'ın teşdidiyle) ve

الْعَلَّةُ [el-'allet] ('ayn'ın fethiyle) ve

الْغَلَالَةُ [el-'ulālet] ('ayn'ın zammıyla) Avunup eğlenecek nesneye denir ki eğlence ta'bīr olunur; yukālu: وَمَا هِيَ إِلَّا تَعَلَّةٌ وَعَلَّةٌ Ve وَغَلَالَةٌ يَتَعَلَّلُ بِهَا وَهُوَ مَا يَتَعَلَّلُ بِهِ

غَلَالَةٌ [ulālet] İbtidā sağımdan sonra sağılan süte denir ki bir kerre sağdıktan sonra veledi salıverilip sonraca sağılan süt olur, o sağıma فَيْقَةٌ [feykat]-i ulā derler. Ve medede kalan süt bakiyyesine ve atın seğırtmesinden kalan bakiyyeye ve mutlakan her şey'in bakiyyesine itlāk olunur. Ve nākayı sabāh ve öğle ve akşam vakti sağdıktta öğle vakti sağılan süte denir. Bu ma'nā-yı sâbıktan başkadır.

الْمُعَالَلَةُ [el-mu'ālelet] (مُفَاعَلَةٌ [mufa'let] vezninde) Nākayı vech-i mezkūr üzere sağmak ma'nāsınadır; tekūlu: عَلَلْتُ النَّاقَةَ إِذَا أَخَذَتْ غَلَالَتَهَا Burada lām-ı müşeddede ile عَلَلْتُ nüshası galattır.

الْعِلَالُ [el-'ilāl] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) مُعَالَلَةٌ [mu'ālelet]ten ismdir, vech-i mezkūr üzere olan sağıma denir.

الْعَلَّةُ [el-'allet] ('ayn'ın fethiyle) Eğlenceye denir ki zikr olundu. Ve zevcenin ortağına itlāk olunur; vech-i ātī üzere şürbet-i sāniyeden me'hūzdu; yukālu: عَلَلْتُ [allāt]tır. Bu ma'nādandır ki li-eb kardeşlere بَنُو الْعَلَاتِ itlāk olunur, ümmehāt-ı muhtelifeden ya'nī pederlerinin ezvāc-ı müte'addidesinden hāsıl olan evlāddır; yukālu: هُوَلَاءِ بَنُو عَلَاتٍ أَيْ بَنُو أُمَّهَاتٍ شَسَى مِنْ رَجُلٍ وَاحِدٍ وَإِنَّمَا سُمِّيَتْ بِذَلِكَ لِأَنَّ الَّذِي تَزَوَّجَهَا عَلَى أُولَى قَدْ كَانَتْ قَبْلَهَا نَاهِلٌ ثُمَّ عَلٌّ مِنْ هَذِهِ يَعْنِي أَنَّ الرَّجُلَ الَّذِي تَزَوَّجَ الْأُمَّهَاتِ عَلَى الرَّوْجَةِ الْأُولَى الَّتِي قَدْ كَانَتْ قَبْلَ الْأَخِيرَاتِ نَاهِلٌ أَيْ كَانَتْ شَارِبٌ أَوْلَ شُرْبٍ ثُمَّ عَلٌّ مِنَ الْأَخِيرَاتِ Burada كَانَتْ [kānet] وَجَدَتْ [vecedet] ma'nāsınadır, pes كَانَتْ kavli كَوَلَى kelimesinin sıfatı ve نَاهِلٌ kavli إِنَّ الَّذِي kavlinde إِنَّ kelimesinin haberidir. Şārih der ki بَنُو الْعَلَاتِ mā-fevk-ı vāhide itlāk olunur. Ma'lūm ola ki kardeşler üç kısımdır: بَنُو الْأَعْيَانِ [benu'l-a'yān]

li-ebeveyn ve العَلَّاتِ بَنُو العَلَّاتِ [benu'l-ʿallāt] li-eb ve بَنُو الأَخْيَافِ [benu'l-aḫyāf] li-ümm olanlardır. Sâhib-i *Miṣbâh* işbu kıtʿada taʿrîf ve beyân eylemiştir:

وَمَتَى أَرَدْتَ تَمَيُّزَ الأَغْيَانِ
فَهُمُ الَّذِينَ يَضُمُّهُمْ أَبْوَابُ
أَخْيَافٍ أَمْ لَيْسَ يَجْمَعُهُمْ أَبٌ
وَبِعَكْسِهِ العَلَّاتُ يَفْتَرِقَانِ

الْعَلَّةُ [el-ʿillet] (ʿayn'ın kesriyle) Maraz maʿnâsıdır; ism ve masdar olur, ism-i cemʿi عِلَلٌ [ʿilel]dir, سِدْرَةٌ [sidret] ve سِدْرٌ [sider] gibi, ʿalîli işgâl eylediği için yâhüd ʿaraz-ı mütekerrir olduğu için tesmiye olunmuştur ki عِلَلٌ [ʿilel]-i mezkûrdan meʾhûzdu; ve yukâlu: عَلَّ الرَّجُلُ عِلَّةً مَنَ Zikr olunan عِلَلٌ [ʿalil] bundan meʾhûzdu, vech-i mezkûr üzere lâzım olmakla عِلَلٌ [ʿalil] vârid olmuştur; ve yukâlu: عَرَضَتْهُ العِلَّةُ أَي المَرَضُ Ve ʿözl ve hades ve bahāneye itlāk olunur ki sâhibini teveccüh eylediği cihetten ʿavk ve işgâl eder; ve minhu hadîsu ʿĀşim b. Şābit: ”مَا عَلَّتِي وَأَنَا جَلْدٌ نَابِلٌ“ أَي مَا عُدْرِي فِي تَرْكِ الجِهَادِ وَمَعِي ”لَا تَعْدَمُ خَوْقَاءُ“ Ve minhu'l-meselu: ”عَلَّةُ Yaʿnī “Özl ve bahānenin envāʿı kesir ve irādı yesirdir.” Şöyle ki nādān ʿavretler dahi bir ʿözl ve bahāne bulup irād edebilir. Bu mesel bir maddenin ityânına muktedir iken itzâr eden kimse hakkında darb olunur ki izʿardan nehy ve menʿini mutazammındır. Ve

عَلَّةٌ [ʿillet] Sebeb ve bâʿis maʿnâsına müstaʿmeldir. Bunlar maraz maʿnâsındandır; yukâlu: هَذِهِ عِلَّتُهُ أَي سَبَبُهُ Fukahānın şerʿde müsebbet hükm olan emre عِلَّةٌ [ʿillet] itlākı bundandır ki tekerrürüyle hükm mütekerrir olur. Ve

ehl-i maʿkûlun dahi عِلَّةٌ [ʿillet] taʿbîrleri bundandır. Ve sarfiyyûnun “و،اي” harflerine harf-i ʿillet itlākı bundandır, zîrâ ʿalil zebân-zedidir, izâfet ednâ mülâbese içindir yâhüd maraz gibi kelimâta nüfûzlarına mebnîdir. Ve ʿille b. Ğanm, Ẹudāʿa kabîlesinin nesebi ricâliyendir. Bu maʿnâlarda عِلَّةٌ [ʿillet]in cemʿi عِلَّاتٌ [ʿillāt]tır. Ve عِلَّاتٌ [ʿillāt] hâlât maʿnâsına müstaʿmeldir; ve minhu kavluhum: عَلَى عِلَّاتِهِ أَي عَلَى كُلِّ حَالٍ

المُعَلَّلُ [el-muʿallil] (muḥaddis [muḥaddis] vezninde) ʿÖzl ve ʿilletler serdiyle harâc câbîsini savup defʿ eden adama denir; yukâlu: هُوَ مُعَلَّلٌ أَي دَافِعٌ جَابِي الخِرَاجِ بِالْعِلَلِ Ve davarı bir kerre suvardıktan sonra tekrâr suvarır olan kimseye denir. Ve meyveyi bir defʿa verdikten sonra tekrâr eden adama denir; yukâlu: نَاطُورٌ مُعَلَّلٌ إِذَا كَانَ يَجْنِي الثَّمَرَ: مَرَّةً بَعْدَ مَرَّةٍ Ve

مُعَلَّلٌ [muʿallil] Berduʿl-ʿacüz eyyâmından bir yevmin ismidir ki murâd yevm-i sâdistir.

عَلٌّ [ʿalle] (ʿayn'ın ve lām-ı müşeddedenin fethiyle) Kelime-i tamaʿ u işfâktır; evveline lām ziyâdesiyle لَعَلٌّ dahi denir. Ve bunda lügât-ı ʿadîde vardır, “ل،ع،ل” mâddesinde mezkûrdur.

الْيَعْلُولُ [el-yaʿlûl] [yaʿfûr] vezninde) Suyu sâfî ve ak ve berrâk olup cereyân üzere olan göle denir. Ve suyun yüzünde peydâ olan kabarcığa denir; yukâlu: ظَهَرَ عَلَى المَاءِ يَعْجُلُ وَيَعَالِيلُ أَي حَبَابٌ وَنَفَاخَةٌ Ve ak buluta ʿalâ-kavlin bir pâre ak buluta denir; yukâlu: فِي السَّمَاءِ يَعْجُلُ أَي السَّحَابُ الأَبْيَضُ أَوْ القِطْعَةُ البَيْضَاءُ مِنْهُ Ve yağmur ʿakibinde tekrâr yağın yağmura denir. Ve bezi bir kerre boyadıktan sonra ikinci defʿada olan bo-

yaya denir; yukālu: أَثَرُ الْيَغْلُولِ فِي الثَّوْبِ وَهُوَ مَا غُلَّ مِنَ الصَّنْعِ مَوْءَةً بَعْدَ أُخْرَى deveye denir; tekūlu: رَأَيْتُ يَغْلُولًا مِنَ الْإِبِلِ أَيِ ذَا السِّنَامَيْنِ

الْغُلُّ [el-ʿulʿul] [hudhud] vezninde ve فَذُدُّ [fedfed] vezninde) Zekere denir, ʿalā-kavlin kıvāma geldikte şiddetlenmeyip tiryākī āleti gibi sölpük olanına denir. Ve toygar kuşunun erkeğine denir. Ve göğüs nihāyetinde karın üzere havāle olan līsān şeklinde kemiğe denir; yukālu: أَصَابَ غُلُّهُ أَيِ الرَّهَابَةِ الَّتِي تُشْرِفُ عَلَى الْبُطْنِ مِنَ الْعُظْمِ كَأَنَّهُ لِسَانٌ

الْعَلْعَالُ [el-ʿalʿāl] [selsāl] vezninde) Bu dahi toygar kuşunun erkeğine denir. Ve Şām'da bir dağın adıdır.

الْغُلْعُولُ [el-ʿulʿūl] [sursūr] vezninde) Şerr-i dā'imī ve ıztırāb ve fitne ve harb ve kītāl maʿnāsınadır; yukālu: وَقَعُوا فِي الْغُلْعُولِ أَيِ الشَّرِّ الدَّائِمِ وَالْإِضْطْرَابِ وَالْقِتَالِ

تَعْلَةٌ [Teʿillet] (tā'nın fethiyle) Bir recül ismidir.

عَلْعَلُ [ʿal ʿal] [fedfed] vezninde) Koyun ve keçi kısmına mahsūs sürecek zecr ve āzār kelimātındandır.

الْعَلِيلَةُ [el-ʿalīlet] [sefīnet] vezninde) Bir kerre tūb süründükten sonra tekrār sürünmüş hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ عَلِيلَةٌ أَيِ مُطَيَّبَةٌ طَيِّبًا بَعْدَ طَيِّبٍ Şārihin beyānına göre **عَلِيلٌ** [ʿalīl] kelimesinden dahi müʿennes olur.

الْعَلِيَّةُ [el-ʿilliyet] (ʿayn'ın ve lām-ı müşeddedenin kesriyle ve ʿayn zammıyla lügattır) Çardağa denir ki üst tabakada olur; cem'i عَلَالِيٌّ [ʿalāliyy] gelir ʿayn'ın fethiyle; tekūlu: قَعَدْنَا فِي الْعَلِيَّةِ أَيِ الْغُرْفَةِ

عَلِيَّةٌ [ʿilliyet] ve

عَلِيَّةٌ [ʿulliyet] ve

عَلِيَّةٌ [ʿilyet] (ʿayn'ın kesri ve lām'ın sükūnu ve yā'nın tahfifiyle) ve

عَلِيٌّ [ʿilliy] (ʿayn'ın ve lām-ı müşeddedenin kesriyle) ve

عَلِيٌّ [ʿulliy] (ʿayn'ın zammıyla ki bu ikide tā yoktur) ʿUlūv ve şān ve şeref sāhibi kimselere vasf olur; yukālu: هُوَ مِنْ عَلِيَّةٍ قَوْمِهِ وَعَلِيَّتِهِمْ وَعَلِيَّتِهِمْ أَيِ مِنْ أَهْلِ الْغُلِّ وَكَأَنَّ الْإِبْرَارَ لَفِي عَلِيَّتَيْنِ ﴿الْوَاحِدُ عَلِيٌّ كَسَكِينٍ وَعَلِيَّةٌ بِالْهَاءِ وَعَلِيَّةٌ بِضَمِّ الْعَيْنِ أَوْ جَمْعٌ بِلَا وَاحِدٍ وَسِعَادٌ فِي الْمُعْتَلِ Müʿellifin burada irādı hemān lafzına riʿāyete mebnidir.

الْعَلْعَلَانُ [el-ʿalʿalān] (ʿayn'ların fethiyle) Bir cins şecer-i kebīr ismidir.

التَّعْلَعُلُ [et-teʿalʿul] [tezelzul] vezninde) Bir nesne sölpük olmakla beri öte salınıp oynamak maʿnāsınadır; yukālu: تَعْلَعَلَ الشَّيْءُ إِذَا اضْطَرَبَ وَاسْتَوَحَى

عَلْلَانُ [ʿAlelān] (fetehtla) Hīsmā nām mahalde bir su adıdır.

الْعَلْلَانَةُ [el-ʿallānet] [sekrānet] vezninde) Cāhil ve nādān ʿavrete denir; müezekkeri عَلْلَانٌ [ʿallān]dır; yukālu: إِمْرَأَةٌ عَلْلَانَةٌ وَرَجُلٌ عَلْلَانٌ أَيِ جَاهِلَةٌ وَجَاهِلٌ

عَلَيْلٌ [ʿUleyl] [zubeyr] vezninde) Bir adamın ismidir.

الْعَالَةُ [el-ʿālet] (teşdid-i lām'la) İkinci defʿa dahi suvarılan dābbeye ve devele-re denir; ذُو عَلَلٍ [zū ʿalel] maʿnāsınadır; ve minhu'l-meselu: "عَرَضَ عَلِيٌّ سَوْمَ الْعَالَةِ" Yaʿnī "Onu bana ʿarzda mübālaga ve ilhāh eylemedi" ki murād sathī ve lafzī ʿarz eyledi demektir, līsānımızda yarım ağız ile teklif eyledi diyecek yerde darb olunur; ikinci defʿada suvarılan hayvānlara su-

yun 'arzında çendān ibrām ve mübālaga olunmaz.

[ع م ل]

الْعَمَلُ [el-ʿamel] (fethateynle) İşlenecek işe denir, mihnet ve fi'l ma'nāsına tesmiye bi'l-masdadır, Fārisīde kār ve kirdār denir; cem'î a'ġmāl [a'māl]dir; yukālu: عَمَلُهُ جَيِّدٌ Ve masdar olur, iş işlemek ma'nāsına; yukālu: عَمِلَ الرَّجُلُ عَمَلًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا مَهَنَ وَقَعَلَ

Mü'ellifin *Başā'ir*'de beyānına göre عَمَلٌ [ʿamel] فِعْلٌ [fi'l] ile mürādiftir ve 'inde'l-ba'z فِعْلٌ [fi'l]den ahasstır, zīrā فِعْلٌ [fi'l] bi-kasdin ve bi-gayr-i kasdin olana şāmildir, onun için ba'zı hayvānata nisbet olunur. Ve عَمِلَ [ʿamel] bi-kasdin olana mahsūstur, ibil-i 'avāmilden gayrı hayvānata nisbet olunmamıştır, o dahi mecāzdir. Ve bu kavil 'inde'l-mü'ellif rācih olmakla اَلْمِهْنَةُ اَلْمُهْنَةُ 'unvāniyla tefsir eyledi. İntehā. Ve

عَمَلٌ [ʿamel] Deve eşkin ve işlek olmak ma'nāsınadır; yukālu: عَمِلَتِ النَّاقَةُ إِذَا كَانَتْ عَمَلَةً Ve şimşek muttasıl çakıp oynamak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: عَمِلَ Ve bir kelime bir āher kelimele envāf-ı i'rābdan birini ihdās eylemek ma'nāsınadır ki 'örf-i nahviyyindir; yukālu: عَمِلَ الشَّيْءُ فِي الشَّيْءِ أَي الْكَلِمَةُ فِي الْكَلِمَةِ إِذَا أُخِذَتْ فِيهَا نَوْعًا مِنَ الْإِعْرَابِ وَالْعَامِلُ مَا عَمِلَ عَمَلًا Ve dābbede 'amel-i üztin ile sür'atten kināye olur, zīrā sür'at hengāmında şiddet-i seyrden kulaklarını tahrir eder; yukālu: عَمِلَتِ النَّاقَةُ بِأُذُنَيْهَا إِذَا أَسْرَعَتْ

الْإِعْمَالُ [el-i'māl] (hemzenin kesriyle) İş işletmek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أَعْمَلَهُ جَعَلَهُ عَامِلًا Ve ālet makūlesi nesneyi işe kullanmak ma'nāsınadır; yukālu: عَمَلُ رَأْيِهِ وَآلَتُهُ

إِذَا عَمِلَ بِهِ

الْإِسْتِعْمَالُ [el-isti'māl] Bir adamı işletmek ma'nāsınadır; yukālu: اِسْتَعْمَلَهُ غَيْرُهُ بِمَعْنَى اِسْتَعْمَلَهُ Ve ālet makūlesini işe kullanmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا وَآلَتُهُ إِذَا اِسْتَعْمَلَ بِهِ Mütercim der ki mā-i müsta'mel bu ma'nādandır. Pes ba'zıların kıyāsa muhālifdir kavleri nā-be-cādır.

الْإِعْتِمَالُ [el-i'timāl] (ifti'āl) vezninde) Bir işi bir adam bi-nefsihi işlemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا اِعْتَمَلَ الرَّجُلُ إِذَا اِعْتَمَلَ Mü'ellifin tefsirine göre اِعْتِمَالٌ [i'timāl] sā'irin medhal ve mu'āveneti olmayarak yalnız başına işlemek olur ki meşakkati müstelzimidir, lākin *Esās*'ta اَلرَّجُلُ يَعْتَمِلُ لِنَفْسِهِ وَيَسْتَعْمِلُ غَيْرَهُ وَيَتَعَمَّلُ فِي حَاجَاتِ النَّاسِ 'ibāretiyle mersūm olmakla ona göre اِعْتِمَالٌ [i'timāl] bir adam kendi nefsi için ya'nī o iş kendisine 'ā'id olmak için işlemek olur, meselā kātib nefsi için bir kitāb yazmak gibi ve تَعَمَّلُ [te'ammul] gayr için zahmet çekip işlemek olur, eger mü'ellifin tefsiri bu kavle tevfiķ murād olunur ise takdīr olunur, إِذَا عَمِلَ الرَّجُلُ عَمَلًا مُتَعَلِّقًا بِنَفْسِهِ fe'lyunzar.

الْعَمُولُ [el-ʿamil] (ketif) [ketif] vezninde) ve

الْعَمُولُ [el-ʿamūl] (şabūr) [şabūr] vezninde) Vasflardır, dā'imā işli güçlü adama denir yāhūd iş üzere matbūc olan ya'nī işsiz bī-kār duramayıp işe güce idmān ve itiyādı olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ عَمِيلٌ وَعَمُولٌ Ve أَيُّ ذُو عَمَلٍ أَوْ مَطْبُوعٌ عَلَى الْعَمَلِ

عَمِيلٌ [ʿamil] Muttasıl çakıp oynayan şimşeğe vasf olur; yukālu: بَرَقَ عَمِيلٌ أَي دَائِمٌ الْعَمَلِ

الْعَمَلَةُ [el-ʿamilet] (feriḥat) [feriḥat] vezninde) عَمَلٌ [ʿamel] ma'nāsınadır. Ve işlenen işe denir.

الْعَمَلَةُ [el-ʿimlet] ('ayn'ın kesriyle) Bu

dahi işlenen işe denir. Ve binā-i nev^e olur, hey^et-i ‘amel ma‘nāsına ki ondan işleyiş ile ta‘bīr olunur; yukālu: إِنَّهُ لَحَسَنُ الْعَمَلَةِ أَيُّ إِنَّهُ لَحَسَنُ الْعَمَلَةِ أَيُّ هَيْئَةَ الْعَمَلِ Ve bir adamın derūnunda meknūn olan hāssatan şerr ve fāsīd vaz^e ve niyyete denir; yukālu: هُوَ فَاسِدُ الْعَمَلَةِ وَهِيَ بَاطِنَةُ الرَّجُلِ Ve ecīre ücreti mukābilinde verilen ücrete denir ki işçilik ta‘bīr olunur, ke-mā se-yuzkeru.

الْعَمَلَةُ [el-‘umlet] (‘ayn’ın zammıyla) ve

الْعَمَالَةُ [el-‘umālet] (‘ayn’ın harekāt-i selāsıyla) Bunlar da ücret-i ‘amele denir; yukālu: أُعْطِيَ عَمَلَتَهُ وَعَمَلَتَهُ أَيُّ أُجْرَ عَمَلِهِ

التَّعْمِيلُ [et-ta‘mīl] (tefīl) [tefīl] vezninde) İş işleyen ırgata ücret vermek ma‘nāsınadır; yukālu: عَمَلٌ فَلَانًا إِذَا أُعْطِيَ الْعَمَالَةَ Ve bir kavm üzere voyvoda nasb eylemek ma‘nāsınadır. Ve o voyvodaya **عَامِلٌ** [‘āmil] denir; yukālu: عَمِلَ فَلَانٌ عَلَيْهِمْ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا أَمَرَ

الْعَمَلَةُ [el-‘amelet] (fetehātla) **عَامِلٌ** [‘āmil] in cem‘idir, elleriyle iş işleyen adamlara denir, renc-berler gibi; yukālu: هُمْ عَمَلَةٌ أَيُّ الْعَامِلُونَ بِأَيْدِيهِمْ

بَنُو الْعَمَلِ [benu'l-‘amel] Piyādegāna itlāk olunur; yukālu: هُمْ بَنُو الْعَمَلِ أَيُّ مَشَاةً

الْمُعَامَلَةُ [el-mu‘āmelet] (mufā‘alet) vezninde) Bir kimse ile bir işi pazarlaşmak ma‘nāsınadır ki akçe ile müddet-i ma‘lūme yāhūd mutlak olarak işe kullanmaktan ‘ibārettir; yukālu: عَامِلُهُ إِذَا سَامَهُ بِعَمَلٍ

الْعَمَلِيَّانِ [el-‘imillīn] (kesretheynle ve teşdīd-i lām’la) yāhūd

عَمَلِيَّانِ [‘imlīn] (ki **غَسْلِيَّانِ** [gislīn] vezninde-dir) yāhūd

عَمَلِيَّانِ [‘umelīn] (ki **بُرْهِيَّانِ** [burehīn] veznindedir) İfrāt-ı eziyyet ve işkence ve ta‘ab

mevki‘inde müsta‘meldir; yukālu: عَمِلَ بِهِ الْعَمَلِيَّانِ أَوْ الْعَمَلِيَّانِ أَوْ الْعَمَلِيَّانِ أَيُّ بَالَعَ فِي آذَاهُ Pes vezn-i evvele göre müfredi **عَمِلٌ** [‘imill] olur, **طَمِيرٌ** [‘timirr] ve **عَفِيرٌ** [‘ifirr] veznlerinde ve sāniye göre müfred olur, **غَسْلِيَّانِ** [gislīn] gibi ki yā^e ve nūn zā‘idlerdir ve sālise göre evvelin harekāt-ı selāsıyla müfredi **عَمِلٌ** [‘iml] olur. **بُرْهِيَّانِ** [burehīn] ve **بُلْغِيَّانِ** [bulegīn] mādelerinde zikr olduğu üzere bir haṭb ve emrin şiddet-i nikāyetini iş‘ār için kasd ve ta‘ammūd sāhibi ‘ukalā^e menzİLinde cem‘-i selametle cem‘lendirip ba‘dehu ‘alem olarak isti‘māl ederler, bu cihetle bunlar da cem‘ ve müfred i‘rābı cā‘izdir, ammā vezn-i sānī müfreddir.

الْيَعْمَلَةُ [el-ya‘melet] (yā’nın ve mīm’in fet-hiyle) Soy ve işlek ve işe alışık dayangan nākaya denir; müzekkeri **يَعْمَلٌ** [ya‘mel] dir. Ve bunlar ismdir, sıfat değıllerdir, pes **جَمَلٌ يَعْمَلٌ** demek cā‘iz değıldir.

الْعَمَالَةُ [el-‘amālet] (kerāmet) [kerāmet] vezninde) Nāka işlek ve eşkin olmağa denir.

الْعَمِلَةُ [el-‘amilet] (ferihāt) [ferihāt] vezninde) İşlek ve eşkin nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ عَمِلَةٌ أَيُّ فَارِهَةٌ بَيْنَهُ الْعَمَالَةُ

الْعَوَامِلُ [el-‘avāmil] Ayaklara itlāk olunur; yukālu: ضَعَفْتُ عَوَامِلُهُ أَيُّ أَرْجُلُهُ Ve çift öküzlerine ve harman dövükleri öküzlere itlāk olunur; müfredleri **عَامِلَةٌ** [‘āmilet]tir.

الْعَامِلُ [el-‘āmil] ve

الْعَامِلَةُ [el-‘āmilet] Mızrağın sadırına denir ki temrenin altı yanındır; ve minhu: الرُّمْحُ بِعَامِلِهِ وَعَامِلَتِهِ أَيُّ صَدْرِهِ

بَنُو عَامِلَةَ [Benū ‘Āmilet] İbn Sebā’dır ki Yemen’de bir cemā‘attir, Kāsīṭ evlādındandır.

بَنُو عَمَلٍ [Benū ‘Amel] (fethateynle)

Yemen'de bir cemā'attir.

بُنُو عَمَيْلَةَ [Benū 'Umeylet] (جُهَيْتَةُ [cuheyneṭ] vezninde) Bir kabiledir.

عَمَلَى [Amelā] (جَمَزَى [cemezā] vezninde) Bir mevzi'dir.

الْعَمَلَةُ [el-'amlet] (تَمْرَةَ [temret] vezninde) Sirkat yāhūd hıyānet ma'nāsınadır; tekūlu: سَمِعْتُ بِهٖ عَمَلَةٌ أَيْ سَرِقَةٌ أَوْ خِيَانَةٌ

الْمَعْمُولُ [el-ma'mūl] Süt ile bal karışık olan şerbete denir; tekūlu: سَقَانَا شَرَابًا مَعْمُولًا وَهُوَ مَا فِيهِ اللَّبَنُ وَالْعَسَلُ

عَمَلَةٌ [Amellet] ('ayn'ın ve mīm-i müşeddedenin fethiyle) Bir mevzi'dir.

الْمَعْمَلُ [el-Ma'mel] (مُعَدَّ [maḥ'ad] vezninde) Vādī-i Bīşe'de Hāşimiyyūn'a mahsūs bir mülkün ismidir.

يَوْمُ الْيَعْمَلَةِ [yevmu'l-ya'melet] Beyne'l-'Arab yevm-i ma'rūftur.

التَّعْمَلُ [et-ta'ammul] (تَفْعُلُ [tefa'ul] vezninde) Bir iş için yāhūd iş işlemekten ta'ab ve zahmet çekmek ma'nāsınadır ki murād zahmet ve tekellüfle bir zor iş işlemdir; yukālu: مُؤَلِّفُ تَعْمَلِ الرَّجُلِ إِذَا تَعْنَى عَامِلُ الصَّدَقَةِ [āmilu'ş-şadaqat]ı zımnen zikr eyledi, inşa'allāhu ta'ālā, "س،ع،ي" maddesinde tafsil olunur.

[ع م ث ل]

الْعَمَيْتَلُ [el-'ameysel] ('ayn'ın ve s̄ā-yı müsellenin fethiyle) Şol insān ve hayvāna denir ki cüssesi büyük ve sölpük olduğundan bat'ū'l-hareke ola; 'alā-kavlin şīve ve edā cihetiyle libāsını yere doğru sarkıtıp etekleri yeri süpürerek yürür ola, aslā eteklerini çemreyip yāhūd beline sokmaz ola. Ve çemrek, celādetli, cünbüşlü adama denmekle zıdd olur; mü'ennesi عَمَيْتَلَةٌ [ameyselet]tir. Ve dā'imā uzun libās gi-

yen adama denir. Ve gövdesi sölpük bodura denir. Ve uzun kuyruklu geyiğe ve dağ keçisine denir. Ve iri ve yassı gövdeli mefīn ve şedīd adama denir. Ve arslana denir. Ve kerīm ve müte'ayyin ve zī-şān adama denir; yukālu: هُوَ عَمَيْتَلٌ أَيْ سَيْدٌ كَرِيمٌ عَمَيْتَلُ [el-'ameyselet] (hā'yla) [ameysel]in mü'ennesidir ki zikr olundu. Ve tenū-mend nākaya denir.

الْعَمَيْتَلِيَّةُ [el-'ameyseliyet] (yā-yı müşeddede ile) Geriye kıçınlayarak ve eteğini sürüyerek olan yürüyüşe denir; yukālu: يَمْشِي الْعَمَيْتَلِيَّةَ وَهِيَ مَشِيَّةٌ فِي تَقَاعِيسٍ وَجَرَ ذُبُولٍ

[ع ن ب ل]

الْعُنْبَلَةُ [el-'unbulet] (فُنْفُذَةٌ [ḵunfuzet] vezninde) ve

الْعُنْبُلُ [el-'unbul] (فُنْفُذٌ [ḵunfuz] vezninde) Ferc-i nisvānda olan lahm-ı zā'ide denir. Ve

عُنْبَلَةٌ [unbulet] Lahm-ı zā'idi uzun olan hatuna denir. Ve şol ağaçtan ve tahtadan masnū' nesneye denir ki üzerinde hāven ve dibek makülesiyle nesne dövülür. Mü'ellif 'ibāretiyle beyān eylemekle bu resme terceme olundu. Zāhiren o güne bir nesne olur imiş ki üzerine hāven ve dibek makülesi konup nesne dövülür. 'Arabların edevāt ve ev'iyeleri bu diyārlarda ve bu diyārların edevāt ve ev'iyeleri 'Arabistān'da müte'āref değıldir, fe'lyunzar.

الْعُنَابِلُ [el-'unābil] (عُلَابِيٌّ [ulābiṭ] vezninde) Kalın kirişe denir. Ve dahmü'l-heykel adama denir.

الْعُنْبُلِيَّةُ [el-'unbuliyet] (سُنْبُلِيَّةٌ [sunbuliyet] vezninde) Galizü'l-cüsse zengī'avrete denir.

[ع ن ت ل]

الْعُنْتُلُ [el-ʿuntul] (tā-yı fevkiyye ile فُنْتُذُ [ḵunfuz] vezninde) Katı ve pek nesneye denir. Ve ʿavretin lahm-ı zāʾidine denir, **عُنْبُلٌ** [ʿunbul] kelimesinde lügattır.

الْمَعْتَلَةُ [el-ʿantelet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Bir nesneyi pāre pāre yırtmak maʿnāsınadır; yukālu: إِذَا حَرَفَهُ قَطَعًا عَتَّتَل الشَّيْءَ إِذَا حَرَفَهُ قَطَعًا **الْعَنَايِلُ** [el-ʿanāil] (ʿayn'ın fethiyle) Şol sırtlanlara denir ki ekilesini yaʿnī tuʿmesi olan lāşe makülesini pāre pāre eder ola.

[ع ن ث ل]

أُمُّ عُنْتَلٍ [ummu ʿansel] (sā-yı müsellese ile جُنْدَلٌ [cendel] vezninde) Sırtlanın künyesidir, **أُمُّ عُنَيْلٍ** [ummu ʿisyel] kelimesinde lügattır.

[ع ن ج ل]

الْعُنْجُلُ [el-ʿuncul] (فُنْتُذُ [ḵunfuz] vezninde) Gövdesinin eti gidip kemikleri çıkmış pīr ve ihtiyāra denir.

الْعُنْجُولُ [el-ʿuncūl] (زُنْبُورٌ [zunbūr] vezninde) Bir böcek adıdır.

[ع ن د ل]

الْعُنْدَلَةُ [el-ʿandelet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Devenin sınırları kaskatı pek ve metīn olmak maʿnāsınadır; yukālu: عُنْدَلُ الْبَعِيرِ إِذَا اشْتَدَّ عَصَبُهُ **عُنْدَلُ الْهَزَارِ** إِذَا صَوَّتَ Müʿellif bunu “ع، د، ل” zeylinde dahi zikr eylemiştir.

الْعَنْدَلُ [el-ʿandel] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Başı büyük deveye denir; müzekker ve müʿennese itlāk olunur. Ve uzun ve gerimli deveye denir; müʿennesi **عَنْدَلَةٌ** [ʿandelet]tir.

الْعَنَاذِلَانُ [el-ʿunādilān] (ʿayn'ın zammı ve

tesniye bünyesiyle) Hāyelere denir; ve minhu: “هُوَ لَا يَغْرِفُ سَحَادِلِيهِ مِنْ عُنَادِلِيهِ” أَيُّ حُضْبِيهِ

الْعَنْدَلِيلُ [el-ʿandelīl] (عَنْدَلِيْبٌ [ʿandelīb] vezninde) Serçe cinsinden bir kuşun adıdır.

الْعَنْدَلَةُ [el-ʿandelet] (ʿayn'ın ve dāl'ın fet-hiyle) Memeleri tulum gibi iri olan ʿavrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ عَنْدَلَةٌ أَيُّ صَحْمَةُ التُّدَيْتِيْنِ

الْعَنَاذِلُ [el-ʿanādil] (عَنْدَلِيْبٌ [ʿandelīb] kelimesinin cemʿidir, āhiri hazf olunmuştur, zīrā her ism ki māddesi dört harften mütecāviz olup ve harf-i rābiʿ harf-i medd ü līn olmaz ise rubāʿīye redd olunduktan sonra cemʿ binā olunur. Şārih der ki ve eger harf-i rābiʿ harf-i medd ü līn olursa rubāʿīye redd olunmaksızın binā olunur.

[ع ن ص ل]

الْعُنْضُلُ [el-ʿunşul] (فُنْتُذُ [ḵunfuz] vezninde) **بِصْلِ الْفَارِ** [başalıʿl-feʿr] isimdir ki ada soğanıdır, “ع، ص، ل” ve “س، ق، ل” māddelelerinde dahi zikr olundu.

[ع ن ظ ل]

الْعَنْظَلُ [el-ʿanzal] (zā-yı muʿceme ile جُنْدَلٌ [cendel] vezninde) Örümcek evine denir, **بَيْتُ الْعُنْكَبُوتِ** [beytuʿl-ʿankebūt] maʿnāsına.

الْعَنْظَلَةُ [el-ʿanzalet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Yelmek maʿnāsınadır; yukālu: الرَّجُلُ إِذَا عَدَا

[ع ن ك ل]

الْعَنْكَلُ [el-ʿankel] (جُنْدَلٌ [cendel] vezninde) Taş gibi pek nesneye denir.

[ع ن ل]

عَيْنِيْلٌ [ʿAyneyl] (ʿayn'ın ve nūn'un fethiyle) İbn Nāciye b. el-Cumāhir'dir ki Eşʿar kabilesinin nesebi ricālindedir.

[ع و ل]

الْعَوَلُ [el-ʿavl] (قَوَلٌ [qavlu] vezninde) Haktan meyl ve ʿudül ile cevri eylemek maʿnâsıdır; yukâlu: عَالَ فِي الْحُكْمِ يَعُولُ Ve terazi hakk ve itidâlden nâkis ve mâʿil yâhüd zâʿid olmak maʿnâsıdır ki dirhem keffesi ağır olup mebr̄ keffesi hafif olmakla havāya ağmaktan ʿibârettir; yukâlu: عَالَ الْمِيزَانَ عَالَ عَوَلًا وَيَعِيلُ عَيْلًا إِذَا نَقَصَ وَجَارَ أَوْ زَادَ Ve bir mādde büyüyüp müştebih ve müşkil olmak maʿnâsına müstaʿmeldir; yukâlu: عَالَ عَالَ أَمْرُهُمْ إِذَا اشْتَدَّ وَتَفَاقَمَ bir adamı basıp kemâl üzere sıklet ve ıztırâb vermek maʿnâsıdır; yukâlu: عَالَ الْعَهْلِيَّ الشَّيْءُ فَلَانًا إِذَا غَلَبَهُ وَنَقَلَ عَلَيْهِ وَأَهَمَّهُ ferâʿiz istilâhında mahrec zîk olmakla farîza ve sihâm mahrec üzere zâʿid olmak maʿnâsıdır ve bu maʿnâda müteʿaddî olur; yukâlu: عَالَتْ الْفَرِيضَةُ فِي الْحِسَابِ إِذَا زَادَتْ ve tekülü: عَالَتْ الْفَرِيضَةُ أَي زِدْتَهَا وَاِزْتَفَعَتْ عَوَلٌ [ʿavl] vâkiʿ olmuştur. Ve

عَوَلٌ [ʿavl] ve

عِيَالَةٌ [ʿiyâlet] (كِتَابَةٌ [kitâbet] vezninde) Bir adamın ʿayâli çok olmak maʿnâsıdır; yukâlu: عَالَ فَلَانٌ عَوَلًا وَعِيَالَةً إِذَا كَثُرَ عِيَالُهُ Ve

عَوَلٌ [ʿavl] ve

عُؤُولٌ [ʿuʾül] (قُعُودٌ [quʿüd] vezninde) ve

عِيَالَةٌ [ʿiyâlet] (كِتَابَةٌ [kitâbet] vezninde) Evlâd ve ʿayâlin meʿûnet ve nafakalarını görmek maʿnâsıdır; yukâlu: عَالَ عِيَالَهُ عَوْلًا وَعُؤُولًا وَعِيَالَةً إِذَا كَفَّاهُمْ وَمَانَهُمْ Ve

عَوَلَةٌ [ʿavl] (إِعْوَالٌ [iʿvâl]den ism olur, **عَوَلٌ** [ʿavlet] ve **عَوِيلٌ** [ʿavil] gibi ki sayha ile ve bülend âvâz ile olan bükâyâ denir; ve minhu yukâlu: عِيلٌ عَوَلَهُ أَي نَكِلْتُهُ أَثْمَهُ ve yukâlu:

عَالَ عَوَلُهُ وَعَالَ صَبْرِي عَلَى بِنَاءِ الْمَعْلُومِ “Sabrım tükendi.” Ve yukâlu: عَالَ عَوَلَهُ وَعَالَ صَبْرِي عَلَى بِنَاءِ الْمَعْلُومِ Terkîb-i sâni refʿ maʿnâsına olan عَوَلٌ [ʿavl] den meʿhûzdur; ve yukâlu: عِيلٌ مَا هُوَ غَالِبُهُ عَيْلٌ مَا هُوَ غَالِبُهُ Yaʿnî “Ona gâlib olan maglûb olsun!” Bir adamın kelâmından yâ sâʿir nesneden taʿaccüb olundukta duʿâʿ makâmında irâd olur. Ve

عَوَلٌ [ʿavl] Bir adama bār ve sıklet olan nesneye itlāk olunur, vasf biʿl-masdardır; tekülü: هَذَا كَانَ عَلَيَّ عَوَلًا أَي ثَقَلًا Ve mühimmât ve levâzımda kendisinden istiʿânet olunan kimseye denir; yukâlu: هُوَ عَوَلٌ لَهُ أَي مُسْتَعَانٌ Ve ʿayâlin kût ve nafakalarına itlāk olunur; yukâlu: عَالَ عَوَلٌ عِيَالَهُ أَي قَوَّتَهُمْ Ve ʿArablar “Filân aslâ bir nesneye mâlik değildir!” diyecek yerde مَا لَهُ عَالَ وَلَا مَالٌ derler, عَوَلٌ lafzında dedikleri gibi ki masdardır, kût ve nafaka maʿnâsıdır. Ve مَا لَهُ عَالَ وَمَالٌ derler ki burada fiʿl-i mâzî sîgalarıyla ve مَا kelimesi nefisinden ʿibârettir. Bu fıkra “Filânın ʿayâli kesir olup ve hükmünde musîb ve ʿâdil olmayıp câʿir ve mâʿil olsun!” demektir ki bed-duʿâʿ mevkiʿinde irâd olunur. Ve ayağı sürçüp yıkılan kimseye عَالَكَ derler, refʿ maʿnâsındandır, “Seni Hak taʿâlâ dürtüst ve ʿâlî olarak yıkıldığım yerden kaldırsın!” demektir, niteki bu mahalde لَعْنَا لَكَ عَالِيًا dahi derler ki “Aʿzâʿ ve cevârihin dürtüst ve tām olarak kalkasın!” demektir. Ve

عَوَلٌ [ʿavl] (وَيْبٌ [veyb] ve وَيْلٌ [veyl] maʿnâsına müstaʿmeldir ki vay ve yazık demektir; yukâlu: عَوَلْتُ وَعَوَلْتُ زَيْدٌ مِثْلَ وَيْبِكَ وَيْوَيْبُ زَيْدٍ

الْإِعَالَةُ [el-iʿâlet] (hemzenin kesriyle) Bu dahi ferâʿizi عَوَلٌ [ʿavl] ettirmek maʿnâsıdır; tekülü: أَعَلْتُ الْفَرَايِضَ بِمَعْنَى غَلْتُهُ

Ve evlād ve ʿayālin nafaka ve meʿūnetlerini görmek maʿnāsınadır; yukālu: إِذَا أَعَالَ عِيَالَهُ إِذَا كَفَّاهُمْ وَمَانَهُمْ Ve harīs olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَعَالَ فُلَانٌ إِذَا حَرَصَ وَيُقَالُ أُعْيِلَ فُهِوْ مُعُولٌ وَمُعِيْلٌ Pes bu maʿnāda vāvī ve yāʾī olur. Ve fakīr ve muhtāc olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَعَالَ الرَّجُلُ إِذَا افْتَقَرَ

الإِعْوَالُ [el-iʿvāl] (hemzenin kesriyle) Bir adam ʿayāl-mend olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَعْوَلَ فُلَانٌ إِذَا كَثُرَ عِيَالُهُ وَفِيهِ يُقَالُ أُعْيِلَ Ve feryād ile ağlamak maʿnāsınadır; yukālu: أَعْوَلَ الرَّجُلُ إِذَا رَفَعَ صَوْتَهُ بِالْبُكَاءِ وَالصَّيْحِ Ve bir kimseye nāz ve edā ile tekellüfāne vazʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَعْوَلَ عَلَيْهِ إِذَا أَدَلَّ وَحَمَلَ Ve harīs olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَعْوَلَ فُلَانٌ إِذَا حَرَصَ كَمَا يُقَالُ أَعَالَ وَأُعْيِلَ Ve ok atıldıktan sonra yay çinremek maʿnāsınadır; yukālu: أَعْوَلَتِ الْقَوْسُ إِذَا صَوَّتَتْ

التَّعْيِيلُ [et-taʿyīl] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bu dahi ʿayāl meʿūnetini görmek maʿnāsınadır; yukālu: عَيَّلَ عِيَالَهُ إِذَا كَفَّاهُمْ وَمَانَهُمْ Ve bir kimseyi ʿayāl edininip vech-i maʿāşını görmek yāhūd ihmāl edip kendi başına bırakmak maʿnāsınadır; yukālu: تَعْيِيلٌ إِيْشْبُو عَيَّلَهُمْ أَي صَبَّرَهُمْ عِيَالًا أَوْ أَهْمَلَهُمْ [taʿyīl] māddeyi yāʾiyye olan عِيَالٌ [ʿiyāl] mādde-sindendir, ke-mā se-yuzkeru.

التَّعْوِيلُ [et-taʿvīl] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Feryād ile ağlamak maʿnāsınadır; yukālu: عَوَّلَ الرَّجُلُ إِذَا رَفَعَ صَوْتَهُ بِالْبُكَاءِ وَالصَّيْحِ Ve bir kimseye nāz ve şīve ile tafra eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَوَّلَ عَلَيْهِ إِذَا أَدَلَّ وَحَمَلَ ve minhu yukālu: عَوَّلَ عَلَيَّ مَا شِئْتُ Yaʿnī “Ben senin cefā ve sitem ve evzāʾını mütehammilim, bana her ne dilersen tahmīl eyle.” Ve iʿtimād eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَوَّلَ عَلَيْهِ مُعُولًا إِذَا اتَّكَلَ وَاعْتَمَدَ عَلَيْهِ Müellifin misāline göre مُعُولٌ [muʿavvel]

مُعَظَّمٌ [muʿazzam] vezninde masdar-ı mīmīdir. Bu maʿnāda istiʿmāli mādde-i mezbūreye hāss olur. Pes تَعْوِيلٌ [taʿvīl] ʿunvāni maʿnā-yı mezbūrda müstaʿmel olmaz, niteki şārihin müsteşhedātı dahi bunu nātıktır. Ve kāle fiʿl-*Esās*: إِنَّمَا الدُّنْيَا تَعْوِيلٌ لَكِنَّ مِشْبَاهَهَا دَوَّلٌ لَيْسَ عَلَيْهَا مُعُولٌ [taʿvīl] ʿunvāniyla mersūmdur. Ve

تَعْوِيلٌ [taʿvīl] عَالَةٌ [ʿālet] dedikleri sāyebān tutmak maʿnāsınadır; yukālu: عَوَّلَ الرَّجُلُ إِذَا اتَّخَذَ الْعَالَةَ عَوَّلَ عَلَيْهِ إِذَا اسْتَعَانَ بِهِ

الْعَوَلَةُ [el-ʿavlet] (ʿayn’ın fethiyle) ve

إِعْوَالٌ [el-ʿavīl] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) إِعْوَالٌ [iʿvāl] ve تَعْوِيلٌ [taʿvīl]den عَوَّلٌ [ʿavīl] gibi isimlerdir, feryād ve figānla olan ağlamağa denir; yukālu: لِفُلَانَةٍ عَوَّلٌ وَعَوَلَةٌ وَعَوِيلٌ أَي الْبُكَاءِ بِالصَّيْحِ

الْمُعُولُ [el-meʿūl] (مُعُولٌ [mekūl] vezninde) Galebe maʿnāsından meʿūldür; tekūlu: صَبَّرِي مُعُولٌ أَي مَعْلُوبٌ

الْعَوَلُ [el-ʿivel] (عَنْبٌ [ʿineb] vezninde) İʿtimād maʿnāsına olan تَعْوِيلٌ [taʿvīl]den isimdir, iʿtimād maʿnāsınadır; yukālu: مَا عَلَيْهِ عَوَّلٌ أَي اعْتِمَادٌ لَمْ يُشْمَرْ عَوَلُهُ أَي اسْتِعَانَتُهُ

الْعَيِيلُ [el-ʿayyil] (كَيْيَسٌ [keyyis] vezninde) ve

الْعِيَالُ [el-ʿiyāl] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bir adamın besleyip zād ve nafakalarını gördüğü kimseye denir, evlād ve ezvāc ve etbāʿ gibi; sıklet maʿnāsındandır. Ve bu vāviyye ve yāʾiyyedir. عَيَّلٌ [ʿayyil] kelimesinin cemʿi عَالَةٌ [ʿālet] ve عِيَالٌ [ʿayāyil] gelir; yukālu: نِسْوَةٌ عِيَالِيٌّ

Müellif bunu “ع,ي,ل” mādde-sinde dahi zikr eyledi. Kaldı ki burada عَيَّلٌ [ʿayyil] ve عِيَالٌ [ʿiyāl] kelimelerini مِّنْ تَتَكَفَّلُ بِهِمْ

‘ibāretiyle beyān edip ve orada عَيْلٌ [‘ay-yil] عِيَالٌ [‘iyāl] kelimesinin müfredi ve cem‘ü'l-cem‘i عَيَائِلٌ [‘ayāyil] olduğunu tasrīh eylemiştir. Ve şārih der ki *Nihāye*’de tasrīh olunduğu üzere عَيْلٌ [‘ayyil] kelimesi عِيَالٌ [‘iyāl]in müfredidir, جَيْدٌ [ceyyid] ve جِيَادٌ [ciyād] gibi, kezālik cem‘i عَيَائِلٌ [‘ayāyil] gelir, niteki جَيْدٌ [ceyyid]in cem‘i جِيَائِدٌ [ceyāyid] dahi gelir. Ve عَيْلٌ [‘ayyil] ba‘zen cemā‘ate dahi itlāk olunur ve عِيَالٌ [‘iyāl] bazen müfrede dahi itlāk olunur. Ve cem‘inde عَالَةٌ [‘ālet] geldiği سَيْدٌ [sey-yid] ve سَادَةٌ [sādet] gibidir. Mü‘ellif teşvīş ve telfik eylemiştir. Ve نِسْوَةٌ عَيَائِلٌ kavliyle gerçi cem‘-i mü‘ennese telmīh eyleyip lākin fi’l-hakīka bu mādde müzekkere ve mü‘ennese itlāk olunur. İntehā.

الْمَعْوَلُ [el-mi‘vel] مَنْبَرٌ [minber] vezninde) Taşçıların külüng ta‘bīr ettikleri ālete denir; cem‘i مَعَاوِلٌ [me‘āvil]dir; ve minhu مَا زَالَ يَفْرَعُ صَفَاتِهِ بِمَعَاوِلِهِ وَيَفْرِي أَدِيمَهُ بِمَعَازِلِهِ وَهِيَ حَدِيدَةٌ يُنْقَرُ بِهَا الْجِبَالُ

الْعَالَةُ [el-‘ālet] Deveküşuna denir, نَعَامَةٌ [ne‘āmet] ma‘nāsına. Ve yağmurdan tesettür için ittihāz olunan sāyebāna denir.

الْمَعَاوِلُ [el-Me‘āvil] ve

الْمَعَاوِلَةُ [el-Me‘āvilet] (mīm’lerin fethiyle) Ezd kabilesinden münşā‘ib bir niçe kabā’ildir.

الْعَوَالُ [el-‘Avvāl] شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Esāmīdendir: Sebri b. el-‘Avvāl bir ma‘rūf kimsedir. Ve Ḥārice b. ‘Avvāl, ‘Amr b. el-‘Aş ile Mışır fethine hāzır oldular.

الْإِعْتَوَالُ [el-i‘tivāl] اِفْتِعَالٌ [ifti‘āl] vezinde) Ağlamak ma‘nāsınadır ki murād feryād ile ağlamaktır; yukālu: مَعَ رَفَعِ الصَّوْتِ

عَوَالٌ [‘Uvāl] غُرَابٌ [gurāb] vezninde) Benī

‘Abdullāh b. Ġātafān’dan bir cemā‘attir. Ve iki mevzi‘ ismidir.

[ع • ل]

الْعَيْهَلُ [el-‘ayhel] حَيْدَرٌ [ḥayder] vezninde) ve

الْعَيْهَلَةُ [el-‘ayhelet] (hā’yla) ve

الْعَيْهُولُ [el-‘ayhūl] طَيْفُورٌ [ṭayfūr] vezninde) ve

الْعَيْهَالُ [el-‘ayhāl] بَيْطَارٌ [beyṭār] vezninde) Cüst ve revende nākaya denir. Ve soyu pāk yavuz nākaya denir. Ve

عَيْهَلٌ [‘ayhel] Erkek deveye denir. Ve hafif ve sebük-meşreb adama denir ki hiffetin-den bir yerde karār eylemez ola, yelkovan ta‘bīr olunur; mü‘ennesleri عَيْهَلَةٌ [‘ayhelet] tir. Ve şedīd esen rüzgāra denir. Ve uzun hatuna denir. Ve

عَيْهَلَةٌ [‘ayhelet] Kocakarıya denir.

الْعَاهِلُ [el-‘āhil] (hā’nın kesriyle) Pādişāh-ı a‘zama denir. خَلِيفَةٌ [ḥalīfet] gibi; yekūlu: فَعَدَ عَلَى سَرِيرِ مَلِكِهِ الْعَاهِلُ وَهُوَ الْمَلِكُ الْأَعْظَمُ كَالْخَلِيفَةِ Ve zevci olmayan hatuna denir.

[ع ي ل]

الْعَيْلُ [el-‘ayl] سَيْلٌ [seyl] vezninde) ve

الْعَيْلَةُ [el-‘aylet] (hā’la) ve

الْعَيْوُلُ [el-‘uyūl] قُعُودٌ [qu‘ūd] vezninde) ve

الْمَعِيلُ [el-me‘īl] مَكِيلٌ [mekīl] vezninde)

Fakīr ve gedā olmak ma‘nāsınadır; yukālu: عَالَ الرَّجُلُ يَعْجَلُ عَيْلًا وَعَيْلَةً وَعَيْوُلًا وَمَعِيلًا إِذَا افْتَقَرَ

عَيْلَةٌ [‘aylet] İsm olur, fakr u fāka ma‘nāsına; yukālu: هُوَ فِي عَوْلَةٍ مِنْ عَيْلَةٍ أَيْ فِي بَكَاءٍ مِنْ فَقْرٍ

عَيْلٌ [‘ayl] ve

مَعِيلٌ [me‘īl] Bir adamı bir müşkil nesnenin tahsili ‘āciz ve fūrū-mānde kılmak ma‘nāsınadır; tekūlu: عَالَتِي الشَّيْءُ

عَيْلًا وَمَعِيْلًا أَيَّ أَغْوَزَنِي Ve nāzendelikle iki cānibe meyelānla salını salını yürüme ma'nāsınadır; yukālu: عَالَ الرَّجُلُ وَالْفَرَسُ فِي عَالَ الرُّجُلِ وَالْفَرَسِ فِي عَالَ مَشِيهِ إِذَا تَمَائِلَ وَاحْتَالَ وَتَسَخَّرَ Ve bir adam yitiği kanda arayıp bulacağını bilmeyip mütehayyir kalmak ma'nāsınadır; yukālu: عَالَ الصَّالَّةُ إِذَا لَمْ يَدْرِ أَيْنَ يَتَّعِبُهَا

عَيْلٌ [ʿayl] ve

عَيْوُلٌ [ʿuyūl] Bir yerde gezip dönüştürmek ma'nāsınadır; yukālu: عَالَ فِي الْأَرْضِ إِذَا ذَهَبَ وَذَارَ

الْعَائِلُ [el-ʿā'il] Ma'nā-yı evvelden ism-i fā'ildir; cem'i عَالَةٌ [ʿālet] ve عَيْلٌ [ʿuyyel] gelir, رُكْعٌ [rukkaʿ] vezninde ve عَيْلَى [ʿaylā] gelir, سَكْرَى [sekrā] vezninde. Şārihin beyānına göre عَالَةٌ [ʿālet] عَوْلَةٌ [ʿavelet] takdīrindedir fetehtāla.

الْمُعَيْلُ [el-muʿīl] (mīm'in zammıyla) Arslana denir. Ve kaplana denir. Ve kurda denir, saydlarını إِعَالَةٌ [iʿālet] ya'nī taleb eyledikleri için ve bu gezip dönmek ma'nāsına olan عَيْلٌ [ʿayl]den me'hūzdu; yukālu: إِعَالَةُ إِذَا التَّمَسَّهُ

التَّعْيِيلُ [et-teʿayyul] (tefaʿul) vezninde) Bu dahi iki tarafa meyelānla salını salını yürüme ma'nāsınadır; yukālu: تَعْيِيلٌ فِي مَشِيهِ بِمَعْنَى عَالَ

الْعَيْالَةُ [el-ʿayyālet] (şeddādet) vezninde) Salını salını yürüten hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ عَيْالَةٌ أَيُّ مُتَبَخَّرَةٌ مَيْالَةٌ

الْعَيْلَانُ [el-ʿaylān] (selmān) vezninde) Erkek sırtlana denir. Ve Qays'ın pederi isimdir yāhūd savāb olan Qaysu ʿAylān olmaktadır izāfetle ve ʿArabda onun hem-nāmı yoktur. Ve عَيْلَانٌ [ʿaylān] fi'l-asl Qays'ın feresi isimdir, kendisi ona muzāf olmuştur.

الْعَيْالُ [el-ʿiyāl] (kitāb) vezninde) عَيْلٌ [ʿayyil] kelimesinin cem'idir ki عَيْلٌ [ceyyid] veznindedir, kişinin nafaka ve me'ūnetini rüyet eylediği kimselerdir; fakr ve ʿaciz ma'nālarındandır, cem'u'l-cüm'i عَيْالٌ [ʿayyil]dir. Ve bu mādde "ع،و،ل" māddesinde dahi zikr olundu.

الْعَيْلَةُ [el-ʿAylet] (temret) vezninde ʿalā-kavlin كَيْسَةٌ [keyyiset] veznindedir) Şahr'ın pederidir. Ve Şahr ashābdandır. Ve ona İbn Ebi'l-ʿAyle dahi derler. Ve

عَيْلَةٌ [ʿaylet] Fakr u fāka ma'nāsınadır ki zikr olundu. Ve bir adamın zād ve me'ūnetini görmeğe denir; tekūlu: طَالَ عَيْلَتِي إِثَّاكَ أَيُّ طَالَ طَالَ عَيْلَتِي إِثَّاكَ أَيُّ طَالَ Ya'nī "Çok zamandır ben senin me'ūnetini idāre ederim."

الْعَيْالَةُ [el-ʿiyālet] (kitābet) vezninde) ve

الْمَعَالَةُ [el-meʿālet] (meḳālet) vezninde) Dābbenin yemine denir; yukālu: عَيْالَةُ الْبُرْدُونِ أَيُّ مَعَالَتُهُ أَيُّ عَلَفُهُ Şārih der ki ʿibārede sakt vardır, zīrā مَعَالَةٌ [meʿālet]i mukaddem tefsīr eylememiştir.

الْعَيْلُ [el-ʿayel] (fethateynle) Bir adam bir haberi yā bir kelāmı onun tālib ve mürīdi olmayıp ve o haber ve kelām şānından olmayan kimseye ʿarz eylemek ma'nāsınadır, güyā ki tālib ve mürīdine zafer-yāb olmadığından mürīd olmayan kimseye arz eder, Ahfeş'in keçiye ders okuttuğu gibi olur. Ve bu ma'nā dälleyi kanda arayacağını bilmemek ma'nāsına olan عَيْلٌ [ʿayl]den mutasarrıftır. Kāle'ş-şārih ve minhu'l-hadīsu: "إِنَّ مِنَ الْبَيَانَ سَحْرًا وَإِنَّ مِنَ الْعِلْمِ جَهْلًا وَإِنَّ مِنَ الْقَوْلِ عَيْلًا" وَهُوَ عَرَضُكَ حَدِيثُكَ وَكَلَامُكَ عَلَى مَنْ لَا يُرِيدُهُ وَلَيْسَ مِنْ شَأْنِهِ كَأَنَّهُ لَمْ يَهْتَدِ لِمَنْ يُرِيدُهُ فَعَرَضَهُ عَلَى مَنْ لَا يُرِيدُهُ Nihāye'de dahi bi-ʿaynihā bu ʿibāre ile

müfesserdir, pes كَأَنَّهُ لَمْ يَهْتَدِ kelāmı iltifāt bābından olur.

عَيْلَةٌ [°Ayyilet] [كَيْسَةٌ] [keyyiset] vezninde) Esmā-i nisvāndandır.

FASLU'L-ĞAYNİ'L-MU'CEME

(فَضْلُ الْغَيْنِ الْمُعْجَمَةِ)

[غ ت ل]

الْغَتَلُ [el-ğatel] (ğayn'ın ve tā-yı fevkiyenin fethiyle) Bir mahal ağaçlık olmak ma'nāsınadır; yukālu: غَتَلُ الْمَكَانِ غَتَلًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَثُرَ فِيهِ الشَّجَرُ

الْغَاتِلُ [el-ğatil] [كَيْفٌ] [ketif] vezninde) Ağaçlık mekāna denir. Ve sık ve firāvān olduğundan birbirine sarmaşmış ağaçlara denir; yukālu: نَحَلُّ غَاتِلٌ أَيْ مُلْتَفٌّ Burada نَحَلُّ kelimesini müzekker ile vasf Temīm lügatine mebnīdir.

[غ د ل]

الْغَيْدَلُ [el-ğaydel] [حَيْدَرٌ] [ħayder] vezninde) Vüs'at ve refāhiyyet üzere olan dirliğe denir; yukālu: هُوَ فِي غَيْدَلٍ مِنَ الْعَيْشِ أَيْ وَاسِعٍ رَعْدٍ

[غ د ف ل]

الْغِدْفُلُ [el-ğidefl] [سِبَاحِلٌ] [sibaħl] vezninde) Pek uzun kişiye denir. Ve her yanı uygun ve tām ve 'azīmü'l-hilkat deveye denir. Ve vüs'atli dirliğe denir; yukālu: هُوَ فِي غِدْفُلٍ أَيْ عَيْشٍ وَاسِعٍ Ve yepriymiş eski sebebe denir; cem'i غِدَافِلٌ [ğadāfil]dir; ve minhu'l-meselu: "عَرَّيْتُ بُرْدَاكَ مِنْ غِدَافِلِي" Ya'nī "Senin vereceğin kumaş cāmelerini firifte eylemekle eski esvābımdan dūr eyledi." Aslı budur ki bir kimseye bir devletliden kisvet niyāz, o dahi va'd eylemekle va'dine firifte olup eğninde olan eski libāslarını tarh eyledikten sonra devletli ihlāf-ı va'd eylemekle bīçāre uryān kaldıkta kelām-ı mezbūru irād eyledi.

الْغِدْفَلَةُ [el-ğideflet] [سِبَاحِلَةٌ] [sibaħlet] vezninde) Vüs'atli nesneye denir; te'nīsī

mevsūfu i'tibārıyladır; yukālu: رَحْمَةٌ تُمَامَةٌ [mulā'et] مَلَأَتْهُ وَأَسَعَتْهُ [šumāmet] vezninde iki şukkadan dikilmiş çarşafa denir.

الْغُدَافِلُ [el-ğudāfil] (عَلَابِطُ [‘ulābiṭ] vezninde) Kuyruğunun tüyleri gür ve firāvān olan deveye yāhūd koça denir; yukālu: بَعِيرٌ أَوْ كَثِيبٌ غُدَافِلٌ أَيْ كَثِيرٌ شَعْرَ الذَّنَبِ

الْغَدْفَلَةُ [el-ğadfelet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Bir adam dā'imā ekl ve şürble yāhūd ekl ve cimā'la uğraşmak ma'nāsınadır; yukālu: غَدْفَلُ الرَّجُلِ إِذَا وَقَعَ فِي الْأَهْمِيَعَيْنِ

[غ ر ل]

الْغُرْلَةُ [el-ğurlet] (ğayn'ın zammıyla) Zeke-rin başında sünnet olacak deriye denir, قُلْفَةٌ [kulfet] ma'nāsına.

الْأَغْرَلُ [el-ağrel] (أَقْلَفٌ [aqléf] vezninde ve mürādifidir ki sünnetsiz kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ أَغْرَلٌ أَيْ أَقْلَفٌ Ve ucuzluk, bol-luk yıla denir; yukālu: عَامٌ أَغْرَلٌ أَيْ مُخْصَبٌ Ve vüs'atli dirliğe denir; yukālu: عَيْشٌ أَغْرَلٌ أَيْ وَاسِعٌ

الْغَرِيلُ [el-ğaril] (كَيْفٌ [ketif] vezninde) Uzun mızrağa denir; yukālu: رُمَحٌ غَرِيلٌ أَيْ طَوِيلٌ Ve bünye ve hilkatı salkı ve sölpük adama denir; yukālu: رَجُلٌ غَرِيلٌ أَيْ الْمُسْتَرْحِي الْخَلْقِ

الْغِرْيَلُ [el-ğiryel] (حِذْيَمٌ [hiziyem] vezninde) Havuz dibinde kalan çamura denir. Ve toza denir; غُبَارٌ [ğubār] ma'nāsına. Ve şol çamura denir ki sel suyu getirip yerin yüzünde yarılıp kalmış ola, gerek yaş ve gerek kuru olsun. Ve her bütün tırnaklı hayvānın sümüğüne denir. Ve şol göle denir ki suyu çekilip dibinde دَعَامِيصٌ [de'amīš] ya'nī it balığı dedikleri siyāh hurde böcekler kalmış ola ki onda kalan suyun içilmeğe imkān ve salāhiyyeti

olmaya. Ve şışenin dibinde kalan yağ makülesinin posasına ve tortusuna denir.

[غ ر ب ل]

الْغَرَبَلَةُ [el-ğarbelet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Un ve sār nesneyi kalburlayıp elemek ma'nāsınadır; yukālu: غَرَبَلُ الدَّقِيقِ إِذَا نَحَلَهُ Kāle's-şārih ve minhu'l-meselu: “مَنْ غَرَبَلَ النَّاسَ نَحَلُوهُ” Ya'nī “Halkı kalburlayan kimseyi halk dahi un gibi elerler.” Ve kesmek ma'nāsınadır; yukālu: غَرَبَلُهُ إِذَا قَطَعَهُ Ve katl-i 'āmm eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: غَرَبَلَهُمْ إِذَا قَتَلَهُمْ وَطَحَنَهُمْ

الْمُغْرَبَلُ [el-muğarbel] (مُدَحْرَجٌ [mudahrec] vezninde) Dün ve hasis ve alçak şahsa denir; yukālu: رَجُلٌ مُغْرَبَلٌ أَيْ دُونَ حَسِيْسٍ Ve lāşesi şişip kabarmış maktüle denir. Ve tebāh ve hāksār ve berbād olmuş mülk ve saltanata itlāk olunur.

الْغِرْبَالُ [el-ğirbāl] (قِرْطَاسٌ [kirtās] vezninde) Ma'rifuttur ki Türkide tahrifile kalbur derler. Ve deff ve dā'ire dedikleri çalgıya denir. Ve koğucu ve nemmām şahsa itlāk olunur.

[غ ر ز ح ل]

الْغِرْزَاھَلَةُ [el-ğirzahlet] (هَآ-يَی mühmele ile قِنْدَاھْرَةٌ [kindahret] vezninde) Degneğe denir, عَصَا [‘aşā] ma'nāsına. Şārihin vasfına göre sopa ve soymantı ta'bīr olunan yoğun degnek olacaktır.

[غ ر ق ل]

الْغَرْقَالَةُ [el-ğarqalet] (كَآفٌ [kāf] la دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Başa birden su dökmek ma'nāsınadır; yukālu: غَرْقَلُ الرَّجُلِ إِذَا صَبَّ عَلَى رَأْسِهِ الْمَاءَ بِمَرَّةٍ Ve yumurta iğdin olmak ve kavun ve karpuz posalmak ma'nāsınadır; yukālu: غَرْقَلُ الْبَيْضَةِ وَالْبَطِيخِ إِذَا فَسَدَ مَا فِي جَوْفِهِمَا

[ع ر م ل]

الْغُرْمُولُ [el-ğurmūl] [زُنْبُورُ] [zunbūr] vezninde) Zekere denir, ‘alā-kavlin yoğun olarak sölpük olanına denir, henüz hitān olmazdan mukaddem.

غُرْمُولُ [Ġurmul] [فُنْفُذٌ] [kunfuz] vezninde) Ya’kūb nām muhaddisin pederi ismidir.

الْغَرَامِيلُ [el-ğarāmīl] Bir niçe kızıl topraklı bayırlara itlāk olunur.

[ع ز ل]

الْغَزْلُ [el-ğazl] [عَزَلٌ] [‘azl] vezninde) İplik eğirmek ma’nāsınadır; yukālu: غَزَلَتِ الْمَرْأَةُ Ve الفُطْنُ غَزْلًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي

غَزْلٌ [ğazl] Eğrilmiş ipliğe denir, مَعْرُورٌ [mağzūl] ma’nāsına.

الْإِغْتِزَالُ [el-iğtizāl] [إِفْتِعَالٌ] [ifti‘āl] vezninde) غَزْلٌ [ğazl] ma’nāsınadır; yukālu: إِعْتَزَلْتُهُ بِمَعْنَى غَزَلْتُهُ

الْغُزْزَلُ [el-ğuzzel] [رُكْعٌ] [rukka‘] vezninde) ve

الْغَوَازِلُ [el-ğavāzil] İplik eğiren hatunlara denir; müfredi غَازِلَةٌ [ğāzilet]tir; yukālu: نِسْوَةٌ غَزْلٌ وَغَوَازِلٌ أَيْ تُغَزِلُونَ الْغَزْلَ

الْمَغْزَلُ [el-mağzel] (mīm’in harekât-ı selâsıyla ve zây’ın fethiyle) İplik eğirecek âlete denir ki iğ olacaktır, Fâriside dük denir.

الْإِغْزَالُ [el-iğzāl] (hemzenin kesriyle) İplik eğirirken مَعْزَلٌ [mağzel]i çevirmek ma’nāsınadır; yukālu: أَغْزَلَ الْغَازِلُ إِذَا أَدَارَ الْمَعْزَلَ

الْمُغْزِيلُ [el-muğayzil] (musaggar bünyesiyle) İnce sicime itlāk olunur.

الْمُغَازَلَةُ [el-muğāzet] [مُفَاعَلَةٌ] [mufā‘alet] vezninde) Nisvānla ‘āşıkāne horata edip erişmek ve mülātafe eylemek

ma’nāsınadır; غَزَّالٌ [ğazāl] ma’nāsından me’hūzdur; yukālu: هُوَ يُغَازِلُ النِّسَاءَ أَيُّ يُحَادِثُهُنَّ Ve bir nesneye pek yakın olup çatmak ma’nāsınadır; yukālu: غَازَلَ الْأَرْبَعِينَ إِذَا دَنَا مِنْهَا

الْغَزَلُ [el-ğazel] (fethateynle) Ma’nā-yı evvelden ismdir, nisvānla ‘āşıkāne latifeye ve horataya denir. Ve masdar olur, zenānla ālüftelik vechiyle konuşmak ma’nāsınadır; yukālu: غَزَلَ فُلَانٌ بِهَا غَزْلًا مِنْ غَزَلِ الْكَلْبِ إِذَا فَتَرَ وَهُوَ أَنْ يَطْلُبَهُ حَتَّى إِذَا أَدْرَكَهُ نَعَا مِنْ فَرَقِهِ انْصَرَفَ عَنْهُ Ve āhunun ensesine düşüp kovan tazı āhūyu şikārdan fātir olmak ma’nāsınadır, bir haysiyetle ki yetişip alacağı anda āhū havfından bağırarakla yapışmayıp tehī‘udül eyleye; yukālu: غَزَلَ الْكَلْبُ إِذَا فَتَرَ وَهُوَ أَنْ يَطْلُبَهُ حَتَّى إِذَا أَدْرَكَهُ نَعَا مِنْ فَرَقِهِ انْصَرَفَ عَنْهُ

الْمَغْزَلُ [el-mağzel] [مَقْعَدٌ] [mağ‘ad] vezninde) غَزْلٌ [ğazel] gibi bu dahi ismdir, zenānla ‘āşıkāne sohbet ve latifeye denir.

التَّغْزُّلُ [et-teğazzul] [تَفَاعُلٌ] [tefa‘ul] vezninde) Zenānla sohbet ve ülfette tekellüf eylemek ya’nī tekellüfle hāsıl kılmak ma’nāsınadır; yukālu: تَغَزَّلَ فُلَانٌ إِذَا تَكَلَّفَ لِلْمُغَازَلَةِ بِالنِّسَاءِ

الْغَزِيلُ [el-ğazil] [كَيْفٌ] [ketif] vezninde) Dā’imā nisvānla ‘āşıkāne erişip مُغَازَلَةٌ [muğāzet] eden zen-dosta denir; yukālu: هُوَ غَزَلَ أَيُّ مُتَغَزِّلٌ بِالنِّسَاءِ Ve her nesneden ‘āciz ve za‘fif olan adama denir ki aslā bir şey’in idāresine kudreti olmaya; yukālu: رَجُلٌ غَزِيلٌ أَيُّ ضَعِيفٌ عَنِ الْأَشْيَاءِ

الْأَغْزَلُ [el-ağzel] [أَحْمَرٌ] [aħmer] vezninde) Şol hummāya denir ki isābet eylediği ‘alīlin garīm gibi girībānını salıvermeye; yukālu: أَصَابَتْهُ حُمَّى أَغْزَلٌ وَهِيَ مَا كَانَتْ مُعْتَادَةً لِلْعَلِيلِ: Burada tezkīr مرَضٌ مُتَكَرِّرَةٌ

الْغَزَّالُ [el-ğazāl] [سَحَابٌ] [sehāb] vezninde) Şol āhū yavrusuna denir ki hareket edip

gezmeğe başlamış ola, ‘alā-kavlin doğ-
duğu andan çak gereği gibi seğırtmek de-
recesine varınca itlāk olunur; cem‘i غَزَلَةٌ
[gizlet] ve غَزْلَانٌ [gizlān] gelir ġayn’ların
kesriyle; yukālu: رَأَيْتُ غَزَالًا وَهُوَ شَادِنٌ حِينِ
يَتَحَرَّكُ وَيَمُشِي أَوْ مِنْ حِينِ يَلِدُ إِلَى أَنْ يَتَلُغَ أَشَدَّ الْإِخْضَارِ
غَزَالٌ [el-muğzil] [muħsin] veznin-
de) غَزَالٌ [gāzāl]i olan geyiğe denir, vaf-
sıdır; yukālu: ظَبِيَّةٌ مُغْرِلٌ أَيْ دَاتٌ غَزَالٍ

الْغَزَالَةُ [el-gāzālet] [sehābet] vez-
ninde) Güneşe itlāk olunur; حُبُوطُ الشَّمْسِ
[ħuyūtu’ş-şems] ta‘bīr olunan şu‘ā‘i iplik
غَزْلٌ [gāz] eder gibi ihdās ve temdīd ey-
lediği için itlāk olundu, ‘alā-kavlin tulū‘u
anında ve ‘inde’l-ba‘z irtifā‘ı hengāmında
itlāk olunur. Ve ba‘zılar ‘indinde ‘aynu’ş-
şems ya‘nī çeşme-i āfitāba itlāk olunur
ki güneşin özü ve menşe-i şu‘ā‘idir;
yukālu: طَلَعَتِ الْغَزَالَةُ أَي الشَّمْسُ أَوْ عِنْدَ طُلُوعِهَا
شَارِيحُ der ki bun-
da غَرَبَتِ الْغَزَالَةُ demek cā‘iz değildir diye
Harīrī ve Zemahşerī tansis eylediler, lākin
mü‘ellifin kavlı evveline göre cā‘izdir. Ve
غَزَالَةٌ [Gāzālet] Bir hatunun ismidir. Ve
ba‘zen harf-i ta‘rīf mahzūf olur. Ve bir
nev‘ nebāt adıdır ki halāvetli olmakla her
hayvān onu ekl eder. Ve Muħaṭṭam b.
Erķam’ın ferisi ismidir. Ve

غَزَالَةُ الضُّحَى [gāzāletu’d-ḡuḡā] ve

غَزَالَاتُ الضُّحَى [gāzālātu’d-ḡuḡā] Kuşluk
vaktinin evveline yāhūd güneş yer yüzü-
ne yayıldıktan sonraca olan vakte denir
ki genç kuşluk ta‘bīr olunur ve ‘alā-kavlin
kuşluğun evvelinden humus-ı nehār
güzerān edince kadar itlāk olunur; tekūlu:
لَقِيْتُهُ غَزَالَةَ الضُّحَى وَغَزَالَاتِ الضُّحَى أَي أَوْلَهَا أَوْ
بُعَيْدَ مَا تَتَبَسَّطُ الشَّمْسُ وَتَضْحَى أَوْ أَوْلَهَا إِلَى مُضِيِّ
أَوَانٌ [evān] Pes غَزَالَاتُ حُمُسِ النَّهَارِ

i‘tibārına mebnīdir.

غَزَالٌ شَعْبَانٌ [gāzālu şa‘bān] Bir böcektir.

دَمُ الْغَزَالِ [demu’l-gāzāl] [tuḡhūn] a şebtīh hirrīfiyyetli bir nebāt adıdır, kızıl
sütleğen gibi suyu olmakla nisvān-ı arāb
onun suyuyla kollarına bilezik tarzında
hutūt çevirirler. Ve

غَزَالٌ [Gāzāl] Bir ‘akabenin ismidir. Ve

غَزَالٌ [Gāzāl] ve

غَزَالَةٌ [Gāzālet] Esāmīdendir.

الْغَزَيْرِيُّ [el-ġuzeyyīl] [rubeyyī] vez-
ninde) Hubeyre b. ‘Abduyağūs’un ceddī
ismidir.

دَارَةُ الْغَزَيْرِيِّ [Dāretu’l-ġuzeyyīl] Belhāriş b.
Rebī‘a kabīlesine mahsūs bir mevzi‘dir.

الْمَغَازِيلُ [el-meġāzil] (mīm’in fethiyle)
Harman ‘arabasının ‘amūdlarına denir
ki murād iğleri olacaktır. Mü‘ellif, Tūs
kazāsında vākī‘ Ġazāle nām karyeden
sükūt eyledi. O karye İmām Ebū Ĥāmid
el-Ġazālī ‘aleyhi’r-rahme hazretlerinin
mevlidi olmakla nisbeti orayadır. Bunda
zāy’ın teşdīdi hatādır, niteki Mişbah’ta
mansūstur.

[غ س ل]

الْغَسْلُ [el-ġasl] (ġayn’ın fethi ve zammıy-
la) Yaykamak ma‘nāsınadır; yukālu: غَسَلَ
Ba‘zılar Ba‘zılar Ba‘zılar الثَّوْبَ غَسَلًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا طَهَّرَهُ بِالْمَاءِ
‘indide ġayn’ın fethiyle masdar ve zam-
mıyla ismidir ki yaykamağa ve yaykanma-
ğa denir. Ve

غَسَلَ [ġasl] Bir adamı dövüp vücūdunu
acıtmak ma‘nāsına müsta‘meldir; yukālu:
غَسَلَهُ إِذَا صَرَبَهُ فَأَوْجَعَ Ve çok cimā‘ eyle-
mek ma‘nāsına müsta‘meldir, insān ve
hayvānda isti‘māl olunur; yukālu: غَسَلَ
الْمَرْءَ إِذَا جَامَعَهَا كَثِيرًا وَيُقَالُ غَسَلَ الْفَحْلُ النَّاقَةَ إِذَا

هَهَا أَكْثَرَ صِرَافِهَا Ve at pek terlemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: غَسِلَ الْفَرَسَ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا عَرِقَ

الْغَسِيلُ [el-gasīl] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve **الْمَغْسُولُ** [el-mağsūl] Yaykanmış nesneye denir; cem'î غَسَلَى [ğaslā] ve غُسَلَاءُ [ğuselā] gelir, قَتَلَى [kātā] ve قَتَلَاءُ [kutelā] gibi, mü'ennesinde غَسِيلٌ [ğasīl] ve غَسِيلَةٌ [ğasīlet] denir. Şārih der ki egerçi fa'īl bi-ma'nā mef'ülde tezkīr ve te'nīs müsāvīdir, lākin bunda galebe-i ismiyyetle tā' dāhil olan sıfat mecrāsına icrā olundu, نَطِيحَةٌ [naṭīhat] gibi. Ve bunun cem'î غَسَالَى [ğusalā] gelir, سُكَارَى [sukārā] gibi.

الْمَغْسَلُ [el-mağsel] (مُقْعَدٌ [mağ'ad] vezninde) ve

الْمَغْسِيلُ [el-mağsil] (مَنْزِلٌ [menzil] vezninde) ve

الْمُغْتَسَلُ [el-muğtesel] (مُغْتَبِرٌ [muğteber] vezninde ki ism-i mekândır) Hāssaten meyyit gasl olunan yere denir. Şārih der ki مُغْتَسَلٌ [muğtesel] غُسْلٌ [ğusl] edecek yere de denir.

الْإِغْتِسَالُ [el-iğtisāl] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Bedeni yaykamak ma'nāsınadır ki yunmak ve yaykanmak ta'bīr olunur; yukālu: غَسَلَ بِدَنِهِ إِذَا غَسَلَ بِالْمَاءِ إِذَا غَسَلَ بِدَنِهِ Ve bütün bedene tīb sürünmek ma'nāsına müsta'meldir ki gereği gibi tereşşuh eder vech ile sürünmekten 'ibārettir, yağa çimdi ta'bīr olunur; yukālu: غَسَلَ بِالطَّيْبِ إِذَا تَنَضَّحَ Ve at gereği gibi terlemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: غَسَلَ الْفَرَسَ إِذَا عَرِقَ

الْغُسْلُ [el-ğusl] (ğayn'ın zammıyla) İsm-dir, yunup yaykanmağa denir; غُسْلٌ [ğusl]-i şer'ī ma'lūmdur; ve minhu: غُسْلُ فَرْضُهُ كَذَا Ve

غُسْلٌ [ğusl] (إِغْتِسَالٌ [iğtisāl] olunacak suya denir, ekl olunacak nesneye أَكْلٌ [ukl] dedikleri gibi; tekülü: سَكَبْتُ لَهُ غُسْلًا أَيَّ مَاءٍ يَغْتَسِلُ بِهِ

الْغِسْلُ [el-ğisl] ve

الْغِسْلَةُ [el-ğislet] (ğayn'ların kesriyle) ve

الْغُسُولُ [el-ğasūl] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) ve

الْمَغْسُولُ [el-mağsūl] (تَنْوُرٌ [tennūr] vezninde) Bunlar da إِغْتِسَالٌ [iğtisāl] olunacak suya denir. Ve حِطْمِيٌّ [hiṭmiyy]ye ya'nī kendisiyle nesne gasl edecek hātem çiçeğine ve çevgān makülesine denir ki a'rabın sâbūnlarıdır. Bu cihetle sâbūna da itlāk olunur. Ve

غِسْلَةٌ [ğislet] (ğayn'ın kesriyle) Mutlakan tībe ve sürünecek dühne itlāk olunur. Ve nisvān saçlarını tararken yumuşatmak için saçlarına saçtıkları 'abīr makülesine denir. Ve

غِيسْلٌ [ğisl] ve

غِيسْلَةٌ [ğislet] (kezālik ğayn'ların kesriyle) Baş yaykadıkları nesneye denir, mersin ve hātem çiçeği ve çoğan ve gil ta'bīr olunan çamur gibi. Ve mersin yaprağına denir ki bazı tīble terkīb edip nisvān saçlarına sürünürler.

الْغُسَالَةُ [el-ğusālet] (ثُمَّامَةٌ [sumāmet] vezninde) Nesne yaykayacak suya denir. Ve yaykanmış nesnenin suyuna denir ki yaykandı ta'bīr olunur. Ve مَغْسُولٌ [mağsūl] olan sevb makülesine denir.

الْغَسْلِينُ [el-ğislīn] (ğayn'ın kesriyle) Bu dahi مَغْسُولٌ [mağsūl] olan sevb makülesine denir. Ve ehl-i cehennem muhterak olurken derilerinden seyelān eden çirk-āba denir ki yaykandı menzilinindedir. Kāle ta'ālā:

﴿وَلَا طَعَامَ إِلَّا مِنْ غَسْلَيْنِ﴾ وَهُوَ مَا يَسِيلُ مِنْ جُلُودِ أَهْلِ النَّارِ Ve pek ısı ve germ-nāk nesneye denir. Ve cehennemde bir şecerin adıdır. Şārihin beyānına göre فَعْلِيْنُ [fi'lin] vez-nindedir, yā ve nūn zā'iddir, mūbālagayı mutazammındır.

الْمِغْسَلُ [el-miğsel] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Kendisiyle nesne gasl olunacak ālete denir, tās ve ibrīk gibi.

التَّغْسِيلُ [et-tağsīl] (تَفْعِيلٌ [tef'il] vezninde) Çok cimāc eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: غَسَلَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا جَامَعَهَا كَثِيرًا Ve gasl-i a'zā husūsunda mūbāлага eylemek ma'nāsınadır; isbāg-ı vudū gibi; yukālu: غَسَلَتِ الْأَعْضَاءُ إِذَا بَالَعَتْ فِي غَسْلِهِ

الْغِسْلُ [el-ğisl] (ğayn'ın kesriyle) ve

الْغُسْلُ [el-ğusel] (شُرَادٌ [şurad] vezninde) ve

الْغَسِيلُ [el-ğasīl] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

الْغُسْلَةُ [el-ğuselet] (ğayn'ın zammıyla هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) ve

الْمِغْسَلُ [el-miğsel] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) ve

الْغَيْسِيلُ [el-ğissīl] (سَكِيْتٌ [sikkīt] vezninde) Dişiye çok aşıcı aygır ata ve buğur deveye denir, 'alā-kavlin çok aşıp gebe etmez olanına denir; yukālu: فَحَلَّ غَيْسِلٌ وَغَسَلٌ وَغَسِيلٌ أَيُّ كَثِيرِ الصَّرَابِ أَوْ يَكْتَبُ وَغُسْلَةٌ وَمِغْسَلٌ وَغَيْسِيلٌ أَيُّ كَثِيرِ الصَّرَابِ وَلَا يُلْفَحُ Ve bu insānda dahi isti'māl olunur.

الْمَغَاسِيلُ [el-Meğāsīl] (mīm'in fethiyle) Yemāme'de niçe vādilere itlāk olunur.

غِسْلٌ [Ğisl] (ğayn'ın kesriyle) Benī Esed diyārında bir mevzi'dir.

ذَاتُ غِسْلٍ [Zātu Ğisl] Bir mevzi-i āherdir.

غُسْلٌ [Ğusl] (ğayn'ın zammıyla) Semīrā nām mahallin sağ tarafında bir mevzi'dir; onda bir su olmakla ona غُسْلَةٌ [Ğuslet] dahi

derler.

غَسْلَةٌ [Ğaselet] fetehtāla) Teymā nām mahall ile Tayyī kabīlesine mahsūs Ece ve Selmā nām dağların beyninde bir dağın adıdır.

الْغِسْوَلَةُ [el-Ğisvellet] (كَيْسْوَلَةٌ [kişvellet] vezninde) Hımş kurbünde bir karye adıdır.

الْمَغْسِلَةُ [el-Mağsilet] (مَنْزِلَةٌ [menzilet] vezninde) Medīne'de bir cebbāne ismidir ki onda esvāb gasl ederler.

أَبُو غِسْلَةٍ [ebū ğislet] (ğayn'ın kesriyle) Kur-dun künyesidir.

الْإِغْسَالُ [el-iğsāl] (hemzenin kesriyle) Erkek hayvān dişiye çok aşmak ma'nāsınadır; yukālu: أَعْسَلَتِ الْفَحْلُ إِذَا أَكْثَرَ الصَّرَابِ

الْغَسْوِيلُ [el-ğasvīl] (ğayn'ın fethiyle) Bir nevc ottur ki çorak yerlerde olur.

[غ س ب ل]

الْغَسْبَلَةُ [el-ğasbelet] (sīn-i mühmele ile دَخْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Suyu talazıtıp savurmak ma'nāsınadır; yukālu: غَسِبَتِ الْمَاءُ إِذَا تَوَّرَهُ

[غ ش ف ل]

الْغَاشْفَلُ [el-ğaşfel] (şīn-i mu'ceme ile جَفَفَتْ [ca'fer] vezninde) Tilkiye denir.

[غ ض ل]

الْإِغْضِيلَالُ [el-iğđīlāl] (dād-ı mu'ceme ile إِحْضِيلَالٌ [ihđīlāl] vezninde ve mūrādifidir ki ağacın berg ve şāhları gür ve firāvān olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِغْضَأَتِ الشَّجَرَةُ إِذَا اخْضَأَتِ

[غ ط ل]

الْغَطْلُ [el-ğat'l] (ğayn'ın fethi ve tā'nın sükūnuyla) Gökyüzünü bulut kaplayıp havayı zulmet bürümek ma'nāsınadır;

yukālu: غَطَلَتِ السَّمَاءُ يَوْمَنَا هَذَا غَطْلًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَطْبَقَ دَجْنُهَا

الإِغْطَالُ [el-iğṭāl] (hemzenin kesriyle) غَطَّلَ [gəṭl] ma'nāsınadır; yukālu: أَعْطَلَتِ السَّمَاءُ بِمَعْنَى غَطَلَتْ

الْعَطْلُ [el-gəṭal] (fethateynle) Gece pek karanı olmak ma'nāsınadır; yukālu: غَطَّلَ اللَّيْلُ غَطْلًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا التَّسَّتْ ظِلْمَتُهُ

الْغَيْطُولُ [el-ğayṭūl] [ṭayfūr] [ṭayfūr] vezninde) Her tarafı tutmuş kaplayı zulmete denir. Ve askerin karışık çığıltı ve gırıv ve feryādlarına denir. Ve karanlığa denir.

الْغَيْطَلَةُ [el-ğayṭalet] (ğayn'ın fethiyle) غَيْطُولُ [ğayṭūl] ile iki ma'nā-yı ahırde mürādiftir.

Ve emn ve āsāyişle olan ekl ve şürb ve ferah ve sürūra denir; yukālu: هُوَ فِي غَيْطَلَةٍ أَيُّ وَهُوَ فِي غَيْطَلَةٍ أَيُّ وَفَرَحَ بِالْأَمْنِ Ve gözü uyku basmağa denir; tekülü: أَخَذْتَنِي الْغَيْطَلَةُ أَيُّ غَلَبَةُ الثُّعَاسِ Ve gece karanlığı çökmekten ibarettir; yukālu: إِعْتَكَرَتْ غَيْطَلَةُ

مُطْغِي مَالِي Ve māl-ı [mutğī]ye denir. Şārih der ki مُطْغِي [mutğī] kelimesi

إِطْغَاءً [iṭğā]dan ism-i fā'ildir ki tугyān etirici ya'nī sāhibine bā'is-i baṭar u tугyān olan māl demektir. Burada merām bu değildir, belki māl maddesinden me'hūzdur ki sığır makülesinin bağırmasına denmekle māl-ı [mutğī] öküz ve cāmūs makülesi bağırıcı māl demek olur ve bu İmām Ferrāḥ merhūmdan menküldür. Ve

غَيْطَلَةُ [ğayṭalet] Na'im-i dünyāya itlāk olunur; yukālu: لَهُ غَيْطَلَةٌ أَيُّ الْمَالِ الْمُطْغِي

Mütercim der ki burada tугyāna haml eylemek şārihin tahririnden ercah zann olunur, zīrā إِطْغَاءً [iṭğā] māl kısmının hemān sıfat-ı hāssasıdır, hattā niçe ehādīste vasf olarak vāridir. Ez-cümle işbu: "إِنَّ لِلْعَمَلِ" hadīsinde musarrahtır.

Ve bu ma'nā mütebādir. Ve bu mahmeli sāhib-i Esās tasrih eylemiştir; haysu kāle: أَبْطَرْتَهُمْ غَيْاطِلُ الدُّنْيَا أَيُّ نَعْمَهَا الْمُتْرَادِفَةُ Pes mü'ellifin الدُّنْيَا وَنَعِيمِ kavli 'atf-ı tefsir olur. İntehā. Ve

غَيْطَلَةٌ [ğayṭalet] Birbirine sarmaşmış çatılı güir ağaçlığa denir. Ve ilgin ağaçlığına denir. Ve cemā'at-i insāniye denir. Ve süt-lü geyiğe ve ineğe denir.

الْغَيْطَلُ [el-ğayṭal] [ḥayder] vezninde) Kediye denir. سِنُورٌ [sinnevır] ma'nāsına.

Ve غَيْطَلُ الضُّحَى [ğayṭalu'd-ḍuḥā] kuşluk vaktinden şol zamandır ki güneş maşrıktan o dereceye geldikte magrib tarafından ikindi vaktinin derecesine gelmiş heyetinde olur ki nehārın tulūc-ı şemsten 'uşrüne karīb vakt olur. Ba'zı nüshada ظَهْرُ 'unvānıyla mersüm olmakla öğle vaktinin derecesine gelmiş gibi olur ki zevāle karīb zamān olur. Buna göre kuşluğun nihāyeti zamān olur; yukālu: جَاءَ فِي غَيْطَلِ الضُّحَى وَهُوَ حَيْثُ تَكُونُ الشَّمْسُ مِنْ مَشْرِقِهَا كَهَيْئَتِهَا مِنْ مَغْرِبِهَا وَقَدْ الْعَصْرُ أَوْ الظُّهْرُ

الْغَيْطَلَةُ [el-ğayṭelet] (taktīm-i ṭā'yla دَخَرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Bir adam māl ve haşem ve ni'met husūsunda refāh ve vüs'at üzere olmak ma'nāsınadır; yukālu:

غَطَّلَ الرَّجُلُ إِذَا اتَّسَعَ فِي مَالِهِ وَحَسَمِهِ Ve sığır alıp satmak ma'nāsınadır; yukālu: غَطَّلَ

الرَّجُلُ إِذَا جَعَلَ تِجَارَتَهُ فِي الْبَقَرِ āvāz ile şamata ederek lakırdıya dalmak ma'nāsınadır; yukālu: غَطَّلَ الْقَوْمُ إِذَا أَفَاضُوا فِي

الْحَدِيثِ وَازْتَفَعَتْ أَصْوَاتُهُمْ

الْغَوْطَالَةُ [el-ğūṭalet] (ğayn'ın zammıyla) Bāğçeye ve çemen-zāra denir.

الإِغْطِيلَالُ [el-iğṭilāl] [iḥḍilāl] vezninde) Bir nesne kat kat birbirinin üzerine bingेषip çökmek ma'nāsınadır, emvāc-ı

bahr gibi ve sehāb-ı müterākim gibi; yukālu: إِغْطَأَلَّ الشَّيْءُ إِذَا رَكِبَ بَعْضُهُ بَعْضًا

[غ ف ل]

الْغُفُولُ [el-ğufūl] (fā'yla [şumūl] [şumūl] vezninde) Bir nesneyi kılllet-i tahaffuz ve teyakkuzdan nāşī sehv ve terk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: غَفَلَ عَنْهُ غُفُولًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا تَرَكَهُ وَسَهَى عَنْهُ

الْإِغْفَالُ [el-iğfāl] (hemzenin kesriyle) **أَغْفَلَهُ** [ğufūl] ma'nāsınadır; yukālu: غَفَلَ الرَّجُلُ عَنْهُ بِمَعْنَى غَفَلَ عَنْهُ وَغَفَلَ عَنْهُ صَارَ غَافِلًا [kavli] ma'nāsınadır ve غَفَلَ عَنْهُ وَصَلَ غَفْلَتُهُ إِلَيْهِ [kavli] ma'nāsınadır.

Müellif عَقَلَ māddeinde مَا أَغْفَلَهُ عَنْكَ 'ibāretini sebt eylediği için Cevherī'ye ta'arruz ve savāb olan مَا أَغْفَلَهُ 'unvānında olmaktadır deyip ve burada onu sebt eylemedi. Sīrāfī tevcihine göre kelām-ı mezbūr bir kelām-ı sābika mebnīdir. Meselā mütekellim muhātaba زَيْدٌ لَيْسَ بِغَافِلٍ عَنِّي deyip muhātab dahi بَلَى، مَا أَغْفَلَهُ عَنْهُ أَنْظَرُ شَيْئًا يَعْنِي demiş ola ki bu bābda şekk ve şübhe yoktur, 'ale't-tahkīk Zeyd senden gāfil değildir demek olur. Pes zīk-i vakt yāhūd ihtimām için أَنْظَرُ kelimesini hazf eylemiştir, fe'lyunzar.

الْغَفْلَةُ [el-ğaflet] (temret) [temret] vezninde) ve

الْغَفَلُ [el-ğafel] (fethateynle) ve

الْغُفْلَانُ [el-ğufłān] (ğayn'ın zammıyla) İsmidir, gāfillik ma'nāsınadır.

التَّغَافُلُ [et-teğāful] (tefā'ul) [tefā'ul] vezninde) ve

التَّغْفُلُ [et-teğāful] (tefā'ul) [tefā'ul] vezninde) 'An-kasdin gaflet göstermek ma'nāsınadır; yukālu: تَغَافَلَ الرَّجُلُ وَتَغَفَّلَ إِذَا تَعَمَّدَ الْعَفْلَ

التَّغْفِيلُ [et-tağfīl] (tefīl) [tefīl] vezninde)

Bir adam bir nesne ile mühimim olmayıp gāfil ve bī-haber kendi 'āleminde iken 'ale'l-gafle üzerine varmak yā tutmak ma'nāsındadır ki gāfillemek ve gāfil avlamak ta'bīr olunur; yukālu: غَفَّلَ فُلَانًا إِذَا وَهُوَ غَافِلٌ لَا يَعْنِي بِشَيْءٍ غَفْلَةً إِذَا سَتَرَهُ

الْمُغْفَلُ [mu'azzam] [mu'azzam] vezninde) Rüşd ve fitnattan bī-behre adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُغْفَلٌ أَيُّ لَا فِطْنَةَ لَهُ Ve bir recül ismidir.

الْغُفُورُ [el-ğafūl] (şabūr) [şabūr] vezninde) Bön ve ebleh nākaya denir ki kimin yavrusu gelip kendiden emerse emzirir ola; yukālu: نَاقَةٌ غُفُورٌ أَيُّ بِلْهَاءِ

الْغُفْلُ [el-ğufıl] (ğayn'ın zammıyla) Şol kimseye denir ki hayrı me'mūl ve şerrinden ihtirāz olunmaya, ya'nī ne hayra ve ne şerre yarar ola; yukālu: رَجُلٌ غُفْلٌ إِذَا كَانَ لَا يُرْجَى خَيْرُهُ وَلَا يُحْشَى شَرُّهُ Ve nişān ve 'alāmeti olmayan kumar okuna ve yola ve sār'ir nesneye denir. Ve eser-i 'imāreti olmayan arza denir. Ve damgası olmayan dābbeye denir. Ve nasīb ve garāmeti olmayan kumar okuna denir ki mühmel olur. Ve haseb ve şerefi olmayan hāmīl ve bī-vücūd adama denir; yukālu: رَجُلٌ غُفْلٌ أَيُّ لَا حَسَبَ لَهُ Ve şā'iri nā-ma'lūm olan şī're denir. Ve şā'ir-i mechüle denir. Ve devenin tüylerine denir, أُوْبَارُ الْإِبِلِ [evbāru'l-ibil] ma'nāsına.

الْمَغْفَلَةُ [merħalet] [merħalet] vezninde) عَنَفَقَةٌ [anfeqat] ma'nāsınadır ki alt dudak ile zekan beyninde müctemī' olan top kıllara denir. Cevherī vehminden nāşī onun iki cānibiyle tefsīr eyledi. Şārih dedi ki Nihāye'de فَتَالَ قَوْلًا "عَلَيْكَ بِالْمَغْفَلَةِ وَالْمُشَلَّةِ" hadīsinin tefsīrinde عَنَفَقَةٌ [anfeqat] ile mübey-

yendir, zīrā vudū' hālinde gaflet mahalli olmakla ihtiyāla emr eylediler. Ve مَنْشَلَةٌ [menşelet] serçe parmağında hâtem duran mahaldir.

غَافِلٌ [Gāfil] 'Abdullāh b. Mes'ūd radiyallāhu 'anhu hazretlerinin cediti ismidir. Ve bir mevzi' adıdır. Ve Gāfil b. Şahr, birāder-i Kureym b. Şāhile'dir.

غُفَيْلَةٌ [Gufeylet] [جُهَيْنَةٌ] [cuheyne] vezninde) 'Arabdan bir batndır. Ve Ğufeyle b. 'Avf, Sukūn kabilesinin nesebi ricāлиндendir. Ve Ğufeyle b. Kāsiş, Reb'ā ricāлиндendir. Ve Ğufeyle bint 'Āmir b. 'Abdullāh b. el-'Avīc el-'Adeviyye'dir. Ve Hubeyb b. Muğfil ki مُحْسِنٌ [muhsin] veznindedir, ashābandandır.

الْغَفْلُ [el-ğafel] (fethateynle) Bol ve çok refāh ve refāgatlı māla ve dirliğe itlāk olunur, bā'is-i gaflet olduğu için; yukālu: هُوَ فِي غَفْلٍ مِنَ الْعَيْشِ أَي كَثِيرٍ رَفِيعٍ وَاسِعٍ مُعْظَمٌ [Benu'l-Muğaffel] [mu'azzam] vezninde) Bir batndır. Ve Kāmil b. Ğufeyl ki زُبَيْرٌ [zubeyr] veznindedir, muhaddistir.

[غ ل ل]

الْغُلُّ [el-ğull] ve

الْغُلَّةُ [el-ğullet] (ğayn'ların zammıyla) ve

الْغَلُّ [el-ğalel] (fethateynle) ve

الْغَلِيلُ [el-ğalīl] [أَزِيْرٌ] [ezīz] vezninde) Susuzluğa, 'alā-kavlin şiddetine denir ki pek susuzluktur yāhūd susuzluktan cevfin yanıp göyünmesine denir; yukālu: أَخَذَهُ الْغُلُّ أَوْ حَرَارَةُ وَالْغُلَّةُ وَالْغَلُّ وَالْغَلِيلُ أَي الْعَطْشُ أَوْ شِدَّتُهُ أَوْ حَرَارَةُ الْجَوْفِ Ve

غُلٌّ [ğull] ve

غُلَّةٌ [ğullet] Masdar olur, susamak yāhūd susuzluktan içerisi göyünmek ma'nāsına;

yukālu: غُلُّ الرَّجُلِ عَلَى الْمَجْهُولِ غُلًّا وَغُلَّةٌ إِذَا عَطِشَ أَوْ اشْتَدَّ أَوْ احْتَرَقَ جَوْفُهُ فَهُوَ غَلِيلٌ وَمَعْلُولٌ وَمُعْتَلٌ **الْغَالُ** [el-ğāl] (teşdīd-i lām'la) ve

الْغَلَّانُ [el-ğallān] [عَلَّانٌ] [allān] vezninde) Susuz deveye denir; binā-i ātīdendir; yukālu: بَعِيرٌ غَالٌ وَعَلَّانٌ أَي عَطْشَانٌ

الْغَلَّةُ [el-ğallet] (ğayn'ın fethiyle) Deve pek susuz kalmak ma'nāsınadır; yukālu: غَلُّ الْبَعِيرِ غَلَّةٌ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا عَطِشَ شَدِيدًا

الْإِغْتِيَالُ [el-iğtīāl] [إِفْتِعَالٌ] [ifti'āl] vezninde) Bu dahi deve pek susamak ma'nāsınadır; yukālu: يَغْتَلُّ الْبَعِيرُ بِمَعْنَى غَلٍّ

Ve bir kimse **غَالِيَةً** [gāliyet] sürünmek ma'nāsınadır; yukālu: يَغْتَلُّ بِالْغَالِيَةِ إِذَا تَطَيَّبَ بِهَا

إِغْتَلَّتِ الشَّرَابُ إِذَا **إِغْتَلَّتِ الثُّوبُ** إِذَا **غَلَّتِ الثِّيَابُ** Ve koyunlara **غَلَّتْ** [galel] ve **غَالَةً** [gūlālet] dediği maraz uğramak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أَخَذَتْهُ

إِغْتَلَّتِ الْعَنَمُ إِذَا أَخَذَتْهُ **الْعَلُّ وَالْغَلَّةُ** Ke-mā se-yuzkeru.

الْغَلِيلُ [el-ğalīl] [عَلِيلٌ] [alīl] vezninde) Susuzluğa denir ki zikr olundu. Ve kalbde muzmer olan hıkd ve kīneye denir. Ve masdar olur, ke-mā se-yuzkeru. Ve yonca ile karışık hurmā çekirdeğine denir ki nākaya verirler. Ve derūnda cāygīr olan 'aşk ve hüzn ve endūh ve tasa harāretine denir; yukālu: فِي قَلْبِهِ غَلِيلٌ أَي حَرَارَةُ الْحَبِّ وَالْحُزْنِ

الْغُلُّ [el-ğill] (ğayn'ın kesriyle) Bu dahi **غَلِيلٌ** [ğalīl] gibi derūnda muzmer olan kīneye denir; yukālu: يَقْبَهُ لَهُ غُلٌّ وَغَلِيلٌ أَي حَقْدٌ

Ve masdar olur, bir adamın derūnu bir kimseye kīndār olmak ve kīn bağlamak ma'nāsına; yukālu: غَلَّ صَدْرُهُ غُلًّا وَغَلِيلًا مِنْ

الْبَابِ الثَّانِي إِذَا حَقَّدَ وَضَعْنَ **الْإِغْلَالُ** [el-iğlāl] (hemzenin kesriyle)

Hıyānet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَانَ الرَّجُلُ إِذَا خَانَ Ve deveyi iyice kandır-
mayıp susuz komak ma'nāsınadır; yukālu: أَعْلَى الْأَيْلُ إِذَا أَسَاءَ سَقِيهَا فَلَمْ تَوَوْ وَقَدْ غَلَّتِ الْإِبِلُ
ke-mā zükire. Ve kassāb deriyi yüzerken eti-
ni ve yağını gereği gibi sıyırmayıp deride
birazını alıkomak ma'nāsınadır; yukālu:
أَعْلَى الْجَارِزِ فِي الْجِلْدِ إِذَا أَخَذَ بَعْضَ اللَّحْمِ وَالشَّحْمِ فِي
السَّلْخِ يَعْنِي وَتَرَكَ بَعْضَهُ مُلْتَرَقًا بِالْجِلْدِ
Ve bir adamın koyunları pek susamak ma'nāsınadır;
yukālu: أَعْلَى فُلَانًا إِذَا اغْتَلَّتْ غَنَمَهُ أَيْ عَطِشَتْ
dere غُلَانٌ [gullān] dedikleri nebāt bitirmek
ma'nāsınadır; yukālu: أَعْلَى الْوَادِي إِذَا أَنْبَتَ
غُلَانًا Ve bir adamın غَلَّةٌ [gallet] ve mahsülü
erişmek ma'nāsınadır; yukālu: أَعْلَى الْقَوْمِ
إِذَا بَلَغَ غَلَّتُهُمْ Ve bir nesneye dike dike şid-
detle bakmak ma'nāsınadır; yukālu: أَعْلَى
الْبَصْرِ إِذَا شَدَّدَ النَّظَرَ Ve tarla mahsül vermek
ma'nāsınadır; yukālu: أَعْلَتِ الصِّيَاغُ إِذَا أَعْطَتِ
Mü'ellif bunu tekrār eylemiştir.
Ve bir adamı hıyānete nisbet eylemek
ma'nāsınadır ki filān hāyindir demekten
ibārettir; yukālu: أَعْلَى فُلَانًا إِذَا نَسَبَهُ إِلَى الْغُلُولِ
وَالْحِيَانَةِ

الْغُلُولُ [el-gulūl] فُعُولٌ [ku'ūd] vezninde)
Mutlakan hıyānet eylemek ve 'inde'l-ba'z
ganīmet mālına mahsüstur; yukālu: غَلَّ
الرَّجُلُ غُلُولًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا حَانَ أَوْ هُوَ خَاصٌّ
بِالْفَيْءِ

الْغَلُّ [el-gall] (ğayn'ın fethiyle) İdhāl ey-
lemek ma'nāsınadır; yukālu: غَلَّهُ فِي الشَّيْءِ
Ve dāhil olmak ma'nāsına lāzım olur; yukālu: غَلَّ فِيهِ إِذَا
غَلَّتْ فِيهِ إِذَا غَلَّتْ غِلَالَةٌ [gīlālet] giy-
mek ma'nāsınadır; yukālu: غَلَّ الْغِلَالَةَ إِذَا
تَطَيَّبَ بِهَا Ve saçın diplerine dühn ve tīb sokuş-
turup öyüştürmek ma'nāsınadır; yukālu:
غَلَّ الدَّهْنَ فِي رَأْسِهِ إِذَا أَخَذَهُ فِي أَصُولِ شَعْرِهِ
Ve bir adamın basarı semt-i savābdan sap-

mak ma'nāsınadır; yukālu: غَلَّ بَصْرَهُ إِذَا حَادَ
عَنِ الصَّوَابِ Ve ağaçlar aralığından su akıp
gitmek ma'nāsınadır; yukālu: غَلَّ الْمَاءُ بَيْنَ
الأَشْجَارِ إِذَا جَرَى فِيهَا Ve cimāf eden adamın
zekerini pek büyük olmakla 'avretin fercini
dopdolmuş tıkmak ma'nāsınadır; yukālu: غَلَّ
المَرْأَةُ إِذَا حَشَاها يَغْنِي وَلَا يَكُونُ إِلَّا مِنْ صَحْمِ
Ve bir adamın boynuna yā eline demir lāle geçir-
mek ma'nāsınadır; yukālu: غَلَّ فُلَانًا إِذَا وَضَعَ
مَا لَهُ أَلَّ وَغَلَّ 'Arabların 'Arabların 'Arabların
kavlleri bed-du'ādır, أَلَّ ve غُلَّ kelimeleri
māzī-i mechüllerdir, أَلَّ kafasından kakılıp
def' oluna ve غُلَّ dīvāne olup boynuna tavk
ve lāle geçirile demektir. Ve burada ما laf-
zı nefsinden 'ibarettir.

الْغَلْغَلَةُ [el-galgalet] [dahrecet] [dahrecet]
vezninde) İdhāl eylemek ma'nāsınadır;
yukālu: غَلَّغَلٌ فِيهِ إِذَا أَدْحَلَ Ve tiz tiz yürütmek
ma'nāsınadır; yukālu: غَلَّغَلِ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ
[Galgalet] Niçe dağ yollarıdır ki
cebel-i Reyyan'dan beri gelirler. Ve bir
mevzi' adıdır.

الْإِنْغِيلَالُ [el-ingilāl] [infi'al] veznin-
de) ve

التَّغْلُلُ [et-teğallul] [tefa'ul] vezninde)
ve

التَّغْلُغُلُ [et-teğalgul] [tezelzul] vez-
ninde) Bir nesnenin içine sokulup girmek
ma'nāsınadır; yukālu: غَلَّغَلٌ فِيهِ وَتَغْلُغَلٌ إِذَا
دَخَلَ Ve

تَغْلُلٌ [teğallul] ve

تَغْلُغُلٌ [teğalgul] [gāliyet] sürünmek
ma'nāsınadır; yukālu: تَغْلُغَلٌ بِالْغَالِيَةِ وَتَغْلُغَلٌ إِذَا
تَطَيَّبَ بِهَا Ve

تَغْلُغُلٌ [teğalgul] Tiz tiz yürütmek
ma'nāsınadır; yukālu: تَغْلُغَلِ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ

التَّغْلِيلُ [et-tağlil] [tef'il] veznin-

de) Bir kimseye غَالِيَةً [gāliyet] sürmek ma'nāsındır; yukālu: غَلَّهٗ بِالْغَالِيَةِ إِذَا طَيَّبَهُ بِهَا **الْغَلَاةُ** [el-gilālet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) ve

الْغُلَّةُ [el-gullet] (ğayn'ın zamıyla) Kaf-tan ve üstlük altından giydikleri nīm-ten libāsa denir ki zıbın ve entari ve içlik ve zırh gömleği makülesidir; yukālu: بَرَزْتُ فِي غَلَاةٍ فِي غَلَاةٍ وَغَلَّةٍ وَهُوَ شِعَارٌ يُلْبَسُ تَحْتَ الثَّوْبِ Ve **غِلَالَةٌ** [gilālet] عِظَامَةٌ [ʿuzzāmet] ma'nāsındır ki karıların büyük görünmek için libās altından kıçlarına bağlandıkları boğçadır. Ve demir halkanın iki uçlarını kavuşturup vasl edecek perçine denir.

الْغُلُّ [el-gull] (ğayn'ın zammıyla) Mahbūs ve mecnūn boynuna ve eline geçirdikleri demir tavka ve lāleye denir; cem'i أَغْلَالٌ [ağlāl]dir.

الْغَلَّةُ [el-gallet] (ğayn'ın fethiyle) Susamak ma'nāsındır ki zikr olundu. Ve ism olur, bir nesnenin dahl ve hāsılâtına denir ki mahsül ta'bīr olunur, hāne kirāsı ve ecri gulām ve fā'ide-i arz makülesi hāsılattan 'ibārettir; yukālu: أَخَذَ غَلَّتَهُ وَهُوَ الدَّخْلُ مِنْ كِرَاءٍ ذَارٍ وَأَجْرٍ غَلَامٍ وَفَائِدَةٍ أَزْهِصِ

الْمُغْلَغَلَةُ [el-muğalgalet] (مُدْخَرَجَةٌ [mudāhrecet] vezninde) Bir şehirten bir şehre mürsel ve mahmül olan risāleye ıtlāk olunur; yukālu: رِسَالَةٌ مُغْلَغَلَةٌ أَي مَحْمُولَةٌ مِنْ بَلَدٍ إِلَى بَلَدٍ

الْغُلْلَانُ [el-gullān] (ğayn'ın zammıyla) طَلْحٌ [talḥ] nām meşe ağacının menbitlerine, 'alā-kavlin derin ve çukur derelere denir; müfredi غَالٌ [gāll] ve غَلِيلٌ [gālīl]dir. Ve bir nev' nebāt-ı ma'rūf ismidir; bunun müfredi غَالٌ [gāll]dir.

الْغَلَايِلُ [el-galā'il] (حَلَالٌ [ḥalā'il] vezninde)

Zırhlara denir, 'alā-kavlin halkaların uçlarını kavuşturup vasl edecek perçine denir yāhūd zırh gömleklerine denir ki zırh altından giyilir; müfredi غَلِيْلَةٌ [galīlet]tir.

الْغَلَّلُ [el-galel] (fethateynle) ve

الْغُلَالَةُ [el-gulālet] (ثُمَّامَةٌ [sumāmet] vezninde) Koyun ve keçi kısmına mahsūs bir maraz ismidir, memelerini iyice sağlamayıp bakiyye terkinden hādis olur.

غُلْغُلٌ [Gulğul] (هُدْهُدٌ [hudhud] vezninde) Bahreyn nevāhisinde bir dağdır.

غُلَابِيْلٌ [Gulā'il] (عُلَابِيْبٌ [ulābiḥ] vezninde) Bilād-ı Huzā'a'dan bir beldedir.

الْمُغْتَلُّ [el-muğtell] (مُحْتَلٌّ [muhtell] vezninde) Susuz, teşne kimseye denir. Ve müştāk ve ārzū-mend ma'nāsına müsta'meldir; tekülü: أَنَا مُغْتَلٌّ إِلَيْهِ أَي مُشْتَاقٌّ

الْإِسْتِغْلَالُ [el-istiğlāl] Bir adama bir kimse kendi için غَلَّةٌ [gallet] kazanmak teklif eylemek ma'nāsındır; yukālu: إِسْتَعْلَلَ عَبْدَهُ إِذَا كَلَّفَهُ أَنْ يُعَلَّ عَلَيْهِ Ve غَلَّةٌ [gallet] mevki'inden غَلَّةٌ [gallet] almak ma'nāsındır; yukālu: إِسْتَعْلَلَ الْمُسْتَعْلَلَاتِ إِذَا أَخَذَ غَلَّتَهَا

الْغَلُولُ [el-galūl] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) رَاحَةُ الْخُلُقُومِ [rāḥatu'l-ḥulqūm] gibi çiğneme-sizin cevfe dāhil olan ta'āma denir; yukālu: نَعِمَ غَلُولُ الشَّيْخِ هَذَا وَهُوَ الطَّعَامُ الَّذِي يُدْجَلُهُ جَوْفَهُ

[ع م ل]

الْغَمَلُ [el-gaml] (ğayn'ın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Dibāgat olunacak deriyi dibāgat ederken ifsād ve tebāh eylemek, 'alā-kavlin tüyü ve yünü çürütüp dağılmak için enbāşteye basmak yāhūd ta'āffün edip gevşemekle tüyü āsān yolunmak için kuma gömmek ma'nāsındır; yukālu: غَمَلَ الْأَيْدِيمَ غَمَلًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَفْسَدَهُ أَوْ جَعَلَهُ فِي

غَمَّةٌ لِيُفْسِحَ صَوْفُهُ أَوْ دَفَنَهُ فِي الرَّمْلِ فَيَسْتَرْحِي فَيَتَبَفَّ
 كَعَزَالِكُ Kezālik çabuk nuzc bulup idrāk eyle-
 mek için hurmā koruğunu örtüp basırmak
 yāhūd yere gömmek ma'nāsınadır; yukālu:
 غَمَلِ الْبِئْسَ إِذَا غَمَّهُ Ve bir adamı terletmek için
 örtüp bürümek ma'nāsınadır; yukālu: غَمَلِ
 فَلَانًا إِذَا عَطَاهُ لِيَعْرِقَ Ve bir nesneyi islāh ey-
 lemek ma'nāsınadır; yukālu: غَمَلِ الشَّيْءِ
 إِذَا أَصْلَحَهُ Ve üzüm salkımlarını birbirinin
 üzerine istif edip dizmek ma'nāsınadır;
 yukālu: غَمَلِ الْعِنَبِ إِذَا نَصَّدَ بَعْضُهُ عَلَى بَعْضٍ Ve
 otlak gürlüğünden birbirinin üzerine bin-
 geşmek ma'nāsınadır; yukālu: غَمَلِ الثَّبَاتِ إِذَا
 وَكَبَ بَعْضُهُ بَعْضًا Ve

غَمَلٌ [Gaml] Bir mevzi^c adıdır.

الْإِنْعِمَالُ [el-ingimāl] [infi'āl] [infi'āl] vez-
 ninde) Zikr olunan غَمَلٌ [gaml]-ı edīm
 ma'nāsından 'ale'l-ihtilaf mutāvi'^cdir;
 yukālu: غَمَلِ الْأَدِيمِ فَانْعَمَلْ

الْغَمَلُ [el-gamel] (fethateynle) Sargının
 birbiri üzere kesretinden nāşī yara sıkılıp
 azıtmak ma'nāsınadır; yukālu: غَمَلِ الْجُرْحِ
 غَمَلًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا فَسَدَ يَغْنِي مِنْ تَرَكَبِ الْجَبَائِرِ
 الْغَمِيلُ [el-gamīl] [emīr] [emīr] vezninde)
 Birbirinin üstünde bitmiş buğdaycık otu-
 na denir.

الْغُمْلُولُ [el-gumlūl] [zunbūr] [zunbūr] veznin-
 de) Ağaçlık dereye denir, 'alā-kavlin 'arzi
 azca uzun uzadı dereye denir ki ağaçları
 ve otları birbirine sarılıp çatılkı ola. Ve
 yüksek tepeye denir. Ve mutlakan top
 ve müctemī^c nesneye denir ki muzlim ve
 müterākim ola, gerek ağaçlık ve gerek bu-
 lut ve gerek karanlık olsun hattā odanın
 köşesi bu hey'ette olmakla ona dahi itlāk
 olunur. Ve bir nev^c sebze ismidir ki tabh
 ve ekl olunur; bu sebze قُنَابَرِي [kunāberā]
 olacaktır ki Ermeniler hıyārı ve sülüklü

pancar dedikleridir.

الْتَعْمُلُ [et-teğammul] [tefa'ul] [tefa'ul] vez-
 ninde) Bolalmak ma'nāsınadır; yukālu:
 تَعْمَلُ الشَّيْءَ إِذَا تَوَسَّعَ
 غَمَلِي [Gamelā] [cemezā] [cemezā] vezninde)
 Bir mevzi^cdir.

الْمَغْمُولُ [el-mağmūl] Bī-nām u nişān olan
 adama itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ مَغْمُولٌ أَيْ
 خَائِلٌ

[غ ن ب ل]

الْغُنْبُولُ [el-günbūl] [zunbūr] [zunbūr] veznin-
 de) Bir kuş adıdır.

[غ ن ت ل]

الْغَنْتَلُ [el-gāntel] (tā-yı fevkiyye ile جَنْدَلٌ
 [cendel] vezninde) Bī-nām u nişān olan
 adama denir; yukālu: رَجُلٌ غَنْتَلٌ أَيْ خَائِلٌ

أُمُّ غَنْتَلِي [ummu gāntel] Sırtlanın künyesidir.

[غ ن ج ل]

الْغُنْجُولُ [el-günjul] [kunfuz] [kunfuz] vezninde)
 Karakulak dedikleri cānvere denir; cem'i
 غَنَاجِلٌ [ganācil] gelir.

الْغُنْجُولُ [el-günjūl] [zunbūr] [zunbūr] veznin-
 de) Bir cānverdir, hakīkati nā-ma'lūmdur.

[غ ن د ل]

الْغُنْدُلَانِيَّي [el-gundulāniyy] (ğayn'ın ve
 dāl'in zammıyla) İri başlı adama denir;
 yukālu: رَجُلٌ غُنْدُلَانِيَّي أَيْ الضَّخْمُ الرَّأْسِ

[غ و ل]

الْغَوَلُ [el-gavul] [qavul] [qavul] vezninde) Helāk
 eylemek ma'nāsınadır; yukālu: غَالَهُ يَغْوُلُهُ
 غَوْلًا إِذَا أَهْلَكَهُ Ve bir nesne yā bir kimse-
 yi nāgehanī ahz eylemek ma'nāsınadır;
 yukālu: غَالَهُ إِذَا أَخَذَهُ مِنْ حَيْثُ لَمْ يَدْرُ

غَوَلٌ [gavul] Baş ağrısına denir; yukālu:
 أَخَذَهُ الْعَوَلُ أَيْ الصَّدَاعُ Ve sarhoşluğa de-

yan eder. Ve غَائِلَةٌ [gā'ilet] te'kīd-i dāhiye için غَوُلٌ [gavul] kelimesine sıfat olur; tā' mübālaga içindir; yukālu: أَمْرًا دَاهِيًا مُنْكَرًا

الْمُعَاوَلَةُ [el-muğāvelet] [مُعَاوَلَةٌ] [mufā'alet] vezninde) Mübādere ve müsābaka ma'nāsınadır; tekūlu: كُنْتُ أَغَاوِلُ حَاجَةً أَيُّ أَبَادِرُ: Mütercim-i *Şihāh* mübādele ile beyān eylemekle zāhiren nüshası galat imiş, hattā *Nihāye*'de الْمُعَاوَلَةُ الْمُبَادِرَةُ فِي السَّيْرِ وَأَضْلُهُ مِنَ الْبُعْدِ

الْمِغْوَلُ [el-miğvel] [مِغْوَلٌ] [miğvel] vezninde) Bazı kamçılara geçirilen demir namluya denir ki kamçı ona gılāf menziline olur, kamçı süretiyle onunla vurup kat' ve cerh ederler. Ve مِشْمَلٌ [mişmel] ya'nī pala tarzında bir güne ālete denir ki paladan ince ve uzunca olur, buna Fāriside bilisk ve Türkide pinyal ve şiş ta'bīr ederler. Ve مِغْوَلٌ [miğvel] enseli bir güne incerek kılıca denir ki Türkide görde dedikleri olacaktır ki 'Arabların cenbiyye ta'bīr ettikleri ettikleri dahi bu kısımdandır. Bu āleti fettāklar kullanırlar, iğtiyāl ile hemān i'cāl ederler. Ve

مِغْوَلٌ [Miğvel] Bir recül ismidir. Ve

مِغْوَلٌ [miğvel] kezālik غَوُلٌ [gavul]den ism-i ālet olur ki çabuk helāk eden nesneye itlāk olunur; ve minhu yukālu: فَرَسٌ دَاثٌ مِغْوَلٌ أَيُّ: فَرَسٌ دَاثٌ سَبْتِيٌّ Gūyā ki sā'ir atları sebk ile iğtiyāl eder.

الْغَوْلَانُ [el-gavlan] [غَوْلَانٌ] [havlān] vezninde) Çevgāna şebih bir nev' ekşi otun ismidir. Ve bir mevzi' adıdır.

التَّغْوُلُ [et-teğavvul] [تَغْوُلٌ] [tefa'ul] vezninde) Televvün ma'nāsınadır; yukālu: تَغْوَلَتْ الْمَرْأَةُ إِذَا تَلَوَّتْ

الْأَغْوَلُ [el-ağvel] [أَغْمَرٌ] [ağmer] vezninde) ve

الْغُوْلُ [el-guvvel] [سُكَّرٌ] [sukker] vezninde) Refāh ve nu'emetli nerm ve latif dirliğe denir; yukālu: عَيْشٌ أَغْوَلٌ وَغُوْلٌ أَيُّ نَاعِمٌ

غُوَيْلٌ [Guveyl] [زُبَيْرٌ] [zubeyr] vezninde) Bir mevzi'dir.

[غ ي ل]

الْغَيْلُ [el-gayl] [مَيْلٌ] [meyl] vezninde) Mü'ellif اللَّبْنُ تَرْضَعُهُ الْمَرْأَةُ وَلَدَهَا وَهِيَ تُؤْتِي أَوْ مُبْعِلٌ وَهِيَ حَامِلٌ وَاسْمُ ذَلِكَ اللَّبْنِ الْغَيْلُ أَيْضًا beyān eylemekle غَيْلٌ [gayl] hatun cimā' olunurken yāhūd hāmil iken çocuğa verdiği süttten 'ibaret olur, zīrā muktezā-yı 'ibāre budur. Şārih der ki mü'ellif 'ādeti üzere burada dahi müsāmaha ile müşevveşen tefsir eylemiştir, zīrā غَيْلٌ [gayl] lafzını ibtidā' ism olarak tefsir eyledikten sonra واسمُ ذَلِكَ اللَّبْنِ الْغَيْلُ أَيْضًا ve mühmedir, asl hakk-ı 'ibāre غَيْلٌ [gayl] masdar ve ism olmaktadır, masdariyyeti sürette cimā' olunan yāhūd hāmil olan hatun veledini emzirmek ma'nāsınadır ki o veled süt hastası olur; yukālu: غَالَتِ الْمَرْأَةُ وَلَدَهَا تَغْيِلٌ غَيْلًا إِذَا أَرْضَعَهَا وَهِيَ تُؤْتِي أَوْ وَهِيَ حَامِلٌ Ve o sütün dahi ismi غَيْلٌ [gayl]dır, niteki *Nihāye*'de ve ümmehāt-ı sā'irede الْغَيْلُ هُوَ أَنْ يُجَامَعَ الرَّجُلُ زَوْجَتَهُ وَهِيَ مُرْضِعٌ أَوْ حَامِلٌ 'ibāretiyle müfesserdir. Ve

غَيْلٌ [gayl] Etli dolu bilekçeye denir. Ve etine dolu tenū-mend delikanlıya denir. Ve yer yüzünde akan suya denir. Ve bir nesne üzere çizilmiş çizgiye denir. Ve Mekke'de Cebel-i Ebī Kubeys dibinden akan suyun ismidir ki çırpıcılar onda bez çırparlar. Ve akar pınarlı dereye denir. Ve yakın görünen irak yere ve nesneye denir. Ve Yelemlem yanında bir mevzi' adıdır.

Ve Yemāme kurbünde bir mevzi^c adıdır. Ve Benū Ca'de yurdunda bir dere adıdır. Ve başka bir mevzi^c adıdır. Ve mutlakan sulu yere denir. Ve sevbde olan damgaya denir. Ve bol cāmeye denir.

الإِغَالَةُ [el-iğālet] (hemzenin kesriyle) ve

الإِغْيَالُ [el-iğyāl] (aslı üzere) 'Avret cimā^c olunur iken yāhūd hāmīl iken çocuğu emzirmek ma'nāsındır; yukālu: **أَعَالَتِ الْمَرْأَةُ** وَكَدَهَا وَأَغْيَلَتْهُ إِذَا سَقَتْهُ الْعَيْلَ Gerçi mü'ellif ānifen **غَيْلٌ** [ğayl] kelimesini vech-i meşrūh üzere beyān edip şārih dahi vefire-i merkūme üzere tashīh eyledi, lākin derd-dest olan usūlün mecmū'unda bu ma'nā **إِفْعَالٌ** [if'āl] bābından mersūmdur. Zāhiren mü'ellifin ibtidā **الْعَيْلُ** kavli sūtün ismi olup sāniyā 'ibāre **الإِرْضَاعُ** وَاِسْمُ ذَلِكَ **الإِرْضَاعُ** yerine **اللَّبْنُ** kelimesi tугyān-ı kalem-i nāsih olmak aglebdir, zīrā *Nihāye*'den ve sā'ireden münfehim olan böylece olmaktadır, **مُغِيلٌ** [muğīl] ve **مُغَالٌ** [muğāl] 'unvānları dahi mezīdden olduğunu mü'eyyiddir. Ve

إِغْيَالٌ [iğyāl] Ağacın berg ve şāhları gür ve sık ve birbirine sarmaşık olmakla koyu gölgelik olmak ma'nāsındır; yukālu: **أَغْيَلُ** Ke-mā se-yuzkeru. Ve keçi ve koyun makūlesi hayvān bir senede iki def'ā döl vermek ma'nāsındır; yukālu: **أَغْيَلْتُ الْعَنْمَ إِذَا تَبَجَّتْ فِي السَّنَةِ مَرَّتَيْنِ**

الإِسْتِغْيَالُ [el-istiğyāl] 'Avret çocuk emzirirken yāhūd hāmīl iken cimā^c olunmak ma'nāsındır; yukālu: **إِسْتِغْيَلَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا** **إِغْيَالٌ** [iğyāl] ile ma'nā-yı sānide mürādiftir; yukālu: **إِسْتِغْيَلْتُ الشَّجَرُ** إِذَا صَارَ مِغْيَالًا

الْمُغِيلُ [el-muğīl] (مُعِينٌ [mu'īn] vezninde) ve

الْمُغْيِيلُ [el-muğyīl] (مُحْسِنٌ [muħsin] veznin-

de) Cimā^c olunurken yāhūd hāmīl iken çoçuğuna süt veren hatuna denir.

الْمُغَالُ [el-muğāl] (مُبَاهٍ [mubāh] vezninde) ve

الْمُغْيَلُ [el-muğyel] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) Hālet-i mezbūrede süt emen çoçuğā denir. Evvel **إِغَالَةٌ** [iğālet]ten, sānī **إِغْيَالٌ** [iğyāl]den me'hūzdur.

الْغَيْلَةُ [el-ğīlet] (ğayn'ın kesriyle) İsmidir, hālet-i irdā'da olan cimā'a ve hāmīl hatun veledini irdā'a denir; ve minhu'l-hadīsu: **لَقَدْ هَمَمْتُ أَنْ أَنْهِيَ عَنِ الْغَيْلَةِ** Ve

غَيْلَةٌ [Ğīlet] Bir mevzi^c adıdır. Ve **شُقْشِقَةٌ** [şikşikāt] ma'nāsındır ki devenin esridikte ağzından çıkan dağarcığı denir. Ve

غَيْلَةٌ [ğīlet] Bir kimseyi hīle ve hud'a ile aldayıp bir yere götürüp helāk eylemeğe denir; yukālu: **فَتَلَهُ غَيْلَةً أَيْ خُدَعَةً فَذَهَبَ بِهِ إِلَى** مَوْضِعٍ فَتَلَهُ

الْمُغْتَالُ [el-muğtāl] (مُحْتَارٌ [muħtār] vezninde) Bu dahi semiz dolgun bileğe denir; yukālu: **سَاعَدَ مُغْتَالٌ أَيْ رِيَانٌ مُفْتَلِيٌّ** Ve etli cānlı tenū-mend delikanlıya denir.

الْغَيْلُ [el-ğīl] (ğayn'ın kesriyle) Birbirine sarmaşmış sık ve çatılkı ağaçlığā denir; fethle de zebān-zededir. Ve sazlığā denir. Ve bük ta'bīr olunan sık meşeye denir. Ve her sulu dereye denir; cem'i **أَغْيَالٌ** [ağyāl] ve **غُيُولٌ** [ğuyūl]dür. Ve bir mevzi^c adıdır.

الْمُغْيَيْلُ [el-muğayyīl] (مُحَدِّثٌ [muħaddīṣ] vezninde) ve

الْمُتَغْيَيْلُ [el-muteğayyīl] (مُتَحَيِّرٌ [muteħayyir] vezninde) Sazlıkta ve ormanlıkta sābit ve ona dāhil olan kimseye denir.

الْمِغْيَالُ [el-miğyāl] (مِخْرَابٌ [miħrāb] vezninde) Şāhları birbirine sarmaşık ve sık budaklı ağaca denir ki altı koyu gölgelik

ola; yukālu: شَجَرَةٌ مِغْيَالٌ أَيْ الْمُلْتَمَّةُ الْأَفْئَانِ وَارِفَةُ
الطَّلَالِ

الْتَعْيَالُ [et-teğayyul] (تَفْعُلٌ [tefa^{cu}l] vez-
ninde) Ağaç مِغْيَالٌ [miğyāl] olmak
ma'nāsınadır; yukālu: تَعْيَلُ الشَّجَرُ إِذَا صَارَ
مِغْيَالًا Ve bir kavmin mälları çoğalıp gü-
r ve firāvān olmak ma'nāsınadır, 'alā-kavlin
kendileri çoğalmak ma'nāsınadır; yukālu:

تَعْيَلُ الْقَوْمُ إِذَا كَثُرَ أَمْوَالُهُمْ أَوْ كَثُرُوا
الْغَيْلَةُ [el-ğaylet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde)
Semiz 'avrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ غَيْلَةٌ أَيْ
سَمِيئَةٌ

الْغَيْلُ [el-ğuyul] (zammeteynle) Çok yāhūd
semiz ve tavlı develere ve sığırlara denir;
yukālu: إِبِلٌ أَوْ بَقَرٌ غَيْلٌ أَيْ كَثِيرَةٌ أَوْ سَمَانٌ

غَيْلَانٌ [Ġaylān] (سَلْمَانٌ [selmān] veznin-
de) Zu'-Rumme ile ma'rūf şā'irin ismi-
dir. Ve bir adamın ismidir ki bir kavim
ile miyānelerinde deme dā'ir bir mādde-i
'adāvet olmakla çak kendi gözlerine top-
rak girmedikçe ya'ni helāk olmadıkça
kavim-i mezbūr ile müsāleme ve musāfāt
eylememek bābında yemīn eylemişti. Bir
gün kavim-i merkūm nāgehānī kendisini
ihāta ve üzerine kasd ve hücum eyleme-
leriyle gūyā ki 'uhde-i yemīnden hurūcla
musālahaya rām ve kā'ıl olduğunu iş'ār
için غَيْلٌ يَا غَيْلٌ diyerek kendi gözlerine
toprak saçmağa başladı, lākin o vaz'ını
kabül eylemeyip katl eylediler, تَحَلَّلٌ keli-
mesi emrdir, 'uhde-i yemīnden hurūc eyle
demektir. Ve غَيْلٌ [ğayl] غَيْلَانٌ [ğaylān]dan
mürahhamdır.

أُمُّ غَيْلَانٌ [ummu ġaylān] (سَلْمَانٌ [selmān]
vezninde) Şecer-i سَمُرٌ [semur]dur ki bādiye
eşcārından mugāylān ağacı dedikleridir.

الْغَاوِلَةُ [el-ğā'ilet] ve

الْمِغَالَةُ [el-meğālet] (مِغَالَةٌ [meğālet] veznin-

de) Derūnda muzmer olan hıkd ve kīneye
denir. Ve şerr ve şūr ma'nāsınadır; yukālu:

يَبِيئُهُمْ غَائِلَةٌ وَمِغَالَةٌ أَيْ شُرٌّ

أَغْيَالٌ [Ağyāl] yāhūd ذَاتُ أَغْيَالٍ [Zātu Ağyāl]
(hemzenin fethiyle) Yemāme'de bir vādī
ismidir.

الْإِغْيِيَالُ [el-iğtiyāl] (إِفْتِعَالٌ [ifti^{cu}āl] vez-
ninde) Oğlan semirip tenū-mend olmak
ma'nāsınadır; yukālu: إِغْتَالَ الْغُلَامُ إِذَا سَمِنَ
وَعَلُظَ

FASLU'L-FĀ'³

(فَضْلُ الْفَاءِ)

[ف أ ل]

أَفْعَالُ [el-fe'l] (fā'nın fethi ve hemzenin sükünuyla) طَيْرَةٌ [tiyeret] mukabilidir ki lisânımızda fāl derler, uğur tutma ve يُمْنٌ [yumn] muharrefi yum tutma ta'bir olunur. Meselâ bir hasta bir kimseden yâ sâlim ve gâ'ib tecessüs eden yâ vâcid lafzlarını istimâc edip şifâ ve vicdâna teyemmünle 'azm ve ümîd eder. Ve bu hemîşe hayrda müsta'meldir, 'alâ-kavlin hayr ve şerde isti'mâl olunur. Cem'i فُؤُولُ [fu'ul] gelir fā'nın zammıyla ve أَفْؤُولُ [ef'ul] gelir أَفْلُسُ [eflus] vezninde; ve tekülu'l-Arab: لَا ضَيْرٌ Zîrâ a'râb tâ'ifesi hayr ve şerri tefe'ül'den zu'c'm ederler. Şârih der ki hemzeyi elife kalble فَالٌ [fâl] dahi câ'izdir.

أَلْتَفَاءُ [et-tefā'ul] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) ki şârihin beyânına göre aslı تَفَعُّلٌ [tefe'ul] idi ki تَفَعُّلٌ [tefa'ul] veznindedir, hemze tahfif ve elife kalb olunmuştur. Ve

أَلْتَفَاعُلُ [et-tefe'ul] (aslî üzere تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) ve

أَلْإِفْتِئَالُ [el-ifti'âl] (إِفْتِئَالٌ [ifti'âl] vezninde) Fâl tutmak ma'nâsıdır; yukâlu: تَفَاعُلٌ بِالشَّيْءِ وَتَفَاعُلٌ وَافْتِئَالٌ ضِدُّ تَطَيَّرَ

أَلْتَفْتِيلُ [et-teftîl] (تَفْتِيلٌ [teftîl] vezninde) Bir adama fâl açtırmak yâ fâl tutturmak ma'nâsıdır; yukâlu: فَالُهُ بِهِ إِذَا جَعَلَهُ يَتَفَاعُلُ بِهِ

أَلْفَيْئُلُ [el-fe'il] (كَتْفٌ [ketif] vezninde) Mülahham adama denir; yukâlu: رَجُلٌ فَئِلٌ اللَّحْمِ أَي كَثِيرُهُ

أَلْفَيْئَالُ [el-fi'âl] (كِتَابٌ [kitâb] vezninde) Sıbyâna mahsûs bir la'ib ismidir. Bir küme toprak içre bir nesne sakladıktan

sonra toprağı birkaç bölük öbek edip o nesne hangi bölüktedir diye refiklerine sorarlar.

[ف ت ل]

أَلْفَيْئُلُ [el-fetl] (فَتَّلٌ [ḡatll] vezninde) Bükmek ma'nâsıdır; yukâlu: فَتَّلَ الْحَبْلَ فَتْلًا مِنَ الْبَابِ إِذَا لَوَاهُ فَهُوَ فَتِيلٌ وَمَفْتُولٌ Ve yüzü bir tarafa çevirmek ma'nâsına müsta'meldir; yukâlu: فَتَّلَ ذُوَابِيَةً Ve فَتَّلَ وَجْهَهُ عَنْهُمْ إِذَا صَرَفَهُ [fetlu zu'âbet] bir adamı hud'ca ile rey ve endişesinden izâle eylemekten kinâye olur; yukâlu: فَتَّلَ ذُوَابِيَةً إِذَا أَرَاهُ عَنْ رَأْيِهِ Ve fi'l-emsâli: "مَا زَالَ يَفْتِيلُ مِنْ فُلَانٍ فِي الدَّرْوَةِ وَالْغَارِبِ" Ya'nî "Hile ve hud'ca ardından dolanır ki onu fend ve mekr ile maglûb eylemeğe sa'y eder." Şârih der ki *Nihâye*'de ve minhu hadîsu'z-Zubeyr ennehu se'e le 'Ā'işe radiyallâhu 'anhumâ el-hurûce ile'l-Başra: فَأَبَتْ عَلَيْهِ فَمَا زَالَ "فَأَبَتْ عَلَيْهِ يَبْأَرْتِي فِي الدَّرْوَةِ وَالْغَارِبِ" bu vechle mersümdür ki ذُرْوَةٌ [zirvet]ten murâd hörgücün yukarısı ve غَارِبٌ [gârib] hörgüç ile boynun aralığıdır. Meseli mezbûrun aslı budur ki serkeş deveye yular geçirmek murâd eden kimse ibtidâ ذُرْوَةٌ [zirvet] ve غَارِبٌ [gârib]ini sığayarak ve boynunu okşayarak ve tüylerini lutf-la örüp bükerek kendisine münis ve râm edip bu takrîble ona yular geçirir. Ba'dehu mutlakan letâyifü'l-hiyel ile aldatmakta isti'mâl olundu. Ve

فَتَّلُ [fetl] Bülbül ötmek ma'nâsına müsta'meldir; yukâlu: فَتَّلَ الْبُلْبُلَ إِذَا صَاحَ

أَلْتَفْتِيلُ [et-teftîl] Bu dahi bükmek ma'nâsıdır; yukâlu: فَتَّلَ الْحَبْلَ بِمَعْنَى فَتَلَهُ

أَلْفَيْئِيلُ [el-fetîl] (أَمِيرٌ [emîr] vezninde) ve

أَلْمَفْتُولُ [el-meftul] Bükülmüş nesneye denir. Ve

فَيْتِلُ [fetīl] Līften bükülmüş ince sicime denir ki ba'zen onu kerevit ağaçlarının kavuştukları yerde olan halkaya da bend ederler. Ve hurmā çekirdeğinin şakkında iplik tarzında olan nesneye denir. Ve parmakların aralıklarında cem' olup iplik iplik bükülmüş kīr ve pāsa denir. Bu cihetle hammāmlarda tellākların ihrāc eyledikleri uzun uzun kīr bükümlerine de denir. Ve فَيْتِلُ [fetīl] ile nāçīz nesneden kināye olunur, ke-mā se-yuzkeru.

الْإِنْفِتَالُ [el-infitāl] [إِنْفِعَالٌ] [infi'āl] vezninde) ve

الْتَفْتُلُ [et-tefettul] [تَفَعُّلٌ] [tefa'ul] vezninde) Bükülmek ma'nāsınadır; yukālu: فَتَّلَهُ فَانْفَتَلَ وَتَفَتَّلَ

الْفَتِيلَةُ [el-fetīlet] [سَفِينَةٌ] [sefīnet] vezninde) Bu dahi parmakların aralıklarında bükülen iplik iplik kīre denir. Ve ذُبَالَةٌ [zubālet] ma'nāsınadır ki çerāğ fitilidir, Fārisīde pelīte denir; yukālu: طَوَّلَ فَيْتِيلَةَ السِّرَاجِ أَي ذُبَالَتُهُ أَي فِتِيلَةٌ [el-fetlet] [تَمْرَةٌ] [temret] vezninde ve fetehtla cā'izdir) Fitil gibi nāçīz ve hakīr nesneye itlāk olunur; yukālu: مَا أُغْنِي عَنْكَ مَا فَيْتِيلًا وَلَا فُتْلَةً أَي شَيْئًا

فُتْلَةٌ [fetlet] Hāssatan سَلَمٌ [selem] ve سَمُرٌ [semur] ağacının semeri olan dānelerin kabına denir ki fasulye kabı tarzında olur ve bu henüz tomurcuklanıp zuhūr eylediği hengāmda olur. Ve عُرْفُطٌ [urfuṭ] nām meşe ağacının yemişine denir; bunda fetehtla da zebān-zededir. Ve ba'zılar dedi ki فَتْلٌ [fetl] ki فَتْلَةٌ [fetlet]in cem'idir, yaprak olmayıp lākin yaprak makāmına kā'im olan yemiş makūlesi nesneye denir ki ba'zı meşe ağacının yaprağı olmayıp yaprağı yerinde zā'id nesnesi olur. Ve zemīne yayılmayan nebāta denir ki bir özdekten

‘ibāret olup ışkın nām nebāt gibi büzülüp bükülür ola.

الْإِفْتَالُ [el-iftāl] (hemzenin kesriyle) سَلَمٌ [selem] ve سَمُرٌ [semur] ağaçlarının dāneleri kapçıklanmak ma'nāsınadır; yukālu: أَفْتَلْتُ السَّلْمَ وَالسَّمُرَ إِذَا صَارَ ذَا فُتْلَةٍ

الْفَتْلُ [el-fetel] (fethateynle) Nākanın dirsekleri girgin ve sokuşturma topaç olmakla iki yanlarından açık ve meydānlı olmak ma'nāsınadır, gūyā ki yanlarından bükülmüş gibi olur; yukālu: نَاقَةٌ فِي مِرْفَقَيْهَا فَتْلٌ أَي أَنْدِمَاجٌ فِي مِرْفَقَيْهَا

الْأَفْتَلُ [el-eftel] [أَحْمَرٌ] [aḥmer] vezninde) Vāsf-1 mezkūr üzere olan dirseğe denir.

الْفُتْلَاءُ [el-fetlā'] [حَمْرَاءٌ] [ḥamrā'] vezninde) Sıfat-1 mezküre üzere olan nākaya denir. Ve ba'zılar ‘indinde فَتْلَاءُ [fetlā'] ayakları çenber gibi mukavves olup ağır yürüyüşlü olan nākaya denir.

الْفُتَالُ [el-fettāl] [سَدَادٌ] [šeddād] vezninde) Bülbül kuşuna itlāk olunur, فَتْلٌ [fetl]-i nagamāt u makāmāt eylediğine mebnī.

يَفْتَلُ [Yeftel] [يَجْعَلُ] [yec'al] vezninde) Toḥāristān ülkesinde bir belde adıdır.

[ف ت ك ل]

الْفُتْكَلِينُ [el-futeklīn] (fā'nın zammıy- la دُرْحَمِينُ [duraḥmīn] vezninde) Āfet ve dāhiyeye denir.

[ف ج ل]

الْفُجْلُ [el-fecl] (fā'nın fethi ve cīm'in sükūnuyla ve fethateynle) Bir nesne yoğunlanıp gevşek ve sölpük olmak ma'nāsınadır; yukālu: فَجَلَ الشَّيْءُ وَفَجَلَ فَجَلًا فَجَلًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالْأَوَّلِ إِذَا اسْتَرْخَى وَعَلَطَ

التَّفْجِيلُ [et-tefcīl] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) Bir nesneyi yassılatıp enliletmek

ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا عَرَضَهُ فَجَلَهُ إِذَا عَرَضَهُ

الْفَجَلُ [el-efcel] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) ve

الْفَجْلُ [el-fencel] (جَنْدَلٌ [cendel] vezninde) Bacaklarının aralığı meydānlı olan adama denir.

الْفُجْلُ [el-fucl] (fā'nın zammıyla) ve

الْفُجُلُ [el-fucul] (zameteynle) Turp ta'bīr olunan sebzeye denir; müfredi فُجْلَةٌ [fuclet]tir hā'yla. Veca'-ı mefāsıla ve yarakān 'illetine ve ciğer ağrısına ve istiskāya ve yılan ve 'akreb sokmasına be-gāyet nāfi' ve kışrı yā suyu 'akreb üzere vaz' olunsa 'akrebi kātildir. Ve ba'de't-ta'ām tenāvüülü hāzım ve müleyyin ve kable't-ta'ām iştihāyı müsekkindir. Ve tohumu sā'ir eczāsından kavī ve ba'dehu kışrı ve ba'dehu varakı ve sonra lahmıdır.

حَبُّ الْفُجْلِ [ḥabbu'l-fucl] Başka bir dārūdur, دُهْنُ الْفُجْلِ [duhnu'l-fucl] dedikleri yağ ondan ittihāz olunur. Bu yabanī turp dedikleridir ki ondan سِيمِغَةٌ [simgat] dedikleri yağ ittihāz olunur.

الْفَنْجَلَةُ [el-fencelet] (دَخْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) ve

الْفَنْجَلِيُّ [el-fencelā] (kasr ile) Gevşek gevşek yürümeğe denir, pīr adamların yürümesi gibi.

الْفَاجِلُ [el-fācil] Kumarcıya denir; yukālu: هُوَ فَاجِلٌ أَي قَامِرٌ

الْإِفْتِجَالُ [el-ifticāl] (إِفْتِجَالٌ [ifticāl] vezninde) Yeniden bir nesne peydā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِفْتَجَلَ الْأَمْرَ إِذَا اخْتَلَفَهُ

[ف ح ل]

الْفَحْلُ [el-fahl] (fā'nın fethi ve ḥā-yı mühmelenin sükūnuyla) Her hayvānın erkeğine ne ya'nī dölü alınır olan erkeğine denir ki

atta aygır ve deve de buğur ta'bīr olunur; cem'î فُحُولٌ [fuḥūl] ve أَفْحُلٌ [efḥul] gelir, أَفْلُسٌ [eflus] vezninde ve فِحَالٌ [fiḥāl] ve فِحَالَةٌ [fiḥālet] gelir fā'ların kesriyle. Ve

فَحْلٌ [faḥl] Masdar olur, bir adam develelerine soyu pāk buğur ihtiyār edip çekmek ma'nāsına; yukālu: فَحَلَّ إِلَيْهِ فَحَلًا كَرِيمًا مِّنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا اخْتَارَ لَهَا فَحَلَ الْإِبِلَ إِذَا أَرْسَلَ فِيهَا فَحَلًا

فَحْلٌ [Faḥl] Süheyl yıldızına itlāk olunur; sā'ir yıldızlardan alarga durduğu için devenin buğuruna teşbīh olundu, zīrā buğur nākaya aştıktan sonra alarga olur; ve minhu yukālu: أَمَا تَرَى الْفَحْلَ كَيْفَ تَرَاهُ أَي سُهَيْلًا Ve Faḥl b. 'Ayyāş b. Ḥassān, kātīl-i Yezīd b. el-Muhelleb'dir, bir darbede tehālūf eylemeleriyle birbirine zahm yetiştirip yekdigeri katl eylediler. Ve

فَحْلٌ [faḥl] Erkek hurmā ağacına denir ki dişiye ondan aşı alınır. Ve haber ve hadīs ve eş'ār rivāyet eden rāviye denir; cem'î جَرِيْرٌ وَالْفَرْزَدُقُ فُحُولٌ [fuḥūl] gelir; ve minhu: هُمْ فُحُولٌ أَي هُمُ مَضْرَأُ أَبِي رَاوِيهِمْ رُوَاةٌ Ve

فَحْلٌ [faḥl] Erkek hurmā yaprağından nesc olunmuş hasıra denir; yukālu: بَسَطَ لَهُ فَحَلًا Ve أَي حَصِيرًا مِّنْ فَحَالِ النَّحْلِ

فَحْلٌ [Faḥl] Şām'da bir mevzi' adıdır ki sadr-ı İslām'da orada vekāyi' vāki' oldu. Ve

فَحْلٌ [Faḥl] 'Alḳame nām şā'irin lakabıdır, İmrū'ulḳays zevzesi olan Ummu Cundeb mezbūru şā'iriyette İmrū'ulḳays üzere terciḥ eylediği için İmrū'ulḳays mezbūreyi tatlīk eyledikten sonra 'Alḳame tezevvüc eylemekle onunla mülakkab oldu. Ve

فُحُولُ الشُّعْرَاءِ [fuḥūlu's-şu'arā'] Kendiler ile

muhācāt eden şā'irlere gālib olanlara itlāk olunur, Cerīr ve Ferezdağ gibi. Ve şol şā'irlere itlāk olunur ki hīn-i muşā'arede mu'ārizlarına tafdīl ve tercīh olunalar; yukālu: هُوَ مِنْ فُحُولِ الشُّعْرَاءِ وَهُمْ الْعَالِيُونَ بِالْهَجَاءِ مَنْ هَاجَاهُمْ وَكَذَا كُلُّ مَنْ إِذَا عَارَضَ شَاعِرًا فَضِلَّ عَلَيْهِ **الْفُحُولَةُ** [el-fuḥūlet] (fā'nın zammıyla) ve **الْفِحَالَةُ** [el-fiḥālet] ve **الْفِخْلَةُ** [el-fiḫlet] (fā'ların kesriyle) Erkeklik ve aygırlık ma'nāsımadır; yukālu: هُوَ فِخْلٌ بَيْنَ الْفُحُولَةِ وَالْفِحَالَةِ وَالْفِخْلَةُ أَيِ الذُّكُورَةِ Şārihin beyānına göre bunlar gerçi masdar olup lākin bunlardan fi'l mutasarrıf olmaz, pes ism yerinde müsta'mel olurlar.

الْفَحِيلُ [el-feḫīl] (emīr [emīr] vezninde) Haşarı aygır adama denir; yukālu: رَجُلٌ فَحِيلٌ Ve döl için nākaya aşmakta māhir olan cinsi pāk buğura denir; yukālu: Ve dahāmette buğur deveye şebīh olan 'azīmü'l-cüsse koça itlāk olunur; yukālu: كَبِشَ فَحِيلٌ أَيِ يُشْبِهُ فَحِلَ الْإِبِلِ فِي نُبْلِهِ

الْإِفْتِحَالُ [el-iftiḫāl] (ifti'āl [ifti'āl] vezninde) Bu dahi nākalara çekmek için soy buğur intihāb eylemek ma'nāsımadır; yukālu: إِفْتَحَلَ إِبِلَهُ فَحَلًا كَرِيمًا إِذَا اخْتَارَ لَهَا

الْإِفْحَالُ [el-ifḫāl] (hemzenin kesriyle) Bir adama dölünü almak için 'āriyet vechiyle buğur vermek ma'nāsımadır; yukālu: فَحَلًا إِذَا أَعَارَهُ

الْإِسْتِفْحَالُ [el-istifḫāl] Hindistān'da vilāyet-i Kābul عَلِج [ilc]lerinin ya'nī aslā bir dīn ile mütedeyyin olmayan tā'ifenin kendi 'avretleri içre erkek salıvermelerine itlāk olunur. Oraya 'Arabdan bir tenū-mend, 'azīmü'l-heykel şahs vardıkta dölünü almak için nisvānlarıyla mezbūru taḫliye edip deyyūsluk eder; yukālu:

الْأَعْلَاجُ تَسْتَفْجَلُ وَهُوَ مَا يُعْمَلُهُ أَغْلَاجُ كَابِلٍ إِذَا رَأَوْا رَجُلًا جَسِيمًا مِنَ الْعَرَبِ خَلُوا بَيْنَهُ وَبَيْنَ نِسَائِهِمْ لِيُوَلِّدَ فِيهِمْ مِثْلَهُ Ve hurmā ağacı sonradan erkeklik eylemek ma'nāsımadır ki meyve vermez olur; yukālu: إِسْتَفْحَلَتِ النُّخْلَةُ إِذَا صَارَتْ فُحَالًا Ve bir mādde büyüyüp müştedd ve 'azīm olmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: إِسْتَفْحَلَ الْأُمُرُ إِذَا تَفَاقَمَ

الْفُحَالُ [el-fuḫhāl] (rummān [rummān] vezninde) Hāssatan erkek hurmā ağacına denir; cem'i فَحَاهِيلُ [feḫāḫīl]dir.

التَّفْحُلُ [et-tefaḫḫul] (tefa'ul [tefa'ul] vezninde) Aygıra öykünmek ma'nāsımadır ki zu'münce aygırlanmak ta'bīr olunur; yukālu: تَفْحَلُ فُلَانٌ إِذَا تَشَبَّهَ بِالْفُحْلِ يَغْنِي فِي الذُّكُورَةِ Ve libās ve ta'ām husūsunda tebezzīl ve taḫaşşūn eylemek ya'nī tasannu' ve tezeyyün eylemeyip bulgur bulamaç makūlesi dürtüşt nesnelere yiyip ve kaba ve dürtüşt libāslar giymek ma'nāsına müsta'meldir. Ve bu فُحُولَةٌ [fuḥūlet]ten meḥhūzdur ki اُنْثَى [unṣā] mukābilidir, zīrā libāsta tezeyyün ve tasannu' nisvān şīvesidir, ba'dehu ma'tam husūsunda dahi şāyi' oldu; yukālu: تَفْحَلُ الرَّجُلُ إِذَا تَكَلَّفَ الْفُحُولَةَ فِي اللَّبَاسِ وَالْمَطْعَمِ فَحَسَّنَهُمَا

فِخْلَانٌ [Fiḫlān] (fā'nın kesriyle) Cebel-i Uḫud yanında bir mevzi' ismidir.

الْفُحْلَتَانُ [el-Faḫletān] (fā'nın fethiyle) Bir mevzi'dir.

فِخْلٌ [Fiḫl] (fā'nın kesri ve fethiyle ve ketif [ketif] vezninde) Birer mevzi' adlarıdır.

الْفُحْلَاءُ [el-Faḫlā] Bir mevzi'dir.

الْمُتَفَحِّلُ [el-mutefaḫḫil] (mutḥābil [mutḥāmil] vezninde) Erkek gibi hāmīl olmayan ya'nī meyve tutmayan ağaca denir, erkek incir ve erkek tut ağaçları gibi.

أَفْحَلَةٌ [el-faḥlet] (فَحْلٌ [faḥl] kelimesinde mü>ennestir; bī-perde, dili zefīr olup her-kese şer-gīr olan karıya denir; yukālu: اِمْرَأَةٌ اِفْحَلَةٌ اَي سَلِيطَةٌ

[ف ح ل]

أَفْحَجَلٌ [el-faḥcel] (جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Bu kelimeyi gerçı nahviyyūn kitāblarında zıkr ve اَفْحَجُ [efḥac] ile ya'nī apşak kimse ile tefsīr eylediler, lākin benim 'indimde bu vehmdir, zīrā اَفْحَجُ [efḥac] adama فَنَجَلٌ [fencel] denir, niteki zıkr olundu, onlara itbā'an ben dahi irād eyledim.

[ف خ ل]

أَتَفَحَّلُ [et-tefaḥḥul] (ḥā-yı mu'ceme ile تَفَعَّلُ [tefa'ul] vezninde) Hilm ve vakār ve temkīn göstermek ma'nāsınadır; yukālu: تَفَحَّلُ فُلَانٌ اِذَا تَهَيَّأَ وَاِذَا اَظْهَرَ الْوَقَارَ وَالْحَلْمَ Ve bir adam namāz-ı 'īd yāhūd sūr makūlesine gidecek olmakla fāhir libāslarını giymek ma'nāsınadır; yukālu: اَحْسَنَ ثِيَابِهِ اِذَا تَفَحَّلَ فُلَانٌ اِذَا تَهَيَّأَ وَاِذَا اَظْهَرَ الْوَقَارَ وَالْحَلْمَ

[ف د ك ل]

أَفْدَاكِلٌ [el-fedākil] (fā'nin fethiyle) Umūr-ı 'azīmeye denir; yukālu: عَرَضْتُ عَلَيْهِ فِدَاكِلٌ اَي اَعْزَمْتُ عَلَيْهِ

[ف ر ج ل]

أَفْرَجَلَةٌ [el-fercelet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Apışı ayırarak tūz tūz yürümek ma'nāsınadır; yukālu: فَرَجَلٌ زَيْدٌ اِذَا تَفَحَّجَ وَأَسْرَعَ

أَفْرِجْوَلٌ [el-fircevl] (بِرْذَوْنٌ [birzevn] vezninde) Kaşığıya denir, فِرْجَوْنٌ [fircevn] ma'nāsına.

[ف ر ز ل]

أَفْرِزِلٌ [el-firzil] (زَبْرِجٌ [zibric] vezninde) Bukağıya denir; yukālu: يَمُرُّ بِالْفِرْزِلِ اَي الْقَيْدِ

Ve demirci مِقْرَاضٍ [mikrād]ına denir ki onunla demir keserler; yukālu: قَطَعَهُ بِالْفِرْزِلِ اَي بِمِقْرَاضِ الْحَدَادِ

أَفْرِزَلَةٌ [el-ferzelet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Bukağıya vurmak ma'nāsınadır; yukālu: فَرَزَلُ اللَّصِّ اِذَا قَيَّدَهُ

أَفْرِزُولٌ [el-furzul] (كُنْفُزٌ [kunfuz] vezninde) İri ve dızman adama denir.

[ف ر ع ل]

أَفْرِعُولٌ [el-fur'ul] ('ayn-ı mühmele ile كُنْفُزٌ [kunfuz] vezninde) Sırtlan eniğine denir; mü>ennesi فُرْعُلَةٌ [fur'ulet]tir, cem'i فَرَاعِلٌ [ferā'il] ve فَرَاعِلَةٌ [ferā'ilet]tir. Mütercim der ki "أَعْرُزُ مِنَ الْفُرْعُلِ" emsāldendir. Meydānī merhūmun beyānına göre burada اَغْرُزٌ [ağzel] dehşet ve fütūr ma'nāsına olan اَغْرُزٌ māddesindedir, niteki kelb onunla muttasıf olur, ke-mā zükire.

أَفْرِعُولَانٌ [el-fur'ulān] (عُنْفُوَانٌ [unfuvān] vezninde) Erkek sırtlana denir.

[ف ر ف ل]

أَفْرِافِلٌ [el-furāfil] (عُلَابِيْتُ [ulābiṭ] vezninde) Büyüt-ı şehri-i 'Umān'a mahsūs bir güne sevīk ya'nī kavut ismidir.

[ف ز ل]

أَفْرِيزَلَةٌ [el-feyzelet] (حَايْدَرَةٌ [ḥayderet] vezninde) Şol arza denir ki yağmur yağdıktaki suyu çekmeyip hemān akıp gider ola; yukālu: نَزَلْنَا فِي فَيْرَلَةٍ اَي الْأَرْضِ السَّرِيعَةِ السَّيْلِ

[ف س ل]

أَفْرِسَلٌ [el-fesl] (نَسَلٌ [nesl] vezninde) Bāğ ve asma çubuğuna denir ki anasından kat ve gars olunur; yukālu: فَطَعَ فَسَلًا مِنَ الْكَرْمِ Ve mürū'etsiz denī ve rezīl kimseye denir ki insān molozu ta'bīr olunur; cem'leri اَفْسُلٌ [efsul] gelir, اَفْسَلَسَ [ef-

lus] vezninde ve فُسُولٌ [fusūl] gelir ve فُسَالٌ [fisāl] gelir, كِتَابٌ [kitāb] vezninde ve فُسُلٌ [fusl] ve فُسُولَةٌ [fusūlet] ve فُسَالَةٌ [fuselā] gelir fā'ların zammıyla; yukālu: هُوَ فُسْلٌ لَا يُرْجَى خَيْرُهُ أَي رَذُلٌ لَا مُرُوءَةَ لَهُ Ve

فَسْلٌ [fesl] Masdar olur, çocuğu memeden kesmek ma'nāsınadır; yukālu: فَسَلَ الصَّبِيَّ فَسَلًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا فَطَمَهُ

الْمَفْسُولُ [el-mefsūl] Bu dahi mürū'etsiz denī ve hasīs ve nākesi denir.

الْفَسَالَةُ [el-fesālet] (رَذَالَةٌ [rezālet] vezninde) ve

الْفُسُولَةُ [el-fusūlet] (fā'nın zammıyla) Bir kimse hasīs ve nākes olmak ma'nāsınadır; yukālu: فَسَلَ الرَّجُلُ بِضَمِّ السِّينِ وَفَسَلَ بِكَسْرِهَا وَفَسَلَ عَلَى الْمَجْهُولِ فَسَالَةٌ وَفُسُولَةٌ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ وَالرَّابِعِ إِذَا كَانَ فَسَلًا وَمَفْسُولًا

الْفَسِيلَةُ [el-fesīlet] (vesīlet] vezninde) Hurmā fidanına denir; cem'î فَسَائِلُ [fesā'il] ve فَسِيلٌ [fesīl] gelir hā'sız ve فُسَلَانٌ [fuslān] gelir fā'nın zammıyla.

الْإِفْسَالُ [el-ifsāl] (hemzenin kesriyle) Hurmā fidanını anasından ayırıp başka yere dikmek ma'nāsınadır; yukālu: أَفْسَلَ الْفَسِيلَةَ إِذَا انْتَرَعَهَا مِنْ أُمِّهَا وَاعْتَرَسَهَا Ve bir metā'ı beğenmeyip irzāl eylemek ma'nāsınadır; tekülü: أَفْسَلَ عَلَيْهِ مَتَاعَهُ إِذَا أَرَذَلَهُ Ve akçeyi züyüf 'add eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَفْسَلَ ذَرَاهِمَهُ إِذَا زَيْفَهَا

الْفَسَالَةُ [el-fusālet] (sumāmet] vezninde) Demir ve bakır makülesi çekiçle dövülürken sıçrayan hurdevātına denir; yukālu: هُوَ أَهْوَنُ عِنْدِي مِنَ الْفَسَالَةِ وَهِيَ مَا تَنَائَرُ مِنَ الْحَدِيدِ وَنَحْوِهِ عِنْدَ الضَّرْبِ إِذَا طُبِعَ

الْمُفَسِّسِلَةُ [el-mufessilet] (muḥaddišet] vezninde) Şol 'avrete denir ki zevci cimā'a meyl ve irāde eyledikçe hayzım var diye

i'tizār-ı beyhüde ile redd ve imtinā' eder ola; zevcini terzīl ettiği için itlāk olundu; yukālu: إِمْرَأَةٌ مَفْسِيلَةٌ إِذَا كَانَتْ لَمَّا أَرَادَ زَوْجُهَا غَشِيَانَهَا قَالَتْ أَنَا حَائِضٌ لِتَرَدِّهِ

الْفِيسْلُ [el-fisl] (fā'nın kesriyle) Ahmak ve bī-magz adama denir.

[ف س ك ل]

الْفُسْكُلُ [el-fuskul] (kūnufuz] vezninde) ve

الْفِسْكِيلُ [el-fiskil] (zibric] vezninde) ve

الْفُسْكُولُ [el-fuskūl] (zunbūr] vezninde) ve

الْفِسْكَوْلُ [el-fiskevl] (birzevn] vezninde) Ödüle koşulan atlardan en sonra gelen ata denir ki onuncu olur. Ve

فِسْكَيلٌ [fiskil] Rezīl ve fūrū-māye kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ فِسْكَيلٌ أَي رَذُلٌ Ve

فُسْكُولٌ [fuskūl] (zunbūr] vezninde ve birzevn] vezninde) Uyuntu kimseye denir ki bir tā'ifeye hod-be-hod uyup enselerinden gider; yukālu: رَجُلٌ فُسْكُولٌ وَفِسْكَوْلٌ أَي مُتَأَخَّرٌ تَابِعٌ

الْفَسْكَالَةُ [el-feskelet] (dahrecet] vezninde) Bir kimseyi uyuntu olmak ma'nāsınadır. Ve bir kimseyi uyuntu eylemek ma'nāsına müte'addī olur; yukālu: فَسْكَالَ الرَّجُلَ إِذَا صَارَ فُسْكُولًا وَفَسْكَالَ فَلَانًا إِذَا صَبَّرَهُ فُسْكُولًا

[ف ش ل]

الْفَشْلُ [el-feşl] (fā'nın ve şīn-i mu'cemenin fethiyle) Bir adam za'if ve cebān ve süst ve kāhil olmak ma'nāsınadır; yukālu: فَشَلَ الرَّجُلَ فَشَلًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَسِلَ وَصَعِفَ وَتَرَاحَى وَجَبُنَ

الْفَشْلُ [el-feşl] (fā'nın fethi ve şīn'in

sükūnuyla) ve

الفِئْلُ [el-feşil] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Korkak ve za'îf ve üşengen ve künd olan şahsa denir; cem'î **فُئْلٌ** [fuşl] gelir fā'nın zammiyle; yukālu: رَجُلٌ خَشِلٌ فَئْلٌ وَخَشِلٌ فَئْلٌ أَيُّ رَجُلٌ كَسَلَانَ ضَعِيفٌ مُتْرَاحٌ جَبَانٌ Ve

فُئْلٌ [feşl] (şim'in sükūnuyla) Hatun mihafife içine **فِئْلٌ** [fişl] düzmek ma'nāsınadır, ke-mā se-yuzkeru; yukālu: فَئِلَتِ الْمَرْأَةُ الْهُوْدَجُ إِذَا جَعَلَتْ لَهَا فِئْلًا

الفِئْلُ [el-fişl] (fā'nın kesriyle) Mihaffe örtüsüne denir, 'alā-kavlin mihafife minderine denir ki nisvān onun üstüne otururlar; cem'î **فُئُولٌ** [fuşul]dür.

الْإِفْتِشَالُ [el-iftişāl] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) ve

التَّفْشُلُ [et-tefeşşul] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Hatunlar mihafife içre **فِئْلٌ** [fişl] edinmek ma'nāsınadır; yukālu: إِفْتِشَلَتِ الْمَرْأَةُ فِي الْهُوْدَجِ وَتَفْشَلَتْ بِمَعْنَى فَبِئَلَتْ Ve

تَفْشُلٌ [tefeşşul] Evlenmek ma'nāsınadır; yukālu: تَفْشَلُ الرَّجُلُ إِذَا تَزَوَّجَ Ve su akmak ma'nāsınadır; yukālu: تَفْشَلُ الْمَاءُ إِذَا سَالَ

الْفَيْشَلَةُ [el-feyšelet] (فَيْزَلَةٌ [feyzilet] vezninde) Zekerin başına denir, حَشْفَةٌ [haşfet] ma'nāsına. Ve her emles ve müdevver olan şey'in başına denir; yukālu: فَطَعَ فَيْشَلَتَهُ وَهُوَ رَأْسُ كُلِّ مُحَوِّقٍ Cem'î **فَيَاشِلٌ** [feyāşil]dir. Ve

فَيَاشِلٌ [feyāşil] Bir şecerin ve bir suyun ve niçe kızıl tepelerin ismidir.

المِفْشَلُ [el-mifşel] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Mihaffe örtüsüne denir. Ve şol adama denir ki hîre, cura evlād hāsıl olmamak için kavm ve akribāsından tezevvüc eylemeyip bigāneden tezevvüc eyleye. Zāhiren kavm ve akribāları bir alay cura ve horāk

imişler.

التَّفْشِيلُ [et-tefşīl] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde ki تَمْتِينَ [temtīn] gibi ismdir) Memeyi sağdıktan sonra bakiyye kalan süte denir; yukālu: أُحْلِبُ التَّفْشِيلَ أَيُّ مَا يَبْقَى فِي الضَّرْعِ مِنَ اللَّبَنِ

فَسَالٌ [Feşāl] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Zebīd kurbünde bir karyedir.

أُفْشُولِيَّةٌ [Ufşūliyyet] (hemzenin zammiyle) Vāsīṭ kazāsında bir karyedir.

[ف ص ل]

الفِضْلُ [el-faşl] (وَصَلٌ [vaşl] vezninde) İki nesne aralığında hāciz olan şey'e denir. Fi'l-asl masdardır, فَاصِلٌ [fāşil] ma'nāsınadır; yukālu: بَيْنَهُمَا فَضْلٌ أَيُّ حَاجِزٌ Ve a'zā-i bedende olan iki kemiğin kavuştuğuları yere denir ki en yeri ta'bir olunur, مُفْصَلٌ [meşil] dahi denir. Mü'ellif كُلُّ مُلْتَقَى عَظْمَيْنِ عَظْمَيْنِ مِنْ الْجَسَدِ 'ibāretille tefsīr eylemekle öylece terceme olundu, yoksa muktezā-yı mādde iki kemik birbirinden ayrılan yer olmaktır. Gerçi iki ma'nā beyinde mülāzeme vardır, ammā mü'ellifin ta'rīfi [evşāl] māddesine mülāyimdir. Ve 'an-karīb mezkūr olan فَضْلُ الْجَسَدِ bundan e'ammdır, zīrā bazı mültekī olan kemikler vardır ki kimi أَرْبَطَةٌ [erbiṭat] ve أَوْصَالٌ [evşāl] ile melsūktur ve kimi müdervezedir ve kimi müselseledir ve kiminin re'si muhkem ve āhirde نُقْرَةٌ [nuqret] olmakla ona idhāl ve ihkām olunmuştur ve kimi esnān-ı mişār şeklinde olup نُقْرَةٌ [nuqret]lere idhāl olunmuştur. Pes فَضْلٌ جَسَدٍ [faşlu cesed] bunlara şāmildir. Ve

فَاضِلٌ [faşl] Hak söze denir, فَاصِلٌ [fāşil] ma'nāsınadır; yukālu: قَوْلُهُ فَضْلٌ لَا هَذَرٌ أَيُّ حَقٌّ Ve

فَضْلُ الْجَسَدِ [faşlu'l-cesed] Bedenin oynak

yerine denir ki mevzi-i فَضْل [faşl]dır; be-
dende her iki فَضْل [faşl]ın aralığında bir
وَضْل [vaşl] vardır ki o sinirdir, kemikler
birbirine onunla mürtebit olmuştur. Ve

فَضْل [faşl] Nuhâtan Başriyyün 'inde
Küfiyyün'un عِمَادٍ [imād] itlāk ettikle-
ri zamîrden 'ibârettir, ya'nî Başriyyün o
zamîre فَضْل [faşl] ve Küfiyyün عِمَادٍ [imād]
itlāk ederler, ke-kavlihi ta'ālā: ﴿إِنْ كَانَ هَذَا
هُوَ الْحَقُّ مِنْ عِنْدِكَ﴾ الْآيَةُ بِنَضْبِ الْحَقِّ لِحَبْرِيَّتِهِ فَقَوْلُهُ
Mütercim der ki bu zamîrin
şânında *Muğni'l-Lebîb* dört mes'eale vaz'
ve şurût ve fevâ'idini bast eylemiştir
fe'lyurâca'. Ve

فَضْل [faşl] Hakk ile bātıl beynini fark ve
temyîz ile olan hükm ve kazā' ma'nāsınadır,
فَيْضَل [fayşal] dahi bu ma'nâyadır; yukālu:
لَمْ يَرِضْ بِفَضْلِهِ وَبِفَيْضَلِهِ أَيَّ قَضَائِهِ بَيْنَ الْحَقِّ وَالْبَاطِلِ
Ve veledi memeden kesmek ma'nāsınadır;
yukālu: فَضْلُ الْمُؤَلُودِ عَنِ الرِّضَاعِ فَضْلاً مِنَ الْبَابِ
Bundan ism فَضَال [fişāl]dir,
ke-mā se-yuzkeru. Ve iki nesne aralı-
ğına hâciz olup فَاصِلَةٌ [fāşilet] vermek
ma'nāsınadır ki mā-kablinin müntehî ol-
duğunu iş'âr için olur, hadd ve sınır gibi;
yukālu: فَضْلٌ بَيْنَهُمَا إِذَا حَجَرَ Ve bir nesneyi
kesip ayırmak ma'nāsınadır; yukālu: فَصَلُهُ
إِذَا قَطَعَهُ وَأَبَانَهُ Ve

فَضْل [faşl] Ehl-i 'arüz ıstilâhında beytin
'arüzuna mahsûs olan tagyîre itlāk olunur
ki haşvlerde o tagyîr cā'iz olmaya. Ve bu
'arüzdan bir yâhüd birden ziyâde harf-i
müteharriki iskâtla hâsıl olur, pes böyle
tagyîre فَضْل [faşl] itlāk olunur.

Mütercim der ki kütüb-i 'arüzda فَضْل
[faşl] 'arüzün vasfı olmak üzere bu vechle
mersümdür ki فَضْل [faşl] şol 'arüza
denir ki kendisine sıhhatin yâhüd 'illetin

lüzümüyla eczâ-i haşve muhâlif ola; nite-
ki bu vasfla muttasıf olan darba gâyet itlāk
olunur, فَضْل [faşl]-ı 'arüz bahr-i tavîlin
lâzımu'l-kabz olan 'arüzü ve bahr-ı basîtin
lâzımu'l-habn olan 'arüz-ı ülâsı gibi ki
bu 'illetler bunlara lâzım ve haşvlerde
lâzım değildir, kezâlik kâmilin ve recezin
'arüz-ı ülâları gibi ki bunlara sıhhat lâzım
ve haşvlere lâzım değildir. Ve *'Ubâb*'da
tagyîr-i mezkûr ile mugayyir olan 'arüza
فَضْل [faşl] ve mukâbiline صَحِيحَةٌ [şaḥīḥat]
itlâkıyla mersümdür. Pes mü'ellifin بِإِسْقَاطِ
حَرْفِ مُتَحَرِّكَ kavli nazar te'emmüle muhtâc
olur. İntehâ.

الْمَفْصِيل [el-mefşil] مَنَزِل [menzil] vezninde)
فَضْل [faşl]-ı meşrûh gibi bu dahi bedende
olan en ve oynak yerine denir; cem'i مَفَاصِلُ
[mefâşil]dir, ke-mā se-yuzkeru.

الْفَيْضَال [el-feyšal] حَيْدَر [ḥayder] veznin-
de) فَضْل [faşl] gibi hakk ile bātıl beynini
fark ve temyîz ile olan hükm ve kazā'
ma'nāsınadır. Ve

فَيْضَال [feyšal] ve

فَيْضَالِي [feyšaliyy] (yây-ı nisbetle) Hâkim
ve kâziye itlāk olunur; yukālu: فَلَانٌ فَيْضَالٌ
وَفَيْضَالِيٌّ أَيَّ حَاكِمٍ Ve kat'-ı mādde eden nâfiz
hükm ve kazâyaya vasf olur; yukālu: حُكُومَةٌ
فَيْضَالٌ أَيَّ قَاطِعَةٍ مَاضِيَةٍ Ve mutlakan iki nesne
aralığını tefrik eden şey'e denir; ve minhu
yukālu: طَعْنَةٌ فَيْضَالٌ أَيَّ تَفْصِيلٍ بَيْنَ الْقَرْيَتَيْنِ Ya'nî
"Birbiriyle tutuşmuş iki bahadının beynini
fasl ve tefrik eder."

الْإِفْصَال [el-iftişāl] اِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vez-
ninde) Bu dahi veledi süttten kesmek
ma'nāsınadır; yukālu: اِفْتَصَلَ الْمُؤَلُودَ عَنِ
الرِّضَاعِ إِذَا قَطَعَهُ Ve fidanı mevzi-i âhere nakl
eylemek ma'nāsınadır; yukālu: اِفْتَصَلَ التَّحْلَةَ
عَنْ مَوْضِعِهَا إِذَا نَقَلَهَا

الفَصَالُ [el-fişāl] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) فَصْلٌ [faşl] ve إِفْتِشَالٌ [iftişāl]-i mevlüddan ismdir, veled süttten kesilmeğe denir. Kāle'ş-şārih ve minhu'l-hadīsu: "لَا رِضَاعَ بَعْدَ فَصَالٍ" وَهُوَ أَنْ يُفْضَلَ الْوَلَدُ عَنْ أُمِّهِ

الفَاصِلَةُ [el-fāşilet] Tesbīh ve kılāde makūlesi dizinin her iki boncuqları beynine dizilmiş āher boncuğa denir; cem'î فَوَاصِلٌ [fevāşil]dir. Ve فَوَاصِلُ الْقُرْآنِ [fevāşilu'l-Ḳur'ān] her āyet-i kerīmenin evāhirinden 'ibārettir, niteki eş'ārın evāhirine فَوَافِي [kavāfi] itlāk olunur; müfredi kezālik فَاصِلَةٌ [fāşilet]'tir. Meselā sūre-i Mā'ide'nin فَوَاصِلٌ [fevāşil]-i āyātı altı harften 'ibārettir ki lām ve mīm ve nūn ve dāl ve bā' ve rā' harfleridir, لَمْ تُدَبَّرْ kelimesi onları cāmī'dir. Ve فَاصِلَةٌ [fāşilet] ehl-i 'arūz istilāhında iki nev'edir: biri fāsıla-i sugrādır ki üç müteharrik ba'dehā sākinden 'ibārettir, ضَرَبْتُ kelimesi gibi ki mü'ennestir. Ve biri fāsıla-i kübrādır ki dört müteharrik ba'dehā sākinden 'ibārettir, ضَرَبْنَا gibi. Ve şol nafaka-i فَاصِلَةٌ [fāşilet] ki işbu "مَنْ أَنْفَقَ" hadīsinde وَكَفَى الْوَلَدَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَيَسْبَعُ جَمَاعَةً ضَعِيفًا" vākī'dir, murād şol nafakadır ki infāk eden adamın küfrüyle imānı beynini fasl eder.

التَّفْصِيلُ [et-tefşil] (تَفْعِيلٌ [tef'il] vezninde) Di-ziye فَاصِلَةٌ [fāşilet] geçirmek ma'nāsınadır; yukālu: فَصَّلَ النَّظْمَ إِذَا جَعَلَ فِيهِ الْفَاصِلَةَ Ve bir nesneyi beyān eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِجْمَالَ شَٰرِيه der ki فَضَّلَهُ إِذَا بَيَّنَّهُ [icmāl] mukābili تَفْصِيلٌ [tefşil] bundandır, zīrā asl تَفْصِيلٌ [tefşil] bir nesneyi fusūl-i mütemāyize kılmak ma'nāsınadır ve itāle ve iksār ona lāzımdır. Bu münāsebetle iksār-ı kelāmda isti'māl olunup ba'dehu lāzımı olan tebyinde isti'māl olundu.

الفَاصِلُ [el-fāşil] ve

الفَيْضُ [el-feşil] (أَمِيرٌ [emir] vezninde) فَيْضٌ [fayşal] gibi nāfiz olup mādde-i nizā'ı kātī' olan hükm ve kazāya vasf olur; yukālu: Ve حُكْمٌ فَاصِلٌ وَفَيْضٌ وَحُكُومَةٌ فَيْضٌ أَي مَاضٍ

فَيْضٌ [feşil] Bir mahalde çevrilmiş şol duvara denir ki kal'a bārūsundan yāhūd sūr-ı beldeden dūn ve kasīr ola, şaranpol gibi. Ve memeden kat' olunmuş deve köşeğine denir; cem'î فَضْلَانٌ [fuşlān] gelir fa'nın zammı ve kesriyle ve فَصَالٌ [fişāl] gelir, كِتَابٌ [kitāb] vezninde. Ve

فَيْضٌ [Feşil] Esāmīdendir: Ḥakem b. Feşil ve 'Adiyy b. el-Feşil ve Buḥayr b. el-Feşil muhaddislerdir.

الفَصِيلَةُ [el-feşilet] (hā'yla) فَصِيلٌ [feşil]in mü'ennesidir. Ve bir adamın pek karīb olan 'aşiret ve akribāsına denir, 'alā-kavlin ābā' ve ecdādı tarafından akreb olan akribāsına denir; ve minhu كَانَ الْعَبَّاسُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فَصِيلَةَ النَّبِيِّ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ Şārih der ki فَصِيلَةٌ [feşilet] فَحِذٌ [fehiz]den akrebdir, zīrā kī'a-i lahm-ı فَحِذٌ [fehiz] ma'nāsından me'hūzdur. İntehā. Ve

فَصِيلَةٌ [feşilet] Uyluk etinden bir pāreye denir. Ve mutlakan a'zā-yı bedenden bir kīt'aya denir.

الْفُضُولُ [el-fuşil] (فُعُودٌ [ku'ūd] vezninde) Bir kimse yerinden çıkıp ayrılmak ma'nāsınadır; yukālu: فَصَّلَ فُلَانٌ مِنَ الْبَلَدِ فَضُولًا Ve asmanın hurde hurde dāneleri belirlemek ma'nāsınadır; yukālu: فَصَّلَ الْكُرْمَ إِذَا خَرَجَ حَبُّهُ ضَعِيفًا

الْفَاضِلَةُ [el-faşlet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Yerinden çıkarılıp āher yere nakl ve gars olunmuş hurmā fidanına denir.

المَفَاصِلُ [el-mefāşil] مَفْصِلٌ [mefşil]in cem'idir ki zikr olundu. Ve pek ve katı taş

yığınna denir. Ve iki dağ beyninde olan kum ve hurde çakıl makülesine denir ki üzerinden akan su be-gāyet sâf ve berrâk akıp gider, aslâ toprağı ve çamuru olmamakla kat'â mütekeddir olmaz.

الْمَفْصَلُ [el-mifşal] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Dile itlâk olunur, لِسَانٌ [lisân] ma'nāsına.

الْفَصَالُ [el-faşşal] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Sıla ve 'atiyye ümniyyesiyle dā'imā nāsı medh ve senā eden kimseye denir. Ve bu daḥıldir, 'Arabī-i sahīh değıldir; yukālu: نَيْتِکِیْ اِلْسِیْنِیْ رَجُلٌ فَصَالٌ اُنْیْ مَدَاخِ النَّاسِ لِيَصْلُوهُ 'avāmm-ı Türkīde pek zemmām şahsa da fassāl itlâk olunur, gūyā ki zemm ettiğı adamın a'zāsını bend bend fasl eylemekle tevcihten ba'ıd değıldir.

فَصْلٌ [Faşl] (fā'nın fethiyle) Esāmīdendir: Ebu'l-Faşl el-Behrānī bir şā'irdir.

فُضْلٌ [Fuşal] (زُفْرٌ [zuffer] vezninde) Vāhiddir, ya'nī hem-nāmı yoktur. Ve o, Cuheyne kabilesinden bir kimsedir; lākin savāb olan kāf ile olmaktır, fā ile galat-ı sarıhtir. İsmā'ıl b. Hālid cenābından bize sened-i muttasıl ile mervīdir ki zuhūr-ı āfitāb-ı İslām'dan mukaddemce kabīle-i Cuheyne'den 'Umeyr b. Cundeb nām bir şahs vefāt eylemekle techīz ve tekfīn olunup tābüta vaz' olunduktan sonra eliyle başından pūşīdesini açıp ku'ūd ve اَلْفُضْلُ diye 'amuca-zādesi olan Kuşal nām kimseyi suāl eyledi. Etrāfında olan adamlar bu hālī müşāhede eyledikte ta'accüble "Subhānallāh, Kuşal'ı ney-lersin? O şimdi gitti!" dediklerinde işbu ta'bīrāt-ı müsecca'a ile tekellüm ve ifāde-i hāl eyledi: "أَتَيْتُ فَقِيلَ لِي لِأَمِكِ الْهَيْلِ، أَلَا تَرَى إِلَى حُفْرَتِكَ تُنْتَلِ، وَقَدْ كَادَتْ أُمَّكَ تُنْكَلُ، أَرَأَيْتَكَ إِنْ حَوْلْنَاكَ إِلَى مُحْوَلٍ، ثُمَّ غَيْبَ فِي حُفْرَتِكَ الْقُصْلُ،

الَّذِي مَشَى فَاحْزَالَ، ثُمَّ مَلَأْنَاهَا مِنَ الْجَنْدَلِ، أَتَعْبُدُ رَبَّكَ "وَتُنْصَلُ، وَتُنْزَكُ سَبِيلَ مَنْ أَشْرَكَ وَأَصْلُ" Bu 'ibādeteye 'ibādet kelimesi māzī-i meçhuldür. Ve هَبْلُ fethateynle vālide veledini yavı kılmağa denir. Ve اِنْتِئَالَ [intişāl] den muzāri'-i meçhuldür, kazılan çukurdan toprak çıkarmak ma'nāsınadır. Ve مُحْوَلٌ [muḥavvel] تَحْوِيلٌ [taḥvīl]den ism-i mekāndır. Ve غَيْبٌ [guyyibe] تَغْيِيبٌ [tağyīb]den māzī-i meçhuldür. Ve اِحْزَالَ [ihzāl]den māzīdir, yürtüyüşü artırmak ma'nāsınadır. Mefhūmu budur ki "Bana bir şahs gelip dedi ki görmez misin ki işte kabrin hafr olunuyor, validen seni yavı kılmak üzeredir! Ne dersin, re'y eder misin ki seni başka yere tahvīl edip Kuşal senin yerine defn olunup hufresini taş ile dopdolu edelim ve min-ba'd sen ehl-i şirk ü dalālet yolunu terk birle hālıkına tā'at ve 'ibādet eder misin? demektir. Ba'dehu o kā'ile ben dahi نَعَمْ diye teklifini tekabbül eyledim." Rāvī der ki mezbūr ondan sonra ifākat bulup niçe zamān sāha-i hayātta mu'ammer olup ve niçe hatunlar tezevvüc ve müte'addid evlādları zuhūr eyledi. Ve Kuşal vak'a-i merkümeden üç gün mürürunda fevt ve 'Umeyr'e ihzār olunan kabre defn olundu.

الْمَفْصَلُ [el-mufaşşal] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Suver-i Kur'āniyye'den ibtidā süre-i Hucurāt'tan āhir-i Kur'ān'a kadar itlâk olunur. Ve asahh-ı akvāl budur. Ve 'alā-kavlin süre-i Cāsiye'den yāhūd süre-i Kītal'den ve İmām Nevevī kavli üzere süre-i Kāf'tan ve 'alā-re'yin süre-i Şāffāt'tan yāhūd süre-i Şaff ve İbn Ebi's-Şayf rivāyeti üzere Tebareke süresinden ve Dizmārī kavlince innā fetehnā süresinden ve fakīh-i Şām olan Firkāh

rivāyeti üzere sebhih'sme rabbike'l-a'lā sûretinden ve Ḥaṭṭābî kavlince Duḥā sûresinden āhir-i Kur'ān'a kadar itlāk olunur. Suver-i merkūme beynlerinde فَضُولُ [fuşūl] kesir olduğu için yāhūd bunlarda āyet-i mensūha kalil olduğu için itlāk olundu.

فَضْلُ الْخِطَابِ [faşlu'l-ḥiṭāb] (أَصْلُ الْكِتَابِ) [aşlu'l-kitāb] vezninde ki) Kur'ān-ı kerim'de ﴿وَأَتَيْنَاهُ الْحِكْمَةَ وَفَضْلَ الْخِطَابِ﴾ āyetinde vārid olmuştur, murād bağd kelimesidir ki kelāmeyn beynini fasl eder. Ve 'alā-kavlin عَلَيْهِ الْمُدْعَى وَالْيَمِينُ عَلَى الْمُدْعَى عَلَيْهِ kelāmıdır yāhūd hakk ile bātıl beynini fasl eden hüküm ve kazādan 'ibārettir.

الْمُفَاصَلَةُ [el-mufaṣalet] [مُفَاعَلَةٌ] [mufa'alet] vezninde) Bir kimse şerikinden ayrılmak ma'nāsındır; yukālu: فَاصِلٌ شَرِيكُهُ إِذَا بَايَنَهُ

[ف ص ع ل]

الْفِضِيلُ [el-fiş'il] [زَبْرِيحٌ] [zibric] vezninde) ve

الْفُضُولُ [el-fuşul] [كُنْفُزٌ] [kūnfuz] vezninde) 'Akrebe denir, 'alā-kavlin küçük yavrusuna denir. Ve le'im ve fūrū-māye kimseye denir.

[ف ض ل]

الْفَضْلُ [el-faḍl] (fā'nın fethi ve dād-ı mu'cemenin sūkunuyla) Ziyāde ma'nāsındır ki artmağa ve artığa denir, نَقْصٌ [naqş] mukabilidir; cem'i فَضُولٌ [fuḍūl] gelir; yukālu: بِهِ عَلَيْهِ فَضْلٌ أَيُّ ضِدُّ نَقْصٍ Ve masdar olur, artmak ma'nāsındır; yukālu: فَضْلُ الشَّيْءِ وَفَضْلٌ فَضْلًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Ve bunda bir lügat dahi vardır ki bāb-ı rābi' ile bāb-ı evvelden mürekkebdir, māzide kesreteyn ve muzāri'ce zammiyla “فَضْلٌ-يُفْضَلُ” denir. Ve bu

tedāhulu'l-lugateyn kabīlindedir. Ve

فَضْلٌ [Faḍl] Huzeyl kabilesi yurdunda bir dağın adıdır. Ve Faḍl b. 'Abbās ashābdandır. Ve فَضْلٌ [Faḍl] muhaddisinden bir cemā'atin ismidir. Ve

فَضْلٌ [faḍl] Bir nesnenin bakiyyesine denir ki artık ta'bīr olunur, فَضْلَةٌ [faḍlet] gibi, kemā se-yuzkeru. Ve masdar olur, bir nesneden bakiyye kalmak ma'nāsına; yukālu: فَضْلُ الشَّيْءِ كُنْضَرٌ وَفَضْلٌ كَحَسِبَ فَضْلًا إِذَا بَقِيَ مِنْهُ شَيْءٌ

الْفَضَالُ [el-faḍḍāl] [شَدَادٌ] [şeddād] vezninde) ve

الْمِفْضَلُ [el-mifḍal] [مِنْبَرٌ] [minber] vezninde) ve

الْمِفْضَالُ [el-mifḍāl] [مِخْرَابٌ] [miḥrāb] vezninde) ve

الْمُفَضَّلُ [el-mufaḍḍal] [مُعَظَّمٌ] [mu'azzam] vezninde) Kesirü'l-fazl adama denir; yukālu: رَجُلٌ فَضَالٌ وَمُفَضَّلٌ وَمُفَضَّلٌ وَمُفَضَّلٌ أَيُّ كَثِيرٌ Ve Faḍḍāl b. Cubeyr tābi'indedir.

الْفَضِيلَةُ [el-feḍilet] [سَفِينَةٌ] [sefinet] vezninde) Artıklığa denir; yukālu: بِهِ فَضِيلَةٌ أَيُّ ضِدُّ نَقِصَةٍ Ve fazl cihetiyle olan derece-i ref'aya denir; tekūlu: رَأَيْتُهُ فِي فَضِيلَةٍ أَيُّ دَرَجَةٍ رَفِيعَةٍ Şārih der ki فَضِيلَةٌ [feḍilet] haslet-i zātiyyeye mahsūstur, şecā'at gibi; cem'i فَضَائِلُ [feḍā'il]dir. Ve فَاضِلَةٌ [fāḍilet] meziyyet-i müte'addiyeye mahsūstur, in'ām ve ihsān gibi; cem'i فَوَاضِلٌ [fevāḍil]dir.

الْفَاضِلَةُ [el-fāḍilet] [فَعْدِيلَةٌ] [feḍilet]ten ismdir, bülend-pāyeliğe denir.

التَّفْضِيلُ [et-tefḍil] [تَفْعِيلٌ] [tef'il] vezninde) Bir adama fazl ve meziyyet vermek ya'ni sā'irden ziyāde ona meziyyet isbātıyla tercih eylemek ma'nāsındır; yukālu: فَضَّلَهُ عَلَى غَيْرِهِ إِذَا مَرَّاهُ

الْفِضَالُ [el-fiḍāl] [كِتَابٌ [kitāb] vezninde ki مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet]ten masdardır. Ve

التَّفَاضُلُ [et-tefāḍul] [تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Birbiriyle fazl ve meziyyette iddi'ā ile yarışmak ma'nāsınadır; yukālu: فَاضَلَهُ فِضَالًا مُفَاعَلَةٌ ve تَفَاعَلَا إِذَا تَمَارَا: أَي مَارَاهُ [mufā'alet] bāb-ı mugālebede isti'māl olunur; tekūlu: فَاصِلِي فَضْلُهُ أَي كُنْتُ أَفْضَلُ مِنْهُ

التَّفَضُّلُ [et-tefaḍḍul] [تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Bir kimse üzere meziyyetlenmek yāhūd ihsānla memnūn eylemek yāhūd akrānı üzere fazl ve meziyyet iddi'ā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَفَضَّلَ عَلَيْهِ إِذَا تَمَرَّى أَوْ تَطَوَّلَ أَي أَحْسَنَ وَأَنَالَهُ مِنْ فَضْلِهِ أَوْ الدَّعَى أَقْرَابِهِ Ve teveşşuh ma'nāsınadır ki sevbi sağ koltuğundan alıp sol omzunun üzerinden ve bir ucunu sol koltuğundan alıp sağ omzundan atmak; yukālu: تَفَضَّلَ الرَّجُلُ إِذَا تَوَشَّحَ أَي خَالَفَ بَيْنَ أَطْرَافِ ثَوْبِهِ عَلَى عَاتِقَيْهِ

الإِفْضَالُ [el-ifḍāl] (hemzenin kesriyle) Bir adamı lutf ve ihsānla memnūn eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَفْضَلَ عَلَيْهِ إِذَا تَطَوَّلَ Ve hesab cihetiyle bir kimseden efzūn ve ziyāde olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَفْضَلَ فِي الْحَسَبِ إِذَا صَارَ فَاضِلًا ziyāde gelmek ma'nāsınadır; yukālu: أَفْضَلَ عَنْهُ إِذَا زَادَ أَفْضَلْتُ مِنْهُ الشَّيْءَ أَي تَرَكْتُ مِنْهُ وَأَبْتَيْتُهُ

الفَوَاضِلُ [el-fevāḍil] [فَادِيَةٌ [fāḍilet]in cem'idir, cesīm yāhūd cemīl olan 'atāya ve in'āmāta itlāk olunur; yukālu: لَهُ عَلَيْهِمُ فَوَاضِلٌ Ve الفَوَاضِلُ أَي الْأَيَادِي الْجَسِيمَةُ أَوْ الْجَمِيلَةُ [fevāḍilu'l-māl] mevāşī ve 'akārattan hāsıl olan gılāl ve mahsūlāt ve ticāretten olan erbāh makūlesi menāfi'e itlāk olunur; yukālu: لَهُ مَالٌ كَثِيرٌ الْفَوَاضِلُ وَهِيَ مَا يَأْتِيكَ مِنْ غَلَّتِهِ: وَمَرَافِقِهِ وَلِهَذَا قَالُوا إِذَا عَزَبَ الْمَالُ قَلَّتْ فَوَاضِلُهُ Ya'nī

“Çiftlik ba'ıd olıcak menāfi'i sāhibinin eline azca girer.”

الْفَضْلَةُ [el-faḍlet] [تَمْرَةٌ [temret] vezninde) فَضْلٌ [faḍl] gibi bakiyye ma'nāsınadır, ke-mā se-yuzkeru. Ve gecelik libāsına itlāk olunur; yukālu: نَامَ وَعَلَيْهِ فَضْلَةٌ وَهِيَ خَمْرٌ فَضَالَةٌ Ve bādeye denir, فَضَالَةٌ [faḍalāt] gelir fetehātla ve فَضَالٌ [fiḍāl] gelir fā'nın kesriyle.

الْفُضَالَةُ [el-fuḍālet] [ثُمَّامَةٌ [ṣumāmet] vezninde) Bu dahi bakiyye ma'nāsınadır; yukālu: هَذَا فَضْلُ الْمَاءِ وَفَضْلُهُ وَفُضَالَتُهُ أَي بَقِيَّتُهُ **الْفِضَالُ** [el-fiḍāl] [كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bu dahi hamra denir.

فُضَيْلٌ [Fuḍayl] [زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Esmādandır: Fuḍayl b. 'İyāḍ ez-Zāhid şeyhü'l-haremdir. Ve Fuḍayl b. 'İyāḍ et-Tābi'ī za'ifü'r-rivāyedir. Ve Fuḍayl b. 'İyāḍ eş-Şadeḑī sikadandır. Ve فَضَيْلٌ [Fuḍayl] muhaddisinden bir cemā'atin ismleridir.

فَضَالَةٌ [Feḍālet] [سَحَابَةٌ [sehābet] vezninde ve ثُمَّامَةٌ [ṣumāmet] vezninde) Muḥaddisinden bir cemā'at ismleridir. Ve Feḍāle b. Ebī Feḍāle ve Feḍāle b. Mufaḍḍal b. Feḍāle muhaddislerdir. Ve Feḍāle b. 'Ubeyd ve Feḍāle b. Hilāl ve Feḍāle b. Hind ve Feḍāle b. 'Abdullāh ashābdandır. Ve فَضَالَةٌ [Feḍālet] Resūl-i ekrem sallallāhu 'aleyhi ve sellem hazretleri mevālīsinden bir recūl-i āherdir ki bir nesneye nisbeti yoktur.

فُضَيْلَةٌ [Fuḍaylet] [جُحَيْنَةٌ [cuheyne] vezninde) Bir hatun ismidir.

فُضَالَةٌ [Fuḍālet] [ثُمَّامَةٌ [ṣumāmet] vezninde) Bir mevzī'dir.

الْمَفْضَلُ [el-mifḏal] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) ve

الْمَفْضَلَةُ [el-mifḏalet] (مِكْنَسَةٌ [mikneset] vezninde) ve

الْفُضْلُ [el-fuḏul] (عُنُقٌ [ʿunuḳ] vezninde) Nisvān kısmının hānede olduğu eyyāmda giydikleri gündelik libāsına ve iş libāsına itlāk olunur; yukālu: جَاءَتْ وَعَلَيْهَا الْمَفْضَلُ وَالْمَفْضَلَةُ وَالْمَفْضَلَةُ الَّذِي تَتَفَضَّلُ فِيهِ الْمَرْأَةُ أَحْمَى Şārih der ki müʿellif bunu تَوْبُ الْمِهْنَةِ ile tefsir eyledi, zīrā تَفَضَّلُ [tefaḏḏul] kelimesinin buraya mülāyim maʿnāsını zikr eylemedi, meger teveşşuh maʿnāsından iʿtibār etmiş ola; o dahi baʿddir. Kaldı ki Nihāye’de ve ümmehāt-ı sāʾirede تَوْبُ الْمِهْنَةِ يُقَالُ تَفَضَّلْتُ ʿibāretiyile müfesser ve وَالْعَمَلُ الْمَرْأَةُ إِذَا لَبَسَتْ ثِيَابَ مِهْنَتِهَا أَوْ كَانَتْ فِي تَوْبٍ وَاحِدٍ misāliyle mübeyyendir.

الْفُضْلُ [el-fuḏul] (zammeteynle) Dāʾimā sevbi vāhid giyer olan ere ve ʿavrete denir; yukālu: رَجُلٌ وَامْرَأَةٌ فَضَّلَ أَيُّ مُتَفَضِّلٍ فِي تَوْبٍ وَاحِدٍ

الْفِضْلَةُ [el-fiḏlet] (fāʾnın kesriyle) Binā-i nevʿdir, zikr olunan sevbi giymek hāletine ve heyʿetine denir; yukālu: إِنَّهُ لِحَسَنِ الْفِضْلَةِ أَيُّ حَالَةِ التَّفَضُّلِ

فَضْلَانُ [Faḏlān] (سَحْبَانُ [sehḅān] vezninde) Bir recül ismidir.

الْفَاضِلَةُ [el-fāḏilet] Ehl-i ʿarūz istilāhında fāsıla-i kübrāya denir ki ʿarūz erkānındandır, niteki zikr olundu.

الْفُضُولِيُّ [el-fuḏūliyy] (fāʾnın zammıyla) Dāʾimā ʿabes ve mā-lā-yaʿniye müştagil olan boşboğaz kimseye denir; yukālu: هُوَ فَضُولٌ Şārihin beyānına göre فَضُولٌ [fuḏūl] فَضْلٌ [faḏl]ın cemʿidir ki burada hadd ve vazīfeden zāʾid kavlı ve fiʿl demektir, baʿdehu cemʿi müfred

mevkiʿinde istiʿmāl edip lafzına nisbetle فَضُولِيٌّ [fuḏūliyy] dediler. İntehā. Ve

فُضُولِيٌّ [fuḏūliyy] Terziye denir حَيَاتٌ [ḥayyāt] maʿnāsına.

الْفُضَالِيُّ [el-fuḏālā] (سَمَانِيٌّ [sumānā] vezninde) Lutf ve ihsānla dāʾimā nāsı memnūn eden adamlara denir; yukālu: هُمْ فَضَالِيٌّ أَيُّ الْمُتَفَضِّلُونَ

الْمِفْضَالُ [el-mifḏāl] (مِخْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Fazl ve cūd ve semāhat sāhibi adama denir; müʿennesi مِفْضَالَةٌ [mifḏālet]tir; yukālu: رَجُلٌ مِفْضَالٌ عَلَى قَوْمِهِ أَيُّ ذُو فَضْلٍ سَمِحٌ

الْإِسْتِفْضَالُ [el-istifḏāl] Bir nesneden bakiyye artırmak maʿnāsınadır; tekūlu: إِسْتَفْضَلْتُ مِنْهُ الشَّيْءَ إِذَا تَرَكْتَهُ مِنْهُ وَأَبَقْتَهُ

حِلْفُ الْفُضُولِ [ḥilfuʾl-fuḏūl] (fāʾnın zammıyla ki) ”شَهِدْتُ فِي دَارِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ إِسْحٰقَ جُلْدَعَانَ جُلْفًا لَوْ دُعِيَ إِلَى مِثْلِهِ فِي الْإِسْلَامِ لَأَجَبْتُ“ hadīsinde vārid olmuştur, şol ʿahd ve yemīnden ʿibārettir ki Mekkeʾye vürüd eden baʿzı tüccār makūlesine baʿzı ahālī cevri ve ezā etmeleriyle bir gün rüʿesā-yı Kureyşʾten Hāşim ve Zuhre ve Teym nām kimseler ʿAbdullāh b. Cudʿān hānesine gelip min-baʿd zulmün refʿi ve zālimden mazlūmun hakkının ahzı ve fudulūn reddi zımında ʿakd-i ʿahd ü yemīn eylediler. Bu münāsebetle حِلْفُ الْفُضُولِ [ḥilfuʾl-fuḏūl] itlāk olundu.

[ف ط ح ل]

الْفَيْطَحْلُ [el-fiḥaḥl] (هَزْبِيٌّ [hizebr] vezninde) Henüz nevʿ-i insān halk olunmazdan mukaddem olan zamāna denir, ʿalā-kavlin Nūḥ peygamber ʿalā-nebiyyinā ve ʿaleyhiʾs-selām devrine denir yāhūd şol zamān-ı sābıktan ʿibārettir ki onda taşlar pekişmeyip çamur gibi ratb ve nerm idi;

ve minhu'l-meselu: “كَانَ ذَلِكَ زَمَنَ الْفَطْحِ” وَهُوَ الدَّهْرُ لَمْ يُخْلَقْ فِيهِ النَّاسُ بَعْدُ أَوْ زَمَنُ نُوحٍ عَلَيْهِ مُتَعَرِّجِينَ أَوْ زَمَنُ كَانَتْ الْحِجَارَةُ فِيهِ رَطَابًا

der ki Zemaḥşerî *Mustakşā*'da kavli-sālisle tefsîr ve tekāzīb-i 'Arabdan olmak üzere takrîr eylemiştir. Ve mesel-i mezbûr kadîmü'l-'ahd ma'rızinde madrûbdur. Ve

فَطَحَلَ [fiṭaḥl] Sel suyuna denir. Ve etine dolu tıknaz tenû-mend adama denir. Ve iri ve yumru deveye denir.

فَطَحَلَ [Faṭḥal] [جَعْفَرُ] [ca'fer] vezninde) ve

فُطِحِلُ [Fuṭḥil] [قُنْفُزُ] [kunfuz] vezninde) Esāmî-i ricâldendir.

[ف ع ل]

الْفِعْلُ [el-fi'ḷ] (fā'nın kesriyle) Hareket-i insândan 'ibârettir, 'alā-kavlin āhere mü'essir ve müte'addî olan her 'amelden kinâyedir, Türkîde iş ve Fâriside kâr denir. Pes evvele göre e'amm olur ki gerek āhere müte'addî ya'nî bir nesneyi ihdās zımnında olsun gerek olmasın ve عَمَلٌ [amel] māddesinde farkları beyân olunmuştı.

Şārih der ki Rāgib 'aleyhi'r-rahme *Mufredât*'ta cihet-i mü'essirden olan te'sîr ile tefsîr edip ve gerek mü'essirin icâdıyla olsun ve gerek 'an-'ilm olsun ve gerek kâd ile olsun ve gerek bunların hilâfıyla olsun ve gerek insân ve hayvândan ve gerek cemâdâtan sâdır olsun diye ta'mîm ve عَمَلٌ [amel] ve صُنْعٌ [şun'cu] tahsîs eylemiştir. Vākîrâ mü'ellifin ta'rîflerinden bu ta'rîf evlâdır, zirâ mü'ellifin ibtidâ tefsîri ki hareket-i insâna tahsîs eylemiştir, “يَا أَبَا” قَدْ فَعَلْتُ مَا فَعَلَ النَّعْتِيُّ” hadîsi onu mâni'dir. Ve tefsîr-i sâniyi tekellüm eden adama dedikleri redd eder, her ne kadar bunlarda mecâz ise de. Ve فَعْلٌ [fi'ḷ] kelimesinin cem'i فِعَالٌ [fi'āl] gelir, فِدَاخٌ [kîdāḥ] gibi.

İntehâ. Ve

فِعْلٌ [fi'ḷ] Nâkanın fercine ve her ünsânın fercine itlâk olunur; mef'ûl te'viliyledir.

الْفَعْلُ [el-fe'ḷ] (fā'nın fethiyle) Masdardır, işlemek ma'nâsınadır; yukâlu: فَعَلَ الرَّجُلُ فَعَلًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا عَمِلَ

الْفَعَالُ [el-fe'āl] [سَحَابٌ] [seḥāb] vezninde) Fi'ḷ-i hasenin ismidir ki güzel ve pesendîde iş demektir; yukâlu: أَتَى بِالْفَعَالِ أَيِ

الْفِعْلِ الْحَسَنِ Ve cûd ve kereme itlâk olunur, 'alā-kavlin hayr ve şerrde isti'mâl olunur, hayr ve hasene hâss değıldir ve yalnız bir fā'ilden sudûr eden fi'le mahsustur; iki fā'ilden sudûr ederse فِعَالٌ [fi'āl] isti'mâl olunur fā'nın kesriyle ki

مُفَاعَلَةٌ [mufā'let] ten olur; yukâlu: فِيهِ السُّودُذُ وَالْفَعَالُ أَيِ الْكَرْمُ أَوْ يَكُونُ فِي الْخَيْرِ وَالشَّرِّ

الْفِعَالُ [el-fi'āl] [كِتَابٌ] [kitāb] vezninde) Vech-i mezkûr üzere مُفَاعَلَةٌ [mufā'let] ten masdardır, bir kimse ile iş işlemek ma'nâsına ki tarafeynden olur; yukâlu:

فَاعَلَهُ إِذَا صَانَعَهُ Ve فِعَالٌ [fi'āl] فَعْلٌ [fi'ḷ] lafzından cem' olur, işlere ve kâr ve kirdârlara denir. Ve

فِعَالٌ [fi'āl] Balta ve keser misilli âlâtın saplarına denir; cem'i فُعُلٌ [fu'ul]dür, كُتُبٌ [kutub] vezninde.

الْفَعْلَةُ [el-fe'let] (feteḥâtla) Fi'l-asl فَاعِلٌ [fā'il]in cem'idir, ba'dehu duvar yapmak ve kuyu kazmak misilli işleri işleyen rencberlerde ve ırgatlarda sıfat-ı gâlibe oldu; yukâlu: تَسَخَّرَ الْأَمِيرُ الْفَعْلَةَ وَهُمْ الَّذِينَ يَبْنُونَ وَيَخْفِرُونَ

الْفَعْلَةُ [el-fe'let] [فَرِيحَةٌ] [feriḥat] vezninde) De'b ve 'âdete itlâk olunur; yukâlu: هِيَ فَعْلَتُهُ أَيِ عَادَتُهُ

الْإِفْتِعَالُ [el-ifti'āl] Bir nesneyi yeni-

den kendiliğinden yapmak ve düzme ma'nāsınadır; ba'dehu karīhasından bir yalan söz düzmede gālib oldu; yukālu: اِفْتَعَلَ عَلَيْهِ كَذِبًا إِذَا اخْتَلَقَهُ

الْمُفْتَعَلُ [el-mufte'al] (مُغْتَبِرٌ [mu'geber] vezninde) Emr-i 'azīm ve hatb-ı cesīm ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: جَاءَ بِالْمُفْتَعَلِ أَيِّ بِأَمْرِ عَظِيمٍ

فَعَالٍ [fe'ālī] (فَطَامٍ [kaṭāmi] vezninde) İsm-i fi'l-i emrdir اِفْعَلُ ma'nāsına. Ve şol فُعَالَةٌ [fu'ālet] ki ثُمَامَةٌ [sumāmet] veznindedir, 'Avf b. Mālik nām şā'irin işbu: "تَعَرَّضَ" فُعَالَةٌ [fu'ālet] mef'ūliyyetten kināyedir ki istiḥkārı müş'irdir. Ve ضَيْطَارُو mısırā'ında vākī'dir, Ḥuzā'a kabilesinden kināyedir. Ve فُعَالَةٌ [fu'ālet] mef'ūliyyetten kināyedir ki istiḥkārı müş'irdir. Ve ضَيْطَارُو kelimesinin aslı ضَيْطَارُونَ idi, izāfet sebebiyle nūn sākit oldu. Ve ضَيْطَارٌ [ḍayṭār] kıçı büyük fūrū-māyeye denir.

[ف ع م ل]

الْفَعْمَلُ [el-fa'mel] (جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Aslı فَعْمٌ [fa'm] idi, lām'ı zā'idedir; dopdolu, mümteli ma'nāsınadır.

[ف ف ل]

الْفُؤْفُلُ [el-fūfel] (fā-yı ūlānın zammı ve sāniyenin fethiyle) Bir cins semerdir; şeceri nārecil ağacına şebīh olur ve salkımları olup hurmā şeklinde فُؤْفُلٌ [fūfel] dedikleri semer-i nābit olur. Bu şecer Hindistān'a mahsustur. Semerine Hindīde pūpel ve Türkīde filfilek derler. Bir mikdār 'ufūşatlı ve cüz'ice acı ve siyāh ve kırmızısı olur, ehl-i Hind onu tānbūl yaprağıyla ekle ederler. Tılāsı evrām-ı hārre-i galīzeyi dāfi' ve iktihālī iltihāb-ı 'ayna nāfi'dir. Mütercim der ki zāhiren فُؤْفُلٌ [fūfel] pūpel mu'arrebidir.

فَوْفَلَةٌ [Fevfelet] (جَوْهَرَةٌ [cevheret] vezninde) Bir recil ismidir.

[ف ق ل]

الْفَقْلُ [el-faql] (fā'nın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Yaba ile harman savurmak ma'nāsınadır; yukālu: فَقَلَ الْبَيْدَرَ فُقْلًا مِنَ الْبَابِ Ve الْأَوَّلُ إِذَا دَرَاهُ وَرَفَعَ دِقَّهُ بِالْمُفْقَلَةِ

فَقْلٌ [faql] Yer mahsūlüne denir; yukālu: أَرْضٌ كَثِيرَةُ الْفَقْلِ أَيُّ كَثِيرَةُ الرَّبِيعِ

الْمُفْقَلَةُ [el-mifkalet] (مِكْنَسَةٌ [mikneset] vezninde) Harman savuracak yabaya denir.

الْإِفْقَالُ [el-ifkaal] Tarla ve çiftlik mahsūldār olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَفْقَلْتُ الْأَرْضُ إِذَا صَارَتْ فُقْلًا

فُقْلٌ [fuql] (fā'nın zammıyla) Bir cins zehr-nāk balık ismidir ki parmak mikdārında olur, aslā ekl olunmaz.

[ف ق ح ل]

الْفَقْحَالَةُ [el-fakhalet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Bir kimse mahalsiz ve münāsebetsiz çabuk çabuk öfkelenip darılmak ma'nāsınadır; yukālu: فَفَحَلَ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ الْغَضَبَ فِي غَيْرِ مَوْضِعِهِ

الْفُقْهُلُ [el-fuqhul] (قُنْفُذٌ [kunfuz] vezninde) Serī'ü'l-gazab adama denir.

فَقْهَالٌ [Fakhaal] (جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Şeybān kabilesinden bir cemā'attir.

[ف ك ل]

الْأَفْكَلُ [el-efkel] (أَحْمَدٌ [ahmed] vezninde) Titremeğe denir, lerziş ma'nāsına; tekūlu: Şārih أَخَذَنِي مِنَ الْبُرْدِ الْأَفْكَلِ أَيُّ الرِّعْدَةِ فَهُوَ مَفْكَوْلٌ der ki bundan fi'l binā olunmaz ve hemzesi zā'iddir, lākin mü'ellifin وَهُوَ مَفْكَوْلٌ kavli "ف،ك،ل" māddesinin tasarrufunu müş'irdir, pes فَكْلٌ [fekl]den ism olmuş olur. Esās'ta dahi مَفْكَوْلٌ 'unvāni

mesbüttur. İntehā. Ve

أَفْكَلٌ [efkel] Arı kuşuna denir, شِقْرَاقٌ [şikirrāk] ma'nāsına. Ve cemā'at ve gürüh ma'nāsınadır; ve minhu yukālu: جَاؤُوا بِأَفْكَلِهِمْ أَيَّ بِجَمَاعَتِهِمْ Ve

أَفْكَلٌ [Efkal] Nezāl b. 'Amr el-Murādī feresinin ismidir. Ve Evd kabilesinden Efveh nām şā'irin lakabıdır. Ve bir batn pederinin ismidir, evlādına أَفْكَالٌ [Efākil] itlāk ederler.

الْأَفْكَالُ [el-efākil] أَفْكَالٌ [efkel]in cem'idir ki cemā'at ma'nāsınadır, pes yā' işbā'iyye olur; yukālu: عِنْدَهُ أَفْكَالٌ مِنْ كَذَا أَيُّ أَفْوَاجٍ مِنْهُ وَتَقُولُ أَحَدَتْ بِي نَاقَتِي أَفْكَالًا مِنَ السَّبْقِ أَيُّ فَوْجًا مِنْهُ

الْإِفْتِكَالُ [el-iftikāl] إِفْتِكَالٌ [ifti'āl] vezninde) Bir işte pek sa'y ve cidd eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِفْتَكَلَ فِي فِعْلِهِ إِذَا احْتَمَلَ

[ف ل ل]

الْفَلُّ [el-fell] (fā'nın fethi ve lām'ın teşdidiyle) Bir nesneyi rahne-dār eylemek ma'nāsınadır ki gedmek ta'bir olunur; yukālu: فَلَ السَّيْفُ فَلًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا تَلَمَّهُ Ve cenkte 'askeri bozmak ma'nāsınadır; yukālu: فَلَ الْقَوْمَ إِذَا هَرَمَهُمْ

فَلٌّ [fell] Münhezim olan 'askere denir. Şārihin beyānına göre fi'l-asl masdar olmakla müfred ve cem'î müsāvīdir. Ve vasfiyeti itibarıyla cem'lenir; yukālu: قَوْمٌ فَلَ Cem'î فُلُولٌ [fulül] ve أَفْلَالٌ [eflāl] gelir. Ve

فَلٌّ [fell] İsm olur ki gediğe denir, rahne ma'nāsına; cem'î فُلُولٌ [fulül] gelir; yukālu: بِهِ فَلَ أَيُّ تَلَمَّهَ Ve

فَلٌّ [fell] Gürüh ve cemā'at ma'nāsınadır. Ve bir nesneden ayrılıp sıçrayan şey'e denir. altın eğentisi ve demir bürādesi ve āteş kıvılcımı gibi. Ve kurak yere denir; bunda

fā'nın kesriyle de cā'izdir, 'alā-kavlin şol yere denir ki ona yağmur yağıp lākin ot bitirmez ola yāhūd ba'zı seneler ona yağmur yağmaz ola yāhūd yağmur yağmış iki arz beyninde vākī' kurak yere denir yāhūd otsuz susuz kır yere denir. Bunların cem'inde فَلَ [fell] denir, müfredi gibi ve أَفْلَالٌ [eflāl] üzere cem'lenir; yukālu: أَرْضٌ فَلَ وَأَرْضُونَ فَلَ وَأَفْلَالٌ أَيُّ جَدْبَةٌ أَوْ التِّي تُمْطَرُ وَلَا تُنْبِتُ أَوْ مَا أَخْطَأَهَا الْمَطَرُ أَعْوَامًا أَوْ مَا لَمْ تُمْطَرْ بَيْنَ مَمْطُورَتَيْنِ أَوْ الْقَفْرَةَ Ve

فَلٌّ [fell] Bir adamın 'aklı gidip yine gelmek ma'nāsınadır; yukālu: فَلَ عَنْهُ عَقْلُهُ فَلًا إِذَا ذَهَبَ ثُمَّ عَادَ

الْتَفْلِيلُ [et-teflil] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bu dahi bir nesneyi gedmek ma'nāsınadır; yukālu: فَلَ إِذَا تَلَمَّهَ

التَّفَلُّلُ [et-tefellul] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) ve

الْإِنْفِلَالُ [el-infilāl] (إِنْفِعَالٌ [infi'āl] vezninde) ve

الْإِفْتِلَالُ [el-iftilāl] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Bir nesne gedilmek ve rahne-dār olmak ma'nāsınadır; yukālu: فَلَ فِتْلًا وَفَتْلًا وَفَتْلًا وَفَتْلًا إِذَا وَافَقَتْ إِذَا تَلَمَّهَ Ve

تَفَلُّلٌ [tefellul] 'Asker sınımak ma'nāsınadır; yukālu: تَفَلَّلَ الْقَوْمُ وَانْفَلُّوا إِذَا انْهَزَمُوا

الْفَلِيلُ [el-felil] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

الْمَفْلُولُ [el-meflül] ve

الْأَفَلُّ [el-efell] ve

الْمُنْفَلُّ [el-munfell] Ağzı gedilmiş kılıca vasf olurlar; yukālu: سَيْفٌ فَلِيلٌ وَمَفْلُولٌ وَأَفْلٌ Ve وَمُنْفَلٌّ أَيُّ مُثْنَلِمٌ نَابٌ فَلِيلٌ أَيُّ شَيْكِسْتٌ Ve gürüh ve cemā'at ma'nāsınadır. Ve toplanmış saç'a denir; yukālu: شَعْرٌ فَلِيلٌ Ve bunda فَلِيلَةٌ [felilet] dahi denir.

Ve hurmā līfine denir.

الْفُلُؤُ [el-fulūl] (fā'nın zammıyla) **فُلٌّ** [fell] kelimesinin cem'idir, gediklere denir ki zikr olundu.

الْإِفْلَالُ [el-iflāl] (hemzenin kesriyle) **فُلٌّ** [fell] dedikleri arz-ı mezkūrede gitmek ma'nāsınadır; tekūlu: **أَفْلَلْنَا أَيَّ وَطِئْنَا الْفُلَّ** Ve bir adamın mālī zāyi' olup gitmek ma'nāsınadır; yukālu: **أَفْلَلَ الرَّجُلُ إِذَا ذَهَبَ مَالُهُ** **الْفِيلُ** [el-fill] (fā'nın kesriyle) Nebātsiz çıplak yere denir. Ve ince saç denir.

الْإِسْتِفْلَالُ [el-istiflāl] Bir nesnenin eczāsından pek azca nesne almak ma'nāsınadır ki güyā ki bir yerini gediklemiş gibi olur, meselā bir nesnenin 'oşrünü almak gibi; yukālu: **إِسْتَفْلَلَ الشَّيْءَ إِذَا أَخَذَ مِنْهُ** **أَذْنَى جُزْءٍ كَعُشْرِهِ**

الْفُلِّي [el-fullā] (rūbī [rubbā] vezninde) Münhezim olmuş 'askere denir; yukālu: **كَتَيْبَةٌ فُلِّي أَيُّ مُنْهَزِمَةٌ**

الْفُلْفُلُ [el-fulful] (hudhud) [hudhud] vezninde) ve

الْفِيلِيلُ [el-filfil] (zibric) [zibric] vezninde) Bir cins habb-ı Hindī ismidir ki Türkīde biber ta'bīr olunur; siyāhı ve beyāzı olur, Türkīde akbiber ve karabiber ta'bīr ederler; beyāzı siyāhından aslah olur. İki nev' dahi zift ile ağızda çiğnemek lüzücutli balgamın kal'ında mü'essir ve tenāvülü sinirleri ve balık etlerini teshinde bī-nazīr ve sancı ve nefh misilli 'arızalara nāfi' ve la'ük ile isti'mālī su'ale ve evcā'-ı sadra müfid ve kalīli kābız ve kesīri müşhil ve rutubātı müceffif ve bevli müdirr ve ba'de'l-cimā' fezrecesi rahimden menīyi tebdīl ile gereği gibi hamle māni'dir.

Ve ammā **دَارُ فُلْفُلٍ** [dāru fulful] ki henüz

müsmir olan şecer-i **فُلْفُلٍ** [fulful] olacaktır, cimā'ı mükessir ve ta'āmı hāzım ve sancıyı müzīl ve dühn ile tūlāsı haşerāt soktuğu 'uzva nāfi'dir, lākin müfredāt-ı tbbiyye **فُلْفُلٍ** [fulful]ün **دَارُ فُلْفُلٍ** [dāru fulful] şecer-i **فُلْفُلٍ** [fulful]ün gayrı olmak üzere mersūmdur ki Fārisīde ona fulful-i dırāz derler. Ve

فُلْفُلٍ [fulful] (hudhud) [hudhud] vezninde) Rüşd ve iz'ān ve kiyāset sāhibi hizmet-kāra denir. Ve hurmā līfine denir. Ve bir recülün ismidir.

التَّفَلْفُلُ [et-tefelful] (tezul) [tezul] vezninde) Adımları sık sık atarak salını salını yürümek manāsınadır; yukālu: **تَفَلْفَلَ الرَّجُلُ إِذَا قَارَبَ بَيْنَ الْخَطَا وَتَبَحَّخَرَ** Ve ağza misvāk tutunmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَفَلْفَلَ الرَّجُلُ إِذَا شَاصَ فَاهُ بِالسَّوَالِكِ** Ve memenin başları karar-mak ma'nāsınadır; yukālu: **تَفَلْفَلَ قَادِمَتَا الضَّرْعِ إِذَا اسْوَدَّتْ حَلَمَتَاهَا**

الْفَلْفَلَةُ [el-felfelet] (zelzelet) [zelzelet] vezninde) ile iki ma'nā-yı evvelde mürādiftir.

الْفَيْلِيَّةُ [el-filliyyet] (kesreteynle ve teşdīd-i lām'la) Şol arza denir ki bu sene zarfında ona yağmur yağmamış ola, çak gelecek sene ona yağmur yağınca kadar itlāk olunur; cem'i **فَلَالِيِي** [felāliyy] gelir, **عَالَالِيِي** [alāliyy] vezninde; yukālu: **أَرْضٌ فَيْلِيَّةٌ إِذَا كَانَتْ لَمْ يُصِبْهَا مَطَرٌ عَامِهَا حَتَّى يُصِيبَهَا الْمَطَرُ مِنَ الْقَابِلِ**

الْمُفْلَفَلُ [el-mufelfel] (mudahrec) [mudahrec] vezninde) Şol kumāşa denir ki zamānı fülful nakşında ola; yukālu: **ثَوْبٌ مُفْلَفَلٌ أَيُّ** **ثَوْبٌ مُفْلَفَلٌ أَيُّ** Ve şol şarāba denir ki līsānı **فُلْفُلٍ** [fulful] gibi yakar ola; yukālu: **سَرَابٌ مُفْلَفَلٌ إِذَا صَارَ يَلْدَعُ لَدَعُ الْفُلْفُلِ** Ve pek kıvrıcık saç denir; yukālu: **شَعْرٌ مُفْلَفَلٌ أَيُّ شَدِيدٌ** Ve şol meşine ve sahtiyāna denir ki dibāgatte çok yatmakla burtuşup yüzü

فُلْفُلٌ [fulful] dāneleri gibi dāne dāne purtuk purtuk olmuş ola; yukālu: أَدِيمٌ مُفْلَقٌ إِذَا نَهَكَهُ الدِّبَاعُ

الْأَقْفُلُ [el-efell] Gediklenmiş kılıca vasf olur ki zikr olundu. Ve ʿAdiyy b. Hātim'in kılıcı ismidir.

فِلْفِلَانٌ [Filfilān] (fā'ların kesriyle) İsfahān kazāsında bir mevzi'dir.

[ف ن أ ل]

الْفِنِيلُ [el-fin'il] (nūn ve hemze ile زَبْرُجٌ [zibric] vezninde) Bodur ʿavrete denir. Ve fīl dedikleri hayvānın boynuna denir.

[ف ن ح ل]

الْفُنْجُلُ [el-funcul] (فُنْفُدٌ [kūnfuluz] vezninde) Karakulak dedikleri cānvere denir.

الْفَنْجَلُ [el-fencel] (صَنْدَلٌ [şandal] vezninde) Aşak adama denir, أَفْحَجٌ [efhac] ma'nāsına.

الْفَنْجَلَةُ [el-fencelet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) İki paçanın aralığı meydānlı olmağa denir ki aşaklık ta'bīr olunur; yukālu: بِهِ فَنْجَلَةٌ أَيُّ تَبَاعُدٌ مَا بَيْنَ السَّاقَيْنِ وَالْقَدَمَيْنِ Ve āheste āheste za'fif za'fif yürüyüşe denir, pīrlerin yürüyüşleri gibi, niteki فَنْجَلَى [fencelā] dahi bu ma'nāyadır kasr ile; yukālu: يَمْشِي الْفَنْجَلَةُ وَالْفَنْجَلَى أَيُّ مَشِيَّةً ضَعِيفَةً

[ف ن د ل]

فَنْدَلَةٌ [Fendelet] (جَنْدَلَةٌ [cendelet] vezninde) Vezīr ve kātib Ebū Bekr Muḥammed'in pederi ismidir.

[ف ن ش ل]

الْمُفَنْشِلُ [el-mufenşil] (فَنْشَلَةٌ [fenşelet]ten ism-i fā'il bünyesiyle) Dā'imā sakalını eliyle oynayıp didikler olan adama denir, مُفَنْشِي [mufanşī] ma'nāsına; tekūlu: أَنَا مُفَنْشِلٌ لِحَيْتَهُ أَيُّ مُفَنْشِيًا يَغْنِي مُفَنْشَا

[ف و ل]

الْفُولُ [el-fūl] (fā'nın zammıyla) Nohuta şebīh bir nev' dāne ismidir. Ve ehl-i Şām baklaya itlāk ederler; ʿalā-kavlin kurusuna mahsüstür, tāzesine itlāk olunmaz; müfredi فُؤْلَةٌ [fūlet]tir. Ve

فُؤْلَةٌ [Fūlet] Fileştīn kazāsında bir beldedir.

[ف ه ل ل]

فَهْلَلٌ [fehlel] (جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) gayr-i munsarīf olarak) Bātil ve beyhūde esmāsındandır; ve minhu kavluhum: أَهْلِي يَتَلَلُ بِئِنَّ فَهْلَلٌ أَيُّ الْبَاطِلُ yetten gayrı bir ʿillet ma'ālūm olmamakla men'ci mücib-i te'emüldür, zāhiren vezn-i fi'liyyet dahi i'tibār olunur.

[ف ي ل]

الْفِيلُ [el-fīl] (fā'nın kesriyle) Bu ismle ma'rūf hayvāndır; cem'ci أَفْيَالٌ [efyāl] ve فَيُولٌ [fuyūl] gelir ve فَيْلَةٌ [fiyelet] gelir, عِنَبَةٌ [inebet] vezninde; mü'ennesi فَيْلَةٌ [fīlet]tir. Mütercim der ki Fārisīde pīl denir, sāhib-i Tīrāz ondan mu'arreb olmak üzere resm eylemiştir. İntehā. Ve

فَيْلٌ [fīl] sakīl ve hasīs ve nākese itlāk olunur. Ve fikri za'fif ve re'yy ve zihni ve tedbīri saḥīf ve muḥṭī adama فَيْلُ الرَّأْيِ [fīlu'r-reyy] itlāk olunur fā'nın kesri ve fethiyle, ke-mā se-yuzkeru; cem'ci أَفْيَالٌ [efyāl]dir.

الْفَيْيَالُ [el-feyyāl] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Fīlciye denir ki Fārisīde pīl-bān derler; yukālu: هُوَ فَيْيَالٌ أَيُّ صَاحِبِ الْفَيْلِ

الْمَفْيُولَاءُ [el-mefyūlā] (مَشْيُوْحَاءُ [meşyūhā] vezninde) Fīl yavrularına denir.

الإِسْتِفْيَالُ [el-istifyāl] Deve kısmı dızmanlıkta fīl-hey'et olmak ma'nāsınadır ki fillenmek ta'bīr olunur; yukālu: إِسْتِفْيَالٌ

الْجَمْلُ إِذَا صَارَ كَالْفَيْلِ يَغْنِي فِي عَظْمِهِ
التَّفْيِيلُ [et-tefeyyul] (تَفْيِيلٌ [tefa^ul] vezninde) Nebât gereği gibi kertesini ve mikdârını bulup çiçeklenmek ma'nâsınadır; yukâlu: bulup çiçeklenmek ma'nâsınadır; yukâlu: تَفْيِيلُ النَّبَاتِ إِذَا اكْتَهَلَ Ve delikanlı tamâm yāl ü bālını bulup vücudunu doldurmak ma'nâsınadır; yukâlu: إِذَا زَادَ تَفْيِيلُ الشَّبَابِ إِذَا زَادَ Ve semirmek ma'nâsındadır; yukâlu: تَفْيِيلُ فَلَانٌ Ve bir adam za'fî'ü'r-re'y olmak ma'nâsınadır; yukâlu: تَفْيِيلُ رَأْيِهِ إِذَا ضَعُفَ
الْفَيْلُوتَةُ [el-feylület] (فَيْلُوتَةٌ [faylütet] vezninde ve bazı nüshada فَيْلُوتَةٌ [fuyület] mersümdür) ve
الْفَيْلَةُ [el-feylet] (fā'nın fethiyle) Bir adamın fikr ve zihn ve endîşesi za'f ve muhtî olmak ma'nâsınadır; yukâlu: فَالَ رَأْيُهُ يَفْيَلُ فَيْلُوتَةٌ وَفَيْلَةٌ إِذَا أَخْطَأَ وَضَعُفَ
التَّفْيِيلُ [et-tefyīl] (تَفْيِيلٌ [tefīl] vezninde) Bir adamın re'y ve tedbîrini pesend ve istisvâb eylemeyip kabîh ve hatâ görmek ma'nâsınadır; yukâlu: فَيْلَ رَأْيِهِ إِذَا قَبَّحَهُ وَخَطَأَهُ
الْفَيْلُ [el-feyyil] (كَيْسٌ [keyyis] vezninde) ve **الْفَالُ** [el-fāl] (حَالٌ [hāl] vezninde ki aslı فَيْلٌ idi yâhūd فَايَلٌ [fā'il]den maklûbdur) [fīl]-i mezkûr gibi فَايَلٌ [re'y] lafzına muzâf olarak re'y ve endîşesi za'f ve tedbîri sahfîf adama denir; yukâlu: رَجُلٌ فَيْلُ الرَّأْيِ كَمَا ذُكِرَ وَفَيْلُ الرَّأْيِ وَفَايَلُ الرَّأْيِ بِالْإِضَافَةِ وَفَالٌ مِنْ غَيْرِ إِضَافَةٍ وَفَايَلُ الرَّأْيِ أَيَّ ضَعِيفُ الرَّأْيِ Ve
فَالٌ [fāl] فَايَلٌ [fā'il] dedikleri damara denir, ke-mā se-yuzkeru. Ve Fāris ülkesinde bir kasaba adıdır, Pāl muarrebidir; *Kitāb-ı Taqrīb* ve sâ'ir bazı te'lifât sâhibi Kıtub-ı Fālî oradandır ve kādî-i Şîrâz İsmâ'il b. İbrâhîm el-Fālî oradandır. Ve Hûzistân kazâsında bir belde adıdır; Ebu'l-Hasen 'Alî b. Aḥmed el-Edîb el-Fālî oradandır yâhūd bunun ismi فَالَةٌ [Fālet]tir. Ve

فَيْلٌ [feyyil] (كَيْسٌ [keyyis] vezninde) Mülahham adama itlāk olunur; yukâlu: رَجُلٌ فَيْلُ اللَّحْمِ أَيُّ كَثِيرُهُ Ve

فَايَلٌ [fā'il] Omaca kemiğinin çukurunda olan ete denir, 'alā-kavlin onda olan damara denir.

الْفَايَلَتَانِ [el-fā'iletān] (tesniye bünyesiyle) İki pāre etçeğizdir ki esfelleri sağrının iki tarafında sekirden başı ta'bir olunan yerlerin altından kuyruk dibine doğru kuyruğun sağ ve sol yanında olan uyluk etleri üzere olup عُضُصٌ [u'su's] dedikleri büzdüm kemiğini ihâta ederek uylukların iki cāniblerine münhadir olmuşlardır, atta ve insānda dahi böyledir. Ve bazıları dedi ki فَايَلَتَانِ [fā'iletān] uyluğun iç yüzlerinin içinde iki damarın ismidir, her birine فَايَلَةٌ [fā'ilet] denir. Ve bunlarda فَالٌ [fāl] dahi lügattir.

الْفَيْالَةُ [el-feyālet] (fā'nın fethiyle) ve

الْفَيْلُوتَةُ [el-fuyület] (fā'nın zammıyla) Re'y ve zihn ve endîşede olan za'f ve şehâfete denir; yukâlu: فِي رَأْيِهِ فَيْالَةٌ وَفَيْلُوتَةٌ أَيُّ ضَعُفَ

الْمُفَايَلَةُ [el-mufāyelet] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) ve

الْفَيْيَالُ [el-fiyāl] (جِدَالٌ [cidāl] vezninde) Fityān-ı 'Araba mahsûs bir la'ib mülā'abesinden 'ibârettir; hatâ edene فَالٌ derler, niteki فَالٌ [fe'l] māddeinde ki mehmûzdu, güzerān eyledi.

فَيْلَانٌ [Fīlān] (fā'nın kesriyle) Bābu'l-Ebvāb kurbünde bir mevzi' adıdır.

فَيْلٌ [Fīl] (fā'nın kesriyle) Kadîmde şehir-i Hârezm'in ismidir, sonra Manşûre itlāk olunup ba'dehu Gürgeç ile tesmiye olundu. Ve Fīl b. 'Arāde muhaddistir. Ve Ziyād b. Ebî Sufyān'ın mevālîsinden bir

kimsedir. Ve Ebu'l-Fil ashābandandır.

FASLU'L-ḲĀF (فَضْلُ الْقَافِ)

[ق ب ل]

قَبْلُ [qabl] (ḳāf'ın fethi ve zamm üzere binā ile) بَعْدُ [ba'd] kelimesinin nakizidir, Fārisīde pīṣ ve Türkīde ileri ve öndün ta'bīr olunur; ve yukālu: أَتَيْتَكَ مِنْ قَبْلٍ وَقَبْلُ أَتَيْتَكَ مِنْ قَبْلٍ مَبِيَّيْنِ عَلَى الضَّمِّ وَيُقَالُ قَبْلًا وَقَبْلُ مُؤَنَّثَتَيْنِ الْأَوَّلُ بِالتَّضْبِ وَالثَّانِي بِالضَّمِّ وَيُقَالُ قَبْلُ بِالْفَتْحِ

Şārihin *Mufredāt*-ı Rāğib'den beyānına göre قَبْلُ [qabl] takaddüm-i munfasıla mevzū'dur, niteki بَعْدُ [ba'd] te'ehhür-i munfasıla mevzū'dur. Ve قُبْلُ [qubl] (ḳāf'ın zammıyla) ve قُبُلُ [qubul] (zammeteynle) takaddüm-i muttasılda müsta'meldir, دُبُرُ [dubr] ve دُبُرُ [dubur] mukābilidir. Ve قَبْلُ [qabl] kelimesi ki بَعْدُ mukābilidir bihasebi'l-izāfe zarf-ı mekān olur, meselā Yemen'den Ḳuds-i şerīfe 'āzim olanın مَكَّةُ الْمَدِينَةِ قَبْلُ kavli gibi. Ve Ḳuds'ten Yemen'e gidenin مَكَّةُ الْمَدِينَةِ قَبْلُ kavli gibi. Ve zarf-ı zamān olur; زَمَانُ عِنْدِ الْمَلِكِ قَبْلُ الْمُنْصُورِ gibi. Ve rütbe ve menzilette isti'māl olunur; عِنْدُ الْمَلِكِ قَبْلُ الْحَجَّاجِ gibi. Ve tertīb-i sinā'ide isti'māl olunur, تَعَلَّمَ الْهَجَاءَ قَبْلُ الْخَطِّ gibi. İntehā.

الْقَبْلُ [el-qubl] (ḳāf'ın zammıyla)

الْقُبْلُ [el-qubul] (zammeteynle) Öne denir ki art mukābilidir; yukālu: جَاءَ مِنْ قَبْلٍ وَقَبْلُ جَاءَ مِنْ قَبْلٍ وَدُبُرُ Ve

قُبْلُ الْجَبَلِ [qublu'l-cebel] (ḳāf'ın zammıyla) Dağın yöresine itlāk olunur; yukālu: يَمْشِي مِنْ قَبْلِ الْجَبَلِ أَيُّ مِنْ سَفْحِهِ Ve

قَبْلُ الزَّمَنِ [qublu'z-zemen] Mevsimin evvel hengāmına itlāk olunur; yukālu: كَانَ ذَلِكَ فِي قَبْلِ الصَّيْفِ أَيُّ فِي أَوَّلِهِ Ve

قَبْلَ [qubl] Doğru cihete itlāk olunur; ve minhu kavluhum: إِذَا أُقْبِلُ قَبْلَكَ أَيُّ أَفْصِدُ قَضَدَكَ إِذَا وَأَتَوَجَّهُ نَحْوَكَ Ve

قُبُولَ [qubul] (zammeteynle) ‘Ayān ve āşikāre ma‘nāsınadır, ke-mā se-yuzkeru.

الْقُبْلَةَ [el-ḳublet] (ḳāf’ın zammiyla) Öpüş, buse ma‘nāsınadır; tekūlu: أَخَذْتُ مِنْ حَدِيهِ قُبْلَةً أَيُّ لَثْمَةً Ve sāhirelerin bir adamı teshir ve tālib tarafına tevcih ve imāle için sihr ve efsün edecek boncuk makülesi nesnelere denir. Ve koyun kısmına mahsūs bir damga ismidir ki kulağının gözden tarafa önüne basılır. Ve kefālet ma‘nāsınadır; yukālu: قَبِلَ قُبْلَتَهُ أَيُّ كَفَالَتَهُ

الْقِبْلَةَ [el-ḳiblet] (ḳāf’ın kesriyle) Şol semt ve cihete itlāk olunur ki ona teveccühle namāz edā oluna; yukālu: صَلَّى قِبْلَةَ كَذَا وَهِيَ الْجِهَةُ الَّتِي يُصَلِّي نَحْوَهَا مَا لَهُ قِبْلَةٌ وَلَا Ve mutlak cihet ma‘nāsınadır; ve minhu yukālu: مَا لَهُ قِبْلَةٌ وَلَا Ve Ka‘be-i mükerrreme’ye itlāk olunur. Ve her teveccüh ve istikbāl olunan nesneye itlāk olunur. Mü‘ellifin *Başā‘ir*’de beyānına göre **قِبْلَةَ** [ḳiblet] fi’l-asl binā-i nev‘dir, bir nesneye doğru yönelmek hālet ve hey‘etinden ‘ibarettir, ba‘dehu ‘örfte yöneldiği mekāna itlāk olundu; ve minhu kavluhu ta‘ālā: ﴿وَأَجْعَلُوا بُيُوتَكُمْ قِبْلَةً﴾ أَيُّ مُتَقَابِلَةً: **الْمُقَابِلَةَ** [el-ḳubālet] (ḳāf’ın zammiyle) Karşıya ve yamaca denir. Ve bu isimdir, zarf olarak isti‘māl olunur; yukālu: جَلَسَ فُلَانٌ مُقَابِلَتَهُ أَيُّ تَجَاهَهُ

الْقِبَالَ [el-ḳibāl] (ḳāf’ın kesriyle) Karşıya ve yamaca denir. Ve bu isimdir, zarf olarak isti‘māl olunur; yukālu: جَلَسَ فُلَانٌ مُقَابِلَتَهُ أَيُّ تَجَاهَهُ

الْقِبَالَ [el-ḳibāl] (ḳāf’ın kesriyle) Karşıya ve yamaca denir. Ve bu isimdir, zarf olarak isti‘māl olunur; yukālu: جَلَسَ فُلَانٌ مُقَابِلَتَهُ أَيُّ تَجَاهَهُ

الْقَبْلَةَ [el-ḳabl] (ḳāf’ın fethiyle) Na‘leyne **قِبَالَةَ** [ḳibālet] dediği zikr olunan tasmayı

geçirmek ma‘nāsınadır; yukālu: قَبِلَ النَّعْلَ قَبْلًا مِنْ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا جَعَلَ لَهَا قِبَالَيْنِ Burada bāb-ı sālis bilā-şart vārid olmuştur. Ve burada **إِقْبَالَ** [iḳbāl] ve **مُقَابِلَةً** [muḳābelet] ve **قَبْلَ** [ḳabl] beynlerinde bazılarına göre ihtilāf olmakla ‘an-ḳarīb zikr olunur. Ve

قَبْلَ [ḳabl] Gece **قَابِلَةً** [ḳābilet] olmak ma‘nāsınadır; yukālu: قَبِلْتُ اللَّيْلَةَ إِذَا صَارَتْ قَابِلَةً Ve

قَبْلَ [ḳabl] ve

قُبُولَ [qubul] (ḳāf’ın zammi ve fethiyle) **قُبُولَ** [ḳubul] dediği rüzgār esmek ma‘nāsınadır; yukālu: قَبِلْتُ الْقُبُولَ قَبْلًا وَقُبُولًا وَقَبُولًا مِنْ الْبَابِ Ve

قَبْلَ [ḳabl] Bir nesneye başlayıp ona idmān ve müdāvemmet eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: قَبِلَ عَلَى الشَّيْءِ قِبَالًا إِذَا لَزِمَهُ وَأَخَذَ فِيهِ

الْمُقَابِلَةَ [el-muḳābelet] (mufā‘alet [mufā‘alet] vezninde) Bu dahi na‘leyne **قِبَالَةَ** [ḳibālet] dediği tasma geçirmek ma‘nāsınadır; yukālu: قَابِلَ النَّعْلَ بِمَعْنَى قَبْلَهَا Ve bir kimse ile karşı karşıya olmak ma‘nāsınadır; yukālu: قَابِلَ النَّعْلَ إِذَا وَاجَهَهُ Ve bir kitāb ve mektūbu āher kitābla mukābele eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: قَابِلَ الْكِتَابِ إِذَا عَارَضَهُ

الْإِقْبَالَ [el-iḳbāl] (hemzenin kesriyle) Bu dahi na‘leyne **قِبَالَةَ** [ḳibālet] geçirmek ma‘nāsınadır, **قَبْلَ** [ḳabl] ve **مُقَابِلَةً** [muḳābelet] gibi; yukālu: أَقْبَلَ النَّعْلَ بِمَعْنَى قَبْلَهَا Ve bazıları beynlerini fark edip dedi ki **مُقَابِلَةً** [muḳābelet] zikr olunan na‘leyn tasmaşının yere gelen ucunu ‘ukdeye doğru büküp iki kat eylemek ve **قَبْلَ** [ḳabl] na‘leyne **قِبَالَةَ** [ḳibālet]’i bağlamak ve **إِقْبَالَ** [iḳbāl] **قِبَالَةَ** [ḳibālet] geçirmek ma‘nāsınadır; fe-yukālu: قَابِلَ النَّعْلِ إِذَا تَنَّى ذَوَابَةَ الشِّرَاكِ إِلَى الْعُقْدَةِ وَقَبْلَهَا إِذَا شَدَّ قِبَالَهَا وَأَقْبَلَهَا إِذَا جَعَلَ لَهَا قِبَالَةً Ve

إِقْبَالٌ [iḳbāl] Gece قَابِلَةٌ [kābilet] olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَقْبَلَتِ اللَّيْلَةَ بِمَعْنَى قَبِلَتْ Ve gözün siyāhını burun tarafına doğru eğip getirmek ma'nāsınadır; tekūlu: أَقْبَلْتُ أَقْبَلْتُ Ke-mā se-yuzkeru. Ve bir nesneye yönelmek ma'nāsınadır; yukālu: أَقْبَلُ عَلَيْهِ تَقْبِيضُ أَذْبَرُ Ve bir adam fi'l-asl ahmak ve nādān iken 'arīf ve dānā olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَقْبَلُ الرَّجُلَ إِذَا عَقَلَ إِذَا عَقَلَ إِذَا لَزِمَهُ وَأَخَذَ فِيهِ Ve bir nesneyi bir adamın öntüne karşı tutmak yā getirmek ma'nāsınadır; yukālu: أَقْبَلْتُهُ الشَّيْءَ أَي جَعَلْتُهُ يَلِي قَبَالَتَهُ

الْقَوَابِلُ [el-ḳavābil] قَابِلَةٌ [kābilet]in cem'idir, bir nesnenin evā'iline denir; tekūlu: أَخَذْتُ الأَمْرَ بِقَوَابِلِهِ أَي أَوَائِلِهِ

الْقَابِلَةُ [el-ḳābilet] قَوَابِلُ [ḳavābil]in müfredidir. Ve

قَابِلَةٌ [kābilet] Gelecek geceye denir; tekūlu: أَفْعَلُهُ فِي الْقَابِلَةِ أَي اللَّيْلَةَ الْمُتَقْبِلَةَ Şārih der ki ba'zılar 'indinde fi'l tasarruf olunur, niteki mü'ellif قَبِلْتُ وَأَقْبَلْتُ 'unvānlarıyla sebt eyledi. Ve ba'zılar inkār eylediler; ve minhu yukālu: قَبِّحَ اللهُ مِنْهُ مَا قَبِلَ وَمَا دَبَرَ Ya'nī "Hak ta'ālā onun önünü sonunu bi-hayr eylesin!" Ve

قَابِلَةٌ [kābilet] Ebe kadına denir; yukālu: قَابِلَتُهُ حَادِقَةٌ وَهِيَ الْمَرْأَةُ الَّتِي تَأْخُذُ الْوَالِدَ عِنْدَ الْوِلَادَةِ

الْقَبُولُ [el-ḳabūl] صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Bu dahi ebe kadına denir. Ve

قَبُولٌ [ḳabūl] Masdar olur, hibe ve nasihat makūlesi nesneyi telakkī ile alıp der-uhde eylemek ma'nāsına. Fāriside pezireften mürādifidir, lisānımızda kabūl etmek ta'bīr olunur; yukālu: قَبِلَ الشَّيْءَ قَبُولًا مِنَ النَّبِإِ Ve gāhca ḳāf'ı mazmūm olur.

Ve

قَبُولٌ [ḳabūl] Sabā yeline denir, zīrā دُبُورٌ [debūr] dedikleri batı yeline mukābildir yāhūd bāb-ı Ka'be'ye mukābil estiği için yāhūd 'inde'n-nefs makbūl ve mergūb olduğuna mebnīdir, pes قَبُولٌ [ḳabūl] مَقْبُولٌ [maḳbūl] ma'nāsınadır; yukālu: هَبَّتِ الرِّيحُ الصَّبَا أَي رِيحَ الصَّبَا Ve

قَبُولٌ [ḳabūl] Hüsn ü cemāl ve bişr ü beşāşet ve talākat ma'nāsına müsta'meldir; ḳāf'ın zammıyla da ba'zen zebān-zededir; ve minhu kavlu nedīmi'l-Me'mūni'l-'Abbāsiyyi fi'l-Ḥaseneyn: "أُمُّهُمَا الْبُتُولُ" "أَبُوهُمَا الْقَبُولُ" Ve ism-i masdar olur, nefis 'afv ve şafḥ makūlesi nesneye meyl ve rızā ve muhabbet eyleyip ona yönelmeğe denir. Ve bunun fi'li hecr ve imāte olunmuştur ki ondan fi'l tasarruf olunmaz. Kāle's-şārih ve fi'n-Nihāye ve minhu'l-hadīsu: "نَمَّ يُوَضَعُ لَهُ الْقَبُولُ فِي الْأَرْضِ" "أَي الْمَحَبَّةِ" Ve وَالرِّضَا بِالشَّيْءِ وَمَيْلَ النَّفْسِ إِلَيْهِ

قَبُولٌ [ḳabūl] Masdar olur, kuyudan su çeken adamın elinden kovayı almak ma'nāsına; yukālu: قَبِلَ الْقَابِلُ الدَّلُوَ قَبُولًا مِنْ النَّبِإِ Ve

قَبُولٌ [Ḳabūl] Esām-i ricāldendir.

الْقَبِيلُ [el-ḳabīl] أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bu dahi ebe kadına denir. Ve 'ayān ve aşikāre ma'nāsınadır; ke-mā se-yuzkeru. Ve kefil ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ قَبِيلٌ لَهُ أَي كَفِيلٌ Ve zāmin ma'nāsınadır; yukālu: مَتَّعَ صَارَ قَبِيلًا لَهُ أَي ضَامِنًا ضَامِنٌ [ḍāmin]i كَفِيلٌ [kefīl] ile tefsīr eylemiştir, lākin burada zāhiren kefāleti e'amm i'tibār etmiştir. Ve

قَبِيلٌ [ḳabīl] Hatunun zevcine itlāk olunur. Ve tavā'if-i muhtelifeden müctemī' üç ne-

tepesine yāhūd kum yığımına denir ki mukābeleye gelir. Ve açık ve işlek yola denir. Ve ebe kadın iyice ve üstādāne ebelik eylemeğe denir; yukālu: بِالْقَابِلَةِ Ve apşaklığa denir; yukālu: فِي رِجْلِهِ قَبْلٌ أَيْ لُطْفٌ لِإِخْرَاجِ الْوَلَدِ Ve قَبْلُ الْعَيْنِ فِي رِجْلِهِ قَبْلٌ أَيْ فَحْجٌ [kabelu'l-ayn] gözün siyāhı burna doğru meyilli olmağa yāhūd şaşılık hey'etinde yāhūd şaşılık hey'etinden latif ve nāzük olmağa denir yāhūd iki gözün siyāhları birbirine doğru mā'il ve müteveccih olmağa yāhūd burnun sırtına meyilli olmağa yāhūd hāne-i çeşm üzere ya'nī gözün oyumu üzere yāhūd yukarı kaşa doğru mā'il olmağa yāhūd iki gözün bakışları birbirine mā'il ve nāzır olmağa denir. Ve bu ma'nāda masdar olur; yukālu: قَبَلْتُ عَيْنَهُ وَقَبِلْتُ قَبْلًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالرَّازِعِ وَيُقَالُ بَعَيْنِهِ قَبْلٌ وَهُوَ إِقْبَالٌ سَوَادِهَا عَلَى الْأَنْفِ أَوْ مِثْلُ الْحَوْلِ أَوْ أَحْسَنُ مِنْهُ أَوْ إِقْبَالٌ إِحْدَى الْحَدَقَتَيْنِ عَلَى الْأُخْرَى أَوْ إِقْبَالُهَا عَلَى غُرْضِ الْأَنْفِ أَوْ عَلَى الْمُحْجَرِ أَوْ عَلَى الْحَاجِبِ أَوْ إِقْبَالٌ Ve نَظَرَ كُلٌّ مِنَ الْعَيْنَيْنِ عَلَى صَاحِبِهَا

قَبْلٌ [kabel] Devenin başına su dökülerek su içmeğe denir ki havuza oluktan su akarken içmesinden şibārettir. Ve koyun kısmının boynuzları yüzüne doğru çökük olmak ma'nāsındır; yukālu: قَبَلْتُ الشَّاءَ قَبْلًا Ve قَبَلْتُ مِنَ الْبَابِ الرَّازِعِ إِذَا صَارَ قَرْنَاهَا مُقْبِلًا عَلَى وَجْهِهَا Bir adam bir sözü bī-tevakkuf bi'l-bedāhe söylemeğe denir ki mukaddemce onu tehy'e ve tasmīm eylememiştii; yukālu: قَالَ قَبْلًا وَهُوَ أَنْ يَتَكَلَّمَ بِكَلَامٍ وَلَمْ يَسْتَعِدْ لَهُ Ve hilālī cümleden evvel görmek, 'alā-kavlin mutlakān en evvel mer'ī olan şey'e denir. Ve قَبَلَةٌ [kabelet] kelimesinden cem'ī olur ki ağırşağa denir, فَلُكَّةٌ [fulket] ma'nāsına. Ve bir güne boncuk ismidir ki nisvān-ı 'Arab teshīr ve te'hīz için ona efsūn ederler, 'alā-kavlin fīl kemiğinden düzülmüş değirmi

ve berrāk nesnedir ki karılar boyunlarına ve atların boyunlarına da ta'lik ederler. Ve قَبْلٌ [kabel] قَبِيلٌ [kabil] gibi 'ayān ve aşikāre ma'nāsındır, ke-mā se-yuzkeru. Ve gelecek vakt ve zamāna itlāk olunur. Bunda عَنَبٌ [ineb] vezninde dahi lügattır; ve min-hu yukālu: لَا أَكَلِمَكَ إِلَّا عَشْرٌ مِنْ ذِي قَبْلِ وَقَبْلٌ أَيْ فِيمَا اسْتَأْنَفُ يَعْني اسْتَقْبَلُ مِنْ وَقْتٍ مُسْتَقْبَلٍ أَوْ مَعْني الْمُحَرَّكَ لَا أَكَلِمَكَ إِلَّا عَشْرٌ تَسْتَقْبَلُهَا وَمَعْني الْمَكْسُورَةَ الْقَافِ لَا أَكَلِمَكَ إِلَّا عَشْرٌ مِمَّا تَشَاهِدُهُ مِنَ الْأَيَّامِ أَيْ فِيمَا تَسْتَقْبَلُ Ve

قَبْلٌ [Kabel] [cebel] vezninde) Dūmetu'l-Cendel kurbünde bir dağın adıdır.

الْإِقْبَالُ [el-iqbilāl] [ihmirār] vezninde) ve

الْإِقْبِيلُ [el-iqbilāl] [ihmirār] vezninde) Göz zikr olunan قَبْلٌ [kabel] sıfatıyla pek muttasıf olmak ma'nāsındır; yukālu: إِقْبَلْتُ عَيْنَهُ وَإِقْبَالَتْ إِذَا كَانَتْ بِهَا قَبْلٌ

الْأَقْبَلُ [el-aqbel] [ahmer] vezninde) Gözünde قَبْلٌ [kabel] olan kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ أَقْبَلُ أَيْ بَيْنَ الْقَبْلِ كَأَنَّهُ يَنْظُرُ إِلَى طَرَفِ أَنْفِهِ

الْقَبْلَاءُ [el-qablā'] [hamrā'] vezninde) Kendide zikr olunan قَبْلٌ [kabel] olan göze denir. Ve boynuzları yüzüne doğru çökük olan koyuna denir; yukālu: شَاءٌ قَبْلَاءٌ أَيْ الْمُقْبِلَةُ الْقَرْنَ عَلَى وَجْهِهَا

الْقَبَلَةُ [el-kabelet] (fetehtāla) Ağırşağa denir ki zikr olundu. Ve جُشَارٌ [cuşār] ma'nāsındır ki sadra 'arız olan huşūnete denir. Şārih der ki gerçi nüshalarda جُشَارٌ 'unvānyla mersūmdur, lākin galattır, savāb olan حُبَّازٌ [hubbāz] olmaktadır ki ebe-güemeci dedikleri nebāttır. Ve Ebū Bekr Muḥammed b. 'Ömer ve Ebū Ya'qūb el-Ḳabeliyyān muhaddislerdir. Şārihin

soyu pāk ve nesebi kerīm adama denir, atta olursa iki başı küheylān ta'bir olunur; yukālu: رَجُلٌ مُقَابِلٌ أَي كَرِيمِ النَّسَبِ مِنْ قِبَلِ أَبِيهِ

الْإِقْتِبَالُ [el-iqtibāl] (ifti'āl) [ifti'āl] vezninde) Bir işe yeni baştan başlamak ma'nāsınadır; yukālu: Ve bi'l-bedāhe söz söylemek ve kelām ve hutbe ihdās eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِقْتَبَلَ إِذَا اسْتَأْنَفَهُ اَزْتَعَلَهَا

الْمُقْتَبِلُ [el-muqtebel] (ism-i mef'ul bünyesiyle) Yeni baştan istināf olunan şey'e denir; ve minhu tekūlu'l-^cArab: رَجُلٌ مُقْتَبِلٌ Ya'nī "Civānlığı müddet-i medīde stürüp henüz pīrlık eser ve şā'ibesı zuhūr eylemedi." Güyā ki sāt-be-sāt civānlığı istināf olunmuş olur.

قَبَائِلُ [kuşayrā kibāl] (musaggar bünyesiyle ve kasr ile ve قِبَالٌ [kibāl] [kitāb] vezninde) Bir cins yılana denir ki be-gāyet habīs ve kattāl olur.

قَبْلَى [Kublā] (ḥublā) [ḥublā] vezninde) Ğur-reb nām cebel-i Necd ile Reyyan nām vādī beyninde bir mevzī' adıdır.

الْقَابِلُ [el-Qābil] Minā'da mescid-i Ḥayf yesārı tarafında bir mescidin ismidir.

الْمَقْبُولُ [el-maḳbūl] ve

الْمُقَابِلُ [el-muḳabbel] [mu'azzam] vezninde) Yamalı sevbe denir; yukālu: نَوْبٌ مُقْبُولٌ وَمُقَابِلٌ أَي مُرَقَّعٌ

الْقَبْلِيَّةُ [el-Qibliyyet] (kāf'ın kesriyle) ve

الْقَابِلِيَّةُ [el-Qabeliyyet] (fetehātla) Nahle ve Medīne beyninde Fur^c nevāhīsinden bir nāhiye adıdır.

مُقْبِلٌ [Muḳbil] [muḥsin] vezninde) ve

قَابِلٌ [Qābil] [ṣāḥib] vezninde) ve

قَبِيلٌ [Qabīl] [emīr] vezninde) ve

قَبُولٌ [Qabūl] [ṣabūr] vezninde) Esāmī-ri ricāldendir.

[ق ب ع ل]

الْقَابِعَةُ [el-ḳab'alet] [daḥrecet] vezninde) ve

الْقَابِعَةُ [el-ḳa'belet] ('ayn'ın takdīmiyle) Ayakları birbirine doğru mā'il olmak, 'alā-kavlin ayağın burunları birbirine yakın ve ökçeleri meydānlı olmak ma'nāsınadır yāhūd pīr ve ihtiyār yürüyüşü gibi zā'if ve āheste yürüme yāhūd ayaklarıyla top-rak savurur gibi yürüme ma'nāsınadır; yukālu: فَبِعَلِ الرَّجُلُ وَقَعِبَلَ إِذَا أُقْبِلَ قَدَمُهُ كُلُّهَا عَلَى الْأُخْرَى أَوْ هُوَ تَبَاعَدَ مَا بَيْنَ الْكَعْبَيْنِ أَوْ مَشِيَ ضَعِيفٌ أَوْ مَشِيَ مِنْ كَأَنَّهُ يَعْرِفُ التُّرَابَ بِقَدَمَيْهِ

[ق ت ل]

الْقَاتِلُ [el-ḳatıl] (kāf'ın fethi ve tā'nın sükūnuyla) ve

الْتَقَاتِلُ [et-taḳtāl] [tezkar] vezninde) Öldürmek ma'nāsınadır; yukālu: قَتَلَهُ وَقَتَلَ بِهِ قَتَلَ بِهِ فَتَلًا وَتَقَاتِلًا إِذَا أَمَاتَهُ 'unvānı Şa'leb'den mervīdir. Şārih der ki قَتَلَ [ḳatıl] cesed-i hayvāndan izāle-i rūh eylemek ma'nāsına mevzū'dur ki mütevellī ve mübāşir fi'line makrūndur. Ve eğer fevt-i hayāt ile itibār olunursa ona مَوْتٌ [mevt] denir. İntehā. Ve

قَتَلَ [ḳatıl] Bir nesneye gereği gibi muttalı olup bilmek ma'nāsına müsta'meldir, güyā ki chehli قَتَلَ [ḳatıl] eder; yukālu: قَتَلَ Ve meşrüb yufkaca olmak için su katmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: قَتَلَ الشَّرَابَ إِذَا مَزَجَهُ بِالْمَاءِ Ve la'n ve nefrīn eylemek ma'nāsınadır; ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿قَتَلَ الْإِنْسَانَ مَا أَكْفَرَهُ﴾ أَي لُعِنَ

الْتَقَاتِلُ [et-taḳtīl] [tef'īl] vezninde) Bu

dahi öldürmek ma'nāsınadır ki teksiri mutazammındır; yukālu: قَتَلَهُ بِمَعْنَى قَتَلَهُ

الْقِتَالُ [el-ḳitāl] (جِدَالٌ [cidāl] vezninde) ve **الْمُقَاتَلَةُ** [el-muḳātelet] (مُجَادَلَةٌ [mucādelet] vezninde) ve

الْقِتَالُ [el-ḳitāl] (فِيْعَالٌ [fi'āl] vezninde) Katl edişmek ma'nāsınadır; vāhid ve ziyāde için olur; yukālu: قَاتَلَهُ قِتَالًا وَمُقَاتَلَةً وَقِيَالًا Ve bir kimseye la'n ve nefrīn eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: قَاتَلَهُمُ اللَّهُ أَي لَعَنَهُمْ Şārih der ki 'Arablar الله قَاتَلَهُ kelāmını gāh olur ki ta'accüb makāmında irād ederler, هَادَهُ تَرَبَّتْ يَدَاهُ dedikleri gibi. Bu makūle kelāmın ma'nāsı murād ve melhūz olmaz.

الْقِتْلَةُ [el-ḳitlet] (كَافٍ'ın kesriyle) Binā-i nev'dir, katl hāletine ve hey'etine dādır, bir güne öldürmek ma'nāsınadır ki ondan öldürüş ile ta'bīr olunur; yukālu: قَتَلَهُ قِتْلَةً سُوءٌ وَهِيَ هَيْئَتُهُ

الْقِتْلُ [el-ḳitl] (كَافٍ'ın kesriyle) Katl bābında dilīr ve māhir düşman mukātile denir; cem'î اُقْتَالَ [aḳtāl] gelir; yukālu: هُوَ قَتْلٌ أَي قَتْلٌ Ve sadīk dosta denmekle zidd olur; yukālu: هُوَ قِتْلُهُ أَي صَدِيقُهُ Ve bir nesnenin misl ve nazīrine denir; yukālu: مَا لَهُ قِتْلٌ أَي نَظِيرٌ Ve bir adamın 'amuca-zādesine denir; tekūlu: هُوَ قِتْلِي أَي ابْنُ عَمِّي Ve dilāvere denir; yukālu: رَجُلٌ قَتْلٌ أَي شَجَاعٌ Ve cenkte bir adamın hemtāsına denir; yukālu: قَتَلَ قِتْلُهُ أَي قَزَنَهُ Ve şerr ve şūr husūsunu hoşça bilir olan kimseye denir; yukālu: إِنَّهُ لِقِتْلٌ شَرٌّ أَي عَالِمٌ بِهِ

الْقُتْلُ [el-ḳutl] (كَافٍ'ın zammıyla) ve

الْقُتْلُ [el-ḳutul] (zameteynle) قُتُولٌ [ḳatūl] un cem'idir ki ضُبُورٌ [şabūr] veznindedir, kesirü'l-katl adama denir; yukālu: هُوَ قُتُولٌ وَهُمُ قُتْلٌ وَقُتْلٌ أَي الْكَثِيرُ الْقُتْلِ

الْإِقْتَالُ [el-iḳtāl] (hemzenin kesriyle) Bir adamı katl olunmağa 'arz eylemek ma'nāsınadır ki onu bir sebeble 'urza-i katl edip katline bā'is olmaktan 'ibārettir; yukālu: أَقْتَلَهُ إِذَا عَرَّضَهُ لِلْقَتْلِ

الْمُقَاتَلُ [el-muḳattel] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Eşmiş yortmuş, tecārib ile ahvāl-i kevniiyyeye vākıf ve āgāh olmuş adama itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ مُقَاتَلٌ أَي مُجَرَّبٌ Ve şol biçāre gönüle vasf olur ki 'aşk ve muhabbet sadmesi onu makhūr ve müzellel eylemiş ola; yukālu: قَلْبٌ مُقَاتَلٌ أَي مَذَلَّلٌ قَتَلَهُ الْحُبُّ وَالْعَشْقُ

الْإِسْتِقْتَالُ [el-istiḳtāl] Bir kimse helāktan bī-bāk olup fart-ı secā'at u celādetinden nefsinin helāka teslīm eylemek ma'nāsınadır; yukālu: اِسْتَقْتَلُ فَلَانٌ إِذَا اسْتَمَاتَ

الْقَيْلُ [el-ḳatīl] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Katl olunmuş kimsedir; müzekker ve mü'ennese vasf olur; yukālu: رَجُلٌ قَيْلٌ وَامْرَأَةٌ قَيْلٌ Ve eger mevsūfa olan امرأةٌ lafzın zikr olunmazsa tā ile fark edip هَذِهِ قَيْلَةٌ derler.

الْقُتُولُ [el-ḳatūl] (ضُبُورٌ [şabūr] vezninde) Kesirü'l-katl adama denir, zikr olundu; bunda dahi tezkīr ve ten'is müsāvī olur; yukālu: رَجُلٌ قُتُولٌ وَامْرَأَةٌ قُتُولٌ أَي قَاتِلٌ وَقَاتِلَةٌ

الْقَاتَالُ [el-ḳatāl] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Nefs ve zāt ma'nāsınadır; yukālu: قَاتَالٌ وَنَاقَةٌ دَاتٌ قَاتَالٌ أَي دَاتٌ نَفْسٍ وَبَيْتَةٍ لَمْ ü cūsseye itlāk olunur; yukālu: لَمْ يَبَقَ بِهِ قَاتَالٌ وَهِيَ بَقِيَّةُ الْجِسْمِ Ve zor ve kuvvet ma'nāsınadır; yukālu: إِنَّهُ لُدُو قَاتَالٌ أَي قُوَّةٌ

الْإِفْتِئَالُ [el-iḳti'tāl] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) İştirāk içindir, cenk ve kıtāl edişmek ma'nāsınadır; yukālu: اِفْتِئَلُوا إِذَا تَفَاتَلُوا Ve bir adamı 'aşk yāhūd cinn tā'ifesi helāk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: اِفْتِئَلُ

فَلَانٌ عَلَى بِنَاءِ الْمَفْعُولِ إِذَا قَتَلَهُ الْعِشْقُ أَوْ الْجُرُّ Ve işbu maddesinde efsah olan ‘adem-i idgâmdir, zîrâ tâ kelimeye lâzım değildir. Ve ba‘zılar tâ-i ūlânın harekesini kâf’a nakl ve tâ’ları idgâm edip ve mâzînin hemzesi kâf’ın sükûnu için ziyâde olduğundan istignâ olunmakla mâzîde فَتَلُوا ve muzâri‘de يَتَلُونَ dediler kâf’ın fethi ve kesriyle. Ve ba‘zılar ictimâf-ı sâkineyn için mâzîde ve muzâri‘de kafları meksûr eylediler. Pes vech-i evvelde ism-i fâ‘il مُقَاتِلٌ [muqâtil] olur, مُحَدِّثٌ [muḥaddiṣ] vezninde ve sânîde مُقَاتِلٌ [muqâtil] olur mîm’in zammı ve kâf’ın kesriyle. Ve ehl-i Mekke zammı zammeye itbâ‘la مُقَاتِلٌ [muqâtil] derler mîm’in ve kâf’ın zammıyla.

التَّقَاتُلُ [et-teqâttul] (تَفَعَّلَ [tefa‘ul] vezninde) Bir işi sehl ve münâsibi vechiyle tutmak ma‘nâsınadır ki yoluyla ve yollu tutmak ta‘bîr olunur; yukâlu: إِذَا تَقَاتَلَ فُلَانٌ لِحَاجَتِهِ إِذَا تَأْتَى لَهَا Ve hatun edâ ve şîvesinden eğilek ve bükülerek salını bulanı yürümek ma‘nâsınadır; yukâlu: تَقَاتَلَتِ الْمَرْأَةُ فِي مَشِيَّتِهَا إِذَا تَنَتَّتْ

الْقِتْوَلُ [el-kiṭvell] (عَوَّلَ [‘iṣvell] vezninde) Çolpa ve ‘âciz ve hemec ve salkı adama denir; yukâlu: رَجُلٌ قِتْوَلٌ أَيَّ عَيْبٍ مُسْتَرَحٍ

قَتْلَةٌ [Kâttel] (حَمَزَةٌ [ḥamzet] vezninde) ve

قَتِيلَةٌ [Kuteylet] (جُهَيْنَةٌ [cuheyne] vezninde) ve

قِتَالٌ [Kîtal] (كِتَابٌ [kitâb] vezninde) ve

قِتَالٌ [Kattâl] (شَدَادٌ [şeddâd] vezninde) ve

قِتْلٌ [Kutel] (زُفْرٌ [zufer] vezninde) ve

قِتِيلٌ [Kâtîl] (أَمِيرٌ [emîr] vezninde) Esâmîdendir.

مُقَاتِلٌ [Muqâtil] (مُجَادِلٌ [mucâdil] vezninde) İbn Ḥayyân’dır ki imâm-ı ma‘rûftur.

Ve Muqâtil b. Duvâldüz muhaddisinden başka bir zâttır, ‘alâ-kavlin ikisi birdir ki Duvâldüz pederinin lakabıdır. Ve Duvâldüz Fârisîdir, tasma diken adama denir. Ve Muqâtil b. Suleymân el-Mufessir za‘iftir. Ve Muqâtil b. el-Faḍl ve Muqâtil b. Kays ve gayr-i mensûb olarak Muqâtil muhaddislerdir.

[ق ث ع ل]

الْمُقْتَعِلُ [el-muqṣa‘ill] (şā-yı müsellese ile مُشْمَعِرٌ [muşmeḥir] vezninde) İyice ve düzce yonulmamış kec ü mec oka denir yâhüd bu مُقْتَعِلٌ kelimesinden musahhaftır, “ق،ع،ل” maddesinde mersümdür.

[ق ث ل]

الْقِصْوَلُ [el-kiṣvell] (عِصْوَلٌ [‘iṣvell] vezninde ve mürâdifidir ki hemec ve perîşân ve salkı kimseye denir. Ve iri hurmâ salkımına denir. Ve kemikli iri et parçasına denir.

[ق ح ل]

الْقُحُولُ [el-kuḥûl] (ḥā-yı mühmele ile قُعُودٌ [ku‘ûd] vezninde) ve

الْقَحْلُ [el-qaḥl] (فَحْلٌ [faḥl] vezninde ve harf-i halk için fethateynle) İfrât-ı za‘f u hüzdâlden bedenin derisi kupkuru olup kemiğe yapışmak ma‘nâsınadır; yukâlu: فَحَلَ الشَّيْخُ قُحُولًا وَقَحَلَ قَحْلًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ وَالرَّابِعِ وَقَحَلَ عَلَى بِنَاءِ الْمَفْعُولِ قُحُولًا إِذَا بَسَّ جِلْدُهُ عَلَى عَظْمِهِ

التَّقَاهُّلُ [et-teqaḥḥul] (تَفَعَّلَ [tefa‘ul] vezninde) قُحُولٌ [kuḥûl] ma‘nâsınadır; yukâlu: تَقَاهَّلَ الشَّيْخُ بِمَعْنَى فَحَلَ

الْإِفْحَالُ [el-iḥḥâl] (hemzenin kesriyle) Bir adamı zebûnlatıp derisini kupkuru kemiğe yapışık eylemek ma‘nâsınadır; yukâlu: أَفْحَلَهُ الصُّومُ إِذَا أَبَسَّ جِلْدُهُ عَلَى عَظْمِهِ ki bu terkîb mutlakan bir nesne kurmak

ma'nāsına mevzū'dur.

الْمُتَفَحِّلُ [el-muteḫaḫḫil] (ism-i fā'il bün-yesiyle) Pek zebūnluktan derisi kupkuru olup kemiğine yapışmış hālî diğergün adama denir; yukālu: صَارَ فُلَانٌ مُتَفَحِّلاً وَهُوَ الْيَابِسُ الْجِلْدِ السَّيِّءِ الْحَالِ

الْفَحْلُ [el-ḩaḩal] (fethateynle) فُحُولٌ [ḩuḩūl] ma'nāsıdır; yukālu: فَحَلَ الشَّيْخُ فَحَالًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَيْسَ جِلْدُهُ عَلَى عَظْمِهِ

الْفَحْلُ [el-ḩaḩl] (فَحْلٌ [faḩl] vezninde) ve **الْفَحِيلُ** [el-ḩaḩil] (كَيْفٌ [ketif] vezninde) ve **الْإِنْفَحْلُ** [el-inḩaḩl] (جَرَدَحْلٌ [cirdaḩl] vezninde) Pek pīrlikten gövdesi kuruyup derisi kemiğine yapışmış adama denir. Mütercim der ki **إِنْفَحْلٌ** kelimesi ki hemze ve nūn'ladır; 'inde'l-ekser zā'idedir. Ve 'inde'l-ba'z asliyye olmakla vezni جَرَدَحْلٌ [cirdaḩl]'dır. Mü'ellif kavlı-i sāniyi iltizām eyledi, lākin bu sūrette mahalli fasl-ı hemze olduğu 'ayāndır, meger ittirād-ı zikrīye haml oluna. Ve bu mādde **Şāfiye** şerhinde meşrūhtur.

الْمُقَاḩَاةُ [el-muḩāḩaet] (مُفَاḩَاةٌ [mufāḩaet] vezninde) Müdāvemet ve mülāzemet ma'nāsıdır; vücūdun za'fından derisinin kemiğe yapışması ma'nāsından meḩūzdur; yukālu: قَاḩَاةٌ إِذَا لَازَمَهُ

الْفُحَالُ [el-ḩuḩāl] (غُرَابٌ [ḩurāb] vezninde) Koyun kısmına mahsūs bir maraz ismidir ki derileri kuruyup helāk olurlar.

[ق ح ز ل]

الْفَحْرَلَةُ [el-ḩaḩzelet] (zā-yı mu'ceme ile دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Bir nesneyi vurup yere düşürmek ma'nāsıdır; yukālu: فَحْرَلَهُ إِذَا أَسْقَطَهُ وَضْرَبَهُ

فَحْرَلَةٌ [ḩaḩzelet] İsm olur, deḒneḒe denir, عَصَا [ḩaḩā] ma'nāsına.

[ق د ل]

الْقَنْدَوِيلُ [el-ḩandevīl] (زَنْجَبِيلٌ [zencebīl] vezninde) Büyük başlı adama denir; yukālu: رَجُلٌ قَنْدَوِيلٌ أَيِ الْعَظِيمِ الرَّأْسِ

[ق ذ ل]

الْقَذَالُ [el-ḩazāl] (سَحَابٌ [seḩāb] vezninde) Başın gerisinin devşirilmiş top ve yumru yerine denir ki murād kafā çukurundan yukarı ensedir; kezālik kafānın iki cānibidir, kafā çukurundan kulaḒa varınca. Ve at kısmında nāsıyenin ensesinde uyan başlıḒı duran yerden 'ibārettir; cem'i قُذُلٌ [ḩuzul]'dür zammeteynle ve أَقْدَالَةٌ [aḩzilet]'tir; yukālu: ضَرَبَ قَذَالَهُ أَيِ جَمَاعٍ مُؤَخَّرٍ قَذَالًا لِشَّارِيهِنِ بَيَانًا بِمَنْزِلَةِ رَأْسِهِ [ḩazālān]'dır.

الْقَذَلُ [el-ḩazl] (عَزَلٌ [ḩazl] vezninde) Bir adamın قَذَالٌ [ḩazāl]ine vurmak ma'nāsıdır; yukālu: قَذَلَهُ قَذَالًا مِّنَ الْبَابِ إِذَا ضَرَبَ قَذَالَهُ Ve doğrudan sapmak ma'nāsıdır; yukālu: قَذَلَ فُلَانٌ إِذَا مَالَ وَجَارَ Ve bir kimseye uymak, 'alā-kavlin 'ayblamak ma'nāsıdır; yukālu: قَذَلَ فُلَانًا إِذَا تَبِعَهُ أَوْ عَابَهُ Ve bir husūsta cidd ve ceḩd eylemek ma'nāsıdır; yukālu: قَذَلَ فِي الْأَمْرِ إِذَا جَدَّ

الْقَذَلُ [el-ḩazel] (fethateynle) 'Ayb ve nakīsa ma'nāsıdır; yukālu: مَا بِهِ قَذَلٌ أَيِ عَيْبٌ

[ق ذ ع ل]

الْقَذْعُلُ [el-ḩuzḩul] (قُنْفُذٌ [ḩunfuḩ] vezninde) ve

الْقَذْعَلُ [el-ḩizaḩl] (سِبْحَلٌ [sibaḩl] vezninde) Le'īm ve hasīs ve nākesedir.

الْإِقْدِغْلَالُ [el-iḩziḩāl] (إِشْمِغَالٌ [iḩmiḒāl] vezninde) Bir nesne çaparızlanıp düşvār olmak ma'nāsıdır; yukālu: إِقْدَعَلَ الْأَمْرُ إِذَا عَسَرَ

الْمُقَدَّعِلُ [el-muḳzaʿill] (مُشْمَعِلٌ [muṣmeʿill] vezninde) Çabuk ve çālāk adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُقَدَّعِلٌ أَيْ سَرِيْعٌ

الْقِنْدَعُلُ [el-ḳinzaʿl] (جَزْدَخُلٌ [cirdaxl] vezninde) Ahmak ve nādāna denir.

[ق ذ ع م ل]

الْقُدْعِمَلَةُ [el-ḳuzaʿmilet] (ḳāf'ın zammı ve zāl'ın fethi ve mīm'in kesriyle) Hisset ve denāʿeti olan bodur ʿavrete denir. Ve iri ve ʿazīmü'l-heykel deveye denir, قُدْعِمَلٌ [ḳuzaʿmil] dahi denir hā'sız. Ve nāçiz nesne maʿnāsına müstaʿmeldir; maʿnā-yı evveldendir; yukālu: مَا عِنْدَهُ قُدْعِمَلَةٌ أَيْ شَيْءٌ. Ve kemlik ve hakāret maʿnāsınadır; yukālu: مَا فِي حَسْبِهِ قُدْعِمَلَةٌ أَيْ ضُرُوءَةٌ

الْقُدْعَمِيلُ [el-ḳuzaʿmīl] (ḳāf'ın zammıyla) Pek pīr ve sāl-horde adama denir.

[ق ذ م ل]

الْقُدَامِلُ [el-ḳuzāmīl] (عَلَابِطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) Bol nesneye denir; yukālu: قُدَاءٌ قُدَامِلٌ أَيْ وَاسِعٌ

[ق ر ل]

الْقِرْلَى [el-ḳirillā] (زِمِكَّى [zimikkā] vezninde) Bir cins kuştur ki martı kuşu gibi balık sayd eder, be-gāyet hazm ve hazer sāhibi bir kuştur; havā yüzünde gözünün biri dāʿimā su içindeki balığa ve birisi hazer ve ihtiyātından yukarıya nāzır olur ki cevārihten biri kendisine kasd eylemeye, ona bināʿen hazm ve ihtiyāta darb-ı mesel olmuştur; yukālu: "أَحْرَمٌ مِنْ قِرْلَى وَأَحْذَرُ إِنَّ رَأَى: "خَيْرًا تَدَلَّى وَإِنْ رَأَى شَرًّا تَوَلَّى"

[ق ر ث ل]

الْقَرَشَلُ [el-ḳaršel] (sā-yı müsellese ile جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Pek hor ve cüce olan bodura denir; müʿennesi قَرَشَلَةٌ [ḳaršelet]tir.

[ق ر ز ح ل]

الْقِرْزَحَلَةُ [el-ḳirzahlet] (جِرْدَحَلَةٌ [cirdahlet] vezninde) Bir türlü boncuk isimdir ki sıbyān ʿArablar takınırlar; kezālik birbirine tefāhur için ezvāc ortakları takınırlar. Ve ʿasā tarzında bir arşın kadar sopaya ve değneğe denir. Ve bodur ʿavrete denir.

[ق ر ز ل]

الْقُرْزُلُ [el-ḳurzul] (قُنْفُذٌ [ḳunfuḏ] vezninde) Leʿīm ve fūrū-māye kimseye denir. Ve nisvān-ı ʿArabın başlarının tepesine top perçem tarzında vazʿ eyledikleri hotaza ve o heyʿette saç denir. Ve bukağuya denir. Ve taş gibi pek nesneye denir. Ve aʿzāsı dernekli hūb ve latif ata denir. Ve Hūzeyfe b. Bedr'in ve Tufeyl b. Mālik'in feresleri isimdir.

الْقُرْزَلَةُ [el-ḳarzelet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) ʿAvret başının tepesine قُرْزُلٌ [ḳurzul] komak maʿnāsınadır ki perçem tarzında saçını oraya toplamaktan ʿibarettir; yukālu: قُرْزَلَتِ الْمَرْأَةُ الْقُرْزُلَ إِذَا جَمَعَتْهُ فَوْقَ رَأْسِهَا. Şārih der ki *Lisānu'l-ʿArab*'da قُرْزَلَتِ الْمَرْأَةُ ʿibāretille mersūm olmakla müʿellifin شَيْءٌ taʿbīri o resme saçtan ʿibāret olduğu mütebeyyin olur.

[ق ر ط ل]

الْقِرْطَلَّةُ [el-ḳirṭallet] (قِرْشَبَبَةٌ [ḳirşebbet] vezninde) ve

الْقِرْطَالَةُ [el-ḳirṭālet] (قِرْطَاسَةٌ [ḳirṭāset] vezninde) Eşek yükünün bir dengi olan sepete ve küfeye denir. Ve قِرْطَالَةٌ [ḳirṭālet] قِرْطَالٌ [ḳirṭāl]in müfredidir.

[ق ر ع ب ل]

الْقَرَعِيَانَةُ [el-ḳaraʿbelānet] (ḳāf'ın ve rā'nın ve bā'nın fethiyle) Bir küçük cānverdir

ki karnı büyük ve cüssesi yassı ve yavan olur. Bunun aslı قَرْنَبَلٌ idi, üç harften ziyâde oldu; musaggarı قُرَيْبَةٌ [kurey'ibet]tir.

[ق ر ل]

الْقَرْنُلُ [el-ķaranful] ve

الْقَرْنُفُلُ [el-ķaranfûl] (ķāf'ların fethiyle) Bir cins şecerin yemişidir ki Hind ülkesinin aşağı taraflarında bilād-ı Çīn'e mücāvır olan sevāhilde nābit olur, efāvīh-i hārrenin atyeb ve ezkāsıdır; erkeği ve dişisi olur, erkeğinin ak çiçeği olur, semeri olmaz ve dişisinin semeri olur ve çiçeği erkeğinden ezkā olur. Ve iki nev'î dahi latîf ve a'zā-yı bātıneye mü'essir ve kalb ve dimāğı musaffî ve mukavvî ve hafakān ve za'f-ı basara ve gıṣāve 'illetlerine nāfi' ve ağızda olan rāyiha-i kerīheyi müzīl ve ta'āmı hāzımdır. Şārihin beyānına göre قَرْنُفُلٌ [ķaranfûl]de vāv işbā'iyedir.

الْمُقَرَفَلُ [el-muķarfel] ve

الْمُقَرْنَفُ [el-muķarnef] (مُدْحَرَجٌ [mudaḥrec] veznlerinde) قَرْنُفُلٌ [ķaranful] kelimesinden mutasarrıf ism-i mef'üllerdir, karanfil ile mutayyeb ta'āma denir. Evvelde nūn ve sānīde lām hazf olunmuştur, niteki humāsīsının taṣgīrlerinde dahi böylece cārīdir; yukālu: طَعَامٌ مُقَرَفَلٌ وَمُقَرْنَفٌ أَيُّ مُطَيَّبٌ بِالْقَرْنُفُلِ

[ق ر ق ل]

الْقَرَقَالُ [el-ķarķal] (ķāf'la جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde ve lām'ın teṣdīdiyle zebān-zededir) 'Arab nisvānına mahsūs bir kesim gömleğe yāhūd yenleri olmayan libāsa denir; cem'î قَرَاكِلٌ [ķarāķil]dir.

[ق ر م ل]

الْقَرْمَلُ [el-ķarmel] جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Bir cins dikensiz be-gāyet za'if şecerin is-

midir, ayakla basılıp çiğnendikte hemān yarılıp dağılır; müfredi قَوْمَلَةٌ [ķarmelet] tir; ve minhu'l-meselu: "ذَلِيلٌ عَادٌ بِقَوْمَلَةٍ" Bir adam kendi derdine dermān olmayacak bir denī ve bī-hayr adama ilticā ve mūrāca'at eyledikte darb olunur. Ve

قَوْمَلٌ [Ķarmel] 'Urve b. Verd'in feresi ismidir.

الْقَرْمِلُ [el-ķirmil] زُبْرُجٌ [zibric] vezninde) Besirek devenin yavrusuna denir, 'alā-kavlin iki hörgüçlü deveye denir. Ve nisvānın saç bağlarına denir, nezkep ta'bīr olunur. Ve tüyleri çok hurde develere denir, قَوْمِلِيَّةٌ [ķirmiliyyet] dahi denir.

قُرْمُلٌ [Ķurmul] قُنْفُذٌ [ķunfuḏ] ve جَعْفَرٌ [ca'fer] veznlerinde) İbnu'l-Ḥumeym'dir ki mülūk-i Ḥimyer'dendir, Merṣed b. Zī Ceden nām melikten sonra şāh olmuştur.

قَرْمَلَاءٌ [Ķarmalā'] كَرْبَلَاءٌ [kerbelā'] vezninde) Bir mevzi'dir.

الْقَرْمُولُ [el-ķurmūl] زُنْبُورٌ [zunbūr] vezninde) غَصَاً [ğadā] nām şecer yemişinden bir güne yemişin ismidir.

[ق ز ل]

الْقَزَلُ [el-ķazel] (ķāf'ın ve zāy-ı mu'cemenin fethiyle) Pek çirkīn topallığa denir, 'alā-kavlin baldırların etleri zebūnluktan gitmekle çöp gibi ince kalmasına denir yāhūd vasf-ı sānīyle müctemī' olan topallığa denir. Ve bu ma'nāda masdar olur; yukālu: قَزَلَ الرَّجُلُ قَزَلًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَفِيهِ قَزَلٌ أَيُّ أَسْوَأَ الْعُرْجِ أَوْ دِقَّةَ السَّاقِ لِدَهَابِ لَحْمِهَا أَوْ هُمَا جَمِيعًا

قَزَلٌ [ķazl] Ayağı kesilmiş adamın yürümesi gibi yürümek ma'nāsınadır; yukālu: يَقْرُلُ قَزَلًا إِذَا كَانَ يَمْشِي مَشِيَّةَ الْمُقَطَّوعِ الرَّجْلِ

الرَّجُلُ إِذَا تَبَحَّتْ

الْأَقْزَلُ [el-aqzel] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Vasftur, ayağında قَزَلُ [qazel] olan kişiye denir. Ve bir nevc yılanı denir. Ve sibāc'dan kurda itlāk olunur.

الْقَزَلَانُ [el-qazelān] (feteḥātla) ve

الْقَزَلُ [el-qazl] (عَزَلٌ [ʿazl] vezninde) Sıçramak ma'nāsınadır; yukālu: قَزَلَ الرَّجُلُ قَزَلَانًا Ve topal gibi yürümek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا قَزَلَ الرَّجُلُ إِذَا وَتَبَّ مَشَى مَشْيَةَ الْعُرْجَانِ

الْأَقْزَلَانُ [el-aqzelān] (tesniye bünyesiyle) Tavşancıl kuşunun kuyruğunun ortasında olan iki çığaya itlāk olunur; cem'i أَقْزَلٌ [eḳāzil]dir.

[ق ز ح ل]

الْقَزْحَلَةُ [el-qazḥale] (kāf'ın ve ḥā-yı mühmelenin fethiyle) Yaya denir, قَوَسٌ [qavs] ma'nāsına.

[ق ز ع ل]

الْمُقْرَعَلُ [el-muqze'ill] (مُشْمَعِلٌ [muşme'ill] vezninde) Şeref-i nā-pāyidār ile müte'ayyen ve müteşahhas olan adama denir, sonradan türeme a'yān ve derebeyleri gibi; yukālu: هُوَ مُقْرَعَلٌ أَيَّ عَلَى شَرْفٍ غَيْرٍ مُطْمَتِنٌ Ve mutlakan serīc ve tiz-rev şey'e denir; yukālu: شَيْءٌ مُقْرَعَلٌ أَيَّ سَرِيْعٌ

[ق ز م ل]

الْقَزْمَلُ [el-qazmel] (جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Pek çirkīn cüsseli bodura denir.

الْقَزْمِيْلَةُ [el-qizmīlet] (kāf'ın kesriyle) Zekere denir.

[ق س ط ل]

الْقَسْطَلُ [el-kaştal] (جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) ve

الْقَسْطَالُ [el-kaştal] ve

الْقَسْطَلَانُ [el-kaştalān] (kāf'ların fethiyle) ve

الْقَسْطُولُ [el-kuştūl] (زُنْبُوْرٌ [zunbūr] vezninde) Toza denir, غُبَارٌ [gubār] ma'nāsına.

أُمُّ قَسْطَلٍ [ummu kaştal] (جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Āfet ve dāhiyenin künyesidir.

الْقَسْطَلَانِيَّةُ [el-kaştalāniyyet] (kāf'ın fethiyle) Kavı-kuzah dedikleri dā'ire-i havā'iyyeye denir ki eleğimsağmaya ta'bīr olunur, 'alāyim-i semāviyyeden galattır. Ve şafakın humretine denir. Ve bir tür-lü sevb ismidir ki Kaştalān nām nessāca yāhūd bilād-ı Endelus'ten Kaştale nām şehre nisbet olunur; elif ve nūn tagyīr-i niseb kabīlindedir. Mütercim der ki Bursa kurbünde Kestel nām kasabanın dahi ta'bīrle nisbeti Kaştalāni'dir.

قَسْطِيلِيَّةٌ [Kaştiliyyet] (kāf'ın fethi ve yā'nın tahfifiyle) Endelus'te başka bir şehrdir.

الْقَسْطَلَةُ [el-kaştalet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Deve esriyip kükremek ma'nāsınadır; yukālu: قَسْطَلُ الْجَمَلِ إِذَا هَدَرَ Ve akan su çağlamak ma'nāsınadır; yukālu: قَسْطَلُ النَّهْرِ إِذَا حَسَّ وَصَوَّتْ

الْقَسْطَالُ [el-kiştal] (قَوْطَاسٌ [qirtās] vezninde) Çağlayan ırmağa denir; yukālu: نَهْرٌ قَسْطَالٌ أَيُّ مُصَوَّتٌ

[ق س ط ب ل]

الْقَسْطَابِيْلَةُ [el-kuştābīlet] (kāf'ın zammıyla) قَسْطَابِيْنَةُ [kuştābīnet] lafzında lügattır.

[ق س م ل]

الْقِسْمِيْلُ [el-kişmil] (زَبْرِيْحٌ [zibric] vezninde) Arslan yavrusuna denir. Ve Ezd kabīlesinden bir batn ismidir.

قِسْمِيْلٌ [Kismīl] (إِزْمِيْلٌ [izmīl] vezninde) Bir

batn pederinin ismidir.

الْقَسَامَةُ [el-kašāmilet] ve

الْقَسَامِيلُ [el-kašāmīl] (kaḫ'ların fethiyle) A'rābdan bir niçe obalara itlāk olunur.

قَسَمَةٌ [Kašmelet] (kaḫ'ın fethiyle) Cezīme el-Ebreş nām emīr-i 'Arabın birāderi 'Ā'iz b. 'Amr'ın lakabıdır; sāhib-i hüsn ü cemāl olduğu için telkīb olundu. Pes lām'ı zā'id olur, hüsn ü cemāl ma'nāsına olan قَسَمٌ [kašm] ve قَسَامَةٌ [kašāmet]ten olur.

[ق ص ل]

الْقَصَلُ [el-kaşl] (faşl] vezninde) Kesmek ma'nāsınadır; yukālu: قَصَلَهُ قَصَالًا Ve harman dövme ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا قَصَلَ الْبُرُّ إِذَا دَاسَهُ Ve bir adamın boynunu vurmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: قَصَلَ عُنُقَهُ إِذَا صَرَ بَهَا Ve dābbeye قَصِيلٌ [kaşīl] yedirmek ma'nāsınadır; yukālu: قَصَلَ الدَّابَّةَ وَعَلَيْهَا إِذَا عَلَفَهَا الْقَصِيلَ Ve

قَصَلٌ [kaşl] قَصَالَةٌ [kaşālet] ma'nāsınadır, ke-mā se-yuzkeru. Ve سَلَمٌ [selem] ağacının çiçeğine denir.

الْإِقْتِصَالُ [el-iḫtişāl] (ifti'al] vezninde) Bu dahi kesmek ma'nāsınadır; yukālu: قَصَلَهُ إِذَا قَطَعَهُ Ve kesilmek ma'nāsına mutāvi' ve lāzım olur; yukālu: قَصَلَهُ فَانْقَطَعَ

الْإِنْقِشَالُ [el-inḫişāl] (infi'al] vezninde) Bu dahi kesilmek ma'nāsına mutāvi'dir; yukālu: قَصَلَهُ فَانْقَطَعَ أَي انْقَطَعَ

الْقَصِيلُ [el-kaşīl] (emīr] vezninde) Hasād vaktinden mukaddem biçilmiş gök tāze ekine denir ki davara yedirirler, Fārisīde ḫavīd denir; yukālu: إِجْتَرَّ لِلدَّابَّةِ Ve cemā'at ve gürūh ma'nāsına müsta'meldir, قَطِيعٌ [kaḫī] gibi.

الْقَاصِلُ [el-kaşīl] ve

الْمِقْصَلُ [el-miḫşal] (miḫşal] vezninde) ve

الْقَصَالُ [el-kaşşāl] (şeddād] vezninde) Pek keskin kılıca vasf olur; yukālu: سَيْفٌ قَاصِلٌ وَمِقْصَلٌ وَقَصَالٌ أَي قَطَاعٌ Ve

مِقْصَلٌ [miḫşal] Lisān-ı hadīde vasf olur; yukālu: لِسَانٌ مِقْصَلٌ أَي مَاخِصٌ

الْقَصَلُ [el-kaşal] (fethateynle) ve

الْقَصَالَةُ [el-kaşālet] (sumāmet] vezninde) قَصَلٌ [kaşl] gibi Türkīde kesmik ve boğum ta'bir olunan nesneye denir ki buğdayın içinden tenkiye ve tarh olunur ve ba'zen onu yeniden dövüp saman ederler; yukālu: هَذَا قَصَلُ الْبُرِّ وَقَصَالَتُهُ وَهُوَ مَا غَزِلَ مِنْهُ إِذَا نَفَى فَيَزِمَى بِهِ

الْقِشَلُ [el-kişl] (kaḫ'ın kesriyle) قِشَالَةٌ [kaşālet] ma'nāsınadır, niteki kaḫ'ın fethiyle de lügattır. Ve

قِشَلٌ [kişl] Aslā hayr ve şerre yaramayan za'if ve nākes şahsa denir. Ve bir işe yaramaz olan ahmak ve nādāna yāhūd fart-ı hamākatinden nāşī nefesine mālīk olmayan ahmak ve nādāna denir; yukālu: رَجُلٌ قِشَلٌ أَي فَسَلٌ ضَعِيفٌ وَكَذَا أَحْمَقٌ لَا خَيْرَ فِيهِ أَوْ مَنْ لَا يَتِمَّالِكُ حُمُقًا

الْقِشَلَةُ [el-kişlet] (kaḫ'ın kesriyle) Bön ve nādān 'avrete denir. Ve deve sürüsüne, 'alā-kavlin on mihārdan kırka varınca itlāk olunur.

قُصَالٌ [Kuşal] (zufer] vezninde) Cuheyne kabīlesinden bir kimsedir ki Men 'Aşe Ba'de'l-Mevt kitābında kıssası mezkūrdur, niteki "ف،ص،ل" māddesinde mürür eyledi.

الْقِشْيَلَةُ [el-kişyellet] (kaḫ'ın kesri ve yā-yı tahtiyenin ve lām-ı müşeddedenin fet-

hiyle) Yası gövdeli bodur adama ve deveye denir. Ve topaç gövdeli, tıknaz, karnı büyük adama denir.

الْقَضْلَةُ [el-kaşlet] [تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Gevşek ağaca denir; yukālu: شَجَرَةٌ قَضْلَةٌ أَيْ سَجَرَةٌ Ve ba'zılar dedi ki قَضْلَةٌ [kaşlet] çok ekinden bölünmüş bir bölük ekine denir. Ve deve sürüsüne denir; bunda *kaş*'ın kesriyle de lügattır. Ve koyun ve keçi makûlesi mevâsî sürüsüne denir.

الْقَضَالُ [el-kaşşāl] [شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Arslana denir.

الْإِفْصِيلَالُ [el-iķşīlāl] [إِطْمِينَانٌ [iṭmīnān] vezninde) Bir nesneyi pençe ile kavrayıp tutmak ma'nāsınadır; yukālu: إِفْصَالٌ Ve bir yerde mukīm olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِفْصَالٌ بِالْمَكَانِ إِذَا أَقَامَ بِهِ

[ق ص ب ل]

الْقَضْبَةُ [el-kaşbelet] [دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Kapta olan ta'āmın mecmū'unu sıyırıp yemek ma'nāsınadır; yukālu: قَضْبِلٌ الطَّعَامُ إِذَا أَكَلَهُ أَجْمَعُ

[ق ص د ل]

قَضْدَالٌ [Kaşdāl] (kaş'ın fethiyle) Bir mevzi'dir ik ondan 'anber celb olunur.

[ق ص ع ل]

الْقَضْمُلُ [el-kuş'ul] [قُنْفُذٌ [kunfuz] vezninde) Le'im ve fūrū-māye ve nākese denir. Ve 'akrebe 'alā-kavlin yavrusuna denir, [zibric] vezninde dahi lügattır yāhūd hurde olan 'akrebe denir, Şağānī 'aleyhi'r-rahme *Tekmile*'sinde savāb olan fā ile olmaktır diye Cevherī'yi taglīt eylemekle kendisi galat eylemiştir, zīrā fā ile ve kaş ile de ma'neyeyn-i mezkūreynde lügat-ı fasihalardır. Ve

قَضْمُلٌ [kuş'ul] Kurt eniğine denir.

الْإِفْصِغَالُ [el-iķşī'āl] [إِضْمِغَالٌ [iḍmiḡāl] vezninde) Güneş nısfu'n-nehār derecesine gelmek ma'nāsınadır; yukālu: إِفْصَعَلَّتِ الشَّمْسُ إِذَا تَكَبَّدَتِ السَّمَاءُ

[ق ص ف ل]

الْقَضْفَلَةُ [el-kaşfelet] [فَا'يْلَا [fā'yla] vezninde) Güneş nısfu'n-nehār derecesine gelmek ma'nāsınadır ki zikr olundu; yukālu: قَضْفَلٌ الطَّعَامُ بِمَعْنَى قَضْبَلُهُ

[ق ص م ل]

الْقَضْمَلَةُ [el-kaşmelet] [دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Adımı sık sık atarak yürümek ma'nāsınadır; yukālu: قَضَمَلِ الرَّجُلُ إِذَا قَارَبَ قَضَمَلِ الرَّجُلُ إِذَا قَارَبَ Ve bir adamı yere yıkmak ma'nāsınadır; yukālu: قَضَمَلِ فُلَانًا إِذَا صَرَعَهُ Ve kesmek ma'nāsınadır; yukālu: قَضَمَلَهُ إِذَا قَطَعَهُ Ve kapta ve sofrada olan ta'āmı bitince yemek ma'nāsınadır; yukālu: قَضَمَلِ الطَّعَامَ إِذَا قَضَمَلِ الطَّعَامَ إِذَا قَضَمَلِ الطَّعَامَ شَدِيدًا Ve

قَضْمَلَةٌ [kaşmelet] İsm olur, dişlerde tekevün eden kurtçağıza denir ki dişleri oyup çürütür. Ve su makûlesinin kapta kalan bakiyyesine denir ki dökülür. Ve

قَضْمَلَةٌ [kaşmelet] Deve köşegi قَضْمُلٌ [kuşmul] dedikleri 'illete uğramak ma'nāsınadır; yukālu: قَضَمَلِ الْفَصِيلَ إِذَا أَصَابَهُ الْفَضْمُلُ

الْقَضْمَلَى [el-kaşmelā] [حَوْرَلَى [ḡavzelā] vezninde) Lokmayı şiddetle yutmağa denir; yukālu: اَلتَّقْمَةُ الْقَضْمَلَى أَيْ التَّقْمَا شَدِيدًا

الْقَضْمُلُ [el-kuşmul] [قُنْفُذٌ [kunfuz] vezninde) Bir marazdır ki deve köşeklerine 'arız olup ve ondan helāk olurlar.

الْمَقْضِيلُ [el-muḳaṣmil] (ism-i fā'il bünye-siyle) Arslana denir. Ve deĝneĝi muhkem ve űedid olan çobana denir.

الْقِضِيلُ [el-ḳiṣmil] (زَبْرُجٌ [zibric] vezninde) Bu dahi arslana denir. Ve yavuz űedid adama denir.

الْقُضِيلُ [el-ḳuṣamil] (عُلْبِيٌّ [ulebiṡ] vezninde) ve

الْقَضِيلُ [el-ḳaṣmel] (جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Bunlar da yavuz ve űedid adama denir.

[ق ط ل]

الْقَطْلُ [el-ḳaṭl] (ḳāf'ın fethi ve tā'nın sükunuyla) Kesmek ma'nāsınadır; yukālu: **قَطَلَهُ قَطْلًا** Ve bir adamın boynuna vurmak ma'nāsınadır; yukālu: **قَطَلَ عُنُقَهُ إِذَا صَرَبَهَا**

الْمَقْطُولُ [el-maḳṡūl] Maktūc ma'nāsınadır.

الْقَطِيلُ [el-ḳaṭīl] (أَمِيرٌ [emir] vezninde) [maḳṡūl] ma'nāsınadır. Ve hāssaten kökünden kesilmiş hurmā ağacına vasf olur; yukālu: **نَحْلَةٌ قَطِيلٌ إِذَا قُطِعَتْ مِنْ أَضْلَاهَا وَيَقَالُ جِدْعٌ قَطِيلٌ وَقَطْلٌ بِضَمَّتَيْنِ أَيْ مَقْطُوعٌ**

الْتَقْطِيلُ [et-taḳṡīl] (تَفْعِيلٌ [tef'il] vezninde) Kesmek ma'nāsınadır; yukālu: **قَطَلَهُ إِذَا قَطَعَهُ** Ve bir adamı yanı üzere devirip yıkmak yāhūd yere çalmak ma'nāsınadır; yukālu: **قَطَلَهُ إِذَا أَلْقَاهُ عَلَى جَنْبِهِ أَوْ صَرَعَهُ**

الْقُطْلُ [el-ḳuṡul] (zammeteynle) قَطِيلٌ [ḳaṡīl] kelimesinden cem' dir. Ve maktūc ma'nāsına müfred olur.

الْتَقْطُلُ [et-teḳaṡṡul] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Hurmānın dalı dibinden kesilmek ma'nāsınadır; yukālu: **تَقَطَّلَ الْجِدْعُ إِذَا تَقَطَّعَ مِنْ أَضْلِهِ**

الْمِقْطَلَةُ [el-miḳṡalet] (مِكْنَسَةٌ [mikneset] vezninde) Mutlakan nesne kat' edecek demir ālete denir.

قَطِيلٌ [Ḳaṡīl] (أَمِيرٌ [emir] vezninde) űu'arādan Ebū Zu'eyb el-Huzelī lakabıdır.

الْقَطِيلَةُ [el-ḳaṡīlet] (سَفِينَةٌ [sefinet] vezninde) űol 'abā ve sevb parçasına denir ki sünger gibi onunla ıslak nesnenin suyu alınır.

الْقَاطُولُ [el-Ḳāṡūl] Dicle üzerinde bir mevzi' dir.

الْمَقْطَلُ [el-muḳaṡṡal] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Pişmiş nesneye denir; yukālu: **شَيْءٌ مَقْطَلٌ أَيْ مَطْبُوعٌ**

[ق ط ر ب ل]

قَطْرُبُّلٌ [Ḳuṡrubbul] (ḳāf'ın zammı ve tā'nın sükunu ve rā-i mazmūme ve bā-i muvahhade-i müşeddedenin yāhūd muhaffefenin zammı ve lām'ın teşdidiyle) İki mevzi'in ismidir. Biri 'Irāḳ diyārındadır ki garbiyy-i Dicle'de vāki' dir, hamrın eltafı oraya nisbet olunur. űārihin beyānına göre mevzi-i sānī belde-i Āmid mukābilinde bir karyedir.

[ق ع ل]

الْقُعَالُ [el-ḳu'āl] (غُرَابٌ [ḡurāb] vezninde) Üzüm makülesi nebātın ieĝine denir, 'alā-kavlin dökülen ieĝine denir. Ve deveden dökülen tüye denir.

الْإِقْعَالُ [el-iḳ'āl] (hemzenin kesriyle) Üzüm ve kına makülesinin ieĝi açmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَفْعَلَ التَّوْرُ إِذَا انْتَشَقَّتْ عَنْهُ فُعَالَتُهُ**

الْإِقْعِيَالُ [el-iḳ'īlāl] (إِشْمِغَالٌ [iṡmi'āl] vezninde) **إِقْعَالٌ** [iḳ'āl] ma'nāsınadır; yukālu: **أَفْعَلَ التَّوْرُ بِمَعْنَى أَفْعَلَ** mīl gibi dim dik durmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِقْعَالَ الرَّكِبِ إِذَا انْتَصَبَ**

الْإِقْتِعَالُ [el-iḳṡi'āl] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Üzümün ieĝini asmasından silkip gider-

mek ma'nāsınadır; yukālu: إِفْتَعَلَ الْقُعَالَ إِذَا نَحَاهُ وَاسْتَنْفَضَهُ

الْقَاعِلَةُ [el-ķā'ilet] Uzun dağa denir.

الْقَاعِلَةُ [el-ķay'alet] ve

الْقَوَعَلَةُ [el-ķav'alet] (ķāf'ların fethiyle) Şol tavşancıl kuşuna denir ki قَاعِلَةٌ [ķā'ilet] dediği dağ tepelerinde yuva tutup karār eder ola; yukālu: عَقَابَتْ قَيْعَلَةٌ وَقَوَعَلَةٌ عَلَى الصِّفَةِ وَأَلْوَاحِهَا Ve Ve **قَيْعَلَةٌ** [ķay'alet] İri cüsseli yakışksız taslak 'avrete denir. Ve rü'üs-i cibâlde īvā ve temekkün eden tavşancıl kuşuna denir. Ve

قَوَعَلَةٌ [ķav'alet] bir mevzi' adıdır. Ve küçük dağa yāhūd küçük tepeye ve bayıra denir. Ve masdar olur, zikr olunan dağın yā tepenin üzerinde oturmak ma'nāsına; yukālu: قَوَعَلَ الرَّجُلُ إِذَا قَعَدَ عَلَى الْقَوَعَلَةِ

الْمُقْتَعَلُ [el-muķte'al] (ism-i mef'ul bün-yesiyle) Hoşça yonulmamış oka denir; yukālu: سَهْمٌ مُقْتَعَلٌ إِذَا لَمْ يُبْرَ بِرِيًّا جَيِّدًا **الْقَوَعَلَةُ** [el-ķa'velet] قَعْبَلَةٌ [ķab'alet] vezninde ve mürādifidir ki zikr olundu.

الْقُعْلُ [el-ķa'el] (nūl [na'el] vezninde) Asma ve tevek hereğine denir ki taze çubuklarının altına dayak ederler. Ve bahil ve uğursuz olan bodura denir.

الْقَعِيلُ [el-ķa'el] (emir [emir] vezninde) Erkek tavşana denir.

الْمُقْعَالَةُ [el-muķ'allet] (mīm'in zammı lām'ın teşdidiyle) Şol kayaya denir ki yerde kökü olmayıp yer üzerinde dikilip durur ola; yukālu: صَخْرَةٌ مُقْعَالَةٌ أَيْ مُنْتَصِبَةٌ لَا أَصْلَ لَهَا فِي الْأَرْضِ

ق ع ل

الْقَعْبَلُ [el-ķa'bel] جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) ve

الْقَعْبِلُ [el-ķi'bil] (zibric [zibric] vezninde) رَجُلٌ قَعْبِلٌ أَيْ مُتَقَلِّعٌ جَلْفٌ [ķa'eb] ma'nāsınadır ki süt sağacak kaba denir, ağaçtan olur, külek ta'bir olunur. Ve bir recül adıdır. Ve soysuz harām-zāde kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ قَعْبِلٌ أَيْ مُتَقَلِّعٌ جَلْفٌ **الْقُعْبُولُ** [el-ķu'būl] زُبُورٌ [zunbūr] vezninde) قَعْبِلٌ [ķi'bil] ile iki ma'nā-yı evvelde mürādiftir.

الْمُقْعَبِلُ [el-muķa'bel] (ism-i mef'ul bün-yesiyle) Şol adama denir ki ayakları birbirine doğru dürük olmakla pek eğri ola; yukālu: رَجُلٌ مُقْعَبِلٌ الْقَدَمَيْنِ إِذَا كَانَ شَدِيدَ الْقَبْلِ

الْقَعْبَلَةُ [el-ķa'belet] قَعْبَلَةٌ [ķab'alet] vezninde ve mürādifidir ki zikr olundu.

ق ع ث ل

الْقَعْعَلَةُ [el-ķa'selet] (sā-yı müsellese ile) قَعْبَلَةٌ [ķa'belet] ve mürādifidir ki ayakları birbirine mā'il olmak ma'nāsınadır.

التَّقَعُّلُ [et-teķa'sul] (tedaħruc [tedaħruc] vezninde) Özlü balçıktan çekirge gibi ayakları yukarı yukarı çekerek yürümek ma'nāsınadır; yukālu: مَرَّ فُلَانٌ يَتَقَعُّلُ أَيْ كَأَنَّهُ الْقَوْمُ رَشَقًا صَابِيًا || لَيْسَ بِالْعُضَلِ وَلَا بِالْمُقْتَعَلِ **التَّقَعُّلُ** [et-teķa'sul] (tedaħruc [tedaħruc] vezninde) Özlü balçıktan çekirge gibi ayakları yukarı yukarı çekerek yürümek ma'nāsınadır; yukālu: مَرَّ فُلَانٌ يَتَقَعُّلُ أَيْ كَأَنَّهُ الْقَوْمُ رَشَقًا صَابِيًا || لَيْسَ بِالْعُضَلِ وَلَا بِالْمُقْتَعَلِ beytinde vāki' مُقْتَعَلٌ kelimesi musahhaf-tır, rivāyet-i sahīha fā ile ve tā-yı fevkiyye ile dir ve rivāyet-i şāzze ķāf'la ve tā-yı fevkiyye ile vārid olmuştur ki اِفْتَعَالَ [ifti'al]

den olur. Ve **إِقْتِعَالَ** [iḳti'āl] oku iyice yonmayıp kec ü mec bırakmak ma'nāsınadır, pes buna göre de mevzi'ci zikri "ق،ع،ل" maddesi olur. Mütercim der ki zafer-yāb olduğumuz **Şihāh** nüshalarında **الْمُعْتَلُ** 'unvānında mersūmdur ki 'ayn s̄ā-yı müsellemeden mukaddemdir, bu sürette mü'ellifin irādı vārid olmaz.

[ق ع ط ل]

الْفَعَطَلَةُ [el-ḳa'ṭalet] **دَحْرَجَةٌ** [dahrecet] vezninde) Yere çalmak ma'nāsınadır; yukālu: **فَعَطَلَهُ** إِذَا صَرَغَهُ Ve medyūna tazyik ve tekāzā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **فَعَطَلَ عَلَى** غَرِيمِهِ إِذَا ضَيَّقَ فِي التَّقَاضِي

الْفَعَطَلُ [el-Ḳa'ṭal] **جَفَنَرٌ** [ca'fer] vezninde) Cevvās nām şā'irin pederinin lakabıdır, asl ismi sabittir. Mezbūrun hakkında Benū Zeyd b. Şumāme'den bir şā'ir işbu: "فَطَلَ" **يُمَيِّنِي الْأَمَانِي خَالِيَا | | وَقَعَطَلَ حَتَّى قَد سَمِئْتُ مَكَانِيَا** beytini inşād eylemekle **فَعَطَلَ** [ḳa'ṭal] ile mülakkab oldu.

[ق ف ل]

الْفُقُولُ [el-ḳufūl] **فُقُودٌ** [ḳu'ūd] vezninde) Geri dönmek ma'nāsınadır; yukālu: **فَقَلَ** الرِّجُلُ فُقُولًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا رَجَعَ Cemī'ci ümmehātta seferden dönmeğe muhassastır. Ve

فُقُولٌ [ḳufūl] Buğur deve yāhūd aygır at dişiye aşmağa yaranmak ma'nāsınadır; yukālu: **فَقَلَ** الْفَحْلُ فُقُولًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا اهْتَجَعَ لِلضَّرَابِ Ve madrabazlık eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **فَقَلَ** الطَّعَامَ إِذَا اخْتَكَّرَهُ Ve deri kurumak ma'nāsınadır; yukālu: **فَقَلَ** الْجِلْدَ وَقَفَلَ فُقُولًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالرَّابِعِ إِذَا بَيَسَ **فُقُولٌ** [ḳufūl] ve

فَقَلَ [ḳafl] (**نَقَلَ** [nefl] vezninde) Bir nesneyi takdīr edip oranlamak ve ölçümlemek ma'nāsınadır; yukālu: **فَقَلَّ الشَّيْءُ فَقْلًا وَقُقُولًا** Ve gılāl biriktirmek ma'nāsınadır; yukālu: **فَقَلَ** الْقَوْمَ الطَّعَامَ فَقْلًا وَقُقُولًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي

فُقُولٌ [ḳufūl] Hāssatan ağaç kurumak ma'nāsınadır; yukālu: **فَقَلَ** الشَّجَرُ وَقَفَلَ فُقُولًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالرَّابِعِ إِذَا بَيَسَ **الْقَافِلُ** [el-ḳāfil] **فُقُولٌ** [ḳufūl]den ismi-fā'ildir, rāci' ma'nāsınadır; cem'ci **فُقَالٌ** [ḳuffāl]dir, rūmān [rummān] vezninde. Ve kuru deriye denir ve bu bāb-ı evveldendir; yukālu: **جِلْدٌ قَافِلٌ أَيْ يَابَسَ** Ve vücūdunun derisi yāhūd elleri kurumuş adama denir; yukālu: **صَارَ قَافِلًا أَيْ يَابَسَ الْجِلْدُ أَوْ الْيَدُ** Ve bir mevzi'ci adıdır. Ve bir recül ismidir.

الْقَفَلُ [el-ḳafel] (fethateynle) İsm-i cem'ci'dir, seferden 'avdet eden adamlara denir; yukālu: **رَأَيْتُ الْقَفَلَ أَيْ الْقَافِلِينَ عَنِ السَّفَرِ** Ve

فَقَلَ [ḳafel] Derinin kuruluşuna denir; yukālu: **جِلْدٌ بِهِ فَقَلٌ أَيْ بَيَسَ**

الْقَافِلَةُ [el-ḳāfilet] Seferden 'avdet eden yoldaşlara denir; cemā'at [cemā'at] i'tibāriyladır. Ve rüci'larına tefe'ülen sefere 'azīmete āgāz eden cemā'ate itlāk olunur, hālen bir semte giden kārbanlara **قَافِلَةٌ** [ḳāfilet] itlākı bu mülābeseye mebnīdir; yukālu: **هُمُ قَافِلَةٌ أَيْ رُقْفَةٌ قُفَالٌ وَكَذَلِكَ مُبْتَدَأَةٌ فِيهِ السَّفَرُ تَمَالًا بِالرُّجُوعِ**

الْإِقْفَالُ [el-iḳfāl] (hemzenin kesriyle) Bir adamı seferden geri döndürmek ma'nāsınadır; tekūlu: **إِذَا مَنَعْتَهُمْ مِنْ أَقْفَلْتُهُمْ مِنْ مَنَعْتَهُمْ** Ve kapıyı kilitlemek ma'nāsınadır; yukālu: **أَقْفَلَ** الْبَابَ وَعَلَى الْبَابِ إِذَا جَعَلَ عَلَيْهِ قُفْلًا Ve bir kimse giden adamın ardına bakıp durmak ma'nāsınadır ki ardından göz dikmek ta'bīr olunur; yukālu: **إِذَا اتَّبَعْتَهُمْ**

بَصْرَهُ Ve nāsi biriktirmek ma'nāsınadır; yukālu: أَقْفَلَهُمْ عَلَى الْأَمْرِ إِذَا جَمَعَهُمْ

الْقَفِيلُ [el-ḳafīl] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) قَافِلٌ [ḳāfīl] gibi kuru deriye denir ve bu bāb-ı rābi'den ve mübālagayı mutazammındır; yukālu: جَلَدٌ قَفِيلٌ أَيْ بَيْنَ الْقَفْلِ وَالْيُبُوسَةِ Ve kurumuş ağaca denir. Ve kamçıya denir. Ve celeb-keş adama denir ki bir mahalden satılık deve sürüp getirenlerdir; yukālu: هُوَ قَفِيلٌ أَيْ جَلَّابٌ Ve iki dağ aralığında olan kısık yola denir ki gūyā ki مُقْفَلٌ [muḳfel]-i dervāze gibi olmakla ondan koşup gitmek mümkün olmaya; istilāhımızda derbend ta'bir olunur; tekūlu: أَحَدْنَا قَفِيلًا وَهُوَ الشَّعْبُ وَأَخَذُوا الصَّيْقُ كَأَنَّهُ دَرَبٌ مُقْفَلٌ لَا يُمَكِّنُ فِيهِ الْعَدُوَّ Ve bir mevzi'in ve bir nebātın isimleridir.

التَّقْفِيلُ [et-taḳfīl] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bu dahi deri kurumak ma'nāsınadır; yukālu: قَفَّلَ الْجِلْدَ إِذَا تَبَسَّ

الْقَفْلُ [el-ḳafīl] (نَفْلٌ [nefl] vezninde) قَفِيلٌ [ḳafīl] vezninde) Kurumuş ağaca denir; yukālu: سَجَرَ قَفْلٌ وَقَفِيلٌ أَيْ يَابَسَ

قَفْلٌ [Ḳafīl] Ḳarnu'l-Menāzil nām mahal kurbünde bir sarp yokuş adıdır.

الْقُفْلُ [el-ḳufl] (ḳāf'ın zammıyla) Hiçāz'a mahsūs bir şecer ismidir. Ve bir recülün 'alemidir. Ve demir kilide denir; cem'ī أَقْفَالٌ [aḳfāl] ve أَقْفُلٌ [aḳful] gelir أَفْلَسُ [ef-lus] vezninde ve قُفُولٌ [ḳuḳūl] gelir; yukālu: Ve بِالْبَابِ قُفْلٌ وَهُوَ الْحَدِيدُ الَّذِي يُغْلَقُ بِهِ الْبَابُ

قُفْلٌ [Ḳufl] Yemen'de bir hısn ismidir.

الْإِنْقِفَالُ [el-inḳifāl] (إِنْفِعَالٌ [infi'āl] vezninde) ve

الْإِقْتِفَالُ [el-iḳtifāl] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) أَقْفَالٌ [iḳfāl]in mutāvi'idir, kapı kilidlenmek ma'nāsınadır; yukālu: أَقْفَلُ الْبَابِ فَأَنْقَمَلُ وَأَنْقَمَلُ أَيْ انْغَلَقَ

الْتَقْفُلُ [et-teḳafful] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) إِنْقِفَالٌ [inḳifāl] ma'nāsınadır.

الْمُتَقْفِلُ [el-muteḳaffil] ve

الْمُكْتَفِيلُ [el-muḳtefil] (تَقْفُلٌ [teḳafful] ve إِنْقِفَالٌ [iḳtifāl]den ism-i fā'il sīgaralarıyla) Kilīdli kapıya denir. Bu 'alāka ile le'im ve nākese مُتَقْفِلُ الْيَدَيْنِ [muteḳaffilu'l-yedeyn] ve مُكْتَفِيلُ الْيَدَيْنِ [muḳtefilu'l-yedeyn] itlāk olunur. Ve bazıları 'indinde hergiz elinden hayr ve menfa'at ve hasene sudūr eylemeyen şahsa itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ مُتَقْفِلٌ الْيَدَيْنِ وَمُكْتَفِيلُهُمَا أَيْ لَيْسَ مِنْ يَدِهِ خَيْرٌ

الْقَفْلَةُ [el-ḳaflet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Kafā ma'nāsınadır; yukālu: ضَرَبَ قَفْلَتَهُ أَيْ قَفَاهُ Ve bir nesnenin mecmū'unu birden vermeğe itlāk olunur ki ensesinde bir nesne kalmaz olur; tekūlu: أَغْطَيْتَهُ أَلْفًا قَفْلَةً أَيْ بِمَرَّةٍ Ve vezni tām olan aḳeye denir; yukālu: رَجُلٌ قَفْلَةٌ أَيْ حَافِظٌ لِكُلِّ مَا يَسْمَعُ Burada tā' vahdetiyyedir. Ve kuru şecereye denir; bunda fetehātla da cā'izdir.

الْقَفْلَةُ [el-ḳufelet] (هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) Şol kuvvet-i hāfıza sāhibine denir ki her işittiğini hıfz ve ezber eder ola, gūyā ki bāb-ı hāfızasını ikfāl eder olur; yukālu: رَجُلٌ قَفْلَةٌ أَيْ حَافِظٌ لِكُلِّ مَا يَسْمَعُ

الْقِيَالُ [el-ḳifāl] (ḳāf'ın kesriyle) Kolda bir damar adıdır ki ondan fasd olunur ve bu mu'arredir. Bu damar kolda olan üç damarın biridir ki buna Fārisīde serārūy ve Türkīde baş damarı ta'bir ederler ve bu Süryāniden mu'arredir. Ve biri اُنْحَالٌ [ekḫal] dedikleri damardır ki o üç damarın ortasında vāki'dir. Ve biri bāsiliḳtir ki en aşağı olan damardır, Fārisīde buna reg-i şuş denir ki akciğer damarıdır. Ve bunlar Yūnānīde orta ta'bir olunan ana damarından şu'belerdir, her 'uzvda birer isle

müsemnâdır.

إِسْتِفْقَالٌ [istikfāl] Bir adam bahil ve müm-sik olmak ma'nâsınadır; yukâlu: **إِسْتَفَّلَ** الرَّجُلُ إِذَا بَحِلَّ

كَافِلَاءٌ [Kāfilā'] Bir mevzi' adıdır.

كُوفِلٌ [Kūfil] (kāf'ın zammıyla) Nābulus kazâsında bir karye adıdır.

الْكُوفَلُ [el-kūfel] فُوفُلٌ [fūfel] vezninde ve onda lügattır ve fā'yla eşherdir, nitelik maddesinde beyân olundu.

[ق ف ث ل]

الْقَفْشَلَةُ [el-kaşşet] (sā-yı müsellese ile دَخْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Sür'atle bir nesnenin mecmū'unu sıyırıp almak ma'nâsınadır; yukâlu: قَفَّطَلَ الشَّيْءَ إِذَا جَرَفَهُ بِسُرْعَةٍ

[ق ف ر ج ل]

قَفْرَجَلٌ [Kafercel] (sefercel [sefercel] vezninde) Bir recülün 'alemidir.

[ق ف ش ل]

الْقَفْشَلِيلُ [el-kaşşelil] (şin-i mu'ceme ile) Keşçeliz-i Fārisî mu'arrebidir ki aş kataracak kepeğe denir, مِعْرَفَةٌ [miğrefet] ma'nâsına.

[ق ف ص ل]

الْقَفْضُلُ [el-kuşşul] (şād-ı mühmele ile قُنْفُذٌ [kunfuz] vezninde) Arslana denir.

[ق ف ط ل]

الْقَفْطَلَةُ [el-kaşşet] (dahrecet [dahrecet] vezninde) Bir nesneyi kapıp almak ma'nâsınadır; yukâlu: قَفَّطَلَ الشَّيْءَ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ إِذَا اخْتَطَفَهُ

[ق ف ع ل]

الْإِقْفَعَالُ [el-işmişlâl] (işmişlâl [işmişlâl] vezninde) El soğuktan yâ bir 'arızadan

büzülüp burtulmak ma'nâsınadır; yukâlu: **إِقْفَعَلْتُ يَدُهُ إِذَا تَشَجَّتْ وَتَقَبَّضَتْ** Ve

[ق ق ل]

الْقَوَقَلُ [el-kaşşal] (kāf'ların fethiyle) Keklik kuşunun ve bağirtlak kuşunun erkeklerine denir. Ve ensârdan bir cemā'at pederlerinin lakabıdır; merkūma yāhūd Yeşrib'e bir kimse dād-hāh olarak ilticā eylese قَوَقَلٌ فِي هَذَا الْجَبَلِ وَقَدْ أَمِنْتُ demekle onunla mülakkab oldu. Burada قَوَقَلٌ kelimesi قَوَقَلَةٌ [kaşşalet]ten emr-i hâzırdır ki yukarı çıkmak ma'nâsınadır; yukâlu: قَوَقُولٌ فِي الْجَبَلِ إِذَا ارْتَقَى

الْقَوَاقِلَةُ [el-kaşşakilet] Batn-ı merkūm cemā'atine itlak ederler.

الْقَاكُلَةُ [el-kaşşakullet] (kāf'ın zammı ve lām'ın teşdidiyle) Türkîde kakule dedikleri dārūya denir ki bir nebāt-ı Hindî semeridir; ıtr ve efāvih kısmındandır, mi'deyi ve ciğeri mukavvî ve kay ve gaseyāna nāfir ve a'lâl-i bārideyi māni'dir. Ve kebîr nev'inin kabzı sagîrinden ezyed ve harāfeti ondan ekall olur.

الْقَاكُلِيُّ [el-kaşşakulliy] (yā-yı müşedde ile) Çevgāna şebih mülūhiyyetli bir nebâttır. Deve kısmının mergūbu olmakla ra'y ederler. Bevlî ve lebenî müdirr ve sarı suyu müşildir. Bu nebāta رَجُلُ الْفُرُوجِ [riclu'l-furūc] dahi derler, Türkîde deve otu ta'bîr olunur.

[ق ق ل]

الْقَلُّ [el-şull] (kāf'ın zammı ve lām'ın teşdidiyle) ve

الْقَلَّةُ [el-şillet] (kāf'ın kesriyle) Azlığa ve az olmağa denir, كَثْرَةٌ [keşret] ve كُثْرٌ [kuşr] mukābilidir; yukâlu: فِي مَالِهِ قَلٌّ وَقَلَّةٌ Ve masdar olurlar, az olmak

ma'nāsına; yukālu: قَلَّ الشَّيْءُ قَلًّا وَقَلَّةٌ مِنَ الْبَابِ Ve
النَّائِي نَقِيضُ كَثُرَ

قَلٌّ [kull] Az nesneye itlāk olunur; yukālu: **أَلْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَى الْقَلِّ وَالْكَثْرِ أَيُّ الْقَلِيلِ وَالْكَثِيرِ** Ve **قَلَّ الشَّيْءُ** [kullu's-şey] o nesnenin ekalline itlāk olunur; yukālu: **قَلَّ الرِّجَالُ أَيُّ أَقْلَهُمْ** Ve mechül ve bī-vücūd ma'nāsına müsta'meldir; ve minhu yukālu: **هُوَ قُلٌّ بِنُ قُلٍّ إِذَا كَانَ لَا يُعْرَفُ هُوَ** Niteki **قُلٌّ** dahi bu mevki'de isti'māl olunur. Ve **قُلٌّ** [kull] nefy-i mahz mevki'inde isti'māl olunur; **أَقْلٌ** [eḳall] kelimesi gibi, niteki **أَكْثَرُ** [ekser] **كُلٌّ** [kull] makāmında müsta'mel olur; ve minhu yukālu: **قُلٌّ رَجُلٌ وَأَقْلٌ رَجُلٌ يَقُولُ ذَلِكَ إِلَّا زَيْدٌ** **كَالِةٍ** [eḳall] ve minhu yukālu: **قَلَّمَا يَفْعَلُ كَذَا وَلِهَذَا يَصِحُّ أَنْ** **يَسْتَشْفِي مِنْهُ عَلَى حَدِّ مَا يُسْتَشْفَى مِنَ النَّفْيِ فَيَقَالُ إِلَّا قَاعِدًا** **أَوْ قَائِمًا** Ve

قُلٌّ [kull] Bir kimsesi olmayan ferd ve yektā adama itlāk olunur; yukālu: **رَجُلٌ قُلٌّ** **أَيُّ فَرْدٌ لَا أَحَدَ لَهُ**

قُلٌّ [kull] Bir nesneyi götürmek ma'nāsınadır; yukālu: **قَلَّ الشَّيْءُ إِذَا حَمَلَهُ وَرَفَعَهُ** Ve

قِلَّةٌ [killet] Titremeğe denir; yukālu: **أَخَذَتْهُ** **أَيُّ الرِّعْدَةِ** Götürmek ma'nāsında gūyā ki o nesneyi istiklāl eylemekle tahammüle muktedir olmak ve titremek ma'nāsında gūyā ki kuvveti kalil olmak tasavvuruna mahmüldür, pes iki ma'nā dahi mecāzīdir.

الْقَلِيلُ [el-ḳalīl] (emīr) [emīr] vezninde) Vastır, azca nesneye denir; yukālu: **شَيْءٌ قَلِيلٌ** **ضِدُّ كَثِيرٍ** Ve cüssesi nahif ve zebūn bodura itlāk olunur; yukālu: **رَجُلٌ قَلِيلٌ أَيُّ قَصِيرٌ نَحِيفٌ** Bunun mü'ennesi **قَلِيلَةٌ** [ḳalīlet]tir; cem'i **قَلِيلُونَ** [ḳalīlūn] ve **أَقْلَاءٌ** [eḳillā] gelir **أَحِبَّاءُ** [eḳibbā] vezninde ve **قُلٌّ** [ḳulul] gelir

zammeteynle ve قُلُّونَ [ḳululūn] gelir zammeteynle. Ve

قَلِيلٌ [ḳalīl] 'Adedi az olan nesnede ve cüssesi hurde olan insānda ve hayvānda isti'māl olunur.

الْقَلَالُ [el-ḳulāl] (عُرَابٌ) [gūrāb] vezninde) ve **الْقَلَالُ** [el-ḳalāl] (سَحَابٌ) [seḥāb] vezninde) **قَلِيلٌ** [ḳalīl] gibi sıfatlardır, az nesneye denir.

الْإِقْلَالُ [el-iḳlāl] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi azaltmak ve az kılmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَقْلَّ الشَّيْءَ إِذَا جَعَلَهُ قَلِيلًا** Ve bir nesneyi azca bulmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَقْلَّ الشَّيْءَ إِذَا صَادَفَهُ قَلِيلًا** Ve bir nesneyi meydāna azca çıkarmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَقْلَّ الشَّيْءَ إِذَا أَتَى بِقَلِيلٍ** Ve bir adamı titreme tutmak ma'nāsınadır ki titremek ta'bīr olunur; yukālu: **أَقْلَّ الشَّيْءَ إِذَا أَرَعَدَ** Ve bir adam zengin iken fakir olmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَقْلَّ الرَّجُلُ إِذَا قَلَّ جَدْنُهُ** Ve bir nesneyi kaldırıp yüklenmek ma'nāsınadır; yukālu: **أَقْلَّ الشَّيْءَ إِذَا حَمَلَهُ وَرَفَعَهُ** **التَّقْلِيلُ** [et-taḳlīl] (تَفْعِيلٌ) [tef'īl] vezninde) Bu dahi bir nesneyi azaltmak ve ibtidā'en azca kılmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِذَا فَكَّرَهُ قَلِيلًا**

الْمُقِلُّ [el-muḳill] (mīm'in zammı ve ḳāf'ın kesriyle ki **إِقْلَالٌ** [iḳlāl]den ism-i fā'ildir ve

الْأَقْلُّ [el-eḳall] (أَجْلٌ) [ecell] vezninde) Şol fakire itlāk olunur ki mukaddemā zengin olup ba'dehu mālına killet gelip lākin bir mikdārca bakiyyesi kalmış ola; yukālu: **أَقْلٌ** [eḳall] **رَجُلٌ مُقِلٌّ وَأَقْلٌ أَيُّ فَقِيرٌ وَبِهِ بَقِيَّةٌ** nefy-i mahz mevki'inde müsta'meldir, niteki misāli evā'il-i māddede mürür eyledi.

الْمُقَالَةُ [el-muḳālet] (مُفَاعَلَةٌ) [mufa'ālet] vezninde) Bir nesneyi bir adama azca 'add

ve cezm eylesin diye sūretā azca göstermek ma'nāsınadır, meselā yolda susuzluktan endişe eylemekle çok taleb eylesin diye müstahabı olan suyu azca göstermek gibi; tekūlu: إِذَا الْمَاءُ إِذَا قَالَتْ لَهُ الْمَاءُ إِذَا خَفَّتِ الْعَطَشَ فَأَرَدَتْ أَنْ يَسْتَقِلَّ مَاءَكَ يَعْني فَلَا يَطْلُبُ كَثِيرًا Ve bir adama azca 'atiyye vermek ma'nāsınadır; tekūlu: إِذَا قَالَتْ لَهُ إِذَا قَالَتْ مَا أَعْطَيْتَهُ Lisānu'l-'Arab'da 'unvāniyla mersūmdur.

الْقُلُّ [el-ḳulul] (zammeteynle) [ḳalīl] [ḳalīl] kelimesinin cem'idir ki zıkr olundu. Ve kabā'il-i muhtelifeden yāhūd gayr-i muhtelifeden olan bölük bölük adamlara denir. Ve eger mecmū'u bir yere gelip müctemī' olsalar o sūrette قُلُّ [ḳulel] denir, ضَرَدٌ [şurad] vezninde.

الْقَلَّةُ [el-ḳallet] (ḳāf'ın fethiyle) Bir 'illetten yāhūd fakr u fākadan nāşī āher semte göçmeğe denir. Bu mükerreren kayd olunmuştur; yukālu: أَحْسَسْتُ بِهِمْ قَلَّةً أَيْ نَهَضَةً مِنْ عِلَّةٍ أَوْ فِقْرٍ

الْقُلَّةُ [el-ḳullet] (ḳāf'ın zammıyla) Başın tepesine denir; yukālu: قَلَّةُ الرَّأْسِ أَيْ أَعْلَاهُ Kezālik hörgücün ve dağın tepelerine itlāk olunur, 'alā-kavlin her nesnenin tepesine itlāk olunur. Ve cemā'at-i insāniye denir. Ve büyük küpe denir, 'alā-kavlin büyük destīye denir yā mutlakān destīye denir yāhūd saksıdan olanına denir; yukālu: عِنْدَهُ قَلَّةٌ مِنْ قِلَالٍ هَجَرَ وَهِيَ الْحُبُّ الْعَظِيمُ أَوْ الْحِجْرَةُ الْعَظِيمَةُ أَوْ عَائَةٌ أَوْ مِنَ الْفَخَّارِ Ve küçük bardağa denmekle zıdd olur; cem'i قُلُّ [ḳulel] gelir, ضَرَدٌ [şurad] vezninde ve قِلَالٌ [ḳilāl] gelir, جِبَالٌ [cibāl] vezninde. Ve قَلَّةُ السَّيْفِ [ḳulletu's-seyf] kılıcın قَبِيْعَةٌ [ḳabī'at]ına ya'nī perāzvānesine denir.

الْإِسْتِقْلَالُ [el-istiḳlāl] Bir nesneyi kaldı-

rıp yüklenmek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَقَلَّ الشَّيْءُ إِذَا حَمَلَهُ وَرَفَعَهُ Ve yükselmek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَقَلَّ الطَّائِرُ فِي طَيْرَانِهِ إِذَا اِزْتَفَعَ Ve nebāt uzayıp boylanmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَقَلَّ الثَّبَاتُ إِذَا أَنْفَ Ve bir yerden göçüp gitmek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَقَلَّ الْقَوْمُ إِذَا ذَهَبُوا وَارْتَحَلُوا Ve bir nesneyi azınsımak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَقَلَّ إِذَا عَدَّهُ قَلِيلًا Ve darılmak ve öfkelenmek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَقَلَّ الرَّجُلُ إِذَا غَضِبَ Ve bir adamı titreme tutmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَقَلَّتْهُ الرِّغْدَةُ إِذَا أَرَعَدَتْ تَفَاعُلٌ [et-teḳāl] (teşdid-i lām'la تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Bu dahi bir nesneyi azınsımak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا تَفَاعَلَتْ إِذَا عَدَّهُ قَلِيلًا Ve güneş derecesinden yürütyüp irtifāc bulmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: كَالْعَالِ تَفَاعَلَتِ الشَّمْسُ إِذَا تَرَحَّلَتْ Kāle's-şārih ve minhu'l-hadīsu: "حَتَّى تَفَاعَلَتِ الشَّمْسُ" أَيْ اسْتَقَلَّتْ فِي السَّمَاءِ وَارْتَفَعَتْ

الْقِلُّ [el-ḳill] (ḳāf'ın kesriyle) Şol toprakta-ki çekirdeğe denir ki top olmayıp yalnızca ve za'if nābit ola. Ve titremeğe denir, 'alā-kavlin gazab istilāsında olan titremeğe yāhūd bir nesneye olan fart-ı hırs u tama'dan 'arız olan titremeğe denir, niteki قِلٌّ [ḳillet] dahi bu ma'nāyadır; cem'i قِلٌّ [ḳilel] gelir, عِنَبٌ [ineb] vezninde; yukālu: أَحَدَهُ الْقِلُّ وَالْقِلَّةُ أَيْ الرِّغْدَةُ أَوْ إِذَا كَانَتْ غَضْبًا أَوْ طَمَعًا Ve

قِلٌّ [ḳill] Kısa ve alçak duvara denir.

الْقِلَالُ [el-ḳilāl] [ḳitāb] [ḳitāb] vezninde) Asma kerevitlerine vurulan dayağa denir. Ve küçük hereğe denir.

الْقَلِيلَةُ [el-ḳillīlet] ve

الْقَلِيلِيُّ [el-ḳillilā] (ḳāf'ların ve lām-ı müşeddedelerin kesreleriyle) ve

الْإِقْلِيلِيُّ [el-iḳlīlā] (hemze-ı meksüre ile)

Hep ve cemīr ma'nāsınadır; yukālu: أَخَذَهُ بِقَلْبِهِ وَقَلْبِيْلَاهُ وَإِقْلِيْلَاهُ أَيُّ بِجُمْلَتِهِ
الْقَلِيْلَةُ [el-killiyet] (kaḫ'ın ve lām-ı müşeddedenin kesriyle) Cemīr ve cemā'at ma'nāsınadır; yukālu: اِزْتَحَلُّوا بِقَلْبِيْتِهِمْ أَيُّ اذْكَلُّوا بِجَمَاعَتِهِمْ لَمْ يَدْعُوا وَرَأَاهُمْ شَيْئًا يَا نِي "A'rābī keleri kemiğiyle ve derisiyle büsbütün hora geçirdi." Ve

قَلِيَّةٌ [killiyet] Naşārā tā'ifesinin savma'agüne 'ibādethānelerine denir. Mütercim der ki İbn Eşīr bunu *Nihāye*'de "ق،ل،ي" māddesinde resm ve beynlerinde kellāze mu'arrebî olmak üzere قَلَايَةٌ [qallāyet] ta'bīr olunan savma'a tarzında 'ibādethāne-i mahsūslarıyla beyān eylemiştir.

الْقَلْقَالُ [el-kaḫkāl] [selsāl] vezninde) Aślā ārām eylemeyip dā'imā sefere müdāvim adama denir; yukālu: رَجُلٌ قَلْقَالٌ أَيُّ مِسْفَاذٌ

الْقُلْقُلُ [el-kuḫkuḫ] [hudhud] vezninde) Hafif ve çālāk adama denir. Ve

قُلْقُلٌ [kuḫkuḫ] ve

قُلَاكِيلٌ [kuḫlākīl] [ulābiḫ] vezninde) Yolda refiklerin umūrlarına koşup hemişe beri öte sa'y ve i'ānet eder olan cüst ve sebük-rūh gayretli adama denir; yukālu: رَجُلٌ قُلْقُلٌ وَقُلَاكِيلٌ أَيُّ مِعْوَانٌ سَرِيْعُ التَّنَقُّلِ

الْقِلْقِيلُ [el-kiḫkiḫ] [zibriḫ] vezninde) Bir nebāttır ki siyāh ve hoş-bū dāneleri olur; mutlakan cimā'ı muharrik, husūsan simsim ile dakk olunup 'asel ile ma'cūnu o bābda bī-nazīrdır. Ve ona قُلْقُلَانٌ [kuḫkuḫlān] ve قُلَاكِيلٌ [kuḫlākīl] dahi derler, kaḫ'ların zammıyla, 'alā-kavlin ikisi başkaca nebātlardır. قُلْقِيلٌ [kiḫkiḫ] kökü مُغَاثٌ [muğās] dedikleri köktür. Ve مُغَاثٌ [muğās] 'inde'l-ekser رُمَانٌ [rummān]-i berrī köküdür; ve

minhu'l-meselu: "دَقَّكَ بِالْمِنْحَازِ حَبُّ الْقَلْقِيلِ" Ve 'ämme bunu fā'yla tekellüm ederler, galattır, savāb olan kaḫ ile olmaktadır. Zikr olunan dāneler dökülüp kırılmaz derecesinde sulb ve metīn olmakla fart-ı salābette mesel olmuştur, be-gāyet şahiḫ ve bahīl kimseye bir nesne talebiyle ibrām ve ilhāh olunmak mevki'inde darb olunur. مِئْحَازٌ [miḫhāz], havana denir. Ve meseli mezbur "ن،ح،ز" māddesinde dahi zikr olundu.

الْقُلْقُلَانِي [el-kuḫkuḫlāniyy] (kaḫ'ların zammıyla) Üveyik kuşuna şebīḫ bir kuş adıdır.

الْقَلْقَلَةُ [el-kaḫkalet] [zelzele] vezninde) Seslenmek ma'nāsınadır; yukālu: قَلْقَلَ الشَّيْءُ إِذَا صَوَّتَ Ve

قَلْقَالَةٌ [kaḫkalet] ve

قَلْقَالٌ [kiḫkāl] [zilzāl] vezninde) Bir nesneyi ırgalayıp depretmek ma'nāsınadır; yukālu: قَلْقَلَ الشَّيْءُ إِذَا حَرَكَهُ Ve bazıları 'inde قَلْقَالٌ [kaḫkāl]de kaḫ'ın fethiyle de cā'izdir, 'alā-kavlin kesr ile masdar ve feth ile isimdir. Ve seyr ve seyāhat edip gezmek ma'nāsınadır; yukālu: قَلْقَلَ الرَّجُلُ فِي الْأَرْضِ إِذَا ذَهَبَ بِهَا

حُرُوفُ الْقَلْقَلَةِ [hurūfu'l-kaḫkalet] Ehl-i sarf u tecvīd 'inde beş harften 'ibārettir ki "فُطْبُ جِدِّ" terkibi müstemildir, 'inde'l-vakf ihdās-ı savt eyledikleri için itlāk olundu.

التَّقْلُقُلُ [et-tekaḫkuḫ] [tezelzul] vezninde) Beri öte deprenmek ve ırgalanmak ma'nāsınadır; yukālu: تَقْلُقَلَ الشَّيْءُ إِذَا تَحَرَّكَ

الْقُلِّي [el-kuḫlā] [rubbā] vezninde) Bodur kıza denir.

قُلْمًا [kuḫlemā] (kaḫ'ın zammı ve lām-ı müşeddedenin fethiyle ki mechūl-i māzīdir, ma'lūm olan قُلْمًا kelimesinde lügattır;

tekūlu: فَلَمَّا جِئْتِكَ بِمَعْنَى فَلَمَّا جِئْتِكَ Mütercim der ki ma'fūm ola ki işbu فَلَمَّا terkibi ki قَلْمٌ [killet]ten fi'l-i māzīdir, مَا lafzına muttasıldır, iki ma'nāya isti'māl olunur: biri nefy-i mahz ma'nāsınadır ve biri şey-i kalīl isbāt içindir. Meselā فَلَمَّا جَاءَ terkibi evvele göre “hiç gelmedi” ve sāniye göre “pek az geldi” demek olur. Ve evvelden istisnā olunur. Ve bu قَلْمًا ve طَلَمًا kelimelerinde vākiع مَا lafzı kāffedir, fi'leri fā'il-i nahvī talebinden menع eylemiştir. Ve bazıları 'indinde masdariyyedir ve fā'il masdardır: قَلَّ مَجِيئُهُ demek olur, lākin kav-l-i evvel ercahtır, binā'en'aleyh fi'llere muttasıl olanlar 'indinde munfasılan mersūm olur.

الْمَقْلَلُ [el-muqallel] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Perāzvāneli kılıca denir; yukālu: سَيْفٌ مَقْلَلٌ أَي لَهُ قَبِيْعَةٌ

ق م ل

الْقَمَلُ [el-qaml] [neml] vezninde) Bite denir. Fārisīde supuş denir. Baklayı delip baş bitini o deliğe vazع edip belع eyleseler hummā-yı rubعı defع için mücerrebdır; müfredi قَمَلَةٌ [qamlet]tir.

الْقَمَالُ [el-qamāl] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Bu dahi kehleye denir.

قَمَلٌ قُرَيْشِي [qamlu qureyş] Habb-ı sanevbe-re itlāk olunur ki çam fıstığıdır.

قَمَلَةُ النَّسْرِ [qamletu'n-nesr] Bir böcektir.

الْقَمَلُ [el-qamel] (fethateynle) Bitli olmak ve vücūd bitlenmek ma'nāsınadır; yukālu: Ve قَمَلٌ رَأْسُهُ قَمَلًا مِنَ النَّبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَثُرَ قَمَلُهُ 'arfec] dedikleri ağacın dalları bir mikdārca kararıp kehle şeklinde nesnelere peydā olmak ma'nāsınadır; yukālu: قَمَلٌ

العَرْفُجُ إِذَا اسْوَدَّ شَيْئًا وَصَارَ فِيهِ كَالْقَمَلِ Ve nās çoğalmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: قَمَلُ الرَّجُلِ قَمَلٌ الْعُرْمُ إِذَا كَثُرُوا Ve ba'de'l-hüzāl semirmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: قَمَلُ الرَّجُلِ إِذَا سَمِنَ بَعْدَ الْأَهْزَالِ Ve bir adamın karnı kabarıp büyüme ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: قَمَلٌ بَطْنُهُ إِذَا ضَخِمَ

الْقَمَلُ [el-qamil] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Bitli adama ve bitli nesneye denir; ve minhu: ”مِنَ النَّسَاءِ غُلٌّ قَمَلٌ Ya'nī fi'l-hadīsi: ”يَقْدُفُهَا اللَّهُ تَعَالَى فِي عُنُقٍ مَنْ يَشَاءُ ثُمَّ لَا يُخْرِجُهَا إِلَّا Ya'nī “Nisvāndan bir sınıf vardır ki o غُلٌّ قَمَلٌ ya'nī bitli demir laledir, onu Bārī ta'ālā dilediği kulun gerdanına geçirir ve ba'dehu lutf ve rahmetinden yine kendisi ihrāc ve tahlīs eder.” Bunun aslı budur ki ‘Arablar tutsağın boynuna üzeri tüylü kayıştan tavr geçirirler. O tutsağın zindānda tül-ı meksi sebebiyle o tüylere kehle üşüp bir tarafında mahbūsa o ezā eder ve bir vechle o kehlelerin def'ine çāre bulamaz. Bu münāsebetle muttasıl zevcini āzürde eden bed-hüy ve müziye ve mel'üne 'avrette mesel oldu.

الرِّمْتُ [el-iqmāl] (hemzenin kesriyle) [rimş] dedikleri nebātın yaprağı yenice yarıp kehle tarzında tomurcuklanmak ma'nāsınadır; yukālu: أَقْمَلُ الرِّمْتِ إِذَا تَفَطَّرَ بِالنَّبَاتِ وَقَدْ بَدَأَ وَرَقُهُ صِغَارًا

الْقَمَلِيَّةُ [el-qameliyyet] (جَبَلِيَّةٌ [cebeliyyet] vezninde) ve

الْقَمَلَةُ [el-qamilet] [feriḥat] vezninde) ve

الْقَمَلَةُ [el-qummelet] (سُكَّرَةٌ [sukkeret] vezninde) Cüce 'avrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ قَمَلِيَّةٌ وَقَمَلَةٌ وَقَمَلَةٌ أَي قَصِيرَةٌ جِدًّا

الْقَمَلِيُّ [el-qameliyy] (عَرَبِيٌّ [arabiyy] vezninde) Hakirü's-şān bodura denir. Ve

sonradan beledī olmuş bedevīye denir; yukālu: هُوَ قَمْلِيٌّ أَيْ بَدَوِيٌّ صَارَ سَوَادِيًّا

الْقَمْلُ [el-ḳummel] (سُكَّرٌ [sukker] vezninde) Hurde karıncaya denir. Ve kanatsız çekirgeye denir ki kötürüm çekirge taʿbīr olunur, ʿalā-kavlin bu bir cins küçük böcektir ki kızıl kanatları olur. Ve hurde keneye şebīh bir bed-rāyiha böceği de denir ki ekinlere müstevlī olur, lākin bu çekirge gibi ekl eylemeyip dāneler henüz tāze iken özünü sorup mahv eder. Baʿzılar dedi ki büyük kene endāmında bir böcektir. Müfredi قُمَّلَةٌ [ḳummelet]tir. Ve ʿindeʿl-baʿz murād kehledir; lākin bu kavlı merdüddür. Müʿellif işbu: ﴿فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمُ﴾ فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمُ ﴿الطُّوفَانَ وَالْجَرَادَ وَالْقُمَّلَ﴾ telmīh eylemiştir.

قَمَلَى [Ḳamelā] (جَمَزَى [cemezā] vezninde) Bir mevzīʿ adıdır.

قَمَلَانَ [Ḳamelān] (fethateynle) Yemenʾde bir belde adıdır.

قَمُولَةٌ [Ḳamūlet] (ḳāfʾın fethiyle) Şaʿd-i Mısrʾda bir beldedir; *el-Baḥruʾl-Muḥīṭ fī Şerḥiʾl-Vasīṭ liʾl-Gazālī* musannifi Aḥmed b. Muḥammed el-Ḳamūlī oradandır.

الْمِقْمَلُ [el-miḳmel] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Fakīr iken zengin olmuş adama denir.

التَّقْمَلُ [et-teḳammul] (تَفَعَّلَ [tefaʿul] vezninde) Bir mikdārca semirmeğe başlamak maʿnāsınadır; yukālu: تَقْمَلُ الرَّجُلُ إِذَا بَدَأَ أَدْنَىٰ البِسْمِ فِيهِ

الْقَيْمُولِيَا [el-ḳaymūliyā] (ḳāfʾın fethiyle) Ruhāma şebīh ak ve berrāk safhalardır, su ile ve sirke ile mahlülünü tılā biʾl-hāssa hark-ı nāra nāfiʿdir. Müfredatta bunu طِينٌ قَيْمُولِيَا unvānıyla sebt ve Türkīde Kefe kili taʿbīr ettikleri çamur ile beyān ederler, lüzücteli ve kırılması ve suda inhilāli batīʿ

olur, bilād-ı Endelusʾte ve Ermenʾden zuhūr eder. Ve lafz-ı mezbūr Yūnānīdir.

[ق م ث ل]

الْقَمَيْئَلُ [el-ḳameysel] (شَا-يُ müsellese ile سَمَيْدَعٌ [semeydaʿ] vezninde) Bed yürütyüş-lü adama denir; yukālu: رَجُلٌ قَمَيْئَلٌ أَيْ الْقَيْحُ الْمَيْشِيَّةُ

[ق م ع ل]

الْقُمُفُلُ [el-ḳumʿul] (قُنْفُذٌ [ḳunfuḏ] vezninde) ve

الْقُمُغُولُ [el-ḳumʿūl] (زُبُبُورٌ [zunbūr] vezninde) Büyük kāseye denir, ʿalā-kavlin küçük küleğe denir; yukālu: سَقَانِي بِالْقَمُغُلِ وَالْقُمُغُولِ سَقَانِي بِالْقَمُغُلِ وَالْقُمُغُولِ Ve

قُمُغُلٌ [ḳumʿul] Boğazı darca kazana denir. Ve bir küçük kuş adıdır ki boynu ve burnu pek kısa olur. Ve ʿavret fercinin dilciğine denir; bunda ʿaynʾın fethiyle de zebān-zededir.

الْقُمُغُولَةُ [el-ḳumʿūlet] (ḳāfʾın zammıyla) Bedende olan cā-be-cā ʿukdeye denir ki düğüm gibi dökülüp domalı; cemʿi قَمَاعِيْلٌ [ḳamāʿil]dir; yukālu: فِي رَأْسِهِ قَمَاعِيْلٌ أَيْ عُجْرٌ Ve ağaç çiçeğinin tomurcuğuna denir.

الْقِمْعَالُ [el-ḳimʿāl] (ḳāfʾın kesriyle) Bir kavmin seyyid ve zī-şānına denir; yukālu: هُوَ قِمْعَالٌ الْقَوْمِ أَيْ سَيِّدُهُمْ Ve çobanların başbuğuna denir.

الْقَمْعَالَةُ [el-ḳamʿalet] (دَاخِرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Bir kimse قِمْعَالٌ [ḳimʿāl] olmak maʿnāsınadır; yukālu: قَمْعَالُ الرَّجُلِ إِذَا كَانَ قِمْعَالًا Ve nebāt ve eşcār tomurcuklanmak maʿnāsınadır; yukālu: قَمْعَالُ الثَّبْتُ إِذَا خَرَجَتْ قَمَاعِيْلُهُ

الْقِمْعَالَةُ [el-ḳimʿālet] (ḳāfʾın kesriyle) Pek iri zeker başına denir.

[ق ن أ ل]

الْقُنْبُلُ [el-kin'il] (nūn'la ve hemze ile زَبْرُجْ [zibric] vezninde) Fıl dedikleri hayvânın boynuna denir ki yok derecesinde kısadır. Ve bodur 'avrete denir.

[ق ن ب ل]

الْقَنْبَلُ [el-kanbel] ve

الْقَنْبَلَةُ [el-kanbelet] (kāf'ların fethiyle) İnsan gürühuna ve at bölüğüne denir; cem'i قَنْبَالٌ [kanābil]dir.

الْقُنَابِلُ [el-ḡunābil] (ḡulābiṭ) vezninde) Bir ma'rūf hımārın ismidir. Ve kalın gövdeli adama denir.

الْقُنْبُلُ [el-ḡunbul] (sunbul) vezninde) Bu dahi kalın gövdeli adama denir. Ve cüst ve sebük-rūh ve hiddet-i dimāḡ sāhibi oḡlana denir ki şu'le-i cevvalē gibi cevelān eder; yukālu: غُلَامٌ قُنْبُلٌ أَي حَادُّ الرَّأْسِ خَفِيفٌ Ve bir şecer adıdır. Ve Muḡammed b. 'Abdurrahmān el-Ḳārī lakabıdır ki İbn Keşir'in rāvisidir; diğeri rāvisi Bezzī'dir.

الْقُنْبُلَانِيَّةُ [el-ḡunbulāniyye] (kāf'ın zammıyla) Şol tencereye denir ki nāstan bir gürühu cem'e eyleye, ya'nī içinde tabh olunan ta'ām bir gürüha kāfi ola; yukālu: قِدْرٌ قُنْبُلَانِيَّةٌ İḡārihin beyānına göre savāb olan قُنْبُلَانِيَّةٌ [ḡunbulāniyyet] olmaktadır, lākin lafzı itibārıyla tezkiri mümkündür.

الْقُنْبُلَةُ [el-ḡunbulet] (ḡunfuzet) vezninde) أَبُو بَرَاقِشٍ [nuhes] dedikleri ki نُهَسٌ [ebū berākiş] dahi derler, kuştur, onu tutup avlayacak tuzaḡa denir.

الْقَنْبَلَةُ [el-kanbelet] (dahrecet) vezninde) Bir adam yalnız başına iken cemā'at sāhibi olmak ma'nāsınadır; yukālu: قَنْبَلٌ قَنْبَلٌ إِذَا صَارَ ذَا قَنْبَلَةٍ بَعْدَ الْوَحْدَةِ

[ḡunbul] yakmak ma'nāsınadır; yukālu: قَنْبَلُ الرَّجُلِ إِذَا أُوقِدَ شَجَرُ الْقَنْبَلِ

الْقَنْبِيلُ [el-ḡinbīl] (zinbīl) vezninde) Kumlarda bulunur bir gūne tohum ismidir ki kırmızıya mā'il olur, kābiz ve solucanları muhric ve cereb ve se'afeye beḡāyet nāfi'dir. Müfredāta bu dārū kuma şebīh ve humrete mā'il sarı nesnedir. Ve 'inde'l-ba'z semādan nāzil olur; مَنْ [menn] makūlesi olmak üzere mersūmdur, halkın kınbıl otu dedikleri bu değildir o kāknedir ki itüzümü envā'ındandır.

[ق ن ث ل]

الْقَنْسَلَةُ [el-ḡanşelet] (şā-yı müsellese ile dahrecet) vezninde) Ayakları toparak savurarak yürümek ma'nāsınadır, nitteki نَقْشَلَةٌ [naḡşelet] dahi bu ma'nāyadır; yukālu: يَقْتَبِلُ الرَّجُلُ إِذَا كَانَ يُبِيرُ التُّرَابَ عِنْدَ الْمَشْيِ

[ق ن ح ل]

الْقَنْجُلُ [el-ḡuncul] (ḡunfuz) vezninde) Köleye denir, عَبْدٌ [abd] ma'nāsına.

[ق ن ح ل]

الْقَنْحُلُ [el-ḡunḡul] (ḡā-yı mühmele ile) قَنْحُلٌ [ḡuncul] vezninde ve mürādıfidir, 'alā-kavlin yaramaz şerir köleye denir; yukālu: لَهُ قَنْحُلٌ أَي عَبْدٌ أَوْ هُوَ شَرُّ الْعَبِيدِ

[ق ن د ل]

الْقَنْدَلُ [el-ḡandel] (cendel) vezninde) ve

الْقَنْادِلُ [el-ḡunādil] (ḡulābiṭ) vezninde) ve

الْقَنْدَوِيلُ [el-ḡandevīl] (zencebīl) vezninde) Başı büyük deveye ve sā'ir dābbeye denir. Ve pek uzun şey'e denir.

الْقَنْدَلَةُ [el-ḡandelet] (dahrecet) vezninde) İnsan ve hayvânın başı büyük

olmak ma'nāsınadır; yukālu: فَتَدَلُّ الرَّجُلُ إِذَا غَطَّمَ رَأْسَهُ وَالْجَمَلُ إِذَا غَطَّمَ رَأْسَهُ Ve gevşek ve salkı yürüme-
mek ma'nāsınadır; yukālu: فَتَدَلُّ فِي مَشِيَّتِهِ إِذَا مَشَى فِي اسْتِرْحَاءٍ وَاسْتِرْسَالٍ

الْقَنْدَلِي [el-ḳandeliyy] [ca'feriyy] [جعفري] vezninde) Bir cins şecer adıdır.

الْقَنْدِيل [el-ḳindīl] (ḳāf'ın kesriyle) Ma'rūftur ki lisānımızda ḳāf'ın fethiyle müte'ārefitir. Şārih der ki nūn'unun asāleti ve ziyādesi muhtelefün fihtir.

الْقَنْدُول [el-ḳundūl] [zunbūr] [زنبور] vezninde) Şām diyārına mahsūs bir şecer ismidir ki çiçeğinden şerīf ve mu'teber dūhn istihrāc ederler. Ve bu şecer dār-ı şīşe'andır ki Türkide 'ūd-ı frengī ve şimşek ağacı ve kandīl ağacı ta'bīr olunur.

[ق ن د ع ل]

الْقِنْدَعْل [el-ḳinda'el] [cirdahl] [چرداهل] vezninde) Ahmak ve sebük-magz adama denir.

[ق ن د ف ل]

الْقَنْدَفِيل [el-ḳandefīl] [zencebīl] [زنجبيل] vezninde) Künde-pīl-i Fārisī mu'arrebidir ki iri fīl demektir, ba'dehu mutlakan iri ve dızman nesneye itlāk olundu. Ve 'inde'l-ba'z iri başlı nākaya itlāk olunur.

[ق ن ذ ع ل]

الْقِنْذَعْل [el-ḳinza'el] [ḳinda'el] [قِنْذَعْل] vezninde ve mürādifidir.

[ق ن ص ل]

الْقِنْضُل [el-ḳunşul] [ḳunfuḳ] [قِنْضُل] vezninde) Bodura denir.

[ق ن ع د ل]

الْقَنْعَدَل [el-ḳana'del] [sefercel] [سفرجل] vezninde) Ahmak adama denir.

[ق ن ف ل]

الْقَنْفَلَةُ [el-ḳanfelet] (fā'yla [دَحْرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) Ağır ağır yürümek ma'nāsınadır; yukālu: يَقْنُفِلُ الرَّجُلُ أَي يَمْشِي تَقِيلاً

الْقَنْفُل [el-ḳunful] [ḳunfuḳ] [قَنْفُل] vezninde) Bir recül ismidir. Ve iri dişi keçiye denir.

[ق ن ق ل]

الْقَنْقَال [el-ḳanḳal] (ḳāf'la [جعفر] [cafer] vezninde) Büyük ölçge denir; yukālu: أَغْطَاهُ بِالْقَنْقَالِ أَي الْمَكِّيَالِ الصَّخْمِ Ve yürürken ayağına yere ağır ağır basan adama denir; yukālu: رَجُلٌ قَنْقَلٌ أَي التَّقِيلُ الرُّوْطَاءُ

قَنْقَال [ḳanḳal] Kisrā-yı 'Acemin tāc-ı mahsūsü ismidir.

[ق و ل]

الْقَوْل [el-ḳavl] (ḳāf'ın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Söze denir, kelām ma'nāsına, 'alā-kavlin mutlakan lisānın mezl ve neşr ve ifşā eylediği ya'nī tekellüm eylediği sözden 'ibārettir, gerek tām ve gerek nākıs olsun; cem'i أَقْوَالٌ [aḳvāl] ve cem'tü'l-cem'i أَقَاوِيلٌ [eḳāvil]dir; tekūlu: سَمِعْتُ قَوْلَهُ أَي كَلَامَهُ أَوْ هُوَ كُلُّ لَفْظٍ مَدَّلَ بِهِ اللِّسَانُ تَأْمًا أَوْ نَاقِصًا Pes tefsīreyn beyninde fark olur, zīrā tefsīr-i evvel kelām-ı nefsiye de şāmildir ve sānī muhassas bi'l-lisāndır, kezālik tefsīr-i evvelden murād kelām-ı mürettedir ki eczāsı tām ve müstagnī olan sözdür, nahviyyūnun جُمْلَةٌ [cumlet] dedikleridir. Pes ona göre زَيْدٌ قَائِمٌ kelāmına قَوْلٌ [ḳavl] denir, yalnız زَيْدٌ lafzına denmez ve sānīye göre cümleye ve زَيْدٌ [Zeyd]e ve قَائِمٌ [ḳā'im]e قَوْلٌ [ḳavl] itlāk olunur. Bu sürette beyinlerinde 'umūm ve husūs minvech olur. Ve bazıları dedi ki قَوْلٌ [ḳavl] hayr olan söze ve قِيلٌ [ḳīl] ve قَالٌ [ḳāl] ve

قَالَةٌ [kālet] şerr olanına mahsüstür. Ve ‘alāre-yin قَوْلٌ [kavl] kelimesi masdardır ve قِيلٌ [kīl] ve قَالَ [kāl] isimlerdir. Ve ba‘zılar dedi ki قَوْلٌ [kavl] ve قِيلٌ [kīl] kâf’ın kesriyle ve قَوْلَةٌ [kavlet] kâf’ın fethiyle ve مَقَالٌ [meqāl] ve مَقَالَةٌ [meqālet] mīm’lerin fethiyle masdardlardır, söylemek ma‘nāsınadır; hayr ve şerrde müsta‘meldir; yukālu: قَالَ الرَّجُلُ يَقُولُ Mü‘ellifin *Başā’ir*’de beyânına göre قِيلٌ [kīl] ve قَالَ [kāl] ki isimlerdir fuzül-i kelimâtta isti‘mâl olunurlar, Fârisîde güft ü gü ve Türkîde söz sav ta‘bîr olunur; ve minhu ennehu ‘aleyhi’s-selâm: “نَهَى عَنْ قِيلٍ وَقَالَ” Ve bunlar ‘inde’l-ba‘z fi’l-asl fi’l-i māzî olmakla binā-i mahkî üzere âhirleri meftühtür ve ‘inde’l-ba‘z ismiyyet sebebiyle mecrûrdur. Ve

قَوْلٌ [kavl] Vücûh-ı ‘adîdeye itlāk olunur: azheri, nutk vāsitasıyla hārice ibrāz olunan hurūftan mürekkeb lafzdır, gerek müfred ve gerek cümle olsun; Fârisîde sühan ve Türkîde söz denir. Sānī nefis-i insānîde kable’l-ibrāz mutasavver olana itlāk olunur; yukālu: قَالَ فِي نَفْسِي قَوْلٌ Sālis i‘tikād ma‘nāsına müsta‘meldir; yukālu: فَلَانَ يَقُولُ فَلَانٌ بِقَوْلِ أَبِي حَنِيفَةَ مِمَّا لَأَلَّ الْحَوْضُ فَقَالَ قَطِي. Hāmis bir nesneye kasd ve ‘ināye-i sādık ma‘nāsınadır; yukālu: فَلَانَ يَقُولُ بِكَذَا أَيُّ Sādis ehl-i ma‘kūl hadd ve ta‘rîf ma‘nāsına isti‘mâl ederler; yekūlüne müsta‘meldir; yukālu: قِيلَ بِهِ أَيُّ الْهَيْمِ

Ve İbn Esir *Nihāye*’de dedi ki ‘Arab قَوْلٌ [kavl] māddesini ittisā‘ ve mecāz üzere cemī’-i ef‘alden ‘ibāret edip kelāmın gayrıda isti‘mâl ederler. Meselā قَالَ بِيَدِهِ

أَخَذَ ma‘nāsına, pes mecāz bi-mertebeteyn olur. Ve قَالَ بِرَجُلِهِ derler, مَشَى ma‘nāsına ve قَالَ بِتَوْبِهِ derler, أَوْمَأَتْ ma‘nāsına ve رَفَعَهُ ma‘nāsına. Ve fi‘l قَوْلٌ [kavl]-i kelām ma‘nāsına olursa mā-ba‘dinde ‘amel eylemez. Ve ba‘zılar i‘māl edip ve meselā قُلْتُ زَيْدًا قَائِمًا derler. Ve قَوْلٌ [kavl] ظَنُّ [zann] ma‘nāsına isti‘mâl olunursa istifhāma mukārin olduğu hâlde ‘amel eder, meselā مَتَى تَقُولُ زَيْدًا ذَاهِبًا derler. İntehā. Ve

قَوْلٌ [kavl] Kahr ve galebe ma‘nāsına müsta‘meldir; yukālu: قَالَ بِهِ أَيُّ غَلَبَ بِهِ ve minhu hadīsu’d-du‘ā’i: “سُبْحَانَ مَنْ تَعَطَّفَ بِالْعِزِّ وَقَالَ بِهِ” أَيُّ تَرَدَّى بِرِذَاءِ الْعِزِّ وَغَلَبَ بِهِ كُلُّ عَزِيزٍ وَمَلِكٌ Ve katl ma‘nāsına müsta‘meldir; yukālu: قَالَ الْقَوْمُ بِفُلَانٍ إِذَا قَتَلُوهُ Ve İbn Enbārī dedi ki قَوْلٌ kelimesi غَلَبَ ve ضَرَبَ ve مَاتَ ve مَاتَ ve اسْتَرَاحَ ve أَقْبَلَ ma‘nalarına isti‘mâl olunur. Ma‘nā-yı evvelde hakīkî ve sâ’irde ittisā‘a mebnîdir ki cümlesinde mecāz bi-mertebeteyn olur. Ve gāh olur ki طَفِقَ ve أَخَذَ kelimeleri gibi ef‘ale teheyitü ve isti‘dāda delāletle ta‘bîr olunur; yukālu: قَالَ Ve فَأَكَلَ وَقَالَ فَضَرَبَ وَقَالَ فَتَكَلَّمَ وَنَحْوُهُ قَوْلٌ dahi onda lügattır kâf’ın zammı ve vāv’ın meddiyle, niteki kütüb-i sarfta mübeyyendir. Ve قَوْلٌ kelimesi istifhāma mukārin olursa ‘amelde تَطَنَّ مِعْرَاسِنَا icrā ederler, ya’nī تَطَنَّ gibi قَوْلٌ ile mef‘ūliyyeti mansüb ederler meselā ذَاهِبًا قَائِمًا derler.

الْقَائِلُ [el-kā’il] (ism-i fā’ildir) Söyleyici, mütekellim ma‘nāsınadır; yukālu: هُوَ قَائِلٌ وَقَالَ عَلَى الْقَلْبِ وَالْحَدْفِ وَقَوْلٌ كَصَبُورٍ بِالْهَمْزِ قَوْلٌ [kavil] kelimesinin cem‘i وَالْوَاوِ [kuvvel] ve قَيْلٌ [kuyyel] gelir, رُكْعٌ [rukka‘] vezninde, güyā ki قَيْلٌ lafzındandır ve قَالَةٌ [kālet] gelir, سَادَةٌ [sādet] ve قَادَةٌ [kādet] gibi ve قَوْلٌ [kavil] gelir zammateynle hemze

الْإِقْتِيَالُ [el-iḳṭiyāl] (إِفتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Hākim olmak ma'nāsındır; yukālu: إِفتَالَ عَلَيْهِمْ إِذَا اِحتَكَمَ Ve ihtiyār eylemek ma'nāsındır; yukālu: إِفتَالَ الشَّيْءَ إِذَا اِختَارَهُ

الْقَوْلِيَّةُ [el-ḳavliyyet] (بَوْلِيَّةٌ [bevliyyet] vezninde) Erzāl ve evbāş makūlesi sefile-i nāsa itlāk olunur; yukālu: هُمُ الْقَوْلِيَّةُ أَيُّ الْعَوَّغَاءِ

الْقَالُ [el-ḳāl] (قَوْلٌ [ḳav] ma'nāsındır ki zikr olundu. Ve قُلَّةٌ [ḳulet] ma'nāsındır ki sıbyānın çelik ta'bīr ettikleri bir ḳarış mikdarı ağaca denir, 'alā-kavlin çeliği çalacak değneğe denir; cem'î قِيلَانٌ [ḳilān]dır ḳāf'ın kesriyle.

قَوْلَةٌ [Ḳūlet] (ḳāf'ın zammıyla) İbn Hürşīd lakabıdır ki Ebu'l-Ḳāsim el-Ḳuşeyrī şeyhidir.

[ق ه ل]

الْقَهْبَلَةُ [el-ḳahbelet] (ḳāf'ın ve bā'nın fet-hiyle) Gövdesi yoğun dişi yaban eşeğine denir. Ve bir türlü yürüyüşe denir.

الْقَهْبَلُ [el-ḳahbel] (جَهْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Yüze denir, وَجْهٌ [vech] ma'nāsına; yukālu: حَيَّا الله قَهْبَلَكَ أَيُّ وَجْهَكَ

الْقَهْبَلَةُ [el-ḳahbelet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Bir adama حَيَّا الله قَهْبَلَكَ edāsıyla du'ā eylemek yāhūd tahiyet-i hasene ile tahiyet eylemek ma'nāsındır. Bundan lisānımızda alkışlamak ile ta'bīr olunur; yukālu: قَهْبَلْ فُلَانًا إِذَا قَالَ لَهُ حَيَّا الله قَهْبَلَكَ أَوْ حَيَّاهُ بِأَحْسَنِ تَحِيَّةٍ

[ق ه ل]

الْقَهْلُ [el-ḳahl] (سَهْلٌ [sehl] vezninde) ve **الْقَهْوَلُ** [el-ḳuhūl] (فُعُوْدٌ [ḳu'ūd] vezninde) Bedenin derisinden tāb u tarāvet çekilip kupkuru kalmak ma'nāsındır; yukālu: قَهَلْ جِلْدُهُ وَقَهَلْ قَهْلًا وَقَهْوَلًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ وَالرَّابِعِ

إِذَا يَبَسَ Ve

قَهَلٌ [ḳahl] İhsāna şükr eylemeyip küfrān eylemek ma'nāsındır; yukālu: قَهَلْ فُلَانٌ قَهْلًا Ve bir adamı مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا كَفَرَ الْإِحْسَانَ sū-i zikr ile yād edip zemm ve kadh eylemek ma'nāsındır; yukālu: قَهَلْ فُلَانًا إِذَا أَثْنَى عَلَيْهِ ثَنَاءً قَبِيحًا

الْقَهْلُ [el-ḳahel] (fethateynle) Bir adam tanzīf-i bedene takayyüd ve mübālāt eylemeyip dā'imā kirli pāslı olmak ma'nāsındır; yukālu: قَهَلِ الرَّجُلُ قَهْلًا مِنَ الْبَابِ Ve bir kimsenin kendisine verdiği 'atıyyeyi azınsamak ma'nāsındır; yukālu: قَهَلِ الرَّجُلُ إِذَا اسْتَقَلَّ الْعَطِيَّةَ

التَّقَهُّلُ [et-teḳahhul] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Bu dahi gövdenin derisi kupkuru kalmak ma'nāsındır; 'alā-kavlin bu kesret-i 'ibādet ve vefret-i mücāhedetten nāşī beden nahif olup kupkuru kalmāğa mahsüstür; yukālu: تَقَهَّلْ جِلْدُهُ إِذَا يَبَسَ أَوْ هُوَ خَاصٌّ بِالْيَبْسِ مِنْ كَثْرَةِ الْعِبَادَةِ Ve bir adam tanzīf-i bedene mübālāt eylemeyip çirkīn ve vesah-nāk olmak ma'nāsındır; yukālu: تَقَهَّلِ الرَّجُلُ إِذَا لَمْ يَتَعَهَّدْ جِسْمَهُ بِالْمَاءِ وَلَمْ يَنْظِفْهُ Ve yapça yapça yürümek ma'nāsındır; yukālu: تَقَهَّلِ الرَّجُلُ إِذَا مَسَى مَشْيًا ضَعِيفًا Ve ses āheste ve za'if olmak ma'nāsındır; yukālu: تَقَهَّلْ صَوْتُهُ إِذَا ضَعُفَ وَلَا نَ

الْقَهْيَلُ [el-ḳayhel] ve

الْقَهْيَلَةُ [el-ḳayhelet] (ḳāf'ların fethiyle) İnsānın yüzüne ve çehresine denir; ve minhu kavlu 'Alī kerremallāhu vechehu li-kātibihi: "أَيُّ قَهْيَلِي" مُفْلَتِيكَ إِلَى وَجْهِي

الْإِنْقِهَالُ [el-inḳihāl] (إِنْفِعَالٌ [infi'āl] vezninde) Bir adam pīrlikten yā bir 'illetten nāşī za'if ve efkende ve bī-mecāl olmak

ma'nāsınadır; yukālu: **إِنْهَلَّ الرَّجُلُ إِذَا سَقَطَ** وَصَعَفَ Ve ammā Himyān nām şā'irin hımār ve etāni vasfında inşād eylediği işbu: "نَضْرَحُهُ ضَرْحًا فَيَنْهَلُ" mısra'ında **يَنْهَلُ** kelimesi ki lām'ın teşdidiyledir, asl tahfiifiyle olup zarüret için taskil eyledi. Şārih der ki İbn Sikkīt ma'nā-yı merkūmda **إِنْهَلَّ** māddesini dahi rivāyet eylemekle ona göre **يَنْهَلُ** [yenkahill] [infī'āl]den olmaz.

قَيْهَلُ [Qayhel] [hayder] vezninde) Bir recül ismidir.

[ق ي ل]

الْقَائِلَةُ [el-kā'ilet] [nā'ilet] vezninde) Nısf-ı nehār vaktine denir; tekūlu: **أَتَيْتُهُ عِنْدَ نَيْفِ النَّهَارِ** Ve masdar olur, ke-mā se-yuzkeru. Ve nısf-ı nehār vaktine içilen suya itlāk olunur, hāliyyet 'alākasıyla; yukālu: **شَرِبَتِ الْإِبِلُ قَائِلَةً أَي مَاءً فِي وَفْتِ الْقَائِلَةِ** Burada **قَائِلَةً** [kā'ilet] lafzı zarf olmak dahi muhtemeldir.

الْقَيْلُ [el-kayl] [seyl] vezninde) ve

الْقَائِلَةُ [el-kā'ilet] ve

الْقَيْلُولَةُ [el-kaylūlet] [haylūlet] vezninde) ve

الْمَقَالُ [el-meqāl] ve

الْمَقِيلُ [el-meqīl] (mīm'lerin fethiyle) Nısf-ı nehār vaktinde uyumak ma'nāsınadır; yukālu: **قَالَ الرَّجُلُ يَقِيلُ قَيْلًا وَقَائِلَةً وَقَيْلُولَةً وَمَقَالًا** Ve **وَمَقِيلًا إِذَا نَامَ فِي الْقَائِلَةِ**

قَيْلُ [kayl] [seyl] vezninde) **شَرِبْتُ** [şerb] kelimesi gibi ism-i cem' olur; **قَيْلُولَةُ** [kaylūlet] eden kimselere denir. Ve

قَيْلُ [kayl] ve

قَيْوُلُ [kayūl] [şabūr] vezninde) Nısf-ı nehārda içilen süte denir; tekūlu: **شَرِبْتُ الْقَيْلُ وَالْقَيْوُلُ وَهُوَ اللَّبَنُ الَّذِي يُشْرَبُ فِي الْقَائِلَةِ** Ve

ba'zılar 'indinde **قَيْلُ** [kayl] nısf-ı nehārda süt içmek ma'nāsına masdardır; yukālu: **عَالَ الرَّجُلُ قَيْلًا إِذَا شَرِبَ اللَّبَنَ فِي الْقَائِلَةِ** Ve

قَيْلُ [kayl] Nısf-ı nehārda sağılan nākaya denir, **قَيْلَةٌ** [kaylet] dahi denir; yukālu: **نَاقَةٌ قَيْلٌ وَقَيْلَةٌ إِذَا كَانَتْ تُحَلِّبُ عِنْدَ الْقَائِلَةِ** [kaylūlet] eden adama denir; yukālu: **هُوَ قَيْلٌ أَي قَائِلٌ** Ve

قَيْلُ [kayl] Bey'-i ma'kūdu fesh eylemek ya'nī pazarı bozmak ma'nāsına gelir; tekūlu: **قَلْبُهُ الْبَيْعُ بِكُشْرِ الْقَافِ أَقِيلُهُ قَيْلًا إِذَا فَسَخْتُهُ** Şārihin beyānına göre bu ma'nā **قَيْلُ** [kayl] māddesindedir ki nısf-ı nehārda süt içmek ma'nāsınadır ki def'-i harāreti müstelzimidir, def'-i harāret cihetini tasavvur ile def'-i 'akd-i bey' ma'nāsında isti'māl olundu. Pes bu **قَائِلَةٌ** [ikālet]-i bey' māddesi yā'iyedir ve ba'zılar vāviyyedir dediler, sülāsīden vürūdunu güyā ki inkār edip **قَائِلَةٌ** [ikālet]in hemzesi izāleye haml eylediler, lākin gayr-i sahihtir. Ve

قَيْلُ [Qayl] 'Ād kavminden bir kimse'dir ki Mekke'ye vüfūd eylemiştir, ya'nī diyārlarında ihtibās-ı matar olmakla istiskā için bir mikdār kimseler ile Mekke'ye gelip istimtār ve taleb ve ihtiyārlarıyla sehāb-ı 'azāb sadmesiyle mazhar-ı tebār oldular.

الْقَائِلُ [el-kā'il] قَيْوُلُ [kuyūl]den ism-i fā'ildir; cem'i قَيْوُلُ [kuyyel] gelir, **رُكْعٌ** [rukka'] vezninde ve قَيْوَالٌ [kuyyāl] gelir, **رُمَّانٌ** [rummān] vezninde.

التَّقْيِيلُ [et-teqayyul] [tefa'ul] vezninde) **قَيْلُولَةُ** [kaylūlet] eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **عَالَ الرَّجُلُ إِذَا نَامَ فِي الْقَائِلَةِ** Ve nısf-ı nehār vaktinde nesne içmek, 'alā-kavlin o vakte nākayı sağmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَقْيِيلُ الرَّجُلِ إِذَا شَرِبَ فِي الْقَائِلَةِ أَوْ حَلَبَ**

فِيهَا Ve bir kimse evzā^c ve ahlāk ve atvārında pederine çekmek ma'nāsınadır; yukālu: تَقِيلُ أَبَاهُ إِذَا أَشْبَهُهُ Ve bir yerde su birikmek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا تَقِيلَ الْمَاءُ إِذَا اجْتَمَعَ

التَّمْيِيلُ [et-takyīl] (تَمْعِيلُ [tef'īl] vezninde) Bir adama فَائِلَةٌ [kā'ilet] vaktinde nesne içirmek ma'nāsınadır; tekūlu: إِذَا قَيْلْتُهُ اللَّبَنَ إِذَا قَيْلْتُهُ الْفَائِلَةَ Ve deveyi سَقَيْتُهُ إِيَّاهُ عِنْدَ الْفَائِلَةَ vaktinde suya götürmek ma'nāsınadır; tekūlu: قَيْلْتُ الْإِبِلَ إِذَا أَوْرَدْتَهَا الْمَاءَ فِي الْفَائِلَةِ

الْإِقَالَةُ [el-iqālet] (hemzenin kesriyle) Bu dahi deveyi فَائِلَةٌ [kā'ilet] vaktinde suvarmak ma'nāsınadır; tekūlu: أَقَلْتُ الْإِبِلَ بِمَعْنَى قَلْتُهَا Ve pazarı bozmak ma'nāsınadır; tekūlu: أَقَلْتُهُ الْبَيْعَ إِذَا فَسَخْتُهُ 'afv eylemek ma'nāsına müsta'emeldir; ve minhu yukālu: أَقَالَهُ اللَّهُ عَثْرَتَكَ وَأَقَالَكَهَا أَيَّ صَفَحَ عَنْكَ

الْإِسْتِقَالَةُ [el-istiqālet] [ikālet]-i bey^c taleb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَقَالَهُ إِذَا طَلَبَ إِلَيْهِ أَنْ يَقْبِلَهُ

التَّمْيِيلُ [et-tekāyul] (تَفَاعُلُ [tefā'ul] vezninde) Bāyi^c ile müşteri beynlerinde ma'kūd olan pazarı bozuşmak ma'nāsınadır ki mebt^c mālına ve semen müşteriye 'ā'id olur; yukālu: تَمْيَيْلَ الْبَيْعَانِ إِذَا تَفَاسَخَا

قَيْلَةٌ [Qaylet] (kāf'ın fethiyle) Evs ve Hazeret'in vālideleri ismidir. Ve Yemen'de şehir-i Şan'ā' türābında vāki^c Kenen nām dağın tepesinde bir palanka adıdır. Ve

قَيْلَةٌ [qaylet] Debbe 'illetine denir; bunda kāf'ın kesriyle efsahtır; yukālu: بِهِ قَيْلَةٌ أَيُّ أُذْرَةٌ Ve bu 'ārıza فَتَقُّ [fetq] envā'ındandır, zīrā birkaç nev^c olur, قَرْوٌ [qarv], قَيْلَةٌ [qaylet], أُذْرَةٌ [udret] gibi.

قِيَالٌ [Qiyāl] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bādiyede bir dağın adıdır.

الْقَيْوَلَةُ [el-qayūlet] (صَبُورَةٌ [şabūret] vezninde) Şol nākaya denir ki sāhibi sūtünü فَائِلَةٌ [kā'ilet] vaktinde sağıp içmek için mer'āya irsāl eylemeyip hānede tevkīf eyleye.

الْإِقْتِيَالُ [el-iqtiyāl] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Değişmek ma'nāsınadır; yukālu: إِقْتَالَهُ بِهِ اسْتَبْدَلَهُ بِهِ

الْمُقَايَلَةُ [el-muqāyelet] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) مُعَاوَضَةٌ [mu'āveḍat] ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا عَاوَضَهُ

FASLU'L-KĀF

(فَضْلُ الْكَافِ)

[ك أ ل]

الْكَأَلُ [el-keʾl] (kāf'ın fethi ve hemzenin sükūnuyla) ve

الْكَأَلَةُ [el-keʾlet] (hā'yyla) ve

الْكَؤُولَةُ [el-kuʾület] [عُمُومَةٌ] [ʿumūmet] vezninde) Zeyd, ʿAmr zimmetinde olan deynini ʿAmr'ın Bişr zimmetinde olan deynine bedel satmak yāhūd almak maʿnāsınadır ki min-baʿd matlūbu Bişr zimmetine tahavvül eder; yukālu: كَأَلُ فُلَانٍ بِفُلَانٍ دَيْنَهُ كَأَلًا وَكَأَلَةٌ وَكُؤُولًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ وَهُوَ أَنْ يَبِيعَ أَوْ يَشْتَرِيَ دَيْنًا لَهُ عَلَى رَجُلٍ بَدَلٍ لَهُ عَلَى آخَرَ

الْكَؤُؤَالُ [el-keveʾel] [سَفَرَجَلٌ] [sefercel] vezninde) ve

الْمُكْوَيْلُ [el-mukveʾill] [مُشْمَعِلٌ] [muşmeʿill] vezninde) Bodur adama denir, ʿalā-kavlin kalın gövdeli bodur yāhūd apşak olan bodura denir; yukālu: رَجُلٌ كَوَائِلٌ وَمُكْوَيْلٌ أَيْ قَصِيرٌ أَوْ مَعَ غَلْظٍ أَوْ مَعَ فَحْجٍ

الْإِكْوِيلَالُ [el-ikvīlāl] [إِضْمِحْلَالٌ] [idmiḥlāl] vezninde) Bir kimse مُكْوَيْلٌ [mukveʾill] olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِكْوَيْلُ الرَّجُلِ إِذَا كَانَ مُكْوَيْلًا

[ك ب ر ت ل]

الْكَبْرَتَلُ [el-kebertel] [سَفَرَجَلٌ] [sefercel] vezninde) Osurgan böceğinin erkeğine denir. Ve bok böceğinin yavrusuna yāhūd kendisine denir.

[ك ب ث ل]

الْكَبْوَيْلُ [el-kebevşel] (sā-yı müsellese ile سَمَوَائِلٌ [semevʾel] vezninde) Ocak çirkesine denir. Ve bu İbn Hāleveyhi rivāyetidir.

[ك ب ل]

الْكَبْلُ [el-kebl] (kāf'ın fethi ve kesri ve bā'nın sükūnuyla) Bukağiya denir, ʿalā-kavlin büyük bukağiya denir; cemʿi كُبُولٌ [kubūl]dür kāf'ın zammıyla; yukālu: فِي سَاقِهِ كَبْلٌ أَيْ قَيْدٌ أَوْ أُعْطِمُهُ Ve

كَبْلٌ [kebl] Kovanın kenārında bükülüp kıvrılan deriye denir, ʿalā-kavlin kovanın kenārına denir. Ve tüyü çok kürke denir; yukālu: جَاءَ وَعَلَيْهِ كَبْلٌ أَيْ فَرَوْ كَثِيرُ الصُّوفِ Ve

كَبْلٌ [kebl] Masdar olur, bir adamı zindānda yā gayrı yerde habs eylemek maʿnāsınadır; yukālu: كَبَلَهُ كَبْلًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا حَبَسَهُ فِي سَجْنٍ أَوْ غَيْرِهِ Ve teʿhīr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: كَبَلَ الدَّيْنِ عَنْ غَرِيمِهِ إِذَا أَخْرَهُ عَنْهُ

التَّكْبِيلُ [et-tekbīl] [تَفْعِيلٌ] [tefʿīl] vezninde) Bu dahi bir adamı habs eylemek maʿnāsınadır; yukālu: كَبَلَهُ بِمَعْنَى كَبَلَهُ

الْمُكَابَيْلَةُ [el-mukābelet] [مُفَاعَلَةٌ] [mufāʿalet] vezninde) Bir adam zimmetinde olan deyni edā eylemeyip teʿhīr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: كَابَلَ زَيْدٌ غَرِيمَهُ إِذَا أَخْرَهُ Ve bir kimse civārında satılan hānenin iştirāsına samīmī zamīrinden taleb-kār iken sükūtle teʿhīr edip satıldıktan sonra şufʿa iddiʿasıyla ahz eylemek maʿnāsınadır. Ve bu mekrūhtur; ve minhu'l-hadīsu: لَا مُكَابَيْلَةَ إِذَا حَدَّتِ الْحُدُودُ“ وَهِيَ أَنْ تُبَاعَ الدَّارُ إِلَى جَنْبِ دَارٍ وَأَنْتَ تَرِيدُهَا فَتُؤَخَّرُ ذَلِكَ حَتَّى يَسْتَوْجِبَهَا الْمُشْتَرِي ثُمَّ تَأْخُذُهَا بِالشَّفْعَةِ Şārih der ki iddiʿā-yı mezkūr şufʿa-i cār sübütunu rey eden mezhebe mebnīdir.

الْكَابُولُ [el-kābūl] Sayyād ağına denir. Ve Ṭaberiyye ile ʿAkkā beyninde bir karye adıdır.

كَابُلٌ [kābul] (bā'nın zammıyla) آمَلٌ [āmul] vezninde) Ṭoḥāristān serhadlerinden bir

belde adıdır.

الْكَابِلِيُّ [el-kābiliyy] (bā'nın kesriyle) Bodura denir; yukālu: رَجُلٌ كَابِلِيٌّ أَيْ قَصِيرٌ

الْكَبَلُ [el-kebel] (fethateynle) Kısa kürke denir; yukālu: فَرُوْ كَبَلٌ أَيْ قَصِيرٌ

الْكَبُولَاءُ [el-kebūlā] (kāf'ın fethi ve bā'nın zammıyla) Bulamaç aşına denir.

[ك ت ل]

الْكُتْلَةُ [el-kutlet] (kāf'ın zammıyla) Bir küme ve bir yığın hurmā ve çamur ve sār nesneye denir; yukālu: أَعْطَاهُ كُتْلَةً مِنَ الثَّمَرِ وَهِيَ: ما جمع منه Ve bir topak ete denir; yukālu: زَاهِرَةً أَنْطَعَمَهُ كُتْلَةً مِنَ اللَّحْمِ أَيْ فِذْرَةً bir külte ta'biri bundan muharrefdir. Ve

كُتْلَةٌ [Kutlet] Bir mevzi^c adıdır.

الْمُكْتَلُ [el-mukettel] (mu'azzam) [mu'azzam] vezninde) Yuvarlak, top olan şey'e denir, baş gibi; yukālu: شَيْءٌ مُكْتَلٌ أَيْ مُدَوَّرٌ مُجَمَّعٌ Ve bodur adama denir. Ve yoğun gövdeli topaç adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُكْتَلٌ أَيْ الْغَلِيظُ الْجِسْمِ

الْمِكْتَلُ [el-miktel] [minber] vezninde) On beş sâ alır zenbîle denir; yukālu: أَعْطَاهُ: Ve bir recül ismidir.

الْكَتَالُ [el-keṭāl] (seḥāb) [seḥāb] vezninde) Nefs ve zāt ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ كَرِيمٌ Ve hācet ve mühimmeye denir ki gerekli işten 'ibārettir; yukālu: قَضَى كِتَالَهُ أَيْ حَاجَتَهُ Ve me'ūnet ma'nāsınadır; yukālu: كِتَالُهُ عَلَى فُلَانٍ أَيْ مَوْثِقُهُ Ve insānın ta'am ve kisvet makūlesi maslahatına denir ki rü'yet ve islāhı lāzimedendir; tekūlu: سَوِّئَتْ كِتَالُهُ وَهُوَ كُلُّ مَا أَضْلِحَ مِنْ طَعَامٍ أَوْ كُسُوءٍ به كِتَالٌ أَيْ سُوءٌ Ve gövdenin kalınlığına ve yoğunluğuna denir; yukālu: بِهِ كِتَالٌ أَيْ غَلِظَ الْجِسْمِ

ete denir; tekūlu: أَكَلْنَا الْكَتَالَ أَيْ اللَّحْمَ

الْكَتَلُ [el-ketel] (fethateynle) Bu dahi gövdenin kalınlığına denir; yukālu: فِي جِسْمِهِ كِتَلٌ أَيْ غَلِظٌ Ve masdar olur, yelmeşik nesne bir şey'i bulaşıp yapışmak ma'nāsına; yukālu: كِتَلَتِ الشَّيْءُ بِهِ كِتَالًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَلَزَّقَ وَتَلَزَّجَ

التَّكْتُلُ [et-tektul] [tefa'ul] vezninde) Bodur adamın yürüyüşü gibi yürümek ma'nāsınadır; yukālu: فُلَانٌ يَتَكْتُلُ أَيْ يَمْشِي مَشْيَةَ الْقَصِيرِ

الْأَكْتُلُ [el-ektel] [ahmer] vezninde) Katı nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ أَكْتُلٌ أَيْ شَدِيدٌ Ve beliyeye ve mihnete itlāk olunur. Ve bir ma'ruf hırsızın adıdır. Ve Ektel b. eṣ-Şemmāh muhaddistir.

الْكَتْلُ [el-keṭl] [kaṭl] vezninde) Habs eylemek ma'nāsınadır; yukālu: كَتَلَهُ كِتَالًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا حَبَسَهُ

الْكَتِيلَةُ [el-keṭilet] [sefīnet] vezninde) El erişmez olan hurmā ağacına denir; yukālu: نَخْلَةٌ كَتِيلَةٌ إِذَا فَاتَتْ الْيَدَ

كُتَيْلٌ [Kuteyl] [zubeyr] vezninde) Bir recül ismidir.

الْكَتُولُ [el-keṭūl] (kāf'ın zammıyla) [kutlet]in cem'idir ki kümeye denir. Bu ma'nādandır ki كُتُولُ الْأَرْضِ [kutūlu'l-arḍ] cā-be-cā harman tarzında tümsek tümsek yerlere itlāk olunur; tekūlu: نَزَلْنَا كُتُولَ الْأَرْضِ وَهِيَ مَا أَشْرَفَ مِنْهَا

أَكْتَالٌ [Ektāl] (hemzenin fethiyle) Bir mevzi^cdir.

الْكَوَاتِلُ [el-kewātil] [tevābil] vezninde) Tarık-i Raḳqa'da bir konak yerinin ismidir.

الْإِنْكِتَالُ [el-inkitāl] [infī'āl] vezninde) Savuşup gitmek ma'nāsınadır; yukālu:

إِنْكَتَلَ الرَّجُلُ وَالذَّهْرُ إِذَا مَضَى

الْمَكَاتِلَةُ [el-mukātelet] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Birini katl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: كَاتَلَهُ اللهُ إِذَا قَاتَلَهُ

[ك ث ل]

الْكَوْثَلُ [el-ķevsel] (šā-yı müsellese ile جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Geminin kışma denir, 'alā-kavlin dümenine denir. Ve ba'zen lām'ı müşedded olur; tekūlu: أَقْعَدَ فِي كَوْتَلٍ أَقْعَدَ فِي مَوْحَرِهَا يَعْنِي ذَنْبَهَا أَوْ هُوَ سُكَّانُ السَّفِينَةِ Ve

كَوْتَلٌ [Kevsel] Bir kimsenin ismidir ki Sibā' nām şā'ir ona nisbet olunur, bunu Sibā'ın pederidir derler.

الْكَشَلُ [el-ķeşl] (نَسَلَ [nesl] vezninde) Biriktirmek ma'nāsınadır; yukālu: كَثَّلَهُ كَثَلًا مِنْ كَثَلٍ مِنَ الطَّعَامِ إِذَا جَمَعَهُ

كَشَلٌ [ķeşl] Çeç buğdaya denir; yukālu: عِنْدَهُ كَثَلٌ مِنَ الطَّعَامِ أَيُّ ضَبْرَةٍ

أَكْثَالٌ [Eksāl] (hemzenin fethiyle) Bir mevzi ismidir.

الْكَوَاتِلُ [el-Kevāsil] (kāf'ın fethiyle) Bādiyede bir arzın ismidir. Ve bu tā-yı fevkiyye ile كَوَاتِلٌ [kevātil] musahhafı değildir.

[ك ح ل]

الْكُحْلُ [el-kuhl] (kāf'ın zammı ve hā-yı mühmelenin sükūnuyla) Çok mālā denir; yukālu: لِفُلَانٍ كُحْلٌ أَيُّ مَالٌ كَثِيرٌ Ve bu ma'nā-yı ātīden me'hūzdur sevād itibārıyla. Ve göze çekecek sürmeye denir; yukālu: فِي عَيْنِهَا كُحْلٌ أَيُّ إِثْمِدٌ Ve mutlakan istişfā için göze çekilen tütüyāya ve göz otu makūlesine denir. Ve

كُحْلُ السُّودَانِ [kuhlu's-Sūdān] بِشْمَةٌ [beşmet] tir ki çeşmek ve çeşme-zen ve göz taşı de-

dikleri dārūdur. Ve

كُحْلُ فَارِسٍ [kuhlu Fāris] Anzerūt dedikleri dārūdur. Ve

كُحْلُ حَافِلَانَ [kuhlu ħavlān] حُضُضٌ [ħuḍuḍ] dur ki havlān-ı Hindī dedikleri dārūdur, Mekkī kısmı dahi olur.

الْكِيَالُ [el-kiḫāl] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bu dahi sürmeye denir; yukālu: بِعَيْنِهِ كُحْلٌ وَكِيَالٌ أَيُّ إِثْمِدٌ

الْكَاھِلُ [el-kaḫl] (kāf'ın fethiyle) Göze sürme çekmek ma'nāsınadır; yukālu: كَحَلَ الْعَيْنَ كَحْلًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ وَالْأَوَّلِ إِذَا جَعَلَ الْكُحْلَ فِي عَيْنِهِ Ve

كَحْلٌ [kaḫl] (harf-i ta'rīfle ve mücerred olarak) Semānın ismidir, gök ma'nāsına ve ma'rife olarak كَحْلَةٌ [kaḫlet] dahi ism-i semādır te'nīs ve ta'rīfle; bu gayr-i munsarıftır; yukālu: أَمْسَكَتْ عَلَيْهِمْ كَحْلَةً وَالْكَحْلُ وَكَحْلٌ أَيُّ السَّمَاءِ Ve

كَحْلٌ [kaḫl] Yıl kıtlık olmak ma'nāsınadır; yukālu: كَحَلَّتِ السَّنَةُ كَحْلًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا اشْتَدَّتْ Ve nāsa kıtlık erişmek ma'nāsınadır; yukālu: كَحَلَّتِ السَّنُونَ الْقَوْمَ إِذَا أَصَابَتْهُمْ

كَحْلٌ [kaḫl] (munsarıf ve gayr-i munsarıf olarak) Kıtlık yıla denir; yukālu: أَصَابَتْهُمْ كَحْلٌ وَأَصَابَتْهُمْ كَحْلٌ أَيُّ السَّنَةِ الشَّدِيدَةُ

كَحْلٌ [kaḫl] Pek kıtlık olmağa denir; yukālu: صَرَخَتْ هَذِهِ السَّنَةُ كَحْلًا أَيُّ شِدَّةَ الْمَخْلِ

الْمَكْحُولَةُ [el-mekḫūlet] ve

الْكَحِيلُ [el-ķehīl] ve

الْكَحِيلَةُ [el-ķehīlet] ve

الْكَحِيلُ [el-ķehīl] (حَجِيلٌ [ħacil] vezninde) Sürme çekilmiş göze denir. Ve كَحِيلٌ [ķehīl] kelimesinin cem'i كَحْلَى [ķehlā] gelir, سَكْرَى [sekrā] vezninde ve كَحَائِلٌ [ķehā'il] gelir.

التَّكْحِيلُ [et-tekhīl] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde)

Bu dahi göze sürme çekmek ma'nāsındır; yukālu: كَحَلَّ الْعَيْنَ بِمَعْنَى كَحَلَّهَا

الْكَحْلُ [el-keḥal] (fethateynle) Gözün kir-pikleri bittiği yerlerde halkī olan siyāhlığa denir, 'alā-kavlin sürme çekilecek yerlerde olan halkī siyāhlığa denir ki kudretten sürmeli ta'bīr olunur, āhū gözü gibi. Ve bu ma'nāda masdar olur; yukālu: فِي عَيْنِهِ كَحَلٌّ كَحَلَّتْ عَيْنُهُ كَحَلًّا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَهُوَ: أَنْ يَغْلُو مَنَابِتَ الْأَشْفَارِ سَوَادًا خِلْفَةً أَوْ أَنْ تَسْوَدَّ مَوَاضِعَ الْكُحْلِ

الْأَكْحَالُ [el-ekḥal] [aḥmer] [vezninde) Gözü kudretten sürmeli kişiye denir; mü'ennesi كَحْلَاءُ [keḥlā]dır. Göze de vasf olur. Ve

أَكْحَالُ [ekḥal] Kolda bir damar adıdır, 'alā-kavlin kolda عِزْقُ الْحَيَاةِ [irḳu'l-ḥayāt] dedikleri damardır ki cem'i-i a'zāda şu'beleri vardır, kat' olunsa aslā kanı sākin olmaz. Ve bunda عِزْقُ الْأَكْحَالِ demek cā'iz değildir, zīrā şey' kendi nefesine muzāf olmak iktizā eder; yukālu: قَطَعَ الْأَكْحَالَ وَهُوَ عِزْقٌ فِي الْبَدَنِ أَوْ: عِزْقُ النَّسَاءِ Şāriḥ der ki عِزْقُ الْأَكْحَالِ ve عِزْقُ النَّسَاءِ demek gerçi cā'iz değildir diye mü'ellif tansīs eyledi, lākin يَوْمَ الْأَحَدِ [yevmu'l-eḥad] ve شَجَرُ الْأَرَاكِ [ṣeceru'l-erāk] kabīlinden olmak cā'izdir. Ve insānın kavlinde üç damar vardır, biri أَكْحَالُ [ekḥal]dir ki beden damarı ve عِزْقُ الْحَيَاةِ [irḳu'l-ḥayāt] derler o üç damarın ortasında olan damardır, ikincisi قَيْفَالٌ [kīfāl]dir ki baş damarıdır o üç damardan evvelki damardır, üçüncü بِاسِيلِيَّةٌ [bāsiliyye]tir ki cümleden aşağı olan damardır, niteki قَيْفَالٌ [kīfāl] māddesinde şerh olundu.

الْكَحْلَاءُ [el-kaḥlā] [ḥamrā] [vezninde) Gözleri pek siyāh olan yāhūd gözleri sürmeli şeklinde olan hatuna denir;

yukālu: اِمْرَأَةٌ كَحْلَاءٌ أَي الشَّدِيدَةُ سَوَادِ الْعَيْنِ أَوْ ائِمْرَأَةٌ كَحْلَاءٌ أَي كَانَتْهَا مَكْحُولَةٌ وَإِنْ لَمْ تُكْحَلْ وَهِيَ كَحْلَاءٌ أَي بِيضَاءِ سَوَادِ الْعَيْنَيْنِ Ve bir nebāt adıdır ki bal arısı ra'f ve ondan bal tertīb eder, 'alā-kavlin bir nebātır ki sehl yerlerde nābit olup hoş-manzar çiçeği olur. Ve لِسَانُ الثَّوْرِ [lisānu's-sevr] dedikleri nebāta denir. Müfredāta كَحْلَاءٌ [kaḥlā] dört nebāt ile mübeyyendir ki lisānu's-sevr ve merdekuş ve hardal-ı berrī ve ebūḥalsādır. Ve

كَحْلَاءٌ [kaḥlā] Bir kuş ismidir.

الْكُحْيَاءُ [el-kuḥyā] (musaggar bünye-siyle) Bu dahi لِسَانُ الثَّوْرِ [lisānu's-sevr] nebātına denir.

الْكُحْلَةُ [el-kaḥlet] [temret] [vezninde) Bir güne boncuk ismidir ki nisvān-ı 'Arab teshīr ve teḥīz için efsūnla isti'māl ederler, 'alā-kavlin def-i nazar için istishāb ederler ki göz boncuğu dedikleri alaca mā'ī boncuktur. Ve

كَحْلَةٌ [kaḥlet] (gayr-i munsarif olarak) İsm-i semā'dır, niteki zikr olundu.

الْكِحَالُ [el-kiḥāl] ve

الْكِحْلُ [el-kiḥl] (kāf'ların kesriyle) Bunlar da كَحْلَةٌ [kaḥlet] dedikleri zikr olunan boncuğa denir.

الْكُحْلَةُ [el-kuḥlet] [ḡurfet] [vezninde) Bir güne me'kūl nebāt ismidir; cem'i şāz olarak أَكَاجِلُ [ekāḥil] gelir.

الْإِكْتِحَالُ [el-iktiḥāl] [ifti'āl] [vezninde) Göze sürme çekmek ma'nāsındır; yukālu: ائِمْتَحَلَّتِ الْمَرْأَةُ إِذَا جَعَلَتْ الْكُحْلَ بِعَيْنَيْهَا Ve rüy-i zemīn taze çemenler ve otlar ile yemyeşil olmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: ائِمْتَحَلَّتِ الْأَرْضُ بِالنَّبَاتِ إِذَا اخْضَرَّتْ أَوَّلًا Ve bir kimse şiddet ve mihne-

te sataşmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِكْتَحَلَ** الرَّجُلُ إِذَا وَقَعَ فِي شِدَّةٍ **أَتَكَحَّلَ** [et-tekhāl] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) ve

الْتَكْحُلُ [et-tekaḥḥul] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) ve

الْإِكْحَالُ [el-ikhāl] (إِهْمَالٌ [ihmāl] vezninde) ve

الْإِكْحِيلَالُ [el-ikhīlāl] (إِحْمِيرَارٌ [ihmīrār] vezninde) Bunlar da yerin yüzü taze çayır ve çemenler ile yemyeşil olmak ma'nāsınadır; yukālu: **كَحَلَّتِ الْأَرْضُ وَتَكَحَّلَتْ** وَأَكْحَلَتْ وَأَكْحَلَتْ بِمَعْنَى اكْتَحَلَتْ

الْمِكْحَلُ [el-mikhāl] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) ve

الْمِكْحَالُ [el-mikhāl] (مِحْرَابٌ [mihrāb] vezninde) Göze sürme çekecek mīle denir; yukālu: **إِكْتَحَلَّتْ بِالْمِكْحَلِ وَالْمِكْحَالِ أَيُّ بِالْمَلْمُولِ** يَكْتَحَلُ بِهِ

الْمِكْحَالَانِ [el-mikhālān] (tesniye bünye-siyle) At kısmının kollarının iç yüzlerine mülāsık iki dik kemiklere denir, 'alā-kavlin yancık tarafında omaca kemiklerinden 'ibārettir.

الْكُحَيْلُ [el-kuḥayl] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Neft yağına denir, **نِفْطٌ** [nifṭ] ma'nāsına, 'alā-kavlin katrāna denir ki onunla develer yağlanır. Ve Cezīre'de bir mevzi' adıdır.

كُحَيْلَةٌ [Kuḥaylet] (جُهَيْنَةٌ [cuheyne] vezninde) Bir mevzi'dir.

الْمُكْحَلَةُ [el-mukḥulet] (mīm'in ve ḥā'nın zammıyla) Sürme-dāna denir ki için sürme korlar. Ve bu zamm-ı mīm'le gelen ism-i āletlerin biridir, **مُدْهُنٌ** [mudhun] ve **مُسْغُطٌ** [mus'uṭ] gibi.

مُكْحَلٌ مُكْحَلٌ [mukḥul mukḥul] (mīm'lerin ve ḥā'ların zammıyla) Koyunu sağmak

için çağırarak nüvāzişli ta'bīrattandır, siyāhlığını vasfla gūyā ki siyāh sürme ile memlū **مُكْحَلَةٌ** [mukḥulet]tir demektir.

كُحْلٌ كُحَيْلَةٌ [kuḥlu kuḥayle] (kāf'ların zammıyla) Dişi koyuna mahsūs zecr ve āzār kelimātındandır ki **سُودٌ سُودَةٌ** demeyi murād ederler, ya'nī dip karası demektir.

كُحْلٌ [Kuḥl] (كُفْلٌ [kufl] vezninde) Bir mevzi'dir.

كُحْلَانٌ [Kuḥlān] (عُثْمَانٌ [uṣmān] vezninde) İbn Şureyh'tir ki bir kabīle pederidir.

مَكْحُولٌ [Mekḥul] Fahr-i 'ālem sallallāhu 'aleyhi ve sellem mevālīsindendir. Ve Mekḥul et-Tābi' ed-Dimaşķī fakīh-i Şām'dır. Ve

مَكْحُولٌ [Mekḥul] 'Alī b. Şebīb el-Ezdī ferresinin ismidir.

كَحَلَةٌ [Keḥalet] (feteḥātla) Cuşem kabīlesi yurdunda bir su ismidir.

الْتَمَكْحَلُ [et-temekḥul] (تَمَذْهَبٌ [temezhub] vezninde) **مُكْحَلَةٌ** [mukḥulet]ten **تَمَفْعُلٌ** [temef'ul]dür, sürme-dān edinmek ma'nāsınadır; yukālu: **تَمَكْحَلُ الرَّجُلُ إِذَا أَخَذَ** مُكْحَلَةً

[ك ح ث ل]

الْكَحْشَلَةُ [el-kaḥşelet] (sā-yı müsellese ile **دَحْرَجَةٌ** [dahrecet] vezninde) Karın büyüklüğüne denir; tekülü: **مَا هَذِهِ الْكَحْشَلَةُ أَيُّ عِظْمٌ** الْبَطْنِ

[ك د ل]

الْمُكَدَّلُ [el-mukeddel] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Mükedder ma'nāsınadır; yukālu: **مَاءٌ وَقَلْبٌ مُكَدَّلٌ أَيُّ مُكَدَّرٌ**

الْكَندَلِي [el-kendelā] (kāf'ın ve dāl'ın fethi ve kasr ile) Bir nev' nebāttır ki deniz suyuyla neşv ü nemā bulur.

[ك د م ل]

كُدْمُلْ [kudummul] (selās-ı zammāt ve mīm-i müşeddede ile ضَفْرُقُ [şufurruk] vezninde) Sāhil-i Bahr-i Yemen'de vākif Vaşm nām karye yamacında deryānın vasatında bir dağın adıdır.

[ك ر ب ل]

الْكَزْبَلُ [el-kerbel] (جَعْفَرُ [ca'fer] vezninde) Bir otun ismidir ki sürh ve berrāk çiçekleri olur.

الْكَزْبَلَةُ [el-kerbelet] (kāf'ın ve bā'nın fetihiyle) Ayaklarda olan süstlüğe ve sölpüklüğe denir; yukālu: بِهٖ كَرْبَلَةٌ أَيْ رَخَاوَةٌ فِي قَدَمَيْهِ Ve çamurlukta yürümek ma'nāsınadır; yukālu: كَرْبَلُ الرَّجُلِ إِذَا مَشَى فِي الطِّينِ Ve suya dalmak ma'nāsınadır; yukālu: كَرْبَلٌ فِي الْمَاءِ إِذَا خَاضَ فِيهِ Ve karıştırmak ma'nāsınadır; yukālu: كَرْبَلُ الشَّيْءِ بِهِ إِذَا خَلَطَهُ بِهِ Ve buğdayı ayırtlayıp pāklamak ma'nāsınadır; yukālu: كَرْبَلُ الْحِنْطَةِ إِذَا هَدَّبَهَا وَنَقَّاهَا

الْكَزْبَالُ [el-kirbāl] (قَوَطَّاسُ [kırṭās] vezninde) Hallāc tokmağına denir.

كُرْبَالُ [Kurbāl] (kāf'ın zammıyla) Fāris ülkesinde bir kazā adıdır.

كَزْبَلَاءُ [Kerbelā] (kāf'ın ve bā'nın fetihiyle) 'Irāk'ta bir mevzi' adıdır ki İmām Hüseyin radiyallāhu 'anhu hazretlerinin meşhedleri ondadır; كَرْبُ [kereb] ve بَلَاءُ [belā] fāci'ası ma'lūmdur. Bu hakir Hüseyin olmakla bir kasīde-i nāçizānemizin işbu beyt-i rikkat-me'āl cümle-i hasbihālindedir:

Dem olmaz ki vücūdum hūn-ı gamla ol-
mayā ālūd

Bu cism-i hākisārın hāki deşt-i
Kerbelādandır

Beher sene muharremü'l-harām ayında
mezkūr Kerbelā' tūrābında cā-be-cā dem

levninde kızılılık zuhūru menküldür ve beyt-i merkūm ona mebnīdir.

[ك ر م ل]

كِرْمِيلُ [Kirmil] (زَبْرَجُ [zibric] vezninde) Ṭayyi kabilesine mahsūs Ece ve Selmā dağlarında bir su adıdır. Ve sāhil-i Bahr-i Şām'da bir hisār adıdır. Ve Fileştin kazāsında bir karye adıdır.

[ك س ل]

الْكَسَلُ [el-kesel] (kāf'ın ve sīn'in fetihiyle) Bir işe süstlük ve ağırlıkla deprenmek ma'nāsınadır ki üşenmek ta'bīr olunur; yukālu: كَسِبَ عَنْهُ كَسَلًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَنَاقَلَ عَنْهُ وَفَتَرَ Ve cimā'da inzāl hengāmında taşra çekilmek ma'nāsınadır; yukālu: كَسِبَ فِي الْجَمَاعِ إِذَا عَزَلَ وَلَمْ يُرِدْ وَلَدًا

الْكَسِيلُ [el-kesil] (حَجَلُ [ḥacil] vezninde) ve **الْكَسَلَانُ** [el-keslān] (عَطْشَانُ [aṭşān] vezninde) Üşengen ve tenbel adama denir. Ve كَسَلَانُ [keslān] lafzının cem'inde كَسَالِي [kesālī] denir kāf'ın harekāt-ı selāsı ve elifin kasrıyla ve كَسَالِي [kesālī] denir lām'ın kesriyle ve كَسَلَى [keslā] denir, قَتَلَى [qatlā] vezninde.

الْكَسَلَانَةُ [el-keslānet] ve

الْكَسُولُ [el-kesül] (صَبُورُ [şabūr] vezninde) ve

الْمِكْسَالُ [el-miksāl] (مِكْسَارُ [mikşār] vezninde) Üşengen ve tenbel karıya denir ki eşek eyegülü ta'bīr olunur. Ve

كَسُولٌ [kesül] ve

مِكْسَالٌ [miksāl] Meclisten aslā hareket eylemez olan nāz-perver ve nāzenin mahbūbeye vasf olmakla hakkında medihadır, zīrā vakār ve temkīninden kināyedir; yukālu: جَارِيَةٌ كَسُولٌ وَمِكْسَالٌ أَيْ

مُعَمَّةٌ لَا تَكَادُ تَبْرُحُ مِنْ مَجْلِسِهَا

الْإِكْسَالُ [el-iksāl] (hemzenin kesriyle)

Bir adama süstlük ve kesel ve fütür vermek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا الْأَمْرُ إِذَا أُكْسِلَ الْأَمْرُ إِذَا فَتْرُهُ Ve cimāc hengāmında fütürdan nāṣī inzālden kalmak 'alā-kavlin veled olmasın diye hengām-ı inzālde taşra çekinmek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أِكْسَلُ فِي الْجَمَاعِ إِذَا خَالَطَهَا وَلَمْ يُنْزِلْ وَعَزَلَ وَلَمْ يُرِدْ وَلَدًا

الْكَيْسَلُ [el-kisl] (kāf'ın kesriyle) ve

الْمِكْسَلُ [el-miksel] [minber] vezninde) Hallāc yayından çıkmış kirişe denir. Ve

مِكْسَلٌ [miksel] Salāh ve siyādet ve şeref sāhibi ābā' ve ecdādı kalīl olan soya vasf olur; yukālu: نَسَبٌ مِكْسَلٌ إِذَا كَانَ قَلِيلَ الْأَبَاءِ فِي السُّؤْدُدِ وَالصَّلَاحِ

الْكُوسَالَةُ [el-kūsālet] (kāf'ın zammıyla) ve

الْكُوسَلَةُ [el-kevselet] (kāf'ın fethiy- le) Zekerin başına denir, حَشَفَةٌ [haşefet] ma'nāsına.

الْكَيْسِيْلَى [el-kissilā] خَلِيفَى [hillifā] vezninde)

Kihīlā mu'arrebidir ki lafz-ı Hindī'dir, فَوْةٌ [fuvvet]e ya'nī kızıl kök ve kızıl boya kökü dedikleri köke şebīh ve humrete mā'il çöplere denir, müsemmindir. Bu çöpler Türkīde ak selīha ve semizlik otu dedikleridir ki bir şecerin dallarıdır.

الْمُكْسِيلُ [el-muksil] [muḥsin] vezninde)

Şol dereye denir ki pek tūlānī ol- mamakla sel suları ona yakın yerlerden gelir ola; yukālu: وَادٍ مُكْسِيلٌ إِذَا كَانَ يَأْتِيهِ السَّيْلُ مِنْ قَرِيبٍ

كَيْسِيْلَةٌ [Kesilet] [sefīnet] vezninde) Bir recülün ismidir.

[ك س ط ل]

الْكُسْطَالُ [el-keştal] [ca'fer] vezninde)

ve

الْكُسْطَالُ [el-keştal] [kaştal] vezninde) Toza denir, غُبَارٌ [ğubār] ma'nāsına, قَسْطَالٌ [kaştal] ve قَسْطَالٌ [kaştal] de lügattır.

[ك س م ل]

الْكُسْمَلَةُ [el-kesmelet] [dahrecet] vezninde) Adımları sık sık atarak yürü- mek ma'nāsınadır; yukālu: يَكْسِمِلُ الرَّجُلُ أَي: يَمْشِي فِي تَقَارِبِ الْخُطَى

[ك ش ل]

الْكُوشَلَةُ [el-kevşelet] (şīn-i mu'ceme ve lām-ı müşeddede ile دَوْحَلَةٌ [devhalet] vez- ninde) ve

الْكُوشَالَةُ [el-kūşālet] (kāf'ın zammıyla) İri zeker başına denir.

[ك ض ل]

الْكُضْلُ [el-kaḍl] (kāf'ın fethi ve dād-ı mu'cemenin sükūnuyla) Def' eylemek ma'nāsınadır; yukālu: كَضَلَهُ كَضَلًا مِنَ الْبَابِ إِذَا دَفَعَهُ الثَّانِي إِذَا دَفَعَهُ

[ك ع ل]

الْكُعْلُ [el-ka'el] [na'el] vezninde) Her hayvānın vaz' eylediği anda necisine denir; tekülü: كَنَسَ الْكُعْلُ وَهُوَ رَجِيعُ كُلِّ شَيْءٍ حِينَ يَضَعُهُ Ve koç koyunların hāyelerine yapı- şıp salman çakıldığa denir. Ve bodur kara kişiye denir, كُعْلٌ [ku'al] dahi denir, ضَرْدٌ [şurad] vezninde. Ve le'īm ve nākes ço- bana denir. Ve birbirine yapışık hurmāya denir. Ve bahīl ve mümsik olan zengine denir; yukālu: هُوَ كُعْلٌ أَي: غَيَّبِي بَخِيلٌ

الْتَكْعُلُ [et-teke'ul] [tefa'ul] vez- ninde) Bir nesne bir şeye pek yapışmak ma'nāsınadır; yukālu: تَكْعَلُ بِهِ إِذَا اشْتَدَّ التَّرَافُهُ بِهِ

الْمُكْعَلُ [el-muke'el] [muḥaddis] vezninde) Şiddet-i hışm u gazabdan tulum

gibi şişip kabarmış adama denir; yukālu: عَظِيمُ الْكَمَلِ وَهُوَ الْعَجْزُ أَوْ رُدْفُهُ أَوْ الْقَطَنُ gibî şişip kabarmış adama denir; yukālu: هُوَ مُكَعَّلٌ أَي مُتَفَتِّحٌ غَضَبًا إِذَا كَانَ يَحْرِكُ اسْتَهْ عِنْدَ الْمَشْيِ

[ك ع ط ل]

الْكَغَطَلَّةُ [el-kaʿtalet] (dahrecet) [dahrecet] vezninde) Şiddetle yelmek, ʿalā-kavlin yapça yapça yelmek maʿnāsına olmakla zıdd olur; yukālu: كَعَطَلَ الرَّجُلُ إِذَا عَدَا عَدْوًا شَدِيدًا أَوْ بَطِيئًا كَعَطَلَ بِيَدِهِ إِذَا تَمَطَّى وَتَمَدَّدَ

الْكَغَطَلُ [el-kaʿtal] (cafer) [cafer] vezninde) ve

الْمُكَغَطِلُ [el-mukaʿtil] (ism-i fāʿil bünye-siyle) كَعَطَلَهُ [kaʿtalet] sāhibi arslana denir; yukālu: أَسَدٌ كَعَطَلَ وَمُكَغَطِلٌ أَي دُو كَعَطَلَةٍ كَعَطَلَهُ zikr olunan iki maʿnāya da sālihtir. Şārih der ki burada أُسَدٌ nüshaları galattır, savāb olan شَدٌ olmaktadır, niteki Ebū ʿAmr işbu: “لَا يُدْرِكُ الْقُوْتُ بِشَدِّ كَعَطَلٍ” mısraʿıyla istiḥād ve batī ile tefsir eyledi.

[ك ع ط ل]

الْكَغَطَلَّةُ [el-kaʿzalet] (zā-yı muʿceme ile) كَعَطَلَهُ [kaʿtalet] vezninde ve cemīʿ-i maʿānide mürādifidir.

[ك ف ل]

الْكَفَلُ [el-kefel] (kāfʿin ve fāʿnın fethiyle) عَجْزٌ [ʿacuz] maʿnāsıdır ki atın ve adamın dip tarafıdır, art taʿbīr olunur; ʿalā-kavlin رِدْفٌ [ridf] maʿnāsıdır ki dābbe üzere artlaşan adamın binip oturduğu mevkiʿden ʿibarettir yāhūd فَطَنٌ [kaṭan] maʿnāsıdır ki iki uca kemiğinin arka tarafında olan mā-beynidir ki hayvānda sağrı ve insānda kiç taʿbīr olunur, Fāriside sürīn denir;

كَمَلٌ [kamal] maʿnāsıdır ki kat demektir; yukālu: جَازَاهُ لَهْ كِفْلٌ مِنْهُ أَيٌّ كَفْلًا أَيُّ ضِعْمًا وَكِفْلَيْنِ أَيُّ ضِعْفَيْنِ وَهَوَّ الْعَجْزُ أَوْ رِدْفُهُ أَوْ الْقَطَنُ

الْكَفْلُ [el-kifl] (kāfʿin kesriyle) ضِعْفٌ [diʿf] maʿnāsıdır ki kat demektir; yukālu: جَازَاهُ لَهْ كِفْلٌ مِنْهُ أَيٌّ كَفْلًا أَيُّ ضِعْمًا وَكِفْلَيْنِ أَيُّ ضِعْفَيْنِ وَهَوَّ الْعَجْزُ أَوْ رِدْفُهُ أَوْ الْقَطَنُ Ve çift öküzünün boyunduruğu altına boyun sıkılmamak için vazʿ olunan paçavraya denir. Ve devenin kopmuş tüyünün yerine biten tüye denir. Ve at arkasında oturamayan adama denir; yukālu: هُوَ كِفْلٌ أَيُّ لَا يُثْبِتُ عَلَى الْحَيْلِ مُهَارَبَةً مِمَّنْ كَفَلَتْ وَنَصِيبٌ Ve hengām-ı muhārebeye cebānlıktan nāşī kışınlayıp semt-i firāra reh-yāb olmak kasdıyla ʿas-kerin ense cānibinde duran kimseye denir; yukālu: لَا يَلِيقُ لَكَ أَنْ تَكُونَ كِفْلًا وَهُوَ الرَّجُلُ الَّذِي يَكُونُ فِي مُوَحَّرِ الْحَرْبِ هِمَّتُهُ التَّأَخُّرُ وَالْفِرَارُ مَا لَهُ كِفْلٌ أَيُّ مَثِيلٌ Ve dāʿimā sıklet ve meʿūnetini il üzere tahmīl ile kendisini halkın başına tarh ve ilkā eden gedā-meşreb şahsa denir; yukālu: هُوَ كِفْلٌ إِذَا كَانَ يَلِيقِي نَفْسَهُ عَلَى النَّاسِ

كِفْلٌ [kifl] Ricāle mahsūs bir merkeb ismidir; ve o ihrām yāhūd cacım makūlesidir ki iki uçlarını düğmeleyip bir ucunu devenin pālānının önüne ve diğeri ucunu ensesine geçirip üstüne yaydıktan sonra üzerine rükūb ve kuʿūd ederler, ʿalā-kavlin bez ve cacım makūlesinden ittihāz olunmuş değıirmi döşemedir ki devenin hörgücü üzere bast olunup onun üzerine rükūb ederler.

ذَوُ الْكِفْلِ [Zuʿl-kifl] Bir peygamber-i ʿālīşān hazretleridir. Mütercim der ki Beydāvī süre-i enbiyāda Hazret-i İlyās ve ʿindeʿl-baʿz Yūşāʿ ve ʿalā-kavlin Zekeriyyā ʿibāretiyle ve süre-i şādda ibnu ʿammi Yusaʿ yāhūd Bişr b. Eyyūb ʿunvānıyla ʿaleʿl-ihtilāf tefsir eylemiştir. Ve kütüb-i

mu'teberenin ekserinde Bişr b. Eyyüb ile mübeyyen olup lâkin nübüvveti muhtelefün-fihâdir.

الْكَفِيلُ [el-kefîl] (emîr [emîr] vezninde) Bu dahi mesîl ve 'adîl ma'nâsınadır; yukâlu: هُوَ كَفِيلُهُ أَي مِثْلُهُ Ve zâmin ma'nâsınadır ki âherin deynini der-'uhde eden kimseden 'ibârettir, Fâriside pâ-bendân denir; cem'î كُفَيْلًا [kufelâ] gelir, كُرَمَاءُ [kuremâ] vezninde ve كَفِيلٌ [kefîl] cem' olur, müfredi gibi, niteki صَدِيقٌ [şadîk] dahi böyledir.

الْإِكْفِيَالُ [el-iktifâl] (ifticâl [ifticâl] vezninde) Deve arkasına كَيْفَلٌ [kifl] dedikleri zikr olunan döşeme tertîb eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: كَيْفَلُ الْبُعَيْرِ إِذَا جَعَلَ لَهُ كَيْفَلًا Ve bir nesneyi ense tarafına almak ma'nâsınadır; yukâlu: اِكْتَفَلَ بِكَذَا إِذَا وَلَّاهُ كَفْلَهُ أَي جَعَلَهُ وَرَاءَهُ

الْكَافِلُ [el-kâfil] (âil [âil] ma'nâsınadır ki bir adamı beslemeği der-'uhde eden adama denir; tekûlu: جَعَلَنِي كَافِلَهُ أَي عَائِلُهُ Ve ta'am ekl eylemez olan, 'alâ-kavlin savm-ı visâl tutan yâhüd hâlet-i siyâmda aslâ tekellüm eylemeyip sükûtu iltizâm eden adama denir; cem'î كُفَّلٌ [kuffel] gelir, رُكَّعٌ [rukka] vezninde. Pes kavli-i evvele göre ehl-i ri'yâzet olur; yukâlu: رَجُلٌ كَافِلٌ إِذَا كَانَ لَا يَأْكُلُ أَوْ يَصِلُ الصِّيَامَ أَوْ الَّذِي جَعَلَ عَلَى نَفْسِهِ أَنْ لَا يَتَكَلَّمَ فِي صِيَامِهِ Ve كَفِيلٌ [kefîl] gibi zâmin ma'nâsınadır; cem'î كُفَّلٌ [kuffel] gelir, رُكَّعٌ [rukka] vezninde; yukâlu: هُوَ كَفِيلٌ بِنَفْسِهِ وَبِمَالِهِ وَكَافِلٌ أَي ضَامِنٌ

الْكَفْلُ [el-kefl] (nefl [nefl] vezninde) Bir adamın me'ûnetini der-'uhde eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: كَفَلَهُ كَفْلًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا كَانَ كَافِلًا لَهُ

كَفَّلَ [kefl] ve

كُفُولٌ [kufûl] (şumûl [şumûl] vezninde) ve

كَفَالَةٌ [kefâlet] (kerâmet [kerâmet] vezninde)

de) Bir adama kefil olmak ma'nâsınadır; yukâlu: كَفَّلَ بِالرَّجُلِ وَكَفَّلَ وَكَفَّلَ كَفْلًا وَكُفُولًا وَكَفَالَةً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ وَالْحَامِسِ وَالرَّابِعِ إِذَا كَفَلْتَ بِالْمَالِ وَبِالنَّفْسِ وَكَفَلْتَ عَنْهُ بِالْمَالِ *Mişbah*: كَفَلْتُ بِالْمَالِ وَبِالنَّفْسِ وَكَفَلْتُ عَنْهُ بِالْمَالِ لِعَرَبِيهِ وَالْإِسْمُ الْكَفَالَةُ

التَّكْفِيلُ [et-tekfîl] (tefîl [tefîl] vezninde) Bu dahi bir adamın me'ûnetini iltizâm eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: كَفَلَهُ إِذَا كَانَ كَافِلًا لَهُ Ve bir adamı kefil kılmak ma'nâsınadır; yukâlu: كَفَلَهُ إِثَاءً إِذَا ضَمَّنَهُ

التَّكْفُلُ [et-tekefful] (tefa'ul [tefa'ul] vezninde) Kefil olmak ma'nâsınadır; yukâlu: تَكْفَلُ بِالرَّجُلِ بِمَعْنَى كَفَلٍ بِهِ

الْإِكْفَالُ [el-ikfâl] (hemzenin kesriyle) Bu dahi kefil kılmak ma'nâsınadır; yukâlu: أَكْفَلَهُ إِثَاءً إِذَا ضَمَّنَهُ

الْمُكَافِلُ [el-mukâfil] (ism-i fâ'il bünyesiyle) Birbirini himâyet ve dâd ve imdâd etmek için hîlf ve şart eden kimselerin her birine itlâk olunur; kezâlik ittihâd üzere 'akd-i 'ahd ü peymân edenlerin her birine itlâk olunur; yukâlu: هُوَ مُكَافِلُهُ أَي مُجَاوِرٌ وَوُحَايِفٌ لَهُ وَكَذَا مُعَاوِدٌ وَمُعَاهِدٌ لَهُ

[ك ل ل]

الْكُلُّ [el-kull] (kâf'ın zammı ve lām'ın teşdidıyla) Bir lafz-ı müfreddir ki cem'î-i eczânın şümûl ve istigrâk üzere isimdir, müzekker ve mü'enneste müsâvidir; yukâlu: كُلُّ امْرَأَةٍ وَكُلُّ رَجُلٍ Ve ba'zılar 'indinde كَلَّةُ امْرَأَةٍ وَكُلُّ رَجُلٍ denir ki mü'enneste hâ'yıladır. Ve كَلْهُنَّ مُنْطَلِقَةٌ denir ki evvelde lafz üzere ve sâni'de ma'nâ-yı izâfî üzere mahmûldür. Ve gâh olur ki كَلٌّ kelimesi بَعْضٌ [ba'ḍ] ma'nâsına isti'mâl olunmakla azdâddan olur. Şârihin beyânına göre kavli-i esahh üzere mecâzîdir; niteki بَعْضٌ dahi أَكْثَرُ ve

كُلُّ makāmlarında müsta'mel olur. Mütercim der ki *Dede Cöngü* nām mecmû'ada bu mebhâsler mebsûtur. Ve كُلُّ ve بَعْضٌ kelimeleri ma'rifelerdir, kelâm-ı 'Arabda mu'arref bi'l-lâm olarak vârid olmadılar, zîrâ ma'nâ-yı izâfeti mutazammınlardır, meselâ مَطْلِقٌ كُلُّ ve بَعْضٌ مَطْلِقٌ [ta'bîrleri] كَلِّمٌ ve كَلِّمٌ sebkindedirler ve mu'arref bi'l-lâm olmaları câ'izdir ki harf-i ta'rif izâfetten 'ivaz olur. Ve كُلُّ [kull] kelimesi mevsûfun muttasıf olduğu sıfatta kemâline delâlet için zikr olunur; yukâlu: هُوَ الْعَالِمُ كُلُّ الْعَالِمِ Ya'nî "Filân 'ilm sıfatında nihâyet-i dereceye bâliğ 'âlim-i tâmm u kâmidir" demektir.

اَكَلُ [el-kell] (kâf'ın fethiyle) Bıçağın ve kılıcın sırtına denir ki kesmez tarafıdır; yukâlu: هُوَ كَلُّ لَهُ أَيُّ صَرَبُهُ بِكَلِّ السَّيْفِ أَيُّ قَفَاةُ Ve bir adamın vekiline itlâk olunur, sıkletini mütehammil olduğu için; yukâlu: هُوَ كَلُّ لَهُ أَيُّ وَكَيْلٌ Ve puta itlâk olunur 'aczinden nâsî, ضَمِّمٌ [şanem] ma'nâsına. Ba'zı nüshada ضَمِّمٌ 'unvânıyla ki zulm ma'nâsınadır mersûm olmakla sıklet ma'nâsı tasavvuruyla bu dahi mülâyimdir. Ve

كَلُّ [kell] Musîbet-i hâdiseye denir; yukâlu: أَصَابَهُ كَلُّ أَيُّ مُصِيبَةً حَادِثَةً Ve yetîme itlâk olunur; yukâlu: هُوَ كَلُّ أَيُّ يَتِيمٌ Ve aslâ işe güce yaramayan bî-hayr u menfa'at, sakîl ve girân-cân şahsa denir; yukâlu: رَجُلٌ كَلُّ أَيُّ تَقِيلٌ لَا خَيْرَ فِيهِ Ve 'ayâl-mend adama denir; yukâlu: هُوَ كَلُّ أَيُّ عَيْلٍ Ve ağırılığa denir; yukâlu: عَلَيْهِ كَلُّ أَيُّ عِيَالٍ وَكَذَا كَمَلٌ Cem'î كَلُولٌ [kulûl] gelir. Ve yorgunluğa denir, ke-mâ se-yuzkeru. Ve veledi ve vâliidi olmayan adama denir; yukâlu: رَجُلٌ كَلُّ أَيُّ لَا وَلَدَ لَهُ وَلَا وَالِدٌ Ve bu iki ma'nâda masdar olur, ke-mâ se-yuzkeru. Ve كَلِيلٌ

[kelîl] gibi kesmez künd bıçağa ve kılıca denir; ke-mâ se-yuzkeru.

اَلْكَالُ [el-keâl] ve

اَلْكَالَةُ [el-keâlet] (kâf'ların fethiyle) Yorgunluğa denir, كَلُّ [kell] gibi; yukâlu: أَخَذَهُ اَلْكَالُ وَاَلْكَالُ وَاَلْكَالَةُ أَيُّ اَلْإِعْيَاءِ

اَلْكَالَةُ [el-keâlet] (kâf'ın kesriyle) ve

اَلْكَالَةُ [el-keâlet] (كَرَامَةٌ [kerâmet] vezninde) ve

اَلْكَالُوتَةُ [el-keâlüt] ve

اَلْكَالُولُ [el-keâlûl] (kâf'ların zammıyla) Yorulmak ve fîru-mânde olmak ma'nâsınadır; yukâlu: كَلُّ الرَّجُلِ كَلًّا وَكَلَّةً وَكَالًا وَكَالُوتَةً وَكَالُولًا Ve bir adam veled ve vâlidiz olmak ma'nâsınadır; yukâlu: كَلُّ الرَّجُلِ إِذَا صَارَ كَلًّا أَيُّ لَا وَلَدَ لَهُ وَلَا وَالِدٌ Ve gözde hiddet-i basar olmayıp fersiz hîre olmak, kezâlik kılıç ve bıçak makûlesi kesmez, künd olmak ma'nâsınadır; yukâlu: كَلُّ الْبَصْرِ كَلٌّ لِسَانُهُ وَبَصْرُهُ إِذَا تَبَا وَلَمْ يَحْقِيقِ الْمُنْظُورَ

اَلْكَالِيلُ [el-keâlîl] (emîr [emîr] vezninde) Hîre göze ve kesmez âlete denir, Türkîde o göze çöngü ve donuk ta'bîr olunur, basarı za'f ve fersiz olur, her nesneyi vâki' hâl üzere görmez yâhüd yakından bir güne ve iraktan bir güne göre ve dahi envâ'ı vardır; yukâlu: بَصْرٌ وَسَيْفٌ كَلِيلٌ أَيُّ لَا يَنْفَعُ وَلَا يَنْتَفَعُ

اَلتَّكْلِيلُ [et-teklîl] [tef'îl] vezninde) Bu dahi basar hîre ve âlet kesmez künd olmak ma'nâsınadır; yukâlu: كَلَّلَ الْبَصْرَ وَالسَّيْفَ كَلَّلًا كَلَّلَ الرَّجُلُ إِذَا ذَهَبَ وَتَرَكَ أَهْلَهُ بِمَضِيعَةٍ Ve bir husûta çabalayıp cidd ve cehd eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: كَلَّلَ فِي الْأَمْرِ إِذَا

جَدُّ Ve bir mādde-i mehmüleden aslâ kıçınlamayıp ikdāmla dilirāne hamle ve hücum eylemek ma'nāsına; yukālu: كَلَّلَ السُّبُعُ إِذَا حَمَلَ وَلَمْ يُحْجَمْ

Şārih der ki 'Arablar التَّمْرُ وَالتَّمْرُ الْأَسَدُ يُهْلَلُ وَيُكَلَّلُ وَالتَّمْرُ الْأَسَدُ يُهْلَلُ وَلَا يُكَلَّلُ derler, ya'nī "Arslan gāh olur ki hamle eder, lākin varmayıp yine geri ric'at eder ve kaplan bir kerre hamle eyledikten sonra aslâ ric'at eylemeyi elbette varıp kārını icrā eder." Zīrā kaplan bi'ttab' hūnī ve seffāk ve gaddārdır. İntehā. Ve

تَكْلِيلٌ [teklīl] Bir nesneden havf eylemekle kıçınlayıp geri durmak ma'nāsına olmakla zıdd olur; yukālu: كَلَّلَ عَنِ الْأَمْرِ إِذَا أَحْجَمَ وَجَبِنَ Ve bir adama təc giydirmek ma'nāsınadır; yukālu: كَلَّلَ فَلَانًا إِذَا أُنْسَهُ الْإِكْلِيلُ

الْإِكْلَالُ [el-iklāl] (hemzenin kesriyle) Bir nesne bir adamın gözünü fersiz hīre eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَكَلَّ بَصْرَهُ الْبُكَاءُ إِذَا أَكَلَّ جَعَلَهُ كَلِيلًا Ve bir adamın devesi fūru-mānde olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَكَلَّ الرَّجُلُ إِذَا كَلَّ بَعِيرُهُ Ve deveyi yorup dermānde kılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَكَلَّ الْبَعِيرَ إِذَا أَعْيَاهُ

الْكَالَةِ [el-kelālet] [sehābet] vezninde) Masdardır ki zikr olundu. Ve

كَالَةٌ [kelālet] Vālidī ve veledī olmayan kişiye denir ki tesmiye bi'l-masdardır. Ve nesebi ulaşıq ve peyvend olmayan karībe denir, meselā الْكَالَةِ عَمَّ ابْنُ عَمِّ derler, öz 'amuca-zādesi olmayıp pederi tarafından 'aşireti veledī olsa; niteki bunun mukābilinde ابْنُ عَمِّ لَحَا derler lāsiku'n-neseb ma'nāsına ki öz 'amm-zādesi olur, pes buna göre ba'īd olan 'asabe dahi كَالَةٌ [kelālet] olur. Ve 'inde'l-ba'z كَالَةٌ [kelālet] kavlınden me'hūzdur ki ihāta ma'nāsınadır, ya'nī nesebi nesebini ihāta

edendir, 'amm-zāde makūlesi gibi. Ve 'alā-kavlin كَالَةٌ [kelālet] li-umm kardeşlerdir, إِخْوَةٌ لَأُمِّ ma'nāsına yāhūd ba'īd olan 'amm-zādelerdır yāhūd vālid ve veleden gayrı olan akribālardır yāhūd 'asabeden şol kimsedir ki onunla bilece li-umm kardeşler vāris olalar, pes vech-i mezkūr üzere yedi gūne tefsīr olunmuştur; yukālu: وَرَثَةٌ كَالَةٌ وَهُوَ الرَّجُلُ الَّذِي لَا وَالِدَ لَهُ وَلَا وَلَدَ وَمَا لَمْ يَكُنْ مِنَ النَّسَبِ لَحًا أَوْ مِنْ تَكَلَّلَ نَسَبُهُ بِنَسَبِكَ كَابِنِ الْعَمِّ وَشَبِيهِ أَوْ هِيَ الْإِخْوَةٌ لَأُمِّ أَوْ بَنُو الْعَمِّ الْأَبَاعِدِ أَوْ مَا خَلَا الْوَالِدِ وَالْوَالِدِ أَوْ هِيَ مِنَ الْعَضْبَةِ مَنْ وَرَثَ مَعَهُ الْإِخْوَةٌ لَأُمِّ

الْكَلَّةُ [el-kellet] (kāf'ın fethiyle) Kesmez kör bıçağa denir; yukālu: سُفْرَةٌ كَلَّةٌ أَيْ كَالَةٌ

الْكُلَّةُ [el-kullet] (kāf'ın zammıyla) Gerilemeğe denir, te'hīr ma'nāsına. Ve كُلٌّ [kull] kelimesinden mü'ennes olur ki zikr olundu.

الْكِلَّةُ [el-killlet] (kāf'ın kesriyle) Hālet ma'nāsınadır; yukālu: بَاتَ فَلَانٌ بِكِلَّةٍ سُوءٍ أَيْ بِحَالَةٍ سُوءٍ Ve ince perdeye denir ki zar ta'bīr olunur; yukālu: قَعَدَ وَرَاءَ الْكِلَّةِ أَيْ السِّتْرِ الرَّقِيقِ Ve cibinlik ta'bīr olunan perdeye denir ki sivrisinek için kurulur, nāmūsiyye dahi denir; yukālu: بَاتَ بِالْكِلَّةِ وَهِيَ غِشَاءٌ رَقِيقَةٌ يَتَوَقَّى بِهَا مِنَ الْبُعُوضِ Ve cibin (kesretheyle) Tatar ve Türk lisānında sivrisineğe denmekle cibinlik ta'bīri fasīh olur. Ve

كِلَّةٌ [killet] Hevdec ve mihaffe başlarına astıkları kırmızı yün parçasına denir ki zīnet için asarlar.

الْإِكْلِيلُ [el-iklīl] (hemzenin kesriyle) Tāca denir ki selātīn-i selefīn baş kisvetleridir; ihāta ma'nāsındandır; yukālu: بَرَأَسُهُ إِكْلِيلٌ أَيْ عِصَابَةٌ Ve عِصَابَةٌ [iṣābet] tarzında baş bağına denir ki envā'-ı cevāhir ile müzeyyen olur. Bu nisvāna mahsūstur ki başlarına giyer-

ler. Şārihin beyānı üzere hālen bu semtin nisvānlarının başlarına giydikleri hotaz tarzında olur ki tepelerine vaz' ederler, bu cihetle o hotaza da itlāk olunur. Ve hotaz, "koças" muharrefidir. Ve **إِكْلِيلٌ** [iklīl] in cem'ī **أَكْلِيلٌ** [ekālīl]dir. Ve

إِكْلِيلٌ [iklīl] Menāzil-i kamerden bir menzil ismidir ki dört 'aded kevākib-i muntazamadan 'ibārettir. Ve tırnağın çevresini ihāta eden ete denir. Ve şol sehāba denir ki üzerine zar çekilmiş tarzında mer'ī ola.

إِكْلِيلُ الْمَلِكِ [iklīlu'l-melik] Padişah tācı demektir; iki güne nebāta denir ki birinin yaprağı **خَلْبَةٌ** [ḫulbet] ya'nī boy yaprağına ve rāyihası incir rāyihasına şebīh ve çiçeği sarı ve her dalının ucunda nısf-ı dā'ire ya'nī hilāl-i felek şeklinde iklīli ya'nī gılāfı olup ve içinde boy tohumuna şebīh hurde ve müdevver ve sarı tohumları olur. Ve birinin yaprağı nohut yaprağına şebīh ve zemīn üzere münbasıt çok dalları olup ve çiçeği sarı ve bazı beyāz ve her dalında hurde ve müdevver **أَكْلِيلٌ** [ekālīl] ya'nī gılāfları olur. İkisi de muhallil ve munazic ve mefāsıl ve ahşāda olan evrām-ı sulbeyi müleyyindir. Müfredatta bu iki nebāt bir nebāt olmak üzere mersūmdur. Birkaç nev'ini dahi tasvīr ederler. Ve bu Türkīde koçboynuzu dedikleri nebāt olacaktır.

إِكْلِيلُ الْجَبَلِ [iklīlu'l-cebel] Bir nebāt-ı āherdir, yaprağı ince ve uzun ve birbirine sıkışmış ve siyāha mā'il ve dalları katı ve çiçeği beyāzla gök mā-beyninde olup ve semeri katı ve kurudukta hardaldan hurde tohumları mütenāsir olur. Ve yaprağında merāret ve hīrafet olup ve rāyihası hoş olur; müdirr ve muhallil ve süddeleri müfettih ve hafakān ve su'āl ve istiskāya

nāfi'dir. Bu nebāt Türkīde biberiyye dedikleri nebātır.

التَّكَلُّلُ [et-tekkullu] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Bir nesneyi çepçevre ihāta eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **إِذَا أَحَاطَ** Ve **تَكَلَّلَ بِهِ إِذَا أَحَاطَ** Ve **تَكَلَّلُ السَّحَابِ** [tekkullu's-seḥāb] bulut nevr-i berk ile şu'elenip beyāzından siyāhı açılıp seçilmesinden 'ibārettir; yukālu: **تَكَلَّلَ السَّحَابُ إِذَا تَبَسَّمَ**

الْمُكَلَّلَةُ [el-mukellelet] (مُعْظَمَةٌ [mu'azzamet] vezninde) Çepçevresi günāgün çiçekler ile muhāt olan bāga ve çemen-zāra vasf olur; yukālu: **رَوْضَةٌ مُكَلَّلَةٌ أَيْ مَحْفُوفَةٌ بِالتُّورِ**

الْإِنْكِلَالُ [el-inkilāl] (إِنْفِعَالٌ [infi'āl] vezninde) Āhestece gülmek ma'nāsınadır; yukālu: **إِنْكَلَّ الرَّجُلُ إِذَا ضَحِكَ** Ve kılıç kör-lenmek ma'nāsınadır; yukālu: **إِنْكَلَّ السَّيْفُ إِذَا ذَهَبَ حُدُّهُ** Ve sehāb tebessüm eylemek ma'nāsınadır ki pertev-i berk ile şu'elenip açılmaktan 'ibārettir; yukālu: **إِنْكَلَّ السَّحَابُ إِذَا تَبَسَّمَ** Ve şimşek āhestece yalabımak ma'nāsınadır; yukālu: **إِنْكَلَّ الْبُرْقُ إِذَا لَمَعَ خَفِيفًا**

الْإِكْتِلَالُ [el-iktilāl] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Bu dahi **إِنْكِلَالٌ** [inkilāl]-i sehāb ma'nāsınadır; yukālu: **إِنْكَلَّ السَّحَابُ بِمَعْنَى إِنْكَلَّ**

الْكَلْكَالُ [el-kelkel] (فَدْفَدٌ [fedfed] vezninde) ve

الْكَلْكَالُ [el-kelkāl] (سَلْسَالٌ [selsāl] vezninde) Göğüse denir, sadr ma'nāsına; 'ālā-kavlin boyun çenberlerinin mā-beynine denir yāhūd göğüs tahtasının iç yüzüne denir; yukālu: **ضَرَبَ كَلْكَالَهُ وَكَلْكَالَهُ أَيْ صَدْرَهُ أَوْ** Ve at kısmı yattıkta kulan bend edecek yerinden ki boş böğürü olacaktır, zemīne dokunan yerinin aralığına itlāk olunur.

الْكُلْكُلُ [el-kulkul] (هُدْهُدٌ [hudhud] vezninde) Be-gāyet cüst ve çālāk adama de-

nir, 'alā-kavlin kalın gövdeli bodura denir; yukālu: هُوَ كُلُّهُ أَي ضَرَبَتْ أَوْ قَصِيْرٌ غَلِيْظٌ Mü'ennesi كُلُّكَلَّةٌ [kulkulet]tir.

اَلْكَوَالِي [el-kulākil] (عُلَابِيٌّ [ulābiṭ] vezninde) كُلُّكُلٌ [kulkul] ma'nāsınadır; mü'ennesi كُوَالِيَّةٌ [kulākilet]tir.

كَلَانٌ [Kellān] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Bir dağın adıdır.

اَلْكَوَالِي [el-kelel] (fethateynle) Hāl ma'nāsınadır; yukālu: بَاتَ بِكَلَلٍ سُوءٍ أَي حَالَ سُوءٍ

اَلْكَوَالِي [el-kelel] (fethateynle) Hāl ma'nāsınadır; yukālu: بَاتَ بِكَلَلٍ سُوءٍ أَي حَالَ سُوءٍ

كُلَالٌ [Kulāl] (غُرَابٌ [gūrāb] vezninde) Esāmīdendir: İbn 'Abduyālīl b. 'Abdukulāl şol kimsedir ki Fahr-i enām 'aleyhi's-selām hazretleri İmān için nefes-i hümayünlerini 'arz buyurmuş iken murād-ı şerīflerine icābet eylemedi. Mersüm Ṭā'if ahālīsının ser-gerdeleri idi, kable'l-hicret bi'n-nefs Hazret-i Seyyidü'l-enām varıp 'arz-ı İslām buyurduktā icābetten kat-ı nazar cevri ve ezā eylemiş idi.

[ك م ل]

اَلْكَمَالُ [el-kemāl] (جَمَالٌ [cemāl] vezninde) İsmidir, bir şey'in cemāl-i eczāsının yerli yerinde kifāyet ve tamāmına denir; yukālu: بِهِ كَمَالٌ أَي تَمَامٌ Ve

كَمَالٌ [kemāl] ve

كُمُوْلٌ [kumūl] Masdar olurlar, bir şey'in cemāl-i eczāsı yerli yerinde tām ve kāfī olmak ma'nāsınadır; yukālu: كَمَلَ الشَّيْءُ وَكَمَلَتْ وَكَمَلَتْ كُمُوْلًا وَكَمَالًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالْخَامِسِ وَالرَّابِعِ إِذَا تَمَّ

اَلْكَامِلُ [el-kāmil] ve

اَلْكَوْمِيْلُ [el-kemīl] (أَمِيْرٌ [emīr] vezninde) Ebvāb-ı mezkūreden ism-i fā'illerdur, eczāsı tām ve kāfī olan şey'e denir; yukālu: شَيْءٌ كَامِلٌ وَكَمِيْلٌ أَي تَامٌ Ve

كَامِلٌ [kāmil] Buhūr-ı 'arūzdan bir bahrin ismidir ki altı kerre mütefā'ulun cüz'ünden 'ibārettir. Ve

كَامِلٌ [Kāmil] Meymūn b. Mūsā el-Murrī ve Ruqād b. el-Munzir eḍ-Ḍabbī ve Hilkān el-Kelbī ve Ḥavfezān b. Şerīk ve Sinān b. Ebī Hārişe ve Zeydu'l-Fevāris eḍ-Ḍabbī ve Şeybān en-Nehdī ve Zeydu'l-Ḥayl eṭ-Ṭā'ī fereslerinin ismleridir.

اَلْتَكَامُلُ [et-tekāmul] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) ve

اَلْتَكْمُلُ [et-tekemmul] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Bir nesne kemālını bulmak ve kāmillermek ma'nāsınadır; yukālu: تَكَامَلَ الشَّيْءُ وَتَكْمَلُ إِذَا كَانَ كَامِلًا

اَلْاِكْمَالُ [el-ikmāl] (hemzenin kesriyle) ve

اَلْاِسْتِكْمَالُ [el-istikmāl] ve

اَلْتَكْمِيْلُ [et-tekmīl] (تَفْعِيْلٌ [tef'īl] vezninde) Bir nesneyi tām ve kāmil kılmak ma'nāsınadır; yukālu: اَكْمَلَهُ وَاسْتَكْمَلَهُ وَكَمَلَهُ إِذَا اَتَمَّهُ وَجَمَلَهُ أَي جَعَلَهُ جَمَلَةً

اَلْكَمَلُ [el-kemel] (fethateynle) Götürü ma'nāsınadır; yukālu: اَعْطَاهُ الْمَالَ كَمَلًا أَي كَامِلًا **اَلْكَامِلِيَّةُ** [el-Kāmilet] 'Amr b. Ma'dikereb'in feresi ismidir. Ve Yezīd b. Ḳanān nām kimsenin feresi ismidir.

اَلْكَامِلِيَّةُ [el-Kāmiliyyet] Revāfızın eşerr ve ahbesi olan bir tā'ifedir. Mütercim der ki *Milel* ve *Nihal*'de mersümdür ki Kāmiliyye tā'ifesi Ebū Kāmīl nām kimsenin ashābıdır. Mesfūr cemāl-i sahābe-i kirāmı İmām 'Alī hazretlerinin bey'at ve nusretini terk ettiler diye ikfār ve İmām

‘Alī hazretlerini taleb hakkını terk eyledi diye ikfār eyledi ve ‘inde’l-mevt tenāsüh-i ervāha kā’ildir.

الْمَكْمَلُ [el-mikmel] (مَنْبَرٌ [minber] vezninde) Hayr ve şerr cihetlerinde kâmil ve vâfî kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ مَكْمَلٌ أَي كَامِلٌ لِلْخَيْرِ وَالشَّرِّ

الْكَوْمَلُ [el-Kevmel] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Yemen’de bir hısn ismidir.

كَمَلٌ [Keml] (kāf’ın fethiyle) ve

مُكَمَّمٌ [Mukemmel] (مُعَظَّمٌ [mu‘azzam] vezninde) ve

كُمَيْلٌ [Kumeyl] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) ve

كُمَيْلَةٌ [Kumeylet] (جُهَيْنَةُ [cuheyne] vezninde) Esāmī-i nāstandır.

الْكَؤْمُلُ [el-kumlūl] (زُنْبُورٌ [zunbūr] vezninde) ile ma‘rūf olan nebāta denir ki شَجَرَةُ الْبَهَقِ [şeceretu’l-behaḳ] dahi derler, Fārisīde bergast derler, Türkīde Ermeniler hıyārı ve sülüklü pancar derler. İbtidā-yı bahārda sâ’ir sebzelerden mukaddem شَوْكٌ [şevk] ve عَوْسَجٌ [‘avsec] inbāt eden arāzī-i tayyibede çok yetişir latīf ü cellā ve بَهَقٌ [behaḳ] ve وَضَحٌ [vedah] ‘ārızalarına eklen ve zımaden enfa‘ ve eyyām-ı kalilede onları müzīl ve mi‘deye ve çiğere sālīh ve mizāc-ı mahrūra vü mebrūda muvāfık ve mümellihi ta‘āma müştehīdir.

[ك م ت ل]

الْكَمْتَلُ [el-kemtel] (تَا-yı fevkiyye ile جَعْفَرٌ [ca‘fer] vezninde) ve

الْكَؤْمَاتِلُ [el-kumātīl] (عُلَابِيطٌ [‘ulābiṭ] vezninde) Pek katı nesneye denir.

الْمُكَمَّمَةُ [el-mukemtelet] (مُدْخَرَجَةٌ [mudahrecet] vezninde) Kurumu kunt ve kavī terkīb ve a‘zāsı sımsıkı nākaya denir;

نَاقَةٌ مُكَمَّمَةٌ الْخَلْقِ أَي مُتَدَاخِلَةٌ مُجْتَمِعَةٌ

[ك م ث ل]

الْكَمَيْثَلُ [el-kemeyṣel] (سَا-yı müsellese ile عَمَيْثَلٌ [‘ameyṣel] vezninde) Bodura denir.

[ك م ه ل]

الْكَهْمَلَةُ [el-kemhelet] (دَخْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Yola giden adam eteklerini devşirip beline bağlamak ma‘nāsınadır; yukālu: كَهْمَلُ الرَّجُلِ إِذَا جَمَعَ ثِيَابَهُ وَحَزَمَهَا لِلسَّفَرِ Ve bir adamın hakk ve matlūbunu edā eylemeyip imtinā‘ eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: كَهْمَلٌ عَلَيْنَا أَي مَنَعَنَا حَقَّنَا Ve bir haberi yā bir sözü bir kimseden saklayıp gizlemek ma‘nāsınadır; yukālu: كَهْمَلُ الْحَدِيثِ إِذَا جَمَعَهُ Ve cem‘-i māl eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: كَهْمَلُ الْمَالِ إِذَا جَمَعَهُ

الْإِكْمِيهْلَالُ [el-ikmihlāl] (إِضْمِيهْلَالٌ [iḍmihlāl] vezninde) Kirpi gibi büzülüp tortop oturmak ma‘nāsınadır; yukālu: إِكْمِهْلَالُ الرَّجُلِ إِذَا انْقَبَضَ وَقَعَدَ وَأَفْرُنْبَعَ

الْتَكْمَهُلُ [et-tekemhul] (تَدَخْرَجٌ [tedahruc] vezninde) Müctemī‘ olmak ma‘nāsınadır; yukālu: تَكْمَهُلُ الشَّيْءِ إِذَا اجْتَمَعَ

الْمُكَمَّمَهُلُ [el-mukemhel] (مُزَعْفَرٌ [muza‘fer] vezninde) Dāneli pamuğa denir ki çiğit ta‘bīr olunur.

[ك ن ب ل]

الْكَؤْبُلُ [el-kunbul] (قُؤْفُدٌ [ḳunfuz] vezninde) ve

الْكَؤَابِلُ [el-kunābil] (عُلَابِيطٌ [‘ulābiṭ] vezninde) Sulb ve şedīd adama denir. Ve

كُنَابِلٌ [Kunābil] Bir mevzi‘ adıdır.

[ك ن ت ل]

الْكِنْتَالُ [el-kinte‘al] (تَا-yı fevkiyye ile جَزْدَاḤلٌ [cirdaḥl] vezninde) Bodura denir.

[ك ن د ل]

الْكَنْدَلَى [el-kendelā] (kāf'ın ve dāl'ın fethi ve kasr ile ve medd ile) Bir nev' nebâtür ki mā-i bahr ile neşv ü nemā bulur. Ve bu nebât سُورَةٌ [şevret] demekle ma'rûftur. Ve kışrı أَيْدَعُ [eydaç] ya'nî الْأَخْوَيْنِ دَمُ [demu'l-aḥaveyn] dedikleri dārūdur. Ve onunla dibāgat olunur, zamkî cimā'ı mukavvīdir.

[ك ن ف ل]

الْكَنْفَلِيلُ [el-kenfelīl] [zencebīl] [zencebīl] vezninde) Kaba sakallı adama denir; yukālu: رَبُّهُ كَنْفَلِيلُ الْبَيْحِيَةِ أَيْ صَحْمَهَا denir; yukālu: لَيْحِيَةٌ كَنْفَلِيلَةٌ أَيْ صَحْمَةٌ

[ك ن ه ب ل]

الْكَنْهَبَلُ [el-kenehbel] [sefercel] [sefercel] vezninde ve bā'nın zammıyla da zebān-zededir) ve

الْكَنْهَبَلُ [el-kehbel] [ca'fer] [ca'fer] vezninde) Bir nev' iri ağaç ismidir ki meşe ağaçlarındandır. Ve iri sünbüleli arpa sapına denir.

[ك ن ه ل]

كَنْهَلٌ [Kenhel] [ca'fer] [ca'fer] ve زَبْرُجٌ [zibric] veznlerinde) Bir mevzi' ismidir. Ve gāh olur ki 'alemiyyet ve te'nīs sebebiyle gayr-i munsarif olur; 'alemiyyeti بُقْعَةٌ [buç'at] i'tibārıyladır. Ve زَبْرُجٌ [zibric] vezninde كِنْهَلٌ [Kinhil] Benī 'Avf b. 'Aşim cemā'atine mahsūs bir su adıdır.

[ك ن ه د ل]

الْكَنْهَدَلُ [el-kenehdel] [sefercel] [sefercel] vezninde) İri ve yoğun şey'e denir. Ve sulb ve şedid nesneye denir.

[ك ه ل]

الْكَهْلُ [el-kehl] [ehl] [ehl] vezninde) Şol kimseye denir ki sakalına kır sepip vücūd

ve evzā'ında kemāl ve temkīn-i şeyhūhat emāresi zuhūr eylemiş ola, 'alā-kavlin otuz yāhūd otuz dört yaşından elli bir yaşına varınca كَهْلٌ [kehl] denir; cem'î كَهْلُونَ [kehlūn] gelir ve كُهُولٌ [kuhūl] gelir kāf'ın zammıyla ve كِهَالٌ [kihāl] gelir kāf'ın kesriyle ve كُهْلَانٌ [kuhlān] gelir kāf'ın zammıyla ve كُهْلٌ [kuhhel] gelir, رُكْعٌ [rukkaç] vezninde; mü'ennesi كَهْلَةٌ [kehlet] tir; cem'î كَهْلَاتٌ [kehlāt]tır kāf'ın fethi ve hā'nın sükünuyla ve fetehātla cā'izdir. Ve 'inde'l-baç' كَهْلَةٌ [kehlet] ta'bīri cā'iz değildir, illā شَهْلَةٌ [shehlet] lafzına izdivācla bi'l-müşākele irād olunur; yukālu: هُوَ كَهْلٌ وَهِيَ كَهْلَةٌ إِذَا وَخَطَهُ الشَّيْبُ وَرَأَيْتَ لَهُ بَجَالَةً أَوْ هُوَ مَنْ جَاوَزَ الثَّلَاثِينَ أَوْ أَرْبَعًا وَثَلَاثِينَ إِلَى إِحْدَى وَخَمْسِينَ أَوْ لَا يُقَالُ لِمَرْأَةٍ كَهْلَةٌ إِلَّا مُرَدُّوْجًا بِشَهْلَةٍ يُقَالُ لِمَرْأَةٍ شَهْلَةٌ كَهْلَةٌ **كَهْلٌ** [kehl] Uzanıp kadr ve kemālini bulmuş nebāta itlāk olunur; yukālu: نَبَتْ كَهْلٌ طَارَ لَهُ طَائِرٌ كَهْلٌ أَيْ لَهُ Ve tekūlu'l-'Arab لَهُ أَيْ مُتَنَاهٍ Ve nasīb-i vāfir sāhibi olsa. Ve bu baht ve ikbālın kemāl ve vüfūrundan kināyedir.

الْإِكْتِهَالُ [el-iktihāl] [ifti'āl] [ifti'āl] vezninde) Bir adam كَهْلٌ [kehl] olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِكْتِهَالُ الرَّجُلِ إِذَا صَارَ كَهْلًا Ve ehl-i lügat bu māddeyi sülāsiden isti'māl eylememekle كَهْلُ الرَّجُلِ demek saḥīh değildir, gerçi hadīs-i ātīde sülāsiden me'hūz olarak كَاهِلٌ [kāhil] kelimesi vārid olmuştur o dahi ihtilāf üzeredir; mā-nassuhu: أَنَّ الرَّجُلَ سَأَلَ النَّبِيَّ عَلَيْهِ السَّلَامُ الْجِهَادَ مَعَهُ فَقَالَ "هَلْ فِي أَهْلِكَ مِنْ كَاهِلٍ" بِكَسْرِ الْهَاءِ وَيُرْوَى "مَنْ كَاهِلٌ" يَفْتَحُ الْبَيْمَ وَالْهَاءَ أَيْ مَنْ تَزَوَّجَ فَلَمَّا قَالَ لَهُ مَا هُمْ إِلَّا أَصْيَبِيَّةٌ صِعَاژٌ أَجَابَهُ فَقَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ "تَحَلَّفَ وَجَاهِدُ" كَاهِلٌ [kāhil] Pes evvele göre كَاهِلٌ [kāhil] كُهُولَةٌ [kuhūlet]le muttasıf kimse demektir ve sānīye göre مُكَاهِلَةٌ [mukāhelet]ten olur ki تَزَوَّجَ ma'nāsına müsta'meldir. Şārih

der ki evvele göre كَاهِلٌ [kāhil]-i ba'īrden me'hūz olmakta muhtemeldir, zīrā 'Arablar FLĀN كَاهِلٌ بَنِي فلان derler, عُهِدْتُهُمْ فِي الْمِلْمَاتِ ma'nāsını irāde ederler ki ehl ve 'ayālinin umūruna mütekeffil ve müte'ahhid adam demek olur. İntehā. Ve

اِكْتِهَالٌ [iktihāl] Bāğçenin çiçekleri serāpā açmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: اِكْتِهَلْتِ الرُّوضَةَ إِذَا عَمَّ نَوْرُهَا

اَلْمُكْتِهِيلُ [el-muktehīl] (ism-i fā'il bünyesiyle) Tamām boyunu bulmuş ve kadr ve mikdārına varmış nebāta vashf olur; yukālu: نَبَتٌ مُكْتِهِيلٌ أَيْ مُتَنَاهٍ Ve

مُكْتِهِيْلَةٌ [muktehilet] Şol diş koyuna denir ki başı sakar ola; yukālu: نَعَجَةٌ مُكْتِهِيْلَةٌ أَيْ مُخْتَمِرَةٌ بِالْبَيْضِ

اَلْكَاهِلُ [el-kāhil] (صَاحِبٌ [sāhib] vezninde) 'Ale'l-ihtilāf كُهُولَةٌ [kuhūlet]le muttasıf adama denir ki zikr olundu. Ve حَارِكٌ [hārik] ma'nāsınadır ki arkanın yukarısında iki küreğin üst yanındır, 'alā-kavlin arkanın boyun köküne doğru yukarısının mukaddemine denir ki arkanın sülüs-i a'lāsıdır, altı 'aded omurga kemiklerini müştemildir yāhūd iki küreğin aralığına denir ki Türkīde yağrını ta'bīr olunur, Fārisīde yāl denir yāhūd boynun arkaya kavuştuğu yere denir; yukālu: صَرَبَ كَاهِلُهُ وَهُوَ الْحَارِكُ أَوْ مُقَدَّمُ أَعْلَى الظَّهْرِ مِمَّا يَلِي العُنُقَ وَهُوَ Şārih الثُّلُثُ الأَعْلَى وَفِيهِ سِتُّ فِقْرَاتٍ وَمَا بَيْنَ الكَفَيْنِ der ki كَاهِلٌ [kāhil] ismidir; cem'i كَوَاهِلٌ [kevāhil]dir. Ve

كَاهِلٌ [Kāhil] Benū Esed'den bir kabīlenin pederi ismidir ki Kāhil b. Esed b. Huzeyme'dir ve onlar İmrū'ulqays'ın pederinin kätilleridir. Ve 'Arablar şedīdü'l-gazab adama ve esrimiş deveye دُو كَاهِلٌ [zū kāhil] itlāk ederler. كَاهِلٌ [kāhil]

mevki'-i kuvvet olduğuna mebnīdir, hattā devenin yük mahallidir; yukālu: رَجُلٌ دُو كَاهِلٌ فَحُلٌ دُو كَاهِلٌ أَتَى شَدِيدُ العُصْبِ Ve şevket sāhibi menī'u'l-cānib adama شَدِيدُ الكَاهِلِ [şedīdu'l-kāhil] itlāk olunur; yukālu: إِنَّهُ لَشَدِيدُ الكَاهِلِ أَيْ مَنِيعِ الجَائِبِ **أَبُو كَاهِلٍ** [Ebū Kāhil] Qays b. 'Ā'iz el-Becelī ashābdandır.

اَلْكَهُلُولُ [el-kuhlūl] (زُبَيْرٌ [zubūr] vezninde) Güleğen, handān adama denir; yukālu: كُهُلُولٌ أَيْ ضَحَاكٌ Ve kerīm adama denir; yukālu: رَجُلٌ كُهُلُولٌ أَيْ كَرِيمٌ

كَهَلٌ [Kehl] (سَهْلٌ [sehl] vezninde) ve

كَاهِلٌ [Kāhil] (صَاحِبٌ [sāhib] vezninde) ve

كُهَيْلٌ [Kuhey] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) ve

كَهْلَانٌ [Kehlān] (سَكْرَانٌ [sekrān] vezninde) Esāmī-i nāstandır.

كُهَيْلَةٌ [Kuheylet] (جُهَيْنَةٌ [cuheyne] vezninde) Bir mevzī'dir.

كُهَالٌ [Kuhāl] (غُرَابٌ [gūrāb] vezninde) Bir kāhil-i Cāhilī ismidir.

اَلْكَهْوَلُ [el-kehvel] (جَزْوَلٌ [cervel] vezninde) ve

اَلْكَهْوَلُ [el-kehūl] (صَبِيرٌ [şabūr] vezninde) Örümeğe denir, عَنكَبُوتٌ [ankebūt] ma'nāsına.

[ك ه ب ل]

اَلْكَهْبَلُ [el-kehbel] (جَعْفَرٌ [cafer] vezninde) Bodura denir. Ve bir cins iri şecer ismidir. Ve bu كَهْبَلٌ [kenehbel] ile iki ma'nāda dahi mürādifdir.

[ك ه د ل]

اَلْكَهْدَلُ [el-kehdel] (جَعْفَرٌ [cafer] vezninde) Etine dolu semiz taze hatuna denir. Ve kocakarıya denmekle zidd olur; yukālu: تَزْوَجُ كَهْدَلًا أَيْ شَابَةً سَمِينَةً وَكَذَا عَجُوزًا

denir. Ve yeni yetişmiş kıza denir. Ve bir recül ve bir rāciz 'alemidir.

[ك ه م ل]

الْكَهْمَلُ [el-kehmel] [kehdel] [kehdel] vezninde) Sakīl ve bī-meze ve nā-hazm kimseye denir; yukālu: جَاءَ كَهْمَلٌ أَي تَقِيْلٌ وَخِمٌ

الْمُكْهَمَلُ [el-mukehmel] [mudahrec] [mudahrec] vezninde) Cümle ve cemīr ma'nāsınadır; yukālu: أَخَذَ الْأَمْرَ مُكْهَمَلًا أَي بِأَجْمَعِهِ

[ك و ل]

كُوُلُ [Kuvel] [zufu] [zufu] vezninde) Fāris kazāsında bir karyedir, 'amme Kuvār derler; Şağānī merhūmun zann eylediği gibi Şīrāz'da mahalle ismi değildir.

الْكَوْلَانُ [el-kevlān] [kāf'in fethi ve zamımıyla] [berdiyy] [berdiyy] nebātına denir ki koğalık ve hasır otu dedikleridir. Ve Māverā'unnehr'de bir belde adıdır.

الْكَوْلَةُ [el-Kevlet] [temret] [temret] vezninde) Yemen'de bir hısn ismidir.

الْكَوْلَلُ [el-keve'lel] [sefercel] [sefercel] vezninde) Bodura denir.

الْإِكْوَالُ [el-ikvāl] [işmi'lāl] [işmi'lāl] vezninde) Bodur olmak ma'nāsınadır; yukālu: كَوَّأَلُ الرَّجُلُ إِذَا فَصَّرَ [keve'lel] ve [ikvāl] [ikvāl] maddelerini Cevherī "ك،أ،ل" maddesinde vehminden nāşī zıkr eylemiştir. Şārih der ki mü'ellif dahi orada sebt eylemekle ta'aruzan ve tesākuṭan kabîlinden olur.

الْتَكْوُلُ [et-tekevvl] [tefa'ul] [tefa'ul] vezninde) Birikmek ma'nāsınadır; yukālu: تَكَوَّلُوا Ve bir kimse üzerine muttasıl ve peyderpey şetm ve darbla üşüntü edip havāle olmak ma'nāsınadır; yukālu: عَلَيَّ إِذَا أَفْبَلُوا عَلَيْهِ بِالشَّمِّ وَالضَّرْبِ فَلَمْ يَقْبَلُوا

الْإِنْكِيَالُ [el-inkiyāl] [infī'āl] [infī'āl] vezninde) **تَكَوَّلُ** [tekevvl] ile ma'nā-yı ahırde murādiftir; yukālu: إِنَّكَاوَا عَلَيْهِ بِمَعْنَى تَكَوَّلُوا

التَّكَوُّلُ [et-tekāvl] [tefa'ul] [tefa'ul] vezninde) Ca'li kısalanmak ma'nāsınadır; yukālu: تَكَوَّلَ الرَّجُلُ إِذَا تَقَاصَرَ

الْأَكْوُلُ [el-ekvel] [atvel] [atvel] vezninde) Dağlar şeklinde cā-be-cā tümsekli olan arza denir.

[ك ي ل]

الْكَيْلُ [el-keyl] [seyl] [seyl] vezninde) ve **الْمَكَالُ** [el-mekāl] [mekāl] [mekāl] vezninde) ve

الْمَكْيَلُ [el-mekīl] [mesīl] [mesīl] vezninde) Ölçmek ma'nāsınadır; yukālu: كَالَ الطَّعَامَ كَيْلًا وَيَكْيَلُ كَيْلًا وَمَكَالًا وَمَكْيَالًا إِذَا وَزَنَهُ بِالْكَيْلَةِ ve yukālu: يَا نِي مَفْؤُلهُ طَعَامًا وَكَالَ لَهُ طَعَامًا بِمَعْنَى تَأْدِيَةِ عِدٍ ve ba'zen mef'ül-i evvele lām dāhil olur, pes كَالَهُ طَعَامًا kavli "Ona buğday ölçtü ki ona ölçek ile yāhūd ölçerek buğday verdi" demek olur, hattā Rāğib **كَأَلَهُ طَعَامًا إِذَا أَعْطَيْتَهُ كَيْلًا** ibāretiyle resm eylemekle tazmīn bābından olduğu telmīh eylemiştir. Ve **كَأَلَهُ طَعَامًا** kavli "Ona vermek için buğday ölçtü" demektir. Pes Beydāvī merhūmun sūre-i mutaffifin evvelinde hazf ve isālden 'add eylesine hācet kalmaz, niteki 'İşām dahi lügatte lām'dan mücerreden vürūdunu tasrīh eylemiştir, fe'lyunzar. Ve

كَيْلٌ [keyl] [mikyāl] [mikyāl] gibi ölçüğe de itlāk olunur. Ve akçeyi vezn eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: كَالَ الدَّرَاهِمِ إِذَا وَزَنَهَا Ve çakmaktan āteş çıkmayıp āteşsiz olmak ma'nāsına müsta'meldir, çakmaktan murād a'rābın ağaçtan olan çakmağıdır. **Āteş yerine hurde hūkākeleri çıkımak**

mülabeseysiyle isti'cāl olundu; yukālu: كَالٌ كَالٌ Ve bir nesneyi bir nesneye kıyās eylemek ma'nāsına müsta'emeldir, gūyā ki onun ölçęğine tevfiķ eder; yukālu: كَالٌ كَالٌ الشَّيْءِ بِالشَّيْءِ إِذَا قَاسَهُ بِهِ

كَيْلٌ [keyl] Çakmak çakılırken sıçrayan hurde hurde pārelerine itlāk olunur. Ve 'Arablar لَا يَكْفِيْنِي كَيْلُهُ هَذَا طَعَامٌ لَا يَكْفِيْنِي manāsını murād ederler ki tazmīni mutazammındır. Ve "إِذَا طَلَعَ سُهَيْلٌ رُفِعَ كَيْلٌ وَوُضِعَ" "Kıyl derler, ya'nī Süheyl yıldızı doğduktaki ölçęğin biri ref' ve biri vaz' olunur ki harāret-i havā zā'il olup bürüdetin 'arız olmasını murād ederler.

الْإِكْتِيَالُ [el-iktiyāl] [ifticāl] vezninde) Bu dahi ölçmek ma'nāsınadır; yukālu: إِكْتَالَ الطَّعَامَ بِمَعْنَى كَالَهُ Burada mü'ellif kasr eylemiştir, zīrā İktiyāl [iktiyāl] ölçek ile nesne alan adam kendi nefsi için ölçmek ve ölçüp almak ma'nāsına da gelir. Kāle'r-Rāğib مِنْهُ كَيْلًا Ve fi'l-*Miṣbāh* الْكَيْلُ وَتَوَلَّيْتُ الْكَيْلَ إِكْتَلْتُ مِنْهُ وَعَلَيْهِ إِذَا أَخَذْتُ وَتَوَلَّيْتُ الْكَيْلَ Ve كَالٌ الدَّفَاعُ وَكَيْلٌ الْأَخْذُ ve yukālu: عَلَى harfiyle sıralanmak husūsunda süre-i mutaffifin evvelinde Ebu's-Su'ūd hazretlerinin kelām-ı nefisi vardır, fe'lyurāca'.

الْكَيْلَةُ [el-kīlet] (kāf'ın kesriyle) İsmdir, ölçüye denir.

الْمِكْيَالُ [el-mikyāl] [minber] vezninde) ve

الْمِكْيَالُ [el-mikyāl] [mihrāb] vezninde) ve

الْمِكْيَالَةُ [el-mikyelet] [mikneset] vezninde) كَيْلٌ [keyl] gibi ölçęge denir; yukālu: أَخَذَهُ بِالْكَيْلِ وَالْمِكْيَالِ وَالْمِكْيَالِ وَالْمِكْيَالَةِ وَهُوَ مَا كَيْلٌ بِهِ **التَّكَايُلُ** [et-tekāyul] [tefā'ul] vezninde) Birbirine mükāfāt üzere mu'amele eylemek ma'nāsınadır; yukālu: هُمَا يَتَكَايَلَانِ

لَا أَيُّ يَتَعَارَضَانِ بِالشُّمِّ أَوْ الْوَتْرِ Ve kavluhum: لَا تَكَايَلُ بِالْدَمِ أَيُّ لَا يَجُوزُ لَكَ أَنْ تَقْتُلَ إِلَّا تَارَكَ "Kātilden gayrıyı katl cā'iz değildir." Tarafeynde fazl ve meziyyet cihetiyle müsāvāt mu'teber değildir, kätıl gerek maktülden dün ve gerek efdal olsun, beher hāl kısās ona müteretteb olur.

الْمُكَايَلَةُ [el-mukāyelet] [mufā'alet] vezninde) Bir adama bir kimse her ne söylediye o dahi ona onu söylemek yāhūd onun kendi hakkında işlediğini o dahi işlemek ma'nāsına müsta'emeldir yāhūd kendisine şetm edenin şetminden ezyed şetm eylemek ma'nāsına müsta'emeldir, lisān-ı 'avām-ı Türkide bundan ölçęğine ölçek belki bir baş ziyāde vermek ta'bir olunur; yukālu: إِذَا قَالَ لَهُ مِثْلُ مَقَالِهِ أَوْ فَعَلَ كِفْعَلِهِ أَوْ شَاتَمَهُ فَأَرْبَى عَلَيْهِ

الْكَيْوُولُ [el-keyyūl] [ayyūḳ] vezninde) Cenkte en geride olan tabura denir; yukālu: قَامَ فِي الْكَيْوُولِ أَيُّ فِي آخِرِ الشُّمُوفِ فِي الْحَرْبِ Ve korkak, bī-dīl kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ كَيْوُولٌ أَيُّ جَبَانٌ Ve yüksek yere denir, tepe gibi. Ve çakmaktan sıçrayan āteşsiz siyāh kıvılcıma denir. Mütercim der ki İbn Eṣīr'in beyānına göre āhir saff ve cebān ma'nāları كَيْلُ الرَّنْدِ ma'nāsındandır ki "āteşi çıkmaz" demektir yāhūd cebān ma'nāsı ma'nā-yı ahīrendir ki geride bir yüksek yerde durup ilerinin hāline nazar eder. Bu münāsebetle bu latife sebt olundu: Bir muhārebe hengāmında bir ak sakallı pīr ve ihtiyār kimse 'askerin gerisinde bir alarga mahalde tevakkuf eder imiş. Neferātın biri yanına varıp "Evlādın mesābesinde kimseler ileride cenk ediyorlar, sen ak sakalından utanmayıp böyle geride durmak revā mıdır!" diye serzeniş

ettikte, “Ey oğul, ben dā'imā böylece geride durmakla bu ak sakala mālîk oldum yoksa ileriye iktihām eylesem idi kara sakala dahi mālîk olmaz idim” diye cevāb eylemiştir; ve mine'l-kissati'l-hissatu.

الْكَيْلُ [el-keyyil] (هَيِّينَ [heyyin] vezninde) Bu dahi çakmaktan sıçrayan âteşsiz siyāh kıvılcıma denir; yukālu: حَرَجَ مِنَ الرَّيْدِ الْكَيْوُولُ وَالْكَيْلُ أَيُّ السُّحَالَةِ

التَّكْلِي [et-tekellī] (تَجَلِّي [tecellī] vezninde) **تَكَيْلٌ** [tekeyyul] kelimesinden maktūbdur, cenkte en gerideki taburda durmak ma'nāsınadır; yukālu. تَكَلَّى الرَّجُلُ إِذَا قَامَ فِي الْكَيْوُولِ

التَّكْيِيلُ [et-tekyīl] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bir kimse korkak olmak ma'nāsınadır; yukālu: كَيْلَ الرَّجُلِ إِذَا كَانَ كَيْوُولًا أَيُّ جَبَانًا

FASLU'L-LĀM

(فَضْلُ اللَّامِ)

[ل ت ل]

لُتْلَةٌ [Letlet] (lām'ın fethi ve tā-yı fevkiyyenin sükūnuyla) Bir mevzi' adıdır.

[ل ع ل]

لَعَلَّ [le'alle] (fethateynle ve lām-ı müşeddede-i meftūha ile) ve

لَعْلٌ [le'al] (lām-ı muhaffefenin sükūnuyla) Kelime-i tama' u işfaktır, ya'nī mercū ve me'mūlü yāhūd muhvif ve mekrūhu tevakku' ve ümīd içindir ki hāsılı mahbūbu tereccī ve mekrūhtan endiše ve işfaka delālet eder. Meselā **لَعْلٌ** اللَّهُ يَغْفِرُ ذُنُوبِي derler, “Ümīddir ve me'mūldür ki Hudā-yı müte'āl günāhımı magfiret eyleye.” Ve **لَعْلٌ** زَيْدًا يَمُوتُ derler, “Korkarım ki Zeyd vefāt eyleye” demektir. Bu ma'nalardan Fārisīde meger ve şāyed kelimeleriyle ta'bīr olunur. Bunda yirmi sekiz lügat vardır: 1) **لَعْلٌ** [le'alle] 2) **لَعْلٌ** [le'al] ki zikr olundu 3) **عَلٌّ** [alle] (bi-gayri lām) 4) **عَنَّ** [anne] (nūn-ı müşeddede ile) 5) **عَنَّ** [ganne] (ğayn-ı mu'ceme ile) 6) **أَنَّ** [enne] (hemze ve nūn-ı müşeddede ile) 7) **لَأَنَّ** [le'enne] (lām ve hemze ve nūn-ı müşeddede ile) 8) **لَوَنَّ** [levenne] (lām ve vāv ve nūn-ı müşeddede ile) 9) **رَعْلٌ** [re'alle] (rā' ve 'ayn ve lām-ı müşeddede ile) 10) **لَعَنَّ** [le'anne] (lām ve 'ayn ve nūn-ı müşeddede ile) 11) **لَعَنَّ** [le'ganne] (lām ve gayn-ı mu'ceme ve nūn-ı müşeddede ile) 12) **رَعَنَّ** [re'ganne] (rā' ve gayn-ı mu'ceme ve nūn-ı müşeddede ile) 13) **وَعَلِّي أَفْعَلُ** [ve'allī ef'alu] denir ('ayn ve lām-ı müşeddede ve yā-yı mütekellim ile) 14) **وَعَلَّنِي أَفْعَلُ** [ve'allenī ef'alu]

denir (nūn-ı vikāye ziyadesiyle) 15) لَعَلِّي [le'allī] denir 16) لَعَلْنِي [le'allenī] denir 17) لَعْنِي [le'anni] denir (nūn-ı müşeddede ile) 18) لَعْنَنِي [le'annenī] denir (nūn-ı vikāye ile) 19) لَعْنَيْ [le'ganni] (ğayn-ı mu'ceme ile) 20) لَعْنَنِي [le'gannenī] (nūn-ı vikāye ile) 21) لَوْنِي [levennī] denir (nūn-ı müşeddede ile) 22) لَوْنَنِي [levennenī] (nūn-ı vikāye ile) 23) لَأْنِي [le'enni] (hemze ve nūn-ı müşeddede ile) 24) لَأْنَنِي [le'ennenī] (nūn-ı vikāye ile) 25) أَنِّي [enni] (hemze-i meftūha ile) 26) رَعْنِي [rennī] (nūn-ı vikāye ile) 27) رَعْنَيْ [reganni] (ğayn-ı mu'ceme ile) 28) رَعْنَنِي [regannenī] (nūn-ı vikāye ile.)

Mütercim der ki mü'ellifin *Başā'ir*'de ve Şihāb'ın *Durretu'l-Ğavvāş* şerhinde işbu لَعْلٌ kelimesi müte'allik-i nefāyis olmakla tālib olanlar mürāca'at edeler.

[ل م ل]

اللَّمَّالُ [el-lemāl] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde ve غُرَابٌ [ğurāb] vezninde) Sürmeye denir; yukālu: بَعِينِهِ لَمَّالٌ وَلَمَّالٌ أَيْ كُحْلٌ

التَّلْمُلُ [et-telemmul] (تَفَاعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Ağzın içinde olan bakiyye-i ta'āmı dil ile yalaştırmak ma'nāsınadır; yukālu: تَلْمَلْتُ بِنَفْسِي إِذَا تَلَمَّظْتُ

[ل و ل]

اللَّوْلَاءُ [el-levlā] (صَحْرَاءُ [şaħrā] vezninde) دُورٌ [dūr] ve şiddet ve mihnet ma'nāsınadır; yukālu: وَقَعَ فِي اللَّوْلَاءِ أَيْ الشَّدَّةِ وَالضَّرِّ

لَالٌ [Lāl] (حَالٌ [hāl] vezninde) Fukahādan Aħmed b. 'Alī b. Aħmed'in pederinin cedd-i ismidir. Ve لَالٌ [lāl] Fārisī olmakla dilsizce denir, أَحْرَسٌ [aħres] ma'nāsına.

[ل ي ل]

اللَّيْلُ [el-leyl] (سَيْلٌ [seyl] vezninde) ve

اللَّيْلَاءُ [el-leylāt] (elif ve hā'yla) Geceye denir ki gurūb-ı şemsten fecr-i sādıkın tulū'una kadar 'alā-kavlin şemsin tulū'una kadar müddetten 'ibārettir; cem'i لَيْالِي [leyālī] gelir gayr-i kıyās üzere yā' ziyādesiyle ve لَيْالٍ [leyā'il] gelir ki maktūbdur.

Şārih der ki لَيْلَاءٌ [leylāt] لَيْلَةٌ [leylet]in aslıdır, zīrā musaggarı لَيْلِيَّةٌ [luyeyliyet]tir. Ve لَيْلَةٌ [leylet] لَيْلٌ [leyl]in müfredidir, تَمْرَةٌ [temret] ve تَمْرٌ [temr] gibi. Ve Merzūkī dedi ki لَيْلٌ [leyl] izā-i نَهَارٌ [nehār]da ve لَيْلَةٌ [leylet] izā-i يَوْمٌ [yevm]de isti'māl olunur. İntehā. Ve

لَيْلٌ [leyl] Toy kuşuna denir, حُبَارَى [ħubārā] gibi, 'alā-kavlin yavrusuna denir. Ve كَرَوَانٌ [krevān] kuşunun ki çağırğan toy dedikleridir, yavrusuna da denir. Ve 'Arfece b. Selāme el-Kindī nām kimsenin kılıcı ismidir. Ve tekūlu'l-'Arab: أَلْبَسَ لَيْلٌ لَيْلًا أَيْ رَبَّ بَعْضُهُ بَعْضًا birbirinin üstüne bingesti.

اللَّيْلَاءُ [el-leylā] (حَمْرَاءٌ [ħamrā] ve سَكْرَى [sekrā] veznlerinde) Gecenin tül ve şiddetini ifāde zımnında te'kīd için irād olunur, 'inde'l-ba'z pek karanu olan geceye yāhūd otuzuncu gecesine vasf olur, niteki دَهْمَاءٌ [dehmā] yirmi dokuzuncu ve دَعَجَاءٌ [da'cā] yirmi sekizinci gecedir; yukālu: لَيْلَةٌ لَيْلَاءٌ وَلَيْلَى أَيْ طَوِيلَةٌ شَدِيدَةٌ أَوْ هِيَ أَشَدُّ لَيْالِي الشَّهْرِ ظُلْمَةٌ أَوْ لَيْلَةٌ ثَلَاثِينَ

الْأَلْيَلُ [el-elyel] (أَحْمَرٌ [aħmer] vezninde) ve الْأَلْوَالُ [el-lā'il] (صَاحِبٌ [säħib] vezninde) ve

الْمَلْيَلُ [el-muleyyel] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Bunlar da te'kīd için irād olunur; yukālu: لَيْلٌ أَلْيَلٌ وَأَلْوَالٌ وَأَلْيَلٌ أَيْ شَدِيدُ الظُّلْمَةِ

الْإِلَّالُ [el-il'āl] (hemze ile İHMĀL)

vezninde) ve

الْإِيَالُ [el-ilyāl] (hemze-i sāniye bedeli yā'yla) Geceye girmek ma'nāsınadır; yukālu: **أَلَاكُ الْقَوْمِ وَالْيَلُوا إِذَا دَخَلُوا فِي اللَّيْلِ** Evvelkide hemze-i ūlā münasebetiyle yā' hemzeye ibdāl olunmuştur.

أُمُّ لَيْلَى [ummu leylā] Siyāh bādenin künyesidir, papaz karası dedikleridir. Ve

لَيْلَى [leylā] Bādenin ibtidā-yı keyf ü neş'esine itlāk olunur, buhār tasavvuruna mebnīdir; tekūlu: **أَخَذْتَنِي الْخَمْرُ لَيْلَاهَا أَي نَشَوْتُهَا** Ve bir hatun ismidir; cem'i **لَيْالِي** [Leyālī] gelir.

حَرَّةُ لَيْلَى [Ḥarretu Leylā] Bādiyede bir kara taşlık tepedir.

إِبْنُ لَيْلَى الْمَزِينِي [İbnu Leylā el-Muzeniyy] ve

أَبُو لَيْلَى الْأَشْعَرِي [Ebū Leylā el-Eş'ariyy] ve

أَبُو لَيْلَى الْجَعْفَرِي [Ebū Leylā el-Ca'diyy] ve

أَبُو لَيْلَى الْمَازِينِي [Ebū Leylā el-Māziniyy] ve

أَبُو لَيْلَى الْغِفَارِي [Ebū Leylā el-Ġifāriyy] ve

أَبُو لَيْلَى الْحَزْرَاعِي [Ebū Leylā el-Ḥuzā'iy] sahābelerdir.

الْمُلَايَلَةُ [el-mulāyelet] [مُفَاعَلَةٌ] [mufā'aleṭ] vezninde) Eciri gecelikle tutmak ma'nāsınadır, niteki **مُشَاهَرَةٌ** [muşāheret] aylıkla ve **مِيَامَنَةٌ** [muyāmenet] gündelikle mu'āmeleden 'ibārettir; tekūlu: **إِذَا لَا يَلَيْتُهُ إِذَا** **عَامَلَهُ مُلَايَلَةً كَيَاوَمَهُ مِيَاوَمَةً** ve yukālu: **اسْتَأْجَزْتَهُ لَيْلِيَّةً** **مِنَ الْيَوْمِ**

FASLU'L-MĪM

(فَضْلُ الْمِيمِ)

[م أ ل]

الْمَأَلُ [el-me'āl] (mīm'in fethi ve hemzenin sükūnuyla) ve

الْمَيْلُ [el-me'il] [كَيْفٌ] [ketif] vezninde) Semiz ve yumru gövdeli kişiye denir; mü'ennesi **مَائَةٌ** [me'let] ve **مَيْلَةٌ** [me'ilet]tir.

الْمُؤُولَةُ [el-mu'ūlet] [عُمُومَةٌ] [umūmet] vezninde) ve

الْمَأَلَةُ [el-me'ālet] [كَرَامَةٌ] [kerāmet] vezninde) Bir kimse semiz ve tenū-mend olmak ma'nāsınadır; yukālu: **مَأَلُ الرَّجُلِ وَمَثَلُ مُؤُولَةٍ** **مَأَلًا أَي سَمِينًا وَمَأَلَةٌ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ وَالرَّوَابِعِ إِذَا كَانَ مَأَلًا أَي سَمِينًا** **صَحْحًا**

الْمَأَلُ [el-me'āl] ve

الْمَأَلَةُ [el-me'let] (mīm'lerin fethiyle) Bir işe kable'l-vukūc yapınıp āmāde olmak ma'nāsınadır; yukālu: **جَاءَ أَفْرَمٌ مَا مَأَلٌ لَهُ وَمَا مَأَلٌ مَأَلَةٌ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ وَالثَّلَاثِ أَي لَمْ يَسْتَعِدَّ لَهُ وَلَمْ يَشْعُرْ بِهِ**

الْمَأَلَةُ [el-me'let] [تَمْرَةٌ] [temret] vezninde) Bāğçeye ve çemen-zāra denir, **رَوْضَةٌ** [ravḍat] ma'nāsına. Ve deġirmene denir, **رَحَى** [reḥā] ma'nāsına; cem'i **مِيَالٌ** [mi'āl]dir mīm'in kesriyle.

[م ت ل]

الْمَثَلُ [el-metl] [قَاتِلٌ] [kaṭl] vezninde) Bir nesneyi sarsıp ırgalamak ma'nāsınadır; yukālu: **مَثَلُ الشَّيْءِ مَثَلًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا زَعَرَعَهُ** **وَحَرَكَهُ**

[م ث ل]

الْمِثْلُ [el-miṣl] (mīm'in kesri ve s̄ā-yı müselleseinin sükūnuyla) ve

الْمِثْلُ [el-meṣel] (fethateynle) ve

الْمَثِيلُ [el-mešīl] [emīr] vezninde) Bir şey'in benzeri ve yektâsı, şibh ve mânend ma'nâsınadır; cem'leri **أَمْثَالٌ** [emšāl]dir; yukâlu: **هَذَا مِثْلُهُ وَمِثْلُهُ أَيُّ شَيْءٍ** Ve kavlu'l-^{Arab}: **فَلَانَ مُسْتَرَادًّا لِمِثْلِهِ أَيُّ مِثْلُهُ يُطْلَبُ وَيُسْحَعُ عَلَيْهِ** Ya'nî "Filân nesne kemyâb olmakla misl ve mânendi matlûb olup ve kendisini fedâ eylemeyip hakkında buhl ve dînnet olunacak yâdigâr-ı bî-hemdâdır" demektir.

الْمَثَلُ [el-meşel] (fethateynle) Şibh ve mânend ma'nâsınadır ki zikr olundu. Ve delîl ve huccet ma'nâsına müstafemeldir; yukâlu: **أَقَامَ لَهُ مَثَلًا أَيُّ حُجَّةٍ** Ve kıssa ve hadîs ve dâsitân ma'nâsınadır; yukâlu: **بَسَطَ لَهُ** **مَثَلًا أَيُّ حَدِيثًا** Ve bir nesnenin sıfatına itlâk olunur; ve minhu kavluhu ta'âlâ: **﴿مَثَلُ الْجَنَّةِ الَّتِي وَعَدَ الْمُتَّقُونَ﴾** أَيُّ صِفَةِ الْجَنَّةِ **مِثْلٌ** [meşel] ta'bîr olunan kelâm ki kabülle müttesem ve tedâvül ile müştahirdir, şibh ma'nâsından me'hûzdur, gūyâ ki muhâzırî olan kimse mevrîdini madribine misl ve nazîr ederek îrâd eder.

الْتَمَثِيلُ [et-temšīl] [tefīl] vezninde) Bir kıssa ve bir lakırdı beyân eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: **مَثَلٌ بِالْحَدِيثِ أَيُّ بِالْحَدِيثِ** **إِذَا بَيَّنَّهُ وَأَفَادَهُ وَحَدَّثَهُ** Ve bir nesneyi bir nesneye benzetmek ma'nâsınadır; yukâlu: **مِثْلُهُ بِهِ إِذَا سَبَّهَهُ بِهِ** Ve bir nesnenin bi-^{aynihi} sūretini nakş ve kitâbet makûlesiyle tasvîr eylemek ma'nâsınadır, şöyle ki şey-i musavverin şahsına nazar eder gibi bi-^{aynihi} tasvîr eyleye; yukâlu: **مِثْلُ الشَّيْءِ لَهُ إِذَا صَوَّرَ لَهُ** **مِثْلُهُ** [muşlet] ta'bîr olunan ^{ukûbetle} işkence kılmak ma'nâsınadır; yukâlu: **مِثْلُ فُلَانٍ إِذَا نَكَّلَ بِهِ**

الْإِمْتِثَالُ [el-imtişāl] [iftī'āl] vezninde) Bu dahi mesel ve kıssa beyân eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: **إِمْتِثَالُ**

Ve bir kimse mesel cihe-^{tiyle} bi'l-münâsebe ebyât-ı selâse inşâd eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: **إِمْتِثَالٌ عِنْدَهُمْ مَثَلًا حَسَنًا إِذَا أَنْشَدَ بَيْنَنَا ثُمَّ آخَرَ ثُمَّ آخَرَ** Niteki **تَمَثَّلَ** [temeşşul] dahi bu ma'nâyadır, ke-mâ se-yuzkeru. Ve bir nesnenin sūretine girmek ma'nâsınadır; yukâlu: **إِمْتِثَالُهُ أَيُّ تَصَوَّرَهُ** Şârihin beyânına göre **تَمَثَّلَ** [temşīl]in mutâvî'idir; fe-yukâlu: **فَامْتِثَلْهُ أَيُّ صَوَّرَهُ لَهُ فَتَصَوَّرَهُ** Ve bir adamın tarîka ve meslekine tâbi^c olup aslâ ondan ^{udül} ve tecâvüz etmeyerek iktidâ ve inkiyâd eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: **إِمْتِثَالٌ طَرِيقَتَهُ إِذَا تَبِعَهَا فَلَمْ يَغْدُهَا** Ve kâtîli kısâs eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: **إِمْتِثَالٌ** **مِنْهُ إِذَا أَقْصَصَ**

الْتَمَثُّلُ [et-temeşşul] [tefa^cul] vezninde) Bu dahi mesel ve kıssa beyân eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: **تَمَثَّلَ الْحَدِيثُ وَالْحَدِيثُ** **بِمَعْنَى كَالِةِ** Şârih ve minhu kavlu Cerîr: **|| حَكَ اسْتَه || وَالتَّغْلِيْبِيُّ إِذَا تَنَحَّجَ لِلْفِرَى** **وَتَمَثَّلَ الْأَمْثَالَ**

تَمَثَّلَ [temeşşul] [imtişāl] gibi bir münâsebetle mesel kasdıyla ebyât-ı selâse inşâd eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: **تَمَثَّلَ عِنْدَهُمْ مَثَلًا حَسَنًا إِذَا أَنْشَدَ بَيْنَنَا ثُمَّ آخَرَ ثُمَّ آخَرَ** Şârih der ki mü'ellifin sūret-i tefsîrinden ebyât-ı selâse inşâd olunmadıkça **إِمْتِثَالٌ** [imtişāl] ve **تَمَثَّلَ** [temeşşul] itlâk olunmayacağı münfehîm olur, lâkin ümmehât-ı sâ'irenin mantûku üzere mîsrâ-ı vâhidde dahi müstafemeldir; ve minhu kavlu ^Âişe: **كَانَ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَمَثَلُ بِقَوْلِ الشَّاعِرِ "وَيَأْتِيكَ بِالْأَخْبَارِ مَنْ لَمْ تَرَوْدِ"** Pes mü'ellifin murâdı mutlakan müte'addid manzûme demek olur. Ve bu ma'nâda **إِمْتِثَالٌ** [imtişāl] ve **تَمَثَّلَ** [temeşşul] bi-nefsihi ve bâ^c harfiyle müte'addî olur, ke-mâ fi'l-*Esâs*: **هَذَا الْبَيْتُ مِثْلُ نَمَثَلُهُ عِنْدَنَا وَنَمَثَلُ** **بِهِ وَنَمَثَلُهُ وَنَمَثَلُ بِهِ** Ve mü'ellif **تَمَثَّلَ** [temeşşul] sūretlenmek ve bir şey'in sūretine girmek

gelir mīm'in fethiyle ve مَثَلَاتٌ [meşulāt] gelir mīm'in fethi ve sâ'nın zammıyla.

الْإِمْتِثَالُ [el-imşāl] (hemzenin kesriyle) Bir adamı kısās cihetiyle katl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَمَثَلَهُ إِذَا قَتَلَهُ بِقَوْدٍ

الْمَائِلُ [el-māsil] (صَاحِبٌ [şāhib] vezninde) 'Ukūbet ma'nāsına olan مَثَلٌ [meşel] kelimesini te'kīd için irād olunur; yukālu: مَثَلٌ مَائِلٌ أَيُّ جَهْدٌ جَاهِدٌ Her şedīd mihneti ona teşbih ederler. Ve

مَائِلٌ [māsil] Eser ve 'alāmeti bi'l-külliyeye nābūd olup hākisār olmuş resm-i binā ve 'imārete denir; yukālu: كَانَ رَسْمُ الدَّارِ مَائِلًا أَيُّ الدَّاهِبِ الأَثَرِ

الْمَأْتُولُ [el-Me'sūl] Medīne'de bir mevzi'dir.

الْمَائِلَةُ [el-māšilet] Çerāg-pādır ki şemc-dān tarzında olur, çırakma ve ilikmen ta'bīr olunur. Bu münāsebetle şemc-dāna da itlāk olunur; yukālu: أَتَى بِالْمَائِلَةِ أَيُّ بِمَنَارَةٍ الأُمُوسْرَجَةِ

الْمِثْلُ [el-Miṣl] (mīm'in kesriyle) İbn 'İcl b. Luceym'dir, mülük-i Yemen'dendir. Emeviyyeden 'Abdumelik b. Mervān tarafına Yemen'den bir tā'ife vürūd edip huzūrunda müsül ve esnā-yı musāhabette 'Abdumelik zikr olunan مِثْلٌ lafzını mu-sahhaf olarak مَا المِثْلُ مِنكُمْ istifsār eyledikte, merkūmlar murādını fehm edip fī-zātihim edeb-āşinā olmalarıyla üslub-ı hākīmāne ile يُقَالُ لَنَا مِثْلُكَ كَانَ المُوْمِنِينَ يَا أَمِيرَ المُوْمِنِينَ لَنَا يُقَالُ لَهُ المِثْلُ dediklerinde 'Abdumelik şerm-sār oldu. Ve Benu'l-Miṣl b. Mu'āviye bir kabiledir; Ebu's-Şa'sā' Yezīd el-Kindī onlardandır.

الْمِثْلُ [el-Muṣl] (mīm'in zammıyla) Felc nām mahalde bir mevzi'dir ki Reḥāl-Muṣl dahi derler.

الْأَمَثَالُ [el-Emsāl] (hemzenin fethiyle) Başra'ya karīb bir niçe dağlı arza itlāk olunur ki birbirine müteşābihlerdir.

[م ج ل]

الْمَجْلُ [el-mecl] (mīm'in fethi ve cīm'in sükūnuyla) ve

الْمَجْلُ [el-mecel] (fethateynle) ve

الْمُجُولُ [el-mucūl] (فُعُودٌ [ku'ūd] vezninde) Kesret-i 'amelden el nasırlandıp kabarmak ma'nāsınadır; yukālu: مَجَلَّتْ يَدُهُ وَمَجَلَّتْ مَجَلًّا وَمَجَلًّا وَمُجُولًا مِنَ البَابِ الأَوَّلِ والرَّابِعِ إِذَا نَفِطَتْ مِنَ العَمَلِ فَمَرَنْتَ Ve davarın tırnağı taşırkadıktan sonra onulup katılanmak ma'nāsınadır. Ve 'inde'l-ba'z مَجَلٌ [mecel] bedende deri ile etin beyninde su hādis olmak ma'nāsınadır ki āteş isābetinden yā huşūnetli nesne isti'mālinden hādis olur, Türkīde buna dahi kabarmak ta'bīr olunur. Ve ba'zılar 'inde mَجَلَّةٌ [meclet] ki مَجْلٌ [mecl] lafzının müfredidir, şol yufka deri-ciğē denir ki iş işlemekten kabarıp içinde su dolar, Türkīde kabarcık ta'bīr olunur. Bunun cem'i مِجَالٌ [micāl]dir mīm'in kesriyle ve مَجْلٌ [mecl]dir, تَمْرٌ [temr] ve تَمْرَةٌ [temret] gibi; yukālu: مَجَلُّ الحَافِرِ إِذَا نَكَبْتُهُ المِجَارَةُ فَبِرِيٍّ فَصَلَبٌ أَوْ المِجْلُ أَنْ يَكُونَ بَيْنَ المِجْلِدِ واللَّحْمِ ماءٌ أَوْ المِجْلَةُ فِشْرَةٌ رَقِيقَةٌ يَجْتَمِعُ فِيهَا ماءٌ مِنْ أَثَرِ جَاءَتْ الأِبِلُ كَالْمِجْلِ أَيُّ Ve minhu yukālu: Ya'ni "Develer suya gereği gibi kanıp karınları مَجْلٌ [mecl] gibi su ile dop-dolu geldiler."

الْإِمَجَالُ [el-imecāl] (hemzenin kesriyle) Bu dahi el kesret-i 'amelden nasırlandıp kabarmak ma'nāsınadır; yukālu: أَمَجَلَّتْ يَدُهُ بِمَعْنَى مَجَلَّتْ Ve iş eli kabartmak ma'nāsınadır; yukālu: أَمَجَلَّتْ يَدُهُ العَمَلِ إِذَا صَيَّرَهَا مَاجِلَةً

الْمَاجِلُ [el-mācil] Dağın ve derenin dibin-

de müctemîc olan suya denir. Ve bāb-ı Mekke'de bir mevzi' adıdır ki etrāftan te-reşşuh eden su ondan müctemîc olur.

[م ح ل]

الْمَحْلُ [el-maħl] [فَحْلٌ] [faħl] vezninde) Mekk ve keyd ma'nāsınadır; yukālu: لَا يَضْرُهُ لَا يَضْرُهُ غُبَارٌ [gubār] Ma'nāsına. Ve kuraklığa ve kıtlığa denir; yukālu: أَصَابَهُمْ مَحْلٌ أَيْ شِدَّةٌ وَجَدَتْ وَأَنْقَطَعَ الْمَطَرُ. Ve مَحْوُلٌ [meħūl] ve مَحْلَةٌ [maħlet] gibi kurak yere denir, ke-mā se-yuzkeru. Ve masdar olur; yer kurak olmak ma'nāsına; yukālu: مَحَلَّتِ الْأَرْضُ مَحْلًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا كَانَتْ مَحْلَةً Ve

مَحْلٌ [maħl] ve

مِحَالٌ [miħāl] [كِتَابٌ] [kitāb] vezninde) Emîr ve vālî ve hākime gamz ve si'âyetle bir adama keyd ve zarar îrās eylemek ma'nāsınadır; yukālu: مَحَلٌ بِفُلَانٍ وَمَحَلٌ بِهِ وَمَحَلٌ بِهِ مَحَلًا وَمِحَالًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالرَّابِعِ Ve وَالْخَامِسِ إِذَا كَادَهُ بِسَعَايَةِ إِلَى الشُّطْرَانِ

مَحْلٌ [maħl] Aslā hayr ve menfa'ati olmayan cemād-hilkat kimseye itlāk olunur; arz-ı **مَحْلٌ** [maħl]e teşbîhle; yukālu: رَجُلٌ مَحْلٌ أَيْ لَا يُنْتَفَعُ بِهِ

الْمَحْلَةُ [el-maħlet] [تَفْرَةٌ] [temret] vezninde) ve

الْمَحْوُلُ [el-meħūl] [صَبُورٌ] [şabūr] vezninde) ve

الْمُمَحَّلَةُ [el-mumħilet] [مُحْسِنَةٌ] [muħsinet] vezninde) ve

الْمُمَحَّلُ [el-mumħil] [مُحْسِنٌ] [muħsin] vezninde ki bu **إِمْحَالٌ** [imħāl]den kalîldir) ve

الْمِمْحَالُ [el-mimħāl] [مِخْرَابٌ] [miħrāb] vezninde) **مَحْلٌ** [maħl] gibi kurak yere denir; yukālu: أَرْضٌ مَحْلٌ وَمَحْلَةٌ وَمَحْوُلٌ وَمُمَحَّلَةٌ وَمُمَحَّلٌ وَمِمْحَالٌ أَيْ جَذْبَةٌ

الْمَحَالَةُ [el-meħālet] [مَقَالَةٌ] [meqālet] vezninde) Yer kurak olmak ma'nāsınadır; yukālu: مَحَلَّتِ الْأَرْضُ مَحَالَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَتْ جَذْبَةً

الْإِمْحَالُ [el-imħāl] (hemzenin kesriyle) Bir mahal kıtlık ve kuraklık olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَمَحَلُ الْبَلَدُ إِذَا أُجْدَبَ فَهُوَ مَا جِئَ مَحَلٌّ وَمُمَحَّلٌ قَلِيلٌ أَمَحَلُ الْقَوْمُ إِذَا أُجْدِبُوا

الْمَاهِلُ [el-māħil] Kıtlık ve kurak şehre ve mahalle denir, **مُمْحِلٌ** [mumħil] dahi denir ki **إِمْحَالٌ** [imħāl]dendir; lākin gayr-i kıyās üzere **مَاهِلٌ** [māħil] müsta'meldir, **مُمْحِلٌ** [mumħil] kalîldir. Ve

مَاهِلٌ [māħil] Vücudu mütegayyir olmuş adama denir.

الْمُتْمَاهِلُ [el-mutemāħil] [مُتْمَاهِلٌ] [mutemāħil] vezninde) Pek uzun olup endāmi perîşān ve muztarib ve nā-zībā deveye ve adama denir. Ve minhu kelāmu "إِنَّ مِنْ وَرَائِكُمْ أُمُورًا" 'Alî radiyallāhu 'anhu: "أَيُّ فِتْنًا يَطُولُ شَرْحُهَا" Ve bu kelām-ı Murtaḍavî'dir. Cevherî tevehhümünden nāşî hadîs 'unvāniyla takyîd eyledi. Kezālik **أُمُورًا** kelimesi mansûbdur. Cevherî tagyîr edip merfû'an resm eylemiştir. Şārih der ki hadîs-i mevkûf cümlesinden olmak ihtimālinden başka kelām-ı ashāba hadîs itlākı usûlde mukarrerdir. Vākî'ā *Nihāye*'de dahi **أُمُورًا** 'unvāniyla müsebbettir. Ve Cevherî hemān **مُتْمَاهِلَةٌ** kelāmıyla iktifā eylemiştir. Ve

مُتْمَاهِلٌ [mutemāħil] Irak obaya ve eve denir; yukālu: دَارٌ مُتْمَاهِلَةٌ أَيْ مُتْبَاعِدَةٌ Ve vücudu mütegayyir olmuş kimseye denir, **مَاهِلٌ** [māħil] dahi denir; tekūlu: رَأَيْتُهُ مُتْمَاهِلًا وَمَاهِلًا أَيْ مُتَعَيِّرَ الْبَدَنِ

التَّمَحُّلُ [et-temaħħul] [تَفَعُّلٌ] [tefa'ul] vez-

ninde) Hile eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَمَحَّلَ لَهُ إِذَا اخْتَالَ Ve bir adamın hakk ve matlūbunu edā husūsunda onu külfet ve zahmete uğratmak ma'nāsınadır ki ezā ve rencle edā etmekten 'ibārettir; yukālu: تَمَحَّلَ الْمُعَلِّفِينِ إِذَا تَكَلَّفَهُ لَهُ ta'birleri bundandır.

الْمَمْحَلُّ [el-mumahhal] [مُعْظَمٌ] [mu'azzam] vezninde) Uzanmış nesneye denir; yukālu: لَبِنٌ مُمَحَّلٌ أَيْ شَيْءٌ مُمَحَّلٌ أَيْ مُطْوَلٌ Ve şol süte denir ki ta'mı ekşimeğe başlamış ola, 'alā-kavlin tulu-ma vaz' ve hıfz olunup lākin henüz ta'mı tamām mütegayyir olmaksızın şürb oluna; yukālu: لَبِنٌ مُمَحَّلٌ أَيْ آخِذٌ طَعْمَ حُمُوضَةٍ أَوْ مَا حَقَنَ فَلَمْ يَثْرُكْ يَأْخُذُ الطَّعْمَ وَشَرِبَ

الْمِحَالُّ [el-mihāl] [كِتَابٌ] [kitāb] vezninde) Keyd ve mekr ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ ضَعِيفُ الْمِحَالِ أَيْ الْكَيْدِ Ve fend ve hile ile bir husūs ve maslahatı taleb ve teshir eylemeğe denir; yukālu: فَازَ مَطْلَبُهُ بِالْمِحَالِ وَهُوَ رَوْمٌ الأَمْرُ بِالْحَيْلِ Ve tedbir ma'nāsınadır; yukālu: قَوِيٌّ الْمِحَالِ أَيْ التَّدْبِيرِ Ve cidāl ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ شَدِيدٌ الْمِحَالِ أَيْ الْجِدَالِ Ve 'azāb ve 'ıkāb ve 'adāvet ma'nālarındadır. Ve مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] ten masdar olur, düşmanlık eylemek ma'nāsına; yukālu: مَاحَلُهُ مُمَاحَلَةٌ وَمِحَالًا إِذَا عَادَاهُ Ve zor ve kuvvet ma'nāsınadır. Ve şiddet ve mihnet ve helāk ma'nāsınadır; yukālu: وَقَعَ فِي الْمِحَالِ أَيْ الشَّدَّةِ وَالْهَلَاكِ Ve yine مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] ten masdar olur, مُمَاحَلَةٌ [mumāḥalet] gibi, bir kimse ile zor ve kuvvet husūsunda mübāhase edip yarışmak ma'nāsına, tā ki ehadühümānın kuvveti āherden ziyāde olduğu zāhir ola; yukālu: إِذَا قَاوَاهُ حَتَّى يَبْتَيْنَ أَيُّهُمَا أَشَدُّ

الْمَحَالَّةُ [el-meḥālet] [سَحَابَةٌ] [sehābet] vez-

ninde) Büyük makaraya ve çarka denir ki ona deve koşup kuyudan su çekerler; tā' vahdetiyyedir; yukālu: اسْتَقَى عَلَى الْمَحَالَّةِ Mü'ellif bunu "ح، و، ل" māddeinde dahi sebt eylemiştir ki dönmek ma'nāsından me'hūzdur. Burada mīm'ini asliyye i'tibār eylemiştir. Zāhiren mekr ve hile yāhūd kuvvet ve şiddet ma'nālarından mutasavverdir. Ve

مَحَالَّةٌ [meḥālet] Deve kısmının arka omurgalarından bir omurgaya denir; cem'leri مَحَالٌ [meḥāl] gelir hā'sız ve cem'ü'l-cem'i مُحَلٌ [muḥl] gelir mīm'in zammıyla. Ve iskeleye denir ki duvarcılar ve sıvacılar onun üzerinde oturup 'amel ederler karaçav dahi ta'bir olunur; yukālu: عَمَلَ الطَّيَّانِ عَلَى الْمَحَالَّةِ وَهِيَ الْحَشْبَةُ الَّتِي يَسْتَقِرُّ عَلَيْهَا الطَّيَّانُونَ

الْمَحَالُ [el-meḥāl] [سَحَابٌ] [sehāb] vezninde) Bu dahi büyük makaraya ve çarka denir. Ve nisvān düzgünlerinden bir düzgün adıdır ki omurga kemikleri heyetinde olur; yukālu: جَاءَتْ وَعَلَيْهَا الْمَحَالُ وَهُوَ ضَرَبٌ مِنَ الْحَلِيِّ يَكُونُ عَلَى هَيْئَةِ الْفَقَارِ

الْمَمْحَلَّةُ [el-memḥalet] [مَرْحَلَةٌ] [merḥalet] vezninde) Tāze oğlak derisinden olan süt tulumuna denir.

الْمَحْلُ [el-meḥil] [كَيْفٌ] [ketif] vezninde) Şol adama denir ki ensesinden kovulup uzun uzadı sürülerek dermānde ve bī-mecāl kalmış ola; yukālu: صَارَ زَيْدٌ مَحْلًا أَيْ مَطْرُودًا حَتَّى أُعْيَا

الْتَّمْحِيلُ [et-temḥil] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) Kuvvetlendirmek ve kuvvet vermek ma'nāsınadır; tekūlu: مَحْلَيْي يَا فَلَانُ أَيْ قَوْنِي

[م خ ل]

الْمَاخِلُ [el-māḥil] [هَآ-يَ] [mu'ceme ile دَاخِلٌ] [dāḥil] vezninde) Kaçkın adama denir,

هُوَ مَاخِلٌ وَمَالِحٌ أَيُّ: [mālib] gibi, yukālu: هَارِبٌ

[م ذ ل]

الْمِذْلُ [el-midl] (mīm'in kesriyle) Şol hîre ve çelimsiz lāgar adama denir ki pek lāgarlığından karaltısı güçle belirip teşhîs oluna; yukālu: فَلَانٌ صَيَّرَهُ الْمَرْضُ مِذْلًا وَهُوَ الرَّجُلُ الْخَفِيُّ الشَّخْصُ الْقَلِيلُ اللَّحْمِ

الْمِذْلُ [el-medl] (mīm'in fethiyle) Hasîs ve denî kimseye denir; yukālu: هُوَ مِذْلٌ أَيُّ: خَسِيسٌ Ve yoğurt gibi pek koyulmuş süte denir; yukālu: لَبَنٌ مِذْلٌ أَيُّ: خَائِرٌ

مِذْلٌ [Medel] (cibel) vezninde) Mülük-i kabîle-i Hîmyer'den birinin ismidir.

مِذْلِينُ [Medlîn] (saqsîn) vezninde) Endelus'te bir hısn adıdır. Şârih der ki Endelus ülkesinde değildir, belki hâlen Akdeniz'de Midilli dedikleri cezîre olacaktır.

الْمِذْلَاءُ [el-Medlā] (şahrā) vezninde) Negrân şarkîsinde bir kumluk adıdır.

مِدَالَةٌ [Medālet] (sehābet) vezninde) Bir mevzi'dir.

الْتِمِذْلُ [et-temeddul] (tefa^ul) vezninde) Mendil ile silinmek ma'nāsınadır; yukālu: زَاهِرِينَ نُونٌ دَالٌ أَمْبَدَدَلِدِر.

[م ذ ل]

الْمِذْلُ [el-mezel] (zāl-ı mu'ceme ile [amel] vezninde) Bir 'arıza sebebiyle teng-dil ve muztarib ve bî-karār olmak ma'nāsınadır; yukālu: مِذْلُ الرَّجُلِ مِذْلًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَجِرَ وَقَلَبَ

مِذْلٌ [mezel] Uyuşukluğa ve süstlüğe denir; yukālu: أَخَذَهُ الْمِذْلُ أَيُّ: الْفَتْرَةُ وَالْحَدَرُ

الْمِذْلُ [el-mezil] (ketif) vezninde) Vasftır, bir 'arıza sebebiyle teng-dil ve muztarib ve bî-karār adama denir; yukālu: فَارَ مِذْلًا أَيُّ: صَجِرًا وَقَلَبًا

الْمِذْلُ [el-mezl] (azl) vezninde) ve

الْمِذَالُ [el-mezāl] (mekāl) vezninde) Bir adam rāzını hıfz ve ketm edemeyip ifşā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: مِذَالٌ فَلَانٌ بِسِرِّهِ وَمِذَالٌ وَمِذَالٌ وَمِذَالٌ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Bābeyn-i ahîreynde tabîr olur. Ve bezl ve semāhat eylemek ma'nāsınadır; yukālu: مِذَالَتْ نَفْسُهُ بِالشَّيْءِ Ve bir 'uzv uyuşmak ma'nāsınadır; yukālu: مِذَالَتْ رِجْلُهُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا خَدِرَتْ

مِذْلٌ [mezl] Vasf olur, pek bāzil ve sehî adama itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ مِذْلٌ النَّفْسِ وَمِذْلٌ أَيُّ: سَمَخٌ

الْمِذَالُ [el-mezāl] (emîr) vezninde) [mezl] gibi vasftır, sırrını saklayamayıp ifşā eder olan ağız gevşek adama denir; yukālu: هُوَ مِذَالٌ كَتَبْتُ وَمِذَالٌ إِذَا كَانَ يُفْشِي بِسِرِّهِ Ve

مِذَالٌ [mezāl] Bî-karār olan hastaya denir; yukālu: مَرِيضٌ مِذَالٌ إِذَا كَانَ لَا يَتَّقَاُ Ve Fārisîde nerm āhen dedikleri demire denir ki dişî demir ta'bîr olunur; pūlād ve çelik, erkek demirdir.

الْإِمِذَالُ [el-imzāl] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir 'uzv uyuşmak ma'nāsınadır; yukālu: وَأَمِذَالَتْ رِجْلُهُ إِذَا خَدِرَتْ بِهْ: إِمِذَالٌ أَيُّ: فِتْرَةٌ وَخَدَرٌ

الْمِذْلُ [el-mizl] (mīm'in kesriyle) mîd [midl] kelimesinde lügattır ki be-gāyet hîre ve lāgar ve hayāl adama denir.

الْمِذَالِي [el-mezlā] (katlā) vezninde)

مَدَّل [mezl] yāhūd مَدِيل [mezīl] kelimesinin cem'idir ki bī-karār hastaya denir. Bu cihetle aslā ārām eylemeyip dā'imā hareket ve ıztırāb üzere olan kimselerde isti'māl olundu; yukālu: رَجَالٌ مَدَّلَى أَي لَا يَطْمَئِنُونَ

الْمَمْدَلُ [el-mimzel] مَمْبَرٌ [minber] vezninde) Ehline pezevenklik eden kurumsağca denir; yukālu: سَمِعْتُ أَنَّهُ مَمْدَلٌ أَي قَوَادٌ عَلَى أَهْلِهِ **الْإِمْدِلَالُ** [el-imzilāl] إِحْمِرَارٌ [ihmirār] vezninde) Bu dahi bir ʿuzv uyuşuk olmak ma'nāsınadır; yukālu: اِمْدَلْتُ رَجُلَهُ بِمَعْنَى اِمْدَلْتُ

الْمَمْدَلُ [el-mumze'ill] مُشْمَعِيلٌ [muşme'ill] vezninde) Uykusunu almamış yāhūd mahmūr ve hamyāze keş gibi nefis ve mizācına gılzat ve fütūr ve intifāh ʿarız olmuş adama denir; yukālu: أَصْبَحَ مُمْدَلًا أَي خَائِرَ النَّفْسِ

الْمَمْدَالُ [el-mizāl] كِتَابٌ [kitāb] vezninde) مَذَاءٌ [mizāʿ] ma'nāsınadır ki kurumsaklığa ve kaltabanlığa denir; yukālu: بِهِ مَذَالٌ Ve bir kimse zevcesiyle hem-firāş iken zevcesinin āşināsı gelmekle hem-ser olsun diye firāştan yapça yapça yuvarlanarak alargaya çıkmaya denir. Kāle'ş-şārih ve minhu'l-hadīsu: "الْعَيْرَةُ مِنَ الْإِيمَانِ وَالْمَدَالُ مِنَ التَّفَاقُحِ وَيُرْوَى الْمَدَاءُ مِنَ التَّفَاقُحِ وَهُوَ أَنْ يَغْلِقَ الرَّجُلُ بِفِرَاشِهِ الَّذِي يُضَاجِعُ فِيهِ حَلِيلَتَهُ وَيَتَحَوَّلُ عَنْهُ حَتَّى يَفْتَرِشَهَا غَيْرُهُ"

[م ر ج ل]

الْمَمْرَجَلُ [el-mumercel] مُرْجَفَةٌ [muza'fer] vezninde) Bir cins alaca kumaş adıdır. Mü'ellif bunu "ر،ج،ل" maddesinde sebt مِرْجَلٌ [mircel] süretleri menkūş alaca kumaş ile beyān eylemişti.

[م ر د ل]

الْمَمْرَدَلَةُ [el-merdelet] دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vez-

ninde) Bir işi ihkām ve metānet vechiy-le işlemeyip gevşek ve bayağca işlemek ma'nāsınadır; yukālu: مَزْدَلُ الْعَمَلِ إِذَا لَمْ يُحْكَمْهُ

[م ر ط ل]

الْمَمْرَطَلَةُ [el-merṭalet] دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Bir ʿamele müdāvemet eylemek ma'nāsınadır, ʿalā-kavlin fesād olan ʿamele müdāvemet etmeğe mahsüstür; yukālu: مَزْطَلَّ الْعَمَلُ إِذَا أَدَامَهُ وَلَا تَكُونُ إِلَّا فِي فَسَادٍ مَزْطَلَّ فَلَانًا بِالطَّيْنِ وَغَيْرِهِ yukālu: مَزْطَلَّ فَلَانًا إِذَا لَطَخَهُ بِهِ مَزْطَلَّ عَرَضَهُ إِذَا وَقَعَ فِيهِ Ve ıslatmak ma'nāsınadır; yukālu: مَزْطَلَّ الْمَطْرُ فَلَانًا إِذَا بَلَّهَ

[م ز ه ل]

الْإِمْرِهْلَالُ [el-imzihlāl] إِضْمِحْلَالٌ [idmihlāl] vezninde) Havā yüzünden bulut açılmak ma'nāsınadır; yukālu: اِمْرِهَلَّ السَّحَابُ إِذَا انْتَشَعَ Ve kar erimek ma'nāsınadır; yukālu: اِمْرِهَلَّ الثَّلْجُ إِذَا ذَابَ maddesinden maktūbdur.

[م س ل]

الْمَمْسَلُ [el-mesel] (fethateynle) Etrāfından müfriz hatt gibi doğru ve uzun uzadı arza denir. Ve su akıntısına denir; مَسِيلٌ [mesīl] ma'nāsına; cem'ī الْمَمْسَلَةُ [emsilet] gelir ve مُسَلٌ [musul] gelir zammeteynle ve مُسْلَانٌ [muslān] gelir mīm'in zammıyla ve مَسَائِلٌ [mesā'il] gelir. Şārih der ki مَسَائِلٌ [mesā'il] مَسِيلٌ [mesīl] tasavvuruna mebnī olmak gālibdir.

الْمَمْسَالَةُ [el-mesālet] مَقَالَةٌ [mekālet] vezninde) Ba'zı yüzde olan yakışıklı ve dil-ber söbülüğe ve akıntılığa denir; yukālu: فِي وَجْهِهِ مَسَالَةٌ أَي طُولٌ فِي حُسْنِ **الْمَمْسَلُ** [el-mesl] نَسْلٌ [nesl] vezninde) Ak-

mak ma'nāsınadır; yukālu: مَسَلَ الْمَاءُ مَسَلًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا سَالَ

الْإِمْتِسَالُ [el-ımtisāl] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Kılıcı kından sıyırmak ma'nāsınadır; yukālu: اِمْتَسَلَ السَّيْفُ إِذَا اسْتَنَلَهُ

مَسُوْلَى [Mesūlā] (تَنَوُّفَى [tenūfā] vezninde ve medd ile) Bir mevzi^c adıdır.

[م ش ل]

الْمَسْلُ [el-meşl] (mīm'in fethi ve şīn-i mu'cemenin sükūnuyla) Azca süt sağmak ma'nāsınadır; yukālu: مَسَلَ الرَّجُلُ اللَّبْنَ مَسَلًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا حَلَبَهُ قَلِيلًا

الْمُمَسَّلُ [el-mimşel] (مِئْبَرٌ [minber] vezninde) Sühütle süt sağan adama denir; yukālu: هُوَ مِمْسَلٌ أَي حَالِبٌ رَقِيقٌ بِالْحَلَبِ

التَّمْسِيلُ [et-temşil] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Nāka azca süt vermek ma'nāsınadır, 'alā-kavlin süttü a'zāsına yayılmakla memeye süt pek az inmek ma'nāsınadır; yukālu: مَسَلَتِ النَّاقَةُ إِذَا أَنْزَلَتْ شَيْئًا قَلِيلًا أَوْ انْتَشَرَتْ دِرَّتْهَا

الْإِمْتِشَالُ [el-ımtişāl] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Kından kılıç sıyırmak ma'nāsınadır; yukālu: اِمْتَشَلَ السَّيْفُ إِذَا اسْتَنَلَهُ

مُوشِيْلٌ [mūşil] (mīm-i mazmūme ile بُوَصِيْرٌ [būşir] vezninde) Urmiye kazasında bir karyedir; Gānim b. Huseyn el-Fakīh Ebu'l-Ġanā'im el-Mūşilī oradandır yāhūd مُوشِيْلَا [Mūşilā]ya mensūbdur ki Naşārā tā'ifesine mahsūs bir kitābdır; mūmāileyhin ceddī mühtedī olmuştı.

الْمُشُولُ [el-muşūl] (شُمُوْلٌ [şumūl] vezninde) Gövdenin eti azalmak ma'nāsınadır; yukālu: مَسَلَ لَحْمُهُ مُشُوْلًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا قَلَّ

ve minhu yukālu: فَخَذَ مَاشِلَةً أَي قَلِيلَةَ اللَّحْمِ yukālu: رَجُلٌ مَمْسُوْلٌ الْفَخَذِ أَي قَلِيلُ اللَّحْمِ

[م ص ل]

الْمَصْلُ [el-maşl] (أَصْلٌ [aşl] vezninde) ve

الْمَصَالَةُ [el-maşālet] (سَحَابَةٌ [sehābet] vezninde) Yoğurdu kaynatıp sıktıktan sonra galizine ki keş ta'bīr olunur, onun suyuna denir ki bir def'a dahi kaynatıp sıkırlar, Türkler kara kurut ve kara keş ta'bīr ederler. Fārisīde ona terf ve keşk-i siyāh derler; pek hāmiz ve bārid ve rediyyü'l-keymūs ve'l-hazm ve mi'deye muzırr bir nesnedir; yukālu: سَقَاءُ الْمَصْلِ وَالْمَصَالَةِ وَهُوَ مَا سَالَ مِنَ الْأَقِطِ Ve إِذَا طُبِخَ ثُمَّ عُصِرَ

مَصْلٌ [maşl] ve

مُصُولٌ [muşūl] (فُعُوْدٌ [ḡu'ūd] vezninde) Damlamak ma'nāsınadır; yukālu: مَصَلَ الشَّيْءُ مَصْلًا وَمُصُوْلًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا قَطَرَ

مَصْلٌ [maşl] Keş ta'bīr olunan yoğurt kurusunu

مَصْلٌ [maşl] düzmek ma'nāsınadır; yukālu: مَصَلَ الْأَقِطَ إِذَا عَمِلَهُ Ve yaradan cüz'ice çirk sızıp seyelān eylemek ma'nāsınadır; yukālu: مَصَلَ الْجُرْحُ إِذَا سَالَ مِنْهُ شَيْءٌ يَسِيرٌ

medyūn dāyine hakkından pek azca nesne vermek ma'nāsına müsta'emeldir; yukālu: مَصَلَ لِفْلَانَ مِنْ حَقِّهِ إِذَا خَرَجَ لَهُ مِنْهُ يَغْيِي شَيْءٌ يَسِيرٌ

Ve mālı nā-be-cā yere sarfla tebāh eylemek ma'nāsına müsta'eldir; yukālu: مَصَلَ مَالَهُ إِذَا أَفْسَدَهُ يَغْيِي صَرْفَهُ فِيمَا لَا خَيْرَ فِيهِ

الْمُصُولُ [el-muşūl] (فُعُوْدٌ [ḡu'ūd] vezninde) Damlamak ma'nāsınadır ki zikr olun-

du. Ve suyu yoğurttan süzüp ayırmak ma'nāsınadır; yukālu: مَصَلَ اللَّبَنُ مُصُولًا إِذَا مَيَّرَ عَنْهُ الْمَاءَ

الْمُصَالَةُ [el-muṣālet] (mīm'in zammı ve fet-hiyle) Küpten sızıp akan sızıntıya denir.

الْمَاصِلُ [el-māṣil] (ḥāṣil] vezninde) Azca vergiye denir; yukālu: نَالَ مِنْهُ مَاصِلًا أَيُّ: عَطَاءٌ قَلِيلًا

الْمُمْصِلُ [el-mumṣil] (muḥsin] vezninde) ve

الْمِمْصَالُ [el-mimṣāl] (miḥrāb] vezninde) Şol koyuna denir ki sütü küleğe sağıldıkta māyesiz ve kuvvetsiz olmakla tulumla çekmeksizin açılı açılı verip hemān mütezāyil ola; yukālu: شَاةٌ مُمَّصِلٌ وَمِمْصَالٌ إِذَا كَانَتْ يَتَرَايِلُ لَبْنُهَا قَبْلَ أَنْ يُحْفَنَ

مُمْصِلٌ [mumṣil] Şol hatuna denir ki rahiminde cenīn henüz muzga iken düşürür ola; yukālu: إِمْرَأَةٌ مُمَّصِلٌ إِذَا كَانَتْ تُلْقِي وَلَدَهَا مُضْعَةً

الْمِمْصَالُ [el-mimṣāl] (minber] vezninde) Boyacı süzgüsüne denir ki onunla boya süzerler.

الْإِمْصَالُ [el-imṣāl] (hemzenin kesriyle) Bu dahi mālı bī-vech tebāh eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَمَّصَلَ مَالَهُ إِذَا أَفْسَدَهُ Ve koyunun bi'l-cümle sütünü sağmak ma'nāsınadır; yukālu: أَمَّصَلَ الْعَنَمَ إِذَا حَلَبَهَا مُسْتَوْعِبًا يَعْنِي مَا فِيهَا

الْمَصْلَاءُ [el-maṣlā] (ḥamrā] vezninde) Pazıları ince hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ مَصْلَاءٌ أَيُّ الدَّقِيقَةُ الذَّرَاعَيْنِ

الْإِسْتِمْصَالُ [el-istimṣāl] Karın ishāle uğramak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَمَّصَلَ الْبَطْنَ إِذَا أَشْهَلَ

[م ض ح ل]

الْإِمْضِخْلَالُ [el-imḍiḥlāl] (idmiḥlāl]

vezninde ve mürādifidir; yukālu: إِمَّضَحَلَّ الشَّيْءُ بِمَعْنَى اضْمَحَلَّ

[م ط ل]

الْمَطْلُ [el-maṭl] (ḳat] vezninde) Va'deyi ve deyni uzatıp geciktirmek ma'nāsınadır; yukālu: مَطَّلَ الْعِدَّةَ وَالذَّيْنَ مَطْلًا Ve ipi sündürüp uzatmak ma'nāsınadır; yukālu: مَطَّلَ الْخَبْلَ إِذَا مَدَّهُ Ve demiri dövüp uzatmakla sebīke edip tolga düzmek ma'nāsınadır; yukālu: مَطَّلَ الْحَدِيدَ إِذَا سَبَكَهُ وَطَبَعَهُ وَصَاغَهُ بِيضَةً

الْإِمْتِطَالُ [el-imtiṭāl] (ifti'al] vezninde) ve

الْمُمَاطَلَةُ [el-mumāṭlet] (mufā'let] vezninde) ve

الْمِطَالُ [el-miṭāl] (ḳitāl] vezninde) Bunlar da va'deyi ve deyni leyte ve le'alle ile uzatıp geciktirmek ma'nāsınadır; yukālu: إِمَّطَّلَ الْوَعْدَ وَالذَّيْنَ وَمَا طَلَهُ إِذَا سَوَّفَهُ

إِمْتِطَالُ [imtiṭāl] Ot uzayıp gür olmakla birbirine sarmaşmak ma'nāsınadır; yukālu: إِمَّطَّلَ النَّبَاتُ إِذَا التَّنَّفَّ

الْمَطْوُولُ [el-meṭūl] (ṣabūr] vezninde) ve

الْمَطَّالُ [el-maṭṭāl] (baṭṭāl] vezninde) Dā'imā va'di yāhūd deyni uzatıp geciktirir olan kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ مَطْوُولٌ وَمَطَّالٌ أَيُّ مُسَوِّفٌ

مَطَّالٌ [maṭṭāl] Demiri dövüp miğfer düzen adama denir ki tolgaçı ta'bīr olunur.

الْمِطَّالَةُ [el-miṭṭalet] (kitābet] vezninde) Demiri dövüp miğfer düzmek hırfetine denir.

الْمَمَّطُولُ [el-memṭūl] Her dövülüp sebīke tarzında uzanmış nesneye denir, kılıç ve bıçak demirleri gibi.

الْمَطْلَةُ [el-maṭlet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde ve fetehtāla) Havuzun dibinde kalan su bakiyyesine denir.

الْمُطْلَةُ [el-muṭlet] (عُرْفَةٌ [gurfet] vezninde) Tulumdan dökülen azca su ve şarāb makûlesine denir.

مَاطِلٌ [māṭil] Bir deve buğurunun ismidir, مَاطِلِيَّةٌ ona nisbet olunur.

[م ع ل]

الْمَعْلُ [el-maʿl] (نَعْلٌ [naʿl] vezninde) Hayvânın hâyelerini çıkarmak maʿnâsınadır ki enemek ve insânda hādım etmek ve horozda imlik etmek taʿbîr olunur; yukâlu: مَعَلَ الْحِمَارَ مَعْلًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ Ve bir nesneyi kapmak maʿnâsınadır; yukâlu: مَعَلَ الشَّيْءَ إِذَا اخْتَطَفَهُ Ve bir adamı ivdirip izʿac eylemek maʿnâsınadır; yukâlu: مَعَلَهُ عَنْ حَاجَتِهِ إِذَا أَعْجَلَهُ Ve bir adam ʿacele eylemekle işini tebâh ve berbād eylemek maʿnâsınadır; yukâlu: مَعَلَ أَمْرَهُ إِذَا عَجَلَ بِهِ وَقَطَعَهُ وَأَفْسَدَهُ Ve sürʿatle yürüyüp gitmek maʿnâsınadır; yukâlu: مَعَلَ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ فِي السَّيْرِ Ve yolda giderken dâbbeleri birbirinden kesip ayırmak maʿnâsınadır; yukâlu: مَعَلَ رِكَابَهُ إِذَا قَطَعَ Ve ağaç ve tahta makûlesini yarmak maʿnâsınadır; yukâlu: مَعَلَ الْحَشَبَةَ إِذَا شَقَّهَا Ve nâkanın fercine el sokup içinden yavruyu ʿacele ile çekip çıkarmak maʿnâsınadır; yukâlu: مَعَلَ الْحَوَارِ إِذَا مَدَّهُ مِنْ حَيَاءِ النَّاقَةِ وَاسْتَحْرَجَهُ بِعَجَلَةٍ Burada أَوْ kelimesiyle nüshaları galattır. Ve bir adamın ʿırz ve nāmūsuna hâlel verip dilemek maʿnâsınadır; yukâlu: مَعَلَ بِهِ إِذَا وَقَعَ بِهِ

الْإِمْعَالُ [el-imʿāl] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir adamı işinden ivdirip izʿac eylemek maʿnâsınadır; yukâlu: أَمْعَلُهُ عَنْ حَاجَتِهِ إِذَا أَعْجَلَهُ وَأَزْعَجَهُ

الْمَعَالَةُ [el-meʿālet] (مَقَالَةٌ [meqālet] vezninde) Şerr ve şūr maʿnâsınadır; yukâlu: هُوَ صَاحِبٌ مَعَالَةٍ أَيِ سَرٍّ

الْمَعِيلُ [el-meʿīl] (كَيْفٌ [ketif] vezninde) Dāʾimā ʿacele edici adama denir; yukâlu: رَجُلٌ مَعِيلٌ أَيِ مُسْتَعْجِلٌ

بَطْنُ مَعْوَلَةٍ [Baṭnu Meʿūlet] (مَعْوَنَةٌ [meʿūnet] vezninde) Bir mevziʿdir.

الْإِمْتِعَالُ [el-imtiʿāl] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bir kimseye sürʿat ve ihtilâsla mızrağı peyderpey sançmak maʿnâsınadır; yukâlu: إِمْتِعَلَ فَلَانًا إِذَا دَارَكَ الطِّعَانَ فِي اخْتِلَاسٍ

[م غ ل]

مَغِيلٌ [Meğīl] (ğayn-ı muʿceme ile أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Mağribʿde şehir-i Fās kurbünde bir belde adıdır, ondan niçe muhaddisler zuhūr eyledi.

بَنُو مَعَالَةٍ [Benū Meğālet] (مَقَالَةٌ [meqālet] vezninde) Enşārʿdan bir kavm ve cemāʿattır.

الْمَعَالَةُ [el-meğālet] (مَقَالَةٌ [meqālet] vezninde) Gıışş ve gadr ve hıyānet maʿnâsınadır; yukâlu: بِهٍ مَعَالَةٌ أَيِ خِيَانَةٌ وَغَشٌّ Ve gamz ve siʿāyet maʿnâsınadır, ke-mā se-yuzkeru.

الْمَعْلُ [el-mağl] (mīmʿin fethi ve ğaynʿın sükūnuyla) Davar çayır ile bilece toprak yemekle yüreği ağrımak maʿnâsınadır; yukâlu: مَعَلَتِ الدَّابَّةُ مَعْلًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ وَالْأَوَّلِ Ve إِذَا أَكَلَتِ التَّرَابَ مَعَ الْبَقْلِ فَأَخَذَهَا وَجَعَّ فِي بَطْنِهَا

مَعْلٌ [mağl] Gebe hatunun çocuğa emzirdiği süte denir; fethateynle de zebānzededir. Ve

مَعْلٌ [mağl] ve

مَعَالَةٌ [meğālet] Bir adamın vālī ve hâkim yanında sū-i hālîni zıkr ile gamz ve siʿāyet eylemek maʿnâsınadır, ʿalā-kavlin ʿumūmen yaʿnī vālī yanında ve sâʿir mahallerde mesāvīsini nakl ile dillemek

ma'nāsınadır; yukālu: مَغَلٌ بِهِ مَغَلًا وَمَغَالَةٌ مِنَ
الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا وَشَى بِهِ عِنْدَ السُّلْطَانِ أَوْ عَامًّا

الْمَغَلَّةُ [el-megilet] [ferihāt] vezninde) Çayır ile bilece toprak yemekle yüreği ağrıyan dābbeye denir; yukālu: إِذَا دَابَّ مَغَلَّةً إِذَا صَارَتْ قَدْ أَكَلَتِ التُّرَابَ مَعَ الْبَقْلِ فَوَجَعَ بَطْنُهَا

الْمَغَلَّةُ [el-maglet] [temret] vezninde) İsmidir, dābbeye vech-i mezkūr üzere 'arız olan ağrıya denir; yukālu: بِالْفَرَسِ مَغَلَّةٌ أَيْ وَجَعٌ بَطْنٍ مِنْ أَكْلِ التُّرَابِ Ve fesād ma'nāsınadır; yukālu: بِهِ مَغَلَّةٌ أَيْ فَسَادٌ Ve

مَغَلَّةُ [maglet] Şol koyuna denir ki bir sene-
de iki def'a döl vere; cem'ī magāl [miğāl]dir
mīm'in kesriyle; yukālu: نَعَجَةٌ مَغَلَّةٌ إِذَا كَانَتْ
تُنْتَجُ فِي عَامٍ مَرَّتَيْنِ

الْإِمْغَالُ [el-imğāl] (hemzenin kesriyle) Bir
adamın develeri مَغَلَّةُ [maglet] dedikleri
maraz-ı mezkūra uğramak ma'nāsınadır;
yukālu: مَغَلٌ الْقَوْمُ إِذَا مَغَلَتْ إِيْلَهُمْ Ve gebe hatun
çocuğu emzirmek ma'nāsınadır; yukālu:
Ve hāssaten dişi koyun bir güne derde mübtelā olmak
ma'nāsınadır ki her gebe oldukça o derd
sebebiyle dölünü bırakır, 'alā-kavlin
إِمْغَالٌ [imğāl] koyun kısmı beher sene muttasıl
doğurmak ve 'inde'l-ba'z bir sene de iki
def'a gebe olmak ma'nāsınadır; yukālu:
أَمْغَلَتِ الشَّاةُ إِذَا أَصَابَ وَجَعٌ فِي بَطْنِهَا كُلَّمَا حَمَلَتْ
الْقَتَّ وَلَدَهَا أَوْ هُوَ أَنْ تُنْتَجَ سَوَاتٍ مُتَابِعَةً أَوْ أَنْ يُحْمَلَ
Ve عَلَيْهَا فِي السَّنَةِ مَرَّتَيْنِ

إِمْغَالٌ [imğāl] Hatun beher sene çocuğu
henüz memeden kesilmeksizin gebe ka-
lıp doğurmak ma'nāsınadır; yukālu: أَمْغَلَتِ
الْمَرْأَةُ إِذَا وَلَدَتْ كُلَّ سَنَةٍ وَحَمَلَتْ قَبْلَ الْفُطَامِ

الْمَغَالُ [el-megāl] (fethateynle) Gebe hatun
çocuğu emzirmek ma'nāsınadır; yukālu:
مَغَلَتِ الْحَامِلُ بَوْلِدَهُ مَغَلًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَرْضَعَتْهُ
Ve bir adamın gözü bozulup fāsid ve

tebāh olmak ma'nāsınadır; yukālu: مَغَلٌ
الرَّجُلُ إِذَا فَسَدَتْ عَيْنُهُ

الْمُمْغِيلُ [el-mumğil] [muħsin] vez-
ninde) Çocuğunu emziren gebe hatuna
denir. Ve beher sene gebe kalır olan ha-
tuna denir.

الْمِمْغَلُ [el-mimğal] [minber] veznin-
de) Toprak yemeğe düşkün olan kimseye
denir; yukālu: هُوَ مِمْغَلٌ أَيْ مَوْلَعٌ بِأَكْلِ التُّرَابِ
Müellifin ihāta mültezimi iken مِعْلٌ
[Muğul] māddesini ki mīm-i mazmūme ile
kabā'il-i Etrāktan bir oymak adıdır, ihmāl
etmiştir. Ve onların aslı Moğol b. Alan-
ca Han b. Türk b. Yāfeş b. Nūḥ 'aleyhi's-
selāmdır; bunun birāderi Tatar'dır, Tatar
oymağı dahi ondan türemiştir.

[م ق ل]

الْمَقْلُ [el-maql] [naql] vezninde) Bak-
mak ma'nāsınadır; yukālu: مَقَلَهُ مَقْلًا مِّنْ
مَقَلَهُ فِي الْمَاءِ إِذَا غَمَسَهُ Ve suya daldırmak
ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا وَقَعَ
Kāle's-şāriḥ ve minhu'l-hadīsu: "إِذَا وَقَعَ
الدَّبَابُ فِي الطَّعَامِ فَأَمَقَلُوهُ فَإِنَّ فِي أَحَدِ جَنَاحَيْهِ سَمًّا وَفِي
الْآخَرِ شِفَاءً وَإِنَّهُ يَقْدَمُ السَّمُّ وَيُؤَخَّرُ الشِّفَاءُ" Ve

مَقْلٌ [maql] Suya dalmak ma'nāsınadır;
yukālu: مَقَلٌ فِي الْمَاءِ إِذَا غَاصَ فِيهِ Ve memeden
bir güne süt emmeğe denir. Ve kuyunun
dibine denir; yukālu: وَقَعَ فِي الْبُئْرِ أَيْ أَسْفَلِهِ
Ve bir adam devesinin küçük köşeginin
memeden kendisi emdikte çok emmekle
süt dokunur diye endişesinden eliyle azca
azca süt içirmek ma'nāsınadır; yukālu:
مَقَلٌ فَصِيلُهُ إِذَا سَقَاهُ فِي كَفِّهِ قَلِيلًا قَلِيلًا وَذَلِكَ إِذَا خَافَ
مَقَلَةَ قَلِيلًا قَلِيلًا وَفِي كَفِّهِ قَلِيلًا قَلِيلًا وَفِي كَفِّهِ قَلِيلًا قَلِيلًا
[maqlat] dedikleri çakıl taşını koyup üze-
rine su dökmek ma'nāsınadır; yukālu: مَقَلٌ
الْمَقَلَةُ إِذَا أَلْقَاهَا فِي الْإِنَاءِ وَصَبَّ عَلَيْهَا الْمَاءُ

الْمُقْلُ [el-muql] (mīm'in zammıyla) كُنْدُرُ [kundur] isimdir ki ak günlük dedikleri dārūdur, Yehūd tā'ifesi tebahhur ederler. Ve bir nev' zamk isimdir ki bir şecerden hāsıl olur, Hindī ve 'Arabī ve Şikilli kısımlı olur; mecmū'u su'āl ve neḥş-i haşerāt ve bevāsīr ve tenkiye-i rahim ve teshīl-i vilādet ve inzāl-i meşīme ve böbrekte hāsıl olan taşları izāle ve riyāh-ı galizeyi tahlīl bābında nāfi' ve müdirr ve müsmin ve mukavvī ve evrāmı muhallil ve dāfi'dir. İşbu dārū bilād-ı 'Arabda hususan Yemen'de nābit bir şecerin zamkıdır, muql-i ezrak demekle ma'ruftur, Türkīde güren derler ve sufrete mā'il olana مُقْلُ الْيَهُودِ [muqlu'l-yehūd] derler. Pes mü'ellifin كُنْدُرُ [kundur] ile beyān eylediği bu olmak gerektir. Ve gabret ve sevāda mā'il olana صَيْلِيّ [şikilliyy] derler, zāhiren Şikilliye adasına mensūbdur. Ve nevāhī-i Yemen'den zuhūr eden bāzincānī olur ona مُقْلُ عَرَبِيّ derler, sāf ve humrete mā'il olana Hindī derler.

الْمُقْلُ الْمَكِّيّ [el-muqlu'l-mekkiyy] دَوْمُ [devm] ağacının semeridir; nuzc bulduktaki ekl olunur, 'ufūsathı ve huşūnetli, kābız ve bārid ve mi'deyi mukavvīdir. Bunun tāzesine بَهْشُ [behş] ve kurusuna دَقْلُ [deqal] derler.

الْمَقْلَةُ [el-muqlat] (mīm'in zammıyla) Gözün ak ve karasını cāmi' şaḥmesine denir, 'alā-kavlin ak ve karasına denir yāhūd hadekaya denir ki gözün büyük karasıdır; cem'i مُقْلُ [muqal] gelir, صُرْدُ [şurad] vezninde; ve kavluhu: هَذَا خَيْرٌ بَعْنِي مَا وَرَدَ فِي حَدِيثِ ابْنِ مَسْعُودٍ وَسُئِلَ عَنْ مَسْحِ الْحَصَا فِي الصَّلَاةِ فَقَالَ "مَرَّةٌ وَتَوَكُّهَا خَيْرٌ مِنْ مِائَةِ نَاقَةٍ لِمَقْلَةٍ" أَي خَيْرٌ مِنْ مِائَةِ نَحْتَارَهَا بِعَيْنِكَ وَنَظَرِكَ Ya'nī namāz içre

mevzi'-i secdeden mesh-i hasā eylemek hususundan su'āl olundukta, "Bir kerre mesh eylemek cā'izdir, lākin onu dahi terk eylemek nazarında güzīde ve pesendīde olan yüz nākaya mālīk olmaktan efdaldır."

الْمَقْلَةُ [el-maqlat] (temret) [temret] vezninde) Şol hurde taşlara denir ki ehl-i sefer berriyyede suyun killetinden nāşī yanlarında mevcūd olan suyu taksīm eylediklerinde o taşları bir kaba koyup onları örtecek mikdārı su vaz' ve herkese o kadarca su tevzi' ederler; yukālu: تَقَاسَمُوا الْمَاءَ بِالْمَقْلَةِ أَي إِذَا غَدِمَ الْمَاءَ فِي السَّفَرِ حَصَاةَ الْقَسْمِ تَوَضَّعَ فِي الْإِنَاءِ إِذَا غَدِمَ الْمَاءَ فِي السَّفَرِ ثُمَّ يُصَبُّ عَلَيْهِ مَا يُغْمَرُ الْحَصَاةَ فَيُعْطَى كُلُّ مَنْهُمُ سَهْمَهُ **الْتِمَاقُلُ** [et-temāqul] (tefā'ul) [tefā'ul] vezninde) İki kimse birbirini suya daldırmak ma'nāsınadır; yukālu: تَمَاقَلًا إِذَا تَغَاطَا فِي الْمَاءِ **الْإِمْتِاقَالُ** [el-imtiqāl] (ifti'āl) [ifti'āl] vezninde) Peyderpey suya dalmak ma'nāsınadır; yukālu: إِمْتَقَلَ الرَّجُلُ إِذَا غَاصَ مِرَارًا

[م ك ل]

الْمَكْلَةُ [el-meklet] (mīm'in fethi ve zammi ve kāf'ın sükūnuyla) Kuyunun dibinde irkilip birikmiş su mādmesine denir, 'alā-kavlin ondan ibtidā çekilip ihrāc olunan suya denir; tekūlu: أَعْطِنِي مَكْلَةً بَيْرُكُ Burada nüsha-i sahīha budur ve ba'zılar 'indinde مَكْلَةٌ [meklet] kuyunun dibinde kalan azca bakiyyeye denir yāhūd kapta kalan azca bakiyyeye denir; kavli evvele göre azdāddan olur.

الْمَكُولُ [el-mukūl] (ku'ūd) [ku'ūd] vezninde) Kuyunun dibinde مَكْلَةٌ [meklet] dediği su olmak ma'nāsınadır; yukālu: مَكَلَّتِ الْبَيْتُ مَكُولًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا كَانَتْ بِهَا مَكْلَةٌ

الْمَكُولُ [el-mekūl] (şabūr) [şabūr] vezninde)

İçinde مَكْلَةٌ [meklet] dediği su olan kuyuya denir; cem'i مَكْلٌ [mukul] gelir, كُتُبٌ [kutub] vezninde. Ve şol kuyuya denir ki suyu az olmakla etraftan azca azca irkilip bir mikdārca dibinde müctemîc' ola; yukālu: بِئْرٌ مَكُولٌ إِذَا قَلَّ مَاؤُهَا فَاسْتَجَمَ حَتَّى اجْتَمَعَ الْمَاءُ فِي أَسْفَلِهَا

الْمَكُولُ [el-mukul] (عُنُقٌ [unuk] vezninde) ve **الْمَكِيلُ** [el-mekil] (كَيْفٌ [ketif] vezninde) ve **الْمُمْكِلَةُ** [el-mumkelet] (مُكْرَمَةٌ [mukremet] vezninde) ve

الْمَمْكُوتَةُ [el-memkület] Bi'l-cümle suyu çekilip ihrāc olunmuş eski kuyuya denir; yukālu: قَلِيْبٌ مَكْلٌ وَمَكْلٌ وَمُمْكِلَةٌ وَمَمْكُوتَةٌ إِذَا كَانَتْ قَدْ نَزَحَ مَاؤُهَا

الْمِمْكَلُ [el-mimkel] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Suyu azca göle denir; yukālu: عَدِيْرٌ مِمْكَلٌ أَيْ الْقَلِيْلُ الْمَاءِ بِئْرٌ مِمْكَلٌ إِذَا كَانَ فِيْهَا مَاؤُهَا

الْإِسْتِمْكَالُ [el-istimkāl] Tezevviç eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَمَكَلَ بِغُلَانَةٍ إِذَا تَرَوَّجَ بِهَا

الْمُكَالُ [el-mukāl] (غُرَابٌ [gurāb] vezninde) İç yağına denir. Burada kuvvetten kināyedir; yukālu: مَا بِالنَّاقَةِ مِكَالٌ أَيْ سَحْمٌ

الْمَكُولِي [el-mekūliyy] (صَبُوْرِيٌّ [şabūriyy] vezninde) Le'īm ve bed-güher kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ مَكُولِيٌّ أَيْ لَيْيْمٌ

الْمُمَاكِلُ [el-mumākil] (مُمَاكِلٌ [mumākil] vezninde) Bulduğu ve gördüğü nesnelere cem'e ve iddihār eden adama denir.

[م ي ك ل]

مِيكَائِيلُ [Mikā'īl] (mīm'in kesriyle) Melā'ike-i erba'adan bir ferişte ismidir, 'aleyhimü's-selām ve nūn'la مِيكَائِيلُ [Mikā'īn] dahi lügattır. Şārih der ki Hak subhānehu ve ta'ālā o ferişteyi rüy-i

zemīnde kā'in insān ve hayvānın erzākını tahsile mü'ekkel eylemiştir.

[م ل ل]

الْمَلَلُ [el-melel] (fethateynle) ve

الْمَلَّةُ [el-mellet] (عَلَّةٌ [gallet] vezninde) ve

الْمَلَالَةُ [el-melālet] ve

الْمَلَالُ [el-melāl] (mīm'lerin fethiyle) Usanmak ma'nāsınadır; tekülü: مَلَلْتُهُ وَمَلَلْتُ مِنْهُ مَلَالًا وَمَلَّةً وَمَلَالَةً وَمَلَالًا مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا سَمِئْتُهُ **الْإِسْتِمْلَالُ** [el-istimlāl] Bu dahi usanmak ma'nāsınadır; tekülü: إِسْتَمَلَلْتُهُ بِمَعْنَى مَلَلْتُهُ

الْإِمْلَالُ [el-implāl] (hemzenin kesriyle) Bir adamı yorup usandırmak ma'nāsınadır; yukālu: وَأَمَلْنِي وَأَمَلَّ عَلَيَّ أَيُّ أَبْرَمْنِي Ve bir adamın sefer ve gurbeti medīd olmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَمَلَّ عَلَيَّ أَيُّ قَالَ لَهُ فَكَتَبَ عَنْهُ

الْمَلُولُ [el-melūl] ve

الْمَلُولَةُ [el-melūlet] (صَبُوْرٌ [şabūr] ve صَبُوْرَةٌ [şabūret] vezninde) ve

الْمَالُولَةُ [el-mālūlet] (فَاعُوْلَةٌ [fā'ūlet] vezninde) ve

الْمَلَالَةُ [el-mellālet] (شَدَادَةٌ [şeddādet] vezninde) Vasflardır, melāletli usanık adama denir; mü'ennesinde dahi مَلُولٌ [melūl] ve هُوَ مَلُولٌ وَمَلُولَةٌ denir; yukālu: هُوَ مَلُولٌ وَمَلُولَةٌ وَمَالُولَةٌ وَمَالُولَةٌ وَذُو مَلَّةٍ وَهِيَ مَلُولٌ وَمَلُولَةٌ [melūlet]te tā' mübālaga içindir. Ve مَالُولَةٌ [mālūlet] [tāmūret] vezninde mübālagadır. Ve ذُو مَلَّةٍ [zū mellet] bunların fā'il ma'nāsına olduklarına işārettir.

الْمَلَلُ [el-melel] (fethateynle) Masdardır ki zikir olundu. Ve devenin kulağı tozuna ba-

sılır bir güne tamga ismidir.

الْمَلَّةُ [el-mellet] [غَلَّةٌ] [gallet] vezninde) Masdardır ki zikir olundu. Ve ıssı küle denir; yukālu: أَطْعَمَهُ خُبْزٌ مَلَّةٌ وَهِيَ الرُّمَادُ الْحَارُّ [Ve] أَطْعَمَهُ خُبْزٌ مَلَّةٌ [hubzu mellet] ıssı külede pişmiş ekmeğe denir ki a'rāb ve aḥşām tā'ifesi pişirirler ve ba'zı taşra değirmenlerde dahi pişirirler, poğaçā ta'bīr ederler. [Ve] āteş koruna denir, جَمْرَةٌ [cemret] ma'nāsına. Ve hummā harāretinden 'arız olan tere denir, مُلَالٌ [mulāl] gibi, ke-mā se-yuzkeru.

الْمُلَالُ [el-mulāl] [غُرَابٌ] [gurāb] vezninde) Bu dahi hummā terine denir; yukālu: أَخَذَ الْمَحْمُومُ الْمَلَّةُ وَالْمُلَالُ أَي عَرَقَ الْخَمِي

الْمَلَّةُ [el-mullet] (mīm'in zammıyla) Di-kişin ibtidā çatısına denir ki ilme ve ilinti ta'bīr olunur; yukālu: التُّوبُ عَلَى الْمَلَّةِ أَي الْخِيَاطَةَ الْأُولَى

الْمِلَّةُ [el-millet] (mīm'in kesriyle) Dīn ve şerī'ate itlāk olunur; أَمَلْتُ الْكِتَابَ māddesinden me'hūzdur; yukālu: مَلَّةٌ إِبْرَاهِيمَ Esās'ta Zemahşerī dedi ki مِلَّةٌ [millet] tarīk-i meslūke ma'nāsınadır; dīn ve şerī'at şāh-rāh-ı müstakīm olmakla onunla tesmiye olundu. Ve

مِلَّةٌ [millet] Diyet ve hūn-bahā ma'nāsınadır; yukālu: أَخَذَ مِلَّتَهُ أَي دَيْتَهُ

التَّمَلُّلُ [et-temellul] [تَفَعُّلٌ] [tefa'ul] vezninde) ve

الْإِمْتِلَالُ [el-imtilāl] [إِفْتِعَالٌ] [ifti'āl] vezninde) Bir milletle milletlenmek ma'nāsınadır; yukālu: تَمَلَّلَ مِلَّةَ الْإِسْلَامِ وَإِئْتَلَّ إِذَا دَخَلَ فِيهَا Ve sūr'atle yürümek ma'nāsınadır; yukālu: Ve تَمَلَّلَ فِي الْمَشِيِّ وَإِئْتَلَّ إِذَا أَسْرَعَ

تَمَلَّلُ [temellul] Hastalıktan yāhūd gam ve tasadan muztarib ve bī-karār olmakla beri

öte çabalayıp dönuştürmek ma'nāsınadır; tekūlu: تَمَلَّلْتُ إِذَا تَقَلَّبْتُ مَرَضًا أَوْ غَمًّا

الْمَلُّ [el-mell] (mīm'in fethiyle) Yay ve ok makülesini doğrułtmak için āteşe tutmak ma'nāsınadır; yukālu: مَلَّ الْقَوْسُ أَوْ السَّهْمُ بِالنَّارِ Ve bir nesneyi āteş koruna gömmek ma'nāsınadır; yukālu: مَلَّ الشَّيْءُ فِي الْجَمْرِ إِذَا أَدْخَلَهُ فِيهِ Ve sūr'atle yürümek ma'nāsınadır; yukālu: مَلَّ فِي الْمَشِيِّ إِذَا أَسْرَعَ Ve sevbi çatıp ilmek ma'nāsınadır; yukālu: مَلَّ الثُّوبُ إِذَا خَاطَهُ يَغْنِي بِالْمَلَّةِ Ve ekmeği yā eti küle gömtüp pişirmek ma'nāsınadır ki külbastı ve poğaçā yapmak ta'bīr olunur; yukālu: مَلَّ الْخُبْزُ أَوْ مَلَّ الْمَلَّةُ إِذَا أَدْخَلَهُ فِي الْمَلَّةِ Ve bir adamın sefer ve gurbeti uzamak ma'nāsınadır, yukālu: مَلَّ وَارْكَأَ عَظْمًا إِذَا طَالَ مَلَّتْ وَمَلَّتْ مَلًّا مِنَ النَّبَابِ Ve hummā sikle-tinden terlemek ma'nāsınadır; yukālu: مَلَّ إِذَا أَخَذَهُ الْمَلَالُ Ve marazdan yā gam ve tasadan bī-karār olup beri öte dönmek ma'nāsınadır; tekūlu: مَلَّتْ إِذَا تَقَلَّبْتُ مَرَضًا أَوْ غَمًّا Ve bir nesneyi bī-karār edip beri çevirip döndürmek ma'nāsınadır; tekūlu: مَلَّتُهُ مَلًّا مِنَ النَّبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا قَلَبْتُهُ

الْمُلَالُ [el-mulāl] [غُرَابٌ] [gurāb] vezninde) Hummā sikitinden 'arız olan tere denir. Ve kılıç kabzasının ağacına denir ki balçağ-ı olacaktır, üzerine tılā ve tezyīn ederler. Ve yayın arkasına denir; yukālu: كَسَرَ مُلَالٌ الْقَوْسَ أَي ظَهَرَهُ Ve bir mevzi' adıdır. Ve bedende kemik içre 'arız olan harārete denir ki hummānın şiddetinden kemiklerin içine te'sir eder. Ve arka ağrısına denir. Ve marazdan yā gam ve tasadan bī-karār olup beri öte çabalayıp dönmeğe denir; yukālu: أَخَذَهُ الْمُلَالُ أَي التَّقَلُّبُ مَرَضًا أَوْ غَمًّا

الْمَلِيلُ [el-melīl] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve **الْمَمْلُؤُ** [el-memlū] Issı külden pişmiş ekmeğe denir, poğaçaya ve külbastı gibi; yukālu: أَطْعَمَهُ مَلِيلًا وَمَمْلُؤًا أَي خُبَزَ الْمَلَّةِ Ve

مَلِيلٌ [melīl] Āyende ve revendesisi çok işlek yola denir; **مُمَلٌّ** [mumell] gibi, ke-mā se-yuzkeru.

الْمَلِيلَةُ [el-melīlet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Bu dahi kemiğe te'sir eylemiş hararete denir.

الْمَمَلُّ [el-mumell] (mīm-i ulānın zammı ve sāniyenin fethiyle) Bu dahi āyende ve revendesisi çok işlek yola denir; yukālu: طَرِيقٌ مَلِيلٌ وَمَمَلٌّ أَي سُلُكٌ فَهُوَ مَعْلَمٌ لَاحِبٌ

ve **الْتَمَلِيلُ** [et-temlīl] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde)

الْتَمَلْمُلُ [et-temelmul] (تَزَلُّزٌ [tezelzul] vezninde) Bunlar da marazdan yāhūd tasadan döşek içre bī-karār olup beri öte dönüştürmek ma'nāsınadır; tekülü: إِذَا مَلَلْتُ وَتَمَلَّمْتُ إِذَا تَقَلَّبْتَ مَرَضًا أَوْ عَمَّا

الْمَلَامِيلُ [el-mulāmil] (عَلَابِيطٌ [ulābiṭ] vezninde) Cüst ve revende eşeğe denir; yukālu: جَمَارٌ مَلَامِيلٌ أَي سَرِيْعٌ

الْمَلْمَلَةُ [el-melmelā] (mīm'in fethi ve elifin kasrıyla) Eşkin ve çabuk nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ مَلْمَلَى أَي سَرِيْعَةٌ

الْمَلْمَلَةُ [el-melmelet] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Sür'atle yürümek ma'nāsınadır; yukālu: مَلْمَلَ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ

الْمَلْمُؤُ [el-mulmū] (mīm'in zammıyla) Göze sürme çekecek mīle denir; yukālu: كَحَلَّ عَيْنَهُ بِالْمَلْمُؤِ أَيِ الْمَكْحَالِ Ve tilkinin ve devenin zekerlerine denir. Ve demir kaleme denir ki levha-i deftere onunla yazı yazarlar; yukālu: كَتَبَهُ بِالْمَلْمُؤِ أَيِ بِالْحَدِيدَةِ الَّتِي يَكْتُبُ بِهَا فِي الْوَحِ الدَّقْرِ

مَلَّلٌ [Melel] (جَبَلٌ [cebel] vezninde) Bir mevzi'dir.

مَلِيلَةٌ [Melīlet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Mağrib'de bir belde adıdır.

مَلَلَةٌ [Mellālet] (جَبَانَةٌ [cebbānet] vezninde) Bicāye kurbünde bir karyedir.

الْمَلَى [el-mullā] (رُبَّى [rubbā] vezninde) Gereği gibi pişkin ekmeğe denir; yukālu: خُبَزَةٌ مَلَى أَي مُنْضَجَةٌ

مَلُولٌ [Mellūl] (تَنُورٌ [tennūr] vezninde) Esāmīdendir: Hārūn b. Mellūl ve Şu'ayb b. İshāk el-ma'rūf bi-İbn Aḥī Melūl muhaddislerdir.

الْمَلَيْلُ [el-muleyl] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Karga kuşuna denir. Ve bir recül ismidir. Ve Ebū Muleyl b. 'Abdullāh ve Ebū Muleyl ibnu'l-Eğarr sahābeleridir.

الْإِنْمِلَالُ [el-inmilāl] (إِنْسِلَالٌ [insilāl] vezninde) ve mürādıfıdır ki bir nesnenin içinden sıyrılıp çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: إِنْمَلَّ مِنْهُ إِذَا انْسَلَّ

[م و ل]

الْمَالُ [el-māl] (حَالٌ [hāl] vezninde) Bir adamın māl olduğu nesneye denir, Fārisīde ḥāste denir; cem'ī أَفْوَالٌ [emvāl]dir; yukālu: لَهُ مَالٌ كَثِيرٌ وَهُوَ مَا مَلَكَهُ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ Şārihin beyānına göre aslı "مَوْلٌ" dir. Mütercim der ki مَالٌ [māl] örümcek ismi olan مَوْلَةٌ [mūlet]ten me'hūz olmak hātırası derūnda halecān eder.

الْمَوْءُ [el-mevl] (قَوْلٌ [qav] vezninde) ve

الْمَوْؤُ [el-mu'ū] (شُمُوءٌ [şumūl] vezninde) Māl-dār olmak ma'nāsınadır; tekülü: مَلْتُ يَا فُلَانُ بِكَسْرِ الْمِيمِ تَمَالٌ وَمَلْتُ بِضَمِّ الْمِيمِ تَمُوءُ مَوْلًا وَمُؤُولًا وَمِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالْأَوَّلِ أَي صِرْتُ ذَا مَالٍ Ve bir adama māl vermek ma'nāsınadır; tekülü: مَلْتُهُ مَوْلًا مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أُعْطِيْتَهُ الْمَالَ

التَّمْوُلُ [et-temevvul] (تَفَعُّلٌ [tefa^uul] vezninde) ve

الِإِسْتِمَالَةُ [el-istimālet] Çok māl sāhibi olmak ma'nāsınadır; tekülü: تَمَوَّلْتُ وَاسْتَمَلْتُ يَا فَلَانُ أَيُّ كَثْرَ مَالِكَ

التَّمْوِيلُ [et-temvīl] (تَفْعِيلٌ [tefⁱil] vezninde) Bir adamı māl-dār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: مَوَّلَهُ إِذَا صَيَّرَهُ ذَا مَالٍ

الْمَالُ [el-māl] Aslı مَائِلٌ [mā'il] olmakla ba'de'l-kalb 'ayn'ı zā'il olmuştur; māl sāhibi demektir.

الْمَيْلُ [el-meyyil] (سَيِّدٌ [seyyid] vezninde ki vāv yā'ya mübdeledir) ve

الْمَوَّلُ [el-mevvil] (bu dahi سَيِّدٌ [seyyid] vezninde) Sāhib-i māl adama denir. مَالٌ [māl] kelimesinin cem'i مَالَةٌ [mālet] gelir, فَائِدٌ [fā'id] ve فَادَةٌ [fādet] gibi ve مَالُونَ [mālūn] gelir; mü'ennesi مَالَةٌ [mālet]tir ki aslı مَائِلَةٌ [mā'ilet] ba'dehu مَالِيَةٌ [mālī'et] olup 'ayn'ı hazf olunmuştur, kezālik cem'i dahi مَالَةٌ [mālet] gelir ve مَالَاتٌ [mālāt] gelir; yukālu: رَجُلٌ مَالٌ وَمَيْلٌ وَمَوَّلٌ وَهُمْ مَالَةٌ وَمَالُونَ وَهِيَ مَالَةٌ وَهِنَّ مَالَةٌ وَمَالَاتٌ أَيُّ كَثِيرِ الْمَالِ

الِإِمَالَةُ [el-imālet] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir adama māl vermek ma'nāsınadır; tekülü: أَمَلْتُهُ إِذَا أَعْطَيْتَهُ الْمَالَ

الْمَوْلَةُ [el-mūlet] (mīm'in zammıyla) Örumceğe denir, عَنكَبُوتٌ [ankebūt] ma'nāsına.

مُوَيْلٌ [muveyl] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Şühür-i 'Arabiyyeden şehir-i recebin ism-i kadīmidir.

[م ه ل]

الْمَهْلُ [el-mehl] (أَهْلٌ [ehl] vezninde ve fet-hateynle de lügattır harf-i halk için) ve

الْمُهْلَةُ [el-muhlet] (mīm'in zammıyla) Bir

husūsta 'acele ve teşdīd eylemeyip rıfk ve te'ennī ile meydān vererek tutmak ma'nāsınadır; yukālu: مَهَلٌ فِي عَمَلِهِ مَهْلًا وَمُهْلَةً إِذَا عَمِلَهُ بِالسَّكِينَةِ وَالرَّفْقِ ve yukālu: عَمِلَ ذَلِكَ فِي مَهَلٍ وَمُهْلَةٍ أَيُّ عَلَى تُوذَةٍ وَسَكِينَةٍ

مُهْلَةٌ [muhlet] Duru katrana denir, مُهْلٌ [muhl] gibi. Ve yat ve yarağa denir; yukālu: أَخَذَ مُهْلَتَهُ أَيُّ عَدَّتُهُ Ve bir adama sinn ve 'ömr yāhūd edeb ve 'irfān cihe-tiyle olan sebk ve takaddüm ma'nāsına müsta'emeldir; ve minhu yukālu: أَخَذَ عَلَيَّ فَلَانٌ الْمُهْلَةَ إِذَا تَقَدَّمَ فِي سِنٍّ أَوْ أَدَبٍ

الِإِمْهَالُ [el-imhāl] (hemzenin kesriyle) Bir adama bir husūsta ta'cīl ve tazyik eylemeyip rıfk ve sühütlele mu'āmele eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا رَفَقَ بِهِ مَهْلَةً Ve bir māddele ifrātla 'özl ve bahāne irād eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا مَهَلُ فَلَانٌ فِيهِ إِذَا بَالَعٌ وَأَعْدَرَ Ve bir adama bir mādde zımınında mühlet ve zamān vermek ma'nāsınadır, meselā edā-i deynin vakti hulūl etmişken bir zamān dahi te'hīr edip meydān vermek gibi; yukālu: مَهْلَةٌ إِذَا أَنْظَرَهُ

التَّمْهِيلُ [et-temhīl] (تَفْعِيلٌ [tefⁱil] vezninde) Bu dahi mühlet ve zamān vermek ma'nāsınadır; yukālu: مَهْلَةٌ إِذَا أَجَلْتَهُ

الْتَمَهْلُ [et-temehhul] (تَفَعُّلٌ [tefa^uul] vezninde) Bir husūsta 'acele etmeyip sükūnet ve te'ennī üzere olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَمَهَّلَ فِي عَمَلِهِ إِذَا اتَّأَدَّ Ve bir hayr ve hase-nede sā'ire sebk ve takaddüm eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَمَهَّلَ فَلَانٌ إِذَا تَقَدَّمَ فِي الْخَيْرِ

مَهْلًا [mehlen] (mīm'in fethi ve āhirin nas-bıyla) Masādır-ı mahzūfetü'l-ef'āl kısı-mındandır, سَقْيَا وَرَعْيَا [saqyen ve ra'eyn] gibi; aslı مَهْلَانِي idi, "Bana mühlet ver, 'acele eyleme" demektir. Müfred ve mü-

zekker ve mü'ennes ve cem'i berāberdir; tekūlu: مَهْلًا يَا رَجُلُ وَيَا رَجُلًا وَيَا فَلَانَهُ أَيَّ أَمَهْلِي. Ve bir kimse bir māddeye mühlet talebiyle مَهْلًا [mehlen] dese yāhūd me'mūr olsa onu redd için وَالله لَا مَهْلَ وَلَا derler, مَهْلًا لَا demezler, zīrā evvelki 'adem-i müsā'adeyi müş'irdir ve sānī مَهْلًا لَا تَقُلْ thāmını müzekkirdir; ve tekūlu: مَا مَهْلٌ وَالله بِمُعْنِيَةِ عَنكَ شَيْئًا بِالرَّفْعِ Ve 'Arablar مَهْلًا فَلَانٌ رَزَقَ derler, bir adama işlediği günāhın 'ukūbetinde ta'cīl olunmayıp te'hīr ile kendisine mühlet ve meydān verildikte; fe-yukālu: فَلَانٌ رَزَقَ مَهْلًا أَيَّ رَكِبَ الْأَخْطَايَا فَمَهْلٌ وَلَمْ يُعْجَلْ

الْمُهْلُ [el-muhl] (mīm'in zammıyla) Cemī-i ma'deniyyāt-ı cevāhire şāmil ism-i cinstir, gümüş ve altın ve bakır ve demir gibi; yukālu: أَخْرَزَ الْمُهْلَ وَهُوَ اسْمٌ يَجْمَعُ Ve duru katrana denir, مَهْلَةٌ [muhlet] gibi; yukālu: طَلَا Ve erimiş tunca ve bakır ve demire denir; yukālu: هُوَ كَالْمُهْلِ أَيُّ الصُّفْرِ الذَّائِبِ أَوْ الْحَدِيدِ yağına yāhūd tortusuna yāhūd duru olana denir. Ve külde pişmiş ekmekten dökülen küle ve kora denir. Ve ağuya denir; yukālu: سَقَاهُ مَهْلًا أَيُّ سَمًا irine denir; yukālu: يَسِيلُ الْمُهْلُ مِنَ الْجُرْحِ أَيُّ الْقَيْحِ Ve meyyitin gövdesinden akan sarı suya denir.

الْمَهْلُ [el-mehl] (ehl) vezninde) Masdardır ki zikr olundu. Ve مَهْلٌ [muhl]-i mazmūm gibi, bu dahi meyyitin cesedinden akan sarı suya denir. Ve deveye katran sürmek ma'nāsına masdar olur; yukālu: مَهْلَ الْبَعِيرِ مَهْلًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا طَلَاهُ بِالْأَخْضَحَاضِ Ve davar rıfk ve sühütle otlamak ma'nāsınadır; yukālu: مَهَلَّتِ الْعَنَمُ إِذَا رَعَتْ عَلَى مَهْلَهَا

الْمَهْلُ [el-mehel] (fethateynle) Bu dahi meyyitin cesedinden akan sarı suya denir. Ve hayr ve hasene husūsunda sā'ire sebke ve takaddüm eylemeğe denir; yukālu: فَلَانٌ دُو مَهْلٍ أَيُّ تَقَدَّمَ فِي الْخَيْرِ Ve bir adamın takaddüm eden güzeste eslāfına denir; yukālu: رَحِمَ اللهُ مَهْلَكَ أَيُّ أَشْلَفَكَ الْمُتَقَدِّمِينَ

الْمَهْلَةُ [el-muhlet] (mīm'in harekāt-ı selāsı ve hā'nın sükūnu ve fethiyle) Bu dahi meyyitin cesedinden akan sarı suya denir. **الْمَاهِلُ** [el-māhil] Cüst ve serīf ma'nāsınadır. Ve sābık ve mütekaddim ma'nāsınadır.

أَبُو مَهْلٍ [Ebū Mehel] (fethateynle) 'Urve b. 'Abdullāh el-Cu'fī künyesidir ki etbā'-ı tābi'ndendir.

الْإِسْتِمْهَالُ [el-istimhal] Bir kimseden bir husūsta mühlet ve meydān istemek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَمْهَلَهُ إِذَا اسْتَنْظَرَهُ

الْإِنْمِيهَالُ [el-inmihlāl] (infi'lāl) vezninde) Dikine doğru dikilip durmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذًا ائْتَدَلَ إِذًا ائْتَدَلَ وَائْتَصَبَ Ve bir nesneden fütür ve sükūnet gelmekle süst ve fātir olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِئْتَمَلُ الشَّيْءُ إِذَا سَكَنَ وَفَتَرَ

[م ه ل]

الْمُهْضُلُ [el-muhşul] (kūnūz) vezninde) Kalın yapılı eşeğe denir; yukālu: جَمَارٌ مُهْضُلٌ أَيُّ غَلِيظٌ

[م ي ل]

الْمَيْلُ [el-meyl] (seyl) vezninde) ve **الْمَمَالُ** [el-memāl] (mīm-i meftūha ile me'āb) vezninde) ve

الْمَمِيلُ [el-memīl] (me'āb) vezninde) ve

الْتَمْيَالُ [et-temyāl] (tezkār) vezninde) ve

me çekecek âlete denir, Türkîde dahi mîl denir; yukālu: كَحَلَ عَيْنَهُ بِالْمَيْلِ أَيُّ بِالْمُلْمُولِ Ve göz erimi kadar yere denir ki ondan öteye nazar işlemez; yukālu: بَيْنَهُمَا قَدْرُ مَيْلِ أَيُّ قَدْرُ مَدِّ الْبَصْرِ Ve yollarda mesāfe nişānı için yaptıkları mināreye denir.

Ve baʿzılar dedi ki مَيْلٌ [mīl] bir hadd ve mikdār ile mahdūd ve muʿayyen değildir, belki hemān müterāhî ve müstatīl mesāfeden ʿibārettir. Ve ʿinde'l-baʿz doksan altı bin isbaʿ mikdārından ʿibārettir, ʿalā-kavlin üç bin ve ʿalā-rey'in dört bin zirāʿ mikdārı mesāfeye denir. فَرْسَاحٌ [fersah] māddeinde ihtilāf eyledikleri üzere baʿzılar kudemāʾ zirāʿıyla dokuz bin zirāʿ ve baʿzılar muhdesīn zirāʿıyla on iki bin zirāʿ takdīr eylediler. Ve مَيْلٌ [mīl] kelimesinin cemʿi أَمْيَالٌ [emyāl]dir.

Şārih der ki doksan altı bin isbaʿ takdīr eden kavlle dört bin zirāʿ takdīr edenin beyninde münāfāt yoktur, zīrā her zirāʿ yirmi dört isbaʿdan ʿibāret olmakla dört bine darb olundukta doksan altı bin hāsıl olur. Ve müʿellif فَرْسَاحٌ [fersah] māddeinde gerçi beyān eylemeyip lākin “ب،ر،د” māddeinde فَرْسَاحَانِ وَإِنَّا عَشْرٌ مَيْلًا [berīd]i ʿibāretiyle taʿrīf eylemekle her fersah altı mīlden ʿibāret olmuş olur, her fersah ise üç mīlden ʿibārettir ki mīl fersahın sülüsü olur. Ve مَيْلٌ [mīl] dört bin hatvedir. Ve her hatve bir buçuk zirāʿdır, pes altı bin zirāʿ eder. Ve fersah üç mīl olmakla on sekiz bin zirāʿ ve dört yüz otuz iki bin isbaʿ eder. İntehā. Ve Mīl bint Mişrah tābiʿiyyedir.

الْمَائِلَاتُ [el-māʾilāt] مَائِلَةٌ [māʾilet] lafzının cemʿidir ki مَائِلٌ [māʾil] müʿennesidir. Ve şol مَائِلَاتٌ [māʾilāt] ki işbu النَّارِ مِنْ أَهْلِ النَّارِ ”صِنْفَانِ مِنْ أَهْلِ النَّارِ مَائِلَاتٌ” لَمْ أَرَهُمَا بَعْدَ قَوْمٍ مَعَهُمْ سَيَاطِرٌ كَأَذْنَابِ الْبَقَرِ يَضْرِبُونَ

بِهَذَا النَّاسِ وَنِسَاءً كَاسِيَاتٍ غَارِيَّاتٍ مَائِلَاتٌ مُمَيْلَاتٌ رُؤُوسُهُنَّ كَأَسْنِمَةِ الْبُخْتِ الْمَائِلَةِ لَا يَدْخُلْنَ الْجَنَّةَ وَلَا يَخْرُجْنَ مِنْهَا” hadīsinde vāriddir, murād kibr ve nahvetle tebahtur ve meylān ederek meşy eden nisvāndır. Ve مُمَيْلَاتٌ [mumīlāt] kulüb-ı ricālî kendilere bir takrīble imāle ve cezb edenlerdir yāhūd ʿarz-ı cemāl için nikāblarını bir cānibe imāle edenlerdir.

الْمَيْلَةُ [el-mīlet] حَيْلَةٌ [hīlet] vezninde) Vakt ve zamāna denir; cemʿi مَيْلٌ [miyel]dir, عَنَبٌ [ʿineb] vezninde; yukālu: مَضَى بَيْنَهُمَا مَيْلَةٌ أَيُّ حِينَ وَرَمَانٌ

FASLU'N-NŪN

(فَضْلُ التَّوْنِ)

[ن أ ل]

النَّالُ [en-neʔl] (nūn'un fethi ve hemzenin sükūnuyla) ve

النَّالَانُ [en-neʔelān] (fetehtāla) ve

النَّيْبِيلُ [en-neʔīl] (nefir) [nefir] vezninde) Bir adam başını yukarı tutup silkerek yürümek ma'nāsınadır, sırtında yükü olan adam seğirtirken başını yukarı tuttuğu gibi; yukālu: نَالَ الرَّجُلُ نَأْلًا وَنَأْلَانًا وَنَيْبِيلاً مِنْ النَّابِ: الثَّالِثُ إِذَا مَسَى وَنَهَضَ بِرَأْسِهِ يُحَرِّكُهُ إِلَى فَوْقِ كَمَنْ يَعْذُو وَعَلَيْهِ حِمْلٌ يَنْهَضُ بِهِ Ve at yāhūd sırtlan ırgalanarak yürümek ma'nāsınadır; yukālu: نَالَ نَأْلًا فَلَانًا إِذَا حَسَدَهُ Ve hased eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَالَ أَنْ تَفْعَلَ أَيْ يَنْبِغِي Nَالَ أَنْ تَفْعَلَ أَيْ يَنْبِغِي mevki'inde isti'māl ederler ki lāyık ve münāsib olur demektir; yekūlūne: نَالَ أَنْ تَفْعَلَ أَيْ يَنْبِغِي Şārih der ki niteki "ن،و،ل" māddesi dahi bu ma'nāya müsta'meldir ki tenāvu'l] den me'hūzdur, zāhiren bu ondan mütegayyirdir, niteki māddesinde meşrūhtur.

النَّوُولُ [en-neʔūl] (şabūr) [şabūr] vezninde) **نَالَ** [neʔl] ve **نَأْلَانُ** [neʔelān]dan vasfır, başını yukarı tutarak yürüyen adama ve ırgalanarak yürüyen ata ve sırtlana denir.

[ن أ د ل]

النَّيْدِيلُ [en-niʔdil] (zibric) [zibric] vezninde) Āfet ve dāhiyeye denir.

النَّيْدِلَانُ [en-niʔdilān] (nūn'un ve dāl'ın kesri ve dāl'ın zammıyla) **نَيْدِلَانُ** [nīdilān] lafzında lügattır, ke-mā se-yuzkeru.

[ن أ ر ج ل]

النَّارَجِيلُ [en-neʔrecīl] (hemze ile) نَارَجِيلُ

[nārecīl] kelimesinde lügattır ki Hindistān cevzīdir.

[ن أ ط ل]

النَّيْطَلُ [en-niʔṭil] (zibric) [zibric] vezninde) Pek şenīr ve şedīd dāhiyeye denir; yukālu: Pek şenīr ve şedīd dāhiyeye denir; yukālu: أَصَابَهُ النَّيْطَلُ أَيْ الدَّاهِيَةُ الشَّعَاءُ Ve pek zīrek ve sāhib-i fitnat adama denir; yukālu: رَجُلٌ نَيْطَلٌ أَيْ ذَاهٍ

[ن أ م ل]

النَّامَلَةُ [en-neʔmelet] (dahrecet) [dahrecet] vezninde) Ayağı bukağılı kimse yürümek ve onun yürüyüşü gibi yürümek ma'nāsınadır; yukālu: نَأْمَلُ الْمُقْعِيدُ إِذَا مَسَى Ve at yāhūd sırtlan ırgalanarak yürümek ma'nāsınadır; yukālu: نَأْمَلُ الرَّجُلُ إِذَا مَسَى مَشِيَّةَ الْمُقْعِيدِ

[ن ب ل]

النَّبِيلُ [en-nubl] (nūn'un zammıyla) Zekā ve necābet ma'nāsınadır ki fitnat ve kerem ve şeref cihetiyle fāzıl ve ʿālī-kadr olmaktadır; yukālu: فِيهِ نَبِيلٌ أَيْ ذِكَاةٌ وَنَجَابَةٌ

النَّبَالَةُ [en-nebālet] (kerāmet) [kerāmet] vezninde) Bir adam **نُبَيْلٌ** [nubl] sıfatıyla muttasıf olmak ma'nāsınadır; yukālu: نَبَيْلُ الرَّجُلِ نَبَالَةٌ مِنْ النَّابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ فِيهِ نَبِيلٌ

النَّبَيْلُ [en-nebīl] (emīr) [emīr] vezninde) ve **النَّبِيلُ** [en-nebel] (fethateynle ve şārihin tasvibi üzere **حَبْلٌ** [ḥabl] vezninde) Vasflardır, zekā ve şeref ve haseb cihetiyle fāzıl ve ʿālī-kadr olan adama denir. **نَبِيلٌ** [nebel] kelimesinin mü'ennesinde **نَبَيْلَةٌ** [nebelet] denir. Ve **نَبَيْلٌ** [nebīl] ve **نَبِيلٌ** [nebel] in cem'leri **نَبَائِلٌ** [nibāl] gelir, **كِرَامٌ** [kirām] gibi ve **نَبَيْلٌ** [nebīl] in cem'i **نَبِيلٌ** [nebel] dahi gelir fethateynle, **أَدَمٌ** [edem] ve **أَدِيمٌ** [edīm] gibi yāhūd bu şārihin beyānına göre ismi cem'dir, kezālīk cem'i **نَبَيْلَةٌ** [nebelet] gelir fetehtāla. Ve

نَبِيلٌ [nebīl] Tır-endāzlık fenninde üstāz olan adama denir, نَابِلٌ [nābil] gibi, ke-mā se-yuzkeru. Ve Ebū ʿAšim en-Nebīl mu-haddis ve sikadır.

النَّبِيلَةُ [en-nebīlet] نَبِيلٌ [nebīl] kelimesinin müʿennesidir, hüsn ü cemāl bābında fazl ve meziyyet sāhibesi hatuna itlāk olunur; yukālu: **إِمْرَأَةٌ نَبِيلَةٌ فِي الْحُسْنِ أَيْ بَيِّنَةُ النَّبَالَةِ فَاضِلَةٌ وَفَائِزَةٌ وَكَذَا النَّاقَةُ وَالْفَرَسُ وَالرَّجُلُ وَيُقَالُ نَاقَةٌ نَبِيلَةٌ وَفَرَسٌ وَرَجُلٌ نَبِيلٌ أَيْ فَاضِلٌ فِي الْحُسْنِ** Ve

نَبِيلَةٌ [nebīlet] Cīfeye denir, meyte maʿnāsına. Ve Nebīle bint Kays sahabiyedir.

التَّنْبِيلُ [et-tenbebul] تَفْعُلٌ [tefaʿul] vezninde) Bir adam nebīl olmak maʿnāsınadır; yukālu: **تَنَبَّلَ الرَّجُلُ بِمَعْنَى نَبَلٌ** Ve **نَبَلٌ** [nebel] dedikleri taşla istincā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: **تَنَبَّلَ بِالنَّبَلِ إِذَا اسْتَحْجَى بِهَا** Ve ölmek maʿnāsınadır; yukālu: **تَنَبَّلَ الْبَعِيرُ وَالرَّجُلُ إِذَا مَاتَ** Ve bu meyte maʿnāsına olan **نَبِيلَةٌ** [nebīlet] ten meʿhūzdur. Ve bir adam fī-zātihi nebālet yok iken tekellüfle nebīllenmek ve fazīlet tasannuʿuyla fuzalāya benzenmek maʿnāsınadır; yukālu: **تَنَبَّلَ فُلَانٌ إِذَا تَكَلَّفَ النَّبْلَ** Ve bir nesnenin içinden güzīde ve efdallerini seçip almak maʿnāsınadır; yukālu: **تَنَبَّلَ الرَّجُلُ مِنْهُ إِذَا أَخَذَ الْأَنْبِلَ فَالْأَنْبِلُ** eylemek maʿnāsınadır; yukālu: **تَنَبَّلَ مَا عِنْدِي** أَيْ أَخَذَهُ

الْإِنْتِبَالُ [el-intibāl] إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Sihām maʿnāsına olan نَبَلٌ [nebl] ve نِبَالٌ [nibāl]den yāhūd yarak maʿnāsına olan نَبَلٌ [nebl]den meʿhūzdur, bir kimse yat ve yarağını düzüp koşup âmāde olmak maʿnāsınadır; ve minhuʿl-meselu: ”مَا“
“**انْتَبَلْ نَبَلَةً إِلَّا بِأَخْرَةٍ**“
dahi vardır: نَبَالٌ [nebāl] ve نَبَالَةٌ [nebālet] ki nūnʿların fethiyledir ve نُبَلٌ [nubl] ve

نُبَلَةٌ [nublet] ki nūnʿların zammıyladır, “O husūsta tenebbüh eylemeyip gāfil olmakla âmāde olmadı” demektir. Bu mesel fırsat fevt olduktan sonra tedārüke ibtidār eden kimse hakkında darb olunur. Ve

الْإِنْتِبَالُ [intibāl] Ölmek maʿnāsınadır; yukālu: **إِنْتَبَلَ الرَّجُلُ إِذَا مَاتَ** Ve katl eylemek maʿnāsına olmakla zıdd olur; yukālu: **إِنْتَبَلَ فُلَانًا إِذَا قَتَلَهُ** Ve sürʿatle bir nesnenin mecmūʿunu birden kaldırıp yüklenmek maʿnāsınadır; yukālu: **إِنْتَبَلَ الشَّيْءُ إِذَا احْتَمَلَهُ بِمَرَّةٍ سَرِيحًا**

الْأَنْبِلُ [en-nebel] (fethateynle) Büyük taşlara ve büyük keseklere denir; müfredi نَبَلَةٌ [nebelet]tir. Ve küçük taşlara ve keseklere denmekle zıdd olur. Ve istincā edecek taşlara denir.

النُّبُلُ [en-nubel] ضُرْدٌ [şurad] vezninde) Bu dahi istincā edecek taşlara denir. Şārihin beyānına göre müfredi نُبَلَةٌ [nublet]tir, غُرْفَةٌ [ğurfet] ve غُرْفٌ [ğuref] gibi.

التَّنْبِيلُ [et-tenbeul] تَفْعِيلٌ [tefiʿil] vezninde) Bir adama istincā taşları vermek maʿnāsınadır; yukālu: **نَبَلَهُ النَّبَلُ وَالنَّبَلُ إِذَا أَعْطَاهُ إِيَّاهَا**

الْإِسْتِنْبَالُ [el-istinbāl] Bir nesnenin güzīde ve efdalini ahz ve intihāb eylemek maʿnāsınadır; yukālu: **إِسْتَنْبَلَ الْمَالَ إِذَا أَخَذَ خِيَارَهُ**

التَّنْبَالَةُ [et-tinbālet] ve

التَّنْبَالُ [et-tinbāl] (tāʿların kesriyle) Bodura denir; yukālu: **رَجُلٌ تَنْبَالَةٌ وَتَنْبَالٌ أَيْ فَصِيرٌ** Ve

تِنْبَالَةٌ [tinbālet] Bodurluğa denir; yukālu: **فِيهِ تِنْبَالَةٌ أَيْ قِصْرٌ**

النَّبَلُ [en-nebl] حَبْلٌ [ħabl] vezninde) Oklara denir, سِهَامٌ [sihām] maʿnāsına. Ve bu cemʿdir, lafzından müfredi yoktur, ʿalā-kavlin müfredi نَبَلَةٌ [neblet]tir, تَمْرٌ [temr] ve تَمْرَةٌ [temret] gib; cemʿi أَنْبَالٌ [enbāl]dir

ve نِبَالٌ [nibāl]dir, سِهَامٌ [sihām] vezninde ve نُبْلَانٌ [nublān]dır nūn'un zammıyla. Şārihin beyānına göre نَبْلٌ [nebl] 'Arabların kullandıkları oka mahsüstur ve 'inde'l-efsah lafzından müfredi yoktur, müfredinde سَهْمٌ [sehm] derler. Ve

نَبْلٌ [nebl] Masdar olur, bir adama ok atmak ma'nāsına yāhūd bir adama ok vermek ma'nāsınadır; yukālu: نَبْلُهُ نَبْلًا مِنَ الْبَابِ Ve ok atmaları için yerden atılan okları devşirmek ma'nāsınadır; yukālu: نَبْلٌ عَلَى الْقَوْمِ إِذَا لَقِطَ Ve bir kimseyi azca azca ta'ām vererek öyünlendirmek ma'nāsınadır; yukālu: نَبْلٌ فُلَانًا بِالطَّعَامِ إِذَا عَلَّلَهُ بِهِ الشَّيْءَ بَعْدَ الشَّيْءِ Ve rıfk ve sühütle mu'amele eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَبْلٌ بِهِ إِذَا رَفَقَ Ve deve sürmek ma'nāsınadır; yukālu: نَبْلٌ الْإِبِلِ إِذَا سَاقَهَا Ve devenin maslahat ve mühimmesini rü'yet ve tanzīm eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَبْلٌ الْإِبِلِ إِذَا قَامَ بِمَصْلَحَتِهَا Ve yolda pek eşip gitmek ma'nāsınadır; yukālu: نَبْلٌ الرَّجُلِ إِذَا سَارَ شَدِيدًا

النَّبَالُ [en-nebbāl] [شَدَادٌ] [şeddād] vezninde) Ok sāhibine denir ki murād ok taşıyan ve ok ile ticāret edendir. Ve ok işleyen adama denir ki okçu ta'bīr olunur ve buna نَابِلٌ [nābil] dahi denir.

النَّبَالَةُ [en-nibālet] [كِتَابَةٌ] [kitābet] vezninde) Okçuluğa denir; yukālu: هُوَ نَبَالٌ وَنَابِلٌ حَسَنٌ النَّبَالَةُ أَيُّ صَانِعِ النَّبْلِ

النَّابِلُ [en-nābil] Okçuya denir. Ve ok atmakta üstāz ve māhir ve tīr-endāza denir; yukālu: هُوَ نَابِلٌ وَابْنُ نَابِلٍ أَيُّ حَادِقٍ وَابْنُ حَادِقٍ Ya'nī mutlakan bir işte hāzık olana da ıtlāk olunur. Ve "نَارَ حَابِلِهِمْ عَلَى نَابِلِهِمْ" mese-li "ح،ب،ل" māddeşinde beyān olundu.

النَّبِيلُ [en-nubbel] [رُكْعٌ] [rukka] vezninde)

نَابِلٌ [nābil]in cem'idir, üstāz tīr-endāzlara denir; yukālu: قَوْمٌ نَبِيلٌ أَيُّ رُمَاةٌ

الْمُنْتَبِلُ [el-muntebil] (ism-i fā'il bünyesiy- le) Ok taşıyan adama denir; yukālu: هُوَ مُنْتَبِلٌ أَيُّ حَامِلِ النَّبْلِ

الْإِنْبَالُ [el-inbāl] (hemzenin kesriyle) Bir adama ok vermek ma'nāsınadır; yukālu: نَبْلُهُ نَبْلًا إِذَا أَعْطَاهُ النَّبْلُ Ve hurmā ağacı tāze yemiş vermek ma'nāsınadır; yukālu: أَنْبَلَ النَّحْلُ إِذَا أَرْطَبَ Ve okları yoğun yoğun düzmek ma'nāsınadır; yukālu: أَنْبَلَ قِدَاحُهُ إِذَا جَاءَ بِهَا غَلَاظًا

النَّبَيْلَةُ [en-nublet] [عُرْفَةٌ] [ğurfet] vezninde) Cezā ve 'ivaz ma'nāsınadır; yukālu: نَالَ مِنْهُ وَأَلْجَزَاءُ النَّبَيْلَةُ أَيُّ الثَّوَابِ وَالْجَزَاءُ Ve yat ve yarağa denir, نُبَالَةٌ [nubālet] gibi, kemā se-yuzkeru.

نَابِلٌ [Nābul] (bā-yı mazmūme ile أَنْكَ [ānuk] vezninde) Bir recül ismidir. Ve İfrīkiyye'de bir mevzi' adıdır; a'lāmdan Aḥmed b. 'Alī b. 'Ammār en-Nābulī oradandır.

أَنْبَلٌ [Enbel] [أَحْمَدٌ] [aḥmed] vezninde) Endelus'te şehir-i Betālyevs nevāhīsinden bir nāhiyedir.

نُبْلٌ [Nubel] [زُفْرٌ] [zufer] vezninde) Bintu Bedr'dir ki muhaddisedir.

النَّبَالَةُ [en-nubālet] [سُمَامَةٌ] [sumāmet] vezninde) نُبْلَةٌ [nublet] gibi yat ve yarağ ve pusata denir; yukālu: أَخَذَ نُبَالَتَهُ وَنُبْلَتَهُ أَيُّ عُدَّتُهُ وَعَتَادُهُ

الْمُنَابَلَةُ [el-munābelet] [مُفَاعَلَةٌ] [mufā'alet] vezninde) Bāb-ı muğālebede müsta'emeldir, ok yarışmak ma'nāsınadır. Ve bazıları نَبَالَةٌ [nebālet]te ya'nī fazilette mübāhase eylemekle beyān eylediler; tekülü: نَابِلَتُهُ فَنَبِلْتُهُ أَيُّ كُنْتُ أَجُودَ نَبْلًا مِنْهُ أَوْ أَكْثَرَ نَبَالَةً

[ن ب ت ل]

النَّبْتُ [en-nebtel] (جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Demir gibi katı ve pek nesneye denir. Ve bir mevzi' adıdır. Ve bir recül 'alemidir. Ve 'Abdullāh b. Nebtel münāfikīndendir.

[ن ت ل]

النَّتْلُ [en-netl] (قَتْلٌ [qatl] vezninde) ve **النُّتُولُ** [en-nutūl] (فُعُودٌ [qu'ūd] vezninde) ve **النَّتَلَانُ** [en-netelān] (feteḥātla) İleriye geçmek ma'nāsınadır; yukālu: نَتَلُ مِنْ بَيْنِهِمْ نَتْلًا وَتُتُولًا وَتَتَلَانًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا تَقَدَّمَ Ve

نَتْلٌ [netl] Bir adamı ileriye çekmek ma'nāsınadır; yukālu: نَتَلَهُ نَتْلًا إِذَا جَذَبَهُ إِلَى قُدَامٍ Ve zecr ve āzār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَتَلَهُ إِذَا زَجَرَهُ Ve

نَتْلٌ [netl] Şol devekuşu yumurtasına denir ki içine su doldurup berriyede defn ederler, نَتْلٌ [netel] dahi denir fethateynle. Bunu a'rāb tā'ifesi kış eyyāmında ederler, şiddet-i harārette su bulunmadığı vaktler çıkarıp iççerler. Ve

نَتْلٌ [netl] Dağarcığı silkip içinde olan tüşeyi çıkarmak ma'nāsınadır; yukālu: نَتَلُ الْجِرَابَ إِذَا نَتَلَهُ

الْإِسْتِنْتَالُ [el-istintāl] Bu dahi ileriye geçmek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتِنْتَلُ مِنْ بَيْنِهِمْ إِذَا تَقَدَّمَ

النَّتَانُلُ [et-tenātul] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Otlar birbirinden uzun olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَتَانُلُ النَّبْتُ إِذَا صَارَ بَعْضُهُ أَطْوَلَ مِنْ بَعْضِ

نَاتِلٌ [Nātel] (هَاجِرٌ [hācer] vezninde) 'Arabdan bir recül ismidir. Ve Muhammed b. Aḥmed en-Nātelī muhaddistir. Şārihin beyānına göre Āmul-i Ṭaberistān eyāletinde Nātel nām kasabaya

mensūbdur.

نَاتِلٌ [Nātil] (صَاحِبٌ [šāhib] vezninde) Rebī'a b. Mālik'in feresi ismidir yāhūd şā-yı müsellese iledir.

نَتْلَةٌ [Netlet] (حَمَزَةٌ [ḥamzet] vezninde)

نُتَيْلَةٌ [Nuteylet] (جُهَيْنَةٌ [cuheyne] vezninde) Esāmīdendir.

النَّتَيْلَةُ [en-netīlet] (سَفِينَةٌ [sefinet] vezninde) Vesīle ma'nāsınadır; yukālu: هِيَ نَيْلَتُهُ أَيْ وَسِيلَتُهُ

النَّتَيْلُ [et-tintil] (زُبْرُجٌ [zibric] vezninde) ve **النَّتَيْبِلُ** [et-tintīl] (زَنْبِيلٌ [zinbīl] vezninde) ve **النَّتَيْتَالَةُ** [et-tintālet] (قِرْتَاسَةٌ [qirtāset] vezninde) Bodura denir. Ve bu نَتَيْتَالَةٌ [tinbālet] musahhafı değildir; yukālu: رَجُلٌ تَيْبِلٌ وَتَيْبِلٌ وَتَيْتَالَةٌ أَيْ قَصِيرٌ

[ن ث ل]

النَّتْلُ [en-neṣl] (نُونٌ'un fethi ve şā-yı müselleseleinin sükūnuyla) Kuyudan toprak çıkarmak ma'nāsınadır; yukālu: نَتَلُ الرُّكْبَةَ نَتْلًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا اسْتَخْرَجَ ثَرَاهَا Ve terkeşten okları çıkarıp dağıtmak ma'nāsınadır; yukālu: نَتَلُ الْكِنَانَةَ إِذَا اسْتَخْرَجَ نَبْلَهَا فَتَرَاهَا Ve giyimli kimse eĝninden giyimi çıkarıp bırakmak ma'nāsınadır; yukālu: نَتَلُ دِرْعَهُ إِذَا أَلْفَاهَا عَنْهُ Ve eti pāreleyip çömleğe salmak ma'nāsınadır; yukālu: نَتَلُ اللَّحْمَ فِي الْقَدْرِ إِذَا وَضَعَهُ فِيهَا مُقَطَّعًا Ve eĝnine giyim giymek ma'nāsınadır; yukālu: نَتَلُ عَلَيْهِ دِرْعَهُ إِذَا صَبَّهَا خَلَعَ عَلَيْهِ Şārih der ki bu mādde عَلَيْهِ الثُّوبُ kabīlindedir. İntehā. Ve

نَتْلٌ [neṣl] Davar terslemek ma'nāsınadır; yukālu: نَتَلُ الْفَرَسَ نَتْلًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا رَاتَ

النَّتَيْلَةُ [en-neṣīlet] (سَفِينَةٌ [sefinet] vezninde) ve

النُّتَالَةُ [en-nuṣālet] (سُمَامَةٌ [sumāmet] vezninde)

de) Kuyudan çıkarılan toprağa denir. Ve **نَيْلَةٌ** [neşilet] Bakiyye ma'nāsınadır. Ve semiz ete denir.

النَّشُولُ [en-neşūl] [صَبُورٌ] [şabūr] vezninde) Ekseri eti tencereye päreleyip salan hatuna denir.

الْمِنْشَلُ [el-minşel] [مِنْبَرٌ] [minber] vezninde) Çok tersleyen ata denir.

النَّشِيلُ [en-neşīl] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) At fişkısına denir.

النَّشَلَةُ [en-neşlet] [تَمْرَةٌ] [temret] vezninde) İki bıyığın aralığında olan yive denir. Ve zırha denir, 'alā-kavlin bol olanına denir; yukālu: جَاءَ وَعَلَيْهِ نَشَلَةٌ أَيْ دِرْعٌ أَوْ وَاسِعَةٌ مِنْهَا

نَشَلٌ [nāşil] [صَاحِبٌ] [şāhib] vezninde) نَشَلٌ [netl] māddesinde zikr olundu.

النَّتَائِلُ [et-tenāşul] [تَفَاعُلٌ] [tefā'ul] vezninde) Bir nesneye üşüntü eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَنَائَلُوا إِلَيْهِ إِذَا انْصَبُوا

[ن ج ل]

النَّجْلُ [en-necel] (nūn'un fethi ve cīm'in sükünüyla) Velede denir; yukālu: هُوَ نَجْلُهُ أَيْ وَلَدُهُ Ve pedere denmekle zıdd olur. Şārihin beyānına göre نَجْلٌ [necel] fi'l-asl masdardır, ke-mā se-yuzkeru. Velede itlākı نَاجِلٌ [nācil] ve vālide itlākı مَنُجُولٌ [mencūl] ma'nāsınadır; yukālu: نَجْلُهُ أَبٌ كَرِيمٌ أَيْ وَالِدُهُ Ve masdar olur, atmak ma'nāsına; yukālu: Ve 'amel ve fi'l ma'nāsınadır; yukālu: نَجْلُهُ حَبِيدٌ أَيْ عَمَلُهُ Ve nāstan cem'-i kesir ma'nāsınadır. Ve şiddetle yürümek ma'nāsınadır; yukālu: نَجَلَ الرَّجُلُ إِذَا سَارَ شَدِيدًا أَخَذُوا النَّجْلَ أَيْ أَخَذُوا المَحْجَةَ Ve çocuk meşk eylediği levhasının yazısını silip mahv eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَجَلَ الصَّبِيَّ لَوْحَهُ إِذَا مَحَاهُ

ma'nāsınadır; yukālu: نَجَلَهُ بِالرُّمَحِ إِذَا طَعَنَهُ بِهِ Ve yarmak ma'nāsınadır; yukālu: نَجَلَهُ إِذَا شَقَّهُ Ve

نَجَلَ [necel] Yerden ve dereden sızıp çıkan sızıntıya denir; yukālu: يَزْشُخُ النَّجْلُ مِنَ الْأَرْضِ Ve akan suya denir; yukālu: بِهِ نَجْلٌ أَيْ مَاءٌ سَائِلٌ Ve

نَجَلَ [necel] Velede hāsıl kılmak ma'nāsınadır; yukālu: نَجَلَهُ أَبُوهُ نَجَالًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا وَلَدَهُ Ve zebh olunmuş hayvānın derisini yüzerken ibtidā bacaklarının ense sinirlerinden yarıp yüzmek ma'nāsınadır ki hālen kassāblar öylece ederler; yukālu: نَجَلَ الْإِهَابَ إِذَا شَقَّهُ عَنْ نَجَلَ فَلَانًا إِذَا يَزْشُخُ عُرْفُوْبِيَهُ ثُمَّ سَلَخَهُ Ve bir adama ayağın ucuyla vurmak ma'nāsınadır; yukālu: نَجَلْتُ الْأَرْضَ إِذَا نَجَلْتُ النَّاسَ إِذَا شَارَهُمْ Ve yer nebātla yemyeşil olmak ma'nāsınadır; yukālu: نَجَلْتُ النَّاسَ إِذَا شَارَهُمْ Ve bir nesneyi 'ayān eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَجَلَ الشَّيْءَ إِذَا أَطْهَرَهُ

الْإِسْتِنْجَالُ [el-istincāl] Yerden sızıp çıkan su çoğalmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتِنْجَلَتِ الْأَرْضُ إِذَا كَثُرَ نَجْلُهَا

نَجَلَ [Nucl] (nūn'un zammıyla) Hiçāz'da Şufeyne nām mahallin aşağı semtinde bir karyedir.

النَّجْلُ [en-necel] (fethateynle) Bir adamın gözünün dā'iresi büyük olmak ma'nāsınadır; yukālu: نَجَلَ الرَّجُلُ نَجَالًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا وَسَعَتْ عَيْنُهُ

نَجَلَ [necel] Kerpiç düzecek çamura katmak için teskere ile gübre taşıyan kimselelere denir; müfredi نَاجِلٌ [nācil]dir; yukālu: هُمْ نَجَلٌ أَيْ نَقَالُوا الْجَعْفُو لَطِينِ اللَّبَنِ

الْأَنْجَلُ [el-encel] [أَحْمَرٌ] [ahmer] vezninde) Büyük gözlü adama denir; cem'i نَجَلٌ [nucl]dür nūn'un zammıyla ve نَجَالٌ [nicāl]

dir, كِرَامٍ [kirām] vezninde; yukālu: رَجُلٌ
عَرِيضٌ طَوِيلٌ
سَيِّءٌ أُنْجَلُ أَيُّ وَاسِعٌ Ve uzun olarak enli ve
geniş şey'e denir; yukālu: عَرِيضٌ طَوِيلٌ

النَّجِيلُ [en-nācil] Kerîmü'n-nesl olan insan
ve hayvāna denir; yukālu: رَجُلٌ وَفَرَسٌ نَاجِلٌ
أَيُّ كَرِيمِ النَّسْلِ

الْمِنْجَلُ [el-mincel] [minber] vezninde)
Orağa denir ki onunla ekin biçilir, Fārisīde
dās denir. *Esās*'ın beyānına göre remy
ma'nāsına olan نَجْلٌ [necl]den me'hūzdur
ki ekini biçip atacak alettir. Ve yarayı bü-
yük açan mızrak temrenine denir. Ve bir-
birine sarmaşık gök ekine denir; yukālu:
رَجُلٌ مَنجَلٌ أَيُّ كَثِيرُ الْوَلَدِ Ve kesrü'l-veled adama
denir; yukālu: بَعِيرٌ مَنجَلٌ
إِذَا كَانَ يَنْجَلُ الْكَمَاءَ بِخُفِّهِ Ve sıbyānın meşk ey-
ledikleri ta'lîm tahtalarının yazılarını sile-
cek nesneye denir, sünger gibi.

مَنْجَلٌ [Mencil] [maç'ad] vezninde)
Bir dağın adıdır.

الْإِنْجِيلُ [el-İncîl] (hemzenin kesri ve fet-
hiyle) 'Āsā 'alā-nebiyyinā ve 'aleyhi's-
selām hazretlerine nāzil olan kitābın is-
midir ve صَحِيفَةٌ [şahîfet] itibārıyla te'nîsi
cā'izdir.

Mütercim der ki *Zāhir*'de mestürdür ki
إِنْجِيلٌ [incîl] 'inde ba'zi ehli'l-luga asl ve
düstūr ma'nāsınadır ki nāzil olduğu kavm
onun mazmūnuyla 'āmil olup helāl ve
harām husūsunda ona mürāca'at edeler.
Ve bu vālid ma'nāsına olan نَجْلٌ [necl]den
me'hūzdur. Ve 'alā-kavlin إِنْجِيلٌ [incîl] tes-
miye olduğu Hazret-i Hak celle ve 'alā
onu izhār ettiği içindir, nüzülü eyyāmında
hakk bi'l-küllüyye münderis olmuştı, hak-

kı beyān için onu izhār eyledi. Ve bu izhār
ma'nāsına olan نَجْلٌ [necl]den me'hūzdur.
Ve Ebū 'Amr dedi ki muhāsame
ma'nāsına olan تَنَاجُلٌ [tenācul]den kitāb-ı
mezbūr nāzil oldukça onun husūsunda nās
münāza'a ettikleri için tesmiye olundu. Ve
Āmulî *Keşkül* nām te'lifinde dedi ki
إِنْجِيلٌ [incîl] müjde ve beşāret ma'nāsınadır ki
'İbrānīdir, kitāb-ı mezbūr ile 'āmil olan-
ları cennet ile tebşir eylediği için tesmiye
olundu. Ve 'inde'l-ba'z engeliyūn yāhūd
engîl-i 'İbrānī mu'arrebidir. Ve *Burhān*'da
kavl-i ahîre münshāran mersūmdur ve
Keşkül sāhibinin murādı dahi bu olmak
melhūzdur.

التَّنَاجُلُ [et-tenācul] [tefā'ul] vez-
ninde) Nizā' ve husūmet edişmek
ma'nāsınadır; yukālu: تَنَاجَلُوا إِذَا تَنَازَعُوا

الْإِنْتِجَالُ [el-inticāl] [ifti'al] veznin-
de) Bir nesne gereği gibi zāhire çıkıp yü-
rümek ma'nāsınadır; yukālu: إِنتَجَلَ الْأَمْرُ إِذَا
اسْتَبَانَ وَمَضَى Ve bir adam duvarı dibinden
tereşşüh eden suyu topraktan pāk edip sāfî
kılmak ma'nāsınadır; yukālu: إِنتَجَلَ الرَّجُلُ إِذَا
صَفَى مَاءَ النَّجْلِ مِنْ أَضَلِّ حَائِطِهِ

النَّجِيلُ [en-necîl] [emîr] vezninde)
Bir cins şūr otun ismidir, 'alā-kavlin şūr
otların kopup kırılan yaprağına denir;
müfredāta نَجِيلٌ [necîl] ayrık ta'bîr olu-
nan ot ile mübeyyendir. Ve نَجِيلٌ [necîl]in
cem'i نَجْلٌ [nucul]dur zammeteynle.

الْإِنْجَالُ [el-incāl] (hemzenin kesriy-
le) Bir adam davarı نَجِيلٌ [necîl] dedi-
ği nebāt-ı mezkūr otlamağa salıvermek
ma'nāsınadır; yukālu: أَنْجَلْ دَابَّتَهُ إِذَا أَرَسَلَهَا فِي
النَّجِيلِ

نُجَيْلٌ [Nuceyl] [zubeyr] vezninde)
Medîne'de bir mevzi'dir, 'alā-kavlin Yen-

bu' nāhiyesindedir.

نَجِيلٌ [Necīl] [emīr] (emīr) vezninde) Meslah nām mahal kurbünde bir düz ovanın ismidir.

نُجَيْلَةٌ [Nuceylet] [cuheyne] (cuheyne) vezninde) Yemāme ile Đariyye beyninde vāki Vādī Neşnāş nām mahalde bir su adıdır.

مَنَاجِلٌ [Menācil] [menāzil] (menāzil) vezninde) Bir mevzi' adıdır.

[ن ح ل]

النَّحْلُ [en-naḥl] (nūn'un fethi ve hā-yı mühmelenin sükūnuyla) Bal arısına denir, müzekker ve mü'ennesine itlāk olunur; üdebā-i 'ulemādan Ebu'l-Velīd en-Naḥlī ona mensūbdur ki onunla ticāret eder idi; müfredi **نَحْلَةٌ** [naḥlet]tir, **تَمْرٌ** [temr] ve **تَمْرَةٌ** [temret] gibi. Ve

نَحْلٌ [naḥl] Masdar olur, bilā-ivaz bir adama nesne bahş eylemek, 'alā-kavlin 'umūm üzere vermek ma'nāsınadır ki envā-ı 'atāya şāmildir. Mü'ellif burada misāl getirmeyip ve aşağıda **مُضَدَّرٌ** ve **بِالضَّمِّ مُضَدَّرٌ** kavli bunun ism olmasını iş'ār eder. Ve i'tā olunan nesneye itlāk olunur, **مَنْحُولٌ** [menḥūl] ma'nāsına; yukālu: **هُوَ نَحْلٌ** Ve **مِنِّي أَيُّ عَطِيَّةٌ** Ve **نَاحِلٌ** [nāḥil] ma'nāsına müsta'emeldir ki lāgar ve nahīf adama denir; yukālu: **رَجُلٌ نَحْلٌ أَيُّ نَاحِلٌ** Ve bir karye ismidir, muhaddisinden Menīḥ b. Seyf en-Naḥlī oradandır. Ve

نَحْلٌ [naḥl] Yeni aylara itlāk olunur, **أَهْلَةٌ** [ehillet] ma'nāsına, neḥāfetinden nāşī itlāk olunur. Ve bu ism-i cem'dir. Ve

نَحْلٌ [naḥl] Bir kimseye bir āherin söylediği sözü 'azv ve isnād eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **نَحْلَهُ الْقَوْلُ نَحْلًا مِنْ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا نَسَبَهُ** yukālu: **نَحْلَهُ الْقَوْلُ نَحْلًا مِنْ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا نَسَبَهُ** Ve bir adama sövmek

ma'nāsınadır ki lisānımızda bundan veriştirmek ile ta'bir olunur; yukālu: **نَحْلُ فَلَانًا إِذَا سَابَهُ**

النُّحْلُ [en-nuḥl] (nūn'un zammıyla) Masdardır, bir adama 'atiyye vermek ma'nāsınadır; yukālu: **نَحْلَهُ نُحْلًا إِذَا أَعْطَاهُ** Şāriḥ der ki bu ma'nāda fethle müsta'el değildir, ānifen mü'ellifin fethle zikr eylediği budur, sebki kalem vāki' olmuştur, lākin onun ism-i masdar olmak ihtimāl-i gālibi iş'ār olundu. İntehā. Ve

نُحْلٌ [nuḥl] Hatuna mehr vermek ma'nāsınadır; yukālu: **نَحْلَهَا إِذَا أَعْطَاهَا الْمَهْرُ** Ve **نُحْلَانٌ** [nuḥlān] ma'nāsınadır, ke-mā se-yuzkeru.

النَّحْلَةُ [en-niḥlet] (nūn'un kesri ve zammıyla) Zevceye verilen mehr ve kābīne denir. Ve da'vā ma'nāsınadır; yukālu: **لَمْ يُسْمَعْ نَحْلَتُهُ أَيُّ دَعْوَاهُ**

النُّحْلَى [en-nuḥlā] [buşrā] (buşrā) vezninde) Vergiye denir, bahşış ma'nāsına; tekülü: **هَذَا مِنِّي نُحْلَى أَيُّ عَطِيَّةٌ**

الْإِنْحَالُ [el-inḥāl] (hemzenin kesriyle) Vermek ma'nāsınadır; yukālu: **إِذَا أَنْحَلَهُ مَاءً إِذَا أَعْطَاهُ** Ve bir kimse bir adama mālından bir mikdār nesne tahsīs ve ifrāz eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **إِذَا حَصَّه بِشَيْءٍ** Ve vüçüdu arıkatmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَنْحَلَهُ الْهَمُّ إِذَا أَهْرَلَهُ**

التَّنْحِيلُ [et-tenḥīl] [tefīl] (tefīl) vezninde) **إِنْحَالٌ** [inḥāl] ile iki ma'nā-yı evvelde mürādiftir.

النُّحْلُ [en-nuḥl] ve

النُّحْلَانُ [en-nuḥlān] (nūn'ların zammıyla) Bir adama i'tā olunan şey'e denir; yukālu: **هَذَا لَهُ نَحْلٌ وَنُحْلَانٌ أَيُّ عَطِيَّةٌ**

الْإِنْتِحَالُ [el-intiḥāl] [ifti'āl] (ifti'āl) vezninde)

de) ve

التَّحْلُ [et-tenaḥḥul] [تَفَعَّلَ [tefa^{ca}ul] vezninde) Bir āher adamın nesnesini benimdir diye nefesine 'azv ile iddi'ā eylemek ma'nāsınadır, meselâ bir şâ'irin şi'rini benimdir diye iddi'ā eylemek gibi; yukâlu: **إِنْتَحَلَ الشَّيْءَ وَتَنَحَّلَهُ إِذَا ادَّعَاهُ لِنَفْسِهِ وَهُوَ لِعَبِيرِهِ**

التَّحُولُ [en-nuḥūl] [فُعُودٌ [ḩu^{ca}ūd] vezninde) Vücüd arıklamak ma'nāsınadır; yukâlu: **نَحَلَ جِسْمُهُ وَنَجَلَ وَنَحَلَ نُحُولًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ وَالرَّابِعِ وَالْأَوَّلِ وَالْخَامِسِ إِذَا ذَهَبَ مِنْ مَرَضٍ أَوْ سَفَرٍ**

النَّاحِلُ [en-nāḥil] ve

النَّحِيلُ [en-neḥīl] [أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Vücüdu arıklayıp çöp gibi hîre ve lâgar olan adama denir. **نَحِيلٌ** [neḥīl]in cem'i **نَحْلَى** [naḥlā] gelir, **سَكْرَى** [sekrā] vezninde ve **نَاحِلٌ** [nāḥil]in mü'ennesi **نَاحِلَةٌ** [nāḥilet] tir. Ve ince yapılı deveye ve yufka kılıca vasf olur; yukâlu: **جَمَلٌ وَسَيْفٌ نَاحِلٌ أَيْ رَقِيقٌ**

نَخْلَةٌ [Naḥlet] [تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Kinde nām kimsenin ve Subey^c b. el-Ḥaḩīm nām kimsenin feresleri ismidir. Ve Ba'lebek kurbünde bir karye adıdır.

أَبُو نُحَيْلَةَ الْبَجَلِيِّ [Ebū Nuḥaylet el-Beceliyy] [جُهَيْنَةُ [cuheyne] veznindedir) Ashābdandır, 'alā-kavlin mu'ceme ile dir.

نَحْلِينُ [Niḥlīn] [غَسْلِينُ [ḩislīn] vezninde) Ḥaleb kazasında bir karyedir; muhaddisinden 'Āmir b. Seyyār en-Niḥlī oradandır; yā³ ve nūn sākıttır.

[ن خ ل]

النَّحْلُ [en-naḥl] (nūn'un fethi ve ḩā-yı mu'cemenin sükunuyla) Bir nesneyi üğürtlemek ma'nāsınadır; yukâlu: **نَحَلَ الشَّيْءَ نَحْلًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا صَفَّاهُ وَاخْتَارَهُ**

نَحْلٌ [naḥl] Hurmā ağacına denir; mü'ennes ve müzekker olur, müfredi **نَخْلَةٌ** [naḥlet]tir,

cem'i **نَحِيلٌ** [neḥīl] gelir nūn'un fethiyle, ni-teki **نَحِيلٌ** [neḥīl] **نَحْلٌ** [naḥl] gibi ism-i cem^c olur.

Şāriḩ der ki sāḩib-i *Miṣbāḩ*'ın beyānına göre mutlakan müfrediyle kendi beyni hā³ ile fark olunan ism-i cem^c ki **نَحْلٌ** [naḥl] ve **تَمْرٌ** [temr] ve **بُرٌّ** [burr] ve **بَقَرٌ** [baḩar] gibidir, ehl-i ḩicāz onları mü'ennesen isti'māl ederler, fe-yekülüne: **هِيَ التَّمْرُ وَهِيَ النَّحْلُ** Ve ehl-i Necd ü Temīm müzekker isti'māl ederler, fe-yekülüne: **هُوَ النَّحْلُ وَهُوَ التَّمْرُ وَنَحْلٌ كَرِيمٌ** Ve ammā **نَحِيلٌ** [neḥīl] kelimesi bi'l-ittifāk mü'ennestir. İntehā. Ve

نَحْلٌ [naḥl] Masdar olur, un elemek ma'nāsınadır; yukâlu: **نَحَلَ الدَّقِيقَ نَحْلًا مِنَ** **نَحْلٌ** [naḥl] Şāriḩ der ki mü'ellif bu māddeyi dahi 'acib icāz eyledi, zīrā **نَحْلٌ** [naḥl] māddesinin un elemek ma'nāsı kütüb-i lügaviyyenin cümlesinde sābit iken kendisi imā ile iktifā eyledi. Ve aṣaḩda **نَحْلٌ** [naḥl] māddesinin un elemek ma'nāsı tasfiye ve ihtiyār ma'nāsından meḩzurdur. Ve

نَحْلٌ [naḥl] Sehāb kar ve tipi yağdırmak ma'nāsına müsta'eldir; yukâlu: **نَحَلَ السَّحَابُ** **نَحْلًا** Ve **نَحْلٌ** [naḥl] Bir güne nisvān pīrāyesine denir, **نَحْلٌ** [naḥl] şeklinde düzerler. Ve bir mevzi^c adıdır.

نَحْلٌ [naḥl] Bir güne nisvān pīrāyesine denir, **نَحْلٌ** [naḥl] şeklinde düzerler. Ve bir mevzi^c adıdır.

التَّحْلُ [et-tenaḥḥul] [تَفَعَّلَ [tefa^{ca}ul] vezninde) ve

الْإِنْتِحَالُ [el-intiḩāl] [إِفْتَعَلَ [ifti^{ca}āl] vezninde) Bunlar da bir nesneyi üğürtlemek ma'nāsınadır; yukâlu: **تَنَحَّلَ الشَّيْءَ وَأَتَنَحَّلَهُ إِذَا صَفَّاهُ وَاخْتَارَهُ**

التَّخَالَةُ [en-nuḥālet] [ثُمَّامَةٌ] [sumāmet] vezninde) Üğürtlenip ihtiyār olunan güzīdeye denir; yukālu: هِيَ تُخَالَتُهُ أَيُّ مَا نُخَلَّتْ مِنْهُ Ve elekten geçen una denir; yukālu: هِيَ نُخَالَةٌ Ve elekte kalan kepeği denir. Ve çürüntüye denir; yukālu: نَخَلَ الدَّقِيقَ وَرَمَى نُخَالَتَهُ أَيُّ مَا بَقِيَ فِي الْمُنْخَلِ İŞbu kepeğin havāssındandır ki su ile yāhūd sebzevātın turp suyuyla matbūhunu ‘akreb soktuğu yere zımād eyleseler be-gāyet nāfi‘dir.

الْمُنْخَلُ [el-munḥul] (mīm’in ve ḥā’nın zammıyla fethiyle) Un eleyecek eleğe denir. Ve bu kıyāstan hāric olan ism-i āletlerdendir.

النَّخِيلُ [en-neḥīl] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) نَخْلٌ [naḥl] gibi hurmā ağacına denir, ism-i cem‘dir. Ve نَخْلٌ [naḥl] kelimesinin cem‘i olur, hurmā ağaçları ve hurmālık demek olur.

نُخَيْلَةٌ [Nuḥaylet] [جُهَيْنَةٌ] [cuheyne] vezninde) Hazret-i ‘Ā’iše’nin mevālīsindendir. Ve

نُخَيْلَةٌ [nuḥaylet] Tabī‘at ve seciyyet ma‘nāsınadır. Şārihin beyānına göre bu ma‘nāda ve ātīde سَفِينَةٌ [sefīnet] veznindedir, nüshalarda sakt vākī‘dir; yukālu: لَهُ نَخَيْلَةٌ كَرِيمَةٌ أَيُّ طَبِيعَةٌ Ve nasīhat ma‘nāsınadır; yukālu: هُوَ لَا يَقْبَلُ النَّخَيْلَةَ أَيُّ النَّصِيحَةَ

نُخَيْلَةٌ [Nuḥaylet] [جُهَيْنَةٌ] [cuheyne] vezninde) Bādiyede bir mevzi‘dir. Ve ‘Irāk’ta bir mevzi‘dir ki İmām ‘Alī radiyallāhu ‘anhu hazretleriyle Ḥavāric tā’ifesinin cengāhıdır. Ve Ebū Nuḥayle el-‘Uklī ve Ebū Nuḥayle es-Sa‘dī rācizlerdir. Ve Ebū Nuḥayle el-Becelī ve Ebū Nuḥayle el-Lehbī sahābelerdir.

الْمُنْخَلُ [el-Munahḥal] [مُعْظَمٌ] [mu‘azzam]

vezninde) Bir şā‘irdir; ve minhu’l-meselu: “لَا أَفْعَلُهُ حَتَّى يُؤَوِّبَ الْمُنْخَلَ” Ya‘nī “Munahḥal gittiği yerden ric‘at edince kadar onu işlemem.” Mezbūr bir husūs için bir semte ‘azīmet edip bir dahi ‘avdet eylememekle te’bīd için darb-ı mesel oldu.

الْمُتَنَخَّلُ [el-Mutenahḥil] (ism-i fā‘il bünyesiyle) Mālik b. ‘Uveymir el-Huzelī nām şā‘irin lakabıdır.

نُخَيْلٌ [Nuḥayl] [زُبَيْرٌ] [zubeyr] vezninde) Şām’da bir mevzi‘ adıdır. Ve Medīne kurbünde bir pınarın ismidir. Ve başka iki mevzi‘lerdir.

ذُو النُّخَيْلِ [Zu’n-Neḥīl] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) Muğammes ile Eşbire beyninde bir mevzi‘dir. Ve Yemen’de bir mevzi‘dir.

نَخْلَةُ الشَّامِيَّةِ [Naḥletu’s-Şāmiyyet] ve

نَخْلَةُ الْيَمَانِيَّةِ [Naḥletu’l-Yemāniyyet] Mekke-i mükerreme’ye bir merhale mesāfede iki vādī ismidir. Ve

نَخْلَةٌ [Naḥlet] Beş mevzi‘in dahi ismidir.

ذُو النُّخَيْلَةِ [Zu’n-Naḥlet] Mesīḥ b. Meryem ‘aleyhime’s-selām murāddır, zīrā ciz‘-i naḥle yanında ser-zede-i ‘ālem-i şühūd olmuştur.

بَنُو نَخْلَانَ [Benū Naḥlān] [سَلْمَانٌ] [selmān] vezninde) Zū Kulā‘ kabīlesinden bir batndır. Ve ‘İmrān b. Sa‘īd en-Naḥlī tābī‘ındendir. Ve İbrāhīm b. Muḥammed en-Naḥlī tāriḥ sāhibidir.

[ن د ل]

التَّذُلُّ [en-nedl] [عَدْلٌ] [‘adl] vezninde) Bir nesneyi āher yere nakl eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: نَدَّلَهُ نَدْلًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Ve sofradan ekmek ve sepetten hurmā makūlesini avuçlayıp kümesiyle almak ma‘nāsınadır; yukālu: نَدَّلَ الْخُبْزَ مِنَ

السُّفْرَةَ وَالثَّمْرَ مِنَ الْجَلَّةِ إِذَا عَرَفَ بِكَفِّهِ كُنْثًا وَتَنَاوَلَهُ
كَأَنَّهُ إِذَا اخْتَلَسَهُ yukālu: نَدَلٌ
Ve yürek sürmek ma'nāsınadır; yukālu:
نَدَلٌ يَسْلُجُهُ إِذَا رَمَى

نَدَلٌ [nedl] Kīr ve pāsa denir; yukālu: يَبْدِيهِ
نَدَلٌ أَيَّ وَسَخٍ

النَّدَلُ [en-nedel] (fethateynle) Vücūd
kīrlenmek ma'nāsınadır; yukālu: نَدَلْتُ يَدُهُ
نَدَلًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا وَسَخَتْ

الْمِنْدَلُ [el-mindel] [minber] vezninde)
Çaylak gibi gördüğü nesneyi hemān kapıp
alır olan adama denir; yukālu: هُوَ مِندَلٌ أَيُّ
هُوَ مُخْتَلِبِسْ Ve pek ve metīn zekere denir.

الْمَمْنَدُ [el-mendel] [maḥ'ad] veznin-
de) Çizmeye ve ediğe denir; حُفٌّ [ḥuff]
ma'nāsına. Ve Hindistān'da bir belde adı-
dır. Ve 'ūd ağacına 'alā-kavlin iyisine ve
a'fāsına denir.

الْمَمْدَلِي [el-mendeliyy] (yā-yı nisbetle)
Bu dahi 'ūd ağacının a'fāsına denir. Pes
mübālagaten nefesine nisbet olur, 'alā-
kavlin Mendel şehrine mensüb olanına
denir ki 'ūdun a'fāsı ondan meclüb olur.

إِبْنُ مَمْدَلَةَ [İbn Mendelet] مَرْحَلَةٌ [merḥalet]
vezninde) Mülük-i 'Arabdan bir melik idi.

النُّدُلُ [en-nudul] (zameteynle) Da'vet
ve ziyāfet hizmet-kārlarına denir ki
mihmānlara hizmet ve nakl-i ta'ām eder-
ler; yukālu: هُمْ نُدُلٌ أَيُّ خَدَمِ الدَّعْوَةِ

النِّدِيلَانُ [en-nīdilān] (nūn'un ve dāl'ın kesri
ve dāl'ın zammıyla) ve

النِّدِيلُ [en-nīdel] [dirhem] ve صَيْقَلٌ
[şayqal] veznlerinde ve nūn'un kesri ve
dāl'ın harekāt-ı selāsıyla ve nūn'un fethi
ve dāl'ın zammıyla) ve

النِّدِيلَانُ [en-nīdilān] (nūn'un kesri ve
hemzenin sükūnu ve dāl-ı meksüre ile ve

mazmūme ile) ve

النِّدِيلُ [en-nīdul] (nūn'un kesri ve dāl'ın
zammıyla) İnsāna uyku içre 'arız olan
ağırılığa denir ki ağır basma ve al basma
ta'bīr olunur, kābūs ma'nāsına, 'alā-kavlin
ona şebīh bir 'arızaya denir.

الْمِنْدِيلُ [el-mindīl] (mīm'in kesri ve fethiy-
le) ve

الْمِنْدَلُ [el-mindel] [minber] veznin-
de) El silecek destmāle denir; tekūlu:
عَسَّاسُ عَسَّاسٍ عَسَّاسٌ وَهُوَ الَّذِي يَتَمَسَّحُ بِهِ
Esās'ın ve Mişbāh'ın beyānına göre nakl
ma'nāsından ve ba'zı āherin beyānına
göre vesah ma'nāsından me'hūzdu. Ve
bu hālen havlu ve makreme ve çevre ta'bīr
olunan dūlbendin mecmū'una şāmildir.

الْتِنْدُلُ [et-teneddul] [tefa'ul] veznin-
de) ve

الْتَمْنَدُلُ [et-temendul] [temes-
kun] vezninde) Destmāl ile silinmek
ma'nāsınadır; yukālu: تَنْدَلٌ بِالْمِنْدِيلِ وَتَمْنَدَلٌ إِذَا
تَمَسَّحَ بِهِ

النُّودَلَةُ [en-nevdelet] [ḥav'kalet] vez-
ninde) Bir adam pek pīrlikten kağşayıp
sarsak olmak ma'nāsınadır; yukālu: نُوْدَلٌ
إِذَا اضْطَرَبَ كَبِيرًا Ve hāyeler salkı ve
sölpük olmak ma'nāsınadır; yukālu: نُوْدَلْتُ
حُضَيْتَاهُ إِذَا اسْتَرَوَحْنَا

النُّوْدَلُ [en-nevdel] [cevher] veznin-
de) Nisvān memesine denir. Ve bir recül
ismidir.

النِّبْدِيلُ [en-nīdil] [zibric] vezninde)
Emr-i cesīm ü 'azīm ma'nāsınadır; yukālu:
عَنْ لَهْ نَبْدِيلٌ أَيُّ أَمْرٍ جَسِيمٍ

الْإِنْدِيَالُ [el-indiyāl] [infī'āl] veznin-
de) Batn ishāl olmak ma'nāsınadır. Bunun
mevzi-i zikri "د،و،ل" maddesidir, Cevherī

vehminden nāṣī burada zikr eylemiştir.

[ن ذ ل]

التَّذَلُّ [en-nezl] (nūn'un fethi ve zāl-i mu'cemenin sükūnuyla) ve

التَّذِيلُ [en-nezīl] [emīr] vezninde) Cemī'i ahvāl ü evzā'ında hasīs ve denī ve muhtekar ve kem-māye kimseye denir; cem'ī **أَنْذَالَ** [enzāl] ve **نُذُولُ** [nuzūl] gelir nūn'un zammıyla ve **نَذِيلُ** [nezīl]in cem'ī **نُذَلَاءُ** [nuzelā] gelir, **كُرْمَاءُ** [kuremā] vezninde ve **نِذَالُ** [nizāl] gelir, **كِرَامُ** [kirām] vezninde; yukālu: **هُوَ نَذَلٌ وَنَذِيلٌ أَي حَسِيسٌ مُحْتَقَرٌ فِي جَمِيعِ أَحْوَالِهِ**

التَّذَالَةُ [en-nezālet] [rezālet] vezninde) ve

التُّذُولَةُ [en-nuzūlet] [umūmet] vezninde) Bir kimse **نَذِيلٌ** [nezīl] olmak ma'nāsınadır; yukālu: **نَذَلُ الرَّجُلُ نَذَالَةً وَنُذُولَةً مِنْ الْبَابِ الْحَامِسِ إِذَا كَانَ نَذِيلًا**

[ن ر ج ل]

النَّارِجِيلُ [en-nārecīl] Cevz-i Hindī isimdir ki Hindistān cevzi ta'bīr olunur; müfredi **نَارِجِيلَةٌ** [nārecīlet]tir. Ve ba'zen mehmūz olur. Şeceri hurmā ağacına şebīh uzun ve be-gāyet ter ve mülāyim olmakla üzerine çıkan adam tāze nihāl üzere çıkmış gibi yere doğru eğilip basılır. Ve soy olan dallarının her birinde otuz 'aded **نَارِجِيلٌ** [nārecīl] hāsıl olur. Ve onlarda bir güne süt hāsıl olur ki ona **أَطْوَاقُ** [aṭvāk] derler, niteki māddesinde beyān olundu. Üzerinden yıl geçip eskimişi solucanları muhric ve müşhil ve tāzesi takviyet-i cimā'da mü'essirdir.

[ن ز ل]

النُّزُولُ [en-nuzūl] [şumūl] vezninde)

ve

الْمَنْزَلُ [el-menzel] [maḥ'ad] vezninde) Konmak ma'nāsınadır; yukālu: **نَزَلَهُمْ وَنَزَلَ بِهِمْ وَعَلَيْهِمْ نُزُولًا وَمَنْزَلًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا حَلَّ** Mü'ellifin **Başā'ir**'de beyānına göre inmek ma'nāsına mevzū'dur, konmak ma'nāsı lüzüm 'alākasıyla mecāzdır. Ve **نُزُولُ** [nuzūl] hāssatan huccāc Minā'ya gelip konmak ma'nāsınadır; yukālu: **نَزَلَ الْقَوْمُ إِذَا أَتَوْا مَعِي**

التَّنْزِيلُ [et-tenzīl] [tef'īl] vezninde) İndirmek ma'nāsınadır; yukālu: **نَزَلَهُ تَنْزِيلًا إِذَا صَبَّرَهُ نَازِلًا**

الْإِنْزَالُ [el-inzāl] (hemzenin kesriyle) ve

الْمُنْزَلُ [el-munzel] [mucmel] vezninde) **تَنْزِيلٌ** [tenzīl] ma'nāsınadır; yukālu: **نَزَلَهُ** Mü'ellifin **Başā'ir**'de beyānına göre **تَنْزِيلٌ** [tenzīl] bir nesneyi tedrīcle müteferrikan indirmek ve **إِنْزَالٌ** [inzāl] ondan e'ammdır.

الْإِسْتِنْزَالُ [el-istinzāl] [inzāl] ma'nāsınadır; yukālu: **إِسْتَنْزَلَهُ بِمَعْنَى أَنْزَلَهُ**

التَّنْزُّلُ [et-tenzellul] [tefa'ul] vezninde) Tedrīcle azca azca inmek ma'nāsınadır; yukālu: **تَنْزَلُ الرَّجُلُ إِذَا نَزَلَ فِي مَهَلَةٍ**

النُّزُلُ [en-nuzul] (zammeteynle) Konak yerine denir; tekūlu: **نَزَلْنَا نَزْلًا لَطِيفًا أَي مَنَزَلًا** Ve mihmān için tehyi'e ve ihzār olunan ta'āma denir, **نُزُلٌ** [nuzl] denir zāy'ın sükūnuyla; cem'ī **أَنْزَالَ** [enzāl] gelir; yukālu: **أَعَدَّ لِصَيفِهِ** Ve bereketli rızık ve ta'āma denir; yukālu: **هُوَ نَزْلٌ أَي طَعَامٌ** Ve **ذُو بَرَكَتٍ** Ve **atā** ve bahşış ma'nāsınadır. Ve bir yere konmuş cemā'ate denir; yukālu: **هُمْ نَزْلٌ أَي نَزِيلٌ** Bu ma'nāda **نَازِلٌ** [nāzil] ve **نَزِيلٌ** [nezīl] lafzlarından cem'dir. Ve ekilmiş ekinin giir ve bereketli olup onup bitmesine de-

nir; yukālu: زَرْعٌ دُو نَزْلٍ أَي دُو رَيْعٍ وَرَكَاءٍ وَنَمَاءٍ Ve bunda zāy'ın sükūnuyla da lügattır.

النُّزْلُ [en-nuzl] (nūn'un zammı ve zāy'ın sükūnuyla) Mihmān için tehyî'e olunmuş ta'āma ve ekinin onup güre ve bereketli olmasına denir. Ve menîye itlāk olunur, نُطْفَةٌ [nutfet] ma'nāsına.

النُّزِيلُ [en-nezīl] (emīr [emīr] vezninde) Bu dahi bereketli ta'āma denir; yukālu: طَعَامٌ زَرْعٌ دُو نَزْلٍ أَي دُو بَرَكَتِهِ Ve kışar ve noksānı olmayıp endāmı tām olan libāsa denir; yukālu: نُؤْتُ نَزِيلًا أَي كَامِلًا Ve mihmāna denir; yukālu: هُوَ نَزِيلُهُ أَي ضَيْفُهُ

النُّزْلُ [en-nezel] (fethateynle) Bu dahi ekilmiş ekinin bereketliliğine ve onatlığına denir; yukālu: زَرْعٌ دُو نَزْلٍ أَي رَيْعٍ وَنَمَاءٍ Ve masdar olur, ekin pek onup bitmek ma'nāsınadır; yukālu: نَزَلَ الرَّزْغُ نَزْلًا مِنَ الْبَابِ Ve الرَّابِعُ إِذَا رَاعٍ وَنَمَى

نَزَلَ [nezel] Yağmura itlāk olunur; yukālu: سَحَابٌ دُو نَزْلٍ أَي مَطَرٌ

النُّزْلُ [en-nezil] (ketif [ketif] vezninde) Şol konak yerine denir ki ona çok konulur ola; yukālu: مَكَانٌ نَزَلَ أَي يُنْزَلُ فِيهِ كَثِيرًا Ve şol yere denir ki pek ve metin olmakla yağmuru içmeyip hemān akar ola; yukālu: مَكَانٌ نَزَلَ أَي صَلَبٌ سَرِيعُ السَّنْبِلِ

النُّزَالُ [en-nizāl] (cidāl [cidāl] vezninde) İki asker develerinden inip atlanıp muhārebe eylemeğe denir; yukālu: حَارِبُوا بِالنُّزَالِ وَهُوَ أَنْ يُنْزَلَ الْقَرِيقَانِ عَنْ إِبِلِهِمَا إِلَى خَيْلِهِمَا فَيَتَضَارَبُوا

النُّتَّازُلُ [et-tenāzul] (tefā'ul [tefā'ul] vezninde) İki asker develerinden inip atlanıp cenk edişmek ma'nāsınadır; yukālu: تَنَّازَلُوا إِذَا نَزَلُوا عَنْ إِبِلِهِمْ إِلَى خَيْلِهِمْ فَتَضَارَبُوا Şārih der ki fi'l-asl iki fāris birbirine نَزَالَ نَزَالًا ya'nī atından nüzül eyle de piyādece cenk edelim diye çağılmaktan ibārettir. Ve Zemaşşeri

atlarından inip piyāde cenk edişmekle beyān eyledi.

نَزَالٌ [nezālī] (ḩāṭām [ḩāṭāmī] vezninde) İsm-i fi'l-i emrdir, نَزَالٌ ma'nāsınadır. Müfred ve müzekker ve cem' ve mü'ennese irād olunur; yukālu: تَدَاعَوْا نَزَالَ أَي قَالَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا إِنَّزَلَ نُحَارِبُ رَاجِلًا

الْمَنْزِلَةُ [el-menzilet] (mīm'in fethi ve zāy'ın kesriyle) Konak yerine denir; yukālu: طَرِيقٌ قَرِيبُ الْمَنْزِلَةِ أَي مَوْضِعُ النَّزُولِ Ve pāye ve mer-tebe ma'nāsına müsta'meldir; bunda cem' kılınmaz; yukālu: لَهُ مَنْزِلَةٌ عِنْدَ الْأَمِيرِ أَي دَرَجَةٌ Ve hāne ve sarāya itlāk olunur; yukālu: لَهُ مَنْزِلَةٌ عَالِيَةٌ أَي دَارٌ

النُّزَالَةُ [en-nuzālet] (sumāmet [sumāmet] vezninde) Erkeğin inzāl eylediği menîye denir.

النُّزَالَةُ [en-nizālet] (kitābet [kitābet] vezninde) Sefer eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: مَا زِلْتُ أَنْزَلُ نِزَالَةً أَي أَسَافِرُ

النَّازِلَةُ [en-nāzilet] Mihnet ve beliyye ve nā'ibeye itlāk olunur; yukālu: أَصَابَتْهُ نَازِلَةٌ مِنْ نَوَازِلِ الدَّهْرِ أَي شَدِيدَةٌ

النُّزْلَةُ [en-nezlet] (temret [temret] vezninde) Ekini güre ve onat olan yere denir; yukālu: أَرْضٌ نَزْلَةٌ أَي زَاكِيَةُ الرَّزْغِ Ve masdar denir; yukālu: أَصَابَتْهُ نَزْلَةٌ أَي زُكَامٌ Ve masdar olur, zükāma uğramak ma'nāsına; yukālu: نَزُولٌ Ve نَزَلَ الرَّجُلُ نَزْلَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا رُكِمَ [nuzūl]dan binā-i merre olur, bir kerre inmek ma'nāsına; yukālu: نَزَلَ نَزْلَةً أَي مَرَّةً

نُزَيْلٌ [Nuzeyl] (zubeyr [zubeyr] vezninde) Esāmīdendir. Muḩārib b. Nuzeyl muhaddistir. Ve Nuzeyl b. Mes'ūd el-Kelbī kezālik muhaddistir.

النُّزِيلَاتُ [en-nezilāt] (nūn'un fethi ve zā'nın kesriyle ve fethiyle) Rey' ve bereket ve nemā' ma'nāsından cem'dir, ba'dehu bir

kavmin halleri muntazam ve ārāmiş ve āsāyiş üzere olmasında istiḥmāl olundu; ve minhu tekūlu: تَرَكْتُ الْقَوْمَ عَلَى نَزَلَاتِهِمْ أَي عَلَى اسْتِقَامَةِ أَحْوَالِهِمْ

مَنَازِلُ [Menāzil] (mīm'in fethiyle) İbn Fur'ān'dır ki şā'irdir.

قَوْنُ الْمَنَازِلِ [Karnu'l-Menāzil] Ṭā'if kur-bünde bir karyedir.

النِّزْلُ [en-nizl] (nūn'un kesriyle) Top ve müctemīḥ nesneye denir.

الْمَنْزِلُ [el-Menzil] [meclis] [vezninde) Benātu Naş dedikleri yedi ke-kebe denir ki Yediger ta'bīr olunur. Ve sahrālarda konak yerine denir; yukālu: نَزَلُوا مَنْزِلًا لَطِيفًا أَي مِنْهَا شَرِيفٌ مَنْزِلًا أَي دَارًا

مُنَازِلُ [Munāzil] [musā'id] [vezninde) **نَزَّالٌ** [Nezzāl] [şeddād] [vezninde) Esāmī-i ricāldendir.

[ن س ل]

النَّسْلُ [en-nesl] (nūn'un fethi ve sīn'in sükūnuyla) Halk ve mahlūka denir. Ve veled ve zürriyyete denir ki döl dōş ta'bīr olunur; cem'i **أَنْسَالٌ** [ensāl]dir; yukālu: لَهُ نَسْلٌ كَثِيرٌ أَي وَلَدٌ

نَسَلٌ [nesl] Masdar olur, veled hāsıl kılmak ma'nāsınadır; yukālu: نَسَلُ الْوَلَدِ نَسَلًا مِنَ الْبَابِ إِذَا وَلَدَهُ نَسَلَتْ صُوفَهُ إِذَا نَسَلَتْهُ وَأَسْقَطَتْهُ

نَسَلٌ [nesl] ve

نَسَلٌ [nesel] (fethateynle) ve

نَسَلَانٌ [neslān] Sür'atle yürüme ma'nāsınadır; yukālu: نَسَلُ الْمَاشِي نَسَلًا وَنَسَلًا وَنَسَلَانًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلُ إِذَا أَسْرَعَ

النَّسِيلَةُ [en-nesilet] [sefinet] [vezninde)

Bu dahi veled ve zürriyyete denir; yukālu: لِفُلَانٍ نَسِيلَةٌ كَثِيرَةٌ أَي وَلَدٌ Ve çerāg fetülesine ve bala denir, **عَسَلٌ** [asel] ma'nāsına.

الْإِنْسَالُ [el-insāl] (hemzenin kesriyle) Döl peydā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَنْسَلَ إِذَا وَكِدَ أَنْسَلَ صُوفٌ أَنْسَلَ الصُّوفَ إِذَا أَسْقَطَتْهُ Ve bu ma'nada müte'addī olur; yukālu: أَنْسَلَ الصَّلِيَانُ أَطْرَافَهُ إِذَا أَبْرَزَهَا ثُمَّ أَلْقَاهَا Ve deve kısmı tüylerini döküp kavlayacakları zamān gelip çatmak ma'nāsınadır; yukālu: أَنْسَلَتِ الْإِبِلُ إِذَا حَانَ لَهَا أَنْ يَنْسَلَ وَبَرَّهَا الْقَوْمُ إِذَا تَقَدَّمَهُمْ

النُّسُولُ [en-nusul] [vuşul] [vezninde) Hayvānın tüyü kavlayıp düşmek ma'nāsınadır; yukālu: نَسَلَ الصُّوفُ نُسُولًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا سَقَطَ

النَّسِيلُ [en-nesil] [emir] [vezninde) ve **النُّسَالُ** [en-nusāl] [gurāb] [vezninde) Hayvāndan kopup dökülen tüylere denir; müfredleri hā iledir. Ve

نَسِيلٌ [nesil] Bala denir **عَسَلٌ** [asel] ma'nāsına. Ve

نُسَالٌ [nusāl] Buğdaycık otunun sünbüle-sine denir ki kurudukta özü olmamakla uçup savrulur.

التَّنَاسُلُ [et-tenāsul] [tefa'ul] [vezninde) Birbirinden doğup üremek ma'nāsınadır; yukālu: تَنَاسَلُوا إِذَا أَنْسَلَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا

النَّسَلُ [en-nesel] (fethateynle) Gök incir-den çıkan süte denir.

النَّاسِلَةُ [en-nāsilet] Çelimsiz uyluğa vasf olur; yukālu: فَجَدْتُ نَاسِلَةً أَي قَلِيلَةَ اللَّحْمِ

[ن ش ل]

النَّاشِلَةُ [en-nāşilet] (şīn-i mu'ceme ile) Bu dahi etsiz ve çelimsiz olan uyluğa denir; yukālu: فَخِذْ نَاشِلَةً أَيْ نَاسِلَةً قَلِيلَةَ اللَّحْمِ

النُّشُولُ [en-nuşūl] [vuşūl] vezninde) Uyluk çelimsiz ve etsiz olmak ma'nāsınadır; yukālu: نَسَلْتُ فَخِذُهُ نُشُولًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا كَانَتْ نَاشِلَةً

النَّشَلُ [en-neşl] (nūn'un fethi ve şīn'in sükūnuyla) Bir nesneyi sür'atle yerinden çekip çıkarmak ma'nāsınadır; yukālu: Ve نَشَلُ الشَّيْءِ نَشَلًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَسْرَعَ نَزْعُهُ cimā'e eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَشَلُ النَّشَلُ إِذَا جَامَعَهَا Ve tencereden kepçesiz, el ile et çıkarmak ma'nāsınadır; yukālu: نَشَلُ اللَّحْمِ نَشَلًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا أُخْرِجَهُ مِنَ الْقَدْرِ Ve 'inde'l-ba'z [neşl] bir pişmiş 'uzvu eline alıp etini ağzıyla kemirip yemek ma'nāsınadır; yukālu: نَشَلُ اللَّحْمِ إِذَا أَخَذَهُ بِيَدِهِ غَضًّا فَتَنَازَلَ مَا عَلَيْهِ مِنَ اللَّحْمِ Ve eti havāyicsiz sâdece tabh eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَشَلُ اللَّحْمِ إِذَا طَبَخَهُ بِغَيْرِ تَابِلِ

الْإِنْتِشَالُ [el-intişāl] [ifti'āl] vezninde) Bu dahi çömlekten eti el ile çekip çıkarmak ma'nāsınadır; yukālu: إِنْتَشَلَ اللَّحْمَ بِمَعْنَى نَشَلَهُ

النَّشِيلُ [en-neşīl] [emīr] vezninde) ve **الْمُنْتَشَلُ** [el-munteşel] (ism-i mef'ul bünye-siyle) Çömlekten el ile çıkarılmış ete denir. Ve

نَشِيلٌ [neşīl] Havāyicsiz tabh olunmuş sâdece ete denir; yukālu: أَطْعَمَهُ النَّشِيلَ أَيْ أَطْعَمَهُ اللَّحْمَ الْمَطْبُوحَ بِلَا تَوَابِلِ Ve henüz sağılmış süte denir; yukālu: سَفَاهُ النَّشِيلِ أَيْ اللَّبَنَ سَاعَةَ الْحَلْبِ Ve ince ve hafif kılıca denir ki kamçı kılıç ta'bīr olunur; yukālu: ضَرْبُهُ بِالنَّشِيلِ أَيْ بِالسَّيْفِ Ve kuyudan en evvel çıkarıl-

mış suya denir.

الْمَنْشَلَةُ [el-menşelet] (mīm'in ve şīn'in fethiyle) Parmakta hâtem mevzi'ine denir ki âbdest alırken orayı tafakkud eylemek müstehabdır. Cevherī bunu الْحَدِيثِ وَفِي الْوَصْفِ بِالنَّشَلِ وَفِي الْحَدِيثِ 'unvāniyla zikr eylemekle vehm eyledi, zīrā o ba'zı tābī'in kelāmı cümlesindedir. Şārih der ki İbn Eşīr *Nihāye*'de وَفِي حَدِيثِ أَبِي بَكْرٍ قَالَ لِرَجُلٍ فِي وَضْوءِهِ "عَلَيْكَ بِالْمَنْشَلَةِ" 'ibāretiyle resm eylemiştir, kezālīk *Esās*'ta dahi الْحَدِيثِ وَفِي الْوَصْفِ 'ibāretiyle mersūmdur.

الْمِنْشَالُ [el-minşāl] [mihrāb] vezninde) Yahnī-keş dedikleri demir âlete denir ki onunla tencereden et çekip çıkarırlar ve ona مِنْشَلٌ [minşel] dahi denir, مِنْبَرٌ [minber] vezninde; yukālu: نَشَلُ اللَّحْمِ مِنَ الْقَدْرِ Ve بِالْمِنْشَالِ وَالْمِنْشَلِ وَهُوَ حَدِيدَةٌ يُنْشَلُ بِهَا اللَّحْمُ مِنْهَا **مِنْشَالٌ** [Minşāl] Hıcr b. Mu'āviye'nin feresi ismidir.

التَّنْشِيلُ [et-tenşīl] [tef'īl] vezninde) Bir adama kahvaltı yedirmek ma'nāsına müsta'meldir; fi'l-asl bir mikdârca نَشِيلٌ [neşīl] yedirmek ma'nāsınadır; ve minhu tekūlu: نَشَلْتُ ضَيْفَكَ أَيْ سَلَفْتُهُ

النَّشَالُ [en-neşşāl] [şeddād] vezninde) Hem-dem ve rüfekā' var iken onlara bakmayıp yalnızca tencereye ekmek parçası banıp ekl eder olan soğumsuz adama denir; yukālu: هُوَ نَشَالٌ وَهُوَ مَنْ يَأْخُذُ حَرْفَ الْجَرْدِ قَةً هُوَ نَشَالٌ وَهُوَ مَنْ يَأْخُذُ حَرْفَ الْجَرْدِ قَةً دُونَ أَصْحَابِهِ Zāhiren نَشَالٌ Şām'da kese yarıcı 'ayyār ve tarrāra [neşşāl] ta'bīri bundan me'hūzdur.

[ن ص ل]

النَّشَلُ [en-naşl] ve

النَّشَلَانُ [en-naşlān] (nūn'ların fethi ve şād'ların sükūnuyla) Ok ve mızrak temrenine denir. Ve kılıç ve bıçak namlusuna

denir; cem'î أَنُضِلَّ [enşul] gelir, أَفْلَسُ [eflus] gibi ve نِصَالٌ [nişāl] gelir nūn'un kesriyle ve نُصُولٌ [nuşūl] gelir. Ve kedi otu dedikleri otun kılçığına denir. Ve başa denir cemī'-i eczāsıyla, göz ve kulak ve kaş ve sâ'ir endāmıyladır; yukālu: وَأَصَابَ نَضْلُهُ وَهُوَ أَنْصَابُ الرَّأْسِ بِجَمِيعِ مَا فِيهِ كَفَادَا Ve kafāda olan yumru yere denir; yukālu: صَرَبَ نَضْلُهُ أَيَّ قَمَحِدَوْتَهُ Ve ba'zı deve ve at kısmının başlarında olan temren gibi uzunluk hāletine denir; yukālu: بِرَأْسِ الْبَعِيرِ وَالْفَرَسِ نَضَلُ أَيُّ طَوْلٌ Ve iğden çıkarılmış ipliğe denir. Ve

نَضَلٌ [naşl] Masdar olur, ok temrene geçip gereği gibi yerleşip tutmak ma'nāsınadır; yukālu: نَضَلَ السَّهْمُ فِي النَّضْلِ نَضَالًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Ve oku temrene yerleştirmek ma'nāsınadır; tekūlu: نَضَلْتُ السَّهْمَ إِذَا أَتَيْتَهُ فِي النَّضْلِ Ve ok temrenden çıkmak ma'nāsına olmakla zıdd olur; yukālu: نَضَلَ السَّهْمُ إِذَا خَرَجَ مِنَ الرَّأْسِ Ve خَرَجَ مِنَ النَّضْلِ başın tepesinden 'ibārettir; yukālu: صَرَبَ نَضْلُ الرَّأْسِ إِذَا خَرَجَ عَنْهُ نَضَالُهُ Ve kabzası çıkmış kılıç ve bıçak makülesine denir ki vasf bi'l-masdardır; yukālu: مِعْوَلٌ نَضَلٌ إِذَا خَرَجَ عَنْهُ نِصَابُهُ

الْإِنْصَالُ [el-inşāl] (hemzenin kesriyle) ve **التَّنْصِيلُ** [et-tanşīl] [tef'īl] vezninde) Oka temren geçirmek ma'nāsınadır; yukālu: أَنْصَلَ السَّهْمَ وَنَضَلَهُ إِذَا جَعَلَ فِيهِ نَضَالًا Ve okun temrenini çıkarmak ma'nāsına olmakla zıdd olur; bābları izāle için olur; yukālu: أَنْصَلَ السَّهْمَ وَنَضَلَهُ إِذَا أَرَادَ النَّضْلَ عَنْهُ **إِنْصَالٌ** [inşāl] Mutlakan ihrāc eylemek ma'nāsına müsta'meldir; tekūlu: أَنْصَلْتُهُ مِنْهُ إِذَا أَخْرَجْتَهُ

النُّصُولُ [en-nuşūl] [ku'ūd] vezninde) Sakalın boyası sıyrılıp rengi zā'il olmak ma'nāsınadır; yukālu: نَضَلَتِ اللَّحْيَةُ نُضُولًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّلَاثِ إِذَا خَرَجَتْ مِنَ الْخِصَابِ

yılan ve 'akreb ve arı makülesinin soktuğu yerin iğnesi ve semmi zā'il ve bertaraf olmak ma'nāsınadır; yukālu: نَضَلَتْ اللَّسْعَةُ وَالْحُمَةُ إِذَا خَرَجَ سُهُمَا وَزَالَ أَثْرُهُمَا Ve davarın tırnağı yerinden kopup çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: نَضَلَ الْخَافِرُ إِذَا خَرَجَ مِنْ مَوْضِعِهِ

النَّاصِلُ [en-nāşil] Boyası zā'il vurulmuş sakala denir; yukālu: إِذَا زَالَ خِصَابُهَا Ve bu vasf-ı hāstır.

الْأَنْضُولَةُ [el-unşūlet] [uđhūket] vezninde) Kedi otunun kapçığında olan çiçeğine yāhūd havānının ıssılığından kuru-yup katılanmış kedi otuna denir.

الْإِسْتِنْصَالُ [el-istinşāl] Havānının ıssılığı kedi otunun kılçıklarını **أَنْضُولَةٌ** [unşūlet] kılmak ma'nāsınadır; yukālu: اسْتَنْصَلَ الْحُرُّ السَّفَا إِذَا جَعَلَهُ أَنْصِيلًا Ve istihrāc ma'nāsınadır; yukālu: اسْتَنْصَلَ الشَّيْءَ إِذَا اسْتَخْرَجَهُ Ve kedi otunun kılçıklarını ve başağını rüzgār savurup dökmek ma'nāsınadır; yukālu: اسْتَنْصَلَ الْهَيْفَ السَّفَا إِذَا اسْقَطَهُ

النَّصِيلُ [en-neşīl] [emīr] vezninde) Bir arşın kadar uzun taşa denir ki onunla nesne dakk olunur, dink eli gibi. Ve insānın ve hayvānın ağzının damağına denir. Ve temizlenmiş pāk buğdaya denir. Ve çenelerin altından boyun ile başın kavuştuğu yerde olan mafsala denir; yukālu: صَرَبَ نِصِيلَهُ وَهُوَ مَفْصَلٌ مَا بَيْنَ الْعُنُقِ وَالرَّأْسِ تَحْتَ اللَّحْيَيْنِ Ve davarın burnunun ve ağzının ucuna denir. Ve ferc-i nisvānda olan lahm-ı zā'ide denir. Ve baltaya denir, فَأَسٌ [fe's] ma'nāsına. Ve başın tepesine denir.

الْمِنْصِيلُ [el-minşīl] [mindīl] vezninde) ve

الْمِنْصَالُ [el-minşāl] [minhāl] vezninde) Bunlar da zikr olunan نِصِيلٌ [neşīl] de-

dikleri taşa denir.

الْمُنْصَلُ [el-munşul] (mīm'in ve şād'ın zammıyla) ve

الْمُنْصَلُ [el-munşal] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) Kılıca denir.

التَّنْصَلُ [et-tenaşşul] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Bir günāhtan sıvılıp çıkmakla ber'ü'z-zimme olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَنْصَلُ إِلَى Burada إِلَى فُلَانٍ مِنَ الْجَنَابَةِ إِذَا خَرَجَ وَتَبَرَّأَ ile silalandığı itizār ma'nāsını tazmīne mebnidir. Ve

تَنْصَلُ [tenaşşul] Bir nesneyi çıkarmak ma'nāsınadır; yukālu: تَنْصَلُ الشَّيْءَ إِذَا أَخْرَجَهُ Ve bir nesneyi sā'irin içinden üründülemek ma'nāsınadır; yukālu: تَنْصَلُ الشَّيْءَ إِذَا تَخَيَّرَهُ Ve bir adamın mashūbu olan nesnelerini bi'l-cümle almak ma'nāsınadır; yukālu: تَنْصَلُ فُلَانًا إِذَا أَخَذَ كُلَّ شَيْءٍ مَعَهُ

مُنْصَلُ الْأَسْتَةِ [munşilu'l-esinnet] yāhūd

مُنْصَلُ الْأَلِّ [munşilu'l-ell] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde ve اَلٌ [ell] (hemze-i meftūha ve lām-ı müşeddede ile) Mızraktan ve oktan temrenleri ve harbeleri çıkarıcı demektir. Bu münāsebetle zamān-ı Cāhiliyye'de receb ayına itlāk olunur idi, zīrā māh-ı mezbūr hulūlünde cenk ve kıtāli terk ve te'hīr ile ālāt ve eslihayı ta'til ederler idi; yukālu: قَدْ حَلَّ مُنْصَلُ الْأَسْتَةِ أَوْ الْأَلِّ أَيَّ شَهْرٍ رَجَبٍ

الْإِنْتِصَالُ [el-intişāl] (إِفْتِعَالٌ [ifti'al] vezninde) Kedi otunun kılıçları çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: اِنْتَصَلَ السِّفَا إِذَا خَرَجَ نَضْلُهُ

الْمُنْصَلِيَّةُ [el-Munşuliyyet] (mīm'in ve şād'ın zammıyla) Bir mevzi' adıdır.

الْمِنْصَالُ [el-minşāl] (مِخْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Üç yüz mikdār süvārī 'askerden kalil olan 'askere denir; yukālu: أَرْسَلَ عَلَيْهِمُ

مِنْصَالًا أَيَّ جَيْشًا أَقَلَّ مِنَ الْمُقْتَبِ

[ن ض ل]

النَّضْلُ [en-neḍal] (nūn'un ve ḍād-ı mu'cemenin fethiyle) İnsān ve hayvān be-gāyet yorulup zebūn ve bī-mecāl olmak ma'nāsınadır; yukālu: نَضَلَ الْبَعِيرُ نَضَالًا مَنِ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا هَزَلَ وَأَعْيَا وَتَعَبَ

الْإِنْصَالُ [el-inḍāl] (hemzenin kesriyle) İnsān ve hayvānı pek yorup zebūn ve bī-tāb eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: اِنْتَضَلْتُ الْبَعِيرُ إِذَا أَهْرَلْتَهُ وَأَتَعَبْتَهُ

نَضْلُ [Naḍl] (فَضْلٌ [faḍl] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

نَضْلَةٌ [Naḍlet] (حَفْزَةٌ [ḥamzet] vezninde) Esāmīdendir: Nu'mān b. Naḍle ve Naḍle b. Ḥadīc ve Naḍle b. 'Ubeyd ve Naḍle b. Ṭarīf ve İbn 'Amr ve İbn Mā'iz saḥābelerdir. Ve Ebū Naḍle, Hāşim b. 'Abdumenāf'ın künyesidir.

الْمُنَاضَلَةُ [el-munāḍalet] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) ve

النِّضَالُ [en-niḍāl] (قِتَالٌ [ḳitāl] vezninde) ve **النِّيضَالُ** [en-niḍāl] (قِيَتَالٌ [ḳiṭāl] vezninde) Tīr-endāzlar ok yarışmak ma'nāsınadır; yukālu: نَاضَلُهُ مُنَاضَلَةً وَنِيضَالًا وَنِيضَالًا إِذَا بَارَاهُ فِي الرُّمِيِّ Ve bir kimse tarafından 'özü beyānıyla yāhūd muḥāsame ile ondan def'i zarar u mahzūr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَاضَلَ عَنْهُ إِذَا دَافَعَ

النَّضْلُ [en-naḍl] (فَضْلٌ [faḍl] vezninde) Ok yarışmakta hasmı geçmek ma'nāsınadır; bāb-ı mugālebede müsta'meldir; tekūlu: نَاضَلْتُهُ فَتَضَلْتُهُ نَضَالًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ أَيَّ سَبَقْتُهُ

التَّنْضَلُ [et-tenaḍḍul] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) ve

الْإِنْتِضَالُ [el-intiḍāl] (إِفْتِعَالٌ [ifti'al] vezninde) İhrāc eylemek ma'nāsınadır; yukālu:

تَنْصَلُهُ وَانْتَصَلَهُ إِذَا أَخْرَجَهُ Ve

إِنْتِصَالٌ [intiḍāl] Üründülemek ma'nāsınadır; yukālu: **إِنْتَصَلَ مِنْهُ إِذَا اخْتَارَهُ** Ve deve kollarını salıp atarak yürümek ma'nāsınadır; yukālu: **إِنْتَصَلَتِ الْإِبِلُ إِذَا رَمَتْ بِأَيْدِيهِمْ فِي السَّيْرِ** Ve birbirine tefāhur eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **إِنْتَصَلَ الْقَوْمُ إِذَا تَفَاخَرُوا**

الْتِصُلُ [en-niḍil] (hemze ile زَبْرُجٌ [zibric] vezninde) Āfet ve dāhiye ma'nāsınadır; yukālu: **أَصَابَهُ بِنُضْلٍ أَيْ دَاهِيَةٍ**

[ن ط ل]

النَّطْلُ [en-naṭl] (nūn'un fethi ve tā'nın sükūnuyla) Üzüm dānesinin özü üzere olan ince kabuğa denir ki zar ta'bir olunur; yukālu: **هُوَ أَرْقٌ مِنَ النَّطْلِ وَهُوَ مَا عَلَى طَعْمٍ** Ve şarāb için ıslanmış kuru üzümün ibtidā sıkıp şırası alındıktan sonra tekrār su koyup ıslatmakla hāsıl olan şıraya denir ki mükedder ve galiz olur; yukālu: **سَقَاهُ مِنَ النَّطْلِ وَلَمْ يَسْقِهِ مِنَ السَّلَافِ وَهُوَ مَا يُزْفَعُ مِنَ نَقِيعِ الرَّيْبِ بَعْدَ السَّلَافِ يَغْنِي إِذَا نَفَعَ الرَّيْبُ فَأَوْلُ مَا يُزْفَعُ مِنْ عَصَارَتِهِ هُوَ السَّلَافُ فَإِذَا صَبَّ عَلَيْهِ ثَانِيَةً فَهُوَ النَّطْلُ**

النَّاطِلُ [en-nāṭil] (ḥāṭil) [ḥāṭil] vezninde) Bir içim su ve süt ve bāde makülesi meşrūba denir; tekūlu: **سَقَانِي نَاطِلًا مِنَ الْمَاءِ وَغَيْرِهِ أَيْ جُرُوعَةً** Ve şarāb peymānesinin dibinde kalan bakıyyeye denir; yukālu: **مَا فِي النَّيْطِلِ** **سَقَانِي نَاطِلًا مِنَ الْمَاءِ وَغَيْرِهِ أَيْ جُرُوعَةً** Ve şarāba denir, **خَمْرٌ** [ḥamr] ma'nāsına. Ve şarābın peymānesine denir ve bunda tā'nın fethiyle de ve hemze-i sākine ile de lügattır; yukālu: **عِنْدَهُ نَاطِلٌ مِنْ خَمْرٍ وَنَاطِلٌ وَنَاطِلٌ أَيْ مَكْبِيَّاتٌ** **طَفِرْتُ مِنْهُ بِنَاطِلٍ أَيْ بِشَيْءٍ يَغْنِي يَسِيرٍ**

النَّيْطَلُ [en-neyṭal] (ṣayḳal) [ṣayḳal] vezninde) Bu dahi şarāb peymānesine denir. Ve dühāttan olan zīrek ve sāhib-i fitnat adama

denir; yukālu: **رَجُلٌ نَيْطَلٌ أَيْ دَاهٍ** Ve zekeri uzun insān ve hayvāna denir. Mü'ellifin الطَّوِيلُ المَذَاكِيرِ unvānında irādı ifrād itibārıyladır. Ve kovaya denir, **دَلْوٌ** [delv] ma'nāsına. Ve āfet ve dāhiyeye denir.

النُّطْلُ [en-naṭl] (ḳatl) [ḳatl] vezninde) Hamr sıkıkmak ya'nī üzümü sıkıp şırasını ve şarābını almak ma'nāsınadır; yukālu: **نَطَلَ الْحَمْرُ نَطْلًا إِذَا عَبَّرَهَا** Ve hastanın başına edviye ile matbūh azca azca su dökmek ma'nāsınadır; yukālu: **نَطَلَ رَأْسَ الْعَلِيلِ بِالنُّطُولِ إِذَا جَعَلَ الْمَاءَ الْمَطْبُوحَ بِالْأَدْوِيَةِ فِي كُوزٍ ثُمَّ صَبَّهُ عَلَيْهِ قَلِيلًا قَلِيلًا**

النُّطُولُ [en-naṭūl] (ṣabūr) [ṣabūr] vezninde) Edviye ile matbūh olan suya denir ki hastanın a'zāsı üzere dökerler.

النَّيْطَلُ [en-niṭl] (nūn'un kesriyle) Şarābın posasına denir; yukālu: **سَقَاهُ النَّيْطَلُ أَيْ حُسَارَةَ الشَّرَابِ**

النُّطْلَةُ [en-nuṭlet] (cur'at) [cur'at] vezninde ve mürādifidir ki bir yudum ve bir içim suya denir; yukālu: **مَا فِي الدَّنِّ نُطْلَةٌ أَيْ جُرُوعَةٌ** Ve el ile tulumun ağzından çıkarılan bir mikdārca nesneye denir.

النُّطْلَاءُ [en-naṭlā] (ṣahrā) [ṣahrā] vezninde) Dāhiyeye denir.

الْإِنْتِطَالُ [el-intiṭāl] (ifti'āl) [ifti'āl] vezninde) Tulumdan bir mikdārca şarāb sıkmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِنْتَطَلَ مِنَ الرَّقِّ إِذَا صَبَّ مِنْهُ يَسِيرًا**

الْمَنَاطِلُ [el-menāṭil] (mīm'in fethiyle) Sıkmış şıralara ve şarāblara denir, **مَعَاصِرُ** [me'āšir] ma'nāsına.

الْأَنْطَلَةُ [el-enṭilet] (ecvibet) [ecvibet] vezninde) Devāhī ve āfāta denir; yukālu: **رَمَاهُ بِالْأَنْطَلَةِ أَيْ بِالذَّوَاهِي**

[ن ع ل]

النَّعْلُ [en-naʿl] (nūn'un fethi ve ʿayn'ın sükūnuyla) Ayağı yere çıplak dokunmaktan hıfz edecek nesneye denir ki ayakkabı ve papuç taʿbīr olunur, Fāriside pāy-efzār derler, envāʿına şāmilidir, her mahalde bir güne dikip ayaklarına giyerler. Ve Türkīde nalın dedikleri ki çamurlukta giyilir, نَعْلَيْنِ [naʿleyn] muharrefidir. Ve نَعْلٌ [naʿl] kelimesi müʿennestir ve hāʾyla نَعْلَةٌ [naʿlet] dahi lügattır; cemʿi نَعَالٌ [niʿāl] gelir nūn'un kesriyle. Zāhiren نَعْلَةٌ [naʿlet]teki hāʾ vahdetiyyedir. Ve muhaddisinden Hüseyn b. Aḥmed b. Talḥa ve İshāk b. Muḥammed ve Ebū ʿAlī b. Dūmā en-Niʿāliyyūn نَعَالٌ [niʿāl] ʿameline mensūblardır. Ve

نَعْلٌ [naʿl] Kılıç kınının diplik taʿbīr olunan demirine denir; yukālu: لِسِيْفِهِ نَعْلٌ أَيْ حَدِيدَةٌ Ve çakılları parlak pek ve por yere denir ki nebāt bitirmez ola; yukālu: سَلَكُوا نَعْلًا مِّنَ الْأَرْضِ وَهِيَ قِطْعَةٌ غَلِيظَةٌ وَلَا تُنْبِتُ Adama denir ki herkes pāymāl eder ola; yukālu: مَا كُنْتُ نَعْلًا أَيْ ذَلِيلًا أَوْ طَاطًا كَمَا تُوطَأُ الْأَرْضُ Ve küşe-i kemān sırtına sarılan sinire denir ki zāg taʿbīr olunur, ʿalā-kavlin kemānın bütün arkasına sardıkları deriye denir; yukālu: لِقَوْسِهِ نَعْلٌ أَيْ عَقَبَتْ يُلْبَسُ عَلَى ظَهْرِ سَيْتِيهَا Ve zevceye itlāk olunur; yukālu: خَلَعَ نَعْلَهُ أَيْ رَوَّجَتْهُ Ve çiftçilerin saban demirine denir. Ve bir cins balık adıdır ki başı yumru olur. Ve Şaṭīb nām dağın başında bir palanka adıdır. Ve davar ayağına kakılan demire denir ki نَعْلٌ [naʿl] muharrefi nal taʿbīr olunur, davarın papucu yerindedir. Ve

نَعْلٌ [naʿl] Masdar olur, bir adama ayakka-bı bağışlamak maʿnāsınadır; yukālu: نَعَلَهُمْ

Ve davarı نَعْلًا مِّنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا وَهَبَ لَهُمُ النَّعَالَ نَعْلَ الدَّابَّةِ إِذَا: yukālu: أَلْبَسَهَا النَّعْلَ

النَّعْلُ [en-neʿal] (fethateynle) Bir adam ayakkabı giymek maʿnāsınadır; yukālu: نَعَلَ الرَّجُلُ نَعْلًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا لَبَسَ النَّعْلَ **النَّتُّعُلُ** [et-tenaʿul] (تَفْعُلٌ [tefaʿul] vezninde) ve

الْإِنْتِعَالُ [el-intiʿāl] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bunlar da ayakkabı giymek maʿnāsınadır; yukālu: Ve تَنَعَّلَ الرَّجُلُ وَانْتَعَلَ إِذَا لَبَسَ النَّعْلَ

إِنْتِعَالٌ [intiʿāl] Piyādece seyr ve sefer eylemek maʿnāsınadır; yukālu: **إِنْتَعَلَ الرَّجُلُ** Ve toprağı pek ve por yere ekin ekmek maʿnāsınadır, ʿalā-kavlin öylesi yerde gitmek maʿnāsınadır; yukālu: **إِنْتَعَلَ الرَّجُلُ إِذَا زَرَعَ فِي الْأَرْضِ الْغَلِيظَةَ أَوْ رَكِبَهَا**

الْإِنْعَالُ [el-inʿāl] (hemzenin kesriyle) Bu dahi davarı nallamak maʿnāsınadır; yukālu: Ve bir adamın ayakkabıları çok olmak maʿnāsınadır; yukālu: **أَنَّعَلَ الرَّجُلُ إِذَا كَثُرَتْ نَعَالُهُ**

التَّنْعِيلُ [et-tenʿil] (تَفْعِيلٌ [tefʿil] vezninde) Bu dahi davarın ayağını nallamak maʿnāsınadır; yukālu: **نَعَلَ الدَّابَّةَ إِذَا أَلْبَسَهَا النَّعْلَ** Bunu müʿellif tekrār eylemiştir. Ve devenin ayakları aşınıp fersüde olmasın diye deriden nal düzüp geçirmek maʿnāsınadır; yukālu: **نَعَلَ الْبَعِيرَ إِذَا أَلْبَسَ حُفَّهُ بِجِلْدٍ لِئَلَّا يَحْمَى**

النَّاعِلُ [en-nāʿil] Ayakkabıları kesir olan adama denir; gayr-i kıyās üzere **نَاعِلٌ** [inʿāl] den fāʿildir, **أَيْفَعٌ** [eyfeʿa] ve **يَافِعٌ** [yāfiʿ] gibi; yukālu: **نَاعَلَ الرَّجُلُ فَهُوَ نَاعِلٌ أَيْ كَتَبَ النَّعَالَ** Ve ayağı papuçlu adama denir; yukālu: **رَجُلٌ حَافٍ نَاعِلٌ أَيْ صُلْبٌ** Ve sulb ve metin davar tırnağına itlāk olunur; yukālu: **رَأَيْتُ نَاعِلًا** Ve yaban eşeğine denir; tekülü: **أَيَّ حِمَارَ الْوَحْشِ**

الْمُنْعَلُ [el-mun'al] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) Bu dahi ayağı papuçlu adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُنْعَلٌ أَي دُو نَعْلٍ Ve tırnağı pek ve metin dābbeye denir; yukālu: فَرَسٌ مُنْعَلٌ مُشْهَبٌ Şārihin beyānına göre [musheb] gibi bunlar da gayr-i kıyāsīdır. Ve

مُنْعَلٌ [mun'al] Şol ata denir ki bilekçesi nihāyet bulduğu yerde tırnağının üzerinde tüyleri beyāz olup lākin değirmice olmaya ve اِنْعَالٌ [in'al]den ism-i mef'uldür; 'alā-kavlin اِنْعَالٌ [in'al] atın tırnakları üzere olan kılların hātem ta'bir olunan cüz'ice beyāzlıktan mütecāviz beyāz olmasından 'ibārettir. El-hāsıl bilekçenin tırnağa kavuştuğu aşık kemiği üzere kılların beyāz olmasına اِنْعَالٌ [in'al] ve o sıfatta olan ata فَرَسٌ مُنْعَلٌ يَدِ denir; yukālu: كَذَا أَوْ رَجُلٌ كَذَا أَوْ الْيَدَيْنِ أَوْ الرَّجْلَيْنِ إِذَا كَانَ فِي مَآخِرِ أَرْسَاغِهِ بَيَاضٌ وَلَمْ يَسْتَدِرْ أَوْ الْإِنْعَالُ هُوَ أَنْ يُجَاوِزَ خَاتَمَ [hātem] mīm bābında māddesinde mersūmdur.

الْمُنْعَلُ [el-men'al] (مَقْعَدٌ [maḳ'ad] vezninde) ve

الْمُنْعَلَةُ [el-men'alet] (مَقْعَدَةٌ [maḳ'adet] vezninde) Toprağı galiz olan arza denir. Ve bu ism ve sıfat olur; tekūlu: نَزَلْنَا مَنَعَلًا وَمُنْعَلَةً وَأَرْضًا مَنَعَلًا وَمُنْعَلَةً أَي غَلِيظَةً

بَنُو نَعْيَلَةَ [Benū Nu'aylet] İbn Muleyk b. Dāvre'dir, جُهَيْنَةُ [cuheyne] veznindedir; 'Arabdan bir batndır.

ذَاتُ النِّعَالِ [Zātu'n-Ni'al] Zubeyr b. 'Avvām hazretlerinin feresi ismidir.

[ن ع ب ل]

النَّعَابِلُ [en-ne'abil] (مَسَاجِدٌ [mesācid] vezninde) Ṭāriḳ b. Deysaḳ nām kimsenin kavmine itlāk olunur.

[ن ع ث ل]

التَّغْلُ [en-na'şel] (سَا-يُ müsellese ile جَغْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Erkek sırtlana denir. Ve bir ahmak pīr ve ihtiyār adama denir. Ve bir yehūdī ismidir ki Medīne'de olur idi. Ve uzun sakallı bir adamın ismidir ki Hazret-i 'Osmān'ın mehāsini tūlānī olmakla ba'de'l-vak'a 'adāvet ve şemātet edenler ona teşbīhiyle izdirā ederler idi. Ve 'Alī b. Na'şel muhaddistir.

التَّغْلَةُ [en-na'şelet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Biriktirmek ma'nāsınadır; yukālu: نَعْتَلُ الشَّيْءَ إِذَا جَمَعَهُ Ve bönlüğe ve oğuzluğa denir; yukālu: بِهِ نَعْتَلَةٌ أَي حُمُقٌ Ve koca adamın yürütmesine denir; yukālu: يَمْشِي التَّغْلَةَ أَي مَشِيَ الشَّيْءَ Ve edā ve hıramla apışlarını açıp ayaklarını iki tarafa çevirerek yürütmeğe denir, ayaklarını daldırıp toprak alır gibi; yukālu: هُوَ يُنْعَتِلُ أَي يَمْشِي مُفَاجَأًا وَيَقْلِبُ قَدَمَيْهِ كَأَنَّهُ يَعْرِفُ بِهِمَا وَهُوَ مِنَ التَّبْحُثْرِ

الْمُنْعِلُ [el-mun'aşil] (ism-i fā'il bünyesiyle) Şol ata denir ki yürürken apışını ayırıp ayaklarını yerden alırken çamurdan çıkarır gibi alır ola; yukālu: فَرَسٌ مُنْعِلٌ إِذَا كَانَ يُفَرِّقُ قَوَائِمَهُ عِنْدَ الْمَشْيِ فَإِذَا رَفَعَهَا فَكَأَنَّمَا يَنْزِعُهَا مِنْ وَحْلِ

[ن ع ظ ل]

التَّغْظَلَةُ [en-na'zalet] (زَا-يُ mu'ceme ile دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Ağır ağır yelmek ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ يُعْظَلُ أَي يَغْدُو بَطِينًا Ve sağa sola boca vurarak yürümek ma'nāsınadır, şişman bodur yürütmesi gibi; yukālu: يُعْظَلُ الرَّجُلُ إِذَا كَانَ يَحِيكُ فِي الْمَشْيِ يَمْنَةً وَيَسْرَةً

[ن غ ل]

النَّغْلُ [en-neğal] (nūn'un ve gayn-ı mu'cemenin fethiyle) Dibāgat ederken enbāştede deri çok yatmakla çürüyüp tebāh

olmak ma'nāsınadır; yukālu: نَعَلَ الْأَدِيمَ نَعْلًا Ve yara azmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: نَعَلَ الْجُرْحُ Ve bir adamın niyyeti fāsīd olmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: نَعَلْتُ بَيْتَهُ Ve bir adamın derūnu kīndār olmak ma'nāsına müsta'meldir; tekūlu: نَعَلَ قَلْبُهُ عَلَيَّ أَيُّ صَغِنَ makāl ile nāsın beynini şūrīde ve ifsād eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَعَلَ بَيْنَهُمْ إِذَا أَفْسَدَ وَنَمَّ

الْإِنْعَالُ [el-inġāl] (hemzenin kesriyle) Debbāg deriyi dibāgatte çürütüp berbād ve ifsād eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَعَلَ الْأَدِيمَ إِذَا أَفْسَدَهُ

النُّغْلَةُ [en-nuġlet] (ġurfet) [ġurfet] vezninde) İsmidir, dibāgat olunan derinin çürüklüğüne ve bozgunluğuna denir; yukālu: بِالْأَدِيمِ نُّغْلَةٌ أَيُّ فَسَادٌ

النُّغْلَةُ [en-neġilet] (ferihāt) [ferihāt] vezninde) İçi bozuk ve çürük fāsīd cevze vāsf olur; yukālu: جُوزَةٌ نُّغْلَةٌ أَيُّ مُتَغَيَّرَةٌ زَيْحَةٌ

النُّغُولَةُ [en-nuġūlet] (nūn'un zammıyla) Mevlūd fāsīd olmak ma'nāsınadır ki murād harām-zāde ve hīz olmaktadır; yukālu: نَعَلَ الْمُؤَلُودُ نُّغُولَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا فَسَدَ

النُّغْلُ [en-naġl] (nūn'un fethi ve ġayn'ın sükūnuyla) ve

النُّغِيلُ [en-neġil] (ketif) [ketif] vezninde) ve

النُّغِيلُ [en-neġīl] (emīr) [emīr] vezninde) Veled-i zināya ve harām-zādeye denir; mü'ennesleri hā'yıladır; yukālu: غُلَامٌ نُّغِيلٌ وَنَعْلٌ وَنَعِيلٌ وَجَارِيَةٌ نُّغْلَةٌ وَنَعْلَةٌ وَنَعِيلَةٌ أَيُّ لَزِينَةٌ

نُغَيْلٌ [Nuġayl] [zubeyr] vezninde) Esmādandır; Mālik b. Nuġayl muhaddistir.

[ن غ ب ل]

النُّغْبُولُ [en-nuġbūl] [zunbūr] veznin-

de) Bir kuşun ve bir otun isimleridir.

[ن غ د ل]

الْمُنْعَدِلُ [el-munġadil] [mun'adim] vezninde) İri ve sölpük başlı adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُنْعَدِلٌ الرَّأْسِ أَيُّ مُسْتَوِجِيهِ فِي عَظْمٍ وَصَحْمٍ

[ن غ ض ل]

التَّغْضَلُ [en-naġḡal] (dād-ı mu'ceme ile ġeffr [ca'fer] vezninde) Ayağı ağır dābbeye denir; yukālu: بَرْدُؤُنْ تَغْضَلُ أَيُّ ثَقِيلٌ

[ن ف ل]

النَّفَلُ [en-nefel] (nūn'un ve fā'nın fethiyle) Māl-ı ganīmete denir ki doyumluk ta'bīr olunur, 'atā-i ilāhī olduğu için itlāk olundu; yukālu: أَصَابَ الْعَارِي نَفْلًا أَيُّ غَنِيمَةً Ve bahşişe denir; yukālu: أَعْطَاهُ نَفْلًا أَيُّ هِبَةً Cem'i **النَّفَالُ** [enfāl] ve **نِفَالٌ** [nifāl] gelir nūn'un kesriyle. Ve

نَفْلٌ [nefel] Cacık ve salata yapılan otlardan bir güne otun ismidir ki hoş-bü sarı çiçekleri olur, at kısmını müsemmindir.

النَّفَلُ [en-nufel] (şurad) [şurad] vezninde) Her ayın ibtidā üç geceden sonra olan üç geceye itlāk olunur ki dördüncü ve beşinci ve altıncı olur.

النَّفْلُ [en-nefl] (nūn'un fethi ve fā'nın sükūnuyla) Bir adama māl-ı ganīmet vermek ma'nāsınadır; yukālu: نَفَّلَهُ النَّفْلَ نَفْلًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَعْطَاهُ إِيَّاهُ Ve **نَفَّلَ الرَّجُلُ إِذَا حَلَفَ** Ve bir adama 'atiyye vermek ma'nāsınadır; yukālu: نَفَّلَهُ إِذَا أَعْطَاهُ نَافِلَةً مِنَ الْمَغْرُوفِ Ve pādīşāh māl-ı ganīmeti kendi kabūl eylemeyip 'ale'l-umūm 'askere bahş eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَفَّلَ الْإِمَامُ الْجُنْدَ إِذَا جَعَلَ لَهُمْ مَا عَنَمُوا Ve bir adamın min-gayr-i vüçüb işlediği işe denir, **نَافِلَةٌ** [nāfilet] gibi,

ke-mā se-yuzkeru. Ve soğuk, بَرْدٌ [berd] ma'nāsınadır; yukālu: أَصَابَهُ نَقْلٌ أَيْ بَرْدٌ

الْإِنْفَالُ [el-infāl] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir adama māl-ı ganīmet vermek ma'nāsınadır; yukālu: أَنْفَلَهُ النَّفْلَ إِذَا أَعْطَاهُ إِيَّاهُ Ve bir kimse gün ağacını balta ile kesip devesine yedirmek ma'nāsınadır; yukālu: أَنْفَلَ الرَّجُلُ إِذَا أَخَذَ الْفَأْسَ وَقَطَعَ الْقَتَادَ لِإِبِلِهِ

التَّنْفِيلُ [et-tenfīl] [tefīl] vezninde) Bu dahi bir adama māl-ı ganīmet vermek ma'nāsınadır; yukālu: نَفَّلَ النَّفْلَ إِذَا أَعْطَاهُ إِيَّاهُ Ve bir adama yemīn vermek ma'nāsınadır; yukālu: نَفَّلَهُ إِذَا حَلَفَهُ Ve bir kimse üzerinden bir zarar ve mahzūr def'e eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَفَّلَ عَنْهُ إِذَا دَفَعَ عَنْهُ

النَّفَائِلَةُ [en-nāfīlet] Māl-ı ganīmete denir; yukālu: أَصَابَ نَافِلَةً أَيْ غَنِيمَةً Ve 'atiyyeye itlāk olunur; yukālu: أَعْطَى نَافِلَةً سَنِيَةً أَيْ عَطِيَّةً Ve min-gayr-i vücūb ityān olunan fi'el ve 'amele denir, نَفَّلَ [nefl] gibi; ve minhu: نَافِلَةٌ نَافِلَةٌ فَارِزَا ÜZERE ZĀ'İD OLUP KEZĀLIK VĀCİB OLMADIĞI İÇİN İTLĀK OLUNDU. Ve

نَافِلَةٌ [nāfīlet] Veleidin veledine itlāk olunur ki torun ta'bir olunur; yukālu: لَهُ نَافِلَةٌ أَيْ وَكَدٌّ وَكَدٌّ

النَّفْوْفَلُ [en-nevfel] [cevhər] vezninde) Deryāya denir, بَحْرٌ [baħr] ma'nāsına. Ve vergiye denir. Ve yırtıcı cānverlerin bazı yavrularına denir. Ve erkek sırtlana ve erkek çakala denir. Ve şiddet ma'nāsınadır; yukālu: وَقَعَ فِي نَوْفَلٍ أَيْ شِدَّةٍ Ve kesirü'l-'atā' adama denir; yukālu: رَجُلٌ نَوْفَلٌ أَيْ مِغْطَاءٌ Ve hūb ve dil-ber tāze civāna denir; tekūlu: رَأَيْتُ نَوْفَلًا أَيْ شَايًا جَمِيلًا Ve Nevfel b. Şa'lebe ve Nevfel b. Hāriş ve İbn Talha ve İbn 'Abdullāh ve İbn Ferve ve İbn Musāhik ve İbn Mu'āviye sahābelerdir.

النَّفْوَفَلَةُ [en-nevfelet] [cevhəret] vez-

ninde) Tuzlaya denir; tekūlu: نَزَلْنَا فَوْبَ نَوْفَلَةٍ أَيْ مَمْلَحَةٍ

الْإِنْتِفَالُ [el-intifāl] [ifti'āl] vezninde) İstemek ma'nāsınadır; yukālu: اِنْتَفَلَ الشَّيْءُ اِنْتَفَلَ مِنْهُ إِذَا طَلَبَهُ مِنْهُ Ve bir nesneden teberrī kılıp bīzārlik eylemek ma'nāsınadır; yukālu: اِنْتَفَلَ مِنْهُ إِذَا تَبَرَّرَ وَأَنْتَقَى مِنْهُ اِنْتَفَلَ الرَّجُلُ إِذَا صَلَّى التَّوَابِلَ

التَّنْفُلُ [et-tenefful] [tefa'ul] vezninde) Bu dahi nāfile namāz kılmak ma'nāsınadır; yukālu: تَنَفَّلَ الرَّجُلُ إِذَا صَلَّى التَّوَابِلَ Ve sā'ir 'as-kerin aldıklarından ezyed ganīmet almak ma'nāsınadır; yukālu: تَنَفَّلَ عَلَى أَصْحَابِهِ إِذَا أَخَذَ أَكْثَرَ مِمَّا أَخَذُوا مِنَ الْغَنِيمَةِ

نُفَيْلٌ [Nufeyl] [zubeyr] vezninde) Bir recül ismidir.

النَّفْوَفَلِيَّةُ [en-nevfeliyyet] [cevhəriyyet] vezninde) Koyun yününden dokunmuş cār şeklinde bir türlü örtüdür ki nisvān-ı Arab başlarına örterler.

[ن ق ل]

النَّقْلُ [en-naql] (nūn'un fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Bir nesneyi yerinden bir āher yere göçürmek ma'nāsınadır; yukālu: نَقَلَ الشَّيْءَ نَقْلًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا حَوَّلَهُ

نَقْلٌ [naql] Eski çizmeye ve meste ve eski papuca denir, nūn'un kesriyle ve fethateynle de lügattır; cem'i أَنْقَالَ [enqāl] ve نَقَالَ [niqāl] gelir nūn'un kesriyle; tekūlu: جَاءَنَا فِي خُفِّ نَقْلٍ وَنَعْلٍ نَقْلٌ أَيْ خَلَقَ DEVENİN TAŞTAN TAŞIRKAYIP MECRŪH OLAN TABANINA DERİDEN YAMA VURMAK MA'NĀSINA; tekūlu: نَقَلْتُ خُفَّ الْبُعَيْرِ إِذَا رَفَعْتَهُ Ve fersüde olmuş çizmeyi yāhūd papucu yamayıp meremmet ve islāh eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: نَقَلْتُ الْخُفَّ أَوْ النَّعْلَ إِذَا أَصْلَحْتَهُ Ve yır-

тік esvābı yamamak ma'nāsınadır; tekūlu: تَقَلَّتْ الثَّوْبَ إِذَا رَفَعْتَهُ Ve

نَقَلَ [naql] 'İşret mezesine denir ki üzerine tenāvül olunan nevāleden 'ibārettir. Ve ba'zen nūn'u mazmūm olur, 'alā-kavlin zammesi hatādır; yukālu: تَفَكَّهُوا بِالنُّقْلِ وَهُوَ مَا يَنْتَقِلُ بِهِ عَلَى الشَّرَابِ Ve develeri kendi başlarına su içmeğe alıştırmak ma'nāsınadır; tekūlu: نَقَلْتُ الْإِبِلَ إِذَا جَعَلْتَهَا تَشْرَبُ بِقَالَا

الْإِنْتِقَالَ [el-intikāl] [ifti'āl] vezninde) Bir yerden bir yere göçmek ma'nāsınadır; yukālu: نَقَلَهُ فَانْتَقَلَ

النُّقْلَةَ [en-nuqlet] [ğurfet] vezninde) **الْإِنْتِقَالَ** [intikāl]den ismdir, göçmeğe ve göçe denir; yukālu: أَسْرَعُوا النُّقْلَةَ أَيِ الْإِنْتِقَالَ Ve köçüçülüğe denir; yukālu: حَرَسَ بَيْنَهُمْ بِالنُّقْلَةِ أَيِ بِالنَّمِيمَةِ

النُّقْلَةَ [en-niqlat] (nūn'un kesriyle) Atası evinde akşamlamış karı kıza denir ki yaşlılığından bir kimse tezevvüçüne ragbet eylemeyip öylece mehcüre kalmış ola; yukālu: سَمِعْتُ فُلَانًا يَخْطُبُ نَقْلَةً وَهِيَ الْمَرْأَةُ الَّتِي تُرِكَتْ وَلَا تُخْطَبُ لِكِبَرِهَا

النُّوَائِلِ [en-nevākil] Bir karyeden bir karyeye menkūl olan emvāl-i harāciyyeye denir; yukālu: قُيِّمَتِ النُّوَائِلُ أَيِ الْأَخْرَجَةُ الَّتِي تُنْقَلُ مِنْ قَرْيَةٍ إِلَى قَرْيَةٍ Ve bir kavmden kavm-i āher tarafına nakl eden kabīle halkına denir.

الْمِنْقَالَ [el-minqāl] [miḥrāb] vezninde) ve

النَّقَالَ [en-naqqāl] [şeddād] vezninde) ve

الْمُنَاكِلِ [el-munākil] [muḳātil] vezninde) Ayaklarını bastığı yerden çabuk alıp atan ata denir; yukālu: فَرَسٌ مِّنْقَالٌ وَنَقَالٌ وَمُنَاقِلٌ أَيِ سَرِيعٌ نَقَلَ الْقَوَائِمَ

النَّقِيلِ [en-neqīl] (nūn'un fethiyle) At nakıl-

lamağa denir; yukālu: فَرَسٌ دُو نَقِيلٍ أَيِ سُرْعَةٍ Ve garīb adama denir; mü'ennesi نَقِيلَةٌ [neqīlet]tir ve نَقِيلٌ [neqīl] denir hā'sız; yukālu: رَجُلٌ نَقِيلٌ أَيِ غَرِيبٌ وَامْرَأَةٌ نَقِيلَةٌ وَنَقِيلٌ Ve yağmur yağmış yerden yağmadık yere akıp gelen sel suyuna denir; yukālu: سَيْلٌ نَقِيلٌ إِذَا جَاءَ مِنْ أَرْضٍ مَمْطُورَةٍ إِلَى غَيْرِهَا Ve bir tür-lü yürüyüşe denir ki murād adımları tiz tiz alarak yürümektir.

الْمُنَاقَلَةَ [el-munāqalet] [mufā'alet] vezninde) ve

النِّقَالَ [en-niḳāl] [ḳitāl] vezninde) At nakıllayarak yürümek, 'alā-kavlin ling ile eşkin beyninde yürümek ma'nāsınadır; yukālu: نَاقِلُ الْفَرَسِ مُنَاقَلَةٌ وَنِقَالًا إِذَا أَسْرَعَ نَقَلَ الْقَوَائِمَ أَوْ سَارَ بَيْنَ الْعَدُوِّ وَالْحَبِيبِ نَاقَلَهُ الْحَدِيثَ إِذَا حَدَّثَ كُلَّ وَاحِدٍ إِلَى الْآخَرِ

الْمُنَقَلَةَ [el-munakqilet] [muḥaddišet] vezninde) Şol baş yarığına denir ki atın altında kemik üzere olan zar gibi gibi ince ince hurde kemikler zāhir ve mütenakkil ola; yukālu: أَصَابَتْهُ شَجَّةٌ مُنَقَلَةٌ وَهِيَ الَّتِي تَنْقَلُ مِنْهَا فِرَاشُ الْعِظَامِ وَهِيَ فَسُورٌ تَكُونُ عَلَى الْعِظَمِ دُونَ اللَّحْمِ **الْمُنَقَلَةَ** [el-menqalet] [merḥalet] vezninde ve mürādifidir; tekūlu: سِرْنَا مُنَقَلَةً أَيِ مَرْحَلَةً

الْمَنْقَلَ [el-menqal] [maḳ'ad] vezninde) Dağ yoluna denir. Ve eski çizmeye ve eski papuça denir.

النَّقِيلَةَ [en-neqīlet] [sefīnet] vezninde) Yırtık çizmeye ve yırtık papuça vurulan yamaya ve pīneye denir. Ve yeprimiş deve tabanına vurulan deriden yamaya denir; cem'i نَقَائِلٌ [neqā'il] ve نَقِيلٌ [neqīl] dir. Ve نَقِيلَةُ الْعَضُدِ [naqīletu'l-ʿaḍud] pazıda karaca ta'bir olunan yerde olan balık etine denir.

الْإِنْقَالُ [el-inqāl] (hemzenin kesriyle) Bu dahi yırtık ayakkabıyı yamayıp meremet eylemek ma'nāsınadır; tekülü: أَنْقَلْتُ الْحُفَّ أَوْ النَّعْلَ إِذَا أَضْلَحْتَهُ

النَّقِيلُ [et-tenqīl] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) أَنْقَلْتُ [inqāl] ma'nāsınadır; tekülü: الْحُفَّ بِمَعْنَى أَنْقَلْتُهُ

النَّقَلَةُ [en-neqālet] (fethātla) Dereden akan sel suyunun çağılısına denir; tekülü: سَمِعْتُ نَقْلَةَ الْوَادِي أَيَّ صَوْتِ سَبِيلِهِ

النَّقَالُ [en-neqāl] (fethateynle) Birbirine bü-lend āvāz ile karşılıklı söz döndürmeğe denir; tekülü: سَمِعْتُ نَقَالَهُمَا وَهِيَ مُرَاجَعَةُ الْكَلَامِ فِي صَحْبٍ Ve bir oktan çıkarılıp āher oka geçirilmiş yelege denir. Ve taşlara denir; müfredi نَقَلْتُ [neqālet]tir. Ve bir 'illet ismidir ki devenin tabanına 'arız olur.

النَّقَالُ [en-niqāl] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Yassı ve kısa temrenlere denir; müfredi نَقَلْتُ [naqlet]tir, تَمْرَةٌ [temret] vezninde. Ve

نِقَالٌ [niqāl] Deve kısmı ibtidā suyu ve sāniyā içecek suyu bir kimsenin sevki olmayarak kendi başlarına içmeğe denir; yukālu: شَرِبْتُ الْإِبِلُ نِقَالًا وَهُوَ أَنْ تَشْرَبَ عَلَلًا وَنَهَلًا بِنَفْسِهَا مِنْ غَيْرِ أَحَدٍ

النَّقَالُ [en-naqqāl] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Bir nesneyi nakl edici demektir. Hāriş b. Şureyh ve Bessām b. Yezīd ve Aḥmed b. Muḥammed ve Huseyn b. Ebī Bekr ve Nefīs b. Kerm en-Naqqālūn muhaddislerdir. Her biri bir güne nakl fi'linde bulunmakla tavsif olundular. Ez-cümle Hāriş b. Şureyh yed-i İmām-ı Şāfi'î'den *Kitābu'r-Risāle*'yi 'Abdurrahmān b. Mehdī'ye nakl eylemekle Naqqāl ile mülakkab oldu. Ve Nakīl b. 'Ubeyd muhaddistir.

الْمَنْقَلُ [el-menqāl] (مَنْعَدٌ [maḥ'ad] vezninde) Eski ayakkabına denir ki zikr olun-

du. Ve şol مَنْقَلٌ [menqāl] ki Kumeyt nām şā'irin işbu: "وَصَارَتْ أَبَاطِحُهَا كَالْإِرِينِ | وَسَوِيٌّ" beytinde vāki'dir, mīm'in zammıyladır. Cevherī'nin tevehhüm eylediği gibi mīm'in fethiyle değıldir ve mīm'in fethiyle نَقِيلَةٌ [neqīlet] ile ayakkabıya yama vuran adama denir. Burada murād ayağı papuçlu kimse demektir. Ve حَفْوَةٌ [ḥafvet] yalın ayaklıktır. Ve إِرِينٌ [irīn] أَرَةٌ [eret]in cem'idir ki āteşe denir. Pes ma'nā Mekke'nin dereleri fart-ı harāretten āteşin olmakla mütena'ıl ve ḥāfi onda yeksāndır. Pes حَفْوَةٌ [ḥafvet] دُو حَفْوَةٌ [zū ḥafvet] takdīrinde olur yāhūd حَفْوَةٌ [ḥafvet] otlagın otunu tüketmeğe denir. Ve مَنْقَلٌ [munqāl] otlagın birinin otları tükendikten sonra nakl olunan diğerk otlaga denir. Buna göre cemī'-i mer'aları yeksāndır, ya'nī otluklu ve otsuz olmakta müsāvīdir.

النَّاقِلَةُ [en-nāqilet] Göçer evli tā'ifeye denir; yukālu: هُمْ نَاقِلَةٌ أَيَّ لَيْسُوا بِقَاطِنِينَ النَّوَاقِلُ [nevāqilu'd-dehr] mād-desinden dahi müfred olur ki insāni hālden hāle nakl ve tahvīl eden havādīs ve nevā'ib-i zamāndan 'ibārettir; yukālu: أَصَابَتْهُ نَوَاقِلُ الدَّهْرِ أَيَّ نَوَائِبُهُ الَّتِي تَنْقُلُ مِنْ حَالٍ إِلَى حَالٍ

الْأَنْقِيَاءُ [el-enqilā'] [enşibā'] vezninde) Bir cins hurmāya denir.

[ن ق ث ل]

النَّقْشَةُ [en-naqşet] (yā-yı müsellese ile دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Pīr ve sālhorde adamın yürümesine denir ki ayağını sürüyerek yürümele toprak savurur ola; yukālu: يَمْشِي النَّقْشَةَ وَهِيَ مَشِيَةُ الشَّيْخِ يُبِيرُ التُّرَابَ فِي مَشِيهِ

[ن ك ل]

النُّكُولُ [en-nukūl] (شُمُولٌ [šumūl] vezninde) Bir nesneden havf ve endîşe eylemekle ikdām eylemeyip kışınılamak ma'nāsınadır; yukālu: نَكَلَ عَنْهُ وَنَكَلَ نُكُولًا مِّنَ الرَّابِعِ إِذَا نَكَضَ وَجَبْنَ

التَّنْكِيلُ [et-tenkīl] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bir adama sā'irlere medār-ı havf u 'ibret olacak bir iş etmek ma'nāsınadır; 'alā-kavlin bir adamı kabūl-kerdesi olan nesneden bertaraf eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَكَلَ فُلَانًا إِذَا صَنَعَ بِهِ صَبِيغًا يُحَدِّرُ غَيْرَهُ أَوْ نَحَاهُ عَمَّا قَبْلَهُ

النَّكَالُ [en-nekāl] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) ve

النُّكْلَةُ [en-nuklet] (غُرْفَةٌ [ğurfet] vezninde) ve

الْمَنْكَلُ [el-menkel] (مَقْعَدٌ [maḳ'ad] vezninde) İşkence ve 'ukūbete denir ki sā'irlere medār-ı 'ibret olur, ne türlü olursa olsun; yukālu: جَعَلَهُ نَكَالًا لَهُمْ وَنُكْلَةً وَمَنْكَالًا وَهُوَ مَا نَكَلْتَ بِهِ غَيْرَكَ كَأَنَّ مَا كَانَ

مَنْكَلٌ [menkel] (مَقْعَدٌ [maḳ'ad] vezninde) Kayaya denir, صَحْرٌ [şahr] ma'nāsına.

النَّكْلُ [en-nekl] (شَكْلٌ [şekl] vezninde) İşkence ve نَكَالٌ [nekāl]i kabūl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَكَلَ الرَّجُلُ نَكَالًا مِّنَ الرَّابِعِ إِذَا قَبِلَ النَّكَالَ

النِّكْلُ [en-nikl] (nūn'un kesriyle) Kendisiyle işkence ve 'ukūbet olunacak şey'e denir; ve minhu yukālu: إِنَّهُ لِنِكْلٍ شَرِّ أَيِّ نِكْلٍ بِهٖ أَعْدَاءُهُ Ye'nī a'dāsına medār-ı tenkīl ve 'ukūbettir. Ve şiddetli bukağıya denir; cem'î **أُنْكَالٌ** [enkāl]dir. 'Alā-kavlin ateşten olan bukağıya denir. Kāle'ş-şārih ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿إِنَّ لَدَيْنَا أَنْكَالًا وَجَحِيمًا﴾ Ve فَالْبِكْلُ الْقَيْدُ الشَّدِيدُ أَوْ قَيْدٌ مِّنْ نَّارٍ

نِكْلٌ [nikl] Bir gūne at gemine 'alā-kavlin menzil süren ulakların kullandıkları gemenir, kantarma ve şebeş gibi. Ve licām demirine itlāk olunur ki atı zabt eder. Ve yulara itlāk olunur.

النُّكْلَةُ [en-nuklet] (غُرْفَةٌ [ğurfet] vezninde) Sā'ire 'ibret olacak işkenceye denir ki zikr olundu; ve tekūlu'l-'Arab: رَمَاهُ اللَّهُ بِنُكْلَةٍ أَيَّ بِمَا يُنْكَلُهُ بِهِ Ye'nī "Onu bir 'ukūbete giriftār eylesin ki nāsa medār-ı 'ibret ola."

النَّكَلُ [en-nekel] (fethateynle) Şol ipe denir ki büyük kovanın aşağısına bağladuktan sonra bir ucunu dahi kovanın ağacına bağlarlar, ona عِنَاجٌ [ināc] dahi derler. Ve bahādır ve zūr-mend ve cenk ve cidāl hususunda mücerreb ve mübdî ve mu'īd olan dilāvere itlāk olunur; yukālu: هُوَ نَكَلٌ أَيُّ قَوِيٌّ مُجَرَّبٌ مُبْدِيٌّ مُعِيدٌ Bu vasfla muttasıf olan ata da itlāk olunur; ve minhu'l-hadīsu: "إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ النَّكَلَ عَلَى النَّكْلِ" [Ve] مُبْدِيٌّ [mubdî] ve مُعِيدٌ [mu'īd] aslā fātir ve süst olmayan mukdim ve gayūr adama itlāk olunur, meselā gazā ve cihādın birini edā eyledikten sonra faysal vermeyip birine dahi mübāderet eder. Ve bu sıfatta olan yāhūd mü'eddeb ve münkād olan ata da itlāk olunur.

الْمِنْكَلُ [el-minkel] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) İşkence aletine denir.

الْإِنْكَالُ [el-inkāl] (hemzenin kesriyle) Def'eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَنْكَلَهُ إِذَا دَفَعَهُ "مُضْرٌ صَخْرَةٌ اللَّهُ النَّبِيُّ لَا تُنْكَلُ" أَيُّ لَا تُدْفَعُ عَمَّا وَقَعَتْ عَلَيْهِ

النَّكِيلُ [en-nākīl] Korkak ve za'if adama denir; yukālu: رَجُلٌ نَّكِيلٌ أَيُّ ضَعِيفٌ جَبَانٌ

[ن ك ت ل]

نُكَيْتِلٌ [Nukeytil] (tā-yı fevkiyye ile سُفْمِيحٌ

[sufeyric] vezninde) Ashābdan bir zāttır.

[ن ل ل]

النُّنُلُ [en-nulnul] [هُدْهُدٌ] [hudhud] vezninde) Za'if ve nā-tüvān kimseye denir.

[ن م ل]

النَّمْلُ [en-neml] (nūn'un fethi ve mīm'in sükūnuyla ve bazen zammıyla) Karıncaya denir, Fārisīde mūr derler; müfredi نَمْلَةٌ [nemlet]tir, cem'i نِمَالٌ [nimāl]dır nūn'un kesriyle. Şārihin beyānına göre نَمْلَةٌ [nemlet]te tā' vahdetiyye olmakla zeker ve ünsāya şāmildir. Ve bu mādde hareket ma'nāsından me'hūzdur.

النَّمْلَةُ [nemilet] [زَنِحَةٌ] [zenihat] vezninde) Karıncalı yere denir; yukālu: أَرْضٌ نَمْلَةٌ أَي كَثِيرَةٌ النَّمْلِ

الْمَنْمُولُ [el-menmūl] Karınca üşmüş nesneye denir; yukālu: طَعَامٌ مَنْمُولٌ إِذَا كَانَ قَدْ أَصَابَتْهُ النَّمْلُ

النَّمْلَةُ [en-nemlet] (nūn'un harekāt-ı selāsı ve mīm'in sükūnuyla) ve

النَّمِيلَةُ [en-nemilet] [سَفِينَةٌ] [sefinet] vezninde) Koğuculuğa denir, نَمِيمَةٌ [nemimet] ma'nāsına.

النَّمِيلُ [en-nemil] [كَيْفٌ] [ketif] vezninde) ve

النَّامِلُ [en-nāmil] ve

الْمُنْمِلُ [el-munmil] [مُحْسِنٌ] [muhsin] vezninde) ve

الْمِنْمَلُ [el-minmel] [مِنْبَرٌ] [minber] vezninde) ve

النَّمَالُ [en-nemmāl] [شَدَادٌ] [şeddād] vezninde) Koğucuya denir; yukālu: رَجُلٌ نَمْلٌ وَنَامِلٌ Ve وَمُنْمِلٌ وَنَمَالٌ أَي نَمَامٌ

نَمِيلٌ [nemil] [كَيْفٌ] [ketif] vezninde) Cümbüş ve neşātından bir yerde ārām eylemeyip kesirü'l-hareke olan ata vasf olur; yukālu:

فَرَسٌ نَمْلٌ أَي لَا يَسْتَقِرُّ فِي مَكَانٍ Ve sol adama denir ki be-gāyet çire-dest olmakla gördüğü işi hemān bi-aynihi 'amele getirir ola, 'alā-kavlin her san'atta üstāz olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ نَمْلٌ أَي خَفِيفُ الْأَصَابِعِ لَا يَزِي شَيْئًا إِلَّا عَمِلَهُ أَوْ حَاذِقٌ

النَّمْلُ [en-neml] [حَنْلٌ] [ḥaml] vezninde) Koğuculuk eylemek ma'nāsındadır; yukālu: نَمَلٌ فَلَانٌ وَنَمَلٌ نَمَلًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالرَّابِعِ إِذَا نَمَّ Ve ağaca çıkmak ma'nāsındadır; yukālu: نَمَلٌ فِي الشَّجَرِ نَمَلًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا صَعَدَ

الْإِنْمَالُ [el-inmāl] (hemzenin kesriyle) Bu dahi koğuculuk eylemek ma'nāsındadır; yukālu: أَنْمَلُ فَلَانٌ إِذَا نَمَّ

النَّمْلَةُ [en-nemlet] (nūn'un fethiyle) Kezib ve dürüg ma'nāsındadır; yukālu: فِيهِ نَمْلَةٌ أَي كَذِبٌ Ve

نَمْلَةٌ [nemlet] Ba'zı dābbe kısmının tırnağında olan çatlağa denir ki tüyü nihayet bulduğu yerden tırnağın yonulan yerine varınca olan yarıktır, me'āyibdendir; yukālu: بِالْفَرَسِ نَمْلَةٌ أَي شَقٌّ فِي خَافِرِهِ Ve insānın cenbinde zuhūr eder bir güne yara ismidir, نَمْلٌ [neml] dahi derler. Kezālik beden-i insāniye 'ārız olur bir güne hurde sivilcelere denir ki ibtidā āteş gibi ihtirāk ve iltihābla ve cüz'ice şiş ile zuhūr edip ba'dehu karınca gibi etrāfa yürüyüp yayılır. Sebebi hiddetli safrādır ki dakik damarların ağızlarından huruc edip hid-detinden ve şiddet-i letāfetinden zāhir-i beşerenin dāhillerinde muhtebes olmayıp taşra vurur. Kütüb-i tbbiyyede bu iki 'illet şey-i vāhid olmak üzere mersūmdur, ekseri insānın cenbinde tahaddüs eder, eger safrāda pek hiddet ve şiddet yok ise beşreler zuhūr ve karınca gibi etrāfına seyr ve sereyān eder ve karınca ısırır gibi

acıtır, buna taşra Türkisinde siyircek ve ısırgı ta'bir olunur. Ve eger galiz ve hâdde ise bir mahalle karınca yuvası gibi oyup mütekarrih olur, ona karınca yuvası ve köstebek yuvası ta'bir olunur, kütüb-i tıbbiyede cāversiyeye ve sā'iyeye ve ruḫabet isimleriyle envā'ı mersümdür. Ve *Ḥayātu'l-Ḥayevān*'da rukyesi merkümdür. Ve Ebū Nemle 'Ammār b. Mu'āz el-Enṣārī ashābdandır.

الْمَنْمَلَةُ [el-munemmelet] (مُعْظَمَةٌ) [mu'azzamet] vezninde) ve

النَّمْلَى [en-nemlā] (سَكْرَى [sekrā] vezninde) Hiffetinden kat'ā bir yerde ārām eylemez olan hatuna denir; yukālu: **إِمْرَأَةٌ مَنْمَلَةٌ وَنَمْلَى** إِذَا كَانَتْ لَا تَسْتَقِرُّ فِي مَكَانٍ

التَّنْمَلُ [et-tenemmul] (تَفْعُلُ [tefa'ul] vezninde) Nās karınca gibi kaynayıp giriş çıkış oynamak ma'nāsınadır; yukālu: **تَنَمَلُ** الْقَوْمُ إِذَا تَحَرَّكُوا وَدَخَلَ بَعْضُهُمْ فِي بَعْضٍ

النَّمَلُ [en-nemel] (فِثَاةَيْنِ) Bir 'uzv uyuşmak ma'nāsınadır; yukālu: **نَمَلْتُ يَدَهُ** Ve ağaca tırmanıp çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: **نَمِلَ فِي الشَّجَرِ إِذَا صَعِدَ**

الْمَنْمَلُ [el-munemmel] (مُعْظَمٌ) [mu'azzam] vezninde) Yama vurulmuş nesneye denir; yukālu: **تَوَبَّ مَنْمَلٌ أَي مَرْفُوءٌ** Ve yazılmış nāmeye yāhūd hurde karınca gibi hurde ve sıkı yazılı mektūba denir, siyākat yazısı gibi ki evā'ilde ona **عُبَارٌ** [gubār] denir idi; yukālu: **وَرَقٌّ مَنْمَلٌ أَي مَكْتُوبٌ أَوْ مُتَقَارِبُ الْخَطِّ**

الْمَنْمَلُ [el-munmel] (مُكْرَمٌ) [mukrem] vezninde) Bu dahi hurde ve sık yazılı mektūba denir.

الْأَنْمَلَةُ [en-numlet] (غُرْفَةٌ) [gurfet] vezninde) Havuzda kalan su bakiyyesine denir.

نَمَلَى [Nemelā] (جَمَزَى [cemezā] vezninde) Medīne kurbünde bir su ismidir.

النَّمْلَانُ [en-nemelān] (فِثَاةَيْنِ) Bir nesne üzere havāle ve müşrif olmağa denir.

الْمَنْمُولُ [el-munmūl] (زُنْبُورٌ [zunbūr] vezninde) Lisāna denir.

النَّمِيلَةُ [en-nāmilet] Yolculara denir; yukālu: **هُم نَامِلَةٌ أَي سَابِلَةٌ**

النَّمِيلُ [en-nemil] (كَيْفٌ [ketif] vezninde) Yeni doğduktaki avucuna karınca vaz olunmuş çocuğa denir, 'Arablar fitnat ve kiyāset sāhibi olmasına tefe'ül ederler; yukālu: **رَجُلٌ نَمِيلٌ إِذَا جُعِلَ فِي يَدِهِ نَمْلَةٌ إِذَا وُلِدَ**

نَمَلَةٌ [Nemlet] (حَمَزَةٌ) [hamzet] vezninde)

نَمَيْلٌ [Numeyl] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde)

نَمَيْلَةٌ [Numeylet] (جُهَيْنَةٌ) [cuheyne] vezninde) Esāmīdendir. Ve **نَمَيْلَةٌ** [numeylet] (mensüb olmayarak) ve Numeyle b. 'Abdullāh b. Fuḳaym ashābdandır. Ve İsmā'īl b. Numeyl ve Muḥammed b. 'Abdullāh b. Numeyl el-Ḥallālān muhaddislerdir.

الْمَوْنَمِلُ [el-mu'wenmil] (ism-i fā'il bünyesiyle) Parmakları kısa olup uçları yoğun olan adama denir; yukālu: **رَجُلٌ مَوْنَمِلٌ الْأَصَابِعُ** أَي غَلِيظٌ أَطْرَافَهَا فِي قِصْرِ

الْمَنْمَامَلَةُ [el-munāmelet] (مُفَاعَلَةٌ) [mufā'alet] vezninde) Ayağı bukağılı adamın yürüyüşü gibi yürümek ma'nāsınadır; yukālu: **يَنَامِلُ الرَّجُلُ إِذَا كَانَ يَمْشِي مَشْيَةَ الْمُقَيَّدِ**

الْأَنْمَلَةُ [el-unmulet] (hemzenin ve mīm'in harekāt-ı selāsıyla ki mecmū'u dokuz lügat olur) Parmağın ucuna denir ki tırnak olan yeridir; cem'i **أَنْمَالٌ** [enāmil] ve **أَنْمَلَاتٌ** [unmulāt] gelir. Şārihin beyānına göre tırnak olan boğumdan 'ibārettir ve hemzesi zā'ididir.

[ن و ل]

النَّوَالُ [en-nevāl] (nūn'un fethiyle) ve**النَّالُ** [en-nāl] (حَالٌ [ḥāl] vezninde) ve**النَّائِلُ** [en-nā'il] Vergiye denir; yukālu: هُوَ نَالٌ كَثِيرٌ النَّوَالِ وَالنَّائِلِ وَالنَّائِلِ أَيِ الْعَطَاءِ [nāl] kelimesinin aslı نَوْلٌ idi.

النَّوَالُ [en-nevāl] (قَوْلٌ [ḳav] vezninde) Bir adama 'atiyye vermek ma'nāsıdır; tekülü: نَلْتُهُ بِضَمِّ التَّوْنِ وَنَلْتُ لَهُ وَنَلْتُ بِهِ أَوْلُهُ نَوْلًا نَالَتْ الْمَرْأَةُ: نَالَتْ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أُعْطِيَتْهُ Ya'nī بِالْحَدِيثِ وَالْحَاجَّةِ أَيِ سَمَحَتْ أَوْ هَمَّتْ "Mahbūbesi ona sohbet keremini ihsān eyledi" yāhūd "niyāzına müsā'ade edip kendisine ikbāl eyle." Ve tekülü'l-'Arab: "نَوْلُكَ أَنْ تَفْعَلَ كَذَا" وَنَوَالُكَ وَمِنَوَالُكَ أَنْ يَنْبَغِيَ لَكَ فِي فِعْلِهِ نَوَالٌ [tenāvul]dendir; تتَاوَلُ [tenāvul]dendir; Ve bazıları نَوْلٌ [nevāl] ve نَوَالٌ [nevāl]i behre ve nasīb ma'nāsına haml eylemekle "Senin böylece eylemek behre ve nasībindir, nef'i sana 'ā'iddir ve senin rātibe-i hakkın menzilesindedir" demektir, ba'dehu يَنْبَغِي ma'nāsına isti'māl olundu ki "Sana lāyık ve revā olan budur ve böylece eylemektir" demektir. Ve 'aksinde مَا نَوْلُكَ derler, أَنْ مَا يَنْبَغِي لَكَ أَنْ نَوْلُكَ ma'nāsıdır ki "Şöyle eylemek sana lāyık değildir" demek olur.

Şārih der ki Ferrā dedi ki mādde-i mezbūre اتَى ma'nāsına ya'nī bir nesnenin vakti gelip çatmak ma'nāsına olan نَوْلٌ [nevāl]dendir; "نَالٌ لَهُ أَنْ يَفْعَلَ" Arablar نَوْلٌ [nevāl] derler. ve أَلَمْ يَنْلُكَ ve أَلَمْ يَنْلُكَ وَكَذَا نَوْلًا. Ve İbn Mālīk kelimesini mübtedā ve نَفْعَلُ أَنْ cümlesini haber terkīb edip lākin نَفْعَلُ أَنْ نَوْلُكَ أَنْ نَفْعَلُ onu redd eylediler. Ve Cāmi' şerhinde نَوْلُكَ fi'l ma'nāsını ya'nī يَنْبَغِي ma'nāsını mutatammın mübtedā ve نَفْعَلُ أَنْ fā'il olup

mübtedānin haberi makāmına kā'im olmuştur diye mersümdür. Ve Mufredāt-ı Rāğib'de نَوَالٌ صَلاَحَكَ فِيهِ تَأْكِدِيَّةٌ نَوْلُكَ أَنْ تَفْعَلَ كَذَا بِمَعْنَى نَوْلُكَ أَنْ تَفْعَلَ كَذَا وَمَا يَنْبَغِي أَنْ تُعْطِيَهُ مِنْ نَفْسِكَ 'ibāretiyle ve Nihāye'de وَحَطُّكَ لَكَ وَحَطُّكَ 'unvānıyla müfesserdir; ve'l-hāsıl bu mādde fi'l-asl 'atā' ma'nāsına olup ba'dehu hazz ve nasīb ma'nāsına müstā'mel olmakla "Burada senin nasīb olan kadar ve şānının muktezāy-ı liyākati şöyle eylemektir" demek olur. Bu mevki'de mesel olmuştur. İntehā. Ve

نَوْلٌ [nevāl] Suyu akan çaya ve dereye denir. Ve gemi ücretine denir ki tahrifle navlın ta'bīr olunur; yukālu: لَمْ يُعْطِ نَوْلَ السَّفِينَةِ أَيِ جُغْلُهُ Ve cullāhların sermin dedikleri ağaca denir ki nesc olunan bezi ona sararlar, sermin muharrefi selmen ağacı ta'bīr ederler; cem'i أَنْوَالٌ [envāl]dir. Ve مِئْوَالٌ [minvāl] dahi bu ma'nāyadır.

الْإِنَاءَةُ [el-inālet] (hemzenin kesriyle) ve**التَّنْوِيلُ** [et-tenvīl] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bir adama 'atiyye vermek ma'nāsıdır; tekülü: أَنْلَتْهُ إِيَّاهُ وَتَوَلَّيْتُهُ وَتَوَلَّيْتُهُ عَلَيْهِ وَتَوَلَّيْتُهُ لَهُ إِذَا أَعْطَيْتُهُ Ve**إِنَاءَةٌ** [inālet] Yemīn eylemek ma'nāsıdır; yukālu: أَنَالَ بِاللَّهِ إِذَا حَلَفَ Ve ma'dende cevher bulunmak ma'nāsına müstā'meldir, gūyā ki ma'den cevher if'tā etmiş olur; yukālu: أَنَالَ الْمَعْدِنُ إِذَا أُصِيبَ فِيهِ شَيْءٌ**النَّالُ** [en-nāl] Vergiye denir ki zikr olundu, aslı نَوْلٌ idi. Ve**نَالٌ** [nāl] Sehī ve civān-merd 'alā-kavlin ihsānı çok olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ نَالٌ أَيِ جَوَادٌ أَوْ كَثِيرٌ النَّائِلِ Şārih der ki İbn Sīde dedi ki bu fa'l veznindedir, ya'nī aslı نَوْلٌ dir ki masdardır, mübālagaten vasf olur yāhūd aslı نَائِلٌ olup ba'de'l-kalb 'ayn'ı

zā'il olmuştur. İntehā.

النَّائِلُ [en-nā'il] ve

النَّيْلُ [en-neyl] [سَيْلٌ [seyl] vezninde) Bir adam civān-merd olmak yāhūd kesīrū'l-in'ām olmak ma'nāsınadır; yukālu: نَالَ الرَّجُلُ يَنَالُ نَائِلًا وَنَيْلًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَارَ نَالًا

مَا أَنُوَلُّهُ [mā envelehu] Fi'l-i ta'acciübdir; yukālu: مَا أَنُوَلُّهُ أَيُّ مَا أَكْثَرَ نَائِلُهُ

النُّوَلَةُ [en-nevlet] [جَوْلَةٌ [cevlet] vezninde) 'Atiyyeye denir; tekūlu: مَا أَصْبَتْ مِنْهُ مَا أَصْبَتْ مِنْهُ نُوَلَّةٌ أَيُّ نَيْلًا أَصْبَتْ Ve būsēye denir; tekūlu: مَا أَصْبَتْ مِنْ خَدَّهَا نُوَلَّةٌ أَيُّ قُبْلَةً Ve Nevle bint Eslem sahābiyyedir, 'alā-kavlin Nuveyle'dir, جُهَيْنَةُ [cuheynt] vezninde. Ve 'Alī b. Muḥammed b. Nevle muhaddistir.

الْمُنَاوَلَةُ [el-munāvelet] [مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Bir nesneyi elini uzatıp vermek ma'nāsınadır.

الْتِنَاوُلُ [et-tenāvul] [تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Bir nesneye el sunup almak ma'nāsınadır; tekūlu: نَاوَلْتُهُ الشَّيْءَ فَتَنَاوَلْتُهُ أَيُّ أَعْطَيْتُهُ فَأَخَذَهُ

الْمِنْوَالُ [el-minval] ve

الْمِنْوَالُ [el-minvāl] [مِنْوَالٌ [minval] ve مِخْرَابٌ [miḥrāb] veznlerinde) Cullāhların selmen ağacına denir ki nesc olunan bezi ona sararlar. Bu ma'nādandır ki 'Arablar bir tā'ife ahlāk ve evzā'da yeksān ve yekrenk olsalar, اِسْتَوَتْ هُمْ عَلَى مِوَالٍ وَاحِدٍ derler, اِسْتَوَتْ مِوَالٌ ma'nāsına. Ve

مِنْوَالٌ [minvāl] Cullāha denir; yukālu: هُوَ مِوَالٌ أَيُّ حَائِكٌ

النُّوُلُ [en-Nūl] (nūn'un zammıyla) Siyāh 'Arablardan bir tā'ifinin 'alemidir.

النَّالَةُ [en-Nālet] Harem-i şerīfin çevresine denir, 'alā-kavlin sāha-i Mekke-i mükerrema'ye itlāk olunur.

النَّوَالُ [en-nevāl] [سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) 'Atā' ma'nāsınadır ki zikr olundu. Ve behre ve nasīb ma'nāsınadır; yukālu: أَخَذَ نَوَالَهُ أَيُّ نَصِيْبَهُ

نَوَالٌ [Nevvāl] [شَدَادَةٌ [şeddād] vezninde) ve **مُنَوَّلٌ** [Munevvil] [مُحَدِّثٌ [muḥaddiṣ] vezninde) Esāmī-i ricāldendir.

مَنْوَلَةٌ [Menūlet] [مَنْوَلَةٌ [maḥūlet] vezninde) Bir kabīlenin vālidesi ismidir.

نَائِلَةٌ [nā'ilet] Bir sanemin ismidir ki "ا،س،ف" māddesinde zikr olundu. Ve Nā'ile bint Sa'd sahābiyyedir. Ve Ebū Nā'ile Silkān b. Selāme ashābdandır.

[ن ه ل]

النَّهْلُ [en-nehel] (nūn'un ve hā'nın fethiyle) Evvel شَرِبْتُ [şerb] ma'nāsınadır ki ibtidā-yı emrden su içmeğe denir, zīrā deve kısmını ibtidā' suya götürüp iskā eyledikten sonra yatağına getirirler, bu def'aada içmeğe نَهَلٌ [nehel] derler, ba'dehu yine suya götürüp iskā ederler, ba'dehu mer'āya götürürler, bu def'a içmeye عَلَلٌ [alel] derler. Ba'dehu mutlakan insān ve hayvānda isti'māl olundu; yukālu: سَقَى الْإِبِلَ نَهْلًا أَيُّ شَرِبًا أَوْلًا وَيُقَالُ: Ve سَقَى عَلَلًا بَعْدَ نَهْلٍ

نَهْلٌ [nehel] ve

مَنْهَلٌ [menhel] [مَنْعَدٌ [maḥ'ad] vezninde) Masdar olurlar, ibtidā-yı emrden su içmek ma'nāsınadır; yukālu: نَهَلْتُ الْإِبِلَ نَهْلًا وَمَنْهَلًا Ve مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا شَرِبْتُ فِي أَوَّلِ الْوَرْدِ

نَهْلٌ [nehel] نَاهِلٌ [nāhil] kelimesinden cem' olur; ke-mā se-yuzkeru. Ve ekl olunan ta'āma itlāk olunur.

النَّوَاهِلُ [en-nevāhil] ve

النَّيْهَالُ [en-nihāl] [جِيَاعٌ [ciyāc] vezninde) ve

النَّهْلُ [en-nehel] [حَدَمٌ [ḥadem] vezninde)

ve

النُّهُولُ [en-nuhūl] (فُضُولُ [fuḍūl] vezninde)

ve

النَّهْلَةُ [en-nehelet] (عَمَلَةٌ [amelet] vezninde) ve

النَّهْلَى [en-nehlā] (سَكْرَى [sekrā] vezninde) **النَّهْلُ** [nāhil]in cem'leridir ki ibtidā-yı emrden su içen develere denir.

الْإِنْهَالُ [el-inhāl] (hemzenin kesriyle) Deveyi evvel mertebede suvarmak ma'nāsınadır; yukālu: أَنْهَلَ الْإِبِلَ إِذَا سَفَاها Ve bir adamın devesi ibtidā-yı emrde su içmek ma'nāsınadır; yukālu: أَنْهَلَ الْقَوْمَ إِذَا نَهَلَتْ إِبِلُهُمْ Ve bir adamı darıltmak ma'nāsınadır; yukālu: أَنْهَلَهُ إِذَا أَغْضَبَهُ Ve kifāyet eylemek ma'nāsına müsta'emeldir ki suya kanmak ma'nāsına olan نَهَلَ [nehel] den me'hūzduz, ke-mā se-yuzkeru; tekūlu: الْآنَ [telān] تَلَانَ Ve إِنْهَلَ تَلَانَ أَيْ حَشَبَكَ الْآنَ [el-ān] ma'nāsınadır, niteki māddesinde mersūmdur.

الْمَنْهَلُ [el-menhel] (مَعْدَدٌ [maḥad] vezninde) Hayvān suvaracak ve su içecek suvata denir, pınar ve havuz ve ayazma ve nehr ve ark kenārlarında olan sulak gibi, Fārisīde āb-hūr derler; yukālu: وَرَدُوا مِنْهَلًا أَيْ مَشْرَبًا Ve su içmek ma'nāsına masdar-ı mīmī olur; yukālu: نَهَلَ الْمَاءَ مِنْهَلًا إِذَا شَرِبَ Ve suvatı olan mahalle denir; yukālu: وَرَدُوا مِنْهَلًا أَيْ مَوْضِعًا Ve berriyyede misāfir konacak konak yerine denir ki ekserī suvatlı olur; yukālu: نَزَلُوا مِنْهَلًا أَيْ مَنَزِلًا بِالْمَمَارَةِ

النَّاهِلَةُ [en-nāhilet] Suvatlı yerlere tereddüd eden kimselere denir; yukālu: هُمْ نَاهِلَةٌ أَيْ مُخْتَلِفَةٌ إِلَى الْمَنْهَلِ

الْمِنْهَالُ [el-minhāl] (مِخْرَابٌ [mihrāb] vezninde) Deveyi ibtidā-i emrde çok suvarır olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ مِنْهَالٌ أَيْ كَثِيرٌ

الْإِنْهَالِ Ve şol yüksek kum tepeye denir ki kumları durmayıp dā'imā harıl harıl aşağı inip obrulmakta ola; yukālu: كَثِيبٌ مِنْهَالٌ أَيْ عَالٌ لَا يَتَمَاسُكُ إِنْهَارًا Ve kabir ve mezāra denir. Ve nihāyet mertebede kerīm ve civānmerd olan adama itlāk olunur; yukālu: هُوَ مِنْهَالٌ أَيْ غَايَةٌ فِي السَّخَاءِ Ve bir arzın ismidir. Ve Mīnhāl el-Ḳaysī ashābandandır, 'alākavlin savāb olan Milhān olmaktadır.

الْمِنْهَلُ [el-minhel] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Bu dahi kabre denir. Ve be-gāyet kerīm ve sehī adama denir.

نُهَيْلٌ [Nuheyil] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Bir recül adıdır.

النَّهْلَانُ [en-nehlān] (سَكْرَانٌ [sekrān] vezninde) Çok su içen şārib ma'nāsınadır. Ve suya kanmış insān ve hayvāna denir; yukālu: شَرِبَ فَمَا هُوَ نَهْلَانٌ أَيْ رِيَانٌ Ve susuzza denmekle zıdd olur; yukālu: هُوَ نَهْلَانٌ أَيْ عَطْشَانٌ

النَّاهِلُ [en-nāhil] Kezālik reyyān ve 'atşān ma'nalarına azdāddandır. Şārihin beyānına göre riyy ve 'atāş ma'nalarına olan نَهَلَ [nehel]den ki fethateynledir, me'hūzduz. Mü'ellif üzere bu mādde müstedrektir.

مُنْهَلٌ [Munhil] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Suleym kabilesi yurdunda bir su ismidir.

النَّوَاهِلُ [en-nevāhil] Aç develere itlāk olur; yukālu: إِبِلٌ نَوَاهِلٌ أَيْ جِنَاعٌ

[ن ه ب ل]

النَّهْبَلَةُ [en-nehbelet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Pek pīr olmak ma'nāsınadır; yukālu: نَهَبَلُ فُلَانٌ إِذَا أَسْرَ Ve ağır ağır yürütmek ma'nāsınadır; yukālu: يَنْهَبِلُ الشَّيْخَ أَيْ يَمْشِي فِي ثِقَلٍ

نَهْبَلَةٌ [nehbelet] İsm olur, iri cüsseli dızman nākaya denir.

النَّهْبِلُ [en-nehbel] جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Pek pîr adama denir; mü'ennesi نَهْبَلَةٌ [neh-belet]tir; yukālu: شَيْخٌ نَهْبَلٌ وَعَجُوزٌ نَهْبَلَةٌ أَيُّ مُسِنَّةٍ
Ve fî *Suneni't-Tirmizî* fî hadîsi'd-deccālî:
”فَيَطْرَحُهُمْ بِالنَّهْبِلِ“ وَهُوَ تَصْحِيفٌ وَالصَّوَابُ بِالْمِيمِ
مَهْبِلٌ مَثْرَلٌ [menzil] vezninde مَهْبِلٌ [mehbil] kelimesinden musahhaftır, nitelik
”ه،ب،ل“ maddesinde mersümdür.

[ن ه ش ل]

النَّهْشَلُ [en-nehşel] (şîn-i mu'ceme ile جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Sibā'dan kurda denir, zîb [zi'b] gibi. Ve çakır doğana denir ki murād balaban ta'bîr olunan doğandır. Ve bunlar ısırma ma'nāsındandır. Ve bir kişinin ve bir kabîlenin isimleridir. Ve ihtiyârlıktan muztarib ve perîşân-endâm olmuş kocaya denir, alâ-kavlin vücūdunda bir mikdârca kuvvet bakiyyesi kalmış kocaya denir; mü'ennesi نَهْشَلَةٌ [neh-şelet]tir; yukālu: هُوَ نَهْشَلٌ أَيُّ مُسِنَّةٍ مُضْطَّرَبَتْ كَبِيرًا
Ve Ebū Nehşel, Laķîṭ b. Zurāre et-Temīmî künyesidir. Şārihin beyānına göre نَهْشَلٌ [nehşel] kelimesi fa'lel [fa'lel] vezninde munsarıftır, vezn-i fi'liyyeti gayr-i mu'teberdir.

النَّهْشَلَةُ [en-nehşelet] (d̤arġe [daħrecet] vezninde) Kocamak ma'nāsınadır; yukālu: نَهْشَلُ الرَّجُلِ إِذَا كَبَّرَ
نَهْشَلَةً إِذَا عَضَّ تَحْمِيسًا yukālu: Ve bir nesneyi pek aç adamın ekl eylemesi gibi ekl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَهْشَلُ الرَّجُلِ إِذَا رَكِبَ الْهَشِيلَةَ أَيُّ النَّاقَةِ الْمُسْتَعَارَةَ

[ن ه ض ل]

النَّهْضَلُ [en-nehḍal] (ḍād-ı mu'ceme ile جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Pek pîr ve sāl-horde

adama denir. Ve koca kerkes kuşuna ve koca doğana denir.

[ن ي ل]

النَّيْلُ [en-neyl] سَيْلٌ [seyl] vezninde) ve

النَّالُ [en-nāl] حَالٌ [hāl] vezninde ki elif yā'dan maktūbdur ve

النَّالَةُ [en-nālet] حَالَةٌ [hālet] vezninde) Matlūba erişmek ma'nāsınadır ki dest-res olmak ta'bîr olunur; tekūlu: نَلْتُ مَطْلُوبِي أَنَيْلُهُ
وَأَنَالُهُ نَيْلًا وَنَالًا وَنَالَةٌ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالرَّابِعِ أَيُّ أَصْبَتْهُ
Ve müte'addî olur; tekūlu: نَلْتُهٖ إِيَّاهُ أَيُّ صَيَّرْتُهُ
Ve نَائِلًا

نَيْلٌ [neyl] Dest-res olduğun şey'e denir, نَائِلٌ [nā'il] gibi; ke-mā se-yuzkeru. Ve bir adamı dilleyip nāmūsuna dokunmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: نَالَ فُلَانٌ
Ve مِنْ عِزِّهِ أَيُّ سَبَّهٖ

نَيْلٌ [neyl] ve

نَيْلَةٌ [neylet] ve

نُوْلَةٌ [nūlet] (nūn'un zammıyla) Dest-res olacağın şey'e denir; yukālu: مَا أَصَابَ مِنْهُ نَيْلًا
وَنَيْلَةٌ وَنُوْلَةٌ وَهُوَ مَا تُصِيبُهُ مِنْ خَيْرٍ

النَّالَةُ [el-inālet] (hemzenin kesriyle) Bir adamı bir nesneye dest-res eylemek ma'nāsınadır ki nā'il kılmak ta'bîr olunur; tekūlu: أَنَلْتُهُ إِيَّاهُ وَأَنَلْتُ لَهُ أَيُّ جَعَلْتُهُ نَائِلًا لَهُ

النَّائِلُ [en-nā'il] نَيْلٌ [neyl] gibi dest-res olduğun nesneye denir; tekūlu: أَصَبْتُ مِنْهُ نَيْلًا
وَنَائِلًا وَهُوَ مَا نَلْتُهُ

النَّالَةُ [en-nālet] Masdardır ki zikr olundu. Ve hānenin ka'a ve eyvānına ıtlāk olunur; yukālu: رَأَيْتُهُ يَفْعُدُ فِي نَالَةِ الدَّارِ أَيُّ فِي قَاعَتِهَا

النَّيْلُ [en-Nīl] (nūn'un kesriyle) Nehr-i Mıṣr'ın ismidir ki enhār-ı erba'adandır. Ve Kūfe ve Yezd kazalarında birer karye isimleridir. Ve Bağdād ile Vāsīt beyninde

bir beldedir. Ve

نِيل [nīl] Nebāt-ı عِظْلِم [ʿiẓlim] isimdir ki çivit otudur; ondan نَيْلَج [neylec] yaʿnī çivit ittihāz olunur. Yapraklarını alıp ıssı su ile gasl ederler tā ki üzerinde olan gubār tarzında göklük zāʿil olup yemyeşil kalır. Ondan evvel suyu hālî üzere korlar tā ki durulup çivit çamur gibi dibine çöker baʿdehu üstüne gelen suyu süzüp döktükten sonra dibine çöken kuruyup çivit olur. Tabʿati müberrid ve evrāmın ibtidāsında tılāsı muhallil ve dört arpa kadarını mā-i bārid ile hall ve şürb heyecān-ı evrāmı müsekkkin ve seyelān-ı demi dāfiʿ ve ʿāriza-i ʿaşkı kableʿt-temekkün müzil ve zımādı kelef ve behak ʿilletlerine müfid ve rahimden dem-i dāʾimīyi kātīʿ ve dāʾiʿs-saʿleb ve hark-ı nāra nāfiʿ ve Hindī nevʿinden bir dirhemini bir ūkiyye gülbeşeker ile tenāvül vahşet ve gam ve hemm ve hafakāmı dāfiʿdir. Ve

نِيل [nīl] Başka bir nebāta dahi denir ki sākı muhkem ve dalları hurde ve yaprakları sagīr olur ve iki tarafı nizām üzere müretteb olur. Ve Muḥammed b. Nīl el-Fihri ve Ebu'n-Nīl eş-Şāmī muhaddislerdir. Ve bunlarda nūn'un fethiyle de zebān-zededir.

نِيَال [Nuyāl] (غُرَاب [gūrāb] vezninde) Bir mevziʿ adıdır.

نَجَرَ بِحَمْدِهِ تَعَالَى

FASLU'L-VĀV

(فَضْلُ الْوَاوِ)

[وَأَل]

الْوَأَل [el-veʿl] (vāv'ın fethi ve hemzenin sükünüyle) ve

الْوُؤُول [el-vuʿūl] (فُعُودٌ [ḩuʿūd] vezninde) ve

الْوَيْل [el-veʿīl] (وَيْلٌ [vebīl] vezninde) Bir nesneye yā bir kimseye sığınıp kurtulmak maʿnāsınadır; yukālu: وَأَلَّ إِلَيْهِ وَأَلَّا وَوُؤُولَا yukālu: وَأَلَّ إِلَيْهِ وَأَلَّا وَوُؤُولَا Ve وَوَيْلًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا لَجَأَ إِلَيْهِ وَخَلَصَ Ve

وَأَلَّ [veʿl] Sığınacak yere denir, tesmiye biʿl-masdadır; yukālu: وَوَيْلًا وَأَلَّا أَيُّ مَوْتًا Ve necāt taleb eylemek maʿnāsınadır; yukālu: وَأَلَّ الرَّجُلُ إِذَا طَلَبَ النَّجَاةَ Ve bir yere koşup mübāderet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: وَأَلَّ إِلَى الْمَكَانِ إِذَا بَادَرَ إِلَيْهِ Ve bir mahall fişkılı ve gübreli olmak maʿnāsınadır; yukālu: وَأَلَّ الْمَكَانُ إِذَا صَارَ ذَا وَأَلَّةٍ Ke-mā se-yuzkeru.

الْمَوَاءَلَةُ [el-muvāʿelet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) ve

الْوِيَالُ [el-viʿāl] (جِدَالٌ [cidāl] vezninde) Bu dahi bir yere yāhūd bir kimseye sığınıp kurtulmak maʿnāsınadır; yukālu: وَأَلَّ إِلَيْهِ وَأَلَّا وَوِيَالًا Ve necāt istemek maʿnāsınadır; yukālu: وَأَلَّ فُلَانٌ إِذَا طَلَبَ النَّجَاةَ

الْوَالَةُ [el-veʿlet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Koyun ve keçi ve deve kısmının birikip dertop olmuş kığlarına denir. Ve yalnızca devenin āmīhte olmuş bevl ve ebʿārına denir.

الْإِيْيَالُ [el-īʿāl] (hemzenin kesriyle) Bir yeri fişkılık eylemek maʿnāsınadır; yukālu: وَأَلَّ الْمَكَانُ إِذَا جَعَلَهُ ذَا وَأَلَّةٍ

الْمَوْوِيلُ [el-mevʿīl] (مَخْفِيلٌ [maḩfil] vezninde) İsm-i mekāndır, sığınacak yere denir; yukālu: هُوَ مَوْوِيلٌ الْقَوْمِ أَيُّ مَلْجَأَةٍ Ve sel suyu

karār edecek mahalle itlāk olunur; yukālu:

هَذَا مَوْبُلُ السَّبِيلِ أَيُّ مُسْتَقَرُّهُ

الْأَوَّلُ [el-evvel] (hemzenin ve vāv-ı müşdededenin fethiyle) Bir nesnenin ibtidā ve pīşinine denir ki **آخِرُ** [āḥir]i mukābilidir; yukālu: هُوَ **أَوَّلُهُ** أَيُّ ضِدُّ آخِرِهِ

Ve **أَوَّلُ** [evvel] kelimesinin aslı **أَوَّالٌ** idi, **أَفْضَلُ** [efḍal] vezninde, taḥfif için hemze vāv'a kalb ve idgām olundu, alā-kavlin aslı **وَوَّالٌ** idi, **فَوَعَلٌ** [fev'al] ve **جَوْهَرٌ** [cevher] vezninde. Ve cem'i **أَوَائِلُ** [evā'il] gelir ve **أَوَالِي** [evālī] gelir kalb-i mekān üzere ve **أَوْلَى** [evvelūn] gelir; mü'ennesinde **أُولَى** [ulā] denir, hemzenin zammıyla, **فُضْلَى** [fuḍlā] gibi. Ve bunun cem'i **أَوْلُ** [uvel] denir, **ضُرْدٌ** [şurad] vezninde **أَخْرَى** ve **أَخْرَى** [uḥar] gibi ve **أَوَّلُ** [uvvel] denir, **رُكَّعٌ** [rukka'] vezninde.

Ve **أَوَّلُ** [evvel] kelimesi sıfat kılınırsa gayr-i munsarıf olur, vezn-i fi'l ve vasf illetleriyle; tekülü: **أَوَّلٌ** لَقَيْتُهُ **عَامًا** **أَوَّلٌ** Ve eger sıfat kılınmaz ise munsarıf olur; tekülü: **عَامَ** **الْأَوَّلُ** Ve ta'rif ve izāfetle **عَامًا** **أَوَّلًا** kalil ve nādirdir ki mevsūfun sıfata izāfeti kabilinden olur. Ve **مَا** **رَأَيْتُهُ** **مُدَّ** **عَامًا** **أَوَّلٌ** dersin ki sıfat olmak üzere merfū'dur ve **عَامَ** **مُدَّ** dersin ki zarfiyyet üzere mansūbdur; **إِنْدًا** **بِهِ** **أَوَّلٌ** **مُدَّ** **عَامًا** **قَبْلَ** **عَامِنَا** dediğin sūrette gāyetlik üzere mazmūm olur, **فَعَلْتُهُ** **أَوَّلُ** **كُلِّ** dediğin gibi. Ve **فَعَلْتُهُ** **أَوَّلُ** **شَيْءٍ** dediğin vakte mansūb edersin **قَبْلَ** **فِعْلِكَ** dediğin gibi. Ve bir adamı dünkü gündən beri görmesen, **مَا** **رَأَيْتُهُ** **مُدَّ** **أَمْسٍ** dersin ve öteki gündən beri görmesen **أَوَّلُ** **مِنْ** **أَمْسٍ** dersin ve eger iki gün mukaddemden beri görmesen **أَوَّلُ** **مِنْ** **أَوَّلٍ** **مِنْ** **أَمْسٍ** dersin ve bundan ziyādeye tecāvüz olunmaz; ve yukālu: **هَذَا** **أَوَّلُ** **أَيُّ** **بَيْنَ** **الْأَوَّلِيَّةِ** Bu

sūrette ismiyyet üzere münevven olur.

Şārih der ki mü'ellif işbu **أَوَّلُ** [evvel] māddesini hemze bābindan “أ،و،ل” faslında sebt eylemiştir, gūyā ki rüçū ma'nāsından me'hūzdu, ma'dūdātın gūyā ki merci'idir. Ve bunda mezheb-i taḥkik budur ki işbu **أَوَّلُ** [evvel] kelimesi bir şey-i müsta'melden müştak değildir, onun için kendide vasfiyyet ma'nası hafī olmakla vasfiyyetini mevsūf zikriyle i'tibār eylediler. Pes **أَوَّلٌ** لَقَيْتُهُ **عَامًا** **أَوَّلٌ** dedikte **أَوَّلٌ** kelimesi **عَامٌ** lafzına sıfat i'tibār olunur, **أَوَّلٌ** **عَامٌ** ma'nāsına olur ki mā-nahnu fihi olan **عَامٌ** [ām]ın mā-kabli olan **عَامٌ** [ām] demek olur, Türkide geçen yıl ve bıldır ile ta'bīr olunur. Ve **أَوَّلًا** **أَوَّلًا** **أَوَّلًا** **أَوَّلًا** **أَوَّلًا** kelimesi **عَامًا** lafzından bedel ve **لَقَيْتُهُ** **عَامًا** **سَابِقًا** **عَامًا** **سَابِقًا** kuvvesinde olur ki bu yıldan mukaddemce olan yıl demek olur, bıldırdı yıla ve onun mā-kabli olan yıla şāmildir. Ve mü'ellifin **إِنْدًا** **بِهِ** **أَوَّلٌ** kavlinde gāyetlik üzere mazmūm olur dediğinde gāyetten murād bināsı 'arızī olan kelimāt kabilinden olur demektir ki kelime fi'l-asl muzāf olup ba'dehu muzāfün ileyh lafzan lā-niyyeten metrūk olur, gerek zarf olsun **حَسْبُ** **مِنْ** **قَبْلٍ** **وَمِنْ** **بَعْدٍ** **وَمِنْ** **قَبْلٍ** **وَمِنْ** **بَعْدٍ** gibi ve gerek olmasın **لَا** **غَيْرِ** gibi.

Ve *Miṣbāh*'ın bu bābda hulāsası budur ki **أَوَّلُ** [evvel] kelimesi müftetah-ı 'adeddir, kendi için sānī vardır. Ve **آخِرُ** [āḥir] mukābilidir. Ve **وَاحِدٌ** [vāhid] ma'nāsına olur; ve minhu fī sıfātillāhi ta'alā: **هُوَ** **الْأَوَّلُ** **وَلَهُ** **الْأَوَّلُ** **أَيُّ** **هُوَ** **الْوَاحِدُ** **الَّذِي** **لَا** **ثَانِيَّ** **لَهُ** **كَذَا** **كَذَا** **كَذَا** **كَذَا** **كَذَا** **كَذَا** kavlerinde isti'māl eyledikleri **أَوَّلُ** [evvel] bu ma'nāya mebnīdir. Ve akvāl-i fukahāda **وَلَدٍ** **تَبْلُهُ** **الْأُمَّةُ** **حُرٌّ**

kavlinde kezālik وَاحِدٌ [vāhid] ma'nāsına mahmüldür. Ve işbu وَاحِدٌ [vāhid] ma'nāsına olan أَوَّلٌ [evvel]in mü'ennesi أُولَى [ulā] gelir ki وَاحِدَةٌ [vāhid] ma'nāsına olur; ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿إِلَّا الْمَوْتَةَ﴾ الأُولَى ﴿أَي سَوَى الْمَوْتَةِ الَّتِي ذَاوَهَا فِي الدُّنْيَا وَلَيْسَ نِطَاقُهَا أَعْرَجٌ﴾ [āḥir] kelimesi dahi وَاحِدٌ [vāhid] ma'nāsına olup mü'ennesinde أُحْرَى [uḥrā] denir; fe-kavluhu 'aleyhi's-selām fī vulūgi'l-kelbi: "يُعَسَّلُ سَبْعًا" فِي رِوَايَةٍ وَأَوْلَاهُنَّ وَفِي رِوَايَةٍ إِخْدَاهُنَّ الْكَلْبُ أَلْفَاظٌ مُتَرَادِفَةٌ عَلَى مَعْنَى وَاحِدٍ وَلَا حَاجَةَ إِلَى التَّأْوِيلِ

Ve bunun aslı أَوَّلٌ idi ki mehmüzü'l-vasattır, tahfifen hemze vāv'a kalb ve idgām olundu. Ve أَوَّلٌ [evvel] kelimesinde ma'nā-yı tafđil vardır, her ne kadar fi'li yok ise de ve ef'al-i tafđil gibi isti'māl olunur ki müfrede ve tesniyeye ve cem'e lafz-ı vāhid ile vasf olur; ve yukālu: الأَوَّلُ وَأَوَّلُ الْقَوْمِ وَأَوَّلٌ مِنَ الْقَوْمِ müsta'amel olduğuna binā'en kendiden hāl ve temeyyüz olarak mansüb vāki' olur; ve yukālu: أَنْتَ أَوَّلٌ دُخُولًا وَأَنْتُمْ أَوَّلٌ دُخُولًا وَأَنْتُمْ أَوَّلٌ دُخُولًا Ve ef'al-i tafđil ma'nāsını yāhūd vez-nini mutazammın olduğundan nāṣi' gayr-i munsarif olur. İbn Hāci'b'den menküldür ki أَوَّلٌ [evvel] kelimesi ef'al-i tafđildir, lākin fi'li yoktur, niteki أَبْلٌ kelimesi dahi bu günedir, deve kısmına güzel tīmār eden kimseye vasftır. Ve bu Baṣriyyūn mezhebidir. Ve asahh olan budur, zīrā Kūfiyyūn kavli üzere فَوَعَلَ [fev'al] olsa, mü'ennesinden أَوْلَةٌ denir idi. Ve ta'rīf ve izāfetle عَامَ الأَوَّلِ demek cā'izdir, lākin terkīb üzere عَامَ أَوَّلٍ cā'iz değildir.

Ve ṣārih der ki mü'ellifin Baṣā'ir'de أَوَّلٌ [evvel] māddeinde zikri rücu' şemmesi itibārıyla olup ve Kāmūs'ta "و،أ،ل" māddeinde resmi sebk ve mübāderet

ma'nāsı ṣā'ibesine mebnīdir.

Mütercim der ki işbu kelām-ı ātī istimā'a hakıktır. Ma'lūm ola ki أَوَّلٌ [evvel] kelimesi lā-mahāle gayr-i munsarif, zīrā 'amme-i e'imme-i lügat أَخْرَجَ [āḥir]ın zıddı ile tefsir eylediler. Pes أَوَّلٌ [evvel] sıfat-ı takaddümle zāt-ı mübhemeden 'ibāret olur; niteki أَخْرَجَ [āḥir] sıfat-ı te'ehhür ile zāt-ı mübhemeden 'ibārettir. Ve zāt-ı mübhemeden murād bir sıfatla mevṣūfiyyeti vukū'u saḥiḥ olan nesnedir, gerek cism ve gerek zamān ve mekān ve gerek hades olun. Pes أَوَّلٌ [evvel] kelimesi mevzū' li'l-vasfiyyet olmakla vasfiyyet ve vezn-i fi'l illetleriyle elbette gayr-i munsarif olur, أَوْسَطٌ [evsat] gibi. Bu cihetle sāhib-i Kāmūs'un ve sā'irin إِذَا جَعَلْتَ أَوَّلًا صِفَةً مَنَعْتَهُ وَإِلَّا صَرَفْتَهُ kelāmları marzī değildir, zīrā vasfiyyette asl-ı vaz' mu'teber olmakla ondan cā'ilin ca'li cārī olmaz. Hattā cā'il bir vasf-ı asliyi ism kılsa vasfiyyeti itibārından ihrāc edemez, niteki bir ism-i asliyi vasf kılmakla itibār-ı vasfiyyete idhāl edemez. Ve kaldı ki أَوَّلٌ [evvel] lafzının sıfat olmaması bābında mesrūd olan meselā عَامًا أَوَّلًا لِقِيَّتِهِ عامًا أَوَّلًا لِقِيَّتِهِ misāllerde أَوَّلٌ [evvel] kelimesi hālī değil yā zamānın yā hade-sin sıfatı olur, men'-i sarfta ise vasfiyyet-i asliyye kifāyet eder. Ve'l-hāsil أَوَّلٌ [evvel] kelimesi eger mevzū' li's-sıfat ise ism kılındığı sürette sarfının vechi yoktur, zīrā mu'teber olan hemān vasfiyyet-i asliyyedir ve eger mevzū' li-gayri's-sıfat ise sıfat kılındığı hinde men'-i sarfının vechi yoktur, zīrā vasfiyyet-i 'arızaya itibār yoktur ve sıfat ve gayr-i sıfatın ihtimāl-i iştirāki dahi sābit değildir. Ve ihtimāl-ı mücerred ise isbāt-ı vaz' bābında gayr-i müfiddir. Nihāyet 'adem-i sarfı ma'lūm

iken ri'āyeten li-iṣṭihāri's-sarf munsarıf
 'unvāniyla ta'bir olunmakta müzāyaka
 yoktur, fe-lā tagfel. Ve kaldı ki munsarıf
 olarak أَوْلَا 'unvāni ثَانِيَا lafzına müşākeleye
 mahmūdūr, ﴿سَلَايَا وَأَعْلَالَا﴾ kavli-i şerifi
 gibi, fe'lyuhfaz.

الْمَوْبِلُ [el-muvebil] [muḥaddis] [muḥaddis]
 vezninde) Mevāşisi olan adama denir;
 yukālu: رَجُلٌ مَوْبِلٌ أَي صَاحِبُ الْمَاشِيَةِ

وَأَلَّةٌ [Ve'let] [ḥamze] [ḥamze] vezninde) Bir
 alçak kabile ismidir.

بَنُو مَوَالَةَ [Benū Mev'alet] [mes'adet] [mes'adet]
 vezninde) Bir batndır.

وَأَلَانٌ [Ve'lān] [seḥbān] [seḥbān] veznin-
 de) Şukr b. 'Amr'ın ki bir kabile pede-
 ridir, lakabıdır. Ve Ve'lān b. Kırfel el-
 'Adevī ve Maḥmūd b. Ve'lān el-'Adenī
 muhaddislerdir.

وَأَيْلٌ [Vā'il] Esāmīdendir: Vā'il b. Kāsiṭ bir
 kabilenin pederidir. Ve Vā'il b. Ḥucr ve
 Vā'il b. Ebi'l-Ku'ays ve Ebū Vā'il Şekik
 b. Seleme ashābandır.

[و ب ل]

أَوْبِلٌ [el-vebl] (vāv'ın fethi ve bā'nın
 sükünuyla) İri dāneli şiddetle yağan yağ-
 mura denir; yukālu: جَادٌ وَبِلٌ أَي الْمَطْرُ الشَّدِيدُ
 Ve الضَّخْمُ الْقَطْرُ

وَبِلٌ [vebl] Masdar olur, iri dāneli şedid
 yağmur yağdırmak ma'nāsınadır; yukālu:
 وَبَلَّتِ السَّمَاءُ وَبَلًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَمْطَرَتْ الْوَبِلُ
 Ve şiddetle şikār sürüp gitmek ma'nāsına
 müsta'meldir; yukālu: إِذَا طَرَدَهُ شَدِيدًا
 Ve bir adamı değnekle harıl harıl dövmek
 ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: وَبَلَهُ بِالْعَصَا
 إِذَا ضَرَبَهُ بِهَا

الْوَابِلُ [el-vābil] Bu dahi iri dāneli sağa-
 naklı şedid yağmura denir; tekūlu: أَخَذْنَا فِي

الطَّرِيقِ وَابِلٌ بِمَعْنَى وَبِلٍ

وَابِلٌ [Vābil] Medīne'nin yukarı semtinde
 bir mevzi' adıdır. Ve Hişām b. Yūnus el-
 Lu'lu'ī nām muhaddisin cedit ismidir.

الْوَيْبِلُ [el-vebil] [emīr] [emīr] vezninde)
 Şedid nesneye denir; yukālu: ضَرَبْتُ وَبَيْلًا
 Ve sopa ve toyka dedikleri yoğun
 değneğe denir; yukālu: ضَرَبَهُ بِالْوَيْبِلِ أَي الْعَصَا
 Ve nev'an yumuşaklığı olan çubu-
 ğa denir; yukālu: ضَرَبَهُ بِالْوَيْبِلِ أَي الْفَضِيْبِ فِيهِ
 Ve Naşārā'nın çan çaldıkları ağaca de-
 nir; yukālu: صَكَ النَّصْرَانِيُّ النَّاقُوسَ بِالْوَيْبِلِ وَهِيَ
 Ve bir kucak oduna denir. Ve çarpıcı tokmağına denir; yukālu:
 دَقَّ الْقَصَاؤُ الثُّوبَ بِالْوَيْبِلِ وَهُوَ مَدْقُهُ
 ve vahim olan mer'āya denir; yukālu: مَرَعَى
 Ve şol **وَيْبِلٌ** [vebil] ki Tārefe
 nām şā'irin işbu: "فَمَرَّتْ كَهَاءَ دَاثٍ خَيْفٍ جَلَالَةً
 || beytinde vāki'dir, murād değnektir yāhūd çarpıcı tokmağı-
 dır, Cevherī'nin vehm eylediği gibi bir
 bağ odun değildir. Şārih der ki Şāgānī
 dahi Cevherī'ye muvāfik tefsir eyledi.

الْمَيْبِلُ [el-mībel] [minber] [minber] vezninde)
 Bu dahi sopa ve soymantı ta'bir olunan
 yoğun değneğe denir. Ve kayıştan bükül-
 müş kırbaça denir ki onunla deve kısmını
 darb ederler; yukālu: ضَرَبَ الْبُعَيْرَ بِالْمَيْبِلِ وَهِيَ
 صَفِيرَةٌ مِّنْ قِدْمٍ مُرَكَّبَةٌ فِي عُودٍ يُضْرَبُ بِهَا الْإِبِلُ

الْوَيْبِلَةُ [el-vebilet] [sefīnet] [sefīnet] veznin-
 de) Bu dahi sopaya ve soymantıya denir.
 Ve bir bağ oduna denir. Ve otlakları bed-
 hevā ve sakil ve nā-güvār olan yere denir;
 yukālu: وَبِلٌ أَرْضٌ وَبَيْلَةٌ أَي وَخِيْمَةٌ الْمَرْتَعُ
 [vubul]dür, كُتُبٌ [kutub] vezninde.

الْمَوْبِلُ [el-mevbil] [meclis] [meclis] veznin-
 de) Bu dahi sopaya ve soymantıya denir.

الْإِبْبَالَةُ [el-ibbālet] [iccānet] [iccānet] vezninde

ve كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Bu dahi bir kucak oduna denir. Mü'ellif bunu hemze faslında dahi zikr eyledi; ve minhu'l-meselu: "صَعْتُ عَلَى إِبَالَةٍ" Zāhiren burada hemze vāv'dan mübeddeldir, وِشَاحٌ [viṣāḥ] ve إِشَاحٌ [iṣāḥ] gibi.

الْوَبَالَةُ [el-vebālet] ve

الْوَبَالُ [el-vebāl] (vāv'ların fethiyle) ve

الْوَبُولَةُ [el-vubūlet] (vāv'ın zammıyla) Otlak vahīm ve nā-güvār olmak ma'nāsınadır; yukālu: وَبُلُ الْمَرْعِ وَبَالَةٌ وَوَبَالًا وَوَبُولًا مِنَ الْبَابِ يُكَالُ: وَبَلْتُ الْأَرْضَ إِذَا وَجِمَ وَبَلَّتِ الْأَرْضُ إِذَا صَارَتْ وَخِيْمَةَ الْمَرْعِ

الْإِسْتِبَالُ [el-istibāl] Bir yerin havāsı vahīm olmakla mizāca nā-muvāfık bulmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَوْبَلْتُ فَلَانَ الْأَرْضِ إِذَا لَمْ تُؤَافِقْهُ وَإِنْ كَانَ مُحِبًّا لَهَا Ve koyun ve keçi kısmını erkeğe kızmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَوْبَلْتُ الْعَنَمَ إِذَا أَرَادَتْ الْفَحْلَ

الْوَبَلَةُ [el-vebelet] ve

الْأَبَلَةُ [el-ebelet] (fetehtle ki hemze vāv'dan mübeddeldir) Sakıl ve nā-güvār ta'ām eklinden neş'et eden mi'ade fesādına denir; yukālu: أَخَذْتُهُ وَبَلَّةَ الطَّعَامِ وَأَبَلْتُهُ أَي تَحَمَّسْتُهُ Ve

وَبَلَةٌ [vebelet] Koyunda 'arız olan erkeğe kızgınlığa denir; yukālu: بِالشَّاةِ وَبَلَّةٌ أَي شَهْوَةٌ لِلْفَحْلِ

الْوَبَالُ [el-vebāl] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Şiddet ve sıklet ma'nāsınadır; yukālu: Mütercim der ki bu ma'nā وَخَامَةٌ [veḥāmet]ten me'hūzdur, pes sū-i 'ākibette istimālî mecāz bi-mertebeteyn olur. Ve

وَبَالٌ [Vebāl] Damre b. Cābir b. Kaṭan nām kimsenin feresi ismidir. Ve Benū Esed

yurdunda bir su adıdır.

الْأَبِيلُ [el-ebīl] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Pır ve sāl-horde adama denir; ve minhu kavluhum: أَبِيلٌ عَلَى وَبِيلٍ أَي شَيْخٌ عَلَى عَصَا Bunun da hemzesi vāv'dan mübeddeldir.

الْوَابِلَةُ [el-vābilet] (قَابِلَةٌ [qābilet] vezninde) Pazının ve uyluğun başlarının uçlarına denir, 'alā-kavlin küreğın ucuna yāhūd diz ağırşığı dedikleri kemiğe yāhūd uyluğun top ve yumru olan etine denir ki but eti olacaktır; yukālu: هُوَ يَشْكُو الْوَابِلَةَ وَهِيَ طَرْفُ رَأْسِ الْعَضِدِ وَالْفَخِذِ أَوْ طَرْفُ الْكَتِفِ أَوْ عَظْمٌ فِي مَفْصِلِ الرُّكْبَةِ أَوْ مَا التَّفُّ مِنْ لَحْمِ الْفَخِذِ Ve deve ve koyun ve keçi kısmının döllerine denir; yukālu: وَابِلَةٌ كَثِيرَةٌ وَهِيَ نَسْلُ الْإِبِلِ وَالْعَنَمِ

الْوَبَلَى [el-vebelā] (جَمَزَى [cemezā] vezninde) Şol sütlü hayvāna denir ki ibtidā Şol [vebl] gibi ya'nī sağanaklı yağmur gibi sütü çıkıp ba'dehu 'ale'l-'āde idrār eder ola; yukālu: نَاقَةٌ وَسَاءَةٌ وَبَلَى إِذَا كَانَتْ تَدُرُّ بَعْدَ الدَّفْعَةِ: الشَّدِيدَةَ كَالْوَبْلِ

الْمُؤَابِلَةُ [el-muvābelet] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Müdāvemet ve idmān eylemek ma'nāsınadır; yukālu: وَابِلَةٌ إِذَا وَاطَبَهُ

الْمَيْبِلَةُ [el-mībelet] (مَكْنَسَةٌ [mikneset] vezninde) Turaya denir; yukālu: ضَرَبَهُ بِالْمَيْبِلَةِ أَي الدَّرَّةَ

[وت ل]

الْوُتُلُ [el-vutul] (vāv'ın ve tā-yı fevkiyenin zammıyla) Şol kimselere denir ki karınları şarābdan tulum gibi memlū ola; şarābdan murād her türlü şerbettir; müfredi أُوْتُلٌ [evtel]dir, أَحْمَرٌ [aḥmer] vezninde; yukālu: رَجُلٌ أُوْتَلٌ وَرِجَالٌ أُوتِلُوا إِذَا مَلَّوْا بِطُونَهُمْ مِنَ الشَّرَابِ

[و ث ل]

الْوَيْلُ [el-veşel] (vāv'ın ve sā-yı müselle-

senin fethiyle) Lîften bükülmüş ipe ve urgana denir.

الْوَيْلُ [el-veşîl] [أمير] [emîr] vezninde) Lîfe denir. Ve ince za'îf ipe denir. Ve mutlakan ağaç kabuğundan ve yaprağından ve lîften ve kendirden bükülmüş ipe ve urgana denir. Ve za'îf nesneye denir. Ve bir mevzi-i ma'rûf ismidir. Ve Suḥaym nām şâ'irin pederi ismidir.

الْمَوْثُولُ [el-mevşûl] [مَوْثُول] [mevşûl] vezninde ve mürâdifidir.

الْتَوَيْلُ [et-tevşîl] [تَفَعِيل] [tef'îl] vezninde) Bir nesneyi bir yere gereği gibi yerleştirip pâyidâr eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: وَثَّلَ الشَّيْءَ إِذَا أَصْلَهُ وَمَكَّنَهُ Ve cem' eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: وَثَّلَ الْمَالَ إِذَا جَمَعَهُ

ذُووَيْلَةَ [Zū Veslet] (feteḥâtla) Ezvā' ta'bîr olunan mülük-i Ḥimyer'den bir melik lakabıdır.

وَيْلَةٌ [Veşlet] (feteḥâtla) Bir karye ismidir.

وَيْثَالٌ [Veşşāl] [شَدَادٌ] [şeddād] vezninde) Bir recül ismidir.

وَايِلَةٌ [Vāşilet] Esāmîdendir: Vāşile el-Leyṣî şol kimsedir ki hacer-i esvedî beyāz olmak üzere müşâhede ettim diye hikayet eyledi; zâhiren pek mu'ammer imiş. Ve oğlu Ebu't-Ṭufeyl 'Āmir ashâbdandır. Ve Vāşile b. el-Eşka' ve Vāşile b. el-Ḥattâb ve Ebū Vāşile el-Huzelî sahâbelerdir.

[و ج ل]

الْوَجَلُ [el-vecel] (vāv'ın ve cîm'in fethiyle) Korkuya denir; yukâlu: فِي قَلْبِهِ وَجَلٌ أَيُّ خَوْفٌ Ve korkmak ma'nâsına masdar olur, **مَوْجَلٌ** [mevcel] dahi masdar-ı mîmîdir, **مَقْعَدٌ** [maq'ad] vezninde; yukâlu: وَجَلٌ يَاجُلُ وَيَبْجَلُ وَيُوجَلُ وَيَبْجَلُ بِكَسْرِ أَوَّلِهِ وَجَلًا وَمَوْجَلًا مِنْ إِذَا خَافَ Ya'nî bunun müstakbe-

linde dört lügat vardır: Biri **يَاجُلُ** dir ki vāv elife kalb olunmuştur. Ve biri **يَبْجَلُ** dir ki yā'yıdır, Benū Esed'den zikri **آتَى يَعْلمُ** kelimesine kıyâsladır. Biri **يُوجَلُ** dir ki asl üzeredir. Ve biri **يَبْجَلُ** dir ki yā-yı ülânın kesriyledir, Benī Esed lügatine itibâ'ladır ki onlar **يَبْجَلُ وَيَبْجَلُ وَيَبْجَلُ** derler, muzâra'at harfini meksür ederler. Ve ammā **يَعْلمُ** kelimesinde yā'yı meksür eylemezler, yā' üzere kesreyi sakîl 'add ederler. Ve **يَبْجَلُ** kelimesinde yā'ların birine âherden kuvvet hâsıl olmakla meksür ederler. Ve bunun emr-i hâzırında **يَبْجَلُ** denir ki vāv yā'ya münkalib olur.

الْمَوْجِلُ [el-mevcil] [مَنْزِل] [menzil] vezninde) İsm-i mekândır, mahall-i havf ma'nâsınadır. Şârih der ki bu **مَوْعِدٌ** [mev'id] gibidir ki muzâri'inde vāv'ı sâkıt olan mu'tellü'l-fā' sığasının ism-i mekânı mutlakan meksürü'l-'ayn gelir.

الْأَوْجَلُ [el-evcel] [أَحْمَر] [aḥmer] vezninde) ve

الْوَجِلُ [el-vecil] [كَتِف] [ketif] vezninde) Vasflardır, korkak adama denir. **وَجَلٌ** [vecil]in cem'i **وَجَالٌ** [vicāl] gelir vāv'ın kesriyle ve **وَجَلُونٌ** [vecilün] gelir, **فَرِحُونَ** [ferihūn] vezninde; mü'ennesi **وَجِلَةٌ** [vecilet]tir.

الْمُؤَاجِلَةُ [el-muvācelet] [مُفَاعَلَةٌ] [mufā'alet] vezninde) Bâb-ı mugâlebede müsta'meldir, korkaklık bâbında yarışmak ma'nâsınadır; yukâlu: وَاجِلُهُ فَوْجَلُهُ وَجَلًا مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ أَيُّ كَانَ أَشَدَّ وَجَلًا مِنْهُ

الْوَجِيلُ [el-vecîl] [أمير] [emîr] vezninde) ve

الْمَوْجِلُ [el-mevcil] [مَوْعِدٌ] [mev'id] vezninde) Su irkilecek çukura denir.

إِيْجَلَى [İcelā] (hemzenin kesriyle ve kasr ile) Bir mevzi'dir.

إِيجَلَنْ [Icelen] (hemzenin kesri ve cīm ve lām'ın fethiyle) Mağrib'de bir kal'a adıdır.

إِيجِيلِينَ [İcīlīn] (hemzenin ve cīm'in kesriyle) Endelus'te şehr-i Merrākeş üzere müşrif bir cebel adıdır.

الْوَجَالَةُ [el-vecālet] (حَجَالَةٌ [hacālet] vezninde) PİR olmak ma'nāsınadır; yukālu: وَجَلَّ الرَّجُلُ وَجَالَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَبَرَ

الْوُجُولُ [el-vucūl] (أُصُولٌ [uşūl] vezninde) PİR adamlara denir, شُبُوحٌ [şuyūh] ma'nāsına.

[و ح ل]

الْوَحْلُ [el-vaḥl] (vāv'ın fethi ve hā-yı müh-melenin sükūnuyla ve fethiyle) Sulu sıvık çamura denir ki davar kısmı gömülür; cem'i أَوْحَالٌ [evḥāl] ve وَحُولٌ [vuḥūl] gelir; yukālu: طَرِيقٌ ذُو وَحْلٍ وَوَحْلٍ أَيْ طِينٍ رَقِيقٍ يَرْتَطِمُ فِيهِ الدَّوَابُّ Ve

وَحْلٌ [veḥal] (fethateynle) Sıvık sulu çamura düşmek ma'nāsınadır; yukālu: وَحَلَ الرَّجُلُ وَحَلًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا وَقَعَ فِي الْوَحْلِ

الْإِسْتِيْحَالُ [el-istihāl] ve

التَّوْحُلُ [et-tevaḥḥul] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Bir mahal sıvık çamurlu olmak ma'nāsınadır; yukālu: اسْتَوْحَلَ الْمَكَانُ وَتَوَحَّلَ إِذَا صَارَ ذَا وَحْلٍ

الْمَوْحِلُ [el-mevḥil] (مَنْزِلٌ [menzil] vezninde) İsm-i mekândır, sıvık çamurlu yere denir; yukālu: هَذَا مَوْحِلٌ لَا يُطَاقُ فِيهِ الْمَشْيُ أَيْ مَوْضِعُ الْوَحْلِ Ve ism olur, sıvık çamura düşmeğe denir.

الْمَوْحَلُ [el-mevḥal] (مَفْعَلٌ [maḥ'ad] vezninde) Masdar-ı mīmīdir, çamura düşmek ma'nāsınadır; yukālu: وَحَلَ الرَّجُلُ وَحَلًا Ve bir mevzi' adıdır.

الْإِيْحَالُ [el-iḥāl] (hemzenin kesriyle) Bir adamı sıvık çamura düşürmek

ma'nāsınadır; tekūlu: إِذَا أَوْقَعْتَهُ فِي الْوَحْلِ Ve bir adamı bir vartaya uğratıp şerr ve şūr ile bastırmak ma'nāsınadır; yukālu: أَوْحَلَ فَلَانًا شَرًّا أَيْ أَثَقَلَهُ بِهِ

الْمُؤَاخَلَةُ [el-muvāḥalet] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'et] vezninde) Bāb-ı mugālebede müsta'meldir, sıvık çamura dalıp ya'nī onda yürüyüp çıkmak husūsunda yarışmak ma'nāsınadır. Vanḡulu'nun balçık edişmek ta'bīri çamurludur; tekūlu: وَاحَلْتُهُ فَوَحَلْتُهُ أَجَلَهُ أَيْ كُنْتُ أَخْوَضَ لِلْوَحْلِ مِنْهُ

الْإِتِحَالُ [el-ittihāl] (tā-yı müşeddede ile إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Yemīnde istisnā eylemek ma'nāsınadır, إِنَّ شَاءَ وَالله أَفْعَلُ ذَلِكَ إِذَا تَحَلَّلَ إِذَا تَحَلَّلَ فِي يَمِينِهِ إِذَا تَحَلَّلَ اللهُ demek gibi; yukālu: وَاسْتَشْتَى إِوْتَحَلَ Şārih der ki gerçi bunun aslı olmakla vāv tā'ya mübeddel ve müdgam oldu, lākin vaz'-ı māddeye mülāyemeti ma'lūm olmadı. Mütercim der ki istisnā ile olan yemīn özlü yapışkan balçık gibi olmayıp halāsı eshel sulu sıvık balçık gibi olması medār-ı mülāyemet-i maddedir, fe'lyunzar.

[و د ل]

الْوَدْلُ [el-vedl] (عَدْلٌ [adl] vezninde) Tulu-mu içinde olan ayran yağ olmak için çalkayıp yaymak ma'nāsınadır; yukālu: وَدَلَ السِّقَاءَ يَدُلُّ وَدَلًا إِذَا مَخَضَهُ

[و ذ ل]

الْوَدِيلَةُ [el-vezīlet] (zāl-ı mu'ceme ile سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Aynaya denir. Ve cilā verilmiş gümüş parçasına denir, 'alā-kavlin e'ammdır, gerek mücellā ve gerek gayr-i mücellā olsun; cem'i وَذِيلٌ [vezīl] gelir ve وَذَائِلٌ [vezā'il] gelir; tekūlu: أَقْبَلَ عَلَيَّ بِوَجْهِ كَالْوَدِيلَةِ وَهِيَ الْمِرْآةُ أَوْ الْقِطْعَةُ مِنَ الْفِضَّةِ الْمَجْلُوءَةِ Ve hörgüç yağından bir parçaya de-

nir. Kezālik koyun kuyruğunun yağından bir parçaya denir. Ve şol cāriyeye denir ki kıynakları kısa ve kāmēt ve endāmı lisān gibi sivri ola; yukālu: **أَمَةٌ وَذِيْلَةٌ أَيْ لِسْنَاءٌ قَصِيْرَةٌ** **الْأَلْيَثِيْنِ** Ve kadd ve kāmēti mevzūn cünbüş-lü şūh ve şengül kıza denir; yukālu: **جَارِيَةٌ وَذِيْلَةٌ أَيْ نَشِيْطَةٌ رَشِيْقَةٌ**

الْوَدَّاءُ [el-vezelet] (fetehtla) Bu dahi kad-di mevzūn şūh ve şengül kıza denir. Ve cüst ve çalāk adama denir; yukālu: **حَادِمٌ وَدَّةٌ أَيْ خَفِيْفٌ**

الْوَدَّاءُ [el-vezilet] (زَنِحَةٌ [zeniḥat] vezninde) Şatāretli sehī-kadd mahbūbeye denir.

الْوَدَّاءُ [el-vezālet] (رِزَالَةٌ [rezālet] vezninde) Kassābın lā-‘alā tarīki’l-kısmē kestīği ete denir.

التَّوَدُّدُ [et-tevezzul] (تَفَعُّلٌ [tefa‘ul] vezninde) Kassābdan pārelenmedik bütün et almak ma‘nāsınadır; yukālu: **تَوَدَّلُوا مِنَ الْجَزَارِ** **إِذَا أَخَذُوا مِنْهُ الْوَدَّاءُ**

[و ر ل]

الْوَرْلُ [el-verel] (fethateynle) Kelere şebīh bir cānverdir, ‘alā-kavlin kertenkele envā‘ından iri ve kuyruğu uzun başı küçük olandır, Türkīde buna bozumca ta‘bīr olunur, cildi siyāh ve huşūnetli ve sarı hutūtle muhattat ve ablak olur, lahmı begāyet hārr ve ziyādesiyle müsemmin ve necisini tīlā bedende olan temreyi ve baras ‘arızalarını müzīl ve şahmını tīlā edip delk eylemek mu‘azzim-i zekerdir. Cem‘i **وَرْلَانٌ** [vırlān]dır vāv’ın kesriyle ve **أَوْرَالٌ** [evrāl] ve **أَرْوَلٌ** [er‘ul] gelir hemze ile **أَفْلُسٌ** [eflus] vezninde ve bu maktūbdur.

الْوَرْلَةُ [el-Verlet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Benū Kilāb yurdunda bir kuyunun ismidir.

أَوْرَالٌ [Evrāl] (hemze-i meftūha ile) Bir

mevzi‘dir.

[و ر ن ت ل]

الْوَرَنْتَلُ [el-verentel] (سَمَنْدَلٌ [semendel] vezninde) Āfet ve dāhiyeye denir. Ve emri ‘azīm ma‘nāsınadır. Ve bir mevzi‘ adıdır.

الْوَرَنْتَلَى [el-verentelā] (kasr ile **وَرَنْتَلٌ** [verentel] ma‘nāsınadır.

[و س ل]

الْوَسِيْلَةُ [el-vesīlet] (سَفِيْنَةٌ [sefīnet] vezninde) ve

الْوَأْسِلَةُ [el-vāsīlet] Pāye ve rütbe ve kurbete denir ki mülük yanında itibār olunur; yukālu: **لَهُ عِنْدَ الْمَلِكِ وَسِيْلَةٌ وَوَأْسِلَةٌ أَيْ** Mü‘ellif *Başā‘ir*’de dedi ki **وَسِيْلَةٌ** [vesīlet]in hakīkati kendisiyle bir nesneye ragbetle tevassul olunacak nesneden ‘ibārettir. Ve bu **تَوَاصُلٌ** [tevaşşul]den ahasstır, zīrā bu ragbeti mutazammındır, ba‘dehu bu münāsebetle pāye ve menzilette isti‘māl olundu.

التَّوَسِيْلُ [et-tevsīl] (تَفَعُّلٌ [tef‘īl] vezninde) Hak ta‘ālā dergāhına takarrüb edecek ‘amel işlemek ma‘nāsınadır; yukālu: **وَسَّلَ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى إِذَا عَجَلَ عَمَلًا تَقَرَّبَ بِهِ إِلَيْهِ تَعَالَى**

التَّوَسُّلُ [et-tevessul] (تَفَعُّلٌ [tefa‘ul] vezninde) **تَوَسَّلَ** [tevsīl] ma‘nāsınadır; yukālu: **تَوَسَّلَ بِمَعْنَى وَسَّلَ** Ve uğruluk eylemek ma‘nāsına müsta‘meldir; tekūlu: **أَخَذَ فُلَانٌ** **إِبْلِي تَوَسُّلاً أَيْ سَرِقَةً**

الْوَأْسِلُ [el-vāsīl] Vācib ve lāzım ma‘nāsınadır; yukālu: **صَارَ عَلَيْهِ وَاسِلاً أَيْ وَاجِبًا** Ve rāgib ilallāh olan adama denir; yukālu: **هُوَ وَاسِلٌ أَيْ رَاغِبٌ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى**

مُوَسِّيلٌ [Muveysil] (musaggar bünyesiyle) Tayyi’ kabilesi yurdunda bir su adıdır.

أُمُّ مَوْسِيْلٍ [Ummu Mevsil] (مَنْزِلٌ [menzil])

vezninde) Bir bayır ismidir.

أَوْسَلَةٌ [Evsilet] (hemze-i meftūha ve sīn-i meksüre ile) Hemdān kabilesinin ismidir.

[و ش ل]

الْوَشَلُ [el-veşel] (vāv'ın ve şīn-i mu'cemenin fethiyle) Dağdan yāhūd kayadan sızıp akan azca suya denir ki katreleri birbirine muttasıl olmaya, 'alā-kavlin dağın yukarisından sızıp inen azca suya hāstır; yukālu: مَا فِيهِ إِلَّا وَشَلٌ وَهُوَ الْمَاءُ الْقَلِيلُ يَتَحَلَّبُ مِنْ جَبَلٍ أَوْ صَحْرَةٍ وَلَا يَتَّصِلُ قَطْرُهُ أَوْ لَا يَكُونُ إِلَّا مِنْ أَعْلَى جَبَلٍ Ve çok suya denmekle zidd olur; yukālu: Kezālik فيه وَشَلٌ أَي مَاءٌ كَثِيرٌ gözyaşına ve çok gözyaşına itlāk olunur. Ve Tihāme'de bir cebel-i 'azīm ismidir. Ve iki mevzi' adıdır. Ve

وَشَلٌ [veşel] Heybet ve havf ve haşyet ma'nāsınadır; tekūlu: أَخَذَنِي مِنْهُ الْوَشَلُ أَي الْهَيْبَةُ وَالْخَوْفُ

الْوَشَلُ [el-veşl] (vāv'ın fethi ve şīn'in sükūnuyla) ve

الْوَشَلَانُ [el-veşelān] (fetehtle) Su seyelān eylemek, 'alā-kavlin damlamak ma'nāsınadır; yukālu: وَشَلُ الْمَاءِ وَشَلًا وَوَشَلَانًا Ve bir adamın hāli za'if ve fakir ve gedā olmak ma'nāsınadır; yukālu: وَشَلُ الرَّجُلِ إِذَا ضَعُفَ وَاحْتَاَجَ وَافْتَقَرَ Ve niyāz ve tazarru' eylemek ma'nāsınadır; yukālu: وَشَلٌ إِلَيْهِ إِذَا ضَرَعَ

الْوَأْسِلُ [el-vāşil] Dā'imā kendiden su sızıp seyelān eden dağa denir; yukālu: جَبَلٌ وَأَسِلٌ أَي لَا يَزَالُ يَتَحَلَّبُ مِنْهُ مَاءٌ

الْإِشَالُ [el-işāl] (hemzenin kesriyle) Bir adamın nasībini eksiltip az vermek ma'nāsınadır; yukālu: وَأُوشِلَ حَظُّهُ إِذَا أَقْلَهُ Ve suyu azca sızıntı bulmak ma'nāsınadır; yukālu: وَأُوشِلَ الْمَاءُ إِذَا وَجَدَهُ وَشَلًا Ve süt emme-

ği öğrensin diye sāhibi nākanın memelerini köşeğin ağzına vermek ma'nāsınadır; yukālu: وَأُوشِلَ الْفَصِيلُ إِذَا أُذْخَلَ أَطْبَاءُ النَّاقَةِ فِي فِيهِ لِيَتَعَلَّمَ الرِّضَاعَ

الْوُشُولُ [el-vuşul] [fūdu] [ku'ūd] vezninde) Bir adamın gınāsı killet bulup hāli za'if olmak ma'nāsınadır; yukālu: وَشَلُ الرَّجُلِ وَشُولًا إِذَا قَلَّ غِنَاؤُهُ

الْأَوْشَالُ [el-evşāl] (hemze-i meftūha ile) Zikr olunan وَشَلٌ [veşel] kelimesinin cem'idir ki damla damla sızıp akan suya denir. Bu münāsebetle birbirinin ardınca katar gibi vürüd eden kimselere itlāk olunur; yukālu: جَاءَ الْقَوْمُ أَوْشَالًا أَي يَتَّبِعُ بَعْضُهُمْ بَعْضًا **الْمَوَاشِلُ** [el-Mevāşil] (mīm'in fethiyle) Bir niçe mevzi'in isimleridir.

[و ص ل]

الْوَصْلُ [el-vaşl] [aşl] vezninde) ve

الْوَصْلَةُ [eş-şilet] (şād'ın kesriyle ve zammıyla) Bir nesneyi bir nesneye ulaştırıp bitiş-tirmek ve eklemek ma'nāsınadır; yukālu: وَصَلَ الشَّيْءُ بِالشَّيْءِ وَصْلًا وَصْلَةً وَمَنْ الْبَابِ Ya'nī الثَّانِي لِأَمَةِ وَوَصَلَكَ اللهُ بِالْكَثْرِ لُغَةً فِي الْفَتْحِ Lügat-ı kalilede bāb-ı rābi'den dahi gelmiştir. Şārihin beyānına göre **صِلَةٌ** [şilet]in aslı وَصَلَ [vaşl] idi, وَغَدٌ [va'd] ve عِدَّةٌ [idet] gibi ve şād'ın zammı aslı vāv-ı mazmūme ile وَصْلَةٌ [vuşlat] olduğuna mebnīdir, lākin **صِلَةٌ** [şilat] lāzıma mahsūs olmakla fark için vāv'ı hafz ve beyān-ı zamme için şād'ı mazmūm eylediler. Ve

وَصْلٌ [vaşl] ve

صِلَةٌ [şilet] 'Aşık ma'şūkuna kavuşmak ma'nāsınadır, gerek 'afāf ve nezāhet ve gerek habāset vechiyle olsun; yukālu: وَصْلَةً وَصْلًا وَصْلَةً إِذَا التَّامَ يَكُونُ فِي عَمَافِ الْحُبِّ وَدَعَارَتِهِ

الْوُصُولُ [el-vuşul] [fūdu] [ku'ūd] vezninde)

nākaya denir. Ve koyun ve keçi kısmından yedi karın ikiz olarak dışı doğurana denir. Ve eger yedincide erkek ve dışı olarak yine ikiz doğurursa وَصَلَتْ أَخَاهَا deyip min-ba'd anasının sütünü nisā' tā'ifesi içmeyip hemān ricāl içip sā'ibe olan deve mecrāsına icrā ederler. Ve ba'zılar dediler ki وَصِيلَةٌ [veşilet] hemān ganem ve koyun kısmına mahsüstür ki dışı doğurduktaki kendilere 'ā'id olup erkek doğurduktaki putları için tahsīs ve zebh ederler. Ve eger erkekli dişili ikiz doğurursa وَصَلَتْ أَخَاهَا deyip o erkeği putları için kurbān eylemezler yāhūd şol koyuna denir ki bir sene erkek ve ikinci sene dışı doğurur ola, o erkeği dışıye ri'āyeten zebh eylemezler ve eger tahallūf edip erkek zuhūr ederse هَذَا قُرْبَانٌ deyip sanemleri için onu kurbān ederler. Ve bu evzā'-ı Cāhiliyye'den idi, ke-mā fi't-Tenzil: ﴿مَا جَعَلَ اللَّهُ مِنْ بَحِيرَةٍ وَلَا سَائِبَةٍ وَلَا وَصِيلَةٍ﴾ الآية Ve

وَصِيلَةٌ [veşilet] Ma'mūr ve ābādan ve mezārīc ve merātīci firāvān olan yere itlāk olunur. Ve bir çeşit çubuklu alaca kumāş-ı Yemenī ismidir. Ve yoldaşlara itlāk olunur; tekūlu: ذَهَبْنَا وَصِيلَةً كَثِيرَةً أَي رُفْقَةً Ve kılıca itlāk olunur. Ve iplik yumagına denir, كُبَّةٌ الْعَزَلُ [kubbetu'l-gazl] ma'nāsına. Ve arz-ı vāsī'aya denir; yukālu: أَرْضٌ وَصِيلَةٌ أَي وَاسِعَةٌ

لَيْلَةُ الْوَضْلِ [leyletu'l-vaşl] (vāv'ın fethiyle) Ayın āhir gecesine itlāk olunur; tekūlu: جَاءَنَا لَيْلَةُ الْوَضْلِ أَي آخِرَ لَيْلِي الشَّهْرِ

حَرْفُ الْوَضْلِ [harfu'l-vaşl] Fenn-i 'arūz istilāhında beytinde revī olan harften sonra mezkūr olan harfe itlāk olunur; revī harfinin harekesini vasl eylediği için itlāk olundu. Ve harf-i merkūme dört harften 'ibārettir. "Vāv" ve "yā" ve "elif" ve "hā-

i sākine vü müteharrike"dir. Ve müteharrike olan hā'nın harekesine nefāz ve ona tābi' olan harf-i līne hurūc itlāk ederler, meselā şā'irin işbu: "سُقِيَتِ الْعَيْثُ أَيُّهَا الْحَيَامُ" mısırā'ında mīm revīdir. Ve işbā'dan hāsıl olan vāv vasldır, kezālik işbu: "كَانَتْ مَنَازِلُهُ" mısırā'ında revī mīm'dir ve yā' vasldır. Ve "فَمَا زِلْتُ أَبْكِي عِنْدَهُ وَأَخَاطِبُهُ" mısırā'ında revī bā' ve vasl hā-i sākinedir. Ve "إِذَا مَا رَأَيْنَا زَالَ مَثًا زَوِيلَهَا" mısırā'ında revī lām'dir ve vasl hā-i meftūhadır, onun fetahasına nefāz ve ona tābi' olan elife hurūc derler. Mü'ellif elif-i vasle misāl irād eylemedi. Ve o işbu: "أَقْلُ اللَّوْمِ غَاذِلٌ وَالْعِتَابَا" mısırā'ında vāki' eliftir.

الْمَوْضُولُ [el-mevşül] Bir cānver ismidir ki eşek arısına şebīh olur ve onun gibi adamı sokar. Ve bir recül ismidir.

مُوَصَّلٌ [Muvaşşal] [مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Esāmīdendir: İsmā'īl b. Muvaşşal muhaddistir.

الْوَصِيلُ [el-veşil] [أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Dā'imā seninle her yere bilece girip çıkan ya'nī kat'ā senden müfārakat etmez olan adama denir; yukālu: هُوَ وَصِيلُكَ وَهُوَ مَنْ يَذْخُلُ مَعَكَ وَيَخْرُجُ يَغْنِي لَآ يَفَارِقُكَ

تَصِيلٌ [Teşil] [تَعِيدُ [te'idu] vezninde) Bilād-ı kabīle-i Huzeyl'de bir kuyu adıdır.

وَاصِلٌ [Vāşil] Esāmī-i ricāldendir: Vāşile b. Cenāb sahabīyyedir yāhūd savāb olan Vāşile b. el-Haṭṭāb olmaktadır.

أَبُو الْوَضْلِ [Ebu'l-Vaşl] Ashābandandır.

[وع ل]

الْوَعْلُ [el-va'1] (vāv'ın fethiyle فَلَسُ [fels] vezninde) ve

الْوَعْلُ [el-ve'1] [كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

الْوَعْلُ [el-vu'1] [دُوَيْلٌ [du'1] vezninde) ve

bu nadirdir) Dağ keçisinin tekesine denir; cem'î **أُوَعَالٌ** [ev'āl] ve **وُعُولٌ** [vu'ül] gelir vāv'ın zammıyla ve **وَعْلٌ** [vu'ul] gelir zammeteynle ve **مُوعَلَةٌ** [mev'alet] gelir, **مَشِيحَةٌ** [meşyehat] vezninde ve **وَعْلَةٌ** [ve'ilet] gelir, **فَرِيحَةٌ** [ferihāt] vezninde; kezâlik mü'ennesi **وَعْلَةٌ** [ve'ilet]tir, **فَرِيحَةٌ** [ferihāt] vezninde. Şârihin beyânına göre **مُوعَلَةٌ** [mev'alet] ve **وَعْلَةٌ** [ve'ilet] ism-i cem'dir ve mü'ennesinin cem'i **وَعَالٌ** [vi'āl]dir vāv'ın kesriyle. İntehâ. Ve

وَعْلٌ [va'l] (**نَعْلٌ** [na'l] vezninde) Şerîf ve 'ālî-şân adama itlāk olunur; cem'î **أُوَعَالٌ** [ev'āl] ve **وُعُولٌ** [vu'ül]dür; yukâlu: هَلَكَ الْأُوَعَالُ أَي الْأَشْرَافُ وَبَقِيَ الْأُوَعَالُ أَي الْأَنْدَالُ Ve melâz ve melce ma'nâsındadır; yukâlu: هُوَ مَا مَلَجَأَهُ **وَعْلُهُ** أَي مَلَجَأَهُ Bu ma'nâdandır ki 'Arablar ما مَلَجَأَهُ **وَعْلُهُ** مَا لَكَ عَنْهُ **وَعْلٌ** derler, مَا لَكَ عَنْهُ **بُدَّ وَجِلُّو**, مَا مَلَجَأَهُ **وَعْلُهُ** ki "senin için ondan müfârakat eylemek yoktur" demektir; melce ma'nâsından me'hûzdur. Kezâlik **وَعْلٌ وَاحِدٌ وَحَدَّ عَلَيْنَا وَحَدَّ عَلَيْنَا** derler **وَعْلٌ وَاحِدٌ** ma'nâsına ki "onlar bi'l-ittifâk ve'l-ittihâd üzerimize kasd edeceklerdir" demektir, **وَعْلٌ وَاحِدٌ** **وَعْلٌ وَاحِدٌ** gibi dağ keçileri dâ'imâ sürü sürü ictimâ'la gezdiklerinden nâşî ahz ve isti'mâl eylediler. Ve

وَعْلٌ [va'l] Şevvâl ayının ism-i kadîmidir. Ve masdar olur, yükseğe çıkmak ma'nâsına; yukâlu: وَعَلَ الرَّجُلُ وَعَلًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَسْرَفَ

أَلْوَعُلٌ [el-va'il] (**كَتِفٌ** [ketif] vezninde) Şehr-i şa'bânın ism-i kadîmidir; cem'î **أُوَعَالٌ** [ev'āl] ve **وَعْلَانٌ** [vi'lân]dır vāv'ın kesriyle.

الْإِسْتِيعَالُ [el-isti'âl] Sığınmak ma'nâsındadır; yukâlu: **إِسْتَوْعَلَ إِلَيْهِ إِذَا لَجَأَ** Ve ceyranlar dağa kaçıp gitmek ma'nâsındadır; yukâlu:

إِسْتَوْعَلَتْ الْأُوَعَالُ إِذَا ذَهَبَتْ فِي الْجَبَالِ **أَلْوَعْلَةٌ** [el-va'let] (**تَمْرَةٌ** [temret] vezninde) Libâsın iliğine denir ki ona düğme geçirilir. Ve dağın sarp yerine denir yâhüd dağdan domalıp çıkan yüksek yalım kayaya denir. Ve **وَعْلَةٌ الْقَدْحِ** [va'letu'l-kadeh] ve **وَعْلَةٌ الْإِبْرِيْقِ** [va'letu'l-ibrîk] kâsenin ve ibriğin kulplarından 'ibârettir. Ve bir şâ'ir-i Cermî adıdır. Ve Va'le b. Yezîd ashâbdandır.

وَعَالٌ [Vu'āl] (**غُرَابٌ** [ğurâb] vezninde) Bir mevzi' yâhüd bir cebel adıdır.

وَعْيَلَةٌ [Vu'âylet] (**جُهَيْنَةٌ** [cuheyne] vezninde) Bir su ismidir.

ذُو أُوَعَالٍ [Zū Ev'āl] (hemze-i meftûha ile) Bir mevzi'dir.

وَعْلَانٌ [Va'lân] (**سَهْبَانٌ** [sehban] vezninde) Bir kabîlenin pederi ismidir. Ve Yemen'de bir hısn adıdır.

وَعْلٌ [Va'l] (**تَمْرٌ** [temr] vezninde) ve

وَعْلَتَانٍ [Va'letân] (tesniye olarak) İki hısn isimleridir.

أَلْمُسْتَوْعَلُ [el-mustev'al] (ism-i mef'ûl bün-yesiyle) Dağların tepelerinde dağ keçilerinin hısn gibi mahfûz ve men' me>vâlarına denir; cem'î **مُسْتَوْعَلَاتٌ** [mustev'alât]tır.

أُمُّ أُوَعَالٍ [Ummu Ev'āl] (hemzenin fethiyle) Bir ma'rûf yastım dağın adıdır.

أَلْتَوْعُلُ [et-teva'ul] (**تَفَاعُلٌ** [tefa'ul] vezninde) Dağın tepesine çıkmak ma'nâsındadır; tekülü: **تَوَعَّلْتُ الْجَبَلَ إِذَا عُلُوْتُهُ**

[وَعْلٌ]

أَلْوَعْلُ [el-vağl] (vāv'ın fethi ve gayn-ı mu'cemenin sükunuyla) Za'îf ve nâkes ve bî-i'tibâr ve her husûsta dūn-himmet ve mukassır adama denir; yukâlu: **هُوَ وَعْلٌ أَيُّ**

صَعِيفٌ نَذَلُ سَاقِطٌ مُقَصَّرٌ فِي الْأَشْيَاءِ Ve birbirine sarmaşık çatılkı ve koruluk ağaçlığığa denir. Ve kuş yemi ta'bir ettiklerine denir ki güvercinler ekl ederler. Ve yalandan neseb iddifā eden soysuza denir; yukālu: إِنَّهُ لَوَعْلٌ Ve sığınacak yere denir; yukālu: هُوَ وَعْلُهُ أَي مَلْجَأُهُ Ve bed-gıdā olan kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ وَعْلٌ أَي السَّيِّءُ Ve da'vetsiz ve teklifsiz meclis-i ta'am ve şarāba hemān sokulup girmek 'ādeti olan yüzüstüz ve 'ārsız adama denir, وَعْلٌ [vāgil] dahi denir, ke-mā se-yuzkeru. Ve o kimsenin girip içtiği şarāba da وَعْلٌ [vağl] denir.

Şārih der ki وَعْلٌ [vağl] ve وَعْلٌ [vāgil] şürb meclisinde ve وَرَشٌ [verş] ve وَرِشٌ [vāriş]-i ta'am husūsunda müsta'meldir. Müellif evvelā ta'mīm ba'dehu tahsīs eylemekle nā-mülāyimdir, meger sānī iktifāya haml oluna.

الْوَعْلُ [el-veğil] [ketif] [ketif] vezninde) Bu dahi bed-gıdā kimseye denir.

الْوَاعِلُ [el-vāgil] Bu dahi meclise bī-da'vet sokulup girer olan yüzüstüze denir ki girinti ta'bir olunur; yukālu: رَجُلٌ وَعْلٌ وَوَاعِلٌ أَي دَاخِلٌ عَلَى الْقَوْمِ فِي طَعَامِهِمْ وَشَرَابِهِمْ

الْوُغُولُ [el-vuğul] [duhul] [duhul] vezninde) Bir nesne içre girip gizlenmek, 'alā-kavlin pek irak gitmek ma'nāsınadır; yukālu: وَعْلٌ فِي الشَّيْءِ وَغُولًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا دَخَلَ فِيهِ وَتَوَارَى أَوْ يُقَالُ وَعْلٌ إِذَا بَعُدَ وَذَهَبَ

الْإِغَالُ [el-iğāl] (hemzenin kesriyle) Pek irak gitmek ma'nāsınadır; yukālu: أَوْعَلَ فِي الْبِلَادِ إِذَا ذَهَبَ وَبَالَغَ وَأَبْعَدَ وَكَذَا يُقَالُ أَوْعَلَ فِي الْعِلْمِ Ve bir adamı 'acele ile bir yere sokmak ma'nāsınadır; yukālu: أَوْعَلْتُهُ الْحَاجَةَ فِيهِ إِذَا أَدْخَلْتَهُ فِيهِ

الْتَوَاعُلُ [et-tevağğul] [tefa'ul] [tefa'ul] veznin-

de) Bu dahi pek irak gitmek ma'nāsınadır; yukālu: تَوَعَّلَ فِي الْبِلَادِ وَالْعِلْمِ إِذَا ذَهَبَ وَبَالَغَ وَأَبْعَدَ **الْمُوغِلُ** [el-mūgil] (ism-i fā'il bünyesiyle) Bi'l-'acele bir nesne içre sokulup giren şey'e denir.

الْإِسْتِغَالُ [el-istiğāl] Bedeni gasl ederken koltuk ve kasık yerlerini gasl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: اسْتَوَعَلَ الرَّجُلُ إِذَا غَسَلَ مَعَابِنَهُ

[و ف ل]

الْوَفْلُ [el-vefl] [nefl] [nefl] vezninde) Azca nesneye denir; yukālu: مَا فِيهِ إِلَّا وَفْلٌ أَي شَيْءٌ قَلِيلٌ Ve masdar olur, bir nesnenin kabuğunu soyup gidermek ma'nāsınadır; tekülü: وَفَلْتُ الشَّيْءَ وَقَلًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا قَشَرْتَهُ

الْوَأْفِلُ [el-vāfil] Kemālini bulmuş, tamām yetişmiş olan yāhūd her tarafı tām ve vāfir olan şecer makülesine denir; yukālu: قَصَبٌ وَأَفْلٌ أَي بَالِغٌ أَوْ وَافِرٌ

التَّوْفِيلُ [et-tevfil] [tevfir] [tevfir] vezninde ve mürādifidir; tekülü: Ve وَقَلْتُهُ إِذَا وَقَرْتُهُ

تَوْفِيلٌ [tevfil] [merv] [merv] dedikleri nebātın ismidir.

[و ق ل]

الْوَقْلُ [el-vaql] [naql] [naql] vezninde) Dağa çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: وَقَلَ فِي الْجَبَلِ وَقَلًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا صَعَدَ Ve bir ayağı kaldırıp öbür ayağı basmak manāsınadır; yukālu: Ve وَقَلَ الرَّجُلُ إِذَا رَفَعَ رِجْلًا وَأَثْبَتَ أُخْرَى

وَقْلٌ [vaql] Şecer-i مُقْلٌ [muql] ismidir yāhūd semerine yāhūd semerinin kurusuna denir; tāzesine BEHŞ [behş] denir; cem'i أَوْقَالٌ [evkāl]dir.

الْوَقِيلُ [el-veqil] [ketif] [ketif] vezninde) ve **الْوَقُولُ** [el-vequl] [nedus] [nedus] vezninde) ve

الْوَقَالُ [el-veqal] [cebel] [cebel] vezninde)

Dağa çıkmak bābında kavī ve tūvānā insān ve hayvāna denir; yukālu: فَرَسٌ وَقَلٌ وَقَوْلٌ وَأَيُّ صَاعِدٍ يُعْنِي قَوِيٌّ فِي الصُّغُودِ

الْوَقْلَةُ [el-vaqlet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Zikr olunan مُقْلٌ [muql] yemişinin çekirdeğine denir; cem'i وَقُولٌ [vuqūl]dür. Ve pek küçük başlı adama itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ وَقْلَةٌ وَالرَّأْسُ أَيُّ صَغِيرُهُ جَدًّا

الْوَقْلُ [el-veqal] (fethateynle) Taşlara denir, حِجَارَةٌ [hicāret] ma'nāsına; müfredi وَقْلَةٌ [veqālet]tir. Ve hurmā ağacının dalları kesildikten sonra budak yerinde kalan kütüğe denir ki dibinden kesilmeyip bir mikdārı omuz hey'etinde kalmakla ona yapışıp yukarısına çıkmak mümkün olur.

الْوَقْلَةُ [et-tevqālet] (tā-yı fevkiyye ile جَوْهَرَةٌ [cevheret] vezninde) Dağa su'ūd etmesi hūb ve rāhat ve bī-istirāb olan ata denir; yukālu: فَرَسٌ تَوَقْلَةٌ أَيُّ حَسَنُ الصُّغُودِ فِي الْجَبَلِ

[و ك ل]

الْوَكْلُ [el-vekl] (أَكْلٌ [ekl] vezninde) Her husūsta Hazret-i Ḥudā-yı mütē'ale i'timād ve inkıyād eylemek ma'nāsınadır; yukālu: Ve وَكَلٌ بِاللَّهِ وَكَلًّا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا اسْتَسَلِمَ إِلَيْهِ

وَكَلٌ [vekl] ve

وَكُولٌ [vukūl] (وُصُولٌ [vuşūl] vezninde) Bir işi bi'l-küllüyye bir adama sipāriş edip ısmarlamak ma'nāsınadır; yukālu: وَكَلٌ وَكَلٌ بِاللَّهِ الْأَمْرُ وَكَلًّا وَوَكُولًا إِذَا سَلِمَهُ وَتَرَكْتَهُ وَكَلْتِ الدَّابَّةَ إِذَا فَتَرْتِ فِي السَّيْرِ

الْوَكُولُ [et-tevekkul] (تَفَاعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Bu dahi işte Ḥudā-yı mütē'ale i'timād ve inkıyād eylemek ma'nāsınadır; yukālu: Ve تَوَكَّلَ عَلَى اللَّهِ إِذَا اسْتَسَلِمَ إِلَيْهِ 'aciz edip gayra sipāriş ve i'timād eylemek

ma'nāsınadır; yukālu: تَوَكَّلَ فِي الْأَمْرِ إِذَا أَطَهَرَ الْعَجْزَ وَاعْتَمَدَ عَلَى الْغَيْرِ

الْإِيكَالُ [el-ikāl] (hemzenin kesriyle) ve

الْإِيكَالُ [el-ittikāl] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Bunlar da Ḥudā-yı mütē'ale teslīm-i umūr ile inkıyād ve i'timād eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَوَكَّلَ بِاللَّهِ وَأَتَكَّلَ عَلَيْهِ أَيُّ اسْتَسَلِمَ إِلَيْهِ

الْوَكْلُ [el-vekel] (fethateynle) ve

الْوُكْلَةُ [el-vukelet] (هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) ve

التُّكْلَةُ [et-tukelet] (kezālik هُمَزَةٌ [humezet] vezninde ki tā' vāv'dan mübeddedir) ve

الْمُؤَاكِلُ [el-muvākil] (مُسَافِرٌ [musāfir] vezninde) Şol adama denir ki kendi umūr ve mesālihinde benim gibi 'aciz olmakla dā'imā gayra sifāriş ve tefvīz eder ola; yukālu: رَجُلٌ وَكَلٌ وَوُكْلَةٌ وَتُكْلَةٌ وَمُؤَاكِلٌ أَيُّ عَاجِزٌ يُعْنِي يَكُلُ أَمْرُهُ إِلَى غَيْرِهِ

الْوِكَالُ [el-vikāl] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Davar iyice eşmeyip bed ve fenā yürümek ma'nāsınadır; yukālu: وَكَالَتِ الدَّابَّةُ وَكَالًا إِذَا وَصَاءَتِ السَّيْرِ

مُؤَاكَلَةٌ [muvākelet] ve

وِكَالٌ [vikāl] Birbirine i'timād edip işlerini sipāriş edişmek ma'nāsınadır; yukālu: وَآكَلُوا إِذَا اتَّكَلُ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ

التَّوَاكُلُ [et-tevākul] (تَفَاعُلٌ [tefa'ul] vezninde) **مُؤَاكَلَةٌ** [muvākelet] ma'nāsınadır; yukālu: تَوَاكَلُوا بِمَعْنَى وَآكَلُوا Burada ekser-i nüshalarda 'unvānında تَوَاكَلُوا مُؤَاكَلَةٌ وَوَكَالًا vārid olmakla nüshalardan وَآكَلُوا kelimesi sākıttır. Ve

تَوَاكُلٌ [tevākul] Bir adamı nās bi'l-küllüyye terk ve ferāmūş edip ondan bī-kayd olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَوَاكَلَهُ النَّاسُ إِذَا تَرَكُوهُ يُعْنِي لَمْ يُعِينُوهُ جَدًّا

b. eṣ-Şalt: سِدْرٌ تَوَاكَلَهُ الْقَوَائِمُ أَجْرَدٌ“ أَي لَا قَوَائِمَ لَهُ Bu şîri bir feres vasfında söylemiştir.

الْوَكِيلُ [el-vekīl] (emīr [emīr] vezninde) Maʿlūmdur ki bir adamın bir işi kendisine bi'l-külliyeye sipariş ve tefvīz eylediği kimseden ʿibārettir; yukālu: هُوَ لَهُ وَكَيْلٌ فِيهِ Ve gāh olur ki cem'e ve müʿennese dahi itlāk olunur. Şārih der ki burada bi-maʿnā mefʿuldür. Ve hāfız maʿnāsına bi-maʿnā fāʿil dahi olur.

التَّوَكَّلُ [et-tevkīl] (tefʿīl [tefʿīl] vezninde) Bir adamı vekīl kılmak maʿnāsınadır; yukālu: وَكَّلَهُ تَوَكَّلًا إِذَا جَعَلَهُ وَكَيْلًا

الْوَكَاةُ [el-vekālet] (vāv'ın fethi ve kesriyle) İsmidir, vekillige denir.

مُوكَّلٌ [Mevkel] (maḳʿad [maḳʿad] vezninde) Bir dağın yāhūd bir hisārın ismidir. Ve Rebā'a b. Ğazāle es-Sukūnī feresinin ismidir.

التَّوَكَّلَانُ [et-tuklān] (tā'nın zammıyla) İsmidir, تَوَكَّلٌ [tevekkul] maʿnāsınadır, izhār-ı ʿaciz ile gayra iʿtimād eylemeğe denir; tā' vāv'dan münkalibedir; yukālu: عَلَيْهِ التَّوَكَّلَانُ أَي التَّوَكَّلُ

الْمُتَوَكَّلُ [el-mutevekkil] Tevekkül edici demektir. Ve Mutevekkil el-ʿİclī ve Mutevekkil b. ʿAbdullāh b. Nehşel ve Mutevekkil b. ʿİyād şāʿirlerdir. Ve Mutevekkil hulefā-yı ʿAbbāsiyyeden Caʿfer b. Muḥammed'in lakabıdır. Ve Ebu'l-Mutevekkil en-Nācī muhaddistir.

[و ل و ل]

الْوَلْوَالُ [el-velvāl] [belbāl] vezninde ve mürādifidir ki gussa ve tasa maʿnāsınadır; yukālu: أَحَذَهُ الْوَلْوَالُ أَي الْبَلْبَالُ Ve veyl ve helākle dur'ā eylemeğe denir; tekūlu: سَمِعْتُ إِذَا ذَهَبَ وَهَمُّهُ إِلَيْهِ وَوَلْوَالُ الْمَرْأَةِ وَهُوَ الدُّعَاءُ بِالْوَلْوَالِ

olmak dahi muhtemeldir. Ve

وَلْوَالٌ [velvāl] Erkek baykuşa denir. Ve **الْوَلْوَلَةُ** [el-velvelet] [zelzelet] vezninde) ve

الْوَلْوَالُ [el-velvāl] [belbāl] vezninde) Yay çinremek maʿnāsınadır; yukālu: وَوَلْوَالٌ إِذَا صَوَّتَتْ Ve nevhā eden ʿavret feryād ve figān ile ağlamak maʿnāsınadır ki murād vāveylā diyerek ağlamaktır; yukālu: وَوَلْوَالٌ إِذَا صَوَّتَتْ فَغَلَّالٌ Mütercim der ki muzāʿaf olan [faʿlāl] vezninde meftūhu'l-fāʿ olarak dahi lügattir.

وَلْوَلٌ [Velvel] [fedfed] vezninde) ʿAttāb b. Esīd'in kılıcı ismidir.

[و ه ل]

الْوَهْلُ [el-vehel] (fethateynle) Bir adam zaʿif olup her nesneden belinleyip korkar olmak maʿnāsınadır; yukālu: وَهَلَ الرَّجُلُ وَهَلًا Ve bir nesnede sehiv ve nisyan hasebiyle galat eylemek maʿnāsınadır; yukālu: وَهَلَ عَنْهُ إِذَا غَلَطَ فِيهِ وَنَسِيَهُ

الْوَهْلُ [el-vehil] [ketif] [ketif] vezninde) ve

الْمُسْتَوْهَلُ [el-mustevhil] Her nesneden belinleyip korkar olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ وَهَلَ مُسْتَوْهَلٌ أَي فَرِعٌ

التَّوَهِيلُ [et-tevhīl] (tefʿīl [tefʿīl] vezninde) Korkutmak maʿnāsınadır; yukālu: وَهَلَّهُ إِذَا فَرَعَهُ

الْوَهْلُ [el-vehl] [ehl] vezninde) Zihni savābdan sapıp āher nesneyi vehm eylemek maʿnāsınadır, yanlış anlamak ve yanlış varmak taʿbīr olunur; yukālu: وَهَلَ إِلَى الشَّيْءِ يُوَهِّلُ وَوَهَلَ بِهِلٌ وَهَلًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ وَالثَّنَائِي إِذَا ذَهَبَ وَهَمُّهُ إِلَيْهِ

الْوَهْلَةُ [el-vehlet] [sehlet] vezninde) ve

feteħātla) ve

الْوَاهِلَةُ [el-vāhilet] Her şey'in evvel ve ibtidāsına denir; bundan ibtidā-yı emr ile ta'bīr olunur; tekūlu: **لَقِيْتُهُ أَوَّلَ وَهْلَةٍ وَوَاهِلَةٌ أَيْ** وَهْلَةٌ **وَهْلَةٌ** Şārihin beyānına göre fi'l-asl **وَهْلَةٌ** **أَوَّلَ شَيْءٍ** وَهْلَةٌ **وَهْلَةٌ** ma'nāsıdır ki bir nesneyi evvel-i emrde görünce 'arız olan havf ve feza'dan 'ibārettir, ba'dehu her nesnenin ibtidā-yı kerresinde isti'māl olundu, lākin buna göre tecrīdi mutazammın olur.

التَّوَهَّلُ [et-tevehhul] (**تَفَعَّلَ** [tefa'ul] vezninde) Bir adamı yanıltmak kaydında olmak ma'nāsıdır; yukālu: **تَوَهَّلَ فُلَانًا إِذَا عَرَضَهُ لِأَنْ يَغْلُظَ**

[و ه ل]

وهبيل [Vehbīl] (vāv'ın fethiyle) İbn Sa'd b. Mālik b. en-Neħa'c'dır ki bir batn pederridir; muhaddisīnden 'Alī b. Mudrik el-Vehbīl onlardandır.

[و و ل]

الأوول [el-evvel] (hemzenin ve vāv-ı müşededenin fethiyle) **أَخِرَ** [āħir] mukābilidir, niteki "و،أ،ل" māddeinde bast olundu. Gerçi ehl-i lügat orada resm eylediler, lākin mevzi'-i zikri bu makām olmakla işāret olundu. Nahviyyūn dediler ki **أَوَائِلُ** [evā'il] ki **أَوَّلُ** [evvel]in cem'idir, aslı **أَوَائِلُ** idi, elifi iki vāv ihāta edip ve birisi kelimenin ucuna mukārin olmakla za'if ve kelime dahi cem' olmakla müsteskal olduğundan za'if olan vāv elife kalb olunup **أَوَائِلُ** [evā'il] dediler ve gāhca kalb-i mekān edip **أَوَالِي** [evālī] derler. Mü'ellif gūyā ki aslı **وَوَل** olmasına i'tinā eylemiştir.

[و ي ل]

الْوَيْلُ [el-veyl] (**لَيْلٌ** [leyl] vezninde) Hulūlü'ş-şerr ma'nāsıdır; yukālu: **وَيْلٌ**

وَيْلٌ [veyl] kelime-i tefcī'dir, bir musībet hudūsunda irād olunur, lisānımızda vay yazık ve hayf ve dirīg ile ta'bīr olunur; yukālu: **وَيْلٌكَ** Ve hālet-i nüdbede **وَيْلَاهُ** derler, kendisine isābet eden emr-i fezi'den nāşī gūyā ki veyl ve helākı da'vet eder. **وَيْلٌ** [veyl] kelime-i 'azāb olur ki berbādlık ve helāk ve hasār ma'nāsına olur; yukālu: **وَيْلٌ لَهٗ أَيْ هُذُكٌ وَعَذَابٌ لَهُ وَتَقُولُ وَبَيْلُ الشَّيْطَانِ مُثَلَّثَةٌ اللَّامُ مُضَافَةٌ وَوَيْلًا لَهُ مُثَلَّثَةٌ مُنَوَّنَةٌ**

Şārih der ki bu altı vech üzere olmuştur: izāfet sūretinde merfū'iyyeti ibtidā ile olup haber takdīr olunur. Ve kesri sūretinde aslı **وَيْلٌ** **وَيْلٌ** kelimesi hüzn ve hüsrān ma'nāsındır, kesret-i isti'mālden nāşī **وَيْلٌ** lafzına muttasıl oldu. Ve fethi sūretinde **يَالِ ضَبَّةٌ** kelimesinde olan lām gibi meftūh eylediler, ya'nī onun aslı **يَا لِيَضْبَةٌ** olmakla **يَا** kelimesiyle kesret-i isti'mālden harf-i vāhid menziline olup harekattan bir hareke ile mu'teber olmamakla fethayı ihtiyār birle meftūh eylediler. İntehā. Ve

وَيْلٌ [veyl] Cehennemde bir dere yāhūd bir kuyu ismidir yāhūd cehennemin bir kapısı adıdır; ve yukālu: **رَجُلٌ وَبَيْلُهُ بِكُفْرِ اللَّامِ وَوَيْلُهُ** Ya'nī 'Arablar bu terkībi mesel mecrāsında isti'māl ederler, filān 'aceb āfet ve zīrekdir diyecek mevki'de tefevvüh ederler. Şārihin beyānına göre bunların aslı **وَيْلٌ** **لِأَمِّهِ** idi, terkīb ve tahfifle **وَيْلُهُ** dediler. Burada **وَيْلٌ** kelime-i müfrede kezālik lām kelime-i müfrede olup **وَيْلٌ** kelimesi ta'accüb ma'nāsına olmakla "Vālidesine 'acebdir ki böyle 'akl ve zehānette bī-hemta veled doğurmuş!" demek olur yāhūd **وَيْلُهُ** **وَيْلُهُ** ve **وَيْلُهُ** **وَيْلُهُ** kelāmı gibi ma'nāsı melhūz olmayıp hemān ta'accüb

zımında isti'māl oluna yāhūd وَيْلٌ [veyl] kelime-i mahsūsa olup 'azāb ve hasār ma'nāsına olmakla "Vālıdesi berbād olsun ki bu misilli āfet ve dāhī veled doğurdu!" demek ola ki makām-ı te'essūf ve infī'āl olur yāhūd "Vālıdesine hayf ki böyle evlādı yalnız doğurdu; bunun mislini bir dahi doğurmadı!" demek olur, ba'dehu terkīb ve tahfifle kelime-i vāhide edip ذاهي [dāhī] ma'nāsında bi't-ta'acciüb isti'māl eylediler. Kezālik bir nesneyi be-gāyet pesend eylemekle ta'acciüb ve isticāde makāmında وَيْلٌ وَيْلِيهِ derler, bu dahi لِأُمِّهِ ma'nāsınadır ve وَيْلٌ لِأُمِّ muhaffefidir, ni-teki لَأَبِّكَ derler ki لَأَبِّكَ muhaffefidir. Ve ذاهي [dāhī] lafzına mübālagaten hā' ilhāk olunduğu gibi ona dahi hā' ilhāk edip وَيْلِيهِ dediler, pes bundaki hā' zamīr değıldir, hā-yı mūbalağadır. Sūret-i evvelde pek dāhī ve zīrek ve sānīde pek iyi ve pek güzel ma'nāsında mūsta'meldir. Ma'nā-yı evvelde tecrīd olunmakla kat'ā melhūz değıldir ki asvāttan olmuş olur, ni-teki İmām Ferrā' 'ale'l-ıtlāk وَيْلٌ māddesini asvāttan 'add eylemiştir. Ve kāle'z-Zeccāc kavluhum: وَيْلِيهِ فِي تَقْدِيرِ يُقَالُ لَهُ مِنْ وَهَائِهِ وَيْلِيهِ Ve Zemaḥşerī'nin kelāmından mūstefād olan budur ki وَيْلِيهِ kelimesi vech-i mezkūr üzere لِأُمِّهِ وَيْلٌ yāhūd وَيْلٌ لِأُمِّهِ kelimesinden menhūttur, āhirindeki hā' zamīrdir, mā-ba'dinde gelen kelime temeyyüzdür, izmār 'alā-şarītetī't-tefsīr zamīr ona rācī'dir, رُئِيَ رَجُلًا yukālu: وَيْلِيهِ رَجُلًا Ve kāle Zu'r-Rumme: "وَيْلِيهَا رُوحَةٌ وَالرَّيْحُ مُعْصِفَةٌ | وَالْعَيْثُ مُرْتَجِرٌ وَاللَّيْلُ مُفْتَرَبٌ" Ve fi'n-Nihāye ve minhu hadīsu "Alī kerremallāhu vechehu: وَيْلِيهِ كَيْلًا بَغَيْرِ ثَمَنِ لَوْ أَنَّ لَهُ وَعَاءً" أَي يَكِيلُ الْعُلُومَ الْجَمَّةَ بِلَا عَوْضٍ إِلَّا أَنَّهُ لَا يُضَادِفُ وَإِعْيَا الْوَيْلُ لِلتَّعَجُّبِ وَقِيلَ وَيٌّ كَلِمَةٌ

مُفْرَدَةٌ وَلِأُمِّهِ مُفْرَدَةٌ وَهِيَ كَلِمَةٌ تَفْجَعُ وَتَعْجُبُ وَخَذِفَتْ الْهَمْزَةُ مِنْ أُمَّهِ تَخْفِيفًا وَالْقَيْتُ حَرَكُهَا عَلَى اللَّامِ وَيُنْصَبُ مَا بَعْدَهَا عَلَى التَّمْيِيزِ Ve Kāfiye şerhinde Şeyh Rađī mef'ul-i mutlak ve esmā-i ef'āl mebhaslerinde bu māddeyi tafsīl ve tahkīk eylemiştir, fe'lyurāca'.

الْوَيْلَةُ [el-veylet] (hā'yla) Rūsvāyılığa denir; yukālu: رَمَاهُ اللَّهُ بِالْوَيْلَةِ أَي الْفُضِيحَةِ

التَّوَيْلُ [et-tevyīl] (tefīl) [tefīl] vezninde) Bir adamı veyl ve helāk du'āsıyla çok zikr eylemek ma'nāsınadır ki murād veyl ile ona çok bed-du'ā eylemektir; yukālu: وَيْلُهُ وَوَيْلٌ لَهُ إِذَا أَكْثَرَ لَهُ مِنْ ذِكْرِ الْوَيْلِ

التَّوَايُلُ [et-tevāyul] (tefā'ul) vezninde) Birbirine veyl ile du'ā edişmek ma'nāsınadır; yukālu: هُمَا يَتَوَايَلَانِ أَي يَدْعُو أَحَدُهُمَا عَلَى الْآخَرِ بِالْوَيْلِ

التَّوَيْلُ [et-teveyyul] (tefa'ul) vezninde) Bir kimse kendisine isābet eden hādiseden nāşī وَيْلِي وَيْلِي diye nefsine du'ā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَوَيْلُ الرَّجُلِ إِذَا دَعَا بِالْوَيْلِ لِمَا نَزَلَ

الْوَايِلُ [el-vā'il] ve

الْوَيْلُ [el-ve'il] (ketif) [ketif] vezninde) ve

الْوَيْلُ [el-ve'il] (emīr) [emīr] vezninde) وَيْلٌ [veyl] kelimesini te'kīd için irād olunur; yukālu: وَيْلٌ وَإِلٌ وَوَيْلٌ وَوَيْلٌ مُبَالَغَةٌ

نَجَزَتْ الْوَاوُ بِحَمْدِهِ تَعَالَى

FASLU'L-HĀ'**(فَصْلُ الْهَاءِ)**

[ه ب ل]

الْهَبْلُ [el-hebel] (fethateynle) Vālide ve ledini yavı kılmak ma'nāsınadır; yukālu: هَبْلُهُ أُمُّهُ هَبْلًا مِنَ النَّبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَكَلَّمَتْهُ Ve

هَبْلٌ [hebel] Hāl ve şān ve şugl ma'nāsına müsta'meldir; ke-mā se-yuzkeru.

الْمُهَبَّبُ [el-muhebbel] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) **تَهَيَّبٌ** [tehyīl] olunan kimsedir ki kendisine **هَبْلَتُكَ** **أُمَّكَ** ya'nī "Māderin senin helākın için ağlasın!" denilmiş kimseye denir; yukālu: هُوَ مُهَبَّبٌ أَيْ مَقُولٌ لَهُ هَبْلَتُكَ لَهُ أُمَّكَ Ve şişkin yüzlü lahīm ve tenū-mend adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُهَبَّبٌ أَيْ لَحِيمٌ مَوْرَمٌ الْوَجْهَ

الْمِهْبَلُ [el-mihbel] (مَنْبِرٌ [minber] vezninde) Cüst ve hafīf adama denir.

الْمَهْبِيلُ [el-mehbil] (مَنْزِلٌ [menzil] vezninde) Karında döl yatağına denir **رَحِمٌ** [raḥim] ma'nāsına, 'alā-kavlin rahmin çak öte dibine denir yāhūd tarik-i zekere denir ki fercle rahimin aralığıdır yāhūd rahimin ağzına denir yāhūd rahimde nutfe nāzil olan döl yatağına denir yāhūd veled doğduğu anda nüzül eylediği mevki'e denir. Ve

مَهْبِلٌ [mehbil] Dübüre denir, **إِسْتٌ** [ist] ma'nāsına. Ve dağdan dereye kadar boş aralığa denir.

الْإِهْتِبَالُ [el-ihtibāl] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Çok yalan söylemek ma'nāsınadır; yukālu: **إِهْتَبَلَ الرَّجُلُ إِذَا كَذَبَ كَثِيرًا** Ve sayyād sayd ve şikār araştırmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِهْتَبَلَ الصَّيْدَ إِذَا بَغَاهُ** Ve bir adam veledini yavı kılmakla girye ve zārı kılmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِهْتَبَلَ عَلَيَّ وَلَدِهِ إِذَا أَتَكَلَّ**

Ve minhu yukālu: **إِهْتَبَلَ هَبْلَكَ عَلَى الْأَمْرِ أَيْ** **يَا نِي** "Sen kendi hāl ve şānına meşgūl ol" demektir, lisānımızda dahi bu mevki'de "Var sen kendi ölüne ağla" ta'bīri vardır. Ve

إِهْتِبَالٌ [ihtibāl] Rencberlikle kesb ü kāra çalıışmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِهْتَبَلَ لِأَهْلِهِ إِذَا** **تَكَسَّبَ** Ve iğtinām eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **إِهْتَبَلَ كَلِمَةً حَكْمَةً أَيْ اغْتَنَمَهَا**

التَّهْبِيلُ [et-tehbīl] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) ve **التَّهْبِيلُ** [et-tehebbul] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Bunlar da emek çekip kesb ü kār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **هَبَلَ الرَّجُلُ لِعِيَالِهِ** **وَتَهَبَّلَ إِذَا تَكَسَّبَ**

الْهَبَّالُ [el-hebbāl] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Envā-ı fend ü tarik ile kesb ü kār eder olan adama denir; yukālu: **هُوَ هَبَّالٌ أَيْ كَاسِبٌ** **مُحْتَالٌ** Ve sayyāda denir.

الْهَيْبِلُ [el-hibil] (إِبِلٌ [ibil] vezninde) İri cüseli koca adama, kezalık öylesi deveye ve devekuşuna denir.

الْهَيْبِلُ [el-hibill] (طِمِيرٌ [ṭimīr] vezninde) ve **الْهَيْبِلُ** [el-hibell] (هَيْجَفٌ [hiceff] vezninde) Gemi arslanı gibi tenū-mend adama 'alā-kavlin pek uzun adama denir; mü'ennesi **هَيْبِلٌ** **وَهَيْبِلٌ** **وَأَمْرَأَةٌ هَيْبِلَةٌ** **وَهَيْبِلَةٌ** **أَيْ عَظِيمَةٌ أَوْ طَوِيلٌ**

هُبْلٌ [hubel] (ضُرْدٌ [şurad] vezninde) Cāhiliyye'de müşrikīn-i **قُورَيسِ**'in bir putları ismidir ki Ka'be-i mu'azzamada durur idi; zikr olunan 'izam ve dahāmet ma'nāsındandır. Ve Kelb kabilesinden bir batn ismidir ahālīsine **هُبْلَاتٌ** [Hubelāt] derler.

الْهَيْبِلُ [el-hibell] (سِبَاھِلٌ [sibaḥl] vezninde) Bir şecer adıdır.

هَيْبِلٌ [Hebil] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bir batn

pederidir.

إِبْنُ الْهَبُولَةِ [İbnu Hebület] yāhūd اِبْنُ الْهَبُولَةِ [İbnu'l-Hebület] ki ma'rifedir yāhūd اِبْنُ الْهَبُولِ [İbnu'l-Hebūl] (صَبُورَةٌ [šabūret] ve صَبُورٌ [šabūr] veznlerinde) Mülük-i Arabdan bir melik idi.

الْهَيْلَى [el-hibillā] (زِمَكَى [zimikkā] vezninde) Salınarak yürümeye denir; yukālu: يَمْشِي الْهَيْلَى أَي بِالْتَّبَحُّثِ

الْإِهْبَالِ [el-ihbāl] (hemzenin kesriyle) Sür'at eylemek ma'nāsınadır; yukālu: اِهْبَلِ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ

الْهَبَاةُ [el-hebālet] (سَحَابَةٌ [sehābet] vezninde) Taleb ve hāhiş ma'nāsınadır; yukālu: نَالَهُ بِهَبَاةٍ أَي يَطْلُبُ

هُبَاةً [Hubālet] (سُمَامَةٌ [sumāmet] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

هُبَيْلٌ [Hubeyl] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Esāmīdendir: Hubeyl b. Vebre ve Hubeyl b. Ka'b ashābdandır.

هَابِيلٌ [Hābīl] İbn Ādem 'aleyhi's-selāmdır ki birāder-i Qābīl'dir. Şārih der ki Qābīl, Hābīl'i Şām'da Cebel-i Qāsiyūn'da bir magāra içre katl eyledi, hālen mevzi'-i demi ma'rūftur, zirā Hazret-i Ādem hacca gidip Qābīl ekber-i evlādı olmakla hānumānına vasī nasb eyledi, o hılālde birāderi Hābīl'i katl edip Hazret-i Ādem ba'de'l-avd su'āl eyledikte bilmem diye cevāb eyledi. Hazret-i Ādem keyfiyeti idrāk eylemeleriyle: "اللَّهُمَّ أَلْعِنِ أَرْضًا سَرَبَتْ" "unvāniyla du'ā eylemeğin demini arz ibtilā' eylemeyip hālen eseri bākīdir.

هَنْبَلٌ [Henbel] (حَنْبَلٌ [hanbel] vezninde) İbn Yahyā'dır ki muhaddistir.

[ه ب ر ك ل]

الْهَبْرُكَلُ [el-heberkel] (سَفْرَجَلٌ [sefercel]

vezninde) Endāmı hūb ve bedeni nāzük tāze civāna denir; tekūlu: رَأَيْتُ هَبْرُكَلًا أَي شَابًا حَسَنَ الْجِسْمِ

[ه ت ل]

الْهَتْلُ [el-hetl] (قَتْلٌ [qatl] vezninde) ve

الْهَتُولُ [el-hutūl] (فُعُودٌ [fu'ūd] vezninde) ve

الْتَهْتَالُ [et-tehtāl] (تَذْكَارٌ [tezkār] vezninde) ve

الْهَتْلَانُ [el-hetelān] (فَتَهَاتِلَا [fetehātla] هَطْلٌ [haṭl] ma'nāsınadır ki sehāb peyderpey iri dāneli yağmur yağdırmak ma'nāsınadır, 'alā-kavlin bu هَطْلٌ [haṭl] mefhūmundan ezyedir. Ve 'inde'l-ba-z هَتْلَانٌ [hetelān] muttasıl yağın yavaşça yağmura denir; yukālu: هَتَلَتِ السَّمَاءُ هَتْلًا وَهَتُولًا وَتَهْتَالًا وَهَتْلَانًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا هَطَلَتْ أَوْ هَوَّ فَوْقَ الْهَطْلِ أَوْ الْهَتْلَانِ الْمَطْرُ الْثَانِي أَوْ الْهَتْلَانِ الدَّائِمُ Burada mü'ellifin هَتْلَانٌ kavli masādir-ı sā'ireden iktifā ile yine masdar olup yavaşça yağmur yağdırmak ma'nāsınadır demek olur yāhūd yalnızca هَتْلَانٌ [hetelān] masdar olmayıp ma'nā-yı mezbūrda ism olması dahi muhtemeldir.

الْهَتْلُ [el-huttel] (رُكْعٌ [rukka' vezninde) هَاتِلٌ [hātīl]in cem'idir matar-ı mezbūru imtār eden sehāba denir; yukālu: سَحَابَةٌ هَتْلٌ أَي هَطْلٌ

هَتْلَى [hetlā] (سَكْرَى [sekrā] vezninde) Bir nebāt ismidir.

هَتِيلٌ [Hetīl] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

[ه ت م ل]

الْهَيْمَلَةُ [el-hetmelet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Gizli söz söylemek ma'nāsınadır; yukālu: هَتْمَلِ الرَّجُلُ إِذَا قَالَ بِكَلَامٍ خَفِيٍّ Ve ism olur, gizli söze denir. Şārihin beyānına göre cem'ci هَتَامِلٌ [hetāmīl]dir.

الْمُهْتَمِلُ [el-muhtemil] (ism-i fā'il bünye-siyle) Koğucuya denir; yukālu: رَجُلٌ مُهْتَمِلٌ أَي نَمَامٌ

[ه ث م ل]

الْهَمْلَةُ [el-heşmelet] (şā-yı müsellese ile dahrecet) Fesād ve āşüb ve fitne ve ihtilāf ma'nāsınadır; yukālu: وَقَعُوا فِي هَمْلَةٍ أَي فَسَادٍ وَاحْتِلَاطٍ

[ه ج ل]

الْهَجْلُ [el-hecl] (hā'nın fethi ve cīm'in sükunıyla) Obruk ve alçak oturaklı yere denir, iki dağ beyninde olan yer gibi; cem'i ehcāl [ehcāl] ve hicāl [hicāl] gelir hā'nın kesriyle ve hucūl [hucūl] gelir, usūl [usūl] gibi ve heclāt [heclāt] gelir fetehātla.

الْهَجِيلُ [el-hecīl] (emīr [emīr] vezninde) hecl [hecl] ma'nāsınadır.

الْهَوَجَلُ [el-hevcel] (cevher [cevher] vezninde) Nişānsız ve 'alānetsiz irak beyābāna denir; yukālu: سَلَكُوا هَوْجَلًا أَي مَفَازَةً بَعِيدَةً لَا عِلْمَ لَهَا Ve şol nākaya denir ki bönlüğünden ve hamākatinden sür'atle yürüyüp gider ola; yukālu: نَاقَتِي هَوْجَلٌ إِذَا كَانَ بِهَا هَوْجٌ مِنْ سُرْعَتِهَا Ve kılavuza denir, delīl ve rehber ma'nāsına. Ve kāhil ve üşengen sakīl adama denir; yukālu: رَجُلٌ هَوْجَلٌ أَي بَطِيءٌ ثَقِيلٌ Ve ahmak ve sebük-magz adama denir; yukālu: رَجُلٌ هَوْجَلٌ أَي أَحْمَقٌ Ve ferci vāsi'e karıya denir. Ve rüspiye denir; yukālu: هِيَ هَوْجَلٌ أَي فَاجِرَةٌ Ve gevşek ve salkı yürüyüşe denir; yukālu: يَمْشِي هَوْجَلًا أَي مُسْتَرْخِيًا Ve pek uzun geceye denir, delīl ma'nāsına. Ve gözde kalan uyku bakiyyesine denir ki onu tekmi'l eylemedikçe dimāg āsüde olmaz; tekūlu: اِنْتَبَهْتُ وَفِي عَيْنِي هَوْجَلٌ أَي بَقِيَّةُ النَّعَاسِ Ve gemi demirine denir, lenger ma'nāsına; yukālu: أَرَسَى السَّفِينَةَ بِالْهَوْجَلِ أَي بِالْأَنْجَرِ Ve

şol uzun ahmak adama denir ki humkundan dā'imā tiz tiz ve çalık çalık yürür ola; yukālu: رَجُلٌ هَوْجَلٌ أَي أَهْوَجٌ

الْهَجُولُ [el-hecūl] (acūl [acūl] vezninde) Bu dahi ferci bol 'avrete denir.

الْهَاجِلُ [el-hācil] Uykucu adama denir; yukālu: رَجُلٌ هَاجِلٌ أَي نَائِمٌ Ve kesīrī's-sefer adama denir; yukālu: رَجُلٌ هَاجِلٌ أَي كَثِيرُ السَّفَرِ

الْهَوَجَلَةُ [el-hevcelet] (havkalet [havkalet] vezninde) Uyumak ma'nāsınadır; yukālu: هُوَهْلٌ فَلَانٌ إِذَا سَارَ فِي الْهَجْلِ Ve هَجَلٌ [hecl] dedikleri arz-ı mezkūrede gitmek ma'nāsınadır; yukālu: هُوَهْلٌ فَلَانٌ إِذَا سَارَ فِي الْهَجْلِ

الْمُهَاجَلَةُ [el-muhācelet] (mufā'alet [mufā'alet] vezninde) Bu dahi hecl [hecl] dedikleri arzda gitmek ma'nāsınadır; yukālu: هَاجَلٌ هَاجَلَةٌ إِذَا سَاحَلَهُ Ve bir husūsta yarışmak ma'nāsınadır; yukālu: هَاجَلَةٌ إِذَا سَاحَلَهُ

الْإِهْجَالُ [el-ihcāl] (hemzenin kesriyle) Develeri müseyyeb salıvermek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أَهْمَلَهَا Ve bir nesneyi tevsi'e eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَهْجَلٌ هَاجَلٌ الْمَالُ إِذَا ضَيَعَهُ Ve mālī telef ve zāyi'e kılmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا ضَيَعَهُ

أَبُو الْهَجْنَجَلِ [Ebu'l-Hecencel] Bir adamın künyesidir.

الْهَنْجُلُ [el-huncul] (kūnfuz [kūnfuz] vezninde) Sakīl ve girān-cān adama denir; yukālu: رَجُلٌ هَنْجَلٌ أَي ثَقِيلٌ

الْإِهْتِجَالُ [el-ihcāl] (ifti'al [ifti'al] vezninde) Bir nesneyi yeniden peydā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِهْتَجَلُ الشَّيْءِ إِذَا ابْتَدَعَهُ

الْهَجْلُ [el-hucul] (zammeytle) Vāzıh olmayan yola denir; yukālu: طَرِيقٌ هَجْلٌ أَي غَيْرٌ مَلْحُوبٌ

الْمَهْجِلُ [el-mehcil] (menzil [menzil] vezninde) mehbil [mehbil] ma'nāsınadır ki rahime

denir; 'ale'l-ihtilāf beyān olundu.

الْهَجَلُ [el-hecl] (hā'nın fethiyle) 'Avret kısmı bir adama gözünü çevirip gamz ve işaret eylemek ma'nāsınadır; yukālu: هَجَلَتِ الْمَرْأَةُ بَعَيْنَهَا هَجَلًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَدَارَتْهَا تَعْمُرُ الرَّجُلَ

الْمُهَجَلَةُ [el-muhcelet] [mukremet] [mukremet] vezninde) İki deliği bir olmuş 'avrete denir; yukālu: اِمْرَأَةٌ مُهَجَلَةٌ أَيُّ مُفْضَاةٌ

التَّهَجِيلُ [et-tehcil] [tef'il] [tef'il] vezninde) Bir adamın nāmüsünü dilemek ve 'ırzına dokunmak ma'nāsınadır; yukālu: هَجَلٌ فَلَانًا إِذَا وَقَعَ فِيهِ

الْهُجُولُ [el-hucūl] [uṣūl] [uṣūl] vezninde) Muttasıl akan gözyaşlarına denir; هَاجَلَ [hācil] müfredidir; yukālu: دُمُوعٌ هُجُولٌ أَيُّ سَائِلَةٌ

[ه ج ف ل]

الْهَيْجِفَلُ [el-heycefil] [caḥmeriṣ] [caḥmeriṣ] vezninde) Oku hafif olan yaya denir; yukālu: قَوْسٌ هَيْجِفَلٌ أَيُّ خَفِيفَةُ السَّهْمِ

[ه د ل]

الْهَدِيلُ [el-hedil] (hā'nın fethiyle) Güvercin kuşunun āvāzına denir, 'alā-kavlin yabanī güvercine mahsūstur; tekūlu: سَمِعْتُ هَدِيلَ Ve الْحَمَامُ أَيُّ صَوْتُهُ أَوْ هُوَ خَاصٌّ بِوَحْشِيهَا

هَدِيلٌ [hedil] Masdar olur, güvercin ötmek ma'nāsına; yukālu: هَدَلُ الْحَمَامِ هَدِيلًا مِنَ الْبَابِ إِذَا صَوَّتَ

هَدِيلٌ [hedil] Güvercin palazına denir, 'alā-kavlin erkek güvercine denir yāhūd هَدِيلٌ [hedil] bir güvercin yavrusu idi ki Nūh peygamber 'alā-nebiyyinā ve 'aleyhi's-selām zamānında idi, susuzluktan helāk oldu, 'alā-kavlin yırtıcı kuşlardan biri onu sayd eylemekle hālen bir güvercin yoktur ki onun için girye ve efgān eylemeye.

الْهَدَلُ [el-hedl] [ʿadl] [ʿadl] vezninde) Bir nesneyi aşağı salıverip sarkıtmak ma'nāsınadır; yukālu: هَدَلُ الشَّيْءِ هَدَلًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أُرْسِلَ إِلَى اسْفَلٍ وَأَرْخَاهُ

الْهَدَلُ [el-hedel] (fethateynle) Devenin dudağı sarkık olmak ma'nāsınadır; yukālu: هَدَلُ الْمِشْفَرِ هَدَلًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اسْتَوَخَى Ve devenin dudağında yara çıkmakla dudağı aşağı sarkmak ma'nāsınadır; yukālu: هَدَلُ الْبَعِيرِ إِذَا أَخَذَتْهُ الْفَرْحَةُ فَاسْتَوَخَى مِشْفَرُهُ

الْهَادِلُ [el-hādil] ve

الْأَهْدَلُ [el-ehdel] Sarkık hayvān dudağına denir; yukālu: مِشْفَرٌ هَادِلٌ وَأَهْدَلٌ أَيُّ مُسْتَوِخٌ

الْهَدَلَاءُ [el-hedlāʾ] [ḥamrāʾ] [ḥamrāʾ] vezninde) Dürük dudağa vasf olur; yukālu: شَفَّةٌ هَدَلَاءٌ أَيُّ مُتَقَلِّبَةٌ عَنِ الدَّقَنِ

التَّهْدُدُ [et-teheddu] [tefaʿul] [tefaʿul] vezninde) Hāyelerin derisi sölpüklenip kova gibi sarkmak ma'nāsınadır; yukālu: تَهْدَلَتْ الْخُضْيَةُ إِذَا اسْتَوَخَى جِلْدُهَا

الْهَدَالُ [el-hedāl] [seḥāb] [seḥāb] vezninde) Aşağı sarkık ağaç dalına denir.

الْهَدَالَةُ [el-hedālet] [seḥābet] [seḥābet] vezninde) Cemā'at ma'nāsınadır; yukālu: جَاءَتْ هَدَالَةٌ مِّنَ النَّاسِ أَيُّ جَمَاعَةٌ

هَدَالَةٌ [hedālet] Bir şecer ismidir sūmur [se-mur] dedikleri ağaçta nābit olur ve ondan değildir; cem'i هَدَالٌ [hedāl]dir, سَحَابٌ [seḥāb] gibi. Ve Yemen'de bir karye adıdır.

الْهَيْدَلَةُ [el-heydelet] [ḥayderet] [ḥayderet] vezninde) Çaylak kuşuna denir.

الْهَدْلُ [el-hidl] (hā'nın kesriyle) Ekşi yoğurda denir; yukālu: لَبَنٌ هَدْلٌ أَيُّ إِذْلٌ

[ه د ب ل]

الْهَيْدَبَلُ [el-hidebl] [sibaḥl] [sibaḥl] vezninde)

de) Saçı çok ve firāvān adama denir, ‘alā-kavlin saç yapağılanıp aslā yuyup taramayıp nizām vermez olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ هَدْبِلٌ أَي الكَثِيرُ الشَّعْرُ أَوْ أَشَعَثَ الَّذِي لَا يُسْرِحُ رَأْسَهُ Ve sakil ve girān-cān adama denir.

[ه د م ل]

الْهَدْمِلُ [el-hidmil] [زِبْرِيحٌ] [zibric] vezninde) Eski sevbe denir; yukālu: جَاءَ وَعَلَيْهِ هَدْمِلٌ مِنَ الأَشْعَثِ أَي خَلَقَ Ve zamān-ı kadimden kalmış nesneye denir ki üzerinden çok müddet güzerān eylemiş ola. Ve şol güir saçlı adama denir ki saç yapağılanıp aslā yuyup taramaz ola; yukālu: رَجُلٌ هَدْمِلٌ أَي كَثِيرُ الشَّعْرِ الأَشْعَثُ

الْهَدْمِلُ [el-hideml] [سِبَاهِلٌ] [sibaħl] vezninde) Eskī cāmeye denir. Ve sakil ve girān-cān adama denir. Ve yüksek höyüğe denir; yukālu: بِالْأَرْضِ هَدْمِلٌ أَي تَلٌّ عَالٍ

الْهَدْمَلَةُ [el-hidemlet] [سِبَاهِلَةٌ] [sibaħlet] vezninde) Ağaçlığı çok kumsala denir. Ve eski zamāna denir; yukālu: بَقِيَ مِنَ الْهَدْمَلَةِ أَي الدَّهْرِ الْقَدِيمِ Ve cemā'at-i insāniye denir; yukālu: جَاءَتْ هَدْمَلَةٌ أَي جَمَاعَةٌ مِنَ النَّاسِ

الْهَدْمَلَةُ [el-hedmelet] [دَحْرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) Bir kimse esvābını yırtmak ma'nāsınadır; yukālu: هَدْمَلُ الرَّجُلِ إِذَا خَرَّقَ ثِيَابَهُ

[ه ذ ل]

الْهَادِلُ [el-hāzil] (zāl-ı mu'ceme-i meksüre ile) Gecenin vasatına denir; yukālu: جَاءَنِي هَادِلُ اللَّيْلِ أَي فِي وَسْطِهِ

الْهُذْلُولُ [el-huzlūl] [زُنْبُورٌ] [zunbūr] vezninde) Cüst ve çālāk olan adama denir, kezālik çabuk oka ve kurda vasf olur; yukālu: رَجُلٌ وَهْلٌ وَدَنْبٌ هُذْلُولٌ أَي خَفِيفٌ

‘Aclān b. Nekre ve Cābir b. ‘Uḫayl es-Sedūsī fereslerinin ismidir. Ve gerimli metīn ve tūvānā ata denir; yukālu: فَرَسٌ هُذْلُولٌ أَي طَوِيلٌ ضَلْبٌ Ve küçük höyüğe denir, ma'nāsına. Ve küçük su arkına denir. Ve ince ve hurde kumlara denir. Ve Hubeyre b. Ebī Vehb el-Maħzūmī kılıcının ismidir. Ve āfet ve belā' ma'nāsınadır; yukālu: أَصَابَهُ هُذْلُولٌ أَي آفَةٌ Ve gecenin evveline ‘alā-kavlin bakıyyesine denir. Ve irakta görünen yağmura denir. Ve incelmış sehāba denir.

الْهُوذَلَةُ [el-hevzelet] [حَوْقَلَةٌ] [ħavkalet] vezninde) Sür'atle yürümek ma'nāsınadır, ‘alā-kavlin çalkanarak seğırtmek ma'nāsınadır; yukālu: هُوذَلٌ فِي مَشْيِهِ إِذَا أَسْرَعَ أَوْ اضْطَرَبَ فِي عَدْوِهِ هُوذَلٌ السَّفَاءُ إِذَا تَمَحَّضَ Ve cimāc husūsunda za'if ve bī-mecāl olmak ma'nāsınadır; yukālu: هُوذَلٌ إِذَا صُغِفَ فِي الْجَمَاعِ Ve çöğdürtüp işemek ma'nāsınadır; yukālu: هُوذَلٌ بِنُؤْلِهِ إِذَا نَزَّاهُ وَرَمَى بِهِ

هُذَيْلٌ [Huzeyl] [زُبَيْرٌ] [zubeyr] vezninde) Ashābandandır; peder ve māderi muk'ad idiler. Ve Huzeyl b. Mudrike b. İlyās b. Muḍar bir küçük kabilenin pederidir. Ve Ebū Huzeyl sahābīdir.

[ه ذ م ل]

الْهَدْمَلَةُ [el-hezmelet] [دَحْرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) Adımları ufak ve sık atarak yürümek ma'nāsınadır; هَدْمَلَةٌ [hezmelet] gibi; yukālu: يَهْدِمِلُ الرَّجُلُ أَي يَمْشِي مُقْرَمَطًا

[ه ر ج ل]

الْهَرْجَلَةُ [el-hercelet] [دَحْرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) Karışık, şūrīde yürümek ma'nāsınadır; yukālu: هَرْجَلٌ فَلَانٌ إِذَا مَشَى

مُخْتَلِطًا

الْهَرْجُلُ [el-hurcul] (فُنُذُ [kūnūz] vezninde) adımlarını seyrek atarak yürüyene adama denir; yukālu: رَجُلٌ هَرْجُلٌ أَي بَعِيدُ الْخَطْوِ

الْهَرَاكِيلُ [el-herākil] (أَرَاكِيفُ [erācīf] vezninde) Uzun adımlara denir. Ve iri ve dızman develere denir; müfredi هَرْجُولٌ [hircūl]dür.

[ه ر ط ل]

الْهَرْطَالُ [el-hirṭāl] (قِرْطَاسٌ [kırṭās] vezninde) Uzun adama denir; yukālu: رَجُلٌ هَرْطَالٌ أَي طَوِيلٌ

[ه ر ع ل]

الْهَرَاكِيلَةُ [el-herā'ilet] (فَرَاكِينَةُ [ferā'inet] vezninde) Nākes ve fūru-māyelere denir, هُرْعَالٌ [hur'āl] müfredidir; yukālu: هُمْ هَرَاكِيلَةٌ أَي لِنَامٌ

[ه ر ق ل]

هَرْقَلٌ [Hiraql] (كَافٌ la سِبْحَلٌ [sibaḥl] vezninde ve زَبْرُجٌ [zibric] vezninde) Kayāsire-i Rūm'dan bir kayserin adıdır; ibtidā altına sikke darb eden ve kilise ve manastırları ihdās eden budur. Mütercim der ki mersūm zamān-ı sa'ādette mu'āsır olmakla dīvān-ı risāletten "إِلَى هَرْقَلٍ عَظِيمِ الرُّومِ" unvānıyla nāme-i şeref-alāmet sādır oldu. Ve bu Erkilis mu'arrebidir. Ve

هَرْقَلٌ [hirkil] (زَبْرُجٌ [zibric] vezninde) Un eleğine denir, مُنْحَلٌ [munḥul] ma'nāsına.

هَرْقَلَةٌ [Hiraqlat] (سِبْحَلَةٌ [sibaḥlet] vezninde) Rūm ülkesinde bir belde adıdır, hālen Anadolu'da Ereğli dedikleri beldedir ki Hiraql-i mersūm binā-kerdesidir.

[ه ر ك ل]

الْهَرْكُولَةُ [el-herkelet] (hā'nın ve kāf'ın fethiyle) ve

الْهَرْكُولَةُ [el-hurekilet] (عُلْبِيْطَةٌ [ulebiṭat] vezninde) ve

الْهَرْكُولَةُ [el-hireklet] (سِبْحَلَةٌ [sibaḥlet] vezninde) ve

الْهَرْكُولَةُ [el-hirkevlet] (بِرْزِوْنَةٌ [birzevnet] vezninde) ve

الْهَرْكِيلُ [el-hirkīl] (قِنْدِيلٌ [kindīl] vezninde) Ten ve endāmı hūb ve ra'nā ve meşy ve reftarı latif ve dil-ārā mahbūbeyeye denir.

الْهَرَاكِيلُ [el-hurākil] (عُلَابِيْطٌ [ulābiṭ] vezninde) Yumru gövdeli tenū-mend insān ve hayvāna denir; yukālu: رَجُلٌ وَجَمَلٌ هَرَاكِيلٌ أَي

صَحْمٌ جَسِيمٌ

الْهَرَاكِيلُ [el-herākil] (hā'nın fethiyle) İri balıklara denir, kadırğa balığı ve falinus gibi, 'alā-kavlin su kelblerine yāhūd deniz develerine denir. Ve deniz cānverlerinden sağırları iri ve büyük olan cānverlere denir. Ve emvāc-ı bahrın cem'iyet-gāhına denir ki etrāftan mevcler gelip orada tekessür ve tecemmü' peydā eder. Ve Cevherī, İbn Aḥmer nām şā'irin işbu: "رَأَى بَيْتَنَا مِنْ دُونِهَا الْعَوَاضُ هَوْلًا | هَرَاكِيلَةٌ وَجِيْتَانًا وَنُونًا" beytini ma'nā-yı mezbūre istiḥād için irād eylemekle vehm eylemiştir, zīra onda olan **هَرَاكِيلَةٌ** [herākilet] iri balıklar yāhūd deniz kelbleri yāhūd deniz develeri demektir, niteki zikr olundu. Şārih der ki niçe e'imme dahi Cevherī gibi tefsir eylediler. Ve **هَرَاكِيلَةٌ** [herākilet]in müfredi **هَرْكِيلٌ** [hirkil]dir, زَبْرُجٌ [zibric] vezninde.

الْهَرْكُولَةُ [el-herkelet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Salınarak yürümek ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ يَهْرِكُلُ أَي يَمْشِي فِي اخْتِيَالٍ

الْهَرْكُولَةُ [el-hirkevlet] (بِرْزِوْنَةٌ [birzevnet] vezninde) Şol hatuna denir ki kıçı büyük ve semiz olmakla Karaman koyununun

kuyruğu gibi titreyerek yürür ola; yukālu: إِمْرَأَةٌ هَرْكُولَةٌ أَيْ الْمُرْتَجَّةُ الْأَزْدَانِ

[ه ر م ل]

الْهَرْمَلَةُ [el-hermelet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Bir adamın bedeninden kıl yolmak ma'nāsınadır; yukālu: هَرْمَلَةٌ إِذَا تَنَفَّ شَعْرُهُ Ve mutlakan kıl ve yün yolmak ve kesmek ma'nāsınadır; yukālu: هَرْمَلُ الشَّعْرِ إِذَا تَنَفَّهَ Ve kocakarı pek yaşlılığından çürüyüp fersüde olmak ve elden gitmek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا هَرْمَلَتِ الْعُجُورُ إِذَا هَرْمَلَتْ عَمَلَهُ إِذَا أَفْسَدَهُ

الْهَرْمِلُ [el-hirmil] (زُبْرُجٌ [zibric] vezninde) Pek kocakarıya denir. Ve salkı ve çolpa, hemec ve perîşān 'avrete denir. Ve pek koca nākaya denir.

الْهَرْمُولُ [el-hurmūl] (زُنْبُورٌ [zunbūr] vezninde) Tıraş olup yāhūd saçı kırkıktan sonra başın etrafında kalan kıllara denir. Kezālik kuşun ve devenin tüylerini yolduktan sonra başın cā-be-cā kalan tüy bölüğüne denir.

الْهَرْمُولَةُ [el-hurmūlet] (زُنْبُورَةٌ [zunbūret] vezninde) Eski gömleğin ve libāsın eteklerinde olan parça parça salkım saçağa denir.

[ه ر و ل]

الْهَرْوَلَةُ [el-hervelet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Seğirtme ile yürüme beyninde olan yürümektir ki yelmek ta'bīr olunur; 'alā-kavlin عَنَقٌ [anak] dedikleri yürümekten ziyādedir yāhūd sür'atle yürümektir, hulāsası ling ile yürümektir; yukālu: هَرْوَلُ الرَّجُلِ إِذَا مَشَى بَيْنَ الْعُدْوِ وَالْمَشْيِ أَوْ بَعْدَ الْعَتَقِ أَوْ أَسْرَعَ Mütercim der ki Muhaşşī Sa'dī Çelebi bu māddeye هَرَلٌ [herel] kelimesini ki fethataynledir, istidrāk eylemiştir. Ve o şārih-i

Buḥārī İbn Hacer'in sebtı üzere zevcenin zevc-i evvelden olan veledine denir.

[ه ز ل]

الْهَزْلُ [el-hezl] (عَزْلٌ [azl] vezninde) Tanz ve lagv ve horata eylemek manāsınadır, gerek kavle ve gerek fi'le olsun. Ve bu جِدٌّ [cidd]in mukābilidir ki o bir işi latīfe-güne eylemeyip gerçekten kasd ile etmektedir; yukālu: هَزَلَ فِي فِعْلِهِ أَوْ قَوْلِهِ وَهَزَلَ هَزْلًا مِنْ هَزَلَ

وَالْبَابِ الثَّانِي وَالرَّابِعِ ضِدًّا جَدًّا **هَزَلٌ** [hezl] (hā'nın fethi ve zammıyla) İnsān ve hayvān arıklayıp lāgar olmak ma'nāsınadır; yukālu: هَزَلَ الرَّجُلُ هَزْلًا مِنْ الْبَابِ هَزَلَ هَزْلًا إِذَا صَارَ مَهْزُولًا هَزَلْتُهُ أَنَا هَزْلًا مِنْ هَزَلْتُهُ أَنَا هَزْلًا إِذَا صَيَّرْتُهُ مَهْزُولًا Ve bir adamın hayvānları mehzūl olmak ma'nāsınadır; yukālu: هَزَلَ الْقَوْمُ إِذَا هَزَلْتَ أَمْوَالَهُمْ Ve bir adamın mevāşisi kırılmak ma'nāsınadır; yukālu: هَزَلَ الرَّجُلُ إِذَا مَوَتْ مَاشِيَتُهُ Ve fakīr ve muhtāc olmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: هَزَلَ الرَّجُلُ إِذَا افْتَقَرَ

الْمَهَازَلَةُ [el-muhāzelet] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Bu dahi horata eylemek ma'nāsınadır; yukālu: هَازَلَ الرَّجُلُ بِمَعْنَى هَزَلَ

الْهَزْلُ [el-hezil] (كَيْفٌ [ketif] vezninde) Dā'imā lāg ve horata eden adama denir; yukālu: رَجُلٌ هَزَلٌ أَيْ كَثِيرُ الْهَزْلِ

الْإِهْزَالُ [el-ihzāl] (hemzenin kesriyle) Bir adamı lāg ve horataya pek meşgūl bulmak ma'nāsınadır; yukālu: أَهْزَلَ فَلَانًا إِذَا وَجَدَهُ أَهْزَلَ الْقَوْمَ إِذَا هَزَلْتَ أَهْزَلَ الْقَوْمَ إِذَا هَزَلْتَ أَهْزَلَ الْقَوْمَ إِذَا حَبَسُوا Ve yıl kurak olmakla sahrāda ot eseri olmadığından devābb ve mevāşiyi salıvermeyip obada ve hānede alıkomak ma'nāsınadır, yukālu: أَهْزَلَ الْقَوْمَ إِذَا حَبَسُوا أَمْوَالَهُمْ عَنْ شِدَّةِ وَضِيقِ

الْهَزَالَةُ [el-huzālet] (hā'nın zammıyla) Lāg ve latifeye denir; yukālu: وَقَعْتُ بَيْنَهُمَا هُزَالَةً أَي فُكَاهَةً

الْهَزَالُ [el-huzāl] (hā'nın zammıyla) İsm olur, arıklığa denir; yukālu: بِهِ هُزَالٌ أَي بِهِ مَسَدٌ Ve masdar olur, arıklatmak ma'nāsınadır; yukālu: هَزَلَ الرَّجُلُ هُزَالًا عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ أَي صَارَ مَهْزُولًا

التَّهْزِيلُ [et-tehzīl] (tef'īl) [tef'īl] vezninde) Arıklatmak ma'nāsınadır; tekūlu: إِذَا هَزَّئْتُهُ إِذَا جَعَلْتُهُ مَهْزُولًا

المَهْزَالُ [el-mehāzil] (mīm'in fethiyle) [merḥalet] [mehzelet]in cem'idir ki مَرْحَلَةٌ [merḥalet] veznindedir, hayvānları mehzul eylemeğe bā'is olan kuraklığa denir; yukālu: أَخَذْتُهُمُ الْمَهْزَالُ أَي الْجُدُوبَ

هَزَّالٌ [Hezzāl] [ṣeddād] [ṣeddād] vezninde) Esāmīdendir: Hezzāl b. Murre ve Hezzāl b. Ziyāb b. Yazīd ve mensub olmayarak diğeri Hezzāl saḥābeleridir.

هُزَيْلٌ [Huzeyl] [zubeyr] [zubeyr] vezninde) İbn Şuraḥbīl'dir ki tābī'ındendir, Cāhiliyye zamānını idrāk eylemiştir.

هُزَيْلَةٌ [huzeylet] [cuheyne] [cuheyne] vezninde) Bintu Ḥārīs'tir ki Ümmü'l-mü'minīn Meymüne cenāblarının hemşireleridir, saḥābiyyedir; kezālik Huzeyle bint Mes'ūd ve Bint 'Amr ve Bint Sa'īd saḥābiyyelerdir.

الْهَيْزَلَةُ [el-heyzelet] [ḥayderet] [ḥayderet] vezninde) Bayrağa itlāk olunur; rüzgār onunla uğraşıp oynadığı için; yukālu: سَارُوا وَفِيهِمْ هَيْزَلَةٌ أَي رَايَةٌ

الْهَزْلَى [el-hezlā] [sekrā] [sekrā] vezninde) Yılanlara itlāk olunur ki vaf-ı gālibdir, Ḥayyāt [ḥayyāt] ma'nāsına. Ve bunun müfredi yoktur.

[ه ز ب ل]

الْهَزْبَةُ [el-hezbelet] (bā-i muvahhade ile [daḥrecet] [daḥrecet] vezninde) Pek fakir ve hākisār olmak ma'nāsınadır; yukālu: هُزِبَ الرَّجُلُ إِذَا افْتَقَرَ فَقَرًا مُدْفَعًا

الْهَزْبِيلَةُ [el-hezbeilet] [zencebilet] [zencebilet] vezninde) Nāḡiz nesneye denir; yukālu: مَا فِيهِ هَزْبِيلَةٌ أَي شَيْءٌ

[ه ز م ل]

الْهَزَامِلُ [el-hezāmil] (hā'nın fethiyle) Asvāt ma'nāsınadır; aslı أَزَامِلٌ [ezāmil] dir, hemze hā'ya maktūbdur.

[ه ش ل]

الْهَشِيْلَةُ [el-ḥeşilet] [şin-i mu'ceme ile [sefinet] [sefinet] vezninde) Sāhibinin izn ve destūru olmayarak bir adamın süvār olduğu dābbeye denir. Ve gasben ahz olunan deveye ve sâ'ir hayvāna denir; yukālu: إِبِلٌ هَشِيْلَةٌ أَي مَعْصُوبَةٌ

الْإِهْتِسَالُ [el-ihtisāl] [ifti'al] [ifti'al] vezninde) Sāhibinin izni olmayarak dābbesine binmek ma'nāsınadır; tekūlu: إِهْتَسَلْتُ فَرَسَهُ إِذَا رَكِبْتَهُ بغيرِ إِذْنِ صَاحِبِهِ

الْإِهْشَالُ [el-iḥşāl] (hemzenin kesriyle) Bir adama dābbe-i magsūbe vermek ma'nāsınadır; yukālu: أَهْشَلْتُهُ إِذَا أَعْطَاهُ الْهَشِيْلَةَ

الْهَيْشَلَةُ [el-heyşelet] [ḥayderet] [ḥayderet] vezninde) Yaşlı semiz nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ هَيْشَلَةٌ أَي مُسِنَّةٌ سَمِيْنَةٌ

التَّهْشِيلُ [et-teḥşīl] [tef'īl] [tef'īl] vezninde) Nāka memesine azca süt getirmek ma'nāsınadır; yukālu: هَشَلْتُ النَّاقَةَ إِذَا أَنْزَلْتُ شَيْئًا مِنَ اللَّبَنِ

[ه ض ل]

الْهَيْضَلَةُ [el-heyḍalet] [ḍād-ı mu'ceme ile [ḥayderet] [ḥayderet] vezninde) Orta yaşlı 'av-

rete denir; yukālu: **إِمْرَأَةٌ هَيْضَلَةٌ أَيْ نَصْفٌ** Ve sütü çok nākaya denir. Ve yumru gövdeli iri ve uzun 'avrete denir. Ve kocakarıya ve sār hayvāna denir; yukālu: **إِمْرَأَةٌ وَأَتَانٌ هَيْضَلَةٌ** Ve silāh-pūş 'askere ve cemā'ate denir; yukālu: **جَمَاعَةٌ هَيْضَلَةٌ أَيْ مُتَسَلِّحَةٌ** Ve nāsın gırīv ve feryādlarına denir; tekūlu: **سَمِعْتُ هَيْضَلَةَ النَّاسِ أَيْ أَصْوَاتَهُمْ**

الْهَيْضَلُ [el-heyḏal] [حَيْدَرٌ] [ḥayder] vezninde) Bu dahi silahlı cemā'ate denir. Ve çok 'askere denir; yukālu: **جَاءَ هَيْضَلٌ أَيْ جَيْشٌ كَثِيرٌ**

الْهَضْلُ [el-ḥaḏl] [فَضْلٌ] [faḏl] vezninde) Çok nesneye denir, kesir ma'nāsına. Ve masdar olur, pek çok söz söylemek ma'nāsına; yukālu: **هَضَلَ بِالشَّعْرِ وَبِالكَلَامِ هَضُلًا مِّنَ البَابِ الأوَّلِ** إذا سَحَّ سَحًا

الْهَضْلَاءُ [el-ḥaḏlā] [حَمْرَاءُ] [ḥamrā] vezninde) Uzun memeli 'avrete denir; yukālu: **إِمْرَأَةٌ هَضْلَاءُ أَيْ الطَّوِيلَةُ التَّدْبِينِ**

الْإِهْضَالُ [el-iḥḏāl] (hemzenin kesriyle) Bulut pek çok yağmur yağdırmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَهْضَلَتِ السَّمَاءُ إِذَا سَحَّتْ بِمَطَرِهَا** Ve kuyudan kovayı çekerken duvarına çarpmakla suyunu serpmek ma'nāsınadır; yukālu: **أَهْضَلَتِ الدَّلْوُ إِذَا ضَرَبَهَا** جَالِ البَيْرِ فَنَضَحَتْ بِالمَاءِ

[ه ط ل]

الْهَطْلُ [el-ḥaḥl] (hā'nın fethiyle) ve

الْهَطْلَانُ [el-ḥeḥālān] (feteḥātla) ve

الْتَهْطَالُ [et-teḥtāl] [تَذْكَارٌ] [tezkār] vezninde) Peyderpey bölük bölük iri dāneli yağmur yağmak ma'nāsınadır; yukālu: **هَطَلَ المَطَرُ هَطْلًا وَهَطْلَانًا وَتَهْطَالًا مِّنَ البَابِ الثَّانِي إِذَا مَطَرَ مُتَتَابِعًا** Ve **مُتَفَرِّقًا عَظِيمَ القَطْرِ**

هَطْلٌ [ḥaḥl] İsm olur, muttasıl yağın za'if yağmura denir; yukālu: **أَمَطَرَ السَّحَابُ هَطْلًا** وَهُوَ المَطَرُ الضَّعِيفُ الدَّائِمُ Ve

هَطْلٌ [ḥaḥl] Atı seğırtirmekle gövdesini terini şey'en-fe-şey'en dökmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: **هَطَلَ الجُرِّيُّ الفَرَسَ إِذَا خَرَجَ عَرَفَهُ شَيْئًا بَعْدَ شَيْءٍ** Ve āhestece yürüme ma'nāsınadır; yukālu: **هَطَلَتِ النَّاقَةُ إِذَا صَارَتْ سَرِيًّا ضَعِيفًا** Ve göz yaş akıtmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: **هَطَلَتِ العَيْنُ بِالدَّمْعِ إِذَا سَأَلَتْ بِهِ**

الْهَطْلُ [el-ḥuḥl] (hā'nın zammıyla) Peyderpey yağın iri katreli dā'imī yağmura denir.

الْهَطْلَاءُ [el-ḥaḥlā] [حَمْرَاءُ] [ḥamrā] vezninde) **هَطْلٌ** [ḥuḥl] ma'nāsınadır; yukālu: **دِيمَةٌ هَطْلٌ وَهَطْلَاءٌ وَلَا يُقَالُ سَحَابٌ أَهْطَلٌ كَمَا يُقَالُ سَحَابَةٌ هَطْلَاءٌ** Ya'nī mü'ennes olarak **هَطْلَاءٌ** [ḥaḥlā] isti'māl olunur ki **دِيمَةٌ** [dīmet] ve **سَحَابَةٌ** [seḥābet] kelimelerine sıfat olur, lākin müzekker olarak **أَهْطَلٌ** müsta'mel değildir, niteki **رَوْعَاءٌ** [rav'ā] derler hadīdū'l-kalb kısırağa ve müzekkerinde **أَرْوَعٌ** demezler.

الْهَطِيلُ [el-ḥeḥīl] [كَيْفٌ] [ketif] vezninde) ve

الْهَطَّالُ [el-ḥaḥtāl] [شَدَادٌ] [şeddād] vezninde) Matara ve seḥāba vasf olur; yukālu: **مَطَرٌ وَسَحَابٌ هَطْلٌ وَهَطَّالٌ وَسَحَابٌ هَطْلٌ كَرَجَعٌ جَمْعُ هَاطِلٍ**

الْهَيْطَلُ [el-ḥiḥl] (hā'nın kesriyle) Kurda denir; yukālu: **دِئْبٌ** [zi'b] ma'nāsına. Ve uğruya denir; yukālu: **هُوَ هَيْطَلٌ أَيْ لِصٌّ** Ve ahmak adama denir. Burada vāv'sız **الأَحْمَقُ** nüshaları hatādır. Ve yorulup fūru-mānde olmuş insān ve hayvāna denir; 'alā-kavlin deveye mahsüstür.

الْهَطْلَى [el-ḥaḥlā] [سَكْرَى] [sekrā] vezninde) Yapça yapça yürür olan nākaya denir; yukālu: **نَاقَةٌ هَطْلَى إِذَا كَانَتْ تَمْشِي رُوَيْدًا** Ve

هَطْلَى [ḥaḥlā] ve

هَطْلَى [ḥeḥālā] [جَمَزَى] [cemezā] vezninde) Sürüden munkatı' olan 'alā-kavlin sürücüsü olmayıp başlı başlarına salma giden

develere denir; yukālu: **إِبِلٌ هَطَلَى وَهَطَلَى أَي** مُتَقَطَعَةٌ أَوْ مُطَلَقَةٌ لَا سَائِقَ لَهَا

الْهَيْطَلُ [el-heyṭal] (حَيْدَرٌ [ḥayder] vezninde) Tilkiye denir. Ve Māverā'ünnehr ülkesinin ismidir. Ve kendiler ile gazā olunur olan bir mikdārca sipāha denir. Ve Türk tā'ifesinden 'alā-kavlin Hindülardan bir cins-i mahsūs idi ki selefte zuhūr eylediler ve sāhib-i şevket ü menā'at idiler ve onlara **هَيْاطُلُ** [Heyāṭil] ve **هَيْاطِلَةٌ** [Heyāṭilet] dahi denir idi, bir müddet Hindistān taraflarında devletleri müstemir olmuştur. Mü'ellif müfred ve cem'î bir 'add eylemiştir. Ve bu **قَيْصَرٌ** [qayşar] ve **قِيَاصِرَةٌ** [qayāşiret] ve **كَيْسَرَى** [kisrā] ve **أَكَاسِرَةٌ** [ekāsiret] gibi; āhirindeki tā' bu maküle aksā-yı cem'e dāhil olur, müfredinin 'ucme olduğuna işāret için ve 'adem-i duhūlü dahi cā'izdir. Ve kaldı ki *Burhān*'da mersūmdur ki **هَيْتَالٌ** [Heytāl] tā' ile nām-ı vilāyet-i Ḥatlān'dır; pādīşāhlarına **هَيْاتِلَةٌ** [heyāṭilet] denir. Pes **هَيْطَلٌ** [Heyṭal] muhaffefen **هَيْتَالٌ** [Heytāl] mu'arrebî olup cem'inde **هَيْاطِلَةٌ** [heyāṭilet] denmiştir.

هَطَّالٌ [Haṭṭāl] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Zeydu'l-Ḥayl eṭ-Ṭā'ī feresinin ismidir. Ve bir dağın adıdır.

الْهَيْطَلَةُ [el-heyṭalet] (حَيْدَرَةٌ [ḥayderet] vezninde) Bakır tencereye denir; pātīle-i Fārisī mu'arrebîdir.

الْتَهَيْطُلُ [et-teheyṭul] (تَدَخْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Hastalıktan sağalmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَهَيْطَلُ مِنَ الْأَمْرَضِ إِذَا بَرَأَ**

[ه ك ل]

الْهَيْكَلُ [el-hiḳl] (hā'nın kesri ve kāf'ın sükūnuyla) Genç devekuşuna denir. Ve çalıksı hemec uzun adama denir; yukālu:

هُوَ هَيْكَلٌ أَيْ طَوِيلٌ أَخْرَقٌ **الْهَيْكَلُ** [el-heḳil] (كَيْتَفٌ [ketif] vezninde) Aç kimseye denir, cāyī' ma'nāsınadır.

الْهَيْكَلُ [el-hāḳil] Erkek fāreye denir.

الْهَيْكَلُ [el-heyḳal] (حَيْدَرٌ [ḥayder] vezninde) Erkek devekuşuna denir. Ve kelere denir, **صَبٌّ** [ḍabb] ma'nāsına.

الْهَيْكَلَةُ [el-heyḳalet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Bir güne yürümeğe denir ki murād ağır ağır yürümeğidir.

[ه ك ل]

الْهَيْكَلُ [el-heykel] (شَيْقَالٌ [şayḳal] vezninde) Mutlakan iri ve dizman nesneye denir. Ve gerimli uzun ata denir. Ve kemālini bulup mikdārınca yoğunlanmış ve uzamış nebāta denir. Ve Naşārā tā'ifesine mahsūs şol beyte ve hücreye denir ki onda Mer-yem 'aleyhi's-selām sūretini vaz' ederler. Ve Naşārā'nın manastırlarına da **هَيْكَلٌ** [heykel] denir; yukālu: **كَأَنَّهُ الرَّاهِبُ فِي هَيْكَلِهِ** Ve yüksek bināya denir; yukālu: **بِنَاءٌ هَيْكَلٌ أَيْ مُرْتَفِعٌ** Ve Heykel b. Cābir ashābandandır.

Burhān'da meşrūh olduğu üzere **هَيْكَلٌ** [heykel] a'cemī olarak puthāneye ve sūrete denir. Eslāf-ı hukemā' i'tikādlarında kevākib envār-ı mücerredenin zılāl ve heyākili olmakla her kevkeb için münāsib tılsım vaz' ve o tılsım için büyüüt binā edip o büyüta **هَيْكَلُ النُّورِ** [heyākilu'n-nūr] derler idi.

الْهَيْكَلَةُ [el-heykelet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Nebāt uzayıp yoğunlanmak ma'nāsınadır; yukālu: **هَيْكَلُ النَّبَاتِ إِذَا صَارَ هَيْكَلًا** Ve

هَيْكَلَةٌ [heykelet] İsm olur, büyük cüsseli tenū-mend hatuna denir; yukālu: **إِمْرَأَةٌ هَيْكَلَةٌ**

أَيَّ عَظِيمَةٍ

النَّهْأَلُ [et-tehākul] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Nizāc edişmek ma'nāsındır; yukālu: تَهَاكَلُوا فِي الْأَمْرِ إِذَا تَنَازَعُوا

النَّهْكَيْلُ [et-tehekyul] (تَعَثِيرٌ [te'as̄yur] vezninde) Aygır at ve 'avret kısmı şīve ve reftār ile yürümek ma'nāsındır; yukālu: تَهَكَّيْلُ الْحِصَانُ أَوْ الْمَرْأَةُ إِذَا مَسَىٰ اخْتِيَالًا

[ه ل ل]

الْهَلَالُ [el-hilāl] (hā'nın kesriyle) Bir gecelik 'alā-kavlin iki gecelik yeni aya denir, māh-ı nev ma'nāsına yāhūd üç geceye kadar yāhūd yedinci geceye kadar هِلَالٌ [hilāl] itlāk olunur. Ve her ayın āhirinden yirmi altıncı ve yirmi yedinci gecelik aya da هِلَالٌ [hilāl] itlāk olunur; mā-'adāya ya'nī mā-beynine قَمَرٌ [qamer] denir. Ve

هَلَالٌ [hilāl] Azca suya itlāk olunur; yukālu: مَا فِيهِ إِلَّا هَلَالٌ أَيَّ مَاءٍ قَلِيلٌ Ve temrene itlāk olunur, سِنَانٌ [sinān] ma'nāsına. Ve yı-lana 'alā-kavlin erkeğine itlāk olunur. Ve yılan kavına denir ki soyulmuş derisidir. Ve arık ve mehzül erkek deveye denir. Ve semerin ve pālānın iki böğrünü birbirine kavuşturan demire denir. Ve ayakkabının ayağa geçen yerinden yere dokunan mahalline denir. Ve toza denir, غُبَارٌ [gubār] ma'nāsına. Ve eşek kısmının sinirini kesecek küçük dehre gibi bir bıçağa denir. Ve sel suyunu taşra savmak için çadırın çevresine kazılan arkın nısf-ı dā'ire gibi mukavvesine denir. Ve deve kısmına mahsūs bir damganın ismidir ki yeni ay şeklinde olur. Ve dil-ber ve maḥbūb oğlana denir; tekūlu: رَأَيْتُ هَلَالًا أَيَّ غُلَامًا جَمِيلًا Ve Hevāzin kabilesinden bir cemā'at adıdır. Ve de-ğirmen taşının kırılmış ucuna denir. Ve tūlānī dōşenmiş kaldırım taşlarına denir.

Ve insānın tırnakları dibinde olan beyāza denir. Ve yağmur borasına denir; tekūlu: هِلَالٌ [hilāl] Ve أَخَذْنَا الْهَلَالَ أَيَّ دَفْعَةً مِنَ الْمَطَرِ in cem'i أَهْلَةٌ [ehillet] gelir, أَجَلَةٌ [ecillet] gibi ve أَهَالِيلٌ [ehālīl] gelir. Ve هِلَالٌ [hilāl] مُهَالَةٌ [muhāllet] gibi مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet]ten masdar olur, ke-mā se-yuzkeru. Ve on altı sahābe-i kirām ismidir. Ve Ebū Hilāl et-Teymī dahi sahābedir.

الْهَلَالُ [el-helāl] (سَحَابٌ [sehāb] ve كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Yağmurun evveline denir; yukālu: جَاءَ الْهَلَالُ وَالْهَلَالُ أَيَّ أَوَّلِ الْمَطَرِ

هَلَالٌ [Hulāl] (غُرَابٌ [gūrāb] vezninde) Tihāme'de bir dere yoludur ki Serāt ülkesinde Yesūm nāhiyesinden beri gelir.

الْهَلُّ [el-hell] (hā'nın fethi ve lām'ın teşdidiyle) Yağmur sağanaklı yağmak ma'nāsındır; yukālu: هَلَّ الْمَطَرُ هَلًّا مِنَ الْبَابِ هَلَّ الْأَوَّلُ إِذَا اشْتَدَّ انْصِبَابُهُ Ve yeni ay görünmek ma'nāsındır; yukālu: هَلَّ الْهَلَالُ إِذَا ظَهَرَ Ve ayın guresi görünmek ma'nāsındır ki هَلَّ الشَّهْرُ [şehr]e müsned olur; yukālu: هَلَّ الشَّهْرُ إِذَا ظَهَرَ هَلَالُهُ وَلَا تَقُلْ أَهْلُ الشَّهْرِ إِهْلَالًا Ve ferahnāk olmak ma'nāsındır; yukālu: هَلَّ الرَّجُلُ إِذَا فَرِحَ Ve haykırmak ma'nāsındır; yukālu: هَلَّ الرَّجُلُ إِذَا صَاحَ

هَلٌّ [hell] Nāzūk nesc olunmuş sevbe denir; yukālu: ثَوَّبَ هَلٌّ أَيَّ رَقِيقِ الشُّسْحِ

الْإِنْهَالُ [el-inhilāl] (إِنْفِعَالٌ [infī'āl] vezninde) Bu dahi yağmur sağanaklı dökülmek ma'nāsındır; yukālu: إِنْهَلَّ الْمَطَرُ إِذَا اشْتَدَّ انْصِبَابُهُ Ve gözyaşı sapır sapır akmak ma'nāsındır; yukālu: إِنْهَلَّتِ الْعَيْنُ إِذَا سَالَتْ بِالْدَّفْعِ

الْإِسْتِهْلَالُ [el-istihlāl] Bu dahi yağmur şiddetle dökülmek ma'nāsındır; yukālu: إِسْتَهَلَّ الْمَطَرُ إِذَا اشْتَدَّ انْصِبَابُهُ Ve yeni ay görünmek ma'nāsındır; yukālu: اِسْتَهَلَّ الْهَلَالُ

عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا ظَهَرَ Ve sabī vālidesinden tevellüd eylediği anda bükā ile çağırarak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَهَلَ الصَّبِيَّ إِذَا رَفَعَ صَوْتَهُ بِالْبُكَاءِ يَعْنِي عِنْدَ الْوَلَادَةِ وَكَذَا كُلُّ مُتَكَلِّمٍ رَفَعَ صَوْتَهُ أَوْ خَفَضَ إِسْتَهَلَ الشَّيْفُ إِذَا اسْتَلَّ Ve ay yeni olmak ma'nāsınadır; ve minhu yukālu: اسْتَهَلَ فِي اسْتِهْلَالِ الشَّهْرِ أَي فِي وَفْتِ اسْتِهْلَالِهِ

الإِهْلَالُ [el-ihlāl] (hemzenin kesriyle) Yeni ay görünmek ma'nāsınadır; yukālu: أَهَلَ وَلَا مِثْلَهُ مِنَ الْإِهْلَالِ وَالْأَهْلُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا ظَهَرَ أَهَلَ كَافِيَةً نَهْيٌ بِشَهْرٍ [šehr] isnād olunmak sūretindedir ki zikr olundu. Ve

إِهْلَالٌ [ihlāl] Çocuk tevellüd eylediği anda bükā ile çağırarak ma'nāsınadır; yukālu: أَهَلَ الصَّبِيَّ بِمَعْنَى اسْتَهَلَ أَهَلَ الرَّجُلُ إِذَا نَظَرَ إِلَى الْإِهْلَالِ Ve kılıç madrūbun a'zāsından bir mikdārını kesip ayırmak ma'nāsınadır ki hilālvarī olur; yukālu: أَهَلَ السَّيْفُ بِفُلَانٍ إِذَا قَطَعَ مِنْهُ Ve pek susuz kimse tükürüğü yığılmakla boğazına nev'an rutūbet gelmek için dilini küçük dile doğru kaldırıp bükmek ma'nāsınadır; yukālu: أَهَلَ الْعَطْشَانُ إِذَا رَفَعَ لِسَانَهُ إِلَى لَهَاتِهِ لِيَجْتَمِعَ لَهُ رِيْقُهُ Ve bir adam ayın guresini görmek ma'nāsınadır; yukālu: أَهَلَ الشُّهُرُ إِذَا رَأَى هَلَالَهُ Ve hacc eden kimse bülend āvāz ile telbiye eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَهَلَ الْمُلْبِيَّ إِذَا رَفَعَ صَوْتَهُ بِالتَّلْبِيَةِ

التَّهْلُلُ [et-tehellul] [təfə'ul] vezninde) Bişir ve sürürden yüz gülüp ışımak ma'nāsınadır; yukālu: تَهَلَّلَ الْوَجْهُ إِذَا تَلَأَلَ Ve şimşek çakmakla sehāb aydınlanmak ma'nāsınadır; yukālu: تَهَلَّلَ السَّحَابُ إِذَا تَلَأَلَ Ve gözyaşı sapır sapır akmak ma'nāsınadır; yukālu: تَهَلَّلَتِ الْعَيْنُ إِذَا سَالَتْ بِالْذَّمِّعِ

الْإِهْتِلَالُ [el-ihlāl] [ifti'āl] vezninde) Bu dahi çehre ve sehāb ışımak ma'nāsınadır; yukālu: إِهْتَلَّ الْوَجْهُ وَالسَّحَابُ إِذَا تَلَأَلَ Ve bir adam tebessüm eylemekle dişleri ışımak ma'nāsınadır; yukālu: إِهْتَلَّ الرَّجُلُ إِذَا افْتَرَّ عَنْ أَشْنَانِهِ

الْهَلِيلَةُ [el-helilet] [sefinet] vezninde) Şol yere denir ki ona yağmur yağıp çevresinde olan yerlere yağmamış ola; yukālu: أَرْضٌ هَلِيلَةٌ أَي مَمْطُورَةٌ ذُونَ مَا حَوَالَيْهَا

التَّهْلِيلُ [et-tehlil] [tef'il] vezninde) لَا هَلَّلَ إِلَّا اللَّهُ demek ma'nāsınadır; yukālu: هَلَّلَ شَارِيهِنَ الْبَيَانِ إِذَا قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ بِسْمَلَةٍ [heylelet]ten me'hūzdu ki بِسْمَلَةٍ [besmelet] ve حَوْقَلَةٍ [havqalet] gibidir. Ve

تَهْلِيلٌ [tehlil] Bir nesneden korkmakla kırılıp kaçmak ma'nāsınadır; yukālu: هَلَّلَ عَنْهُ إِذَا نَكَصَ وَجِبْنَ وَفَرَّ هَلَّلَ الْكَاتِبُ إِذَا كَتَبَ Ve bir adama şetm ederken imsāk edip gerilenip epsem olmak ma'nāsınadır; yukālu: هَلَّلَ عَنْ شَيْئِهِ إِذَا تَأَخَّرَ

الْهَلَلُ [el-helil] [fethateynle] Korkuya denir; tekūlu: أَخَذَنِي مِنْهُ الْهَلَلُ أَي الْفَرَقُ Ve yağmurun evveline denir. Ve örümcek evine denir ki tel tel nesc ettiğidir. Ve هَلَّةٌ [hellet] lafzından ki matara denir, cem' olur; yukālu: مُطِرَتْ فِي هَذَا الْعَامِ هَلَلٌ كَثِيرَةٌ أَي أَطَارَتْ Ve fīl dedikleri hayvānın dimāğına denir ki sūmm-i sā'attir, tenāvül eden fi'l-hāl helāk olur.

الْهُلْهُلُ [el-hulhul] [duldul] vezninde) Kara denir, تَلْحُجٌ [selc] ma'nāsına.

الْهَلْهَلُ [el-helhel] [fedfed] vezninde) Ağuya denir; yukālu: سَقَاهُ هَلْهَلًا أَي سَمًا Ve ihtimāmsız gevşek ve pazarī dokunmuş seyrek beze denir; yukālu: ثَوْبٌ هَلْهَلٌ أَي سَخِيفٌ الشُّسْحُ Ve ince ve yufka dokunmuş

beze ve kumaşa denir; yukālu: ثَوْبٌ هَلَهْلٌ Ve ta'birātı ve mazmūnu nāzūk kumaşı latif şi'r ve gazele denir; yukālu: شِعْرُهُ هَلَهْلٌ أَيْ رَقِيقٌ

الْهَلَهْلَةُ [el-helhelet] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Bezi ihtimāmsız gevşek ve pazarı dokumak ma'nāsınadır; yukālu: هَلَهْلُ الثَّوْبِ Ve bir nesneye pek yaklaşip çatmak ma'nāsınadır; yukālu: هَلَهْلٌ يَدْرِكُهُ أَيْ كَادَ هَلَهْلُ الصَّوْتِ إِذَا رَجَعَهُ Ve bir husūsta mehl ve te'ennī ile hareket edip encāmına muntazır olmak ma'nāsınadır; yukālu: هَلَهْلُ الرَّجُلِ فِي الْأَمْرِ إِذَا انْتَهَرَ وَتَأَنَّى Ve unu bir saħif nesne ile elemek ma'nāsınadır; yukālu: هَلَهْلُ الطَّحِينِ إِذَا نَحَلَهُ Ve at kısmını hellā diye zecr ve izār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: هَلَهْلٌ يَفْرَسُهُ إِذَا زَجَرَهُ بِهِلَا

الْهَلَهْلَالُ [el-helhāl] (سَلْسَالٌ [selsāl] vezninde) ve

الْهَلَهْلِيلُ [el-hulāhil] (عُلَابِيٌّ [ulābi] vezninde) Bunlar da nāzūk ve ince dokunmuş sevbe ve latif ve nāzūk şi're denir; yukālu: Ve ثَوْبٌ وَشِعْرٌ هَلَهْلٌ وَهَلَاهِلٌ أَيْ رَقِيقٌ

هَلَاهِلٌ [hulāhil] Çok olarak sāfi suya denir; yukālu: بِالْعَدِيدِ مَاءٌ هَلَاهِلٌ أَيْ صَافٍ كَثِيرٌ

ذُو هُلَاهِيلٍ [Zū Hulāhil] yāhūd

ذُو هُلَاهِيلَةٍ [Zū Hulāhilet] Ezvā' ta'bir olunan mülük-i Yemen'den bir meliktir.

الْمُهَلْهَلُ [el-muhelhel] (ism-i mef'ul bünyesiyle) Bu dahi nāzūk ve latif sevbe ve şi'r ve güfteye denir.

هَيْلَانٌ [hiliyyān] (kesreteynle ve yā'nın teşdidıyla) ve

ذُو هَيْلَانٍ [zū hiliyyān] Nābūd ve nā-bedīd

olacak yerde müsta'meldir, niteki بَيْلَانٌ [biliyyān] dahi bu ma'nāyadır, "ب،ل،ل" māddesinde tafsil olundu; yukālu: دَهَبُوا مُبَيْلَانٌ وَبَدِي هَيْلَانٌ أَيْ بَدِي بَيْلَانٌ mu'tell bābında dahi zikr eylemiştir.

الْأَهَالِيلُ [el-ehālīl] (أَكَالِيلُ [ekālīl] vezninde) Emtār ma'nāsınadır. Müfredi yoktur yāhūd أَهْلُولٌ [uhlūl]dür, أُسْلُوبٌ [uslūb] gibi.

تَهَلَّلٌ [tehlel] (تَفَعَّلٌ [tef'alu] vezninde) Bātıl ve lagv ve beyhūdenin ismidir; yukālu: Ve bu 'alemiyyet ve vezn-i fi'l ile gayr-i munsarıftır.

الْهَلَّةُ [el-hellet] (غَلَّةٌ [gallet] vezninde) Yağmura denir. Ve ayın ibtidāsına denir. Ve çerāg-dāna ve şem'-dāna denir, مِسْرَجَةٌ [misrecet] ma'nāsına. Ve nāciz nesneye itlāk olunur; yukālu: مَا أَصَابَ هَلَّةٌ أَيْ شَيْئًا

الْهَيْلُ [el-hill] (hā'nın kesriyle) Bu dahi ayın ibtidāsına denir; tekūlu: أَتَيْتُهُ فِي هَلَّةِ الشَّهْرِ وَهَيْلِهِ Ve وَإِهْلَالِهِ أَيْ اسْتِهْلَالِهِ وَفَتَّ اسْتِهْلَالِهِ

هَيْلٌ [hill] Yalnızca bir kat cāme ile duran hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ هَيْلٌ أَيْ مُتَفَضِّلَةٌ فِي ثَوْبٍ وَاحِدٍ

الْمُهَالَّةُ [el-muhāllet] (مُخَاتَلَةٌ [muḫātelet] vezninde) ve

الْهَيْلَالُ [el-hilāl] (قِتَالٌ [qitāl] vezninde) Bir adamı her ay aylıkla kullanmak ma'nāsınadır; yukālu: هَالَةٌ مُهَالَّةٌ وَهَيْلَالٌ إِذَا اسْتَأْجَرَهُ كُلَّ شَهْرٍ بِشَيْءٍ

الْمُهَلَّلَةُ [el-muhellilet] (مُحَدِّثَةٌ [muḥaddišet] vezninde) Şol develere denir ki pek zebūn olmalarıyla belleri yay gibi mukavves ola; yukālu: إِبِلٌ مُهَلَّلَةٌ أَيْ ضَامِرَةٌ مُتَقَوِّسَةٌ

الْمُهَلَّلُ [el-muhellel] (مُعَظَّمٌ [mu'azzam] vezninde) هَيْلَالٌ [hilāl] gibi mukavves olmuş nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ مُهَلَّلٌ أَيْ مُتَقَوِّسٌ

مُهَلِّيلٌ [Muhelhil] (ism-i fā'il bünyesiyle)

[rukka^c] vezninde ve هُمَالٌ [humāl] gelir, رُحَالٌ [ruḥāl] vezninde ve هَمَلَى [hemlā] gelir, سَكْرَى [sekrā] vezninde.

Şārih der ki nüshalarda هَامِلٌ ^{هَمَلِي} unvânında vâki'dir, مَاشِيَةٌ [māšiyet] itibâriyladır yâhüd tугyân-ı kalem-i nâsihtir. Ve cem^c idādında هَامِلَةٌ [hāmilet] cem^c olup hâ-i te'nisle cemiyet mevsûf itibâriyladır ve fethateynle هَمَلٌ [hemel] ism-i cem^cdir ve هَمَلَى [hemlā] vürüdü vasfiyyet itibâriyladır. Ve Mişbâh'ta ve Nihāye'de هَمَلٌ [hemel] fethateynle هَامِلٌ [hāmil]in cem'î olmak üzere mersümdür, kezâlik Mişbâh'ta fethateynle masdar olmak üzere de mesbüttür. Pes re's-i mādde müellifin ifrâzı ism-i cem^c yâhüd masdar-ı aslî olduğunu müş'irdir. Ve

هَمَلٌ [hemel] ve

هَمَلَانٌ [hemelān] ve

هُمُولٌ [humūl] Yağmur aralık aralık dine-rek dâ'imî yağmak ma'nâsınadır; yukâlu:

هَمَلَتِ السَّمَاءُ إِذَا دَامَ مَطَرُهَا فِي سَكُونٍ

الْإِنْهَمَالُ [el-inhimāl] [infi'āl] vezninde) Bu dahi gözyaşı taşıp akmak ma'nâsınadır; yukâlu: إِنْهَمَلَتْ عَيْنُهُ بِمَعْنَى هَمَلَتْ

الْهَيْمَلُ [el-himl] (hâ'nın kesriyle) Bedevî kilimlerinden bir güne kilime denir. Ve eski kıl çadıra denir; tekülü: رَأَيْتُهُ يُعْغَدُ فِي: Ve yamalı sevbe denir; yukâlu: جَاءَ وَعَلَيْهِ هَيْمَلٌ أَيْ ثَوْبٌ مَرْقَعٌ

الْهَمَلُ [el-hemel] (fethateynle) Hurmâ ağacından kopmuş life denir ki sâbūnla isti'mâl olunur. Ve aslâ önünde mâni'î olmamakla hemîşe seyelân üzere olan suya denir; yukâlu: مَاءٌ هَمَلٌ أَيْ سَائِلٌ لَا مَانِعَ لَهُ

الْإِهْمَالُ [el-ihmāl] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi ragbet ve iltifât eylemeyip boşla-

mak ma'nâsınadır, 'alā-kavlin hâli üzere terk edip kullanmaktan mehcūr eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: أَهْمَلُهُ إِذَا خَلَى بَيْنَهُ وَبَيْنَ نَفْسِهِ أَوْ تَرَكَهُ وَلَمْ يَسْتَعْمِلْهُ

الْهُمَالُ [el-hummāl] [rummān] vezninde) Süst ve gevşek ve sölpük nesneye denir; yukâlu: هُمَالٌ أَيْ رِخْوٌ Ve şol arza denir ki hurüb ve kıtâle mahsûs olmakla harâb olup bir kimse 'imâretine kâsd ve ragbet eylemeye; yukâlu: أَرْضٌ هُمَالٌ إِذَا كَانَتْ قَدْ تَحَامَتْهَا الْخُرُوبُ فَلَا يَغْمُرُهَا أَحَدٌ تَحَامِيٌّ unvânında mersümdür ki تَحَامِيٌّ māddeinden mâzî-i mü'ennestir, bir yeri kuruluk mahmî eylemek ma'nâsınadır, gūyâ ki hurüb orayı kendi nefesine tahsîle kuruluk eylemiş olur ki hulâsası kabâ'ilin cengâh-ı mahsûsu olur, lâkin Lisānu'l-'Arab'da hâ'yla تَهَامَتْهَا unvânında mersüm olup إِنْصَابٌ ma'nâsına olmakla onda pek çok cenk ve cidâl olmakla harâb olmuş demek olur. Ve māddeye bu mülâyimdir.

هَمَالٌ [Hemmāl] [şeddād] vezninde) Bir recül ismidir.

هُمَيْلٌ [Humeyl] [zubeyr] vezninde) İbnu'd-Demūn'dur ki sahâbîdir.

الْهَمَالِيلُ [el-hemālil] (hâ'nın fethiyle) Mer'ada kalan ot bakiyyelerine denir. Ve za'if tuyūra denir ve bunun müfredi yoktur. Ve yırtık libâslara denir.

[ه م ر ج ل]

الْهَمْرَجَلُ [el-hemercel] [sefercel] vezninde) Cinsi pāk yüğrük ata denir. Ve eşkin ve revende nākaya denir. Ve mutlakan 'acül ve hafîf ve serîf insân ve hayvâna denir.

[ه ن ب ل]

الْهَنْبَلَةُ [el-henbelet] [dahrecet] vez-

ninde) Sırtlan gibi bir yana doğru yektirip aksayarak yürümek ma'nāsınadır; yukālu: هَتْبَلُ الرَّجُلِ إِذَا طَلَعَ وَمَشَى مِشْيَةَ الصَّبَاحِ Burada Burada هَتْبَلُ الرَّجُلِ إِذَا طَلَعَ وَمَشَى مِشْيَةَ الصَّبَاحِ nüşhaları galattır.

[ه ن ت ل]

هتتل [Hentel] (جندل [cendel] vezninde) Bir mevzi'dir.

[ه ن ح ل]

هتتل [el-huncul] (كنفذ [kunfuz] vezninde) Sakıl ve girān-cān adama denir.

[ه ن د ل]

هتتل [el-hendevil] (زنجبيل [zencebil] vezninde) İri ve dızman şey'e denir. Ve bön ve salkı ve 'aklı za'fif hemec adama denir.

[ه و ل]

هتتل [el-hevl] (قؤل [kavl] vezninde) Bir adamı belinlendirip korkutmak ma'nāsınadır; yukālu: هَالَهُ يَهُوْلُهُ هَوْلًا إِذَا أَفْرَعَهُ Ve

هتتل [hevl] Şol korkunç nesnenin korkusuna denir ki ondan ne güne hālet hādis olacağı nā-ma'fūm olmakla o taraftan dā'imā endişe-nāk olunur, هتتل [hevl]-i bahr gibi; cem'i أهْوَالُ [ehvāl] ve هُوْوُلُ [huvūl] gelir hā'nın zammıyla; yukālu: رَكِبَ هَوْلَ اللَّيْلِ وَهَوْلَ الْبَحْرِ وَهُوَ الْمَخَافَةُ مِنَ الْأَمْرِ لَا يُدْرَى مَا هَجَمَ عَلَيْهِ Ve

هتتل [hevl] Sarhoş kimse ihtilāl-ı dimāg sebebiyle ba'zı suver ve muhayyelāt tevehhüm eylemekle ondan belinleyip ürkemek ma'nāsınadır; yukālu: هَيْبَ السَّكَرَانِ يَهَالُ هَوْلًا عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا رَأَى تَهَآوِيلَ فِي سَكْرِهِ فَفَزِعَ مِنْهُ

هتتل [et-tehvīl] (تفعيل [tef'il] vezninde) Korkunç nesne ile bir adamı korkutmak ma'nāsınadır; yukālu: هَوْلُهُ إِذَا أَفْرَعَهُ Ve

هتتل [tehāvīl] kelimesinden müfred olur, ke-mā se-yuzkeru. Ve müzeyyen libāsla ve huliyyātla bezenmek ma'nāsınadır; yukālu: هَوَّلَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا تَرَيَتْ بَزِيَّةَ اللَّبَاسِ وَالْحَلِيَّيِ Ve bir husūsu teşnī'e eylemek ma'nāsınadır ki hā'iliyyetle vasf ve ta'rīf eylemektir, tā ki muhātab o emre takarrüb eylemeye; yukālu: هَوْلَ الْأَمْرِ إِذَا شَعَعَهُ Ve bir adamı korkutacak korkunç nesneye denir ki ism olur; yukālu: هَوْلُهُ بِالتَّهْوِيلِ وَهُوَ مَا يُهْوَلُ بِهِ Ve

هتتل [tehvīl] Ehl-i Cāhiliyyet ef'ālinden şol nesnedir ki her kavmin birer kuyuları var idi ve onların huddāmları olup içine āteş yakıp hizmet ederler idi. İki kimse beyninde husūmet vāki' olup yemīn vermek iktizā eyledikte o āteşin yanına iletip hufyeten hādimler āteş içre tuz tarh etmeleriyle āteş çatır patır ötüp muztarib oldukça hādimler o kimseyi tahvīf ederler idi, tā ki yemīni hūlāf ise nükül eder idi. İşte bu fi'le تهْوِيلُ [tehvīl] ve o āteşe هَوْلَةٌ [hūlet] derler hā'nın zammıyla.

هتتل [el-ihtiyāl] (ifticāl [ifticāl] vezninde) Bir nesneden belinleyip korkmak ma'nāsınadır; yukālu: هَوْلُهُ فَاهْتَالَ

هتتل [el-hīlet] (حيلة [hīlet] vezninde ki aslı هَوْلَةٌ idi) Bu dahi encāmı nā-ma'fūm olan korkunç nesneden 'arız korkuya denir.

هتتل [el-hā'il] ve

هتتل [el-mehūl] (مقؤل [mekūl] vezninde) هتتل [hevl] kelimesini te'kīd olurlar; yukālu: هَوْلٌ هَوْلٌ هَائِلٌ وَمَهْوُولٌ تَأْكِيدٌ Burada مهْوُولٌ [mehūl] مرطوب [merṭūb] ve ميسور [meysūr] gibi nisbet üzere gelen mef'üllerdendir.

هتتل [et-tehvīl] Elvān-ı muhtelifeye itlāk olunur; yukālu: بِهِنَّ التَّهَآوِيلُ أَيُّ الْأَلْوَانِ Ve günāgūn nukūş ve tesāvīr ve huliyyāt zīnetlerine itlāk olunur; müfred-

leri **تَهْوِيلٌ** [tehvīl]dir; yukālu: **تَزَيَّنَتْ الْمَوَاةُ** بِالْمَهْوِيلِ وَهِيَ زِينَةُ التَّصَاوِيرِ وَالتَّمُوشِ وَالْحَلِيِّ
[el-muhevvil] (مُحَدَّثٌ [muḥaddiṣ] vezninde) Cāhiliyye'de zikr olunan **تَهْوِيلٌ** [tehvīl] 'āmeliyle yemīn veren kimseye denir ki āteş-kede-i mezbūrun hādimidir.

الْهَوْلَةُ [el-hūlet] (hā'nın zammıyla) Zikr olunan **تَهْوِيلٌ** [tehvīl]-i Cāhiliyye āteşine denir. Ve 'acīb olan nesneye denir; yukālu: **إِنَّهُ لَهَوْلَةٌ أَيْ عَجَبٌ** Ve şol mahbūbeyeye denir ki nihāyet mertebede hūb ve dil-ber olmakla hüsn ü cemālī temāşā edenleri āfet gibi **تَهْوِيلٌ** [tehvīl] eyleye; yukālu: **إِنَّهَا لَهَوْلَةٌ أَيْ تَهْوُولٌ بِخُشْنِهَا مَنْ نَظَرَ إِلَيْهَا**

الْهَوْلُ [el-hūl] (hā'nın zammıyla) Korkunç nesneye denir. Ve yavuz ve tiz-dil nākaya **هُوْلُ الْجَنَانِ** [hūlu'l-cenān] itlāk olunur; yukālu: **نَاقَةٌ هَوْلُ الْجَنَانِ أَيْ حَدِيدُ الْقَلْبِ**

التَّهْوُولُ [et-tehevvul] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Korkunç olmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَهْوُولُ الشَّيْءِ إِذَا كَانَ هَائِلًا** Ve bir nākayı bir yavruya yakmak murād olunup nāka imtinā'e eylemekle sāhibi bir yırtıcı cānver sūretine girip nākayı korkutmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: **تَهْوُولُ الرَّجُلِ النَّاقَةُ إِذَا تَشَبَّهَ** Ve bir adamın mālına göz değirmek kasdında olmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَهْوُولٌ لِمَالِهِ إِذَا أَرَادَ أَصَابَتَهُ بِالْعَيْنِ**

الْهَوْلُولُ [el-hevelvel] (سَفَرَجَلٌ [sefercel] vezninde) Hafif ve sebük-meşreb adama denir, çalı kuşu gibi; yukālu: **رَجُلٌ هَوْلُولٌ أَيْ خَفِيفٌ**

الْهَالَةُ [el-hālet] Ay ağılına nedir; yukālu: **سَٰرِيهِ** **حَرَجَ الْقَمَرِ مِنْ هَالَتِهِ أَيْ مِنْ دَائِرَتِهِ** **هَالَةٌ** [hālet] lafzı **هَائِلَةٌ** [hā'ilet] muhaffefidir, 'ādetā yağmura delālet eylediği için a'rāb tā'ifesi tedārük üzere olurlar. Ve ba'zılar **هَالَةٌ** [hālet]i **قَمَرَيْنِ** [kamereyn]de isti'māl

ederler. Ve

هَالَةٌ [Hālet] 'Abdulmuṭṭalib'in zevcesi ismidir ki vālide-i Hazret-i Ḥamza'dır. Ve

هَالَةٌ [Hālet] Ummu'd-Derdā'dır ki saḥābiyyedir. Ve **أَبُو هَالَةَ** [Ebū Hālet] ve **إِبْنَةُ هِنْدٍ** [İbnetu Hind], "ن،ب،ش" māddesinde zikr olundu.

أَبُو الْهَوْلِ [Ebu'l-Hevl] Bir şā'irin künye-sidir. Ve Mışır'da Heremān yanında bir insān başı sūretidir ki taştan tırāşidedir, tılsım-ı rimāl olmak üzere menkuldür; hālen hā'nın zammıyla mütedāvildir.

الْهَالُ [el-hāl] (حَالٌ [hāl] vezninde) **آل** [āl] ma'nāsınadır ki serāba denir. Ve

هَالٌ [hāl] (tenvīnle) At kısmına mahsūs zecr ve āzār kelimātındandır.

[ه ي ل]

الْهَيْلُ [el-heyil] (سَيْلٌ [seyil] vezninde) Bir nesneyi boşaltıp dökmek ma'nāsınadır; yukālu: **هَالٌ عَلَيْهِ التُّرَابُ هَيْلًا إِذَا صَبَّهُ** Ve

هَيْلٌ [heyil] Tepeden dökülen kuma denir.

الْإِهَالَةُ [el-iḥālet] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir nesneyi boşaltıp dökmek ma'nāsınadır.

الْإِنْهِيَالُ [el-inhiyāl] Bir nesne sapır sapır dökülmek ma'nāsınadır; yukālu: **أَهَالٌ التُّرَابُ فَانْصَبْتُ** Ve nās bir kimse üzere şetm ve darb ile üşüntü eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **إِنْهَالُوا عَلَيْهِ إِذَا تَنَابَعُوا عَلَيْهِ وَعَلَوْهُ بِالشَّمِّ وَالضَّرْبِ**

التَّهْيِيلُ [et-tehyīl] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bu dahi bir nesneyi dökmek ma'nāsınadır.

التَّهْيِيلُ [et-teheyyul] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Dökülmek ma'nāsınadır; yukālu: **هَيْلٌ التُّرَابُ فَتَهْيِيلٌ أَيْ صَبَّهُ فَتَصَبَّبَ**

الْهَيْالُ [el-heyāl] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde)

ve

أَهْيَلَانُ [el-heyelān] (feteḥātla) Yığından dökülen kuma denir.

أَهَالُ [el-hāl] ve

أَاهَيْلُ [el-ehyel] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) ve

الْمُنْهَالُ [el-munhāl] (مُنْقَادٌ [munḩād] vezninde) Ber-karār olmayıp dā'imā akıp dökülen kuma denir; yukālu: رَمْلٌ هَالٌ وَأَهْيَلٌ وَمُنْهَالٌ. Burada هَالٌ [hāl] هَائِلٌ [hā'il] lafzından maklūb ve mahzūfū'l-'acizdir.

أَهَيْلُ [el-heyil] (سَيْلٌ [seyil] vezninde) ve

أَهَيْلَمَانُ [el-heylemān] (hā'nın fethi ve lām'ın fethi ve zammıyla) İki kelimedir ki māl-ı kesīr ma'nāsına isti'māl olunur, 'alā-kavlin kum ile rüzgār demektir ki onların 'adedince demektir yāhūd boş ve havā ile geldi demektir; yukālu: جَاءَ بِالْهَيْلِ وَالْهَيْلَمَانِ أَيُّ بِالْمَالِ الْكَثِيرِ أَوْ الرَّمْلِ وَالرَّيْحِ

أَاهَيْلُ [el-Ehyel] Bir mevzı'dir.

أَهْيُولُ [el-heyūl] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Zerre ta'bīr olunan hurde gubāra denir ki güneşin şu'a'sı bacadan oda içre nüfūz eyledikte karınca ayağı gibi zāhir olur. Şārihin beyānına göre 'İbrānī'den mu'arrebdir.

أَهَالَةٌ [el-hālet] Ay ağılına denir. Pes vāvī ve yā'ī olur, bunda dahi aslı hā'yıladır, sabb-ı matar mülāhazasına mebnidir; cem'i هَالَاتٌ [hālāt] gelir.

هَيْلَاءُ [Heylā'] (صَحْرَاءُ [ṣaḩrā'] vezninde) Mekke'de bir kara dağın adıdır.

أَهْيُولَى [el-heyūlā] (hā'nın fethi ve yā'nın zammı ve elifin kasrıyla ve İbn Ḩattā' nakli üzere yā-yı mazmūmenin teşdīdiyle de cā'izdir) Pamuğa denir, قُطُنٌ [ḩuṩn] ma'nāsına. Evā'il ya'nī hukemā-i selef tīnet-i 'āleme bi't-teṣbīh هَيْوَلَى [heyūlā]

ıtlāk eylediler. Pamuk asl envā'-ı siyāb olduğu gibi sirişt-i 'ālem dahi asl envā'-ı suver-i kevniiyedir. Ve 'inde'l-ba'z ıstılāh-ı felāsifede bir mevsüftur ki ehl-i tevḩīdin zāt-ı baht-ı ilāḩiyyi tavsif eyledikleri sıfatlarıyla muttasıftır, ya'nī kemmiyyet ve keyfiyyetsiz ve ona simāt-ı hudūstan bir 'alāmet mukterin olmayaarak bir mevcūddan 'ibārettir, ba'dehu ona san'at-ı sānī'-i bī-ḩūn hulūl ve 'arazlar i'tirāz eylemekle ondan işbu 'ālem-i kevn ü fesād hādīs oldu. Hulāsası suver-i cinsiyye vü nev'iiyyeye kābil māddeden mücerred bir cevherdir.

هَيْلَةٌ [Heylet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Bir dişi keçi ismidir ki bir hatunun idi, kendisine āzār ve ezā eden kimseye bol süt verip nüvāziş edenlere ve yem verenlere boynuz ile darb eder idi; ve minhu'l-meselu: "هَيْلٌ خَيْرٌ خَالِيَتِكَ تَنْطَحِينَ" Burada münādā mürahhamdır.

FASLU'L-YĀ'Ī'T-TAHTIYYE**(فَصْلُ الْيَاءِ)****[ي س ل]**

الْيَسْلُ [el-Yesl] (yā'nın fethi ve sīn'in sükūnuyla) Kureyş-i zavāhirin ya'ni Mekke-nişin olmayıp zavāhir-i Mekke'ye nāzil olan Kureyş tā'ifesinin itidād etikleri iki kabilenin birisidir ki diğeri **بَسْلُ** [Besl]dir; murād Benū 'Āmir b. Lu'eyy kabilesidir.

[ي ل ل]

الْيَلُّ [el-yelēl] (fethateynle) Üst dişlerin kısalığına, 'alā-kavlin nizāmsız ihtilāf üzere bitip ağız içre dürtük ve yatık olmasına denir; yukālu: فِي أَشْنَانِهِ يَلُّ أَي قِصْرٌ فِي أَشْنَانِهِ الْعُلَى أَوْ انْعِطَافٌ إِلَى دَاخِلِ الْفَمِ وَاخْتِلَافٌ نَبْتَهَا Niteki **أَلُّ** [elēl] dahi bu ma'nâyadır, hemze ile. Ve

يَلُّ [yelēl] Kayanın düzlüğüne ve yalçınlığına denir.

الْأَيْلُ [el-eyell] (hemzenin ve yā'nın fethiyle ve lām'ın şeddesiyle) Dişleri vasf-ı merkūm üzere olan kişiye denir; mü'ennesi **يَلَاءُ** [yellā]dır. Ve galiz ve tümsek arza denir ki tepe gibi domalıp çıkmış ola; yukālu: **فُقُّ أَيْلٌ أَي غَلِيظٌ مُرْتَفِعٌ** Ve tırnakları kısa olan at ve katır ayağına denir; yukālu: **حَافِرٌ أَيْلٌ أَي قَصِيرُ السُّنْبِكِ**

يَالِيلُ [Yālīl] Bir kimse ismidir. Ve bir sanem adıdır. Ve **عَبْدُ يَالِيلٍ** [abdu yālīl] "ك،ل،ل" māddesinde zikr olundu.

يَلْيَلُ [Yelyel] **زَمَزَمٌ** [zemzem] vezninde Vādi'ş-Şafrā' kurbünde bir mevzi' adıdır.

[ي و ل]

يُولَةُ [Yūlet] (yā'nın zammıyla) Muhaddisīnden Aḥmed b. Muḥammed el-Mīhenī ceddinin ismidir.

نَجَرَ اللَّامُ بِعَوْنِ اللَّهِ الْمَلِكِ الْمُنْعَمِ، وَالصَّلَاةَ وَالسَّلَامَ عَلَى خَيْرِ الْأَنْامِ، إِلَى قِيَامِ السَّاعَةِ وَسَاعَةِ الْقِيَامِ

BĀBU'L-MĪM

(بَابُ الْمِيمِ)

م

FASLU'L-HEMZE

(فَصْلُ الْهَمْزَةِ)

[أ ب م]

أُبَامُ [Ubām] (bā-yı muvahhade ile غُرَابٌ [ğurāb] vezninde) ve

أُبَيْمُ [Ubeyyim] (yā-yı tahtiyeye-i müşedde-
de ile غُرَيْبٌ [ğurayyib] vezninde) ve **أُبَيْمَةٌ**
[Ubeymet] dahi denir (جُهَيْنَةٌ [cuheyne] vezninde) Naḥletu Yemāme'de iki şî'b is-
midir ki beynlerinde bir dağ vardır.

أُبَامَةٌ [Ubāmet] (usāmet) [usāmet] vezninde) İbn Ğaṭafān'dır ki Cuzām kabilesinin nesebi ricālindedir. Ve Ubāme b. Seleme ve Ubāme b. Reb̄'a, Sekūn kabilesi halkındandır. Ve Ubāme b. Vehbullāh, Ḥeṣ'am kabilesinin nesebi ricālindedir. Ve bunlardan mā-'adāsı Usāme'dir sīn'le.

[أ ت م]

الْأَثْمُ [el-etm] (ḥatm) [ḥatm] vezninde) Kırbanın iki nigendesini söküp birbirine ulaştırarak ikisini bir eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **أَتَمْتُ الْقَرْبَةَ أَتْمًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا فُتِقَ** Ve kesmek ma'nāsınadır; yukālu: **أَتَمَّهُ إِذَا قَطَعَهُ** Ve bir yerde mukīm olmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَتَمَ بِالْمَكَانِ إِذَا أَقَامَ بِهِ**

الْأَثْمُ [el-etem] (fethateynle) Gecikmek ve oyalanmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَتَمَ الرَّجُلُ** **أَتْمًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَبْطَأَ**

الْأَثْمُ [el-utm] (hemzenin zammıyla) ve

الْأَثْمُ [el-utum] (zameteynle) Yaban zeytünuna denir, عُثْمٌ [utm] lafzında lügattır.

الْأَثْمُ [el-etüm] (şabūr) [şabūr] vezninde) Ferci sağır 'avrete denir; yukālu: **إِمْرَأَةٌ أَثْمٌ**

‘ukūbet ve نکال [nekāl] ma‘nāsındır ki günāhın cezasıdır; كِتَاب [kitāb] vezninde dahi cā‘izdir; yukālu: لَقِي أَثَامَهُ وَإِثَامَهُ وَمَأْتَمَهُ أَي عَفُوبَتَهُ

الْأَيْمِ [el-ešīm] [emīr] vezninde) Günahkār ma‘nāsındır ki zıkr olundu. Ve kezzāba itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ أَيْمٌ أَي كَذَّابٌ Ve

أَيْمِ [ešīm] ve

أَيْمَةً [ešīmet] (hā‘yla) Çok çok günāh irtikābına denir; yukālu: هُوَ مُتَهَاتِفٌ عَلَى الْأَيْمِ Ve وَالْأَيْمَةُ أَي كَثْرَةُ رُكُوبِ الْإِثْمِ

أَيْمِ [Ešīm] Ebū Cehl-i mel‘ūna itlāk olunur.

الْأَثُومِ [el-ešūm] [šabūr] vezninde) Bu dahi kezzāba denir.

الْمُؤَاثِمِ [el-mu‘āšim] [mulāzim] vezninde) Sūret-i hālinden gereği gibi revendelik me‘mūl iken hilāf-ı me‘mūl yürür olan insān ve hayvāna denir; yukālu: هُوَ مُؤَاثِمٌ إِذَا كَانَ يَكْذِبُ فِي السَّيْرِ

الْأَيْمَاتِ [el-āšimāt] [āšimet]in cem‘idir, yorulup kesilmekle ağır ağır yürüyen nākalara denir; yukālu: نُوقُ أَيْمَاتٌ أَي مُبِطَّنَاتٌ مُغِيَّاتٌ Mü‘ellif bunu ‘an-karīb tā-yı fevkiyye ile de resp eylemiştir, lügat-ı mahsūslardır yāhūd ehadühümā āherden musahhafır.

[أ ح م]

الْأَجْمِ [el-ecm] [recm] vezninde) Bir nesneden kesret-i müdāvemet sebebiyle bıkip usanmak ma‘nāsındır; yukālu: أَجَمٌ الطَّعَامُ وَغَيْرَهَا أَجْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا كَرِهَهُ وَمَلَهُ Ve su bozulmak ma‘nāsındır; yukālu: أَجَمٌ الْمَاءُ إِذَا تَغَيَّرَ Ve bir adamı hoşlanmadığı nesneye uğratmak ma‘nāsındır; yukālu: أَجَمٌ فَلَانًا إِذَا حَمَلَهُ عَلَى مَا يَكْرَهُهُ

التَّأَجُّمِ [et-te‘eccum] [tefa‘ul] vezninde) Darılmak ve öfkelenmek ma‘nāsındır; yukālu: تَأَجَّمُ عَلَيْهِ إِذَا غَضِبَ Ve تَأَجَّمَتِ النَّارُ إِذَا ذَكَتْ Ve havā pek ıssı olmak ma‘nāsındır; yukālu: تَأَجَّمَتِ النَّارُ إِذَا اشْتَدَّ حَرُّهُ Ve arslan kendi yatağı olan büke girmek ma‘nāsındır; yukālu: تَأَجَّمُ الْأَسَدُ إِذَا دَخَلَ فِي أَجْمَتِهِ

الْأَجِيمِ [el-ecīm] [ecīc] vezninde ve mürādifidir ki ateş ‘alevine denir; yukālu: أَجِمُ النَّارِ أَي أَجِجُهَا

الْأَجْمِ [el-ecm] (hemzenin fethiyle) Murabba‘ ve müsattah olan hāneye denir; tekūlu: رَأَيْتُهُ يَقْعُدُ فِي أَجْمٍ أَي بَيْتٍ مَرْتَعٍ مُسَطَّحٍ

الْأَجْمِ [el-ucum] (zammeteynle) Hısn ve hisāra ve palankaya denir, cem‘i أَجَامٌ [ācām]dır, عُنُقٌ [‘enuk] ve اَعْنَاقٌ [a‘nāk] gibi. Ve Medīne’de bir hısn-ı mahsūs adıdır.

الْأَجْمِ [el-Ecem] (fethateynle) Şām’da Ferādīs kurbünde bir mevzi‘ adıdır.

الْأَجْمَةِ [el-ecemet] (fetehtla) Birbirine girgin sarmaşık sık ve güir ağaçlığa denir ki bük ta‘bīr olunur, ekserī arslan yatağı olur; cem‘i أَجْمٌ [ucm] gelir hemzenin zammiyle ve أَجْمٌ [ucum] gelir zammeteynle ve أَجَمٌ [ecem] gelir fethateynle ve أَجَامٌ [ācām] gelir hemzenin meddiyle ve أَجَمَاتٌ [ecemāt] gelir fetehtla.

الْأَجَامِ [el-ācām] (hemzenin meddiyle) Kurbağalara denir, صَفَادِغٌ [ḍafādi‘] ma‘nāsına.

الْإِيْجَامِ [el-īcām] Bir nesneden bir kimseyi hoşlandırmayıp bīzār eylemek ma‘nāsındır; yukālu: أَجَمَهُ مِنْهُ إِجَامًا إِذَا كَرِهَهُ إِلَيْهِ

الْأَجُومِ [el-ecūm] [šabūr] vezninde) Nāsı nefsinden bīzār eden kimseye denir; yukālu: هُوَ أَجُومٌ أَي يُؤْجِمُ النَّاسَ أَي يَكْرَهُهُ

gelir hemzenin meddiyle ki أَفْعَلَةٌ [ef'ilet] veznindedir ve أُدُمُ [udum] gelir zammeteynle ve آدَامُ [ādām] gelir hemzenin meddiyle ve آدَمُ [edem] gelir fethateynle ki bu ism-i cem'edir; yukālu: فَطَعَ الْأَدِيمَ أَي الْجِدَدَ آدَمُ هُوَ أَحْمَرُهُ أَوْ مَدْبُوعُهُ Ya'nī "Bütün gündüz sâ'im oldu." Ev yukālu: أَعْجَبَنِي الْيَوْمَ أَدِيمَ النَّهَارِ أَي بَيَاضَهُ وَتَقُولُ جِنَّتِكَ أَدِيمَ الضُّحَى أَي فِي أَوَّلِهِ وَيُقَالُ لَيْسَ تَحْتَ أَدِيمِ السَّمَاءِ وَفَوْقَ الْأَرْضِ أَحْرَمٌ مِنْهُ وَهُوَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا

أُدَيْمُ [Udeym] [زُبَيْرُ] [zubeyr] vezninde) Tihāme ile Yemen beyninde Teşlīs nām mevzi'e mücāvir bir mevzi' adıdır.

أُدَيْمَةٌ [Udeymet] [جَهَيْنَةٌ] [cuheyne] vezninde) Bir dağın adıdır.

الْأَدَمَةُ [el-edemet] (feteħātla) Bedende derinin iç yüzüne denir ki et cānibine gelir, 'alā-kavlin taşra yüzüne denir ki kıl biten yüzüdür. Ve başın derisinin taşra yüzüne denir. Ve yerin iç yüzüne denir, bātınü'l-arz ma'nāsına.

الْمُؤَدَمُ [el-mu'dem] [مُكْرَمٌ] [mukrem] vezninde) Derisinin iç yüzü ter ve mülāyim adama denir, niteki مُبَشَّرٌ [mubşer] derisinin taşra yüzü huşūnetli olan adama denir. Ba'dehu bu iki kelime bi'l-ma'iyye uz ve hāzık ve mücerreb ve kār-āgāh ve ahvāl-āşinā kimseye itlāk olundu ki mevki'lerine göre hasbe'l-iktizā' mülāyemet ve huşūnetle mu'āmele ederve zāhiren huşūnetli görünür lākin bātinen mülāyim olur; yukālu: رَجُلٌ مُؤَدَمٌ مُبَشَّرٌ أَي حَادِقٌ مُجَرَّبٌ Mü'ennesi مؤدَمَةٌ الْبَشْرَةَ جَمَعَ لِيَنَّ الْأَدَمَةَ وَحُشُونَةَ الْبَشْرَةَ [mu'demet] ve مُبَشَّرَةٌ [mubşeret]'tir.

الْأَدَمُ [el-edem] (fethateynle) ve

الْأُدُومَةُ [el-udümet] (hemzenin zammıyla) Karayağız olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَدَمُ

الضَّبِّيُّ وَأَدَمٌ أَدَمًا وَأُدُومَةٌ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالْخَامِسِ إِذَا كَانَ بِهِ أَدَمَةٌ

الْأَدَمُ [el-ādem] (hemzenin meddiyle أَحْمَرُ [aħmer] vezninde) Zikr olunan أَدَمَةٌ [udmet] renginde olan āhūya ve deveye denir. Ve karayağız kimseye denir; cem'i أُدَمٌ [udm] gelir hemzenin zammıyla ve أَدَمَانٌ [udmān] gelir kezālik hemzenin zammıyla. Mü'ennesinde أَدَمَاءُ [edmā'] denir, حَمْرَاءُ [ħamrā'] vezninde ve şāzz olarak أَدَمَانَةٌ [edmānet] denir; cem'i أُدَمٌ [udm] gelir hemzenin zammıyla. Ve

أَدَمُ [Ādem] Ebu'l-Beşer 'alā-nebiyyinā ve 'aleyhi's-selām hazretlerinin ismidir ve şāzz olarak أَدَمٌ [Edem] dahi denir fethateynle ki elif tahfif olunur; cem'i أَوَادِمٌ [evādim] gelir.

Mütercim der ki mü'ellifin siyākından أَدَمُ [Ādem] أَدَمَةٌ [udmet]ten yāhūd أَدِيمٌ [edim]-i arzdan müştakk 'Arabī olmasına zehābı münfehim olur, niteki Şāfiye'de dahi aslı hemzeteynle أَدَمٌ [e'dem] olarak أَفْعَلٌ [ef'al] vezninde 'Arabiyeti mersümdür. Ve cem'inde hemze vāv'a kalb olunur, kaldı ki cem'iyeti zürriyyetine müte'alliktir, bir kabīle pederinin ismiyle kabīle müsemmā olduğu gibi. Ve 'inde'l-ba'z aslı Süryānī olarak آدَامُ idī خَاتَمٌ [ħātām] vezninde ba'dehu ta'rīble elif-i sāniye hafz olundu. Ve İmām Şa'bī, 'İbrānī olup vezni فَاعِلٌ [fā'al] olduğuna zāhib oldu; آذُرٌ [āzer] ve عَاذُرٌ [āzer] gibi ve Süryānīde آدَمُ [ādem] toprağa denir dedi. Ve Keşşāf'ta Zemaşşerī ve Beydāvi ve sâ'ir ehl-i tahkik 'Acemī olduğunu tansis eylediler. Pes 'Arabī ve 'acemī diyenlere göre de gayr-i munsarif olur, intehā. Ve Ebū Bekr Aħmed b. Ādem el-Ādemī muhaddistir.

الأَدَمَانُ [el-edemān] (fetehtla) Bir şecer ismidir. Ve hurmā ağacının beynisine ʿārız olan çürüklüğe ve siyāhlığa denir, ağacın tebāh olmasını müʿeddī olur; yukālu: رَبَّ فِي النَّخْلَةِ أَدَمَانٌ أَيَّ عَصْنٌ وَسَوَادٌ فِي قَلْبِهَا **أُدْمَى** [Udemā] (urebā) [urebā] vezninde yāhūd muʿarref olarak) Bir mevzīʿ adıdır.

الإِيدَامَةُ [el-īdāmet] (hemzenin kesriyle) Toprağı pek ve muhkem olup aslā taşları olmayan arza denir; cemʿi أَيَادِيمُ [eyādīm] gelir. Cevherī bunun müfredini selb eylemekle vehm eylemiştir.

الأَدَمُ [el-edem] (fethateynle) Kabr ve mezāra denir. Ve بَرْنِيٌّ [berniyy] dedikleri bir güne hurmāya denir. Ve Zī Kār kurbünde bir mevzīʿ adıdır. Ve ʿAmk kurbünde bir mevzīʿdir. Ve Yemenʼde şehir-i Şanʿā kazāsında bir karye adıdır. Ve Heccer kurbünde bir nāhiye adıdır. Ve ʿUmān nevāhīsinden bir nāhiye ismidir.

أُدَيْمٌ [Udeyyim] (ġuleyyim) vezninde) Serāt ile Tihāme ve Yemen beyninde bir arzın ismidir. Ve Vādī'l-Ķurā yanında bir mevzīʿ adıdır.

أُدْمَانٌ [Udmān] (hemzenin zammıyla) Maġribʼde bir beldedir.

المَأْدُومُ [el-meʿdūm] Katık olmuş taʿāma denir ki zikr olundu; ve minhu kavluhum: يَا ʿنِي أَطْعَمْتِكَ مَأْدُومِي أَيَّ أَتَيْتَكَ بِعُذْرِي ahvālimde olan ʿözr ve illeti sanā irād eyledim.” Ve bu kināyattandır.

[أ ذ م]

أُدَيْمٌ [Uzeym] (zāl-ı muʿceme ile zūbeyr) [zūbeyr] vezninde) Esāmīdendir. Uzeym eş-Şaʿlebī sahābedir.

[أ ر م]

الأَزْمُ [el-erm] (hemzenin fethi ve rāʼnın sükūnuyla) Hāzır olan taʿāmın mecmūʿunu ekl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: مَا أَرَمَ عَلَى الْمَائِدَةِ أَرَمًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَكَلَهُ فَلَمْ يَدَعْ شَيْئًا Ve yumuşatmak maʿnāsınadır; yukālu: أَرَمَ أَرَمَتِ السَّنَةُ الْقَوْمَ إِذَا فَلَانًا إِذَا لَيْتَهُ Ve bir nesneyi muhkem bağlamak maʿnāsınadır; yukālu: أَرَمَ الشَّيْءَ إِذَا شَدَّهُ Ve ısırarak maʿnāsınadır; yukālu: أَرَمَ عَلَيْهِ إِذَا عَضَّ Ve ipi muhkem bükme maʿnāsınadır; yukālu: أَرَمَ الْحَبْلَ إِذَا فَتَلَهُ شَدِيدًا

الأَرَمَةُ [el-erimet] (feriḥat) vezninde) Halkı istisāl eden kurak ve kıtlık seneye denir; yukālu: سَنَةٌ أَرَمَةٌ أَيَّ قَاطِعَةٌ مُسْتَأْصِلَةٌ

الأُرْمُ [el-urrem] (rukkaʿ) vezninde) Azı dişlere denir. Ve parmağın uçlarına denir. Ve taşlara denir. Ve hurde çakıl taşlarına denir.

المَأْرُومَةُ [el-meʿrūmet] ve

الأَرْوَاءُ [el-ermāʾ] (ḥamrāʾ) vezninde) Şol arza denir ki davarlar bütün eşcār ve nebātātını silip süpürmekle usul ve fūrūʿlarından bir nesne kalmamış ola; yukālu: أَرْضٌ مَأْرُومَةٌ وَأَرْوَاءٌ أَيَّ لَمْ يُتْرَكْ فِيهَا أَصْلٌ وَلَا فَرْعٌ Ve bu istisāl-ı kahtla nāsta dahi müstaʿmeldir. Ve

مَأْرُومَةٌ [meʿrūmet] Her yanı uygun, aʿzāʾ ve endāmı dernekli mütenāsib mahbūbeye itlāk olunur; فَتْلٌ [fetl] maʿnāsından meʿhūzdur; yukālu: جَارِيَةٌ مَأْرُومَةٌ أَيَّ حَسَنَةٌ الْأَرْمُ يَغْنِي مَحْدُولَةَ الْخَلْقِ

الأَرَامُ [el-ārām] (hemzenin meddiyle) Nişān için beriyyede nasb olunan mīl ve minārelere denir; yukālu: مَفَارِزَةٌ لَيْسَتْ فِيهَا أَرَامٌ Ve ʿalā-kavlin bu ʿādī olanlara yaʿnī

pek kadīm olanlarına mahsustur,müfredi
إِرْمُ [irem]dir,عِنَبٌ [‘ineb] gibi ve أَرَمٌ [erim]
dir,كَتِفٌ [ketif] gibi ve إِرْمِيٌّ [iremiyy]dir,
عِنَبِيٌّ [‘inebiyy] gibi ve fethateynle cā’izdir
ve أَيْرَمِيٌّ [eyremiyy]dir,حَيْدَرِيٌّ [hayderiyy]
vezninde ve يِرْمِيٌّ [yeremiyy]dir yā’nın ve
rā’nın fethiyle, ke-mā se-yuzkeru.

الأُرُومُ [el-urūm] (hemzenin zammıyla) Bu
dahi a’lām ma’nāsınadır ki nişān için diki-
len mīl ve minārelerdir. Ve ‘Ād kavminin
kubūruna denir. Ve أُرُومُ الرُّؤَسِ [urūmu’r-
re’s] başların tepeden tarafa uçlarına itlāk
olunur. Şārih der ki müfredi أُرْمَةٌ [urmet]
tir,غُرْفَةٌ [ğurfet] vezninde.

إِرْمٌ [İrem] (عِنَبٌ [‘ineb] vezninde) ve
أَرَامٌ [Erām] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) ‘Ād-ı
ülā yāhūd ‘Ād-ı ahirenin pederleri ismidir,
‘alā-kavlin beldeleri ismidir yā vālideleri
yāhūd kabīlelerinin ismidir. Ve إِرْمٌ ذَاتٌ
﴿إِرْمٌ﴾ ki Қur’ān-ı mübінде vārid olmuş-
tur, murād Dimaşq-ı Şām yāhūd İskende-
riyye şehridir. Ve

إِرْمٌ [İrem] Fāris ülkesinde bir mevzi’dir.
إِرْمُ الْكَلْبَةِ [İremu’l-Kelbet] yāhūd
إِرْمِيُّ الْكَلْبَةِ [İremiyyu’l-Kelbet] Başra ile
Mekke meyānında bir mevzi’dir.

أَرَامٌ [Erām] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde)
Etrāf-ı Şām’da Cuzām kabilesi diyārında
bir dağın ve bir suyun adıdır. Ve

أَرَامٌ [erām] قَبَائِلُ [kabā’il]-i re’sin kavuştuk-
ları yere denir. Ve قَبِيلَةٌ [kabīlet] başta olan
kemik kıt’alarına denir, niteki zikir olundu.

الأَرُومَةُ [el-erūmet] (hemzenin fethi ve
zammıyla) Her nesnenin köküne denir
ki murād göm ve firāvān olan köktür,
Türkīde ona oyum ta’bīr olunur; cem’i أُرُومٌ
[erūm]dur; yukālu: أُرُومَتُهُ قَوِيَّةٌ أَيْ أَصْلُهُ

الْمُؤَرَّمُ [el-mu’errem] (مُعْظَمٌ [mu’azzam]
vezninde) Kemik kıt’aları iri olan başa
vasf olur; yukālu: رَأْسٌ مُؤَرَّمٌ أَيْ ضَخْمُ الْقَبَائِلِ
Ve yukarısı bol olan tolgaya denir; yukālu:
بَيْضَةٌ مُؤَرَّمَةٌ أَيْ وَاسِعَةٌ الْأَعْلَى

الْأَرَمُ [el-erem] (fethateynle) ve

الْأَرِيمُ [el-erīm] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

الْإِرْمِيُّ [el-iremiyy] (عِنَبِيٌّ [‘inebiyy] veznin-
de ve hemzenin fethiyle de cā’izdir) ve

الْأَيْرَمِيُّ [el-eyremiyy] (حَيْدَرِيٌّ [hayderiyy]
vezninde ve hemzenin kesriyle lügat-
tır) Nāstan bir kimse ve eser ve nişān
ma’nālarına müsta’meldir; mīl ve mināre
ma’nāsından me’hūzdur; yukālu: مَا بِالْمَكَانِ
شَٰرِيهِنِ أَرَمٌ وَأَرِيمٌ وَإِرْمِيٌّ وَأَيْرَمِيٌّ أَيْ أَحَدٌ وَعَلَمٌ
beyānına göre nefy mevki’ine mahsūstur.
Ve إِرْمِيٌّ [iremiyy] ve أَيْرَمِيٌّ [eyremiyy]
kelimelerinde yā’ vahdetiyyedir, gūyā
ki إِرْمٌ [irem] ve أَيْرَمٌ [eyrem] cins ‘add
olunmuştur;cem’i أَرَامٌ [erām]dır niteki zikir
olundu.

أَرَمًا [eremā] (fethateynle) ve

أَرَمٌ [erem] (جَبَلٌ [cebel] vezninde)
Hıf ve kaseme makrūn olarak ve أمًا ve أم
ma’nāsına müsta’meldir. أَرَمًا [eremā] laf-
zı أمًا ma’nāsınadır ki harf-i istiftāhtırve
أَرَمٌ [erem] kelimesi أمًا ma’nāsınadır ki بَلٌ
mürādīfidir; yukālu: أَرَمًا وَاللَّهِ أَيْ أَمًا وَاللَّهِ وَأَرَمٌ
هَمَّا وَحَزْمِيٌّ وَحَزْمِيٌّ وَاللَّهِ أَيْ أَمًا وَاللَّهِ
مَكَامِنًا أَمًا وَاللَّهِ [terkībleri] وَحَزْمِيٌّ وَاللَّهِ
müsta’meldir. Ve أَرَمًا lafzı حَقًّا ma’nāsınadır.
Ve bunlar isti’mālāt-ı ‘Arabdır, her bi-
rinin münāsebet-i ma’neviyyesi vardır,
māddelerinde meşrūhtur, cümlesi kase-
m ve yemīn makāmındadır.

أُرْمٌ [Urm] (hemzenin zammıyla)
Ṭāberistān’da bir mevzi’dir.

أُزْمِيَّة [Urmiyet] (hemzenin zammı ve mīm'in kesri ve yā'nın tahfifiyle) Āzerbaycān ülkesinde bir belde adıdır.

أُرُوم [Erūm] (ضُبُورٌ [şabūr] vezninde) Benī Suleym yurdunda bir dağın adıdır.

أَرَم [Ārem] (أَحْمَدُ [ahmed] vezninde) Bir mevzi'dir.

بِنْرُ إِزْمَى [Bi'ru İrmā] (جِسْمَى [hişmā] vezninde) Medīne kurbünde bir kuyu adıdır.

الْأُورَم [el-evrem] (hemzenin fethiyle) "و،ر،م" māddesinde mersūmdur.

أَرِم [Ārim] (صَاحِبٌ [şāhib] vezninde) Māzenderān ülkesinde bir beldedir; Ĥusrev b. Ĥamze el-Mu'eddib oradandır. Ve Dihistān kurbünde bir karyedir.

آرَام [Ārām] (hemzenin meddiyle) Beyne'l-Ĥaremeyn bir dağın adıdır.

ذَاتُ آرَام [Zātu Ārām] Kabīle-i Ėibāb diyārında bir dağdır.

ذُو آرَام [Zū Ārām] Bir mürtefi' ve pek yer isimidir ki onda 'Ad kavmi nişān için a'flām cem' eylemişlerdir.

[أ ز م]

الْأُزْم [el-ezm] (hemzenin fethi ve zāy-ı mu'cemenin sükūnuyla) ve

الْأُزُوم [el-uzūm] (فُعُودٌ [ḡu'ūd] vezninde) Bir nesneyi dişlerin mecmū'yla kavrayıp pek ısırmak ma'nāsınadır; yukālu: أَرَمَ الشَّيْءَ إِذَا عَضَّهُ بِالْفَمِ كُلَّهُ شَدِيدًا Ve at gem damağını dişleriyle sıkıp aızıya çalmak ma'nāsınadır; yukālu: أَرَمَ الفَرَسُ عَلَى فَأْسِ اللَّجَامِ إِذَا قَبَضَ Ve yıl pek kurak ve kıtlık olmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَرَمَ العامُ إِذَا اشْتَدَّ قَحْطُهُ Ve halkı kırıp geçirmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَرَمَ العامُ إِذَا اشْتَدَّ قَحْطُهُ Ve halkı kırıp geçirmek ma'nāsına

müsta'meldir; yukālu: أَرَمَ القَوْمَ إِذَا اسْتَأْصَلَهُمْ Ve bir adam bir kimseye yāhūd bir mahalle ayrılmamak vech üzere mülāzemet eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَرَمَ بِصَاحِبِهِ وَبِالْمَكَانِ إِذَا لَزِمَ muhkem bükmek ma'nāsınadır; yukālu: أَرَمَ الدَّائِمِيَّ بِنَسْنَةٍ إِذَا أَحْكَمَ فِتْلَهُ üzere olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَرَمَ وَوَاطَبَ Ve bir adam mezra'a ve çiftlik makülesi mülkünü muhāfaza eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَرَمَ بِصَيْعَتِهِ إِذَا خَافَظَ Ve kapıyı kapamak ma'nāsınadır; yukālu: أَرَمَ البَابَ إِذَا أَعْلَقَهُ وَبُرتُلُوبَ Ve bir nesneyi diş ile ve bıçak makülesiyle kesmek ma'nāsınadır; yukālu: أَرَمَ الشَّيْءَ إِذَا تَقَبَّضَ وَانْضَمَّ Ve bir nesneyi diş ile ve bıçak makülesiyle kesmek ma'nāsınadır; yukālu: أَرَمَ الشَّيْءَ بِنَآئِهِ أَوْ بِالسَّكِينِ إِذَا قَطَعَهُ Ve bir nesneden imsāk ve ferāgat eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَرَمَ عَنِ الشَّيْءِ إِذَا أَمْسَكَ عَنْهُ سَأَلَ كِسْرَى الخَارِثُ بَنَ كَلْدَةَ وَهُوَ طَيِّبٌ العَرَبُ مَا أَضْلَ الطِّبْتُ قَالَ الأَزْمُ قَالَ فَمَا الأَزْمُ قَالَ صَبَطُ الشَّفْتَيْنِ وَالرَّفْقُ بِالْيَدَيْنِ قَالَ أَصَبْتُ Ve

أَزْم [ezm] Ta'ām üzere ta'ām idhālinden perhīz eylemek ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ بِأَزْمٍ أَيُّ لَا يَدْخُلُ الطَّعَامَ عَلَى الطَّعَامِ عَلَيْكَ بِالأَزْمِ أَيُّ الصَّمْتِ

الْأَزِم [el-āzim] (صَاحِبٌ [şāhib] vezninde) ve

الْأُزُوم [el-ezūm] (ضُبُورٌ [şabūr] vezninde) Bir nesneyi dişlerinin mecmū'uyla kavrayıp pek ısıtır olan adama denir. Ve

أَزِم [āzim] Azı dişine denir; cem'i **أُزْم** [uz-zem] gelir, رُكْعٌ [rukka'] vezninde. Ve

أُزُوم [ezūm] Kezālik azı dişine denir; cem'i **أُزْم** [uzum] gelir, عُنُقٌ [unuḡ] vezninde.

الْأَزْم [el-ezem] (fethateynle) Bu dahi bir

nesne buruşup tortop olmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَزَمَ الشَّيْءُ أَزْمًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَقَبَّضَ** وَأَنْضَمَ Ve mihmān üzere mihmān kondurmak ma'nāsınadır; tekūlu: **أَزَمَ بِي عَلَيْهِ أَيْ أَلَمَ** **الْأَزْمَةُ** [el-ezmet] [temret] [vezninde] ve

الْأَزْمَةُ [el-ezimet] [ferihāt] [vezninde] ve

الْأَزْوَمَةُ [el-ezūmet] [melūlet] [vezninde] Pek kurak ve kıtlık yıla vasf olur; yukālu: **سَنَةٌ أَزْمَةٌ وَأَزْمَةٌ وَأَزْوَمَةٌ أَيُّ شَدِيدَةٌ** Ve

أَزْمَةٌ [ezmet] [temret] [vezninde ve fetehtla] Günde bir öğün yemek yemeğe denir; yukālu: **إِعْتَادَ فُلَانٌ فِي الْيَوْمِ** وَاجِدَةٌ **أَزْمَةٌ** أَيُّ أَكَلَةٌ وَاجِدَةٌ **أَزْمَةٌ** [ezm] gelir, **تَمْرَةٌ** [temret] ve **تَمْرٌ** [temr] gibi ve **إِزَمٌ** [izem] gelir, **عِنَبٌ** [ineb] [vezninde, **بَدْرَةٌ** [bedret] ve **بَدْرٌ** [bider] gibi. Kāle's-ş-şārih ve minhu: "إِسْتَدَى أَزْمَةً تَنْفَرِجِي"

الْمَازِمُ [el-me'āzim] [menāzil] [vezninde] **مَازِمٌ** [me'zim] kelimesinin cem'idir ki **مَنْزِلٌ** [menzil] [veznindedir, her nesnenin sıkışıp teng ve sıklet olan yerine denir; ve minhu **مَازِمُ الْأَرْضِ وَالْفَرْجِ وَالْعَيْشِ أَيُّ مَصَائِفُهَا** Bu cihetle cem' ile ya'nī Muzdelife ile 'Arafāt beyninde vāki' daracık yere **مَازِمٌ** [Me'zim] ıtlāk olundu ve ona **مَازِمَانٌ** [Me'zimān] dahi denir tesniye sığasıyla iki tarafındaki cebel i'tibārıyla. Ve

مَازِمَانٌ [Me'zimān] Mekke ile Minā aralığında bir mevzi'in dahi ismidir.

الْأَزِمَةُ [el-āzimet] [şāhibet] [vezninde] Bu dahi şiddet ve mihnete denir; yukālu: **وَقَعُوا فِي آزِمَةٍ أَيُّ شِدَّةٍ** Ve azı dişe denir; cem'i **أَوَازِمٌ** [evāzim] gelir.

أَزِيمٌ [Ezīm] [emīr] [vezninde] Bādiyede

bir dağın adıdır.

أَزَامٌ [ezāmi] [qāṭami] [vezninde] Kıtılık ve kurak seneye denir; yukālu: **أَصَابَتْهُمْ أَزَامٌ** **أَيُّ السَّنَةِ الْمُجْدِبَةِ**

الْأَزْوَمُ [el-ezūm] [şabūr] [vezninde] ve

الْأَزَامُ [el-uzām] [gūrāb] [vezninde]

Bir nesneye müdāvim olan kimseye denir; yukālu: **هُوَ أَزْوَمٌ بِهِ وَأَزَامٌ أَيُّ مَلَازِمٌ لَهُ**

الْمُتَّازِمُ [el-mute'ezzim] [mute'ellim] [vezninde] Kaht ve şiddete uğramış adama denir, yukālu: **هُوَ مُتَّازِمٌ أَيُّ أَصَابَتْهُ أَزْمَةٌ**

أَزَمٌ [Ezem] [fethateynle] İrān'da Sīraf kazāsında bir nahiyedir; muhaddisinden Baḥr b. Yaḥyā b. Baḥr el-Ezemī oradandır. Ve Ehvāz ile Rāmeḥurmuz miyānında bir mevzi'dir; Mebremān demekle ma'rūf Muḥammed b. 'Alī en-Naḥvī el-Ezemī oradandır.

[أ س م]

أَسَامَةٌ [usāmet] (hemze-i mazmūme ile ma'rūfe olarak) Arslanın 'alem-i cinsidir; yukālu: **هَذَا أَسَامَةٌ عَادِيًا أَيُّ جَرِيًّا** Ve harf-i ta'rīfle **الْأَسَامَةُ** [el-usāmet] dahi lügattır; **Kāfiye** şārihi Şeyh Raḍī ma'rife bahsinde tahkik eylemiştir, fe'lyurāca'. Ve

أَسَامَةٌ [Usāmet] Esāmīdendir: Usāme b. Zeyd, Faḥr-i 'ālem sallallāhu 'aleyhi ve sellem hazretlerinin mevālīsindedir ve be-gāyet sevdiği zevāttandır. Ve Usāme b. Şerīk eş-Şa'lebī ve Usāme b. 'Umeyr el-Huzelī ve İbn Mālik ed-Dārimī ve İbn Aḥḍerī eş-Şeḳarī sahābelerdir. Ve bunda hemzesiz **سَامَةٌ** [Sāmet] dahi lügattır. Ve

إِسْمٌ [ism] kelimesi mu'tellū'l-lām olmakla **سُمٌّ** [sumuvv] māddesinde mersūmdur.

[أ ش م]

الْأَشْمُ [el-eşem] (hemzenin ve şīn-i mu'cemenin fethiyle) Zıkr olunan أَزْمٌ [ezem] lafzında lügattır ki mihmān üzere mihmān kondurmak ma'nāsınadır; tekūlu: أَشْمُ بِي عَلَى فُلَانٍ أَشْمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ بِمَعْنَى أَزْمٍ **أَشْمُومٌ** [Uşmūm] (hemzenin zammıyla) Mısır'da iki karye ismidir.

[أ ص ط ك م]

الْإِصْطَكَمَةُ [el-iştaḳmet] (hemzenin kesri ve tā'nın fethiyle) Külde pişmiş ekmeğe denir ki taşra ahālisi poğaçā ta'bīr ederler; tekūlu: أَكَلْتُ إِصْطَكَمَةً أَي خُبْزَ الْمَلَّةِ

[أ ض م]

الْأَضْمُ [el-eḏam] (hemzenin ve ḏād-i mu'cemenin fethiyle) Hikd ve kīne ma'nāsınadır; yukālu: بِقَلْبِهِ أَضْمٌ أَي جَفَدَ Ve hased ma'nāsınadır. Ve dargınlık, gazab ma'nāsınadır; cem'i أَضْمَاتٌ [eḏamāt] gelir feteḥātla. Ve

أَضْمٌ [eḏam] Masdar olur, darılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَضِمَّ عَلَيْهِ أَضْمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ Ve bir adam ezā ve rencide ederek şer-gīr olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَضِمَّ بِهِ إِذَا عَلِقَ يُؤْذِيهِ Ve aygır hayvān dişilere sataşp kimini kapıp kimini önüne katıp kovmak ma'nāsınadır; yukālu. أَضِمَّ الْفَحْلُ بِالشَّوْلِ إِذَا عَلِقَ بِهَا يَطْرُدُهَا وَيَعْصُهَا

إِضْمٌ [İḏam] [ineb] vezninde) Bir dağın adıdır. Ve şol vādī ismidir ki Medīne-i münevvere o vādīde bünyād ve ābād olmuştur; Medīne'nin ittisālinde olan yerine Ḳanāt derler ve Medīne'den yukarı Seddu Ḳanāt yanında olan yerine Şezāt derler ve ondan aşağıya İḏam derler.

ذُو إِضْمٍ [Zū İḏam] Mekke ile Yemāme bey-ninde bir mevzi^c adıdır.

[أ ط م]

الْأُطْمُ [el-uṭum] (zammeteynle) Köşke denir, قَصْرٌ [kaşr] ma'nāsına. Ve mutlakān taştan yapılmış hısn ve hisāra denir, palanka ve kule ve tabya ve şaṅş gibi ki Fāriside dīze derler. أُطُومٌ [uṭūm]-ı medīne bundandır ki selefte damları üzere tahas-sun edecek kuleler binā ve onda mütehas-sın olurlar idi. Ve

أُطْمٌ [uṭum] Mutlakān murabba^c ve müsat-tah kārgīr hāneye denir; cem'i أَطَامٌ [āṭām] gelir hemzenin meddiyle ve أُطُومٌ [uṭūm] gelir, lisānımızda oda ta'bīri أُطْمٌ [uṭum] muharrefi olmak zihnde cevelān eder. Ve kavluhum: أَطَامٌ مُؤَطَّمَةٌ كَمُعْظَمَةٍ مِثْلَ أَجْنَادٍ مُجَنَّدَةٍ Ya'nī rif'at ve menā'atini tavsīf için irād olunur. Ve

أُطْمُ الْأَضْبَطِ بْنِ قُرَيْعٍ [Uṭumu'l-Aḏbaṭ b. Ḳurey^c] Yemen'de bir hısnıdır.

الْأُطَامُ [el-eṭam] (fethateynle) Öfkelenip darılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَطِمَ الرَّجُلُ أَطَمًا Ve bir āher nesneye munzamm olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَطِمَ إِذَا غَضِبَ Ve bir adam ezā ve rencide etmek ma'nāsınadır; yukālu: أَطِمَ الرَّجُلُ إِذَا أَضْمَمَ وَالْبَعِيرُ إِذَا أَضَابَهُ الْأَطَامُ

الْأُطِيمَةُ [el-eṭīmet] [sefīnet] vezninde) Āteş yakacak ocağa denir.

الْأُطُومُ [el-eṭūm] [şabūr] vezninde) Deniz kaplumbağasına denir ki derisi galīz olur. Ve bir cins balık ismidir ki iri ve derisi galīz olur. Ve şol yaya denir ki kirişi bağrına yapışık olmakla basık ola; yukālu: قَوْسٌ أَطُومٌ أَي لَازِقٌ وَتَرَهَا بِكَبِدِهَا Ve kirpiye denir, قُتْفُذٌ [ḳunfuḏ] ma'nāsına. Ve öküze denir. Ve sedefe denir ki inci kabıdır.

الْأَطَامُ [el-uṭām] (غُرَابٌ [gūrāb] vezninde) ve **الْإِطَامُ** [el-iṭām] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bir ʿarıza sebebiyle bevl ve fazālâtın münkabız olmasına denir ki ʿillet-i mahsûsadır.

الْأَطْمُ [el-eṭm] (hemzenin fethiyle) Zikr olunan ʿillete uğramak maʿnâsınadır; yukâlu: **أَطَمَ الرَّجُلُ وَالْبَعِيرُ أَطْمًا عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ** أَطَمَ الرَّجُلُ وَأَطَمَ عَلَيْهِ فَهُوَ مَأْطُومٌ إِذَا أَصَابَهُ الْأَطَامُ أَطَمَ بِيَدِهِ أَطْمًا مِنَ الْبَابِ Ve çımkırmak maʿnâsınadır; yukâlu: **أَطَمَ** Ve çımkırmak maʿnâsınadır; yukâlu: **أَطَمَ** Ve kuyunun ağzını daracık yapmak maʿnâsınadır; yukâlu: **أَطَمَ** Ve perdeyi salıvermek maʿnâsınadır; yukâlu: **أَطَمَ** عَلَى النَّيْتِ إِذَا أَرْحَى سُتُورَهُ

الْإِطْتَامُ [el-iṭiṭām] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bu dahi أَطَامٌ [uṭām] dedikleri maraz-ı mezbûra uğramak maʿnâsınadır; yukâlu: **أُتِطَّمَ الرَّجُلُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا أَصَابَهُ الْأَطَامُ**

التَّاطْمُ [et-teʿṭm] (تَفْعُلٌ [tefaʿul] vezninde) Pek gazab-nāk olmak maʿnâsınadır; yukâlu: **تَاطَمَ الرَّجُلُ إِذَا تَأَجَّمَ** وَعَضِبَ Ve dalgalar yükselip birbirine çarpılmakla birbiri üstünde çatlayıp yarılmak maʿnâsınadır; yukâlu: **تَاطَمَ السَّيْلُ إِذَا اِرْتَفَعَتْ أَمْوَاجُهُ فَتَكَسَّرَ** Ve gece pek karanu olmak maʿnâsınadır; yukâlu: **تَاطَمَ اللَّيْلُ إِذَا اسْتَدَّتْ** Ve kedi kısmı uyurken mırıldayıp hırıldamak maʿnâsınadır; yukâlu: **تَاطَمَ السِّتُورُ** Ve bir kimse mā-fiʿz-zamîrini ketm ve imsāk edip açmazda komak maʿnâsınadır; yukâlu: **تَاطَمَ فَلَانٌ إِذَا سَكَتَ عَلَى مَا فِي نَفْسِهِ**

الْإِطَامُ [el-iṭām] (hemzenin kesriyle) Kapıyı kapamak maʿnâsınadır; yukâlu: **أَطَمَ** بَابُهُ إِطَامًا إِذَا أَعْلَقَهُ

التَّاطِيمُ [et-teʿṭim] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Örtü ile mihafeyyi ve mahmili örtmek

maʿnâsınadır; yukâlu: **أَطَمَ** الْهُودَجُ إِذَا سَتَرَهُ بِثِيَابٍ **أَطَامُ** [Āṭām] (hemzenin meddiyle) Yemāmeʿde bir karyedir.

[أ ك م]

الْأَكْمَةُ [el-ekemet] (fetehtla) Cins-i vâhid taşlıktan olan yüksek tepeye denir ki yığın olmaya, ʿalā-kavlin dağdan alçak tepeye denir yâhūd etrâfından pek yüksek olan yere ve bayıra denir ki toprağı galiz olup lâkin gızzatte taş derecesine bâlig olmaya; cemʿi **أَكَمَ** [ekem] gelir fethateynle ve **أَكُمَ** [ukum] gelir zammeteynle ve **أَكَمَ** [ākum] gelir, **أَجْبَلٌ** [ecbul] vezninde ve **أَكَامَ** [ikām] gelir, **جِبَالٌ** [cibāl] vezninde ve **أَكَامَ** [ākām] gelir, **أَجْبَالٌ** [ecbāl] vezninde. Ve

أَكْمَةُ [Ekemet] Ṭayyiʿ kabîlesi yurdunda Eceʿ nām dağın hadabâtından bir هَضْبَةٌ [haḍbet] adıdır. Ve Ḥâcir kurbünde bir mevziʿ adıdır ki Ekemetuʿl-İşriḳ demekle müteʿârefdir.

الْإِسْتِكَامُ [el-istikām] Bir mahal tepelik olmak maʿnâsınadır; yukâlu: **إِسْتَأْتَمَ** الْمُؤَضِّعُ إِذَا صَارَ أَكْمًا **إِسْتَأْتَمَ** مَجْلِسُهُ إِذَا اسْتَوَطَأَهُ

الْمَأْكَمُ [el-meʿkem] ve

الْمَأْكِمَةُ [el-meʿkemet] (mîmʿin fethi ve kâfʿin fethi ve kesriyle) Uca kemiğinin başında olan ete denir ki iki taraflı iki et parçasıdır ki yancık eti taʿbîr olunur, ʿalā-kavlin iki kıta ettir ki kıynaklar ile arkanın iki cānibini vasl eylemişlerdir ki pöç eti taʿbîr olunur; cemʿi **مَأْكِمٌ** [meʿākim] gelir, **مَنَازِلٌ** [menāzil] vezninde.

الْمَوْأَكِمَةُ [el-muʿākimet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] ten ism-i fāʿil bünyesiyle) ve

الْمَوْكِمَةُ [el-muʿekkimet] (مُحَدَّثَةٌ [muḥaddiṣet] vezninde) **مَأْكَمٌ** [meʿkem]

dedikleri etleri büyük olan 'avrete denir; yukālu: **إِمْرَأَةٌ مُؤَاكِمَةٌ وَمُؤَاكِمَةٌ أَي الْعَظِيمَةُ الْمَأْكَمَتَيْنِ**: وَهِيَ لَحْمَةٌ عَلَى رَأْسِ الْوَرِكِ وَهَمَّا تَنَتَانِ أَوْ لَحْمَتَانِ وَصَلْنَا بَيْنَ الْعَجْزِ وَالْمَشْتَيْنِ

الْأَكْمُ [el-ekm] (hemzenin fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Yerde olan otların mecmū'u ra'y olunmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَكِمْتَ الْأَرْضَ عَلَى الْمَجْهُولِ أَكْمًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَكَلَ جَمِيعَ مَا فِيهَا**

أُكَامٌ [Ukām] [gūrāb] vezninde) Bir dağın adıdır.

التَّكِيمُ [et-te'kīm] [tef'īl] vezninde) Sağrı büyük olmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَكَمْتَ الْمَرْأَةَ إِذَا غَلَطَ كَفْلُهَا**

الْمَأْكُومُ [el-me'kūm] Gam ve endūh sebebiyle rengi mütegayyir olmuş adama denir; yukālu: **رَجُلٌ مَأْكُومٌ أَي كَمِدٌ عَمَّا**

[أ ل م]

الْأَلَمُ [el-elem] (fethateynle) Ağrıya denir; cem'i **الْأَلَمُ** [ālām]dır hemzenin meddiyle; yukālu: **بِهِ أَلَمٌ شَدِيدٌ أَي وَجَعٌ** [veca']dan e'ammdır, hattā mü'ellif zāl bābında **لَذَّةٌ** [lezzet]i ki hoşluktur **أَلَمٌ** [elem] ile ta'bīr eyledi, pes **أَلَمٌ** [elem] nā-hoşluk demek olur gerek **وَجَعٌ** [veca'] ile ve gerek fütūr ve endiše gibi 'arıza ile olsun. İntehā. Ve

أَلَمٌ [elem] Masdar olur, derd-nāk olmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَلِمَ رَأْسُهُ أَلَمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا وَجَعَ**

الْأَيْلَمَةُ [el-eylemet] (hemzenin ve lām'ın fethiyle) Bu dahi **وَجَعٌ** [veca'] ma'nāsınadır; yukālu: **أَخَذَهُ الْأَلَمُ وَالْأَيْلَمَةُ أَي الْوَجَعُ** Ve hareket ve cümbüş ma'nāsınadır; yukālu: **مَا بِهِ أَيْلَمَةٌ** Ve ses ma'nāsınadır; tekülü: **سَمِعْتُ أَيْلَمَتَهُ أَي صَوْتَهُ**

الْأَلِيمُ [el-elim] [ketif] vezninde) Derd-

nāk adama denir; yukālu: **رَجُلٌ أَلِيمٌ أَي وَجَعٌ** [et-te'ellum] [tefa'ul] vezninde) **التَّالِمُ** [et-te'ellum] [tefa'ul] vezninde) Derd-nāk olmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَأَلَّمَ الرَّجُلُ إِذَا تَوَجَّعَ**

الْإِيلَامُ [el-īlām] (hemzenin kesriyle) Derd-nāk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **أَلَمَهُ إِيلَامًا إِذَا أُوجِعَهُ**

الْأَلِيمُ [el-elīm] [emīr] vezninde) Acı-tıp ağrıtan nesneye denir; yukālu: **ضَرَبْتُ أَلِيمٌ** Ve bu **سَمِيعٌ** [semī'] ve **مُسْمِيعٌ** [musmi'] gibidir. Ve **إِيحَاغٌ** [īcā'] ve **إِيلَامٌ** [īlām] ı nihāyet dereceye bālig olan işkence ve 'azāba denir; yukālu: **عَذَابٌ أَلِيمٌ إِذَا بَلَغَ إِيحَاغُهُ غَايَةَ الْبُلُوغِ**

الْأَلُومَةُ [el-elümet] (hemzenin fethiyle) Hisset ve lü'p'm ve denā'et ma'nāsınadır; yukālu: **بِهِ أَلُومَةٌ أَي لُؤْمٌ وَخِسَّةٌ** adıdır.

[أ م م]

الْأَمُّ [el-emm] (hemzenin fethi ve mīm'in teşdidiyle) Kasd ve āhenk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **أَمَّهُ أَمَّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا قَصَدَهُ** Ve başı dimāga varınca yarmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَمَّ فُلَانًا إِذَا أَصَابَ أُمَّ رَأْسِهِ**

الْإِئْتِمَامُ [el-i'timām] [ifti'al] vezninde) Bu dahi kasd eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **إِئْتَمَّ سَيِّئًا إِذَا قَصَدَهُ** Ve iktidā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **إِئْتَمَّ بِهِ إِذَا اقْتَدَى** Ve yukālu: **إِئْتَمَى بِهِ عَلَى الْبَدَلِ** Ya'nī şeddeyi istiskāle yā'ya ibdāl edip **إِئْتَمَى** dahi derler.

التَّأْمِيمُ [et-te'mīm] [tef'īl] vezninde) ve

التَّائِمُ [et-te'emmum] [tefa'ul] vezninde) Bunlar da kasd eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **أَمَمَهُ وَتَأَمَّمَهُ إِذَا قَصَدَهُ** Ve bunlarda hemzeyi yā'ya ibdalle **يَمَّمَهُ** ve **تَيَمَّمَهُ** dahi derler. Ve

het]tir, hāḥ meẓīd değildir. İntehā. Ve **أُم** [umm] lafzını **أَب** [eb] kelimesine taglīb edip **هُمَا أُمَاكَ** derler **هُمَا أَبَوَاكَ** ma'nāsına. Ve 'inde'l-ba'z bundan murād **وَالِدَةٌ** [vālidet] ile **خَالَةٌ** [hālet]tir; yukālu: **هُمَا أُمَاكَ أَيُّ أُمَّكَ وَخَالَتِكَ** Şārih der ki kavlı-i evvele göre asl ma'nāsından me'hūz olmakla hilāf-ı kıyās mü'ennes müzekkere taglīb olundu. Ve

أُم [umm] Bir adamın yaşlı ve müsinn olan zevcesine itlāk olunur. Ve bir adamın mesken ve me'vāsına itlāk olunur. Ve bir kavm ve cemā'atin hizmet-kārına denir; yukālu: **هُوَ أُمُّ الْقَوْمِ أَيُّ خَادِمُهُمْ** Ve her nesnenin asl ve 'imādına denir; yukālu: **هُوَ أُمُّهُ أَيُّ أَصْلُهُ وَعِمَادُهُ** Ve

أُمُّ الْقَوْمِ [ummu'l-kavm] Bir cemā'atin başbuğuna ve serkārına itlāk olunur; yukālu: **هَذَا أُمُّ الْقَوْمِ أَيُّ رَيْسِهِمْ** Ve

أُمُّ الْقُرْآنِ [ummu'l-Ḳur'ān] Fātihadır, 'alā-kavlin şerāyi' ve ahkām ve ferāyız āyetlerinden her āyet-i muhkemeye itlāk olunur; tekūlu: **قَرَأْتُ أُمَّ الْقُرْآنِ أَيُّ الْفَاتِحَةِ أَوْ كُلِّ آيَةٍ مُخَكَّمَةٍ مِنْ آيَاتِ الشَّرَائِعِ وَالْأَحْكَامِ وَالْفَرَائِضِ**

أُمُّ النَّجُومِ [ummu'n-nucūm] Kehkeşān-ı felektir; yukālu: **مَا أَشْبَهَ مَجْلِسَكَ بِأُمَّ النَّجُومِ وَهِيَ الْمَجْرَّةُ**

أُمُّ الرَّأْسِ [ummu'r-re's] Dimāgdır, 'alā-kavlin dimāğ üzere olan ince zardan 'ibārettir; yukālu: **بَلَعَتْ الشَّجَّةُ أُمَّ الرَّأْسِ** Kütüb-i teşrihte beyān olunduğu üzere dimāğ iki zār ile muhassandır:birisi baş çanağına mümāsstır, şöyle ki derzlerine muhālittir, sānī bunun āltındadır ve nerm ve latıftir, gerçi dimāga mümāss değildir, lākin galeyān-ı gayz ü gazab vaktinde dimāğ kalkıp ona dökünmek süretinde olur, işte bu zara **أُمُّ رَأْسِ** [ummu re's] ve **دِمَاعُ** **أُم**

[ummu dimāğ] derler.

أُمُّ الرُّمَحِ [ummu'r-rumḥ] Bayrağa itlāk olunur; yukālu: **تَجَمَّعُوا تَحْتَ أُمِّ الرُّمَحِ أَيُّ اللِّوَاءِ**

أُمُّ التَّنَائِفِ [ummu't-tenā'if] (tā-yı fevkiyye-i meftūha ile) Beyābānın künyesidir, **مَفَازَةٌ** [mefāzet] ma'nāsına. Şārih der ki bunun müfredi **تَنُوفَةٌ** [tenūfet]tir, ümmehāt-ı sa'irede **أَشَدُّ الْمَفَاوِزِ وَأَشَقُّهَا** 'ibāretiyle müfesserdir.

أُمُّ الْبَيْضِ [ummu'l-beyḍ] Dişi devekuşunun künyesidir. Ve

أُم [umm] Mutlakan şol şey'e itlāk olunur ki asl gibi semtinde olan niçe nesnelere ona munzamm ve mürteci' ola, aktār-ı dā'irenin merkezi olan nokta gibi.

أُمُّ الْقُرَى [ummu'l-ḳurā] Mekke-i mükerreme'dir, küre-i arzın 'alā-mā ze'amū vasatı olduğuna mebnīdir yāhūd ehl-i İslām'ın kible ve maksadları olup yāhūd kurā-yı sā'irenin kadr ve şānı 'azīm olmakla itlāk olundu.

أُمُّ الْكِتَابِ [ummu'l-kitāb] Asl-ı kitāb yāhūd levh-i mahfūz murāddır yāhūd sūre-i fātihadır yāhūd mecmū'-ı Ḳur'ān-ı kerīm murāddır. Mütercim der ki burada **أَوِ اللُّوحِ** lafzında **غَالِبًا** **أَوْ** 'unvānı kalem-i nāsih tугyānıdır, savāb olan vāv ile olmaktır ki **أَضَلُّ** kelimesini 'atf-ı tefsirdir, niteki **بِئْسَ الْكِتَابُ أَيُّ اللُّوحِ الْمَحْفُوظِ فَإِنَّهُ أَضَلُّ** Beyḍāvī **أَضَلُّ** 'ibāretiyle beyān eylemiştir. Ve 'Arabların **وَيْلِمِيهِ** [veylimihi] kavlleri **وَيْلٌ** [veyl] māddesinde beyān olundu. Ve **لَا أُمَّ لَكَ** kavlleri zemm ve kadh ma'rizinde müsta'meldir ki muhātabın lakīt olduğundan kināye ederler. Ve gahca medh makāmında dahi isti'māl olunur ki nisvān makūlesi nakīsattan böyle kāmīl zuhūru muhāl gibi bir ma'nādır demek dakikasıyla

ta'acciüb olunur.

الْأُمُومَةُ [el-umūmet] (hemzenin zammiyla) Vālide olmak ma'nāsınadır; yukālu: **أُمَّتٌ مَا كُنْتُ أُمَّا** ve yukālu: **فَأَمِمتِ أُمُومَةً أَي صَارَتْ أُمَّا** فَأَمِمتِ أُمُومَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ أَي صَوِّتِ أُمَّا

الْإِسْتِمَامُ [el-istīmām] Analık edinmek ma'nāsınadır; yukālu: **إِسْتَأْمَمَهَا إِذَا اتَّخَذَهَا أُمَّا**

الْأَمِيمُ [el-emīm] (emīr) [emīr] vezninde) ve **الْمَأْمُومُ** [el-me'mūm] Başu رَأْسِ **أُمٌ** [ummu re's]e varıca kadar yarılış adama denir; yukālu: **رَجُلٌ أَمِيمٌ وَمَأْمُومٌ أَي أَصَابَتْهُ الشَّجَّةُ** Ve **إِلَى أُمٍ رَأْسِهِ**

أَمِيمٌ [emīm] Kadd ü kāmeti hüb ve mevzūn adama denir. Ve

مَأْمُومٌ [me'mūm] Şol deveye denir ki vurmaktan yāhūd yağır olmaktan nāşī sırtının tüyleri gitmiş ola. Ve Tayyīc kabilesinden bir recül ismidir.

الْأُمَّةُ [el-āmmet] (hemzenin meddi ve mīm'in şeddesiyle) ve

الْمَأْمُومَةُ [el-me'mūmet] Şol baş yarığına denir ki **أُمٌ رَأْسِ** [ummu re's]e kadar varmış ola; yukālu: **شَجَّةٌ أُمَّةٌ وَمَأْمُومَةٌ أَي بَلَغَتْ أُمَّ الرَّأْسِ**

الْأُمَيْمَةُ [el-umeymet] [cuheyne] vezninde) Kendiler ile baş yarılır olan taşlara denir. Ve **أُمٌ** [umm] kelimesinden musaggar olur. Ve demirci çekicine denir; yukālu: **صَرَخَتْ بِالْأُمَيْمَةِ أَي بِمِطْرَقَةِ الْحَدَادِ** Ve on iki sahābiyye hatun ismidir. Ve Ebū Umeyme el-Cuşemī yāhūd Ca'dī ashābdandır.

الْمَأْمُومُ [el-me'mūm] Başu رَأْسِ **أُمٌ** [ummu re's]e varınca yarılış adama denir. Ve sırtının tüyleri vurmaktan yāhūd yağır olmaktan nāşī zā'il olmuş erkek deveye denir. Ve Tayyīc kabilesinden bir recül ismidir.

الْأُمِيّ [el-ummiyy] (hemzenin zammiyla)

ve

الْأُمَانُ [el-ummān] [rummān] vezninde) Yazı yazmak bilmeyen adama denir, 'alā-kavlin şol adama denir ki aslā okuyup yazmayı ta'lim ve ta'allüm eylemeyen tā'ife içre neş'et eylemekle onlar gibi okuyup yazmaktan ve yazıyı ve okumayı bilmekten bī-behre olup ve o cibillet üzere neşvünemā bulmuş ola; yukālu: **هُوَ أُمِيٌّ وَأَمَانٌ وَهُوَ مَنْ لَا يَكْتُبُ أَوْ مَنْ عَلَى خَلْقِهِ الْأُمَّةُ لَمْ يَتَعَلَّم** وَهُوَ بَاقِي عَلَى جِبِلَّتِهِ Şārih der ki burada **أُمَانٌ** [ummān] kelimesini aslı **أُمَانِيّ** idi, elif ve nūn tagyīr-i niseb içindir ve tahfifen yā' mahzūftur. Ve **عَلَى خَلْقَةِ الْأُمَّةِ** kavlinde **أُمَّةٌ** kelimesinden murād kavm ve cemā'at-i 'Arabdır, zīrā onlar 'ilm ve kitābetten bī-behre idiler. Ve vālide murād olduğuna göre vālidesinden tevellüdü hilkat üzere demektir ki o makūle ef'āl ve evzā'dan 'ārī olur yāhūd anasının hilkatı üzeredir ki nisvān kısmı ders ve kitābetten bī-behre olurlar. Ve bu vaf-ı Mefhar-ı 'ālem sallallāhu 'aleyhi ve sellem hakkında fazīlet-i celiyyedir, bilā-ta'allüm 'ulūm-ı evvelīn ü ahīrīni cāmīc ve kelimāt-ı mektübeyi ve kitābeti 'ālim olması mu'cize-i kübrādır. Mütercim der ki bir kimsenin 'ilmen ve ta'limen kendileri üzere fazl ve tefevvuku nakīsasından masūn olması dahi fezā'il-i mezkūredendir. İntehā. Ve

أُمِيّ [ummiyy] Aslā söz bilmez gabī ve 'āciz ve nā-tīrāş ve nā-mü'eddeb kimseye itlāk olunur; yukālu: **رَجُلٌ أُمِيٌّ أَي عَجِيٌّ جِلْفٌ** جَافٍ قَلِيلُ الْكَلَامِ

الْأَمَامُ [el-emām] [sehāb] vezninde) Öne denir ki Fārisīde pīş derler, **قُدَامٌ** [kuddām] lafzı gibi, cihāt-ı sittedendir,

ءَاء [verā] nakizidir. İsm olur ve zarf olur ve bu mü'ennestir ba'zen müzekker olur; ve kavluhum: يَا أَمَامَكَ بِاللُّصْبِ كَلِمَةٌ تَحْذِيرٌ “Önüne bak ve önünden basiret üzere ol.”

أَمَامَةٌ [umāmet] [sumāmet] vezninde) Üç yüz mihār deveye itlak olunur ki ismidir; yukālu: أَعْطَاهُ أَمَامَةً أَي ثَلَاثِمِائَةً مِنَ الْإِبِلِ Şārih der ki niteki هُنَيْدَةٌ [huneynet] yüz deveye ismidir. İntehā. Ve Umāme bint Kūşeyr ve Bint Hāriş ve Bintu'l-Āş ve Bint Kūreybe sahabıyyelerdir. Ve Ebū Umāme el-Enşārī ve Ebū Umāme b. Sehl b. Huneif ve İbn Sa'd ve İbn Şa'lebe ve İbn Aclān ashābandandır. Ve Ebū Umāme b. Sehl b. Hanīfe muhaddisinden 'Abdurrahmān el-Umāmī mensūbdur, zīrā onun evlādındandır.

أَمَّا [emmā] (hemzenin fethi ve mīm'in teşdidiyle) Harf-i şarttır; cevābında fā' lāzımdır, ke-kavlihi ta'ālā: ﴿فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ Ve gāh olur ki mīm-i ulāsı istiskālen li't-tad'if yā-yı tahtıyyeye ibdāl edip أَيْمًا derler, ke-kavli "رَأَتْ رَجُلًا أَيْمًا إِذَا الشَّمْسُ" Ömer b. Ebī Rebī'a: "عَارَضَتْ | | فَيُضْحَى وَأَيْمًا بِالْعِشِيِّ فَيُخْضَرُ" أَمَّا [emmā] kelimesi tafsil için olur ki gālib-i ahvāl budur; ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿أَمَّا السَّفِينَةُ فَكَانَتْ لِمَسَاكِينَ﴾ الآية ta'ālā: ﴿وَأَمَّا الْعُلَامُ فَكَانَ أَبْوَاهُ﴾ الآية ta'ālā: ﴿وَأَمَّا الْجِدَارُ فَكَانَ لِغُلَامَيْنِ﴾ الآية için olur, ke-kavlike: أَمَّا زَيْدٌ فَذَاهَبَ إِذَا أَرَدْتَ أَنَّهُ ذَاهَبَ لَا مَحَالَةَ وَأَنَّهُ مِنْهُ عَزِيَّةٌ

إِمَّا [immā] (hemzenin kesriyle) Şart ma'nāsına müsta'meldir ki kelime-i mecāzattan olur. Bu sürette aslı İN [in] ve مَا [mā] olup terkib ve idgāmı İMMA oldu. Ve ba'zen hemzesi meftūh ve ba'zen mīm-i ulāsı yā'ya kalb olunur, ke-kavli's-şā'ir:

“يَا لَيْتَمَا أُنْمَا شَأَلَتْ نَعَامَتُهَا | | إِيْمَا إِلَى جَنَّةٍ إِيْمَا إِلَى نَارٍ” Ve gāh olur ki ehad-ı cüz'eyni olan مَا kelimesi hafz olunur, ke-kavli's-şā'ir: “سَقَتُهُ الرَّوَاعِدُ مِنْ صَنِيفٍ | | وَإِنْ مِنْ حَرِيْفٍ فَلَنْ يَغْدَمَا” أَي إِيْمَا [immā] kelimesi beş ma'nāya delālet eder: Evvel şekk ve terdīd için olur, ke-kavlihi إِيْمَا زَيْدٌ جَاءَنِي Sānī ibhām için olur, ke-kavlihi ta'ālā: ﴿إِيْمَا يُعَذِّبُهُمْ وَإِيْمَا يَتَّخِذُ فِيهِمْ﴾ Sālis iki nesne beyninde tahyīr için olur ki ikisini cem' cā'iz değıldir, ke-kavlihi ta'ālā: ﴿إِيْمَا أَنْ تُعَذِّبَ وَإِيْمَا أَنْ تَتَّخِذَ فِيهِمْ﴾ Rābi' ibāha için olur ki cem'i cā'iz değıldir, ke-kavlike: ﴿تَعَلَّمَ إِيْمَا فِقْهًا وَإِيْمَا نَحْوًا﴾ Bu ma'nāya vürūdunda nühāttan bir cem'at nizā' eylediler. Hāmis tafsil için olur; ke-kavlihi ta'ālā: ﴿إِيْمَا شَاكِرًا وَإِيْمَا كَفُورًا﴾

الْأَمَمُ [el-emem] (fethateynle) Yakınlık ma'nāsınadır; yukālu: Ve بَيْنَهُمَا أَمَمٌ أَي فُرْتُبٌ مَا كَوَلَى وَ يَسِيرًا Ve belli ve 'ayān şey'e denir; yukālu: Ve أَمْرُهُ أَمَمٌ أَي بَيِّنٌ Ve kasd ve vasat ma'nāsınadır ki itidālden 'ibārettir; yukālu: مَا رَكِبَ إِلَّا أَمَمًا أَي قَضَدًا وَسَطًا

الْمَوَآئِمُ [el-mu'āmm] (mīm'in zammı ve elifin meddiyle ki mufā'alet)tendir) Bu dahi belli ve aşikār işe denir. Ve uygun ve muvāfik ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ مَوَآئِمٌ لَهُ أَي مُوَافِقٌ

الْأَمَمُ [el-emm] (hemzenin fethiyle) ve **الْإِمَامُ** [el-imām] (kitāb) [kitāb] vezninde) ve **الْإِمَامَةُ** [el-imāmet] [kitābet] vezninde) Nāsa takaddüm eylemek ya'nī önlerine geçmek ma'nāsınadır; yukālu: وَأَمَّهُمْ وَ أَمَّهُمْ وَ أَمَّهُمْ وَإِيْمَامًا وَإِيْمَامَةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا تَقَدَّمَ هُمْ **إِيْمَامَةٌ** [imāmet] İsm-i masdar olur, imāmlık ma'nāsına ki 'örf-i şer' de ehl-i namāza muktedā olmaktan 'ibārettir; ve minhu

kavlu'l-fukahā: وَيُكْرَهُ إِمَامَةُ الْفَاسِقِ أَي تَقَدُّمُهُ Mü'ellifin İmāmü kavlinde zamir 'ādeti üzere fi'le rāci'dir ki ism-i masdarı İmāmü [imāmet] demektir, pes terceme-de İmāmü [imāmet] lafzı sâ'ir ba'zı usûlden me'hûzdur, onlarda hem masdar ve hem ism olarak mersûmdur, iştirāk sûretinde; mü'ellifin وَهِيَ kavlinde vāv 'ātufeye haml olunur, fe'lyunzar.

الإمام [el-imām] [kitāb] vezninde) Şol adama denir ki kendisine itimām ve iktidā oluna, gerek re'īs olsun ve gerek olmasın; cem'i müfredinin lafzı üzere İmām [imām]dır. Ve bu عَدْلٌ [ʿadl] kelimesinin hadd ve vechi üzere değildir; zīrā bunun tesniyesinde İmāmān [imāmān] dediler, belki takdiren cem-i mükesserinde müfredi gibi İmām [imām] denir ve şāzz olarak cem'i İmāmü [eyimmet] gelir hemzenin fethi ve yā'nın kesriyle ki hemze-i sāniye yā'ya mübeddeldir ve أئمة [e'immet] gelir hemze ile ki aslı üzeredir.

Mütercim der ki عَدْلٌ [ʿadl] kelimesi ism-i cem' olur, ve masdar olur ve mübālagaten vasf bi'l-masdar olur. Bu sûretle mü'ennes ve tesniye ve cem'i müsāvīdir ve gāhca vasf mecrāsına cārī olmakla mü'ennesinde عَدْلَةٌ [ʿadlet] ve tesniyesinde عَدْلَانٌ [ʿadlān] denir. Pes mü'ellifin hadd-i عَدْلٌ [ʿadl] üzere değildir dediği sûret-i ūlāya göre olur ki masdariyyet bi'l-külliyeye zā'il olmayan sûrettir, جُنُبٌ [cunub] gibi. Ammā masdariyyet tarafı i'tibār olunmayıp حَظْمٌ [ḥaṣm] kelimesi kabīlinden ya'nī vasfiyyeti mu'teber olduğu hinde tesniye ve cem'i ve te'nīsī sahihtir, hattā mü'ennesinde إِمَامَةٌ [imāmet] denir. Ve işbu إِمَامٌ [imām] lafzı fi'l-asl masdar olup ba'dehu ism olmuştur, onun için tesniyesinde إِمَامَانٌ [imāmān] ve

cem'inde إِمَامٌ [imām] denir müfredi üzere, فَلُكٌ [dilāṣ] ve هِجَانٌ [hicān] ve فُلُكٌ [fulk] gibi, belki أئمة [e'immet] dahi gelir ki aslı أئمة idi ve yā'ya kalble أئمة [eyimmet] dahi denir. Ve'l-hāsıl mü'ellifin iki māddeye serd eylediği kelāmın münfehim olduğu üzere عَدْلٌ [ʿadl] kelimesi üç sûreti mutazammındır ki ism-i cem' ve masdar ve vasf olmaktadır. Ve إِمَامٌ [imām] kelimesi dahi üç sûreti mutazammındır, masdar ve vasf ve ism olmaktadır, her birinin muktezāsı icrā olunur. Bu cihetle إِمَامٌ [imām] عَدْلٌ [ʿadl] haddinden hāricdir. Ve ba'zı usûlden nakl ve tasrīhle bu mebbas عَدْلٌ [ʿadl] māddesinde ziyādece işbāc olundu. İntehā. Ve

إِمَامٌ [imām] Mi'mārların çırpı ipi dedikleri ipe denir ki bināyı onunla tesviye ederler; yukālu: سَوَى الْمِعْمَارِ بِنَاءً بِالْإِمَامِ أَي بِالْحَيْطِ أَي الَّذِي يُعَدُّ عَلَى الْبِنَاءِ فَيَبْنِي Ve yola itlāk olunur; tekūlu: أَخَذْتُ إِمَامًا مُسْتَقِيمًا أَي طَرِيقًا Ve bir işin dā'imā üzerine olup islāh ve tanzimine takayyüd ve ihtimām ve müdāvemmet eden adama itlāk olunur; yukālu: هُوَ إِمَامٌ ذَلِكَ Ve Қur'ān-ı kerīm'e itlāk olunur. Ve üsve-i enām nebiyy-i hümām 'aleyhi's-salātu ve's-selām hazretlerine itlāk olunur. Ve halīfeye itlāk olunur ki imāmü'l-müslimīndir; yukālu: هُوَ إِمَامٌ أَي خَلِيفَةٌ Ve leşkerin başbuğuna itlāk olunur; yukālu: هُوَ إِمَامٌ الْجُنْدِ أَي قَائِدُهُمْ Ve etfāl-i mektebin yevmiyye ta'allüm eyledikleri sebaklarına ve ders hisselerine itlāk olunur. Ve bir nesnenin kālīb ve endāzesine itlāk olunur ki onun üstüne resm ve takvīm olunur. Ve delīl ve rehberine denir. Ve develerin önünce tarab ve tegannī eden hānendeye denir ki devler onun nagmesine revān olurlar, حَادِي [ḥādī]

ma'nāsınadır. Ve kible cānibine denir; tekulu: تَوَجَّهْتُ الْإِمَامَ أَي تَلَقَّاءَ الْقِبْلَةَ Ve yayın kirişine denir, وَتَرٌ [veter] ma'nāsına. Ve kârgir binâlarda binânın medâr-ı tesviyesi olan ağaca denir. Ve İmâm [imâm] kelimesi إمَّ [āmm] lafzından ki medd iledir, cem' olur, صَاحِبٌ [şāhib] ve صَحَابٌ [şihāb] gibi, kāsıd ma'nāsınadır. Ve Muhammed b. 'Abdulcebbar ve Muhammed b. İsmâ'il el-Bistâmiyyân muhaddislerdir.

الأَيْمُ [el-eyemm] (fethateynle) ve الأَوْمُ [el-evemm] (vāv ile) Ef'al-i tafdillerdir, imâmet hususunda ahsen ve efdal demektir; mîm yâ ve vāv'a mübeddedir; yukâlu: هَذَا أَيْمٌ مِنْهُ وَأَوْمٌ أَي أَحْسَنُ إِمَامَةً

[أ م]

أم [em] (hemze-i meftûha ile) Ma'nâ-yı istifhâmında harf-i 'atftır. Ve ba'zen بَلْ [bel] ma'nāsına olur ki idrâb için olur. Ve elif-i istifhâm ma'nāsına olur, ke-kavlike: أمٌ عِنْدَكَ غِذَاءٌ حَاضِرٌ Ve gâh olur ki هَلْ kelimesi üzere dâhil olur; tekulu: هَلْ عِنْدَكَ عُمُرٌ Ve gâhca zâ'id olur.

[أ ن م]

الْأَنَامُ [el-enām] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) ve

الْأَنَامُ [el-ānām] (سَابَاطٌ [sābāt] vezninde) ve الأَنْيَمُ [el-enīm] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Cümle-i mahlûka denir, 'alâ-kavlin cinn ve ins yâhüd yer yüzünde olan mahlûkun mecmû'una denir ki semâviye itlâk olunmaz. Kâle fi'l-Esās: لَوْ رَزَقْنَا اللهَ عَدْلَ سُلْطَانِهِ لَأَنَامَ أَنَامَهُ فِي ظِلِّ أَمَانِهِ

[أ و م]

الأَوْامُ [el-uvām] (غُرَابٌ [gurāb] vezninde) Susuzluğa denir; 'alâ-kavlin susuz-

luk harâretine denir; yukâlu: فِي جَوْفِهِ أَوْامٌ دُحَانٌ Ve tütüne denir, دُحَانٌ [duhān] ma'nāsına. Ve baş dönmesine denir ki ekserî safrâdan tahaddüs eder; tekulu: أَخَذَنِي الْأَوْامُ أَي دَوَّازَ الرَّأْسِ Ve kirişe denir, وَتَرٌ [veter] ma'nāsına. Ve susuzluktan olan feryâda denir; tekulu: سَمِعْتُ أَوَامَهُ أَي ضَجَّعَهُ مِنَ الْعَطَشِ

الأَوْمُ [el-evm] (نَوْمٌ [nev̄m] vezninde) Susuzluktan derûn yanmak ma'nāsınadır; yukâlu: آمَ الرَّجُلُ يَوْمًا أَوْمًا إِذَا اشْتَدَّ حَرُّ عَطَشِهِ Ve tütsü vermek ma'nāsınadır; yukâlu: آمَ النَّحْلُ وَعَلَيْهَا إِذَا دَخَنَ عَلَيْهَا لِتُخْرَجَ مِنَ الْحَلِيَّةِ Ve susuzluktan feryâd eylemek ma'nāsınadır; yukâlu: آمَ مِنَ الْعَطَشِ إِذَا صَجَّ Ve bir nesneyi muhâfaza edip umûruna ri'âyet ve ihtimâm eylemek ma'nāsınadır; yukâlu: آمَهُ إِذَا سَاسَهُ

أَوْمٌ [el-iyām] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) [evm] ma'nâlarına masdardır. Ve tütüne denir, دُحَانٌ [duhān] ma'nāsına; cem'i أَيْمٌ [uyum] gelir, كُتُبٌ [kutub] vezninde.

الْمُؤَوِّمُ [el-mu'evvem] (مُعَظَّمٌ [mu'azzam] vezninde) Büyük başlı 'alâ-kavlin çirkîn başlı insân ve hayvâna denir; yukâlu: رَجُلٌ وَفَرَسٌ مُؤَوِّمٌ أَي الْعَظِيمُ الرَّأْسِ أَوِ الْمَشْوُوهُ

التَّأْوِيمُ [et-te'vīm] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Susatmak ma'nāsınadır; yukâlu: إِذَا عَطَشَتْهُ

الْأَمَةُ [el-āmet] (قَامَةٌ [kāmet] vezninde) Ucuzluk ve bolluk ma'nāsınadır; yukâlu: بِالْعَامِ أَمَةٌ أَي خِصْبٌ Ve 'ayb ve nakısaya denir; yukâlu: مَا بِهِ أَمَةٌ أَي عَيْبٌ Ve yeni doğan tıflın göbeğine yapışıp bilece çıkan şey'e denir ki bağırsak gibi bir nesnedir, 'alâ-kavlin doğduktaki çocuğu sardıkları bez makûlesine denir yâhüd çocukla bilece çıkan fazlaya denir.

آم [Ām] [nām] vezninde) Bir belde adıdır; ثِيَابٌ آمِيَّةٌ ona mensübdür. Ve Cezîre-i İbn 'Ömer'de bir karye adıdır.

أَلْأَوْمُ [el-uvem] [şurad] vezninde) Beğayet mu'azzam ve mühvil gecelere denir; yukālu: لَيْالٍ أَوْمٌ أَوْ أَيُّ مُنْكَرَةٌ

[أ ي م]

الْأَيِّمُ [el-eyyim] [keyyis] vezninde) Zevci olmayan hatuna denir, gerek bikr ve gerek seyyib olsun; yukālu: إِمْرَأَةٌ أَيِّمَةٌ Şārih der ki أَيِّمَةٌ [eyyimet] dahi menküldür, hā'yla. İntehā. Bunun cem'i أَيَّيْمٌ [eyāyim] gelir ve أَيَّامِي [eyāmā] gelir, [yetāmā] vezninde. Ve أَيِّمٌ [eyyim] zevcesi olmayan ere dahi denir, yukālu: رَجُلٌ أَيِّمٌ لَا امْرَأَةَ لَهُ. Mişbāh'ın beyānına göre رَجُلٌ [recul] dahi gerek mukaddemden tezevvüc eylesin ve gerek eylemesin. Ve أَيَّامِي [eyāmā] kelimesinin aslı أَيَّيْمٌ idi. Ve

أَمَةٌ [eyyim] Hurre olan hatuna denir ki [emet] mukābilidir; yukālu: إِمْرَأَةٌ أَيِّمٌ أَوْ حُرَّةٌ. Ve bir adamın kızı ve hemşiresi ve hālesi gibi karīb hısımlarına denir. Ve Himā Dāriyye nām mahalde bir dağın adıdır. Ve ak ve levni latif yılanı denir, 'alā-kavlin mutlakān yılanı denir, حَيَّةٌ [hayyet] ma'nāsına.

الْأَيِّمُ [el-eym] (hemzenin fethiyle) ve

الْأَيُّومُ [el-uyūm] [ku'ūd] vezninde) ve

الْأَيِّمَةُ [el-eymet] (hemzenin fethiyle) ve

الْإَيِّمَةُ [el-īmet] (hemzenin kesriyle) Hatun ersiz kalmak ma'nāsınadır; yukālu: آمَتِ الْمَرْأَةُ أَيِّمًا وَأَيُّومًا وَإَيِّمَةً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا وَأَقَامَتْ لَا تَنْزَوِجُ بِكْرًا أَوْ ثَيِّبًا ma'rızinde وَأَمَّ مَا لَهُ أَمَّ وَعَامَّ kelimesi mevsüledir, sīgasıyladır ve مَا kelimesi mevsüledir, وَيَعِيْمُ وَيَعِيْمُ ma'nāsına

ki "Hem zevcesi ve hem sağılır mevāşisi helāk olup 'avretsiz ve sütsüz olarak perişān-hāl kalsın!" demektir.

الْإِيَامَةُ [el-i'āmet] [i'āmet] vezninde) أَيِّمٌ [eyyim] olan hatunu tezevvüc eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: أَمَّتِ الْإَيِّمُ إِيمَةً أَيُّ إِيْمَةً unvānyıla Ba'zı nüshada تَزَوَّجْتُهَا أَيِّمًا [ifti'āl] vezninde. Ve bu nüsha evvelkiden ercahtır. Ve إِيْمَتُهَا kelimesinin aslı إِيْمَتُهَا idi, yā' hazf olundu.

الْأَيِّمَانُ [el-eymān] [sekrān] vezninde) Zevcesi vefāt eylemiş adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَيِّمَانٌ عَيْمَانٌ أَيُّ هَلَكْتَ امْرَأَتُهُ وَمَا شِئْتُهُ. Ya'nī zevcesi ve mevāşisi helāk olmakla zevceye ve süte muhtācdır.

الْأَيِّمَى [el-eymā] [sekrā] vezninde) Zevci vefāt eden 'avrete denir ki zevce muhtācdır; أَيِّمَانٌ [eymān] kelimesinin müennesidir; yukālu: إِمْرَأَةٌ أَيِّمَى عَيْمَى أَيُّ هَلَكْتَ زَوْجُهُ وَمَا شِئْتُهُ

الْمَأَيِّمَةُ [el-me'yemet] [merḥalet] vezninde) Hatunu ersiz komağa bā'is olan şey'e denir; yukālu: الْحَرْبُ مَأَيِّمَةٌ لِلنِّسَاءِ أَيُّ تَقْتُلُ الرِّجَالَ فَتَدْعُ النِّسَاءَ بِلَا أَزْوَاجٍ

التَّأَيِّمُ [et-te'eyyum] [tefa'ul] vezninde) Bir adam müddet-i medīde te'ehhül etmeyip ergen kalmak ma'nāsınadır; yukālu: تَأَيِّمُ الرَّجُلُ إِذَا مَكَتَ زَمَانًا لَمْ يَنْزَوِجْ

التَّأَيِّمُ [et-te'yīm] [tef'īl] vezninde) Bir adamı çiftsiz komak ma'nāsınadır, er olsun ve 'avret olsun; yukālu: أَيِّمَهُ اللَّهُ تَعَالَى أَيُّ جَعَلَهُ أَيِّمًا

الْإِيْمُ [el-īm] (hemzenin kesriyle) Bu dahi ak ve levni latif yılanı yāhūd mutlakān yılanı denir; cem'i أَيُّومٌ [uyūm] gelir.

الْأَمَةُ [el-āmet] [hāmet] vezninde)

‘Ayb ma‘nāsınadır; yukālu: مَا بِهِ أَمَةٌ أَيُّ عَيْبٍ
Ve vaz‘ ve inhitāt ma‘nāsınadır; yukālu: فِي
ذَلِكَ أَمَةٌ عَلَيْنَا أَيُّ نَقْصٍ وَعَضَاضَةٍ يُعْنِي وَضَعٌ وَأَنْحِطَاطُ
الْقَدْرِ

بُنُو إِيَّامٍ [Benū İyyām] [kizzāb] vezninde) ‘Arabdan bir batndır.

الْمُؤَيَّمَةُ [el-mu‘yimet] [muḥsinet] [muḥsinet] vezninde) Māldar olup ersiz olan hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ مُؤَيَّمَةٌ أَيُّ مُوسِرَةٌ وَلَا زَوْجَ لَهَا

الْأَيَّامُ [el-uyām] [gūrāb] vezninde) ve

الْإَيَّامُ [el-iyām] [kitāb] vezninde) Deve kısmına mahsūs bir maraz ismidir. Ve

إِيَّامٌ [İyām] [kitāb] vezninde) Duhāna denir. Ve Zubeyd b. el-Hāriş ve el-‘Alā’ b. ‘Abdulkerīm el-İyāmiyyān muhaddislerdir. Şārihin beyānına göre İyām [İyām] nām kabīleye mensūblardır. Ve

إِيَّامٌ [iyām] Masdar olur, أَوْمٌ [evm] gibi bal arısına tütsü vermek ma‘nāsına; yukālu: أَمَّ
الْتَّحَلَّ إِيَّامًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا دَخَرَ عَلَيْهَا لِيُشْتَارَ الْعَسَلُ
Ve ‘Arabların الله أَيُّم kavlleri ki kasemdir
“ي، م، ن” māddesindedir.

FASLU'L-BĀ'Ī'L-MUVAHHADE

(فَضْلُ الْبَاءِ الْمُوحَّدَةِ)

[ب ب م]

أَبْنَبِمٌ [Ebenbem] (nūn'dan sonra bā' ile sefercel] vezninde) Teslīs kurbünde bir mevzi'dir, **يَبْنَبِمٌ** [Yebenbem] dahi derler yā-i tahtıyye ile.

[ب ت م]

الْبُتْمُ [el-Butm] (bā'nın zammı ve tā'nın sükūnuyla) ve

الْبَتَمُ [el-Betem] (fethateynle) ve

الْبُتْمُ [el-Buttem] [zumec] vezninde) Fergāna kazasında bir nāhiye yā bir hısın yāhūd bir cebel adıdır.

[ب ج م]

الْبَعْمُ [el-becm] [recm] vezninde) ve **الْبُجُومُ** [el-bucūm] [hucūm] vezninde) ‘Acz sebebiyle yāhūd bir nesneden korkmaktan yā mehābetten nāşī epsem olmak ma‘nāsınadır; yukālu: بَجَمَ الرَّجُلُ بَجْمًا
وَيُجُومًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا سَكَتَ مِنْ عَيٍّْ أَوْ فَرَعَ أَوْ هَيَّبَهُ Ve oyalanıp gecikmek ma‘nāsınadır; yukālu: بَجَمَ الرَّجُلُ إِذَا أَبْطَأَ
بَجَمَ الرَّجُلُ إِذَا انْتَبَضَّ

التَّبَعِيمُ [et-tebcīm] [tefīl] vezninde) **بَجْمٌ** [becm] ile iki ma‘nā-yı ahİRde mürādiftir. Ve bir nesneye dikkat ile nazar eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: بَجَمَ النَّظْرَ إِذَا حَدَّقَ

[ب ج ر م]

الْبَجَارِمُ [el-becārim] (bā'nın fethi ve rā'nın kesriyle) Āfāt ve devāhī ma‘nāsınadır; yukālu: رَمَاهُ اللهُ بِالْبَجَارِمِ أَيُّ بِالذَّوَاهِي

[ب ح م]

الْبَحْوَمُ [el-baḥvem] (hā-yı mühmele ile جَعْفَرُ [ca'fer] vezninde) Suyu firāvān göle denir; yukālu: غَدِيرٌ بِحَوْمٍ أَيْ كَثِيرِ الْمَاءِ

[ب خ ذ م]

بَحْزَمٌ [Baḥzem] (hā ve zāl-ı mu'cemeteyn ile جَعْفَرُ [ca'fer] vezninde) Bir recül ismidir.

[ب ذ م]

الْبُذْمُ [el-buzm] (bā'nın zammı ve zāl-ı mu'cemenin sükūnuyla) Fikr-i metīn ve re'y ve hazm ma'nāsınadır; yukālu: رَجُلٌ ذُو بُذْمٍ أَيْ رَأْيٍ وَحَزْمٍ Ve nefis ve zāt ma'nāsınadır. Ve kesāfet ma'nāsınadır; yukālu: بِهِ بُذْمٌ أَيْ كَثَافَةٌ Ve çalıklık, celādet ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ ذُو بُذْمٍ أَيْ جَلْدٍ Ve semizliğe denir; yukālu: بِهِ بُذْمٌ أَيْ سِمْنٌ Ve tahmīl olunan tekālīf ve 'arızatı ihtimālle olan sabr ve sebāt ve tahammüle denir. Ve zor ve kuvvet ma'nāsınadır.

الْبَيْزُومَانُ [el-beyzumān] (bā'nın fethi ve zāl'ın zammıyla) Bir otun ismidir.

الْبَزِيمُ [el-bezīm] (emīr [emīr] vezninde) Zūr-mend adama denir; yukālu: رَجُلٌ بَزِيمٌ Ve bed rāyihalı ağza denir; yukālu: أَيْ قَوِيٌّ Ve 'inde'l-gazab dimāğı mütegayyir olmayıp ke-mā kāne 'ākıl ve hüşyār olan adama denir ki o vakte habt eylemeyip nefisini nā-becā vaz' ve hareketten zabt ve hıfz eden havsala-dār adamdan 'ibārettir; yukālu: رَجُلٌ بَزِيمٌ أَيْ عَاقِلٌ عِنْدَ الْعَضْبِ

الْبَزِيمَةُ [el-bezīmet] (hā'yyla) [bezīm] ile ma'nā-yı ahırde mürādifdir. Ve

بَزِيمَةٌ [Bezīmet] Cābir b. Semure'nin 'utekāsınandır. Ve Ebū 'Abdullāh b. Bezīme etbā'-ı tābi'ındendir.

الْبَذَامَةُ [el-bezāmet] (kerāmet [kerāmet] vezninde) Bir adam gazab hengāmında habt ve hatā eylemeyip temkīnli 'ākıl ve mütebassır olmak ma'nāsınadır; yukālu: الرَّجُلُ بَذَامَةٌ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ بَدِيماً

الْإِبْزَامُ [el-ibzām] (hemzenin kesriyle) Nākanın kösnümekten ferici şişip kabarmak ma'nāsınadır; yukālu: أَبْذَمَتِ النَّاقَةُ إِذَا وَرِمَ حَيَاوُهَا مِنْ شِدَّةِ الضَّبَعَةِ

الْمِبْزَمُ [el-mibzem] (minber [minber] vezninde) Tüvānā olan nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ مِبْزَمٌ أَيْ قَوِيَّةٌ

بَادَامٌ [bāzām] Bādām-ı Fārisī mu'arrebidir ki meyve-i ma'rūftur, 'Arabīde لَوْزٌ [levz] denir. Bununla ba'zı kimseler tesmiye olundu. Ez-cümle Bāzām Ebū Şāliḥ ki 'atık-i Ummu Hāni'dir, müfessir ve muhaddistir; İmām 'Alī hazretlerinden ve seyyidesi Ummu Hāni' cenābından rivāyet eyledi, lākin za'iftir. Ve **بَادَامٌ** [bāzām] 'ucme ve 'alemiyyetle gayr-i munsarıftır.

[ب ر م]

الْبِرَمُ [el-berem] (fethateynle) Şol le'īm kimseye denir ki buhl ve le'āmetinden kumarıcılar ile berāber kumara girmez ola; yukālu: رَجُلٌ بَرَمٌ أَيْ لَا يَدْخُلُ مَعَ الْقَوْمِ فِي الْمَيْسِرِ "أَبْرَمًا قَرُونًا" أَيْ ثَقِيلٌ Ve minhu'l-meselu: وَيَأْكُلُ مَعَ ذَلِكَ تَمْرَتَيْنِ تَمْرَتَيْنِ meclis olmayıp sakīl ve nā-tırāş olduğundan başka hurmāyı ikişer ikişer mi ekl eder?" Ve **بَرَمٌ** [berem] kelimesinin cem'i **أُبْرَامٌ** [ebrām] gelir. Ve

بَرَمٌ [berem] Masdar olur, bir nesneden bıkıp usanmak ma'nāsına; yukālu: بَرِمَ بِهِ بَرَمًا Ve مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا سَتِمَ وَضَجَرَ

بَرَمٌ [berem] İri meşe ağacının yemişine denir. Ve hentüz darı başı kadar olmuş hurde

üzüm koruğuna denir; yukālu: **بَدَا الْبِرْمُ أَيَّ حَبِّ الْعَنْبِ إِذَا كَانَ مِثْلَ رُؤُوسِ الدَّرِّ** Ve dağ kulelerine denir; müfredi **بِرْمَةٌ** [beremet]tir. Ve bir nakanın ismidir. Ve misvāk ağaçlarına denir; kezālik müfredi **بِرْمَةٌ** [beremet]tir. Şārih semer-i **أَرَاكُ** [erāk] ile beyān eylemiştir. Ve zevb olunmuş revāk sürmeye denir; yukālu: **صَبَّ فِي أُذُنِهِ الْبِرْمَ أَيَّ الْكُحْلَ الْمَذَابِ**

الْإِبْرَامُ [el-ibrām] (hemzenin kesriyle) Asmanın korukları darı başı kadar olmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَبْرَمَ الْكُرْمُ إِذَا صَارَ حَبُّهُ** Ve ipi iki kat edip bükmek ma'nāsınadır; yukālu: **أَبْرَمَ الْحَبْلَ إِذَا جَعَلَهُ** Ve bir adama bir nesne zımında sıklet vererek melül edip usandırmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَبْرَمَهُ فَبِرَمَ أَيَّ أَمَلَهُ** Ve bir işi muhkem ve üstivār kılmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَبْرَمَ الْأَمْرَ إِذَا أَحْكَمَهُ**

الْبِرَامُ [el-birām] [كِتَابٌ] [kitāb] vezninde) Bu dahi **بِرْمَةٌ** [beremet]in cem'idir ki misvāk ağacıdır.

الْتَبْرُمُ [et-teberrum] [تَفَعُّلٌ] [tefa'ul] vezninde) Bir nesneden melālet gelip usanmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَبْرَمَ مِنْهُ إِذَا مَلَّ**

الْمَبَارِمُ [el-mebārim] [مَكَارِمٌ] [mekārim] vezninde) İplik bukecek iğlere denir; müfredi **مِبْرَمٌ** [mibrem]dir, **مِنْبَرٌ** [minber] vezninde.

الْمُبْرِمُ [el-mubrim] [مُحْسِنٌ] [muhsin] vezninde) **بِرْمٌ** [berem] ya'ni iri meşe ağacı yemişini derip devşiren adama denir. Ve **بُرْمَةٌ** [burmet] dedikleri çömlek yapan, 'alā-kavlin dağlardan o çömlek taşlarını kat' eden adama denir; yukālu: **رَجُلٌ مُبْرِمٌ أَيَّ صَانِعُ الْبُرْمَةِ أَوْ هُوَ مَنْ يَفْتَلِعُ حِجَارَتَهَا مِنَ الْجِبَالِ** Ve sakıl ve girān-cān kimseye itlāk olunur, güyā ki hem-demlerinin vücudlarını kal' ve kam' eder; yukālu: **رَجُلٌ مُبْرِمٌ أَيَّ تَقِيلُ**

dā'imā beyhüde ve bī-ma'nā efsāne-güyā olan kimseye itlāk olunur; yukālu: **هُوَ مُبْرِمٌ أَيَّ عَثَّ الْحَدِيثِ**

الْبُرْمُ [el-berm] (bā'nın fethiyle) Bu dahi bir işi muhkem ve metīn eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **بَرَمَ الْأَمْرَ بَرْمًا مِنَ الْبَابِ** Ve bir kimse bir mādde zımında serd edecek delīl ve burhān irādına kasd ve niyyet eylemişken ihzārından 'āciz olmak ma'nāsına müsta'emeldir, güyā ki ondan melālet terk eylemiş gibi olur; yukālu: **بَرِمَ بِحُجَّتِهِ بَرْمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا نَوَّاهَا فَلَمْ تَحْضُرْهُ**

الْبِرِيمُ [el-berīm] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) Sabāh vaktine denir; yukālu: **جَاءَنِي فِي الْبِرِيمِ** Ve kaytan ta'bīr olunan hayta denir ki ak ve kırmızı haytlardan büküp nisvān-ı A'rāb onu bellerine kuşanırlar ve kollarına bağlarlar. Ve mutlakan karışık iki renkten mürekkeb alaca nesneye de denir. Ve şol ipe denir ki alaca olup nisvān kısmı onu cevāhir ile tezyīn edip hamā'il gibi takınırlar; yukālu: **جَاءَتْ وَعَلَيْهَا** Ve sürme ile karışık akan gözyaşına itlāk olunur; yukālu: **سَأَلَ مِنْ عَيْنِهِ بَرِيمَ أَيَّ دَمْعٌ مُخْتَلِطٌ بِالْإِنْمِيدِ** Ve kabā'il-i muhtelifeden müctemi' kavm ve gürūh-ı nāsa itlāk olunur; yukālu: **جَاءَ بَرِيمٌ مِنَ النَّاسِ أَيَّ لَفِيفٌ** Ve 'askere itlāk olunur, ahlāt-ı nāstan müctemi' olup yāhūd onda kabā'il-i muhtelifenin gūnāgūn şi'ār ve 'alāmetleri vākī' olduğu için; yukālu: **بَرِيمٌ** [e'ūzet] e denir ki rengārenk alaca ile dikip etfāle ta'līk olunur. Ve koyun ve keçi karışık sürüye denir. Ve müttehem adama denir; yukālu: **هُوَ بَرِيمٌ بِهِ أَيَّ مُتَّهَمٌ** Ve devenin hörgücüyle karaciğerine denir. tūlan kat' olup ip makūlesi nesne ile birbirine sarıp

pişirirler;hörgüç ak ve ciğer siyāh olmakla alacalığı bā'is-i tesmiyedir; tekūlu: إِشْوِ لَنَا مِنْ بَرِيحِهَا أَيْ كَبِدِهَا وَسَنَامِهَا يُقَدِّانِ طُولًا وَيَلْفَانِ بِحَيْطٍ أَوْ غَيْرِهِ

الْبُرْمَةُ [el-burmet] [غُرْفَةٌ] [gurfet] vezninde) Taştan düzülmüş çömleğe denir ki murād **الْبِرَامِ** [ħaceru'l-birām] dedikleri bir nev' taştan düzülmüş olandır;cem'ci **بُرْمَ** [burum] gelir bā'nın zammıyla ve **بُرْمَ** [burem] gelir, **صُرَدٌ** [şurad] vezninde ve **بِرَامٌ** [birām] gelir, **جِبَالٌ** [cibāl] vezninde.

الْمُبْرَمُ [el-mubrem] [مُكْرَمٌ] [mukrem] vezninde) İki kat bükülmüş iplikle dokunmuş sebve denir; yukālu: ثَوْبٌ مُبْرَمٌ أَيْ الْمَفْتُولُ الْعَزَلُ: طَائِفِينَ Ve bir cins bez ismidir ki boğası dedikleridir, taşra memleketlerde mebrūm ta'bīr ederler,iki kat iplikten nesc olunur.

الْبَيْرَمُ [el-beyrem] [حَيْدَرٌ] [ħayder] vezninde) **عَتَلَةٌ** [atelet] ma'nāsınadır ki duvarcılarının duvar yıkacak āletleridir, 'alā-kavlin 'عَتَلَةٌ [atelet]-i neccāra mahsūstur ki dülgerlerin ay demiri dedikleridir, Fārisīde iskenderler. Ve

بَيْرَمٌ [beyrem] Eritilmiş sürmeye denir, ma'nāsına. Ve **بِرْطِيلٌ** [birṭīl] ma'nāsınadır ki uzun ve pek taşır ki palandız taşı ta'bīr ederler.

الْبُرَامُ [el-burām] [غُرَابٌ] [gūrāb] vezninde) Keneye denir, **قُرَادٌ** [qūrād] ma'nāsına;cem'ci **أَبْرِمَةٌ** [ebrimet] gelir, **أَجْوِبَةٌ** [ecvibet] vezninde.

أَبْرَمٌ [ebrem] [أَحْمَدٌ] [aħmed] vezninde) Bir belde adıdır yāhūd bir nebāt ismidir.

بُرْمٌ [Burm] (bā'nın zammıyla) Bir mevzi'dir.

بُرْمَةٌ [Burmet] [سُرْمَةٌ] [surmet] vezninde) Bir recül ismidir.

بِرَامٌ [Berām] [سَحَابٌ] [seħāb] vezninde) ve **بِرَامِي** [Berāmi] [قَطَامٌ] [kaṭāmi] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

بُرَيْمَةٌ [Bureymet] [جُهَيْنَةٌ] [cuheyne] vezninde) Esāmī-i'Arabdandır.

مَبْرِمَانٌ [Mebremān] (pehlevān vezninde) Ebū Bekr el-Ezemī el-Luğavī lakabıdır.

[ب ر ث م]

بُرْشُمٌ [Burşum] [سَا-يُ] [sā-yı] müsellese ile **فُنْفُزٌ** [kunfuz] vezninde) 'Abdurrahmān nām muhaddisin pederi ismidir.

[ب ر ج م]

الْبُرْجُمَةُ [el-burcumat] [فُنْفُزَةٌ] [kunfuzet] vezninde) Parmakların taşra yüzünün boğum başına 'alā-kavlin iç yüzünün boğum başına denir yāhūd cemī' boğum başlarına denir, gerek zāhir ve gerek bātın olsun ki en ve oynak yerlerinin düğmeleri olacaktır yāhūd parmak kaleminin sırtına denir; yāhūd **سَلَامِيَّاتٌ** [sulāmeyāt]ın ya'nī parmakta olan ince ince kemiklerin uçlarına denir ki avucu yumdukta taşra doğru tümüp çıkar, orta boğumların taşra yüzünden oynak yerinin 'ukdeleri olur; cem'ci **بِرَاجِمٌ** [berācim] gelir bā'nın fethiyle; yukālu: **أَصَابَ بُرْجُمَةً وَهُوَ الْمَفْصَلُ الظَّاهِرُ أَوْ الْبَاطِنُ مِنَ الْأَصَابِعِ أَوْ هُوَ مَفْصَلُ الْأَصَابِعِ كُلِّهَا أَوْ ظُهُورُ الْقَصَبِ مِنَ الْأَصَابِعِ أَوْ رُؤُوسُ السَّلَامِيَّاتِ الَّتِي إِذَا قَبِضْتَ كَمَكَ مِنَ الْفَطْرَةِ** Lākin *Nihāye*'de **هِيَ الْعُقْدَةُ الَّتِي عَسَلُ الْبِرَاجِمِ** 'ibāretiyle müfesser olmakla ona göre mutlakan parmakların boğumlarının taşra yüzündeki oynak yerinin düğmeleri olur ki derilerinde yiv olmakla kīr tahallül eder. Ve

بُرْجُمَةٌ [burcumat] Kuş kısmının pençesinin orta parmağına denir ki cevārihte soya

ta'bir olunur.

الْبِرَاجِمُ [el-Berācim] بُرْجُمَةٌ [burcümet] in cem'idir. Ve Ḥanzale b. Mālik b. Temīm evlādından bir kavm ismidir; ve minhu'l-mesel: "إِنَّ الشَّقِيَّ وَاغْدُ الْبِرَاجِمِ" Aslı budur ki 'Amr b. Hind nām emīrin Benū Dārim b. Mālik b. Ḥanzale'den bir kimse birāderini katl eylemekle 'Amr onlardan yüz nefer kimseyi ihrāk bi'n-nār eylemek bābında yemīn eylemekle doksan dokuz nefe-rine dest-res olup ihrāk eyledi. Bir gün Berācim dedikleri kavm-i mezbūrdan bir kimse o semtten güzērān ederken 'Amr o hılāde yine birisini ihrāk eder olmakla mezbūrun meşāmmına et rāyihası gelme-ğin emīr biryān tabh ettiriyor, şundan biz dahi hisse-yāb-ı tenāvül olalım diyerek vardıkta 'Amr o şahstan nām ve şānını su'āl eylemekle mezbūr dahi Berācim'den olduğunu ifāde ettikte hemān ahz ve ihrāk eylemekle yüz neferi tekml eyledi. Kemāl-i mertebe hırsından kendiyi meh-lekeye düşüren kimse hakkında darb olunur. Ve Heyyāc el-Burcumī tābī'ındendir. Ve Ḥafş b. 'Imrān ve Muḥammed b. Ziyād ve Sinān b. Hārūn ve 'Amr b. 'Aşim el-Burcumıyyūn muhaddislerdir; bunlarda bā'nın fethi lahn ve hatādır.

الْبُرْجُمَةُ [el-bercemet] دَحْرَجَةٌ [dahrecet] (vezninde) Dürüşť ve galīz söz söylemek ma'nāsındır; yukālu: بُرْجِمَ الْكَلَامَ إِذَا أَعْلَطَهُ

[ب ر س م]

الْبِرْسَامُ [el-birsām] (bā'nın kesriyle) Bir 'illet ismidir ki 'iyāzen billāhi ta'alā mübtelā olanlar muhtellü'd-dimāg olmakla hezeyān tekellüm eder; yukālu: بِهِ بِرْسَامٌ وَهِيَ عَلَّةٌ يُهْدَى فِيهَا Müfredāt-ı tubbiyye-de mersūm olduğu üzere bersām-ı Fārisī

mu'arrebidir ki bā-yı meftūha iledir, وَرَمَ الصَّدْرَ [veremu's-şadr] ma'nāsındır, hulāsası zātü'l-cenb dedikleri 'illet envā'ındandır. Hattā *Mūciz* nām kitābda 'ibāretiyle ذَاتُ الْعَجْنِبِ وَيُسَمَّى شَوْصَةً وَيَرْسَامًا ittihādları mersūmdur ve *Tezkire* sāhibi 'ibāretiyle وَمِنْهَا ذَاتُ الْعَرْضِ وَذَاتُ الصَّدْرِ وَالْبِرْسَامِ envā'ından olduğunu tahrīr ve beyān eylemiştir. Ve mü'ellifin hezeyān söyler dediği sersām 'illetinin vasfıdır ki o dimāga 'āriz olur.

الْمُبْرَسَمُ [el-mubersēm] مَدْحَرَجٌ [mudahrec] (vezninde) بِرْسَامٌ [birsām] 'illetine uğramış adama denir; yukālu: بُرْسِمَ الرَّجُلَ عَلَى الْمَجْهُولِ فَهُوَ مُبْرَسَمٌ أَيُّ بِهِ بِرْسَامٌ

الْأَبْرَيْسَمُ [el-ebreysem] (hemzenin ve sīn'in fethi ve zammıyla) İpeğe denir, حَرِيرٌ [ḥarīr] ma'nāsına, 'alā-kavlin ibrişem-i Fārisī mu'arrebidir; bedeni müsahhin ve mu'tedil ve iktihālī basarı mukavvīdir. Şārih der ki bā'zılar أَبْرَيْسَمٌ [ebreysem]i bükülmüş ipeğe ve قَزٌّ [qazz]ı hām ipeğe ve حَرِيرٌ [ḥarīr]i matbūh henüz bükülmemiş olanına tahsīs eylediler.

الْبِرْسِيمُ [el-birsīm] (bā'nın kesriyle) قُرْطٌ [ḳurṭ] dedikleri nebātın tohumuna denir ki yoncaya şebīh yā ondan büyük olur. Mü'ellif قُرْطٌ [ḳurṭ] ma'nāsından yoncaya şebīh olur diye beyān edip lākin müfredātta yonca envā'ından Fārisīde se-berge derler, üç yapraklı olur diye mübey-yendir. Ve Mışrīler mutlak yoncaya بِرْسِيمٌ [birsīm] derler. Ve

بِرْسِيمٌ [Birsīm] Ḳāhire-i Mışr'da bir soka-ğın ismidir; muhaddisīnden 'Abdul'azīz el-Birsīmī oraya mensūbdur.

[ب ر ش م]

الْبِرْشَمَةُ [el-berşemet] (şīn-i mu'ceme

ile دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Hüzn ve endüh izhār eylemek ma'nāsınadır; 'alā-kavlin çehreyi buruşturmak ma'nāsınadır ki inficāl eseridir; yukālu: بَرَّشَمَ الرَّجُلُ إِذَا وَجِمَ وَ بَرَّشَمَ فِيهِ إِذَا بَرَّشَمَ فِيهِ الرَّجُلُ إِذَا وَجِمَ وَأَظْهَرَ الْحُزْنَ أَوْ شَنَّجَ الْوَجْهَ Ve gūnāgūn benekler ile bir nesneyi benekleyip nakş eylemek ma'nāsınadır, çocuğun yüzünü türlü türlü noktalar ile ve benekler ile nakş ve tezyin eyledikleri gibi; yukālu: إِذَا بَرَّشَمَ فِيهِ إِذَا لَوْنٌ فِيهِ النَّقْطُ أَلْوَانًا يَعْنِي مِنَ الثَّمُوشِ كَمَا يُبْرِشَمُ الصَّبِيُّ Ve

بَرَّشَمَةٌ [berşemet] ve

بِرْشَامٌ [birşām] دِحْرَاجٌ [dihrāc] vezninde) Bir nesneye muttasıl bakıp durmak yāhūd dike dike bakmak ma'nāsınadır; yukālu: بَرَّشَمَ إِلَيْهِ بَرَّشَمَةٌ وَبِرْشَامًا إِذَا أَدَامَ النَّظْرَ إِلَيْهِ أَوْ أَحَدَهُ

الْبُرَاشِمُ [el-burāşim] عُلَابِيَةٌ [ulābiṭ] vezninde) Hadīdü'n-nazar adama denir.

الْبُرُوشُمُ [el-burşum] قُنْفُزٌ [kunfuz] vezninde) Peçeye denir ki 'Arabistān ve Anadolu nisvānları yüzlerine tutunurlar, pek güzel 'ādettir; yukālu: جَاءَتْ وَفِي وَجْهَهَا بُرُوشُمٌ أَيْ بُرُوقٌ

الْبُرُوشُومُ [el-burşūm] (bā'nın zammı ve fet-hiyle) Başra'ya mahsūs bir cins hurmā ağacıdır ki meyvesi sā'irden mukaddem erişir.

[ب ر ص م]

الْبُرُوصُومُ [el-burşūm] عُصْفُورٌ [uşfūr] vezninde) Şişe makülesinin ağızları bağına denir.

[ب ر ط م]

الْبُرُوطَامُ [el-birṭām] قِرْطَاسٌ [kirtās] vezninde) ve

الْبُرَاتِيمُ [el-burātim] عُلَابِيَةٌ [ulābiṭ] vezninde) İri ve yumru dudaklı adama denir; yukālu: رَجُلٌ بِرُطَامٍ وَبُرَاتِيمٍ أَيْ الصُّخْمُ الشَّقَّةَ Ve

بِرُطَامٌ [birṭām] Dudağa vasf olur; yukālu: شَقَّةٌ بِرُطَامٍ أَيْ صُخْمَةٌ

الْبُرُوطَمُ [el-berṭam] جَعْفَرٌ [cafer] vezninde) Tekellümde 'aczi olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ بِرُطَمٍ أَيْ الْعَيْيُ اللَّسَانِ

الْبُرُوطَمَةُ [el-berṭamet] دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Pür-gazab olmak ma'nāsınadır ki kemāl-i gazabdan tulum gibi şişip kabarmaktır; yukālu: بَرَّطَمَ الرَّجُلُ إِذَا انْتَفَخَ غَضَبًا Ve bir adamı pek öfkelenendirip darılmak ma'nāsınadır ki müte'addī olur; yukālu: بَرَّطَمَ اللَّيْلُ إِذَا اسْوَدَّ Ve gece pek muzlim olmak ma'nāsınadır; yukālu: بَرَّطَمَ اللَّيْلُ إِذَا اسْوَدَّ

التَّبْرُوطَمُ [et-teberṭum] تَدَاخُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Bir sözden nāşī dargınlık peydā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: *Kāmūs*'ta ve *Şihāh*'ta bu 'ibāre ile mersüm olmakla bu resme terceme olundu, lākin Zemāhşerī *Muḳaddimetu'l-Edeb*'de "تَبْرُوطَمٌ [teberṭum] hışm giriften bā-dendīden" 'ibāretiyle beyān eylemekle ona göre gümürdenip somurdanarak darılmak yāhūd dargınlıktan gümürdenip somurdanmak demek olur, eger bu savāb ise mü'ellifin bu resme tefsiri müsāmahaya mebnī olur.

[ب ر ع م]

الْبُرُوعُمُ [el-bur'um] ve

الْبُرُوعُومُ [el-bur'ūm] ve

الْبُرُوعُمَةُ [el-bur'umet] ve

الْبُرُوعُومَةُ [el-bur'ūmet] (bā'ların zammıyla) Ağacın henüz yarıp çıkan yemişinin çiçeğinin kapçığına denir, 'alā-kavlin henüz açılmamış çiçeğine denir ki tomurcuk ta'bir olunur.

الْبُرُوعَمَةُ [el-ber'amet] دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) ve

التَّبْرُعُمُ [et-teber'um] (تَدْحُرُجُ [tedaħruc] vezninde) Ağacın بُرْعُومُ [bur'ūm]u zuhūr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: بُرْعَمَتِ الشَّجَرَةَ بُرْعَمْتُهَا وَتَبْرُعَمَتْ إِذَا خَرَجَتْ بُرْعُمْتُهَا

الْبِرَاعِيمُ [el-berā'īm] (bā'nın fethiyle) Bir mevzi' ismidir, 'alā-kavlin şol kumsallara denir ki aralıklarında buķūl inbāt eder نُورٌ [nevr]ler ola. Ve

بِرَاعِيمِ الْجِبَالِ [berā'īmu'l-cibāl] Dağların sivri sivri tepelerine itlāk olunur.

[ب ر ه م]

الْبُرْهَمَةُ [el-berhemet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Gözü kıyıp ve kapağını depretmeyerek bir nesneye muttasıl bakıp durmak ma'nāsınadır; yukālu: بُرْهَمٌ إِلَيْهِ إِذَا أَدَامَ وَنُظِرَ إِلَيْهِ فِي سُكُونِ الطَّرْفِ Ve

بُرْهَمَةٌ [berhemet] İsm olur, بُرْعُمَةُ الشَّجَرِ [bur'umetu'ş-şecer] ma'nāsına; bunda فُتْمُذَةٌ [kunfuzet] vezninde dahi cā'izdir.

إِبْرَاهِيمُ [İbrāhīm] İsm-i a'cemīdir, bunda yedi lügat vardır:

إِبْرَاهِيمُ [İbrāhīm]

إِبْرَاهَامُ [İbrāhām]

إِبْرَاهُومُ [İbrāhūm] (hā'nın zammıyla)

إِبْرَاهِيمُ [İbrāhīm] (yā'yı hazfle ve hā'nın harekāt-ı selāsıyla)

إِبْرَهُمُ [İbrehem] (elifsiz hā'nın fethiyle ki yedi lügat olur) Musaggarında بُرَيْهٌ [Bureyh] denir, زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde hemzenin ve mīm'in tarhiyla, 'alā-kavlin أُبَيْرُهُ [Ubeyrih] denir, سَفْرَجَلٌ [sefercel]de سُفَيْرِيحٌ [sufeyric] dedikleri gibi ve 'inde'l-ba'z بُرَيْهِيمٌ [Bureyhīm] denir, hemzesini zā'id tevehhüm eylemiştir. Ve cem'i أَبَارُهُ [Ebārih] ve أَبَارِيهِ [Ebārīh] ve أَبَارِيهِ [Ebārīhet] ve بَرَاهِمٌ [Berāhim] ve بَرَاهِيمٌ [Berāhīm] ve

بَرَاهِمَةٌ [Berāhimet] ve بَرَاهٌ [Birāh] gelir mīm'siz. Mü'ellifin *Başā'ir*'de beyānına göre İbrāhīm Ḥalīlu'r-Raḥmān 'alā-nebiyyinā ve 'aleyhi's-selām hazretlerinin ism-i şerīfidir, lafz-ı Süryānīdir, أَبٌ [eb] ile رَاهِيمٌ [rāhīm] lafzından mürekkebdir ki أَبٌ رَحِيمٌ demektir; arz-ı 'Irāk'tan Bābil vilāyetinden Kūṣā nām kasabada tevellüd eyledi, Gūṭa-i Dimāşq kurālarından Berze nām karyeye nisbeti onda mütemekkin olduğuna mebnīdir.

الْإِبْرَاهِيمُونَ [el-İbrāhīmūn] On iki nefer ashāb-ı kirāmdır ki ismleri İbrāhīm idi.

الْبِرَاهِمَةُ [el-Berāhimet] Bir tā'ifedir ki Hak celle ve 'alā hazretlerinin peygamber irsālini tecvīz eylemezler; yukālu: هُوَ مِنَ الْبِرَاهِمَةِ وَهِيَ قَوْمٌ لَا يُجَوِّزُونَ عَلَى اللَّهِ بَعْتَةَ الرُّسُلِ Mütercim der ki *Mişbāh*'ın beyānına göre **بِرَاهِمَةٌ** [Berāhimet] Hindūların 'ubbād ve zühhādına itlāk olunur;müfredi بَرَهْمَنْ [Berehmen]dir, nūn'u tenvīne müşābihtir ki nisbette sākit olup بَرَهْمِيٌّ [Berhemiy] derler, 'alā-kavlin bu hukemā-i hünūddan Berhemān nām şahsa mensūbdur ki tevābi'ine temhīd-i kavā'id-i 'akā'id eden kimse olacaktır. Bu sürette nisbeti gayr-i kıyās üzere olur. Ve bunlar bi'set-i enbiyāyı tecvīz eylemezler ve luhūm-ı hayvānı tahrīm ederler, zünüb ve 'udvāndan berī olan hayvānātı ilām ve ta'zīb hikmetten hāric zulmdür derler. Ve *Burhān*'da Berehmen Hindistān'da Mecūs kavminin papazlarına 'alem-i hāss olmak üzere mersūmdur. Ve tafsīl-i 'akā'idleri kütüb-i kelāmiyyede mebsüttür.

الْإِبْرَاهِيمِي [el-ibrāhīmiyy] Bir nev' siyāh hurmāya denir.

الْإِبْرَاهِيمِيَّةُ [el-İbrāhīmiyyet] Üç karye

adıdır: birisi Vāsīt kazāsında ve birisi Cezīre-i İbn 'Ömer'de ve birisi Nehr-i 'İsā kazāsında vākī'dir.

[ب ر ه س م]

أَبُو الْبَرْهَسِمِ [Ebu'l-Berehsem] (sīn-i mühmele ile سَفْرَجَل [sefercel] vezninde) 'İmrān b. 'Osmān ez-Zebīdī eş-Şāmī künyesidir ki kırā'at-i şevāzz sāhibidir.

[ب ز م]

الْبِزْمُ [el-bezm] (zā-yı mu'ceme ile جَزْم [cezm] vezninde) Bir nesneyi dişlerin uçlarıyla ısırarak ma'nāsınadır, 'alā-kavlin dört ön dişler ile ve o dişlerin ardında olan dört diş ile ısırarak ma'nāsınadır; yukālu:

بَزَمَ عَلَيْهِ بَزْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا عَضَّ بِمُقَدِّمِ أَسْنَانِهِ بَزَمَ أَوْ بِالثَّنَائِيَا وَالزُّبَاعِيَاتِ Ve bir ağır yükü yüklenip aslen istiskāl eylemeyerek bī-muhābā harekete muktedir olmak ma'nāsınadır; yukālu: بَزَمَ بِالْعَبَاءِ إِذَا حَمَلَهُ فَاسْتَمَرَ بِهِ Ve baş parmakla ve şehadet parmağıyla süt sağmak ma'nāsınadır; yukālu: بَزَمَ الثَّقَاةَ إِذَا حَلَبَهَا Ve bir adamın libāsını kapıp almak ma'nāsınadır; yukālu: بَزَمَ فَلَانًا ثَوْبَهُ إِذَا كَتَبَ عَلَيْهِ كِتَابًا وَوَضَعَهُ عَلَيْهِ

بَزَمَ الْأَمْرَ إِذَا صَرَّمَ عَلَيْهِ أَيْ عَزَمَ Ve galiz söz söylemek ma'nāsınadır; yukālu: بَزَمَ الْقَوْلَ إِذَا أَعْلَظَ Ve kırmak ma'nāsınadır; yukālu: بَزَمَ إِذَا كَسَرَهُ Ve yayın kirişini sebbābe ve ibhāmla çekip salıvermek ma'nāsınadır; yukālu: بَزَمَ وَتَرَ الْقَوْسَ إِذَا أَخَذَهُ بِالسَّبَابَةِ وَالْإِنْبَاهِ ثُمَّ أَرْسَلَهُ

الْمُبَازَمَةُ [el-mubāzemet] (mufā'alet] vezninde) İşi 'azm-i kat' ile kesip biçmek ma'nāsınadır; yukālu: فُلَانٌ ذُو مُبَازَمَةٍ فِي الْأَمْرِ فِي أَيِّ ذُو صَرِيمَةٍ

الْبِزِيمُ [el-bezīm] (emīr] vezninde) Sebze bağı sarılan hurmā yaprağına denir.

Ve çömlük dibinde kalan sāde et suyuna denir. Ve Cevherī بَزِيمَ [bezīm] lafzını خَيْطُ الْقِلَادَةِ ile ya'nī kaytan ile tefsir eylemekle tashif eylemiştir, savāb olan lügatte ve istişhād eylediği iki beyitte dahi rā-i mükerrere ile olmaktadır, mü'ellifin rā-i mükerrereden murādı rā-i mühmeledir. Ve bu ehl-i tecvīd itlākātındandır, zīrā tekrīr-i rā' mūhmelenin sıfatıdır.

الْإِبْزَامُ [el-ibzām] ve

الْإِبْزِيمُ [el-ibzīm] (hemzelerin kesriyle) Kemer ve kolan makülesinin uçlarında olan tokaya denir ki ekserī demirden olur, dīger uçlarını ona geçirirler; ısırarak ma'nāsından me'hūzdur.

الْإِبْرَامُ [el-ibzām] (ikrām] vezninde) Bir adama nesne vermek ma'nāsınadır; yukālu: أَبْرَمَهُ أَلْفًا إِذَا أَعْطَاهُ إِيَّاهُ

الْبِزْمَةُ [el-bezmet] (bā'nın fethiyle) Günde bir öğün ta'ām eylemek ma'nāsınadır; yukālu: فُلَانٌ يَأْكُلُ بَزْمَةً أَيَّ أَكَلَةً وَاحِدَةً Ve otuz dirhem veznine denir; yukālu: أَعْطَاهُ بَزْمَةً أَيَّ وَزَنَ ثَلَاثِينَ دِرْهَمًا

الْإِبْتِزَامُ [el-ibtizām] (ifti'āl] vezninde) Gün geçirmek ma'nāsınadır; yukālu: إِبْتَزَمَ الْيَوْمَ كَذَا أَيَّ سَبَقَ بِهِ

[ب س م]

الْبِسْمُ [el-besm] (bā'nın fethi ve sīn'in sükūnuyla) Āheste ve latīf gülmek ma'nāsınadır ki kendi işitecek kadar gülmekten 'ibārettir, sırtıtmak ta'bīr olunur; yukālu: بَسَمَ الرَّجُلُ بَسْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَهُوَ وَأَحْسَنُهُ Ve bir nesneyi tatmak ma'nāsına müsta'meldir; tekülü: مَا بَسَمْتُ مَا فِي الشَّيْءِ أَيَّ مَا دُقْتُهُ

الْإِبْتِسَامُ [el-ibtisām] (ifti'āl] vezninde) ve

التَّبَسُّمُ [et-tebessum] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) Bunlar da âheste ve nâzükâne gülmek maʿnâsınadır; yukâlu: **إِنْتَسَمَ الرَّجُلُ وَتَبَسَّمَ بِمَعْنَى**
بَسَّمَ

الْبَاسِمُ [el-bâsim] ve

الْمِبْسَامُ [el-mibsām] (مِخْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) ve

الْبَسَامُ [el-bessām] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Ekserî tebessüm üzere olan adama denir.

الْمَبْسِمُ [el-mebsim] (مَنْزِلٌ [menzil] vezninde) Ön dişlere itlāk olunur, mahall-i **بَسْمٌ** [besm] olduğu için.

الْمَبْسَمُ [el-mebsem] (مَقْعَدٌ [maḳʿad] vezninde) Masdar-ı mīmîdir, **بَسْمٌ** [besm] maʿnâsına.

بَسَامٌ [Bessām] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) ve

بَسَامَةٌ [Bessāmet] (شَدَادَةٌ [şeddādet] vezninde) Esāmîdendir: Ve Aḥmed b. Muḥammed eṭ-Ṭabesî el-Bessāmî muhaddistir.

[ب س ط م]

بِسْطَامٌ [Bişṭām] (bā'nın kesriyle) Esmā-ı ricâldendir. Bişṭām b. Ḳays b. Mesʿūd, Şeybân kabîlesinden bir kimsedir. Ve

بِسْطَامٌ [Bişṭām] İrân'da bir belde adıdır; bā'nın fethiyle de zebân-zededir yâhüd fethi lahdır. O beldede göz ağrısına ve ʿarıza-i ʿaşka mübtelâ olmuş kimse merʿî olmamıştır; eger onlardan biri o beldeye vürüd eylese bi-iznihi taʿālâ ifâkat bulur; ʿarif-i maʿrûf Ebü Yezîd-i Bişṭāmî ve muhaddisinden ʿÖmer ve Muḥammed ibnâ Muḥammed ve Ḥuseyn b. ʿĪsâ el-Bişṭâmiyyûn oraya mensûblardır. Ve ʿAlî b. Aḥmed b. Bişṭām el-Bişṭāmî ceddine mensûblardır, bu dahi muhaddistir.

[ب ش م]

الْبِشْمُ [el-beşem] (bā'nın ve şîn-i muʿcemenin fethiyle) Tohme ve imtilâʾ olmak maʿnâsınadır; taşra Türkîsinde genek azmak taʿbîr olunur; yukâlu: **بِشْمٌ الصَّبِيُّ مِنْ كَثْرَةِ اللَّبَنِ بَشْمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَتَخَّمَ**
Ve bir nesneden bıkrıp usanmak maʿnâsına müstaʿmeldir; yukâlu: **بِشْمٌ مِنْهُ إِذَا سَبَّمَ**

الْإِبْشَامُ [el-ibşām] (hemzenin kesriyle) İmtilâ eylemek maʿnâsınadır; yukâlu: **أَبْشَمَهُ الطَّعَامُ إِذَا أَتَخَّمَ**

الْبِشَامُ [el-beşām] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Bir hoş-bü şecer ismidir, yaprağını خَضَابٌ [ḥiḍāb] ve dallarından misvāk ederler. Bu şecer bu ismle maʿrûftur, Ḥicāzîdir, ʿIrâḳ ve Mışır'da dahi olur, hâlen dühn-i belesân mefkûd olmakla ondan hâsıl olan dühnü belesân yağı diye getirirler.

بِشَامَةٌ [Beşāmet] (سَحَابَةٌ [sehābet] vezninde) Esāmîdendir: Beşāme b. el-Ġadîr ve Beşāme b. Ḥazn şâʿirlerdir.

[ب ص م]

الْبِضْمُ [el-buşm] (bā'nın zammı ve şād'ın sükûnuyla) Serçe parmakla yanındaki adsız parmağın uçlarının açıldığı hâlde mā-beyni olan mikdâra denir, niteki baş parmakla şehâdet parmağının açıldığı hâlde mā-beyni olan mikdâra فَتْرَةٌ [fetret] denir. Kezâlik sâʿir parmakların aralıklarının dahi ism-i mahsûsları vardır; yukâlu: **طَوْلُهُ قَدْرُ الْبِضْمِ أَيُّ مَا بَيْنَ طَرْفِ الْخَنْصِرِ إِلَى طَرْفِ الْبِصْرِ**
Ve yoğunluk, gıllat maʿnâsınadır; yukâlu: **رَجُلٌ أَوْ ثَوْبٌ ذُو بِضْمٍ أَيُّ غَلِظٌ**

[ب ض م]

الْبِضْمُ [el-buḍm] (bā'nın zammı ve ḍād-ı muʿcemenin sükûnuyla) Nefs maʿnâsınadır ki rûh-ı hayvânîdir; yukâlu: **كِرِيمُ الْبِضْمِ أَيُّ**

النَّفْسِ Ve dāneden henüz çıkıp büyümeğe başlamış sünbüleye denir.

الْبَضْمُ [el-baḍm] (هَضَمَ [haḍm] vezninde) Ekinin dāneleri irilenmek ma'nāsınadır; yukālu: بَضَمَ الرَّزْعُ بَضْمًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا غَلَطَ: حَيْهُ Ve sünbülenin dāneleri bir mikdārca irileşip pekişmek ma'nāsınadır; yukālu: بَضَمَ الْحَبُّ إِذَا اشْتَدَّ قَلِيلًا

[ب ط م]

الْبِطْمُ [el-buṭm] (bā'nın zammıyla ve zammeteynle) الْأَحْبَةُ الْحَضْرَاءُ [el-ḥabbetu'l-ḥadrā] ismidir ki sakız ağacının yemişidir, çitlenbik ve meneviş ta'bīr olunur, 'alā-kavlin şecerine denir. Yemişi müsahhin ve bevli müdirr ve cimā'ı mukavvī ve su'āl ve lakve ve كُليَّة [kulyet] illetlerine nāfi' ve kurumuş yaprağını ufatıp elekten geçirdikten sonra tılā eylemek saç ve sakalı münbit ve muhassindir.

[ب ظ ر م]

الْبِظْرَمُ [el-baẓram] (zā-yı mu'ceme ile جَفَنَرٌ [ca'fer] vezninde) Hāteme denir; yukālu. فِي إِضْبَعِهِ بَظْرَمٌ أَي خَاتَمٌ

التَّبْظُرْمُ [et-tebāzrum] (تَدَخَّرَجٌ [tedaḥruc] vezninde) Parmağı yüzüklü ahmak ve bī-magz kimse, yüzüklü parmağını lakırdı ettiği adamın lakırdı esnāsında yüzüne doğru işaret ve imāle ederek tekellüm eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا تَبْظُرَمَ الرَّجُلُ إِذَا كَانَ أَحْمَقَ وَعَلَيْهِ خَاتَمٌ فَيَتَكَلَّمُ وَيُشِيرُ بِهِ فِي وُجُوهِ النَّاسِ Şārih der ki o kimseye بَظْرَمِيَّت [baẓrami't] denir, زَنْجَبِيلٌ [zencebīl] vezninde.

[ب ع م]

الْبَيْعِمُ [el-be'im] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bir putun ismidir. Ve ağaçtan düzme sürete denir, kezālik ağaç posasından düzölmüş sürete denir; bal mumundan düzöldüğü

gibi. Burada مِنَ الصَّبِغِ nüşahaları galattır, savāb olan الصَّنْعِ مِنَ olmaktadır. Ve şol 'āciẓ ve müfḥam ve bī-nātika kimseye denir ki aslā şi'r ve manzūm nazm ve inşādına kādir olmaya. Selefte beyne'l-'Arab inşād-ı şi're muktedit olmayan kimse insāndan ma'ḍūd olmaz idi; yukālu: هُوَ بَعِيمٌ أَي مُفْحَمٌ لَا يَقُولُ الشِّعْرَ

[ب ع ث م]

فُنْفُذٌ [Bu'ṣum] (sā-yı müsellese ile [kunfuz] vezninde) Mescid-i Hīre sāhibi 'Ayān nām kimsenin pederi ismidir.

[ب غ م]

الْبُغَامُ [el-buḡām] (ḡayn-ı mu'ceme ile عُرَابٌ [ḡurāb] vezninde) ve

الْبُغُومُ [el-buḡūm] (فُؤُودٌ [ḡu'ūd] vezninde) Āhū kısmı zārilik eder gibi yanık yanık kendi yavrusuna bağırıp melemek ma'nāsınadır; yukālu: بَعَمَتِ الظَّبْيَةُ بُغَامًا وَبُغُومًا: مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ وَالْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا صَاحَتْ إِلَى وَلَدِهَا بِأَرْحَمِ مَا يَكُونُ مِنْ صَوْتِهَا Ve nāka kesik kesik hanīn ve zārī eylemek ma'nāsınadır ki yavrusuna şevk ve ārzū ile hanīn eylemektir; yukālu: بَعَمَتِ النَّاقَةُ إِذَا قَطَعَتِ الْحَيْنِينَ وَلَمْ تَمُدَّهُ Ve sığın ve ceyran makūlesi melemek ma'nāsınadır; yukālu: بَعَمَ الثَّبِيلُ وَالْأَيْلُ وَالْوَعْلُ: إِذَا صَوَّتَ بَعَمٌ فَلَانَ بِصَاحِبِهِ إِذَا لَمْ يُفْصَحْ لَهُ عَنْ مَعْنَى مَا يُحَدِّثُهُ [et-tebeḡgum] (تَفَعَّلٌ [tefa'ul] vezninde) بُغَامٌ [buḡām] ile üç ma'nā-yı evvelde mürādiftir.

بُغْمٌ [baḡm] (لَغْمٌ [laḡm] vezninde) ve

بُغُومٌ [Beḡūm] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Bintu'l-Mu'addel ismidir sahābiyyedir.

الْمُبَاغَمَةُ [el-mubāḡamet] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet]

vezninde) Bir adam ile arkın arkın lakırdı eylemek ma'nāsınadır, 'aşıkın ma'sūkla lakırdısı gibi; yukālu: **بَاغَمَهُ إِذَا حَادَثَهُ بِصَوْتٍ رَجِيمٍ**

[ب غ ث م]

بَغْشَم [Bağšem] (sā-yı müsellese ile جَعَفَرَ [ca'fer] vezninde) Bir recül ismidir.

[ب ق م]

الْبَقْم [el-baqqam] (bā'nın ve kāf-ı müşdededenin fethiyle) Boya ağacı dedikleridir ki şeceri 'azīm olur, ahşabını sabbāglar isti'māl ederler: Bakkam boyası ma'ruftur; ağacının yaprağı bādem yaprağına şebīh ve sākı kızıl olur, ahşabının matbūhuyla boya boyarlar; zürüru yaraları onultup ve her a'zādan seyelān-ı demi kātīr ve kurhaları müceffittir ve kökü semm-i sā'attır. Şārih der ki **بَقْم** [baqqam] mu'arrebdir, vākī'ā *Burhān-ı Kāfi*'de bekem mu'arربی olmak üzere merkūmdur.

الْبُقْم [el-buqqam] (سُكَّرٌ [sukker] vezninde) Şecer-i cevz-i māşil ismidir ki Türkīde tatula dedikleri nebattır; bāzincān nebātı kadar olur, dāneleri müsekkir ve muhaddirdir.

الْبِقَامَةُ [el-buqāmet] (تُمَامَةٌ [sumāmet] vezninde) Yapağı döküntüsüne denir ki hālisi eğrilip geriye kalan işe yaramaz talaşından 'ibārettir, eğrilmesi mümkün olmaz, kezālik yorgancılardan ve yüncülerin işe yaramadığından atıkları hırt ve mırt tarantı ve talaş makūlesi yapağı döküntüsüne denir. Burada النُّشَاشُ nüşası ki rā ile dir galattır, savāb olan النَّجَادُ olmaktadır dāl'la ki yorgancıya denir. Ve 'aklı azca, re'y ve fikr ve endişesi za'fif hīre-dil adama itlāk olunur; yukālu: **هُوَ بِقَامَةٌ أَي الْقَلِيلُ الْعُقْلُ الضَّعِيفُ**

الرَّأْيِ

الْبُقْم [el-Buqm] (bā'nın zammıyla ve zammeteynle) Bir batn ismidir.

بَاقُوم [Bāqūm] (يَاقُوتٌ [yāqūt] vezninde) Rūmiyyü'l-asl Neccār'dır ki Sa'īd b. el-'Aş'atīkidir, Mescid-i Nebevī'de minber-i şerīfi o düzmüştür. Şārihin beyānına göre ashābdandır.

الْبَقْم [el-beqam] (fethateynle) Deve عُظْطَوَانٍ [unzuvān] dediği ot otlamakla hastalanmak ma'nāsınadır; yukālu: **بِقَمِ الْبَعِيرِ بَقْمًا مَنِ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا عَرَّضَ لَهُ دَاءً مِنْ أَكْلِ الْعُظْطَوَانِ تَبَقَّمَتِ الْغَنَمُ إِذَا ثَقُلَ عَلَيْهَا أَوْ لَادَهَا فِي بَطُونِهَا فَلَمْ تَثُرْ**

[ب ك م]

الْبِكْم [el-bekem] (fethateynle) ve

الْبِكَامَةُ [el-bekāmet] (كِرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) Dilsiz olmak ma'nāsınadır, خَرَسٌ [ħares] gibi; 'alā-kavlin 'aciz ve belāhete mukārin olan dilsizliktir, ya'nī ebleh ve nādān olmakla nutktan 'āciz olmak hasebiyle olan dilsizliktir yāhūd anadan dilsiz ve gözsüz ve kulaksız doğmağa denir ki māder-zād olarak dilsiz ve kör ve sağır olmaktan 'ibārettir; yukālu: **بِكَمِ الصَّبِيِّ بِكَمًا وَبِكَامَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا خَرَسَ أَوْ هُوَ مَعَ عَيْ وَبَلَهُ أَوْ أَنْ يُوَلَّدَ لَا يَنْطِقُ وَلَا يَسْمَعُ وَلَا يُبْصِرُ**

الْأَبْكَم [el-ebkem] (أَحْمَرٌ [ahmer] vezninde) ve

الْبِكِيم [el-bekīm] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Ma'nā-yı mezbūrdan sıfattır. **أَبْكَم** [ebkem] lafzının cem'i **بُكْمَانٌ** [bukmān]dır bā'nın zammıyla ve **بُكْمٌ** [bukm]dür bā'nın zammıyla.

الْبِكَامَةُ [el-bekāmet] [كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) بِكَمَ [bekem] ma'nāsınadır ki zikr olundu. Ve 'an-kasdin dilsizlik edip epsem olmak ma'nāsınadır; yukālu: بِكَمَ الرَّجُلُ بِكَامَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا افْتَتَحَ عَنِ الْكَلَامِ تَعْمُدًا Ve bir adam bilmediğinden yâ 'an-kasdin cimā'dan munkatı' olmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: بِكَمَ الرَّجُلُ إِذَا انْقَطَعَ عَنِ الْكَلَامِ إِذَا أُزْتُجَ الْبِكَاحِ جَهْلًا أَوْ عَمْدًا

التَّبْكُمُ [et-tebakkum] [تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Sözde hasır olmakla tekellümden tutulup kalmak ma'nāsınadır; yukālu: تَبْكُمُ عَلَيْهِ الْكَلَامُ إِذَا أُزْتُجَ

ذُوبُكُمُ [Zū Bukum] [عُنُقٌ [unuk] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

[ب ل م]

الْبَلَمُ [el-belem] (fethateynle) Hurde balıklara denir, aterina ve tirhoz gibi. Ve

بَلَمٌ [belem] Nāka kısmının kösnüklüğüne denir, 'alā-kavlin pek kösnümekten ferici şişmeğe denir, بَلَمَةٌ [belemet] dahi bu ma'nāyadır, fethātla; yukālu: بِالنَّاقَةِ بَلَمٌ Ve وَبَلَمَةٌ أَيْ ضَبَعَةٌ أَوْ هُوَ وَرَمَ الْحَيَاءِ مِنْ شِدَّةِ الضَّبَعَةِ

بَلَمَةٌ [belemet] Dudağın şişip kabarmasına denir; yukālu: مَا هَذِهِ الْبَلَمَةُ فِي شَفْتِكَ أَيْ الْوَرَمُ

الْبَلْمُ [el-belmu] (bā'nın fethi ve lām'ın sükünüyle) Nāka kösnümek ma'nāsınadır; yukālu: بَلَمَتِ النَّاقَةُ بَلْمًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا اشْتَهَتْ الْفُحْلُ

الْإِبْلَامُ [el-iblām] (hemzenin kesriyle) بَلْمٌ [belm] ma'nāsınadır; yukālu: أَبْلَمَتِ النَّاقَةُ بِمَعْنَى بَلَمَتْ Ve takbīh eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَبْلَمَ عَلَيْهِ الْأَمْرُ إِذَا قَبِحَهُ سüküt eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَبْلَمَ الرَّجُلُ إِذَا سَكَتَ

الْأَبْلَمُ [el-eblem] [أَحْمَرٌ [aḥmer] vezninde) Kalın dudaklı adama denir; yukālu:

رَجُلٌ أَبْلَمٌ أَيْ الْغَلِيظُ الشَّفَتَيْنِ Ve bir cins nebāt-ı me'kūl ismidir ki bakla tarzında kurūnları olur. Ve مُقْلٌ [muql] ağacının yaprağına denir; bunda hemzenin harekāt-ı selāsıyla lügattır.

الْأَبْلَمَةُ [el-eblemet] (hemzenin ve lām'ın harekāt-ı selāsıyla) Bu dahi مُقْلٌ [muql] ağacının yaprağına denir; ve minhu yukālu: زِيرَا أَلْمَالُ بَيْنَنَا شَقُّ الْأَبْلَمَةِ أَيْ نَضْفَيْنِ O yaprak ortasından tūlānī düz şakk olunur.

الْبَيْلَمُ [el-beylem] [حَيْدَرٌ [ḥayder] vezninde) Hasır otunun tozağına denir ki pamuk tarzında olur. Ve dülgerlerin ay demirine denir, بَيْرَمٌ [beyrem] gibi. Ve pamuk kozasına denir, جَوْزُ الْقُطْنِ [cevzu'l-ḳuṭn] ma'nāsına. Ve kamış ve kargı tozağına denir.

الْمُبْلِمُ [el-mublim] [مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) ve

الْمِثْلَامُ [el-miblām] [مِحْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Pek kösnümekten seslenemez olan nākaya denir. Ve

مُبْلِمٌ [mublim] Henüz buğura çekilmeyip ve doğurmamış olan genç nākaya denir.

التَّبْلِيمُ [et-teblīm] [تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Takbīh eylemek ma'nāsınadır; yukālu: لَا تُبْلِمُ عَلَيْهِ أَمْرَهُ أَيْ لَا تَقْبَحْ

بَيْلَمَانُ [Beylemān] (pehlevān vezninde) Yemen'de yāhūd Sind ülkesinde yāhūd Hindistān'da bir mevzi' adıdır, süyūf-ı Beylemāniyye oraya mensūbdur. Ve 'Abdurrahmān b. Beylemānī, 'Ömer b. el-Ḥaṭṭāb radiyallāhu 'anhu 'utekāsındandır.

الْإِبْلِيمُ [el-iblīm] (hemzenin kesriyle) 'Anbere denir; yukālu: أَتَى مِنَ الْهِنْدِ بِالْإِبْلِيمِ أَيْ بِالْعَسَلِ Ve bala denir, بِالْعَسَلِ [ʿasel] ma'nāsına.

الْبَلْمَاءُ [el-belmāʿ] [صَحْرَاءُ [ṣaḥrāʿ] vezninde) Ayın on dördüncü gecesine denir, لَيْلَةُ

الْبَدْرِ [leyletu'l-bedr] ma'nāsına.

بَلَامٌ [bulām] (غُرَابٌ [gūrāb] vezninde) حَفْصٌ [ḥaḥḥ] dedikleri nebātın taze ve yeşil olanına denir. Garībdir ki mü'ellif بَلَامٌ māddesinden zühül eyledi. Kāle fi'n-*Nihāye* fi zikri udmi ehli'l-cenneti kāle: إِدَامُهُمْ بِالْأَمِّ وَالنُّونُ قَالُوا وَمَا هَذَا قَالَ تُورٌ وَتُونٌ بَلَامٌ Şürrāhın hulāsa-i tahkīkleri üzere بَلَامٌ [bālām] lafz-ı 'İbrānīdir, öküze denir ve نُونٌ [nūn] balığa denir.

[ب ل ت م]

الْبَلْتَمُ [el-beltem] (تَا-يُ fevkiyye ile جَغْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Talākatle tekellümden 'āciz olan kimseye denir ki peltek ta'bīr olunur; yukālu: رَجُلٌ بَلْتَمٌ أَي الْعَيِّي التَّقِيْلُ اللِّسَانِ Ve halk ve nās ma'nāsınadır; yukālu: فِيهِ بَلْتَمٌ كَثِيرٌ أَي خَلَقَ وَنَاسٌ كَثِيرٌ

[ب ل ج م]

الْبَلْجَمَةُ [el-belcemet] (cīm'le دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Davarın ayağını bıçılğan ve topuk çalma gibi marazlardan nāṣī sargı ile sarmak ma'nāsınadır; yukālu: بَلْجَمُ الْبَيْطَارِ الدَّابَّةِ إِذَا عَصَبَ قَوَائِمَهَا مِنْ دَاءٍ يُصِيبُهَا

[ب ل د م]

الْبَلْدَمُ [el-beldem] (جَغْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Göğsün mukaddemine denir ki boğaz semtidir, Türkīde döş ta'bīr olunur, 'alā-kavlin boğaz ile boğazın gırtlak yapışık olan yerin mecmū'una ve 'alā-kavlin at kısmının boğazında kımıldayıp oynayan yerine denir; yukālu: أَصَابَ بَلْدَمَهُ وَهُوَ مَقْدَمُ الصُّدْرِ أَوْ الْخُلُقُومُ وَمَا اتَّصَلَ بِهِ مِنَ الْمَرِيءِ أَوْ مَا اضْطَرَبَ مِنْ خُلُقُومِ الْفَرَسِ Ve künd-zihn ve bed-manzar ve sakīlü'l-hey'e, endāmı muztarib, yakışıklı nā-tırāş adama denir. Ve kesmez kör kılıca denir; yukālu: سَيِّفٌ بَلْدَمٌ أَي كَهَامٌ

الْبَلْدَمُ [el-belendem] (سَفْرَجَلٌ [sefercel] vezninde) ve

الْبِلْدَامُ [el-bildām] ve

الْبِلْدَامَةُ [el-bildāmet] (bā'ların kesriyle) Bunlar da künd-zihn, bed-manzar, nā-tırāş ve nādān çolpa kimseye denir; lākin ziyāde-i hurūf ziyāde-i ma'nāya dāll olmakla bunlar بَلْدَمٌ [beldem] lafzından eb-lag olur.

الْبَلْدَمَةُ [el-beldemet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Korkmak ma'nāsınadır; yukālu: بَلْدَمَ الرَّجُلُ إِذَا خَافَ

[ب ل س م]

الْبَلْسَمَةُ [el-belsemet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Bir nesneden korkmakla epsem ve hamūş olmak ma'nāsınadır; yukālu: Ve çehreyi ekşitip burtarmak ma'nāsınadır; yukālu: بَلْسَمَ الرَّجُلُ إِذَا سَكَتَ عَنْ فَرْعٍ إِذَا كَرَّهَ وَجْهَهُ

التَّبَلْسُمُ [et-tebelsum] (تَدَخْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Bu dahi çehreyi ekşitip burtarmak ma'nāsınadır; yukālu: تَبَلْسَمَ الرَّجُلُ إِذَا كَرَّهَ وَجْهَهُ

الْبِلْسَامُ [el-bilsām] (بِرْسَامٌ [birsām] vezninde) ve mürādifidir ki zikr olundu.

الْبَلْسَمُ [el-belensem] (سَمَنْدَلٌ [semendel] vezninde) Katrana denir.

[ب ل ع م]

الْبُلْعُومُ [el-bul'ūm] (زُنْبُورٌ [zunbūr] vezninde) ve

الْبُلْعُومُ [el-bul'ūm] (قُنْفُذٌ [kunfuz] vezninde) Boğazda ta'am mürür edecek yere denir ki gırtlak olacaktır. Boğazda iki mecrā vardır: biri مَرِيءٌ [merī] ve بُلْعُومٌ [bul'ūm] dur ki mi'denin yoludur ve biri mecrā-yı hevādır; yukālu: قَطَعَ بُلْعُومَهُ وَبُلْعَمَهُ وَهُوَ مَجْرَى

الطَّعَامِ فِي الْحَلْقِ Ve

بَلْعُومٌ [bul'ūm] Hımār kısmının dudağında olan sakarlığa denir. Ve yüksekçe yer altından gelen su kārızine denir.

الْبَلْعَمُ [el-bel'am] [جَعْفَرُ] [ca'fer] vezninde) Pek pek yutan ekül ve küstâh adama denir; yukâlu: رَجُلٌ بَلْعَمٌ أَيْ أَكُوْلٌ شَدِيْدُ الْبَلْعِ Ve

بَلْعَمٌ [Bel'am] Bir ma'rûf kimse ismidir yâhūd bu بَلْعَامٌ [Bel'am]dır elifle. İşbu kimse Bel'am b. Bâ'ūrâ dedikleridir ki Ken'aniyyūn'dan idi. İsm-i a'zam bilir idive be-gāyet 'ābid ve perhîz-kār ve ism-i a'zam berekâtıyla müstecābu'd-da'vet idi. Hazret-i Mūsā 'aleyhi's-selām Benī İsrā'îl üzerlerine me'mūren vürüdlarında kavmi def-i Mūsā bābında du'ā eylemesini niyāz ve bi'l-āhere itmā' ile ilzām eylediler, ma'āzallāhi ta'ālā, taḥzîl-i ilāhî ile Hazret-i Mūsā hakkında du'āya cesāret eyledikte derūnundan bir murg-i ebyaz hurūc ve tayerān edip ve lisāni sadrına sākıt olup kelb gibi lehş ederek mürd oldu, ne'uzu billāhi mine'l-hizlāni. Ve

بَلْعَمٌ [Bel'am] Rūm nevāhisinde bir belde adıdır. Ve bir kabīle ismidir. Bunun aslı بَنُو الْعَمِ idi بَنُو الْحَارِثِ ve بَنُو الْعَنْبَرِ kelimele-rinde tahfifle بَلْحَارِثِ [Belhāriş] ve بَلْعَنْبَرِ [Bel'anber] dedikleri gibi bunu da tahfif eylediler.

[ب ل غ م]

الْبَلْعَمُ [el-belgam] (ğayn-ı mu'ceme ile جَعْفَرُ [ca'fer] vezninde) Ahlāt-ı erba'a-ı be-denden bir halt ismidir. Ve ahlāt-ı erba'a safrā ve sevdā ve dem ve balgamdan 'ibārettir.

[ب م م]

الْبِمُّ [el-bemm] (bā'nın fethi ve mīm'in

teşdidıyla) Tanbūrun ve lavtanın ka-lın teline denir ki āvāzı dahi kalın olur, bām teli ta'bîr olunur, zîr mukābilidir. Şārihin beyānına göre ikisi de Fārisiden mu'arrebdir. Ve

بِمُّ [Bemm] Kirmān eyāletinde bir belde adıdır.

الْبِمُّ [el-bumm] (bā'nın zammıyla) Baykuşa denir, بُوْمٌ [būm] gibi.

[ب م م]

الْبِنَامُ [el-benām] بِنَانٌ [benān] vezninde ve mürādifidir ki parmağın ucuna denir. Ve kavluhum هَذَا بِنْتُمْ أَيِ ابْنٍ وَالْمِيمِ زَائِدَةٌ وَذَكَرَ فِي هَذَا بِن، ي " Ya'nî mu'tell bābında "ب، ن، ي" māddesinde mersūmdur.

[ب و م]

الْبُومُ [el-būm] ve

الْبُومَةُ [el-būmet] (bā'ların zammıyla) Baykuşa denir; bunlardan her biri müzekker ve müennesine itlāk olunur ki tā' vahdetiyye olur. Şārih der ki Fārisî ile lügat-ı mütevāridedir. Ve

بُومَةٌ [Būmet] Muḥammed b. Suleymān nām muhaddisin lakabıdır.

[ب ه م]

الْبَهْمَةُ [el-behmet] [سَفِينَةٌ] [sefīnet] vezninde) Dört ayaklı hayvānın cümlesine denir, çārpā ma'nāsına, berr ve bahrda olana şāmildir, 'alā-kavlin mutlakān temyîz ve idrāki olmayan cānlıya denir ki insāndan mā-'adā bi'l-cümle hayvān olur; cem'i بَهَائِمٌ [behā'im] gelir; yukālu: هُوَ كَالْبَهْمَةِ وَهِيَ كُلُّ ذَاتٍ أَرْبَعِ قَوَائِمٍ وَلَوْ فِي الْمَاءِ أَوْ كُلِّ حَيٍّ لَا يَمْتَرُ

الْبَهْمَةُ [el-behmet] [تَمْرَةٌ] [temret] vezninde) Kuzuya kezālik oğlağa kezālik buzağıya denir; cem'i بَهْمٌ [behm] gelir; تَمْرَةٌ [tem-

ret] ve تَمْرٌ [temr] gibi ve hā'nın fethiyle de cā'izdirharf-i halk olduğu için ve بَهَامٌ [bihām] gelir, سِهَامٌ [sihām] gibi ve cem'ü'l-cem'i بَهَامَاتٌ [bihāmāt] gelir; yukālu: أَتَى بِالْبُهْمَةِ وَهِيَ أَوْلَادُ الصَّانِ وَالْمَعَزِ وَالْبَقْرِ

الأَبْهَمُ [el-ebhem] (أَبْهَمٌ [ebkem] vezninde) Her nutk ve tekellüme kudreti olmayan adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَبْهَمٌ أَيْ أَعْجَمٌ

الإِسْتِبْهَامُ [el-istibhām] Kelāmdan 'aciz ve hasr ile tutulup epsem ve hamuş olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَسْتَبْهَمُ عَلَيْهِ عَلَى الْمَجْهُولِ فَلَمْ يَقْدِرْ عَلَى كَلَامٍ Ve bir iş çaparızlanıp müşkil ve muğlak olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَبْهَمَ الْأَمْرُ إِذَا اشْتَبَهَ

البُهْمَةُ [el-buhmet] (تُهْمَةٌ [tuhmet] vezninde) Müşkil ve şedid emr ve hādiseye denir; yukālu: وَقَعَ فِي بُهْمَةٍ أَيْ خُطِئَ شَدِيدَةً Ve şol bahādıra denir ki kemāl-i kuvvet ü satvetinden nāşih az ve mukāvemet ve tagallüb edecek semt ve ciheti nā-ma'lūm ola; yukālu: هُوَ بُهْمَةٌ أَيْ شَجَاعٌ لَا يُهْتَدَى مِنْ أَيْنٍ Ve kayaya itlāk olunur; صَخْرَةٌ [şahret] ma'nāsına. Ve 'askere itlāk olunur; cem'i بُهْمٌ [buhem] gelir; صُرْدٌ [şurad] vezninde.

التَّبْهِيمُ [et-tebhīm] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Kuzuyu yāhūd oğlağı yā buzağayı analarından ayırmak ma'nāsınadır; yukālu: بَهَّمُوا بَهْمًا إِذَا أَفْرَدُوهُ عَنْ أَهْلِيهِ Ve bir yerde mukīm olmak ma'nāsınadır; yukālu: بَهَّمُوا بِالْمَكَانِ إِذَا أَقَامُوا

الإِِبْهَامُ [el-ibhām] (hemzenin kesriyle) Bir iş muğlak ve müştebih olmak ma'nāsınadır; yukālu: بَهَّمُ الْأَمْرُ إِذَا اشْتَبَهَ Ve bir adamı bir işten bertaraf eylemek ma'nāsınadır; yukālu: بَهَّمُوا بَهْمًا إِذَا اشْتَبَهَ Ve yer بُهْمِي [buhmā] dedikleri nebāt bitirmek ma'nāsınadır; yukālu: أَبْهَمَتِ الْأَرْضُ إِذَا تَبَّتِ الْبُهْمِيَّ Şārih der ki إِبْهَامٌ [ibhām] kapıyı kapamak

ma'nāsına da gelir, niteki مُبْهَمٌ [mubhem] 'unvānıyla ona işāret eyledi. Mü'ellifinin إِبْهَامٌ [ibhām] ve مُبْهَمٌ [mubhem] ta'bīrleri bundan me'hūzdur.

الْبُهْمِيَّ [el-buhmā] (حُبْلَى [hublā] vezninde) Nebāt-ı ma'rūf ismidir ki sıbyānın pisi pisi ve taşra sıbyānlarının ebe pisiği dedikleri kılçıklı ottur, kedi otu ta'bīr olunur; arpa nebātına şebīh lākin ondan asgar olur. Ve بُهْمِي [buhmā] kelimesi müfred ve cem'e itlāk olunur, 'alā-kavlin müfredinde بُهْمَةٌ [buhmāt] denir ki elifi ilhāk için olur.

الْبُهْمَةُ [el-behimet] (فَرِحَةٌ [ferihāt] vezninde) بُهْمِي [buhmā] dedikleri nebāt-ı mezbūru çok olan yere denir; yukālu: أَرْضٌ بَهْمَةٌ أَيْ كَثِيرَةُ الْبُهْمِيَّ

الْمُبْهَمُ [el-mubhem] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) Kapanmış kapıya denir; yukālu: بَابٌ مُبْهَمٌ أَيْ مُعَلَّقٌ Ve mücevvef olmayıp musmet olan şey'e denir; yukālu: شَيْءٌ مُبْهَمٌ أَيْ أَصَمْتُ Ve şol harām ve mahzūr olan şey'e itlāk olunur ki ibāha ve tahlīline bi-vechin mine'l-vücūh semt ve cihet mümkün olmaya, harām-ı kat'ī ta'bīr olunur, tahrīm-i tezevvüc-i ümm ü uht gibi.

الأَبْهَمُ [el-ebhem] (أَكْرَمٌ [ekrem] vezninde) Bu dahi musmet olan şey'e denir.

الْبُهْمِيَّ [el-behīm] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Pek siyāh nesneye denir; cem'i بُهْمٌ [buhm] gelir bā'nın zammıyla ve بُهْمٌ [buhum] gelir zammeteynle; yukālu: شَيْءٌ بَهْمِيٌّ أَيْ أَسْوَدٌ Bu makāmda nüshalarda nāsihin takdīm ve te'hīri vardır, bu cem'leri مُبْهَمٌ [mubhem] zeylinde nesh eylemişlerdir. Ve

بِهْمِيَّ [behīm] Benū Kilāb b. Reb'ā'ya mahsūs bir feresin ismidir. Ve şol ata denir ki rengi sāfi olup aslā gayrı renk ve alacalık karışmamış ola ki yek-renk ta'bīr

olunur, ne tonda olursa olsun; müzekker ve mü'ennese itlāk olunur; yukālu: فَحُلُّ Ve kara dişi koyuna denir. Ve düpdüz olup aslā tercī ve terdīdi olmayan āvāza denir; yukālu: صَوْتُ بَهِيمٍ أَيْ لَا تَرْجِيعَ فِيهِ Ve şol hālis ve sāfī renge denir ki ona reng-i āher karışmamış ola; yukālu: بَرَادَةٌ يُشْبَهُ لَوْنُ بَهِيمٍ أَيْ لَمْ يُشْبَهُ غَيْرُهُ maddesindendir; ve minhu'l-hadīsu: "يُحْشِرُ النَّاسَ بَهِيمًا" أَيْ لَيْسَ بِهِمْ شَيْءٌ مِمَّا كَانَ فِي الدُّنْيَا نَحْوَ الْبَرِّصِ وَالْعَرَجِ أَوْ عُرَاةٍ Ya'nī bu hadīste bēhīm [būhm] kelimesi ki bā'nın zammıyladır, behīm [behīm] lafzından cem' dir, hālis ve yeksān renge denir. Burada tecevüz üzere müsta'meldir ki murād 'ālem-i dünyāya mahsūs olan körlük ve topallık ve abraşlık gibi emrāz ve 'ahāttan sahīh ve sālīm olarak mahşūr olurlar demektir. Ve bazıları urāt [urāt] ile tefsīr eylediler ki dünyāya mahsūs olan emtī'a ve elbiseden 'ārī olarak haşr olunurlar demektir.

الْبِهَائِمُ [el-Behā'im] (bā'nın fethiyle) Hīmā türābında bir niçe dağlara itlāk olunur, yek-renk oldukları için ve onda vāki' suya Munbecis derler. Ve

بِهَائِمٍ [Behā'im] Bir arzın ismidir.

ذُو الْأَبَاهِيمِ [Zu'l-Ebāhīm] Benū Kūṭay'a'dan Zeyd nām şā'irin lakabıdır.

الْإِبْهَامُ [el-ibhām] (hemzenin kesriyle) Baş parmağa denir, elin ve ayağın olsun. Ve bu mü'ennestir, ba'zen müzekker olur; cem' i ebāhīm [ebāhīm] ve ebāhim [ebāhim] gelir. Ve bu i'şār [i'şār] gibi i'f'āl [i'f'āl] vezninde gelenlerdendir.

سَعْدُ الْبِهَامِ [Sa'du'l-Bihām] وَعُدُّ الْكِرَامِ [va'du'l-kirām] vezninde) Menāzil-i kamerdan bir menzil adıdır. Mü'ellif "س،ع،د" maddesinde bunu menāzilden 'add

eylememiştir.

الْأَسْمَاءُ الْمُبْهَمَةُ [el-esmā'u'l-mubhemet] Nahviyyūn 'indinde esmā-i i'şārattan 'ibārettir; هَذَا ve هُوَ لَاءٌ ve ذَاكَ gibi.

[ب ه ر م]

الْبَهْرَمُ [el-behrem] جَعْفَرُ [ca'fer] vezninde) ve

الْبَهْرَمَانُ [el-behremān] قَهْرَمَانٌ [kahramān] vezninde) Aspur çiçeğine denir, عُصْفُرٌ [uşfur] ma'nāsına. Ve

بَهْرَمٌ [behrem] كِنَايَةٌ [hinna] ma'nāsına.

الْبَهْرَمَةُ [el-behremet] (bā'nın ve rā'nın fethiyle) Çiçeğin hüsn ü revnakına ve āb u tābına denir; yukālu: أَعْجَبْتَنِي بَهْرَمَةُ النَّوْرِ أَيْ زَهْرُهُ Ve ehl-i Hind'in 'ibādetine denir ki murād بَرَاهِمَةٌ [Berāhimet] dedikleri Mecūs tā'ifesinin 'ibādetleridir. Ve

بَهْرَمَةٌ [behremet] Masdar olur, saç ve sakalı gereği gibi kına ile boyamak ma'nāsınadır; yukālu: بَهْرَمٌ لِحْيَتُهُ إِذَا حَتَّاهَا مُشْبَعَةً

التَّبَهْرُمُ [et-tebehrum] تَدْحُرُجٌ [tedahruc] vezninde) خِضَابٌ [hiḍāb] sebebiyle saç kızarmak ma'nāsınadır; yukālu: تَبَهْرَمَ الرَّأْسُ إِذَا أَحْمَرَ يَعْنِي مِنَ الْبَهْرَمَةِ

بَهْرَامٌ [Behrām] (bā'nın fethiyle) Bir recül ismidir; murād mülük-i Fürsten Behrām b. Yazdicerd olacaktır. Ve Nu'mān b. 'Utbe b. el-'Atekī feresinin ismidir.

الْمُبْهَرَمُ [el-mubehrem] مُدَحَّرَجٌ [mudahrec] vezninde) عُصْفُرٌ [uşfur] ile boyanmış nesneye denir; yukālu: ثَوْبٌ مُبْهَرَمٌ أَيْ مُعْصَفَرٌ

[ب ه ص م]

الْبُهْشُمُ [el-buḥşum] (şād-ı mühmele ile فَتْنُذٌ [kunfuḍ] vezninde) Sulb ve şedīd olan şey'e denir.

FASLU'T-TĀ'İ'L-FEVKİYYE

(فَضْلُ التَّاءِ الْفَوْقِيَّةِ)

[ت أم]

التَّوَامُ [et-tev'em] [cevher] [cevher] vezninde) Cemr-i hayvânâtın bir batından çift doğurduğu velede denir ki Fârisîde hem-şikem ve Türkîde ikiz derler, gerek iki ve gerek ziyâde olsun ve gerek erkek ve dişi olsun ve gerek muhtelit olsunlar her birine; âhere nisbetle **تَوَامٌ** [tev'em] denir, Cem'î **تَوَائِمٌ** [tevâ'im] gelir ve **تُوَامٌ** [tu'am] gelir **تَا'**'nın zammıyla, **رُحَالٌ** [ruhâl] gibi. Ve müzekkerinde **تَوَامٌ** [tev'em] ve mü'ennesinde **تَوَامَةٌ** [tev'emet] dahi denir. Ve ikisi cem' oldukta **تَوَامَانٌ** [tev'emân] denir., kezâlik **تَوَامٌ** [tev'em] denir, **هُمَا زَوْجَانٌ** ve **هُمَا زَوْجٌ** dedikleri gibi. Şârih der ki mü'ellif bunu vāv faslında dahi resm eyledi, **تَا'**'nın asliyye olup ve vāv'dan inkılâbı muhtelif olduğuna binâ'en. İntehâ. Ve

تَوَائِمُ النُّجُومِ [tevâ'imu'n-nucûm] Birbirine sokuşmuş hey'etinde olan kevâkibe itlâk olunur. Kezâlik

تَوَائِمُ اللُّؤْلُؤِ [tevâ'imu'l-lu'lu'] Sedef içre birbirine sıkışmış incilerden 'ibârettir. Ve

تَوَامٌ [Tev'em] Cevzâ burcunda menâzil-i kamerden bir menzil adıdır. Şârih der ki onda olan iki menzile **تَوَامَانٍ** [Tev'emân] derler ki **هَنْعَةٌ** [Haq'at] ile **هَنْعَةٌ** [Hen'at] olacaktır; her birine **تَوَامٌ** [Tev'em] derler. Ve

تَوَامٌ [tev'em] Kumar oklarından bir oka 'alâ-kavlin ikinci çıkan oka denir; fâ'iz olursa iki nas'îbi ve hâsir olursa iki garâmeti vardır. Ve esâmî-i ricâldendir, niteki **تَوَامَةٌ** [Tev'emet] esâmî-i nisvândandır: **تَوَامَةٌ** bint Umeyye b.

Ḥalef sahâbiyyedir; ehl-i hadîsten Şâlih b. Ebî Şâlih onun 'utekâsındandır. Şârih der ki İmâm Ḥalîl kavli üzere **تَوَامٌ** [tev'em] lafzının aslı **وَوَامٌ** idi, vāv **تَا'**'ya kalb olundu, niteki mü'ellif vāv mâddesinde dahi zikr eylemiştir.

الْإِكْرَامُ [el-it'âm] [ikrâm] vezninde) İkiz doğurmak ma'nâsınadır; yukâlu: **أَتَأْمَتُ الْأُمُّ إِذَا وَلَدَتْ اثْنَيْنِ فَضَاعِدًا مِنْ بَطْنٍ وَاحِدٍ** Ve hatunun iki deliğini bir eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: **أَتَأْمَتُ الْمَرْأَةُ إِذَا أَفْضَاهَا**

الْمُتْمِمْ [el-mu'tim] [muḥsin] vezninde) İkiz doğuran 'avrete ve hayvâna denir; vasf-ı hâstır.

الْمِثْمَامُ [el-mit'âm] [mihrâb] vezninde) Her bâr ikiz doğurur olan 'avrete ve hayvâna denir.

الْمُتَاءَمَةُ [el-mutâ'emet] [mufâ'alet] vezninde) Bir karından ikiz eşi olarak doğmak ma'nâsınadır; yukâlu: **تَاءَمَ أَخَاهُ مُتَاءَمَةً إِذَا** Ve arışı ve argacı ikişer kat olarak bez dokumak ma'nâsına müsta'meldir; yukâlu: **تَاءَمَ الثَّوْبَ إِذَا نَسَجَهُ عَلَى طَائِفَيْنِ فِي سَدَاهُ** Ve at bir baş seğırttikten sonra yine seğırtmek ma'nâsına müsta'meldir; yukâlu: **تَاءَمَ الْفَرَسُ إِذَا جَاءَ جَرْيًا بَعْدَ جَرْيٍ**

التِّمْمُ [et-ti'm] (tâ'nın kesriyle) ve

التُّوْمُ [et-tu'm] (tâ'nın zammıyla) ve

التَّيْمُ [et-te'im] [emîr] vezninde) İkizine eşine denir, her biri âhere nisbetlidir; yukâlu: **هُوَ تَيْمُهُ وَتَوَامُهُ وَتَيْمُهُ أَيُّ وَلَدٍ مَعَهُ**

التَّوَامِيَّةُ [et-tu'âmiyyet] [gürâbiyyet] vezninde) İnci dânesine denir.

التَّوَامُ [et-Tu'am] [gürâb] vezninde) 'Umân ülkesinin kasabası olan şehre yirmi fersah mesâfede bir belde adıdır. Cevherî bunu **جَوْهَرٌ** [cevher] vezninde takyîd ve

kasaba-i 'Umān ile tefsir eylemekle iki vechle vehm eylemiştir. Ve

تَوَامٌ [Tu'ām] Bahreyn türābında bir mevzi' adıdır.

التَّوَامَانُ [et-tev'emān] [behremān] vezninde) Bir cins hurde otun ismidir.

التَّيْمَةُ [et-ti'met] (tā'nın kesriyle) Hatunun sağımlık ittihāz eylediği koyuna denir.

الإِتِّمَامُ [el-itti'ām] (teşdīd-i tā'yla [ifti'āl] vezninde) Zikr olunan sağımlık koyunu boğazlamak ma'nāsınadır; yukālu: **إِفْعَالٌ** Burada **إِتِّمَامٌ** الرَّجُلِ إِذَا ذَبَحَ التَّيْمَةَ yukālu: **إِفْعَالٌ** vezninde olan nüshalar galattır.

التَّوَامَاتُ [et-tev'emāt] [cevhērāt] vezninde) **تَوَامَةٌ** [tev'emet] lafzından cem'dir, nisvāna mahsūs mihaffe gibi bir gūne merkeb ismidir ki **مَشَاجِرٌ** [meşācir] dedikleri üstü açık merkeb tarzında bunun da örtüsü olmaz. Burada **كَالْمَشَاجِبِ** nüshaları galattır, savāb olan **كَالْمَشَاجِرِ** olmaktadır.

[ت ح م]

التَّحْمُ [et-tahm] (tā'nın fethi ve hā-yı müh-melenin sükūnuyla) Cullāh bezi alaca dokumak ma'nāsınadır; yukālu: **تَحَمَّ** الْحَائِكُ التَّوْبُ تَحْمًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا وَشَاهُ

التَّاحِمُ [et-tāhim] Alaca bez dokuyan cullāha denir.

الْأَتْحَمِيّ [el-ethamiyy] [edhemiyy] vezninde) ve

الْأَتْحَمِيَّةُ [el-ethamiyyet] (hā'yla) ve

الْمُتَحَمَّةُ [el-mutahmet] [mukremet] vezninde) ve

الْمُتَحَمَّةُ [el-mutahhamet] (مُعْظَمَةٌ) [mu'azzamet] vezninde) Bir çeşit kumāş-ı ma'rūf ismidir. Ve

مُتَحَمٌ [mutahham] (مُعْظَمٌ) [mu'azzam] vez-

ninde) Rengi aşkara mā'il siyāh ata denir ki Türkīde konur ta'bir olunur; yukālu:

فَرَسٌ مُتَحَمٌ اللَّوْنِ أَيْ أَسْوَدٌ إِلَى الشَّقْرِةِ **الْتَحَمَةُ** [et-tuḥmet] [ğurfet] vezninde) Pek siyāhlığa denir; yukālu: **بِهِ تَحَمَةٌ** أَيْ شِدَّةُ السَّوَادِ

الْتَحَمَةُ [et-teḥamet] (feteḥātla) Şol kumaş-lara denir ki çubukları ve kalemleri sarı ola.

الْأَتْحَمُ [el-etham] [edhem] vezninde ve mürādifidir ki yağız ata denir; yukālu: **فَرَسٌ أَتْحَمٌ** أَيْ أَذْهَمٌ

[ت خ م]

التَّخُومُ [et-tuḥūm] (tā'nın ve hā-yı mu'cemenin zammıyla) İki arzın beynini fasl eden sınıra denir, Fārisīde merz der-ler, gerek nişān-ı mansūb ve gerek hadd-i mu'ayyen olsun. Ve bu mü'ennestir; cem'i **تُخُومٌ** [tuḥūm] gelir müfredi gibi ve **تُخُومٌ** [tuḥum] gelir **عُنُقٌ** [enuḥ] vezninde ve **alā-kavlin** **تُخُومٌ** [tuḥūm] cem'dir, müfredi **تُخُومٌ** [tuḥm]dur tā'nın zammıyla, kezālik **تَحْمٌ** [tahm] ve **تَخُومَةٌ** [teḥūmet]tir tā'ların fet-hiyle. Ve

تُخُومٌ [tuḥūm] İnsānın murād ve dil-hāhı olan hāle denir.

الْمُتَاخَمَةُ [el-mutāḥamet] [mufā'alet] vezninde) Bir arz bir āher arza hem-sınır olmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَرْضًا تُتَاخِمُ** أَرْضًا أُخْرَى أَيْ تُتَاخِمُهَا

الْتَحَمَةُ [et-tuḥmet] (tā'nın zammıyla ki) İmtilā olmağa denir, "و،خ،م" māddeinde mersūmdur.

[ت ر م]

التَّرِيمُ [et-Tiryem] [ḥizyem] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

التَّرِيمُ [et-terīm] [أمير] [emīr] vezninde) Mütevāzīc lillāh olan adama denir; yukālu: مُتَوَاضِعٌ لِّلَّهِ تَعَالَى Ve meʿāyib ve nakāʿisle ʿalā-kavlin kīr ve pāsla ālūde ve mülevves kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ تَرِيمٌ أَي مَلُوثٌ بِالْمَعَايِبِ أَوْ بِالذَّرَنِ

التَّرِيمُ [et-terem] (fethateynle) Davar kısmının dübüri ağırımağa denir.

لَا تَرَمَا [lā teremā] (fetehtāla) Kelimāt-ı tahsīstendir; لَا سِيِّمًا [lā siyyemā] maʿnāsınadır, husūsan demektir.

تَارُمُ [Tārem] [هاجر] [hācer] vezninde) Azerbaycān ülkesinde bir eyālet adıdır. Ve Fāris ülkesinde Furec nām belde ile hem-sınır bir belde adıdır ve sükūn-ı rā ile تَارُمُ [Tārm] dahi derler.

[ت ر ج م]

التُّرْجُمَانُ [et-turcumān] [عُفْوَانٌ] [ʿunfuvān] vezninde) ve

التُّرْجَمَانُ [et-tercemān] [زُعْفَرَانٌ] [zaʿferān] vezninde) ve

التُّرْجَمَانُ [et-tercumān] [رَيْهُقَانٌ] [reyhuqān] vezninde) Şol adama denir ki bir lügati āher lügatle beyān ve tefsīr eyleye. Ve Tercemān b. Hureym b. Ebī Ṭahme bir maʿrūf kimsedir.

التُّرْجَمَةُ [et-tercemet] [دَحْرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) Bir lisānı āher ile tefsīr ve beyān eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَرْجَمَ اللِّسَانَ وَتَرْجَمَ عَنْهُ إِذَا فَسَّرَ كَلَامَهُ بِلِسَانٍ آخَرَ Ve işbu fiʿl bu maddenin asālet-i “tā”yına delālet eder. Müʿellif bununla Cevherī’ye taʿrīz eylemiştir; zīrā Cevherī bunu “ر،ج،م” maddesinde resm eyledi, gūyā ki رَجْمٌ [recm] kelimesinden meʿhūz olup tā’nın ziyādesine zāhib oldu.

[ت ر ك م]

التُّرْكُمَانُ [et-Turkumān] [عُفْوَانٌ] [ʿunfuvān] vezninde) Türk kavminden bir tāʿifedir. Bir ayda onlardan iki yüz bin nefer kimse imāna gelmekle mübālagaten imāna izāfetle kendilere تُرْكُ إِيمَانٍ dediler, baʿdehu kesret-i istiʿmāle tahfīf edip تُرْكُمَانٌ dediler. Mütercim der ki kütüb-i Fārisiyyede bu resme mersūmdur ki kavm-i mezbūr evzāc ve atvārda Türk tāʿifesine müşābih olmakla تُرْكُمَانٌ itlāk olundu; “mān” lafzı Fāriside şibh ve misl maʿnāsınadır.

[ت غ ل م]

تَغْلَمُ [Taḡlem] [غَايْنُ] [ḡayn-ı muʿceme ile [caʿfer] vezninde) Bir mevzīc adıdır. Ve bir daḡın ismidir yāhūd o daḡın ismi تَغْلَمَانٌ [Taḡlemān]dır, زُعْفَرَانٌ [zaʿferān] vezninde.

[ت غ م]

تُغْمَى [Tuḡmā] [بُهْمَى] [buhmā] vezninde) Mehre b. Ḥaydān kabilesinden bir kabīledir.

الْمُتَغَمَةُ [el-metḡamet] [مَرْحَمَةٌ] [merḡamet] vezninde) Tohme ve imtilā eylemeğe bāʿis olan taʿāma denir; yukālu: طَعَامٌ مُتَغَمَةٌ أَي مُتَخَمَةٌ

الْإِتْغَامُ [el-itḡām] (hemzenin kesriyle) Tohme ve imtilā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: اِتَّغَمَهُ إِذَا اِتَّخَمَهُ

[ت ك م]

تُكْمَةُ [Tukmet] [غُرْفَةٌ] [ḡurfet] vezninde) Murr nām kimsenin kızının ismidir ki Ḡaṭafān ʿalā-kavlin Suleym nām kabīle pederlerinin vālidesidir.

[ت ل م]

التَّلْمُ [et-telem] (fethateynle) Tarlada çift sürerken saban demirinin yarıp gittiği ark

gibi yarığa denir, ‘alā-kavlin mutlakıan yerde olan yarığa ve hendeğe denir; cem‘i أَتْلَامٌ [etlām] gelir.

التِّلْمُ [et-tilm] (tā'nın kesriyle) Gulām ma'nāsınadır; yukālu: هَذَا تِلْمٌ فُلَانٍ أَيْ غَلَامُهُ Ve çiftçiye denir; yukālu: هُوَ تِلْمٌ أَيْ أَكَّارٌ Ve kuyumcuya denir ضَائِعٌ [ṣā'iğ] ma'nāsına; ‘alā-kavlin kuyumcuların uzun körüğüne denir; cem‘i تِلَامٌ [tilām] gelir tā'nın kesriyle.

التَّلَامُ [et-telām] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) تَلَامِيذٌ [telāmīz] demektir ki şākirdler demek olur, ya'nī aslı تَلَامِيذٌ [telāmīz] olup zāl'ı hafz olunmuştur. Cevherī burada تَلَامٌ [telām] kelimesini bu ma'nadan gayrı ile beyān eylemeyip hasr eylemiştir. Ve hālen ki bu māddeden olmayıp belki mahall-ı zikri bābu'z-zāl olmaktadır. Şārih der ki mü'ellif zāl bābında تَلْمِيذٌ [tilmīz] māddesini beyān eylemedi ve تَلَامِيذٌ kelimesinden yalnız zāl'ın hafzine kasr eyledi, zīrā sûret-i mezbûrede yā ve zāl iskāt olunmağa muhtācdır. Garībdir ki mü'ellif Cevherī'ye harf-girlik tehālükünden tahrīr ve takrīrinde rābitayı gā'ib eylemiştir; zīrā usûl-i sâ'irenin ekserinde تَلَامِيذٌ [telāmīz] in müfredi olan تَلْمِيذٌ [tilmīz] bi-re'sihi lûgat-ı ‘Arabîye olup şākird ma'nāsına olmak üzere mersûmdur. Ve تَلَامٌ [telām] lafzı a'cemî-i mu'arreb olup صَاعَةٌ [ṣāğat] ve gılmān-ı [ṣāğat] ve تَلَامِيذٌ [telāmīz] ma'nāsına olmak üzere merkûmdur. Bu sûrette mürāhham olmaz. Ve eger ‘indiyeye ile lûgat sâbit olaydı, işbu تَلْمِيذٌ kelimesi “ل،م،ذ” māddesinden me'hûz olduğuna hüküm olunur idi, zīrā لَمَذٌ [lemz] bir nesneyi dışların uçlarıyla ekl eylemektir, şākird dahi üstāzından istihsāl eylediği ‘ulûm ve ma'ārifi tedrīcī ahz eyledikleri tasav-

vuruyla ondan tasarruf edip şākirdde تَلْمِيذٌ [tilmīz] itlāk eylediler demek muvāfık olur idi, zīrā bu güne ahz ve tasarrufla o kelimeye tā idhālî tasarrufāt-ı ‘Arabîyeden kesiretü'l-emsâldir. Ve bu bahs “ل،م،ذ” māddesinde işbāc olundu.

ت م م

التَّمُّ [et-temm] (tā'nın harekāt-ı selâsı ve mīm'in teşdidiyle) ve

التَّمَامُ [et-temām] (kezâlik tā'nın harekāt-ı selâsıyla) ve

التَّمَامَةُ [et-temāmet] (tā'nın fethi ve kesriyle) Bir nesne kâmil olmak ma'nāsınadır ki cemî-i eczâsı kemāl bulmaktan ‘ibârettir; yukālu: تَمَّ الشَّيْءُ تَمًّا وَتَمَامًا مُتَمِّئِينَ وَتَمَامَةً وَتَمَامَةً كَمَالٌ [kemāl] Mü'ellif مَنْ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا كَمَلَ إِتْمَامٌ [temām] ile beyān eylemekle misāl-i mezbûr كَمَلَ lafzıyla tefsīr olundu. Şārih der ki *Mufredāt-ı Rāğib*'de mersûm olduğu üzere تَمَامُ الشَّيْءِ o nesnenin bir hadde bulûğ ve intihāsından ‘ibârettir ki min-ba'd hāric nesne inzimāmına muhtāc olmaya, pes نَاقِضٌ [nākiş] mukābilidir ki elbette hāric-i inzimāmına muhtācdır. Ve كَمَالٌ [kemāl]i حُضُورٌ مَا فِيهِ الْغَرَضُ ile tefsīr eyledi. İntehā. Ve

تَمَّ [temm] ve

تَمَامٌ [temām] māddesi bā ve عَلَى harfleriyile sıralandıktan müte'addī olur, bir nesneyi tamām eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَمَّ بِهِ وَتَمَّ عَلَيْهِ إِذَا جَعَلَهُ تَامًّا

الْإِتْمَامُ [el-itmām] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi tamām eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَمَّتْهُ إِذَا جَعَلَهُ تَامًّا Ve hāmilin müddet-i hamli nihāyet bulup doğurması gelip çatmak ma'nāsınadır ki ayı günü tamām olmak ta'bīr olunur; yukālu: أَتَمَّتِ الْخُبْلَى إِذَا

دَنَا وَلَاذِمَا Ve nebāt kısmı tamām mikdārını bulmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَتَمَّ النَّبْتُ إِذَا احْتَمَلَ Ve ayın nūru tamām dolup bedr olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَتَمَّ الْقَمَرُ إِذَا اكْتَمَلَ فَهِيَ بَدْرٌ تَمَامٌ Ke-mā zükire. Ve bir adama تَمَّ [timm] vermek ya'nī demir bel vermek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أَتَمَّ فَلَانًا إِذَا عَظَاهُ التَّمَّ

تَفْعِيلٌ [tef'īl] (تَمِيمٌ [et-tetmīm] vezninde) Bu dahi bir nesneyi tamām eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَمَّمَهُ تَمِيمًا وَتَمِيمَةً بِمَعْنَى أَتَمَّهُ Ve kırılan nesne ayrılmamak üzere çatlamak, 'alā-kavlin çatlayıp yarıldıktan sonra ayrılmak ma'nāsınadır; yukālu: تَمَّمَ الْكُسْرُ إِذَا انْصَدَعَ فَلَمْ يَبْنُ أَوْ انْصَدَعَ ثُمَّ بَانَ Ve mecrūhu soluk vermeyip işini çabuk bitirip tepelemek ma'nāsınadır; yukālu: تَمَّمَ عَلَى الْجَرِيحِ إِذَا أَجْهَرَ تَمَّمَ الْقَوْمَ إِذَا أَغْطَاهُمْ نَصِيبَ قَدْحِهِ Ve bir kimse kumar okundan fā'iz olduğu nasībini gayra vermek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا تَمَّمَ الْقَوْمَ إِذَا أَغْطَاهُمْ نَصِيبَ قَدْحِهِ Ve bir 'Arabın hevā ve hevesi yā re'ye ve fikri yā mahalle ve ārām-gāhı Temīmī olmak ya'nī Temīm kabilesi ahālisiyle hem olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَمَّمَ الرَّجُلُ إِذَا صَارَ هَوَاهُ أَوْ رَأْيُهُ أَوْ مَحَلَّتُهُ تَمِيمًا Ve bir nesneyi nihāyetine yetiştirip ihlāk ve ifnā eylemek ma'nāsınadır ki işini bitirmek ta'bīr olunur; yukālu: تَمَّمَ الشَّيْءَ إِذَا أَهْلَكَهُ وَبَلَغَهُ أَجَلَهُ Ve sabīye tēmīme [temīmet] takmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا تَمَّمَ الْمُؤَلُودَ إِذَا عَلَّقَ التَّمِيمَةَ عَلَيْهِ

الإِسْتِمَامُ [el-istitmām] Bu dahi bir nesneyi tamām eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَمَّمَ الشَّيْءَ إِذَا أَتَمَّهُ Ve bir nesnenin itmāmını istemek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَمَّمَ التَّعْمَةَ إِذَا سَأَلَ إِتْمَامَهَا Ve bir kimseden demir bel talep eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَمَّمَهُ إِذَا طَلَبَ مِنْهُ التَّمَّ فَأَتَمَّهُ أَوْ عَظَاهُ إِيَّاهُ

التَّمَامُ [et-temām] ve

التَّمَامَةُ [et-temāmet] (tā'ların fethiyle) ve

التَّتِيمَةُ [et-tetimmet] (تَحِلَّةٌ [teħillet] vezninde) Bir nesnenin noksānı kendisiyle mükemmel olan şey>e denir; yukālu: هَذِهِ الدَّرَاهِمُ تَمَامُ الْمَائَةِ وَتَمَامُهَا وَتَمَّتْهَا أَيُّ مَا تَمَّتْ بِهَا Ve [Temām] Üç nefer sahābe ismidir. Ve Temāme bint Hüseyn b. Qanān muhaddisedir. Ve 'arūziyyūn ıstīlāhında şol beyte itlāk olunur ki nısfı dā'irenin nısfını istifā ve istikmāl edip nısf-ı āheri haşv menziline kala ki haşve 'urüz etmesi cā'iz olan 'arıza onda dahi cā'iz ola. Ve 'inde'l-ba'z şol beyte denir ki eczāsına zihāf duhülü mümkün iken zihāftan sālīm ola.

لَيْلُ التَّمَامِ [leylu't-timām] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Atvel-i leyālī-i şitādır ki şeb-i yeldā ta'bīr olunan gecedir. Bunda izāfetle لَيْلُ التَّمَامِ ve sıfat olarak تَمَامٌ لَيْلٌ ve nisbetle لَيْلُ التَّمَامِ dahi cā'izdir. 'Alā-kavlin لَيْلُ التَّمَامِ [leylu't-timām] şol üç gecedir ki noksānı müstebān olmaya ki tesāvī-i leyl ü nehār hengāmında olur ve 'alā-re'yin on iki sā'ate ve dahi ziyādeye bālīg olan geceden 'ibārettir; yukālu: هَذِهِ لَيْلَةُ التَّمَامِ وَلَيْلَةُ تَمَامِيَّةِ أَيُّ أَطْوَلُ لَيْلِي الشِّتَاءِ أَوْ هِيَ ثَلَاثٌ لَا يُسْتَبَانَ نَقْضَانَهَا أَوْ هِيَ إِذَا بَلَغَتْ اثْنَتَا عَشْرَةَ سَاعَةً فَصَاعِدًا

التِّمُّ [et-timm] (tā'nın kesriyle) ve

التَّمَامُ [et-timām] (tā'nın kesri ve fethiyle) Veled kısmı tamām vaktinde hilkatı mükemmel olarak doğmağa denir; yukālu: وَكَذَلِكَ أُمُّ لَيْمٍ وَتَمَامٌ أَيُّ تَمَامُ الْخَلْقِ Burada لَيْمٌ kelimesindeki lām vakt ma'nāsınadır. Ve

تَمَامٌ [timām] Ay bedr olmağa denir. Ve bedr olmuş aya vaf olur; yukālu: هَذِهِ لَيْلَةُ بَدْرِ تَمَامٌ بِالْفَتْحِ وَتَمَامٌ بِالْوُضْفِ وَالتَّمَامُ وَالتَّمَامَةُ وَتَمَامٌ بِالْوُضْفِ

الْمُتِمُّ [el-mutimm] (ism-i fā'il 'unvāniyla) Ayı günü tamām olmuş gebeye denir; yukālu: حَامِلٌ مُتِمٌّ إِذَا دَنَا وَلَاذَهَا

التَّتَمُّمُ [et-tetemmum] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Bu dahi Temīm kabilesi halkına uymak ma'nāsınadır; yukālu: تَتَمَّمُ فُلَانٌ إِذَا مَحَلَّتْهُ تَمِيمِيًّا Ve kırılan nesne ayrılmamak üzere çatlak, 'alā-kavlin çatladıktan sonra ayrılmak ma'nāsınadır; yukālu: تَتَمَّمُ الشَّيْءُ إِذَا انْصَدَعَ وَلَمْ يَبْنَ وَأَنْصَدَعَ ثُمَّ بَانَ Ve ayağı şikest olan adam onunla gezip dururken kesip ayırmak ma'nāsınadır; yukālu: تَتَمَّمُ الرَّجُلُ إِذَا كَانَ بِهِ كَسْرٌ تَمِيمِيٌّ بِهِ ثُمَّ أَبَتْ

التَّمِيمُ [et-temīm] (emīr [emīr] vezninde) Hilkat ve bünyesi tām ve kāmīl olan adama denir; yukālu: وَلَدٌ تَمِيمٌ أَيْ تَامٌ الْحَلْقِيَّ Ve yavuz ve şedīd insān ve hayvāna denir. Ve تَمِيمَةٌ [temīmet] kelimesinden cem' olur. Ve Temīm b. Murr b. Udd b. Tābiḥa bir kabile pederidir; gayr-i munsarıftır, قَبِيلَةٌ [qābīlet] te>vīliyle, Şakīf gibive munsarıf olur. Ve on sekiz saḥābe-i kirām isimleridir.

التَّمِيمَةُ [et-temīmet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Göz boncuğuna denir ki alaca ve benekli boncuktur, ipe yāhūd sırma dizip def-i nazar için etfāl boyunlarına ta'lik ederler; cem'i تَمِيمٌ [temīm] ve تَمَائِمٌ [temā'im] gelir. Arablar bunu gūyā ki tamām-ı devā vü şifā 'add ederler. Ve Temīme bint Vehb ve Temīme bint Umeyye saḥābiyyelerdir.

الْمُتَمِّمُ [el-mutemm] (mīm'in zammı ve tā'nın fethiyle) Göbeğinin damarı munkatır olmuş kimseye denir.

التُّمَمُ [et-tumem] (ضُرْدٌ [şurad] vezninde) ve **التِّمَمُ** [et-timm] (عِنَبٌ [ineb] vezninde) Kıl ve yün ve tüy kırkıntılarına denir, nesc olunan nesneyi onunla itmām

ederler; müfredleri تُمَّة [tummet]tir ve تِمَّة [timmet]tir zammla ve kesr ile.

التَّمُّ [et-temm] (tā'nın fethiyle) İsm-i cem'dir, tām olan nesnelere denir; yukālu: دَرَاهِمٌ تَمٌّ أَيْ تَمَامٌ

التِّمُّ [et-timm] (tā'nın kesriyle) Baltaya denir, فَأَسٌّ [fe's] ma'nāsına. Ve demir bele ve çapaya denir, مِسْحَاةٌ [mishāt] ma'nāsına.

التُّمَّةُ [et-tummet] ve

التُّمْمَا [et-tummā] (tā'ların zammıyla) Bir adama hibe olunan bele ve çapaya denir.

الْمُتَمَّمُ [el-mutemm] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Şol nesneye denir ki eczāsı kifāyet ve itidāl üzere olduktan sonra ona nesne ziyāde olunmuş ola; yukālu: شَيْءٌ مُتَمَّمٌ أَيْ زِيدَ عَلَيْهِ بَعْدَ اغْتِدَالٍ Niteki fenn-i 'arūzda مُتَمَّمٌ [mutemm] bundan me'hūzdur, bahr-i remelin darbında fā'ilātun geldiği gibi. Ve Mutemm b. Nuveyre et-Temīmī bir şā'irdir.

الْمُتَمِّمُ [el-mutemmim] (مُحَدِّثٌ [muḥaddis] vezninde) Şol adama denir ki kumarda oku merreten ba'de-uhra fā'iz olmakla mebbas olan cezūrun lahmını fukarā ve mesākīne tasadduk ve itām eder ola, 'alā-kavlin kumar cezūrunun ki yirmi sekiz yāhūd on kısm olur, o denli mukāmīr bulunmamakla hāricden girip bakiyyeyi ahz ile nasīblerini tekml eden kimseye denir.

التَّمْتَمَةُ [et-temtemet] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Pepeyilikten bir gūnesidir ki kelāmı tā' ve mīm harflerine redd ederek söylemekten 'ibārettir, 'alā-kavlin dilini söylerken üst damağına çalarak söylemekten 'ibārettir; yukālu: فَلَانَ يَتَمْتَمُ الْكَلَامَ أَيْ يَزُدُّهُ إِلَى النَّاءِ وَالْمِيمِ أَوْ هُوَ أَنْ تَسْبِقَ كَلِمَتُهُ إِلَى حَنْكِهِ الْأَعْلَى وَيُقَالُ بِهِ تَمْتَمَةٌ

التَّمَنَامُ [et-temtām] (سَلَسَالٌ [selsāl] vezninde) Lisānında تَمْتَمَةٌ [temtemet] olan adama denir; mü'ennesi تَمْتَمَةٌ [temtāmet]tir. Ve

تَمْتَامٌ [Temtām] Muhaddisinden Muḥammed b. Gālib eḍ-Ḍabbī et-Temmār lakabıdır.

التَّمَامَةُ [et-tumāmet] (تُمَامَةٌ [ṣumāmet] vezninde) Bakıyye ma'nāsınadır; yukālu: مَا فِيهِ تُمَامَةٌ أَيْ بَقِيَّةٌ

تَمَامٌ [Temām] (شَدَادٌ [ṣeddād] vezninde) Niçe kimselerin isimleridir.

التَّتَامُ [et-tetāmm] (تَشَدِيدُ الْمِيمِ 'le تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Herkes gelip tamām olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَتَامُوا أَيْ جَاؤُوا كُلَّهُمْ وَتَمَّوْا

التُّمْتُمُ [et-tumtum] (هُدْهُدٌ [hudhud] vezninde) Sumāk cismidir ki ma'rūf ekşi dānelerdir.

التَّمْتَمُ [et-temtem] (فَدَفَدٌ [fedfed] vezninde) Şol adama denir ki ayağı şikest olup lākin onunla gezip yürümeğe imkānı var iken kat' olunmuş ola.

(ت ن م)

التَّنْمُ [et-tennūm] (تَنُّورٌ [tennūr] vezninde) Bir cins yemişli şecer ismidir. Ba'zı müfredātta bunu خَمَانٌ [ḥammān] ile beyān eylemişler ki Türkīde mürver dedikleri nebattır, kebiri ve sağıri olur, kebiri şecere karıbdır, sağırine yer mürveri ta'bir olunur. Ve *Tuḥfe* tercemesinde şāmiriyūmādan ya'ni pānbāl otu ve günebakan dedikleri nebattan bir nev' olmak üzere mersūmdur; semerini tere tohumuyla şürb solucanları muhric ve varakını sirke ile zımād bedenden siğilleri kālī'dir; müfredi تَنُّومَةٌ [tennūmet]tir.

التَّنْمُ [et-tenm] (تَا'NIN fethiyle) Deve zikr

olunan تَنُّومٌ [tennūm] otlamak ma'nāsınadır; yukālu: تَنَّمِ الْبَعِيرُ تَنَّمًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَكَلَ التَّنُّومَ

(ت و م)

التُّومَةُ [et-tūmet] (تَا'NIN zammıyla) İnciye denir; cem'ci تُوْمٌ [tūm] gelir فُكُلٌ [ḳufl] gibi ve تُوْمٌ [tuvem] gelir, صُرْدٌ [şurad] gibi; yukālu: فِي فُرْطِهَا تُوْمَةٌ كَبِيرَةٌ أَيْ لَوْلُؤَةٌ inci dānesi gibi gümüş düğme ile müfesserdir. Ve *Esās*'ta bazıları 'inde 'unvānıyla mersūmdur. Lisānımızda düğme ta'biri hemān تُوْمَةٌ [tūmet] muharrefi zann olunur. Ve

تُوْمَةٌ [tūmet] Büyük habbeli küpeye denir; yukālu: ذُو تُوْمَةٍ أَيْ فُرْطٌ فِيهِ حَبَّةٌ كَبِيرَةٌ Ve devekuşu yumurtasına denir.

أُمُّ تُوْمَةٍ [ummu tūmet] Sedefin künyesidir. **تُوْمَاءٌ** [Tūmā'] (تَا'NIN zammıyla) Dımaşık kazasında bir karyedir.

تُوْمَى [Tūmā] (طُوبَى [ṭubā] vezninde) Ḥavāriyyūndan bir zāt ismidir.

تُوْمَى [Tuvemā] (vāv'ın fethiye أُزْبَى [urebā] vezninde) Cezīre'de bir mevzi' adıdır.

تُوْمٌ [Tūm] (نُوحٌ [nūḥ] vezninde) Anṭākiye kazasında bir karyedir.

تُوْمٌ [Tevem] (fethateynle) Yemāme'de bir karyedir.

تُوَيْمَةٌ [Tuveymet] (جُهَيْنَةٌ [cuheyne] vezninde) Benū Suleym yurdunda bir su adıdır.

الْمُتَوِّمُ [el-mutevvem] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Boynu kılādeli adama denir; yukālu: صَبِيٌّ مُتَوِّمٌ أَيْ مُقَلَّدٌ

(ت ه م)

التَّهْمُ [et-tehem] (fethateynle) Yağ ve et makülesi nesne bozulmak ma'nāsınadır; yukālu: تَهَمَ الدُّهْنُ وَاللَّحْمُ تَهَمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَغَيَّرَ Ve bir nesne bed rāyiha bağlamak

ma'nāsınadır ki kokmak ta'bir olunur; yukālu: تَهَمَ اللَّحْمُ إِذَا زَهَمَ Ve bir kimse bir nesneden 'aczi zuhūr etmekle mütehayyir olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَهَمَ فُلَانٌ مِنْهُ إِذَا: ظَهَرَ عَجْزُهُ وَتَحَيَّرَ Ve deve otladığı otluğu beğenmeyip yiğrenerek otlamakla içine sinmeyip zebūnlamak ma'nāsınadır; yukālu: تَهَمَ الْبَعِيرُ إِذَا اسْتَنْكَرَ الْمَرْعَى فَلَمْ يَسْتَمِرَّهُ رِيْزْغَارٌ كِمِيلْدَامَايِيْپُ حَاوَا رَاكِيْدٌ OLA_RAK BE-GĀYET ISSI OLMAK ma'nāsınadır; yukālu: وَقَعْنَا فِي تَهَمٍ وَهُوَ شِدَّةُ الْحَرِّ وَسُكُونُ الرِّيحِ **التَّهْمَةُ** [et-tehemet] (fetehtla) Mütegayyir olmuş yağ ve et makülesinin bed rāyihasına denir; yukālu: فِيْهِ تَهْمَةٌ أَيُّ خُبِيْثٌ رِيْحٌ وَرُهُومَةٌ Ve deryāya doğru engin ve engebe olan arza denir, تَهَمٌ [tehem] dahi denir; bunlar gūyā ki fi'l-asl تِهَامَةٌ [Tihāmet] ten masdarlardır, ya'nī Tihāme bunlardan me'hūzdur, zīrā Tihāme'nin bi'l-cümle arāzisi bahre doğru engebedir.

التَّهِيْمُ [et-tehim] [كَتَيْفٌ [ketif] vezninde) Bed rāyihā bağlamış nesneye denir.

تِهَامَةٌ [Tihāmet] (tā'nın kesriyle) Mekke-i mükerreme'nin ismidir, şiddet-i harāret ma'nāsına olan تَهَمٌ [tehem]den me'hūzdur. Ve bir arz-ı ma'rūfenin ismidir ki Ğavr ve Necd bilādına mütāhım arzdan 'ibārettir. Cevherī vehminden nāşī بِلْدَةٌ [beldet] ile tefsīr eyledi. Nisbetinde تِهَامِيٌّ [Tihāmiyy] denir tā'nın kesriyle ve تِهَامٌ [Tehām] denir tā'nın fethiyle, يَمَانٌ [Yemān] gibi; yukālu: رَجُلٌ تِهَامِيٌّ وَتِهَامٌ وَقَوْمٌ تِهَامُونَ كَيْمَانُونَ Şārih der ki lügat-ı sāniye tagyīrāt-ı niseb kabīlindendir.

الْمِثْهَامُ [el-mithām] [مِخْرَابٌ [mihrāb] vezninde) Arz-ı Tihāme'ye çok tereddüd eden adama denir; yukālu: هُوَ مِثْهَامٌ أَيُّ كَثِيْرٌ الْإِثْنَانِ إِلَى تِهَامَةَ

الْإِثْهَامُ [el-ithām] (hemzenin kesriyle) Tihāme ülkesine gelmek yāhūd arz-ı Tihāme'ye konmak ma'nāsınadır; yukālu: هُمْ الرَّجُلُ إِذَا أَتَى تِهَامَةَ أَوْ نَزَلَ فِيْهَا Ve bir yerin havāsını vahīm ve sakīl bulmak ma'nāsınadır; yukālu: أَتَهَمَ الْبَلَدَ إِذَا اسْتَوْحَمَهُ **الْمُتَاهِمَةُ** [el-mutāhemet] [مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) ve

التَّتْهُمُ [et-tetehhum] [تَفَاعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Bunlar da arz-ı Tihāme'ye gelmek yāhūd konmak ma'nāsınadır; yukālu: تَاهَمَ الرَّجُلُ تَتَهَمَ بِمَعْنَى أَتَهَمَ **التَّهْمَةُ** [et-tehmet] [تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Şehir ve belde ma'nāsınadır. Ve تِهَامَةٌ [tihāmet] lafzında lügattır.

تُهْمٌ [Tuhem] [زُفْرٌ [zuffer] vezninde) Cevārī esmāsındandır.

تِهَامٌ [Tihām] [كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Yemāme'de bir vādī ismidir.

التُّهْمَةُ [et-tuhmet] [غُرْفَةٌ [gurfet] vezninde) "م،و،ه" māddesinde mersūmdur.

[ت ي م]

التَّيْمُ [et-teym] (tā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Kula denir; yukālu: هُوَ تَيْمٌ اللهُ هُوَ تَيْمٌ اللهُ Bekr [b.] Vā'il kabīlesinden bir batn olan Teymullāh b. Şa'lebe b. 'Ukābe ma'nā-yı mezkūrdan ismidir. Ve تَيْمٌ اللهُ [Teymullāh] Nemir b. Kāşit kabīlesi nesebinin ricālindendir. Ve izāfetsiz yalnız تَيْمٌ [Teym] ile tesmiye ederler. Ez-cümle Teym b. Murre, Kureyş nesebinde Ebū Bekr eş-Şiddīk radiyallāhu 'anhu hazretlerinin kavmidir, ya'nī ceddidir. Ve Teym b. Ğālib b. Fihri kezālik Kureyş ricālindendir. Ve Teym b. Kays b. Şa'lebe b. 'Ukābe, Teymullāh-ı merkūmun birāderidir. Ve Teym b. Şa'bān b. Şa'lebe

mezbūrun 'amm-zādesidir. Ve Teymullāt, Dabbe kabīlesinden bir kimsedir. Ve Teym b. Dabbe mezbūrun 'amucasıdır. Ve Teymullāt b. Şa'lebe, Hızrec kabīlesindedir.

التَّيْمُ [et-teym] (tā'nın fethiyle) Bir adamı bende eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَامَتْهُ الْمَرْأَةُ أَوْ تَامَهُ الْعَشْقُ تَيْمًا إِذَا عَبَدْتَهُ وَذَلَّلْتَهُ

التَّيْمِيمُ [et-teymīm] [tef'īl] (vezninde) تَيْمَّتْهُ الْمَرْأَةُ [teym] ma'nāsınadır; yukālu: أَوْ الْعَشْقُ بِمَعْنَى تَامَتْهُ

التَّيْمَةُ [et-tīmet] (tā'nın kesriyle;hemze ile tīmet [ti'met] dahi lügattır)Pek açlık ve müzāyaka hengāmında nāçār zebh olunan koyuna denir. Ve kırk 'aded koyundan nisāb-ı āhere varınca zā'id olan koyunlara denir. Ve sā'ime olmayıp hānede sağimlik ittihāz olunan koyuna denir. Ve تَيْمِمَةٌ [temīmet] ma'nāsınadır ki etfāle ta'lik olunan göz boncuğudur.

التَّيْمَاءُ [et-teymā'] [hamrā'] (vezninde) Şenliksiz ve otsuz susuz, mudill ve mühlik olan 'alā-kavlin vāsi' olan arza denir; yukālu: أَرْضٌ تَيْمَاءٌ أَيْ قَفْرَةٌ مُضِلَّةٌ مُهْلِكَةٌ أَوْ وَاسِعَةٌ Ve beyābāna denir, مَفَازَةٌ [mefāzet] ma'nāsına. Ve bir mevzi' adıdır. Ve Cevzā' burcunda olan cevzā' sūretinde merkūz kevākibe itlāk olunur.

تَيْمٌ [Teyem] (fethateynle) Gāfik kabīlesinden bir batndır; Mādī b. Muḥammed et-Teyemī onlardandır, Enes hazretlerinden rivāyet eylemiştir.

مُتَيْمٌ [Muteyyem] [mu'azzam] (vezninde) Bir recül ismidir.

FASLU'Ş-ŞĀ'İ'L-MÜSELLESE

(فَضْلُ النَّاءِ الْمُثَلَّثَةِ)

[ث ت م]

التَّثْمُ [eş-şetm] [ḥatm] (vezninde) Di-kişi tebāh eylemek ma'nāsınadır; yukālu: Ve تَمَّتِ الْمَرْأَةُ حَزْرَهَا تَثْمًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَفْسَدَتْهُ ishālle def'-i tabī'i eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَثْمَ الرَّجُلِ بِمَا فِي بَطْنِهِ إِذَا رَمَى بِهِ

التَّثْمُ [et-teşettum] [tefa'ul] (vezninde) ve

الْإِنْتِثَامُ [el-inşitām] [infi'al] (vezninde) Bir adam bed ve nā-sezā sözler söylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا وَانْتَمَّ إِذَا وَانْتَمَّ فَلَانٌ وَانْتَمَّ Ve انْتَجَرَ بِالْقَوْلِ الْمُبِیحِ

تَثْمٌ [teşettum] Esvāb pārelenmek ma'nāsınadır; yukālu: Ve تَثَّمِ الثُّوبُ إِذَا تَقَطَّعَ Ve et ziyāde pişmekle yepriyip müherrā olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَثَّمِ اللَّحْمُ إِذَا نَهَرَأ Ve eşme ta'bir olunan kuyu çöküp yıkılmak ma'nāsınadır; yukālu: تَثَّمِ الْحِصِّي إِذَا تَهَدَّمَ

[ث ح م]

التَّجْمُ [eş-şecm] [recm] (vezninde) Bir kimseyi yā bir nesneyi bir nesneden sūr'atle sarf eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَجَّمَهُ عَنْهُ تَجْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا صَرَفَهُ عَنْهُ سَرِيعًا

التَّجْمُ [eş-şecem] (fethateynle) Bir nesneden çabuk munsarif olmak ma'nāsınadır; yukālu: مَا هَذَا التَّجْمُ أَيُّ سُرْعَةَ الْإِنْصِرَافِ

الْإِنْتِجَامُ [el-işcām] ve

التَّشْجِيمُ [et-teşcīm] Bir nesne dā'imī olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أَتَجَّمَ الشَّيْءُ إِذَا دام Ve yağmur sūr'atle muttasıl yağmak ma'nāsınadır; yukālu: أَتَجَّمَتِ السَّمَاءُ وَتَجَّمتُ إِذَا أَسْرَعَ مَطَرُهَا وَدَامَ

[ث د م]

الثَّدْمُ [eṣ-ṣedm] (ṣā'nın fethiyle) Sakıl ve sölpük çolpa kimseye denir ki idāre-i kelāmdan ve tefevvüh ettiği kelāma delil ve burhān ve mesel irādından 'āciz ve nādān ola yāhūd vücūdu galiz şişman ve yakışiksız taslak olarak ahmak ve bī-magz şahsa denir; mü'ennesi **ثُدْمَةٌ** [ṣedmet]tir; yukālu: رَجُلٌ ثُدْمٌ وَامْرَأَةٌ ثُدْمَةٌ أَي فُدْمٌ عَيْبٌ مِنَ الْكَلَامِ وَالْحُجَّةِ مَعَ ثِقَلٍ وَرَخَاوَةٍ أَوْ الْعَلِيظِ السَّمِينِ الْأَحْمَقِ الْجَافِي

الثَّدَامُ [eṣ-ṣidām] [kitāb] vezninde) Süzgiye denir, مِضْفَاةٌ [miṣfāt] ma'nāsına.

الثَّدَمُّ [el-muṣeddem] [mu'azzam] vezninde) Ağzı süzgülü bardak ve ibrik makülesine denir; yukālu: يُبْرِقُ مَثَدَّمٌ أَي وَضِعَ عَلَيْهِ الثَّدَامُ

[ث د ق م]

الثَّدِيقِمُ [eṣ-ṣidqim] [zibric] vezninde) Söz bilmez ve söz anlamaz sakıl ve nā-tırāş kimseye denir. Ve bir recül ismidir.

[ث ر م]

الثَّرْمُ [eṣ-ṣerem] (fethateynle) Ağızda dış kökünden kırılmak, 'alā-kavlin ṣenāyā ve rebā'iyāttan kırılmaya mahsüstür yāhūd ön dişlere hāstır; yukālu: ثَرِمَ الرَّجُلُ ثَرْمًا مِنْ الثَّنَابِ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا انْكَسَرَتْ سِنُّهُ مِنْ أَضْلَاهَا أَوْ بَسُّهُ مِنَ الثَّنَابِ وَالرَّوَابِعِيَّاتِ أَوْ خَاصَّ بِالثَّنِيَّةِ

الثَّرْمُ [el-eṣrem] [ahmer] vezninde) Ma'nā-yı mezbürdan vasfıtır, ثَرْمَاءُ [ṣermā] mü'ennesidir. Ve

أَثْرَمُ [eṣrem] Ehl-i 'arüz ıstılāhında şol cüz'e denir ki onda kabz ve ḥarm illetleri müctemī' ola; ḥarm vetid-i mecmū'un evvelini ve kabz beşinci harf-i sākini hazften 'ibārettir. Meselā mefā'ilun fā'ilun ve fe'ülun 'ül kalır ve 'alā-kavlin fa'ül

cüz'eüne mahsüstür ki harm ve kabz olup 'ül kalır, ya'nī bahr-i tavil ile mütekāribe mahsüstür.

الثَّرْمُ [eṣ-ṣerm] (ṣā'nın fethiyle) Bir adamın vech-i mezkūr üzere dişlerini kırmak ma'nāsınadır; yukālu: ثَرَمَهُ ثَرْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا جَعَلَهُ أَثْرَمَ

الثَّرَامُ [el-iṣrām] (hemzenin kesriyle) **ثَرَمَ** [ṣerm] ma'nāsınadır.

الثَّرَامُ [el-iṣirām] [infi'āl] vezninde) **إِثْرَامٌ** [iṣrām]ın mutāvi'idir; yukālu: فَاتَثَرَمَ

الثَّرَمَانُ [el-eṣremān] (tesniye sīgasıyla) Leyl ve nehāra itlāk olunur, tenākusları tasavvuruyla.

الثَّرَمَانُ [eṣ-ṣermān] [selmān] vezninde) Çoğana şebih bir ekşi şecer nebātıdır, deve ve koyun mer'āsındandır.

ثَرَمٌ [Ṣerem] (fethateynle) Yemāme'de bir dağın ismidir.

ثَرَامٌ [Ṣerām] [seḥāb] vezninde) Yemāme'de bir sarp yokuş adıdır.

ثَرَمَةٌ [Ṣeremet] (fethātla) Akdeniz'de Siçilya adasında bir belde adıdır.

[ث ر ث م]

الثَّرْثُمُ [eṣ-ṣurṣum] (ṣā-yı müsellese ile **ثُرْمٌ** [kunfuz] vezninde) Kapta kalan ta'ām ve katık makülesi bakiyyesine denir, 'alā-kavlin çanakta ve kavatada kalan bakiyyeye hāstır.

[ث ر ط م]

الثَّرْطَمَةُ [eṣ-ṣerṭamet] [dahrecet] vezninde) Min-gayr-i gazab ve lā-tekebbür başı yere eğip epsem ve sākit durmak ma'nāsınadır; yukālu: ثَرَطَمَ فُلَانٌ فِي الْمَجْلِسِ أَي أَطْرَقَ مِنْ غَيْرِ غَضَبٍ وَلَا تَكْبِيرِ

gāyet semirmek ma'nāsınadır; yukālu:

كُرِطِمَ الْكَيْشُ إِذَا تَنَاهَى فِي السِّمَنِ

الْمُشْرَطِمُ [el-mušerṭim] (ism-i fā'il bünye-siyle) Nihāyet derecede semirmiş insān ve hayvāna denir, 'alā-kavlin dābbe kısmına mahsüstür.

[ث ر ع م]

الْبِرْزَعَامَةُ [eṣ-sir'āmet] [kīrtāset] [qīrtāset] vezninde) Bir adamın zevcesine denir, 'alā-kavlin mutlakan 'avrete denir.

[ث ط ع م]

التَّطْطُعُمُ [et-teṣaṭ'um] [tedaḥruc] [tedaḥruc] vezninde) Nāsa söz ile havāle ve şer-gir olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَطْطَعُمَ عَلَى أَصْحَابِهِ إِذَا عَلَاهُمْ بِالْكَلامِ

التَّطْطَعْمَةُ [eṣ-ṣaṭ'amet] [daḥrecet] [daḥrecet] vezninde) Ma'nā-yı mezbürdan ismdir.

[ث ع م]

التَّعْمُ [eṣ-ṣa'm] (ṣā'nın fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) Bir nesneyi çekip koparmak ma'nāsınadır; yukālu: تَعْمَهُ تَعْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا نَزَعَهُ

التَّتْعُمُ [et-teṣa'um] [tefa'ul] [tefa'ul] vezninde) Bir yer bir adama be-gāyet hūb gelip ondan hoşlanmak ma'nāsınadır; tekūlu: تَتْعَمُنِي أَرْضٌ كَذَا أَيِ اعْجَبْتَنِي

التَّعْمَامَةُ [eṣ-su'āmet] [ṣumāmet] [ṣumāmet] vezninde) Rūspī 'avrete denir, süfehāyı kendisine nez' eylediği için.

[ث غ م]

التَّغَامُ [eṣ-ṣegām] (ğayn-ı mu'ceme ile ṣehāb [seḥāb] vezninde) Bir nebāt ismidir ki Fārisīde dermene derler. Bu sürette ak yavşan dedikleri nebāt olur, lākin *Burhān*'da cāverd ile müfesserdir ki yandık otu dedikleri beyāz dikendir; müfredi

تَغَامَةٌ [seḡāmet]tir.

الْأَنْعِمَاءُ [el-eṣḡimā] [eṣḡimā] [eṣḡimā] vezninde) **تَغَامَةٌ** [seḡāmet]ten ism-i cem'dir.

الْإِنْعَامُ [el-iṣḡām] (hemzenin kesriyle) Yer **تَغَامٌ** [seḡām] bitirmek ma'nāsınadır; yukālu: تَغَامَ تَغَامٌ إِذَا أَنْبَتَ الْوَادِي إِذَا أَنْبَتَ الْوَادِي Ve saç **تَغَامٌ** [seḡām] gibi ağarmak ma'nāsınadır; yukālu: تَغَامَ تَغَامٌ إِذَا صَارَ كَالْتَّغَامَةِ بِيَاضًا Ve doldurmak ma'nāsınadır; yukālu: تَغَامَ تَغَامٌ إِذَا مَلَأَهُ Ve bir adamı öfkelenlendirmek 'alā-kavlin sevindirmek ma'nāsınadır; yukālu: تَغَامَ تَغَامٌ إِذَا أَغْضَبَهُ أَوْ فَرَّحَهُ

التَّغَامُ [eṣ-sāḡim] [seḡām] gibi ak olan renge denir; yukālu: لَوْنٌ تَغَامٌ أَيِ أَيْضٌ كَالْتَّغَامِ

التَّغِيمُ [eṣ-seḡim] [ketif] [ketif] vezninde) Şikāra bavlıyıp dadanmış tazıya denir; yukālu: كَلَبٌ تَغِيمٌ أَيِ صَارَ

الْمُتَغَامَةُ [el-muṣāḡamet] [mufa'alet] [mufa'alet] vezninde) Öpüşmek ma'nāsınadır; yukālu: تَغَامَتِ الْمَرْأَةُ الْمَرْأَةَ إِذَا لَاتَمَّتْهَا

[ث ك م]

التَّكْمُ [eṣ-sekm] (ṣā'nın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Bir adamın izine düşüp yāhūd izini sürüp gitmek ma'nāsınadır; yukālu: تَكَمَ آثَارَهُمْ تَكْمًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا تَقْتَضَىهَا Ve bir nesneye müdāvemem eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَكَمَ الْأَمْرَ إِذَا لَزِمَهُ Ve bir yerde mukīm olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَكَمَ بِالْمَكَانِ إِذَا أَقَامَ

التَّكْمُ [eṣ-sekem] (fethateynle) **تَكْمٌ** [sekm] kelimesiyle iki ma'nā-yı ahırde mürādifdir; yukālu: تَكَمَ الْأَمْرَ تَكْمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا لَزِمَهُ ve yukālu: تَكَمَ بِالْمَكَانِ إِذَا أَقَامَ

تَكْمُ الطَّرِيقِ [sekemu't-ṭarīk] ve

تَكْمُ الطَّرِيقِ [sukemu't-ṭarīk] [şurad] [şurad] vezninde) Yolun açık doğru ve belli sırtına denir; yukālu: أَخَذَ تَكْمَ الطَّرِيقِ وَتَكْمَهُ أَيِ سَنَنَهُ

كُكَاْمَةٌ [Sukāmet] [šumāmet] vezninde) Bir belde adıdır.

كُكْمَةٌ [Šukmet] [ʿurvet] vezninde) Bir recül ismidir.

[ك ل م]

كُكْمٌ [eš-selm] (šā'nın fethi ve lām'ın sukūnuyla) Bir nesneyi rahne-dār eylemek ma'nāsınadır ki kedmek ta'bīr olunur, kılıç ağzında ve duvarda olduğu gibi; yukālu: تَلَّمُ الْإِنَاءَ وَالسَّيْفَ وَنَحْوَهُ تَلْمًا مِّنَ الْبَابِ yukālu: التَّانِي إِذَا كَسَرَ حَرْفَهُ

كُكْمٌ [et-tešlīm] [tef'īl] vezninde) تَلَّمُ [selm] ma'nāsınadır.

كُكْمٌ [el-insilām] [infi'āl] vezninde) ve

كُكْمٌ [et-tešellum] [tefa'ul] vezninde) Mutāvi'lerdir; yukālu: تَلَّمَهُ تَلْمًا وَتَلَّمَهُ تَلْمًا تَلْمًا وَتَلَّمَهُ تَلْمًا

كُكْمَةٌ [eš-sulmet] [ğurfet] vezninde) İsmidir, gediğe denir; rahne ma'nāsına; yukālu: بِهِ تَلْمَةٌ وَهِيَ فُرْجَةُ الْمَكْسُورِ وَالْمَهْدُومِ

كُكْمٌ [eš-selem] (fethateynle) Bu dahi bir nesneyi kedmek ma'nāsınadır; yukālu: تَلَّمُ Ve derenin ve çayın kıyısından gedik açılmak ma'nāsınadır; yukālu: تَلَّمُ الْوَادِي إِذَا انْتَلَمَ حَرْفُهُ Ve

كُكْمٌ [Šelem] Bir mevzi' adıdır ki تَلْمَةٌ [Šelmā'] dahi derler.

كُكْمٌ [Muşellem] [mu'azzam] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

كُكْمٌ [el-Muteşellem] (lām-ı müşeddedenin fethiyle) Bir arzın ismidir.

كُكْمٌ [el-eşlem] Fenn-i 'arūzda أَرْتَمُ [eşrem] ma'nāsınadır ki harm ile kabz illetleri müctemī' olan cüz'e denir. Gerçi mü'ellif

bu resme beyān eyledi, lākin kütüb-i 'arūzda beynleri fark üzere mersūmdur.

[ث م م]

كُكْمٌ [eš-semm] (šā'nın fethi ve mīm'in teşdidıyla) Bir nesneyi ayakla basıp çiğ-nemek ma'nāsınadır; yukālu: تَمَّ الشَّيْءُ تَمًّا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا وَطِئَهُ Ve bir nesneyi meremmet ve islāh eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَمَّ إِذَا أَصْلَحَهُ Ve biriktirmek ma'nāsınadır; yukālu: تَمَّ إِذَا جَمَعَهُ Ve bu haşış biriktirmesinde kesirü'l-isti'māldir. Ve eli ot ile silmek ma'nāsınadır; yukālu: تَمَّ يَدَهُ بِالْحَشِيشِ Ve koyun ağzıyla ot koparmak ma'nāsınadır; yukālu: تَمَّتِ الشَّاءُ التَّبَّتِ إِذَا إِذَا مَسَحَهَا بِهِ Ve ta'āmı yahşi yaman demeyip mecmū'unu süpürü yemek ma'nāsınadır; yukālu: تَمَّ الطَّعَامُ إِذَا أَكَلَ حَيْدَهُ وَرَدِيئَهُ

كُكْمٌ [et-tešmīm] [tef'īl] vezninde) Bu dahi bir nesneyi ayakla basıp çiğ-nemek ma'nāsınadır; yukālu: تَمَّمَهُ إِذَا وَطِئَهُ Ve bitişik kemiği ayırmak ma'nāsınadır; yukālu: تَمَّمُ الْعَظْمُ إِذَا أَبَانَهُ وَذَلِكَ إِذَا كَانَ عَبْتًا

كُكْمَةٌ [eš-šummet] (šā'nın zammıyla) Bir tutam ota denir; tekūlu: أَخَذْتُ مِنَ الْحَشِيشِ تَمَّةً أَيْ قَبِيضَةً

كُكْمٌ [eš-semūm] [şabūr] vezninde) Ağzıyla ot koparan koyuna denir.

كُكْمٌ [el-mişemm] ve

كُكْمَةٌ [el-mişemmet] (mīm'lerin kesriyle) Şol kimsedir ki iyi kötü demeyip mecmū'-ı ta'āmı silip süpürür ola; yukālu: رَجُلٌ مِّمٌّ وَمِقْمٌ وَمِمَّةٌ وَمِقْمَةٌ إِذَا كَانَ يَأْكُلُ الطَّعَامَ حَيْدَهُ وَرَدِيئَهُ Ve مِقْمٌ [miqamm] kezālik bir nesnenin mecmū'unu süpürüp alan kimseye denir.

كُكْمٌ [el-insimām] [infi'āl] vezninde) Bir nesne yā bir kimse üzere üşüp düş-mek ma'nāsınadır; yukālu: إِنتَمَّ عَلَيْهِ إِذَا انْتَالَ

Ve vücūd erimek ma'nasındır; yukālu: **إِنَّمَّ جِسْمُهُ أَي ذَابَ** Ve kocamak ma'nasındır; yukālu: **إِنَّمَّ الرَّجُلُ إِذَا شَاحَ**

الثَّم [eṣ-ṣumm] (sā'nın zammıyla) Ev metā'ına denir ki kap kakak ve hırt mırt makūlesidir; ve minhu yukālu: **مَا لَهُ ثَمٌّ وَلَا رُمْ أَي مَالٌ**

ثُمَّ [ṣumme] (sā'nın zammı ve mīm-i müşeddenin fethiyle) Harftir, ya'nī harf-i 'atftır, umūr-ı selāseyi iktizā eder, ya'nī üç ma'nāya delālet eder ve her birinde nahviyyūnun ihtilāfı vardır: Evvel mā-ba'dini hükmde mā-kabline teşrīk eder. Ba'zılar 'indinde gāhca bu ma'nādan tahallūf eder ki 'ātufe olmayıp zā'id olur, ke-mā fī-kavlihi ta'ālā: **﴿وَوَطَّنُوا أَنْ لَا مَلْجَأَ مِنَ اللَّهِ﴾** Sānī tertīb iktizā eder, 'alā-kavlin iktizā eylemez, ke-mā fī kavlihi ta'ālā: **﴿وَبَدَأَ خَلْقَ الْإِنْسَانِ مِنْ طِينٍ ثُمَّ جَعَلَ﴾** Sālis mühlet iktizā eder, 'alā-kavlin gāhca bundan mütehallif olur ki ke-kavlike **﴿أَعْجَبَنِي مَا صَنَعْتَ الْيَوْمَ ثُمَّ مَا صَنَعْتَ﴾** Zirā burada **ثُمَّ** kelimesi tertīb-i ihbār içindir, zikr olunan ihbāreyn bey-ninde ise mühlet ve terāhī yaktur.

ثُمَّ [ṣemme] (sā'nın fethiyle) Bir ismdir ki onunla mekān-ı ba'ide işāret olunur, هُنَاكَ ma'nasındır ki orada demektir; tekūlu: **رَأَيْتُهُ ثُمَّ أَيُّ هُنَاكَ** Burada هُنَاكَ kelimesi hā-i meftūha ve nūn-ı müşeddede ileidir. Ve işbu **ثُمَّ** [ṣemme] kelimesi zarftır, i'rābla tasarruf olunmaz. Ve işbu: **﴿إِذَا رَأَيْتَ ثُمَّ رَأَيْتَ﴾** fi'linin mef'ülü olmak üzere mu'reb olmasına kā'il olanlar vehm eylediler. Mütercim der ki sāhib-i *Keṣṣāf*'ın beyānına göre رَأَيْتَ fi'linin zāhir ve mukadder mef'ülü yoktur, 'umūm ve şüyū'a dālldır, ya'nī masdarı

lām-ı istigrākla mukadderdir ki **إِذَا وَجَدَتْ** idrāk sebkindedir, pes ma'nā "Rā'inin basarı nereye uğrarsa na'im-i kesir ve mülk-i kebīrden gayrı nesne idrāk olunmaz" demektir. Ve **ثُمَّ** lafzı zarfiyyet üzere mansūbdur, **فِي الْجَنَّةِ**, demektir.

الْمَثْمُ [el-meṣemm] ve

الْمَثْمَةُ [el-meṣemmet] (mīm'lerin ve sā'ların fethiyle) At kısmının göbeğinin kesildiği yere denir.

الثَّمَامُ [eṣ-semsām] (selsāl) [selsāl] vez-ninde) Şol adama denir ki be-gāyet zūr-ı bāzūya mālīk olmakla tuttuğu nesneyi kırıp ufatır olur; yukālu: **رَجُلٌ ثَمَامٌ أَي إِذَا أَخَذَ الشَّيْءَ كَسَرَهُ**

الثَّمَامُ [eṣ-ṣumām] (gūrāb) [gūrāb] vezninde) ve

الثَّمْمُومُ [el-yeṣmūm] (yēnūt) [yēnūt] vez-ninde) Bir nebāt-ı ma'rūf ismidir. Bu nebāt yaban darısı dedikleri ottur ki semer otu dahi derler, bi-'aynihi darı başı ve darı sapı gibi olur; yabanda bi-ter, dövüp suyunu göze sıkırlar, beyāz-ı 'aynı dāfi'dir; müfredi **ثُمَّامَةٌ** [ṣumāmet]tir. Bedeviler bu otu katık edip havut ve semer ve yastık içlerine haşv ederler ve sazlıktan yaptıkları huğ ta'bir olunan büyüt üzerine sath ederler. Ve bu nebāt pek kasir olmakla tenāvülü yeşir olduğundan mut-lakan sehlü't-tenāvül olan nesnede darb-ı mesel edip "هُوَ عَلَى طَرْفِ الثَّمَامِ" derler. Ve Şumām b. el-Leys muhaddisindedir.

الثَّمْمُومُ [el-meṣmūm] Sathı zikr olunan **ثُمَّامَةٌ** [ṣumām] ile örtülmüş eve denir; yukālu: **بَيْتٌ مَثْمُومٌ أَي مُعْطَى بِالثَّمَامِ**

صُحَيْرَاتُ الثَّمَامَةِ [Ṣuḥayrātu's-Ṣumāmet] (şād'ın zammıyla) Fahr-i 'ālem sallallāhu 'aleyhi ve sellem hazretleri Bedr gazāsına

‘azîmetleri hilâinde vâki konaklardan birinin ismidir. Ve Şumâme b. Uşâl ve Şumâme b. Ebî Şumâme ve Şumâme b. Hâzn ve Şumâme b. ‘Adl sahâbeleridir.

الثَّمِيمَةُ [eş-semîmet] (سَفِينَةٌ [sefînet] vezninde) Ağzı bağlı olan ibriğe ve mataraya denir.

الثَّمْثَمُ [eş-semşem] (فَدْفَدٌ [fedfed] vezninde) Şikâr kelbine denir ki Fârisîde yüze ve Türkîde zağar dedikleri kelb olacaktır. Ve Şemşem el-‘Abdî şu‘arâdandır. Ve Rezîn b. Şemşem eğ-Đabbî, Sehm b. Ebî Aşrem ile kîtâl eden kimsedir.

الثِّمَّةُ [eş-şimmet] (سَا’ın kesriyle) Pîr ve ihtiyâr adama denir.

الثَّمْثَمَةُ [eş-semşemet] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Kabın kacağın ağzını kapak ile kapamak ma‘nâsınadır; yukâlu: ثَمْمُ الْإِنَاءِ yukâlu: إِذَا عَطَى رَأْسَهُ Ve alikomak ma‘nâsınadır; yukâlu: ثَمِّمُوا بِنَا سَاعَةً أَيْ احْتَبِسُونَا حَتَّى نَسْتَرِيحَ Ve bir işi iyice beceremeyip fenâ ve nâ-hoş yapmak ma‘nâsınadır; yukâlu: ثَمِّمِ الْعَمَلَ أَيِّ مَا أَجَادَ Ve içinde süt olan tulumun ağzını bağlayıp direğe asmak ma‘nâsınadır. Ve temrenin ve namlunun ağzı eğilip dönmek ma‘nâsınadır; yukâlu: هَذَا سَيْفٌ لَا يَثْمُثُمُ نَضْلُهُ أَيِّ لَا يَثْمِي إِذَا ضُرِبَ بِهِ وَلَا يَزْدُ

الثَّمِثُ [el-mişemm] (مِسْنٌ [misenn] vezninde) Şol mürüvvetli ‘âlî-himmetli adama denir ki hāmî ve muhâfızı olmayan bîkeslere hāmî ve rā’î olup ve merkûbu olmayıp piyâde kalmışları irkâb ve ehl-i kabîlenin ‘âciz ve kâsır kaldıkları umûr ve mesâlihlerini meremmet ve ıslâh eder ola; yukâlu: هُوَ مِثْمٌ أَيِّ يَزْعَى عَلَى مَنْ لَا رَاعِي لَهُ وَيَقْفَرُ مَنْ لَا ظَهْرَ لَهُ وَيُثْمُ مَا عَجَزَ عَنْهُ الْحَيُّ مِنْ أَمْرِهِمْ

الثَّمْثَمُ [et-teşemşum] (تَزَلُّزٌ [tezelzul] vezninde) Tevakkuf eylemek ma‘nâsınadır;

yukâlu: تَتَمَثَّمُ عَنْهُ إِذَا تَوَقَّفَ Ve irkilip tutularak tekellüm eylemek ma‘nâsınadır; yukâlu: تَكَلَّمَ وَمَا تَتَمَثَّمُ أَيِّ مَا تَلْعَنُ

[ث و م]

الثُّومُ [eş-şüm] (سَا’ın zammıyla) Sarmısağa denir: bostânî olur ki ma‘rûfturve berrîsi olur ki yaban sarmısağı ta‘bîr olunur, ‘Arabîde الْحَيَّةُ [şümü’l-ḥayyet] dedikleridir, bostânîden akvâ olur.İki nev‘i dahi müsahhin ve rîhleri ve solucanları muhric ve be-gâyet mudirr ve efdal-ı havâssı nisyân ‘arızasını dâfi‘ ve rebv ve su‘âl-ı muzmin ve tihâl ve hâşıra rîhlerini ve kulunc ve ‘irku’n-nesâ ve yan ve kalça ağırlarını ve nikrîs ve haşerât ve yılan ve ‘akreb soktukları yere ve kuduz kelb ısırıldığı yere nâfi‘ ve ‘ataş-ı balgamî ve taktîr-i bevl ve boğaza yapışan sülük ve balgamdan tasfiye hususunda müfid ve cimâ’ı mukavvî ve kavrulmuşu diş ağrısını müsekkîn ve mebrûdü’l-mizâc olanların ve pîrlerin sıhhatini muhâfızdır. Ve bevâsîr ve zahîr ve hanâzîr ve dakk ‘illetlerine ve gebe hatunlara ve emzikli hatunlara ve sudâ‘ ashâbına muzırrdır. Muslihi cüz‘î tuz ile su içre tabh olunup badem yağı izâfe eylemek ve ba‘de’l-ekl ekşi nar mass eylemektir.

الثُّومَةُ [eş-şümet] (ثُومٌ [şüm] lafzının müfredidir. Ve

ثُومَةٌ [şümet] Kılıç kabzasının perâzvânesine denir, قَبِيْعَةُ السَّيْفِ [kabî‘atu’s-seyf] ma‘nâsına.

بَنُو ثُومَةَ بَنُ مُحَاسِنٍ [Benū Şümet b. Muḥâşin] Bir kabiledir; a‘lâmdan Hâkem b. Zuhre eş-Şümî onlardandır.

الثَّوْمَةُ [eş-şivemet] (عَيْبَةٌ [‘inebet] vezninde) Bir şecer-i ‘azîm ismidir, semeri olmaz ve

rāyihası mürver ağacından atyeb olur ve dallarından misvāk ittihāz olunur, Tīrā dağında görmüşdürüz.

FASLU'L-CĪM

(فَضْلُ الْجِيمِ)

[ح ث م]

رَسْمُ [el-ceṣm] (ṣā-yı müsellese ile [resm] vezninde) ve

الْجُثُومُ [el-cuṣūm] (فُعُودٌ [ḳu'ūd] vezninde) Olduğu yerden aslā kımıldamamak üzere yerleşip oturmak, 'alā-kavlin göğsü üzere çöküp oturmak ma'nāsınadır ki insānda diz çöküp ve göğsü üzere yassı olarak oturmak olur ve 'alā-re'yin yere göğüs vererek çöküp oturmak ma'nāsınadır, kuşun göğüs derip oturması gibi; yukālu: جِثْمُ الْإِنْسَانِ وَالطَّائِرِ وَالنَّعَامِ وَالْخِشْفِ وَالْيَزْبُوعِ جِثْمًا وَجُثُومًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا لَزِمَ مَكَانَهُ فَلَمْ يَبْرَحْ أَوْ وَقَعَ عَلَى صَدْرِهِ أَوْ تَلَبَّدَ بِالْأَرْضِ Ve

جُثُومٌ [cuṣūm] Gece yarı olmak ma'nāsına müsta'emeldir; yukālu: جِثْمُ اللَّيْلِ جُثُومًا إِذَا انْتَصَفَ Ve ekin kısmı yerden yükselip kalkmak ma'nāsınadır; yukālu: جِثْمُ الزَّرْعِ إِذَا اِرْتَفَعَ Ve hurmā dalının koruğu irilenip büyüme ma'nāsınadır; yukālu: جِثْمُ الْعَدْقِ إِذَا عَظُمَ بُسْرُهُ Ve çamur ve toprak ve kül makûlesini biriktirmek ma'nāsınadır; yukālu: جِثْمُ الطِّينِ وَالتُّرَابِ وَالرُّمَادِ إِذَا جَمَعَهُ يَغْنِي Ve جَمَعَ كُلَّ وَاحِدٍ مِنْهَا

جُثُومٌ [Cuṣūm] 'Arab diyārında bir suyun ve bir dağın adıdır. Ve toprak tepeye denir, أَكْمَةٌ [ekemet] ma'nāsına.

دَارَةُ الْجُثُومِ [Dāretu'l-Cuṣūm] Beni'l-Aḍbat cemā'atine mahsūs bir mevzi'dir.

الْجَائِمُ [el-cāṣim] ve

الْجُثُومُ [el-ceṣūm] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) جِثْمٌ [ceṣm] ve جُثُومٌ [cuṣūm]dan ism-i fā'ildir, ma'anī-i muhtelifesi üzere muttasıf olan insān ve hayvāna denir.Ba'zı nüs-

hada **جَائِمٌ** **جَمْعُهُ جُئُومٌ** 'ibāretiyle mersūm olmakla ona göre yalnız **جَائِمٌ** [cāsim] olur.

الْجَيْمُ [el-ceṣm] [رَسْمٌ] [resm] vezninde) Masdardır ki zikir olundu. Ve vasf olur, yerden yükselip kalkmış ekine denir; fet-hateynle de cā'izdir. Ve koruğu irilenmiş hurmā dalına denir.

الْجَيْمَةُ [el-cuṣmet] [عُرْفَةٌ] [gurfet] vezninde) Çamur yā toprak yāhūd kül kümesine denir.

الْجَيْمَاتُ [el-cuṣām] [عُرَابٌ] [gūrāb] vezninde) ve

الْجَائُومُ [el-cāṣūm] Uykuda 'arız olan ağır-lığa denir ki ağır basma ta'bīr olunur, **كَابُوسٌ** [kābūs] ma'nāsınadır. Ve

جَائُومٌ [cāṣūm] Uykucu tenbel adama denir ki seyr ve sefere liyākat ve iktidārı olmaz.

الْجَيْمَاتَةُ [el-ceṣṣāmet] [شَدَادَةٌ] [ṣeddādet] vezninde) Künd-zihn, belīd ve nādān kimseye denir; yukālu: **رَجُلٌ جَيْمَاتَةٌ أَيْ بَلِيدٌ** Ve halīm ve sehlü'l-'atf seyyid ve müte'ayyen adama denir; yukālu: **هُوَ جَيْمَاتَةٌ أَيْ سَيِّدٌ حَلِيمٌ** Ve uykucu tenbel adama denir, **جَائُومٌ** [cāṣūm] gibi; yukālu: **رَجُلٌ جَائُومٌ وَجَيْمَاتَةٌ أَيْ نَوَامٌ لَا يُسَافِرُ** Ve Ṣa'b b. Ceṣṣāme ashābdandır. Ve Ceṣṣāme el-Muzeniyye sahābiyyedir.

الْجَيْمَةُ [el-cuṣemet] [هُمَزَةٌ] [humezet] vezninde) ve

الْجَيْمُ [el-cuṣem] [صُرْدٌ] [ṣurad] vezninde) Bunlar da uykucu tenbel adama denirki bir türlü seyr ve sefere liyākat ve iktidārı olmaya.

الْجَيْمَانُ [el-cuṣmān] [عُثْمَانٌ] [uṣmān] vezninde) Cism ve beden ma'nāsınadır. Ve ṣahs ve kālīb ma'nāsınadır. Ve Ferezdağ nām ṣā'irin işbu: **وَبَاتَتْ بِجَيْمَانِيَةِ الْمَاءِ نَبِيْهَا** "بَيْنْتِهَا" beytinde vāki'

جَيْمَانِيَةِ الْمَاءِ kavlinden murād suyun kendi-sidir yāhūd vasatı yā müctema'ı murāddır. **الْجَيْمَةُ** [el-ceṣemet] (fetehtla) Bu dahi yüksek tepeye denir.

جَائِمٌ [Cāsim] Esmādandır: Cāsim b. Mu-reyd ed-Dellāl muhaddistir, ondan İbrāhīm b. Nehd rivāyet eylemiştir, 'alā-kavlin ḥā-yı mühmele iledir.

[ح م]

الْإِجْحَامُ [el-içhām] (hemzenin kesri ve cīm'in sükūnuyla) Bir işe ikdām eylemeyip geri durmak ma'nāsınadır ki vāzgelmek ta'bīr olunur; yukālu: **أَجْحَمَ عَنْهُ** Ve bir adamı helāk eylemek mertebesine gelmek ma'nāsınadır ki helāk edeyazmak ta'bīr olunur; yukālu: **أَجْحَمَ فَلَانًا أَيْ** **دَنَا أَنْ يُهْلِكَهُ**

الْجَيْمِ [el-cehīm] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) 'Alevi be-gāyet ṣedīd olan āteşe denir. Ve birbirinin üzerinde kat kat yanan āteşe denir. Ve çukur yerde yanan 'azīm āteşe denir. Ve pek ıssı yere denir.

الْجَيْمَةُ [el-caḥmet] (cīm'in fethi ve zam-mıyla) Bu dahi kat kat yanan āteşe denir. Ve göze denir, **عَيْنٌ** [‘ayn] ma'nāsına, tevak-kudu için.

الْجَا حِمٌ [el-cāḥim] Bu dahi pek ıssı mekāna denir. Ve pek şu'leli āteş koruna denir. Ve cenk ve cidālın engin ve mu'zam ve müzdeham-gāhına denir. Ve ma'reke-i harbde olan kītāl-ı ṣedīde denir.

الْجَيْمُ [el-caḥm] [رَاحِمٌ] [raḥm] vezninde) Āteşi yakıp 'alevlendirmek ma'nāsınadır; yukālu: **جَحِمَ النَّارَ جَحْمًا مِّنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا أَوْقَدَهَا** Ve

جَيْمٌ [caḥm] ve

جُحُومٌ [cuḥūm] Āteş 'alevlenmek

ma'nāsınadır; yukālu: جَحِمَتِ النَّارُ جَحْمًا وَجُحُومًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اضْطَرَمَّتْ وَيُقَالُ جَحِمَتِ النَّارُ جُحُومًا مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا اضْطَرَمَّتْ

الْجَحَامُ [el-cuḥām] (غُرَابٌ [gūrāb] vezninde) Bir maraz adıdır ki gözde zuhūr eder, 'alā-kavlin kilāb kısmının başlarında zuhūr eder.

الْجَحَامُ [el-caḥḥām] (شَدَادٌ [šeddād] vezninde) Bahīl ve nākese denir.

جُحْمٌ [cuḥam] (ضُرْدٌ [šurad] vezninde) Bir kuş adıdır.

الْجُحْمُ [el-cuḥum] (عُنُقٌ [ʿunuḥ] vezninde) Şerm ve hayāsı olmayan kimselere denir; yukālu: هُمْ جُحْمٌ أَيْ الْقَلِيلُو الْحَيَاءِ

التَّجْحِيمُ [et-teḥīm] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Aslā gözünün kapaklarını ve kirpiklerini kımlıdatmayarak bir nesneye göz belirtip bakmak ma'nāsınadır; 'alā-kavlin kıya kıya dikkatle bakmak ma'nāsınadır; tekūlu: جَحَمْنِي بَعَيْنِي إِذَا اسْتَشَبَّتْ فِي نَظَرِهِ لَا تَطْرُقُ عَيْنُهُ أَوْ أَحَدَ النَّظَرِ

الْحَاجِمَةُ [el-ḥācimet] Belermiş göze denir; yukālu: عَيْنٌ جَاحِمَةٌ أَيْ شَاحِصَةٌ

الْأَجْحَمُ [el-eḥam] (أَحْمَرٌ [aḥmer] vezninde) Gözü pek kızıl olarak dā'iresi vāsi' olan adama denir; جَحْمَاءُ [caḥmā] mü'ennesidir; cem'î جُحْمٌ [cuḥum]dur, كُتُبٌ [kutub] vezninde ve جَحْمَى [caḥmā] gelir, سَكْرَى [sekrā] vezninde. Ve Eḥam b. Den-dene ricālāt-ı 'Arabdan bir kimsedir.

الْجَوْحَمُ [el-cevḥam] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Kırmızı güle denir, حَوْجَمٌ [ḥavcem] ma'nāsına.

التَّجْحُمُ [et-tecaḥḥum] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Bir adam fart-ı hırs u buhlünden nāšī yanıp yakılmak ma'nāsınadır ki bir taraftan hırs cem' ve bir taraftan masra-

fı gördükçe āteşlere yanar; yukālu: تَجَحَّمَ الرَّجُلُ إِذَا تَحَرَّقَ جِزْصًا وَبُخْلًا Ve bir mahal ve hāl makūlesi nesne sıkışıp daralmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا تَجَحَّمَ الْمَكَانُ أَوْ قَلْبُهُ إِذَا تَضَايَقَ

[ج ح د م]

الْجَحْدَمَةُ [el-caḥdemet] (مَرْحَلَةٌ [merḥalet] vezninde) Sür'atle yelip yopurmak ma'nāsınadır; yukālu: جَحَدَمَ الرَّجُلُ إِذَا عَدَا سَرِيْعًا

جَحْدَمٌ [Caḥdem] (جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Esmādandır: Caḥdem b. Feḍale ve mensüb olmayarak Caḥdem ashābdandır.

[ج ح ر م]

الْجَحْرَمَةُ [el-caḥremet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Bed-hüyuluk ve teng-meşrebliğ denir; yukālu: بِهِ جَحْرَمَةٌ أَيْ ضَيْقٌ وَسَوْءٌ خُلِقَ

الْجَحْرَمُ [el-caḥrem] (جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) ve

الْجُحَارِمُ [el-cuḥārim] (عُلَابِيَةٌ [ulābiḥ] vezninde) Bed-hüy ve teng-meşreb adama denir; yukālu: رَجُلٌ جَحْرَمٌ وَجُحَارِمٌ أَيْ بِهِ جَحْرَمَةٌ

[ج ح ش م]

الْجَحْشَمُ [el-caḥşem] (شَيْنٌ [şin] mu'ceme ile جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Yanları kaba deveye denir.

[ج ح ظ م]

الْجَحْظَمُ [el-caḥzam] (زَايٌ [zā-y] mu'ceme ile جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Büyük gözlü adama denir; yukālu: رَجُلٌ جَحْظَمٌ أَيْ الْكَبِيرُ الْعَيْنَيْنِ

[ج ح ل م]

الْجَحْلَمَةُ [el-caḥlemet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Yere çalmak ma'nāsınadır; yukālu: جَحَلَمَهُ إِذَا صَرَغَهُ

[ج خ د م]

الْجَدْمَةُ [el-caḥdemet] (ḥā-yı mu'ceme ile **دَحْرَجَةٌ** [dahrecet] vezninde) İş işlemekte ve yürümekte sür'at eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **جَحَدَمَ** فَلَانٌ إِذَا أَسْرَعَ فِي الْعَمَلِ وَالْمَشْيِ

[ج د م]

الْجَدْمَةُ [el-cedemet] (feteḥātla) Bodur adama denir; cem'i **جَدَمَ** [cedem]dir hā'sız. Ve kötü ve kemter koyuna denir, **شَاةٌ رَدِيئَةٌ** ma'nāsına. Ve bir kapçıkta çatal bitmiş hurmā koruklarına denir. Ve harman-da dövülüp ufanmamış ekin başına denir ki başak hurdesiyle kalan kesmikten 'ibarettir.

الْجَدْمُ [el-cedem] (fethateynle) Bir cins kuş isimidir ki serçe şeklinde ve burunları kıızıl olur. Ve bir nev' hurmā isimidir.

الْجُدَامَةُ [el-cudāmet] (**سُمَامَةٌ** [sumāmet] vezninde) Şol kesmiğe denir ki harman savrulup samanı çeçten ayrıldıktan sonra bazı başak hurdesiyle kalır, onu tekrār dövüp tefrīk ederler, **جَدْمَةٌ** [cedemet] gibi. Ve

جُدَامَةٌ [Cudāmet] Esāmī-i nisvāndandır: Cudāme bint Vehb ve Cudāme bint Cendel ve Cudāme bint Hāriş saḥābiyyelerdir.

الْجَدْمُ [el-cedm] (**هَدَمَ** [hedm] vezninde) Hurmā ağacı yemiş verdikten sonra kurumak ma'nāsınadır; yukālu: **جَدَمَتِ النَّخْلَةَ جَدْمًا** مِنْ النَّبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَثْمَرَتْ وَبَسَّتْ

الْجُدَامِيَّةُ [el-cudāmiyy] (**غُرَابِيَّةٌ** [ḡurābiyy] vezninde) Bir cins hurmā isimidir.

الْجُدَامِيَّةُ [el-cudāmiyyet] (**غُرَابِيَّةٌ** [ḡurābiyyet] vezninde) Dalları ve meyveleri pek firāvān şāh-ber-şāh olan hurmā ağacına denir.

إِجْدَمَ [icdem] (hemzenin kesri ve dāl'ın fethiyle) At kısmına mahsūs zecr ve āzār kelimātındandır, ikdām için tefevvūh

ederler, aslı **هِجْدَمَ** idi.

الْإِجْدَامُ [el-icdām] (**إِقْدَامٌ** [iḡdām] vezninde) At kısmına eşip gitmeğe ikdām için **إِجْدَمَ** demek ma'nāsınadır; yukālu: **أَجْدَمَ** الْفَرَسَ إِذَا قَالَ لَهُ إِجْدَمَ

[ج ذ م]

الْجِذْمُ [el-cizm] (cīm'in kesri ve fethi ve zāl-ı mu'cemenin sükūnuyla) Bir nesnenin köküne denir, **أَضَلَّ** [aşl] ma'nāsınadır; cem'i **أَجْذَامٌ** [eczām] ve **جُذُومٌ** [cuzūm]dur.

الْجَذْمُ [el-Cezem] (fethateynle) Fehm kabīlesi bilādında bir arzın ismidir. Ve

جَذَمَ [cezem] Masdar olur, bir adamın eli kesilmek ma'nāsına; yukālu: **جَذَمَتْ** يَدُهُ جَذْمًا مِنْ النَّبَابِ الرَّابِعِ إِذَا انْقَطَعَتْ

الْجَذْمُ [el-cezim] (**كَتَيْفٌ** [ketif] vezninde) Cüst ve çalāk insān ve hayvāna denir.

الْجِزْمُ [el-cezm] (**جِزْمٌ** [cezm] vezninde) Kesmek ma'nāsınadır; yukālu: **جَذَمَهُ** جَذْمًا مِنْ النَّبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا قَطَعَهُ **جَذَمْتُ** يَدَهُ إِذَا قَطَعْتُهَا

التَّجْذِيمُ [et-teczīm] Bu dahi kesmek ma'nāsınadır.

الْإِنْجِذَامُ [el-incizām] (**إِنْفِعَالٌ** [infi'āl] vezninde) ve

التَّجْذِيمُ [et-tecezzum] (**تَفْعُلٌ** [tefa'ul] vezninde) Kesilmek ma'nāsınadır; yukālu: **جَذَمَهُ** فَانْجَذَمَ وَتَجَذَّمَ أَي قَطَعَهُ فَانْقَطَعَ وَتَقَطَّعَ

الْجِذْمَةُ [el-cizmet] (cīm'in kesriyle) Mutlak ucu kesilip dibi kalmış kıt'aya denir; tekūlu: **رَأَيْتُ فِي يَدِهِ** جِذْمَةً حَبْلٍ أَي قِطْعَةً مِنْهُ قَدْ قُطِعَ طَرَفُهُ وَبَقِيَ أَضْلُهُ Ve kāmçıya itlāk olunur, **سَوَطٌ** [savṭ] ma'nāsına.

الْجَذْمَةُ [el-cezemet] (feteḥātla) Hurmā ağacının en tepesinde olan beynisine denir ki

ecved ve eltafi odur.

الْمَجْدَامُ [el-miczām] ve

الْمَجْدَامَةُ [el-miczāmet] (mīm'lerin kesriyle) Umūr ve kazāyāyı taban kılıç gibi kat' ve fasl eden rey-i kātr' sâhibi adama itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ مَجْدَامٌ وَمَجْدَامَةٌ أَي قَاطِعٌ لِلْأُمُورِ فَيُضَلُّ Ve

مَجْدَامَةٌ [miczāmet] Hukūk ve ülfet ve muhabbeti çabuk kat' eden felek-meşreb adama denir; yukālu: هُوَ مَجْدَامَةٌ أَي سَرِيعُ الْقَطْعِ لِمَوَدَّةٍ Ve

مَجْدَامٌ [Miczām] Benū Yerbū' cemā'atinden birinin feresi ismidir.

الْأَجْذَمُ [el-eczem] أَحْمَرٌ [ahmer] vezninde) Maktū'u'l-yed adama denir; 'alā-kavlin parmaklarının uçları düşmüş adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَجْذَمٌ أَي الْمَقْطُوعُ الْيَدِ أَوْ الذَّاهِبُ لِلْأَنْبِئِ Ve **مَجْدُومٌ** [meczūm] kimseye denir. Cevherī Ajzēm denmek cā'iz değildir diye men' eylemesi vehmdir. Şārihin beyānına göre Cevherī fesāhatini men' eylemiştir.

الْإِجْذَامُ [el-iczām] (hemzenin kesriyle) Bu dahi el kesmek ma'nāsınadır; tekūlu: أَجْذَمْتُ إِذَا قَطَعْتُهَا Ve sür'atle yürüme ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَجْذَمَ السَّيْرَ إِذَا أَسْرَعَ فِيهِ Ve at pek seğırtmek ma'nāsınadır; yukālu: أَجْذَمَ الْفَرَسَ إِذَا اشْتَدَّ عَدْوُهُ yukālu: أَجْذَمَ عَنِ الشَّيْءِ إِذَا أَفْلَحَ Ve bir nesneye 'azm eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَجْذَمَ عَلَيْهِ إِذَا عَزَمَ

الْجَذْمَةُ [el-cezmet] تَمْرَةٌ [temret] vezninde ve fetehtla) Elin kesilen yerine denir.

الْجَذْمَةُ [el-cuzmet] غُرْفَةٌ [gurfet] vezninde) İsmidir, el kesikliğine denir.

الْجَذَامُ [el-cuzām] غُرَابٌ [gürāb] vezninde) Ma'āzallāhi ta'ālā bir 'illet adıdır ki

sevdānın cemī'-i bedene intişārından tahaddüs edip cümle a'zānın mizācı ve hey'eti fāsīd ve mütegayyir olur ve bedende yaramaz yaralar ve çıbanlar zuhūr eder ve gāh olur ki a'zānın yepriyip dökülmesini mü'eddī olur, Türkīde miskinlik dedikleridir. Ve

جُذَامٌ [Cuzām] Bir kabile ismidir, Hismā dağlarında sâkin olurlar, Ma'add neslin-den münşā'iblerdir.

الْمَجْذُومُ [el-meczūm] جُذَامٌ [cuzām] 'illetine uğramış kimseye denir; yukālu: جَذِمَ الرَّجُلُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ فَهُوَ مَجْذُومٌ أَي بِهِ جُذَامٌ

الْمُجْذَمُ [el-mucezzem] مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) ve

الْأَجْذَمُ [el-eczem] أَحْمَرٌ [ahmer] vezninde) ki zikr olundu, مَجْذُومٌ [meczūm] ma'nāsınadır.

جَذِيمَةٌ [Cezīmet] سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) 'Abdulqays kabīlesinden bir kabīle adıdır, nisbetinde جَذِمِيٌّ [Cezemiyy] denir, 'arabiyy [arabiyy] vezninde ve ba'zen cīm' i mazmūm olur. Ve Cezīme el-Ebreş, Fehm kabīlesinden İbn Mālik'tir ki emūr-i ūlke-yi Hīre'dir; Zebbā' nām melikenin mukārinidir ki kıssaları ma'lūmdur.

الْجُذْمَانُ [el-cuzmān] (cīm'in zammıyla) Zekere 'alā-kavlin zekerin köküne denir.

الْجُذْمَاءُ [el-Cezmā] حَمْرَاءُ [hamrā] vezninde) Şeybān kabīlesinden bir hatundur ki Berşā' nām hatunun ضَرَّةٌ [darret]i idi. Bir gün Berşā' nām hatunu tutup āteşe atmakla a'zāları yanıp soyulduğundan ona Berşā' dediler. Ve بَرَشَاءٌ [Berşā'] dahi bir takrīble onun elini kat' eylemekle ona dahi جُذْمَاءٌ [Cezmā] itlāk eylediler.

الْأَجْذَمُ [el-Eczem] أَسْلَمٌ [eslem] vezninde)

وَهِيَ الْقَوْمُ يَجْتَرُمُونَ النَّخْلَ

الْجُزْمُ [el-curm] (cīm'in zammıyla) Günāha denir; cem'i أَجْرَامٌ [ecrām] ve جُرُومٌ [curūm] gelir; yukālu: مَا لَهُ جُرْمٌ أَيْ ذَنْبٌ

الْجِرْمَةُ [el-cerimet] (kelime) [kelimet] vezninde) Bu dahi günāha denir.

الْجُرَامَةُ [el-curāmet] (tümame) [šumāmet] vezninde) Kesilirken ağaçtan yere düşen hurmāya denir. Ve kesilmiş hurmāya denir ki kesinti ta'bīr olunur, 'alā-kavlin hurmā kesiminden sonra budak başlarında kalmakla sonradan kesilen başak hurmālara denir; yukālu: هَذِهِ جُرَامَةٌ نَخْلِكَ أَي التَّمْرُ الْمَجْرُومُ Ve buğday ve arpa kesmişine denir ki başaklı kalmakla tekrār dövülüp temizlenir.

التَّجْرُمُ [et-tecerrum] (tef'ul) [tefa'ul] vezninde) Bir adama bir cürm ve töhmet isnād eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَجْرَمُ عَلَيْهِ إِذَا تَجْرَمَ عَلَيْهِ إِذَا دَعَى عَلَيْهِ الْجُزْمُ وَإِنْ لَمْ يَجْرَمْ تَجْرَمُ اللَّيْلُ إِذَا ذَهَبَ وَتَكَمَّلَ وَيُقَالُ تَجْرَمَ الْحَوْلُ إِذَا انْقَضَى وَتَمَّ

الْجِرْمُ [el-cirm] (cīm'in kesriyle) Cesed ve ten ma'nāsınadır; cem'i أَجْرَامٌ [ecrām] ve جُرُومٌ [curūm] ve جُرْمٌ [curum] gelir zammeteynle. Şārihin der ki cemādatta isti'māli gālibdir. Ve

جِرْمٌ [cirm] Boğaza denir, حَلْقٌ [halk] ma'nāsına. Ve savt ve āvāzā denir, 'alā-kavlin savtın bülend olmasından 'ibārettir; yukālu: لَهُ جِرْمٌ الصُّوْتُ أَي جَهَارَتُهُ Ve renk ve levn ma'nāsınadır.

الْجِرْمَانُ [el-cirmān] (cīm'in kesriyle) Bu dahi cesed ve ten ma'nāsınadır.

الْمَجْرُومُ [el-mecrūm] Bu dahi tenū-mend adama denir.

الْمَجْرُومُ [el-mucerrem] (mu'azzam) [mu'azzam] vezninde) Tamām olan yıla itlāk olunur, yukālu: حَوْلٌ مُجْرَمٌ أَي تَأَمُّ

التَّجْرِيمُ [et-tecrīm] (tef'il) [tef'il] vezninde) Bir tā'ife içinden çıkıp gitmek ma'nāsınadır; kat' ma'nāsındandır; tekülü: جَرَّمْنَا عَنْهُمْ أَي خَرَجْنَا عَنْهُمْ Lisānımızda müsādere mevki'inde "Vālī filānı tecrīm eyledi" ta'bīri müvelledir, isnād-ı cürm eylemekten me'hūzdur.

لَا جِرْمَ [lā cereme] (fethateynle ve āhirin fethiyle) Bunda birkaç lügat dahi vardır: أَنْ لَا جِرْمَ ve لَا أَنْ دَا جِرْمَ [lā en zā cereme] [en]-i meftūha ile ve لَا عَنْ دَا جِرْمَ ve لَا جِرْمَ [lā cere] [lā cereme] [lā cereme] rā'nın zammıyla كَرْمٌ vezninde ve لَا جِرْمَ [lā cureme] cīm'in zammıyla. Bunların mecmū'u لَا بُدَّ ma'nāsınadır ki çāresiz ve zarūrī demektir, 'alā-kavlin حَقًّا [haqqan] ma'nāsınadır yāhūd لَا مَحَالَةَ [lā mehālet] ma'nāsınadır ki şübhesiz ve elbette demektir. Ve 'inde'l-ba'z asl ma'nāsı budur. Kesret-i isti'mālle bir dereceye vardı ki kase makāmında müsta'mel oldu, onun için kase cevābı gibi bunun da cevābına lām idhāl edip meselā لَا تَيْتَاكَ [lā teytaka] dediler. Şārihin beyānına göre kat' ma'nāsından me'hūzdur ki fi'l-asl onu kesmek ve ondan kesilmek yoktur demektir, ba'dehu lāzımı olan ma'nā-yı mezbūrda isti'māl olundu.

جِرْمٌ [Cirm] (cīm'in kesriyle) Bedaḥşān ülkesinde bir belde adıdır.

بَنُو جَارِمٍ [Benū Cārim] 'Arabdan iki batndır.

الْجِرْمُ [el-cerem] (fethateynle) Hurmā kesilirken yere düşenleri ekl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: جِرْمُ الرَّجُلِ جِرْمًا مِّنْ

الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَارَ يَأْكُلُ جُرَامَةَ التَّخْلِ

جَا جَزَمَ [Cācerm] (cīm'in fethi ve rā'nın sükūnuyla) Neysābūr ile Curcān beyninde bir belde adıdır.

أَجَزَمَ [Ecrem] [أحمد] [ahmed] vezninde) Ḥaṣ'am kabilesinden bir batndır.

الْأَجْرَامُ [el-ecrām] (hemzenin fethiyle) Çoban kısmının sâz ve selbine denir. Ve iki türlü rengi olan balıklara denir.

[ج ر م]

الْجُرْثُومَةُ [el-cursūmet] (cīm'in ve sâ-yi müsellesenin zammıyla) Bir nesnenin köküne denir, asl ma'nāsınadır, 'alā-kavlin ağacın diplerinde yığılmış toprak kümesine denir. Ve yel savurduğu toprağa denir. Ve karınca yuvasına denir. Ve boğazın başında olan yumruca yere denir ki dil dibinde olur. Ve Ebū Şa'lebe el-Ḥuṣenī Cursūm b. Nāşir yāhūd Nāşim ashābdandır, 'alā-kavlin ismi Curhum'dur.

الْإِجْرِنَامُ [el-icrīnām] [إجْرِنَام] [ihīrcām] vezninde) ve

التَّجْرُومُ [et-tecerşum] [تَدْحُرُج] [tedaḥruc] vezninde) Yüksekten aşağıya düşmek ma'nāsınadır; yukālu: **إِجْرَنْتُمُ الرَّجُلَ وَتَجْرَنْتُمُ** Ve dertop derneşip kımıldanmayarak yerinde sâkin olmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِذَا سَقَطَ مِنْ غُلُوٍ إِلَى سَفْلِ** **إِجْرَنْتُمُ الرَّجُلَ وَتَجْرَنْتُمُ** إِذَا **وَجَرَّهُ فِي وَجَارِهِ إِذَا تَقَبَّضَ وَسَكَنَ** Ve **اجْتَمَعَ وَلَزِمَ مَوْضِعَهُ**

تَجْرَنْتُمُ [tecerşum] Bir nesnenin gömünü ahz eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **تَجْرَنْتُمُ الشَّيْءَ إِذَا أَخَذَ مُعْظَمَهُ**

جُرْثُومُ [Cursūm] [كُنْفُز] [kunfuz] vezninde) Benī Esed yurdunda bir mevzi' yāhūd bir suyun adıdır. Ve Şedīd b. Kays b. Hānī b. Cursūme muhaddistir.

الْمُجْرَنْتِمُ [el-mucrensīm] (ism-i fā'il bünye-

siyle) 'Arīz olan ferce denir; yukālu: **رَكَبَ مُجْرَنْتِمَ أَيِ مُسْتَهْدَفٍ**

[ج ر م]

دَحْرَجَةٌ [el-cercemet] (cīm'le **دَحْرَجَةٌ** [dahrecet] vezninde) İçmek ma'nāsınadır; yukālu: **جَزَجَمَ الْمَاءَ إِذَا شَرِبَهُ** Ve yere yıkmak ma'nāsınadır; yukālu: **جَزَجَمَهُ إِذَا صَرَعَهُ** Ve bināyı yıkmak 'alā-kavlin hedm eylemek sizin söküp bozmak ma'nāsınadır; yukālu: **جَزَجَمَ الْبَيْتَ إِذَا هَدَمَهُ أَوْ قَوَّضَهُ** **جَزَجَمَ الطَّعَامَ إِذَا أَكَلَهُ**

التَّجْرُوجُ [et-tecercum] [تَدْحُرُج] [tedaḥruc] vezninde) Yere yıkılıp düşmek ma'nāsınadır; yukālu: **تَجْرَجَمَ الرَّجُلُ إِذَا سَقَطَ وَتَجَدَّلَ** Ve kuyuya yuvarlanıp gitmek ma'nāsınadır; yukālu: **تَجْرَجَمَ الشَّيْءُ إِذَا انْحَدَرَ فِي الْبَيْتِ** Ve binā hedm olunmaksızın sökülüp bozulmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَجْرَجَمَ الْبَيْتُ إِذَا تَقَوَّضَ** Ve binā yıkılmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَجْرَجَمَ الْبِنَاءُ إِذَا انْهَدَمَ** Ve ekl ve şürbde iksār ve ifrāt eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **تَجْرَجَمَ فِي الْأَكْلِ** **وَالشُّرْبِ إِذَا أَكْثَرَ** Ve cānver yatağında tortop kımıldanmayarak oturmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَجْرَجَمَ الْوَحْشِيُّ وَغَيْرُهُ فِي وَجَارِهِ إِذَا تَقَبَّضَ وَسَكَنَ**

الْجُرْجُومُ [el-curcūm] [عُضْفُور] [uṣfūr] vezninde) Aspür çiçeğine denir. Ve akrān ve hemtālarını sar' eden pehlevān güreşçiye denir; yukālu: **هُوَ جُرْجُومٌ أَيِ صُرَعَةٌ**

الْجَرَّاجِمُ [el-cerācim] (cīm'in fethiyle) Tulumda olan sütün beri öte çalkandıktā zuhūr eden sesine denir ki vıcırtı ta'bir olunur.

الْجَرَّاجِمَةُ [el-Cerācimet] [عَمَالِقَةٌ] [amāliqat] vezninde) 'Arabdan bir tā'ifedir ki Cezīre'de temekkün ederler,

‘alā-kavlin Nebat-ı Şām kavmidir.

الْجُرْجَمَانُ [el-curcumān] [عُفْوَانٌ] [‘unfuvān] vezninde) Ekül adama denir.

[ج ر د م]

الْجَرْدَمُ [el-cerdem] [جَعْفَرٌ] [ca‘fer] vezninde) Bir cins çekirgeci ki başları yeşil ve bedeni siyāh olur. Ve ozañ ve pür-güy adama denir; yukālu: رَجُلٌ جَرْدَمٌ أَيْ مِثْلًا

الْجَرْدَمَةُ [el-cerdemet] [دَحْرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) جَرْدَمَةٌ [cerdebet] ma‘nāsınadır ki fart-ı hırs u denā’etten nāşī ta‘ām yerken āher kimse yemesin diye sol eliyle ta‘ām üzerini kapamaktan ‘ibārettir; yukālu: جَرْدَمٌ Ve kapta olan ta‘āmın mecmū’unu silip süpürmek ma‘nāsınadır; yukālu: جَرْدَمٌ مَا فِي الْجَفْنَةِ إِذَا آتَى عَلَيْهِ Ve bir adam altmış yaşını geçmek ma‘nāsınadır; yukālu: جَرْدَمٌ السَّيِّئِ إِذَا جَاوَزَهَا Ve bütün ekmeğin mecmū’unu yemek ma‘nāsınadır; yukālu: جَرْدَمٌ الْخُبْزِ إِذَا أَكَلَهُ كُلَّهُ Ve çok söylemek ma‘nāsınadır; yukālu: جَرْدَمٌ الرَّجُلِ إِذَا أَكْثَرَ الْكَلَامَ Ve sür‘at eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: جَرْدَمٌ الرَّجُلِ إِذَا أَسْرَعَ

[ج ر ذ م]

الْجَرْدَمَةُ [el-cerzemet] (zāl-ı mu‘ceme ile) Bu dahi sür‘at eylemek ma‘nāsınadır, ‘amelde ve seyride olsun; yukālu: جَرْدَمٌ الرَّجُلِ إِذَا أَسْرَعَ

[ج ر ز م]

الْجَرَزِمُ [el-cerzem] (zā-yı mu‘ceme ile جَعْفَرٌ [ca‘fer] vezninde) ve

الْجَرِزِمُ [el-cirzim] [زَبْرِيحٌ] [zibric] vezninde) Katıksız kuru ekmeğe denir.

[ج ر س م]

الْجَرْسَمَةُ [el-cersemet] [دَحْرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) Bir nesneye kıya kıya bakmak

جَرَسَمَ إِلَيْهِ إِذَا أَحَدٌ النَّظَرَ بِرِسَامٍ [el-cirsām] (cīm’in kesriyle [birsām] ma‘nāsınadır ki ‘illet-i ma‘rūfedir. Ve zehr-i katile denir; yukālu: سَقَاءُ الْجِرْسَامِ أَيْ السَّمِّ الدُّعَافِ

[ج ر ش م]

الْجَرِشَمَةُ [el-cerşemet] (şīn-i mu‘ceme ile دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Hastalıktan ifakat bulmak ma‘nāsınadır; yukālu: جَرِشَمٌ Ve çehreyi burtarıp ekşitmek ma‘nāsınadır; yukālu: جَرِشَمٌ الرَّجُلِ إِذَا أَنْدَمَلَ بَعْدَ الْمَرَضِ إِذَا كَرَّهَ وَجْهَهُ

[ج ر ض م]

الْجُرْضُمُ [el-curđum] (dād-ı mu‘ceme ile قُنْفُذٌ [kunfuz] vezninde) ve

الْجُرَاضِمُ [el-curāđim] [عُلَابِيَةٌ] [ulābiṭ] vezninde) Ekül ve inhan adama denir.

الْجَرْدَمُ [el-cerđam] [جَعْفَرٌ] [ca‘fer] vezninde) Za‘f ve hüzálden üftāde olan pīr ve ihtiyār adama denir.

الْجَرْدَمُ [el-cirđamm] [قِرْشَبَبٌ] [kirşebb] vezninde) Bu dahi ekül ve inhan adama denir. Ve büyük semiz koyuna denir.

[ج ر ه م]

جُرْهُمٌ [Curhum] [قُنْفُذٌ] [kunfuz] vezninde) Yemen’den bir kabîle adıdır ki Hazret-i İsmā‘ıl ‘alā-nebiyyinā ve ‘aleyhi’s-selām onlardan tezevvüc eyledi. Ve Curhum b. Nāşir, “ج،ر،ث،م،” maddesinde zikr olundu.

الْجُرَاهِمُ [el-curāhim] [عُلَابِيَةٌ] [ulābiṭ] vezninde) Arslana denir. Ve iri ve dızman deveye denir; mü’ennesi جُرَاهِمَةٌ [curāhimet] tir.

الْجِرْهَامُ [el-cirhām] [قِرْطَاسٌ] [kirṭās] vezninde) Bu dahi arslana denir. Ve her umūr ve husūsunda çalışkan adama denir.

المَجْرَهْمُ [el-mucerhim] (ism-i fā'il būn-yesiyile) Bu dahi umūr ve mesālihinde çalıřkan adama denir; yukālu: رَجُلٌ جِرْهَامٌ وَمَجْرَهْمٌ أَي جَادٌ فِي أَمْرِهِ

[ج ز م]

الجَزْمُ [el-cezm] [azm] vezninde) Kesmek ma'nāsınadır; yukālu: جَزَمَهُ جَزْمًا Ve şurūt ve istisnāsız hatm ve kat'ı vech üzere yemīn eylemek ma'nāsınadır; yukālu: جَزَمَ الْيَمِينَ إِذَا أَفْضَاهَا Ve bir işi aslā ilişik kalmamak üzere kesip biçmek ma'nāsınadır; yukālu: جَزَمَ الْأَمْرَ إِذَا قَطَعَهُ قَطْعًا لَا عَوْدَةَ فِيهِ Ve nahviyyūn 'inde [cezm] kelimenin āhirinde olan harfin harekesini iskān eylemekten 'ibārettir ki harekesini kat' eder; لَمْ يَنْصُرْ kelimesi gibi; yukālu: جَزَمَ الْحَرْفَ إِذَا أَشَكَّنَهُ Ve bir nesneden korkup 'āciz olmak ma'nāsınadır; yukālu: جَزَمَ عَنْهُ إِذَا جَبَّنَ وَعَجَزَ Ve bir husūsta aslā tınmayıp hamuş ve epsem olmak ma'nāsınadır; yukālu: جَزَمَ عَلَيْهِ إِذَا سَكَتَ ve Qur'ān-ı kerīm 'de hurūfu yerli yerine vaz' edip mahreclerinden ihrācla dānedār olarak fesāhat ve beyān ve te'ennī ve sūkūnet vechiyle okumak ma'nāsınadır; yukālu: جَزَمَ الْقِرَاءَةَ إِذَا وَصَعَ الْحُرُوفَ مَوَاضِعَهَا فِي بَيَانٍ Ve kırbayı doldurmak ma'nāsınadır; yukālu: جَزَمَ السَّقَاءَ إِذَا مَلَأَهُ Ve hurmā ağacının üzerinde olan meyveyi tahmīn ve takdīr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: جَزَمَ جَزْمًا إِذَا خَرَصَهُ Ve def-i tabī' ederken fazlanın yarısını çıkarıp yarısını kesekomak ma'nāsınadır; ve 'alā-kavlin neces atmak ma'nāsınadır; yukālu: جَزَمَ بِسِلْجِهِ إِذَا أُخْرِجَ Ve tulum gibi içeri-si dolmak derecesinde ekl eylemek, 'alā-kavlin yirmi dört sā'atte bir öğün ta'ām eylemek ma'nāsınadır; yukālu: جَزَمَ الرَّجُلُ

إِذَا أَكَلَ أَكْلَةً تَمَلَأُ عَنْهَا أَوْ أَكَلَ فِي كُلِّ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ أَكْلَةً Ve bir nesneyi bir kimse üzere icāb ve ilzām kılmak ma'nāsınadır; yukālu: جَزَمَ عَلَى فُلَانٍ كَذَا وَكَذَا إِذَا أُوجِبَهُ جَزَمَتِ الْإِبِلُ إِذَا رَوَيْتَ مِنَ الْمَاءِ Ve 'inde'l-küttāb [cezm] tesviye-i hurūf u kelimāttan 'ibārettir ki bir çırpı üzere rāst ve hemvār yazmaktır; yukālu: جَزَمَ الْخَطَّ إِذَا سَوَى حُرُوفَهُ Ve şol kaleme denir ki ucu muharref kat' olunmayıp düz kat' olunmuş ola, niteki 'Arablar ve Hindīler öylece kat' ederler. Ve bu fi'l-asl masdardır; yukālu: قَلَّمَ جَزْمٌ أَي مُسْتَوِي الْقَطِ لَا Ve 'Arab işbu hurūf-ı mu'cemden mü'ellef ve müretteb olan hatt-ı müte'ārefe [cezm] itlāk ederler, seleftte Hımyer tā'ifesinin hatlarından maktū' ve me'hūz olduğu için. Şārih der ki o hatta müšned [musned] derler, hālen Yemen'de müte'ārefitir. Ve

جَزَمَ [cezm] Nākanın fercine idhāl eyledikleri nesneye denir ve ona دُرْجَةٌ [durcet] dahi derler, niteki "د،ر،ج" mādde-sinde beyān olundu. Ve

جَزَمَ الْأُمُورَ [cezmu'l-umūr] Vaktinden mukaddem zuhūr eden emr ve māddeye denir, niteki وَرَزَمَ [vezm] vaktinde zuhūr edene denir, her ne olursa olsun.

التَّجْزِيمُ [et-teczīm] [tef'īl] vezninde) Bu dahi bir husūsta aslā tınmayıp sākit olmak ma'nāsınadır; yukālu: جَزَمَ عَلَيْهِ إِذَا سَكَتَ Ve bir nesneden havfe düşmekle 'āciz olmak ma'nāsınadır; yukālu: جَزَمَ عَنْهُ إِذَا جَبَّنَ وَعَجَزَ Ve tulumu doldurmak ma'nāsınadır; yukālu: جَزَمَ السَّقَاءَ إِذَا مَلَأَهُ

الْجَازِمُ [el-cāzim] ve

المَجْرَمُ [el-miczem] [minber] vezninde) Dolu tulumu denir; yukālu: سَقَاءٌ جَازِمٌ

وَمَجْزَمٌ أَي مَلَانُ Ve

جازم [cāzim] Suya kanmış deveye denir; yukālu: وَيَعْبُرُ جَازِمًا وَإِبِلٌ جَوَازِمٌ أَي رِيَانٌ Ve

مَجْزَمٌ [Miczem] Bir recül adıdır.

الإِجْتِزَامُ [el-ictizām] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Hurmā ağacının meyvesini takdir ve tahmîn eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِجْتَزَمَ إِذَا خَرَصَهُ Ve bir mālın kimini kesip alıp kimini geri komak ma'nāsınadır; yukālu: إِجْتَزَمَ جِزْمَةً مِنَ الْمَالِ إِذَا أَخَذَ بَعْضَهُ وَأَبْقَى بَعْضَهُ Ve hurmā serecek yer yāhūd ağıl iştirā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِجْتَزَمَ إِذَا اشْتَرَاهَا

الإِنْجِزَامُ [el-incizām] (إِنْفِعَالٌ [infī'āl] vezninde) Kemik kırılmak ma'nāsınadır; yukālu: إِجْتَزَمَ الْعَظْمُ إِذَا انْكَسَرَ

التَّجْزِمُ [et-tecezzum] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Değnek makülesi nesne çatlayıp yarılmak ma'nāsınadır; yukālu: تَجَزَمَتِ الْعَصَا إِذَا تَشَقَّقَتْ

الْجِزْمَةُ [el-cizmet] (cīm'in kesriyle) Bir nesneden kesilmiş kıtaya denir. Ve yüz 'aded ve ondan ziyādece olan māşīye sürüsüne denir, 'alā-kavlin ondan kırka varınca denir yāhūd bir bölük deveye denir. Ve bir sürü koyuna denir.

مُعْجَزَمٌ [Mucezzem] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Bir recül ismidir.

الْجَوَازِمُ [el-cevāzim] Süt ile dolu olan tulumlara denir; müfredi جَازِمٌ [cāzim]dir ki zikr olundu.

[ح س م]

الجِسْمُ [el-cism] (cīm'in kesriyle) İnsanın ve sā'ir hilkatı 'azīm ve müteşahhıs olan envā'ı hayvānın beden ve a'zālarının cemā'atine ya'nī mecmū'una denir; cem'i أَجْسَامٌ [ecsām] ve جُسُومٌ [cusūm] gelir,

Türkide gövde ta'bir olunur.

Şārih der ki mü'ellif bu ta'rīfte Ebū Zeyd'e iktifā eyledi, lākin İbn Dureyd mutlakan idrāk olunan ya'nī mubassar olan şahs ile ta'rīf eyledi. Pes Ebū Zeyd'in ve mü'ellifin tefsirlerine göre جَسَدٌ [cesed] ile muvāfık olur, cemād ve nebāta ve cirm-i sagīre جِسْمٌ [cism] itlāk olunmaz. Ve İbn Dureyd'e göre hayvān ve cemād ve nebāta ve cirm-i sagīre şāmil olur. Ve mü'ellif *Başā'ir*'de ehl-i ma'küle iktidā edip جِسْمٌ [cism]i eb'ād-ı selāsedan mürekkeb nesne ile ta'rīf eyledi, ya'nī tül ve 'arz ve 'umku olan nesneden 'ibārettir dedive جِسْمٌ [cism] in eczāsı tecziye ve taktī'e ecsām olmaktadır zā'il olmaz dedi. İntehā.

الجُسْمَانُ [el-cusmān] (cīm'in zammıyla) لَهُ جِسْمٌ [cism] ma'nāsınadır; yukālu: لَطِيفٌ وَجُسْمَانٌ وَهِيَ جَمَاعَةُ الْبَدَنِ وَالْأَعْضَاءِ مِنَ النَّاسِ وَسَائِرِ الْأَنْوَاعِ الْعَظِيمَةِ الْخَلْقِ

الْجِسَامَةُ [el-cesāmet] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) 'Azīmü'l-cism olmak ma'nāsınadır; yukālu: جِسْمُ الرَّجُلِ جِسَامَةٌ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا عَظُمَ

الجِسِيمُ [el-cesīm] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve **الجُسَامُ** [el-cusām] (غُرَابٌ [ğurāb] vezninde) Vasflardır, tenū-mend ve 'azīmü'l-hilkat şey'e denir; mü'ennesleri hā'yıladır. Ve etli cānlı semiz adama denir; yukālu: رَجُلٌ جِسِيمٌ أَي بَدِينٌ Ve şol mahalle denir ki sahn-ı zemīnden yüksek olup lākin ona su çıkıp aşar ola; cem'i جِسَامٌ [cisām]dır, كِتَابٌ [kitāb] gibi.

بَنُو جَوْسَمٍ [Benū Cevsem] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Selefte 'Arabdan bir cemā'at idiler, hālen münkarızlardır.

بَنُو جَاسِمٍ [Benū Cāsım] Bir kadīm cemā'at adıdır.

التَّجَسُّمُ [et-tecessum] (تَفَعَّلَ [tefa^{ca}ul] vezninde) ʿAzīm nesneye ʿazm ve ikdām eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: تَجَسَّم الأَمْرَ وَالرَّمْلَ إِذَا رَكِبَ مُعْظَمَهُمَا Ve bir arzın bir سمتini kâd edip orasına teveccüh ve ʿazm eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَجَسَّم الأَرْضَ إِذَا أَخَذَ نَحْوَهَا Ve bir tāʾifeden bir adamı ihtiyār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَجَسَّم مِنَ الْعَشِيرَةِ فَلَانًا إِذَا اخْتَارَهُ

الأَجْسَمُ [el-ecsem] أَضْحَمُ [aḍḥam] vezninde ve mürādifidir ki pek iri dızman şey'e denir.

جَاسِمٌ [Cāsīm] (صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde) Ṣām'da bir karye ismidir.

[ح ش م]

الْجِشْمُ [el-ceşm] (cīm'in fethi ve şīn-i muʿcemenin sükūnuyla) ve

الْجِشَامَةُ [el-ceşāmet] كِرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) Bir adam bir zahmetli güç işi üzerine alıp renc ve zahmetini mürtekb olmak maʿnāsınadır; yukālu: جِشِمَ الأَمْرَ جِشْمًا وَجِشَامَةً مِنَ البَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَكَلَّفَهُ عَلَى مَشَقَّةٍ

التَّجَسُّمُ [et-teceşşum] (تَفَعَّلَ [tefa^{ca}ul] vezninde) جِشْمٌ [ceşm] maʿnāsınadır; yukālu: تَجَسَّمَهُ بِمَعْنَى جِشْمَهُ

الإِجْشَامُ [el-icşām] (hemzenin kesriyle) ve

التَّجْشِيمُ [et-tecşīm] (تَفَعَّلَ [tefa^{ca}ul] vezninde) Bir adamı renc ve zahmetli işe uğratmak maʿnāsınadır; tekūlu: أَجْشَمَنِي الأَمْرَ وَجِشْمَنِي أَي كَلَّفَنِي إِيَّاهُ

الْجِشَمُ [el-ceşem] (fethateynle) ve

الْجِشْمُ [el-ceşm] (şīn'in sükūnuyla) Ağırılık maʿnāsınadır; tekūlu: أَلْقَى عَلَيَّ جِشْمَهُ وَجِشْمَهُ سَمَنٌ [simen] maʿnāsına. Ve fethateynle semizliğe denir, أَي يَقْلَهُ

الْجِشْمُ [el-cuşum] (كُتِبَ [kutub] vezninde) Semiz kimselere denir; yukālu: قَوْمٌ جِشْمٌ

وَإِبِلٌ جِشْمٌ أَي سِمَانٌ

الْجِشِيمُ [el-ceşīm] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Yoğun ve galiz nesneye denir.

الْجِشَمُ [el-cuşem] (ضَرَدٌ [şurad] vezninde) İnsanın ve hayvânın cevfine denir, ʿalā-kavlin göğse müştemil eyegüleriyle berāber göğse denir. Ve ağırlık, sikal maʿnāsınadır. Ve

جِشَمٌ [Cuşem] Muḍar kabilesinden ve Yemen halkından ve Tağlib kabilesinden birer cemāʿat adıdır. Ve Şakīf ve Hevāzin kabileleri neseblerinin ricālinden birer kimsenin ismidir. Ve Beyhaḥ kazāsında bir karye adıdır. Ve bir ʿabd-i Ḥabeşī ismidir ki Ḥāriş b. Luʿey nām kimseyi terbiye eylemekle Ḥāriş'in evlādına Benū Cuşem itlāk eylediler.

الْمُجْشِمُ [el-mucşim] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Arslana denir.

[ح ض م]

الْجِضْمُ [el-cuḍum] (cīm'in ve ḍād-ı muʿcemenin zammıyla) Kesīri'l-ekl adamlara denir. Şārihin beyānına göre müfredi gūyā ki جَاضِمٌ [cāḍim]dir.

الْجِضْمُ [el-cunḍam] (جُنْدَبٌ [cundeb] vezninde) Yanları ve beli iri ve kaba adama denir.

التَّجْضُمُ [et-tecaḍḍum] (تَفَعَّلَ [tefa^{ca}ul] vezninde) Bir nesneyi bütün ağız ile almak maʿnāsınadır; yukālu: تَجَضَّم الشَّيْءَ إِذَا أَخَذَهُ بِالْقَمِّ

[ح ع م]

الْجَعْمُ [el-ceʿam] (fethateynle) Tamaʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: جَعِمَ فِيهِ جَعْمًا Ve bir adam boğazı vāsiʿ olmakla kalın ve kaba sözlü olmak

düzerler idi.

التَّجَعُّمُ [et-tecaṣum] (تَدَخْرُجُ [tedaḥruc] vezninde) Büzülüp derneşmek ma'nâsınadır; yukâlu: تَجَعَّمُ الشَّيْءُ إِذَا انْقَبَضَ وَدَخَلَ بَعْضُهُ فِي بَعْضٍ

[ج ع ش م]

الْجَعْشَمُ [el-caṣem] (şīn-i mu'ceme ile جَعْفَرُ [ca'fer] vezninde) Ortaya denir, وَسَطٌ [vasaṭ] ma'nâsına.

الْجُعْشَمُ [el-cuṣum] (قُنْفُذٌ [ḳunfuḏ] ve جُنْدَبٌ [cundeb] veznlerinde) Topaç ve kunt gövdeli bodura denir. Ve tenū-mend uzun adama denmekle zidd olur. Ve قُنْفُذٌ [ḳunfuḏ] vezninde esāmīdendir: Cuṣum b. Huleybe b. Cuṣum ve Surāḳa b. Mālik b. Cuṣum ashābdandır.

[ج ل م]

الْجَلْمُ [el-celm] (cīm'in fethi ve lām'ın sükūnuyla) Kesmek ma'nâsınadır; yukâlu: جَلَمَهُ جَلْمًا مِّنَ النَّبِ الثَّانِي إِذَا قَطَعَهُ جَلْمَ الْجَزْوَرِ إِذَا أَخَذَ مَا عَلَى عِظَامِهَا مِّنَ اللَّحْمِ Ve koyunun yününü kırmak ma'nâsınadır; yukâlu: جَلَمَ الصُّوفَ إِذَا جَزَّهُ

الْإِجْتِلَامُ [el-ictilām] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Kemik üzere olan eti sıyırıp almak ma'nâsınadır; yukâlu: إِجْتَلَمَ الْجَزْوَرُ بِمَعْنَى جَلَمَهُ

الْجُلَامَةُ [el-culāmet] (سُمَامَةٌ [sumāmet] vezninde) Kırkılmış yüne denir ki kırkıntı ta'bīr olunur.

الْجِلْمُ [el-cilm] (cīm'in kesriyle) Koyunun böbrek yağına denir ki böbrekleri ihāta eden yağdır.

الْمَجْلُومُ [el-meclūm] Mahlūk ve tırāşīde ma'nâsınadır; yukâlu: هُنَّ مَجْلُومٌ أَيَّ مَخْلُوقٍ Burada هُنَّ [hen] fercden kināyedir.

الْجَلْمَةُ [el-celemet] (feteḥātla) Derisi yüzülmüş koyun gövdesine denir, içi çıkıp paçası kesildikten sonra. Ve götürü, hep ma'nâsınadır; yukâlu: أَخَذَهُ بِجَلْمَتِهِ أَيَّ بِأَجْمَعِهِ Bunda cīm'in zammı ve lām'ın sükūnuyla da cā'izdir.

الْجَلْمَةُ [el-celmet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Bu dahi götürü, cümle ma'nâsınadır.

الْجِلَامُ [el-cullām] (زُنَّارٌ [zunnār] vezninde) Tüyleri kırkılmış kavlak keçi tekelerine denir; müfredi جِلَامَةٌ [cullāmet]tir.

الْجَلْمُ [el-celem] (fethateynle) Bir cins koyundur ki ayakları uzun olup ve bacaklarında tüy olmayıp daz olur, Tā'if şehrine mahsüstür. Ve geyik ve keçi tekelerine ve koyun koçuna denir, cem'î جِلَامٌ [cilām] dır, كِتَابٌ [kitāb] gibi. Ve yün kırkacak makasa denir. Ve keneye denir, قُرَادٌ [ḳurād] ma'nâsına. Ve deve kısmına mahsūs bir damga ismidir. Ve aya denir, قَمَرٌ [ḳamer] ma'nâsına, هِلَالٌ [hilāl]e denir. Ve oğlağa denir.

الْجَيْلَمُ [el-ceylem] (حَيْدَرٌ [ḥayder] vezninde) Bu dahi aya denir, قَمَرٌ [ḳamer] ma'nâsına.

[ج ل ث م]

جَلْمٌ [Celsem] (سَا-يُ müsellese ile جَعْفَرُ [ca'fer] vezninde) Bir recül ismidir.

[ج ل ح م]

الْجَلْحَمَةُ [el-celḥamet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) İp bükmek ma'nâsınadır; yukâlu: جَلَحِمَ الْحَبْلَ إِذَا فَتَلَهُ

الْإِجْلِحْمَامُ [el-icliḥmām] (إِفْشِعْرَائٍ [iḳṣi'rār] vezninde) Nās her taraftan gelip birirmek ma'nâsınadır; yukâlu: إِجْلَحَمَ الْقَوْمُ إِذَا اجْتَمَعُوا

[ج ل خ م]

الْإِجْلِحْمَامُ [el-icliḥmām] (ḥā-yı mu'ceme

ile **إِخْلِحْمَامُ** [icliħmām] vezninde) Nās her taraftan gelip birikip pek çok ve müzdahim olmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِجْلَحَمَ** الْقَوْمَ إِذَا اسْتَكْتَرُوا وَاجْتَمَعُوا

[ج ل س م]

الْجِلْسَامُ [el-cilsām] (cīm'in kesriyle) 'Āmmenin بِرِسَامٍ [birsām] dedikleri 'illele denir ki māddesinde beyān olundu. Pes fasīhi **جِلْسَامٍ** [cilsām] olur.

[ج ل ع م]

الْجَلَا'عِمُ [el-Celā'im] (cīm'in fethiyle) Benī Suħme'den bir batndır ki Yemāme ile Bahreyn beyninde mütemekkin olurlar.

[ج ل ه م]

الْجُلْهُمَةُ [el-culhumet] **قُنْفُذَةٌ** [kūnfuzet] vezninde ve cīm'in ve hā'nın fethiyle) Derenin kıyısına denir; tekūlu: **رَأَيْتُهُ يُقْفُذُ** **قُنْفُذٌ** [kūnfuz] vezninde şiddet ve mihnet ma'nāsınadır. Ve müşkil işe denir. Ve emr-i 'azīm ma'nāsınadır; yukālu: **وَقَعَ فِي جُلْهُمَةٍ أَيْ شِدَّةٍ** Ve bir recül ismidir.

الْجُلْهُمُ [el-culhum] **قُنْفُذٌ** [kūnfuz] vezninde) İri ve büyük fāreye denir. Ve bir hatun ismidir.

الْجُلْهُومُ [el-culhūm] **عُضْفُورٌ** [uṣfūr] vezninde) Cemā'at-i kesīr ma'nāsınadır.

الْجِلَاهِمُ [el-Celāhim] (cīm'in fethiyle) Reb'rā kabilesinden münṣa'ib bir küçük kabīle ismidir.

[ج م م]

الْجَمُّ [el-cemm] (cīm'in fethi ve mīm'in teşdidıyla) Çok nesneye denir; yukālu: **مَالٌ جَمٌّ أَيْ كَثِيرٌ** **جَمُّ الظَّهْرَةِ** [cemmu'z-zahīret] nısf-ı nehārın tamām dolgunluğu kerteye itlāk olunur; tekūlu: **سَوْنَا فِي جَمِّ الظَّهْرَةِ أَيْ فِي**

جَمِّ الْمَاءِ [cemmu'l-mā] suyun engin yerinden 'ibārettir. Ve **جَمٌّ** [cemm] kelimesinin cem'i **جِمَامٌ** [cimām] gelir cīm'in kesriyle ve **جُمُومٌ** [cumūm] gelir. Ve

جَمِّ [cemm] ve

جِمَامٌ [cimām] (harekāt-ı selāsla) Masdar olurlar, ölçęği başlı ölçmek ma'nāsına; yukālu: **جَمَّ الْكَيْلَ جَمًّا وَجِمَامًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا كَالَه إِلَى رَأْسِ الْمَكْيَالِ** Ve

جَمِّ [cemm] ve

جِمَامٌ [cemām] **سَحَابٌ** [sehāb] vezninde) Yorgun at binilmeyip dinlenmek ma'nāsınadır; yukālu: **جَمَّ الْفَرَسُ جَمًّا وَجِمَامًا إِذَا تَرَكَ وَلَمْ يَزْكَبْ فَعَفَا مِنْ تَعَبِهِ** Ve

جَمِّ [cemm] Kemiğın eti çok olmak ma'nāsınadır; yukālu: **جَمَّ الْعَظْمُ إِذَا كَثُرَ لَحْمُهُ** Ve su biriksin diye almayıp hālī üzere terk eylemekle irkmek ma'nāsınadır; yukālu: **جَمَّ الْمَاءَ إِذَا تَرَكَهُ يَجْتَمِعُ** Ve bir iş ve bir nesne pek yaklaşıp çatmak ma'nāsınadır; yukālu: **جَمَّ الْأُمُرُ إِذَا دَنَا** Ve kīle üzerine baş yığmak ma'nāsınadır; tekūlu: **جَمَمْتُ الْمَكْيَالَ إِذَا جَعَلْتُهُ عَلَى رَأْسِهِ طِفَافًا**

الْجَمِيمُ [el-cemīm] **أَمِيرٌ** [emīr] vezninde) Bu dahi çok ma'nāsınadır; yukālu: **شَيْءٌ جَمِيمٌ** Ve çok çayıra ve ota denir yāhūd tamām boylanmış ve her yere yayılmış olanına denir; cem'i **أَجِمَاءٌ** [ecimmā] gelir, **لَيْبٌ** [leib] ve **أَلْبَاءٌ** [elibbā] gibi.

الْجُمَّةُ [el-cummet] (cīm'in zammıyla) Bu dahi suyun engin ve firāvān olan yerine denir; yukālu: **وَقَعَ فِي جُمَّةِ الْمَاءِ أَيْ مُعْظَمِهِ** Ve başta olan saçın gür ve firāvān olanına denir ki kesretinden omuzlara kadar nāzil olur. Ve

جُمَّةٌ [cummet] Cemā'at-i 'azīmeye denir. Ve Suleymān b. Cumme tābī'dir,

muhaddisîndendir. Mü'ellif bunu tekrâr eylemiştir.

الْحِجْمُ [el-cimm] (cîm'in kesriyle) Şeytāna yāhūd şeyātine itlāk olunur.

الْحُجْمُ [el-cumm] (cîm'in zammıyla) Bir güne sedef-i bahrî isimdir.

الْحُمُومُ [el-cumūm] (حُمُومٌ [cumūm] vezninde) Göl ve kuyu makûlesinin suyu birikip çoğalmak ma'nâsınadır; yukālu: جَمَّ الْمَاءُ Ve جُمُومًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا كَثُرَ وَاجْتَمَعَ Ve kuyunun soğulmuş suyu geri zuhūr eylemek ma'nâsınadır; yukālu: جَمَّتِ الْبَيْتُ إِذَا تَرَاجَعَ مَاؤُهَا

الْحِمَامُ [el-cemām] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Aygır at ve buğur dişiye aşmağ-ı bir müddet terk eylemekle sulbünde menîsi müctemîc ve mütekersir olmak ma'nâsınadır; yukālu: جَمَّ الْفَرَسُ جَمَامًا إِذَا تَرَكَ الصِّرَابَ فَتَجَمَّعَ مَاؤُهُ Ve dinlenmeğe ve āsüdeliğe denir ki ismidir; yukālu: وَجَدَ جَمَامَهُ أَيْ رَاحَتَهُ

الْإِحْمَامُ [el-icmām] (hemzenin kesriyle) Bu dahi at kısmı binilmeyip soluklanmak ve dinlenmek ma'nâsınadır; yukālu: أَجَمَّ الْفَرَسُ إِذَا تَرَكَ فَلَمْ يُرْكَبْ فَعَمًا مِنْ تَعْبِهِ Ve mütē'addî olur, atı dinlendirmek ma'nâsınadır; yukālu: Ve أَجَمَّ فَرَسَهُ إِذَا تَرَكَهُ وَلَمْ يُرْكَبْ عَلَيْهِ فَعَمًا مِنْ تَعْبِهِ Ve su biriksin diye hālî üzere terk ile irkmek ma'nâsınadır; yukālu: أَجَمَّ الْمَاءُ إِذَا تَرَكَهُ يَجْتَمِعُ Ve bir nesne gelip çatmak ma'nâsınadır; yukālu: Ve أَجَمَّ الْأَمْرُ إِذَا دَنَا أَجَمَّتْ Ve yağmak ma'nâsınadır; tekülü: الْمَكْرُوكُ إِذَا جَعَلْتَهُ عَلَى رَأْسِهِ طَفَافًا

الْأَجْمُ [el-ecemm] (عَجْمٌ [e'amm] vezninde) Üzerinde eti çok kemiğe denir; yukālu: Ve عَظَّمَ أَجْمٌ أَيْ كَثِيرُ اللَّحْمِ Ve رَجُلٌ أَجْمٌ أَيْ لَا رُمَحَ مَعَهُ Ve boynuzsuz kabak koça denir; yukālu: كَبَّشَ

أَجْمٌ أَيْ بِلَا قَرُونٍ Ve 'avret kısmının fercine itlāk olunur, boynuzsuz olduğu için. Ve çanağa denir.

الْجَمَّةُ [el-cemmet] (cîm'in fethiyle) Gemilerde ve kayıklarda kıç altında olup sızan sular biriktiği yere denir, sintine ta'bîr olunur; yukālu: تَعَفَّنَتْ جَمَّةُ السَّفِينَةِ وَهِيَ الْمَوْضِعُ الَّذِي يَجْتَمِعُ فِيهِ الرَّشْحُ مِنْ خُرُوزِهِ Ve suyu firāvān kuyuya denir; yukālu: بَيْتُ جَمَّةٍ أَيْ الْكَثِيرَةُ الْمَاءِ Ve maktüllerinin diyetini talep eden cemā'ate denir; bu ma'nâda cîm'in zammıyla da lügattır; yukālu: جَاءَ فِي جَمَّةٍ عَظِيمَةٍ أَيْ جَمَاعَةٍ يَسْأَلُونَ الدِّيَةَ

الْمُجَمَّمُ [el-mucemmam] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Saçı firāvān olmakla omuzlarından aşağıya kadar iner olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُجَمَّمٌ أَيْ ذُو الْجَمَّةِ

الْجُمَامِي [el-cummāmiyy] (رُمَانِيٌّ [rummāniyy] vezninde) Başının saçı top ve gür olarak uzun adama denir; yukālu: رَجُلٌ جُمَانِيٌّ أَيْ طَوِيلُ الْجَمَّةِ Şārihin beyānına göre bunda nūn'un ziyādesi hilāf-ı kıyās üzeredir. Ve eger جَمَّةٌ [cummet] ile bir adam müsemma olup ve ona nisbet olursa جُمِّي [cummiyy] denir.

الْجُمَامُ [el-cumām] (غُرَابٌ [gūrāb] vezninde) ve

الْحِمَامُ [el-cimām] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Aygır çekilmekten bir müddet terk olunmakla sulbünde müctemîc olan menîye denir. Ve

جِمَامٌ [cimām] (harekāt-ı selāse ile) ve

جَمَمٌ [cemem] (جَبَلٌ [cebel] vezninde) Başlı ölçülen ölçüğün başına denir; yukālu: أَعْطَاهُ جِمَامَ الْمَكْرُوكِ مُثَلَّثَةً وَجَمَمَهُ وَهُوَ مَا عَلَى رَأْسِهِ قَرُونٌ Ve طَفَافِهِ

جُمَامٌ [Cumām] (غُرَابٌ [gūrāb] vezninde)

Esāmīdendir, ke-mā se-yuzkeru. Ve

جَمَامٌ [cimām] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Cemī-i butünün mensüb oldukları kabīlelere denir, جَمَاعِمٌ [cemācim] gibi, ke-mā se-yuzkeru. Şārihin beyānına göre cem'i جَمِيمَةٌ [cemīmet]tir, حَمِيمَةٌ [hamīmet] vezninde.

التَّجْمِيمُ [et-tecmīm] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bu dahi ölçüğe baş yığmak ma'nāsınadır; tekülü: جَمَمْتُ الْمَكْوَكُ إِذَا جَعَلْتُ رَأْسًا عَلَيْهِ Ve yerin otları çayırıları جَمِيمٌ [cemīm] olmak ma'nāsınadır; yukālu: جَمَمَ الثَّبْتُ إِذَا صَارَ جَمِيمًا Ve

تَجْمِيمٌ [tecmīm] Mutallaka hatuna verilen muṭ'aya denir. Mü'ellifin resmine göre تَمْتِينَ [temtīn] gibi ismdir, zāhiren mukad-dem masdar olup ba'dehu ism olmuştur.

الْجَمَانُ [el-cemmān] (عَطْشَانٌ [aṭşān] vezninde) ve

الْجَمَامُ [el-cemmām] (سَدَادٌ [şeddād] vezninde) Başlı ölçüğe denir. Ve Cemmām b. Du'mī, Hımyer kabilesi nesebinin ricālindedir. Ve Cemmām b. Hedād, Ezd kabilesindedir.

الْجَمَاءُ [el-cemmā] (صَمَاءٌ [şammā] vezninde) Dolu kavataya denir; yukālu: جَمَاءُ الْعِظَامِ Ve جُمُجْمَةٌ جَمَاءُ أَي مَلَأَى [cemmāu'l-izām] kemikleri pek etli hatuna vasf olur; yukālu: إِمْرَأَةٌ جَمَاءُ الْعِظَامِ جَاؤُوا جَمًّا غَفِيرًا Ve 'Arabların 'Arabların kavilleri ki بَأْجَمَعِهِمْ ma'nāsına müsta'meldir, "غ،ف،ر" maddesinde beyān olundu. Ve

جَمَاءُ [cemmā] Mühre tahtası gibi düpdüz yalçın nesneye denir; te'nisi mevsūf i'tibārıyladır; yukālu: أَرْضٌ وَصْحْرَةٌ وَعِمَارَةٌ Ve cenklerde başa giyilen tol-gaya denir.

الْجَمُومُ [el-cemūm] (صُبُورٌ [şabūr] vezninde) Suyu firāvān kuyuya denir; yukālu: يَبُزُّ جَمُومٌ أَي الْكَثِيرَةُ الْمَاءِ Ve māyeli ata itlāk olunur ki bir def'a seğirttikten sonra aslā aşāğılamayıp bilā-fütür tekrār seğirtir ola; yukālu: فَرَسٌ جَمُومٌ أَي كَلَّمَا ذَهَبَ مِنْهُ جَزِيٌّ جَاءَهُ: جَزِيٌّ أَخْرَ

التَّجْمُمُ [et-tecemmum] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Bu dahi ot جَمِيمٌ [cemīm] olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَجَمَّمَ الثَّبْتُ إِذَا صَارَ جَمِيمًا

الْجَمِيمَةُ [el-cemīmet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Şol tāze buğdaycık otuna denir ki nebātü yarım aylık olmakla ra'f eden hayvānın kavramına gelip ağızını doldurur ola.

جَمِيمَةٌ [Cumeymet] (أُمَيْمَةٌ [umeymet] vezninde ki) Bint Şayfī'dir; kezālik Cumeyme bint Cumām el-Cemūh ki pederi غُرَابٌ [ğurāb] veznindedir, ikisi de sahābiyyelerdir.

الْإِسْتِجْمَامُ [el-isticmām] Bir yerin suyu tecemmu' edip kesret bulmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَجَمَ الْمَاءُ إِذَا كَثُرَ وَاجْتَمَعَ Ve yerin çayırıları çıkıp görünmek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَجَمَتِ الْأَرْضُ إِذَا خَرَجَ نَبْتُهَا

الْمَجْمُ [el-mecemm] (فِثْهَاتَيْنِ) Göğse itlāk olunur, صَدْرٌ [şadr] ma'nāsınadır; ve minhu yukālu: هُوَ وَاسِعُ الْمَجْمِ أَي رَحْبُ الذَّرَاعِ وَاسِعُ الصُّدْرِ Şārih der ki asl مَجْمٌ [mecemm] kuyunun dibinde su müctemī' olan yeri-ne denir ki kuyunun taştı ve teknesi ta'bīr olunur, bu münāsebetle sadra dahi itlāk olundu.

الْجُمَى [el-cummā] (رُبَّى [rubbā] vezninde) Baklaya denir, بَاقِلَاءٌ [bāqillā] ma'nāsına.

الْجَمْعَمَةُ [el-cemcemet] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet]

vezninde) ve

التَّجْمُجُمُ [et-tecemcum] [تَزْلُزْلُ] [tezelzul] vezninde) Sözü açık söylemeyip ya'nî hurūfları birbirinden temeyyüz ederek dānedār edā etmeyip deġirmenden darı çeker gibi söylemek ma'nāsınadır; yukālu: **جَمَجَمَ الْكَلَامَ وَتَجْمَجَمَ إِذَا لَمْ يُبَيِّنْ كَلَامَهُ** Ve

جَمَجَمَةٌ [cemcemet] Bir nesneyi derūnda ketm ve ihfā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **جَمَجَمَ الشَّيْءَ إِذَا أَخْفَاهُ فِي صَدْرِهِ** Ve helāk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **جَمَجَمَ فَلَانًا إِذَا أَهْلَكَهُ**

الْجُمُجُمَةُ [el-cumcumet] (cīm'lerin zam-mıyla) Başın çanağına denir, kāse-i ser ma'nāsına, 'alā-kavlin dimāga zarf olan kemiġe denir; cem'ci **جُمُجُمُ** [cumcum] dur hā'sız. Bunun tafsili قَحْفٌ [kīḥf] māddesinde mürür eyledi. Ve bir gūne ölçek ismidir. Ve çorak yerde kazılmış ku-yuya denir. Ve ağaçtan düzülmüş çanağa ve kavataya denir; tekūlu: **سَقَانِي فِي جُمُجُمَةٍ** أَي قَدَحٍ مِنْ حَسَبِ

الْجَمَاجِمِ [el-cemācim] [جُمُجُمَةُ] [cumcumet] cem'fidir. Ve

جَمَاجِمِ [cemācim] Sādāt ve eṣrāfa itlāk olunur; yukālu: **هُمُ الْجَمَاجِمِ أَي السَّادَاتُ** Ve cem'ci-i butünün müntesib oldukları kabā'ile denir, 'azīm olduğu için, cem'ci-i butünü cem'ci eder, meselā Kelb b. Vebre kabilesi gibi ki **كَلْبِي** [Kelbiyy] dense butündan şey'i āhere nisbete hācet kalmaz. Ve

جَمَاجِمِ [Cemācim] Curcān şehrinde bir so-kağın adıdır.

دَيْرُ الْجَمَاجِمِ [Deyru'l-Cemācim] Kūfe kurbünde bir mevzi' adıdır. Ve Ḥāsen b. Yaḥyā ve 'Alī b. Mes'ūd el-Cemācimiyyān muhaddislerdir.

الْجَمَّاءَانِ [el-Cemmāvān] [شَدَّادَانِ] [şeddādān] vezninde) Medīne kurbünde iki bayıra itlāk olunur.

الْجُمُجُمِ [el-cumcum] [هُدْهُدٌ] [hudhud] vezninde) Bir gūne papuca denir. Ve bu mu'arredir, hālen Mekke'de **جُمُجُمَةٌ** [cum-cumet] dedikleri papuç olacaktır, Fārisīde **جَمَجِمِ** [cimcim] derler cīm'lerin kesriyle.

[ج ن م]

الْجِنْمَةُ [el-cenmet] (cīm'in fethi ve nūn'un sükūnuyla ve fethiyle) Bir nesnenin cemā'atine denir; ve yukālu: **أَخَذَهُ بِجِنْمَتِهِ أَي كَلَّهُ**

[ج و م]

الْجَوْمِ [el-cevm] [قَوْمٌ] [qavm] vezninde) Bir-likte olan çobanlara denir, ism-i cem'ci; yukālu: **هُمُ جَوْمٌ أَي رِعَاءٌ يَكُونُ أَمْزُهُمْ وَاحِدًا** Ve

جَوْمٌ [cevm] Masdar olur, bir nesne taleb eylemek ma'nāsına, gerek hayr ve gerek şerr olsun; yukālu: **جَامَ الرَّجُلُ يَجُومُ جَوْمًا إِذَا طَلَبَ شَيْئًا خَيْرًا أَوْ شَرًّا**

الْجَامِ [el-cām] [نَامٌ] [nām] vezninde) Gümüş-ten olan kaba denir, kāse ve maşraba ve sā'iri gibi; cem'ci **أَجُومُ** [ec'um] gelir hemze ile **أَجْوَامٌ** [ecvām] vezninde ve **أَفْلَسٌ** [eflus] ve **جَامَاتٌ** [cāmāt] gelir ve **جَوْمٌ** [cūm] gelir cīm'in zammıyla; yukālu: **شَرِبَ مِنَ الْجَامِ وَهُوَ** **إِنَاءٌ مِنْ فِضَّةٍ** Ve

جَامِ [Cām] Neysābūr a'mālinden bir ka-saba adıdır; 'Arif Ebū Naşr Aḥmed b. el-Ḥuseyn ve oğlu Şeyhülislām İsmā'īl ve muhaddisinden Suleymān b. Ḥamza ve Yūsuf b. 'Ömer el-Cāmiyyūn oraya mensūblardır.

جُونِمِ [Cuveym] [زُبَيْرٌ] [zubeyr] vezninde) Fāris eyāletinden bir belde adıdır. 'Amme bunun yā'sını mazmūm tefevvüh ederler.

[ج ه م]

الْجَهْمُ [el-cehm] [sehm] [sehm] vezninde) ve **الْجَهْمُ** [el-cehim] [ketif] [ketif] vezninde) Yumru ve topaç ve dürük çirkîn yüze denir; yukālu: وَجْهٌ جَهْمٌ وَجْهٌ أَي غَلِيظٌ مُجْتَمِعٌ Ve سَمِجٌ

جَهْمٌ [cehm] [sehm] [sehm] vezninde) Bir adamı türş ve ‘abūs çehre ile karşılamak ma‘nāsınadır; yukālu: جَهْمٌ فُلَانًا وَجَهْمَةٌ جَهْمًا Ve مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ وَالرَّابِعِ إِذَا اسْتَقْبَلَهُ بِوَجْهِ كَرِيهِ

جَهْمٌ [cehm] ‘Āciz ve za‘f ve bī-mecāl adama denir; yukālu: رَجُلٌ جَهْمٌ أَي عَاجِزٌ ضَعِيفٌ Ve arslana denmekle zıdd olur. Ve Cehm b. Kays yāhūd bu زُبَيْرٌ [zubeyr] veznindedir ve Cehm b. Kusem ve Cehm nāmında iki zāt dahi ki biri Belevī ve biri Eslemī’dir, sahābedendir.

الْجَهَامَةُ [el-cehāmet] [nedāmet] [nedāmet] vezninde) ve

الْجُهُومَةُ [el-cuhūmet] [‘umūmet] [‘umūmet] vezninde) Bir adamın yüzü topaç yumru ve dürük çirkîn olmak ma‘nāsınadır; yukālu: جَهْمٌ وَجْهُهُ جَهَامَةٌ وَجُهُومَةٌ مِنَ الْبَابِ: الْخَامِسِ إِذَا كَانَ جَهْمًا

التَّجْهْمُ [et-tecehhum] [tefa‘ul] [tefa‘ul] vezninde) Bu dahi bir adamı bed-çehre ile karşılamak ve karşısına varmak ma‘nāsınadır; yukālu: تَجْهَمُهُ وَتَجْهَمَ لَهُ إِذَا اسْتَقْبَلَهُ بِوَجْهِ كَرِيهِ

الْجَهْمَةُ [el-cehmet] (cīm’in fethi ve zamıyla) Evāhir-i leylin ibtidāsına denir, ‘alā-kavlin āhirinden henüz karanlık bakiyyesine denir; yukālu: خَرَجَ فِي جَهْمَةِ اللَّيْلِ Ve büyük kazana denir.

الْإِجْتِهَامُ [el-ictihām] [ifti‘āl] [ifti‘āl] vezninde) **جَهْمَةٌ** [cehmet] [cehmet]-i leyl vaktine girmek ma‘nāsınadır; yukālu: إِجْتَهَمَ الرَّجُلُ إِذَا دَخَلَ فِي

جَهْمَةِ اللَّيْلِ

الْجَهْمَةُ [el-cuhmet] [gurfet] [gurfet] vezninde) Seksen mihār mikdārı deve bölüğüne denir.

الْجَهُومُ [el-cehūm] [şabūr] [şabūr] vezninde) Bu dahi ‘aciz ve zebūn ve za‘f adama denir.

الْجُهَيْمُ [el-Cuheyim] [zubeyr] [zubeyr] vezninde) yāhūd lām’sız) İbnu’ş-Şalt ve Cāhime b. el-‘Abbās sahābelerdir.

الْجَهَامُ [el-cehām] [sehāb] [sehāb] vezninde) Yağmursuz buluta denir, ‘alā-kavlin yağmuru yağmış olanına denir; yukālu: مَا هُوَ إِلَّا جَهَامٌ أَي سَحَابٌ لَا مَاءَ فِيهِ أَوْ هَرَاقٌ مَاءُهُ

الْإِجْهَامُ [el-ichām] (hemzenin kesriyle) Bulut **جَهَامٌ** [cehām] [cehām] olmak ma‘nāsınadır; yukālu: أَجْهَمَتِ السَّمَاءُ إِذَا صَارَتْ جَهَامًا

جَيْهَمٌ [Ceyhem] [hayder] [hayder] vezninde) Bir recül ismidir. Ve bir mevzi‘ adıdır ki onda cinn tā’ifesi çoktur.

الْجَيْهَمَانُ [el-ceyhuman] [reyhuqān] [reyhuqān] vezninde) Za‘ferāna denir.

[ج د ه م]

جَهْدَمَةٌ [Cehdemet] [merḥalet] [merḥalet] vezninde) Beşir b. el-Ḥaşāsiye’nin hatunudur ki Nebiyy-i ekrem sallāluhu ‘aleyhi ve sellem hazretlerini rü’yet eylediler.

[ج ر م]

جَهْرَمٌ [Cehrem] [ca‘fer] [ca‘fer] vezninde) Fāris ülkesinde bir belde adıdır, döşeme yāhūd keten cinsinden siyāb-ı Cehremiyeye dedikleri oraya mensūbdur.

[ج ه ض م]

الْجَهْضَمُ [el-cehdam] [ca‘fer] [ca‘fer] vezninde) Büyük başlı değirmi yüzüzlü adama denir. Ve yanları meydānlı ve göğsü geniş

kimseye denir. Ve arslana denir. Ve bir recül ismidir.

التَّجْهُضَمُ [et-tecehḍum] (تَدْحُرُجُ [tedaḥruc] vezninde) Ta'azzum ve tekebbür ile tafra-
lanmak ma'nâsınadır; yukâlu: تَجْهَضَمَ الرَّجُلُ إِذَا تَعَطَّرَسَ وَتَعَطَّمَ
Ve buğur deve sâ'ir buğur-
ları göğsüyle çalıp çarpıp pāymāl eylemek
ma'nâsınadır; yukâlu: تَجْهَضَمَ الْفُحْلُ عَلَى أَفْرَانِهِ إِذَا عَلَاهُمْ بِكَلْكَلِهِ

[ج ه ن م]

جُهْنَامُ [Cuhunnām] (zammeteynle ve nūn-ı müşeddede ile) A'sā nām şā'irin tābi'ası olan cinnīnin ismidir. Ve 'Amr b. Kaṭān nām kimsenin lakabıdır. Bunda kesre-
teynle de zebān-zededir.

جِهْنَامُ [Cihinnām] (kesreteynle) Kaṭān b. Ḥassān'ın feresi ismidir. Ve

جَهَنَّمَ [cehennām] (cīm'in harekāt-ı selâsıyla) ve

جَهَنَّمَ [cehennem] (عَمَلَسُ [amelles] vezninde) Dibi derin kuyuya denir; yukâlu: رَكِيَّةٌ جَهَنَّمَ وَجَهَنَّمَ أَيُّ بَعِيدَةُ الْقَعْرِ
Ve جَنَّةٌ [cennet] mukābili olan جَهَنَّمَ [cehennem]
e'āzenallāhu minhā onunla tesmiye olundu. Şārih der ki bu sūrette te'nīs ve 'ale-
miyyetle gayr-i munsarīf olur. Ve te'nīsi müsemması olan نَارُ يَهُودِ بَنِي إِسْرَائِيلَ
Ve ba'zılar aslı gühnām-ı 'İbrānī olmasına zāhib olmakla ona göre a'cemiyye olur.

[ج ي م]

الْجِيمُ [el-cīm] (مِيمٌ [mīm] vezninde) Es-rimiş, dişiye kızmış deveye denir. Ve dībā ta'bīr olunan kumaşa denir, دِيْبَاجٌ [dībāc] ma'nâsına. Lafz-ı mezbūrun bu ma'nâlara vürüdü *Kitābu'l-Cīm* mü'ellifi Ebū 'Amr'dan nākil olarak ba'zı 'ulemā-i kirāmdan mesmū'umuz oldu. Ve

جِيمٌ [cīm] Hurūf-ı hecādan bir harf-i ma'hūdedir ve mü'ennestir.

التَّجِيمُ [et-tecyīm] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) جِيمٌ [cīm] harfī yazmak ma'nâsınadır; yukâlu: جِيَمٌ جِيَمًا إِذَا كَتَبَ الْجِيمُ

FASLU'L-ḤĀ'Ī'L-MÜHMELE

(فَصْلُ الْحَاءِ الْمُهْمَلَةِ)

[ح ب ر م]

الْمُحَبَّرُ [el-muḥabrem] مُرَغَفَرٌ [muza'fer] (vezninde) Habb-ı rümmān çorbasına denir ki 'Arabistān'da ma'rūftur.

الْحَبْرَمَةُ [el-ḥabremet] دَحْرَجَةٌ [dahrecet] (vezninde) حَبٌّ رُومَانٍ [ḥabbu rummān] çorbası yapmak ma'nāsınadır; yukālu: حَبْرَمَ الرُّجُلِ إِذَا اتَّخَذَ الْحَبْرَمَةَ [ḥabremet] māddesi حَبٌّ [ḥabb] ile رُومَانٍ [rummān] kelimesinden menhūttur.

[ح ت م]

الْحَتْمُ [el-ḥatm] حَتْمٌ [ḥatm] (vezninde) Hālis ma'nāsınadır; bunda مَحَّتٌ [maḥt] lafzından maktūbdur; yukālu: شَيْءٌ مَحَّتٌ وَحَتْمٌ Ve hükm ve kazā ma'nāsınadır; yukālu: أَيُّ خَالِصٌ Ve bir işi muhkem ve metīn eylemeğe denir; cem'i حُتُومٌ [ḥütüm] gelir. Şārih der ki burada ba'zı nüshada takdīm ve te'hīr vākī'dir, savāb olan وَإِحْكَامُ الْأَمْرِ وَإِيجَابُهُ 'unvānında olmaktadır. Ve حَتْمٌ [ḥatm] lafzı fi'l-asl masdardır, ism mevki'inde dahi müsta'emeldir. Ve

حَتْمٌ [ḥatm] Masdar olur, bir kimse üzere bir nesne ile hükm eylemek ma'nāsına; yukālu: حَتَمَ بِكَذَا حَتْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي أَيُّ قَصَى Ve bir nesneyi bir kimse üzere icāb ve ilzām eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَتَمَ عَلَيْهِ الْأَمْرَ إِذَا أَوْجَبَهُ إِذَا أَحْكَمَهُ

الْحَاتِمُ [el-ḥātim] حَاكِمٌ [ḥākim] (vezninde) ve mürādifidir ki kādiye denir; cem'i

حَتَمَ الْحَاتِمَ بِكَذَا [ḥütüm] gelir; yukālu: أَيُّ حَكَمَ الْقَاضِي غُرَابُ الْبَيْنِ [ḡurābu'l-beyn] itlāk eyledikleri kargaya da itlāk olunur ki minkārı ve ayakları kı-zıl olur, ekin kargası dedikleridir. 'Arablar bunların āvāzından firāka tatayyür ederler, gūyā ki bunlar firākla hükm ettiklerine mebnī itlāk eylediler. Ve Ḥātim b. 'Abdullāh b. Sa'd eṭ-Ṭā'ī cūd ve sehāda darb-ı mesel olunan kimsedir, lisān-ı 'āmmede tā-yı meftūha ile mütedāvildir ki muharreftir.

التَّحْتَمُ [et-teḥattum] تَعْتَلٌ [tefa'ul] (vezninde) Bir nesneyi nefesine vācib ve lāzım kılmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا تَحَتَّمَ الشَّيْءُ إِذَا جَعَلَهُ حَتْمًا يَغْنِي عَلَى نَفْسِهِ Ve ağızda mülāyim olan nesne ekl etmek ma'nāsınadır; yukālu: تَحَتَّمَ الرَّجُلُ إِذَا أَكَلَ شَيْئًا هَسًا فِي فِيهِ Ve bir adamın hakkında tefe'ül ile hayr ümīd eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَحَتَّمَ لِفُلَانٍ بِخَيْرٍ إِذَا تَمَنَّى لَهُ وَتَقَالَ لَهُ Ve bir nesne için münbasit ve sefā-yāb olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَحَتَّمَ لِكَذَا إِذَا هَسَّ لَهُ وَيُقَالُ هُوَ ذُو تَحَتَّمَ أَيُّ هَسَّاشٌ

الْمُتَحَتِّمُ [el-muteḥattem] (ism-i mef'ul būn-yesiyile) Kendisiyle heşāset gelip neşāt-mend olunacak nesneye denir; ve minhu yukālu: هُوَ غَضٌّ لِلْمُتَحَتِّمِ أَيُّ هَسَّ مُرْتَاخٌ دَائِمًا

الْحُتْمَةُ [el-ḥutmet] غُرْفَةٌ [ḡurfet] (vezninde) Siyāhlığa denir; yukālu: بِهِ حُتْمَةٌ أَيُّ سَوَادٌ

الْحَتْمَةُ [el-ḥatemet] (fetehātla) Ufanmış şīşeye denir.

الْحُتَامَةُ [el-ḥutāmet] تُمَامَةٌ [sumāmet] (vezninde) Ta'ām ekl olunduktan sonra sofrada ve tepside kalan ta'ām bakiyyesine denir, 'alā-kavlin ekl olunurken dökülüp

düşen ta'ām döküntüsüne denir; yukālu: أَكَلِ الْحُتَامَةَ فَلَمْ يَطْرُحْهَا وَهِيَ مَا يَبْقَى عَلَى الْمَائِدَةِ مِنْ الطَّعَامِ أَوْ مَا سَقَطَ مِنْهُ إِذَا أَكَلَ

الْحُتُومَةُ [el-ḥutūmet] (hā'nın zammıyla) Ekşiliğe denir; yukālu: فِي طَعْمِهِ حُتُومَةٌ أَيُّ حُمُوصَةٌ

الإِخْتِمَامُ [el-iḥtīmām] (iṭmīnān) [iṭmīnān] vezninde) Kat' eylemek ma'nāsındır; yukālu: إِخْتَمَّ الْأَمْرُ إِذَا قَطَعَهُ

الْأَخْتَمُ [el-aḥtem] (aḥmer) [aḥmer] vezninde) Siyah nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ أَخْتَمُ أَيُّ أَسْوَدٌ

[ح ل ت م]

حِثْلِمٌ [Ḥitlim] (tā-yı fevkiyye ile زِبْرُجٌ [zibric] ve جَعْفَرٌ [ca'fer] veznlerinde) Bir mevzi' adıdır.

[ح ث م]

الْحَشْمَةُ [el-ḥaşmet] (hā'nın fethi ve sâ-yı müsellesenin sükunuyla ve fethiyle) Toprağı kızıl küçük tepeye denir, 'alā-kavlin karataşlık tepeye denir. Ve burnun ucuna denir, اَرْبَبَةٌ [ernebet] ma'nāsına. Ve küçük at kulununa denir muhr-i sagīr ma'nāsına; cem'i حِشَامٌ [ḥiṣām] gelir hā'nın kesriyle. Ve Mekke'de Hacı'n kurbünde bir mevzi' adıdır. Ve bilā-lām bir hatun ismidir. Ve Ebū Ḥaşme, Hazret-i Fārūḫ cülesalarındandır. Ve İbn Ebī Ḥaşme Ebū Bekr b. Suleymān el-Muhaddis 'ulemā-i Kureyş'tendir.

الْحُشْمَةُ [el-ḥuṣmet] (ḡurfet) [ḡurfet] vezninde) Su bendinden suyun dökülecek mevki'ine denir.

الْحَوْثَمُ [el-ḥavsem] (cevhər) [cevhər] vezninde) İnsandan ve deve kısmından mu'tedilü't-tül olana denir ki murād uzunluğa mā'il orta boyolu olmaktadır.

الْحَشْمَاءُ [el-ḥaşmā'] (ṣaḥrā') [ṣaḥrā'] vezninde) Sel suyu akıp gittikten sonra derede kalan kum bakiyesine denir.

الْحَشْمُ [el-ḥaşm] (ḥaşm) [ḥaşm] vezninde) Vermek ma'nāsındır; yukālu: حَشَّمَ لَهُ حَشْمًا مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَعْطَاهُ

[ح ث ر م]

الْحَشْرَمَةُ [el-ḥaşremet] (dahrecet) [dahrecet] vezninde) Dudak kalın olmağa denir; yukālu: بِهِ حَشْرَمَةٌ أَيُّ غَلَطُ الشَّفَةِ

الْحِشْرِمَةُ [el-ḥiṣrimet] (zibricet) [zibricet] vezninde) Burnun ucuna denir ki yumuşak yeridir, 'alā-kavlin en ucuna denir. Ve burnun altında üst dudakın ortasında olan hurde dā'ireye denir.

الْحِشَارِمُ [el-ḥiṣārim] (ulābiṭ) [ulābiṭ] vezninde) Dudakları kalın adama denir; yukālu: رَجُلٌ حِشَارِمٌ أَيُّ الْعَلِيْطُ الشَّفَةِ

[ح ث ل م]

الْحِثْلِمُ [el-ḥiṣlim] (zibric) [zibric] vezninde) Tib makülesi yağın yāhūd sāfi yağın dibinde kalan tortusuna ve posasına denir.

[ح ج م]

الْحَجْمُ [el-ḥacm] (hā'nın fethi ve cīm'in sükunuyla) Bir nesnenin el sürüp yoklanacak ve ele dokunacak yumruca cüsse ve mikdārına denir ki çelim ta'bīr olunur; cem'i حُجُومٌ [ḥucūm] gelir; yukālu: وَهِيَ مَلْمُوسَةٌ النَّاتِيَةُ تَحْتَ الْيَدِ

حَجَمَ [ḥacm] Masdar olur, men' eylemek ma'nāsına; yukālu: حَجَمَهُ عَنْهُ حَجْمًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا مَنَعَهُ حَجَمَ تَدْبِيٌّ حَجَمَ الْعِجَارِيَّةُ إِذَا نَهَدَ حَجَمَ الْعُظْمَ إِذَا عَرَفَهُ Ve emmek ve sormak ma'nāsındır;

yukālu: حَجَمَ الصَّبِيُّ ثَدْيَ أُمِّهِ حَجْمًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا مَضَى

الْحَجَامُ [el-ḥaccām] [شَدَادٌ] [šeddād] vezninde) Bir nesneyi pek emip sorucu kimseye denir, مَصَاضٌ [maşşās] ma'nāsınadır; dā'imā hacāmat eden adama حَجَامٌ [ḥaccām] itlākı bu ma'nāya mebnīdir. Ve "أَفْرَعُ مِنْ" "س،ب،ط،" meseli "حَجَامٌ سَابَاطٌ" mürür eyledi.

الْحَجُومُ [el-ḥacūm] [صَبُورٌ] [şabūr] vezninde) ve

الْمِخْجَمُ [el-miḥcem] [مِنْبَرٌ] [minber] vezninde) Rıfk ve sühütle hacāmat eden uz üstāza denir; yukālu: حَاجِمٌ حَجُومٌ وَمِخْجَمٌ أَيُّ زَفِيقٌ Ve

حَجُومٌ [ḥacūm] Nisvānın fercine itlāk olunur; meşūş olduğu için. Ve

مِخْجَمٌ [miḥcem] [مِنْبَرٌ] [minber] vezninde) ve

مِخْجَمَةٌ [miḥcemet] [مِكْنَسَةٌ] [mikneset] vezninde) Hacāmat alacak şeye ve boynuzaya denir.

الْحِجَامَةُ [el-ḥicāmet] [كِتَابَةٌ] [kitābet] vezninde) Haccāmlık hırfetine denir ki hacāmatçılık ta'bīr olunur.

الْإِحْتِجَامُ [el-iḥticām] [إِفْتِعَالٌ] [ifti'āl] vezninde) Haccāmdan hacāmat almasını istemek ma'nāsınadır; yukālu: إِحْتَجَمَ الرَّجُلُ إِذَا طَلَبَ الْحِجَامَةَ

الْإِحْجَامُ [el-iḥcām] (hemzenin kesriyle) Bir işten geri durup vāzgelmek yāhūd havf ve heybetinden kışınlamak ma'nāsınadır; yukālu: شَارِيهِ عَنْهُ إِذَا كَفَّ عَنْهُ أَوْ نَكَصَ هَيْبَةً der ki bu ma'nāda إِحْجَامٌ [iḥcām] men' ma'nāsına olan حَجْمٌ [ḥacm]in mutāvi'idir, kabīlindedir. Ve

إِحْجَامٌ [iḥcām] Kızın memesi tümüp ağır-

şaklanmak ma'nāsınadır; yukālu: أَحْجَمَ إِذَا نَهَدَ وَهَاتُونَ الْجَارِيَةَ إِذَا نَهَدَ Ve hatun henüz doğmuş veledini en evvel emzirmek ma'nāsınadır; yukālu: أَحْجَمَتِ الْمَرْأَةُ لِلْمَوْلُودِ إِذَا أَرْضَعَتْهُ أَوَّلَ رَضْعَةٍ

الْمِخْجَامُ [el-miḥcām] [مِخْرَابٌ] [miḥrāb] vezninde) Dā'imā her nesneden havf ve heybetle kışınılıp geri durur olan kimseye denir.

الْحِجَامُ [el-ḥicām] [كِتَابٌ] [kitāb] vezninde) Isırmasın diye hūysuz devenin ağzına yāhūd burunduruğuna bağladıkları esnek ta'bīr olunan şeye denir.

الْحَوْجَمَةُ [el-ḥavcemet] [جَوْهَرَةٌ] [cevheret] vezninde) Kırmızı güle denir, verd-i ahmer ma'nāsına; cem'i حَوْجَمٌ [ḥavcem]dir.

التَّحْجِيمُ [et-taḥcīm] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) Bir kimseye şiddetle dike dike bakmak ma'nāsınadır, gūyā ki nazarıyla kanını iligini sorup çıkarır; yukālu: حَجَّمَهُ إِذَا نَظَرَ إِلَيْهِ شَدِيدًا

[ح د م]

الْحَدْمُ [el-ḥadm] (ḥā'nın fethi ve dāl'ın sükünüyle ve fethiyle) Āteşin pek harr ve ihrākına denir; yukālu: مَا أَشَدَّ حَدْمَ النَّارِ وَحَدَمَهَا أَيُّ شِدَّةً إِحْرَاقَهَا وَحَمِيهَا

الْإِحْدَامُ [el-iḥdām] (hemzenin kesriyle) Āteş kezālik havānın ıssılığı yanıp tutuşmak ma'nāsınadır; yukālu: أَحْدَمَتِ النَّارُ وَالْحَرُّ إِذَا اتَّقَدَا

الْإِحْتِدَامُ [el-iḥtidām] [إِفْتِعَالٌ] [ifti'āl] vezninde) Bir kimseye ifrāt-ı gayz u gazabdan pür-āteş olup yanıp yakılmak ma'nāsınadır; yukālu: إِحْتَدَمَ عَلَيْهِ عَيْظٌ إِذَا نَحَرَّقَ Ve āteş alevlenmek ma'nāsınadır; yukālu: إِحْتَدَمَتِ النَّارُ إِذَا التَّهَبَّتْ Ve kan pek kırmızı olmak ma'nāsınadır, şöyle ki siyahlık dere-

cesine bālig ola; yukālu: اِحْتَدَمَ الدَّمُ إِذَا اشْتَدَّتْ حُمْرَتُهُ حَتَّى يَسْوَدَّ

الْتَحَدَمُ [et-teḥaddum] (تَفَعَّلَ [tefaʿul] vezninde) اِحْتَدَامٌ [ihtidām] ile maʿnā-yı evvelde mürādiftir; yukālu: تَحَدَمَ عَلَيْهِ غَيْظًا إِذَا تَحَرَّقَ **الْحَدَمَةُ** [el-ḥademet] (feteḥātla) Āteş ʿalevinin parıltısına ve gürültüsüne denir; tekülü: سَمِعْتُ حَدَمَةَ النَّارِ أَيَّ صَوْتِ النَّبَاهِيَا Ve hayye kısmının cevfinden gelen sese ʿalā-kavlin insānın gayz ve gazabdan nāşī içeresinden zuhūr eden gürültü gibi gümürtüsüne denir.

حُدْمَةٌ [Ḥudmet] (عُرِفَتْ [gurfet] yāhūd هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) Bir mevziʿ-i maʿrūf ismidir.

الْحَدِمَةُ [el-ḥadimet] (فَرِحَتْ [feriḥat] vezninde) Çabuk kaynar olan tencereye ve çömleğe denir; yukālu: قَدِرَ حَدِمَةٌ أَيَّ سَرِيعَةً الْعَلِيِّ

[ح ذ م]

الْحَدْمُ [el-ḥazm] (ḥā'nın fethi ve zāl-ı muʿcemenin sükūnuyla) Bir nesneyi kesmek, ʿalā-kavlin tiz ve çabuk kesmek maʿnāsınadır; yukālu: حَدَمُهُ حَدْمًا مِّنَ الْبَابِ Ve mutlakan sürʿat eylemek maʿnāsınadır; yukālu: حَدَمَ فِي قِرَاءَتِهِ وَغَيْرِهَا إِذَا أَسْرَعَ

الْحَدِيمُ [el-ḥazim] (كَتَبْتُ [ketif] vezninde) Pek kesici nesneye denir; yukālu: سَيِّفٌ حَدِيمٌ أَيَّ قَاطِعٌ

الْحِزْيَمُ [el-ḥizyem] (ḥā'nın kesri ve yā'nın fethiyle) Bu dahi pek kesici nesneye denir. Ve her işte uz ve üstāz olan çire-dest adama denir; yukālu: هُوَ حَذِيمٌ أَيَّ حَادِقٌ Ve Necd ülkesinde bir mevziʿ adıdır. Ve Teymu'r-Ribāb kabilesinden bir müte-tayyib kimsenin ismidir. Ve Ḥizyem b. ʿAmr es-Saʿdī ve Ḥizyem b. Ḥanīfe b.

Ḥizyem ve Ebū Ḥanīfe ve Ebū Ḥanzale b. Ḥizyem sahābelerdir. Ve Selm b. Ḥizyem ve Temīm b. Ḥizyem tabīʿilerdir. Ve bu Temīm b. Ḥazlem'in gayrıdır.

الْحَدَمُ [el-ḥazem] (fethateynle) Kanadı kesilmiş kuşun uçmasına denir ki kesik kesik uçar.

الْحُذْمُ [el-ḥuzum] (zammeteynle) Pek çabuk tavşanlara ve uz uğrulara denir.

الْحُذَمُ [el-ḥuzem] (ضَرَدٌ [şurad] vezninde) ve

الْحُذْمَةُ [el-ḥuzemet] (هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) Adımlarını sık sık atarak yürüyen bodura denir; evvelin müʿennesi hā iledir.

الْحَدَمَانُ [el-ḥazemān] (feteḥātla) Sürʿatle yürümek maʿnāsınadır; yukālu: حَدَمَ الرَّجُلُ حَدْمًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا مَشَى مُسْرِعًا Ve ağır ağır oyalanarak yürümek maʿnāsına olmakla zıdd olur; yukālu: يَحْدِمُ أَيَّ يَمْشِي بَطِيئًا

حَدَامٌ [Ḥazāmi] (قَطَامٌ [kaḫāmi] vezninde ve سَحَابٌ [seḫāb] vezninde) Bir hatun ismidir.

حُدْمَةٌ [Ḥuzemet] (هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) Bir feres ismidir.

الْحَدَامُ [el-ḥuzām] (غُرَابٌ [gurāb] vezninde) Yap yap oyalanarak kesel ve batāetle olan yürüyüşe denir, katʿ maʿnāsındandır; yukālu: اِشْتَرَى عَبْدًا حُدَامًا الْمَشِي أَيَّ بَطِيئًا كَسَلَانَ **حَدِيمَةٌ** [Ḥazīmet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) İbn Yerbūʿ b. Gayz b. Murre'dir.

[ح ذ ر م]

الْحَذَرِمَةُ [el-ḥazremet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Kesret-i kelām maʿnāsınadır; yukālu: حَذَرَمٌ فَلَانٌ إِذَا أَكْثَرَ الْكَلَامَ

الْحُذَارِمَةُ [el-ḥuzārimet] (غَلَابَةٌ [ulābiḫat] vezninde) Çok sözlü ozan adama denir; yukālu: رَجُلٌ حُذَارِمَةٌ أَيَّ مَكْنَزٌ

[ح ذ ل م]

الْحَذْلَمَةُ [el-ḥazlemet] [دَحْرَجَةٌ] [dahrecet] (vezninde) Ata tīmār ve islāh eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَذَلَمَ فَرَسَهُ إِذَا أَصْلَحَهُ Ve ağacı ok gibi yonup bıçak gibi keskin eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَذَلَمَ إِذَا بَرَأَهُ وَأَحَدَهُ Ve sür'atle yürütmek ma'nāsınadır; yukālu: حَذَلَمَ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ Ve doldurmak ma'nāsınadır; yukālu: حَذَلَمَ إِذَا مَلَأَهُ Ve 'acelesinden yuvarlanır gibi yürütmek ma'nāsınadır; تَحَذَلَمُ [teḥazlum] dahi bu ma'nâyadır, ke-mā se-yuzkeru.

التَّحَذَلَمُ [et-teḥazlum] [تَدْحُرُجٌ] [tedahruc] (vezninde) Bu dahi sür'atle yürütmek ma'nāsınadır; yukālu: تَحَذَلَمَ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ Ve bir adamın fuzül-ı humku ve çolpalığı gidip edeb ve 'irfān sāhibi olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَحَذَلَمَ الرَّجُلُ إِذَا تَأَدَّبَ وَذَهَبَ فُضُولُ حُفْمِهِ Ve sür'atten yuvarlanır gibi yürüyüp gitmek ma'nāsınadır; yukālu: مَرَّ فَلَانٌ يُحَذَلَمُ وَيَسْحَرُجُ أَي مَرَّ كَأَنَّهُ يَتَدْحُرُجُ

الْحَذْلُومُ [el-ḥuzlūm] [زُنْبُورٌ] [zunbūr] (vezninde) Pek çabuk ve çalāk insān ve hayvāna denir.

الْحَذْلَمُ [el-ḥazlem] [جَعْفَرٌ] [ca'fer] (vezninde) Tıknaz gövdeli bodura denir. Ve Temīm b. Ḥazlem tābi'ıdır.

[ح ر م]

الْحِرْمُ [el-ḥirm] (ḥā'nın kesriyle) حَرَامٌ [ḥarām] lafzında lügattır ki حَلَالٌ [ḥelāl] ve مُبَاهٍ [mubāḥ] mukābilidir, isti'mali memnū' olan nesneden 'ibārettir; cem'i حُرْمٌ [ḥurum] gelir zammeteynle. Ve حَرِيمٌ [ḥarīm] ve حِرْمَانٌ [ḥirmān] ma'nāsına masdar olur, ke-mā se-yuzkeru. Ve وَاجِبٌ [vācib] ma'nāsına müsta'meldir; ve minhu kavluhu ta'ālā: "وَحِرْمٌ عَلَى قَرَبَةٍ أَهْلَكُنَّهَا"

Şārih der ki «وَحَرَامٌ» kūrā'atine göre حَرَامٌ [ḥarām] kendi ma'nāsınadır; lākin işbu حِرْمٌ kūrā'atına göre Kisā'ī وَاجِبٌ [vācib] ile tefsir eyledi. Ve bu mecāzıdır.

الْحُرْمُ [el-ḥurm] (ḥā'nın zammıyla) ve **الْحَرَامُ** [el-ḥarām] [سَحَابٌ] [seḥāb] (vezninde) Bir nesne bir kimse üzere memnū' olmak ma'nāsınadır ki murād teshīr-i ilāhī yāhūd men'ci kahrī ile 'an-asl memnū' olmaktadır; yukālu: حَرَمَ الشَّيْءُ عَلَيْهِ حُرْمًا وَحَرَامًا مِنَ الْبَابِ Mü'ellifin *Başā'ir*'de beyānına göre asl حَرَامٌ [ḥarām] ki memnū'un minh olan nesneden 'ibārettir, yā teshīr-i ilāhī ile olur yāhūd men'ci kahrī ile yāhūd min-ciheti'l-'akl yāhūd min-ciheti's-şer' olur yāhūd emr ve maslahatın mürtesem olduğu cihetinden olur. İşbu *Ḳāmūs*'ta bu mahalde irād eylediği misaller zāhiren ma'nā-yı vāhid kıyās olunmakla tekrār vehm olunur, lākin zikr olunanın hurmeti vech-i mezkūr üzeredir ve misāl-i ātīnin hurmeti 'arızīdir. Pes bu iki حَرَامٌ [ḥarām]ın beyninde fark-ı fārik vardır. İntehā. Ve yukālu: حُرْمَتِ الصَّلَاةِ عَلَى الْمَرْأَةِ أَي الْحَائِضِ وَكَذَا السَّحُورِ عَلَى الصَّائِمِ حُرْمًا وَحُرْمًا بِضَمَّتَيْنِ مِنَ الْبَابِ الْحَامِسِ إِذَا امْتَنَعَ فِعْلَهَا Ve **حُرْمٌ** [ḥurm] İhrām bi'l-hacc ma'nāsına ismdir; حِلٌّ [ḥill] mukābilidir. Kāle'ş-şārih ve minhu'l-hadīsu: Kālet 'Ā'īşe radiyallāhu 'anhā: "كُنْتُ أَطِيبُ النَّبِيَّ عَلَيْهِ السَّلَامُ لِحِلِّهِ وَحُرْمِهِ" أَي وَعِنْدَ إِخْرَامِهِ

الْحَرَمُ [el-ḥarem] (fethateynle) ve **الْحَرَامُ** [el-ḥarām] [سَحَابٌ] [seḥāb] (vezninde) Bu dahi bir nesne bir kimseden memnū' olmak ma'nāsınadır; yukālu: حُرْمَتِ الصَّلَاةِ عَلَى الْحَائِضِ وَحَرَمَ السَّحُورُ عَلَى الصَّائِمِ حَرْمًا وَحَرَامًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا امْتَنَعَ فِعْلَهَا Ve **حَرَمٌ** [Ḥarem] (fethateynle) Mutlak zikr

olundukta murād Ḥarem-i Mekke-i mükerreme'dir ki haremullāh ve harem-i Resūlullāh'tır, 'aleyhi's-salātu ve's-selāmdır. Ve bu حِلٌّ [ḥill] mukābilidir ki mevāzi'-i ma'rūfe-i muhaddedenin hāricī حِلٌّ [ḥill] ve dāhili حَرَمٌ [ḥarem]dir, niçe ef'āl onda memnū' ve mahzūrdur. Ve ona مَحْرَمٌ [muḥarrem] dahi itlāk olunur. Ve tesniye sīgasıyla حَرَمَانَ [Ḥaremān] Mekke-i mükerreme ile Medīne-i münevvere'ye itlāk olunur. Ve حَرَمٌ [ḥarem] lafzının cem'ci أَحْرَامٌ [aḥrām]dır. Ve حَرَمُ الرَّجُلِ [ḥaremu'r-recul] حَرِيمٌ [ḥarīm] ma'nāsınadır; ke-mā se-yuzkeru. Ve

حَرَمٌ [ḥarem] Masdar olur; bir adam kumar oyununda hemīşe maglūb olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَرِمَ فُلَانٌ حَرَمًا مِّنْ حَرَمِ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا قُمِرَ وَلَمْ يَقْمُرْ هُوَ Ve önegülük ve yanazlık eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَرِمَ فِيهِ إِذَا لَجَّ وَمَحَكَ Ve Ebu'l-Ḥarem muhaddisinden bir cemā'attir.

التَّحْرِيمُ [et-taḥrīm] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Hak celle ve 'alā bir nesneyi harām kılmak ma'nāsınadır; yukālu: حَرَمَهُ اللَّهُ أَيَّ جَعَلَهُ حَرَامًا Ve şehir-i harāma girmek ma'nāsınadır; yukālu: حَرَمَ الرَّجُلُ إِذَا دَخَلَ فِي الشَّهْرِ الْحَرَامِ Ve bir adama kumarda gālib olup yenmek ma'nāsınadır; yukālu: حَرِمَ فُلَانًا إِذَا قَمَرَهُ

الْحَرَامُ [el-ḥarām] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Masdardır ki zikir olundu. Ve ism olur ki حَلَالٌ [ḥelāl] mukabilidir, memnū'un minh olan şey'e denir; yukālu: هُوَ حَرَامٌ عَلَيْهِ ضِدُّ حَلَالٍ Ve eşhūr-i hurumdan müfred olur, ke-mā se-yuzkeru. Ve

حَرَامٌ [Ḥarām] Esāmīdendir, Medīne ahālisi beyninde ism-i şāyi'dir: Ḥarām b. 'Oşmān, Medenī ve muhaddis-i vāhī vü za'iftir. Ve Muḥammed b. Ḥafş ve Mūsā b. İbrāhīm

el-Ḥarāmiyyān muhaddislerdir. Ve Ḥarām b. 'Avf ve Ḥarām b. Milḥān ve Ḥarām b. Mu'āviye yāhūd bu zāy-ı mu'ceme iledir ve Ḥarām b. Ebī Ka'b sahābelerdir. Ve 'Arabların لا يَمِينُ اللَّهُ لَا أَفْعَلُ حَرَامٌ kavlleri لا يَمِينُ اللَّهُ لا أَفْعَلُ terkibi kabīlindedir ki beynlerinde yemīndir. Şārihin beyānına göre bu 'Aḳīl kabīlesine mahsūstur, "Rabb-ı müte'ālin helāl eylediği nesne bana harām olsun!" demektir. Ve hattā bundan tasarrufla تَحْرِيمٌ [taḥrīm] lafzını yemīn eylemek ma'nāsına isti'māl eylediler. İntehā.

الْمَحَارِمُ [el-meḥārim] (mīm'in fethiyle) Hak ta'ālānın harām kıldığı nesnelere; müfredi مَحْرَمٌ [maḥrem]dir, مَقْعَدٌ [maḳ'ad] vezninde; yukālu: اِتَّقُوا الْمَحَارِمَ أَيَّ مَا حَرَّمَ اللَّهُ Ve

مَحَارِمُ اللَّيْلِ [meḥārimu'l-leyl] Korkunç gecelerden 'ibārettir ki pek hatar-nāk olmakla onlarda bī-muhābā yola gitmek harām olur; yukālu: سَرَى فِي مَحَارِمِ اللَّيْلِ أَيَّ مَخَافِهِ

الْمُحْرَمُ [el-Muḥarrem] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Bu dahi Ḥarem-i Mekke'ye itlāk olunur. Ve şol deveye itlāk olunur ki gerçi bir mikdār kullanmakla ortaca yavaşiyip lākin dil-hāh üzere kullanılması henüz düşvār ola. Ve sert olmayıp ele mülāyim dokunur olan burna denir. Ve yeni kamçıya denir. Ve dibāgat olunmamış deriye denir. Ve شَهْرُ اللَّهِ الْأَصْبُ [şehrullāhi'l-eşabb] ismidir. Cem'ci مَحَارِمٌ [meḥārim] ve مَحَارِيمٌ [meḥārim] ve مُحْرَمَاتٌ [muḥarremāt] gelir.

Şārih der ki gerçi murād evvel-i şühūr-i sene olan aydır ki muharremu'l-harāmdır, lākin mü'ellifin أَصْبُ ile tavsifi mülāyim değıldir, zīrā أَصْبُ lafzı أَصَمٌ gibi mäh-ı recebin vasfıdır, duhūlünde silāhlar elden döküldüğü için, ya'nī onda kītāl

terk olunduğu için muttasıf olmuştur. Ve mü'ellif bunu māddesinde beyān eylememiştir. Kezālik اللهُ شَهْرٌ dahi recebin evsāfındandır, hattā eşhūr-i hurum ta'rīfinde kendisi dahi tasrīh eylemiştir, lākin eşhūr-i mübārekenin her birine ta'zīmen اللهُ شَهْرٌ [şehrullāh]ıtlāk olunmuştur, nihāyet birer vasf-ı mahsūsla temyīz ederler. Meselā muharreme اللهُ شَهْرٌ الْحَرَامُ [şehrullāhi'l-ḥarām]ve recebe شَهْرٌ الْأَصْمُ اللهُ [şehrullāhi'l-eşamm]ve şa'bāna شَهْرٌ اللهُ الْمُعْظَمُ [şehrullāhi'l-mu'azzam]ve ramāzana اللهُ شَهْرٌ الْمُبَارَكُ [şehrullāhi'l-mubārek]ıtlāk ederler. Ve kaldı ki أَصْبٌ[eşabb] vasfı muharreme recebden ezyed mülāyimidir. Ve mü'ellif “ص،م،م” māddesinde recebi أَصْمٌ[eşamm] ile vasf eylemiştir, fe'lyunzar. İntehā. Ve

مُحَرَّمٌ [Muharrem] Esāmī-i ricāldendir.

الْإِحْرَامُ [el-ihrām] (hemzenin kesriyle) Harem-i Mekke'ye dāhil olmak yāhūd hetk ve fesh olunmayan hurmete yāhūd şehri harāma dāhil olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَحْرَمَ الرَّجُلُ إِذَا دَخَلَ فِي حَرَمٍ مَكَّةَ أَوْ فِي أَحْرَمَ الشَّهْرِ الْحَرَامِ وَهُوَ لَا تُهْنَكُ أَوْ فِي الشَّهْرِ الْحَرَامِ yukālu: أَحْرَمَ الشَّيْءَ إِذَا جَعَلَهُ حَرَامًا Ve hacc için ve ʿumre için ihrāmlanmak ma'nāsınadır ki helāl olan nesne kendisiyle harām olan aʿmāle girmekten ʿibārettir; yukālu: أَحْرَمَ الْحَاجُّ وَالْمُعْتَمِرُ إِذَا دَخَلَ فِي عَمَلٍ حَرَمٍ عَلَيْهِ بِهِ مَا كَانَ خَلَاً Ve bİR adamı kumarda yenmek ma'nāsınadır; yukālu: أَحْرَمَ فَلَانًا إِذَا قَمَرَهُ

الْحَرِيمُ [el-ḥarīm] (emīr) [emīr] vezninde) Şol şey'e denir ki tahrīm olunmakla aslā yapışılmayıp ve dokunulmaz ola; yukālu:

هُوَ حَرِيمٌ أَيْ شَيْءٌ حَرِيمٌ وَهُوَ مَا حَرَّمَ فَلَمْ يُمَسَّ yukālu: هُوَ حَرِيمُهُ أَيْ شَرِيكُهُ

Ve Yemāme'de bir mevzi' adıdır. Ve Bağdād'da bir mahalle adıdır ki Tāhir b. Hüseyn tarafına nisbet olunur, merkūm Me'mūn Ḥalīfe'nin vezīri ve ser-ʿaskeri idi, a'lāmdan İbnu'l-Lettī el-Ḥarīmī oradandır. Ve

حَرِيمٌ [ḥarīm] İhrāma girmiş adamın giyindiği libāsına denir ki lisānımızda ihrām ta'bir olunan fütalardır. Kezālik ihrāma girmiş adamın arkasından çıkardığı libāsına denir ki ihrāmda oldukça onu telebbūs eylemez. Ve حَرِيمُ الدَّارِ [ḥarīmu'd-dār] o hāneye muzāf olan hukūk ve menāf'ine ıtlāk olunur ki çevresinde ve yöresinde hāneye lāzım olacak yerlerden ʿibārettir, sārīrin ta'arruzu harāmdır, meselā zibīl dōkecek yer gibi. Ve حَرِيمُ الْبَيْتِ [ḥarīmu'l-bi'r] kuyu kazılırken yöresinde toprağı ilkā olunacak mahallerden ʿibārettir. Şārih der ki kütüb-i fikhıyyede mesā'il-i mahsūsayı müştēmildir ki ekserī her taraftan kırkar arşın mahal ile tahdīd eylediler. Ve حَرِيمُ الرَّجُلِ [ḥarīmu'r-recul] kişiyeye savn ve himāyeti vācib olup ve onlardan bīgānenin dahl ve ta'arruzunu menʿ ve defʿ zımnında mukātele olunacak nesnelere ʿibārettir ki istilāhımızda ırz ve nāmūs ta'bir olunur ve ona حَرَمٌ [ḥarem] dahi denir, ke-mā zükire; cemʿi أَحْرَامٌ [ahrām] ve حُرُمٌ [ḥurum] gelir zammeteynle; yukālu: هُوَ يَحْمِي حَرِيمَهُ وَحَرَمَهُ وَهُوَ مَا يَحْمِيهِ وَيُقَالُ عَنَّهُ

حَرِيمٌ [ḥarīm] Masdar olur, حَرِيمَانٌ [ḥirmān] gibi, ke-mā se-yuzkeru. Ve esāmīdendir: Ḥarīm, İbn Cufī b. Saʿdu'l-ʿAşīre'dir. Ve Mālik b. Ḥarīm el-Hemdānī cedd-i Mesrūk'tur.

الْحَرِيمِ [el-ḥarīm] (ḥā'nın fethiyle) ve

الْحَرِيمَانُ [el-ḥirmān] (ḥā'nın kesriyle) ve

الْحِرْمُ [el-ħirm] ve

الْحِرْمَةُ [el-ħirmet] (kezālik ḥā'ların kesriyle) ve

الْحَرِمُ [el-ħarim] ve

الْحَرِمَةُ [el-ħarimet] (ḥā'ların fethi ve rā'ların kesriyle) ve

الْحَرِيمَةُ [el-ħarīmet] (ḥā'nın fethiyle) Bir kimseden bir nesneyi men' eylemek ma'nāsınadır ki o kimseyi ondan mahrūm eylemek ta'bīr olunur; yukālu: حَرَمَهُ الشَّيْءَ وَحَرِمَهُ حَرِيمًا وَحَرَمْنَا وَحَرَمْنَا وَحَرَمًا وَحَرِمَةً Ve kavluhum: إِفْعَالٌ أَحْرَمَهُ لَعْنَةً Ya'ni bu ma'nāda [if'āl] bābından vürüdü lügat-ı fasīha değıldir.

الْمَحْرُومُ [el-maħrūm] Hayrdan memnū' olan ya'ni hemīşe müdebbir ve bed-baht olup felāhtan bī-behre olan adama denir, hazīneye de girse yine hā'ib ve hāsir hurūc eder; yukālu: فَلَانٌ مَّحْرُومٌ أَي مَمْنُوعٌ عَنِ الْخَيْرِ Ve aslā māli nemā ve bereket bulmaz adama ıtlāk olunur; yukālu: هُوَ مَحْرُومٌ إِذَا كَانَ لَا يَنْمِي Ve şol ehl-i hırfet adama denir ki her ne kadar sa'cy ve ikdām eylese beher-hāl bir kazanca nā'il olamaz ola; yukālu: هُوَ مَحْرُومٌ أَي مُحَارَفٌ لَا يَكَادُ يَكْسِبُ

مَحْرُومٌ [Maħrūm] Bir belde adıdır. Ve

مَحْرُومٌ [Maħrūm] Esmā-i ricāldendir.

الْحَرِيمَةُ [el-ħarīmet] Masdardır ki zıkrı olundu. Ve mef'ūl ma'nāsına vasf olur ki memnū'at] demek olur; ve minhu: حَرِيمَةُ الرَّبِّ وَهِيَ الَّتِي مَنَعَهَا مِنْ شَاءِ Ya'ni "Kişinin harīmesi şol nesnelerdir ki kendi māl ve mülkü olmakla dilediğı kimselerden onu men' eder ola." Ya'ni kabza-i tasarrufunda olmakla dilediğini i'tā ve dilediğine men' eder olduğı nesneden 'ibārettir; tā' ismiyyet içindir yāhūd te'nisi mevsūf

i'tibārıyladır.

الْحِرَامُ [el-ħirām] (ḥā'nın kesriyle) Çatal tırnaklı hayvān ve kurt ve kelb makūlesi cānver erkeğe kızmak ma'nāsınadır ki yalıklamak ta'bīr olunur; yukālu: حَرَمْتُ ذَاتَ الظَّلْفِ وَالذَّبْتِ وَالْكَلْبَةَ جِرَامًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَرَادَتْ الْفَحْلُ

الْحَرَمَاءُ [el-ħarmā] (sekri [sekrā] vezninde) جِرَامٌ [ħirām]dan vasftır, erkeğe kızmış hayvān-ı mezkūreye denir; cem'ı جِرَامٌ [ħirām] gelir, جِبَالٌ [cibāl] gibi ve حَرَامِي [ħarāmā] gelir, سَكَارَى [sekārā] vezninde.

الْحِرْمَةُ [el-ħirmet] (ḥā'nın kesriyle) Ma'nā-yı merkūmdan ismdir, hayvān-ı mezkūrun erkeğe kırgınlığına denir; yukālu: شَاءَةٌ وَبَقْرَةٌ وَكَلْبَةٌ حَرَمِي وَبِهَا حِرْمَةٌ أَي إِزَادَةُ الْفَحْلِ Ve bunda fetehtle حَرَمَةٌ [ħaremet] dahi lügattır. Ve hadīste zükūr-i أَنَاسِيٍّ [enāsiyy] kırgınlığında dahi isti'māl olundu. Kāle'ş-şārih ve fi'n-Nihāye ve minhu'l-hadīsu: "الَّذِينَ تُدْرِكُهُمُ السَّاعَةُ تُبْعَثُ عَلَيْهِمُ الْحَرَمَةُ" وَهِيَ بِالْكَثْرِ تُدْرِكُهُمُ السَّاعَةُ تُبْعَثُ عَلَيْهِمُ الْحَرَمَةُ وَطَلَّبَ الْجَمَاعَ Mecāz olur, zīrā vasf-ı mezkūr ezell-i behā'im sıfatıdır.

الْإِسْتِحْرَامُ [el-istiħrām] جِرَامٌ [ħirām] ma'nāsınadır; yukālu: اسْتَحْرَمْتُ ذَاتَ الظَّلْفِ وَالذَّبْتِ وَالْكَلْبَةَ إِذَا أَرَادَتْ الْفَحْلُ

الْأَشْهُرُ الْحُرُمُ [el-eşhuru'l-ħurum] (zammeteyle ki) حَرَامٌ [ħarām]ın cem'idir, zü'l-ka'de ve zü'l-hicce ve muharrem ve receb aylarından 'ibāret şühūr-i erba'adır, Cāhiliyye ehli şühūr-i mezkūrede kıtalı kendilere harām eylemişler idi. Kāle'ş-şārih وَهِيَ أَرْبَعَةٌ وَاحِدٌ قَوْدٌ وَهُوَ رَجَبٌ وَثَلَاثَةٌ سُرْدٌ وَهِيَ ذُو الْقَعْدَةِ وَذُو الْحِجَّةِ وَالْمُحَرَّمُ

الْحُرْمَةُ [el-ħurmet] (ḥā'nın zammıyla) ve

الْحُرْمَةُ [el-ħurumet] (zammeteyle) ve

الْحُرْمَةُ [el-ħuremet] (hūme' [humezet] vez-

ninde) Fesh ve intihākı helāl olmayan şey^{ye} denir, kişinin ırz ve nāmūsu gibi; yukālu: لَا يَلِيْقُ بِكَ أَنْ تَهْتِكَ حُرْمَتَهُ وَحُرْمَتَهُ وَحُرْمَتَهُ وَهِيَ مَا لَا يُحِلُّ أَنْهَاكُهُ Ve ʿuhde ve zimmet maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ فِي حُرْمَتِهِ أَي فِي ذِمَّتِهِ Ve mehābet maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ أَهْلُ الْحُرْمَةِ أَي تەكۈر مەھابە Tevkīr makāmında müstaʿmel olan İhtirām [ihtirām] bu maʿnādandır. Ve behre ve nasīb maʿnāsınadır; ve kavluhu taʿālā: ﴿وَمَنْ يُعْظِمِ حُرْمَاتِ اللَّهِ﴾ الْآيَةُ أَي مَا وَجِبَ الْقِيَامُ بِهِ حُرْمَاتِ إِسْبُ أَي تەكۈر مەھابەت İşbu āyet-i kerīmede حُرْمَاتِ غُرْفَةٌ [hürumāt] [hürmet]in cemʿidir, غُرْفَةٌ [gurfet] ve غُرْفَاتِ [gurufāt] gibi; murād kıyām ve edāsı ʿibād üzere vācib olup tefrīt ve taksīri harām olan aʿmāl-i meʾmüredir.

الْحُرْمُ [el-ḥurem] [ṣurad] [şurad] vezninde) Bu dahi حُرْمَةٌ [hürmet]in cemʿidir, bir adamın zevcesine ve ecānibden himāyesi lāzım olan ehl ve ʿayāline denir.

الْمَحَارِمُ [el-meḥārim] (mīm'in fethiyle) Bu dahi حَرَمٌ [harem] maʿnāsınadır; müfredi مَحْرُومَةٌ [maḥrumet]tir, مَكْرُومَةٌ [mekrumet] vezninde ve rā'yı meftūh olup مَحْرُومَةٌ [maḥremet] dahi denir, مَقْعَدَةٌ [maḥʿadet] vezninde.

الْمَحْرَمُ [el-maḥrem] [maqʿad] vezninde) Bir adama tezevvüci helāl olmayan akribādan ʿibārettir, zükūr olsun ve inās olsun; yukālu: رَحِمَ مَحْرَمٌ أَي مُحْرَمٌ تَزَوَّجَهَا وَيُقَالُ: هِيَ لَهُ مَحْرَمٌ وَهُوَ لَهَا مَحْرَمٌ

التَّحْرُمُ [et-teḥarrum] [tefaʿul] vezninde) Nā-sezā bir nesneden ʿizzet-i nefis ve cenāb ve celāletle korunmak maʿnāsınadır; yukālu: تَحْرَمَ مِنْهُ بِحُرْمَةٍ إِذَا تَمَنَّعَ وَتَحَمَّى بِذِمَّةٍ

الْمُحْرِمُ [el-muḥrim] [muḥsin] vezninde) Bir adamın musālaha eylediği kimseye ıtlāk olunur; yukālu: هُوَ مُحْرِمٌ أَي مَحْرَمٌ Ve bir adamın حَرِيمٌ [ḥarīm]

ve himāyetinde olan adama denir. Ve bir kimsenin her vechle ezā ve taʿarruzu harām ve nā-revā olan adama ıtlāk olunur ki o ondan hemişe muʿāf ve müsellemler olur; yukālu: إِنَّهُ لَمُحْرِمٌ عَنْكَ أَي يَحْرُمُ أَذَاهُ عَلَيْكَ Ve esmādandır.

حُرَيْمٌ [Ḥureym] [zubeyr] vezninde) Ḥaḍramevt kabilesinden bir batn ismidir, ʿalā-kavlin bu أَمِيرٌ [emīr] veznindedir; ʿAbdullāh b. Yaḥyā el-Ḥureymī et-Tābiʿ onlardandır ve Cuşum b. Ḥuleybe'nin ceddı ismidir. Ve Ḥaḍramevt kabilesi nesbinin ricālinden bir kimsenin ismidir. Ḥaḍramevt'in münteḥī olduğu batn pederi olan Şadif nām kimseden mezbūr Ḥureym tevellüd eyledi ve ona Uḥrüm ve Cuzām ve Uczüm dahi derler idi.

أَحْرَمٌ [Aḥrem] [aḥmed] vezninde) Esmādandır: Aḥrem b. Hebre el-Hemdānī cāhiliyyedendir.

حَرَمِيٌّ [Ḥaremiyy] [ʿarabiyy] vezninde) Esmādandır: Ḥaremī b. Ḥaḥş el-Ḳasmelī ve Ḥaremī b. ʿUmāre el-ʿAtekī sikāt-ı muhaddisindedir.

أَبُو الْحُرْمِ [Ebu'l-Ḥurum] (zammeteynle) İbn Mezkūr el-Ekkāf'tır.

الْحَيْرَمُ [el-ḥayrem] [ḥayder] vezninde) Sığıra denir, بَقْرٌ [baḳar] maʿnāsına; müfredi حَيْرِمَةٌ [ḥayremet]tir.

حَرَمَى وَاللَّهِ [ḥarmā vallāhi] vezninde) سَلْمَى تَاللَّهِ [selmā tallāhi] kabīlindedir ki beyne'l-ʿArab kelāmāt-ı kasemiyyedendir.

الْحَرُومُ [el-ḥarūm] [şabūr] vezninde) Rahimi kapanık olmakla katʿā gebe olmayan nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ حَرُومٌ أَي الْمُعْتَاطَةُ الرَّحِمِ

الْحَارِمُ [el-ḥārim] Māni^c ma^cnāsınadır; ve minhu yukālu: هُوَ بِحَارِمٍ عَقْلٌ أَيْ لَهُ عَقْلٌ Ya^cnī “Akl-ı kāmil sāhibidir ki nā-sezālardan māni^cdir.” Ve bu zāhiren جُرْدُ قَطِيفَةٍ kabīlindendir. Ve Maḥmūd b. Tekeş el-Ḥārimī şehr-i Ḥamā sāhibi ve hükümrānı idi. Mütercim der ki حَارِمٌ [Ḥārim] Ḥaleb’e iki merhale mesāfede bir belde-i sagīrenin de adıdır.

الْحَرَامِيَّةُ [el-Ḥarāmiyyet] (سَحَابِيَّةٌ) [sehābiyyet] vezninde) Benū Zinbā^c yurdunda bir su adıdır. Kezālik Benū ^cAmr b. Kilāb yurdunda bir sudur.

الْحِرْمَانُ [el-Ḥirmān] (ḥā’nın kesriyle) İki vādīdir ki suyu Baṭnu Leys yurduna mun-sabb olur.

حِرْمَةٌ [Ḥirmet] (ḥā’nın kesriyle) Ḥimā Dariyye cenbinde bir mevzi^cdir.

حِرْمَانٌ [Ḥirmān] (ḥā’nın kesriyle) Yemen’de Demluve kurbünde bir hısn adıdır.

الْحَرَمَانُ [el-ḥaremmān] (fethateynle ve teşdīd-i mīm’le) Biraz küçük tepelere denir ki aslā nesne isbāt eylemezler.

مَحْرَمَةٌ [Maḥremet] (مَفْعَدَةٌ) [maḥ^cadet] vezninde) Ṭayyi^c kabilesi cibālinden Selmā nām cebel meḥādırından bir mahdar ismidir ki suya varacak mevzi^c olacaktır.

الْحَوْرَمُ [el-ḥavrem] (جَوْهَرٌ) [cevher] vezninde) Sāmit ve nātıktan māl-ı kesire denir; yukālu: لَهُ حَوْرَمٌ أَيْ مَالٌ كَثِيرٌ مِنَ الصَّامِتِ وَالنَّاطِقِ

[ح ر ح م]

الْحَرْجَمَةُ [el-ḥarcemet] (دَحْرَجَةٌ) [dahrecet] vezninde) Develeri geri tükürüp birbiri üzere toplamak ma^cnāsınadır; yukālu: حَرْجَمَ الْإِبِلَ إِذَا رَدَّ بَعْضَهَا عَلَى بَعْضٍ

الْإِحْرِنَجَامُ [el-iḥrincām] (إِفْرِنِقَاعٌ) [ifrinkā^c]

vezninde) Bir kimse bir işi irāde edip sonra ondan rüci^c eylemek ma^cnāsınadır; yukālu: إِحْرَنْجَمَ الرَّجُلُ إِذَا أَرَادَ الْأَمْرَ ثُمَّ رَجَعَ عَنْهُ Ve nās yāhūd develer birbiri üzere toplanıp sıkışmak ma^cnāsınadır; yukālu: إِحْرَنْجَمَ الْقَوْمُ أَوْ الْإِبِلَ إِذَا اجْتَمَعَ بَعْضُهُ عَلَى بَعْضٍ وَازْدَحَمُوا **الْمُحْرَنْجِمُ** [el-muḥrencim] (ism-i fā’il bün-yesiyle) ^cAded-i kesire denir.

[ح ر د م]

الْحَرْدَمَةُ [el-ḥardemet] (دَحْرَجَةٌ) [dahrecet] vezninde) Bir işte önegülük eylemek ma^cnāsınadır; yukālu: حَرَدَمَ فِي الْأَمْرِ إِذَا لَجَّ

[ح ر ز م]

الْحَرْزَمَةُ [el-ḥarzemet] (zāy-ı mu^cceme ile) La^cnet ve nefrīn eylemek ma^cnāsınadır; yukālu: حَرْزَمَهُ اللهُ أَيْ لَعَنَهُ ve doldurmak ma^cnāsınadır; yukālu: حَرْزَمَ الْإِنَاءَ إِذَا مَلَأَ

حَرْزَمٌ [Ḥarzem] (جَعْفَرٌ) [ca^cfer] vezninde) Mardin kurbünde bir karyedir. Ve bir erkek deve ismidir. Ve şu^carādan Āğleb-i Kelbī pederinin ismidir.

[ح ر س م]

الْحِرْسِمُ [el-ḥirsim] (زِبْرُجٌ) [zibric] ve ضَمْدَعٌ [ḍifda^c] veznlerinde) Ağuya denir, سَمٌّ [semm] ma^cnāsına. Ve ölüme denir, مَوْتٌ [mevt] ma^cnāsına.

الْحَرْسَمُ [el-ḥarsem] (جَعْفَرٌ) [ca^cfer] vezninde) Köşeye denir, زَاوِيَةٌ [zāviyet] ma^cnāsına.

[ح ر ق م]

حَرْقَمٌ [Ḥarqam] (كَقْفٌ) [ca^cfer] vezninde) Bir mevzi^c adıdır.

الْحَرَاقِمُ [el-ḥarāqim] (ḥā’nın fethiyle) Sahtiyāna ve köseleye denir. Ve tasma ve tırşe boyadıkları kızıl boyaya denir.

[ح ز م]

الْحَزْمُ [el-ḥazm] [عَزْمٌ [ʿazm] vezninde) ve **الْحَزَامَةُ** [el-ḥazāmet] [كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) ve

الْحُزُومَةُ [el-ḥuzūmet] [عُمُومَةٌ [ʿumūmet] vezninde) Bir adam dā'imā rüṣd ve reviyyetle umūrunu mazbūt edip itkān ve istihkām vechiyle tutar olmak ma'nāsınadır; yukālu: **حَزْمُ الرَّجُلِ حَزْمًا وَحَزَامَةٌ وَحُزُومَةٌ مِنَ الْبَابِ** الْحَامِسِ إِذَا كَانَ يَضْبِطُ الْأَمْرَ وَيَأْخُذُ فِيهِ بِالثِّقَةِ فَهُوَ حَازِمٌ وَحَزِيمٌ Ve

حَزْمٌ [Ḥazm] Esāmīdendir: Ḥazm b. Ebī Ka'b ashābandır. Ve Ḥazm b. Ebī Ḥazm el-Ḥaṭṭā'ī tebe'î tābī'indendir. Ve Ebū Muḥammed b. Ḥazm tesānīf sāhibi zāt-ı ma'rūftur. Ve Ebu'l-Ḥazm Cehver, Endelus'te Ḥurṭuba şehrinin re'isi idi. Ve Ḥazme bint Ḳays ki uht-ı Fāṭime'dir, sahābiyyedir. Ve 'Accāc nām şā'irin kızı ismidir. Ve

حَزْمٌ [ḥazm] Kezālik masdar olur, bir nesneyi muhkem çekip bağlamak ma'nāsına; yukālu: **حَزْمُهُ حَزْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا شَدَّهُ** Ve dābbeye kolan çekmek ma'nāsınadır; yukālu: **حَزَمَ الْفَرَسَ إِذَا شَدَّ حِزَامَهُ** Ve

حَزْمٌ [ḥazm] Galīz yāhūd mürtefi' arza denir.

الْحَازِمُ [el-ḥāzim] ve

الْحَزِيمُ [el-ḥazīm] [أَمِيرٌ [emīr] vezninde) **حَذَامَةٌ** [ḥazāmet]ten ism-i fā'ildir, dā'imā rüṣd ve basiretle umūrunu mazbūt edip itkān ve istihkām cihetiyle tutan adama denir. **حَازِمٌ** [ḥāzim]in cem'i **حَزَمَةٌ** [ḥazemet] tir, **كَاتِبٌ** [kātib] ve **كَتَبَةٌ** [ketebet] gibi ve **حَزِيمٌ** [ḥazīm]in cem'i **حَزَمَاءُ** [ḥuzemā]dır, **كُرَمَاءُ** [kuremā] gibi. Ve

حَازِمٌ [Ḥāzim] Esāmīdendir: İmām Ebū

Bekr Muḥammed b. Mūsā el-Ḥāzīmī sāhib-i tesānīftir. Ve Aḥmed b. Muḥammed b. İbrāhīm b. Ḥāzīm el-Ḥāzīmī muhaddis-tir. Ve Ḥāzīm b. Ebī Ḥāzīm ve Ḥāzīm b. Ḥarmele ve Ḥāzīm b. Ḥizām ve mensüb olmayarak Ḥāzīm sahābelerdir. Ve Ḳays b. Ebī Ḥāzīm tābī'īdir, zamān-ı sa'ādeti idrāke pek karīb idi.

الْإِحْزَامُ [el-iḥzām] (hemzenin kesriyle) Dābbeye kolan yapmak ve kolan takmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَحْزَمَ الْفَرَسَ إِذَا جَعَلَهُ لَهُ حِزَامًا**

التَّحْزُمُ [et-teḥazzum] [تَفَاعُلٌ [tefa'ul] vezninde) ve

الْإِحْتِزَامُ [el-iḥtizām] [إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Dābbenin kolanı çekilmek, kezālik bir adam beline kolan gibi kuşak kuşanmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَحْزَمَ الْفَرَسُ وَالرَّجُلُ وَاحْتَزَمَ إِذَا تَلَبَّبَ**

الْحَزِيمُ [el-ḥazīm] [أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Göğse denir, 'alā-kavlin göğsün ortasına denir; cem'i **أَحْزِمَةٌ** [aḥzimet] ve **حُزْمٌ** [ḥuzum] gelir, **كُتُبٌ** [kutub] vezninde.

الْحَيْزُومُ [el-ḥayzūm] [فَيْضُومٌ [ḳayšūm] vezninde) **حَزِيمٌ** [ḥazīm] ma'nāsınadır. Ve bedende arka ile karnın çepçevre dā'iresine denir ki göğüsten aşağı ve kasıklardan yukarı dā'iresidir, 'alā-kavlin yürek tarafında olan eyegü ile göğüs tarafından hulkūmu dā'ir olan yere denir ki göğüs kavuşturucağı yer olur. Ve galīz yāhūd tümsek arza denir. Ve Cibrīl 'aleyhi's-selām hazretlerinin feresleri ismidir. Şāriḥ der ki ona **فَرَسٌ** dahi itlāk olunur, Hazret-i Mūsā'yı bahrden geçirmeye binip gelmişti. Sāmīrī onun ayağı türābından ahz ve 'icel süretine tarh eylemişti. Kezālik Bedr gazāsında dahi o ata süvār olmuştı.

الْحَزْمَةُ [el-ḥuzmet] (عُرْفَةٌ [ğurfet] vezninde) Bir bağ ve bir demet şey'e denir, ortasından bağlandığı için; cem'i حَزْمٌ [ḥuzum] gelir zammeteynle; tekülü: أَخَذْتُ مِنْهُ حَزْمَةً وَهِيَ مَا حُرِّمَ Ve Useylim b. Aḥnef ve Ḥanzale b. Fātik nām kimselerin feresleri ismidir.

الْمِحْزَمُ [el-miḥzem] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) ve

الْمِحْزَمَةُ [el-miḥzemet] (مِكْنَسَةٌ [mikneset] vezninde) ve

الْحِزَامُ [el-ḥizām] ve

الْحِزَامَةُ [el-ḥizāmet] (كِتَابٌ [kitāb] ve كِتَابَةٌ [kitābet] veznlerinde) Kolana ve çocuk bağırdağına ve sâ'ir bu makûle nesnelere denir. Ve Ḍaḥḥāk b. 'Osmān ve İbrāhīm b. el-Munzir ki İmām Buḥārī şeyhidir ve Ebū Bekr Şeybe b. 'Abdurrahmān b. 'Abdulmelik el-Ḥizāmiyyūn muhaddislerdir. Ve Ḥakīm b. Ḥizām kendisi ve pederi saḥābedir. Ve oğlu Ḥizām kezālik Ḥizām b. Derrāc tābi'ilerdir. Ve Ḥizām b. Hişām ve Ḥizām b. İsmā'ıl ve Mūsā b. Ḥizām et-Tirmizī muhaddislerdir.

الْأَحْزَمُ [el-aḥzem] (أَحْمَرٌ [aḥmer] vezninde) Bu dahi galiz yāhūd mürtefi' arza denir. Ve göğüslü ve karınlı insān ve hayvāna denir, أَهْضَمٌ [eḥḍam] mukābilidir ki göğsü ve karnı basık olandır; yukālu: رَجُلٌ حَيْرُومٌ Ve وَفَرَسٌ أَحْزَمٌ أَيُّ ضِدُّ الْأَهْضَمِ dediği 'uzv-ı mezkûru büyük olana denir; yukālu: رَجُلٌ أَحْزَمٌ أَيُّ الْعَظِيمِ الْحَيْرُومِ Ve Nubeyşe es-Sulemī feresinin ismidir. Ve Aḥzem b. Duhul, Sāme b. Lu'ey nesebinin ricālindendir, Kādī-i Başra 'Abbād b. Manşūr ve eşrāf-ı 'Arabdan 'Abdullāh Zu'r-Rumḥayn onun neslindendir.

الْإِحْزِيمَازُ [el-iḥzizām] (إِشْمِيزَاذٌ [işmizāz] vezninde) Bir nesne toplanıp sımsıkı to-

paç olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِحْزُورَمٌ إِذَا اجْتَمَعَ وَاسْتَمَرَ Ve bir yer galiz olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِحْزُورَمٌ الْمَكَانُ إِذَا غَلِظَ Ve bir adam pek dolgun olmayarak karınlı olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِحْزُورَمٌ الرَّجُلُ إِذَا بَطَنَ وَلَمْ يَمْتَلِئْ

الْحَزَمُ [el-ḥazem] (fethateynle) İnsanın ve hayvānın göğsü tutkun olmak ma'nāsınadır ki zik-i nefesi mü'eyyiddir; yukālu: حَزِمَ الرَّجُلُ حَزْمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا غُصَّ فِي صَدْرِهِ

الْحُزْمَةُ [el-ḥuzummet] (zammeteynle ve teşdid-i mīm'le) Bodura denir.

الْأَحْزَابُ [el-aḥzāb] (أَحْزَابٌ [aḥzāb] vezninde ve mürādifidir; yukālu: هُمْ أَحْزَامُهُ أَيُّ أَحْزَابِهِ Zāhiren müfredi حَزْمٌ [ḥizm] olur, حَزْبٌ [ḥizb] gibi.

حَزْمَى وَاللَّهِ [ḥazmā vallāhi] (ḥazmā vallāhi) vezninde ve onun gibi kelimāt-ı yemīndendir, وَأَمَّا وَاللَّهِ dahi bu kabīldendir.

الْحَزَّامُ [el-ḥazzām] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Kolancıya denir; 'Allāme 'İmāduddīn el-Ḥazzāmī ki ona mensūbdur, müte'ahhirīndendir.

حَزِيمَةُ [Ḥazīmet] (سَفِينَةٌ [sefinet] vezninde) Esāmīdendir. Ḥazīme b. Ḥarb, Becile kabīlesi nesebindendir. Ve Ḥazīme b. Ḥayyān, Benū Sāme b. Lu'ey nesebinde-dir. Ve Ḥazīme b. Nehd, Kuḍā'a'dadır. Ve Zubeyr b. Ḥazīme b. Hubeyre b. Ḥazīme rivāyet-i hadīs eylediler. Ve Ebū Ḥazīme, Sa'd b. 'Ubāde'nin ceddidir.

الْحَزِيمَتَانِ [el-Ḥazīmetān] ve الرَّيِّبَتَانِ [ez-zebīnetān] Bāhile kabīlesinden iki kim-sedir, birinin ismi Ḥazīme ve birinin Zebīne'dir ve ba'zen yekdiğere tağlīb olunur.

[ح ز ر م]

حَزْرَمٌ [Ḥazrem] [ca'fer] vezninde) Bir cebel-i ma'rūf ismidir.

[ح س م]

الْحَسْمُ [el-ḥasm] (ḥā'nın fethi ve sīn'in sükünuyla) Kesmek ma'nāsınadır; yukālu: حَسَمَهُ حَسْمًا مِنْ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا قَطَعَهُ Ve damarı kesip kanı dinmek için dağlamak ma'nāsınadır; yukālu: حَسَمَ الْعِرْقَ إِذَا قَطَعَهُ ثُمَّ حَسَمَ الْعِرْقَ إِذَا قَطَعَهُ كَوَاهٍ لِئَلَّا يَسِيلَ دَمُهُ ve izāle eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: حَسَمَ الدَّاءَ إِذَا قَطَعَهُ بِالْأَدْوَاءِ Ve bir kimseden bir nesneyi vermeyip men' eylemek ma'nāsına müsta'meldir ki verip dururken vermemekten 'ibarettir; yukālu: حَسَمَ فَلَانًا الشَّيْءَ إِذَا مَنَعَهُ إِثَابَهُ

الْمَحْسَمَةُ [el-maḥsemet] [merḥamet] vezninde) Bir nesnenin bā'is-i kat'ı olan şey>e denir; ve minhu yukālu: هَذَا مَحْسَمَةٌ لِلدَّاءِ أَيَّ يَقَطَعُهُ

الْحُسَامُ [el-ḥusām] [gūrāb] vezninde) Keskin kılıca denir, 'alā-kavlin ağzına denir ki çalım yeridir, orasıyla darb ve kat' olunur; yukālu: ضَرَبَهُ بِالْحُسَامِ أَيَّ بِالسَّيْفِ الْقَاطِعِ Ve أَوْ طَرَفِهِ الَّذِي يُضْرَبُ بِهِ

حُسَامُ اللَّيَالِي [ḥusāmu'l-leyālī] Dā'ime olan ya'nī pek uzun olan leyleye itlāk olunur. Ve bir recül ismidir.

الْإِنْحِسَامُ [el-inḥisām] [infī'āl] vezninde) Kesilmek ma'nāsınadır; yukālu: حَسَمَهُ فَأَنْحَسَمَ أَيَّ قَطَعَهُ فَأَنْقَطَعَ

الْمَحْسُومُ [el-maḥsūm] [redā']dan maktū' olan sabīye denir. Ve gıdāsı bed ve fenā olan sabīye denir.

الْحُسُومُ [el-ḥusūm] (ḥā'nın zammıyla) Uğursuzluğa denir; yukālu: فِيهِ حُسُومٌ أَيَّ سُؤْمٌ Ve bir işe emek çekip idmān vechiyle ça-

lışmak ma'nāsınadır; yukālu: حَسَمَ فِي الْعَمَلِ حَسِمًا Ve حُسُومًا إِذَا دَأَبَ فِيهِ cem' olur ki قَاطِعٌ [qāṭi'] ma'nāsınadır; ve kavluhu ta'ālā: «سَمِعَ لَيْالٍ وَثَمَانِيَةَ أَيَّامٍ حُسُومًا» أَيَّ مُتَّابِعَةً أَوْ اللَّيَالِ الْحُسُومُ الَّتِي تَحْسِمُ الْخَيْرَ عَنْ أَهْلِهَا وَأَيَّامٌ حُسُومٌ بِالْصَّفَةِ وَتُضَافُ كَذَلِكَ حَسَمْتُ حَسْمًا بِمَنْعِهِ وَتَابَعْتُ بَيْنَ كَيْفِهَا لَكِنِ الْمُدَّابَةُ إِذَا تَابَعْتُ بَيْنَ كَيْفِهَا Lakin mü'ellif bu ma'nādan sākit olmuştur. Ve ma'nā-yı sānī kat' ve men' ma'nalarındandır. Ve ba'zı müfessir'in nehāset ile tefsīr eyledi ki şu'm ma'nāsındandır ve ba'zılar kat'ı istisāle haml eylediler ve ba'zılar حُسُومٌ [ḥusūm] lafzını masdar itibār eylediler, 'illiyet üzere mansūbdur dediler. Ve eyyām-ı mezbūre eyyām-ı 'acūz idi ki 'Ād kavminin صَرَصَرَ [şarşar] ile berbād oldukları gündür. Bir çarşamba gününden bed' edip öbür çarşamba günü tamām oldu.

الْحَيْسُمَانُ [el-ḥaysumān] [reyḥukān] vezninde) Yumru ve iri gövdeli kara yağız adama denir; yukālu: رَجُلٌ حَيْسُمَانٌ أَيَّ ضَحْمٌ أَدَمٌ Ve Ḥaysumān b. İyās el-Ḥuzā'ī ashābdandır.

حِسْمَى [Ḥismā] (ḥā'nın kesri ve elifin kasrıyla) Bādiyede bir arzın ismidir, onda niçe yüksek dağlar vardır ki aslā tozdan hālī olmaz. Ve Cuzām kabilesine denir.

حُسَمٌ [Ḥusem] [zūfer] vezninde) Esām'idendir: Ḥusem İbn Rebī'a b. el-Ḥarīs b. Sāme b. Lu'eyy'dir.

الْحُسَامِيَّةُ [el-Ḥusāmiyyet] [gūrābiyyet] vezninde) Ḥumeyd b. Ḥureys el-Kelbī feresinin ismidir.

حُسْمٌ [Ḥusum] [ʿunuk] vezninde) ve

حُسَمٌ [Ḥusem] [şurad] vezninde) ve

حَاسِمٌ [Ḥāsim] [şāhib] vezninde)

Birer mevzi^c adır.

الْحُسُومِي [el-ḥusemiyy] (عُمَرِيّ [umeriyy] vezninde) Bedeni kıllı adama denir; yukālu: رَجُلٌ حُسُومِيٌّ أَي كَثِيرُ الشَّعْرِ

[ح ش م]

الْحِشْمَةُ [el-ḥiṣmet] (ḥā'nın kesriyle) Pek utanmağa denir, şöyle ki utandığınan bü-zülüp kalır ola. Ve bu ismdir; tekūlu: أَخَذَنِي مِنْهُ الْحِشْمَةُ أَي الْحَيَاءُ وَالْإِنْتِبَاضُ Ve

حِشْمَةٌ [ḥiṣmet] Bir adama hem-nişini olan kimseye hoşlanmayıp āzürde olacağı söz işittirmekle rencide eylemeğe denir;bunda ḥā'nın zammıyla da lügattır.

الْإِحْتِشَامُ [el-iḥtiṣām] [ifti'al] vezninde) Bir adamdan utanmak ma'nāsınadır; yukālu: إِحْتَشَمْتُ مِنْهُ وَعَنْهُ إِذَا اسْتَحْيَا

الْحَشْمُ [el-ḥaṣm] (ḥā'nın fethi ve šīn'in sükūnuyla) Bir adamı utandırıp şermsār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَشَمْتُ حَشْمًا مِنْهُ Ve bir kimse yanına gelen adamı hoşlanmayıp āzürde olacak kelām ismā^c ve teşnī^cyle rencide eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَشَمْتُ حَشْمًا مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا أَخْجَلَهُ Ve bir adamı darıltmak ma'nāsınadır; yukālu: حَشَمْتُ حَشْمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَغْضَبَهُ

الْإِحْشَامُ [el-iḥṣām] (hemzenin kesriyle) **حَشْمٌ** [ḥaṣm] ile ma'anī-i selāsede mürādiftir; yukālu: أَحْشَمُهُ بِمَعْنَى حَشَمُهُ

الْحَشَمُ [el-ḥaṣem] (fethateynle) Darılmak ma'nāsınadır; yukālu: حَشِمَ الرَّجُلُ حَشْمًا مِنْهُ Ve

حَشَمٌ [ḥaṣem] **أَحْشَامٌ** [aḥṣām] lafzından müfred olur, **حَشْمَةٌ** [ḥaṣmet] ma'nāsına, ke-mā se-yuzkeru. Ve bir adamın matlūbu olan şey'e denir; yukālu: هُوَ حَشْمُهُ أَي طَلْبَتُهُ

التَّحْشِيمُ [et-taḥṣīm] [tefīl] vezninde)

Bu dahi darıltmak ma'nāsınadır; yukālu:

حَشَمَهُ إِذَا أَغْضَبَهُ

الْحَشْمَةُ [el-ḥaṣmet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) ve

الْحَشْمَةُ [el-ḥaṣemet] (fetehātla) ve

الْأَحْشَامُ [el-aḥṣām] (hemzenin fethiyle ki) **حَشْمٌ** [ḥaṣem] lafzından cem^cdir, **سَبَبٌ** [sebeb] ve **أَسْبَابٌ** [esbāb] gibi,bir adamın ehl ve 'abīd ve hem-civārı makūlesi hāssa ve müte'allakātına denir ki o adamın gayretini çekip hamiyetlerinden nāšī a'dāsına ve bed-hāhına gazab eder olalar. Ve bunda **أَحْشَامٌ** [aḥṣām]ın müfredi olan **حَشْمٌ** [ḥaṣem] müfred ve cem'e itlāk olunur, masdar-ı aslī olduğu için; yukālu: هُوَ مِنْ حَشْمَتِهِ وَحَشْمَتِهِ وَأَحْشَامِهِ وَحَشْمِهِ أَي خَاصَّتِهِ الَّذِينَ يَعْضُبُونَ لَهُ مِنْ أَهْلِ وَجَبَةٍ وَوَعِيدٍ أَوْ جَبَرَةٍ Ve

حَشَمٌ [ḥaṣem] Kişinin 'ayāline ve hısım ve akribāsına itlāk olunur. Mütercim der ki göçer tā'ifesine ḥaṣem-nişīn ta'bīri kavm ve müteallakātlarıyla oba olduklarına mebnidir; yalnız **حَشْمٌ** [ḥaṣem] ve **أَحْشَامٌ** [aḥṣām] dahi denir.

الْحُشُومُ [el-ḥuṣūm] (فُعُودٌ [ḥu'ūd] vezninde) Vücūda hüzāl ve nehāfet geldikten sonra tavlanmağa yüz tutmak ma'nāsınadır; yukālu: حَشَمَ الرَّجُلُ حُشُومًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَقْبَلَ Ve dābbe kısmı evā'il-i bahārda çayır bulup otlamakla cānlanıp ve karınlanıp tavlanmak ma'nāsınadır; yukālu: حَشَمَتِ الدَّابَّةُ فِي أَوَّلِ الرَّبِيعِ أَي أَصَابَتْ مِنْهُ شَيْئًا Ve cüz'ī nesne ekl eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: مَا حَشَمَ مِنْ طَعَامِنَا أَيَّ مَا أَكَلْ مَا حَشَمَ الصَّيْدَ Ve yorulup dermānde olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَشَمَ الرَّجُلُ إِذَا أَعْيَا Ve büzülüp burtarmak ma'nāsınadır; yukālu:

Ve حَشَمٌ مِنْهُ إِذَا انْقَبَضَ

حُشُومٌ [huşūm] حَشَمٌ [haşem] gibi bir adamın talep eylediği nesneye denir.

الْحُشَمَاءُ [el-ğuşemā] (كُرَمَاءُ [kuremā] vezninde) Bir adamın komşularına denir; tekūlu: هُمُ حُشَمَائِي أَي جِيرَانِي Gūyā ki حَشِيمٌ [haşīm]in cem'idir. Ve mihmānlara denir; yukālu: فِي بَيْتِهِ حُشَمَاءُ أَي الْأَصْيَافُ

الْحُشْمَةُ [el-ğuşmet] (غُرْفَةٌ [ğurfet] vezninde) Kişinin 'avretine denir. Ve 'uhde ve zimām ve hürmet ma'nāsınadır. Ve rahm ve karābet ve hısımlık ma'nāsınadır; yukālu: بَيْنَهُمَا حُشْمَةٌ أَي قَرَابَةٌ

الْحَشِيمِ [el-ğaşīm] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Nāstan şerm ve hayā eder olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ حَشِيمٌ أَي مُحْتَشِمٌ

التَّحْشُمُ [et-tehaşşum] (تَفَاعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Halktan istihyā sebebiyle bir nā-sezā nesneden istinkāf eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: إِنِّي لَأَتَحَشَّمُ مِنْهُ أَي أَتَدَمُّ مِنْهُ وَأَسْتَحْيِي

الْحُشُومُ [el-ğuşum] (zammeteynle) Hayā-i tāmm sāhibi adamlara denir; müfredi حَشِيمٌ [ğaşīm]dir; yukālu: هُمُ حُشَمٌ أَي دَوُو الْحَيَاءِ التَّامِّ

حِشْمٌ [Hişm] (hā'nın kesriyle) ve

حَيْشَمٌ [Hayşem] (حَيْدَرٌ [hayder] vezninde) Esāmī-ri ricāldendir.

ح ص م

الْحَضْمُ [el-ğaşm] (حَضَمٌ [ğaşm] vezninde) Zartalamak ma'nāsınadır; 'alā-kavlin bu at kısmına mahsūstur; yukālu: حَضَمَ بِهَا أَي حَضَمَ الْقَوْمَ إِذَا ضَرَطَ أَوْ خَاصَّ بِالْمَرْأَةِ حَضْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا ضَرَطَ أَوْ خَاصَّ بِالْفَرَسِ

الْحَضُومُ [el-ğaşūm] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Osurgan adama denir; yukālu: رَجُلٌ حَضُومٌ أَي ضَرُوطٌ

الْحَصِيمِ [el-ğaşīm] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde)

Hurde çakıl taşlarına denir.

الْحَضَمَاءُ [el-ğaşmā] (حَمْرَاءُ [hamrā] vezninde) Zartacı kancık merkebe denir.

الْإِنْحِصَامُ [el-inhişām] (إِنْفِعَالٌ [infi'al] vezninde) Kırılmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِنْحَصَمَ الشَّيْءُ إِذَا انْكَسَرَ**

الْمُحْصَمَةُ [el-miğşamet] (مِكْنَسَةٌ [mikneset] vezninde) Demircilerin demir dövecek büyük çekiçlerine denir; yukālu: **بِالْمُحْصَمَةِ أَي بِمِدْقَةِ الْحَدِيدِ**

ح ص ر م

الْحِضْرَمُ [el-ğişrim] (زَبْرُجٌ [zibric] vezninde) Hām ve nā-puhte hurmāya denir ki koruk ta'bīr olunur. Ve be-gāyet bahīl ve cimri adama itlāk olunur. Kezālik üzümün ibtidā kertesine denir, henüz yeşil oldukça ki ona dahi koruk ta'bīr olunur; gölgede kurumuşunun meshūkunu hammāmda gereği gibi bedene sürmek o sene zarfında bedende **حَضَمَةٌ** [ğaşafet] tahaddüsüne māni' ve vücūdu takviyet ve tebrīd husūsunda nāfi'dir. Ve

حِضْرَمٌ [ğişrim] Kuyudan kova çıkaracak çengele denir; yukālu: **أَخْرَجَ الدَّلْوُ بِالْحِضْرَمِ** Ve bodur adama denir. Ve yaban narı ağacının yemişine denir. Ve mutlakan her nesnenin ekl ve tenāvüle salāhiyyeti olmayan kemterine denir. Ve Gürek b. el-ğişrim el-ğişrimī, Sādıq'tan rivāyet-i hadīs eyledi. Garībdir ki peder ve piser nā-puhtelikten kurtulmamışlar, zīrā gürek dahi Fāriside koruğa denir ve kāf edāt-ı taşgīrdir.

الْحَضْرَمَةُ [el-ğaşramet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Doldurmak ma'nāsınadır; yukālu: **حَضَرَمَ الْقَرْيَةَ إِذَا مَلَأَهَا** Ve yay kurmak ma'nāsınadır; yukālu: **حَضَرَمَ الْقَوْسَ إِذَا**

شَدَّ تَوْتِيرَهَا Ve kalem yonmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا بَرَأَهُ: حَضْرَمُ الْقَلَمِ إِذَا بَرَأَهُ: yukālu: حَضْرَمُ الْحَبْلِ Ve ipi muhkem bükme ma'nāsınadır; yukālu: حَضْرَمُ الْحَبْلِ إِذَا فَتَلَهُ شَدِيدًا Ve buhl ma'nāsınadır; yukālu: بِهِ حَضْرَمَةٌ أَيْ شَحَّ

الْمُحَضْرَمُ [el-muḥaşrem] [مدخرج] [mudahrec] vezninde) Cāhiliyye ve İslām'ı idrāk eylemiş şā'ire denir, Lebīd gibi; yukālu: شَاعِرٌ مُحَضْرَمٌ Ve soğugun te'sirinden toplanmayıp dağılan kere yağına denir; yukālu: زُبْدٌ مُحَضْرَمٌ أَيْ مُتَفَرِّقٌ لَا يَجْتَمِعُ مِنْ شِدَّةِ الْبُرْدِ

[ح ص ل م]

الْحِضْلِمُ [el-ḥişlim] [زبرج] [zibric] vezninde) Toprağa denir, تُرَابٌ [turāb] ma'nāsına.

[ح ض ج م]

الْحِضْجِمُ [el-ḥiđcim] [دَاد-1] [mu'ceme ile زبرج] [zibric] vezninde) ve

الْحِضَّاجِمُ [el-ḥudācim] [عُلَابِيطُ] [ulābiṭ] vezninde) Gövdesinin etleri kalın, vücūdu taslak yakışksız adama denir; yukālu: رَجُلٌ حِضْجِمٌ وَحِضَّاجِمٌ أَيْ جَافٌ غَلِيظُ اللَّحْمِ

[ح ض ر م]

الْحَضْرَمَةُ [el-ḥađramet] [دَحْرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) Bir adam kelāmında 'Arabiyeye muhālif lahn ve hatā eylemek ma'nāsınadır ki dā'imā lahn ile tekellüm eylemekten ibārettir; yukālu: حَضْرَمٌ الرَّجُلُ إِذَا لَحَنَ فِي كَلَامِهِ Ve ağacın kabuğunu soyup koparmak ma'nāsınadır; yukālu: حَضْرَمُ الرَّجُلُ إِذَا انْتَزَعَ لِحَاءَ الشَّجَرِ Ve yayını çekip kurmak ma'nāsınadır; yukālu: حَضْرَمُ الْقَوْسِ إِذَا شَدَّ تَوْتِيرَهَا Ve karıştırmak ma'nāsınadır; yukālu: حَضْرَمُهُ إِذَا خَلَطَهُ

الْحَضْرَمِيُّ [el-ḥađramiyy] (yā-yı müşedde ile) Ucu sivrice ve yapısı iyice yakı-

şıklı ayakkabıya denir; yukālu: نَعْلٌ حَضْرَمِيٌّ Şārih der ki Ḥađramevt şehrine mensūbdur.

الْحَضْرَمِيَّةُ [el-ḥađramiyyet] Lisānda olan lüknete denir; yukālu: فِي لِسَانِهِ حَضْرَمِيَّةٌ أَيْ لُكْنَةٌ

الْمُحَضْرَمُ [el-muḥađrem] [مدخرج] [mudahrec] vezninde) [muḥađrem] ma'nāsınadır ki Cāhiliyye ve İslām'ı idrāk eylemiş şā'ire denir; yukālu: شَاعِرٌ مُحَضْرَمٌ أَيْ مُحَضْرَمٌ

الْحَضْرَمِيُّونَ [el-Ḥađramiyyūn] Ḥađramevt şehrine mensūb olan kimselerdir; cem'inde حَضْرَمَةٌ [Ḥađārimet] dahi denir. Ve fi'l-asl Ḥađramevt şehriden olup Mışır'da sākın olan Ḥađārimet cemā'ati Ḥayr b. Nu'aym el-Ḳāđī ve Āl b. Lehī'a ve Ḥayve b. Şureyh ve Ğavş b. Suleymān ve 'Amr b. Cābir ve Ziyād b. Yūnus nām muhaddislerdir. Ve Kūfe'de mütemekkin olan Ḥađārimet, Evs b. Ḍam'ac ve Seleme b. Kuheyl ve Muṭayyen ve sā'irleridir. Ve Başra'da ārām edenler mukri'-i Başra Ya'qūb ki kırā'atte cevād idi ve birāderi Aḥmed ve sā'ir bir fırka cemā'attir. Ve Şām'da karār edenler Cubeyr b. Nufeyr ve oğlu ve Keşir b. Murre ve Naşr b. 'Alkame ve birāderi Mahfūz Ve 'Ufeyr b. Ma'c'dān ve Yaḥyā b. Ḥamza el-Ḥađramiyyūn ve a'lām-ı 'ulemā' zümresinde 'Alā' b. el-Ḥađramī ve Ḥađramī b. 'Aclān ve Ḥađramī b. Aḥmed bunların cümlesi muhaddislerdir.

[ح ط م]

الْحَطْمُ [el-ḥaṭm] (ḥā'nın fethi ve tā'nın sükünuyla) Kırmak ma'nāsınadır; 'alā-kavlin kuru nesneyi kırmağa mahsüstur ki ufatmak olur; yukālu: حَطَمَهُ حَطْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا كَسَرَهُ أَوْ خَاصَّ بِالْيَابِسِ

التَّحْطِيمُ [et-taḥṭīm] [تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bu dahi حَطْمٌ [ḥaṭm] ma'nāsınadır; yukālu: حَطْمُهُ بِمَعْنَى حَطْمَهُ

الْإِنْحِطَامُ [el-inḥiṭām] [إِنْفِعَالٌ [infi'āl] vezninde) ve

التَّحْطِمْ [et-teḥaṭṭum] [تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Mutāvi'lerdir; yukālu: حَطْمُهُ فَأَنْحَطَمَ وَتَحَطَّمَ أَي كَسَرَهُ فَانْكَسَرَ وَتَكَسَّرَ Ve

تَحَطُّمٌ [teḥaṭṭum] Bir adama gayz ve kīneden pür-âteş olmak ma'nāsınadır; حَطْمَةٌ [ḥiṭmet] ma'nāsından me'hūzdu; yukālu: تَحَطَّمَ فَلَانَ غَيْظًا إِذَا تَلَطَّى

الْحِطْمَةُ [el-ḥiṭmet] (ḥā'nın kesriyle) ve

الْحُطَامَةُ [el-ḥuṭāmet] [سُمَامَةٌ [sumāmet] vezninde) Kırılmış nesneye denir ki kırık ta'bīr olunur; yukālu: هَذَا حَطْمَتُهُ وَحُطَامَتُهُ وَهِيَ هَذَا حَطْمٌ مِنْ ذَلِكَ Ve حَطْمَةٌ [ḥiṭmet] lafzının cem'i حِطْمٌ [ḥiṭam]dır. كِسْرَةٌ [kisret] ve كِسْرٌ [kiser] gibi; ve minhu yukālu: صَعْدَةٌ حَطْمٌ بَاغْتِبَارِ الْأَجْزَاءِ Ya'nī her cüz'ü i'tibarıyla cem' ile vasf olundu.

الْحُطَامُ [el-ḥuṭām] [غُرَابٌ [gūrāb] vezninde) Kuru nesnenin kırıntısına denir. Ve

حُطَامُ الْبَيْضِ [ḥuṭāmu'l-bayḍ] Yumurtanın kabuğuna itlāk olunur ki murād kırıntısıdır.

الْحَطِيمُ [el-Ḥaṭīm] [أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Ḥicr-i Ka'be-i mu'azzamaya itlāk olunur ki cānib-i şimālisinde olan mahaldir, beyt-i şeriften muhredir, 'alā-kavlin onun duvarına denir yāhūd Rūkn ile Zemzem ve Mākām-ı İbrāhīm mā-beyninden 'ibārettir. Ve ba'zılar bu tefsīre Ḥicr'i dahi zamm ve ziyāde eylediler ki dördünün mā-beyni olur. Ve 'alā-kavlin Maḳām-ı İbrāhīm'den Bāb-ı Beyt'e varınca mahaldir yāhūd Rūkn-i Esved ile Bāb-ı Beyt'in

Maḳām-ı İbrāhīm'e varınca mā-beynidir ki nās onda du'ā için müzdahim ve mütekessir olur. Ve ehl-i Cāhiliyye orada müctemī'an tehālūf ve te'āhud ederler idi. Ve

حَطِيمٌ [ḥaṭīm] Geçen seneden kalmış nebāta itlāk olunur.

حُطَيْمٌ [Ḥuṭaym] [زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Tabī'ındendir.

الْحُطْمَةُ [el-ḥaṭmet] (ḥā'nın fethi ve zamıyla) ve

الْحَاطُومُ [el-ḥaṭūm] Kurak ve kıtlık yıla itlāk olunur; yukālu: أَصَابَتْهُمْ حَطْمَةٌ وَحَاطُومٌ أَي أَصَابَتْهُمْ سَنَةٌ شَدِيدَةٌ Ve

حَاطُومٌ [ḥaṭūm] Ta'āmı hazm ettirici güvārā nesneye denir; yukālu: نَعَمْ حَاطُومٌ الطَّعَامِ الْبَطِيخِ أَي الْهَاضِمِ

الْحُطُومُ [el-ḥaṭūm] [شَبُورٌ [şabūr] vezninde) ve

الْحَطَّامُ [el-ḥaṭṭām] [شَدَادٌ [şeddād] vezninde) ve

الْمِحْطَمُ [el-miḥṭam] [مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Arslana itlāk olunur.

الْحُطْمَةُ [el-ḥuṭāmet] [هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) Çok deve sürüsüne ve çok koyun ve keçi sürüsüne denir, uğradıkları nesnelere حَطْمٌ [ḥaṭm] eyledikleri için. Ve pek şiddetli āteşe denir. Ve cehennem esmāsındandır, 'alā-kavlin bir kapısının ismidir, derūnuna ilkā olunanları kesr eylediği için itlāk olundu. Ve şol merhametsiz ve şefkatsiz seng-dil çobana denir ki mevāşiyi şiddetle zecr ve darb ederek birbirine katıp kırıp geçirir ola ve ona حَطْمٌ [ḥuṭam] dahi denir. صُرَادٌ [şurad] vezninde ve minhu'l-hadīsu: "سُرُّ الرِّعَاءِ الْحُطْمَةُ" أَي: "سُرُّ الرِّعَاءِ الطَّلُومِ لِلْمَاشِيَةِ يَهْشِمُ بَعْضَهَا بِبَعْضٍ" Ve bu

hadīs-i sahīh olmakla Cevherī **وَفِي الْمَثَلِ** ‘ibāretiyle darb-ı mesel olarak irād eylemesi vehmdir. Mütercim der ki hadīs olmak mesel olmağa münāfī değildir. “الآن” “الآن” **حَبِيّ الْوَيْطِيسُ** gibi. Hattā *Nihāye*’de mesel-i madrūb olduğu musarrahtır ve Zemaḥşerī *Mustakṣā*’da sebt eylemiştir. Ve

حُطَمَةٌ [Huṭamet] Esāmīdendir: Huṭame b. Muḥārib dā’imā zırh işler zırhçı bir adam idi, **ذُرُوعٌ حُطَمِيَّاتٍ** ona mensūbdur yāhūd süyüfu kesr eden kavī ve metīn zırhlar demektir yāhūd bāfteleri enli ağır zırhlara itlāk olunur.

الْحَطَمُ [el-ḥaṭam] (fethateynle) Devābb ayağına mahsūs bir ‘illet adıdır.

الْحَطِيمُ [el-ḥaṭīm] (**كَيْفٌ** [ketif] vezninde) Fī-nefsihi kırılıp ufanır olan şey’e denir, hatāyī kāgıd ve gevrek nesnelere gibi; yukālu: **شَيْءٌ حَطِيمٌ أَيْ مُتَكَبِّرٌ فِي نَفْسِهِ**

بَنُو حُطَامَةَ [Benū Huṭāmet] (**سُمَامَةٌ** [sumāmet] vezninde) Bir batndır. Ve bu Benū Huṭame’nin gayrıdır ki o mu’ceme iledir.

[ح ق م]

الْحَقْمُ [el-ḥaqm] (ḥā’nın fethi ve kāf’ın sükūnuyla) Güvercin kuşuna denir, ‘alā-kavlin güvercine şebīh başka bir kuştur.

الْحَقِيمَانِ [el-ḥaqīmān] (ḥā’nın fethi ve tesniye bünyesiyle) Gözlerin tulun taraflarından kuyruklarına itlāk olunur. Her biri **حَقِيمٌ** [ḥaqīm]dir.

[ح ك م]

الْحُكْمُ [el-ḥukm] (ḥā’nın zammıyla) Kazā ma’nāsına ismdir, şu nesne şöyledir demekten ‘ibārettir; cem’i **أَحْكَامٌ** [aḥkām]dır. Ve

حُكْمٌ [ḥukm] ve

حُكُومَةٌ [ḥukūmet] Masdar olur, şu nesne şöyledir diye imzā eylemek ve fasl-ı husūmetle kādılık eylemek ma’nāsına; yukālu: **حَكَمَ عَلَيْهِ بِالْأَمْرِ حُكْمًا وَحُكُومَةً مِنَ الْبَابِ** **الْأَوَّلِ إِذَا قَضَى عَلَيْهِ بِهِ وَكَذَلِكَ يُقَالُ حَكَمَ بَيْنَهُمْ إِذَا قَضَى** **وَفَضَلَ** Ve bu men’ ma’nāsından me’hūzdur. Ve

حُكُومَةٌ [ḥukūmet] İsm olur, **أَحُكُومَةٌ** [uḥkūmet] gibi fasl-ı husūmet ma’nāsına.

الْحَاكِمُ [el-ḥākīm] İnfāz-ı hükm eden kim sedir ki kādī olacaktır; cem’i **حُكَّامٌ** [ḥukkām]dır; yukālu: **هُوَ حَاكِمٌ بَيْنَهُمْ أَيْ مُتَقَدِّمٌ الْحُكْمِ** Ve zamān-ı Cāhiliyye’de kā’in **hukkām-ı** ‘Arab ki onların her mādde zımnında hükümetleri düstürü’l-‘amel ve nāfiz idi işbu aşhās-ı mezküreden ‘ibārettir: Eksem b. Şayfī ve Hācib b. Zurāre ve Akra’ b. Hābis ve Reb’ā b. Muḥāşin ve Ḍamre b. Ḍamre ki bunlar Temīm kabilesinin hākimi idi ve ‘Amir b. ez-Zarib ve Ğaylān b. Seleme hākim-i kabīle-i Qays idiler ve hākim-i Qureş olan ‘Abdulmuṭṭalib ve Ebū Ṭālib ve ‘Āşī b. Vā’il ve ‘Alā’ b. Hārişe ve hākim-i kabīle-i Esed olan Reb’ā b. Hızār ve hākim-i Kināne olan Ya‘mur b. eş-Şeddāḥ ve Şafvān b. Umeyye ve Selmā b. Nevfel’dir.

الْحَاكِمُ [el-ḥakem] (fethateynle) Budahi **حَاكِمٌ** [ḥākīm] ma’nāsıdır. Şārihin beyānına göre **حَاكِمٌ** [ḥakem] **حَاكِمٌ** [ḥākīm]den eblagdır ve müfred ve cem’e itlāk olunur. İntehā. Ve tesniye sīgasıyla **حَاكِمَانِ** [Ḥakemān] zikr olundukta murād ashābdan Ebū Mūsā el-Eş‘arī ile ‘Amr b. el-‘Āş’dır ki İmām bi’l-hakk ‘Alī el-Murtaḏā tarafından Ebū Mūsā ve Mu’āviye cānibinden ‘Amr ta’fīn olunmuşlar idi. Ve

حَكْمٌ [ḥakem] Yaşlı, gün geçirmiş pīr ada-

ma itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ حَكَمَ أَيُّ مُسِسٌ
Ve Yemen ikliminde bir ülkenin ismidir.
Ve yirmi mikdār sahābe-i kirām ve otuz
kadar muhaddisīn isimleridir.

الْمُحَاكِمَةُ [el-muḥākemet] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet]
vezninde) Müddeī olan adam hasmını
hākim huzūruna da'vet edip mūrāfa'a
eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَاكَمَهُ إِلَى
الْحَاكِمِ إِذَا دَعَاهُ إِلَيْهِ وَخَاصَمَهُ

التَّحْكِيمُ [et-taḥkīm] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] veznin-
de) Bir adamı bir mādde zımnında hakem
ittihāz edip muktezāsıyla hükm eylemesini
emr ve iltimās eylemek ma'nāsınadır;
yukālu: تَحْكِيمُ Ve حَكَمَهُ فِي الْأَمْرِ إِذَا أَمَرَهُ أَنْ يَحْكُمَ
الْحُزُورِيَّةُ [taḥkīmu'l-ḥarūriyyet] nasb-ı ha-
kem husūsunda İmām 'Alī kerremallāhu
vechehu üzerine bagy ve hurūc eden
Ḥavāric-i tā'ife-i Ḥarūriyye'nin "لَا حُكْمَ
" demelerinden 'ibārettir. Nasb-ı ha-
kem bābında İmām hazretlerini tahti'e ile
hurūc eylediler. Ve

تَحْكِيمٌ [taḥkīm] Bir adamı fesāddan men'
eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَكَمَ فَلَانًا
Ve bir adamı murād ve dil-hāhından men'
ve mahrūm kılmak ma'nāsınadır; yukālu: حَكَمَهُ إِذَا مَنَعَهُ مِمَّا يُرِيدُ

الْإِحْتِكَامُ [el-iḥtikām] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] veznin-
de) Bir adamın taḥkīmīni kabūl edip ha-
kem olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَكَمَ فَلَانًا
فِي الْأَمْرِ فَاحْتَكَمَ فِيهِ

التَّحْكُومُ [et-teḥakkum] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vez-
ninde) حَاكِمٌ [hākīm]in mādde-i mahkūmede
hükmü nāfiz olmak ma'nāsınadır; yukālu:
تَحْكَمُ فِي الْأَمْرِ إِذَا جَازَ فِيهِ حُكْمُهُ

الْأُحْكُومَةُ [el-uḥkūmet] (أُضْحُوكَةٌ [uḍḥuket]
vezninde) İsmidir, حُكُومَةٌ [ḥukūmet] gibi.

الْحَكِيمَةُ [el-ḥākīmet] حَكِيمٌ [hākīm]in
mü'ennesidir ki hikmetle muttasıfa olan

hatuna denir; cem'i حَكِيمَاتٌ [ḥākīmāt]tır.
Ve beyne'l-'Arab حَكِيمَاتٌ [ḥākīmāt] Şaḥr
bint Loḡmān ve Hind bint el-Ḥasen ve
Cum'a bint Ḥābis ve Bint 'Āmir b. ez-
Zarib nām hatunlar idi. Ve 'Alī b. Yezīd b.
Ebī Ḥākīme ve Muḥammed b. 'Abdullāh
b. Ebī Ḥākīme muhaddislerdir.

الْحِكْمَةُ [el-ḥikmet] (ḥā'nın kesriyle) 'Adl
ve 'ilm ve hilm ve nübüvvet ve Ḳur'ān ve
İncil'e itlāk olunur.

Mü'ellifin *Başā'ir*'de beyānına göre
men' 'ani'l-fesād ve men' li-kasdi'l-ıslāh
ma'nāsından me'hūzdur. 'Ulemā' ta'ārīf-i
müte'addide ile ta'rīf eylediler. Ve ekserī
sıfāt-ı ilāhiyyeden olan حِكْمَةٌ [ḥikmet]
i مَعْرِفَةُ الْأَشْيَاءِ وَإِيجَادُهَا عَلَى غَايَةِ الْإِحْكَامِ وَالْإِثْقَانِ
'unvāniyla ve حِكْمَةٌ [ḥikmet]-i insāniyyeyi
'ibāretiyle ta'rīf eylediler. Ve *Tenzil-i Mubīn*'de mezkūr
olan hikmet vech-i mezkūr üzere 'adl ve
'ilm ve hilm ve nübüvvet ve Ḳur'ān ve
İncil ma'nalarına vāriddir. Ve tā'āt-ı Bārī
ve fikh ve dīn ve 'amel bi'd-dīn ve ḥaşyet
ve fehm ve vera' ve takvā ve kavī ve fi'le
isābet ve tefekkūr fī emrillāhi ta'ālā ve
ittibā'-ı emr ma'nalarına da müsta'meldir.
İntehā.

الْإِحْكَامُ [el-iḥkām] (hemzenin kesriyle)
Bir nesneyi metīn ve üstivār eylemek
ma'nāsınadır; yukālu: أَخَكَمَ الشَّيْءَ إِذَا أَتَقَنَّهُ
Ve bir adamı muḥāfaza edip fesāddan men'
eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أَحْكَمَهُ
أَحْكَمَهُ Ve bir adamı bir işten döndür-
mek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أَحْكَمَهُ عَنِ الْفُسَادِ
رَجَعَهُ Ve bir adamı dilediği nesneden men'
eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أَحْكَمَ فَلَانًا إِذَا
حَكَمَهُ حَكَمَهُ [ḥake-
met] geçirmek ma'nāsınadır; yukālu: أَخَكَمَ

الْفَرَسِ إِذَا جَعَلَ لِلجَامِهِ حَكْمَةً

الْحَكْمُ [el-ḥakm] (ḥā'nın fethi ve kāf'ın sükunıyla) Bu dahi bir adamı fesâddan men^e eylemek ma^enâsınadır; yukâlu: حَكْمُهُ حَكْمًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا مَنَعَهُ عَنِ الْفَسَادِ Ve bir işten rücu^e eylemek ma^enâsınadır; yukâlu: أَحْكَمُهُ عَنِ الْأَمْرِ فَحَكْمٌ أَيْ رَجَعَهُ فَرَجَعٌ Ve bir adamı murâdından men^e eylemek ma^enâsınadır; yukâlu: حَكْمُهُ إِذَا مَنَعَهُ مِمَّا يُرِيدُ Ve atın licâmına [hakemet] takmak ma^enâsınadır; yukâlu: حَكَمَ الْفَرَسَ إِذَا جَعَلَ لِلجَامِهِ حَكْمَةً

الْإِسْتِحْكَامُ [el-istiḥkām] Bir nesne metîn ve muhkem olmak ma^enâsınadır; yukâlu: **شَهِدَ** أَحْكَمَ الشَّيْءِ فَاسْتَحْكَمَ أَيْ أَتَقَنَّهُ فَصَارَ مُتَقَنًّا der ki Şihâb'ın beyânına göre metîn ve üstivâr olmuş nesneye ‘ammenin feth-i kāf’la **مُسْتَحْكَمٌ** kavlleri hatâdır, zîrâ fi’li lâzım olmakla elbette kāf’ın kesriyle olmak lâzımdır.

الْحَكْمَةُ [el-ḥakmet] (feteḥâtla) At kısının licâmından iki taraflı çenelerini ihâta eden demire denir ki gemin iki taraflı kollarıdır. Üstlerinde iki halka olur, başlığın kollarını onlara geçirirler ve altlarında dahi iki halka olur, dizginin iki kolunu ona geçirirler. Ve حَكْمَةُ الْإِنْسَانِ [ḥakmetu'l-insân] adamın yüzünün yâhüd başının mukaddemine itlâk olunur. Ve emr ve şân ve hâl ma^enâsına müsta^emeldir; yukâlu: حَكْمَتُهُ كَذَا أَيْ شَأْنُهُ وَأَمْرُهُ Ve حَكْمَةُ الضَّائِنَةِ [ḥakmetu'd-ḍâ'inet] koyun kısmının eğninden ‘ibârettir; yukâlu: حَكْمَةُ الضَّائِنَةِ أَيْ دَقَّقَهَا Ve kadr ve pâyeye ve menzile ma^enâsına müsta^emeldir; yukâlu: هُوَ أَعْظَمُ حَكْمَةً مِنْكَ أَيْ قَدْرًا وَمَنْزَلَةً

الْمُحَكَّمَةُ [el-muḥkemet] [mukremet] (mukremet) Gayr-i mensüh olan süreye

سُورَةٌ مُحَكَّمَةٌ أَيْ غَيْرُ مَسْخُوحَةٍ yukâlu: vasf olur; yukâlu: Mü'ellifin murâdı kendide âyet-i mensüha olmayan süre demektir, فِيهَا غَيْرُ مَسْخُوحَةٍ فِيهَا takdîrindedir.

Başâ'ir'in evâ'ilinde bast eylediği üzere yüz yirmi dört süreden kendide nâsih ve mensüh âyât olan kırk üç süredir yâhüd mü'ellifin murâdı gayr-i mensühiyyet bi'n-nefs sürenin vasfı olmaktır, zîrâ yine mahall-i mezbûrda beyân eylediği üzere mensüh üç nev^e üzeredir: biri kitâbeti ve kırâeti mensüh olandır, niteki Enes hazretlerinden mervîdir ki süre-i Berâ'e'ye mukârin bir süre-i tavîle var idi ki zamân-ı sa^eadette tilâvet eder idik, ba^edehu bi-külliyetihâ mensüh olup beyne'l-müslimîn hemân işbu âyet kaldı: "لَوْ كَانَ لِابْنِ آدَمَ وَادِيَانِ مِنْ ذَهَبٍ لَابْتِغَى إِلَيْهِمَا ثَالِثًا وَلَوْ كَانَ ثَالِثًا لَابْتِغَى رَابِعًا وَلَا يَمْلَأُ جَوْفَ ابْنِ آدَمَ إِلَّا التُّرَابُ وَيَتَوَبُّ" **الشَّيْخُ وَالشَّيْخَةُ إِذَا زَنَبَا** Nev^e-i sâni kitâbeti mensüh ve hükmü bâkî olandır: "فَارْجُمُوهُمَا اللَّيْتَةَ نَكَالًا مِنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ" Sâlis hükmü mensüh ve kitâbeti bâkî olandır, misâli kesîrdir. İntehâ.

الْآيَاتُ الْمُحَكَّمَاتُ [el-âyātu'l-muḥkemât] Süre-i En^eam'da ﴿قُلْ تَعَالَوْا أَتْلُ مَا حَرَّمَ رَبِّي﴾ الآية kerîmesinden âhir-i süreye kadar âyât-ı kerîmeden ‘ibârettir ki evâmir ü nevâhî-i sarîhayı müstemildir, ‘alâ-kavlin müteşâbih ve muhtemel olmayıp muhkem ve mübîn olmakla sâmi'î kat^eâ te>vîle muhtâc olmayan âyetlerden ‘ibârettir ekâsîs-i enbiyâ' gibi.

الْمُحَكِّمُ [el-muḥakkim] [muḥaddîṣ] (muḥaddîṣ) vezninde ki) Ṭarafe'nin şî'rinde vâki'dir, eşmiş yortmuş, cihân-dîde ve ahvâl-âşinâ pîr adamdan ‘ibârettir. Cevherî kāf'ı meftûhan kayd etmekle vehm eylemiştir.

Ve işbu “إِنَّ الْجَنَّةَ لِلْمُحَكِّمِينَ” hadisinde vārid olan مُحَكِّمٌ [muḥakkem] lafzı kāf’ın fetihiyle ve kesriyle mervīdir, kesr rivāyetine göre مُنْصَفٌ مِنْ نَفْسِهِ ma’nāsınadır. Ve onlar ashāb-ı uhūdūdan şol kavmdır ki küffār kendileri katl ile küfr beyninde tahyir eylediklerinde İslām üzere sebātla katl olunmağı ihtiyār eylediler.

الْحَكِيم [el-ḥakīm] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Hikmetle muttasıf olan adama denir. Ve esmā-i ricāldendir: Ḥakīm b. Umeyye ve İbn Cebele ve İbn Ḥizām ve İbn Ḥazn ve İbn Ḳays ve İbn Ṭalīḳ ve İbn Mu‘āviye saḥābelerdir. Ve حَكِيمٌ [Ḥakīm] nāmında yirmi mikdār muḥaddis vardır.

حُكَيْمٌ [Ḥukeym] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Esmādandır: Ḥukeym b. Sa‘d ve İbn Mu‘āviye ve İbn ‘Ammār ve İbn ‘Abdullāh b. Ḳays ve oğlu Şalt b. Ḥukeym ve ‘amuca-zādesi Ḥukeym b. Muḥammed muḥaddislerdir.

حُكَيْمَةٌ [Ḥukeymet] (جُهَيْنَةُ [cuheyne] vezninde) Bint Ğaylān es-Şaḳafiyye’dir ki saḥābiyyedir. Ve Ḥukeyme bint Umeyme tābi‘iyyedir.

حَكَّامٌ [Ḥakkām] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) İbn Eslem el-Kinānī’dir ki sikāttandır. Ve Benū Ḥukkām, Yemāme’de bir batndır.

أَحْكَمٌ [Aḥkem] (أَحْمَدٌ [aḥmed] vezninde) Esāmīdendir: Sa‘d b. Aḥkem tābi‘idir.

حَكْمَانٌ [Ḥakmān] (سَلْمَانٌ [selmān] vezninde) Bir recül ismidir. Ve Başra’da bir mevzi‘ adıdır ki Ḥakem b. el-‘Āş ismiyle müsemnādır.

حَكْمُونٌ [Ḥakmūn] (حَمْدُونٌ [ḥamdūn] vezninde) Bir recül ismidir.

الْحَكَّامِيَّةُ [el-Ḥakkāmiyyet] (شَدَادِيَّةٌ [şeddādiyye])

[şeddādiyyet] vezninde) Zikr olunan Benī Ḥukkām’a maḥsūs bir hurmālīk adıdır.

مُحَكِّمٌ [Muḥakkem] (مُعَظَّمٌ [mu‘azzam] vezninde) Ma‘rūf Muḥakkemu’l-Yemāme’dir ki Murteddīn gazāsında Ḥalid b. el-Vedīl onu katl eyledi.

ذُو الْحُكْمِ [Zu’l-Ḥukum] (zammeteynle) Ekşem b. Şayfī pederi olan Şayfī b. Rebāḥ lakabıdır.

[ح ل م]

الْحُلْمُ [el-ḥulm] (ḥā’nın zammı ve lām’ın sükūnuyla ve zammeteynle) Düşe denir ki uykuda olan adamın ‘ālem-i hayālede müşāhede eylediği misālden ‘ibārettir; cem‘i أَحْلَامٌ [aḥlām] gelir; yukālu: Ve رَأَى فِي حُلْمِهِ كَذَا أَيَّ فِي رُؤْيَاهُ

حُلْمٌ [ḥulm] Masdar olur, düş görmek ma’nāsına; yukālu: حَلَمَ فِي نَوْمِهِ حُلْمًا مِنَ الْبَابِ Ve bā’ ve عَنْ فِي مَنْامِهِ رُؤْيَا sılalandıkta bir adamın hakkında düş görmek ma’nāsınadır, istihāreciler gibi yāhūd o adamı düşünde görmek ma’nāsına olur; yukālu: حَلَمَ بِهِ وَعَنْهُ إِذَا رَأَى لَهُ رُؤْيَا أَوْ رَأَهُ فِي النَّوْمِ Ve

حُلْمٌ [ḥulm] (ḥā’nın zammıyla) Rū’yāda cimā‘ eylemek ma’nāsına olur; yukālu: حَلَمَ الْغُلَامُ إِذَا جَامَعَ فِي النَّوْمِ dahi bu ma’nāyadır. Bunlardan ism حُلْمٌ [ḥulm]dur, عُنُقٌ [‘unuḳ] vezninde buna ‘avām-ı Türkīde düş azmak ta‘bīr olunur.

الْإِحْتِلَامُ [el-iḥtilām] (إِفْتِعَالٌ [ifti‘āl] vezninde) حُلْمٌ [ḥulm] ile iki ma’nāda dahi mūrādiftir; yukālu: إِحْتَلَمَ الرَّجُلُ إِذَا رَأَى فِي نَوْمِهِ رُؤْيَا وَيُقَالُ احْتَلَمَ الْغُلَامُ إِذَا جَامَعَ فِي رُؤْيَاهُ

التَّحَلُّمُ [et-teḥallum] (تَفَاعُلٌ [tefa‘ul] vezninde) ve

الْإِنْجِلَامُ [el-inḥilām] (إِنْفِعَالٌ [infi‘āl] vezninde)

de) Bunlar da düş görmek ma'nāsınadır; yukālu: تَحَلَّمَ الرَّجُلُ بِمَعْنَى حَلَمَ Ve

تَحَلَّمَ [teħallum] Yalandan rü'yā düzüp söylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَحَلَّمَ تَحَلَّمَ فَلَانَ إِذَا كَالَ كَالَهُ إِذَا اسْتَعْمَلَهُ إِذَا اسْتَعْمَلَهُ إِذَا اسْتَعْمَلَهُ Kāle fi'l-Esās إِذَا كَالَ كَالَتُ بِكَذَا وَهُوَ كَاذِبٌ Ve kāle İbnu'l-Esīr fi'n-Nihāye ve minhu'l-hadīsu: "مَنْ تَحَلَّمَ" كَلَّفَ أَنْ يَغْفِدَ بَيْنَ شَعِيرَتَيْنِ "أَيَّ قَالَ إِنَّهُ رَأَى فِي النَّوْمِ مَا لَمْ يَرَهُ يُقَالُ حَلَمَ بِالْفَتْحِ إِذَا رَأَى وَتَحَلَّمَ إِذَا ادَّعَى Ya'ni "Bir adam yalan rü'yā nakl eylese āhirette iki arpa dānesini birbirine bitişirmek teklifiyle 'ukūbete dūċār olur" ki 'ikāb-ı ūşediden kināyedir, zīrā rü'yā-yı sādika nübüvvetten cüz'üdür ve nübüvvet ancak vahy ile olur, pes kāzib fi'r-rü'yā olan ūşahs görmediġi nesneyi Hak ta'ālā kendisine gösterdiğini iddi'ā eylemekle nübüvvetten dahi bir cüz' itā eylediğini iddi'ā etmiş olur. Bu cihetle iftirā' alallāh olur, onun için yakazada kizb edenlerden eūşedd 'ukūbete mazhar olurlar, zīrā kizb 'alallāh kizb 'ala'n-nās ūşen'asından eūşna'dır. İntehā. Ve

تَحَلَّمَ [teħallum] Zātında halīm olmayan adam güçle halīmlenmek ve hilm göstermek ma'nāsınadır; yukālu: تَحَلَّمَ تَحَلَّمَ الْمَالُ إِذَا سَمَوْنَ إِذَا تَكَلَّفَ الرَّجُلُ إِذَا تَكَلَّفَ الرَّجُلُ Ve mevāūūş tavlınmak ma'nāsınadır; yukālu: تَحَلَّمَ الْمَالُ إِذَا سَمَوْنَ Ve çocuk ve keler ve çekirge makūlesi vücūdlanıp semirmeġe yüz tutmak ma'nāsınadır; yukālu: تَحَلَّمَ الصَّبِيُّ وَالصَّبُّ وَالْجَرَادُ إِذَا أَقْبَلَ شَحْمَهُ

الْحِلْمُ [el-ħilm] (hā'nın kesriyle) İnsānda yavaūşlıġa denir; yukālu: فِيهِ حِلْمٌ أَيَّ أَنَاءَةٌ Ve 'akl ma'nāsına müsta'meldir, sebep-i hilm olduġu için; cem'i أخلام [aħlām] ve حُلُومٌ [ħulūm] gelir; ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿أَمْ تَأْمُرُهُمْ أَخْلَامُهُمْ﴾ أَيَّ عَمُولُهُمْ Ve

حِلْمٌ [ħilm] Masdar olur, adam yavaūş olmak ma'nāsına; yukālu: حَلَمَ الرَّجُلُ حِلْمًا مِنْ النَّبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ حَلِيمًا

الْحَلِيمُ [el-ħalīm] [emīr] [emīr] vezninde) Hilm ile muttasıf olan kimseye denir; cem'i حُلَمَاءُ [ħulemā] gelir, عُلَمَاءُ [ulemā] vezninde ve أَخْلَامٌ [aħlām] gelir, أَشْرَافٌ [eūşraf] vezninde. Ve

حَلِيمٌ [ħalīm] Mehzül olan bedene yürümeġe baūşlamıūş tāb ve kuvvete ve semizliġe denir. Ve tavlı deveye denir; yukālu: بَعِيرٌ حَلِيمٌ أَيَّ سَمِينٌ Ve

حَلِيمٌ [ħalīm] Esmādandır: Ĥalīm b. Vađđāh fukahādandır. Ve sāhib-i taūşanīf olan Ebū 'Abdullāh Ĥuseyn b. Muħammed b. el-Ĥasen el-Halīmī ve birāderi Ĥasen'in ceddi ismidir ki mūmāileyh ona mensūbdur. Ve Ĥalīm b. Dāvūd ve Muħammed b. Ĥalīm el-Mervezī muhaddislerdir.

التَّحْلِيمُ [et-taħlīm] [tef'īl] [tef'īl] vezninde) ve

الْحِلَامُ [el-ħillām] [kizzāb] vezninde) Bir adamı yavaūşıtmak yāhūd yavaūşlık etmesiyle emr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَلَمَهُ تَحْلِيمًا وَجِلَامًا إِذَا جَعَلَهُ حَلِيمًا وَأَمَرَهُ بِالْحِلْمِ Ve حَلَمَ [ħalem] dediġi böcek üūşmüş deriden o böcekleri ayırtlayıp koparmak ma'nāsınadır; yukālu: حَلَمَ الْجِلْدَ إِذَا نَرَعَ الْحَلْمَ عَنَّهُ

الإِخْلَامُ [el-iħlām] (hemzenin kesriyle) Bir hatun halīm evlād doğurmak ma'nāsınadır; yukālu: أَخْلَمَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا وَلَدَتْ الْحَلَمَاءَ **ذُو الْحِلْمِ** [Zu'l-Ĥilm] 'Āmir b. ez-Zarib lakabıdır.

الأَخْلَامُ [el-aħlām] (hemzenin fethiyle) حِلْمٌ [ħilm] lafzından cem'dir ki 'ukūl ma'nāsınadır. Ve ecsām ma'nāsına gelir,

bunun müfredi yoktur; yukālu: لَهُمْ أَخْلَامٌ عَادٍ لَهْمُ أَجْسَامُهُمْ
 أَي أَجْسَامُهُمْ
أَخْلَمَ [Aḥlum] (hemzenin fethi ve lām'ın zammıyla) Esmādandır: Aḥlum b. 'Ubeyd el-Buḥārī ve 'Ömer b. Ḥaḥṣ b. Aḥlum muhaddislerdir.

الْحَلَمَةُ [el-ḥalemet] (feteḥātla) Memenin vasatında ya'nī ucunda olan hurde dāneye denir ki meme düğmesi ta'bīr olunur. Ve şecer-i Sَعْدَانٍ [sa'dān] ismidir. Ve bir nebāt-ı āher adıdır. Ve hurde keneye denir, ma'nāsına, 'alā-kavlin irisine denmekle zıdd olur, Türkīde buna sakırğa ta'bīr olunur. Ve bir gūne hurde güve gibi böceğe denir ki derilere üşüp ekl eder, kaçan o deri dibāgat olunsa ekl eylediği mevzi'ler sıyrık ve delik delik olmakla işe yaramaz olur; cem'i **حَلَمٌ** [ḥalem]dir hā'sız. Ve

حَلَمَةٌ [Ḥalemet] Bir küçük kabīle ismidir. Ve heder olan kana denir; yukālu: كَانَ دَمُهُ حَلَمَةً أَي هَدْرًا

الْحَلَمُ [el-ḥalem] (fethateynle) Davar keneleli yāhūd sakırgalı olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَلِمَ الْبَعِيرُ حَلْمًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَثُرَ حَلْمُهُ Ve deriye **حَلَمَةٌ** [ḥalemet] dedikleri zikr olunan böcek üşmek ma'nāsınadır; yukālu: حَلِمَ الْجِلْدُ إِذَا وَقَعَ فِيهِ الْحَلَمُ

الْحَلِيمُ [el-ḥalīm] [ketif] vezninde) Kene yāhūd sakırğa üşmüş deve makülesine denir; mü'ennesi **حَلَمَةٌ** [ḥalemet]tir; yukālu: بَعِيرٌ حَلِيمٌ وَعَنَاقٌ حَلَمَةٌ

التَّحْلِيمَةُ [et-tihlīmet] (tā'nın ve lām'ın kesriyle) Bu dahi sakırğa yāhūd kene üşmüş keçiye denir; cem'i **تَحَالِيمَةٌ** [teḥālīmet]tir.

الْحَلْمُ [el-ḥalm] (ḥā'nın fethiyle) Deriden **حَلَمَةٌ** [ḥalemet] dedikleri böceği ayırtlayıp koparmak ma'nāsınadır; yukālu: حَلِمَ الْجِلْدُ

حَلْمًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا نَزَعَ الْحَلَمَ عَنْهُ
الْحَلَامُ [el-ḥullām] [zunnār] vezninde) Oğlağa denir, جَدْيٍ [cedy] ma'nāsına. Ve erkek kuzuya denir. Ve 'Advān kabīlesinden bir cemā'at adıdır. Ve heder olan kana denir; yukālu: دَمٌ حَلَامٌ أَي هَدْرٌ

الْحَالُومُ [el-ḥālūm] Keş ta'bīr olunan yoğurt kurusundan bir türlüye denir, 'alā-kavlin ziyādesiyle koyu olduğundan tāze peynir tarzında olan süte denir. Şārihin beyānına göre **تَلَمَةٌ** [telemet] dedikleridir.

حَلِيمَةٌ [ḥalīmet] [sefinet] vezninde) **حَلِيمٌ** [ḥalīm]in mü'ennesidir. Ve esāmī-i nisvāndandır: Ḥalīme bint Ebī Zu'eyb, Fahr-i 'ālem sallallāhu 'aleyhi ve sellem hazretlerinin murdī'alarıdır. Ve Ḥalīme bintu'l-Ḥārīş b. Şimr şol hatundur ki pederi Ḥārīş 'adūsu olan Munzīr b. Mā'ussemā nām emīr üzere 'asker techīz ve tevcīh eyledikte mezbūre Ḥalīme tīble memlū bir leğen çıkarıp 'ādet-i 'Arab üzere tehyīc-i gayret için bi'l-cümle 'askeri tatyīb eyledi. Binā'en'aleyh yevm-i merkūm yevm-i ma'rūf olmakla "مَا يَوْمٌ حَلِيمَةٌ بِيَسْرٍ" dediler ve giderek elsinede mütedāvil olup mesel oldu. Beyne'n-nās pek meşhūr ve müte'ayyen olan nesne hakkında darb olunur, kezālik zikri 'ālī, şerīf ve nāmdar kimse hakkında irād olunur. Ebū Ḥalīme Mu'āz el-Ḳārī ashābandır.

حُلَيْمَةٌ [Ḥuleymet] [cuheyne] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

حُلَيْمَاتٌ [Ḥuleymāt] [cuheyne] vezninde) Dehnā' nām mahalde bir niçe kum yığımına itlāk olunur yāhūd Baṭnu Felc nām mahalde niçe tepelere itlāk olunur.

الْحَلَمَتَانُ [el-Ḥalemetān] (feteḥātla) Bir

mevzi^c adıdır.

الْحَيْلَمُ [el-ḥaylem] (حَيْدَرٌ [ḥayder] vezninde) Hurde böceklere denir.

[ح ل س م]

الْحِلْسَمُ [el-ḥillesm] (تَشْدِئِدِ اللَّامِ 'la جَزْدُحَلِّ [cirdaḥl] vezninde) Harīs adama denir; yukālu: رَجُلٌ جَلْسَمٌ أَيْ حَرِيصٌ

[ح ل ق م]

الْحُلْقُومُ [el-ḥulqūm] (رُزْبُورٌ [zunbūr] vezninde) Boğaza denir, حَلْقٌ [ḥalq] ma'nāsına.

الْحَلْقَمَةُ [el-ḥalqamet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Boğazı kesmek ma'nāsınadır; yukālu: حَلَقَمَهُ إِذَا قَطَعَ حُلْقُومَهُ أَيْ حَلَقَهُ

الْمُحَلَقَمُ [el-muḥalqam] (ism-i fā'il bünye-siyle) Şol hurmā koruğuna denir ki çöpü bittiği yerde olan nesneden beri nuzc bulmağa başlamış ola; yukālu: إِذَا رُطِبَ مُحَلَقَمٌ إِذَا بَدَأَ فِيهِ التُّسُّجُ مِنْ قَبْلِ قِمْعِهَا وَيُقَالُ رُطِبَتْ حَلْقَامَةٌ

الْإِحْلِقَامُ [el-iḥliqām] (إِحْرِنِقَامٌ [iḥrincām] vezninde) Taā'mdan çekilip terk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِخْلَقَمَ الرَّجُلُ إِذَا تَرَكَ الطَّعَامَ

[ح ل ك م]

الْحُلْكُمُ [el-ḥulkum] (كُنْفُذٌ [kunfuz] ve جَعْفَرٌ [ca'fer] veznlerinde) Siyāh nesneye denir.

الْحَلْكَمَةُ [el-ḥalkemet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Siyāhlığa denir; yukālu: فِيهِ حَلْكَمَةٌ أَيْ سَوَادٌ

[ح م م]

الْحَمُّ [el-ḥamm] (ḥā'nın fethi ve mīm'in teşdidiyle) Kazā ve takdīr ma'nālarındadır; yukālu: حَمُّ الْأَمْرِ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ حَمًّا مِنَ الْبَابِ Ve kask ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا قَصِدَ قَصْدَهُ Ve tennūru ve fırın makülesini kızdırmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا التَّنَوَّرَ

سَجَرَهُ Ve iç yağını eritmek ma'nāsınadır; yukālu: حَمَّ الشَّحْمَةَ إِذَا أَذَانَهَا Ve suyu ısıtmak ma'nāsınadır; yukālu: حَمَّ الْمَاءَ إِذَا سَخَّنَهُ Ve devenin göçüp gitmesini ta'cīl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَمَّ اِزْتِحَالَ الْبَعِيرِ إِذَا عَجَّلَهُ Ve Hak celle ve 'alā bir kimse hakkında bir nesne kazā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَمَّ اللهُ لَهُ كَذَا أَيْ فَضَّاهُ لَهُ Ve bir kimseye bir nesne mühimm ve zarūrī olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَمَّهُ الْأَمْرُ إِذَا أَهَمَّهُ Ve hemm ve hācet ma'nāsınadır; bunda ḥā'nın zammıyla da cā'izdir; ve minhu yukālu: مَا بَاعُوا بِنَا بِنَا بِنَا بِنَا بِنَا بِنَا بِنَا بِنَا بِنَا Bā'zılar bunu māl itlāk olunur nesne ile tefsīr eylediler; fe-kālu: مَا لَهُ حَمٌّ وَلَا سَمٌّ أَيْ هَمٌّ Ve zarūrī ve nāçar ma'nāsına da müsta'meldir; yukālu: مَا لَهُ حَمٌّ عَنْهُ أَيْ مَا لَهُ بُدٌّ Ve bir nesnenin kesir ve vāfirine itlāk olunur; yukālu: حَمَّ الظَّهِيْرَةَ Ve أَخَذَ مِنْ حَمِّ الشَّيْءِ أَيْ مِنْ مُعْظَمِهِ [ḥammu'z-zahiret] öğle ıssılığının şiddetinden 'ibārettir; tekūlu: حَمَّ الظَّهِيْرَةَ جَاءَنِي فِي حَمِّ الظَّهِيْرَةَ Ve soyu pāk deveye denir; cem'i ḥamā'im [ḥamā'im] gelir. Ve bir adama sıtma uğramak ma'nāsınadır; yukālu: حَمَّ الرَّجُلُ Bunda مَحْمُومٌ denmez, zīrā hilāf-ı kıyās üzere إِخْمَامٌ [iḥmām] dan müsta'meldir, ke-mā se-yuzkeru; ve yukālu: حَمَّ حَمِيَّتُ حَمِيٌّ عَلَى الْمَجْهُولِ كَذَلِكَ Ve āteş kararmak ma'nāsınadır; yukālu: حَمَّتِ الْجَمْرَةُ حَمًّا كَمَلَّ مَلًّا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَارَتْ حَمَمَةً Ve su kızmak ma'nāsınadır; yukālu: حَمَّ الْمَاءَ إِذَا سَخَنَ

حَمٌّ [Ḥamm] Esāmī-i ricāldendir.

الْإِحْمَامُ [el-iḥmām] (hemzenin kesriyle) Bu dahi suyu ısıtmak ma'nāsınadır; yukālu: حَمَّ الْمَاءَ إِذَا سَخَّنَهُ Ve Ḥudā-yı müte'āl bir kimse hakkında bir nesneyi kazā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَمَّهُ

لهُ اللهُ لَهُ كَذَا أَيُّ قَضَاءَهُ لَهُ Ve bir nesne pek yakın olup çatmak ma'nāsınadır; yukālu: أَحَمَّ الشَّيْءُ إِذَا دَنَا وَحَضَرَ Ve bir nesne bir adama mühimm olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَحَمَّ الْأَمْرَ فَلَانًا إِذَا أَهَمَّهُ Ve bir adam soğuk su ile yaykanmak ma'nāsınadır ki harāretini izāle için eder, bināsi selb içindir; yukālu: أَحَمَّ فَلَانٌ نَفْسَهُ إِذَا غَسَلَهَا بِالْمَاءِ الْبَارِدِ Ve bir yer sıtmal olma ma'nāsınadır; yukālu: أَحَمَّتْ الْأَرْضُ إِذَا صَارَتْ ذَاتَ حُمَّى [maħmūm] kılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَحَمَّهُ اللهُ فَهُوَ مَحْمُومٌ أَوْ يُقَالُ حُمِمْتُ حُمَّى Bu cihetle sülāsīden مَحْمُومٌ [maħmūm] vārid olur, hattā *Esās*'ta وَهُوَ مَحْمُومٌ وَهُوَ الرَّجُلُ حُمَّى شَدِيدَةً وَهُوَ مَحْمُومٌ 'ibāretiyle mersūmdur. Ve

إِحْمَامٌ [iħmām] Bir nesneyi kara kılmak ve karartmak ma'nāsınadır; yukālu: أَحَمَّهُ اللهُ أَيُّ جَعَلَهُ أَحَمَّ

التَّحْمِيمُ [et-taħmīm] [tefīl] [tefīl] vezninde) Bu dahi suyu ısıtmak ma'nāsınadır; yukālu: حَمَّمَ الْمَاءَ إِذَا سَخَّنَهُ Ve bir adamın yüzünü kömür ile karartmak ma'nāsınadır; yukālu: حَمَّمَ فَلَانًا إِذَا سَخَّمَ وَجْهَهُ بِالْحَمَمِ Ve taze oğlan müzellef olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَمَّمَ الْعُلَامَ إِذَا بَدَتْ لِحْيَتُهُ Ve başın tıraşı gelip kararmak ma'nāsınadır; yukālu: حَمَّمَ الرَّأْسَ إِذَا نَبَتَ شَعْرُهُ بَعْدَمَا حَلِقَ حَمَّمَ الْمَرْأَةَ إِذَا مَتَّعَهَا بِالطَّلَاقِ Ve yerin çayırları zuhūr edip yerin yüzü karamlık yemyeşil olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَمَمَتِ الْأَرْضُ إِذَا بَدَا نَبَاتُهَا أَخْضَرَ إِلَى السَّوَادِ Ve kuş yavrusu tüylenmeğe başlamak ma'nāsınadır; yukālu: حَمَّمَ الْقُرْخَ إِذَا نَبَتَ رِيشُهُ

الْحِمَامُ [el-ħimām] [kitāb] vezninde) İsmdir, قَضَاءُ الْمَوْتِ وَقَدْرُهُ ma'nāsınadır. Kāle's-şārih ve minhu şifru İbn Revāha: "هَذَا حِمَامُ الْمَوْتِ قَدْ ضَلَّيْتُ" أَيُّ قَضَاؤُهُ وَقَدْرُهُ

Burada مَوْتٌ [mevt] makzī ve mukadder ma'nāsına dahi muhtemeldir. Fi'l-asl takdīr ma'nāsına masdar olmakla mef'ul ma'nāsına olur.

الْحُمَامُ [el-ħumām] [gūrāb] vezninde) Mutlakan dābbe kısmına 'arız olan hummā 'illetine denir, meselā deveye çok çekirdek yemekten 'arız olmakla gövdesine çamur sürüp tebrīd ederler. Ve

حُمَامٌ [ħumām] Kavmi beyninde müte'ayyen ve şeref ve şān sāhibi adama denir; yukālu: هُوَ حُمَامٌ الْقَوْمِ أَيُّ السَّيِّدِ الشَّرِيفِ Ve bir recül ismidir. Ve Zu'l-ħumām b. Mālik ezvā' ta'bir olunan mülük-i Yemen'dendir.

الْحَمَامُ [el-ħamām] [seħāb] vezninde) Yabanī güvercin kuşuna denir ki büyüta me'lūf olmaz; 'alā-kavlin mutlakan gerdanı mutavvak olan kuşa denir, güvercin ve kumru ve üveyik gibi; müfredi حَمَامَةٌ [ħamāmet]tir, hā-i vahdetle; حَيَّةٌ [ħayyet] lafzı gibi müzekker ve mü'ennese حَمَامَةٌ [ħamāmet] ıtlāk olunur, erkeğine حَمَامٌ denmez, cem'i حَمَائِمٌ [ħamā'im] gelir. Şārih der ki mü'ellif يَمَامَةٌ [yemāmet] i dahi yabanī güvercin ile beyān eyledi, lākin ekser-i ehl-i lūgāt 'indinde حَمَامَةٌ [ħamāmet] ehl-i yemāmet [yemāmet] yabanī güvercin ile müfesserdir. İntehā.

İşbu güvercin kısmının büyüta mücāvereti حَادِرٌ [ħader] ve فَالِحٌ [fālic] ve سَكَنَةٌ [sektet] ve حُمُودٌ [ħumūd] ve سُبَاتٌ [subāt] 'illetlerinden emāna sebep ve lahmı cimā'i mukavvī ve demi meniyi mükessir ve zinde iken karnını yarıp 'akreb soktuğu yere zimād zehri cāzīb ve ber' ve ifākātı bābında mücerreb ve demini cebhede تِلَاوَةٌ [tilāwāt] ı kātī'dır. Ve muhaddisinden Muħammed

b. Yezīd el-Ḥamāmī ve Muḥammed b. Aḥmed b. Muḥammed b. Fevāris ve Ebū Saʿd eṭ-Ṭuyūrī ve Hibetullāh b. el-Ḥasen ve Dāvūd b. ʿAlī b. Reʿīsu'r-Ruʿesā el-Ḥamāmiyyūn zikir olunan Ḥamāmet [ḥamāmet] e mensūblardır. Ve Ḥamām b. el-Cemūh ve mensüb olmayarak diğeri Ḥamām saḥābelerdir.

الْحُمَّةُ [el-ḥummet] (ḥā'nın zammıyla) Mukadder ve makzī olan şey'e denir. Ve minhu الفِرَاقُ تَقُولُ عَجَلْتُ بِنَا وَبِكُمْ حُمَّةُ الْفِرَاقِ Cem'i Ḥumem [ḥumem] gelir. Ve ضِرْدٌ [ṣurad] vezninde ve حِمَامٌ [ḥimām] gelir. جِبَالٌ [cibāl] vezninde. Şārih der ki burada ḥumī [ḥummā] kızgınlık ma'nāsından dahi mümkündür, hark ve muztarib eylediği için. Ve

حُمَّةٌ [ḥummet] Bir güne levn ismidir ki دُهْمَةٌ [duhmet] ile كُمْتَةٌ [kumtet] beyninde olup ve حُوَّةٌ [ḥuvvet] dedikleri levnden dūn olur, ya'ni ne siyāh ve ne koyu kırmızı olur ki zeytūnī ta'bīr olunur, nisvān-ı a'rābın dudaklarının rengi gibi ve at kısmında kestane dorusu ta'bīr olunur; yukālu: بِهِ حُمَّةٌ وَهِيَ بَيْنَ الدُّهْمَةِ وَالْكُمْتَةِ وَدُونَ الْحُوَّةِ Ve

حُمَّةٌ [Ḥummet] Bir belde adıdır. Ve muhaffef olan حُمَّةٌ [ḥumet] lafzında lügattır ki ʿakrebin sokacak dikenine denir. Ve bir mevzi' adıdır. Ve hummā illetine denir; yukālu: أَخَذْتُهُ الْحُمَّةُ أَيُّ الْحُمَى Ve تَحَمُّمٌ [teḥammum] lafzından ism olur, siyāhlık ma'nāsına; yukālu: بِهِ حُمَّةٌ أَيُّ سَوَادٌ

الْمُحَامَةُ [el-muḥāmmet] (teşdīd-i mīm'le مَفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Bir nesneye yā bir kimseye yaklaşmak ma'nāsındadır; yukālu: جَاؤُوا حَامَةً أَيُّ Ve مُتَالِبَةٌ [mutālebe] ma'nāsındadır; tekūlu: أَيُّ طَالِبَةٌ

الْحَمِيمُ [el-ḥamīm] (emīr) [emīr] vezninde) Yakın hısıma denir; cem'î اِحْمَاءٌ [eḥimmā] gelir. خَلِيلٌ [ḥalīl] ve اِحْلَاءٌ [eḥillā] gibi. Ve gāh olur ki حَمِيمٌ [ḥamīm] cem'e ve mü'ennese de itlāk olunur; yukālu: هُوَ وَهِيَ وَهُمُ حَمِيمِي أَيُّ قَرِيبِي Ve ıssı suya denir; cem'î حَمَائِمٌ [ḥamā'im] gelir. Ve soğuk suya denmekle zidd olur; tekūlu: اِغْتَسَلْتُ بِالْحَمِيمِ أَيُّ Ve بِالمَاءِ الْحَارِّ وَكَذَلِكَ بِالمَاءِ الْبَارِدِ Ve pek ıssı ve germ-nāk olan yaz vaktine denir, temmūz ayı gibi. Ve havānın pek iştidād-ı harāreti ʿakibinde yağın yağmura denir. Ve gövdeden tereşşuh eden tere denir, عَرَقٌ [ʿarak] ma'nāsına.

الْمُحِمُّ [el-muḥimm] (muḥimm) [muḥimm] vezninde) Bu dahi adamın yakın hısıma denir; yukālu: هُوَ مُحِمُّهُ أَيُّ قَرِيبُهُ

الْحَمِيمَةُ [el-ḥamīmet] (sefīnet) [sefīnet] vezninde) Bu dahi ıssı suya denir. Ve ısınmış süte denir; yukālu: سَقَانِي حَمِيمَةً أَيُّ لَبْنَا مُسَخَّنًا Ve cinsi pāk olan soy deveye denir; cem'î حَمَائِمٌ [ḥamā'im] gelir.

الْإِسْتِحْمَامُ [el-istiḥmām] Issı su ile yaykanmak ma'nāsındadır; yukālu: إِسْتَحَمَّ الرَّجُلُ إِذَا إِسْتَحَمَّ بِالْحَمِيمِ Ve terlemek ma'nāsındadır; yukālu: إِسْتَحَمَّ الرَّجُلُ إِذَا عَرِقَ

الْإِحْتِمَامُ [el-iḥtimām] (ifti'āl) [ifti'āl] vezninde) Bir adam gece içre bir nesneyi mühimm edip tasalanmak yāhūd gussa ve tasadan uyumayıp bīdār kalmak ma'nāsındadır; yukālu: إِحْتَمَّ الرَّجُلُ إِذَا اهْتَمَّ بِاللَّيْلِ أَوْ لَمْ يَنَمْ مِنَ الْهَمِّ Ve göze aslā ağrısı olmayarak uyku gelmeyip tā be-sabāh uyanık durmak ma'nāsındadır; yukālu: إِحْتَمَّتِ الْعَيْنُ إِذَا أَرِقَتْ مِنْ غَيْرِ وَجَعٍ

الْحَامَةُ [el-ḥāmmet] (ʿāmmet) [ʿāmmet] vezninde ve mürādifidir; yukālu: جَاؤُوا حَامَةً أَيُّ Ve bir adamın mütehasıs akribā ve

müte'allakâtına denir, ehl ve 'ayāl ve evlād ve akribāsı gibi; yukālu: هُمْ حَامَةٌ فَلَانَ أَيُّ هُمْ حَامَةٌ Ve deve kısmının güzidesine denir.

الْحَمَامُ [el-ḥammām] [شَدَادٌ] [šeddād] vezninde) دِيمَاسٌ [dīmās] ma'nāsınadır ki lisānımızda dahi hammām ta'bīr olunan mahall-i igtisālın ismidir, Fārisīde germ-ābe denir. Ve حَمَامٌ [ḥammām] lafzı müzekkerdir; cem'î حَمَامَاتٌ [ḥammāmāt] tır, lākin Mişbāḥ'ta mersūmdur ki حَمَامٌ [ḥammām] lafzında te'nīs aglebdir, onun için cem'î kıyās üzere حَمَامَاتٌ [ḥammāmāt] gelir, pes müzekkerin cem'î hilāf-ı kıyās olur. Ve zāhiren te'nīsî بُعْءَةٌ [buḳ'at] tasavvuruna mebnīdir. Ve letā'iftendir ki üdebādan biri هَذِهِ الْحَمَامُ 'ibāretiyle mü'ennesen irād eylemekle muhātab حَمَامٌ [ḥammām] müzekkerdir, niçin te'nīse münharif oldunuz diye istifsār eylediğinde nisvān hammāmını murād eyledim diye cevāb vermiştir. Ve ādābdandır ki hammāmdan çıkan adama طَابَ حَمَامُكَ demek cā'iz değildir, zīrā o hammāma du'ā olur, belki طَابَتْ حَمَاتُكَ denir ki ḥā'nın kesriyle hammāmlanmak yāhūd ter ma'nāsınadır yāhūd طَابَ حَمِيمُكَ demek gerektir, zīrā hastanın teri bed rāyiha ve saḡın teri hoş-bū olmakla dā'imā sıhhat ve 'āfiyet ola demekten kināye olur. Ve Ebu'l-Ḥasen el-Ḥammāmī mukri'ü'l-Ḳur'ān'dır.

ذَاتُ الْحَمَامِ [Zātu'l-Ḥammām] İskenderiyye ile İfrikiyye miyānında bir kasaba adıdır.

الْحِمَّةُ [el-ḥimmet] (ḥā'nın kesriyle) Issı su kaynayıp çıkan pınara denir ki ashāb-ı 'illet onun suyuyla istişfā ve igtisāl ederler, Türkīde ılıca ta'bī olunur ve Bursa şehrinde kaplıca ve Rümili'de bana ta'bīr eder-

ler. Ve

حِمَّةٌ [ḥimmet] حَمٌّ [ḥamm] lafzından müfred olur ki sızılmış iç yağına ve kuyruk yağına denir, 'alā-kavlin kakırdağına denir. Ve Yemāme'de bir vādī adıdır.

حَمَّتَا التَّوْبَرِ [Ḥammeta's-Şuveyr] İki dağa itlāk olunur.

الْحِمَّةُ [el-ḥimmet] (ḥā'nın kesriyle) Hammāmlanmağa denir; ismidir. Ve tere denir, عَرَقٌ [‘araḳ] ma'nāsına. Ve ölüme denir, مَيِّتَةٌ [meniyyet] ma'nāsına.

الْحُمَّى [el-ḥummā] (ḥā'nın zammı ve elifin kasrıyla) Bu ismle ma'rūf marazın adıdır ki envā'ı vardır, sıtma dedikleri titremeli 'ārıza ondan bir nev'edir.

الْمَحْمَمَةُ [el-meḥammet] (mīm'in ve ḥā'nın fethiyle) ve

الْمُحِمَّةُ [el-muḥimmet] (mīm'in zammı ve ḥā'nın kesriyle) Sıtmalı ve hummālı arza denir yāhūd sıtması ve hummāsı çok yere denir; yukālu: أَرْضٌ مَحْمَمَةٌ وَمُحِمَّةٌ أَيُّ ذَاتُ حُمَّى أَوْ كَثِيرُ ثَمَّهَا Ve hummā irāsına bā'is olan nesneye denir; yukālu: لَا تَأْكُلْ مِنْهُ فَإِنَّهُ مُحِمَّةٌ وَهِيَ مَا حُمَّ عَلَيْهِ

مَحْمَمَةٌ [Meḥammet] Şa'īd-i Mışr kazasında bir karye adıdır. Ve şarkıyye-i Mışr'da bir kazānın ismidir. Ve ḡavāhī-i İskenderiyye'de bir karye adıdır.

الْأَحْمُ [el-eḥamm] (fethateynle) Bardağa denir, kadeh ma'nāsına. Ve pek kara nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ أَحْمٌ أَيُّ أَسْوَدٌ Ve ak nesneye denmekle zıdd olur; yukālu: شَيْءٌ أَحْمٌ أَيُّ أَيْضُ

الْيَحْمُومُ [el-yaḥmūm] [يَغْفُورٌ] [ya'fūr] vezninde) ve

الْحِمْحِمُ [el-ḥimḥim] [سِمْسِمٌ] [simsim] ve هُدْهُدٌ [hudhud] veznlerinde) Bunlar da

siyāh nesneye denir. Ve

يَحْمُومٌ [yaħmūm] Tüttüne denir. دُحَانٌ [duħān] ma'nāsına. Ve bir kuş adıdır. Ve kara dağa denir. Ve İmām Hüseyn b. 'Alī el-Murtadā hazretlerinin feresi ismidir. Ve Hişām b. 'Abdumelik-i Emevī'nin dahi feresi ismidir ki Hārūn nām feresin neslinden idi. Ve Hāsān eṭ-Ṭā'ī ve Loqmān b. Munzir'in dahi feresleri ismidir. Ve Mısr'da bir dağın adıdır. Ve garbiyy-i Muğīşa'da bir suyun adıdır. Ve kabīle-i Dībāb diyārında bir dağın adıdır. Ve مُهُدٌّ [hudhud] vezninde حُمْحُمٌ [ħumħum] bir kuşun adıdır.

الْحَمَمُ [el-ħamem] (fethateynle) Bir nesne kararmak ma'nāsınadır; yukālu: حَمِمْتُ حَمًّا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ أَيَّ صِرْتُ أَسْوَدَ

الإِخْمِيمَاءُ [el-iħmīmā'] [إِفْعِيْعَالٌ] [if'cāl] vezninde) ve

التَّحْمُمُ [et-teħammum] [تَفْعُلٌ] [tefa'ul] vezninde) ve

التَّحْمُحُمُ [et-teħamħum] [تَزَلُّزٌ] [tezel-zul] vezninde) Bunlar da kararmak ma'nāsınadır; tekūlu: إِخْمُومِيَّتٌ وَتَحَمَّمْتُ إِخْمِيمَاءُ [iħmīmā'] māddesi mu'tell olmakla burada ittirādı zikr olunmuştur. İntehā. Ve

تَحْمُحُمُ [teħamħum] حَمَمَةٌ [ħamħamet] ma'nāsınadır, ke-mā se-yuzkeru.

الْحَمَاءُ [el-ħammā'] (hā'nın fethiy-le) İnsanın dübürüne denir, إِسْتٌ [ist] ma'nāsına; siyāhlıktan me'hūzdur; cem'ī حُمٌ [ħumm] gelir hā'nın zammıyla.

الْحُمَمُ [el-ħumem] [ضُرْدٌ] [şurad] vezninde) Kömüre denir, فَحْمٌ [faħm] ma'nāsına. Müfredi حُمَمَةٌ [ħumemet]tir.

الْحَمَامَةُ [el-ħamāmet] [سَحَابَةٌ] [sehābet] vez-

ninde) حَمَامٌ [ħamām] lafzının müfredidir ki güvercine denir. Ve göğsün ortasına denir. Ve 'avrete yāhūd güzel ve dil-ber olanına denir; yukālu: جَاءَتْ حَمَامَةٌ أَيَّ مَرَأَةً أَوْ جَمِيلَةً Ve bir su ismidir. Ve devābb ve mevāşī kısmının güzīdesine denir. Ve devenin göğüsten yere gelen değirmi müh-resine denir. Ve süpürülmüş pākīze köşk avlusuna denir. Ve kovaya geçirilen makaraya denir. Ve kapı halkasına denir. Ve حَمَامَةُ الْفَرَسِ [ħamāmetu'l-feres] atın göğsüne denir. Ve

حَمَامَةٌ [Hāmāmet] İyās b. Kābīşa'nın ve Kūrād b. Zeyd'in feresleri ismidir. Ve Hāmāme el-Eslemī ve Hābīb b. Hāmāme bunları ba'zılar silsile-i ashābda zikr eylediler.

حَمَّانٌ [Himmān] (hā'nın fethiy-le) Temīm kabīlesinden bir cemā'ate denir.

حَمُومَةٌ [Hāmūmet] [شَابُورَةٌ] [şabūret] vezninde) Mülük-i Yemen'den bir melik ismidir.

حَمَّةٌ [Hāmet] (hā'nın fethiy-le) Esāmīdendir; 'Abdurrahmān b. 'Arefe b. Hāme ve Aħmed b. el-'Abbās b. Hāme muhaddislerdir.

الْحَمْحَمَةُ [el-ħamħamet] [زَلْزَلَةٌ] [zelzelet] vezninde) Beygir ve at kısmı okramak ma'nāsınadır ki beygir yemi gördükte ve at sāhibini gördükte pek kişnemeyip içeri-sinden alarak sehlece ve yavaşça kişnemekten 'ibārettir, تَحْمُحُمُ [taħamħum] dahi bu ma'nāyadır; yukālu: حَمَمَ الْبِرْدُونَ وَتَحَمَمَ الْفَرَسُ وَتَحَمَمَ إِذَا عَرَّ إِذَا صَوَّتَ عِنْدَ الشَّعِيرِ وَحَمَمَ الْفَرَسُ وَتَحَمَمَ إِذَا عَرَّ Ve جِيْنٌ يُقْضَرُ فِي الصَّهِيْلِ وَاسْتَعَانَ بِنَفْسِهِ

حَمْحَمَةٌ [ħamħamet] Öküz kısmı dişiye çekildiği hengāmda yavaşça böğürmek ma'nāsınadır; yukālu: حَمَمَ الثَّوْرُ إِذَا نَبَّ لِلتَّيْفَادِ

الْحَمِيمَةُ [el-ħimħimet] (hā'ların kesri ve zammıyla) Bir nebât adıdır, 'alā-kavlin لِسَانُ التَّوْرِ [lisānu's-ševr] dediği nebattır; cem'î حَمِيمٌ [ħimħim] gelir.

الْحَمَاهِيمُ [el-ħamāhim] (hā'nın fethiyle) حَبَقٌ [ħabaḳ]-ı bostānī ismidir ki 'arizü'l-varak olur, حَبَقٌ [ħabaḳ]-ı nebati dahi derler;müfredi حَمَاهِيمَةٌ [hamāhimet]tir, Türkîde Firengî fesleğen ve lāle-i hatayî dedikleri nebattır; zukāmı dāfi' ve südde-i dimāğı müfettih ve kalbi mukavvî ve kavrulmuşunu gül yağı ve mā-i bārid ile şürb ishāl-ı müzmini kâtr'ıdır. Ve Muḥammed b. 'Abdullāh Ebu'l-Muğ̃s el-Ḥamāhimî muhaddisîndendir.

آل حَامِيمٍ [ālu hāmīm] (hemzenin meddiyle) ذَوَاتُ حَامِيمٍ [zevātu hāmīm] dahi itlāk olunur; Ḳur'ān-ı kerīm'de حَامِيمٌ kelimesiyle müfettih olan süre-i ma'lûmelerdir, حَوَامِيمٌ demek cā'iz değildir, lâkin ba'zı şîr'de vārid olmuştur. Ve حَامِيمٍ [hāmīm] ism-i a'zamdır, yāhūd kasemdir yāhūd "الرَّحْمَنُ" ism-i şerifinin hurûf-ı mukatta'asıdır, tamāmı "الر" ve "ن" harfleridir ki ibtidā-yı sürelerdir. Kāle's-şārih kāle İbn Mes'ūd: "آل حَامِيمٍ دِيَاخُ الْقُرْآنِ" أَي زِينَتُهُ لِمَا فِيهِ مِنْ أُمُورِ الْأَجْرَةِ Ve kezā fi'l-hadîsi: "قُولُوا حَم لَا يُنْضَرُونَ" İbn Eşîr dedi ki حَامِيمٍ [hāmīm] esmā-i ilāhiyyeden olmakla اللّٰهُمَّ اللّٰهُمَّ لَا يُنْضَرُونَ ma'nāsınadır yāhūd kasemdir, وَاللّٰهُمَّ لَا يُنْضَرُونَ ma'nāsınadır; yāhūd suver-i merkûme zî-şān olmakla istinzāl-i rahmet bābında kendiler ile istizhār olunur, pes kelām-ı müste'nef olur, güyā ki ham kelimesini dediğimiz hinde ne terettüb eder diye istifsāra cevāb olur. Ve Şihāb merhûm *Durretu'l-Ġavvās* şerhinde dediler ki حَوَامِيمٌ ve طَوَاسِينُ fasîh-i eş'arda vārid

olmuştur, قَوَابِلٌ gibi ki قَابِيلٌ [kābīl]cem'îdir. Ve أَهْلُ آلِ حَامِيمٍ kelimesinde olan آل [āl] [ehl] ma'nāsına değildir, belki esmā-i mürekkebe makûlesinden tesniye ve cem'î sahih olmayan kelimātın cem' ve tesniyesini murād ettikte 'Arablar آل [āl] ve ذُو [zū] kelimelerini idhāl edip tesniye yāhūd cem' ma'nāsını irāde ederler. Meselā bana bir niçe Te'ebbeṭaŞerren ismiyle müsemmā kimseler geldi diyecek yerde جَاءَنِي آلُ تَابُطَ شَرًّا وَذُو تَابُطَ شَرًّا derler. Pes حَامِيمٍ ve آل حَامِيمٍ bu kabildendir ki حَامِيمٌ itlāk olunan süreler demektir, sohbet-i ma'neviyyeden mecāzıdır. İntehā.

الْمُحَامِمُ [el-muḥāmm] (mīm'in zammıyla) Sābit ve ber-karār ma'nāsınadır; tekülü: أَنَا مُحَامِمٌ عَلَى هَذَا أَي تَابِتٌ

حَمْحَامٍ [ħamħāmi] (hā'nın fethi ve āhirin kesr üzere bināsıyla ism-i fā'ildir) Bir nesne kalmadı, hep tükendi ma'nāsınadır; yukālu: قُلْتُ أَبَقِيَ عِنْدَكُمْ شَيْءٌ قَالَ حَمْحَامٍ أَي لَمْ مَحْمَاحٍ [hemħāmi] ve مَحْمَاحٍ [maħmāhi] ve بَحْبَاحٍ [baħbāhi] dahi bu ma'nāyadır.

حُمَيْمَةُ [Ḥumeymet] [cuheyne] vezninde) Belḳā nāhiyesinde bir küçük belde adıdır.

حِمِّمٌ [Ḥimm] (hā'nın kesriyle) Ṭayyî kabilesi diyārında bir dere adıdır.

حُمٌّ [Ḥumm] (hā'nın zammıyla) Diyār-ı Benî Kilāb'da niçe kara dağcağızlardır.

الْحَمَائِمُ [el-Ḥamā'im] (hā'nın fethiyle) Yemāme'de bir niçe dağlardır.

حُمُوِيَّةٌ [Ḥammūyet] [şebbūyet] vezninde) Esāmîdendir: 'Abdullāh b. Aḥmed b. Ḥammūye es-Seraḥsî rāvî-i Şaḥiḥ-i Buḥārî'dir. Ve Benū Ḥammūye el-Cuveynî niçe meşāyih-ı kirāmdır. Mü-

tercim der ki fāzıl-ı meşhūr Sa'uddīn el-Ḥammuvī, Şihāb'ın beyānına göre ḥā'nın fethi ve mīm-i müşeddedenin zammı ve vāv'ın kesriyledir ki ceddî olan Ḥammūye'ye mensūbdur.

حَم [Ḥamm] (ḥā'nın fethiyle) ve

حُم [Ḥumm] (ḥā'nın zammıyla) ve

حِمَّانُ [Ḥimmān] (عِمْرَانُ [ʿimrān] vezninde)

ve

حُمَّانُ [Ḥummān] (عُصْمَانُ [ʿuṣmān] vezninde)

ve

حَمَامَةٌ [Ḥamāmet] (نَعَامَةٌ [neʿāmet] vezninde) ve

حُمَمَةٌ [Ḥumemet] (هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) ve

حُمَامٌ [Ḥumām] (غُرَابٌ [ḡurāb] vezninde) ve

حِمْحِمَةٌ [Ḥimḥimet] (كِرْكِرَةٌ [kirkiret] vezninde) ve

حُمَّى [Ḥummā] (ḥā'nın zammı ve mīm'in zammeye imālesiyle) ve

حُمَامَى [Ḥumāmā] (غُرَابَى [ḡurābā] vezninde) Esāmī-i ʿArabdandır.

الْحُمَيْمَاتُ [el-ḥumeymāt] (ḥā'nın zammıyla) **حُمَيْمَةٌ** [ḥumeymet] in cemʿidir, âteş koruna denir, **جَمْرَةٌ** [cemret] ma'nāsına.

التَّحِيمَةُ [et-teḥimmet] (تَحْلَةٌ [taḥillet] vezninde) **تَفْعِيلٌ** [tefʿīl] den masdardır, mutalakaya muʿa vermek ma'nāsınadır; **تَحْمِيمٌ** [taḥmīm] gibi. Bu cihetle muʿa zımında itā ve ilbās eyledikleri siyāba **ثِيَابُ التَّحِيمَةِ** [siyābu't-teḥimmet] itlāk olunur.

[ح ن م]

الْحَنَمَةُ [el-ḥanemet] (ḥā'nın ve nūn'un fethiyle) Baykuş kuşuna denir, **بُومَةٌ** [būmet] ma'nāsına; **حَنَمٌ** [ḥanem] cemʿidir.

[ح ن ت م]

الْحَنْتَمُ [el-ḥantem] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Sırlı yeşil destīye denir; yukālu: **جَاءَ وَفِي يَدِهِ** **حَنْظَلٌ** [ḥanzal] ağacına denir. Ve bir arzın ismidir. Ve siyāh bulutlara denir, **حَنَاتِمٌ** [ḥanātīm] dahi denir; yukālu: **ظَهَرَتْ فِي السَّمَاءِ حَنْتَمٌ وَحَنَاتِمٌ أَي سَحَابٌ سَوْدٌ**

الْحَنْتَمَةُ [el-ḥantemet] (hā'yıla) Zikr olunan **حَنْتَمٌ** [ḥantem] ve **حَنَاتِمٌ** [ḥanātīm] in müfredidir. Ve Ḥanteme bint ʿAbdurrahmān b. el-Ḥāriş'tir ki şārihin beyānına göre saḥābiyyedir. Ve Ḥanteme bint Zī'r-Rumḥayn vālide-i ʿÖmer el-Ḥaṭṭab'dır radiyallāhu ʿanhu; ve bu Ebū Cehl'in hemşiresi deḡildir, niteki baʿzılar öylece vehm eylediler, belki ʿamuca-zādesidir.

[ح ن د م]

الْحَنْدَمُ [el-ḥandem] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Kızıl boya dedikleri kökün şeceri ismidir; müfredi **حَنْدَمَةٌ** [ḥandemet] tir. Ve bir recülün ʿalemidir.

الْحَنْدِيمَانُ [el-ḥindimān] (ḥā'nın ve dāl'ın kesriyle) Cemāʿat ma'nāsınadır, ʿalā-kavlin tāʿife ma'nāsınadır yāhūd bir kabīle ismidir.

[ح و م]

الْحَوْمُ [el-ḥavm] (قَوْمٌ [qawm] vezninde) Bin mihāra kadar olan deve sürüsüne denir ki pek büyük sürü olur, ʿalā-kavlin ʿaded-i muʿayyen ile maḥdūd olmayan büyük sürüye denir. Ve

حَوْمٌ [ḥavm] ve

حَوَمَانٌ [ḥavemān] (feteḥātla) Masdar olurlar, bir nesnenin çevresini dolanmak ma'nāsına; yukālu: **حَامَ الطَّيْرُ عَلَى الشَّيْءِ يَحْوِمُ** **حَوْمًا وَحَوَمَانًا إِذَا دَوَّمَ وَكَذَا يُقَالُ حَامَتِ الْإِبِلُ حَوْلَ**

الماءِ إِذَا طَافَتْ Ve

حَوْمٌ [ḥavm] ve

حَيَامٌ [ḥiyām] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) ve

حَوْوَمٌ [ḥu'ūm] (تُعَوِّدُ [ḥu'ūd] vezninde) ve

حَوْمَانٌ [ḥavemān] (fetehātla) Bir nesneyi kass ve taleb eylemek ma'nāsına müsta'emeldir; yukālu: حَامٌ فَلَانٌ عَلَى الْأَمْرِ حَوْمًا: وَحَيَامًا وَحَوْمَانًا إِذَا رَامَهُ

أَلْحَائِمُ [el-ḥā'im] Ma'nayeyn-i mezkūreynden ism-i fā'ildir; cem'i حَوْمٌ [ḥūm] gelir ḥā'nın zammıyla, lākin şārihin beyānına göre رُكَّعٌ [rukka'] veznindedir. Ve

حَائِمٌ [ḥā'im] Susuz, 'aṣṣān ma'nāsınadır; yukālu: بَعِيرٌ حَائِمٌ وَإِبِلٌ حَوَائِمٌ وَحَوْوَمٌ أَيُّ عَطْشَانٌ:

أَلْحَوْمَةُ [el-ḥavmet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Her nesnenin gömüne ve mu'zamına yāhūd eşedd olan yerine denir, meselā حَوْمَةُ الْبَحْرِ [ḥavmetu'l-baḥr] deryānın engin yerine denir. Ve حَوْمَةُ الرَّمْلِ [ḥavmetu'r-reml] ve حَوْمَةُ الْقِتَالِ [ḥavmetu'l-ḳitāl] kumluğun ve ma'rekenin göm ve cem'iyyetli yerine denir yāhūd ma'rekenin cengi pek şedid olan yerine denir.

أَلْحَوْمَانَةُ [el-ḥavmānet] (ḥā'nın fethiyle) Toprağı galiz olup lākin sarp olmayan mekāna denir; cem'i حَوْمَانٌ [ḥavmān]dır ve حَوَامِينُ [ḥavāmīn] gelir. Ve bir nebāt adıdır; bunun cem'i حَوْمَانٌ [ḥavmān]dır, bu nebāt yonca envā'ından tirfil dedikleridir.

حَامٌ [Ḥām] (سَامٌ [sām] vezninde) İbn Nūḥ 'aleyhi's-selāmdır, ebu's-sūdāndır, ya'nī siyāh zengī adamlar onun zürriyyetinden neş'et eylediler; ve minhu غَلَامٌ حَامِيٌّ أَيُّ أَسْوَدُ Ve Enceb b. Aḥmed el-Ḥāmī muhaddistir.

أَلْحَوْمَةُ [el-ḥūmet] (ḥā'nın zammıyla) Billūra denir.

أَلْحَوْمٌ [el-ḥūm] (ḥā'nın zammıyla) Şol bādeye denir ki pek keskin olup başa vurmakla buḥārı kāse-i serde deverān eder ola. Nüshalardan أَلْحَمْرُ kelimesi sākıt olmuştur.

أَلْتَحْوِيمُ [et-taḥvīm] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) İstidāme ma'nāsınadır; yukālu: حَوْوَمٌ فِي الْأَمْرِ إِذَا اسْتَدَامَ

[ح ي م]

أَلْحَيْمَةُ [el-Ḥaymet] (ḥā'nın fethiyle) Yemen'de eyālet-i Cened kurālarından bir karye ismidir.

أَلْمِحْيَمُ [el-miḥyem] (مِكْتَلٌ [miktel] vezninde) Be-gāyet dimāğı tüz, zīrek ve hūşmend olan sabīye denir.

FASLU'L-ḤĀ'Ī'L-MU'CEME

(فَضْلُ الْحَاءِ الْمُعْجَمَةِ)

[خ ت م]

الْحَتْمُ [el-ḥatm] [شَتْمٌ] [šetm] vezninde) ve **الْحِتَامُ** [el-ḥitām] [كِتَابٌ] [kitāb] vezninde) Bir nesneye mühür basmak ma'nāsındır ki mühürlemek ta'bīr olunur; yukālu: **حَتَمَهُ** **حَتَمَ الْقَلْبَ** Ve **حَتَمًا وَحِتَامًا** مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا طَبَعَهُ [ḥatmu'l-ḳalb] Hak celle ve 'alā küffārın kulübunu sedd edip imān ve i'tikādāt-ı hakkaya dā'ir nesne fehmi etmeyip ve i'tikād ve imāna müte'allik nesne sudūr eylemez kılmaktan ibārettir; yukālu: **حَتَمَ** اللهُ عَلَى قَلْبِهِ أَيَّ جَعَلَهُ لَا يَنْفَعُهُمْ شَيْئًا وَلَا يَخْرُجُ مِنْهُ شَيْءٌ Ve

حَتْمٌ [ḥatm] Bir nesneyi itmām edip āhırlamak ma'nāsına müsta'emeldir, gūyā ki onu sedd ve hatm etmiş olur; yukālu: **حَتَمَ** **حَتَمَ** **حَتَمًا** إِذَا بَلَغَ آخِرَهُ Ve ekini ektikten sonra ibtidā suvarmak ma'nāsına müsta'emeldir; yukālu: **حَتَمَ** **حَتَمَ** **حَتَمًا** إِذَا سَقَاهُ أَوْ سَقِيَهُ Ve

حَتْمٌ [ḥatm] Bala itlāk olunur, **عَسَلٌ** [ʿasel] ma'nāsına. Ve bu vâsif bi'l-masdardır. Ve arı kovanlarının ağızlarına itlāk olunur. Ve bal arısı ince mūm ile gömeci yüzünü sıvarmak ma'nāsındır ki sırlamak ta'bīr olur, bal mūmundan ince zar gibi mūm ile sıvayıp sedd eder, gūyā ki gömeci mühürlemiş olur; yukālu: **حَتَمَ** **النَّحْلَ** إِذَا جَمَعَ شَيْئًا مِنْ **السَّمْعِ رَقِيقًا أَرْقَ مِنْ السَّمْعِ فَطَلَاهُ بِهِ**

الْحِتَامُ [el-ḥitām] [كِتَابٌ] [kitāb] vezninde) Masdardır ki zikr olundu. Ve

حِتَامٌ [ḥitām] Bir nesneyi mühürleyecek balçığa denir ki selefte balçık isti'māl ederler idi, hālen ma'rūf mühür mūmu isti'māl olunur; yukālu: **حَتَمَ** **الْكِتَابَ بِالْحِتَامِ** أَيَّ **الطِّينِ الدِّي**

يُحْتَمُ بِهِ عَلَيْهِ

الْحَاتِمُ [el-ḥātem] (tā'nın fethiyle) **حَاتِمٌ** [ḥatm] olunacak nesne üzere basılan şey'e denir ki mühür ta'bīr olunur; yukālu: **وَضَعَ** **حَاتِمٌ** **حَاتِمًا** **عَلَيْهِ** **الْحَاتِمُ** **وَهُوَ** **مَا** **يُحْتَمُ** **بِهِ** **حَاتِمٌ** **حَاتِمًا** [ḥātem] māddeinde yedi lügat vardır. 1) **حَاتِمٌ** [ḥātem] (ki tā'nın fethiyledir) 2) **حَاتِمٌ** [ḥātim] (tā'nın kesriyle) 3) **حَاتِمًا** [ḥātām] 4) **حَاتِمًا** [ḥaytām] (ḥā'nın fethiyle) 5) **حَاتِمًا** [ḥitām] [كِتَابٌ] [kitāb] vezninde) 6) **حَاتِمًا** [ḥatem] (fethateynle) 7) **حَاتِمًا** [ḥātīyām] (tā'nın kesriyledir) **حَوَاتِمٌ** [ḥavātim] ve **حَوَاتِيمٌ** [ḥavātīm] gelir. Ve

حَاتِمٌ [ḥātem] Bir nesnenin encāmına ve sonuna denir; yukālu: **حَاتِمَتُهُ** **خَيْرٌ** **أَيَّ** **عَاقِبَتِهِ** **وَأَخْرَجَتْهُ** Ve

حَاتِمُ الْقَوْمِ [ḥātemu'l-ḳavm] (tā'nın fethi ve kesriyle) Bir kavm ve zümrenin en āhiri olan adama denir; yukālu: **هُوَ** **حَاتِمُ** **الْقَوْمِ** **هُوَ** **حَاتِمُهُ** **أَيَّ** **آخِرَهُمْ** Ve

حَاتِمُ الْكَفَا [ḥātemu'l-ḳafā] (tā'nın fethiyle) İnsānın kafāsi çukuruna itlāk olunur, **نُقْرَةٌ** **الْكَفَا** [nuḳretu'l-ḳafā] ma'nāsına. Ve

حَاتِمٌ [ḥātem] At kısmının ayağında olan sehlice sakarlığa denir ki belli bellisiz olur, **تَحْدِيمٌ** [taḥdīm] dedikleri sakarlıktan az olur; yukālu: **مَا** **فِي** **قَوَائِمِ** **الْفَرَسِ** **إِلَّا** **حَاتِمٌ** **وَهُوَ** **أَقْلُ** **وَالْوَصْحُ** Ve

حَاتِمُ الْفَرَسِ [ḥātemu'l-feres] Kısrağın memelerinden karnına yakın olan memesi başına itlāk olunur.

الْحَاتِمَةُ [el-ḥātimet] (tā'nın kesriyle) Bu dahi bir şey'in āhir ve encāmına denir.

التَّخْتُمُ [et-teḥattum] [تَفَاعُلٌ] [tefa'ul] vezninde) Parmağa **حَاتِمٌ** [ḥātem] takınmak ma'nāsındır; yukālu: **تَخْتَمُ** **بِالْحَاتِمِ**

vezninde) Bir nesneden tegāfūl edip tınmayıp epsem olmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: تَحْتَمُّ عَنْهُ إِذَا تَغَافَلَ وَ سَكَتَ Ve bir māddeyi ketm eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: تَحْتَمُّ بِأَمْرِهِ إِذَا كَتَمَهُ Ve başa destār sarınmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: تَحْتَمُّ الرَّجُلُ إِذَا تَعَمَّمَ Ve bu ma'nādan ism تَحْتَمَّةٌ [tahtimet]tir, تَذَكْرَةٌ [tezkiret] vezninde.

الْمُخْتَمُّ [el-muḫattem] [مُعْظَمٌ] [mu'azzam] vezninde) Ayaklarında خَاتَمٌ [hātem] olan ya'nī sehlice sakarlığı olan ata denir; yukālu: فَرَسٌ مُخْتَمٌّ إِذَا كَانَ فِي قَوَائِمِهِ خَاتَمٌ

الْمُخْتَمُّ [el-miḫtem] [مِنْبَرٌ] [minber] vezninde) Şol cevze denir ki bir nesneye sürüp düz ve yalçın eyledikten sonra ona oyma oyarlar, Fārisīde tīr derler. Lākin lügat-ı Fārisiyyede bu ma'nāya tīr bulunmayıp ancak yuvarlak ma'nāsına da geldiği mersümdür. Mü'ellif o lügatın dahi ehli olmakla bizlere öylece zabt eylemek lāzimedendir.

الْمُخْتَمُّ [el-maḫtūm] Ölçeğe itlāk olunur, صَاعٌ [šāc] ma'nāsına, mikdār-ı mu'addeli üzere خْتَمٌ [ḫatm] olunduğu için.

الْخْتَمُ [el-ḫutum] (zammeteynle) At kısmının oynak yerlerinde aşık ve en ta'bīr olunan bendlere denir; müfredi خِتَامٌ [ḫitām] dır, كِتَابٌ [kitāb] vezninde ve خَاتَمٌ [hātem] dir, عَالَمٌ [ālem] vezninde.

[خ ت ر م]

الْخَتْرَمَةُ [el-ḫatremet] [دَاخِرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) 'Acz yāhūd havf ve feza' sebebiyle tekellümde hāmūş olmak ma'nāsınadır; yukālu: خَتْرَمَ الرَّجُلُ إِذَا سَكَتَ عَنْ عَيٍّْ أَوْ فَرَعَ

[خ ت ل م]

الْخَتْلَمَةُ [el-ḫatlemet] [دَاخِرَجَةٌ] [dahrecet]

vezninde) Bir nesneyi nihānīce uğrulukla ahz eylemek ma'nāsınadır; yukālu: خَتْلَمَ الشَّيْءَ إِذَا أَخَذَهُ فِي خُفْيَةٍ

[خ ث م]

التَّخْتِيمُ [et-taḫṣīm] (ṣā-yı müsellese ile تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bir nesneyi yassılıtp enliletmek ma'nāsınadır; yukālu: خَتَّمَهُ تَحْتِيمًا إِذَا عَرَّضَهُ

الْحَخْمُ [el-ḥaṣem] (fethateynle) Burun yassısı yāhūd kalın olmak, kezālik kulakların uçları makūlesi yassı ve yayvan olmak ma'nāsınadır; yukālu: خَيْمَ الرَّجُلُ خَيْمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ أَنْفُهُ عَرِيضًا أَوْ غَلِيظًا وَكَذَلِكَ إِذَا كَانَتْ أُذُنُهُ كُزَالِيكٍ كُزَالِيكٌ عَرِيضَةً وَيُقَالُ خَيْمَ أَنْفُهُ وَخَيْمَتْ أُذُنُهُ خَيْمَ الْمَعْوَلِ إِذَا صَارَ مُفْلَطِحًا Ve nākanın memelerinin delikleri kapanmak ma'nāsınadır; yukālu: خَيْمَتْ أَخْلَافَ النَّاقَةِ إِذَا انْسَدَّتْ

الْأَخْمُ [el-aḫsem] [أَحْمَرٌ] [aḫmer] vezninde) Vasftır, yassı burunlu adama denir. Ve yayvan yassı buruna denir. Ve arslana denir. Ve namlusu enli kılıca denir. Ve yumru kalın ferce denir.

الْحَخِيمُ [el-ḥaṣīm] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) Bu dahi yumru kaba ferce denir.

الْمُخْتَمَةُ [el-muḫṣamet] [مُعْظَمَةٌ] [mu'azzamet] vezninde) Ucu sivri olmayarak cirmi yassı ve yayvan ayakkabıya denir; yukālu: نَعْلٌ مُخْتَمَةٌ أَيُّ مُعْرَضَةٌ بِلَا رَأْسٍ

الْخُثْمَةُ [el-ḫuṣmet] [غُرْفَةٌ] [ğurfet] vezninde) Öküz kısmının burunlarında olan kısıllığa ve yassılığa denir.

الْخَتْمَاءُ [el-ḥaṣmā'] [حَمْرَاءٌ] [ḥamrā'] vezninde) Şol nākaya denir ki tabanı değirmi ve bakanakları kısa ola; yukālu: نَاقَةٌ خَتْمَاءٌ أَيُّ الْمُسْتَدِيرَةُ الْخُفِّ الْقَصِيرَةُ الْمُنَاسِمُ Ve Yemāme'de

bir mevzi^c adıdır.

خَيْمَمَةٌ [Ḥayṣemet] (حَيْدَرَةٌ [ḥayderet] vezninde) İbnu'l-Hāriṣ'tir ki ashābdandır.

خَيْسَمٌ [Ḥaysem] (حَيْدَرٌ [ḥayder] vezninde) ve

خُثَامَةٌ [Ḥuṣāmet] (أَسَامَةٌ [usāmet] vezninde) ve

أَخْنَمٌ [Aḥṣem] (أَحْمَرٌ [aḥmer] vezninde) ve

خُثْمَانٌ [Ḥuṣmān] (عُثْمَانٌ [ʿuṣmān] vezninde) ve

خُثَيْمَةٌ [Ḥuṣeymet] (جُهَيْنَةٌ [cuheyne] vezninde) Esāmī-i ricāldendir.

الْحُثْمُ [el-ḥaṣm] (ḥā'nın fethiyle) Bir adamın burnunu vurup ezmek ma'nāsınadır ki yamyassı kalır; yukālu: **خُثِمَ أَنْفُهُ خُثْمًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا دَفَعَهُ**

إِبْنُ خُثَيْمٍ [İbn Ḥuṣeym] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) 'Abdullāh b. 'Osmān'dır ki muhaddistir.

[خ ث م]

الْحُثَارِمُ [el-ḥuṣārim] (غَلَابِيٌّ [ʿulābi] vezninde) Her nesneden tatayyur eden ya'nī bed fāl edip teṣe'üm eder olan adama denir; yukālu: **رَجُلٌ حُثَارِمٌ أَي مُتَطَيِّرٌ** Ve 'Amr el-Becelī nām kimsenin ki Kumeyt nām ṣā'irin 'amucasıdır, pederi ismidir. Ve kalın dudaklı adama denir; yukālu: **رَجُلٌ حُثَارِمٌ أَي الْعَلِيظُ الشَّفَقَةُ**

الْحُثْرِمَةُ [el-ḥiṣrimet] (ḥā'nın ve rā'nın kesriyle) **حِثْرَمَةٌ** [ḥiṣrimet] ma'nāsınadır ki üst dudağın ortasında olan düğmeciğe denir.

الْحُثْرَمَةُ [el-ḥaṣremet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Bir işte beceriksiz çolpa ve hemec olmak ma'nāsınadır; yukālu: **مَا هَذِهِ الْحُثْرَمَةُ أَيِ الْحَزْقُ فِي الْعَمَلِ**

[خ ث ع م]

خُفْلَمٌ [Ḥaṣ'am] (جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Bir dağın adıdır, onda mütemekkin olanlara Ḥaṣ'amıyyūn itlāk olunur. Ve Ḥaṣ'am b. Enmār, Ma'add kabilesinden münṣa'ib bir kabilenin pederleri ismidir. Ve bir erkek devenin ismidir, o kabile halkı onu boğazladıkdan nāṣī pederleri Ḥaṣ'am ile tesmiye olundu. Ve İbn Ebī Ḥaṣ'am, 'Ömer b. 'Abdullāh'tır ki muhaddistir. Ve

خُفْلَمٌ [ḥaṣ'am] Arslana denir.

الْمُخْتَعَمُ [el-muḥaṣ'am] (مُدَحْرَجٌ [mudaḥrec] vezninde) Bu dahi arslana denir. Ve yüzü enli ve değirmi adama denir; yukālu: **رَجُلٌ مُخْتَعَمٌ الْوَجْهَ أَيِ مُكَلَّمُهُ**

الْخُثْعَمَةُ [el-ḥaṣ'amet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Beden kana bulaşmak ma'nāsınadır. 'Alā-kavlin a'māl-i'Arabdan bir 'ameldir ve o bir kavm te'āvun ve tenāsur üzere 'ahd ve peymān edecek olduklarında bir araya gelip bir hayvānı zebh ve lahmını ekl eyledikten sonra kanını bir kap içre vaz^c ve ona ba'zı tīb halt edip ellerini ona batırdıkları hālde 'akd-i 'ahd ü mīsāk ederler, işte **خُثْعَمَةٌ** [ḥaṣ'amet] bundan 'ibārettir. Ve

خُثْعَمَةٌ [ḥaṣ'amet] Kızıl tüylü keçiyeye denir, koyuna itlāk olunmaz; yukālu: **عَنْزٌ خُثْعَمَةٌ أَيِ حَمْرَاءُ**

[خ ث ل م]

الْخُثْلَمَةُ [el-ḥaṣlemet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Karışmak, ihtilāt ma'nāsınadır. Ve bir nesneyi uğurlayın gizlice almak ma'nāsınadır; yukālu: **خُثْلَمَةٌ إِذَا أَخَذَهُ فِي خُفْيَةٍ**

خُثْلَمٌ [Ḥaṣlem] (جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Bir recül adıdır.

[خ ج م]

الْحِجَامُ [el-ḥicām] [كِتَابٌ [kitāb] vezninde) ve

الْحُجُومُ [el-ḥacūm] [صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Ferci bol kariya denir; yukālu: **إِمْرَأَةٌ حِجَامٌ** وَإِخْجُومٌ أَيِ الْوَاسِعَةِ الْهَنْ

[خ د م]

الْخِدْمَةُ [el-ḥidmet] (ḥā'nın kesriyle ve fet-hiyle) Bir adamın işini gücünü görüp bendelik ve pişkârlık eylemek ma'nâsınadır ki tahriifle hizmet eylemek ta'bîr olunur; yukālu: **خِدْمَةُ خِدْمَةٍ وَخِدْمَةٌ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ** إِذَا عَمِلَ لَهُ

الْخَادِمُ [el-ḥādīm] Hizmet-kāra denir, Fārisīde pişkârlık derler; cem'î **خُدَّامٌ** [ḥuddām] gelir, **كَاتِبٌ** [kātib] ve **كُتَّابٌ** [kuttāb] gibi ve **خَدَمٌ** [ḥadem] gelir fethataynle. Mü'ennesinde kezālik **خَادِمٌ** [ḥādīm] denir ve **خَادِمَةٌ** [ḥādīmet] denir hā'yla. Şārih der ki **خَادِمٌ** [ḥādīm] ism mecrāsına icrā olunmuştur, **خَدَثٌ** [ḥades] ma'nāsında, hā' ilhāk olunur; tekūlu: **هَذِهِ خَادِمَةٌ غَدًا**

الْإِخْتِدَامُ [el-iḥtidām] [إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Bir adamın hizmet-kārı olmamakla işini gücünü kendisi görmek ma'nâsınadır ki kendi nefesine hizmet-kārılık eylemektir; yukālu: **كَالَهٗ شَارِيهٗ إِذَا خَدَمَ نَفْسَهُ** لَا بُدَّ لِمَنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ خَادِمٌ أَنْ يَخْتَدِمَ Ve bir kimseden hizmet-kār istemek ma'nâsınadır; yukālu: **إِذَا اسْتَوْهَبَهُ خَادِمًا**

الْإِسْتِحْدَامُ [el-istiḥdām] Bu dahi bir kimseden hizmet-kār istemek ma'nâsınadır.

الْإِحْدَامُ [el-iḥdām] (hemzenin kesriyle) Bir adama hizmet-kār vermek ma'nâsınadır; yukālu: **إِسْتَحْدَمَهُ وَاسْتَحْدَمَهُ فَأَخْدَمَهُ أَيِ اسْتَوْهَبَهُ خَادِمًا** فَوْهَبَهُ لَهُ

الْخَدْمَةُ [el-ḥademet] (fethātla) Şol halka

tarzında kalın ve muhkem tasmaya denir ki devenin bileğine bağlayıp ona devenin ayağına diktikleri çarığı bend ederler. Ve bir yerde dā'ire olmuş nās halkasına denir; ve minhu yukālu: **فَضَّ اللَّهُ خَدْمَتَهُمْ أَيِ فَرَّقَ** وَجَمَعَهُمْ Ve

خَدْمَةٌ [ḥademet] Halhāla itlāk olunur; yukālu: **جَاءَتْ وَفِي رَجُلِهَا خَدْمَةٌ أَيِ خَلْخَالَ** Ve baldıra itlāk olunur; cem'î **خَدَمٌ** [ḥadem] gelir hā'sız ve **خِدَامٌ** [ḥidām] gelir, **كِتَابٌ** [kitāb] vezninde.

الْمُخَدَّمُ [el-muḥaddem] [مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Ayakta halhāl geçirecek yere denir. Ve devenin bilekçesinde zikr olunan **خَدْمَةٌ** [ḥademet] dedikleri tasma geçirecek yere denir, **مُخَدَّمَةٌ** [muḥaddemet] dahi denir hā'yla. Ve nisvānın ayakta don paçalarını bağladıkları don halkasına denir, zīrā onlar donlarının paçalarını topuk üzere çekip bend ederler, don orada kıvrım kıvrım yeri süpürür; yukālu. **مُخَدَّمٌ سَرَاوِيلَهَا يَتَدَبَّدَبُ أَيِ** وَرَبَاطُهُ عِنْدَ اسْفَلِ رِجْلِهِ Ve şol ata denir ki ayağında olan sekili tırnak üzere dā'ire gibi olan kıllardan yukarıca değirmi ola ve ona **أَخْدَمٌ** [aḥdem] dahi denir, 'alā-kavlin sekili bileklerinin bütününü yāhūd ba'zı yerini tecāvüz eylemiş ola; yukālu: **فَرَسٌ مُخَدَّمٌ** وَأَخْدَمٌ إِذَا كَانَ تَحْجِيلُهُ فَوْقَ أَشَاعِرِهِ أَوْ جَاوَزَ الْبَيْضَ أَرْسَاعَهُ أَوْ بَعْضَهَا

الْخَدْمَاءُ [el-ḥadmā'] [حَمْرَاءٌ [ḥamrā'] vezninde) Elleri ve ayakları ak olan koyuna denir, 'alā-kavlin bir ayağı ak ve sā'ir bedeni siyāh olana denir yāhūd bacağı bilekçesine karīb karamtık ak ola yāhūd akçıl kara ola; kezālik bu sıfat üzere olan dağ keçilere de denir.

الْخُدْمَةُ [el-ḥudmet] [غُرْفَةٌ [ḡurfet] vezninde) **خُدْمَاءُ** [ḥadmā'] lafzından ismdir, **حَمْرَةٌ**

[ḥumret] gibi.

الْخَدْمَةُ [el-ḥadmet] (ḥā'nın fethiyle) Leyl ve nehārdan bir sâ'ate denir; yukālu: مَضَتْ خَدْمَةً مِنْ لَيْلٍ أَوْ نَهَارٍ أَي سَاعَةً

الْخَدْمَةُ [el-ḥidemet] [‘inebet] vezninde) Kayışa denir.

الْمُخَدُّومُ [el-maḥdūm] Şol adama denir ki cinn tā'ifesinden tābi'ası ola ki خُدَّامٌ [ḥuddām] sāhibi ta'bir olunur.

الْمُخَدَّمُونَ [el-muḥaddemūn] (مُعْظَمُونَ) [mu'azzamūn] vezninde) مُخَدَّمٌ [muḥaddem]

kelimesinin cem'idir, hadem ve haşemi firāvān adama denir; yukālu: قَوْمٌ مُخَدَّمُونَ أَي كَثِيرُوا الْخَدَمِ

خِدَامٌ [Ḥibn Ḥidām] [kitāb] vezninde) Bir şā'irdir yāhūd bu zāl-ı mu'ceme iledir. Ve Ebū İshāk İbrāhīm el-Ḥudāmī ki fukahādandır, ḥā'nın zammıyladır; Ebu'l-Ferec mühmele ile takyid eylemiştir, lākin vehmdir, mu'ceme ile olmak melhūzdur.

[خ ذ م]

الْخَدْمُ [el-ḥazm] (ḥā'nın fethi ve zāl-ı mu'cemenin sükūnuyla) Kesmek ma'nāsınadır; yukālu: خَدَمَهُ خَدَمًا مِنَ الْبَابِ Kesmek ma'nāsınadır; yukālu: خَدَمَهُ الصَّقْرُ إِذَا ضَرَبَهُ بِمِخْلَبِهِ إِذَا قَطَعَهُ Ve şikārī kuş şikārına yāhūd tu'mesine pençe vurmak ma'nāsınadır; yukālu: خَدَمَ الشَّيْءُ خَدَمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا انْقَطَعَ Ve sarhoş olmak ma'nāsınadır; yukālu: خَدَمَ فُلَانٌ إِذَا سَكَرَ

التَّخْدِيمُ [et-taḥzīm] [tef'īl] vezninde) ve

التَّخْدِمْ [et-taḥazzum] [tefa'ul] vezninde) Bunlar da kesmek ma'nāsınadır; yukālu: خَدَمَهُ وَتَخَدَّمَهُ إِذَا قَطَعَهُ Ve

تَخَدَّمُ [teḥazzum] Kesilmek ma'nāsınadır; yukālu: تَخَدَّمُ الشَّيْءُ إِذَا انْقَطَعَ

الْخَدِيمُ [el-ḥazīm] [emīr] vezninde) Sarhoşa denir; mü'ennesi خَدِيمَةٌ [ḥazīmet] tir; yukālu: رَجُلٌ خَدِيمٌ أَي سَكَرَانٌ وَامْرَأَةٌ خَدِيمَةٌ Ve kesilmiş kulağa denir; yukālu: أُذُنٌ خَدِيمٌ أَي مَقْطُوعَةٌ

الْخَذَمُ [el-ḥazem] (fethateynle) Sür'at eylemek ma'nāsınadır; yukālu: خَدِمَ الرَّجُلُ خَذَمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَسْرَعَ

الْخَزِيمُ [el-ḥazim] [ketif] vezninde) ve **الْخَذُومُ** [el-ḥazūm] [şabūr] vezninde) ve

الْمُخَذَّمُ [el-muḥazzem] [mu'azzam] vezninde) Keskin kılıca denir; yukālu: Ve سَيْفٌ خَذَمٌ وَخَذُومٌ وَمُخَذَّمٌ أَي قَاطِعٌ

خَزِيمٌ [ḥazim] Hoş-tab' ve nīk-hūy, kerīm ve civān-merd adama denir; cem'i خَزِيمُونَ [ḥazimūn]dur; yukālu: رَجُلٌ خَزِيمٌ أَي سَمِخٌ Ve Mirdās b. Ebī 'Amīr'in feresi ismidir.

الْخُذَامَةُ [el-ḥuzāmet] [sumāmet] vezninde) Bir nesneden kesilmiş pāreye denir ki kesinti ta'bir olunur; yukālu: هَذِهِ خُذَامَتُهُ أَي قِطْعَتُهُ

الْخُذَمَاءُ [el-ḥazmā] [ḥamrā] vezninde) Şol koyuna denir ki kulağı arkuru kesilip lākin kopup ayrılmakla yarık kalmış ola; yukālu: شَاةٌ خُذَمَاءٌ وَهِيَ الْبَيْبِيُّ شُقَّتْ أُذُنُهَا عَرَضًا وَلَمْ تَبْنِ

الْخَدْمَةُ [el-ḥazmet] [temret] vezninde) Deveye mahsūs bir gūne damga ismidir. Ve bu, zamān-ı İslām'da ihdās olunan damgalardandır.

خِدَامٌ [Ḥizām] [kitāb] vezninde) Muḥārib kabilesinden bir batndır. Ve Ḥayyāş b. Ḳays b. el-A'ver nām kimse-nin feresi ismidir. Ve İbn Ḥizām ānifen “خ،د،م” māddesinde zikr olundu.

الْإِخْدَامُ [el-iḥzām] (hemzenin kesriyle) Bir kimse züll ve hakâretini ikrâr edip epsem olmak ma'nâsınadır; yukâlu: أَخَذَمَ الرَّجُلُ إِذَا أَقْرَبَ بِالذُّلِّ وَسَكَنَ أَخَذَمَهُ الشَّرَابُ إِذَا أَسْكَرَهُ [Ḥuzeym] [Ḥuzeym] (Ḥuzeym) [zubeyr] vezninde) Esâmîdendir: Muḥammed b. Rebī b. Ḥuzeym muhaddistir.

مِخْذَمٌ [Miḥzem] [minber] vezninde) Ḥārīs b. Ebī Şemir el-Ġassānī nām emirin kılıcı ismidir.

دُو الْخَدَمَةِ [Zu'l-Ḥazemet] (feteḥâtla) 'Āmir b. Ma'bed'in lakabıdır.

[خ ذ ر م]

الْخَدَارِيمُ [el-ḥazārīm] (ḥā'nın fethiyle) Pek köhne pāre pāre libāsa denir; yukâlu: ثَوْبٌ بُوْمَةٌ أَغْشَارٌ أَيْ خَدَارِيمٌ أَيْ رَعَابِيلُ أَيْ أَخْلَاقٌ kabîlindedir.

[خ ذ ل م]

الْخَدْلَمَةُ [el-ḥazlmet] [dahrecet] vezninde) Sür'atle yürüme ma'nâsınadır; yukâlu: خَدَلَّمَ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ mühmele ile de lügattır.

[خ ر م]

الْخَرْمُ [el-ḥarm] (ḥā'nın fethi ve rā'nın sükunıyla) Bir nesnenin dikişini ve nigendesini söktüp ayırmak ma'nâsınadır; yukâlu: خَرَّمَ الْخَرْزَةَ خَرْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا فَصَمَهَا Ve bir adamın burnunun direğini yarmak ma'nâsınadır; yukâlu: خَرَّمَ فُلَانًا إِذَا سَقَى وَتَرَةً أَنْفِهِ Ve

خَرْمٌ [ḥarm] Dağın burnuna denir ki sivri çıkan ucundan 'ibârettir. Ve

خَرْمٌ [ḥarm] 'Arūziyyūn ıstılâhında fe'ülün cüz'ünden fā'nın yāhūd mefā'ilun cüz'ünden mīm'in iskâtından 'ibârettir,

pes fe'ülun, 'ülun kalmakla fa'ılun cüz'üne nakl olunur ve mefā'ilun, fā'ilun kalmakla mef'ülun cüz'üne nakl olunur. Ve مَخْرُومٌ [ḥarm] 'illeti 'arız olan beyte مَحْرُومٌ [maḥrūm] ve أَحْرَمٌ [aḥrem] dediler. Ve خَرْمٌ [ḥarm] kelimesinin cem'i خُرُومٌ [ḥurūm] dur, burada مِفَاعِلَةٌ مِنْ مِفَاعِلَتَيْنِ nüshaları galattır.

التَّخْرِيمُ [et-taḥrīm] [tef'il] vezninde) Bu dahi bir nesnenin dikişini söktüp yirmek ma'nâsınadır; yukâlu: خَرَّمَ الْخَرْزَةَ بِمَعْنَى خَرَمَهَا

التَّخْرُومُ [et-teḥarrum] [tefa'ul] vezninde) Mutāvi'dir, dikiş sökülüp yirilmek ma'nâsınadır; yukâlu: خَرَّمَ الْخَرْزَةَ Ve bir nesneyi bi-tamāmihi kesip ayırmak ma'nâsınadır. Bu münâsebetle bir tā'ifeyi bi'l-cümle istisāl edip kökünü kesmek ma'nâsına müsta'meldir; yukâlu: إِذَا تَخَرَّمَتِ الْمَيْتَةُ الْقَوْمِ إِذَا تَخَرَّمُوا الرُّبْدَ Ve استَأْصَلْتُهُمْ وَاقْتَطَعْتُهُمْ bir adam bir kimseye zulm ve humk ile şer-gir olmak ma'nâsından 'ibârettir; tekülü: فَلَانٌ يَتَخَرَّمُ زَنْدَهُ أَيْ يُوَكِّبْنَا بِالظُّلْمِ وَالْحُمَى

Şārih der ki مَتَّحَرَّمٌ [muteḥarrem] olan zend ya'nî bir tarafı kesilip yirilmiş olan çakmağın âteşi çıkmamakla hayr ve menfa'ati olmadığından hayr ve fā'idesi olmayıp hemān beyhüde cevr ve cefā ve evzā-ı aḥmakāne ile ilkā-i sıklet eden kimseden kināye edip يَتَخَرَّمُ زَنْدُهُ derler, fā'idersiz istilā eder demektir; kezālik زَنْدُهُ يَتَخَرَّمُ derler ki bā-i muvahhade iledir, kere yağına denir, gazabı sâkin oldu diyecek yerde isti'māl ederler. İntehā. Ve

تَخْرُومٌ [teḥarrum] Ḥurremiyye tā'ifesinin dîn ve āyinlerine tābi' olmak ma'nâsınadır; yukâlu: تَخَرَّمَ الرَّجُلُ إِذَا دَانَ بَدَيْنِ الْخَرْوِيَّةِ

الْحَرَمُ [el-ḥarem] (fethateynle) Bir adamın burnunun direği yirilmek ma'nāsınadır; yukālu: حَرَمَ الرَّجُلُ حَرَمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَحَرَّمَتْ وَتَرَهُ أَنْفَهُ

الْحَرَمَةُ [el-ḥaremet] (feteḥātla) Burunda yirilmiş yere denir ki yarık ta'bīr olunur.

الْحَرَمَاءُ [el-ḥarmā] (ḥamrā) vezninde) Yirilmiş kulağa denir; yukālu: أَدْنُ حَرَمَاءُ. Ve Şafrā nām mahalde bir çeşme adıdır. Ve Zeydu'l-Fevāris eḍ-Ḍabbī ve Rāşid b. Şemmās el-Ma'nī fereslerinin ismidir. Ve Benī Ebī Rebī'a'ya mahsūs bir feres ismidir. Ve

حَرَمَاءُ [ḥarmā] Şol yüksek bayıra denir ki bir tarafı çukur ve isik yere engebe ola, 'alā-kavlin şol tepeye denir ki bir cānibi be-gāyet sarp olmakla oradan su'ūd mümkün olmaya. Ve kulağı arkurudan yirilmiş dişi keçiye vâsif olur; yukālu: عَنَزَ حَرَمَاءُ إِذَا كَانَتْ قَدْ شَقَّتْ أذُنَهَا عَرَضًا

حُرْمٌ [Ḥurm] (ḥā'nın zammıyla) Bir mevzi' yāhūd bir niçe hurde dağların ismidir. Ve

حُرْمُ الْأَكْمَةِ [ḥurmu'l-ekemet] Tepenin tükenip kesildiği yerden 'ibārettir, ke-mā se-yuzkeru.

الْأَحْرَمَانِ [el-aḥremān] (tesniye sīgasıyla) Üst damağın yukarı uçlarında çenelerden ayrıca iki kemiğe itlāk olunur. Ve

أَحْرَمَا الْكَيْفَيْنِ [aḥreme'l-ketifeyn] Arkada kürek kemiklerinin kollar tarafında olan uçlarına denir, 'alā-kavlin kürek kemiklerinin aşağı uçlarından 'ibārettir ki كَعْبُرَةٌ [ku'buret] dedikleri yumruca kemiği ihāta eylemiştir; yukālu: أَصَابَ أَحْرَمَا الْكَيْفَيْنِ وَهُمَا عَظْمَانِ مُنْحَرِمَانِ مِنْ قِبَلِ الْعُضْدَيْنِ أَوْ طَرَفًا أَسْفَلَ الْكَيْفَيْنِ فِي الزِّيَادَةِ Burada ziyādesiyle nüşhaları galat-ı sarīhtir.

الْأَحْرَمَانِ [el-aḥremān] [aḥremān] lafzından müfredidir. Ve gözü yırtlaz adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَحْرَمٌ أَيُّ مُنْقَطِعِ الْعَيْنَيْنِ Ve kulağı yırtık adama denir. Ve burnunun direği yarık kimseye denir. Ve mülük-i Rūm'dan birinin ismidir. Ve Benū Sulaym yurdunda bir dağın adıdır. Ve taraf-ı Dehnā'da bir başka dağın adıdır; rā'nın zammıyla zebān-zededir. Ve Necd'de bir dağın adıdır.

الْمَحْرَمِ [el-maḥrim] [meclis] vezninde) حُرْمٌ [ḥurm] gibi bu dahi tepenin tükenip kesildiği yere denir; yukālu: نَزَلُوا فِي حُرْمِ الْأَكْمَةِ وَمَحْرَمِهَا أَيُّ مُنْقَطِعِهَا

مَحْرَمِ الْجَبَلِ [maḥrimu'l-cebel] ve

مَحْرَمِ السَّيْفِ [maḥrimu's-seyf] Dağın ve kılıcın burunlarından 'ibārettir; cem'i مَحَارِمٌ [maḥārim]dir. Ve

مَحَارِمِ [meḥārim] Pek ve galīz yerlerde olan yollara itlāk olunur. Ve gecenin evā'iline itlāk olunur; tekūlu: سِرْنَا مَحَارِمَ الطَّرِيقِ فِي مَحَارِمِ اللَّيْلِ أَيُّ الطَّرِيقِ فِي الْعَلَطِ فِي أَوَائِلِ اللَّيْلِ

الْحَوْرَمَةُ [el-ḥavremet] [cevhoret] vezninde) Burnun ön tarafına 'alā-kavlin deliklerinin aralığına denir. Ve حَوْرَمٌ [ḥavrem] kelimesinden müfred olur ki yarığı ve çatlağı olan kayaya denir.

الْإِحْتِرَامِ [el-iḥtirām] [ifti'āl] vezninde) Kesilmek ma'nāsınadır. Bu münāsebetle ölmek ma'nāsında müsta'meldir; tekūlu: أَحْتَرَمْتُ فَلَانَ عَنَّا عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا مَاتَ وَيُقَالُ احْتَرَمْتُهُ أَيُّ أَحَدْتُهُ Ve bir kavmi istisāl edip ötesini kesmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: إِحْتَرَمْتُ الْمَيْتَةَ الْقَوْمِ إِذَا اسْتَأْصَلْتَهُمْ وَاقْتَطَعْتَهُمْ

الْحَارِمِ [el-ḥārim] (rā'nın kesriyle) Soğuk nesneye denir, bārid ma'nāsına. Ve tārik

ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ خَارِمٌ الْعِلْمِ أَي تَارِكُهُ
Ve müfsid ma'nāsınadır. Ve hāssaten so-
ğuk rüzgāra denir.

الْحَرِيمِ [el-ḥarīm] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde)
Mācin ve lāübāliyāne-meşreb kimseye
denir; yukālu: رَجُلٌ خَرِيمٌ أَي مَاجِنٌ

الْحَرَامَةُ [el-ḥarāmet] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vez-
ninde) Bir adam mācin ve lāübālī olmak
ma'nāsınadır; yukālu: خَرَمَ الرَّجُلُ خَرَامَةً مِّنَ
الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ خَرِيمًا

الْحُرْمِ [el-ḥurrem] (سُكَّرٌ [sukker] vezninde)
Şecerin nebātına denir ki murād ağacın
dalları ve budakları ve yapraklarıdır ki tāb
u tarāvetli ola. Ve keder ve zahmetsiz hoş
ve mülāyim dirlige denir. Alā-kavlin خُرْمٌ
[ḥurrem] lafzı mu'arrebdir, ya'nī Fārisīden
mu'arrebdir, lākin Fārisīde mesrūr ve
şādān ma'nāsıyla mübeyyen olmakla
zāhiren ma'nā-yı mezbūr mecāz olur. Ve

خُرْمٌ [Ḥurrem] Hāfız Ḥuseyn b. İdrīs'in
pederinin lakabıdır. Ve خُرْمَةٌ [ḥurremet]
lafzından cem' olur ki böğrölceye şebīh
bir nebāt ismidir, levni benefsecī ve be-
gāyet hoş-bū ve hoş-manzar olur. İstishābı
bā'is-i muhabbet ve çiçeğinden tertīb olu-
nan yağla iddiḥān zikr olunan muhab-
bet husūsunda nāfi' ve 'adāveti dāfi' dir.
Bu nebātı müfredāta erguvānī şebboy
ile beyān ederler. Ve bazı müfredāta
Türkīde anasına dil döndüren ta'bīr eder-
ler, bi-'aynihi fasulye kabı gibi, çiçekle-
ri uzun uzun ve rengi gökçül mor olur,
ucunda hurde bir sarıca tel gibi nesnesi
olmakla onu lisān 'add edip gūyā ki lisānı
ensesine çekilmiş olur diye mersūmdur.
Ve

خُرْمَةٌ [Ḥurremet] Fāris diyārında bir kar-
ye adıdır; Bābek el-Ḥurremī dedikleri

Mecūsī-yi meşhūr oradandır. Mesfūr,
Mu'taşım Halife zamānında zuhūr ve
Mazdekiyye āyīnini halka neşr eyle-
di, tenāsuh i'tikādında olup ve nisvānda
herkes müşterektir diye ibāhet-i nisā ile
katı vāfir fesāda bā'is ve ekser-i bilāda
müstevlī oldu. Ve Ḥurremiyye dedikleri
tā'ife bunun kavmidir.

أُمُّ خُرْمَانَ [Ummu Ḥurremān] Bir mevzi'
adıdır.

مُحَرَّمٌ [Muḥarrim] (مُحَدِّثٌ [muḥaddiṣ] vez-
ninde) Bağdād'da bir mahalledir; Yezīd b.
Muḥarrem nām kimseye mensūbdur.

الْخُرْمَانُ [el-ḥurmān] (عُشْمَانٌ [uṣmān] vez-
ninde) Yalan söze denir, kezib ma'nāsına.

الْخُرَامُ [el-ḥurrām] (زُنَانٌ [zunnār] vezninde)
Tā'at ve 'ibādetten bi'l-külliyeye munkatı'
olup müdām irtikāb-ı me'āsī vü āsām
eden kimselere denir; yukālu: هُمْ خُرَامٌ أَيِ
الْمُتَّخِرُونَ فِي الْمَعَاصِي Ve bu gūyā ki خَارِمٌ
[ḥārim]in cem'idir. Ve

خُرَامٌ [Ḥurrām] Aḥmed b. 'Abdullāh ve
'Amr b. Ḥammūye nām muhaddislerin
cedleri ismidir.

خُرَيْمٌ [Ḥureym] (زُبَيْرٌ [zubeyr] veznin-
de) Esāmīdendir: Mūsā b. 'Āmir ve
Sa'īd b. 'Amr b. Ḥureym ve Muḥammed
b. Muḥammed b. Ebī Caḥveş el-
Ḥureymiyyūn muhaddislerdir. Ve
Ḥureym b. Fātik b. el-Aḥrem ve Ḥureym
b. Eymen ashābdandır.

الْخُرُومَانَةُ [el-ḥarūmānet] (ḥā'nın fethiyle)
Bir bed-rāyiha ottur ki suya yakın deve
yataklarında biter.

مُحَرَّمٌ [Muḥarrem] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vez-
ninde) Bir recül ismidir.

[خ ر ث م]

الْخَزْمَةُ [el-ḥarṣemet] (ḥā'nın ve šā-yı müsellestenin fethalarıyla ve kesreleriyle) Ayakkabının ucuna denir ki burnu ta'bir olunur, eger خَزْمَةٌ [ḥarṣemet]i yoksa ona لَيْسَتْ [lesinet] derler ki göğsünden ucuna varınca lisān hey'etinde mahrūtī olur.

[خ ر ش م]

الْخُرْشُومُ [el-ḥurṣūm] (šīn-i mu'ceme ile زُبُورُ [zunbūr] vezninde) Dağın dereye yāhūd sahrāya doğru havāle çıkan burnuna denir. Ve büyük dağa denir. Ve pek ve galīz arza denir.

الْخِرْشَمَةُ [el-ḥirṣemmet] (mīm-i müşedde ile هِرْشَفَّةٌ [hirṣeffet] vezninde) Bu dahi pek ve kalın arza denir.

الْمُخْرَنْشِمُ [el-muḥrenṣim] (ism-i fā'il bün-yesiyle) Hod-bīn, müte'azzim ve kibr-ālūd kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ مُخْرَنْشِمٌ أَيْ مُتَعَطِّمٌ Ve arıklayıp mütegayyirü'l-levn olan adama denir. Ve gövdesi kirpi gibi topaç, a'zāları bodur adama denir.

[خ ر ط م]

الْخُرْطُومُ [el-ḥurṭūm] (زُبُورُ [zunbūr] vezninde) ve

الْخُرْطُمُ [el-ḥurṭum] (فُنْفُذٌ [ḵunfuḏ] vezninde) Buruna denir, 'alā-kavlin burnun önüne denir ki uç tarafıdır yāhūd iki taraflı damakların burna kavuştuğu yere denir; yukālu: أَصَابَ خُرْطُومَهُ وَخُرْطُمَهُ أَيْ أُنْفَهُ أَوْ مُقَدَّمَهُ خُرْطُومٌ Şārih der ki خُرْطُومٌ [ḥurṭūm] filin enfine mevzū'dur, ba'dehu 'ale'l-ıtlāk isti'māl olundu. Ve

خُرْطُومٌ [ḥurṭūm] Çabuk sarhoş eden keskin hamra denir yāhūd sıkılan üzümünden en evvel akan şıraya denir ki ayakla çiğnemezden evvel akar, şıra burnu ta'bir olu-

nur, onun şarābı pek tiz olur; yukālu: شَرِبَ الْخُرْطُومُ أَيْ الْخَمْرَ السَّرِيعَةَ الْإِسْكَارَ أَوْ هُوَ مَا يَجْرِي مِنَ الْعَيْنِ قَبْلَ أَنْ يُدَاسَ

ذُو الْخُرْطُومِ [Zu'l-Ḥurṭūm] 'Abdullāh b. Enīs radiyallāhu 'anhu kılıcının ismidir. Ve

خُرْطُومُ الْخُبَارَى [Ḥurṭūmu'l-Ḥubārā] Bir şā'irdir, ismi 'Abdullāh b. Zuheyr'dir. Ve

خُرْطُومَانِ [Ḥurṭūmān] Cuşem b. el-Ḥazrec ile 'Avf b. el-Ḥazrec'dir. Ve خُرْطُومٌ [ḥurṭūm] lafzının cem'ci خَرَاطِيمٌ [ḥarāṭim] gelir. Ve

خَرَاطِيمٌ [ḥarāṭim] Bir kavmin a'yān ve zī-şānlarına itlāk olunur; yukālu: هُمْ خَرَاطِيمٌ الْقَوْمِ أَيْ سَادَاتِهِمْ

الْخَرَاطِيمُ [el-ḥurāṭim] (عَلَابِيطُ [ʿulābiṭ] vezninde) Yaşını bulmuş kocaman karıya denir.

الْخَرْطَمَةُ [el-ḥarṭamet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Bir adamın burnuna vurmak yāhūd burnunu bir tarafa doğru eğmek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا ضَرَبَ خَرْطَمَهُ إِذَا عَوَّجَهُ خُرْطُومُهُ أَوْ عَوَّجَهُ

الْإِخْرِنْطَامُ [el-iḥrinṭām] (إِخْرِنْجَامٌ [iḥrinċām] vezninde) Kibr ve dimāgdan nāşī bur-nu yukarı tutmak ma'nāsınadır; yukālu: Ve إِخْرِنْطَمَ الرَّجُلُ إِذَا رَفَعَ أُنْفَهُ وَاسْتَكْبَرَ olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِخْرِنْطَمَ الرَّجُلُ إِذَا غَضِبَ

الْخُرْطَمَانُ [el-ḥurṭumān] (عُنْفُوانٌ [ʿunfuvān] vezninde) Pek uzun adama denir.

[خ ز م]

الْخَزْمُ [el-ḥazm] (zā-yı mu'ceme ile [ʿazm] vezninde) Dizmek ma'nāsınadır; yukālu: خَزَمَ اللَّوْلُو حَفْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا شَكَّهُ Ve devenin burnuna خَزَامَةٌ [ḥizāmet] geçirmek ma'nāsınadır; yukālu: خَزَمَ الْبَعِيرَ إِذَا جَعَلَ

في جانبٍ مُنْخَرِه الخَزَامَةُ Ve

خَزْمٌ [ħazm] Ehl-i ʿarūz ıstılahında beytin evveline yaʿnī şatr-ı evvelin sadrına birden dörde kadar harf ziyāde eylemekten ʿibārettir ki o harf-i taktīʿde muʿteddün bihā olmaz. Şārih der ki ʿindeʿl-Aḥfeş mısırāʿ-ı sāninin ibtidāsına da ziyāde kılınır bir harf yā iki harf olur. Bunda üç ve dört olmaz, meselā bahr-i tavīlden işbu: ”وإِذَا أَنْتَ جَارَيْتَ | | أَمْرًا سُوءًا فَعَلَهُ | | أَتَيْتَ مِنَ الْأَخْلَاقِ مَا أَنْتَ رَاضِيًا“ beytin şatr-ı evvelinde vāv ziyāde olmuştur, yine faʿulun taktīʿindedir.

الخَزَامَةُ [el-ħizāmet] [كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) بُرَةٌ [buret] maʿnāsınadır ki devenin burnunun bir tarafına geçirdikleri halkadır, burundarak taʿbīr olunur. Ve

خِزَامَةُ النَّعْلَيْنِ [ħizāmetu'n-naʿleyn] Şol ince tırşeye denir ki onunla naʿleyn tasmalarını birbirine dikip kavuştururlar.

التَّخْزِيمِ [et-taħzīm] [تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bu dahi devenin burnuna burundarak geçirmek maʿnāsınadır; yukālu: خَزَمَ البَعِيرَ بِمَعْنَى خَزَمَهُ

الخَزْمَى [el-ħazmā] [سَكْرَى [sekrā] vezninde) Burunlarına burundarak geçirilmiş develere denir. Ve tuyūr kısmının cümlesi, kezālik devekuşu مَحْزُومَةٌ [maħzūmet] ve مَحْزَمَةٌ [muħazzemet] olurlar, zirā burunlarının vetereleri biʿl-cümle delik olur.

التَّخْزُومُ [et-teħazzum] [تَفْعُلٌ [tefaʿul] vezninde) Dizilmek maʿnāsınadır; ve minhu yukālu: تَخَزَمَ الشَّوْكُ فِي رِجْلِهِ إِذَا شَكَّهَا وَدَخَلَ فِيهَا

الْمُخَازِمَةُ [el-muħāzemet] [مُفَاعَلَةٌ [mufaʿalet] vezninde) İki adam bir mahalde buluşmak kavliyle her biri bir yola sülük eylemek maʿnāsınadır; yukālu: خَازَمَهُ الطَّرِيقَ إِذَا أَخَذَ فِي طَرِيقٍ وَأَخَذَ الْأَخْرَ فِي طَرِيقٍ حَتَّى التَّقْيَا فِي مَكَانٍ

الخَزَامِ [el-ħāzim] Pek soğuk rüzgāra denir; yukālu: رِيحٌ خَازِمٌ أَي خَارِمٌ

الخَزَمِ [el-ħazem] (fethateynle) دَوْمٌ [devm] ağacına şebīh bir şecer adıdır, kabuğundan ip bükülür.

الخَزَامِ [el-ħazzām] [شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Şecer-i mezbūru satıcı adama denir, Medīneʿde سَوْقُ الخَزَامِينَ [Sūkuʿl-ħazzāmīn] dedikleri çarşısı ona muzāftır.

الخَزَمَةُ [el-ħazemet] (feteħātla) مُقْلٌ [muql] ağacının yaprağına denir. Ve

خَزَمَةٌ [ħazemet] Esāmīdendir: Ĥazeme b. Ĥazeme ve Ĥārīs b. Ĥazeme ve Nehīk b. Evs b. Ĥazeme ve zāʿnın sükūnuyla Ĥārīs b. Ĥazume ve ʿAbdullāh b. Şaʿlebe b. Ĥazume ashābdandır.

الخَزَامَى [el-ħuzāmā] [حُبَارَى [ħubārā] vezninde) Bir nebāttir, ʿalā-kavlin خَيْرِيُّ البَيْرِ [ħīriyyuʿl-berr] yaʿnī yabanī şebboy ismidir; çiçeği biʿl-cümle sahrā çiçeklerinden hoş-büy olur, tebhīri mutlakan rāyiha-i müntineyi müzīl ve fezrecesi rahimi münakkī olmakla muħabbil ve ondan maʿmül şerbetinin şürbü kebid ve tihāl ve dimāğ-ı bārīdi muslihtir. Bu nebāt halkın tahrifile ĥusāme dedikleridir, ĥusāme rūhu maʿrūftur.

الخَزُومَةُ [el-ħazūmet] [صَبُورَةٌ [şabūret] vezninde) Sığır ineğine denir, ʿalā-kavlin yaşlı ve kısa gövdeli olanına denir; cemʿi خَزَائِمٌ [ħazāʿim] ve خَزُومٌ [ħazūm] gelir.

الأخْزَمِ [el-aħzem] [أَحْمَرٌ [aħmer] vezninde) Erkek yılanı denir. Ve kısa damaklı zeke-re denir. Esāmīdendir: Ebū Aħzem eṭ-Ṭāʿī, Ĥātim nām kerīm-i meşhūrun ceddī yāhūd ceddinin ceddidir. Aħzem nām oğlu vefāt edip onun birkaç oğulları kalmıştı. Bir gün

bir mādde zımında cümlesi merkūmun üzerine hurūc ve hūcūm ve durūb ve cerh eylemeleriyle işbu || **إِنَّ بَيْتِي زَمْلُونِي بِالْذَّمِّ** || **مَنْ يَلْقَى آسَادَ الرَّجَالِ يَكْلِمُ** || **وَمَنْ يَكُنْ ذُرَّةً بِهِ يَقْوَمُ** || **شَشِنَّةٌ أَعْرَفَهَا مِنْ أَخْرَمٍ**“ kıt'asını nazm ve irād edip pederleri Aḫzem dahi kendisine bu güne 'akūk ve 'isyān sāhibi olmakla evlādları dahi onunla hem-hūy olduklarını iş'ār eyledi. Ve min-ba' d mısra'-ı ahir durūb-ı emsālden oldu. Burada ذُرَّة [der] lafzı eğrilik ve شَشِنَّة [şinşinet] kesreteynle hūy ve tabī'at ma'c'nāsımadır. Ve

أَخْرَمٌ [Aḫzem] Medīne kurbünde bir dağın adıdır. Ve bir ma'rūf cinsi pāk deve buğurunun ismidir.

الْحَزْمَاءُ [el-ḥazmā] (حَمْرَاءُ [ḥamrā] vezninde) Kısa zeker başına denir; yukālu: كَمْرَةٌ حَزْمَاءُ أَيِ الْقَصِيرِ الْوَتْرَةِ

حُزَامٌ [Ḥuzām] (غُرَابٌ [gūrāb] vezninde) Necd'de bir dere ismidir.

الْحَزْرِيْمِيَّةُ [el-Ḥuzeymiyyet] (زُبَيْرِيَّةُ [zubeyriyyet] vezninde) Ecfer ile Şa'lebiyye nām mahal beyninde bir huccāc konağının ismidir.

حَازِمٌ [Ḥāzim] Esāmīdendir: Ḥāzim b. el-Cihbid ve İbn Cebele ve İbnu'l-Kāsım ve İbn Mervān yāhūd bu ḥā-yı mühmele iledirve Ḥāzim b. Ḥuzeyme ve Ḥāzim b. Muḥammed b. Ḥāzim el-Ḳurṭubī ve İbn Muḥammed el-Cuhenī ve İbn Muḥammed er-Reḥabī. Ve pederleri Ḥāzim olanlardan: Sa'īd b. Ḥāzim el-Kūfī ve Ḥuzeyme el-'Abbāsī ve Aḫmed el-Leḥī' ve Muḥammed eḍ-Ḍarīr Ebū Mu'āviye ve Mis'ade ve Ḥālid ve Ḥāsen b. Maḫled b. Ḥāzim ve 'Abdullāh b. Ḥālid b. Ḥāzim. Ve künyesi Ebū Ḥāzim olanlardan: Ebū Ḥāzim Cuneyd b. el-'Alā ve

'Abdulgaffār b. Ḥāsen ve 'Abdulḥamīd el-Ḳāḍī ve Aḫmed b. Muḥammed b. Şulb ve 'Abdullāh b. Muḥammed ve İbnu'l-Ferrā ve İbn Ebī Ya'ālā cümlesi muhaddislerdir. Ve Muḥammed b. Ca'fer b. Muḥammed ve İsmā'ıl b. 'Abdullāh ve Aḫmed ve Ca'fer ibnā Muḥammed ve imām-ı kebīr Muḥammed b. 'Ömer b. Ebī Bekr el-Ḥāzimiyyūn 'ulemā-yı kirāmdandır. Ve Ḥuseyn b. İsmā'ıl eş-Şeşdānikī ki muhaddistir, Ḥuzeyme b. Şābit el-Enşārī neslindedir. Ve İmām Muḥammed b. İshāk b. Ḥuzeyme ve Muḥammed b. 'Alī b. Muḥammed b. 'Alī b. Ḥuzeyme el-Ḥuzeymiyyān cedlerine mensūblardır.

حُزَيْمٌ [Ḥuzeym] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Esāmīdendir: İbrāhīm b. Ḥuzeym ve Muḥammed b. Ḥuzeym eş-Şāşiyiyyān muhaddislerdir. Ve Muḥammed b. Ḥaḍr b. Ḥazzām ki şeddād [şeddād] veznindedir yāhūd İbn Ebī Ḥazzām'dır, İmām Bağavī'den semāc ve telakkī eyledi.

مُحَزِّمٌ [Muḥazzem] (مُعَظِّمٌ [mu'azzam] vezninde) Bir recül ismidir.

حُزَيْمَةٌ [Ḥuzeymet] (جُهَيْنَةٌ [cuheyne] vezninde) Bu dahi esāmīdendir: Ḥuzeyme b. Evs ve İbn Şābit ve İbn Ḥakīm ve İbn Ceziyy ve İbn Cehm ve İbnu'l-Ḥāriş ve İbn Ḥazme ve İbn 'Aşım ve İbn Ma'amer ve İsmā'ım [sumāmet] vezninde Ḥuzāme b. Ya'mur el-Leyṣī ashābdandır. Ve İbn Ebī Ḥuzāme yāhūd Ebū Ḥuzāme b. Ḥuzeyme, Zuhri'nin şeyhidir. Ve Ḥuzāme bint Cehme saḥābiyyedir.

[أخ س م]

الأخسوم [el-uḫsūm] (أُسْلُوبٌ [uslūb] vezninde) Çuvalın kulpuna denir.

[خ ش م]

الْحَشْمُ [el-ḥaṣem] (ḥā'nın ve şīn-i mu'cemenin fethiyle) Et ta'afün edip kokmak ma'nāsınadır; yukālu: حَشِمَ اللَّحْمَ حَشِيمًا Ve حَسَمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَغَيَّرَتْ رَائِحَتُهُ

حَشْمٌ [ḥaṣem] ve

حُشُومٌ [ḥuṣūm] [قُعُودٌ] [ḳu'ūd] vezninde) Bir adamın burnunun deliği geniş olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَشِمَ الرَّجُلُ حَشْمًا وَحُشُومًا مِنَ الْبَابِ الْمَرْبُورِ إِذَا اتَّسَعَ أَنْفُهُ Ve burun içinde kurūh ve sereṭān ve bāsūr makūlesi illet urūzundan bed rāyiha bağlamak ma'nāsınadır; yukālu: حَشِمَ الْأَنْفُ إِذَا تَغَيَّرَتْ رَائِحَتُهُ مِنْ دَاءٍ فِيهِ Ve bir adamın genizi zā'il olmak ma'nāsınadır ki kuvvet-i şāmmesi ātıl olmakla aslā rāyiha duymaz olur, حُشَامٌ [ḥuṣām] dahi bu ma'nāyadır, غُرَابٌ [ḡurāb] vezninde; yukālu: حَشِمَ فُلَانٌ حَشْمًا وَحُشَامًا إِذَا سَقَطَتْ خَيَاشِيمُهُ

الْإِحْشَامُ [el-iḥṣām] (hemzenin kesriyle) ve **التَّحْشُمُ** [et-teḥaṣṣum] [تَفْعُلٌ] [tefa'ul] vezninde) Bunlar da et bozulmakla kokmak ma'nāsınadır; yukālu: أَحْشَمَ اللَّحْمَ وَتَحَشَّمَ إِذَا تَغَيَّرَتْ رَائِحَتُهُ

الْحَيْشُومُ [el-ḥayṣūm] [قَيْصُومٌ] [ḳayṣūm] vezninde) Burnun kasabasından نُحْرَةٌ [nuḥret] in mā-fevkiyle حَشَارِمٌ [ḥaṣārim] -i re'sten نُحْرَةٌ [nuḥret] in mā-tahtına denir, قَصَبَةُ الْأَنْفِ [ḳaṣabetu'l-enf] burun kemiğidir ve نُحْرَةٌ [nuḥret] burnun ilerisidir ve حَشَارِمُ الرَّأْسِ [ḥaṣārimu'r-re's] baştan burun içre inen yufka kemirtleklerdir. Pes حَيْشُومٌ [ḥayṣūm] mukaddem-i dimāḡda hiss-i müsterek olan yere muttasıl mevzî olur ki Türkîde geniz ta'bir olunur; cem'î خَيَاشِيمٌ [ḥayāṣīm] dir. Ve 'inde'l-ba'z خَيَاشِيمٌ [ḥayāṣīm] enf in nihāyetinde olan kemirtleklerden 'ibārettir ki burun ile dimāḡın beyninde olur ve 'alā-

kavlin burnun içinde olan damarlara denir, onun için cem' olarak isti'māl ederler.

الْحَشْمُ [el-ḥaṣm] (ḥā'nın fethiyle) Bir adamın genizini ezmek ma'nāsınadır; yukālu: حَشَمَهُ حَشْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا كَسَرَ خَيْشُومَهُ

الْأَحْشَمُ [el-aḥṣem] [أَحْمَرٌ] [aḥmer] vezninde) Burnunun içi geniş olan adama denir. Ve genizi tutkun kimseye denir ki aslā rāyiha duymaz olur ve burna dahi vasf olur.

الْمُحْشَمُ [el-muḥaṣṣem] [مُعْظَمٌ] [mu'azzam] vezninde) ve

الْمَحْشُومُ [el-maḥṣūm] ve

الْمُتَحَشِّمُ [el-muteḥaṣṣim] (ism-i fā'il būnyesiyle) Sarhoşa denir; yukālu: رَجُلٌ مُحْشَمٌ وَمَحْشُومٌ وَمُتَحَشِّمٌ أَيْ سَكْرَانٌ

التَّحْشِيمُ [et-taḥṣīm] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) Keskin şarābın rāyihası genize sıçramakla adamı sarhoş eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَشَمَهُ الشَّرَابُ إِذَا تَتَوَّرَتْ رَائِحَتُهُ فِي الْحَيْشُومِ فَأَشْكُرْتُهُ

الْحُشْمَةُ [el-ḥuṣmet] [غُرْفَةٌ] [ḡurfet] vezninde) **تَحْشِيمٌ** [taḥṣīm] den isimdir.

الْحُشَامُ [el-ḥuṣām] [غُرَابٌ] [ḡurāb] vezninde) Arslana denir. Ve büyük buruna denir. Ve büyük dağa denir. Ve Şa'lebe b. el-Ḥuṣām, fāris-i meṣḥūrdur.

الْحَشَامُ [el-Ḥaṣṣām] [شَدَادٌ] [ṣeddād] vezninde) 'Amr b. Mālik nām muhaddisin lakabıdır, burnu büyük olduğundan mü-lakkab oldu.

[خ ش ر م]

الْحَشْرَمُ [el-ḥaṣrem] [جَعْفَرٌ] [ca'fer] vezninde) Arı cemā'atine denir, gerek bal arısı ve gerek eşek arısı olsun; müfredi حَشْرَمَةٌ [ḥaṣremet] tir. Ve arı beyine denir, أَمِيرُ النَّحْلِ [emīru'n-naḥl] ma'nāsına. Ve arıların bal yaptıkları gömece denir. Ve yumuşak kü-

fegi taşlara denir. Ve bir recül ismidir. Ve şol tümsek tepe tarzında taşlık yere denir ki taşları hurde ve fersüde ola; cem'î **خَشَارِمَةٌ** [ḥaşārimet]tir.

الْحَشَارِيمُ [el-Ḥaşārim] (ḥā'nın fethiyle) Bir mevzi^c adıdır. Ve

خَيْشُومُ الرَّأْسِ [ḥaşārimu'r-re's] خَيْشُومُ [ḥayşūm]da olan yufka kemirtleklere denir.

الْحُشَارِيمُ [el-ḥuṣārim] (غَلَابِيَّةٌ [ulābit] vezninde) Seslere denir **أَصْوَاتٌ** [aşvāt] ma'nāsınadır. Ve galīz olan buruna denir.

الْحَشْرَمَةُ [el-ḥaşremet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Sırtlan bir nesne ekl ederken ağzını öttürmek ma'nāsınadır; yukālu: **حَشْرَمَتِ الصَّبِغِ إِذَا صَوَّتَتْ فِي أَكْلِهَا**

[خ ش س ب ر م]

خَشَشَبَرَمٌ [ḥaşesberem] (ḥā'nın ve şīn'in fethi ve sīn-i mühmelenin sükūnu ve bā' ve rā-i neftūhateynle) Reyāhīn-i berriyye envā'ındandır. Şārihin beyānına göre bu hoş-isperem mu'arrebidir ki Fārisīde reyhān-ı tayyib demektir, murād yaban fesleḡeni dedikleridir.

[خ ش ن م]

حُشْنَامٌ [Ḥuṣnām] (ḥā'nın zammıyla) Bir recülün 'alemidir, hoş-nām-ı Fārisī mu'arrebidir ki adı hoş adam demektir.

[خ ص م]

الْحُصُومَةُ [el-ḥuṣūmet] (ḥā'nın zammıyla) İsmidir, cedel ve nizā' ma'nāsınadır; yukālu: **مُفَاعَلَةٌ** [mufā'alet] **كُنَّا فِي حُصُومَةٍ أَيْ جَدَلٍ** ten masdar olur, bir adam ile çekişmek ma'nāsına; **مُحَاصِمَةٌ** [muḥāṣamet] gibi, pes **حُصُومَةٌ** [ḥuṣūmet] bu bābda nevādir denir olur ve bāb-ı mezbūr mugālebede isti'māl

olunur; yukālu: **حَاصِمَةٌ مُحَاصِمَةٌ وَحُصُومَةٌ فَحَصَمَهُ يَحْصِمُهُ حُصْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي أَيْ جَادَلَهُ فَعَلَبَهُ وَهُوَ شَادٌّ** Ya'nī bāb-ı mugālebeden galebe ma'nāsını mutazammın olan fi'l elbette bāb-ı evvelden gelmek muttarid iken bunda bāb-ı sānīden gelmekle kıyāstan hāricdir. Ma'lūm ola ki **فَاعَلَتْهُ فَعَعَلَتْهُ** bābında ya'nī mugālebe bābında hurūf-ı halktan 'ārī olan fi'l'in muzārī'i zammeye redd olunur, **عَالَمْتُهُ فَعَلِمْتُهُ أَعْلَمُهُ** denir. Ve harf-i halkı müstemil olursa bāb-ı sālīsten olur, **فَاخَرَهُ فَخَرَهُ** denir; saḥīḥ olan bābların cümlesinde hāl böylecedir. Ve eger mu'tell olursa **وَجَدْتُ** ve **بِعْتُ** ve **رَمَيْتُ** ve **خَشَيْتُ** ve **سَعَيْتُ** gibi. Bunların cümlesinde kesreye redd olunur, meger ki mu'tell vāvī ya'nī ecvef ve nākıs vāvī ola, o sūrette zam-meye redd olunur, **رَاضِيَّتُهُ فَرَضُوْتُهُ أَرْضُوهُ** ve **خَاوَفَنِي فَخَفَّتُهُ أَخَوْفُهُ** gibi. Ammā bu nizā' ve cidāl ma'nāsını mutazammın olan bābda cārī olmaz, meselā **نَارَعْتُهُ فَنَرَعْتُهُ** demezler, **زِيرَا غَلَبْتُهُ** lafzıyla istiḡnā hāsıl olmuştur, pes mā-nahnu fihte **يَحْصِمُهُ حُصْمًا** unvānı ki bāb-ı sānīdendir, kıyāsen ve isti'mālen şāzz olur; **زِيرَا** kıyāsta bāb-ı evvele redd olunup ve isti'mālde **حَصَمَهُ** yerine **غَلَبَهُ** lafzı irād olunmak lāzımdır.

الْإِخْتِصَامُ [el-iḥtişām] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Müşāreket içindir, biriyle husūmet edişmek ma'nāsınadır; yukālu: **إِخْتَصَمَ الْقَوْمُ** **وَتَخَاصَمُوا بِمَعْنَى** **يَحْضَمُونَ** ﴿وَهُمْ يَحْضَمُونَ﴾ **ya'nī** **يَحْضَمُونَ** kelimesini ḥā'nın fethi ve şād-ı müşeddenin kesriyle kırā'at edenler, aslı **يَحْضَمُونَ** idi dediler ki **إِفْتِعَالٌ** [ifti'āl]in tā'yı şād'a kalb ve idgām ve fethası ḥā'ya nakl olundu. Ve bazılar fethayı nakl eylemeyip ictimā'-ı sākineynden nāşī izā hurrike's-sākīn kā'idesine mebnī ḥā'yı meksūr ey-

lediler. Ve Ebū ‘Amr hā’nın harekesini ihtilās ya‘nī hareke-i gayr-i mütemeyyize ile kırā‘at eyledi, ictimā‘-ı sākineynden ihtirāz ile ve ammā sākineyn beynini cem‘ eylemek lahdır. Mü‘ellif bununla İmām Nāfi‘ kırā‘atine ta‘rīz eylemiştir ki sānī müdgam olan yerde ictimā‘-ı sākineyni tecvīz eylemiştir. Ve burada Cevheri’nin **هُوَ خَصِيمُهُ أَيُّ مَخَاصِمُهُ** İDĀ KĀLE’ bu dād-ı mu‘ceme ile dir.

الْحَضْمُ [el-ḥaṣm] (hā’nın fethiyle) Masdardır ki zikr olundu, nizā‘ ve cidāl eylemek ma‘nāsına; ve minhu kırā‘atu Ḥamze: **وَهُمْ** ”Ve يَخْصِمُونَ“ بِكَسْرِ الصَّادِ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي

خَضَمَ [ḥaṣm] مُخَاصِمٌ [muḥāṣim] ma‘nāsına olur ki vasf bi’l-masdar olur; cem‘i **خَضَمُوا** [ḥuṣūm] gelir ve gāh olur ki müfred ve tesniye ve cem‘ ve müzekker ve mü‘ennesi müsāwī olur. Bu mücmelin mu-fassalı budur ki **خَضَمَ** [ḥaṣm] lafzı fi’l-asl vech-i mezkūr üzere masdardır ve gāhīce bir kimse mübālagaten vasf olup **مُخَاصِمٌ** [muḥāṣim] ma‘nāsına olur. Eger masdariyyet ciheti maktū‘u’n-nazar olup vasfiyyeti melhūz ve mu‘teber olursa tesniyelenip cem‘lenir ve eger vasf olup masdariyyet ciheti melhūz olursa müfred ve tesniye ve cem‘i ve müzekker ve mü‘ennesi müsāwī olur.

الْحَصِيمُ [el-ḥaṣim] [emīr] [emīr] vezninde) **خَضَمَ** [ḥaṣm] مُخَاصِمٌ [muḥāṣim] ma‘nāsınadır ki iki **خَضَمَ** [ḥaṣm]’ın her birine itlāk olunur, **جَلِيسٌ** [celis] ve **مُجَالِيسٌ** [mucālis] gibi; cem‘i **خَضَمَاءُ** [ḥuṣamā] gelir, **كُرَمَاءُ** [kuremā] gibi ve **خَضَمَانٌ** [ḥuṣmān] gelir hā’nın zammıyla; yukālu: **هُوَ خَصِيمُهُ أَيُّ مَخَاصِمُهُ**

الْحَصِيمُ [el-ḥaṣim] [ketif] [ketif] vezninde) Cidāl ve husūmeti şedīd adama denir;

yukālu: **خَصِمُونَ رَجُلٌ خَصِمٌ أَيُّ مُجَادِلٍ** Cem‘i **خَصِمُونَ** [ḥaṣimūn] gelir.

الْحُضْمُ [el-ḥuṣm] (hā’nın zammıyla) Cānib ma‘nāsınadır; tekūlu: **ضَعُهُ فِي خُضْمِهِ أَيُّ جَانِبِهِ** Ve bir nesnenin köşesine denir; yukālu: **وَقَعَ الْمَتَاعُ فِي خُضْمِ الْوَعَاءِ أَيُّ زَاوِيَتِهِ** Ve nāhiye ma‘nāsınadır; yukālu: **قَعَدَ فِي خُضْمِ أَيُّ نَاحِيَةٍ** Ve tulumun ve meşkin aşağı ağızı tarafında olan ucuna denir ki dip tarafı olacaktır; yukarı tarafına **عُضْمٌ** [‘uṣm] denir; cem‘i **أَخْضَامٌ** [aḥṣām] ve **خُضُومٌ** [ḥuṣūm] gelir; yukālu: **أَخَذَ بِخُضْمِ الرَّأْوِيَةِ وَعُضْمِهَا فَرَفَعَهَا أَيُّ بَطْرَفِهَا الْأَسْفَلِ** Ve **أَخْضَامُ الْعَيْنِ** [aḥṣāmū’l-ayn] gözün kirpik yumulan kenārlarına itlāk olunur ki kirpik dipleri olur.

الْأَخْضُومُ [el-uḥṣūm] [uḥṣūm] vezninde ve mürādifidir ki zikr olundu.

الْحَضْمَةُ [el-ḥaṣmet] [temret] [temret] vezninde) Şol hāsiyyetli mühre ve cevher makūlesine denir ki bir adam cenk ve ma‘rekeye yāhūd huzūr-ı selātine varacak oldukça emān ve selāmet bulmak için takınırlar. Ba‘zı hāsiyyetli cevher yāhūd havāss ve evfākı müştemil hātem ve tılsım makūlesi olacaktır. Ve ba‘zı nüshada hā-yı mühmele ile **مِنْ حُرُوزٍ** ‘unvānında mersūm olmakla **حَرَزٌ** [ḥarez] ve ta‘vīz ve bāzū-bend makūlesi nesne olur.

الْحُضُومُ [el-ḥuṣūm] (hā’nın zammıyla) Derelerin diplerine kezālik ağızlarına itlāk olunur; zikr olunan **خُضْمٌ** [ḥuṣm] lafzından cem‘dir.

[خ ض م]

الْحَضْمُ [el-ḥaḍm] (hā’nın fethi ve dād-ı mu‘cemenin sükūnuyla) Ekl eylemek, ‘alā-kavlin ağızın en ötesinde olan azı dışleriyle ekl eylemek yāhūd ağızı doldurarak hırs ve şereh ile yemek ma‘nāsınadır

yāhūd hıyār makülesi ratb nesneleri yemeye mahsüstür, çatır çatır ve hayır hayır yemek olur; yukālu: حَضَمَ الشَّيْءَ خَضْمًا وَخَضَمَهُ خَضْمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالثَّانِي إِذَا أَكَلَهُ أَوْ بِأَفْصَى الْأَصْرَاسِ أَوْ هُوَ مَلَأَ الْقَمَّ بِالْمَأْكُولِ أَوْ خَاصَّ بِالشَّيْءِ الرَّطْبِ كَالْقَيْثَاءِ Ve kesmek ma'nāsınadır; yukālu: حَضَمَهُ خَضْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا قَطَعَهُ Ve bir adam maldan bir mikdār ifrāz edip bir kimseye vermek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: حَضَمَ لَهُ مِنْ مَالِهِ إِذَا أَعْطَاهُ Ve zartalamak ma'nāsınadır; yukālu: حَضَمَ بِهَا أَيَّ بِالْمَرْأَةِ إِذَا حَبَّقَ

أَلْحَضَامَةُ [el-ḥuḍāmet] (ثُمَّامَةٌ [sumāmet] vezninde) Hazm olunan ya'nī vech-i mezkūr üzere ekl olunan yiyintiye denir.

أَلْحَضِيمَةُ [el-ḥaḍīmet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Terütaze yeşil otluğa ve çayıra denir. Ve çayırılı çimenli latīf ve nerm ve münbit arza denir. Ve suda tabh olunmuş buğdaya denir, etfālin dış buğdayı gibi.

الْإِخْتِضَامُ [el-iḥtiḍām] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Bu dahi kesmek ma'nāsınadır; yukālu: إِخْتَضَمَ الشَّيْءَ إِذَا قَطَعَهُ Ve minhu yukālu: إِخْتَضَمَ الشَّيْءَ إِذَا قَطَعَهُ السَّيْفُ يَخْتَضِمُ جَفْنَهُ أَيَّ Ve yukālu: إِذَا قَطَعَهُ الطَّرِيقَ إِذَا قَطَعَهُ يَقْطَعُهُ وَيَأْكُلُهُ

الْمُحَضِّمُ [el-muḥḍim] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Şol şorakça suya denir ki acılık derecesinde olmamakla davar içip lākin insān içemez ola; yukālu: مَاءٌ مُحَضِّمٌ إِذَا كَانَ لَمْ يَتَلَعُ أَنْ يَكُونَ أَجَاغًا يَشْرَبُهُ الْمَالُ لَا النَّاسُ

الْمُحَضِّمُ [el-muḥaḍḍam] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) ve

الْمُحَضِّمُ [el-muḥḍam] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) Dünyāsı vüs'at üzere olan müzāyakasız hāl ve māl sāhibi nīk-baht adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُحَضِّمٌ وَمُحَضِّمٌ أَيَّ مُوسَعٌ عَلَيْهِ فِي الدُّنْيَا

أَلْحُضْمَةُ [el-ḥuḍummet] (حُرْقَةٌ [ḥuḥuḥat]

vezninde) Bir nesnenin ortasına denir, vasat ma'nāsına. Ve her şey'in göm ve firāvān yerine denir; yukālu: أَخَذَ مِنْ خَضْمَتِهِ Ve kolun kalın ve yoğun yerine denir ki karacaları olur. Ve her şey'in hālisine itlāk olunur; ve minhu yukālu: هُوَ فِي خَضْمَتِهِ قَوْمِهِ أَيَّ فِي مَضَامِهِمْ

أَلْحِضْمُ [el-ḥiḍamm] (حَدَبٌ [ḥidebb] vezninde) Hamül ve deryā-dil ve kerīm ve civānmerd olan müte'ayyen ve zī-şān adama denir. Ve bu ricāla mahsüstür, nisvāna vasf olmaz; cem'ci خَضْمُونٌ [ḥiḍammūn] gelir; yukālu: رَجُلٌ خَضَمَ أَيَّ سَيْدٍ حَمُولٌ مِعْطَاءٌ Ve

حِضْمٌ [ḥiḍamm] Deryāya denir. Ve cem'ci kesire denir. Ve iri cüsseli 'azīmü'l-heykel ata denir; yukālu: فَرَسٌ خَضَمَ أَيَّ صَحْمٌ Ve pek kesici kılıca denir; yukālu: سَيْفٌ خَضَمَ أَيَّ مِسْنٌ Ve bileğiye denir ki bıçak bilenir, فَاطِحٌ [misenn] ma'nāsına, zīrā bıçak makülesi demiri bileyip kat' eder olmakla sebebiyyet 'alākasıyla itlāk olundu. Cevherī bunu mīm'in zammı ve sīn'in kesriyle ahz eylemekle مِنَ الْإِبِلِ ya'nī yaşlı koca deve ile tefsīr eylemeğin galat eyledi ve Ebī Cezze'nin beytinde bu ma'nāya vārid olmuştur diye istiḥāda işāret edip ve beyti zikr eylemedi. Ve o beyt budur: "شَاكَتْ رُغَامِي قُدُوفَ الطَّرْفِ خَائِفَةً | | هَوَلُ الْجَنَانِ نَزُورٍ غَيْرِ مِخْلَاجٍ | | حَرَى مُوقِعَةً مَاجَ الْبَنَانِ بِهَا | | عَلَى خَضَمِ حَرَى Beyt-i sānīde olan کَلِمَةِ حَرَى kelimesi شَاكَتْ لَفْظِ الْفَاعِلِ. Ma'nā-yı beyt دَخَلَتْ فِي كَيْدِهَا حَدِيدَةً عَطَشَى إِلَى دَمِ الْوَحْشِ وَقَدْ وَقَعَهَا الْحَدَادُ وَاضْطَرَبَ الْبَنَانُ بِتَحْدِيدِهَا عَلَى مِسْنٍ demektir, pes hāsıl-ı ma'nā: "Bıçakçı bileğiye sürerken parmaklarının uçları beri öte müteharrik ve muztarib olan hadīde-i meskiyye ki dem-i āhūya teşnedir, vasf-ı mezkūr üzere olan āhūnun ciger-küşesine dokunup oraya saplandı" demek olur.

الْخَضْمُ [el-ḥaḍḍam] [بَقْمٌ] [baḳḳam] vezninde) İnsandan cem'-i kesire denir. Ve bir belde ve bir su isimleridir. Ve bir recül adıdır, 'alā-kavlin 'Anber b. 'Amr b. Temīm'in ismidir, kabilesinde isti'mālī gālib olmuştur, kesirü'l-ekl olduklarından itlāk olunmuştur, zīrā خَضْمٌ [ḥaḍḍam] sīgası ebniye-i mübālagadandır.

الْخَضْمَانُ [el-ḥuḍummān] [جُرْبَانٌ] [curubbān] vezninde ve mürādifidir ki gömleğin yakasına denir.

الْخَضْمَةُ [el-ḥaḍmet] [ḥā'nın fethiyle] خَضْمَةٌ [ḥaḣmet] vezninde ve mürādifidir ki zikir olundu.

[خ ض ر م]

الْخَضْرِمُ [el-ḥiḍrim] [زَبْرِيحٌ] [zibric] vezninde) Suyu çok kuyuya denir; yukālu: بَيْتُ بَحْرٍ خَضْرِمٍ أَيْ الْكَثِيرِ الْمَاءِ Ve büyük deryāya denir, Bahr-iSefīd gibi; yukālu: بَحْرٌ خَضْرِمٌ أَيْ بَحْرٌ خَضْرِمٌ أَيْ جَوَادٌ Ve mutlakan çok firāvān şey'e ve vāsi' nesneye denir. Ve kerīm ve bahşende adama denir; yukālu: رَجُلٌ خَضْرِمٌ أَيْ جَوَادٌ Ve nāsın havāyic ve mühimmātını hamül ve mütekeffil deryā-dil müte'ayyen ve zī-şān adama denir; yukālu: رَجُلٌ خَضْرِمٌ Cem'i خَضَارِمٌ [ḥaḍārim] ve خَضَارِمَةٌ [ḥaḍārimet] gelir ḥā'nın fethiyle ve خَضْرِمُونَ [ḥiḍrimūn] gelir ki cem'-i sālimdir. Ve bunlar ricāle mahsūslardır, nisvāna itlāk olunmazlar.

الْخَضَارِمُ [el-ḥuḍārim] [عَلَابِطٌ] [uḻabīṭ] vezninde) Bu dahi seyyid ve hamül adama denir.

الْخَضْرِمُ [el-ḥuḍārim] [عَلِبِطٌ] [uḻebīṭ] vezninde) Keler yavrusuna denir. Ve tatlı suya denir, 'alā-kavlin tatlı ile acı beyninde olana denir, kuyu suyu gibi.

الْمُخَضْرَمُ [el-muḥaḍram] (ism-i mef'ul bünyesiyle) Sünnet olmamış adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُخَضْرَمٌ إِذَا كَانَ لَمْ يَحْتَبِئْ Ve 'ömrünün nısfı Cāhiliyye zamānında ve nısfı İslām 'ahd ve evānında güzerān eden adama denir, 'alā-kavlin Cāhiliyye ve İslām'ı idrāk eden kimseye denir yāhūd Cāhiliyye ve İslām'ı müdrık olan şā'ire denir, Lebīd gibi; yukālu: هُوَ مُخَضْرَمٌ وَهُوَ الْمَاضِي نِصْفَ عُمُرِهِ فِي الْجَاهِلِيَّةِ وَنِصْفَهُ فِي الْإِسْلَامِ أَوْ مَنْ أَذْرَكَهُمَا أَوْ شَاعَرَ أَذْرَكَهُمَا Şāriḥ der ki ḥulv ve mürr beyninde yāhūd hafif ve sakīl beyninde olan su ma'nāsından me'hūzdur. Ve 'inde'l-ba'z خَضْرَمَةٌ [ḥaḍramet] kat' ma'nāsına olmakla o ma'nādan me'hūzdur, lākin mü'ellif mühmeleteyn ile ve ḍād-ı mu'ceme ile de sebt eylemekle te'emmül olunmak lāzımdır. İntehā. Ve

مُخَضْرَمٌ [muḥaḍram] Pederi ebyaz ve kendi esved olan kimseye denir; yukālu: هُوَ مُخَضْرَمٌ أَيْ أَسْوَدُ أَبْوِهِ أَيْبِضٌ haseb olan adama denir. Ve مُخَضْرَمُ النَّسَبِ [muḥaḍram] bir adamın oğul edindiği kimseye denir ki oğulluk ta'bīr olunur. Ve pederi mechül olan yāhūd veledi serārīye itlāk olunur. Ve şol ete denir ki erkek davar eti midir yoksa dişi davar eti midir nā-ma'lūm ola; yukālu: لَحْمٌ مُخَضْرَمٌ إِذَا كَانَ لَا يُدْرَى أَيْنَ ذَكَرَ أُمٌّ مِنْ أُنْثَى Ve tatsız nā-hoş ta'āma denir; yukālu: طَعَامٌ مُخَضْرَمٌ أَيْ تَافَةٌ Ve sakīl ve hafif beyninde miyāne olan suya denir.

الْمُخَضْرَمَةُ [el-muḥaḍramet] [مُدْخَرَجَةٌ] vezninde) Kulağının ucu kesilmiş nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ مُخَضْرَمَةٌ إِذَا كَانَتْ قُطِعَ طَرْفُ أُذُنِهَا Ve bu خَضْرَمَةٌ [ḥaḍramet] ten me'hūzdur ki kat' ma'nāsınadır. Ve hitān olmuş hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ

مُخَضَّرِمَةٌ أَيْ مَحْفُوضَةٌ

الْحَضَارِمَةُ [el-Ḥaḍārimet] (ḥā'nın fethiyle) 'Acem sınıfından bir tā'ifedir ki ibtidā-yı İslām hengāmında vatanlarından çıkıp diyār-ı Şām'da sâkin oldular; müfredi خَضْرِمِيّ [Ḥidrimiyi]dir ḥā'nın ve rā'nın kesriyle, muhaddisinden 'Abdulkerīm b. Mālik ve Hebbār b. 'Ukayl ve 'Abbās b. Ḥāsen el-Ḥidrimiyūn onlardandır. Şārih der ki tā'ife-i mezbūre bilād-ı 'Araba müteferrik oldular, onlardan Başra'da ikāmet edenlere اَسَاوِدَةٌ [Esāvidet] ve Kūfe'de ārām edenlere اَحَامِرَةٌ [Eḥāmiret] ve Şām'da temekkün edenlere حَضَارِمَةٌ [Ḥaḍārimet] ve Cezīre'de tavattun edenlere جَرَايِمَةٌ [Cerācimet] ve Yemen'de sâkin olanlara اَبْنَاءُ [Ebnā'] ve Mavşil'de karār edenlere جَرَامِقَةٌ [Cerāmiqat] itlāk olundu.

الْمُتَحَضِّرِمُ [el-muteḥaḍrim] (ism-i fā'il būnyesiyle) Şol kere yağma denir ki soğuşun şiddetinden tulumda dağınık ve kesik kesik olup bir türlü toplanmaz ola; yukālu: زُبْدٌ مُتَحَضِّرِمٌ أَيْ مُتَفَرِّقٌ لَا يَجْتَمِعُ مِنَ الْبُرْدِ

[خ ط م]

الْحَطْمُ [el-ḥaṭm] (ḥā'nın fethi ve tā'nın sükūnuyla) Emr-i 'azīm ma'nāsınadır; yukālu: هَذَا حَطْمٌ أَيْ حَطْبٌ جَلِيلٌ Ve bir mevzi' adıdır. Ve kuşun burnuna denir, مِنْقَارٌ [minqār] ma'nāsına. Ve dābbe kısmının burunlarının ve ağızlarının önlerine ve uçlarına denir. Ve insānın burnuna denir. Ve

حَطْمٌ [ḥaṭm] Masdar olur, bir adamın yā bir hayvānın burnuna vurmak ma'nāsına; yukālu: حَطَمَهُ حَطْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا صَرَبَ إِذْنَهُ Ve devenin burnuna حَطَامٌ [ḥiṭām] takmak 'alā-kavlin حِطَامٌ [ḥiṭām] için burnunu yufkaca kedmek ma'nāsınadır; yukālu: حَطَمَ الْبَعِيرَ بِالْحِطَامِ إِذَا جَعَلَهُ عَلَى أَنْفِهِ أَوْ جَزَّ أَنْفَهُ

Ve bir adama söz ile kahr ve galebe eylemek ma'nāsına müsta'meldir, şöyle ki mukābelesinde şakk-ı şefeye kādir olma-ya; yukālu: لا حَطْمَهُ بِالْكَلَامِ أَيْ قَهْرَهُ وَمَنْعَهُ حَتَّى لَا يَنْبَسَ Ve sahtiyānın kenārlarını pervāz edip dikmek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا حَطَمَ الْأَدِيمَ إِذَا خَاطَ حَوَاشِيَهُ Ve

حَطْمٌ [ḥaṭm] ve

حِطَامٌ [ḥiṭām] [كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Yaya giriş geçirmek ma'nāsınadır; yukālu: حَطَمَ الْقَوْسَ بِالْوَتْرِ حَطْمًا وَحِطَامًا إِذَا عَلَّقَهَا يَعْني عَلَّقَ الْوَتْرَ عَلَيْهَا

الْمُحَطِّمُ [el-maḥṭim] [مَجْلِسٌ [meclis] vezninde) ve

الْمِحْطَامُ [el-miḥṭām] [مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Bunlar da insānın burnuna denir; yukālu: صَرَبَ عَلَى حَطْمِهِ وَمَحْطِيمِهِ وَمِحْطَمِهِ أَيْ عَلَى أَنْفِهِ

التَّحْطِيمُ [et-taḥṭim] [تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bu dahi devenin burnuna حِطَامٌ [ḥiṭām] geçirmek ma'nāsınadır; yukālu: حَطَمَ الْبَعِيرَ بِالْحِطَامِ إِذَا جَعَلَهُ عَلَى أَنْفِهِ

الْحِطَامُ [el-ḥiṭām] [كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Masdardır ki zikr olundu. Ve yaya geçirilen şey'e denir, giriş olsun ibrişim ve kaytan makülesi olsun. Ve hāssaten yayın girişine itlāk olunur. Ve deveyi yedmek için burnuna geçirilen nesneye denir ki yular ta'bīr olunur, gerek ip ve gerek kayış ve līf makülesi olsun; cem'i حِطْمٌ [ḥiṭum] gelir, وَضَعَ عَلَى كُتُبٍ [kutub] vezninde; yukālu: وَضَعَ عَلَى شَآرِيهِ الْبَعِيرِ حِطَامَهُ وَهُوَ مَا وُضِعَ فِي أَنْفِهِ لِيقْتَادَ بِهِ ki İbn Eşir حِطَامٌ [ḥiṭām] ile زِمَامٌ [zimām] ı bu güne fark eyledi ki حِطَامٌ [ḥiṭām] zikr olunan uzun yulara denir ve زِمَامٌ [zimām] burnuna geçirdikleri ince ipten halkaya denir ki yuları ona geçirirler. İntehā. Ve

حِطَامٌ [ḥiṭām] Bir güne damga ismidir ki

devenin burnuna yāhūd arkurudan yanağına doğru yüzüne basılır ve gāh bir ve gāhca iki dāne basarlar; ve minhu yukālu: جَمَلٌ مَحْطُومٌ حِطَامٍ أَوْ حِطَامَيْنِ بِالْإِضَافَةِ

الْأَخْطَمُ [el-aḥṭam] Uzun burunlu adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَخْطَمٌ أَيْ الطَّوِيلُ الْأَنْفِ Ve siyāh adama denir.

الْمُحَطَّمُ [el-muḥaṭṭam] (مُعْظَمٌ [muʿazzam] vezninde) Şol ata denir ki burnundan alt çenesine doğru sakar ola; yukālu: فَرَسٌ مُحَطَّمٌ إِذَا أَحَذَ الْبَيَاضَ مِنْ حَظْمِهِ إِلَى حَنَكِهِ الْأَسْفَلِ Ve üzerinde çizgiler olan hurmā koruguna denir, مُحَطَّمٌ [muḥaṭṭim] dahi مُحَدِّثٌ [muḥaddiṣ] vezninde.

الْحِطْمِيّ [el-ḥiṭmiyy] (ḥā'nın kesri ve fetihiyle) Nebāt-ı ma'rūftur ki çiçeğine hātem çiçeği ta'bīr olunur; muhallil ve münazic ve müleyyin ve ʿusr-i bevle müfid ve mesānede olan taşları dāfiʿ ve ʿirku'n-nesā ve emʿāda olan kurhalara ve irtiʿāş ve nuzc-ı cirāhāt ve teskīn-i vecaʿ husūsunda nāfiʿ ve sirke ile zımādī behak ʿilletini ve mazmazası diş ağırlarını müzīl, kezālik sirke ile zımādī hayvānāt sümümuna ve āteş yanığına ve su ile mahlūt tohumunu yā sahk olunmuş kökünü zımād āteş yanığını kurutup onultmakta müʿessirdir. Ve ıssı su ile müstahrec olan lüʿābında cülūs ʿakīm hatuna ve verem-i makʿada müfiddir.

ذَاتُ الْحِطْمِيّ [Zātu'l-Ḥiṭmiyy] Tebük kalʿası yolunda bir mevziʿdir ki onda mescid-i Nebevī ʿaleyhi's-selām vardır.

حِطْمَيْمٌ [Ḥiṭaym] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) İbn ʿAlī b. Ḥuṭeym'dir ki muhaddisîndendir.

حِطْمِيمٌ [Ḥaṭīm] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Ashābdandır. Ve Ḥaṭīm b. Nuveyre ve Kays b. el-Ḥaṭīm şāʿirlerdir. Ve Necm

b. el-Ḥaṭīm muhaddistir. Ve Ḥaṭīm, ʿAbbād b. ʿAbdulʿuzzā lakabıdır, Cemel vakʿasında burnuna vurulmakla mülakkab oldu.

حِطَامٌ [Ḥiṭām] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bir recül ismidir. Ve Ḥiṭām el-Kelb bir şāʿirdir.

حِطْمَةٌ [Ḥaṭmet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Bir mevziʿdir. Ve Ḥaṭme ve Ḥuṭayme (جُهَيْنَةُ [cuheyne] vezninde) ibnā Saʿd b. Şaʿlebe'dir ki Ṭayyī kabilesindedir. Ve **حِطْمَةٌ** [Ḥaṭmet] Enşār'dan bir batndır ki Benū ʿAbdullāh b. Mālik b. Evs'tir.

بَنُو حِطْمَةَ [Benū Ḥuṭāmet] (سُمَامَةٌ [sumāmet] vezninde) Ezd kabilesinden bir cemāʿattir.

الْحِطَامُ [el-ḥaṭṭām] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Rāyihası genizleri tutup doldurur olan tīz miske vasf olur; yukālu: إِذَا مَسَكَ حِطَامٌ إِذَا كَانَ يَفْعَمُ الْحَيَاشِيمَ

[خ ع م]

الْحَوَعَمُ [el-ḥavʿam] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Bön ve ahmak adama denir; yukālu: رَجُلٌ حَوَعَمٌ أَيْ أَحْمَقٌ

الْحَيَعَامَةُ [el-ḥayʿāmet] (ḥā'nın fethiyle) Bed-kār olan kimse hakkında evsāf-ı şenīʿadan bir vasftır yāhūd meʿbūn demektir.

[خ ق م]

حَيْقَمٌ [ḥayqam] (حَيْدَرٌ [ḥayder] vezninde) Hikāye-i savttır.

حَيْقَمَانَةٌ [Ḥayqamānet] (ḥā'nın fethiyle) Benū Temīm diyārında pek kadīm ve ʿādī bir kuyunun ismidir.

[خ ل م]

الْحِلْمُ [el-ḥilm] (ḥā'nın kesriyle) Dost ve sadık maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ حِلْمُهُ أَيْ صِدْقُهُ

Ve bir adamın hem-demine denir; yukālu: هُوَ خُلْمِي أَيُّ صَاحِبِي Ve āhū yatağına denir, ‘alā-kavlin ormanlık içre ittihaz eylediği ine denir. Ve şey-i ‘azīm ma’nāsınadır. Ve koyun böbreğinin yağına denir; cem‘i غُلْمَاءُ [hulemā] gelir, غُلْمَاءُ [‘ulemā] vezninde.

الْحَالِمُ [el-ḥālim] [zālim] vezninde) Be-gāyet düz ve hemvār olan nesneye denir ki ezcā ve endāmının birbirinden kat‘ā tefāvütü olmaya; yukālu: شَيْءٌ خَالِمٌ أَيُّ مُسْتَوٍ لَا يُمْوتُ بَعْضُهُ بَعْضًا

الْحِلْمَةُ [el-ḥilmet] (ḥā’nın kesriyle) Bol çayrılıkta otlayan develere denir; yukālu: إِبِلٌ حِلْمَةٌ أَيُّ رِثَاعٌ

الْإِحْتِلَامُ [el-iḥtilām] [ifti‘āl] vezninde) ve

التَّخْلِيمُ [et-taḥlīm] [tef‘īl] vezninde) İhtiyār eylemek ma’nāsınadır; yukālu: إِخْتَلَمَهُ وَخَلَمَهُ إِذَا اخْتَارَهُ

الْمُخَالَمَةُ [el-muḥālemet] [mufā‘alet] vezninde) Dostluk eylemek ma’nāsınadır; yukālu: خَالَمَهُ إِذَا صَادَقَهُ

[خ ل ج م]

الْحَلْجَمُ [el-ḥaljem] [ca‘fer] vezninde) ve

الْحَلَيْجَمُ [el-ḥaleyjem] [semyda‘] vezninde) Tenū-mend ve ‘azīmü’l-heykel adama denir, ‘alā-kavlin a‘zā ve endāmı gerimli uzun adama denir.

[م م م]

الْحَمُّ [el-ḥamm] (ḥā’nın fethi ve mīm’in teşdidiyle) Süpürmek ma’nāsınadır; yukālu: حَمَّ الْبَيْتِ وَالْبَيْتُ حَمًّا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ [ḥammu’s-siyāb] senā ve sitāyiş eylemekte müsta‘meldir; yukālu: هُوَ يَحُمُّ ثِيَابَ فُلَانٍ أَيُّ يَتْنِي عَلَيْهِ Ya’ni

“Üstüne toz kondurmayıp dā’imā medh ve senāsını eder.” Ve

حَمٌّ [ḥamm] Süt sağmak ma’nāsınadır; yukālu: حَمَّ النَّاقَةَ إِذَا حَلَبَهَا Ve

حَمٌّ [ḥamm] ve

حُمُومٌ [ḥumūm] [ku‘ūd] vezninde) Et bozulup kokmak ma’nāsınadır ve bu matbūh ve meşvī olan ette keşirü’l-isti‘māldir; yukālu: حَمَّ اللَّحْمُ حَمًّا وَحُمُومًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا أَتَنَ Ve

حَمٌّ [ḥamm] Vasf olur, kokmuş ete denir; yukālu: لَحْمٌ حَمٌّ أَيُّ مُتِنٌ Ve

حَمٌّ [ḥamm] Sütün ta‘mını tulumun bed rāyihası tagyīr eylemek ma’nāsınadır; yukālu: حَمَّ اللَّبَنَ إِذَا غَيَّرَهُ خُبْتُ رَائِحَةَ السِّقَاءِ Ve kafeste tavuk habs olunmak ma’nāsınadır; yukālu: حَمَّ الدَّجَاجُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا حُبِسَ Ve kesmek ma’nāsınadır; yukālu: إِذَا حَمَّهُ إِذَا قَطَعَهُ Ve bir adamı güzel senā eylemek ma’nāsına müsta‘meldir, niteki الثِّيَابِ [ḥammu’s-siyāb] dahi müsta‘meldir; yukālu: حَمَّ فُلَانًا إِذَا أَتَنَى عَلَيْهِ طَيِّبًا Ve pek ağlamak ma’nāsınadır; yukālu: هُوَ يَحُمُّ أَيُّ يَبْكِي شَدِيدًا

الْإِحْتِمَامُ [el-iḥtimām] [ifti‘āl] vezninde) Bu dahi süpürmek ma’nāsınadır; yukālu: إِحْتَمَمَ الْبَيْتَ وَالْبَيْتُ إِذَا كَتَسَهُمَا Ve kesmek ma’nāsınadır; yukālu: إِحْتَمَمَهُ إِذَا قَطَعَهُ

الْإِحْمَامُ [el-iḥmām] (hemzenin kesriyle) Bu dahi sütün ta‘mını tulumun bed rāyihası bozmak ma’nāsınadır; yukālu: أَحَمَّ اللَّبَنَ إِذَا غَيَّرَهُ خُبْتُ رَائِحَةَ السِّقَاءِ

الْمِحْمَمَةُ [el-miḥammet] (mīm’in kesriyle) Süpürgeye denir.

الْحُمَامَةُ [el-ḥumāmet] [sumāmet] vezninde) Süpürüntüye denir, كُنَاسَةٌ [kunāset] ma’nāsına. Ve ta‘ām döküntüsüne denir ki

ecr ve sevāb için devşirip ekl ederler.

الْمَخْمُومُ [el-maḥmūm] Süpürülmüş odaya ve kuyuya denir. Bu münāsebetle derūnu gıll ve hased ve kīne makūlesi gubār ve kāzūrāttan pāk ve pākīze adama مَخْمُومُ [maḥmūmu'l-ḳalb] itlāk olunur; ve minhu'l-hadīsu: سِئَلٌ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَيُّ النَّاسِ أَفْضَلُ: فَقَالَ "الضَّادِقُ اللِّسَانِ الْمَخْمُومُ الْقَلْبُ" أَيُّ النَّاسِ أَفْضَلُ مِنَ الْعَلِيِّ وَالْحَسَنِ الْعَلِيِّ وَالْحَسَنِ الْعَلِيِّ وَالْحَسَنِ الْعَلِيِّ

الْحُمُّ [el-ḥumm] (ḥā'nın zammıyla) Tavuk kafesine denir. Ve bir vādī isimdir; ḥā'nın fethiyle de zebān-zededir. Ve Mekke'de bir kuyu isimdir ki 'Abduşems b. 'Abdumenāf hafr eylemiştir.

عَدِيرُ حُمِّ [Ġadīru Ḥumm] Beyne'l-Ḥaremeyn Cuḥfe'ye üç mīl mesāfede bir mevzi'dir yāhūd حُمِّ [Ḥumm] mevzi-i merkūmda bir meşe isimdir, onda bir göl vardır ki suyu semmiyyetlidir, orada tevellüd eden veled bülūga kadar yaşayıp kalmaz, meger ki mukaddemce oradan mahall-i dīgere intikāl edeler. Ve

حُمِّ [ḥumm] Yerde kazılmış şol büyücek çukura denir ki dibine kül koyup yeni doğan kuzuları ve oğlakları oraya vaz' ve hıfz ederler, ağıl gibi olup mahfūz olurlar; cem'i حِمْمَةٌ [ḥimemet] gelir, قِرْدَةٌ [kiredet] gibi. Ve kavsara sepetinden yaptıkları folluğa denir ki sepetin içine saman doldurup onda tavuk bastırırlar.

الْحِمِّ [el-ḥimm] (ḥā'nın kesriyle) Eşcār ve esmārdan hālī kalmış bostāna denir.

الْحَمَّانُ [el-ḥammān] شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Za'if ve fersiz mızrağa denir. Ve Şām'da bir mevzi' adıdır.

الْحُمَّانُ [el-ḥummān] (ḥā'nın zammıyla) Rezīl ve fūrū-māye esfāl-i nāsa denir ki insān molozu ta'bīr olunur; yukālu:

هُوَ مِنْ حُمَّانِ النَّاسِ أَيُّ رُذَالِهِمْ Ve şecerin ve metā'nın kötüsüne ve kemterine denir. Ve ḥā'nın zammıyla bir nebāt adıdır ki حُمَّامِي [ḥumāmā] dahi denir, حُرَامِي [ḥuzāmā] vezninde, Türkīde mürver dedikleridir; matbūhu istiskā 'illetine ve yılan sokana nāfi' ve saḳtadan 'arız olan kesr ve vesy ve kuduz kelb ısırıldığı yere müfīd ve tesvīd-i şa'rdā mü'essirdir.

الْحَمْحَمَةُ [el-ḥamḥamet] زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) حَنْجَنَةٌ [ḥanḥanet] ma'nāsıdır ki sözü genizden söylemektir; yukālu: فَلَانَ يُحْمِخِمُ أَيُّ يُحْنِخِنُ

الْحِمْحِمِ [el-ḥimḥim] سِمْسِمِ [simsim] vezninde) Sütü çok memeye denir. Ve dikenli bir nebāt adıdır, hemān kendisine sürünüp uğrayanlara yapışp ilişir, zāhir-i Ḳāhire-i Mışır'da çok olur; ba'zılar bunu لِسَانُ الثَّوْرِ [lisānu's-sevr] tevehhüm eylediler, lākin değıldir, o ḥā-i mühmele iledir; bunu müfredātta sığır dili dedikleri nebātla beyān ederler ki لِسَانُ الثَّوْرِ [lisānu's-sevr]in gayrıdır, ba'zılar kuş ekmeğı denir dediler.

الْحُمْحُمِ [el-ḥumḥum] هُدْهُدٌ [hudhud] vezninde) Deryā cānverlerinden bir küçük cānver adıdır.

الْحَمْحَامِ [el-ḥamḥām] سَرْسَارٌ [serşār] vezninde) İbnu'l-Ḥāriş'tir ki ashābdandır.

إِحْمِيمِ [İḥmīm] (hemzenin kesriyle) Mışır'da bir belde adıdır. Ve Benī 'Aneze yurdunda bir mevzi'dir.

حُمَّامِ [Ḥummām] زُنَّانٌ [zunnār] vezninde ve غُرَابٌ [ḡurāb] vezninde) Ezd kabilesinden bir batndır; Ḥuveyl b. Muḥammed ez-Zāhid ve Ferezdağ b. Cevvās nām muhad-disler onlardandır.

الْحَمِيمِ [el-ḥamīm] أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Memdūh ve sūtūde-hisāl adama denir;

yukālu: رَجُلٌ خَمِيمٌ أَي مَمْدُوحٌ Ve sakīl ve müsteskil şahsa denir; yukālu: رَجُلٌ خَمِيمٌ أَي التَّقِيلُ الرُّوحُ Ve henüz sağılmış taze süte denir.

الْحِمَامَةُ [el-ḥimāmet] [كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Kuşun yelekları altında olan fäsîd tüye denir ki murdâr tüy ta'bî olunur.

حِمَاءٌ [Ḥimmā] [حِنَاءٌ [ḥinnā] vezninde) Bir mevzi'dir.

التَّحْمُمُ [et-teḥammum] [تَمْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Sofrada kalan ekmek ve ta'am döküntüsü ve kırıntısını ekl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَحْمَمَ الرَّجُلُ مَا عَلَى الْخَوَانِ إِذَا أَكَلَ بَقَايَا مَا عَلَيْهِ مِنْ كُسَارٍ وَخَتَابِ

[خ ن د م]

الْحَنْدَمَةُ [el-Ḥandemet] (mü'ellifin kā'idesi üzere ḥā'nın fethiyle olmaktır lākin sā'ir mahallerde زَبْرَجَةٌ [zibricet] vezninde mazbūttur) Mekke'de bir dağın ismidir.

الْحَنْدِمَانُ [el-Ḥindimān] (ḥā'nın ve dāl'ın kesriyle) Bir kabîle adıdır.

[خ ن م]

الْحَنْمَةُ [el-ḥanemet] (feteḥātla) Sadrdan ahırıp balgam ihrāc ederken soluk darlığı 'arızasına denir; yukālu: أَخَذَهُ الْحَنْمَةُ أَي ضَيَّقَ فِي النَّفْسِ عِنْدَ التَّنَحُّمِ

تَحْنِمٌ [Taḥnim] [تَضْرِبُ [taḍribu] vezninde) Bir mevzi' yāhūd bir cebel adıdır.

[خ و م]

الْحَامَةُ [el-ḥāmet] Havāsı bed ve sakīl ve hastalıklı olan yere denir. Şārihin beyānına göre aslı خَوْمَةٌ tir; yukālu: أَرْضٌ خَامَةٌ أَي وَخِمَةٌ

خَامَةٌ [ḥāmet] Turp dedikleri sebzeye denir, فُجْلَةٌ [fuclet] ma'nāsına; cem'i خَامٌ [ḥām]dır. Ve sāk-ı vāhide üzere nābit

tāze ekine denir. Ve bu yā'iyye olmakla mādde-i ātiyede mersūmdur, Cevherī vehminden burada zikr eyledi.

الْخَوْمَانُ [el-ḥavemān] (feteḥātla) Bir yere vahīm olmak ma'nāsınadır; yukālu: الْأَرْضُ تَخُومُ خَوْمَانًا إِذَا كَانَتْ خَامَةً

الْإِخَامَةُ [el-iḥāmet] (hemzenin kesriyle) صُفُونٌ [şufūn] ma'nāsınadır ki at üç ayağı üzere durup ellerinin yāhūd ayaklarının birini yukarıca çekip tırnağını dikmek ma'nāsınadır; yukālu: وَهَذَا الْفَرَسُ إِذَا صَفَنَ Ve bu vā'iyye ve yā'iyye olmakla mādde-i ātiyede dahi müsebbettir.

[خ ي م]

الْحَيْمَةُ [el-Ḥaymet] (ḥā'nın fethiyle) أَبَايْنِ [Ebāneyn] dedikleri dağların üst tarafında bir tepenin ismidir. Ve

خَيْمَةٌ [ḥaymet] Büyüt-ı a'rābdan müstedir olan beyte denir ki çadır ta'bîr olunur. Ve ba'zılar dedi ki üç yāhūd dört 'amūd üzere tertib olunup üzerine تُمَامٌ [şumām] dedikleri otlukla örttükleri beyttir ki harāret-i havādan onda müstazill olurlar yāhūd mutlakan ağaç dallarından tertib ettikleri beyte denir ki Türkide bunlar salaş ta'bîr olunur, hulāsası a'rāb tā'ifesi kıldan müdevver kubbe tarzında ittihāz ederler ve ba'zen müstatil olur. Ve deriden dahi düzerler, lisānımızda bunlara çadır ta'bîr olunur. Ve ağaçtan çattıklarına Türkmen lisānında alaçık ta'bîr olunur ve sāzlıktan yaptıklarına huğ ta'bîr olunur. Ve hālen müte'āref olan çadırlar muhdestir, otak ve şemsiyye ve kubbe ve aylak çadırları gibi, günāgünü ihdās olunmuştur. Ve خَيْمَةٌ [ḥaymet]in cem'i خَيْمَاتٌ [ḥayemāt] gelir feteḥātla ve خَيْيَامٌ [ḥiyām] gelir ḥā'nın kesriyle ve خَيْمٌ [ḥaym] gelir ḥā'nın fethi ve

yā'nın sükūnuyla ve حَيْمٌ [ḥiyem] gelir, عَنَبٌ [ʿineb] vezninde.

الْإِحَامَةُ [el-iḥāmet] ve

الْإِحْيَامُ [el-iḥyām] (aslı üzere) حَيْمَةٌ [ḥaymet] kurmak ma'nāsınadır; yukālu: أَحَامَ الْخَيْمَةَ وَأَحْيَمَهَا إِذَا بَنَاهَا Ve

إِحَامَةٌ [iḥāmet] At üç ayağı üzere durup öbürünü bir mikdārca çekip tırnağını dikerek durmak ma'nāsınadır, niteki vāviyyede dahi zikr olundu; yukālu: أَحَامَ الْقَرْسُ إِذَا صَفَنَ

التَّحْيِيمُ [et-taḥyīm] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Haymeye girip oturmak ma'nāsınadır ki hayme-niş'in olmak ta'bīr olunur; yukālu: حَيَّمَ فِي الْمَهَلِ إِذَا دَخَلُوا فِي الْخَيْمَةِ Ve bir mahalde mukīm olmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: حَيَّمُوا بِالْمَكَانِ إِذَا أَقَامُوا بِهِ Ve bir hoşbū nesneyi rāyihası sinmek için mendil makūlesi örtüp bürümek ma'nāsınadır; yukālu: حَيَّمَ الشَّيْءَ إِذَا غَطَّاهُ بِشَيْءٍ كَنِي يَغْبِقُ بِهِ

الْحَيْمُ [el-ḥaym] (ḥā'nın fethiyle) ve

الْحَيْمَانُ [el-ḥayemān] (feteḥātla) ve

الْحَيْيُومُ [el-ḥuyūm] ve

الْحَيْيُومَةُ [el-ḥuyūmet] (ḥā'ların zammıyla) ve

الْحَيْيُومَةُ [el-ḥaymūmet] (دَيْمُومَةٌ [deymūmet] vezninde) ve

الْخِيَامُ [el-ḥiyām] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bir nesneden korkup kışınlamak ma'nāsınadır; yukālu: حَامَ عَنْهُ خَيْمًا وَخَيْمَانًا إِذَا نَكَصَ وَجَبُنَ وَخَيْوَمَا وَخَيْوَمَةً وَخَيْمُومَةً وَخَيْمَانًا إِذَا نَكَصَ وَجَبُنَ Ve bir kimse bir adama keyd ve mekr edip zarar ve vehāmeti kendisine ʿā'id olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَامَ فُلَانٌ إِذَا كَادَ خَامَ رَجُلَهُ إِذَا رَفَعَهَا

الْأَحَامَةُ [el-ḥāmet] Sāk-ı vāhide üzere bitmiş

ekine denir, ʿalā-kavlin tāze ekin destesine denir yāhūd sapına denir.

الْحَامُ [el-ḥām] Dibāgat olunmamış deriye denir ki Türkīde dahi hām deri ta'bīr olunur yāhūd dibāgatında ihtimām olunmamış deriye denir. Ve henüz çırpılmamış beze denir; bu ma'nalarda Fārisīden mu'arredir. Ve turp ta'bīr olunan sebzeye denir, niteki vāviyyede dahi zikr olundu. Ve muhaddisinden Aḥmed b. Muḥammed b. ʿAmr el-Ḥāmī gön ʿameline mensūbdur.

التَّحْيِيمُ [et-teḥayyum] (تَفْعُلٌ [tefaʿul] vezninde) Bir adam çadırını kurmak ma'nāsınadır; yukālu: تَحْيِيمٌ هُنَا أَيُّ ضَرْبِ خَيْمَتِهِ Ve tībin rāyihası sarıldığı nesneye yāhūd libāsa sinmek ma'nāsınadır; yukālu: تَحْيِيمَتِ الرِّيحِ الطَّيِّبَةِ فِي الثُّوبِ إِذَا عَمِقَتْ بِهِ

الْحَيْمُ [el-ḥīm] (ḥā'nın kesriyle) Hüy ve tabī'at ma'nāsınadır; lafzından müfredi yoktur; yukālu: هُوَ كَرِيمٌ الْخَيْمِ وَهُمُ كَرِيمٌ الْخَيْمِ Ve kılıcın namlusunda olan cevhere denir, فِرِنْدٌ [firind] ma'nāsına.

الْمَحْيِيمُ [el-meḥīm] (مَكِيلٌ [mekīl] vezninde) Biçilmiş ekin demetine ve destesine denir. Mü'ellif burada müsāmaha ile tefsīr eylemiştir. Ve

مَحْيِيمٌ [Meḥīm] Bir vādī yāhūd bir cebel adıdır.

الْمُحْيِيمُ [el-Muḥayyem] (مُعْظَمٌ [muʿazzam] vezninde) ve

الْمُحْيِيمَاتُ [el-Muḥayyemāt] (مُعْظَمَاتٌ [muʿazzamāt] vezninde) Baṭnu Bīṣe'de Benū Selūl'e mahsūs bir hurmālık adıdır.

خَيْمٌ [Ḥaym] (ḥā'nın fethiyle) ve

ذُو خَيْمٍ [Zū Ḥaym] ve

ذَاتُ خَيْمٍ [Zātu Ḥaym] Birer mevzi' adıdır.

الْخَيْمَاءُ [el-Ḥīmāʾ] (ḥā'nın kesriyle ve medd

ve kasr ile ve yā'nın fethiyle de zebān-zededir) Benī Esed yurdunda bir su adıdır.

حَيْمٌ [Ḥiyem] [عَنْبٌ] [ineb] vezninde) Bir dağın adıdır.

FASLU'D-DĀLĪ'L-MÜHMELE

(فَضْلُ الدَّالِ الْمُهْمَلَةِ)

[د أ م]

الدَّأْمُ [ed-deʿm] (dāl'in fethi ve hemzenin sükūnuyla) Bir cānibe meyl edip eğilen şey>e dayak vurup doğrultmak maʿnāsınadır; yukālu: دَأَمَهُ دَأْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا دَعَمَهُ Ve bir nesneyi örtüp bürüyen şey>e denir.

التَّدَائِمُ [et-tedeʿum] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) Su bir nesneyi bürüyüp örtmek maʿnāsınadır; yukālu: تَدَأَمَ الْمَاءُ الشَّيْءَ إِذَا غَمَرَهُ Ve buğur nākaya aşmak maʿnāsınadır; yukālu: تَدَأَمَ الْفَحْلُ النَّاقَةَ إِذَا تَجَلَّلَهَا

التَّدَاؤُمُ [et-tedāʿum] (تَفَاعُلٌ [tefaʿul] vezninde) Bir nesne terāküm edip mütezāhim olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَدَاءَمَهُ الْأَمْرُ إِذَا تَرَكَمَ عَلَيْهِ وَتَرَاحَمَ

الدَّأْمَاءُ [ed-deʿmā] (صَحْرَاءُ [ṣaḥrāʾ] vezninde) Denize denir, bahr maʿnāsına. Müʿellif bunu “د،و،م” maddesinde dahi sebt etmiştir, her birinin münāsebeti vardır.

الْمِدْأَمُ [el-midʿem] (مِئْبَرٌ [minber] vezninde) Şol ʿaskere denir ki kesretinden uğradıkları küh ve sahrāyı bürüyüp ihāta eyleye; yukālu: جَيْشٌ مِدْأَمٌ أَي يَزْكَبُ كُلَّ شَيْءٍ

الْمُتَدَأَمُ [el-mutedeʿem] (ism-i mefʿul bünyesiyle) Meʿbūn kimseye denir ki kekez taʿbīr olunur; yukālu: هِيَ مُتَدَأَمٌ أَي مَأْبُونٌ

[د ث م]

الدَّيْمَةُ [ed-dešimet] (sā-yı müsellese ile سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Sıçana denir, فَارَةٌ [feʿret] maʿnāsına.

[د ح م]

الدَّجْمُ [ed-decm] [رَجْمٌ] [recm] vezninde)

Mahzūn ve gam-nāk olmak ma'nāsınadır; yukālu: دَجِمَ الرَّجُلُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَدَجِمَ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا حَرَنَ دَجَمَ اللَّيْلُ دَجْمًا مِنَ الْبَابِ دَجَمَ الْأَوَّلُ إِذَا أَظْلَمَ

دَجَمَ [decm] Gün ve darb ve nevc ma'nāsınadır; yukālu: مِنْ هَذَا الدَّجْمِ هُوَ أَيُّ مِنْ هَذَا الضَّرْبِ

الدَّجِمَ [ed-ducem] ضَرَدُ [şurad] vezninde) دَجْمَةٌ [decmet]in cem'idir ki çokluktan bir nesneyi bürüyüp ihāta eden şey'e denir; ve minhu: أَخَذَتْهُ دَجْمُ الْعَشِقِ أَيُّ عَمْرَأَتِهِ وَظَلَمَهُ

الدِّجِمَ [ed-dicem] عِنَبُ [ineb] vezninde) دِجْمَةٌ [dicmet]in cem'idir, dāl'ın kesriyle ahhāb ve yārān ve ashāb ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ كَثِيرُ الدِّجْمِ أَيُّ الْأَخْدَانِ وَالْأَصْحَابِ Ve rūsūm ve 'ādāt ma'nāsınadır; yukālu: هُمْ كَرِيمُ الدِّجْمِ أَيُّ الْعَادَاتِ

الدَّجْمَةُ [ed-decmet] (dāl'ın fethi ve zammiyle) Bir söze denir; tekülü: مَا سَمِعْتُ لَهْ دَجْمَةٌ أَيُّ كَلِمَةً

[د ح م]

دَحِمَ [ed-daħm] (hā-yı mühmele ile رَحِمَ [rahm] vezninde) Bir nesneyi şiddetle öte kakmak ma'nāsınadır; yukālu: دَحَمَهُ دَحْمًا Ve cimāc eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: دَحَمَ الْمَرْأَةَ إِذَا نَكَحَهَا

الدَّاحِمُ [ed-dāħūm] Tilki tuzacağına denir.

الدِّحِمَ [ed-diħm] (dāl'ın kesriyle) Asl ve bünyād ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ مِنْ دِحْمٍ فَلَانَ أَيُّ مِنْ أَضْلِهِ

دَحِمَ [Daħm]

دَحْمَانُ [Daħmān] (dāl'ların fethiyle)

دُحَيْمٍ [Duħaym] زُبَيْرٍ [zubeyr] vezninde) Esāmī-i ricāldendir.

دَحْمَةٌ [daħmet] [rahmet] vezninde)

دُحَامٌ [duħām] غُرَابٌ [ğurāb] vezninde) Esāmī-i nisvāndandır: Dahme bint Cudayc, Ummu Yezīd b. el-Muhelleb'dir. Ebu'n-Necm işbu: "لَمْ يَقْضِ أَنْ يَمْلِكَنَا ابْنُ" "لَمْ يَقْضِ الْمِيسِرَةَ" zarūret-i vezn için tahrik eylemiştir.

[د ح س م]

الدُّحْسُمُ [ed-duħsum] ve

الدُّحْسُمَانُ [ed-duħsumān] ve

الدُّحْسُمَانِيَّ [ed-duħsumāniyy] (dāl'ların ve sīn'lerin zammıyla) Kara yağız olup endāmı dernekli tenū-mend adama denir. Ve

دُحْسَمَانٌ [duħsumān] Tahlīt-i umūr eden kimseye denir ki nādānlığından tuttuğu maslahatı 'arab saç' gibi şūrīde ve ifsād eder; yukālu: إِنَّهُ لَدُحْسَمَانُ الْأَمْرِ أَيُّ مُخْلَطُهُ

[د ح ق م]

الدُّحْقُومُ [ed-duħqūm] (kāf'la عُضْفُورٌ [uṣfūr] vezninde) 'Azīmū'l-hilkat insān ve hayvāna denir, دُحْمُوقٌ [duħmūq] ve [dumħūq] gibi.

[د ح ل م]

الدَّحْلَمَةُ [ed-daħlemet] [daħrecet] vezninde) Bir nesneyi tortop edip dağdan yā bir yüksek yerden aşağıya yāhūd kuyuya ilkā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: دَحَلِمَ الشَّيْءَ إِذَا دَهَوْرَهُ مِنْ جَبَلٍ إِلَى مَهْوَاةٍ أَوْ بِنْرِ

[د ح م]

الدَّحْمُ [ed-daħm] (dāl'ın fethi ve hā-yı mu'cemenin sükūnuyla) Bir nesneyi 'unf ve iz'ācla öte kakmak ma'nāsınadır; yukālu: دَحَمَهُ دَحْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا دَفَعَهُ بِإِزْعَاجِ Ve cimāc eylemek ma'nāsınadır; yukālu: دَحَمَ الْمَرْأَةَ إِذَا جَامَعَهَا

[دخ ش م]

الدَّخْشَمُ [ed-daḥṣem] (ṣīn-i mu'ceme ile جَعْفَرُ [ca'fer] vezninde) ve **الدُّخْشُمُ** [ed-duḥṣum] (قُنْفُذُ [kunfuḏ] vezninde) Yumru ve iri gövdeli kara adama denir. Ve bodur kimseye denir. Ve bir recül ismidir. Mü'ellif "دخ،ش" faslında mīm'i zā'id olmak üzere sebt eylemiştir ve nüshalarda harf-i ta'rîften mücerred mersüm olmakla ebterdir.

[د د م]

الدُّوْدِمُ [ed-duvedim] (عُلْبِطُ [ulebiṭ] vezninde) ve

الدُّوَادِمُ [ed-duvādim] (عُلَابِطُ [ulābiṭ] vezninde) Kana şebih bir nesnedir ki سَمْرَةٌ [semuret] yāhūd عَزْرُ [arḏ] dedikleri bādiye eşcārından hāsıl olur, mūmyā makāmına kā'im ve onun fi'lini icrāda mücerredir, ekser-i Şām bilādından Beyrūt dağlarında bulunur. Bu māddeyi "د،و،م" māddesinde zikr eylemek vehmdir.

[د ر م]

الدَّرَمُ [ed-derem] (dāl'ın ve rā'nın fethiyeler) Adamın baldırı düz ve hemvār olmak ma'nāsınadır; yukālu: دَرَمُ السَّاقِ دَرَمًا مِنَ الْبَابِ Ve topukları yā kemikleri semizlikten et basıp bürümek ma'nāsınadır, şöyle ki topuğun ve kemiğin hacmi et altında kalıp belirsiz ola; yukālu: دَرِمَ الْكَعْبُ أَوْ دَرِمَ الْعَظْمُ إِذَا وَازَاهُ اللَّحْمُ حَتَّى لَمْ يَبْنِ لَهُ حَجْمٌ çürüyüp dökülmek ma'nāsınadır; yukālu: دَرِمَتْ الْأَسْنَانُ إِذَا تَحَاتَّتْ وَدَنَا وَفُوعَهَا

الدَّرْمُ [ed-derm] (dāl'ın fethi ve rā'nın sükunuyla) ve

الدَّرِمُ [ed-derim] (ketif [ketif] vezninde) ve **الدَّرَمُ** [ed-derem] (kerem [kerem] vezninde) ve **الدَّرَمَانُ** [ed-deremān] (fetehtla) ve

الدَّرَامَةُ [ed-derāmet] (kerāmet [kerāmet] vezninde) Kirpi ve tavşan makülesi hayvān sür'atle adımlarını sık sık atarak yürümek ma'nāsınadır; yukālu: دَرَمَ الْقُنْفُذُ دَرَمًا وَدَرَمًا إِذَا قَارَبَ الْخَطُوفُ فِي عَجَلَةٍ

الدَّرْمَاءُ [ed-dermā] (ḥamrā [ḥamrā] vezninde) Şol hatuna denir ki etine dolu olmakla topuklarını ve dirseklerini et bürüyüp belirsiz eylemiş ola; yukālu: إِمْرَأَةٌ دَرَمَاءٌ إِذَا كَانَتْ لَا تَسْتَسِينُ كَعُوبَهَا وَمَرَافِقَهَا وَكُلَّ مَا عَطَاهُ الشَّحْمُ وَاللَّحْمُ Ke-mā zukire. Beyne'l-'Arab bu sıfatta olan nisvān mu'teber olmakla hemān bunu nisvānda isti'māl edip müzekkerinden kat-ı nazar eylediler. Ve

دَرْمَاءُ [dermā] Kızıl yapraklı bir otun adıdır. Ve tavşana denir, أَرْنَبٌ [erneb] ma'nāsına.

الدَّرِمَةُ [ed-derimet] (feriḥat [feriḥat] vezninde) ve

الدَّرِمَةُ [el-muderremet] (mū'aḏḏamet [mū'aḏḏamet] vezninde) Cā-be-cā çıkıkları ve yumruları olmayıp düz ve hemvār olan yāhūd sert olmayıp mülāyim ve latif olan zırha vasf olur; yukālu: دَرِمَتْ دَرِمَةً وَمَدَرِمَةً Ve

دَرِمَةٌ [derimet] Tavşana denir. 'Inde'l-ekser mü'ennese itlāk olunmakla ekseri esāmisi mü'ennes 'unvānında olur.

الأَدْرَمُ [el-edrem] (aḥmer [aḥmer] vezninde) Dişleri çürütüyüp dökülmüş adama denir. Ve düpdüz hemvār nesneye denir. Ve bir mevzi' adıdır. Ve

بَنُو الْأَدْرَمِ [Benu'l-Edrem] Kureys'ten bir

cemā'attir.

الْإِدْرَامُ [el-idrām] (hemzenin kesriyle) Küçük çocuğun dişleri oynamak ma'nāsınadır ki yerlerinden asl met'n dişler çıkmaya başladıkta olur, diş sürmek ta'bīr olunur; yukālu: **أَدْرَمَ الصَّبِيُّ إِذَا تَحَرَّكَتْ أَسْنَانُهُ لِيَسْتَخْلِفَ أُخَرَ** Ve deve köşegi beşinci yāhūd altıncı yaşına varmak ma'nāsınadır ki oralarda dişlerini ilkā eder; yukālu: **أَدْرَمَ الْفُصَيْلُ إِذَا شَرَعَ** **دِرْمَاءُ** [dermā] dedikleri nebāt-ı mezbūr bitirmek ma'nāsınadır; yukālu: **أَدْرَمَتِ الْأَرْضُ إِذَا أُتْبِتَتِ الدَّرْمَاءُ**

الدَّرَامَةُ [ed-derrāmet] **جَبَانَةٌ** [cebbānet] vezninde) Tavşana denir. Ve kirpiye denir. Ve çirkīn yürüyüşlü bodur ve cüce 'avrete denir; yukālu: **إِمْرَأَةٌ دَرَامَةٌ أَي السَّيِّئَةُ الْمَشِيَّ الْقَصِيرَةُ** **فِي الصَّغَرِ**

الدَّرُومُ [ed-derūm] **صَبُورٌ** [şabūr] vezninde) Bu dahi bed yürüyüşlü bodur cüce 'avrete denir. Ve gecelerde nā-sezā mahallerde tereddüd eden başı taşra 'avrete denir; yukālu: **إِمْرَأَةٌ دَرُومٌ إِذَا كَانَتْ تَجِيءُ وَتَذْهَبُ بِاللَّيْلِ** Şārihin beyānına göre **الَّذِي يَجِيءُ** nüshaları galattır.

الدَّرَامُ [ed-derrām] **شَدَادٌ** [şeddād] vezninde) Kirpiye denir. Ve çirkīn yürüyüşlü adama denir; yukālu: **رَجُلٌ دَرَامٌ أَي الْقَبِيحُ الْمُشِيَّةُ**

الدَّارِمُ [ed-dārim] **عَضَا** [gaḍā] nām şecere şebīh bir şecer-i ma'rūf adıdır. Ve Dārim b. Ebī Dārim ashābdandır. Ve Dārim b. Mālik b. Hanzale, Temīm kabilesinden bir cemā'at pederidir, mukaddemā ismi Baħr idi; bir gün pederine ba'zı kimseler iktizā eden bir diyet husūsunda isti'fāne eylemeleriyle pederi mezbūr Baħr'e **إِثْنِي** **بَا بَحْرٌ** **إِثْنِي** diye akçe kesesini getirmekle emr eyledi. O dahi varıp keseyi arkasına alıp kendi sağır ve kese kebīr ve sakīl ol-

duğundan altında tavşan gibi derāmetle ya'nī adımlarını hurde hurde atarak getirmekle Dārim ile telkīb eylediler.

الدَّرِيمُ [ed-derīm] **أَمِيرٌ** [emīr] vezninde) Etlī cānlı, nāzūk-beden, tāze dil-ber delikanlıya denir.

الدَّارُومُ [ed-Dārūm] Şām'dan Mışır yolunda Ğazze'den ötede bir kal'a adıdır.

التَّدْرِيمُ [et-tedrīm] **تَفْعِيلٌ** [tef'īl] vezninde) Tırnakları kestikten sonra düzeltmek ma'nāsınadır; yukālu: **دَرَّمَ أَظْفَارَهُ إِذَا سَوَّاهَا بَعْدَ الْقَصِّ**

الْمَدَارِيمُ [el-medārīm] (mīm'in fethiyeye) **مَدَارِينُ** [medārīn] ma'nāsınadır ki **مِدْرَانٌ** [midrān] lafzından cem'dir, **dā'imā** vesahnāk ve ālūde olan adama denir; **مَدَارِيمٌ** [medārīm] dahi **مِدْرَامٌ** [midrām] lafzından cem'dir.

الدَّرِمُ [ed-derim] **كَيْتِفٌ** [ketif] vezninde) Bir şecer adıdır. Ve Şeybān kabilesinden bir kimse ismidir. "أُودَى دَرِمٌ" meselinin menşe'idir, katl olunup intikāmı ahz olunmadığından; 'alā-kavlin **قَارِيزِ**-ı 'Anzī gibi nā-bedīd olduğundan darb olundu. **أُودَى** [evdā] **هَلَكَ** [heleke] ma'nāsınadır.

[درخ م]

الدَّرْحَمِينُ [ed-duraħmīn] (hā-yı mu'ceme ile **شُرْحَبِيلٌ** [şuraħbīl] vezninde) Āfet ve dāhiye ma'nāsınadır, mübālagaten cem'-i 'ākıl bünyesinde; yukālu: **رَمَاهُ اللهُ بِاللَّدْرْحَمِينَ أَي الدَّاهِيَةَ**

[در دم]

الدِّرْدِيمُ [ed-dirdim] **زَبْرُجٌ** [zibrīc] vezninde) Gecelerde nā-sezā mahallere tereddüd eden başı taşra 'avrete denir. Ve koca nākaya denir.

[د ر ع م]

الدِّرْعِمُ [ed-dir'im] (زَبْرُجٌ [zibric] vezninde) Alçak ve kem-māye bed-zebān kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ دِرْعِمٌ أَي رَدِيءٌ بَدِيءٌ

[د ر ق م]

الدِّرْقِمُ [ed-dirqim] (كَافٌ لَّا زَبْرُجٌ [zibric] vezninde) Vak ve haysiyyeti olmayan bī-kadr ve sākıt kimseye denir. Ve deccālin ismidir. Şārih der ki savāb olan اِسْمٌ لِلرِّجَالِ olmaktır ki رَجُلٌ [recul]un cem'idir, niteki *Muḥkem*'de هُوَ مِنْ اَسْمَاءِ الرِّجَالِ unvānıyla müsebbettir.

[د ر ه م]

الدِّرْهَمُ [ed-dirhem] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) ve

الدِّرْهَامُ [ed-dirhām] (مِخْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) ve

الدِّرْهِمُ [ed-dirhim] (زَبْرُجٌ [zibric] vezninde) Vezn-i ma'lūm ismidir ki “م،ك،ك” bābında zikr olundu,altı دَانِيٌّ [dāniḳ] vezninden ibārettir;cem'i دَرَاهِمٌ [derāhim] ve دَرَاهِيمٌ [derāhīm] gelir. Şārih der ki ba'dehu sikkeli fiddada dahi isti'māl olundu ki akçe ta'bir olunurve dirhem-i Fārisīden mu'arrebdir. Mütercim der ki Yūnānī olan dıraḥmi mu'arربی olduğu ba'zı kütüb-i eslāfta resīde-i nazardır. İntehā. Ve

دِرْهَمٌ [dirhem] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Etrāfı duvarlı bāgçeye denir. Ve esāmīdendir: Dirhem Ebū Ziyād ve Dirhem Ebū Mu'āviye ashābandandır. Ve

دِرْهَمٌ [Dirhem] Ḥidāş b. Zuheyr'in feresi ismidir. Ve Ḥammād b. Zeyd b. Dirhem muhaddistir.

الْمُدْرَهْمُ [el-muderhem] (مُدْخَرَجٌ [mudaḥrec] vezninde) Akçesi çok adama denir;

رَجُلٌ مُدْرَهْمٌ أَي كَثِيرُ الدَّرَاهِمِ وَلَا تَقُلْ دُرْهَمٌ: مَبْنِيًّا لِلْمَفْعُولِ لِكَتْهُ إِذَا وَجِدَ اِسْمَ الْمَفْعُولِ فَالْفِعْلُ حَاصِلٌ Ya'nī bunun fi'lini gerçi isti'māl eylemediler, lākin ism-i mef'ul mevcūd olıcak elbette onun fi'li hāsıldır.

الدَّرْهَمَةُ [ed-derhemet] (دَاخِرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Ebe gümecinin yaprakları dirhem şeklinde olmak ma'nāsınadır; yukālu: دَرَهَمَتِ الْخُجَّازِي إِذَا صَارَ وَرَقَهَا كَالدَّرَاهِمِ

الْمُدْرَهْمُ [el-mudrehimm] (مُشْمَعَلٌ [muşme'ill] vezninde) 'Amel-mānde pek pīr-i fāniye denir; yukālu: شَيْخٌ مُدْرَهْمٌ أَي سَاقِطٌ كَبِيرًا

الْإِدْرَهْمَانُ [el-idrihmām] (إِشْمِغَالٌ [işmi'lāl] vezninde) Bir adamın gözleri görmekten kalmak ma'nāsınadır; yukālu: إِدْرَهْمٌ بَصْرُهُ إِذَا أَظْلَمَ Ve pek pīr-i fānī olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِدْرَهْمٌ فَلَانٌ إِذَا كَبِرَ سِنُهُ

[د س م]

الدَّسَمُ [ed-desem] (دَالٌ 'in ve SİN' in fethiyle) Çerviş yağına denir; yukālu: طَعَامٌ كَثِيرُ الدَّسَمِ Çerviş yağına denir; yukālu: أَي الوُدُكُ بِيَدِهِ أَوْ بِنِيَابِهِ Ve masdar olur, ta'am pek çerviş yağlı olmak ma'nāsınadır; yukālu: دَسِمَ الطَّعَامُ دَسْمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَثُرَ وَدَكُهُ Ve bir adamın elī yāhūd libāsı yağdan zefirlenip ve kirlī pāşlı olmak ma'nāsınadır; yukālu: دَسِمَتْ يَدُهُ أَوْ ثَوْبُهُ إِذَا كَانَتْ دَسِمَةً وَيُقَالُ يَدُهُ مِنَ الدَّسَمِ Ya'nī “Eli pek zefirlilikten bi'-aynihi yağ sitili olmuştur.” Ve

دَسَمٌ [desem] Bir nesnenin levni karamtık boz olmak ma'nāsınadır; yukālu: دَسِمَ الشَّيْءُ إِذَا كَانَ أَغْبَرَ إِلَى السَّوَادِ

الدَّسْمُ [ed-desm] (رَسْمٌ [resm] vezninde) Cimā'e eylemek ma'nāsınadır; yukālu: Ve دَسِمَ الْمَرْءُ دَسْمًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا جَامَعَهَا

şişenin ağzını tıkamak ma'nāsınadır; yukālu: دَسَمَ الْقَارُورَةَ إِذَا سَدَّهَا Ve bir nesnenin eser ve nişānını giderip belirsiz eylemek ma'nāsınadır; yukālu: دَسَمَ الْأَثَرَ إِذَا طَسَمَهُ Ve yeri yağmur bir mikdārca ıslatmak ma'nāsınadır; yukālu: دَسَمَ الْمَطَرُ الْأَرْضَ إِذَا بَلَّهَا قَلِيلًا Ve kapıyı kapamak ma'nāsınadır; yukālu: دَسَمَ الْبَابَ إِذَا أَغْلَقَهُ Ve deveyi katranlamak ma'nāsınadır; yukālu: دَسَمَ الْبَعِيرَ دَسْمًا Ve مَنِ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا طَلَّاهُ بِالْهِنَاءِ

دَسَمٌ [desm] Bir nesnenin ucuna ve köşesine itlāk olunur, gūyā ki o nesnenin buluşığı olur; ve minhu yukālu: أُنَا عَلَى دَسَمِ الْأَمْرِ أَيُّ أُنَا عَلَى طَرْفِ مِنْهُ Ve

دَسَمٌ [Desm] Mekke kurbünde bir mevzi adıdır.

الْإِدْسَامُ [el-idsām] (hemzenin kesriyle) Bu dahi şişenin ağzını tıkamak ma'nāsınadır; yukālu: أَدَسَمَ الْقَارُورَةَ إِذَا سَدَّهَا

الْدَسَامُ [ed-disām] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Şişenin tıkacına denir; yukālu: دَسَمَ الْقَارُورَةَ بِالْدَسَامِ أَيِ السِّدَادِ

الدُّسْمَةُ [ed-dusmet] (غُرْفَةٌ [ğurfet] vezninde) Tulumun yırtığı sedd olunacak yama ya denir. Ve karamtık bozluğa denir ki fi'li ānifen zikr olundu; yukālu: بِهِ دُسْمَةٌ أَيُّ غُبْرَةٌ إِلَى السِّوَادِ Ma hū ilā Şārihin beyānına göre bunda tesmiye bi'l-masdarıdır.

الْأَدْسَمُ [el-edsem] (أَحْمَرٌ [aħmer] vezninde) Pek yağlı nesneye denir. Ve yağdan zefirlenmiş nesneye denir. Ve levni karamtık boz olan şey'e denir; mü'ennesi دَسْمَاءُ [desmā']dır.

الدَّيْسَمُ [ed-deysem] (حَيْدَرٌ [ħayder] vezninde) Tilkinin kancık köpekten olan yavrusuna denir, 'alā-kavlin kurdun kancık kö-

pekten olan eniğine denir; tekūlu: رَأَيْتُ دَيْسَمًا Ve أَيُّ وَلَدِ الثُّغَلِ مِنَ الْكَلْبَةِ أَوْ وَلَدِ الذَّنْبِ مِنْهَا ya denir, دُبٌّ [dubb] ma'nāsına, 'alā-kavlin yavrusuna denir. Ve bal arısının oğuluna denir, فَرْخُ النُّحْلِ [ferħu'n-naħl] ma'nāsına. Ve zulmet ve sevād ma'nālarıdır. Ve bir nebāt ismidir, müfredāta حَمَامٌ [ħamāħim] ile tefsir ederler ki firenk fesleğeni dedikleridir. Ve

دَيْسَمٌ [Deysem] Kuṭrub nām imām-ı luğavīnin ashābından Ebu'l-Fetħ el-Luğavī ismidir. Ve her umūrda rıfk ve te'ennī ve şefkat üzere olan mülāyim-meşreb adama denir; yukālu: هُوَ دَيْسَمٌ أَيُّ هُوَ رَفِيقٌ بِالْعَمَلِ مُشْفِقٌ Ve tilkiye denir.

الدَّاسِمُ [ed-dāsım] (رَاسِمٌ [rāsım] vezninde) Bu dahi umūr ve mu'amelāta rıfk ve şefkat üzere olan mülāyim ve müte'ennī adama denir.

الدَّيْسَمَةُ [ed-deysemet] (حَيْدَرَةٌ [ħayderet] vezninde) Hurde karıncaya denir.

التَّدْسِيمُ [et-tedsım] (تَفْعِيلٌ [tef'ıl] vezninde) Def-i çeşm-i zahm için çocuğun zenahdānı çukurunu azca siyāh nesne ile karalayıp benlemek ma'nāsınadır; ve minhu hadīsu 'Oşmān radiyallāhu: إِنَّهُ رَأَى صَبِيًّا تَأْخُذُهُ الْعَيْنُ جَمَالًا فَقَالَ "دَيْسَمُوا نُونَتَهُ" أَيُّ سَوِّدُوهَا لِئَلَّا تُصِيبَهُ الْعَيْنُ

الدَّيْسِمُ [ed-desım] (أَمِيرٌ [emır] vezninde) Kesirü'z-zikr adama itlāk olunur; ve minhu'l-hadīsu'z-za'ıfu: "لَا تَذْكُرُونَ" اللَّهُ إِلَّا دَسْمًا "يُحْتَمَلُ أَنْ يَكُونَ مَدْحًا وَأَنْ يَكُونَ دَمًا Ya'nī Ebu'd-Derdā hazretlerinden mervī "أَرْضَيْتُمْ إِنْ شَبَعْتُمْ عَامًا ثُمَّ لَا تَذْكُرُونَ" اللَّهُ إِلَّا دَسْمًا" hadīsinde vākī' desm [desm] lafzı ki rasm [resm] vezninde kārüre ağzını tıkamak ma'nāsından me'hüz olmakla "derūnları ve dehānları zikr-i Ĥudā-yı müte'alle dol-

muş ve tıkanmış” demek olur ki medh olur yāhūd تَدْسِمُ [tedsīm]-i نُؤْنَةُ [nūnet] ten me’hūz olmakla killet ma’nāsını mütezammin olduğundan zemm olur. Gerçi nüshalarda gā’ib sīgasıyla لَا يَذْكُرُونَ ‘ibaretiyle mersūm olup lākin Nihāye’de ‘ibaret-i merkūme ile mesbūt olmakla bi-‘aynihā nakl olundu.

دُسْمَانُ [Dusmān] [عُشْمَانُ] [‘uṣmān] vezninde) Bir mevzi’ adıdır.

[د ش م]

غُرْفَةٌ [ed-duṣmet] (ṣīn-i mu’ceme ile **الدُّشْمَةُ** [gurfet] vezninde) Hayr ve menfa’atsiz cemād gibi şahsa denir; yukālu: مَا أَنْتَ إِلَّا دُشْمَةٌ أَيُّ لَا خَيْرَ فِيكَ

[د ع م]

الدَّعْمُ [ed-da‘m] (dāl’ın fethi ve ‘ayn’ın sükūnuyla) Bir tarafa meyl eylemiş nesneye dayak vurup doğrultmak ma’nāsınadır; yukālu: دَعَمَ الشَّيْءُ دَعْمًا مِّنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا مَالَ فَاقَامَهُ Ve cimā’ eylemek, ‘alā-kavlin dūr-tüştürmek yāhūd içine büsbütün sokmak ma’nāsınadır; yukālu: دَعَمَ الْمَرْأَةُ إِذَا جَامَعَهَا أَوْ طَعَنَ فِيهَا أَوْ أَوْلَجَهُ أَجْمَعَ

الدِّعْمَةُ [ed-di‘met] ve

الدِّعَامَةُ [ed-di‘āmet] ve

الدِّعَامُ [ed-di‘ām] (dāl’ların kesriyle) Temkīn için beyte vurulan direğe denir ki pāyende ta’bīr olunur; yukālu: مَالَ حَائِطُهُ Ve asma kerevit vurulan dayağa denir; cem’i دِعْمٌ [di‘am] gelir, عِنَبٌ [‘ineb] vezninde ve دِعَائِمٌ [de‘ā’im] gelir. Ve دِعَامَةُ الْقَوْمِ [di‘āmetu’l-ḳavm] bir kavmin seyyid ve sergerdelerine itlāk olunur; yukālu: هُوَ دِعَامَةُ قَوْمِهِ أَيُّ سَيِّدُهُمْ Ve makaranın iki ağaçlarının her birine ya’nī kuyunun iki

cānibinde olan ağaç mīllerin herbirine denir ki çarkı onlara vaz’ ederler; ikisine دِعَامَتَانِ [di‘āmetān] derler. Ve

دِعَامَةٌ [Di‘āmet] Esāmīdendir: Di‘āme b. Ğarīz ve oğlu Ḳatāde b. Di‘āme ashābdandır.

الإِدِّعَامُ [el-iddi‘ām] (teṣdīd-i dāl’la **إِفْتِعَالٌ** [ifti‘āl] vezninde) دِعَامَةٌ [di‘āmet]e dayanmak ma’nāsınadır; yukālu: إِدِّعَمَ الرَّجُلُ إِذَا اتَّكَأَ عَلَى الدِّعَامَةِ

الدُّعْمِيُّ [ed-du‘miyy] [كُرْدِيٌّ] [kurdiyy] vezninde) Dülgera itlāk olunur; yukālu: هُوَ بُو دُعْمِيٌّ أَيُّ نَجَّازٌ Bu cihetle keresteciye de itlākı sahihtir. Ve دُعْمِيُّ الطَّرِيقِ [du‘miyyu’ṭ-ṭarīḳ] yolun ulu yerine yāhūd ortasına itlāk olunur; yukālu: أَخَذَ دُعْمِيَّ الطَّرِيقِ أَيُّ مُعْظَمَهُ أَوْ وَسَطَهُ Ve kıvāmı pek ve muhkem şey’e denir; yukālu: شَيْءٌ دُعْمِيٌّ أَيُّ شَدِيدُ الدِّعَامِ Ve şol ata denir ki göğsünde yāhūd sīne-bend yerinde sakarlığı ola, **أَدْعَمٌ** [ed‘am] dahi denir. Ve Du‘mī b. Cedīle bir kabīle pederidir.

الأَدْعَمُ [el-ed‘am] [أَحْمَرٌ] [aḥmer] vezninde) Bu dahi göğsünde yāhūd sīne-bend yerinde sakarlığı olan ata denir; yukālu: فَرَسٌ دُعْمِيٌّ وَأَدْعَمٌ إِذَا كَانَ فِي صُدْرِهِ أَوْ لَبْتَيْهِ بِيَاضٌ

الدِّعَامَةُ [ed-de‘āmet] [سَحَابَةٌ] [seḥābet] vezninde) Şart ma’nāsına müsta’meldir; meşrūtun **إِدِّعَامٌ** [iddi‘ām]ı tasavvuruyladır; yukālu: لَهُ دِعَامَةٌ أَيُّ شَرُطٌ

دُعَامٌ [Du‘ām] [غُرَابٌ] [gūrāb] vezninde) ‘Arabdan bir batn-ı ‘azīm ismidir.

دِعَامٌ [Di‘ām] [كِتَابٌ] [kitāb] vezninde) Bir recül ismidir.

دِعْمَانٌ [Da‘mān] [سَحْبَانٌ] [seḥbān] vezninde) Bir mevzi’dir.

دُعْمَةٌ [Du‘met] [غُرْفَةٌ] [gurfet] vezninde) Ece’ nām cebelde bir su adıdır.

[د ع ر م]

الدَّعْرَمُ [ed-di'rim] [زبرج [zibric] vezninde) Cüssesi hor ve çirkîn endāmsız bodura denir. Ve دِعْفِس [di'fis] ma'nāsınadır ki sâ'ir develer içtikten sonra içen deveye denir; zilletinden ileriye sokulmayıp develerin içimine muntazır olup onlardan sonra varıp içer.

الدَّعْرَمَةُ [ed-da'remet] [dahrecet] vezninde) Adımları tavşan gibi tiz tiz ve sık sık atarak yürümek ma'nāsınadır; yukālu: يَدْعُرْمُ فِي مَشْيِهِ أَيُّ يُحْطِي قَصْرًا فِي عَجَلَةٍ

[د ع س م]

دَعْسَمُ [Da'sem] [جعفر [ca'fer] vezninde) Bir recül ismidir.

[د ع ش م]

دَعْسَمُ [Da'sem] (şin-i mu'ceme ile) Bir recül adıdır.

[د ع ن م]

دَعَانِيمُ [De'anīm] [akānīm] vezninde) Haş'am kabilesinden Benu'l-Ḥuleys yurdunda bir su adıdır.

[د ع م]

الدَّعْمُ [ed-dağm] (dāl'ın fethi ve ğayn-ı mu'cemenin sükūnuyla) Issı yāhūd soğuk bir adamı kaplamak ma'nāsınadır; yukālu: دَعَمَهُمُ الْحُرُّ وَالْبُرْدُ وَدَعَمَهُمُ دَعْمًا مِنَ النَّبَابِ الثَّلَاثِ وَالرَّابِعِ إِذَا غَشِيَهُمْ وَدَعَمَ دَعْمًا مِنَ النَّبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا كَسَرَهُ إِلَى بَاطِنِ كَافِئَةً وَدَعَمَ الرَّغْمَ [rağm] kelimesini te'kīd için irād olunur; yukālu fi'd-du'ā'i: رَعْمًا لَهُ دَعْمًا سَعْمًا

الدَّعْمَامُ [el-idğām] (hemzenin kesriyle) Bu dahi ıssı yā soğuk bir kimseyi kaplamak

ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا دَعَمَهُمُ الْحُرُّ وَالْبُرْدُ إِذَا دَعَمَهُمُ Ve yüzü karartmak ma'nāsınadır; yukālu: أَدَعَمَهُ اللهُ أَيُّ سَوَّدَ وَجْهَهُ يَعْنِي أَدَّلَهُ Ve atın ağzına gem geçirmek ma'nāsınadır; yukālu: أَدَعَمَ الْفَرَسَ اللَّجَامَ إِذَا أَدْخَلَهُ فِي فِيهِ Ve sarfiyyūn ıstılāhında bir harfi āher harf içre derc ve idhāl eylemekten 'ibārettir ki cins-i vāhidden olalar; yukālu: أَدَعَمَ الْحَرْفَ أَدْخَلَهُ فِي الْحَرْفِ أَيُّ أَدْخَلَهُ Ve ta'āmda aç gözlülükten nāşī ehl-i sofrā kendisini sebk ederler diye tiz tiz lokmayı çiğnemeksizin yutarak yemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا بَادَرَ أَدَعَمَ فَلَانٌ إِذَا بَادَرَ Ve bir adamı hor ve hākisār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَدَعَمَهُ اللهُ أَيُّ أَرَعَمَهُ

الدَّعْمَةُ [ed-duğmet] [ğurfet] vezninde) ve

الدَّعْمُ [ed-değam] (fethateynle) At elvānından bir levndir ki çehresi ve dudakları etrāfı karamlık olup sâ'ir cesedinin siyāhlığından eşedd ola; murād açık yağız olup lākin çehresi ve dudakları etrāfı bedeninden ziyāde yağız olmaktadır, hulāsası bozumtuk yağızdır ki Türkmenler konur ta'bir ederler, makbūl levn değildir.

الإِدْغِيمَامُ [el-idğīmām] [إحْميرار [iħmīrār] vezninde) At دُعْمَةٌ [duğmet] renkte olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِدْغَامُ الْفَرَسِ إِذَا كَانَتْ بِهِ دُعْمَةٌ

الأَدْغَمُ [el-edğam] [أحمر [aħmer] vezninde) دُعْمَةٌ [duğmet] renginde olan ata denir, mü'ennesi دَعْمَاءُ [dağmā']dır. Bu donda olan ata Fāriside dīzec denir; yukālu: فَرَسٌ أَدْعَمٌ إِذَا كَانَتْ بِهِ دُعْمَةٌ وَهِيَ مِنَ الْوَرَانِ الْخَيْلِ أَنْ يَضْرِبَ وَجْهَهُ وَحِجَاغِفَلُهُ إِلَى السَّوَادِ وَيَكُونُ ذَلِكَ أَشَدَّ سَوَادًا مِنْ سَائِرِ جَسَدِهِ Mü'ellif gerçi Fāriside dīzec denir diye beyān eyledi, lākin dīzec dīze mu'arrebidir ki yağız ata kezālik boz ata

denir ki karamlık ola, bazı kurdun ve yaban eşeğinin renkleri tarzında olan yağız olur ki yelesi ve çehresi ve ağzının çevresi ziyâdece karamlık olur. Ve

أَدَعَمَ [edğam] Burnu siyâh olan hayvânâta denir. Ve genizden söyler olan adama denir; yukâlu: رَجُلٌ أَدَعَمَ أَي يَتَكَلَّمُ مِنْ قَبْلِ أَنفِهِ

الْإِدْغَامُ [el-iddigām] (dāl'ın teşdidiyle [ifti'āl] vezninde) Bu dahi bir harfi âher harf içre derc ve idhâl eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: إِدَّعَمَ الْحَرْفَ فِي الْحَرْفِ إِذَا أَدَخَلَهُ

الْدُّغْمَانُ [ed-duğmān] (ğuşmān) vezninde) Siyâh adama denir, 'alā-kavlin 'azimü'l-heykel siyâh adama denir. Ve bir recül ismidir; dāl'ın fethiyle de zebân-zededir.

الْدَّاعِمُ [ed-dāğim] رَاغِمٌ [rāğim] vezninde ve ona mü'ekkeden zikir olunur; yukâlu: رَجُلٌ رَاغِمٌ دَاغِمٌ

الْدُّغَامُ [ed-duğām] (ğurāb) vezninde) Boğaz ağrılarından bir güne ağrıya denir.

دُعَيْمٌ [Duğaym] زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Bir recül ismidir.

الْدُّغْمُ [ed-duğm] (dāl'ın zammıyla) بَيْضٌ [bīḍ] ma'nâsınadır, ya'nî أَدَعَمَ [edğam] lafzından cem' olup ak nesnelere denir, bu cihetle gūyâ ki zidd olur.

[د ق م]

الْدَّقَمُ [ed-dağm] (dāl'ın fethi ve kāf'ın sükünüyle) Şedîd gam ve endüha denir, gerek borç ve sâ'ir cihetten olsun; yukâlu: وَ أَخَذَهُ الدَّقَمُ أَي الْعُغْمُ الشَّدِيدُ مِنْ ذَيْنِ وَغَيْرِهِ

دَقَمَ [dağm] Masdar olur, bir adamın dişlerini ufatmak ma'nâsınadır; yukâlu: دَقَمَهُ دَقَمًا Ve bir adamı ansızın öte kakmak ma'nâsınadır, kezâlik

göğsüne kakıvermek ma'nâsınadır; yukâlu: إِذَا دَقَمَهُ إِذَا دَفَعَهُ مُفَاجَأَةً وَكَذَا يُقَالُ دَقَمَهُ إِذَا دَفَعَهُ فِي صَدْرِهِ Ve içeride olan kimse üzere rüzgâr girmek ma'nâsınadır; yukâlu: دَقَمَتِ الرِّيحُ عَلَيْهِ إِذَا دَخَلَتْ

الْدَّقَمُ [ed-değam] (fethateynle) Zarar ve ziyân ma'nâsınadır; yukâlu: بِهِ دَقَمٌ أَي ضَرَرٌ Şârih der ki savâb olan ضَرَزٌ [ḍazez] olmaktadır zâ'eyn-i mu'cemeteyn ile ki mahrec-i kelâmı ḍād harfine vurmaksızın söyleyemez olmak ma'nâsınadır. Ve

دَقَمَ [değam] Bir adamın ön dişleri çürüyüp dökülmek ma'nâsınadır; yukâlu: دَقِمَ الرَّجُلُ دَقَمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا ذَهَبَ مَقَدَّمُ أَسْنَانِهِ

الْإِنْدِقَامُ [el-indiğām] [infi'āl] vezninde) Bu dahi bir kimse üzere taşradan rüzgâr girmek ma'nâsınadır; yukâlu: إِندَقَمَتِ الرِّيحُ عَلَيْهِ إِذَا دَخَلَتْ

الْدَّقِيمُ [ed-diğimm] [filizz] vezninde) Dişleri kırık adama denir; yukâlu: رَجُلٌ دَقِيمٌ أَي الْمَكْسُورُ الْأَسْنَانِ

الْدَّقِيمُ [ed-diğamm] [hiceff] vezninde) Vâsi' nesneye denir.

الْأَذَقَمُ [el-edğam] (ahmer) vezninde) Üç dişi sınımış adama denir, دَقَمَ [değam]-ı mezkûrdan vasftır; yukâlu: رَجُلٌ أَدَقَمَ إِذَا كَانَتْ قَدِ انْكَسَرَتْ ثَلَاثٌ مِنْ أَسْنَانِهِ

الْمُدَّقِمُ [el-mudğim] [muḥsin] vezninde) Şol karıya denir ki ferici pek vâsi' olmakla her nesneyi birden bel' eder ola, 'alā-kavlin cimā' olunurken ferici öter ola; yukâlu: إِمْرَأَةٌ مُدَّقِمَةٌ إِذَا كَانَتْ يَلْتَهُمْ فَرْجُهَا كُلَّ شَيْءٍ أَوْ يُصَوِّتُ فَرْجُهَا عِنْدَ الْجَمَاعِ

دُقَيْمٌ [Duğaym] زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde)

دُقْمَانٌ [Duğmān] (ğuşmān) vezninde) Esāmî-i ricâldendir.

الْدَّقِيمَةُ [ed-değimet] [ferihāt] vezninde)

de) Pek kocalıktan dişleri dökülüp çeneleri elden gitmiş deveye ve koyuna denir.

[د ك م]

الدَّكْمُ [ed-dekm] (dāl'ın fethi ve kāf'ın sükünuyla) Bir adamın göğsüne kakmak ma'nāsınadır; yukālu: **دَكَمَ فِي صَدْرِهِ دَكْمًا** مِنْ **الْبَابِ الْأَوَّلِ** إِذَا دَفَعَ Ve bir nesneyi birbiri üzerine dövüp hurd eylemek ma'nāsınadır, harman demetlerini dövdükleri gibi; yukālu: **دَكَمَ الشَّيْءَ إِذَا دَقَّ بَعْضَهُ عَلَى بَعْضٍ**

التَّدَاكُمُ [et-tedākum] (tefā'ul [tefā'ul] vezninde) İtişmek ma'nāsınadır; yukālu: **تَدَاكُمُوا إِذَا تَدَاغَعُوا**

الْإِنْدِكَامُ [el-indikām] (infī'āl [infī'āl] vezninde) Bir teng yāhūd şiddetli yere sokulup girmek ma'nāsınadır; yukālu: **إِنْدَكَمَ فَلَانٌ إِذَا انْتَحَمَ**

دَكْمَةٌ [Dekmet] (temret [temret] vezninde) Mağrib'de bir belde adıdır.

التَّدَكِيمُ [et-tedkīm] (tef'īl [tef'īl] vezninde) Bir nesneyi bir nesne içre sokmak ma'nāsınadır; yukālu: **دَكَمْتُ فِيهِ إِذَا أَدْخَلْتُهُ فِيهِ** Ve bir adamın boğazının ortasına baş ile süstüp kakmak ma'nāsınadır; yukālu: **دَكَمْتُ فَلَانًا بِرَأْسِهِ إِذَا نَطَحْتُهُ فِي حَاقِ حُنْجُورَتِهِ**

دُكَيْمٌ [Dukeym] (zubeyr [zubeyr] vezninde) Bir recül ismidir.

[د ل م]

الدَّكْمُ [ed-delem] (fethateynle) Bir nesne düz ve dayıncak yalçın olarak pek siyāh olmak ma'nāsınadır, yalçın siyāh kaya gibi; yukālu: **دَلِمَ الشَّيْءُ دَلْمًا** مِنَ **الْبَابِ الرَّابِعِ** إِذَا دَلِمَ الشَّيْءُ دَلْمًا مِنْ **الْبَابِ الرَّابِعِ** إِذَا دَفَعَ Ve dudak sarkık olmak ma'nāsınadır; yukālu: **دَلِمَتِ الشُّفَّةُ إِذَا تَهَدَّلَتْ** Ve ism olur, dudakta olan sarkıklığa denir; yukālu: **دَلِمَ فِي شَفْتِهِ دَلْمًا** أَي **هَدَلَّ** Ve hayyeye şebīh bir cānver ismidir ki **Hiçāz** diyārına

mahsüstür, pek yavuz cānver olmakla "أَسَدٌ مِنَ الدَّلْمِ" darb-ı mesel olmuştur. Ve bir recülün ismidir.

الْإِدْلِيمَامُ [el-idlīmām] (ihmīrār [ihmīrār] vezninde) Bu dahi bir nesne düz ve yalçın olarak pek siyāh olmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِدْلَامَ الشَّيْءِ إِذَا اشْتَدَّ سَوَادُهُ فِي مُلُوسَةٍ** Ve gece pek karanu olmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِدْلَامَ اللَّيْلِ إِذَا اذْهَبَتْ**

الأَدْلَمُ [el-edlem] (ahmer [ahmer] vezninde) Kara yağız adama denir; yukālu: **رَجُلٌ أَدْلَمٌ** Ve pek siyāh adama ve pek siyāh dağa denir. Ve arslana denir. Ve **أَرْنَدَجٌ** [erendec] ma'nāsınadır ki zāc ta'bīr olunan kara boyadır.

الدَّلَامُ [ed-delām] (sehāb [sehāb] vezninde) Siyāhlığa denir; yukālu: **بِهِ دَلَامٌ** أَي **سَوَادٌ** Ve siyāh nesneye denir; yukālu: **شَيْءٌ دَلَامٌ** أَي **أَسْوَدٌ**

الدَّلْمَاءُ [ed-del mā] (hamrā [hamrā] vezninde) Ayın otuzuncu gecesine itlāk olunur; yukālu: **هَذِهِ لَيْلَةُ الدَّلْمَاءِ** أَي **لَيْلَةُ ثَلَاثِينَ**

الدَّيْلَمُ [ed-Deylem] (hayder [hayder] vezninde) bir ma'rūf tā'ife-i insānī ismidir, *Burhān*'da mestūr olduğu üzere Deylem, *Īrān*'da Geylān eyāletinde bir şehrdir, halkı be-gāyed şedid olup saçları kıvırcık olur, onlara dahi Deylem itlāk olunur, fi'l-asl Ekrād kısmından bir sınıf idiler. Ve

دَيْلَمٌ [deylem] Āfet ve dāhiye ma'nāsınadır. Ve düşman ve 'adivv ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: **هُوَ دَيْلَمٌ** مِنَ **الدِّيَالِمَةِ** **أَي** **عَدُوٍّ** مِنَ **الْأَعْدَاءِ** Ve cemā'at ve gürüh ma'nāsına müsta'meldir. Ve karıncalık ve kenelik yere denir ki havuz ayaklarında ve deve yataklarında olur. Ve turaç kuşunun erkeğine denir; yukālu: **صَادٌ** **دَيْلَمًا** وَهُوَ **ذَكَرُ الدَّرَاجِ** Ve bādiyede **سَلَمٌ** [se-

lem] ağacının ismidir. Ve Benū Ḍabbe cemā'atinin lakabıdır, pek siyāh olduklarından mülakkab oldular. Ve Benī 'Abs yurdunda bir suyun adıdır. Ve bağirtlak kuşundan bir nev' yāhūd erkeğine denir. Ve Deylem b. Feyrüz yāhūd Feyrüz b. Deylem ashābdandır. Ve bu, peygamberlik iddi'asında olan Esved-i 'Ansī nām kezzābın kâtili Feyrüz-ı Deylemī değildir, o, Deylem tā'ifesine mensūbdur. Ve

جَبَلٌ دَيْلَمِيٌّ [Cebelu Deylemiyy] (izāfetle) Mekke'de Merve üzere müşrif dağın ismidir.

أَبُو دُلَامَةَ [Ebū Dulāmet] [شُمَامَةٌ] [šumāmet] vezninde) Bir kimsenin künyesidir, Me'mūn Ḥalīfe'ye mu'āsır ve kütüb-i edebiyede letā'if ve menākıbı müsebbet bir şūh ve šīrīn-kār adam idi. Ve

أَبُو دُلَامَةَ [ebū dulāmet] Mekke'de Ḥacūn üzere müşrif bir dağa itlak olunur.

الدَّلْمُ [ed-dulem] [صُرْدٌ] [šurad] vezninde) Fīl dedikleri hayvāna denir.

دُلَامٌ [Dulām] [غُرَابٌ] [ğurāb] vezninde)

دُلَيْمٌ [Duleym] [زُبَيْرٌ] [zubeyr] vezninde) Esmādandır.

[د ل ث م]

الدَّلْسَمُ [ed-delšem] [سَا-يُ] müsellese ile جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) ve

الدَّلَاسِمُ [ed-dulāšim] [عُلَابِيٌّ] [ulābi] vezninde) Cüst ve çālāk insān ve hayvāna denir.

[د ل خ م]

الدِّلَاھْمُ [ed-dillaḥm] [هَآ-يُ] mu'ceme ve teşdīd-i lām'la جَرْدَاھْلٌ [cirdaḥl] vezninde) Cüssesi 'azīm yumru ve iri deveye denir. Ve şedīd illet ve maraza denir; yukālu: Ve şedīd 'alā-

kavlin uzun uzadı uykuya denir. Ve her sakīl nesneye دِلَّھْمٌ [dillaḥm] denir.

[د ل ظ م]

الدَّلْظَمُ [ed-delzam] [زَا-يُ] mu'ceme ile جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde ve زَبْرِجٌ [zibric] ve سِبَاھْلٌ [sibaḥl] ve جَرْدَاھْلٌ [cirdaḥl] ve اِرْدَبُّ [irdebb] veznlerinde) Be-gāyet yaşlı olmakla 'amel-mānde olmuş nākaya denir. Ve سِبَاھْلٌ [sibaḥl] vezninde kavī ve tüvānā erkek deveye ve yavuz ve şedīd adama denir.

[د ل ق م]

الدِّلْکِمُ [ed-dilkim] [قَا-يُ] [qā] vezninde) Kocakarıya denir. Ve pek yaşlılığından dişleri aşınıp ufanmış nākaya denir.

[د ل ه م]

الإِدْلِهْمَامُ [el-idlihmām] [إِقْشَغْرَاؤٌ] [iḳšī'rār] vezninde) Pek karanuluk basmak ma'nāsındadır; yukālu: إِذَا كُنْتُ إِذَا كُنْتُ: yukālu: أَسْوَدَ مُدْلِهْمَمٌ مُبَالَعَةً:

الدِّلْهَمُ [ed-delhem] [جَعْفَرٌ] [ca'fer] vezninde) Muzlim ma'nāsındadır; yukālu: لَيْلٌ دَلْهَمٌ أَيُّ: مُظْلِمٌ Ve kurda denir; ذَنْبٌ [zī'b] ma'nāsına. Ve bağirtlak kuşunun erkeğine denir. Ve 'aşk ve hevādan dīvānevār sersem ve vālih ve āşüfte olmuş 'āşika denir; yukālu: هُوَ دَلْهَمٌ أَيُّ المُدْلُهُ العَقْلُ مِنَ الهَوَى Ve

دَلْهَمٌ [Delhem] Bir recül ismidir.

الدِّلْهَامُ [ed-dilhām] [قِرْطَاسٌ] [kīrtās] vezninde) Arslana denir. Ve işlek kār-güzār ve nāfiz kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ دِلْهَامٌ أَيُّ مَاضٍ

[د م م]

الدَّمُّ [ed-demmm] [دَالٌ] 'ın fethi ve mīm'in teşdīdiyle) Bir nesneyi bir şey'e sürüp si-

vamak ma'nāsınadır, yaldız ve boya sürmek gibi; yukālu: دَمَهُ بِهِ دَمًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا بِه طَلَاهُ بِه Ve duvarı kireç ile sıvayıp badana çalmak ma'nāsınadır; yukālu: دَمَ الْبَيْتِ إِذَا دَمَ الْبَيْتَ Ve gemiyi zift ile kalafatlamak ma'nāsınadır; yukālu: دَمَ السَّفِينَةَ إِذَا فَيَّرَهَا Ve gözün taşrasına دِمَامٌ [dimām] yani aspur ve za'ferān makülesi nesne sürmek ma'nāsınadır; yukālu: دَمَ الْعَيْنِ إِذَا طَلَا ظَاهِرَهَا Ve yer düzeltmek ma'nāsınadır; yukālu: دَمَ الْأَرْضَ إِذَا سَوَّاهَا Ve bir kimseye tamām derecede şedid 'azāb ile 'azāb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: دَمَ فُلَانًا إِذَا عَذَّبَهُ Ve bir adamın başını ezip hurd eylemek yāhūd yarmak ma'nāsınadır; yukālu: دَمَ رَأْسَهُ إِذَا شَدَخَهُ أَوْ شَجَّهُ Ve vurmak ma'nāsınadır; yukālu: دَمَهُ إِذَا صَرَبَهُ Ve sür'atle yürümek ma'nāsınadır; yukālu: دَمَ الرَّجُلِ إِذَا أَسْرَعَ Ve halkı istisāl vechiyle rīze rīze kırıp geçirmek ma'nāsınadır; yukālu: دَمَ الْقَوْمَ إِذَا طَحَنَهُمْ فَأَهْلَكَهُمْ Ve 'Arab tavşanı yuvasının ağzını toprakla düpdüz örtüp belirsiz eylemek ma'nāsınadır; yukālu: دَمَ الْيَبْرُوتِ جُحْرَهُ إِذَا عَطَّاهُ وَسَوَّاهُ Ve aygır kısırağ'a aşmak ma'nāsınadır; yukālu: دَمَ الْحِصَانِ Ve yerde mantarın üzerini topraklayıp gömmek ma'nāsınadır; yukālu: دَمَ الْكُمَّاءَ إِذَا سَوَّى عَلَيْهَا التُّرَابَ Ve

دَمٌّ [dem] Bir nesneye tilā olunan şey'e denir, دِمَامٌ [dimām] gibi, ke-mā se-yuzkeru. Ve bir nebāt adıdır. Ve دَمٌ [dem]-i muhaffefede lügattır ki kana denir. دَمٌ [dem]-i muhaffefenin aslı دَمِي idi. Şārih der ki niteki şā'irin işbu: "أَهَانَ دُمُّكَ" فِرْعَاوْنَ بَعْدَ عَرَبِيَّتِهِ || يَا عَفْرُو بَغْيِكَ إِضْرَارًا عَلَى الْخَسَدِ" beytinde tad'ifle vārid oldu, lākin yine aslı دَمِي olup yā' mīm'e kalb ve idgām olunmak melhūzdur.

التَّدْمِيمُ [et-tedmīm] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde)

Bu dahi gözün taşrasına za'ferān ve havlān makülesi nesne sürmek ma'nāsınadır; yukālu: دَمَمَ الْعَيْنَ إِذَا طَلَا ظَاهِرَهَا بِدِمَامٍ [ed-demdemet] [zedzelet] vezninde) Bu dahi nāsı istisāl vechiyle hākisār edip rīze rīze kırıp geçirmek ma'nāsınadır; tīlā ma'nāsından mükerrerdur; yukālu: دَمَمَ الْقَوْمَ وَدَمَمَ عَلَيْهِمْ أَي طَحَنَهُمْ فَأَهْلَكَهُمْ Ve hışm ve gazab ma'nāsınadır; yukālu: أَخَذْتُهُ الدَّمْدَمَةَ أَي الْعُصْبَ Ve bir adama hışm ve gazabla gümürdenerek söz söylemek ve alabanda vermek ma'nāsınadır; yukālu: دَمَمْتُ عَلَيْهِ إِذَا كَلَّمْتُهُ مُغَضَّبًا

الدِّمِيمُ [ed-demīm] ve

الدِّمِيمَةُ [ed-demīmet] (dāl'ların fethiy- le) Şol çömleğe denir ki kırığı cebr ve meremmet olduktan sonra üzeri tihāl yā kebid yāhūd dem ile sıvanmış ola, bunu iyice tutsun diye ederler; yukālu: قَدَّرَ دِمِيمًا وَدِمِيمَةً أَي مَطْلِيئَةً بِالطَّحَالِ أَوْ الْكَبِيدِ أَوْ الدَّمِّ بَعْدَ الْجَبْرِ Ve

دِيمِيمٌ [demīm] Cüssesi hakīr ve çirkīn hīre ve cura adama denir; cem'ī دِمَامٌ [dimām] gelir, جِبَالٌ [cibāl] vezninde; mü'ennesi دِمِيمَةٌ [demīmet]tir, cem'ī دِمَائِمٌ [demā'im] gelir ve دِمَامٌ [dimām] gelir, cem'-i müzekkeri gibi; yukālu: رَجُلٌ دِيمِيمٌ أَي حَقِيرٌ يَغْنِي قَبِيحٌ

الدِّمَمُ [ed-dimem] [دِئِمَةٌ] [dī'emet] vezninde) Kırık ve yarık çömlek kırığını ve yarığını sıvayacak nesneye denir, kan gibi ve koyu ağız gibi. A'rāb tā'ifesi bu maküle ile sıvarlar, zīrā tīn-i hikmet makülesi onlarda olmaz.

الدِّمَامُ [ed-dimām] [كِتَابٌ] [kitāb] vezninde) Sıvaya denir, ne güne olursa olsun; yukālu: دَمَهُ بِالْذِمَامِ وَهُوَ مَا طَلِي بِهِ Ve küçük çocuğun cebhesine tilā eyledikleri devāya denir, havlān-ı Mekkī gibi. Ve yağmursuz

sehāba denir; yukālu: بَدَا فِي السَّمَاءِ دِمَامٌ أَي سَحَابٌ لَا مَاءَ فِيهِ

الْمَدْمُومُ [el-medmūm] Gövdesi lahm ve şahm ile memlū olup nihāyet derecede semiz olan insān ve hayvāna denir; yukālu: رَجُلٌ وَفَرَسٌ مَدْمُومٌ أَي الْمُتَنَاهِي السَّمَنِ الْمُمْتَلِئُ بِالشَّحْمِ **الْدِّمَّةُ** [ed-dimmet] (dāl'ın kesriyle) Kehleye denir, فَدَلَّةٌ [kamlet] ma'nāsına. Ve karıncaya denir. Ve hey'eti hurde ve hakīr bodur adama denir. Ve kediyeye denir, هِرَّةٌ [hirret] ma'nāsına. Ve deve kığına denir, بَعْرَةٌ [be'aret] ma'nāsına. Ve koyun yatağına denir.

الْدِّمَّةُ [ed-dummet] (dāl'ın zammiyle) Tarīka ve üslūb ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ فِي دُمَّةٍ حَسَنَةٍ أَي طَرِيقَةٍ. Ve **دَائِمًا** [dāmmā] ma'nāsınadır, ke-mā se-yuzkeru.

الْمِدْمَةُ [el-midemmet] (mīm'in kesriyle) Ağaçtan bir ālettir ki dişleri olur, çiftçiler ekin ektikten sonra onunla ekilen yeri tesviye ederler, sürgü ta'bir olunur.

الْدِّمَمَةُ [ed-dumemet] (şuredet) [şuredet] vezninde) ve

الدَّائِمَاءُ [ed-dāmmā] (mīm'in teşdidiyle ki aslı دَائِمَاءُ idi) 'Arab tavşanının yuvalarından birinin ismidir ki diğerlerine رَاهِطَاءٌ [nāfiḳā] ve قَاصِعَاءٌ [kāšā] ve رَاهِطَاءٌ [rāhiḳā] denir. Ve şol toprağa denir ki 'Arab tavşanı kendi yuvasından taşra çekip onunla yuvasının ağzını örtüp belirsiz eyler; cem'i دَوَائِمٌ [devāmm] gelir, fi'l-asl فَوَاعِلٌ [fevā'il] vezninde.

الْدِّمَامَةُ [ed-demāmet] (kerāmet) [kerāmet] vezninde) Bir adam çirkīn vücūdlu hor ve bed-manzar olmak ma'nāsınadır; yukālu: دَمَمْتُ يَا فُلَانٌ وَدَمَمْتُ وَدَمَمْتُ دَمَامَةً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ وَالرَّابِعِ وَالْخَامِسِ أَي أَسَأْتُ يَعْني صَرَفْتُ قَبِيحٌ

الْمَنْظَرُ

الْإِدْمَاءُ [el-idmā] (hemzenin kesriyle) Bed ve nā-sezā iş işlemek ma'nāsınadır; yukālu: أَدَمَمْتُ يَا فُلَانُ أَي قَبَحْتُ الْفِعْلَ. Ve bir kimse çirkīn ve bed-hey'et olmak, 'alā-kavlin hurde ve çirkīn evlādı olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَدَمَّ الرَّجُلُ أَي أَقْبِحَ أَوْ وُلِدَ لَهُ وَلَدٌ دَمِيمٌ

الْدِّيمُومُ [ed-deymūm] ve

الْدِّيمُومَةُ [ed-deymūmet] (dāl'ların fethiyle) Geniş beyābāna denir.

الْدِّمْدَامَةُ [ed-demdāmet] (dāl'ın fethiyle) Bir nev' ot ismidir ki havuç kökü gibi olup pek ve leziz olmakla ekl olunur, cem'i دَمْدَامٌ [demdām] gelir hā'sız.

الْدِّمِّمُ [ed-dimm] (dāl'ın kesriyle) Debbeliğe denir; yukālu: بِهِ دَمٌّ أَي أُذِرَّةٌ

الْدِّمَادِمُ [ed-dumādīm] (ulābiḳ) [ulābiḳ] vezninde) Bir nev' nebātür, iki sınıf olur, biri ziyādesiyle kırmızı ve birisi ondan açık olup ve tepesinde siyāhlık olur; iki nev'ide ağızdan akan salyarı katırdır ve iki nev'inden dahi yarım deng mikdārını şürb dimāg-ı sibyanı mukavvīdir.

الْدِّمْدِيمُ [ed-dimdim] (zibriḳ) [zibriḳ] vezninde) Kuru otluğa denir. Ve üzerinden yıl geçmiş buğdaycık otunun kurusuna denir.

دَمْدَمٌ [Demdem] (ca'fer) [ca'fer] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

دِيمِمِي [Dimimmā] (zimikkā) [zimikkā] vezninde) Nehr-i Furāt üzere bir karye adıdır.

الْدِّمَمَاءُ [ed-dumemā] (gulevā) [gulevā] vezninde) **دَائِمَاءُ** [dāmmā] ma'nāsınadır ki 'Arab tavşanı yuvalarından birisine denir.

الْمُدْمَمُ [el-mudemmem] (mu'azzam) [mu'azzam] vezninde) İçinin duvarı taşla örülmüş dibi yakın kuyuya denir.

[د ن م]

الدَّيْمَةُ [ed-dinnemet] ve

الدَّيْنَامَةُ [ed-dinnāmet] (dāl'ların kesri ve nūn'ların teşdidiyle) Bodur adama denir. Ve hurde karıncaya denir.

التَّدْنِيمُ [et-tednīm] [تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bir kimse denī ve alçak ve fūrū-māye olmak ma'nāsınadır; yukālu: دَنَّمَ الرَّجُلُ إِذَا: Ve yay ve leğen makülesi çinremek ma'nāsınadır, تَزْنِيمٌ [ternīm] gibi; yukālu: دَنَمَتِ الْقَوْسُ وَالطُّشْتُ إِذَا صَوَّتَتْ

[د ن د م]

الدِّدِيمُ [ed-dindim] [زَبْرَجٌ [zibric] vezninde) Kararmış eski ota denir.

[د و م]

الدَّوْمُ [ed-devm] [نَوْمٌ [nevīm] vezninde) ve

الدَّوَامُ [ed-devām] ve

الدَّيْمُومَةُ [ed-deymūmet] (dāl'ların fethiyle) Dā'im ve ber-karār olmak ma'nāsınadır; yukālu: دَامَ الشَّيْءُ يَدُومُ وَيَدَامُ دَوْمًا وَدَوَامًا وَدَيْمُومَةً قَوْلُهُمْ "دَمَتْ" Ve مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالرَّابِعِ إِذَا تَبَّتْ وَامْتَدَّتْ نَادِرَةً Ya'ni māzide 'ayn'ın kesri ve muzārī'de zammiyle şāzzdır. Şārih der ki bu تَمُوتُ ve مِتَّ-يُفْضَلُ gibi şevāzıdır. Ve 'inde'l-ba'z tedāhulu'l-lugateyn kabīlindendir ki دَمَتْ bāb-ı rābi'den ve تَدُومُ evveliden ahz olunmuştur. İntehā. Ve

دَوْمٌ [devm] Dā'im ve sābit ma'nāsına olur ki vasf bi'l-masdar olur; yukālu: طَلَّ دَوْمٌ أَيُّ دَائِمٌ Ve

دَوْمٌ [devm] ve

دَوَامٌ [devām] Müteharrik nesne sükūnet bulmak ma'nāsına müsta'meldir ki dinmek ta'bīr olunur; yukālu: دَامَ الشَّيْءُ إِذَا سَكَنَ Ve وَمِنْهُ الْمَاءُ الدَّائِمُ Ve kova su ile dopdolu olmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: دَامَتِ

الدَّوْمُ إِذَا امْتَلَأَتْ Ve

دَوْمٌ [devm] Sehāb dā'imü'l-matar olmak ma'nāsınadır, ke-mā se-yuzkeru. Ve

دَوْمٌ [devm] Bir şecer ismidir ki مُقْلٌ [muql] onun semeridir, bilād-ı Arabda husūsan Yemen'de olur. Ve سِدْرٌ [sidr] ağacına دَوْمٌ [devm] denir ki نَبِيٌّ [nebiq] onun semeridir. Ve pek ulu ağaca dahi denir. Mü'ellifin مَا كَانَتْ كَانَتْ kavlinde مَا lafzı mübāлага içindir. Ve

دَوْمٌ [Devm] Esmādandır: Devm b. Hımyer b. Sebā evlād-ı Kāḥṭān'dandır.

الْإِدَامَةُ [el-idāmet] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi dā'im eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَدَامَ الشَّيْءَ إِذَا جَعَلَهُ دَائِمًا Ve kovayı doldurmak ma'nāsınadır; yukālu: أَدَامَ الدَّوْمُ إِذَا مَلَأَهَا Ve sehāb دَيْمَةٌ [dīmet] dedikleri yağmur yağdırmak ma'nāsınadır; yukālu: أَدَامَتِ السَّمَاءُ إِذَا مَطَرَتْ دَيْمَةً أَدَامَ الْقَدْرَ Ve kaynayan tencerenin kaynamasını teskīn için soğuk su serpmek ma'nāsınadır; yukālu: أَدَامَ الْقَدْرَ إِذَا نَضَحَهَا بِالْمَاءِ الْبَارِدِ لِيَسْكُنَ عَلَيْهَا پARMAK ÜZERE ÇİNRETMEK ma'nāsınadır; yukālu: أَدَامَ السَّهْمَ إِذَا نَقَرَهُ عَلَى الْإِبْهَامِ Ve tencerenin galeyānı sākīn olduktan sonra saç ayağından indirmeyip 'alā-hālihi komak ma'nāsınadır; yukālu: أَدَامَ الْقَدْرَ عَلَى الْأُنْفِيَةِ إِذَا أَنْقَاهَا عَلَيْهَا بَعْدَ الْفَرَاغِ

الْإِسْتِدَامَةُ [el-istidāmet] Bir husūsta 'acele eylemeyip te'ennī kılmak, 'alā-kavlin devāmını taleb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَدَامَهُ إِذَا تَأَنَّى فِيهِ أَوْ طَلَبَ دَوَامَهُ Ve kuş havāda dā'ire gibi devr ederek pervāz eylemek ma'nāsınadır ki yükselmek için deverān ederler; yukālu: إِسْتَدَامَ الطَّائِرُ إِذَا حَلَّقَ فِي الْهَوَاءِ Ve hakkı taleb bābında medyūna rıfk ve sühūletle mu'āmele eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَدَامَ غَرِيمَهُ Niteki إِسْتَدَمَاءٌ [istidmā] dahi bu

ma'nāyadır.

الْمُدَاوِمَةُ [el-mudāvemet] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Bu dahi bir işte 'acele eylemeyip te'ennī kılmak ma'nāsınadır, 'alā-kavlin devāmını taleb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: دَاوَمَ الْأَمْرَ إِذَا تَأَنَّى فِيهِ أَوْ طَلَبَ دَوَامَهُ

الدَّيُومُ [ed-deyyūm] (قَيُّومٌ [kayyūm] vezninde) Dā'im ve hemīşe nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ دَيْوَمٌ أَيْ دَائِمٌ

الدَّائِمُ [ed-dā'im] Hemīşe ve sābit nesneye denir. Ve akmayıp duran suya denir; yukālu: مَاءٌ دَائِمٌ أَيْ سَاكِنٌ

الدَّيْمَةُ [ed-dīmet] (dāl'in kesriyle) Ra'd ve berksiz sükūn üzere çok zamān yağan yağmura denir, 'alā-kavlin beş gün yāhūd altı yā yedi gün yāhūd bir gün bir gece muttasıl yağan yağmurdan 'ibārettir. Ve 'inde'l-ba'z **دَيْمَةٌ** [dīmet] in ekall-i müddeti sülüs-i nehārdır yāhūd sülüs-i leyl mikdārıdır ve ekserine hadd yoktur; cem'i **دِيَمٌ** [diyem] gelir. **كِرْبَةٌ** [kīrbet] ve **كِرْبٌ** [kīreb] gibi ve **دِيُومٌ** [duyūm] gelir; yukālu: مَطَرَتُهُمُ السَّمَاءُ بَدِيْمَةً وَهُوَ مَطَرٌ يَدُومٌ فِي سَكُونٍ بِلَا رَعْدٍ وَبِزَقٍ أَوْ يَدُومٌ حَمْسَةً أَوْ سِتَّةً أَوْ سَبْعَةً أَوْ يَوْمًا وَلَيْلَةً أَوْ أَقْلَهُ ثَلَاثُ النَّهَارِ أَوْ اللَّيْلِ مَا: وَ يَكْتُرُهُ مَا بَلَغَ يَغْنِي مَا بَلَغَ مِنَ الْعِدَّةِ زَالَتِ السَّمَاءُ دَوْمًا دَوْمًا وَدَيْمًا دَيْمًا أَيْ دَائِمَةً الْمَطَرِ

الدَّيْمُ [ed-deym] (dāl'in fethiyle) **دَوْمٌ** [devm] gibi sehāb dā'imetü'l-matar olmak ma'nāsınadır ki zikr olundu. Ve sehāb **دَيْمَةٌ** [dīmet] dedikleri matar yağdırmak ma'nāsınadır; yukālu: دَامَتِ السَّمَاءُ تَدِيْمًا دَيْمًا إِذَا: مَطَرَتْ دَيْمَةً

التَّدْوِيْمُ [et-tedvīm] ve

التَّدْيِيْمُ [et-tedyīm] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] veznlerinde) Bunlar da sehāb **دَيْمَةٌ** [dīmet] yağdırmak ma'nāsınadır; yukālu: دَوَّمَتِ السَّمَاءُ وَدَيَّمَتِ إِذَا: أَفْطَرَتِ الدَّيْمَةَ Ve kelb kısmı pek uzun uzadı seğirtip git-

mek ma'nāsınadır; yukālu: دَوَّمَتِ الْكِلَابُ إِذَا: Ve güneş felekte deverān eylemek ma'nāsınadır; yukālu: دَوَّمَتِ الشَّمْسُ إِذَا: Ve gözün siyāhı ağırşakta döner gibi deverān eder hey'etinde görünmek ma'nāsınadır ki gözü çark gibi döner ta'biri zebān-zededir; yukālu: دَوَّمَتْ عَيْنُهُ إِذَا: Kezālik çorbaya yağ kondukta yüzünde kalkan şeklinde deverān eylemek ma'nāsınadır; yukālu: دَوَّمِ الْمَرْقَةَ إِذَا أَكْثَرَ فِيهَا الْإِهَالَةَ حَتَّى تَدُورَ فَوْقَهَا Ve bir nesneyi yaşartmak ma'nāsınadır; yukālu: دَوَّمِ الشَّيْءَ إِذَا بَلَّغَهُ سِوَاكَ وَدَوَّمِ الشَّيْءَ إِذَا دَفَعَهُ وَدَوَّمِ الرُّعْفَرَانَ إِذَا دَفَعَهُ Ve tencere kaynar iken galeyānını teskīn için soğuk su serpmek ma'nāsınadır, 'alā-kavlin mutlakan bir nesne ile tencerenin galeyānını teskīn eylemek ma'nāsınadır; yukālu: دَوَّمِ الْقِدْرَ إِذَا نَضَحَهَا بِالْمَاءِ الْبَارِدِ لِيَسْكُنَ غَلِيَانُهَا أَوْ كَسَرَ غَلِيَانُهَا بِشَيْءٍ Ve kuş havāda dā'ire kurup deverān eylemek ma'nāsınadır ki aylanmak ta'bīr olunur, bālāya su'ūd için deverān ederek pervāz eder; yukālu: دَوَّمِ الطَّائِرُ إِذَا حَلَّقَ فِي: Ba'zılar dedi ki **تَدْوِيْمٌ** [tedvīm] kuş kanatlarını oynatmayarak pervāz eylemesinden 'ibārettir; yukālu: دَوَّمِ الطَّائِرُ إِذَا طَارَ فَلَمْ يَحْرِكْ جَنَاحَهُ Ve **دُوَامَةٌ** [duvvāmet] oynamak ma'nāsınadır; tekūlu: دَوَّمْتُ الدُّوَامَةَ أَيْ لَعِبْتُهَا

الدُّوَامَةُ [ed-duvvāmet] (رُمَّانَةٌ [rummānet] vezninde) Fırlak dedikleri nesnedir ki oğlancıklar oynarlar, ağırşak gibi, saplı ağaçtan yaparlar; cem'i **دُوَامٌ** [duvvām]dır hā'sız.

الْمَدِيْمَةُ [el-medīmet] (mīm'in fethiyle) **دَيْمَةٌ** [dīmet] dedikleri yağmur yağmış yere denir; yukālu: أَرْضٌ مَدِيْمَةٌ إِذَا أَصَابَتْهَا الدَّيْمَةُ

الْمَدَامُ [el-mudām] (غُرَابٌ [ğurāb] veznin-

de) Matar-ı dā'imīye denir. Ve hamra denir, مُدَامَةٌ [mudāmet] dahi denir, mübtelā olan müdāvemēt eylediği için ve eşribe-i sâ'irenin müdāvemēt-i şüribüne adam tākat getiremeyip ona müsteṭī' olduğu için itlāk olundu; yukālu: شَرِبَ الْمُدَامَ وَالْمُدَامَةَ أَيِ الْحَمَرِ **الدَّمَاءُ** [ed-dāmā'] (medd ile) Deryāya denir, aslı دَوْمَاءُ idi, dāl'ın ve vāv'ın fethiyle yāhūd vāv'ın sükūnuyla bu sürette i'lāli ya'nī vāv'ı elife kalb olunması şāzz olur.

الدَّيْمُومُ [ed-deymūm] “د،م،م” māddeinde zikr olundu.

الْمِدْوَمُ [el-midvem] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) ve

الْمِدْوَامُ [el-midvām] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Tencerenin galeyānını teskīn edecek ağaca denir, çömçe gibi.

دَوْمَةٌ الْجَنْدَلِ [Dūmetu'l-Cendel] ki دَوْمَاءُ الْجَنْدَلِ [Dūmā'u'l-Cendel] dahi denir (dāl'ların zammıyladır) Bir hısn adıdır ki Ḥicāz ile Şām miyānını fāsıldr.

دَوْمَانُ [Devmān] (سَحْبَانٌ [sehḥbān] vezninde) İbn Bekīl b. Cušem'dir ki Hemdān'dan bir kabīle pederidir.

الدَّوْمِي [ed-Dūmiyy] (رُومِيٌّ [rūmiyy] vezninde) İbn Kays b. Zuhel'dir ki ashābdandır.

الدَّامُ [ed-Dām] Bir mevzī' adıdır.

يَدُومُ [Yedūm] (يَقُولُ [yeqūlu] vezninde) Bir cebel yāhūd bir vādī ismidir.

ذُو يَدُومٍ [Zu Yedūm] Yemen'de bir karye yāhūd bir nehrin ismidir.

الدَّوَامُ [ed-duvām] (غُرَابٌ [gūrāb] vezninde) Baş dönmesi 'arızasına denir ki baş çiğrinme ta'bīr olunur; yukālu: أَخَذَهُ الدَّوَامُ أَيِ الدَّوَارِ

الْمُدِيمِ [el-mudīm] (مُقِيمٌ [muqīm] vezninde) Dā'imā burnu kanayan adama denir;

yukālu: هُوَ مُدِيمٌ أَيِ زَاعِفٌ **الدَّوْمَةُ** [ed-devmet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Hāyeye denir; husye ma'nāsına; şecer-i dūm [devm] semerine teşbīhlerdir. Ve bir meyhāneci 'avretin ismidir.

الدَّوْمَانُ [ed-devemān] (feteḥātla) Kuşun havāda yāhūd su çevresinde dönmesine denir.

مَدَامَةٌ [Medāmet] (سَحَابَةٌ [sehābet] vezninde) Bir mevzī' ismidir.

التَّدْوَمُ [et-tedevvum] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Bir nesneye muntazır olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَدْوَمَ الرَّجُلُ إِذَا انْتَضَرَ

[د ه م]

الدَّهْمَةُ [ed-duhmet] (dāl'ın zammı ve hā'nın sükūnuyla) Karalığa denir; yukālu: فِيهِ دُهْمَةٌ أَيِ سَوَادٌ

الأَدْهَمُ [el-edhem] (أَحْمَرٌ [aḥmer] vezninde) Kara nesneye denir; yukālu: سَيِّءٌ أَذْهَمٌ أَيِ Yağız ata أَذْهَمٌ [edhem] itlākı bu cihetledir. Ve yerde olan yeni ayak izine denir. Ve bozulmuş eski ize dahi denmekle zıdd olur. Şāriḥ der ki bozulmuş eski ize وَطْأَةٌ دَهْمَاءٌ أَغْبَرُ وَطْأَةٌ غَبْرَاءٌ dahi o ma'nāyadır. Mü'ellifin أَثَرٌ [eşer]in kavli iz ma'nāsına olan مِنَ الْأَثَارِ cem'idir. Ve bā-yı muvāhade ile nūshaları galattır. İntehā. Ve

أَدْهَمُ [edhem] Siyāhı gālib olan deveye denir ki beyāzı belirsiz olmuş ola; ondan ziyāde siyāh olana جَوْنٌ [cevn] derler; دَهْمَاءٌ [dehmā'] mü'ennesidir. Ve

أَدْهَمُ [edhem] Bukağıya itlāk olunur; cem'i حَمَلُهُ عَلَى الْأَدْهَمِ أَيِ [edāhim]dir; yukālu: Ve القَيْدِ

أَدْهَمُ [Edhem] Hāşim b. Ḥarmele el-Murrī ve 'Antere b. Şeddād el-'Absī ve Mu'aviye

deveye denir. Ve mülāyim-meşreb nāziik-tabī'at adama denir. Ve düz ve mülāyim arza denir, دَهْمَةٌ [dehşemet] dahi derler. Ve Dehşem b. Qarārān muhaddistir.

[ده دم]

الدَّهْمَةُ [ed-dehdemet] [دَحْرَجَةٌ] [dahrecet] (vezninde) Bināyı yıkmak ma'nāsınadır; yukālu: دَهْمَمَ النَّبِيَّتُ إِذَا هَدَمَهُ Ve yığılmış nesnenin altlarını üstlerine çevirmek ma'nāsınadır; yukālu: دَهْمَمَ الشَّيْءُ إِذَا قَلَبَ بَعْضُهُ عَلَى بَعْضٍ

التَّدْهَمُ [et-tedehdum] [تَدَخْرُجُ] [tedahruc] (vezninde) Düşmek ma'nāsınadır; yukālu: تَدَهْمَمَ الشَّيْءُ إِذَا سَقَطَ

[ده س م]

الدَّهْسَمَةُ [ed-dehsemet] [دَحْرَجَةٌ] [dahrecet] (vezninde) Bir nesneyi gizlemek ma'nāsınadır; yukālu: دَهَسَمَ الشَّيْءُ إِذَا أَخْفَاهُ

[ده ش م]

دَهْشَمٌ [Dehşem] (şīn-i mu'ceme ile جَعْفَرٌ [ca'fer] (vezninde) Bir recül adıdır.

[ده ك م]

الدَّهْكَمُ [ed-dehkem] [جَعْفَرٌ] [ca'fer] (vezninde) Pīr-i fāniye denir; yukālu: شَبَّحَ دَهْكَمَ أَبِي بَالٍ

التَّدْهَكُمُ [et-tedehkum] [تَدَخْرُجُ] [tedahruc] (vezninde) Bir emr-i şedīde bī-muhābā saldırmak ma'nāsınadır; yukālu: تَدَهَكَمَ فُلَانٌ إِذَا أَقْتَحَمَ فِي أَمْرٍ شَدِيدٍ Ve nāgehānī çıkagelmek ma'nāsınadır; yukālu: تَدَهَكَمَ عَلَيْنَا إِذَا تَدَرَأَ

[دي م]

الدَّيْمَةُ [ed-dīmet] (dāl'ın kesriyle) Matar-ı dā'imīye denir. Ve bu vāiyye ve yā'iyiyedir.

الدَّيْمُومَةُ [ed-deymūmet] (dāl'ın fethiyle)

Pek irak beyābāna denir, niteki “د،م،م” māddesinde beyān olundu. Cevherī vehminden nāşī burada zikr eyledi. Şārih der ki ba'zılar دَوَامٌ [devām]dan ahz eylediler.

FASLU'Z-ZĀLĪ'L-MU'CEME

(فَصْلُ الذَّالِ الْمُعْجَمَةِ)

[ذ ا م]

الذَّامُ [ez-ze'am] (zāl'ın fethi ve hemzenin sükünüyla) Bir adamı zemm ve tahkīr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: ذَامُهُ ذَامًا مِّنْ ذَامَةٍ وَإِذَا حَقَّرَهُ وَذَمَّهُ Ve tard eylemek ma'nāsınadır; yukālu: ذَامُهُ إِذَا طَرَدَهُ Ve ihānet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: ذَامُهُ إِذَا خَرَّاهُ

الْإِذَامُ [el-iz'am] (hemzenin kesriyle) Bir adamı korkutmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَامُهُ إِذَا رَعِبَهُ

الذَّامَةُ [ez-ze'met] (temret) [temret] vezninde) Kelime ma'nāsınadır; tekūlu: مَا سَمِعْتُ لَهُ ذَامَةً أَيْ كَلِمَةً

[ذ ج م]

الذَّجْمَةُ [ez-zecmet] (cīm'le) [ze'met] vezninde ve mürādifidir; tekūlu: مَا سَمِعْتُ لَهُ ذَجْمَةً أَيْ كَلِمَةً

[ذ ح ل م]

الذَّحْلَمَةُ [ez-zahlemet] (hā-yı mühmele ile dāhrecet) [dahrecet] vezninde) Boğazlamak ma'nāsınadır; yukālu: ذَحْلَمَهُ إِذَا ذَبَحَهُ Ve bir nesneyi obruk yere atmak ma'nāsınadır; yukālu: ذَحْلَمَهُ إِذَا دَهْوَرَهُ

التَّذْحَلْمُ [et-tezahlum] (tedāhruç) [tedāhruç] vezninde) Obruk yere atılmak ma'nāsınadır; yukālu: ذَحْلَمَهُ فَتَذْحَلْمُ أَيْ تَدَهْوَرُ

[ذ ر م]

الذَّرْمُ [ez-zerm] (zāl'ın fethi ve rā'nın sükünüyla) Sıkıntıyla çocuk doğurmak ma'nāsınadır; yukālu: ذَرَمَتِ الْمَرْأَةُ بَوْلِدَهَا ذُرْمًا مِّنَ النَّبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا رَمَتْ بِهَا

أَذْرَمَةٌ [Ezremet] (hemzenin ve rā'nın fet-

hiyle) Adana şehrinin kazāsında bir karye adıdır.

[ذ ل م]

الذَّلْمُ [ez-zelem] (fethateynle) Derenin ve çayın ayağı battığı yere denir; yukālu: نَزَلُوا فِي ذَلْمِ الْوَادِي أَيْ مَغِيضِ مَصْبِيهِ

[ذ م م]

الذَّمُّ [ez-zemm] (zāl'ın fethi ve mīm'in teşdidıyla) ve

الْمَذْمَةُ [el-mezzemet] (mīm'in ve zāl'ın fet-hiyle) Yermek ve karamak ma'nāsınadır, övmek mukābilidir; yukālu: ذَمَّهُ ذَمًّا وَمَذْمَةً مِّنْ ذَمٍّ وَخَلَاكَ Ve tekūlu: إِفْعَلْ كَذَا وَخَلَاكَ Burada emr-i sīgasıyladır. Ve vāv-ı lām-ı ta'lil ma'nāsına olmakla “Sen şöylece işle ki senden zemm ve levm zā'il olsun” ya'nī beyne'n-nās melūm ve mezmūm olmaya-sın. Ve

ذَمٌّ [zemm] Burundan sümük akmak ma'nāsınadır; yukālu: ذَمَّ أَنْفَهُ وَذَمَّ إِذَا سَالَ

الْمَذْمُومُ [el-mezmūm] Memdūh olmayan kimseye denir.

الذَّمِيمُ [ez-zemīm] (emīr) [emīr] vezninde) Mezmūm ma'nāsınadır; yukālu: رَجُلٌ مَذْمُومٌ وَذَمِيمٌ ضِدُّ مَمْدُوحٍ Ve

ذَمِيمٌ [zemīm] Suyu az kuyuya denir. Ve suyu çok kuyuya denmekle de zıdd olur, **ذَمِيمَةٌ** [zemīmet] gibi. Ve şol hurde sivil-celere denir ki harāretten yāhūd gicikten insānın çehresinde tahaddūs eder. Ve rutūbet ve nem ma'nāsınadır, 'alā-kavlin çiğ ta'bīr olunan rutūbete denir, şebnem ma'nāsına ki geceler eşcār ve nebātāta düşüp bulaştığı toprak yer yer çamur parçaları gibi olur. Ve

ذَمِيمٌ [zemīm] Oğlağın burnu üzerinde olan

beyāza denir. Ve mekrūh suya denir. Ve sūmūḡe denir. **مُحَاطٌ** [muḡāṭ] ma'nāsına. Ve teke kısmının zekerinden bi-nefsihi akan bevle denir. Burada **بَوَّلَ** [bev] kelimesi **مُحَاطٌ** [muḡāṭ] üzere mukaddem mersūm olan nüshalar galattır. Ve koyun kısmının memesinden bi-nefsihi seyelān eden süte denir.

الذَّمُّ [ez-zemm] (zāl'ın fethi ve kesriyle) Mezmūm ma'nāsınadır; zāl'ın fethi vasfı bi'l-masdardır ve kesri **حَبٌّ** [ḡibb] lafzı gibi mef'ul ma'nāsınadır.

الإِذْمَامُ [el-izmām] (hemzenin kesriyle) Bir kimseyi yā bir nesneyi mezmūm bulmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِذَا وَجَدَهُ** yukālu: **ذَمِيمًا** Ve bir adamı hakīr görmek yāhūd beyne'n-nās onu mezmūm terk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **إِذَا تَهَاوَنَ أَوْ تَرَكَهُمْ** Ve davar yolda yorulup eşlerinden tahallūf eylemek ma'nāsınadır, ḡyā ki o cihetle zimmete müstehak iş işlemiş olur yāhūd kalīlū'l-mā ma'nāsına olan **ذَمِيمٌ** [zemīm]den me'hūzdu; yukālu: **أَدَمْتُ رِكَابَهُمْ أَيْ أَغَيْتُ وَتَحَلَّفْتُ** Ve bir adam me-zemmet olunacak iş işlemek ma'nāsınadır; yukālu: **أَدَمْتُ فُلَانًا إِذَا أَتَى بِمَا يُدْمُ عَلَيْهِ** Ve bir kimseden bir nesne hakkında 'ahd ve emān almak ma'nāsınadır; yukālu: **أَدَمْتُ لَهُ عَلَيْهِ إِذَا أَحَدَ** **الذِّمَّةُ** [ez-zemmet] (zāl'ın fethiyle) Ve bir adamı emāna alıp meded eylemek ma'nāsınadır. Bunlar **ذِمَامٌ** [zimām] dan me'hūzdu; yukālu: **أَدَمْتُ فُلَانًا إِذَا أَجَارَهُ**

التَّدَامُّ [et-tezāmm] (**تَفَاعُلٌ** [tefā'ul] vezninde) Birbirlerini fasl ve mezemmet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **تَدَامُّوا إِذَا دَمَّ بَعْضُهُمْ بَعْضًا**

الْمِذْمَةُ [el-mezimmet] (mīm'in fethi ve zāl'ın kesri ve fethateynle) Masdardır ki zikr olundu. Ve zemm ve kadh olunmaḡa bā'is olan nesneye denir; ve minhu yukālu:

Ya'nī "Filān kimse beni zemm eylesin diye ona ihsān eyledi." Ve yukālu: **رَجُلٌ ذُو مِذْمَةٍ أَيْ كُلٌّ** Ya'nī "Filān nās üzere bār ve sıklettir." Ve bu davarın yorulup dermānde kalması ma'nāsından me'hūzdu. Ve

مِذْمَةٌ [mezimmet] Hak ve hürmet ma'nāsına müsta'meldir ki terk ve tehāvünü mücib-i zemm ü kadhtır; yukālu: **هُوَ يَحْفَظُ مِذْمَتَهُ أَيْ** **حَقَّهُ وَحُرْمَتَهُ** Ve bir adamın hak ve hürmetini terk eylemekten 'arız olan rikkat ve 'ār ma'nāsına müsta'meldir; bunda zāl'ın kesriyle de cā'izdir; ve minhu yukālu: **وَأَحَدْتَنِي مِنْهُ مِذْمَةٌ أَيْ رِقَّةٌ وَعَارٌ مِنْ تَرْكِ الْحُرْمَةِ** ve yukālu: **أَذْهَبَ مِذْمَتَهُمْ بِشَيْءٍ أَيْ أَغْطَاهُمْ شَيْئًا فَإِنَّ** **ذِمَامًا** [zimām] māddesinde zikr olunacak hadīs-i ātīden me'hūzdu. İntehā. Ve 'Arabların **مِذْمَةٌ** kavilleri zāl'ın fethiyledir, zemm ve kadh olunmaḡa bā'is-i haslettir demektir.

الإِشْتِذْمَامُ [el-istizmām] Bir kimse zemm ve kadh olunacak iş işlemek ma'nāsınadır; yukālu: **إِشْتَذَمْتُ إِلَيْهِ إِذَا فَعَلَ مَا يُذْمُهُ عَلَى فِعْلِهِ**

الذَّمُّومُ [ez-zumūm] (zāl'ın zammıyla) 'Uyūb ma'nāsınadır; pes müfredi olan **ذَمٌّ** [zemm] ve 'ayb ma'nāsına olur; yukālu: **بِهِ ذَمُّومٌ أَيْ عُيُوبٌ**

الذِّمَّةُ [ez-zemmet] (zāl'ın fethiyle) ve

الذِّمِيَّةُ [ez-zemīmet] (**سَفِينَةٌ** [sefīnet] vezninde) **ذَمِيمٌ** [zemīm] gibi suyu az ve suyu çok olan kuyuya denir ki azdāddan olur. **ذِمَّةٌ** [zemmet]in cem'i **ذِمَامٌ** [zimām] gelir zāl'ın kesriyle; yukālu: **بِئْرٌ ذِمَّةٌ وَذَمِيمٌ وَذِمِيَّةٌ** Ve **أَيُّ قَلِيلَةُ الْمَاءِ وَعَزِيرَتُهُ**

ذَمِيَّةٌ [zemīmet] Kötürümlüḡe denir; yukālu: **بِهِ ذَمِيَّةٌ أَيْ زَمَانَةٌ تَمْنَعُهُ الْحُرُوجَ**

الذِّمَامُ [ez-zimām] (**كِتَابٌ** [kitāb] vezninde) **مِذْمَةٌ** [mezemmet] gibi hak ve hürmet

ma'nāsınadır ki izā'a müstevcib-i me-zemmet olur; cem'i اذمة [ezimmet] gelir, اعزة [e'izzet] vezninde. Kāle's-şārih ve minhu'l-hadīsu: "سُئِلَ النَّبِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ مَا يُذْهَبُ عَنِّي مَذْمَةٌ الرِّضَاعِ فَقَالَ غُرَّةٌ عَبْدٌ أَوْ أُمَّةٌ" یعنی "Mezemme-i radā'dan murād hürmet-i murdī'ayı terk eylemekten lāhık olan rikkat ve 'ārdır." Ve Neḥa'ī mū'azzame ile ya'nī hakk ve hürmet-i murdī'a ile tefsīr eyledi, zīrā 'Arablar oğullarını memeden kestikte murdī'aya ücretinden başka bahşış verme-ği istihbāb ederler idi, pes sā'il dāyeye ne verilmek gerekir ki tamām-ı hakkını terk eylemekten 'arız olan 'ār ve nakīsayı izāle eyleye yāhūd hakkı tamām ve kāmīl edā olunmuş ola diye su'āl eylemiştir. Ve İbn Eşīr dedi ki zāl'ın fethiyle bā'is-i zemm olan nesne demektir ve zāl'ın kesriyle hak ve hurmet ma'nāsınadır.

الذِّمَّةُ [ez-zimmet] (zāl'ın kesriyle) 'Ahd ve emān ma'nāsınadır ki nakzı mūcib-i zemm olur; yukālu: هُوَ ذِمَّتِي أَيُّ لَهُ عَهْدٌ Ve kefālet ma'nāsınadır; yukālu: لَهُ عَلَيْهِ ذِمَّةٌ أَيُّ كَفَالَةٌ Ve da'vet ta'āmına denir gerek ziyāfet ve gerek velīme olsun; yukālu: حَضَرْنَا ذِمَّتَهُ Ve kendiler ile 'ahd ve peymān olunmuş kavm ve cemā'ate denir ki mahall-i zimmetlerdir; yukālu: هُمْ تَبَتَّ شَārih der ki fukahānın ذِمَّةٌ أَيُّ الْمُعَاهَدُونَ كَذَا فِي ذِمَّتِي كَذَا mahall-i iltizām-ı 'ahdde isti'māl ederler.

الذَّمَامَةُ [ez-zemāmet] (zāl'ın fethi ve kesriyle) Bu dahi kefālet ma'nāsınadır.

الذِّمُّ [ez-zimm] (zāl'ın kesriyle) Kefālet ma'nāsınadır. Ve fart-ı hüzālden ölümcül kertesine varmış insān ve hayvāna denir; yukālu: رَجُلٌ وَفَرَسٌ ذِمٌّ أَيُّ الْمُفْرِطِ الْهُزَالِ الْهَالِكِ

الذَّمْزَمَةُ [ez-zemzet] [zemzet] [zemzet] vezninde) Az bahşış vermek ma'nāsınadır; yukālu: ذَمَّمْتُ الرَّجُلَ إِذَا قَلَّ عَطِيَّتُهُ

الذُّمَامَةُ [ez-zumāmet] [sumāmet] vezninde) Bakiyye ma'nāsınadır.

الْمُذَمَّمُ [el-muzemmem] [mu'azzam] vezninde) Pek mezmūm adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُذَمَّمٌ أَيُّ مُذْمُومٌ جِدًّا

الْمِذْمُ [el-mizemm] (mīm'in kesriyle [misenn] vezninde) ve

الْمُذِمُّ [el-muzimm] [mutimm] vezninde) Yerinden kımlıdayamaz olan adama denir; زَمَانَةٌ [zemānet] ma'nāsına olan ذَمِيمَةٌ [zemīmet] tendir; yukālu: رَجُلٌ مُذِمٌّ وَمُذَمَّمٌ أَيُّ لَا يَهْرَاكُ بِهِ

مُذِمٌّ [muzimm] [mutimm] vezninde) 'Ayblı nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ مُذِمٌّ أَيُّ مَعِيْبٌ

التَّذَمُّمُ [et-tezemmum] [tefa'ul] vezninde) Mūcib-i mezemmet olan nesneden istinkāf eylemek ma'nāsınadır, bināsı selb içindir; yukālu: تَذَمَّمْتُ الرَّجُلَ إِذَا اسْتَنْكَفَ لَوْ لَمْ أَتْرُكِ الْكُذْبَ تَأْتِمًا لِتَرْكُنُهُ تَذَمُّمًا

[ذ ن م]

ذُو ذَنْمٍ [Zū Zenem] (zāl'ın ve nūn'un fethiyle) Sa'd b. el-Ḳays el-Hemdānī lakabıdır.

[ذ ي م]

الذَّيْمُ [ez-zeym] (zāl'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla) ve

الذَّامُ [ez-zām] [hāl] vezninde) 'Ayb ve zemm ve kadh ma'nālarıdır; yukālu: ذَامَةٌ إِذَا ذَمَّهُ فَهُوَ يَذِمُّهُ ذَيْمًا وَذَامًا إِذَا عَبَاهُ مَذِيمٌ كَمَكِيلٍ عَلَى النَّفْصِ وَمَذْيُومٌ أَيُّ مَعِيْبٌ وَمَذْمُومٌ "لَا تَعْدُمُ" Kāle's-şārih ve minhu'l-meselu: "أَيُّ عَيْبًا Ya'nī "Her ne kadar dilber olsa yine 'ayb ve nakīsası bulunur."

FASLU'R-RĀ'Ī'L-MÜHMELE

(فَصْلُ الرَّاءِ الْمُهْمَلَةِ)

[ر أ م]

الرَّوَامُ [er-reʔm] (rā'nın fethi ve hemzenin sükünuyla) Bir nesneye yā bir kimseye muhabbet edip onunla alışmak ve üns ve ülfet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَيْمٌ رَيْمٌ Ve الشَّيْءُ رَأْمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَحْبَبْتَهُ وَأَلْفَيْتَهُ

رَأْمٌ [reʔm] ve

رَيْمَانٌ [riʔmān] (rā'nın kesriyle) Yara onulmakla ağzı derneşip bitişmek ma'nāsınadır; yukālu: رَيْمٌ الْجُرْحُ رَأْمًا وَرَيْمَانًا إِذَا انْضَمَّ لِلْبُرْءِ Ve nāka veledine yakılmak ma'nāsınadır; yukālu: رَيْمَتِ النَّاقَةُ وَلَدَهَا إِذَا وَرَيْمَتُهُ Ve عَطَفْتُ عَلَيْهِ وَلَزِمْتُهُ

رَأْمٌ [reʔm] İpi pek bükme ma'nāsınadır; yukālu: رَأْمَ الْحَبْلِ رَأْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا فَتَلَهُ شَدِيدًا Ve kırık çanak makülesini kenetlemek ma'nāsınadır; yukālu: رَأْمَ الْقَدْحِ إِذَا أَصْلَحَهُ Ve

رَأْمٌ [reʔm] بُوٌّ [bev] ma'nāsınadır ki devenin yavrusu helāk olmakla süt vermez oldukta o yavrunun derisini yüzüp saman ile doldururlar, anası onu yavrusu zanıyla yakılıp bu takrîble sütünü sağlarlar; o yavrunun süret-i mezbüresine بُوٌّ [bev] derler. Ve

رَأْمٌ [Reʔm] Bir mevzi' adıdır.

الرَّوُومُ [er-reʔüm] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) ve

الرَّوَائِمَةُ [er-rāʔimet] ve

الرَّوَائِمُ [er-rāʔim] Yavrusuna yakılmış nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ رُوُومٌ وَرَائِمَةٌ وَرَائِمٌ Ve أَيُّ عَاطِفَةٌ عَلَى وَلَدِهَا

رُوُومٌ [reʔüm] Şol ekti ve alışkan koyuna

denir ki yanından geçenlerin esvābını yalar olar; yukālu: شَاةٌ رُوُومٌ أَيُّ أَلْوَفٍ تَلْحَسُ ثِيَابَ مَنْ مَرَّ بِهَا

الرِّزَامُ [el-irʔām] (hemzenin kesriyle) Nākayı kendi yavrusunun gayrıya yakmak ma'nāsınadır; yukālu: أَرَأَمَ النَّاقَةَ إِذَا عَطَفَهَا عَلَى غَيْرِ وَلَدِهَا Ve yaraya tūmār edip onulmak ma'nāsınadır; yukālu: أَرَأَمَ الْجُرْحَ إِذَا عَالَجَهُ Ve bir kimseyi bir māddeye cebr ve ikrāh eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَرَأَمَ فُلَانًا عَلَى الشَّيْءِ إِذَا أَكْرَهَهُ أَرَأَمَ الْحَبْلَ إِذَا فَتَلَهُ شَدِيدًا

الرِّزِيمُ [er-riʔim] (rā'nın kesriyle) Beyāzı hālis ve sāfî olan ak āhūya denir; cem'i **أَرَامٌ** [erʔām] gelir, **أَعْرَامٌ** [e-crām] gibi ve **أَرَامٌ** [ārām] gelir, **أَمَالٌ** [āmāl] gibi; yukālu: كَأَنَّهَا Şārih der ki sīga-i sāniye cem'-i maktūbdur.

الرُّوَامُ [er-ruʔām] (غُرَابٌ [gurāb] vezninde) Ağızdan akan salyara denir.

رِيَامٌ [Riʔām] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Hımyer kabilesine mahsūs bir belde adıdır.

الرُّوِيمُ [er-ruʔim] (دُبُلٌ [Duʔil] vezninde) İnsān dübüürüne denir, **إِسْتِ** [ist] ma'nāsına. Ve bir mevzi' adıdır.

الرَّوَائِمُ [er-revāʔim] (rā'nın fethiyle) Saç ayağına ve çatma ocak taşlarına itlāk olunur; **أَثَافِيٌّ** [eşāfiyy] ma'nāsına, remāda enīs olup yakıldığı için itlāk olundu; ve minhu yukālu: رَيْمَتِ الرَّوَائِمِ الرَّوْمَادُ أَيُّ الْأَثَافِيِّ لِأَنَّ الرَّوْمَادَ كَالْوَلِيدِ لَهَا

الرَّوَامَةُ [er-reʔemet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Teshîr ve muhabbet için efsūnla isti'māl eyledikleri boncuğa denir.

التَّرَائِمُ [et-tereʔum] (تَفَاعُلٌ [tefaʔul] vezninde) Esirgemek ma'nāsınadır; tekülü: تَرَائِمُهُ

أَيُّ تَرَحُّمَتْ عَلَيْهِ

الرُّومَةُ [er-rūmet] (rā'nın zammıyla ki) Tutkala denir. Bunu Cevherī mehmūz kıyāsıyla burada zikr eylemesi vehmdir, zīrā bu ecveftir. Şārih der ki Şa'leb mehmūzen rivāyet edip ve mādde dahi münasebetli olmakla Cevherī'yi tevhim vehmdir.

دَارَةُ الْأَرْآم [Dāretu'l-Erām] (hemzenin fethiyle) Dārāt-ı Arabdan bir dāredir.

[ر ب م]

الرَّبَمُ [er-rebem] (rā'nın ve bā'nın fethiyle) Birbirine muttasıl sık çayıra denir.

[ر ت م]

الرَّكْمُ [er-retm] [ketm] vezninde) Kırıp ufatmak ma'nāsınadır, 'alā-kavlin kesri-enfe mahsūstur; yukālu: رَتْمُهُ رَتْمًا مِنَ الْبَابِ Ve الثَّانِي إِذَا كَسَرَهُ وَدَقَّقَهُ أَوْ حَاصَّ بِكَسْرِ الْأَنْفِ

رَتْمٌ [retm] Kırılıp hurd olmuş nesneye denir ki vasf bi'l-masdar'dır, مَرْتُومٌ [mertūm] ma'nāsınadır. Ve neş'et eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَتَمَ فِي بَيْتِي فُلَانٌ أَيُّ Ve نشأ [retem] dedikleri zikri āi nebāt ekl eylemekle bayılmak ma'nāsınadır; yukālu: رَتَمَ الرَّجُلُ إِذَا أَخَذَهُ عَشِيٌّ مِنْ أَكْلِ الرَّتْمِ Ve mevāšī رَتَمَ [retem] dedikleri nebāt otlamak ma'nāsınadır; yukālu: رَتَمَتِ الْمِعْزَى إِذَا Ve رَعَتِ الرَّتْمَ yukālu: مَا رَتَمَ فُلَانٌ بِكَلِمَةٍ أَيُّ مَا تَكَلَّمَ بِهَا

الرَّمْرُومُ [el-mertūm] ve

الرَّوَيْمُ [er-retīm] [emīr] vezninde) Kırılıp hurd olmuş nesneye denir, رَتْمٌ [retm] gibi. Ve

رَتِيمٌ [retīm] Oyalanarak ağır ağır yürümek ma'nāsınadır; yukālu: رَتَمَ الرَّجُلُ رَتِيمًا إِذَا سَارَ بِطَيِّبًا

الرَّوَيْمَةُ [er-retmet] [temret] vezninde) Sipāriş olunan nesneyi unutursa tezkīr için bir adamın yāhūd kendisinin parmağına bağladığı ipliğe denir; cem'ī رَتْمٌ [retm]dir, تَمْرٌ [temr] gibi.

الرَّوَيْمَةُ [er-retīmet] [sefīnet] vezninde) رَتْمَةٌ [retmet] ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ ذَكُورٌ لَا يَحْتَأُجُ إِلَى عَقْدِ الرَّوَيْمَةِ وَهِيَ خَيْطٌ يُعْقَدُ [retīmet]in cem'ī [Ve] فِي الْإِضْبَعِ لِلتَّذْكَيرِ رَتَائِمٌ [retā'im]dir ve رِتَامٌ [ritām]dır, جِبَالٌ [cibāl] vezninde. "Didim parmağına bend it unutma rişte-i cāni // O şūh-ı dil-sitānım dolamış parmağına anı" Ve

رَتِيمَةٌ [retīmet] Sefere 'āzim olan a'rābīnin bend eyledikleri ağaç çubuğuna denir. Cāhiliyye'de bir kimse sefer eylemek murād eyledikte tenhāca bir ağacın iki dāne dalını birbirine bend eder idi, seferden 'avdet eyledikte eger o dalları hāli üzere bağlı bulursa hatunu bīgāneye teslīm-i dāmen eylememiş pākīze olup ve eger küşāde bulursa hıyānet eylemiş i'tikād eder idi.

الرِّتَامُ [el-irtām] (hemzenin kesriyle) Parmağa tezkīr için رَتِيمَةٌ [retīmet] bağlamak ma'nāsınadır; yukālu: أَرْتَمَ فُلَانًا إِذَا عَقَدَ الرَّوَيْمَةَ Ve deve köşeginin hörgücü yağ bağlayıp semizlenmek ma'nāsınadır; yukālu: رَتَمَ الْفَصِيلُ إِذَا أَجْدَى سَمَامُهُ

الرِّتِيمَاتُ [el-irtitām] [ifti'āl] vezninde) ve

الرَّتْرَتُّمُ [et-terettum] [tefa'ul] vezninde) Bir kimse parmağına رَتِيمَةٌ [retīmet] bağlanmak ma'nāsınadır; yukālu: أَرْتَمَهُ فَارْتَمْتُمْ وَتَرْتَمْتُمْ

الرَّتْمُ [er-retem] (fethateynle) Katır tırnağı dedikleri nebāta denir, iplik gibi ince olmakla رَتْمٌ [retm] dedikleri rişteye teşbīh

olunmuştur; çiçeği şebboy çiçeğine ve tohumu mercimeğe şebīh olur, çiçeği ve tohumu kuvvetli mukayyī ve dallarının ‘usāresini ‘ale’r-rīk şūrb, kezālik deniz suyuyla menkū‘unu ihtikān ‘ırku’n-nesā ‘illetine nāfi‘ ve tohumundan yirmi bir dānesini ‘ale’r-rīk ibtilā‘ gövdede çıkan çıbanları dāfi‘dir. رَتَمَ [retem] lafzının müfredi رَتَمَةٌ [retemet]tir hā’yla. Ve

رَتَمَ [retem] Su ile dolu tuluma ve meş-ke denir. Ve açık ulu yola denir, şāh-rāh ma‘nāsına. Ve gizli söze denir. Ve pek utanmağa denir; yukālu: أَخَذَهُ مِنْهُ الرِّتَمُ أَيَّ Ve أَحْيَاءُ النَّامِ رَتِيمَةٌ [retīmet] dedikleri zikr olunan ağaç dallarına denir ki seferber olan ‘Arab birbirine bend eder.

الرُّتَمَاءُ [er-retmā] [حَمْرَاءُ] [hamrā] vezninde) Şol nākaya denir ki رَتَمَ [retem] dediği zikr olunan nebātī be-gāyet sevip dadanmakla arayıp bulup ra’y eder ola. Ve dolu su tulumunu götürür olan nākaya denir.

الرُّتَامُ [er-rutām] [عُرَابٌ] [ğurāb] vezninde) Kırılıp ufanmış nesnenin kırıntısına ve ufantısına denir.

الرُّتَامَى [er-retāmā] [سَكَارَى] [sekārā] vezninde) رَتَمَ [retem] dediği nebāt-ı mezkūru ekl eylemekle baygınlık ‘arız olan kimselere denir; gūyā ki müfredi رَتِيمٌ [retīm]dir.

الرَّاتِمِ [er-rātim] Mukīm ve sābit ma‘nāsındadır; yukālu: مَا زَالَ رَاتِمًا عَلَى هَذَا الْأَمْرِ أَيَّ مُقِيمًا

الرُّتَمُ [et-turtum] [قُنْفُذٌ] [kunfuz] ve جُنْدَبٌ [cundeb] veznlerinde) Şerr ve şūr-ı dā’imīye denir; yukālu: سَرُّ رُتَمٌ وَرُتَمٌ أَيُّ دَائِمٌ

أَرْتَمَ [Ertem] [أَحْمَدُ] [ahmed] vezninde) Esāmīdendir: Hālid bint Ertem, Kerdem nām kimsenin vālidesidir, Mezbūr Kerdem, Hūneyn gazvesinde Dureyd b. eş-

Şimme’yi mızrakla ta‘n ve katl eyledi.

[ر ت م]

الرُّوْتَمُ [er-rešem] (rā’ın ve sâ-yı müsellese-nin fethiyle) ve

الرُّوْتَمَةُ [er-ruşmet] [غُرْفَةٌ] [ğurfet] vezninde) At kısmının burnu ucunda olan aklığa denir yāhūd üst dudağından burna kadar yayılmış olanına ve ‘alā-kavlin burnunda olan aklığa denir ki sakarlık ta‘bīr olunur; yukālu: بِالْفَرَسِ رَتَمٌ وَرُتَمَةٌ أَيُّ بَيَاضٌ فِي طَرْفِ أَنْفِهِ: أَوْ كُلُّ بَيَاضٍ أَصَابَ الْجَحْفَلَ الْعُلْيَا فَبَلَغَ الْمُرْسِنَ أَوْ بَيَاضٌ فِي الْأَنْفِ Ve

رَتَمَ [rešem] Masdar olur, at رُتَمَةٌ [ruşmet]li olmak ma‘nāsındadır; yukālu: رَتَمَ الْفَرَسُ رَتَمًا مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ بِهِ رُتَمَةٌ

الْإِرْتِمَامُ [el-irşimām] [إِحْمِرَارٌ] [ihmirār] vezninde) رَتَمَ [rešem] ma‘nāsındadır; yukālu: إِزْتَمَّ الْفَرَسُ بِمَعْنَى رَتَمَ

الرُّوْتِمِ [er-reşim] [كَيْتِفٌ] [ketif] vezninde) ve

الرُّوْتِمُ [el-eršem] [أَحْمَرٌ] [ahmer] vezninde) رُتَمَةٌ [ruşmet]li ata denir, رَشْمَاءُ [reşmā] mü’ennesidir. Ve رَشْمَاءُ [reşmā] şol dişi koyuna denir ki burnunun ucu siyāh ve sâ’ir a‘zāsı ak ola; yukālu: نَعَجَةٌ رَشْمَاءٌ أَيُّ سَوْدَاءُ الْأَرْبَةِ وَسَائِرُهَا أَبْيَضُ

الرُّوْتَمِ [er-reşm] (rā’ın fethi ve sâ’ın sükūnuyla) Bir adamın burnunu yāhūd ağ-zını ezip kanatmak ma‘nāsındadır; yukālu: رَتَمَ أَنْفَهُ أَوْ فَاهُ رَتَمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا كَسَرَهُ حَتَّى تَقَطَّرَ مِنْهُ الدَّمُ Ve hatun burnuna tīb sürünmek ma‘nāsına müsta‘meldir; yukālu: رَتَمَتِ الْمَرْأَةُ أَنْفَهَا بِالطِّيبِ إِذَا لَطَحَتْهُ

الرُّمُوتُومُ [el-merşūm] ve

الرُّرَيْمِ [er-reşīm] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) Bur-nu yāhūd ağzı darbe ile ezilip kanamış adama denir. Ve o buruna ve ağza da vasf olur. Ve mutlakan şikest olup kanla ālūde

olan ʿuzva da itlāk olunur.

الْمِرْسَمُ [el-mirsem] (مِنْبِرٌ [minber] vezninde) ve

الْمَرْسِمُ [el-mersim] (مَجْلِسٌ [meclis] vezninde) Burna itlāk olunur; yukālu: ضَرَبَ مِرْسَمَهُ وَمَرْسَمُهُ أَيَّ أَنْفَهُ

الرَّيْئِمَةُ [er-reşimet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Fāreye denir. Şārih der ki fā'yla olan nüshalar galattır, savāb olan kāf'la olmaktadır ki siyāh ve büyük kayaya denir.

الرَّوْثِمَةُ [er-reşmet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) yāhūd fethātla) Zaʿīf çisinti yağmura denir; cem'î رِثَامٌ [rişām]dır, جِبَالٌ [cibāl] vezninde; yukālu: خَرَجْنَا وَفِي السَّمَاءِ رِثِمَةٌ أَيُّ رِثْمٌ مِنْ الْمَطَرِ Ve bir haber ve bir lakırdı nebzesine itlāk olunur; yukālu: هَلْ عِنْدَكَ رِثِمَةٌ مِنْ خَيْرٍ أَوْ طَرَفٍ مِنْهُ

الْمُرْسَمَةُ [el-muressemet] (مُعْظَمَةٌ [mu'azzamet] vezninde) [reşmet] de-dikleri matar-ı mezbūr yağmış yere denir; yukālu: أَرْضٌ مُرْسَمَةٌ أَيُّ مَمْطُورَةٌ الرَّثِمَةِ

يَرْجُمُ [Yerşum] (يَنْشُرُ [yanşuru] vezninde) Benî Suleym yurdunda bir dağın adıdır.

[ر ج م]

الرَّجْمُ [er-recm] (rā'nın fethi ve cīm'in sükūnuyla) Katl eylemek ma'nāsınadır. Bu ma'nā ve ma'ānī-i sā'ire remy bi'l-hicāre ma'nāsından müteferra'dır; yukālu: Ve bir adamın nāmūsuna bühātān eylemek ma'nāsınadır; yukālu: Ve gayb ma'nāsınadır; yukālu: قَالَ ذَلِكُ رَجْمًا أَيُّ ظَنًّا Ve dost ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ رَجْمٌ Ve nedīm ve musāhibe denir; yukālu: هُوَ رَجْمُهُ أَيُّ نَدِيمُهُ Ve la'n ve nefrīn ma'nāsınadır; yukālu: Ve رَجْمَهُ رَجْمًا إِذَا لَعَنَهُ

sövmek ma'nāsınadır; yukālu: رَجْمَهُ إِذَا شَتَّمَهُ Ve bir nesneyi külliyyen terk ve kat' eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَجِمَ فَلَانًا إِذَا هَجَرَهُ Ve kovmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا رَجِمَهُ إِذَا طَرَدَهُ Ve bir adamı taşa tutmak, seng-sār ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا رَمَاهُ بِالْحِجَارَةِ Ve

رَجِمَ [recm] Bir kimseye atılan taşın ismidir; cem'î رُجُومٌ [rucūm]dur. Kāle'ş-şārih ve fi'n-Nihāye ve fi hadīsi Kātāde: "خَلَقَ اللهُ هَذِهِ التُّجُومَ لِثَلَاثِ زِينَةٍ لِلسَّمَاءِ وَرُجُومًا لِلشَّيَاطِينِ وَعَلَامَاتٍ يُهْتَدَى بِهَا" فالرُّجُومُ جَمْعُ رَجِمٍ Burada رُجُومٌ [rucūm]dan murād şihāblardır kevākib merkezlerinde sābit olup melā'ike onların ʿalev-i āteş gibi nūrundan ahz ve şeyātīn üzere remy ederler. Ve

رَجِمَ [recm] Kabre taştan nişān ve ʿalāmet nasb eylemek, ʿalā-kavlin kabr üzere رَجِمَ [ricām] dediği taşlar vaz' eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَجِمَ الْقَبْرَ رَجْمًا مِنَ الْبَابِ Ve āteş gibi şiddetle yelmek ma'nāsınadır; yukālu: جَاءَ يَرْجُمُ Burada يَرْجُمُ إِذَا مَرَّ وَهُوَ يَضْطَرُّ فِي عَدُوهِ lafzı sākit olan nüshalar sākittir.

الرَّجْمُ [er-recem] (fethateynle) Kuyuya denir; بِرٌّ [bi'r] ma'nāsına. Ve tennūra denir. Ve değirmi geniş yere denir, جَفْرَةٌ [cefret] ma'nāsına. Ve Ece' nām cebel kurbünde bir cebel adıdır. Ve kabre ve mezāra denir. Ve karındaşlara denir, ihvān ma'nāsına. Müfredi Kurāc-ı Lugavī beyāmī üzere رَجِمَ [recm]dir rā'nın fethi ve cīm'in sükūnuyla ve fethiyle, lākin bu gūne cem' ve müfredin keyfiyeti bize nā-ma'lūmdur.

الرَّوْجِمَةُ [er-recmet] (rā'nın fethiyle ve zam-mıyla) Bu dahi kabr ve mezāra denir.

الرُّجْمُ [er-rucum] (zammateynle) Şeyātīn

üzere remy olunan nücūma itlāk olunur ki murād şihābdır, niteki ānifen zikr olundu. Şārihin beyānına göre müfredi رَجْمٌ [recm] dir, حَجْمٌ [ḥacm] vezninde. Ve kabr üzere nasb olunan taşlara denir ki kabr onunla müsennem olur.

الرُّجْمَةُ [er-ruçmet] [عُرْفَةٌ] [gurfet] vezninde) Bu dahi kabr üzere nasb olunan taşlara denir; cem'î رُجْمٌ [rucem] gelir, صُرْدٌ [şurad] vezninde ve رِجَامٌ [ricām] gelir, جِبَالٌ [cibāl] vezninde. Ve 'alā-kavlin رُجْمٌ [rucum] ve رُجْمَةٌ [rucmet] kabr üzere nasb olunan taş-tan 'alāmet ve nişāna denir ki seng-i mezār olacaktır. Ve

رُجْمَةٌ [rucmet] Sırtlan inine denir وَجَارُ الضَّبُعِ [vicāru'd-ḍabuç] ma'nāsına. Ve meyvesi firāvān olan hurmā ağacı yıkılmamak için pâyende ve destek tarzında yukarısına doğru yaptıkları sedde ve sekiye denir, رُجْبَةٌ [rucbet] dahi denir.

الْمَرَاجِمُ [el-merācim] (mīm'in fethiyle) Bed ve kabīh sözlere denir. Şārihin beyānına göre müfredi مِرْجَمَةٌ [mirçemet] tir, مِكنَسَةٌ [mikneset] vezninde; yukālu: تَرَامُوا بِالْمَرَاجِمِ أَي بِقَبِيحِ الْكَلَامِ

الْمُرَاجِمَةُ [el-murāçemet] [مُفَاعَلَةٌ] [mufā'alet] vezninde) مُنَادَاةٌ [munāḍalet] ma'nāsınadır ki bi-nefsihi olursa atışmak ma'nāsınadır ve عَنَ harfiyle müte'addī olursa bir kimse tarafından 'özü beyānıyla yāhūd vech-i āher ile mahzūrunu def eylemek ma'nāsına olur. Burada ma'nā-yı sānīdir; yukālu: رَاجِمٌ عَنهُ أَي نَاضِلٌ عَنهُ Ve bir kimse ile sözde yāhūd seğırtmekte yā cenk eylemekte mübālaga vechiyle yarışmak ma'nāsınadır; yukālu: رَاجِمَةٌ فِي الْكَلَامِ وَالْعَدُوِّ وَالْحَرْبِ إِذَا بَالِغَهُ بِأَشَدِّ مُسَاجَلَةٍ

مَرْجُومٌ [Mercūm el-ʿAşriyy] Benī

ʿAşr cemāʿatındendir, Cāhiliyye'de ʿAbdulḳays kabilesinin eşrāfından idi. Ve Mercūm isminde bir adam dahi var idi ki sādāt-ı ʿArabdan idi, bir kimse ile melik-i Hīre huzūrunda müfāhare edip melik-i merkūma fahr ile hüküm edip فَدْرَجْمُكَ demekle Mercūm ile mülakkab oldu. Ve

مَرْجُومٌ [mercūm] Bādiyede maḍḥayāt-ı huccācdan bir maḍḥā ya'nī bir günī konağın ismidir.

مُرَاجِمٌ [Murāçim] [مُزَاهِمٌ] [muzāḥim] vezninde) İbnu'l-ʿAvvām'dır ki muhaddistir.

الْإِرْتِجَامُ [el-irticām] [إِفْتِعَالٌ] [ifti'āl] vezninde) Bir nesne birbiri üzere katlanıp binleşmek ma'nāsınadır; yukālu: إِرْتَجَمَ الشَّيْءُ إِذَا رَكِبَ بَعْضُهُ بَعْضًا

التَّرْجَمَانُ [er-tercemān] “ت، ر، ج، م” māddesinde güzerān eyledi. Mütercim der ki Rāğib *Mufredāt*'ta burada sebt edip رَجْمٌ [recm]-i kelām ma'nāsından me'hüz olduğunu iş'ār eylemiştir.

الْأَرْجَامُ [el-Ercām] (hemzenin fethiyle) Bir dağın ismidir.

رَجْمَانٌ [Recmān] (rā'nın fethi ve zammıyla) Hābūr kazasında bir karye adıdır.

الْمِرْجَامُ [el-mircām] [مِحْرَابٌ] [miḥrāb] vezninde) Boynunu sündürüp uzatarak yürür olan, 'alā-kavlin şedīdū's-seyr olan deveye denir. Ve sapana denir ki onunla taş atılır.

رِجَامٌ [Ricām] [كِتَابٌ] [kitāb] vezninde) Bir mevzi'dir. Ve مِرْجَاسٌ [mirçās] ma'nāsınadır. Ve o şol taş denir ki bir ipe bağlayıp kuyuya sarkıturlar ve onunla kuyu içre olan suyu çalkayarak bulandırır-lar, tā ki o bulanık su çekilip kuyu pāk ola

ve gāh olur ki kova ağacının ucuna bend ederler tā ki kova ağırlaşıp tîz nüzûl eyleye. Pes bu taşta da رِجَامٌ [ricām] denir. Ve kuyu ağzına yapılan bināya denir ki üzerine bir arkuru ağaç vazʿ edip kovayı ona taʿlik ederler, çark menzilinde olur. Ve

رِجَامَانٍ [ricāmān] (tesniye bünyesiyle) Kuyu ağzında iki taraflı dikilmiş ağaçlara denir ki çarkın iki uçları onlara vazʿ olunur.

الرُّجْمُ [el-mircem] [minber] vezninde) Be-gāyet yavuz ve şedîd adama itlāk olunur, gūyā ki onunla düşman recm olunur; yukālu: رَجُلٌ مَرْجَمٌ أَيْ شَدِيدٌ كَأَنَّهُ يُرْجَمُ بِهِ عَدُوُّهُ Ve şol ata denir ki şedîdü'l-vat' olmakla yürürken tırnaklarıyla yerin toprağını ve taşını geri püskürür ola; yukālu: فَرَسٌ مَرْجَمٌ إِذَا كَانَ يَرْجُمُ الْأَرْضَ بِحَوَافِرِهِ

الرُّمُجْمُ [el-mureccem] [muʿazzam] vezninde) Şol habere ve lakırdıya denir ki hakikatine vukûf hâsıl olmaya, zann ve tahmînle söylenilmiş olmakla maznûn ve müştebih ola; yukālu: حَدِيثٌ مَرْجَمٌ إِذَا كَانَ لَا يُوقَفُ عَلَى حَقِيقَتِهِ

[رح م]

الرَّحْمَةُ [er-raḥmet] (rā'nın fethi ve hā-yı mühmelenin sükunuyla ve fethiyle) ve

الرَّمْحَمَةُ [el-merḥamet] (mīm'in ve hā'nın fethiyle) ve

الرُّحْمُ [er-ruḥm] (rā'nın zammıyla ve zammeteynle) Bir kimseyi esirgemek ve rikkat ve şefkat eylemek ma'nâsınadır; yukālu: رَحْمَةٌ رَحْمَةٌ وَمَرْحَمَةٌ وَرُحْمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا رَقَّ لَهُ وَمُؤَلِّفِينَ *Başā'ir*'de beyânına göre رَحْمَةٌ [raḥmet] merhūma ihsânî muktezî rikkatten ʿibârettir ki esirgemek taʿbîr olunur, عَطْفٌ [ʿatf]tan eblagdır. Ve

gāh olur ki rikkat-i mücerredede ve rikkat-ten mücerred ihsānda istiʿmāl olunur, رَحْمٌ الله فُلَانًا gibi. Kaçan onunla Ḥudā-yı muteʿāl vasflansa hemān ihsān-ı mücerred olur, rikkat murād olmaz, zîrā rikkat kalbin hâletidir, pes gāyeti olan ihsān irāde olunur. Ve رَحْمَنٌ [Raḥmān] ismi ancak Ḥudā-yı muteʿāl'e mahsüstür. Ve رَحِيمٌ [raḥīm] mahlûka da vasf olur, zîrā رَحْمَنٌ [Raḥmān] eblagdır. Ve İmām Muberrred ve Şaʿleb dediler ki رَحْمَنٌ [Raḥmān] lafzı Suryānîdir ve aslı hā-yı muʿcededir. Ve

رُحْمٌ [ruḥm] (rā'nın zammıyla) Masdar olduğu gibi ism dahi olur. Müʿellifin وَالْمُعْفَرَةُ وَالْمُعْطَفُ kavli tahsîs baʿde't-taʿmîmdir. İntehā. Ve kavluhu taʿālā: ﴿وَاللهُ يَخْتَصُّ بِرَحْمَتِهِ مَنْ يَشَاءُ﴾ أَيْ يَخْتَصُّ بِبُؤْرَتِهِ

الرَّتْرَحِيمُ [et-terḥīm] [tefʿīl] vezninde) ve

الرَّتْرَحْمُ [et-terahḥum] [tefaʿul] vezninde) Bir kimse hakkında الله رَحْمَهُ diye duʿā eylemek ma'nâsınadır; yukālu: رَحِمَ عَلَيْهِ عَلَيْهِ تَرْحِيمًا وَتَرْحَمٌ أَيْ قَالَ لَهُ رَحِمَهُ اللهُ Lākin evvelî yaʿnî تَفْعِيلٌ [tefʿīl] bābından vürüdü fūshādır, yaʿnî تَفْعِيلٌ [tefaʿul] bābına nisbetle efsahtır, zîrā müʿellifin اَلْفُضْحَى kavlinde أَفْضَحٌ [efṣaḥ] [fuṣḥā] müʿennesidir.

الرُّحْمَى [er-ruḥmā] [tūbā] ve بُشْرَى [buşrā] vezninde) Maʿnā-yı mezbûrdan ismdir.

الرَّرْحَمُوتُ [er-reḥamūt] (rā'nın ve hā'nın fethiyle) فَعْلُوتٌ [faʿalūt] vezninde ki mübālagadır) Merhamet-i ʿazîme maʿnâsınadır. Ve hemān رَهَبُوتٌ [rehebūt] kelimesiyle müzdevic ve mukterin olarak istiʿmāl olunur; ve minhu yukālu: رَهَبُوتٌ خَيْرٌ لَكَ مِنْ رَحْمُوتِ أَيْ أَنْ تُزَهَبَ خَيْرٌ مِنْ أَنْ تُرْحَمَ

Ya'ni "Sende rahm ve ihsāna mütehammil havsala olmamakla tugiyanına bā'is olduğundan nāṣī sana dā'imā havf ve haşyet merkezinde olmak hakkına mücib hayr ve salāhiyyettir." Şārih der ki işbu رَحْمُوتُ [reḥamūt] ve رَهْبُوتُ [rehebūt] ve مَلَكُوتُ [melekūt] ve لَاهُوتُ [lāhūt] ve طَاعُوتُ [ṭāğūt] makūlesi 'inde'l-ekser masdar ma'nāsını müfīd ismdir ve 'inde'l-ba'z masdardır.

الرَّحِمُ [er-riḥm] (rā'nın kesriyle) ve

الرَّحِيمُ [er-raḥim] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Nisvānda ve dişi hayvānda olan döl yatağına denir ki veled onun içinde tekevvin eder, Fāriside zihdān denir; yukālu: وَقَعَتِ النَّظْفَةُ فِي الرَّحِمِ وَالرَّحِمُ وَهُوَ بَيْتٌ مَنِيَّتِ الْوَالِدِ وَوَعَاؤُهُ Ve hısımlığa denir, karābet ma'nāsına yāhūd asl ve esbābına denir; cem'i أَرْحَامٌ [erḥām] gelir.

Şārih der ki mü'ellifin وَأَصْلُهَا وَأَسْبَابُهَا kavlinde أَصْلُهَا أَوْ لَفْزُ تَفْسِيرِهَا değıldir, mü'ellif zeyg eylemiştir, zīrā me'hazı olan *Muḥkem*'de وَالرَّحِمُ أَسْبَابُ الْقَرَابَةِ وَأَصْلُهَا الرَّحِمُ de وَرَحِمَتْ الْمَرْأَةُ وَالنَّاقَةُ وَرَحِمَتْ وَرَحِمَتْ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ عَلَى الْمَجْهُولِ رَحَامَةٌ وَإِذَا اشْتَكَّتْ رَحِمَهَا بَعْدَ الْوِلَادَةِ Ba'zılar dedi ki رَحَامَةٌ [reḥāmet] ve رَحِمٌ [reḥam] bir 'illettir ki rahimde hādis olmakla döl tutmaz olur, 'alā-kavlin doğurduktan sonra sonu düşmez olur ki helākı mü'eddirdir. Mü'ellif burada dahi müsāmaha eylemiştir, zīrā o 'illetin ismi رُحَامٌ [ruḥām]dır, غُرَابٌ [ğurāb] vezninde. Ve رَحَامَةٌ [reḥāmet] ve رَحِمٌ [reḥam] vech-i mezkūr üzere masdarlardır.

أُمُّ رُحِمٍ [Ummu Ruḥim] ve

أُمُّ الرَّحِمِ [Ummu'r-Ruḥim] (rā'ların zammıyla) Mekke-i mükerreme'nin künyesidir. Burada رُحِمٌ [ruḥim] rahmet ma'nāsına olmakla asl-ı rahmet demek olur.

الرَّحْمَةُ [el-Merḥūmet] Medīne-i münevvere esmāsındandır, şerrefhallāhu ta'ālā.

الرَّحْمُومُ [er-raḥūm] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) ve

الرَّحْمَاءُ [er-raḥmā] (حَمْرَاءٌ [ḥamrā] vezninde) Şol hatuna ve hayvāna denir ki doğurduktan sonra rahimi ağrımakla ondan helāk ola.

الرَّحَامَةُ [er-reḥāmet] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) ve

الرَّوْحِمُ [er-raḥim] (rā'nın fethiyle) ve

الرَّوْحَمُ [er-reḥam] (fethateynle) Hatun yāhūd hayvān doğurduktan sonra rahim ağrısını mübtelā olmak ma'nāsıdır; yukālu: رَحِمَتْ الْمَرْأَةُ وَالنَّاقَةُ وَرَحِمَتْ وَرَحِمَتْ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ عَلَى الْمَجْهُولِ رَحَامَةٌ وَإِذَا اشْتَكَّتْ رَحِمَهَا بَعْدَ الْوِلَادَةِ Ba'zılar dedi ki رَحَامَةٌ [reḥāmet] ve رَحِمٌ [reḥam] bir 'illettir ki rahimde hādis olmakla döl tutmaz olur, 'alā-kavlin doğurduktan sonra sonu düşmez olur ki helākı mü'eddirdir. Mü'ellif burada dahi müsāmaha eylemiştir, zīrā o 'illetin ismi رُحَامٌ [ruḥām]dır, غُرَابٌ [ğurāb] vezninde. Ve رَحَامَةٌ [reḥāmet] ve رَحِمٌ [reḥam] vech-i mezkūr üzere masdarlardır.

الرَّاحِمُ [er-rāḥim] (ḥā'nın kesriyle) Rahimi müteverrem olan hayvāna denir; yukālu: شَاةٌ رَاحِمَةٌ أَيْ وَارِمَةٌ الرَّحِمِ

رَحْمَوَيْهِ [Raḥmeveyhi] (عَمْرَوَيْهِ [amreveyhi] vezninde)

رُحَيْمٍ [Ruḥaym] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde)

مَرْحُومٌ [Merḥūm] (مَرْفُومٌ [merḥūm] vezninde) Esāmīdendir: Muḥammed b. Raḥmeveyhi ve Ruḥaym b. Mālik el-Ḥazrecī ve Ruḥaym b. Ḥāsen ed-Dihkān ve Merḥūm el-'Aṭṭār muhaddislerdir.

رَحْمَةٌ [Raḥmet] (طَلْحَةٌ [ṭalḥat] vezninde) Esmā-i nisvāndandır.

mekten 'ibārettir; sehl-i kelām ma'nasına olan رُخَامَةٌ [reḥāmet]ten me'hūzduz, zīrā kelime-i mürāhhama ile nutk sehl ve āsān olur, meselā يَا مَالِكُ ve يَا عُثْمَانُ ya kelimelerinde de يَا مَالٍ ve يَا عُثْمٍ denir.

الرُّخَامِي [er-ruḥāmā] (سُكَارَى [sukārā] vezninde) ve

الرُّخَامَةٌ [er-ruḥāmet] (سُمَامَةٌ [sumāmet] vezninde) Bir nebāt ismidir. Ve

رُخَامِي [ruḥāmā] Nerm ve latif esen rüzgāra denir.

الرُّخَام [er-ruḥām] (غُرَابٌ [gūrāb] vezninde) Bir cins ak ve mülāyim taş ismidir; humrī ve asfer ve zurzūrī ya'nī kırmızı ve sarı ve alaca olanı sā'ir asnāf-ı ahcārdandır ki رُخَامٌ [ruḥām]dan deġildir. Burada حُمْرِيّ [ḥumriyy] [ḥumret]le mensüb demektir ki pek kırmızı olmayıp kızılca demektir. Ve زُرْزُورِيّ [zurzūriyy] alaca demektir, zīrā زُرْزُورٌ [zurzūr] sığırcık kuşuna denir ki alaca olur, pes mü'ellife göre beyāz olmayacağını رُخَامٌ [ruḥām]dan ma'dūd deġildir. Ve bu taş yumuşak mermer olacaktır ki seng-i mezār ederler, yanmışının meshūkunu yara üzere ekseler fi'l-hāl demini kātr' ve meshūkundan bir miskālini üç güne kadar 'asel ile şürb demevī çıbanları dāfi' ve levha-i kabr ettiklerinin meshūkunu ma'sūkun ismini yād ederek şürb maraz-ı 'aşkı müzīldir. Şārih der ki hacet-i mezbūr ekser'Arabistān'da olur.

رُخْمَانٌ [Raḥmān] (سَحْبَانٌ [sehḥbān] vezninde) Bir mevzi'dir ki onda Te'ebbeṭa Şerren dedikleri şā'ir katlı oldu.

أَرُخْمَانٌ [Erḥumān] (hemzenin fethi ve ḥā'nın zammıyla) Fāris ülkesinde bir belde adıdır.

رَحِيم [Reḥīm] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bir

dere ismidir.

رُحَيْم [Ruḥaym] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Bir recül ismidir.

رُحَيْمَةٌ [Ruḥaymet] (جُهَيْنَةُ [cuheyne] vezninde) Bir su ismidir.

رَحِيمَةٌ [Reḥīmet] (سَفِينَةٌ [sefinet] vezninde) Yemāme'de Benī Va'le yurdunda bir su adıdır.

رَحْمَةٌ [Raḥmet] (حَمَزَةٌ [ḥamzet] vezninde) Huzeyl bilādında bir mevzi'dir.

الرُّيُحْم [el-yerḥum] ve

الرُّيُحْمُ [el-yerḥūm] (يَنْصُرٌ [yanşuru] ve يَغْفُورٌ [ya'fūr] veznlerinde) ve

الرُّتْرُحْم [et-terḥūm] (tā-yı fevkiyye-i meftūha ile) Kartal kuşunun erkeğine denir.

الرُّتْرُحْم [et-turḥum] (كُنْفُزٌ [kunfuz] vezninde munsarıf olarak) ve

تُرْحَم [turḥum] (gayr-i munsarıf olarak) ve

تُرْحَم [turḥam] (جُنْدَبٌ [cundeb] vezninde) ve

تُرْحَمَةٌ [turḥumet] (كُنْفُزَةٌ [kunfuzet] vezninde) ve

تُرْحَمَةٌ [turḥamet] (جُنْدَبَةٌ [cundebet] vezninde) Nās ma'nasınadır; tekūlu: مَا أَذْرِي مِنْ أَيِّ تُرْحَمٍ مَضْرُوفًا وَمِنْ أَيِّ تُرْحَمٍ مَمْنُوعًا وَتُرْحَمٍ مَضْرُوفًا وَمَمْنُوعًا وَتُرْحَمَةٌ وَتُرْحَمَةٌ أَيُّ أَيُّ النَّاسِ هُوَ

رَحِيم [Reḥīm] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) yāhūd زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Zikri ātī Ḥālid b. Ruḥaym el-Başrī ve Ḥāsen b. Ruḥaym ki muhaddislerdir, pederleri ismidir.

الرُّرْحَمَاءُ [er-rahmā'] (حَمْرَاءٌ [ḥamrā'] vezninde) Şol koyuna denir ki başı ak ve sā'ir yeri siyāh ola; yukālu: شَاةٌ رُحْمَاءٌ أَيُّ أَيْبُضٌ رَأْسُهَا وَأَسْوَدٌ سَائِرُهَا

الرُّرْحَم [el-erḥam] (أَحْمَرٌ [aḥmer] vezninde)

Başı ak ve sā'ir yeri kara olan ata denir; yukālu: فَرَسٌ أَرْحَمُ أَيُّ الْأَبْيَضِ الرَّأْسِ وَسَائِرِهِ أَسْوَدُ [Turḥum] [er-redm] (عَنْصُرٌ [unṣur] vezninde) Hımyer'den bir kabîle adıdır; Zū Turḥum b. Vā'il b. el-Ġavṣ ezvā-i Hımyer'dendir. Ve Muḥammed b. Sa'īd ve 'Amr b. Ebher et-Turḥumiyyān muhaddislerdir.

[ر د م]

رَدْمٌ [er-redm] (هَدْمٌ [hedm] vezninde) Kapı ve gedik makûlesi yerleri tamâmen kapamak, 'alā-kavlin sülüs mikdârını kapamak ma'nâsınadır yāhūd رَدْمٌ [redm] sedd ma'nâsından ekser ve eblagdır, zīrā رَدْمٌ [redm] gediği kat kat nesne ile kapayıp berkitmek ma'nâsınadır; yukālu: رَدَمَ الْبَابَ وَالتَّلْمَةَ رَدْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا سَدَّهُ كُلُّهُ أَوْ ثُلُثَهُ أَوْ الرَّدْمُ وَالتَّلْمَةُ رَدْمًا مِنَ السَّدِّ أَكْثَرُ مِنَ السَّدِّ Ve

رَدْمٌ [Redm] Bahreyn eyaletinde bir kar-ye ismidir. Ve Mekke'de bir mevzi'dir ki Benī Cumaḥ cemā'atine muzāf olup رَدْمٌ بَنِي جُمَحَ [Redmu Benī Cumaḥ] derler, o ise Benī Qurād cemā'atine mahsüstür. Ve

رَدْمٌ [redm] Yıkılan duvardan sākıt olan taşa toprağa denir. Ve

رَدْمٌ [Redm] Beri tarafla Ye'cüc ve Me'cüc kavmi beyninde vākī' sedde denir ki Zū'l-Ķarneyn binā eylemiştir; ve minhu kavlu-hu ta'ālā: ﴿أَجْعَلْ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ رَدْمًا﴾ Ve yaydan ok çıktıktan sonra zuhūr eden sese denir ki çınırıtı ta'bīr olunur, 'alā-kavlin mutlakan sese denir. Ve hayr ve menfa'atsiz kimseye denir, ke-mā se-yuzkeru. Ve zartaya denir. Ve yayı tıngırdatmak ma'nâsınadır; yukālu: رَدَمَ الْقَوْسَ رَدْمًا إِذَا صَوَّتَهَا Ve bir nesne dā'imī olmak ma'nâsınadır; yukālu: رَدَمَتِ السَّحَابُ وَالْوَرْدُ وَالْحُمَّى رَدْمًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا دَامَتْ Ve ağaç kuruduktan sonra yeşermek ma'nâsınadır; yukālu: رَدَمَتِ الشَّجَرَةُ

إِذَا اخْضَرَّتْ بَعْدَ يَبُوسَتِهَا Ve seyelān eylemek ma'nâsınadır; yukālu: رَدَمَ الشَّيْءُ إِذَا سَالَ

الرَّدْمُ [er-redem] (fethateynle) رَدْمٌ [redm] lafzının ma'nā-yı evvelinden ismidir ki sedd ve bend ma'nâsınadır; cem'î رُدُومٌ [rudūm]dur.

الرَّمْدَامُ [el-mirdām] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) ve

الرُّدَامُ [er-rudām] (عُرَابٌ [gurāb] vezninde) Bunlar da bī-hayr u menfa'at kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ رَدْمٌ وَمِرْدَامٌ وَرُدَامٌ أَيُّ لَا خَيْرَ فِيهِ Ve

رُدَامٌ [rudām] Zartaya denir.

الرِّدْمُ [er-ridm] (rā'nın kesriyle) Bir mevzi' adıdır.

الرَّمْدَمُ [el-muredem] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Yamalı sevbe denir; yukālu: ثَوْبٌ مَرْدَمٌ أَيُّ مَرْفَعٌ

الرَّوْدِمُ [er-redīm] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Eski cāmeye denir; cem'î رُدْمٌ [rudum]dur, ثَوْبٌ رَدِيمٌ أَيُّ خَلَقٌ كُتِبَ Ve

رَدِيمٌ [Redīm] Şeh-süvārān-ı 'Arabdan birinin ismidir, sedd gibi 'azīmū'l-heykel olmakla tesmiye olunmuştur.

التَّرْدُمُ [et-tereddum] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Esvābı yamamak ma'nâsınadır; yukālu: تَرَدَّمَ تَرْدَمٌ تَرْدَمٌ إِذَا رَفَعَهُ Ve esvāb eski ve yırtık olduğundan yamalı olmak ma'nâsınadır; yukālu: تَرَدَّمَ الثَّوْبُ إِذَا اسْتَرْفَعَ وَأَخْلَقَ Ve miyānede husūmet mūmtedd olmak ma'nâsınadır; yukālu: تَرَدَمَتِ الْخُصُومَةُ إِذَا بَعُدَتْ وَطَالَتْ Ve bir adamın ardını araştırıp cüst ü cü ederek ne hâlde olduğuna vākīf olmak ma'nâsınadır, tā ki bir haleli var ise sedd eyleye; yukālu: تَرَدَّمَ فَلَانًا إِذَا تَعَقَّبَهُ وَاطَّلَعَ Ve 'avret yā bir gayrı hayvān

veledini esirgeyip yakılmak ma'nāsınadır; yukālu: تَرَدَمَتِ النَّاقَةُ عَلَى وَلَدِهَا إِذَا عَطَفَتْ

الْمُرْدَمُ [el-mutereddem] (ism-i mef'ül bünyesiyle) Libāsta yama vurulmuş yere denir.

الْإِرْدَامُ [el-irdām] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir nesne dā'imī olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَرْدَمَتِ السَّحَابُ وَالْوَرْدُ وَالْحُمَى إِذَا دَامَتْ Ve ağaç kurduktan sonra yeşermek ma'nāsınadır; yukālu: أَرْدَمَتِ السَّجْرَةُ إِذَا اخْضَرَّتْ بَعْدَ يَبُوسَتِهَا

رِدَامٌ [Ridām] [kitāb] [kitāb] vezninde) Esāmīdendir: Muḥammed b. Yūsuf b. Ridām muhaddistir.

الْأَرْدَمُ [el-erdem] [erqām] [erqām] vezninde) Üstād gemiciye denir; cem'i أَرْدُمُونَ [erdemün]dur, yukālu: هُوَ أَرْدَمٌ أَي مَلَأَ حَادِقٌ

الرِّدْمَةُ [er-ridmet] (rā'nın kesriyle) Kavsara ve sepet diplerinde kalan bakiyyeye denir.

التَّرْدِيمُ [et-terdīm] [tefīl] [tefīl] vezninde) 'Avret ve sā'ir hayvān veledini esirgeyip mihrübānlık eylemekle yakılmak ma'nāsınadır; yukālu: رَدَمَتِ النَّاقَةُ عَلَى وَلَدِهَا إِذَا عَطَفَتْ

الرِّدِيمَةُ [er-redīmet] [sefīnet] [sefīnet] vezninde) لِفَاقٌ [lifāq] tarzında birbirine dikilmiş iki sevbe denir. Ve لِفَاقٌ [lifāq] [kitāb] [kitāb] vezninde iki enden dikilmiş fütaya denir. Ve رِدِيمَةٌ [redīmet]in cem'i رُدْمٌ [rudum] dur, [kutub] [kutub] vezninde.

رِدْمَانٌ [Redmān] [selmān] [selmān] vezninde) Yemen'de bir mevzi' adıdır. Ve Redmān b. Nāciye ve Redmān b. Vā'il ve İbn Ru'ayn birer kabīle pederleridir.

دَارَةُ الْمُرْدَمَةِ [Dāretu'l-Merdesmet] [merḥemet] vezninde) Benī Mālik b.

Rebī'a'ya mahsüstür.

[ر ذ م]

الرِّزْمُ [er-rezm] (rā'nın fethi ve zāl-ı mu'cemenin sükunuyla) ve

الرِّزْمَانُ [er-rezemān] (fethātla) Akmak ma'nāsınadır, yukālu: رَدَمَ أَنْفَهُ رَدْمًا وَرَدْمَانًا مَنِ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا سَالَ Ve

رَزْمٌ [rezm] Alçak ve kem-māye kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ رَزْمٌ أَي فُسِّلَ

الرِّزَامُ [er-rāzīm] Süttünü tulumba gibi birden idrār eden nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ رِزَامٌ إِذَا دَفَعَتْ بِلَبَّتَيْهَا

الرِّزُومُ [er-rezūm] [şabūr] [şabūr] vezninde) Mutlakan seyelān eden nesneye denir. Ve şol dolu kāseye ve çanağa denir ki pek dolgunluğundan nāşī kenārlarından taşıp akar ola; yukālu: قَضَعَتْ رِزُومٌ أَي مُمْتَلِئَةٌ Ve ilişkili 'uzva denir; cem'i رُدْمٌ [ruzum] gelir, كُتُبٌ [kutub] vezninde ve fethateynle lügattır, عَمُودٌ [amūd] ve عُمُدٌ [umud] ve عَمَدٌ [amed] gibi.

الرِّزَمُ [er-rezem] (fethateynle) Çanak kenārlarından taşıp akar olmak vechiy-le dopdolu olmak ma'nāsınadır; yukālu: رَدَمَتِ الْقَضْعَةُ رَدْمًا مَنِ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَارَتْ رَدُومًا Ve

رَزَمٌ [rezem] Müteferrik gürüh-ı insāniye denir ki ism-i cem'dir; yukālu: رَأَيْتُ رَدْمًا مَنِ النَّاسِ أَي مُتَفَرِّقِينَ Ve eski libāsa denir; yukālu: صَارَ فُلَانٌ بَعْدَ الْحَزْرِ فِي رَدْمٍ أَي خُلِقَانٍ

الرِّزَامُ [er-ruzām] [gūrāb] [gūrāb] vezninde) Bu dahi alçak ve kem-māye kimseye denir.

الْإِرْزَامُ [el-irzām] (hemzenin kesriyle) Çanak ağızından dökülüp akar vech üzere dolmak ma'nāsınadır; yukālu: أَرْدَمَتِ الْقَضْعَةُ بِمَعْنَى رَدَمَتْ Ve bir nesne üzere ziyāde ol-

mak ma'nāsınadır; yukālu: أَرَزَمَ عَلَى الْحَمْسِينَ إِذَا زَادَ

الرُّوْزَمَةُ [er-revzemet] [جَوْهَرَةٌ] [cevheret] (vezninde) Beygir kısmının yürüyüşüne denir; yukālu: يَمْشِي الرُّوْزَمَةَ وَهِيَ مَشْيُ الْبَرْدُونِ

الرُّوْزَمَانُ [er-rezemān] (fetehtla) Bir mikdārca gürüh-ı insāniye denir; yukālu: هُوَ فِي رِزْمَانٍ مِنَ النَّاسِ أَي لَيْسُوا بِالْكَثِيرِ

[ر ز م]

الرُّوزَمُ [er-ruzem] (rā'nın zammı ve zā-yı mu'cemenin fethiyle) Yer üzere sâbit ve kâ'im olan nesneye denir. Ve arslana denir.

الرُّمُوزِمُ [el-murzim] [مُحْسِنٌ] [muhsin] (vezninde) رُزَمُ [ruzem] ma'nālarıdır. Mü'ellif bunu tekrār eylemiştir.

الرُّوَزِمُ [er-rāzim] Şol deveye denir ki pek zebūnluğundan kıyāma kudreti olmayıp lāşe gibi yere yapışıp kalmış ola; yukālu: بَعِيرٌ رَازِمٌ إِذَا كَانَ لَا يَقُومُ هُزَالًا

الرُّرُوزُومُ [er-ruzūm] [فُعُودٌ] [ku'ūd] (vezninde) ve

الرُّوَزَامُ [er-ruzām] [غُرَابٌ] [gurāb] (vezninde) Deve nā-tüvānlığından kıyāma kâdir olmayıp yere yapışıp kalmak ma'nāsınadır; yukālu: رَزَمَ الْبَعِيرُ رُزُومًا وَرُزَامًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا ضَارَ رَازِمًا

الرُّوْزَمَةُ [er-rezemet] (fetehtla) Çocuk sesine denir; tekūlu: سَمِعْتُ رَزَمَةً أَي صَوْتِ الصَّبِيِّ Ve nākanın veledine özleyip tahannün eyledikte boğazından ihrāc eylediği rikkatli sesçeğize denir; ve minhu'l-meselu: "لَا" "Zātında süt-süz iken sütü var gibi zuhūr eden āvāze-i nākada hayr yoktur." Bu mesel va'd edip vefā eylemeyen kimse hakkında irād olunur.

الرُّوْزَامُ [el-irzām] (hemzenin kesriyle) Ra'c pek gürüldemek 'alā-kavlin yapça gürüldemek ma'nāsınadır; yukālu: أَرَزَمَ الرُّعْدُ إِذَا اشْتَدَّ صَوْتُهُ أَوْ صَوْتُ غَيْرٍ شَدِيدٍ Ve nāka yavrusunu özlemek ma'nāsınadır; yukālu: أَرَزَمْتُ إِذَا حَنَّتْ عَلَى وَلَدِهَا ve minhu'l-meselu: "لَا أَفْعَلُهُ مَا أَرَزَمْتُ أُمَّ حَائِلٍ" Ve insānın ve hayvānın cevfinden cevelān eden yel seslenip guruldamak ma'nāsınadır; yukālu: أَرَزَمْتُ الرِّيحُ فِي الْجَوْفِ إِذَا صَاتَتْ

الرُّوْزَمَةُ [er-rizmet] (rā'nın kesriyle) Bir sebe dertop sarılıp bağlanmış nesneye denir ki boğça ta'bir olunur, Fāriside pervende denir; yukālu: عِنْدَهُ رِزْمَةٌ مِنَ الثِّيَابِ وَهِيَ مَا شُدَّ Ve مِنْهَا فِي ثَوْبٍ وَاحِدٍ

رِزْمَةٌ [rizmet] Darb-ı şedid ma'nāsınadır; rā'nın fethiyle de lügattir.

الرُّتُّوزِمُ [et-terzīm] [تَفْعِيلٌ] [tef'il] (vezninde) Esvābı boğça boğça edip bağlamak ma'nāsınadır; yukālu: رَزَمَ الثِّيَابَ إِذَا شَدَّهَا Burada رِزْمٌ [rizem] رِزْمَةٌ [rizmet]in cem'idir. Ve

رُتُّوزِيمٌ [terzīm] Bir mahalde aslā cüdā olmamak vech üzere sâbit ve pâyidār olmak ma'nāsınadır; yukālu: رَزَمَ الْقَوْمُ إِذَا ضَرَبُوا بِأَنْفُسِهِمُ الْأَرْضَ لَا يَبْرَحُونَ

الرُّمُرَازِمَةُ [el-murāzemet] [مُفَاعَلَةٌ] [mufā'alet] (vezninde) Mu'ākabe fi't-ta'ām ma'nāsınadır ki her gün ta'āmı değiştirerek ekl eylemekten şibārettir; yukālu: رَازَمَ فِي الطَّعَامِ إِذَا عَاقَبَ بِأَن يَأْكُلَ يَوْمًا لَحْمًا يَوْمًا عَسَلًا وَيَوْمًا لَبَنًا وَنَحْوَهُ لَا يَدَاوِمُ عَلَى شَيْءٍ şükür ile ve lokmaları hamd ile halt ve mu'ākabe eylemek ma'nāsınadır. Bunları da gūyā ki boğça boğça eder yāhūd مُرَازِمَةٌ [murāzemet] dā'imā nefis ve çerb ta'āma hasr eylemeyip gāh ter ve gāh huşk ve gāh hulv ve gāh hāmiz ve gāh katıksız ve

gāh katıklı ekl eylemekten 'ibārettir yāhūd bir sofrada zikr olunan makûlelerden bi'l-mukābele ekl eylemektir ki meselâ nerm ta'ām var ise huşûnetlisini ve hulv var ise hāmizini dahi bulundurup gāh ondan ve gāh bundan tenāvül eylemekten 'ibārettir. Ve bi-kullin fussire kavlu 'Ömer radiyallāhu 'anhu: "أَيُّ عَاتِبُوا إِذَا أَكَلْتُمْ فَرَاذِمُوا" فِي الطَّعَامِ كَمَا ذَكَرَ أَوْ الْمُرَاذِمَةُ أَنْ يَخْلِطَ الْأَكْلَ بِالشُّكْرِ وَاللَّقَمَ بِالْحَمْدِ أَوْ أَكَلَ اللَّيْنِ وَالْيَابِسِ وَالْحُلُوِّ وَالْحَاطِضِ وَالْجَيْبِ وَالْمَأْدُومِ Ve

مُرَاذِمَةٌ [murāzemet] İki nesne beynini cem' eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَاذِمٌ بَيْنَهُمَا إِذَا جَمَعَ Ve bir yerde müddet-i medīde ārām eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَاذِمٌ الدَّارَ إِذَا أَقَامَ بِهَا طَوِيلًا Ve

مُرَاذِمَةُ الشُّوقِ [murāzemetu's-sūk] Pazarda tamām yük denginden nākıs nesne iştirā eylemekten 'ibārettir; yukālu: رَاذِمٌ الشُّوقَ إِذَا اشْتَرَى مِنْهَا دُومٌ مِلءَ الْأَحْمَالِ

الرِّزْمُ [er-rezm] [عَزَمَ] [‘azm] vezninde) Ölmek ma'nāsınadır; yukālu: رَزَمَ الرَّجُلُ رِزْمًا مَنَ إِذَا مَاتَ Ve bir nesneyi ahz etmek ma'nāsınadır; yukālu: رَزَمَ بِالشَّيْءِ أَيَّ أَخَذَ بِهِ Ve doğurmak ma'nāsınadır; yukālu: رَزَمَتْ Ve hasmını yenip üstüne çökmek ma'nāsınadır; yukālu: رَزَمَ عَلَى قِزْنِهِ إِذَا غَلَبَ عَلَيْهِ وَبَرَكَ Ve bir nesneyi toplayıp boğça eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَزَمَ الشَّيْءَ رِزْمًا مَنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلُ إِذَا جَمَعَهُ فِي ثَوْبٍ

الرُّزْمَةُ [er-rezmet] (rā'nın fethiyle) Soğuk olmak ma'nāsınadır; yukālu: رَزَمَ الشِّتَاءَ Ve رُزْمَةٌ إِذَا بَرَدَ [nev'u'l-mirzem] ma'nāsınadır ki zikri ātī مِرْزَمَانِ [Mirzemān] dedikleri kevkebler sukūtundan 'ibārettir, o hengāmda berdīn şiddeti olmakla itlāk olundu. Ve

رُزْمَةٌ [rezmet] [Ulūfe ve vazīfeye denir;

أَكَلَ الرُّزْمَةَ أَيَّ الوُجْبَةَ yukālu: [minber] vezninde) Poyraz yeline denir, شَمَالٌ [šemāl] ma'nāsına, 'āla-kavlin mutlakān yeledir, رِيحٌ [rīḥ] ma'nāsına.

الرُّمُزَمَانِ [el-Mirzemān] [minberān] vezninde ki tesniyedir Sevābitten iki kevkebirdir ki Şa'rā-yı Şāmī ve Şa'rā-yı Yemānī dedikleri kevkebler ile ya'nī onlara mukārin olurlar; her birinin nev' ve sukūtu delīl-i berd ü matardır, Zīrāc-ı Makbūza onların biridir. Ve فَرَقَادَانِ [Ferqādān] ve فَرَقَادَانِ [Ferqādān] gibi, bunlarda مِرْزَمٌ [Mirzem] ve مِرْزَمَانِ [Mirzemān] dahi derler.

الرِّزَامُ [er-rizām] [كِتَابٌ] [kitāb] vezninde) Yavuz ve serkeş çetin adama denir; yukālu: رَجُلٌ رِزَامٌ أَيُّ شَدِيدٌ صَعْبٌ Ve Rizām b. Mālik b. Ḥanzale, Temīm'den bir kabīle pederidir.

رِزْمٌ [Rezm] [عَزَمَ] [‘azm] vezninde) Murād kabīlesi diyārında bir mevzī'dir.

خَوَارِزْمٌ [Ḥuvārezm] Bir belde adıdır ki Māverāünnehr'de vākī'dir, 'inde'l-ba'z aslı خَوَارِ رِزْمٌ idi ḥā'nın zammıyla muzāf olarak; ba'dehu tahfif olunup خَوَارِزْمٌ dediler.

Ma'lum ola ki Taḫvīmu'l-Buldān sāhibinin beyānı üzere خوارزم ḥā'nın harekesini fetḥa ile zamme beyninde vāv-ı ma'düle ile ve rā-i mühmele ve zā-yı mu'ceme-i meftūha ile Māverāünnehr'de bir memleket adıdır, vech-i tesmiyesinde demiştir ki bu خوار lafzıyla ki hakīr ma'nāsınadır, zemīn ma'nāsına olan رِمٌ lafzından mürekkebirdir, zīrā halkı horluk görmeyince itā'at eylemezler. Ve ba'zılar dedi ki selātünden biri bir kavmi bu beyābāna nefy edip vardıklarında hāneler yapıp temekkün eyledi-

ler. Bir zamāndan sonra melik-i merkūm menfileri tefahhus için adam gönderip geldikte gördü ki evler yapmışlar ve odunlar yığmışlar, nehrden balık sayd edip tabh ederler, onların lisānında خُوار [hūvar] lahm ve رَم [zem] odun ma'nāsına olmakla et ve odun yeri ancak diyerek terkib olunup خُوارزَم dediler. Ve mü'ellifin 'inde'l-ba'z خُوار lafzı ki غُرَاب [gurāb] veznindedir, رَم lafzına muzāf olarak aslı رَم olup ba'dehu tahfifle rā'nın biri hazf olunup خُوارزَم dediler kavline göre خُوار savt ve رَم Fāriside cenk ma'nāsına olmakla cenk āvāzı demek olur, halkı cengāver ve dā'imā harb ve kītalle müştāgil olmalarıyla her zamān oradan āvāz-ı cenk mesmū' olmakla giderek onda isim olmuş olur ve ta'rib edip خُوارزَم dediler ki hā'nın ve vāv'ın ve rā'nın fethiyledir. Ve kavli-sāniye Şakīḳ b. Suleyk nām şā'irin işbu "وَحَافَتٌ مِنْ جِبَالِ الصُّعْدِ نَفْسِي | | وَحَافَتٌ مِنْ جِبَالِ رَزْمٍ" beyti mü'eyyiddir. Ve ba'zılar dedi ki خُوار [hūvār] غُرَاب [gurāb] vezninde Hārezmī lisānında ete denir ve رَزْم [rezm] zikr olunduğu üzere oduna denir, vech-i tesmiyesi mādde-i merkūmedir. İntehā.

الْمِرْزَامَةُ [el-mirzāmet] (mīm'in kesriyle) Eşkin ve revende nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ مِرْزَامَةٌ أَيْ فَارِهَةٌ

الْمُرْتَزَمُ [el-murtezem] اِئْتِرَازَم [irtizām]dan ism-i mef'uldür, yere yapıstırılmış demektir; tekülü: تَرَكْتُهُ بِالْمُرْتَزَمِ أَيْ أَلَزَقْتُهُ بِالْأَرْضِ

[ر س ت م]

رُستَمُ [Rustem] (rā'nın zammı ve tā'nın fethiyle ve ba'zen mazmūm olur) İsm-i Fārisidir, muhaddisinden bir cemā'atin ismidir.

الرُّسْتَمِيُّونَ [er-Rustemiyyūn] Bir cemā'attir

ki cedleri olan Rustem nām kimseye mensūblardır.

[ر س م]

الرَّسْمُ [er-resm] (rā'nın fethi ve sīn'in sükūnuyla) Eşme ta'bir olunan kuyuya denir ki toprakla örtülüp basırılmış ola. Ve bir nesnenin eser ve nişānına denir, 'alā-kavlin bir nesnenin eser-i bakiyyesine denir, meselā harābe yerin bākī kalan eser ve nişānı gibi. Ve 'inde'l-ba'z āsardan şahs ve sevād-ı mer'isi hergiz kalmayan esere denir, meselā yere berāber vīrān olan hānenin tahte't-türāb temeli gibi; cem'ī **أَرْسَمُ** [ersum] gelir, **أَفْلَسُ** [eflus] vezninde ve **رُسُومٌ** [rusūm] gelir; ve minhu yukālu: عَفَّتْ رُسُومُ الدِّيَارِ أَيِ الْأَنْبَارِ أَوْ بَقَايَاهَا أَوْ هِيَ مَا لَا شَخْصَ **شَارِهِ** der ki şīve ve 'orf ve 'adet ma'nāsına mütedāvil olan **رِسْمٌ** [resm] eser ve nişān ma'nāsınadır. Ve

رِسْمٌ [resm] Masdar olur, bir hādise bir yeri harāb u yebāb edip yere berāber eserini komak ma'nāsınadır; yukālu: رَسَمَ الْغَيْثُ الدِّيَارَ رِسْمًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا عَفَّاهَا وَأَبْقَى أَثَرَهَا لِأَصْحَابِهَا Ve bir adama bir nesne ile emr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَسَمَ لَهُ كَذَا إِذَا أَمَرَهُ بِهِ Ve arz içre nā-bed'ed olmak ma'nāsınadır ki ölmekten kināyedir; yukālu: رَسَمَ فِي الْأَرْضِ إِذَا غَابَ فِيهَا Ve bir kimse için mersūm ya'nī vazīfe-i mu'ayyene ketb ve ta'yīn eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَسَمَ عَلَيَّ كَذَا إِذَا مَرَسُومَ **شَارِهِ**hin beyānına göre o vazīfeye **مَرَسِيمٌ** [mersūm] denir; cem'ī **مَرَاسِيمٌ** [merāsīm]dir, ba'zen tahfifle **مَرَاسِمٌ** [merāsīm] dahi derler.

التَّرْسُمُ [et-teressum] تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Bir nesnenin bākī kalan nişāne ve āsārına nazar eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَرَسَمَ الدَّارَ إِذَا نَظَرَ إِلَيْ رُسُومِهَا Ve mektüb ve eş'ār makülesini okuyup

mefhūmuna gereği gibi im'ān ve dikkat eylemek ma'nāsına müsta'meldir; tekūlu bi-sīgati'l-emri: اذْرُسْهَا أَي اذْرُسْهَا وَتَذَكَّرْهَا

الرَّسِيمُ [er-resīm] (remīm [remīm] vezninde) Deve yere zor ve şiddetle basmakla tabanı yerde te'sir eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَسَمَتِ النَّاقَةَ رَسِيمًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَثَرَتْ فِي الْأَرْضِ Ve deve kısmı bir güne yürütmek ma'nāsınadır ki ذَمِيلٌ [zemīl] dedikleri yürütmekten ziyāde olur ki tabanları yere te'sir eder; yukālu: رَسَمَ الْبَعِيرُ رَسِيمًا مِنَ الْبَابِ وَهُوَ إِذَا سَارَ فَوْقَ الذَّمِيلِ

رَسِيمٌ [Resīm] Ashābdan bir zāt ismidir ki Hecer nām belde ahālīsinden ve Benū 'Abdilkays cemā'atındendir.

الْإِرْسَامُ [el-irsām] (hemzenin kesriyle) Deveye zor vermekle yeri şiddetle çığnetip tabanını yerde te'sir ettirmek ma'nāsınadır; tekūlu: أَرَسَمْتُ النَّاقَةَ وَلَا تَقُلْ أَرَسَمْتُ هِيَ

الْإِرْتِسَامُ [el-irtisām] [ifti'āl] vezninde) Bir adamın emr eylediği nesneye imtisāl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: وَهُدَايَ مُتَعَالٍ دَرِغَاهِنَا تَكْبِيرٌ وَتَأْوِيلٌ وَهُوَ إِذَا تَعَالَى أَيْ كَبُرَ لَهُ وَتَعَوَّذَ وَدَعَا

الرَّوْسَمُ [er-revsem] (cevher [cevher] vezninde) Āfet ve dāhiyeye denir. Ve şol damgaya denir ki ona hātem gibi bir iki hatt kazıp onunla dolu küp ağzına mühür vururlar. Kezālik şol küçük tahtaya denir ki damga nakışı gibi oyma nakışı olmakla onunla çeç harman mühürlenir, رَوْسَمٌ [revsem] dahi denir şin-i mu'ceme ile. Vākırā bizim diyarlarda ona reşm ta'bīr ederler, harmanı şahne reşmledi derler; küp kapağından büyücek kulplu ve damgalı tahta-

dır, damga basar gibi onunla çeç harmanın her tarafına basarlar, tā ki mühür altında kalıp dest-i hiyānetten mahfūz olur. Bu cihetle hālen kīle ve dirhem makūlesi üzere basılan damgalara da ıtlāk olunur. Ve

رَوْسَمٌ [revsem] 'Alāmet ma'nāsınadır. Ve eser ve resm ma'nāsınadır. Ve altına cilā verecek nesneye denir.

الرَّوْسُومُ [er-rāsūm] Bu dahi رَوْسَمٌ [revsem] gibi dolu küp ağzına mühür vuracak damgaya denir.

الرَّوْاسِيمُ [er-revāsīm] (rā'nın fethiyle) Zamān-ı Cāhiliyye'de isti'māl eyledikleri kitāblara denir, murād beynlerinde ahkām ve evzāc-ı Cāhiliyye üzere mütedāvil olan kitāblardır; onlar kitābī olmamakla kitāb-ı semāviyye ve kütüb-i şerī'atleri olmayıp nihāyet hukemāları ba'zı kütüb tertīb ve onunla 'amel ve i'māl ederler idi, Yehūd'un Mezāmīr dedikleri kitāb gibi.

الرَّاسِيمُ [er-rāsīm] Mā-i carī ma'nāsınadır; yukālu: مَاءٌ رَاسِيمٌ أَيْ جَارٍ

الرَّوْسَمُ [er-resem] (fethateynle) Güzel ve latif yürüyüşe denir; yukālu: لَهُ مَشْيٌ رَسَمٌ أَيْ حُسْنُ الْمَشْيِ

الرَّوْسَمُ [el-mirsem] [minber] vezninde) رَسِيمٌ [resīm] gibi deveye mahsūs bir güne yürüyüşe denir ki murād ayaklarını pek pek basarak şiddet ve sūr'atle olan yürüyüşüdür.

الرَّمْرَسَمُ [el-muressem] [mu'azzam] vezninde) Çubuklu ve kalemlî nesc olunmuş alaca sebve denir; yukālu: جَاءَ وَعَلَيْهِ ثَوْبٌ مَرْسَمٌ أَيْ مَحْطَطٌ

الرَّوْسُومُ [er-resūm] [şabūr] vezninde) Bir gün bir gece muttasıl yürür olan deveye denir; yukālu: بَعِيرٌ رَسُومٌ إِذَا كَانَ يَبْقَى عَلَى

السَّيْرِ يَوْمًا وَلَيْلَةً

[ر ش م]

الرَّشْمُ [er-rešm] (rā'nın fethi ve šīn-i mu'cemenin sükūnuyla) Yazı yazmak ma'nāsınadır; yukālu: رَشَمَ إِلَيْهِ رَشْمًا مِنْ رَشْمِ [revšem] dedikleri damga ile çeç harmanı mührlmek ma'nāsınadır; yukālu: رَشَمَ الطَّعَامَ إِذَا حَتَمَهُ يَغْنِي بِالرَّوْشَمِ

الرَّوْشَمُ [er-revšem] [revsem] vezninde ve mürādifidir ki رَشَمَ [rešm] tahtasına denir.

الرَّاشُومُ [er-rāšūm] [rāsūm] vezninde ve mürādifidir.

الرَّشَمُ [er-rešem] (fethateynle) Sırtlan kısmının çehresinde olan karamtığa denir. Ve henüz zuhūr eylemeğe başlamış nebāta denir. Ve yerde olan yağmur eserine ve bulaşığına denir: Ve mutlakan eser ve nişāne ma'nāsınadır; bunda šīn'in sükūnuyla da lügattır. Ve masdar olur, ta'āmı koklayıp üzerine harīs ve şerehmenđ olmak ma'nāsına; yukālu: رَشَمَ الرَّجُلُ رَشْمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَارَ أَرْشَمَ

الرَّشْمَاءُ [er-rešmā] [ħmrā] vezninde) Çehresi karamtıık olan diři sırtlana denir; yukālu: صَبَّعَ رَشْمَاءً إِذَا كَانَ فِي وَجْهِهِ رَشْمٌ

التَّرْشِيمُ [et-teršim] [tefīl] vezninde) Bu dahi yazı yazmak ma'nāsınadır; yukālu: رَشَمَ الرَّجُلُ إِذَا كَتَبَ

الْإِرْشَامُ [el-iršām] (hemzenin kesriyle) رَشَمَ [revšem] ile bir dolu kabı mührlmek ma'nāsınadır; yukālu: أَرْشَمَ الرَّجُلُ إِذَا حَتَمَ إِيَّاهُ بِالرَّوْشَمِ Ve āhū kısmı henüz zuhūr eden körpe nebātı görüp otlamak ma'nāsınadır; yukālu: أَرْشَمَتِ الْمَهَاءُ إِذَا رَأَتْ الرَّشْمَ فَرَعَتْهُ: Ve ağaç yapraklanmak ma'nāsınadır; yukālu:

أَرْشَمَ الشَّجَرَ إِذَا أَوْرَقَ Ve şimşek āhestece çakmak ma'nāsınadır; yukālu: أَوْشَمَ

الْأَرْشَمُ [el-eršem] [aħmer] vezninde) Çubuk çubuk alaca ve müntakiş olan şey'e denir. Ve ta'āmı koklayıp hırs ve şerehe düşkün olan adama denir; yukālu: Ve رَجُلٌ أَرْشَمٌ إِذَا كَانَ يَتَشَمَّمُ الطَّعَامَ وَيَحْرُصُ عَلَيْهِ gayr-i memdūh olan azca yağmura denir; yukālu: غَيْثٌ أَرْشَمٌ أَيُّ قَلِيلٌ مَذْمُومٌ Ve köpeğe denir, كَلْبٌ [kelb] ma'nāsına.

[ر ص م]

الرَّضَمُ [er-rešam] (rā'nın ve šād'ın fethiy-le) Dağ aralığıında olan kısık yola girmek ma'nāsınadır; yukālu: رَضَمَ الرَّجُلُ رَضْمًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا دَخَلَ فِي الشَّعْبِ الضَّيِّقِ

[ر ض م]

الرَّضْمُ [er-rađm] (rā'nın fethi ve dād-i mu'cemenin sükūnuyla) İnsānın ve davarın eşkini ağır ve künd olmak ma'nāsınadır; yukālu: رَضَمَ الشَّيْخُ رَضْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا ثَقُلَ عَدُوُّهُ وَكَذًا الدَّابَّةُ Ve ekin ekme makūlesi iş için yeri söküp sürmek ma'nāsınadır; yukālu: رَضَمَ الْأَرْضَ إِذَا أَثَارَهَا بِالرُّزْعِ وَنَحْوِهِ Ve bir adam hānesinde taş gibi ağır düşüp bir yere çıkmayıp oturmak ma'nāsınadır; yukālu: رَضَمَ فِي بَيْتِهِ إِذَا رَضَمَ بِهِ يَرْمِي يَرْمِي بِهَا رَضْمًا بِه Ve

رَضَمٌ [rağm] [riđām] ma'nāsınadır, ke-mā se-yuzkeru; fethateynle de lügattır. Ve kuş yerinden kımıldamayıp sābit olmak ma'nāsınadır; yukālu: رَضَمَتِ الطَّيْرُ إِذَا وَثَبَتْ Ve

رَضَمٌ [Rađm] Zubāle ile Şukūk beyninde bir mevzi' adıdır. Ve Teymā' nevāhisinde

bir mevzi' adıdır.

ذَاتُ الرَّضْمِ [Zātu'r-Raḍm] Vādi'l-Ḳurā nām mahalde bir mevzi'dir.

الرِّضَامُ [er-riḍām] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Şol kaya gibi 'azīm taşlara denir ki binâlarda birbiri üzere vaz' ve tertīb olunur, kal'a bārūlarının iri taşları gibi, رَضْمٌ [raḍm] dahi denir; yukālu: بَنَى دَارَهُ بِالرِّضْمِ وَالرِّضَامُ أَيُّ بِالصُّخُورِ الْعِظَامِ يُرَضَّمُ بَعْضُهَا عَلَى بَعْضٍ

الرُّضْمَانُ [er-reḍmān] (feteḥātla) Adımları sık sık atarak yelmek ma'nāsınadır; yukālu: رَضَمَ الرَّجُلُ رَضْمَانًا إِذَا تَقَارَبَ الْعَدُوُّ

الرِّمَضَمُ [el-mirḍam] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Şol şedid ve kavī deveye denir ki yürürken iri iri taşları ayaklarıyla çarpıp birbirinin üzere atar ola; yukālu: بَعِيرٌ مِرْضَمٌ إِذَا كَانَ يَزِيهِ الْحَجَرَ بَعْضُهُ عَلَى بَعْضٍ

الرُّضِيمُ [er-reḍīm] (أَمِيرٌ [emir] vezninde) ve **الرَّمْضُومُ** [el-merḍūm] Kaya gibi büyük taşlar ile yapılmış bināya vasf olur; yukālu: بِنَاءٌ رَضِيمٌ وَمَرْضُومٌ أَيُّ مَبْنِيٌّ بِالصَّخْرِ

الرُّضَيْمُ [er-ruḍaym] (rā'nın zammıyla) رَضِيمٌ [reḍīm] lafzından musaggardır, bir kuşun ismidir.

رُضَامٌ [ruḍām] (غُرَابٌ [gūrāb] vezninde) Bir nebāt adıdır. Ve

رُضَامٌ [ruḍām] Cüz'ice nebāta denir; yukālu: رُضَامٌ مِنْ نَبْتٍ أَيُّ قَلِيلٌ مِنْهُ

الرُّضْمَةُ [er-ruḍamet] (هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) Aslā yuvasından kımıldamayıp dā'imā çöküp oturur olan kuşa denir.

الرُّضْمَانُ [er-ruḍmān] (سَلْمَانٌ [selmān] vezninde) Eşkini az künd deveye denir; yukālu: بَعِيرٌ رُضْمَانٌ أَيُّ ثَقِيلٌ

[ر ط م]

الرَّطْمُ [er-raṭm] (rā'nın fethi ve ṭā'nın

sükūnuyla) Bir adamı necāt ve hurūcu kâbil olmayan bir işe giriftār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَطَمَهُ رَطْمًا مِنَ النَّبَابِ إِذَا أُوحِلَهُ فِي أَمْرٍ لَا يَخْرُجُ مِنْهُ Şārihin beyānına göre رَطْمٌ [raṭm] bir adamı çamura bulamak ma'nāsına mevzū'dur, ma'ānī-i sā'ire ondan müteferra'dır. İntehā. Ve

رَطْمٌ [raṭm] Zekeri tamām yerleştirmek vechiyle cimāc eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَطَمَ الْمَرْءُ إِذَا نَكَحَهَا بِكُلِّ ذَكَرِهِ Ve çımkırmak ma'nāsınadır; yukālu: رَطَمَ بِسَلْجِهِ إِذَا رَمَى

الرِّتْطَامُ [el-irittām] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Cemī-i turuk-ı necāt mesdūd olan bir müşkil işe giriftār olmak ma'nāsınadır; yukālu: ارْتَطَمَ فِي أَمْرٍ فَارْتَطَمَ Ve bir nesne müzdahim ve müterākim olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا ارْتَدَحَمَ وَتَرَكَمَ Ve fazla-i tabi'iyeyi def' eylemeyip habs eylemek ma'nāsınadır; yukālu: ارْتَطَمَ إِذَا حَبَسَهُ السِّلْحُ إِذَا حَبَسَهُ

الرَّتْرَطُّمُ [et-terattum] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Bu dahi habs-i fazla eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَرَطَّمَ السِّلْحُ إِذَا حَبَسَهُ

الرَّرَاتِمُ [er-rātim] Dā'imā bir nesneye lüzüm ve mukārenet üzere olan şey'e denir; yukālu: هُوَ رَاتِمٌ لَهُ أَيُّ لَازِمٌ

الرِّرْطَامُ [el-irittām] (hemzenin kesriyle) Habs ve tevkif olunmak ma'nāsınadır; yukālu: ارْطَمَ الْبَعِيرُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا اخْتَبَسَ كَمَا ارْطَمَ الرُّطْمُ الْبَعِيرُ عَلَى الْمَجْهُولِ مِنَ الثَّلَاثِيَّيْنِ Ve hāmūş olmak ma'nāsınadır; yukālu: ارْطَمَ الرَّجُلُ إِذَا سَكَتَ

الرُّرْطَامُ [er-ruṭām] (غُرَابٌ [gūrāb] vezninde) رِطَامٌ [irittām]ın ma'nā-yı evvelinden ismidir, ihtibās ma'nāsınadır.

الرَّرْطُومُ [er-reṭūm] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde)

de) Ferci daracak 'avrete denir; yukālu: امرأة رطوم أي الصبيقة الجهاز من ناسعة الفرج نكاحا beyān eylemiştir. Kezālik ferce daracak nākaya denir. Ve aslık ta'bir olunan 'avrete denir; yukālu: امرأة رطوم أي رتقاء

الرتمة [er-ruṭmet] [ġurfet] [ġurfet] vezninde) Şol düşvār işe denir ki semt ve ciheti bilinmeye, ya'nî teshil ve temşiti birle 'uh-desinden hurūcu kâbil olmaya.

المرطومة [el-merṭūmet] Ef'āl-i şen'a ile methūme olan 'avrete denir; yukālu: امرأة مرطومة أي مزومة بسوء

[ر ع م]

الرعام [er-re'ām] [sehāb] [sehāb] vezninde) Hiddetle dike dike bakmaya denir; yukālu: ما هذه الرعام أي حدة النظر

الرعام [er-ru'ām] [ġurāb] [ġurāb] vezninde) At ve koyun kısmının burunlarından akan sümüğe denir, 'alā-kavlin e'ammdır, sār hayvānın dahi itlāk olunur; cem'i az'emet [er'imet] gelir, ecvibet [ecvibet] vezninde. Ve

رعام [ru'ām] Masdar olur, koyun pek zebūnlayıp arıkladığından burnundan sümüük akar olmak ma'nāsına; yukālu: رعمت الشاة رعاما من الباب الثالث إذا اشتد هزالها فسأل رعامها

الرعامة [er-re'āmet] [kerāmet] [kerāmet] vezninde) رعام [ru'ām] ma'nāsınadır; yukālu: رعمت الشاة رعاما من الباب الخامس إذا اشتد هزالها فسأل رعامها

الرغم [er-ra'gm] (rā'nın fethiyle) Bir nesneyi hıfz ve sıyānet için görüp gözetmek ma'nāsınadır; yukālu: رعم الشيء رعمًا من رعمه الأول إذا رقبه ورعاه göz dikip muntazır olmak ma'nāsınadır;

yukālu: رعم الشمس إذا رقب غيبوبتها Ve

رغم [Ra'gm] Bir dağın adıdır.

الرغوم [er-re'ūm] [şabūr] [şabūr] vezninde) Burnu sümüüklü zebūn koyuna denir. Ve nefis ma'nāsınadır ki rüh-ı insānıdır; yukālu: هو كريم الرغوم أي النفس Ve pek arıklayıp zebūnlanmış insān ve hayvāna denir; yukālu: رجل وبعير رغوم أي الشديد الهزال Ve bir hatun ismidir.

الرغامى [er-ru'āmā] [ḥubārā] [ḥubārā] vezninde) ve

الرغامة [er-ru'āmet] [şumāmet] [şumāmet] vezninde) Bir şecer adıdır. Ve

رغامى [ru'āmā] Ciğerde olan ziyādeye denir ki ciğer-küşe ta'bir olunur.

الرغموم [er-ru'gm] (rā'nın zammıyla) Bedeni pālūze gibi ter ve nerm ve nāzük mahbūbeye denir; yukālu: امرأة رعموم أي ناعمة

الترعيم [et-ter'im] [tef'il] [tef'il] vezninde) Koyunun burnundan akan sümüüğü silmek ma'nāsınadır; yukālu: رعم الشاة إذا مسح رعامها

الرغم [er-ri'gm] (rā'nın kesriyle) İç yağına denir. Ve bir hatun ismidir.

أم رعم [ummu ri'gm] (rā'nın kesriyle) Dişi sırtlanın künyesidir.

رعمان [Ra'mān] [sekrān] [sekrān] vezninde)

رعميم [Ru'aym] [zubeyr] [zubeyr] vezninde) Esāmīdendir.

[ر ع م]

الرغم [er-ra'gm] (rā'nın harekāt-ı selāsı ve gayn-ı mu'cemenin sükūnuyla) ve

المرغمة [el-merġamet] [merḥamet] [merḥamet] vezninde) كره [kurh] ma'nāsınadır ki hoşlanmamaktan 'ibārettir, isimlerdir; tekūlu: فعلت ذلك على رعمه ومرغمته أي على كرهه منه Ve

رَغْمٌ [raǧm] (rā'nın fethi ve ğayn'ın sükünuyla) Masdar olur, bir nesneden hoşlanmayıp kerih görmek ma'nāsınadır; yukālu: رَغَمَهُ وَرَغَمَهُ رَغْمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالثَّالِثِ إِذَا كَرِهَهُ Ve

رَغْمٌ [raǧm] Toprağa denir; yukālu: أَلْفَى عَلَيَّ رَغْمًا Ve bir işi bir adama zoraki tutturmak ma'nāsınadır; yukālu: رَغَمَهُ رَغْمًا Ve züill ve hakāret ma'nāsınadır; yukālu: رَغِمَ أَنْفُ فَلَانٍ رَغْمًا مِنْ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا قَسَرَهُ رَغِمَ أَنْفُ لِي اللَّهِ مُثَلَّثَةً الرَّاءِ أَيْ ذَلَّ عَنِ رَغْمِ أَنْفِي لِي اللَّهُ مَثَلَّثَةً الرَّاءِ أَيْ ذَلَّ عَنْ كُزِهِ Ya'nī bāb-ı rābi' den ve sālisten ve hāmistendir. Ve لأَمْرِ اللَّهِ takdīrinde olmakla “Nefsim istemeyip hoşlanmaya- rak züill ve tevāzū eder oldu” demektir. Ve

رَغْمٌ [raǧm] Bir adamı mahz tezlil ve tekdīr için bir iş işlemek ma'nāsınadır; tekūlu: رَغِمَتْهُ أَيْ فَعَلْتُ شَيْئًا عَلَى رَغْمِهِ

الرُّغَامُ [er-ruǧām] (غُرَابٌ [ǧurāb] vezninde) Bu dahi toprağa denir ve bu mādde bu ma'nāya mevzū'dur; yukālu: أَلْقَاهُ فِي الرُّغَامِ Ve رُغَامٌ [ru'ām] ma'nāsınadır ki mühmeledir, sümüğe denir yāhūd lügat-ı redī'edir.

الْإِرْغَامُ [el-irǧām] (hemzenin kesriyle) Toprağa sürmek am'nāsınadır; yukālu: وَأَرْغَمَهُ الذَّلَّ أَيْ أَلْصَقَهُ بِالثَّرَابِ etti, istilāhımızda dahi burnunu toprağa sürttü ta'bīri zebān-zededir. Ve bir adamı hoşnūd etmeyip gazab-nāk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَرْغَمَهُ أَيْ أَسْحَطَهُ Şārih der ki burada teşvīş-i nüsha vardır, zīrā asl me'hazlarda وَأَرْغَمَهُ وَأَرْغَمَهُ اللَّهُ وَأَرْغَمَهُ سَوَدَهُ unvānında müsebbettir. Ve

إِرْغَامٌ [irǧām] إِدْغَامٌ [idǧām] ma'nāsınadır ki yüz karartmaktır ki tezlil ve tahkīrden

kināyedir; yukālu: أَرْغَمَهُ اللَّهُ وَأَرْغَمَهُ أَيْ سَوَدَ وَجْهَهُ

الْمَرْغَمُ [el-merǧam] (مَقْعَدٌ [maq'ad] vezninde) ve

الْمَرْغِمُ [el-merǧim] (مَجْلِسٌ [meclis] vezninde) Burna ıtlāk olunur.

التَّرْغِيمُ [et-terǧīm] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bir adamın hakkında hor ve hakīr olsun diye du'ā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَغِمَهُ إِذَا قَالَ لَهُ رَغْمًا رَغْمًا وَقَوْلُهُمْ رَاغِمٌ دَاغِمٌ إِتْبَاعٌ

الرُّغْمَاءُ [er-ruǧmā] (حَمْرَاءُ [ħamrā] vezninde) Burnunun ucu ak olan koyuna denir, 'alā-kavlin burnunun ucunda sār bedeni- nin levnine muhālif levn ola; yukālu: رَغْمَاءٌ إِذَا كَانَ عَلَى طَرْفِ أَنْفِهَا بَيَاضٌ أَوْ لَوْنٌ يُخَالِفُ سَائِرَ بَدْنِهَا

الْمِرْغَامَةُ [el-mirǧāmet] (mīm'in kesriyle) Bed-meşreb ve nādān kariya denir ki dā'imā zevcini igzāb eder ola; yukālu: إِمْرَأَةٌ مِرْغَامَةٌ أَيْ مُغْضَبَةٌ لِبُعْلِهَا

الرُّغَامُ [er-reǧām] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Yumuşak toprağa denir; 'alā-kavlin toprakla karışık kuma denir. Ve bir kumluk ismidir.

الْمُرَاغَمَةُ [el-murāǧamet] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Bir kimse ile nizā' edip onu terk ve ferāmūş eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَاغَمَهُمْ إِذَا نَابَدَهُمْ وَهَجَرَهُمْ Ve bir adamdan iraklaşmak ma'nāsınadır; yukālu: رَاغَمَهُ إِذَا تَبَاعَدَ عَنْهُ Ve düşmanlık eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَاغَمَهُمْ إِذَا عَادَاهُمْ Ve bir adamı darıltmak ma'nāsınadır; yukālu: رَاغَمَهُ إِذَا غَاصَبَهُ

التَّرْغُمُ [et-teraǧǧum] (تَفْعِيلٌ [tefa'ul] vezninde) Bir adama darginlik peydā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَرَّغِمَ عَلَيْهِ إِذَا تَغَضَّبَ

الرُّغَامَى [er-ruǧāmā] (حُبَارَى [ħubārā] vez-

ninde) رُعَامَى [ru'āmā] lafzında lügattır ki ciğer-küşeye denir. Ve رُخَامَى [ruḥāmā] lafzında lügattır ki bir nebāt ismidir. Ve bur-na denir. Ve akciğerin boğurtlağına denir ki gırtlak dahi ta'bīr olunur.

الرُّمَاعِمُ [el-murāgam] (mīm'in zammı ve ğayn'ın fethiyle) Gidecek yere denir; yukālu: وَجَدَ فِي الْأَرْضِ مِرَاعِمًا أَي مَذْهَبًا Ve kaçacak yere denir; tekülü: مَا لِي عِنَّا مِرَاعِمٌ أَي مَهْرَبٌ Kāle's-şārih ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿يَجِدُ فِي الْأَرْضِ مِرَاعِمًا كَثِيرًا﴾ أَي مَذْهَبًا Ve يَذْهَبُ إِلَيْهِ إِذَا رَأَى مُنْكَرًا يَلْزَمُهُ أَنْ يَعْصِبَ مِنْهُ

مِرَاعِمٌ [murāgam] Hısn ve hisāra itlāk olunur. Ve mevki'-i ıztırāba denir; yukālu:

وَقَعَ فِي الْمِرَاعِمِ أَي الْمُضْطَرَبِ

رَعْمَانٌ [Rağmān] [selmān] [selmān] vezninde) Bir recül ismidir.

رُعْغَيْمَانٌ [Ruğaymān] (rā'nın zammıyla) Bir mevzi'dir.

رُغَيْمٌ [Ruğaym] [zubeyr] [zubeyr] vezninde) Bir recül ismidir.

الرُّمُوعِمَةُ [el-mergāmet] [merḥalet] [merḥalet] vezninde) 'Arablara mahsūs bir la'ib adıdır.

الرُّغَامَةُ [er-ruğāmet] [sumāmet] [sumāmet] vezninde) Matlūb ve dil-hāh olan şey'e denir; tekülü: لِي عِنْدَ فُلَانٍ رُغَامَةٌ أَي طَلِبَةٌ

[ر ق م]

الرَّرَقَمُ [er-raḥm] (rā'nın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Yazı yazmak ma'nāsınadır; yukālu: رَقَمَ الرَّاقِمُ رَقْمًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا كَتَبَ Ve yazıya nokta ve ifrāb vaz'ıyla tebyīn eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَقَمَ الْكِتَابَ لِي عِنْدَ فُلَانٍ رُغَامَةٌ أَي طَلِبَةٌ [Ve] إِذَا أَعْجَمَهُ وَبَيَّنَّهُ

sevbi yol yol çubuklu alaca nesc eylemek, sāniyā bāzircānlar nişān için çizgi-ler eylemek, sālisā bir tarafına bahāsını ve endāzesinin 'adedini resm eylemek ma'nālarıdır; yukālu: رَقَمَ الثُّوبَ إِذَا حَطَّطَهُ Ve

رَقْمٌ [raḥm] Āfet ve dāhiye ma'nāsınadır; yukālu: جَاءَ بِالرَّقْمِ أَي بِالذَّاهِيَةِ Ve bir çeşit çubuklu alaca kumaşın ismidir, 'alā-kavlin ḥazz ile mensūc kutnī kumaşa denir yāhūd بُرْدٌ [burd] dedikleri kumaş cinsindedir; yukālu: جَاءَ وَعَلَيْهِ رَقْمٌ أَي ضَرَبَ مُحَطَّطٌ مِنَ الْوَشْيِ Ve أَوْ مِنَ الْحَزْرِ أَوْ مِنَ التُّرُودِ

رَقْمٌ [raḥm] Çok nesneye denir, ke-mā se-yuzkeru.

الرَّتْرَقِيمُ [et-terḳīm] [tef'īl] [tef'īl] vezninde) **رَقْمٌ** [raḥm] ile üç ma'nā-yı evvelde mürādiftir; yukālu: رَقْمَهُ بِمَعْنَى رَقْمَهُ Ve **تَرْقِينٌ** [terḳīn] ma'nāsınadır ki dīvān-ı mīrī kātibleri rikā' ve tevkī'āt ve ḥusbānāt defterlerine 'alāmet-i mahsūsa ile nişān eylemek ma'nāsınadır ki bir mahalli tesvīd ile ibtāl eylemekten 'ibārettir tā ki onun sūreti rūznāmçeye nakl ve tebyīz olunmuş zannıyla sonradan hisāba idhāl olunmaya. Hālen dīvān küttābı beyninde meselā bir fermānlı kimsenin 'afvı zuhūrunda fermānlı defterinden ismini çaldıkta kaydı terkīn olunmak ta'bīri bu kabīldendir. Ve mahlūl vukū'unda defterten ismi terkīn olunmak ve kuzāt-ı 'asākīr rūznāmçelerinden kezālīk tezkire-i tevcihlerinde merfū' çekilmek bu cümledendir; yukālu: رَقَمَ الْكَاتِبُ أَي رَقَمَ وَهِيَ عِلْمَةٌ لِأَهْلِ دِيْوَانَ الْخُرَاجِ يُجْعَلُ عَلَى الرِّقَاعِ وَالتَّوْقِيعَاتِ وَالْحُسْبَانَاتِ لِئَلَّا يُتَوَهَّمُ أَنَّهُ يُبَيِّضُ كَيْلًا يَقَعُ فِيهِ حِسَابٌ **الرْمَرْقَمُ** [el-mirḳam] [minber] [minber] vezninde) Kaleme itlāk olunur. Ve 'Arablar bir şedīdü'l-gazab kimse beyhūde yere hışm

ve gazabını taşırdıkta “جَاشَ مَرْقَمُكَ” و “طَفَا مَرْقَمُكَ” derler, güyā ki kalemi tугyān edip mistardan zāyiğ olmasını tугyān-ı gazabdan kināye ederler.

الْمَرْقُومَةُ [el-merķūmet] Şol dābbeye denir ki ayakları çizgili dağlanmış ola; yukālu. **دَابَّةٌ مَرْقُومَةٌ** إِذَا كَانَتْ فِي قَوَائِمِهَا خُطُوطٌ كَثِيرَاتٍ ve yukālu: **تَوَرَّ وَجَمَارٌ وَحَيْسٌ مَرْقُومٌ الْقَوَائِمُ أَيُّ مُحْطَطُهَا** يسوَادُ Ya'ni halkī siyāh siyāh çizgileri ola. Ve

مَرْقُومَةٌ [merķūmet] Nebāt-ı kalīli olan yere denir ki seyrek seyrek bir mikdārca alaca nebāt ola.

الرَّقْمَةُ [er-raķmet] **تَمْرَةٌ** [temret] vezninde) Bāğçeye ve çemen-zāra denir, **رَوْضَةٌ** [ravdat] ma'nāsına. Ve derenin bir cānibine yāhūd suyu müctemīc olan yerine denir. Ve ebe gümecci dedikleri nebāta denir.

الرَّقْمَةُ [er-reķamet] (fetehātla) Bir nebāt adıdır.

الرَّقْمَتَانِ [er-raķmetān] **تَمْرَتَانِ** [temretān] vezninde) Davarın iki ellerinin iç yüzlerinde tırnağa şebīh iki mühredir ki birbirine mukābil olur, 'alā-kavlin eşek kısmının yancık etlerini ihāta eylemiş iki eser ve nişāneye denir ki dağlamaktan peydā olmuştur yāhūd etten iki mühredir ki at kısmının kollarının iç yüzlerine karīb yerlerinde olur, üzerlerinde tüy olmaz yāhūd **جَاعِرَتَانِ** [cā'iretān]dan 'ibārettir. Mü'ellif “ج،ع،ر” māddesinde **مَوْضِعٌ جَاعِرَتَانِ** مَوْضِعٌ kavli ma'nā-yı ahīri mü'eyyiddir. Ve

رَقْمَتَانِ [Rakmetān] Şammān nāhiyesinde iki çemen-zāra denir.

الرَّقَمِ [er-reķam] (fethateynle) Āfet ve dāhiye ma'nāsınadır. Ve Medīne'de bir mevzi^c adıdır. **سِهَامٌ رَقْمِيَّاتٌ** oraya mensūbdur.

يَوْمَ الرَّقَمِ [yevmu'r-reķam] Beyne'l-^cArab yevm-i ma'rūftur.

الرَّقِيمِ [er-reķim] **كَتِيفٌ** [ketif] vezninde) Āfet ve dāhiyeye denir. Ve çok nesneye denir, **رَقْمٌ** [raķm] gibi; yukālu: **جَاءَ بِالرَّقَمِ** وَبِالرَّقَمِ أَيُّ بِالْكَثِيرِ

الرَّقِيمِ [er-Reķīm] **أَمِيرٌ** [emīr] vezninde) Bir mevzi^c adıdır. Ve Hīrām b. Vābişa'nın ferresi ismidir. Ve ashāb-ı kehfin karyesi ismidir yāhūd mağaraları olan dağın yāhūd kelblerinin ismidir yāhūd mağaraları olan derenin yāhūd sahranın ismidir yāhūd resāstan düzölmüş bir levhin ismidir ki onda ashāb-ı kehfin nesebleri ve esmaları ve dīnleri ve kendiden havfla firār ettikleri melikin ismi ve kıssaları nakş olunmuştur. Ve

رَقِيمِ [reķim] Yazı yazacak devāta ya'ni divite ve levhaya denir. Mütercim der ki ba'zılar ashāb-ı rekīmi başka kimseler ile tefsīr eylediler kıssası tefsīr-i Beydāvi'de mebsüttür.

الْأَرْقَمِ [el-erķam] **أَحْمَرٌ** [aķmer] vezninde) Bir türlü yılanı denir ki cemīc yılanlardan yaramaz olup dā'imā ledg için insān kısmını cüstücū eder, 'alā-kavlin akılı karalı alaca yılanı denir, yāhūd erkek alaca yılanı denir. Mü'ennesinde **رَقْشَاءٌ** [raķşā'] denir, **رَقْمَاءٌ** denmez. Ve

أَرْقَمِ [Erķam] Tağlib kabīlesinde bir küçük kabīleye denir, cemā'atine **أَرْاقِمِ** [Erāķim] denir.

الرَّقِيمَةِ [er-reķīmet] **سَفِينَةٌ** [sefīnet] vezninde) Rüşd ve fetānet ehli kār-güzār ve

müdebbire ve müdire-i umūr olan hatman hatuna denir; yukālu: **إِمْرَأَةٌ رَقِيمَةٌ** أَي عَاقِلَةٌ بَرَزَةٌ [Ruḳaym] [زُبَيْرٌ] [zubeyr] vezninde) Esmādandır. Hımeşda bint Ruḳaym ashāb-ı Bedr'dendir.

[ر ك م]

الرَّكْمُ [er-rekm] (rā'nın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Bir nesneyi biriktirip birbiri üzere yığmak ma'nāsınadır; yukālu: **رَكَمَ الشَّيْءَ رُكْمًا** مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا جَمَعَهُ فَوْقَ آخَرَ حَتَّى يَصِيرَ رُكَامًا مَرْكُومًا

الرُّكَامُ [er-rukām] [غُرَابٌ] [gūrāb] vezninde) Birbiri üzere yığılmış nesneye denir ki yığın ta'bīr olunur; yukālu: **رَكَمَهُ حَتَّى صَارَ رُكَامًا** Ve kat kat olmuş buluta denir. Ve büyük sürüye denir; yukālu: **قَطِيعٌ رُكَامٌ** أَي ضَخْمٌ

الرَّكَمُ [er-rekem] (fethateynle) Bu dahi katlanmış sehāba denir; yukālu: **سَحَابٌ رَكَمٌ** أَي رُكَامٌ

الْإِرْتِكَامُ [el-irtikām] [إِفْتِعَالٌ] [ifti'āl] vezninde) Bir nesne birbiri üzere kat kat yığılıp sıkışmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِرْتَكَمَ الشَّيْءُ** إِذَا اجْتَمَعَ يَعْغِي بَعْضُهُ فَوْقَ بَعْضٍ

الْمُرْتَكَمُ [el-murtekem] (ism-i mef'uldür) ve

مُرْتَكَمُ الطَّرِيقِ [murtekemu't-ṭarīḳ] Yolun düz cāddesine itlāk olunur, gūyā ki sār fūrūc ve şu'beleri onda cem' olunmuştur; yukālu: **هَذَا مُرْتَكَمُ الطَّرِيقِ** أَي جَادَتْهُ

الرُّكْمَةُ [er-rukmet] [غُرْفَةٌ] [gurfet] vezninde) Balçık kümesine denir.

الْتِرَاكُمُ [et-terākum] [تَفَاعُلٌ] [tefā'ul] vezninde) Cem' olup birbiri üzere sıkışmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَرَكَمَ الشَّيْءُ** إِذَا اجْتَمَعَ

[ر م م]

الرَّمُّ [er-remm] (rā'nın fethi ve mīm'in teşdidiyle) ve

الرَّمْرَمَةُ [el-meremmet] (mīm'in ve rā'nın fethiyle) Halel bulmuş nesneyi islāh eylemek ma'nāsınadır ki onarmak ta'bīr olunur; yukālu: **رَمَّهُ رَمًّا وَمَرَمَةً** مِنَ الْبَابِ الثَّانِيِ وَالْأَوَّلِ إِذَا أَصْلَحَهُ Ve koyun ve keçi makülesi hayvān ağız ile ağaç budaklarının uçlarını kavrayıp otlamak ma'nāsınadır; yukālu: **رَمَّتِ الْعَبِيدَانِ بَقْمَهَا** إِذَا تَنَاوَلَتِ الْعَبِيدَانِ بَقْمَهَا Ve ekl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **رَمَّ الشَّيْءَ** إِذَا أَكَلَهُ Ve

رَمٌّ [remm] ve

رِمَّةٌ [rimmet] (rā'nın kesriyle) ve

رِمِيمٌ [remīm] Kemik çürümek ma'nāsınadır; yukālu: **رَمَّ الْعَظْمُ رِمَّةً وَرَمًّا وَرِمِيمًا** مِنَ الْبَابِ الثَّانِيِ إِذَا بَلِيَ

الْإِرْتِمَامُ [el-irtimām] [إِفْتِعَالٌ] [ifti'āl] vezninde) Bu dahi behīme ağızıyla budak uçlarını çekip otlamak ma'nāsınadır; yukālu: **إِرْتَمَّتْ** إِذَا تَنَاوَلَتِ الْعَبِيدَانِ بَقْمَهَا Ve deve yavrusu hörgücü ibtidā el ile yoklanmak derecesine bālig olmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِرْتَمَّ** الْفَصِيلُ وَهُوَ أَوْلُ مَا تَجِدُ لِسَنَامِهِ مَسًّا

الْإِرْمَامُ [el-irmām] (hemzenin kesriyle) Bu dahi kemik çürümek ma'nāsınadır; yukālu: **رَمَّ أَرَمَ الْعَظْمُ** إِذَا بَلِيَ **قَالُوا** يَا رَسُولَ اللَّهِ كَيْفَ تُعْرَضُ صَلَاتُنَا عَلَيْكَ وَقَدْ أَرَمْتَ عَلَى وَرَنِ صَرَبْتُ أَي بَلَيْتُ أَصْلُهُ أَرَمْتُ فَخَلِدْتُ إِحْدَى Ve **الْمِيمَيْنِ كَأَحْسَتْ فِي أَحْسَسَتْ**

إِرْمَامٌ [irmām] Kemik iliklenmek ma'nāsınadır; yukālu: **أَرَمَ الْعَظْمُ** إِذَا جَرَى فِيهِ **رَمٌّ** أَي الْمُخُّ Ve hāmūş olmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَرَمَ الرَّجُلُ** إِذَا سَكَتَ Ve lehv ve hevāya meyl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **أَرَمَ** إِلَى اللَّهْوِ إِذَا مَالَ

الرَّمِيمُ [er-remīm] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Masdardır ki zıkr olundu. Ve vâsf olur, çürümüş kemiğe denir; yukālu: عَظْمٌ رَمِيمٌ أَي بَالِ

الْإِسْتِرْمَامُ [el-istirmām] Duvar köhnelenmekle meremmet ve islāha muhtāc olmak maʿnāsınadır ki lisān-ı hālle meremmetini daʿvet ve taleb eder; yukālu: إِسْتَرَمَّ الْحَائِطُ إِذَا دَعَا إِلَىٰ إِضْلَاحِهِ

الرُّمَّةُ [er-rummet] (rā'nın zammıyla ve kesriyle) Çürük ip parçasına denir; yukālu: فِي رَأْسِ الْوَيْدِ رُمَّةٌ أَي قِطْعَةٌ حَبْلِ بَالٍ Şārih der ki nüshalardan بَالِ lafzı sākıt olmuştur. İntehā. Zu'r-Rumme nām şā'ir onunla mülakkab oldu. Şārihin beyānına göre “أَشَعَّتْ بَاقِي” “أَشَعَّتْ بَاقِي” “رُمَّةٌ الْقَلِيدِ” “رُمَّةٌ الْقَلِيدِ” Ve baʿzılar dedi ki henüz tıfl iken bir parça eski ip ile kitābını gerdamına geçirip mektebe giderken bir kimse görüp zu'r-rumme diye nevāziş eylediği bā'is-i telkīb olmuştur. Ve

رُمَّةُ [Rummet] Necd diyārında bir büyük ovanın ismidir ki ona niçe dereler ve çaylar munsabb olur. Ve gāh olur ki mīm'ini tahfif ederler; ve minhu'l-meselu: “كُلُّ نَبِيٍّ” “كُلُّ نَبِيٍّ” “يُحْسِنِي إِلَّا الْجُرَيْبُ فَإِنَّهُ يُزَوِّنِي” Ya'nī ‘Arablar zıkr olunan ovanın lisānından mesel-i mezbūru tefevvūh eylediler: “Cemīʿ-ı evlādım ya'nī bana munsabb olan derelerim suyu bana azca azca içirirler, lākin Cureyb dedikleri büyük dere beni suya kandırır.” Madrib-i mesel ma'lūmdur. Ve

رُمَّةُ [rummet] Alına denir ki جَبْهَةٌ [cebhet] maʿnāsına. Ve bi'l-cümle ve bi'l-külliyeye maʿnāsınadır ki hep ve kamu taʿbīr olunur. Bir kimse bir devenin boynuna bir çürük ip parçası bağlayıp beyʿ ettikte mezbūr ipi dahi müşterīye vermekle دَفَعَهُ إِلَيْهِ بِرُمَّتِهِ

dediler, min-baʿd وَكَلَّهِ بِجُمْلَتِهِ maʿnāsına istiʿmāl olundu; yukālu: دَفَعَهُ اللَّهُ بِرُمَّتِهِ أَي بِجُمْلَتِهِ

الرِّمَّةُ [er-rimmet] (rā'nın kesriyle) Masdardır ki zıkr olundu. Ve çürümüş kemiklere denir, عَظَامٌ بَالِيَّةٌ maʿnāsına. Şārih der ki savāb olan الْعَظْمُ الْبَالِي olmaktır, زِرَّةٌ رِمَّةٌ [rimmet] müfredidir. Cemʿi رِمَمٌ [rimem] dir, عَنَبٌ [ʿineb] vezninde; yukālu: اللَّهُ يُحْيِي الرِّمَمَ أَي الْعِظَامَ الْبَالِيَّةَ Ve kanatlı karıncaya denir. Ve ağaç kurduna denir.

الْأَرْمَامُ [el-ermām] (hemzenin fethiyle) ve **الرِّمَامُ** [er-rimām] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) ve

الرِّمَمُ [er-rimem] (عَنَبٌ [ʿineb] vezninde) رِمَّةٌ [rimmet]in cemʿleridir; ve yukālu: ثَوْبٌ أَخْلَاقٌ Ve bu حَبْلٌ أَرْمَامٌ وَرِمَامٌ وَرِمَمٌ أَي بَالِ kabīlindedir.

الرِّمُّ [er-rimm] (rā'nın kesriyle) Fi'l-asl çürümüş kemiğe denir ki türāb olur. Ve ‘Arablar طِمٌّ [ṭimm] lafzıyla zıkr edip pek firāvān nesne murād ederler; yekülüne: جَاءَ فُلَانٌ بِالطِّمِّ وَالرِّمِّ أَي بِالْبَحْرِيِّ وَالْبَرِّيِّ أَوْ الرِّطْبِ وَالْيَابِسِ أَوْ الْمَاءِ وَالثَّرَابِ أَوْ بِالْمَالِ الْكَثِيرِ Ve suyun götürüp gittiği nesneye denir, ‘alā-kavlin su yüzünde olan otluk ve sazlık makülesinin kırıntısına denir. Ve kemik içre olan iliğe denir.

الرَّمِيمُ [el-murimm] (mīm'in zammı ve rā'nın kesriyle) Kemikleri ilik tutmağa başlamış nākaya denir.

الرُّمُّ [er-rumm] (rā'nın zammıyla) Derūnda olan hemm ve tasaya denir; yukālu: فِي قَلْبِهِ رُمٌّ أَي هَمٌّ Ve Mekke'de bir köhne kuyunun ismidir. Ve Hicāz'da bir binānın adıdır.

رَمٌّ [Remm] (rā'nın fethiyle) Beş karye ismidir, mecmūu Şīrāz ülkesindedir.

الرَّمْرَمَةُ [el-meremmet] (mīm'in fethi ve rā'nın fethi ve kesriyle) Her çatal turnaklı hayvânın dudağına denir.

الرَّمْرَامُ [er-remrām] (رَمْرَامٌ [seršār] vezninde) Bir güne boz renkli nebât adıdır, berdân dedikleridir ki Türkîde ayçiçeği derler.

رَمْرَمٌ [Remrem] (رَمْرَمٌ [fedfed] vezninde) yâhüd

يَرَمْرَمُ [Yeremrem] Bir dağın adıdır.

دَارَةُ الرِّمْرِمِ [Dāretu'r-Rimrim] (رِمْرِمٌ [sim-sim] vezninde)

رُمَّانٌ [Rummān]

رُمَّانَتَانِ [Rummānetān] (rā'ların zammıyla)

أَرْمَامٌ [Ermām] (hemze-i meftūha ile) Birer mevzî'lerdir.

الرَّمَمِ [er-Remem] (fethateynle) Bir vādî ismidir.

الرَّمْرُمُ [et-teremrum] (رَمْرُمٌ [tezelzul] vezninde) Söylemeğe ağız açıp deprenip yapınmak ma'nāsınadır; yukālu: تَرَمْرُمُوا إِذَا تَرَمْرُمُوا

الرُّمَامَةُ [er-rumāmet] (رُمَامَةٌ [sumāmet] vezninde) Kefāf-ı ma'āşā denir; yukālu: اِكْتَفَى بِالرُّمَامَةِ أَيِ الْبُلْعَةِ

الرَّمْرُمُ [et-teremmum] (رَمْرُمٌ [tefa'ul] vezninde) Kemik kemirmek ma'nāsınadır; yukālu: تَرَمَّمِ الرَّجُلُ إِذَا تَعَرَّقَ

الرَّمْرَامِيمِ [el-merāmīm] (mīm'in fethiyle) Yelekleri geçirilip ıslâh olunmuş oklara denir;müfredi مَرْمُومٌ [mermūm]dur; yukālu: سَهْمٌ مَرْمُومٌ وَسَهَامٌ مَرَامِيمٌ أَيِ الْمُصْلِحَةِ الرَّيْشِ

الرَّمْرِمَاتُ [el-murimmāt] (مُهْرِمَاتٌ [muhiimmāt] vezninde) Devāhî ve āfāta denir;müfredi مَرْمِئَةٌ [murimmet]tir.

الرُّمُمِ [er-rumum] (zammeteynle) Rüşd ve fetānetli zihn ve zekā sāhibesi kızlara de-

nir; müfredi رَامَةٌ [rāmmet]tir; yukālu: رَامَةٌ وَجَوَارٍ رُمُمٌ أَيِ كَيْسَةٍ

الرُّمَامُ [er-rumām] (رَمَامٌ [ğurāb] vezninde) Mübālagadır, pek çürümüş kemiğe denir.

[ر ن م]

الرُّنُمِ [er-runum] (zammeteynle) Hoş āvāze ve hūb nagmeler ile beste ve şarkılar söyleyen mūsikī-āşinā çengī takımına denir, مَحْجِدَاتٌ مُغَنِّيَاتٌ ma'nāsına.

الرُّنَمِ [er-renem] (fethateynle) Savt ve āvāza denir; yukālu: لَهُ رَنَمٌ لَطِيفٌ أَيِ صَوْتٌ

الرُّنِيمِ [er-renīm] (rā'nın fethiyle) Ezgiler ile ırlamak ma'nāsınadır; Fārisīde serāyiden mürādıfidir; yukālu: رَنِمَ الْمُطْرَبُ رَنِيمًا إِذَا طَرَبَ صَوْتُهُ

الرُّتْنِيمِ [et-ternīm] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bu dahi hoş ve dil-keş ezgiler ile ırlamak ma'nāsınadır; yukālu: رَنِمَ الْمُطْرَبُ وَالْحَمَامُ إِذَا مَا اسْتَلِدَّ صَوْتُهُ تَرْنِيمًا إِذَا طَرَبَ صَوْتُهُ

الرُّتْنُمِ [et-terennum] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Pestli tizli hoş ezgiler ile nagme ve āhenk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَرَنَّمَ الْبَلْبُلُ إِذَا رَجَعَ صَوْتُهُ

الرُّنَمَةُ [er-renmet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) ve

الرُّتْنُمُوتَةُ [et-ternemūtet] (فَعْلُولَةٌ [fa'lelūtet] vezninde ki mübālagadır) Pestli tizli ezgiler ile olan hoş ve dil-keş nagmeye denir; yukālu: لَهُ رَنَمَةٌ حَسَنَةٌ وَتَرْنُمُوتَةٌ أَيِ تَرْنُمٌ

الرُّتْنُمُوتُ [et-ternemūt] (عَنْكَبُوتٌ [ankebūt] vezninde) Şol yaya denir ki atılırken nagme ve terāne gibi hoş ve şivelī tıngırtısı ola; yukālu: قَوْسٌ تَرْنُمُوتٌ أَيِ لَهَا حَيْنِينَ عِنْدَ الرُّمِيِّ

الرُّنَمَةُ [er-renemet] (fethēhātla) Bir hurde nebāt adıdır.

رَنُومٌ [Renūm] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Bir mevzi'dir.

[ر و م]

الرَّوْمُ [er-revm] (رُومٌ [nev̄m] vezninde) ve **الْمَرَامُ** [el-merām] (mīm'in fethiyle) Taleb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَامَهُ يَرُومُهُ Ve رَوْمًا وَمَرَامًا إِذَا طَلَبَهُ

رَوْمٌ [revm] Kulağın yumuşağına denir; zammla da lügattır; yukālu: أَصَابَ رَوْمَ أُذُنِهِ أَي: رَوْمُ الْحَرَكَةِ Ve ehl-i tecvīd ıstılāhında [revmu'l-hareket] kelimedede olan gizlice hareke-i muhteleseden 'ibārettir ve bu إِشْمَامٌ [iṣmām]dan ekserdir, zīrā إِشْمَامٌ [iṣmām]da hareke istimāc olunur, her ne denli hafiyeye ve muhtelese ise de beyne beyne olan hemzenin harekesi gibi, hemān harekeye işāret olur, el-hāsıl dürtüst hareke değildir; yukālu: وَقَفَ الْفَارِيُّ عَلَى الرُّومِ وَهِيَ حَرَكَةٌ مُخْتَلَسَةٌ Ve مُخْتَفَاةٌ وَهِيَ أَكْثَرُ مِنَ الْإِشْمَامِ لِأَنَّهَا تُسْمَعُ

مَرَامٌ [merām] Matlab ma'nāsına gelir; yukālu: هُوَ بَعِيدُ الْمَرَامِ أَي الْمَطْلَبِ

الرُّومُ [er-Rūm] (rā'nın zammıyla) Nev'-i insāndan bir sınıf ve tā'ifedir ki Rūm b. 'İṣū b. İṣhāk 'aleyhi's-selām neslinden münṣa'iblerdir. Ve رُومٌ [Rūm] lafzı cem' olur, müfredinde رُومِيٌّ [Rūmiyy] denir, زَنْجٌ [zenc] ve زَنْجِيٌّ [zenciyy] gibi; yukālu: رَجُلٌ رُومِيٌّ وَهُمْ رُومٌ

الرُّومَةُ [er-rūmet] (rā'nın zammıyla) Tutkala denir, غِرَاءٌ [gīrā'] ma'nāsına. Ve Ṭaberiyye kazāsında bir karye adıdır. Ve Medīne'de bir kuyu ismidir.

التَّرْوِيمُ [et-tervīm] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Eğlenmek ma'nāsınadır; yukālu: رَوَّمَ الرَّجُلُ إِذَا لَبِثَ Ve bir adamı bir nesneyi talep eder kılmak ma'nāsınadır; yukālu: رَوَّمَ فُلَانًا وَرَوَّمَ بِهِ إِذَا جَعَلَهُ يَطْلُبُ الشَّيْءَ

ra yine bir nesneyi tahsīl fikrinde olmak ma'nāsınadır; yukālu: رَوَّمَ رَأْيَهُ إِذَا هَمَّ بِشَيْءٍ بَعْدَ شَيْءٍ **رَامَةٌ** [Rāmet] Bādiye'de bir mevzi'dir; ekseri eş'ārda tesniye sīgasıyla irād ederler, iki tarafı itibārıyla; ve minhu'l-meselu: "تَسْأَلُنِي بِرَامَتَيْنِ سَلْجَمًا" Mevzi'-i mezbūrda bir hatun şevherinden şalgam talep eylemekle kelām-ı mezbūru tefevvüh eyledi, mevki'i olmayan mahalde nesne talep olundukta irād olunur.

رُومَانٌ [Rūmān] (rā'nın zammıyla) Bir mevzi'dir. Rūmān er-Rūmī ve Rūmān b. Na'ce ashābdandır.

أُمُّ رُومَانَ [Ummu Rūmān] Ummu 'Ā'işe eş-Şiddīka'dır, ismi Zeyneb idi.

الرُّومَانِيٌّ [er-Rūmāniyy] (rā'nın zammıyla) Yemāme'de bir mevzi'dir.

رُومِيَّةٌ [Rūmiyyet] (rā'nın zammı ve yā'nın tahfiifiyle) Medā'in şehirlerinden bir şehir ismidir ki hālen harābedir. Ve

رُومِيَّةٌ [Rūmiyyet] Rūm ülkesinde dahi bir belde-i 'azīmedir.

İbn Ḥurdāzīh nakli üzere tavuk pazarı dedikleri çarşının tülü bir fersah mikdārıdır ve bedesteni üç fersah mikdārı mesāfedir. Ve iskelesinde bakırdan ma'mūl körfez olup ve onda bāzīrgān dükkānları vardır. Ve o dükkānlar şol mertebe vüs'atlıdır ki her birinde sāhibinin sefīneleri durur. Ve şehrinin sūrunun irtifā'ı seksen ve 'arzı yirmi zirā'dır. Ve bu merkūmun nakli olmakla "فَإِنْ يَكُ كَادِبًا فَعَلَيْهِ كَذِبُهُ" Hālen şehir-i mezbūr İtalya ülkesinde Rūmiyye dedikleridir ki papanın karār-gāhıdır. Vākā'ā ashāb-ı cogrāfiyye selefte pek 'azametini rivāyet ederler.

Ve خُرْدَاذِيه [Ḥurdāzīh] hā'nın zammı ve zāl-ı mu'cemenin kesri ve yā-yı tahtiyeyinin sükūnu ve āhirde hā'yla mazbūttur. Aslı خُرْدَاد idi, güneş vergisi demektir. Oيه kelimesi savttır. Ve ba'zılar bā-yı muvahhade ile takyīd eylemekle ne güzel 'atiyye şems demek olur ve ba'zılar خُرْدَاد zabt eylemekle اِبْنُ الشَّمْسِ demek olur. Şārih der ki Medā'in'de olan Rūmiyye, Nūşirevān bināsıdır ve Rūm'da olan Rūmiyye evvel-i mülūk-i Rūm olan Rūmīs bināsıdır.

الْتَرْوُمُ [et-terevvum] (تَفَعَّلُ [tefa'ul] vezninde) Bir adamı maskaralığa almak ma'nāsınadır; yukālu: تَرَوَمٌ بِهِ إِذَا تَهَزَّأَ

الرُّوَامُ [er-ruvām] (غُرَابٌ [gūrāb] vezninde) Devenin ağzında olan köpüğe denir, لُغَامٌ [luḡām] ma'nāsına.

الرُّومِيّ [er-rūmiyy] (rā'nın zammıyla) Boş geminin yelkenine denir, niteki dolu geminin yelkenine مُرْبِعٌ [murbī'] derler. Ve Rūmī b. Mālik şu'arādandır. Ve İbnu'r-Rūmī müte'ahhirin-i şu'arādandır.

أَبُو رُومَى [Ebū Rūmā] (طُوبَى [ṭubā] vezninde) ve

أَبُو الرُّومِ بْنِ عُمَيْرٍ [Ebu'r-Rūm b. 'Umeyr] Ashābandandır.

الرُّوَامُ [er-rām] (نَامٌ [nām] vezninde) Bir şecer adıdır.

[ر ه م]

الرِّهْمَةُ [er-rihmet] (rā'nın kesri ve hā'nın sükūnuyla) Muttasıl yağın çisinti gibi za'if yağmura denir; cem'i رِهْمٌ [rihem] gelir, عِنَبٌ [ineb] vezninde ve رِهَامٌ [rihām] gelir, جِبَالٌ [cibāl] vezninde; yukālu: وَقَعَتْ رِهْمَةٌ أَيْ مَطَرٌ ضَعِيفٌ دَائِمٌ

الْإِرْهَامُ [el-irhām] (hemzenin kesriyle) Bulut رِهْمَةٌ [rihmet] yağdırmak ma'nāsınadır;

أُرْهَمَتِ السَّمَاءُ إِذَا أَتَتْ بِالرِّهْمَةِ yukālu: رِهْمَةٌ [rihmet] [el-merhūmet] الْمَرْهُومَةُ dediği yağmur yağmış bāḡçeye ve merg-zāra denir; yukālu: رَوْضَةٌ مَرْهُومَةٌ وَلَا تَثْقُلُ مَرْهُومَةٌ Kıyās ise اِرْهَامٌ [irhām]dan مَرْهُومَةٌ gelmektedir.

الْمَرْهَمُ [el-merhem] (مَفْعَدٌ [maḡ'ad] vezninde) Yara üzere vuracak yumuşak devāya denir ki tahriḡle melhem ta'bīr olunur, zikr olunan رِهْمَةٌ [rihmet]ten me'hūzdur, mülāyemetten nāşī itlāk olundu; yukālu: وَضَعَ عَلَى الْجُرْحِ الْمَرْهَمَ وَهُوَ طِلَاءٌ لَيْنٌ يُطَلَّى بِهِ الْجُرْحُ Mü'ellif iştikākını beyānla mu'arreb zu'm edenlere ta'riḡ eylemiştir.

بَنُو رُحْمٍ [Benū Ruhm] (rā'nın zammıyla) 'Arabdan bir batndır.

الرُّوَاهِمُ [er-ruhām] (غُرَابٌ [gūrāb] vezninde) Avcı olmayan kuş nev'ine denir. Ve 'aded-i kesir ma'nāsınadır.

الرَّهَامُ [er-rehām] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Zebūn ve arık koyuna ve keçiye denir.

الرَّهْمُومُ [er-rehūm] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Arık ve mehzul koyuna denir; yukālu: شَاةٌ رَهْمُومٌ أَيْ مَهْرُولَةٌ Ve zann ve tereddüdü ve vāhime-i ihtimālātu çok, za'ifü't-taleb adama denir; ihtimāl saymaktan matlūbunu 'azm ve ihtimāmla taleb eyleyemez; yukālu: رَجُلٌ رَهْمُومٌ أَيْ ضَعِيفُ الطَّلَبِ يَرْكَبُ الظَّنَّ

الرَّهْمَانُ [er-rehemān] (feteḡātla) Deve yürüyüşünden bir güne yürüyüşe denir ki za'f ve hüzálden iki tarafa poça vururak yürümekten 'ibārettir.

رَهْمَانٌ [Rehmān] (سَكْرَانٌ [sekrān] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

رُهَيْمَةٌ [Ruheymet] (جُهَيْنَةٌ [cuheyne] vezninde) Şām ile Kūfe beyninde bir pınar adıdır.

أَبُو رُحْمِ الْأَنْمَارِيِّ [Ebū Ruhm el-Enmāriyy]

(rā'nın zammıyla) ve أَبُو رُهِمِ السَّمْعِيِّ وَالْغَفَارِيِّ [Ebū Ruhm es-Seme'iyi ve'l-Gifāriyy] ve ابْنُ قَيْسِ الْأَشْعَرِيِّ [İbn Qays el-Eş'ariyy] ve ابْنُ مُطْعِمِ الْأَرْحَبِيِّ [İbn Muṭ'im el-Erḥabiyy] ve أَبُو رُهِمَةَ [Ebū Ruhmet] ve أَبُو رُهِيمَةَ [Ebū Ruheyemet] (rā'ların zammıyla) 'alā-kavlin ikisi birdir, cümlesi sahābedir.

[ر ي م]

رَيْمٌ [er-reym] (rā'nın fethiyle) Artık, fazl ve ziyāde ma'nāsınadır; yukālu: هَذَا عَلَى رَيْمٍ Ve 'ilāve ma'nāsınadır ki yükü dābbeye çattıktan sonra iki denk aralığına vaz' olunan bir mikdārca fazlaya denir, Türkīde serbār-ı Fārisī muharrefi zelber ta'bīr olunur; yukālu: الرَّيْمُ أَثْقَلُ عَلَى الدَّوَابِّ مِنَ الْحَمَلِ أَيْ الْعَلَاوَةِ Ve hurde dağlara denir. Ve kabr ve mezāra denir, 'alā-kavlin kabrin vasatına denir. Ve bir nesneden iraklaşmak ma'nāsınadır; yukālu: رَامَهُ بِرَيْمِهِ رَيْمًا إِذَا تَبَاعَدَ عَنْهُ Ve

رَيْمٌ [reym] Hālis ak olan āhūya denir, niteli mehmūzen رَأْمٌ [re'm] dahi denir. Ve gündüzün karanlık kavuşunca kadar āhir vaktine denir; yukālu: قَدْ بَقِيَ رَيْمٌ مِنَ النَّهَارِ وَهُوَ: أَخْرَجَهُ إِلَى اخْتِلَافِ الظُّلْمَةِ Ve

رَيْمٌ [reym] ve

رَيْمَانٌ [reyemān] (feteḥātla) Yara onulmakla ağızı kavuşup bitişmek ma'nāsınadır; yukālu: رَامَ الْجُرْحَ بِرَيْمٍ رَيْمًا وَرَيْمَانًا إِذَا انْضَمَّ فَمُهُ لِلْبُرْعَةِ Ve

رَيْمٌ [reym] Devenin sırtında olan yükü bir tarafa doğru ağmak ma'nāsınadır; yukālu: رَامَ حِمْلُ الْبَعِيرِ إِذَا مَالَ Ve deveyi boğazlayıp üleşitirdikten sonra bākī kalan hisseye denir, 'alā-kavlin fazla kalan kemiğine denir ki boğazlayan kassāba verilir. Ve sāt-i tavīle ma'nāsınadır; yukālu: مَضَى

Ve pāye مِنَ اللَّيْلِ أَوْ النَّهَارِ رَيْمٌ أَي سَاعَةٌ طَوِيلَةٌ لَهُ رَيْمٌ رَفِيعٌ Ve derece ma'nāsınadır; yukālu: لَهُ رَيْمٌ رَفِيعٌ Ve ayrılmak, بَرَاخٌ [berāḥ] ve زَوَالَ [zevāl] ma'nāsınadır; tekūlu: مَا رِمْتُ أَفْعَلُ أَيُّ مَا بَرِحْتُ وَتَقُولُ مَا رِمْتُ الْمَكَانَ وَمَا رِمْتُ مِنْهُ أَيُّ مَا مَا بَرِحْتُ Şāriḥ der ki İbn Mālik'in 'indinde مَا رَامَ eḫ'āl-i nākısadandır, كَانَ ve مَا دَامَ ve مَا زَالَ ve مَا بَرِحَ kelimelelerinin ehavātındandır, مَا بَرِحَ ve مَا زَالَ ma'nāsınadır, onlar gibi nefye mahsüstür. İntehā. Ve kat' ve iftirāk ma'nāsınadır; yukālu: رَيْمٌ بِهِ إِذَا قُطِعَ

يَرِيمٌ [Yerīm] [yebī'u] vezninde) Esmādandır: Nehik b. Yerīm muhaddistir. Ve

يَرِيمٌ [Yerīm] Bir palankanın ismidir.

تَرِيمٌ [Terīm] (tā-yı fevkiyye-i meftūha ile) Ḥaḍramevt eyāletinde bir belde adıdır.

مَرِيمَةٌ [Merīmet] (mīm'in fethi ve rā'nın kesriyle) Yine Ḥaḍramevt eyāletinde bir beldedir.

رَيْمٌ [Rīm] (rā'nın kesriyle) Bilād-ı Mağrib'de bir mevzi'dir. Ve Mağdişūḥ kurbünde bir mevzi'dir.

رَيْمَةٌ [Rīmet] (rā'nın kesriyle) Medīne'de Benī Şeybe'ye mahsūs bir vādī ismidir.

رَيْمَةٌ [Reymet] [temret] vezninde) Yemen'de bir nāhiyedir, kezālik Yemen'de bir hısn adıdır.

أَبُو رَيْمَةَ [Ebū Reymet] (rā'nın fethiyle) Sahābī-yi Başrıdır.

الْمَرْيَمُ [el-meryem] [maḥ'ad] vezninde) Şol hatuna denir ki 'afife ve pāk-dāmen olarak ricāl kısmıyla sohbet ve la-kırdı eylemekten hoşlanır ola; yukālu: هِيَ مَرْيَمٌ إِذَا كَانَتْ تُحِبُّ حَدِيثَ الرِّجَالِ وَلَا تَفْعُزُ

مَرْيَمٌ [Meryem] Bir hatun ismidir, ya'nī ism-i Bint 'İmrān'dır ki vālide-i Hazret-i

‘Īsā’dır, ‘aleyhime’s-selām. Müellifin *Başā’ir*’de beyânına göre مَرْيَمُ [Mer-yem] ism-i a‘cemîdir, ‘ucme ve ‘ale-miyyet ‘illetleriyle gayr-i munsarıftır ve lafz-ı ‘İbrânîdir, هَادِمَةُ اللّٰه [hādimetullāh] ma‘nāsına yāhūd أَمَةٌ اللّٰه [emetullāh] ma‘nāsınadır yāhūd مُحَرَّرَةٌ [muḥarreret] ma‘nāsınadır. Ve ‘inde’l-ba‘z ‘Arabîdir.

التَّرْيِيمُ [et-teryīm] [تَفْعِيلٌ] [tef‘īl] vezninde) Zā’id ve efzūn olmak ma‘nāsınadır; yukālu: رَيِّمٌ عَلَيْهِ إِذَا زَادَ رَيِّمَانُ [Reymān] (سَلْمَانٌ) [selmān] vezninde) İki mevzi’ isimleridir.

FASLU’Z-ZĀYI’L-MU‘CEME

فَضْلُ الزَّايِ الْمُعْجَمَةِ

[ز أ م]

الرَّامُ [ez-ze‘m] (zāy’ın fethi ve hemzenin sükūnuyla) ve

الرُّوَامُ [ez-zu‘ām] (غُرَابٌ) [gūrāb] vezninde) Fevrī ve fi’l-hāl ölmek ma‘nāsınadır; yukālu: زَأَمَ الرَّجُلُ زَأَمًا وَرُؤَامًا مِنَ النَّبِيبِ الثَّالِثِ إِذَا مَاتَ وَحَيًّا Ve ta‘āmı pek pek şiddetle ekl eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: زَأَمَ: زَأَمَ الرَّجُلُ إِذَا دَعَرَهُ Ve bir adamı korkutmak ma‘nāsınadır; yukālu: زَأَمَ لِي كَلِمَةً أَيَّ طَرَحَهَا لَا أَذْرِي أَحَقُّ هُوَ أَمْ بَاطِلٌ Ve bir adamın içerisini soğuk kaplamakla üşü-yüp titremek ma‘nāsınadır; yukālu: زَأَمَهُ إِذَا مَلَأَ جَوْفَهُ حَتَّى أَخَذَهُ قَلْبُ

التَّرْتِيمُ [et-tez‘īm] [تَفْعِيلٌ] [tef‘īl] vezninde) Bu dahi korkutmak ma‘nāsınadır; yukālu: زَأَمَهُ إِذَا دَعَرَهُ

الرَّامُ [ez-ze‘em] (fethateynle) Bir nesneden pek belinleyip korkar olmak ma‘nāsınadır; yukālu: رَيِّمٌ فَلَانٌ زَأَمًا مِنَ النَّبِيبِ الرَّابِعِ وَرَيِّمٌ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا اشْتَدَّ دُعْرُهُ

الرَّيِّمُ [ez-ze‘im] (كَيْفٌ) [ketif] vezninde) Vasftır, pek belinleyip korkmuş adama denir.

الإِزْدَامُ [el-izdi‘ām] (إِفْتِعَالٌ) [ifti‘āl] vezninde) Bu dahi bir nesneden pek korkmak ma‘nāsınadır; yukālu: إِزْدَأَمَ الرَّجُلُ إِذَا اشْتَدَّ دُعْرُهُ

الرَّامَةُ [ez-ze‘met] (تَمْرَةٌ) [temret] vezninde) Savt-ı şedīd ma‘nāsınadır; tekūlu: سَبِعْتُ زَأَمَةً أَيَّ صَوْتًا شَدِيدًا Ve hācet ve mühimme ma‘nāsınadır. Ve şiddetle yemeğe ve iç-meye denir; yukālu: أَعْجَبْتَنِي زَأَمَتُهُ أَيَّ شِدَّةً أَكَلِهِ

وَشُوْبِهِ Ve yele denir, رِيحٍ [rīḥ] ma'nāsına. Ve kifāyet mikdārı zād ve zahireye denir; yukālu: لَهَا زَأْمَةٌ أَيُّ مَا يَكْفِي مِنَ الطَّعَامِ أَيُّ الدَّخِيرَةِ Ve kelime ma'nāsınadır; tekūlu: مَا مَا يَعْصِيهِ زَأْمَةٌ أَيُّ كَلِمَتِي بِكَلِمَةٍ أَيُّ Ya'nī "Onun bir sözüne muhalefet eylemez."

الرُّوَامُ [ez-zu'ām] (غُرَابٌ [gūrāb] vezninde) Çirkîn ve nā-hoş ölüme denir, bahādırān 'indlerinde dōşeğinde olan ölüm gibi, 'alā-kavlin fevrice olan ölüme denir; yukālu: مَوْتُ رُوَامٍ أَيُّ كَرِيهَةٍ أَوْ مُجْهِزٍ

الْإِزَامُ [el-iz'ām] (hemzenin kesriyle) Bir kimseyi bir işe cebr ve ikrah eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَرَأَمَهُ عَلَى الْأَمْرِ إِذَا أَكْرَهَهُ Ve yarayı sıkırmakla derisi kana yapışıp kan yaranın üzerinde kurumak ma'nāsınadır, 'alā-kavlin yaraya tīmār edip sağaltmak ma'nāsınadır; yukālu: أَرَأَمَ الْجُرْحَ إِذَا عَمَزَهُ حَتَّى لَرَّقَ جِلْدَتَهُ بِدَمِهِ وَيَسَّ الدَّمَ عَلَيْهِ أَوْ دَاوَاهُ حَتَّى بَرِيَّ

الرُّوَامِي [ez-zu'āmiyy] (غُرَابِيٌّ [gūrābiyy] vezninde) Hūnī ve kattāl adama denir; yukālu: رَجُلٌ رُوَامِيٌّ أَيُّ قَتَالَ

الرِّزْمُ [ez-zi'm] (zā'nın kesriyle) Göze denir; yukālu: يَرِزْمُونَ فِي رِزْمِكَ أَيُّ فِي عَيْنِكَ Ve hasbe ve nesebe denir; yukālu: طَعَنُوا فِي رِزْمِهِ أَيُّ فِي حَسْبِهِ

[ز ب ه م]

الرِّزْمَةُ [ez-zebhemet] (مَرْحَلَةٌ [merḥalet] vezninde) 'Acele ve şitāb ma'nāsınadır; yukālu: مَرٌّ بِرِزْمَةٍ أَيُّ بِعَجَلَةٍ

[ز ج م]

الرِّزْمَةُ [ez-zecmet] (zāy'ın fethi ve cīm'in sükülüyle) Gizlice söylenen kelāmdan mesmū' olan bir söze denir; tekūlu: سَمِعْتُ إِزْدَحِمَ الرُّجْمَةَ أَيُّ شَيْئًا مِنَ الْكَلِمَةِ الْخَفِيَّةِ 'adedi üzere müsāmaha kabîlindedir. Ve

رِجْمَةٌ [zecmet] Bir sözceğize denir; zamm-la da lügattır; yukālu: لَمْ أَسْمَعْ لَهُ رِجْمَةً أَيُّ نَيْتِكِي مَا يَعْصِيهِ رِجْمَةٌ أَيُّ كَلِمَةً Ve doğuran hatunun ve sā'ir hayvānın ikıntısına ve sıkıntısına denir, زَحْمَةٌ [zahmet] ve زَكْمَةٌ [zekmet] gibi; yukālu: وَلَدَتْهُ بِرِجْمَةٍ أَيُّ بِرَحْرَةٍ

الرُّجُومُ [ez-zecūm] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Tingırdaması fersiz olan yaya denir, 'alā-kavlin seslice olanına denir; yukālu: قَوْسٌ رِجُومٌ أَيُّ الصَّعِيفَةُ الْإِزْنَانُ أَوْ الْحَنُونُ Ve şol nākaya denir ki bed-hüy olmakla sā'ir nākanın yavrusuna aslā yakılmayıp kokladıkça şekk ve gümān eylemekle kabül eylemez ola.

الْأَزْجَمُ [el-ezcm] (أَحْمَرٌ [aḥmer] vezninde) Açık ve serbest böğüremez olan deveye denir; yukālu: بَعِيرٌ أَزْجَمٌ إِذَا كَانَ لَا يَزُغُو وَلَا يُفْصَحُ بِالْهَدِيرِ

رِجْمٌ [zuccem] (سُكَّرٌ [sukker] vezninde) Bir kuş adıdır.

[ز ح م]

الرِّزْحَمُ [ez-zahm] (rahm ile vezninde) ve

الرِّزْحَامُ [ez-zihām] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bir adama müzāyaka eylemek ma'nāsınadır ki sıkıştırmak ta'bīr olunur, dar yerde kısırtıp sıkıştırmak gibi; yukālu: Ve رَحْمَةٌ رِزْحَامًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا صَابَقَهُ

رِزْحَمٌ [zahm] İsm-i cem' olur; yukālu: قَوْمٌ رِزْحَمٌ أَيُّ مُزْدَحِمُونَ Ve bir recül ismidir.

الْإِزْدِحَامُ [el-izdiḥām] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) ve

التِّزْحَامُ [et-tezāḥum] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Halk gulüvv ve kalabalık edip sıkışmak ma'nāsınadır; yukālu: إِزْدَحِمَ الْقَوْمُ وَتَرَاخَمُوا أَيُّ تَضَايَقُوا

زُحْمٌ [Zuḥm] (zāy'ın zammiyla) Mekke-i mükerreme'nin ismidir yāhūd **أُمُّ الزُّحْمِ** [Ummu'z-Zuḥm]dur, kalabalığı müştamil olduğu için.

الْمِزْحَمُ [el-mizḥam] [minber] [minber] vezninde) Kesirü'z-zihām yāhūd şedidü'z-zihām olan kimseye denir; yukālu: **رَجُلٌ مِزْحَمٌ أَيْ كَثِيرُ الرِّحَامِ أَوْ شَدِيدُهُ**

الْمُزَاهِمَةُ [el-muzāḥamet] [mufā'alet] vezninde) Sıkıştırmak ma'nāsınadır; yukālu: **زَاخَمَهُ إِذَا ضَايَقَهُ** Ve bir nesneye pek yaklaşmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: **زَاخَمَ الْخَمْسِينَ إِذَا قَارَبَهَا**

أَبُو مُزَاهِمٍ [ebū muzāḥim] [mucādil] vezninde) Fıl dedikleri cānverin künyesidir. Ve kırık boynuzlu öküze itlāk olunur. Ve havākīn-i Türkten 'Arab kavmiyle en evvel harb ve kītāl eden hakanın künyesidir. Ve Muzāḥim b. Ebī Muzāḥim, Zufer el-Kūfī ve Muzāḥim b. Muzāḥim ki 'Ömer b. 'Abdul'azīz'in mu'takıdır ve Muzāḥim b. Dāvūd muhaddislerdir. Ve

مُزَاهِمٍ [Muzāḥim] Bir feresin ismidir.

الزَّحْمَةُ [ez-zaḥmet] [temret] vezninde) İsmidir, sıkışmağa denir. Ve **زَجْمَةٌ** [zecmet] ma'nāsınadır ki doğuran hatunun vilādet burusuyla olan ıktısına ve sıkıntısına denir ki onunla veled taşra uğrar.

زَحْمَوَيْهِ [Zaḥmeveyhi] [amreveyh] vezninde) Esmādandır: Zekerıyyā b. Yahyā b. Zaḥmeveyhi muhaddistir.

زُحْمَةٌ [Zuḥmet] [gurfet] vezninde) İbn 'Abdullāh el-Kelbī'dir ki Mercu Rāhiṭ vak'asında Daḥḥāk el-Fihri nām kimsenin kätilidir.

[ز خ م]

الزَّرْحَمُ [ez-Zaḥm] (zāy'ın fethi ve ḥā-yı

mu'cemenin stükünüyle) Bir mevzi' adıdır. Ve

زَحْمٌ [zaḥm] Masdar olur, şiddetle öte kakmak ma'nāsınadır; yukālu: **زَحَمَهُ زَحْمًا مِّنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا دَفَعَهُ شَدِيدًا**

الزَّحَامُ [ez-zeḥam] (fethateynle) Et bozulup kokmak ma'nāsınadır; yukālu: **زَحِمَ اللَّحْمُ زَحْمًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا خَبُثَ وَأَنْتَنَ**

الْإِزْحَامُ [el-izḥām] (hemzenin kesriyle) **زَحِمَ** [zeḥam] ma'nāsınadır; yukālu: **أَزْحَمَ اللَّحْمُ بِمَعْنَى زَحِمَ**

الزَّحِيمُ [ez-zeḥim] [ketif] vezninde) Bozulup kokmuş ete denir.

الزَّحَامَةُ [ez-zaḥamet] (fethatla) İsmidir, kokmuş ette olan bed kokuya denir yāhūd yırtıcı cānver etine mahsüstür, 'alā-kavlin zehāmet [zeḥamet] zefiri çok olan etin ta'mı fāsīd olduğundan 'arız olan acılığa denir, acımış yağ gibi; yukālu: **فِي اللَّحْمِ زَحْمَةٌ أَيْ رَائِحَةٌ كَرِيهَةٌ أَوْ خَاصٌّ بِلَحْمِ السَّبُعِ أَوْ هُوَ أَنْ يَكُونَ نَمَسًا كَثِيرَ الدَّسَمِ وَالرُّهُومَةِ**

الزَّحْمَاءُ [ez-zaḥmā] [ḥamrā] vezninde) Gövdesi bed-büyü olan 'avrete denir.

الْإِزْدِحَامُ [el-izdiḥām] [ifti'āl] vezninde) Bir nesneyi yüklenmek ma'nāsınadır; yukālu: **إِزْدَحَمَ الْجَمَلَ إِذَا اخْتَمَلَهُ**

[ز د ر م]

الْإِزْدِرَامُ [el-izdirām] [ifti'āl] vezninde) Büyücek lokmayı yutmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِزْدَرَمَهُ إِذَا ابْتَلَعَهُ**

[ز ر م]

الزَّرَمُ [ez-zerem] (fethateynle) Kelb ve kedi makülesinin fazlası dübüründe kısılıp kalmak ma'nāsınadır; yukālu: **زَرِمَ الْكَلْبُ وَالتَّنُورُ زَرَمًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا بَقِيَ جَعْرُهُ فِي دُبُرِهِ** Ve mutlakan bir nesne munkatı' olup durmak ma'nāsınadır; yukālu: **زَرِمَ بَوْلُهُ وَدَمْعُهُ وَكَلَامُهُ إِذَا**

انْقَطَعَ

الْإِزْرِيمَامُ [el-izrīmām] [إِقْشِعْرَا] [iḳṣi'rar] (vezninde) Bu dahi bir nesne munkatı^c olup

durmak ma'nāsınadır; yukālu: إِزْرَامٌ بَوْلُهُ إِذَا

انْقَطَعَ

الزَّرْمُ [ez-zerm] (zāy'ın fethiyle) Kesmek

ma'nāsınadır; yukālu: زَرَمَهُ زَرَمًا مِنَ الْبَابِ

Ve doğurmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا قَطَعَهُ

Ve hazer ve

ihtirāz ma'nāsınadır; yukālu: مَا هَذَا الزَّرْمُ أَيُّ

المَحْدَرُ Ve bir vādī ismidir ki nehr-i Dicle'ye

munsabb olur.

الْإِزْرَامُ [el-izrām] (hemzenin kesriyle) ve**التَّزْرِيمُ** [et-tezrīm] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] (vezninde)

Bunlar da kesmek ma'nāsınadır; yukālu: أَزْرَمَهُ وَزَرَمَهُ إِذَا قَطَعَهُ

إِزْرَامٌ [izrām] Hāssaten tebevül eden kim-

senin bevlini kestirmek ma'nāsınadır; yukālu: أَزْرَمَهُ إِذَا قَطَعَ عَلَيْهِ بَوْلُهُ

الزَّرِيمُ [ez-zerim] [كَيْفٌ] [ketif] (vezninde)

Kavm ve karābeti kalīl olan zelīl ve bī-

haysiyyet adama denir; yukālu: رَجُلٌ زَرِيمٌ أَيُّ

Ve bir yerde sebāt ve ārām

eylemez olan müteharrik adama denir; yukālu: هُوَ زَرِيمٌ أَيُّ لَا يَثْبُتُ فِي مَكَانٍ

الْمُزْرِيمُ [el-muzre'im] [مُقْشَعِرٌ] [muḳṣe'ir] (vezninde) ve**الزَّرَامِيمُ** [ez-zur'emīm] (zāy'ın zammı ve

rā'nın fethiyle) Munkabız ma'nāsınadır.

الْأَزْرَمُ [el-ezrem] [أَسْلَمٌ] [eslem] (vezninde)

Kediye denir; yukālu: سِنَّوْرٌ [sinnevır] ma'nāsına.

[ز ر د م]

الزَّرْدَمَةُ [ez-zerdemet] [دَخْرَجَةٌ] [dahrecet] (vezninde)

Bir adamı boğmak yāhūd

boğazını sıkıp kısmak ma'nāsınadır; yukālu: زَرَدَمَهُ إِذَا خَنَقَهُ أَوْ عَصَرَ حَلَقَهُ

Ve yutmak ma'nāsınadır; yukālu: وَ زَرَدَمَ الشَّيْءَ إِذَا ابْتَلَعَهُ

زُرْدَمَةٌ [zerdemet] Boğazda olan yumruya denir, غَلْصَمَةٌ [ğalşamet] ma'nāsına; 'alā-kavlin nesne yutacak yere denir.

[ز ر م]

الزُّرَاهِمَةُ [ez-zurāhimet] [عَلَابِطَةٌ] [ulābiḫat] (vezninde) Galīz olan nesnelere denir. Ve eski ve köhne nesnelere denir.

[ز ع م]

الرُّعْمُ [ez-zu'm] (zāy'ın harekāt-ı selāsıyla)

Söylemek ma'nāsınadır, hak ve sıdk sözde

ve bātıl ve kizb sözde müsta'mel olmakla

azdāddandır. Ve ekserī mütehakkak ol-

mayıp meşkūk ve müştebih olan mahalde

isti'māl olunur; yukālu: زَعَمَ الرَّجُلُ زُعْمًا مِثْلَهُ

مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا قَالَ قَوْلًا حَقًّا وَكَذًّا بَاطِلًا وَكَذِبًا وَأَكْثَرَ

Meselā bir kavlin sıdk ve

kizbi müştebih olan yerde كَذًّا demeyip

زَعَمُوا derler. Şārih der ki onun için زَعَمُوا

كَذًّا

رَعَمُوا

كَذَّبَ

هُوَ زُعْمِي أَيُّ صَادِقٌ

الرُّعْمِيُّ [ez-zu'miyy] (zāy'ın zammıyla)

Kezzāb adama denir; yukālu: رَجُلٌ زُعْمِيٌّ

Ve sādiku'l-kavl adama denir; yukālu: هُوَ زُعْمِيٌّ أَيُّ صَادِقٌ

الزَّرِيمُ [ez-ze'īm] [أَمِيرٌ] [emīr] (vezninde)

Kefil ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ بِهِ زَعِيمٌ أَيُّ

كَفِيلٌ Ve bir kavmin seyyid ve serkārına

denir, 'alā-kavlin umūr ve mesālihlerinde

cümle tarafından tekellüm eden söz

sāhiblerine denir; zُعْمَاءُ [zu'amā] gelir, كُرْمَاءُ [kuremā] (vezninde); yukālu: هُوَ

زَعِيمٌ الْقَوْمِ أَيُّ سَيِّدُهُمْ وَرَبِّسُهُمْ أَوْ الْمُتَكَلِّمُ عَنْهُمْ

الرُّعْمُ [ez-za'm] ve**الرُّعَامَةُ** [ez-ze'amet] (zā'ların fethiyle)

Kefil olma ma'nāsınadır; yukālu: زَعَمَ بِهِ

زَعْمًا وَرُعَامَةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا كَفَلَ بِهِ

زَعَمٌ [za'm] (zāy'ın fethiyle ve zammıyla) Zann ve gümān ma'nāsınadır; tekülü:

طَشْتَنِي كَذَا أَي طَشْتَنِي Ve hayvānın süttü mu-
kaddemce sıvık ve nā-hoş iken iyi ve hoş
olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا اللَّبْنُ إِذَا
أَخَذَ يَطِيبُ

الزَّعْمُ [ez-ze'am] (fethateynle) Tama'
ma'nāsınadır; yukālu: زَعَمَ إِلَيْهِ زَعْمًا مِنَ الْبَابِ
الرَّابِعِ إِذَا طَمَعُ

الزَّعَامَةُ [ez-ze'āmet] [kerāmet] vez-
ninde) Kefālet ma'nāsınadır ki zıkr
olundu. Ve şeref ve şān ve riyāset
ma'nāsınadır; yukālu: لَهُ زَعَامَةٌ أَي شَرَفٌ وَرِيَّاسَةٌ
Ve silāh ma'nāsınadır; yukālu: تَقَلَّدَ الزَّعَامَةَ
جَاءَ وَعَلَيْهِ أَي السِّلَاحِ Ve zırha denir; yukālu: أَي السِّلَاحِ
الزَّعَامَةُ أَي الدِّرْعُ Ve ineğe denir; بَقْرَةٌ [baqarat]
ma'nāsına;bunda 'ayn'ın teşdīdiyle de lüg-
gattır. Ve māl-ı ganīmetten başbuğa ve
a'yān-ı kavmeifraz olunan hisseye de-
nir; yukālu: لَا تَأْخُذْهَا فَإِنَّهَا زَعَامَةٌ أَي حِطُّ السَّيِّدِ
Ve mālın güzīdesine ve efdal ve
ekserine denir, gerek mīrās ve gerek sār
cihetten olsun; yukālu: أَخَذَ الزَّعَامَةَ مِنَ الْمَالِ أَي
أَفْضَلُهُ وَأَكْثَرُهُ مِنْ مِيرَاثٍ وَنَحْوِهِ

الزَّعِمُ [ez-ze'im] [ketif] vezninde) Pek
yağlı çerb kebāb ve biryāna denir ki çevi-
rirken yağı sapır sapır ateş üzere akar ola;
yukālu: شِوَاءُ زَعِمٍ أَي كَثِيرِ الدَّسَمِ سَرِيعِ السَّيْلَانِ عَلَى
النَّارِ

الْإِزْعَامُ [el-iz'am] (hemzenin kesriyle) Bir
adamı tama'a düşürmek ma'nāsınadır;
yukālu: زَعَمَ فُلَانًا إِذَا أَطْمَعُهُ Ve itā'at eyle-
mek ma'nāsınadır; yukālu: زَعَمَ إِلَيْهِ إِذَا أَطَاعَ
Ve bir iş imkāna gelmek ma'nāsınadır;
yukālu: زَعَمَ الْأَمْرُ إِذَا أَمْكَنَ Ve süt hoşlanma-
ğa başlama ma'nāsınadır; yukālu: زَعَمَ اللَّبْنُ
إِذَا أَخَذَ يَطِيبُ Ve yerin ibtidā nebātı belirme-
ğe başlamak ma'nāsınadır; yukālu: زَعَمَتِ
الْأَرْضُ إِذَا طَلَعَ أَوَّلُ نَبْتِهَا

الْمَزَاعِمُ [el-meza'im] [menābir] vez-

ninde) Şol işe denir ki hakikati mütebey-
yin olmamakla onda münāza'a vāki' ola;
yukālu: أَفْرَفِيهِ مَزَاعِمٌ أَي مُنَازَعَةٌ Bunun müfredi
مَزَعِمٌ [mez'am]dır, مَقْعَدٌ [maq'ad] veznin-
de ki ism-i mekāndır; cem' 'unvānı her-
kes onda bir gūne söylemekle yāhūd ta-
rafeynden kīl ü kāl-i kesir vāki' olmakla
münāza'at vukū'una mebnīdir.

الزُّعُومُ [ez-ze'ūm] [şabūr] vezninde)
ve

الزُّعْمُومُ [ez-zu'mūm] [uşfūr] vez-
ninde) Fesāhat ve talākatı olmadığından
hakikati üzere edā-yı merāmdan 'āciz ve
tutkun olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ زُعُومٌ
وَزُعْمُومٌ أَي الْعَبِيُّ اللَّسَانَ Ve

زُعُومٌ [ze'ūm] Şol nāka ve koyun
makūlesine denir ki gövdesinin yağı az ola
ki zebūnluğundan kināyedir. Ve yağı çok
olana denir ki semizliğinden kinayedir, bu
cihetle azdāddandır; yukālu: نَاقَةٌ وَشَاةٌ زُعُومٌ
Ve أَي الْقَلِيلَةُ الشَّحْمِ وَيُقَالُ زُعُومٌ أَي الْكَثِيرَةُ الشَّحْمِ
Şol nāka ve koyun makūlesine denir ki
semizliğinde ve zebūnluğunda şekk ve
iştibāh oluna; yukālu: شَاةٌ زُعُومٌ إِذَا كَانَتْ قَدْ
شَكَّتْ أَبْهًا طَرِيقًا لَا

الْمُزْعَمَةُ [el-muz'amet] [mukremet]
vezninde) Bu dahi zebūn olan ve semiz ve
kuvvetli olan hayvāna denir, زُعُومٌ [ze'ūm]
gibi.

الزَّعْمَةُ [ez-za'met] (zāy'ın fethiyle) زُعْمٌ
[zu'm] lafzından binā-i merredir, cem'i
زَعَمَاتٌ [ze'amāt] gelir; ve minhu tekūlu: هَذَا
وَلَا زَعْمَتَكَ وَلَا زَعْمَاتِكَ أَي لَا أَتَوْهُمْ زَعْمَاتِكَ تَذْهَبُ
إِلَى رَدِّ قَوْلِهِ Bu kelām iki mahalde isti'māl
olunur: Evvelā bir kimse bir nesneyi baş-
ka zann ile hakikati şöyledir diye hilāf-ı
vāki' beyān edip ba'dehu hilāfı zāhir ol-
dukta irād olunur. Sānīyā bir mādde

onunla meşveret olunup hatā cihetini irād ettikte müsteşir olan adam kavlı-i mezbūru redd ve ibā ile cihet-i savābı ibrāz edip “هَذَا وَلَا زَعَمَتِكَ وَلَا زَعَمَاتِكَ” derler, yaʿnī “Hakk-ı savāb budur, ben senin zuʿm ve zann eylediğin semtleri tevehhümle ʿamel ve telakkī eylemem” demektir. Pes لَا زَعَمَتِكَ fiʿl-i mukadder لَا أَتَوَهُمُ kelimesiyle mansūbdur.

الْمِرْعَامَةُ [el-mizʿāmet] (mīm'in kesriyle) Yılına denir, حَيَّةٌ [ḥayyet] maʿnāsına.

التَّرْعُمُ [et-tezaʿum] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) Güçle yalan söz düzmek maʿnāsınadır; yukālu: تَرَعَمَ الرَّجُلُ إِذَا تَكَذَّبَ

الْمِرْعَامَةُ [el-mezʿam] (مَفْعَدٌ [maḥʿad] vezninde) Çendān iʿtimād olunmayacak işe denir ki hakikati mütebeyyin olmamakla hakkında herkes bir güne zuʿm eder ola; yukālu: أَمْرٌ مِرْعَامٌ إِذَا كَانَ لَا يُوثِقُ بِهِ

الْمِرْعَامَةُ [el-muzāʿamet] مُرَاعِمَةٌ [muzāḥamet] vezninde ve mürādifidir; yukālu: زَاعَمَهُ أَيَّ زَاخَمَهُ

[ز غ م]

الرَّغُومُ [ez-zeḡūm] (ḡayn-ı muʿceme ile صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) ʿalā-kavlin زُعْمُومٌ [zuḡmūm] ki عُضْفُورٌ [uṣḡūr] veznindedir, fesāhat ve talākātı olmamakla edā-yı merāmdan ke-mā yenbagī ʿāciz ve tutkun olan adama denir, niteki ʿayn-ı mühmele iledir, lügattır; yukālu: رَجُلٌ رُغُومٌ أَوْ رُعْمُومٌ أَيُّ الْعَيْبِيِّ اللَّيْسَانَ

رُغَيْمٌ [zuḡaym] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Bir kuş adıdır.

التَّرْعُمُ [et-tezaḡḡum] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) Deve kısmı böğürmesini açık ve serbest çıkarmayıp çenelerinde terdīd eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَرَعَمَ الْجَمَلُ إِذَا

تَرَعَمَ [tezaḡḡum] Işbu رَدَّدَ رُغَاءَهُ فِي لَهَاوِمِهِ zınının asl maʿnā-yı mevzūʿu budur, baʿdehu kesret-i istimʿalle dargın ve hışm-nāk gibi tekellüm eylemekte istiʿmāl olundu; yukālu: تَرَعَمَ الرَّجُلُ إِذَا تَكَلَّمَ كَالْمَتَّعِصِبِ **رُغْمَةٌ** [Zuḡmet] (عُرْفَةٌ [ḡurfet] vezninde) Bir mevziʿdir.

[ز غ ل م]

الرَّزْغَلَمَةُ [ez-zaḡlemet] (zāy'ın fethi ve zammıyla) Şekk ve şübhe ve vehm maʿnāsınadır. Ve derūnda muzmer olan kīne ve ʿadāvete denir. Ve hırāş ve hadşe-i derūna denir; yukālu: وَقَعَ مِنْهُ فِي قَلْبِي رَزْغَلَمَةٌ أَيَّ حَسَكَةً

[ز ق م]

الرَّزْقُمُ [ez-zaḡm] (zāy'ın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Bir nesneyi lokma edip yutmak maʿnāsınadır; yukālu: رَزَقَمَهُ رُقْمًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا لَقِمَهُ

التَّرْقُمُ [et-tezaḡḡum] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) Tekellüfle lokmayı yutmak maʿnāsınadır; yukālu: تَرَقَّمَهُ إِذَا تَلَقَّمَهُ

الْإِرْزِقَامُ [el-izḡām] (hemzenin kesriyle) Bir adama bir nesneyi yutturmak maʿnāsınadır.

الْإِرْزِقَامُ [el-izdiḡām] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Yutmak maʿnāsına mutāviʿdir; yukālu: أَرَزَقَمَهُ فَأَرَزَقَمَ أَيُّ أْبْلَعَهُ فَأَبْتَلَعَهُ

الرَّزْقُومُ [ez-zaḡḡūm] (تَنَوُّرٌ [tennūr] vezninde) Bir türlü taʿāma denir ki hurmā ile kaymaktan tertīb olunur. Ve

رُزْقُومٌ [zaḡḡūm] Cehennemde bir şecerin ismidir. Ve bādiyede nābit bir nebāt adıdır ki yāsemin tarzında çiçekleri olur, Türkide dahi zakkūm ağacı taʿbīr olunur, hālen nümāyişi için bāḡçelerde dahi yetiştirilmiştir. Ve

زُقُومٌ [zaqkūm] Ehl-i cehennemın taʿāmına denir. Ve Ğavr bilādından Erīḥā nām beldeye mahsūs bir şecer adıdır. Müfredâtın beyânına göre şecer-i evvelden bir nevʿdir ki Hicāzî ve Şāmî olur; Hicāzî nevʿ-ı evvel ve Şāmî bu nevʿdir. Hurmāya şebîh meyvesi olur, hulv ve bir mikdārca ʿufūsatlı olur. Ve çekirdeğinden istihrâc olunan dühn riyāh-ı bārideyi ve mevādd-ı balgamıyyeyi ve evcā-ı mefāsılı tahlil ve nikris ve ʿırkū'n-nesā ve kalça içlerinde olan rīhi izāle eylemekte ʿazimü'l-menāfiʿ ve ʿacibü'l-eserdır. Ve mikdār-ı şerbeti üç yāhūd beş güne kadar yedişer dirhemdir. Ve gāh olur ki kötürümleri ayağa kaldırır. Ve derler ki bu fi'l-asl ihlilec-i kâbüli olup Benū Umeyye Hindistân'dan celb ve Erīḥā arzında zerʿ ve gars eylediler, giderek arz-ı mezbûre tabīʿatini tagyir eylemekle bu sūrete münkalib oldu.

الزُّقْمَةُ [ez-zaqmet] (زَحْمَةٌ [zahmet] vezninde) Tāʿūn ve vebā maʿnāsınadır; yukālu: رَمَاهُ اللهُ بِالزُّقْمَةِ أَيُّ بِالطَّاعُونِ

[ز ك م]

الزُّكَامُ [ez-zukām] (غُرَابٌ [gurāb] vezninde) ve

الزُّكْمَةُ [ez-zekmet] (زَحْمَةٌ [zahmet] vezninde) Halkın dumağı ve reşha ve nezle dedikleri ʿillet ismidir ki dimāğın iki batn-ı mukaddemlerinden fazla-i rutūbetin burun deliklerine seyelānından ʿibārettir. Sebebi nezledir ki gıdāʿıyyete sālīh olan eşyā ile dimāğ gıdālanıp ve gıdāya sālīh olmayanı fazla olup ağızdan ve burundan mündefiʿ olur.

الْمَزْكُومُ [el-mezkūm] زَكَامٌ [zukām] ʿarızasına uğramış adama denir; yukālu: زَكِمَ الرَّجُلُ عَلَى الْمَجْهُولِ فَهُوَ مَزْكُومٌ أَيُّ أَصَابَهُ الزُّكَامُ

الزُّكْمُ [ez-zekm] (zāy'ın fethiyle) ve

الْإِزْكَامُ [el-izkām] (hemzenin kesriyle) Bir adamı zükām ʿilletine uğratmak maʿnāsınadır; yukālu: زَكِمَهُ اللهُ زَكْمًا مِنَ الْبَابِ وَجَعَلَهُ مَزْكُومًا Ve

زَكِمَ [zekm] Cimāʿda meniyi attırmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: زَكِمَ زَكْمًا الْقِرْبَةَ إِذَا مَلَأَهَا Ve kırbayı doldurmak maʿnāsınadır; yukālu: زَكِمَ الْقِرْبَةَ إِذَا مَلَأَهَا

الزُّكْمَةُ [ez-zukmet] (غُرْفَةٌ [gurfet] vezninde) Sakil ve taslak ve nā-turāş kimseye denir; yukālu: هُوَ زَكْمَةٌ أَيُّ ثَقِيلٌ جَائِفٌ Ve bir adamın en sonra doğan veledine denir; yukālu: هُوَ زَكْمَةٌ وَوَلِدٌ أَبَوَيْهِ أَيُّ أَخْرَجَهُ

الزُّكْمَةُ [ez-zekmet] (زَحْمَةٌ [zahmet] vezninde) Veled doğuranın ıkıntısına ve sıkıntısına denir ki onunla veled taşra uğrar, niteki زَجْمَةٌ [zemet] dahi denir ki beyān olundu; yukālu: أَخْرَجَتِ الْوَلَدَ بِزَكْمَةٍ وَاحِدَةٍ أَيُّ بَرَحْرَةٍ

[ز ل ق م]

الزُّلْقُومُ [ez-zulqūm] حُلْقُومٌ [hulqūm] vezninde ve mürādifidir.

[ز ل م]

الزُّلْمُ [ez-zelem] (fethateynle) ve

الزُّلْمُ [ez-zulem] (صُرْدٌ [şurad] vezninde) Çatal tırnaklı hayvānın bakanağına denir, ظِلْفٌ [zilf] maʿnāsına, ʿalā-kavlin bakanağın ensesinde olan sivrice mühreye denir. Ve yeleksiz oka denir. Ve kumar okuna denir ki Cāhiliyye'de onlar ile istiksām ederler idi, meselā bir kimse bir emre mübāşeret edecek olsa okun birine emr ve birine nehy tahrir ve bir zarf içre vazʿ edip elini ona idhāl eder idi, ne güne çıkar ise onunla ʿāmil olur idi; cemʿi اَزْلَامٌ [ezlām] gelir. Ve

زَلَمَ [zelem] ve

زُلْمَ [zulem] Ada tavşanına denir, وَبُرَّ [vebr] ma'nāsına ki وَبَارَّ [vibār]ın müfredidir; cem'î **أَزْلَامَ** [ezlām] gelir.

التَّزْلِيمَ [et-tezlīm] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) Bir nesneyi yumuşatıp düzeltmek ve doğrultmak ma'nāsınadır, katı yayı yumuşatıp doğrultmak gibi; yukālu: زَلَمَهُ إِذَا سَوَّاهُ وَلَيِّنَهُ Ve değirmen taşının külüng ile etrafını dişeyip düzeltmekle değirmilendirmek ma'nāsınadır; yukālu: زَلَمَ الرَّحَى إِذَا آدَارَهَا Ve bir adama nā-hoş gıdā vermek ma'nāsınadır; yukālu: زَلَمَ غَدَائَهُ إِذَا آسَأَهُ

الْمُزْلِمَ [el-muzellem] [مُعْظَمٌ] [mu'azzam] vezninde) Hafif ve şüh ve zarif olan bo-dura denir; yukālu: رَجُلٌ مُزْلَمٌ أَي قَصِيرٌ خَفِيفٌ Ve a'zāsı dernekli kunt yapılı ata denir; yukālu: فَرَسٌ مُزْلَمٌ أَي الْمَلَزْرُ الْخَلِقُ Ve kulağının ucu kesilmiş deveye ve koyuna denir; cinsi pāk olan devenin ve koyunun nişān için kulağının uçlarından kat' ederler. Ve kesimi hūb ve mevzūn ve tarh ve kıt'ası latif oka denir. Ve dağ keçisine denir. Ve cura adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُزْلَمٌ أَي الصَّغِيرُ الْجُنَّةُ

الْأَزْلَمَ [el-ezlem] [أَحْمَرٌ] [ahmer] vezninde) Nişān için kulağının uçları kesilmiş soyu pāk erkek deveye ve koyuna denir; mü'ennesi زَلَمَاءُ [zelmā]dır.

الْأَزْلَمُ الْجَدْعُ [el-ezlemu'l-ceza'] (cīm'in ve zāl-ı mu'cemenin fethiyle) Dağ keçisine denir; جَدْعٌ [ceza'] taze ma'nāsınadır, dağ keçisi ve sığın pek çok yaşamakla onunla tavsif olunur, gūyā ki beher sene tazelendirler. Bu mülābese ile şedid ve kesirü'l-belā dehr ve zamāna itlāk olunur.

الرُّؤْيَمَ [ez-zelīm] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) Bu

dahi kıt'ası mevzūn ve kesimi latif oka denir.

الرُّؤْمَةَ [ez-zelmet] (zāy'ın fethi ve zāmmı ve lām'ın sükūnuyla ve fetehtla) ve

الرُّؤْمَةَ [ez-zulemet] [هُمَزَةٌ] [humezet] vezninde) Kat' ma'nāsına olan زَلَمَ [zelm] lafzından me'hūzlardır, bunlar Türkide kesim ve biçim ile ta'bīr olunur ve hemişe 'abd ile cāriyede isti'māl olunur; yukālu: هُوَ الْعَبْدُ زَلَمَةٌ وَزَلَمَةٌ وَزَلَمَةٌ أَي قَدُّ الْعَبْدِ أَوْ حَذْوُهُ حَذْوُ Ya'nī şu adam köle kesiminde ve çırpısındadır yāhūd köle kılığındadır yāhūd bir güne köleye şebihtir ki gūyā ki köledir. Ve زَلَمَةٌ [zelmet] kelimesi temyīziyyetle mansubdur.

الرُّؤْمَةَ [ez-zelemet] (fetehtla) Ba'zı keçi kısmının kulağında olan halkī etten askı küpeye denir ki iki dāne olursa زَلَمَتَانِ [zelemetān] denir, زَنَمَةٌ [zenemet] dahi denir.

الرُّؤْمَاءُ [ez-zelmā] [حَمْرَاءٌ] [hamrā] vezninde) **أَزْلَمَ** [ezlem] lafzının mü'ennesidir. Ve dağ keçisinin dışisine denir. Ve çakır doğanın dışisine denir.

الْمُزْلِمِ [el-muzle'imm] [مُشْمَعِلٌ] [muşme'ill] vezninde) Geçip gidici 'alā-kavlin seyr ve zehābında ve sā'ir ef'ālinde gittikçe artırıp müzdād edici insān ve hayvāna denir; yukālu: هُوَ مُزْلِمٌ أَي ذَاهِبٌ مَاضٍ أَوْ الْمُرْتَفِعُ فِي سَبِيلِهِ أَوْ غَيْرِهِ Ve mahall-i āhere nakl ve irtihāl üzere olan adama denir.

الْإِزْلِيمَامَ [el-izli'mām] [إِفْشِعْرَارٌ] [ikşic'rār] vezninde) Gün kaba kuşluk olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِزْلَامَتِ الضُّحَى أَي انْبَسَطَتْ

زُلَيْمَ [Zuleym] [زُبَيْرٌ] [zubeyr] vezninde)

زَلَامَ [Zellām] [شَدَادٌ] [şeddād] vezninde)

Esāmīdendir.

الزَّمُّ [ez-zelm] (zāy'ın fethiyle) Hatā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: زَمَّ الرَّجُلُ Ve doldurmak ma'nāsınadır; yukālu: زَمَّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَخْطَأَ Ve vergiyi azaltmak ma'nāsınadır; yukālu: زَمَّ زَمَّ أَنْفَهُ إِذَا قَطَعَهُ Ve burun kesmek ma'nāsınadır; yukālu: زَمَّ أَنْفَهُ إِذَا قَطَعَهُ

الْإِزْدِلَامُ [el-izdilām] [ifti'āl] [ifti'āl] vezninde) Burnu dibinden kesmek ma'nāsınadır; yukālu: إِزْدَلَمَ أَنْفَهُ إِذَا اسْتَأْصَلَهُ Ve bir adamın başını kesmek ma'nāsınadır; yukālu: إِزْدَلَمَ رَأْسَهُ إِذَا قَطَعَهُ

الزَّمُّ [ez-zelem] (fethateynle) Şehrezūr kurbünde bir dağın adıdır. Ve bir nebāt ismidir ki tohumu ve çiçeği olmaz, yerin altına sürmüş ince ince kökleri olur ve onda yayvan daneleri olur ki hulv ve mukavvīdir.

[ز ل م]

الْمُزْلِهِمُ [el-muzlehim] [muşme'ill] vezninde) Cüst ve şîr-i merd adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُزْلِهِمُ أَيَّ حَفِيفٌ

[ز م م]

الزَّمُّ [ez-zemm] (zāy'ın fethi ve mīm'in teşdidiyle) Bağlamak ma'nāsınadır; yukālu: زَمَّهُ زَمًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا شَدَّهُ Ve devenin başında ağrı hādis olmakla başını yukarı kaldırmak ma'nāsınadır; yukālu: زَمَّ زَمَّ الْبَعِيرُ بِأَنْفِهِ إِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ لِأَنَّ بِهِ زَمَّ الْأَنْفِ Ve زَمَّ الرَّجُلُ بِرَأْسِهِ إِذَا رَفَعَهُ [zemmū'l-enf] burnunu havāya tutmak ma'nāsınadır ki kibr ve nahvetle dimāg eylemekten kināyedir; yukālu: زَمَّ الرَّجُلُ زَمَّ زَمَّ أَنْفَهُ إِذَا سَمَخَ Ve deveye yular

geçirmek ma'nāsınadır; yukālu: زَمَّ الْبَعِيرُ إِذَا حَظَمَهُ Ve yürümekte sā'ire sebk ve ta-kaddüm eylemek ma'nāsınadır; yukālu: زَمَّ الرَّجُلُ إِذَا تَقَدَّمَ فِي السَّيْرِ Ve tekellüm eylemek ma'nāsınadır; yukālu: زَمَّ الرَّجُلُ إِذَا تَكَلَّمَ Ve kurt kuzuyu kapıp başını yukarı tutarak alıp götürmek ma'nāsınadır ki kuzunun boynundan kavramakla kuzunun başı yukarı kalır; yukālu: زَمَّ الذَّنْبُ السَّخْلَةَ إِذَا أَخَذَهَا زَافِعًا رَأْسَهَا

الزُّمُّ [ez-zumūm] [ku'ūd] vezninde) Dolmak ma'nāsına lāzımdır; yukālu: زَمَّ الْقَرْبَةَ زَمًّا فَرَمَّتْ هِيَ زُمُومًا أَيَّ مَلَأَهَا فَامْتَلَأَتْ

الزَّمْزَمَةُ [ez-zemzemet] [zelzelet] vezninde) Uzun uzadı gürüldeyerek ve yankılayarak seslenmek ma'nāsınadır, ıraktan dağ içinden gelen top ve ra'd āvāzı gibi; yukālu: زَمَزَمَ الشَّيْءُ إِذَا صَاتَ بَعِيدًا وَلَهُ دَوِيٌّ Bu ma'nāda ism olarak isti'māl olunur; tekūlu: سَمِعْتُ زَمْزَمَةً أَيَّ صَوْتًا بَعِيدًا وَلَهُ دَوِيٌّ Ve peyderpey gök gürüldemek ma'nāsınadır ki şedid olmamakla gürültüsü hoş ve mu'tedil ve yağmuru firāvān olur; yukālu: الرَّعْدُ يَزْمَرُ أَيَّ Ve يَصُوتُ مُتَنَابِعًا وَهُوَ أَحْسَنُ صَوْتًا وَأَثْبَتُهُ مَطْرًا

زَمْزَمَةٌ [zemzemet] Āteş-perest tā'ifesi ta'ām ederken dem-sāz oldukları nagmeye denir ki genizlerinde ve boğazlarında bir güne ezgi ile ve terāne ile terdid ve tercī-i āvāz eylemekten 'ibārettir ne şakk-ı şefeh ve ne tahrīk-i lisān ederler, beynlerinde o kelām masnū'dur, bīgāneler fehm eylemeyip hemān kendileri fehm ederler. Bu ma'nāda kezālik masdar olur ve ism olarak isti'māl olunur; yukālu: زَمَزَمَ الْعُلُوجُ أَيَّ تَرَاتُطُوا عَلَى أَكْلِهِمْ وَهُمْ صُمُوتٌ لَا يَسْتَعْمِلُونَ لِسَانًا وَلَا شَفَةَ كَيْتَهُ صَوْتٌ تَدِيرُهُ فِي الْخَيْشِيمِ وَالْحُلُوقِ فَيَفْهَمُ بَعْضُهُمْ عَنْ بَعْضٍ

زَمْزَمَةٌ [zemzemet] Arslan gümürtüsüne

denir.

الزَّمَامُ [ez-zimām] [كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bir nesneyi bağlayacak bağa denir, yulara Bir nesneyi bağlayacak bağa denir, yulara **زِمَامٌ** [zimām] itlākı bu cihettedir; cem'î **زِمَامَةٌ** [zimmet] gelir.

الزَّمِيمَةُ [ez-zimzimet] (zā'ların kesriyle) Cemā'at-i insāniye denir, 'alā-kavlin deve kısmından ve insāndan elli neferden 'ibāret gürüha denir; yukālu: جَاءَتْ زَمِيمَةٌ أُنَى: جَاءَتْ زَمِيمَةٌ أُنَى جَمَاعَةً أَوْ هِيَ خَمْسُونَ مِنَ الْإِبِلِ وَالنَّاسِ Ve cinn tā'ifesinden yāhūd yırtıcı cānverden bir bölüğe ve bir sürüye denir. Ve şol deve sürüsüne denir ki içinde küçükleri olmaya; yukālu: زَمِيمَةٌ مِنَ الْإِبِلِ أُنَى جَمَاعَةً مَا فِيهَا صِغَارٌ **الزَّمِيمِ** [ez-zimzīm] (zāy'ın kesriyle) Bu dahi içinde sagīr olmayan deve sürüsüne denir.

الزَّمُومُ [ez-zumzūm] [عُضْفُورٌ [uşfūr] vezninde) Güzide ve müntehab develere, 'alā-kavlin yüz mihār deveye denir. Ve

زُمُومُ الْقَوْمِ [zumzūmu'l-kaqm] Bir kavm ve cemā'atin güzide ve hulāsa ve nuhbesine denir; yukālu: هُوَ زُمُومُ الْقَوْمِ أُنَى سُرُّهُمُ بَضَمٍ السِّينِ

الزَّمْزَمُ [ez-zemzem] [جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) ve

الزُّمَامِ [ez-zumāzim] [عَلَابِطٌ [ulābiṭ] vezninde) Çok suya denir; yukālu: مَاءٌ زَمَزَمٌ وَزُمَامٌ أُنَى كَثِيرٌ Ve

زَمَزَمٌ [Zemzem] ve

زُمَامِ [Zumāzim] Ka'be-i mükerrereme'nin yanında olan ma'rūf kuyunun ismidir. Şārih der ki kesret-i mā' sebebiyle itlāk olundu. Ve te'nīs ve 'alemiyyetle gayr-i munsarıftır. Pes ba'zıların lafz-ı Süryānīdir kavlleri gayr-i mu'teberdir gūyā ki ibtidā cereyāna başladıkta Hācer cenābları **زَمَ**

diye hitāb eylemekle min-ba'ḍ **زَمَزَمٌ** [zemzem] itlāk olundu; Süryānīde **زَمَ** dur gitme demek ma'nāsına imiş.

زَمَمٌ [Zemmem] [بَقْمٌ [baqqam] vezninde) Bu dahi bir-i zemzemin ismidir.

الزَّمْزَمُ [et-tezemzum] [تَزَلُّزٌ [tezelzul] vezninde) Deve kükremek ma'nāsınadır; yukālu: تَزَمَزَمَ الْجَمَلُ إِذَا هَدَرَ

الزُّمَانُ [ez-zummān] [رُمَّانٌ [rummān] vezninde) Yüksek boylu ota denir.

الْإِزْمِيمِ [el-izmīm] (hemzenin kesriyle) **مَحَاقٌ** [meḥāq] gecelerinden bir geceye denir. Ve bir mevzi' adıdır. Ve ayın evāhirinde hilāl şeklinde görünen aya denir ki nūru azalmakla o şekilde girer.

الزَّمَمُ [ez-zemem] (fethateynle) Karşı, mukābil ma'nāsınadır; yukālu: وَجْهِي زَمَمَ بَيْنِيهِ Ve karīb ma'nāsına müsta'meldir; tekūlu: دَارِي زَمَمَ دَارِهِ أُنَى قَرِيبٌ مِنْهَا Ve yukālu: أَمْرُهُمْ زَمَمَ أُمَمٌ أُنَى مَقَارِبٌ

زَمٌ [Zemm] (zāy'ın fethiyle) Ceyhūn sāhilinde bir belde adıdır.

زُمَّ [Zumm] (zāy'ın zammıyla) Bir mevzi'dir.

زَمَزَمٌ [Zimzem] [حِمِيْرٌ [ḥimyer] vezninde) Hūzistān'da bir mevzi'dir.

الْإِزْدِمَامُ [el-izdimām] [إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Hod-bānlik eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِزْدَمَ الرَّجُلُ إِذَا تَكَبَّرَ Ve kurt kuzuyu kapıp başını yukarı tutarak iletmek ma'nāsınadır; yukālu: إِزْدَمَ الذَّنْبُ السَّخْلَةَ إِذَا أَخَذَهَا رَافِعًا رَأْسَهُ

[ز ن م]

زُبَيْمٌ [Zuneym] (nūn'la **زُبَيْرٌ** [zubeyr] vezninde) Sāriye cenāblarının vālidesi ismidir. Ve Sāriye ashābdandır, Nehāvend gazāsında ehl-i Fūrs ile kār-zāra meşgūl

iken Fürs askerinden bir mikdārı uğurlanıp leşker-i İslām'ın verālarında olan cebele kasd ve o takrīble bagteten arkadan hücum eylemek sadedinde iken Medīne'de Halīfe Fārūḳ-ı aʿzam hazretlerinin minber üzere hutbe okurken bu hāleti keşf-i rabbānī ile 'ayne'l-yakīn müşāhede eyledikte hılāl-i hutbede hemān سَارِيَةُ الْجَبَلِ "يَا سَارِيَةَ الْجَبَلِ" diye nidā eyledi. Sāriye dahi ismāʿ-i ilāhī ile nidā-yı Fārūḳ'u istimāʿ eylemekle cebel tarafına iltifāt eyledikte keyfiyyet-i mezbūreyi müşāhede edip fi'l-hāl onları dahi hamle-i kūh-endāz ile tuʿme-i tīg-i kahr ü nekāl eylediler. Ve bu, kerāmāt-ı Hazret-i Fārūḳī'dendir radiyallāhu ʿanhu. Ve

زُنَيْمٌ [Zuneym] Bir cüce adamın ismidir ki Fahr-i ʿālem sallallāhu ʿaleyhi ve sellem hazretleri onu gördükte ʿāfiyet ve ʿitidāl-i vücūd niʿmetine teşekküren secde-i şükṛān ederler idi. Ve

زُنَيْمٌ [Zuneym] Zuveyb eṭ-Ṭuhevī nām şāʿirin ismidir. Kezālik Enes b. Ebī İyās nām şāʿirin ceddı ismidir.

الزَّنَمَاتَانِ [ez-zenemetān] (fethātla ki زَنْمَةٌ [zenemet]in tesniyesidir) Baʿzı koyun ve keçi kısmının kulakları yumuşağına karīb ve kemirtleğine mukābil etten halkī aslık küpeye denir, زَلَمَةٌ [zelemet] ve زَلَمَاتَانِ [zelemetān] dahi denir. Şārih der ki müellif زَلَمَاتَانِ [zelemetān] lafzını زَنْمَاتَانِ [zenemetān] ile beyān eyledi, lākin ümmehāt-ı sāʿirenin beyānlarına göre زَنْمَاتَانِ [zenemetān] baʿzı agnāmın boğazlarında olan ve زَنْمَاتَانِ [zenemetān] bināgüşlarında olan küpeden ʿibārettir. Ve

زَنْمَاتَانِ [zenemetān] Ok gezinin kertiğinin iki uçlarına itlāk olunur; nūn'un sükūnuyla

da cāʿizdir.

الزَّنَمَةُ [ez-zenmet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) ve

الزَّنَمَةُ [ez-zenemet] (fethātla) ve

الزَّنَمَةُ [ez-zunemet] (هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) زَلَمَةٌ [zelmet] ve زَلَمَةٌ [zelemet] ve زُلْمَةٌ [zulemet] maʿnāsındır ki zikr olundu; yukālu: هُوَ الْعَبْدُ زَنْمَةٌ وَزَنْمَةٌ وَزَنْمَةٌ أَيُّ زَلَمَةٌ Bu dahi katʿ maʿnāsına olan زَنْمَةٌ [zenemet]-i ātiyeden meʿhūzdur. Ve

زَنْمَةٌ [zenemet] (fethātla) Bir nebāt adıdır. Ve soyu pāk olan devenin kesilen kulağının parçasına denir ki dibinden kesmeyip öylece küpe tarzında salınıp kalır, soyu pāk olduğuna nişān için ederler.

الزَّنِيمُ [ez-zenim] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve **الْأَزْنَمُ** [el-ezнем] (أَحْمَرٌ [aḥmer] vezninde) ve

الْمَزْنَمُ [el-muzennem] (مُعْظَمٌ [muʿazzam] vezninde) زَنْمَةٌ [zenemet]li deveye denir. Müʿellifi زَنْمَةٌ [zenimet]tir ve زَنْمَاءُ [zenmāʾ] ve مَزْنَمَةٌ [muzennemet]tir, مُعْظَمَةٌ [muʿazzamet] vezninde.

الزَّنَمُ [ez-zenem] (فِثَاتٌ [fethateynle] زَلَمٌ [zelem] vezninde ve mürādifidir ki koyun ve keçi bakanağının ardında olan mūhreye denir.

الزَّنِيمُ [ez-zenīm] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bir kavme sonradan mülhak olup onlardan olmayan adama itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ هُوَ زَنْيَمٌ أَيُّ لَيْيَمٌ مَعْرُوفٌ فِي قَوْمٍ لَيْسَ مِنْهُمْ Ve oğulluğa denir, دَعِيٌّ [deʿiyy] maʿnāsına; zikr olunan زَنْمَةٌ [zenemet]-i üzün maʿnāsındandır. Ve şol fūrū-māye ve leʿim kimseye denir ki lūʾm ve denāʿetle yāhūd şerr ve şenāʿatle maʿrūf ola; yukālu: هُوَ زَنْيَمٌ أَيُّ لَيْيَمٌ مَعْرُوفٌ بِلُؤْمِهِ أَوْ سَرِّهِ

الْمَزْنَمُ [el-muzennem] (مُعْظَمٌ [muʿazzam]

vezninde) **زَنِيمَ** [zenīm] ile iki ma'nā-yı evvelde mürādiftir. Ve hurde develere denir. Ve bir deve buğurunun ismidir.

أَزْنَمُ [Eznem] [أَحْمَدُ] [ahmed] vezninde) Benī Yerbū'dan bir batndır. Ve Eznem b. Cuşem, Temīm'den bir batn pederidir. Ve bir mevzi' adıdır.

الزَّنَامُ [ez-zunām] [غُرَابٌ] [gurāb] vezninde) Āfet ve dāhiye ma'nāsınadır. Ve Hārūn-ı Reşīd'in sāzendelerinden bir üstād neyzen ismidir.

التَّزْنِيمُ [et-teznīm] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) Bir kimseyi muhāsame için bir adama yollamak ma'nāsınadır; tekūlu: زَنَّمُوا إِلَى هَذَا هَذَا الخَصْمِ أَي بَعَثُوهُ لِي لِيَخَاصِمَنِي

الْإِزْنَامُ [el-iznām] (hemzenin kesriyle) Ağaç kısmı koyunun küpesi gibi salkım salkım yemişlenmek ma'nāsınadır; yukālu: أَزْنَمَ الشَّجْرُ إِذَا صَارَتْ لَهُ زَنْمَةٌ

الْأَزْنَمُ الْجَذَعُ [el-ez-nemu'l-ceza'] [ezlemu'l-ceza'] ma'nāsınadır ki zikr olundu.

[ز ه م]

الزُّهُومَةُ [ez-zuhūmet] ve

الزُّهُمَةُ [ez-zuhmet] (zā'ların zammıyla) Kokmuş semiz etin rāyihasına denir; yukālu: أَخَذْتُ زُهُومَةَ اللَّحْمِ وَزُهُومَتَهُ وَهِيَ رِيحٌ لَحْمٍ سَمِيمٍ

الزُّهُمُ [ez-zuhm] (zāy'ın zammıyla) Mutlakan mütte'affin rāyihaya denir; yukālu: زَبَادٌ Ve vahşī cānverin yāhūd devekuşunun ve etin iç yağına denir, 'alā-kavlin mutlakan iç yağına denir. Ve **زَبَادٌ** [zebād] ile ma'rūf ya'nī kalye misk dedikleri 'ıtra denir ki **زَبَادٌ** [zebād] dedikleri kedinin kuyrukları altından dübürtüyle **مَبَالٌ** [mebāl]i beyninden sıyırıp alırlar.

الرَّهْمُ [ez-zehem] (fethateynle) Bir nesneye yağ bulaşıp zefir olmak ma'nāsınadır; yukālu: زَهَمْتُ يَدَهُ زَهْمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا دَسِمَتْ Ve tohme ve imtilā olmak ma'nāsınadır; yukālu: زَهُمَ الرَّجُلُ إِذَا أَتَخَمَ

الزُّهْمَةُ [ez-zehimet] [فَرِحَةٌ] [ferihat] vezninde) Yağ bulaşık ele denir; yukālu: يَدُهُ زَهْمَةٌ أَي دَسِمَتْهُ

الرَّهْمُ [ez-zehim] [كَيْفٌ] [ketif] vezninde) Gövdesi semiz ve yağlı lahīm ve şahīm adama denir, 'alā-kavlin gövdesinde semizlik bakiyyesi olana denir; yukālu: رَجُلٌ زَهُمَ أَي سَمِينٌ كَثِيرُ الشَّحْمِ أَوِ الَّذِي فِيهِ بَاقِي طَرِيقٌ

الْمُزَاهَمَةُ [el-muzāhemet] [مُفَاعَلَةٌ] [mufa'ālet] vezninde) Bir kimseye düşmanlık eylemek ma'nāsınadır; yukālu: زَاهَمَهُ إِذَا عَادَاهُ Ve bir adama gücenip bızārlik eylemek ma'nāsınadır; yukālu: زَاهَمَهُ إِذَا حَاكَهُ Ve müfārakat ma'nāsınadır; yukālu: زَاهَمَهُ إِذَا فَارَقَهُ Ve yakın olmak ma'nāsınadır; yukālu: زَاهَمَهُ إِذَا قَارَبَهُ Ve bu cihetle zıdd olur. Kezālik seyr ve meşy hālinde ve bey' ve şirā' ve sār'ir ef'āl ve mu'āmelātta müdānāt ve mukārebet ma'nāsına müsta'emeldir.

زَهْمَانٌ [Zehmān] [سَكْرَانٌ] [sekrān] vezninde ve zāy'ın zammıyla) Bir kelbin ve bir mevzi'in adlarıdır.

الرَّهْمُ [ez-zehm] [وَهْمٌ] [vehm] vezninde) Semizlikten kemik iliklenmek ma'nāsınadır; yukālu: زَهَمَ الْعَظْمُ زَهْمًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَمَخَّ Ve bir adamı bir nesneden zecr ve men' eylemek ma'nāsınadır; yukālu: زَهَمَ فُلَانًا عَنْ كَذَا إِذَا زَجَرَهُ عَنْهُ Ve bir kimsenin hakkında çok söz söylemek ma'nāsınadır; yukālu: زَهَمَ فُلَانًا إِذَا أَكْثَرَ الْكَلَامَ عَلَيْهِ

الْإِزْهَامُ [el-izhām] (hemzenin kesriyle) Bu dahi semizlikten kemikler ilik bağlamak ma'nāsınadır; yukālu: أَرَاهَمَ الْعَظْمُ إِذَا أَمَخَّ

الزَّهْمَانُ [ez-zehmān] (عَطْشَانُ [ʿaṭṣān] vezninde) İmtilā olmuş adama denir.

الزُّهْمَةُ [ez-zehzemet] زَمْرَمَةٌ [zemezmet] vezninde ve mürādifidir ki zikr olundu. Ve deve adımlarını sık sık atarak yorgalamak ma'nāsınadır; yukālu: زَهْرَمَ البعير إذا تَرَكَ فِي الْمَشْيِ

زُهَامٌ [Zuhām] (غُرَابٌ [gūrāb] vezninde) Bir mevzi'dir.

[ز ه د م]

زَهْدَمٌ [Zehdem] جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) 'Antere el-ʿAbsī nām şā'ir ve pehlevānın feresi ismidir. Ve Bısr b. 'Amr er-Riyāhī feresinin ismidir. Ve

زَهْدَمٌ [zehdem] Arslana denir. Ve çakır doğana, 'alā-kavlin doğan yavrusuna denir. Ve Abrağ ile zebān-zede olan mevāzi'den bir mevzi'in adıdır.

الزَّهْدَمَانُ [ez-Zehdemān] (tesniye bünye-siyle) Benū 'Abs kabilesinden iki birādere ıtlāk olunur;birinin adı Zehdem ve birinin Kerdem yāhūd Qays idi. Ve Zehdem b. Muḍarrib tābi't-i mevsūktur.

[ز و م]

الزَّامُ [ez-zām] (جَامٌ [cām] vezninde) Her nesnenin rub^c-ı mikdārına denir; yukālu: مَضَى مِنَ النَّهَارِ زَامٌ أَيُّ رُبْعٌ وَمَضَى زَامَانٌ أَيُّ نِصْفُهُ Zīrā iki rüb^c nisf olur. Ve

زَامٌ [Zām] Neysābūr ülkesinde bir eyālet adıdır, 'amme-i nās Cām derler cīm'le.

الزُّوْمُ [ez-zevm] قَوْمٌ [qavm] vezninde) Ehl-i Yemen'e mahsūs bir türlü ta'ām adıdır ki süt ile tertüb ederler lezīz olur.

زُومٌ [Zūm] (zāy'ın zammıyla) Hiçāz'da bir mevzi'dir. Ve Ermīniyye ülkesinde bir nāhiyedir.

زُومَانٌ [Zūmān] (zāy'ın zammıyla) Ekrād kavminden bir tā'ife ve bir boy adıdır.

الزُّوَيْمُ [ez-zevīm] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Biri rikmiş nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ زُوَيْمٌ أَيُّ مُجْتَمِعٌ

الزَّامَاتُ [ez-zāmāt] فِرْقٌ [firāq] ma'nāsınadır ki فِرْقَةٌ [firqat]ın cem'idir, bölükler ve güruhlar demektir;müfredi زَامَةٌ [zāmet]tir; yukālu: زَامَةٌ مِنَ النَّاسِ وَزَامَاتٌ أَيُّ فِرْقَةٌ وَفِرْقٌ

[ز ي م]

الزَّيْمُ [ez-ziyem] (عَبْتُ [ʿineb] vezninde) Müteferrik ete denir ki a'zāda müctemī' olmamakla zāhir olmaya; yukālu: لَحْمُهُ زَيْمٌ أَيُّ مُتَفَرِّقٌ يَعْنِي مُتَفَرِّقٌ فِي أَعْضَائِهِ لَيْسَ بِمُجْتَمِعٍ فِي مَكَانٍ فَيَبْدُنُ Ve perākende dābbelere denir. Kezālik perākende çapul 'askerine denir. Ve Cābir b. Hıyeyy et-Tağlibī ve Aḥnes b. Şihāb fereslerinin ismidir. Ve bu 'ale-miyyet ve فِرْقَةٌ [firqat] te'vīliyle te'nīs 'illetleriyle gayr-i munsarıftır.

الزَّيْمَةُ [ez-Zeymet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Naḥle-i Yemāniyye'de bir karye adıdır.

الزَّيْمَةُ [ez-zīmet] (zāy'ın kesriyle) Şol deve sürüsüne denir ki ekalli iki üç ve ekseri on beş kadar ola.

الزَّزَيْمُ [et-tezeyyum] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Bölük bölük perākende olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَزَيْمُ الْخَيْلُ إِذَا تَفَرَّقَتْ Ve bedenin eti parça parça ve bölük bölük olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَزَيْمُ اللَّحْمُ إِذَا صَارَ زَيْمًا زَيْمًا Ve gövdede olan et pek dernekli ve sıkı ve tıknaz olmak ma'nāsına olmakla gūyā ki zıdd olur; yukālu: تَزَيْمُ اللَّحْمُ إِذَا اسْتَدَّ اكْتِنَارُهُ وَأَنْصَمَ بَعْضُهُ إِلَى بَعْضٍ

الزَّيْزِمُ [ez-zīzem] (zāy-ı ulānın kesriyle) Cinn tā'ifesinin cıvıltılarından hikāyedir.

الزَّيْمُ [ez-zeym] (zāy'ın fethiyle) Muhātabı

iskāt edici söz söylemek ma'nāsındır;

zām لَهُ يَزِيمٌ وَيَزَامُ زَيْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالرَّابِعِ
فَأَسْكَنَهُ أَي تَكَلَّمَ لَهُ بِكَلِمَةٍ فَأَسْكَنَهُ بِهَا

الأَزِيم [el-ezyem] [أَحْمَرُ] [aḥmer] vezninde)

Bögürmez olan deveye denir; yukālu: بَعِيرٌ

أَزِيمٌ إِذَا كَانَ لَا يَزْعُو

el-Okyânûsu'l-Basît fi Tercemeti'l-Kâmûsi'l-Muhît

KÂMÛSU'L-MUHÎT TERCÛMESİ

MÛTERCİM ÂSİM EFENDİ

6. CİLT

[س أ م]-[ي و ي]

TÜRKİYE YAZMA ESERLER KURUMU BAŞKANLIĞI YAYINLARI: 1

Edebiyat ve Sanat Serisi : 1

Sözlük Dizisi : 1

Kitabın adı : el-OKYÂNÛSU'L-BASÎT fî TERCEMETİ'L-KÂMÛSİ'L-MUHÎT
KÂMÛSU'L-MUHÎT TERCÜMESİ
6. Cilt [س أم]-[ي و ي] ; (6 Cilt)

Müellifi : MÜTERCİM ÂSİM EFENDİ (1755-1820)

Yayın hazırlık - Çeviri yazı : Mustafa Koç Eyyüp Tanrıverdi
Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Dicle Üniversitesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Arap Dili ve Belagatı Anabilim Dalı

Editör : Mustafa Koç

Arşiv Kayıt : Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi,
Hamidiye Koleksiyonu, No. 1377-1378-1379

Kitap tasarımı : Abdusselam Feriatoğlu

Yapım : Fotografika Ltd. Şti.

Baskı : Pasifik Ofset, Cihangir Mah. Baha İş Merkezi A Blok 34310
Haramidere-İstanbul. Tel.: 0212 412 17 77
Sertifika No. 12027

Baskı yeri ve yılı : İstanbul 2014

Baskı miktarı : 1. Baskı, 2000 adet

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI
Library of Congress A CIP Catalog Record

Mütercim Âsım Efendi
el-Okyanûsu'l-Basît fî Tercemeti'l-Kâmûsi'l-Muhît
Kâmûsu'l-Muhît Tercümesi, 6. Cilt (6 Cilt)

1. Mütercim Âsım, 2. Kâmûs, 3. Arapça Sözlük, 4. Fîrûzâbâdî,
5. Arap Dili ve Edebiyatı, 6. Türk Dili ve Edebiyatı, 7. Osmanlı Türkçesi

ISBN: 978-975-17-3687-1 (6. Cilt) / 978-975-17-3665-9 (Takım)

Copyright © Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı. Her hakkı mahfuzdur.

Bütün yayın hakları *Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı*'na aittir. Başkanlığın izni olmaksızın tümüyle veya kısmen, hiçbir yolla ve hiçbir ortamda yayımlanamaz ve çoğaltılamaz.

T. C. Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı

Süleymaniye Mah. Kanuni Medresesi Sok. No:5 34116 Fatih / İstanbul

Tel. : +90 (212) 511 36 37

Faks : +90 (212) 511 37 00

info@yek.gov.tr

www.yek.gov.tr

EL-OKYÂNÛSU'L-BASÎT
FÎ TERCEMETÎ'L-KÂMÛSÎ'L-MUHÎT

KÂMÛSU'L-MUHÎT TERCÜMESİ

MÜTERCİM ÂSİM EFENDİ
(1755-1820)

6. CİLT

[س أ م]-[ي و ي]

Yayına Hazırlayanlar

Mustafa Koç
Eyyüp Tanrıverdi

TÜRKİYE
YAZMA
EŞERLER
KURUMU
BAŞKANLIĞI

İÇİNDEKİLER (Cilt 6)

BĀBU'L-MĪM	5035	Faslu'l-ğayni'l-mu'ceme	5453
Faslu's-sīni'l-mühmele	5035	Faslu'l-fā	5460
Faslu'ş-şīni'l-mu'ceme	5057	Faslu'l-kāf	5469
Faslu'ş-şādi'l-mühmele	5070	Faslu'l-kāf	5484
Faslu'ḍ-ḍādi'l-mu'ceme	5082	Faslu'l-lām	5495
Faslu't-ṭā'i'l-mühmele	5087	Faslu'l-mīm	5508
Faslu'z-zā'i'l-mu'ceme	5096	Faslu'n-nūn	5524
Faslu'l-ayni'l-mühmele	5100	Faslu'l-vāv	5526
Faslu'l-ğayni'l-mu'ceme	5131	Faslu'l-hā	5535
Faslu'l-fā	5140	Faslu'l-yā'i't-tahtıyye	5542
Faslu'l-kāf	5150	BĀBU'L-HĀ	5547
Faslu'l-kāf	5178	Faslu'l-hemze	5547
Faslu'l-lām	5195	Faslu'l-bā'i'l-muvahhade	5552
Faslu'l-mīm	5213	Faslu't-tā'i'l-fevkiyye	5557
Faslu'n-nūn	5214	Faslu's-şā'i'l-müsellese	5560
Faslu'l-vāv	5232	Faslu'l-cīm	5560
Faslu'l-hā	5244	Faslu'l-ḥā'i'l-mühmele	5564
Faslu'l-yā'i't-tahtıyye	5263	Faslu'd-dāli'l-mühmele	5564
BĀBU'N-NŪN	5267	Faslu'z-zāli'l-mu'ceme	5567
Faslu'l-hemze	5267	Faslu'r-rā'i'l-mühmele	5568
Faslu'l-bā'i'l-muvahhade	5284	Faslu'z-zāyi'l-mu'ceme	5570
Faslu't-tā'i'l-fevkiyye	5299	Faslu's-sīni'l-mühmele	5571
Faslu's-şā'i'l-müsellese	5302	Faslu'ş-şīni'l-mu'ceme	5576
Faslu'l-cīm	5307	Faslu'ş-şādi'l-mühmele	5581
Faslu'l-ḥā'i'l-mühmele	5318	Faslu'ḍ-ḍādi'l-mu'ceme	5581
Faslu'l-ḥā'i'l-mu'ceme	5337	Faslu't-ṭā'i'l-mühmele	5582
Faslu'd-dāli'l-mühmele	5345	Faslu'l-ayni'l-mühmele	5583
Faslu'z-zāli'l-mu'ceme	5361	Faslu'l-fā	5588
Faslu'r-rā'i'l-mühmele	5364	Faslu'l-kāf	5595
Faslu'z-zāyi'l-mu'ceme	5379	Faslu'l-kāf	5597
Faslu's-sīni'l-mühmele	5387	Faslu'l-lām	5600
Faslu'ş-şīni'l-mu'ceme	5403	Faslu'l-mīm	5602
Faslu'ş-şādi'l-mühmele	5412	Faslu'n-nūn	5607
Faslu'ḍ-ḍādi'l-mu'ceme	5416	Faslu'l-vāv	5611
Faslu't-ṭā'i'l-mühmele	5422	Faslu'l-hā	5617
Faslu'z-zā'i'l-mu'ceme	5427	Faslu'l-yā'i't-tahtıyye	5618
Faslu'l-ayni'l-mühmele	5429	BĀBU'L-VĀVİ VE'L-YĀ	5619

Faslu'l-hemze	5619
Faslu'l-bā'i'l-muvahhade	5642
Faslu't-tā'i'l-fevkiyye	5661
Faslu's-sā'i'l-müsellese	5665
Faslu'l-cīm	5675
Faslu'l-ḥā'i'l-mühmele	5691
Faslu'l-ḥā'i'l-mu'ceme	5721
Faslu'd-dāli'l-mühmele	5735
Faslu'z-zāli'l-mu'ceme	5749
Faslu'r-rā'i'l-mühmele	5754
Faslu'z-zāyi'l-mu'ceme	5783
Faslu's-sīni'l-mühmele	5790
Faslu'ş-şīni'l-mu'ceme	5814
Faslu'ş-şādi'l-mühmele	5830
Faslu'ḍ-ḍādi'l-mu'ceme	5842
Faslu't-tā'i'l-mühmele	5850
Faslu'z-zā'i'l-mu'ceme	5861
Faslu'l-ʿayni'l-mühmele	5863
Faslu'l-ğayni'l-mu'ceme	5900
Faslu'l-fā	5917
Faslu'l-ḳāf	5930
Faslu'l-kāf	5954
Faslu'l-lām	5967
Faslu'l-mīm	5985
Faslu'n-nūn	6003
Faslu'l-vāv	6027
Faslu'l-hā	6045
Faslu'l-yā'i't-tahtiyye	6057
BĀBU'L-ELİFİ'L-LEYYİNET	6061
TRANSKRİPSİYON ALFABESİ	6081
NOTLAR	6082

el-Okyânûsu'l-Basît fî Tercemeti'l-Kâmûsi'l-Muhît

KÂMÛSU'L-MUHÎT TERCÜMESİ

MÜTERCİM ÂSİM EFENDİ

6. CİLT

[س أ م]-[ي و ي]

BĀBU'L-MĪM

(بَابُ الْمِيمِ)

م

FASLU'S-SĪNĪ'L-MÜHMELE

(فَصْلُ السِّينِ الْمُهْمَلَةِ)

[س أ م]

السَّأْمُ [es-seʿm] (sīn'in fethi ve hemzenin sükūnuyla) ve

السَّأْمُ [es-seʿem] (fethateynle) ve

السَّأْمَةُ [es-seʿmet] (ضَرْبَةٌ [ḍarbet] vezninde) ve

السَّأْمَةُ [es-seʿāmet] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) ve

السَّأْمُ [es-seʿām] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Bir nesneden bıkip usanmak maʿnāsınadır ki bezmek ve bīzār olmak taʿbīr olunur; yukālu: سَتِمَ الشَّيْءُ وَمِنْهُ سَأْمًا وَسَأْمًا وَسَأْمَةٌ وَسَأْمَةٌ وَسَأْمَةٌ وَسَأْمَةٌ وَإِذَا مَلَ وَسَأْمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا مَلَ

السَّؤُومُ [es-seʿūm] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Usanık ve bıkkın adama denir ki bezgin ve bīzār taʿbīr olunur.

الْإِسَاءُ [el-isʿām] (إِكْرَامٌ [kirām] vezninde) Bir adamı bir nesneden bıktırıp usandırmak ve bezdirmek maʿnāsınadır; tekūlu: أَشَأْمْتُهُ إِذَا جَعَلْتَهُ سَوْوَمًا

[س ت ه م]

السُّتْهُمُ [es-suthum] (كُنْفُزٌ [kunfuz] vezninde) Kıçı büyük adama denir; yukālu: رَجُلٌ سُّتْهُمٌ أَيِ الْكَبِيرِ الْعَجْزِ

[س ج م]

السُّجُومُ [es-sucūm] (قُعُودٌ [quʿūd] vezninde) ve

السُّجَامُ [es-sicām] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Göz yaşı azca akmak, ʿalā-kavlin çok akmak maʿnāsınadır; yukālu: سَجِمَ الدَّمْعُ سُجُومًا وَسَجَامًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا سَالَ قَلِيلًا أَوْ كَثِيرًا

السُّجْمُ [es-secm] (رَجْمٌ [rejm] vezninde) ve

الشُّجُومُ [es-sucūm] (هُجُومٌ [hucūm] vezninde) ve

السَّجْمَانُ [es-secemān] (feteḥātla) Müte'addir, göz yaşı akıtmak ve bu-lut yağmur akıtmak ma'nāsına; yukālu: سَجَمَتِ الْعَيْنُ وَالسَّحَابَةُ الْمَاءَ سَجْمًا وَسُجُومًا وَسَجْمَانًا مِنْ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا فَطَرَ دَمْعَهَا وَسَالَ قَلِيلًا أَوْ كَثِيرًا وَيُقَالُ سَجِمَ الرَّجُلُ الدَّمَغَ Ve

سَجِمَ [secm] ve

شُجُومٌ [sucūm] Bir işten oyalanıp gecik-mek ve ağır deprenmek ma'nāsındır; yukālu: سَجِمَ عَنِ الْأَمْرِ إِذَا أَبْطَأَ

الْإِسْجَامُ [el-iscām] (hemzenin kesriyle) ve

التَّسْجِيمُ [et-tescīm] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) ve

التَّسْجَامُ [et-tescām] (تَذْكَارٌ [tezkar] vez-ninde) Bir adam göz yaşını akıtmak ma'nāsındır; yukālu: أَسْجَمَ الرَّجُلُ الدَّمَغَ وَسَجِمَهُ تَسْجِيمًا وَتَسْجَامًا إِذَا صَبَّهُ

السَّجِمُ [es-secem] (fethateynle) Belli ve aşikāre olan suya denir; yukālu: بِالْأَرْضِ بِالسَّجِمِ أَي مَاءً بَيْنَ Ve akan göz yaşına denir. Ve söğüt ağacının yaprağına denir.

الْأَسْجِمُ [el-escem] (أَزِيمٌ [ezyem] vezninde ve mürādifidir ki böğürmez olan deveye denir.

السَّاجُومُ [es-sācūm] Bir güne boya adıdır. Ve bir derenin ismidir.

السَّجُومُ [es-secūm] (صُبُورٌ [şabūr] vezninde) ve

الْمِسْجَامُ [el-miscām] (مِخْرَابٌ [mihrāb] vezninde) Şol nākaya denir ki sağılırken paçalarını gerip başını yukarı dikip tutar ola. Ve bu ifrāt-ı idrārī mūcibdir; yukālu: نَافَةٌ سَجُومٌ وَمِسْجَامٌ إِذَا فَشَحَتْ رِجْلَيْهَا عِنْدَ الْحَلْبِ وَسَطَعَتْ بِرَأْسِهَا

[س ح م]

السَّحْمُ [es-seḥam] (sīn'in ve ḥā-yı mühme-lenin fethiyle) ve

السَّحْمَةُ [es-suḥmet] (عُرْفَةٌ [gurfet] vezninde) ve

السُّحَامُ [es-suḥām] (عُرَابٌ [gūrāb] vezninde) Siyāhlığa denir, سَوَادٌ [sevād] ma'nāsına.

الْأَسْحَمُ [el-eşham] (أَسْوَدٌ [esved] vezninde ve mürādifidir ki siyāh nesneye denir. Ve boynuzla denir, قَرْنٌ [qarn] ma'nāsına. Ve bir sanem adıdır. Ve şol kana denir ki 'Arablar bir mādde zımnında 'ahd ve yemīn eylediklerinde ellerini ona daldırır-lar. Ve sehāba itlāk olunur. Ve meme düğ-mesine itlāk olunur ki memenin başında olan hurde dānedir, siyāhça olur, حَلْمَةُ الثَّدْيِ [ḥalemetu's-sedy] ma'nāsına. Ve hamr tu-lumuna itlāk olunur.

السَّحْمُ [es-seḥam] (fethateynle) Bir şecer adıdır. Ve demire denir, حَدِيدٌ [ḥadīd] ma'nāsına.

السُّحْمُ [es-suḥum] (zammeteynle) Demirci çekiçlerine denir.

ذُو سُحَيْمٍ [Zū Suḥaym] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vez-ninde) Bir mevzi' adıdır. Ve Suḥaym b. Tubba' ismidir ki şehzāde-i Yemen idi. Ve

سُحَيْمٌ [Suḥaym] Musellem b. Muşahḥare eḍ-Ḍabbī feresinin ismidir. Ve e'imme-i lügatten bir zātın ismidir.

السَّحْمَاءُ [es-saḥmā] (سَوْدَاءٌ [sevdā] vezninde) Dübüre itlāk olunur. Ve bir şecer adıdır. Ve Şerik b. es-Saḥmā' ashābdandır; سَحْمَاءُ [Saḥmā] vālidesinin ismidir, pederi 'Abde b. Muğīs idi.

أَبُو سَحْمَةَ [Ebū Saḥmet] (طَلْحَةُ [talḥat] vez-ninde) Bāhile kabilesinden bir rācizin künyesidir. Ve Saḥme bint Ka'b, Kuḍā'a

kabīlesi nesebindendir.

سُحْمَةٌ [Suḥmet] غُرْفَةٌ [gurfet] vezninde) Bir recül adıdır. Ve Cez' b. Ḥālid'in feresi ismidir.

سُحْمٌ [Suḥam] زُفْرٌ [zufer] vezninde) Nu'mān b. Munzir'in feresi ismidir.

سُحَامَةٌ [Suḥāmet] سُمَامَةٌ [sumāmet] vezninde) Yemāme'de Kuleyb kabīlesi yurdunda bir su adıdır.

سَحَامَةٌ [Seḥāmet] سَحَابَةٌ [seḥābet] vezninde) Bir muhaddis ismidir.

سُحَامٌ [Suḥām] غُرَابٌ [gūrāb] vezninde) Yemen'de bir kazā adıdır. Ve Felc nām mahalde bir vādī adıdır. Ve bir kelbin ismi olan **سُحَامٌ** [Suḥām] hā-yı mu'ceme iledir, Cevherī mühmele vehm eylemiştir.

الْإِسْحَامُ [el-ishām] (hemzenin kesriyle) Bulut yağmur yağdırmak ma'nāsınadır; yukālu: أَسْحَمَتِ السَّمَاءُ إِذَا صَبَّتْ مَاءَهَا

الْأُسْحُمَانُ [el-uşhumān] أُفْعَوَانٌ [uf'uvān] vezninde) Bir şecer adıdır.

إِسْحِمَانٌ [işhimān] زَبْرِقَانٌ [zibriqān] vezninde) Bir dağın ismidir; bunda hemzenin zammı hatādır. Ve siyāh nesneye denir.

[س خ م]

السَّحْمُ [es-seḥam] (sīn'in ve hā-yı mu'cemenin fethiyle) Siyāhlığa denir; yukālu: بِهِ سَحْمٌ أَيْ سَوَادٌ

الْأَسْحَمُ [el-eşham] أَسْوَدٌ [esved] vezninde ve mürādifidir; yukālu: شَيْءٌ أَسْحَمٌ أَيْ أَسْوَدٌ

السَّحِيمَةُ [es-seḥīmet] سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) ve

السُّحْمَةُ [es-suḥmet] غُرْفَةٌ [gurfet] vezninde) Bir adamın hakkında kalbin kararmasına ve hıkd ve kīneye denir; yukālu: بِهِ لِفَالَانٍ سَخِيمَةٌ وَسُحْمَةٌ أَيْ حَقْدٌ

الْمُسْحَمُ [el-musaḥḥam] مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Bir adamın hakkında kīn tutmuş kimseye denir; yukālu: هُوَ مُسْحَمٌ بِفَالَانٍ أَيْ بِهِ سَخِيمَةٌ

التَّسْحُمُ [et-tesaḥḥum] تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Bir kimseye bir adamın kalbi kararıp kīn ve 'adāvet bağlamak ma'nāsınadır; yukālu: تَسْحَمُ فُلَانٌ عَلَيْهِ إِذَا تَحَقَّدَ

التَّشْحِيمُ [et-tesḥīm] تَفْعِيلٌ [tef'il] vezninde) Bir kimse hakkında bir adamı darıltmak ma'nāsınadır; yukālu: Ve bir nesneyi siyāh eylemek ma'nāsınadır; yukālu: سَحَّمَ بِصُدْرِهِ إِذَا أَغْضَبَهُ Ve suyu ısıtmak ma'nāsınadır; yukālu: سَحَّمَ الْمَاءَ إِذَا سَحَّخَهُ Ve et kokmak ma'nāsınadır; yukālu: سَحَّمَ اللَّحْمُ إِذَا أَتَتْ

السُّحَامُ [es-suḥām] غُرَابٌ [gūrāb] vezninde) ve

السُّحَامِيٌّ [es-suḥāmiyy] ve

السُّحَامِيَّةُ [es-suḥāmiyyet] (yā-yı müşedde ile) Bāde-i hoş-güvāra denir. Ve

سُحَامٌ [suḥām] Kömüre itlāk olunur. Ve tencere karasına denir; yukālu: طَلَاءٌ بِالسُّحَامِ أَيْ بِسَوَادِ الْقِدْرِ Ve kuşun yelekleri altında olan yumuşak tüylere denir; yukālu: وَجْهُ الْغُلَامِ لَيْنٌ كَالسُّحَامِ وَهُوَ الرِّيشُ اللَّيْنُ تَحْتَ رَيْشِ الطَّيْرِ Ve kutnī ve atlas gibi yumuşak ve mülāyim kumaşa ve sevbe denir; yukālu: تَوَبَّ سُحَامٌ أَيْ لَيْنٌ الْمَمْسُ

السَّحْمَاءُ [es-saḥmā'] حَمْرَاءٌ [ḥamrā'] vezninde) Cā-be-cā sehl ve galīz olan kara taşlık tepeye denir.

[س د م]

السَّدَمُ [es-sedem] (fethateynle) Gamgīn olmak, 'alā-kavlin nedāmetle gamgīn olmak yāhūd hüzn ve endūha mukārin gayz ve gazab peydā eylemek ma'nāsınadır;

yukālu: سَدِمَ الرَّجُلُ سَدَمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَهُوَ الْهَمُّ. Ve bir nesneye pek düşkün haris olmak ma'nāsınadır; yukālu: سَدِمَ بِالشَّيْءِ إِذَا لَهَجَ بِهِ وَحَرَصَ

سَدَمٌ [sedem] فَحْلٌ مُسْدُومٌ [faḥlun mesdūm] ma'nāsınadır, ke-mā se-yuzkeru.

السَّادِمُ [es-sādim] ve

السَّدَمَانُ [es-sedmān] [سَكْرَانٌ] [sekrān] vezninde) Gamgīn yāhūd nedāmete mukārin gamgīn yāhūd hüzn ve endūha mukārin gayz-nāk adama denir.

الْمَسْدُومُ [el-mesdūm] فَحْلٌ سَدَمٌ [faḥlun sedem] ma'nāsınadır.

السَّدِيمُ [es-sedim] [كَيْفٌ] [ketif] vezninde) ve

الْمُسَدِّمُ [el-museddem] [مُعْظَمٌ] [mu'azzam] vezninde) مُسْدُودٌ [mesdūd] ve سَدَمٌ [sedem] gibi esrimiş deveye denir, 'alā-kavlin dışı deve sürüsüne salıverilip beynlerinde esriyip gezmekle nākalar kösnüdükte soy olmamakla dişilere aşmasın diye içlerinden ihrāc olunan erkek deveye denir yāhūd dişiyeye aşmaktan memnūc olan deveye denir ne güne memnūc olursa olsun; yukālu: فَحْلٌ مُسْدُومٌ وَسَدِيمٌ وَسَدَمٌ وَمُسَدِّمٌ أَبِي هَاتِجٍ أَوْ الَّذِي يُرْسَلُ فِي الْإِبِلِ فَيَهْدُرُ بَيْنَهَا فَإِذَا ضَبَعَتْ أَخْرَجَ عَنْهَا اسْتِهْجَانًا لِنَسْلِهِ Ve أَوْ الْمُنْتَوِعُ مِنَ الضَّرَابِ بِأَيِّ وَجْهِ كَانَ

سَدِيمٌ [sedim] ve

مُسَدِّمٌ [museddem] Fıskırıp atılır olan suya denir.

السَّدُومُ [es-sedum] [نُدْسٌ] [nedus] vezninde) ve

السَّدَمُ [es-sedem] [جَبَلٌ] [cebel] vezninde) ve

السَّدُومُ [es-sudum] [عُنُقٌ] [unuq] vezninde) Bunlar da dik dik fıskırıp atılır olan suya denir; cem'leri أُسْدَامٌ [esdām] ve سِدَامٌ [sidām] gelir, جِبَالٌ [cibāl] vezninde; 'alā-kavlin müfredi ve cem'leri berāberdir;

yukālu: مَاءٌ مُسَدِّمٌ وَسَدِيمٌ وَسَدَمٌ وَسَدَمٌ وَسُدُومٌ أَيْ مُنْدَقٌ

السَّدِيمُ [es-sedīm] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) Kesirü'z-zikr olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ سَدِيمٌ أَيْ كَثِيرُ الذِّكْرِ Ve cevvi-i semāda olan yufkaca sise ve dumana denir, 'alā-kavlin mutlakān dumana ve sise denir.

السَّدُومُ [es-sudm] (sīn'in zammıyla) ve

السَّدُومُ [es-sudum] (zammeteynle) Dolmuş yāhūd üzeri toprakla örtülüp belirsiz olmuş kuyuya denir; yukālu: رَكِيئَةٌ سُدُومٌ وَسُدُومٌ أَيْ مُنْدَقَةٌ

السَّدَمُ [es-sedm] [رَدْمٌ] [redm] vezninde) Kapıyı sedd eylemek ma'nāsınadır; yukālu: سَدَمَ الْبَابَ سَدَمًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا رَدَمَهُ

الْمُسَدِّمُ [el-museddem] [مُعْظَمٌ] [mu'azzam] vezninde) Salma deveye denir. Ve şol deveye denir ki sırtı yağır olmakla bir müddet havutu alınıp boş kalarak yağırı kapınıp sağalmış ola.

السَّدِيمُ [es-sedim] [كَيْفٌ] [ketif] vezninde) Kays-ı Mecnūn ve Ferhād gibi şedidü'l-'aşk olan 'aşık-ı āşüfteye denir; yukālu: عَاشِقٌ سَدِيمٌ أَيْ شَدِيدُ الْعِشْقِ

السَّدُومُ [Sedūm] [صَبُورٌ] [şabūr] vezninde) Cevherī, Lūṭ 'aleyhi's-selām kavminin karyesi olmak üzere resm edip galat eylemiştir, savāb olan سَدُومٌ [Sezūm] olmaktadır zāl-ı mu'ceme ile; ve minhu'l-meselu: "أَجُورٌ مِنْ قَاضِي سَدُومٍ" Ve 'inde'l-ba'z سَدُومٌ [Sezūm] Ḥimş eyāletinde bir beldedir. Şārih der ki ehl-i tahkīkin beyānına göre سَدُومٌ [Sezūm] zāl-ı mu'ceme ile سَدُومٌ [Sedūm] mu'arrebidir. Mütercim der ki سَدُومٌ [Sedūm] Lūṭ kavmine mahsūs altı kasabanın birisidir. Onda bir kādī var idi, cevri ile meseldir; cevriinden biri budur ki bir gün huzūruna iki kimse gelip biri

āherden da'vā eyledi ki "Benim bunun zimmetinde bin dirhem hakkım vardır." Müdde'ī 'aleyh dahi ikrār edip "Lākin beş seneden sonra müstehak olacaktır, sizden niyāz ederim ki beş sene tamāmında ben mezbūr bin dirhemi edā için getirdiğimde belki bu adamı bulamam, kerem edip bunu beş sene habs eyleseniz ki o vakte hāzır bulayım" Pes müdde'ī 'aleyhin bu sözüyle müdde'ī merkūmu beş sene habs eylemiştir. İntehā.

[س ر م]

السَّرْمُ [es-serm] (sīn'in fethi ve rā'nın sükūnuyla) Kelb kısmını iğrā eylemeğe mahsūs zecr kelimesidir; yukālu: سَرْمًا سَرْمًا إِذَا هَيَّجَهُ

السُّرْمُ [es-surm] (sīn'in zammıyla) Karında olan doğru bağırsağın ucuna denir ki mak'adın iç halkasıdır, fazalāt ondan hurūc eder.

السَّرَمُ [es-serem] (fethateynle) Dübür ağrısına denir.

السُّرْمَانُ [es-surmān] (sīn'in zammıyla) حُمْرَانُ [humrān] vezninde) Bir cins arı isimdir ki pek habīs ve mūzī olur, eşek arısı dedikleridir.

التَّسْرِيمُ [et-tesrīm] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Päre päre kesmek ma'nāsınadır; yukālu: سَرَّمَهُ إِذَا قَطَعَهُ

الْمُتَسَرِّمَةُ [el-muteserrimet] (مُتَوَرِّمَةٌ [muteverrimet] vezninde) Bölük bölük develere denir; yukālu: جَاءَتِ الْإِبِلُ مُتَسَرِّمَةً أَي مُتَقَطَعَةً

[س ر ج م]

السَّرْجَمُ [es-sercem] (cīm'le جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Pek uzun nesneye denir, tavīl ma'nāsına.

[س س م]

السَّاسِمُ [es-sāsem] (sīn'in fethiyle عَالَمٌ [ālem] vezninde) Bir cins siyāh şecer ismidir, 'alā-kavlin abanoz ağacıdır yāhūd شِيرَازِي [šīzā] dedikleri şecerdir yāhūd bir ağaçtır ki ondan yay düzülür. Mü'ellif شِيرَازِي [šīzā] kelimesini [ābinūs] yāhūd سَاسِمٌ [sāsem] yāhūd haşeb-i cevzdir diye resm eylemiştir, zāhiren saç ağacıdır.

[س ر ط م]

السَّرْطَمُ [es-serṭam] (جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) ve

السِّرْطِمُ [es-sirṭim] (زَبْرَجٌ [zibric] vezninde) Uzun nesneye denir. Ve şol adama denir ki belīg ve fasīh olmakla kelāmı beyān ve fesāhat üzere edā eder ola; yukālu: رَجُلٌ سِرْطِمٌ أَي الْبَيْتُ الْقَوْلُ فِي كَلَامِهِ Ve şol tenū-mend ve 'azīmü'l-hilkat adama denir ki boğazı vāsi' ve serī'ü'l-bel' ve ekül ola; yukālu: هُوَ سِرْطِمٌ أَي الْوَاسِعُ الْخَلْقِ السَّرِيعِ الْبَلْعِ مَعَ جِسْمٍ وَخَلْقٍ

[س ط م]

السِّطَامُ [es-siṭām] (sīn'in kesriyle) Āteş küreği ta'bīr olunan demir küreğe denir ki onunla āteş ölçerilir. Ve kapı tırkazına ve mandalına denir. Ve şīşe tıkaçına denir. Ve kılıcın ağzına denir.

السَّطْمُ [es-saṭm] (sīn'in fethiyle) Bu dahi kılıcın ağzına denir.

الْأُسْطُمَةُ [el-uṣṭummet] (طُرْتُبَّةٌ [ṭurṭubbet] vezninde) Bir kavm ve cemā'atin vasat ve eṣrāfına yāhūd bir maslahatları zuhūrunda merci' ve mecma'ları olan kār-güzār ve maslahat-bīnleri olan adama denir; yukālu: أُسْطُمَةُ الْقَوْمِ أَي وَسْطُهُمْ وَأَسْرَافُهُمْ أَوْ مُجْتَمَعُهُمْ

السُّطْمُ [es-suṭum] (zammeteynle) أُصُولٌ

[uṣūl] ma'nāsınadır ki أَضَلَّ [aşl]ın cem'idir; yukālu: عَادَتِ الْأَشْيَاءُ فِي سَطْمِهَا أَيِ أَضُولِهَا Bu-nun müfredi سَطْمًا [siṭām]dır.

السَّطْمُ [es-saṭm] (لَطْمٌ [laṭm] vezninde) Ka-pıyı berkitmek ma'nāsınadır; yukālu: سَطَمَ الْبَابَ سَطْمًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا رَدَمَهُ

الْإِسْطَامُ [el-iṣṭām] (hemzenin kesriyle) Ateş ölçerecek kösegiye denir; yukālu: حَوَّلَ النَّارَ بِالْإِسْطَامِ أَيِ بِالْمِسْعَارِ Ve 'Abdullāh b. Aşrem nām kimsenin kılıcı ismidir.

[س ع د م]

بَنُو سَعْدِمَ [Benū Sa'dem] (جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Benū Mālik b. Hanzale kabilesinden bir batndır, mīm'i zā'ididir.

[س ع م]

السَّعْمُ [es-sa'm] (sīn'in fethiyle) Deve yürümesinden bir güne yürüyüş ismidir ki tiz tiz yürümek olacaktır; yukālu: سَعِمَ الْبَعِيرُ سَعْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ وَهُوَ صَرَبٌ مِنْ سَيْرِ الْإِبِلِ

السَّعُومُ [es-se'ūm] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Tiz tiz yürütür olan nākaya denir.

سُعَيْمٌ [Su'aym] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Ashābdan Mirdās b. 'Uḳfān'ın ceddı ismidir.

الْمِسْعَامُ [el-mis'ām] (مِحْرَابٌ [mihrāb] vezninde) 'alā-kavlin مُسْعَانٌ [muş'ān] vezninde) Sür'atle akan seylāba denir; yukālu: سَيْلٌ مِسْعَامٌ أَيِ سَرِيعٌ

[س ع م]

السَّعْمُ [es-saġm] (sīn'in fethi ve ġayn-ı mu'cemenin sükünüyle) Cimā'e eylemek, 'alā-kavlin inzālden hoşlanmayıp hemān sokup çekmek ma'nāsınadır; yukālu: سَعِمَ جَارِيَتُهُ سَعْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا جَامَعَهَا أَوْ هُوَ أَنْ لَا يُحِبُّ الْإِنْزَالَ فَيُدْخِلُ ثُمَّ يُخْرِجُ Ve

سَغْمٌ [saġm] دَغْمٌ [daġm] gibi رَعْمٌ [raġm]

lafzını te'kiden irād olunur; yukālu: رَعْمًا لَهُ دَعْمًا سَعْمًا Ve bu te'kid olduğu için vāv'dan mücerred olur.

السَّعِيمُ [es-seġim] (كَيْفٌ [ketif] vezninde) Bed-gıdā adama denir; yukālu: رَجُلٌ سَعِيمٌ أَيِ السَّيِّءُ الْغِذَاءِ

الْمُسْعَغَمُ [el-musaġġam] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) ve

الْمُسْعَغَمُ [el-musġam] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) Hoş-gıdā adama denir ki dā'imā nefāyis ekl eder; yukālu: هُوَ مُسْعَغَمٌ وَمُسْعَغَمٌ أَيِ هُوَ الْحَسَنُ الْغِذَاءِ Ve etli cānlı ve ter ü tāze ve nāzük-beden oğlana denir; yukālu: غَلَامٌ مُسْعَغَمٌ وَمُسْعَغَمٌ أَيِ مُمْتَلِئُ الْبَدَنِ نِعْمَةً

الْإِسْغَامُ [el-işġām] (hemzenin kesriyle) Oğlan etli cānlı, ter ü tāze ve nāzük-beden olmak ma'nāsınadır; yukālu: أُسْغِمَ الْغُلَامَ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا كَانَ مُسْعَغَمًا Ve bir adamı āzürde-dil eylemek ve hātırına dokunmak ma'nāsınadır; yukālu: أَسْعَمَ فَلَانًا إِذَا أَبْلَغَ قَلْبَهُ الْأَدَى

التَّسْغِيمُ [et-tesġim] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Yudum yudum içirmek ma'nāsınadır; yukālu: سَعَمَهُ الْمَاءُ إِذَا جَرَّعَهُ إِيَّاهُ

سَيْغَمٌ [Seyġam] (دَايْغَمٌ [dayġam] vezninde) Bir beldedir.

[س ق م]

السَّقَامُ [es-seġām] (سَحَابٌ [seḡāb] vezninde) ve

السَّقَمُ [es-seġam] (جَبَلٌ [cebel] vezninde) ve **السُّقْمُ** [es-suġm] (قُفْلٌ [ḳufl] vezninde) Hastalığa denir; yukālu: بِهِ سَقَامٌ وَسَقَمٌ مَرَضٌ مُرَضٌ أَيِ مَرَضٌ [maraḍ]ı ta'mīm eylemiştir ki cismānī ve nefsānī olur, lākin سُقْمٌ [suġm] cismānīye mahsüstür. Ve

سَقَمٌ [seġam] (fethateynle) ve

سُقْمٌ [suq̄m] [قُفْلٌ [kuf̄l] vezninde) ve
سَقَامَةٌ [seḳāmet] [كِرَامَةٌ [kerāmet] vezninde)
 Masdar olurlar, hasta olmak ma'nāsınadır;
 yukālu: سَقِمَ الرَّجُلُ وَسَقِمًا وَسَقَمًا وَسَقَامَةً مِنْ
 الْبَابِ الرَّابِعِ وَالْخَامِسِ إِذَا مَرَضَ
السَّقِيمُ [es-seḳīm] [أَمِيرٌ [emīr] vezninde)
 Vasftır, hastaya denir, bīmār ma'nāsına;
 cem'î سِقَامٌ [siḳām] gelir, كِرَامٌ [kirām] gibi.
سِقَامٌ [Suḳām] [غُرَابٌ [ḡurāb] ve سَحَابٌ
 [sehāb] veznlerinde) Bir vādī adıdır.
سَقْمَانٌ [Saḳmān] [سَلْمَانٌ [selmān] vezninde)
 Bir mevzi'dir.
السَّقْوَمُ [es-sevḳam] [جَوْهَرٌ [cevh̄er] vezninde)
 Bir cins ulu ağacın ismidir.

السَّقْمُونِيَا [es-seḳamūniyā] (sīn'in fethi ve
 yā-i tahtiyenin tahfifi ve kasr ile) Bir
 nebāt adıdır ki içinden süt gibi yelmeşik
 rutübet istihrāc ve tecfif olunur, o rutübet
 dahi سَقْمُونِيَا [seḳamūniyā] denir, Türkīde
 mahmūde otu ve rutübetine mahmūde
 ta'bīr olunur; be-gāyet müşhildir, mi'ce ve
 aḫşāya muhālefeti müşhilāt-ı sā'ireden ek-
 serdir, binā'en'aleyh sādece isti'māl olun-
 mayıp fülful ve zencebīl ve anason gibi
 eşyā-i mu'attirāt-ı muslihāt ile isti'māl olu-
 nur. Altı şa'ire mikdārından yirmiye kadar
 muslihler ile isti'mālî mirre-i safrāyı ve
 eḳāşī-i bedenden lüzücāt-ı redīeyi cāzib
 ve bir cüz' mahmūde bir cüz' تُرْبُذٌ [turbuz]
 u tāze süt ile 'ale'r-rīk şürb karında bir
 dāne soğulcan komayıp bi'l-cümle ihrāc
 eylemekte 'acībū'l-eser ve mücerreb-
 dir. Mütercim der ki *Mufredāt*'ta سَقْمُونِيَا
 [seḳamūniyā] Yūnānī olup 'Arabīsi مَحْمُودَةٌ
 [mahmūdet] olmak üzere mersūmdur,
 hattā pek müşhil olmakla şā'ir işbu beyti-
 hezl-āmizi tefevvüh eylemiştir. "عَوَاقِبُ
 الصَّبْرِ فِيمَا قَالَ قَاتِلُهُمْ || مَحْمُودَةٌ قُلْتُ أَحْسَى أَنْ

تَحْرِيْنَا

[س ق ط م]

السَّقِطُ [es-siḳtim] [زَبْرَجٌ [zibric] vezninde)
 Fāreye denir.

[س ك م]

السَّيْكَمُ [es-seykem] [حَيْدَرٌ [ḡayder] veznin-
 de) Yapça yapça ve adımları sık sık yürü-
 yen za'if adama denir. Ve bir recül adıdır.
السَّكْمُ [es-sekm] (sīn'in fethi ve kāf'ın
 sükūnuyla) Bir adam سَيْكَمٌ [seykem] ol-
 mak ma'nāsınadır; yukālu: سَكَمَ فُلَانٌ سَكْمًا
 مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا صَارَ سَيْكَمًا

[س ل م]

السَّلْمُ [es-selm] (sīn'in fethi ve lām'ın
 sükūnuyla) Bir kulplu kovaya denir, sakkā
 kovası gibi; cem'î أَسْلَمٌ [eslum], gelir أَفْلَسٌ
 [eflus] vezninde ve سِلَامٌ [silām] gelir, جِبَالٌ
 [cibāl] vezninde. Ve masdar olur, yılan
 sokmak ma'nāsına; yukālu: سَلَمَتْهُ الْحَيَّةُ سَلْمًا
 مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا لَدَعَتْهُ
 Şārihin beyānına göre selāmetine tefe'düldür. Ve سَلَمٌ [selem]
 dedikleri ağaçla deriyi dibāgat eylemek
 ma'nāsınadır; yukālu: سَلَمَ الْجِلْدُ سَلْمًا مِنَ الْبَابِ
 إِذَا دَبَعَهُ بِالسَّلْمِ Ve kova eskiyip yepri-
 mekle 'amelinden fārig olup termīm ve
 ihkām eylemek ma'nāsınadır; yukālu: سَلِمَ
 الدَّلْوُ إِذَا فَرَّغَ مِنْ عَمَلِهَا وَأَحْكَمَهَا

السَّلِيمُ [es-silm] (sīn'in kesriyle ve fethiyle)
 Barışmaya denir, صَلُحٌ [şulḥ] ma'nāsınadır,
 müzekker ve mü'ennes olur; yukālu: خُدُوا
 Şārihin beyānı üzere te'nisi
 nakīzi olan حَرْبٌ [ḡarb] lafzına haml iledir.
 Ve

سِلْمٌ [silm] Musālahā eden kimseye de itlāk
 olunur, niteki حَرْبٌ [ḡarb] muhārebe eden
 kimseye de itlāk olunur; tekūlu: أَنَا سِلْمٌ لِمَنْ

Ve سَالَمَنِي وَحَزَبْتُ لِمَنْ حَارَبَنِي أَي مَصَالِحٍ وَمُحَارِبَتِ [silām] [selām] ma'nāsınadır ki inkiyād ve itā'at eylemektir. Ve إِسْلَامٌ [islām] ma'nāsınadır ki müslim olmaktır. Kāle'ş-şārih ve bihi kuri'e kavluhu ta'ālā: ﴿أَدْخُلُوا فِي السِّلْمِ كَافَّةً﴾ وَفَسِّرَ بِالْإِسْلَامِ

سَلَفٌ [es-selem] (fethateynle) [selef] ma'nāsınadır ki büyü' envā'ından bir nev'in ismidir; yukālu: عَقَدَ عَقْدَ السِّلْمِ أَي السَّلَفِ

Mü'ellif سَلَفٌ [selef]i سَلَمٌ [selem] ile ve سَلَمٌ [selem]i سَلَفٌ [selef] ile ta'rif eyledi. Kıdūrī'nin beyānına göre سَلَفٌ [selef] ve سَلَمٌ [selem] lügatte iki bedelin birinin ta'ciline ve āherin te'ciline mutazammın 'akdden 'ibarettir. Ve 'örf-i şer' de semenin ta'ciline ve müsemmen olan mālın te'ciline mücib 'akdde mahsūs oldu; şürüt ve evsāfı kütüb-i fihhiyyede mebsüttür. Ve

سَلَمٌ [selem] İnkıyād ve istislām ma'nāsınadır; ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿وَأَلْقُوا إِلَيْكُمُ السَّلَمَ﴾ أَي الْإِسْتِسْلَامَ وَالْإِنْتِزَادَ Ve سَلَمٌ [selem] Bir şecer ismidir. Bu şecer mugaylān ağacı envā'ındandır, Mısır dike-ni ve سَنْطٌ [sent] ağacı ta'bir olunur, yemi-şine قَرَطٌ [karaz] denir ki palamut olacaktır, onunla deri dibāgat olunur; müfredi سَلَمَةٌ [selemet]tir. Ve

سَلَمٌ [selem] تَسْلِيمٌ [teslīm]den ism olur ki Hazret-i Bārī ta'ālānın emr ve hükmüne rızā ve inkiyāddan 'ibarettir. Ve esirliğe denir; yukālu: أَخَذَهُ بِالسَّلْمِ أَي الْأَسْرِ Ve esir ve giriftāra denir; yukālu: هُوَ سَلَمٌ أَي أَسِيرٌ

السَّلْمَاءُ [el-meslūmā] (mīm'in fethi ve elifin meddiyle) Zikr olunan سَلَمٌ [selem] nām ağaçları çok yere denir; yukālu: أَرْضٌ مَسْلُومَاءُ أَي كَثِيرَةُ السَّلْمِ

السَّلِيمَةُ [es-selimet] [ferihāt] veznin-

de) Taşa denir; cem'i سِلَامٌ [silām]dır, كِتَابٌ [kitāb] vezninde. Ve her yeri ter ve nāzük ve latif olan hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ سَلِيمَةٌ Ve أَي النَّاعِمَةُ الْأَطْرَافِ

سَلِيمَةٌ [Selimet] Esāmīdendir: Selime b. Qays el-Cermī ve Selime b. Hanzale es-Suḥaymī sahābelerdir. Ve Benū Selime, Enşār'dan bir batndır. Ve Selime b. Kehlā', Becīle kabilesi nesebindendir. Ve Selime b. el-Hāriş, Kinde kabilesi nesebindendir. Ve Selime b. 'Amr b. Zuhl ve Selime b. Gaṭafān b. Qays ve 'Umeyre b. Ḥufāf b. Selime ve 'Abdullāh b. Selime el-Bedrī el-Uḥudī ve 'Amr b. Selime el-Hemdānī ve 'Abdullāh b. Selime el-Murādī ricāl-i muhaddisīndendir. Pes Cevherī'nin 'Arab-da Enşār'dan batn olan Selime'den gayrı Selime yoktur kavli hatādır. Şārih der ki Cevherī Benū Selime'yi inkār eylemiştir.

سَلَمَةٌ [Selemet] (feteḥātla) Ashābdan kırk nefer yāhūd o mikdār zevāt ismidir. Ve otuz nefer yāhūd o kadar muhaddisīn ismleridir. Ve Seleme el-Ḥayr ve Seleme eş-Şer' iki ma'rūf kimsedir. Ve Ummu Seleme bint Umeyye ki ümmehāt-ı mü'minīndendir ve Umm Seleme bint Yezīd ve Umm Seleme bint Ebī Ḥakīm yāhūd bu Umm Suleym yāhūd Umm Suleymān'dır, sahābiyyelerdir.

السَّلَامٌ [es-Selām] (sīn'in fethiyle) Nakz ve 'ayb ve fenā' ve zevāl şā'ibesinden sālīm ve munezzeh olan dā'im ve bākī Hak celle ve 'alā hazretlerinin esmā-i hüsnāsındandır. Fi'l-asl masdardır. Ve

سَلَامٌ [selām] سَلَامَةٌ [selāmet] gibi masdardır, 'uyüb ve āfātın berī' ve sālīm olmak ma'nāsınadır; yukālu: سَلِيمٌ مِنَ الْغُيُوبِ وَالْأَفَاتِ Ve beyne'l-

İslām olan سَلَامٌ عَلَیْكُمْ bu ma'nādandır ki selāmetle du'ā eylemektir, ism olarak dahi isti'māl olunur. Ve

سَلَامٌ [selām] Yılan sokmuş kimseye denir, سلیم [selīm] gibi, ke-mā se-yuzkeru. Ve Sumeysāṭ nām kal'ā kurbünde bir mevzi' adıdır. Ve Mekke-i mükerreme'nin ismidir. Ve Hicāz'da bir dağın adıdır. Ve فَضْرُ السَّلَامِ [Kaşru's-Selām] Raḳqa'da Hārūn-ı Reşīd'in bir köşkü ismidir. Ve bir şecer adıdır; bunda sīn'in kesriyle de zebān-zededir. Letā'iftendir ki bir a'rābīye bir adam tahiyet kasdıyla السَّلَامُ عَلَیْكَ dedikte, a'rābī cevābında وَالْجُنْحَاتُ عَلَیْكَ dedi. O adam: "Yāhū bu ne güne cevābdır!" diye i'tirāz eyledikte "سَلَامٌ" [selām] ve الْجُنْحَاتُ [ceşcāş] iki güne acı ağaçlardır, sen birisini bana havāle eyledin, ben dahi sana diğerini tafvīz eyledim" diye cevāb eyledi. Ve

سَلَامٌ [Selām] Esāmīdendir: 'Abdullah b. Selām el-Ḥibr ve birāderi Seleme b. Selām ve yeğeni Selām ve Selām b. 'Amr ve sahābelerdir. Ve Ebū 'Alī el-Cubbā'ī, Muḥammed b. 'Abdullāh b. Selām'dır. Ve Muḥammed b. Mūsā b. Selām es-Selāmī ki ceddine mensūbdur, muhaddistir.

دَارُ السَّلَامِ [Dāru's-Selām] Cennet-i a'lādır ki dāhil olanlar āfāttan ve na'īmi inkīzāsından sālīm olurlar; tekūlu: اَللّٰهُمَّ اَدْخِلْنَا دَارَ السَّلَامِ اَيِّ الْجَنَّةِ

نَهْرُ السَّلَامِ [Nehru's-Selām] Nehr-i Dicle'dir.

مَدِيْنَةُ السَّلَامِ [Medīnetu's-Selām] Bağdād-ı behişt-ittisāmıdır; muhaddisinden Ḥāfız Muḥammed b. Nāşir ve 'Abdullāh b. Mūsā ve şu'arādan Muḥammed b. 'Abdullāh es-Selāmīyyūn, Bağdād'a mensūblardır.

السَّلِيمِ [es-selīm] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve **الْمَسْلُومِ** [el-meslūm] Bunlar da سَلَامٌ [selām] gibi yılan sokmuş kimseye itlāk olunur. Ve bu tefe'ül kabīlindendir; yukālu: رَجُلٌ

سَلَامٌ وَسَلِيمٌ وَمَسْلُومٌ أَيْ لَدَيْغِ

سِلَامٌ [Silām] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bir su ismidir.

سُلَامٌ [Sulām] (غُرَابٌ [gūrāb] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

سُلَيْمٌ [Suleym] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Esāmīdendir: Suleym b. Manşūr, Ḳaysu 'Aylān kabīlesinden münşā'ib bir kabīle pederidir, kezālik Cuzām'dan bir kabīle pederidir. Ve on beş sahābe ismidir. Ve Ummu Suleym bint Milḥān ve Ummu Suleym bint Suḥaym sahābiyyelerdir.

ذَاتُ السُّلَيْمِ [Zātu's-Suleym] Bir mevzi'dir.

دَرْبُ سُلَيْمِ [Derbu Suleym] Bağdād dervāzelerinden bir dervāzedir.

سُلَيْمَةٌ [Suleymet] (جُهَيْنَةٌ [cuheyne] vezninde) Bir recül ismidir.

أَبُو سُلْمَى [Ebū Sulmā] (بُشْرَى [buşrā] vezninde) Zuheyr nām şā'irin pederidir.

أَبُو سَلْمَى [ebū selmā] (سَكْرَى [sekrā] vezninde) وَرَغٌ [vezağ] dedikleri alaca kelerin künyesidir.

سَلْمَانُ [Selmān] (sīn'in fethiyle) Bir dağın adıdır. Ve Murād kabīlesinden bir batndır; 'Ubeyde es-Selmānī onlardan- dır, zamān-ı sa'ādette İslām'a gelip lākin şeref-yāb-ı sohbet olmadı. Ve sā'ir ba'zı muhaddisīn-i Selmāniyyīn dahi onlardandır, Hatīb Selmānī gibi. Ve Selmān b. Selāme ve İbn Şumāme ve İbn Ḥālid ve İbn Şaḥr ve İbn 'Āmir ve İbnu'l-İslām el-Fārisī ashābdandır. Ahīr Selmān-ı Fārisī hazretleridir.

أَبُو سَلْمَانَ [ebū selmān] Bok böceğinin künyesidir.

السُّلْمُ [es-sullem] (سُكَّرٌ [sukker] vezninde) Merdivene denir; mü'ennestir ve ba'zen müzekker olur; دَرَجَةٌ [derece] ve مِرْقَاةٌ [mirkāt] gibi; cem'i سَلَالِيمٌ [selālīm] ve سَلَالِيمٌ [selālīm] gelir; yukālu: صَعِدَ عَلَى السُّلْمِ ضِعْدًا أَي الْمِرْقَاةِ Şārih der ki cāy-ı selāmet olan mahall-i fevkāniye teslīm eylediği için itlāk olundu. Ve

سُلْمٌ [sullem] Üzengiye itlāk olunur; yukālu: جَعَلَ بِالْفَرَسِ سُلْمًا أَي غَزْرًا Ve Zebbān b. Seyyār'ın feresi ismidir. Ve عَانَةٌ [ʿĀnet] dedikleri kevākibin sağ tarafının aşağı semtinde niçe kevkeblere itlāk olunur ki merdiven şeklindedir. Ve

سُلْمٌ [sullem] Sebeb ma'nāsına müsta'emeldir ki bir nesneye müsil olan vesiledir; yukālu: اِتَّخَذَهُ سُلْمًا أَي سَبَبًا

السَّلَامَةُ [es-selāmet] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) سَلَامٌ [selām] gibi 'uyübdan ve āfetten berī ve pākīze olmak ma'nāsınadır; yukālu: سَلِمَ الرَّجُلُ مِنَ الْغَيْبِ وَالْآفَةِ سَلَامًا وَسَلَامَةً Ve مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا نَجَا وَبَرِيَ مِنْهَا

سَلَامَةٌ [Selāmet] Esāmīdendir: Selāme b. 'Umeyr b. Ebī Sulāme sahābedir. Ve Seyyār b. Selāme muhaddistir. Ve Selāme bintu'l-Ḥurr el-Ezdiyye ve Selāme bint Ma'kil el-Ḥuzā'iyye ve Selāme ki ḥādine-i İbrāhīm b. Hazret-i Muştafāvidir, 'aleyhime's-selām sahābiyyelerdir.

التَّسْلِيمُ [et-teslīm] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Āfetten mahfūz ve berī kılmak ma'nāsınadır; yukālu: سَلَّمَهُ اللهُ تَعَالَى مِنَ الْآفَةِ أَي وَقَاهُ إِثَابًا سَلَّمْتُهُ إِلَى فُلَانٍ إِذَا أَعْطَيْتَهُ Ve rızā ma'nāsınadır ki Ḥudā-yı müte'ālin hüküm ve kazā ve kaderine rāzī

olup emrine boyun sunup her ne zuhūr ederse hayren ve şerren kabül-i tāmmla kabül eylemekten 'ibārettir; yukālu: هُوَ فِي الرِّضَى فِي التَّسْلِيمِ أَي فِي السَّلَامِ [selām] ma'nāsınadır ki murād tahiyettir, سَلَامٌ عَلَيْكُمْ diye selām vermektir ki tahiyet ve selāmetle du'ā eylemekten 'ibārettir; yukālu: سَلَّمَهُ أَي قَالَ لَهُ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ

التَّسَلُّمُ [et-tesellum] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Teslīm olunan nesneyi ahz ve kabz eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: سَلَّمْتُهُ إِلَيْهِ Ve İslām'a gelmek ma'nāsınadır; yukālu: كَانَ كَافِرًا ثُمَّ تَسَلَّمَ أَي أَسَلَّمَ

الإِسْلَامُ [el-islām] (hemzenin kesriyle) İtā'at ve inkıyād eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا انْقَادَ الرَّجُلُ إِذَا أَسَلَّمَ Ve müslümān olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَسَلَّمَ الْيَهُودِيَّ Ve bir adamı mahzūl eylemek ma'nāsınadır ki hemzesi selb içindir; yukālu: أَسَلَّمَ الْعَدُوَّ إِذَا خَذَلَهُ Ve tapşırmaq, tefvīz ma'nāsınadır; yukālu: أَسَلَّمَ أَمْرَهُ إِلَى اللهِ تَعَالَى أَي سَلَّمَهُ Ve meşgūl ve derkār olduğu nesneyi terk eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: أَسَلَّمْتُ عَنْهُ إِذَا تَرَكْتَهُ بَعْدَمَا كُنْتُ فِيهِ

التَّسَالُمُ [et-tesālum] (تَفَاعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Birbiriyle sulh edip selāmetleşmek ma'nāsınadır; yukālu: تَسَالَمًا إِذَا تَصَالَحَا Ve tekūlu'l-ʿArab: هُوَ لَا يَتَسَالَمُ خَيْلَاهُ أَي لَا يَقُولُ صِدْقًا فَيَسْمَعُ مِنْهُ Ya'nī "Filānın iki fırka sūvārī sipāhı birbiriyle sulh eylemez" demektir ki filān kelāmı rāst söylemez ki istimā' ve kabül ola diyecek mevki'de irād olunur, zīrā iki sūvārī 'askeri birbiriyle musālaha eyledikte yekdiğere kask ve hücüm eylemeyerek 'alā-hālihimā yollarına giderler. Pes kelām-ı mezbūr iki sözü bir araya gelmez ve birbirine uymaz,

kezzābdır demekten kināye olur, zīrā iki sözü birbirine münāfir ve müsādim olan kimse kezzābdır.

الْمُسَالَمَةُ [el-musālemet] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Bir kimse ile sulh eylemek ma'nāsınadır, birbirinin şerrinden sālīm olurlar; yukālu: سَالَمَا إِذَا صَالَحَا

الْإِسْتِيلَامُ [el-istilām] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) ve

الْإِسْتِيلَامُ [el-istilām] (إِسْتِفْعَالٌ [istif'āl] vezninde) Hāssaten hacer-i esvedi lems eylemek ma'nāsınadır ki ziyāret eylemek ta'bīr olunur, öpmek ile yā el sürmek ile olur; yukālu: اسْتَلَمَ الْحَجَرَ يَعْني الْأَسْوَدَ اسْتِلَامًا وَإِسْتِلَامُهُ اسْتِلَامًا إِذَا لَمَسَهُ إِمَّا بِالْقُبْلَةِ أَوْ بِالْيَدِ

Şārihin beyānına göre سلِمَةٌ [selimet] ten me'hūzdur ki hacer ma'nāsınadır yāhūd سَلَامٌ [selām]dan me'hūzdur ki tahiyet ma'nāsınadır. Ve اسْتِفْعَالٌ [istif'āl] de لَامَةٌ [le'met]ten me'hūzdur ki dir' ve silāh ma'nāsınadır, gūyā ki onun ziyāreti 'azābdan harez ve vikāye olur. Ve İbn A'rābī ictimā' ma'nāsına olan مَلَامَةٌ [mel'emet]ten me'hūzdur dedi. Ve اسْتِفْعَالٌ [istif'āl]de isti'mālī kalıldır. İntehā. Ve

إِسْتِيلَامٌ [istilām] Ekinin sünbülesi zuhūr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: اسْتَلَمَ الرَّزْعُ إِذَا خَرَجَ سُنْبُلُهُ Ve sulh edişmek ma'nāsınadır ki müşāreket içindir; ve minhu yukālu: هُوَ لَا يُسْتَلَمُ عَلَى سَخَطِهِ أَيَّ لَا يُضْطَلَحُ عَلَى مَا يَكْرَهُهُ

الْأُسَيْلِيمُ [el-useylim] (musaggar bünyesiyle) Serçe parmakla adsız parmak beyninde olan damara denir.

الْإِسْتِيلَامُ [el-istislām] İmtisāl ve inkıyād eylemek ma'nāsınadır; yukālu: اسْتَسَلِمَ الرَّجُلُ إِذَا انْقَادَ Ve aslā şaşıp sapmayarak muttasıl yolun vasatından gitmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: اسْتَسَلِمَ ثُكْمَ الطَّرِيقِ إِذَا

رَكِبَهُ وَلَمْ يَخْطِئْهُ

الْتَّمَسْلُمُ [et-temeslum] (تَمَعُّلٌ [temef'ul] vezninde ki bāb-ı mahsūstur) Bir kimse Muslim ismiyle tesmiye olmak ma'nāsınadır; yukālu: كَانَ فُلَانٌ يُسَمَّى مُحَمَّدًا ثُمَّ تَمَسَّلَمَ أَيَّ سَوِيٍّ بِمُسْلِمٍ

أَسَالِيمُ [Usālim] (hemze-i mazmūme ile) Serāt ülkesinde bir dağın adıdır.

مَدِينَةُ سَالِيمٍ [Medīnetu Sālim] Endelus'te bir şehrdir.

السَّلَامِيَّةُ [es-Selāmiyyet] (sīn'in fethiyle) Şelmā' nām mahall yanında Benī Hāzn yurdunda bir suyun adıdır. Ve bir başka suyun adıdır.

سَلَامٌ [Sellām] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Şa'rd ülkesinde bir karyedir.

حَيْفُ سَلَامٍ [Hayfu Sellām] Mekke kazāsında bir nāhiyedir. Ve Sellām b. Silm ve İbn Suleym ve İbn Suleymān ve İbn Ebī Sellām ve İbn Şuraḥbīl ve İbn Ebī 'Amre ve İbn Miskīn ve İbn Ebī Muṭīr' muhaddislerdir. Ve Sellām b. Ebi'l-Ḥaḫīḫ ve Sellām b. Muḫammed b. Nāhiḍ ve Sa'd b. Ca'fer b. Sellām ve Muḫammed b. Sellām el-Bikendī ki muhaddislerdir; teşdīd ve tahfiplerinde ihtilāf olunmuştur.

سَلْمِيَّةُ [Selemyet] (sīn'in ve lām'ın fethi ve mīm'in sükunıyla) Ḥimş kurbünde bir beldedir; muhaddisinden 'Aṭīḫ es-Selēmānī ona mensūbdur ve سَلْمَانِيٌّ [Selēmāniyy] fetehtıdır.

ذُو سَلَمٍ [Zū Selem] (fethateynle) Bir mevzi'dir. Ve Zū Selem b. Şedīd b. Şābit ezvā-i Yemen'dendir.

سَلْمَى [Selmā] (سَكْرَى [sekrā] vezninde) Necd diyarında bir mevzi' adıdır. Ve Tā'if şehrinde bir kulenin ismidir. Ve Ṭayyī'

kabilesine mahsūs bir dağın adıdır ki Medīne'nin şarkisinde vāki'dir. Ve bir kabīle adıdır. Ve bir nebāt ismidir. Ve iki sahābe ismidir. Ve on altı sahābiyyenin ismidir.

أُمُّ سَلْمَى [Ummu Selmā] Ebū Rāfi' cenāblarının zevcesidir.

سُلْمَى [Sulmā] [هُبْلَى [ḥublā] vezninde) Esāmīdendir: Sulmā b. 'Abdullāh b. Sulmā ve Sulmā b. Ğiyāṣ ve Sulmā b. Munķiz ve Ebū Sulmā el-Ḳatebānī 'alā-kavlin bu سَكْرَى [sekrā] veznindedir, muhaddislerdir.

السَّلَامَان [es-selāmān] (sīn'in fethiyle ve tesniye bünyesiyle) Bir şecer adıdır. Ve Benī Şeybān yurdunda bir su adıdır. Ve bir recül ismidir.

سَلَامَةٌ [Sellāmet] [شَدَادَةٌ [şeddādet] vezninde) Bint 'Āmir'dir ki mu'teka-i Hazret-i 'Āiše'dir. Ve Sellāme el-Muğanniye şol mutribedir ki 'Abdurrahmān b. 'Abdullāh b. Ebī 'Ammār ki tābi'inden 'ubbād-ı ehl-i Mekke'dendir, mezbüreye ta'aşşuk eylemişti. Ve 'Abdurrahmān ifrāt-ı 'ibādetinden قِيسٌ [qīss] ile mülakab olmakla mezbüreyi kendisine izāfetle Sellāmetu'l-Ḳiss itlāk eylediler.

السَّلَامِيَّةُ [es-Sellāmiyyet] [شَدَادِيَّةٌ [şeddādiyyet] vezninde) Mavşil kazasında bir karyedir; 'Abdurrahmān b. 'İsmet nām muhaddis ve niçe muhaddisler oradandır.

السَّلَامَى [es-sulāmā] [هُبَارَى [ḥubārā] vezninde) Devenin bakanağında olan kemiğe denir. Ve insānın ellerinde ve ayaklarında olan küçük kemiğe denir ki parmak uzunluğunda ve ondan kısarak olur; cem'i سَلَامِيَّاتٌ [sulāmeyāt] gelir mīm'in fethi ve yā'nın tahfifiyle. Mü'ellif طُولٌ صِغَارٌ يَطُولُ عِظَامٌ صِغَارٌ طُولٌ فِي الْيَدِ وَالرِّجْلِ

lemekle öylece terceme olundu, lākin sā'ir ümmehātta ve küttüb-i teşrihte meşrüh olduğu üzere سَلَامَى [sulāmā] parmak kemiği olacaktır, gerek elin ve gerek ayağın olsun. Her parmakta üçer سَلَامَى [sulāmā] olur ki ince ve uzunca kemiklerdir, aglazları sevāfil ve edakları evāhirdir. Pes mü'ellifin فِي الْيَدِ وَالرِّجْلِ kavli zikri'l-küll ve irādetü'l-cüz' kabilinden olur. Ve سَكَارَى [sekārā] vezninde سَلَامَى [selāmā] cenüb tarafından esen yele vasf olur ki bu diyarlarda kıble yeli ve kıble lodosu ta'bır olunur.

السَّلِيم [es-selīm] [أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Yılan sokmuş kimseye denir ki zikr olundu, 'alā-kavlin ölümcül yaralıya denir; yukālu: رَجُلٌ سَلِيمٌ أَي لَدَيْغٍ أَوْ جَرِيحٍ الَّذِي أَشْفَى: Ve atın ve beygirin tırnaklarının iç yüzünden çevresinde kıl biten yer ile tırnağın cevfi beynine gelen yerine denir. Ve āfāt ve emrāzdan berī ve sālīm olana denir; cem'i سُلَمَاءٌ [sulemā] gelir, كُرَمَاءٌ [kuremā] gibi.

سَالِمٌ [Sālīm] (lām'ın kesriyle) 'Abdullāh b. 'Ömer b. Ḥaṭṭāb'ın veledi ismidir. Cevherī سَالِمٌ [sālīm] lafzını göz ile burun aralığında olan deri ile tefsiri galat ve 'Abdullāh b. 'Ömer'in beytiyle istiḥādı bātıldır. Şārih der ki beyt-i mezbūr budur: “يُدِيرُونَنِي فِي” Pes سَالِمٌ وَأُرِيغُهُ | | وَجِلْدَةٌ بَيْنَ الْعَيْنِ وَالْأَنْفِ سَالِمٌ 'Abdullāh سَالِمٌ [sālīm]i kelām-ı muhabbetinden zikr olunan deri menzilinde kılımtır, lākin beyt-i merkūm Zuheyr'in olup 'Abdullāh onunla temessül eylediği şeyhimin tashih-kerdesi olmakla Cevherī'nin kelāmı galat ve butlāndan sālīm olur.

ذَاتُ أَسْلَامٍ [zātu eslām] (hemze-i meftūha ile) سَلَمٌ [selem] ağacı inbāt eden arza itlāk

olunur.

سَلَم [Selm] (sīn'in fethiyle) Esāmīdendir: Selm b. Zerīr ve İbn Cunāde ve İbn İbrāhīm ve İbn Ca'fer ve İbn Ebi'd-Dubāl ve İbn 'Abdurrahmān ve İbn 'Aṭiyye ve İbn Ḳuteybe ve İbn Ḳays muhaddislerdir.

بَابُ سَلَم [Bābu Selm] İşfahān'da bir mahalledir, kezālik Şīrāz'da bir mahalledir; *Kitābu'l-Kināye* mü'ellifi Ebū Ḥalef Muḥammed b. 'Abdumelik es-Sulemī eṭ-Ṭaberī onların birinden olmak muhtemeldir. Ve kitāb-ı merkūm fikh-ı Şāfi' fenninde be-gāyet bed'īdir.

سُلَمِيّ [Sullemiyy] (سُكْرِيّ [sukkeriyy] vezninde) İbn Cendel'dir ki ferddir, ya'nī bu ismde yektādır.

سُلْمَانِيْن [Sulmānīn] (sīn'in zammıyla) Bir mevzi'dir.

ذُو السَّلْوْمَةِ [Zu's-Selūmet] (صَبُوْرَةٌ [şabūret] vezninde) Benī Elhān b. Mālik'ten bir kimsedir.

سَلْوْمَةٌ [Sellūmet] (تَنْوْرَةٌ [tennūret] vezninde) Bint Ḥureys b. Zeyd'dir ki 'Adiyy b. Riḳāc nām şā'irin zevcesidir.

ذِي تَسْلَم [zī teslem] (تَسْمَعُ [tesme'u] vezninde) Bir kelimedir ki mahall-i yemīnde isti'māl olunur; tekūlu: لَا بِذِي تَسْلَمَ مَا كَانَ لَا بِذِي تَسْلَمَ وَلَا وَاللَّهِ الَّذِي يُسَلِّمُكَ بِذِي تَسْلَمَانَ ve cem'inde تَسْلَمُونَ ve müfred mü'ennesinde تَسْلِمِيْنَ ve cem'inde تَسْلِمْنَ denir. Kezālik **بِذِي تَسْلَمَ** وَأَذْهَبَا بِذِي تَسْلَمَانَ **بِذِي تَسْلَمَانَ** derler, **أَذْهَبَ بِسَلَامَتِكَ** ma'nāsına. Ve **ذُو** kelimesi ancak تَسْلَمَ kelimesine muzāf olur, niteki لَدُنْ kelimesi 'āmil oldukta ancak عُذْوَةٌ kelimesini nasb eylemeğe hāstır.

Mütercim der ki *Muḡni'l-Leḫib*'de

mersūm olduğu üzere 'Arabın **بِذِي تَسْلَمَ** kavllerinde bā' harfi zarfiyyet içindir ve ذِي [zī] زَمَن [zemen]-i mahzūfun sıfatıdır ve sāhib ma'nāsınadır, bu cihetle mevsūf nekre olur, **بِذِي تَسْلَمَ** sebkinde olur ki "Mazinne-i selāmet olan vakte git" demek olur. Ve 'inde'l-ba'z ذُو [zū] ma'nāsına olmakla mevsūf-ı mahzūf ma'rife olur. Ve cümle irābdan mahalli olmayarak sıla olmakla ذِي الوَقْتِ الَّذِي **بِذِي تَسْلَمَ** demek olur, lākin ذُو hemān Ṭayyi' lūgatinde ذِي ma'nāsına olmakla bu kavli taz'if eylediler. Ve ba'zılar **بِذِي تَسْلَمَ** kavlini **بِالسَّانِ الَّذِي يُقَالُ لَكَ فِيهِ تَسْلَمَ** 'ibāretiyle tefsīr eylediler. Ve ba'zılar yine ذُو [zū] sāhib ma'nāsına olup mukadder الْأَمْرُ lafzının sıfatı olmakla **بِذِي تَسْلَمَ** kavlini **بِذِي تَسْلَمَ** 'ibāretiyle beyān eylemiştir. Ve fi'l-i müstakbel masdar takdīrindedir. Ve bu 'Araba mahsūs yemīn kelimātındandır ki lisānımızda "Başın için işlemez" ta'bīri bu kabildendir. İntehā.

سَلَامٌ [Sellām] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Esāmīdendir. Ve Ḥuṭay'e nām şā'irin dir' vasfında nazm eylediği işbu: "جَدَاءٌ مُحْكَمَةٌ" mısra'ında سَلَامٌ [Sellām] lafzından murādı Dāvūd 'aleyhi's-selāmdir, مِنْ صُنْعِ دَاوُدَ demeği murād edip lākin kāfiye muvāfık olmadığından سَلَامٌ lafzına intikāl ve ona dahi vezn mutāva'at eylememekle سَلَامٌ kelimesine irticāl eyledi.

Mütercim der ki mü'ellifin bu tevcīhi Ḥafid Efendi merhūmun tasarrufāt-ı mahsūsaları kabīlindedir. Latīfe: Bir kebūru'l-enf kimsenin yanında bir adam bir gün "Havā hoşça değildir" demiş. Hemān o kimse şiddet-i inficāle terk-i

meclis edip gitmiş. Sebebini suʿāl eylediklerinde, “Benim enfime taʿrīz eyledi, zīrā havā deniz bahsine müteʿalliktir, denizde ise kayık olmakla bunun enfi kayık gibi kebīrdir diye beni hezl etti!” demiş.

سُلَيْمَانُ [Suleymān] (sīn'in zammıyla) Esāmīdendir ki bir peygamber-i zī-şānın ism-i şerīfidir. Müʿellif *Başāʾir*'de ism-i aʿcemī olmasını terciḥ eylemiştir. Ve Suleymān b. Ebī Suleymān ve İbn Şured ve İbn ʿAmr ve İbn Mushir ve İbn Hāşim ve İbn Ukeyme ashābdandır. Ve Ummu Suleymān iki sahābiyyedir.

مُسْلِمٌ [Muslim] (muḥsin) [muḥsin] vezninde) Yirmi kadar sahābe ismidir.

مَسْلَمَةٌ [Meslemet] (merḥale) [merḥalet] vezninde) Esāmīdendir: Mesleme b. Maḥled ve İbn Eslem ve İbn Kays ve İbn Hānī ve İbn Şeybān sahābelerdir.

مُسْلِمٌ [Muslim] (muḥsin) [muḥsin] vezninde)

مُسَلَّمٌ [Musellem] (muʿazzam) [muʿazzam] vezninde)

سَلَمٌ [Selem] (cebel) [cebel] vezninde)

سَلْمٌ [Selm] (ʿadl) [ʿadl] vezninde)

مُسْلِمَةٌ [Muslimet] (muḥsinet) [muḥsinet] vezninde)

مَسْلَمَةٌ [Meslemet] (merḥale) [merḥalet] vezninde)

أَسْلَمٌ [Eslem] (aḥmed) [aḥmed] vezninde)

سَالِمٌ [Sālum] (ānuk) [ānuk] vezninde)

سُلَيْمَةٌ [Suleymet] (cuheyne) [cuheyne] vezninde) Esāmī-i nāstandır.

السُّلَالِمُ [es-Sulālim] (ulābiṭ) [ulābiṭ] vezninde) Ḥayber kılāʾından bir kalʿanın adıdır.

سَلْمُونٌ [Selemūn] (qalemūn) [qalemūn] vezninde) Beş mevziʿ ismidir. Müʿellif,

Museylimetuʾl-Kezzāb isminden sūkūt eyledi, zāhiren istihcānla savn-ı lisāna mebnīdir.

[س ل ت م]

السَّلْتِمُ [es-siltim] (tā-yı fevkiyye ile zibric) [zibric] vezninde) Āfet ve dāhiye maʿnāsınadır. Ve gül-ı beyābāniye denir. Ve pek kıtlık yıla denir. Ve şol kocaman deveye denir ki bütün dişleri gidip ve alt dudağı bir derecede sarkmış ola ki yukarı çekmeğe kādīr olmaya. Ve

سَيْلَتِمٌ [siltim] Nāçīz nesne maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: مَا أَصَابَ سَيْلَتِمًا أَيُّ شَيْئًا

[س ل ج م]

السَّلَجِمُ [es-selcem] (cīm'le caʿfer) [caʿfer] vezninde) Şalgam taʿbīr olunan maʿrūf sebze ismidir. Bunda sâ-yı müsellese ile cāʾiz değıldir yāhūd lügat-i redīedir. Ve

سَلَجِمٌ [selcem] Gerimli ve uzun ata ve uzun temrene denir. Ve uzun adama denir. Ve yaşlı olup tünd ve şedīd olan erkek deveye denir; cemʿi سَلَاجِمٌ [selācim] gelir. Ve sık ve kalın ve gür sakala denir. Ve çeneleri uzun olan başa denir. Ve suyu çok köhne kuyuya denir.

السُّلَاجِمُ [es-sulācim] (ulābiṭ) [ulābiṭ] vezninde) Uzun adama denir. Ve yaşlı olarak yavuz erkek deveye denir; bunun da cemʿi سَلَاجِمٌ [selācim] gelir sīn'in fethiyle.

[س ل خ م]

الْمُسْلَحِمُ [el-musleḥimm] (ḥā-yı muʿceme ile muşmeʿill) [muşmeʿill] vezninde) Müdemmig ve mütekebbir kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ مُسْلَحِمٌ أَيُّ مَتَكَبِّرٍ

[س ل ع م]

السَّلْعَامُ [es-sil'ām] (‘ayn-ı mühmele ile **ضِرْغَامٌ** [dirgām] vezninde) Büyük karınlı, boğazının deliği bol adama denir; yukālu: **رَجُلٌ سَلْعَامٌ أَيِ الْوَاسِعِ الْحَلَقِي الْعَظِيمِ الْبَطْنِ** Ve uzun burunlu adama denir. Ve burnu ince ve uzun kurda denir.

أَبُو سِلْعَامَةَ [ebū sil'āmet] (sīn'in kesriyle) Kurdun künyesidir.

[س ل ق م]

السَّلْقَمُ [es-selqām] (ḳāf'la **جَعْفَرٌ** [ca'fer] vezninde) Arslana denir. Ve çenesi pek ve şedīd olan deveye denir. Ve uzun burunlu adama denir; yukālu: **رَجُلٌ سَلْقَمٌ أَيِ الطَّوِيلِ الْأَنْفِ**

السُّلَاكِيمُ [es-sulākīm] (‘ulābiṭ] vezninde) Bu dahi arslana denir.

السَّلْقَمَةُ [es-selqamet] [şalkamet] vezninde ve mürādifidir ki azı dişleri birbirine sürmek ma'nāsınadır; yukālu: **سَلْقَمٌ الرَّجُلُ بِمَعْنَى صَلَقَمَ** Ve rībe ve sū-i zann eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **سَلْقَمُهُ إِذَا رَابَهُ**

السَّلْقَامَةُ [es-silkāmet] (sīn'in kesriyle) Dişi kurda denir.

[س ل ه م]

السَّلْهَمُ [es-selhem] (ca'fer] vezninde) Çelimsiz ince arık adama denir; yukālu: **غَلَامٌ سَلْهَمٌ أَيِ ضَامِرٍ** Ve hastalıktan yenice kurtulup kalkmış adama denir; yukālu: **هُوَ سَلْهَمٌ أَيِ نَاقِهِ مِنَ الْمَرَضِ** Ve Mezḫic kabilesinden bir cemā'at adıdır.

سِلْهِمٌ [Silhim] (zibric] vezninde) Bir recül ismidir.

المُسْلَهِمُ [el-muslehim] (muşme'ill] vezninde) Levni mütegayyir

olmuş nesneye denir.

الإِسْلِهْمَامُ [el-islihmām] [işmi'lāl] vezninde) Bir nesnenin levni mütegayyir olmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِسْلِهْمٌ لَوْنُهُ إِذَا تَغَيَّرَ**

[س م م]

السَّمُّ [es-sem] (sīn'in fethi ve mīm'in teşdidiyle) Deliğe denir; yukālu: **أَضْيُقُ مِنْ سَمِّ الْإِبْرَةِ أَيِ نَقَبِهَا** Ve bu ma'nādandır ki ‘Arablar **سَمِّ حَاجَتِهِ** derler, “Maksad ve matlabın deliğini buldu” ki isābet eyledi demek olur. Ve

سَمُومُ الْإِنْسَانِ [semūmu'l-insān] ve

سِمَامُ الْإِنْسَانِ [simāmu'l-insān] Beden-i insānide olan deliklerden ‘ibārettir ki ağız ve burun ve kulak ve sā'ir deliklerdir. Ve

سَمٌّ [semm] Ağuya denir, zehr ma'nāsına. Bu iki ma'nāda sīn'in harekāt-ı selāsıyla da lügattir; cem'i **سُمُومٌ** [sumūm] gelir ve **سِمَامٌ** [simām] gelir sīn'in kesriyle. Ve

سَمٌّ [semm] (sīn'in fethiyle) Katır boncuğu makülesi nesnelere denir ki denizden çıkar. Ve at kısmının genzinde olan iki damarın her birine denir; ikisine **سَمَّانٌ** [semmān] denir.

سَمُّ الْفَأْرِ [semmu'l-fe'r] Sıçan otuna denir.

سَمُّ الْحِمَارِ [semmu'l-ḥimār] [diflā] ismidir ki ağu ağacı dedikleri şecerdir, Fārisīde har-zehre denir.

سَمُّ السَّمَكِ [semmu's-semek] Şecere-i māhī-zehredir ki balık otu dedikleri dārūnun nebātıdır, **بُوصِيرٌ** [būşir] demekle ma'ruftur; mefāsıl ağırlarına ve kalça ve arka ağırlarına ve nikris illetine nāfi'dir. Ve müsta'mel olan kışrıdır, dövüp suya bıraksalar ekl eden balıklar sarhoş olup suyun yüzüne çıkarlar. Ve yaprağında

kuvvet ve dühniyyet olmakla çerāglarda fitil yerine yakarlar. Ve

سَمَّ [semm] lafzı masdar olur, bir adama zehr içirmek ma'nāsına; yukālu: سَمَّهُ Ve ta'āma yā şarāba zehr katmak ma'nāsınadır; yukālu: سَمَّ Ve şīşenin ağzını tıkmak ma'nāsınadır; yukālu: سَمَّ Ve iki kimseyi barıştırmak ma'nāsınadır; yukālu: سَمَّ بَيْنَهُمَا إِذَا أَضْلَحَ Ve bir nesneyi ıslāh eylemek ma'nāsınadır; yukālu: سَمَّ الشَّيْءَ إِذَا أَضْلَحَهُ Ve bir nesneyi bir kimseye mahsūs kılmak ve mahsūs olmak ma'nāsına müte'addī ve lāzım olur; yukālu: سَمَّ النِّعْمَةَ إِلَيْهِ فَسَمَّتْ هِيَ أَي خَصَّصَتْ Ve bir maddenin künh ve gavrına nazar edip dikkat ve im'ānla yoklamak ma'nāsınadır; yukālu: سَمَّ الْأَمْرَ إِذَا سَبَرَهُ وَنَظَرَ غَوْرَهُ

السَّمَامُ [el-mesāmm] (mīm'in fethiyle) مَسَمَّةٌ [mesemm]in cem'idir ki mevzi-i semm ma'nāsınadır, kendide delik olan yere denir. مَسَامُ الْجَسَدِ [mesāmmu'l-cesed] bu ma'nādandır ki bedende olan menāfizdir, murād beşerede olan hafī ve hurde menfezlerdir ki 'arak ve buhār onlardan te-reşşüh ve hurūc eder; o deliklere سُمُومٌ [sumūm] ve mevki'lerine مَسَامٌ [mesāmm] denir; yukālu: هَذَا دَوَاءٌ يَفْتَحُ مَسَامَ الْجَسَدِ أَي هَذَا دَوَاءٌ يَفْتَحُ مَسَامَاتِ الْعَائِمَةِ [mesāmmāt] ta'bīrleri cem'ü'l-cem' sūretinde olur ve tahfifi galattır.

السَّامَةُ [es-sāmmet] [cāmmet] vezninde) حَاصَّةٌ [hāşşat] ma'nāsınadır; yukālu: عَرَفَ ذَلِكَ الْعَائِمَةُ وَالسَّامَةُ أَي الْحَاصَّةُ Ve ölüme ıtlāk olunur. Ve zehr-nāk hayvāna denir ve bu لَابِنٌ [lābin] ve تَامِرٌ [tāmir] kabilindedir. Ve

سَامٌ أَبْرَضٌ [sāmmu ebraş] ki سَمٌّ أَبْرَضٌ [sem-mu ebraş] dahi denir, bir nev' zehr-nāk iri ve alaca kelerdir, "ب،ر،ص" māddesinde beyān olundu.

أَهْلُ الْمَسَمَّةِ [ehlu'l-mesemmet] سَهْلُ الْمَدْمَةِ [sehlu'l-mezemmet] vezninde) Kişinin hāssa ve ekārib ve müte'allakātına ıtlāk olunur.

السَّمُومُ [es-semūm] [şabūr] vezninde) Issı yele denir ki sam yeli ta'bīr olunur, ekserī gündüz hübüb eder, semmiyyetli olmakla dokunduğunu berbād eder; cem'i سَمَائِمٌ [semā'im] gelir; yukālu: أَصَابَتْهُ السَّمُومُ أَي الرِّيحُ الْحَارَّةُ

الْمَسْمُومُ [el-mesmūm] Bād-ı semūm estiği güne denir; tekūlu: سَمٌّ يَوْمَنَا عَلَى الْمَجْهُولِ فَهُوَ مَسْمُومٌ وَيُقَالُ يَوْمٌ سَامٌ وَمُسِمٌّ عَلَى زِنَةِ اسْمِ الْفَاعِلِ أَي دُو سَمُومٍ

السَّمْسَمُ [es-semsem] [zemzem] vezninde) ve

السَّمَائِمُ [es-sumāsım] [cūlābiṭ] vezninde) Tilkiye denir, تُعْلَبُ [sa'leb] gibi. Ve

سَمْسَمٌ [semsem] Ağuya denir, سَمٌّ [semm] ma'nāsına. Ve küçük cüsseli kurda denir, 'alā-kavlin mutlakan kurda denir. Ve bir kumsal adıdır. Ve

سُمَائِمٌ [sumāsım] Hafifü'r-rüh ve latif ve serī' insān ve hayvāna denir. Ve bir kuş adıdır.

السَّمْسَامُ [es-semsām] [şersār] vezninde) Kurda denir. Ve سُمَائِمٌ [sumāsım] ile ma'nā-yı sänīde mürādiftir.

السِّمْسِمُ [es-sımsım] [zıbrıç] vezninde) Şırlağan yağının dānesine denir ki tahrifile susam ta'bīr olunur, Fārisīde guncid denir; lüzücutli ve mi'dehy ve femi müfsid ya'nī ağızda rāyiha-yı kerihēyi müristir,

muslihi 'aseldir, munhazım olanı bedeni müsemmin ve yaprağının matbūhuyla naṭūl şa'ırını muslih ve mutavvildir. Ve berri nev'ı ki Fārisī ta'bir ile cebleheng demekle ma'rūftur, bu diyarlarda cebel-i Hindī dedikleridir, ef'alde خَزْبَقْ [ħarbak] dedikleri dārūya karıbdır. Gāh olur ki ondan nısf-ı dirhemini bir dirheme dek meflūca iskā eylemekle halās bulurlar, lākin bir dirhemini isti'māl hatar-nāktır; müfredi سَمْسِمَةٌ [simsimet]tir hā'yla. Mütercim der ki bu ma'nādan me'hūz olarak ehl-i tasavvuf beyninde بِسْمِسِمَةٌ [simsimet] ıstılahlarındandır; şol ma'rifet-i dakıkadan 'ibārettir ki gāyet-i hafāda dakık olur, 'ibāretten işāretle idrāk olunmaz. Ve

سَمْسِم [simsim] جُلْجُلَان [culculān] ismidir ki kişniş dedikleri tohumdur. Ve bir nev' hayye ismidir. Ve bir kumsal adıdır; meftūh olan سَمْسَم [Semsem] musahhafı değildir.

السَّمْسُم [es-sumsum] (sīn'lerin zammıyla ve ba'zen meksūr olur yāhūd Cevherī kesr ile takyīdinde galat eyledi) Kızıl karıncalara denir; müfredi سَمْسِمَةٌ [sumsumet]tir. Şārih der ki zammla ve kesr ile olduğunu niçe e'imme-i lügat sebt eyledi. Ve

سَمْسَم [sumsum] Çabuk ve çalāk adama denir.

السَّمْسِمَةُ [es-semsemet] زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Tilki kısmı ling ile yelmek ma'nāsınadır; yukālu: سَمْسَمُ الثَّغْلَبِ إِذَا عَدَا

السَّمَام [es-semām] (سَحَابٌ [seħāb] vezninde) ve

السَّمْسُمَان [es-sumsumān] ve

السَّمْسُمَانِي [es-sumsumāniyy] (sīn'lerin zammıyla) Bunlar da hafīfū'r-rūh latif ve serī' insān ve hayvāna denir.

السَّمَامَةُ [es-semāmet] (سَحَابَةٌ [seħābet] vezninde) Adamın şahs ve sevādına denir, kālbūd ma'nāsına; yukālu: هُوَ بَهِيُّ السَّمَامَةِ Ve at kısmının gerdanında tüyden bir dā'ire ismidir ki makbūl nişānedir. Ve harābe binādan kalmış müşahhas esere denir. Ve bayrağa denir, لِوَاءٌ [livā'] ma'nāsına. Ve tal'at-ı insāniye denir; yukālu: هُوَ حُسْنُ السَّمَامَةِ أَيِ الطَّلَعَةِ

السَّمَّةُ [es-summet] (sīn'in zammıyla) Hurmā yaprağından dokunmuş sofraya denir ki hurmā kestikleri vakte onu ağacın altına bast ederler, tā ki dökülenler ona vāki' ola; cem'ı سَمَم [sumem]dir, ضَرْدٌ [şurad] gibi. Ve karābet ma'nāsınadır; yukālu: بَيْنَهُمَا سُمَّةٌ أَيِ قَرَابَةٌ

السَّمَّةُ [es-simmet] (sīn'in kesriyle ve fetihiyle) İnsānın dübüürüne denir.

سَمُوِيَّة [Summūyeh] (sīn'in ve mīm-i müşeddedenin zammıyla) İsmā'ıl b. 'Abdullāh nām hāfızın lakabıdır.

الْأَسَمُّ [el-esemm] (fethateynle) Delikleri daracık burna vasf olur; yukālu: أَنْفٌ أَسَمٌّ أَيِ الضَّيْقِ الْمُنْتَحِرِينَ

الْمِسَمُّ [el-misemm] (mīm'in kesriyle) مِسَنُّ [misenn] vezninde) Dest-res olduğu ta'āmı kudreti yetiştigi mikdārı ekl eder olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ مِسَمٌّ إِذَا كَانَ يَأْكُلُ مَا قَدَرَ عَلَيْهِ

سَمِي [Summā] (رُبِّي [rubbā] vezninde) Ħicāz'da bir vādī ismidir.

السَّمَان [es-semman] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Bir nebāttir.

السَّمَانُ [es-Summān] (sīn'in zammıyla) Cebel-i Serāt'ta bir karyedir.

سَمَائِم [Semā'im] (sīn'in fethiyle) Şuħar kurbünde bir beldedir.

[س ن غ م]

السِّنْمُ [es-sinnaġm] (nūn-ı müşeddede ile **رَعْمًا** [raġm] lafzına ittibā'an zikir olunur; yukālu: رَعْمًا لَهُ سِنْمًا 'Alā-kavlin bu şīn-i mu'ceme ile dir.

[س ن ب م]

سِنْبَمُو [Senbemū] (sīn'in ve bā'nın fethiyile) Mısır diyarında iki karyedir.

[س ن م]

السَّنَامُ [es-senām] (sehāb [sehāb] vezninde) Devenin hörgücüne denir; cem'i **أَسْنِمَةٌ** [es-snimet] gelir. Ve

سَنَامُ الْأَرْضِ [senāmu'l-arḍ] Yer in ortasına itlāk olunur. Ve

سَنَامُ [Senām] Başra ile Yemame beyninde bir dağın adıdır. Ve Māvān ile Rebeze beyninde bir dağ adıdır. Ve Başra'da bir dağın adıdır ki Deccāl ile berāberce yürüyeceği menküldür.

الْإِسْنَامُ [el-İsnām] (hemzenin kesriyle) Benī Esed yurdunda bir dağın adıdır. Ve **حَلِيّ** [haliyy] dedikleri nebātın yemişine denir; müfredi **إِسْنَامَةٌ** [isnāmet]tir.

الْمُسْنِمَةُ [el-musnimet] (muḥsinet) [muḥsinet] vezninde) **إِسْنَامُ** [isnām] dediği nebāt inbāt eden yere denir; yukālu: أَرْضٌ مُسْنِمَةٌ إِذَا كَانَتْ تُنْبِتُ الْإِسْنَامَ

السُّنْمُ [es-sunnem] (sukker [sukker] vezninde) Sığıra denir, **بَقَرَةٌ** [baqarat] ma'nāsına.

سُنُومٌ [Senūm] (şabūr [şabūr] vezninde) Bir mevzi'dir.

السِّنْمَةُ [es-senemet] (feteḥātla) Otun uçlarında sünbüle misalinde olan çiçeğine denir.

السِّنْمُ [es-senem] (fethateynle) Deve büyük hörgüçlü olmak ma'nāsınadır; yukālu: سِنْمٌ

الْبَعِيرُ سِنْمًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا ضَارَ سِنْمًا

التَّسْنِيمُ [et-tesnīm] (tefīl [tefīl] vezninde) Deveyi semirtip hörgücünü büyütmek ma'nāsınadır; yukālu: سَنَّمُ الْكَأَلَ الْبَعِيرَ إِذَا عَظَّمُ Ve kapı başlı doldurmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: سَنَّمُ الْإِنَاءَ إِذَا مَلَأَهُ Ve bir nesnenin üzerine ve üst tarafa çıkmak ma'nāsına müsta'meldir, yukālu: سَنَّمُ الشَّيْءَ إِذَا عَلاَهُ Ve

تَسْنِيمُ الْقَبْرِ [tesnīmu'l-kaḅr] (tasfīh [tasfīh] mukābilidir ki kabrin üzerini hörgüç şeklinde kümmī yapmaktan ibārettir; yukālu: سَنَّمُ الْقَبْرَ ضِدُّ سَطَحَهُ Ve

تَسْنِيمٌ [tesnīm] Cennette bir suyun ismidir ki cennetin guref ve kusurları üzerinden cereyān eder ki her birine uğrayıp güzerān eder, 'alā-kavlin bir çeşmedir ki ehl-i cennet üzere yukarıdan aşağıya cārī olur.

الْإِسْنَامُ [el-isnām] (hemzenin kesriyle) Bu dahi deveyi semirtip hörgücünü büyütmek ma'nāsınadır; yukālu: أَسْنَمْتُ الْبَعِيرَ بِمَعْنَى سَنَّمُهُ Ve toz ve tütün makülesi yukarı havāya ağmak ma'nāsınadır; yukālu: أَسْنَمْتُ الدَّخَانَ إِذَا اِرْتَفَعَ Ve ateşin 'alevi pek 'azīm olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَسْنَمْتُ النَّارَ إِذَا عَظَّمُ لَهَا

السِّنْمُ [es-senim] (ketif [ketif] vezninde) Boylanıp uçlarında çiçeği çıkmış nebāta denir. Ve hörgücü büyük deveye denir; yukālu: بَعِيرٌ سِنْمٌ أَي عَظِيمُ السَّنَامِ

أَسْنِمَةٌ [Esnumet] (hemzenin fethi ve nūn'un zammıyla) yāhūt

ذَاتُ أَسْنِمَةٍ [Zātu Esnumet] Tahfe kurbünde bir tepenin adıdır.

التَّسْنِيمُ [et-tesennum] (tefa'ul [tefa'ul] vezninde) Bu dahi bir nesnenin üzerine çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: تَسْنَمُهُ إِذَا عَلاَهُ Ve bir

adamı tagallüble ansızın tüz-dest tutmak ma'nāsınadır; yukālu: تَسَنَّمُهُ إِذَا أَخَذَهُ مُغَافَصَةً

الْمُسَنَّمُ [el-musennem] (مُعْظَمٌ) [mu'azzam] vezninde) Havutu alınıp minba'd rükūbdan āzāde olmuş deveye denir.

السِّنِمَاتُ [es-Senimāt] (فَرِحَاتٌ) [ferihāt] vezninde) Benī Numeyr yurdunda bir niçe uzun uzadı alçak dağlara itlāk olunur.

[س و م]

السُّوْمُ [es-sevm] (نَوْمٌ) [nev̄m] vezninde) ve **السُّوَامُ** [es-suvām] (غُرَابٌ) [gurāb] vezninde) Bir metā'ı satılık eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: سُمْتُ بِالسَّلْعَةِ أَسُومٌ بِهَا سُوْمًا وَسُوَامًا إِذَا غَالَيْتَ وَعَرَضْتَهَا لِلْبَيْعِ Ve satılık metā'a kıymet artırmakla pahaya çıkarmak ma'nāsınadır; tekūlu: سُمْتُ بِالسَّلْعَةِ إِذَا غَالَيْتَهَا Mü'ellif burada iktisār eylemiştir, zīrā sā'ir usulde mersūm olduğu üzere سُوْمٌ [sevm] tarafeynden tahakkuk eder, ibtidā سُوْمُ الْبَائِعِ [sevmu'l-bā'iç]dir ki metā'ını satılık eylemekle paha ta'yīn eylemektir, sāniyā سُوْمُ الْمُشْتَرِي [sevmu'l-muštəri]dir ki almağa tālib olup başka paha 'arz eylemektir; yukālu: سَامَ لَا يَسُومُ الرَّجُلُ عَلَى سُوْمٍ "Ona paha ta'yīn eyleme- "أَجِيهِ" hadisinden me'hūzdur ki bāyiç ile müşteri beyninde karar vākīç olmuş iken hāricden bir kimse kendi almak için karar-kerdeden zā'id kıymet 'arz eylemekten 'ibārettir. Ve

سُوْمٌ [sevm] Bir düzeye āb-ı revān gibi mürür eylemek ma'nāsınadır; yukālu: سَامَتِ الْإِبِلُ أَوْ الرَّيْحُ إِذَا مَرَّتْ وَاسْتَمَرَّتْ Ve davar otlamak ma'nāsınadır; yukālu: سَامَتِ الْمَالُ إِذَا رَعَتْ Ve bir adama renc ve mihnetli bir iş teklif eylemek, 'alā-kavlin renc ve mihnete giriftār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: سَامَهُ الْأَمْرُ إِذَا كَلَّفَهُ إِيَّاهُ Ve bu ekseri

'azāb ve şerr ve zulm makūlesi hālātta isti'māl olunur. Ve

سُوْمٌ [sevm] Kuş bir nesne üzerine dönüp dolaşmak ma'nāsınadır; yukālu: سَامَتِ الطَّيْرُ عَلَى الشَّيْءِ إِذَا حَامَتْ

الْمُسَاوَمَةُ [el-musāvement] (مُكَالِمَةٌ) [mukālemet] vezninde) ve

السِّوَامُ [es-sivām] (جِدَالٌ) [cidāl] vezninde) Bu dahi bir metā'a kıymet artırmakla pahaya çıkarmak ma'nāsınadır; tekūlu: سَاوَمْتُ بِالسَّلْعَةِ إِذَا غَالَيْتَ Mü'ellif bunda dahi iktisār eylemiştir, zīrā ümmehāt-ı sā'irenin beyānlarına göre مُسَاوَمَةٌ [musāvement] ibtidā bāyiç satılık metā'ına bir paha ta'yīn edip sonra müştērī ondan azca paha 'arz eylemektir. Bu vetire ile paha söyleşerek beynlerinde karar-dāde olur, bundan lisānımızda pazarlaşmak ile ta'bir olunur; تَسَاوَمٌ [tesāvum] dahi bu ma'nāyadır.

الْإِسْتِيَامُ [el-istiyām] (إِفْتِعَالٌ) [ifti'āl] vezninde) مُسَاوَمَةٌ [musāvement] ma'nāsınadır; tekūlu: إِسْتَمْتُ بِالسَّلْعَةِ وَعَلَيْهَا إِذَا غَالَيْتَهَا Ve satılık metā'ın pahasını supāl eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: إِسْتَمْتُهُ السَّلْعَةَ وَعَلَيْهَا إِذَا سَأَلْتَهُ سُوْمَهَا Ya'nī "Ona paha ta'yīn eylemesini talep eyledim."

السِّيْمَةُ [es-sīmet] (سِنْ'ın kesriyle) ve

السُّوْمَةُ [es-sūmet] (سِنْ'ın zammıyla) İsm-lerdir, ta'yīn ve tesmiye olunan pazara denir ki murād kıymetidir; yukālu: إِنَّهُ لَعَالِي

السِّيْمَةِ وَالسُّوْمَةِ أَيِ السُّوْمِ

التَّسْوِيمُ [et-tesvīm] (تَفْعِيلٌ) [tef'īl] vezninde) Bu dahi bir adama renc ve mihnetli bir iş teklif eylemek yāhūd mihnetli bir işe giriftār kılmak ma'nāsınadır; yukālu: سُوْمَهُ سُوْمَةٌ Ve ata nişān için damga basmak ma'nāsınadır; yukālu: سُوْمَ الْفَرَسِ إِذَا جَعَلَ عَلَيْهِ سِيْمَةً أَيِ عِلَامَةً

mı her ne işlerse işlesin diye kendi başına ve kendi hâline komak ma'nâsınadır; yukâlu: **سَوِّمَ فُلَانًا إِذَا خَلَاهُ وَسَوَّمَهُ لِمَا يُرِيدُهُ** Ve bir adamı bir kimse kendi mālına hâkim edip her vechile tasarrufunu ona tapşır-mak ma'nâsınadır, çiftlik kethudâsı gibi; yukâlu: **سَوَّمَهُ فِي مَالِهِ إِذَا حَكَّمَهُ** Ve davarı kendi başına müseyyeb otlağa salıvermek ma'nâsınadır; yukâlu: **سَوِّمَ الْخَيْلَ إِذَا أَرْسَلَهَا** Ve bir kavmi şeb-hün eylemekle ahvâllerini tebâh ve berbâd eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: **سَوِّمَ عَلَى الْقَوْمِ إِذَا أَعَارَ فَعَاتَ فِيهِمْ**

السَّوَامُ [es-sevām] (seḥāb) [sehāb] vezninde) ve

السَّائِمَةُ [es-sā'imet] Kendi başına otlağa salıverilmiş develere denir; yukâlu: **لَهُ سَوَامٌ** Mü'ellifin deveye tahsîsi 'Arab tā'ifesine nisbetledir, yoksa cemî'-i mâşiye vü dâbbede cārîdir, meger evvel vaz'ı deveye olup ba'dehu müttesi' olmuş ola.

الْإِسَامَةُ [el-isāmet] (hemzenin kesriyle) Develeri kendi başına otarmak ma'nâsınadır; yukâlu: **أَسَامَ الْإِبِلَ إِذَا أَرْعَاهَا** Ve kuyunun ağzını tevsi' için yer kazmak ma'nâsınadır; yukâlu: **أَسَامَ الْخُفْرَةَ عَلَى الرَّكِيَّةِ إِذَا حَفَرَهَا** Ve bir nesneye havâle-i nazar eylemek ma'nâsına müsta'meldir; yukâlu: **أَسَامَ إِلَيْهِ بِبَصْرِهِ أَيَّ رَمَاهُ بِهِ**

السَّيْمَةُ [es-sīmet] (sīn'in kesriyle) ve

السُّوْمَةُ [es-sūmet] (sīn'in zammıyla) ve

السَّيْمَاءُ [es-sīmā'] (sīn'in kesri ve medd ve kasr ile) ve

السَّيْمِيَاءُ [es-sīmiyā'] (elifin meddiyle) 'Alāmet ve nişān ma'nâsınadır; yukâlu: **فِيهِ سَيْمَةٌ الصَّلَاحِ وَسَوْمَةٌ وَسَيْمَاءٌ وَسَيْمَاءُ وَسَيْمِيَاءُ** Şārih der ki 'ilm-i sīmiyā ile mütedāvil olan **سَيْمِيَاءُ** lafz-ı İbrānî olan **شِيم** he mu'arrebidir ki ālet ma'nâsınadır.

المُسَوِّمَةُ [el-musevvet] (mu'azzamet] vezninde ki) **حِجَارَةٌ** kerîmesinde vākî'dir. Bazı müfessirîn **مِنْ طِينٍ مُسَوِّمَةٍ** ve bazıları **مُعَلَّمَةٌ بِعَلَامَةٍ يُعَلِّمُ أَنَّهَا** ve bazıları **بِبَيَاضٍ وَحُمْرَةٍ** ve bazıları **لَيْسَتْ مِنْ حِجَارَةِ الدُّنْيَا** 'ibāretiyle tefsîr eylediler, ya'nî şol taşlardır ki üzerlerinde mühr misâli nakşlar var idi ki min-'indillâh olduğuna 'alāmât idi yâhūd ak ve kırmızı alaca idi yâhū onlarda dünyâ hicâresinden olmadıklarını mu'allem bir güne 'alâmet ve nişâne var idi. Ve bunlar **تَسْوِيمٌ** [tesvīm] in ma'nâ-yı evvelinden me'hûzdur ki nişâne kılmak ma'nâsınadır.

السَّامَةُ [es-sāmet] (ḥālet] vezninde) Kuyunun ağzını tevsi' için kazılan hufreye denir; cem'î **سَيْمٍ** [siyem]dir, **عَنْبٌ** [ineb] vezninde. Ve dağlarda olan şol damara denir ki dağın asl tînetine muhâlif ola. Ve altına ve gümüşe 'alâ-kavlin ma'denlerde olan altın ve gümüş damarlarına denir; cem'î **سَامٌ** [sām]dır. Ve ağacın özdeğine denir. Ve 'Arabistân'da bir mevzi'dir. Ve Yemen'de iki karye adıdır. Ve Başra'da bir mahalle adıdır ki Benū Sāme dahi derler. Ve Sāme b. Lu'eyy b. Gālib, Ka'b'ın birâderidir ki ricâl-i nesebi Muştafavî'dendir, 'aleyhi's-selām; muhaddisinden İbrāhîm b. el-Ḥaccāc es-Sāmî ve bir cemā'at-i Başriyyūn ona mensûblardır.

السَّامُ [es-sām] (ḥāl] vezninde) **خَيْرَانٌ** [ḥayzurān] ağacına denir. Ve Huzeyl yurdunda bir dağın adıdır. Ve İsm-i İbn Nūḥ 'aleyhi's-selāmdır. Ve kayalarda su irkilecek halkı oyma çukura denir.

السِّمُوِيَّةُ [Sīmūyet] (sīn'in kesri ve mīm'in zammıyla) Ashābdandır, fi'l-asl Belkā'

şehrindendir, Naşrānī iken İslām'a geldi.

الْمَسَامَةُ [el-mesāmet] [melāmet] vezninde) Şol enli ve kalın tahtaya denir ki kapının alt eşiğine vaz' olunup kapının kâ'idesi onun üzerinde olur. Ve mihaffenin önünde olan kalın değneğe denir.

السَّوَامِ [es-sevām] [seḥāb] vezninde) Atın gözleri altında olan iki çukura denir; ikisine سَوَامَانِ [sevāmān] derler.

سُوَامٍ [suvām] [gūrāb] vezninde) Bir kuş adıdır.

يَسُومُ [Yesūm] [yeḳūlu] vezninde) Cibāl-i Ferḳad'a muttasıl bir dağdır ki hemān onda ok ve yay düzdükleri نَبْعٌ [neb' ve شَوْحَطٌ] [şevḥat] ağaçları bitip ve o ağaçlarda maymun gürühu īvā ederler.

[س ه م]

السَّهْمُ [es-sehm] (sīn'in fethi ve hā'nın sükūnuyla) Hazz ve nasīb ma'nāsınadır; cem'i سَهْمَانٌ [suhmān] ve سَهْمَةٌ [suhmet] gelir sīn'lerin zammıyla; yukālu: لَهُ فِي هَذَا سَهْمٌ أَيْ حِظٌ Ve kumar okuna denir ki onunla mukāra'a olunur, yeleksiz ve temrensiz sāde olur; cem'i سِهَامٌ [sihām] gelir. مُقَارَعَةٌ [muḳāra'at] ma'nāsına, مُسَاهَمَةٌ [musāhemet] bundandır. Ve

سَهْمٌ [sehm] نَبْلٌ [nebl] kelimesinin müfredidir ki Arabī oka denir, Fārisīde tīr denir, zīrā نَبْلٌ [nebl] kelimesinin lafzından müfredi yoktur. Şārihin beyānına göre bunun da cem'i lafzından سِهَامٌ [sihām]dır. Ve

سَهْمُ النَّبْتِ [sehmu'l-beyt] Türkīde dahi ok ta'bīr olunan direğe denir ki onu sakf altına uzatıp sā'ir direkleri ve ağaçları onun üzerine üstivār ederler. Ve

سَهْمٌ [sehm] Mu'āmelāt ve mesāhātta altı arşın mikdāra itlāk olunur; yukālu: ضَرَبَ

الْمَسَاحُ بِسَهْمِهِ فِي الْأَرْضِ وَهُوَ مَقْدَارٌ سِتُّ أَذْرُعٍ فِي مُعَامَلَاتِ النَّاسِ وَمَسَاحَاتِهِمْ Ve arslan tutacak kulübenin kapısı üzere vaz' ettikleri musanna' taşa denir ki arslan o kulübe kapısından içeri girip zenberekle vaz' olan tu'meye yapıştıkta kapan tahtası gibi o taş düşüp kapıyı sedd eder. Ve

سَهْمٌ [Sehm] Ḳureyš'ten bir kabīle adıdır ki Benū Sehm ile müte'ārefdir; kezālik Bāhile kabilesinden bir kabīle adıdır.

السُّهْمُ [es-suhum] (zammeteynle) Güneşin pertevinden havāda iplik iplik tahayyül olunan hurde nesnelere denir ki ıssı günlerde mütehayyel olur, çocuklar şeytān 'arabası ta'bīr ederler. Ve harāret-i gālibe ma'nāsınadır. Ve 'akıl ve hakīm kār-güzārlara denir; yukālu: هُمْ سُهْمٌ أَيْ عُقْلَاءٌ حُكْمَاءُ عُمَّالٌ

السُّهْمَةُ [es-suhmet] [gurfet] vezninde) Hısımlığa denir; yukālu: بَيْنَهُمَا سُهْمَةٌ أَيْ قَرَابَةٌ Ve behre ve nasīb ma'nāsınadır; yukālu: لَهُ فِي هَذَا سُهْمَةٌ أَيْ نَصِيبٌ

السَّهَامُ [es-sehām] [seḥāb] vezninde) Bu dahi ıssı günlerde havāda iplik iplik mütehayyel olan nesnelere denir, مُحَاطُ الشَّيْطَانِ [muḥāṭu'ş-şeyṭān] ma'nāsına. Ve yaz günlerinde havānın āteşin ıssısına denir ki insān ve hayvānı 'alev gibi çalılıp berbād eder, niteki bādiyede vāki'dir; yukālu: فِي يَوْمِنَا هَذَا سَهَامٌ وَهُوَ حُرٌّ السَّمُومِ وَوَهَجٌ الصَّيْفِ وَيُقَالُ سَهْمٌ الرَّجُلُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا أَصَابَهُ السَّهَامُ

السَّهَامُ [es-suhām] [gūrāb] vezninde ve fethle de cā'izdir) Bedene 'arız olan arıklığa ve bozukluğa denir, sam yeli çalmış gibi; yukālu: بِهِ سَهَامٌ أَيْ ضَمْرٌ وَتَعْيِيرٌ

سِهَامٌ [Sihām] [kitāb] ve سَحَابٌ [seḥāb] veznlerinde) Yemen'de bir vādī

adıdır. Ba'zı nüshada وَيُنْفَخُ lafzı aşağıda mersüm olmakla tугyān-ı kalemdir, mahalli buradır.

السُّهُومُ [es-suhūm] (هُجُومٌ [hucūm] vezninde) Bir kimse yā bir hayvān arıklayıp levn ve bedeni mütegayyir olmak ma'nāsınadır; yukālu: سَهَمَ الرَّجُلُ وَسَهَمَ سُهُومًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ وَبَدَنُهُ وَتَغَيَّرَ لَوْنُهُ وَبَدَنُهُ Ve çehre türş ve 'abūs olmak ma'nāsınadır; yukālu: سَهَمَ وَجْهَهُ إِذَا عَبَسَ وَيُقَالُ بِوَجْهِهِ سُهُومٌ أَيُّ غُبُوشٌ

السُّهَامُ [es-suhām] (غُرَابٌ [gūrāb] vezninde) Deveye mahsūs bir maraz adıdır. Şārihin beyānına göre burada وَبِالصَّمِّ lafzı sākıttır. Ve maraz-ı mezbūr deveyi ıssı çalmaktan 'arız olur.

الْمَسْهُومُ [el-meshūm] سُهَامٌ [suhām] 'illetine uğramış deveye denir.

الْمُسْهَمَةُ [el-musehmet] (مُعْظَمَةٌ [mu'azzamet] vezninde) سُهَامٌ [suhām] 'illetine uğramış develere denir; yukālu: بَعِيرٌ مَسْهُومٌ إِذَا أَصَابَهُ السُّهَامُ وَيُقَالُ إِبِلٌ مُسْهَمَةٌ إِذَا أَصَابَهَا السُّهَامُ

السَّاهِمَةُ [es-sāhimet] Arıklayıp zebūnlanmış nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ سَاهِمَةٌ أَيُّ ضَامِرَةٌ

السُّهُومُ [es-sehūm] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Tavşancıl kuşuna denir.

سَهْمُ الرَّامِي [Sehmu'r-Rāmī] Bir kevkeb adıdır.

دُو السَّهْمِ [Zu's-Sehm] Mu'āviye b. 'Āmir'in lakabıdır; ganāyimden ihrāz eylediği sehm ve hissesini dā'imā kurenā ve ashābına i'tā eylediği için mülakkab oldu.

دُو السَّهْمَيْنِ [Zu's-Sehmeyn] Kurz b. el-Ĥāriş el-Leysī lakabıdır.

الْمُسْهَمُ [el-musehmem] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) سِهَامٌ [sihām] şeklinde çubuklu

nesc olunmuş kumaşa denir.

الْمُسْهَمُ [el-mushem] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) Hecīn olan ata denir ki iki baştan 'Arabī ve كَجِيلٍ [keḥīl] olmayandır, boz at ta'bir olunur. Ve şol kimseye denir ki derd-i 'aşk u muhabbetten vücūdu nāl-i kalem gibi kalmış ola; yukālu: رَجُلٌ مُسْهَمٌ Ve الْجِسْمُ أَيُّ ذَاهِبُهُ فِي الْحُبِّ

مُسْهَمٌ [mushem] Zikri āī إِسْهَامٌ [ishām]dan nādir olarak ism-i fā'il olur.

الْإِسْهَامُ [el-ishām] (hemzenin kesriyle) Sözü çoğaltıp uzatmak ma'nāsınadır; yukālu: أَسْهَمَ الرَّجُلُ فَهُوَ مُسْهَمٌ كَأَسْهَبَ فَهُوَ مُسْهَبٌ زِنَةٌ وَمَعْنَى Bunlar nevādir dendir, zīrā kıyās olan hā'nın kesriyle olmaktadır.

سَاهِمٌ [Sāhim] Kinde kabīlesine mahsūs bir feres ismidir.

FASLU'Ş-ŞĪNĪ'L-MU'CEME

(فَصْلُ الشِّينِ الْمُعْجَمَةِ)

[ش أم]

الشَّامُ [eş-Şe'm] (şin'in fethi ve hemzenin sükunıyla ve bazen tahfifen elife kalble) Kiblenin sol tarafında vâki bilâdın ya'nî ülkenin ismidir; kiblenin مَشَامَةٌ [meş'emet] inde ya'nî sol cānibinde vukū'u bā'is-i tesmiyedir, niteki Yemen ülkesi yemîn-i kıblede olmakla Yemen itlāk olundu. Ve ba'zılar dediler ki Benî Ken'ân'dan bir kavm o ülkeye teş'eüm ya'nî sol taraflarında vâki olmakla ona 'azm ve irtihâl ettikleri için شَام [Şām] tesmiye olundu. Ve 'alā-kavlin Sām b. Nūḥ 'aleyhime's-selām oraya nāzil olup ābādān eylemekle ismiyle müsem mā oldu, zīrā Sām, Süryānide şin-i mu'ceme iledir yāhūd شَامَةٌ [šāmet]ten me'hūzdur ki خَالٌ [ḫāl] ma'nāsınadır. Ülke-i merkūmenin arzı cābe-cā خَالٌ [ḫāl] gibi ak ve kızıl ve siyāh olmakla ism-i mezbūr ile tesmiye olundu. Pes kavli ahīrlere göre mehmūz olmaz. Ve شَام [Şām] mü'ennestir اَرْضٌ [arḍ] te'viliyle ve bazen müzekker olur. Şārih der ki Zemāḫşerī sā'ir ahālī-i şark gibi Hüseyinī māddesinden ehl-i Şām'a bugz ve 'adāvetleri olmakla Esās'ta هُوَ مِنْ أَهْلِ الشَّامِ وَالشَّامُ عَنِ مَشَامَةِ الْقِبْلَةِ وَهُمْ أَصْحَابُ الْمَشَامَةِ 'ibāretiyle ta'rīz ve izdirā eylemiştir.

الشَّامِي [eş-Şe'miyy] (hemze ile aslı üzeredir) ve

الشَّامِي [eş-Şe'āmiyy] (سَحَابِي [sehābiyy] vezninde) ve

الشَّام [eş-Şe'ām] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) İsm-i mensūblardır. Lafz-ı ahīr نَهَام

[Tihām] ve يَمَان [Yemān] gibidir. Şārih der ki شَام [Şām] lafzında kavleyn-i ahīreyne göre شَامِي [Şāmiyy] hemzesiz olmak lāzımdır.

الْأَشَامُ [el-eş'em] (hemzenin kesriyle) Şām ülkesine gelmek ma'nāsınadır; yukālu: أَشَامَ الرَّجُلُ إِذَا أَتَى الشَّامَ

التَّشَامُ [et-teş'eum] (تَفَعَّلٌ [tefa'ul] vezninde) Şām'a nisbetlenmek ma'nāsınadır ki "Ben Şāmlıyım" demekten 'ibārettir; yukālu: تَشَامَ الرَّجُلُ إِذَا انْتَسَبَ إِلَى الشَّامِ Ve sol tarafa 'azimet eylemek ve sol tarafa yatmak ve sola dönmek ma'nālarındır; yukālu: تَشَامَ الرَّجُلُ إِذَا أَخَذَ نَحْوَ شِمَالِهِ Ve bir nesneyi uğursuz 'add ve ittihāz eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَشَامُوا بِهِ مِثْلَ تَطَيَّرُوا

التَّشِيمُ [et-teş'im] (تَفَعَّلٌ [tefa'il] vezninde) Bir adamı Şām tarafına tesyir eylemek ma'nāsınadır; yukālu: شَامُهُ إِذَا سَبَّهَ إِلَى الشَّامِ

الشُّؤْمُ [eş-şu'm] (şin'in zammıyla) Uğursuzluk ma'nāsınadır; yukālu: بِهِ شُؤْمٌ أَيْ ضِدٌّ Şārih der ki 'Arablar bir semte giderken sol taraftan mer'i olan cānveri tetayyür eylemekle uğursuza شُؤْمٌ [şe'üm] itlākı ondan münşaf'ib olmuştur. İntehā. Ve

شُؤْمٌ [şe'üm] Siyāh develere denir. Ve ak tüylü develere denir. Bu iki ma'nāda lafzından müfredi yoktur.

الشَّامُ [eş-şe'm] (şin'in fethi ve hemzenin sükunıyla) Bir adamı uğursuzluğa uğratmak ma'nāsınadır; yukālu: شَامَهُمْ وَعَلَيْهِمْ شَامًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا جَرَّ عَلَيْهِمُ الشُّؤْمُ

الشَّائِمُ [eş-şā'im] Bir adamı uğursuzluğa uğraticı kimseye denir.

الشَّامَةُ [eş-şe'āmet] (سَلَامَةٌ [selāmet] vezninde) Uğursuz olmak ma'nāsınadır; yukālu:

شَوْمٌ فَلَانَ عَلَيْهِمْ شَامَةٌ وَشَيْمٌ عَلَى الْمَجْهُولِ أَيُّ ضَارٍ شَوْمًا عَلَيْهِمْ

مَا أَشَامَهُ [mā eṣʿemehu] Fi'l-i ta'accübdür, filân ne 'aceb uğursuzdur demektir.

الْمَشْوُومُ [el-meṣ'üm] (مَذْمُومٌ [mezmüm] vezninde) ve

الْمَشُومُ [el-meṣūm] (مَقُولٌ [meqūl] vezninde) Uğursuz, bed-ahter ve menhūs kimseye denir.

Mütercim der ki *Durretu'l-Ğavvās* nām kitābında Ĥarīrī demiştir ki bilā-hemz مَقُولٌ [meqūl] vezninde مَشُومٌ [meṣūm] demek evhāmdandır, savāb olan مَشْوُومٌ [meṣūm] [meṣūm] olmaktadır, مَذْمُومٌ [mezmüm] vezninde; yukālu: شَيْمٌ الرَّجُلُ عَلَى الْمَجْهُولِ فَهَوُ مَشْوُومٌ وَيُقَالُ فَلَانٌ أَصْحَابُهُ إِذَا مَسَّهُمْ بِشَوْمٍ مِنْ قَبْلِهِ Ya'nī "Yārān ve hem-demlerine uğursuzluğu sirāyet ettirdi." Ve Şihāb şerhinde dedi ki kelām-ı mezburun muktezāsı مَشُومٌ [meṣūm] fā'il ma'nāsına olmaktadır, niteki مَسْتُورٌ [mestūr] سَاتِرٌ [sātir] ma'nāsınadır. Ve Şerīf-i Murtaḍā kavli üzere bu 'Arab isti'mālī değildir, zīrā 'Arablar bi'n-nefs bed-baht olana مَشُومٌ [meṣūm] ve gayrı-da bed-bahtlığı sārī ve lāhık olana شَائِمٌ [ṣā'im] derler, kaldı ki مَشْوُومٌ [meṣūm] مَضْرُوبٌ [maḍrūb] vezninde ve مَشُومٌ [meṣūm] مَقُولٌ [meqūl] vezninde ikisi de sahihtir, nihāyet vezn-i sānī hilāf-ı ifsahattır. Ve mādde-i merkūme شَامَةٌ [ṣe'met] ten me'hūzdur ki sol cānibe denir, niteki uğurluluk ma'nāsına olan يَمْنٌ [yumn] يَمْنَةٌ [yemnet] ten me'hūzdur ki sağ tarafa denir, zīrā 'Arablar hayr ve menfa'ati يَمِينٌ [yemīn] ve şerr ve mazarratı شِمَالٌ [ṣimāl] e nisbet ederler, hattā فَلَانٌ عِنْدِي بِالْيَمِينِ derler, "Filānın yanımda vak' ve hürmeti vardır" ma'nāsına ve فَلَانٌ عِنْدِي بِالشِّمَالِ der-

ler, "Filān yanımda bī-'izz ve haysiyet-tir" diyecek yerde. Ve müfessirīn ashāb-ı meymene ile ashāb-ı meṣ'emenin tefsiri husūsunda ekāvīl-i 'adīdeleri olmakla mahallerinde meṣrūhtur. İntehā.

الْأَشَائِمُ [el-eṣā'im] أَشَامٌ [eṣ'em] lafzının cem'idir, أَيَّامٌ [eyāmin] mukābilidir ki أَيِّمٌ [eymen] kelimesinin cem'idir, uğursuzlar ve nā-mübārekler demektir; ve yukālu: طَائِرٌ أَشَامٌ أَيُّ جَارٍ بِالشَّوْمِ وَيُقَالُ جَرَى لَهُمُ الطَّائِرُ الْأَشَامُ وَالطَّيْرُ الْأَشَائِمُ وَزَيْرٌ 'Arablar kuş ile tefe'ül ve tetayyür ederler.

الشُّومَى [eṣ-ṣūmā] (طُوبَى [ṭubā] vezninde) أَشَامٌ [eṣ'em] lafzından mü'ennestir, sol ele vasf olur; yukālu: ضَرَبَهُ بِالْيَدِ الشُّومَى ضِدُّ الْيَمْنَى **الشَّامَةُ** [eṣ-ṣe'met] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) ve

الْمَشَامَةُ [el-meṣ'emet] (مَرْحَلَةٌ [merḥalet] vezninde) يَمْنَةٌ [yemnet] ve مَيْمَنَةٌ [meymenet] mukābilidir ki sol cānib demektir.

الشِّئْمَةُ [eṣ-ṣi'met] (شِيمٌ 'in kesriyle) Tabī'at ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ كَرِيمٌ الشِّئْمَةُ أَيُّ الطَّبِيعَةِ Niteki hemzesiz dahi lügattir.

الْمُشَاءَمَةُ [el-muṣā'emet] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Bir adamı yā bir nesneyi sol tarafa almak ma'nāsınadır; tekülü: شَائِمٌ بِأَصْحَابِكِ عَلَى الْأَمْرِ أَيُّ خُذْ بِهِمْ ذَاتَ الشِّمَالِ

[ش ب م]

الشَّبِيمُ [eṣ-ṣebem] (fethateynle) Soğuk ma'nāsınadır; yukālu: يَوْمٌ شَدِيدُ الشَّبِيمِ أَيُّ الْبَرْدِ Ve masdar olur, soğuk olmak ma'nāsına; yukālu: شَبِيمَ الْمَاءِ شَبِيمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا بَرَدَ

الشَّبِيمُ [eṣ-ṣebim] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Üşütmüş adama denir, 'alā-kavlin karnı aç olarak üşütmüş adama denir; yukālu: وَرَجُلٌ شَبِيمٌ أَيُّ بَرْدَانٌ أَوْ مَعَ الْجُوعِ Ve ölüme denir, مَوْتٌ [mevt] ma'nāsına. Ve ağuya

denir, سَمَّ [semm] ma'nāsına. Bunlara bürüdetlerinden nāşī itlāk olundu.

الشَّبِيمَةُ [eş-şebimet] [فَرِحَةٌ] [ferihāt] vezninde) Semiz bakaraya denir; yukālu: بَقْرَةٌ شَبِيمَةٌ
أَيُّ سَمِيمَةٍ

شَبَامٌ [Şebām] (سَحَابٌ) [sehāb] vezninde) Bir nebāt adıdır.

الشَّبَامُ [eş-şibām] (كِتَابٌ) [kitāb] vezninde) Anasını emmesin diye oğlak ağzına arkuru geçirdikleri ağaca denir ki esnek ta'bīr olunur. Ve

شِبَامٌ [Şibām] Bir kabīle ve Şām'da bir mevzi^c ve Yemen'de kabīle-i Hemdān yurdunda bir dağ ve cebel-i Kevkebān tahtında Hımyer kabilesine mahsūs bir belde ve Zemermer yanında Benī Ḥabīb kabilesine mahsūs bir belde ve Ḥaḍramevt eyāletinde bir belde isimleridir. Ve

شِبَامٌ [şibām] Nisvānın yüzlerine tutundukları peçenin bağına denir ki iki taraflı iki dāne olmakla شِبَامَانٌ [şibāmān] derler, enselerinden birbirine bend ederler.

الشَّبِيمُ [eş-şibemm] (حِدْبٌ) [hidebb] vezninde) Bu dahi oğlak ağzına vurulan esneğe denir.

الشَّبِيمُ [eş-şebm] (şīn'in fethiyle) Oğlak ağzına esnek geçirmek ma'nāsınadır; yukālu: شَبِيمَ الْجَدْيِ شَبِيمًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا جَعَلَ فِيهِ الشَّبِيمَ فِي فِيهِ

التَّشْبِيمُ [et-teşbīm] (تَفْعِيلٌ) [tef'īl] vezninde) **شَبِيمٌ** [şebm] ma'nāsınadır; yukālu: شَبِيمَ الْجَدْيِ بِمَعْنَى شَبِيمَ

المُشْبِمُ [el-muşebbem] (مُعْظَمٌ) [mu'azzam] vezninde) **تَشْبِيمٌ** [teşbīm]den ism-i mef'ūldür; ve minhu'l-meselu: "تَفَرَّقُوا مِنْ صَوْتِ الْعُرَابِ وَتَفَرَّسِ الْأَسَدِ الْمُشْبِمِ" Ya'ni "Karga āvāzından korkup ve ağzı esnek-

li arslanı sayd edersin." Mesel-i mezbūr şey²-i hakīrden havf ve haşyet edip emr-i hatīre ikdām ve iktihām eden kimse hakında darb olunur. Bir bedeviyye hatun bir ağzı bağlı arslan sayd ve zabt edip ba'dehu karga āvāzı iştirmekle havf eyledikte kelām-ı mezbūru tefevvüh eylediler.

[ش ب ر م]

الشُّبْرُمُ [eş-şubrum] (فُتْفُذٌ) [kunfuz] ve جَعْفَرٌ [ca'fer] veznlerinde) Bodur kişiye denir. Ve فُتْفُذٌ [kunfuz] vezninde bahīl ve nākese denir. Ve Kūfe kurbünde Benī 'İcl cemā'ati yurdunda bir suyun adıdır. Ve meşe ağaçlarından bir dikenli ağaç adıdır ki vebā³ ve tā'ūna nāfi'dir. Ve bir başka nebāt adıdır ki mercimeğe şebīh dāneleri olur ve kökü süt ile memlū⁴ ve galīz olur, varakı ve lebeni ve semeri bi'l-cümle müşhildir, lākin lebenini isti'māl hatar-nāktır, müsta'mel olan köküdür; bir gün bir gece tāze süt içre nak^c ve süttü üç def'a tecdīd ba'dehu ihrāc edip tecfif eyledikten sonra hindibā ve rāziyāne 'usāresine tekrār nak^c ve üç gün 'alā-hālihi terk edip ba'de't-tecfif terebbūd ve helīlec ve صَبْرٌ [şabir] ile berāber ondan kurslar düzüp isti'māl edeler, bu sûret-i islāh olunduktaki devā-yı fā'ik ve dārū-yı rā'ik olur. Bu nebāt Türkide ağaç sütleğeni dedikleridir, Mısırlı ona şerbet-i Ḥicāzī ta'bīr ederler.

الشُّبْرُمَةُ [eş-şubrumet] (فُتْفُذَةٌ) [kunfuzet] vezninde) Kediye denir, سِنُورٌ [sinnevr] ma'nāsına. Ve urgandan ve iplikten dağılıp ayrılan tellere denir.

المُشْبِرُ [el-muşebrem] (مُدْخَرَجٌ) [mudaxrec] vezninde) Bu dahi urgandan ve iplikten ayrılan tellere denir.

[ش ت م]

الشُّنْمُ [eş-şetm] [كْتَمَ [ketm] vezninde) ve

الْمَشْتَمَةُ [el-meştemet] [مَرْحَلَةٌ [merḥalet] vezninde) ve

الْمَشْتَمَةُ [el-meştemet] (tā'nın zammıyla)

Sövmek ma'nāsınadır; yukālu: شَتَمَهُ شَتْمًا وَمَشْتَمَةً وَمَشْتَمَةً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا سَبَّهُ

الْمَشْتُومُ [el-meştūm] ve

الشَّتِيمِ [eş-şetīm] [أَمِيرٌ [emīr] vezninde)

Sövilmiş adama denir; mü'ennesi مَشْتُومَةٌ [meştūmet] ve شَتِيمٌ [šetīm]dir, müzekkeri gibi. Ve

شَتِيمٌ [šetīm] Bed-manzar ve zıst-peyker

kimseye ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ شَتِيمٌ أَيُّ رَجُلٍ كَرِهَهُ الْوَجْهُ Ve azgın çehreli arslana denir.

الشَّتِيمَةُ [eş-şetūmet] [سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) İsmidir, sövüş ve düşnām ma'nāsınadır.

الْمُشَاتِمَةُ [el-muşātemet] [مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) ve

الْمُشَاتِمُ [et-teşātum] [تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vez-

ninde) Sövüşmek ma'nāsınadır; yukālu: مُشَاتِمَةٌ أَيُّ شَاتِمًا وَتَشَاتِمًا أَيُّ تَسَاتِبًا

[muşātemet] ekserī vāhid için isti'fām olunur, fe-yukālu: شَاتِمَةٌ أَيُّ شَتَمَهُ

الْمُشْتَمِ [el-muşettem] [مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) ve

الْمُشْتَمَةُ [eş-şettāmet] [جَبَانَةٌ [cebbānet] vez-

ninde) Bunlar da azgın ve 'abūs çehreli arslana denir.

الْمُشْتَمَةُ [eş-şetāmet] [سَلَامَةٌ [selāmet] vez-

ninde) Bed-çehre olmak ma'nāsınadır; yukālu: شَتَمَ الرَّجُلُ شَتَامَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ

شَتِيمًا

شُتَيْمٌ [Şuteym] [زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde)

İbn Şa'lebe'dir ki Dabbe kabilesinden bir kabîle pederidir yāhūd savāb olan شُتَيْمٌ

[Şuyeym] olmaktadır yā-yı tahtiyye ile. Ve Şuteym b. Hıveylid el-Fezārī şa'irdir.

الْأَشْتُومُ [el-Uştūm] [أُسْلُوبٌ [uslūb] vezninde) Tinnīs kazāsında bir hisār ismidir.

[ش ح م]

الشُّجْمُ [eş-şucum] (zammeteynle) Mināre

gibi uzun ve habīs ve dāhiye ve 'ifrīt olanlara denir ki hayye vasfıdır; müfredi gayr-i mesmū'dur.

الشَّجْمُ [eş-şecem] (fethateynle) Helāk

ma'nāsınadır; yukālu: شَجِمَ الرَّجُلُ شَجْمًا مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا هَلَكَ

[ش ح ع م]

الشَّجْعَمُ [eş-şec'am] [جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde)

Arslana denir. Ve uzun nesneye denir. Ve insānın cesedine yāhūd gerdanına denir.

[ش ح م]

الشَّحْمُ [eş-şahm] (şīn'in fethi ve hā-yı

mühmelenin sükūnuyla) İç yağına denir; ve tekūlu'l-'Arab: لَقِيْتُهُ بِشَحْمٍ كَلَاهُ أَيُّ فِي حَالِ

نَشَاطِهِ Ya'nī filāna neşāt ve inbisātı hālinde mülākī oldum diyecek yerde

لَقِيْتُهُ بِشَحْمٍ كَلَاهُ derler. كَلَى [kulā] böbreğe denir ki eser-i kuvvet-i bedendir. Ve

شَحْمٌ [şahm] Masdar olur, bir adama iç

yağı yedirmek ma'nāsına; yukālu: شَحَمَهُ شَحْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا أَطْعَمَهُ

الشَّحْمَةُ [eş-şahmet] [تَمْرَةٌ [temret] vezninde

tā-yı tahsisle) شَحْمٌ [şahm]dan bir pāreye denir. Ve bir kuş ismidir. Ve 'Araba mahsūs bir la'ib adıdır. Ve

شَحْمَةُ الْأَرْضِ [şahmetu'l-arḍ] Mantara ıtlāk

olunur. Kezālik ak kurtçağızlara denir ki çamurlukta olur, 'alā-kavlin yer solucanı dedikleridir. Ve

شَحْمَةُ الْأُذُنِ [šaḥmetu'l-uzun] Kulağın yumuşacağına denir ki küpe geçirecek yeridir. Ve

شَحْمَةُ الْمَرْجِ [šaḥmetu'l-merc] Hâtem çiçeğine denir. Ve

شَحْمَةُ الْحَنْظَلِ [šaḥmetu'l-ḥanzal] Ebū cehl karpuzunun çekirdeklerinden gayrı içinde olan etine denir, ağaç kavununun eti gibi. Ve

شَحْمَةُ الرُّمَّانِ [šaḥmetu'r-rummān] Narın çekirdekleri arkasında olan sarıca ince zara denir, hurdları beynini fasil eder.

أَبُو شَحْمَةَ [Ebū Şaḥmet] ʿAbdurrahmān b. ʿÖmer el-Ḥaṭṭāb künyesidir. Ve ʿAbbās b. Muḥammed b. Ebī Şaḥme muhaddistir.

الشَّحِيمِ [eş-şehīm] [leḥīm] vezninde) Semiz adama denir; yukālu: رَجُلٌ شَحِيمٌ أَيْ سَمِيمٌ

الشَّحَامَةُ [eş-şehāmet] [kerāmet] vezninde) Semiz olmak ma'nāsınadır; yukālu: شَحِمَ الرَّجُلُ شَحَامَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ شَحِيمًا

الْمُشَحِّمِ [el-muşaḥḥim] [muḥaddis] vezninde) Hānesinde iç yağı çok olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُشَحِّمٌ أَيْ الْكَثِيرُ الشَّحْمِ فِي بَيْتِهِ

الْمُشَحِّمِ [el-muşḥim] [muḥsin] vezninde) Develeri semiz adama denir.

الشَّحْمِ [eş-şehim] [ketif] vezninde) Şırası azca olan etli üzümüne vâsif olur; yukālu: عَبَتْ شَحْمٌ أَيْ قَلِيلُ الْمَاءِ Ve iç yağına müştēhī adama denir; yukālu: رَجُلٌ شَحْمٌ أَيْ مُشْتَهِي الشَّحْمِ

الشَّحْمِ [eş-şeham] (fethateynle) İç yağına iştiḥā-kār olmak ma'nāsınadır; yukālu: شَحِمَ الرَّجُلُ شَحْمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ شَحِيمًا

الشَّاحِمِ [eş-şāhim] ve

الشَّحَامِ [eş-şahḥām] [şeddād] vezninde)

de) İç yağı satıcısına denir.

[ش خ م]

الشُّحْمِ [eş-şahm] (şin'in fethi ve ḥā-yı mu'cemenin sükūnuyla) ve

الشُّحُومِ [eş-şuḥūm] [ḳu'ūd] vezninde) Ta'ām bozulup fāsīd ve tebāh olmak ma'nāsınadır; yukālu: شَحِمَ الطَّعَامُ وَشَحِمَ وَشَحْمًا شَحْمًا وَشُحُومًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ وَالرَّابِعِ وَالْخَامِسِ إِذَا فَسَدَ

التَّشْحِيمِ [et-teşḥīm] [tefīl] vezninde) Ta'āmı fāsīd ve tebāh eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: شَحِمْتُ الطَّعَامَ أَي أَفْسَدْتُهُ

الْإِشْحَامِ [el-işḥām] (hemzenin kesriyle) Sütün rāyihası bozulmak ma'nāsınadır; yukālu: شَحِمَ اللَّبَنُ إِذَا تَغَيَّرَتْ رَائِحَتُهُ

الْأَشْحَمِ [el-eşḥam] [aḥmer] vezninde) Ak kıla denir; شَعْرٌ أَشْحَمٌ أَيْ أَيْضٌ Ve çayırsız ve çemensiz bāğçeye denir; yukālu: رَوْضٌ أَشْحَمٌ أَيْ لَا نَبْتَ فِيهِ denir ki çehresinin ve burnunun siyāhi sâ'ir cesedinden ziyāde ola; yukālu: حِمَارٌ أَشْحَمٌ أَيْ أَدْغَمَ

الشُّحْمِ [eş-şuḥum] (zammeteynle) Genizleri tutuk kimselere denir ki aslā rāyihā almazlar gerek tīb ve gerek habīs olsun.

الْإِشْحِيمَامِ [el-işḥīmām] [iḥmīrār] vezninde) Otların tāzesi kurusuna karışmak ma'nāsınadır ki ba'zı yeri tāze ve ba'zı yeri kuru olmaktan ibārettir; yukālu: إِشْحَامَ الثَّبْتُ إِذَا اخْتَلَطَ الرُّطْبُ بِالْأَيْبِيسِ

[ش د ق م]

الشُّدَقَمِ [eş-şedqam] [ca'fer] vezninde) ve

الشُّدَاقِمِ [eş-şudāqim] [ulābiḥ] vezninde) Arslana denir. Ve avurdu geniş adama denir; yukālu: سَدَقَمْتُ أَي وَاسِعَ السِّدْقِ Ve

شَدَقَم [Şedqam] Bir deve buğurunun ismidir ki Nuḥmān b. Munzir'in idi, **إِبِلٌ شَدَقَمِيَّاتٌ** onun neslindedir.

[ش ذ م]

الشَّدَام [eş-şezām] (zāl-ı muḥceme ile **سَحَابٌ** [sehāb] vezninde) Tuza denir, **مِلْحٌ** [milḥ] maḥnāsına. Ve ḥakrebin ve arının iğnesine denir.

الشَّيْذُمَانُ [eş-şeyzūmān] (şin'in fethi ve zāl'in zammıyla) Kurda denir, **ذُنْبٌ** [ziḥb] maḥnāsına.

الشَّيْذُمَانَةُ [eş-şeyzūmānet] (hā'yla) Genç ve revende nākaya denir.

[ش ر م]

الشَّرْمُ [eş-şerm] (şin'in fethiyle) Bir şecer adıdır. Ve deryānın engin yerine, ḥalā-kavlin körfezine denir; yukālu: **إِضْطَرَبَتْ** **الشَّفِينَةُ فِي سُرْمِ الْبَحْرِ أَي فِي لُجَّتِهِ أَوْ فِي خَلِيجِهِ** Şarih der ki vazḥ-ı māddeye maḥnā-yı sānī mülāyimidir. Ve

شَرْمٌ [şerm] Pek çok çayıra denir ki kesretinden nāşī davar kısmı hemān başlarından otlayıp aşığalarına muhtāc olmaya. Ve

شَرْمٌ [Şerm] Bir mevziḥ adıdır, **شَرْمَاءُ** [Şermā] dahi derler, **صَحْرَاءُ** [şaḥrā] vezninde. Ve

شَرْمٌ [şerm] Masdar olur, yarmak maḥnāsına; yukālu: **شَرَمَ الشَّيْءَ شَرْمًا مِنَ الْبَابِ** **الشَّيْءَ** Ve burnun ucunu kesmek maḥnāsınadır; yukālu: **شَرَمَ أَنْفَهُ إِذَا قَطَعَ أَرْزَنْتَهُ** Burada Burada **الأَرْزَنْتَةُ مَا بَيْنَ الْأَرْزَنْتَةِ** nüşhaları galattır. Ve bir adama mālından bir mikdārca ifrāz ve tahsīs eylemek maḥnāsına müstaḥmedir; yukālu: **شَرَمَ لَهُ مِنْ مَالِهِ إِذَا أَعْطَاهُ قَلِيلًا**

الشَّرْمَاءُ [eş-Şermā] **صَحْرَاءُ** [şaḥrā] vezninde) **شَرْمٌ** [Şerm] dedikleri mevziḥ-i mezkūra

denir. Ve iki deliği bir olan ḥavrete denir; yukālu: **إِمْرَأَةٌ شَرْمَاءٌ أَي مُفْضَاةٌ**

الشَّرْمُ [eş-şerem] (fethateynle) Burun ucu kesik olmak maḥnāsınadır.

الْأَشْرَمُ [el-eşrem] (**أَحْمَرٌ** [aḥmer] vezninde) Burnunun ucu kesilmiş adama denir; yukālu: **رَجُلٌ أَشْرَمٌ أَي بَيْنَ الشَّرْمِ مَشْرُومٌ الْأَنْفِ** Bu cihetten sergerde-i Ḥabeşe olan Ebrehe'ye Eşrem itlāk olunur idi, Fīl vak'asında taşın birisi burnunun ucuna rāst gelip kat' eylemişti; varıp meliklerine vak'ayı ihbār eyledikte fi'l-hāl o dahi helāk oldu.

الشَّرْمَةُ [eş-Şurmet] (**غُرْفَةٌ** [ğurfet] vezninde) Bir dağın adıdır.

الشَّرْمَةُ [eş-Şeremet] (feteḥātla) Şiḥr kur-bünde bir mevziḥ'dir.

الشَّرْوَمُ [eş-şerūm] (**صَبُورٌ** [şabūr] vezninde) ve

الشَّرِيمُ [eş-şerīm] (**أَمِيرٌ** [emīr] vezninde) **شَرْمَاءُ** [şermā] gibi iki deliği bir olmuş ḥavrete denir. Ve

شَرِيمٌ [şerīm] Ferce itlāk olunur, yarık olduğu için.

الشَّارِمُ [eş-şārim] Nişānın bir köşesini yaran oka denir; yukālu: **سَهْمٌ شَارِمٌ إِذَا كَانَ يَشْرِمُ** **جَانِبِ الْعَرَضِ**

التَّشْرِيمُ [et-teşrīm] (**تَفْعِيلٌ** [tef'īl] vezninde) Bir nesneyi pek yarmak ve yarık yarık eylemek maḥnāsınadır; yukālu: **شَرَّمَهُ إِذَا شَقَّقَهُ** Ve şikār yaralı olarak kaçıp kurtulmak maḥnāsınadır; yukālu: **شَرَمَ الصَّيْدُ إِذَا انْفَلَتَ** **جَرِيحًا**

التَّشْرُمُ [et-teşerrum] (**تَفْعُلٌ** [tefa'ul] vezninde) Yarılıp pāre pāre olmak maḥnāsınadır; yukālu: **تَشَرَمَ الشَّيْءُ إِذَا تَمَزَّقَ وَتَشَقَّقَ**

[ش ر ذ م]

الشُّرُذِمَةُ [eş-şirzimet] (şīn'in ve zāl-ı mu'cemenin kesriyle) Azca cemā'at-i insāniye denir; yukālu: جَاءَتْ شُرُذِمَةٌ مِنَ النَّاسِ Ve sefercelden ve sā'ir nesnelerden bir pāreye ve bir bölüğe denir; cem'ci شُرَاذِمٌ [şerāzim] ve شُرَاذِيمٌ [şerāzīm] gelir. Ve

شُرَاذِمٌ [şerāzim] Köhne ve pāre pāre cāmelere itlāk olunur; yukālu: ثِيَابٌ شُرَاذِمٌ أَيْ أَخْلَاقٌ مُتَقَطَّعَةٌ

[ش ط م]

الشُّطْمُ [eş-şatm] [ḥaṭm] vezninde) Cimā' eylemek ma'nāsınadır; yukālu: الشُّطْمُ الْمَرْأَةُ سَطْمًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا نَكَحَهَا

[ش ظ م]

الشَّيْظَمُ [eş-şeyzam] (zā-yı mu'ceme ile ḫayder vezninde) Genç olup uzun ve tenū-mend olan deveye ve ata ve insāna denir; cem'ci شَيْظَمَةٌ [şeyāzimet]tir, mü'ennesi شَيْظَمَةٌ [şeyzamet]tir. Ve kocaman büyük kirpiye denir. Ve bir recül adıdır. Ve arslana denir.

الشَّيْظَمِيُّ [eş-şeyzamiyy] [ḫayderiyy] vezninde) Şeyzam ile ma'nā-yı evvelde mürādiftir. Ve darb-ı lisāna mālīk talākatlı fesāhatlı sühanver adama denir; yukālu: هُوَ شَيْظَمِيٌّ أَيْ مِقْوَلٌ فَصِيحٌ Ve sınırları kavī ve iri ve yüksek yapılı ata denir. Ve arslana denir.

التَّشْيِظْمُ [et-teşeyzım] [tedaḥruc] vezninde) Bir kimse hakkında haddi mütecāviz sözler ile havāle ve şer-gir olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَشْيِظْمٌ عَلَيْهِ بِالْكَلَامِ إِذَا تَحَطَّرَفَ

[ش ع م]

الشَّعْمُ [eş-şam] (şīn'in fethiyle) Nās beyn-

lerini islāh eylemek ma'nāsınadır; yukālu: شَعَمَ بَيْنَهُمْ شَعْمًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَصْلَحَ شَعْمُ [zunbūr] vezninde) Pek uzun adama denir.

[ش ع ث م]

الشَّعْمُ [Şa'šem] (sā-yı müsellese ile ca'fer vezninde) İbn Ḥayyān'dır ki Mısıır fethinde hāzır olmuştur. Ve Şa'šem b. Aşıl muhaddistir. Ve Zü'eyb b. Şa'šem 'alā-kavlin İbn Şa'sen'dir ashābandandır. Ve Muhelhil nām emir ve şā'irin "بِیَوْمِ الشَّعْمَيْنِ" kavlinde شَعْمَيْنِ kelimesini gerçi tefsir eylememişler, lākin zāhiren bir mevzı' adıdır ki onda bir vak'a vākı' olmuştur. Şārih der ki hulāsa-i akvāl-i ehl-i edeb budur ki شَعْمَانِ [Şa'šemān] iki kimsedir ki Muhelhil yedinde maktül oldular. Ba'zılar dedi ki biri Şa'šem ve biri Şu'ays idi ki Mu'āviye b. 'Āmir'in oğullarıdır, tağlīb olunmuştur. Ve Muhelhil-i merkūmun kavlinden murādı işbu: فَلَوْ بُسِسَ الْمَقَابِرُ عَنْ كَلِيبٍ || فَيُحْبِرُ || وَكَيْفَ بِالرَّنَائِبِ أَيْ زَبِيرٍ || بِیَوْمِ الشَّعْمَيْنِ لَقَرَّ عَيْنًا || وَكَيْفَ زَنَائِبٍ [zenā'ib]den murād یَوْمُ الرَّنَائِبِ [yevmu'z-zenā'ib]dir ki Harbu'l-Besūs vak'asıdır, mezbur شَعْمَيْنِ [Şa'šemeyn] dedikleri kimseleri Muhelhil, Kuleyb'in intikāmına katl eyledi.

[ش غ م]

الشُّغْمُومُ [eş-şuğmūm] (ğayn-ı mu'ceme ile uşfūr vezninde) ve

الشَّغْمِيمُ [eş-şigēm] [kindil] vezninde) Uzun boylu, hūb-endām ve hoş-simā adama denir. Bu sıfatta olan sā'ir hayvāna da itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ شُغْمُومٌ وَشَغْمِيمٌ وَامْرَأَةٌ وَنَاقَةٌ شُغْمُومَةٌ وَشُغْمُومٌ وَشَغْمِيمٌ أَيْ طَوِيلٌ مَلِيحٌ

الشَّغِيمُ [eş-şegim] [ketif] vezninde) Harīs ve şereh-mend kimseye denir.

الْمَشْغُومُ [el-meşğūm] Sütti çok olan nākaya denir.

[ش ق م]

الشَّقْمُ [eş-şaqm] (şīn'in ve kāf'ın fethiyle) Bir cins hurmā ismidir, 'alā-kavlin بُزْشُومُ [burşūm] dedikleri nev'idir; müfredi شَقْمَةٌ [şaqmet]tir.

[ش ك م]

الشُّكْمُ [eş-şukm] (şīn'in zammıyla) ve **الشُّكْمَى** [eş-şukmā] (buhmā [buhmā] vezninde) İsmilerdir, 'ivaz ve cezā' ma'nāsınadır. Ve vergiye denir, عَطَاءُ [‘aṭā] ma'nāsına. Şārih der ki bu mādde 'ivaz ve mücāzāt olarak i'tā eylemeye mevzū'dur ve ba'zen itlāk ve takyīd 'alākasiyla hemān i'tā ma'nāsına da isti'māl olunur, niteki mü'ellifin 'ibāresi ona telmīhtir. İntehā.

الشُّكْمُ [eş-şekm] (şīn'in fethiyle) Bir adama bir nesne mukābilinde 'ivaz ve cezā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: شَكْمُهُ شَكْمًا Ve مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا جَزَاهُ

شَكْمٌ [şekm] Ve

شَكِيمٌ [şekīm] Isırmak ma'nāsınadır; yukālu: شَكْمُهُ شَكْمًا وَشَكِيمًا إِذَا عَضَّهُ Ve

شَكْمٌ [şekm] Rüşvet vermek ma'nāsına müsta'meldir, güyā ki شَكِيمَةٌ [şekīmet] ile ağzını bend eder; yukālu: شَكْمَ الْوَالِي إِذَا رَشَاهُ

الإِشْكَامُ [el-işkām] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir adama bir nesne mukābilinde 'ivaz ve mükāfāt eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَشْكَمُهُ إِذَا جَزَاهُ

الشُّكِيمَةُ [eş-şekīmet] سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) أَنْفَةٌ [enefet] ve اِنْتِصَارٌ [intisār] sıfatına itlāk olunur ki şedīd ve şehmü'n-nefs adamın bir kimse cenbinden kendi tarafına derkār olan zulm ve kahr ve istilā gibi

vaz'ını kat'ā hazm ve tahammül etmeyip ibā ve imtinā ve şiddetle mukābele ve mukāvemet eylemesinden 'ibārettir. Ve bu شَكِيمَةٌ [şekīmet]-i feresten me'hūzdur; yukālu: فَلَانٌ ذُو شَكِيمَةٍ أَيُّ ذُو أَنْفَةٍ وَانْتِصَارٍ مِنَ الظُّلْمِ Ve serkeş ve şedīdü'n-nefs ve sāhib-i 'ār u hamīyyet olmakla aslā ferd-i vāhide ser-fürü ve inkıyād etmez olan adama شَدِيدٌ شَكِيمَةٌ [şedīdu's-şekīmet] itlāk olunur; yukālu: فَلَانٌ شَدِيدٌ الشُّكِيمَةِ أَيُّ أَنْفٍ أَبِي لَا يَنْقَادُ Ve **شَكِيمَةٌ** [şekīmet] 'Ahd ve peymāna itlāk olunur; yukālu: بَيْنَهُمَا شَكِيمَةٌ أَيُّ عَهْدٍ Ve istikbār ve tereffu ma'nāsınadır; yukālu: فَهَذَا وَسَمٌّ Burada هُوَ ذُو شَكِيمَةٍ أَيُّ ذُو سَمِّ هالıkları galattır. Ve bir nesneye benzemeye itlāk olunur; yukālu: لَهُ بِهِ شَكِيمَةٌ أَيُّ شَبَةٍ Ve tab ve tab'at ma'nāsınadır. Ve gemden atın ağzına arkuru giren demire denir ki fe's-i licām ya'nī gem damağı dedikleri çatal demir onda olur ve suluk ve iki taraflı dizgin ona geçirilir, Türkīde ağızlık ta'bīr olunur; başı sert ve serkeş atlara kalın ve kavī ederler; cem'ī شَكَائِمٌ [şekā'im] ve شُكْمٌ [şukum] gelir zammeteynle ve شَكِيمٌ [şekīm] gelir hā'sız, zikr olunan ma'anī bundan me'hūzdur.

الشُّكْمُ [eş-şekem] (fethateynle) Acıkmak ma'nāsınadır; yukālu: شَكِمَ الرَّجُلُ شَكْمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا جَاعَ

الشُّكْمُ [eş-şekim] (ketif [ketif] vezninde) Arslana itlāk olunur.

الشُّكِيمُ [eş-şekīm] (emīr [emīr] vezninde) Masdar ki zikr olundu. Ve

شَكِيمُ الْقَدْرِ [şekīmu'l-ķidr] Kazanın kulpu-na itlāk olunur.

شُكَاِمَةٌ [Şukāmet] (sumāmet [sumāmet] vezninde)

شُكَيْمٌ [Şukeym] (zubeyr [zubeyr] vezninde)

مِشْكَم [Mişkem] (مِشْبَرٌ [minber] vezninde) Esāmī-i nāstandır.

[ش ل م]

الشَّالِم [eş-şālem] ve

الشَّوْلَم [eş-şevlem] ve

الشَّيْلَم [eş-şeylem] (şīn'lerin ve lām'ların fethiyle) رُؤَانٌ [zuvān] ismidir ki buğday aralıklarında olur. Ve bu 'inde'l-ekser dedikleridir ki شَيْلَمٌ [şeylem] ve رُؤَانٌ [zuvān] şey'i vāhiddir. Ve 'inde'l-ekall شَيْلَمٌ [şeylem] karamuk dedikleridir.

الشَّلَم [eş-şillem] (قِنْتَبٌ [kīnneb] vezninde) Kıvılcıma denir; ve minhu yukālu: فَلَانٌ يَتَطَايَرُ شَلْمُهُ أَيُّ شَرَاؤُهُ مِنَ الْعُضْبِ

شَلَمٌ [Şellem] (بَقَمٌ [baqqam] vezninde) ve

شَلِمٌ [Şelim] (كَيْفٌ [ketif] vezninde) ve

شَلَمٌ [Şelem] (جَبَلٌ [cebel] vezninde) Beytu'l-Mağdis ismidir ki Harem-i Kuds-i şerīf olur, كَيْفٌ [ketif] vezninden mā'adā ismeyn 'ucme ve vezni-i fi'l 'illetleriyle gayr-i munsarıftır. Ve 'İbrānīde şehir-i merkūmun ismi أُورُشَلِيمٌ [Üreşlīm] dir. Şārihin beyānına göre شَلَمٌ [Şellem] ve sāriri Kuds şehrinin ismidir.

شَلَامٌ [Şelām] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Vāsiṭ ile Başra beyninde bir baṭīḥadır.

[ش م م]

الشَّمَم [eş-şemm] (şīn'in fethi ve mīm'in teşdīdiyle) ve

الشَّمِيم [eş-şemīm] (şīn'in fethiyle) ve

الشَّمِيمِي [eş-şimmīmā] (حَلِيفَى [hīllifā] vezninde ve bu Zemaḥşerīden menkuldür) Koklamak ma'nāsınadır ki kuvā-yı hams-i zāhireden burunda olandır; tekūlu: شَمِيمْتُ الرَّيْحَانَ أَشْمُهُ بِالْفَتْحِ وَشَمَمْتُهُ أَشْمُهُ بِالضَّمِّ سَمًا وَشَمِيمًا وَشَمِيمِي مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالْأَوَّلِ إِذَا أَخَذَ رِيحَهُ بِحَيْسٍ

الأنف

التَّشْمَم [et-teşemmum] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) ve

الإِشْتِمَام [el-iştīmām] (إِفْتِعَالٌ [ifti'al] vezninde) ve

التَّشْمِيم [et-teşmīm] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bir nesneyi gereği gibi koklamak ma'nāsınadır; tekūlu: تَشَمَّمْتُهُ وَأَشَمَمْتُهُ وَشَمَمْتُهُ وَشَمَمْتُهُ Şārih der ki burada شَمَمْتُهُ nüshası galattır, lākin تَطَنَّنٌ lafzında تَطَنَّنِي dedikleri gibi bunda dahi tahfifen mīm-i ahīreyi bā'ya kalb etmek muttaridedir ve emsāli vākī'dir.

الإِشْمَام [el-işmām] (hemzenin kesriyle) Bir kimseye bir nesneyi koklatmak ma'nāsınadır; yukālu: أَشَمَّهُ الطَّيِّبُ إِذَا جَعَلَهُ أَشْمُهُ Ve kibr ve dimāgdan nāşī başını yukarı tutarak gitmek ma'nāsınadır; yukālu: أَشَمَّ Ve bir nesneden 'udül eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَشَمَّ عَنَّهُ إِذَا عَدَلَ

إِشْمَامٌ [işmām] Ehl-i tecvīd istilāhında bir harfe zamme yāhūd kesre izāka eylemekten 'ibārettir, şöyle ki o hareketler kemāl-i za'ftan mesmū' ve mu'teddün bihā olmaya ve eger eş'ārda olursa vezne kesr ve halel 'arız olmaya.

Şārih der ki إِشْمَامٌ [işmām] revm'den ekall olur, zīrā رَوْمٌ [revm] ihtilās-ı hareke olmakla hareke-i hafīyye olup işitilmeğe kâbil olur ve إِشْمَامٌ [işmām] mücerred dudakla zamme yā kesre işāret olmakla işitilmeğe kâbil olmaz. Pes إِشْمَامٌ [işmām] olunan harfe pek za'f olduğundan müteharrik denilmez, sākin yā şebīh bi's-sākin ıtlāk olunur ve eş'ārda takti' ve vezni ihlāl eylemez, niteki işbu: "مَتَى أَنَامُ | لَا يُؤَرِّقُنِي الْكُرِّي | لَيْلًا وَلَا أَسْمَعُ أَجْرَاسَ الْمُطَي"

beytinde يُؤْرَقْنِي لَا kelimesinde vākī'dir ki meczümü'l-kāf'tır. İntehā. Ve

إِشْمَامٌ [işmām] Sünnet eden kimse sünnet mevzî'ini dibinden budamayıp hemân bir miktârcasını kat' eylemek ma'nâsınadır, gerek oğlan ve gerek kız olsun; yukâlu: **أَشْمُ الْحَجَّامِ الْخِتَانِ وَالْخَافِضَةُ الْبَطْرُ إِذَا أَخَذَا مِنْهُمَا قَلِيلًا** [mufā'let] [mufā'let] [el-muşāmmet] [el-muşāmmet] vezninde) ve

الْتِشَامُ [et-teşāmm] [tefā'ul] [tefā'ul] vezninde) Koklaşmak ma'nâsınadır; yukâlu: **شَامًا شَامًا وَتَشَامًا إِذَا شَمَّ أَحَدُهُمَا الْآخَرَ** Ve

مُشَامَةٌ [muşāmmet] Bir adama pek sıkı yakın olup serā'ir ve ahvâline nazar ve ittilâf eylemek ma'nâsına müsta'meldir; tekûlu: **شَامِمُهُ عَلَى الْأَمْرِ أَيِ انْظُرْ مَا عِنْدَهُ وَقَارِبُهُ وَإِذْنُ مِنْهُ**

الْشَمَامُ [eş-şemmām] [şeddād] [şeddād] vezninde) Türkîde yıllığıç ve şemmām] muharrefi şamama ve Fâriside destenbüye dedikleri nesnedir ki ebū cehl kavunu tarzında küçük ve kırmızı ve yeşil ve sarı alaca ve muhattat olur; rāyihası bārid ve ratb olup dimāğı müleyyin ve nevmi cālîb ve ekli telyîn-i tabī'atte mü'essirdir.

الْشَمَامَاتُ [eş-şemmāmāt] [şemmāmet] [şemmāmet] in cem'idir ki **جَبَانَةٌ** [cebbānet] veznindedir, **تَشَمُّمٌ** [teşemmum] olunan rih-i tayyibeye denir.

الْشَمِيمُ [eş-şemīm] [emīr] [emīr] vezninde) Yüksek nesneye denir; yukâlu: **بِنَاءِ شَمِيمٍ أَيِ مُؤْتَفِعٍ**

الْمَشْمُومُ [el-meşmūm] Misk dedikleri ıtra itlāk olunur; yukâlu: **جَاءَ وَعَلَيْهِ رَائِحَةُ الْمَشْمُومِ** **أَيِ الْمِسْكِ**

الْشَمَمُ [eş-şemem] (fethateynle) Yakınlık ma'nâsınadır; yukâlu: **فِي دَارِهِ شَمَمٌ أَيِ قُرْبٌ** Ve ıraklık ma'nâsına olmakla zıdd

olur; yukâlu: **فِي دَارِهِ شَمَمٌ أَيِ بُعْدٌ** Ve dağda olan yüksekliğe denir; yukâlu: **فِي الْجَبَلِ شَمَمٌ أَيِ اِرْتِفَاعٌ** Ve burnun düz ve üslub ve endāmı hoş ve latîf olarak **قَصَبَةٌ** [kaşabet] inin yüksek ve yumuşağının dikçe olmasına denir, 'alā-kavlin burnun yumuşağı **قَصَبَةٌ** [kaşabet] inin hoş ve latîf düzlüğüne vārid olmak ya'nî yukarıdan yumuşağına gelince **سَبِيكَةٌ** [sebiket] gibi hüsn ve letāfetle çekimli ve akıntılı hemvār olup ve **ذَلْفٌ** [zelef] [kaşabet] in yüksekliği dediklerinden ziyādece olmasına denir. Ve **ذَلْفٌ** [zelef] burun küçük ve yumuşağı düz ve **قَصَبَةٌ** [kaşabet] basıkça olmağa denir. Ve 'inde'l-ba'z **شَمَمٌ** [şemem] burun ince ve uzun olup yumuşağının ucu akıntılı olmağa denir ki doğan burunlu olmak ta'bīr olunur; yukâlu: **فِي أَنْفِهِ شَمَمٌ وَهُوَ اِرْتِفَاعٌ قَصَبَةِ الْأَنْفِ وَحُسْنُهَا وَاسْتَوَاءُ أَعْلَاهَا وَانْتِصَابُ الْأَرْزَبَةِ أَوْ وُرُودُ الْأَرْزَبَةِ فِي حُسْنِ اسْتِوَاءِ الْقَصَبَةِ وَارْتِفَاعِهَا أَشَدُّ مِنْ اِرْتِفَاعِ الدَّلْفِ أَوْ أَنْ يَطُولَ الْأَنْفُ وَيَدْقَ وَتَسِيلَ رَوْثَتُهُ** Şārih der ki **شَمَمٌ** [şemem] bu ma'nâlarda masdar dahi olur. İntehā. Ve

شَمَمٌ [şemem] Tekebbürlük eylemek ma'nâsına müsta'meldir; yukâlu: **شَمَّ الرَّجُلُ شَمَمًا إِذَا تَكَبَّرَ** Ve sınanmak ve yoklanmak ma'nâsına müsta'meldir; yukâlu: **شَمَّ الرَّجُلُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا اخْتَبَرَ**

الْأَشَمُّ [el-eşemm] Burnu vasf-ı mezkûr üzere olan adama denir; yukâlu: **رَجُلٌ أَشَمٌّ** **أَيِ فِي أَنْفِهِ شَمَمٌ** Ve 'ār ve hamîyyet sāhibi seyyid ve zī-şān adama itlāk olunur; yukâlu: **رَجُلٌ أَشَمٌّ أَيِ سَيِّدٌ ذُو أَنْفَةٍ** Ve başları yüksek omuza vasf olur; yukâlu: **مَنْكَبٌ أَشَمٌّ** **أَيِ الْمُرْتَفِعِ الْمَشَاشَةِ**

شَمَامٌ [Şemām] [sehāb] [sehāb] vezninde) Bir dağın adıdır.

بُرْقَةُ شَمَاءَ [Burqatu Şemmā'] Bir cebel-i

ma'rūftur.

الشَّمَاشِمُ [eş-şemāšim] (şīn-i ūlānın fethiy-
le) Hurmā kesildikten sonra salkımda ka-
lan tāze hurmā bakiyyelerine denir.

أُشْمُومٌ [Uşmūm] [أُسْلُوبٌ] [uslūb] vezninde)
Mışır ikliminde iki belde adıdır.

[ش ن م]

الشَّنَمُ [eş-şenm] (şīn'in fethi ve nūn'un
sükūnuyla) Tırmalamak ma'nāsınadır;
yukālu: سَنَمٌ وَجْهَهُ شَنَمًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا خَدَشَ
Ve bir nesne ile gövdenin derisini yarıp
yırtmak ma'nāsınadır; yukālu: رَمَى فَشَنَمَ إِذَا
خَرَقَ طَرَفَ الْجِلْدِ

الشُّنْمُ [eş-şunum] (zammeteynle) Kulağı
kesik insān ve hayvānlara denir.

الشَّيْنَمُ [eş-şinnem] [كَيْنَبٌ] [ķinneb] vezninde)
شَلَّمَ [şillem] ma'nāsınadır ki kıvılcıma de-
nir; yukālu: يَطَّايِرُ شَيْنَمُهُ أَي سَلَّمَهُ

[ش ن ت م]

شَنْتَمٌ [Şentem] [جَنْدَلٌ] [cendel] vezninde)
Ebū 'Aşim yāhūd Ebū Sa'īd es-Sehmī'dir
ki ashābandandır, 'alā-kavlin شَيْنَمٌ [Şenyem]
dir yā-yı tahtıyye ile.

[ش خ م]

الشَّيْنَخِمُ [eş-şinnaḫm] (ḥā-yı mu'ceme ile
جَزْدَخْلٌ [cirdaḫl] vezninde) Semiz, semīn
ma'nāsınadır.

[ش ن ع م]

الشَّيْنَعَمُ [eş-şinna'cm] [جَزْدَخْلٌ] [cirdaḫl] vez-
ninde) Pek uzun adama denir.

[ش ن غ م]

الشَّيْنَعِغَمُ [eş-şinnaḡm] (ḡayn-ı mu'ceme ile
جَزْدَخْلٌ [cirdaḫl] vezninde) رَغِمٌ [raḡm] keli-
mesine itbā' ve müzāveceten irād olunur;
yukālu: رَغِمًا لَهُ شَيْعَمًا إِتْبَاعٌ

mühmele iledir.

[ش ن ق م]

الشَّيْنَقَمُ [eş-şinnaqm] (ķāf'la جَزْدَخْلٌ [cirdaḫl]
vezninde) Azca nesneye denir, şey²-i kalil
ma'nāsına.

[ش ه م]

الشَّهْمُ [eş-şehm] [سَهْمٌ] [sehm] vezninde) ve
الْمَشْهُومُ [el-meşhūm] (mīm'in fethiyle)
Pek zīrek ve zekiyyü'l-fu'ād, tiz-fehm
ve āteşīn-zihn ve çire-mizāc adama de-
nir; cem'ī شِهَامٌ [şihām] gelir; yukālu: رَجُلٌ
سَهْمٌ وَمَشْهُومٌ أَي ذَكِيٌّ الْفَوَادِ مُتَوَقِّدٌ
لِ نَشَاطِلِ قِيَسٍ وَتِيْوَانَا آتَا اِئْلَاكٍ اِوَلُو
Ve evāmir ve ahkāmi nāfiz, mesmū'u'l-ke-lām
seyyid ve serkāra vasf olur; bunun cem'ī
هُوَ سَهْمٌ أَي سَيِّدٌ شُهُومٌ [şuhūm]dur; yukālu: نَافِذُ الْحَكْمِ
Ve şol taşa denir ki arslan saydı
için yaptıkları kulübenin kapısı üzere vaz'
olunur, arslan içeri girip tu'ceme yapış-
tıktā zenberekli musanna' olmakla hemān
düşüp kapıyı sedd eder ve ona mühmele
ile سَهْمٌ [sehm] dahi denir. Ve Şehm b.
Murre, Muḫārib kabilesinden bir şā'irdir.
Ve Şehm b. Miḡdām, Şevrī şeyhidir. Ve
Şehm b. 'Abdullāh ve Seleme b. Şehm
muhaddislerdir. Ve Ebū Şehm Yezīd b.
Ebī Şeybe sahābedir. Ve

شَهْمٌ [şehm] Masdar olur, ata zecr ve āzār
eylemek ma'nāsınadır; yukālu: شَهْمَ الْفَرَسِ
Ve شَهْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا رَجَرَهُ

شَهْمٌ [şehm] ve

شُهُومٌ [şuhūm] [قُعُودٌ] [ķu'ūd] vezninde) Bir
adamı korkutmak ma'nāsınadır; yukālu:
شَهْمٌ فَلَانَا شَهْمًا وَشُهُومًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ وَالْأَوَّلِ إِذَا
أَفْرَعَهُ

الشَّهَامَةُ [eş-şehāmet] [كِرَامَةٌ] [ķerāmet]

vezninde) Bir kimse شَهْمٌ [šehm] olmak ma'nāsındır; yukālu: شَهْمُ الرَّجُلِ شَهَامَةٌ مِنْ أَلْبَابِ الْحَامِسِ إِذَا كَانَ شَهْمًا وَكَذَا الْفَرَسُ

الشَّهَامُ [eş-şehām] [سَحَابٌ] [sehāb] vezninde) ma'nāsındır ki koncoloza denir.

الشَّيْهَمَةُ [eş-şeyhemet] [حَيْدَرَةٌ] [hayderet] vezninde) Kocakarıya denir.

الشَّيْهَمُ [eş-şeyhem] [حَيْدَرٌ] [hayder] vezninde) Büyük kirpiye denir yāhūd erkeğine yāhūd erkeği nev'inden okları iri olanına denir.

[ش ه س ب ر م]

الشَّاهِسْبَرَمُ [eş-şāhisberem] (hā'nın kesri ve bā' ve rā'nın fethalarıyla) شَاهِسْبَرَمٌ [šāhisferem] dahi denir fā'yla. Reyhāna denir ki fesleğen ta'bīr olunan şüküfedir. Şārihin beyānına göre şāh-isperem mu'arrebidir, sultānī fesleğen dedikleridir.

[ش ي م]

الشَّيْمَةُ [eş-şimet] (şīn'in kesriyle) Hüy ve tabī'at ma'nāsındır; mehmūzen dahi lügattir; yukālu: هُوَ حَسَنُ الشَّيْمَةِ أَيِ الطَّيْبَةِ Ve yerden kazılan toprağa denir.

الشَّيْمُ [et-teşeyyum] [تَفْعُلٌ] [tefa'ul] vezninde) Bir veled hüy ve tabī'atte pederine çekmek ma'nāsındır; yukālu: تَشَيَّمَ فُلَانٌ أَبَاهُ Mü'ellif bunu tekrār eylemiştir. Ve duhül ma'nāsındır; yukālu: تَشَيَّمَ الشَّيْءُ فِي الشَّيْءِ إِذَا دَخَلَ فِيهِ yukālu: تَشَيَّمَهُ الشَّيْبُ إِذَا عَلَاهُ

الشَّامَةُ [eş-şāmet] [حَالَةٌ] [hālet] vezninde) Bedende şol nişān ve noktaya denir ki sâ'ir a'zânın levnine muhālif ola, Türkīde ben ve benek ve Fārisīde hāl denir; cem'i şām [šām] ve şāmāt [šāmāt]

gelir. Ve Muḥammed b. Muḥammed ve Muḥammed b. İsmā'īl eş-Şāmātiyyān muhaddislerdir. Şārih der ki Zemaḥşerī şāmēt [šāmet]i et ben ile tefsīr eylemiştir. Ve şāmāt [šāmāt] Neysābūr'un nevāhī-i erba'asından bir nahiyedir, merkūmlar oraya mensūblardır. İntehā. Ve

شَامَةٌ [šāmet] Bedende olan siyāh esere denir, leke gibi ki halkī ve 'arızī olur; kezālik arzda olan cā-be-cā siyāh esere ıtlāk olunur; cem'i şām [šām] gelir. Ve siyāh nākaya denir. Ve 'Arabların "مَا لَهُ شَامَةٌ وَلَا زَهْرَاءُ" dedikleri bu ma'nādandır ki "مَا لَهُ نَاقَةٌ سَوْدَاءُ وَلَا" demektir. Ve

شَامَةٌ [šāmet] Ayın safhasında olan siyāh lekeye denir ki كَلَفٌ [kelef] ta'bīr olunur. Ve bilād-ı Şām hemze ile "ش، أم،" māddeinde beyān olundu. Ve إِبْنُ شَامٍ [İbn Şām] bir muhaddistir, ismi İbrāhīm b. Muḥammed b. Aḥmed b. Hişām'dır, شَامٌ [Şām] mezbūr Hişām'ın lakabıdır. Ve إِبْنُ الشَّامَةِ [İbnu's-Şāmet] Yaḥyā eş-Şekāfī'dir ki muhaddistir. Ve Zu's-Şāme, Hālid b. Ca'fer el-Bermekī lakabıdır, mukaddemā başında bir büyük hāl olmakla mülakkab olmuştu, kezālik Muḥammed b. Ömer b. el-Velīd b. 'Uḳbe'nin lakabıdır. Ve

شَامَةٌ [Şāmet] Mekke'de bir dağın adıdır, lākin bu mütেকaddimīnin tashīfidir, savāb olan شَابَةٌ [Şābet] olmaktır bā-yı muvāhade ile ve cem'i-i kütüb-i muhaddisīnde mīm'le vākī'dir.

الْمَشِيمُ [el-meşīm] [مَكِيلٌ] [mekīl] vezninde) ve

الْمَشُومُ [el-meşūm] [مَقُولٌ] [meḳūl] vezninde) ve

الْمَشْيُومُ [el-meşyūm] [مَغْيُوبٌ] [ma'yūb] vezninde) ve

الأَشْيَمُ [el-eşyem] [aḥmer] vezninde) Bedende benleri olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَشِيمٌ وَمَشُومٌ وَمَشِيمٌ وَأَشْيَمٌ أَي بِهِ شَامَاتٌ

المَشِيمَةُ [el-meşīmet] [mekīlet] vezninde) Mahall-i veled ismidir, ya'nī şol yufka zar gibi deriye denir ki rahimde döl onun içinde tekevvin edip tevellüdünde ekseri berâberce çıkar, Türkîde döl ya-tağı ve eş ve sonra çıkana son ta'bîr olunur; cem'î مَشِيمٌ [meşīm]dir hâ'sız ve مَشَائِمٌ [meşā'im]dir; ve minhu's-sec'u: "لَيْسَ بِمَفْطُومٍ عَنْ شِيمَةٍ، مَفْطُورٍ عَلَيْهَا فِي الْمَشِيمَةِ" أَي فِي مَحَلِّ الْوَلَدِ

الشَّيْمُ [eş-şeym] [ḍaym] vezninde) Kılıcı kına komak ma'nāsınadır; yukālu: شَامٌ شَيْفُهُ يَشِيمُهُ شَيْمًا إِذَا عَمَدَهُ Ve kılıcı kından sıyırmak ma'nāsına olmakla zıdd olur; yukālu: شَامٌ شَيْفُهُ إِذَا اسْتَلَّهُ Ve tevecühü ne semtedir ve nereye yağdırır diye şimşeğe nazar eylemek ma'nāsınadır; yukālu: شَامُ الْبُرُقِ إِذَا نَظَرَ شَامَ أَبَا عُمَيْرٍ إِذَا نَالَ مِنْ [Ve] أَبُو عُمَيْرٍ [ebū 'umeyr] zeke-rin künyesidir. Ve bir adamın ayaklarını toza toprağa bulamak ma'nāsınadır; yukālu: شَامٌ فَلَانًا إِذَا عَبَّرَ رِجْلَيْهِ بِالشَّيْمِ Ve bir adamın beşeresinde siyâh benekler belir-mek ma'nāsınadır; yukālu: شَامٌ فَلَانٌ إِذَا ظَهَرَتْ بَجِلْدَتِهِ الرَّقْمَةُ السَّوْدَاءُ Ve

شَيْمٌ [şeym] ve

شَيْوَمٌ [şuyūm] Cenkte sıdk ve samîmle düşmana hamle ve hücum eylemek ma'nāsınadır; yukālu: شَامَ الرَّجُلِ شَيْمًا وَشَيْوَمَا إِذَا حَقَّقَ الْحَمَلَةَ فِي الْحَزْبِ Ve duhül eylemek ma'nāsınadır; yukālu: شَامٌ فِي الشَّيْءِ إِذَا دَخَلَ Ve süvārî kimse atı eştirmek için ayakları

ile karnını tepmek ma'nāsınadır; yukālu: شَامٌ فِي الْفَرَسِ سَاقَهُ إِذَا رَكَلَهُ بِهَا Ve bir nesneyi bir nesne içre gizlemek ma'nāsınadır; yukālu: شَامٌ الشَّيْءِ فِي الشَّيْءِ إِذَا حَبَّأَهُ فِيهِ Ve bir nesneyi takdir ve tahmîn eylemek ma'nāsınadır; Şeym [şeym]-i berk ma'nāsından me'hûzdur; tekûlu: شَمٌ مَا بَيْنَهُمَا عَلَى الْأَمْرِ أَي قَدَرُهُ

الإِشَامُ [el-iş'ām] [kirām] vezninde) **الْإِنْشِيَامُ** [el-inşiyām] [infī'āl] vezninde) Bunlar da dâhil olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَشْتَأَمُ الشَّيْءِ فِي الشَّيْءِ وَأَنْشَأَمُ إِذَا دَخَلَ Ve **إِنْشِيَامٌ** [inşiyām] Bir kimse manzûrun iley-h olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِشْتَأَمَ الرَّجُلُ إِذَا صَارَ مَنْظُورًا إِلَيْهِ

التَّشْيِيمُ [et-teşyīm] [tefīl] vezninde) Bu dahi duhül eylemek ma'nāsınadır; yukālu: شَيْمٌ فِيهِ إِذَا دَخَلَ Ve bir kimse ellerini başına yâhüd sevbine dolayıp cenk eyle-mek ma'nāsınadır ki kalkan yerine başı-nı yâ sevbinî tutarak hamle eylemekten 'ibârettir; yukālu: شَيْمٌ يَدَيْهِ فِي رَأْسِهِ أَوْ ثَوْبُهُ إِذَا قَبَضَ عَلَيْهِ يَفَاتِلُهُ

الإِشْتِيَامُ [el-iştiyām] [iftī'āl] vezninde) Bu dahi dâhil olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِشْتَأَمَ فِيهِ إِذَا دَخَلَ

الشَّيَامُ [eş-şeyām] [sehāb] vezninde) Düz ve mülâyim arza denir.

الشَّيْيَامُ [eş-şiyām] (şīn'in kesri ve fethiy- le) Toprağa denir. Ve fâreye denir; cem'î Şeym [şīm] gelir şīn'in kesriyle, مِيلٌ [mīl] vezninde.

بَنُو أَشْيَمٍ [Benū Eşyem] [aḥmed] vez-ninde) Bir kabiledir. Ve Şila b. Eşyem tâbi'ndendir.

الأَشْيَمَانُ [el-Eşyemān] (tesniye bünyesiyle) İki mevzi'dir.

الشَّيْمُ [eş-şeyem] (fethateynle) Şol arza

denir ki aslā kazılıp sökülmemekle hilka-ti üzere salābetle kalmış ola, Türkīde por ta'bir olunur.

شَيْم [Şuyeym] [زُبَيْر] [zubeyr] vezninde ve şīn'in kesriyle de zebān-zededir) Ebū ʿĀşim eş-Şahābī ismidir, ʿalā-kavlin nūn ve tā-i fevkiyye ile شَيْم [Şentem]dir. Ve Şuyeym Ebū Meryem el-Bekrī tābiʿindendir. Ve ʿUrve b. Şuyeym, Hazret-i ʿOsmān'ın kâtilerindendir.

الشَيْمَاء [eş-şeymā] [حَمْرَاء] [hamrā] vezninde) أَشْيَم [eşyem] lafzından müʿennesdir, bedeninde شَامَةٌ [şāmet]leri olan hatuna denir. Ve

شَيْمَاء [Şeymā] Murdiʿa-i Hazret-i Muştafavī olan Hālīme-i Saʿdiyye'nin kızıdır ki radāʿan uht-i Hazret-i Nebevī'dir, ʿaleyhi's-selām.

الشَيْم [eş-şīm] (şīn'in kesriyle) Bir nevʿ balık ismidir, müfredātta it balığı ile ve Yūnus balığı ile müfesserdir.

نَجَرَ بِعَوْنِهِ تَعَالَى

FASLU'Ş-ŞĀDĪ'L-MÜHMELE (فَضْلُ الصَّادِ الْمُهْمَلَةِ)

[ص أ م]

الصَّامُ [eş-şā'em] (şād'ın ve hemzenin fet-hiyle) Suyu pek çok içmek ma'nāsınadır; yukālu: صَمَّ الرَّجُلُ صَامًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَكْثَرَ: مِنْ شَرِبِ الْمَاءِ

الصَّائِمُ [eş-şā'im] Susuza denir; yukālu: هُوَ صَائِمٌ أَي عَطَّشَانٌ

الصَّامُ [es-şā'm] (şād'ın fethiyle) Delālet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: صَامَ الْجَيْشُ عَلَيْهِ صَامًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا دَلَّهْمَ عَلَيْهِمْ

[ص ت م]

الصُّمُّ [es-şatm] [كَتْم] [ketm] vezninde ve fethateynle) Galīz ve şedīd nesneye denir; yukālu: صِيءَ صَيْءٌ صَيْءٌ أَي غَلِظَ سَدِيدٌ. Ve kühület derecesinin nihāyetine bālig olmuş adama denir; yukālu: رَجُلٌ صَمٌّ أَي بَالِغٌ أَفْضَى الْكُهُولَةِ. Ve tāmm ve kāmīl ma'nāsınadır; yukālu: أَلْفٌ صَمٌّ أَي تَامٌ

الصُّمُّ [eş-şutm] (şād'ın zammıyla) صَمٌّ [şaṭm] lafzının cem'idir; yukālu: أَمْوَالٌ صَمٌّ. Ve أَي تَامَةٌ

حُرُوفٌ ذُلُقٌ [ḥurūfun şutm] [حُرُوفٌ ذُلُقٌ] [ḥurūfun zulk] itlāk olunan nūn ve fā ve lām ve mīm ve rā ve bā-yı muvahhadeden mā-ʿadā harflere itlāk olunur.

الصَّيِّمَةُ [eş-şatīmet] [سَفِينَةٌ] [sefīnet] vezninde) ve

الصُّمَّةُ [eş-şutmet] [عُرْفَةٌ] [gurfet] vezninde) Pek kayaya denir.

الصُّتَامُ [eş-şutām] [غُرَابٌ] [gūrāb] vezninde) İri ve yumru başa denir; yukālu: هَامَةٌ صُتَامٌ أَي صَحْمَةٌ

التَّصُّمُ [et-teşattum] [تَفَعُّلٌ] [tefaʿul] veznin-

de) Pek seğırtmek ma'nāsınadır; yukālu: تَصَمَّتِ الرَّجُلُ إِذَا عَدَا شَدِيدًا

الْمُصْتَمُّ [el-muṣattam] [mu'azzam] [mu'azzam] (hemzenin ve tā'nın zammı ve mīm'in teşdīdiyle) Mükemmel ma'nāsınadır; yukālu: أَعْطَيْتُهُ شَيْءً مُصْتَمًّا أَي مَكْمَلًا Ve ötesi çıkmaz dipsiz dereye ve sokağa denir; yukālu: وَاذْ وَرُقَاتِي لَا مُصْتَمًّا أَي لَا مُنْفَذَ لَهُ

الْأُضْطَمُّ [el-uṣtummet] (hemzenin ve tā'nın zammı ve mīm'in teşdīdiyle) [uṣtummet] vezninde ve mürādifidir ki bir nesnenin göm ve engin yerine denir.

[ص ح م]

الضُّحْمَةُ [eṣ-ṣuḥmet] (ṣād'ın zammıyla) Elvāndan sarıya mā'il siyāhlığa denir, 'alā-kavlin cüz'ice siyāha mā'il bozluğa yāhūd akçıl kırmızılığa denir; yukālu: بِهِ ضُحْمَةٌ أَي سَوَادٌ إِلَى الضُّفْرَةِ أَوْ عُبْرَةٌ إِلَى سَوَادٍ قَلِيلٍ أَوْ خُمْرَةٌ فِي بَيَاضٍ

الْأُضْحَمُّ [el-aṣḥam] [aḥmer] [aḥmer] (hemzenin ve tā'nın zammı ve mīm'in teşdīdiyle) [aḥmer] vezninde) [ṣuḥmet]ten vasftır; mü'ennesi ṣaḥmā'dır.

الْإِضْحِيمَامُ [el-iṣḥīmām] [iḥmīrār] [iḥmīrār] (hemzenin ve tā'nın zammı ve mīm'in teşdīdiyle) [iḥmīrār] vezninde) Ot koyu yeşil olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِضْحَامٌ النَّبْتُ إِذَا اشْتَدَّتْ إِذَا ضَفَرَتْ أَوْ خَالَطَ سَوَادٌ إِضْحَامٌ النَّبْتُ إِذَا اضْفَارَتْ أَوْ خَالَطَ سَوَادٌ Ve yağmur munkatı' olmakla yerin nebātı mütegayyir olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِضْحَامَتِ الْأَرْضُ إِذَا تَغَيَّرَ إِضْحَامَتِ الْأَرْضُ إِذَا تَغَيَّرَ Ve ekini soğuk çalmak, 'alā-kavlin kurumağa başlamak ma'nāsınadır; yukālu: إِضْحَامَ الرَّزْءُ إِذَا ضَرَبَهُ قُرٌّ أَوْ بَدَأَ فِي الْبَيْسِ

الضُّحْمَاءُ [eṣ-ṣaḥmā] [ḥamrā] [ḥamrā] (hemzenin ve tā'nın zammı ve mīm'in teşdīdiyle) [ḥamrā] vezninde) Tozu çok sahrāya denir, مُعْبَرَةٌ

[muğberret] ma'nāsına ki مُعْبَرَةٌ demek-tir. Ve bir otun ismidir.

أَضْحَمَةٌ [Aṣḥamet] (hemzenin ve hā'nın fethiyle) İbn Baḥr'dır ki melik-i Ḥabeşe Necāṣī'dir; zamān-ı sa'ādetde şeref-yāb-ı İslām oldu. Şārihin beyānına göre mazhar-ı sohbet olmamakla tābi'dir, üzere salātu'l-gā'ib edā olunmuştur.

الْإِضْطِحَامُ [el-iṣṭiḥām] [ifti'āl] [ifti'āl] vezninde) Ayak üzere dikilip direk gibi durmak ma'nāsınadır; yukālu: إِضْطَحَمَ الرَّجُلُ إِذَا أَنْتَصَبَ فَائِمًا

[ص خ م]

الْإِضْطِحَامُ [el-iṣṭiḥām] (hā-yı mu'ceme ile) [iṣṭiḥām] vezninde ve mürādifidir; yukālu: إِضْطَحَمَ الرَّجُلُ بِمَعْنَى اضْطَحَمَ

الضُّحْمُ [eṣ-ṣaḥm] (ṣād'ın fethiyle) Güneş çalıp yakmak ma'nāsınadır; yukālu: ضَحَمَتْهُ الشَّمْسُ ضُحْمًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا لَفَحَتْهُ

الضُّحْمَاءُ [eṣ-ṣaḥmā] [ḥamrā] [ḥamrā] (hemzenin ve tā'nın zammı ve mīm'in teşdīdiyle) [ḥamrā] vezninde) Ba'zı yeri mülāyim ve ba'zı yeri galiz olan kara taşlık tepeye denir.

[ص د م]

الضُّدْمُ [eṣ-ṣadm] [hedm] [hedm] vezninde) Bir pek nesneyi kendi gibi bir pek nesneye vurup çarpmak ma'nāsınadır; yukālu: ضَدَمَ الْحَجَرَ بِالْحَجَرِ ضَدْمًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا ضَرَبَهُ بِهِ Ve bir adama bir müşkil iş isābet eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: ضَدَمَهُ إِذَا دَفَعَهُ ضَدَمَهُ إِذَا دَفَعَهُ Ve öte kakıştırmak ma'nāsınadır; yukālu: ضَدَمَهُ إِذَا دَفَعَهُ

الْمُضَادِمَةُ [el-muṣādemet] [mufā'alet] [mufā'alet] vezninde) Tokuşturmak ma'nāsınadır; yukālu: ضَادِمَةٌ إِذَا ضَارَبَتْهُ

الْإِضْطِدَامُ [el-iṣṭidām] [ifti'āl] [ifti'āl] vezninde) Çarpışmak ve tokuşmak ma'nāsınadır; yukālu: ضَادِمَةٌ فَاضْطَدَمَا

التَّصَادُمُ [et-teṣādum] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Bu dahi tokuşmak ma'nāsınadır, deryāda iki kayığın birbirine çatıp tokuştuğu ve dalgaların tokuştuğu gibi; yukālu: تَصَادَمُوا إِذَا تَضَارَبَا Ve sıkışmak ma'nāsına müsta'emeldir; yukālu: تَصَادَمُوا إِذَا تَرَاحَمُوا

الصِّدَامُ [eş-şidām] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bir maraz adıdır ki devābb kısmının başlarına 'arız olur. Bunda şād'ın zammı sahih değildir, gerçi edvā cümlesinden olmakla kıyās olan mazmūm olmaktadır, صُدَاعٌ [şudāc] ve دُوَارٌ [duvār] gibi. Ve

صِدَامٌ [Şidām] Kays b. Nuşbe ve Zufer b. el-Hāriş ve Laķiṭ b. Zurāre'nin feresleri ismidir. Ve bir recül adıdır.

الْمِصْدَمُ [el-Mişdem] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Bir recül adıdır.

الصَّدْمَةُ [eş-şadmet] (ضَرْبَةٌ [ḍarbet] vezninde) نَزْعَةٌ [nez'at] ma'nāsınadır ki alın üstünün dazlığına denir; yukālu: بِهٍ صَدْمَةٌ أَيْ نَزْعَةٌ Ve binā-i merre olur, bir kerre kakmak ma'nāsınadır; yukālu: صَرَغُهُ بِصَدْمَةٍ أَيْ بِدَفْعَةٍ وَاحِدَةٍ

الأَصْدَمُ [el-aşdam] (أَحْمَرٌ [aḥmer] vezninde) Alının üzeri daz adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَصْدَمٌ أَيْ أَنْزَعٌ

الصَّدْمَتَانِ [eş-şadmetān] (şād'ın fethi ve dāl'ın sükunuyla ve kesriyle) جَيْبَانٍ [cebīnān] ma'nāsınadır ki iki taraflı alna denir, iki tulun ta'bir olunur, 'alā-kavlin iki tarafına denir ki kulaklara doğru yerleridir.

[ص ذ م]

صَدُومٌ [Şazūm] (زَالٌ-ı mu'ceme ile) [Sezūm] vezninde ve mürādifidir ki zikir olundu; yukālu: هَذَا قَضَاءٌ صَدُومٌ وَسَدُومٌ وَلَا يُقَالُ بِالدَّالِ الْمُهْمَلَةِ

[ص ر م]

الصَّرْمُ [eş-şarm] (şād'ın fethi ve zammı ve rā'nın sükunuyla) Bir nesneyi ilişik komayarak kesip ayırmak ma'nāsınadır; yukālu: صَرَمَهُ صَرْمًا وَصَرْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا صَرَمَهُ فَلَانًا إِذَا قَطَعَ كَلَامَهُ وَيُقَالُ صَرَمَ النَّخْلَ وَالشَّجَرَ إِذَا جَزَّهُ صَرَمَ فَلَانٌ عِنْدَنَا شَهْرًا إِذَا: Ve kesilmek ma'nāsına lāzım olur; yukālu: صَرَمَ النَّخْلَ إِذَا انْقَطَعَ

صَرْمٌ [şarm] Gön ta'bir olunan işlenmiş deriye denir; çerm-i Fārisī mu'arrebidir.

الْإِضْطِرَامُ [el-iştirām] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Bu dahi ka't ma'nāsınadır; yukālu: إِضْطَرَمَهُ إِذَا قَطَعَهُ

الْإِنْصِرَامُ [el-inşirām] (إِنْفِعَالٌ [infi'āl] vezninde) Kesilmek ma'nāsınadır; yukālu: انْصَرَمَ النَّخْلُ إِذَا انْقَطَعَ

الْإِصْرَامُ [el-işrām] (hemzenin kesriyle) Hurmā kesimi vakti gelip çatmak ma'nāsınadır; yukālu: أَصْرَمَ النَّخْلُ إِذَا حَانَ لَهُ أَنْ يُصْرَمَ Ve bir kimse fakir ve sāhib-i 'ayāl olmak ma'nāsınadır; yukālu: صَارَ أَصْرَمًا

الصَّرَامُ [eş-şarām] (şād'ın fethi ve kesriyle) Hurmā kesimi vaktine denir; yukālu: حَانَ صَرَامُ النَّخْلِ وَصِرَامُهُ أَيْ أَوَانَ إِذْرَاكِهِ فَيُقَطَّعُ

الصَّرِيمَةُ [eş-şarimet] [azīmet] vezninde ve mürādifidir ki bir hācete sıdk ve samimle kasd ve teveccüh eylemekten 'ibārettir; yukālu: لَهُ بِهَا صَرِيمَةٌ أَيْ عَزِيمَةٌ Ve bir işi kat' eylemeğe denir ki ismidir; yukālu: هَذَا قَضَاءٌ صَدُومٌ وَسَدُومٌ وَلَا يُقَالُ بِالدَّالِ الْمُهْمَلَةِ

بالصَّرِيمَةِ أَي الْأَرْضِ الْمُخْصُودِ زَرْعَهَا Ve bir mevzi' adıdır. Ve geceden bir bölüğe denir.

الصَّرِيمُ [eş-şarīm] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) صَرِيمَةٌ [şarīmet] gibi büyük kumluktan ayrılmış parçaya denir; ve minhu kavluhum: “أَفْعَى صَرِيمٍ” Oranın engereği şedīd olmakla darb-ı meseldir. Ve

صَرِيمٌ [şarīm] Sabāh vaktine itlāk olunur geceden munkatı' olduğu için. Ve geceye itlāk olunmakla zıdd olur. Ve geceden bir bölüğe denir; yukālu: مَضَى صَرِيمٌ مِنَ اللَّيْلِ Ve anasını emmesin diye oğlak ağzına geçirilen esneğe denir. Ve siyāh topraklı por yere denir ki aslā nebāt inbāt eylemeye. Ve bir mevzi' ve bir recül isimleridir. Ve

صَرِيمٌ [şarīm] Kesilmiş nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ صَرِيمٌ أَي مَجْدُودٌ مَقْطُوعٌ Ve tekūlu'l-Arab: جَاءَ صَرِيمٌ سَحْرٌ أَي خَائِبًا آيَسًا Burada سَحْرٌ [saḥr] sīn'in fethiyle akciğere denir ki öyken ta'bīr olunur, niteki “Ben ondan nevmīd oldum” diyecek yerde **إِنْقَطَعَ** مِنْهُ سَحْرِي derler, zīrā maksūd olan nesneye nefsin ta'alluku sebebiyle adamın öykeni mesābesinde olur. Ve öykenin inkitā'i helākı müstelzimdir.

الصَّارِمُ [eş-şarīm] Kesici keskin kılıca itlāk olunur; yukālu: صَرْنَةٌ بِالصَّارِمِ أَي السَّيْفِ الْقَاطِعِ Ve celādetli hiddetli bahādırı vasf olur; yukālu: رَجُلٌ صَارِمٌ أَي مَاضٍ شَجَاعٌ Ve arslana denir.

الصَّرْوَمُ [eş-şarūm] (صَبِيرٌ [şabūr] vezninde) Bu dahi seyfi-kātrı'a denir. Ve bir nesneyi kesmek husūsunda kavī ve muktedir adama denir; yukālu: رَجُلٌ صَرْوَمٌ أَي قَوِيٌّ عَلَى الصَّرْمِ Ve şol nākaya denir ki havzdan sā'ir develer suyu içip gidip o vechle havuz hālī kalmadıkça suya takarrüb eylemez ola.

الصَّرَامَةُ [eş-şarāmet] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) Kılıç kesici olmak ve bir adam celādetli, dilir ve bahādır olmak ma'nāsındadır; yukālu: صَرْمٌ السَّيْفِ صَرَامَةٌ مَنْ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ صَارِمًا وَيُقَالُ صَرْمَ الرَّجُلِ إِذَا كَانَ صَارِمًا

الصَّرَامُ [eş-şurām] (غُرَابٌ [ğurāb] vezninde) Bu dahi bir nesneyi kat' husūsunda kavī ve tūvānā adama denir. Ve

صُرَامٌ [şurām] Cenk ve harb esmāsındandır. Ve afet ve dāhiyeye itlāk olunur. Ve تَغْرِيزٌ [tağzīr]den sonra memede bākī kalan süte denir ki lede'l-ihtiyāc bi'z-zarūre sağılır. Ve تَغْرِيزٌ [tağzīr] hayvān za'if olduğundan gün aşırı sağmağa denir; ve minhu'l-meselu: “خَلِبَتْ صُرَامٌ” Bu mesel “Özr ve bahāne nihayetine bālig oldu” diyecek yerde darb olunur. Şārih der ki ba'zılar bunu قَطَامٌ [kaṭāmi] vezninde zabt eylediler.

بَنُو صَرِيمٍ [Benū Şarīm] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bir cemā'attir.

التَّصْرُمُ [et-teşarrum] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Celādetlenmek ma'nāsındadır; yukālu: تَصْرَمُ الرَّجُلُ إِذَا تَجَلَّدَ تَصْرَمَ الشَّيْءُ إِذَا تَقَطَّعَ

المُصْرَمَةُ [el-muşarremet] (مُعْظَمَةٌ) [mu'azzamet] vezninde) Şol nākaya denir ki memesinin delikleri kurumakla süttü çıkmamak için memesi kesilmiş ola. Ve bu hālet ona kuvveti müristir. Ve gāh olur ki memesine bir 'illet 'arız olmakla dağladıklarından süttü munkatı' olur, ona dahi **مُصْرَمَةٌ** [muşarremet] denir.

الصَّرِيمَةُ [eş-şirmet] (şād'ın kesriyle) Yirmi-den otuza kadar yāhūd elliye ve kırka kadar yāhūd ondan kırka kadar yāhūd ondan yirmi mā-beyninde olan deve bölüğüne denir. Ve bulut pāresine denir. Ve

صِرْمَةٌ [Şirmet] Esāmīdendir: Şirme b. Qays ve Şirme b. Enes yāhūd İbn Ebī Enes ve Şirme yāhūd Ebū Şirme el-ʿUzrī ashābdandır. Ve Şirme, Dareme nām kimsenin pederidir ki dād māddesinde mersümdür.

الصِّرْمُ [eş-şirm] (şād'ın kesriyle) Darb ve sınıf ma'nāsınadır; tekülü: أَخَذْتُ صِرْمًا مِنْهُ Ve cemā'at-i insāniye itlāk olunur; cem'ci أَصْرَامٌ [aşrām] ve أَصَارِمٌ [eşārim] ve أَصَارِيمٌ [eşārīm] ve صُرْمَانٌ [şurmān] gelir şād'ın zammıyla. Ve na'çeli çizmeye denir.

الأَصْرَمَانُ [el-aşremān] (tesniye bünyesiyle) Göçegen kuşuyla kargaya itlāk olunur. Ve leyl ve nehāra itlāk olunur. Ve kurt ile kargaya itlāk olunur.

المَصْرِمُ [el-maşrim] (مَنْزِلٌ [menzil] vezninde) Sahrāda şol teng yere denir ki yağmur yağdıktā sel suyu etrāfına yayılmadığından serī'ü's-seyl ola.

المِصْرَامُ [el-mişram] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) İğ yapan adamın iğ perdāht eylediği küçük orak şeklinde ālete denir; yukālu: هُوَ حَدِيدٌ كَالْمِصْرَمِ وَهُوَ مِنْجَلُ الْمَعَارِيزِ

الصَّرْمَاءُ [eş-şarmā] (صَحْرَاءٌ [şahrā] vezninde) Susuz beyābāna denir; yukālu: وَقَعُوا فِي الصَّرْمَاءِ أَيَّ مَفَازَةٍ لَا مَاءَ بِهَا قُفْلٌ [şurm] gelir, قُفْلٌ [kufl] vezninde.

الصَّيْرَمُ [eş-şayrem] (حَيْدَرٌ [hayder] vezninde) Re'y ve tedbiri metīn ve üstivār olan adama denir ki seyfi-i katīr gibi tedbiriyle umūr ve mesālihi katīr eder; yukālu: هُوَ صَيْرَمٌ أَيُّ الْمُحْكَمِ الرَّأْيِ Ve āfet ve dāhiyeye denir. Ve bir gün bir gecede hemān bir öğün ta'sām ekl eylemeğe denir; yukālu: هُوَ يَأْكُلُ هُوَ يُوَاظِبُ الصَّيْرَمَ أَيَّ الْوَجِبَةِ

الصَّيْرَمُ أَيَّ مَرَّةٍ وَاحِدَةً

الأَصْرَمُ [el-aşrem] (أَحْمَرٌ [ahmer] vezninde) ve

المُضْرِمُ [el-muşrim] (مُحْسِنٌ [muhsin] vezninde) Fakīrū'l-hāl, kesīrū'l-ayāl adama itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ أَضْرَمٌ وَمُضْرِمٌ أَيُّ فَقِيرٍ كَثِيرُ الْعِيَالِ

صَرَامٌ [şarāmi] (قَطَامٌ [kaṭāmi] vezninde) [şurām] gibi cenk ve harb esmāsındandır.

صُرَيْمٌ [Şureym] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde)

صِرْمَى [Şirmā] (ذِكْرَى [zikrā] vezninde) Esāmīdendir.

أَصْرَمُ الشَّقْرِيّ [Aşrem eş-Şeqariyy] (أَحْمَدُ [ahmed] vezninde) ve أَضْرَمٌ [Aşrem] yāhūd أَصْرِمُ الْأَشْهَلِيّ [Uşayrim el-Eşheliyy] ki ismi ʿAmr b. Şābit'tir, ashābdandır.

الصَّرْمَةُ [eş-şarmet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) صَرْمٌ [şarm] lafzından ismdir, kesmeğe denir. Bu mülābese ile öfkesi mütemādī sürüp gider olmakla gazabdan rücu' u batā'et üzere olan adama mübālagaten itlāk olunur; güyā ki magzūbunu temādī-i gazabı sebebiyle katīr ve izāle eder, zīrā öfkesi çabuk mündefi' olan kimsenin magzūba o kadar zararı olmaz; yukālu: هُوَ صِرْمَةٌ مِنْ الصَّرْمَاتِ أَيُّ بَطِيءِ الرَّجُوعِ مِنْ غَضَبِهِ

[ص ط م]

الأَصْطَمَةُ [el-uştummet] (أُسْطَمَةٌ [uştummet] vezninde) ve mürādifidir ki bir nesnenin göm ve cem'iyyetli yerine denir, deryānın engini gibi, ʿalā-kavlin vasatına denir; yukālu: أَصْطَمَةُ الشَّيْءِ وَأُسْطَمْتُهُ أَيُّ مُعْظَمُهُ وَمُجْتَمَعُهُ أَوْ وَسَطُهُ

[ص ط ك م]

الأَصْطُكْمَةُ [el-uştukmet] (hemzenin ve tā'nın zammıyla) Külde pişmiş ekmeğe

denir; tekūlu: أَطْعَمَنَا أَطْطُكْمَةً أَيْ خُبْرَةَ الْمَلَّةِ

[ص ق م]

الصَّيْقَمُ [eş-şayqam] (ḳaf'la ḫayder [ḫayder] vezninde) Bed-rāyiha nesneye denir, cīfe gibi; yukālu: هُوَ صَيْقَمٌ أَيْ الْمُنْتِنُ الرَّائِحَةِ

[ص ك م]

الصَّكْمُ [eş-şakm] (şād'ın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Bir nesneyi vurup öte kakmak ma'nāsınadır; yukālu: صَكَّمَهُ صَكْمًا مِنَ الْبَابِ إِذَا صَرَبَهُ وَدَفَعَهُ Ve at serkeşlikle gemini azyia alıp başını doğruluğuna zoraki uzatmak ma'nāsınadır, gūyā ki rākibini eslemeyip galebe etmek kasdında olur; yukālu: صَكَّمِ الْفَرَسَ عَلَى لِحَامِهِ إِذَا عَصَّه ثُمَّ مَدَّ رَأْسَهُ كَأَنَّهُ يُرِيدُ أَنْ يُغَالِبَ

الصَّكْمَةُ [eş-şakmet] [şadmet] vezninde) Şiddetle dokunup çarpılmağa denir; yukālu: صَرَغَهُ بِالصَّكْمَةِ أَيْ بِالضَّدْمَةِ الشَّدِيدَةِ

الصَّوَاكِمُ [eş-şavākim] Nevā'ib ve mesā'ibe itlāk olunur; yukālu: أَصَابَتْهُمْ الصَّوَاكِمُ أَيْ النَّوَابِ

الصُّكْمُ [eş-şukkem] [sukker] vezninde) أَخْفَافٌ [ahfāf] ma'nāsınadır ki ḫُفٌّ [ḫuff]un cem'idir, devenin tabanına denir; müfredi صَاكِمٌ [şākim]dir.

[ص ل م]

الصُّلْمُ [eş-şalm] (şād'ın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Kesmek ma'nāsınadır, 'alākavlin kulağı ve burnu diplerinden kesmek ma'nāsınadır; yukālu: صَلَّمَهُ صَلْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا قَطَعَهُ أَوْ قَطَعَ أُذُنَهُ وَأَنْفَهُ مِنْ أَصْلِهِ

التَّصْلِيمُ [et-taşlīm] [tef'īl] vezninde) صَلَّمٌ [şalm] ma'nāsınadır; yukālu: بِمَعْنَى صَلَّمَهُ

الأَصْلَمُ [el-aşlem] [ahmer] vezninde) Kulakları dibinden kezālik burnu dibin-

den kesilmiş adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَصْلَمٌ أَيْ مَقْطُوعُ الْأُذُنَيْنِ وَكَذَا مَقْطُوعُ الْأَنْفِ Ve pireye itlāk olunur, بُرْعُوْتُ [burgūs] ma'nāsına. Ve 'arūziyyūn ıstilāhında صَلَّمٌ [şalm] 'illeti cārī olan cüz'e itlāk olunur. Ve

صَلَّمٌ [şalm] Mısrā'm āhir-i eczāsı olan vetid-i mefrūkun iskātından 'ibārettir, bahr-i serī'e vü medīde tahsīs eder. Meselā bahr-i serī'e de āhir-i eczāsı olan mef'ulātun cüz'ünün āhir cüz'ü olan vetid-i mefrūk ki lāt lafzıdır, hafz olunup mef'ū kalmakla yerine fa'lun vaz' olunur, niteki işbu: "قَالَتْ "وَلَمْ تَقْصِدْ لِقِيلِ الْخَنَا | | مَهْلًا فَقَدْ أَلْبَعْتَ أَسْمَاعِي" beytinde vākī'dir, pes burada nüshalarda tahrīf-i kalem-i nüssāh vākī'e olmuştur, zīrā asl 'ibāre "الأَصْلَمُ مَا جَرَى فِيهِ الصُّلْمُ" "وهو أن يكون الوتد المفروق من آخر الجزء ساقطاً" 'unvāniyla olmaktadır.

الْمُصَلَّمُ [el-muşallem] [mu'azzam] vezninde) Şol adama denir ki kulakları pek hurde olmakla gūyā ki halkī diplerinden kesilmiş ola; yukālu: رَجُلٌ مُصَلَّمٌ الْأُذُنَيْنِ كَأَنَّهُ مَقْطُوعُهُمَا جِلْقَةً

الصَّلَامَةُ [eş-şalāmet] (şād'ın harekāt-ı selāsiyla) Nāstan bir gürüh ve fırkaya denir; yukālu: جَاءَتْ صَلَامَةٌ مِنَ النَّاسِ أَيْ فِرْقَةٌ

الصُّلَامُ [eş-şullām] [zunnār] ve شَدَادٌ [şeddād] veznlerinde) سِدْرٌ [sidr] yemişi olan 'Arabistān kirazının çekirdeğinin özüne denir ki me'küldür.

الصَّيْلَمُ [eş-şaylem] [ḫayder] vezninde) Emr-i şedīd ma'nāsınadır; yukālu: وَقَعَ فِي صَيْلَمٍ أَيْ أَمْرٍ شَدِيدٍ Ve āfet ve dāhiyeye denir. Ve kılıca denir. Ve bir gün bir gecede bir öğün ta'ām eylemeye denir, صَيْرَمٌ [şayrem] gibi; yukālu: هُوَ يَأْكُلُ الصَّيْلَمَ أَيْ الصَّيْرَمَ وَالْوَجِيئَةَ

الصُّلْمَةُ [eş-şulmet] [ğurfet] vezninde)

Tolgaya denir; yukālu: جَاءَ وَفِي رَأْسِهِ صُلْمَةٌ أَيْ مَغْفَرٌ

الصِّلْمُ [eş-şalem] (fethateynle) Yavuz ve tünd ve şedîd adamlara denir, gūyā ki صَالِمٌ [şālim]in cem'idir.

الإِضْطِلَامُ [el-iştilām] [إِفْتِعَالٌ] [ifti'al] vezninde) Bir nesneyi bi-tamāmihî dibinden kesmek ma'nāsınadır; yukālu: إِضْطَمَّ الشَّيْءُ إِذَا اسْتَأْصَلَهُ

الصَّيْلَمَةُ [eş-şaylemet] [حَيْدَرَةٌ] [hayderet] vezninde) İstisāl eden vak'a ve hādiseye denir; yukālu: وَقَعَتْ صَيْلَمَةٌ أَيْ مَسْتَأْصَلَةٌ

[ص ل خ م]

الإِضْلِحْمَامُ [el-işlihmām] (hā-yı mu'ceme ile **إِقْشِعْرَارٌ** [ikşi'rār] vezninde) Ayak üzere mīl gibi dikilip durmak ma'nāsınadır; yukālu: إِضْلَحَمَ الرَّجُلُ إِذَا اضْطَحَمَ Ve darılmak ve öfkelenmek ma'nāsınadır; yukālu: إِضْلَحَمَ الرَّجُلُ إِذَا غَضِبَ

الصِّلْحَامُ [eş-şilḥām] [قِرطَاسٌ] [kirtās] vezninde) Uzun yāhūd metīn ve şedîd ve dayangan deveye denir; yukālu: بَعِيرٌ صِلْحَامٌ أَيْ طَوِيلٌ أَوْ صُلْبٌ شَدِيدٌ

الصِّلْحَامُ [eş-şalḥām] [جَعْفَرٌ] [ca'fer] vezninde) ve

الصِّلْحَامُ [eş-şillaḥām] [جِرْدَاہْلٌ] [cirdahl] evzninde) ve

المُضْلِحْمُ [el-muşlaḥimm] (مُسْبَطٌ) [musbetir] vezninde) Tünd ve şedîd ve işlek ve nāfiz adama denir. Ve

صَلْحَمٌ [şalḥām] ve

مُضْلِحْمٌ [muşlaḥimm] Sarp dağa denir; yukālu: جَبَلٌ صِلْحَمٌ وَمُضْلِحْمٌ أَيْ مُمْتَنِعٌ

[ص ل خ د م]

الصِّلْخَدْمُ [eş-şalḥdem] [شَمَرْدَلٌ] [şemerdel] vezninde) Yavuz ve şedîd deveye denir.

[ص ل د م]

الصِّلْدِمُ [eş-şildim] [زَبْرَجٌ] [zibric] vezninde) Arslana denir. Ve tırnağı pek ve metīn olan ata denir.

الصُّلَادِمُ [eş-şulādīm] [عُلَابِيَةٌ] [ulābiṭ] vezninde) صِلْدِمٌ [şildim] ma'nāsınadır.

الصِّلْدَامُ [eş-şildām] [قِرطَاسٌ] [kirtās] vezninde) Bu dahi tırnağı pek ve metīn ata denir; mü'ennesi صِلْدَامَةٌ [şildāmet]tir.

[ص ل ق م]

الصِّلْقَمَةُ [eş-şalkāmet] [دَحْرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) Dişleri birbirine vurup gıcırdatmak ma'nāsınadır; yukālu: صَلَّقَمَ الْبَعِيرُ إِذَا قَرَعَ بَعْضُ أَنْبِيَاهِ بِبَعْضٍ

الصِّلْقَمُ [eş-şalkām] [جَعْفَرٌ] [ca'fer] vezninde) Dişlerini birbirine vurup gıcırdatıcı insān ve hayvāna denir. Ve arslana denir. Ve iri ve dızman deveye denir.

الصِّلْقِمُ [eş-şilkīm] [زَبْرَجٌ] [zibric] vezninde) Pek yaşlı kocakarıya denir; yukālu: تَزَوَّجَ صِلْقِمًا أَيْ عَجُوزَةً كَبِيرَةً Ve yumru ve dızman deveye denir.

الصِّلْقَامُ [eş-şilkām] [قِرطَاسٌ] [kirtās] vezninde) Arslana denir. Ve iri deveye denir.

الصِّلَاقِيمُ [eş-şalākīm] (şād'ın fethiyle) Başlara denir, رُوُوسٌ [ru'ūs] ma'nāsına. Ve azı dişlere denir, أَنْبِيَاتٌ [enyāb] ma'nāsına; müfredi صِلْقَامٌ [şalkām] yāhūd صُلْقَوْمٌ [şulqūm]dur.

[ص ل ه م]

الصِّلْهَامُ [eş-şilḥām] [قِرطَاسٌ] [kirtās] vezninde) Arslana denir. Ve dilir ve cerī adama denir; yukālu: رَجُلٌ صِلْهَامٌ أَيْ جَرِيٌّ

الإِضْلِحْمَامُ [el-işlihmām] [إِقْشِعْرَارٌ] [ikşi'rār] vezninde) Bir nesne sulb ve metīn olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِضْلَحَمَ الشَّيْءُ إِذَا صُلْبَ

[ص م م]

أَصْمَمُ [eş-şamem] (fethateynle) ve

أَصَّمُ [eş-şamm] (idgāmla) Sağır olmak ma'nāsınadır, adama ve kulağa müsned olur; yukālu: صَمَّ الرَّجُلُ يَصَّمُ بِمَنْحِهِمَا وَصَمِمَ بِإِظْهَارِ التَّضْعِيفِ نَادِرًا صَمًّا وَصَمَمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا انْسَدَّتْ أُذُنُهُ وَتَقَلَّ سَمْعُهُ وَكَذَا يُقَالُ صَمَّتِ الْأُذُنُ إِذَا انْسَدَّتْ Ve

صَمَّ [şamm] Şişenin ağzını tıkamak ma'nāsınadır; yukālu: صَمَّ الْقَارُورَةَ إِذَا سَدَّهَا Ve taşla vurmak ma'nāsınadır; yukālu: صَمَّ الضَّدَا Ve صَمَّهُ بِحَجَرٍ إِذَا ضَرَبَهُ بِهِ [şammu'ş-sadā] helāk olmaktan kināyedir; yukālu: صَمَّ صَدَاهُ أَي هَلَكَ Burada صدَا [şadā] mutlak savt ma'nāsınadır. Kezālik 'Arabların "صَمَّتْ حَصَاةٌ بِدَمٍ" kavleri cenkte kanın kesret üzere akmasından kināyedir, ya'nī kan şol derecede çok aktı ki yere taş ilkā olursa yer üzere isābet eylemeyip kana düşmekle sesi mesmūc olmaz; ve minhu kavlu İmri'ilkays: "صَمَّى ابْنَةُ الْجَبَلِ" أَو الْمُرَادُ الصَّدَى أَوْ الصَّخْرَةُ [Ve] صدَى [şadā] dağ semtlerinde ve kubbe içre mün'akis olan sese denir.

Mütercim der ki *Mustakşā'* da bu vechile mersūmdur ki "صَمَّى ابْنَةُ الْجَبَلِ" emsāldendir; "Ey cebelin kızı, sağır olasin!" demektir. Aslı İmru'lulqays'ın işbu: "بَدَلْتُ مِنْ وَايِلٍ | | وَفَهَّمَا صَمَّى ابْنَةَ الْجَبَلِ" kavlinde me'hūzdur. Burada ابْنَةُ الْجَبَلِ [ibnetu'l-cebel]den murād çakıl taşlarıdır ki murād kanın vech-i mezkūr üzere kesretle insibāb ve cereyānını istemektir yāhūd dağdan 'aks eden sadādır ki yankı ta'bīr olunur, ya'nī şerr ve fitne bir mertebeye bālig oldu ki gıriv ve kavga ve hengāmeden kelām-ı mezbūr ile sadāya hitāb olunur oldu, zīrā gıriv ve feryādın kesretinden sadā mesmūc olmaktan kalır. Ve ba'zılar صَخْرَةٌ [şahret]

ile tefsīr eylemiştir ki kayalardan dahi صدَا [şadā] mün'akis olur. Ve ba'zılar yavuz hayye ile beyān eyledi, ona göre صَمَّى kelimesi لَا تُجِيبِي الرَّقِيَّ ma'nāsıyla mü'evvel olur. Ve ba'zılar dāhiye ile tefsīr eylediler. Hulāsa emr-i fazīc vü şedīd hudūsū mevkī'inde darb olunur. İntehā.

الإِصْمَامُ [el-işmām] (hemzenin kesriyle) Bu dahi sağır olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَصَمَّ الرَّجُلُ بِمَعْنَى صَمَّ Ve müte'addī olur; yukālu: أَصَمَّهُ اللهُ تَعَالَى أَي جَعَلَهُ أَصَمَّ Ve şişenin ağzına tıkaç düzmek ma'nāsınadır; yukālu: أَصَمَّ الْقَارُورَةَ إِذَا جَعَلَ لَهَا صِمَامًا Ve bir adamı sağır bulmak ma'nāsınadır; yukālu: أَصَمَّ إِصْمَامَ الدُّعَاءِ Ve أَصَمَّهُ إِذَا صَادَفَهُ أَصَمَّ [işmāmū'd-du'ā'] nush ve levn ve tevbihini istimāc ve kabūl eylemez adamlara tesādūf eylemekten kināye olur; yukālu: أَصَمَّ دُعَاؤُهُ إِذَا وَافَقَ قَوْلًا ضَمًّا لَا يَسْمَعُونَ عَذْلُهُ

الأَصَمُّ [el-eşamm] Vasftır, kulağı sağır adama denir; cem'i صُمٌّ [şumm] ve صُمَّانٌ [şummān] gelir şād'ların zammiyle. Ve pek ve kunt ve kavī taşa vasf olur; yukālu: Ve حَجَرَ أَصَمُّ أَي ضَلَبْتُ مُصَمَّتٍ Ve zamān-ı Cāhiliyye'de mäh-ı recebi أَصَمُّ [eşamm] ile tavsīf ederler idi, zīrā eşhūr-i hurumdan olmakla onda dād ve feryād ve istimdād ta'bīrātı olan يَا لَفَلَانِ Ve يَا صَاحِبَاهُ ve edāları mesmūc olmaz idi. Ve

أَصَمُّ [eşamm] Şol kimseye itlāk olunur ki kendiden hayr ve menfa'at me'mūl olmayıp lākin ülfet ve meveddeti dahi fedā olunmaya, güyā ki kendisine nidā olunup lākin işitmez ola; yukālu: رَجُلٌ أَصَمُّ إِذَا كَانَ لَا يَطْمَعُ فِيهِ وَلَا يُرَدُّ عَنْ هَوَاهُ Ve rukye ve efsūn kār etmez olan yılana vasf olur; yukālu: حَيَّةٌ أَصَمُّ أَي لَا تَقْبَلُ الرَّقِيَّ Ve evliyāullāhtan Hātīm nām zātın lakabıdır ki Hātīm-i Eşamm

ile ma'rūftur. Şārih der ki bir gün istiftā' zımında huzūruna bir hatun gelip hılāl-i mükālemede o hatundan bir habeka-i nāgehānī zuhūr eylemekle Hātīm o anda kendisine sağrlık peydā eyledi, tā ki hatun fazla savtını istimāc eylediğini hiss ile şermende olmaya. Ve min-ba'd o minvāl üzere تَصَامُ [teşāmūm] edip nās kendisini hakīkī أَصَمُّ [eşamm] i'tikād ederler idi.

التَّصَامُ [et-teşāmum] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Sağrlık göstermek ma'nāsınadır; yukālu: تَصَامُ فُلَانٌ عَنِ الْحَدِيثِ أَي أَرَى أَنَّهُ أَصَمُّ

الْصَّمَامُ [eş-şimām] ve

الْصَّمَامَةُ [eş-şimāmet] ve

الْصِّمَّةُ [eş-şimmet] (şād'ların kesriyle) Şişe tıkaçına denir; tekūlu: سَدَدْتُ فَمَ الْقَاوِرَةِ بِالصِّمَامِ وَالصِّمَامَةِ وَالصِّمَّةِ أَي السِّدَادِ

أَصَمُّ [eş-şammā] (şād'ın fethiyle) [eşamm] lafzından mü'ennestir, kunt ve katı olan som kayaya denir; yukālu: Ve semiz nākaya, 'alā-kavlin gebe olanına denir; cem'i صَمٌّ [şumm] gelir şād'ın zammıyla. Ve mi'deden sonra ta'ām vardığı ince bağırsağın ucuna denir ki pek olur. Mütercim der ki bu bağırsağa ehl-i teşrih اِثْنَى عَشْرِي [işnā 'aşeriy] itlāk ederler, zīra tūlü sāhibinin isba'ı vustāsıyla on iki parmak mikdārdır. Ve ona بَوَاتٌ [bevāb] dahi itlāk ederler; esfel-i mi'denin deliğinde dāhil olur, burası sā'ir yerlerinden saht olur. Ve

صَمَاءُ [şammā] Toprağı kalın arza vasf olur. Ve dāhiye-i şedīdeye itlāk olunur. Ve اِشْتِمَالُ الصَّمَاءِ [iştimālū'ş-şammā] sevble a'rābın büründükleri gibi bürünmektir ki ihrāmı sağ cānibinden sol kolunun ve sol omuzunun üzerinden getirip ba'adehu

arkadan sol kolunun ve sol omuzunun üzerinden atmakla tamāmen bürünmekten 'ibārettir ki elleri ve ayakları ve cümle a'zāsı mesdūd olur, 'alā-kavlin izār ve ihrām makūlesinden yalnızca bir kat sevbi bürünmekten 'ibārettir, şöyle ki eğninde ondan gayrı sevb olmayıp ve onun bir cānibini kaldırıp menkib-i āheri üzere atıp lākin bedenini tamāmen setr edemediğinden ba'zı 'avret yeri zāhir ola; yukālu: اِشْتَمَلَ فُلَانٌ الصَّمَاءَ وَهُوَ أَنْ يَرُدَّ الْكِسَاءَ مِنْ قَبْلِ يَمِينِهِ عَلَى يَدِهِ الْبُسْرَى وَعَاتِقِهِ الْأَيْسَرَ ثُمَّ يَرُدُّ ثَانِيَةً مِنْ خَلْفِهِ عَلَى يَدِهِ الْبُيْمَى وَعَاتِقِهِ الْيَمِينَ فَيُغَطِّيهِمَا جَمِيعًا أَوْ الْإِشْتِمَالُ بِثَوْبٍ وَاحِدٍ لَيْسَ عَلَيْهِ غَيْرُهُ ثُمَّ يَضَعُهُ مِنْ أَحَدِ جَانِبَيْهِ فَيَضَعُهُ عَلَى مَنْكِبِهِ فَيَبْدُو مِنْهُ فَرْجُهُ Şārih der ki ta'rīf-i sānī fukahā' kavlidir, iki ta'rīfte dahi mahzūr olmakla nehy-i nebevī sādır olmuştur, zāhiren kavli evvel salāt hāletine mebnīdir. Ve اِشْتِمَالُ الصَّمَاءِ [iştimālū'ş-şammā] terkibi اِشْتِمَالُ الصَّمَاءِ te'vīlindedir.

صَمَامٌ [şamāmi] قَطَامٌ [kaṭāmi] vezninde) Dāhiye-i şedīdeye denir; ve minhu kavluhum: صَوَى صَمَامٌ أَي زَيْدِي يَا دَاهِيَةَ: "Ey āfet ve dāhiye, sen ziyāde ol." Zīrā müştedd oldukta güyā ki sahra-i sammā' gibi ondan āvāze zuhūr eylemez olur.

صَمَامٌ صَمَامِي [şamāmi şamāmi] (mükerreren kezālik قَطَامٌ [kaṭāmi] vezninde) Epssem epssem demek mahallinde irād olunur ki ism-i fi'l-i emr olur; yukālu: تَصَامُوا فِي السُّكُوتِ

الْصَّمَانُ [eş-şammān] ve

الْصَّمَانَةُ [eş-şammānet] (şād'ın fethi ve mīm'in teşdīdiyle) Kumsal yanında olan pek ve taşlık yere denir. Ve

صَمَانٌ [Şammān] 'Ālic nām mahalde bir mevzi' adıdır.

الصِّمَّةُ [eş-şimmet] (şād'ın kesriyle) Şiçe tükacıma denir ki zıkr olundu. Ve dilîr ve bahādıra denir. Ve arslana denir. Ve Du-reyd nām şā'irin pederi ismidir; mezbūrun birāderiyle kendisine صِئْتَانِ [Şimmetān] derler idi. Ve erkek hayyeye denir. Ve dişi kirpiye denir.

الصِّمُّ [eş-şimm] (şād'ın kesriyle) Bu dahi bahādıra ve arslana denir.

الصُّمَّصُمَّةُ [eş-şamşamet] [زَمْزَمَةٌ] [zemzet] vezninde) Dişi kirpi seslenmek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا صُمَّصَمَتِ الصُّمَّةُ إِذَا صَاتَتْ Ve tasmīm fi'l-emr ma'nāsınadır; yukālu: Ke-mā صُمَّصَمَ فِي الْأَمْرِ بِمَعْنَى صَمَّمَ se-yuzkeru.

الصِّمِيمُ [eş-şamīm] (şād'ın fethiyle) Bir 'uzvun kıvāmı ya'nî o 'uzvu hāmिल olan kemiğe denir, incik kemiği gibi; yukālu: صَرَبَهُ فَأَصَابَ صِمِيمَهُ أَيِ الْعِظْمِ الَّذِي بِهِ قَوَامُ الْعُضْوِ Ve her nesnenin hālisine denir; yukālu: صِمِيمُ الْحَرِّ وَالْبُرْدِ Ve هُوَ صِمِيمُهُ أَيِ بُكُّهُ وَخَالِصُهُ [şamīmu'l-harri ve'l-berd] harāret ve bürüdetin eşeddine itlāk olunur ki hālisi olacaktır; yukālu: جَاءَ فِي صِمِيمِ الْحَرِّ وَصِمِيمِ جَاءَ فِي صِمِيمِ الْحَرِّ وَالْبُرْدِ Ve yumurtanın kuru olan taşra kabuğuna denir. Ve haseb ve nese-bi mağşüş olmayarak televvün ve telā'ub makūlesi ma'āyibden sāf ve āzāde adama itlāk olunur; yukālu: Ve رَجُلٌ صِمِيمٌ أَيِ مَخْضٌ Ve bunun müfred ve cem'i berāberdir.

التَّصْمِيمُ [et-taşmīm] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) Bir işe yāhūd bir nesneye kat'ā nükül eylememek vech üzere 'azīmet-i sādika ile 'azīmet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: Ve صَمَّمَ فِي الْأَمْرِ وَالشَّيْءِ إِذَا مَضَى tutmak ma'nāsınadır; yukālu: صَمَّمَ الشَّيْءَ إِذَا عَضَّ فَنَيْبٌ Ve kılıç kemiğe erişip kemiği

dahi kesmek ma'nāsınadır; ve eger en ve oynak yerine rāst gelip birbirinden ayırırsa تَطْبِيقٌ [tatbīq] denir; yukālu: إِذَا صَمَّمَ السَّيْفُ إِذَا أَصَابَ الْمَفْصَلَ وَقَطَعَهُ أَوْ طَبَّقَ Şārih der ki nüshalarda galat vardır, zīrā cem'i-i usülde صَمَّمَ السَّيْفُ إِذَا مَضَى فِي الْعِظْمِ وَقَطَعَهُ فَإِذَا أَصَابَ الْمَفْصَلَ وَقَطَعَهُ يُقَالُ طَبَّقَ 'ibāretiyle mersümdür. Ve nüshalarda إِذَا أَصَابَ الْمَفْصَلَ وَقَطَعَهُ وَقَطَعَهُ وَطَبَّقَ 'unvānıyla merkümdür, vākī'ā التَّطْبِيقُ إِصَابَةُ السَّيْفِ الْمَفْصَلَ 'unvānıyla müsebbet olmakla şārihin tashīhi asvebdir. İntehā. Ve

تَضْمِيمٌ [taşmīm] Ata sāhibi 'alefi dirīg eylemeyip dā'imā 'alef ekline muktedir eylemekle semirip karın kasık bağlamak ma'nāsına müsta'emeldir; yukālu: صَمَّمَ الرَّجُلُ الْفَرَسَ الْعَلْفَ إِذَا أَفَكَّتَهُ مِنْهُ فَاحْتَقَنَ فِيهِ السَّحْمُ Ve bir adama bir lakırdıyı yā bir kıssayı ezberletmek ma'nāsınadır; yukālu: صَمَّمَ صَاحِبَهُ الْحَدِيثَ إِذَا أَوْعَاهُ إِيَّاهُ

الصَّمَمُ [eş-şamem] (fethateynle) ve

الصَّمْصَامُ [eş-şamşām] ve

الصَّمْصَامَةُ [eş-şamşāmet] (şād'ların fethiyle) ve

الصَّمْصِمُ [eş-şimşim] [زِبْرِيحٌ] [zibric] vezninde) ve

الصَّمْصِمُ [eş-şumeşim] [عُلْبِطٌ] [ulebiṭ] vezninde) ve

الصَّمْصَامِشُ [eş-şumāşim] [عُلَابِطٌ] [ulābiṭ] vezninde) ve

الصَّمْصَامِشَةُ [eş-şumāşimet] [عُلَابِطَةٌ] [ulābiṭat] vezninde) Fütürsuz, şevkli, 'azīmet-i sādika sāhibi, dilîr ve mikdām ve tüvānā adama ve ata denir; yukālu: رَجُلٌ وَفَرَسٌ صَمَّمَ وَصَمَّصَامٌ وَصَمَّصَامَةٌ وَصَمَّصِمٌ وَصَمَّصِمَةٌ وَصَمَّصِمَةٌ وَصَمَّصِمَةٌ أَيِ مُصَمَّمٌ Ve

صَمْصَامٌ [şamşām] Kat'ā bir nesneden yüzü

dönmez ve eğilip bükülmez olan kesici kılıca denir, صَمَصَامَةٌ [şamsāmet] dahi denir; yukālu: صَرَبَهُ بِالصَّمَصَامِ وَالصَّمَصَامَةُ أَيُّ بِالسَّيْفِ Ve الَّذِي لَا يَتَنَبَّهِي

صَمَصَامٌ [Şamşām] ‘Amr b. Ma‘dikereb hazretlerinin kılıcı ismidir. Ve

صَمِصِمٌ [şimşim] (زَبْرَجٌ [zibric] vezninde) Kalın gövdeli bodura denir. Ve kılıç gibi işlek ve dilir ve mikdām adama denir; yukālu: هُوَ صَمِصِمٌ أَيُّ جَرِيءٌ مَاخِصٌ

الصَّمِصِمَةُ [eş-şimşimet] (زَبْرَجَةٌ [zibricet] vezninde ve şād’ların fethiyle) Bir kavm ve cemā’atin müte’ayyen re’īs ve zī-şānına denir; yukālu: هُوَ صَمِصِمَةٌ الْقَوْمِ أَيُّ وَسَطُهُمْ يَغْنِي Ve cemā’at-i insāniye denir; cem’i صَمِصِمٌ [şimşim]dir hā’sız. Ve

صُمِصِمٌ [şumeşim] (عُلَابِطٌ [‘ulebiṭ] vezninde) ve

صُمَاصِمٌ [şumāşim] (عُلَابِطٌ [‘ulābiṭ] vezninde) Arslana denir.

الصَّمِصِمُ [eş-şamşam] (فَدْفَدٌ [fedfed] vezninde) Pek bahil ve cimri kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ صَمِصِمٌ أَيُّ يَخِيلُ جِدًّا

الصَّمِصِمَاءُ [eş-şumeymā] (غُبَيْرَاءُ [ğubeyrā] vezninde) عَرَزٌ [ğarez] dedikleri nebāta şebih bir nebāt ismidir.

الْأَصْمَانُ [el-Eşammān] (tesniye bünyesiyle) Bilād-ı Benī ‘Āmir b. Şa‘şa‘a’da iki mevzi’e itlāk olunur. Biri Eşammu’l-Celhā ve birisi Eşammu’s-Semure’dır, bilād-ı mezbūre sonra Benū Kilāb yurdu olmuştur.

[ص ن م]

الصَّنَمُ [eş-şanem] (şād’ın ve nūn’un fethiyle) Rāyiha bed ve çirkīn olmak ma‘nāsına masdar ve ism olur; yukālu: صَنِمَتِ الرَّائِحَةُ Ve kul cinsi

büyüyüp kuvvetlenmek ma‘nāsınadır; yukālu: صَنِمَ الْعَبْدُ إِذَا قَوِيَ Ve

صَنَمٌ [şanem] Müşrikīnin perestiş ettikleri puta denir, وَتَنٌ [veşen] ma‘nāsına. Ve صَنَمٌ [şanem] lafzı şemen mu‘arrebidir ki Fārisīdir. Mütercim der ki bazıları صَنَمٌ [şanem] ile وَتَنٌ [veşen] beynini fark eylediler, صَنَمٌ [şanem]’i cevāhir-i ma‘diniyye-i müzābeden düzülmüş puta ve وَتَنٌ [veşen] i ahcār ve ahşābdan sāhte puta tahsīs eylediler.

الصَّنِيمُ [eş-şanīm] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Kavī ve zūr-mend köleye denir; yukālu: عَبْدٌ صَنِيمٌ أَيُّ قَوِيَ

الصَّنَمَةُ [eş-şanemet] (fetehtāla) Kuş yeleşinin bütün kamışına denir. Ve āfet ve dāhiyye denir, صَلَمَةٌ [şalemet] lafzında lügattir.

الصَّنَمَانُ [eş-Şanemān] (fetehtāla) Dimaşk kazasında bir karye adıdır.

التَّصْنِيمُ [et-taşnīm] (تَفْعِيلٌ [tef‘īl] vezninde) Süret düzmek ma‘nāsınadır; yukālu: صَنِمَ سُرّاً إِذَا صَوَّرَ Ve nākaya hoşça takayyüd ve tīmār eylemekle sütünü çoğaltmak ma‘nāsınadır; yukālu: صَنِمَ الثَّوْقُ إِذَا غَزَّرَهَا

الصَّنِمَاتُ [eş-şanimāt] (فَرِحَاتٌ [ferihāt] vezninde) صَنِمَةٌ [şanimet]’in cem‘idir, sütü çok nākaya denir.

بَنُو صَنَامَةَ [Benū Şunāmet] (شُمَامَةٌ [şumāmet] vezninde) Eş‘ar kabilesinden bir batndır.

صُنْمٌ [Şunm] (şād’ın zammıyla) Bir mevzi‘ adıdır.

إِقْلِيمُ الْأَصْنَامِ [İklimu’l-Aşnām] Endelus ülkesinde bir eyalet adıdır.

بَنُو صُنَيْمٍ [Benū Şuneym] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Bir batndır.

[ص ه م]

الصَّهِيمِ [eş-şihmīm] [قَدِيلٌ] [kindīl] vezninde) Seyyid ve şerīf ve ʿālī-şān adama denir; yukālu: هُوَ صِهْمِيمٌ أَي سَيِّدٌ شَرِيفٌ Ve böğürmez olan deveye, ʿalā-kavlin bedhūy olanına denir; yukālu: جَمَلٌ صِهْمِيمٌ أَي لَا يَزْغُو أَوْ السَّيِّءُ الْخَلْقُ مِنْهُ Ve şol cesūr ve dilīr ve mikdām adama denir ki murād eylediği nesneden aslā dönmeyip ve sapmayıp sebāt ve isrār ile ikdām eder ola; yukālu: هَالِيسٌ نَسْنَعَةٌ إِذَا كَانَ لَا يَنْتَبِي عَنِ مُرَادِهِ Ve hālīs nesneye denir ki gerek hayırda ve gerek şerde olsun; yukālu: هُوَ صِهْمِيمٌ أَي خَالِصٌ Ve bakıcıya verilen bahşişe denir, خُلْوَانُ كَاهِنٍ [hulvānu kāhin] maʿnāsına.

التَّصَهُمُ [et-teşahmum] [تَدَاهِرُجٌ] [tedaħruc] vezninde) **صِهْمِيمٌ** [şihmīm] adama yaʿnī seyyid ve ʿālī-şān kimseye şebīh vazʿ ve ʿamel ve hareket eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَصَهُمَ الرَّجُلُ إِذَا عَمِلَ عَمَلِ الصَّهِيمِ

الصَّيْهَمِ [eş-şiyehm] [قِمَاطٌ] [qimaṭr] vezninde) ve

الصَّيْيَهْمِ [eş-şiyiyehm] [جِرْدَاخٌ] [cirdaħ] vezninde) Cüssesi kalın, iri ve şedīd adama ʿalā-kavlin dāʿimā başını yukarı tutar olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ صَيْيَهْمٌ وَصَيْيَهْمٌ أَي صَيْيَهْمٌ غَلِيظٌ صَحْمٌ شَدِيدٌ أَوْ رَفَاعٌ لِرَأْسِهِ [şiyehmet] ve صَيْيَهْمَةٌ [şiyiyehmet]tir.

[ص و م]

الصَّوْمِ [eş-şavm] [نَوْمٌ] [nev̄m] vezninde) ve

الصَّيَامِ [eş-şiyām] [كِتَابٌ] [kitāb] vezninde) Oruç tutmak maʿnāsınadır; yukālu: صَامَ الرَّجُلُ يَصُومُ صَوْمًا وَصِيَامًا إِذَا أَمْسَكَ عَنِ الطَّعَامِ وَالسَّيْرِ وَالنَّكَاحِ وَالسَّبْرِ Müellifin *Başāʿir*'de beyānına göre **صَوْمٌ** [şavm] imsāk ve sükūn ʿani'l-fi'l maʿnāsına mevzūʿdur. Ve ʿorf-i şerʿde taʿām ve şarāb

ve cimāʿdan niyyete mukārin hayṭ-ı eb-yazdan hayṭ-ı esvede kadar imsāk eylemekte istiʿmāl olundu. İntehā. Ve

صَوْمٌ [şavm] Ölümü tatmak maʿnāsına müstaʿmeldir; ifrāt-ı cūʿ u ʿaṭaştan magşiyun ʿaleyh olup helāk derecesine varmak tasavvuruna mebnīdir; yukālu: صَامَ مَيِّتَهُ إِذَا دَافَقَهَا Ve devekuşu çımkırmak maʿnāsına müstaʿmeldir, o hılalde sükūn ve tevakkuf eylediği için; yukālu: صَامَ النَّعَامُ إِذَا رَمَى بِذَرْقِهِ Ve

صَوْمٌ [şavm] Devekuşunun necisine denir, ism-i mefʿul maʿnāsınadır. Ve

صَوْمٌ [şavm] Bir bed-manzar şecerin ismidir. Ve şecer-i mezbūrun altında gōlgelenmek maʿnāsınadır; yukālu: صَامَ الرَّجُلُ إِذَا نَظَّلَ بِالصَّوْمِ Ve nısf-ı nehār vakti olmak maʿnāsına müstaʿmeldir, gūyā ki şems o derecede tevakkuf eder gibi tahayyül olunur, niteki tefsīr-i ātī müşʿirdir; yukālu: صَامَ النَّهَارُ إِذَا قَامَ قَائِمٌ الظَّهِيْرَةَ Ve samt ve sükūt maʿnāsınadır, niteki işāret olundu; yukālu: صَامَ الرَّجُلُ إِذَا صَمَتَ Ve yel sākin olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: صَامَتِ الرَّيْحُ إِذَا رَكَدَتْ Ve

صَوْمٌ [şavm] Şehr-i ramazāna itlāk olunur, hāl ve mahal ʿalākasıyla; yukālu: جَاءَ شَهْرُ الصَّوْمِ أَي شَهْرُ رَمَضَانَ Ve kiliseye denir; yukālu: Ve النَّصْرَانِيُّ فِي صَوْمِهِ أَي بِيْعَتِهِ

صَوَائِمٌ [şāʿim] olan adama itlāk olunur; müfred ve cemʿi berāberdir, masdar-ı aslī olmak hasebiyle; yukālu: رَجُلٌ صَوْمٌ وَقَوْمٌ صَوْمٌ أَي صَائِمٌ

الصَّائِمِ [eş-şāʿim] ve

الصَّوْمَانِ [eş-şavmān] [عَطْشَانٌ] [ʿaṭşān] vezninde) ve

الصَّوْمِ [eş-şavm] [قَوْمٌ] [qav̄m] vezninde)

Oruçlu adama denir; cem'î صَوَّامٌ [şuvvām] ve صَيَّامٌ [şuyyām] gelir, رُمَّانٌ [rummān] vezninde ve صَوْمٌ [şuvvem] ve صِيَّيْمٌ [şuyyem] gelir, رُكَّعٌ [rukkaʿ] vezninde ve صِيَّيْمٌ [şīm] gelir şād'ın kesriyle, yā' mücāvereti için ve صِيَّيْمٌ [şiyām] gelir, كِتَابٌ [kitāb] vezninde ve صِيَّيْمٌ [şayāmā] gelir, سَكَارَى [sekārā] vezninde.

الصَّوَامُ [eş-şavām] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Susuz kır yere denir; yukālu: أَرْضٌ صَوَّامٌ أَي يَابِسَةٌ لَا مَاءَ بِهَا

الْمَصَّامُ [el-meşām] ve

الْمَصَّامَةُ [el-meşāmet] (hā'yla) At duracak yere denir, ahır gibi; yukālu: هَذَا مَصَّامُ الْقَرَسِ هَذَا وَمَصَّامَتُهُ أَي مَوْقَعُهُ

[ص ي م]

الصَّيَّيْمُ [eş-şiyyem] (قَتَبٌ [qinneb] vezninde) Gövdesi dernekli ve tıknaz ve pek şedīd insān ve hayvāna denir.

FASLU'D-ḌĀDĪ'L-MU'CEME

(فَصْلُ الضَّادِ الْمُعْجَمَةِ)

[ض ب ث م]

الضَّبَبِيُّ [eḍ-ḍabsem] (sā-yı müsellese ile جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) ve

الضُّبَابِيُّ [eḍ-ḍubāsīm] (عُلَابِيٌّ [ʿulābiṭ] vezninde) Arslana denir. Ve Ḍabsem b. Ebī Yaʿkūb tābiʿindedir.

[ض ب ر م]

الضُّبَارِيُّ [eḍ-ḍubārim] (عُلَابِيٌّ [ʿulābiṭ] vezninde) ve

الضُّبَارِمَةُ [eḍ-ḍubārimet] (عُلَابِيَّةٌ [ʿulābiṭat] vezninde) Arslana denir. Ve düşman üzere dilir ve bī-pervā bahādıra denir; yukālu: رَجُلٌ ضُّبَارِمٌ وَضُّبَارِمَةٌ أَي جَرِيءٌ عَلَى الْأَعْدَاءِ

[ض ث م]

الضَّيْنِيُّ [eḍ-ḍaysem] (sā-yı müsellese ile حَيْدَرٌ [ḥayder] vezninde) Arslana denir.

[ض ج م]

الضَّجَمُ [eḍ-ḍacem] (fethateynle) Ağız yāhūd avurt yāhūd dudak yāhūd çene yā boyun eğri olmak ma'nāsınadır; kezālik kuyu ve yara makūlesinde dahi müstaʿmeldir, masdar ve ism olur; yukālu: ضَجَمَ فَمُهُ أَوْ شِدْقُهُ وَكَذَلِكَ الْبُئْرُ وَالْمُجْرُحُ ضَجَمًا مِنْ فِي فَمِهِ ضَجَمٌ أَي فِي الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا عَوَجَ عَوَجٌ

الْأَضْجَمُ [el-aḍcem] Vasftır, ضَجَمٌ [ḍacem] ile muttasıf kişiye denir. Ve Ḍubayʿatu Aḍcem bir kabiledir, pederlerine muzāf olmuştur, mezbūr gej-dehān olduğu için mülakkab olmuştur. Ve bu, قَيْسُ قُفَّةَ [Kaysu Ḳuffet] dedikleri gibidir.

التَّضَاجِمُ [et-teḍācum] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vez-

ninde) İhtilāf ma'nāsınadır; yukālu: تَصَاحِمٌ
الْأَمْرُ بَيْنَهُمْ إِذَا اِخْتَلَفَ

الْمُتَصَاحِمُ [el-muteḍācim] (ism-i fā'il bün-
yesiyle) Ağzı eğri gej-dehān adama denir;
yukālu: رَجُلٌ مُتَصَاحِمٌ أَي مَعْوَجُ الْقَمِّ

الضُّجْمَةُ [eḍ-ḍucmet] [gurfet] [gurfet] veznin-
de) Bir bed rāyiha böcek ismidir.

[ض ج ع م]

جَعْفَرٌ [ca'fer] ve **قُنْفُذٌ** [ḳunfuḏ] [ḳunfuḏ] veznlerinde) Bir batn pederinin
ismidir, ahālīsine **صَجَاعِمٌ** [Ḍacā'im] ve
صَجَاعِمَةٌ [Ḍacā'imet] derler ḏād'ların fet-
hiyle; nisbet için āhirine hā' ziyāde olun-
du. Mezbūrlar selefte mülük-i Şām idiler.

[ض خ م]

الضَّخْمُ [eḍ-ḏaḥm] (ḏād'ın fethi ve hā-yı
mu'cemenin sükūnuyla) ve

الضَّخْمُ [eḍ-ḏaḥm] (fethateynle) ve

الْأَضْحَمُ [el-aḏḥam] [aḥmed] veznin-
de ve mīm'in teşḏidiyle cā'izdir. Şārihin
beyānına göre teşḏid hālet-i vakfta eş'āra
mahsūstur, zīrā ba'zı 'Arab mā-kabli mü-
teharrik olan harf üzere vakf eyledikte onu
müşedded eder) ve

الضَّحَامُ [eḍ-ḏuḥām] [gūrāb] veznin-
de) İri ve kaba ve 'azīm olan şey'e denir,
'alā-kavlin 'azīmu'l-cirm kesīru'l-lahm
olan insān ve hayvāna denir; yukālu: هُوَ
ضَخْمٌ وَضَخْمٌ وَأَضْحَمٌ وَأَضْحَمٌ وَأَضْحَمٌ أَي عَظِيمٌ أَوْ
ضَخْمٌ وَضَخْمٌ أَي عَظِيمٌ كَثِيرٌ اللَّحْمِ
Şārih der ki bunlar bi'l-
cümle vasftır. Ve vezn-i evvelin cem'ci
ضَحْمَاتٌ [ḏaḥmāt] gelir, kezālik hā'nın
sükūnuyla, zīrā sıfattır, 'ayn'ın tahrīki
isme mahsūstur. İntehā.

الضَّخْمُ [eḍ-ḏaḥm] [avec] vezninde)
ve

الضَّخَامَةُ [eḍ-ḏaḥāmet] [selāmet]
vezninde) Bir nesne ضَخْمٌ [ḏaḥm] olmak
ma'nāsınadır; yukālu: ضَخْمًا وَضَّخَامَةً
مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ ضَخْمًا

الضُّخْمُ [eḍ-ḏaḥm] (ḏād'ın fethiyle) Vasftır
ki zikr olundu. Ve vāsi'e yola itlāk olunur;
yukālu: طَرِيقٌ ضَخْمٌ أَي وَاسِعٌ Ve ağır suya
vasf olur ki hoş-güvār olmaz; yukālu: مَاءٌ
ثَقِيلٌ Ve Benü 'Abduḏaḥm selefte
'Arab-ı 'āribeden bir cemā'at idi, hālen
münkarizlerdir.

الْأَضْحُومَةُ [el-uḏḥūmet] [uḏḥūket]
vezninde) 'Arab nisvānının büyük göster-
mek için kıçlarına bağladıkları boğçaya
denir, عُظَامَةٌ [uḏḏāmet] ma'nāsınadır.

الْمِضْحَمُ [el-miḏḥam] [minber] veznin-
de) Sademāt ve darebātı şedid adama de-
nir; yukālu: رَجُلٌ مِضْحَمٌ أَي شَدِيدُ الصَّدْمِ وَالضَّرْبِ
Ve şān ve şeref-i 'azīm sāhibi a'yān ve ser-
kāra denir; yukālu: هُوَ مِضْحَمٌ بَيْنَ قَوْمِهِ أَي سَيِّدٌ
شَرِيفٌ ضَخْمٌ

الضَّحْمَةُ [eḍ-ḏiḥammet] [ḥidebbet]
vezninde) Bedeni döşekli, hoş-manzar ve
nāzük-ten hatuna denir.

[ض ر م]

الضَّرْمُ [eḍ-ḏarem] (fethateynle) Pek acık-
mak, 'alā-kavlin pek açlıktan yāhūd sārīr
'arızadan yanıp yakılmak ma'nāsınadır;
iştī'āl-i nār ma'nāsından me'hūzdur;
yukālu: ضَرِمَ الرَّجُلُ ضَرْمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اشْتَدَّ
جُوعُهُ أَوْ حَرُّهُ Ve ifrāt-ı hışm u gazabdan
pür-āteş olmak ma'nāsına müsta'meldir;
yukālu: ضَرِمَ عَلَيْهِ إِذَا اخْتَدَمَ غَضَبًا
olan ta'āmdan kat'ā terk eylememek üze-
re ta'āma āteş gibi girişmek ma'nāsına
müsta'meldir; yukālu: ضَرِمَ فِي الطَّعَامِ إِذَا جَدَّ
فِي أَكْلِهِ لَا يَدْفَعُ مِنْهُ شَيْئًا

yukālu: ضَرَزَمَهُ إِذَا عَضَّهُ شَدِيدًا

[ض ر س م]

ضِرْسَامٌ [Ḍirsām] [qīrās] [qīrās] vezninde) Bir ma'rūf suyun adıdır.

الضِرْسَامَةُ [eḍ-ḍirsāmet] [ḍirgāmet] vezninde) Sölpük ve le'im ve aslā işe yaramaz çolpa adama denir; yukālu: رَجُلٌ ضِرْسَامَةٌ أَي رَحْوٌ لَيْتَمِ فَنَسِلَ

[ض ر ض م]

الضِرْضَمُ [eḍ-ḍarḍam] (ḍād-ı mu'ceme ile [ca'fer] vezninde) Arslana denir. Ve mutlakan yırtıcı cānverin erkeğine denir.

[ض ر ط م]

الضِرْطِيمُ [eḍ-ḍirṭim] [zibrīc] vezninde) İri karınlı insān ve hayvāna denir; yukālu: رَجُلٌ وَفَرَسٌ ضِرْطِيمٌ أَي الضَّخْمُ البَطْنُ

الضِرْطَائِمِيُّ [eḍ-ḍurāṭimīyy] (ḍād'ın zammiyya) İri ve taslak yakışıksız ferce denir.

[ض ر غ م]

الضِرْغَامُ [eḍ-ḍarḡam] (ḡayn-ı mu'ceme ile [ca'fer] vezninde) ve

الضِرْغَامُ [eḍ-ḍirḡām] [ciryāl] vezninde) ve

الضِرْغَامَةُ [eḍ-ḍirḡāmet] [ciryālet] vezninde) Arslana denir. Ve

ضِرْغَامَةٌ [ḍirḡāmet] Bahādır ve dil-āvere itlāk olunur; yukālu: هُوَ ضِرْغَامَةٌ أَي شَجَاعٌ Ve kavī ve tüvānā buğura ve aygıra itlāk olunur. Ve yavuz adama itlāk olunur, recül-i şedīd ma'nāsına. Ba'zı nüshada وَالْوَحْلُ الشَّدِيدُ 'ibāretiyle mersüm olmakla şiddetli özlü çamur demek olur, lākin nüsha-i ūlā asvebdir.

الضِرْغَمَةُ [eḍ-ḍarḡamet] [dahrecet] vezninde) ve

التَضْرُغُمُ [et-teḍarḡum] [tedaḥruc] vezninde) Arslanlanmak ma'nāsınadır ki arslan gibi bahādırılık eylemekten 'ibārettir; yukālu: ضَرَزَمَتِ الأَبْطَالَ وَتَضْرُغَمَتْ إِذَا فَعَلْتُ فِعْلَ الضِرْغَامِ وَتَشَبَّهَتْ بِهِ

[ض غ م]

الضُّغْمُ [eḍ-ḍaḡm] [laḡm] vezninde) Isırmak ma'nāsınadır, 'alā-kavlin ön dişler ile ısırmaktan yavaşça ısırmak yāhūd hoşlandığı nesneyi ağızını doldurarak kavrayıp ısırmak ma'nāsınadır; yukālu: ضَعَمَ الشَّيْءَ وَضَعَمَ بِهِ ضَعْمًا مِنَ البَابِ الثَّلَاثِ إِذَا عَضَّهُ أَوْ عَضًّا دُونَ التَّهَشُّ أَوْ هُوَ أَنْ يَمْلَأَ فَمَهُ مِمَّا هَوَى إِلَيْهِ

الضُّغَامَةُ [eḍ-ḍuḡāmet] [ṣumāmet] vezninde) Isırıp bırakılan şey'e denir ki ısırlıklı nesne olur; yukālu: هُوَ ضُّغَامَتُهُ أَي مَا مَضَعَهُ وَلَفَطَهُ

الضُّيْغَمُ [eḍ-ḍayḡam] [ḥayder] vezninde) Dā'imā ısırmak şānından olan insān ve hayvāna denir. Ve arslana denir, ضَيِّغِي [ḍayḡamiyy] dahi denir yā-yı nisbetle.

[ض م م]

الضَّمُّ [eḍ-ḍamm] (ḍād'ın fethi ve mīm'in teşdidiyle) Bir nesneyi bir şey'e yanaştırıp koşmak ma'nāsınadır; yukālu: ضَمَّهُ إِلَيْهِ ضَمًّا مِنَ البَابِ الأَوَّلِ إِذَا قَبِضَهُ إِلَيْهِ

الْإِنْضِمَامُ [el-inḍimām] [infi'āl] vezninde) Mutāvi'dir, bir nesne bir şey'e yanaşıp koşulmak ma'nāsınadır; yukālu: ضَمَّهُ إِلَيْهِ فَانْضَمَّ

التَّضَامُ [et-teḍāmm] [tefā'ul] vezninde) Birbirine yanaşıp koşulmak ma'nāsınadır; yukālu: تَضَامُوا حَتَّى تَتَأَمُّوا مَائَةً رَجُلٌ

المُضَامَةُ [el-muḍāmmet] [mufā'alet] vezninde) Bir nesneyi bir şey'e koşmak ma'nāsınadır; yukālu: ضَمَّاهُ إِلَيْهِ أَي ضَمَّهُ

tekūlu: صَاغَبِي صَاحِبِي إِلَى أَمْرٍ كَذَا أَيَّ صَمَّهُ
الإِضْطِمَامُ [el-iḍṭimām] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vez-
 ninde) Bir kimse bir nesneyi kendi nef-
 sine zamm eylemek ma'nāsınadır ki
 kendi kabüllemekten 'ibārettir; yukālu:
 وَصَمَّ الشَّيْءَ إِذَا صَمَّهُ إِلَى نَفْسِهِ
 وَصَمَّ عَلَيْهِ إِذَا اشْتَمَلَ

الضَّمَامُ [eḍ-ḍumām] (غُرَابٌ [gūrāb] veznin-
 de) Şol nesneye denir ki onunla bir nesne
 bir şey-yi āhere zamm ve ilhāk olunur.

الضِّمُّمُ [eḍ-ḍimm] ve

الضَّمَامُ [eḍ-ḍimām] (dād'ların kesriyle)
 Dāhiye-i şedīdeye denir. Ve bunun şād-ı
 mühmeleden musahhaf olması maznūndur
 ve şād-ı mühmele ile savābdır.

الإِضْمَامَةُ [el-iḍmāmet] (hemze-i meksūre
 ile) Cemā'ate itlāk olunur; cem'i أَضْمِيمٌ
 [eḍāmīm] gelir, cemā'at ma'nāsına; ve
 minhu yukālu: فَرَسٌ سَبَاقُ الْأَضْمِيمِ أَيَّ جَمَاعَاتٍ
 الْخَيْلِ Mütercim der ki lisānımızda sīpāre
 ta'bīr olunan etfāl cüz'lerine إِضْبَارَةٌ [iḍbāret]
 itlāk eyledikleri bu mülābese ile dir.

الضُّومُ [eḍ-ḍamūm] (صَبُورٌ [şabūr] veznin-
 de) İki uzun tepe aralığından gelen dereye
 denir.

الضَّمْضَمُ [eḍ-ḍamḍam] (فَدَفَدٌ [fedfed]
 vezninde) Dargın adama denir, غَضْبَانٌ
 [gāḍbān] ma'nāsına. Ve hışm-nāk arslana
 denir. Ve cür'etli, dilir ve pür-dil adama
 denir. Ve cesīm ve tenū-mend kimseye
 denir; yukālu: هُوَ صَمَّضَمٌ أَيَّ جَرِيٍّ وَكَذَا جَسِيمٍ
 Ve Ḍamḍam b. el-Hārīṣ ve Ḍamḍam b.
 Ḳatāde ashābdandır. Ve Ḍamḍam b. Havs
 ve Ḍamḍam b. Zur'a ve Ḍamḍam el-
 Mulūkī Ebu'l-Muşennā muhaddislerdir.

الضَّمَاضِمُ [eḍ-ḍumāḍim] (عُلَابِيٌّ [ʿulābiṭ]
 vezninde) ve

الضَّمْضِمُ [eḍ-ḍumēḍim] (عُلَابِيٌّ [ʿulebiṭ] vez-
 ninde) Bunlar da arslana ve cerī ve dilir
 adama denir.

الضَّمْضَمَةُ [eḍ-ḍamḍamet] (زُلْزَلَةٌ [zelze-
 let] vezninde) Bir adam kendi nefsini
 teşcī ve takviyetle bahādırlık eylemek
 ma'nāsınadır; yukālu: صَمَّضَمَ فُلَانٌ إِذَا شَجَعَ قَلْبُهُ
 Ve māl-ı mevcūdun mecmū'unu süpürüp
 almak ma'nāsınadır; yukālu: صَمَّضَمَ الْمَالَ إِذَا
 أَخَذَهُ كُلَّهُ Ve arslan haykırmak ma'nāsınadır;
 yukālu: صَمَّضَمَ الْأَسَدُ إِذَا صَوَّتَ

الضَّمَامُ [eḍ-ḍimām] (كِتَابٌ [kitāb] veznin-
 de) Esāmīdendir. Ḍimām b. Şa'lebe ve
 Ḍimām b. Zeyd b. Şevābe ashābdandır.

الضَّمْضَامُ [eḍ-ḍamḍām] (سَرَسَارٌ [serşār] vez-
 ninde) Gördüğü ve eli yetiştigi nesneyi
 kabülleyen olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ
 صَمَّضَامٌ إِذَا كَانَ يَحْتَوِي عَلَى كُلِّ شَيْءٍ

الضَّمَّةُ [eḍ-ḍammet] (dād'ın fethiyle) Koşu-
 ya itlāk olunur, atları birbirine zamm ey-
 lediği için; yukālu: اسْتَبَقُوا فِي الضَّمَّةِ أَيَّ الْحَلْبَةِ

[ض و م]

الضُّومُ [eḍ-ḍavm] (نَوْمٌ [nev̄m] veznin-
 de) ضَمِيمٌ [ḍaym] lafzında lügattir ki zulm
 ma'nāsınadır; yukālu: ضَامٌ يَضُّومُ ضَوْمًا لُغَةً فِي
 ضَامٍ يَضِيمُ ضَيْمًا

[ض ه ز م]

الضِّهْرُمُ [eḍ-ḍihzim] (زَيْجٌ [zāy-ı mu'ceme ile
 [zibric] vezninde) Le'im ve kem-māye
 kimseye denir; yukālu: هُوَ ضِهْرِمٌ أَيَّ لَيْمٍ

[ض ي م]

الضِّئِمُ [eḍ-ḍaym] (dād'ın fethiyle) Bir kim-
 senin hak ve matlūbunu naks eylemek
 ma'nāsınadır; yukālu: ضَامَهُ حَقَّهُ يَضِيمُهُ ضَيْمًا
 إِذَا اتَّقَصَهُ Ve zulm ve bīdād ma'nāsınadır

ki ismdir, cem'i ضُبُورٌ [ḍuyūm] gelir; yukālu: مَا هَذَا الضُّبُورِ أَيِ الظُّلْمِ Ve bu fi'l-asl masdar olup ba'dehu ism olarak isti'malle cem'lendi.

الْإِسْتِضَامَةُ [el-istiḍāmet] Bu dahi bir adama cevr edip hakkını eksik vermek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتِضَامَهُ حَقَّهُ إِذَا انْتَقَصَهُ

الْمَضِيمُ [el-meḍīm] (مَكِيلٌ [mekīl] vezninde) ve

الْمُسْتَضَامُ [el-musteḍām] Hakkı tenkīs ile cevr olunmuş adama denir; yukālu: هُوَ مَضِيمٌ وَمُسْتَضَامٌ أَيِ مُنْتَقَصٌ حَقُّهُ

الضَّيْمُ [eḍ-ḍīm] (ḍād'ın kesriyle) Dağın bir köşe ve nāhiyesine denir. Ve Serāt'ta bir mevz'-i ma'rūf yāhūd bir vādī yāhūd bir cebel adıdır.

ضُبَيْمٌ [Ḍuyeym] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) İbn Muleyh el-Fehmī'dir ki ricālāt-ı 'Arabdandır.

نَجَرَ بِعَوْنِهِ تَعَالَى

FASLU'T-ṬĀ'İ'L-MÜHMELE (فَضْلُ الطَّاءِ الْمُهْمَلَةِ)

[ط ح م]

الطَّحْمَةُ [eṭ-ṭahmet] (ṭā'nın harekāt-ı selāsı ve ḥā-yı mühmelenin sükunuyla) Bir büyük ve çok nesnenin bir uğurdan yürüyüp gelen gömüne denir, çayın ve sel suyunun talazı ve gecenin birden āfāka çöküp basan karanlığı gibi; yukālu: أَتَتْهُمْ طَحْمَةٌ أَوْ الْوَادِي أَوْ السَّيْلُ أَوْ اللَّيْلُ أَيِ دُفَعَتْهُ طَرَقَتْهُمْ طَحْمَةٌ مِنَ النَّاسِ أَيِ جَمَاعَةٍ

أَبُو طَحْمَةَ [Ebū Ṭahmet] (طَلْحَةٌ [ṭalḥat] vezninde) 'Adiyy b. Ḥāriṣe'nin künyesidir ki şürefā-yı 'Arabdandır.

الطَّحْمَةُ [eṭ-ṭuḥamet] (هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) Çok develere denir. Ve cenk ve ma'rekesi şedīd olan bahādıra denir ki birden şihāb gibi hamle edip aslā rū-gerdān olmaya; yukālu: هُوَ طَحْمَةٌ أَيِ شَدِيدُ الْعِرَاكِ

الطَّحْمَاءُ [eṭ-ṭahmā] (صَحْرَاءُ [ṣaḥrā] vezninde) ve

الطَّحْمَةُ [eṭ-ṭahmet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Bir nebāt 'alā-kavlin ayrıık dedikleri nebāt adıdır.

الْمَطْحُومُ [el-maṭḥūm] Dolu nesneye denir; yukālu: إِنَاءٌ مَطْحُومٌ أَيِ مَمْلُوءٌ

الطَّحُومُ [eṭ-ṭaḥūm] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) 'Unf ve şiddetle birden atılıp yürür olan nesneye denir, seyl ve mevc gibi; yukālu: سَيٌّءٌ طَحُومٌ أَيِ دَفُوعٌ

[ط ح ر م]

الطَّحْرَمَةُ [eṭ-ṭaḥremet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Doldurmak ma'nāsınadır; yukālu: طَحْرَمَ السِّقَاءَ إِذَا مَلَأَهُ Ve yaya kiriş

takmak ma'nāsınadır; yukālu: طَحْرَمَ الْقَوْسَ إِذَا وَتَرَهَا

الطَّحْرِمَةُ [eṭ-ṭiḥrimet] [زِبْرِجَةٌ [zibricet] vezninde) Nesne ma'nāsınadır; yukālu: مَا عَلَيْهِ طِحْرِمَةٌ أَي شَيْءٌ

[ط ح ل م]

الطَّحْلِمَةُ [eṭ-ṭiḥlimet] [زِبْرِجَةٌ [zibricet] vezninde) Bir parça buluta denir; yukālu: مَا فِي السَّمَاءِ طَحْلِمَةٌ أَي غَيْمٌ

[ط خ م]

الطَّحْمَةُ [eṭ-ṭaḥmet] (ḥā-yı mu'ceme ile tımmet) [temret] vezninde) Keçi sürüsüne denir.

طِحْمَةٌ [Ṭiḥmet] (ṭā'nın kesriyle) Havaşeb nām tābi'inin pederi isimdir.

الطَّحْمَةُ [eṭ-ṭuḥmet] [غُرْفَةٌ [gurfet] vezninde) Burnun önünde olan siyahlığa denir.

الْأَطْحَمُ [el-aṭḥam] [أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Şol koça denir ki başı siyāh ve sā'ir a'zāsı kumral ola; yukālu: كَبِشَ أَطْحَمٌ أَي رَأْسُهُ أَسْوَدٌ وَسَائِرُهُ كَدِرٌ Ve yağız ata denir ki burnu ve dudakları semti ziyādece siyāh ola. Ve insānın ve dābbenin burunları önüne denir. Ve şol tāb u tarāveti çekilmiş ete denir ki levni bozulup pastırma gibi karamtık olmuş ola; yukālu: لَحْمٌ أَطْحَمٌ أَي جَافٌ يَضْرِبُ إِلَى سَوَادٍ

الطَّحِيمُ [eṭ-ṭaḥīm] [أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ile أَطْحَمٌ [aṭḥam] ile ma'nā-yı ahırde mürādifdir; yukālu: لَحْمٌ طَحِيمٌ أَي أَطْحَمٌ

الْإِطْحِمَامُ [el-iṭḥimām] [إِخْمِرَاءٌ [iḥmirār] vezninde) Et kuruyup pastırma gibi karamtık olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِطْحَمَ اللَّحْمُ إِذَا صَارَ أَطْحَمَ

الطُّحُومُ [eṭ-ṭuḥūm] [تُحُومٌ [tuḥūm] vezninde) ve mürādifidir ki sımır ve hudūdlara denir.

الطَّحْمُ [eṭ-ṭaḥm] (ṭā'nın fethiyle) ve

الطَّحَامَةُ [eṭ-ṭaḥāmet] [فَخَامَةٌ [faḥāmet] vezninde) Tekebbürlük eylemek ma'nāsınadır; yukālu: طَحَّمَ الرَّجُلُ طَحْمًا مِّنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا تَكَبَّرَ الْبَابِ الثَّلَاثِ وَطَحَّمَ طَحَامَةً مِّنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا تَكَبَّرَ **طُحَيْمٌ** [Ṭuḥaym] [زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) İbn Ebi't-Ṭaḥmā'dır ki şā'irdir.

[ط خ ر م]

الطُّحَارِمُ [eṭ-ṭuḥārim] [عُلَابِيَةٌ [ulābiṭ] vezninde) Dargın ve öfkeli adama denir; yukālu: رَجُلٌ طُحَارِمٌ أَي غَضْبَانٌ

[ط ر م]

الطَّرِمُ [eṭ-ṭirm] (ṭā'nın kesri ve fethiyle) Gömeç balına denir; tekūlu: أَطْعَمَنَا طَرْمًا أَي شَهْدًا Ve kaymağa denir, زُبْدٌ [zubd] ma'nāsına. Ve kovanlarda dolmuş bala yāhūd bal ile dopdolu kovana denir. Ve

طَرْمٌ [ṭirm] Masdar olur, kovanlar balla dopdolu olmak ma'nāsına; yukālu: طَرِمَتْ بَيُوتُ الرِّثَابِ طَرْمًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا امْتَلَأَتْ مِّنَ الطَّرْمِ **الطُّرَامَةُ** [eṭ-ṭurāmet] [سُمَامَةٌ [sumāmet] vezninde) Bazı dişlere çökmüş [ḥuḍret] e denir; yukālu: بِأَسْنَانِهِ طُرَامَةٌ أَي حُضْرَةٌ Ve dişlerin aralığına sokuşmuş ta'ām parçalarına denir ki hılāl ile ihrāc olunur.

الْإِطْرَامُ [el-iṭrām] (hemzenin kesriyle) Dişlerin üzerleri yeşillenmek ma'nāsınadır; yukālu: أَطْرَمَتْ أَسْنَانُهُ إِذَا رَكِبَتْ عَلَيْهَا الْحُضْرَةُ Ve dişlerin aralıklarında ta'ām bakiyyesi kalmakla ağzın ta'mı ve rāyihası bozulmak ma'nāsınadır; yukālu: أَطْرَمَ فُوهٌ إِذَا تَغَيَّرَ لِلطُّرَامَةِ **الطُّرْمَةُ** [eṭ-ṭurmet] (ṭā'nın harekāt-ı selāsı ve rā'nın sükūnuyla) Üst dudagın ortasında olan yive denir.

الطَّرْمَةُ [eṭ-ṭarmet] [تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Ciğere denir, كَبِدٌ [kebid] ma'nāsına.

الطُّرْمُ [eṭ-ṭurm] (ṭā'nın zammıyla) Ocağa

denir, طُرْمَةٌ [ṭurmet] dahi denir hā'yla. Ve bir şecer adıdır.

الطَّرْمُ [eṭ-ṭaram] (fethateynle) Kovandan bal sızıp akmak ma'nāsınadır; yukālu: طَرِمَ الْعَسَلُ طَرْمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا سَالَ مِنَ الْخَلِيَّةِ

التَّطْرُمُ [et-teṭarrum] [تَفْعُلُ [tefa'ul] vezninde) Sözü tutkun tutkun söylemek ma'nāsınadır. Ve 'inde'l-ba'z karışık ve şūrīde söylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَطْرَمَ فِي كَلَامِهِ إِذَا التَّات

التَّطْرُيْمُ [et-teṭaryum] [تَدَخْرُجُ [tedaḥruc] vezninde) Çamura bulaşmak ma'nāsınadır; yukālu: تَطْرُيْمَ فِي الطَّيْنِ إِذَا تَلَوَّتْ

الطَّرُيْمَةُ [eṭ-ṭaryemet] [دَخْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Su bozulup yosunlanmak ma'nāsınadır; yukālu: طَّرُيْمَ الْمَاءِ إِذَا خَبِثَ وَعَزْمَضَ Ve bir nesne kat kat olmak ma'nāsınadır; yukālu: طَّرُيْمَ الشَّيْءِ إِذَا طَبَّقَ أَيَّ صَارَ طَبَقًا عَلَى طَبِقٍ

الطَّرِيْمُ [eṭ-ṭiryem] [حِزِيْمٌ [hizyem] vezninde) Bala denir, عَسَل [ʿasel] ma'nāsına. Ve sık ve kalın sehāba denir; ve minhu yukālu: طَارَ طَّرِيْمُهُ إِذَا اخْتَدَّ "Pek hışm ve gazaba geldi" demekten kināye olur.

[ط ر ث م]

الطَّرُثَمَةُ [eṭ-ṭarṣemet] (sā-yı müsellese ile [دَخْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Gazabdan yāhūd kibr ve dimāgdan başı yere dikip epsem ve hāmūş durmak ma'nāsınadır; yukālu: طَّرُثَمَ الرَّجُلِ إِذَا أَطْرَقَ مِنْ غَضَبٍ أَوْ تَكَبَّرَ

[ط ر ح م]

الطَّرْحُومُ [eṭ-ṭurḥūm] (hā-yı mühmele ile [عُضْفُورٌ [uṣfūr] vezninde) Uzun, tavīl ma'nāsınadır. Ve bir yerde çok durmakla mütegayyir olmuş suya denir; yukālu: مَاءٌ طَّرْحُومٌ أَيَّ أَجِنَّ

[ط ر خ م]

الْمُطْرَحِيْمُ [el-muṭraḥimm] (hā-yı mu'ceme ile [مُشْمَعِلٌ [muşme'ill] vezninde) Yanı üzere yatmış adama denir, مُضْطَجِعٌ [muḍṭaci'] ma'nāsınadır. Ve dargın adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُطْرَحِيْمٌ أَيَّ غَضْبَانٌ Ve hod-bīn ve mütekebbir adama denir. Ve her yanı uygun, esbāb-ı endāmi tamām tāze ve dil-ber civāna denir; yukālu: شَابٌ مُطْرَحِيْمٌ أَيَّ الْحَسَنِ النَّائِمِ

الْإِطْرَحِمَامُ [el-iṭriḥmām] [إِشْمِعَالٌ [işmi'āl] vezninde) Gözün nuru fersiz ve za'if olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِطْرَحِمَ الرَّجُلُ إِذَا كَلَّ بَصْرُهُ Ve gece muzlim olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِطْرَحِمَ اللَّيْلُ إِذَا اسْوَدَّ

[ط ر س م]

الطَّرُسَمَةُ [eṭ-ṭarsemet] [دَخْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Bir kimse başını aşağı eğip sâkit ve epsem durmak ma'nāsınadır; yukālu: طَّرَسَمَ الرَّجُلُ إِذَا أَطْرَقَ Ve cenkten yâ gayrı nesneden korkup kışınlamak ma'nāsınadır; yukālu: طَّرَسَمَ عَنِ الْقِتَالِ وَغَيْرِهِ إِذَا نَكَصَ

[ط ر ش م]

الطَّرُشَمَةُ [eṭ-ṭarşemet] (şīn-i mu'ceme ile) Gece karanu olmak ma'nāsınadır; yukālu: طَّرُشَمَ اللَّيْلُ إِذَا أَظْلَمَ

[ط ر غ م]

الْإِطْرَغِمَامُ [el-iṭriḡmām] (ğayn-ı mu'ceme ile [إِفْعَالٌ [if'illāl] vezninde) Mütekebbir ve hod-bīn olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِطْرَغَمَ الرَّجُلُ إِذَا تَكَبَّرَ

[ط ر ه م]

الْمُطْرَهِيْمُ [el-muṭreḥimm] [مُشْمَعِلٌ [muşme'ill] vezninde) Henüz başına yular geçirilmemiş güre ve 'acemī deveye

denir ki serkeşlik eder; yukālu: بَعِيرٌ مُطْرَهَمٌ Ve kadd ü kāmēti muṭtedil yāl ü bāl sāhibi tāze civāna denir.

الإِطْرَهَمَامُ [el-iṭrihmām] [iṣmiṭlāl] [iṣmiṭlāl] vezninde) Civān yāl ü bāl sāhibi mevzun-kāmēt kopmak maṅnāsınadır; yukālu: إِطْرَهَمَ الشَّابُّ إِذَا صَارَ مُطْرَهَمًا

[ط س م]

الطُّسُومُ [eṭ-ṭusūm] [ḡuṭd] [ḡuṭd] vezninde) Mahv ve nābūd olmak maṅnāsınadır; yukālu: طَسَمَ الشَّيْءُ طُسُومًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا انطَمَسَ

الطُّسَمُ [eṭ-ṭasm] [resm] [resm] vezninde) Mütēaddidir, mahv ve nābūd eylemek maṅnāsınadır; tekūlu: طَسَمْتُهُ إِذَا طَمَسْتَهُ

الطُّسَمُ [eṭ-ṭasem] (fethateynle) İmtilāḥ olmak maṅnāsınadır; yukālu: طَسِمَ الرَّجُلُ طُسَمًا Ve toz ve duman basmağa denir; yukālu: مَا هَذَا الطُّسَمُ أَيِ الْعُبْرَةُ Ve karanlığa denir, ظَلَامٌ [zālām] maṅnāsına.

الأُطْشُمَةُ [el-uṭşummet] (hemzenin zammiyla) [uṣṭummet] [uṣṭummet] vezninde ve mürādıfidir ki bir nesnenin göm yerine denir, deryānın engin yeri gibi.

الطَّوَّاسِيمُ [eṭ-ṭavāsīm] (ṭā'nın fethiyle) Ḳur'ān-ı kerīimde طَسَمَ süreleridir, bunda ve طَوَّاسِينَ [ṭavāsīn] ve حَوَّامِيمَ [ḥavāmīm] sürelerinde savāb olan ذَوَاتٌ [zevāt] kelimesiyle cemḥ olup ve ذَوَاتٌ [zevāt] müfredlerine muzāf olarak طَسَمَ ve ذَوَاتٌ [zevāt] ve طَسَمَ denmektedir, niteki "ح،م،م" māddesinde beyān olundu. Müellif orada yalnız حَامِيمَ [ḥāmīm]e mütēallik kelām beyān eyledi, lākin mütercim hakīr, Şihāb'dan nefis makāle nakl ve tahrir eylemiştir.

الطُّسَامُ [eṭ-ṭusām] [ḡurāb] [ḡurāb] vezninde)

ve

الطُّسَامُ [eṭ-ṭasām] [seḥāb] [seḥāb] vezninde) ve

الطُّسَامُ [eṭ-ṭassām] [şeddād] [şeddād] vezninde) Çok toza denir; tekūlu: رَأَيْتُهُ فِي طُسَامٍ الْعُبَارِ وَطُسَامِهِ وَطُسَامِهِ أَيِ فِي كَثِيرِهِ

طُسَمٌ [ṭasm] [resm] [resm] vezninde) Ād kavminden bir kabiledir ki hālen münkarizlerdir.

الطُّسَيْمُ [eṭ-ṭuseym] [zubeyr] [zubeyr] vezninde) طُسَمٌ [ṭasm]-ı mezbūrdan musaggardır, bu maṅnādandır ki Arablar bir adamın bir mahalle yāhūd bir kār ve meşgaleye tereddüd ve iştiğālī beyhūde ve bātıl ve lāṭā'il olup kat'ā bir menfa'at ucuna dest-res olmasa "أَوْرَدَهُ مِيَاهَ طُسَيْمٍ" derler, zīrā kabīle-i mezbūre münkariz ve muzmahill olmuştur, tasḡiri tahkīr içindir.

[ط ع م]

الطَّعَامُ [eṭ-ṭa'ām] [seḥāb] [seḥāb] vezninde) Buğdaya itlāk olunur; yukālu: فُلَانٌ يَحْتَكِرُ فِي مَالٍ يَحْتَكِرُ فِي الْبُرِّ الطَّعَامُ أَيِ فِي الْبُرِّ [māl] itlākı gibi طَعَامٌ [ṭa'ām] dahi buğdayda gālib olmuştur. İntehā. Ve

طَعَامٌ [ṭa'ām] Mutlakan ekl olunacak şey'e denir; cem'i أَطْعَمَةٌ [aṭ'imet] gelir, cem'u'l-cem'i أَطْعِمَاتٌ [eṭ'imāt] gelir. Ve

طَعَمٌ [ṭa'm] (ṭā'nın fethiyle) ve

طَعَامٌ [ṭa'ām] Masdar olurlar, nesne ekl eylemek maṅnāsınadır; yukālu: طَعَمَهُ طَعْمًا Ve وَطَعَامًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَكَلَهُ

طَعْمُ الشَّيْءِ [ṭa'mu's-şey'] O nesnenin tat ve mezesine denir ki çāşnī dahi derler, kuvvet-i zā'ika ile ma'flūm olan keyfiyyettir, acılık ve tatlılık ve bunların miyānesi olan tat ve meze gibi gerek ta'ām ve gerek şarābda olsun; cem'i طُعُومٌ [ṭu'ūm] ge-

lir; yukālu: طَعْمُهُ حُلُوٌّ أَوْ مُرٌّ Ve iştihā olunan ta'āma denir; yukālu: أَحْضَرَ طَعْمًا وَهُوَ مَا يُشْتَهَى مِنَ الطَّعَامِ Ve iştihāya medār olan şey'e denir, meselā ta'āmın lezzeti ve halāveti ve i'tidālî gibi. Ve ağaç aşığı kabūl edip tutmak ma'nāsınadır; yukālu: أَطْعَمَ الْعُضْنَ فَطَعِمَ طَعْمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ أَيِ وَصَلَ بِهِ عُضْنَاً فَقَبِلَ الْوَصْلَ Ve doymak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: مَا يَطْعَمُ أَكَلٌ هَذَا أَيِ مَا يَشْبَعُ Ve bu bāb-ı sālîstendir, zīrā mü'ellif كَيْنَعُ lafzıyla takyīd eyledi.

الْإِطْعَامُ [el-iṭ'ām] (hemzenin kesriyle) Bir adama ta'ām yedirmek ma'nāsınadır; yukālu: أَطْعَمَهُ إِذَا صَبَّرَهُ يَطْعَمُ Ve hurmā ağacının yemişi yetişmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَطْعَمَ النَّخْلُ إِذَا أَدْرَكَ ثَمَرَهُ Ve ağacı aşılama ma'nāsınadır; yukālu: أَطْعَمَ الْعُضْنَ إِذَا وَصَلَ بِهِ عُضْنَاً مِنْ غَيْرِ شَجَرِهِ

الطَّاعِمُ [eṭ-ṭā'im] ve

الطَّعِيمُ [eṭ-ṭā'im] [ketif] [ketif] vezninde) Ta'ām husūsunda hoş-hāl olan adama denir ki vüṣ'ati olmakla ta'āmı firāvān ve nefīs olan adam olacaktır; yukālu: رَجُلٌ طَاعِمٌ وَطَعِمٌ أَيِ حَسَنُ الْحَالِ فِي الْمَطْعَمِ

طَاعِمٌ [ṭā'im] Ta'āmdan müstagnī olmuş adama denir; tekūlu: أَنَا طَاعِمٌ عَنْ طَعَامِكُمْ أَيِ مُسْتَعْنٍ

الْمِطْعَمُ [el-miṭ'am] [minber] vezninde) Şedīdü'l-eḳl adama denir; mü'ennesi مِطْعَمَةٌ [miṭ'amet]tir.

الْمُطْعَمُ [el-muṭ'am] [mukrem] vezninde) Vāsi'u'r-rızk adama itlāk olunur; yukālu: هُوَ مُطْعَمٌ أَيِ مَرْزُوقٌ

الْمِطْعَامُ [el-miṭ'am] [miḥrāb] vezninde) Hānedān ve mizyāf ve mīzebān adama denir; yukālu: رَجُلٌ مِطْعَامٌ أَيِ كَثِيرٌ الْأَصْيَافِ وَالْقَرَى

الطَّعْمَةُ [eṭ-ṭu'met] [ğurfet] vezninde) Yiyecek nesneye denir ki yiyinti ta'bīr olunur, Fāriside hūrāk denir; cem'î طُعْمٌ [ṭu'am] gelir, ضُرْدٌ [şurad] vezninde. Ve ta'ām ziyāfetine denir; yukālu: إِتَّخَذَ لِأَخْوَاتِهِ طَعْمَةً أَيِ دَعْوَةً فَلَا نَّ عَيْفُ الطَّعْمَةِ أَيِ نَقْيُ الْمَكْسَبِ Ve

طُعْمَةٌ [Ṭu'met] Esāmīdendir: Ṭu'me b. Ubeyriḳ sahābedir. Ve Ṭu'me b. 'Amr el-Kūfī muhaddistir.

الطَّعْمَةُ [eṭ-ṭi'met] (tā'nın kesriyle) Binā-i nev'dir, sīret-i eḳl-i ta'ām ma'nāsınadır ki yiyiş ta'bīr olunur; yukālu: إِنَّهُ لَخَبِيثٌ الطَّعْمَةِ أَيِ السَّيْرَةِ فِي الْأَكْلِ

الطُّعْمُ [eṭ-ṭu'm] (tā'nın zammıyla) Tatmak ma'nāsınadır; yukālu: طَعِمَهُ طَعْمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا ذَاقَهُ طَعِمَ Ve bir nesneye güç yetmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: طَعِمَ طَعِمَ طَعْمًا Ve kudret ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: هَذَا لَيْسَ فِي طَعْمِهِ أَيِ قُدْرَتِهِ إِنَّهُ طَعَامٌ طَعِمَ أَيِ يُشْبَعُ مَنْ أَكَلَهُ Şārihin beyānına göre mevsūfun sıfatına izāfeti kabīlindendir, vizāle'l-avālî gibi.

الطُّطْعُمُ [et-ṭeṭ'um] [tefa'ul] vezninde) Bir şey'i tatıştırmak ma'nāsınadır; yukālu: تَطْعَمُ مِنْهُ إِذَا ذَاقَ Ve fi'l-meselu: “تَطْعَمُ” Ya'nī “Hele bir kerrecik tadıp çāşnīsini gör ki hazz eylediğinden sana eḳl eylemeğe şevk ve iştihā hāsıl olsun.” Bu mesel bir işe mübāşeret eylemekten endişe ve te'ehhür eden kimseye teşvīk ve iğrā zımnında irād olunur.

الطُّعْمُ [eṭ-ṭā'um] [şabūr] vezninde) ve

الطَّعِيمُ [eṭ-ṭā'im] [emīr] vezninde) Eḳle salāhiyyeti olan kurbānlık hayvāna

denir ki ne arık ve ne semiz ola; yukālu: جُرُورٌ طَعُومٌ وَطَعِيمٌ أَيْ بَيْنَ الْعَثَّةِ وَالسَّمِينَةِ Bunların te'nisleri ذَبِيحَةٌ [zebīḥat] i'tibārıyladır.

التَّطْعِيمُ [et-taṭ'īm] (تَعْفِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bu dahi ağaca aşu vurmak ma'nāsınadır; yukālu: طَعَمَ الْعُضْنَ إِذَا وَصَلَ بِهِ غُضْنَا مِنْ غَيْرِ شَجَرِهِ Ve semizlikten kemiklere ilik yürümele ma'nāsınadır; yukālu: طَعَمَ الْعَظْمُ إِذَا أَمَخَ Bunda sülāsī nüshası galattır.

الْإِطْعَامُ [el-iṭṭi'ām] (تَا'NIN teşdīdiyle إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Hurmā koruğu tatlılanmak ma'nāsınadır; yukālu: إِطْعَمَ الْبَيْسُرُ إِذَا صَارَ هُوَ لَا يَطْعُمُ أَيْ لَا هُوَ لَا يَطْعُمُ أَيْ لَا Ya'nī filān kendisine medār-ı fevz ü islāh olacak nush ve irşād ve 'ibret te'sir eylememekle hergiz huşyār ve müte'eddib olmaz diyecek mahalde irād olunur.

الْمُطْعِمُ [el-muṭṭa'im] (مُحَدِّثٌ [muḥaddis] vezninde) ve

الطَّعُومُ [eṭ-ṭa'ūm] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) ve

الْمُطْعِمُ [el-muṭṭa'im] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl]den ism-i fā'il bünyesiyle) Semiz olmakla kemikleri ilikli olan deveye denir; müzekker ve mü'ennese vasf olur; yukālu: بَعِيرٌ وَنَاقَةٌ Ve مُطْعِمٌ وَطَعُومٌ وَمُطْعِمٌ أَيْ بِهَا نَقِيٌّ

مُطْعِمٌ [muṭṭa'im] (مُحَدِّثٌ [muḥaddis] vezninde) Şol süte itlāk olunur ki tulumdan ona ta'am ve rāyiha-i tayyibe siryet eylemiş ola; yukālu: لَبِنٌ مُطْعِمٌ إِذَا أَخَذَ فِي السِّقَاءِ طَعْمًا وَطَيْبًا

الْمُسْتَطْعِمُ [el-mustaṭ'am] (ism-i mef'ul bünyesiyle) At kısmının dudaklarına itlāk olunur.

الْمُطْعَمَةُ [el-muṭ'amet] (مُكْرَمَةٌ [mukremet] vezninde) ve

الْمُطْعِمَةُ [el-muṭ'imet] (مُحْسِنَةٌ [muḥsinet] vezninde) Yaya itlāk olunur.

الْإِسْتِطْعَامُ [el-istiṭ'ām] Ta'am taleb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَطْعَمَهُ إِذَا طَلَبَ الْعَطَامَ Ve kavlu 'Alī radiyallāhu 'anhu: "إِذَا اسْتَطْعَمَ فَأَتَمَّحُوا أَي إِذَا اسْتَطْعَمُوا" أي إِذَا اسْتَطْعَمُوا "İmām kırā'atte hasır olup sizden feth taleb ederse feth eyleyesiz" demektir, gūyā ki kırā'ati imām efendinin ağzına idhāl ederler.

التَّطَاعُمُ [et-teṭ'a'um] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) ve

الْمُطَاعِمَةُ [el-muṭā'amet] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Erkek güvercin çiftleşmeğe mübāşeretten mukaddemce ağzını dişi güvercinin ağzına idhāl eylemek ma'nāsına müsta'meldir, gūyā ki öpüşiip işe tavti'e ederler ve birbirinin ağzına tu'me verir gibi bir garīb mu'āmele ederler; yukālu: تَطَاعَمَتِ الْحَمَامَتَانِ وَطَاعَمَتَا إِذَا أَدْخَلَ فَمَهُ فِي فَمِ أَنْثَاهُ

مُطْعِمٌ [Muṭ'im] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) İbn 'Adī'dir ki eṣrāf-ı Kureyş'tendir.

الْمُطْعِمَةُ [el-muṭ'imet] (مُحْسِنَةٌ [muḥsinet] vezninde) Boğazın başına denir ki yumruca ettir, غَلْصَمَةٌ [ğalṣamet] ma'nāsına ki mi'deye ta'am ondan revān olur.

الْمُطْعِمَتَانِ [el-muṭ'imetān] (مُحْسِنَتَانِ [muḥsinetān] vezninde) Kuş kısmının ayaklarında ileri duran birbirine mukābil iki parmağa itlāk olunur. Şārih der ki bu cevārih-i tuyūra mahsüstur ki pençesinin zikr olunan parmaklarıyla ahz-ı tu'me eder.

الطَّعُومَةُ [eṭ-ṭa'ümet] (صَبُورَةٌ [ṣabūret] vezninde) Boğazlayıp ekl eylemek için hānede alıkonulan koyuna denir; yukālu: شَاةٌ طَعُومَةٌ إِذَا حُبِسَتْ لِتُؤَكَلَ

طُعَيْم [Tu'aym] [زُبَيْرٍ [zubeyr] vezninde) Bir reciil adıdır.

[ط غ م]

الطَّغَامُ [eṭ-ṭağām] (ğayn-ı mu'ceme ile seḥāb [seḥāb] vezninde) Fūrū-māye ve erzāl ve sefile kimselere denir; yukālu: هُوَ طَعَامَةٌ مِّنَ الطَّغَامِ أَيِ وَعَدٌّ مِّنَ الْأَوْعَادِ Ve kemter ve nā-mu'teber kuşlara denir; öüfredleri [ṭağāmet]tir. Ve ahmak ve bī-magz kimseye denir.

الطُّغُومَةُ [eṭ-ṭuğūmet] ve

الطُّغُومِيَّةُ [eṭ-ṭuğūmiyyet] (tā'ların zammıyla) Masdarlardır, humk ve denā'et ma'nâlarıdır.

الطَّغَمُ [eṭ-ṭağam] (fethateynle) Deryāya denir. Ve çok suya denir.

التَّطَعُّمُ [et-teṭağğum] [تَفَعَّلَ [tefa'ul] vezninde) Bir nesneyi bilen adam onu bilmezlenmek ma'nâsınadır; yukālu: تَطَعَّمَ الرَّجُلُ عَلَيَّ إِذَا تَجَاهَلَ

[ط ل م]

الطُّلْمَةُ [eṭ-ṭulmet] (tā'nın zammıyla) Ekmeğe denir; yukālu: جَاءَ وَفِي يَدِهِ طُلْمَةٌ أَيِ حُبِزَةٌ

الطُّلَامُ [eṭ-ṭullām] [زُنَّارٌ [zunnār] vezninde) **تَنُّومٌ** [tennūm] isimdir ki habbū'ş-şāhdāneccdir, Türkîde kendir ve kenevir tohumu dedikleridir, varakına esrār ve varaku'l-hayāl derler.

الطَّلْمُ [eṭ-ṭalam] (fethateynle) Misvākı terk eylemekten nāşî dişlere 'arız olan kîr ve pāsa denir; yukālu: عَلَا فِي أَشْنَانِهِ طَلْمٌ أَيِ وَسَخٌ مِّنْ تَرَكِ السِّوَاكِ

الطُّلْمُ [eṭ-ṭulm] (tā'nın zammıyla) Üzerine tabh olunan ekmeği yaydıkları sofraya denir.

الطَّلْمُ [eṭ-ṭalm] (tā'nın fethiyle) Tabh

olunan ekmeği dizip düzeltmek ma'nâsınadır; yukālu: طَلَّمَ الْخُبْزَةَ طَلْمًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا سَوَّاهَا وَعَدَّلَهَا

التَّطْلِيمُ [et-taṭlīm] [تَفَعَّلَ [tef'īl] vezninde) Henüz tabh olmuş ekmeği soğutmak için el ile vurup taplamak ma'nâsınadır; yukālu: طَلَّمَ الْخُبْزَةَ إِذَا صَرَبَهَا بِالْيَدِ Ve minhu kavlu Ḥassān radiyallāhu anhu: “يَطْلِمُهُنَّ بِالْحُمْرِ النَّسَاءِ” أَيِ تَمَسَّحَ النَّسَاءُ الْعَرَقَ عَنْهُنَّ بِالْحُمْرِ Ya'ni “Dā'imā cenk ve gārete meşğul olduğumuzdan yüğrük küheylān atlarımız her zamān 'arak-nāk olmakla nisvānlar onları elleriyle ıssı ekmeği tebrîd eder gibi **حَمَارٌ** [ḥimār]larıyla okşayarak terlerini silip tervih ederler. Ba'zılar lām'ın takdîmiyle rivāyet eylemeleriyle za'if yāhūd merdüddur. Şārih der ki **تَطْلِيمٌ** [taṭlīm] mesh-i 'arak ma'nâsına müsta'meldir, nitteki *Lisānu'l-'Arab*'da **عَنْ جَبِينِهِ** **وَطَلَّمَ الْعَرَقَ عَنْ جَبِينِهِ** 'da **أَيِ مَسَّحَهُ** 'ibāretiyle mersümdur. İntehā.

[ط ل ح م]

الطِّلْحَامُ [eṭ-ṭilḥām] (ḥā-yı mühele ile قِرطَاسٌ [kirtās] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

الطُّلْحُومُ [eṭ-ṭulḥūm] [زُنْبُورٌ [zunbūr] vezninde) Bir yerde çok durmaktan mütegayyir olmuş suya denir; yukālu: مَاءٌ طُلْحُومٌ أَيِ آجِنٌ

[ط ل خ م]

الطُّلْحُومُ [eṭ-ṭulḥūm] (ḥā-yı mu'ceme ile) **طُلْحُومٌ** [ṭulḥūm] vezninde ve mürādifidir.

الْإِطْلِحْمَامُ [el-iṭliḥmām] [إِطْرِحْمَامٌ [iṭriḥmām] vezninde ve mürādifidir ki zikr olundu; yukālu: إِطْلَحَمَ الرَّجُلُ وَاللَّيْلُ بِمَعْنَى اطْرَحَمَ

الطِّلْحَامُ [eṭ-ṭilḥām] [قِرطَاسٌ [kirtās] vezninde) Dişi file denir. Ve bir mevzi' adıdır. Ve **طِلْحَامٌ** [ṭilḥām] lafzında lügattir.

[ط م م]

الطَّم [eṭ-ṭamm] (ṭā'nın fethi ve mīm'in teṣdidiyle) ve

الطُّمُوم [eṭ-ṭumūm] [عُمُوم] [umūm] vezninde) Su çoğalıp kabarmakla her yeri basıp bürümek ma'nāsınadır; yukālu: طَمَّ الْمَاءُ طَمًّا وَطُمُومًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا غَمَرَ Ve doldurmak ma'nāsınadır; yukālu: طَمَّ الْإِنَاءَ إِذَا مَلَأَهُ Ve kuyuyu örtüp düpdüz belirsiz eylemek ma'nāsınadır; yukālu: طَمَّ الرُّكِيَّةَ طَمًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا دَفَنَهَا وَسَوَّاهَا طَمَّ الشَّيْءُ إِذَا كَثُرَ حَتَّى Ve bir nesne pek çoğalmakla kabarıp yücelmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: طَمَّ الرَّأْسُ إِذَا غَلَبَ Ve başın bir mikdār yerini trāş eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا حَلَقَهُ 'Sārih der ki *Esās*'ta 'ibāretiyle mübeyyen olmakla tamām trāş eylemek olur. Ve

طَمَّ [ṭamm] Saçı kırmak, 'alā-kavlin örüp tortop başta bükme ma'nāsınadır; yukālu: طَمَّ شَعْرَهُ إِذَا جَزَّهُ أَوْ عَقَصَهُ Ve kuş ağacın tepesine konmak ma'nāsınadır; yukālu: طَمَّ الطَّائِرُ إِذَا عَلَاهَا Ve

طَمَّ [ṭamm] ve

طَمِيم [ṭamīm] Cüst ve çālāk olmak, 'alā-kavlin rüy-i zemīnde seyr ve seyāhat etmek yāhūd āhestece seğırtmek ma'nāsınadır; yukālu: طَمَّ الرَّجُلُ وَالْفَرَسُ طَمًّا وَطَمِيمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا خَفَّ أَوْ أَسْرَعَ أَوْ ذَهَبَ عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ أَوْ عَدَا عَدْوًا سَهْلًا

الطَّامَّة [eṭ-ṭāmmet] Kıyāmete itlāk olunur, cümle üzere gālib ve müstevlī olduğu için yukālu: Ve نَعُودُ بِاللَّهِ مِنْ هَوْلِ الطَّامَّةِ أَيِ الْقِيَامَةِ رَمَاهُ بِالطَّامَّةِ yukālu: أَيِ بِالذَّاهِيَةِ

الطَّم [eṭ-ṭimmet] (ṭā'nın kesriyle) Suya itlāk olunur, 'alā-kavlin suyun yüzünde

olan hār u hāşāk ve sār'ir nesneye denir yāhūd mevcin ve sel suyunun alıp götürdüğü selintiye denir. Ve deryāya itlāk olur. Ve 'aded-i kesire denir. Ve kuyuyu kapayıp örttükleri toprağa denir. Ve 'aceb ma'nāsınadır. Ve ta'acüb olunacak 'acib nesneye denir. Ve devekuşunun erkeğine denir. Ve büyük zekere denir. Ve cinsi pāk yüğrük ata denir.

الطَّمِيم [eṭ-ṭamīm] [أَمِير] [emīr] vezninde) Bu dahi soyu pāk yüğrük ata denir; yukālu: فَرَسٌ طَمٌّ وَطَمِيمٌ أَيْ جَوَادٌ

الْإِطْمَام [el-iṭmām] (hemzenin kesriyle) Kılları ve tüyleri kırmak zamāni yaklaşmak ma'nāsınadır; yukālu: أَطَمَّ شَعْرُهُ إِذَا حَانَ لَهُ أَنْ يُجَزَّ

الْإِسْتِطْمَام [el-istiṭmām] [iṭmām] ma'nāsınadır.

التَّطْمِيم [eṭ-ṭaṭmīm] [تَفْعِيل] [tef'īl] vezninde) Kuş ağacın dalına konmak ma'nāsınadır; yukālu: طَمَّمَ الطَّائِرُ إِذَا وَقَعَ عَلَى عُصْنِ

الطَّمْطِم [eṭ-ṭimtim] ve

الطَّمْطِمْي [eṭ-ṭimṭimiy] (ṭā'ların kesriyle) ve

الطَّمْطُمَانِي [eṭ-ṭumṭumāniyy] (ṭā'ların zammiyle) Lisānında 'ucme olmakla kelāmı ke-mā yenbagī beyān edemez olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ طَمْطِمٌ وَطَمْطِمْيٌّ وَطَمْطُمَانِيٌّ Ve أَيِ فِي لِسَانِهِ عُجْمَةٌ

طَمْطُمَانِيَّةٌ حِمِيَر [ṭumṭumāniyyetu Ḥimyer] Kabīle-i Ḥimyer lügatinde olan bazı kelimāt-ı münkereden 'ibārettir ki kelām-ı 'acemiye şebih olur, meselā طَابَ الْهَوَاءُ diyecek yerde طَابَتْ هَوَاءٌ derler.

الطَّمَّة [eṭ-ṭummet] (ṭā'nın zammiyle) İnsān necisine itlāk olunur, 'aziret] ma'nāsına. Ve bir küme kuru otluk parça-

sına denir.

[ط و م]

الطُّومَةُ [eṭ-ṭūmet] (ṭā'nın zammıyla) Ölümüne denir; yukālu: أَخَذَتْهُ الطُّومَةُ أَيَّ الْمَيِّتَةِ Ve āfet ve dāhiyeye denir. Ve dişi kabumbağaya denir.

[ط ه م]

الْمُطَهَّمُ [el-muṭahhem] [muṭazzam] (vezninde) Şişman adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُطَهَّمٌ أَيَّ السَّمِينِ الْفَاحِشِ الْبَسَمَنِ nahīf ve dakik olan adama denmekle zıdd olur, pes bināsı selb için olur; yukālu: رَجُلٌ مُطَهَّمٌ أَيَّ النَّحِيفِ الْجِسْمِ الدَّقِيقَةِ شَيْءٌ Ve tāmm ve kāmīl olan nesneye denir; yukālu: هَيْسٌ مُطَهَّمٌ أَيَّ تَامٍّ وَيُقَالُ أَغْبِدُ مُطَهَّمٌ الْحُسْنِ أَيَّ تَامَّةً hüsn ü cemālde fāyık olan mahbūbe denir; yukālu: غَلَامٌ مُطَهَّمٌ أَيَّ الْبَارِعِ الْجَمَالِ Ve yüzü şişkin adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُطَهَّمٌ أَيَّ الْمُنْتَفِخِ الْوَجْهِ Ve yüzü değirmi ve topaç adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُطَهَّمٌ أَيَّ الْمُدَوَّرِ الْوَجْهِ الْمُنْتَفِخِ

التَّطَهُّمُ [et-teṭahhum] [tefaṭul] (vezninde) İğrenmek ma'nāsınadır; yukālu: تَطَهَّمُ الطَّعَامَ إِذَا كَرِهَهُ فَلَا يَتَطَهَّمُ عَنَّا أَيَّ يَسْتَوْجِشُ

التَّطْهِيمُ [et-taṭhīm] [teṭīl] (vezninde) Ürkmek ma'nāsınadır; yukālu: طَهَّمَ مِنْهُ إِذَا نَفَرَ Ve iri ve dahāmetli olmak ma'nāsınadır; yukālu: طَهَّمَ الشَّيْءَ إِذَا ضَحَّمُ وَيُقَالُ فِيهِ تَطْهِيمٌ أَيَّ ضَحَّمُ

الطَّهْمُ [eṭ-ṭahm] (ṭā'nın fethiyle ve zammıyla) Nās ve halk ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: مَا أَذْرِي أَيَّ الطَّهْمِ هُوَ أَيَّ النَّاسِ هُوَ

الطَّهِمَةُ [eṭ-ṭahimet] [ferihāt] (vezninde) Yüzünün eti çelimsiz olan hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ طَهْمَةٌ أَيَّ قَلِيلَةَ لَحْمِ الْوَجْهِ

الطُّهْمَةُ [eṭ-ṭuhmet] [ḡurfet] (vezninde) [ṣuḥmet] ma'nāsınadır ki elvāndandır, mahallinde zıkr olundu; yukālu: فِي لَوْنِهِ طُهْمَةٌ أَيَّ ضَحْمَةٌ

طَهْمَانٌ [Ṭahmān] [selmān] (vezninde ve ḡuṣmān) [uṣmān] vezninde zebānzededir) Nebiyy-i ekrem sallallāhu 'aleyhi ve sellem hazretlerinin köleleridir. Ve Sa'īd b. el-Āṣ'ın dahi kölesi ismidir ki ikisi de saḥābelerdir, 'alā-kavlin isimleri Zekvān'dır. Ve İbrāhīm b. Ṭahmān e'imme-i eslāftandır. Mü'ellif عَلَى إِزْجَاءٍ فِيهِ 'ibāretiyle takyīd eylemekle zāhiren Murci'e'den olduğunu imā eylemiştir.

[ط ي م]

الطَّيْمُ [eṭ-ṭaym] (ṭā'nın fethiyle) Hak celle ve 'alā bir adamı bir nesneye mecbūl ve meftūr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: طَامَهُ اللهُ عَلَى الْخَيْرِ بَطِيمًا أَيَّ جَبَلَةً 'amelli nīgū-kār olmak ma'nāsınadır; yukālu: طَامَ الرَّجُلُ إِذَا حَسَنَ عَمَلُهُ

FASLU'Z-ZĀ'İ'L-MU'CEME**(فَضْلُ الظَّأْمِ الْمُعْجَمَةِ)****[ظ أ م]**

الظَّأْمُ [ez-za'm] (zā'nın fethi ve hemzenin sükünuyla) Güft ü gü ve çığıltı ve şamata ma'nāsınadır; yukālu: مَا هَذَا الظَّأْمُ أَي الْكَلَامُ وَالْجَلْبَةُ Ve bir adamın zevcesinin eniştesine denir ki bacanak ta'bīr olunur; yukālu: هُوَ ظَأْمُهُ أَي سِلْفُهُ Ve

ظَأْمٌ [za'm] Cimā'e eylemek ma'nāsınadır; yukālu: ظَأْمَ الْمَرْأَةِ ظَأْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا جَامَعَهَا **الْمُظْأَمَةُ** [el-muzā'emet] [mufā'alet] [mufa'let] (vezinde) İki adam iki hemşire almak ma'nāsınadır ki birbirine bacanak olmaktadır 'ibārettir; yukālu: ظَأْمٌ فَلَانًا إِذَا تَزَوَّجَ كُلٌّ مِنْهُمَا أَحْتًا

[ظ ع م]

الظِّعَامُ [ez-zi'am] (zā'nın kesriyle) **ظِعَانٌ** [zi'an] ma'nāsınadır ki mahfeye denir.

[ظ ل م]

الظُّلْمُ [ez-zulm] (zā'nın zammıyla) Bir nesneyi mahalline vaz'e eylemeyip mahalli-i mahsusunun gayrıya vaz'e eylemeğe denir ki ismdir; yukālu: فِعْلُكَ هَذَا ظُلْمٌ أَي وَضَعُ الشَّيْءِ فِي غَيْرِ مَوْضِعِهِ Ve bundan masdar-ı hakiki zā'nın fethiyledir, ke-mā se-yuzkeru.

Müellif, *Başā'ir*'de demiştir ki **ظُلْمٌ** [zulm] mādresi **ظُلْمَةٌ** [zulmet]ten me'hūzdur, vaz'u'ş-şey'i fī-gayri mevzi'ihī ma'nāsınadır. Vaz'-ı mezbūr yā ziyāde ile yā noksān ile yā vaktinden yā mekānından 'udül ile olur. Ve **ظُلْمٌ** [zulm] üç güne olur: biri beyne'l-insān ve beynallāhī ta'ālā olur, bunun a'zamı küfr ve şirk ve nifaktır; sānī beyne'z-zālim ve beyne'n-nās olur;

sālis beyne'z-zālim ve beyne nefsihi olur. Kaldı ki **ظُلْمٌ** [zulm]ün envā'-ı selāsesi fī'l-hakīka zulm li'n-nefstir, zālim bir zulme ibtidār eyledikte ibtidā nefsiye zulm etmiş olur, niteki: ﴿وَمَا ظَلَمَهُمُ اللَّهُ وَلَكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ﴾ **ظُلْمٌ** kerīmesi onu nātiktir. İntehā.

الظُّلْمُ [ez-zalm] (zā'nın fethiyle) Masdar-ı hakikīdir, bir şey'i mevki'-i mahsusunun gayrıya vaz'e eylemek ma'nāsınadır, meselā 'adl ve ihsān yerine bir adama cevri ve bīdād eylemek gibi; yukālu: ظَلَمَهُ ظُلْمًا Ve bir adamın hakkına zulm eylemek ma'nāsınadır ki hakkını vermeyip yā noksān verip yāhūd mālını gasb eylemekten 'ibārettir; yukālu: ظَلَمَهُ حَقَّهُ إِذَا فَعَلَ لِحَقِّهِ الظُّلْمَ Ve naks ma'nāsına müsta'meldir; ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿وَلَمْ يظَلِمُوا مِنْهُ شَيْئًا﴾ أَي وَلَمْ تَنْقُصْ Ve mevki'i olmayan mahalde yer kazmak ma'nāsınadır; yukālu: ظَلَمَ الْأَرْضَ إِذَا حَفَرَهَا فِي غَيْرِ مَوْضِعِ حَفَرِهَا Ve hayvānı 'illeti yok iken zebh eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: ظَلَمَ الْبَعِيرَ Ve derenin ve çayın suyu mukaddemā hergiz uğramadığı yerlere varmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: ظَلَمَ الْوَادِي إِذَا بَلَغَ الْمَاءُ مِنْهُ مَوْضِعًا لَمْ يَكُنْ بَلَغَهُ قَبْلَهُ Ve henüz uyup yoğurt olmazdan mukaddem tulumun sütünü bir adama içirmek ma'nāsınadır; yukālu: ظَلَمَ الْوُطْبَ إِذَا سَقَى مِنْهُ Ve erkek eşek gebe olan kancık eşeğe aşmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: ظَلَمَ الْجِمَارُ الْأَتَانَ إِذَا سَغَدَهَا وَهِيَ حَامِلٌ Ve leben idrāk eylemezden evvel halka içirmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: ظَلَمَ الْقَوْمَ إِذَا سَفَاهُمُ اللَّبَنَ قَبْلَ إِذْرَاكِهِ Şārih der ki lebenin idrākinden murād yoğurt olmasıyla ma'nā-yı evvel ile müttehid olur. Ezherī dedi ki gerçi bize bu misāl böylece rivāyet olundu lākin vehmdir, savāb olan

ظَلَمَ الْوُطْبَ وَظَلَمَ اللَّبْنَ إِذَا سَقَى مِنْهُ قَبْلَ أَنْ يَرُوبَ
‘unvāniyla olmaktadır. İntehā. Ve

ظَلَمَ [zalm] Gece karanu olmak ma‘nāsınadır; yukālu: ظَلَمَ اللَّيْلُ ظَلَمًا مِنَ الْبَابِ
عِنْدَ فُلَانٍ إِذَا نَسَبَهُ إِلَى الظُّلْمِ Ve

ظَلَمَ [zalm] Kara denir, نَلَجَ [selc] ma‘nāsına.
Ve Huzeyl et-Tağlebī kılıcının ismidir. Ve

ظَلَمَ [zalm] Dişin āb u tāb ve safā ve rev-
nakına itlāk olunur ki şiddet-i beyāzından
dişlere mezc ve sirāyet eylemiş siyāhlık
nümāyişinde tahayyül olunur, kılıcın suyu
ve cevheri gibi; yukālu: تَبَسَّمَتْ عَنْ أُسْنَانٍ
ذَوَاتِ ظَلَمٍ وَهُوَ مَاءُ الْأَسْنَانِ وَبَرِيقُهَا وَهُوَ كَالسَّوَادِ دَاخِلٌ
عَظْمِ البَسَنِ مِنْ شِدَّةِ الْبَيَاضِ كَقَرْنِدِ السَّيْفِ Ve

ظَلَمَ [zalm] Men‘ ma‘nāsına müsta‘meldir;
yukālu: مَا ظَلَمَكَ أَنْ تَفْعَلَ كَذَا أَيُّ مَا مَنَعَكَ

الظَّالِمُ [ez-zālim] ve

الظُّلْمُ [ez-zalūm] ضُبُورٌ [şabūr] veznin-
de ism-i fā‘illerdir Zulm ve bīdād edici
sitem-kāra denir.

الظُّلْمُ [et-tezallum] تَفَعُّلٌ [tefa‘ul] veznin-
de) Bu dahi bir adamın hakkına yā mālına
zulm eylemek ma‘nāsınadır ki hakkı-
nı vermeyip yā mālını gasb eylemekten
‘ibārettir; yukālu: تَظَلَّمَهُ حَقُّهُ إِذَا ظَلَمَهُ إِيَّاهُ Ve
bir adam zulmü kendi nefsine isnād eyle-
mek ma‘nāsınadır ki ona ben zulm ettim
demekten ‘ibārettir; yukālu: تَظَلَّمَ الرَّجُلُ إِذَا
أَحَالَ الظُّلْمَ عَلَى نَفْسِهِ Ve zālimin zulmünden
şikāyet eylemek ma‘nāsınadır; yukālu:
تَظَلَّمْتُ مِنْهُ إِذَا شَكَيْتُ مِنْ ظُلْمِهِ

الْإِظْلَامُ [el-izzilām] (teşdīd-i zā’yla
[ifti‘āl] vezninde) ve

الْإِنْظِلَامُ [el-inzilām] [infi‘āl] veznin-
de) Bir kimse tav‘ ve ihtiyārıyla yāhūd
nāçārī zālimin zulmüne boyun sunup yük-
lenmek ma‘nāsınadır; yukālu: إِظَلَّمَ الرَّجُلُ

وَأَنْظَلَّمَ إِذَا اخْتَمَلَ الظُّلْمَ

التَّظْلِيمُ [et-tazlīm] تَفْعِيلٌ [tef‘il] vezninde)
Bir kimseyi zulm ve bīdāda nisbet eyle-
mek ma‘nāsınadır ki o zālimdir demekten
‘ibārettir; yukālu: ظَلَمَ فُلَانًا إِذَا نَسَبَهُ إِلَى الظُّلْمِ
الْمَظْلَمَةُ [el-mazlīmet] مَنزِلَةٌ [menzilet] vez-
ninde) ve

الظُّلَامَةُ [ez-zulāmet] مُنَامَةٌ [sumāmet] vez-
ninde) Mazlūm hakkına denir ki zālimden
dād ve tazallūm eylediği nesneden
‘ibārettir; yukālu: عِنْدَ فُلَانٍ مَظْلَمَتِي وَظُلَامَتِي أَيُّ
مَا تَظَلَّمْتُهُ

الظَّلَامُ [ez-zilām] (zāy’ın kesriyle) ve

المُظَالَمَةُ [el-muzālemet] مَكَالَمَةٌ [mukālemet] vezninde ki مُفَاعَلَةٌ [mufā‘alet]
[ten masdarlardır) Bir adama zulm eyle-
mek ma‘nāsınadır; ve minhu yukālu: أَرَادَ
ظُلَامَهُ وَمُظَالَمَتَهُ أَيُّ ظَلَمَهُ

الظُّلْمَةُ [ez-zulmet] (zāy’ın zammıyla ve
zammeteynle) ve

الظُّلْمَاءُ [ez-zalmā’] صَحْرَاءٌ [şahrā’] veznin-
de) ve

الظُّلَامُ [ez-zalām] سَحَابٌ [sehāb] vezninde)
Karanlığa denir; yukālu: عَلَتِ الظُّلْمَةُ وَالظُّلْمَةُ وَهُوَ دَهَابُ الثَّوْرِ
Şārih der ki nūr ile zulmet beynlerinde tekābülü’l-‘adem
ve’l-meleke vardır, zīrā ظُلْمَةٌ [zulmet] عَدَمٌ
الثَّوْرِ ile mu‘arrefittir, ni-
teki mü‘ellif ‘inde dahi marzī budur.
Ve ba‘zılar nūra münāfī ‘arz ile ta‘rīf eyle-
lemekle ona göre tekābül-i tezādd olur,
niteki mevt ve hayāt dahi bu resmedir.
İntehā. Ve

لَيْلَةٌ ظَلَمَاءُ [zalmā’] Sıfat olur; yukālu: لَيْلَةٌ ظَلَمَاءُ وَهُوَ شَادٌّ كَمَا حُكِيَ
أَيُّ شَدِيدَةُ الظُّلْمَةِ وَيُقَالُ لَيْلٌ ظَلَمَاءُ وَهُوَ شَادٌّ كَمَا حُكِيَ
لَيْلَةٌ [leylet] لَيْلٌ [leyl] Bunlarda لَيْلٌ قَمَرَاءُ
makāmına vaz‘ olunmuştur.

الظُّلْمَةُ [ez-ẓalmet] (zāy'ın fethiyle) Bu dahi şedidü'z-zulmet olan geceye denir. Ve ظلمة [ẓalmet] aslı ظلماء [ẓalmā] olmakla zevā'idi tarh olunmuştur; yukālu: لَيْلَةٌ ظَلْمَةٌ أَيْ شَدِيدَةُ الظُّلْمَةِ

الإِظْلَامُ [el-izlām] (hemzenin kesriyle) Karanu olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَظْلَمَ Ve karanlığa girmek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أَظْلَمَ الْقَوْمُ إِذَا دَخَلُوا فِي الظُّلَامِ Ve dışın āb u tāb ve revnakı ziyāde olmakla inci gibi parıldamak ma'nāsınadır; yukālu: أَظْلَمَ الثَّغْرُ إِذَا تَلَأَ Ve bir kimse zulme düş olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أَصَابَ الظُّلْمَ أَظْلَمَ [ẓalm] zāy'ın fethiyledir ki dışın āb u tābına denmekle bir adamın dışlarının āb u tāb ve leme'ânına düş olmak demek olur, niteki أَصَاءَ الرَّجُلُ أَصَابَ ma'nāsına; ve minhu kavlu'ş-şā'ir: "إِذَا مَا اجْتَلَى الرَّائِي إِلَيْهَا بَطْرَفِهِ | | غُوبٌ ثَنَانِيهَا أَصَاءٌ" وَأَظْلَمَا

المُظْلِمُ [el-muzlim] [muḥsin] vezninde) Şerr ve şuru kesir olan güne itlāk olunur; yukālu: يَوْمٌ مُظْلِمٌ أَيْ كَثِيرُ السَّرِّ Ve

مُظْلِمٌ [muzlim] ve

مِظْلَامٌ [mizlām] [miḥrāb] vezninde) Be-gāyet çepreşik ve düşvār işe itlāk olunur ki cihet-i güşāyişi ve semt-i teşebbüs ü temşiti ma'lūm olmaya; yukālu: أَمْرٌ مُظْلِمٌ Ve pek siyāh saça vasf olur; yukālu: سَعْرٌ مُظْلِمٌ أَيْ حَالِكٌ Ve şol nebāta vasf olur ki pek sebz ve mutarrā olmakla karamtik görünür ola ki pek koyu yeşil olur; yukālu: نَبَتْ مُظْلِمٌ أَيْ نَاصِرٌ بَصْرِبَ إِلَى السَّوَادِ مِنْ خَضْرَتِهِ

الظُّلْمُ [ez-ẓalem] (fethateynle) Gecede ve gündüzde adamın basarını sedd eden şahs ve sevādın evveline ya'nī ibtidā görü-

nen cüz'üne yā cüz'isine denir; ve minhu tekūlu: لَقِيْتُهُ أَذْنَى ظَلَمٍ أَوْ ذِي ظَلَمٍ أَيْ أَوَّلَ كُلِّ شَيْءٍ أَوْ حِينَ اخْتَلَطَ الظُّلَامُ أَوْ أَذْنَى ظَلَمٍ، الْقَرْبُ أَوْ الْقَرِيبُ Ya'nī "Karanu kavuştuğu vakte yāhūd her karīb olan şey'in karībinden akreb olan yāhūd her karīb olan nesnenin şahsından akreb olarak mülākī oldum." Ve

ظَلَمٌ [ẓalem] Karaltıya itlāk olunur; tekūlu: رَأَيْتُ ظَلْمَهُ أَيْ شَخْصَهُ وَسَوَادَهُ Cem'leri ظُلُومٌ [ẓulūm] gelir zāy'ın zammiyla. Ve bir mevzi' adıdır.

ظَلِمٌ [Zilem] [عِنَبٌ] [ineb] vezninde) Kābeliyye'de bir vādī adıdır.

الظُّلْمُ [ez-ẓulem] [زُفْرٌ] [zufer] vezninde) Her aydan şol üç gecelere denir ki دُرْعٌ [dura'] dedikleri gecelerden ki eyyām-ı bīd gecelerinin 'akibinde gelen üç gecedir, sonra olur, pes leyāl-i bīd ile dokuz gece olurlar; tekūlu: بَتُّ عِنْدَهُ فِي لَيْالٍ ظَلَمٍ وَهُوَ ثَلَاثُ لَيْالٍ يَلِينُ الدَّرْعَ

الظُّلَيْمُ [ez-ẓalīm] [emīr] vezninde) Devekuşunun erkeğine denir; cem'i ظِلْمَانٌ [ẓilmān] gelir zāy'ın kesri ve zammiyla. Şārihin beyānına göre 'inde i'tikādi'l-'Arab deve olmadığından nāşī güyā ki mazlūm olduğuna mebnīdir. Ve

ظَلِيمٌ [ẓalīm] Arz-ı mazlūmenin ya'nī mahalli olmayan yerde kazılan arzin top-rağına denir; yukālu: نَقَلَ الظُّلَيْمُ أَيْ تُرَابَ أَرْضٍ مَظْلُومَةٍ Şārih der ki اَرْضٌ مَظْلُومَةٌ şol arza itlāk olunur ki onda kuyu yāhūd havuz hafır oluna ki mukaddemā hergiz hafır olunmamış ola. Ve

ظَلِيمَانٌ [Zalīmān] (tesniye bünyesiyle) İki kevkib ismidir. Ve

ظَلِيمٌ [Zalīm] 'Abdullāh b. Sa'd'ın kölelerindendir ki tābi'idir. Ve Necd ülkesinde bir vādī ismidir. Ve 'Abdullāh b. 'Ömer b.

el-Ḥaṭṭāb'ın feresi adıdır. Ve Mu'erric-i Sedūsī ve Feḍāle b. Hind'in feresleri ismidir.

ظَلَيْمٌ [Zuleym] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Yemen'de bir mevzi' adıdır. Ve Zuleym b. Ḥuṭayṭ muhaddistir. Ve Zuleym b. Mālik recül-i ma'rūftur. Ve Zū Zuleym Ḥavşeb b. Ṭiḥme tābi'ıdır.

الظِّلَامُ [ez-zilām] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde ve lām'ın teşdidıyla lügattir. Ve

ظَلِمَ [zilem] (عَنْبٌ [ʿineb] vezninde) ve

ظَالِمٌ [zālim] (صَاحِبٌ [şāhib] vezninde) Bir nev' nebāttr ki uzun filizleri olur.

ظَلْمَةٌ [Zilmet] (zāy'ın kesriyle ve zam-mıyla) Huzeyl kabilesi nisvānından bir fāhişenin ismidir ki "أَفْوُدٌ مِنْ ظَلْمَةٍ" meselinin menşe'idir. Müddet-i 'ömrünü zinā ve fücūr ile imrār edip tamām 'acüz olup 'amel-mānde kaldıkta bir keçi tekesi iştirā edip dā'imā onu keçilerine çekip temaşā eylemekle safā-yāb olur idi.

كَهْفُ الظُّلْمِ [Kehfu'z-Zulm] (zāy'ın zam-mıyla) Bir recül-i ma'rūf adıdır.

الْمُظْلَمُ [el-muẓallem] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Kartal kuşuna denir. Ve kargaya denir. Ve şol nebāta denir ki mukaddemā yağmur isābet eylemeyen yerde nābit ola.

الظِّلَامُ [ez-zilām] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Cüz'ī nesneye denir, şey'i yesīr ma'nāsına; ve minhu yukālu: نَظَرَ إِلَيَّ ظِلَامًا Ya'ni "Bana gözünün kuyruğuyla yā açmazdan nazar eyledi."

مَظْلُومَةٌ [Maẓlūmet] Yemāme'de bir mezra'a adıdır.

مُظْلِمٌ [Muẓlim] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Medāyin kurbünde bir sābāṭ adıdır. Ve سَابَاتٌ [sābāt] altından yol geçen köşke ve

menzile denir.

أَظْلَمَ [Aẓlem] (أَحْمَدٌ [aḥmed] vezninde) Benī Suleym arzında bir dağın adıdır. Ve arz-ı Ḥabeşe'de bir dağın adıdır; onda bakır ma'deni vardır. Ve Baṭnu'r-Rumme nām mahalde bir mevzi' adıdır. Ve Zātu Ceyş nām mahalde bir siyāh dağın adıdır. Ve

أَظْلَمَ [aẓlem] Ef'al-i tafdīldir, ziyadesiyle zālime denir; ve minhu yukālu: لَعَنَ اللهُ أَظْلَمِي وَأَظْلَمَكَ أَيُّ الْأَظْلَمِ مِنَّا

[ظ ن م]

الظَّنْمَةُ [ez-zanemet] (fetehātla) Kere yağı çıkmadık bir içim süte denir; tekülü: سَقَانِي ظَنْمَةٌ أَيُّ شَرْبَةٍ مِنَ اللَّبَنِ الَّذِي لَمْ تَخْرُجْ زُبْدَتُهُ

FASLU'L-AYNİ'L-MÜHMELE (فَضْلُ الْعَيْنِ الْمُهْمَلَةِ)

[ع ب م]

الْعَبَامُ [el-ʿabām] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Söz bilmez ʿāciz ve sakīl ve nādān kimseye denir; yukālu: هُوَ عَبَامٌ أَيَّ عَيْبٍ ثَقِيلٌ

الْعَبَامَاءُ [el-ʿabāmā] (ʿayn'ın fethiyle) Ahmak ve bī-magz adama denir.

الْعَبَامَةُ [el-ʿabāmet] (سَلَامَةٌ [selāmet] vezninde) Bir kimse ahmak olmak ma'nāsınadır; yukālu: عَيْبُ الرَّجُلِ عِبَامَةٌ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ عَبَامَاءً

الْعَبْمُ [el-ʿibemm] (هَجَفٌ [hiceff] vezninde) Dızman ve tenū-mend olarak uzun adama denir; yukālu: رَجُلٌ عَبْمٌ أَيُّ طَوِيلٌ عَظِيمٌ جَسِيمٌ

الْعَبَامُ [el-ʿubām] (غُرَابٌ [gurāb] vezninde) Çok suya denir; yukālu: مَاءٌ عَبَامٌ أَيُّ كَثِيرٌ

[ع ب ث م]

عَبْشَمٌ [ʿAbšem] (سَا-yı müsellese ile [caʿfer] vezninde) Bir recül ismidir.

[ع ت م]

الْعَثْمُ [el-ʿatm] (كَتْمٌ [ketm] vezninde) Bir işe yā bir yere girişip ʿazm ve mübāşeret eylemişken ondan ferāgat eylemek ma'nāsınadır, ʿalā-kavlin murād eylediği işi işlemekten tevakkuf eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَثَمَ عَنْهُ عَثْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا كَفَّ بَعْدَ الْمُضِيِّ فِيهِ أَوْ احْتَسَسَ عَنْ فِعْلِ شَيْءٍ يُرِيدُهُ Ve gecikmek ma'nāsınadır; yukālu: عَثَمَ قَرَاهُ إِذَا أَبْطَأَ عَثَمَ اللَّيْلُ إِذَا مَرَّ مِنْهُ Ve gecenin bir bölümü geçmek ma'nāsınadır; yukālu: عَثَمَ الْكَيْلُ إِذَا مَرَّ مِنْهُ قِطْعَةٌ Ve kıl yolmak ma'nāsınadır; yukālu: عَثَمَ الشَّعْرُ إِذَا نَبَغَ عَثَمَتِ الْإِبِلُ إِذَا عَثَمًا Ve nāka yatsı vakti sağılmak ma'nāsınadır; yukālu: مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا حَلَبَتْ عِشَاءً

الْتَعْتِيمُ [et-taʿtīm] (تَفْعِيلٌ [tef'il] vezninde) Bu dahi bir işe yāhūd bir yere girişip ʿazm ve mübāşeret eylemişken ferāgat eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَثَمَ عَنْهُ إِذَا كَفَّ بَعْدَ الْمُضِيِّ فِيهِ Ve gecikmek ma'nāsınadır; yukālu: مَا عَثَمَ قَرَاهُ إِذَا أَبْطَأَ Ve minhu yukālu: مَا عَثَمَ أَنْ فَعَلَ كَذَا أَيُّ مَا لَبِثَ حَمَلٌ عَلَيْهِ Ve bir nesneden kıçınlamak ma'nāsınadır; yukālu: فَمَا عَثَمَ أَيُّ مَا نَكَصَ عَثَمَ [ʿatemet] vaktinde yola gitmek yāhūd develeri o vakte suya getirmek yāhūd sudan geri getirmek ma'nāsınadır; yukālu: عَثَمَ الرَّجُلُ إِذَا سَارَ فِي الْعَثَمَةِ أَوْ أُورِدَ أَوْ أُضِدَرَ فِيهَا Ve kuş adamın başı üstünde iraklaşmayıp kanatlarını kakarak dolaşım çevrenmek ma'nāsınadır; yukālu: عَثَمَ الطَّائِرُ إِذَا رَفَرَفَ عَلَى رَأْسِ الْإِنْسَانِ وَلَمْ يَبْغُذْ

الْإِعْتَامُ [el-iʿtām] (hemzenin kesriyle) Oyalanıp gecikmek ma'nāsınadır; yukālu: أَعَثَمَ قَرَاهُ إِذَا أَبْطَأَ Ve gecenin bir bölümü savuşmak ma'nāsınadır; yukālu: أَعَثَمَ اللَّيْلُ إِذَا مَرَّ مِنْهُ قِطْعَةٌ Ve gecenin bir bölümü savuşmak ma'nāsınadır; yukālu: أَعَثَمَتِ الْإِبِلُ إِذَا حَلَبَتْ عِشَاءً

الْإِسْتِعْتَامُ [el-istiʿtām] Bu dahi yatsı vaktinde nāka sağılmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَعْتَمَتِ الْإِبِلُ إِذَا حَلَبَتْ عِشَاءً Ve nākanın memesinde süt irkilmek için sağmasını gecenin bir vaktine kadar te'hīr eylemek ma'nāsınadır. Ve bu ʿamel magribden mukaddemce bir mikdār sütünü sağım baʿdehu boşlayıp yataklarında yatırılırlar tā ki gecenin bir vaktine dek tekrār süt memelerinde irkilir baʿdehu kaldırıp yine sağarlar; yukālu: إِسْتَعْتَمُوا نَعْمَكُمْ حَتَّى تُفَبِّقَ أَيُّ

إِفَاةٌ [ifākat] iki sağım aralığında süt birikmeğe denir.

العَتَمَةُ [el-‘atemet] (fetehtla) Şafak-ı magrib battıktan sonra gecenin sülüs-i evveline denir, ‘alā-kavlin ‘iṣā-i āhire namāzının vaktine denir ki yatsı vakti ta‘bīr olunur; yukālu: **أَتَانِي عَتَمَةُ اللَّيْلِ أَيِ ثُلُثِ اللَّيْلِ الْأَوَّلِ** Ve **بَعْدَ غَيْبِوَةِ الشَّفَقِ أَوْ وَقْتُ صَلَاةِ الْعِشَاءِ الْأَخْرَجَةِ** Ve hayvān memesinde ibtidā sağıldıktan sonra **عَتَمَةُ** [‘atemet] vaktine kadar irkilen süte denir ki tekrār o vakte sağılır. Ve gecenin karanlığına denir. Ve akşamdan sonra develerin yayılmadan rücu‘una denir. Ve ‘Arabların **رُبْعِ عَتَمَةَ رُبْعِ** kavleri ma‘nā-yı sānī-i mezkūrdan me‘hūzduz, **فَدُرُّ مَا قَمْرَاءُ** ma‘nāsıyla mü‘evveldir. **قَمْرَاءُ** [qamrā] **حَمْرَاءُ** [hamrā] vezninde mehtāb geceye denir. Ve **رُبْعٌ** [rubā‘] **شُرَادٌ** [şurad] vezninde rebī‘ zamānında doğan deve yavrusudur ki henüz süt emer ola. Mütercim der ki bu ta‘bīrat-ı ‘Arabdandır, tafsilī budur ki ‘Arablar ay **إِبْنِ لَيْلَةٍ** [ibnu leylet] ya‘nī bir gecelik oldukça **أَهْلَهَا حَلٌّ** **سُخَيْلَةٍ حَلٌّ** **أَهْلَهَا حَلٌّ** derler. **رُمَيْلَةٌ** [rumeylet] **رَمْلٌ** [rem] kelimesinden musaggardır. Murādı hilālın o gece mekşi kuzu kısmının ikinci emmesi beyninde olan mikdārca demektir, zīra ibtidā anasını bir ağız emdirdikten sonra bağlayıp ba‘dehu anasını sağıp sonra kuzuyu tekrār salıverip emzirtirler. **أَهْلَهَا** zamīri geceye rāci‘dir, zīrā o gece karanlık olmakla herkes olduğu kumlukta ki murād menzilidir, ārām ederler. Ve ay iki gecelik oldukça **وَمِيمٍ** **بِكَذِبٍ** **أَمْتَيْنِ** **بِكَذِبٍ** **وَمِيمٍ** derler, zīrā o gece iki hānenin cāriye ve hādimleri birbiriyle hāric-i dārda buluşup lākin hemān cüz‘ice konuşabilirler, zīrā henüz gurūb-ı hilāle kadar hānelerinin hizmetlerine meşgūl olurlar. Ve üçüncü gece ol-

dukta **حَدِيثٌ** **غَيْرٌ** **مُؤْتَلَفَاتٍ** derler, kızlar vech-i mezkūr üzere o mikdārca birbiriyle mehtābda konuşup sohbet ederler. Ve dördüncü gecede **عَتَمَةُ رُبْعِ لَا جَانِعٍ** **قَمْرَاءُ** **أَرْبَعٍ** **وَلَا مُزْضِعٍ** derler, zīrā ayın mikdār-ı meksi deve köşeğinin ikinci emmesi hengāmının mikdārıncadır ki mukaddemā bir ağız emdiğinden cāyi‘ olmayıp ve şiba‘ gelince emmediğinden murzi‘ dahi değildir.

العَاتِمَاتُ [el-‘Ātimāt] Şol kevkeblere itlāk olunur ki kurak senede havā yüzü pus ve duman olmakla pertev ve ziyāları donuk olur.

العُثْمُ [el-‘utm] (‘ayn’ın zammıyla ve zammeteynle Yabanī zeytūn ağacına denir.

العَيْثُومُ [el-‘aytūm] (قَيْصُومٌ [qayṣūm] vezninde) Ayağı ağır künd ve kāhil deveye denir. Ve iri ve dızman adama denir.

عُثْمٌ [‘Utm] (‘ayn-ı mazmūme ile) Bir recül adıdır. Ve bir feres ismidir.

العَثُومُ [el-‘atūm] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Şol nākaya denir ki yatsı vakti erişmedikçe süt vermez ola.

العَاتِمُ [el-‘ātim] (كَاتِمٌ [kātim] vezninde) Vaksiz geç gelen mihmāna vasf olur; yukālu: **جَاءَنَا صَيْفٌ عَاتِمٌ أَيِ بَطِيءٌ مُمَسِّسٌ**

[ع ث م]

العُثْمُ [el-‘aṣm] (‘ayn’ın fethi ve sâ-yı müsellesenin sükūnuyla) Sınmış kemik eğri sarılmak ma‘nāsınadır; ‘alā-kavlin ele mahsūstur; yukālu: **عَثِمَ الْعَظْمُ الْمَكْسُورُ عَثْمًا مِنْ** **الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَنْجَبَرَ عَلَى غَيْرِ اسْتِوَاءٍ وَيَحْتَضُّ بِالْيَدِ** **عَثِمْتُ الْعَظْمَ أَوْ الْيَدَ الْمَكْسُورَ إِذَا جَبَزْتَهُ عَلَى غَيْرِ** **اسْتِوَاءٍ** Ve dikişi seyrek ve gevşek dikmek ma‘nāsınadır; yukālu: **عَثِمَتِ الْمَرْأَةُ الْمَرْأَةَ** **إِذَا حَرَزَتْهَا غَيْرَ مُحْكَمَةٍ** Ve yara üzere deri bi-

tip nasırlanmakla onulmaktan kalmak ma'nāsındır; yukālu: عَثَمَ الْجُرْحُ إِذَا أَكْتَبَ وَأَجْلَبَ وَلَمْ يَبْرَأْ بَعْدُ

الإِغْنَامُ [el-i'šām] (hemzenin kesriyle) Bu dahi dikişi seyrek ve gevşek dikmek ma'nāsındır; yukālu: أَغْنَمَتِ الْمَرْأَةُ الْمَرْأَةَ إِغْنَامًا بِمَعْنَى عَثَمَتْ

العِشْمُ [el-ʿašemsem] [sefercel] [sefercel] vezninde) Arslana denir. Ve gerimli yavuz ve şedid erkek deveye denir; mü'ennesi عِشْمَةٌ [ašemsemet]tir.

الإِغْتِيَامُ [el-i'tiṣām] [ifti'āl] vezninde) Bir kimseden isti'ānetle intifā' eylemek ma'nāsındır; yukālu: إِغْتَمَّ بِهِ إِذَا اسْتَعَانَ وَانْتَفَعَ. Ve bir nesneye el sunmak ma'nāsındır; yukālu: إِغْتَمَّ يَبِيدُهُ إِذَا أَهْوَى بِهَا

العَيْثُومُ [el-ʿaysūm] [kayṣūm] vezninde) Sırlana denir. Ve fīl dedikleri cānvere denir; müzekker ve mü'ennesine itlāk olunur.

العَيْثَامُ [el-ʿaysām] (ʿayn'ın fethiyle) Bir şecer adıdır. Müfredatta شَجَرُ الدُّلْبِ [şeceru'd-dulb] ile müfesserdir ki çınar ağacıdır ve 'inde'l-ba'z ak kavak ağacıyla mübeyyendir. Ve

عَيْثَامٌ [ʿaysām] Bedevilerin çekirgeden tertib ettikleri ta'āma denir.

العَيْثِيَّيُّ [el-ʿayṣemiyy] [hayderiyy] vezninde) Yaban eşiğine denir himār-ı vahş ma'nāsına.

عِشْمَةٌ [ʿAšmet] [hamzet] vezninde) Esāmīdendir: Suveyd b. ʿAšme tābi'īdir. Ve ʿAšme el-Cuhenī sahābedir.

عِثَامٌ [ʿaṣṣām] [šeddād] vezninde) Muḥaddistir. Ve ʿAṣṣām b. ʿAlī muḥaddistir.

مَسْجِدُ الْعَيْشَمِ [Mescidu'l-ʿAysem] [hayder] vezninde) Mişır'da Cāmi-i ʿAmr

b. el-ʿĀş kurbünde bir mesciddir.

الْعُثْمَانُ [el-ʿuṣmān] [sulṭān] vezninde) Toy kuşunun yavrusuna denir. Ve ejdehā yavrusuna da denir. Ve hayyeye ʿalā-kavlin yavrusuna denir. Ve

أَبُو عُثْمَانَ [ebū ʿuṣmān] ḥayyet]in künyesidir. Ve ʿOsmān yirmi nefer sahābe-i kirām isimleridir.

عِثَامَةٌ [ʿAṣṣāmet] [šeddād] vezninde) İbn Kays'tır ki sahābedir.

عِثْمٌ [ʿAṣm] (ʿayn'ın fethiyle) İbnu'r-Reb'a'dır ki sahābedir.

عِثْمِيٌّ [ʿUṣeym] [zubeyr] vezninde) İbn Keşir'dir ki tābi'īdir. Ve ʿUṣeym b. Biṣṭām muḥaddistir.

[ع ث ل م]

عِثْلَمَةٌ [ʿAṣlemet] (ʿayn'ın ve lām'ın fethiyle) Bir mevzi' adıdır.

[ع ج م]

العُجْمُ [el-ʿucm] (ʿayn'ın zammıyla) ve

العَجَمُ [el-ʿacem] (fethateynle) ʿArabın hilāfıdır ki ʿArab sınıfından mā-ʿadā sınıf-ı insāniye denir, Türkī ve Hindī ve İrānī ve sāvīrleri gibi; cümlesine عُجْمٌ [ʿucm] ve عَجَمٌ [ʿacem] denir, عُرْبٌ [ʿurb] ve عَرَبٌ [ʿarab] mukābilidir; yukālu: هُوَ مِنَ الْعُجْمِ وَالْعَجَمِ أَيُّ لَيْسَ مِنَ الْعَرَبِ

الْأَعْجَمُ [el-aʿcem] [eslem] vezninde) ʿArabdan olmayan kimseye denir; müfred ve cem'i berāberdir; yukālu: رَجُلٌ وَقَوْمٌ عَجَمٌ وَأَعْجَمِيٌّ إِذَا كَانَ لَا يُفْصَحُ الْكَلَامَ Ve dil-size itlāk olunur; yukālu: هُوَ أَعْجَمٌ أَيُّ أَخْرَسٌ

Ve Ziyād nām şā'irin lakabıdır. Ve şol dal-gaya denir ki pārenmeyip bütün olmakla suyu serpilip saçılmaya ve gürültüsü ve faşirtısı işitilmeye ona bahrī lisānında ulu kum ta'bīr olunur olunur; yukālu: مَوْجٌ أَعْجَمٌ إِذَا كَانَ لَا يَتَنَفَّسُ فَلَا يَنْصَحُ مَاءٌ وَلَا يَسْمَعُ لَهُ صَوْتٌ [Benu'l-A'cem] **بنو الأعجم** Arabdan iki batndır.

العجمي [el-'acemiyy] [arabiyy] (عَرَبِيٌّ) vezninde) Cinsi عَجَمٌ [acem] olan adama denir ki عَجَمٌ [acem] cinsinden olan adam olacaktır, her ne kadar 'Arab gibi ehli beyān ve fesāhat olursa da; cem'i عَجَمٌ [acem] gelir, عَرَبٌ [arab] ve عَرَبِيٌّ [arabiyy] ve رُومِيٌّ [rūmiyy] gibi; yukālu: هُوَ عَجَمِيٌّ أَي جِنْسُهُ الْعَجَمُ وَإِنْ أَفْصَحَ

العجمي [el-'acmiyy] ('ayn'ın fethi ve cīm'in sükūnuyla) 'Ākıl ve mümeyyiz dakīka-şinās adama denir; ihtibār ma'nāsındandır, ke-mā se-yuzkeru; yukālu: رَجُلٌ عَجَمِيٌّ أَي عَاقِلٌ مُمَيِّزٌ

الإعجام [el-i'cām] (hemzenin kesriyle) Sözü 'ucmeye vardırmaq ma'nāsındadır ki kelāmı fesāhat ve beyānla edā edemeyip maksüdü iglāk ve ibhām eylemekten 'ibārettir; yukālu: أَعْجَمَ الْكَلَامَ إِذَا ذَهَبَ بِهِ إِلَى الْعُجْمَةِ Ve yazıyı noktalamak ma'nāsındadır ki عُجْمَةٌ [ucmet] ve ibhāmı nokta ve hareke ve irāb vaz'ıyla izāle eylemektir. Bināsı selb içindir; yukālu: أَعْجَمَ الْكِتَابَ إِذَا نَقَطَهُ

العجم [el-'acm] [recm] vezninde) Bu dahi yazıyı noktalamak ma'nāsındadır; yukālu: عَجَمَ الْكِتَابَ عَجْمًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا Cevheri'nin sülāsiden vürüdünü nehy ve inkār eylemesi vehmdir. Şārih der ki Cevherī, Ezherī'ye ve sār ba'zı e'immeye mütāba'at eyledi ve müellif İbn Sīde'ye

muvāfakat eyledi. Ve kaldı ki if'āl bābı selb için geldiği gibi ba'zı sülāsī bābı dahi gelir mā-nahnu fihte olduğu gibi. İntehā. Ve

عجم [acm] [necm] vezninde) Kuyruk sokumuna denir; 'ayn'ın zammıyla da lügattir; yukālu: أَصَابَ بِعَجْمِهِ أَي بِأَصْلِ ذَنْبِهِ Ve hurde deveye denir, müzekker ve mü'ennese itlāk olunur; cem'i عُجُومٌ [ucüm]dur. Ve

عجم [acm] ve

عجوم [ucüm] [qu'üd] vezninde) Bir nesneyi ısırmaq yāhūd ağızda ekl için yāhūd pekliğini, yumuşaklığını bilmek için çiğnemek ma'nāsındadır; yukālu: الشَّيْءُ عَجْمًا وَعُجُومًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا غَضَّهُ أَوْ لَخِيزَةً لَأَكُهُ لِلْأَكْلِ أَوْ لِلخِيزَةِ عَجَمٌ فَلَانًا إِذَا رَاةَ Ve sınamak ve denemek ma'nāsındadır; yukālu: إِذَا عَجَمَ رَاةَ Ve kılıcı tecribe için beri öte salmaq ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: عَجَمَ مَا تَعُولُ'l-'Arab: مَا عَجَمْتِكَ عَيْنِي مُنْذُ كَذَا أَي مَا أَخَذْتُكَ Ya'nī "Filān müddetten beri gözüm seni kavrayıp tutmadı" ki göremedim demekten kināyedir. Ve bu ısırmaq ma'nāsındandır, yoksa gözüm tutmadı ki sana i'timādım kalmadı demek değildir. Kezālik bir kimse çeşm-āşinālığı olan adam için bunu gözüm ısırıyor bileceğim gibidir diyecek yerde جَعَلْتُ بِعَجْمِهِ derler. Ve sınamak ma'nāsından me'hüz olarak sığır kısmı boynuzunu tecribe ve imtihān için ağaca darb eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: النَّوْرُ يَعْجُمُ عَنَ قَوْنَهُ إِذَا صَرَبَ بِهِ الشَّجْرَةَ يَبْلُوهُ أَمَّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا أَنَّهَا قَالَتْ نَهَانَا النَّبِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَنْ نَعْجِمَ النَّوْءَ، أَي إِذَا طَبَخَ التَّمْرُ لِلدَّبْسِ يَطْبُخُ عَفْوًا بِحَيْثُ لَا يَبْلُغُ الطَّبْخُ النَّوْءَ فَيَنْفَسِدُ طَعْمَ الْحَلَاوَةِ أَوْ لِأَنَّهُ قَوْتُ لِلدَّوَابِّ فَلَا يَنْصَحُ لِنَلَا يَذْهَبَ طَعْمُهُ

hur mā pekmez eylemek için tabh olun-
dukta şiddetle tabh olunmayıp āhestece
ve sehlice tabh oluna, tā ki çekirdeğine
nüfuz ve sirāyet eylemekle çekirdeğin
ta'ımı pekmeze çıkıp lezzetini tagyīr ey-
lemeye yāhūd çekirdeği hāne-perver olan
deve ve koyun kısmının kūt ve ʿalefleri ol-
makla pek tabh ve inzāc olundukta çekir-
değe dahi nüfuz ve te'sir eylemekle ta'ımı
fāsīd ve kendisi mütefettit olduğundan o
hayvānlar onu kabūl ve ekl eylemeyip ve
gayrı tu'c meleri olmamakla aç ve muztarib
kalırlar. Burada dahi عَجْمٌ [ʿacm] ısırmak
ma'nāsındandır, gūyā ki tabh çekirdeği
ısırmış olur ki te'sirinden kināyedir.

التَّعْجِيمُ [et-ta'cīm] [تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde)
Bu dahi yazıyı noktalamak ma'nāsındandır,
إِعْجَامٌ [i'cām] ve عَجْمٌ [ʿacm] gibi selb içindir;
yukālu: عَجْمَ الْكِتَابِ إِذَا نَقَطَهُ

الْإِسْتِعْجَامُ [el-isti'cām] Sözden ʿacz sebe-
biyle hamūş olmak ma'nāsındandır; yukālu:
إِسْتَعْجَمَ الرَّجُلُ إِذَا سَكَتَ يَغْنِي مِنَ الْعَجْزِ
ve tekūlu: سَأَلْتُهُ فَاسْتَعْجَمَ مِنَ الْجَوَابِ أَيَّ عَجْزٍ وَسَكَتَ
Ve uyku basmakla kırā'ate kādīr olmayıp
dem-beste kalmak ma'nāsındandır; yukālu:
إِسْتَعْجَمَ الْقِرَاءَةَ إِذَا لَمْ يَقْدِرْ عَلَيْهَا لِغَلْبَةِ النَّعَاسِ

الْعَجْمُ [el-ʿacem] (fethateynle) ve

الْعُجَامُ [el-ʿucām] [عُرَابٌ [gūrāb] vezninde)
Çekirdeğe denir نَوَى [nevā] ma'nāsındandır.
Mütercim der ki إِعْجَامُ كِتَابٍ [i'cāmu kitāb]
bu ma'nādan dahi me'hūz olmak ba'tīd de-
ğildir, zīr nokta çekirdeğe müşākildir.

الْعُجْمَةُ [el-ʿucmet] (ʿayn'ın zammı ve kes-
riyle) Kelāmı fesāhat ve beyān üzere edā
edemeyip ta'kīd ve ibhāmle tekellūme de-
nir ki dil tutkunluğu ta'bīr olunur. Ve kum
yığınınā yāhūd çok kumluğa denir.

الْمُعْجَمُ [el-mu'cem] [مُكْرَمٌ [mukrem] vez-

ninde) Kildīlenmiş kapıya itlāk olunur;
yukālu: بَابٌ مُعْجَمٌ أَيُّ مُقْفَلٌ

الْعَجْمَاءُ [el-ʿacmā] [حَمْرَاءٌ [ḥamrāʾ] vez-
ninde) Behīmeye itlāk olunur, tekellūme
kādīr olmadıkları için. Kāle's-ş-şārih ve
minhu'l-hadīsu: "أَيُّ جُرْحٍ الْعَجْمَاءُ جُبَارٌ" أَيُّ جُرْحٍ
جُرْحُ الْعَجْمَاءِ جُبَارٌ" Ve şol kumsala itlāk olunur ki
onda aslā ağaç kısmı olmaya; yukālu: رَمْلَةٌ
لَمْ تَبْقَ فِي فَمِي مِنَ الْعَوَاجِمِ Ve Yemāme'de bir vādī
adıdır. Ve salāt-ı nehāra itlāk olunur, on-
larda cehr ile kırā'et bulunmadığı için; ve
minhu'l-hadīsu: "صَلَاةُ النَّهَارِ عَجْمَاءٌ"

الْعَجَامُ [el-ʿaccām] [شَدَادٌ [şeddād] veznin-
de) Büyük yarasa kuşuna denir. Ve dağ
kırlangıcına denir.

الْعَوَاجِمُ [el-ʿavācim] Dişlere itlāk olunur,
ısırmak ma'nāsındandır; müfredi عَاجِمَةٌ
[ʿācimet]tir; tekūlu: لَمْ تَبْقَ فِي فَمِي مِنَ الْعَوَاجِمِ
أَيُّ الْأَسْنَانِ

الْمُعْجَمُ [el-ma'cem] [مَقْعَدٌ [maq'ad] veznin-
de) Nefs ve zāt ma'nāsına müsta'meldir,
tecribe ma'nāsından me'hūzdur, imtihān-
gāh-ı havādīs ü umūr olduğuna mebnīdir;
ve minhu yukālu: رَجُلٌ ضَلَبَ الْمُعْجَمَ أَيُّ عَرَبِيٌّ
النَّفْسِ

الْمُعْجَمَةُ [el-ma'cemet] [مَرْحَلَةٌ [merḥalet]
vezninde) Semizliğe ve kuvvet-i bedene
itlāk olunur; yukālu: نَاقَةٌ ذَاتٌ مُعْجَمَةٍ أَيُّ قُوَّةٌ
وَسِمْنٌ وَبَقِيَّةٌ عَلَى السَّيْرِ

حُرُوفُ الْمُعْجَمِ [ḥurūfu'l-mu'cem] [مُكْرَمٌ
[mukrem] vezninde) Hurūf-ı ebīcād
mukatta'atıdır. Burada مُعْجَمٌ [mu'cem] if'āl
bābından masdardır, مُدْخَلٌ [mudḥal] ve
مُخْرَجٌ [muḥrec] gibi. Pes hurūf-ı mu'cem
i'cām şānından olan hurūf demek olur
ki eksere mahmūl olur. Lākin mü'ellif
Başā'ir'de hurūf-ı mu'cem ki hurūf-ı
mukatta'adır, mevsūlenin delālet eyledi-

ğine dāl olmadıkları için مُعْجَمٌ [mu'cem] itlāk olundu diye tevcih eylemiştir. Şārih der ki ve bu حُرُوفُ الْخَطِّ الْمُعْجَمِ te>vilindedir, مَسْجِدُ الْجَامِعِ ve صَلَاةُ الْأُولَى kabīlindedir ki مَسْجِدُ الْيَوْمِ الْجَامِعِ ve صَلَاةُ السَّاعَةِ الْأُولَى takdirindedir.

الْعَجْمَةُ [el-'acmet] (تَفْرَةٌ [temret] vezninde) Çekirdekten yetişmiş hurmā ağacına denir. Ve pek ve yalçın kayaya denir; cem'î عَجَمَاتٌ [acemāt] gelir fetehtëla.

الْعَجُومَةُ [el-'acūmet] (صَبُورَةٌ [şabūret] vezninde) Seyr ve sefer husūsunda tūvānā olan nākaya denir.

الْعَجْمَجَمَةُ [el-'acemcemet] (سَفَرَجَلَةٌ [sefercelet] vezninde) عَجُومَةٌ [acūmet] ma'nāsınadır; yukālu: نَاقَةٌ عَجُومَةٌ وَعَجْمَجَمَةٌ أَي قَوِيَّةٌ عَلَى السَّفَرِ

الْمُعْجُورُ [el-Ma'cūm] Cārūd ile mülakkab Bısr b. el-Mu'allā nām kimsenin kılıcı ismidir.

ذَاتُ الْعَجْمِ [Zātu'l-'Acm] (رَجْمٌ [recm] vezninde) Hanzale b. Evs es-Sa'dī feresinin ismidir. Ebu'l-'Acmā'eş-Şeybānī tābi'īdir.

[ع ج ر م]

الْعَجْرِمُ [el-'icrim] (زَبْرَجٌ [zibric] vezninde) Bir katı böcek ismidir ki ağaçlarda olur. Ve cüssesi galiz ve semin ve şedid olan topaç bodura denir; bunda 'ayn'ın fethiyle de lügattir.

الْعَجْرُومُ [el-'ucrum] (قُنْفُذٌ [kunfuz] vezninde) Yavuz ve şedid erkek deveye denir; mü'ennesi عَجْرُومَةٌ [ucrumet]tir.

ذَاتُ الْعَجْرُومِ [Zātu'l-'Ucrum] Bir mevzi'dir.

الْعَجَارِمُ [el-'ucārim] (عَلَابِطٌ [ulābiṭ] vezninde) ve

الْعَجْرَمُ [el-'acrem] (جَعْفَرٌ [ca'fer] ve قُنْفُذٌ [kunfuz] veznlerinde) Tünd ve şedid ada-

ma denir. Ve

عَجَارِمٌ [ucārim] Kavī ve şedid zekere itlāk olunur.

الْعَجَارِمُ [el-'acārim] ('ayn'ın fethiyle) Dābbe kısmının uylukları ile zekerlerinin dipleri beyninde olan bığırt bığırt yumruca yere denir ki üç taraftan gelen bığırtların mecmā'idir.

الْمُعْجَرِمُ [el-mu'acrem] (مُدْحَرَجٌ [mudahrec] vezninde) Düğümleri çok çubuğa denir; yukālu: قَصِبْتُ مَعْجَرِمَ أَبِي الْكَثِيرِ الْعُقْدِ Ve devenin hörgücüne denir. Ve mutlakān 'ukdelenmiş mu'akkad nesneye denir, kum yığını gibi; yukālu: رَمَلٌ مُعْجَرِمٌ أَي مُعَقَّدٌ

الْعَجْرَمَةُ [el-'acremet] ('ayn'ın harekāt-ı selāsiyla) Yüz mihār deveye denir, 'alākavlin iki yüz yāhūd elli ile yüz mābeyninde olana denir. Ve

عَجْرَمَةٌ [ucremet] ('ayn'ın zammiyla) Bir şecer adıdır; 'ayn'ın kesriyle de zebānzededir; cem'î عَجْرُومٌ [ucrum] ve عَجْرِمٌ [icrim] gelir 'ayn'ın zammı ve kesriyle. Ve

عَجْرُومَةٌ [Ucrumet] Bir recül adıdır.

الْعَجْرَمَةُ [el-'acremet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Sür'atle yürümeğe ma'nāsınadır; yukālu: عَجْرُومُ الرَّجُلِ إِذَا أَسْرَعَ

[ع ج س م]

الْعَجْسَمَةُ [el-'acsemet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Cüst ve çabukluğa denir; yukālu: بِهِ عَجْسَمَةٌ أَي خِفَةٌ وَسُرْعَةٌ

[ع ج ل م]

الْعَجَالِمُ [el-'Acālim] ('ayn'ın fethiyle) Ehl-i Yemen'den bir kavm ve tā'ifedir; nisbetlerinde عَجْلَمِيٌّ [Aclemiy] denir.

[ع ج ه م]

الْعَجْهُومُ [el-'uchūm] (عُصْفُورٌ [uşfür] vez-

ninde) Su kuşlarından bir kuşun ismidir.

[ع د م]

الْعُدْمُ [el-ʿudm] (ʿayn'ın zammı ve zammeteynle) ve

الْعَدْمُ [el-ʿadem] (fethateynle) Yavı kılmak, fikdān maʿnāsınadır ve māl fikdānında gālib olmuştur. Ve fikdān gerek ibtidā-yı emrden bulmamak ve gerek yok ve yavı kılmaktan eʿammdır; yukālu: عَدِمَهُ عَدْمًا مِّنْ إِذَا فَقَدَهُ Ve bir nesneyi terk edip gitmek maʿnāsına müstaʿmeldir; tekūlu: مَا يَغْدُونِي يَغْدُونِي هَذَا الْأَمْرُ أَيَّ مَا يَغْدُونِي

الْإِعْدَامُ [el-iʿdām] (hemzenin kesriyle) Yok eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَعْدَمَهُ اللهُ أَيَّ جَعَلَهُ عَدِيمًا Maʿnāsınadır ki o nesne ona yok olmaktan ʿibārettir; tekūlu: أَعْدَمَنِي الشَّيْءُ أَيَّ لَمْ أَجِدْهُ Bunda müsnedün ileyh mütekellim olup lākin mercîʿi yine şeyʿ olur. Ve

إِعْدَامٌ [iʿdām] ve

عُدْمٌ [ʿudm] (ki ʿayn'ın zammıyla) Şāzz olarak ifʿālden masdar gelmiştir, yokluğa düşmek maʿnāsınadır; yukālu: أَعْدَمَ الرَّجُلُ أَفْحَشَ إِفْحَاشًا وَفُحْشًا ve أَيَسَرَ يُوسِرُ إِيسَارًا وَيُسِرُّ أَكْبَلِيْنْدِيْنْدِيْر كِي بۆylece istiʿmāl olundular ve fiʿl-hakika ism-i masdarlardır, masdar mevkiʿinde müstaʿmellerdir. İntehā. Ve

إِعْدَامٌ [iʿdām] Menʿ eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: أَعْدَمَ فَلَانًا إِذَا مَنَعَهُ

الْعَدِيمُ [el-ʿadim] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Fakir ve bī-nevāya denir; cemʿi عَدِمَاءُ [ʿudemā] gelir, عُلَمَاءُ [ʿulemā] vezninde; yukālu: رَجُلٌ عَدِيمٌ أَيَّ فَقِيرٌ

الْعَدْمَاءُ [el-ʿadmā] [حَمْرَاءُ] [ḥamrā] vezninde) Otsuz çıplak arza vasf olur; yukālu:

أَرْضٌ عَدْمَاءُ أَيَّ بِيضَاءُ Ve başı ak olup sāʿir yerleri muhālif olan koyuna denir; yukālu: شَاةٌ عَدْمَاءُ أَيَّ بِيضَاءُ الرَّأْسِ وَسَائِرُهَا مُخَالِفٌ لَهُ

الْعَدَائِمُ [el-ʿadāʾim] (ʿayn'ın fethiyle) Tāze hurmādan bir nevdır ki Medīne'de cümlelerin evāhirinde yetişir.

الْعَدِيمُ [el-ʿadīm] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bön ve ahmak adama denir. Ve mecnūna ıtlāk olunur, maʿdūmü'l-idrāk olduklarına mebnīdir. Ve fakir ve bī-nevāya denir.

الْعَدَامَةُ [el-ʿadāmet] [سَلَامَةٌ] [selāmet] vezninde) Ahmak olmak maʿnāsınadır; yukālu: عَدِمَ الرَّجُلُ عَدَامَةً مِّنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ عَدِيمًا أَيَّ أَحْمَقٌ

الْإِنْعِدَامُ [el-inʿidām] [إِنْفِعَالٌ] [infiʿāl] vezninde ki) Mütekellimün ʿujd fāʾedem ʿunvānyla sebt ederler, lahn ve hatādır. Şārih der ki zīrā bāb-ı [infiʿāl] ʿilāc ve teʿsire muhtass olmakla eʿdem ve eʿdam mādelerine mutāviʿ olmak mümkin değıldir, cāʾiz cāʾiz olmadığı gibi, lākin gerek mütekellimün ve gerek fukahā kitāblarında istiʿmāl eylemeleriyle sahiha gibi şeyʿ olmuştur. Ve hatā-i müstaʿmel savāb-ı mehcürdan evlā ve fehme akrebdır.

عَدَامَةٌ [ʿAdāmet] [سَحَابَةٌ] [sehābet] vezninde) Benū Cuşem yurdunda bir su adıdır.

الْمَعْدُومُ [el-maʿdūm] [مَعْلُومٌ] [maʿlūm] vezninde) مَوْجُودٌ [mevcūd] mukābilidir; ve minhu هُوَ يَكْسِبُ الْمَعْدُومَ أَيَّ مَجْدُودٌ يَنَالُ مَا يُحْرَمُهُ هُوَ غَيْرُهُ Yaʿnī “O bir baht ve ikbāl sāhibi adamdır ki gayrın mahrūm olduğu nesnelere nāʾil olur.” Müʿellif bununla işbu hadīse işāret eylemiştir: Kāle fiʿn-Nihāye: وَفِي حَدِيثِ الْمُبْعَثِ قَالَتْ لَهُ حَدِيْجَةُ لَهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ “حَدِيْجَةُ إِنَّكَ مَجْدُودٌ تَكْسِبُ الْمَعْدُومَ وَتَحْمِلُ الْكُلَّ” İbn Eşir bu maʿnādan başka iki maʿnā dahi beyān eylemiştir. Birisi budur ki “Nāsın

أَوْ فَسَدَ

الْعَارِمُ [el-‘ārim] ve

الْعَرِيمُ [el-‘arim] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Bedhūy ve küstāh ma‘nāsınadır. Ve pek bārid güine itlāk olunur; yukālu: يَوْمَ عَارِمٍ أَي نِهَائِيَّةٌ فِي الْبُرْدِ Ve

عَارِمٌ [‘Ārim] Munzır b. el-A‘lem nām kim-senin feresi ismidir. Ve

سِجْنُ عَارِمٍ [Sicnu ‘Ārim] Şol zindandır ki Muhtār b. ‘Abīd eş-Şekafī, Kūfe’ye ‘azīmeti hılâlde berāber gitmesin diye ‘Abdullāh b. ez-Zubeyr, Muḥammed b. el-Ḥalīfe’yi onda habs eylemiştir.

الْعَرْمُ [el-‘arm] (‘ayn’ın fethiyle) Kemiğin etini soymak ma‘nāsınadır; yukālu: عَرَمَ الْعَظْمَ عَرْمًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا نَزَعَ مَا عَلَيْهِ مِنْ لَحْمٍ Ve meme emmek ma‘nāsınadır; yukālu: عَرَمَ الصَّيْبِيَّ أُمَّهُ إِذَا رَضَعَهَا Ve deve ağaç dallarını otlayıp kemirmek ma‘nāsınadır; yukālu: عَرَمَتِ الْإِبِلُ الشَّجَرَ إِذَا نَالَتْ مِنْهُ Ve bir adama küstāhāne bed mu‘āmele eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: عَرَمَ فَلَانًا إِذَا أَصَابَهُ بِشَرَّاسَةٍ Ve

عَرْمٌ [‘arm] Yağlılığa denir; yukālu: فِيهِ عَرْمٌ Ve çömlek içre kalan bakiyeye denir.

التَّعْرُمُ [et-te‘arrum] (تَفَعُّلٌ [tefa‘‘ul] vezninde) Bu dahi kemiğin etini soymak ma‘nāsınadır; yukālu: تَعَرَّمَ الْعَظْمُ إِذَا نَزَعَ مَا عَلَيْهِ مِنْ لَحْمٍ

الْعَرَمُ [el-‘arem] (fethateynle) Kemik ve biryān makülesinin rāyihası yayılmak ma‘nāsınadır; yukālu: عَرَمَ الْعَظْمَ عَرْمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا قَتِرَ Ve

عَرِمٌ [‘arem] Bir nesnede olan akılı karalı alacalığa denir, ‘alā-kavlin akılı karalı hurde hurde benekliliğe denir. Ve koyun

kısının dudağında olan akılığa denir, عُرْمَةٌ [‘urmet] dahi denir, ke-mā se-yuzkeru. Ve

عَرَمٌ [‘arem] Ete denir, لَحْمٌ [lahm] ma‘nāsına.

الْعُرْمَةُ [el-‘urmet] (عُرْفَةٌ [gurfet] vezninde) Bu dahi bir nesnede olan akılı karalı alacalığa yāhūd akılı karalı hurde hurde benekliliğe denir. Ve koyun kısmının dudağında olan akılığa denir.

الْأَعْرَمُ [el-a‘rem] (أَحْمَرٌ [ahmer] vezninde) عُرْمَةٌ [‘urmet]li koyuna denir; mü‘ennesi عَرْمَاءُ [‘armā]dır; yukālu: ضَانٌّ أَعْرَمٌ وَنَعِجَةٌ عَرْمَاءُ Cem‘i عُرْمٌ [‘urm] gelir ‘ayn’ın zammıyla. Ve

عُرْمٌ [‘urm] Bağirtlak kuşunun yumurtalarına denir, akılı karalı hurde hurde benekli olduğu için. Ve

أَعْرَمٌ [a‘rem] Mutlakan iki renkli nesneye denir. Ve abraş hayvāna denir. Ve koyun ile keçi karışık sürüye denir. Ve hitānsız adama denir; cem‘i عَرْمَانٌ [‘irmān]dır ‘ayn’ın kesriyle ve cem‘ü’l-cem‘i عَرَامِينٌ [‘arāmīn]dir.

الْعَرْمَاءُ [el-‘armā] (حَمْرَاءٌ [hamrā] vezninde) أَعْرَمٌ [a‘rem] lafzından mü‘ennestir. Ve alaca hayyeye denir.

الْعَرْمَةُ [el-‘aremet] (feteḥātla) Tabh olunan şey’in rāyihasına denir; yukālu: سَطَعَتْ عَرْمَةٌ الطَّبِيخَ أَي رَائِحَتُهُ Ve dövüldükten sonra savurmak için yığılmış harmana denir. Ve kum yığılan mahalle denir. Ve Dehnā nām mahalle mülāsık bir pek yerin ismidir ki Yemāme türābında ‘Āriḍ dedikleri dağa mukābildir.

الْعَرِمَةُ [el-‘arimet] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) Ba‘zı derenin önüne arkuru gelen sedd ve bende denir, belen gibi; cem‘i عَرِمٌ [‘arim]

dir hā'sız yāhūd عَرِمٌ [ʿarim] lafzı cemʿdir, müfredi yoktur yāhūd عَرِمٌ [ʿarim] suyu habs için dereler içre yapılan sedd ve ben-de denir. Ve köstebek dedikleri kör sıçanın erkeğine denir. Ve şiddetli yağmura denir. Ve bir derenin ismidir. Ve bi-kullin fussire kavluhu taʿālā: ﴿فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ سَيْلَ الْعَرِمِ﴾

أَلْعُرْمَانُ [el-ʿurmān] (ʿuryān [ʿuryān] vezninde) İçinde yağmur suyu irkilip durulan çukura ve halkı oyma nukreye denir; müfredi عَرِيمٌ [ʿarīm]dir, أَمِيرٌ [emīr] vezninde. Burada عَرَمٌ nüshaları galattır. Kezālik أَعْرَمٌ dahi müfredidir.

عَزْمَى وَاللَّهِ [ʿarmā vallāhi] (ʿayn'ın fethi ve elifin kasrıyla) أَمَّا وَاللَّهِ terkibinde lügattir ki hulf ve kase mevkî'inde irād olunur, عَزْمٌ [ʿarm] ma'nāsından me'hūz olmakla etim ve kemiğim soyulsun, şöyle işlemezsem mevkî'indedir; meselā yekülüne: عَزْمَى وَاللَّهِ لَأَفْعَلَنَّ كَذَا

عَارِمَةٌ [ʿĀrimet] Bir arz-ı ma'rūfenin ismidir.

عُزْمَانٌ [ʿArmān] (sehbān [sehban] vezninde) Bir kebile pederidir.

الْعَرِيمُ [el-ʿarīm] (emīr [emīr] vezninde) Āfet ve dāhiye ma'nāsındadır.

عَارِمٌ [ʿĀrim]

عُورَامٌ [ʿUrām] (gūrāb [gūrāb] vezninde) ve

عَرَامٌ [ʿArrām] (ḥammām [ḥammām] vezninde) Esāmîdendir.

عُورِمَةٌ [ʿUreymet] (cuheyne [cuheyne] vezninde) Benī Fezāre'ye mahsūs bir kumluk adıdır.

التَّعْرِيمُ [et-taʿrīm] (tefīl [tefīl] vezninde) Karıştırmak ma'nāsındadır; yukālu: عَرَمَهُ بِهِ

إِذَا خَلَطَهُ

أَلْعَزْمَرَمُ [el-ʿaremrem] (sefercel [sefercel] vezninde) Şedīd şey'e denir. Ve çok ʿas-kere denir; yukālu: جَيْشٌ عَزْمَرَمٌ أَيْ كَثِيرٌ

عَوَارِمٌ [ʿAvārim] Bir niçe alçak dağların ve suların ismidir.

[ع ر ت م]

أَلْعَزْمَتَةُ [el-ʿartemet] (ʿayn'ın ve tā-yı fevkiyyenin fethiyle) Burnun mukaddemine denir yāhūd burnun direğiyle dudağın aralığına denir yāhūd burnun önünde üst dudağın ortasında olan dā'ireye denir; ve minhu yukālu: فَعَلَهُ عَلَى عَزْمَتَةِ أَنْفِهِ أَيْ عَلَى رِغْمِ أَنْفِهِ

[ع ر ج م]

أَلْعُرْجُومُ [el-ʿurcūm] (ʿuṣfūr [ʿuṣfūr] vezninde) Yavuz ve şedīd nākaya denir.

أَلْإِعْرُنْجَامُ [el-iʿrincām] (iḥrincām [iḥrincām] vezninde) Fāsīd ve tebāh olmak ma'nāsındadır; yukālu: إِعْرُنْجَمُ الشَّيْءِ إِذَا فَسَدَ

[ع ر د م]

أَلْعُزْدُمَانُ [el-ʿurdumān] (ʿunfuvān [ʿunfuvān] vezninde) Vücüdu taslak ve şedīd yāhūd boynu yoğun adama denir; yukālu: رَجُلٌ عُزْدُمَانٌ أَيْ الشَّدِيدُ الْجَافِي أَوْ الْغَلِيظُ الرَّقَبَةُ

أَلْعَزْدَمُ [el-ʿardem] (caʿfer [caʿfer] vezninde) Kemikleri ve sınırları iri ve cüssesi ʿazīm olup eti azca olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ عَزْدَمٌ أَيْ صَحْمٌ تَأْرُ غَلِيظٌ قَلِيلُ اللَّحْمِ Ve mutlak şedīd insān ve hayvāna denir. Ve boyuna denir; yukālu: هُوَ غَلِيظُ الْعَزْدَمِ أَيْ الْعُنْتِي

أَلْعَزْدَمَةُ [el-ʿardemet] (dahrecet [dahrecet] vezninde) Şiddet ve salābet ma'nāsındadır; yukālu: بِهِ عَزْدَمَةٌ أَيْ شِدَّةٌ وَصَلَابَةٌ

أَلْعَزْدَامُ [el-ʿirdām] (kirtās [kirtās] vezninde) Ucunda püskül gibi salkımları olan

şāha denir.

[ع ر ز م]

الْعَزْمُ [el-‘arzem] (zā-yı mu‘ceme ile جَعْفَرٌ [ca‘fer] vezninde) Sıkı ve topaç ve şedīd olan insān ve hayvāna denir. Ve bir recūl ‘alemidir; Kūfe’de Cebbāne-i ‘Arzem dedikleri namāzgāh ona muzāftır, ‘Abdülmelik b. Meysere el-‘Arzemī oraya nāzil olmuştur ve o muhaddistir. Ve

عَزْمٌ [‘arzem] Arslana denir.

الْعَرَاذِمُ [el-‘urāzim] (عَلَابِطٌ [‘ulābiṭ] vezninde) ve

الْعِرْزَامُ [el-‘irzām] (قِرْطَاسٌ [kīrṭās] vezninde) ve

الْعِرْزَمُّ [el-‘irzemm] (قِرْشَبُّ [kīrşebb] vezninde) Bunlar da arslana denir.

الْإِعْرِنْزَامُ [el-i‘rinzām] (إِحْرِنْجَامٌ [iḥrincām] vezninde) Bir nesne büzülüp tortop olmak ma‘nāsınadır; yukālu: **إِعْرِنْزَمُ الشَّيْءِ إِذَا تَجَمَّعَ إِذَا تَجَمَّعَ** وَتَقَبَّضَ

الْعِرْزِمُ [el-‘irzim] (زِبْرِجٌ [zibrīc] vezninde) Koca hayyeye denir.

[ع ر ص م]

الْعَرْشَمُ [el-‘arşam] (جَعْفَرٌ [ca‘fer] vezninde) Ekūl ve inhan adama denir. Ve şūh ve şātīr ve şen adama denir; yukālu: **رَجُلٌ عَرْشَمٌ أَيُّ أَكُولٌ وَكَذَا نَشِيطٌ**

الْعِرْشَمُّ [el-‘iršamm] (قِرْشَبُّ [kīrşebb] vezninde) Çelimsiz incerek adama denir; yukālu: **رَجُلٌ عِرْشَمٌ أَيُّ الضَّيْبُلِ الْجَسَمِ** Ve gövdesi dernekli kavī ve şedīd adama denmekle zıdd olur; yukālu: **رَجُلٌ عِرْشَمٌ أَيُّ قَوِيٌّ** شَدِيدُ الْبُضْعَةِ Ve arslana denir.

الْعِرْشَامُ [el-‘iršām] (قِرْطَاسٌ [kīrṭās] vezninde) ve

الْعُرَاصِمُ [el-‘urāšim] (عَلَابِطٌ [‘ulābiṭ] vezninde)

de) Bunlar da arslana denir.

الْعُرْضُومُ [el-‘uršūm] (عُضْفُورٌ [‘uṣfūr] vezninde) Bahīl ve nākese denir; yukālu: **رَجُلٌ عُرْضُومٌ أَيُّ بَخِيلٌ**

[ع ر ه م]

الْعُرْهُومُ [el-‘urhūm] (عُضْفُورٌ [‘uṣfūr] vezninde) Mantara denir. Ve hurmā salkımının sapına denir. Ve vücūdu sımsıkı dolgun ve ter ve nāziik şey’e denir, gerek insān ve gerek sār nesne olsun.

الْعُرَاهِمُ [el-‘urāhim] (عَلَابِطٌ [‘ulābiṭ] vezninde) **عُرْهُومٌ** [‘urhūm] ile ma‘nā-yı ahīrde mūrādiftir. Ve iri ve dızman deveye denir; mü‘ennesi **عُرَاهِمَةٌ** [‘urāhimet]tir, ‘alā-kavlin ikisi de mü‘enese itlāk olunur, müzekkere itlāk olunmaz. Ve arslana denir.

الْعَرْهَمُ [el-‘arhem] (جَعْفَرٌ [ca‘fer] vezninde) ve

الْعِرْهَمُ [el-‘irhem] (قِرْشَبُّ [kīrşebb] vezninde) Bunlar da arslana denir.

[ع ز م]

الْعَزْمُ [el-‘azm] (‘ayn’ın fethi ve zammı ve zā-yı mu‘cemenin sükūnuyla) ve

الْمَعْرَمُ [el-ma‘zem] (مَقْعَدٌ [maḳ‘ad] vezninde) ve

الْمَعْرِمُ [el-ma‘zim] (مَجْلِسٌ [meclis] vezninde) ve

الْعُرْمَانُ [el-‘uzmān] (‘ayn’ın zammıyla) ve

الْعَزِيمُ [el-‘azīm] ve

الْعَزِيمَةُ [el-‘azīmet] (‘ayn’ların fethiyle) Bir nesneyi işlemeğe katī rabt-ı kalble kasd ve teveccüh kılmak ma‘nāsınadır, ‘alā-kavlin bir işte cidd ve sa‘y ve ihtimām eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: **عَزَمَ عَلَى الْأَمْرِ وَعَزَمَهُ** عَزَمًا وَعَزَمًا وَمَعْرَمًا وَعَزَمَانًا وَعَزِيمًا وَعَزِيمَةً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَرَادَ فِعْلَهُ وَقَطَعَ عَلَيْهِ أَوْ جَدَّ فِي

عَزَمَ الأَمْرُ نَفْسَهُ أَي عَزَمَ عَلَيْهِ Ve yukālu: Ve bu mübālagaten kalb kabīlindendir, ke-kavlihim: هَلَكَ الرَّجُلُ وَإِنَّمَا هُوَ أَهْلِكَ Ve laf-zıyla ant vermek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: عَزَائِمُ Ve عَزَمَ عَلَى الرَّجُلِ إِذَا أَقْسَمَ عَلَيْهِ [ʿazā'im] okumak ma'nāsınadır; yukālu: عَزَمَ الرَّاقِي إِذَا قَرَأَ العَزَائِمَ

أَوَّلُو العَزْمِ [ulu'l-ʿazm] Rüsül-i kirāmdan şol peygamber-i ʿālī-şānlardır ki Hazret-i Hak celle ve ʿalānın kendilerden ahz-i ʿahd ü misāk eylediği evāmir-i ʿaliyye-i rabbāniyyenin temşit ve icrāsı bābında ʿazm ve cidd ve ihtimām eylediler. Baʿzılar dedi ki **أَوَّلُو العَزْمِ** [ulu'l-ʿazm] Nūh ve İbrāhīm ve Mūsā ve Muḥammed ʿaleyhimu's-salātu ve's-selāmdır. Ve Zemahşerī dedi ki **أَوَّلُو العَزْمِ** [ulu'l-ʿazm] cidd ve sebāt sāhibi olan peygamber-i zī-şānlardan ʿibārettir ki ahkām-ı ilāhiyyeyi tebligde cidd ve ikdām edip kavminin renc ve eziyyetlerine sabr ve sebāt ve tahammül eylediler. Pes Zemahşerī'ye göre de ma'dūd ve muʿayyen olmaz. Ve ʿinde'l-baʿz Nūh ve İbrāhīm ve İşhāk ve Yaʿqūb ve Yūsuf ve Eyyūb ve Dāvūd ve ʿİsā ʿaleyhimü's-selāmdır. Şārih der ki ve ʿinde'l-baʿz Ādem ve İbrāhīm ve Mūsā ve Dāvūd ve Suleymān ve ʿİsā ve Muḥammed ʿaleyhimu's-salātu ve's-selāmdır.

العَزَائِمُ [el-ʿazā'im] عَزِيمَةٌ [ʿazīmet]in cem'idir, efsūna denir, rukye ma'nāsına; gūyā ki maraza şifā-yāb olmak için yemīn verilir yāhūd cinci hācelerin zuʿmlerince rūhāniyyūna yemīn verilir. Ve baʿzılar dedi ki عَزَائِمُ [ʿazā'im] āyāt-ı Qurʾāniyyeden ʿibārettir ki āfāt ve emrāz ashābına şifā ve ifākat recāsına kırāʿet olunur, hakkında eser vārid olan havāss-ı āyāt-ı kerīme gibi.

الإِعْتِزَامُ [el-iʿtizām] [iftiʿāl] vezninde) ve

التَّعَزُّمُ [et-teʿazzum] [tefaʿul] vezninde) Bunlar da عَزْمٌ [ʿazm] ma'nāsınadır; yukālu: عِزَّتَمَهُ وَعَلَيْهِ وَتَعَزَّمَهُ بِمَغْضَى عَزَمَهُ Ve

إِعْتِزَامٌ [iʿtizām] Seğirtmekte ve yürümekte ve sâ'ir ʿamelde fütūr ve rehāvetsiz kasd-ı dā'im üzere olmak ma'nāsınadır; yukālu: عِزَّتَمَ الرَّجُلُ إِذَا لَزِمَ الْقَصْدَ فِي الْحُضْرِ وَالْمَشْيِ وَغَيْرِهِ Ve at kısmı seğirtirken dizgini eslemeyip dikine sertlik edip kendi başına gitmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: عِزَّتَمَ الْفَرَسُ إِذَا مَرَّ جَامِحًا

العَوَزُومُ [el-ʿavzem] [cevher] vezninde) Gençlikten henüz bakiyye-i kuvvet kalmış yaşlı nākaya denir. Ve kocakarıya denir. Ve bodur hatuna denir.

العَزْوُومُ [el-ʿazūm] [şabūr] vezninde) عَوَزُومٌ [ʿavzem] ile iki ma'nā-yı evvelde mürādiftir.

العَزَّامُ [el-ʿazzām] [şeddād] vezninde) ve

المُعْتَزِمُ [el-muʿtezim] (ism-i fā'il bünyesiyle) Arslana itlāk olunur.

المُعَزِّمُ [el-muʿazzim] [muḥaddis] vezninde) Efsūn-gere denir; yukālu: هُوَ مُعَزِّمٌ أَي الرَّاقِي

العَزِيمُ [el-ʿazīm] [emīr] vezninde) Pek seğirtmeğe denir, ʿadv-i şedīd ma'nāsına. Baʿzı nüshada teşdīd-i vāv ile العَدُوُّ الشَّدِيدُ ʿunvānıyla olmakla o dahi mümkündür.

أُمُّ العَزْمِ [ummu'l-ʿizm] ve

عِزْمَةٌ [ʿizmet] ve

أُمُّ عِزْمَةٍ [ummu ʿizmet] (ʿayn'ların kesriyle) İnsānın dübürüne itlāk olunur.

العَزْمُ [el-ʿazm] (ʿayn'ın fethiyle) Kuru

üzüm cibresine denir; cem'i عُزْمٌ [ʿuzum] dur, كُتُبٌ [kutub] vezninde.

الْعَزْمِيُّ [el-ʿazmiyy] (yā-yı nisbetle) Kuru üzüm cibresi satan adama denir. Ve ʿahd ve peymānına sāhib-vefā olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ عَزْمِيٌّ أَيُّ الْمُوفِيِّ بِالْعَهْدِ

الْعَزْمَةُ [el-ʿuzmet] [عُرْفَةٌ] [ġurfet] vezninde) Bir adamın kavm ve kabīle ve ʿaṣīret ve akribāsına denir; cem'i عَزْمٌ [ʿuzem] gelir, هُوَ مِنْ عَزْمَةٍ [şurad] vezninde; yukālu: فُلَانٌ أَيُّ مِنْ أَشْرَتِهِ وَقَبِيلَتِهِ

الْعَزْمُ [el-ʿazem] (fethateynle) Şol adamlara denir ki dostlukları münāfikāne ve hercāyī olmayıp saḥīh ve samīm ve sāfī ola; müfredi عَزَمٌ [ʿāzim]dir; yukālu: هُمُ عَزَمٌ وَهُوَ عَزِيمٌ أَيُّ الْمُصْحِحُونَ لِلْمَوَدَّةِ

الْعَزْمَةُ [el-ʿazmet] [تَمْرَةٌ] [temret] vezninde) حَقٌّ [ḥaḥḥ] maʿnāsınadır ki حُقُوقٌ [ḥuḥūḥ] un müfredidir; ve minhu mā-fī ḥadīsi's-zekāti: عَزْمَةٌ مِنْ عَزَمَاتِ اللَّهِ، أَيُّ حَقٌّ مِنْ حُقُوقِهِ أَيُّ، وَاجِبٌ مِمَّا أَوْجَبَهُ

الْعَزَائِمُ [el-ʿazā'im] [عَزِيمَةٌ] [ʿazīmet]in cem'idir ki efsūna denir. Ve عَزَائِمٌ [ʿazā'im]-i ilāhī Bārī Zū'l-Celāl hazretlerinin emr ve icāb eylediği ferā'izden ibārettir; ve minhu ḥadīsu İbn Mes'ūd: إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ أَنْ تُؤْتَى رُحْضُهُ، كَمَا يُحِبُّ أَنْ تُؤْتَى عَزَائِمُهُ، أَيُّ فَرَائِضُهُ الَّتِي أَوْجَبَهَا وَأَمَرْنَا بِهَا

[ع س م]

الْعَسَمُ [el-ʿasem] (fethateynle) Elde ve ayakta bileğin oynak yerinden rūh ve kuvvet zā'il olmakla kuruyup el yāhūd ayak bir yana eğri olmak maʿnāsınadır; yukālu: عَسِمَ الرَّجُلُ عَسَمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا بَسَسَ مَفْصِلُ فِي يَدِهِ أَوْ رُسْغِهِ وَتَعَوَّجَ مِنْهُ يَدُهُ أَوْ قَدَمُهُ قَدَمِهِ عَسَمٌ

الْأَعْسَمُ [el-a'sem] Sıfat-ı mezbūre üzere

olan kişiye denir; mü'ennesi عَسْمَاءُ [ʿasmā] dır.

الْإِعْسَامُ [el-i'sām] (hemzenin kesriyle) Eli kurutmak maʿnāsınadır; yukālu: أَعَسَمَ يَدَهُ إِذَا أَيْسَهَا Ve göz ʿilletli olmakla dā'imā yaşar akar olmak yāhūd çirk ve çapaklı olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِذَا دَرَفَتْ أَوْ غَمَضَتْ

الْعَسْمُ [el-ʿasm] [رَسْمٌ] [resm] vezninde) Tamaʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَسَمَهُ عَسَمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا طَمِعَ وَهَذَا الْأَمْرُ لَا يُعَسَمُ فِيهِ أَيُّ لَا يَطْمَعُ فِي مُغَالَبَتِهِ وَقَهْرِهِ

عَسَمٌ [ʿasm] ve

عُسُومٌ [ʿusūm] [قُعُودٌ] [ḥu'ūd] vezninde) Kesb eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَسَمَ الرَّجُلُ عَسَمًا وَعُسُومًا إِذَا كَسَبَ دَرَفَتْ أَوْ غَمَضَتْ أَوْ انْطَبَقَتْ أَجْفَانُهَا بَعْضُهَا عَلَى بَعْضٍ Ve bir işte çalışıp dürtüşmek maʿnāsınadır; yukālu: عَسَمَ فِي الْأَمْرِ إِذَا اجْتَهَدَ nās içre hücum ile girişip karışmak maʿnāsınadır; yukālu: عَسَمَ فُلَانٌ وَسَطَ الْقَوْمِ إِذَا اقْتَحَمَ حَتَّى خَالَطَهُمْ غَيْرَ مُكْتَرِثٍ فِي حَزْبٍ كَانَ أَوْ لَا

الْعَسُومُ [el-ʿasūm] [شَبُورٌ] [şabūr] vezninde) ve

الْعَاسِمُ [el-ʿāsim] ʿAyālī için emek çekip kesb ü kār eder olan adama denir. عُسُومٌ [ʿasūm]un cem'i عُسْمٌ [ʿusum]dur, كُتُبٌ [kutub] vezninde; yukālu: هُوَ عُسُومٌ وَعَاسِمٌ أَيُّ كَادٌّ وَهِيَ لِعِيَالِهِ

عَسُومٌ [ʿasūm] Evlādī çok nākaya denir.

الْعُسُومُ [el-ʿusūm] [قُعُودٌ] [ḥu'ūd] vezninde) Azlığa denir; yukālu: بِهِ عُسُومٌ أَيُّ قِلَّةٌ

الْعَسْمَةُ [el-ʿasmet] [تَمْرَةٌ] [temret] vezninde) Cüz'ice yiyeceğe denir; yukālu: مَا ذَاقَ إِلَّا

عَشْمَةٌ أَيْ أَكَلَةٌ

الْمَعْسِمُ [el-maʿsim] [مَجْلِسٌ [meclis] vezninde) Pek azca curʿaya itlāk olunur ki ona tamaʿ olunmaz; yukālu: مَا فِي قَدْحِكَ مَعْسِمٌ أَيْ مُعْمَرٌ أَيْ مُطْمَعٌ

الْعَسْمِيُّ [el-ʿasmiyy] (ʿayn'ın fethiyle) İslāh-ı umūr u mesālih eden kār-güzār adama denir; yukālu: رَجُلٌ عَسْمِيٌّ أَيْ مُضْلِحٌ رَجُلٌ عَسْمِيٌّ أَيْ مُعَوِّجٌ Ve umūru taʿvīc eden adama denmekle zıdd olur; yukālu: رَجُلٌ عَسْمِيٌّ أَيْ مُعَوِّجٌ Ve dubaracı, firibā adama itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ عَسْمِيٌّ أَيْ مُخَاتِلٌ

الْإِعْسَامُ [el-iʿtisām] [إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Eski papuç yā çizme alıp giymek maʿnāsınadır; yukālu: إِعْتَسَمَ الثَّغْلُ أَوْ الْخُفُّ إِذَا أَخَذَهُ خَلْفًا فَلَيْسَهُ Ve koyunlar doğurduktan sonra çoban gelip kuzuların her birini analarına sevk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِعْتَسَمَتِ الشَّاةُ إِذَا وَضَعَتْ وَأَتَى الرَّاعِي فَأَلْقَى إِلَى كُلِّ وَاحِدَةٍ وَلَدَهَا

الْعَسْمَةُ [el-ʿasemet] (fetehtla) ve

الْعُسُومُ [el-ʿusūm] (zammeteynle) Kuru ekme-k kırıklarına denir.

الْعَسْمَانُ [el-ʿasemān] (fetehtla) Davar kısı-mı ling ile yelmek maʿnāsınadır; yukālu: عَسَمَتِ الدَّابَّةُ عَسْمَانًا إِذَا حَبَّتْ

الْأَعْسَامُ [el-aʿsām] (hemzenin fethiyle) Cism ve hilkat maʿnāsına müstaʿmeldir; عَشْمَةٌ [ʿasemet] lafzından cemʿdir; yukālu: ثَوْبٌ بَعِيرٌ حَسَنُ الْأَعْسَامِ أَيْ الْجَسْمِ وَالْخِلْقَةِ Ve bu ثَوْبٌ كَابِلِندِندِر.

ذُو عَيْسَمٍ [Zū ʿAysem] [حَيْدَرٌ [hayder] vezninde) İbn Aʿreb'dir ki akyāl-i Yemen'dendir.

بَنُو عَسَامَةَ [Benū ʿUsāmet] [سُمَامَةٌ [sumāmet] vezninde) Bir kabiledir.

عَاسِمٌ [ʿĀsim] Bir mevzi'dir, ʿalā-kavlin ʿĀlic nām mevzi'de bir kum yığınının adı-

dır. Ve

عَسَامَةٌ [ʿUsāmet] Bir recül adıdır.

[ع س ج م]

الْعَسَجِمَةُ [el-ʿascemet] [دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Çabukluk maʿnāsınadır; yukālu: بِهِ عَسَجِمَةٌ أَيْ خِفَّةٌ وَسُرْعَةٌ

[ع ش م]

الْعَشْمُ [el-ʿaşem] ve

الْعَشْمَةُ [el-ʿaşemet] (ʿayn'ın ve şīn-i muʿcemenin fethiyle) Tamaʿ maʿnāsınadır; yukālu: بِهِ عَشْمٌ وَعَشْمَةٌ أَيْ طَمَعٌ Ve

عَشَمٌ [ʿaşem] ve

عُشُومٌ [ʿuşūm] [فُعُودٌ [kuʿūd] vezninde) Kurumak maʿnāsınadır; yukālu: عَشِمَ الشَّيْءُ عَشْمًا وَعُشُومًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا نَبَسَ

التَّعْشُمُ [et-teʿaşsum] [تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) عَشِمَ [ʿaşem] maʿnāsınadır; yukālu: تَعَشَّمَ الشَّيْءُ بِمَعْنَى عَشِمَ

الْعَشْمَةُ [el-ʿaşemet] (fetehtla) Zaʿf ve hüzālden vücūdu değnek gibi kurumuş adama denir; yukālu: رَجُلٌ عَشْمَةٌ أَيْ الْيَابِسُ هُزَالًا Ve pīr-i fāniye denir, müzekker ve müʿennese itlāk olunur; ʿalā-kavlin beli bükülmüş, yapça yapça adımları sıkı atarak yürür olan pīre denir. Ve kuru ekmeğ-e denir.

الْعَيْشَمُ [el-ʿayšem] [حَيْدَرٌ [hayder] vezninde) ve

الْعَشْمُ [el-ʿaşem] (fethateynle) Kuru ekmeğ-e vaşf olur; yukālu: حُبْرٌ عَيْشَمٌ وَعَشْمٌ أَيْ يَابِسٌ أَوْ فَايِسٌ

الْأَعْشَمُ [el-aʿšem] [أَحْمَرٌ [ahmer] vezninde) Muhtelit iki levnlē mütelevvin olan nesneye denir. Ve pek yaşlı ʿamel-mānde insāna denir; yukālu: رَجُلٌ أَعْشَمٌ إِذَا كَانَ قَدًّا عَسَا Ve rutūbet görmeyip dā'imā toz ve

toprakla ālūde olmak sebebiyle kurumuş ağaca denir. Ve şol ağaca denir ki kuru yerleri ratbından ekser ola.

الْعَشْمَاءُ [el-‘aşmā] [حَمْرَاءُ] [ḥamrā] vezninde) Şol arza denir ki onda tozdan ve top-raktan kurumuş ağaçlar ola.

الْعَيْشُومَةُ [el-‘ayšūmet] (‘ayn’ın fethiyle) سَحْبَرٌ [saḥber] dedikleri şecere şebīh bir şecer adıdır. Ve sararıp kurumuş nebāta denir; cem‘i عَيْشُومٌ [‘ayšūm]dur hā’sız.

الْعُشْمُ [el-‘uşum] (zammeteynle) Bir cins ağaçtır; müfredi عَاشِمٌ [‘āšim] ve عِشْمٌ [‘ašim]dir, كَتِفٌ [ketif] vezninde.

عِشْمٌ [‘Ašm] (‘ayn’ın fethiyle) Bir mevzi‘dir.

عِشْمٌ [‘Ašem] (fethateynle) Beyne’l-Haremeyen bir mevzi‘dir.

الْعِشْمُ [el-‘aşm] (‘ayn’ın fethiyle) Deve semirmeğe yüz tutmak ma‘nāsınadır; yukālu: عِشْمٌ بَعِيرِكَ عِشْمًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَخَذَ فِيهِ الْبِسْمَنَ

عَاشِمٌ [‘Āšim] ‘Ālic nām mahalde bir kum yığınının adıdır.

[ع ش ر م]

الْعِشْرَمُ [el-‘aşrem] [جَفْرٌ] [ca‘fer] vezninde) Huşūnetli ve şiddetli nesneye denir.

الْعِشْرَمُ [el-‘aşerrem] [عَمَلَسٌ] [‘amelles] vezninde) Şehāmetli, nāfiz ve kār-güzār adama denir; yukālu: رَجُلٌ عِشْرَمٌ أَيُّ شَهْمٍ مَاضٍ Ve arslana denir. Ve bir adamın ismidir.

الْعِشَارِمُ [el-‘uşārim] [عُلَابِيطٌ] [‘ulābiṭ] vezninde) Arslana denir.

[ع ص م]

الْعِضْمُ [el-‘aşm] (‘ayn’ın fethi ve şād’ın sükūnuyla) Çalışıp kesb ü kār eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: عِضْمَ الرَّجُلِ عِضْمًا

Ve men‘ eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: إِذَا مَنَعَهُ الشَّيْءَ إِذَا مَنَعَهُ Ve yukālu: عِضْمَةَ الطَّعَامِ إِذَا مَنَعَهُ مِنَ الْجُوعِ Ve hıfz ve sıyānet eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: عِضْمَهُ إِذَا وَقَاهُ Ve bir nesneye el ile yapışmak ma‘nāsınadır; yukālu: عِضْمٌ إِلَيْهِ إِذَا عِضْمٌ عِضْمًا Ve kırıbağa عِضَامٌ [‘iṣām] eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: عِضْمَ الْقَرْبَةِ إِذَا جَعَلَ لَهَا عِضَامًا

الْإِعْصَامُ [el-‘iṣām] (hemzenin kesriyle) Bu dahi kırıbağa عِضَامٌ [‘iṣām] kılmak ma‘nāsınadır; yukālu: أَعْصَمَ الْقَرْبَةَ بِمَعْنَى عِضْمَهَا Ve atın üzerinde sābit ve muhkem oturamayıp yeniçeri oturuşu gibi eyer kaşına yapışarak oturmak ma‘nāsınadır; yukālu: أَعْصَمَ الرَّكِبَ إِذَا لَمْ يَثْبُثْ عَلَى ظَهْرِ الْخَيْلِ Ve bir adama yapışacak nesne düziüp hāzırlamak ma‘nāsınadır; yukālu: أَعْصَمَ فَلَانًا إِذَا هَيَّأَ لَهُ مَا أَعْصَمَ Ve el ile yapışıp salıvermemek üzere tutmak ma‘nāsınadır; yukālu: أَعْصَمَ رَاكِبًا إِذَا أَمْسَكَ بِهِ Ve rākib düşmeyim diye atın yelesine yapışıp kavramak ma‘nāsına müsta‘meldir; yukālu: أَعْصَمَ بِالْفَرَسِ إِذَا أَمْسَكَ كِزَالِيكَ Kezālik devenin rākibi havut iplerinden birine yapışıp tutmak ma‘nāsına müsta‘meldir; yukālu: أَعْصَمَ بِالْبَعِيرِ إِذَا أَمْسَكَ بِجَنْبِلٍ مِنْ جِبَالِهِ

الْعِصْمِ [el-‘aşim] [عَمِيرٌ] [emīr] vezninde) Tere denir, عَرَقٌ [‘arāk] ma‘nāsına. Ve deve uyluğuna yapışmış vesah ve çirke denir. Ve devenin tüyü döküldükten sonra dipplerinden sürüp çıkan siyāh tüylere denir. Ve her şey’in bakiyyesine denir. Ve hidāb ve hinnā makūlesi nesnelere denir.

الْعِضْمُ [el-‘uṣm] (‘ayn’ın zammıyla ve zammeteynle) Bu dahi bir nesneden kalan eser ve nişāna denir; yukālu: مَا بَقِيَ مِنَ الْخِضَابِ إِلَّا

عَصِيمٌ وَعُضْمٌ أَيُّ بَقِيَّةٍ وَأَثَرٍ

العِضْمَةُ [el-iʃmet] (‘ayn’ın kesriyle) İsm-dir, men‘ ma‘nāsınadır; yukālu: هُوَ فِي عِضْمَتِهِ Ve kilādeye denir; ‘ayn’ın zamımıyla da lügattir; cem‘i عِضْمٌ [iʃam] gelir, عَبْتُ [‘ineb] vezninde ve cem‘ü'l-cem‘i أَغْضُمُ [aʃum]dur, kezālik cem‘ü'l-cem‘i عِصْمَةٌ [iʃamet] gelir, عِنْبَةٌ [‘inebet] vezninde ve sīga-i müntehā-yı cümü‘u أَعْصَامُ [aʃām] gelir.

أَبُو عَاصِمٍ [ebü ‘āšim] Kavutun künyesidir; tekülü: أَطْعَمَنَا أَبَا عَاصِمٍ أَيُّ سَوِيْقًا Ve ekşi aş ta‘bīr olunan ta‘āmın künyesidir; yukālu: أَطْعَمَهُ أَبَا عَاصِمٍ أَيُّ سِكْبَاجًا

الْإِعْتِصَامُ [el-iʃtīām] [ifti‘āl] [ifti‘āl] vezninde) Bir nesneye el ile yapışıp tutmak ma‘nāsınadır; yukālu: إِعْتَصَمَ بِهِ إِذَا أَمْسَكَهُ بِيَدِهِ Ve korunmak ma‘nāsına müsta‘meldir; yukālu: إِعْتَصَمَ بِاللَّهِ أَيُّ ائْتَمَعَ بِلُطْفِهِ مِنَ الْمَعْصِيَةِ Ya‘nī “Hudā-yı müte‘alin lutfuna temes-sükle me‘āsīden korunup mahfūz oldu.”

الأَعْصَمُ [el-aʃam] [aḥmer] vezninde) Şol ceyrana ve āhūya denir ki iki kollarında yāhūd birinde beyāz olup sā‘ir bedeni siyāh yāhūd kızıl ola; mü‘ennesi عِصْمَاءُ [‘ašmā]dır.

العِصْمُ [el-‘ašam] (fethateynle) Āhū yā dağ keçisi أَغْضُمُ [aʃam] olmak ma‘nāsınadır; yukālu: عِصْمَ الطَّيْرِ وَالْوَعْلُ عِصْمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ أَغْضُمَ

العِصْمَةُ [el-iʃmet] [gurfet] vezninde) Ma‘nā-yı mezbürdan ismdir, āhūnun ve ceyranın أَغْضُمُ [aʃam]lığına denir.

العِصَامُ [el-iʃām] [kitāb] vezninde) Sürmeye itlāk olunur, gözün nūrunu hıfz eylediği için; yukālu: فِي عَيْنَيْهَا عِصَامٌ أَيُّ كَحْلٌ Ve at ve deve makülesi hayvānın kuyruğunun incerek yerine denir, cem‘i

[aʃimet]tir. Ve ‘İşām b. Şehber, Nu‘mān b. Munzir’in derbānidır; ve minhu kavluhum: “مَا وَرَاءَكَ يَا عِصَامُ” Zemaḥşerī *Mustak* şā‘da bunu mesel olarak sebt eylemiştir, bir nesneden istihbār mevki‘inde irād olunur. Merkūm ‘İşām hasta olup ve mevti ircāf olunmuşken ifākat bulup Nu‘mān huzūruna geldikte ona kelām-ı mezbūr ile istifsār eylemiştir. İntehā. Ve mine’l-emsālī: “كُنْ عِصَامِيًّا وَلَا تَكُنْ عِظَامِيًّا” Bu mese- lin menşe‘i şā‘irin işbu: “نَفْسُ عِصَامٍ سَوَدَتْ” Murād ‘İşām-ı Ḥāricidir, ‘Arab ona Ḥāricī itlāk ettikleri sābıka-i devlet ü haşmeti yok iken kendi kiyāset ve rüşd ve ikbāliyle hurūc eylediğine mebnīdir. Pes beyt-i mezbūrun mefhūmu ‘İşām-ı mezbūr mukaddemā eser-i siyādetten bī-behre iken nefsinin isti‘dād ve kiyāset ve reşādı kendisini merkez-i siyādete iblāg edip ve kendisine kerr ve harb ve ikdāmı ta‘līm eyledi. Ve “كُنْ عِصَامِيًّا وَلَا تَكُنْ عِظَامِيًّا” kavli “Şeref ve şān senin kendi müktesebin ve māye-i zātın olsun, ‘izām-ı rüfāt kabilinden olan ābā ve ecdād ile olmasın!” Ya‘nī zādelikle tafrā-fürüş-ı ‘izz ü şeref olmak mu‘teber değildir, makbūl olan şeref kesbīdir. Ve

عِصَامٌ [iʃām] Hevdecin ve mihaffenin ba-ğına denir. Ve kova ve kırba ve matara makülesinin bağına denir. Ve çuval ve garāre makülesinin kulpuna denir; cem‘i أَغْضُمُ [aʃmet] ve عِصْمٌ [iʃm] gelir ‘ayn’ın zammıyla ve عِصَامٌ [iʃām] gelir müfredinin lafzı üzere [dilāš] ve فُلْكٌ [fulk] gibi.

المِعْصَمُ [el-miʃam] [minber] vezninde) Kolda bilezik geçirecek yere denir, ‘alā-kavlin ele denir, cem‘i مِعَاصِمٌ [me‘āšim]dir; yukālu: إِمْرَأَةٌ رِيًّا الْمِعَاصِمِ وَهِيَ مواضع السوار أو الأيدي Ve

مَعْصَمٌ [mi'şam] Keçinin ismidir. Ve sağmak için çağıracak kelimâttandır ki مَعْصَمٌ diye çağırırlar, âhirleri sâkindir.

الْعَصُومُ [el-ʿaşūm] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) ve

الْعَيْصُومُ [el-ʿayşūm] (قَيْصُومٌ [kayşūm] vezninde) Ekül ve pür-hor adama denir.

الْعَوَاصِمُ [el-ʿAvāšim] Bir niçe bilād yaʿnī bir eyālettir ki şehir-i Antākiye onun kasabasıdır. Şārih der ki عَوَاصِمٌ حَلَبٌ [ʿAvāšimū Ḥaleb] itlāk olunur, gūyā ki Ḥaleb şehrinin havālisinde muhāfızlarıdır.

عَاصِمٌ [ʿĀšim] Huzeyl bilādında bir mevzi'dir.

الْعَاصِمِيَّةُ [el-ʿĀšimiyet] Re'su ʿAyn kur-bünde bir karyedir.

الْعَاصِمَةُ [el-ʿĀšimet] Medīne ve şehre itlāk olunur.

الْعُضْمُ [el-ʿUşm] (ʿayn'ın zammıyla) Yemen'de Benū Zebīd cemā'atine mahsūs bir hisār adıdır. Ve Huzeyl kabilesi yur-unda bir dağın adıdır.

عَاصِمٌ [ʿĀšim] ve

أَعْصَمٌ [Aʿşam] ve

مُعْتَصِمٌ [Muʿtaşim] ve

مُسْتَعَصِمٌ [Mustaʿšim] ve

مَعْصُومٌ [Maʿşūm] ve

عُضْمٌ [ʿUşm] (ʿayn'ın zammıyla) ve

عُصَيْمٌ [ʿUşaym] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) ve

عُصَيْمَةٌ [ʿUşaymet] (جُهَيْنَةُ [cuheyne] vezninde) Esāmīdendir.

الْغُرَابُ الْأَعْصَمُ [el-ğurābu'l-aʿşam] Şol kargadır ki ayakları ve burnu kızıl ola yāhūd kanadında ak yelek ola.

الْأَعْصَامُ [el-aʿşām] (hemzenin fethiy-

le) Köpek kısmının boyunlarında olan yularlara denir; müfredi غُضْمَةٌ [ʿuşmet] tir ʿayn'ın zammıyla ve عِصَامٌ [ʿişām]dır ʿayn'ın kesriyle

[ع ض م]

الْعِضْمُ [el-ʿađm] (ʿayn'ın fethi ve dād-ı mu'cemenin sükūnuyla) Yayın kabzasına denir; cem'i عِصَامٌ [ʿiđām]dır ʿayn'ın kesriyle. Ve yaba ta'bīr olunan parmaklı ağaca denir ki onunla harman savrulur; cem'i أَعْصِمَةٌ [aʿđimet] ve عُضْمٌ [ʿuđm] gelir ʿayn'ın zammıyla. Ve at ve deve kısmının kuyrukları sokumuna denir. Ve dağ geçisine denir. Ve çiftçilerin ucuna saban demiri geçirdikleri tahtaya denir ki saban eneği ta'bīr olunur. Ve dağlarda olan şol damara ve hatta denir ki dağın sâ'ir levni-ne muhālif ola.

الْعِضَامُ [el-ʿiđām] (ʿayn'ın kesriyle) Bu dahi at ve deve kısmının kuyruk sokumlarına denir.

الْعَصُومُ [el-ʿađūm] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Dayanıklı sulb ve metīn nākaya denir.

الْعَيْصُومُ [el-ʿayđūm] (طَيْفُورٌ [tayfūr] vezninde) Ekül ve inhan kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ عَيْصُومٌ أَيْ أَكُولٌ Ve kavrayıp ısı-ricı hayvāna denir; yukālu: جَمَلٌ عَيْصُومٌ أَيْ عَضُوضٌ

[ع ط م]

الْعُطْمُ [el-ʿuđm] (ʿayn'ın zammıyla) Atılmış ve hallāclanmış yüne denir, صَوْفٌ مُنْفُوشٌ ma'nāsına. Ve bir mevzi' adıdır.

الْعُطْمُ [el-ʿuđum] (zammeteynle) Helāk olan nesnelere denir; müfredi عَطِيمٌ [ʿađīm] ve قَوْمٌ عُطْمٌ أَيْ هَلَكَى [ʿāđim]dir; yukālu:

[ع ظ م]

الْعِظَمُ [el-iẓam] (‘ayn’ın kesri ve zā-yı mu‘cemenin fethiyle) Ululuğa denir ki ismdir, Fārisīde büzürgī denir; yukālu: بِهِ عِظَمٌ وَهُوَ خِلَافُ الصَّغَرِ Ve

عِظَمٌ [iẓam] ve

عِظَامَةٌ [‘azāmet] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) Masdarlardır, ulu olmak ma‘nāsınadır; yukālu: عِظَمُ الشَّيْءِ عِظْمًا وَعِظَامَةٌ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ ضِدُّ صَغُرَ

الْعَظِيمُ [el-‘azīm] (emīr [emīr] vezninde) ve

الْعِظَامُ [el-‘uzām] (غُرَابٌ [gurāb] vezninde) ve

الْعِظَامُ [el-‘uzzām] (زُنَّارٌ [zunnār] vezninde) Sıfatlardır, ulu ve büzürg nesneye denir.

التَّعْظِيمُ [et-ta‘zīm] (تَفْعِيلٌ [tef‘īl] vezninde) Ulu etmek ve ululamak ma‘nālarıdır; yukālu: عِظَّمَهُ إِذَا فَخَّمَهُ وَكَبَّرَهُ Ve mezbūhu kemik kemik pārelemek ma‘nāsınadır; yukālu: عِظَّمُ الشَّاةِ إِذَا قَطَعَهَا عِظْمًا عِظْمًا

الْإِعْظَامُ [el-i‘zām] (hemzenin kesriyle) Bu dahi ulu eylemek ve ululamak ma‘nāsınadır; yukālu: أَعْظَمُهُ بِمَعْنَى عِظَّمَهُ Ve bir nesneyi büyük görmek ve büyük bilmek ve büyük tutmak ma‘nāsınadır; yukālu: أَعْظَمُهُ إِذَا رَأَهُ عَظِيمًا Ve köpeğe kemik yedirmek ma‘nāsınadır; yukālu: أَعْظَمُ الْكَلْبِ عِظْمًا إِذَا أَطَعَمَهُ إِيَّاهُ

الْإِسْتِعْظَامُ [el-isti‘zām] Bu dahi bir nesneyi büyük görmek ve büyük bilmek ve büyük tutmak ma‘nāsınadır; yukālu: اسْتَعْظَمُهُ إِذَا رَأَهُ عَظِيمًا Ve bir nesnenin gömünü almak ma‘nāsınadır; yukālu: اسْتَعْظَمُ الشَّيْءِ إِذَا أَحَدٌ مَعْظَمَهُ Ve tekebbürlük eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: اسْتَعْظَمُ فُلَانٌ إِذَا تَكَبَّرَ

التَّعْظُمُ [et-ta‘azzum] (تَفْعُلٌ [tefa‘ul] vezninde) Bu dahi büyüklenip kibr eylemek

ma‘nāsınadır; yukālu: تَعْظَمُ الرَّجُلُ إِذَا تَكَبَّرَ

الْعُظْمُ [el-‘uzm] (‘ayn’ın zammıyla) İsmidir, kibr ve nahvet ma‘nāsınadır. Ve bir nesnenin gömüne denir; ‘ayn’ın fethiyle de lügattir; yukālu: أَحَدٌ عِظْمُهُ أَيُّ مُعْظَمُهُ أَيُّ أَكْثَرُهُ

التَّعَاظُمُ [et-te‘āzum] (تَفَاعُلٌ [tefā‘ul] vezninde) Bir nesne ‘azīm görünmek ma‘nāsınadır; yukālu: تَعَاظَمُ إِذَا عَظَمَ عَلَيْهِ Ve yukālu: هُوَ أَمْرٌ لَا يَتَعَاظَمُ شَيْءٌ أَيُّ لَا يَعْظُمُ شَيْءٌ Ya‘nī “O bir emr-i ‘azīmdir ki ona nisbetle hiçbir nesne ‘azīm olmaz.”

الْعِظْمَةُ [el-‘azāmet] (fetehātla) ve

الْعِظَامَةُ [el-‘uzzāmet] (رُمَّانَةٌ [rummānet] vezninde) ve

الْعِظْمُوتُ [el-‘azāmūt] (جَبْرُوتٌ [ceberūt] vezninde) Sīga-i mübālagalardır, kibr ve nahvet ve zehv ma‘nāsınadır; lākin ‘azamet-i Bārī-i Zū’l-Celāl vasf-ı mezkūr ile sıfatlanmak cā’iz değildir. Ve bununla kaçan ‘ibāddan birisi vasflansa hakkında kadh ve zemīmedir, zīra murād kibr ve tecebbürdür ki sıfāt-ı şeytāniyyedendir ve ammā ‘azamet-i Rabbānī keyf ve hadd ve temsīl havsalasına güncīde değildir, hemān ‘azīm olduğunu i‘tikād eylemek vācibdir. وَاللَّهُ هُوَ الْعَظِيمُ وَلَهُ الْكِبْرِيَاءُ Ve

عِظْمَةُ اللِّسَانِ [‘azāmetu’l-lisān] Dilin kalın olan yerinden ‘ibārettir ki ilerisidir. Ve

عِظْمَةُ السَّاعِدِ [‘azāmetu’s-sā‘id] Pazının dirsek yanında balık eti olan kaba yerinden ‘ibārettir; zīrā سَاعِدٌ [sā‘id] iki mikdārdır, biri dirsek yanındır ki balık eti ve sinirli et olan yeridir ve birisi el ayasının ötesidir ki ona أَسَلَةٌ [eselet] derler.

الْعِظِيمَةُ [el-‘azīmet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) ve

الْمُعْظَمَةُ [el-mu‘zāmet] (مُكْرَمَةٌ [mukremet]

vezninde) Şedā'id ü nevāzil-i zamāndan nāzile-i şedīdeye itlāk olunur; yukālu: نَزَلَتْ بِهِ عَظِيمَةٌ وَمُعْظَمَةٌ أَيْ نَازِلَةٌ شَدِيدَةٌ

الْعَظْمُ [el-ʿazm] (ʿayn'ın fethiyle) Kemiğe denir, Fārisīde ustuhān derler; cemʿi اَعْظُمُ [aʿzum]dur, اَفْلُسُ [eflus] gibi ve عِظَامٌ [ʿizām]dır ʿayn'ın kesriyle ve عِظَامَةٌ [ʿizāmet]tir, āhirindeki hā-i te'nīs cemʿi içindir. Ve

عَظْمٌ [ʿAzḡm] Bir mevziʿ adıdır. Ve

عَظْمُ الرَّحْلِ [ʿazmu'r-raḡl] Semerin edevāt ve esbābsız aḡşābından ʿibārettir. Ve

عَظْمُ الْفَدَّانِ [azmu'l-feddān] Ucuna saban demiri geçirdikleri tahtadır ki saban eneği taʿbīr olunur.

الْعَظْمِيُّ [el-ʿazmiyy] (عَرْبِيٌّ [ġarbiyy] vezninde) Beyāza mā'il güvercin kuşuna itlāk olunur.

ذُو الْعَظْمِ [Zu'l-ʿAzḡm] Kaʿb b. Nuʿmān eş-Şeybānī lakabıdır.

ذُو عَظْمٍ [ZūʿUzm] (ʿayn'ın zammıyla) Ḥayber nevāhīsinden bir nāhiyedir.

الْعَظْمُ [el-ʿazm] (عَزْمٌ [ʿazm] vezninde) Köpeğe kemik yedirmek maʿnāsınadır; yukālu: عَظَمَ الْكَلْبُ عَظْمًا إِذَا أَطْعَمَهُ الْعَظْمُ

الْعَظْمَةُ [el-ʿazmet] (ʿayn'ın fethiyle) Bir adamın kemiğine vurmak maʿnāsınadır; yukālu: عَظَمْتُ فَلَانًا عَظْمَةً إِذَا صَرَبْتُ عِظَامَهُ

عَظْمٌ وَضَاحٌ [ʿazmu vaḡḡāḡ] yāhūd

عُظْمِيٌّ وَضَاحٌ [ʿuzaymu vaḡḡāḡ] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Arablara mahsūs bir laʿib adıdır.

الْإِعْظَامَةُ [el-iʿzāmet] (hemze-i meksūre ile) ve

الْعَظْمَةُ [el-ʿuzmet] (عُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) ve

الْعَظَامَةُ [el-ʿizāmet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) ve

الْعُظْمَانَةُ [el-ʿuzzāmet] (رُؤْمَانَةٌ [rummānet] vezninde) Nisvān-ı ʿArabın büyük görünmek için kışlarına bağladıkları boğçaya denir, zīrā beyne'l-ʿArab sağrılı ʿavret makbūledir.

عَظَامٌ [ʿAzāmi] (قَطَامٌ [kaḡāmi] vezninde) Şām'da bir mevziʿ adıdır.

الْعَظْمَةُ [el-ʿazimet] (فَرِحَةٌ [feriḡat] vezninde) ve

الْمَعْظُومَةُ [el-maʿzūmet] Ālāt-ı kebīreden hazz edip hoşlanır olan ʿavrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ عَظْمَةٌ وَمَعْظُومَةٌ أَيْ مُشْتَهِيَةٌ لِلْأَيُّورِ الْعَظِيمَةِ

الْعَظْمُ [el-ʿazam] (fethateynle) Yolun cāddesine itlāk olunur; yukālu: يَذْهَبُ مِنْ عَظْمِ الطَّرِيقِ أَيْ مِنْ جَادَتِهِ

الْمَعْظُومُ [el-maʿzūm] Şol deve köşeğine denir ki min-baʿd anasını emmesin diye lisānında olan kemiği kesr olunmuş ola.

الْعَظْمَاتُ [el-ʿazamāt] (feteḡātla) Kavmin eşrāf ve sādātına itlāk olunur; yukālu: هُمْ عَظْمَاتُ الْقَوْمِ أَيْ سَادَاتُهُمْ

[ع ظ ر م]

الْعِظْرِمُ [el-ʿizrim] (زَبْرِيحٌ [zibric] vezninde) Hāssaten arslan necisine denir.

[ع ظ ل م]

الْعِظْلِمُ [el-ʿizlim] (زَبْرِيحٌ [zibric] vezninde) Karanu geceye denir; yukālu: جَاءَ فِي الْعِظْلِمِ أَيِ اللَّيْلِ الْمُظْلِمِ Ve bir şecerin ʿusāresine denir, ʿalā-kavlin bir nebāt adıdır ki onunla nesne boyanır yāhūd وَسْمَةٌ [vesmet] dedikleridir. Müfredātta عِظْلِمٌ [ʿizlim] çivit otuyla müfesserdir ki çivit onun ʿusāresidir.

التَّعْظَلْمُ [et-teʿazlum] (تَدْحْرُجٌ [tedaḡruc]

vezninde) Gece pek karanu olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَعَطَّمُ اللَّيْلُ إِذَا أَظْلَمَ [el-ʿazlemet] [daħrecet] [daxrecet] vezninde) Karanlık, zulmet ma'nāsınadır. **العَطْلَامُ** [el-ʿiḏlām] [qirṭās] vezninde) Havā yüzüne çöken sisliğe ve pusluğa ve dumanlığa denir.

[ع ف ه م]

العُفَاهِمُ [el-ʿufāhim] (fā'yla [ʿulābiṭ] vezninde) Tüvānā ve celd ve çalāk nākaya denir. Ve refāhiyyetli hoş ve güzel dirliğe denir; yukālu: لَهُ عُفَاهِمٌ أَي رَفَاهِيَةُ الْعَيْشِ Ve pek seğırtmeğe denir, ʿadv-i şedīd ma'nāsına.

[ع ق م]

العُقْمُ [el-ʿuḑm] (ʿayn'ın zammı ve kāf'ın sükunuyla) Kısırlık ma'nāsınadır; nisvānın rahimlerinde bir hẓme [hezmet] ve ʿarıza olduğundan hāmil olmazlar; yukālu: بِهَا عُقْمٌ Mütercim der ki mü'ellif sebab-i عُقْمِ [uḑm]u yalnız rahime ʿazv eylemiştir, erkek tarafından dahi olur, *Tezkire*'de Dāvūd yüz kadar esbāb sebt eylemiştir, fe'lyurāca. Ve عُقْمٌ [uḑm] vasfı dişiye mahsūs değıldir, erkeğe de vasf olur, ke-mā se-yuzkeru, niteki عُقْرٌ [uḑr] dahi böylecedir.

العَقَمُ [el-ʿaḑam] (fethateynle) ve

العَقْمُ [el-ʿakm] (ʿayn'ın fethi ve zammıyla) Hatun kısır kalmak ma'nāsınadır; yukālu: عَقِمَتِ الْمَرْأَةُ وَعَقِمَتْ وَعَقِمَتْ عَقْمًا وَعَقْمًا وَعَقْمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالْأَوَّلِ وَالْحَامِسِ وَيُقَالُ عَقِمَتْ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا كَانَتْ عَقِيمًا ve

عَقْمٌ [ʿaḑm] (ʿayn'ın fethiyle) Müteʿaddī olur, kısır kılmak ma'nāsınadır; yukālu: عَقَمَهَا اللهُ عَقْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِيِ أَي جَعَلَهَا عَقِيمًا Ve bir adamın mefāsıl-ı aʿzāsı kuruyup ʿamel ve hareketten kalmak ma'nāsınadır;

yukālu: عَقِمَتْ مَفَاصِلُهُ عَلَى الْبِنَاءِ لِلْمَفْعُولِ إِذَا بَسَتْ Ve sākit ve hamüş olmak ma'nāsınadır; yukālu: عَقِمَ الرَّجُلُ عَقْمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا سَكَتَ **الْإِعْقَامُ** [el-i-ʿqām] (hemzenin kesriyle) Bu dahi kısır kılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَعَقَمَهَا اللهُ إِذَا جَعَلَهَا عَقِيمًا

العَقِيمُ [el-ʿaḑīm] [emīr] vezninde) ve **العَقِيمَةُ** [el-ʿaḑīmet] (hā'yla) Haml kabul eylemeyen rahime denir; yukālu: رَحِمٌ عَقِيمٌ Ve kısır kalmış hatuna vasf olur; cem'i عَقَائِمٌ [ʿaḑā'im] ve عُقْمٌ [uḑm] gelir ʿayn'ın zammıyla; yukālu: إِمْرَأَةٌ عَقِيمٌ Şārih der ki رَحِمٌ [raḑīm] mü'ennes olmakla vasfı te'nīsine nazaran mü'ennes ve lafzı itibārıyla müzekker olur. Ve مَرَأَةٌ [merʿet] vasf-ı hāss olmakla müzekkeren vārid olur. İntehā. Ve

عَقِيمٌ [ʿaḑīm] Veledi olmayan er kişiye de vasf olur. Bunun cem'i عُقَمَاءٌ [uḑamā] gelir, kُرَمَاءٌ [kuremā] vezninde ve عَقَامٌ [iḑām] gelir ʿayn'ın kesriyle ve عَقْمَى [ʿaḑmā] gelir, سَكْرَى [sekrā] vezninde; yukālu: رَجُلٌ الْمَلِكُ عَقِيمٌ إِذَا كَانَ لَا يُوَلِّدُ لَهُ Ve ʿArabların عَقِيمٌ kavlleri mülk ve saltanat bābında neseb nāfiʿ olmadığına mebnīdir, zīrā mülk ve saltanat talebi zımnında eb ve veled ve aḥ ve ʿamm gibi ekārib katl ve itlāf olunur. Ve

رِيحٌ عَقِيمٌ [rīḥun ʿaḑīm] Lākih olmayan ya'nī sehāb peydā eylememekle sebab-i ʿādī-i emtār olmayan ye le itlāk olunur; yukālu: رِيحٌ عَقِيمٌ أَي غَيْرٌ لَاقِحٍ Ve

حَرْبٌ عَقِيمٌ [ḥarbun ʿaḑīm] Şedīd olan cenge itlāk olunur, ke-mā se-yuzkeru.

الْعَقَامُ [el-ʿaḑām] [sehāb] vezninde) Bu dahi veledi olmayan kişiye denir. Ve عَقِيمٌ [ʿaḑīm] gibi harb ve kıtāle vasf olur, ke-mā se-yuzkeru. Ve bed-hüy adama

vasf olur; yukālu: رَجُلٌ عَقَامٌ أَي سَيِّءُ الْخُلُقِ Ve bir vechle ber ve ifākat bulmayan derd ve 'illete vasf olur ve bunda 'ayn'ın zammı efsaftır; yukālu: دَاءٌ عَقَامٌ وَعَقَامٌ إِذَا كَانَ لَا يَبِيرُ Ve genç olup yavuz ve şedid olan nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ عَقَامٌ أَي بَازِلٌ شَدِيدَةٌ

الْعَقَامُ [el-ʿuqām] (عَرَابٌ [gūrāb] vezninde) **عَقِيمٌ** [ʿaḳīm] ve عَقَامٌ [ʿuqām] gibi pek tünd ve şedid olan harb ve kıtāle vasf olur ki istisāl-i 'asker eder; yukālu: حَزْبٌ عَقِيمٌ وَعَقَامٌ Ve şiddet ve mihnetli güne vasf olur; yukālu: يَوْمٌ عَقَامٌ أَي شَدِيدٌ Ve

عَقَامٌ [ʿuqām] Bir cins balık adıdır. Ve bir nev' deniz yılanına denir ki **أَسْوَدٌ** [esved] itlāk olunan kara yılanı gāh u bī-gāh denizin kıyısına varıp safir eyledikte عَقَامٌ [ʿuqām] denizden taşra çıkıp bir zamān birbirine sarmaşıp koçuştuktan sonra ayrılıp her biri yerlerine giderler.

الْمَعَاقِمُ [el-me'āḳim] (mīm'in fethiyle) At kısmının arka kemiğinin mu'ahharında **فَرِيدَةٌ** [ferīdet] itlāk olunan omurga kemikleri ile kuyruk sokumu beyinde olan kaburgalara denir. Ve **مَعَاقِمُ الْخَيْلِ** [me'āḳimu'l-ḫayl] atın mefāsılına denir, müfredleri **مَعْقِمٌ** [ma'ḳim]dir, **مَنْزِلٌ** [menzil] vezninde.

الْعَقْمُ [el-ʿaḳm] ve

الْعَقْمَةُ [el-ʿaḳmet] ('ayn'ların fethi ve kesriyle) Kırmızı bürüncek çara denir ki nisvān örtünürler, 'alā-kavlin mutlakan kırmızı sevbe denir. Ve

عِقْمَةٌ [ʿiḳmet] ('ayn'ın kesriyle) Alaca kumaşa denir.

الْعُقْمِيُّ [el-ʿuḳmiyy] (كُرْدِيٌّ [kurdiyy] vezninde) Şeref ve kerem ve hasebi kadim olan kişi-zādeye denir; yukālu: هُوَ عُقْمِيٌّ Ve garīb ve gāmiz ve

istihracı güç kelāma denir; bunda kesr ile de lügattir; yukālu: كَلَامٌ عُقْمِيٌّ أَي غَرِيبٌ غَامِضٌ **التَّعَاقُبُ** [et-te'āḳum] **تَعَاقُبٌ** [te'āḳub] vezninde ve mürādifidir.

الْإِعْتِقَامُ [el-i'tiḳām] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Kuyuyu kazarken suya karīb oldukta yanında müceddeden bir küçük muhtasar kuyu dahi kazmak ma'nāsınadır, evvelki kuyunun suyu acı mıdır tatlı mıdır bilmek için, eger tatlı ise bakiyyesini dahi hafr edip tevsi' eyleye.

الْمُعَاقَمَةُ [el-mu'āḳamet] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Muhāsame ma'nāsınadır; yukālu: عَاقَمَهُ إِذَا خَاصَمَهُ

التَّعْقِيمُ [et-ta'ḳīm] (تَفْعِيلٌ [tef'i'l] vezninde) İskāt eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَقَّمَهُ إِذَا أَسْكَنَهُ

عَقْمَةٌ [ʿAḳmet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Bir vādī adıdır. Ve

عَقْمَةُ الْقَمَرِ [ʿaḳmetu'l-ḳamer] Ayın 'avdetinden 'ibārettir, zāhiren matla'dan her bār tulū'u olacaktır.

عَقَامَةٌ [ʿAḳāmet] (سَخَابَةٌ [seḫābet] vezninde) Bir recül adıdır. Ve 'Abdullāh b. Muḫammed b. 'Alī b. Ebī 'Aḳāme fukahā-i Şāfi'iyye'dendir.

الْعُقَيْمُ [el-ʿUḳaym] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) İbn Ziyād'dır ki tābi'idir.

[ع ق م]

عَقْرَمَى [ʿAḳremā] (عَقْرَبَى [ʿaḳrebā] vezninde) Yemen'de bir mevzi' adıdır.

[ع ك م]

الْعَكْمُ [el-ʿakm] ('ayn'ın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Metā'ı bir sevble çekip bağlamak ma'nāsınadır, yük dengini şeritlemek gibi; yukālu: عَكَمَ الْمَتَاعَ عَكْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا

شَدَّهُ بِتَوْبٍ Ve

عَكْمٌ [ʿakm] Adamın bedeninde yanın iç yüzüne denir; yukālu: اِشْتَكَى عَكْمَهُ أَي دَاخَلَ اِشْتَكَى عَكْمَهُ أَي دَاخَلَ Ve bir adamın ziyāretinden memnū^c olmak maʿnāsınadır; yukālu: عَكِمَ الرَّجُلُ عَكْمَ عَنهُ عَلَى الْمَجْهُولِ أَي صُرِفَ عَن زِيَارَتِهِ Ve bir kimse üzere yürüyüp hamle eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَكِمَ عَلَيْهِ إِذَا اِنْتَهَرَ Ve bir arz ve mahalle kasd ve teveccüh eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَكِمَ مَا عَكَمَ عَن شَمِيهِ أَي مَا إِذَا يَمَمَهَا Ve deve semirip gövdesi kat kat yağ bağlamak maʿnāsınadır; yukālu: عَكَمَتِ الْإِبِلُ إِذَا سَمِنَتْ وَحَمَلَتْ شَحْمًا عَلَى شَحْمٍ

الْإِعْكَامُ [el-iʿkām] (hemzenin kesriyle) Bir adama metā^cını sarıp bağlamak hususunda yardım eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَعَكَمَهُ إِذَا أَعَانَهُ عَلَى الْعَكْمِ

الْعِكْمُ [el-iʿkm] (ʿayn'ın kesriyle) Metā^cı sarıp bağladıkları şerit makülesi bağa denir. Ve yük dengine denir; cemʿi اَعْكَامٌ [aʿkām]dır; ve minhu yukālu: هُمَا عَكْمًا غَيْرِ Ve bir arka yükü nesneye denir ki boğça edip sırtına yüklenirler, كَارَةٌ [kāret] maʿnāsına, Fāriside püştvāra denir; cemʿi عُكُومٌ [ʿukūm] gelir. Ve kuyu makarasına ve çarhına denir. Ve şol nihālī makülesi çite denir ki nisvān tāʿifesi ona zahirelerini vaz^c ederler.

الْعِكَامُ [el-iʿkām] كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bir dahi metā^c sarıp bağlayacak şerit makülesine denir; cemʿi عَكْمٌ [ʿukm]dür ʿayn'ın zammıyla.

التَّعْكِيمُ [et-taʿkīm] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bu dahi deve semirip kat kat yağ bağlamak maʿnāsınadır; yukālu: عَكَمَتِ الْإِبِلُ إِذَا

سَمِنَتْ وَحَمَلَتْ شَحْمًا عَلَى شَحْمٍ

الْعُكْمَةُ [el-ʿukmet] عُرْفَةٌ [gurfet] vezninde) Karın köşesine denir; yukālu: مَا بَقِيَ فِي بَطْنِ الدَّابَّةِ عُكْمَةٌ إِلَّا امْتَلَأَتْ أَي زَاوِيَةٌ

الْعُكُومُ [el-ʿakūm] صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Döntüp sapacak yere denir. Ve bir def'a oğlan ve bir def'a kız doğuran hatuna denir; yukālu: امْرَأَةٌ عُكُومٌ أَي مِعْقَابٌ

الْإِعْكَامُ [el-iʿtikām] اِئْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Yük denklerini kaldırıp yükletmek için berāberleştirmek maʿnāsınadır; yukālu: اِغْتَكُمُوا إِذَا سَوَّوْا بَيْنَ الْأَعْدَالِ لِيَحْمِلُوَهَا Ve tortop birirmek maʿnāsınadır; yukālu: اِغْتَكَمَ الشَّيْءُ إِذَا اِزْتَكَمَ

عُكَيْمٌ [ʿUkeym] زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Bir recül ismidir.

الْمِعْكَمُ [el-miʿkem] مِئْبَرٌ [minber] vezninde) Gövdesinin eti sımsıkı tıknaz adama denir; yukālu: رَجُلٌ مِعْكَمٌ أَي مُكْتَبِرٌ اللَّحْمِ

[ع ك ر م]

عِكْرِمَةٌ [ʿikrimet] زَبْرِيحَةٌ [zibricet] vezninde) maʿrife olarak yaʿnī gayr-i munsarîf olarak kezālik harf-i taʿrîfle) Dişi güvercine, ʿalā-kavlin dişi kumruya denir. Ve ʿİkrime b. Hāfşa b. Kays ʿAylān bir kabîle pederidir.

الْعِكْرِمُ [el-iʿkrim] زَبْرِيحٌ [zibric] vezninde) Gecenin sevād ve zulmetine denir; yukālu: عَلَا عِكْرِمُ اللَّيْلِ أَي سَوَّادُهُ

الْعُكَارِمُ [el-ʿUkārīm] غُلَابِيْطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) Beliyy kabilesinden bir kabîledir.

[ع ل م]

الْعِلْمُ [el-ilm] (ʿayn'ın kesriyle) Bilmek maʿnāsınadır; yukālu: عَلِمَهُ عِلْمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا عَرَفَهُ

Müellif Başāʿir'de مَعْرِفَةٌ [maʿrifet]i اِذْرَاكَ [maʿrifet]i مَعْرِفَةٌ [maʿrifet]i unvānıyla taʿrîf edip

ve عِلْمٌ [ʿilm]i hakk-ı maʿrifetle taʿrīf ve عِلْمٌ [ʿilm] eʿamm olduğunu tansīs eylemiştir. Ve Rāgib'in beyānına göre مَعْرِفَةٌ [maʿrifet] in mukābili **إِنْكَارٌ** [inkār] ve عِلْمٌ [ʿilm]in mukābili **جَهْلٌ** [cehl]dir. Ve مَعْرِفَةٌ [maʿrifet] bi't-tefekkür bilmek olmakla اللهُ يَعْرِفُهُ اللهُ kavli Hak taʿālāya nisbeti cāʿiz olmaz, belki اللهُ يَعْلَمُهُ اللهُ demek lāzımdır, zīrā عِلْمٌ [ʿilm] bir şey'in hakikatini bilmekten ibārettir, gerek huzūrī olsun ʿilm-i ilāhī gibi ve gerek husulī olsun, ʿilm-i ʿibād gibi. Ve عِلْمٌ [ʿilm] vech-i dikkat üzere bilmeye de itlāk olunur, شُعُورٌ [šuʿūr] ve فِطْنَةٌ [fiṭnat] gibi, kemā se-yuzkeru. Ve mü'ellifinin itikād-ı cāzım ü mutābık ile de taʿrifleri maʿnā-yı lügavīden müstefāddır, niteki *Mufredāt-ı Rāgib*'de bi'l-i-ışāre meşrūhtur. İntehā. Ve

عِلْمٌ [ʿilm] Bir adam fī-nefsihi bilir olmak maʿnāsınadır; yukālu: عِلْمٌ هُوَ فِي نَفْسِهِ إِذَا كَانَ يَعْلَمُ

Şārih der ki muktezā-yı sibāk bu dahi سَمِيعٌ bābından olmaktadır, lākin savāb olan bāb-ı hāmisten olmasıdır, zīrā misāl-i mezbūr lāzımdır, fī-nefsihi ʿālim oldu maʿnāsınadır. Çün sıfat-ı ʿilm müzāvele ve mümāresetle zātında garīz olmakla ʿālimiyyet hāsıl olur, pes bāb-ı rābiʿden bāb-ı hāmise menkūl olmuş olur. İntehā. Ve

عِلْمٌ [ʿilm] شُعُورٌ [šuʿūr] ve تَفَقُّطٌ [tefaṭṭun] maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: عِلْمٌ بِهِ إِذَا شَعَرَ. Ve bir nesneyi itkān ve ihkām eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir ki عِلْمٌ [ʿilm]in lāzımdır; yukālu: عِلْمٌ الْأَمْرِ إِذَا أَتَقَّنَهُ

الْعَالِمُ [el-ʿālim] ve

الْعَالِمِينَ [el-ʿalīm] عِلْمٌ [ʿilm] ile muttasıf olan kimsedir, dānā maʿnāsına; cemʿi عُلَمَاءُ

[ʿulemā] gelir, شُعْرَاءُ [šuʿarā] gibi ve عُلَمَاءُ [ullām] gelir, جُهَالٌ [cuhāl] gibi. Şārih der ki عُلَمَاءُ [ʿulemā] عَالِمٌ [ʿālim] ve عَلِيمٌ [ʿalīm]in cemʿidir ve عُلَمَاءُ [ullām] yalnız عَالِمٌ [ʿālim]in cemʿidir. عَالِمٌ [ʿālim]de sıfat-ı ʿilm meleke ve garīze olmakla bāb-ı hāmise nakl ile عَلِيمٌ [ʿalīm] maʿnāsına olmakla cemʿ-i teksiri onunla müttehid oldu.

التَّعْلِيمُ [et-taʿlīm] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) ve **الْعِلْمُ** [el-ʿillām] (ʿayn'ın kesriyle كِذَابٌ [kizzāb] vezninde) Öğretmek maʿnāsınadır; yukālu: عَلَّمَهُ الْعِلْمُ تَعْلِيمًا وَعِلْمًا إِذَا صَيَّرَهُ يَتَعَلَّمُ Ve sipāhī cenkte kendi kendisini iflān için bir mahsūs dil-āverlik nişānı kılmak maʿnāsınadır; yukālu: عَلَّمَهُ نَفْسَهُ إِذَا وَسَمَهَا بِسِمَا الْحَزْبِ

الْإِعْلَامُ [el-iʿlām] (hemzenin kesriyle) Bu dahi öğretmek ve bildirmek maʿnāsınadır; yukālu: أَعْلَمَهُ الْعِلْمُ بِمَعْنَى عَلَّمَهُ Ve cenkte ata mülevven yün asmak maʿnāsınadır ki murād onunla kendi atı olduğunu bildirmek için ʿalāmet kılmaktır; yukālu: أَعْلَمُ الْفَرَسِ إِذَا عَلَّقَ عَلَيْهِ صُوفًا مُلَوَّنًا فِي الْحَزْبِ Kezālik cenkte kendiye dil-āverlik nişānı vazʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَعْلَمُ نَفْسَهُ إِذَا وَسَمَهَا بِسِمَا الْحَزْبِ

التَّعَلُّمُ [et-teʿallum] (تَفْعُلٌ [tefaʿul] vezninde) Öğrenmek maʿnāsınadır ki tadrīcle bilir olmaktan ibārettir; yukālu: عَلَّمَهُ الْعِلْمُ فَتَعَلَّمَهُ Ve bir işi itkān ve ihkām eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: تَعَلَّمَ الْأَمْرَ إِذَا أَتَقَّنَهُ

الْعَلَامَةُ [el-ʿallāmet] (شَدَادَةٌ [şeddādet] vezninde) ve

الْعَلَامُ [el-ʿallām] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) ve

الْعِلْمُ [el-ullām] (زُنُنٌ [zunnār] vezninde) ve

التَّعْلِمَةُ [et-ti'limet] (زِبْرِجَةٌ [zibricet] vezninde) ve

التَّعْلَامَةُ [et-ti'lāmet] (tā'nın kesriyle) Ziyādesiyle 'ālim ve dānā adama denir; yukālu: هُوَ عِلْمَةٌ وَعِلْمٌ وَعِلْمَةٌ وَعِلْمَةٌ وَعِلْمَةٌ وَعِلْمَةٌ جِدًّا أَي عَالِمٌ جِدًّا teki hā' tevkīd-i mübālaga içindir, gūyā ki 'ilm ve dānişte dāhiye olduğunu irādeye mebnīdir. İntehā. Ve

عِلْمَةٌ [ʿallāmet] ve

عِلْمٌ [ʿallām] 'İlm-i nesebde māhir adama denir; yukālu: هُوَ عِلْمَةٌ وَعِلْمٌ أَي نَسَابَةٌ

الْمُعَالَمَةُ [el-mu'ālemet] (مُعَالَمَةٌ [mufā'ālet] vezninde) Bāb-ı mugālebede müsta'emeldir, bilgiçlik husūsunda yarışmak ma'nāsınadır; yukālu: عَالِمَةٌ فَعَلِمَهُ كَنَصْرَهُ أَي غَلِبَهُ عِلْمًا

الْعُلْمَةُ [el-ʿulmet] (عُرْفَةٌ [gurfet] vezninde) ve

الْعَلْمُ [el-ʿalem] (fethateynle) ve

الْعَلْمَةُ [el-ʿalemet] (fethateynle) Üst dudakta olan yarıklığa 'alā-kavlin bir tarafında olan yarıklığa denir; yukālu: بِهِ عِلْمَةٌ وَعِلْمٌ وَعِلْمَةٌ وَعِلْمٌ Ve وَعِلْمَةٌ أَي شَقٌّ فِي شَفْتِهِ الْعُلْيَا أَوْ فِي أَحَدِ جَانِبَيْهَا

عَلْمٌ [ʿalem] (fethateynle) Bu ma'nāda masdar olur; yukālu. عِلْمُ الرَّجُلِ عِلْمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ فِي شَفْتِهِ عِلْمَةٌ

الْأَعْلَمُ [el-a'lem] Vastır, üst dudağı yāhūd bir tarafı yarık adama denir, niteki أَفْلَحُ [eflah] alt dudağı yarık olana denir; ve minhu yukālu: الْأَعْلَمُ غَيْرُ الْأَفْلَحِ

الْعَلْمُ [el-ʿalm] ('ayn'ın fethiyle) Bir nesneye 'alāmet ve nişān eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عِلْمَهُ عِلْمًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا وَسَمَهُ Ve bir adamın üst dudağını yarmak ve yarık eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عِلْمٌ شَفْتَهُ عِلْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا شَقَّهَا

الْعِلَامَةُ [el-ʿallāmet] (سَحَابَةٌ [sehābet] vezninde) ve

الْأَعْلُومَةُ [el-u'ālūmet] (أُضْحُوكَةٌ [uḏḥuket] vezninde) Nişāne ma'nāsınadır; عِلَامَةٌ [ʿalāmet]in cem'i عِلَامٌ [ʿalām]dır, hā'sız; yukālu: بِهِ عِلَامَةٌ الْحَيْثُ وَأَعْلُومَتُهُ أَي سِمَتُهُ Ve

عِلَامَةٌ [ʿalāmet] İki arz beyninde olan fasl ve sınıra denir. Ve yollarda nişān için mansüb olan mīl ve menāra denir ki semt ve maksad onunla ma'lūm olur.

الْعَلْمُ [el-ʿalem] (fethateynle) Bu dahi iki arzı fāsıl olan sınıra denir. Ve yollarda mansüb olan mīl ve menāre gibi nişāna denir. Ve uzun dağa 'alā-kavlin mutlak dağa denir, cem'i أَعْلَامٌ [a'lām] ve عِلَامٌ [ʿilām] gelir 'ayn'ın kesriyle. Ve sevb ve kumaşta olan damgaya denir ki nişān için ederler. Ve sancağa denir, رَايَةٌ [rāyet] ma'nāsına. Ve bayrağa denir, sancak emir nişānı ve bayrak sār sergerde nişānı olduğu için. Ve bir kavm ve cemā'atin sey-yid ve zī-şānına denir, cem'i أَعْلَامٌ [a'lām] gelir.

الْمَعْلَمُ [el-ma'lem] (مَقْعَدٌ [maḳ'ad] vezninde) Mazinne ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ مَعْلَمٌ Ve şol eser ve nişāna denir ki onunla bir nesneye istidlāl olunur, yol nişānı gibi.

الْعُلَامَةُ [el-ʿullāmet] (رُؤْمَانَةٌ [rummānet] vezninde) Bu dahi vesīle-i istidlāl olan eser ve nişāna denir.

الْعَلْمُ [el-ʿalm] ('ayn'ın fethiyle) Bu dahi عِلْمٌ [ʿalem] ve عِلَامَةٌ [ʿalāmet] ma'nāsınadır.

الْعَالَمُ [el-ʿālem] (lām'ın fethiyle) Mecmū-ı mahlūkata itlāk olunur, 'alā-kavlin batn-ı feleğin hāvī olduğu ya'nī zīr-i felek-i kamerde mevcūd olan cümle-i

cevāhir ü a'rāza denir. Şārih der ki fi'l-asl mā-yu'lemu bihi'ş-şey' ma'nāsınadır; mahlūkāta ki māsivā-yı ilāhīdir, itlākı mūcidi olan zāt-ı ecell ü a'lāyı bilmeğe delālette vesile olduğuna mebnidir; cem'ci EĀLEMŪN [e'ālemūn] gelir. Ve işbu EĀLEM [e'ālem] ile YĀSEM [yāsem] lafzından gayrı fā'al vezni elif ve nūn'la cem'lendiği gayr-i vākī'dir ve cem'iyyeti envāc ve asnāf itibārıyla, e'ālem-i insān ve e'ālem-i āb ve e'ālem-i nār gibi yāhūd eşref-i mahlūkāt olan insānın taglībine mahmūldür.

التَّعَالِمُ [et-te'ālum] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Bir nesneyi herkes bilişmek ma'nāsınadır; yukālu: تَعَالَمَهُ الْجَمِيعُ أَيَّ عَلِمُوهُ

الْأَيَّامُ الْمَعْلُومَاتُ [el-eyyāmu'l-ma'lūmāt] Māh-ı zi'l-hiccenin ibtidā on gününden ibārettir ki āhiri yevmü'n-nahrdr.

الْغَلَامُ [el-ūlām] (غُرَابٌ [gūrāb] vezninde) ve

الْغُلَامُ [el-ullām] (زُنَّارٌ [zunnār] vezninde) Çakır doğana denir. Ve atmaca kuşuna denir. Ve

غَلَامٌ [ullām] (زُنَّارٌ [zunnār] vezninde) Kınaya denir, حِنَاءٌ [hinnā] ma'nāsına.

الْغَلَامِيُّ [el-ūlāmiyy] (غُرَابِيٌّ [gūrābiyy] vezninde) Cüst ve çalāk ve reşid ve zekī adama denir; yukālu: رَجُلٌ غَلَامِيٌّ أَيَّ خَفِيفٌ ذَكِيٌّ

عَلَامٌ [e'Allām] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Bir recül ismidir.

الْعَيْلَمُ [el-aylem] (حَيْدَرٌ [hayder] vezninde) Deryāya denir. Ve küre-i arzı hāmil olan suya denir ki murād küre-i mā olur, gerçi hāmil değıldir, lākin öylece mütēhay-yeldir. Ve etli cānlı, ter ve nāzük-beden mahbūba denir. Ve kurbağaya denir. Ve suyu çok e'alā-kavlin suyu çorak kuyuya

denir. Ve bir recülün ismidir. Ve erkek sırtlana denir ki عَيْلَامٌ [e'aylām] dahi denir.

الْعَلَمَاءُ [el-almā] (حَمْرَاءٌ [hamrā] vezninde) Zirha denir, دِرْعٌ [dir'c] ma'nāsına.

الْإِغْتِيْلَامُ [el-i'tilām] (إِفْتِيْعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Bilmek ma'nāsınadır; yukālu: إِغْتَلَمَهُ أَيَّ عَلِمَهُ Ve su akmak ma'nāsınadır; yukālu: إِغْتَلَمَ الْمَاءُ إِذَا سَالَ

غَلَيْمٌ [Uleym] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Bir recül adıdır.

عَلَمَيْنُ الْعَلَمَاءِ [e'Almeynu'l-e'Ulemā] (evvelde e'ayn'ın ve lām'ın fethiyle) Şām'da bir arzın ismidir.

عَلَمُ السَّغْدِ [e'Alemu's-Sa'd] (fethateynle) Dūme kurbünde bir dağın adıdır.

[ع ل ث م]

عَلْتَمٌ [e'Alsem] (سَا-yı müsellese ile جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Bir recül adıdır.

[ع ل ح م]

الْعُلُجُومُ [el-ulcūm] (عُضْفُورٌ [uşfūr] vezninde) Hurmalığı çok bostāna denir. Ve erkek kurbağaya denir. Ve pek çok suya denir. Ve gecenin zulmetine denir. Ve denizin dalgasına denir. Ve kene ta'bīr olunan böceğe denir. Ve kara yağız āhūya denir. Ve erkek devekuşuna denir. Ve koyun koçuna denir. Ve dağ keçisine denir. Ve koca öktüze denir. Ve kaz kuşunun erkeğine denir. Ve bir cins ak kuş adıdır. Ve yavuz ve şedīd deveye e'alā-kavlin güzīde ve a'lāsına denir; cem'leri EĀLĀCİM [e'alācīm]dir.

الْعَلَجِمُ [el-alcem] (جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Uzun şey'e denir.

الْمُعْلَنْجِمُ [el-mu'lencim] (ism-i fā'il bünye-siyle) Dertop kum yığınının adıdır; yukālu: زَفَلٌ مُعْلَنْجِمٌ أَيَّ مُتْرَاكِمٌ

[ع ل ذ م]

الْعَلْدَمِيّ [el-^{ca}alzemiy] (zāl-ı mu^cceme ile **عَلْقَمِيّ** [^{ca}alkamiyy] vezninde) Şol ekül ve harīs adama denir ki eline geçtiği nesneyi bi't-tamām ekl eder ola; yukālu: رَجُلٌ عُلْدَمِيٌّ أَي حَرِيصٌ يَأْكُلُ مَا قَدَرَ عَلَيْهِ

[ع ل ق م]

الْعَلْقَم [el-^{ca}alkam] (kāf'la جَعْفَرٌ [^{ca}cafer] vezninde) Ebū cehl kavununa denir, حَنْظَلٌ [hanzal] ma'nāsına. Ve mutlakan acı ve telh nesneye denir. Ve acı olan سِدْرٌ [sidr] yemişine denir. نَبْقَةٌ [nebiqat]-ı murre ma'nāsına. Ve pek acı suya denir; yukālu: شَرِبَ عَلْقَمًا وَهُوَ أَشَدُّ الْمَاءِ مَرَارَةً

الْعَلْقَمَةُ [el-^{ca}alkamet] (dahrecet) vezninde) Acı olmak ma'nāsınadır; yukālu: عَلَقَمَ الشَّيْءُ إِذَا كَانَ مُرًّا Ve ta'āma acı nesne katmakla acıtmak ma'nāsınadır; yukālu: عَلَقَمَ طَعَامَهُ إِذَا أَمَرَهُ

عَلْقَمَةٌ [^{ca}Alqamet] Esāmīdendir: ^{ca}Alqame el-Ḥaşiyy ve ^{ca}Alqame b. ^{ca}Abede el-Fahl ve ^{ca}Alqame b. ^{ca}Ulāse şā'irlerdir. Ve

عَلْقَمَةٌ [^{ca}Alqamet] Mağrib'de bir belde adıdır.

الْعَلَاقِمَةُ [el-^{ca}Alāqimet] (^{ca}ayn'ın fethiyle) Bulbeys kurbünde bir şehir adıdır.

عَلْقَمَاءُ [^{ca}Alqamā] (^{ca}ayn'ın fethiyle) Bir mevzi'dir.

[ع ل ك م]

الْعُلْكُوم [el-^{ca}ulkūm] (uṣfūr) vezninde) Yavuz ve şedīd deveye ve sā'ir hayvāna denir; müzekker ve mü'ennesine denir.

الْعُلْكُم [el-^{ca}ulkum] (kūnuz) vezninde) ve

الْعُلَاكِيم [el-^{ca}ulākim] (ulābiṭ) veznin-

de) ve

الْمُعْلَكَم [el-mu^{ca}alkem] (muza^{ca}fer) vezninde) **عُلْكُوم** [^{ca}ulkūm] ma'nāsınadır. Ve **عُلَاكِيم** [^{ca}ulākim] lafzının cem'i **عُلَاكِيم** [^{ca}alākim] gelir ^{ca}ayn'ın fethiyle.

عَلْكَم [^{ca}Alkem] (ca^{ca}fer) vezninde) Bir recül adıdır.

الْعَلْكَمَةُ [el-^{ca}alkemet] (dahrecet) vezninde) Devenin hörgücü büyük olmak ma'nāsınadır; yukālu: عُلْكَمُ الْبَعِيرِ إِذَا عَظُمَ سَنَامُهُ

[ع ل ه م]

الْعِلْهَم [el-^{ca}ilhem] (kirşebb) vezninde) ve

الْعِلْهَم [el-^{ca}illehm] (cirdahl) vezninde) ve

الْعُلَاهِم [el-^{ca}ulāhim] (ulābiṭ) vezninde) Pek iri ve dızman deveye denir.

[ع م م]

الْعَمُّ [el-^{ca}amm] (^{ca}ayn'ın fethi ve mīm'in teşdidiyle) Pederin birāderine denir ki ^{ca}amuca ta'bīr olunur, cem'i **أَعْمَامٌ** [^{ca}a^mmām] ve **عُمُومَةٌ** [^{ca}umūmet] gelir ^{ca}ayn'ın zammıyla ve **عُمٌّ** [^{ca}e^mumm] gelir hemzenin fethi ve ^{ca}ayn'ın zammıyla ve cem'ü'l-cem'i **أَعْمُمُونَ** [^{ca}a^mmumūn] gelir izhār-ı taz'ifile; mü'ennesi **عَمَّةٌ** [^{ca}ammet]tir; tekūlu: هَذَا عَمِّي أَي أَخُو أَبِي وَيُقَالُ هُمَا ابْنَا عَمٍّ وَلَا يُقَالُ ابْنَا خَالٍ وَتَشْوَلُ ابْنَا خَالَةٍ لَا وَيُقَالُ ابْنَا عَمَّةٍ Zīrā iki birāder yekdīgerinin oğluna göre **عَمٌّ** [^{ca}amm] olup ve oğulları birbirine nisbetle ^{ca}amm-zāde olurlar lākin dayının oğluna nisbet dayının kız karındaşının oğlu teyze-zāde olur, kezālik iki kız kardeş yekdīgerin oğluna teyze olup ve oğulları birbirine teyze-zāde olurlar, lākin **عَمَّةٌ** [^{ca}ammet]in oğluna **عَمَّةٌ** [^{ca}ammet]in kardeşi oğlu dayı-zāde olur.

Mütercim der ki ba^{ca}zı usūlde **ابْنَا عَمَّةٍ**

süretini resm eylemişler, meselâ Zeyd'in kız kardeşini 'Amr tezevvüc ve 'Amr'ın kız kardeşini Zeyd tezevvüc edip her birinden evlād hāsıl olsa, Zeyd'in kız kardeşi Zeyd'in oğluna ve 'Amr'ın kız kardeşi 'Amr'ın oğluna عَمَّةٌ [‘ammēt] olur ve kendiler عَمَّةٌ [‘amm] olurlar, ba‘dehu kelām men‘-i itlākide değildir, belki men‘-i cevzddadır diye te‘vīl eylediler. Ve şārihin beyānına göre عَمَّ [‘amm] şümül ma‘nāsından me‘hūzduz ki şümül-ı übüvvet olacaktır. İntehā. Ve

عَمَّ [‘amm] Cemā‘at-i kesīreye denir. Ve otluğun ve çayır makülesinin mecmū‘una denir. Ve bir mevzi‘ adıdır. Ve Haleb ile Anṭākiye beyninde bir karye adıdır; ‘Ukkāşe el-‘Ammī nām şā‘ir oradandır. Ve **عَمَّةٌ** [‘ammēt] Uzun hurmā ağaçlarına denir; bunda zammla da lügattir. Ve bir kabīle pederi olan Mālik b. Hanzale'nin lakabıdır, kabīle halkına عَمِّيُونَ [‘Ammiyyūn] derler. Ve ba‘zılar dedi ki عَمَّ [‘amm]a nisbette عَمِّيُونَ [‘Ammeviyyūn] denir, fark için gūyā ki عَمِّي [‘ammī] lafzına mensūbdur. Ve

عَمَّ [‘amm] Başa dülbend sarınmak ma‘nāsınadır; yukālu: عَمَّ رَأْسُهُ عَلَى الْمَجْهُولِ عَمَّا أَي لَقَّتْ عَلَيْهِ الْعِمَامَةُ

الْعُمُومَةُ [el-‘umūmet] (‘ayn'ın zammıyla) Masdardır, ‘amuca olmak ma‘nāsına; tekūlu: مَا كُنْتُ عَمَّا وَلَقَدْ عَمِمْتُ عُمُومَةً مِنَ النَّبَابِ الرَّابِعِ أَي صِرْتُ عَمَّا

الْمُعَمَّمُ [el-mu‘amm] (mīm'in zammı ve ‘ayn'ın fethi ve kesriyle) Kesrī‘l-a-‘mām yāhūd kerīmū'l-a-‘mām adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُعَمَّمٌ وَمُعَمَّمٌ أَي كَثِيرُ الْأَعْمَامِ أَوْ كَرِيمُهُمْ

التَّعَمُّمُ [et-te‘ammum] (تَعَمَّلُ [tefa‘ul] vezninde) Bir adamı عَمِّي [‘ammī] diye ça-

ğırnak ve ‘ammī demek ma‘nāsınadır; yukālu: تَعَمَّمْتُهٗ النَّسَاءُ إِذَا دَعَوْنَهُ عَمًّا Ve başa sarık sarınmak ma‘nāsınadır; yukālu: تَعَمَّمْتُ الرَّجُلُ إِذَا لَبَسَ الْعِمَامَةَ

الْإِسْتِعْمَامُ [el-isti‘mām] Bir adamı ‘amuca edinmek ma‘nāsınadır; tekūlu: إِسْتَعَمَّمْتُهُ إِذَا اتَّخَذْتُهُ عَمًّا Ve başa عِمَامَةٌ [‘imāmet] sarınmak ma‘nāsınadır; yukālu: إِسْتَعَمَّمْتُ الرَّجُلُ إِذَا لَبَسَ الْعِمَامَةَ

عِمَّ [‘Imm] (‘ayn'ın kesriyle) Haleb kazāsında bir karye adıdır; meftūhu'l-‘ayn olan عَمَّ [‘Amm] mezkūr değildir.

الْعِمَامَةُ [el-‘imāmet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Cenkte başa giyilen tolgaya denir, مِغْفَرٌ [miğfer] ma‘nāsına. Ve zırh külāhına denir ki ışık ta‘bīr olunur, بَيْضَةٌ [beyḍat] ma‘nāsına. Ve başa sarılan sarığa denir, cem‘i عِمَامِيمٌ [‘amā‘im] ve عِمَامٌ [‘imām] gelir ‘ayn'ın kesriyle. Ve ‘Arablar filān emn ve refāh ve āsāyiş buldu diyecek yerde أَرْحَى عِمَامَتُهُ derler, zīrā irhā-i ‘imāmet safā ve inbisāt hengāmında olur. Ve

عِمَامَةٌ [‘imāmet] Sal ta‘bīr olunan şey’e denir ki ağaçları çatıp bağladıktan sonra kayık gibi üstüne binip onunla bahr ve nehri ‘ubūr ederler; yukālu: عَبَّرَ النَّهْرَ عَلَى الْعِمَامَةِ وَهِيَ عِيدَانٌ مَشْدُودَةٌ يُعْبَرُ عَلَيْهَا

الْإِعْمَامُ [el-i‘timām] [ifti‘āl] vezninde) Bu dahi sarık sarınmak ma‘nāsınadır; yukālu: إِعْتَمَّ الرَّجُلُ إِذَا لَبَسَ الْعِمَامَةَ Ve süt köpüklenmek ma‘nāsına müsta‘meldir; yukālu: إِعْتَمَّ اللَّبَنُ إِذَا أَرْغَى Ve ot uzayıp karār ve kemālini bulmak ma‘nāsına müsta‘meldir ki min ba‘d zübüle yüz tutar; yukālu: إِعْتَمَّ النَّبْتُ إِذَا اِكْتَهَلَ

الْعَامَّةُ [el-‘āmmet] (teşdīd-i mīm'le yāhūd savāb olan tahfifle olmaktır) عِمَامَةٌ [‘imāmet] gibi sala denir ki kayık gibi bi-

nip nehri öte geçerler. Kavl-i ahire göre عامة [amet] غَوْمٌ [avm]den me'hüz olur. Ve عامة [ämmet] (teşdid ile) خاصة [hāṣṣat] mukâbilidir; yukâlu: عامة النَّاسِ ضدَّ الخاصةِ

التَّعْمِيمُ [et-ta'mīm] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bir adamın başına عِمَامَةٌ [imāmet] sarmak ma'nâsınadır; yukâlu: عَمَّمَ رَأْسَهُ عَلَى الْمَجْهُولِ Ve bir kimse kavmine seyyid ve re'îs kılınmak ma'nâsınadır, zîrâ عِمَامَةٌ [imāmet] Arabın tâcı menzilesindedir; yukâlu: عَمَّمَ فَلَانٌ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا سُوِّدَ Ve süt köpüklenmek ma'nâsınadır; yukâlu: عَمَّمَ اللَّبَنُ إِذَا أَرْغَى

العِمَّةُ [el-'immet] ('ayn'ın kesriyle) Binâ-i nev'dir, sarık sarınmak hey'et ve hâletine denir ki sarınıp ta'bîr olunur; yukâlu: هُوَ حَسَنُ الْعِمَّةِ أَيِ الْإِعْتِمَامِ

الْعَمِيمُ [el-amīm] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Kesîr ve müctemî'e olan şey'e denir; cem'î [umum]dur, كُتِبَ [kutub] vezninde; yukâlu: هُوَ شَيْءٌ عَمِيمٌ أَيِ كَثِيرٌ مُجْتَمِعٌ Ve bir mevzi' adıdır. Ve kedi otunun kurusuna denir. Ve bir kavim ve cemâ'atin samīm ve hâlis olan kişi-zâdesine denir; yukâlu: هُوَ عَمِيمٌ الْقَوْمِ أَيِ صَمِيمُهُمْ

العَمَمُ [el-amem] (fethateynle) عَمِيمٌ [amīm]in ma'nâ-yı evvelinden ismdir, çokluğa ve firāvânlığa denir; yukâlu: فِيهِ كَثْرَةٌ وَاجْتِمَاعٌ Ve insânın ve sâ'irin bünye ve hilkatlerinde olan büyüklüğe ve iriliğe denir. Ve mutlakan tâmm ve 'amm olan nesneye denir; yukâlu: أَمْرٌ عَمَمٌ أَيِ تَامٌّ Ve عامة [ämmet]ten ism-i cem' olur. Ve herkese hayr ve menfa'ati şâmil olan hayrlı neffâ' adama denir, مِعَمٌ [mi'am] gibi, ke-mâ se-yuzkeru.

العَمِيمَةُ [el-amīmet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] veznin-

de) ve

الْعَمَاءُ [el-'ammā] (جَمَاءٌ [cemmā] vezninde) Uzun boylu, bālā-bülend nesneye denir, müzekkerinde أَعْمٌ [e'amm] denir; yukâlu: جَارِيَةٌ وَنَحْلَةٌ عَمِيمَةٌ وَعَمَاءٌ أَيِ طَوِيلَةٌ Cem'i عُمَّ [umm]dur 'ayn'ın zammıyla.

الْأَعْمُ [el-e'amm] Vech-i mezkûr üzere عَمَاءُ [ammā] lafzının müzekkeridir. Ve kalın şey'e denir; yukâlu: شَيْءٌ أَعْمٌ أَيِ غَلِيظٌ

الْيَعْمُومُ [el-ya'mūm] (يَغْفُورٌ [ya'fūr] vezninde) Uzun ota denir; yukâlu: نَبْتُ يَعْموومٌ أَيِ طَوِيلٌ

العُمُومُ [el-umum] (zammeteynle) عَمِيمٌ [amīm] lafzından cem'dir, 'amm ve tâmm ve kâmil olan eşyâya denir; ve minhu yukâlu: اسْتَوَى عَلَى عُمُومِهِ أَيِ تَمَامِ جِسْمِهِ وَمَالِهِ وَشَبَابِهِ

العُمُومُ [el-umūm] (هُجُومٌ [hucūm] vezninde) Cümleye şâmil olmak ma'nâsınadır; yukâlu: عَمَّ الشَّيْءُ عُمُومًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا شَمَلَ الْجَمَاعَةَ

العَمُّ [el-'amm] ('ayn'ın fethiyle) Müte'addidir, şâmil kılmak ma'nâsınadır; yukâlu: عَمَّهُمْ بِالْعَطِيَّةِ عَمَّا إِذَا أَشْمَلَهُمْ

العَمَمُ [el-mi'am] (mīm'in kesriyle) عَمَمٌ [amem] gibi herkese birr ve hayrı şâmil, hayrlı, neffâ' adama denir; yukâlu: هُوَ عَمَمٌ وَمِعَمٌ أَيِ خَيْرٌ يَعْمُ بِخَيْرِهِ وَعَقْلُهُ

العُمِّيَّةُ [el-ummiyyet] ('ayn'ın zammıyla ve kesriyle) Büyüklüğe denir; yukâlu: بِهِ عُمِّيَّةٌ أَيِ كِبَرٌ

العَمَاعِمُ [el-amā'im] (جَمَاعِمٌ [cemācim] vezninde) Perâkende cemâ'ate denir.

العُمِّيُّ [el-ummiyy] ('ayn'ın zammıyla) عامٌّ [ām] vezninde) قُمِّيٌّ [qummiyy] ma'nâsınadır; niteki قُضْرِيٌّ [kuşriyy] خاصٌّ

[hāṣṣ] ma'nāsınadır; yukālu: رَجُلٌ عُمِّيٌّ أَيْ
عَامٌّ وَقُضْرِيٌّ أَيْ خَاصٌّ

الْمُعَمَّم [el-mu'ammem] [mu'azzam] [mu'azzam] vezninde) Şol ata itlāk olunur ki sarık sarınmış gibi başı beyāz olup boynunda beyāzlık olmaya yāhūd tamām nāsiyesi sakar olup ve menbitine kadar inmiş ola; yukālu: فَرَسٌ مُعَمَّمٌ أَيْ الْأَبْيَضُ الْهَامَةُ دُونَ الْعُنُقِ أَوْ

أَبْيَضَتْ نَاصِيَتُهُ كُلَّهَا ثُمَّ انْحَدَرَ الْبَيَاضُ إِلَى مُنْتَبِئِ النَّاصِيَةِ
الْمُعَمَّمَةُ [el-'am'amet] [zelzelet] vezninde) Bir emīrin 'askeri azaldıktan sonra yine çoğalmak ma'nāsınadır; yukālu: عُمِعِمَ
الرَّجُلُ إِذَا كَثُرَ جَيْشُهُ بَعْدَ قَلَّةٍ

عَمِّي [Ammā] [hattā] vezninde) Bir hatunun adıdır.

عَمَّانٌ [Ammān] [kabbān] vezninde) Şām'da bir belde adıdır.

مُعْتَم [Mu'tem] [mukrem] vezninde) Bir recül adıdır.

[ع ن د م]

الْعُنْدُم [el-'andem] [ca'fer] vezninde) İki kardeş kanı dedikleri dārū ismidir, 'alā-kavlin بَقْمٌ [baqqam] ismidir.

[ع ن م]

الْعَنَم [el-'anem] (fethateynle) Hicāz'a mahsūs bir şecer adıdır ki kızıl yemişleri olur, mahbūbenin kınalı parmakları uçlarını ona teşbīh ederler, 'alā-kavlin ħarnūb-ı Şāmī ağacının dalları uçlarına denir. Ve şol huyūta denir ki bağlarda ke-revit yapılan asmaların kolları ona sarılır. Ve mugaylān ağacının dikenine denir; müfredi عَنَمَةٌ [anemet]tir. Ve

عَنَمَةٌ [anemet] [vezağ] dedikleri kelerden bir nev'a denir. Ve bir recül adıdır.

الْإِعْنَام [el-i'nām] (hemzenin kesriy-

le) Hayvān عَنَمٌ [anem] dediği şecer-i mezbūru otlamak ma'nāsınadır; yukālu: أَعْنَمَتِ الْمَاشِيَةَ إِذَا رَعَتِ الْعَنَمَ

الْعَنَمَةُ [el-'anmet] [temret] vezninde) İnsānın dudağında olan yarığa denir; yukālu: فِي شَفَتَيْهِ عَنَمَةٌ أَيْ شَقَّةٌ

الْعَنْبِيُّ [el-'anmiyy] [garbiyy] vezninde) Gül-i al gibi kırmızı ve hūb ve hoşmanzar çehre-i mahbūba denir; tekūlu: رَأَيْتُ غُلَامًا لَهُ وَجْهٌ عَنْبِيٌّ أَيْ حَسَنٌ أَحْمَرٌ

الْعَيْنُوم [el-'aynūm] [kaşşūm] vezninde) Erkek kurbağaya denir.

عَيْنَم [Aynem] [hayder] vezninde) Bir mevzi'dir.

الْمُعَمَّم [el-mu'annem] [mu'azzam] vezninde) Kınalı parmak ucuna denir; yukālu: بَنَانٌ مُعَمَّمٌ أَيْ مَحْضُوبٌ

[ع و م]

الْعَوَم [el-'avm] [nevm] vezninde) Suda yüzmek ma'nāsınadır; yukālu: عَامٌ فِي الْمَاءِ عَامٌ فِي الْمَاءِ Ve deve ve gemi bir düzeye yürütyüp gitmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: عَامَتِ الْإِبِلَ وَالسَّفِينَةَ إِذَا سَارَتْ

الْعَوْمَةُ [el-'ūmet] ('ayn'ın zammıyla) Bir böcek adıdır; cem'i عَوَمٌ [uvem]dir, صُرْدٌ [şurad] vezninde. Bu böcek siyāh yüzük kaşına şebīh olur, dā'imā suda yüzüp gezer.

الْعَام [el-'ām] [hāl] vezninde) Yıla denir, Fārisīde sāl denir; cem'i أَعْوَامٌ [avām]dır; ve yukālu: مَرَّ عَلَيْهِ عَامٌ أَيْ سَنَةٌ وَيُقَالُ سُنُونَ [avm] عَوْمٌ [ām] Şārih der ki عَوْمٌ تَوْكِيدًا den me'hūzduz, şems tamām-ı seneye dek on iki burcda عَوْمٌ [avm] ve seyr eylediğine mebnīdir. İntehā. Ve

عَام [ām] Nehāra itlāk olunur. Şārih der ki bu galattır, savāb olan عِيَامٌ [iyām]

olmaktadır.

أَلْمُعَاوَمَةُ [el-mu'āvemet] (مُعَاوَمَةٌ [mufā'alet] vezninde) Ağaç bir sene yemiş verip bir sene hālī kalmak ma'nāsınadır; yukālu: **عَاوَمَتِ النَّخْلَةَ إِذَا حَمَلَتْ سَنَةً وَلَمْ تَحْمِلْ سَنَةً** Ve ecīr ve hizmet-kārı yıllık ile tutmak ma'nāsınadır; yukālu: **عَاوَمَ فُلَانًا إِذَا عَامَلَهُ بِالْعَامِ** Ve şol **مُعَاوَمَةٌ** [mu'āvemet] ki hakkında nehy-i şer'ī vārid olmuştur, murād bu senelik ekini bir adamın sene-i ātiyede hāsıl olacak ekinine mukābil bey' eylemektir yāhūd medyūnun zimmetinde deyn mütekkarrer olmakla mikdār-ı deyni üzere biraz meblag ziyāde edip va'desini bir sene sonraya te'hīr eylemekten 'ibārettir. Mü'ellif bununla işbu hadīse işāret eylemiştir. Kāle fi'n-Nihāye fi hadīsi'l-bey':

نَهَى عَنِ الْمُعَاوَمَةِ وَهِيَ بَيْعُ ثَمَرِ النَّخْلِ وَالشَّجَرِ سَنَتَيْنِ “
أَنْ تَبِيعَ **لِسَانِي**’l-‘Arab **زُرْعَ عَامِكَ** بِمَا يَخْرُجُ مِنْ قَابِلٍ فِي أَرْضِ الْمُشْتَرِي **عَامِكَ** وَتَبِيعَ **زُرْعَ عَامِكَ** أَوْ ثَمَرِ نَخْلِكَ أَوْ ثَلَاثَةَ سَجَرِكَ لِعَامَيْنِ أَوْ ثَلَاثَةَ **زُرْعَ عَامِكَ** أَوْ أَنْ تَرِيدَ عَلَى الدَّيْنِ شَيْئًا وَتَوَجَّرَهُ

التَّغْوِيمُ [et-ta'vīm] (تَغْوِيمٌ [tef'īl] vezninde) Bu dahi ağaç bir sene meyve verip bir sene boş kalmak ma'nāsınadır; yukālu: **عَوَمَتِ النَّخْلَةَ إِذَا حَمَلَتْ سَنَةً وَلَمْ تَحْمِلْ سَنَةً** Ve biçilmiş ekin saplarını tutam tutam edip birbirinin üzerine komak ma'nāsınadır; yukālu: **عَوَمَ الحَصْدَ إِذَا وَضَعَهُ قَبْضَةً قَبْضَةً**

أَلْعَامَةُ [el-āmet] (حَالَةٌ [hālet] vezninde) Sahrāda karşıdan zuhūr eden süvārın tepesine denir ki ibtidā göze görünür, ‘alā-kavlin başında sarık olmadıkça **عَامَةٌ** [āmet] itlāk olunmaz. Ve sarılmış sarık dolamına denir. Ve **طَوْفٌ** [tavf] ma'nāsınadır ki nehrlerde üzerine binip sal gibi 'ubūr ettikleri nesneye denir ki bir niçe tulumları birbiri-

ne çatıp bend ederler, Türkīde kelek ta'bir olunur. Mü'ellif “ع،م،م” māddesinde bunu sal ile beyān eylemişti, zīrā sal ağaçlardan ve kelek tulumlardan olur. Ve

عَامَةٌ [āmet] Demet olmuş ekin sapına denir; cem'i **عَامٌ** [ām]dır.

عَائِمٌ [ā'im] Bir putun adıdır.

عَوَامٌ [Uvām] (عُرَابٌ [gūrāb] vezninde) Bir mevzi'dir.

عَوْيَمٌ [Uveym] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Esmādandır: 'Uveym b. Sā'ide el-Huzelī ve 'Uveym el-Enşārī sahābelerdir.

أَلْعَوَامُ [el-avvām] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Suda yüzer gibi hemvār yügriük ata itlāk olunur; yukālu: **فَرَسٌ عَوَامٌ أَيْ سَابِحٌ** Ve

عَوَامٌ [Avvām] Ashābdan Hazret-i Zubeyr'in pederi ismidir.

أَلْمُسْتَعَامُ [el-muste'ām] Deryāda merküb olan merkebe denir, gemi ve kayak ve sal ve kelek makülesine şāmidir.

[ع ه م]

أَلْعَيْهَمُ [el-ayhem] (حَيْدَرٌ [hayder] vezninde) Şedīd nesneye denir. Ve çabuk ve revende nākaya denir. Ve fīl dedikleri hayvānın erkeğine denir. Ve bir mevzi' adıdır.

أَلْعَيْهَامَةُ [el-ayhāmet] ('ayn'ın fethiyle) Bu dahi çabuk nākaya denir.

أَلْعَيْهَمَانُ [el-ayhemān] ('ayn'ın ve hā'nın fethiyle) Şol adama denir ki gece ile yürümeyip yol üzerinde uyuyup kalır ola, uykucu çolpa şahs olacaktır; yukālu: **هُوَ عَيْهَمَانٌ أَيْ لَا يُدَلِّجُ وَيَنَامُ عَلَى ظَهْرِ الطَّرِيقِ**

أَلْعَيْهَمِيٌّ [el-ayhemiy] (حَيْدَرِيٌّ [hayderiy] vezninde) İri ve uzun nesneye denir; yukālu: **رَجُلٌ عَيْهَمِيٌّ أَيْ صَحْمٌ طَوِيلٌ**

أَلْعَيْهُمُ [el-ayhūm] (طَيْفُورٌ [tayfūr] veznin-

de) Bir cins ağacın köküne denir. Ve kızıl ve düpdüz musaykal sahtiyāna denir. Ve bir mevzi° adıdır.

الْعَيْمَةُ [el-°ayhemet] [dahrecet] [dahrecet] vezninde) Sür°at eylemek ma°nāsınadır; yukālu: عَيْمَمَ الرَّجُلِ إِذَا أَسْرَعَ

عَيْمَةٌ [°Ahmet] [hamzet] vezninde) Bir recül °alemidir.

[ع ي م]

الْعَيْمَةُ [el-°aymet] (°ayn°ın fethiyle) Hāssaten süte olan şehvet ve ārzūya denir; tekūlu: بِي عَيْمَةٍ أَيَّ شَهْوَةٍ إِلَى اللَّبَنِ Ve susuzluğa denir; yukālu: بِهِ عَيْمَةٌ أَيَّ عَطَشٍ Ve

عَيْمٍ [°aym] ve

عَيْمَةٌ [°aymet] Bu ma°nālarda masdar olurlar; yukālu: عَامَ الرَّجُلِ يَعْيمُ وَيَعَامُ عَيْمًا وَعَيْمَةً مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالرَّابِعِ إِذَا كَانَ بِهِ عَيْمَةٌ

الْعَيْمَانُ [el-°aymān] [atşān] vezninde) Süte pek müştehī adama denir; mü°ennesi عَيْمَى [°aymā]dır; ve yukālu: رَجُلٌ عَيْمَانٌ أَيَّمَانُ إِذَا ذَهَبَتْ إِلَيْهِ وَمَاتَتْ امْرَأَتُهُ Ya°nī “Develeri helāk olup süttten mahrūm kalıp ve süt sağan zevcesi vefāt eyledikte.” Zīrā bedevīlerin süt saġmak ve su götürmek gibi hizmetlerini nisvānları temşit ederler.

الْإِعَامَةُ [el-i°āmet] [ikāmet] vezninde) Süte muhtāc kılmak ma°nāsınadır. Ve bu ma°nāda lāzım olur; yukālu: أَعَامَهُ اللهُ أَيَّ تَرَكَهُ بَغَيْرِ لَبَنِ فَأَعَامَ هُوَ أَيَّ بَقِيَ بِلَا لَبَنِ Ve bir kavmin mevāşileri helāk olup sütleri azalmak ma°nāsınadır; yukālu: أَعَامُوا إِذَا قَلَّ لَبْنُهُمْ

الْعَيْمَةُ [el-°imet] (°ayn°ın kesriyle) Mālin ya°nī devenin güzīde ve a°lālarına denir; yukālu: أَعْطَاهُ مِنَ الْعَيْمَةِ أَيَّ مِنْ خِيَارِ الْمَالِ

الْإِعْتِيَامُ [el-i°tiyām] [ifti°āl] vezninde) Mālin güzīdesini almak ma°nāsınadır; yukālu: إِعْتَامَ الرَّجُلِ إِذَا أَخَذَ الْعَيْمَةَ

الْعِيَامُ [el-°ayām] [sehāb] vezninde) Nehār ma°nāsınadır; tekūlu: سِرْنَا الْعِيَامَ كُلَّهُ أَيَّ النَّهَارِ

الْمُعِيمُ [el-mu°īm] [muķīm] vezninde) Uzun seneye denir ki murād şiddet ve mihnetli olan nesnedir; yukālu: عَامٌ مُعِيمٌ أَيَّ طَوِيلٌ

FASLU'L-GAYNĪ'L-MU'CEME

(فَضْلُ الْعَيْنِ الْمُعْجَمَةِ)

[غ ت م]

الْعَثْمُ [el-ġatm] [ketm] vezninde) Havānın be-gāyet ıssılığına denir ki insān ve hayvānı bunaltıp helāk eylemek derecesinde ola; tekūlu: وَقَعْنَا عَثْمَ أَيِّ شِدَّةِ الْحَرِّ يَكَادُ يَأْخُذُ بِالنَّفْسِ

الْعُتْمَةُ [el-ġutmet] [ucmet] vezninde ve mürādifidir ki lisānda olan tutkunluk-tur; yukālu: فِيهِ عُتْمَةٌ أَيُّ عَجْمَةٍ فِي التَّنَطُّلِ

الْأَعْتَمُ [el-aġtem] [aħmer] vezninde) Lisānında ucme olmakla aslā bir kelāmı fesāhat ve beyānla edāya muktedir olmayan adama denir, henüz lisān ile ūlfet eden abid ve imā gibi, cem'i ġetm [ġutm] gelir ġayn'ın zammıyla. Ve ġetme [ġutmet]e nisbetle ġetmiyy [ġutmiyy] dahi denir; yukālu: رَجُلٌ عُتْمِيٌّ أَيُّ أَعْتَمُ

عُتْمِيٌّ [ġutmiyy] Pek koyu olduğundan kaba döktükte haşırtısı olmayan süte itlak olunur; yukālu: لَبَنٌ عُتْمِيٌّ أَيُّ تُحِينُ لَا صَوْتٌ لِيَصِبِهِ

حِيَاضُ عُتْمِيٍّ [hiyāḍu ġuteym] [zubeyr] vezninde) Ölüm elkābındandır; yukālu: وَقَعَ فِي حِيَاضِ عُتْمِيٍّ أَيُّ مَاتَ

الْإِغْتَامُ [el-iġtām] (hemzenin kesriyle) Bir adamı usandırınca kadar ziyāretine mülāzemet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَعْتَمَ الرَّيَاةَ إِذَا أَكْثَرَ مِنْهَا حَتَّى يُمَلَّ

الْإِغْتِيَامُ [el-iġtitām] [ifti'al] vezninde) Tohme ve imtilā olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِغْتَمَّ الرَّجُلُ إِذَا اتَّخَمَ

[غ ث م]

الْأَغْصَمُ [el-aġsem] (sā-yı müsellese ile aħmer) vezninde) Beyāzı sevādına gālib

olan saça denir; yukālu: شَعْرٌ أَعْتَمٌ إِذَا غَلَبَ بَيَاضُهُ عَلَى سَوَادِهِ

الْعُثْمَةُ [el-ġuṣmet] [ġurfet] vezninde) Elvāndan karamlık bozluğa ve ona şebih levne denir; yukālu: فِي لَوْنِهِ عُثْمَةٌ أَيُّ وُرْقَةٌ وَنَحْوَهَا

الْعُثْمُ [el-ġaṣm] (ġayn'ın fethiyle) Bir adama birden vāfir ve nefis ve a'lā māl vermek ma'nāsınadır; yukālu: عَثِمَ لَهُ عُثْمًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا دَفَعَ لَهُ دَفْعَةً مِّنَ الْمَالِ حَيِّدَةً

الْعُثَيْمَةُ [el-ġaṣīmet] [sefinet] vezninde) Bir türlü ta'am adıdır ki bedeviler çekirgeden yaparlar.

الْعُغَيْمَةُ [el-ġaṣīmet] [ferihāt] vezninde) Şirdān ve kırkbayır dedikleri nesneye denir ki aħşā-i hayevāniyyedendir.

الْمُعْثُومُ [el-maġṣūm] Kendisine bazı nesne katılmış nesneye denir; yukālu: سَيِّءٌ مُّعْثُومٌ أَيُّ مُخَلِّطٌ

الْعُثْمُ [el-ġuṣm] (ġayn'ın zammıyla) Peynir māyesi dedikleri nesnedir ki me'küldür, qibāt [qibāt] ma'nāsına ki qibe [qibet]in cem'idir, infehāt [infehāt] dahi denir, lākin şārih bunu da fehīṣ [fehīṣ] ile tefsir eylemiştir ki kırkbayır ve şirdān dedikleridir. Mü'ellifin ġuṣmet [ġuṣmet]i onunla beyānı şārihe muvāfıktır.

الْعُثَيْمَةُ [el-ġayṣemet] [bayṭaret] vezninde) Şūriş ve fitne ve kıtāl ma'nāsınadır; yukālu: مَا هَذِهِ الْعُثَيْمَةُ أَيُّ الْقِتَالِ وَالْإِضْطِرَابِ

[غ ج م]

الْعُجُومُ [el-ġucūm] (ġayn'ın zammıyla) ġumūġ [ġumūġ] maktubudur ki ġamġ [ġamġ] cem'idir, tatlı olmayan suya denir. Hānzale b. Muṣīḥ nām şāirin şifrinde ġucūm [ġucūm] unvānında vārid olmuştur.

[ع ذ م]

الْعَذْمُ [el-ğazm] (ğayn'ın fethi ve zāl-ı mu'cemenin sükūnuyla) عَثْمٌ [ğaşm] ma'nāsınadır ki bir adama def'aten māl-ı nefis vermektir; yukālu: عَذَمَ لَهُ مِنْ مَالِهِ عَذْمًا مَنْ Ve bir nesneyi şereh ve hırsla harıl harıl yemek, 'alā-kavlin ādābla yemeyip dökerek saçarak küstāhāne yemek ma'nāsınadır; yukālu: عَذِمَهُ وَعَذَمَهُ عَذْمًا مِنْ النَّبَاتِ الرَّابِعِ وَالْأَوَّلِ إِذَا أَكَلَهُ بِتَهْمَةٍ أَوْ بِحَفَاءٍ وَشِدَّةٍ

الْإِعْتِدَامُ [el-iğtizām] [ifti'āl] vezninde) عَذَمٌ [ğazm] ile ma'nā-yı sānīde mürādifdir; yukālu: وَعَدْتَهُ بِمَعْنَى عَدِمَهُ Ve deve köşeği anasının sütünü hep emmek ma'nāsınadır; yukālu: إِعْتَدَمَ الْفَصِيلُ مَا فِي ضَرْعِ أُمِّهِ إِذَا شَرِبَ جَمِيعَهُ

الْمُتَعَاَزِمُ [el-mutegāzzim] (ism-i fā'il bünye-siyle) ve

الْعُذْمُ [el-ğuzem] [zūf] [zufer] vezninde) Ekül ve inhan adama denir ki sığır gibi her şey'i ekl eder.

الْإِعْذَامُ [el-iğzām] (hemzenin kesriyle) ve

الْعَنْزَمَةُ [el-ğanzemet] [dahrecet] vezninde) Bu dahi deve köşeği anasının hep sütünü emmek ma'nāsınadır; yukālu: أَعْذَمَ الْفَصِيلُ مَا فِي ضَرْعِ أُمِّهِ وَعَنْزَمَهُ إِذَا شَرِبَ جَمِيعَهُ

الْعُذَامَةُ [el-ğuzzāmet] [rummānet] vezninde) Deve mer'āsından حَمِضٌ [hamḍ] nev'inden bir nebattır; cem'i عَذَامٌ [ğuzzām] dır hā'sız.

الْعَازِمُ [el-ğazem] (fethateynle) Bu dahi bir ot adıdır.

الْعَذِيمَةُ [el-ğazīmet] [sefīnet] vezninde) Zıkr olunan otu bitiren arza denir. Ve geniş kuyuya denir; yukālu: يَبْتُرُ عَذِيمَةً أَلْتِي فِي عَذِيمَةٍ كِي وَاسِعَةً أَلْتِي فِي رَحْبٍ بَاعَهُ وَضَدَّرَهُ derler, فُلَانٍ مَا شَتَّتْ

ma'nāsına, ya'nī be-gāyet kerīm ve müte-hammil ve deryā-dil olmakla her ne tekli'f ve niyāz edersen lutf ve tahammül eder. Ve

عُذْمَةٌ [ğuzmet] **عَذِيمَةٌ** [ğazīmet] ma'nāsınadır, ke-mā se-yuzkeru.

الْعُذْمَةُ [el-ğazmet] [temret] vezninde) Kelime ma'nāsınadır; tekūlu: مَا سَمِعْتُ مِنْهُ عَذْمَةٌ أَيْ كَلِمَةٌ Ve masdar olur, be-gāyet sebze ve nebātī çok yere uğramak ma'nāsınadır; yukālu: عَذِمُوا بِالْعُذْمَةِ إِذَا أَصَابُوهَا

الْعُذْمَةُ [el-ğuzmet] [ğurfet] vezninde) Elvāndan karamtık bozluğa denir; yukālu: فِي لُونِهِ عَذْمَةٌ أَيْ عُثْرَةٌ كَبِيرَةٌ Ve bir pāre mālā denir; yukālu: مَا أَعْطَاهُ عَذْمَةٌ مِنَ الْمَالِ أَيْ قِطْعَةً مِنْهُ Ve çok süte denir; bunda fetehtātlā da cā'izdir; cem'i عَذْمٌ [ğuzem] gelir, ضَرْدٌ [şurad] vezninde ve عَذَمٌ [ğazem] gelir, جَبَلٌ [cebel] vezninde. Ve

عُذْمَةٌ [ğuzmet] Çayırı ve çimeni hadden bīrūn arza denir, عَذِيمَةٌ [ğazīmet] dahi denir; yukālu: وَقَعُوا فِي عُذْمَةٍ مِنَ الْأَرْضِ وَعَذِيمَةٍ أَيْ وَقِيعَةً مُنْكَرَةً يَغْنِي مِنَ الْبَقْلِ وَالْعُشْبِ

ذُو عُذْمٍ [Zū Ğuzum] (zammeteynle) Bir mevzi' yāhūd bir cebel adıdır.

الْعَذَائِمُ [el-ğazā'im] Kesret ve cem'iyetten birbiri üzere kat kat bingesmiş nesnelere denir; müfredi عَذِيمَةٌ [ğazīmet]tir.

التَّعْذَمُ [et-teğazzum] [tefa'ul] vezninde) Ta'āmī tatmak ma'nāsınadır; yukālu: تَعَذَّمُ الشَّيْءَ إِذَا تَطَعَّمَهُ

[ع ذ ر م]

الْعُذْرَمَةُ [el-ğazremet] [dahrecet] vezninde) Bir nesneyi keyl ve veznsiz oranlayıp marda satmak ma'nāsınadır; yukālu: عَذَّرَمَ الشَّيْءَ أَيْ عَذَمَرَهُ أَيْ بَاعَهُ جُزْأًا Ve söz karışmak ma'nāsınadır; yukālu: عَذَّرَمَ

الكَلَامِ إِذَا اخْتَلَطَ

الغُذَارِمُ [el-ğuzārim] [عُلَابِيْتُ] [ulābiṭ] vezninde) Çok suya denir; yukālu: ماءٌ غُذَارِمٌ أَيْ كَثِيرٌ Ve keyfe-ma'ttefak ölçüye denir; yukālu: كَيْلٌ غُذَارِمٌ أَيْ جُرَافٌ

التَّعْدَرُمُ [et-teğazrum] [تَدَخْرُجُ] [tedaħruc] vezninde) Aslā irkilmeyip ve tereddüd ve telaḥsum eylemeyip hemān yemīn eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَعْدَرُمُ الرَّجُلُ يَمِينًا إِذَا حَلَفَ بِهَا وَلَمْ يَتَّبِعْ

[غ ر م]

عَرْمَى [Ġarmā] [سَكْرَى] [sekrā] vezninde) Bir mevzi' adıdır. Ve

عَرْمَى [ğarmā] Harf-i istifāh olan ama ma'nāsına bir kelimedir ki yemīn ma'nāsında isti'māl olunur; yukālu: عَرْمَى Niteki mühmele ile **عَرْمَى** [‘armā] ve **هَرْمَى** [ħarmā] dahi bu ma'nāya müsta'meldir, niteki maddelerinde zikr olundu.

الغَرْمَى [el-ğarmā] [سَكْرَى] [sekrā] vezninde) Eşek eyegülü girān-cān 'avrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ غَرْمَى أَيْ ثَقِيلَةٌ

الغَرَامُ [el-ğarām] (ğayn'ın fethiyle) Bir şey'e pek düşüklüğe denir, hırs ve vülū' ma'nāsınadır; yukālu: بِهِ غَرَامٌ أَيْ وُلُوعٌ Ve şerr-i dā'im ma'nāsınadır. Ve helāk ma'nāsınadır. Ve 'azāb ma'nāsınadır, kāle'ş-şārih ve minhu kavluhu ta'ālā: **إِنَّ** عَذَابَهَا كَانَ غَرَامًا **﴿** أَيْ دَائِمًا أَوْ هَلَاكًا

الْمُغْرَمُ [el-muğrem] [مُكْرَمٌ] [mukrem] vezninde) Derd-i aşka giriftār olan aşıfteye denir; yukālu: هُوَ مُغْرَمٌ أَيْ أَسِيرُ الْحُبِّ Ve sıklet-i deyne giriftār olan adama denir; yukālu: هُوَ مُغْرَمٌ أَيْ أَسِيرُ الدَّيْنِ Ve bir nesneye pek düşkün, harīs olan adama denir; yukālu: هُوَ مُغْرَمٌ بِهِ أَيْ مَوْلَعٌ

أَغْرَمَ بِهِ عَلَى الْمَجْهُولِ فَهُوَ مُغْرَمٌ yukālu: **الْغَرِيمُ** [el-ğarīm] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) Borçluya denir; yukālu: هُوَ غَرِيمٌ لَهُ أَيْ مَدْيُونٌ Ve alacak sāhibine denmekle zıdd olur; yukālu: هُوَ غَرِيمُهُ أَيْ دَائِنُهُ **الغَرَامَةُ** [el-ğarāmet] [سَحَابَةٌ] [sehābet] vezninde) ve

الغُرْمُ [el-ğurm] [كُفْلٌ] [kuf] vezninde) ve **الْمُغْرَمُ** [el-muğrem] [مُكْرَمٌ] [mukrem] vezninde) Edāsı lāzım olan nesneye denir, deyn ve diyet gibi; yukālu: عَلَيْهِ غَرَامَةٌ وَعُغْرَمٌ وَمُغْرَمٌ وَهُوَ مَا يَلْزَمُ أَدَاؤَهَا

الإِغْرَامُ [el-iğrām] (hemzenin kesriyle) ve **التَّغْرِيمُ** [et-tagrīm] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) Bir kimse zimmetinde mütekarrer olup edāsı lāzım olan nesneyi ödetmek ma'nāsınadır; tekūlu: إِذَا جَعَلْتُ أَغْرَمْتُهُ وَعَرَمْتُهُ إِذَا جَعَلْتُ زِمَامًا **Zemaşşerī Muḳaddimetu'l-Edeb'**de "be-tāvān efkendes hāste-rā" 'ibāretiyle tefsir eylemekle ona mālī ödetti demek olur. Ve **Mişbāh'**ta **غَارِمًا** إِذَا جَعَلْتُهُ مَدْيُونًا 'ibāretiyle mersüm olmakla onu medyūn etti demek olur, pes bu iki ma'nāya da vārid olmuş olur.

الغَرْمُ [el-ğarm] (ğayn'ın fethiyle) ve **الغَرَامَةُ** [el-ğarāmet] [سَلَامَةٌ] [selāmet] vezninde) Zimmetine edāsı lāzım gelen nesneyi ödemek ma'nāsınadır; yukālu: الدَّيَّةُ غَرْمًا وَعَرَامَةٌ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا آدَاهَا

[غ ر ش م]

الإِغْرِشَامُ [el-iğrişām] (şīn-i mu'ceme ile **إِحْرِنَجَامٌ** [ihriñcām] vezninde) Bir adamın zaf ve hüzdālden gövdesinin eti solup karnı incelip içeri geçmek ma'nāsınadır; yukālu: إِغْرِشَمَ الرَّجُلُ إِذَا ذَبَلَ لِحْمُهُ وَحَمَصَ بَطْنُهُ

[غ ر ط م]

الْغُرْطُمَانِيُّ [el-ğurṭumāniyy] (ṭā-yı mühmele ile **عُفُؤَانِيٌّ** [ʿunfuvāniyy] vezninde) Hübçe hre dil-ber delikanlıya denir; yukālu: **غُرْطُمَانِيٌّ** أَيِ الْحَسَنِ الْوَجْهِ

[غ ر ق م]

الْغَرْقَمُ [el-ğarqam] (**جَعْفَرُ** [caʿfer] vezninde) Haşefe-i zekere denir.

[غ ز م]

غُوزَمُ [Güzem] (**كُورَةُ** [küret] vezninde) Şehr-i Herāt kazāsında bir karyedir.

[غ س م]

الْغَسْمُ [el-ğasm] (ğayn'ın ve sîn'in fethiyle) Havā yüzüne ʿarız olan karanlığa kezālik toz ve pus ve dumanlığa denir; tekūlu: **مَا هَذَا الْغَسْمُ** أَيِ السَّوَادِ وَاحْتِلَاطِ الظُّلْمَةِ وَالْهَبْوَةِ وَالْعَبْرَةِ

الْغُسُومُ [el-ğusūm] (**هُجُومٌ** [hucūm] vezninde) Gece pek karanu olmak maʿnāsınadır; yukālu: **غَسِمَ اللَّيْلُ غُسُومًا** مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَظْلَمَ

الْإِغْسَامُ [el-iğsām] (hemzenin kesriyle) **غُسُومٌ** [ğusūm] maʿnāsınadır; yukālu: **اللَّيْلُ يَمَعْنَى غَسِمَ**

الْأَغْسَامُ [el-ağsām] (hemzenin fethiyle) ve

الْغُسَمُ [el-ğusem] (**صُرَدٌ** [şurad] vezninde) Bulut pärelerine denir; yukālu: **فِي السَّمَاءِ أَغْسَامٌ وَغُسَمٌ** أَيِ قِطْعٍ مِنْ سَحَابٍ

[غ ش م]

الْغَشْمُ [el-ğaşm] (ğayn'ın fethi ve şîn-i muʿcemenin sükūnuyla) Zulm eylemek maʿnāsınadır; yukālu: **غَشِمَهُ الْوَالِي غَشْمًا** مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا ظَلَمَهُ

غَشْمٌ [Ğaşm] Serāt arzında bir vādî adıdır. Ve develere sağ ve ʿalil demeyip cümlesine birden katran sürmek maʿnāsınadır; yukālu: **غَشِمَ الْإِبِلَ غَشْمًا** مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا هَتَأَهُ

يَضْبُهُ عَلَى صَحِيحِهِ وَسَقِيهِ Ve oduncu gece vakti iyisine ve kötüsüne bakmayıp bīteʿemmül keyfe-mā ittefak odun eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: **الْحَاطِبُ إِذَا احْتَطَبَ لَيْلًا فَقَطَعَ كُلَّ مَا قَدَرَ عَلَيْهِ** بِلَا نَظَرٍ وَفِكْرٍ

الْغَشَمُ [el-ğaşem] (fethateynle) İsmidir, develeri sahih ve sakim demeyip cümlesini birden katranlamağa denir.

غَيْشَمٌ [Gayşem] (**حَيْدَرٌ** [hayder] vezninde) Bir recül adıdır.

الْغَشْمَشَمَةُ [el-ğaşemşemet] ve

الْغَشْمَشَمِيَّةُ [el-ğaşemşemiyyet] (fethātla) Cürʿet ve ikdām ve şecāʿat maʿnāsınadır; yukālu: **إِنَّهُ لُدُو غَشْمَشَمَةٍ وَعَشْمَشَمِيَّةٍ** أَيِ ذُو جُرَاةٍ وَمَضَاءٍ

الْمِغْشَمُ [el-miğşem] (**مِنْبَرٌ** [minber] vezninde) ve

الْغَشْمَشَمُ [el-ğaşemşem] (**سَفَرَجَلٌ** [sefercel] vezninde) Şol dilir ve dil-āvere denir ki bir kimseden istiʿānet etmeyip hemān kendi başına saldırıp kasd eylediği nesneden her ne kadar mühvil ve hatar-nāk ise de aslā yüz dördürmez ola; yukālu: **هُوَ يَغْشَمُ** وَغَشْمَشَمٌ إِذَا كَانَ يَزْكَبُ رَأْسَهُ فَلَا يَنْبِيهِ عَنْ مُرَادِهِ شَيْءٍ

[غ ض ر م]

الْغَضْرَمُ [el-ğadırəm] (dād-ı muʿceme ile **جَعْفَرُ** [caʿfer] ve **زَبْرَجٌ** [zibric] veznlerinde) Şol galiz yere denir ki toprağı çok ve yumuşak ve yapışkan ola. Ve şol özlü kızıl kuru balçığa denir ki cā-be-cā çatlamış ola, ʿalā-kavlin küfegi taş gibi ve kireç gibi yumuşak olup yürürken ayak gömülür olan yere denir.

[غ ط م]

الْغِطْمُ [el-ğitamm] (**هَجْفٌ** [hiceff] vezninde) ve

الْغَيْطِيَّةُ [el-giṭiyemm] (قَوْشَبْتُ [kīrṣebb] vezninde) ve

الْغَطْمَطَمُ [el-ḡaṭmaṭam] (سَفَرَجَلٌ [sefercel] vezninde) ‘Azīm deryāya denir. Ve

غَطْمٌ [ḡiṭamm] Deryā-dil ve havsala-dār, kalbi geniş adama itlāk olunur; yukālu: وَجُلُّ غَطْمٌ أَيُّ وَاسِعُ الْأَخْلَاقِ Ve cem‘-i kesīre itlāk olunur.

الْغَيْطَامُ [el-ḡayṭamm] (mīm’in teşdīdiyle) Koyu süte denir.

[غ ل م]

الْغَلَمُ [el-ḡalem] (fethateynle) ve

الْغُلْمَةُ [el-ḡulmet] (غُرْفَةٌ [ḡurfet] vezninde) Bir adamın şehvet-i cimā‘iyyesi gālib olmak ma‘nāsınadır; yukālu: غَلِمَ الصُّوفِيُّ غَلْمًا Ve وَغُلْمَةٌ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا غَلِبَ شَهْوَةٌ

غُلْمَةٌ [ḡulmet] Hāsatan buğur ve aygır kısmı haşarı olmak ma‘nāsınadır; yukālu: غَلِمَ الْبَعِيرُ إِذَا هَاجَ مِنَ الْغُلْمَةِ

الْإِغْتِلَامُ [el-iḡtilām] (إِفْتِعَالٌ [ifti‘āl] vezninde) **غَلِمَ** [ḡalem] ma‘nāsınadır; yukālu: إِغْتَلِمَ الرَّجُلُ وَالْبَعِيرُ بِمَعْنَى غَلِمَ

الْغَالِمُ [el-ḡalim] (كَيْفٌ [ketif] vezninde) ve

الْغَلِيمُ [el-ḡillim] (سِكِّيتٌ [sikkīt] vezninde) ve

الْمِغْلِيمُ [el-miḡlīm] (مَنْدِيلٌ [mindil] vezninde) İsm-i fā‘illerdir, şehvet-i cimā‘iyyesi gālib adama denir; mü‘ennesi **غَلِمَةٌ** [ḡalimet]tir, فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde ve مُغْتَلِمَةٌ [muḡtelimet] ve مِغْلِيمَةٌ [miḡlīmet] ve مِغْلِيمٌ [miḡlīm] ve غَلِيمَةٌ [ḡillīmet] ve غَلِيمٌ [ḡillim]dir, سِكِّيتَةٌ [sikkītet] ve سِكِّيتٌ [sikkīt] veznlerinde.

الْإِغْلَامُ [el-iḡlām] (hemzenin kesriyle) Bir nesne bir adamı şehvete getirmek ma‘nāsınadır; ma‘cūn-ı mukavvī gibi;

yukālu: أَعْلَمَهُ الشَّيْءُ إِذَا هَيَّجَ غُلْمَتَهُ

الْغُلَامُ [el-ḡulām] (غُرَابٌ [ḡurāb] vezninde) Bıyığı terlemiş çār-ebrū haddine varmak üzere olan oğlana denir, ‘alā-kavlin tevellüdü günden civān olunca kadar **غُلَامٌ** [ḡulām] itlāk olunur. Ve kühūlet kertesine varmış adama denmekle zıdd olur; cem‘i **أَعْلَمَةٌ** [aḡlimet] ve **غَلِمَةٌ** [ḡilmet] ve **غَلْمَانٌ** [ḡilmān] gelir ḡayn’ların kesriyle; mü‘ennesi **غُلَامَةٌ** [ḡulāmet]tir.

الْغُلُومَةُ [el-ḡulūmet] ve

الْغُلُومِيَّةُ [el-ḡulūmiyyet] ve

الْغُلَامِيَّةُ [el-ḡulāmiyyet] İsmlerdir, **غُلَامٌ** [ḡulām]lığa denir.

الْغَيْلَمُ [el-ḡaylem] (حَيْدَرٌ [ḡayder] vezninde) Göz kuyularda olan su menba‘ına denir. Ve cimā‘a müştehiye olan kıza denir; yukālu: جَارِيَةٌ صَارَتْ غَيْلَمًا أَيُّ مُعْتَلِمَةً Ve kurbağaya denir. Ve bir mevzi‘ adıdır. Ve erkek kablumbağaya denir. Ve başının ortası yassı saçı çok delikanlıya denir, nefsine nisbetle **غَيْلَمِيٌّ** [ḡaylemiyy] denir. Ve ba‘ızılar ya‘nī Leyṣ-i Luḡavī **غَيْلَمٌ** [ḡaylem] **مُشَطٌّ** [muṣṭ] ve **مِدْرَى** [midrā] ma‘nālarına da gelir diye sebt eylediler, lākin musahhaf-tır, savāb olan fā‘yla **فَيْلَمٌ** [feylem] olmaktadır. Ve

غَيْلَمٌ [ḡaylem] Kes ve kimse ma‘nāsına müsta‘mel olur; yukālu: مَا بِالْدَارِ غَيْلَمٌ أَيُّ أَحَدٌ

غُلَيْمٌ [ḡuleym] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) İbn Sām b. Nūḥ ‘aleyhi’s-selāmdır.

تَغْلَمٌ [Taḡlem] (تَمْنَعٌ [temne‘u] vezninde) Bir arzın ismidir.

تَغْلَمَانٌ [Taḡlemān] (tesniye olarak) Bir mevzi‘ adıdır.

[غ ل ص م]

الْغَلْصَمَةُ [el-ḡalṣamet] (ḡayn’ın ve şād’ın

fethiyle) Baş ile boyun beyinde olan ete denir, Türkîde süksün eti derler sîn'lerin zammıyla, 'alā-kavlin küçük dil ile kızıl öykenin kavuştuğu yerde olan yumrucaya denir yâhüd boğaz deliğinin başına denir, şevārib ve خَزْفَدَةٌ [harḳadet]iyle ki Türkîde ünük başı ta'bîr olunur yâhüd lisānın köküne denir; yukālu: **إِشْتَكَى غَلْصَمَتَهُ وَهُوَ اللَّحْمُ بَيْنَ الرَّأْسِ وَالْعُنُقِ أَوْ الْعُجْرَةُ عَلَى مُلْتَقَى اللَّهَاتِ وَالْمَرِيءِ** Ve **أَوْ رَأْسِ الْخُلْفُومِ بِشَوَارِبِهِ وَخَزْفَدَتِهِ أَوْ أَضْلُ اللَّسَانِ** **غَلْصَمَةٌ** [gālšamet] سَادَةٌ [sādet] ve شُرْفَاءُ [šurefā'] ma'nāsına müsta'meldir. Ve gürüh ve cemā'at ma'nāsınadır. Ve masdar olur, zıkr olunan غَلْصَمَةٌ [gālšamet]i kesmek ma'nāsınadır; yukālu: **غَلْصَمَهُ إِذَا قَطَعَ** Ve bir adamın غَلْصَمَتَهُ [gālšamet]inden tutmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِذَا غَلْصَمَهُ** Ve şeref ve ta'ayyün ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: **هُوَ فِي غَلْصَمَةٍ مِنْ قَوْمِهِ** Ya'nî "Kavmi içre sayılır şerif ve zî-şāndir."

ذُو الْغَلْصَمَةِ [Zu'l-Gālšamet] Harmele b. 'Abdullāh el-İclî lakabıdır ki fāris ve şā'irdir, غَلْصَمَةٌ [gālšamet]i ur tarzında büyük idi.

الْمُغْلَصَمَاتُ [el-muğālšamāt] مُدْخَرَجَاتٌ [mudḳarĳāt] vezninde) مُغْلَصَمَةٌ [muğālšamet]in cem'idir ki boynu bağlı hatuna itlāk olunur; yukālu: **هُنَّ مُغْلَصَمَاتٌ** هُنَّ مُشْدُودَاتُ الْأَعْنَاقِ Ya'nî "Gerdanları çevre ve gerden-bend makülesi pîrāye ile bağlı olan mahbûbelerdir."

[غ م م]

الْغَمُّ [el-gamm] ve

الْغَمَاءُ [el-gammā'] (ğayn'ların fethi ve mīm'lerin teşdidiyle) ve

الْغُمَّةُ [el-gummet] (ğayn'ın zammıyla)

Gussa ve endüh ma'nāsınadır. **غَمٌّ** [gamm] lafzının cem'i **غُمُومٌ** [gumūm] gelir; yukālu: **غَمٌّ أَخَذَهُ الْعَمُّ وَالْعَمَاءُ وَالْعُمَّةُ أَي الْكَرْبُ** [gamm] māddesi setr ve tagti'e ma'nāsına mevzū'dur, hüzn ve endüha itlākı sürür-ı kalbi setr ettiğine mebnîdir. İntehā. Ve

غَمٌّ [gamm] Masdar olur, bir adamı gussa-nāk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **غَمَّهُ** Ve dābbenin ağzına ve burnuna **غِمَامَةٌ** [gimāmet] geçirmek ma'nāsınadır; yukālu: **غَمَّ الْجَمَارَ وَغَيْرَهُ** Ve bir nesneyi örtüp bürümek ma'nāsınadır; yukālu: **غَمَّ** Ve bir nesneyi **غَمَّ** Ve gün ziyādesiyle ıssı olmak ma'nāsınadır; tekülü: **غَمَّ يَوْمَنَا إِذَا اشْتَدَّ حَرُّهُ** Ve

غَمٌّ [gamm] Pek ıssı güne itlāk olunur ki vasf bi'l-masdarıdır; yukālu: **يَوْمَ غَمٍّ وَلَيْلَةَ غَمٍّ** Ve setr ma'nāsından olarak hilāl sehāb-ı rakik ile mestür olmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: **غَمَّ الْهَلَالُ عَلَى الْمَجْهُولِ** Ve bir haber başı örtülü mübhem ve ser-beste olmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: **غَمَّ الْخَبْرُ عَلَيْهِ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا اسْتَعْجَمَ**

الْإِغْتِمَامُ [el-iğtimām] [ifti'āl] vezninde) ve

الْإِنْغِمَامُ [el-ingimām] [infi'āl] vezninde) Gussa-nāk olmak ma'nāsınadır; yukālu: **غَمَّهُ فَاعْتَمَّ وَانْعَمَّ** Ve

إِغْتِمَامٌ [iğtimām] Ot çoğalıp boylanmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِغْتَمَّ النَّبْتُ إِذَا طَالَ وَكَثُرَ** Ve

إِنْغِمَامٌ [ingimām] Örtünüp bürünmek ma'nāsınadır; yukālu: **غَمَّهُ أَي عَطَاهُ فَانْعَمَّ**

الْإِغْمَامُ [el-iğmām] (hemzenin kesriyle) Gam-nāk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **مَا أَغْمَكُ لِي وَمَا أَغْمَكُ بِي وَمَا أَغْمَكُ عَلَيَّ أَي مَا أَحْزَنَكَ** Ve havā pek ıssı olmak ma'nāsınadır;

yukālu: أَعَمَّ يَوْمَنَا إِذَا اشْتَدَّ حَرُّهُ Ve havā bulutlu olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَعَمَّتِ السَّمَاءُ إِذَا: صَارَتْ ذَا عَمَامَةٍ

الْغَامُّ [el-gām] ve

الْمُغَمِّم [el-muğimm] (mīm'in zammıyla) İsm-i fā'illerdir, غَمٌّ [gamm] gibi pek ıssı vakte denir; yukālu: يَوْمٌ غَمٌّ وَغَمٌّ وَمُغَمِّمٌ أَيُّ ذُو لَيْلَةٍ غَمٌّ وَعَمَى كَحَتَّى وَعَمَّةٌ yukālu: حَزٌّ أَوْ ذُو غَمٍّ

الْغُمَّةُ [el-gummet] (ğayn'ın zammıyla) Başı örtülü mübhem işe denir; yukālu: أَمْرٌ مُبْهِمٌ Ve tulum makülesi nesnenin dibine denir.

الْمَغْمُومُ [el-mağmūm] Sehābla mestūr hilāle denir; yukālu: غَمُّ الْهَلَالِ فَهُوَ مَغْمُومٌ إِذَا: Ve mübhem ve ser-beste habere denir. Ve zükāma uğramış adama denir.

الْغَمَّى [el-gammā] (حَتَّى [hattā] vezninde ve medd ile) ve

الْغُمِّيِّ [el-gummiyy] (ğayn'ın zammıyla) ve

الْغُمِّيَّةُ [el-gummiyyet] (ğayn'ın zammıyla) Havā açıklık olmamakla hilālin mestürlüğüne denir; yukālu: ضَمْنَا لِلْغَمَّى وَالْغَمَاءُ وَالْغُمِّيِّ وَالْغُمِّيَّةُ أَيُّ ضَمْنَا عَلَى غَيْرِ رُؤْيَةِ الْهَلَالِ

الْغَمَامَةُ [el-gamāmet] سَحَابَةٌ [sehābet] vezninde ve mürādifidir, 'alā-kavlin beyāz buluta denir; cem'i غَمَامٌ [gamām] ve غَمَائِمٌ [gamā'im]dir. Ve Ebū Dāvūd el-İyādī nām kimsenin yāhūd ba'zı mülük-i Ālu Munzir'in feresi ismidir. Ve

غَمَامٌ [Gamām] Ca'fer-i Tayyār'ın kılıcı ismidir.

الْمُغَمِّم [el-muğammim] مُحَدَّثٌ [muḥaddis] vezninde) Suyu çok buluta ve denize denir; yukālu: غَيْمٌ وَبَحْرٌ مُغَمِّمٌ أَيُّ كَثِيرُ الْمَاءِ

كُرَاعُ الْغَمِيمِ [Kurā'u'l-Gamīm] (kāf'ın zam-

mıyla ve أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Haremeyn beyninde Mekke'ye iki konak mesāfede bir vādī adıdır; ğayn'ın zammıyla زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde olan rivāyet vehmdir, zīrā زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde diyār-ı Hanzale'de bir başka vādī adıdır. Ve

غَمِيْمٌ [Gumeyyim] (ğayn'ın zammı ve yā-yı müşeddedenin kesriyle) Benī Sa'd yurdunda bir suyun adıdır.

الْغَمَامُ [el-gumām] (غُرَابٌ [gurāb] vezninde) Zükām illetine itlāk olunur, شَامَّةٌ [šāmmet] i sedd ve setr eylediği için.

الْمُغَمِّمَةُ [el-muğimmet] (ism-i fā'il bün-yesiyle) Otu firāvān yere itlāk olunur; yukālu: أَرْضٌ مُغَمِّمَةٌ أَيُّ كَثِيرَةُ النَّبَاتِ

الْغَمَمُ [el-gamem] (fethateynle) Cebhe ve kafayı saç inip bürtümeğe denir.

الْأَغَمُّ [el-eğamm] Saçı inip cebhe ve vech ve kafasını bürümüş adama denir; yukālu: هُوَ أَعَمُّ الْوَجْهِ وَالْقَمَا أَيُّ لَا فُرْجَةَ لَهُ

الْغَمْغَمَةُ [el-gamğamet] زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Öküzler bir nesneden belinleyip korktukları vakte böğürüşmek ma'nāsınadır; yukālu: غَمْغَمَتِ الْبَيْرَانُ إِذَا صَاتُوا: Ve bahādırlar cenkte haykırıp güürüldemek ma'nāsınadır; yukālu: الْأَبْطَالُ تَغَمَّعَمَ الرَّجُلُ إِذَا صَاتُوا عِنْدَ الْقِتَالِ Ve sözü vāzih ve aşikāre söylemeyip mübhem ve müşevveş söylemek ma'nāsınadır; yukālu: غَمَّعَمَ الْكَلَامَ إِذَا لَمْ يَبَيِّنْ

التَّغَمُّعُ [et-teğamğum] تَزَلُّزٌ [tezelzul] vezninde) Bu dahî sözü beyān edemeyip mırıl mırıl söylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَغَمَّعَمَ الرَّجُلُ إِذَا لَمْ يَبَيِّنْ كَلَامَهُ

الْغَمِيمُ [el-gamīm] (emīr) [emīr] vezninde)

Koyulmak için âteşte ısıtılmış süte denir; yukālu: سَقَانَا غَمِيمًا أَي لَبِنًا قَدْ سُخِنَ حَتَّى يَغْلُظَ Ve kuru otun altında nābit taze ota denir.

الْغُمَى [el-ğummā] (رُبَّى [rubbā] vezninde) Āfet ve dāhiyeye denir. Ve bir karye adıdır. Ve şol emr-i şedīde denir ki semt-i sülūk u teşebbüsü ve cihet-i selāmeti müşkil ve mestūr ola; ğayn'ın fethiyle de lügattir.

الْغَمَى [el-ğammā] (ĝayn'ın fethi ve kasr ile) Cenkte askerî basıp ihāta eden toza ve dumana ve şiddet ve mihnete itlāk olunur.

الْغُمُومُ [el-ğumūm] (ĝayn'ın zammıyla) Hurde ve hafî olan yıldızlara itlāk olunur; Ğām [ğāmm] müfredidir.

الْمُغَامَةُ [el-muğāmet] [مُغَامَةٌ] [mufā'alet] vezninde) İki adam birbirini gam-nāk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: غَامَمْتُهُ أَي عَمَمْتُهُ وَعَمَمَنِي

الْغِمَامَةُ [el-ğimāmet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Şol torba makülesine denir ki 'aleften men' için onunla devenin ve sâ'ir davarın ağızlarını bururlar. Ve nākanın gözlerini yā burnunu bağlayacak bağa ve sargıya denir. Ve çocuğun hitān yerinin derisine denir; bunda ĝayn'ın zammıyla da lügattir.

[غ ن ت م]

غُنْتُمْ [Ĝuntum] (قُنْفُذٌ [kunfuz] vezninde) İbn Tevvābe eṭ-Ṭā'ī'dir ki muhaddistir.

[غ ن م]

الْغَنَمُ [el-ğanem] (fethateynle) Koyun cinsine mevzū' ismdir. Ve mü'ennestir, lafzından müfredi yoktur, شَاةٌ [şāt] müfredidir, zükūr ve ināstan her birine ve muhtelit olduklarında mecmū'una itlāk olunur; cem'i أَغْنَامٌ [ağnām] ve غُنُومٌ [ğunūm] ve أَغَانِمٌ [eğānim] gelir. Ve tesniye kılınır

غَنَمَان [ğanemān] denir iki sürü irādesiyle; yukālu: رَاحَ عَلَيَّ فُلَانٌ غَنَمَانٌ أَي قَطِيعَانِ Şārih der ki غَنَمٌ [ğanem] lafzının musaggarı غُنَيْمَةٌ [ğuneymet]'tir, zīrā şol esmā-i cümū' ki lafzından vāhidi olmayıp ve insāndan gayrı için ola lā-cereme ona te'nīs lāzımdır. Ve غَنَمٌ [ğanem] غُنَيْمَةٌ [ğanīmet]ten me'hūzdur, ālet-i difā'ı olmayıp ve zātında sehl ve rām hayvān olmakla gūyā ki cümleye ganīmet olur. Ve bu ism-i 'ayn olmakla masdardan ahzı hilāf-ı meşhūrdur.

الْمُغَنَّمَةُ [el-muğnemet] (مُكْرَمَةٌ [mukremet] vezninde) ve

الْمُغَنَّمَةُ [el-muğannemet] (مُعْظَمَةٌ [mu'azzamet] vezninde) Firāvān koyuna denir; yukālu: غَنَمٌ مُغَنَّمَةٌ وَمُغَنَّمَةٌ أَي كَثِيرَةٌ

الْغَنِيمُ [el-ğanīm] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve **الْمَغْنَمُ** [el-mağnem] (مُغْتَدٌ [mağ'ad] vezninde) ve

الْغَنِيمَةُ [el-ğanīmet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) ve

الْغَنَمُ [el-ğunm] (قُفْلٌ [kufl] vezninde) Düşmandan alınan doyumluk mālına denir, فِيءٌ [fey'] ma'nāsına. Mütercim der ki Muṭarrizī *Muğrib*'de فِيءٌ [fey'] ve غُنَيْمَةٌ [ğanīmet] ve نَفْلٌ [nefl] beynlerini Ebū 'Ubeyde'den rivāyetle bu resme fark eylemiştir ki غُنَيْمَةٌ [ğanīmet] ehl-i şirkten harb kâ'im olduğu hâlde 'anveten ahz olunan mālā denir. Bunun hükmü ba'de't-tahmīs bākīsi gānimine tahsīs olunur. Ve فِيءٌ [fey'] ba'de'l-harb zafer-yāb olunan māl'dır ki tahmīs olunmayıp kaffe-i müslimīnin hakkı olur. Ve نَفْلٌ [nefl] guzāta sehmlerinden zā'id itā olunan mālā denir ki meselā ser-'asker başı beylik mālī kātildir diye terhīs eylese gāzīnin katl eylediği kāfirin mālī kendinin olup sehmine ma'dūd ol-

maz. Pes bu itlākāt-ı şer'iyeden olur. İntehā.

الْغُنْمُ [el-ğunm] (ğayn'ın zammı ve fethiyle) ve

الْغَنَمُ [el-ğanem] (fethateynle) ve

الْغَنِيمَةُ [el-ğanīmet] [sefīnet] [sefīnet] vezninde) ve

الْغُنْمَانُ [el-ğunmān] (ğayn'ın zammiyle) Düşmandan doyumluk almak ma'nāsınadır; yukālu: **غَنِمَ الْعَازِي غُنْمًا وَعَنْمًا** Ve **وَعَنِيمَةً وَعُنْمَانًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَصَابَ فَيْئًا**

غُنْمٌ [ğunm] (ğayn'ın zammiyle) Bir nesneye renc ve meşakkatsiz nā'il olmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: **غَنِمَ الشَّيْءُ غُنْمًا** Ve **عَلَا-كAVLIN MA'NĀYI** evvelde **غُنْمٌ** [ğunm] **فَيْءٌ** [fey'] lafzı gibi ismdir, **غَنِيمَةٌ** [ğanīmet] ma'nāsına ki doyumluğa denir ve ğayn'ın fethiyle masdardır.

الْغُنَامَى [el-ğunāmā] [qūṣārā] [kuşārā] vezninde) Gāyet-i istifāde ma'nāsınadır. Bu veznlerde olan kelimeler māddesinin nihāyetine delālet eder; yukālu: **غُنَامَاكَ أَنْ تَفْعَلَ كَذَا أَيْ قُضَارَاكَ يَعْني مَبْلَعُ جُهْدِكَ وَالَّذِي تَتَعَنَّمُهُ**

التَّغْنِيمُ [et-tağnīm] [tef'īl] [tef'īl] vezninde) Bir adama ganīmet bahş ve in'ām eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **غَنَّمَهُ كَذَا إِذَا نَفَّلَهُ إِيَّاهُ**

الْإِغْتِنَامُ [el-iğtinām] [ifti'āl] [ifti'āl] vezninde) ve

التَّغْنِمْ [et-teğannum] [tefa'ul] [tefa'ul] vezninde) Bir nesneyi ganīmet bilmek ma'nāsınadır; yukālu: **إِغْتَنَّمَهُ وَتَعَنَّمَهُ إِذَا عَدَّهُ غَنِيمَةً**

غَنَامٌ [Ğannām] [şeddād] [şeddād] vezninde) Esmādandır: Ğannām Ebū 'İyād ve Ğannām b. Evs el-Beyādī sahābelerdir. Ve bir devenin ismidir.

غَنِمٌ [Ğanm] (ğayn'ın fethiyle) İbn Şa'leb b. Vā'il'dir ki bir kabīle pederidir.

غُنَيْمٌ [Ğuneym] [zūbeyr] [zubeyr] vezninde) İbn Kays'tır ki tābī'dir.

غَنَامَةٌ [Ğanāmet] [sehābet] [sehābet] vezninde) Bir hatunun adıdır.

يَغْنَمُ [Yağnem] [yemna'u] [yemna'u] vezninde) İbn Sālim b. Kānber'dir. Ve Kānber, gulām-ı Hazret-i Haydar'dır. Ve Abdullah b. Mağnem ki **مَفْعَدٌ** [maḥ'ad] [maḥ'ad] veznindedir, sohbetinde ihtilāf olundu.

غُنَيْمَاتٌ [Ğuneymāt] (ğayn'ın zammiyle) Bir mevzi'dir.

غَنَمَةٌ [Ğanemet] (fetehtle) İbn Şa'lebe b. Teymullāh'tır.

[غ ه م]

الْغَيْهَمُ [el-ğayhem] [hayder] [hayder] vezninde) **غَيْهَبٌ** [ğayheb] gibi zulmet ma'nāsınadır.

[غ ي م]

الْغَيْمُ [el-ğaym] (ğayn'ın fethiyle) Buluta denir, sehāb ma'nāsına; yukālu: **دُونَ الْهَيْلَالِ** Ve **غَيْمٌ** أي سَحَابٌ **لِفَلَانٍ فِي قَلْبِهِ غَيْمٌ** أي مُسْتَأْمَلِدِر; yukālu: **قَلَابٌ** [qulāb] marazı gibi bir maraz adıdır, lākin **غَيْمٌ** [ğaym] helāk eylemez, pek susuz kalmaktan yüreği muhterik olur. Ve

غَيْمٌ [ğaym] Pek susayıp yürek yanmak ma'nāsınadır; yukālu: **غَامَ الرَّجُلُ يَغِيْمُ غَيْمًا** Ve **هَavā** bulutlu olmak ma'nāsınadır; yukālu: **غَامَتِ السَّمَاءُ إِذَا صَارَتْ فِيهَا سَحَابَةٌ**

الْمَغْيُومُ [el-mağyūm] [ğaym] [ğaym] illetine uğramış deveye denir.

الْغَيْمَانُ [el-ğaymān] [aṭşān] [aṭşān] vezninde) Susuzluktan yüreği yanmış adama

denir; mü'ennesinde غَيْمَى [ġaymā] denir. Ve Ğaymān b. Hüseyl, İmām Mālik hazretlerinin ceddidir.

دُوغَيْمَانٌ [Zū Ğaymān] Ezvā' ta'bir olunan mülük-i Himyer'den bir melik lakabıdır.

الإِغَامَةُ [el-iġāmet] إِقَامَةٌ [iḳāmet] vezninde ve

الإِغْيَامُ [el-iġyām] (aslı üzere) ve

التَّغْيِيمُ [et-taġyim] تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde ve

التَّغْيِيمُ [et-teġayyum] تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Havā bulutlanmak ma'nāsındır; yukālu: أَغَامَتِ السَّمَاءُ وَأَغْيَمَتِ وَعَيْمَتِ وَتَغَيَّمَتِ Ve بِمَعْنَى غَامَتْ

إِغْيَامٌ [iġyām] Bir mahalde mukīm olmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَعْيَمَ الْقَوْمُ إِذَا أَقَامُوا يَغْنِي كَالْغَيْمِ أَعْيَمَ الْقَوْمُ إِذَا أَصَابَهُمْ غَيْمٌ أَيْ عَطَشَ Ve

تَغْيِيمٌ [taġyīm] Gecenin zulmeti siyāh bulut gibi basıp çökmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: عَيَّمَ اللَّيْلُ إِذَا جَاءَ كَالْغَيْمِ

مَعَامَةٌ [Meġāmet] (mīm'in fethiyle) Endelus ülkesinde bir belde adıdır.

FASLU'L-FĀ'

(فَضْلُ الْفَاءِ)

[ف أ م]

الْفَأْمُ [el-fe'əm] (fā'nın fethi ve hemzenin sükünüyle) Suya kanmak ma'nāsındır; yukālu: فَأَمَ مِنَ الْمَاءِ فَأَمَّا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا رَوِيَ Ve hayvān ağzını ot ile dopdolu eylemek ma'nāsına hasā'istendir; yukālu: فَأَمَ الْبَعِيرُ إِذَا مَلَأَ فَاهُ مِنَ الْعُشْبِ

الْفَأْمُ [el-fe'em] (fethateynle) فَأَمَ [fe'em] ile ma'nā-yı sānide mürādifdir; yukālu: فَئِمَ الْبَعِيرُ فَمَّمَا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ بِمَعْنَى فَأَمَ Ve devenin yağrınısı tavlılıktan yağ bağlamak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: فَئِمَ حَارِكُ الْبَعِيرِ إِذَا امْتَلَأَ شَحْمًا

التَّفْمُّمُ [et-tefe'mum] تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Bu dahi hayvān ağzını ot ile dopdolu eylemek ma'nāsındır; yukālu: تَفْمَّمُ الْبَعِيرُ بِمَعْنَى فَأَمَ

الإِفَامُ [el-if'am] إِكْرَامٌ [kirām] vezninde) Devenin semerine bir mikdār dahi ziyāde eylemekle bolaltmak ma'nāsındır; yukālu: أَفَامَ الْقَتَبَ إِذَا وَسَّعَهُ وَزَادَ فِيهِ

إِفَامٌ [if'am] تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) فَأَمَ [if'am] ma'nāsındır; yukālu: فَأَمَ الْقَتَبَ بِمَعْنَى أَفَامَهُ

الْمُفَامُ [el-muf'em] مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) ve

الْمُفَامُ [el-mufe'm] مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Tevsīr olunmuş semere denir.

الْفَوْمُ [el-fu'em] صُرْدٌ [şurad] vezninde) Pāre pāre ve rīze rīze ma'nāsındır; yukālu: قَطَّعُوهُ فَوْمًا أَيْ قِطْعًا قِطْعًا

الْفِيَامُ [el-fi'am] كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Cemā'at-i insāniye denir; lafzından vāhidi yoktur. Ve mihaffe minderine denir; cem'i

فُوْم [fu'um] gelir, كُتُب [kutub] vezninde.

الْمِفْءَم [el-mif'em] (مِنْبَر [minber] vezninde) ve

الْمِفْءَم [el-mif'am] (مِحْرَاب [mihrāb] vezninde) Yağrınısı şahm ile dopdolu olan deveye denir.

[ف ح م]

الْأَفْحَم [el-efcem] (cīm'le اَحْمَر [aḥmer] vezninde) Avurdu kalın adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَفْحَمٌ أَي فِي شِدْقِهِ غِلْظٌ

[ف ح م]

الْفَحْم [el-feḥam] (fā'nın ve ḥā'nın fethiy- le) ve

الْفَحْم [el-faḥm] (laḥm) vezninde) ve

الْفَحِيم [el-feḥīm] (emīr) vezninde) Kömüre denir; müfredi فَحْمَةٌ [faḥmet]tir, cem'i فِحَامٌ [fiḥām] gelir fā'nın kesriyle ve فُحُومٌ [fuḥūm] gelir. Ve

فَحْمَةُ اللَّيْلِ [faḥmetu'l-leyl] Gecenin evveli yāhūd pek karalığı yāhūd gurūb-ı şems ile insānın uykuya vardığı vaktin mā-beynine itlāk olunur. Ve bu yaz gecelerine maḥsūstur; tekūlu: أَتَيْتُهُ عِنْدَ فَحْمَةِ اللَّيْلِ أَي أَوْلَيْهِ أَوْ أَشَدَّ سَوَادِهِ أَوْ مَا بَيْنَ غُرُوبِ الشَّمْسِ إِلَى نَوْمِ النَّاسِ Ve

فَحْمَةُ السَّحْرِ [faḥmetu's-seḥar] Şafak-ı subh vaktinden ibarettir ki henüz sevādı olur. Ve

فَحْمَةُ بَنِي جُمَيْرٍ [faḥmetu'bnū cumeyr] Nısfu'l-leyle itlāk olunur. Ve

فَحْمٌ [faḥm] Masdar olur, فَحْمَةُ اللَّيْلِ [faḥmetu'l-leyl] vaktinde şarāb içmek ma'nāsına; yukālu: فَحَمَ الرَّجُلُ فَحْمًا مِنَ الْبَابِ فَحَمَ الرَّجُلُ إِذَا شَرِبَ فِي فَحْمَةِ الْعِشَاءِ Ve cevāba muktedir olmayıp dem-beste kalmak ma'nāsınadır; yukālu: فَحَمَ الرَّجُلُ إِذَا لَمْ يُطِقْ

جَوَابًا

فَحْمَةٌ [el-ifḥām] (hemzenin kesriyle) فَحْمَةٌ [faḥmet]-i leyl vaktinde yola gitmeyip o vakti savuşturmamak ma'nāsınadır; yukālu: أَفْحَمُوا عَنْكُمْ مِنَ اللَّيْلِ أَي لَا تَسِيرُوا فِي فَحْمَتِهِ Bu-nun bābı selb içindir. Ve gam ve keder makūlesi 'ārıza şā'iri şī'r inşādından alıkoymak ma'nāsınadır; yukālu: أَفْحَمَ الْهَمُّ أَفْحَمَ الْهَمُّ Ve şā'iri hamūş ve dem-beste bulmak ma'nāsınadır; yukālu: هَاجَاهُ فَأَفْحَمَهُ أَي صَادَفَهُ مُفْحَمًا يَعْنِي لَا يَقُولُ الشِّعْرُ Ve çocuk soluğu kesilince kadar ağlamak ma'nāsınadır; yukālu: أَفْحَمَ الصَّبِيُّ عَلَى إِفْحَامٍ [Ve] الْمَجْهُولُ إِذَا بَكَى حَتَّى انْقَطَعَ نَفْسُهُ [ifḥām]-ı mücādil bundan me'ḥūzdur.

التَّفْحِيم [et-tefḥīm] (tef'īl) vezninde) Bu dahi فَحْمَةٌ [faḥmet]-i leyl vaktinde yola gitmeyip o vakti savuşturmamak ma'nāsınadır; bunun da bābı izāle içindir; tekūlu: فَحَمُوا عَنْكُمْ مِنَ اللَّيْلِ أَي لَا تَسِيرُوا فِي فَحْمَتِهِ Ve bir nesneyi siyāh eylemek ma'nāsınadır; yukālu: فَحْمُهُ إِذَا سَوَّدَهُ

الْفُحُوم [el-fuḥūm] ve

الْفُحُومَةُ [el-fuḥūmet] (fā'ların zammıyla) Pek siyāh olmak ma'nāsınadır; yukālu: فَحَمَ الشَّيْءُ فُحُومًا وَفُحُومَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا اسْوَدَّ

الْفَاحِم [el-fāḥim] ve

الْفَحِيم [el-feḥīm] (emīr) vezninde) Pek siyāh nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ فَاحِمٌ Ve وَفَحِيمٌ أَي اسْوَدَّ

فَاحِمٌ [fāḥim] Bağırğan koça denir, فَحِمٌ [feḥim] gibi, ke-mā se-yuzkeru. Ve cārī olmayıp sākin olan suya denir; yukālu: مَاءٌ فَاحِمٌ أَي سَاكِنٌ لَا يَجْرِي

الْمُفْحَم [el-mufḥam] (mukrem) vezninde) Sözden 'āciz olup hamūş olan adama denir; yukālu: Ve رَجُلٌ مُفْحَمٌ أَي عَيْيٌ Ve eṣ'ār

söylemeye muktedir olmayan adama denir; yukālu: هُوَ مُفْحَمٌ إِذَا كَانَ لَا يَقْدِرُ أَنْ يَقُولَ شَعْرًا

الفحم [el-fahm] (fā'nın fethiyle) ve

الفحام [el-fuḥām] ve

الفحوم [el-fuḥūm] (fā'ların zammıyla) Çocuk ağlamaktan soluğu kesilmek ma'nāsınadır; yukālu: فَحَمَ الصَّبِيُّ وَفَجَمَ فَحَمَا فَحَمًا وَفُحُومًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ وَالرَّابِعِ إِذَا بَكَى حَتَّى وَفُحَامًا وَفُحُومًا نَفْسُهُ وَيُقَالُ فَحَمَ الصَّبِيُّ عَلَى الْمَجْهُولِ Ve koç bağırarak ma'nāsınadır; yukālu: فَحَمَ الْكَبِشُ إِذَا صَاحَ Ve

فُحُومٌ [fuḥūm] Kuyunun suyu cārī olmayıp durgun olmak ma'nāsınadır; yukālu: فَحَمَتِ الْقَلِيبُ فُحُومًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا سَكَنَ مَاؤُهَا

الفحيم [el-feḥim] [ketif] vezninde) **فَاحِمٌ** [fāḥim] gibi bağırarak koça denir; yukālu: كَبِشَ فَاحِمٌ وَفَجَمَ أَي صَيَّحَ

الإفحام [el-iftihām] [ifti'al] vezninde) Akşam vakti şarāb içmek ma'nāsınadır; yukālu: إِفْتَحَمَ الرَّجُلُ إِذَا اغْتَبَقَ

[ف م]

الفحامة [el-feḥāmet] [hā-yı mu'ceme ile kerāmet] vezninde) İri ve dızman olmak ma'nāsınadır; yukālu: فَحَمَ الشَّيْءُ فَحَامَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا ضَخَّمَ

الفحم [el-fahm] [dahm] vezninde) Vasftır, iri ve dızman şey'e denir; yukālu: فَحَمَ شَيْءٌ فَحَمٌ أَي ضَخَّمَ وَرَجُلٌ فَحَمٌ أَي عَظِيمٌ Ve fesāhat ve belāgatle mümtāz ve zī-şān kelāma vasf olur; yukālu: فَحَمٌ كَلَامٌ فَحَمٌ أَي جَزُلٌ

التفخيم [et-tefḥim] [tef'il] vezninde) Ta'zīm ve tebcil ma'nāsınadır; yukālu: فَحَمَهُ إِذَا عَظَّمَهُ Ve

تفخيم الحروف [tefḥimu'l-ḥurūf] Harfleri imāle eylemeyi kaba ve kalın telaffuz

eylemektir; yukālu: فَحَمَ الْحُرُوفَ إِذَا تَرَكَ الْإِمَالََةَ فِيهَا Şārihin beyānına göre **تَفْخِيمٌ** [tefḥīm] ehl-i Hicāz ve İmāle'te Benū Temīm edālarıdır, lākin 'ilm-i tecvīdde **تَفْخِيمٌ** [tefḥīm] تَزْجِيقٌ [terḳik] mukābili olmak üzere meşrūhtur.

الفحاميyyət [cuheniyyet] vezninde) Ta'azzüm ve tekebbür ve isti'lā' ma'nāsınadır; yukālu: مَا هَذِهِ الْفُحَمِيَّةُ أَي التَّعَظُّمُ وَالْإِسْتِغْلَاءُ

الفَيْحَمَان [el-feyḥamān] [zaferān] vezninde) Şol 'azīmü's-şān adama denir ki retk u fetk-ı umūr-ı cumhūr dest-i re'y ü tedbīrine müfevvez olmakla cemī-i mesālih onun hall ü 'akdiyle sūret bulup kendisiz aslā bir maslahat kat' ve temşit olunmaya; yukālu: رَجُلٌ فَيْحَمَانٌ أَي مُعْظَمٌ يُضَدَّرُ عَنْ رَأْيِهِ وَلَا يُقْطَعُ أَمْرٌ دُونَهُ

[ف د م]

الفدم [el-fedm] (fā'nın fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Şol belīd ve künd-zihn ve nādān ve sakīl ve çolpa ve salkı adama denir ki söz bilmediğinden cemād gibi durup sıkletinden gayrı nesne bilmeye; yukālu: هُوَ فَدَمٌ أَي عَيْبٌ عَنِ الْكَلَامِ فِي ثَمَلٍ وَرَحَاوَةٍ وَقِلَّةٍ فَهَمٌ فِدَامٌ gelir fā'nın kesriyle; mü'ennesi **فَدْمَةٌ** [fedmet]tir; yukālu: هُوَ فَدَمٌ أَي غَلِيظٌ جَافٌ Ve pek koyu kırmızı boyanmış olan 'alā-kavlin kırmızılığı şedīd olmayan sebbe denir. Ba'zı nüshada **مُفَدَمٌ** [mufdem] 'unvānında mersūmdur, **مُكْرَمٌ** [mukrem] vezninde ve *Nihāye*'de dahi öylecedir ve *Lisānu'l-'Arab*'da ikisi dahi müsebbettir; fe-yukālu: ثَوْبٌ فَدَمٌ وَمُفَدَمٌ أَي مُشَبَّحٌ حُمْرَةً أَوْ مَا حُمْرَتُهُ غَيْرُ شَدِيدَةٍ Ve

فَدَمٌ [fedm] Masdar olur, ibrik ve bardak

makūlesinin ağzına bezden süzgülü bağlamak ma'nāsına; yukālu: فَدَمَ فَمَ الْإِبْرِيْقِ فَدَمًا وَفَدَمَ عَلَيْهِ بِالْفِدَامِ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا وَصَحَ الْفِدَامَ عَلَيْهِ **الْفِدَامَةُ** [el-fedāmet] [kerāmet] vezninde) ve

الْفُدُومَةُ [el-fudūmet] (fā'nın zammıyla) Bir kimse فَدَمَ [fedm] olmak ma'nāsınadır; yukālu: فَدَمَ الرَّجُلُ فِدَامَةً وَفُدُومَةً مِنَ الْبَابِ الْحَامِسِ إِذَا كَانَ فَدَمًا

الْفِدَامُ [el-fidām] [kitāb] vezninde) ve

الْفِدَامُ [el-fedām] [seḥāb] vezninde) ve

الْفِدَامُ [el-feddām] [šeddād] vezninde) ve

الْفِدُومُ [el-feddūm] [tennūr] vezninde) Şol nesneye ya'nī bez pāresine denir ki 'acem ve mecūs tā'ifesi su içtikleri vakte ibrik süzgüsü gibi onu ağızlarına bend ederler. Ve bardak ve ibrik makūlesinin ağzına bağladıkları süzgülüye denir.

الْمُفَدَّمُ [el-mufeddem] [mu'azzam] vezninde) ve

الْمُفَدَّمُ [el-mufdem] [mukrem] vezninde) Ağzında süzgülü olan kaba denir; yukālu: **إِبْرِيْقٌ مُفَدَّمٌ وَمُفَدَّمٌ إِذَا كَانَ عَلَيْهِ مِضْفَاءٌ**

التَّفْدِيمُ [et-tefdīm] [tef'īl] vezninde) İbrik makūlesinin ağzına bezden süzgülü eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: إِذَا فَدَمْتُ الْإِبْرِيْقَ إِذَا جَعَلْتُ عَلَيْهِ مِضْفَاءً Ve mecūsī su içerken ağzına süzgülü gibi nesne tutmak ma'nāsınadır; yukālu: فَدَمَ الْمَجُوسِيُّ فَاهُ إِذَا وَصَحَ الْفِدَامَ عَلَيْهِ

الْفِدَامُ [el-fidām] [kitāb] vezninde) **الْفِدَامَةُ** [gimāmet] ma'nāsınadır ki davarı 'aleften men' için ağzına geçirdikleri torba makūlesine denir.

[ف د غ م]

الْفَدَغَمُ [el-fedgām] (ğayn-ı mu'ceme ile جَعَفَرٌ [ca'fer] vezninde) Her yanı uygun, güzel, tenū-mend adama denir. Ve hūb ve dil-ber dolgun yüze denir. Ve suyuna kanmış mümteli' sebze ye denir.

الْفَدَغَمَةُ [el-fedgāmet] [dahrecet] vezninde) Bir adam dolgun güzel yüzlü olmak ma'nāsınadır; yukālu: فَدَغِمَ الرَّجُلُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا مَلِئَ وَجْهَهُ

[ف ر م]

الْفَرَمُ [el-ferm] ve

الْفَرْمَةُ [el-fermet] (fā'ların fethiyle) ve

الْفِرَامُ [el-firām] [kitāb] vezninde) Nisvānın ferclerini tazyik eyledikleri dārūya denir, şāb gibi.

الْفَرَمَاءُ [el-fermā'] [ḥamrā'] vezninde) ve

الْمُسْتَفْرِمَةُ [el-mustefrimet] Fercini 'ilācla tazyik eden karıya denir; yukālu: **إِمْرَأَةٌ فَرَمَاءُ إِذَا كَانَتْ تُصَيِّقُ فَرْجَهَا بِالْفَرَمِ أَيِ الدَّوَاءِ الَّذِي يَتَصَيَّقُ بِهِ الْفَرْجُ**

الْفِرَامَةُ [el-firāmet] [kitābet] vezninde) ve

الْفِرَامُ [el-firām] [kitāb] vezninde) Nisvānın fercine tutundukları bez pāresine denir ki perde bezi ta'bīr olunur, seyelāni men' için tutunurlar, 'alā-kavlin hayz paçavrasına denir.

الْإِفْتِرَامُ [el-iftirām] [ifti'āl] vezninde) Hatun فِرَامَةٌ [firāmet] tutunmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِفْتَرَمَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا حَمَلَتْ الْفِرَامَةَ**

فَرَمَاءُ [fermā'] [ṣaḥrā'] vezninde) Gerçi Cevherī bir mevzi' ile tefsir eylemiş lakin sehvdır, savāb olan kāf'la olmaktadır,

kezālik istiṣhād için inṣād eylediği beyte dahi tashīf eylemiştir. Şārih der ki İbn Ḥabīb fā'yla tansīs eylemiştir.

الإِفْرَامُ [el-ifrām] (hemzenin kesriyle) Dol-durmak ma'nāsınadır; yukālu: أفرَمَ الحَوْضَ إِذَا مَلَأَهُ

الأَفْرَمُ [el-efrem] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Dişleri gedik adama denir; yukālu: رَجُلٌ إِفْرَمٌ أَيُّ الْمُنْحَطِّمِ الْأَسْنَانِ Ve bir recül ismidir ki Mısrır'da bir cāmī' binā eylemiştir.

[ف ر ح م]

الإِفْرِنْجَامُ [el-ifrincām] (إِحْرِنْجَامٌ [iḥrincām] vezninde) Et kısmının yüzü pişip özü henüz çiğ kalmak ma'nāsınadır ki tatarı pişmek ta'bīr olunur; yukālu: إِفْرِنْجَمَ اللَّحْمُ إِذَا تَشَيَّبَ مِنْ أَغْلَاهُ وَلَمْ يَنْشَوِ

[ف ر ز م]

الْفُرْزُومُ [el-furzūm] (عُضْفُورٌ [ʿuṣfūr] vezninde) Şol değirmi haşebe denir ki papuççular üzerinde iş keserler, kütük ta'bīr ederler, 'alā-kavlin kâf iledir.

[ف ر ص م]

الْفَرْصَمَةُ [el-ferşamet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Bir nesneyi kırıp kesmek ma'nāsınadır; yukālu: فَرْصَمَهُ إِذَا كَسَرَهُ وَقَطَعَهُ Ve bu lügat, Ru'be nām şā'irin şī'rinde vārid olmuştur.

[ف ر ض م]

الْفِرْذِمُ [el-firđim] (دَادِ-۱ mu'ceme ile زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) Yaşlı koca koyuna denir, 'alā-kavlin kırık boynuzluya denir. Ve dişleri ufanmış koyuna da denir. Ve Mehre b. Ḥaydān kabīlesinden bir batn ismidir, kâf ile firzüm musahhaftır, Ve Zehben nām saḥābīnin pederi ismidir.

الْفِرْذِمِيّ [el-firđimiyy] (زِبْرِجِيّ [zibriciyy])

vezninde) 'Azīmü'l-heykel olup yere pek pek basan deveye denir.

[ف ر ط م]

الْفُرْطُومُ [el-furṭūm] (عُضْفُورٌ [ʿuṣfūr] vezninde) Çizmenin sivri burnuna denir.

الْمُفْرَطَمَةُ [el-mufarṭamet] (مُدْحَرَجَةٌ [mudḥarecet] vezninde) Burnu sivri çizmelere ve mestlere denir; yukālu: حِفَافٌ مُفْرَطَمَةٌ أَيُّ ذَاتُ فُرْطُومٍ

الْفَرْطَمَةُ [el-ferṭamet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Çizmeye burun yamamak ma'nāsınadır; yukālu: فَزَطَمَ الْحَقَافَ الْحَقَافَ إِذَا رَقَعَهَا بِالْفُرْطُومِ Zāhiren eslef papuççular burunlu kesmeyi bilmeyip sonradan yamarlar olar. Mü'ellif der ki Cevherī gerçi bu māddeyi fā ile resm eyledi, lākin savāb olan kâf ile olmaktadır.

[ف ر ق م]

الْفَرْقَمُ [el-ferqam] (كَافٌ لَ جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Adamın zekeri başına denir.

الْمُفَرْقَمُ [el-muferqam] (مُزَعْفَرٌ [muza'fer] vezninde) Sakalı geç ağaran kara koca adama denir ki zātında bed-gıdā ve dūrüşthor ola.

[ف ر س ح م]

الْفُشْهُمُ [el-fuşhum] (فُنْفُذٌ [kunfuz] vezninde) Sīnesi kalkan gibi geniş olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ فُشْهُمٌ أَيُّ الْوَاسِعِ الصَّدْرِ Ve zeker başına denir. Ve Fuşhum bint 'Abdullāh b. Ubeyy ve Fuşhum bint Evs b. Ḥavli saḥābiyyelerdir. Ve Zeyd b. el-Ḥāriş bint Fuşhum ashābdandır; Fuşhum bunun vālidesidir.

[ف ر ص م]

الْفَاشْمُ [el-faşm] (فَا' نِ نِ فَتْهِ وَ شَادِ-۱ müh-melenin sükūnuyla) Kırmak ma'nāsınadır;

yukālu: فَصَمَهُ فَصَمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا كَسَرَهُ Ve binā yıkılmak ma'nāsınadır; yukālu: فُصِمَ الْبَيْتُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا نَهَدَمَ

الْإِنْفِصَامُ [el-infišām] [infi'āl] (vezninde) Kırılmak ma'nāsınadır; yukālu: Ve kesilmek ma'nāsınadır; yukālu: **إِنْفِصَمَ الشَّيْءُ إِذَا انْقَطَعَ**

التَّفْصِيمُ [et-tefaşşum] [tefa'ul] (vezninde) Bu dahi kırılmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَفْصِمَ الشَّيْءُ إِذَا تَكَسَّرَ**

الْإِفْصَامُ [el-ifšām] (hemzenin kesriyle) Hummā mahmūmu salıvermek yāhūd yağmur açılmak ma'nāsınadır ki kat ma'nāsındandır; yukālu: **أَفْصَمَتِ الْحُمَى أَوْ أَفْصَمَ الْمَطْرُ إِذَا أَفْلَحَ**

الْفِصِيمُ [el-feşim] [emīr] (vezninde) İri baltaya itlak olunur, fā'il ma'nāsınadır; yukālu: **فَأَسَّ فَصِيمَ أَيَّ صَخْمَةً**

الْأَفْصَامُ [el-efšām] Kırık nesneye denir; yukālu: **خَلَخَالَ أَفْصَمٌ أَيُّ مُنْفِصِمٌ**

[ف ط م]

الْفَطْمُ [el-faṭm] [ḥatm] (vezninde) Kesmek ma'nāsınadır; yukālu: **فَطَمَهُ فَطْمًا مِنَ** Ve çocuğu süt emmekten ayırmak ma'nāsınadır ki süttten kesmek ta'bīr olunur; yukālu: **فَطَمَ الصَّبِيَّ إِذَا فَضَلَهُ عَنِ الرَّضَاعِ**

الْمَفْطُومُ [el-meftūm] ve

الْفَطِيمُ [el-feṭim] [emīr] (vezninde) Memeden kesilmiş sabīye denir; cem'i **فُطْمٌ** [fuṭum] gelir, **كُتِبَ** [kutub] (vezninde).

الْفِطَامُ [el-fiṭām] [kitāb] (vezninde) İsmidir, çocuğun süttten kesilmesine denir.

الْفَاتِيمُ [el-fāṭim] [şāhib] (vezninde) Yavrusu bir yaşına varmış nākaya denir; yukālu: **نَاقَةُ فَاطِمٍ إِذَا بَلَغَ حَوَارُهَا سَنَةً**

الْإِفْطَامُ [el-ifṭām] (hemzenin kesriyle) Kuzunun memeden kesilecek vakti gelip çatmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِذَا أَفْطَمَتِ السَّخْلَةُ إِذَا حَانَ أَنْ تُفْطَمَ**

الْفَاتِيمُ [el-fāṭim] ve

الْمَفْطُومَةُ [el-meftūmet] ve

الْفَطِيمُ [el-feṭim] [emīr] (vezninde) Memeden kesilmiş kuzuya denir.

فَاطِمَةُ [Fāṭimet] Yirmi sahābiyye ismidir.

Ve şol **فَوَاطِيمُ** [Fevāṭim] ki hadīste ya'nī **أَعْطَى النَّبِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَلِيًّا حُلَّةً سِيْرَاءَ وَقَالَ شَقِيقُهَا "حُمْرًا بَيْنَ الْفَوَاطِيمِ"** hadīsinde vārid olmuştur, murād Fāṭimatu'z-Zehrā ve vālide-i Hazret-i Murtaḏā olan Fāṭima bint Esed ve Fāṭima bint Ḥamza'dır yāhūd Fāṭima bint 'Utbe b. Reb'ā'dır. Ve şol **فَوَاطِيمُ** [Fevāṭim] ki tevlid-i Hazret-i Muştafavī hizmetiyle şeref-yāb oldular, yedi nefer Fāṭima'lardır: biri Kureşīyye ikisi Kaysiyye ve ikisi Yemāniyye ve biri Ezdiyye ve biri Huzā'iyye'dir.

الْإِنْفِطَامُ [el-infiṭām] [infi'āl] (vezninde) Kesilmek ma'nāsınadır; yukālu: **فَطَمَهُ** Ve bir adam menhī olduğu nesneden nehy ve men'i kabül eylemekle ondan fārig olmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: **إِنْفَطَمَ عَنْهُ إِذَا انْتَهَى عَنْهُ**

التَّفَاطِيمُ [et-tefāṭum] [tefa'ul] (vezninde) Bir adamın memeden kesilmiş kuzuları ve oğlakları yine analarına koşuşup üşüşmek ma'nāsınadır; yukālu: **تَفَاطَمَ الْقَوْمُ** **إِذَا لَهَجَ بِهِمْ بِأُمَّهَاتِهَا بَعْدَ الْفِطَامِ**

فُطَيْمَةُ [Fuṭaymet] [cuheyne] (vezninde) Bir mevzi' adıdır. Ve bir a'rābiyye ismidir ki bir dāsītān sāhibesidir.

[ف ع م]

الْفَعَامَةُ [el-fe'āmet] [selāmet] (vezninde)

de) ve

الْفُعُومَةُ [el-fu'ūmet] (عُومَةُ [umūmet] vezninde) Dopdolu olmak ma'nāsınadır; yukālu: فَعُمَ السَّاعِدُ وَالْإِنَاءُ فَعَامَةً وَفُعُومَةٌ مِنَ الْبَابِ مِنَ الْبَابِ إِذَا امْتَلَأَ Ve kızın yāl ü bāl ve endāmı tamām hadd-i kemālini bulup bilekleri ve baldırları dolgun olmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: فَعُمَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا اسْتَوَى خَلْفَهَا وَعَلَّظَ سَاقَهَا

الْفَعْمُ [el-fa'cm] (شَكْسٌ [şeks] vezninde) Vasftır, dolu nesneye denir, فَعْمَلٌ [fa'mel] dahi denir lām ziyādesiyle ki eblag olur; yukālu: إِنَاءٌ فَعْمٌ أَيْ مُتَمَلِّئٌ

الْفَعْمَةُ [el-fe'imet] (فَرِحَةٌ [ferihāt] vezninde) Ma'nā-yı sāniden vasftır, yāl ü bālī resīde-i kemāl olup bilekleri ve baldırları kabak dolması gibi dolgun mahbūbeye denir.

الْإِفْعَامُ [el-if'ām] (hemzenin kesriyle) ve

التَّفْعِيمُ [et-tef'īm] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Doldurmak ma'nāsınadır; yukālu: أَعَمَّ الْإِنَاءُ Ve وَفَعَمَهُ إِذَا مَلَأَهُ

إِفْعَامٌ [if'ām] Misk ve tīb derūn-ı hāneyi rāyiha-i tayyibe ile kaplamak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَعَمَّ الْمِسْكَ الْبَيْتَ Ve bir adamı pür-gazab eylemek ma'nāsınadır yāhūd dimāgını rāyiha-i tayyibe ile leb-rīz eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَعَمَّ فُلَانًا إِذَا أَغْضَبَهُ أَوْ مَلَأَ أَنْفَهُ رَائِحَةً

الْفَعْمُ [el-fa'cm] (fā'nın fethiyle) Bu dahi doldurmak ma'nāsınadır; yukālu: فَعِمَ الْإِنَاءُ Ve وَفَعَمَهُ فَعْمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالْثَّلَاثِ إِذَا مَلَأَهُ

فَعْمٌ [fa'm] Bir şecer 'alā-kavlin gül ta'bīr olunan çiçek ismidir, وَرْدٌ [verd] ma'nāsına.

فَعْوَعْمٌ [Fe'av'am] yāhūd

فَعَمْعَمٌ [Fe'am'am] (سَفْرَجَلٌ [sefercel] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

الْإِفْعِيْعَامُ [el-if'ī'am] (إِغْشِيْسَاتٌ [i'şīšāb] vezninde) Kap gereği gibi dolup taşmak ma'nāsınadır; yukālu: إِفْعُوْعَمَ الْإِنَاءُ وَالْحَوْضُ إِذَا امْتَلَأَ وَقَاصَ

[ف غ م]

الْفَعْمُ [el-fa'gm] (fā'nın fethi ve gayn-ı mu'cemenin sükūnuyla) ve

الْفُعُومُ [el-fu'gūm] (فُعُودٌ [fu'ūd] vezninde) Hoş rāyiha dimāgı ālūde edip tutmak ma'nāsınadır; yukālu: فَعَمَهُ الطَّيْبُ فَعْمًا وَفُعُومًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا سَدَّ حَيَاشِيمَهُ Kezālik rāyiha-i tayyibe südde-i bedeniyyeleri açmak ma'nāsına olmakla zıdd olur; yukālu: فَعَمَتْهُ وَرَائِحَةُ السُّدَّةِ إِذَا فَتَحَتْهَا

فَعْمٌ [fa'gm] Öpmek ma'nāsınadır; yukālu: فَعَمَ الطَّيْبُ فَعْمًا وَفُعُومًا إِذَا قَبَّلَهَا فَعَمَ الْجُدِّي أُمَّهُ إِذَا رَضَعَهَا Ve

فَعْمٌ [fa'gm] Lisān ile ve hılāl ile dış aralıklarından çıkarılan ta'am bakiyyesine denir. Kāle's-şārih ve minhu'l-hadisü: "كُلُّوْا الْوَعْمَ وَاطْرَحُوا الْفَعْمَ" الْوَعْمُ مَا تَسَاقَطَ مِنَ الطَّعَامِ وَالْفَعْمُ مَا تُخْرِجُهُ مِنْ خَلَلِ أَسْنَانِكَ

الْمُفَاعَمَةُ [el-mufa'āmet] (مُفَاعَلَةٌ [mufa'ālet] vezninde) Bu dahi öpmek ma'nāsınadır; yukālu: فَاغَمَ الْمَرْأَةُ إِذَا قَبَّلَهَا

الْفَعْمُ [el-fe'gam] (fethateynle) Bir nesneye pek hırsıla düşkün olmak ma'nāsınadır; yukālu: فَعِمَ بِالشَّيْءِ فَعْمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا لَهَجَ وَحَرَصَ Ve dā'imī bir yerde mukīm olmak ma'nāsınadır; yukālu: فَعِمَ بِالْمَكَانِ إِذَا أَقَامَ بِهِ وَلَزِمَهُ

الْإِفْعَامُ [el-if'gām] (hemzenin kesriyle) Doldurmak ma'nāsınadır; yukālu: أَعَمَّ الْإِنَاءُ إِذَا أَعَمَّ مَكَانَهُ إِذَا مَلَأَهُ بِرَبِيحِهِ

الْإِنْفِعَامُ [el-infi'gām] (إِنْفِعَالٌ [infi'āl] vezninde) Mezkūmdan zükām açılmak

ma'nāsınadır; yukālu: **إِنْفَعَمَ الزُّكَامُ إِذَا انْتَرَجَ** [el-fuğm] (fā'nın zammıyla ve zammeteynle) Ağzın mecmū'una denir ki dişleri ve lisāni ve avurdu hāvīdir, 'alā-kavlin çeneler ile bilece enege denir; ve minhu yukālu: **أُجِدَ فُلَانٌ بِنْفَعْمِهِ عَلَى الْمَجْهُولِ أَي شَقَّ عَلَيْهِ** Ya'ni "Pek renc ve meşakkate giriftār oldu."

الْمُفْعَمُ [el-mufğam] (mukrem) vezninde) Bir nesneye igrā ve teşvīk olunmakla ona düşkün olan adama denir; yukālu: **هُوَ مُفْعَمٌ بِهِ أَي مُغْرَى بِهِ يَعْنِي حَرِيصٌ عَلَيْهِ**

[ف ق م]

الْفَقْمُ [el-feqam] (fā'nın ve kāf'ın fethiyle) Dolmak ma'nāsınadır; yukālu: **فَقِمَ الْإِنَاءُ فَقَمًا** Ve **مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا امْتَلَأَ**

فَقَمَ [feqam] ve

فَقَمَ [faqm] (kāf'ın sükunıyla) Bir adamın üst dişleri ilerice olmakla alt dişlere rāst kapanmayıp aşırı olmak ma'nāsınadır; yukālu: **فَقِمَ الرَّجُلُ فَقَمًا وَفَقَمًا مِنَ الْبَابِ الْمَرْبُورِ إِذَا كَانَتْ ثَنَابَاهُ الْعُلْيَا مُتَقَدِّمَةً فَلَا يَبْغُ عَلَى السُّفْلَى** Ve

فَقَمَ [feqam] (fethateynle) Taşkın sürür ve neşātla poturlanmak ma'nāsınadır; yukālu: **فَقِمَ الرَّجُلُ إِذَا أَشَرَ وَبَطَرَ** Ve bir adamın mālī tükenmek yāhūd çoğalmak ma'nāsına olmakla zıdd olur; yukālu: **فَقِمَ مَالُهُ إِذَا نَفِدَ أَوْ كَثُرَ** Ve

فَقَمَ [feqam] ve

فَقَمَ [faqm] (kāf'ın sükunıyla) ve

فُقُومٌ [fuqūm] (fuqūd) vezninde) Bir mādde istikāmet üzere olmayıp kec ü mec olmak ma'nāsınadır ki netice ve encāmī rāst ve dürtüst gelmez; yukālu: **فَقِمَ الْأَمْرُ فَقَمًا** Ve bir iş 'azīm ve düşvār olmak ma'nāsınadır; yukālu: **فَقِمَ الْأَمْرُ إِذَا عَظُمَ**

فَقَمَ [feqam] (fethateynle) Bıkmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَكَلَ حَتَّى فَقِمَ أَي بِشِمَ الْأَفْقَمُ** [el-efqam] (ahmer) vezninde) Üst dişleri ilerice olmakla alt dişlerinden aşırı olan adama denir. Ve

أَفْقَمَ [Efqam] Bir recül adıdır. Ve rāst ve dürtüst olmayıp kec ü mec olan işe itlāk olunur; yukālu: **أَمْرٌ أَفْقَمٌ أَي أَعْوَجٌ**

الْفَقَامَةُ [el-feqāmet] (fehāmet) vezninde) Bu dahi bir mādde rāst ve dürtüst olmayıp kec ü mec olmak ma'nāsınadır; yukālu: **فَقِمَ الْأَمْرُ فَقَامَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا لَمْ يَجْرِ عَلَى اسْتِوَاءٍ** Ve bir mādde 'azīm olmak ma'nāsınadır; yukālu: **فَقِمَ الْأَمْرُ إِذَا عَظُمَ**

التَّفَاكُمُ [et-tefaqum] (tefā'ul) vezninde) Bu dahi bir mādde büyüyüp düşvār olmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَفَاكَمَ الْأَمْرُ إِذَا عَظُمَ**

الْفَقْمُ [el-faqm] (fā'nın fethiyle ve zammıyla) Çeneye denir, 'alā-kavlin çenelerin birine denir; ikisine **فَقْمَانٌ** [faqmān] denir. Ve kelb kısmının burnunun ucuna denir. Ve masdar olur, bir adamın çenesinden kavrayıp tutmak ma'nāsına; yukālu: **فَقَمَهُ فَقَمًا** Ve **مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَحَدَ بِفَقْمِهِ** ma'nāsınadır; yukālu: **فَقِمَ الْمَرْأَةُ إِذَا نَكَحَهَا**

التَّفَقُّمُ [et-tefaqqum] (tefa'ul) vezninde) Bu dahi bir adamın çenesinden kavrayıp tutmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَفَقَّمَهُ إِذَا أَحَدَ بِفَقْمِهِ**

الْمُفَاقَمَةُ [el-mufaqāmet] (mufa'ālet) vezninde) Bu dahi cimā'e eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **فَاقَمَ الْمَرْأَةُ إِذَا جَامَعَهَا**

الْفُقُومُ [el-fuqūm] (zammeteynle) Ağıza denir, **فَمٌ** [fem] ma'nāsına.

فُقَيْمٌ [Fuqaym] (zubeyr) vezninde) Kināne kabilesinden bir cemā'attir, nisbetinde **فُقَيْمِيٌّ** [Fuqamiyy] denir, **عُرْنِيٌّ**

[ʿureniyy] gibi; cemāʿat-i mezbūre Cāhiliyye'de eşhūr-i hurumu te'hīr eden tāʾifedir. Ve

فُقَيْمٌ [Fuḳaym] Dārim kabilesinden bir cemāʿatın dahi ismidir, bunun nisbeti فُقَيْمِي [Fuḳaymiyy] denir kıyas üzere.

الْفَقِيمُ [el-feḳim] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Dā'imā hasımlarına gālib olan şīr-merd adama denir; yukālu: رَجُلٌ فَقِيمٌ فَهَمَّ إِذَا كَانَ يَغْلُو Ve yukālu: [Ve] الْخُصُومُ [fehīm] kelimesi müzāvece içindir, niteki لَقِيمٌ لَهُمْ dahi derler.

[ف ل م]

الْفَيْلَمُ [el-feylem] (حَيْدَرٌ [ḥayder] vezninde) ʿAzīmü'l-heykel adama denir, fil gibi; yukālu: رَجُلٌ فَيْلَمٌ أَي عَظِيمٌ Ve korkak adama denir; yukālu: رَجُلٌ فَيْلَمٌ أَي جَبَانٌ Ve saç çok ve gür adama denir. Ve vāsiʿ kuyuya denir. Ve tarağa denir, مُشَطٌّ [muşṭ] maʿnāsına. Ve meşin sofraya denir. Ve çok tortuya ve posaya denir, zeyt ve şırlağan tortusu gibi.

الْإِفْتِلَامُ [el-iftilām] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Burun kesmek maʿnāsınadır; yukālu: اِفْتَلَمَ أَنْفَهُ إِذَا جَدَعَهُ

التَّفَيْلُمُ [et-tefeylum] (تَدْحُرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Oğlan semirip irilenmek maʿnāsınadır; yukālu: تَفَيْلَمَ الْعُلَامُ إِذَا سَمِنَ وَصَحَّمَ

[ف ل ق م]

الْفَلَقَمُ [el-felḳam] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Vāsiʿ nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ فَلَقَمٌ أَي وَاسِعٌ

[ف ل ه م]

الْفَلْهَمُ [el-felhem] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Nisvān fercine denir. Ve vāsiʿ kuyuya denir. Şārih der ki فَلْهَمٌ [felhem] cullāh mekiğine denir. Müʿellif bu maʿnadan süküt

eyledi.

[ف م م]

الْفَمُّ [el-fem] (fā'nın harekāt-ı selāsıyla) Ağıza denir, Fāriside dehen derler. Ve فَمٌّ [femm] aslda فَوَهُ idi. Ve baʿzen mīm'i müsellesten müşedded olur, niteki “ف،و،ه” māddeinde meşrūhtur. Şārih der ki teşdīd-i mīm eşʿarda yaʿnī zarūrete mahsūstur. Ve

فَمٌّ [fem] Deriyi bir kerre dibāgat eylemeğe denir ki bir ağız dibāgat taʿbīr olunur; yukālu: فَمٌّ مِنَ الدِّبَاغِ أَي مَرَّةً مِنْهُ

فُمٌّ [fumme] (fā'nın zammı ve mīm-i müşeddedenin fethiyle) فُمٌّ [summe] kelimesinde lügattir ki harf-i ʿatfır; yukālu: جَاءَ زَيْدٌ فُمٌّ عَمَرُو أَي ثَمَّ عَمَرُو

[ف و م]

الْفُومُ [el-fūm] (fā'nın zammıyla) Sarmısağa denir; tekūlu: أَكَلْتُ فُومًا أَي ثُومًا Ve buğdaya denir. Ve nohuta denir. Ve ekmeğe denir, خُبْزٌ [ḥubz] maʿnāsına. Ve mutlakan kendiden ekmek yapılan hubūbāta denir. Ve mutlakan münʿakid nesneye denir, gerek soğandan ve sarmısaktan ve gerek büyük lokmadan olsun.

الْفَامِيٌّ [el-fāmiyy] فُومٌ [fūm] satıcı adama denir, فُومِيٌّ [fūmiyy] kelimesinden mugayyerdir; yukālu: هُوَ فَامِيٌّ أَي بَائِعُ الْفُومِ

الْفَيُّومُ [el-Feyyūm] (تَنْوَرٌ [tennūr] vezninde) Mışır diyārında bir belde adıdır.

أَفَامِيَّةٌ [Efāmiyet] (سَحَابِيَّةٌ [sehābiyet] vezninde) Şām ülkesinde bir belde adıdır.

فَامِيَّةٌ [Fāmiyet] ʿIrāk'ta bir karye ismidir.

فَامِينٌ [Fāmīn] Buḥārā kazasında bir karyedir.

الْفُومَةُ [el-fūmet] (fā'nın zammıyla) Ekin

sünbülesine denir. Ve iki parmak aralığına kısıtırılıp götürülen şey'e denir; yukālu: هُوَ عَلَى قَدْرِ فُومَةٍ وَهِيَ مَا تَحْمِلُهُ بَيْنَ إِصْبَعَيْكَ **الْفُومُ** [el-fuvm] (صُرْدٌ [şurad] vezninde) Mehmüz olan فُومٌ [fu'em] ma'nāsınadır ki pāre pāre demektir; yukālu: قَطَعَهُ فُومًا أَيْ فُومًا

[ف ه م]

الْفَهْمُ [el-fehm] (وَهْمٌ [vehm] vezninde) Ve

الْفَهْمُ [el-fehem] (fethateynle) ve

الْفَهَامَةُ [el-fehāmet] (سَلَامَةٌ [selāmet] ve كِتَابَةٌ [kitābet] veznlerinde) ve

الْفَهَامِيَّةُ [el-fehāmiyet] (fā'nın fethiyle ve yā'nın tahfifiyle) Anlamak ma'nāsınadır, Fārisīde şināhten mürādıfidir; yukālu: فَهَمَّ الْكَلَامَ فَهْمًا وَفَهْمًا وَفَهَامَةً وَفَهَامَةً مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا عَلِمَهُ وَعَرَفَهُ بِالْقَلْبِ

الْفَهِيمُ [el-fehim] (كَيْفٌ [ketif] vezninde) Tiz-fehm olan fetānetli adama denir; yukālu: رَجُلٌ فَهِيمٌ أَيْ سَرِيعُ الْفَهْمِ

الْإِسْتِفْهَامُ [el-istifhām] Bir nesneyi anlamak istemek ma'nāsınadır.

الْإِفْهَامُ [el-ifhām] (hemzenin kesriyle) ve

التَّفْهِيمُ [et-tefhīm] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Anlatmak ma'nāsınadır; tekūlu: إِسْتَفْهَمَنِي [infī'āl] Ve الشَّيْءِ فَأَفْهَمْتُهُ وَفَهَّمْتُهُ إِثَاءَ بَابِهَا **الْإِفْهَامُ** unvānı lahn ve hatādır.

التَّفْهَمُ [et-tefehhum] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Tadrīcle anlamak ma'nāsınadır; yukālu: تَفَهَّمَهُ إِذَا فَهَمَهُ شَيْئًا بَعْدَ شَيْءٍ

فَهْمٌ [Fehm] (سَهْمٌ [sehm] vezninde) Bir kabīle pederidir ki İbn 'Umeyr b. Qays b. 'Aylān'dır.

[ف ي م]

الْفَيْيْمُ [el-feyyim] (yā'nın teşdīdiyle كَيْسٌ [keyyis] vezninde) Şedīd ve tūvānā adama denir; cem'i فُيُومٌ [fuyyūm]dur; yukālu:

FASLU'L-KĀF

(فَضْلُ الْقَافِ)

[ق ت م]

الْقَتَامُ [el-ḳatām] (tā-yı fevkiyye ile سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Toza denir; yukālu: **إِزْتَفَعَ الْقَتَامُ أَيِ الْعُبَارُ**

الْقُتْمَةُ [el-ḳutmet] (عُرْفَةٌ [gurfet] vezninde) Elvāndan bozluğa denir; yukālu: **بِهِ قُتْمَةٌ أَيِ لَوْنٌ أَعْبُرُ** Ve

قُتْمَةٌ [ḳutmet] Bir kerihü'r-rāyiha nebātıdır.

الْقَتَمَةُ [el-ḳatemet] (feteḥātla) Rāyiha-i kerihēye denir; yukālu: **بِهِ قَتْمَةٌ أَيِ رَائِحَةٍ كَرِيهَةٍ**

الْأَقْتَمُ [el-aḳtem] ve

الْقَاتِمُ [el-ḳātim] Siyāh nesneye denir; yukālu: **شَيْءٌ أَقْتَمٌ وَقَاتِمٌ أَيِ أَسْوَدٌ**

الْإِقْتِتَامُ [el-iḳtitām] (إِحْمِرَارٌ [ihmirār] vezninde) Kararmak ma'nāsındır; yukālu: **إِقْتَمَ الشَّيْءُ إِذَا اسْوَدَّ**

الْقُتُومُ [el-ḳutūm] (قُعُودٌ [ḳu'ūd] vezninde) Toz kalkıp havāya ağmak ma'nāsındır; yukālu: **قَتَمَ الْعُبَارُ قُتُومًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا اِزْتَفَعَ**

حِيَاضٌ قُتَيْمٌ [ḥiyāḍu ḳuteym] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Ölümünden kināyedir, حِيَاضٌ غُتَيْمٌ [ḥiyāḍu guteym] gibi ve bu toz toprak ma'nāsındandır; yukālu: **أُورِدَهُ حِيَاضٌ قُتَيْمٌ أَيِ الْمَوْتِ**

[ق ت م]

الْقَشْمُ [el-ḳašm] (ḳāf'ın fethi ve sâ-yı müsellesinin sükūnuyla) Bir adama defaten nefis māl vermek ma'nāsındır; yukālu: **قَشِمَ لَهُ مِنَ الْمَالِ قَشْمًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا عَشِمَ** Ve māl cem' eylemek ma'nāsındır; yukālu: **قَشِمَ قَشْمًا مِنَ الْمَالِ قَشْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا جَمَعَ** buluşturıp murdār eylemek ma'nāsındır;

yukālu: **قَشِمَهُ بِالْجَعْرِ قَشْمًا إِذَا لَطَّخَهُ بِهِ**

قُتْمٌ [ḳušem] (زُفْرٌ [zuffer] vezninde) İbn 'Abbās b. 'Abdulmuṭṭalib'dir ki saḥābıdır. Ve

قُتْمٌ [ḳušem] قَاشِمٌ [ḳāšim] lafzından ma'ḍüldür, kesirü'l-ʿatā' adama denir; yukālu: **هُوَ قُتْمٌ أَيِ الْكَثِيرِ الْعَطَاءِ** Ve mahzā tarik-i birr ü hayra sarf ve ʿayāline infāk için kesb ü cem'-i māl eden adama denir; yukālu: **هُوَ قُتْمٌ أَيِ جَمُوعٍ لِلْجَبْرِ وَالْعِيَالِ** Ve tarik-i şerr ü nā-marziye sarf için cem'-i māl eden kimseye denmekle zıdd olur; yukālu: **فَلَانٌ قُتْمٌ أَيِ جَمُوعٍ لِلشَّرِّ** Ve

قُتْمٌ [ḳušem] Erkek sırtlanın ismidir, murdārlik ma'nāsındandır.

الْقَشُومُ [el-ḳašūm] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Bu dahi hayr için ve ʿayāl için cem'-i māl eden adama denir.

قَتَامٌ [ḳašāmi] (قَطَامٌ [ḳaṭāmi] vezninde) Dişi sırtlana denir. Ve cāriyyeye itlāk olunur ki sebb ve terzīl edatıdır, **يَا قَتَامُ يَا ذَقَارٍ** gibi. Ve ganīmet-i kesīreye denir.

الْإِقْتِشَامُ [el-iḳtišām] (إِفْتِعَالٌ [ifti'al] vezninde) İstisāl ma'nāsındır; yukālu: **إِقْتَشَمَهُ إِذَا اسْتَأْصَلَهُ** Ve çok māl almak ma'nāsındır; yukālu: **إِقْتَشَمَهُ إِذَا أَحَذَهُ** Ve bir nesnenin cümlesini silip süpürüp almak ma'nāsındır; yukālu: **إِقْتَشَمَ الشَّيْءُ إِذَا اجْتَرَفَهُ** Ve biriktirmek ma'nāsındır; yukālu: **إِقْتَشَمَهُ إِذَا جَمَعَهُ**

الْقُشْمَةُ [el-ḳušet] (عُرْفَةٌ [gurfet] vezninde) Elvāndan bozluğa denir; yukālu: **بِهِ قُشْمَةٌ أَيِ غُبْرَةٌ** Ve murdārılığa denir ki ismdir. Ve

قُشْمَةٌ [ḳušet] ve

قَشِمٌ [ḳašem] (fethateynle) Çakıldak bulaşmakla murdār olmak ma'nāsındır; yukālu: **قَشِمَ الشَّيْءُ وَقَشِمَ قُشْمَةً وَقَشِمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ** وَالْحَامِسِ إِذَا تَلَطَّحَ بِالْجَعْرِ

الْقَشْمُ [el-kašm] (حَسْمٌ [ħasm] vezninde) ve **الْقَاشِمَةُ** [el-kašamet] (قَاشِمَةٌ [kašāmet] vezninde) Boz renkli olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا اغْبَرَّ

[ق ح م]

الْقُحُومُ [el-kuḥūm] (هَـ-يَ مühmele ile فُعُودٌ [ku'ūd] vezninde) Bir kimse önünü ardını fikir ve te'emmül edip gözetmeyerek bir işe saldırmak ve atılıp girmek ma'nāsınadır, mütehevvir dil-āverlerin bī-pervā cenge girdikleri gibi; yukālu: فِي الْأَمْرِ فُحُومًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا رَمَى بِنَفْسِهِ فِيهِ فِجَاءٌ بِلَا رَوِيَّةٍ

التَّقْحِيمُ [et-taḥhīm] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bir adamı bir işe فُحُومٌ [kuḥūm] ettirmek ma'nāsınadır; tekūlu: إِذَا أَدَخَلْتَهُ فِي الْأَمْرِ: مِنَ غَيْرِ رَوِيَّةٍ Ve at rākibini yüzü üzere atıp yere çalmak ma'nāsınadır; yukālu: فَحَمَهُ الْفَرَسُ إِذَا رَمَاهُ عَلَى وَجْهِهِ

الْإِقْحَامُ [el-iḥhām] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir adamı bī-endīşe bir işe saldırtmak ma'nāsınadır; tekūlu: أَقْحَمْتُهُ بِمَعْنَى فَحَمْتُهُ Ve nās kuraklığa uğramakla otlu sulu ābādān mahalle varmak ma'nāsınadır; yukālu: أَقْحَمَ أَهْلُ الْبَادِيَةِ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا أَجْدَبُوا فَحَلُّوا الرِّيفَ Ve dābbeyi nehre sokmak ma'nāsınadır; yukālu: مُتِercim der ki müellifinin haşv gibi zā'id kelimeye مُقْحَمٌ [muḥham] ta'bīrleri bundan me'hūzdur.

الْإِنْقِحَامُ [el-inḥihām] (إِنْفِعَالٌ [infi'āl] vezninde) ve

الْإِقْتِحَامُ [el-iḥtiḥām] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Bunlar da bī-mülāhaza bir işe saldırıp girmek ma'nāsınadır; yukālu: أَقْحَمْتُهُ فَانْقَحَمَ Ve وَأَقْتَحَمَ

إِقْتِحَامٌ [iḥtiḥām] Bir nesneyi hakīr 'add ey-

lemek ma'nāsınadır ki horsunmak ta'bīr olunur; yukālu: إِذَا احْتَقَرَهُ Ve yıldız batmak ma'nāsınadır; yukālu: إِقْتَحَمَ النُّجْمُ إِذَا غَابَ Ve hücum eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِقْتَحَمَ الْمُنْزِلَ إِذَا هَجَمَهُ Ve buğur kendiliğinden nākaya kasd eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: إِذَا الْفُحْلُ الشُّوَلِ إِذَا هَجَمَهَا مِنْ غَيْرِ أَنْ يُرْسَلَ فِيهَا التَّمْرَةُ [temret] vezninde) Yemen'de bir beldedir.

الْقُحْمَةُ [el-kuḥmet] (عُرْفَةٌ [gurfet] vezninde) İsmidir, bī-mülāhaza bir işe saldırışa denir; yukālu: هُوَ رَكِبَ الْقُحْمَةَ أَيِ الْإِقْتِحَامِ Ve meh-leke ve hatar-nāka denir; yukālu: هُوَ فِي قُحْمَةٍ أَيِ مَهْلَكَةٍ Ve kurak ve kıtlık yıla denir; cem'leri قُحْمٌ [kuḥam] gelir, ضُرْدٌ [şurad] vezninde; yukālu: وَقَعُوا فِي قُحْمَةٍ أَيِ سَنَةٍ شَدِيدَةٍ Ve وَقُحِطَ

قَحْمُ الطَّرِيقِ [kaḥmu't-ṭarīk] Yolun sarp ve su'ūbetli yerlerine denir; yukālu: رَكِبُوا قَحْمَ الطَّرِيقِ أَيِ مَضَاعِبِهِ

قَحْمُ الشَّهْرِ [kaḥmu'ş-şehr] Ayın āhir üç gecesinde 'ibārettir; yukālu: بَقِيَ قَحْمُ الشَّهْرِ أَيِ ثَلَاثَ لَيَالٍ آخِرَهُ

التَّقْحُمُ [et-teḥaḥḥum] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Bu dahi at rākibini yüzü üzere atıp yere çalmak ma'nāsınadır; yukālu: تَقَحَّمَ الْفَرَسُ بِرَاكِبِهِ إِذَا رَمَاهُ عَلَى وَجْهِهِ

الْمُقْحَمُ [el-muḥham] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) Za'if ve bī-mecāle denir; yukālu: رَجُلٌ مُقْحَمٌ أَيِ ضَعِيفٌ Ve şol deveye denir ki bir senede hem altı ve hem yedi yaş dişlerini dişemiş ola ki bir senede iki güne yaşa duhūl ve kuḥūm etmiş olur; yukālu: بَعِيرٌ مُقْحَمٌ إِذَا أَتَتْهُ وَأَرَبَعَ فِي سَنَةٍ فَأَقْحَمَ سِنًا عَلَى سِنٍ Ve bādiyede neş'et eden bedevīye denir.

الْقَاْحَمُ [el-kaḥm] (فَاْحَمٌ [faḥm] vezninde) ve

الْقُحُومُ [el-kaḥūm] (صُبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Pek yaşlı kocaya denir; mü'ennesi قَحْمَةٌ [kaḥmet]tir; yukālu: رَجُلٌ قَحْمٌ وَقُحُومٌ وَأَمْرَأَةٌ Ve قَحْمَةٌ أَيُّ الْكَبِيرِ السِّنِّ جَدًّا

قُحُومٌ [kaḥūm] Tiz tekerlenip nüzül eden çarha ve makaraya denir; yukālu: مَحَالَةٌ قُحُومٌ أَيُّ سَرِيعَةِ الْإِنْحِدَارِ

الْقَحَامَةُ [el-kaḥāmet] (kaḥ'ın fethiyle) ve

الْقُحُومَةُ [el-kuḥūmet] (kaḥ'ın zammıyla) Ma'nā-yı evvelde isimlerdir, pek kocalığa denir. Ve bunlar fi'l-asl masdarlardır, kendilerden fi'l tasarruf olunmadı, ism mevzi'inde isti'māl olundular; yukālu: بِهِ قَحَامَةٌ وَقُحُومَةٌ أَيُّ كِبَرِ سِنِّ جَدًّا

الْقَحْمُ [el-kaḥm] (kaḥ'ın fethiyle) Sālik bir düzeye eştirip gitmek ma'nāsınadır; yukālu: فَحَمَ الْمَفَاوِزَ فَحْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا طَوَّأَهَا Ve bir nesneye varıp çatmak ma'nāsınadır; yukālu: فَحَمَ إِلَيْهِ إِذَا دَنَا

الْقَاحِمُ [el-kaḥim] Pek siyāh nesneye denir; yukālu: أَسْوَدٌ قَاحِمٌ أَيُّ فَاحِمٌ

الْمُقْحَامُ [el-miḥām] (miḥdām) vezninde) Hemān kendiliğinden nākaya saldıracı buğura denir.

الْأَقْحَمَةُ [el-aḥmet] Nüşhalarda hemzenin ve ḥā'nın fethiyle أَقْمَحَةٌ [aḥmeḥat] ile müfesser olarak mersümdür; اُقْمَحَةٌ unvāni ise mahallinde sābit değildir. Şārih dahi ta'arruz eylememiştir, meger ki أَجْوِبَةٌ [ecvibet] vezninde ola ki قَمِيحَةٌ [kaḥimīḥat]ın cem'idir, zürürāt ve süfufāt makülesine denir ve أَقْمَحَةٌ lafzı ondan maktüb ola, ihtimālāt-ı sā'ireye zafer-yāb olunmadı.

قَحْمٌ [Kaḥm] (laḥm) vezninde) Bir recül adıdır.

[ق ح ذ م]

قَحْزَمٌ [Kaḥzem] (zāl-ı mu'ceme ile جَغْفَرٌ

[ca'fer] vezninde) Bir recül isimdir.

[ق ح ز م]

قَحْزَمٌ [Kaḥzem] (zāy-ı mu'ceme ile) Bir recül adıdır.

الْقَحْزَمَةُ [el-kaḥzetmet] (dahrecet) vezninde) Sarf ve tahvīl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: قَحْزَمَةٌ عَنِ الشَّيْءِ إِذَا صَرَفَهُ

التَّقْحُزْمُ [et-tekaḥzum] (tedahruc) vezninde) İlişmek ma'nāsınadır; yukālu: تَقْحُزْمٌ فِي أَمْرِهِ إِذَا نَسَبَ

[ق خ م]

الْقَيْحَمُ [el-kaḥyam] (ḥā-yı mu'ceme ile ḥayder) vezninde) Etrāfından yüksek ve mürtefi' olan şey'e denir.

الْقَيْحَمَانُ [el-kaḥyamān] feyḥamān) ve mürādifidir ki zikr olundu.

[ق د م]

الْقَدَمُ [el-kaḥdem] (fethateynle) ve

الْقُدْمَةُ [el-kaḥdem] (gurfet) vezninde) ve

الْقِدْمُ [el-kaḥdem] (ineb) vezninde) Sābika fi'l-emr ma'nāsınadır ki bir husūsta sā'irleri sebk ve takaddümlük eser ve hāletinden 'ibārettir; yukālu: لَهُ قَدَمٌ وَقُدْمَةٌ Ve وَقَدَمٌ فِي هَذِهِ الْخِدْمَةِ أَيُّ سَابِقَةٌ

قَدَمٌ [kaḥdem] (fethateynle) Hayr ve birr ve hasene cihetinde derece ve mertebe sāhibi adama denir; mü'ennesi قَدَمَةٌ [kaḥdemet]tir; yukālu: هُوَ قَدَمٌ فِي الْخَيْرِ أَيُّ لَهُ مَرْتَبَةٌ فِيهِ Ve اَيَّاغَا denir, رِجْلٌ [ricl] ma'nāsına. Ve قَدَمٌ [kaḥdem] lafzı mü'ennestir; Cevheri'nin tezkīr ile وَاحِدٌ الْأَقْدَامِ ta'birī sehvidir, savāb olan الْأَقْدَامِ وَاحِدَةٌ olmaktadır ḥā'yla; cem'ī أَقْدَامٌ [aḥdām] gelir. Şārih der ki 'uzv te'viliyle tezkīri cā'izdir.

Müellif lām bābında رَجُلٌ [ricl]i اَلْقَدَمُ أَوْ مِنْ رَجُلٍ [ricl]i اَلْقَدَمُ أَصْلُ اَلْفَخْدِ إِلَى اَلْقَدَمِ bu rada قَدَمٌ [qadem]i اَلرَّجُلُ unvānıyla taʿrifi garībdir. Ekser-i ehl-i lügat رَجُلٌ [ricl]i kalça başından tabana kadar ve baʿzıları tabanı dahi idhāl edip ve قَدَمٌ [qadem]i yalnız topuktan aşağı ile ve ekseri taban ile taʿrif eylemişlerdir, niteki Muğrib'de ve Mişbah'ta musarrahtır. Ve Zemaḥşerī, Muḳaddime'de keff-i pāy ile tefsīr eyledi ki ayak ayası demektir, pes bu dahi taban olur. Bunlara göre ehadühümāyī āherde istiʿmāl mecāz olur. İntehā. Ve

قَدَمٌ [Qadem] Bir kabīle adıdır. Ve bir mevzi ismidir. Ve bahādıra itlāk olunur. Müfred ve cemʿi ve teʿnīs ve tezkīri müsāvīdir; yukālu: رَجُلٌ قَدَمٌ وَاثْرَاءُ قَدَمٌ مِنْ رَجَالٍ وَنِسَاءٍ هُمْ ذُوو اَلْقَدَمِ أَيِ قَدَمٌ إِذَا كَانَا جَرِيئَيْنِ وَ اَلسَّابِقَةُ وَ اَلتَّقَدُّمُ فِي السَّجَاعَةِ fi'l-hadīsi ellezī fi sifati'n-nāri ennehu sallallāhu ʿaleyhi ve sellem kāle: “لَا تَسْكُنُ جَهَنَّمَ حَتَّى يَضَعَ رَبُّ اَلْعِزَّةِ فِيهَا قَدَمَهُ” أَيِ حَتَّى يَجْعَلَ اَللهُ اَلَّذِينَ قَدَمَهُمْ لَهَا مِنْ اَلْأَشْرَارِ فَهَمُّ قَدَمٌ اَللهُ لِلنَّارِ كَمَا أَنَّ اَلْأَخْبَارَ قَدَمٌ اَللهُ إِلَى اَلْحِجَّةِ أَوْ وَضَعَ اَلْقَدَمَ مَثَلٌ لِلرَّدْعِ وَ اَلْقَمْعُ أَيِ يَأْتِيهَا أَمْرٌ يَكْفُهَا عَنْ طَلَبِ اَلْمَزِيدِ burada قَدَمٌ [qadem]den murād takdīm olunan nesne olmakla maʿnā Rabbū'l-ʿizzet hazretleri veḥ-ı murādı üzere cehenneme takdīm ve idhāl eyleyeceği eṣrārī bi't-tamām vazʿ ve idhāl eylemedikçe cehennemın ﴿هَلْ مِنْ مَزِيدٍ﴾ diyerek fevret ve sevret-i sākin olmaz. Ve baʿzılar dedi ki وَضَعَ قَدَمٌ bir nesneyi kalʿ ve kamʿ eylemekten kināye olmakla emr-i ilāhī şeref-vürūd edip cehennemi mezīd-i talebinden menʿ ve nehy edince kadar sākin olmaz demektir. Şārih der ki hadīs müteşābihāttan olmakla ehl-i tahkīkin bunda ekāvīl-i kesīresi vākī'dir.

اَلْقَدَمَةُ [el-ḳudmet] [gurfet] vezninde) Sābika fi'l-emr maʿnāsınadır ki zikr olundu. Ve ism olur, dilirlik ve dil-āverlik maʿnāsına; yukālu: بِهِ قَدَمَةٌ أَيِ جُزْأَةٌ

اَلْقَدَمُ [el-ḳidem] [ʿineb] vezninde) Bu dahi sābika fi'l-emr maʿnāsınadır. Ve

قَدَمٌ [ḳidem] ve

قَدَامَةٌ [ḳadāmet] [selāmet] vezninde) Masdar olur, bir nesne kadīm ve dīrīn olmak maʿnāsına ki حَادِثٌ [ḥādīṣ] olmak mukābilidir; yukālu: قَدَمَ اَلشَّيْءِ قَدَامَةً وَ قَدَمًا مِنْ اَلْبَابِ اَلْخَامِسِ إِذَا تَقَادَمَ bu maʿnāda ism olur, kadīmliğe denir; yukālu: بِهِ قَدَمٌ أَيِ ضِدُّ حُدُوثِ

اَلْقَدِيمُ [el-ḳadīm] [emīr] vezninde) ve

اَلْقَدَامُ [el-ḳudām] [gūrāb] vezninde) Vasflardır, zamān cihetiyle eski ve çoktanki nesneye denir, dīrīn maʿnāsına ki حَادِثٌ [ḥādīṣ] mukabilidir; cemʿi قُدَمَاءُ [ḳudemā] gelir, كُرَمَاءُ [kuremā] vezninde ve قُدَامَى [ḳudāmā] gelir, قُصَارَى [ḳuṣārā] vezninde ve قَدَائِمٌ [ḳadāʾim] gelir.

اَلْقُدْمُ [el-ḳudm] [ḳāf]ın zammıyla ve zammeteynle) Bu dahi dilīr ve bahādıra itlāk olunur ki cenkte ʿaskere takaddüm eder; yukālu: وَ رَجُلٌ قُدْمٌ وَقُدْمٌ أَيِ سُجَاعٌ

قُدْمٌ [ḳudum] (zammeteynle) İleri ile-ri takaddüm eylemeğe denir; ve minhu yukālu: هُوَ يَمْشِي اَلْقَدَمَ إِذَا مَضَى فِي اَلْحَرْبِ يَعْنِي إِذَا تَقَدَّمَ سَائِرَهُ

اَلْقَدَمُ [el-ḳadm] [hedm] vezninde) ve

اَلْقُدُومُ [el-ḳudūm] [ḳuʿūd] vezninde) Takaddüm eylemek maʿnāsınadır ki bir kimsenin önüne geçmekten ʿibārettir; yukālu: قَدَمَ اَلْقَوْمِ قَدَمًا وَقُدُومًا مِنْ اَلْبَابِ اَلْأَوَّلِ إِذَا تَقَدَّمَ هُمْ

قَدَمٌ [ḳadm] Dilirlik ve cürʿet eylemek

ma'nāsınadır; yukālu: قَدَمٌ فَلَانَ وَقَدِمَ قَدَمًا مِّنَ
الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالرَّابِعِ بِمَعْنَى أَقْدَمَ

التَّقْدِيمُ [et-taqdīm] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bu dahi öne geçmek ma'nāsınadır ki nefsinin takdīm etmiş olur; yukālu: قَدَمَ الْقَوْمِ مُقَدِّمَةً شَارِيحٌ دَرَّ كِي مُسَانِنِيفِنِ [muḩaddimet] ta'bīrlerini ba'zıların [muteḩaddimet] ma'nasıyla tefsirleri bundandır. Ve

تَقْدِيمٌ [taqdīm] Bir adamı ileri sürüp öne geçirmek ma'nāsınadır; tekūlu: إِذَا قَدَّمْتُهُ إِذَا جَعَلْتُهُ مُقَدِّمًا Ve

تَقْدِيمُ يَمِينٍ [taqdīmu yemīn] Bi-aynihi yemīn eylemekten 'ibārettir ki yemīni hükm üzere takdīm etmiş olur; tekūlu: قَدَّمْتُ يَمِينًا أَي حَلَفْتُ

الْإِسْتِقْدَامُ [el-istikdām] Bu dahi تَقَدُّمٌ [teḩaddum] ma'nāsınadır; yukālu: اِسْتَقْدَمَ الْقَوْمُ أَي تَقَدَّمَهُمْ Ve dilir ve kesirü'l-ikdām olmak ma'nāsınadır; yukālu: اِسْتَقْدَمَ الرَّجُلُ إِذَا كَانَ قَدُومًا

الْإِقْدَامُ [el-iḩdām] (hemzenin kesriyle) Dilirlik eylemek ma'nāsınadır ki nefsinin ileri geçirmek lāzımıdır; yukālu: أَقْدَمَ عَلَى شَيْءٍ Ve bir adamı ileri geçirmek ma'nāsınadır; tekūlu: أَقْدَمْتُهُ بِمَعْنَى قَدَّمْتُهُ Ve

إِقْدَامُ يَمِينٍ [iḩdāmu yemīn] gibi bi-aynihi yemīn eylemekten 'ibārettir; tekūlu: أَقْدَمْتُ يَمِينًا إِذَا حَلَفْتُ

الْقُدْمُ [el-ḩudum] (zammeteynle) ve

الْقُدُمِيَّةُ [el-ḩudumiyyet] (yā-yı müşeddede ile) ve

الْيَقْدُمِيَّةُ [el-yaḩdumiyyet] (yā-yı tahtiyeyinin fethi ve dāl'ın zammıyla) ve

التَّقْدُمِيَّةُ [et-taḩdumiyyet] (tā-yı fevkiyye-i meftūha ile) ve

التَّقْدُمَةُ [et-taḩdumet] (dāl'ın zammıyla)

İlerilik ma'nāsına olup ba'dehu cenkte düşman askerine sā'irden mukaddem hamle ve ikdām eylemekte isti'māl olundu; yukālu: هُوَ يَمْشِي الْقُدْمَ وَالْقُدُمِيَّةَ وَالْيَقْدُمِيَّةَ نِهَآيَةً إِذَا مَضَى فِي الْحَرْبِ bunlar ma'nalarıyla müfesserdir.

الْمِقْدَامُ [el-miḩdām] ve

الْمِقْدَامَةُ [el-miḩdāmet] (mīm'lerin kesriyle) ve

الْقُدُومُ [el-ḩadūm] (صُبُورٌ [ṣabūr] vezninde) ve

الْقَدِيمُ [el-ḩadim] (كَيْفٌ [ketif] vezninde) Mutlakan dilir olup pek ikdām sāhibi adama denir.

التَّقْدُمُ [et-teḩaddum] (تَفَاعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Dilir ve mikdām olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَقَدَّمَ الرَّجُلُ إِذَا كَانَ قَدُومًا Ve öne geçmek ma'nāsınadır; yukālu: تَقَدَّمَ الرَّجُلُ إِذَا كَانَ قَدُومًا Ve bir adama bir nesne ile emr ve vasiyyet eylemek ma'nāsına müsta'meldir ki maslahat üzere takdīm eylemiş olur; yukālu: تَقَدَّمَ إِلَيْهِ فِي كَذَا أَي أَمَرَ وَأَوْصَاهُ بِهِ

الْمُقَدِّمَةُ [el-muḩaddimet] (مُحَدِّثَةٌ)

[muḩaddiṣet] vezninde) [muteḩaddimet] ma'nāsına müsta'meldir, niteki tasri'fi zikr olundu. Bu ma'nādandır ki askerinin ileri giden bölüğüne ki çarkacı ta'bīr olunur, مُقَدِّمَةُ الْجَيْشِ [muḩaddimetu'l-ceyş] itlāk olunur. Ve İmām Şa'leb dāl'ın fetihiyle rivāyet eyledi ki başbuğ tarafından takdīm olunmuş olur; طَائِفَةٌ [tā'ifet] ve جَمَاعَةٌ [cemā'at] itibāriyladır; yukālu: هُمْ مُقَدِّمَةُ الْجَيْشِ وَمُقَدِّمَتُهُ عَلَى قَوْلِ تَغْلِبِ أَي مُتَقَدِّمُوهُ Ve مُقَدِّمَةُ الْإِبِلِ [muḩaddimetu'l-ibil] sā'ir nākalardan mukaddem döl tutup ve intāc eden nākalara itlāk olunur. Ve مُقَدِّمَةُ الشَّيْءِ [muḩaddimetu's-şey'] o nesnenin evveline

ıtlāk olunur, مُقَدِّمَةُ الْكِتَابِ [muḳaddimetu'l-kitāb] gibi. Ve alındaki perçeme itlāk olunur, نَاصِيَةٌ [nāṣiyet] ma'nāsına. Ve alına itlāk olunur, جِبْهَةٌ [cebhet] ma'nāsına. Ve saçı bir güne taramağa denir; yukālu: اِمْتَشَطَتِ الْمَرْأَةُ الْمُقَدِّمَةَ وَهِيَ صَرَبٌ مِنَ الْاِمْتِشَاطِ
الْقَادِمَةُ [el-ḳādimet] ve

الْقُدَامَى [el-ḳudāmā] (فُضَارَى [ḳuṣārā] vezninde) Bunlar da مُقَدِّمَةُ الْجَيْشِ [muḳaddimetu'l-ceyş] ma'nāsınadır; yukālu: هُمْ قَادِمَةٌ الْجَيْشِ وَقَدَامَاهُ أَيُّ مُتَقَدِّمَتُهُ Ve

قَادِمَةٌ [Ḳādimet] Semerin ön kaşına denir. Ve Benī Ḍubīne yurdunda bir su adıdır.

مُقَدِّمُ الْعَيْنِ [muḳdimu'l-ayn] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) ve

مُقَدِّمُ الْعَيْنِ [muḳaddemu'l-ayn] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Göziün burundan tarafa ucuna denir ki göziün pınarı ta'bīr olunur. Ve

مُقَدِّمُ الرَّجْهِ [muḳaddemu'l-vech] Yüzün manzaraya gelen yerinden şibārettir; cem'î meḳādīm [mekādīm] gelir. Ve

مُقَدِّمُ الرَّحْلِ [muḳdimu'r-raḥl] ve

مُقَدِّمُ الرَّحْلِ [muḳaddemu'r-raḥl] ki مُحْسِنٌ [muḥsin] ve مُعْظَمٌ [mu'azzam] veznlerindedir, semerin ön kaşına denir.

الْقَادِمُ [el-ḳādīm] İnsanın başına itlāk olunur ki a'zānın mukaddemidir; cem'î قَوَادِمٌ [ḳavādīm]dir. Ve ineğin ve nākanın göbekten tarafa olan iki ön memelerine قَادِمَانِ [ḳādīmān] itlāk olunur. Ve

قَادِمٌ [ḳādīm] قُدُومٌ [ḳudūm]-ı ātīden ism-i fā'ildir, seferden vatanına avdet edip gelen adama denir; cem'î قُدُومٌ [ḳudūm] gelir, عُنُقٌ [unūḳ] vezninde ve قُدَّامٌ [ḳuddām] gelir, زُنَّارٌ [zunnār] vezninde. Ve قَادِمُ الرَّحْلِ [ḳādīmu'r-raḥl] semerin ön kaşına denir.

Ve bir recül ismidir. Ve bir küçük dağın adıdır.

الْقَوَادِمُ [el-ḳavādīm] ve

الْقُدَامَى [el-ḳudāmā] (حُبَارَى [ḥubārā] vezninde) Kuş kanadının ön tarafında vāki' dört 'alā-kavlin on 'aded yeleklerle denir, قَادِمَةٌ خَوَافِي [ḳādīmet]tir.

الْمِقْدَامُ [el-miḳdām] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Kesiri'l-ikdām adama denir ki zikr olundu. Ve bir hurmālİK adıdır. Ve Miḳdām b. Ma'dīkereb ashābındandır.

الْقُدُومُ [el-ḳudūm] (هُجُومٌ [hucūm] vezninde) ve

الْقِدْمَانُ [el-ḳidmān] (حِرْمَانٌ [ḥirmān] vezninde) Seferden avdet edip vatana gelmek ma'nāsınadır; yukālu: قَدِمَ مِنْ سَفَرِهِ قُدُومًا وَقَدِمَانًا مِنَ الْبَابِ الرَّاجِعِ إِذَا أَب

الْقُدُومُ [el-ḳadūm] (شَبُورٌ [şabūr] vezninde) Dülgerlerin keser ta'bīr ettikleri ālete denir. Ve bu mü'ennestir, cem'î قَدَائِمٌ [ḳadā'im] ve قُدُومٌ [ḳudūm] gelir zammeteynle. Ve Haleb kazāsında bir karye adıdır. Ve Na'cman nām mahalde bir mevzi' adıdır. Ve Medīne'de bir cebel adıdır. Ve Serāt diyārında bir sarp belen adıdır. Ve bir mevzi' adıdır ki orada Hazret-i İbrāhīm 'alā-nebiyyina ve 'aleyhi't-teslīm iḥtitān eylediler. Ve ba'zen dāl'ı müşded kılınır. Şārihin beyānına göre mevzi'-i mezbūr Şām diyārındadır. Ve

قَدُومٌ [Ḳadūm] Devs bilādında bir dağda bir sarp yokuş adıdır. Ve Yemen'de bir hisār adıdır.

الْقَيْدُومُ [el-ḳaydūm] (قَيْصُومٌ [ḳayşūm] vezninde) ve

الْقَيْدَامُ [el-ḳaydām] (قَيْدَارٌ [ḳaydār] vezninde)

de) Bir nesnenin sadrına ve evveline denir; yukālu: وَقَيْدُومُ الشَّيْءِ وَقَيْدَائِمُهُ أَيُّ مَقْدُمُهُ وَصَدْرُهُ Ve

قَيْدُومُ الْحَبْلِ [qaydūmu'l-cebel] Dağın burun gibi ileriye çıkan sivri ucuna denir. Ve

قَيْدُومٌ [qaydūm] ve

قَيْدَامٌ [qaydām] Öne denir, **قُدَامٌ** [quddām] ma'nāsına.

قُدَامٌ [quddām] (زُنَّارٌ [zunnār] vezninde) Cihāt-ı sitteden ön cihetine denir, وَرَاءَ [verā] mukābilidir. Ve bu mü'ennestir, ba'zen müzekker olur; musaggarı قُدَيْدِيمَةٌ [qudeydīmet] ve قُدَيْدِيمٌ [qudeydīm]dir hā'yla ve hā'sız. Şārih der ki bünye-i ulā şāzdir, zīrā rubā'īnin musaggarında hā' lāhık olmaz ve harf-i meddi mutazammın olmakla فُعَيْعِيلٌ [fu'ayīl] üzere tasgīr olundu. İntehā. Ve

قُدَامٌ [quddām] جَزَارٌ [cezzār] ma'nāsınadırki kurbān zebh eden kimsedir; zāhiren kurbānı zebh ederken önünde yatırır olması bā'is-i itlaktır. Ve

قُدَامٌ [quddām] قَادِمٌ [kādim] lafzından cem' olur ki seferden 'avd ve vürüd eden kimselere denir; yukālu: هُوَلَاءِ الْقَادِمُونَ وَالْقُدَامُ أَيُّ هُوَلَاءِ الْقَادِمُونَ وَالْقُدَامُ أَيُّ الْقَادِمُونَ مِنَ السَّفَرِ Ve pādīşāha itlāk olunur. Ve bir kavmin seyyid ve a'yānına kezālīk sārīden 'ālī-şān olan adama itlāk olunur.

الْمُقَدِّمَةُ [el-muq̄dimet] (مُحْسِنَةٌ [muhsinet] vezninde) ve

الْمُقَدِّمَةُ [el-muq̄d̄imet] (مُعْظَمَةٌ [mu'azzamet] vezninde) مُقَدِّمٌ [muq̄dim] ve مُقَدِّمٌ [muq̄d̄im] gibi semerin ön kaşına denir.

الْقَدْمُ [el-q̄adm] (kāf'ın fethiyle) Bir güne kırmızı beze denir.

قُدَمٌ [Qudem] (زُفْرٌ [zuffer] vezninde)

Yemen'de bir küçük kabīle adıdır. Ve bir mevzi' ismidir; ondan a'lā bezler çıkar, قُدَيْمَةٌ ona mensūbdur.

قَدَامٌ [Qadāmi] (قَطَامٌ [kaṭāmi] vezninde) 'Urve b. Sinān el-'Abdī ve 'Abdullāh b. el-'Aclān en-Nehdī fereslerinin ismidir. Ve bir kancık kelbin adıdır.

قَدُومِي [Qadūmā] (هَيْوَلِي [heyūlā] vezninde) Cezīre'de yāhūd Bābil türābında bir mevzi' adıdır.

الْقَدِيمِ [el-q̄iddīm] (سَكِّيتٌ [sikkīt] vezninde) ve

الْقَدَامُ [el-q̄addām] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) قُدَامٌ [quddām] gibi pādīşāha itlāk olunur. Ve bir kavmin seyyid ve sergerdesine denir. Ve nāstan şeref ve şānla 'ālī ve mütekaddīm olan adama denir.

قَادِمٌ [Qādīm] (صَاحِبٌ [şāhib] vezninde)

مُقَدِّمٌ [Muq̄d̄im] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde)

مِقْدَامٌ [Miq̄dām] (مِشْبَاهٌ [mişbāh] vezninde) **قُدَامَةٌ** [Qudāmet] (سُمَامَةٌ [sumāmet] vezninde) Esāmī-i nāstandır. Ve Qudāme b. Hanzale ve İbn 'Abdullāh ve İbn Mālik ve İbn Maz'ūn ve İbn Milhān sahābeleridir.

الْأَقْدَمُ [el-aq̄dem] Arslana itlāk olunur.

الْقَدَمِيَّةُ [el-q̄ademiyyet] (عَرَبِيَّةٌ [arabiyyet] vezninde) Bir güne sahtiyāna denir.

الْقُدُمِيَّةُ [el-q̄udumiyyet] (kāf'ın ve dāl'ın zammıyla) Salınmağa denir; yukālu: يَمْشِي الْقُدُمِيَّةُ أَيُّ يَتَبَخَّرُ

قَدُومَةٌ [Qadūmet] (صَبُورَةٌ [şabūret] vezninde) Bir sarp yokuşun adıdır.

ذُو الْقَدَامِ [Zū Aq̄dām] (hemze-i meftūha ile) Bir dağdır.

الْقَدِيمُ [el-q̄adīm] (كَيْفٌ [ketif] vezninde) ve

الْقَدِيمَةُ [el-ḳadimet] (فَرِحَةٌ [ferihāt] vezninde) Kara taşlık tepenin dürtüşt ve galîz olan yerine denir.

[ق د ح م]

الْقِدْحَمَةُ [el-ḳidaḥmet] (ḳāf'ın kesriyle صَرَّحَتْ بِقِدْحَمَةٍ [ḳimaḥret] vezninde ki) وَضَحَّتِ الْقِصَّةُ بَعْدَ التَّبَاسِ kavllerinde vāki'dir ma'nāsınadır, ya'nī mültebis ve müştebih olan kıssa ve vāki'a ma'nāsına isti'māl ederler, niteki bu ma'nāda جَدَاءٌ صَرَّحَتْ جَدَاءٌ وَبِجَدَاءٍ بِجَدَائِدًا dahi derler, niteki “ح،د،د” māddesinde zikr olundu. Şārihin beyānına göre asl vaz'ı tārtimār ve perākende ma'nāsınadır.

[ق ذ م]

الْقَدَمُ [el-ḳizemm] (ḳāf'ın kesri ve zāl-ı mu'cemenin fethiyle هَجَفْتُ [hiceff] vezninde) Serī ve şedīd adama denir. Ve cevād ve mi'tā' olan seyyid ve zī-şāna denir; yukālu: رَجُلٌ قَدَمٌ أَيْ سَيِّدٌ مِعْطَاءٌ

الْقَدْمُ [el-ḳuzem] (زُفْرٌ [zufer] vezninde) Bu dahi قَدَمٌ [ḳizemm] ma'nāsınadır.

الْقَدْمُ [el-ḳuzum] (zammeteynle) Batmış ve belirsiz olmuş kuyulara denir.

الْقَدْمُ [el-ḳazm] (جَزْمٌ [cezm] vezninde) Bir adama def'aten māl-ı nefis vermek ma'nāsınadır; yukālu: قَدَمٌ لَهُ مِنَ الْمَالِ قَدْمًا مِنْ النَّبَابِ الْأَوَّلِ بِمَعْنَى قَدَمٌ لَهُ

الْقَدْمَةُ [el-ḳuzmet] (عُرْفَةٌ [gurfet] vezninde) Bir yudum suya denir, جُرْعَةٌ [cu'at] ma'nāsına.

الْقَدْمُ [el-ḳazem] (fethateynle) Suyu yudum yudum içmek ma'nāsınadır; yukālu: قَدَمٌ قَدْمَةٌ وَقَدْمًا مِنَ الرَّابِعِ إِذَا جَرَعَ جُرْعَةً

[ق ر م]

الْقَرْمُ [el-ḳarem] (fethateynle) Ete pek

iştihālī ārzū-mend olmak ma'nāsınadır; ba'dehu sār nesneden dahi isti'mālī şāyī' ve kesir olup hattā ma'şūk ve mahbūbe olan şevk ve ārzūda dahi isti'māl olundu; yukālu: إِذَا مِنَ النَّبَابِ الرَّابِعِ إِذَا قَرِمَ إِلَى اللَّحْمِ قَرْمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا قَرِمْتَ إِلَى لِقَائِكَ قَرْمًا: إِذَا اشْتَقْتِ إِلَيْهِ

الْقَرْمُ [el-ḳarm] (ḳāf'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Döl için hıfz ve ihtiyār olunan erkek deveye denir, 'alā-kavlin henüz ip ve yular geçirilmemiş erkek deveye denir; cem'i قُرُومٌ [ḳurūm] gelir. Ve seyyid ve zī-şān adama itlāk olunur; yukālu: هُوَ قُرْمٌ مِنْ الْقُرُومِ أَيْ سَيِّدٌ

الْأَقْرَمُ [el-aḳrem] (aḥmer] vezninde) قَرْمٌ [ḳarm] ile ma'nā-yı evvelde mürādiftir. Ve Cevherī'nin الْحَدِيثُ لُغَةً مَجْهُولَةٌ kavli hatadır. Şārih der ki murād işbu hadīstir; 'an Dukeyn b. Sa'īd kāle: “أَمَرَ النَّبِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ عُمَرَ أَنْ يَرَوِدَ التُّعْمَانَ بْنِ مِقْرُونَ الْمُرَبِّيَّ وَأَصْحَابَهُ فَفَتَحَ عُرْفَهُ لَهُ فِيهَا تَمَرٌ كَالْبَعِيرِ الْأَقْرَمِ ‘Ubeyd dedi ki قَرْمٌ [aḳrem] kelimesi bu ma'nāda benim ma'lūmum değildir, benim ma'lūmum olan بعيرٌ مُقْرَمٌ olmaktır. Pes Cevherī, Ebū 'Ubeyd'in kelāmına nazar ve itinā eylemiştir. Ve Ebū 'Ubeyd ise imām-ı celilü'ş-şāndır. Ve

أَقْرَمٌ [Aḳrem] Esāmīdendir: 'Abdullāh yāhūd 'Ubeydullāh b. Aḳrem ashābandır.

الْقَرْمُ [el-ḳurm] (ḳāf'ın zammıyla) Bir şecer adıdır ki cev'ı bahrda nābit olur, gılat ve beyāzlıkta çınara şebīh olur.

الْإِقْرَامُ [el-iḳrām] (hemzenin kesriyle) Erkek deveyi binmeyip ve kullanmayıp hemān döl için hıfz ve terbiye eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا جَعَلَهُ قَرْمًا

الْقَرْمُ [el-ḳarm] (şarm] vezninde) Bir nesnenin kabuğunu gidermek

ma'nāsınadır; yukālu: قَزَمَهُ قَزْمًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Ve sövmek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا قَشَرَهُ قَزَمَ Ve ekl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: قَزَمَ الطَّعَامَ إِذَا أَكَلَهُ Ve

قَزَمَ [qarm] ve

قُرُومٌ [qurūm] قُرُودٌ [qurūd] vezninde) ve

مَقْرَمٌ [maqrem] مَقْعَدٌ [maq'ad] vezninde) ve

قَرَمَانٌ [qaremān] (feteḥātla) Memeden kesilip ibtidā ot yemeğe başlayan hayvān ot yemek, 'alā-kavlin fersiz za'if za'if yemek ma'nāsınadır; yukālu: قَرَمَ الْبَعِيرُ قَرْمًا وَقَرُومًا وَمَقْرَمًا وَقَرَمَانًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا تَنَاوَلَ الْحَشِيشَ وَذَلِكَ فِي أَوَّلِ أَكْلِهِ أَوْ هُوَ أَكَلَ ضَعِيفًا Ve

قَزَمَ [qarm] Habs eylemek ma'nāsınadır; yukālu: قَزَمَ فَلَانًا إِذَا حَبَسَهُ Ve devenin burnundan ayırmayarak biraz deri kesip yine yerine yapıştırmak yāhūd burnundan yukarıca yerden kesmek tā ki yular geçirecek yere düşmekle yular onun üzerine gelip rām ve zebūn eyleye. Bazılar dedi ki onu nişān ve 'alāmet için ederler ve o nişāna de قَزَمَ [qarm] derler; yukālu: قَرَمَ الْبَعِيرَ إِذَا قَطَعَ مِنْ أُنْفِهِ جِلْدَةً لَا تَبِينُ وَجَمَعَهَا عَلَيْهِ أَوْ قَطَعَ جِلْدَةً مِنْ فَوْقِ حَظْبِهِ لِيَقَعَ عَلَى الْمَوْضِعِ الْخَطَامِ لِيَذِلَّ أَوْ إِنَّمَا تَكُونُ هَذِهِ لِلْسِمَةِ وَذَلِكَ السِّمَةُ تُسَمَّى بِذَلِكَ أَيْضًا Ve

قَزَمَ [qarm] Kumar okları üzere olan nişāna denir.

الْقُرْمَةُ [el-qurmet] غُرْفَةٌ [gurfet] vezninde) Vech-i mezkūr üzere devenin burnundan kesilen derinin yerine denir.

الْقِرَامُ [el-qirām] كِتَابٌ [kitāb] vezninde) قُرْمَةٌ [qurmet] ma'nāsınadır. Ve al perdeye ve duvağa denir, 'alā-kavlin yünden alaca ve münakkaş işlenmiş ince nihālīye denir ki kapılara perde ederler yāhūd be-gāyet ince zara ve çarşafa denir.

الْقُرْمَةُ [el-qarmet] تَمْرَةٌ [temret] vezninde) ve

الْقُرْمَةُ [el-qurmet] ve

الْقُرَامَةُ [el-qurāmet] (qāf'ların zammıyla) Bunlar da vech-i mezkūr üzere devenin burnundan kesilen derinin yerine denir. Ve

قَزْمَةٌ [qarmet] تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Kumar okları üzere vaz' olunan nişāna denir. Ve döşek çarşafına denir.

الْتَقْرُمُ [et-teqarrum] تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Bu dahi memeden kesilip henüz ot yemeğe başlayan hayvān ot yemek yāhūd fersiz yapça yapça yemek ma'nāsınadır; yukālu: تَقْرَمَ الْبَعِيرُ إِذَا تَنَاوَلَ الْحَشِيشَ وَذَلِكَ فِي أَوَّلِ أَكْلِهِ أَوْ أَكَلَ ضَعِيفًا

الْقَرْمَاءُ [el-qarmā] حَمْرَاءُ [ḥamrā] vezninde) Burnunda قَزَمَ [qarm]-ı mezkūr olan nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ قَرْمَاءٌ إِذَا كَانَ بِهَا قَزَمٌ

الْتَقْرِيمُ [et-taqrīm] تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Ta'lim-i ekl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: قَزَمَهُ إِذَا عَلَّمَهُ الْأَكْلَ

الْمِقْرَمُ [el-miqrem] مِنبَرٌ [minber] vezninde) ve

الْمِقْرَمَةُ [el-miqremet] مِكْنَسَةٌ [mikneset] vezninde) قِرَامٌ [qirām] ma'nāsınadır ki zikr olunan perde yāhūd zardır. Ve döşek çarşafına denir ki içine döşek sarılır. Mütercim der ki yüz silecek mendile مِقْرَمَةٌ [miqremet] ta'bīri mīm'in kesriyledir, lisān-ı nāsta mīm'in fethiyle mütedāvildir ve bu müvelleddir.

الْقُرَامَةُ [el-qurāmet] سُومَامَةٌ [sumāmet] vezninde) Tennūra ve fırına yapışmış ekmek parçasına denir; yukālu: مَا أَطْعَمَنِي قُرَامَةً وَهِيَ Ve 'ayb ve nakīsa ma'nāsınadır; yukālu: مَا بِهِ قُرَامَةٌ أَيَّ عَيْبٍ Ve

devenin göğsünde olan tabak gibi değıirmi mühreye denir.

الْقَرْمِيَّةُ [el-ķirmiyet] (ķāf'ın kesriyle) Devenin burundalığıının dibinde olan düğüme denir.

قَرْمَانُ [Ķarmān] (selmān) [selmān] vezninde ve ba'zen rā'yı meftūh olur) Rūm ũlkesinde bir iklim adıdır, hālen Anadolu'da Ķaramān eyāleti olacaktır ki fetehātle zebān-zededir.

قَرَمَى [Ķaremā] (cemezā) [cemezā] vezninde ve medd ile) Yemāme'de Benī İmri'ulķays b. Zeydumenāt cemā'atı yurdunda bir mevzi'dir. Ve beyne'l-Ħaremeyn bir mevzi'in dahi ismidir.

قَرْمُونِيَّةُ [Ķaremūniyet] (ķāf'ın fethiyle) Mağrib'de bir eyālet adıdır.

بَنُو قُرَيْمٍ [Benū Ķureym] (zūbeyr) [zubeyr] vezninde) Bir cemā'attir.

قَارِمٌ [Ķārim] (şāhib) [şāhib] vezninde) Bir recil adıdır.

الْإِسْتِقْرَامُ [el-istiķrām] Erkek deve hāssaten döl için ittihāz ile perverde olmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِسْتَقْرَمَ بَكْرُهُ أَيَّ صَارَ قَرَمًا**

الْمُقْرَمُ [el-muķrem] (mukrem) [mukrem] vezninde) Şol erkek deveye denir ki kullanılmayıp hemān döl için hıfz ve perverde ola, قَرَمٌ [ķarm] gibi; yukālu: **فَحُلُّ مُقْرَمٍ إِذَا كَانَ لَا يُحْمَلُ عَلَيْهِ وَلَا يَنْدَلُّ وَإِنَّمَا هُوَ لِلْفَحْلَةِ**

مَقْرُومٌ [Maķrūm] Esāmīdendir: Rebī'a b. Maķrūm eđ-Ďabbī şu'aradandır.

قِرِيمٌ [Ķirim] (ibil) [ibil] vezninde yāhūd زُبَيْرٍ [zubeyr] vezninde) Bir belde-i ma'rūf adıdır. Murād Baħr-i Siyāh sāhilinde Ķırım ũlkesidir ki sābıkan Tatar Ħān hükümet-gāhı idi, hallasahallāhu ta'ālā 'an yedi men istevlā 'aleyhā.

[ق ر د م]

الْقَرْدَمُ [el-ķardem] (dāl-ı mūhmele ile جَغْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Söz bilmez 'āciz ve sakıl adama denir; yukālu: **رَجُلٌ قَرْدَمٌ أَيَّ عَيْبِي**

الْقَرْدَمَانِي [el-ķardemānā] (ķāf'ın fethi ve elifin kasrıyla) كَرَوِيَا [kerevyā] ismidir ki anasona şebih olur, karaman kimyonu ve tatlıca ot ta'bir olunur, 'alā-kavlin yabanī nev'ine denir ki tūz kokusu olur, geyik kimyonu ve geyik sırası ta'bir olunur. Ve lūgat-i mezbūre Rūmiyyedir.

الْقَرْدُمَانِي [el-ķurdumāniyy] (ķāf'ın zammı ve yā'nın teşdidiyle ki mensūbdur) Ħaftān ta'bir olunan pamuklu kalın cāmeye denir ki cenklerde pehlivānlar zırh altından giyerler, Fāriside kebr denir ķāf-ı 'arabīnin fethi ve bā'nın sūkūnuyla, ķazāgend dahi derler. 'Alā-kavlin bir gūne silāh ismidir ki selefte ekāsire-i 'Acem hazīnelerine vaz' ve iddiħār ve hīn-i hācette isti'māl ederler idi yāhūd sevb-i kürdvānī tarzında kalın zırha denir yāhūd tolgaya yāhūd tolgalı zırh külāhına denir ki ışık ta'bir olunur. Ve lafz-ı mezbur mu'arrebdir. Şāriħ der ki ekser-i e'imme kerdumānd-i Fārisīden mu'arrebdir dediler ki ķāf'ın fethiyledir, "kerd" māzīdir "işledi" ma'nāsına ve "mānd" kezālik māzīdir "kaldı" ma'nāsına. Ba'de't-terķīb ma'mūl-ı metrūk ma'nāsına isti'malle ekāsire-i Aacem hazīnelerine mahsūsaten itlāk eylediler, ba'dehu ta'rīb ve tahfifle قُرْدُمَانِي [ķurdumāniyy] dediler. Ve kürdvānī bir kesim libāstır ki kalın olur, Ekrād'a mahsūstur.

[ق ر د ح م]

الْقَرْدَحْمَةُ [el-ķirdaħmet] (ķāf'ın kesri ve dāl-ı meftūha ile) Perākende ve tārümār ma'nāsınadır; yukālu: **دَهَبُوا بِقَرْدَحْمَةٍ**

أَوْ ذَهَبُوا قِرْدَحْمَةَ أَيَّ تَفَرَّقُوا Ve

قِرْدَحْمَةُ [kirdaḥmet] قِدْحَمَةُ [kidaḥmet] ma'nāsınadır ki zikr olundu.

[ق ر ذ ح م]

الْقِرْدَحْمَةُ [el-kirzaḥmet] (zāl-ı mu'ceme ile قِرْدَحْمَةُ [kirdaḥmet] gibi قِدْحَمَةُ [kidaḥmet] ma'nāsınadır; yukālu: صَرَحَتْ بِقِرْدَحْمَةَ وَبِقِرْدَحْمَةَ بِمَعْنَى قِدْحَمَةَ

[ق ر ز م]

الْقُرُزُومُ [el-ḳurzūm] عُضْفُورٌ [uṣfūr] vezninde) فُرُزُومٌ [furzūm] ma'nāsınadır ki papuç-çu kütüğüne denir.

الْقِرْزَامُ [el-kirzām] قِرْطَاسٌ [kirtās] vezninde) Dūn ve kemter şā'ire denir, kaldırım şā'iri gibi; yukālu: شَاعِرٌ قِرْزَامٌ أَي دُونٌ

الْمُقَرِّزَمُ [el-muḳarzem] مُرْغَفَرٌ [muza'fer] vezninde) Hakīr ve le'im ve fūrū-māyeye denir; yukālu: رَجُلٌ مُقَرِّزَمٌ أَي حَقِيرٌ لَيْيَمٌ

الْقَرِّزَمَةُ [el-ḳarzet] دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Perīṣān ve kabūle nā-ṣāyān şī'r tefevvüh eylemek ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ يَقَرِّزَمُ شِعْرَهُ أَي يَجِيءُ بِهِ زِدِيئًا

[ق ر ش م]

الْقُرْشُومُ [el-ḳurşūm] (şīn-i mu'ceme ile عُضْفُورٌ [uṣfūr] vezninde) ve

الْقِرْشَامُ [el-kirşām] قِرْطَاسٌ [kirtās] vezninde) ve

الْقُرَاشِمُ [el-ḳurāşim] عُلَابِيَةٌ [ulābiṭ] vezninde) Büyük keneye denir, قُرَادٌ عَظِيمٌ ma'nāsına. Ve

قُرْشُومٌ [ḳurşūm] Bir şecer adıdır ki maymun kısmı onda iṭvā ederler. Ve ba'zılar dedi ki قَرَاشِيمٌ [ḳarāşīm] حَيَاشِيمٌ [ḥayāşīm] vezninde şol kenelere denir ki رِمْتٌ [rimṣ] dedikleri ot nev'inden bir nev' ot vardır ki iki kat tabak tarzında olur ve onda bir ak

böcek zuhūr edip giderek kene olur; müfredi قُرَاشِمٌ [ḳurāşim]dir ḳāf'ın zammı ve fethiyle.

الْقُرْشَمُ [el-ḳirşemm] (irdebb) [irdebb] vezninde) Sulb ve şedīd nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ قُرْشَمٌ أَي صُلْبٌ شَدِيدٌ Ve koca kelere denir.

الْقُرْشَامَةُ [el-ḳirşāmet] قِرْطَاسَةٌ [kirtāset] vezninde) Atmaca kuşuna denir; yukālu: صَادٌ بِالْقُرْشَامَةِ أَي الْبَاشِقِ Ve bir böcek adıdır.

الْقُرَاشِمَاءُ [el-ḳurāşemā] (ḳāf'ın zammıyla) Bir otun ismidir.

[ق ر ص م]

الْقِرْصَمَةُ [el-ḳarşamet] دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Kesip kırmak ma'nāsınadır; yukālu: قِرْصَمَةٌ إِذَا كَسَّرَهُ وَقَطَعَهُ

[ق ر ض م]

قِرْضِمٌ [ḳirdim] (dād-ı mu'ceme ile زَبْرِيحٌ [zibric] vezninde) Mehre b. Ḥaydān kabīlesinden bir kabīle pederinin adıdır yāhūd قِرْضِمٌ [Firḍim]dir fā'yıla.

الْقَرْدَمَةُ [el-ḳardamet] دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Bir kimse alabildiği ve gözü gördüğü nesnelere almak ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ يَقْرِضِمُ كُلَّ شَيْءٍ أَي يَأْخُذُهُ Ve kesmek ma'nāsınadır; yukālu: قِرْضَمَةٌ إِذَا قَطَعَهُ

قُرَاضِمٌ [ḳurādim] عُلَابِيَةٌ [ulābiṭ] vezninde) Medīne'de bir mevzi' adıdır.

[ق ر ط م]

الْقِرْطِمُ [el-ḳirtim] زَبْرِيحٌ [zibric] vezninde) Aspur tohumuna denir, kulunç 'illetine nāfi' ve balgam-ı lezici müshil ve ıssı suyunu taze sağılmış süte dökme sütü mücemmid ve müstahlebi ile başı ve bedeni üç def'a gasl kehleyi ve bedende olan huşūneti dāfi' ve çehreyi muhassın ve lüb-bü cimā'ı mukavvī kezālik müstahlebi ile

ihtikān balgamı müşhildir.

الْمُقَرَّطَمَةُ [el-muqarṭamet] (مُدْحَرَجَةٌ [dahrecet] [el-muqarṭamet] [mudahrecet] vezninde) Şol çizmelere denir ki burunlarına minkār tarzında yama vurulmakla burnu sivri ola; yukālu: خِفَافٌ مُقَرَّطَمٌ Müfredi مُقَرَّطَمَةٌ أَيُّ مُرَقَّعَةٌ مُلَكَّمَةٌ فِي جَوَانِبِهَا [muqarṭam]dır. Cevheri'nin bunu fā ile resp eylemesi sehvdır. Şārih der ki İmām Leys fā ile sebt eylemiştir.

الْقَرْطَمَةُ [el-ḳarṭamet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Kesmek ma'nāsınadır; yukālu: قَرْطَمُهُ إِذَا قَطَعَهُ

قِرْطِمَةٌ [Kırṭimet] (زِبْرَجَةٌ [zibricet] vezninde) Endelus'te bir belde adıdır. Ve

قِرْطِمَةٌ [kırṭimet] Güvercin kuşunun burunları diplerinde olan iki noktanın birine denir ki delik şeklinde olur; ikisine قِرْطِمَتَانِ [kırṭimetān] denir.

الْقُرْطُمَانُ [el-ḳurṭumān] (عُنْفُونٌ [unfuvān] vezninde) هُرْطُمَانٌ [hurṭumān] isimdir ki çatalca ve hürle dedikleri galledir yāhūd جُلْبَانٌ [culbān] isimdir ki burçak dedikleri galledir.

[ق ر ع م]

الْقِرْعَامَةُ [el-ḳir'āmet] (kāf'ın kesriyle) Geceği gibi irilenip kemāl ve mikdārını bulmuş hurmā ve sā'ir ağaca denir; yukālu: نَخْلَةٌ وَسَجْرَةٌ قِرْعَامَةٌ أَيُّ ضَخْمَةٌ تَامَةٌ

[ق ر ق م]

الْقِرْقِيمُ [el-ḳirḳim] (زِبْرَجٌ [zibric] vezninde) Zekerin başına denir, حَشَمَةٌ [haşefet] ma'nāsına.

الْمُقَرَّكَمُ [el-muqarḳam] (مُرَغَفَرٌ [muza'fer] vezninde) Süt hırası dedikleri cura çocuğa denir ki büyümez olur, Fāriside şīr-zede derler ki süt vurgunu demektir.

الْقَرْقَمَةُ [el-ḳarḳamet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Çocuğun tu'mesine ihtimām eylemeyip olur olmaz nesne yedirmekle bed gıdā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: قَرَقَمَ الصَّبِيَّ إِذَا أَسَاءَ غَدَاءَهُ

[ق ز م]

الْقَزَمُ [el-ḳazem] (kāf'ın ve zā-yı mu'cemenin fethiyle) Bir kimse denî ve hakîrî'l-vücūd olmak ma'nāsınadır ki denâ'et-i zāhire vü bātınayı cāmi' olmaktan 'ibarettir; 'alā-kavlin devābb ve mevāşī kısmında قَزَمٌ [ḳazem] hurde ve sagîrî'l-cism olmak ve insānda ahlākı buhl ve denâ'et ve irtikāb makûlesi evsāfla hakîr ve kemter olmaktan 'ibarettir; yukālu: قَزَمَ الرَّجُلُ قَزَمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَهُوَ الدَّنَاءَةُ وَالْقَمَاءَةُ أَوْ هُوَ صِعْرُ الْجِسْمِ فِي الْمَالِ وَصِعْرُ الْأَخْلَاقِ فِي النَّاسِ

قَزَمٌ [ḳazem] Fūrū-māye ve sefile ve rüzāl-i nāsa denir. fi'l-asl masdar olmakla müfred ve cem'î ve müzekker ve mü'ennesi müsāvidir Ve 'inde'l-ba'z tesniye ve mü'ennes ve cem'î dahi gelir, vasfiyyet i'tibārıyla; yukālu: رَجُلٌ وَامْرَأَةٌ وَرَجَالٌ وَنِسَاءٌ قَزَمٌ وَيُقَالُ رَجُلَانِ قَزَمَانِ وَامْرَأَةٌ قَزَمَةٌ وَرَجَالٌ أَقْرَامٌ وَقَزَامِي وَنِسَاءٌ قَزَمَاتٌ Kāle'ş-şārih ve minhu hadîsu 'Alī kerremallāhu vechehu fī zemmi ehli'ş-Şām: “جَفَاةٌ طُعَامٌ عَبِيدٌ أَقْرَامٌ” Ve

قَزَمٌ [ḳazem] İşe yaramaz kötü ve kemter mālā denir. Ve bir kimse rezil ve nākes ve bed-gevher olmak ma'nāsınadır; yukālu: قَزَمَ الرَّجُلُ قَزَمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ قَزَمًا بِهِ قَزَمٌ أَيُّ قَصْرٌ

الْقَزْمُ [el-ḳazm] (kāf'ın fethiyle) ve

الْقَزِيمُ [el-ḳazim] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

الْقَزُومُ [el-ḳuzum] (عُنُقٌ [unuḳ] vezninde) ve

الْقَزَمُ [el-ḳazem] (جَبَلٌ [cebel] vezninde)

Nākes ve bī-māye ve kemter şahsa denir ki insān molozu ta'bīr olunur; mü'ennesi hā'yıdır.

الْقَزَامُ [el-ķizām] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Le'īm ve nākes kimselere denir; yukālu: قَوْمٌ قَزَامٌ أَي لِنَامٍ

الْقَزَامُ [el-ķuzām] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Elinden bir kimse kurtulup halās olmaz olan kimseye denir, mübrim dilenci gibi. Ve ölüme itlāk olunur.

الْقَزِيمُ [el-ķazim] (كَيْتِفٌ [ketif] vezninde) ve **الْقَزِيمُ** [el-ķazem] (جَبَلٌ [cebel] vezninde) Cüssesi hurde ve cura olarak le'īm olup aslā bir işe yaramaz olan kimseye denir; cem'i قُزْمٌ [ķuzum] gelir, عُنُقٌ [unuķ] vezninde ve أَقْرَامٌ [aķzām] gelir.

الْقَزَمَةُ [el-ķazemet] (feteħātla) Bodur adama denir. Ve müzekker ve mü'ennese itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ وَامْرَأَةٌ قَزَمَةٌ أَي قَصِيرٌ وَقَصِيرَةٌ

الْقَزْمُ [el-ķazm] (عَزْمٌ [azm] vezninde) 'Ayblamak ma'nāsınadır; yukālu: قَزَمَهُ قَزْمًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا عَابَهُ

قُزْمَانٌ [ķuzmān] (تُغْبَانٌ [su'bān] vezninde) İbnu'l-Hāriş el-'Absī nām münāfıktır ki Fahr-i 'ālem sallallāhu 'aleyhi ve sellem hazretleri onun hakkında "إِنَّ اللَّهَ لَيُؤَيِّدُ هَذَا" İNَ الدِّينِ بِالرَّجُلِ الْفَاجِرِ

[ق س م]

الْقَسْمُ [el-ķasm] (كَافٍ'ın fethi ve sīn'in sükūnuyla) Bölme ma'nāsınadır; yukālu: قَسَمَ الْمَالَ قَسْمًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا جَزَّأَهُ hādise-i zamān bir kavm ve cem'iyyeti bölük bölük perākende ve perīşān kılmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: قَسَمَ الدَّهْرُ قَسْمًا إِذَا فَرَّقَهُمْ

قَسَمٌ [ķasm] Vergiye itlāk olunur, عَطَاءٌ [aṭā'] ma'nāsına; fi'l-asl masdar olmakla

cem'i yoktur. Ve re'y ve fikr ve endişeye itlāk olunur, mülāzeme yāhūd sebebiyyet 'alākasıyla; yukālu: هُوَ سَدِيدُ الْقَسْمِ أَي الرَّأْيِ Ve şekk ve ġümān ma'nāsına müsta'meldir ki endişe münkasım olur; yukālu: مَا فِيهِ قَسْمٌ Ve yağmura ve suya itlāk olunur; yukālu: مَقْسُومٌ [maķsūm] i'tibārıyla. Ve kadr ve tahmīn eylemek ma'nāsına müsta'meldir; mülāzeme 'alākasıyla, 'alā-kavlin bir işi işleyip işlememek beyninde tereddüde düşmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: قَسَمَ مُتَعَلِّفٌ أَمْرَهُ قَسْمًا إِذَا قَدَّرَهُ أَوْ لَمْ يَدْرِ مَا يَصْنَعُ فِيهِ İşbu kadr ma'nāsını tekrār eylemiştir, meger biri ismiyyete mahmül ola. Ve

قَسْمٌ [ķasm] Bir mevzi' adıdır. Ve hüy ve hulk ma'nāsınadır. Ve de'b ve 'ādet ma'nāsınadır. Bu iki ma'nāda kesr ile de lügattir. Ve kalbe lāyih olan bir hātıra maznūn iken ba'zı emārāt ve delā'il ile kuvvet bulup yakīn ve hakīkate münkalib olmağa denir; tekūlu: قُلْتُهُ كَذَا بِقَسْمِ ظَنِّي وَهُوَ أَن يَتَّقَ فِي قَلْبِكَ الشَّيْءُ فَتَظُنُّهُ ثُمَّ يَقْوَى ذَلِكَ الظَّنُّ Ve **قَسْمٌ** [ķasm] şol hurde çakıl-lara denir ki bir kab içre vaz' edip üzerlerine onları örtecek kadar su koyup o vaz' üzere herkese su tevzī' ederler ve bu 'ame-li seferde bulunup su kalil olan mahalde icrā ederler; yukālu: إِقْتَسَمُوا الْمَاءَ بِحَصَاةِ الْقَسْمِ وَهِيَ حَصَاةٌ تُلْقَى فِي إِنَاءٍ ثُمَّ يُصَبُّ فِيهِ مِنَ الْمَاءِ مَا يَغْمُرُهُ

التَّقْسِيمُ [et-taķsīm] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bu dahi bölme ma'nāsınadır; yukālu: قَسَمَ الْمَالَ إِذَا جَزَّأَهُ Ve nevā'ib-i zamān bir zümreyi perākende ve perīşān kılmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: قَسَمَ الدَّهْرُ الْقَوْمَ إِذَا فَرَّقَهُمْ

الْقِسْمُ [el-ķism] (كَافٍ'ın kesriyle) ve **الْمِقْسَمُ** [el-miķsem] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) ve

الْمَقْسَمُ [el-maķsem] (مُتَعَدِّدٌ [maķ'ad] vezninde)

de) ve

الْأُقْسُومَةُ [el-uqsūmet] [أَضْحُوكَةٌ] [udḥuket] vezninde) Hisse ve nasīb ma'nāsınadır. **قِسْمٌ** [qism] lafzının cem'î **أَقْسَامٌ** [aqsām] ve cem'ü'l-cem'î **أَقَاسِمٌ** [ekāsīm] gelir; tekülü: **وَأَعْطَيْتُهُ قِسْمَهُ وَمَقْسَمَهُ وَأُقْسُومَتَهُ** أَي نَصِيبَهُ Ve **هَذَا يُنْقَسِمُ قِسْمَيْنِ** kavlerinde masdar irāde olunursa **qāf**'ın fethiyle olup ve hisse ve nasīb yāhūd şey²-i maksūmdan cüz² murād olursa ki ism olur, **qāf**'ın kesriyle olur.

الْقَسِيمِ [el-ḳasīm] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) Bu dahi behre ve nasīb ma'nāsınadır; cem'î **أَقْسِمَاءُ** [aqsimā] gelir, **نَصِيبٌ** [naṣīb] ve **أَنْصِبَاءٌ** [enṣibā] gibi. Ve

قَسِيمٌ [ḳasīm] Bir nesneyi bölüştüren adama denir, **مُقَاسِمٌ** [muḳāsīm] ma'nāsınadır; cem'î **أَقْسِمَاءُ** [aqsimā] ve **قُسَمَاءُ** [ḳusemā] gelir, **كُرْمَاءُ** [kuremā] vezninde. Ve iki-ye taksīm olunan nesnenin bir bölüğüne denir ki ehadühümā āhere nisbet **قَسِيمٌ** [ḳasīm]dir; yukālu: **هُوَ قَسِيمُهُ أَي شَطْرُهُ** Ve **قَسَامَةٌ** [ḳasāmet]ten ki hüsn ma'nāsınadır, vasf olur, güzel ve hüb ve dil-ber mahbūba denir, gūyā ki her endāmına eczā-i hüsn ü cemāl maksūm olmuştur; cem'î **قُسْمٌ** [ḳusm]dur **qāf**'ın zammıyla, mü'ennesi **قَسِيمَةٌ** [ḳasīmet]tir; yukālu: **غَلَامٌ قَسِيمٌ أَي جَمِيلٌ**

الْإِنْقِسَامُ [el-inḳisām] [إِنْفِعَالٌ] [infi'āl] vezninde) Bölünmek ma'nāsınadır; yukālu: **قَسَمَهُ** فَانْقَسَمَ

الْمُقَاسِمَةُ [el-muḳāsemet] [مُفَاعَلَةٌ] [mufā'alet] vezninde) Bölüşmek ma'nāsınadır; yukālu: **قَاسَمَهُ الشَّيْءَ إِذَا أَخَذَ كُلُّ قِسْمَهُ**

الْقُسَامَةُ [el-ḳusāmet] [سُمَامَةٌ] [sumāmet] vezninde) Māl-ı sadakaya itlāk olunur, beyne'l-fukarā maksūm olduğu için. Ve taksīm-i māl eden adamın kendi için re²-si mālдан ifrāz eylediği nesneye de-

nir. Kāle's-ṣ-ṣārih ve minhu'l-hadīsu: **إِيَّاكُمْ وَهِيَ مَا يَغْرِلُهُ الْقَسَامُ لِنَفْسِهِ** Ve bu ecri mu'ayyenden başka olandır ki hālen kıs-met kätibleri hılāl-i tahrīrde tesādūf eyledikleri bazı nefis nesneleri ihtilās ederler, işte o **قُسَامَةٌ** [ḳusāmet]tir ve harāmdır, niteki *Nihāye*'de musarrahtır. İntehā.

الْمُقَسَّمُ [el-muḳassem] [مُعْظَمٌ] [mu'azzam] vezninde) Tasalı adama denir, gūyā ki kalbi gam ve tasadan pāre pāre olur; yukālu: **رَجُلٌ مَقْسَمٌ أَي مَهْمُومٌ** Ve hüsn ü cemāl sāhibi dil-ber mahbūba denir, gūyā ki eczā-i cemāl her endāmına maksūmdur; yukālu: **هُوَ مَقْسَمٌ أَي جَمِيلٌ**

الْقَسَامَةُ [el-ḳasāmet] [سَلَامَةٌ] [selāmet] vezninde) Güzel olmak ma'nāsınadır; eczā-i hüsnün her a'zāsına maksūm olması tasavvuruyla **قِسْمٌ** [qism]den mutasarrıftır; yukālu: **قَسَمَ الْغَلَامُ قَسَامَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ جَمِيلًا** Ve ism olur, beyne'l-²adüvv ve'l-müslimīn vāki^c olan sulh ve salāha denir ki her taraf ondan hisse-yāb olur; cem'î **قَسَامَاتٌ** [ḳasāmāt] gelir; yukālu: **وَقَعَ بَيْنَ الْعَدُوِّ قَسَامَاتٍ** Ve **وَالْمُسْلِمِينَ قَسَامَةً أَي هُدْنَةً**

قَسَامَةٌ [ḳasāmet] Şol cemā'ate denir ki bir nesne hakkında yemīn edip onu ahz edeler yāhūd onun hakkında şehādet edeler; yukālu: **هُم قَسَامَةٌ وَهِيَ جَمَاعَةٌ يُقْسِمُونَ عَلَيَّ الشَّيْءِ وَيَأْخُذُونَ أَوْ يَشْهَدُونَ**

Mütercim der ki mü'ellif bunda pek icāz eyledi, zīrā **قَسَامَةٌ** [ḳasāmet] hilf ma'nāsına olan **إِقْسَامٌ** [iḳsām]dan ism olarak mutlak yemīn ma'nāsınadır, ba'dehu şol yemīne itlāk olundu ki evliyā-i katīl üzere taksīm olur, meselā bir karye türābında bir kimse-nin mülkü olmayan hālī mahalde cerīhan bir katīl bulunup katīli nā-ma'fūm olmakla veresi ahālī-i karyeden iddi'ā eyledikte

veliyy-i maktül ihtiyār eylediği elli adama yemîn verip ve eger elli adam bulunmaz ise yemîn verilen kimselere elli yemîn tamamına dek yemîn tekrîr olunur. Ve yine beyyine olmayarak meselâ kurbünde ‘adâveti zâhir olan ‘Amr üzere bi’d-delâle da‘vâ eyleseler, evliyâ-i katil işbu ‘Amr, Zeyd’i katil eyledi diye elli tamâmına dek yemîn ederler. İşte bu iki sûrette yemîn eden cemâ’ate de قَسَامَةٌ [qasâmet] itlâk olundu. Eger müdde’iler yemîn ederlerse diyete müstehak olurlar ve eger müttehemûn ederlerse diyet lâzım gelmez, niteki kütüb-i fihriyyede meşrûhtur; ve minhu: حَكَمَ الْقَاضِي بِالْقَسَامَةِ إنتهā. Ve

قَسَامَةٌ [qasâmet] Hüsn ü cemâl ma‘nâsına ism olur; yukâlu: بِهِ قَسَامَةٌ أَيُّ حُسْنٍ

الْقَسَمُ [el-ķasem] (fethateynle) ve

الْمُقْسَمُ [el-muķsem] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) Yemîn billāh ma‘nâsınadır. Şārihin beyānına göre قَسَمٌ [ķasem] ism ve مُقْسَمٌ [muķsem] مُخْرَجٌ [muħrec] gibi masdardır; yukālu: أَقْسَمُ بِاللَّهِ قَسَمًا وَمُقْسَمًا أَيُّ يَمِينًا Ve

مُقْسَمٌ [muķsem] ism-i mekân olur, mevzi‘-i yemîn ma‘nâsınadır.

الْإِقْسَامُ [el-iķsām] (hemzenin kesriyle) Yemîn eylemek ma‘nâsınadır; yukālu: أَقْسَمَ الرَّجُلُ إِذَا حَلَفَ

الْإِسْتِقْسَامُ [el-istiķsām] Bir kimseden yemîn taleb eylemek ma‘nâsınadır; yukālu: وَبِهِ قَسَامَةٌ بِه إِذَا طَلَبَ عَنْهُ الْقَسَمَ Şārih vāv ile قَسَامَةٌ Şārih vāv ile nüşhasını tahti‘e eylemiştir. Ve mü‘ellif bölüşmek ma‘nâsından sâkit olmuştur.

التَّقْسَامُ [et-teķāsüm] (تَفَاعُلٌ [tefā’ul] vezninde) Birbiriyle andlaşmak ma‘nâsınadır; yukālu: تَقَاسَمَا إِذَا تَحَالَفَا Ve bir nesneyi bölüşmek ma‘nâsınadır; yukālu: إِذَا تَقَاسَمَا الْمَالَ إِذَا أَتَقَسَمَا بَيْنَهُمَا

الْقَسِيمَةُ [el-ķasimet] (ķāf’ın fethi ve sîn’in kesri ve fethiyle) Bu dahi hüsn ü cemâl ma‘nâsınadır; yukālu: بِهِ قَسَامَةٌ وَقَسِيمَةٌ أَيُّ حُسْنٍ Ve yüze denir, vech ma‘nâsına, ‘alā-kavlin nāzırın nazarına mukābil gelen yerine yāhūd üzerinde biten kıllara yāhūd burna yā burnun iki taraflı semtine yāhūd burnun ortasına yāhūd kaşın üst tarafına yāhūd yanakların ‘ayān olan yerlerine yāhūd iki gözün aralığına yāhūd yüzün yukarı tarafına yāhūd yanağın yukarı tarafına yāhūd göz yaşı aktığı yere yāhūd iki yanak ile burnun aralıklarına denir. Ve

قَسِيمَةٌ [ķasimet] ‘Attārın tablasına ve kutusuna denir; yukālu: كَأَنَّهُ قَسِيمَةُ الْعَطَّارِ أَيُّ جَوْثُهُ

الْقَسِيمُ [el-ķasim] (كَيْفٌ [ketif] vezninde) ve

الْقَسِيمَةُ [el-ķasīmet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Bunlar da ‘attārın tablasına ve kutusuna denir ki için tīb vaz‘ ederler. Ve

قَسِيمَةٌ [ķasīmet] Çarşıya denir, سُوقٌ [sūķ] ma‘nâsına.

الْقُسُومِيَّاتُ [el-ķasūmiyyāt] (ķāf’ın fethiyle) Bir mevzi‘dir.

الْقَسَامِيُّ [el-ķasāmiyy] (سَحَابِيٌّ [seħābiyy] vezninde) Şol adama denir ki bezleri ibtidā düürüsüyle düürüp büke tā ki kıvrımı onun üzerine mukarrer olup kalır ola, zāhiren bu kumaşçılarda ve bezcilerde olur; yukālu: طَوَى الْقَسَامِيُّ ثِيَابَهُ وَهُوَ مَنْ يَطْوِيهَا أَوَّلَ طَيِّهَا حَتَّى تَنْكَبِرَ عَلَى طَيِّهَا Şārih der ki hüsn ma‘nâsına olan قَسَامَةٌ [qasâmet] mensübdür, zīrā bez evvelki düürüsü üzere bükülüp kaldıkta buruşmayıp güzel olur. Ve

قَسَامِيٌّ [ķasāmiyy] Şol ata denir ki bir taraftan beş yaşına varıp ve bir taraftan رِبَاعِيَّةٌ [rebā’iyet] dişini henüz bırakmakla رِبَاعٌ

[rebāc] ola; yukālu: فَرَسٌ قَسَامِيٌّ أَي أَفْرَحَ مِنْ جَانِبِ رِبَاعٍ وَهُوَ مِنْ جَانِبِ رَبَاعٍ Ve bir feres-i ma'rūf ismidir. Ve iki nesne beyninde olan şey'e denir.

الْقِسَامُ [el-kašām] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Güzelliğe denir; yukālu: بِهِ قِسَامٌ أَي جَمَالٌ Ve şiddetli ıssılığa 'alā-kavlin yaz günlerinde nisf-ı nehār ıssılığının evveline yāhūd güneşin tulū'u vaktine denir ki o vakte güneş be-gāyet hoş-manzar olur. Ve Benū Ca'de'ye mahsūs bir feres adıdır.

قِسَامٌ [Kašāmi] (قَطَامٌ [kaṭāmi] vezninde) Suveyd b. Şeddād el-ʿAbşemî kısırağının ismidir.

الْأَقَاسِيمُ [el-eḳāsīm] (أَفْسُومَةٌ [uḳsūmet]in cem'idir, beyne'l-ibād nahnu kasemnā kilerinden maksūm olan rūzī ve kısmet ve nasıblere denir; tekūlu: رَضِينَا أَقَاسِيمَنَا وَهِيَ الْحُطُوطُ الْمَقْسُومَةُ بَيْنَ الْعِبَادِ

قِسَامَةٌ [Kašāmet] (سَحَابَةٌ [sehābet] vezninde) Esāmīdendir: Kašāme b. Zuheyr ve Kašāme b. Hañzale sahābelerdir.

قَاسِمٌ [Kāsim] (صَاحِبٌ [sāhib] vezninde) Esāmīdendir. Ve beş nefer sahābe isimleridir.

قَسِيمٌ [Kašīm] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

قُسَيْمٌ [Kuseym] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Bunlar da ismidir.

مِقْسَمٌ [Miḳsem] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Berīre nām hatunun zevci ismidir ki Muğış demekle ma'rūftur.

ق س ح م

قُسْحُمٌ [Kuşhum] (هَـ-يَ1 mühmele ile قُنْفُذٌ [kunfuz] vezninde) İbn Huzām b. eş-Şadīf'tir. Ve bu fā'yla قُسْحُمٌ musahhafı değıldir.

ق ش م

الْقَشْمُ [el-kaşm] (كَافٌ'ın fethi ve şīn-i mu'cemenin sükünuyla) Ta'ām yemek, 'alā-kavlin çok yemek ma'nāsınadır; yukālu: قَشِمَ الطَّعَامَ قَشْمًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَكَلَهُ: وَأَوْ أَكْثَرَ أَكَلَهُ Ve ta'āmı üğürtleyip hoş ve latif olanını ekl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: قَشِمَ الطَّعَامَ إِذَا نَقَى مِنْهُ الرَّدِيءَ وَأَكَلَ طَيِّبَهُ Ve hurmā yaprağını zenbīl ve hasır ve sepet makülesi nesne örmek için yarmak ma'nāsınadır; yukālu: قَشِمَ الْخَوْصَ إِذَا شَقَّهُ لِيَسْفَهُهُ Ve

قَشِمٌ [kaşm] Bāğçeye cārī su mecrāsına denir. Ve ölmek ma'nāsınadır; yukālu: قَشِمَ الرَّجُلُ قَشْمًا إِذَا مَاتَ Ve bu ma'nā Kurāc-ı Luğavī'den menküldür.

الْقِشْمُ [el-kişm] (كَافٌ'ın kesriyle) Sirişt ve tabī'at ma'nāsınadır; yukālu: كَرِيمُ الْقِشْمِ أَي الطَّبِيعَةُ Ve derede yāhūd bāğçede olan daracık su akıntısına denir yāhūd mutlakan su akıntısına denir; cem'ī قِشُومٌ [kişūm] gelir. Ve cism ve beden ma'nāsınadır; yukālu: صَغِيرُ الْقِشْمِ أَي الْجِسْمِ Ve şekl ve hey'ete denir. Ve pişip kızartılmış ete denir. Ve iç yağına denir. Ve bir nesnenin asl ve bünyādına denir; yukālu: قَوْيُّ الْقِشْمِ أَي الْأَصْلِ

الْقِشَمُ [el-kaşem] (fethateynle ve şīn'in sükünuyla) Şol ak hurmā koruğuna denir ki lezīz olmakla hentüz erişip kemālini bulmazdan mukaddem ekl olunur ola; tekūlu: أَكَلْتُ قَشْمًا وَهُوَ الْبُسْرُ الْأَيْبُصُ الَّذِي يُؤْكَلُ قَبْلَ إِذْرَاكِهِ وَهُوَ حُلُوٌّ *Şihāh* mütercimi bunu ak buğday ile terceme eylemekle zāhiren nüshasında بُسْرٌ [busr]ü musahhafan [burr] 'unvānında bulmuştur.

الْقِشَامُ [el-kaşām] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) İşe yaramaz olmakla matrūh olan yüne ve yapağıya denir.

الْقِشَامُ [el-kişām] (غُرَابٌ [gūrāb] vezninde)

Hurmā ağacına āfet isābet eylemekle kuruğu ratb olmazdan mukaddem dökülmeğe denir; yukālu: أَصَابَ النَّحْلُ قُشَامًا إِذَا انْتَمَصَ Ve tepsi ve sofrā makūlesinde kalan döküntü ta‘ām bakiyyesine denir ki ekle salāhiyyeti olmaya, قُشَامَةٌ [kuşāmet] dahi denir. Ve bir recül adıdır.

الْقَشِيمُ [el-kaşim] [emīr] vezninde) Kuru sebzeye denir; cem‘i قُشْمٌ [kuşm]dur kâf’ın zammıyla.

الْمَقْشَمُ [el-maķšem] [maq‘ad] vezninde) قُشْمٌ [kaşm] kelimesinden ismi mekândır, mevzi‘-i ekl ma‘nāsına; ve minhu yukālu: مَا أَصَابَتْ الْإِبِلَ مِنْهُ مَقْشَمًا أَيَّ لَمْ تُصَبِّبْ مِنْهُ مَرْعَى Ve ölüme denir ki ism olur.

[ق ش ع م]

الْقَشْعَمُ [el-kaş‘am] [cafer] vezninde) Koca kişiye denir. Ve koca kerkes kuşuna denir. Ve iri nesneye denir. Ve arslana denir. Ve Rebī‘a b. Nizār’ın ki ebū kabiledir, lakabıdır yāhūd bu إِذْدَبَّ [irdebb] veznindedir.

أُمُّ قَشْعَمٍ [ummu kaş‘am] Cenk ve kıtālin künyesidir. Ve ölümün künyesidir; yukālu: حَمَلَتْ بِهِ أُمُّ قَشْعَمٍ أَيَّ الْمَيْتَةَ Mütercim der ki “إِلَى حَيْثُ أَلْقَتْ رَحْلَهَا أُمُّ قَشْعَمٍ” mısra‘ında mevt murāddır. Ve dāhiyenin künyesidir. Ve sırtlanın ve örümceğin künyesidir. Ve karınca yuvasına itlāk olunur.

الْقُشْعَمَانُ [el-kuş‘umān] (kâf’ın ve ‘ayn’ın zamme ve fethalarıyla) ve

الْقِشْعَامُ [el-kiş‘ām] [kirtās] vezninde) Büyük ve erkek kerkes kuşuna denir.

الْقِشْعَامَةُ [el-kiş‘āmet] [kirtāset] vezninde) Kapan ve fak ta‘bīr olunan tuzağa denir; yukālu: نَشِبَ الْعُضْفُورُ بِالْقِشْعَامَةِ أَيَّ بِالْفَخِّ

الْقُشْعُومُ [el-kuş‘ūm] [zunbūr] vez-

ninde) Hurde cüsseli cura adama denir; yukālu: رَجُلٌ قُشْعُومٌ أَيَّ الصَّغِيرِ الْجِسْمِ Ve kene ta‘bīr olunan böceğe denir.

[ق ص م]

الْقَضْمُ [el-kaşm] (kâf’ın fethi ve şād’ın sükūnuyla) Bir nesneyi kırıp ayırmak, ‘alā-kavlin mutlakan kırmak ma‘nāsınadır, her ne kadar ayrılmazsa da; yukālu: قَضَمَهُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا كَسَرَهُ وَأَبَانَهُ أَوْ كَسَرَهُ وَإِنْ لَمْ يَبْنَ Ve bir adam murād ve maksadına varmaksızın geldiği yerden ya‘nī yoldan geri dönmek ma‘nāsına müsta‘meldir ki kat‘-ı ‘azīmet eder; yukālu: قَضَمَ فُلَانٌ إِذَا رَجَعَ مِنْ حَيْثُ جَاءَ يَغْنِي وَلَمْ يَتِمَّ إِلَى حَيْثُ قَصَدَ

الْإِنْقِصَامُ [el-inķişām] [infī‘āl] vezninde) ve

التَّقْضُمُ [et-tekaşsum] [tefa‘ul] vezninde) Bir nesne kırılıp ayrılmak ma‘nāsınadır; yukālu: قَضَمَهُ فَانْقَضَمَ وَتَقَضَّمَ

الْقَضْمُ [el-kaşam] (fethateynle) Ön dişler yarısından kırılmağa denir. Ve

قَضْمٌ [kaşam] Çekirge yumurtalarına denir; müfredi قَضْمَةٌ [kaşamet]tir.

الْأَقْضَمُ [el-aķşam] [aħmer] vezninde) Ön dişleri yarısından kırılıp gitmiş adama denir; yukālu: هُوَ أَقْضَمُ النَّبِيِّ أَيَّ مُنْكَسِرُهَا فَهُوَ يَبْنُ الْقَضْمِ

الْقَضْمَاءُ [el-kaşmā] [ħamrā] vezninde) Taşra boynuzu kırık olan keçiye denir, niteki عَضْبَاءُ [‘ađbā] iç boynuzu kırık olanına denir; cem‘i قُضْمٌ [kuşm] gelir kâf’ın zammıyla.

الْقَضْمُ [el-kaşm] ve

الْقَضْمَةُ [el-kaşmet] (kâf’ın harekāt-ı selāsıyla) Kırıntıya ve ufantıya denir; ve minhu’l-hadīsu: “إِسْتَعْنُوا وَلَوْ عَنْ قِضْمَةِ السَّوَالِكِ” “Nāstan Ya‘nī مَا انْكَسَرَ مِنْهُ إِذَا اسْتَيْبِكَ بِهِ

istignā edesiz her ne kadar taleb ve suʿāl edeceğiniz nesne misvāk başından ayrılan teller dahi olursa da, onu dahi cerr ve suʿāl dāʿiyesinde olmayasız.” Ve işbu قَضْمَةٌ [kışmet] ve قُضْمَةٌ [kuşmet] kelimelerinde kâf’ın kesr ve zammı Şağānī rivāyetidir ve fethi İbn ʿAdīs’in *Bāhīr* nām kitābından menkūldür. Ve

قَضْمَةٌ [kaşmet] (kâf’ın fethiyle) Merdiven pāyesine denir; yukālu: هَذِهِ الدَّرَجَةُ ثَلَاثُونَ قَضْمَةً أَي مِرْقَاةً

الْقَصِيمُ [el-kaşim] (ketif [ketif] vezninde) Tiz kırılır olan nesneye denir, gevrek gibi; yukālu: شَيْءٌ قَصِيمٌ أَي سَرِيْعٌ الْإِنْكَسَارِ

الْقُضْمُ [el-kuşam] (zufur [zufur] vezninde) Uğradığı ve dokunduğu nesneyi kırıp ufaltır olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ قُضِمَ إِذَا كَانَ يَحْطِمُ مَا لَيْقِي

الْقَصِيمَةُ [el-kaşimet] (sefinet [sefinet] vezninde) İri meşe ağaçları bitiren kumsala denir, ʿalā-kavlin birbirine çatık sık meşe ağaçlığına denir; cemʿi قَصِيمٌ [kaşim]dir ve cemʿü’l-cemʿi قُضْمٌ [kuşm]dur kâf’ın zammıyla ve قُضَائِمٌ [kuşāʿim]dir. Ve

قِصِيمَةٌ [Kaşimet] Bir mevziʿ adıdır.

قَصِيمٌ [Kaşim] (emir [emir] vezninde) Beyne’l-Yemāme ve’l-Başra bir mevziʿ adıdır. Ve başka bir mevziʿ adıdır ki Baṭnu Felc nām mahalden giden yol onun ortasından geçip gider.

الْقَضْمُ [el-kaşim] (kâf’ın fethiyle) Eski pamuğa denir, ʿalā-kavlin eski pamuk ağacına denir.

القَضْمُ [el-kişim] (kâf’ın kesri ve yāhūd fethiyle) Otlanmış otun yerde kalan köküne denir; cemʿi أَقْضَامٌ [akşām]dır.

الْقَيْصُومُ [el-kaşūm] (tayfūr [tayfūr] vezninde)

de) Bir nebāt adıdır ki erkek ve dişi nevc’leri olur, Türkīde ayvadana derler, devāyī ne-battur; be-gāyet merāretli olur, menfaʿat uçlarıyla çiçeğindedir, sıtma tutam adamın bedenini onunla ovmak şiddet-i kuşaʿrīreyi dāfiʿ ve buhūru ehvāmı fārid ve tāzesinin meshūkunu şūrb ʿusr-i nefes ve ʿusr-i bevl ve hayz ve ʿırk-ı nesʿ illetlerine nāfiʿ ve sürʿat-ı inbāt-ı şaʿr ve katl-i دیدان [dīdān] husūsunda bāhirü’l-menāfiʿdir.

[ق ص ل م]

الْقِضْلَامُ [el-kişlām] (kirtās [kirtās] vezninde) Şol erkek deve ve sār hayvāna denir ki her şeyi ısırıp kesr ve kat eder ola.

[ق ض م]

الْقَضْمُ [el-kaşim] (kâf’ın fethi ve dād-ı muʿcemenin sükūnuyla) Dişin uçlarıyla nesne yemek, ʿalā-kavlin kuru nesne yemek maʿnāsındır ki çatırtılı patırtılı olur, kuru simit ve gevrek gibi; yukālu: قَضِمَ الرَّجُلُ قَضْمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَكَلَ بِأَطْرَافِ أَسْنَانِهِ يَبْلُغُ الْحَضْمَ. Ve minhu’l-meselu: “يَبْلُغُ الْحَضْمَ” بِالْقَضْمِ. Yaʿnī “Dişlerin uçlarıyla azca azca yiyerek şibaʿ hāsıl olur.” Vusūl ve bülūgu baʿd olan maksada yapça yapça tedrici ʿazm ve tahammül ile erişilir diyecek mahalde irād olunur.

الْقَضَامُ [el-kaşām] (sehāb [sehāb] vezninde) ve

الْقَضِيمُ [el-kaşim] (emir [emir] vezninde) ve

الْمَقْضَامُ [el-maşām] (maşād [maşād] vezninde) ve

الْقُضْمَةُ [el-kuşmet] (luşmet [luşmet] vezninde) Isırıp yiyecek nesneye denir ki yiyinti taʿbīr olunur; yukālu: مَا ذُقْتُ قَضَامًا وَقَضِيمًا وَهُوَ مَا يُقَضَّمُ عَلَيْهِ وَمَقْضَامًا وَقُضْمَةً

مَقْضَمٌ [maqḍam] [maqʿad] vezninde) Diş uçlarıyla nesne yiyecek mahalle denir, niteki **مَحْضَمٌ** [mahḍam] ağız doldurarak nesne yiyecek mahalle denir. Bir aʿrābī Mekke'ye gelip ʿamm-zādesine mihmān oldukta **إِنَّ هَذِهِ بِلَادٌ مَقْضَمٌ وَلَيْسَتْ بِلَادٌ مَحْضَمٌ** dedi. Murādı Mekke'nin zād ve zahiresinin killetini yāhūd ehl-i Mekke'nin ashāb-ı riyāzat olduklarını kināyedir.

الْقَضْمُ [el-kaḍam] (fethateynle) Kılıca denir. Ve **قَضِيمٌ** [kaḍīm] kelimesinden cemʿ olur ki üzerine kāgıd gibi yazı yazılan ak tirşeye denir, ke-mā se-yuzkeru. Ve

قَضَمٌ [kaḍam] Masdar olur, dişler çatlamak yāhūd kararıp çürümekle uçları gediklenip ufanmak maʿnāsınadır; yukālu: **قَضِمَ الرَّجُلُ** وَقَضِمَتْ أَسْنَانُهُ قَضَمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا انْضَدَعَتْ أَوْ تَكَسَّرَتْ أَطْرَافُهُ وَتَفَلَّتْ وَاسْوَدَّتْ

الْأَقْضَمُ [el-aḳḍam] [ahmer] vezninde) ve

الْقَضِيمُ [el-kaḍīm] [ketif] vezninde) Dişleri çatlak yāhūd çürütyüp siyāhlanmakla uçları fersūde olmuş adama denir; müʿennesi **قَضْمَاءٌ** [kaḍmāʾ]dır. Ve dişe dahi vasf olur. Ve

قَضِيمٌ [kaḍīm] [ketif] vezninde) Ağzı sık köhne kılıca denir.

الْقَضِيمُ [el-kaḍīm] [emīr] vezninde) Bu dahi ağzı sık köhne kılıca denir; yukālu: **سِنْفٌ قَضِيمٌ وَقَضِيمٌ أَيْ عَتِيقٌ مُتَكَبِّرٌ الْحَدِّ** Ve heybeye denir, **عَيْنِيَّةٌ** [ʿaybet] maʿnāsına. Ve ak ve sāde sahīfeye denir, ʿalā-kavlin ne güne deriden olursa olsun ki ona yazı yazılır, selefte onlara yazarlar idi; yukālu: **رَقَمَهُ عَلَيَّ الْقَضِيمِ أَيْ الصَّحِيفَةَ الْبَيْضَاءِ يَعْنِي مِنَ الْجِلْدِ كَمَا ذَكَرَ قَضِيمَةً** Ve meşin sofraya denir, **قَضِيمَةٌ** [kaḍīmet] dahi denir. Ve haytları tasma olan hasıra denir. Ve davar arpasına denir

ki yem taʿbīr olunur; yukālu: **قَضَمَتِ الدَّابَّةُ** قَضِمَهَا أَيَّ شَعِيرَهَا Ve gümüşe itlāk olunur, **فَضَّةٌ** [fiḍdat] maʿnāsına.

الْقَضَامُ [el-ḳuḍām] [zunnār] vezninde) Deve merʿası olan şūr otluktan bir nevʿin ismidir **طَحْمَاءٌ** [ṭahmāʾ] dedikleridir. Ve pek boy sürüp uzamakla yemişi hafif ve kalīl olan hurmā ağacına denir ki kuvvetini boyuna verir; cemʿi **قَضَائِمٌ** [kaḍāḍīm]dir.

الْإِقْضَامُ [el-iḳḍām] (hemzenin kesriyle) Deve çenelerini titreyip oynatmak maʿnāsınadır; yukālu: **أَقْضَمَ الْبَعِيرُ إِذَا قَفَقَفَ** Ve zamāne kaht olmakla celeb-keşān zahīreyi azca getirmek maʿnāsınadır; yukālu: **أَقْضَمَ الْقَوْمُ إِذَا امْتَارُوا شَيْئًا قَلِيلًا فِي الْقَحْطِ**

الْإِسْتِقْضَامُ [el-istiḳḍām] [iḳḍām] ile maʿnā-yı evvelde mürādiftir; yukālu: **إِسْتَقْضَمَ الْقَوْمُ بِمَعْنَى أَقْضَمُوا**

الْمُقَادِمَةُ [el-muḳāḍemet] [mufāʿalet] vezninde) Bir nesneyi tedricle azca azca almak maʿnāsınadır; yukālu: **قَاضِمَ الشَّيْءِ إِذَا أَخَذَهُ يَسِيرًا بَعْدَ شَيْءٍ** Ve müştērī nesneyi yük yük almayıp deste deste ve tutam tutam götürecektir mikdārı almak maʿnāsınadır; yukālu: **قَاضِمَةُ الْمُشْتَرِي إِذَا اشْتَرَاهُ رِزْمًا رِزْمًا دُونَ الْأَحْمَالِ**

[ع ض ع م]

الْقَضْعَمُ [el-kaḍʿam] (ʿayn-ı mühmele ile **جَعْفَرٌ** [caʿfer] vezninde) Pek yaşlı koca adama denir.

الْقَضْعِمُ [el-ḳiḍʿim] [zibric] vezninde) Koca nākaya denir.

[ق ط م]

الْقَطْمُ [el-ḳaṭm] [faṭm] vezninde) Bir nesneyi ısırarak, ʿalā-kavlin taʿmını yāhūd keyfiyyetini bilmek için dişlerin uçlarıy-

la āhestece tutup tatmak ma'nāsınadır; yukālu: فَطَمَهُ قَطْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا تَنَاوَلَهُ أَوْ تَنَاوَلَهُ قَطْمًا فَطَمَ قَطْمًا أَوْ غَيْرَهُ قَطْمًا Ve kesmek ma'nāsınadır; yukālu: فَطَمَهُ إِذَا قَطَعَهُ

الْقَطْمُ [el-kaṭam] (fethateynle) Bir nesneye iştihā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: فَطَمَ الْفَحْلُ الضَّرَابَ وَالرَّجُلُ النِّكَاحَ أَوْ اللَّحْمَ أَوْ غَيْرَهُ قَطْمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اشْتَهَاهُ

الْقَطِيمُ [el-kaṭim] [ketif] vezninde) Vasftır, bir nesneye müştēhī ve ārzū-mend olan şahsa denir.

الْقَطَامِي [el-kaṭāmiyy] (kāf'ın fethi ve zam-ı ve yā'nın teşdidiyle) ve

الْقَطَامُ [el-kaṭām] [seḥāb] vezninde) Çakır cinsine denir, 'alā-kavlin ete alışıp dadanmışına denir. Mü'ellifin مِنْهُ اللَّحْمُ مِنْهُ أَوْ اللَّحْمُ مِنْهُ كَتِيفٌ [ketif] veznindedir. Ve

قَطَامِي [kaṭāmiyy] Gözü pek göreğen adama denir; yukālu: رَجُلٌ قَطَامِيٌّ أَيْ الْحَدِيدُ الْبَصَرِ Ve sayd ve şikāra doğan gibi ref'-i re's eden şahsa denir. Ve pek keskin nebīz ve şarāba denir; yukālu: سَفَاهُ قَطَامِيًّا أَيْ نَبِيذًا شَدِيدًا Ve Kelb kabilesinden bir şā'ir laka-bıdır, ismi Huşayn b. Hammāl ve künyesi Ebu'ş-Şarkī idi. Ve Tağlib kabilesinden bir şā'irin dahi lakabıdır ki ismi 'Umeyr b. Şuyeym idi.

الْمُقَطَّمُ [el-miḳṭam] [minber] vezninde) Yırtıcı kuşun pençesine denir; yukālu: أَخَذَهُ الْقَطَامُ بِمَقْطَمِهِ أَيْ بِمِخْلَبِهِ

الْمُقَطِّمُ [el-Muḳaṭṭam] [mu'azzam] vezninde) Mışır'da Qarāfe üzere havāle bir dağın ismidir.

إِبْنُ أُمِّ قَطَامٍ [İbn Ummu Kaṭām] [seḥāb] vezninde) Selefte Kinde kabilesinin emīleri idi.

الْقَطِيمُ [el-kīyemm] [irdebb] veznin-

de) Adama salıcı erkek deveye denir ki adamcıl ta'bir olunur; yukālu: فَحْلٌ قَطِيمٌ أَيْ صَوُولٌ

قَطَامٍ [Kaṭāmi] (kāf'ın fethi ve mīm'in kesr üzere bināsıyla) Bir hatun ismidir. Ehl-i Necd bunu gayr-i munsarıf mecrāsına icrā ederler. Şārih der ki ehl-i Hiçāz mutlakan فَعَالٍ [fa'āli] vezninde olan ismi kesr üzere mebnī ederler, فَاعِلَةٌ [fā'ilet]ten ma'dül olduğu için ve harf-i ta'rīf idhāl eylemezler ve cem' kılmazlar, ammā ehl-i Necd gayr-i munsarıf mecrāsına icrā ederler, هَذَا [‘umer] kelimesi gibi; yekülüne: هَذَا قَطَامٌ بِالرَّفْعِ Ve bu zikr olunan ihtilāf āhirinde harf-i rā' olmadığı sürettedir, قَطَامٍ [kaṭāmi] ve رَقَاشٍ [raḳāşi] gibi ve eger حَضَارٍ [ḥaḍāri] ve جَعَارٍ [ca'āri] ve سَفَارٍ [sefāri] gibi āhirinde rā' olursa ehl-i Necd, ehl-i Hiçāz ile müttefiklerdir.

قُطَامَةٌ [Kuṭāmet] [şumāmet] vezninde) Bir recül adıdır.

الْقَطِيمَةُ [el-kaṭīmet] [sefīnet] vezninde) Ta'mı bozulmuş süte denir. Ve ekmek ve sā'ir nesne kırintısına denir. Ve avuç dolusu buğdaya denir.

[ق ع م]

الْقَيْعَمُ [el-ḳay'am] [ḥayder] vezninde) Kediye denir, سِنَوْرٌ [sinnevr] ma'nāsına. Ve kocaman iri deveye denir.

الْقَعْمُ [el-ḳa'm] (kāf'ın fethiyle) Kedi mavlama ma'nāsınadır; yukālu: قَعِمَ الْقَيْعَمُ قَعْمًا إِذَا صَاحَ

الْقَعْمُ [el-ḳa'am] (fethateynle) Ba'zı adamın kıynaklarında olan eğriliğe ve yumruluğa denir ki taşra çıkık olarak bir tarafa eğri olmaktan ibārettir; yukālu: فِي أَلْيَتَيْهِ قَعْمٌ فِي أَيْ مِثْلٍ وَارْتِفَاعٍ

mak ma'nāsınadır; yukālu: قَعِمَ الرَّجُلُ قَعْمًا مِّنَ
البَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَصَابَهُ دَاءٌ

الإقعام [el-iq'ām] (hemzenin kesriyle)
Güneş yükselmek ma'nāsınadır; yukālu:
أَقْعَمَتِ الشَّمْسُ إِذَا ارْتَفَعَتْ Ve bir adamı yılan so-
kup der-sā'at helāk eylemek ma'nāsınadır;
yukālu: أَقْعَمَتْهُ الْحَيَّةُ إِذَا لَسَعَتْهُ فَتَنَّتْهُ
yukālu: أَقْعِمِ الرَّجُلَ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا أَصَابَهُ دَاءٌ

القُعْمَةُ [el-ku'umet] غُرْفَةٌ [ğurfet] vezninde)
Mālin ya'nī deve kısmının güzīdesine de-
nir; yukālu: قُعْمَةُ الْمَالِ أَي حَيَارُهُ

[ق ع ض م]

القُعْضَم [el-ka'adam] (dād-ı mu'ceme ile
جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde ve زَبْرُجٌ [zibric] vez-
ninde) Za'rif ve zebūn adama denir, 'alā-
kavlin dışları dökülmüş kocaya denir.

[ق ل م]

القَلَم [el-ḳalem] (fethateynle) Kamışa de-
nir, 'alā-kavlin yonulmuş olanına denir,
hālen yazı yazacak kaleme قَلَمٌ [ḳalem]
ıtlākı buna mebnidir; cem'i أَقْلَامٌ [aḳlām]
dır ve قِلَامٌ [ḳilām]dır ḳāf'ın kesriyle. Ve
bu kat' ma'nāsından me'hūzdur. Ve

قَلَمٌ [ḳalem] Yeleksiz oka ıtlāk olunur,
زَلَمٌ [zelem] ma'nāsına. Ve mikrāza denir,
جَلَمٌ [celem] ma'nāsına. Şārih der ki iki tarafı
itibārıyla فَلَمَانٌ [ḳalemān] dahi denir, nite-
ki جَلَمَانٌ [celemān] ve مِقْرَادَانٌ [miḳrādān]
dedikleri gibi. Ve

قَلَمٌ [ḳalem] Dul hatunun dulluğu
zamānının uzamasına denir ki tezevvü-
den maktū'a olur; yukālu: مَلَّتْهَا قَلَمٌ أَيْ
أَيْمَتِهَا أَي طَوَّلَهَا Ve kumar okuna denir.

المُعْظَمَةُ [el-muḳallemet] (مُعْظَمَةٌ)
[mu'azzamet] vezninde) Dul hatuna ıtlāk
olunur; yukālu: إِمْرَأَةٌ مُقْلَمَةٌ أَي أَيْمٌ Ve tekülü'l-

‘Arab: أَلْفٌ مُقْلَمَةٌ أَي كَثِيرَةٌ شَاكَةٌ السَّلَاحِ Ya'nī
“Ālāt ve eslihaları tüz bir ‘askerdir.”Güyā
ki mecmū'ı mızrak yalmanı gibi yonulup
tahdīd olunmuştur.

القَلَم [el-ḳalm] (ضَرْمٌ [şarm] vezninde) Tır-
nak ve kamış makülesi sert nesneyi kes-
mek ma'nāsınadır; yukālu: قَلَمَ الطُّفْرَ وَغَيْرَهُ
قَلَمًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا قَطَعَهُ

التَّقْلِيم [et-taḳlīm] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde)
قَلَمٌ [ḳalm] ma'nāsınadır; yukālu: قَلَمَهُ
بِمَعْنَى قَلَمَهُ

القُلَامَةُ [el-ḳulāmet] (ثُمَامَةٌ [sumāmet] vez-
ninde) Kesintiye denir; tekülü: لَمْ يُعْنِ عَنِّي
قُلَامَةٌ طُفْرٌ وَهِيَ مَا سَقَطَ مِنْهُ

المَقَالِم [el-meḳālim] (مِظَالِمٌ [mezālim] vez-
ninde) مَقْلَمٌ [miḳlem] lafzından cem'dir ki
kesecek yere denir. Bu cihetle mızrağın
boğumlarına مَقَالِمٌ [meḳālim] ıtlāk olunur
ki kargıda pek zāhirdir; yukālu: مَقَالِمٌ
رُفْحِهِ كَثِيرَةٌ أَي كُغُوبُهُ

المِقْلَم [el-miḳlem] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde)
Devenin zekeri gılāfına denir.

المِقْلَمَةُ [el-miḳlemet] (مِكْنَسَةٌ [mikneset]
vezninde) Kalem-dāna denir, ālet menzi-
line münezzeldir; yukālu: وَضَعَ الْقَلَمَ بِالْمِقْلَمَةِ
وَهِيَ وَعَاوُهُ

القَلَام [el-ḳullām] (زُنَّارٌ [zunnār] vezninde)
قَالَئٌ [ḳāḳullā] isimdir ki حَمَضٌ [ḥamḍ]
nev'inden deve otu ve misk otu dedikleri
nebāttır.

الإقْلِيم [el-iḳlīm] (قِنْدِيلٌ [ḳindīl] vezninde)
أَقَالِيمٌ [eḳālīm]-i seb'anın müfredidir ki
yedi iklīm takdīr olunan küre-i arzdan bir
hisse-i maktū'adır, Fārisīde kişver denir.
Ve Mışır'da bir mevzi' adıdır.

الإقْلِيمِيَّة [İḳlīmiyet] (yā-yı muhaffefe ile)
Rūm diyārında bir beldedir.

قَلَمُونُ [Kalemūn] (fethateynle) Dimişik türābında bir mevzi adıdır.

دَيْرُ الْقَلَمُونِ [Deyru'l-Ḳalemūn] Belde-i Feyyūm türābında bir mevzi'dir.

أَبُو قَلَمُونَ [ebū ḳalemūn] Rūm kumaşlarından bir çeşit kumaşın adıdır, türlü türlü renklerde nümāyiş eder, hālen canfes dedikleridir ki cān-fezā muharrefidir.

الْقَالِمُ [el-ḳālim] [ظَالِمٌ [zālim] vezninde) Ergen adama denir; yukālu: هُوَ قَالِمٌ أَي عَزَبْتُ Cem'i قَلَمَةٌ [ḳalemet]tir fetehtāla.

قَلَمِيَّةٌ [Ḳalemiyyet] [عَرَبِيَّةٌ [arabiyyet] vezninde) Rūm diyārında bir ūlke adıdır.

إِفْلِيمِيَا [İḳlīmiyā] (hemzenin kesriyle) İsm-i Bint-i Ādem 'aleyhi's-selāmdır. Ve

إِفْلِيمِيَا [iḳlīmiyā] Altının ve gümüşün dibine çöken çöküğüne denir ki sebk olundukta yüzüne çıkar, 'alā-kavlin zevb olunurken çıkan duhānına denir. Müfredatta bu gūne mersūmdur ki **إِفْلِيمِيَا** [iḳlīmiyā] Yūnānide şol nesnedir ki altın ve gümüş ve bakır makūlesi ecsād-ı müteḫarriḳa zevb olundukta köpük ve çökük gibi fevkinde ve tahtında müctemī' ve mün'akid olur, tahtında olan dahi köpük nev'indedir. Ve 'amelisi dahi olur ki nukre ile göz taşından düzülür yāhūd **إِفْلِيمِيَا** [iḳlīmiyā] altın ve gümüş cinsi ma'cedden henüz zuhūr ve cism-i hacerden müfterak oldukta cevherlerinden hāsıl olan köpüktür.

أَقْلَامٌ [Aḳlām] (hemze-i meftūha ile) İfrīkiyye diyārında bir belde adıdır. Ve Fāris ūlkesinde bir dağın ismidir.

[ق ل ح م]

الْقُلْحُومُ [el-ḳulhūm] (ḫā-yı mühmele ile **زُنْبُورٌ** [zunbūr] vezninde) 'Azīmü'l-hilkat adama denir; yukālu: رَجُلٌ قُلْحُومٌ أَي عَظِيمٌ

الْخَلْقُ

الْقِلْحَمُّ [el-ḳilḫamm] [إِرْدَبٌ [irdebb] vezninde) Fī-nefsihi müte'azzim ve müdemmig adama denir. Ve pīr ve sāl-horde adama denir; yukālu: هُوَ قِلْحَمٌ أَي مُتَعَزِّمٌ فِي نَفْسِهِ وَكَذَا مُسِنَّ

الْقِلْحَامَةُ [el-ḳilḫāmet] [قِرَاطَسَةٌ [ḳirāset] vezninde) Pek yaşlı pīr-i fānīye denir; yukālu: شَيْخٌ قِلْحَامَةٌ أَي هَرَمٌ

الْإِفْلِحْمَامُ [el-iḳlīḫmām] [إِفْشِرَارٌ [iḳşī'rār] vezninde) Pek pīr-i fānī olmak ma'nāsındır; yukālu: إِفْلِحْمَمٌ الرَّجُلُ إِذَا هَرَمَ

[ق ل خ م]

الْقِلْحَامُ [el-ḳillaḫm] (ḫā-yı mu'ceme ile **جِرْدَاḤٌ** [cirdaḥ] vezninde) İri ve dızman erkek deveye denir.

[ق ل ذ م]

الْقَلْذَمُ [el-ḳalzem] (zāl-ı mu'ceme ile **جَعْفَرٌ** [ca'fer] vezninde) Bol ve sulu ferce denir; yukālu: جِرْدٌ قَلْذَمٌ أَي وَاسِعٌ كَثِيرُ الْمَاءِ

الْقَالِيْذَمُ [el-ḳaleyzem] [سَمَيْدَعٌ [semeyda' vezninde) Suyu çok kuyuya denir.

[ق ل ز م]

الْقَلْزَمَةُ [el-ḳalzemet] [دَخْرَجَةٌ [daḫrecet] vezninde) Yutmak ma'nāsındır; yukālu: قَلْزَمَةٌ إِذَا ابْتَلَعَهُ Ve lū'm ve hasāset ma'nāsındır; yukālu: بِهِ قَلْزَمَةٌ أَي لَوْمٌ Ve gırīv ve feryād ma'nāsındır; yukālu: مَا هَذِهِ الْقَلْزَمَةُ أَي الصَّحْبُ

الْتَقْلُزْمُ [et-teḳalzum] [تَدَخْرُجٌ [tedaḫruc] vezninde) Bu dahi yutmak ma'nāsındır; yukālu: تَقْلُزَمَةٌ إِذَا ابْتَلَعَهُ Ve bir kimse buhl ve denā'et ve hissettinden ölmek ma'nāsındır ki buhlü önüne helāk olmaktan 'ibārettir; yukālu: تَقْلُزَمَ الرَّجُلُ إِذَا مَاتَ بُحْلًا

الْقُلْزُومُ [el-Ḳulzum] [قُنْفُذٌ [ḳunfuḫ] vezninde) 'Amr b. Ma'dikereb'in kılıcı ismidir.

Ve Mısır ile Mekke beyninde cebel-i Tūr'a karīb bir belde adıdır. بَحْرُ الْقَلْزُومِ [Baḥru'l-Ḳulzum] ki Suveys denizi dedikleri ona muzāftır, zīrā şehir-i mezbūr bahr-i mesfūrun bir ucunda vākī'dir yāhūd kendisine dāhil ve rākib olanların ekserini ibtilā'e eylediği için bahr-i mezbūra قُلْزُومٌ [ḳulzum] itlāk eylediler. Şārih der ki şehir-i Ḳulzum hālen harābedir, yerine Suveys binā olundu. Ve bahr-i merkūmda fir'avn ma'a-cünūdihi gark olundu, bu dahi vech-i tesmiye olur.

[ق ل ع م]

الْقَلْعَمُ [el-ḳil'amm] [إِرْدَبْتُ] [irdebb] vezninde) Pek yaşlı pīr adama denir; yukālu: شَيْخٌ قَلْعَمٌ أَيْ مُسِنٌ

الْقَلْعَمُ [el-ḳal'ām] [جَعْفَرٌ] [ca'fer] vezninde) Kocakarıya denir.

قَلْعَمٌ [Ḳil'ām] [دِرْهَمٌ] [dirhem] vezninde) Bir recül 'alemidir.

[ق ل ه م]

الْقَالْهَمَةُ [el-ḳalhemet] [دَحْرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) Sü'r'at eylemek ma'nāsınadır; yukālu: مَرَّ فُلَانٌ يَقْلَهُمْ أَيْ يُسْرِعُ

قَالْهَمٌ [Ḳalhem] [جَعْفَرٌ] [ca'fer] vezninde) Bir recül adıdır.

[ق ل ه ذ م]

الْقَالْهَزْمُ [el-ḳalehzem] [زَالٌ] [zāl] mu'ceme ile سَفْرَجَلٌ [sefercel] vezninde) Cüst ve sebük-pā adama denir; yukālu: رَجُلٌ قَالْهَزْمٌ أَيْ خَفِيفٌ Ve bahr-i 'azāme denir.

[ق ل ه ز م]

الْقَالْهَزْمُ [el-ḳalehzem] [سَفْرَجَلٌ] [sefercel] vezninde) Orta boylu adama denir, 'alā-kavlin başı ve kulakları altındaki sivri kemikleri iri ve yumru adama denir. Ve

bodur kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ قَالْهَزْمٌ أَيْ مَزْبُوعٌ أَوْ الضَّخْمُ الرَّأْسُ وَاللَّهْزِمَتَيْنِ وَكَذَا قَصِيرٌ Ve kurumu yakışıklı, güzel endāmlı ata denir.

[ق م م]

الْقِمَّةُ [el-ḳimmet] (ḳāf'ın kesri ve mīm'in teşdidiyle) Başın tepesine denir, Fārisīde tārek derler; yukālu: ضَرَبَ قِمَّةَ رَأْسِهِ أَيْ أَغْلَاهُ Ve her şey'in tepesine ve yukarisına itlāk olunur. Ve cemā'at-i insāniye denir. Ve iç yağına denir, شَحْمٌ [ṣahm] ma'nāsınadır; yukālu: قِمَّةٌ مِنَ النَّاسِ أَيْ جَمَاعَةٌ أَكَلُوا قِمَّةً أَيْ شَحْمًا Ve semizliğe denir; yukālu: أَخَذَتْهُ الْقِمَّةُ أَيْ هُوَ حَسَنُ الْقِمَّةِ أَيْ الْقَامَةِ Ve cism ve bedene denir; yukālu: أَلْقَى عَلَيْهِ قِمَّتَهُ أَيْ بَدَنَهُ هُوَ حَسَنُ الْقِمَّةِ أَيْ الْقَامَةِ

الْقُمَامَةُ [el-ḳumāmet] [ثُمَامَةٌ] [sumāmet] vezninde) Bu dahi cemā'at-i insāniye denir. Ve süpürüntiye denir; cem'ci قُمَامٌ [ḳumām] dır; yukālu: جَمَعَ قُمَامَةَ الْبَيْتِ أَيْ كُنَّاسَتَهُ Ve

قُمَامَةٌ [Ḳumāmet] Bir Naşrāniyye hatun ismidir ki Ḳuds-i şerīfte bir kilise binā edip ve ismiyle müsem mā oldu. Ve Vaḳḳāş b. Ḳumāme bir şā'irdir. Ve Ebū Ḳumāme Cebele b. Muḥammed muhaddistir.

الْقُمَّةُ [el-ḳummet] (ḳāf'ın zammıyla) Arslanın ağızıyla ahz eylediği nesneye denir.

الْقَمُّ [el-ḳamm] (ḳāf'ın fethiyle) Süpürmek ma'nāsınadır; yukālu: قَمَّ الْبَيْتَ قَمًّا مِنْ قَمِّ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا كَنَسَهُ Ve hayvān yerde otun mecmū'unu otlamak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: قَمَّتِ الشَّاةُ إِذَا أَكَلَتْ مَا عَلَى الْأَرْضِ Ve insān sofrada ve sinide olan ta'āmın cümlesini süpürüp yemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: قَمَّ الرَّجُلُ إِذَا أَكَلَ مَا عَلَى الْحِوَانِ mecmū'una aşıp dōle komak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: قَمَّ الْفَحْلُ النَّاقَةَ إِذَا لَفَحَهَا

كُلَّهَا Ve kurumak ma'nāsınadır; yukālu: قَمَّ الشَّيْءُ إِذَا جَفَّ

أَلْمَقَمَةُ [el-miḳammet] (mīm'in kesriyle) Süpürgeye denir. Ve çatal tırnaklı hayvânın dudağına itlak olunur, yerden nesneyi dudaklarıyla süpürerek alıp ekl ettikleri için. Ve bu ma'nâda mīm'in fethiyle de cā'izdir.

الْإِقْتِمَامُ [el-iḳtimām] [ifti'āl] (vezninde) Bu dahi sofrada olan ta'āmın mecmū'unu süpürüp yemek ma'nāsınadır; yukālu: قَمَّ إِقْتَمَ مَا عَلَى الْخَوَانِ إِذَا أَكَلَهُ Ve bir işe dürüşüp çalışmak ma'nāsınadır; yukālu: قَمَّ إِقْتَمَ الشَّيْءَ إِذَا عَالَجَهُ Ve şaşıp sapmayarak bir nesneye doğruca söykenip dayanmak ma'nāsınadır; yukālu: قَمَّ إِقْتَمَ الشَّيْءَ إِذَا اغْتَمَدَهُ Ve yük dengi henüz yere inip kararlaşımsızın silmek ma'nāsınadır; yukālu: قَمَّ الْعَدْلَ إِذَا انْتَسَفَهُ قَبْلَ أَنْ يَسْتَقَرَّ فِي الْأَرْضِ

الْمِقَمُ [el-miḳamm] (mīm'in kesriyle) Sofrada olan ta'āmi süpürüp hora geçirir olan ekül adama denir; yukālu: رَجُلٌ مِقَمٌ إِذَا كَانَ يَأْكُلُ مَا عَلَى الْخَوَانِ

الْإِقْمَامُ [el-iḳmām] (hemzenin kesriyle) Bu dahi buğur nākaların mecmū'una aşırp döle komak ma'nāsınadır; yukālu: أَقَمَ الْفَحْلُ النَّاقَةَ إِذَا لَفَحَهَا كُلَّهَا

الْقَمِيمُ [el-ḳamīm] [emīr] (vezninde) Kuru ota ve çayıra denir.

التَّقْمُمُ [et-teḳammum] [tefa'ul] (vezninde) Süpürüntüler araştırmak ma'nāsınadır; yukālu: تَقَمَّمَ الرَّجُلُ إِذَا تَتَبَعَ الْكُنَاسَاتِ Ve bir nesnenin üzerine çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: تَقَمَّمَ الشَّيْءَ إِذَا تَسَمَّمَهُ

الْتَقَمَمُ [et-teḳamḳum] [tezelzul] (vezninde) Bu dahi bir nesne üzerine çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: تَقَمَّمَ الشَّيْءَ إِذَا تَسَمَّمَهُ Ve su içre dalıp gark olunca kadar gitmek

ma'nāsınadır; yukālu: تَقَمَّمَ الرَّجُلُ إِذَا ذَهَبَ فِي عَرَقِ الْمَاءِ وَعُمِرَ حَتَّى عَرِقَ Üzere aşmak ma'nāsınadır; yukālu: تَقَمَّمَ الْفَحْلُ النَّاقَةَ إِذَا عَلَاهَا بَارَكَةً لِيَضْرِبَهَا

الْقَمَقَامُ [el-ḳamḳām] (ḳāf'in fethi ve zam-mıyla) Seyyid ve 'ālī-şān adama denir; yukālu: رَجُلٌ قَمَقَامٌ أَيْ سَيِّدٌ Ve emri- 'azīm ma'nāsınadır; yukālu: وَقَعَ فِي قَمَقَامٍ مِنَ الْأَمْرِ Ve deryāya denir, 'alā-kavlin engin yerine denir. Burada takdīm ve te'hīr vardır, zīrā nüshalarda وَالْبَحْرُ وَالْعَدَدُ الْكَثِيرُ أَوْ الْفَحْلُ الْفَقَامُ 'unvânında mersūmdur ki tугyān-ı kalem-i nāsihtir. Ve 'aded-i kesire denir; yukālu: عَدَدٌ قَمَقَامٌ أَيْ كَثِيرٌ Ve hurde keneye ve sakırgaya denir ki davara yapışır. Ve bir nev' kehleye denir ki kılların diplerine yapışır. Mütercim der ki kütüb-i tıbbiyyede قَمَقَامٌ [ḳamḳām] kırkayak dedikleri böcek ile müfesserdir ki ayakları çok, kehle gibi bir hurde böcektir, saça sakala üşüp kılların diplerine yapışır; sebebi ve 'ilâcı kütüb-i mezbūrede meşrūhtur.

الْقَمَقَمَانُ [el-ḳumḳumān] (ḳāf'ların zam-mıyla) ve

الْقَمَاقِمُ [el-ḳumāḳim] [ulābiḩ] (vezninde) Bunlar da deryânın engin yerine denir.

الْقَمَقَمَةُ [el-ḳamḳamet] [zelzelet] (vezninde) Bir nesneyi biriktirip bir araya getirmek ma'nāsınadır yāhūd bir kimseye hurde keneler musallat eylemek ma'nāsınadır; ve minhu yukālu: قَمَقَمَ اللَّهُ عَضْبَهُ أَيْ جَمَعَهُ وَقَبَضَهُ أَوْ سَلَطَ عَلَيْهِ الْقِرْدَانَ الصَّغَارَ Ma'nā-yı evvel dahi bed-du'ādır ki "Hak ta'ālā sinirlerini kıvırıp büzsün" demektir.

التَّقْمِيمُ [et-taḳmīm] [tefīl] (vezninde) Bir nesneyi kurutmak ma'nāsınadır; tekülü: قَمَّمْتُهُ إِذَا جَفَّمْتُهُ

الْقَمُومُ [el-ḳumḳum] [هُدْهُدٌ] [hudhud] vezninde) Destīye denir, حِرَّةٌ [cerret] ma'nāsına. Ve ma'rūf kabın ismidir, gümgüm mu'arrebidir ki Fārisīdir, murād gügüm ta'bīr olunan destī gibi büyük kaptır ki ibrikin büyük karındaşdır. Şārih der ki قَمُومَةٌ [ḳumḳumet] ta'bīr olunan şīşe ki gülāb makūlesi korlar, bundan müste'ardır. Ve

قَمُومٌ [ḳumḳum] Boğaza itlāk olunur, حُلُقُومٌ [hulḳūm] ma'nāsına.

الْقَمِمْ [el-ḳimḳim] (ḳāf'ların kesriyle) Kuş yeleşine denir. Ve kuru hurmā koruğuna denir.

قَمَيْمٌ [Ḳumeyḳim] (musaggar bünyesiyle) Bir suyun adıdır.

الْقَيْمَمُ [el-ḳayḳam] [حَيْدَرٌ] [ḥayder] vezninde) Boğazının deliği geniş adama denir; yukālu: رَجُلٌ قَيْمَمٌ أَيْ وَاسِعُ الْحَلْقِ

[ق ن م]

الْقَنْمَةُ [el-ḳanemet] (ḳāf'ın ve nūnu'un fethiyle) Mütegayyir olmuş zeytūn yağı makūlesinin bed ve bozuk rāyihasına denir; tekūlu: لَزَيْتٍ قَنْمَةٌ أَيْ خُبْتُ رِيحَ

الْقَنْمَةُ [el-ḳanimet] [فَرِحَةٌ] [ferihāt] vezninde) Zikr olunan bed-rāyiha nesne bulaşmakla fenā kokan ele vasf olur; yukālu: إِذَا قَنْمَتْ فَنَمَتْ بِهَا قَنْمَةٌ كَانَتْ بِهَا قَنْمَةٌ

الْقَنْمُ [el-ḳanem] (fethateynle) Kırba ve tulum makūlesi bed kokmak ma'nāsınadır; yukālu: قَنْمَ السَّقَاءُ قَنْمًا مِنَ الْبَابِ الرَّاجِعِ إِذَا تَمَّ Ve cevz içi fāsid olmak ma'nāsınadır ki taşra Türkisinde kakırcamak ta'bīr olunur; yukālu: قَنْمَ الْجَوْزُ إِذَا فَسَدَ Ve deve ve at ve sā'ir nesne ıslanmakla gövdesine toz çöküp kīrlenmek ma'nāsınadır; yukālu: قَنْمَ الْإِبِلِ وَالْفَرَسِ وَنَحْوَهُ إِذَا أَصَابَهُ النَّدى فَرَكِبَهُ الْعُبَارُ فَاتَّسَخَ

الْأَقْنُومُ [el-uḳnūm] (أُسْلُوبٌ [uslūb] vezninde) Asl ma'nāsınadır; cem'i أَقَانِيمٌ [eḳānīm] dir. Ve lafz-ı mezbūr Rūmīdir. Şārih der ki Naşārā'nın ekānīm-i selāse ta'bīrleri ki usul-ı selāse demektir, bu ma'nādandır.

[ق و م]

الْقَوْمُ [el-ḳavm] (ḳāf'ın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) İsm-i cem'dir, bi'l-ma'iyye ricāl ve nisā' cemā'atine itlāk olunur, 'alā-kavlin ricāl cemā'atine mahsūstur yāhūd nisvān bi't-tebe'iyye dāhil olur. Ve قَوْمٌ [ḳavm] lafzı müzekker ve mü'ennes olur; cem'i أَقْوَامٌ [aḳvām] ve cem'ü'l-cem'i أَقَاوِمٌ [eḳāvim] ve أَقَاوِيمٌ [eḳāvīm] gelir ki vāv yā'ya mübeddeldir.

Şārih der ki قَوْمٌ [ḳavm] fi'l-asl masdardır, cemā'ate itlākı mehemmāta kıyāmları tasavvuruna mebnīdir. Ve 'inde'l-ba'z قَائِمٌ [ḳā'im] lafzının cem'idir, زَوْرٌ [zevr] ve زَائِرٌ [zā'ir] ve صَوْمٌ [şavm] ve صَائِمٌ [şā'im] gibi, lākin mü'ellife göre رَهْطٌ [raḥṭ] ve نَفَرٌ [nefer] gibi ism-i cem'dir, müfredi رَجُلٌ [recul] ve إِفْرُؤٌ [imru]dur. Ve tezkīr ve te'nīsī cā'izdir, zīrā vāhidi olmayan esmā-i cümū' insān için olursa tezkīr ve te'nīsī cā'izdir. Ve musaggarında her hālde قُوَيْمٌ [ḳuveym] denir, رُهَيْطٌ [ruhayṭ] gibi. Ve 'alāmet-i te'nīsī hemān fi'de ilhāk olunur. Ve eger esmā-i cümū' insānın gayrı için olursa musaggarında hā' ilhāk olunur. Mütercim der ki işbu: «كَذَبَتْ قَوْمٌ نُوحَ الْمُرْسَلِينَ» kerīmesinde sāhib-i Keşşāf ve Ḳādī الْقَوْمُ 'ibāretiyle sebt eylemeleriyle zāhiren جَمَاعَةٌ [cemā'at] ma'nāsını i'tibār eylediler.

الْقَوْمُ [el-ḳavm] (kezālik نَوْمٌ [nevem] vezninde) ve

الْقَوْمَةُ [el-ḳavmet] [نَوْمَةٌ] [nevmet] vezninde)

ve

الْقَامَةُ [el-kāmet] [hālet] [hālet] vezninde ve **الْقِيَامُ** [el-kiyām] [kitāb] vezninde ki aslı قَوَامٌ [kivām] idi Ayak üzere kalkıp durmak ma'nāsınadır; yukālu: قَامَ الرَّجُلُ يَتَقَوَّمُ قَوْمًا Ve bir işe mübāşeret eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: قَامَتِ الْمَرْأَةُ تَتَوَّقُ أَي تَطَعَّتْ Ve bir iş rāst ve mu'tedil olmak ma'nāsınadır; yukālu: قَامَ الْأَمْرُ إِذَا اعْتَدَلَ Ve bā harfiyle قِيَامٌ [kiyām]-ı a'zā ki müte'addī olur, derd-nāk eylemek ma'nāsına müsta'mel olur; tekūlu: قَامَ بِي ظَهْرِي أَي أَوْجَعَنِي Ya'nī "Veca'ından oturamayıp beni kaldırdı." Sā'ir a'zāda dahi bu resmedir. Ve er'avretin me'ūnet-i lāzimesini görüp cümle-i umūrunda üzerine nāzır ve sābit ve mütevellī olmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: قَامَتِ الْمَرْأَةُ وَعَلَيْهَا إِذَا مَانَهَا وَقَامَ بِشَأْنِهَا Ve su donmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: قَامَ الْمَاءُ إِذَا جَمَدَ Ve dābbe pek yorgunluktan gide-meyip durmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: قَامَتِ الدَّابَّةُ إِذَا وَقَفَتْ Ve pazar rāyic olmak ma'nāsına müsta'meldir ki pazar durmak ve kıyışmak ta'bīr olunur; yukālu: قَامَتِ السُّوقُ إِذَا نَفَقَتْ Burada mü'ellif zikr olunan قِيَامٌ [kiyām]-ı zahr misālini tekrār eylemiştir. Ve satılık nesne müşterī üzere kıymet-i ma'lūme karār-dāde olmak ma'nāsına müsta'meldir ki filānın üzerinde şu pahaya durdu ta'bīr olunur; yukālu: قَامَتِ الْأَمَةُ مَائَةً دِينَارًا إِذَا بَلَغَتْ قِيَمَتَهَا Burada بِشَأْنِ الْمَرْأَةِ قِيَامٌ ma'nāsını tekrār eylemiştir.

الْقَائِمُ [el-kā'im] (ism-i fā'ildir) Ayakta duran adama denir; cem'ī قَوْمٌ [kuvvem] ve قِيَمٌ [kuyyem] gelir, رُكْعٌ [rukka'c] veznlerinde ve قَوْمًا [kuvvām] ve قِيَامًا [kuyyām] gelir,

رُومًا [rummān] veznlerinde. Ve

قَائِمُ السَّيْفِ [kā'imu's-seyf] Kılıcın kabzasına itlāk olunur. Ve

قَائِمٌ [kā'im] Bir nesne üzere sābit ve müdāvim olan adama itlāk olunur; ve minhu kavlu Hākīm b. Hızām kāle: بَايَعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ لَا أُخْرَجَ إِلَّا قَائِمًا أَي أَنْ لَا أَمُوتَ إِلَّا ثَابِتًا عَلَى الْإِسْلَامِ

الْقَوَامُ [el-kiyām] [kitāl] vezninde) مُفَاعَلَةٌ [mufā'ale]ten masdardır, bir kimse ile bilece kā'im olmak ma'nāsınadır; tekūlu: قَاوَمْتُهُ قَوَامًا إِذَا قُمْتَ مَعَهُ Ve

قَوَامٌ [kivām] İsm olur, fi'l-asl masdar-ı sülāsīdir, bir işin ve bir nesnenin nizāmi ve medār-ı sebāt u 'imādına denir ki o iş ve o nesne onunla sūret-i vücūd ve sebāt bulur; vāv'ı yā'ya ibdālle قِيَامٌ [kiyām] dahi denir; yukālu: هُوَ قَوَامٌ ذَلِكَ الْأَمْرِ وَقِيَامُهُ أَي نِظَامُهُ وَعِمَادُهُ وَمَلَاكُهُ

الْقَوْمَةُ [el-kavmet] [nevmet] vezninde) Binā-i merredir, bir kerre kalkıp durmak ma'nāsınadır; ve minhu: مَا بَيْنَ الرَّكْعَتَيْنِ قَوْمَةٌ Ve Şārihin beyānına göre burada رَكَعَتَيْنِ [rek'ateyn]den murād rükū'c ve sücūddur.

الْمَقَامُ [el-muqām] [murād] vezninde) İsm-i mekândır, قِيَامٌ [kiyām]da iki ayağın durduğu yere denir; yukālu: لَمْ يَنْفَكْ عَنْ مَقَامِهِ Ve قِيَامَةٌ [ikāmet] ma'nāsına masdar-ı mīmī olur; yukālu: لَا مَقَامَ لَكَ بِهِ أَي لَا إِقَامَةَ لَكَ

الْإِسْتِقَامَةُ [el-istikāmet] Rāst ve mu'tedil olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَقَامَ الْأَمْرُ إِذَا اعْتَدَلَ Mü'ellif bunu tekrār eylemiştir. Ve bir nesneye paha ve kıymet takdir ve ta'yīn eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: إِسْتَقَمْتُ مَبِيعَ الْبِئْرَةِ إِذَا تَمَّتْهُ [mebī'c] yāhūd شَيْءٍ [şey'] tasavvuruyladır.

الإقامة [el-iḳāmet] (hemzenin kesriyle ki aslı اِقْوَامٌ idi, vāv'ın harekesi mā-kabline nakl olunduktan sonra vāv elife kalb olunmakla iltikā-i sākineyn vākī^c olduğundan 'inde'l-Ḥalīl elif-i sāniye ve 'inde'l-Āḥfeş elif-i ūlā hazf olunup mahzūfa bedel āhirine hā' ziyāde kılındı, اِسْتِقامَةٌ [istikāmet] kelimesinde dahi böylecedir. Ve ba'zen izāfet hālinde hā'yı hazf olunur) ve

القائمة [el-ḳāmet] [ḥālet] [ḥālet] vezninde ki ism-i masdardır) Masdar mevki'ine münezzeldir, bir yerde dā'imī durmak ma'nāsındır ki mukīm olmak ta'bīr olunur; yukālu: اَقَامَ بِالْمَكَانِ اِقامَةً وَقامةً إِذَا دَامَ بِهِ Ve bir nesneyi dā'im ve sābit eylemek ma'nāsındır; yukālu: اَقَامَ الشَّيْءَ إِذَا أَدَامَهُ Ve bir adamı yerinden ayağa kaldırmak ma'nāsındır; yukālu: اَقَامَ فُلَانًا ضِدًّا أَجْلَسَهُ Ve eğri nesneyi doğrultmak ma'nāsındır; yukālu: اَقَامَ دِرْأَهُ إِذَا أَرَالَ عَوْجَهُ

التقويم [et-taḳvīm] [tefīl] [tefīl] vezninde) Bu dahi eğriyi doğrultmak ma'nāsındır; yukālu: اَقَامَ قَوْمٌ دِرْأَهُ إِذَا أَرَالَ عَوْجَهُ وَعَدَلَهُ Ve bunu tekrār eylemiştir. Ve

تقويم [taḳvīm] Bir nesneye kıymet ta'yīn eylemek ma'nāsındır; tekūlu: قَوْمٌ السِّلْعَةَ إِذَا تَمَّتْهُ

المقامة [el-meḳāmet] (mīm'in fethiyle) Meclis ma'nāsındır; yukālu: هَذَا مَقَامَةٌ فَلَانٍ فِيهِ مَقَامَةٌ أُنِي مَجْلِسُهُ Ve kavm ve cemā'at ma'nāsındır; yukālu: فِيهِ مَقَامَةٌ أُنِي جَمَاعَةً

المقامة [el-muḳāmet] (mīm'in zammıyla) مَقَامٌ [muḳām] gibi اِقامَةٌ [iḳāmet]ten masdardır, اِقامَةٌ [iḳāmet] ma'nāsına; yukālu: لَا هَذَا مَقَامَ الْحَيِّ وَمَقَامَتُهُمْ أَي مَوْضِعُ اِقَامَتِهِمْ

القائمة [el-ḳāmet] [ḥālet] [ḥālet] vezninde) ve **القيمة** [el-ḳaymet] ve

القزمة [el-ḳavmet] (ḳāf'ların fethiyle) ve **القومية** [el-ḳūmiyyet] (ḳāf'ın zammıyla) ve **القوام** [el-ḳavām] (ḳāf'ın fethiyle) İnsanın boyuna denir. قامة [ḳāmet]in cem'i قَامَاتٌ [ḳāmāt] ve قِيمٌ [ḳiyem] gelir, عِنَبٌ [ʿineb] vezninde; yukālu: هُوَ طَوِيلُ الْقَامَةِ وَالْقِيَمَةِ وَالْقَوْمَةِ وَالْقَوْمِ وَالْقَوْمِيَّةِ وَالْقَوْمِ أَي الشُّطَّاطِ Ve

قامة [ḳāmet] Kuyudan su çekecek makaraya denir, cem'i-i esbāb ve edevatıyla; cem'i قِيمٌ [ḳiyem] gelir, عِنَبٌ [ʿineb] vezninde. Ve Necd ülkesinde bir dağın adıdır.

القويم [el-ḳavīm] [emīr] [emīr] vezninde) ve **القوام** [el-ḳavvām] [ṣeddād] [ṣeddād] vezninde) Kāmeti hūb ve mevzūn adama denir. قويم [ḳavīm]in cem'i قَوَامٌ [ḳivām]dır, جِبَالٌ [ḳibāl] gibi; yukālu: هُوَ قَوْمٌ وَقَوَامٌ أَي حَسَنٌ Ve

قويم [ḳavīm] Doğru nesneye denir; yukālu: سَيِّءٌ قَوْمٌ أَي مُسْتَقِيمٌ

القيمة [el-ḳīmet] (ḳāf'ın kesriyle) Bir nesnenin değerine ve pahasına denir, aslı vāv'dır, zīrā paha metā'ın makāmına kā'im olur; cem'i قِيمٌ [ḳiyem] gelir, عِنَبٌ [ʿineb] vezninde. Ve

قيمة [ḳīmet] Sebāt ve devām ma'nāsındır; ve minhu yukālu: مَا لَهُ قِيَمَةٌ إِذَا لَمْ يَدُمْ عَلَى شَيْءٍ

ما أقومهُ [mā aḳvemehu] Doğruluk ma'nāsından fi'l-i ta'accübüdür. Ve bu şāzzdır, zīrā تقويم [taḳvīm] māddesinden mebnīdir, mezīdden ise fi'l-i ta'accüb mutasarrıf olmaz, kıyās olan مَا أَشَدَّ تَقْوِيمَهُ demektir. Şārih der ki قويم [ḳavīm] lafzından i'tibār ile tecvīz eylediler, niteki اِفْتَقَرُ ve اِسْتَدَّ derler ki مَا أَفْقَرُهُ ve مَا أَشَدَّهُ māddelelerinden, lākin فَتَقِيرُ ve فَتَقِيرُ lafzla-

rına i'tibār eylediler.

الْقَوَامِ [el-ḳavām] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) 'Adl ma'nāsındır. Ve bir adamın medār-ı ma'āşı olan nesneye itlāk olunur; yukālu: هُوَ قَوَامُهُ وَهُوَ مَا يَعَاشُ بِهِ

الْقَوَامِ [el-ḳuvām] (عُرَابٌ [gürāb] vezninde) Bir marazdır ki koyun kısmının ayaklarına 'arız olmakla aslā yatmayıp dā'imā ayakta durur.

الْقَوْمِيَّةُ [el-ḳūmiyyet] (ḳāf'ın zammıyla) Bu dahi قَوَامِ الْأَمْرِ [ḳivāmū'l-emr] ma'nāsındır ki bir nesnenin medār-ı vücūd u sebātıdır.

الْقَائِمَةُ [el-ḳā'imet] Davar kısmının bir ayağına denir; cem'i قَوَائِمٌ [ḳavā'im]dir. Ve kitābdan bir varakaya itlāk olunur. Ve

قَائِمَةُ السَّيْفِ [ḳā'imetu's-seyf] قَائِمٌ [ḳā'im] gibi kılıcın kabzasına itlāk olunur. Ve

عَيْنٌ قَائِمَةٌ [aynun ḳā'imet] Şol göze itlāk olunur ki görmesi zā'il olup lākin hadekası saḥih ve sālīm ola; yukālu: عَيْنٌ قَائِمَةٌ إِذَا كَانَ قَدْ ذَهَبَ بَصَرُهَا وَالْحَدَقَةُ صَحِيحَةً

el-Ḳayyūm ve

الْقَيَّامِ [el-Ḳayyām] (ḳāf'ların fethi ve yā'ların teşdīdleriyle) Bed' ve evvel ve hudūstan münezzeh ve müberrā ezeli ve kadīm olan Hazret-i Rabb-i müte'āl'in esmā-i hüsnāsındandır. Ve kara'e 'Ömer radiyallāhu 'anhu: وَهُوَ لُغَةً "الْحَيُّ الْقَيَّامُ" فَيُعُول [ḳayyūm] قَيَّامٌ [ḳayyām] veznindedir, aslları قَيُّوْمٌ ve قَيَّوَامٌ idi. Kāle'l-Beydāwī وَحَفِظَهُ الْخَلْقُ وَتَبَدُّبِرِ الْقَيَّامِ بِتَدْبِيرِ الْخَلْقِ وَحَفِظَهُ الْخَلْقُ Ve kāle İbnu'l-Kemāl الْقَائِمِ بِدَائِهِ الْمَقْوَمِ لِغَيْرِهِ

الْقَوَيْمَةُ [el-ḳuveymet] (cuheyne) vezninde) Bir sa'at-i zamāniye itlāk olunur; yukālu: مَضَتْ قَوَيْمَةٌ مِنْ نَهَارٍ أَيْ سَاعَةٌ

الْقَوَائِمِ [el-Ḳavā'im] Huzeyl kabilesi yur-

dunda bir niçe dağlara itlāk olunur.

الْقَائِمِ [el-Ḳā'im] Selefte Surre-men-re'ā nām kasabada bir 'imāret adıdır. Ve Ḳā'im bi-emrillāh, 'Abbāsiyyeden Ebū Ca'fer 'Abdullāh b. Aḥmed nām halīfenin lakabıdır.

مُقَامَى [Muḳāmā] (حُبَارَى [ḥubārā] vezninde) Yemāme'de bir karyedir.

الْمُقْوَمِ [el-miḳvem] (مُنْبَرٌ [minber] vezninde) Saban kulpuna denir ki çift süren ona yapışır.

الْمُقْوَمِ [el-Muḳavvem] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Ḳays b. Mekşūh el-Murādī kılıcının adıdır.

الْإِقْتِيَامِ [el-iḳtiyām] (إِفْتِعَالٌ [ifti'al] vezninde) Burun kesmek ma'nāsındır; yukālu: إِقْتَامٌ أَنْعُهُ إِذَا جَدَعَهُ

[ق ه م]

الْقَاهِمِ [el-ḳahem] (fethateynle) Ta'āma iştihāsız olmak ma'nāsındır ki gönlü isteemez olmaktır; yukālu: قَاهِمٌ الرَّجُلُ قَاهِمًا مِنَ الْبَابِ Burada killet 'ademden kināyedir.

الْإِفْهَامِ [el-iḳhām] (hemzenin kesriyle) İgmāz ve müsāmaha eylemek ma'nāsındır; yukālu: أَفْهَمَ فِي الشَّيْءِ إِذَا أَعْمَضَ Ve bir nesneden iğrenmek ma'nāsındır; yukālu: أَفْهَمَ عَنْهُ إِذَا كَرِهَهُ Ve ta'āma iştihāsız olmak ma'nāsındır; yukālu: أَفْهَمَ عَنِ الطَّعَامِ Ve ta'āma müştehī olmak ma'nāsındır; yukālu: أَفْهَمَ إِلَى الطَّعَامِ إِذَا اشْتَهَاهُ Ve bu رَغْبٌ [rağb] mādresi gibidir ki عَنْهُ ile silālandıkta mukābil ma'nāya dāl olur. Ve havā ayaz olmak ma'nāsındır; yukālu: أَفْهَمَتِ السَّمَاءُ إِذَا انْتَشَعَ الْغَيْمُ عَنْهَا

قَاهِمِ [Ḳahm] (feh̄m) [feh̄m] vezninde) İbn Cābir'dir ki Hemdān kabilesinden bir

batn pederidir. Ve ʿArabda bundan mā-ʿadā فَهْمٌ [Ḳahm] ile müsem mā batn yoktur, mā-ʿadāsı fāʾyladır. Ve Ḳahm b. Hilāl b. en-Nehhās ve Nehhās b. Ḳahm muhaddislerdir.

[ق ه ط م]

الْقَهْطُمُ [el-ḳihṭim] [زِبْرِيحٌ [zibric] vezninde) Fūrū-māye olarak şamatacı çağırğan adama denir ki şaltak taʿbīr olunur; yukālu: رَجُلٌ قَهْطُمٌ أَي لَيْتِمٌ ذُو الصَّحْبِ ʿalemidir.

[ق ه ق م]

الْقَهْقَمُ [el-ḳihḳamm] [إِرْدَبٌ [irdebb] vezninde) Eline giren nesneyi girdāb gibi yutar olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ قَهْقَمٌ أَي الَّذِي يَبْتَلِعُ كُلَّ شَيْءٍ

FASLU'L-KĀF

(فَضْلُ الْكَافِ)

[ك ت م]

الْكَتْمُ [el-ketm] (kāf'ın fethi ve tā'nın sükūnuyla) ve

الْكَتْمَانُ [el-kitmān] (kāf'ın kesriyle) Bir sözü ve haberi gizlemek ve saklamak maʿnāsınadır; yukālu: كَتَمَ الْحَدِيثَ كَتْمًا وَكَتْمَانًا كَتَمَ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا سَتَرَهُ وَأَخْفَاهُ كَتَمَهُ إِيَّاهُ إِذَا سَتَرَهُ

الْكَتْمِيمُ [et-tektīm] [تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) كَتَمَ [ketm] maʿnāsınadır; yukālu: كَتَمَهُ بِمَعْنَى كَتَمَهُ

الْإِكْتِمَامُ [el-iktitām] [إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) كَتَمَ [ketm] maʿnāsınadır; yukālu: كَتَمَهُ بِمَعْنَى كَتَمَهُ إِكْتَمَ الشَّيْءُ إِذَا اضْفَرَّ

الْمُكَاتَمَةُ [el-mukātemet] [مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) كَتَمَ [ketm] maʿnāsınadır; yukālu: كَاتَمَهُ بِمَعْنَى كَتَمَهُ

الْكَتْمَةُ [el-kitmet] (kāf'ın kesriyle) İsmidir, haberi saklamağa denir.

الْكَتُّومُ [el-ketūm] [صَبُورٌ [şabūr] vezninde) ve

الْكَتْمَةُ [el-kutemet] [هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) Sırrı pek ketm eden adama denir. Ve

كَتُّومٌ [ketūm] Şol nākaya itlāk olunur ki gebe olmuş iken kuyruğunu kaldırmamakla gebeliğini bildirmez ola; cemʿi كُتْمٌ [kutum]dur, كُتْبٌ [kutub] vezninde. Ve şol yaya denir ki ağacında aslā çatlak eseri olmayıp dürtüst ola.

الْكَاتِمُ [el-kātim] (ism-i fāʿildir) كَتَمَ [ketm] edici maʿnāsınadır. Ve مَكْتُومٌ [mektūm] maʿnāsına istiʿāl olunur ki mübālagaten

سُرُّ كَاتِمٍ [kātim] ile vasflanır; yukālu: سُرُّ كَاتِمٍ [hārız] Ve dikiciye denir, أَيَّ مَكْتُومٍ ma'nāsına.

الْمِكْتَامِ [el-miktām] [میحراب] [mihrāb] vezninde) Bu dahi gebeliğini bildirmeyen gebe nākaya denir.

الْكُتُومِ [el-kutūm] [فُعُودٌ] [fu'ūd] vezninde) Gebe nāka kuyruğunu kaldırmamakla gebeliğini bildirmez olmak ma'nāsınadır; yukālu: كَتَمَتِ الثَّاقَةُ كُتُومًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا كَانَتْ Ve yay ketūm olmak ma'nāsınadır; yukālu: كَتَمَتِ الْقَوْسُ إِذَا صَارَتْ كُتُومًا Ve

كِتَامٍ [kitām] [كِتَابٍ] [kitāb] vezninde) ve

كُتُومٍ [ketūm] Tulumun dikişi sık ve muhkem olmakla aslā içindeki sızmaz olmak ma'nāsınadır; yukālu: كَتَمَ السَّقَاءُ كِتَامًا وَكُتُومًا إِذَا أَمْسَكَ اللَّبْنَ وَالشَّرَابَ

الْكَتِيمِ [el-keṭim] [أَمِيرٍ] [emīr] vezninde) ve

الْكَاتِمِ [el-kātim] ve

الْكَاتِمَةِ [el-kātimet] Bunlar da ağacında çatlak olmayıp dürtüst olan yaya vasf olur, قَوْسٌ كَتِيمٌ وَكُتُومٌ gibi; yukālu: وَكَاتِمٌ وَكَاتِمَةٌ إِذَا كَانَتْ لَا صُدْعَ فِي نَبْعِهَا Ve

كَتِيمٍ [ketim] Sık ve muhkem tulum dikişine denir ki aslā bir nesne sızıp çıkmaya; yukālu: حَزْرُ السَّقَاءِ كَتِيمٌ أَيُّ لَا يَنْصَحُ Ve böğürmez olan erkek deveye itlak olunur; yukālu: جَمَلٌ كَتِيمٌ أَيُّ لَا يَزْعُو

الْأَكْتَمِ [el-ektem] [أَحْمَرٌ] [ahmer] vezninde) Karnı büyük 'alā-kavlin pek tok adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَكْتَمٌ أَيُّ عَظِيمِ الْبَطْنِ أَوْ شَبَعَانٌ

الْكَتَمِ [el-keṭem] (fethateynle) ve

الْكُتْمَانِ [el-kutmān] (kāf'ın zammıyla) Bir nebāt adıdır ki kınaya katılıp onunla saç ve sakal hidāb olunur, bir müddet rengi sābit olup kalır; kökünün matbūhuyla mürekkeb gibi yazı yazılır. Bu nebāt وِسْمَةٌ

[vesmet] olacaktır ki çivit otudur.

مَكْتُومٍ [Mektūm] ve

كَتِيمٍ [Ketim] [أَمِيرٍ] [emīr] vezninde) ve

كُتَيْمَةً [Kuteymet] [جُهَيْنَةُ] [cuheyret] vezninde) Esāmīdendir. Ve

مَكْتُومٍ [Mektūm] Ğanī b. A'şur kabilesine mahsūs bir aygırın adıdır. Ve 'Abdullāh yāhūd 'Amr b. Ḳays b. Umm Mektūm el-Mu'ezzin el-A'mā sahabīdir.

الْمَكْتُومَةِ [el-mektūmet] Bir nev' dühn ismidir ki içine za'ferān yāhūd كَتَمَ [ketem] dedikleri nebāt-ı mezkūru mezcle tertib ederler, kırmızı olur. Ve

مَكْتُومَةٍ [Mektūmet] Zemzem kuyusunun ismidir.

كُتْمَى [Kutmā] [حُبْلَى] [hublā] vezninde) Bir dağın adıdır.

كُتْمَةً [Kutmet] [غُرْفَةٌ] [gurfet] vezninde) Bir mevzi'dir.

تُكْتَمِ [Tuktem] (muzāri'-i mü'ennes-i mechūl bünyesiyle) Bir hatun ismidir. Ve Zemzem kuyusunun ismidir, Curhum vak'asından sonra mektūm kalmıştı.

الْكَتْمَةِ [el-keṭmet] [تَمْرَةٌ] [temret] vezninde) Kelime ma'nāsınadır; yukālu: مَا رَاجَعْتُهُ كُتْمَةٌ أَيُّ كَلِمَةٌ

كُتْمٍ [Kutem] [صُرْدٌ] [şurad] vezninde) Bir belde adıdır.

[ك ت م]

الْكَنْمِ [el-keṣm] (kāf'ın fethi ve sā-yı müsellesinin sükūnuyla) Hıyār makūlesi sertçe nesneyi ağızda ısırıp koparmak ma'nāsınadır; yukālu: كَتَمَ الْحَيَارَ وَنَحَوَهُ كَنْمًا Ve tırkeş makūlesi nesneyi söküüp bozmak ma'nāsınadır; yukālu: كَتَمَ الْكِنَانَةَ إِذَا نَكْتَهَا Ve

iz sürmek ma'nāsınadır; yukālu: كَثَمَ الْأَثْرَ Ve bir adamı bir nesneden sarf ve tahvil eylemek ma'nāsınadır; yukālu: كَثَمَهُ Ve biriktirmek ma'nāsınadır; yukālu: كَثَمَ الشَّيْءَ إِذَا جَمَعَهُ Ve bir nesneye pek yakın varmak ma'nāsınadır; yukālu: كَثَمَهُ كَثْمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا دَنَا مِنْهُ كَثَمَ الرَّجُلُ إِذَا أَبْطَأَ

الْإِكْتَامُ [el-iksām] (hemzenin kesriyle) Pek yaklaşmak ma'nāsınadır; yukālu: أَكْتَمَكَ الصَّيْدُ أَي قَارَبَكَ Ve gizlenip saklanmak ma'nāsınadır; yukālu: أَكْتَمَ فِي بَيْتِهِ إِذَا تَوَارَى

الْأَكْشَمُ [el-ekşem] [aḥmer] (ahmer) vezninde) Karnı geniş adama ve pek tok adama denir, niteki tā ile أَكْتَمَ [ektem] dahi bu ma'nāyadır; yukālu: رَجُلٌ أَكْتَمَ أَي الْوَاسِعُ الْبَطْنُ وَالشَّعْبَانُ Ve tarīk-i vāsifa denir. Ve iri ve yumru ferce denir. Ve Ekşem b. el-Cūn saḥābīdir. Ve Ekşem b. Şayfī hukām-ı 'Arabdandır. Ve Yaḥyā b. Ekşem el-Kāḍī el-'Allāme ma'rūf zāttır; Me'mūn Ḥalife muṭ'ayı ibāha etmiş iken men' ve sarf eden zāttır, rahimehullāhu ta'ālā.

التَّكْتُمُ [et-tekeşsum] [tefa'ul] (vezninde) Tevakkuf ma'nāsınadır; yukālu: تَكْتَمُ الرَّجُلُ إِذَا تَوَقَّفَ Ve mütehayyir olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَكْتَمُ الرَّجُلُ إِذَا تَحَيَّرَ Ve eğilip iki bükülmek ma'nāsınadır; yukālu: تَكْتَمُ إِذَا تَنَتَّى Ve bir nesneye perdelenip gizlenmek ma'nāsınadır; yukālu: تَكْتَمُ الرَّجُلُ إِذَا تَوَارَى

الْإِنْكِشَامُ [el-inkişām] [infī'āl] (vezninde) Mahzūn olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِنْكَشَمَ الرَّجُلُ إِذَا حَزَنَ

الْمُكَاشِمَةُ [el-mukāşemet] [mufā'alet] (vezninde)

Bir nesneye pek yaklaşmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا قَارَبَهُ Ve muhālata ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا كَانَتْ حَالِطَةً

الْكَاشِمَةُ [el-keşemet] (fethātla) Meşrūbdan kanmış hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ كَثَمَتْ أَيِ الْرِيًّا مِنْ شَرَابٍ وَغَيْرِهِ

الْكَاشِمَةُ [el-kāşimet] Bu dahi iri mantara denir; yukālu: كَمَاةٌ كَاشِمَةٌ وَكَثَمَتْ أَيِ غَلِيظَةٌ

الْكَنْعَمُ [el-keşem] (fethateynle) Şikār sayyādın tüleğine gelmeye denir; yukālu: رَمَاهُ عَنْ كَنْعَمٍ أَيِ عَنْ كَنْبٍ

[ك ث ح م]

الْكُنْشُمَةُ [el-kuşumet] (hā-yı mühmele ile فَكُنْفُزَةٌ [kūnfuzet] vezninde) Kuru otluk ufantısına denir; yukālu: كُنْشُمَةٌ مِنْ دَرِينِ أَيِ كُتَامٍ مِنْ حُطَامٍ مِنْ يَبِيسٍ

الْكُنْشُمُ [el-kuşum] [kūnfuz] (vezninde) Sakalı kısa ve top ve kıvrıkcık olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ كُنْشُمٌ لِلْحَيْةِ وَلِحْيَةٍ كُنْشُمَةٌ وَهِيَ التِّي كُنْفَتْ وَقَصُرَتْ وَجَعُدَتْ

[ك ث ح م]

الْكَنْعَمُ [el-keş'am] [ca'fer] (vezninde) Feri iri ve yumru olan 'avrete denir. Ve kaplana yāhūd pars dedikleri cānvere denir.

[ك ح م]

الْكَاهِمَةُ [el-kaşmet] [şahmet] (vezninde) Ehl-i Yemen lügatinde göze denir, [ayn] ma'nāsınadır. Şārih der ki savāb olan عِنَبٌ [ineb] olmaktadır ki üzümdür.

[ك خ م]

الْكَيْحَمُ [el-keyḥam] (hā-yı mu'ceme ile [ḥayder] vezninde) Ulu ve 'azīm ma'nāsınadır. Ve bununla mülk ve salta-

nat vasflanır; yukālu: مُلْكٌ وَسُلْطَانٌ كَيْحَمٌ أَيُّ عَظِيمٍ

الْكَحْمُ [el-kaḥm] (kāf'ın fethi ve ḥā'nın sükūnuyla) Bir adamı öte kakıp yerinden ayırmak ma'nāsınadır; yukālu: كَحَمَهُ كَحْمًا مِنْ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا دَفَعَهُ عَنْ مَوْضِعِهِ

[ك د م]

الْكَدْمُ [el-kedm] (hēdm [hedm] vezninde) Ağız ucuyla kavrayıp ısırmak, 'alā-kavlin bir demir nesne ile dürtüp berelemek ma'nāsınadır; yukālu: كَدَمَهُ كَدْمًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا غَضَّهَ بِأَذْنِي فَمِهِ أَوْ أَثَّرَ فِيهِ بِحَدِيدَةٍ Ve avı sürüp gitmek ma'nāsınadır; yukālu: كَدَمَ الصَّيْدَ إِذَا طَرَدَهُ

الْكَدْمَةُ [el-kedmet] (temret [temret] vezninde) Bereye ve nişāna denir; yukālu: فِي بَدَنِهِ Ve bedende yara ve çıban makülesi sağaldıktan sonra kalan yamaya denir.

الْكَدْمَةُ [el-kedemet] (feteḥātla) Hareket ma'nāsınadır; yukālu: مَا بِهِ كَدْمَةٌ أَيُّ حَرَكَةٌ

الْكَدِمَةُ [el-kedimet] (feriḥat [feriḥat] vezninde) İri cüsseli dişi koyuna denir; yukālu: نَعَجَةٌ كَدِمَةٌ أَيُّ غَلِيظَةٌ

الْكَدْمَةُ [el-kudummet] (ducunnet [ducunnet] vezninde) Şedīd ve galīzū'l-cüsse adama denir, cāmūs gibi.

الْكَدَامُ [el-kudām] (gūrāb [gūrāb] vezninde) Otlanmış çayır köküne denir, yerde kırılıp örselenip kalmakla yağmuru gördükte yeşerip zuhūra başlaya. Ve ihtiyār adama denir. Ve Yemen'de bir mevzi' adıdır.

كَدَامٌ [Keddām] (şeddād [şeddād] vezninde) İbn Becīle el-Māzinī'dir ki fūrsān-ı 'Arabdandır.

كِدَامٌ [Kidām] (kitāb [kitāb] vezninde)

كُدَيْمٌ [Kudeym] (zubeyr [zubeyr] vezninde)

مُكَدَّمٌ [Mukeddem] (mu'azzam [mu'azzam] vezninde) Esāmī-i ricāldendir.

الْمُكَدَّمُ [el-mekdem] (maḥ'ad [maḥ'ad] vezninde) Matlab ma'nāsına müsta'meldir, niteki كَدْمٌ [kedm] talep ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: "كَدَمَ فِي غَيْرِ مُكَدَّمٍ" أَيُّ طَلَبَ فِي غَيْرِ مَطْلَبٍ "Ya'nī "Ölmeyacak nesne talep eyledi." Ve mesel-i sā'irdir.

الْكَدْمُ [el-kudem] (şurad [şurad] vezninde) Bir cins çekirgeci ki siyāh ve başları yeşil olur.

الْمُكَدَّمُ [el-mukeddem] (mu'azzam [mu'azzam] vezninde) Isırılmakla gövdesi berelenmiş insān ve hayvāna denir; yukālu: حِمَارٌ مُكَدَّمٌ أَيُّ مُعَضَّضٌ

الْإِكْدَامُ [el-ikdām] (hemzenin kesriyle) Tutsak gereği gibi muhkem bende çekilmek ma'nāsınadır; yukālu: أَكْدِمَ الْأَسِيرَ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا اسْتَوْثِقَ مِنْهُ

الْمُكَادِمَةُ [el-mukādemet] (mufā'alet [mufā'alet] vezninde) Bir dābbe yerden otu bitamāmihi otlamayıp ba'zı yerini koparıp dişlemek ma'nāsınadır ki gerisini bereleyip bırakır; yukālu: أَلْدَابَةُ تُكَادِمُ الْحَشِيشَ إِذَا لَمْ تَسْتَفْكِرْ مِنْهُ

الْكَدَامَةُ [el-kudāmet] (şumāmet [şumāmet] vezninde) Ekl olunmuş nesnenin bakiyyesine denir ki murād dişlendikten sonra kalan bakiyyedir; yukālu: بَقِيَّتٌ مِنْهُ كُدَامَةٌ وَهِيَ بَقِيَّةُ الشَّيْءِ الْمَأْكُولِ

[ك ر م]

الْكَرَمُ [el-kerem] (fethateynle) Nefāset ve 'izzet ve şeref ma'nāsınadır ki lü'm ve hasāset mukābilidir; yukālu: بِهِ كَرَمٌ أَيُّ صِدٌّ لَوْمٌ

Mü'ellif *Başā'ir*'de dedi ki kerem ile hazret-i Bārī 'azze şānuhu sıfatlandık-

الْمَكْرُمُ [el-mekrum] ve

الْمَكْرُمَةُ [el-mekrumet] (mīm'lerin fethi ve rā'ların zammıyla) ve

الْأَكْرُومَةُ [el-ukrūmet] (أَصْحُوْكَةٌ [uḏḥūket] vezninde) İsmelerdir, fi'l-i kerem ma'nāsınadır; عَوْنٌ [cavn]dan مَعُوْنَةٌ [me'ūnet] ve عَجَبٌ [caceb]den أُعْجُوْبَةٌ [u'cūbet] ism oldukları gibi. Şārihin beyānına göre evvelkilerin cem'i مَكَارِمُ [mekārim] ve أَكْرُومَةٌ [ukrūmet]in أَكَارِمٍ [ekārim]dir; ve minhu yukālu: **إِنَّ أَجَلَ الْمَكَارِمِ اجْتِنَابُ الْمُحَارِمِ** Ve

مَكْرُومَةٌ [mekrumet] Toprağı pāk ve münbit olan arza vâf olur; yukālu: **أَرْضٌ مَكْرُومَةٌ أَيْ كَرِيْمَةٌ**

الْكَرْمُ [el-kerm] (kāf'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Yaş üzümüne denir عِنَبٌ [ineb] ma'nāsına; ve fi'l-hadisi: **لَا تُسْمُوا الْعِنَبَ** "Ma'lūm ola ki üzümüne كَرْمٌ [kerm] itlākı sırasında ittihāz olunan hamr, kerem ve sehā hasletine muharrik ve sā'ik olduğuna mebnidir. Fi'l-asl vâf olarak كَرْمٌ [kerem] itlāk olunmuştu fethateynle, ba'dehu tahfifen rā'yı iskān kılındı. Kaldı ki كَرْمٌ [kerem]-i hakikī Hazret-i Kerīm-i Vehhāb celle şānuhu sıfatıdır, ba'dehu mü'min ve müslim sıfatıdır. Ve vech-i mezkūr üzere mübālagaten mevsūf makāmına kā'im oldu. Pes Nebiyy-i ekrem sallallāhu 'aleyhi ve sellem hazretlerinin عِنَبٌ [ineb]e كَرْمٌ [kerm] tesmiyesinden nehy eylemeleri hakikate mahmūl olmayıp belki vech-i ātiye remz ve işarettir, ya'nī كَرْمٌ [kerm] māddesinden müşakk ve me'hūz olan ism ile müsem mā işbu nev'-i ineb ismi mezbūr ile tesmiyeye lāyık değildir, belki ona müslim ve müttakī ve mü'min kısmı ehakk ve evlādır, husūsan Hazret-i Bārī

'azze şānuhu ismiyle müşārekete gayret ve 'asabiyyet muktezāsı bir vechle te'hīl eylemek revā değildir, lā-siyyemā ondan menhī olan hamr ittihāz olunur olmakla ism-i merkūma bir türlü münāsib değildir, belki جَفْنَةٌ [cefnet] ve حَبَلَةٌ [habelet] ve زَرْجُونٌ [zercūn] gibi ismler ile tesmiye eylemek münāsibdir, pes كَرْمٌ [kerm] māddesinden me'hūz ism ancak müslim ve mü'mine lāyıktır; فَإِنَّمَا الْكَرْمُ الرَّجُلُ الْمُسْلِمُ; فَإِنَّمَا الْمُسْتَحِقُّ لِلِاسْمِ الْمُسْتَقْتِ مِنَ الْكَرْمِ شَرِيفِي sebkindedir. Hulāsası itlākı nehy olmayıp istihkākı nehy olur. Şārih der ki bu māddelede 'inebden murād üzümün asmasıdır ki tevek ta'bīr olunur ve hālen elsine-i nāsta كَرْمٌ [kerm] üzüm bağında müsta'meldir. Ve

كَرْمٌ [kerm] Kılādeye denir; yukālu: **جَاءَتْ وَفِي عُتْقِهَا كَرْمٌ أَيْ قِلَادَةٌ** Ve molozdan ve taşlardan pākize olan arza itlāk olunur. Ve boğmak ta'bīr olunan gerdanlıktan bir nev'in ismidir. Ba'zılar dedi ki **بَنَاتُ كَرْمٌ** [benātu kerm] bir güne nisvān pīrāyesidir ki Cāhiliyye'de ittihāz ve isti'māl ederler idi. Cem'i كُرُومٌ [kurūm] gelir.

كَرْمٌ [Kerem] (fethateynle) Bir mevzi' adıdır.

كَرْمَى [Kermā] (سَكْرَى [sekrā] vezninde) Tekrīt kazāsında bir karye adıdır.

كَرْمَانٌ [Kermān] (kāf'ın fethiyle ve ba'zen kāf'ı meksūr olur yāhūd kāf'ın kesri lahn-dır) İrān'da Fāris ile Sicistān beyninde bir iklim-i 'örfī adıdır. Ve Ġazne ile Mekrān kurbünde bir belde adıdır. Ve Kirmānī b. 'Amr ki kāf'ın kesriyledir, muhaddistir.

الْكَرْمَةُ [el-Kermet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Bir mevzi' adıdır. Ve Ṭabes kazāsında bir karye adıdır. Ve

كِرْمَةٌ [kermet] Şol cevz tarzında değirmince kemiğe denir ki kalça başında uyluğun nihâyetinde olur.

كُرْمَةٌ [Kurmet] (عُرْفَةٌ [gurfet] vezninde) Yemâme'de bir nâhiye adıdır.

الْكَرِيمَةُ [el-kerîmet] (سَفِينَةٌ [sefînet] vezninde) Adamın burnuna itlâk olunur; yukâlu: كَرِيمَتَكَ أَيُّ أَنْفِكَ Ve mutlakan şerîf olan 'uzva itlâk olunur; أُذُنٌ [uzun] ve عَيْنٌ [‘ayn] ve يَدٌ [yed] gibi.

الْكَرِيمَتَانِ [el-kerîmetân] (tesniye bünyesiyle) İnsânın iki gözüne itlâk olunur.

كِرْمٌ [Kerem] (جَبَلٌ [cebel] vezninde)

كِرَامٌ [Kirâm] (كِتَابٌ [kitâb] vezninde)

كَرِيمٌ [Kerîm] (عَزِيزٌ [‘azîz] vezninde)

كَرِيمَةٌ [Kerîmet] (سَفِينَةٌ [sefînet] vezninde)

كُرَيْمٌ [Kureym] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde)

مُكْرَمٌ [Mukerrem] (مُعَظَّمٌ [mu‘azzam] vezninde)

مُكْرَمٌ [Mukrem] (مُجْمَلٌ [mucmel] vezninde) Esâmî-i nâstandır.

كِرَامٌ [Kerrâm] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Bu dahi esâmîdendir: Muḥammed b. Kerrâm ki Kerrâmiyye tâ'ifesinin re'îs ve muktedâlarıdır ve onlar Müşebbihe tâ'ifesidir ki Ḥudâ-yı müte‘âl cevherdir, ‘arş üzere mümâss ve müstakarrdır derler, ta‘âlallâhu ‘an zâlike ‘uluvven kebîren.

التَّكْرِيمَةُ [et-tekrîmet] (tâ'nın fethi ve râ'nın kesriyle) تَكْرِيمٌ [tekrîm] ma'nâsındadır ki تَفْعِيلٌ [tef'îl]den masdar-ı sâni'dir. Şârihin beyânına göre bu şevâzdandır, zîrâ تَفْعِيلَةٌ [tef'ilet] vezni mu'telle mahsüstür. Ve *Mişbah*'ta تَكْرِيمٌ [tekrîm]den ism olmak üzere mersümdür. Ve

تَكْرِيمَةٌ [tekrîmet] İsm olur, yastığa denir,

وَسَادَةٌ [visâdet] ma'nâsına.

كُرْمِيَّةٌ [Kuremiyyet] (صُرْدِيَّةٌ [şurediyyet] vezninde) Bir karye adıdır.

كَرْمِيَّةٌ [Keremîniyyet] (fethateynle ve yâ'nın teşdidiyle ve tahfiifiyle yâhüd كَرْمِيَّةٌ [Kermînet] Buḥārâ eyâletinde bir belde adıdır.

[ك ر ت م]

الْكَرْتِيمُ [el-kirtîm] (tâ-yı fevkiyye ile قِنْدِيلٌ [kindîl] vezninde) Baltaya denir; yukâlu: كَسْرُهُ بِالْكَرْتِيمِ أَيُّ بِالْفَأْسِ

الْكَرْتُومُ [el-kurtûm] (عُشْفُورٌ [‘uşfûr] vezninde) Düz ve yalçın taş denir. Ve etrâfından yüksek olan uzun uzadı arza denir. Ve Benü ‘Uzre'ye mahsûs bir harre adıdır.

[ك ر ث م]

كَرْشَمَةٌ [Kerşemet] (kâf'ın ve sâ-yı müsellese'nin fethiyle) İbn Câbir b. Herrâb'dır ki Benî Sâme b. Lupey nesebi ricâlidir.

[ك ر د م]

الْكَرْدَمُ [el-kerdem] (جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Bodur adama denir. Ve bahâdıra denir; yukâlu: هُوَ كَرْدَمٌ أَيُّ شُجَاعٌ Ve Kerdem b. Sufyân ve Kerdem b. Ebi's-Senâbil yâhüd Kerdem b. Ebi's-Sâ'ib'dir. Ve Kerdem b. Ḳays saḥâbelerdir. Ve Kerdem b. Şu'be, Dureyd b. eş-Şimme'nin kâtilidir.

الْكَرْدُومُ [el-kurdûm] (عُشْفُورٌ [‘uşfûr] vezninde) Bu dahi bodura denir.

الْكَرْدَمَةُ [el-kerdemet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Bodur adamın seğirtmesi gibi seğirtmek, ‘alâ-kavlin bir yan üzere yengeç gibi seğirtmek ma'nâsındadır; yukâlu: كَرْدَمَ الرَّجُلِ إِذَا عَدَا عَدُوَّ الْقَصِيرِ أَوْ عَلَى جَنْبِ وَاحِدٍ Ve ‘askeri bir araya getirip yaşamak ma'nâsındadır; yukâlu: كَرْدَمَ الْقَوْمَ إِذَا جَمَعَهُمْ

وَعَبَّأَهُمْ

التَّكْرُدُمُ [et-tekerdum] (تَدَخَّرُج [tedaħruc] vezninde) Bir nesneden havfla seğırtip gitmek ma'nāsınadır; yukālu: تَكْرُدُمُ الرَّجُلُ إِذَا عَدَا فَرَعًا

[ك ر ز م]

الْكَرْزُمُ [el-kerzem] (zā-yı mu'ceme ile جَعْفَرٌ [cafer] vezninde) Baltaya denir. Ve kısa burunlu adama denir; yukālu: رَجُلٌ كَرْزَمٌ أَيْ قَصِيرُ الْأَنْفِ Ve bir recül adıdır.

الْكَرْزِيمُ [el-kirzīm] (قَنْدِيلٌ [kindil] vezninde) Bu dahi baltaya denir. Ve beliyye-i şedīdeye denir; cem'i كِرَازِيمٌ [kerāzīm]dir.

الْكَرْزُمُ [el-kurzum] (كُنْفُذٌ [kunfuz] vezninde) Kesirü'l-ecl kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ كَرْزَمٌ أَيْ الْكَثِيرُ الْأَكْلُ

الْكَرْزَمَةُ [el-kerzemet] (دَاخِرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Öğle vakti ta'ām yemek ma'nāsınadır; yukālu: كَرْزَمُ الرَّجُلِ إِذَا أَكَلَ نِصْفَ النَّهَارِ Ve

كَرْزَمَةٌ [Kerzemet] Bir recül adıdır.

[ك ر س م]

الْكَرْشَمَةُ [el-kerşemet] (دَاخِرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Başu yere eğip sâkit ve epsen durmak ma'nāsınadır; yukālu: كَرْشَمُ الرَّجُلِ إِذَا أَرَمَ وَأَطْرَقَ

[ك ر ش م]

الْكَرْشَمَةُ [el-kerşemet] (kāf'ın ve şīn-i mu'cemenin fethiyle) Yüze denir, vech ma'nāsına.

الْكَرْشُومُ [el-kurşūm] (عُضْفُورٌ [uşfur] vezninde) Çirkîn yüzlü adama denir; yukālu: رَجُلٌ كَرْشُومٌ أَيْ قَبِيحُ الْوَجْهِ

[ك ر ص م]

الْكَرْشَمَةُ [el-kerşamet] (şād-ı mühme-

le ile دَاخِرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Cenkte düşmana mukâbil olup hamle eylemek ma'nāsınadır; yukālu: كَرْصَمَ فُلَانٌ إِذَا وَاجَهَ الْقِتَالَ وَحَمَلَ عَلَى الْعَدُوِّ

[ك ر ك م]

الْكَرْكُمُ [el-kurkum] (هُدْهُدٌ [hudhud] vezninde) Za'ferāna denir. Ve sakıza denir. Ve aspur dedikleri nebāta denir; onlardan birer kıt'aya كُرْكُمَةٌ [kurkumet] denir hā'yla.

الْكَرْكُمَانُ [el-kurkumān] (عُنْفُوانٌ [unfuvān] vezninde) Rızık ve rûzī ma'nāsınadır; yukālu: أَكَلَ كُرْكُمَانَهُ أَيْ رِزْقَهُ

[ك ز م]

الْكَرْمُ [el-kezm] (zā-yı mu'ceme ile عَزْمٌ [azm] vezninde) İçli nesneyi ön dişler ile kırıp yemek için içini çıkarmak ma'nāsınadır; yukālu: كَرَمَ الشَّيْءَ بِمُقَدَّمِ فِيهِ كَرْمًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا كَسَّرَهُ وَاسْتَخْرَجَ مَا فِيهِ لِئَیْأَكَلَهُ

الْكَرْمُ [el-kezim] (كَتِيفٌ [ketif] vezninde) Korkak adama denir ki her nesneden heybetlenip havf eder; yukālu: رَجُلٌ كَرِمٌ أَيْ هَيِّبَانٌ

الْكَرْمُ [el-kuzem] (شُرَادٌ [şurad] vezninde) Kuşudur. Kuş dedikleri kuş ismidir ki bülbül kuşudur.

الْكَرْمُ [el-kezem] (fethateynle) Buhl ve hisset ma'nāsınadır; yukālu: بِهِ كَرْمٌ أَيْ بُخْلٌ Ve şiddet-i ekl ma'nāsınadır. Ve burun kısılğına kezâlik parmakların kısılğına denir. Ve atın dudakları kalın olarak kısa olmağına denir, zâhiren bunlar masdardır.

الْأَكْرَمُ [el-ekzem] (أَحْمَرٌ [ahmer] vezninde) Vaf-ı mezkûr üzere olan ata ve buruna denir; mü'ennesinde كَرْمَاءٌ [kezmā] denir; yukālu: فَرَسٌ وَأَنْفٌ أَكْرَمٌ وَيَدٌ كَرْمَاءٌ أَيْ قَصِيرٌ

أَكْرَمٌ [ekzem] Bahile denir; yukālu: هُوَ أَكْرَمٌ الْبَنَانِ أَيْ بَخِيلٌ

الْكُزُومُ [el-kezūm] [صَبُورٌ] [ṣabūr] vezninde) Kocalıktan dişleri dökülmüş nākaya denir.

الْإِكْزَامُ [el-ikzām] (hemzenin kesriyle) İnkibāz ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا كَزَمَ الرَّجُلُ إِذَا أَنْقَبَضَ Ve ta'āmı bıkmak derecesinde çoğa gitmek ma'nāsınadır; yukālu: أَكْرَمَ عَنِ الطَّعَامِ إِذَا أَكْثَرَ حَتَّى لَا يَشْتَهِيَ

التَّكْزِيمُ [et-tekzīm] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) Ayağın parmakları tabandan tarafa eğilip kıvrık olmak ma'nāsınadır; yukālu: فِي رِجْلِهِ تَكْزِيمٌ أَيْ تَفْعِيلٌ

التَّكْزُومُ [et-tekezzum] [تَفْعُلٌ] [tefa'ul] vezninde) Fākiheyi kabuğuyla yemek ma'nāsınadır; yukālu: تَكْزَمُ الْفَاكِيهَةَ إِذَا أَكَلَهَا مِنْ غَيْرِ أَنْ يَقْشِرَهَا

الْكُزْمَةُ [el-kezzem] [تَمْرَةٌ] [temret] vezninde) Bedende sıkı ve dernekli olan yağa denir; yukālu: شَحْمَةٌ كُزْمَةٌ أَيْ مُكْتَنَزَةٌ

[ك س ع م]

الْكُضْعُومُ [el-kus'ūm] [زُنْبُورٌ] [zunbūr] vezninde) Hımyer lügatinde humāra denir, mīm'i zā'idedir.

[ك س م]

الْكَسْمُ [el-kesm] [كَسَبٌ] [kesb] vezninde ve mürādifidir ki emek çekip kazanç eylemek ma'nāsınadır; yukālu: كَسَمَ الرَّجُلُ لِعِيَالِهِ إِذَا كَسَبَ Ve cengi kızıştırmak ma'nāsınadır; yukālu: كَسَمَ الْحَزْبُ إِذَا أُوقِدَهَا Kَسَمَ الشَّيْءَ إِذَا فَتَّنَهُ Ve

كَسَمَ [kesm] Çok kuru otluğa denir. Ve bir mevzi' adıdır.

الْكَيْسُومُ [el-keysūm] [طَيْفُورٌ] [ṭayfūr] vezninde) ve

الْيَكْسُومُ [el-yeksūm] [يَغْفُورٌ] [ya'fūr] veznin-

de) ve

الْأَكْسُومُ [el-uksūm] [أُسْلُوبٌ] [uslūb] vezninde) Tāb u tarāvetli yāhūd çayırı çimeni çok ve sık bāğçeye ve merg-zāra denir; yukālu: رَوْضَةٌ كَيْسُومٌ وَيَكْسُومٌ وَأَكْسُومٌ أَيْ نَدِيَّةٌ أَوْ أَكْسُومٌ [uksūm]un cem'i الثَّبِتُ [ekāsīm] gelir.

أَبُو يَكْسُومٍ [Ebū Yeksūm] [يَغْفُورٌ] [ya'fūr] vezninde) Qur'an-ı mübîn'de mezkūr olan filin sāhibidir, ya'nī Ebrehe'nin hedm-i Ka'be kasdıyla celb ve istishāb eylediği filin sāhibi olan kimsedir.

كَيْسَمٌ [Keysem] [حَيْدَرٌ] [ḥayder] vezninde) Arabdan bir batn pederidir, halkına كَيْاسِمٌ [Keyāsīm] derler, hālen münkarizlerdir.

الْكَسُومُ [el-kesūm] [صَبُورٌ] [ṣabūr] vezninde) Her umürda işlek ve kār-güzār adama denir ki maslahat eri ta'bīr olunur; yukālu: رَجُلٌ كَسُومٌ أَيْ مَاضٍ فِي الْأُمُورِ

[ك ش ا ج م]

كُشَاجِمٌ [Kuṣācīm] [شَيْنٌ] [şīn] mu'ceme ve cīm'le غُلَابِيَةٌ [ʿulābiṭ] vezninde) Bir recül ismidir. Şārih der ki bu bir şā'irin lakabıdır ve her harfi bir san'ata dālldir, kāf kitābet ve şīn şi'r ve elif edeb ve cīm nücūm ve mīm müsikāya dālldir. Mezbūr işbu sanāyi'i cāmi' olduğundan Kuṣācīm ile mülakkab oldu ve her kimde sanāyi'i-i mezbūre müc-temi' ise ona da itlāk olunur.

[ك ش م]

الْكَشْمُ [el-keşm] (kāf'ın fethi ve şīn'in sükūnuyla) Pars dedikleri cānvere denir, فَهْدٌ [fehḍ] ma'nāsına. Ve

كَشَمَ [keşm] Masdar olur, burnu dibinden kesmek ma'nāsına; yukālu: كَشَمَ أَنْفَهُ كَشْمًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا قَطَعَهُ بِاسْتِئْصَالٍ

الْأَكْشَمُ [el-ekşem] Bu dahi parsa denir. Ve

hilkati nākıs olan adama denir, kezālİK ha-sebinde noksān olan adama denir.

الكشم [el-kešem] (fethateynle) Bir kimse-nin hilkati kezālİK hasebi noksān olmak ma'nāsınadır; yukālu: كَشِمَ الرَّجُلُ كَشْمًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ فِي خَلْقِهِ نُقْصَانٌ وَكَذَا فِي الْحَسَبِ **الكاشم** [el-kāšim] [sāhib] veznin-de) Encudān-ı Rūmī ismidir ki horoz gözü ta'bir olunan nebāttır.

[ك ص م]

الْكُضُومُ [el-kušūm] (šād-ı mühmele ile فُعُودُ [ku'ūd] vezninde) Bir nesneden arka ve-rip geri dönmek yāhūd maksada varmayıp hemān geldiği yerden dönüp geri gelmek ma'nāsınadır; yukālu: كَضَمَ الرَّجُلُ كُضُومًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا وَلَّى وَأَذْبَرَ أَوْ رَجَعَ مِنْ حَيْثُ جَاءَ وَلَمْ يَتِمَّ إِلَى مَقْصِدِهِ

الْكُضْمُ [el-kašm] [ħaşm] vezninde) 'Unf ve şiddetle bir adamı öte kakmak ma'nāsınadır; yukālu: كَضَمَ فُلَانًا كَضْمًا إِذَا دَفَعَهُ بِشِدَّةٍ

[ك ظ م]

الْكُظْمُ [el-kaẓm] (kāf'ın fethi ve zā-yı mu'cemenin sükūnuyla) Öfkeyi izhār eylemeyip hazm eylemek ma'nāsınadır; yukālu: كَظَمَ الْعَيْطُ كَظْمًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا رَدَّهُ وَحَبَسَهُ Ve kapıyı kapamak ma'nāsınadır; yukālu: كَظَمَ الْبَابَ إِذَا أَعْلَقَهُ Ve nehr ve ark ve baca makūlesini sedd eylemek ma'nāsınadır; yukālu: كَظَمَ النَّهْرَ وَالْمَخْوَحَةَ إِذَا سَدَّهُمَا

الْكُظُومُ [el-kuẓūm] [ku'ūd] veznin-de) Deve geviş getirmekten fāriğ olmak ma'nāsınadır; yukālu: كَظَمَ الْبَعِيرُ كُظُومًا إِذَا وَجَدَ عَن الْجِرَّةِ عَن الْجِرَّةِ Ve bir kimse hamūş ve epsem olmak ma'nāsınadır; yukālu: كَظَمَ الرَّجُلُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا سَكَتَ

الْكُظِيمُ [el-keẓīm] [emīr] vezninde) ve **الْمَكْظُومُ** [el-makẓūm] Gamgīn adama denir; yukālu: رَجُلٌ كَظِيمٌ وَمَكْظُومٌ أَيُّ مَكْزُوتٍ

الْكُظَمُ [el-keẓam] (fethateynle) Boğaza denir, 'alā-kavlin ağıza yāhūd boğurtlağā denir ki soluğun mahrecidir; yukālu: أَخَذَ بِكَظْمِهِ وَهُوَ الْحَلْقُ أَوْ الْفَمُ أَوْ مَخْرَجُ النَّفْسِ der ki Ḥalīl ve sā'irlerin kavlleri üzere **كَظَمَ** [keẓam] zāy'ın sükūnuyla mahrec-i nefese denir, zāy'ın harekesi hemān bir şif'ide vākī'dir, sā'ir ma'nālar bundan ahz ve tasvīg olunmuştur.

الْكُظْمُ [el-kuẓzam] [rukka'] veznin-de) Sākit ve epsem adamlara denir, **كَاطَمٌ** [kāẓim]in cem'idir; yukālu: قَوْمٌ كُظْمٌ أَيُّ سَاكِنُونَ

الْكِظَامَةُ [el-kizāmet] [kitābet] vezninde) Derenin ağzına denir. Ve nisvānın mesānesine denir. Ve şol kuyuya denir ki yanında olan kuyuya ondan lagm ve kārīz ile su geçer ola. Ve terazi başının halkası-na denir ki keffelerin ipleri ona bend olunur. Ve yayın üst köşesi ucuna bağlanan tasmaya denir ki tonç ta'bir olunur. Ve terazinin başında olan mismāra yāhūd zikr olunan halkasına denir. Ve devenin bur-nuna bağladıkları ipe denir. Ve şol sinire denir ki ok yeleğine yāhūd yelek geçecek ince yerine sarılır.

الْكُظِيمَةُ [el-keẓīmet] [sefīnet] veznin-de) Bu dahi birbirine zīr-i zemīnden lagm ve kārīz geçen kuyuya denir. Ve su tulumuna denir.

الْكِظَامُ [el-kizām] [kitāb] vezninde) Bir nesnenin ağzı bağına denir; ve minhu yukālu: أَخَذَ بِكَظَامِ الْأَمْرِ أَيُّ بِالْبَقَّةِ

كَاطِمَةٌ [Kāẓimet] Bir mevzi' adıdır.

[ك ع م]

الْكَعْمُ [el-ka'cm] (kāf'ın fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) Deve ısırmasın yāhūd nesne yemesin diye ağzını bağlamak ma'nāsınadır; yukālu: كَعَمَ الْبَعِيرُ كَعْمًا مِنَ الْبَابِ Ve الثَّالِثُ إِذَا شَدَّ فَاهُ لِئَلَّا يَعْصُ أَوْ يَأْكُلَ

كَعْمٌ [ka'cm] ve

كُعُومٌ [ku'ūm] (فُعُودٌ [fu'ūd] vezninde) Öpmek ma'nāsınadır; yāhūd kemāl-i şevk ü şerehinden dudakları ağzına alarak öpmek ma'nāsınadır; yukālu: كَعَمَ الْمَرْأَةُ كَعْمًا وَكُعُومًا إِذَا قَبَّلَهَا أَوْ التَّقَمَ فَاهَا فِي الْقُبْلَةِ

الْمَكْعُومُ [el-mek'ūm] ve

الْكَعِيمُ [el-ke'im] Isırmasın yāhūd nesne yemesin diye ağzı bağlanmış deveye denir.

الْكِعَامُ [el-ki'am] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Devenin ağzını bağladıkları bağa denir.

الْمُكَاعِمَةُ [el-mukā'emet] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Bu dahi öpmek yāhūd dudaklarını ağzına alarak öpmek ma'nāsınadır; yukālu: كَاعَمَ الْمَرْأَةُ إِذَا قَبَّلَهَا أَوْ التَّقَمَ فَاهَا فِي الْقُبْلَةِ Ve mahbūbla bir libās içre sarmaşıp yatmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا كَاعَمَ الْمَرْأَةُ إِذَا ضَاجَعَهَا فِي ثَوْبٍ وَاحِدٍ Bu mādde ne ra'nā şīve ve ma'naları müştemildir.

الْكِعْمُ [el-ki'cm] (kāf'ın kesriyle) Silāhın ve sâ'ir nesnenin kabına ve gilāfına denir; cem'i كِعَامٌ [ki'am]dır kāf'ın kesriyle ve كُعُومٌ [ku'ūm]dur kāf'ın zammıyla. Ve

كُعُومُ الطَّرِيقِ [ku'ūmu't-ṭarīk] Yolların ağızlarına itlāk olunur.

كَيْعُومٌ [Key'ūm] (طَيْفُورٌ [ṭayfūr] vezninde) Bir recül adıdır.

[ك ع م]

الْكَعْسَمُ [el-ka'sem] (جَعْفَرٌ [cafer] vezninde)

Yaban eşeğine denir.

الْكُعْسُومُ [el-ku'sūm] (عُضْفُورٌ [u'sfūr] vezninde) Hımār-ı ehliye denir; ikisinin de cem'leri كَعَاسِمٌ [ke'āsīm] ve كَعَاسِيمٌ [ke'āsīm] gelir.

الْكُعْسَمَةُ [el-ka'semet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Bir nesneden arka çevirip kaçmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا كَعَسَمَ الرَّجُلُ إِذَا وَلَّى هَارِبًا

[ك ل م]

الْكَلَامُ [el-ke'lām] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Söze denir, قَوْلٌ [qavl] ma'nāsına, müfīd olsun gayr-i müfīd olsun, 'alā-kavlin binefsīhi müktefī olan söze denir ki isnādı mutazammın tām ve müfīd olan sözden 'ibārettir, pes قَوْلٌ [qavl]den ahass olur; yukālu: أَتَى بِكَلَامٍ طَيِّبٍ وَهُوَ الْقَوْلُ أَوْ مَا كَانَ مُكْتَفِيًا بِنَفْسِهِ

Mütercim der ki *Miṣbāh*'ta mersūmdur ki كَلَامٌ [ke'lām] fi'l-hakīka nefsi mütekelimde kā'im ma'nādır, ona 'ibāretle delālet ve işāretle tenbīh olunur, niteki işbu: “إِنَّ الْكَلَامَ لَفِي الْفُؤَادِ وَإِنَّمَا || جَعَلَ اللِّسَانَ عَلَى الْفُؤَادِ كَلْمٌ ذَلِيلًا” beytinde musarrahtır, ve zikri ātī *Şerh-i Kāfiye*'de bast eylemiştir.

الْكُلَامُ [el-kulām] (عُرَابٌ [gūrāb] vezninde) Toprağı kalın yere denir. Ve Ṭaberistān kazasında bir karye adıdır.

الْكَلِمَةُ [el-ke'limet] (kāf'ın fethi ve lām'ın kesriyle) Lafza-i vāhıdeye denir, gerek ism ve gerek fi'l olsun; yukālu: نَطَقَ بِكَلِمَةٍ Ve فَصِيحَةٌ أَيْ بِلَفْظَةٍ

كَلِمَةٌ [ke'limet] Kasīdeye itlāk olunur. كَلِمَةٌ [ke'limet]in cem'i كَلِمٌ [ke'līm]dir hā'sız.

الْكِلْمَةُ [el-ke'lmet] (kāf'ın kesriyle) Bu dahi

lafza-i vāhide ma'nāsınadır; cem'î **كَلِمٌ** [ki-lem]dir, **كِسْرَةٌ** [kisret] ve **كِسْرٌ** [kiser] gibi.

الْكَلِمَةُ [el-kelmet] (**تَمْرَةٌ** [temret] vezninde) Bu dahi **كَلِمَةٌ** [kelimet] ma'nāsınadır; cem'î **كَلِمَاتٌ** [kelimāt] gelir, pes üç lügat olmuştur.

الْكَلِمَةُ الْبَاقِيَةُ [el-kelimetu'l-bākiyet] Ya'nî işbu: ﴿وَجَعَلَهَا كَلِمَةً بَاقِيَةً﴾ āyet-i kerîmesinde vāki' **كَلِمَةٌ** [kelimet]-i bākiyeden murād kelime-i tevhîddir, Hazret-i Bārî 'azze şānuhu onu Hazret-i İbrāhîm'in a'kâbında ibkâ eylemiştir.

كَلِمَةُ اللَّهِ [kelimetullāh] 'Īsâ 'alā-nebiyyinā ve 'aleyhi's-selāmdır, kendileriyle ve kelāmlarıyla intifāc olunduğu hasebiyle ıtlāk olundu yāhūd hilkat ve fıtratı bilā-eb hemān **كُنْ** emr-i şerîfiyle vücūd bulduğuna mebnîdir. Mütercim der ki yāhūd kelām-ı ilāhî ile ihtidā olunduğu gibi kendisiyle ihtidā olunduğuna mebnîdir. Mü'ellifin zikr eylediği vech-i sâniye Hazret-i Ādem ile vech-i eblag üzere itirāz olunur. Bu bābda kütüb-i süfiyyede vücūh-ı muknî'a mersūm olmakla fe'lyurāca.

التَّكْلِيمُ [et-teklīm] ve

الْكَلَامُ [el-killām] (**كِذَابٌ** [kizzāb] vezninde) Bir adama söz söylemek ma'nāsınadır; yukālu: **كَلَّمَهُ** تَكْلِيمًا وَكِلَامًا إِذَا حَدَّثَهُ Ve yaralamak ma'nāsınadır; yukālu: **كَلَّمَهُ** إِذَا جَرَحَهُ

التَّكَلُّمُ [et-tekellum] (**تَفَاعُلٌ** [tefa'ul] vezninde) Bu dahi söz söylemek ma'nāsınadır; yukālu: **تَكَلَّمَ** الرَّجُلُ إِذَا تَحَدَّثَ

التَّكَالُفُ [et-tekalūf] (**تَفَاعُلٌ** [tefa'ul] vezninde) Ba'de'l-müfārakat birbiriyle cevāblaşmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَكَالَمَا** إِذَا تَحَدَّثَا بَعْدَ تَهَاجُرٍ

التَّيْكَالَمُ [et-tiklām] ve

التَّيْكَالَمَةُ [et-tiklāmet] (tā'ların kesri ve kāf'ların sükūnuyla ve kāf'ların kesri ve lām'ların teşdidiyle de lügattir) ve

الْكَلِمَانِي [el-kelmāniyy] (**سَلْمَانِي** [selmāniyy] vezninde ve lām'ın fethiyle de lügattir) ve

الْكِلِمَانِي [el-killimāniyy] (kāf'ın ve lām-ı müşeddedenin kesriyle) ve

الْكِلِمَانِي [el-kilimmāniyy] (kesreteynle ve mīm'in teşdidiyle ve bu iki ahîrenin nazîrleri yoktur) Cümlesi her kelāmı ceyyid ve pākîze ve münakkah fasîh ve sūhanver adama denir. Ba'zılar dedi ki **كِلِمَانِي** [killimāniyy - kilimmāniyy] ki kesreteynle ve mīm'in teşdidiyle çok sözlü pür-gūy adama denir; mü'ennesi **كِلِمَانِيَّةٌ** [killimāniyyet]tir.

الْكَلْمُ [el-kelm] (kāf'ın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Yaraya denir, **جُرْحٌ** [curh] ma'nāsınadır; cem'î **كُلُومٌ** [kulūm]dur ve **كِلَامٌ** [kilām]dır kāf'ın kesriyle yukālu: **وَضَعِ** الْمَرْهَمَ عَلَى كَلْمِهِ أَيِ جُرْحِهِ Ve

كَلْمٌ [kelm] Masdar olur, yaralamak ma'nāsına; yukālu: **كَلَّمَهُ** كَلْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا جَرَحَهُ

الْمَكْلُومُ [el-meklūm] ve

الْكَلِيمُ [el-kelīm] (**أَمِيرٌ** [emīr] vezninde) Yaralıya denir; yukālu: **هُوَ** مَكْلُومٌ وَكَلِيمٌ أَيِ مَجْرُوحٌ

[ك ل م]

الْكُلْشُومُ [el-kulşūm] (şā-yı müsellese ile **زُنْبُورٌ** [zunbūr] vezninde) Yüzü ve yanakları etli ve dolgun adama denir; yukālu: **رَجُلٌ** كُلْشُومٌ أَيِ الْكَثِيرِ لَحْمِ الْخَدَيْنِ وَالْوَجْهِ olunan hayvāna denir, 'alā-kavlin büyük nev'ine denir, zinde-fîl ma'nāsınadır. Ve sancak şukkasına denir. Ve Kulşūm b. el-Ḥuşayn ve Kulşūm b. Alqame ve Kulşūm b. Hedm b. İmri'ulqays ashābdandır.

Merkūm Kulšūm b. Hedm, Enşār'dan şol zāttır ki Fahr-i ʿālem sallallāhu ʿaleyhi ve sellem hazretleri Medīne'ye hicret buyurdıklarında ibtidā ona nezīl olup hānesinde dōrt gūn ikāmetten sonra Ebū Eyyūb el-Enşārī hānesine nakl eylediler.

أُمُّ كُتُومٍ [Ummu Kulšūm] Bintu Resūlillāh ʿaleyhime's-selāmdır ve radıyallāhu ʿanhā. Mūtercim der ki müʿellif Hazret-i Mūsā'nın hemşiresi ismi olan Kulšum zikrinden sūkūt eyledi. Cennette Meryem ve Āsiye gibi onun dahi tezevvüciyle Fahr-i ʿālem ʿaleyhi's-selām mevʿūd olmuştur, niteki Cāmiʿu'ş-Şağīr'de mezkūrdur.

الْكَلْثَمَةُ [el-kelşemet] (kāf'ın ve sâ'nın fethiyle) Yüz dürük olmayarak etlice ve dolgunca olmağa denir ki mehāsindendir; yukālu: فِي وَجْهِهِ كَلْثَمَةٌ وَهِيَ اجْتِمَاعُ لَحْمِ الْوَجْهِ بِلا جُهِومَةٍ

الْمُكَلْثَمَةُ [el-mukelşemet] (müzəferre) [muzaferet] vezninde) Dürük olmayarak yüzü etlice ve dolgunca olan hatuna denir; yukālu: إِفْرَاءَةٌ مُكَلْثَمَةٌ أَيُّ بَوَاجِهِهَا كَلْثَمَةٌ

[ك ل ح م]

الْكِلْحِيمُ [el-kilħim] (hā-yı mühmele ile zibric) vezninde) Toprağa denir.

[ك ل د م]

الْكَلْدَمُ [el-keldem] (dāl-ı mühmele ile cafer) vezninde) Salābetli nesneye denir, ضَلْبٌ [şulb] ma'nāsınadır.

الْكُلْدُومُ [el-kuldūm] (zūbūr) [zunbūr] vezninde) Bodura denir.

[ك ل س م]

الْكَلْشَمَةُ [el-kelşemet] (dahrecet) vezninde) Bir adam zimmetinde olan hukūku tekāsülünden nāşī edā eylemeyip

uzatmak ma'nāsınadır; yukālu: كَلَسَمَ الرَّجُلُ إِذَا تَمَادَى كَسَلًا عَنْ قَضَاءِ الْحُقُوقِ Ve sür'atle gitmek ma'nāsınadır; yukālu: كَلَسَمَ الرَّجُلُ إِذَا تَزَوَّجَ كَلْشَمَةً أَيُّ عَجُوزًا Ve kasd ve teveccüh eylemek ma'nāsınadır; yukālu: كَلَسَمَ إِلَيْهِ إِذَا قَصَدَ

[ك ل ش م]

الْكَلْشَمَةُ [el-kelşemet] (kāf'ın ve şīn-i mu'cemenin fethiyle) Kocakarıya denir; yukālu: تَزَوَّجَ كَلْشَمَةً أَيُّ عَجُوزًا

[ك ل ص م]

الْكَلْضَمَةُ [el-kelşamet] (şād-ı mühmele ile dahrecet) vezninde) Bir nesneden havfla kaçıp gitmek ma'nāsınadır; yukālu: كَلَضَمَ الرَّجُلُ إِذَا فَرَّ هَارِبًا

[ك م م]

الْكُمُّ [el-kumm] (kāf'ın zammı ve mīm'in teşdidıyla) Cāmenin yenine denir. Fārisīde āstīn derler; cem'ī **أَكْمَامٌ** [ekmām] ve **كِمَمَةٌ** [kimemet] gelir, **عِنْبَةٌ** [inebet] vezninde. Mūtercim der ki zāhiren söbüce nesneye nāsın kümmī-şekl dedikleri işbu kumm-i libās şekline teşbīhe mebnīdir.

الْكِمُّ [el-kimm] (kāf'ın kesriyle) Hurmā yemişinin ve sâ'ir ağaç çiçeğinin üzerinde olan kaba denir ki kapçık ta'bīr olunur; cem'ī **أَكِمَّةٌ** [ekimmet] ve **أَكْمَامٌ** [ekmām] ve **كِمَامٌ** [kimām] gelir kāf'ın kesriyle.

الْكِمَامَةُ [el-kimāmet] (kitābet) vezninde) **كِمٌّ** [kimm] ma'nāsınadır.

الْكُمُّ [el-kumm] (kāf'ın zammıyla) ve

الْكُمُومُ [el-kumūm] (umūm) [umūm] vezninde) Ağacın çiçekleri kapçıklanmak ma'nāsınadır; yukālu: كُتِمَتِ النَّخْلَةُ كُومًا وَكُمُومًا Ve tāze deve yavrusu kuvvet bulunca kadar sāhibinin şefkatinden nāşī çul makülesiyle örtülüp bürün-

mek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا الْفَصِيلُ إِذَا أَشْفَقَ عَلَيْهِ فَسْتَرِ حَتَّى يَقْوَى

التَّكْمِي [et-tekemmi] (تَشْفِي [teşeffi] vezninde) Gaşy ve ihāta olunmak ma'nāsınadır; yukālu: الْقَوْمُ تَكْمُوا عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا أُغْمِيَ عَلَيْهِمْ وَعُطُوا Şārih der ki aslı تَكْمُمُ [tekemmum] idi, mīm-i ahire yā'ya mübeddel oldu. Mü'ellif bunu mu'tell bābında dahi sebt eyledi. Ve *Esās*'ta تَكْمُمُ 'unvānında mersūmdur.

الْإِكْمَام [el-ikmām] (hemzenin kesriyle) Libāsa yen eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَكَمَّ الْقَمِيصُ إِذَا جَعَلَ لَهُ كَمَّيْنِ كَاطِحًا كَمَّتِ النَّخْلَةُ إِذَا خَرَجَتْ أَكْمَامَهَا

التَّكْمِيم [et-tekmīm] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) كَمَّمَ [ikmām] ma'nāsınadır; yukālu: النَّخْلَةُ بِمَعْنَى أَكَمَّتْ

الْكِمَام [el-kimām] ve

الْكِمَامَةُ [el-kimāmet] (kāf'ın kesriyle) Deve ısırmasın diye ağzına bağladıkları bağa denir.

الْكَم [el-kemm] (kāf'ın fethiyle) Bir nesneyi örtüp bürümek ma'nāsınadır; yukālu: كَمَّ الشَّيْءُ كَمَا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا عَطَاهُ yukālu: كَمَّ الْحَبُّ إِذَا سَدَّ رَأْسَهُ yukālu: كَمَّ النَّاسُ إِذَا اجْتَمَعُوا

الْكَمْكَام [el-kemkām] (ثَرْثَارٌ [şersār] vezninde) Bir türlü sakıza denir, 'alā-kavlin Yemen'e mahsūs ضِرْوُ [đirv] dedikleri şecerin قِرْفٍ [kīrf]ına ya'nī kıyısına denir. Müfredatta zamk ile müfesserdir ki حَصَى لُبَانٍ muharrefi 'asel-bend dedikleri buhūr olacaktır. Ve

كَمْكَام [kemkām] Topaç gövdeli bodura denir; mü'nnesi كَمْكَامَةٌ [kemkāmet]tir.

الْكُمَّة [el-kummet] (kāf'ın zammıyla) Değirmi olan baş kisvetine denir, başı örttüğü için; yukālu: جَاءَ وَفِي رَأْسِهِ كُمَةٌ أَيْ فَلَنْسُوَةٌ مَدَوْرَةٌ

التَّكْمُكُم [et-tekemkum] (تَزَلُّزٌ [tezelzul] vezninde) Zikr olunan baş kisvetini giymek ma'nāsınadır; yukālu: تَكْمُكُمُ الرَّجُلُ إِذَا لَبَسَ الْكُمَّةَ تَكْمُكُمُ فِي ثِيَابِهِ إِذَا تَعَطَّى

الْمِكْمَةُ [el-mikemmet] (mīm'in kesriyle) مِزْبَعَةٌ [mizebbet] vezninde) Şol kese tarzında torbaya denir ki eşeğin ağzına geçirirler. Ve ekincilerin sürgü tahtası dedikleri ālete denir ki tarlaya tohum saçtıktan sonra üzerini onunla topraklayıp düzeltirler.

الْأَكْمَةُ [el-ekimmet] (hemzenin fethi ve kāf'ın kesriyle) كِمَامٌ [kimām] lafzının cem'idir ki zikr olundu. Bu münāsebetle atların yem torbalarına itlāk olunur.

[ك م]

كَم [kem] (kāf'ın fethi ve mīm'in sükün üzere binasıyla) İsm-i nākıs-ı mübhemdir. İki vech üzere müsta'meldir: biri 'adedin mikdārından su'āl için olur ki istifhāmiyyedir, ne kadardır ve kaç nesnedir ma'nāsına ki Fāriside çend mürādifidir ve biri haberiyye olur, keşir ma'nāsına. Ve istifhāmiyye oldukça mā-ba'dini temeyyüziyyet üzere mansüb eder, meselā كَمَ رَجُلًا gibi ki "Senin yanın da kaç adam vardır?" demektir. Ve haberiyye oldukça رُبُّ kelimesinin 'amelî gibi ya'nī mā-ba'dini mecrūr eder; كَمَ دَرْهَمٍ أَنْفَقْتُ gibi ki "Sen çok akçe verdin" demektir. Ve gāh olur ki mā-ba'di merfū olur, كَمَ رَجُلٌ كَرِيمٌ gibi. Ve ba'zılar dedi ki كَمَ kelimesi basit değildir, belki kāf-ı teşbîhle مَا [mā]-i istifhāmiyyeden mürekkebdir, elifi hazf

olunduktan sonra tahfif için mīm'i iskān olundu. Ve كَم [kem] kelimesi gāh olur ki ism-i tāmm olur, bu sūrette āhiri müşedded olup munsarîf olur ve hemān mikdār ma'nāsına olur; tekūlu: أَكْثَرُ مِنَ الْكَيْمِ وَالْكَيْمِيَّةِ Kāle's-şārih كَيْمٌ بِكَيْمِ الْكَيْمِيَّةِ الْمَقَادِيرُ الَّتِي يُسْتَفْهَمُ عَنْهَا بِكَيْمِ وَالْكَيْفِيَّةِ الَّتِي يُسْتَفْهَمُ عَنْهَا بِكَيْفِ

[ك ن م]

الْكَنْمَةُ [el-kenmet] (kāf'ın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Yaraya denir; yukālu: بِيَدِهِ كَنْمَةٌ أَي جِرَاحَةٌ

كَانِمٍ [Kānim] (صَاحِبٌ [şāhib] vezninde) Sūdāndan ya'nī zengī tā'ifesinden bir sınıf adıdır.

الْكَانِمِيَّ [el-Kānimiyy] Bir şā'ir-i meşhūrdur, tā'ife-i mezkūredendir.

[ك و م]

الْكَوْمُ [el-kevm] (نَوْمٌ [nev̄m] vezninde) Cimā'e eylemek ma'nāsınadır; yukālu: كَامَ كَعَالَهُ كَوْمًا إِذَا نَكَحَهَا Kezālik aygır kısrağ'a aşmak ma'nāsınadır; yukālu: كَامَ الْحِصَانُ إِذَا نَزَا عَلَيْهَا Ve

كَوْمٍ [kevm] Nisvānın fercine itlāk olunur.

الْكَوْمَةُ [el-kūmet] (kāf'ın zammıyla) Tepeli toprak yığınınına denir.

الْتَكْوِيمُ [et-tekvīm] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Toprağı küme küme yığmak ma'nāsınadır; yukālu: كَوَّمَ التُّرَابَ إِذَا جَعَلَهُ كَوْمَةً كَوْمَةً أَي قِطْعَةً قِطْعَةً وَرَفَعَ رَأْسَهَا

الْكَوْمُ [el-kūm] (kāf'ın zammıyla) Bir bölük deveye denir.

الْكَوْمَاءُ [el-kevmā] (حَمْرَاءُ [ḥamrā] vezninde) Hörgücü büyük nākaya denir.

الْكَوْمَاءُ [el-kevm] (fethateynle) Nāka كَوْمَاءُ [kevmā] olmak ma'nāsınadır; yukālu: كَوِمَتِ النَّاقَةُ كَوْمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَتْ كَوْمَاءَ

الْأَكْوَمُ [el-ekvem] (أَحْمَرٌ [aḥmer] vezninde) Yüksek nesneye denir; yukālu: تَلَّ أَكْوَمٌ أَي مُرْتَفِعٌ

الْأَكْوَمَانِ [el-ekvemān] (tesniye bünyesiyle) İnsānın memelerinin altı yanlarına denir.

كَامُ فَيْرُوزَ [Kāmu Feyrūz] Fāris ülkesinde bir mevzi' adıdır.

الْمُكَامَةُ [el-mukāmet] (mīm'in zammıyla) Cimā'e olunmuş hatuna denir; إِكْوَامٌ [ikvām] dan ism-i mef'uldür; yukālu: إِمْرَأَةٌ مُكَامَةٌ أَي مَنكُوحَةٌ

كُومَةُ [Kūmet] (kāf'ın zammıyla) Bir hatun ismidir.

الْإِكْتِيَامُ [el-iktiyām] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Ayağın parmaklarının uçları üzere oturmak ma'nāsınadır; yukālu: إِكْتَامَ الرَّجُلُ إِذَا قَعَدَ عَلَى أَطْرَافِ أَصَابِعِ الرَّجُلِ

الْكِيمِيَاءُ [el-kīmiyā] (kāf'ın kesriyle) İksire denir yāhūd şol dārūya denir ki ma'denīye ya'nī toz ve şāb ve tengār ve güherçile ve büre ve nişadır makūlesine haml ve terkible felek-i şemsīde ya'nī 'amelini altında yāhūd felek-i kamerīde ya'nī gümüşte icrā eder. Hulāsası eczāsını hall ve 'akd ile terkīb eyledikten sonra onunla bakırı altın yāhūd gümüş ederler.

Mütercim der ki mü'ellif إِكْسِيرٌ [iksīr]i māddesinde كِيمِيَا ile tefsīr edip ve burada ibtidā كِيمِيَا [kimiyā]yı إِكْسِيرٌ [iksīr] ile beyān eyledi, ba'ḍehu harf-i terdīd ile ihtilāf-güne sebt eyledi. Zeyl-i terdīd ise إِكْسِيرٌ [iksīr]in ma'nāsıdır. Ve كِيمِيَاءُ [kimiyā] 'inde'l-ekser Yūnānīdir, hīle ve hazk ile memzūc san'at ma'nāsınadır, mu'arrebī medd iledir. Ve mü'ellif kīmiyā-gerān ıstılāhıyla tefsīr eylemiştir, zīrā onlar eşyā-i mezkūreye ma'denī ve ma'ādin-i seb'anın her birine seyyārenin biriyle

ta'bir ederler. Ve 'inde'l-ba'z خِيَمِيَا [himiya] mu'arrebidir ki yine Yūnānīdir, بَزَاءُ السَّاعَةِ [beru's-sā'at] ma'nāsınadır; ve 'alā-kavlin كِيَمِيَّةٌ mu'arrebidir ki 'İbrānīdir, مِنَ اللَّهِ ma'nāsınadır. Ve kaldı ki 'ilm-i cefrin ve kīmiyānın fi-nefsi'l-emr sıhhatinde şübhe yoktur, lākin istihrāclarında gāyet su'übet vardır, mümteni' derecesindedir, 'inde'l-muhakkikīn tebdīl-i sūret-i nev'iyye kabīlindedir. Ve sūret-i nev'iyyenin tebeddülünü bu hakīr müşāhede eylemiştir. Bir sazlığın baş tarafından sülüsânına kadar hayye olup henüz kuyruk tarafı saz olarak re'ye'l-ayn manzūrum olmuştur, lākin fenn-i mezbūrun istihsālī zūhd ve vera' ve nüfūs-ı kudsiyye ile irtibata ve mükāşefeye yāhūd ta'līm-i üstād-ı kāmile mevkūftur, yoksa beyhūde mübāşeret mahzā sevdā-yı hām ve ifnā-yı 'ömr ü māl'dır, el kīri ile yüz karalığından gayrı māyesi kalmaz, Hak celle ve 'alā kimseyi bu mekre mübtelā eylemeye.

[ك ه م]

الْكُهْمُ [el-kehm] (وَهْمٌ [vehm] vezninde) Şedā'id bir adamın gözünü korkutup cür'et ve ikdāmdan fūru-mānde eylemek ma'nāsınadır; yukālu: كَهَمْتُهُ الشَّدَائِدُ كَهْمًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا جَبَبْتُهُ عَنِ الْإِقْدَامِ

الْإِكْهَامُ [el-ikhām] (hemzenin kesriyle) Gözün nūru za'if ve fersiz olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَكْهَمَ بَصْرَهُ إِذَا كَلَّ وَرَقَّى

الْكُهَامُ [el-kehām] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Kesmez kör kılıca denir; yukālu: سَيِّفٌ كُهَامٌ Ve tekellūmden 'āciz lisāna vasf olur; yukālu: لِسَانٌ كُهَامٌ أَي عَيٌّ Ve künde ve ayağı ağır kabran ata vasf olur; yukālu: رَجُلٌ كُهَامٌ Ve 'amel-mānde koca ve üftāde adama vasf olur; yukālu: رَجُلٌ كُهَامٌ

عِنْدَهُ قَوْمٌ كُهَامٌ ve yukālu: أَي مُسِنٌ لَا غِنَاءَ عِنْدَهُ müfred ve cem'e vasf olur.

الْكُهَيْمُ [el-kehīm] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) كُهَامٌ [kehām] ma'nāsınadır.

كَيْهَمٌ [Keyhem] (حَيْدَرٌ [hayder] vezninde) Bir recül adıdır.

[ك ه م]

الْكُهْكَمُ [el-kehkem] (جَفْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Bāzincān ismidir ki ma'rūf sebzedir. Ve pek yaşlı koca adama denir. Ve her nesneden heybetlenip havf ve tevahhuş eden adama denir, كَهْكَامَةٌ [kehkāmēt] dahi denir, ثَوْرَةٌ [şersāret] vezninde.

[ك ي م]

الْكَيْمُ [el-kīm] (kāf'ın kesriyle) Hīmyer lügatinde sāhib ma'nāsınadır.

FASLU'L-LĀM

(فَضْلُ اللَّامِ)

[ل أ م]

اللُّؤْمُ [el-lu>m] (lām'ın zammı ve hemzenin sükunıyla) Bir kimse alçak ve nâkes ve fîru-māye olmak ma'nâsınadır; yukālu: لُؤْمَ الرَّجُلِ لُؤْمًا مِّنَ الْبَابِ الْخَامِسِ ضِدُّ كَرَمٍ
اللَّيْمِ [el-le'im] (emīr) [emīr] vezninde) Vasfıtır, nâkes ve denî ve fîru-māye kimseye denir; cem'i lîmā [li'am] gelir lām'ın kesriyle ve lūmā [lu'emā] gelir, kūrma [kuremā] vezninde ve lūmān [lu>mān] gelir lām'ın zammıyla.

الْإِلَامُ [el-il'am] (hemzenin kesriyle) Bir adamın le'im evladı olmak yâhūd le'imler hasletini izhâr eylemek ma'nâsınadır ki le'imlik eylemekten ibârettir; yukālu: أَلَامٌ الرَّجُلُ إِذَا وَلَدَ الْإِنَّمَاءَ أَوْ أَظْهَرَ خِصَالَهُمْ
الْأَمُ Ve çatlak nesneyi kenetleyip bitişirmek ma'nâsınadır; yukālu: أَلَامٌ الْقَمْعُ إِذَا شَدَّ ضِدُّوعُهُ
الْأَمُ Ve ıslâh eylemek ma'nâsınadır; yukālu: إِذَا أَصْلَحَهُ

الْمَلَامَانُ [el-mel'emān] (mīm'in ve hemzenin fethiyle) ve

الْمَلَامُ [el-mel'em] (maḳ'ad) [maḳ'ad] vezninde) ve

الْلَمَانُ [el-le>mān] (lām'ın fethi ve zammıyla) Bi't-tab' lūm ve denâetle muttasıf kimseye denir; yukālu: يَا مَلَامَانُ وَيَا مَلَامُ وَيَا لَمَانُ وَلُؤْمَانُ أَيُّ يَا لَيْمِ

اللَّامُ [el-le>m] (lām'ın fethiyle) Bir adamı lūm ve hısete nisbet eylemek ma'nâsınadır ki filān le'imdir demekten ibârettir; yukālu: إِذَا لَأَمَهُ لَأَمًا مِّنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا نَسَبَهُ إِلَى اللُّؤْمِ
لُؤْمًا Ve oka lūmā [lu'am] dedikleri yelek geçirmek ma'nâsınadır; yukālu: لَأَمَ

إِذَا جَعَلَ عَلَيْهِ رِيْشًا لُؤْمًا Ve ıslâh eylemek ma'nâsınadır; yukālu: إِذَا أَصْلَحَهُ إِذَا أَصْلَحَهُ
لَأَمَ [le>m] Şahs ve kālība denir. Ve bir recül ismidir. Ve lūmā [lu'am] dedikleri yelek geçirilmiş oka denir.

التَّلِيمُ [et-tel'im] (tef'il) [tef'il] vezninde) ve **الْمَلَاءِمَةُ** [el-mulā'emet] (mufā'let) [mufā'let] vezninde) Bu dahi ıslâh eylemek ma'nâsınadır; yukālu: إِذَا أَصْلَحَهُ
لَأَمَهُ وَلَأَمَهُ إِذَا أَصْلَحَهُ
لَأَمَهُ Ve

مَلَاءِمَةٌ [mulā'emet] Muvāfakat ma'nâsınadır; yukālu: إِذَا وَافَقَهُ

الْإِلْتِيَامُ [el-ilti'am] (ifti'al) [ifti'al] vezninde) ve

التَّلَامُ [et-tele'um] (tefa'ul) [tefa'ul] vezninde) ve

التَّلَاءُمُ [et-telā'um] (tefā'ul) [tefā'ul] vezninde) Fāsîd nesne ıslâh olmak ma'nâsınadır; yukālu: إِنْ تَلَأَمَ الشَّيْءُ وَتَلَأَمَ إِذَا انْضَلَحَ

الْمَلَامُ [el-mel'em] (maḳ'ad) [maḳ'ad] vezninde) ve

الْمِلَامُ [el-mil'em] (minber) [minber] vezninde) ve

الْمِلَامُ [el-mil'am] (mişbāh) [mişbāh] vezninde) lūm olanları ma'zūr tutup ya'nî lūmlerini birer 'özr ve bahâne ile üzerlerinden def ile vikāye eder olan adama denir; yukālu: هُوَ مَلَامٌ وَمِلَامٌ وَمِلَامٌ أَيُّ يُعْذِرُ الْإِنَّمَاءَ

الْلَامَةُ [el-le'met] (temret) [temret] vezninde) Zırha denir, dir' [dir'] ma'nâsına; cem'i lūm [le>m] gelir, temr [temr] gibi ve lūm [lu'em] gelir, şurad [şurad] gibi.

الْإِسْتِلاَمُ [el-istil'am] lîmā [li'am] olan kabileden tezevvüc eylemekle le'im kayınlar peydā eylemek ma'nâsınadır; yukālu: إِسْتَلَامَ أَصْهَارًا أَيُّ اتَّخَذَهُمْ لِيَأْمَا وَتَزَوَّجَ فِي

اللَّيَامُ Ve zırh giymek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَلَّامَ الرَّجُلُ إِذَا لَبَسَ اللَّامَةَ Ve bir adamın le'im pederi olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَلَّامَ فَلَانَ الْأَبَ أَي لَهْ أَبَ سَوَاءً

الْلَوَامُ [el-lu'ām] (غُرَابٌ [gūrāb] vezninde) Şol kuş yeleşine denir ki birbirine mülā'im ola, ya'nī kuş kanadını devşirdikte iç yüzü öbür yeleşin arkasına gelen yelectir ki sık ve muhkem olmakla makbūldür. Ve

لَوَامٌ [lu'ām] Hācet ma'nāsınadır; yukālu: لَهْ لَوَامٌ أَي حَاجَةٌ

الْلَيْمُ [el-li'm] ve

الْلَيَامُ [el-li'ām] (lām'ların kesriyle) Misl ve mānend ma'nāsınadır; cem'i **الْلَامُ** [el'ām] gelir, **أَمْثَالٌ** [emsāl] gibi ve **لَيَامٌ** [li'ām] gelir lām'ın kesriyle ki **لَيْمٌ** [li'm]in cem'idir; yukālu: هُوَ لَيْمُهُ وَلَيَامُهُ أَي مِثْلُهُ وَشَبِيهُهُ

لَيْمٌ [li'm] Nās beyninde vāki' barışıklığa ve sulh ve ittifāka itlāk olunur; yukālu: عَسَلٌ لَيْمٌ أَي ضَلَحَ وَاتَّفَقَ Ve bala denir **عَسَلٌ** [ʿasel] ma'nāsına.

الْلَمَةُ [el-lumet] (lām'ın zammı ve mīm'in tahfifiyle) Bir nesnenin misl ve müşākil ve muvāfikına denir; ve minhu kavlu 'Ömer radiyallāhu ʿanhu: وَقَدْ زُوِّجَتْ شَابَةً شَيْخًا فَقَتَلَتْهُ" أَيَّهَا النَّاسُ لَيْنُكَ الرَّجُلُ لَمَتُهُ مِنَ النَّسَاءِ وَلَيْتُكَشِخَ الْمَرْأَةِ" Ve bunun aslı **لَمَتَهَا مِنَ الرَّجَالِ** "أَي شَكَلَهُ وَمِثْلُهُ" idi āhirinde olan hā' vasatından mahzūf olan hemzedden ıvazdır.

الْلَوَمَةُ [el-lu'emet] (هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) Şol kimseye denir ki kendisi hal-ka ikrām ve ihsāndan bī-behre olmakla sā'irin lutf ve ihsānını istib'ād vechiyle hikāye eder ola; yukālu: رَجُلٌ لَوَمَةٌ إِذَا كَانَ يَحْكِي مَا يَصْنَعُ غَيْرُهُ يَعْنِي أَنَّهُ لَيْمٌ لَا يُعْطِي وَيَحْكِي

عَسَلٌ لَيْمٌ أَي ضَلَحَ وَاتَّفَقَ Ve مُسْتَبَعِدًا صَنِيعَةَ الْكَرِيمِ

لَوَمَةٌ [lu'emet] Çiftçilerin bi'l-cümle yat ve

yarağına denir, saban ve demiri ve sā'iri gibi. Ve şol metā'-ı nefise denir ki pek hūb ve fāhir olmakla gayra ne bahş ve ne i'āre olunur ola; yukālu: مَتَاعٌ لَوَمَةٌ أَي يُبْخَلُ بِهِ لِحُسْنِهِ **الْمَلَأَمُ** [el-mule'ʿem] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Zırhlı ve cevşenli adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَلَأَمٌ أَي مُدْرَعٌ

[ل ب م]

الْلَبْمُ [el-lebem] (lām'ın ve bā'nın fet-hiyle) Arkada kürek kemiği seğirmek ma'nāsınadır; tekūlu: لَبِمَ كَتَيْفِي لَبْمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اخْتَلَجَ

[ل ت م]

الْلَتْمُ [el-letm] (كَتْمٌ [ketm] vezninde) Bir nesne ile bir kimsenin boğazına dürtmek ma'nāsınadır; yukālu: لَتَمْتُ مَنَحْرَهُ لَتْمًا مِنَ الْبَابِ Ve vurmak ma'nāsınadır; yukālu: لَتَمْتُ إِذَا صَرَبْتَهُ Ve atmak ma'nāsınadır; yukālu: لَتَمْتُ السَّهْمَ إِذَا رَمَاهُ

الْلَتَمُ [el-letem] (fethateynle) Yaraya denir, cirāhat ma'nāsına.

مِلْتَمٌ [Miltem] (مَنْبَرٌ [minber] vezninde) ve

لَيْتِمٌ [Letīm] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

لَاتِمٌ [Lātim] (صَاحِبٌ [şāhib] vezninde) Esāmī-i nāstandır.

مَلَاتِمَاتٌ [Mulātimāt] (mīm'in zammı ve tā'nın kesriyle) Ezd kabilesinden münşā'ib bir kabiledir; ahālisine neseblerinden su'āl olundukta bizlere Benū Mulātem derler diye cevāb ederler tā'nın fethiyle, pes **مَلَاتِمٌ** [Mulātim] cedlerinin ismi olur.

[ل ث م]

الْلَشْمُ [el-leşm] (lām'ın fethi ve şā-yı müsellenenin sükūnuyla) Deve tabanıyla taşları ufatmak ma'nāsınadır; ma'nā-yı ātīden me'hūzdur; yukālu: لَثَمَ الْبَعِيرُ الْحِجَارَةَ بِحَقْفِهَا لَثْمًا

met] vezninde. Ve ‘Arablar “Filān maslahatından susuz ve yorgun bī-tāb ve tüvān ‘avlān ve insirāf eyledi” diyecek yerde فَلَانٌ فَجَاءَ وَقَدْ قَرَضَ رِبَاطَهُ نِيتَكِي لَفَظٌ لِحَامُهُ derler, dāmdan halās bulan āhū gibi “Cemīr-i kuyūdātını kat‘ edip geldi” diyecek yerde; yukālu: لَفَظٌ فَلَانٌ لِحَامُهُ أَيِ انْصَرَفَ مِنْ حَاجَتِهِ مَجْهُودًا مِنَ الْإِعْيَاءِ وَالْعَطَشِ

الْمَلْتُومُ [el-melšūm] Taş kesmekle mecrūh olan tabana denir; yukālu: حُفٌّ مَلْتُومٌ أَيِ مَرْتُومٌ

الْلِيَامُ [el-lišām] [kitāb] vezninde) Nisvānın ağızlarına tutundukları nikāba denir ki yaşmak ta‘bir olunur; yukālu: جَاءَتْ وَعَلَى فَمِهَا لِيَامٌ أَيِ نِقَابٌ

الْإِلْتِيَامُ [el-iltiṣām] [ifti‘āl] vezninde) ve

الْتَلْتُمُ [et-teleṣṣum] [tefa‘ul] vezninde) Hatun yaşmaklanmak ma‘nāsınadır; yukālu: اِلْتَلْتَمَتِ الْمَرْأَةُ وَتَلْتَمَتِ إِذَا شَدَّتِ اللَّيَامَ عَلَى فَمِهَا

الْلِيْمَةُ [el-liṣmet] (lām’ın kesriyle) Binā-inev‘dir, yaşmak tutunuşuna denir; yukālu: هِيَ حَسَنَةُ اللَّيْمَةِ أَيِ الْإِلْتِيَامِ

الْلَيْسِيِيَّةُ [el-leysemiyyet] [ḥayderiyet] vezninde) Hatun yaşmağı çabuk tutunmağa denir.

[ل ج م]

الْلِحَامُ [el-licām] [cīm’le kitāb] vezninde) Dābbe ağızına vurulan uyana denir, ligām-ı Fārisī mu‘arrebidir. Ve

لِحَامٌ [Licām] Biṣṭām b. Ḳays’ın feresi isimdir ki Benu’n-Nehīm cemā‘atından ahz eylemişti. Ve

لِحَامٌ [licām] Nisvānın hayz bezine itlāk olunur ki at uyanı gibi çekip bend ederler. Ve deveye mahsūs bir damga adıdır; cem‘i لُجْمٌ [lucum] gelir, كُتُبٌ [kutub] vezninde ve اَلْجِمَةُ [elcimet] gelir, اَسْنِيْمَةٌ [esni-

met] vezninde. Ve ‘Arablar “Filān maslahatından susuz ve yorgun bī-tāb ve tüvān ‘avlān ve insirāf eyledi” diyecek yerde فَلَانٌ فَجَاءَ وَقَدْ قَرَضَ رِبَاطَهُ نِيتَكِي لَفَظٌ لِحَامُهُ derler, dāmdan halās bulan āhū gibi “Cemīr-i kuyūdātını kat‘ edip geldi” diyecek yerde; yukālu: لَفَظٌ فَلَانٌ لِحَامُهُ أَيِ انْصَرَفَ مِنْ حَاجَتِهِ مَجْهُودًا مِنَ الْإِعْيَاءِ وَالْعَطَشِ

الْتَلْتُمُ [et-teleccum] [tefa‘ul] vezninde) Hatun hayz bezi tutunmak ma‘nāsınadır; yukālu: تَلَجَمَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا شَدَّتْ فَزَجَهَا اللَّجَامُ

الْإِلْحَامُ [el-ilcām] (hemzenin kesriyle) Atı uyanlamak yāhūd لِحَامٌ [licām] dedikleri damga ile damgalamak ma‘nāsınadır; yukālu: اَلْلِحْمُ الدَّابَّةُ إِذَا أَلْبَسَهَا اللَّحَامُ أَوْ وَسَمَهَا بِهِ Ve su içinde olan adamın ağızına kadar bürüyüp çıkmak ma‘nāsına müsta‘emeldir; yukālu: اَلْجِمَةُ الْمَاءُ إِذَا بَلَغَ فَاهُ

الْلُجْمُ [el-lucem] [şurad] vezninde) Bir cānver adıdır, ‘alā-kavlin aḫṣā’ [sāmmu ebraş] dedikleri kelerin isimidir yāhūd kurbağalara denir; müfredi لُجْمَةٌ [lucmet]tir, غُرْفَةٌ [gurfet] vezninde.

الْلُجْمُ [el-lucum] (zammeteynle) لُجْمٌ [lucem] ma‘nāsınadır.

الْلُجْمُ [el-lecem] (fethateynle) ve

الْلُجَامُ [el-lucām] [gūrāb] vezninde) Kendisinden teşe‘üm olunan şey’e denir.

الْلُجْمَةُ [el-lucmet] [gurfet] vezninde) Havā ma‘nāsınadır. Ve tepesi yassı dağa denir. Ve derenin bir nāhiyesine denir.

الْلُجْمَةُ [el-lecemet] (fethātla) Davarın çehresinde uyan vurulan yere denir.

الْلُجْمُ [el-lecm] [recm] vezninde) Esvāb dikmek ma‘nāsınadır; yukālu: لَجِمَ الثَّوْبَ لَجْمًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا خَاطَهُ

التَّلْحِيمُ [et-telcīm] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) Bu dahi su ağıza kadar bürüyüp çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: لَحْمَةُ الْمَاءِ إِذَا بَلَغَ فَاهُ

رَوْضَةُ أَلْجَامِ [Ravḍatu Elcām] yāhūd

رَوْضَةُ أَجَامِ [Ravḍatu Ācām] Medīne-i münevvere kurbünde bir merg-zār ismidir.

مُلْجَمٌ [Mulcem] [مُكْرَمٌ] [mukrem] vezninde) Bir recül adıdır.

[ل ح م]

اللَّحْمُ [el-laḥm] (lām'ın fethi ve ḥā-yı müh-melenin sükūnuyla ve fethiyle) Ete denir Fārisīde gūşt denir; cem'i **اللَّحْمُ** [elḥum] gelir, **أَفْلُسٌ** [eflus] gibi ve **لُحُومٌ** [luḥūm] gelir ve **لِحَامٌ** [liḥām] gelir ve **لُحْمَانٌ** [luḥmān] gelir lām'ın zammıyla. Ve her nesnenin üzerine ve içine itlāk olunur; yukālu: لَحْمٌ لَتَمْرٍ أَيْ لُبُهُ

لَحْمٌ [laḥm] Masdar olur, bir işi muhkem kılmak ma'nāsınadır; yukālu: لَحْمَ الْأَمْرِ لَحْمًا Ve kemikten et soy-mak ma'nāsınadır; yukālu: لَحْمَ الْعَظْمِ إِذَا عَرَقَهُ Ve kuyumcu kırık nesneyi yapıştırmak ma'nāsınadır ki lehimlemek ta'bir olunur; yukālu: لَحْمَ الصَّانِعِ الْفِصَّةِ إِذَا لَأَمَهَا Ve bir adama et yedirmek ma'nāsınadır; yukālu: لَحْمَهُ Ve bir yerde ilişip kalmak ma'nāsınadır; yukālu: لَحْمَ الرَّجُلِ لَحْمًا Ve katl olunmak ma'nāsınadır; yukālu: لَحْمَ الرَّجُلِ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا قُتِلَ

اللَّحْمَةُ [el-laḥmet] [تَمْرَةٌ] [temret] vezninde) Et parçasına denir, **لَحْمٌ** [laḥm]den ahasstır.

اللَّحْمَةُ [el-luḥmet] [غُرْفَةٌ] [gurfet] vezninde) Hısımlığa denir; yukālu: بَيْنَهُمَا لَحْمَةٌ أَيْ قَرَابَةٌ Ve nesc olan sevbin argacına denir ki arış mukābilidir; yukālu: هَذِهِ لَحْمَةُ الثُّوبِ وَهِيَ مَا Ve سُدْيِي بِهِ بَيْنَ سُدَى الثُّوبِ

لُحْمَةُ الْبَازِي [luḥmetu'l-bāzī] Doğana sayd ettiği şikārdan verilen et pāresine denir. Bu iki ma'nāda lām'ın fethiyle de cā'izdir; yukālu: هَذِهِ لُحْمَةُ الْبَازِي أَيْ مَا يُطْعَمُهُ مِمَّا يَصِيدُهُ Ve

لُحْمَةُ جِلْدَةِ الرَّأْسِ [luḥmetu cildeti'r-re's] Baş derisinin iç yüzüne denir ki ete mücāvır olur.

الْمَلْحَمَةُ [el-melḥamet] [مَرْحَلَةٌ] [merḥalet] vezninde) 'Azīmü'l-kitāl olan vak'aya ve cenk ve aṣūba denir; yukālu: وَقَعَتْ بَيْنَهُمْ مَلْحَمَةٌ أَيْ وَقَعَتْ عَظِيمَةُ الْقَتْلِ

اللَّحْمُ [el-leḥim] [كَيْفٌ] [ketif] vezninde) Arslana denir. Ve gövdesi etli tenū-mend adama denir. Ve eti pek sevip çok ekl eder olan adama denir. Ve şol hāneye itlāk olunur ki onda nāsın fasl ve gıybeti çok vākif olur ola; ve bihi fussire'l-hadīsu: "إِنَّ اللَّهَ يُبْغِضُ الْبَيْتَ اللَّحْمِ" وَهُوَ الَّذِي يُغْتَابُ فِيهِ النَّاسُ Ve dā'imā et ekl eder yāhūd ondan pek hoşlanır olan doğan makülesine denir; yukālu: بَازٌ لَحْمٌ إِذَا كَانَ يَأْكُلُ اللَّحْمَ أَوْ يَشْتَبِيهِ

الْمُسْتَلْحِمُ [el-mustelḥim] (ism-i fā'il bün-yesiyle) Arslana denir.

اللَّحِيمُ [el-leḥīm] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) Bu dahi gövdesi etli tenū-mend adama denir; yukālu: Ve رَجُلٌ لَحِيمٌ وَلَحِيمٌ أَيْ الْكَثِيرُ لَحْمِ الْجَسَدِ Ve et sāhibine denir; yukālu: رَجُلٌ لَحِيمٌ أَيْ ذُو لَحْمٍ Ve bir nesnenin muvāfik ve müşākiline denir; yukālu: Ve هَذَا لَحِيمٌ هَذَا أَيْ وَقْفُهُ وَشَكْلُهُ Ve maktüle denir, **قَاتِلٌ** [qatīl] ma'nāsına.

اللَّحَامَةُ [el-leḥāmet] [كِرَامَةٌ] [kerāmet] vezninde) Bir adamın gövdesi etli olmak ma'nāsınadır; yukālu: لَحْمَ الرَّجُلِ لَحَامَةً مِنْ Ve et yemeği pek sever olmak ma'nāsınadır; yukālu: لَحْمَ الرَّجُلِ إِذَا كَانَ قَرَمًا إِلَى اللَّحْمِ

اللَّحْمُ [el-leḥam] (fethateynle) لَحَامَةً

ihkām ve beynlerini te'lîf ve te'nīs emriyle meb'ūs peygamber demek olur.

الإلتحَامُ [el-iltihām] [ifti'āl] vezninde) Yara onulmakla ağızı bitişmek ma'nāsınadır; yukālu: **الْتَحَمَ الْجُرْحُ لِلْبُرءِ** Ve cenk kızıışıp şiddet bulmak ma'nāsınadır ki **لُحْمَةٌ** [luḥmet] gibi iki sipāh birbirine girişmekten 'ibārettir; yukālu: **الْتَحَمَتِ الْحَرْبُ إِذَا اشْتَدَّتْ**

[ل ح س م]

اللتحاسيم [el-lehāsīm] (lām'ın fethi ve sīn'in kesriyle) Daracık derelerin suları akacak yerlerine denir; **لُحْسُمٌ** [luḥsum] müfredidir, **قُنْفُذٌ** [qunfuz] vezninde.

[ل خ م]

اللحم [el-laḥm] (lām'ın fethi ve ḥā-yı mu'cemenin sükūnuyla) Kesmek ma'nāsınadır; yukālu: **لَحِمًا مِنَ الْبَابِ** Ve çehreye tabanca vurmak ma'nāsınadır; yukālu: **لَحِمَةً إِذَا لَطَمَهُ** Ve

لَحْمٌ [Laḥm] Yemen'de bir kabilenin adıdır. Ve

لَحْمٌ [laḥm] Bir adamın yüzü etli ve kalın olmak ma'nāsınadır; yukālu: **لَحِمَ الرَّجُلُ** Ve **لَحْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا كَثُرَ لَحْمٌ وَجْهَهُ وَعَظُ** Ve bunun fi'li ve tasarrufu mehcūr ve gayr-i müsta'meldir.

اللحم [el-luḥm] (lām'ın zammıyla) Deniz balıklarından bir cins balık ismidir ki **كَوْسَجٌ** [kevsec] dedikleri balık olacaktır.

اللحمة [el-laḥmet] [temret] vezninde) Vücūda 'arız olan fütūr ve sıklete denir; yukālu: **بِهِ لَحْمَةٌ أَيُّ يُقَالُ نَفْسٌ وَفَتْرَةٌ**

اللحمة [el-leḥamet] (feteḥātla) ve

اللحمة [el-luḥamet] [humezet] vezninde) Sakīl ve girān-cān adama ednir;

yukālu: **رَجُلٌ لَحْمَةٌ وَلُحْمَةٌ أَيُّ الثَّقِيلُ الْجَبِيسُ** Ve **لَحْمَةٌ** [leḥamet] (feteḥātla) Dağın sırtından aşan yokuş yola denir. Ve **Ḥicāz'**da bir vādī ismidir.

اللحام [el-liḥām] [kitāb] vezninde) Şamarlaşmak ma'nāsınadır; yukālu: **لَاخِمَةٌ** Şārihin tansisi üzere **لَاخِمًا أَيُّ لَأَطَمَهُ لَطَامًا** nüşhaları galattır, savāb olan **وَكَسَحَابِ الْفِطَامِ** olmaktır, niteki me'ḥazı olan **Muḥkem**'de öylece mazbūttur.

اللحامة [el-leḥāmet] [selāmet] vezninde) Bu dahi bir adamın yüzü etli ve galīz olmak ma'nāsınadır; yukālu: **لَحْمٌ الرَّجُلُ لَحَامَةٌ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَثُرَ لَحْمٌ وَجْهَهُ** **لَاخِمًا** [laḥm] gibi bundan dahi emsile-i muhtelife mutasarrıf değildir, ef'āl-i mehcüredendir.

[ل خ ح م]

اللحجم [el-laḥcem] (cīm'le **جَعْفَرٌ** [ca'fer] vezninde) Karnı vāsī'e deveye denir. Ve açık yola denir; yukālu: **طَرِيقٌ لِحْجَمٌ أَيُّ وَاضِحٌ** Ve ferci bārid 'avrete denir; yukālu: **إِمْرَأَةٌ لِحْجَمٌ أَيُّ الْبَارِدَةُ الْفَرْجِ**

[ل د م]

اللدم [el-ledm] [hedm] vezninde) Yüze sille vurmak ma'nāsınadır; yukālu: **لَدَمَ وَجْهَهُ لَدَمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا لَطَمَهُ** Ve bir adama yā bir nesneye patırtısı çatırtısı işitilir ağır nesne ile vurmak ma'nāsınadır; yukālu: **لَدَمَ الشُّوبَ إِذَا يَارَتْكَ بِالصَّخْرَةِ إِذَا ضَرَبَهُ بِهَا** Ve yırtık yamamak ma'nāsınadır; yukālu: **رَجُلٌ فَدَمَ ثَدْمٌ لَدَمٌ إِتْبَاعٌ** ve kavluhum: **رَفَعَهُ**

اللاديم [el-lādim] [ledm] lafzından ism-i fā'ildir; cem'i **لَدَمٌ** [ledem]dir fethateynle, **لَادِيمٌ** [hādīm] ve **لَادِمٌ** [hadem] gibi.

التلديم [et-teldīm] [tef'īl] vezninde) Bu dahi libās yırtığını yamamak

[ل ز م]

اللزّم [el-lezm] (lām'ın fethi ve zāy-ı mu'cemenin sükūnuyla) ve

اللزّوم [el-luzūm] (فُعُودٌ [ku'ūd] vezninde) ve

اللزّام [el-lezām] ve

اللزّامة [el-lezāmet] (lām'ların fethiyle) ve

اللزّمة [el-luzmet] ve

اللزّمَان [el-luzmān] (lām'ların zammıyla) Bir şey' bir nesneden aslā münfekk olmayıp onunla sābit ve dā'im olmak ma'nāsınadır; yukālu: لَزِمَهُ لَزْمًا وَلَزُمًا وَلَزُومًا وَلَزَامًا Bir şey'e bir nesneden aslā münfekk olmayıp onunla sābit ve dā'im olmak ma'nāsınadır; yukālu: لَزِمَهُ لَزْمًا وَلَزُمًا وَلَزُومًا وَلَزَامًا

الْمُلَازِمَةُ [el-mulāzemet] (مُقَاتَلَةٌ [muqātelet] vezninde) ve

اللزّام [el-lizām] (قِتَالٌ [kitāl] vezninde) لَزُومٌ [luzūm] ma'nāsınadır; yukālu: لَزِمَهُ مَلَازِمَةً وَلَزَامًا بِمَعْنَى لَزِمَهُ

الْإِلْتِزَام [el-iltizām] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) مُلَازِمَةٌ [mulāzemet] ma'nāsınadır; yukālu: لَزِمَهُ لَزْمًا Ve لَزِمَهُ بِمَعْنَى لَزِمَهُ Bir nesneyi kendi üzerine lāzım edinmek ma'nāsınadır; yukālu: لَزِمَهُ لَزْمًا Ve bir adamın boynuna sarmaşıp der-āgūş eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: إِذًا اعْتَنَقَهُ Şārih der ki مُلْتَزِمٌ [multezim]-i Ka'be-i mu'azzama bundan me'hūzdur.

الْإِلْزَام [el-ilzām] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi bir adama lāzım kılmak ma'nāsınadır; yukālu: لَزِمَهُ الشَّيْءَ فَالْتَزَمَهُ

اللزّمة [el-luzemet] (هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) Şol şey'e denir ki işlediği nesneden yapışkan otu gibi ayrılmaz ola; yukālu: هُوَ لَزْمَةٌ أَيْ إِذَا لَزِمَ شَيْئًا لَا يَفَارِقُهُ

اللزّام [el-lizām] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde)

Ölüme itlāk olunur. Ve hisāb-ı yevm-i kıyāmete itlāk olunur. Ve bir nesneye pek lāzım ve mülāzım olana denir; yukālu: هُوَ لَزَامُهُ أَيْ مُلَازِمُهُ جِدًّا Ve فَیضَلُ [fayşal] ma'nāsınadır ki iki nesne miyānını fāsıl olandır, iki tarafa dahi mülāzım olur.

اللزّم [el-lezim] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Bu dahi فَیضَلُ [fayşal] ma'nāsınadır.

اللزّام [el-lāzım] (ism-i fā'ildir) ve minhu لَزِمْتُهُ لَزْمًا Ve Veşil er-Riyāhī yāhūd Bişr b. 'Amr b. Uheyb feresinin ismidir.

لَزَامِي [lezāmi] (قَطَامٌ [kaṭāmi] vezninde) لَزَامِيَةٌ [lāzimet] ma'nāsınadır; yukālu: سَبَبٌ لَزَامٍ أَيْ لَزِمْتُهُ وَكَذَا صَرْفِيَةٌ لَزَامِيَةٌ

الْمُلَازِم [el-mulāzım] مُدَاوِمٌ [mudāvim] vezninde ve müradifidir. Ve mu'ānik ma'nāsınadır.

الْمِلْزَم [el-milzem] (مِئْبَرٌ [minber] vezninde) Cendere ve mengene ta'b'ir olunan ālete denir ki mücellidler ve kumaşçılar kullanırlar, Fāriside tahta-cāme derler.

اللزّم [el-lezem] (fethateynle) Bir nesneyi fasl ve temyiz eylemeğe denir; yukālu: لَزِمْتُهُ لَزْمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا فَضَلَهُ

[ل س م]

اللسّم [el-lesem] (fethateynle) Mahzā 'acz-i kelāmdan nāşī sükūt eylemek ma'nāsınadır; 'akl ve reşād cihetiyle olan sükūta itlāk olunmaz; yukālu: لَسِمَ الرَّجُلُ لَسْمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا سَكَتَ عَيْنًا لَا عَقْلًا

الْإِلْسَام [el-ilsām] (hemzenin kesriyle) Bir adama delil telkīn eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَلَسَمْتُهُ حُجَّتَهُ إِذَا لَقِنْتُهُ Ve bir adama bir nesneyi ilzām eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَلَسَمْتُ الطَّرِيقَ إِذَا لَزِمْتُهُ إِيَّاهُ Ve bir kimseye bir nesneyi tattırmak ma'nāsınadır; yukālu: مَا أَلَسَمْتُهُ أَيْ مَا أَلَقْتُهُ

eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَلَسَمَ الشَّيْءَ إِذَا طَلَبَهُ

الْإِسْتِلْسَامُ [el-istilsām] Bu dahi nesne taleb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: اسْتَلْسَمَ الشَّيْءَ إِذَا طَلَبَهُ

الْلُسُومُ [el-lusūm] لُزُومٌ [luzūm] vezninde ve mürādifidir; yukālu: لُسِمَهُ لُسُومًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ أَي لِرِمِّهِ لُزُومًا

الْلَسَامُ [el-lesām] سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Tadacak cüz' nesneye denir ki tadımlık ta'bīr olunur.

الْلَسْمُ [el-lesm] حَنْسَمٌ [ḥasm] vezninde) Tatmak ma'nāsınadır; yukālu: مَا لَسَمَ لَسَامًا أَي مَا ذَاقَ شَيْئًا

[ل ض م]

الْلَضْمُ [el-laḍm] (lām'ın fethi ve ḍād-ı mu'cemenin sükūnuyla) 'Unf ve ilhāh eylemek ma'nāsınadır; yukālu: لَضَمَهُ لَضْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا عَنَفَ عَلَيْهِ وَأَلَحَّ

[ل ط م]

الْلَطْمُ [el-laṭm] (lām'ın fethi ve tā'nın sükūnuyla) El ayasıyla bir adamın yüzüne yā bedeninin safhasına şamar vurmak ma'nāsınadır; yukālu: لَطَمَهُ لَطْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا ضَرَبَهُ خَدَّهُ أَوْ صَفْحَةَ جَسَدِهِ بِالْكَفِّ مَفْتُوحَةً Ve minhu'l-meselu: "لَوْ ذَاتُ سَوَارٍ لَطَمْتَنِي" Ya'nī "Kāškī bana tabanca vuran kol-ları bilezikli bir kadın olaydı" ki murād eṣrāf-ı düdmāndan bir hatun olaydı demektir, bir hatuna küf ve 'adīli olmayan fūrū-māyeden bir 'avret sille vurmakla kelām-ı mezbūru tefevvüh eyledi; bir adama edāniden biri isā'et edip yāhūd zebān-dırāzlık eyledikte irād olunur. Ve

لَطَمَ [laṭm] Yapıştırmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: لَطَمَهُ بِهِ أَي أَلْصَقَهُ

الْمَلَاطَمَةُ [el-mulāṭamet] مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet]

vezninde) ve

الْلِطَامُ [el-liṭām] قِتَالٌ [qitāl] vezninde) Bu dahi لَطَمَ [laṭm] ma'nāsınadır; yukālu: لَاطَمَهُ وَلَاطَمَةً بِمَعْنَى لَطَمَهُ

الْمَلْطَمَانُ [el-melṭāmān] مَقْعَدَانٌ [maq'adān] vezninde) مَلْطَمٌ [melṭam] lafzından tesniyedir ki ism-i mekāndır, iki yanağa itlāk olunur.

الْلَطِيمُ [el-leṭīm] أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bir yanağı sakar olan ata denir; cem'i لَطِيمٌ [luṭm]dur lām'ın zammıyla; yukālu: فَرَسٌ لَطِيمٌ أَي الْأَبْيَضُ الْمَلْطَمُ Ve koşu atlarından dokuzuncu ata denir ki mecmū'u on olur. Ve misk ta'bīr olunan 'itra denir. Ve mutlakan nisvānın zülüflerine süründükleri tīb ve 'itra denir. Ve bir buğur deve ismidir. Ve Rebī'a b. Mukeddem ve Fuḍāle b. Hind el-Gādirī fereslerinin ismidir. Ve

لَطِيمٌ [leṭīm] Babası ve anası vefāt eylemiş oğlana denir, niteki يَتِيمٌ [yetīm] babası vefāt eylemiş olana ve 'aciyy غَنِيٌّ [ganiyy] vezninde anası vefāt eylemiş olana denir; yukālu: غُلَامٌ لَطِيمٌ إِذَا مَاتَ أَبُوَاهُ وَغُلَامٌ غَنِيٌّ إِذَا مَاتَ أَبُوَاهُ وَعَجِيٌّ إِذَا مَاتَتْ أُمُّهُ Şārih der ki burada nüshalar müşevveştir, savāb olan وَاللَّطِيمُ مَنْ مَاتَ أَبُوَاهُ وَالْيَتِيمُ مَنْ مَاتَ أَبُوَاهُ وَالْعَجِيٌّ مَنْ مَاتَتْ أُمُّهُ 'unvānında olmaktadır. Ve

لَطِيمٌ [leṭīm] Şol deve yavrusuna denir ki 'adet-i 'Arab üzere Süheyl yıldızı doğduktā çoban onun iki kulağından tutup Suheyl yıldızına karşı "Bunu gördün mü? Ḥudā hakkı için min-ba'd sana bir katre süt emmek yoktur!" diyerek yüzüne tabanca vurup anasından ayırıp ve anasının bütün memelerini bend eyleye. Ve mükerreren لَطِيمٌ لَطِيمٌ koyunu sağmak için çağırarak asvāttandır.

اللطيمة [el-leṭīmet] [sefīnet] [sefīnet] vezninde) Bu dahi misk taʿbīr olunan tibe denir. Ve misk konulan kaba yāhūd misk çarşısına denir, ʿalā-kavlin bir mahalden misk celb eden kāfileye denir.

التلطم [et-telaṭṭum] [tefaʿul] [tefaʿul] vezninde) Çehre bozarmak maʿnāsınadır; yukālu: تَلَطَّم وَجْهَهُ إِذَا اُرْبَدَّ

التلطم [et-telṭīm] [tefīl] [tefīl] vezninde) Mektubu mühürlemek maʿnāsınadır; yukālu: لَطَّم الْكِتَابَ إِذَا خَتَمَهُ

الملاطم [el-mulaṭṭam] [muʿazzam] [muʿazzam] vezninde) Leʿīm ve nākese itlāk olunur.

الملاطم [el-milṭam] [minber] [minber] vezninde) Heybeye toz ve toprak bulaşmasını diye altına ferş ettikleri meşine denir.

الإلتطام [el-iltiṭām] [iftiʿāl] [iftiʿāl] vezninde) Birbirine tabanca vuruşmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنَلَطَّم الْقَوْمُ إِذَا لَطَّم بَعْضُهُمْ بَعْضًا Ve deryanın mevcleri birbirine çarpılmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: إِنَلَطَّمَتِ الْأَمْوَاجُ إِذَا صَرَبَ بَعْضُهَا بَعْضًا

اللاطم [el-Lāṭim] ve

الملاطم [el-Mulāṭim] [mulāzim] [mulāzim] vezninde) Esāmī-i ricāldendir.

[ل ع ث م]

اللعثمة [el-laʿṣemet] [sā-yı] [sā-yı] müsellese ile **دخرجة** [dahrecet] vezninde) ve

التلغثم [et-telaḡṡum] [tedaḡruc] [tedaḡruc] vezninde) Bir işte ʿacele ve ikdām eylemeyi tevakkuf ve teʿennī kılmak ʿalā-kavlin irkilip teʿemmül ve tabassur eylemek maʿnāsınadır; yukālu: لَعَثَمَ فِي الْأَمْرِ وَتَلَعَثَمَ إِذَا لَعَثَمَ فِي الْأَمْرِ وَتَوَقَّفَ وَتَأَنَّى أَوْ نَكَصَ عُنْهُ وَتَبَصَّرَهُ تَمَكَّثَ فِيهِ وَتَوَقَّفَ وَتَأَنَّى أَوْ نَكَصَ عُنْهُ وَتَبَصَّرَهُ

[ل ع م]

اللعثم [el-leʿam] [fethateynle] Ağızdan

akan salyara denir.

[ل ع ذ م]

اللعذمة [el-laʿzemet] [zāl-ı] [zāl-ı] muʿceme ile **لعثمة** [laʿṣemet] vezninde ve mürādifidir.

اللعذمي [el-laʿzemiyy] [caʿferiyy] [caʿferiyy] vezninde) Harīs adama denir.

التلغذم [et-telaḡzum] [tedaḡruc] [tedaḡruc] vezninde) Nesne ekl eylemek maʿnāsınadır; tekülü: مَا تَلَعَذَمْنَا شَيْئًا أَيَّ مَا أَكَلْنَا

[ل ع س م]

التلغسّم [et-telaḡsum] [telaḡsum] [telaḡsum] vezninde ve mürādifidir; yukālu: تَلَعَسَمَ فِي أَمْرِهِ بِمَعْنَى تَلَعَثَمَ

[ل غ م]

اللعغام [el-luḡām] [ḡayn-ı] [ḡayn-ı] muʿceme ile **غراب** [ḡurāb] vezninde) Devenin ağız köpüğüne denir.

اللعغم [el-laḡm] [raḡm] [raḡm] vezninde) Deve ağızından köpük saçmak maʿnāsınadır; yukālu: لَعَمَ الْجَمَلُ لَعْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا رَمَى لَعْمًا بِلُعَامِهِ Ve bir adama yakīn-kerdesi olmayarak meşkük ve mübhemce bir nesneden salık vermek maʿnāsınadır; yukālu: لَعَمَ فَلَانٌ إِذَا أَحْبَرَ صَاحِبَهُ بِشَيْءٍ لَا عَنْ يَقِينِ

الملاغم [el-melāḡim] [mīm'in] [mīm'in] fethiyle **ملغامة** [melḡamet] [cem'ıdır] [cem'ıdır] ağız çevrelerine itlāk olunur ki mevāzī-i **لعغام** [luḡām] dır.

التلغثم [et-telaḡṡum] [tefaʿul] [tefaʿul] vezninde) Ağız etrafına nesne sürünmek maʿnāsınadır; yukālu: تَلَعَثَمَ بِالطَّبِيبِ إِذَا جَعَلَهُ فِي تَلَعَثَمَ بِالطَّبِيبِ Ve tekellüm ederken ağızın etrafını oynatmak maʿnāsınadır ki murād oralarını oynatarak tekellüm eylemektir; yukālu: تَلَعَثَمُوا بِالْكَلَامِ إِذَا حَرَكُوا مَلَاغِمَهُمْ بِهِ

اللعغماء [el-laḡmā] [ḡamrā] [ḡamrā] vezninde)

de) Çehresi sakar olan koyuna denir.

الْلَغَمُ [el-leğam] (fethateynle) Azca tîb ve ʿitra denir. Ve lisânın kasaba ve ʿurûkuna denir. Ve müʿessir ve muhaddeş olan erâcîf ve ekâzîbe denir.

[ل غ ذ م]

الْلَغْذَمِي [el-lağzemiyy] (zāl-ı muʿceme ile جَعْفَرِي [caʿferiyy] vezninde) ve

الْمُتَلَاغْزِمُ [el-mutelağzim] (مُتَدَحْرَجٌ [mutedaħric] vezninde) Şedîdü'l-ekl adama denir.

[ل ف م]

الْلِفَامُ [el-lifām] (fā'yla kitāb [kitāb] vezninde) Burun ucunun üzerinde olan nikāba denir ki murād buruna kadar tutundukları yaşmak olacaktır, niteki ağıza kadar tutulana لِشَامٌ [lišām] denir.

الْلِفَمُ [el-lefm] (lām'ın fethiyle) Hatun لِفَامٌ [lifām] tutunmak ma'nāsınadır; yukālu: لَقَمَتِ الْمَرْأَةُ لَفْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا سَدَّ لِفَامَهَا وَهُوَ Ve kızın burnuna küpe ve devenin burunsalık geçirmek ma'nāsınadır; tekūlu: لَقَمْتُهُ إِذَا حَزَمْتَهُ

الْتَلْفُمُ [et-teleffum] (تَفْعُلٌ [tefaʿul] vezninde) ve

الْإِلْتِفَامُ [el-iltifām] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bu dahi hatun yaşmak tutunmak ma'nāsınadır; yukālu: تَلْفَمَتِ الْمَرْأَةُ وَالتَّفَمَتِ إِذَا سَدَّتْ بِقَابِهَا Ve

تَلْفُمُ [teleffum] Bir adam sargının ucunu ağzından getirip yaşmak gibi sarınmak ma'nāsına müstaʿmeldir; yukālu: بَعَمَامَتِهِ إِذَا تَلْفَمَ

[ل ق م]

الْلَقَمُ [el-leqam] (lām'ın ve qāf'ın fethiyle) ve

الْلَقَمُ [el-luqam] (ضَرَدٌ [şurad] vezninde) Yolun göm ve muʿzam yerine yāhūd vasatına denir; yukālu: أَخَذُوا لَقَمَ الطَّرِيقِ وَلَقَمَهُ أَيُّ مُعْظَمَهُ أَوْ وَسَطَهُ

الْلَقْمُ [el-laqm] (lām'ın fethiyle) Sürʿatle nesne yemek ma'nāsınadır; yukālu: لَقِمَهُ Ve yolun ve sâ'ir nesnenin ağzını tutmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا سَدَّ فَمَهُ

الْإِلْتِقَامُ [el-iltiqām] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Yutmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذِ ابْتَلَعَهُ

الْتِلْقَامُ [et-tilqām] ve

الْتِلْقَامَةُ [et-tilqāmet] (قِرْطَاسٌ [kirtās] ve قِرْطَاسَةٌ [kirtāset] veznlerinde ve kesreteynle ve qāf'ın teşdidiyle) Lokmayı büyük kaldıran adama denir; yukālu: رَجُلٌ يَلْقَامُ وَتِلْقَامَةٌ وَتِلْقَامَةٌ أَيُّ عَظِيمُ اللَّقَمِ

الْلُقْمَةُ [el-luqmet] (lām'ın zammıyla ve fethiyle) Yutmak için tehyîe olunan tuʿmeye denir.

الْلُقِيمُ [el-leqīm] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Yutulmuş nesneye denir.

الْإِلْقَامُ [el-ilqām] (hemzenin kesriyle) Deve esnā-yı meşyinde aralık aralık yelmek ma'nāsınadır; yukālu: أَلْقَمَ الْبَعِيرُ إِذَا عَدَا فِي أَثْنَاءِ مَشِيهِ

لُقَيْمٌ [Luqaym] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) ve **لُقْمَانٌ** [Luqmān] (عُثْمَانٌ [ʿuṣmān] vezninde) Esāmīdendir. Ve ma'rūf Loqmān-ı Hekīm'in nübüvveti bābında ihtilāf olundu. Ve Loqmān b. Şeybe b. Muʿayt ashābdandır. Ve Loqmān b. ʿĀmir el-Ĥimşī muhaddistir.

الْحِنَطَةُ اللَّقِيمِيَّةُ [el-ħiṇṭatu'l-luqaymiyyet] (زُبَيْرِيَّةٌ [zubeyriyyet] vezninde) Bir nevʿ buğdaydır ki lokma gibi iri olur, Serāt ül-

kesinde nābit olur yāhūd Tā'if kazāsında Luḳaym nām karyeye mensūbdur.

التَّلْقُمُ [et-telaḳḳum] [تَلَقُّمٌ [tefa^{cu}ul] vezninde) Su kesretinden nāṣī karında beri öte oynayıp guruldamak ma'nāsınadır; yukālu: يَتَلَقَّمُ الْمَاءَ فِي بَطْنِهِ أَيَّ يَتَقَبَّبُ مِنْ كَثْرَتِهِ

[ل ك م]

اللَّكْمُ [el-lekm] (lām'ın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Yumruk ile vurmak ma'nāsınadır, 'alā-kavlin bir adamın göğsüne vurmak yāhūd öte kakmak ma'nāsınadır; yukālu: لَكْمَهُ لَكْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا ضَرَبَهُ بِالْيَدِ مَجْمُوعَةً أَوْ لَكَرَهُ أَوْ دَفَعَهُ

المُلْكَمَةُ [el-mulekkemet] (مُعْظَمَةٌ [mu'azzamet] vezninde) El ile darb olunarak yapılmış ekmek kursuna denir; yukālu: قُرْصَةٌ مُلْكَمَةٌ أَيُّ مَضْرُوبَةٌ بِالْيَدِ

المِلْكَمُ [el-milkem] [مِنْبَرٌ [minber] vezninde) ve

المُلْكَمُ [el-mulekkem] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) ve

اللَّكَّامُ [el-lekkām] [شَدَادٌ [šeddād] vezninde) Şol çizmeye denir ki be-gāyet pek ve muhkem olmakla yürürken taşları rīze rīze eder ola; yukālu: حُفٌّ مِلْكَمٌ وَمِلْكَمٌ وَلَكَّامٌ أَيُّ حُفٌّ [ḥuff] deve tabanı olmak dahi cā'izdir. Ve

مُلْكَمٌ [mulekkem] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Şol çizmeye de denir ki burnuna yāhūd bir tarafına zā'id yama vurulup uzatılmış yā büyütlümüş ola.

جَبَلُ اللَّكَّامِ [Cebelu'l-Lukām] [غُرَابٌ [gūrāb] ve رُمَّانٌ [rummān] veznlerinde) Şām'da bir dağdır ki Ḥamā ve Şeyzer ve Efāmiye kasabalarına müsāmit olup ve bir ucu çekilip Şahyūn ve Şuḡr ve Bekās kasabalarına uğrayıp Anḫākiye kazāsında müntehī olur.

مَلْكُومٌ [Melkūm] (mīm'in fethiyle) Mekke'de bir suyun adıdır.

[م م م]

الَلْمُ [el-lemm] (lām'ın fethi ve mīm'in teşdidıyla) Cem^c eylemek ma'nāsınadır; yukālu: لَمَّ الشَّيْءُ لَمًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا جَمَعَهُ وَيُقَالُ لَمَّ اللَّهُ شَعْنَهُ أَيُّ قَارَبَ بَيْنَ شَيْئَيْنِ أُمُورِهِ Ya'nī "Hazret-i Ḥudā onun perişān olan umūrunu derneştirip müctemī^c eyleye" ki hayr du'ādır; ve yukālu: إِنَّ دَارَنَا لَمُومَةٌ Ve konmak ma'nāsınadır; yukālu: لَمَّ بِهِ إِذَا نَزَلَ

المِلْمُ [el-milemm] (mīm'in kesriyle) [micenn] vezninde) Şol hānedāna denir ki dā'imā kavmini yāhūd 'aşāret ve akribāsını başına cem^c edip ikrām ve ihsān eder ola; yukālu: رَجُلٌ مِلْمٌ إِذَا كَانَ يَجْمَعُ الْقَوْمَ أَوْ عَشِيرَتَهُ وَيَعْمُهُمْ بِمَعْرُوفِهِ Ve şey^c-i şedīde denir; yukālu: شَيْءٌ مِلْمٌ أَيُّ شَدِيدٌ

المِلْمُ [el-mulimm] (ism-i fā'il bünyesiyle) Bülūga yaklaşmış oğlana denir; yukālu: غُلَامٌ مِلْمٌ إِذَا قَارَبَ الْبُلُوغَ

الَلْمَمُ [el-lemem] (fethateynle) Deliliğe denir; yukālu: بِهِ لَمَمٌ أَيُّ جُنُونٌ Ve sığār-ı zünüb ma'nāsınadır. Şārih der ki mü'ellif gerçi جُنُونٌ [cunūn] ile tefsir eyledi, lākin mādde kurb ma'nāsından olmakla cünūna karīb yāhūd cinn dokunmasına karīb bir hālet ile tefsir olunmak asveb idi, pes buna göre lisānımıza çalık ta'bīr olan hālet olur. Ve sığār-ı zünüb ma'nāsı dahi kurb ma'nāsındandır, gūyā ki başlı günāh olmayıp günāha karīb bir ma'nā demektir; ve minhu ta'ālā: ﴿الَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبَائِرَ الْإِنَّمِ وَالْفَوَاحِشَ إِلَّا اللَّمَمَ﴾ أَيُّ صَغَارَ الذُّنُوبِ Ve وَهُوَ مُقَارَبَةٌ الْمُعْصِيَةِ وَيُعَبَّرُ بِهِ عَنِ الصَّغِيرَةِ Rāḡib **لَمَمٌ** [lemem] Ma'nā-yı evvelde ism ve

masdar olur; ve yukālu: مَلْمُومٌ أَيُّ بِهِ لَمَمٌ
الْإِلْمَامُ [el-ilmām] (hemzenin kesriyle) Zünüb-ı sığāra mübāşeret eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَلَمَ الرَّجُلُ إِذَا بَاشَرَ أَلَمَ Ve konmak ma'nāsınadır; yukālu: أَلَمَ بِه إِذَا نَزَلَ أَلَمَ الْعُلَامُ إِذَا قَارَبَ الْبُلُوغَ Ve bir nesne bir şeye yaklaşmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا كَادَ فَارَبَتِ الْإِرْطَابَ أَلَمَ يُفَعَلُ كَذَا أَيُّ كَادَ أَيُّ يُفَعَلُ كَذَا وَمِمَّا يُنْبِئُ الرَّبِيعَ مَا يُقْتَلُ حَبَطًا أَوْ يَلْمُ أَيُّ يَقْرُبُ مِنْ ذَلِكَ **الْإِلْتِمَامُ** [el-iltimām] [ifti'āl] vezninde) Bu dahi konmak ma'nāsınadır; yukālu: أَلَمَ بِه إِذَا نَزَلَ أَلَمَ بِه إِذَا زَارَهُ

الْمَلْمُومُ [el-melmūm] Mecnūna denir. Ve مَلْمَلَمٌ [mulemlem] ma'nāsınadır, ke-mā se-yecī'u.

الْلَمَّةُ [el-lemmet] (lām'ın fethiyle) Cinn dokunmaktan olan çarpıklığa denir; yukālu: أَصَابَتْهُ مِنَ الْعَجِزِ لَمَّةٌ أَيُّ مَسٌّ أَوْ قَلِيلٌ Ve şiddet ma'nāsınadır.

الْعَيْنُ الْأَمَّةُ [el-'aynu'l-lāmmet] Bed-nazar göze denir ki neye nazar ederse isabet eder ola, 'alā-kavlin mutlakan şerr ve feza' ve mess ve mühvil makülesi hâletlerden havf eder olan göze denir ki kayın ta'bīr olunur. Kāle'ş-şārih ve minhu hadīsu'd-dü'ā'i: "أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّةِ مِنْ شَرِّ كُلِّ سَامَةٍ وَمِنْ كُلِّ عَيْنٍ لَامَّةٍ" أَيُّ الْمُصِيبَةِ بِسُوءٍ أَوْ هِيَ كُلُّ مَا يَخَافُ أَيُّ ذَاتُ لَمَمٍ Ve kāle fi'n-Nihāye: "وَلِذَلِكَ لَمْ يَقُلْ "مَلْمَمَةٌ" وَأَضْلَهَا مِنْ "الْمَمْت" لِتَزَاوَجَ قَوْلُهُ "سَامَةٌ"

الْلَمَّةُ [el-lummet] (lām'ın zammıyla) Yār ve sāhib ve hem-deme denir yāhūd hem-sefer olan yār ve refike denir. Ve bir ada-

mın mūnis ve elūfu olan nesneye ve kimseye denir; müfred ve cem'e itlāk olunur; tekūlu: هُوَ وَهْمٌ لَمْتِي أَيُّ صَاحِبِي أَوْ أَصْحَابِي فِي السَّفَرِ وَمُونِسِي

الْلَمَّةُ [el-limmet] (lām'ın kesriyle) Tokmak darbından yayılıp dağılmış kazık tepesine denir. Ve kulak yumuşağından aşığı sarkan saçta denir; cem'i لِمَمٌ [limem] gelir عَنَبٌ [ineb] vezninde ve لِمَامٌ [limām] gelir lām'ın kesriyle.

ذُو اللَّيْمَةِ [Zu'l-Limmet] 'Ukāşe b. Mişşan feresinin ismidir, radiyallāhu 'anhu.

الْلِمَامُ [el-limām] [kitāb] vezninde) لِمَمَةٌ [limmet]in cem'idir lām'ın kesriyle, nüzül ve nezle ma'nāsına ismidir, ba'dehu bir adamı gün aşırı ziyārette isti'māl oldu; ve minhu yukālu: هُوَ يَزُورُنَا لِمَامًا أَيُّ غَبًا

الْمَلْمَلَمُ [el-mulemlem] [mudāhrec] vezninde) Kal'a gülleri ve top yuvalağı gibi sımsıkı yusuvalak müdevver nesneye denir, مَلْمُومٌ [melmūm] dahi denir; yukālu: شَيْءٌ مَلْمَلَمٌ وَمَلْمُومٌ أَيُّ مُجْتَمِعٌ مُدَوَّرٌ مَضْمُومٌ **الْمَلْمَلَمَةُ** [el-mulemlemet] [mudāhrecet] vezninde) Fīl hortumuna denir.

يَلْمَلَمُ [Yelemlem] (yā-yı tahtiyeye-i meftūha ile) yāhūd

الْمَلْمَمُ [Elemlem] (hemze ile) yāhūd

يَزْمَرُمُ [Yeremrem] Mekke'ye iki merhale mesāfede bir dağın adıdır ki huccāc-ı Yemen'in mikātıdır.

لَمَ [lem] (lām'ın fethiyle)

لَمَا [lemmā] (lām'ın fethi ve mīm'in teşdidıyla) ve

الْمَ [elem] ve

الْمَا [elemmā] (hemze ziyādesiyle) Hurūf-ı cāzimedir. لَمٌ kelimesi nefy-i māzī için

mevzū'dur; yukālu: لَمَّ يَنْفَعُ ذَلِكَ

لَمَّا [lemmā] Kelimesi bir niçe ma'nāya delālet eder, evvelā hīn ve vakt ma'nāsına olur; tekūlu: لَمَّا جَاءَ الْقَوْمُ قَاتَلْنَاهُمْ أَيَّ حِينَ جَاءَ الْقَوْمُ Ve لَمَّ [lem] ma'nāsına olur; tekūlu: لَمَّ يَنْفَعُ ذَلِكَ Ve لَمَّا أَصَلَ إِلَيْكَ إِلَّا [illā] ma'nāsına olur ki istisnā için olur; tekūlu: لَمَّا فَعَلْتَ أَيَّ إِلَّا فَعَلْتَ ﴿إِنَّ كُلَّ نَفْسٍ لَمَّا عَلَيْهَا حَافِظٌ﴾ أَيَّ مَا كُلُّ نَفْسٍ ta'ālā: ﴿وَإِنْ كُلُّ لَمَّا جَمِيعٌ لَدَيْنَا مُحْضَرُونَ﴾ أَيَّ مَا كُلُّ إِلَّا جَمِيعٌ ﴿إِنَّ كُلَّ لَمَّا كَذَّبَ عَبْدُ اللَّهِ﴾ لَمَّا كَذَّبَ الرَّسُولُ﴾ الآية ma'nāsına ma'rūf deġildir diye inkārı cey-yid deġildir.

الْمَلُومُ [el-lumlūm] [ʕuṣfūr] vezninde) Gürūh ve cemā'at ma'nāsınadır.

الْمَمِّ [elumme] [helumme] vezninde ve onda lügattir; tekūlu: لَمَّ إِلَيْنَا أَيَّ هَلُمَّ كَمَا سَيَذْكُرُ فِي مَادَّتِهِ

لِم [lime] (lām'ın kesri ve mīm'in feth üzere bināsıyla) Bir harftir ki onunla bir nesne istifhām olunur, aslı ما [mā]-i istifhāmiyye olup üzerine lām-ı cārre dāhil ve elifi tahfif olundu. Ve vakf hālinde āhirine hā' ilhākıyla لِمُهُ dahi dersin, pes ondan Türkīde niçin ile ta'bīr olunur; tekūlu: لِمَ ذَهَبْتَ Ya'nī "Niçin gittin?"

الْمَلْمَمُ [el-lemlem] [fedfed] vezninde) Çok ve yığımak nesneye denir; yukālu: جِيئَ لَمَلْمَمٌ أَيَّ كَثِيرٌ مُجْتَمِعٌ

الْمَلْمَمَةُ [el-lemlemet] [zelzelet] vezninde) Bir nesneyi yuvarlak eylemek ma'nāsınadır, top yuvalaġı ve küre gibi; yukālu: لَمَلْمَمَتِ الْحَجَرِ إِذَا أَدَارَهُ

[ل و م]

الْلَوْمُ [el-levm] [nevm] vezninde) ve

الْلَوْمِي [el-levmā] (kasr ile) ve

الْلَائِمَةُ [el-lā'imet] [nāfilet] vezninde) İsmelerdir, ʕazl ve ʕitāb ve serzeniş ma'nāsınadır ki Türkīde kınamak ta'bīr olunur; yukālu: اِسْتَحَقَّ اللُّومَ وَاللُّومَى وَاللَّائِمَةَ أَيَّ الْعُدْلُ Ve

لَوْمٌ [levm] ve

مَلَامٌ [melām] ve

مَلَامَةٌ [melāmet] (mīm'lerin fethiyle) Masdarlardır, kınamak ma'nāsınadır; yukālu: لَامُهُ عَلَى كَذَا يَلُومُهُ لَوْمًا وَمَلَامًا وَمَلَامَةً إِذَا عَدَلَهُ Ve

لَوْمٌ [levm] Korkuya denir. Ve kesilmek ma'nāsınadır; yukālu: لِيمٌ بِهِ إِذَا قُطِعَ

الْمَلِيمُ [el-melīm] [mekīl] vezninde) ve

الْمَلُومُ [el-melūm] [meķūl] vezninde) Lev m ve ʕitāb olunmuş adama ve lev m ve ʕitāba müstehak olana denir. Mütercim der ki bunlar ism-i mef'üllerdir, ism-i fā'il لَائِمٌ [lā'im]dir. Ve bu mādde vāvī iken yāvī gibi مَلِيمٌ [melīm] gelmek kıyāsa muhālifdir, شَوَّبٌ [ṣvb] māddesinden مَشِيْبٌ [meṣīb] gibi, ṣāzdr niteki Ṣāfiye ṣerhinde meṣrūhtur.

الْإِلَامَةُ [el-ilāmet] [ikāmet] vezninde) Bu dahi lev m eylemek ma'nāsınadır; yukālu: لَامَهُ بِمَعْنَى لَامَهُ Ve lev m ve ʕitāb olunacak iş işlemek ma'nāsınadır; ʕālā-kavlin lev m ve ʕitāba sezā iş sāhibi olmak ma'nāsınadır; yukālu: لَامَ الرَّجُلُ إِذَا أَتَى مَا يَلَامُ عَلَيْهِ أَوْ صَارَ ذَا لَائِمَةٍ

التَّلْوِيمُ [et-telvīm] [tefīl] vezninde) Pek lev m ve serzeniş eylemek ma'nāsınadır; yukālu: لَامَهُ مَبَالَعَةً Ve lām harfi yazmak ma'nāsınadır; yukālu: لَوْمَ الْكَاتِبِ لَمَّا إِذَا كَتَبَهَا

الْإِلْتِيَامُ [el-iltiyām] [ifti'āl] vezninde)

Mutāvīdir, levm ve 'itābı kabūl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: لَامَهُ فَالْتَامَ أَي قَبِلَ مِنْهُ اللُّؤْمُ

اللُّؤْمُ [el-luvvām] (زُنَّارٌ [zunnār] vezninde) ve

اللُّؤْمُ [el-luvvem] ve

اللُّيْمُ [el-luyyem] (رُكَّعٌ [rukka] veznlerinde) لَائِمٌ [lā'im] lafzından cem'lerdir; yukālu: رَجُلٌ لَائِمٌ وَقَوْمٌ لَوَامٌ وَلَوْمٌ وَلَيْمٌ

اللُّؤْمُ [el-levem] (fethateynle) Nāsa çok levm ve 'itāb eylemeğe denir.

الْمُلَاوَمَةُ [el-mulāvemet] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) ve

الْتَلَاوُمُ [et-telāvum] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Birbirine levm ve 'itāb edişmek ma'nāsınadır; tekūlu: لَأَوْمَتُهُ أَي لُمْتُهُ وَلَا مَنِي وَيُقَالُ تَلَاوَمْنَا كَذَلِكَ

الْإِسْتِلَامَةُ [el-istilāmet] Lev m ve 'itābı mūcib iş peydā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَلَامَ الرَّجُلُ إِلَيْهِمْ إِذَا آتَاهُمْ بِمَا يَلُومُونَهُ

اللُّؤْمَةُ [el-lūmet] (lām'ın zammıyla) Şol adama denir ki dā'imā halk ona levm ve serzeniş eder ola; yukālu: رَجُلٌ لُؤْمَةٌ أَي مَلُومٌ Ve tevakkuf ve intizār ma'nāsınadır; tekūlu: لِي فِيهِ لُؤْمَةٌ أَي تَلُومٌ

اللُّؤْمَةُ [el-luvemet] (هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) Dā'imā nāsi levm ve ta'yīr eden adama denir; yukālu: رَجُلٌ لُؤْمَةٌ أَي لَوَامٌ

اللُّؤْمَةُ [el-levmet] (نَوْمَةٌ [nevmet] vezninde) ve

الْلَامَةُ [el-lāmet] Mūcib-i levm olan işe denir; yukālu: جَاءَ بِلُؤْمَةٍ وَلَا مَةٍ أَي مَا يَلَامُ عَلَيْهِ

اللُّؤْمَةُ [levmet] Gömeç balına denir. Ve korkuya denir.

الْتَلَوُّمُ [et-televvum] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Bir nesneye muntazır olup durmak

ma'nāsınadır; yukālu: تَلُومٌ فِي الْأَمْرِ إِذَا تَمَكَّتْ وَاتَّظَرَ Bunda تَعَجَّلَ [tefa'ul] [tecennub] için olmakla melāmetten ictināben 'acele eylemeyip zuhūr-ı emre muntazır olur.

الْلَامُ [el-lām] (حَالٌ [hāl] vezninde) Korkuya denir, aslı لُؤْمٌ dir, لَامَةٌ [lāmet] gibi; yukālu: لَهُ لَامٌ وَلَا مَةٌ وَلُؤْمٌ أَي هَوْلٌ رَأَيْتَ لَامَةً Ve insanın şahs ve kālībına denir; tekūlu: أَي شَخْصُهُ Ve şedid şey'e denir. Ve hurūf-ı hecādan bir harftir, otuz ma'nāya delāletle vārid olur. Harf-i cerr olanı yirmi iki ma'nāya gelir: 1) Lām-ı istihkākür; nahvu: الْحَمْدُ

الْمُسْتَبْرِ لِلْحَطِيبِ 2) Lām-ı ihtisāstır; nahvu: وَهَبْتُهُ لِرَيْدٍ 3) Lām-ı temlīktir; nahvu: جَعَلَ 4) Şibh-i temlīktir; ke-kavlihi ta'ālā:

5) Lām-ı ta'ālıdır; ke-kavlihi ta'ālā: ﴿لَتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ﴾ ve minhu eyzan kavlu İmri'ilkays: ﴿وَيَوْمَ عَقُرْتُ

6) Lām-ı tevki'dü'n-nefydir; ke-kavlihi ta'ālā: ﴿وَمَا 7) KANَ اللَّهُ لِيُطْلِعَكُمْ 8) بَأْسٌ رَبِّكَ أَوْحَى لَهَا﴾ أَي إِلَيْهَا

9) وَوَإِنْ أَسَأْتُمْ فَلَهَا﴾ أَي فَعَلَيْهَا 10) وَيَخْرُونَ لِلْأَذْقَانِ﴾ أَي عَلَى الْأَذْقَانِ

11) وَنَضَعُ الْمَوَازِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ﴾ أَي فِي يَوْمِ الْقِيَامَةِ 12) كَتَبْتُهُ عِنْدَ 13) نَبَتْ لَيْلَةً مَعَا﴾ أَي مَعَ طَوْلِ اجْتِمَاعِ

14) لِيَحْمِسَ خَلُودٌ أَي عِنْدَ حَمِيسٍ مَضِينٍ أَوْ بَقِينٍ 15) أَقِمِ الصَّلَاةَ لِلذُّلُوكِ الشَّمْسِ﴾

16) مَعِ 17) فَلَمَّا تَفَرَّقْنَا كَاتِبِي وَمَالِكَا || لِيَطُولَ اجْتِمَاعِ لَمْ 18) حَرَفِ-ي CERR 19) سَمِعْتُ 20) تَبْلِغِ

21) عَنْ 22) وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ آمَنُوا 23) لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ﴾

24) لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ﴾ 25) لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ﴾ 26) لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ﴾ 27) لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ﴾ 28) لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ﴾ 29) لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ﴾ 30) لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ﴾

31) لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ﴾ 32) لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ﴾ 33) لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ﴾ 34) لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ﴾ 35) لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ﴾ 36) لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ﴾ 37) لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ﴾ 38) لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ﴾ 39) لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ﴾ 40) لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ﴾

41) لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ﴾ 42) لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ﴾ 43) لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ﴾ 44) لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ﴾ 45) لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ﴾ 46) لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ﴾ 47) لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ﴾ 48) لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ﴾ 49) لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ﴾ 50) لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ﴾

51) لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ﴾ 52) لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ﴾ 53) لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ﴾ 54) لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ﴾ 55) لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ﴾ 56) لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ﴾ 57) لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ﴾ 58) لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ﴾ 59) لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ﴾ 60) لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ﴾

61) لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ﴾ 62) لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ﴾ 63) لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ﴾ 64) لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ﴾ 65) لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ﴾ 66) لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ﴾ 67) لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ﴾ 68) لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ﴾ 69) لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ﴾ 70) لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ﴾

Lām-ı 16) لَوْ كَانَ خَيْرًا مَا سَبَقُونَا إِلَيْهِ ﴿ أَيُّ عَنِ الَّذِينَ سَیْرُورَتَتَرِی کِ لَامِ-۱ 'اکیبەت ve lām-ı me'āl dahi derler; ke-kavlihi ta'ālā: ﴿فَأَلْتَقَطَهُ آلُ فِرْعَوْنَ لِيَكُونَ لَهُمْ عَدُوًّا وَحَزَنًا﴾ أَيُّ إِنَّمَا مَالُهُ وَعَاقِبَتُهُ ﴿فَلَمَمْتُ وَمَصِيرُهُ الْعَدَاوَةُ تَعْدُو الْوَالِدَاتُ سَخَالَهَا || كَمَا لِحَرَابِ الدَّهْرِ ثُبْنَى Lām-ı 17) kasem ü ta'accübdür, ya'ni ta'accüb ma'rızinde kaseme delâlet eder. Ve bu lām ism-i celâle mahsüstür; ke-kavli's-şā'ir: ﴿لِلَّهِ يَبْقَى﴾ Kasemden mücerred olan lām-ı ta'accübdür; ve yusta'melu fī kavlihim: ﴿وَاللَّهُ ذُرُّهُ﴾ Ve nidā makāmında dahi isti'māl olunur; ke-kavlike: ﴿يَا لَيْلَمَاءِ بِكَسْرِ اللَّامِ﴾ Ve ammā şā'irin işbu: ﴿يَا لِرَجَالٍ لِيَوْمِ الْأَرْبَعَاءِ أَمَا || يَنْتَفِكُ يَحْدِثُ لِي بَعْدَ النَّهْيِ﴾ beytinde vāki' lām'lar cāredir, lākin müstegāsün bih ile müstegāsün leh beynlerini fark için evvelki lām'ı meftūh eylediler. 19) Lām-ı ta'diyedir; ke-kavlike: ﴿مَا لَمْ يَكُنْ يَزَاعَةً لِلشَّوَى﴾ ve nahvu kavlihi ta'ālā: ﴿يُرِيدُ اللَّهُ لِيُبَيِّنَ لَكُمْ﴾ 21) Lām-ı tebyindir; ke-kavlike: ﴿سَقِيًّا لِرَيْدٍ﴾ ve kavluhu ta'ālā: ﴿وَقَالَتْ هَيْتَ لَكَ﴾

Mütercim-i hakīr der ki mü'ellif yirmi ikinci ma'nādan sükūt eyledi, zāhiren kalemi-nüssāhtan sākit olmuştur. Ve Muğni'l-Lebīb tertibi üzere zikr eylemekle ondan lāmü'l-milk üçüncü rütbede müsebbettir, ke-kavlihi ta'ālā: ﴿لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ﴾ Ve Başā'ir'de lāmü's-sıla dahi mersümdür. İntehā. Ve cāzim olan lām-ı emrdir; nahvu kavlihi ta'ālā: ﴿فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي﴾ وَلْيُؤْمِنُوا بِي

Ve 'āmil olmayan lām yedidir: 1) Lām-ı ibtidādır; ke-kavlihi ta'ālā: ﴿وَإِنَّ رَبَّكَ لَيَحْكُمُ﴾ 2) Lām-ı zā'idedir; ke-kavli's-şā'ir: ﴿بَيْنَهُمْ﴾ 3) Lām-ı cevābdır

ki لَوْ ve لَوْلَا kelimelerine ve kaseme cevāb vāki' olandır; nahvu kavlihi ta'ālā: ﴿لَوْ تَزَيَّلُوا﴾ وَّلَوْلَا دَفَعَ اللَّهُ النَّاسَ لَعَدَبْنَا﴾ ve kavlihu ta'ālā: ﴿وَلَوْلَا دَفَعَ اللَّهُ النَّاسَ لَعَدَبْنَا﴾ ve kavlihu ta'ālā: ﴿تَاللَّهِ لَقَدْ آتَرَكَ اللَّهُ عَلَيْنَا﴾ 4) Harf-i şart üzere izān için dāhil olan lām'dır, ya'ni 'akibinde gelen cevāb-ı kaseme mebnī olup şarta mebnī olmadığını i'lām için dāhil olur ve ona lām-ı muvattī'e ve lām-ı mü'zine dahi derler; ke-kavlihi ta'ālā: ﴿وَلَيْنَ فُوتِلُوا﴾ 5) Lām-ı ta'rīftir; nahvu: ﴿لَا يَنْصُرُونَهُمْ﴾ 6) Esmā-i işārete dāhil olan lām'dır; nahvu تَلَكْ Şārih der ki تَلَكْ lafzında tā hā ma'nāsınadır ve lām dā ma'nāsınadır ve kāf müşārünilāyhādır, mü'ennese işārettir. İntehā. 7) Cārre olmayan lām-ı ta'accübdür; ke-kavlike زَيْدٌ لظرف

اللَّامِيَّةُ [el-Lāmiyyet] Yemen'de bir kasaba ismidir.

[ل ه م]

اللَّهُمَّ [el-lehm] [vehm] vezninde ve hā'nın fethiyle) Bir nesneyi hemān bir def'ada yutmak ma'nāsınadır, yukālu: لَهُمُ الشَّيْءُ لَهُمَا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا ابْتَلَعَهُ بَمَرَّةٍ

التَّلَهُمَّ [et-telehhum] [tefa'ul] vezninde) ve

الْإِلْتِهَامُ [el-iltihām] [ifti'al] vezninde) لَهُمُ [lehm] ma'nāsınadır; yukālu: تَلَهُمَهُ وَالتَّهَمَهُ بِمَعْنَى لَهُمَهُ Ve

الْإِلْتِهَامُ [iltihām] Yavru anasının memesinde olan sütü hep emmek ma'nāsınadır; yukālu: إلتَهَمَ الفَصِيلُ مَا فِي الصُّرْعِ إِذَا اسْتَوْفَاهُ Ve levn mütegayyir olmak ma'nāsınadır; yukālu: ألتَهَمَ لُونُهُ عَلَى الْمُجْهُولِ إِذَا تَغَيَّرَ

اللَّهُمَّ [el-lehim] [ketif] vezninde) ve اللَّهُمَّ [el-luhem] [şurad] vezninde) ve اللَّهُمَّ [el-lehüm] [şabūr] vezninde)

ve

أَلْمِلْهُم [el-milhem] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Ekül ve inhan adama denir.

أَلْلِيْهُم [el-lihem] (حِدْبٌ [hidebb] vezninde) Pek fikr ve rüşd ve endîşe sâhibi lebîb ve dānâ olarak kerîm ve 'azîmü'l-kifāye ve keşîrî'l-'atâ adama denir; cem'i لِهْمُونَ [lihemmūn]dur; yukālu: هُوَ لِيْهُمَّ أَيُّ رَغِيْبٍ Ve bahr-i 'azîme denir. Ve soyu pāk ve be-gāyet yüğrük ata denir, kezālik soyu pāk ve her husūsta sâ'iri sâbık adama denir. Ve Lihem b. Celḥab, Cedîs kabîlesinden ve fî-zātihi sâbık ve cevād bir kimsedir.

أَلْلِيْهِم [el-lihmim] (زَبْرِيْحٌ [zibric] vezninde) ve

أَلْلِيْهِمِيْم [el-lihmīm] (قِنْدِيْلٌ [kindil] vezninde ve zammıyla lügattir) Bunlar da zikr olunan لِهْمٌ [lihem] ma'nâlarıdır.

أُمُّ أَلْلِيْهِم [ummu'l-luhey] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Dāhiyenin ve hummānın ve ölümün künyeleridir, halkı bel' ettikleri için ve onlara لُهِيمٌ [luhey] dahi denir.

أَلْلُھْمُوْم [el-luhmūm] (عُصْفُوْرٌ [uṣṣūr] vezninde) Sütü çok nākaya denir. Ve vāsi' yaraya denir; yukālu: جُرْحٌ لُھْمُوْمٌ أَيُّ وَاَسِعٌ Ba'zı nüshada hā ile حُرْحٌ 'unvānında merkūm olmakla o dahi mülāyimdir. Ve nîsvānın fercine denir. Ve yağmuru çok buluta denir. Ve 'aded-i kesîre denir. Ve 'azîm 'askere denir. Ve keşîrî'l-hayr adama denir.

أَلْلُھَام [el-luhām] (غُرَابٌ [gurāb] vezninde) Bu dahi 'azîm 'askere denir.

أَلْإِلْھَام [el-ilhām] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi yutturmak ma'nāsınadır; yukālu: أَلْھَمَةُ الشَّيْءِ إِذَا أْبْلَعَهُ Ve Hudā-yı müte'āl bi-tarîki'l-feyz 'abdin kalbine bir nesneyi ilkā

ve telkîn eylemek ma'nāsınadır, ma'nā-yı mezbûrdan me'hûzdur; yukālu: أَلْھَمَةُ اللّٰهُ خَيْرٌ أَيُّ لَقْنَتُهُ إِيَّاهُ

أَلْإِسْتِلْھَام [el-istilhām] Hudā-yı müte'ālden matlûb olan nesneyi kalbe ilhām eyleme-üi niyāz eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَلْھَمَةُ اللّٰهُ الشَّيْءَ إِذَا سَأَلَهُ أَنْ يُلْھَمَهُ **أَلْلِيْھِم** [el-lihm] (lām'ın kesriyle) Koca öküzze denir. Ve mutlakan yaşlı hayvāna denir; cem'i لُھُوْمٌ [luhūm] gelir.

مَلْھِم [Melhem] (مَقْعَدٌ [maq'ad] vezninde) Hurmālığı çok bir mevzi' adıdır.

يَوْمٌ مَلْھِم [yevmu melhem] Benū Temīm ile Ḥanîfe meyānında vāki' olan harb ve kıtālden 'ibārettir.

أَلْلُھْمَةُ [el-luhmet] (غُرْفَةٌ [gurfet] vezninde) Sevîkten bir avuç nesneye denir ki bir atımlık ta'bîr olunur.

أَلْلُھَيْم [el-luhey] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Vāsi' tencereye denir.

[ل ه ج م]

أَلْلُھَجْم [el-lehcem] (جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Büyük kâseye denir. Ve çiğnenmiş meslûk vāsi' yola denir; yukālu: طَرِيْقٌ لُھَجْمٌ أَيُّ وَاَسِعٌ مُذَلَّلٌ

أَلْتَلْھَجْم [et-telehcum] (تَدْحْرُجٌ [tedahruc] vezninde) Bir nesneye düşkün, harîs olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَلْھَجْمٌ بِهِ إِذَا أَوْلَعَ Ve yol çiğnenmiş, açık ve belli ve işlek olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَلْھَجْمُ الطَّرِيْقِ إِذَا اسْتَبَانَ وَأَثَرَ فِيْهِ السَّابِلَةُ

[ل ه ذ م]

أَلْلُھَزْم [el-lehzem] (زَالٌ [zāl] mu'ceme ile جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Keskin temrene denir. Ve vāsi' ferce denir.

أَلْلُھَزْمَةُ [el-lehzet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet])

vezninde) ve

التَّلْهَظْمُ [et-telehzum] [تَدَخْرُجُ [tedaḥruc] vezninde) Kesmek ma'nāsınadır; yukālu: لَهْظَمُهُ وَتَلْهَظْمُهُ إِذَا قَطَعَهُ Ve

تَلْهَظْمُ [telehzum] Ekleylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَلْهَظْمُهُ إِذَا أَكَلَهُ

[ل ه ز م]

الْلِهْزِمَتَانِ [el-lihzimetān] (lām'ın ve zāy-ı mu'cemenin kesriyle) لِهْزِمَةٌ [lihzimet]ten tesniyedir, kulak altında çenelerin nihāyet buldukları yerde olan iki taraflı sivri kemiklere denir ki kulak tozlarına mücavirlerdir; cem'î لِهَازِمٌ [lehāzim] gelir.

الْلَهْزِمَةُ [el-lehzemet] [دَخْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Bir adamın zikr olunan kemiklerini kesmek ma'nāsınadır; yukālu: لَهْزَمَهُ إِذَا قَطَعَ لَهْزَمَتِيهِ Ve sakala kır sepmek ma'nāsınadır; yukālu: لَهْزَمَ الشَّيْبَ خَدَّيْهِ إِذَا خَالَطَهُمَا

الْلَهَازِمِ [el-Lehāzim] (lām'ın fethiyle) Benū Teymullāh b. Şa'lebe'nin lakabıdır.

[ل ه س م]

الْلَهَاسِمِ [el-lehāsim] (lām'ın fethi ve sîn'in kesriyle) Daracık derelerin su akıntısına denir; müfredi لُهْصُمٌ [luhsum]dur, فُتْمُذٌ [kunfuz] vezninde.

[ل ي م]

الْلِيمِ [el-līm] (lām'ın kesriyle) Barışmağa denir, sulh ma'nāsına. Ve bir adama kadd ü kāmette ve şekl ü şemā'ilde şebīh olana denir; yukālu: هُوَ لِيْمُهُ أَيُّ شَبِيهُهُ فِي قَدِّهِ وَشَكْلِهِ وَخَلْقِهِ

لِيْمَةٌ [Līmet] (lām'ın kesriyle) Sāhil-i Bahr-i 'Umān'da bir karye adıdır.

الْلَيْمُونِ [el-leymūn] (lām'ın fethiyle) Semer-i ma'rūftur ve gāhca nūn'u sākıt olup لَيْمُونٌ [leymū] derler. Ekşi

nev'inin tabī'atında bād-zehriyyet olmakla sümūmun mecmū'una mukāvim ve her bābda menfa'ati 'azīm ve kesīrdir. Şārihin beyānına göre Fārisiden yāhūd Yūnānī'den mu'arrebdir.

FASLU'L-MĪM

(فصل الميم)

[م ر ه م]

الْمَرْهَمُ [el-merhem] (mīm'in ve hā'nın fet-hiyle) Ma'rūftur ki yara üzere vaz' olunan devāyī mürekkebdir, Türkîde em ta'bîr olunur. Cevherî bunu "م،ر،ه" mâddesinde zikr eylemekle vehm eylemiştir, zîrâ 'Arablar مَرْهَمْتُ الْجُرْحَ derler, eger mīm'i zā'id olaydı elbette رَهْمْتُ الْجُرْحَ derler idi. Şārih der ki mü'ellif kendileri "م،ر،ه" mâddesinde sebt ve me'haz iştikākını dahi beyān eylediler.

[م ل م]

الْمَلَمَّ [el-melem] (fethateynle) Le'im ve deniyyü'n-nefs adama denir; yukālu: هُوَ مَلَمَّ أَي لَيْتِم

[م و م]

الْمُومُ [el-mūm] (mīm'in zammıyla) Ma'rūftur ki Türkîde dahi mūm derler, مَزَسَمَ [sem'] ma'nāsına. Sāhib-i Nihāye'nin beyānına göre Fārisîden mu'arrebdir. Ve

مُومٌ [mūm] Cullāh mekiğine denir. Ve papuççu ālātından bir ālettir. Ve بَزَسَامٌ [birsām] 'illetine denir ki mâddesinde beyān olundu; yukālu: بِهِ مُومٌ أَي بَزَسَامٌ. Ve beden-i sıbyānda tekevvin eden pek şedîd çiçek 'arızasına denir.

الْمَمُومُ [el-memūm] (meqūl) [meqūl] vezninde) بَزَسَامٌ [birsām] 'illetine kezālik şedîd çiçek 'illetine uğramış adama denir; yukālu: يَمِيمَ الرَّجُلُ مُومًا فَهُوَ مَمُومٌ إِذَا أَصَابَهُ بَزَسَامٌ أَوْ أَشَدُّ الْجُدْرِيِّ

مَامَةٌ [Māmet] (hālet) [hālet] vezninde) Esāmîdendir: Ka'b b. Māme cevād-ı

ma'rūftur.

[م ه ي م]

مَهْيَمٌ [mehyem] (meryem) vezninde) Kelime-i istifhāmdır, مَا حَالُكَ وَشَأْنُكَ ve ba'zılar مَا وَرَاءَكَ 'ibaretiyle tefsîr eylediler; yukālu: مَهْيَمٌ أَي مَا حَالُكَ وَشَأْنُكَ Ya'nî "Hāl ve şānın nicedir, ne 'alemde ve ne hāldesin?" yāhūd "Hāne ve 'aşiretin ne hādedir, iyiler hoşlar mıdır?" yāhūd "Havādis-i dehrden sana bir hādise erişti mi, sağ ve esen misin?" Hulāsası hāl ve keyfiyyetten su'āl ve istifhāmdır. Şārih der ki İbn Mālik, *Tavdîh*'te dedi ki مَهْيَمٌ [mehyem] ism-i fi'l-i emrdir, مَا أَخْبَرَنِي ma'nāsındadır. Ve Mu-berred *Kāmil*'de مَالِخَبِيرٌ 'unvāniyla tefsîr eyledi. Ve Zemahşerî *Muqaddime*'de "çi haber" ile beyān eyledi. Ve SuheyLî dedi ki مَهْيَمٌ [mehyem] lafzı Yemāniyyedir, aslı مَهْ مَهْ يَ مَهْ idî, ba'dehu icāz ve tahfif edip مَهْيَمٌ [mehyem] dediler, niteki أَي مَهْيَمٌ kelimesinde أَيِّش derler. Ve مَهْ [meh] ism-i fi'l-i emrdir, boşla ve ferāgat eyle ma'nāsındadır. Ve ba'zılar مَهْيَ يَ مَهْيَ idî dediler; zamîr-i mü'ennes حَالٌ [hāl] ve قِصَّةٌ [kişşat]a rāci'dir.

مَهْمَا [mehmā] (mīm'in fethiyle) Evāhir-i kitābda hurūf-ı leyyine bahsinde mersūmdur.

[م ي م]

مَيْمَةٌ [Meymet] (mīm'in fethiyle) İşfahān eyaletinde bir nāhiye adıdır.

الْمِيمُ [el-mīm] (kesr ile) Hurūf-ı mu'cemden bir harf-i ma'lūmdur. Şārih der ki lām gibi تَمْوِيمٌ [temvīm] fi'linden ta-sarruf olunur, mīm yazmak ma'nāsına.

FASLU'N-NŪN

(فصلُ النونِ)

[ن أ م]

النَّسِيمُ [en-ne'īm] (نَسِيمٌ [nesīm] vezninde) İnlmek, nāle ve zārī kılmak ma'nāsınadır, 'alā-kavlin sıkıntı ve ıkıntı ile katı katı solumak ma'nāsınadır yāhūd pek yapça seslenmek yāhūd za'īf za'īf dermānsız seslenmek ma'nāsınadır; yukālu: نَأْمُ الرَّجُلِ نَسِيمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالثَّلَاثِ إِذَا أَنْ أَوْ هُوَ كَالرَّجِيرِ وَهُوَ صَوْتٌ خَفِيٌّ أَوْ ضَعِيفٌ نَأْمَتِ الْقَوْسُ إِذَا صَوَّتَتْ Ve arslan gümurdenmek ma'nāsınadır; yukālu: نَأْمُ الْأَسَدِ إِذَا صَاتَ Ve āhū melemek ma'nāsınadır; yukālu: نَأْمُ الطَّيْرِ إِذَا صَوَّتَ

النَّامَةُ [en-ne'met] [nağmet] vezninde ve mürādifidir; yukālu: لَهُ نَأْمَةٌ طَيِّبَةٌ أَيْ نَعْمَةٌ Ve sese denir; yukālu: سَمِعْتُ نَأْمَتَهُ أَيْ صَوْتَهُ İkinci-cide **نَأْمَةٌ** [nāmnet] dahi savt ma'nāsınadır, niteki māddesinde mübeyyendir.

[ن ت م]

الْإِنْتِئَامُ [el-intitām] [ifti'āl] vezninde) Fevvāre gibi bir adamın ağzından kabīh ve nā-sezā sözler boşanmak ma'nāsınadır; yukālu: إِنَّتَمَ فُلَانٌ بِقَوْلِ سُوءٍ أَيْ انْتَجَرَ بِالْقَوْلِ الْقَبِيحِ Ve lafz-ı mezbūr gūyā ki نَتَمَ fi'linden [ifti'āl]dir.

[ن ث م]

النَّشْمُ [en-nešm] (سَاءَ-يُ müsellese ile [leşm] vezninde) ve

الْإِنْتِشَامُ [el-intiṣām] [ifti'āl] vezninde) Bed ve nā-sezā söz söylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَشِمَ فُلَانٌ نَشْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَانْتَشَمَ إِذَا تَكَلَّمَ بِالْبَيْحِ

[ن ج ر م]

نَجِيمُ [Necīrem] (nūn'un ve rā'nın fethi ve cīm'in kesriyle) Başra'da bir mahalle adıdır; ondan vāfir 'ulemā' zuhūr eyledi.

[ن ح م]

النَّجْمُ [en-necm] (nūn'un fethi ve cīm'in sükünuyla) Yıldıza denir; cem'ci **أَنْجُمٌ** [en-cum] ve **أَنْجَامٌ** [encām] ve **نُجُومٌ** [nucūm] gelir ve **نُجْمٌ** [nucum] gelir zammeteynle; yukālu: طَلَعَ النَّجْمُ أَيِ الْكَوْكَبِ Ve mu'arref bi'l-lām olarak **النَّجْمُ** [en-Necm] Ülker yıldızının 'alemidir ki Fāriside Pervīn denir; yukālu: كَبَدَ النَّجْمُ أَيِ الثَّرِيَا

Mütercim der ki Ülker on bir yıldızı müştemildir, altısı mer'īdir, yedincisiyle hiddet-i basar imtihān olunur, Fahr-i Enām 'aleyhi's-salātu ve's-selām hazretleri mecmū'unu rü'yet ve ta'dād ederler idi, niteki *Şifā-i Şerīf* te meşrūhtur. Ve

نَجْمٌ [necm] Sākı olmayıp kabak ve hıyār teveği gibi yere yayvan ve münbasit olan nebāta denir; yukālu: بِالْأَرْضِ نَجْمٌ كَثِيرٌ أَيْ نَبَاتٌ عَلَى غَيْرِ سَاقٍ Ve maḥdūd ve mu'ayyen olan vakte itlāk olunur, zīrā 'Arablar evkāti **نَجْمٌ** [necm] ile tahdīd ederler. Ve

نَجْمٌ [Necm] [mu'arref olarak] Bir recül adıdır. Ve asl ve bünyād ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ مِنْ نَجْمٍ صَدَقَ أَيُّ مِنْ أَضَلِّ صَدَقٍ Ve vakt-i mu'ayyende edā olunacak 'ulūfe ve vazīfeye itlāk olunur.

النَّتْنَجْمُ [et-teneccum] [tefa'ul] vezninde) Seher 'arızāsından yāhūd 'aşk derdinden tā-be-sabāh uyumayıp yıldızlara bakıp yatmak ma'nāsınadır ki beyne's-şu'arā' encüm-şümār olmak ta'bīr olunur; yukālu: تَنْجَمَ الرَّجُلُ إِذَا رَعَى النُّجُومَ مِنْ سَهَرٍ أَوْ عَشَقَ **الْمُنَجِّمُ** [el-muneccim] [muḥaddis]

vezninde) ve

الْمُنْتَجِمُ [el-mutenecim] ve

التَّجَامُ [en-neccām] [šeddād] [şeddād] vezninde) Şol kimsedir ki bi-hasebi's-seyr ve'l-mevākīt nücūma nazar eder ola, ya'nī nücūmun tulūc ve gurūb ve şā'ir evzā'i fennine ašinā olmakla ahvālını zabt ve takvīm eder ola, müneccimbaşı efendi ma'lūmdur; yukālu: هُوَ مُنْتَجِمٌ وَمُنْتَجِمٌ وَنَجَامٌ أَيُّ يُنْظَرُ فِي النُّجُومِ بِحَسَبِ مَوَاقِيتِهَا وَسَيْرِهَا

النُّجُومُ [en-nucūm] [zuhūr] [zuhūr] vezninde ve mürādifidir; yukālu: نَجْمَ الشَّيْءِ نُجُومًا Ve nesneyi ceste ceste edā eylemek ma'nāsınadır ki vakt-i madrūb u mu'ayyen ma'nāsından yāhūd vakt-i mu'ayyende edā olunacak vazīfe ma'nāsından me'hūzdu; yukālu: نَجْمَ الْمَالِ إِذَا أَدَاهُ نُجُومًا

الْإِنْجَامُ [el-incām] (hemzenin kesriyle) Zuhūr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَنْجَمَ الشَّيْءِ إِذَا ظَهَرَ وَطَلَعَ Ve yağmur ve soğuk ve hummā makūlesi nesne mündefi' olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَنْجَمَ الْمَطْرَ وَغَيْرَهُ إِذَا أَقْلَعَ

التَّنْجِيمُ [et-tencīm] [tefīl] [tefīl] vezninde) Bir nesneyi vakt vakt ceste ceste edā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَجْمَ الْمَالِ إِذَا أَدَاهُ نُجُومًا

النَّجْمَةُ [en-necmet] [temret] [temret] vezninde ve fetehātla) Bir nebāt-ı ma'ruftur; 'alā-kavlin cīm'in sükūnuyla başka ve fethiyle başka bir nebattır. Müfredātta [necmet] ayrık ile müfesserdir.

ذُو النَّجْمَةِ [zu'n-necmet] Hımārın lakabıdır, nebāt-ı merkūmdan hoşlandığı için.

الْمُنْجَمُ [el-mencem] [maq'ad] [maq'ad] vezninde) Ma'den ma'nāsınadır; yukālu: فَلَانَ مُنْجَمٌ Ve açık yola denir, الباطل وَالضَّالَالِ أَيُّ مَعْدِنُهُ

şāh-rāh ma'nāsına.

الْمُنْجَمُ [el-mincem] [minber] [minber] vezninde) Terazinin dilini geçirdikleri arkuru demire denir.

الْمُنْجِمَانُ [el-mencimān] [meclisān] [meclisān] vezninde) ve

الْمُنْجِمَانِ [el-mincemān] [minberān] [minberān] vezninde) Ayağın iki yanlarında olan sivrice kemiklere denir ki iki ayak bir araya düzce götürüldükte birbirine mukābil olur, buna göre murād her ayağın tabanının iki tarafında olan kemikler olur ki اَحْمَصُ [aḥmaş]ın üst ve alt taraflarında olan tümsekçe kemiklerdir; yukālu: إِشْتَكَى مَنَجمَاهُ وَمَنَجمَاهُ وَهُمَا عَظْمَانِ نَاتِيَانِ مِنْ نَاحِيَتَيْ الْقَدَمِ Şārih der ki *Lisānu'l-'Arab*'ın beyānına göre topuk kemiği olur ki yumru kemiklerdir.

التَّجَامُ [en-Nicām] [kitāb] [kitāb] vezninde) Bir vādī yāhūd bir mevzi' adıdır.

[ن ح م]

النَّحْمُ [en-naḥm] (nūn'un fethi ve ḥā-yı mühmelenin sükūnuyla) ve

النَّحِيمُ [en-neḥīm] [emīr] [emīr] vezninde) ve **النَّحْمَانُ** [en-neḥmān] (fetehātla) Boğaz ayırtlayıp تَنْحَنُحُ [tenaḥnuḥ] eylemek ma'nāsınadır; 'alā-kavlin زَحِيرٌ [zeḥīr] gibidir ki sıkıntı ve ıkıntı ile katı katı boğazını solutup hırıldatmaktan 'ibārettir, balgam ihrācı için yāhūd bu زَحِيرٌ [zeḥīr] den ziyādedir; yukālu: نَحَمَ الرَّجُلُ نَحْمًا وَنَحِيمًا وَنَحْمَانًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا تَنْحَنَحَ أَوْ هُوَ كَالزَّحِيرِ Ve pars dedikleri cānver ürtmek ma'nāsınadır; yukālu: نَحَمَ الْفَهْدُ إِذَا صَوَّتَ

التَّحَامُ [en-naḥḥām] [şeddād] [şeddād] vezninde) Çok تَنْحَنُحُ [tenaḥnuḥ] eden adama denir, yukālu: رَجُلٌ نَحَامٌ أَيُّ كَثِيرُ النَّحِيمِ Ve bahīl ve cimriye denir, kendiden nesne taleb

olundukta تَنْخُحُ [tenaḥnuḥ] eder olduğu için; yukālu: رَجُلٌ نَحَامٌ أَيْ بَخِيلٌ Ve arslana denir. Ve Suleyk b. es-Suleke'nin ferisi adıdır. Ve ashābdan Nu'aym b. 'Abdullāh el-Ḳureṣī lakabıdır, hakkında Mefḥar-ı enām 'aleyhi's-selām hazretleri: “دَخَلْتُ” الْجَنَّةَ فَسَمِعْتُ نَحْمَةً مِنْ نُعَيْمٍ telkib olundu. نَحْمَةٌ [naḥmet] سَغَلَةٌ [sa'let] ma'nāsınadır ki murād تَنْخُحُ [tenaḥnuḥ] savtıdır. Ve bazıları dedi ki mūmāileyhin lakabı نَحَامٌ [Nuḥām]dır, غُرَابٌ [gūrāb] vezninde. Ve

نَحَامٌ [Naḥhām] Bir fāris ya'nī bir cündī lakabıdır.

نَحْمٌ [neḥam] (fethateynle) نَعَمٌ [ne'am] kelimesinde lügattir ki kelime-i tasdiktir. Şārihin beyānına göre bu lügat-i Sa'diyye'dir, عَنْ لَفْظِ حَنْ dedikleri gibi.

النَّحَامُ [en-nuḥām] (غُرَابٌ [gūrāb] vezninde) Ördeğe şebih bir kuş adıdır, murād angut ta'bīr olunan kuştur. Cevherī nūn'un fethi ve ḥā'nın teşdidiyle takyid eylemekle vehm eylemiştir. Şārih der ki Suheyli dahi Cevheri gibi zabt eylemiştir.

النَّحْمُ [en-niḥamm] (خِدْبٌ [hidebb] vezninde) Şiddetle تَنْخُحُ [tenaḥnuḥ] eden kimsedir.

الْإِنْحَامُ [el-intiḥām] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) إِعْتِزَامٌ [i'etizām] ma'nāsınadır; yukālu: إِنْحَمَ عَلَى كَذَا وَكَذَا إِذَا اعْتَزَمَ عَلَيْهِ

[ن خ م]

النَّحْمَةُ [en-naḥmet] (nūn'un fethi ve ḥā-yı mu'cemenin sükūnuyla) ve

النَّحَامَةُ [en-nuḥāmet] (نُؤَامَةٌ [ṣumāmet] vezninde) Öksürüp ve ahırdıkta göğüsten ve boğazdan çıkan balgama ve burun-

dan akam sümüğe denir, نُحَاةٌ [nuḥā'at] ma'nāsına. Ve

نَحْمَةٌ [naḥmet] Hüsn ü cemāl ma'nāsınadır; yukālu: لَهُ نَحْمَةٌ عَجِيبَةٌ أَيْ حُسْنٌ

النَّحْمُ [en-naḥm] (nūn'un fethi ve ḥā'nın sükūnuyla ve fethiyle de cā'izdir) Öksürüp yā ahırmakla göğüsten yāhūd boğazdan balgam def' eylemek yā burundan def' eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَحِمَ الرَّجُلُ نَحْمًا مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا دَفَعَ بِشَيْءٍ مِنْ صَدْرِهِ أَوْ مِنْ أَنْفِهِ Ve ırlayıp oynamak 'alā-kavlin pek güzel ırlamak ma'nāsınadır; yukālu: نَحِمَ الرَّجُلُ نَحْمًا مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا لَعِبَ وَعَتَى أَوْ هُوَ أَجْوَدُ الْعِنَاءِ

النَّحْمُ [et-tenaḥḥum] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Bu dahi ahırmakla balgam def' eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَنَحَّمَ الرَّجُلُ إِذَا دَفَعَ بِشَيْءٍ مِنْ صَدْرِهِ أَوْ مِنْ أَنْفِهِ

النَّحْوَمُ [en-Neḥūm] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Mışır ülkesinde bir sancak adıdır.

النَّحْمُ [en-neḥam] (fethateynle) Ta'ab ve i'ya ma'nāsınadır; yukālu: بِهِ نَحْمٌ أَيْ إِغْيَاءٌ Şārihin beyānına göre masdar dahi olur, bāb-ı rābi'den.

[ن د م]

النَّدَمُ [en-nedem] (fethateynle) ve

النَّدَامَةُ [en-nedāmet] (سَلَامَةٌ [selāmet] vezninde) Peşimān olmak ma'nāsınadır; yukālu: نَدِمَ عَلَيْهِ نَدَمًا وَنَدَامَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَسَفَ Ve

نَدَمٌ [nedem] Eser ve nişāna denir.

النَّدَمُ [et-teneddu] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Bu dahi peşimān olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَنَدَّمَ عَلَيْهِ إِذَا أَسَفَ

النَّدِيمُ [en-nādim] ve

النَّدِمَانُ [en-nedmān] (سَكْرَانٌ [sekrān] vezninde) Peşimān adama denir. نَدِمَانٌ

[nedmān]ın cem'î نَدَامَى [nedāmā] gelir نِدَامٌ [sekārā] ve نَادِمٌ [nādim]ın cem'î نِدَامٌ [nidām] gelir, كِتَابٌ [kitāb] vezninde ve نُدَامٌ [nuddām] gelir زُنَّارٌ [zunnār] vezninde. Ve نَدْمَانٌ [nedmān] نَدِيمٌ [nedīm] ma'nāsınadır ki hem-bezm-i şarāb olan adama denir. Bunun cem'î نَدَامَى [nedāmā] gelir ve نِدَامٌ [nidām] gelir, كِتَابٌ [kitāb] vezninde ve gāh olur ki نُدَامَانٌ [nedmān] نَدِيمٌ [nedīm]den cem' olur.

النَّدِيمُ [en-nedīm] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve النَّدِيمَةُ [en-nedīmet] (hā'yla) Hem-kadeh olan kimseye denir; cem'î نُدَمَاءٌ [nudemā] gelir, كُرَمَاءٌ [kuremā] vezninde; yukālu: هُوَ نَدِيمُهُ أَيُّ مُنَادِمُهُ نَدِيمٌ [nedīm] itlākı tevessü' vechiyledir. Ve Muḥammed b. Ḥāsen b. Nedīme Ebū Bekr eṣ-Şaydelānī'dir ki İmām Sem'ānī şeyhidir.

الْمُنَادِمَةُ [el-munādemet] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) ve

النَّدَامُ [en-nidām] (قِتَالٌ [qitāl] vezninde) Bir adama bezm-i şarābda hem-dem olmak ma'nāsınadır; yukālu: نَادِمَةٌ مُنَادِمَةٌ وَنِدَامًا إِذَا جَالَسَهُ عَلَى الشَّرَابِ

النَّدْمُ [en-nedm] (نُونٌ'un fethiyle) Zīrek ve reşid ve zarīf adama denir; yukālu: رَجُلٌ نَدْمٌ أَيُّ كَيْسٍ ظَرِيفٌ

الْإِنْتِدَامُ [el-intidām] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Kolay ve sühületli olmak ma'nāsınadır; yukālu: خَذُ مَا أَنْتَدَمَ أَيُّ مَا تَيْسَرَ

[ن ر م]

نَرِيمَانٌ [Nerīmān] (نُونٌ'un fethiyle) Bir recül 'alemidir ki a'cemīdir.

نَيْرِمَانٌ [Neyremān] (نُونٌ'un fethiyle) Hemedān kazasında bir karye adıdır.

[ن ز م]

النَّزْمُ [en-nezm] (عَزْمٌ [azm] vezninde) Pek ısırmak ma'nāsınadır; yukālu: نَزَمَهُ نَزْمًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا عَضَّهُ شَدِيدًا

الْمِنْزَمُ [el-minzem] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Dişe denir, سِنَّ [sinn] ma'nāsına.

النَّزِيمُ [en-nezīm] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bir bağ ve bir tutam sebzeye denir. Ve bu maddeleri gerçi İbn 'Abbād Muḥīṭ nām kitābında sebt eyledi lākin bunların mecmū'unda savāb olan bā-i muvahhade ile olmaktır.

[ن س م]

النَّسَمُ [en-nesem] (fethateynle) Nefesü'r-rūh ma'nāsınadır ki bedende cānın soluğundan 'ibārettir, hayāt ve rāhatı mücib hālettir ki murād soluk alıp vermektir; tekūlu: رَاحَةُ الرُّوحِ فِي نَسْمِهَا أَيُّ فِي نَفْسِهَا Ve nefesü'r-rūh ma'nāsınadır ki rüzgārın nefeslenip āheste ve hoş ve mülāyim esmesinden 'ibārettir; cem'î أَنْسَامٌ [ensām] gelir; tekūlu: وَجَدْتُ نَسْمَ الرِّيحِ أَيُّ نَفْسِهَا Ve bozulmuş ve cāddelikten çıkmış eski yola denir. Ve bir cins kuş adıdır ki tüylerinin üzerleri yeşil olur, be-gāyet sür'atle pervāz eder; müfredi نَسْمَةٌ [nesemet]tir.

النَّسْمَةُ [en-nesemet] (fetehtla) نَسَمٌ [nesem] ile ma'nā-yı evvelde mürādifdir ki rūhun nefeslenmesinden 'ibārettir; yukālu: نَسَمَ الرُّوحِ وَنَسَمْتُهُ أَيُّ نَفْسُهُ نَسَمَاتٌ [nesemāt] gelir hā'sız ve نَسَمٌ [nesem] gelir fetehtla. Şārih der ki نَسَمٌ [nesem] ve نَسْمَةٌ [nesemet] nefes-i rūh ma'nāsına olup ba'dehu nefes ve rūh ve zāt ma'nāsında isti'māl olundu. Bu mülābese ile insāna dahi itlāk olundu; yukālu: وَاللهُ

بَارِئُ النَّسَمَةِ وَالنَّسَمَاتِ أَي نَفْسِ الرُّوحِ أَوْ التُّنْبُوسِ أَوْ
الْإِنْسَانِ Ve

نَسَمَةٌ [nesezet] Memlūk ve memlūkeye
ıtlāk olunur; yukālu: أَعْتَقَ نَسَمَةً أَي مَمْلُوكًا أَوْ
مَمْلُوكَةً Ve

نَسَمَةٌ [nesezet] Pek pek solumağa denir
ki zīk-ı nefesten münba'is olur ki illettir;
yukālu: أَصَابَهُ نَسَمَةٌ أَي رُبُوٌّ

النَّسِيمِ [en-nesīm] [emīr] [emīr] vezninde)
Bu dahi rüzgārın nefeslenmesine denir
ki hoş ve āheste ve mülāyim esmesin-
den ibārettir; tekūlu: وَجَدْتُ نَسِيمَ الرِّيحِ أَي
وَجَدْتُ مُتَرْجِمًا Mütercim der ki نَسِيمٌ [nesīm] hoş ve
latīf rüzgārda dahi isti'māl olunur, niteki
Şihāh'ta ve *Muqaddime*'de meşrūhtur,
ke-mā kāle's-şā'ir: "نَسِيمِ الصَّبَا بَلَّغَ سَلَامِي"
نَسِيمِ إِلَيْهِمْ Ve

نَسِيمٌ [nesīm] ve

نَسْمٌ [nesm] [resm] vezninde) ve

نَسْمَانٌ [nesemān] (fetehtla) Rüzgār esmek
ma'nāsınadır; yukālu: نَسَمَتِ الرِّيحُ نَسْمًا وَنَسِيمًا
Ve وَنَسْمَانًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا هَبَّتْ

نَسِيمٌ [nesīm] Cāna denir; yukālu: فَلَانٌ نَسِيمٌ
عَرَقٌ عَرَقٌ نَسِيمِ أَي الرُّوحِ Ve tere ıtlāk olunur,
[arak] ma'nāsına. Ve

نَسْمٌ [nesm] [resm] vezninde) Deve
tabanıyla yere vurmak ma'nāsınadır;
yukālu: نَسْمَ الْبَعِيرِ بِحَفْهِ نَسْمًا إِذَا ضَرْبَ
نَسْمَ الشَّيْءِ إِذَا تَغَيَّرَ yukālu:

النَّيْسَمِ [en-neysem] [şaykal] veznin-
de) Bu dahi rüzgārın nefeslenmesine de-
nir. Ve cādde olmayan eski yola denir.

النَّسَامَةُ [en-nesāmet] [selāmet] vezninde)
Yer çepelli merç olmak
ma'nāsınadır; yukālu: نَسَمَتِ الْأَرْضُ نَسَامَةً مِنْ
الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا نَزَتْ

النَّسَمِ [en-nesem] (fethateynle) Bu dahi bir
nesne mütegayyir olmak ma'nāsınadır;
yukālu: نَسِمَ الشَّيْءُ نَسْمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَغَيَّرَ

التَّنَسُّمِ [et-tenessum] [tefa'ul] vez-
ninde) Soluk almak ma'nāsınadır; yukālu:
تَنَسَّمُ الرِّجُلُ إِذَا تَنَسَّسَ Ve rüzgār istişmām ey-
lemek ma'nāsınadır; yukālu: تَنَسَّمُ النَّسِيمِ إِذَا
تَنَسَّمَهُ Ve bir mekān rāyiha-i tayyibe ile
mu'attar olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَنَسَّمُ
الْمَكَانُ بِالطَّيِّبِ إِذَا رَجَّحَ Ve te'ennī ve tedricle
taleb ü tahsīl-i 'ilm eylemek ma'nāsına
müsta'meldir; yukālu: تَنَسَّمُ الْعِلْمُ إِذَا تَلَطَّفَ فِي
التَّمَاثُلِ

الْمَنْسِمِ [el-mensim] [meclis] vez-
ninde) Devenin tabanına denir; yukālu:
Şārihin beyānına göre ba-
kanağına ıtlāk olunur. Ve eser ve 'alāmet
ma'nāsınadır; tekūlu: وَجَدْتُ مَنْسِمًا مِنَ الْأَمْرِ أَي
وَجَدْتُ عِلْمًا Ve yola denir; tarīk ma'nāsına. Ve
teveccüh ve sülūk edecek semt ve ve ci-
hete denir; yukālu: إِلَى أَيْنَ مَنْسِمُكَ أَي مَذْهَبِكَ
وَوَجْهُكَ

الْمُنَسِّمِ [el-munessim] [muḥaddis] vezninde)
Muhyi'n-nesemāt ma'nāsınadır
ki hakīkī Hazret-i Bārī-i müte'aldir;
mecāzen memlūk āzād eden ve
müstahikkīne idrār-ı ma'aş eden adamlara
ıtlāk olunur.

الْأَنَاسِمِ [el-enāsım] (hemzenin fethiyle)
Nās ma'nāsınadır; güyā ki نَسَمَةٌ [nesezet]
in cem'i olan أَنَسَامٌ [ensām]ın cem'idir.

التَّنْسِيمِ [et-tensīm] [tef'il] veznin-
de) Bir işe ibtidā eylemek ma'nāsınadır;
yukālu: نَسِمَ فِي الْأَمْرِ إِذَا ابْتَدَأَ
نَسِمَ الشُّعْرَ إِذَا أَحْيَاهَا وَأَعْتَقَهَا

النَّاسِمِ [en-nāsım] [kāsım] vezninde)
Ölümcül hastaya denir; yukālu: مَرِيضٌ نَاسِمٌ

أَيَّ أَشْفَى عَلَى الْمُؤْتِ

[ن ش م]

النَّشْمُ [en-neşm] (nūn'un ve şīn-i mu'cemenin fethiyle) Bir cins ağaç ismidir ki ondan yay düzülür.

التَّنْشِيمُ [et-tenşīm] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Et bozulmak ma'nāsınadır; yukālu: نَشَّمُ اللِّحْمَ إِذَا تَغَيَّرَ Ve bir nesneye şürū ve ibtidā kılmak ma'nāsınadır; yukālu: نَشَّمُ فِي الْأَمْرِ إِذَا بَدَأَ Ve bir şerr ve kerihye ilişip uğraşmak ma'nāsınadır; yukālu: نَشَّمُ فِي الشَّرِّ إِذَا أَخَذَ Ve yer çepelli olmak ma'nāsınadır; yukālu: نَشَّمَتِ الْأَرْضُ إِذَا نَزَّتْ Ve bülend ve 'ālī eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَشَّمُ اللَّهُ ذِكْرَهُ أَيَّ رَفَعَهُ

التَّنَشُّمُ [et-teneşşum] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Bu dahi bir işe başlamak ma'nāsınadır; yukālu: تَنَشَّمُ فِي الْأَمْرِ إِذَا ابْتَدَأَ Ve te'ennī ve telatuffla 'ilm taleb ve tahsīl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَنَشَّمُ الْعِلْمَ إِذَا تَلَطَّفَ فِيهِ التَّمَاهِ

النَّشْمُ [en-neşem] (fethateynle) Öküz aklı karalı benekli olmak ma'nāsınadır; yukālu: نَشِمَ الثَّوْرُ نَشْمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ فِيهِ نَقْطَةٌ بَيْضٌ وَسُودٌ

النَّشِمُ [en-neşim] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Akli karalı alaca öküze denir.

الْمَنْشِمُ [el-menşim] (مَجْلِسٌ [meclis] vezninde ve مَقْعَدٌ [maq'ad] vezninde) İtr aksāmından bir türlü hoş-bū dānedir ki be-gāyet sengin olmakla ezmesi müşkül olur. Ba'zılar قُرُونُ السُّبُلِ [qurūnu's-sunbul] ile tefsir eylediler ki semmū's-sā'attir, fi'l-hāl helāk eder, müfredatta bīş aksāmından olmak üzere mersūmdur ve ba'zen sünbül-i Hindī köklerinin aralıklarında bulunur. Ve

مَنْشِمٌ [Menşim] Mekke'de bir 'attāre hatun ismidir, pederine Vecih derler idi. Arablar mukātele murād ettiklerinde onun 'ıtrıyla ta'attur edip cenge teveccüh ve müşāberet ederler idi, beynlerinde kıtal müştedd ve maktül kesir olur idi ve bu keyfiyyeti hāssasından 'add ederler idi. Binā'en'aleyh: "أَشَأْمٌ مِنْ عَطْرِ مَنْشِمٍ" beyne'l-'Arab mesel olmuştur. Ve

مَنْشِمٌ [menşim] Bir nev' yemiş ismidir ki siyāh ve bed rāyiha olur. Ve bir mevzi' adıdır. Ve حَبُّ الْبَلْسَانِ [habbu'l-belesān] ismidir.

[ن ص م]

النَّصْمَةُ [en-neşamet] (nūn'un ve şād'ın fethiyle) Süret ma'nāsınadır ki murād müşriklerin perestiş eyledikleri sürettir.

[ن ض م]

النَّضْمُ [en-nađm] (nūn'un fethi ve dād-ı mu'cemenin sükūnuyla) Özlü ve tokça buğdaya denir; müfredi نَضْمَةٌ [nađmet]tir; yukālu: بِهِ نَضْمٌ كَثِيرٌ أَيَّ حِنْطَةٌ حَادِرَةٌ سَمِيَّةٌ

[ن ظ م]

النَّظْمُ [en-naẓm] (nūn'un fethi ve zā-yı mu'cemenin sükūnuyla) Dizmek ma'nāsınadır; yukālu: نَظَمَ اللَّوْلُو نَظْمًا مِنَ الْبَابِ Ve الثَّانِي إِذَا أَلْفَهُ وَجَمَعَهُ فِي سَلْكِ

نَظْمٌ [naẓm] [manẓūm] ma'nāsına gelir ki dizilmiş nesneye denir; yukālu: Ve ÇEKİRGE SÜRTİSÜNE DENİR. Ve Cevzā' süretinde üç kevkebin ismidir. Mütercim der ki kütüb-i heyette نَظَامٌ [Niẓām] 'unvāniyla mersūm ve saç ayağı şeklinde birbirine mütekārib üç hafī kevkebin ile musavverdir. Ve

نَظْمٌ [Naẓm] Bir mevzi' adıdır. Ve ÜL-

ker dedikleri top yıldızlara itlāk olunur. Ve Deberān dedikleri kevkebe denir. Ve masdar olur, balık ve keler kısmı cevflerinde أَنْظُمَتَانِ [unzūmetān] peydā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَظَمَتِ السَّمَكَةُ أَوِ الصَّبُّ إِذَا أَتَى بِأَنْظُومَتَانِ

النِّظَامُ [en-nizām] كِتَابٌ [kitāb] vezninde) نَظَمٌ [nazm] gibi masdardır, dizmek ma'nāsınadır; yukālu: نَظَمَ اللُّؤْلُؤُ نَظْمًا وَنِظَامًا إِذَا Ve اللَّعْنَةُ وَجَمَعَهُ فِي نَظْمٍ

نِظَامٌ [nizām] Diziye itlāk olunur, inci dizisi ve tesbīh dizisi gibi; cem'i نَظْمٌ [nuzum] gelir, كُتُبٌ [kutub] vezninde. Ve bir işin sebāt ve kıyāmına medār ve sebep olan nesneye ve hālete itlāk olunur; cem'i أَنْظِمَةٌ [enzimet] gelir ve أَنْظِيمٌ [enāzīm] gelir; yukālu: هُوَ نِظَامٌ أَمْرُهُ أَيُّ مَلَائِكَةٍ Ve de'v ve 'ādet ma'nāsına müsta'meldir. Ve أَنْظُومَتَانِ [nizāma's-semeket] [unzūmetān] ma'nāsınadır, ke-mā se-yuzkeru. Ve

نِظَامٌ [nizām] Dertop mün'akid olan kumluğa denir.

التَّنْظِيمُ [et-tanzīm] تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bu dahi dizmek ma'nāsınadır; yukālu: نَظَمَ اللُّؤْلُؤُ بِمَعْنَى نَظَمَهُ Ve أَنْظُومَتَانِ [unzūmetān] peydā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَظَمَتِ السَّمَكَةُ وَالصَّبُّ بِمَعْنَى نَظَمَتْ

الْإِنِّظَامُ [el-intizām] إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) ve

التَّنْظِيمُ [et-tenāzzum] تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Dizilmek ma'nāsınadır; yukālu: نَظَمَ اللُّؤْلُؤُ فَانْتَنَظَمَ وَتَنَظَّمَ

إِنِّظَامٌ [intizām] Müte'addī olur, mızrağı bir yandan sancıp öbür yandan çıkarmakla

güyā ki iki yanını habbe dizer gibi mızrağa dizmek yāhūd ahşāsını dizmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: إِنِّنْظَمُهُ بِالرُّمْحِ إِذَا اخْتَلَهُ **النِّظَامَانِ** [en-nizāmān] (nūn'un kesriyle) ve **الْإِنِّظَامَانِ** [el-inzāmān] (hemzenin kesriyle) ve

النُّظُومَتَانِ [el-unzūmetān] (hemzenin zam-mıyla) Balığın ve kelerin karınlarından yağdan iki uzun riştedir ki kuyruklarından tā kulaklarına kadar uzun olup cā-be-cā yumurtaları onlarda dizili olur.

الْإِنِّظَامُ [el-inzām] (hemzenin kesriyle) Balık ve keler karınlarında zikr olunan yumurta dizisi peydā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَنْظَمَتِ السَّمَكَةُ وَالصَّبُّ بِمَعْنَى نَظَمَتْ

النُّظَامُ [el-enzām] (hemzenin fethiyle) Vech-i mezkūr üzere dizili olan yumurtalara denir. Ve toplanıp mün'akid olan kumluğa denir. Ve boncuk ve tesbīh dizisine denir.

النَّازِمُ [en-nāzīm] ve

الْمُنَظَّمُ [el-munazzīm] مُحَدَّثٌ [muḥaddis] vezninde) ve

الْمُنْظِمُ [el-munzīm] مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Karnında zikr olunan yumurta dizisi peydā eden balığa ve kelere denir.

النَّظِيمُ [en-nezīm] أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Şol dağ aralığında olan dere yoluna denir ki onda sıra sıra su gölcükleri ola. Ve şol kuyulara denir ki nesak-ı vāhid üzere sıra sıra olup birbirine su gölcükleri ola. Ve bir mevzi' adıdır.

النَّظِيمَةُ [en-Nezīmet] سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

النِّظَامُ [en-Nazzām] شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Mütekelliminden İbrāhīm b. Seyyār el-Mu'tezilī lakabıdır. Ve Muḥammed

b. 'Abdulcebbār eṣ-Şā'ir el-Endelūsî lakabıdır.

نِزَامٌ [Niẓām] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) A'şā el-Hemedānī ki ismi 'Abdurrahmān b. 'Abdullāh b. el-Ḥāriş'tir ceddinin ismidir. Ve mezbūr A'şā şā'ir-i meşhūrdur.

[ن ع م]

النَّعِيمُ [en-ne'im] (nūn'un fethiyle) ve

النَّعْمَى [en-nu'mā] (nūn'un zammıyla) ve

النِّعْمَةُ [en-ni'met] (nūn'un kesriyle) Hoş dirlige ve refāh ve rāhata ve nizām-ı hāl ü mālā denir. نِعْمَةٌ [ni'met] kelimesinin cem'i نِعَمٌ [ni'am] gelir, عَنَبٌ [ineb] vezninde ve أَنْعَمٌ [en'um] gelir, أَفْلَسٌ [eflus] vezninde; yukālu: هُوَ فِي نَعِيمٍ وَنَعْمَى وَنِعْمَةٍ أَيْ فِي خَفْضٍ وَدَعْوَةٍ وَمَالٍ Ve

نِعْمَةٌ [ni'met] Ferah ve meserret ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: رَأَيْتُهُ فِي نِعْمَةٍ أَيْ مَسْرَةٍ Ve yed-i beyzā-i sālihaya denir; نَعْمَى [nu'mā] dahi denir, طُوبَى [ṭubā] vezninde, ya'nī şol hālis ve samīm bahşiş ve ihsān ve 'atiyyeye denir ki nefis ve firāvān olmakla nā'il olan adamın umūr ve ahvāline sālih ve müfid olur; cem'i أَنْعَمٌ [en'um] gelir ve نِعَمٌ [ni'am] gelir, عَنَبٌ [ineb] vezninde ve نِعْمَاتٌ [ni'māt] gelir kesreyle ki ehl-i Ḥicāz bu güne itbā' ederler ve نِعْمَاتٌ [ni'amāt] gelir 'ayn'ın fethiyle; yukālu: نَالَ مِنْهُ النِّعْمَةَ وَالتُّعْمَى أَيْ الْيَدَ الْبَيْضَاءَ الصَّالِحَةَ Mütercim-i Şihāh bunu cevārihten olan يَدٌ [yed] zann eylemiştir. 'Arablar samīm ve hālis nesneye بَيْضَاءٌ [beydā] itlāk ederler.

النَّتْعُمُ [et-tena'um] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Nāz ve ni'met ve refāh ve ma'işetle hoş-dil olup perverişlenmek ma'nāsınadır; yukālu: نِعْمَةٌ بِنِعْمَةِ الرَّجُلِ إِذَا تَرَفَّهُ Bundan ism نِعْمَةٌ [na'met]tir nūn'un fethiyle. Ve yalın ayak

yürümek ma'nāsınadır; yukālu: تَنَعَّمَ الرَّجُلُ إِذَا مَشَى حَافِيًا Ve bir mekān mizāca muvāfik ve mülāyim gelmek ma'nāsınadır; yukālu: تَنَعَّمَ الرَّجُلُ إِذَا تَلَبَّهَ تَالِبٌ وَتَنَعَّمَ الرَّجُلُ إِذَا تَلَبَّهَ تَالِبٌ وَتَنَعَّمَ الرَّجُلُ إِذَا تَلَبَّهَ تَالِبٌ وَتَنَعَّمَ الرَّجُلُ إِذَا تَلَبَّهَ تَالِبٌ Ve bir adamı bir yerde taleb edip araştırmak ma'nāsınadır; yukālu: تَنَعَّمَ الرَّجُلُ إِذَا تَلَبَّهَ تَالِبٌ وَتَنَعَّمَ الرَّجُلُ إِذَا تَلَبَّهَ تَالِبٌ وَتَنَعَّمَ الرَّجُلُ إِذَا تَلَبَّهَ تَالِبٌ وَتَنَعَّمَ الرَّجُلُ إِذَا تَلَبَّهَ تَالِبٌ Ve dābbeyi ilhāh ve ikdāmla sürmek ma'nāsınadır; yukālu: تَنَعَّمَ الرَّجُلُ إِذَا تَلَبَّهَ تَالِبٌ وَتَنَعَّمَ الرَّجُلُ إِذَا تَلَبَّهَ تَالِبٌ وَتَنَعَّمَ الرَّجُلُ إِذَا تَلَبَّهَ تَالِبٌ وَتَنَعَّمَ الرَّجُلُ إِذَا تَلَبَّهَ تَالِبٌ Ve piyāde yürüyüp ayaklarını kullanmak ma'nāsınadır; yukālu: تَنَعَّمَ الرَّجُلُ إِذَا تَلَبَّهَ تَالِبٌ وَتَنَعَّمَ الرَّجُلُ إِذَا تَلَبَّهَ تَالِبٌ وَتَنَعَّمَ الرَّجُلُ إِذَا تَلَبَّهَ تَالِبٌ وَتَنَعَّمَ الرَّجُلُ إِذَا تَلَبَّهَ تَالِبٌ

النِّعْمَةُ [en-na'met] (nūn'un fethiyle) نِعْمَةٌ [tena'um]un ma'nā-yı evvelinden ismdir, refāh ve rāhatla olan dirlige denir; yukālu: هُوَ فِي النِّعْمَةِ أَيْ الرَّفَاهِ

النِّعْمَةُ [en-ni'met] (nūn'un kesriyle) ve

الْمَنْعَمُ [el-men'am] (مَنْعَدٌ [maḥ'ad] vezninde) Masdarlardır, nāz ve na'im içre hoş-hāl olmak ma'nāsınadır; yukālu: نِعْمَ الرَّجُلُ وَنِعْمَ نِعْمَةٌ وَمَنْعَمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالْأَوَّلِ وَالثَّانِي وَنِعْمَ عَيْشُهُ إِذَا رَفَهُ وَيُقَالُ هَذَا مَنَزَلٌ يَنْعَمُهُمُ بِالْحَرَكَاتِ الثَّلَاثِ وَيُقَالُ يَنْعَمُهُمْ كَيْكُرْمُهُمْ أَيْ كَثِيرِ النِّعْمَةِ مُوَافِقٌ

التَّنَاعُمُ [et-tenā'um] (تَفَاعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Tena'um ve tereffüh ma'nāsınadır; yukālu: تَنَاعَمَ الرَّجُلُ بِمَعْنَى تَنَعَّمَ

الْمُنَاعِمَةُ [el-munā'amet] (مُفَاعَلَةٌ [mufa'alet] vezninde) نِعْمَةٌ [tena'um] ma'nāsınadır; yukālu: نَاعَمَ الرَّجُلُ إِذَا تَنَعَّمَ Ve bir adamı müreffeh ve münā'am kılmak ma'nāsınadır; yukālu: نَاعَمَهُ إِذَا رَفَّهُ Ve ipi muhkem bük-mek ma'nāsınadır; tekülü: نَاعِمٌ حَبْلِكَ أَيْ أَحْكَمُهُ

التَّنْعِيمُ [et-ten'im] (تَفْعِيلٌ [tefa'il] vezninde) Bir adamı ni'metlendirip refāh ve rāhatta kılmak ma'nāsınadır; yukālu: نَعَّمَهُ إِذَا رَفَّهُ Ve bir yere yalın ayak varmak ma'nāsınadır; yukālu: نَعَّمَهُمْ إِذَا أَنَاهُمْ حَافِيًا Ve bir adamın cevābında نَعَمٌ [ne'am] demek ma'nāsınadır; yukālu: نَعَمٌ فَلَانًا إِذَا قَالَ لَهُ نَعَمٌ

Ve

تَعِيم [Ten'īm] Mekke'ye üç yā dört mīl mesāfede bir mevzi^c isimdir, beyt-i şerīfe helāl olan etrāf-ı mahallerin akrebidir; sağ tarafında Cebel-i Nu'aym ve sol cānibinde Cebel-i Nā'im nām dağlar olmakla تَعِيم [Ten'īm] ile tesmiye olundu, onda olan vādinin ismi نَعْمَانُ [Na'mān]dır.

النَّاعِمَةُ [en-nā'imet] ve

الْمُنَاعِمَةُ [el-munā'imet] (mīm'in zammı ve 'ayn'in kesriyle) ve

الْمُنْعَمَةُ [el-muna'emet] (مُعْظَمَةٌ) [mu'azzamet] vezninde) Nāz ve na'imle perverde olan hoş-ayş ve hoş-gıdā hatuna denir; yukālu: جَارِيَةٌ نَاعِمَةٌ وَمُنَاعِمَةٌ وَمُنْعَمَةٌ أَيُّ: Ve حَسَنَةُ الْعَيْشِ وَالْعِذَاءِ

نَاعِم [nā'im] ve

مُنَاعِم [munā'im] ve

مُتَنَاعِم [mutenā'im] Ter ü tāze ve hemvār ve müstakīm nebāta denir; yukālu: نَبْتُ نَاعِمٍ Ve وَمُنَاعِمٌ وَمُتَنَاعِمٌ أَيُّ سَوَاءٌ

نَاعِم [nā'im] Nerm ve latīf nesneye denir; yukālu: ثَوْبٌ نَاعِمٌ أَيُّ لَيِّنٌ Ve

نَاعِمَةٌ [nā'imet] Bāğçeye ve merg-zāra denir, رَوْضَةٌ [ravdat] ma'nāsına.

التَّنْعِيمَةُ [et-ten'imet] (tā-yı meftūha ile) Bir şecer adıdır ki yaprakları be-gāyet ter ve nāzūk ve mutarrā olur, hālen bu diyārlarda gül-i ibrişim dedikleri olacaktır.

الْمُنْعَم [el-muna'am] (مُعْظَمٌ) [mu'azzam] vezninde) Bu dahi nerm ve latīf ve nāzūk nesneye denir; yukālu: كَلَامٌ مُنْعَمٌ أَيُّ لَيِّنٌ

النُّعْمَى [en-nu'mā] (بُشْرَى) [buşrā] vezninde) Ni'met ve na'im ve yed-i beyzā-i sāliha ma'nālarındır ki ānifen zikr olundular. Ve نُعَامَى [nu'amā] ve نُعَامٌ [nu'am] ma'nāsındır, ke-mā se-yuzkeru.

النُّعْمَاءُ [en-na'mā] (nūn'un fethi ve medd ile) Bu dahi نِعْمَةٌ [ni'met] gibi yed-i beyzā-i sāliha ma'nāsındır ki tafsīl olundu.

الْإِنْعَامُ [el-in'ām] (hemzenin kesriyle) Ni'met ihsān eylemek ma'nāsındır; yukālu: نَعِمَ اللَّهُ الْبِعْمَةَ عَلَيْهِ وَأَنْعَمَهُ بِهَا أَيُّ أَحْسَنَ Ve bir adamı mesrūr ve ferah-nāk eylemek ma'nāsına gelir; ve minhu yukālu: أَنْعَمَ اللَّهُ بِكَ عَيْنًا أَيُّ أَقْرَبَكَ عَيْنَ مَنْ تُحِبُّهُ أَوْ أَقْرَبَ عَيْنَكَ بِمَنْ تُحِبُّهُ Ya'nī "Senin dīdārıyla sevdiğin adamın gözünü rüşen eylesin" yāhūd "Senin gözünü sevdiğin kimsenin dīdārıyla rüşen eylesin." Niteki sülāsīden ve bāb-ı rābī'den نَعِمَ اللَّهُ بِكَ عَيْنًا وَنَعِمَكَ عَيْنًا dahi bu makāmda irād olunur. Ve bunların i'rābları 'an-karīb meşrūhtur. Ve

إِنْعَامٌ [in'ām] Ziyāde kılmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَنْعَمَ أَنْ يُحْسِنَ أَيُّ زَادَ Ve bir nesnede mübālaga eylemek ma'nāsındır, إِعْنَانٌ [im'ān] gibi; yukālu: أَنْعَمَ فِي الْأَمْرِ إِذَا بَالَعَ أُنْعَمُهُمْ إِذَا أَتَاهُمْ; yukālu: حَافِيًا Ve bir nesneyi ter ve nāzūk ve tāb u tarāvetli kılmak ma'nāsına müsta'meldir; ve minhu kavluhum: أَنْعَمَ اللَّهُ صَبَاحًا أَيُّ جَعَلَهُ: Şārih der ki bunda emr sīgasıyla أَنْعَمَ صَبَاحًا Ve أَنْعَمَ مَسَاءً ve tahfifle أَنْعَمَ dahi derler, sabāhun hayrlı olsun makāmında.

التَّعِيم [en-ne'im] (أَمِيرٌ) [emīr] vezninde) Ni'met ma'nāsındır ki zikr olundu. Ve na'im-i ilāhī Hūdā-yı mütē'alın mahlūka ihsān eylediği 'atiyyeden 'ibārettir; yukālu: مَا زَالَ عَلَيْكَ نَعِيمٌ اللَّهُ أَيُّ عَطِيئَتُهُ

النُّعْمَةُ [en-nu'met] (nūn'un zammıyla) إِعْنَامٌ [in'ām] gibi gözü aydın kılmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: نَعِمَ اللَّهُ بِكَ عَيْنًا وَنَعِمَكَ عَيْنًا مِنْ أَلْبَابِ الرَّابِعِ أَيُّ أَقْرَبَ اللَّهُ بِكَ عَيْنَ مَنْ تُحِبُّهُ أَوْ

نَعْمَ عَيْنٍ وَنَعْمَةً yukālu: أَقْرَ عَيْنِكَ بِمَنْ تُحِبُّهُ عَيْنٍ وَنَعَامٌ عَيْنٍ وَنَعِيمٌ عَيْنٍ بِفَتْحِ التَّوْنَاتِ وَنُعْمَى عَيْنٍ وَنُعَامَى عَيْنٍ وَنُعَامٌ عَيْنٍ وَنَعْمٌ عَيْنٍ وَنَعْمَةٌ عَيْنٍ بِضَمِّ التَّوْنَاتِ وَنَعْمَةٌ عَيْنٍ وَنَعَامٌ عَيْنٍ بِكَسْرِ التَّوْنَاتِ أَيُّ أَفْعَلُ إِكْرَامًا وَنَعْمَةٌ عَيْنٍ وَنَعْمَةٌ عَيْنٍ ذَلِكَ إِعْنَامًا لِعَيْنِكَ وَإِكْرَامًا mahzā muhabbet ve itā'atimden nāṣī iş- ledim tā ki müşāhede eyledikte dīdelerin rūşen ola." Ve bunların cümlesi mehcūren muzmer olan fi'l ile mansūblardır.

Mütercim der ki *Nihāye*'de Muṭarrif نَعِمَ أَنْعَمَ اللَّهُ بِكَ عَيْنًا أَنْعَمَ اللَّهُ بِكَ عَيْنًا terkībini tecvīz eylemeyip نَعِمَ اللَّهُ بِكَ عَيْنًا أَنْعَمَ اللَّهُ بِكَ عَيْنًا terkībini tasvīb eylemiştir, lākin Zemahşerī نَعِمَ اللَّهُ بِكَ عَيْنًا kelimesini mef'ul olan kāf'tan temyīz eylemekle tevcīh ve tashīh eyledi. Pes ma'nā نَعِمَ اللَّهُ بِكَ عَيْنًا demektir ki وَأَقْرَبَهَا وَأَقْرَبَهَا نَعْمَ عَيْنًا seb-kindedir. Ve نَعِمَ اللَّهُ بِكَ عَيْنًا مِنْ تُحِبُّهُ ma'nāsına göre müte'addī olmakla نَعِمَ اللَّهُ بِكَ عَيْنًا lafzı mef'ulü olup ve tenvīn muzāfun ileyhten 'ivaz olur. Ve vech-i mezkūr üzere ba'zen cārri hazf ve fi'li isālle نَعِمَ اللَّهُ بِكَ عَيْنًا dahi derler. Ve نَعِمَ اللَّهُ بِكَ عَيْنًا kavlinde ma'nā-yı evvele göre bā' harfi zā'ide olur. Ve [in'ām] na'ime dāhil olmak ma'nāsına da gelmekle bu ma'nā murād olursa bā' zā'ide olmayıp ta'diye için olur, Muṭarrif terkīb-i evvelde temeyyüzü fā'il üzere muntasab tahayyül eylemekle istinkār eylemiştir.

النَّعْمُ [en-ne'am] (fethateynle) Ağaç ye- şerip tāb u tarāvetlenmek ma'nāsınadır; yukālu: نَعِمَ الْعُودُ نَعْمًا مِنَ الْبَابِ الرَّاحِ إِذَا اخْضَرَ وَنَضَرَ Ve bir adam hoş-dil ve münbasit olmak ma'nāsınadır; yukālu: نَعْمَةٌ تَنْعِيمًا فَتَنْعِمُ بِذَلِكَ نَعْمًا أَيُّ قَالَ لَهُ نَعْمَ فَسَرَّ بِذَلِكَ

النَّعَامَةُ [en-ne'āmet] [sehābet] vez- ninde) Devekuşuna denir. Mü'ennestir ve müzekker olur; نَعَامٌ [ne'am] ondan ism-i cinstir, müfred ve cem'e itlāk olunur; ve

minhu'l-meselu: "أَنْتَ كَصَاحِبَةِ النَّعَامَةِ" Aslı budur ki nisvān-ı 'Arabdan biri bī-kes ve bī-nevā olmakla umūr ve husūsunu 'aşīret ve cīrānları ta'ahhüd ederler idi. Bir gün sahrāda geşt ü güzār ederken bir devekuşu gördü ki ضَعُرُو [şu'rūr] dedikleri samg-ı galīzi ekl eylemekle boğazında tıkanıp kal- dığından harekete bī-mecāl olmuş yatar. Hemān varıp ahz ve yaşmağıyla bir ağaca bend eyledikten sonra min-ba'd bir tarafa nakl ve irtihāl husūsunda cīrānımın deve- lerine ihtiyācım kalmadı, bār u büngāhımı buna tahmīl ederim diyerek memnūnen obaya gelip lisān-ı istignā ile مَنْ كَانَ يَحْفُنًا "وَيَزِفُنًا فَلْيَبْتَرِكْ" Ya'nī "Bu ana kadar umūrumu ta'ahhüd ve bana 'avn ve ihsān edenler, min-ba'd ferāgat eylesinler!" diye bülend āvāz ile nidā eyledi. Ba'dehu çadırını yıkıp esās u resāsını ne hāl ise ne'āmeti bend eylediği şecer yanına isāl etti. Meger ne'āmet boğazında kalan gussayı yutup ve bir takrīble benden halās olmuş olmakla şimdi mezbūre bu hālī gördükte hayrān ve nādīm ve peşimān olup kaldı, Payas'a pirince giderken evdeki bulgurdan çıktı. Hem ne'āmetten mahrūm ve hem ehl ve kabīlenin i'ānetinden me'yyūs oldu. Mesel-i mezbūr i'timād olunmayacak nes- neye i'timād ile haybet ve hüsrāna dūçār olan kimse hakkında darb olunur. Müter- cim der ki Rāğib'in beyānına göre deveye teşbīhle bu kuşa نَعَامَةٌ [ne'āmet] itlāk eyle- diler ki نَعْمٌ [ne'am] lafzından ahz ve deve- den başka olduğundan tagyīr-i sūretle نَعَامَةٌ [ne'āmet] dediler. Ve

نَعَامَةٌ [ne'āmet] ve

نَعَامٌ [ne'am] Beyābāna denir. Ve şol ağaca denir ki kuyunun iki cānibinde olan mīller

üzere arkuru korlar ki dolap oku ta'bîr olunur. Ve

نَعَامَةٌ [Ne'āmet] Yedi re's feres ismidir ki Hāris b. 'Abbād ve Hālîd b. Naḍle el-Esedî ve Mirdās b. Mu'āz el-Cušemî feresidir ki bu صَمْعَرٌ [Şam'ar] nām kısrağın dışı dölüdür. Ve 'Uyeyne b. Evs el-Mālikî ve Musāfi' b. 'Abdul'azîz ve el-Munfecir el-Guberî ve Kārrāş el-Ezdî feresleridir. Ve

نَعَامَةٌ [ne'āmet] Ayağa yāhūd tabana itlāk olunur. Ve dağ tepesinde sāyebān gibi binā olunmuş salaç makülesine denir ki su'ūd edenlereistirāhat için binā ederler. Ve **نَعَامَةُ الْفَرَسِ** [ne'āmetu'l-feres] atın dimāğına yāhūd ağzına denir. Ve yola denir, tarîk ma'nāsına. Ve nefis ve zāt ma'nāsınadır. Ve ferah ve sūrūr ma'nāsınadır. Ve ikrām ma'nāsınadır. Ve çabuk ve müsta'cil olan peyk ve sā'iye denir. Ve kuyunun içinde domalıp duran yerli kayaya denir. Ve baldırda incik kemiğine denir. Ve zulmet ma'nāsınadır. Ve cehl ve nādānī ma'nāsınadır. Ve beyābānda 'alāmet için nasb olunan nişāna denir. Ve kuyu üzere durup halka su çekip veren adama denir. Ve dimāğî ihāta eden ince deriye denir. Ve Necd ülkesinde bir mevzi' adıdır. Ve

نَعَامَةٌ [ne'āmet] Cemā'at-i insāniye denir; ve minhu kavluhum: **نَعَامَتْهُمُ** Niteki "ش، و، ل" māddesinde beyān olundu. Ve

نَعَامَةٌ [ne'āmet] Hīre ülkesinde hükümrān olanların 'alem-i mahsūsudur, **تُبَّعٌ** [tubba']-ı Yemen ve **نَجَاشِي** [necāşī]-i Hābeşe gibi. Ve Beyhes nām kimsenin lakabıdır. Ve Ebū Ne'āme, Kāṭarī b. el-Fucā'e lakabıdır. Ve Ne'āme eḍ-Ḍabbī ashābdandır.

النَّعَامُ [en-ne'am] (fethateynle ve ba'zen 'ayn'ın iskāmiyla) Deve ve koyun kısmı-

na denir, ba'zılar deveye tahsīs eylediler; cem'î **أَنْعَامٌ** [en'ām] gelir ve cem'ü'l-cem'î **أَنْعَائِمٌ** [enā'im] gelir. Rāğib'in beyāmına göre **نَعَمٌ** [ne'am] deveye mahsüstür, zīrā 'inde'l-'Arab a'zam-ı ni'mettir, lākin cem'î olan **أَنْعَامٌ** [en'ām] deve sığır ve koyun kısmına itlāk olunur, lākin içlerinde deve olmadıkça itlāk olunmaz.

النَّعَامُ [en-ne'am] ve

النَّعَائِمُ [en-ne'ā'im] (nūn'ların fethiyle) Menāzil-i kamerden bir menzil ismidir, **نَعَامَةٌ** [ne'āmet] süretindedir.

النُّعَامِي [en-nu'amā] (فُضَارَى [kuşārā] vezninde) Cenūb yeline 'alā-kavlin cenūb ile sabā beyninden hūbūb eden yeledir, 'Arabistān'da rutūbet ve tarāvete sebeb oldukları için.

نِعْمٌ [ni'me] ve **بُنْسٌ** [bi'se] kelimeleri ki ef'al-i medh ü zemm kısmındandır, **نِعْمٌ** [ni'me] medh ve **بُنْسٌ** [bi'se] zemm içindir. Bunlarda dört lügat var: 1) **نِعْمٌ** [ne'ime] dir nūn'un fethi ve 'ayn'ın kesri ki **عَلِمٌ** [alime] vezninde. 2) **نِعْمٌ** [ni'ime]dir kesreteynle. 3) **نِعْمٌ** [ni'me]dir nūn'un kesri ve 'ayn'ın sükūnuyla. 4) **نِعْمٌ** [ni'me] nūn'un fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla. **بُنْسٌ** [bi'se] kelimesi dahi bu minvāl üzeredir. Ve bunlar mutasarrıf değıllerdir. Ve 'Arablar **فِيهَا** **إِنْ فَعَلْتَ فِيهَا** **وَنِعْمَتْ** derler, vakfen ve vaslen āhirinde olan tā' harfî sākinen sābit olur, zīrā tā-i te'nīstir; **فِيهَا** kelimesinde zamīr mu'ayyen olan **فِيهَا** **حِصْلَةٌ** [ḥaşlet] lafzına rāci'dir **فِيهَا** **حِصْلَةٌ** sebkindedir. Ve gāh olur ki **نِعْمٌ** kelimesine **مَا** lāhık olup onunla sıladan iktifā olunur ve ba'zen 'ayn'ı meftūh olur; tekülü: **مَا دَقَّقْتُهُ دَقًّا نِعْمًا يَكْسِرُ التُّونَ وَالْعَيْنِ أَيْ نِعْمٌ مَا دَقَّقْتُهُ**

نِعْمٌ رَجُلًا زَيْدٌ ve **نِعْمٌ الرَّجُلُ زَيْدٌ** Mütercim der ki

kurbünde bir vādī adıdır. Ve arz-ı Şām'da Nehr-i Furāt'a karīb bir vādī ismidir. Ve تَنْعِيمٌ [Ten'īm] dedikleri mahalde bir vādī ve başka iki mevzî' adıdır. Ve Na'mān b. Qarād ve Ya'la b. en-Na'mān tābi'lerdir.

نَاعِمٌ [Nā'im] [صَاحِبٌ] [şāhib] vezninde) ve مُنْعِمٌ [Muna'im] [مُحَدِّثٌ] [muḥaddiṣ] vezninde) ve

نُعْمَانٌ [Nu'mān] [عُثْمَانٌ] [uṣmān] vezninde) ve

نُعْمَى [Nu'mā] [حُبْلَى] [ḥublā] vezninde) ve

نُعَيْمٌ [Nu'aym] [زُبَيْرٌ] [zubeyr] vezninde) ve

أَنْعُمٌ [En'um] [أَفْلُسٌ] [eflus] vezninde) ve

تَنْعُمٌ [Ten'um] [تَنْضُرٌ] [tenşuru] vezninde) Esāmî-i ricāldendir. Ve

نُعَيْمٌ [Nu'aym] On altı nefer saḥābe ismidir.

يَنْعَمٌ [Yen'am] [يَمْنَعُ] [yemna'u] vezninde) Bir kabîle adıdır.

نُعَيْمَانٌ [Nu'aymān] (musaggar bünyesiyle) Esāmîdendir: Nu'āymān b. 'Amr ashāb-ı Bedr'dendir; pek mezzāḥ ve latīfeci hoştab' olmakla Mefhar-ı enām 'aleyhi's-selām hazretlerini ekserī hende-nāk ederler idi. Ez-cümle bir gün emīr-i asker Ebū Bekr radiyallāhu 'anhu hazretleriyle bir gazāya bi'l-ma'yye 'āzīm olup esnā-i rāhta ashābdan Suveybî b. Ḥarmele'yi memlūkumdur diyerek bir takrīb ile bir a'rābīye on mihār genç dişi deveye bey' ve teslīm eyledi. Hazret-i Ebū Bekr istimā' eyledikte develeri yedinden ahz ve a'rābīye redd ile Suveybî'i tahlīs eyledi. Fahr-i 'ālem aleyhi's-selām hazretleri ve sār ashāb-ı kirām bu kıssadan vāfir zamān hande eylediler.

أَلْتَنَاعِمُ [et-Tenā'um] [تَفَاعُلٌ] [tefā'ul] vezninde) Bir batn ismidir.

أَلْمَنْعُمُ [el-men'um] ('ayn'ın zammıyla) Mü'ellifin kā'idesi üzere mīm meftūh olur. Ve şārihin tashīhine göre مَنْبَرٌ [minber] veznindedir, süpürgeye denir.

نَعْمٌ [ne'am] (fethateynle ve ba'zen 'ayn'ı meksūr olur) Ve Mu'āfā b. Zekeriyā en-Nehrevānī nakli üzere نَعَامٌ [ne'am] ki işbā'ladır, onda lügattir, بَلَى [belā] kelimesi gibi harf-i cevābdır, lākin نَعْمٌ [ne'am] kelimesi cevāb-ı vācibde müsta'meldir, Türkīde evet ve Fārisīde ārī ma'nāsınadır; لا ve نَعْمٌ ma'lūmdur. Şārih der ki نَعْمٌ [ne'am] lafzı harftir, mūlahhas-ı isti'māli budur ki haberden sonra zikr olunursa tasdīk ve اِفْعَلْ ve تَفْعَلْ لَا kelimātından sonra olursa va'd ve istibhāmdan sonra olursa i'lām için olur.

نُعَامَاكَ [nu'amāke] [فُصَارَاكَ] [kuşārāke] vezninde ve mūrādifidir ki "nihāyet-i sa'y ü ikdāmın" demek olur. Cā-be-cā zikr olunmuştur ki bu veznde olan māddeleer gāyete delālet eder, gūyā ki fi'l-i mezbūr nihāyet-i sa'y u ikdāmınla nā'il olacağıın ni'mettir demeği tahayyül eder yāhūd nihāyet-i ni'metin fi'l-i mezbūrdur, eger işlemez isen ni'metin nākıs olmuş olur demektir; yukālu: نُعَامَاكَ أَنْ تَفْعَلَ كَذَا أَيُّ فُصَارَاكَ

أَلْمِنْعَامُ [el-min'am] [مِحْرَابٌ] [miḥrāb] vezninde) Mübālaga üzere in'am ve ihsān sāhibi adama denir; yukālu: رَجُلٌ وَمِنْعَامٌ أَيُّ مِفْضَالٌ

[ن غ م]

أَلنَّعْمُ [en-negam] (nūn'un ve gayn-ı mu'cemenin fethi ve ba'zen sūkūnuyla) Gizli söze denir, kelām-ı hafī ma'nāsına; müfredi نَعْمَةٌ [negamet]tir. Ve

نَغْمٌ [naġm] ve

نُعْمَةٌ [nağmet] (ğayn'ların süknuyla) İr-lamak ma'nāsınadır, Fārisīde serāyīden mürādıdır; yukālu: نَعَمَ الْمُطْرَبُ فِي الْعِنَاءِ وَنَعَمَ نَعْمًا وَنَعْمَةٌ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ وَالرَّابِعِ إِذَا تَكَلَّمَ فِيهِ Musikīde olan نُعْمَةٌ [nağmet] bundan ism-dir. Ve

نَعْمٌ [nağm] Meşrūbu azca içmek ma'nāsınadır; yukālu: نَعَمَ فِي الشَّرَابِ نَعْمًا بِمَعْنَى نَعَبَ

النُّعْمَةُ [en-nuğmet] عُزْفَةٌ [ğurfet] veznin-de) Bir içim suya ve sā'ir meşrūba denir, جُرْعَةٌ [cur'at] ma'nāsına; cem'î نُعْمٌ [nuğam] gelir, صُرْدٌ [şurad] vezninde; ve yukālu: نَعَمَ نَعْمًا Ya'nî "Pek az olmakla bir solukta içti."

النُّعْمُ [et-tenağğum] تَفَعُّلٌ [tefa'ul] veznin-de) Bu dahi ırlamak ma'nāsınadır; yukālu: تَنَعَّمَ فِي الْعِنَاءِ بِمَعْنَى نَعَمَ

[ن ق م]

النِّقْمَةُ [en-niğmet] (nūn'un kesri ve fethiyle) ve

النَّقِيمَةُ [en-neğimet] فَرِيحَةٌ [ferihāt] veznin-de) 'Ukūbetle olan cezā ve mükāfata denir; cem'î نَقِمٌ [neğim] gelir, كَلِمٌ [kelim] vezninde ve نَقَمٌ [niğam] gelir, عِنَبٌ [ineb] vezninde ve نَقِمَاتٌ [neğimāt] gelir, كَلِمَاتٌ [kelimāt] vezninde; yukālu: حَلَّتْ بِهِ النِّقْمَةُ وَالنَّقِيمَةُ وَهِيَ الْمُكَافَأَةُ بِالْعُقُوبَةِ

النَّقْمٌ [en-nağm] (nūn'un fethiyle) ve

النَّقِيمَةُ [et-tiniğkām] تِكْيَلَامٌ [tikillām] eznin-de) 'Ukūbetle cezā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَقَمَ مِنْهُ وَنَقَمَ نَقْمًا وَتِنَقَّمَ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي yukālu: نَعَمَ الْمُطْرَبُ فِي الْعِنَاءِ وَنَعَمَ نَعْمًا وَنَعْمَةٌ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ وَالرَّابِعِ إِذَا تَكَلَّمَ فِيهِ Ve bir işi kerih ve nā-hoş görmek ma'nāsınadır; yukālu: نَقَمَ الْأَمْرَ إِذَا كَرِهَهُ Ve tiz tiz ekl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَقَمَهُ إِذَا أَكَلَهُ سَرِيعًا

الْإِنْتِقَامُ [el-intiğām] إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde)

'Ukūbetle cezā eylemek ma'nāsınadır ki ahz-i kīne eylemek ta'bīr olunur; yukālu: اِنْتَقَمَ مِنْهُ إِذَا عَاقَبَهُ

النَّقَمُ [en-neğam] (fethateynle) Yolun ortasına denir.

النَّقَائِمِيَّةُ [en-Nāğimiyet] Rağāşi bint 'Āmir'in lakabıdır.

نَاقِمٌ [Nāğim] [صَاحِبٌ] [şāhib] vezninde) Bir batn pederi olan 'Āmir b. Sa'd b. 'Adiyy nām kimsenin lakabıdır; Rağāşi-i mezbūrenin pederidir. Ve

نَاقِمٌ [nāğim] 'Umān şehrine mahsūs bir cins hurmā ismidir.

نُقْمٌ [Nuğm] (nūn'un zammıyla) Yemen'de bir karye adıdır.

النَّقِيمَةُ [en-neğimet] سَفِينَةٌ [sefīnet] veznin-de) Nefs ve zāt ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ مِثْمُونُ النَّقِيمَةِ أَيِ النَّقِيْبَةِ Şārihin beyānına göre aslı نَقِيْبَةٌ [neğibet]tir.

نُقْمَى [Nuğmā] حُبْلَى [ħublā] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

نَقْمَى [Neğamā] جَمَزَى [cemezā] vezninde) Nevāhī-i Medīne'de bir mevzi'dir.

[ن ك م]

النَّكْمَةُ [en-nekmet] تَمْرَةٌ [temret] veznin-de) 'Azīm olan nekbet ve musībete denir; yukālu: أَصَابَتْهُ النَّكْمَةُ أَيِ النَّكْبَةِ وَالْمُصِيبَةُ الْفَادِحَةُ

[ن م م]

النَّمُّ [en-nemm] (nūn'un fethi ve mīm'in teşdidıyla) Nās beynine nakl-i kelāmla fesād ilkā edip birbirine düşürmek ma'nāsınadır ki koğuculuk eylemek ta'bīr olunur; yukālu: نَمَّ الْحَدِيثَ نَمًّا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا رَفَعَهُ إِشَاعَةً لَهُ وَإِفْسَادًا وَوَرَّشَ بَيْنَ النَّاسِ وَاعْرَى Ve yalanla sözü düzüp koşmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: نَمَّ الْكَلَامَ

بِإِذَا زَيْتُهُ بِالْكَذِبِ Ve misk rāyihası dağılmak ma'nāsına müsta'emeldir; yukālu: نَمُّ الْمِسْكِ إِذَا سَطَعَ Ve

نَمَّ [nemm] VASF olur, koğucuya denir; cem'î نَمُّونَ [nemmūn] ve أَيْمَاءُ [enimmā] gelir, mü'ennesi نَمَّةٌ [nemmet]tir.

النَّمُومُ [en-nemūm] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) ve

النَّمَامُ [en-nemmām] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) ve

الْمِنَمُ [el-minemm] (مِجْرٌ [micenn] vezninde) Bunlar da koğucuya denir. نَمُومٌ [nemūm]un cem'î نَمٌّ [numm] gelir nūn'un zammıyla.

النَّمِيمَةُ [en-nemīmet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) İsmdir, koğuculuğa denir. Şārihin beyānına göre نَمِيمٌ [nemīm] dahi denir hā'sız; yukālu: هُوَ يَمْشِي بِالنَّمِيمَةِ أَي يَرْفَعُ الْحَدِيثَ Ve ok kuburunun sesine itlāk olunur. Ve yazı yazarken kalemden mesmū' olan cı-zırtıya denir. Ve fısıltı fısıfısına itlāk olunur ki iki adam fısıltı ederken dudaklarının fıs fıs ötmesinden 'ibārettir.

النَّمَامَةُ [en-nāmmet] (mīm'in teşdidiyle) Āhestece hiss ve hareket ma'nāsınadır; yukālu: بِه نَامَةٌ أَي حِسٌّ وَحَرَكَةٌ Ve hayāt-ı nefis ma'nāsına müsta'emeldir; ve minhu yukālu: نَيْتِكَ اللهُ نَامَتُهُ أَي أَمَاتُهُ Niteki hemze ile نَامَةٌ [ne'met] dahi müsta'emeldir.

النَّمَامُ [en-nemmām] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Bir hoş-bū nebāt adıdır, Türkîde marsama derler, reyāhīn envā'ındandır; bevl ve hayzı müdir ve rahimden ölmüş cenīni ve solucanları muhric ve kehleyi mühlik ve sikencebīn ile bir miskālini şūrb bi'l-hāssa arı sokmuş kimseye nāfī'dir.

النَّمْنَمَةُ [en-nemnemet] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vez-

ninde) Yaldızlamak ve nakş ve tezyīn eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَمَّمَهُ إِذَا زَخَّرَفَهُ وَنَقَشَهُ Ve rüzgār toprağın yüzünü yazı yazılmış tarzında alay alay yol yol eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا رِيحُ الثَّرَابِ إِذَا حَطَّتْهُ وَتَرَكَتْ عَلَيْهِ أَثْرًا كَالْكِتَابَةِ

النَّمْنِمِ [en-nimnim] ve

النَّمْنِمِ [en-nimnīm] (nūn'ların kesriyle) Rüzgārın toprağın yüzüne yazı nakşı gibi yol yol bast eylediği eser ve nişāna denir.

النَّمْنُمُ [en-numnum] (هُدْهُدٌ [hudhud] vezninde ve فِلْفِلٌ [filfil] vezninde ki nūnların kesriyle olur) Genç ve taze kimselerin tırnaklarında olan beyāza denir; müfredi نَمْنُمَةٌ [numnumet] ve نِمْنِمَةٌ [nimnimet]tir.

النَّمَّةُ [en-nimmet] (nūn'un kesriyle) Kehleye 'alā-kavlin karıncaya denir.

النَّمِّيُّ [en-nummiyy] (قُمِّيٌّ [qummiyy] vezninde) Hıyānet ve 'ayb ma'nāsınadır; yukālu: بِه نَمِّيُّ أَي خِيَانَةٌ وَعَيْبٌ Ve çeki taşına denir. صَنْجَةُ الْمِيرَانِ [şancetu'l-mīzān] ma'nāsına. Ve düşmanlık, 'adāvet ma'nāsınadır. Ve tabī'at ve siriş ma'nāsınadır. Ve pula ve mangıra denir ki bakırdan olur, 'alā-kavlin kurşun ile yāhūd bakır ile mağşūş olan akçeye denir; nüfredi نَمِّيَّةٌ [nummiyyet]dir hā'yla, cem'î نَمَامِيٌّ [nemāmiyy] gelir. Ve insānın asl ve māye ve cevherine denir; yukālu: هُوَ كَرِيمٌ Ve kes ve kimse ma'nāsına müsta'emeldir; yukālu: مَا بِالْدَارِ نَمِّيُّ أَي أَحَدٌ

النَّمِّيَّةُ [en-nummiyyet] (hā'yla) Mü'ennestir ki zikr olundu. Ve üveyik kuşuna denir, فَاحِيتَةٌ [fāhitet] ma'nāsına.

[ن و م]

النَّمُّومُ [en-nevm] (لَوْمٌ [levm] vezninde) ve

النِّيَامُ [en-niyām] [kitāb] [kitāb] vezninde) İmızganmak yāhūd uyumak ma'nāsınadır; yukālu: نَامَ الرَّجُلُ يَنَامُ نَوْمًا وَيَنَامًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا: نَعَسَ أَوْ رَقَدَ Ve kızın baldırı etli ve dolgun olmakla halhāl çıkırdamaz olmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: نَامَ الْخَلْخَالُ إِذَا انْقَطَعَ Ve pazar kāsıd olmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: نَامَتِ نَامَتِ صَوْتُهُ مِنَ افْتِلَاءِ السَّاقِ Ve yel dinmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: نَامَتِ الرَّيْحُ إِذَا سَكَتَتْ Ve ateş sönmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: نَامَتِ النَّارُ إِذَا هَمَدَتْ Ve deryā limanlamak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: نَامَ الْبَحْرُ إِذَا هَدَأَ Ve sev b eskimek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: نَامَ الثَّوْبُ إِذَا أَخْلَقَ Ve bir adam dergāh-ı Hakk'a tevāzu ve ibtihāl ve meskenet 'arz eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: نَامَ الرَّجُلُ Ve hayvān ölmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: نَامَتِ الشَّاةُ إِذَا مَاتَتْ Ve harfiyle bir nesneye yāhūd bir kimseye sükūn ve ārāmiş ve üns ve itmīnān bulmak ma'nāsına müsta'meldir ki bütün bütün ona nefsi yatıp rām olmak ve onunla avunup kalmaktan 'ibārettir; yukālu: نَامَ إِلَيْهِ إِذَا سَكَنَ وَاطْمَأَنَّ

النِّيْمَةُ [en-nīmet] (nūn'un kesriyle) İsmidir, uykuya denir. Ve bir gecelik geçinecek kūt ve gıdāya itlāk olunur, lüzūm 'alākasıyla; yukālu: مَا لَهُ نِيْمَةٌ لَيْلَةٍ أَيْ بَيْتَةٌ

النَّوْمُ [en-nā'im] İsm-i fā'ildir; cem'i [niyām] gelir nūn'un kesriyle ve [nuvven] ve [niyyem] gelir, [rukka] veznlerinde ve [nuvām] ve [nuyyām] gelir, [rummān] veznlerinde ve [nevm] gelir, [qavm] vezninde yāhūd bu ism-i cem'dir, [qavm] gibi; mü'ennesi [nā'imet]tir, cem'i [nuvven]dir, [rukka] vezninde. **النُّوْمُ** [en-ne'ūm] [şabūr] vezninde) ve **النُّوْمَةُ** [en-nuvenet] [humezet] vezninde) ve **النُّوْمُ** [en-nuven] [şurad] vezninde) Vasflardır, mübālagayı mutazammınlarıdır, mü'ennesinde dahi [ne'ūm] denir, [şabūr] vezninde. **الْإِنَامَةُ** [el-ināmet] (hemzenin kesriyle) ve **التَّنْوِيمُ** [et-tenvīm] [tef'īl] vezninde) Uyumak ma'nāsınadır; yukālu: أَنَامَهُ وَنَوْمَهُ إِذَا أَرْقَدَهُ Ve **إِنَامَةٌ** [ināmet] Katl ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: إِنَامَةٌ إِذَا قَتَلَهُ Ve kaht ve şiddet nāsı kırıp geçirmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَنَامَتِ السَّنَةُ النَّاسَ إِذَا هَشَمْتَهُمْ Ve bir adamı nā'im bulmak ma'nāsınadır; yukālu: أَنَامًا فُلَانًا إِذَا وَجَدَهُ نَائِمًا **نَوْمَانٌ** [nevmān] [sekrān] vezninde ki vasftır) Çok uyur olan adama denir. Ve bunun isti'mālī nidāya mahsūstur; yukālu: يَا نَوْمَانُ أَيُّ كَثِيرِ النَّوْمِ **الْمَنَامُ** [el-menām] ve **الْمَنَامَةُ** [el-menāmet] (mīm'lerin fethiyle) İsm-i mekānlardır, hāb-gāh ma'nāsına; yukālu: هَذَا مَنَامُهُ وَمَنَامَتُهُ أَيُّ مَوْضِعِ نَوْمِهِ **مَنَامَةٌ** [menāmet] Kadifeye itlāk olunur; tekūlu: رَأَيْتُهُ يَتَعَدُّ عَلَى الْمَنَامَةِ أَيُّ الطُّغْيَانِ Ve sed ve seki ta'bīr olunan sofaya itlāk olunur, hāb-gāh olduğu için; yukālu: هُوَ قَاعِدٌ عَلَى الْمَنَامَةِ أَيُّ الدُّكَّانِ **الْمُنَاوِمَةُ** [el-munāvenet] [mufā'ālet] vezninde) Bāb-ı mugālebede isti'māl olunur, uyku husūsunda yarışmak ma'nāsına; tekūlu: نَاوَمِنِي فَنَمْتُهُ نَوْمًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ أَيُّ غَلَبْتُهُ **الْإِسْتِنَامَةُ** [el-istināmet] Bu dahi bir ada-

ma alışıp onunla karār ve ārāmiş bulmak maʿnāsınadır; yukālu: **إِسْتَنَامَ إِلَيْهِ إِذَا سَكَنَ** وَاطْمَأَنَّ Ve muvāza'a ile uyur şeklinde olmak maʿnāsınadır; yukālu: **إِسْتَنَامَ الرَّجُلُ إِذَا** أَرَى النَّوْمَ مِنْ نَفْسِهِ كَادِبًا **النُّومَةُ** [en-nuemet] (nūn'un zammıyla hūmeze [humezet] vezninde) Vasftır ki zikr olundu. Ve mübālaga sīgası olur. Ve

النَّوِيمِ [en-nevīm] (emīr [emīr] vezninde) Uyukucu adama denir. Ve mugaffel yāhūd bīnām u nişān adama itlāk olunur; yukālu: **رَجُلٌ نَوْمَةٌ وَنَوِيمٌ أَيُّ مُغْفَلٌ أَوْ خَامِلٌ**

النُّوَامِ [en-nuvām] (gūrāb [gūrāb] vezninde) Uyku basmağa ve uyku ağırlığına denir; yukālu: **يَأْخُذُهُ نُوَامٌ أَيُّ يَغْتَرِيهِ النَّوْمُ**

التَّنَاوُمِ [et-tenāvum] (tefāʿul [tefāʿul] vezninde) Muvāza'aten uyur şeklini göstermek maʿnāsınadır; yukālu: **تَنَاوَمَ الرَّجُلُ إِذَا أَرَى النَّوْمَ** مِنْ نَفْسِهِ كَادِبًا

التَّنَوُّمِ [et-tenevvum] (tefaʿul [tefaʿul] vezninde) İhtilām olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: **تَنَوَّمَ الرَّجُلُ إِذَا احْتَلَمَ**

النَّائِمَةُ [en-nāʾimet] Ölümüne itlāk olunur, **مَيْيَّةٌ** [meniyyet] maʿnāsına. Şārih der ki burada **مَيْيَّةٌ** [meniyyet] nüshaları muharreftir, savāb olan **مَيْيَّةٌ** [meyyitet] olmaktadır ki ölü demek olur, nitelike cūsseye **نَائِمِيَّةٌ** [nāmiyyet] itlāk olunur. Ve

نَائِمَةٌ [nāʾimet] Yılına itlāk olunur; **حَيَّةٌ** [hayyet] maʿnāsına.

النَّيِّمِ [en-nīm] (nūn'un kesriyle) Bu dahi kadifeye denir; yukālu: **نَامَ عَلَى النَّيِّمِ أَيُّ الْقَطِيفَةِ**

الْمُسْتَنَامِ [el-mustenām] (mīm'in zammıyla) Şol oturaklı yere itlāk olunur ki onda su irkilir ola.

مُنِيمٌ [Munīm] (munīb [munīb] vezninde) ve **نَامِينٌ** [Nāmīn] (āmīn [āmīn] vezninde) Birer

mevziʿ adıdır.

النَّامَةُ [en-nāmet] (hālet [hālet] vezninde) Nisvān fercinin kāʿidesine yaʿnī sāhasına denir ki oturak yeridir.

نَوْمَانٌ [nevmān] (sekrān [sekrān] vezninde) Bir nebāt adıdır.

[ن ه م]

النَّهْمِ [en-nehem] (fethateynle) ve

النَّهَامَةُ [en-nehāmet] (selāmet [selāmet] vezninde) Pek aç gözlülükle ekl ve şürbe ziyādesiyle düşkün olup şibaʿ ve gīnā gelmez kertesinde harīs ve müştēhī olmak maʿnāsınadır; yukālu: **نَهَمَ فِي الطَّعَامِ نَهْمًا مَنَ** الْبَابِ الرَّابِعِ وَنَهَمَ عَلَى الْمَجْهُولِ وَهُوَ إِفْرَاطُ الشَّهْوَةِ فِي الطَّعَامِ وَأَنْ لَا يَمْتَلِي عَيْنُ الْأَكْلِ وَلَا يَشْبَعُ نَهَمٌ بِكَذَا إِذَا أَوْلَعَ بِهِ

النَّهِمِ [en-nehim] (ketif [ketif] vezninde) ve

النَّهِيمِ [en-nehīm] (emīr [emīr] vezninde)

الْمَنْهُومِ [el-menhūm] Aslā doymak bilme-yen aç gözlü harīs ve şereh-mend adama denir. Ve

مَنْهُومٌ [menhūm] Bir nesneye pek düşkün arzū-mend adama denir; yukālu: **هُوَ مَنْهُومٌ** بِكَذَا أَيُّ مَوْلَعٌ بِهِ

النَّهْمَةُ [en-nehmet] (temret [temret] vezninde) Hācet maʿnāsınadır; yukālu: **قَضَى مِنْهُ نَهْمَتُهُ أَيُّ حَاجَتُهُ** Ve bir nesneye der-kār olan şehvet-i tāmme ve himmet-i bāligaya denir; yukālu: **إِسْتَوَفَى مِنْهُ نَهْمَتَهُ أَيُّ بُلُوغَ هَمَّتِهِ وَشَهْوَتِهِ** Ve **نَأْمَةٌ** [neʾmet] maʿnāsınadır ki gümürdenmeğe denir; yukālu: **سَمِعْتُ نَهْمَةَ الْأَسَدِ** Ve **نَهْمٌ** [nehm] ve **نَهِيمٌ** [nehīm] maʿnāsınadır, ke-mā se-yuzkeru.

النَّهْمِ [en-nehm] (vehm [vehm] vezninde) Zik-ı nefesle katı katı solumak maʿnāsınadır; yukālu: **نَهَمَ الرَّجُلُ نَهْمًا مَنَ الْبَابِ**

الثَّانِي إِذَا نَحَمَ Ve

نَهْمٌ [nehm] ve

نَهِيمٌ [nehīm] Haykırarak tehdid ile zecr ve āzār eylemek ma'nāsındır; yukālu: نَهَمَهُ نَهْمًا وَنَهِيمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا صَاتَ عَلَيْهِ وَتَوَعَّدَهُ وَرَجَرَهُ Ve

نَهْمٌ [nehm] ve

نَهِيمٌ [nehīm] ve

نَهْمَةٌ [nehmet] Deveye yürüme için āzār ile haykırmak ma'nāsındır; yukālu: نَهَمَ إِلَيْهِ نَهْمًا وَنَهِيمًا وَنَهْمَةً مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ وَالثَّانِي إِذَا زَجَرَهَا بِصَوْتٍ Ve çakıl taşı makülesini fiske ile bir kimseye atmak ma'nāsındır; yukālu: نَهَمَ بِالْحَصَى إِذَا خَذَفَهُ

الْمِنْهَامُ [el-minhām] [مِحْرَابٌ] [mihrāb] vezninde) Şol devedir ki zecr ile müncezir olup gider ola; Cem'i مَنَاهِيمٌ [menāhīm] gelir.

النَّهَامُ [en-nehām] ve

النَّهَامِيُّ [en-nehāmiyy] (nūn'ların harekāt-ı selāsı ve yā-yı nisbetle) Demirciye denir, حَدَادٌ [haddād] ma'nāsına. Ve dülgere denir.

الْمَنْهَمَةُ [el-menhemet] [مَرْحَلَةٌ] [merḥalet] vezninde) Dülger işleyecek mevzi'e denir.

النَّهَامِيُّ [en-nihāmiyy] (nūn'un kesriyle) Ba'zıların kavline göre papaza denir, rāhib ve sāhib-i deyr ma'nāsına; nūn'un zammıyla da lügattir. Ve sehl ve āsān yola denir; yukālu: طَرِيقٌ نِهَامِيٌّ أَي سَهْلٌ

نِهْمٌ [Nihm] (nūn'un kesriyle) İbn Reb'r'a'dır ki bir batn pederidir.

نُهْمٌ [nuhm] (nūn'un zammıyla) Bir şeytān yāhūd Muzeyne kabilesine mahsūs bir sa-nem adıdır ki 'Abdunuhm dedikleri kim-seleri onunla tesmiye eylediler.

نُهْمٌ [Nuhem] (زُفْرٌ [zufer] vezninde) İbn 'Abdullāh b. Ka'b b. Reb'r'a b. 'Āmir b. Şa'ş'a'a bir batndır.

النَّهَامُ [en-nuhām] [غُرَابٌ] [gūrāb] vezninde) Bir gūne kuş adıdır, 'alā-kavlin baykuşa denir. Ve keşişe denir, rāhib ma'nāsına.

النَّهَامُ [en-nehhām] [شَدَادٌ] [şeddād] vezninde) ve

النَّهَامَةُ [en-nehhāmet] [شَدَادَةٌ] [şeddādet] vezninde) Arslana denir. Ve

نَهَامٌ [nehhām] Açık ve vāzıh yola denir.

الْمُنَاهِمَةُ [el-munāhemet] [مُفَاعَلَةٌ] [mufā'alet] vezninde) Bir adam ile bilece haykırmak ma'nāsındır; yukālu: نَاهَمَهُ إِذَا أَخَذَ مَعَهُ فِي النَّهِيمِ أَي الصُّوْتِ

[ن ي م]

النِّيمٌ [en-nīm] (nūn'un kesriyle) Ni'met-i tāmme ma'nāsındır; yukālu: بِهِ نَيْمٌ أَي نِعْمَةٌ تَامَةٌ Ve kendisiyle üns ve ārām ve itmīnān olunan adama denir; yukālu: رَجُلٌ نَيْمٌ أَي رَجُلٌ يُسْتَنَامُ إِلَيْهِ وَيُوْتَسُّ بِهِ yumuşak ve latif ve mülāyim nesneye denir, hissī olsun, sevb gibi ve ma'nevī olsun, 'ayş ve zindegānī gibi. Ve yel esip uğramakla kumluk üzere zāhir olan yol yol tārıkalara denir. Ve eski kürke denir; yukālu: جَاءَ وَعَلَيْهِ نَيْمٌ أَي فَرُوْهُ حَلَقٌ

مَنِيمُونَ [Menīmūn] (mīm'in fethiyle) Mışır'da bir kazā ismidir.

نَجَرَ التُّونُ بِعَوْنِهِ تَعَالَى

FASLU'L-VĀV**(فَضْلُ الْوَأْيِ)**

[وَأْم]

الْوَأْمُ [el-vi'ām] [قِتَالٌ] [qīṭāl] vezninde) ve **الْمُؤَاْمَةُ** [el-muvā'emet] [مُقَاتَلَةٌ] [muqātelet] vezninde) Bir adama muvāfakat eylemek yāhūd mübāhāt eylemek ma'nāsındır; yukālu: **وَأَمَّهُ وَأَمَّهُ وَأَمَّا وَمُؤَاْمَةٌ إِذَا وَافَقَهُ أَوْ بَاهَا** Ve minhu'l-meselu: "لَوْلَا الْوَأْمُ لَهَلَكَ الْأَنَامُ" وَفَسَّرَ بِالْمَعْنِيِّينَ الْأَوَّلَ ظَاهِرًا وَالثَّانِي لَيْسُوا يَأْتُونَ بِالْجَمِيلِ بِالْمَعْنِيِّينَ الْأَوَّلَ خُلُقًا وَإِنَّمَا يَفْعَلُونَهُ مُبَاهَاةً وَتَشْبُهًا Ya'nī muvāfakat ma'nāsına göre nāsın birbiriyle üns ve ül-fette ve sâ'ir mu'âmelâtta muvāfakaları olmasa maslahatları muzmahil ve kendileri telef ve perîşân olurlar. Ve sâniye göre ehl-i kerem ki lutf ve ihsânı 'an-tab' ederler ve cibilletinde mekârim olmayanlar onlara teşebbüh ve tebâhî cihetiyle ederler. Eger bu makûleler vech-i mezkûr üzere taklîd ile sâ'ire mübāhāt eyleseler reşk ve hasedlerinden helâk olurlar. Mütercim der ki ba'zı ümmehâtta fahr ve mübāhāt ma'nāsına işbu "لَوْلَا الْوَأْمُ لَهَلَكَ" **الْوَأْمُ** [et-tev'emān] (tā-yı fevkiyye-i meftūha ile) İkiz olan iki veledde denir, her birine **تَوَأْمٌ** [tev'em] denir; mü'ennesi **تَوَأْمَةٌ** [tev'emet]tir, cem'î **تَوَائِمٌ** [tevā'im] dir, **قَشَاعِمٌ** [kaş'am] ve **قَشَاعِمٌ** [kaşā'im] gibi ve **تَوَأْمٌ** [tu'am]dır, **غُرَابٌ** [gūrāb] vezninde; yukālu: **هُمَا تَوَأْمَانٌ وَهَذَا تَوَأْمٌ وَهَذِهِ تَوَأْمَةٌ** Cevherī işbu **تَوَأْمٌ** [tev'em] māddesini tā' faslında zikr eylemekle vehm eylemiştir. Şārih der ki mü'ellif bunu tā' faslında dahi zikr eyledi, zīra ba'zılar tā'ın asliyye olmasına ve ba'zılar vāv'dan münkalib zā'ide olmasına zāhib oldular; kavli sâniye göre

muvāfakat ma'nāsından me'hūz olur. İntehā. Ve Şālih b. Nebhān ki **مَوْلَى التَّوَأْمَةِ** [Mevle't-Tev'emet] demekle ma'rūftur, tābi'ndendir. Ve

تَوَأْمَانٍ [tev'emān] Bir cins ot adıdır ki sagīr ve semeri kemmūna şebīh olur.

الْإِنَائِمُ [el-it'ām] (hemzenin kesriyle) İkiz doğurmak ma'nāsındır; yukālu: **أَتَأْمِتِ الْمَرْؤَةَ إِذَا وَلَدَتْ اثْنَيْنِ فِي بَطْنٍ مُحْسِنٌ** [muḥsin] vezninde) İkiz doğuran hatuna denir.

الْمُتَوَأِّمُ [el-mutevā'im] Mutevāfik ve mütenāsib ma'nāsındır; yukālu: **عَتَى الْمَطْرِبُ غِنَاءً مُتَوَأِّمًا أَيُّ مُتَوَافِقًا وَمُتَنَاسِبًا لَمْ تَخْتَلِفْ أَلْحَانَهُ**

الْمُؤَاْمُ [el-muve'am] [مُعْظَمٌ] [mu'azzam] vezninde) Büyük başlı adama denir; yukālu: **رَجُلٌ مُؤَاْمٌ أَيُّ الْعَظِيمِ الرَّأْسِ** Ve zışt-hilkat ve bed-manzar adama denir; yukālu: **رَجُلٌ مُؤَاْمٌ أَيُّ مُسَوِّهِ الْخَلْقِ**

التَّوَوِّيمُ [et-tev'im] [تَفْعِيلٌ] [tef'il] vezninde) Hak ta'ālā bir adamı çirkīn ve bed-hilkat kılmak ma'nāsındır; yukālu: **وَأَمَّهُ اللَّهُ تَوَوِّيمًا أَيُّ سَوِّهِ خَلْقَهُ**

تَوَأْمٌ [Tev'em] [جَوْهَرٌ] [cevher] vezninde) Hābeş kabā'ilinden bir kabīle adıdır.

الْوَأْمُ [el-ve'm] (vāv'ın fethi ve hemzenin sükūnuyla) Be-gāyet ıssı ve germ-nāk eve denir, gerek kara ev olsun ve gerek şobalı ve ocaklı makûlesi olsun; yukālu: **بَيْنَتْ وَأَمٌّ أَيُّ دَفِيَّةٌ**

الْوَأْمَةُ [el-ve'emet] (fetehtle) Şol adama denir ki bir işi işleyip ve gayrın işlediğini hikāye eder ola, ya'nī sâ'ire de bunu benim gibi eder yāhūd etti diye nakl eder ola; yukālu: **رَجُلٌ وَأَمَةٌ أَيُّ يَعْمَلُ وَيَحْكِي مَا يَضَعُ غَيْرَهُ**

أَسْكُتُ عَنْهُ فَرَعًا

الْوَجِيمُ [el-vecīm] [emīr] [emīr] vezninde) Pek ıssı güne denir; yukālu: يَوْمٌ وَجِيمٌ أَيُّ شَدِيدُ الْحَرِّ

الْوَجْمَةُ [el-vecmet] [temret] [temret] vezninde) Yirmi dört sā'atte bir öğün yemek yemeğe denir; وَجْبَةٌ [vecbet] gibi; yukālu: يَأْكُلُ وَجْمَةً أَيُّ وَجْبَةٌ Ve bir mevzi' adıdır.

الْوَجْمَةُ [el-vecemet] (fethātla) 'Ārlanacak sıfat ve haslete denir; yukālu: يَتَوَقَّى الْوَجْمَةَ أَيُّ الْمَسِيَّةِ

الْأَوْجَمُ [el-evcem] [ahmer] [ahmer] vezninde) Kumluğun göm ve firāvān yerine denir.

الْوَجْمُ [el-vecem] (fethateynle) Bahīl ve nākesa denir; yukālu: رَجُلٌ وَجْمٌ أَيُّ بَخِيلٌ Ve le'īm ve fūrū-māye olarak hafifü'l-cism adama denir; yukālu: رَجُلٌ وَجْمٌ أَيُّ الْخَفِيفِ الْجِسْمِ اللَّيْمِ

الْمِجْمَعَةُ [el-mīcemet] [mikneset] [mikneset] vezninde) Tokmağa denir; كُذَيْنٌ [kuzīn] ma'nāsına; مِجْمَعَةٌ [mīcenet] dahi denir. Müellif, Fārisī ile tefsir eyledi. Ve كُذَيْنٌ [kuzīn] gezīn mu'arrebidir.

الْوَجِيمَةُ [el-vecīmet] [sefīnet] [sefīnet] vezninde) Āfete uğramış 'alef ve hubūbāta denir.

[وح م]

الْوَحْمُ [el-vehām] (vāv'ın ve hā-yı mühmelenin fethiyle) Gebe hatunlar aş yemek ma'nāsınadır ki türlü türlü nesnelere iştiḥā eder, ke-mā se-yuzkeru; yukālu: وَحِمَتِ الْخُبْلَى كَوْرَتْ يَوْزَتْ وَوَجَلْ يُوْجَلْ وَحَمًا وَهُوَ شِدَّةُ Ve شَهْوَةُ الْخُبْلَى لِمَأْكَلِ

وَحْمٌ [vehām] Hatunun aş yediği nesneye de denir. Ve cimā'a ve mutlakan her nesneye ārzū ve iştiḥā' eylemek ma'nāsınadır; yukālu: وَحِمَ الْجِمَاعَ وَعَظِيْرُهُ إِذَا اشْتَهَى Ve kuş uçarken kanatları seslenmeğe denir;

سَمِعْتُ وَحَمَ الطَّيْرِ أَيُّ خَفِيفَهُ

الْوَحَامُ [el-vihām] [kitāb] [kitāb] ve سَحَابٌ [sehāb] veznlerinde) Ma'nā-yı evvelden ismdir, gebe nisvānın aş yerme hāletine denir; yukālu: بِهَا وَحَامٌ أَيُّ شَهْوَةٌ عَلَى الْخُبْلِ Mütercim der ki kütüb-i tibbiyyede meşrūh olduğu üzere bunun sebebi meselā hāmil olan hatunun şamsı bedeninde kalıp halt-ı redī olmakla ibtidā-yı hamlde muḥālīf nesnelere ārzū eder, kömür ve çamur makülesine dahi iştiḥā eder, ba'dehu şamş cenīne gīdā olmakla o hālet zā'il olur. Ve bu hālet ba'zı adamlara dahi olur, kimi toprak ve kimi kiremit yemeğe mübtelā olur, ona dahi وَحَامٌ [vihām] denir, sebebi tabī'ī-i mu'tāda muḥālīf ahlāt-ı rediyyedir.

الْوَحْمَى [el-vaḥmā] [sekrā] [sekrā] vezninde) Aş yeren gebe hatuna denir; cem'ī وَحَامَى [vihām] gelir vāv'ın kesriyle ve وَحَامَى [vehāmā] gelir sekārā [sekārā] vezninde.

التَّوْحِيمُ [et-tevhīm] [tefīl] [tefīl] vezninde) Aş yeren hatun için 'ādet-i 'Arab üzere koyun boğazlayıp gönlü istediğini kendisine yedirmek ma'nāsınadır; تَفْعِيلٌ [tefīl] izāle içindir, bedeviyeler ekserī ete aş yerler imiş; yukālu: وَحَمٌ فَلَانَةٌ إِذَا ذَبَحَ لَهَا وَأَطْعَمَهَا مَا تَشْتَهِي Ve kırılmış asma çubundan su tereş-şüh eylemek ma'nāsınadır; yukālu: وَحَمٌ الْعُودُ إِذَا نَطَفَ مِنْهُ الْمَاءُ مَكْشُورًا

الْوَجِيمُ [el-vehīm] [vecīm] [vecīm] vezninde ve mürādifidir ki pek ıssı güne denir; yukālu: يَوْمٌ وَجِيمٌ أَيُّ وَجِيمٌ

[وخ م]

الْوَحْمُ [el-vaḥm] (vāv'ın fethi ve hā-yı mu'cemenin sükūnuyla) ve

الْوَحِيمُ [el-vehīm] [ketif] [ketif] vezninde) ve

الْوَحِيمُ [el-vehīm] [emīr] [emīr] vezninde) ve

الْوُخُومُ [el-veḥūm] (صُبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Hazmı güç sakıl ve kesif adama denir; cem'î وَخَامَى [veḥāmā] gelir, سَكَارَى [sekārā] vezninde ve وَخَامٌ [viḥām] gelir vāv'ın kesriyle ve أَوْخَامٌ [evḥām] gelir. وَخَامَى [veḥāmā] ve وَخَامٌ [viḥām], كَتِفٌ [ketif] vezninde olan وَخَمٌ [veḥim]in ve وَخِيمٌ [veḥīm]in cem'idir. Ve أَوْخَامٌ [evḥām] evvelin ve sâninin cem'idir; yukâlu: رَجُلٌ وَخَمٌ وَوُخِيمٌ أَي تَقِيلُ

الْوُخَامَةُ [el-veḥāmet] (سَلَامَةٌ [selāmet] vezninde) ve

الْوُخُومَةُ [el-vuḥūmet] ve

الْوُخُومُ [el-vuḥūm] (vāv'ların zammıyla) Bir kimse sakıl ve nā-güvār olmak ma'nāsınadır; yukâlu: وَخَمَ الرَّجُلُ وَخَامَةً وَوُخُومَةً وَوُخُومًا مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ وَخِيمًا Kezâlik ta'am hazmı güç ve sakıl ve nā-güvār olmak ma'nāsınadır; yukâlu: وَخَمَ الطَّعَامُ إِذَا كَانَ وَخِيمًا

الْوُخَامُ [el-veḥām] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) ve

الْوُخُومُ [el-veḥūm] (صُبُورٌ [ṣabūr] vezninde) ve

الْوُخِيمَةُ [el-veḥīmet] (فَرِيحَةٌ [feriḥat] vezninde) ve

الْوُخِيمَةُ [el-vaḥmet] (حَمَزَةٌ [ḥamzet] vezninde) ve

الْوُخِيمَةُ [el-veḥīmet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) ve

الْمُؤْخِمَةُ [el-mūḥīmet] (مُحْسِنَةٌ [muḥsinet] vezninde) ve

الْمَوْخِمَةُ [el-mevḥāmet] (مَحْمَدَةٌ [maḥmedet] vezninde) Havāsı ağır ve fenā olmakla mer'ası devābba yaramaz olan arza denir; yukâlu: أَرْضٌ وَخَامٌ وَوُخُومٌ وَوُخِيمَةٌ وَوُخِيمَةٌ وَوُخِيمَةٌ وَأَرْضٌ وَوُخِيمَةٌ وَأَرْضٌ وَوُخِيمَةٌ إِذَا كَانَتْ لَا يَنْجِعُ كَلْوَهَا

الْوُخِيمُ [el-veḥīm] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Sakıl adama denir ki zikr olundu. Ve sakıl olmakla mizāca sâlih ve muvâfık ve nâfi' olmayan ta'ama denir; yukâlu: طَعَامٌ وَخِيمٌ أَي لَا يُؤَافِقُ

الْتَوُخُّمُ [et-tevaḥḥum] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) ve

الْإِسْتِيْحَامُ [el-istiḥām] Bir ta'amı sakıl ve nā-güvār bulmak ve sakıl 'add eylemek ma'nāsınadır; yukâlu: تَوَخَّمَ الطَّعَامَ وَاسْتَوْخَمَهُ إِذَا لَمْ يَسْتَمِرَّهُ

الْتُخْمَةُ [et-tuḥāmet] (هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) Bir illet adıdır ki sakıl ve nā-muvâfık ta'am eklinden 'arız olur. Ve eş'arda ḥā'nın sükūnuyla gelmiştir. Lisānımızda tohme olmak ve imtilā olmak ta'bīr olunur. Cem'î تُخَّمَ [tuḥam] gelir, ضَرَدٌ [ṣurad] vezninde ve تُخَمَاتٌ [tuḥamāt] gelir. Bunun aslı وَخَمَةٌ [vuḥāmet]tir.

الْتَّخْمُ [et-taḥm] (tā'nın fethiyle aslı وَخَمٌ idi) Tohme olmak ma'nāsınadır; yukâlu: تَخَّمَ الرَّجُلُ وَتَخَّمَ تَخْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالرَّابِعِ إِذَا أَتَخَّمَ

الْإِتْتِحَامُ [el-ittiḥām] (hemzenin ve tā-yı müşeddenin kesriyle) Bu dahi tohme ve imtilā olmak ma'nāsınadır; yukâlu: إِتْتَخَّمَ إِوْتَخَّمَ idî. Bunu aslı الرَّجُلُ بِمَعْنَى تَخَّمَ

الْإِثْتِحَامُ [el-ithām] (hemzenin kesriyle) Tohme eylemek ma'nāsınadır; yukâlu: تَوَخَّمَ الطَّعَامَ إِذَا صَيَّرَهُ مَتْخَمًا Ve bunun aslı وَوُخَمٌ idi.

الْمَتْخَمَةُ [el-metḥāmet] (مَضْنَعَةٌ [maṣna'at] vezninde) Tohme olmağa bā'is olan ta'ama denir; yukâlu: هُوَ مَتْخَمَةٌ أَي يَتَخَّمُ مِنْهُ

الْمَوْأَخِمَةُ [el-muvāḥāmet] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'let] vezninde) Bāb-ı mugālebedendir, tohme olmakta yarışmak ma'nāsınadır; tekūlu: وَأَحْمَنِي فَوْخِمْتُهُ كَوَعْدْتُهُ أَي كُنْتُ أَشَدَّ تُخْمَةً مِنْهُ

kısının 'acāyib mübāhaseleri olur.

الْوَحْمُ [el-veḥam] (fethateynle) Bāsūra şebīh bir 'illettir ki nākanın fercinde hādīs olur.

الْوَحْمَةُ [el-veḥamet] (feteḥātla) **وَحْمٌ** [veḥam] 'illetine uğramış nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ وَحْمَةٌ أَيْ بِهَا وَحْمٌ

[و د م]

وَدْمٌ [Vedm] (vāv'ın fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Bir recül 'alemidir. Ve Taḡlib kabīlesinden münşa'ib Kelb kabīlesinden bir batn adıdır. Ve Cuşem b. Vedm b. Belyy, Qūḍā'a nesebinin ricālındendir.

[و ذ م]

الْوَدْمُ [el-vezem] (vāv'ın ve zāl-ı mu'cemenin fethiyle) Fazl ve ziyāde ma'nāsınadır; yukālu: بِهِ وَدْمٌ أَيْ زِيَادَةٌ Ve siḡile denir ki bedende çıkar, تُؤْلُولُ [su'lūl] ma'nāsınadır. Ve hāye ile bilece zekere denir. Ve şol siḡil ta'bir olunan dāneciklere denir ki nākanın rahiminde zuhūr edip dölden men' eder. Ve kovanın köşeleriyle ağacının aralığında bend eyledikleri tasmalara denir. Ve bir recül adıdır. Ve masdar olur, kovanın zikr olunan tasmaları kopmak ma'nāsınadır; yukālu: وَذَمَتِ الدَّلْوُ وَذَمًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا انْقَطَعَ وَذَمَّهَا

الْإِيذَامُ [el-izām] [kirām] vezninde) Kovaya **وَدْمٌ** [vezm] bağlamak ma'nāsınadır; yukālu: أَوْذَمَ الدَّلْوُ إِذَا شَدَّهَا Ve bir kimse kendi üzerine haccı vācib kılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَوْذَمَ الْحَجَّ إِذَا أَوْجَبَهُ عَلَى نَفْسِهِ

الْوَدْمَةُ [el-vezemet] (feteḥātla) Baḡırsaḡa ve işkenbeye denir; cem'ci **وَدَامٌ** [vizām] gelir vāv'ın kesriyle.

الْوَدِيمَةُ [el-vezīmet] [sefīnet] vez-

ninde) Beytullāhi'l-harāma gönderilen hediye ve bergüzāra denir; cem'ci **وَدَائِمٌ** [vezā'im] gelir.

التَّوْذِيمُ [et-tevzīm] [tef'īl] vezninde) Kelbin mu'allem olduğu bilinmek için boynuna kayıştan kılāde geçirmek ma'nāsınadır; yukālu: وَذَمَّ الْكَلْبُ إِذَا شَدَّ فِي غُنْفِهِ سَيْرًا لِيُعْلَمَ أَنَّهُ مُعْلَمٌ وَذَمَّ عَلَى الْحَمْسِينَ إِذَا زَادَ Ve bir nesneyi kıyma kıyma kesip doğramak ma'nāsınadır; yukālu: وَذَمَّ الشَّيْءَ إِذَا قَطَعَهُ تَطْطِيعًا

الْوَدْمَاءُ [el-vezmā'] [ḥamrā'] vezninde) Doğuramaz olan hayvāna denir, عَاقِرٌ [ākīr] ma'nāsına.

الْوَدَائِمُ [el-vezā'im] Menzūr olan emvāle denir; tekūlu: مَا لِي وَدَائِمٌ أَيْ كُلُّهُ مُتَدَوِّرٌ فِي سَبِيلِ اللَّهِ

[و ر م]

الْوَرَمُ [el-verem] (fethateynle) 'Uzv-ı bedende bir 'arıza sebebiyle tahaddüs eden şişe denir; yukālu: وَيَبِدُهُ وَرَمٌ أَيْ نُشُوءٌ وَانْتِفَاحٌ Ve masdar olur, şişmek ma'nāsına; yukālu: [ve-remu enf] darılmaktan kināyedir; yukālu: وَرِمَ جِلْدُهُ بَرِمَ كَوْرَتْ يَرِثُ إِذَا انْتَفَخَ Ve nebāt dolgun ve boylu olmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: وَرِمَ النَّبْتُ إِذَا سَمَقَ

التَّوْرُمُ [et-teverrum] [tefa'ul] vezninde) Bu dahi a'zā şişip kabarmak ma'nāsınadır; yukālu: تَوْرَمَ جِلْدُهُ إِذَا انْتَفَخَ

التَّوْرِيمُ [et-tevrīm] [tef'īl] vezninde) Bir 'uzvu vurup şişirmek ma'nāsınadır; tekūlu: وَرَمْتُ أَنْفَهُ إِذَا صَبَّرْتُهُ ذَا وَرَمَ Kezālik **تَوْرِيمٌ** [tevrīmu enf] tekebbür ve ta'azzum ma'nāsına müsta'meldir; yukālu:

وَرَّمْ بِأَنْفِهِ إِذَا شَمَخَ وَتَكَبَّرَ

الْإِيرَامُ [el-irām] (hemzenin kesriyle) Nākanın memesi şişmek ma'nāsınadır; yukālu: أُوْرِمَتِ النَّاقَةُ إِذَا وِرِمَ صَرَغَهَا

الْأَوْرَمُ [el-evrem] [أَحْمَرُ] [aḥmer] vezninde) Nās ma'nāsınadır; 'alā-kavlin çok nāsa denir. Ve cem'iyyetli 'azīm 'askere yāhūd cerād gibi pek münteşir ve mebsūt olan 'askere denir. Ve

أَوْرَمُ الْكُبْرَى [Evremu'l-Kubrā] ve

أَوْرَمُ الصُّغْرَى [Evremu'ş-Şuğrā] ve

أَوْرَمُ الْبَرَامِكَةِ [Evremu'l-Berāmiket] ve

أَوْرَمُ الْجَوْرَاءِ [Evremu'l-Cevzā] Ḥaleb kazāsında dört karyedir. **أَوْرَمُ الْجَوْرَاءِ** [evremu'l-cevzā] dedikleri karyede a'ācīb-i dehrden bir u'cūbe vardır ki o karyeye mücāvir olan karyelerden karye-i mezbūre tarafına gece içre nazar olundukta onda olan heykelde āteş şu'les-i müşāhede olunur. Kaçan heykel-i merkūma gelindikte aslā āteşe ve şu'leye müte'allik hālet meşhūd olmaz. Şārih der ki bunun nazīri el-uhdetu 'ale'n-nākil Mışır'da olan ehrāmın yukarisından nazar olunsa aşağıda saf-ender-saf kubūr müşāhede olunur ve aşağı indikte kubūrdan eser ve nişāne görünmez.

الْمَوْرِمُ [el-mevrim] [مَجْلِسٌ] [meclis] vezninde) Ağızda diş bitecek yere itlāk olunur, ibtidā bitmeğe başladıkta verem-nāk oldu-ğu için.

الْمَوْرَمُ [el-muverrem] [مُعْظَمٌ] [mu'azzam] vezninde) Şişman adama denir.

[وزم]

الْوَزْمُ [el-vezm] [عَزْمٌ] [ʿazm] vezninde) Borç ödemek ma'nāsınadır; yukālu: وَزَمَ الدَّيْنَ يَزِمُ Ve azca nesne yanına o ka-

darca nesne cem' eylemek ma'nāsınadır; yukālu: وَزَمَ الرَّجُلُ إِذَا جَمَعَ قَلِيلًا إِلَى مِثْلِهِ Ve bir nesneye gedik gedmek ma'nāsınadır; yukālu: وَزَمَهُ إِذَا ثَلَمَهُ Ve minhu yukālu: فُلَانٌ فِي مَالِهِ وَزْمَةٌ عَلَى بِنَاءِ الْمَفْعُولِ أَي ذَهَبَ مِنْهُ Ke-mā se-yuzkeru. Ya'nī "Mālından bir mikdār gitmekle rahnelendi." Ve yirmi dört sâ'atte bir öğün ta'ām yemek ma'nāsınadır; yukālu: يَزِمُ الرَّجُلُ أَي يَأْكُلُ فِي يَوْمٍ مَرَّةٍ إِلَى غَدٍ Ve bir bağ otluğa ve sebzeze denir. Ve mikdār ma'nāsınadır, وَزْمَةٌ [vezmet] gibi. Ve tavşancıl kuşu kendi yuvasında cem' eylediği ete denir. Ve vaktinde zuhūr eden şey'e denir.

التَّوْزِيمُ [et-tevzīm] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) Bir adam yirmi dört sâ'atte bir öğün yemeğe nefsini alıştırmak ma'nāsınadır; yukālu: وَزَمَ نَفْسَهُ إِذَا كَانَ بِأَكْلٍ وَرُْمًا

الْوَزِيمَةُ [el-vezīmet] [سَفِينَةٌ] [sefīnet] vezninde) Bu dahi bir bağ sebzeze denir.

الْوَزِيمُ [el-vezīm] [وَزِيمَةٌ] [vezīmet] ma'nāsınadır. Ve keler ve çekirge makūlesinin pastırmasına denir ki kurutup dövüktten sonra yağla halt edip bedeviler ekl eder. Ve tencerede kalan çorba bakiyesine denir. Ve her şey'in bakiyesine denir. Ve biryāna ve kebāba denir, شِوَاءٌ [şivā'] ma'nāsına.

الْوَزْمَةُ [el-vezmet] [تَمْرَةٌ] [temret] vezninde) Mikdār ma'nāsınadır, وَزْمٌ [vezm] gibi; yukālu: قَلِيلُ الْوَزْمِ وَالْوَزْمَةُ أَي الْمِقْدَارِ وَمِنْهُ وِرِمَ فُلَانٌ فِي مَالِهِ وَزْمَةٌ Ke-mā zukire.

الْوَزَامُ [el-vizām] [كِتَابٌ] [kitāb] vezninde) Sür'at ma'nāsınadır.

الْوَزَامُ [el-vezzām] [شَدَادٌ] [şeddād] vezninde) Gövdesi etli mülahham adama denir.

الْمَتَوَزَّمُ [el-mutevezzim] (ism-i fā'il bünye-siyle) Ayağını yere pek pek basarak yürür

olan adama denir.

الْمُتَوَزُّمُ [el-mutevezzem] (ism-i mef'ul bünyesiyle) Arza itlāk olunur.

الْوَازِمُ [el-Vāzim] (صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde) İbn Zerr eş-Şahābî'dir.

[و س م]

الْوَسْمُ [el-vesm] (رَسْمٌ [resm] vezninde) Bedene basılmış dāga denir; cem'î **وَسُومٌ** [vusūm]dur; yukālu: **بَجَنْبِ الدَّابَّةِ وَسْمٌ أَيْ أَثَرٌ** Ve **الْكَيِّ**

وَسْمٌ [vesm] ve

سِمَةٌ [simet] (عِدَّةٌ [ʿidet] ve **وَاغْدٌ** [vaʿd] veznlerinde) Masdar olurlar, dāglamak ve damgalamak ma'nāsına; yukālu: **وَسَمَهُ وَسَمًا** Ve **وَسِمَةٌ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا كَوَّاهُ**

سِمَةٌ [simet] Nişān için hayvāna basılmış damgaya denir ki gūnāgūn sūret üzere olur, **وَسَامٌ** [visām] dahi denir, **كِتَابٌ** [kitāb] vezninde; yukālu: **مَا سِمَةٌ دَابَّتِكَ وَوَسَامُهَا وَهُوَ** Şārih der ki Kūfiyyūn'a göre **إِسْمٌ** [ism] lafzının aslı **وَسْمٌ** dir, ma'nā-yı mezbūrdandır.

الْمَيْسَمُ [el-mīsem] (mīm'in kesriyle) Dağ-lağıya denir; cem'î **مَوَاسِمٌ** [mevāsīm] ve **مَيَاسِمٌ** [meyāsīm] gelir; yukālu: **وَسْمٌ دَابَّتُهُ** Ve **بِالْمَيْسَمِ أَيْ بِالْمَكْوَاةِ**

مَيْسَمٌ [mīsem] İsm olur, ya'nī dāg ve damganın ismi olur. Ve dil-berin çehresinde olan hüsn ü cemāl eserine ve ānına denir; yukālu: **إِمْرَأَةٌ دَاتُ مَيْسَمِ أَيْ عَلَيَّهَا أَثَرُ الْجَمَالِ** Ve ashābdan Muslim b. Ḥayşene'nin ism-i kadīmidir; Fahr-i enām 'aleyhi's-selām hazretleri istiḥcān edip Muslim ile tesmiye buyurdular.

الْمَوْسِمُ [el-mevsim] (مَجْلِسٌ [meclis] vezninde) İsm-i zamāndır, vakt-i 'alāmet ma'nāsınadır, huccācın beher sene

hengām-ı ictimā'larında gālib oldu; yukālu: **حَانَ مَوْسِمَ الْحَجِّ أَيُّ مُجْتَمَعُهُ**

التَّوَسِيمُ [et-tevsīm] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Huccāc mevsim-i hacca hāzır olmak ma'nāsınadır ki o hengāmda müctemī' olmaktan 'ibārettir; yukālu: **وَسَمَ الْحَاجُّ إِذَا شَهِدَ** **الْمَوْسِمَ**

التَّوَسُّمُ [et-tevessum] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Bir nesneyi 'alāmetlerinden zann-ı saḥīhle idrāk eylemek ma'nāsınadır, fetānet ve firāset gibi; yukālu: **تَوَسَّمُ الشَّيْءُ إِذَا** **تَحَيَّلَهُ وَتَفَرَّسَهُ** Ve evvel-i bahār yağmuruyla nābit olan çayır araştırmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَوَسَّمُ الرَّجُلُ إِذَا طَلَبَ كَلَاءَ الْوَسْمِيِّ**

الْوُوشْمَةُ [el-vesmet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) ve

الْوُوشِمَةُ [el-vesimet] (فَرِيحَةٌ [feriḥat] vezninde) Çivit yaprağına denir, **وَرَقٌ التَّيْلِ** [varaqu'n-nīl] ma'nāsına, 'alā-kavlin bir başka nebāt adıdır ki yaprağıyla hidāb olunur ve kuvvet-i muhallile sāhibidir.

الْوُوسَامَةُ [el-vesāmet] ve

الْوُوسَامُ [el-vesām] (vāv'ların fethiyle) Hüsn ü cemāl ve ān sāhibi olmak ma'nāsınadır; yukālu: **وَسْمُ الْغُلَامِ وَسَامَةٌ وَسَامَا مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ** **إِذَا كَانَ صَاحِبَ الْجَمَالِ**

الْوُوسِيمُ [el-vesīm] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Hüb ve hoş-likā dil-bere denir; cem'î **وُوسَمَاءٌ** [vusemāʔ] gelir **كُرَمَاءٌ** [kuremāʔ] gibi, **مُؤَنَّسَةٌ** [vesīmet]tir.

أَسْمَاءُ [Esmāʔ] (hemze-i meftūha ile) Esāmī-i nisvāndandır; zikr olunan **وَسَامَةٌ** [vesāmet]ten me'hūzdur, aslı **وَسَمَاءُ** [vesmāʔ] idi, **فُعْلَاءُ** [fa'laʔ] vezninde.

الْمُؤَاسِمَةُ [el-muvāsemet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʔalet] vezninde) Bāb-ı mugālebedendir, hüsn ü cemāl bābında yarışmak ma'nāsınadır;

وَأَسَمَهُ فِي الْحُسْنِ فَوَسَمَهُ أَيَّ عَلَبَهُ فِيهِ yukālu: وَاسْمَتَهَا الْوَأَشِيمَةُ بِمَعْنَى وَاسْمَتَهَا [el-vesmiyy] [resmiyy] [vesm] [el-istīšām] Bedenine naʿl kesme- yi istemek maʿnāsınadır; yukālu: اِسْتَوْشَمَ فُلَانٌ إِذَا طَلَبَ الْوَشِيمَ

اِسْتَوْشَمَ [el-Vuşūm] (vāv'ın zammıyla) Bir mevzi^c adıdır. Ve وَشَمَ [veşm] lafzından cemʿdir ki zikr olundu. Bu maʿnā ile وَشُومٌ وَشُومَةٌ [vuşūmu'l-mehāt] āhū kısmının kol- larında olan hutūta itlāk olunur.

مَوْسُومٌ [Mevsūm] Mālik b. el-Cullāh nām kimsenin feresi ismidir. Ve

مَوْسُومَةٌ [mevsūmet] Şol zirha denir ki aşa- ğısından yukarısına kadar gūnāgūn nakş ve zīnetle ārāste ola; yukālu: دَرَعٌ مَوْسُومَةٌ أَيُّ مَزَيَّنَةٌ بِالشَّيْءِ مِنْ أَسْفَلِهَا

[وشم]

الْوَشِيمُ [el-veşm] (vāv'ın fethi ve şīn-i muʿcemenin sūkūnuyla) Bedende iğne ile açılan şekle denir ki bir ʿuzvu iğneleyip müteʿessir eyledikten sonra üzerine çivit ekip gömgök bir şekl ederler, Türkīde naʿl ve döğün taʿbir olunur, hālen yeniçerilerin cümlesinde lāzime-i māhiyet olmuştur; cemʿi وَشُومٌ [vuşūm] gelir ve وَشَامٌ [vişām] gelir vāv'ın kesriyle; yukālu: بَيَدِهَا وَشَمٌ وَهِيَ Ve عَوْرُ الْإِبْرَةِ فِي الْبَدَنِ وَدَرُّ النَّيْلَجِ عَلَيْهِ

وَشَمٌ [veşm] Masdar olur, bedene naʿl kes- mek maʿnāsına; yukālu: وَاسْمَتَهَا الْوَأَشِيمَةُ وَشَمًا مِنْ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا عَرَزَتْ عُضْوَهَا بِالْإِبْرَةِ ثُمَّ دَرَّتْ عَلَيْهِ النَّيْلَجُ Ve

وَشَمٌ [veşm] Henüz uç gösterip bitmeye başlamış nebāta itlāk olunur; yukālu: فِي الْأَرْضِ وَشَمٌ مِنَ الثَّبَاتِ وَهُوَ شَيْءٌ تَرَاهُ مِنْهُ أَوَّلَ مَا يَنْبُتُ Ve

وَشَمٌ [Veşm] Yemāme kurbünde bir belde adıdır.

التَّوَشِيمُ [et-tevşim] [tefīl] veznin-

de) Bu dahi naʿl kesmek ve döğün açmak maʿnāsınadır; yukālu: وَاسْمَتَهَا الْوَأَشِيمَةُ بِمَعْنَى وَاسْمَتَهَا

اِسْتَوْشَمَ [el-istīšām] Bedenine naʿl kesme- yi istemek maʿnāsınadır; yukālu: اِسْتَوْشَمَ فُلَانٌ إِذَا طَلَبَ الْوَشِيمَ

اِسْتَوْشَمَ [el-Vuşūm] (vāv'ın zammıyla) Bir mevzi^c adıdır. Ve وَشَمَ [veşm] lafzından cemʿdir ki zikr olundu. Bu maʿnā ile وَشُومٌ وَشُومَةٌ [vuşūmu'l-mehāt] āhū kısmının kol- larında olan hutūta itlāk olunur.

ذَوَالْوَشُومِ [Zu'l-Vuşūm] ʿAbdullāh b. ʿAdī el-Burcumī feresinin ismidir.

الْإِيْشَامُ [el-işām] (hemzenin kesriyle) Ba- ğın koruğu alacalanmağa başlamak, ʿalā- kavlin tamām pişip olmak yāhūd yumuşa- yıp hoş ve latif olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَوْشَمَ الْكُرْمُ إِذَا ابْتَدَأَ يَلْوَنُ أَوْ تَمَّ نُضْجُهُ أَوْ لَانَ وَطَابَ Ve kızın memeleri belirlemek maʿnāsınadır; yukālu: أَوْشَمَتِ الْجَارِيَةَ إِذَا بَدَأَ تَدْيِهَا Ve saç ve sakalda kır çoğalmak maʿnāsınadır; yukālu: أَوْشَمَ الشَّيْبُ فِيهِ إِذَا كَثُرَ Ve bir adama sebb ve taʿyir ile ırs ve nāmūsuna dokun- mak maʿnāsınadır; yukālu: أَوْشَمَ فِي عَرْضِهِ إِذَا غَابَهُ وَسَبَّهُ Ve davar henüz bitmeğe başlamış çayırılığa uğramak maʿnāsınadır; yukālu: أَوْشَمَتِ الْإِبِلُ إِذَا صَادَفَتْ مَرْعَى مُوشِمًا Ve şimşek āhestece çakmak maʿnāsınadır; yukālu: أَوْشَمَ الْبُرْقُ إِذَا لَمَحَ خَفِيًّا Ve bir işe şürūʿ ey- lemek maʿnāsınadır; yukālu: أَوْشَمَ فُلَانٌ يَفْعَلُ Ve bir şey'e teʿemmül ile bak- mak maʿnāsınadır; yukālu: أَوْشَمَ فِيهِ إِذَا نَظَرَ

الْوَشِيمَةُ [el-veşmet] [temret] vezninde) Yağmur katresine itlāk olunur; tekūlu: مَا أَصَابَتْنَا وَشَمَةٌ أَيُّ قَطْرَةٌ مَطَرٍ مَا عَصَيْتُهُ وَشَمَةٌ أَيُّ كَلِمَةٌ

الْوَشِيمَةُ [el-veşimet] [sefīnet] veznin- de) Şerr ve ʿadāvet maʿnāsınadır.

الْمُتَشِّمَةُ [el-Mutteşimet] (مُتَشِّمَةٌ [muttefikāt] vezninde) “هُوَ أَكْبَرُ فِي نَفْسِهِ مِنَ الْمُتَشِّمَةِ” meselinin menşeyidir. Ve o bir ‘avrettir ki kendisine güzel ve latîf görünmek için mak‘adına na‘llar kesmişti. Ve مُتَشِّمَةٌ [mutteşimet]in aslı مُؤْتَشِّمَةٌ tir.

[و ص م]

الْوَصْمُ [el-vaşım] (vāv’ın fethi ve şād’ın sükūnuyla) Bir nesneyi sür‘atle bağlamak ma‘nāsınadır; yukālu: وَصَمَهُ وَصْمًا مِنَ الْبَابِ Ve bir nesneyi ayırmak-sızın yarmak ma‘nāsınadır; yukālu: وَصَمَ وَصْمًا إِذَا شَدَّهُ بِسُرْعَةٍ Ve ‘ayb-nāk eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: وَصَمَ الشَّيْءَ إِذَا عَابَهُ Ve

وَصْمٌ [vaşım] Şāhta olan düğmeye denir; yukālu: وَصَمْتُ فِي الْغُودِ وَصْمًا أَيَّ عَقْدَةً Ve ‘ar ve ‘ayb ma‘nāsınadır; cem‘i وَصُومٌ [vuşūm] gelir. Ve

وَصْمٌ [Vaşım] Yemen’de bir karye adıdır.

الْوَصْمُ [el-veşam] (fethateynle) Hastalığa denir; yukālu: أَصَابَهُ وَصْمٌ أَيَّ مَرَضٌ

التَّوَصِيمُ [et-tevşim] (تَفْعِيلٌ [tef‘il] vezninde) Derd-nāk eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: وَصَمْتُهُ الْحُمَّى أَيَّ أَلْمَتَهُ Ve

تَوَصِيمٌ [tevşim] Kesel ve fütür ma‘nāsınadır ki vücūda ‘arız olur. Mü‘ellifin sebkinе göre ism olur, lākin işbu “أَصْبَحَ تَقِيلاً مُوَصِّمًا” hadīsi muktezāsı masdar olur.

التَّوَصُّمُ [et-tevaşşum] (تَفْعُلٌ [tefa‘ul] vezninde) Derd-nāk olmak ma‘nāsınadır; yukālu: وَصَمْتُهُ الْحُمَّى فَتَوَصَّصْتُ أَيَّ أَلْمَتَهُ فَتَأَلَّمْتُ

الْوَصْمَةُ [el-vaşmet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Bedene ‘arız olan kırıklığa ve kesel ve fetrete denir; tekūlu: عَرَضَ لِي وَصْمَةٌ أَيَّ كَسَلٌ وَفَتْرَةٌ

الْوَصِيمُ [el-veşim] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Serçe parmakla adsız parmağın aralığına

denir.

[و ض م]

الْوَضْمُ [el-veḍam] (vāv’ın ve ḍād’ı mu‘cemenin fethiyle) Et toprağa bulaşmasın diye altına vaz‘ olunan tahta ve kütük ve hasır makülesine denir ki eti onun üzerine korlar; cem‘i أَوْضَامٌ [evḍām] ve أَوْضِمَةٌ [evḍimet] gelir; ve minhu yekülüne: تَرَكَهُمْ لَحْمًا عَلَى وَضْمٍ أَيَّ أَوْقَعَهُمْ فَذَلَّلَهُمْ وَأَوْجَعَهُمْ Ya‘nī onları pāymāl ve hākisār eyledi, zīrā وَضْمٌ [veḍam] üzerinde olan lahm āşikāre meydānda olmakla herkese ahz eylemesi āsān olur.

الْوَضْمُ [el-vaḍm] (هَضْمٌ [haḍm] vezninde) Eti zikr olunan وَضْمٌ [veḍam] üzere komak ma‘nāsınadır yāhūd ete وَضْمٌ [veḍam] yapmak ma‘nāsınadır; yukālu: وَضَمَ اللَّحْمَ وَضْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا وَضَعَهُ عَلَى الْوَضْمِ أَوْ عَمِلَ لَهُ وَضْمًا وَضَمَّ [al-ivḍām] (hemzenin kesriyle) وَضْمٌ [vaḍm] ma‘nāsınadır; yukālu: أَوْضَمَ اللَّحْمَ بِمَعْنَى وَضَمَهُ وَيُقَالُ أَوْضَمَ لَهُ

الْوَضِيمَةُ [el-veḍimet] (سَفِينَةٌ [sefinet] vezninde) Şol gürūh-ı insāniye denir ki iki yüz yāhūd üç yüz nefer adamı müştēmil ola; yukālu: جَاءَتْ وَضِيمَةٌ مِنَ النَّاسِ أَيَّ صَوْمٌ فِيهِمْ: مَائِنًا إِنْسَانٍ أَوْ ثَلَاثُمَائِنَةٍ Ve bir kavme nezil ve mihmān olan bir mikdārca cemā‘ate denir. Ve mātem ta‘āmına denir; yukālu: أَطْعَمُوا أَوْضِيمَةَ أَيَّ طَعَامَ الْمَائِنِ Ve bir küme otluğa denir.

الْإِسْتِضَامُ [el-istīḍām] Bir adama zulm eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: إِسْتَوْضَمَهُ إِذَا ظَلَمَهُ

التَّوَضُّمُ [et-tevaḍḍum] (تَفْعُلٌ [tefa‘ul] vezninde) Cimā‘ eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: تَوَضَّصْتُ الْمَرْأَةَ إِذَا جَامَعْتُهَا

[و ط م]

الْوَطْمُ [el-vaṭm] (vāv'ın fethi ve tā'nın sükūnuyla) Ayakla basıp çığnemek ma'nāsınadır; yukālu: وَطَمَهُ وَطْمًا مِنَ الْبَابِ Ve perdeyi salıvermek ma'nāsınadır; yukālu: وَطَمَ السِّتْرَ إِذَا أَرْخَاهُ

[و ظ م]

الْوِظْمَةُ [el-vaẓmet] (vāv'ın fethi ve zā-yı mu'cemenin sükūnuyla) Töhmet ma'nāsınadır.

[و ع م]

الْوَعْمُ [el-va'ım] (vāv'ın fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) Dağda olan şol damara denir ki dağın sâ'ir levnine muhâlif ola; cem'î ve'ām [vi'ām] gelir vāv'ın kesriyle. Ve

وَعْمٌ [va'ım] Masdar olur, kelime-i durâ vü tahiyettir ki hoş ve şen ve âbādân ol demektir; yukālu: وَعَمَ الدِّيَارَ وَوَعَمَهَا كَوَعَدَ وَوَرِثَ Ve minhu kavluhum: عَمَ وَعَمًا أَي قَالَ لَهَا أَنِّجِعِي يَا نِي "Sabâhın ve akşamın ve gecen hayr ve hoş olsun. Şârih der ki bazıları bunu أَعْمَ lafzından muhaffef olmak üzere beyân eylediler.

[و غ م]

الْوَعْمُ [el-vağm] (vāv'ın fethi ve ğayn-ı mu'cemenin sükūnuyla) Nefs ve zât mā'nāsınadır; yukālu: كَرِيمَ الْوَعْمِ أَي النَّفْسِ Ve sakil ve nā-tırāş ve ahmak adama denir; yukālu: وَرَجُلٌ وَعْمٌ أَي ثَقِيلٌ أَحْمَقٌ Ve harb ve kītāl ma'nāsınadır. Ve oç ve intikām ma'nāsınadır; yukālu: وَأَخَذَ وَعْمَهُ أَي تِرْتَهُ Ve derūnda cāygir olan hıkd ve kineye denir; yukālu: فِي قَلْبِهِ لَهُ وَعْمٌ أَي حَقْدٌ ثَابِتٌ فِي صَدْرِهِ Ve kahr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: وَوَعَمَهُ وَعَمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا قَهَرَهُ

وَعَمَ بِالْحَبْرِ بِمَعْنَى لَعَمَ yukālu: وَوَعَمَهُ وَعَمًا مِنَ الْبَابِ Ve küsmek ta'bīr olunan infī'âlde dahi müsta'meldir; yukālu: وَوَعَمَ عَلَيْهِ وَعَمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعُ إِذَا حَقَّدَ

التَّوَعُّمُ [et-tevağğum] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Hışma gelmek ma'nāsınadır; yukālu: تَوَعَّمُ عَلَيْهِ إِذَا اغْتَاظَ

[و ق م]

الْوَقْمُ [el-vaqm] (vāv'ın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Kahr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: وَقَمَهُ وَقَمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا قَهَرَهُ Ve bir adamı tezlil ve hākisâr eylemek yâhūd pek çirkîn redd ile redd eylemek ma'nāsınadır; yukālu: وَقَمَهُ إِذَا أَدَلَّهُ أَوْ رَدَّهُ أَقْبَحَ الرَّدِّ Ve bir adamı pek mahzūn eylemek ma'nāsınadır; yukālu: وَقَمَهُ إِذَا حَزَنَهُ أَشَدَّ الْحُزْنَ Ve rākib dābbeyi tevkif için yularını yā dizginini 'unf ve zor ile çekmek ma'nāsınadır; yukālu: وَقَمَ الدَّابَّةَ إِذَا جَذَبَ عَنَانَهَا لِيَقْفَ Ve tencerenin kaynaması dinmek ma'nāsınadır; yukālu: وَقَمَّتِ الْقِدْرُ إِذَا سَكَنَ غَلِيَانُهَا Ve yer çığnenip otları otlamak ma'nāsınadır; yukālu: وَقَمَّتِ الْأَرْضُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا أَكَلَ نَبَاتُهَا وَوُطِئَتْ

الْوِقَامُ [el-viqām] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Kılıca denir. Ve kamçıya ve değneğe denir. Ve ipe denir; yukālu: رَبَطَهُ بِالْوِقَامِ أَي الْحَبْلِ وَضَرَبَهُ بِالْوِقَامِ أَي السَّيْفِ وَالسُّوْطِ وَالْعَصَا

وَأَقِمَ [Vāqim] [rāqim] vezninde) Medīne'de bir kulenin ismidir. واقِم حَزَّةٌ وَاقِم [Ḥarretu Vāqim] merkūm kulenin bir tarafında vāki' kara taşlıktır ki ona muzāf olmuştur.

التَّوَقُّمُ [et-tevaqqum] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Lisānla korkutmak, zecr ve tehdüdd

ma'nāsınadır; yukālu: تَوَقَّمَهُ إِذَا تَهَدَّدَهُ Ve kasd ve ta'ammüd ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا تَوَقَّمَهُ إِذَا تَعَدَّدَهُ Ve bir nesnede mübāлага edip uzatmak ma'nāsınadır; yukālu: تَوَقَّم فِيهِ إِذَا أَطْنَبَ Ve şikār öldürmek ma'nāsınadır; yukālu: تَوَقَّم الصَّيْدَ إِذَا قَتَلَهُ Ve bir sözü gereği gibi ahz ve isgā edip ezberlemek ma'nāsınadır; yukālu: تَوَقَّم الْكَلَامَ إِذَا تَحَفَّظَهُ وَوَعَاهُ

الإيقام [el-īqām] (hemzenin kesriyle) Bu dahi kahr ve tezlil ve hākisār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَوْقَمَهُ بِمَعْنَى وَقَمَهُ

[و ك م]

الْوَكْمُ [el-vekm] (vāv'ın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) وَقَمَ [vaqm] gibi davar yeri çiğneyip bütün otlarını otlamak ma'nāsınadır; yukālu: وَكِمَتِ الْأَرْضُ وَكَمَا عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا Ve bir adamı mahzūn ve gam-nāk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: وَكَمَهُ وَكَمَا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا حَزَنَهُ Ve makhūr ve hākisār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: وَكَمَ الرَّجُلُ كَوْرَثَ يَرِثُ إِذَا اغْتَمَّ هُمْ يَكْمُونَ السَّلَامَ عَلَيْكُمْ إِذَا اغْتَمَّ هُمْ يَكْمُونَ السَّلَامَ أَي يَقُولُونَ السَّلَامَ عَلَيْكُمْ بِكَسْرِ الْكَافِ 'Arablar bununla i'cāma ta'rīz ederler.

الْوَكْمَةُ [el-vekm] [temret] vezninde) Yırtıcı cānver yatakları olan meşeye ve büke denir; غَيْضَةٌ مُسْبَعَةٌ [gayđatun musbe'at] ma'nāsınadır. Burada غَيْضَةٌ مُسْبَعَةٌ nüshaları galat-ı mahzıdır.

[و ل م]

الْوَلْمُ [el-velm] (vāv'ın fethi ve lām'ın sükūnuyla ve fethiyle) Kolana denir, حِرَامٌ [hizām] ma'nāsına. Ve bukağıya denir; yukālu: فِي رَجُلِهِ وَلَمَّ أَي قَيْدٌ ki devenin göğüs bağından geçirip arkuru

bir ucunu getirip kolanına bend ederler, tā ki kolan ve göğüslük mazbūt ola.

الْوَلِيمَةُ [el-velīmet] [sefīnet] vezninde) Düğün ta'āmına denir, 'alā-kavlin mutlakan ziyāfet ta'āmına denir; tekülü: شَهِدْتُ الْوَلِيمَةَ أَي طَعَامَ الْعُرْسِ أَوْ هُوَ كُلُّ طَعَامٍ صُنِعَ لِدَعْوَةٍ وَغَيْرِهَا

الْوَيْلَامُ [el-īlām] (hemzenin kesriyle) [velīmet] tertib eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَوْلَمَ الرَّجُلُ إِذَا صَنَعَ الْوَلِيمَةَ Ve bir adamın 'akl ve ahlākı nākıs ve perīşān olmayıp tām ve müctemī' olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَوْلَمَ فُلَانٌ إِذَا اجْتَمَعَ خَلْفُهُ وَعَقَلَهُ Ba'zı nüshada خَلْفُهُ kelimesi hā'nın fethiyle mazbūt olmakla ona göre hilkat ve endāmı ve 'akl ve idrāki tām ve mazbūt olmak demek olur.

الْوَلْمَةُ [el-velmet] [temret] vezninde) Bir nesnenin tamāmiyyet ve cem'iyyetine denir. Ve

وَلْمَةٌ [Velmet] Endelus diyārında bir hisār adıdır.

[و ن م]

الْوَنِيمُ [el-venīm] (vāv'ın fethiyle) Sinek necisine denir; tekülü: بِالثَّوْبِ وَنِيمٌ أَي حُرَّةٌ الدُّبَابِ

الْوَنْمَةُ [el-venemet] (fetehātla) وَنِيمٌ [venīm] ma'nāsınadır.

الْوَنْمُ [el-venm] (vāv'ın fethi ve nūn'un sükūnuyla) ve

الْوَنِيمُ [el-venīm] (vāv'ın fethiyle) Sinek sıçmak ma'nāsınadır; yukālu: وَنَمَ الدُّبَابُ وَنَمَا وَوَيْنِمَا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا سَلَحَ

[و ه م]

الْوَهْمُ [el-vehm] [seh] vezninde) Hatarāt-ı kalbden olan hātıraya denir ki

met ma'nāsınadır; yukālu: بِهِ وَئِمَّةٌ أَيُّ تُهَمَّةٌ
Ve koğuculuğa denir, نَمِيمَةٌ [nemīmet]
ma'nāsına. Ve

وَئِمَّةٌ [Veymet] Ṭaberistān eyāletinde bir
belde adıdır. Ve Endelus ülkesinde bir
sancak adıdır yāhūd o وَئِمِيَّةٌ [Veymiyet]tir.

FASLU'L-HĀ'

(فَضْلُ الْهَاءِ)

[ه ب ر م]

الْهَبْرَمَةُ [el-hebremet] [دَحْرَجَةٌ] [dahrecet] vez-
ninde) Çok yemek ma'nāsınadır; yukālu:
هَبْرَمَ الرَّجُلُ إِذَا أَكَلَ كَثِيرًا Ve çok söylemek
يُهَبِّرُمُ الْكَلَامَ أَيُّ يُكْتَرُ yukālu:

[ه ت م]

الْهَتْمُ [el-hetm] [كَتْمٌ] [ketm] vezninde) Bir
adamın ağzına vurup ön dişlerini diplerin-
den düşürmek ma'nāsınadır; yukālu: هَتَمَ فَاهُ
هَتْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَلْقَى مُقَدِّمَ أَسْنَانِهِ

الْإِهْتَامُ [el-ihām] (hemzenin kesriyle) هَتَمٌ
[hetm] ma'nāsınadır; yukālu: أَهْتَمَ فَاهُ بِمَعْنَى
هَتَمَ

الْهَتَمُ [el-hetem] (fethateynle) Ön diş-
ler diplerinden kırılmak ma'nāsınadır;
yukālu: هَتَمَ الرَّجُلُ هَتْمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا انْكَسَرَتْ
ثَنَائِيَاهُ

الْأَهْتَمُ [el-ehetm] [أَحْمَرٌ] [ahmer] vezninde)
Ön dişleri diplerinden kırılmış adama de-
nir; yukālu: رَجُلٌ أَهْتَمٌ أَيُّ الْمُنْكَسِرَةِ الثَّنَائِيَا Ve

أَهْتَمٌ [Ehtem] Sinān b. Ḥālid'in lakabıdır,
kabīle-i Kulāb vak'asında vurulmakla ön
dişleri şikest olmuştu.

الْهَيْتَمُ [el-heytem] [حَيْدَرٌ] [hayder] veznin-
de) Deve mer'āsından olan حَمْضٌ [hamḍ]
envā'ından bir şecer adıdır, هَيْتَمٌ [heysem]
dahi derler şā-yı müsellese ile.

التَّهْتُمُ [et-tehettum] [تَفْعُلٌ] [tefa'ul] veznin-
de) Kırılmak ma'nāsınadır; yukālu: تَهْتَمُ
الشَّيْءُ إِذَا تَكَسَّرَ

الْهَتِيمَةُ [el-hetīmet] [سَفِينَةٌ] [sefīnet] veznin-
de) حَمْضٌ [hamḍ] ta'bīr olunan şūr otun
hurdesine denir.

Ve şol şedîd rüzgâra denir ki uğradığı hâneleri ve ثَمَامٌ [sumām] dedikleri otları kal' ve berbād eder ola. Ve Ebū Qatāde Hārîs b. Ribī radiyallāhu 'anhu hazretlerinin kılıcı adıdır.

الْإِنْهَجَامُ [el-inhicām] [إِنْفِعَالٌ] [infī'āl] vezninde) Bu dahi binā çöktüp yıkılmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِنْهَجَمَ** الْبَيْتُ إِذَا انْهَدَمَ

الْإِهْتِجَامُ [el-ihticām] [إِفْتِعَالٌ] [ifti'āl] vezninde) Bu dahi memede olan süttü hep sağmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِهْتَجَمَ** مَا فِي الضَّرْعِ إِذَا حَلَبَهُ

الْمَهْجُومُ [el-mehcūm] İpleri çözümlüp direkleri birbirine çatılmış çadıra denir; yukālu: **بَيْتٌ مَهْجُومٌ إِذَا كَانَ قَدْ حُلَّتْ أَطْنَابُهُ فَأَنْصَمَتْ أَعْمِدَتُهُ**

الْهَجِيمَةُ [el-hecīmet] [سَفِينَةٌ] [sefīnet] vezninde) Uyumuş süte denir ki yoğurt olur yāhūd yoğurt gibi koyulanmış süte denir yāhūd yayıkta henüz çalkanmamış olana denir yāhūd yayıkta çalkanıp gerçi henüz yoğurt olmayıp lakin yoğurt olmağa başlamış ola.

الْهَجْمَةُ [el-hecmet] [تَمْرَةٌ] [temret] vezninde) Evveli kırk 'aded olan deve sürüsüne denir, murād kırktan aşağı olmayıp kırk ve ziyāde ola, 'alā-kavlin yetmiş ile yüz mihār mā-beyni ola yāhūd yetmişten yüze karīb mikdāra bālig ola.

هَجْمَةُ الشَّيْءِ [hecmetu's-şitā'] Eyyām-ı şitānın şiddet-i berdinden 'ibārettir. Ve

هَجْمَةُ الصَّيْفِ [hecmetu's-şayf] Yaz eyyāmının şiddet-i harr ve germiyyetinden 'ibārettir; tekūlu: **نَحْنُ فِي هَجْمَةِ الشَّيْءِ أَوْ الصَّيْفِ أَي فِي شِدَّةِ بَرِّهِ أَوْ حَرِّهِ**

إِنْنَا هَجِيمَةٌ [İbnā Huceymet] [جُهَيْنَةٌ] [cuheyne] vezninde) Fūrsān-ı 'Arabdan iki fāris-i ma'rūftur.

بَنُو الْهَجِيمِ [Benu'l-Huceym] [زُبَيْرٌ] [zubeyr] vezninde) 'Arabdan bir batndır.

الْهَيْجُمَانُ [el-Heycumān] (hā'nın fethi ve cīm'in [zammıyla]) Bir recül adıdır.

الْهَيْجُمَانَةُ [el-heycumānet] (hā'yla) Şehdāne inciye denir. Ve erkek örümceğe denir. Ve 'Anber b. 'Amr'ın kızı ismidir.

[ه ج د م]

هَجْدَمٌ [hicdem] (hā'nın kesri ve dāl'ın fetihiyle) **إِجْدَمٌ** [icdem] kelimesinde lügattir ki at kısmını yürütüp eştirmek için zecr ve ikdām kelimesidir. Menküldür ki en evvel ata rākib olan Hazret-i Ādem'in oğlu Qābīl idi ki kātīl-i Hābīl'dir, kasd için Hābīl üzere hamle ettikte altında olan ata zecr ve ikdām için **هَجَ الدَّمَّ** demekle giderek tahfif olunup **هَجْدَمٌ** dediler. Şārih der ki o vakte lisān Süryānī olmakla **هَجَ الدَّمَّ** terkibi meger hikāye olup giderek tahfif ve zecr edātı olmuş ola.

[ه ج ع م]

الْهَجْعَمَةُ [el-hec'amet] [دَحْرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) Cür'et ve ikdām ma'nāsınadır; yukālu: **بِهِ هَجْعَمَةٌ أَي جُرْأَةٌ وَإِقْدَامٌ**

[ه د م]

الْهَدْمُ [el-hedm] (hā'nın fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Bināyı yıkıp vīrān eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **هَدَمَ الْبِنَاءَ هَدْمًا مِنَ الْبَابِ إِذَا نَقَضَهُ** Ve bir adamın vurup belini kırmak ma'nāsına müsta'emeldir; yukālu: **وَصَرَبَهُ فَهَدَمَهُ أَي كَسَرَ ظَهْرَهُ**

هَدْمٌ [hedm] Heder ve bātıl olan deme ıtlāk olunur, **مَهْدُومٌ** [mehdūm] ma'nāsınadır; fethateynle de lügattir; yukālu: **دَمُهُ هَدْمٌ** Ve gemide baş çegzinip yıkılmak ma'nāsınadır; yukālu: **هَدِمَ الرَّجُلُ عَلَى الْمَجْهُولِ**

إِذَا أَخَذَهُ الْهَدَامُ

التَّهْدِيمُ [et-tehdīm] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bināyı yıkmak ma'nāsınadır; yukālu: هَدَمْتُ الْبِنَاءَ بِمَعْنَى هَدَمَهُ

الْهَدْمُ [el-hidm] (hā'nın kesriyle) Yepri-miş eski libāsa denir, 'alā-kavlin yamalı olanına yāhūd yünden olan eski kilim ve keçe makūlesine mahsustur; cem'ci أَهْدَامٌ [ehdām] gelir ve هِدْمٌ [hidem] gelir, عَنَبٌ [ʿineb] vezninde. Ve pek koca pīr-i fānīye ıtlāk olunur. Ve eski çizmeye ıtlāk olunur. Ve bir recül adıdır.

الْهَدِيمُ [el-hedim] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Muhannes ve hīz kimseye denir; tekūlu: لَا تُعَاشِرُ فَلَانًا فَإِنَّهُ هَدِيمٌ أَيْ مُخَيَّبٌ

الْهَدَمُ [el-hedem] (fethateynle) Bir arzın adıdır. Ve kuyunun etrāfından yıkılıp kuyu içre düşmüş taşlara ve topraklara denir. Ve

هَدَمٌ [hedem] ve

هَدَمَةٌ [hedemet] (fetehtāla) Masdar olurlar, nāka pek kösnüme ma'nāsına, şöyle ki hemān bī-muhāba buğurun önüne çöker ola; yukālu: هَدِمَتِ النَّاقَةُ هَدَمًا وَهَدَمَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اسْتَدَّتْ ضَبَعُهَا

الْهَدِيمُ [el-hedīm] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Yerde geçen seneden kalmış ot bakiyyesine denir.

الْهَدِمَةُ [el-hedimet] (فَرِحَةٌ [ferihāt] vezninde) Pek kösnük olan nākaya denir; cem'ci هَدَامَى [hedāmā] gelir, سَكَارَى [sekārā] vezninde ve هِدْمَةٌ [hidemet] gelir, قِرْدَةٌ [kiredet] vezninde.

الْمُهْدِمُ [el-muhdim] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) هِدْمَةٌ [hedimet] ma'nāsınadır.

التَّهْدُمُ [et-tehdum] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) ve

الْإِهْدَامُ [el-ihdām] (إِكْرَامٌ [kirām] vezninde) Bunlar da nāka pek kösnüme ma'nāsınadır; yukālu: تَهَدَّمَتِ النَّاقَةُ وَأَهْدَمَتْ إِذَا تَوَعَّدَتْ وَصَبَعَتْهَا Ve

تَهَدَّمُ [tehdum] Bir adama ifrātla hışma gelip alabanda vererek tahvīf ve tehdid eylemek ma'nāsına müstafemeldir; yukālu: تَهَدَّمُ عَلَيْهِ غَضَبًا إِذَا تَوَعَّدَهُ

الْهَدَامُ [el-hudām] (غُرَابٌ [gūrāb] vezninde) Gemi içre 'arız olan baş dönmesine denir; yukālu: أَخَذَنِي فِي السَّفِينَةِ هَدَامٌ أَيْ دَوَارٌ

الْهَدْمَةُ [el-hedmet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Çisinti yağmura denir; yukālu: أَمْطَرَتِ السَّمَاءُ هَدْمَةً أَيْ مَطْرَةً خَفِيفَةً Ve birden verilen bir bölük deveye denir.

الْمَهْدُومَةُ [el-mehdūmet] Matar-ı hafif yağmış arza denir; yukālu: أَرْضٌ مَهْدُومَةٌ أَيْ أَصَابَتْهَا الْهَدْمَةُ

ذُو مَهْدَمٍ [Zū Mihdem] (مَنْبِرٌ [minber] vezninde ve مَمْعَدٌ [maḥ'ad] veznlerinde) Akyāl-i Ḥimyer'den ezvā' ta'bir olunan mülükün birinin lakabıdır. Kezālik Ḥabeş mülükundan birinin lakabıdır.

ذُو الْأَهْدَامِ [Zū'l-Ehdām] (hemze-i meftūha ile) Mutevekkil b. 'İyād nām şā'irin lakabıdır. Ve Nāfi' nām kimsenin lakabıdır ki Ferezdağ nām şā'ir onu hicv eyledi.

التَّهَادُمُ [et-tehādum] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Birbirinden da'vā-yı bātıl edişmek ma'nāsınadır; yukālu: تَهَادَمُوا إِذَا تَهَادَرُوا

الْمُتَهَدِّمَةُ [el-muteheddimet] Pek koca karıya ve sār' diş hayvāna ıtlāk olunur; yukālu: عَجُوزٌ وَنَاتٌ مُتَهَدِّمَةٌ أَيْ فَانِيَةٌ

الْهَنْدَامُ [el-hendām] (hā'nın fethiyle) Endām-ı Fārisī mu'arrebidir. Ve Fārisīde endām bedene ve a'zānın yaraşıklığına ve hey'et ictimā' ve letāfetine denir.

الْمُهَنْدَمُ [el-muhendem] (ism-i mef'ul bün-yesiyle) هَنْدَمًا [hendām]-ı mezkûrdan mu-tasarıftır, mikdârınca ıslâh olunup düzül-müş koşulmuş, yaraşığını bulmuş nesneye denir; yukâlu: شَيْءٌ مُهَنْدَمٌ أَيُّ مُصْلِحٍ عَلَى مِقْدَارٍ وَيُقَالُ لَهُ هَنْدَمًا

[ه ذ م]

الْهَذْمُ [el-hezm] (hâ'nın fethi ve zāl-ı mu'cemenin sükunıyla) Sür'atle kesmek ma'nâsınadır; yukâlu: هَذَمَهُ هَذْمًا مِّنَ الْبَابِ إِذَا قَطَعَهُ بِسُرْعَةٍ Ve sür'atle ta'âm yemek ma'nâsınadır; yukâlu: هَذَمَ الطَّعَامَ إِذَا أَكَلَهُ بِسُرْعَةٍ **الْهَيْزَامُ** [el-heyzām] (hâ'nın fethiyle) Ekül adama denir. Ve dilir ve bahâdıra denir. Ve bir recül adıdır.

الْهَذَامُ [el-huzām] (غُرَابٌ [ğurāb] vezninde) Bu dahi bahâdıra denir. Ve keskin kılıca denir.

الْمِهْزَمُ [el-mihzem] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Bu dahi keskin kılıca denir.

الْهَيْزَمُ [el-heyzem] (حَيْدَرٌ [hayder] vezninde) Çabuk ve çalâk adama denir.

هُذْمَةٌ [Huzmet] (hâ'nın zammıyla) İbn Lâtim'dir ki Muzeyne kabîlesinin nesebi ricâлиндendir.

هَذَمٌ [Hezem] (fethateynle) İbn 'Attâb'dır ki Tayyi' kabîlesinin nesebi ricâлиндendir. Ve Sa'd b. Huzeym ki زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde bir kabîlenin pederidir, asl pederinin ismi Zeyd idi, lâkin Huzeym nâm bir 'abd-i esvedin terbiyesinde neşv ü nemâ bulmakla kendide gâlib oldu.

[ه ذ ر م]

الْهَذْرَمَةُ [el-hezremet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Tîz tîz söylemek ve tîz tîz okumak ma'nâsınadır; yukâlu: يَهْذِرُمُ الْكَلَامَ

وَالْقِرَاءَةَ أَيُّ يُسْرَعُ

الْهَذَارِمُ [el-huzārim] ve

الْهَذَارِمَةُ [el-huzārimet] (hâ'ların zammıyla) Tîz tîz söyleyip tîz tîz okur olan adama denir.

الْهَذْرَمَى [el-hezremā] (hâ'nın fethi ve elifin kasrıyla ki aslı فَعْلَلَى [fa'lelā] veznindedir) Şamatacı, şaltak, edebsiz, gavgacı, fitne-engîz 'avrete denir; yukâlu: إِنَّهَا لَهَذْرَمَى الصَّخْبِ أَيُّ كَثِيرَةُ الْجَلْبَةِ وَالشَّرِّ وَالصَّخْبِ

[ه ذ ل م]

الْهَذْلَمَةُ [el-hezlemet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Tîz tîz yürümek ma'nâsınadır; yukâlu: هَذَلَّمَ الرَّجُلُ إِذَا مَشَى فِي سُرْعَةٍ

[ه ر م]

الْهَرَمُ [el-herem] (fethateynle) ve

الْمَهْرَمُ [el-mehrem] ve

الْمَهْرَمَةُ [el-mehremet] (mîm'lerin ve hâ'ların fethiyle) Pek pîr ve sâl-horde olmak ma'nâsınadır; yukâlu: هَرَمَ الرَّجُلُ هَرَمًا وَمَهْرَمًا وَمَهْرَمَةً مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا بَلَغَ أَقْصَى الْكِبَرِ

الْهَرِمُ [el-herim] (كَتِيفٌ [ketif] vezninde) Pek pîr ve sâl-horde adama denir; cem'î قَتَلَى [herimîn] ve هَرَمَى [hermā] gelir, قَتَلَى [katlā] vezninde; mü'ennesi هَرِمَةٌ [herimet] ve cem'î هَرِمَاتٌ [herimāt] kezâlik هَرَمَى [hermā] gelir.

الْإِهْرَامُ [el-ihrām] (hemzenin kesriyle) ve

التَّهْرِيمُ [et-tehrîm] (تَفْعِيلٌ [tef'îl] vezninde) Pek pîr-i fânî eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: أَهْرَمَهُ الدَّهْرُ وَهَرَمَهُ أَيُّ جَعَلَهُ هَرِمًا

الْهَرْمَانُ [el-hurmān] (hâ'nın zammıyla) 'Akl ve hüş ma'nâsınadır; yukâlu: مَا لَهُ هَرْمَانٌ أَيُّ عَقْلٌ

الْهَرَمَانُ [el-Heremān] (hâ'nın ve rā'nın fethiyle ki هَرَمٌ [herem] lafzından tesniye-

dir) Mıŝır'da iki kadīm bināya itlāk olunur ki onları Hazret-i İdrīs 'alā-nebiyyinā ve 'aleyhi's-salātu ve's-selām tūfāndan 'ulūmu hıfz ve vikāye için binā eylediler, ya'ni kitāblarını onda vaz' ve hıfz eylediler. 'Alā-kavlin Sinān b. el-Muŝeŝel binā eyledi yāhūd eslāftan ba'zı kimseler ki murād selātūn-i Mıŝır'dır, binā eyledi, fenn-i nūcūm delāletiyle tūfān-ı Nūh 'aleyhi's-selām zuhūrunu idrāk eylemekle tıbb ve sihr ve nūrencāt ve tılsım makūlesi fūnūnu onda vikāye ya'ni cidārlarına resm eyledi.

Ve Mıŝır'da bunlardan mā-'adā niçe ehrām-ı sıgār vardır. Ŗārīh der ki meŝhūru Hazret-i İdrīs binā-kerdesidir. Ve Ŗābī'e tā'ifesinin zu'müne göre birinde ŖİŖ 'aleyhi's-selām kabri ve birinde oğlu Ŗābī kabri vardır ve kurblerinde Ebu'l-Hevl nām şahsın kabri vardır; el-hāsıl a'ceb-i 'acā'ib bir mādde'dir, hakīkatı 'ilmullāha muhavveldir.

Mütercim der ki İbn Kemāl merhūmun tahkīk-ı tılsım bābında te'lif eylediği risālede bu 'ibāretle mersūmdur ki Fāṭimiyyūn'dan el-Ĥākīm Bi-emrillāh Mıŝır'ı fethi ve teshīr eyledikte ba'zı künūz feth olup içinde bir adam sūreti bulundu ki adına Ebu'l-Hevl derler idi; felāsife-i Mıŝır'dan biri vaz' edip tılsımla mü'ekkel ervāhı var idi, serikadan ve gā'ibden sorsalar haber verir idi ve nutk eder idi. Ĥākīm Bi-emrillāh emr eyledi ki "Gece ile kimse hāne ve dükkānını kapamasın, açık bıraksın; her kimin eŝyası zāyi' olursa zāminim." dedi. Halk dahi imtisāl eyledi. O gece dört yüz dükkāndan metā' ve nukūd sirkat oldu. Yarınki gün sāhibleri hākime geldiler. O dahi Ebu'l-

Hevl'i getirtip birer birer sordukta kim aldığı ve hālen kanda olduğunu bi'l-cümle haber verdi. Pes adamlar gönderip cümlesini buldular, getirtip eŝyāyı birer birer sāhiblerine verdi ve dört yüz sāriki katl etti. Bundan sonra bir ferd uğruluğa cūr'et etmeyip dükkānlar ve hāne ve hānlar gece gündüz açık kalırdı. Ĥākīm bi-Emrillāh fevtinden sonra ba'de-zamān bir uğru bir takrīble fırsat bulup Ebu'l-Hevl'i uğurlayıp pāreledi. Bu hikāyeye göre mü'ellifin zikr eylediği başka olur.

إِبْنُ هَرْمَةَ [ibn hermet] حَزْمَةُ [ħamzet] vezninde) Koca kişinin ve koca 'avretin en sonra olan veledine denir ki ihtiyār dölü ta'bir olunur. Ve bir Ŗā'irin künyesidir.

بَيْتُ هَرْمَةَ [Bi'ru Hermet] Ĥazmu Benī 'Avāl dedikleri mahalde bir kuyudur.

الْهَرْمُ [el-herm] (hā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Bir nebāt ve bir Ŗecer adıdır, 'alā-kavlin semiz otuna denir; müfredi هَرْمَةٌ [hermet]tir.

يَوْمُ الْهَرْمِ [yevmu'l-herm] Eyyām-ı 'Arabdan bir yevm-i ma'rūftur.

ذُو الْهَرْمِ [Zu'l-Herm] Ṭā'if'te bir māl isimidir ki 'Abdulmuṭṭalib'in yāhūd Ebū Sufyān'ın idi.

الْهَوَارِمُ [el-hevārim] (hā'nın fethiyle) Ŗol develere denir ki هَرْمٌ [herm] dedikleri nebāt-ı mezkūru otlamakla çeneleri altında olan tüyleri ağarmış ola; yukālu: **إِبْلٌ هَوَارِمٌ إِذَا كَانَتْ تَأْكُلُ الْهَرْمَةَ فَتَبْيِضُ مِنْهَا عَنَانِيْنَهَا**

الْهَرِمُ [el-herim] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Nefs ve zāt ma'nāsıdır. Ve 'akl ve hıred ma'nāsıdır. Ve Ebū Za'ne nām Ŗā'irin lakabıdır.

الْهَرِمَةُ [el-herimet] (فَرِحَةٌ [feriħat] vezninde)

Dişi arslana denir.

التَّهْرِيمُ [et-tehrīm] (تَهْرِيمٌ [tef'īl] vezninde) Kocaltmak ma'nāsınadır; yukālu: هَرَمَهُ هَرَمَهُ الدَّهْرُ بِمَعْنَى أَهْرَمَهُ Ve ta'zīm ve tevkīr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: هَرَمَهُ إِذَا عَظَّمَهُ Ve kıyma kıymak ma'nāsınadır; yukālu: هَرَمَ اللَّحْمَ إِذَا قَطَعَهُ قِطْعًا صِغَارًا

هَرَمِيٌّ [Heremiyy] (هَرَمِيٌّ [ħaremiyy] vezninde) İbn 'Abdullāh'tır ki ashābdandır.

هَرِيمٌ [Herim] (كَيْتِفٌ [ketif] vezninde) Esāmīdendir: Herim b. Ğayyān ve Herim b. Ğanbeş ve Herim b. Kūṭbe ve İbn 'Abdullāh ve İbn Mes'ade sahābelerdir.

هَرِمٌ [Hirm] (hā'nın kesriyle) İbn Heniyy b. Beliyy'dir ki Qūḍā'a kabilesinin nesebi ricālındendir.

هَرِيمٌ [Hureym] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) İbn Sufyān'dır ki muhaddistir.

الْهَرْمَى [el-hermā] (سَكْرَى [sekrā] vezninde) Kuru oduna denir.

الْهَرُومُ [el-herūm] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Bed-hūy ve bed-kirdār olan habīse 'avrete denir.

ذُو أَهْرَمٍ [Zū Ehrem] (أَحْمَدٌ [aħmed] vezninde) Bir recül adıdır.

التَّهَارُومُ [et-tehārum] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Pır olmayan kimse muvāza'aten pīrlık sūreti göstermek ma'nāsınadır; yukālu: تَهَارَمَ الرَّجُلُ إِذَا أَرَى أَنَّهُ هَرِمٌ

[ه ر ث م]

الْهَرِشَمَةُ [el-herşemet] (sā-yı müsellese ile) عَرْتَمَةٌ [artemet] vezninde ve mürādifidir ki burnun ilerisine denir. Ve kelb kısmının burun deliklerinin aralığına olan siyāha denir. Ve bir recül adıdır. Ve arslana denir.

الْهَرِشَمُ [el-herşem] (جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde)

ve

الْهَرَاثِمُ [el-hurāşim] (عُلَابِيْتُ [ulābiṭ] vezninde) Bunlar da arslana denir.

[ه ر ش م]

الْهَرِشَمُ [el-hirşemm] (şīn-i mu'ceme ile قِرْشَبٌ [kırşebb] vezninde) Kūfegi taşı gibi yumuşak ve gevşek taşa denir. Ve toprağı yumuşak dağa denir.

الْهَرِشَمَةُ [el-hirşemmet] (hā'yla) Sütü çok koyuna ve keçiye denir. Ve pek yere denmekle ma'nā-yı evvel ile zıdd olur.

[ه ر ط م]

الْهَرِطْمَانُ [el-hurṭumān] (عُنْفُوانٌ [unfuvān] vezninde) Hubūbāttan bir ne'c galledir ki arpa ile buğday beyninde mütevassıt olur, ishāl ve su'ale nāfi'dir; müfredātta burçak envā'ından fiğ ve merdümek ve besīle dedikleri dāne ile müfesserdir.

[ه ز ل]

الْهَزْمُ [el-hezm] (عَزْمٌ [azm] vezninde) Gövdeyi yāhūd hıyār ve kavun makūlesini el ile pek basıp sıkmakla ezip çukurlatıp yer eylemek ma'nāsınadır; yukālu: هَزَمَ الشَّيْءَ هَزَمًا مِنْ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا عَمَزَهُ بِيَدِهِ فَصَارَتْ فِيهِ حُفْرَةٌ Ve bir adama arkasından vurmakla kıynakları aralığı içeri batıp göbeğı taşa uğramak ma'nāsınadır; yukālu: هَزَمَ فُلَانًا إِذَا صَرَبَهُ فَدَخَلَ Ve yay çinremek ma'nāsınadır; yukālu: هَزَمَتِ الْقَوْسُ إِذَا صَوَّتَتْ Ve bir adamın hakkını cevri edip kesr eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: هَزَمَ لَهُ حَقَّهُ إِذَا هَضَمَهُ Ve 'askeri bozup sıdırmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: هَزَمَ الْعَدُوَّ إِذَا كَسَرَهُمْ وَفَلَّهَمَ Ve هَزَمَ الْبَيْرَ إِذَا حَفَرَهَا

هَزْمٌ [hezm] Obruk, çukur yere denir. Ve yağmursuz yufka buluta vasf olur; yukālu:

مَاءٍ هَزِمْتُ عَلَيْهِ عَلَى الْمَجْهُولِ Ve mā'il kılınmak ma'nāsınadır; tekūlu: هَزِمْتُ عَلَيْهِ عَلَى الْمَجْهُولِ أَي عَطِفْتُ

الْإِنْهَزَامُ [el-inhizām] [infi'āl] vezninde) Bir nesne el ile pek basılıp sıkılmakla ezilip çukurlanmak ma'nāsınadır; yukālu: هَزِمَهُ فَأَنْهَزَمَ

الْهَزْمَةُ [el-hezmet] [temret] vezninde) Bir nesnede el ile basılıp sıkılmakla peydā olan eziklik çukuruna denir; cem'i هَزْمٌ [hezm]dir hā'sız ve هُزُومٌ [huzūm] gelir. Ve

هَزْمَةٌ [Hezmet] Esāmīdendir: Sehm b. Musāfir b. Hezme, Yemen'de bir sipeh-sālār idi.

التَّهْزُومُ [et-tehezzum] [tefa'ul] vezninde) Bu dahi yay çinremek ma'nāsınadır; yukālu: تَهَزَّمَتِ الْقَوْسُ إِذَا صَوَّتَتْ Ve değnek yāhūd sehāb tarāka ile çatlamak ma'nāsınadır; yukālu: تَهَزَّمَتِ الْعَصَا وَالسَّحَابُ Mü'ellif bunu tekrār eylemiştir. Ve tulum ve kırba kuruyup büklüm büklüm kırılmak ma'nāsınadır; yukālu: تَهَزَّمَتِ الْقَرْبَةُ إِذَا يَسِئَتْ وَتَكَسَّرَتْ

الْهَزِيمَةُ [el-hezīmet] [sefīnet] vezninde) ve

الْهَزِيمِيُّ [el-hizzīmā] [hillifā] vezninde) İsmelerdir, asker bozgunluğuna denir; yukālu: وَقَعَتْ عَلَى الْجَيْشِ هَزِيمَةٌ وَهَزِيمِيُّ أَي انْهَزَامٌ

الْهَزَائِمُ [el-hezā'im] [azā'im] vezninde) Suyu çok kuyulara denir; müfredi هَزِيمَةٌ [hezīmet]tir. Ve arık ve zebūn dābbelere denir.

الْإِهْتِزَامُ [el-ihizām] [ifti'āl] vezninde) Bulut yağmur dökerken tarāka ve ra'd ile çatlamak ma'nāsınadır; yukālu: اِهْتَزَمَتِ السَّحَابَةُ بِالْمَاءِ إِذَا تَشَقَّقَتْ مَعَ صَوْتِ اِهْتِزَمَ الشَّاةُ إِذَا

دَبِحَهَا Ve bir nesneye sür'atle koşup gitmek ma'nāsınadır; yukālu: اِهْتَزَمَ إِذَا اِبْتَدَرَهُ وَأَسْرَعَ إِلَيْهِ Ve minhu'l-meselu: "اِهْتَزِمُوا إِلَيَّ يَا نَبِيَّ ذَبِحْتِكُمْ" أَي بَادِرُوا إِلَيَّ ذَبِحَهَا قَبْلَ هَزَالِهَا "Kurbānlarınızı zebh eylemeğe şitāb ve sür'at eyleyesiz, zīrā durdukça mehzūl olur." Bu mesel fırsatı igtinām eylemek mevki'inde darb olunur. Ve at seğirtirken seğirtmesinin harılıtsı zāhir ve mesmūc olmak ma'nāsınadır; yukālu: اِهْتَزَمَ الْفَرَسُ إِذَا سَمِعَ صَوْتَ جَزِيَةٍ

الْهَزَمُ [el-hezem] (fethateynle) Yay çınırtısına ve tınkırtısına denir.

الْهَزِيمُ [el-hezīm] [emīr] vezninde) Gök güürültüsüne denir, ra'd ma'nāsına. Ve seğirtirken āvāzı şiddetle zuhūr eden güürültülü ata denir. Ve buluttan şiddetle yarırlıp boşanan sağanaklı muttasıl yağmura denir, ke-mā se-yuzkeru.

الْمُتَهَزِّمُ [el-mutehezzim] (ism-i fā'il bünye-siyle) Bu dahi gök güürültüsüne denir.

الْهَزُومُ [el-hezūm] [şabūr] vezninde) Pek çınırdayıp tınkırdayıcı yaya denir; yukālu: قَوْسٌ هَزُومٌ أَي مُرِنَةٌ بَيْنَهُ الْهَزَمُ

الْهَزِيمَةُ [el-hezīmet] [ferihāt] vezninde) Şiddetle kaynar olan tencereye denir ki harılıtsı zuhūr eder; yukālu: قِدْرٌ هَزِيمَةٌ أَي شَدِيدَةُ الْعَلْيَانِ

الْهَزِيمُ [el-hezim] [ketif] vezninde) Bu dahi buluttan şiddetle çatlayıp boşanan sağanaklı yağmura denir, هَزِيمٌ [hezīm] gibi; yukālu: عَثِيَتْ هَزِيمٌ وَهَزِيمٌ إِذَا كَانَ لَا يَسْتَمْسِكُ فَرَسٌ هَزِيمٌ أَي طَبِيعٌ

الْهَزَامَةُ [el-hāzīmet] Āfet ve dāhiyeye denir. **هُزْمٌ** [Huzem] [zuffer] vezninde) Ümmu'l-mü'minīn Meymūne bint Hāris

b. Ḥazn b. Buceyr'in ceddinin ceddî ismidir.

بَنُو الْهَزَمِ [Benu'l-Huzem] Bir batndır.

الْهَيْزَمِ [el-heyzem] [حَيْدَرٌ] [ḥayder] vezninde) Sulb ve şedîd nesneye denir. Ve arslana denir. Ve bir recül adıdır.

مِهْزَمٌ [Mihzem] [مِنْبَرٌ] [minber] vezninde) ve **مُهْزَمٌ** [Muhezzem] [مُعْظَمٌ] [mu'azzam] vezninde) ve

مِهْزَامٌ [Mihzām] [مِفْتَاحٌ] [miftāḥ] vezninde) ve

هَزَامٌ [Hezzām] [شَدَادٌ] [şeddād] vezninde) Esmā-i ricāldendir.

الْهَزُومُ [el-huzūm] [فُعُودٌ] [ḫu'ūd] vezninde) Fecr tulū'uyla zulmet-i leyl çatlayıp açılmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: هَزَمَ اللَّيْلُ هَزُومًا إِذَا صَدَعَ لِلصُّبْحِ

الْمِهْزَامُ [el-mihzām] [مِفْتَاحٌ] [miftāḥ] vezninde) Şol ağaca denir ki etfaller onun başını yakıp birbirini tutuşturup kaçıracak kösegiye denir. Ve kısa değneğe denir.

هَزَيْمٌ [Huzeym] [زُبَيْرٌ] [zubeyr] vezninde) Yemāne'de niçe hurmalıklar ve niçe karyeler ismidir. Ve Sa'd b. Leyṣ el-Ḳuḏā'ī lakabıdır. Ve Huzeym b. Es'ad, Ḥaḍramevt nesebi ricālındendir. Ve

ذُو هَزَيْمٍ [Zū Huzeym] Yemen'de bir beldedir.

الْهَزُومُ [el-Huzūm] (hā'nın zammıyla) Liḫyān kabilesi bilādından bir beldedir.

أَبُو الْمُهْزَمِ [Ebu'l-Muhezzem] [مُعْظَمٌ] [mu'azzam] vezninde) Yezīd yāhūd'Abdurrahmān b. Sufyān'dır ki tābī'ıdır.

[ه س م]

الْهَسْمُ [el-hesm] (hā'nın fethi ve sīn'in

sükūnuyla) هَسَمَ [heşm] lafzında lügattir ki zikr olunur; yukālu: هَسَمَهُ هَسْمًا لَعْنَةً فِي هَسْمَهُ

الْهُسْمُ [el-husum] (zammeteynle) حُسْمٌ [ḥusum] lafzında lügattir ki dāğ ve yakı vuran kimselere denir.

هُوسَمٌ [Hevsem] [جَوْهَرٌ] [cevher] vezninde) Ṭaberistān arkasında bir beldedir.

[ه ش م]

الْهَشْمُ [el-heşm] (hā'nın fethi ve şīn-i mu'cemenin sükūnuyla) Kuru nesneyi ufatıp hurd eylemek ma'nāsınadır, 'alā-kavlin kabak gibi içi boş nesneyi ufatmak yāhūd hāssaten başı ve kemiği kırıp ufatmak ma'nāsınadır yāhūd yüzü ve burunu yāhūd mutlakan her nesneyi ufatmak ma'nāsınadır; yukālu: هَسَمَهُ هَشْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَهُوَ كَسْرُ الشَّيْءِ الْبَابِيسِ أَوْ الْأَجْرَفِ أَوْ كَسْرُ الْعِظَامِ وَالرَّأْسِ خَاصَّةً أَوْ الْوَجْهِ وَالْأَنْفِ أَوْ كُلِّ شَيْءٍ

الْمَهْشُومُ [el-mehşūm] ve

الْهَشِيمُ [el-heşīm] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) هَشِمٌ [heşm] olunmuş nesneye denir.

الْإِنْهَشَامُ [el-inhişām] [إِنْفِعَالٌ] [infi'āl] vezninde) Bir nesne kırılıp ufanmak ma'nāsınadır; yukālu. هَسَمَهُ فَانْهَشَمَ Ve hayvān zebūnlayıp 'amel-mānde olmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: إِنْهَشَمَتِ الْإِبِلُ إِذَا خَارَتْ وَضَعْفَتْ

الْتَهَشُّمُ [et-teheşşum] [تَفْعُلٌ] [tefa'ul] vezninde) إِنْهَشَامٌ [inhişām] ma'nāsınadır; yukālu: هَسَمَهُ فَتَهَشَّمَ Ve müte'addī olur, kırıp ufatmak ma'nāsına; yukālu: تَهَشَّمَهُ إِذَا كَسَرَهُ Ve bir adama ta'zīm ve ikrām eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: تَهَشَّمْتُ فَلَانًا إِذَا أَكْرَمَهُ Ve nākanın memesini sağmak 'alā-kavlin bütün avuçla sağmak ma'nāsınadır; yukālu. تَهَشَّمْتُ النَّاقَةَ إِذَا حَلَبَهَا أَوْ هُوَ الْحَلْبُ بِالْكَفِّ كَلَهَا Ve rüzgār kuru otluğu hurd haşhāş

ve berbād eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا كَسَّرْتَهُ تَهَشَّمَتِ الرِّيحُ الْيَبِيسُ Ve rahm ve şefkat niyāz eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَهَشَّمُهُ إِذَا اسْتَعَطَفَهُ Ve bu ma'nāda müte'addī olur; yukālu: تَهَشَّمُ عَلَيْهِ أَي تَعَطَّفُ Ve hayvān zebūnlayıp nā-tüvān olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَهَشَّمَتِ الْإِبِلُ إِذَا حَارَتْ وَضَعْفَتْ

الْإِهْتِشَامُ [el-ihtişām] [ifti'āl] [vezninde) Bu dahi sağmak yāhūd parmaklar ile sağmayıp bütün avuçla sağmak ma'nāsınadır; yukālu: إِهْتِشَمَ النَّاقَةَ بِمَعْنَى تَهَشَّمَهَا Ve bir kimseye hazm-ı nefis ile evzā'ına tahammül edip zebūnluk göstermek ma'nāsınadır; tekūlu: إِهْتِشَمْتُ نَفْسِي لَهُ أَي اهْتَضَمْتُهَا لَهُ

التَّهَشِيمُ [et-tehşīm] [tef'īl] [vezninde) Bu dahi bir adama ta'zīm ve ikrām eylemek ma'nāsınadır; yukālu: هَشَّمُهُ إِذَا أكرمَهُ وَعَظَّمَهُ

هَاشِمٌ [Hāşim] [şāhib] [vezninde) İbn 'Abdumenāf' tır ki Ebū 'Abdulmuṭṭalib'dir, ismi 'Amr'dır, en evvel tiridi merkūm hşm [heşm] eylediğinden nāşī mülakkab oldu.

الْهَاشِمَةُ [el-hāşimet] Şol baş yarığına denir ki kemikleri ufatmış ola, 'alā-kavlin başın kemiğini kırıp lākin فَرَّاشٌ [ferāş] dedikleri yufka kemiğe te'sīr ve ibāne eylememiş ola yāhūd kemikleri kırmakla kemikler dağılıp ihrāc olunup o yufka kemikler dahi ayrılmış ola; yukālu: شَجَّةٌ هَاشِمَةٌ إِذَا كَانَتْ هَشَمَتِ الْعَظْمَ أَوْ هَشَمَتِ الْعَظْمَ وَلَمْ يَبْتَابِنِ فَرَّاشُهُ أَوْ هَشَمَتُهُ فَنَفَسَ وَأَخْرَجَ وَتَبَابِنِ فَرَّاشُهُ

المُهَشِّمُ [el-heşīm] [mehşūm] ma'nāsınadır ki zikr olundu. Ve şol kuru otluğa denir ki pārelenip rīze rīze olur ola, 'alā-kavlin mutlakan kuru otluğa denir; yukālu: رَعَتِ الْمَاشِيَةُ الْهَشِيمَ وَهُوَ نَبْتُ يَابِسٍ مُتَكَمِّرٍ أَوْ يَابِسٍ كُلِّ كَلٍّ

nir. Ve bedeni za'if ve zebūn ve nā-tüvān adama itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ هَشِيمٌ أَي الضَّعِيفُ الْبَدَنُ الَهَشِيمَةُ [el-heşimet] [sefīnet] [vezninde) Ağaçları kurumuş arza denir. Ve şol kuru oduna denir ki oduncu onu her ne vech üzere olursa ahz eylemek mümkün ola. Bu ma'nādandır ki filān be-gāyet sehī ve kerīmdir, sā'ilden hergiz nesne dirğ eylemez bi-eyyi hāl ona ihsān eder diyecek yerde مَا هُوَ إِلَّا هَشِيمَةٌ كَرَمٌ derler.

الْهُشُمُ [el-huşum] (zammeteynle) Toprağı gevşek ve yumuşak dağlara denir. Ve süt sağan kimselere denir; هَاشِمٌ [hāşim] müfredidir.

الْهَشِيمُ [el-heşim] [ketif] [vezninde) Civān-merd adama denir.

الْهَشَامُ [el-hişām] [kitāb] [vezninde) Civān-merdliğe denir; yukālu: بِهِ هَشَامٌ أَي جَوْدٌ

هَشَامٌ [Hişām] On beş sahābe ismidir. Ve otuz muhaddis adıdır.

هُشَيْمٌ [Huşeym] [zubeyr] [vezninde) İbn Beşīr'dir ki muhaddistir.

الْمِهْشَامُ [el-mihşām] [miftāh] [vezninde) Çabuk sınıp zebūnlayan nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ مِهْشَامٌ أَي سَرِيعُ الْهُزَالِ

الْهَشْمَةُ [el-heşmet] (hā'nın fethiyle) Dağın yumuşak topraklı olup küfegi taşlık olan yerinin toprakları ve taşları hurd olup dağılmasına denir.

الْهَشْمَةُ [el-heşemet] (fetehtle) Dağ keçisine denir; cem'î هَشَمَاتٌ [heşemāt] gelir.

هَيْشَمٌ [Heyşem] [hayder] [vezninde) ve

مُهَشِّمٌ [Muheşşim] [muḥaddis] [vezninde) Esmā-i ricāldendir.

الْهَاشِمِيَّةُ [el-Hāšimiyet] Küfe eyaletinde bir beldedir, Seffāh Halīfe'nin binakerdesidir. Ve Rey kazasında bir beldedir. Ve tarīk-i Mekke'de Hūzeyme şarkisinde bir suyun adıdır.

مُهَشَّمَةٌ [Muheşşemet] (مُعْظَمَةٌ [mu'azzamet] vezninde) Yemāme'de bir kasabadır.

الْهَشْمَشَمَةُ [el-heşemşemet] (سَفَرُجَلَةٌ [sefercelet] vezninde) Arslana denir.

[ه ص م]

الْهَشْمُ [el-haşm] (hā'nın fethi ve şād'ın sükunuyla) Kırmak ma'nāsınadır; yukālu: هَصَمَهُ هَضْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا كَسَرَهُ

الْهَيْشَامُ [el-heyšam] (حَيْدَرٌ [hayder] vezninde) Bir nev' taştır ki be-gāyet yalçın ve düz olur, ondan hokka ittihāz olunur. Ve kavī ve şedīd adama denir. Ve arslana denir.

الْهُشَامُ [el-huşam] (صُرْدٌ [şurad] vezninde) ve

الْمِهْشَامُ [el-mihşam] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) ve

الْهَشَّامُ [el-haşşām] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) ve

الْهَشْمَشَامُ [el-heşamşam] (عَشْمَشَمٌ [gəşemşem] vezninde) Bunlar da arslana denir.

الْهَيْشَامِيَّةُ [el-Heyšamiyyet] (حَيْدَرِيَّةٌ [hayderiyyet] vezninde) Mu'tezilī olan Kerrāmiyye tā'ifesinden bir firkadır ki Muḥammed b. el-Heyšam nām kimsenin etbā' ve eşyā'ıdır.

[ه ض م]

الْهَضْمُ [el-ħadm] (hā'nın fethi ve dād-ı mu'cemenin sükunuyla) Mi'dede olan ta'āmı sinirtmek ma'nāsınadır; yukālu:

هَضَمَ الدَّوَاءَ الطَّعَامَ هَضْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا نَهَكَهُ Mütercim der ki esātīn-i etebbā' bu mādde kuvve-i hāzıma tefrī' eylediler. Tavzīhi budur ki tabī'at-ı insānīde yedi kuvvet ta'fīn eylediler; dördü huddām ve üçü maḥdūmdur dediler. Huddām-ı erba'a مَا سَكَّتْ [hāḍimet] ve جَاذِبَتْ [cāzibet] ve مَاسِكَةٌ [māsiket] ve دَافِعَةٌ [dāfi'at]tır. Ve maḥdūm-ı selāse نَامِيَّةٌ [nāmiyyet] ve غَاذِيَّةٌ [gāziyyet] ve مَوْلَدَةٌ [muvellidet]tir, mecmū'una tabāyī'ı seb' denir. هَاضِمَةٌ [hāḍimet] bir kuvvettir ki gıdayı bir hāle tagyīr eder ki mugtedīden bi'l-fi'ol bir cüz' olmağa sālīh olur. Ve onun beş mertebesi vardır, niteki mahalinde meşrūhtur. Ve

هَضْمٌ [ħadm] Ansızın bir adama hücum eylemek yāhūd yüksek mahalden üzerine ansızın inmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: هَضَمَ عَلَيْهِمْ إِذَا هَجَمَ أَوْ هَبَطَ Ve bir adama hakkını yā mālını gasb ve müsādere ile zulm eylemek ma'nāsınadır; yukālu: هَضَمَ فُلَانًا إِذَا ظَلَمَهُ وَغَضِبَهُ

الْإِهْتِضَامُ [el-ihtidām] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) ve

التَّهَضُّمُ [et-teħaddum] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Bunlar da bir adamın mālını gasb-ile zulm eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِهْتَضَمَهُ وَتَهَضَّمَهُ إِذَا ظَلَمَهُ وَغَضِبَهُ

الْهَضِيمُ [el-ħedīm] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Mālı magsüb olan mazlūma denir. Ve

هَضِيمٌ [ħedīm] Şol hatuna denir ki karnı düz ve böğürleri latīf ve yanlarının etleri azca olmakla nihāl-i serv-i sehī gibi ola ve ona sülün karınlı ta'bīr olunur. Ve öylesi karına da vasf olur; yukālu: إِمْرَأَةٌ هَضِيمٌ أَيُّ هَضِيمٌ أَيْ هَضِيمٌ أَيْ أَمْرٌ بِطَرَفِ الْبَطْنِ وَطَرَفِ الْكَشْحِ وَأَقْلُ أَنْفَارِ الْجَنِينِ ve yukālu: بَطْنٌ هَضِيمٌ أَيُّ أَحْمَصٌ Ve şol açılmadık hurmā çiçeğine denir ki henüz kapçığı

içre olup gonca gibi birbiri içinde girişmiş ola; ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿وَنَحْلٌ طَلَعَهَا﴾ Ve kamıştan olan nāy ve düdük makülesine denir, ke-mā se-yuzkeru. [mehdūmet] dahi derler, ke-mā se-yuzkeru.

الْهَضِيمَةُ [el-heḏīmet] [sefīnet] [sefīnet] vezninde) İsmdir, gasb cihetiyle olan zulm ve bīdāda denir.

الْهَضَامُ [el-heḏḏām] [šeddād] [šeddād] vezninde) ve

الْهَادُومُ [el-hāḏūm] ve

الْهَضُومُ [el-heḏūm] [šabūr] [šabūr] vezninde) Hāzım-ı ta'ām olan devāya denir, cevāriş ma'nāsına. Ve bezl ve infāk-ı māl eder olan kerīm ve civān-merde denir. Ve

هَضُومٌ [heḏūm] Yed-i kerīmeye dahi vasf olur; yukālu: **يَدُّ هَضُومٌ** أَي تَجُودُ بِمَا لَدَيْهَا Cem'î gelir zammeteynle. Ve

هَضَامٌ [haḏḏām] ve

هَضُومٌ [hedūm] Arslana denir.

الْهَضَمُ [el-heḏam] (fethateynle) Bir adam sülün karınlı olarak böğürleri latīf ve yanlarının etleri azca olmakla hadde-den çekilmiş gibi mevzūn ve sehī olmak ma'nāsınadır; yukālu: **هَضَمَ الْعُلَامُ هَضْمًا** مَن الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا خَمَصَ بَطْنُهُ وَلَطَفَ كَشْحُهُ وَقَلَّ أَنْجِفَارُ جَنَبِيهِ Ve at kısmında eyegüleri doğru olup ve karnının yukarı yanları meydānlı olmayıp iki taraflı birbirine kavuşuk gibi dernekli olmak yāhūd eyegüleri düz ve doğru olup karnının yukarı yanları içeri geçik olmaktan 'ibārettir. Ve bu ma'āyibdendir, bu sürette karnı azca ve önü meydānsız olur, bileği karınlı ve bileği önlü ta'ābīr olunur.

الْأَهْضَمُ [el-eḥḏam] [ahḏer] [ahḏer] vezninde) Vāsf-ı mezkūr üzere olan ata ve ada-

ma denir; mü'ennesinde **هَضْمَاءُ** [haḏmā] ve **هَضِيمٌ** [heḏīm] denir, niteki zikr olundu; yukālu: **إِمْرَأَةٌ هَضْمَاءٌ وَهَضِيمٌ** إِذَا كَانَتْ أَحْمَصَ الْبَطْنِ وَأَلْطَفَ الْكَشْحَ مَعَ قَلَّةِ أَنْجِفَارِ الْجَنْبَيْنِ Ve **أَهْضَمٌ** [eḥḏam] Ön dişleri galiz olan adama denir. Ve **هَضِيمٌ** [heḏīm] gibi sülün karna denir.

الْمَهْضُومُ [el-mehḏūm] Bu dahi haddeden çekilmiş gibi sülün karna denir.

الْهَضِيمُ [el-hāḏim] [šāhib] [šāhib] vezninde) Gevşekçe nesneye denir; yukālu: **شَيْءٌ هَضِيمٌ** أَي فِيهِ رَخَاوَةٌ

الْمَهْضُومَةُ [el-mehḏūmet] ve

الْمُهَضَّمَةُ [el-muhaḏḏamet] [mu'azzamet] vezninde) Kamıştan olan nāy ve düdük makülesine denir; yukālu: **قَصَبَةٌ مَهْضُومَةٌ وَمُهَضَّمَةٌ وَهَضِيمٌ** لِتَيُّ بُرْمَرٍ بِهَا

الْهَضْمُ [el-haḏm] (hā'nın fethi ve kesriyle) Alçak oturaklı arza denir. Ve derenin ortasına denir. Ve tebhīr olunacak buhūra denir; cem'î **أَهْضَامٌ** [eḥḏām] ve **هَضُومٌ** [huḏūm] gelir.

أَهْضَامُ تَبَالَةٍ [Eḥḏāmu Tebālet] (hemze-i meftūha ile) Tebāle nām şehrin karyelerine itlāk olunur.

بَنُو مُهَضَّمَةَ [Benū Muḥaḏḏamet] [mu'azzamet] vezninde) Bir cemā'attir.

الْمَهْضُومَةُ [el-mehḏūmet] Bir nev' tīb ismidir ki misk ve ban ile terkīb ederler.

الْهَضِيمَةُ [el-heḏīmet] [sefīnet] [sefīnet] vezninde) Meyyit için müretteb olan ta'āma denir; cem'î **هَضَائِمٌ** [heḏā'im] gelir.

'Arabistān'da 'ādetdir ki meyyit vāki' olan hāneye iki üç gün ahbāblar ve komşular ta'ām irsāl ederler, niteki Resūl-i ekrem sallallāhu 'aleyhi ve sellem hazretleri Ca'fer-i Ṭayyār'ın şehādeti haberi geldik-

te hānesine ta'ām gönderdiler.

الْهَضِيمَةُ [el-Huḍaymiyyet] (زُبَيْرِيَّةٌ [zubeyriyyet] vezninde) Bir mevzi^c isimdir.

الْإِهْضَامُ [el-ihḍām] (hemzenin kesriyle) Devenin kulun dişleri düşüp gayrı dişleri bitmek ma'nāsınadır; yukālu: أَهْضَمَتِ الْإِبِلُ لِالْإِجْدَاعِ وَالْإِسْدَاسِ إِذَا ذَهَبَتْ رَوَاضِعُهَا وَطَلَعَ غَيْرُهَا **هَضِيمٌ** [Hiḍyem] (حِذِيمٌ [hiḍiyem] vezninde) Bir vādī isimdir.

[ه ط م]

Mütercim der ki mü'ellif “ه،ط،م” māddesinden sükūt eyledi ki hā'nın fethi ve tā-i mühmelenin sükūnuyladır. Suyūḫī *Durr-i Neṣīr* nām kitābında sebt ve sūr'at-i hazm ile tefsīr eylemiştir ve *Nihāye*'de dahi bu 'ibāretle mersūmdur. Ve fī hadīsi Ebī Hureyre fī ṣarābi ehli'l-cenneti: “إِذَا سُرِبُوا مِنْهُ هَطَمَ طَعَامُهُمْ” Ve kāle İbnu'l-Eṣīr: **الْهَطْمُ** سُرْعَةُ الْهَضْمِ وَأَضْلُهُ الْخَطْمُ وَهُوَ الْكُسْرُ فَقَلِبَتْ **الْحَاءُ** **هَاءُ** Pes mü'ellif lügat-i asliyye olmadı-ğına binā'en sebt eylememiş olur. Ve kāle Şeyhü'l-İslām Zekeriyā fī *Hāşiyeti'l-Beyḍāvī* **الْأَهْطَمَانِ** قِيلَ هُمَا جَبَلَانِ

[ه ق م]

الْهَقْمُ [el-heḡam] (hā'nın ve kāf'ın fethiyle) Pek acıkmak ma'nāsınadır; yukālu: هَقِمَ الرَّجُلُ هَقْمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اشْتَدَّ جَوْعُهُ **الْهَقِيمُ** [el-heḡim] (كَيْفٌ [ketif] vezninde) Pek acıkmış adama denir.

الْهَقْمُ [el-hiḡamm] (هَجْفٌ [hiceff] vezninde) Ekül adama denir. Ve deryāya itlāk olunur.

الْهَيْقَمُ [el-heyḡam] (حَيْدَرٌ [ḡayder] vezninde) Denizin gürültüsüne denir. Ve lokma yutarken boğazdan zuhūr eden savtı hikāye olur. Ve uzun erkek devekuşuna denir. Ve vāsi^c denize denir.

التَّهْمُ [et-tehāḡḡum] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Kahr ve hākisār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَهَمَّمَهُ إِذَا قَهَرَهُ Ve büyük büyük lokma yutmak ma'nāsınadır; yukālu: تَهَمَّمُ الطَّعَامَ إِذَا ابْتَلَعَهُ لَقْمًا عِظَامًا

الْهَيْقَمَانِي [el-heyḡamāniyy] (حَيْدَرَانِي [ḡayderāniyy] vezninde) Pek uzun adama denir.

[ه ك م]

التَّهْكُمُ [et-teheḡḡum] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Kuyu ve sā'ir binā çöküp yıkılmak ma'nāsınadır; yukālu: تَهَكَّمَتِ الْبَيْتُ وَنَحْوَهَا إِذَا تَهَدَّمَتْ Ve istihzā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَهَكَّمَهُ إِذَا اسْتَهَزَأَهُ Ve peyderpey mızrak dürtmek ma'nāsınadır; yukālu: تَهَكَّمَهُ إِذَا طَعَنَهُ مُتَدَارِكًا Ve bir adama pek öfkelenip hışma gelmek ma'nāsınadır; yukālu: تَهَكَّمَّ عَلَيْهِ إِذَا اشْتَدَّ غَضَبُهُ Ve fevt olan nesneye peşimānlık edip te'essüf eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَهَكَّمَّ عَلَى الْأَمْرِ الْفَائِتِ إِذَا تَدَدَّمَ Ve tākat getirilmeyecek derecede ifrāt üzere yağmur yağmak ma'nāsınadır; yukālu: تَهَكَّمَّ الْمَطَرُ إِذَا مَطَرَ كَثِيرًا لَا يَطَاقُ تَهَكَّمَّ الرَّجُلُ إِذَا نَعَنَى

الْأَهْكَومَةُ [el-uhḡūmet] (أَضْحُوكةٌ [uḡḡūket] vezninde) İsmidir, hezl ve istihzā ma'nāsınadır.

التَّهْكِيمُ [et-tehḡīm] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Bir kimse için tarab ve tegannī eylemek ma'nāsınadır; tekülü: هَكَّمْتُ لَهُ إِذَا غَيَّبْتُ لَهُ

الْمُسْتَهْكِمُ [el-mustehḡim] (ism-i fā'il būnyesiyle) Hod-bīn ve mütekebbir adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُسْتَهْكِمٌ أَيُّ مُتَكَبِّرٍ

الْهَكِيمُ [el-heḡim] (كَيْفٌ [ketif] vezninde) Dā'imā beyhūde ve mālāyā'nīye girişip

dürtüşür olan şırrır ve bed-kār ve herze-kāra denir; yukālu: رَجُلٌ هَكِيمٌ أَيْ شَرِيْرٌ مُتَّحِمٌ عَلَى مَا لَا يَغْنِيهِ

[ه ل م]

أَلْهَلِيمٌ [el-helīm] [elīm] vezninde) Ya-pışkan şey'e denir; yukālu: شَيْءٌ هَلِيمٌ أَيْ لَا صِقٌ

أَلْهَلِمَانٌ [el-hilimmān] (kesreteynle ve mīm'in teşdidiyle) Çok nesneye denir, ek-mek olsun ve sâ'iri olsun.

أَلْهَيْلَمَانٌ [el-heylemān] (hā'nın fet-hi ve lām'ın fethi ve zammıyla) هَيْلَمَانٌ [hilimmān] ma'nāsınadır.

أَلْهَلَامٌ [el-hulām] [gūrāb] vezninde) Derisiyle pişmiş buzağı biryânına denir, 'alā-kavlin ekşi aş dedikleri ta'amin yağı süzölmüş ve tebrîd olunmuş suyuna denir, *Tuḥfetu'l-Mu'minîn* tercemesinde bu güne mersümdür ki هَلَامٌ [hulām] agziye envā'ındandır, buzağı emsâlini su ve tuz ile kaynatıp suyu mütekâtır olunca bir mahalde derk ederler. Ve bi-hasebi'l-iktizā' buköl-i hārre yāhūd buköl-i bārideyi sirke ile kaynatıp sirkeden çıktuktan sonra lahm-ı mezbūru o sirke ile kaynatırlar. Ef'ali, izāfe olunan bukölün mizācına tābi'dir.

أَلْهَلُمٌ [el-hulum] (zammeteynle) Dağ ge-yiklerine denir ki çopur ta'bîr olunur.

أَلْهَلْمٌ [el-hillem] [kinneb] vezninde) Salkı ve sölpük adama denir; mü'ennesi هَلْمَةٌ [hillemet]tir.

أَلْإِهْتِلَامٌ [el-ihtilām] [ifti'āl] veznin-de) Bir nesneyi gidermek ma'nāsınadır; yukālu: إِهْتَلَمْتُ بِهِ أَيْ ذَهَبْتُ بِهِ

هَلْمٌ [helumme] (hā'nın fethi ve lām'ın zammı ve mīm-i müşeddedenin feth üze-

re bināsıyla) İsm-i fi'l-i emrdir, beri gel demektir, تَعَالَ [te'āle] ma'nāsınadır. Aslı هَلْمٌ idi ki; hā' harf-i tenbîhtir ve هَلْمٌ kelimesi "ل،م،م" mād-desinden ki cem' eylemek ma'nāsınadır. Fi'l-i emr olmak-la Ya'ni "سَمُّ نَفْسِكَ إِيْنَا" "Sen kendini bize yanaştı" ki murād bizim yanımıza gel demek olur, ba'dehu fi'l-asl olma hasebiyle lām'da yine sükün takdriyle elif hafz olunup kelime-i basîte gibi isti'māl olundu. Müfred ve cem'i ve mü-zekker ve mü'ennesi müsāvîdir. Ve bu Ḥicāziyyūn 'indindedir ki gayr-i muta-sarrıftır. Ve Benū Temīm ذُجْ kelimesinin mecrāsına icrā ederler, هَلْمٌ ve هَلْمًا ve هَلْمُوا ve هَلْمِي ve هَلْمَنٌ derler. Ve ehl-i Necd dahî Ḥicāziyyūn gibidir. Ve lāzım ve müte'addî olur, هَلْمٌ لَكَ إِيْنَا ve هَلْمٌ شَهْدَاءُكُمْ gibi ki beri getirin demektir. Ve gāh olur ki lām'la sılalanıp هَلْمٌ لَكَ denir, هَيْتُ لَكَ gibi. Ve nūn-ı müsakkale lāhık olup هَلْمَنٌ derler ve mü'ennesinde mīm meksür ve cem'inde mazmūm olur. Ve tesniye mü-zekker ve tesniye mü'ennesinde هَلْمَانٌ derler ve cem'-i mü'ennesinde هَلْمَانٌ denir, nūn-ı ahîrenin tahfiifiyle. Ve bir kimse sana İْلَامٌ أَهْلُمٌ dese cevābında هَلْمٌ إِيْ كَذَا وَكَذَا dersin hemzenin ve hā'nın fethiyle, ya'ni "Nereye geleyim?" demektir, aslı إِيْ مٌ إِيْ كَذَا وَكَذَا idî ma'āle kelimesinden muhaffeftir; hā' hālî üzere terk olunur. Kezālik كَذَا هَلْمٌ deseler, cevābında لَا أَهْلُمُهُ dersin. Ve gāh olur ki yalnız hemze mazmūm olur ve ba'zen hemze ve lām mazmūm olur ve ba'zen hemze mazmūm ve lām meksür olur, لَا أُعْطِيْكُهُ ma'nāsına.

Şārih der ki *Lisānu'l- Arab*'da mersūm ol-duğu üzere هَلْمٌ kelimesi 'inde'l-Başriyyîn vech-i mezkūr üzere hā-i tenbîh ile هَلْمٌ

kelimesinden mürekkebirdir. Ve 'inde'l-Kūfiyyīn هَلْ ile أَمْ kelimesinden mürekkebirdir, ba'dehu kelime-i müfrede gibi isti'cāl olundu. Ehl-i Hicāz 'indinde ism-i fi'l-i emr olmakla gayr-i mutasarrıftır. Ve Temīm ve ehl-i Necd 'indinde fi'l olmakla رُدْ kelimesi gibi mutasarrıftır, hā'yı zā'iddir. Ve ehl-i Hicāz 'indinde ona nūn-ı sakīle ve hafifeden birisi dāhil olmaz, lākin Temīm ve Necdiyyūn 'indinde dāhil olur. Ve هَلْمُ kelimesi أُعْطِ ma'nāsına da gelir ve da'vet için isti'cāl olunur, meselā bir adamı ta'āma da'vet ma'rızinde كَلْ هَلْمُ derler. Pes mü'ellifin كَذَا وَكَذَا kavli ma'nāsınadır. Ve أُعْطِ هَلْمُ kavli ma'nāsına olmakla cevābında لَا أَهْلُمُهُ denir أَهْلُمُهُ لَا ma'nāsına.

الْهَلْمَةُ [el-helmemet] [dahrecet] [dahrecet] vezninde) ve

الْإِهْلَامُ [el-ihlām] [kirām] vezninde) Bir adamı هَلْمُ [helumme] diye yanına çağırmaq ma'nāsınadır; yukālu: هَلْمَمَ بِهِ وَأَهْلَمَ بِهِ إِذَا دَعَاهُ

الْهَلْمُ [el-helem] (fethateynle) هَلْمُ [helumme] lafzının cevābıdır ki هَلْمُ diye yanına da'vet eden adama itā'atle cevābdır, varayım ve geleyim demektir, نَعَم [ne'am] gibi, yukālu: جَادَ بِهِلْمِهِ إِذَا أَطَاعَهُ

أَهْلُمُ [Ehlum] [ānuk] vezninde) Taberistān'da bir beldedir.

[ه ل م د]

الْهَلْدِيمُ [el-hildim] [zibric] vezninde) Yamaları belli olan yamalı kilime denir. Ve kalın ve yoğun keçeye denir; yukālu: بَسَطَ لَهُ الْهَلْدِيمَ أَيِ الْكِسَاءِ الظَّاهِرِ الرَّقَاعِ وَكَذَا اللَّيْدِ الْجَافِي الْعَلِيظِ

[ه ل ق م]

الْهَلْقِيمُ [el-hilqim] [kāf] la زَبْرِيح [zibric] vezninde) Yaşlı 'avrete denir. Ve kavī ve zūrmend adama denir. Ve avurtları vāsi' adama denir.

الْهَلْقَامُ [el-hilqamm] [irdebb] vezninde) Şol seyyid ve zī-şān ser-kāra denir ki kavminin diyet ve garāmet ve sārīr tekālīf-i şakka yüklerini kendisi mütehammil olur ola; yukālu: رَجُلٌ هَلْقَمٌ أَيِ سَيِّدٍ رَجُلٌ هَلْقَمٌ أَيِ سَيِّدٍ: ضَخْمٌ ذُو الْحَمَالَاتِ Ve ekül adama denir.

الْهَلْقَامَةُ [el-hilqāmet] [kirtāset] vezninde) ve

الْهَلْقِيمُ [el-huleqim] [ulebiṭ] vezninde) ve

الْهَلْقَامُ [el-hilqām] [kirtās] vezninde) Bunlar da ekül adama denir. Ve

هِلْقَامَةٌ [hilqāmet] İri ve uzun adama denir. Ve arslana denir. Ve bir recül adıdır.

[ه م م]

الْهَمُّ [el-hemm] (hā'nın fethi ve mīm'in teşdidiyle) Hüzn ve endüh ma'nāsınadır; cem'ci هُمُومٌ [humūm] gelir; yukālu: أَخَذَهُ هَمٌّ Ve derūnda 'azm ve tasmīm olunan husūsa denir; yukālu: لَهُ هَمٌّ عَظِيمٌ وَهُوَ مَا هَمَّ بِهِ Burada هَمٌّ terkibi kasd ve 'azm ma'nāsınadır; gerçi mü'ellif bu ma'nāyı burada zikr eylemedi lākin *Başā'ir*'de resm eylemiştir, ke-mā fī kavlihi ta'ālā: هَمَّةٌ هَمَّةٌ ﴿وَلَقَدْ هَمَّتْ بِهِ وَهَمَّ بِهَا﴾ الْآيَةُ [himmet]tir hā'nın kesriyle; cem'ci هِمَمٌ [himmet]dir, عِنَبٌ [ineb] vezninde. Ve

هَمٌّ [hemm] ve

مَهْمَةٌ [mehemmet] (fethātla) Mahzūn ve gam-nāk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: هَمَّةُ الْأُمْرِ هَمًّا وَمَهْمَةٌ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا حَزَنَتْهُ

هَمَّ [hemm] Eritmek ma'nāsınadır; yukālu: هَمَّ الشَّحْمُ إِذَا أَدَابَهُ وَيُقَالُ هَمَّ الشُّمُّ جِسْمُهُ أَيَّ أَدَابَهُ وَأَذْهَبَ لَحْمَهُ Ve memeden süt sağmak ma'nāsınadır; yukālu: هَمَّ اللَّبَنُ إِذَا حَلَبَهُ Ve nākaya sütünün pek kesreti zahmet ve ıztırāb vermek ma'nāsınadır; yukālu: هَمَّ الْعُزْرُ النَّاقَةَ إِذَا جَهَدَهَا Ve haşerāt-ı arz ta'bīr olunan cānverler yeryüzünde gezip yürümek ma'nāsınadır; yukālu: هَمَّتْ خَشَاشُ الْأَرْضِ هَمًّا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا دَبَّتْ

الْإِهْمَامُ [el-ihmām] (hemzenin kesriyle) Bu dahi mahzūn eylemek ma'nāsınadır; yukālu: هَمَّهُ الْأَمْرُ إِذَا حَزَنَهُ Ve pīr-i fānī olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَهَمَّ الشَّيْخُ إِذَا صَارَ هِمًّا

الْإِهْتِمَامُ [el-ihimām] [ifti'āl] vezninde) Mahzūn olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَهَمَّهُ الْأَمْرُ فَاهْتَمَّ أَيَّ حَزَنَهُ فَاعْتَمَّ Şārih der ki bir işe kıyām ve ikdām eylemek ma'nāsına mütedāvil olan ihtimām [ihimām] bu ma'nānın lāzımıdır.

الْإِنْهِيَامُ [el-inhimām] [infi'āl] vezninde) Yağ makūlesi nesne erinmek ma'nāsınadır; yukālu: هَمَّ الشَّحْمُ فَانْهَمَّ أَيَّ أَدَابَهُ فَانْدَابَ Ve pīr-i fānī olmak ma'nāsınadır; yukālu: انْهَمَّ الشَّيْخُ إِذَا صَارَ هِمًّا

الْهَامَةُ [el-hāmet] (mīm'in teşdidiyle) Mutlakan dābbeye denir; cem'i هَوَائِمُ [hevāmm] gelir, zikr olunduğu üzere دَبِيبٌ [debīb] ma'nāsına olan هَمَّ [hemm] lafzındandır. Şārihin beyānına göre mahūf olan haşerāt-ı arzda şāyi' oldu, keler ve yılan ve akreb gibi, niteki سَامَةٌ [sāmmet] دَاتٌ [zātu's-sem] olanlara mahsūstur.

التَّهَمُّمُ [et-tehemmum] [tefa'ul] vezninde) Bir nesneyi cüst ü cū eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَهَمَّمَ الشَّيْءُ إِذَا طَلَبَهُ Mü'ellif bunu tekrār eylemiştir. Ve bir adamın başını bitlemek ma'nāsınadır;

yukālu: تَهَمَّمَ رَأْسَهُ إِذَا فَلَاهُ **الْهَامُومُ** [el-hāmūm] Za'f ve hüzālden erimiş olan deve hörgücüne denir.

الْهُمَامُ [el-humām] (غُرَابٌ [gūrāb] vezninde) Hörgüçten erimiş yağa denir. Ve kar-dan eriyip akan suya denir. Ve 'azīmü'l-himmet ve kaviiyyü'l-'azīmet padişaha ve vālīye denir; yukālu: مَلِكٌ هُمَامٌ أَيَّ عَظِيمٌ Ve nefsinde bahādır olup sehī ve civān-merd olan seyyid ve zī-şān adama denir ve bu ricāle mahsūs vasfıtır, cem'i هِمَامٌ [himām] gelir, كِتَابٌ [kitāb] vezninde; yukālu: رَجُلٌ هُمَامٌ أَيَّ سَيِّدٌ شُجَاعٌ سَخِيٌّ Ve

هُمَامٌ [humām] Arslana denir. Ve Zebbān b. Ka'b'ın feresi ismidir.

الْهَمْهَامُ [el-hemhām] [seršār] vezninde) Bu dahi bahādır ve sehī ve kerīm olan zī-şān adama denir. Ve arslana denir.

الْهِمَّةُ [el-himmet] (hā'nın kesri ve fethiyle) Zamīrde fi'le çıkarılması kasd ve irāde olunan husūsa denir. Ve meyl-i tab' ve şevk ve hevā ma'nāsınadır; yukālu: بِهِ هِمَّةٌ صَادِقَةٌ وَهِيَ مَا هَمَّ بِهِ مِنْ أَمْرٍ لِيَفْعَلَ وَكَذَا الْهَوَى

الْهِمُّ [el-himm] ve

الْهِمَّةُ [el-himmet] (hā'ların kesriyle) Pīr-i fānīye denir; cem'i أَهْمَامٌ [ehmām] gelir, mü'ennesi dahi هِمَّةٌ [himmet]tir, cem'i هِمَّاتٌ [himmāt] gelir ve هَمَائِمٌ [hemā'im] gelir gayr-i kıyās üzere.

الْهُمُومَةُ [el-humūmet] (hā'nın zammıyla) ve

الْهَمَامَةُ [el-hemāmet] [selāmet] vezninde) Masdarlardır, pek pīr-i fānī olmak ma'nāsınadır; yukālu: هَمَّ الرَّجُلُ هُمُومَةً وَهَمَامَةً إِذَا صَارَ هِمًّا

لَاهِمَامٌ [lā hemāmi] (harf-i nefy ile ve كَطَامٌ [kaṭāmi] vezninde) لَا أَهْمٌ ma'nāsınadır ki

kasd ve ʿazm eylemem demektir; yukālu: لَا هَمَامَ أَي لَا أَهْمُ بِذَلِكَ وَلَا أَفْعَلُهُ Ve

هَمَام [hemāmi] (kezālik [kaṭāmi] vezninde) maʿnāsına müstaʿmeldir ki هَمَمَةٌ [hemhemet]ten fiʿl-i müstakbeldir; ke-mā se-yuzkeru; yukālu: جَاءَ زَيْدٌ هَمَامًا [hemāmi] kelimesi ʿazm ve kasd maʿnāsına olan هَمَّ [hem] ve هِمَّةٌ [himmet] maʿnāsına ki masdarlardır, ism-i fiʿldir; pes هَمَامٌ لَا كَافِيَةَ لَا هِمَّةٌ demektir. *Esās*'ta لِي هَمَامٌ لِي ʿibāretiyle mersūm olmakla müʿellif sılayı irād eylemekle tenkīs eylemiştir yāhūd kalem-i nāsih iskātıdır. Kezālik هَمَمَةٌ [hemhemet]ten dahi ism-i fiʿl olur; lākin usūl-i sāʾirede هَمَامٌ [hemhāmi] ʿunvānında mersūmdur. Ve هَمَامٌ [hemhāmi] kalmadı, tükendi maʿnāsına da ism-i fiʿl olarak müstaʿmeldir, ke-mā se-yuzkeru.

هَمَّكَ [hemmuke] (hā'nın fethi ve mīm-i müşeddedenin zammıyla) ve

هَمَّتُكَ [himmetuke] (hā'nın kesriyle) حَسْبُكَ ve هَمَّتُكَ maʿnāsına müstaʿmeldir ki sana kifāyet eder demektir; yukālu: هَذَا رَجُلٌ أَفْضَى هَمَّتُكَ وَهَمَّتُكَ مِنْ رَجُلٍ أَي حَسْبُكَ أَفْضَى هَمَّتُكَ وَهَمَّتُكَ sebkindedir.

أَلْهَمِيمُ [el-hemīm] (emīr) [emīr] vezninde) ve **أَلْتَهْمِيمُ** [et-tehmīm] (tefīl) [tefīl] vezninde) İsm olarak تَهْمِيمٌ [temīm] gibi, zaʿīf yağmura denir; yukālu: فِي السَّمَاءِ هَمِيمٌ وَتَهْمِيمٌ أَي مَطَرٌ ضَعِيفٌ Ve

هَمِيمٌ [hemīm] Şol süte denir ki yayık tulumuna cemʿ olunup lākin henüz yoğurt olmaksızın şürb oluna.

أَلْهَمُومٌ [el-hemūm] (şabūr) [şabūr] vezninde) Sağanaklı çok yağmur inzāl eden buluta denir; yukālu: سَحَابٌ هَمُومٌ أَي صَبُوبٌ لِمَطَرٍ Ve güzel ve latīf yürüyüşlü nākaya denir. Ve

suyu çok kuyuya denir; yukālu: بِئْسَ هَمُومٌ أَي الْكَثِيرَةُ الْمَاءِ Ve yel estikçe beri öte salınan sazlığa ve kamuşlığa denir.

أَلْهَمَهْمَةٌ [el-hemhemet] (zelzele) [zelzelet] vezninde) Sözü pek yapça söylemek maʿnāsınadır, şöyle ki muhātab işitip lākin meʿāl ve mefhūmunu fehm eylemeye, Türkide mırıldanmak taʿbīr olunur; yukālu: Ve هَمَمَهُمُ الْكَلَامَ إِذَا أَحْفَاءُ Ve çocuğu uyutmak için ninni çalmak maʿnāsınadır; yukālu: Ve هَمَمَتِ الْوَلَدُ إِذَا نَوَمَتْ بِصَوْتِهَا Ve hüzn ve gamdan göğüste savt tıkanmakla hırıldamak maʿnāsınadır; yukālu: إِذَا يُهَمِّمُهُمُ الرَّئِيزُ إِذَا: Ve sığır ve fīl makūlesi hayvānlar gümrdenmek maʿnāsınadır. Ve mutlakan boğuk ve tıkanık sesle seslenmek maʿnāsınadır. Ve bir recūl adıdır.

أَلْهِمِيهِمْ [el-himhīm] (kindīl) [kindīl] vezninde) ve

أَلْهُنْهُومُ [el-humhūm] (uṣfūr) [uṣfūr] vezninde) Arslana denir. Ve

هَمِيمَةٌ [himhīm] Göğsünde āvāzını terdīd eden hımāra denir.

أَلْهَمَاهِمُ [el-hemāhim] (hā'nın fethiyle) Hümüm ve gumüm maʿnāsınadır.

أَلْهَمَامٌ [el-hemmām] (şeddād) [şeddād] vezninde) Koğucuya itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ هَمَامٌ أَي نَمَامٌ Ve

هَمَامٌ [Hemmām] Esāmīdendir; Hemmām b. el-Ḥarīs ve İbn Zeyd ve İbn Mālik saḥābelerdir. Ve eyyām-ı berdīn üçüncü gününe itlāk olunur ki bürüdete tasmīm günü olacaktır; yukālu: هَذَا يَوْمُ الْهَمَامِ أَي مِوْتَرَجِمُ الْيَوْمِ الْثَالِثُ مِنَ الْبُرْدِ [hemmām] ʿazm maʿnāsına olan هَمَّ [hem] māddesinden dahi فَعَّالٌ [faʿʿāl] olur, ke-mā fiʿl-hadīsi: “أَصْدَقُ الْأَسْمَاءِ حَارْتٌ” وَهَمَامٌ “لِأَنَّهُ مَا مِنْ أَحَدٍ إِلَّا وَهُوَ يَهْمُ بِأَمْرِ

الْهَمَامِيَّةُ [el-Hemmāmiyyet] Vāsiṭ kazāsında bir beldedir ki Hemmāmu'd-Devle Maṣṣūr b. Dubeys nām kimsenin binā-kerdesidir.

الْهَمَّامَةُ [el-hemhāmet] [ثَوَاتَرَةٌ] [sersāret] vezninde) ve

الْهَمُّومَةُ [el-humhūmet] [عُضْفُورَةٌ] [ʿuṣfūret] vezninde) ʿAzīm olan deve sürtüsüne denir, عَكْرَةٌ [ʿakeret]-i ʿazīme maʿnāsına.

الْإِسْتِهْمَامُ [el-istihmām] Bir adam kendi kavminin maslahatları zımında derd ve mihnete uğramak maʿnāsınadır; yukālu: **إِسْتَهَمَ فُلَانٌ إِذَا غَنِيَ بِأَمْرِ قَوْمِهِ**

هَمَّامٍ [hemhāmi] (hā'nın fethi ve āhirinin kesr üzere bināsıyla) Bir nesne kalmadı, tükendi maʿnāsına müstaʿmeldir, meselā bir kimse **عِنْدَكَ شَيْءٌ يَا نِي** “Yanında bir nesne kalmadı mı?” diye suʿāl eylese cevābında **هَمَّامٍ** derler, **لَمْ يَبْقَ شَيْءٌ** maʿnāsına. Şārih der ki kelime-i mezbūre ism-i fiʿldir.

[ه ن م]

الْهَيْنَمَةُ [el-heynemet] (hā'nın ve nūn'un fethi ve beynehumā yā'nın sükūnuyla) Pek yapça seslenmek ve yapça söylemek maʿnāsınadır; yukālu: **هَيْنَمَ الرَّجُلُ إِذَا أَصَاتَ خَفِيًّا** Ve

هَيْنَمَةٌ [heynemet] Bir nevʿ ot adıdır.

الْهَيْنَمُ [el-heynem] [صَيْقَلٌ] [şayqal] vezninde) Pamuğa denir, **فُطُنٌ** [ḩuṭn] maʿnāsına.

الْهِنَمَةُ [el-hinnemet] [هِلَعَةٌ] [hilleʿat] vezninde) Nisvān-ı ʿArabın teshīr için efsūn eyledikleri boncuğa denir. Ve bed-hilkat ve çirkīn bodura denir.

الْهِنَمُ [el-henem] (fethateynle) Hurmāya denir, ʿalā-kavlin bir cins hurmā ismidir.

الْهَيْنُومُ [el-heynūm] [حَيْزُومٌ] [ḩayzūm] vezninde) Pek yapça söylenmekle fehm olunmayan kelāma denir; yukālu: **نُطِقَهُ هَيْنُومٌ وَهُوَ كَلَامٌ لَا يُفْهَمُ**

بَنُو هِنَّامٍ [Benū Hinnām] [قِتَاءٌ] [ḩiṣṣāʿ] vezninde) Cinn kabāʿilinden bir kabīledir.

[ه و م]

الْهَوْمُ [el-hevm] [قَوْمٌ] [ḩavm] vezninde) Yerin iç yüzüne denir, **بُطْنَانُ الْأَرْضِ** [buṭnānu'l-arḩ] maʿnāsına.

هُومُ الْمَجُوسِ [hevmu'l-mecūs] Bir devā-i maʿrūftur ki Fāriside murāniye derler, mesānede olan taşı müfettit ve bevli idrārda müʿessirdir. Müfredāтта **هُومٌ** [hevmu'l-mecūs] sākı bir dāne ve ince ve katı ve çiçeği sarı ve karamtık ve yāsemine şebih ve varakı hurde bir şecerdir, erguvān-ı zerd envāʿındandır diye mersūmdur. Ve baʿzılar ʿAcem diyārına mahsūs bir güne yāsemīndir dediler. Ve *Burhān*'da yāsemine şebih bir şecerdir, Mecūs tāʿifesi zemzeme hengāmında onun çubuğundan ellerinde tutmak āyīnlerinden olmakla kendilerine muzāf oldu diye mübeyyendir.

التَّهْوِيمُ [et-tehvīm] [تَفْعِيلٌ] [tefʿīl] vezninde) ve

التَّهْوُومُ [et-tehevum] [تَفْعُلٌ] [tefaʿul] vezninde) Uyuklayan adam başını beri öte salmak maʿnāsınadır; yukālu: **هُومَ الرَّجُلُ وَتَهْوُومٌ إِذَا هَرَّ رَأْسُهُ مِنَ التَّعَاسِ**

الْهَوَّامُ [el-hevvām] [شَدَادٌ] [şeddād] vezninde) Arslana denir.

الْهَامُ [el-Hām] [حَالٌ] [ḩāl] vezninde) Yemen'de bir karye adıdır.

الْهَامَةُ [el-Hāmet] [حَالَةٌ] [ḩālet] vezninde) Mışır çölünde bir küre adıdır.

الْهَوْمَةُ [el-hevmet] (حَوْمَةٌ [ḥavmet] vezninde) Beyābāna denir.

الْهَوَامُ [el-huvām] (غُرَابٌ [ḡurāb] vezninde) هَيَامٌ [huyām] ma'nāsınadır ki 'aşk ve muhabbetin şiddetinden 'āsıka 'arız olan aşüfteliğe denir; yukālu: بِهِ هَوَامٌ أَيُّ هَيَامٌ

الْأَهْوَمُ [el-ehvem] (أَهْوَنٌ [ehven] vezninde) Başı büyük adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَهْوَمٌ Mütercim der ki mü'ellif baş ma'nāsına olan هَامَةٌ [hāmet]-i yā'iyeye olan "ه،ي،م" maddesinde resm eyleyip burada zikr eylememiştir. *Nihāye*'de ve sâ'ir me'hazlarda vāviyyede ve kiminde vāviyye ve yā'iyyede dahi zikr eylemişler, hattā تَهْوِيمٌ [tehvim] ve تَهْوُومٌ [tehevum] tahrîk-i هَامَةٌ [hāmet] ma'nāsına olmak üzere tasrîh eylemişler, ke-mā fi'l-*Esās*: أَهْوَمٌ هَوُومًا وَتَهْوُومًا أَيُّ هَرُومًا هَامَهُمْ مِنَ التَّعَاسِ [ehvem] lafzı هَامَةٌ [hāmet]ten olmuş olur. Mü'ellif تَهْوِيمٌ [tehvim] ve أَهْوَمٌ [ehvem] maddelerinde gūyā ki işāret eylemiş olur.

[ه ي م]

الْهَيْمُ [el-heyim] (hā'nın fethiyle) ve

الْهَيْمَانُ [el-heyemān] (feteḥātla) 'Āşık olmak ma'nāsınadır; yukālu: هَامَ الرَّجُلُ يَهِيمُ هَيْمًا وَهَيْمَانًا إِذَا أَحَبَّ امْرَأَةً

الْهَيْمِ [el-hīm] (hā'nın kesriyle) Susuz develere denir; yukālu: إِبِلٌ هَيْمٌ أَيُّ عِطَاشٌ Müfredi أَهْيَمٌ [ehyem]dir.

الْهَيْيَامُ [el-huyyām] (رُمَّانٌ [rummān] vezninde) Uşşāk ma'nāsınadır; müfredi هَائِمٌ [hā'im]dir. Ve kalbi vesvese-nāk olan kimselere denir; yukālu: هُوَ هَائِمٌ أَيُّ مُوسِسُوسٌ وَهُمْ هَيَامٌ أَيُّ مُوسِسُوسٌ

الْهَيْيَامُ [el-heyām] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Şol kumluğa denir ki pek yumuşak olmakla aslā durmayıp dā'imā inip akar ola

yāhūd hurde ve kuru topraklı kumsala denir ki bir katre düştüğü anda yutup çeker ola. Ve hā'nın zammıyla da lügattir.

الْهَائِمُ [el-hā'im] ve

الْهَيْيُومُ [el-heyüm] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Mütehayyir adama denir; yukālu: رَجُلٌ هَائِمٌ وَهَيْيُومٌ أَيُّ مَسْحِيْرٌ

الْهَيْيَمَانُ [el-heyimān] (عَطْشَانٌ [atşān] vezninde ve mü'rādifidir. Ve هَيْيَمَاءٌ [heyimā] marazına uğramış deveye denir; cem'i هَيْيَامٌ [hiyām]dır, كِتَابٌ [kitāb] vezninde.

الْهَيْيَامُ [el-huyām] (غُرَابٌ [ḡurāb] vezninde) 'Aşkın şiddetinden nāşī 'āsıka 'arız olan cünūna şebīh hālete denir ki sersemlik, aşüftelik ta'bīr olunur; yukālu: بِهِ هَيْيَامٌ وَهُوَ كَالجُّونِ مِنَ العِشْقِ

الْهَيْيَمَاءُ [el-heyimā] (صَحْرَاءٌ [şahrā] vezninde) Susuz çöle ve beyābāna itlāk olunur. Ve cihet ve cānibi bulunmayan beyābāna dahi denir, يَهْمَاءٌ [yehmā] ma'nāsına. Ve deve kısmına mahsūs bir maraz adıdır ki pek çoktan irkilip duran su içmekle 'arız olur.

الْهَامَةُ [el-hāmet] (حَالَةٌ [ḥālet] vezninde) Her şey'in ya'nī her hayvānın başına denir; cem'i هَامٌ [hām]dır, hā'sız. Ve

هَامَةٌ [hāmet] Gece kuşlarından صَدَى [şadā] dedikleri kuş ismidir, meşhūru baykuştur.

Mütercim der ki *Nihāye*'de "لَا عَدْوَى وَلَا هَامَةٌ" hadisinde هَامَةٌ [hāmet]ten murād tā'ir-i mezbūr olmak üzere meşrūhtur. 'Arablar selefte zu'm ederler idi ki intikāmı alınmayan maktūlun rūhu هَامَةٌ [hāmet] olup hemīşe أُسْفُونِي diye çağırır imiş, intikāmı alındıkta uçup gider imiş. Ve هَامَةٌ [hāmet] tuyūr-ı leylden bir tā'ir 'alā-kavlin بُوْمَةٌ [būmet]tir, ve 'inde'l-ba'z

her meyyitin kemikleri yāhūd rūhları هامة [hāmet] olmak üzere zu'm ve onunla teşe'üm ederler imiş, ba'dehu şer' tarafından nefy olundu. İntehā. Ve

هامة [hāmet] Bir kavmin re'īs ve ser-kārına itlāk olunur. Ve ata denir.

المستهم [el-mustehām] مُسْتَدَام [mustedām] vezninde) Āşifte ve hayrān gönüle denir, āşık gönülü gibi; yukālu: قَلْبٌ مُسْتَهَامٌ أَيُّ هَائِمٍ

التهميم [et-teheyyum] تَفَعَّلَ [tefa'ul] vezninde) Hüb ve latif yürümek ma'nāsınadır; yukālu: فَلَانَ يَتَهَّمُ أَيُّ يَمْشِي مَشْيَةً حَسَنَةً

هيماء [Huyeymā] (musaggar bünyesiyle) Mucāşic kabilesi yurdunda bir su adıdır; kasr ile de zebān-zededir.

هيم الله [heymullāh] أَيُّمُ اللهُ [eymullāh] vezninde ve mürādifidir ki kaseme mevzūc kelimātandır; hā' hemzeden mübeddedir.

الإيتام [el-ihtiyām] اِئْتَمَلَ [ifti'āl] vezninde) Bir adam kendi nefsi için kesb ü kār tarikalarına dürüşmek ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ لَا يَهْتَمُّ لِنَفْسِهِ أَيُّ لَا يَحْتَالُ

الأهيم [el-ehyem] أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Nücüm görünmez olan geceye vaf olur; yukālu: لَيْلٌ أَهِيمٌ أَيُّ لَا نُجُومَ فِيهِ

FASLU'L-YĀ'Ī'T-TAHTIYYE

(فَضْلُ الْيَاءِ)

[ي ت م]

اليتم [el-yutm] (yā'nın zammı ve tā-yı fevkiyyenin sükūnuyla) ve

اليتيم [el-yetem] (fethateynle) Yalnızlık, infirād ma'nāsınadır; yukālu: بِهِ يَتِيمٌ وَيَتِيمٌ أَيُّ infirād Asl mevzūc-ı mādde bu ma'nādır. Ve ba'zılar dediler ki يَتِيمٌ [yutm] ve يَتِيمٌ [yetem] bir tıflın pederi vefāt eylemekle pedersiz kalmāğa denir ve bu benī ādeme mahsusdur ve behā'im ve hayvānāтта vālidesiz kalmaktan şibārettir. Ba'zın bundan murādı bu ma'nāya mevzūc olup infirād ma'nası bundan me'hūzdur demektir. Hulāsā insānda yetimlik baba tarafından ve hayvānda ana tarafından olur. Ve

يتم [yutm] (yā'nın zammı ve fethiyle) Masdar olurlar, tıfl yetim olmak ma'nāsınadır; yukālu: يَتِيمُ الصَّبِيِّ وَيَتِيمٌ وَيَتِيمًا مِنْ الْبَابِ الثَّانِي وَالرَّابِعِ إِذَا فَقَدَ أَبَاهُ

اليتيم [el-yetīm] (emīr) vezninde) Yalnız, ferd ve yegāne olan nesneye denir; yukālu: هُوَ يَتِيمٌ أَيُّ فَرْدٌ Ve naziri kem-yāb olan nesneye itlāk olunur; yukālu: شَيْءٌ يَتِيمٌ أَيُّ عَزِيْزٌ نَظِيْرُهُ

يتيم [yetīm] ve

يتمان [yetmān] سَكَرَانَ [sekrān] vezninde) Pederi vefāt eylemiş nā-bālig sabīye denir, bālig oldukta ism-i yetim ondan zā'il olur; cem'i اَيْتَامٌ [eytām] ve يَتَامَى [yetāmā] gelir, سَكَرَى [sekārā] vezninde ve يَتَمَّةٌ [yete-met] gelir fetehātla ve مَيْتَمَةٌ [meytemet] gelir, مَشْيَحَةٌ [meşyehat] vezninde; yukālu: طِفْلٌ يَتِيمٌ وَيَتْمَانٌ إِذَا لَمْ يَبْلُغِ الْحُلُمَ وَقَدْ فَقَدَ أَبَاهُ

الإيتام [el-ītām] (hemzenin kesriyle) Ha-

tunun veledi yetīm kalmak ma'nāsınadır; yukālu: أَيَّتَمَّتِ الْمَرْأَةُ إِذَا صَارَ أَوْلَادُهَا يَتَامَى

الْمُوتِم [el-mūtim] (muḥsin) vezninde) Evlādı yetīm kalmış hatuna denir; cem'i mīyātīm [meyātīm]dir; yukālu: إِمْرَأَةٌ مُوتِمٌ وَنِسْوَةٌ مِيَاتِيمٌ

الْيَتِيم [el-yetem] (fethateynle) Bir işte kusūr ve fütūr üzere olmak ma'nāsınadır; yukālu: يَتِيمَ الرَّجُلُ يَتِمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا قَصُرَ وَقَفَّرَ Ve yolda yorulmakla ağır ağır yürüyüp oyalanmak ma'nāsınadır; yukālu: يَتِيمَ الرَّجُلُ إِذَا غَنِيَ وَأَبْطَأَ Mü'ellif bunu tekrār eylemiştir.

الْيَتِيم [el-yetm] (yā'nın fethiyle) Hemm ve hüzn ma'nāsınadır; yukālu: فِي قَلْبِهِ يَتِيمٌ أَي هَمٌّ

الْيَتَائِم [el-Yetā'im] (yā-yı tahtiyenin fethiyle) Bādiyede niçe kumluklardır ki birbirinden munkatı' ve münferidlerdir; 'alā-kavlin vech-i mezkūr üzere niçe cibāle itlāk olunur.

الْيَتَيْم [el-Yuteyyim] (teşdīd-i yā'yla ضَعِيْرٌ يَتَيْمٌ [şuğayyir] yāhūd زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Bir dağın adıdır.

[ي ر م]

يَارَم [Yārem] [hācer] vezninde) İşfahān kazāsında bir karye adıdır. Ve bir mevzi'-i āher adıdır, niteki Ebū Temmām şîrinde zikr eyledi.

[ي س م]

الْيَاسْمُون [el-yāsemūn] (sīn-i meftūha ile) Ma'rūf çiçektir ki Türkīde yāsemīn ta'bīr olunur, envā'ı olur, latif çiçektir, müfredi یَاسِمٌ [yāsim]dir, صَاحِبٌ [şāhib] vezninde yāhūd هَاجِرٌ [hācer] ve عَالَمٌ ['ālem] veznindedir ve bunun عَالَمُونَ ['ālemūn] lafzından gayrı nazīri yoktur. Ve ba'zılar 'indinde Fārisīden mu'arreb olmakla cem' mecrāsına cārī olmaz. Ve yāsemīnin

beyāz ve sarı nev'i olur, istişmāmı pīr ve sāl-hordelere nāfi' ve sudā'-ı balgamīye ve zükām 'arızasına müfid ve kuru olan meshūkunun zürüru şa'r-ı esvedī mübeyyiz ve meshūk olan çiçeğinin suyundan bir ükiyyesini üç gün müteväliyen şürb rahimden akan demi kat' eylemekte mücerrebdır.

[ي ل م]

الْأَيْلَمَةُ [el-eylemet] (hemzenin ve lām'ın fethiyle) Deprenip kıvıldamağa denir, hareket ma'nāsına. Ve sese denir; tekülü: مَا سَمِعْتُ لَهُ أَيْلَمَةً أَي صَوْتًا Ve bu أَفْعَلَةٌ [ef'ilet] veznindedir, فَيْعَلَةٌ [fey'alet] vezninde değildir, ya'nī zā'id olan hemzesidir.

يَلْمَلَمٌ [yelemlem] (fethateynle) “ل،م،م” māddesinde zikr olundu.

[ي م م]

الْيَمِّ [el-yemm] (yā'nın fethi ve mīm'in teşdīdiyle) Deryāya denir, bahr ma'nāsına. Ve يَمٌّ [yemm] kelimesinin ne cem'-i mükesseri ve ne cem'-i sālīmi gelir. Ve

يَمِّ [yemm] Yabanī güvercine denir, hamām-ı vahşī ma'nāsına. Ve

يَمِّ [Yemm] Eşter Naḥaṭī kılıcının adıdır. Ve Necd ülkesinde bir su adıdır. Ve

يَمِّ [yemm] Masdar olur, deryāya ilkā olunmak ma'nāsına; yukālu: يَمُّ الرَّجُلِ عَلَى الْمَجْهُولِ فَهُوَ مَيْمُونٌ أَي طُرِحَ فِي الْيَمِّ Ve deniz taşmakla sāhil deniz içre kalmak ma'nāsınadır; yukālu: يَمُّ السَّاحِلِ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا غَلَبَهُ الْبَحْرُ فَطَمًا عَلَيْهِ

الْيَمَام [el-yemām] [sehāb] vezninde) Ve

الْيَمَم [el-yemem] (fethateynle) Bunlar da yabānī güvercine denir, hamām-ı vahşī ma'nāsına.

التَّيْمُمُ [et-teyemmum] [تَفْعُلٌ] [tefa'ul] vezninde) Gereği gibi kasd ve āhenk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **تَيَمَّمَهُ إِذَا تَوَخَّاهُ وَتَعَمَّدَهُ** Aslı تَأَمَّمُ idi, yā' hemzeden mübeddel oldu. Ve ʿörf-i şerʿde ābdest bedeli vech-i meşrūʿ üzere tahāret-i şerʿiyye kılmak ma'nāsına müsta'meldir ki yüzü ve elleri dirseğe varınca toprakla mesh eylemekten ʿibārettir, kasd-ı saʿidi mutazammındır; yukālu: **التَّيَمُّمُ إِذَا مَسَحَ وَجْهَهُ وَيَدَيْهِ بِالتُّرَابِ**

التَّيْمِيمُ [et-teymīm] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) Bu dahi kasd eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **يَمِّمُ إِذَا قَصَدَهُ** Ve hastaya teyemmüm ettirmek ma'nāsınadır; yukālu: **التَّيْمِيمُ لِلصَّلَاةِ إِذَا مَسَحَ وَجْهَهُ وَيَدَيْهِ بِالتُّرَابِ فَتَيَمَّمُ هُوَ**

الْيَمَامَةُ [el-yemāmet] ve **الْيَمَامُ** [el-yemām] (yā'ların fethiyle) Kasd ve ʿamd ma'nāsınadır. Ve

يَمَامَةٌ [Yemāmet] Zerkāʿ ile mülakkaba şol kızın ismidir ki üç günlük mesāfede olan nesneyi görür idi; gözü gök olduğundan **زَرْقَاءُ** [Zerqāʿ] itlāk olunmuştu: “أَبْصُرُ مِنْ” **زَرْقَاءُ** meselinin menşei'dir. Ve

يَمَامَةٌ [Yemāmet] Cevv dedikleri ülkenin ismidir ki Medīne ile Mekke'nin şarkī vasatından Başra ve Küfe'ye on altı merhaleye dek arzdan ʿibārettir; mezbūreye mensūb ve ismiyle müsemmādır. Ülke-i mezbūr arz-ı Hicāz'ın sā'irlerinden ezved ve ekser hurmālıkları müştemildir. Ve Museylimetu'l-Kezzāb orada daʿvā-yı nübüvvet eyledi. Nisbetinde **يَمَامِيٌّ** [Yemāmiyy] denir. Ve

يَمَامٌ [yemām] ve

يَمَامَةٌ [yemāmet] Ön cihete denir, **أَمَامٌ** [emām] ma'nāsına; tekūlu: **إِمَضَّ يَمَامِيٌّ** Zāhiren bunlarda dahi yā'

hemzeden mübeddeledir.

الْمَيْمَمُ [el-muyemmem] [مُعْظَمٌ] [mu'azzam] vezninde) Hemīşe metālib ve āmāline zafer-yāb olan adama denir; yukālu: **هُوَ مَيْمَمٌ أَيُّ ظَاوِرٌ بِمِطَالِيهِ**

يَمَّى [Yemmā] [حَتَّى] [ḥattā] vezninde) Baṭīḥa'da bir nehrin adıdır, latīf ve nāzūk balıkları olur.

الْيَمْمَةُ [el-Yemmet] (yā'nın fethiyle) Bir mevzi' adıdır.

بَنُو يَمٍّ [Benū Yemm] ʿArabdan bir batndır.

[ي ن م]

الْيَنَمُ [el-yenem] (yā'nın ve nūn'un fethiyle) **بِزْرُ قَطُونَا** [bizru қаtūnā] ismidir ki karnı yarık tohumu dedikleri dārūdudur; müfredi **يَنَمَةٌ** [yenemet]tir. Ve bir başka otun dahi ismidir ki yaralarda isti'māl olunur, Türkīde kılıç otu ve yara otu dedikleridir.

[ي و م]

الْيَوْمُ [el-yevm] [قَوْمٌ] [qawm] vezninde) Ma'ruftur ki gün ta'bīr olunur, Fārisīde rüz denir; cem' **أَيَّامٌ** [eyyām]dır, aslı **أَيُّوَامٌ** idi. Mü'ellifin *Başā'ir*'de beyānına göre **يَوْمٌ** [yevm] tulūʿ-ı fecrden gurūb-ı şemse kadar ve **نَهَارٌ** [nehār] tulūʿ-ı şemsten mu'teberdir. İntehā. Ve yukālu: **يَوْمٌ أَيْوَامٌ وَكَلِيلٌ أَلِيلٌ وَيَوْمٌ يَوْمٌ كَكَيْفٌ وَيَوْمٌ وَيَوْمٌ كَكَيْفٌ أَيْضًا** **يَوْمٌ دُوَّ أَيَّامٌ وَيَوْمٌ دُوَّ** yā'dan mübeddeledir. Ve **يَا'Nİ** şiddet ve mihnetli gün yāhūd selḥ günü demektir. Ve ʿArablar **أَيَّامُ اللَّهِ** derler, **نَعْمُ اللَّهِ** ma'nāsına ki hāliyyet ve mahalliyyet itibāriyladır; tekūlu: **ذَكَرَهُمْ بِأَيَّامِ اللَّهِ أَيُّ بِنَعْمِهِ تَعَالَى**

الْمَيَاوِمَةُ [el-muyāvemmet] [مُقَاتَلَةٌ] [muqātelet] vezninde) ve

الْيَوَامُ [el-yivām] [قِتَالٌ] [qitāl] vezninde) Günlük ile mu'āmele eylemek ma'nāsınadır;

yukālu: يَاوَمَهُ مُيَاوَمَةٌ وَيَوْمًا إِذَا عَامَلَهُ بِالْيَامِ

يَامٌ [Yām] (حَامٌ [ḥām] vezninde) Yemen'de bir kabīle adıdır. Ve Nūḥ 'aleyhi's-selām hazretlerinin oğlunun adıdır ki tūfānda gark oldu.

يَوَامٌ [Yev'em] (حَوَابٌ [ḥav'eb] vezninde) Ḥabeş kabā'ilinden bir kabīle adıdır.

[ي ه م]

الْيَهْمُ [el-yehem] (fethateynle) Deliliğe denir; yukālu: بِهِ يَهْمٌ أَيُّ جُنُونٌ

الْأَيْهَمُ [el-eyhem] (أَحْمَرٌ [aḥmer] vezninde) 'Akl ve fehmi ve idrākten bī-behre adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَيْهَمٌ أَيُّ لَا عَقْلَ لَهُ وَلَا فَهْمَ Ve dayıncak düz ve yalçın taşa denir. Ve sarp dağa denir. Ve sağır adama denir; yukālu: هُوَ أَيْهَمٌ أَيُّ أَصْمٌ Ve çöl sahrāya denir, بَرِّيَّةٌ [berriyyet] ma'nāsına. Ve bahādıra denir. Ve esāmīdendir: Cebele b. el-Eyhem āhir-i mülük-i Ğassān'dır.

الْأَيْهَمَانُ [el-eyhemān] (tesniye bünyesiyle) 'İnde ehli'l-bādiye sel suyu ile esrimiş adamcıl deveye itlāk olunur. Ve 'inde'l-hādıra ya'nī ehli-i emsār 'indinde sel suyu ile yangına itlāk olunur; yukālu: أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الْأَيْهَمَيْنِ أَيُّ السَّيْلِ وَالْجَمَلِ الْهَائِجِ الصَّوُولِ عِنْدَ أَهْلِ الْبَادِيَةِ وَالسَّيْلِ وَالْحَرِيقِ عِنْدَ الْخَاضِرَةِ

الْيَهْمَاءُ [el-yehmā] (صَحْرَاءُ [ṣaḥrā] vezninde) Cihet ve cānibi bulunmayan beyābāna denir; yukālu: فَلَاةٌ يَهْمَاءٌ أَيُّ لَا يُهْتَدَى فِيهَا Ve pek kaht ve şedīd seneye denir ki aslā ferrec ve inşirāhı nāyāb ola.

نَجَزَ الْمِيمُ بِعَوْنِ اللَّهِ الْكَرِيمِ

BĀBU'N-NŪN

(بَابُ النَّوْنِ)

ن

FASLU'L-HEMZE

(فَصْلُ الْهَمْزَةِ)

[أ ب ن]

الْأَبْنُ [el-ebn] (hemzenin fethi ve bā'nın sükūnuyla) Töhmət eylemek ma'nāsındır; yukālu: أَبْنَهُ بِشَيْءٍ أَبْنًا مِنَ الْبَابِ إِذَا اتَّهَمَهُ الْأَوَّلُ وَالثَّانِي إِذَا اتَّهَمَهُ كَارِضًا عَابِلًا عَابَهُ فِي وَجْهِهِ Ve bir adamı yüzüne karşı 'ayblamak ma'nāsındır; yukālu: أَبْنَهُ كَارِضًا عَابِلًا عَابَهُ فِي وَجْهِهِ Ve yarada kan durmaktan kararmak ma'nāsındır; yukālu: أَبْنَهُ الدَّمَ فِي الْجُرْحِ إِذَا اسْوَدَّ

الْمَأْبُونُ [el-me'būn] Töhmət olunmuş adama denir ki gerek hayr ve gerek şerr ciyetiyle olsun; yukālu: هُوَ مَأْبُونٌ بِخَيْرٍ أَوْ شَرٍّ Ve eger mutlak zikr olunursa şerr ile müttehem demek olur; yukālu: هُوَ مَأْبُونٌ أَيُّ مَتَّهَمٍ بِشَرٍّ Zāhiren hayrda töhmət zann ve gümān ma'nāsına haml olunur.

التَّابِيُّ [et-te'bīn] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) Bu dahi bir adamı yüzüne karşı 'ayblamak ma'nāsındır; yukālu: أَبْنَهُ إِذَا عَابَهُ فِي وَجْهِهِ Ve pişirip yemek için devenin damarından fəsd eylemek ma'nāsındır ki ehl-i bādiye kaht eyyāmında ederler; yukālu: أَبْنَهُ الرَّجُلُ إِذَا فَصَدَ عِزْقَ الْبَعِيرِ لِيُؤْخَذَ دَمَهُ فَيُشْوَى وَيُؤْكَلُ Ve vefāt eylemiş adamın mehāsın ve evsāfını yād ederek medh ve senā eylemek ma'nāsındır; yukālu: أَبْنَهُ إِذَا مَدَحَهُ بَعْدَ مَوْتِهِ Ve ize uymak ma'nāsındır; yukālu: تَأْبَنَهُ إِذَا افْتَقَى أَثَرَهُ Ve bir nesneye muntazır olmak ma'nāsındır; yukālu: أَبْنَهُ إِذَا تَرَقَّبَهُ

التَّابُّ [et-te'ebun] [تَفْعُلٌ] [tefa'ul] vezninde) Bu dahi ize uymak ma'nāsındır; yukālu: تَأْبَنَهُ إِذَا افْتَقَى أَثَرَهُ

الْأُبْنَةُ [el-ubnet] (hemzenin zammıyla) Ağaç dalında olan düğmeye denir; yukālu:

عُودٌ كَثِيرٌ الْأُبْنَةُ أَيُّ الْعُقْدَةِ Ve ‘ayb ve nakīsa ma‘nāsınadır; ‘illet-i ma‘hūde bundan me‘hūzdur; yukālu: عَيْبٌ فِي حَسْبِهِ أُبْنَةٌ أَيُّ عَيْبٌ Ve recül-i ḥaṣīf ma‘nāsınadır ki hasāfet sāhibi ya‘nī ‘akl ve rüṣdü metūn ve müstahkem adama denir. Şārih der ki حَصِيفٌ [ḥaṣīf]in buraya münāsebeti yoktur, حَيْضَفٌ [ḥayḍaf] olmak aglebdır ki ضَرُوطٌ [ḍarūt] demektir. İntehā. Ve

أُبْنَةٌ [ubnet] Devenin boğazında olan yumruca ete denir. Ve hıkd ve kīne ma‘nāsınadır; yukālu: فِي قَلْبِهِ أُبْنَةٌ أَيُّ حِفْدٌ

الْأَبْنُ [el-ebın] (كَيْفٌ [ketif] vezninde) Koyu ve galız olan ta‘ām ve şarāba denir.

الْإِبْبَانُ [el-ibbān] (hemzenin kesri ve bā’nın teşdidiyle) Bir nesnenin vaktine, ‘alā-kavlin evvel hengāmına denir; yukālu: إِبْبَانٌ فِعَالٌ فِي حَيْثُ أَيُّ حَيْثُ أَوْ أَوْلُهُ [fi‘āl]dır, ba‘zılar nūn’u ziyādeye haml ile vezni فِعْلَانٌ [fi‘lān] olmak üzere resm eylediler ki “أب، ب” māddesinden olur.

الْأَبِينُ [el-ābin] (صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde) Kuru ta‘āma denir; yukālu: طَعَامٌ أَبِينٌ أَيُّ يَابِسٌ

أَبَانٌ [Ebān] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Esāmīdendir: Ebān b. ‘Amr ve İbn Sa‘īd ashābdandır. Ve niçe muhaddis ismleridir. Ve أَبَانٌ [ebān] kelimesi munsarıftır, فِعَالٌ [fe‘āl] veznindedir. Ve

أَبَانٌ [Ebān] Hācır şarkisinde bir dağın adıdır ki onda hurmālık ve su vardır. Ve Benī Fezāre yurdunda bir dağın adıdır.

ذُو أَبَانٍ [Zū Ebān] Bir mevzi‘dir.

أَبَانَانٌ [Ebānān] İki dağa itlāk olunur, birine Mutābi‘ ve birine Ebān denir, ba‘dehu taglīb olundu.

الْإِبْبَانَةُ [el-ibbānet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Bir kelimedir ki cemī‘-i ashāb u yārān

جَاءَ فِي إِبَانَتِهِ أَيُّ فِي كُلِّ أَصْحَابِهِ

أُبْنَى [Ubnā] (hemzenin zammıyla لُبْنَى [lubnā] vezninde) Bir mevzi‘dir.

أُبَيْنٌ [Ubeyn] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) İbn Sufyān’dır ki muhaddistir.

دَيْرُ أَبُونِ [Deyru Ebbūn] (تَنْوَرٌ [tennūr] vezninde yāhūd أَبْيُونٌ [Ebyūn] ki أَفْيُونٌ [efyūn] veznindedir) Cezīre-i İbn ‘Ömer’de bir manastırdır; ona karīb bir uzun uzadı ‘imāret vardır, onda bir mezār-ı ‘azīm olmakla Nuḥ peygamberin ‘alā-nebiyyinā ve ‘aleyhi’s-selām kabri olmak üzere menkūldür.

[أ ت ن]

الْأَتَانُ [el-etān] (tā-yı fevkiyye ile سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Dişi eşeğe denir, hā’yla أَتَانَةٌ [etānet] lügat-i kalīledir; cem‘i أَتُنٌ [ātun]dur, hemzenin meddi ve tā’nın zammıyla عَنَاقٌ [‘anāk] ve أَغْنُقٌ [a‘nuḥ] gibi ve أَتُنٌ [utun] gelir zammeteynle ve أَتُنٌ [utn] gelir tā’nın sükūnuyla ve مَاتُونَاءٌ [mātūnā] gelir. Şārihin beyānına göre bu ism-i cem‘dir. Ve

أَتَانٌ [etān] Kuyu başında su çeken adamın durduğu yere denir. Bu iki ma‘nāda hemzenin kesriyle de lügattir. Ve mihaffenin kā‘idesine ya‘nī döşeği olan ağaca denir ki tahtalar onun üzerine yapılır. Ve

أَتَانُ الضُّخْلِي [etānu’ḍ-ḍaḥl] Dibi yakın kuyunun ağzında olan şol kayaya denir ki üzeri yosun bağlayıp düz ve dayıncak ola, ‘alā-kavlin su içre olan şol kayaya denir ki nısfı su içre ve nısfı taşrada ola.

الْأَتْنُ [el-etn] (hemzenin fethi ve tā’nın sükūnuyla) ve

الْأُتُونُ [el-utūn] (فُعُودٌ [ḡu‘ūd] vezninde) Bir

verde sâbit ve mukîm olmak ma'nâsınadır; yukâlu: إِذَا بِالْمَكَانِ أَتْنَا وَأَتُونَا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَقَامَ وَتَبَّتْ

الْأَتَانُ [el-etenân] (fetehtëla) Adımı sık sık atarak yürütmek ma'nâsınadır; yukâlu: الرِّجُلُ أَتَانًا إِذَا قَارَبَ الْخَطْوُ

الْأَتُونُ [el-ettün] [tennür] vezninde ve ba'zen muhaffef olur) Ekmekçi ve kireççi makûlesinin fırınlarına ve hammâm külhanına denir; cem'i أَتُنُ [utn] gelir ki hemzenin zammıyla ve أَتَاتِينُ [etâtîn] gelir ki müşeddedenin cem'idir.

الْأَتْنُ [el-etn] (hemzenin fethiyle) يَتْنُ [yetn] ma'nâsınadır ki yeni doğan çocuğun ayakları başından mukaddem zuhûr eylemeğe denir ki ters doğmaktır, niteki mâddesinde mersümdür. Ve hatun çocuğu ters doğurmak ma'nâsınadır; yukâlu: أَتَنْتِ الْمَرْأَةُ أَتْنَا بِمَعْنَى يَتْنَتْ

الْأَتُونُ [el-utun] (zameteynle) Yüce yerlere denir.

الْإِيْتَانُ [el-îtan] [ikrām] vezninde) Bu dahi çocuğu menkûs doğurmak ma'nâsınadır; yukâlu: أَتَنْتِ الْمَرْأَةُ بِمَعْنَى أَيْتَنْتِ أَيُّ وَلَدَتْ الْوَلَدَ مِنْكُوسًا وَهُوَ أَنْ يَخْرُجَ رِجْلَاهُ قَبْلَ يَدَيْهِ

[أ ث ن]

الْأَيْتِينُ [el-eşîn] (sâ-yı müsellese ile أَمِيرُ [emîr] vezninde) Köklü nesneye denir; yukâlu: شَيْءٌ أَيْتِينٌ أَيُّ أَصِيْلٌ

أَتَانُ [Eşân] [sehâb] vezninde) İbn Nu'aym'dır ki tâbî'dir.

الْأَيْتِنَةُ [el-uşnet] [gurfet] vezninde) Sık ve çatıtkı mugaylân ağaçlığına denir, niteki o resme سِدْرٌ [sidr] ağaçlığına عَيْصٌ [îş] denir; cem'i أَتْنُ [uşen] gelir, ضُرْدٌ [şurad] vezninde.

الْأَيْتُونُ [el-uşun] (zameteynle) Put ve sa-

nem ma'nâsına olan وَتْنٌ [veşen] lafzından cem' olur. وَتْنٌ [veşen] lafzının cem'i zammeteynle وَتْنٌ [vuşun] olup ba'dehu vāv'ı hemzeye ibdâlle أَتْنٌ [uşun] derler; ve minhu kara'e cem'â'atun mine'l-kurrâ'i: "إِنْ يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ إِلَّا أَتْنَا" الْآيَةُ

[أ ج ن]

الْأَجِينُ [el-âcin] (cîm'le صَاحِبٌ [şāhib] vezninde) Levn ve ta'mı mütegayyir olmuş suya denir; yukâlu: مَاءٌ أَجِنٌ أَيُّ الْمُتَغَيَّرِ الطَّعْمِ وَاللَّوْنِ

الْأَجْنُ [el-ecn] (hemzenin fethi ve cîm'in sükûnuyla) ve

الْأَجْنُ [el-ecen] (fethateynle) ve

الْأَجُونُ [el-ucün] [ku'üd] vezninde) Suyun ta'm ve levni mütegayyir olmak ma'nâsınadır; yukâlu: أَجَنُ الْمَاءِ وَأَجِنٌ أَجْنًا وَأَجْنًا وَأَجُونًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ وَالرَّابِعِ إِذَا تَغَيَّرَ طَعْمُهُ وَلَوْنُهُ Ve

أَجْنُ [ecn] Çırpıcı bez çırpmak ma'nâsınadır; yukâlu: أَجَنُ الْقَضَاؤِ الثُّوبُ أَجْنًا إِذَا دَقَّهُ

الْأَجْنَةُ [el-ecnet] (hemzenin harekât-ı selâsiyla) وَجَنَةٌ [vecnet] ma'nâsınadır ki yanağa denir.

الْإِجَانَةُ [el-iccānet] (hemzenin kesri ve cîm'in teşdidiyle) ve

الْإِجَانَةُ [el-icānet] (yâ-yı tahtiyye ile) ve

الْإِجَانَةُ [el-incānet] (nün'la) Ma'rûf kabdır; cem'i أَجَاعِينُ [ecācîn]dir. Şārihin beyânına göre büyük tas ve tegâr ve leğençe dedikleri kablolar olacaktır. Zemaşşerî *Muḳaddime*'de yalnız tas ile tefsîr eyledi. Ve ba'zı nüshada yâ-yı tahtiyye ile ایجانة yerinde lām'la إِجَانَةُ mersümdür, cümlesinin aslı إِجَانَةُ [iccānet]tir teşdîd-i cîm'le.

[أ ح ن]

الإحنة [el-iḥnet] (hemzenin kesri ve ḥā-yı mühmelenin sükūnuyla) Hıkd ve kīne ma'nāsınadır; yukālu: بِهِ لَهُ إِحْنَةٌ أَيُّ حَقْدٌ Ve öfkeye denir, gazab ma'nāsına; cem'i إِحْنٌ [iḥan] gelir, عَنَبٌ [ineb] vezninde.

الأحن [el-aḥn] (hemzenin fethiyle) Masdardır, bir kimseye hıkd ve kīn bağlamak ma'nāsınadır; yukālu: أَحْنَهُ أَحْنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا حَقَّدَهُ Ve darılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَحْنَ عَلَيْهِ إِذَا غَضِبَ

المؤاحنة [el-mu'āḥanet] [mufā'alet] [mufā'let] vezninde) Muhāsame ve mu'ādāt ma'nāsınadır; yukālu: إِحْنَهُ إِذَا عَادَاهُ

[أ خ ن]

الأخني [el-āḫiniyy] (ḥā-yı mu'ceme ile عَاخِنِي [āḫiniyy] vezninde) Bir çeşit çubuklu alacanın ismidir. Ve alçak keten bezine denir.

الأخينية [el-āḫiniyyet] [ṣāḫibiyyet] [ṣāḫibiyyet] vezninde) Yaylara denir, قِسِي [ḳisiyy] ma'nāsına.

[أ د ن]

المؤدنة [el-mu'den] (hemze-i sākine ve dāl-ı mühmele-i meftūha ile مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) Bodura denir; vāv ile مُودَنٌ lafzında lügattir.

[أ ذ ر]

الأذريون [el-āzeryūn] (hemzenin meddi ve zāl-ı mu'cemenin fethiyle) Bir türlü sarı çiçektir ki ortasında kadife havı gibi siyāh havı olur, Türkide küçüğüne kara göz ve büyüğüne ay çiçeği derler; mizacı hārr ve ratbdır, 'Acemler nezāresinden pek hoşlanıp itibār ederler ve yapraklarını hāneleri içre nesr ederler, pek hoş-büy olmaz.

Şārihin beyānına göre āzergün-ı Fārisi mu'arrebidir ki āteş renkli demektir.

[أ ذ ن]

الأذن [el-izn] (hemzenin kesriyle ve fethateynle) ve

الأذآن [el-ezān] ve

الأذآنة [el-ezānet] (hemzelerin fethiyle) Bilmek ma'nāsınadır; yukālu: أَذِنَ بِالشَّيْءِ إِذْنَا وَأَذَانًا وَأَذَانَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا عَلِمَ بِهِ ﴿فَأَذْنُوا بِحَرْبٍ مِنَ اللَّهِ﴾ أَيُّ مِثْلِهِ فَعَلَهُ يَأْذِنِي أَيُّ بَعْلَمِي Ve أَذِنٌ [izn] ve

أذين [ezīn] [emīr] vezninde) Bir adama bir nesne zımında destūr vermek ma'nāsınadır ki izn vermek ta'bīr olunur. Bundan ism إِذْنٌ [izn]dir, hemze-i meksūre ile destūr ve icāze ma'nāsınadır; yukālu: أَذِنَ لَهُ فِي الشَّيْءِ إِذْنَا وَأَذِينًا إِذَا أَبَاحَهُ لَهُ

أذين [el-ezīn] [emīr] vezninde) إِذْنٌ [izn] gibi bilmeğe denir; tekūlu: فَعَلَهُ يَأْذِنِي Ve kulağa denir, أَذْنٌ [uzun] gibi. Ve

أذين [ezīn] [ezān] ma'nāsınadır ki namāz için nidā-yı ma'hüddür. Ve mü'ezzine denir. Ve muhaddisinden Muḥammed b. Ca'fer'in pederinin ceddı ismidir. Ve bir kavmin za'īm ve maslahat-güzārına denir; yukālu: هُوَ أَذِينُ الْقَوْمِ أَيُّ رَعِيْمُهُمْ Ve kefil ma'nāsınadır. Ve şol mahalle denir ki her taraftan ona ezān sesi gelir ola; tekūlu: نَحْنُ فِي مَكَانٍ أَذِينٍ إِذَا كَانَ يَأْتِيهِ الْأَذَانُ مِنْ كُلِّ نَاحِيَةٍ **إبن أذين** [İbnu Ezīn] Ebū Nuvās'ın nedimi idi.

الأيدآن [el-īzān] (hemzenin kesriyle) Bildirmek ma'nāsınadır; yukālu: أَذَنَهُ الْأَمْرَ Ve bir hoş nesne bir adama 'aceb vermek ma'nāsınadır; yukālu:

عَجِبَهُ إِذَا أَعَجَبَهُ Ve men^c eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا مَنَعَهُ Ve otlar cā-be-cā kurumağa başlamak ma'nāsına müsta'meldir, güyā ki kurumaya yüz tuttuğunu lisān-ı hālle i'lām eder; yukālu: أَدَّنَ العُشْبُ إِذَا بَدَأَ يَجِفُّ فَبَعْضُهُ رَطْبٌ وَبَعْضُهُ يَابِسٌ Ve bir kimsenin kulağına vurmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أَصَابَ أُذُنَهُ Ve ezān okumak ma'nāsınadır; yukālu: أَدَّنَ المُوَدَّنَ بِمَعْنَى أَدَّنَ

التأذين [et-te'zīn] [tef'īl] [tef'īl] vezninde) Çok i'lām eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَدَّنَ الأَمْرَ إِذَا أَكْثَرَ إِعْلَامَهُ Ve bir kimsenin kulağını burmak ma'nāsınadır; yukālu: أَدَّنَ فُلَانًا إِذَا عَرَكَ أُذُنَهُ Ve bir adama su makülesi şürbe vermeyip şürbden redd ve men^c eylemek ma'nāsınadır, bināsı izāle içindir ki selb-i izn ve destūr eder; yukālu: أَدَّنَهُ إِذَا رَدَّهُ عَنِ الشَّرْبِ فَلَمْ يَسْقِهِ Ve ayakkabıya ve sār'ir nesneye kulak geçirmek ma'nāsınadır; yukālu: أَدَّنَ الثَّغْلَ وَغَيْرَهَا إِذَا جَعَلَ لَهَا أُذُنًا Ve

تأذين [te'zīn] İsm olur, ezān ma'nāsına; tekülü: سَمِعْتُ تَأْذِينَ أَبِي أَدَانَةَ Ve ezān okumak ma'nāsınadır; yukālu: أَدَّنَ المُوَدَّنَ بِالصَّلَاةِ إِذَا أَعْلَمَ بِهَا

الإستيدان [el-istīzān] Destūr dilemek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَأْذَنَهُ إِذَا طَلَبَ مِنْهُ الإِذْنَ

الأذن [el-e'zen] (fethateynle) Bir hoş sözü hoşlanıp ta'accüb ederek dinlemek 'alā-kavlin mutlakan dinlemek ma'nāsınadır; yukālu: أَدَّنَ إِلَيْهِ وَأَدَّنَ لَهُ أَدْنَا مِنْ النَّبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اسْتَمَعَ مُعْجَبًا أَوْ عَامًّا Ve meşamma ta'āmin rāyihası gelmekle iştihā ve ārzū kılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَدَّنَ لِرَائِحَةِ الطَّعَامِ إِذَا اشْتَهَاهُ

الأذن [el-uzn] (hemzenin zammıyla) ve

الأذن [el-uzun] (zammateynle) Ma'rūftur ki kulağa denir. Ve bu mü'ennestir; cem'î A_DĀN [āzān] gelir medd ile; ve tekülü'l-

لَبِسْتُ أُذُنِي لَهُ أَيَّ أَعْرَضْتُ عَنْهُ أَوْ تَعَاوَلْتُ Ya'nī "Ben kulaklarımı onun cihetinden örttüm" derler ki ondan ıf'rāz ettim yāhūd tegāfūl eyledim demekten kināyedir; ve yukālu: جَاءَ فُلَانٌ نَاشِرًا أُذُنِيهِ أَيَّ طَائِعًا Ve

أذن [uzun] Her nesnenin el ile yapışacak kabzasına ve kulpuna itlāk olunur; tekülü: أَخَذَ مِنْ أُذُنِ الكُوزِ وَخَذَ مِنْ أُذُنِهِ أَيَّ مَقْبُضِهِ Ve أَيَّ عُرْوَتِهِ

أذن [Uzun] Benū Bekr b. Kilāb yurdunda bir dağın adıdır. Ve sözü isgā ve kabūl eden adama itlāk olunur ki söz esler ve söz dinler adam ta'b'ir olunur; müfred ve cem'î müsāvīdir; yukālu: فُلَانٌ أُذُنٌ أَيَّ مُسْتَمِعٍ Ve قَابِلٌ لِمَا يُقَالُ لَهُ وَيُقَالُ هُمْ أُذُنٌ

أذنا القلب [uzune'l-ḳalb] (tesniye bünye-siyle) Yüreğin yukarısında olan iki taraflı iki küçük nesneden 'ibārettir ki kulakları yerindedir. Ve

أذن [Uzun] yāhūd

أم أذن [Ummu Uzun] Semāve türābında bir siyāh kayalık adıdır ki ondan değirmen taşı kat^c ederler.

ذو الأذنين [Zu'l-Uzneyn] Enes b. Mālik radiyallāhu 'anhu hazretlerinin lakabıdır, kelimāt-ı Hazret-i Nebevî'yi gereği gibi istimāc ve hıfz eylediği için mülakkab oldu yāhūd mizāh ve mutāyebe-i Nebevî cihetiyle mülakkab oldu.

الأذاني [el-uzāniyy] [gūrābiyy] vezninde) ve

الأذن [el-āzen] (ādem [ādem] vezninde) Kulakları büyük ve uzun adama denir; yukālu: وَرَجُلٌ أُذَانِيٌّ وَأَدَّنَ أَيَّ عَظِيمِ الأُذُنِ طَوِيلَهَا Ve yukālu: نَعَجَةٌ أُذْنَاءٌ وَكَبِشٌ أَدَّنٌ أَيَّ عَظِيمَةِ الأُذُنَيْنِ

الأذن [el-e'zn] (hemzenin fethi ve zāl'ın sükünuyla) Kulağa vurmak yā dokunmak

ma'nāsınadır; yukālu: **أَذِنَةٌ** أَذِنًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَصَابَ أُذُنُهُ Ve kulak ağrımak ma'nāsınadır; yukālu: **أَذِنَ** الرُّجُلُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا اشْتَكَى أُذُنَهُ [Uzeynet] [cuheyne] (vezninde) 'Amālīk tā'ifesinden bir padişāh adıdır. Ve bir vādī ismidir.

بَنُو أُذُنٍ [Benū Uzūn] (hemze-i mazmūme ile) Bir batıdır.

أَذُنُ الْحِمَارِ [uzunu'l-ḥimār] Bir nebattır ki havuç gibi iri kökü olur, hulv olmakla ekl olunur.

أَذَانُ الْقَارِ [āzānu'l-fe'r] (medd ile) Bir nebattır, bārid ve ratıdır, kavrulmuş arpa unuyla zımādı gözde olan veremi tahlil eder. Bunu müfredātta merzengüş ile beyān eylemişler. Vākırā Fāriside dahi merzengüş sıçan kulağı demektir, Türkide tahriifle mercanguş derler.

أَذَانُ الْجَدْيِ [āzānu'l-cedy] لِسَانُ الْحَمَلِ [lisānu'l-ḥamel] dedikleri nebattır ki sinirli yaprak ta'bīr olunur.

أَذَانُ الْعَبْدِ [āzānu'l-'abd] Çoban düdüğü dedikleri nebattır.

أَذَانُ الْفِيلِ [āzānu'l-fil] قُلُقَاسٌ [kulkās] dedikleri sebzedir ki Şām'da ma'rūftur.

أَذَانُ الدُّبِّ [āzānu'd-dubb] بُوصِيرٌ [būšīr] dir ki katır kuyruğu ve sığır kuyruğu dedikleri tebattır. Ve Türkide ayı kulağı dediklerine خَالِبِيٌّ [ḥālibīy] denir.

أَذَانُ الْفِيسِيسِ [āzānu'l-ḳissīs] Kaya korugundan bir nev'dir ki kadeh-i Meryem ve cum'a göbeği ve saksı güzeli dedikleridir.

أَذَانُ الْأَرْزَبِ [āzānu'l-erneb] حُذْنِي مَعَكَ [ḥuznī ma'ak] itlāk ettikleri yapışkan otudur ki tavşan kulağı ve dul 'avret yaprağı ta'bīr ederler.

أَذُنُ الشَّاةِ [uzunu'ş-şāt] Bir güne nebattır,

müfredātta لَصِيْقِي [leṣīḳīy] ile müfesserdir.

الْأَذَانُ [el-ezān] سَحَابٌ [sehāb] vezninde) İsmidir, vech-i ma'rūf üzere kelimāt-ı ma'hūde ile cemā'at-i müslimīni namāza da'vet için nidāya denir. Şārih der ki **إِيذَانٌ** [īzān] makāmına da kā'im olur, **إِعْلَامٌ** [i'elām] ma'nāsına. Ve **مِشْبَاهٌ** ta **تَأْذِينٌ** [te'zīn]den ism olmak üzere mersümdür, **كَلَامٌ** [kelām] ve **جِهَازٌ** [cehāz], **تَكْلِيمٌ** [teklīm] ve **تَجْهِيْزٌ** [techīz]den ism olduğu gibi. İntehā. Ve

أَذَانٌ [ezān] **إِقَامَةٌ** [ikāmet] ma'nāsınadır ki cemā'at imāmıla farza kıyām için ikāmet getirmekten 'ibārettir.

التَّأْذُنُ [et-te'ezzūn] تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Yemīn eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **تَأَذَّنَ** الرُّجُلُ إِذَا أَقْسَمَ Ve bildirmek ma'nāsınadır; yukālu: **تَأَذَّنَ** الْأَمْرُ إِذَا أَعْلَمَهُ Ve emir olan adam nāsa a'lā savtla bir mādde zımında nehy ve tehdid eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **تَأَذَّنَ** الْأَمِيرُ فِي النَّاسِ إِذَا نَادَى فِيهِمْ يَتَهَدَّدُ **الْمِئْتَذَنَةُ** [el-mi'zenet] مِكْنَسَةٌ [mikneset] vezninde) Ezān okuyacak mevzi'e yāhūd mināreye denir; yukālu: **أَذَّنَ** فِي الْمِئْتَذَنَةِ أَيُّ مَوْضِعِ الْأَذَانِ أَوْ الْمَنَارَةِ Ve savma'aya itlāk olunur.

إِذْنٌ [izen] (hemzenin kesri ve zāl'ın fethiy-le) Bir kelimedir ki cezā' ve cevābda zikr olunur; **إِنْ كَانَ الْأَمْرُ كَمَا ذَكَرْتَ** te'vīlindedir, ya'nī bir adam **أَتَيْكَ اللَّيْلَةَ** ya'nī "Bu gece sana gelirim" dese, cevābında **إِذْنٌ** أكرَمَكَ derler ki "Vākır'a dediğin gibi gelirsene ben de sana ikrām ederim" demektir. Ve gāh olur ki hemzesini hazf edip **ذُنٌ** derler ve eger **إِذْنٌ** üzere vakf edersen nūn'unu elife tebdille **إِذَا** dersin.

الْأَذِينُ [el-āzin] حَاجِبٌ [ḥācib] vezninde ve mürādıfidir ki selātın perde-dārına ve der-

bānına denir.

أَذَنَةٌ [el-ezenet] (fetehtla) Habbe ve dānenin yaprağına denir, gerek gılâlde ve gerek meyvelerde olsun ki ibtidā çıkan hurde yapraklarıdır; yukālu: حَرَجْتُ أَذَنَةً Ve hurde develere ve koyunlara itlāk olunur. Ve samana denir, تَبْنٌ [tibn] ma'nāsına; cem'i أَذْنٌ [ezen]dir hā'sız. Ve

أَذَنَةٌ [ezenet] Sebeb-i iştihā olan ta'ām rāyihasına denir; yukālu: هَذَا طَعَامٌ لَا أَذَنَةَ لَهُ Ve hā'sız. Ve

أَذَنَةٌ [Ezenet] Ṭarsūs kurbünde bir şehir adıdır, hālen elifin meddiyle ve dāl-ı mühmele ile أَذَنَةٌ [Adana] dedikleridir. Şārihin beyānına göre Ebū Suleym Ezene nām kimse binā-kerdesidir. Ve

أَذَنَةٌ [Ezenet] Mekke kurbünde bir dağ adıdır.

أَذِينٌ [Āzīn] (آميين [āmīn] vezninde) Esāmīdendir: Mañşūr b. Āzīn ve 'Alī b. Ḥāsen b. Āzīn muhaddislerdir.

أَذُونٌ [Ezūn] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Reyy kazāsında bir mevzi'dir.

الأَذَنَاتُ [el-Ezenāt] (fetehtla) Ḥimā Feyd nām mahalde birkaç küçük tepelerdir, Feyd ile mā-beyni on mīl mikdāra karībdir; müfredi أَذَنَةٌ [Ezenet]tir.

الْمُؤَذَنَةُ [el-mu'zenet] (مُكْرَمَةٌ [mukremet] vezninde) Bir kuş adıdır. Ve Suleymān b. Uzunān muhaddistir.

[أ ر ن]

الأَرَنُ [el-eren] (fethateynle) ve

الأَرِينُ [el-erīn] (أمير [emīr] vezninde) ve

الإِرَانُ [el-irān] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Cünbüşlenip neşātlanmak ma'nāsınadır; yukālu: أَرَنَ الرَّجُلُ أَرَانًا وَأَرِينًا وَإِرَانًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

إِذَا نَشِطَ

الأَرِنُ [el-erīn] (كَيْفٌ [ketif] vezninde) ve

الأَرُونُ [el-erūn] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Şen ve şād ve neşāt-mend adama denir. Ve

أَرُونٌ [erūn] Ağuya denir; yukālu: سَفَاهُ أَرُونًا Ve fīl beynisine denir ki semm olmakla ekl eden helāk olur; cem'i أُرُونٌ [urun] dur, كُتُبٌ [kutub] vezninde. Ve

أَرُونٌ [Erūn] Ṭāberistān'da bir belde adıdır.

الإِرَانُ [el-irān] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Cenāze gasl ettikleri teneşir tahtasına 'alā-kavlin tābūta denir. Ve kılıca denir. Ve vahşī cānver yatağına denir; cem'i أُرُونٌ [urun]dur, كُتُبٌ [kutub] vezninde. Ve bir mevzi' ismidir ki ona bakar nisbet olunur. Ve

شَاءُ أَرَانٍ [şātu erān] (izāfetle) Erkek sığırın lakabıdır, ineği talep eder olduğu için. Ve bu شاءُ [şāt] غَنَمٌ [ğanem] ve مَعَزٌ [me'iz] ve بَقَرٌ [baqar]dan e'amm olan kavil ve lügate mebnīdir.

الْمِيرَانُ [el-mīrān] (مِيرَانٌ [mīzān] vezninde) Bu dahi vahşī cānver yatağına denir; cem'i مَآرِينٌ [me'ārīn] gelir, مَصَابِيحٌ [meşābiḥ] gibi.

الْمُؤَارِنَةُ [el-mu'ārenet] (مُفَاتَلَةٌ [muḳātelet] vezninde) ve

الإِرَانُ [el-irān] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Fahr ve mübāhāt eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَرَنَهُ مُؤَارِنَةً وَإِرَانًا إِذَا بَاهَاهُ Ve boğa inek istemek ma'nāsınadır ki ineğe kızmasından 'ibārettir; yukālu: أَرَنَ الثَّوْرُ الْبُقْرَةَ إِذَا طَلَبَهَا

الأُرُونَةُ [el-urnet] (غُرْفَةٌ [ğurfet] vezninde) Tāze çayır peynirine denir; yukālu: أَطْعَمَنِي أُرُونَةً Ve içecek şarāba denir. Ve bir cins dāne ismidir ki süt içre tarh olundukta katılan peynir olur. أُرَانِي [urānā]

dahi derler, حُبَارَى [hubārā] vezninde, kezālik أَرَيْنُ [ureyn] dahi denir, زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde ve ona أُرْبَى [urebā] dahi denir bā-yı muvahhade ile.

أَرُونُ [el-ern] (قَرُونُ [qarūn] vezninde) Isırmak ma'nāsınadır; yukālu: أَرَنُهُ أَرْنَا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا عَضَّهُ إِذَا عَضَّهُ

أَرِينُ [el-erīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Heder ve bātıl ma'nāsınadır; yukālu: دَمُهُ أَرِينُ أَي هَدَرَ Ve mekān ma'nāsınadır. Ve bir mevzî adıdır.

أَرُونَ [Eren] (جَبَلٌ [cebel] vezninde) Bir belde adıdır.

أَرِينَةُ [Ureynet] (جُهَيْنَةُ [cuheynt] vezninde) Medīne'de bir nāhiye adıdır.

أَرِينِيَّةٌ [Ureyniyyet] (زُبَيْرِيَّةٌ [zubeyriyyet] vezninde) Đariyye kurbünde Ğaniyy kabilesine mahsūs bir su adıdır.

أَرُونٌ [Erūn] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) ve

حَيْفُ الْأَرِينِ [Ĥayfu'l-Erīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

أَرِينَةُ [Ureynet] (جُهَيْنَةُ [cuheynt] vezninde) Birer mevzîlerdir.

أَرِينٌ [Erin] (كَيْفٌ [ketif] vezninde) 'Umeyr b. Cebel el-Becelî feresinin adıdır.

أَرَانٌ [Errān] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Āzerbaycān ülkesinde bir iklim-i 'orfî ya'nî bir memleket adıdır. Ve Qazvīn eyāletinde bir kal'a ismidir. Ve Muğar kabilesi diyārında medīne-i Ĥarrān adıdır.

أَرَانِيَّةٌ [el-erāniyyet] (سَحَابِيَّةٌ [sehābiyyet] vezninde) حَمْضٌ [hamđ] eşcārından tavilü's-sāk olan şecere denir.

[أ س ن]

أَلْسِنُ [el-āsin] (صَاحِبٌ [şāḥib] vezninde) Ta'm ve levni mütegayyir olmuş suya de-

nir; yukālu: مَاءٌ أَسِنٌ أَي آجِنٌ

أَلْسِنُ [el-esen] (fethateynle) ve

أَلْسُونُ [el-usūn] (فُعُودٌ [ku'ūd] vezninde) Suyun ta'm ve levni mütegayyir olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَسِنَ الْمَاءُ وَأَسِنَ أَسْنَا وَأَسُونًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ وَالرَّابِعِ إِذَا تَغَيَّرَ طَعْمُهُ وَلَوْنُهُ Ve

أَسِنٌ [esen] Kuyuya giren adama kuyunun bed rāyihāsından bayılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَسِنَ الرَّجُلُ أَسْنَا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا دَخَلَ الْبَيْتَ فَأَصَابَتْهُ رِيحٌ مُثَبِّتَةٌ فَعُشِيَ عَلَيْهِ

أَلْسِنُ [el-esn] (hemzenin fethiyle) Bir adamın mak'adına tepme vurmak ma'nāsınadır; yukālu: أَسِنَ لَهُ أَسْنَا مِنَ الْبَابِ Ve bir nesneyi ibkā eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: أَسِنْتُ لَهُ أَي أَبْقَيْتُ لَهُ

أَلْتَأَسِنُ [et-te'essun] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Geçen evkātı tezekkür eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَأَسَّنَ الرَّجُلُ إِذَا تَذَكَّرَ الْعَهْدَ الْمَاضِي Ve bir husūsta oyalanıp eğlenmek ma'nāsınadır; yukālu: تَأَسَّنَ فُلَانٌ إِذَا أَبْطَأَ وَاعْتَلَّ Ve bir kimse pederinin hüyuyla hüylanmak ma'nāsınadır; yukālu: تَأَسَّنَ أَبَاهُ Ve su mütegayyir olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَأَسَّنَ الْمَاءُ إِذَا تَغَيَّرَ

أَلْسُونُ [el-usun] (zammateynle) Hüy ma'nāsınadır; yukālu: لَهُ أَسْنٌ كَرِيمٌ أَي خُلُقٌ Ve Yemen'de bir vādî adıdır. Ve kolan ve urgan makūlesinin bir katına denir. Ve bedende şahm bakiyyesine ya'nî kuvvet bakiyyesine denir; yukālu: سَمِنَتْ نَاقَتُهُ عَلَى CEM'İ [āsān] gelir.

أَلْسِنُ [el-isn] (hemzenin kesriyle) ve

أَلْسُونُ [el-usunn] (عُتْلٌ [utull] vezninde) Bunlar da şahm ve kuvvet bakiyyesine denir.

الْأَسِينَةُ [el-esīnet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Kiriş katlarından bir kata denir; cem'î أُسَائِنُ [esā'in]dir. Ve şol yalın kat tasmaya denir ki birkaç kat edip kolan yā dizgin ederler, murād bunların da bir katıdır.

إِسْنَى [İsnā] (hemzenin kesri ve fet-hiyle) Şa'rd-i Mısr'da bir beldedir, *Muhimmāt* nām kitābın ve sā'ir bazı mü'ellefāt sāhibi 'allāme 'Abdurrahīm b. Ḥasen el-İsnā'ī el-Faḫīh eş-Şāfī'ī oradandır.

[أ ش ن]

الْأُشْنَةُ [el-uşnet] (hemze-i mazmūme ve şīn-i mu'ceme ile) Bir nesnedir ki pelīd ve çam ağaçlarında tekevvin edip onlara sarmaşır, ağaç kökünden kavlamış yufka kabuğa şebīh ve beyāz ve hoş-būy olur, Türkīde ağaç yosunu ta'bīr olunur.

أُشْنَى [Uşnā] (حُسْنَى [ḥusnā] vezninde) Şa'rd-i Mısr'da bir karyedir. Ve bu müh-mele ile أُسْنَى [Usnā] değıldir.

أُشْنُونَةُ [Uşnūnet] (hemzenin zammıyla) Endelus'te bir hisārdır.

الْأُشْنَانُ [el-uşnān] (hemzenin zammı ve kesriyle) Ma'rūftur ki çoğan dedikleri nebāta denir, cereb ve ḥikke 'illetlerine nāfi' ve cālī ve münakkī ve dem-i hay-zı müdirr ve rahimden cenīni hayyen ve meyten müskıttır.

التَّأْسُنُ [et-te'eşsun] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vez-ninde) أُشْنَانُ [uşnān] ile el yaykamak ma'nāsınadır; yukālu: تَأْسُنُ الرَّجُلُ إِذَا غَسَلَ إِذَا غَسَلَ Ve bey'ine niçe muhaddisler mensūblardır, Muḥammed b. Aḥmed b. Hilāl er-Raḫḫī el-Uşnānī gibi.

[أ ص ن]

الْأَصْيَانُ [el-uşayyān] (musaggar bünyesiy-

le) أَصْيَلَانٌ [uşaylān] kelimesinde lügattır ki أَصِيْلٌ [aşıl] kelimesinin musaggarıdır, ikinci ile akşam aralığı olan vakte denir; tekūlu: لَقِيْتُهُ أَصْيَانًا أَيْ أَصْيَلًا

[أ ظ ن]

إِظَانٌ [İzān] (zā-yı mu'ceme ile كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bir mevzi'dir.

[أ ف ن]

الْأَفْنُ [el-efn] (دَفْنٌ [defn] vezninde) Vaktisiz süt sağmak ma'nāsınadır ve bu hayvānı ifsād eder; yukālu: أَفَنَ النَّاقَةَ أَفْنَا مِنَ الْبَابِ Ve yavru anasının memesinde olan sütü hep emmek ma'nāsınadır; yukālu: أَفَنَ الْفَصِيلَ إِذَا شَرِبَ Ve nākanın sütü az olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَفَنَتِ النَّاقَةَ أَفْنَا مِنَ الْبَابِ Ve Hudā-yı müte'al bir adamı مَأْفُونٌ [me'fūn] kılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَفَنَهُ اللهُ أَفْنَا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا جَعَلَهُ مَأْفُونًا

الْأَفْنَةُ [el-efinet] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) Sütü azca olan nākaya denir.

الْمَأْفُونُ [el-me'fūn] 'Akl ve re'y ve idrāki za'if ve vāhī sebük-magz adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَأْفُونٌ أَي الضَّعِيفُ الرَّأْيِ وَالْعَقْلُ Zikr olunan أَفَنُ الْفَصِيلِ māddesindendir, gūyā ki 'akl ve idrāki bi'l-külliyeye menzū' olmuştur. Ve beyhūde lāf u güzāfla temeddüh eden fodula denir; yukālu: رَجُلٌ مَأْفُونٌ Ve şol ta'āma denir ki zāhiren pek hoş görünüp lākin hayr ve salāh ve menfa'ati olmaya; yukālu: أَفَنَ الطَّعَامَ عَلَى الْمَجْهُولِ أَفْنَا فَهُوَ مَأْفُونٌ وَهُوَ الَّذِي يُعْجَبُكَ وَلَا خَيْرَ فِيهِ

الْأَفِينُ [el-efīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bu dahi re'y ve 'akl ve rüşdü vāhī sebük-magz adama denir; ve minhu'l-meselu: "إِنَّ الرَّقِيقَ يُعْطَى أَفَنَ الْأَفِينِ" Ya'nī "Zinet-i zāhire ahma-

kın humkunu setr eder.” Ve

أَفِينٌ [efīn] Beyhüde yere lāf u güzāfla temmedüh eden fodula denir. Ve çürük cevze denir. Ve deve köşeğine denir.

الْأَفْنُ [el-efn] (hemzenin fethi ve fā'nın sükūnuyla ve fethateynle) Cevz çürük olmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَفْنَ الْجَوْزُ أَفْنَا مِّنْ** أَفْنَ الْبَابِ الرَّاعِ إِذَا صَارَ أَفِينًا Ve

أَفْنٌ [efn] Bir nebāt adıdır ki **أَفَانِي** [efānā] dahi denir, **سَكَارَى** [sekārā] vezninde; bunu it üzümü dedikleri nebātla beyān ederler.

الْإِفْأَنُ [el-iffān] (teşdīd-i fā'la) **إِبْبَانٌ** [ibbān] vezninde ve mürādifidir ki bir nesnenin vakt ve zamānına yāhūd evvel-i hengāmına denir; yukālu: **أَخَذَهُ بِإِفْأَنِهِ أَيُّ بِإِبْبَانِهِ**

تَأَفَّفُ [et-te'effun] (**تَفَعَّلُ** [tefa'ul] vezninde) Eksilmek ma'nāsınadır; yukālu: **تَأَفَّفَنَ** **الشَّيْءُ إِذَا تَفَقَّصَ** Ve bir adam muttasıf olmadığı rüşd ve reviyet hulkuyla tahalluk gösterip beyhüde zīreklik izhār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **تَأَفَّفَنَ الرَّجُلُ إِذَا تَحَلَّقَ بِمَا لَيْسَ فِيهِ وَتَدَهَى** Ve bir işin ötesini yoklayıp araştırmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَأَفَّفَنَ أَوْاخِرَ الْأُمُورِ إِذَا تَبَعَهَا**

[أ ق ن]

الْأَفْقَنَةُ [el-uqnet] (**حُقِنَتْ** [huqnet] vezninde) Taştan yapılmış eve denir; cem'i **أَقْنٌ** [uqan]dır, **صُرَدٌ** [şurad] vezninde. Şārihin beyānına göre kuş kısmına mahsūstur ki kümes olacaktır.

الْإِفْكَانُ [el-i'fkan] (**إِفْكَانٌ** [ifkan] vezninde ve mürādifidir, ke-mā se-yecī'u; yukālu: **أَقْنُ الْأُمْرِ لُغَةٌ فِي أَفْكَانٍ**

[أ ك ن]

الْأُكْنَةُ [el-uknet] (hemzenin zammıyla) **وَكْنَةٌ** [vuknet] ma'nāsınadır ki kuş yuvasına denir.

أُكَيْنَةُ [Ukeynet] (**جُهَيْنَةٌ** [cuheynt] vezninde) İbn Zeyd et-Temīmī et-Tābī'ı' dir.

[أ ل ن]

الْأَلِينُ [Elīn] (**أَمِيرٌ** [emīr] vezninde) Merv kazāsında bir karyedir.

[أ م ن]

الْأَمْنُ [el-emn] (hemzenin fethi ve mīm'in sükūnuyla) ve

الْأَمِينُ [el-āmin] (**صَاحِبٌ** [şāhib] vezninde) İsmeldir, korkusuzluğa denir ki derūnda havftan eser olmayıp sākīn ve āsūde olmasından ibārettir; yukālu: **هُوَ فِي أَفْنٍ مِنْهُ** **صَاحِبٌ** [şāhib] vezninde **أَمِنٌ** [āmin] **كَاهِلٌ** [kāhil] ve **حَارِكٌ** [hārik] gibi ismdir yāhūd mübālagadır. Ve

أَمْنٌ [emn] ve

أَمَانٌ [emān] (**سَلَامٌ** [selām] vezninde) ve

أَمِنٌ [emen] (fethateynle) ve

أَمَنَةٌ [emenet] (fetehātla) ve

إِمْنٌ [imn] (hemzenin kesriyle) Masdarlarıdır, korkusuz āsūde olmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَمِنَ الرَّجُلُ أَفْنَا وَأَمَانًا وَأَمَنَةً وَإِمْنًا مِّنْ** **الْبَابِ الرَّاعِ ضِدَّ خَافَ**

الْأَمِينُ [el-āmin] (**صَاحِبٌ** [şāhib] vezninde) ve

الْأَمِينُ [el-emīn] (**أَمِيرٌ** [emīr] vezninde) Kalbinde havf ve endīşe olmayıp āsūde-dil olan adama denir. Ve

أَمِينٌ [emīn] Gadr ve hıyānet nakīsasından me'mūn olan mevsūk ve mu'temed adama denir. Ve kavī ve zūr-mend adama denir, kuvvetine i'timād olduğu için; yukālu: **وَمُؤْتَمِنٌ** **رَجُلٌ أَمِينٌ أَيُّ قَوِيٌّ** [mu'temin] ma'nāsınadır ki ism-i fā'ildir, bir nesneyi bir kimseye inanıp i'timād eden adama denir ki onun hakkında sāf-

dil olur; yukālu: رَجُلٌ أَمِينٌ أَيْ مُؤْتَمِنٌ Ve
مُؤْتَمِنٌ [mu'temen] ma'nāsınadır ki ism-i
mef'uldür, mu'temedün 'aleyh adama de-
nir, bu sûrette zıdd olur; yukālu: رَجُلٌ أَمِينٌ
Ve أَيْ مُؤْتَمِنٌ

أَمِينٌ [Emīn] Esmā-i sıfāt-ı ilāhiyyeden
bir ism-i şeriftir. Şārih der ki ism-i ilāhī
مُؤْمِنٌ [Mu'min]dir, 'ibādını zulmden ve
evliyā' ve mutī'lerini 'azābdan emīn edici
ma'nāsınadır, meger ki burada أَمِينٌ [emīn]
آمَنٌ [āmin] ma'nāsına ola ki ism-i fā'ildir.

الْأَمْنَةُ [el-umenet] هُمَزَةٌ [humezet] veznin-
de ve fethātla) Şol adama denir ki her
husūsta ona herkes emn ve i'timād eder
ola; yukālu: هُوَ أَمْنَةٌ وَأَمْنَةٌ أَيْ يَأْمَنُهُ كُلُّ أَحَدٍ فِي
كُلِّ شَيْءٍ

الْأَمْنُ [el-emn] (hemzenin fethiyle) Bir
adamı bir nesne üzere emīn kılmak
ma'nāsınadır; yukālu: أَمِنَهُ عَلَى كَذَا أَمْنًا مِنْ
Ve النَّبَأِ الرَّابِعِ إِذَا جَعَلَهُ أَمِينًا عَلَيْهِ

أَمْنٌ [emn] Dīn ve hulk ve hūy ma'nāsına
mūsta'meldir; ve minhu yukālu: مَا أَحْسَنَ
وَأَمْنَكَ أَيْ دِينَكَ وَخَلْقَكَ Ve bunda fetha-
teynle de lügattir. Ve vūsūk ve i'timād
ma'nāsınadır; yukālu: مَا أَمِنَ أَنْ يَجِدَ صَحَابَةَ أَيْ
مَا وَثِقَ أَوْ مَا كَادَ

التَّأْمِينُ [et-te'mīn] [tef'īl] vezninde)
ve

الْإِئْتِمَانُ [el-i'timān] [ifti'āl] veznin-
de) ve

الْإِسْتِيمَانُ [el-istīmān] Bunlar da bir adamı
bir nesne üzere emīn kılmak ma'nāsınadır;
yukālu: أَمِنَهُ عَلَى كَذَا وَاسْتَأْمَنَهُ بِمَعْنَى أَمِنَهُ
Şārih der ki إِسْتِيمَانٌ [istīmān] emān
taleb eylemek ve emāna dāhil olmak
ma'nalarına da gelir. İntehā. Ve

تَأْمِينٌ [te'mīn] Bir adamı emn ve emān üze-
re kılmak ve emān vermek ma'nāsınadır;
yukālu: أَمِنَهُ إِذَا جَعَلَ فِي الْأَمْنِ

الْأَمَانَةُ [el-emānet] [selāmet] vez-
ninde) Bir adam emīn ve mu'temed ol-
mak ma'nāsınadır; yukālu: أَمِنَ الرَّجُلُ أَمَانَةً
Ve مِنَ النَّبَأِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ أَمِينًا
هُوَ أَهْلُ الْأَمَانَةِ yukālu: أَمِنَ أَيْ لَيْسَ فِيهِ خِيَانَةٌ
vedī'a kılınan nesneye denir; yukālu: أَدَى
Mütercim der ki *Hidāye* şer-
hi *Nihāye*'de mestürdür ki أَمَانَةٌ [emānet]
[vedī'at]tan e'ammdır, zīrā māl-ı
mudārebe ve 'āriye ve bidā'a ve māl-ı şeri-
ket makülesine أَمَانَةٌ [emānet] ıtlāk olunur,
[vedī'at] ıtlāk olunmaz. İntehā. Ve
﴿إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَوَاتِ
وَالْأَرْضِ﴾ الآية، أَيْ الْفَرَائِضِ الْمَفْرُوضَةِ أَوْ النَّبِيِّ النَّبِيِّ
يَعْتَقِدُهَا فِيمَا يُظْهِرُهُ بِاللِّسَانِ مِنَ الْإِيمَانِ وَيُؤَدِّدُهُ مِنْ جَمِيعِ
الْفَرَائِضِ فِي الظَّاهِرِ لِأَنَّ اللَّهَ تَعَالَى إِتَّمَنَهُ عَلَيْهَا وَلَمْ يُظْهِرْهَا
لِأَحَدٍ مِنْ خَلْقِهِ Pes bir kimse lisānla izhār
eylediği tevhīd ve tasdīki kalbinde dahi
izmār ve i'tikād eylese emāneti edā eyle-
miş olur. Ve eger zāhirde tasdīk ve tevhīd
edip bātında tekzīble nifāk ederse emāneti
hāmil olup edā eylemez olur. Mü'ellifin
Başā'ir'de beyānına göre ba'zılar emāneti
kelime-i tevhīd ile ve ba'zılar 'adālet ile ve
ba'zılar hurūf-ı teheccī ile ve ba'zılar 'akl
ile tefsīr eylediler. Ve kavlı ahīr mürec-
cahtır, zīrā ma'rifet-i tevhīd ve sā'iri onun-
la mütehasıl olur. Ve "ح، م، ل" mādde-
sinde mü'ellif insāndan murād kāfirdir ve
haml-i emānetten murād hıyānettir diye
dakīka beyān eylemişti. Ve ba'zılar 'indin-
de tab'iyye ve ihtiyāriyyeye şāmil tā'at-ı
ilāhīdir, lākin aaleb olan 'akl ve tekliftir.
Ve ibā' ve imtinā'dan murād ibā-i tabī'dir
ki 'adem-i liyākat u kābiliyyetlerinden

‘ibārettir. Ve haml-i insāndan murād nev‘-i insānın fitratlarında merkūz olan kābiliyyet ve isti‘dādlarıdır. Ve zalūm ve cehūl olmaları kuvvet-i gazabiyye ve şe-heviyyelerinin gālib olmasına mebnīdir. Kāle lisānu'l-gayb: “Āsumān bār-ı emānet ne-tuvānist keşīd” Kur‘a-i ‘ıṣk be-nām-ı men-i dīvāne zedend” İntehā.

الأمانة [el-emenet] (fetehtla) bu dahi hıyānet mukābilidir ki ismdir; yukālu: بِهِ أَمَنَةٌ أَي لَيْسَ فِيهِ خِيَانَةٌ

الأمان [el-ummān] (رُمَّانٌ [rummān] vezninde) Bu dahi vasftır, emīn ve mu‘temed ma‘nāsınadır.

الإيمان [el-īmān] (hemzenin kesriyle) Bir adamı söylediği sözde tasdik eylemek ma‘nāsınadır ki inanmak ta‘bīr olunur, gūyā ki hilāftan muhātabı emīn eder ve tasdik-i şer‘ide kendi nefsinin ‘ikābdan emīn eder; yukālu: أَمِنَ بِهِ إِيمَانًا إِذَا صَدَقَهُ Ve vūsūk ve itimād eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: أَمِنَهُ إِذَا وَثِقَهُ Ve huzū‘ ve meskenet izhār eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: أَمِنَ لَهُ إِذَا أَظْهَرَ لَهُ الْخُصُوعَ Ve şer‘ati kabūl eylemek ma‘nāsına müsta‘meldir; yukālu: أَمِنَ فَلَانَ إِذَا قَبِلَ الشَّرِيعَةَ üzere kılmak ma‘nāsınadır; yukālu: أَمِنَهُ بِمَعْنَى أَمَنَهُ

الأمين [el-emin] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Nefsine emīn ve sālīm olmak için bir kimse-den isticār ile zīr-i penāhında olan adama denir; yukālu: هُوَ أَمِنٌ لَهُ أَي مُسْتَجِيرٌ لَهُ لِأَمْنٍ عَلَى نَفْسِهِ

الأموّن [el-emūn] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Bünye ve terkībi kunt ve kavī ve mevsūk olan nākaya denir ki fütūr ve ‘ıṣār gā‘ilesinden me‘mūn olur; yukālu: نَاقَةٌ أَمُونٌ أَي وَثِيقَةُ الْخَلْقِ كُنْتُ

[kutub] vezninde.

الأمّن [el-āmen] (medd ile أَحْمَدُ [aḥmed] vezninde) Mālın hālis ve eşrefine itlāk olunur ki ibtizālden emīn olur; tekūlu: أَعْطَيْتُهُ مِنْ أَمْنٍ مَالِي أَي مِنْ خَالِصِهِ وَشَرِيفِهِ

آمين [Āmīn] (hemzenin meddi ve kasrıyla ve ba‘zen memdūdun mīmi müşedded olur ve İmām Vāhidī, *Basīṭ* nām tefsīrinde imāle olunmasını dahi zikr eyledi) Esmā-i ilāhiyyeden bir ism-i şerīftir, ‘alā-kavlin ism-i fi‘l-i emrdir; اسْتَجَبَ ma‘nāsına yāhūd كَذَلِكَ فَلْيَكُنْ كَذَلِكَ ma‘nāsına yāhūd فَافْعَلْ ma‘nāsınadır. Ve ‘Abdurrahmān b. Āmīn yāhūd Yāmīn tabī‘idir.

Mütercim der ki *Miṣbāḥ*’ta mersūmdur ki آمين [āmīn] asl kasr ileddir, meddi işbā‘iyyedir, zīrā ‘Arabī evzānında اللّهُمَّ فَاعِلٌ yoktur, ba‘dehu ism-i fi‘l olup اللّهُمَّ اسْتَجِبْ ma‘nāsına vaz‘ olundu ve teşdīdi hatādır; ve tekūlu: أَمِنْتُ عَلَى الدُّعَاءِ تَأْمِينًا إِذَا Ve Rāgīb me ve صه gibi ism-i fi‘l olmasını tansīs eyledi. Ve ba‘zılar esmā-i ilāhiyyeden dediler, lākin Ebū ‘Alī el-Fesevī dedi ki bu kā‘ilin bundan murādı آمين [āmīn] lafzında Hak ta‘ālāya rāci‘ zamīr var demektir, zīrā اسْتَجِبْ ma‘nāsınadır. Ve Şeyh Raḍī dedi ki آمين [āmīn] قَابِلٌ [qābil] ve هَائِبٌ [hābil] evzān-ı Süryāniyyedendir, إِفْعَلْ [if‘al] ma‘nāsına ki Hak ta‘ālā dergāhına du‘ā ve niyāzdır, niteki İbn ‘Abbās ma‘nāsını su‘āl eyledikte Hazret-i Resūlulullāh ‘aleyhi’s-salātu ve’s-selām böyle buyurdular. Ve āhiri آين ve كَيْفٌ gibi feth üzere mebnī oldu. Ve gāhca elifi tahfifen hazf olunur, كَرِيمٌ [kerīm] vezninde آمين [emīn] olur. Ve fi‘l-asl نَذِيرٌ [nezīr] ve نَكِيرٌ [nekīr] gibi masdar olup sonra ism-i fi‘l olmak dahi ba‘d

değildir.

الْأُمَانُ [el-ummān] (رُمَّانٌ [rummān] vezninde) Vasftır ki zikr olundu. Ve ümmī ma'nāsınadır ki yazı yazmayan ve yazı bilmeyen adama denir. Şārih der ki bu "أ،م،م" maddesindedir, niteki mahallinde zikr olundu. Ve

أُمَانٌ [ummān] Ekincilere denir، زُرَّاعٌ [zurra'c] ma'nāsına.

الْمَأْمُونِيَّةُ [el-Me'mūniyyet] ve

الْمَأْمَنُ [el-Me'men] (مُفَعَّدٌ [maḥ'ad] vezninde) 'Irāk'ta iki beldedir.

أَمِينَةٌ [Āminet] (صَاحِبَةٌ [ṣāḥibet] vezninde) Bint Vehb'dir ki Nebiyy-i ekrem sallallāhu 'aleyhi ve sellem hazretlerinin vālidelerinin ismidir، radiyallāhu 'anhā. Ve yedi saḥābe adıdır. Ve Ebū Āmine el-Fezārī saḥābedir yāhūd bu Ebū Yāmine'dir. Ve Āmene b. 'Īsā fetehtle İmām Leys'in kâtibidir ki muhaddistir.

أَمِيْنٌ [Umeyn] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Esāmîdendir: Umeyn el-Ḥirmāzī ve Umeyn el-'Absī ve Umeyn b. 'Amr el-Me'āfirī ve Ebū Umeyn el-Behrānī ve Ebū Umeyn ki sāhib-i Ebī Hureyre'dir، rüvāttandır.

[أ ن ن]

الْأَنَّ [el-enn] (hemzenin fethi ve nūn'un teşdidiyle) ve

الْأَنِّيْنُ [el-enīn] (طَنِيْنٌ [ṭanīn] vezninde) ve

الْأَنْتَانُ [el-unān] (غُرَابٌ [gūrāb] vezninde) ve

الْتَأْتَانُ [et-te'nān] (تَذَكَّرَ [tezkār] vezninde)

Dert ve elemden nāṣī inlemek ve nāle kılmak ma'nāsınadır; yukālu: اَنَّ الْمَرِيضُ اَنَّ اَنَا وَأَيْنَا وَأَنَا وَأَنَا مِنَ الْبَابِ التَّائِبِي إِذَا تَأَوَّهَ [enne] kelimesi ki fi'l-i māzidir، كَانَ ve ثَبَّتَ ma'nāsına isti'māl olunur; ve minhu kav-

luhum: لَا أَفْعَلُهُ مَا أَنَّ فِي السَّمَاءِ نَجْمٌ أَيُّ مَا كَانَ Ve bu emsâlden olmakla mutasarrif değildir. Ve اَنَّ [enn] Kezālik masdardır، dökme ma'nāsınadır; yukālu: اَنَّ الْمَاءَ اَنَا إِذَا صَبَّهَ

الْأَنْتَانُ [el-unān] (غُرَابٌ [gūrāb] vezninde) ve **الْأَنْنَانُ** [el-ennān] (شَدَادٌ [šeddād] vezninde) ve

الْأَنْنَةُ [el-unenet] (هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) Çok inleyip nālān olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ اَنَّ اَنَّ وَأَنْتَ اَنَّ وَأَنْتَ أَيُّ كَثِيرِ الْاَيْنِيْنِ Mü'ennesi اَنَّ اَنَّ [unānet]tir.

الْاِنَّةُ [el-ānnet] (hemzenin meddiyle) Koyun kısmına itlāk olunur، niteki حَائِنَةٌ [ḥānnet] nāka kısmına itlāk olunur. Ve ba'zılar cāriye ile tefsīr eylediler، ta'ab-ı hizmetten nālān olduğu için; yukālu: مَا لَهٗ حَائِنَةٌ وَلَا اِنَّهُ اَنَّ اِنَّ نَاقَةٌ وَشَاةٌ أَوْ نَاقَةٌ وَأُمَّةٌ

اِنَّنٌ [unen] (ضُرْدٌ [šurad] vezninde) Güvercine şebīh bir kuş adıdır، savtından nāle ve enīn tahayyül olunur، gūyā ki uh uh diye öter.

الْمِئِنَّةُ [el-me'innet] (مِظِنَّةٌ [meẓinnet] vezninde) Lāyık ve çeşbān ma'nāsınadır; yāhūd

مُحْلَقَةٌ [muḥleqat] ma'nāsınadır ki mahall-i liyākat demektir; yukālu: اِنَّهُ لَمِئِنَّةٌ اَنَّ يَكُوْنُ اِنَّهُ كَذَا أَيُّ خَلِيْقٍ أَوْ مُحْلَقَةٌ مَفْعَلَةٌ [mef'alet]tir، اِنَّهُ كَذَا، اِنَّهُ كَذَا sebkin dedir. Kezālik اِنَّهُ مِئِنَّةٌ لِلْخَيْرِ derler ki hakkında اِنَّهُ لَخَيْرٌ demeğe mahal ve sezā kimsedir demektir. Ve bu اَنَّ kelimesinden me'hūz değildir، zīrā اَنَّ harftir، belki terkīb-i mezkūrun ma'nāsından me'hūzdur.

التَّائِنُ [et-te'ennun] (تَفَعَّلٌ [tefa'ul] vezninde) ve

التَّائِيْنُ [et-te'nīn] (تَفَعَّلٌ [tef'ıl] vezninde) Cehd ile bir adamı hoşnūd eylemek

ma'nāsınadır; bināsı izāle içindir; tekülü: تَأْتِيهِ وَأَتَتْهُ إِذَا تَرَضَّيْتَهُ

بِئْرُ أَنِي [Bi'ru Ennā] (حَتَّى [ḥattā] vezninde yāhūd هُنَا [hunā] vezninde yāhūd أَنِي [Enī] ki بنِي [benī] veznindedir) Benū Qurayza kuyularından bir kuyudur.

أَنِي [ennā] (حَتَّى [ḥattā] vezninde) ve حَيْثُ ve كَيْفٌ ve كَيْفٌ ve كَيْفٌ ma'nālarıdır. Ve harf-i şart olur; tekülü: أَنِي تَكُنُّ أَكُنُّ

إِنَّ [inne] (hemzenin kesriyle ve nūn'un teşdidıyla) ve

أَنَّ [enne] (hemzenin fethiyle) Hurūf-ı müşebbehe bi'l-fi'l aksāmındandır, isimlerini nasb ve haberlerini ref' ederler. Ve gāh olur ki إِنَّ [inne] ki hemzenin kesriyledir, ismini ve haberini ma'an nasb eder, ke-kavli 'ş-şā'ir "إِذَا اسْوَدَّ جُنْحُ اللَّيْلِ فَلَتَأْتِ وَلَتَكُنُّ وَتَكُنُّ" Burada حُرَّاسُ ismi ve أَشَدُّ haberidir, ikisi de mansūbdur. Ve fi'l-hadīsi: "إِنَّ فَعَرَ جَهَنَّمَ سَبْعِينَ خَرِيفًا" Ve gāh olur ki kendinden sonra vāki' olan mubtedā haberiyyet üzere merfū' olup ismi zamīr-i şān mahzūf olur; ke-kavlihi 'aleyhi's-selām: "إِنَّ مِنْ أَشَدِّ النَّاسِ عَذَابًا يَوْمَ" Ve meksüre ile haber te'kīd olunur. Ve gāhca tahfif olunup إِنَّ [in] denir. Bu sürette kalilen i'māl ve kesiren ihmāl olunur. Ve 'inde'l-Kūfiyyīn tahfifi cā'iz değildir. Ve meksūr olan إِنَّ [inne] نَعْمَ [ne'am] ma'nāsına harf-i cevāb olur; ke-kavli 'ş-şā'ir: "بَكَرْتُ عَلَيَّ عَوَازِلِي | يَلْحَيِّنِي وَأَلْوَمُهُنَّ | وَيَقْلُنَّ شَيْبَ قَدِّ عَلَا | كَ | وَقَدْ كَبِرْتُ فَقُلْتُ إِنَّهُ" أَتِي نَعْمَ

Ve إِنَّ [inne] māddesinin hemzesi dokuz mevzi'de meksūr olur: 1) Lafzen yāhūd ma'nen ibtidā-i kelāmda vāki' oldukta; nahvu: إِنَّ زَيْدًا قَائِمٌ 2) Harf-i tenbīh olan أَلَا kelimesinden sonra; nahvu: إِنَّ زَيْدًا قَائِمٌ

3) İsm-i mevsüle sıla vāki' olursa; nahvu kavlihi ta'ālā: ﴿وَأَتَيْنَاهُ مِنَ الْكُؤُوزِ مَا إِنَّ مَفَاتِحَهُ لَتَلُؤُا﴾ 4) Kaseme cevāb olursa gerek ism ve haberinde lām olsun gerek olmasın; nahvu: 5) وَاللهُ إِنَّهُ لَقَائِمٌ وَإِنَّهُ قَائِمٌ mahkī ya'nī makūl-i kavl olursa; nahvu: ﴿قَالَ اللهُ إِنَّي مُنْزِلُهَا عَلَيْكُمْ﴾ Ve bazıları bu sürette meftūh olmasına zāhib oldular. Ve İmām Ferrā' 'indinde قَوْلٌ māddesinden hikāye olursa meksūr ve tefsir olursa meftūh olur. 6) Vāv-ı hāliyyeden sonra olursa; nahvu: جَاءَ زَيْدٌ وَإِنَّ يَدَهُ عَلَى رَأْسِهِ 7) İsm-i 'ayndan haber olursa; nahvu: زَيْدًا Ve İmām Ferrā' bu kavle muhālefet eyledi. 8) Lām-ı mu'allakadan mukaddem olursa; ke-kavlihi ta'ālā: ﴿وَاللهُ يَعْلَمُ إِنَّكَ﴾ 9) لِرَسُولُهُ﴾ Ve kaçan أَنْ إِيْلِسَ حَيْثُ إِنَّ زَيْدًا جَالِسٌ māddesinin mā-ba'dini te'vīl bi'l-masdar kılmak lāzım gelirse hemzesi meftūh olur be bu لَوْ kelimesinden sonra oldukta olur; nahvu: لَوْ أَنَّكَ قَائِمٌ لَقُمْتُ

Ve meftūh olan أَنَّ [enne] meksürenin fer'idir. Pes meksūr olan إِنَّمَا kelimesi gibi dahi hasr ma'nāsını müfīd olur, ya'nī hükmü mezkūr için isbāt ve mā-adādan nefy ifāde eder. Ve işbu: ﴿قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ يُوحَى إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَهُكُمُ إِلَهٌ وَاحِدٌ﴾ kerīmesinde iki nev' dahi müctemī' oldu. Evvelki إِنَّمَا kelimesi ki meksüredir, kasru's-sıfā 'ale'l-mevsūf olup ve ikinci أَنَّ ki meftūhadır; kasru'l-mevsūf 'ale's-sıfā içindir ki "ilāh" sıfat-ı vahdete maksūrdur. Ve bazı nahviyyūnun ma'nā-yı hasr hemān meksüreye münhasırdır demeleri merdūddur.

Ve meftūh olan أَنَّ [enne] لَعَلَّ ma'nāsına harf-i tereccī olur, ke-kavlike: إِنْتَبِ السُّوقِ كَيْلَةَ وَأَنْتَ تَشْتَرِي لِحْمًا أَيَّ لَعَلَّكَ تَشْتَرِي

kirā'etu men kare'e: ﴿وَمَا يُشْعِرُكُمْ أَنَّهَا إِذَا جَاءَتْ﴾ Ayet-i merkūmede مَا kelimesi istifhāmiyyedir, mubtedādır ve وَمَا يُشْعِرُكُمْ haberidir iki mef'üle müte'addīdir. Çünkü müşrikler iktirāh ettiğimiz āyet nāzil olur- sa elbette īmān ederiz diye ey-mān-ı galīze eylemeleriyle mü'minūn āyāt-ı merkume nüzülünü temennī eylediler tā ki īmān eyleyeller; ona mebnī Hak celle ve 'alā buyurdular ki āyāt-ı muḳte-rehaları nāzil ol- dukta īmān eylemeyeceklerini size ne şey' i'lām eyledi. Pes hasebe'z-zāhir münāsib olan īmānlarını inkārdır, yoksa 'adem-i īmānlarını inkār değildir. Ona binā'en ba'zılar لا harfini zā'id i'tibār eylediler ve ba'zılar لَعَلَّ ma'nāsınadır dediler, lākin sāhib-i Keşşāf istifhām nefy ma'nāsına olmakla 'adem-i 'ilmlerini ihbārdır ma'nā sizler vākī'de ve 'ilm-i ilāhīde olanı ve on- ların īmān getirmeyeceklerini bilmezsiniz demektir.

إِنْ [in] (hemzenin kesri ve nūn'un sükūnuyla) Beş gūne müsta'meldir: 1) Şartıyye olur; ke-kavlihi ta'ālā: ﴿إِنْ يَنْتَهُوا﴾ ve ke-kavlihi ta'ālā: ﴿وَإِنْ تَعُودُوا﴾ ve ke-kavlihi ta'ālā: ﴿وَإِنْ تَعُودُوا﴾ Ve ba'zen لا [lā]-i nāfiyyeye mukārin olmakla nūn lām'a kalb olunup لا der- ler, hafīfū'l-fehm olanlar bunu لا [illā]-i istisnā'ıyye zann ederler; ke-kavlihi ta'ālā: ﴿إِلَّا تَنْصُرُوهُ فَقَدْ نَصَرَهُ اللَّهُ﴾ ve kavlihi ta'ālā: ﴿إِلَّا تَنْفَرُوا يُعَذِّبْكُمْ﴾ 2) Nāfiye olur; ما [mā] ma'nāsına. Bu sürette ba'zen cümle-i is- miyyeye dāhil olur; ke-kavlihi ta'ālā: ﴿إِنْ﴾ Ve ba'zen الكافرون إِلَّا فِي غُرُورٍ أَي مَا الْكَافِرُونَ kavlihi ta'ālā: ﴿إِنْ أَرَدْنَا إِلَّا الْحُسْنَى﴾ أَي مَا أَرَدْنَا kavlihi ta'ālā: ﴿إِنْ﴾ Ve ba'zen الكافرون إِلَّا فِي غُرُورٍ أَي مَا الْكَافِرُونَ kavlihi ta'ālā: ﴿إِنْ﴾ Ve ba'zen الكافرون إِلَّا فِي غُرُورٍ أَي مَا الْكَافِرُونَ kavlihi ta'ālā: ﴿إِنْ﴾

işbu: ﴿إِنْ كُلُّ نَفْسٍ لَمَّا عَلَيْهَا حَافِظٌ﴾ kerīmesiyle istidlālleri işbu: ﴿إِنْ عِنْدَكُمْ مِنْ سُلْطَانٍ﴾ kerīmesiyle ve ﴿قُلْ إِنْ أَرَدِيْ أَقْرَبَ مَا تُوْعَدُونَ﴾ kerīmesiyle merdūd olur. 3) Müşeddede olan اِنَّ [inne] kelimesinden muhaffef olur. Bu sürette cümleteyn ya'nī ba'zen cümle-i ismiyye ve ba'zen fi'liyye üzere dāhil olur. Cümle-i ismiyyeye dāhil olduktā i'māl ve ihmāl 'ani'l-'amel olur; ya'nī Başriyyūn 'indeinde 'āmil olur; nahvu kavlihi ta'ālā: ﴿وَإِنْ كَلَّا لَمَّا لِيُؤْفِنَهُمْ﴾ عَلَى قِرَاءَةِ الْحَرَمِيِّينَ وَأَبِي بَكْرٍ Ve Kūfiyyūn 'indeinde 'ameli cā'iz deęil- dir; nahvu kavlihi ta'ālā: ﴿وَإِنْ كُلُّ لَمَّا جَمِيعٌ﴾ Ve cümle-i fi'liyyeye dāhil olduktā ihmālī ya'nī 'adem-i i'mālī vācib olur; nahvu kavlihi ta'ālā: ﴿وَإِنْ كَانَتْ لَكَبِيرَةً﴾ Ve şol yerde ki zikr olunan اِنْ kelimesin- den sonra lām-ı meftūha vākī' ola; onun aslı lā-mahāle müşeddede olan اِنَّ kelime- sidir. 4) Zā'id olur; ke-kavli'ş-şā'ir: ﴿مَا اِنْ﴾ Ba'zen فَدْ ma'nāsına olur ki tahkīk için olur; kīle minhu kav- luhu ta'ālā: ﴿إِنْ نَفَعَتِ الذِّكْرَى﴾ أَي قَدْ نَفَعَتْ ve kavlihi ta'ālā: ﴿وَاتَّقُوا اللَّهَ اِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾ ve kavlihi ta'ālā: ﴿لَتَدْخُلَنَّ الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ اِنْ شَاءَ﴾ اَنْتَعْضَبُ "اَنْتَعْضَبُ" ve kezālike kavlu'ş-şā'ir: ﴿اِنْ اُذْنَا قُتِيْبَةَ حُرَّتَا﴾ أَي قَدْ حُرَّتَا Ve bundan baş- ka mutlakan muhakkaku'l-vākī' olan fi'l mevkī'lerinin cümlesinde فَدْ ma'nāsına olur. Ve 'inde'l-ba'z bunlar mü'evveldir. Mü'ellif اِنْ ma'nāsına da geldiğinden sākit olmuştur.

أَنْ [en] (hemzenin fethi ve nūn'un sükūnuyla) İsm olur ve harf olur. İsm olanı iki nev'dir: Ba'zı nūhātın kavlinde zamīr-i mütekellim olur, meselā فَعَلْتُ أَنْ derler, "Ben işledim" ma'nāsına. Ve ekser 'indeinde vasl hālinde nūn'un fethiyledir ve vakf hālinde elif ilhākıyla اِنَّا derler. Ve

zamīr-i muhātab olur, أَنْتَ ve أَنْتِ ve أَنْتُمَا ve أَنْتُمْ ve أَنْتُنَّ gibi ki 'inde'l-cumhūr zamīr أَنْ lafzıdır, tāḥ harf-i hitābdır, şeyḥ-i vāhid gibi kılınmıştır.

Ve harf olan أَنْ kelimesi dört nev'e üzere-
dir: Evvelā masdariyyet harfi olup fi'l-i muzārī'yi nasb eder. Ve bu iki mahalde vākī' olur; evvelā ibtidā-i kelāmda vākī' ve medhūlū masdar ile mü'evvel olmakla mubtedā hükmünde olup mahallen merfū' olur; ke-kavlihi ta'ālā: ﴿وَأَنْ تَصُومُوا خَيْرٌ لَكُمْ﴾ Burada fā'il olmakla mahallen merfū' olur, kezālik mahallen merfū' olur; ke-kavlihi ta'ālā: ﴿أَلَمْ يَأْنِ لِلَّذِينَ آمَنُوا أَنْ تَخْشَعَ قُلُوبُهُمْ﴾ Pes burada fā'il olmakla mahallen merfū' olur, mahallen mansūb olur; ke-kavlihi ta'ālā: ﴿وَمَا كَانَ هَذَا الْقُرْآنُ أَنْ يَفْتَرَى﴾ Burada kān kelimesinden haber olmakla mahallen mansūbdur. Ve ba'zen mahallen mecrūr olur; ke-kavlihi ta'ālā: ﴿مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِي أَحَدَكُمْ﴾ Burada قَبْل kelimesine muzāfün ileyh olmakla mahallen mecrūrdur. Ve gāh olur ki zikr olunan أَنْ kelimesi dāhil oldu-
ğu fi'l-i muzārī'yi cezm eder; ke-kavli'ş-
şā'ir: "إِذَا مَا عَدُونَا قَالُوا لَدَانُ أَهْلُنَا || تَعَالَوْا إِلَيَّ" Ve ba'zen dāhil oldu-
ğu fi'l-i muzārī' merfū' olur; ke-kirā'eti İbn Muḥayşin بَرَفَعُ "لِمَنْ أَرَادَ أَنْ يَيْسُرَ الرِّضَاعَةَ" Ve ba'zen müşeddede olan أَنْ kelimesinden muhaffef olur; ke-kavlihi ta'ālā: ﴿عَلِمَ أَنْ سَيَكُونُ مِنْكُمْ مَرْضَى﴾ Ve müfessire olur; nahvu kavlihi ta'ālā: ﴿فَأَوْحَيْنَا إِلَيْهِ أَنْ اصْنَعْ الْفُلْكَ﴾ يغني إصْنَع zā'id olup hemān te'kīdī müfīd olur; nahvu kavlihi ta'ālā: ﴿وَلَمَّا أَنْ جَاءَتْ رُسُلُنَا﴾ Ve أَنْ kelimesi şartiyye olur, meksūre gibi. Bu sürette nefy için olur, meksūre gibi. Ve

إِذْ ta'ālā: ﴿بَلْ عَجِبُوا أَنْ جَاءَهُمْ مُنذِرٌ مِنْهُمْ﴾ أَي إِذَا مَا عَجِبُوا أَنْ جَاءَهُمْ Ve لَآكِن ta'ālā: ﴿يَبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ أَنْ تَضَلُّوا﴾ أَي لِيَلَّا تَضَلُّوا Lākin savāb olan burada أَنْ masdariyyedir; كَرَاهَةً أَنْ تَضَلُّوا te'vīlindedir.

[أ و ن]

الأَوْنُ [el-evn] [عَوْنٌ] [avn] vezninde) Rāhat ve huzūr ve ārām ma'nāsınadır; yukālu: Ve هُوَ عَلَى أَوْنٍ أَي دَعَا وَسَكِينَةً eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَنْ عَلَى نَفْسِهِ Ve āheste ve ağır ağır yürü-
mek ma'nāsınadır; tekūlu: إِمِشْ عَلَى الأَوْنِ أَي إِمِشْ عَلَى أَوْنٍ أَوْ أَوْناً إِذَا رَفَعَ Ve

أَوْنٌ [evn] Hurcun ve heybenin bir gözüne denir; yukālu: وَضَعَهُ فِي أَوْنِ الخُرْجِ أَي أَحَدِ جَانِبَيْهِ Ve bir mevzī' adıdır.

الأَيِّنُ [el-āyin] [صَاحِبٌ] [şāhib] vezninde) Refāh ve rāhat ve huzūr sāhibi adama denir; yukālu: بِنْتًا وَبَيْنَ مَكَّةَ ثَلَاثَ لَيَالٍ أَوَائِنٌ أَي رَوَافِهِ Bunun mü'ennesi أَيْنَةٌ [āyinet]tir ki cem'i أَوَائِنٌ [evā'in] ve minhu أَيْنَاتٌ [āyināt] gelir; ve minhu yukālu: بِنْتًا وَبَيْنَ مَكَّةَ ثَلَاثَ لَيَالٍ أَوَائِنٌ أَي رَوَافِهِ Ya'nī "Mekke ile bizim mā-beynimiz rāhat üç yāhūd on merhaledir."

التَّأْوِينُ [et-te'vīn] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) Eşek yiyip içip karnı yük dengi gibi do-
lup kabarmak ma'nāsınadır; yukālu: أَوْنٌ الأَحْمَارُ إِذَا أَكَلَ وَشَرِبَ حَتَّى امْتَلَأَ بَطْنُهُ فَصَارَ كَالْعَدْلِ Ve bir adam hadd ve mikdārından tecāvüz eylemeyip hālince te'ennī ve meskenet üzere hareket eylemek ma'nāsınadır, rıfk ve sühūlet ma'nāsındandır; tekūlu: أَوْنٌ عَلَى قَدْرِكَ أَي اتَّبَدَّ عَلَى نَحْوِكَ

التَّأْوُنُ [et-te'evvun] [تَفْعُلٌ] [tefa'ul] vez-
ninde) تَأْوِينٌ [te'vīn] ile ma'nā-yı evvelde

mürādiftir; yukālu: تَأَوَّنَ الْجِمَارُ بِمَعْنَى أَوَّنَ

الأَوَانُ [el-evān] [سَحَابٌ] [sehāb] ve [كِتَابٌ] [kitāb] veznlerinde) Vakt ve hīn ma'nāsınadır; cem'î **أَوْنَةٌ** [āvinet]tir, **زَمَانٌ** [zamān] ve **أُزْمِنَةٌ** [ezminet] gibi ve ba'zen **أَوْنَةٌ** [āvinet]in vāv'ı yā'ya mübeddel olur kesre için ve minhu yukālu: فَلَانَ يَصْنَعُهُ مِرَارًا وَإِنَّمَا يَدْعُهُ مِرَارًا فَالآنُ يَصْنَعُهُ أَوْنَةً Ya'nî "Bir kerre işler ve bir kerre terk eder" ki vakt vakt işler demektir, niteki ahyānen işler ta'bīr olunur. Ve

أَوَانٌ [evān] Kaplumbağalara denir, **سَلَاخِفٌ** [selāḥif] ma'nāsına; müfredi mesmū' değildir.

ذُو أَوَانٍ [Zū Evān] Medīne'de bir mevzi'dir. Ve **أَوَانٌ** [evān] dahi bir mevzi'dir.

الإِيَوَانُ [el-īvān] (hemzenin kesriyle) Büyük suffeye denir ki **أُزَجٌ** [ezc] dedikleri kemerli tülānī binā gibi olur; cem'î **إِيَوَانَاتٌ** [īvānāt] gelir ve **أَوَاوِينُ** [evāvīn] gelir ve **إِيَوَانٌ** [īvān] dahi denir yā'sız **كِتَابٌ** [kitāb] vezninde, bunun cem'î **أُونٌ** [ūn] gelir hemzenin zammıyla. Ve

إِيَوَانٌ [īvān] Atın uyanına denir ki başına geçirdikleridir, uyan ve başlık ta'bīr olunur; bunun cem'î **إِيَوَانَاتٌ** [īvānāt]tır. Mütercim der ki uyan lafzı **إِيَوَانٌ** [īvān] muharrefi olmak melhūzdur.

ذُو إِيَوَانٍ [Zū İvān] Akyāl-i Yemen'den birinin lakabıdır.

أَوَانِي [Evānā] [سَكَارَى] [sekārā] vezninde) Bağdād kazasında bir karyedir; a'lāmdan Yaḥyā b. el-Ḥuseyn ve Yaḥyā b. 'Abdullāh el-Evāniyyān oradandır. Ve nevāhī-i Mavṣil'de bir karye adıdır.

أَوَايِنٌ [Evāyin] (hemzenin fethiyle) Bir belde adıdır.

[أ ه ن]

الإِهَانُ [el-ihān] [كِتَابٌ] [kitāb] vezninde) Hurmā salkımının çöpüne denir, **عُرْجُونٌ** [urcūn] ma'nāsına.

الْأَهْنُ [el-āhen] [هَاجِرٌ] [hācer] vezninde) Hāzır ve mevcūd olan māl-ı kadīme denir; yukālu: **أَعْطَاهُ مِنْ أَهْنٍ مَالِهِ أَيْ مِنْ تِلَاوِهِ وَحَاضِرِهِ** Şārih der ki savāb olan **صَاحِبٌ** [šāhib] vezninde olmaktır, **عَاهِنٌ** [āhin] lafzından mübeddeldir.

[أ ي ن]

الْأَيْنُ [el-eyn] [زَيْنٌ] [zeyn] vezninde) Yorulmak ve renc ve zahmet çekmek ma'nāsınadır. Şārihin beyānına göre 'inde'l-ekser mutasarrıftır; fe-yukālu: **حَيَّةٌ إِذَا أَعْيَا أَنْ الرَّجُلُ يَبِينُ أَيَّنًا إِذَا أَعْيَا** [ḥayyet] ma'nāsına. Ve **رَجُلٌ** ma'nāsınadır; muktezā-yı mādde ayak ma'nāsı olmaktır. Ve nüshaların muktezā-yı zabtı er kişi demektir. Ve yüklenmiş yüke denir **جَمَلٌ** [ḥiml] ma'nāsına. Ve vakt ma'nāsınadır; yukālu: **جَاءَ فِي أَيْنٍ غَيْرِ مُنْقَسِمٍ أَيِّ حِينٍ** Ve masdar olur; bir nesnenin vakti gelip çatmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَنْ أَنَّهُ يَبِينُ أَيَّنًا أَيِّ حَانَ** **أَنْ أَيَّنُكَ وَيُكْسِرُ لِلْبَاءِ وَأَنَّ أَنْكَ بِمَدِّ** ve yukālu: **وَقَفْتُهُ** **الْأَلْفِ يَعْنِي بَقْلِبِ الْبَاءِ أَلْفًا أَيِّ حَانَ حِينُكَ**

أَيْنٌ [eyne] [كَيْفٌ] [keyfe] vezninde) Mekāndan su'āle delālet eder, ya'nī zarf-ı mekāndır; istifhāmı mutazammındır; yukālu: **أَيْنَ زَيْدٌ أَيِّ فِي أَيِّ مَكَانٍ تَقُولُ فِي جَوَابِهِ فِي** الدَّارِ Bundan Türkīde kanda ve nerede ile ta'bīr olunur.

أَيَّانٌ [eyyāne] (hemzenin fethi ve kesri ve yā'nın teşdidıyla) Zamāndan su'āle delālet eder ki zarf-ı zamāndır, ne vakte demektir; yukālu: **أَيَّانَ تَزْجَعُ أَيِّ أَيِّ حِينٍ** Ve Aḥmed b. Muḥammed b. Eyyān ed-Deṣṭī muhaddis-i

müteahhirdir.

الآن [el-ān] (حَالٌ [hāl] vezninde) İçinde hâzır olduğun vaktin ismidir, zarf-ı gayr-i mütemekkindir, ma'rife vâki' olmuştur. Ve buna elif ve lām ta'rîf için dâhil olmadı, zîrâ mevzû'u olan vakt-i hâzırda müşâriki yoktur ki ta'yîni mûcib ola, pes **الآن** **آنك** gibi olur; yukâlu: **الآن أنك أي** **هذا الوقت وقتك** Ve gâh olur ki lām'ı meftüh kılıp tahfîfen hemzeleri hazf eder; kekavli'ş-şā'ir: "فَإِخْلُجْ لَانَ مِنْهَا بِالَّذِي أَنْتَ بَائِعٌ" Şārihin beyânına göre harf-i ta'rîfi 'ahd-i huzûrî içindir; **الآن** [el-ān] demek şimdiki vakte demektir. Mütercim der ki lafza-i celâlede olan elif ve lām dahi kabîl-i evvelden olmak eslemdir, zîrâ Hak celle ve 'alâ a'refü'l-ma'ârifdir.

FASLU'L-BĀ'Î'L-MUVAHHADE

(فَضْلُ الْبَاءِ الْمُوحَّدَةِ)

[ب أن]

التَّبَانُ [et-tebe'un] (تَفَعَّلَ [tefa'ul] vezninde) İze uymak, تَابُنُ [te'ebbun] ma'nâsındadır; tekûlu: تَبَّأْتُ الطَّرِيقَ وَالْأَثَرَ إِذَا تَابَّتَهُمَا

[ب ب ن]

الْبَبْنِي [el-bebniyy] (bâ'nın fethiyle) بَيْنُ [Bebn] lafzına mensûbdur, muhaddisînden Muḥammed b. Bişr b. Bekr el-Bebnî nisbetidir. Şārihin beyânına göre بَيْنُ [Bebn] Bāzeğîs ile Seraḥs beyninde bir kasabadır.

[ب ت ن]

بُتَانٌ [Butān] (غُرَابٌ [gūrāb] vezninde) Ṭureysîs a'mâlinde bir karyedir; Ebu'l-Faḍl el-Butānî el-Faḥîh ez-Zâhid ondandır.

بُتَانٌ [Bittān] (bâ'nın kesri yâhüd fethi ve tâ'nın teşdidiyle) Ḥarrân kazasında bir karyedir; Aḥmed b. Cābir el-Bittānî el-Muneccim oradandır. Ve Muḥammed b. el-Muhennâ ibn el-Bâtinnî ki tâ-yı meksûre ve nûn-ı müşeddede iledir, bazı muhaddisînden semâ'-ı hadîs eyledi. Mü'ellif nisbetinde sükût eylemiştir.

[ب ث ن]

الْبَيْتَةُ [el-beşnet] (bâ'nın fethi ve kesri ve sâ-yı müselleseinin sükûnuyla) Düz ve mülâyim arza denir. Ve kaymağa denir, زُبْدَةٌ [zubdet] ma'nâsına. Ve bedeni pâlûze gibi ter ve nerm ve nâzûk dil-ber mahbûbeye denir; yukâlu: جَارِيَةٌ بَيْتَةٌ أَي حَسَنَاءُ بَصَّةٌ Ve nâz ve na'îm içre hoş-hâlliğe ve tâb u tarâvete denir; yukâlu: هُوَ فِي بَيْتَةٍ أَي نَعْمَةٍ Ve

بَشْنَةُ [Beşnet] Dimaşık kazâsında bir karye adıdır.

الْبَشِيَّةُ [el-beşniyyet] (غَرْبِيَّةٌ [garbiyyet] vezninde) Bir cins a'lâ buğdaya denir ki karye-i mezkûrede hâsil olur. Ve mülâyim kumluğa denir; cem'i بَشْنٌ [bişen]dir, عَبْتٌ [‘ineb] vezninde.

الْبِشُّنُ [el-buşun] (zammeteynle) Bâgçelere ve merg-zârlara denir.

بُشَيْنَةُ [Buşeynet] (جُهَيْنَةُ [cuheyne] vezninde) ‘Uzre kabîlesinden bir hatun adıdır ki Cemîl nâm şâ‘irin mahbubesi idi. Ve Başra ile Bahreyn beyninde bir mevzî‘ adıdır.

أَبُو بُشَيْنَةَ [Ebū Buşeynet] Bir şâ‘irdir.

بَشْيُونُ [Besyūn] (صَهْيُونُ [şahyūn] vezninde) Mışır’da bir beldedir.

بُشَّانُ [Buşşān] (رُمَّانُ [rummān] vezninde) Esmādandır: Yūsuf b. Buşşān muhaddis-i Mışırîdir.

[ب ح ن]

الْبَحْوَنُ [el-bahven] (hā-yı mühmele ile جَعْفَرٌ [cafer] vezninde) Birbiri üzerine yığılmış kum yığımına denir. Ve sür‘atle adımı sık sık atarak yürür olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ بَحْوَنٌ إِذَا كَانَ يَقَارِبُ فِي مَشِيَّتِهِ وَيُسْرَعُ Ve bir nev‘ hurmā ismidir. Ve bir recül adıdır.

الْبَحْوَنَةُ [el-bahvenet] (hā’yla) Bodur hatuna denir. Ve karınlı kırbaya denir. Ve bir recül adıdır.

الْبَحْنَانَةُ [el-bahnānet] (bā’nın fethiyle) Büyük kavsara sepetine denir. Ve âteşten sıçrayan büyük kıvılcıma denir.

الْبَحْنَاءُ [el-bahnā’] (صَحْرَاءُ [şahrā’] vezninde) Bu dahi büyük kavsara sepetine denir.

بُحَيْنَةُ [Buḥaynet] (جُهَيْنَةُ [cuheyne] veznin-

de) Esmādandır: ‘Abdullāh b. Buḥayne sâhābedir; Buḥayne mezbûrun validesidir, pederi Mâlik b. Mâlik’tir.

[ب ح ث ن]

الْبَحْشَنَةُ [el-bahşenet] (sā-yı müsellese ile دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Bir husûsta ağır ve gevşek deprenmek ma‘nâsındır; yukālu: بَحْشَنٌ فِي الْأَمْرِ إِذَا تَرَاحَى فِيهِ

[ب خ ن]

الْبَحْنُ [el-bahn] (bā’nın fethi ve hā-yı mu‘cemenin sükûnuyla) Pek uzun adama denir.

الْإِبْحِينَانُ [el-ibḥīnān] (إِفْشِعْرَانُ [iḫşī‘rār] vezninde) ve

الْإِبْحِينَانُ [el-ibḥīnān] (إِدْهِيمَامُ [idhīmām] vezninde) Ölmek ma‘nâsındır; yukālu: Ve إِبْحَانُ الرَّجُلُ وَإِبْحَانٌ إِذَا مَاتَ

إِبْحِينَانُ [ibḥīnān] (إِدْهِيمَامُ [idhīmām] vezninde) Nāka sütünü sağan adama apışımı ayırıp germek ma‘nâsındır; yukālu: إِبْحَانَتِ النَّاقَةُ إِذَا تَمَدَّدَتْ لِلْحَالِبِ

الْإِبْحِينَانُ [el-ibḥīnān] (إِسْوِدَادٌ [isvidād] vezninde) Uyumak ma‘nâsındır; yukālu: Ve إِبْحِنُّ الرَّجُلُ إِذَا نَامَ ma‘nâsına olmakla zıdd olur; yukālu: إِبْحِنُّ الرَّجُلُ إِذَا انْتَصَبَ قَائِمًا adama gerilmek ma‘nâsındır; yukālu: إِبْحِنَّتِ النَّاقَةُ إِذَا تَمَدَّدَتْ لِلْحَالِبِ

[ب خ د ن]

الْبَحْدَنُ [el-bahden] (dāl-ı mühmele ile جَعْفَرٌ [cafer] vezninde) Vücudu nerm ve nâzük kıza denir. Ve bir hatun ismidir.

[ب د ن]

الْبَدَنُ [el-beden] (fethateynle) Baştan ve ellerden ve ayaklardan mā‘adā gövdeye denir, ‘alā-kavlin ‘uzv ma‘nâsındır

yāhūd zebh olunmuş devenin gövdesine maḥsüstur ki sā'irde mecāz olur; yukālu: هُوَ ضَعِيفُ الْبَدَنِ وَهُوَ مِنَ الْجَسَدِ مَا سِوَى الرَّأْسِ وَالشَّوَى أَوْ الْعُضْوِ أَوْ خَاصَّ بِأَغْضَاءِ الْجُزُورِ Ve

بَدَنٌ [beden] Yaşlı pīr adama itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ بَدَنٌ أَيْ مُسِنٌَّ Ve kısa zırha itlāk olunur; yukālu: جَاءَ وَعَلَيْهِ بَدَنٌ أَيْ دِرْعٌ أَبْدَانٌ [Ve] بَدَنٌ [beden] lafzının cem'i **أَبْدَانٌ** [ebdān]dır. Ve koca dağ keçisi tekesine denir; bunun cem'i **أَبْدَانٌ** [ebdun] gelir, **أَفْلَسٌ** [eflus] vezninde. Ve

بَدَنٌ [beden] Bir adamın haseb ve nesebine itlāk olunur; yukālu: فَلَانَ كَرِيمِ الْبَدَنِ أَيْ النَّسَبِ وَالْحَسَبِ

أَلْبَادِنٌ [el-bādin] (صَاحِبٌ) [şāḥib] vezninde) ve

أَلْبَدِينُ [el-bedīn] (أَمِيرٌ) [emīr] vezninde) ve **أَلْمُبَدَّنُ** [el-mubedden] (مُعْظَمٌ) [mu'azzam] vezninde) İri gövdeli tenū-mend adama denir; mü'ennesinde kezālik **بَادِنٌ** [bādin] ve **بَادِنَةٌ** [bādinet] ve **بَدِينٌ** [bedīn] denir; cem'i **بُدُنٌ** [budun] gelir, **كُتُبٌ** [kutub] vezninde ve **بُدُنٌ** [budden] gelir, **رُكُوعٌ** [rukka'] vezninde.

أَلْبَدْنُ [el-bedn] (bā'nın fethi ve zammı ve dāl'ın sükūnuyla) ve

أَلْبَدَانٌ [el-bedān] ve

أَلْبَدَانَةٌ [el-bedānet] (bā'ların fethiyle) Tenū-mend olmak ma'nāsınadır; yukālu: بَدَنَتِ الْمَرْأَةُ وَبَدَنَتْ بَدْنًا وَبَدَانًا وَبَدَانَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ وَالْأَوَّلِ إِذَا كَانَتْ بَادِنَةً

أَلْتَبْدِينُ [et-tebdīn] (تَفْعِيلٌ) [tef'īl] vezninde) Pīr ve za'tīf olmak ma'nāsınadır; yukālu: بَدَنٌ الرَّجُلُ تَبْدِينًا إِذَا أَسَنَّ وَضَعَفَ دِرْعًا

أَلْمِبْدَانُ [el-mibdān] (مِحْرَابٌ) [mihrāb] vez-

ninde) Şol dābbeye denir ki az 'alef ve tīmār ile çabuk semirip kuvvetlenir ola; yukālu: فَرَسٌ مِبْدَانٌ أَيْ شَكُورٌ سَرِيعُ السِّمَنِ

أَلْبِدْنَةُ [el-bedenet] (fetehātla) Şol ibil ve bakara denir ki kurbān eylemek için Mekke'ye hedy olunur. Ve bu ganem cinsinden **أُضْحِيَّةٌ** [uḍḥiyyet] gibidir, ya'nī kurbānlık koyuna **أُضْحِيَّةٌ** [uḍḥiyyet] itlāk olduğu gibi Mekke'ye hedy olunan kurbānlık deveye ve sığıra **بَدَنَةٌ** [bedenet] itlāk olunur. Müzekker ve mü'ennesi müsāvīdir; cem'i **بُدُنٌ** [budun] gelir, **كُتُبٌ** [kutub] vezninde; vech-i tesmiye dahāmetidir.

بَادُنٌ [Bāden] (هَاجِرٌ) [hācer] vezninde) Buḥārā kazasında bir karye adıdır; Ebū 'Abdullāh el-Bādenī eş-Şā'ir el-Mucevvid oradandır.

[ب ذ ن]

أَلْبَادِنَةُ [el-be'zenet] (zāl-ı mu'ceme ile **دَحْرَجَةٌ** [dahrecet] vezninde) Bir adam bildiği nesneyi inkār ve ısrār ile teşeddüd eylemeyip meskenet ve huzū'la ikrār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **بَادُنُ الْأَمْرِ إِذَا عَرَفَ الْأَمْرَ وَأَقْرَبَهُ وَاسْتَحْدَى** māddesi mehmüz olmakla evvel-i faslda zikr olunmak hakīk idi, lākin ehl-i lūgat burada zikr eylemeleriyle onlara iktifā olundu.

بَادَانُ الْفَارِسِيِّ [Bāzānu'l-Fārisiyy] (شَادَانٌ) [şādān] vezninde ki) Yemen'de **أَبْنَاءُ** [Ebnā'] ta'bir olunan Fārisiyyü'l-asl kimselerden idi, zamān-ı Hazret-i Muştafavī'de şeref-yāb-ı İslām oldu; mukaddemā Kisrā tarafından Yemen'de vālī idi.

[ب ر ن]

أَلْبِرْنِي [el-berniyy] (شَرْقِيٌّ) [şarqīyy] vez-

ninde) Bir cins ma'rif hurmā ismidir, envā'nın bihteridir; "ber-i nīk"-i Fārisī mu'arrebidir, iyi ve a'lā meyve demektir. Ve 'Alī b. 'Abdurrahmān b. el-Eşkar el-Bernī ve Sittu'l-Edeb bintu'l-Muẓaffer b. el-Bernī rüvāt-ı hadīstendir.

الْبُرَيْيَةُ [el-berniyyet] شَرْقِيَّةٌ [şarķiyyet] vezninde) Saksıdan düzülmüş bir güne kaba denir, *Muḳaddimetu'l-Edeb*'de büyük küp ile müfesserdir. Ve hentiz piliç olan horoza denir; cem'i بَرَانِي [berāniyy] gelir.

يَبْرِينَ [Yebrīn] (yā-yı tahtiyye ile) yāhūd

أَبْرِينَ [Ebrīn] (hemze ile) Aḥsā' nām mevzi' karşısında bir mahal adıdır.

أَبْرِينَةُ [Ebrīnet] (hemzenin fethi ve kesriyle) Merv kazāsında bir karye adıdır.

بُرَيْنُ [Bureyn] زُبَيْرُ [zubeyr] vezninde) İbn 'Abdullāh Ebū Hind ed-Dārī'dir ki ashābdandır.

[ب ر ن]

الْبُرْشُنُ [el-burşun] (şā-yı müsellese ile تُفُذُّ [ḳunfuẓ] vezninde) İnsanın parmaklarıyla keffine denir ki pençe ta'bīr olunur. Kezālik arslan pençesine denir, 'alā-kavlin mutlakān yırtıcı cānverin çıynağına denir ki insanın parmakları mesābesindedir. Ve

بُرْشُنُ [Burşun] Bir kabīle adıdır. Ve 'Abdurrahmān b. Ummu Burşun tābī'ıdır.

بُرْشُنُ الْأَسَدِ [Burşunu'l-Esed] Merşed b. 'Ales nām kimsenin kılıcı ismidir. Ve

بُرْشُنُ [burşun] Deveye mahsūs bir güne damga ismidir; بَرْشَانُ [birşān] dahi denir, قَرِشَانُ [ḳirşān] vezninde.

[ب ر ذ ن]

الْبِرْذَوْنُ [el-birzevn] (zāl-ı mu'ceme ile جَرْدَحْلُ [cirdaḥl] vezninde) Dābbeye de-

nir ki envā'ına şāmidir. Mü'ennesi بِرْذَوْنَةٌ [birzevnet] ve cem'i بَرَادِيْنُ [berāzīn]dir. Şārih der ki cem'i-i ümmehatta بِرْذَوْنُ [birzevn] esb-i Türkī ile mübeyyendir ki semer beygiri olacaktır.

الْمُبْرِزِينُ [el-muberzīn] (ism-i fā'il bünyesiyle) بِرْذَوْنُ [birzevn] sāhibine denir.

الْبِرْزَنَةُ [el-berzenet] دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Bir adamı kahr ve galebe ile hākisār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: بِرْذَنَةُ إِذَا فَهَرَهُ وَغَلَبَ عَلَيْهِ Ve cevābdan 'āciz ve dem-beste olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا الرَّجُلُ إِذَا أَعْيَا عَنِ الْجَوَابِ Ve بِرْذَوْنُ [birzevn] gibi yürüme ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا الرَّجُلُ مَشَى مَشْيَ الْبِرْذَوْنِ

[ب ر ز ن]

الْبِرْزِينَ [el-birzīn] قِنْدِيلُ [ḳindīl] vezninde) Şol maşrabaya denir ki ibtidā zuhūr eden hurmā tomurcuğunun kışrından ittihāz ederler.

[ب ر ش ن]

الْبُرَاشِينُ [el-burāşin] (şīn-i mu'ceme ile غُلَابِيْتُ [ulābiṭ] vezninde) Gözünü belertip dike dike bakan adama denir; yukālu: رَجُلٌ بُرَاشِيْنٌ إِذَا كَانَ يَمُدُّ نَظْرَهُ وَيُحَدُّهُ

بُرْشَانُ [Burşān] بُرْهَانُ [burhān] vezninde) Bir kabīle adıdır.

[ب ر ط ن]

الْبِرْطَانَةُ [el-berṭānet] بَرْطَمَةٌ [berṭamet] vezninde ve mürāfididir ki bir nev' la'ib ismidir.

[ب ر ه ن]

الْبُرْهَانُ [el-burhān] (bā'nın zammıyla) Delil ve huccet ma'nāsınadır; yukālu: جَاءَ بِرْهَانُ بِرْهَانُ أَيُّ الْحُجَّةِ Şārih der ki بُرْهَانُ [burhān] 'inde'l-ba'z zamān ve müddet ma'nāsına

olan بُرْهَةٌ [burhet]ten me'hūzduz, sebāt ve istimrārı mutazammın olmadığı için, pes nūn'ı zā'idedir. Ve 'inde'l-ba'z “ب،ر،ه” māddesindedir ki sıhhat ba'de'l-illet ve kat' ma'nālarıdır. Ve 'inde'z-Zemaḥşerī بُرْهَةٌ [brehrehet] māddesindedir ki mer'e-yi beyzāya denir, vuzūh ve inkişāfı mutazammın olduğu için, niteki سُلْطَانُ [sulṭān] zīnet ma'nāsına olan سَلِيْطٌ [selīṭ] lafzından me'hūzduz, ināre ve izā'et münasebetiyle. İntehā. Ve

بُرْهَانُ [Burhān] Esāmīdendir: Burhān b. Suleymān es-Semerḳandī muhaddistir. Ve **بُرْهَانُ** [Burhān] Nühāttan 'Amr b. Mes'ūd'un ceddı ismidir.

الْبُرْهَنَةُ [el-berhenet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Bir māddeye delil ve burhān ikāme eylemek ma'nāsıdır; yukālu: بُرْهَنٌ عَلَيْهِ إِذَا أَقَامَ عَلَيْهِ الْبُرْهَانَ Şārih der ki Zemaḥşerī'nin Esās'ta beyānına göre بُرْهَنٌ 'unvānı müvelledir, savāb olan أَبْرَةٌ olmaktadır, جَاءَ بِالْبُرْهَانِ ma'nāsına.

إِبْنُ بُرْهَانَ [İbn Berhān] (سَلْمَانَ [selmān] vezninde) 'Abdulvāhid en-Naḥvī ve Ḥuseyn b. 'Ömer el-Muḥaddiṣ künyeleridir. Ve Aḫmed b. 'Alī b. Berhān el-Fakīh, İmām Ğazālī ashābındandır; 'āmmī olan adamın mezheb-i vāhid ile mütেকayyed olması lāzım olmadığına zāhib olup ve bunu İmām Nevevī terciḥ eyledi. Ve

بُرْهَانَ [Berhān] Meşāyih ve sulehādan Muḫammed b. 'Alī ed-Dīneverī lakabıdır.

[ب ز ن]

الْبُرْزِيُونُ [el-bizyevn] (zā-yı mu'ceme ile جَزْدَحْلٌ [cirdaḥl] vezninde) ve

الْبُرْزِيُونُ [el-buzyūn] (عُضْفُورٌ [uṣfūr] vezninde) İnce dībāya denir, سُنْدُسٌ [sundus]

ma'nāsına.

الْمُبَازَنَةُ [el-mubāzenet] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) İzhār-ı hakk eylemek ma'nāsıdır; yukālu: بَازَنَ بِالْحَقِّ أَي جَاءَ بِهِ **الْأَبْزَنُ** [el-ebzen] (hemzenin harekāt-ı selāsı ve zāy'ın fethiyle) İçinde igtisāl olunan havuza denir. Ve gāhca bakırdan büyük kazan tarzında düzüp içinde igtisāl ederler.

Mütercim der ki āb-zen mu'arrebidir ki Fārisīdir, adam boyunca ve ondan kısaca demirden yāhūd bakırdan masnū' tābūt şeklinde bir zarftır ki üzerinde kapağı olur, tabībler hastayı onun içine yatırıp başını o delikten taşra çıkarırlar ve üzerine matbūhlar ve iktizāsına göre edviye-i hārre ile kaynamış su döküp gasl ve tīmār ederler, ba'dehu mutlakan küçük havuza dahi itlāk olunur. İntehā.

Ve ehl-i Mekke, Şafā yanında olan çeşmenin suyu gelip biriktiği mahalle Bāzān itlāk ederler, güyā ki “ābzān” demeği murād ederler ki maksūdları “āb-zen” demektir. Pes “Bāzān”, āb-zen muharrefi olan ābzān muharrefi olur. Ve mahall-i merkūm havuza şebīh olmakla ābzen itlāk olunmuştur. Ve ba'zı 'ulemā-i 'asr lahn-ı mezbūru ba'zı kitāblarında tashīh ile ve عَيْنٌ بَازَانَ مِنْ عُيُونِ مَكَّةَ 'ibāretiyle sebt eyledikleri manzūrumuz oldukta mādde-i merkūmeden muharref olduğunu kendilere tenbīh eylediğimizde mütenebbih oldular. Şārih der ki mü'ellifin takrīr eylediği Şafā'ya muttasıl merdivenle inilir mecrā-yı 'ayndır, Bāzān nām emīrin binā-kerdesi olmak üzere meşhūrdur.

الْإِبْزِيْمُ [el-ibzīn] (hemzenin kesriyle) إِبْزِيْمٌ [ibzīm] vezninde ve mürādıfidir ki ke-

mer ve kolan makûlesinin tokasına denir; cem'î أَبَازِينُ [ebāzīn]dir.

بُزَيْنُ [Buzeyn] [زُبَيْرٍ [zubeyr] vezninde) Esāmîdendir: Hişām b. Buzeyn muhaddistir.

بُزَانُ [Buzān] [عُرَابٍ [gūrāb] vezninde) Işfahān kazasında bir karyedir; muhaddisinden Muṭahhar b. ʿAbdulvāhid ve Ebu'l-Ferec el-Buzāniyān ondandır.

أُبْزُونُ [Ubzūn] [أُسْلُوبٍ [uslūb] vezninde) Bir şāʿir-i ʿUmānī ismidir.

بُزَانَةُ [Buzānet] [سُمَامَةَ [sumāmet] vezninde) Esferāʾin kazasında bir karyedir.

بُزْيَانُ [Buzyān] [عُشْمَانَ [ʿuṣmān] vezninde) Merv şehrinde bir mahalledir.

[ب س ن]

بَسَنُ [besen] (bā'nın ve sīn'in fethiyle) حَسَنُ [ḥasen] kelimesine itbā'an zikr olunur; yukālu: حَسَنٌ بَسَنٌ

الْإِبْسَانُ [el-ibsān] (hemzenin kesriyle) Bir adamın hūyu ve tabīʿatı güzel olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَبْسَنَ الرَّجُلُ إِذَا حَسَنَتْ سَجِيئَتُهُ Şārih der ki işbu سَجِيئَتُهُ nüshaları gatlattır, savāb olan سَحِيئَتُهُ olmaktır ki bir adamın sūret ve üslūb ve kıyāfeti güzel olmak demektir, vākīʿā usūl-i sāʾirede şārihin kavline muvāfık müsebbettir.

الْبَاسِنَةُ [el-bāsinet] [صَاحِبَةَ [šāḥibet] vezninde) Çiftçilerin saban demirine denir. Ve ehl-i sanʿatın ālāt ve edevātına denir ki avadanlık taʿbīr olunur. Ve keten tarantısından dokunmuş kalın büyük çuvala denir; cem'î بَاسِنٌ [beʾāsin]dir, مَحَاسِنٌ [meḥāsin] vezninde.

بَاسِيَانُ [Bāsiyān] (sīn'in kesriyle) Hūzistān'da bir beldedir.

بَيْسَانُ [Beysān] [سَلْمَانَ [selmān] vezninde)

de) Şām diyārında bir karyedir, niteki sīn bābında zikr olundu.

[ب س ت ن]

الْبُسْتَانُ [el-bustān] (bā'nın zammıyla) Būstān-ı Fārisī muʿarrebidir ki koku mahalli demektir; cem'î بَسَاتِينُ [besātīn] ve بَسَاتُونُ [besātūn]dur. Ve Yūsuf b. ʿAbdulḥāliḳ el-Bustānī tahdīs eylemiştir. Ve

بُسْتَانُ ابْنِ عَامِرٍ [Bustānu İbn ʿĀmir] Mekkē kurbünde bir mevzi'dir ki Naḥle-i Yemāniyye ile Naḥle-i Şāmiyyenin mevkiʿ-i ictimāʿıdır. Ve

بُسْتَانُ إِبْرَاهِيمَ [Bustānu İbrāhīm] Kabīle-i Esed bilādında bir mevzi'dir. Ve

بُسْتَانُ الْمُسَنَّاةِ [Bustānu'l-Musennāt] Bağdād dāru'l-hilāfesinde bir bāgçedir.

[ب ش ن]

بَاشَانُ [Bāšān] (şīn-i muʿceme ile) Herāt kazasında bir karyedir.

[ب ش ت ن]

بَاشْتَانُ [Bāštān] Neysābūr'da bir karyedir.

بِشْتَنَةُ [Beštenet] (bā'nın fethiyle) Endelus'te Qurṭuba kazasında bir karyedir; muhaddisinden İbnu'l-Beštenī Hişām b. Muḥammed oradandır.

[ب ص ن]

بُصَانُ [buṣān] (şād-ı mühmele ile عُرَابٍ [gūrāb] vezninde) ve

بُصَّانُ [buṣṣān] [رُمَّانٍ [rummān] vezninde) Şehr-i rebīʿu'l-āhirin ismi kadīmidir; cem'î بُصَانَاتُ [buṣānāt] ve أُبْصِنَةُ [ebṣinet] gelir.

بِصْنَى [Beṣannā] (fethateynle ve teşdīd-i nūn'la) Bir karyedir, onda aʿlā perdeler

ve nihāliler işlenir, sütür-i Beşanniyye ma'rifüftur.

[ب ط ن]

الْبَطْنُ [el-baṭn] (bā'nın fethiyle) Bedende karna denir, Fārisīde şikem derler. Ve bu müzekkerdir, cem'î **أَبْطُنٌ** [ebṭun] ve **بُطُونٌ** [buṭūn] ve **بُطْنَانٌ** [buṭnān] gelir bā'nın zammiyle; yukālu: **إِعْتَلَّ بَطْنُهُ وَهُوَ خِلَافَ الظُّهْرِ** Ve

بَطْنٌ [baṭn] قَبِيلَةٌ [qābilet]ten küçük olan obaya denir, 'alā-kavlin **فَخِذٌ** [fehiz]den küçük ve عِمَارَةٌ [imāret]ten büyük olanına denir. Bunun cem'î **أَبْطُنٌ** [ebṭun] ve **بُطُونٌ** [buṭūn]dur. Ve

بَطْنٌ [baṭn] Her nesnenin içerisine denir; yukālu: **بَطْنُ الشَّيْءِ أَي جَوْفُهُ** Ve kuşun yeleğinin uzun olan şakkına denir ki devşirdikte içeride kalır; cem'î **بُطْنَانٌ** [buṭnān]dır. Ve

بَطْنٌ [Baṭn] Yirmi mevzi' adıdır. Ve masdar olur, karna vurmak ma'nāsına; yukālu: **بَطْنُهُ وَبَطْنٌ لَهُ بَطْنًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا ضَرَبَ بَطْنُهُ** Ve **بَطْنٌ** [baṭn] ve

بُطُونٌ [buṭūn] قُعودٌ [ku'ūd] vezninde) Gizli olmak ma'nāsınadır; yukālu: **بَطْنُ الشَّيْءِ** بَطْنًا وَبُطُونًا إِذَا خَفِيَ ma'nāsına müsta'meldir ki iç yüzüne muttalî' olmaktan 'ibārettir; yukālu: **بَطْنٌ خَيْرُهُ** إِذَا عِلِمُهُ Ve bir adamın umūr ve esrārına dāhil ve mahrem-i havāssından olmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: **بَطْنٌ مِنْ** فَلَانَ إِذَا صَارَ مِنْ حَوَاصِرِهِ

ذُو الْبَطْنِ [zu'l-baṭn] Necis ve recī'e itlāk olunur; yukālu: **أَلْقَى ذَا بَطْنِهِ أَي رَجِعَهُ** Ve karnında olan veledde itlāk olunur; yukālu: **أَلْقَتْ** وَذَلَّتْ ذَا بَطْنِهَا أَي وَلَدَتْ ve yukālu: **أَلْقَتْ** وَذَلَّتْ ذَا الدَّجَاجَةِ ذَا بَطْنِهَا أَي بَاصَتْ Ve emsāldendir ki "الدِّئْبُ يُعْبَطُ بِذِي بَطْنِهِ" derler, zīrā kurt kısmı dā'imā insān ve mevāšī kısmına şevk

ve celādetle seğirtip hücum eder olmakla her ne kadar aç olursa da tok zann olunur. Bu mesel iç yüzü mükedder ve menküb iken zāhir-i hālının tecemmülüne nazaran reşk ve gıpta olunan kimse hakkında irād olunur.

الْبَطْنُ [el-beṭin] كَتِيفٌ [ketif] vezninde) Pek zengin potur ve taşkın adama denir; yukālu: **رَجُلٌ بَطْنٌ أَي أَشْرٌ مُتَمَوِّلٌ** Ve karnından gayrıya himmeti olmayan 'abdü'l-batn adama denir, 'alā-kavlin doymak bilmeyen ekül ve inhana denir; yukālu: **رَجُلٌ بَطْنٌ إِذَا كَانَ هَمُّهُ بَطْنُهُ أَوْ هُوَ الرَّغِيبُ لَا يَتَّهِي مِنَ الْأَكْلِ**

الْمِبْطَانُ [el-mibṭān] مِخْرَابٌ [miḫrāb] vezninde) Bu dahi doymak bilmeyen adama denir.

الْبَطِينُ [el-beṭīn] أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Büyüyük karınlı adama denir; yukālu: **رَجُلٌ بَطِينٌ** Ve irak yere denir; yukālu: **بَطْنُ الْعَظِيمِ الْبَطْنُ** Ve مکانٌ بَطِينٌ أَي بَعِيدٌ Ve Muḥammed b. el-Velīd b. 'Abdumelik b. Mervān'ın feresi adıdır. Ve bir hāricī lakabıdır. Ve Muslim b. Ebī 'İmrān nām muhaddis-i celīlin lakabıdır.

الْبَطَانَةُ [el-beṭānet] كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) Bir adam büyük karınlı olmak ma'nāsınadır; yukālu: **بَطْنُ الرَّجُلِ بَطَانَةٌ مِنْ** بَطَانَةٌ إِذَا كَانَ بَطِينًا [beṭānet] ekül olmak ma'nāsına da gelir ve bundan ism **بَطْنَةٌ** [biṭnet]tir, bā'nın kesriyle ki kesret-i ekl ma'nāsınadır; ve minhu'l-meselu: "الْبَطْنَةُ تُذْهَبُ الْبَطْنَةُ"

الْمُبْطِنُ [el-mubattān] مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Karnı çelimsiz aç arık olan adama denir ki sülün karınlı ta'bir olunur, bināsı izāle içindir; yukālu: **رَجُلٌ مُبْطِنٌ أَي** وَصَامِرُ الْبَطْنِ Ve sırtı ve karnı beyāz olan ata denir, gūyā ki sırtıyla karnına beyāz astar çekilmiş ola ve bu بَطَانَةٌ [biṭānet]tendir;

yukālu: فَرَسٌ مُبَطَّنٌ أَيُّ أَيْبُضُ الظَّهْرِ وَالْبَطْنِ

الْمَبَطُونُ [el-mebṭūn] Karın ağrısına uğramış adama denir.

الْبَطَلُ [el-beṭan] (fethateynle) Karın ağrısına denir; yukālu: بَطْنُ الرَّجُلِ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ أَصَابَهُ الْبَطْنُ إِذَا اشْتَكَى بَطْنَهُ فَهُوَ مَبَطُونٌ أَيُّ دَاءِ الْبَطْنِ

التَّبْطِينُ [et-tebṭīn] (tefīl) [tefīl] vezninde) Bir adamın karnına vurmak ma'nāsınadır; yukālu: بَطْنُ إِذَا صَرَبَ بَطْنَهُ Ve cāmeye astar çekmek ma'nāsınadır; yukālu: بَطْنُ الثَّوْبِ إِذَا جَعَلَ لَهُ بَطَانَةً بَطْنُ الْبَعِيرِ إِذَا شَدَّ بَطَانَهُ Ve deveye kolan çekmek ma'nāsınadır; yukālu: بَطْنُ الثَّوْبِ إِذَا جَعَلَ لَهُ بَطَانَةً بَطْنُ الْبَعِيرِ إِذَا شَدَّ بَطَانَهُ Ve tirāş olduktan sonra sakalın çene ve enek altlarından ustura ile yāhūd mikrāz ile almak ma'nāsınadır; tekmīl-i mehāsindir; yukālu: بَطْنٌ لِحَيْتَهُ إِذَا أَخَذَ شَعْرَهَا مِنْ تَحْتِ الدَّقْنِ وَالْحَنَّاكِ Şārih der ki burada لا [lā]-i nāfiye idhālîyle نُؤَخَذُ أَنْ لَا يُؤَخَذُ galattır. Vākī'ā Nihāye'de ve sār'ir ümmehātta أَنْ يُؤَخَذُ unvānında mersūmdur.

الْبَاطِنُ [el-bāṭin] Gizli nesneye denir; cem'i بَوَاطِنُ [bevāṭin]dir. Şārih der ki esmā-i hüsnādan olan بَاطِنُ [Bāṭin] ism-i şerīfi hemīn ظَاهِرُ [Zāhir] ism-i şerīfiyle müzdevicen zikr olunur. أَوَّلُ [Evvel] ve مُؤَخَّرُ [Āḥir] ve مُقَدِّمُ [Muqaddim] ve مُؤَخَّرُ [Mu'axḥir] gibi; idrāk-ı ebsārdan mahcūb ma'nāsınadır. Mütercim der ki Şākir Aḥmed Paşa cūziye bi'l-hayr esmā-i hüsnā şerhinde bu resme nazm ve beyān eylemiştir:

Nūr-ı ez-Zāhir etse dilde bürüz

Ola el-Bātin ismi feyz-efrüz

Zāt-ı pāki bilindi bi'l-āsār

Muhtecibdir velī 'ani'l-ebśār

Sun'ı olmuş hemīşe zātına dāll

Ma'rifet künh-i zātın emr-i muhāl

Zāhirun 'inde mü'minin 'abedeh

Bātinun 'an münāfikin cehadeh

الْإِسْتِبْطَانُ [el-istibṭān] Bir adamın dāhil-i umūruna muttali' ve vākıf olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَبْطَنَ أَمْرَهُ إِذَا وَقَفَ عَلَى دِخْلِيَّتِهِ

الْبِطَانَةُ [el-biṭānet] (kitābet) [kitābet] vezninde) Rāz ve serīreye itlāk olunur; yukālu: هُوَ يُعْرِفُ بِطَانَتَهُ أَيُّ سَرِيرَتَهُ Ve bir kazā ve kürenin ve bir memleketin vasatına denir. Ve bir adamın umūr ve ahvāline mahrem ve hem-rāz olan hāssa ve hem-demine denir; yukālu: هُوَ بِطَانَتُهُ أَيُّ الدَّاخِلِ الْوَلِيحَةِ مِنْ حَوَاصِهِ Ve libāsın astarına denir; yukālu: بَطْنُ ثَوْبِهِ بِبِطَانَةٍ وَهِيَ حَسَنَةٌ وَهِيَ خِلَافُ الظَّهَارَةِ

بِطَانَةٌ [Biṭānet] Hāric-i Medīne'de bir mevzi' adıdır.

الْإِبْطَانُ [el-ibṭān] (hemzenin kesriyle) Cāmeye astar geçirmek ma'nāsınadır; yukālu: أَبْطَنَ الثَّوْبَ إِذَا جَعَلَ لَهُ بِطَانَةً الْبَعِيرَ إِذَا شَدَّ بِطَانَهُ

الْبَاطِنُ [el-bāṭin] Gizliye denir ki zikr olundu. Ve bir nesnenin iç yüzüne denir. Ve çukur yere denir; cem'i أَبْطِنَةٌ [ebṭinet]tir ve cem'-i kesreti بَطْنَانٌ [buṭnān]dır bā'nın zammıyla. Ve galīz yerde olan su akıntısına denir; cem'i بَطْنَانٌ [buṭnān]dır.

بِطَانٌ [Biṭān] (kitāb) [kitāb] vezninde) Bir çirkīn keçi adıdır. Ve bir feres ismidir. أَبُو الْبِطِينِ [Ebu'l-Beṭīn] dahi derler idi, ikisi de Muḥammed b. Velīd'in idi. Ve

بِطَانٌ [biṭān] Devenin semerine çekilen

kolana denir; cem'î **أَبْطِنَةٌ** [ebṭinet] ve **بُطْنٌ** [buṭn] gelir bā'nın zammıyla. Ve

بِطَانٌ [Biṭān] Şukūk ile Tağlibiyye meyânında bir mevzi' adıdır. Ve Huzeyl bilādında bir mevzi' adıdır. Ve Yemen'de bir belde adıdır.

عَرِيضُ الْبِطَانِ [ʿarīḍu'l-biṭān] Refāh ve vüs'atle hoş-hāl ve āsüde-bāl olan adama itlāk olunur, zīrā tavlı semiz devenin kolanı ʿarīz ve kebir olur; yukālu: **فَلَانٌ عَرِيضُ الْبِطَانِ أَي رَحِييُ الْبَالِ**

الْبِطْنَةُ [el-biṭnet] (bā'nın kesriyle) Māl ve ikbāl dolgunluğu sebebiyle ifrāt üzere ferah ve meserret taşkınlığına itlāk olunur, ma'nā-yı ātīden me'hūzduz; yukālu: **نَزَتْ بِهِ** **أَخَذَتْهُ الْبِطْنَةُ أَي الْكِبْرَةُ**

بُطَيْنٌ [Buṭayn] **زُبَيْرٌ** [zubeyr] vezninde) Bir şā'irdir. Ve menāzil-i kamerden bir menzil adıdır. Saç ayağı şeklinde müselleş üç hurde kevkebden ʿibārettir ki hamel süretinin batnında vāki'dir.

دُو الْبُطَيْنِ [Zu'l-Buṭayn] Usāme b. Zeyd'in lakabıdır, radiyallāhu ʿanhu.

أَبَابِطِنَةٌ [el-Bāṭinet] Sāhil-i Baḥr-i ʿUmān'da bir karyedir. Ve Başra'da ve Kūfe'de hānelerin ve çarşıların cem'iyet-gāhlarına **بَابِطِنَةٌ** [bāṭinet] itlāk ederler, murād şehrin dāhili ve göm olan yeridir, niteki hāricine **دَاهِيَةٌ** [dāhiyet] itlāk ederler.

[ب ع ك ن]

الْبَعْكَنَةُ [el-ba'kenet] (bā'nın ve kāf'ın fetihiyle) Yürümesi güç olan sarp kumsala denir; yukālu: **رَمَلَةٌ بَعْكَنَةٌ أَي تَشْتَدُّ عَلَى الْمَاشِي**

[ب غ د ن]

بَغْدَانٌ [Bağdān] **بَغْدَادٌ** [Bağdād] lafzında lügat-i sābi'adır, niteki māddesinde beyān

olundu.

التَّبَعْدُنُ [et-tebağdun] **تَدَخْرُجُ** [tedaḥruc] vezninde) Bağdād şehrine dāhil olmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَبَعْدُنُ الرَّجُلُ إِذَا دَخَلَ بَغْدَانَ**

[ب ق ن]

الْإِبْقَانُ [el-ibkān] **إِكْرَامٌ** [kirām] vezninde) Bir adam hısb ve refāh ve vüs'at-i hāl üzere olmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَبَقَنَّ الرَّجُلُ إِذَا أَحْضَبَ جَنَابَهُ** Ve Aḥmed b. Beḳanne ki bā'nın ve kāf'ın ve nūn-ı müşeddedenin fethiyledir, Endelus'te ʿAleviyyūn'dan Benū Ḥamūd devletinin vezīri idi.

[ب ك ن]

الْمَبْكُونَةُ [el-mebkūnet] (el-mebkūnet) **مَلْعُونَةٌ** [mel'ūnet] vezninde) Hor ve zelīle ʿavrete denir.

[ب ل ن]

الْبِلَانُ [el-bellān] **شَدَادٌ** [şeddād] vezninde) Hammāma denir, “ب،ل،ل” māddesinde zikr olundu.

[ب ل س ن]

الْبُلْسُنُ [el-bulsun] **فُنْفُذٌ** [ḳunfuḏ] vezninde) Mercimeğe denir, **عَدَسٌ** [ʿades] gibi. Ve hubūbāttan bir başka galle isimdir ki mercimeğe şebīh olur; müfredi **بُلْسُنَةٌ** [bulsunet] tir.

الْبِلْسَانُ [el-belesān] (feteḥāṭla) Pelesenk ağacına denir, “ب،ل،س” māddesinde zikr olundu.

[ب ل ق ن]

بُلْقَيْنٌ [Bulḳīn] (bā'nın zammı ve kāf'ın kesriyle ve **غُرْنِيقٌ** [ğurnīḳ] vezninde) Mışır'da bir karyedir; ʿAllāmetu'd-dünyā sāhibimiz Ömer b. Reslān el-Faḳīhu'ş-Şāfi' el-Bulḳīnī oradandır.

[ب ل ه ن]

الْبُهْنِيَّةُ [el-bulehniyet] (bā'nın zamımı ve lām'ın fethi ve nūn'un kesriyle) Refāhiyet ve vüs'at-ı ma'ṣet ve nizām-ı hāl ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ فِي بُهْنِيَّةٍ مِّنْ هُوَ فِي بُهْنِيَّةٍ مِّنْ هُوَ فِي بُهْنِيَّةٍ مِّنْ سَعَةٍ وَرَفَاهِيَّةٍ Mü'ellif bunu "ب،ل،ه" māddesinde dahi zikr eylemiştir.

[ب ن ن]

الْبِنَّةُ [el-bennet] (bā'nın ve nūn-ı müşeddedenin fethiyle) Hoş ve güzel rāyihaya denir. Ve bed ve müntin rāyihaya denir; cem'i بِنَانٌ [binān]dır, كِتَابٌ [kitāb] vezninde; tekülü: شَمِمْتُ مِنْهُ بِنَّةً طَيِّبَةً وَبِنَّةً مُنْتِنَةً أَيْ رَائِحَةً Ve āhū kısmının hāssatan kığının rāyihāsına denir. Ve

بِنَّةُ الْجُهَيْيِّ [Benne el-Cuheniyy] Sahābedir yāhūd bu yāy-ı tahtiyye ile dir. Ve

بِنَّةُ [Bennet] Kābul kazāsında bir mevzi' adıdır. Ve Bağdād kazāsında bir karyedir. Ve Endelus'te bir hısn adıdır.

الْمُبِينُ [el-mubinn] [ibnān] lafzından ism-i fā'ildir) Kığıları rāyihası olan āhū yatağına denir; yukālu: كِنَاسٌ مُبِينٌ أَيْ ذُو بِنَّةٍ

بِنَّةُ [Bunnet] (bā'nın zammiyle) Muhaddisinden Eyyüb b. Suleymān er-Rāzī ceddinin ismidir.

الْبِنُّ [el-benn] (bā'nın fethiyle) Bir yerde mukīm olmak ma'nāsınadır; yukālu: بِنٌّ بِالْمَكَانِ بِنًّا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَقَامَ بِهِ

الْإِبْنَانُ [el-ibnān] (hemzenin kesriyle) بِنٌّ [benn] ma'nāsınadır; yukālu: أَبْنٌ بِالْمَكَانِ بِمَعْنَى بِنٌّ

الْبِنَانُ [el-benān] [seḥāb] vezninde) Parmaklara 'alā-kavlin uçlarına denir; müfredi بِنَانَةٌ [benānet]tir; yukālu: بِنَانُهَا Ve Benū Esed yurdunda bir suyun ve bir dağın adıdır. Ve

Necd'de bir mevzi' adıdır.

بِنَانٌ [Bunān] [GURĀB] vezninde) Bir mevzi'dir. Ve muhaddisinden bir cemā'at isimleridir.

بِنَّانٌ [Bennān] [ŞEDDĀD] vezninde) Esāmīdendir: Dīnār b. Bennān muhaddistir yāhūd bu yā-yı tahtiyye ile dir. Ve Ḥarb b. Bennān ve Bennān b. Ya'kūb el-Kindī muhaddislerdir yāhūd bu tā-yı fevkiyye ile dir.

الْبِنَانَةُ [el-benānet] [seḥābet] vezninde) بِنَانٌ [benān] müfredidir ki zikr olundu. Ve bir mevzi'in ve bir kasrın ismidir.

الْبِنَانَةُ [el-bunānet] [ŞUMĀMET] vezninde) Çayırı ve çimeni çok merg-zāra denir. Ve 'Arabdan bir cemā'at ismidir; muhaddisinden Şābit el-Bunānī onlara mensūbdur. Ve Başra'da bir mahalle adıdır; Sa'd b. Lu'eyy b. Gālib'in ümm-i veledi olan بِنَانَةٌ [Bunānet]e mensūbdur ve Şābit-i merkūm orada dahi sākīn olmuştur.

التَّبْنِينُ [et-tebnīn] [tef'īl] vezninde) Koyunu yabana salıvermeyip besiyeye bağlamak ma'nāsınadır; yukālu: بَنَّ الشَّاةَ إِذَا أَزْتَبَطَهَا لَيْسَ يَسْتَبِطُهَا

الْبِنِينُ [el-benīn] [emīr] vezninde) Sāhib-i temkīn 'ākıl ve dānā ve ehl-i sebāt adama denir; yukālu: رَجُلٌ بِنِينٌ أَيْ مُتَّبِتٌ عَاقِلٌ Ve 'Abdulgānī b. Benīn muhaddistir.

الْبُنِّيُّ [el-bunniyy] [kummiyy] vezninde) Bir nev' balık adıdır, Nīl nehrinde olur. Ve Mūsā b. Hārūn nām muhadisin ve başka bir adamın lakablarıdır, gūyā ki بُنٌّ [bunn] lafzına mensūbdur.

الْبُبُّ [el-bunn] (bā'nın zammiyle) Bir nesnedir ki مُرِّيٌّ [murriyy] dedikleri turşu gibi ta'ām yedirmek için ittihāz olur.

nur ki murād bir türlü salata yāhūd turşu olacaktır. Şārih der ki Ḥekīm Dāvūd'un beyānına göre بُنُّ [bunn] Yemen diyārına mahsūs bir şecerin semeridir, bunduk mikdārı dāneleri olur, kabuğu soyulduktan yarısından iki pāre olur; tecfif-i rutūbāt ve su'āl ve balgamı ve nezelātı izāle ve feth-i südde için mücerrebdır; hālen kahve ağacı dedikleridir ki semerine kahve itlāk olunur, zuhūru karībū'l-‘ahd olmakla mü‘ellifin ‘asrında müte‘aref değil idi. Ve hālen ‘Arabistān’da dövülmüş kahveye بُنُّ [bunn] itlāk ederler. Evvālde ehl-i Yemen onun yaprağından ve dānelerinden turşu ve salata makūlesi yaparlar idi. Mütercim der ki Kātib Çelebi merhūm *Cihānnümā*’da tafsilēn zikr eylemiştir. Ve بُنُّ [Bunn] Esāmīdendir: Ebu'l-Ḳāsim b. el-Bunn ve Aḥmed b. ‘Alī el-Bunn muhaddislerdir.

الْبِنُّ [el-binn] (bā'nın kesriyle) Bedende kat kat semizlik eserine ve kuvvetine denir; ve minhu yukālu: **بِنُّ عَلَى بِنِّ أَيِّ طِرْقٍ** Ve müte‘affin ve bed-būy mahalle denir; yukālu: **مَكَانٌ بِنُّ أَيِّ الْمُتَيْنِ الرَّائِحَةِ**

بُنُّ [ben] (bā'nın fethi ve nūn-ı muhaffefenin sükūnuyla) بَلُّ kelimesinde lügattir ki idrāb içindir.

الْبِنْبَانُ [el-benbān] **بُنْبَانٌ** [şerşār] (vezninde) İşe denir, ‘amel ma'nāsına. Ve kötü ve kem söze denir; yukālu: **أَتَى بِالْبِنْبَانِ أَيِّ الْمُطْعِيِّ** Ve Temīm yurdunda bir su adıdır.

بُنَيْنٌ [Buneyn] **زُبَيْرٌ** [zubeyr] (vezninde) İbn İbrāhīm el-Ḳureşī'dir ki muhaddistir.

[ب و ن]

الْبُونُ [el-Bevn] **عَوْنٌ** [‘avn] (vezninde) Ye-

men ülkesinde iki memleket adıdır, birine بُونُ [Bevn]-i A'elā ve birine بُونُ [Bevn]-i Esfel derler, Ḳur'ān-ı mübīnde mezkūr olan bī'r-i mu'attala ve kasr-ı müşeyyedinde her biri birinde vākī'dir. Ve

بُونُ [bevn] Masdar olur, fazl ve meziyet cihetiyle āhere rācih ve gālib olmak ma'nāsına; yukālu: **بَانَهُ بَيْتُهُ بَيْنًا بَانَهُ بُونًا مِثْلَ بَانَهُ فِي الْفَضْلِ وَالْمَرْيَةِ**

الْبُونُ [el-būn] (bā'nın zammı ve fethiyle) İki nesne arasında olan mesāfeye denir; yukālu: **بَيْنَهُمَا بُونٌ بَعِيدٌ أَيِّ مَسَافَةٍ بَعِيدَةٍ** Ve bilād-ı Muzeyne'de bir mevzi' adıdır. Ve Yemen'de bir belde ve Herāt kazasında bir karye adıdır.

تَلُّ بُونَى [Tellu Būnā] (**شُورَى** [şūrā] vezninde) Kūfe'de bir karyedir.

الْبِيَوَانُ [el-buvān] (bā'nın zammı ve kesriyle) Çadırın ve alaçığının direğine denir; cem'i **أَبْوَانَةٌ** [ebvinet]tir, **أَجْوِبَةٌ** [ecvibet] vezninde ve بُونُ [būn] gelir bā'nın zammıyla ve بُونُ [buven] gelir, **صُرَادٌ** [şurad] vezninde.

بَانَةٌ [Bānet] **دَانَةٌ** [dānet] (vezninde) Bint Behz b. Ḥakīm'dir ki bir dāsītānlı hatundur. Ve 'Amr b. Bāne el-Muğannī nevādīr ve garā'ib sāhibi bir kimse idi.

الْبُونَةُ [el-bevnet] (bā'nın fethiyle) Küçük kızcağıza denir, bint-i sağır ma'nāsına.

بُونَةٌ [Būnet] (bā'nın zammıyla) İfrīkiyye'de bir beldedir. Şārihu'l-*Muvatta'* Mervān b. Muḥammed el-Būnī ve Şeyhu't-tarīka Aḥmed b. 'Alī el-Būnī oradandır. Ve bir vādī adıdır. Ve Velīd b. İbbān b. Būne muhaddistir. Ve 'Abdumelik b. Būnuh ki bā'nın ve nūn'un zammıyladır, bir şeyh-i Endelüsüdür; İbn Diḥye ondan rivāyet-i hadīs eyledi.

بُؤَانَةٌ [Buvānet] [ثُمَّامَةٌ] [sumāmet] vezninde) Yenbu^c verāsında bir yastım dağın adıdır. Ve Benū Cuşem yurdunda bir su adıdır. Ve Benū Uqayl yurdunda dahi bir su adıdır.

بُؤَانٌ [Şi'bu Bevvān] [شَدَادٌ] [şeddād] vezninde) Fāris ülkesinde bir mevzi^c adıdır ki cinān-ı erba^c-ı dünyeviyyenin biridir; diğerleri Ğūṭa-i Dimaşq ve Soğd-ı Semerkand ve Ubulle-i Başra'dır.

بُؤَانَاتٌ [Būvānāt] (bā'nın zammıyla) Yine Fāris diyārında bir mevzi^cdir.

أَلْبَانٌ [el-Bān] [حَالٌ] [hāl] vezninde) Mışır'da bir karyedir. Ve Neysābūr'da bir karyedir. Ve bir şecer ismidir ki semerinin dāneleri olur, ondan latif dühn ittihāz olunur. Bu şecer bādiye eşcārındandır ve Arabistān bilādında dahi bāğçelerde yetiştirilmişlerdir; düz ve doğru ve varakı söğüt varakına şebih olur, dānesine حَبُّ الْبَانَ [ḥabbu'l-bān] ve فُسْتُقُ الْهَآوِيَةِ [fustuqu'l-hāviyet] ve Fāriside tohm-ı gāliye derler. Ve şecerine Türkide sorkun ağacı ve ban ağacı derler. Şu'arā-yı Arab kadd-i mahbūbu ona teşbih ederler. Dānesini sirke ile tılā bereş ve nemeş ve kelef ve haşaf ve behak ve cereb ve se'afe ve takaşşür-i cild 'arızasına nāfi^c ve sirke ile şürb ciğerin ve tihālin salābetine müfiddir. Ve bir miskālini şürb hāssatan kay^c-i balgamīye mü'essirdir.

ذُو الْبَانَ [Zu'l-Bān] Bir mevzi^c adıdır. Ve bir cebel ismidir.

أَبْوَانٌ [Ebvān] (hemze-i meftūha ile) Dimyāṭ kazāsında bir karyedir. Ve Şa'īd diyārında iki karyedir.

أَلْبُوَيْنٌ [el-Buveyn] [زُبَيْرٌ] [zubeyr] vezninde) Bir mevzi^cdir.

بَانُوِيَةٌ [Bānūyet] (nūn'un zammıyla) 'Abdulbākī nām imām-ı nahvīnin pederi ismidir. Ve Ṭāhir b. Ebī Bekr nām muhad-disin cedd ismidir.

[ب ه ن]

أَلْبَيْهَنُ [el-beyhen] [حَيْدَرٌ] [ḥayder] vezninde) نَسْتَرَنُ [nesteren] ismidir ki Mışır gülü dedikleri ak ve latif çiçektir.

أَلْبَهْنَانَةٌ [el-behnānet] (bā'nın fethiyle) Tayyibetu'n-nefs ve'r-rāyiha olan 'alā-kavlin tekellümde ve sār'ir 'āmelde nerm ve mülāyim ve rıfk ve letāfet üzere olan hatuna denir. Ve sebük-rūh ve dā'imā şen ve handān olan hatuna denir; yukālu: **إِمْرَأَةٌ بَهْنَانَةٌ أَيِ الطَّيْبَةُ النَّفْسِ وَالرَّائِحَةُ وَاللَّيْنَةُ فِي عَمَلِهَا وَمَنْطِقِهَا وَكَذَا الضَّحَاكَةُ الْخَفِيفَةُ الرُّوحِ**

بَهَانٌ [Behāni] [قَطَامٌ] [kaṭāmi] vezninde) Bir 'avret ismidir.

أَلْبَاهِينُ [el-bāhīn] Bir nev^c hurmā ismidir, yāhūd bir cins hurmā ağacıdır ki her dem bahārdır, her mevsimde yeni çiçekleri ve cā-be-cā mübsire ve murtibe ve müsmire dalları eksik olmaz.

أَلْبَهْوَيْيَةٌ [el-behveniyet] [بَهْمَنِيَّةٌ] [behmeniyet] vezninde) Kermāniyye ile Arabiyye beyninde olan deveye denir ki murād bu iki cinsten mütevellid olandır, **بُحْتِيٌّ** [buḥtiyy] ta'bir olunur ki **بُحْتُ نَصْرٌ** [buḥtu nuşar]a mensūbdur.

[ب ه ك ن]

أَلْبَهْكُنْ [el-behken] [جَعْفَرٌ] [ca'fer] vezninde) Ter ü taze ve nāzük-beden civāna denir; mü'ennesi **بَهْكَنَةٌ** [behkenet]tir. Ve şebāba dahi vasf olur; yukālu: **عُلَامٌ وَشَابٌ بَهْكُنٌ وَجَارِيَةٌ بَهْكَنَةٌ أَيِ غَضٌّ وَيُقَالُ شَبَابٌ بَهْكُنٌ**

أَلْتَّبَهُكُنْ [et-tebehkun] [تَدَخْرُجٌ] [tedaḥruc] vezninde) Kıçığı büyük karı **بَهْكَنَةٌ** [behkenet]

revişiyle yürüme ma'nāsındır; yukālu: تَبْهَكْتِ الْعَجْرَاءُ فِي مَشْيِهَا إِذَا مَشَتْ مَشْيَةَ الْبَهْمَكَةِ

[ب ه م ن]

الْبَهْمُنُ [el-behmen] [جعفر] [ca'fer] vezninde) Bir nebāt köküdür ki galiz turp köküne şebih ve ekseri eğri olur; ahmer nev'i olur ki kızıl behmen derler ve ak nev'i olur ki ak behmen ta'bir olunur. 'Aşşāblar kat' ve tecfif ederler; hafakān-ı bāride nāfi' ve kalbi be-gāyet mukavvī ve takviyet-i cimā'da mü'essirdir. Ve

بَهْمُنُ [Behmen] Bir recül ismidir ki murād kudemā-yı mülük-i İrān'dan birinin ismidir ki Behmen b. Esfendiyār b. Kuştāsb'dır.

بَهْمَنْمَاهُ [behmenmāh] Şühūr-i Fārisiyyeden on birinci ayın ismidir ki evvelkisi ferverdīn-māh 2) ürdibihişt-māh 3) hurdād-māh 4) tūr-māh 5) murdād-māh 6) şehriver-māh 7) mihr-māh 8) ābān-māh 9) āzer-māh 10) dey-māh 11) behmen-māh 12) isfendermüz-māh olacaktır.

[ب ي ن]

الْبَيْنُ [el-beyn] [زَيْن] [zeyn] vezninde) Azdāddandır, cüdālīk, firkat ma'nāsındır; yukālu: وَقَعَ بَيْنَهُمْ بَيْنَ أَيِّ فِرْقَةٍ Ve vuslat ma'nāsındır; yukālu: تَقَطَّعَ بَيْنَهُمَا أَيِّ وَضَلَهُمَا Ve isim olur, niteki şimdi zikr olundu. Ve zarf-ı mütemekkin olur, ya'nī zarf-ı mübhem olup ikiye ve ziyādeye yāhūd bunların nā'ibine izāfetle ma'nāsı mütebeyyin olur. Kāle'ş-şārih kavluhu ta'ālā: ﴿لَقَدْ تَقَطَّعَ بَيْنَكُمْ﴾ عَلَى قِرَاءَةِ الرَّفْعِ فَهُوَ الْإِسْمُ بِمَعْنَى الْوَضَلِ وَعَلَى قِرَاءَةِ الرَّفْعِ فَهُوَ التَّضْبِ فَهُوَ ظَرْفٌ Ve

بَيْنُ [beyn] Iraklığa denir; yukālu: بَيْنَهُمَا بَيْنُ Ve iki nesne aralığında olan halel ve vasata denir ki aralık ta'bir olunur,

meselā جَلَسَ وَسَطَهُمْ derler, جَلَسَ بَيْنَ الْقَوْمِ ma'nāsına. Ve لَقِيَهِ بُعِيدَاتٌ derler; بُعِيدَاتٌ [bu'aydāt] musaggar bünyesiyle ve بَيْنُ kelimesine muzāf olarak أحيانًا ma'nāsındır ki "Mülākātın aralığını bir zamān açtıktan sonra mülākī olup ba'dehu yine açıp sonra yine mülākī oldu" demektir. Ve

بَيْنُ [beyn] ve

بَيْنُونَةُ [beynūnet] [كَيْنُونَةُ] [keynūnet] vezninde) Müfārakat ma'nāsındır; yukālu: بَانُوا بَيْنًا وَبَيْنُونَةً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا فَارَقُوا Ve

بَيْنُ [beyn] ve

بَيْنُونَةُ [beynūnet] ve

بِيُونُ [buyūn] [فُعُودُ] [ku'ūd] vezninde) Cüdā olmak ma'nāsındır; yukālu: بَانَ الشَّيْءُ بَيْنًا بَانَ الْمَرْأَةُ عَنِ الرَّجُلِ إِذَا انْفَصَلَتْ عَنْهُ بِطَلَاقٍ

الْبَيْنُ [el-bīn] (bā-yı meksüre ile) Nāhiye ma'nāsındır. Ve iki arz aralığında olan fasl ve sınıra denir. Ve galiz yüksek yere denir. Ve göz erimi mesāfeye denir. Ve Necrān kurbünde bir mevzi' adıdır. Ve Hīre kurbünde ve Medīne kurbünde birer mevzi' adıdır. Ve Firūzābād-ı Fāris kazāsında bir karye adıdır. Ve Bağdād ile Defāc aralığında bir nehr adıdır.

الْإِبَانَةُ [el-ibānet] [إِقَامَةُ] [ikāmet] vezninde) Kesmek ma'nāsındır; yukālu: إِذَا أَبَانَهُ فَطَعَهُ Ve bir nesneyi vāzih ve 'ayān kılmak ma'nāsındır; tekūlu: أَبَنْتُ الشَّيْءَ إِذَا أَوْضَحْتَهُ Ve vāzih ve 'ayān olmak ma'nāsındır; yukālu: ضَرَبَهُ فَأَبَانَ رَأْسَهُ مِنْ إِذَا انْضَحَ Ve ayırmak ma'nāsındır; yukālu: ضَرَبَهُ فَأَبَانَ رَأْسَهُ مِنْ جَسَدِهِ أَيِّ فَصَلَهُ Ve kızı kocaya vermek ma'nāsındır ki pederi hānesinden fasl ve ib'ād eder; yukālu: أَبَانَ بِنْتَهُ إِذَا زَوَّجَهَا

الْبَائِنُ [el-bā'in] 'Akd-i cedīde ihtiyāc vec-

hiyle mutallaka olan hatuna denir; yukālu: **إِمْرَأَةٌ بَائِنٌ أَيْ مُنْفَصَلَةٌ عَنْ زَوْجِهَا بِطَلَاقٍ** Ve şol adama denir ki sütüni sağacağı hayvānın solundan gelip sağmağa başlar ola, niteki **مُعَلِّي** [mu'allī] sağından gelen adama denir. Ve kirışten pek irak ya'nī pek meydānlı olan yaya denir, **بَائِنَةٌ** [bā'inet] dahi denir; yukālu: **قَوْسٌ بَائِنٌ وَبَائِنَةٌ إِذَا بَانَتْ عَنْ وَتَرِهَا كَثِيرًا** Ve dibi irak olan geniş kuyuya denir.

الْبَائِنَةُ [el-bā'inet] Tatlıkaya sıfat olur, hā'sız vasf olmaz; şol talāka denir ki zevc istircā-ı mutallakaya mālīk olmayıp 'akd-i cedīde muhtāc ola; yukālu: **تَطْلِيقَةُ بَائِنَةٍ أَيْ ذَاتٍ** **تَطْلِيقَةُ بَائِنَةٍ أَيْ ذَاتٍ** **عَيْشَةٍ رَاضِيَةٍ** Ve bu kabīlindedir.

الْبَيَانُ [el-beyān] [عَيَانٌ] [ayān] vezninde) Bel-li ve vāzih ve āşikāre olmak ma'nāsınadır; yukālu: **بَانَ الشَّيْءُ بَيَانًا إِذَا اتَّضَحَ** Ve bu ma'nāda müte'addī olur; tekūlu: **بِنْتُ الشَّيْءِ** **أَبِينُ أَيْ أَوْضَحُهُ وَعَرَفْتُهُ** **فَهَمْتُ** Şārihin beyānına göre **بَيَانٌ** [beyān] vuzūh ve zuhūr ma'nāsına ism dahi olur.

الْبَيْيْنُ [el-beyyin] [سَيِّدٌ] [seyyid] vezninde) Vasftur, vāzih ve āşikāre nesneye denir; cem'ī **أَبْيَانًا** [ebyinā] gelir, **هَيِّينٌ** [heyin] ve **أَهْيَانًا** [ehyinā] gibi. Ve fasih ve sühan-ver adama denir; cem'ī **أَبْيَانًا** [ebyinā] ve **كُرْمَاءٌ** [kuremā] vezninde; yukālu: **رَجُلٌ بَيِّينٌ أَيْ فَصِيحٌ**

التَّبْيِينُ [et-tebyīn] [تَفْعِيلٌ] [tef'il] vezninde) Bu dahi vāzih ve āşikāre olmak ve vāzih ve āşikāre kılmak ma'nālarına lāzım ve müte'addī olur; tekūlu: **بَيَّنْتُهٗ أَيْ أَوْضَحْتُهُ وَبَيَّنَّ** **الشَّيْءُ إِذَا اتَّضَحَ** **بَيَّنَّ بِشَّهَادَةٍ إِذَا**

زَوَّجَهَا Ve ağacın henüz yaprakları belir-mek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: **بَيَّنَّ الشَّجَرَ إِذَا بَدَأَ وَرَفُهُ وَظَهَرَ أَوَّلُ مَا يَبْنُتُ** Ve hayvānın boynuzu tümüp zuhūr eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: **بَيَّنَّ الْقَرْنَ إِذَا نَجَمَ**

التَّبْيِينُ [et-tebyīn] [تَفْعِيلٌ] [tef'il] vezninde) ve **الْإِسْتِبَانَةُ** [el-istibānet] Bunlar da vāzih ve 'ayān kılmak ve vāzih ve 'ayān olmak ma'nālarına müte'addī ve lāzım olur; yukālu: **تَبَيَّنْتُهٗ وَاسْتَبَيْتُهُ أَيْ أَوْضَحْتُهُ وَتَبَيَّنَّ الشَّيْءُ** **وَاسْتَبَانَ إِذَا اتَّضَحَ**

التَّبْيَانُ [et-tibyān] (tā'nın kesri ve fethiyle) **بَيَانٌ** [beyān] gibi masdardır. Ve vāzih ve āşikāre kılmak ma'nāsınadır. Ve bunda tā'nın kesri şāzıdır, zīrā masādır tā'nın fet-hiyle **تَفْعَالٌ** [tef'al] üzere gelir; yukālu: **بَانَ الشَّيْءُ بَيَانًا وَتَبْيَانًا إِذَا أَوْضَحَهُ**

المُبَيِّنُ [el-mubīn] (mīm'in zammıyla) **مُعِينٌ** [mu'in] vezninde) ve

المُبْيِينُ [el-mubyin] [مُحْسِنٌ] [muhsin] veznin-de) **إِبَانَةٌ** [ibānet]-i re'sten ism-i fā'ildir.

المُبَايَنَةُ [el-mubāyenet] [مُفَاعَلَةٌ] [mufā'let] vezninde) Cüdā olmak ma'nāsınadır; yukālu: **بَايَنَةٌ إِذَا هَاجَرَهُ**

التَّبَايُنُ [et-tebāyun] [تَفَاعُلٌ] [tef'aul] veznin-de) Ayrılışmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَبَايَنَّا** **أَيْ تَهَاجَرْنَا**

الْبَيْوُنُ [el-beyūn] [صَبُورٌ] [şabūr] vezninde) **بَائِنٌ** [bā'in] gibi dibi derin geniş kuyuya denir; yukālu: **بِئْرٌ بَائِنٌ وَبَيْوُونٌ أَيْ الْبُعِيدَةُ الْقَعْرِ الْوَاسِعَةُ**

غُرَابُ النَّبِينِ [ğurābu'l-beyn] 'Arablar bunun-la firāk ve hicrāna tetayyür ederler, murād ala kargadır yāhūd burnu ve ayakları kızıl olan kargadır ki ekin kargası dedikleridir. Ammā siyāh kargaya ki kuzgun dedikle-ridir, ona **حَاتِمٌ** [hātīm] ıtlāk ederler, kat'ı firākı hatm ve icāb eder zu'munda olduk-

ları için.

بَيْنَ بَيْنَ [beyne beyne] (mükerreren nūn'ların feth üzere binālarıyla) İyi ile kötü arasında miyāne olan nesne demektir; yukālu: هَذَا الشَّيْءُ بَيْنَ بَيْنَ أَيُّ بَيْنَ الْحَجِيدِ وَالرَّيْدِ Bunlar iki ism olup ba'dehu ism-i vāhid kılınıp ve āhirleri feth üzere mebnī oldu. Ve hemze-i بَيْنَ بَيْنَ dedikleri hemze-i muhaffefe olacaktır, ya'nī hemzenin hareketine muvāfık ve mülāyim olan harf-i 'illet beyninde kılınmıştır. Meselā eger hemze meftūh ise hemze ile elif beyninde telaffuz olunur, سَأَلَ gibi ve eger meksūr ise hemze ile yā' beyninde olur سَمِمَ gibi ve eger mazmūm ise hemze ile vāv miyānında olur, لَوْمٌ gibi. Şārih der ki hemze-i بَيْنَ بَيْنَ kat'ā ibtidāda vāki' olmaz, zīrā sākin gibi za'iftir ve za'findan nāşī بَيْنَ itlāk olundu.

بَيْنَا [beynā] (elif-i maksūre ile aslı بَيْنَ idi, nūn'un fethiyle işbā' olunmakla elif tahaddüs eyledi) ve

بَيْنَمَا [beyne-mā] (kelimesi ki ما ziyāde olunmuştur) İki de kelimāt-ı ibtidādandır; yukālu: بَيْنَا نَحْنُ كَذَا وَبَيْنَمَا نَحْنُ كَذَا إِذْ حَدَّثَ كَذَا Ya'nī "Biz o esnāda iken nāgāh şöyle bir iş zuhūr eyledi." Aşma'ī dedi ki بَيْنَا kelimesinin mevzi'ine بَيْنَ lafzı vaz' olunmak sahīh olursa mā-ba'di mecrūr olur, ke-kavli'ş-şā'ir: "بَيْنَا تَعْتَمِدُ الْكُفَمَاةَ وَرَوْغِهِ || يَوْمًا أُتِيحَ لَهُ جَرِيءٌ" Ve Aşma'ī'den mā'-adā nühāt بَيْنَا ve بَيْنَمَا kelimelerinin mā-ba'dlarını mubtedā ve haber olmak üzere merfū' kıldılar.

الْكَوَاكِبُ الْبَيْنَاتِيَاثُ [el-kevākibu'l-beyāniyyāt] (bā'nın fethiyle) Şol kevkelerdir ki menāzilden olmamakla onlara şems ve kamer nāzil olmazlar, Kūṭb ve Cedy ve Ferkadān gibi.

بِيَّانٌ [Beyyān] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Esmādandır. Ebū 'Alī b. Beyyān sāhib-i kerāmāt zāhid-i ma'rūftur.

بِيَّانَةٌ [Beyyānet] (جَبَانَةٌ [cebbānet] vezninde) Mağrib'de bir karyedir; Hāfīzu'l-*Musned* Kāsim b. Aşbağ el-Beyyānī oradandır ve Muḥammed b. Suleymān el-Muḥrī o karyenin beldesine mensūbdur ki Merrākeşī'dir.

بِيَّانٌ [Beyān] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Endelus'te Baṭalyevs kazāsında bir mevzi'dir. Ve Yūsuf b. el-Mubārek el-Bīnī ki bā'nın kesriyledir, muhaddistir.

بَيْنُونٌ [Beynūn] (جَيْحُونٌ [ceyhūn] vezninde) Yemen'de bir hısn adıdır.

بَيْنُونَةٌ [Beynūnet] Baḥreyn kazāsında bir karyedir. Ve

بَيْنُونَةُ الدُّنْيَا [Beynūnetu'd-Dunyā] ve

بَيْنُونَةُ الْقَضْوَى [Beynūnetu'l-Ḳuṣvā] Benī Sa'd şikkında iki karyedir.

بَيْنَةٌ [Beynet] (قَيْنَةٌ [qaynet] vezninde) Beyne'l-Ḥaremeyn Vādi'r-Ruveyse'de bir mevzi'dir; Kuşeyyir nām şā'ir onu işbu: "أَلَا شَوْقَ لَمَّا هَجَّجْتِكَ الْمَنَازِلُ || بِحَيْثُ التَّقْتُ" beytiyle medh ve senā eylemiştir. Ve tesniye itibār eylemiştir, tarafānı tasavvuruyla.

نَجَرَ بِعَوْنِهِ تَعَالَى

FASLU'T-TĀ'Ī'L-FEVKİYYE

(فَضْلُ التَّاءِ الْفَوْقِيَّةِ)

[ت أن]

التَّتَاؤُنُ [et-tetā'un] (tā-yı fevkiyye ve hemze ile tefā'ul [tefā'ul] vezninde) Hile ve hud'a eylemek ma'nāsınadır, تتَاؤُنُ [tetāvun] gibi; yukālu: تَتَاءَنَ الرَّجُلُ الصَّيْدَ تَتَاؤُنًا وَتَتَاوَنَ تَتَاؤُنًا إِذَا حَدَعَهُ وَاحْتَالَهُ يَغْنِي جَاءَهُ مِنْ هُنَا مَرَّةً وَمِنْ هُنَا مَرَّةً

[ت ب ن]

التَّبْنُ [et-tibn] (tā'nın kesriyle ve fethiyle) Samana denir. Ve şerîf ve civân-merd olan zî-şān adama denir; yukālu: هُوَ تَبْنٌ أَيُّ سَيْدٍ سَمَّحٍ وَشَرِيفٍ Ve sibā'dan kurda denir. Ve şol büyük kâseye denir ki yirmi adama kifâyet eder ola; yukālu: شَرِبَ تَبْنًا مِنَ اللَّبَنِ وَهُوَ قَدَحٌ يُرْوَى الْعَشْرِينَ

التَّبْنُ [et-tebn] (tā'nın fethiyle) Davara saman vermek ma'nāsınadır; yukālu: تَبْنُ الدَّابَّةِ تَبْنًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَطْعَمَهَا التَّبْنَ

التَّبْنُ [et-teben] (fethateynle) ve

التَّبَانَةُ [et-tebānet] [selāmet] vezninde) Rüşd ve fetānetli zîrek olmak ma'nāsınadır ki dekāyık-ı umūra ittīlā'a kudretten 'ibārettir; yukālu: تَبِنَ الرَّجُلُ تَبْنًا وَتَبَانَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا فَطِنَ

التَّبْنُ [et-tebin] [ketif] vezninde) Hurde-bîn zîrek ve dānā adama denir; yukālu: رَجُلٌ تَبِنٌ أَيُّ فَطِنٌ دَقِيقٌ النَّظَرِ Ve eliy-le her nesneyi oynar olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ تَبِنٌ أَيُّ يَغْبَثُ كُلَّ شَيْءٍ

التَّبْتِينُ [et-tetbīn] [tef'īl] vezninde) Bu dahi fetānetli zîrek ve hurde-bîn olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَبَّتَ الرَّجُلُ بِمَعْنَى تَبِنَ

التَّبْبَانُ [et-tebbān] [şeddād] vezninde) Saman satıcıya denir. Ve Mūsā b. Ebī

‘Osmān et-Tebbān ve İsmā'īl b. el-Esved et-Tebbān muhaddislerdir.

التَّبْبَانُ [et-tubbān] [rummān] vezninde) ‘Avret-i mugallaza yerini setr edecek küçük serāvile denir ki tahrīfle tuman ve iç don ta'bir olunur; yukālu: صَلَّى فِي تَبْبَانٍ أَيُّ مُتَرَجِمٍ مِثْلُ سَرَائِيلَ صَغِيرٍ يَسْتُرُ الْعَوْرَةَ الْمُعْلَطَةَ ki mu'arrebātta ten-bān-ı Fārisī mu'arربی olmak üzere mersūmdur, bedeni hıfz edici ma'nāsına olup ba'dehu serāvīl-i mezbūrda 'alem oldu. Ve Muḥammed b. Tubbān muhaddistir.

الْإِتْبَانُ [el-ittibān] (tā-yı müşeddede ile ifti'āl [ifti'āl] vezninde) Ayağa tuman giymek ma'nāsınadır; yukālu: إِتْبَنَ الرَّجُلُ إِذَا لَبَسَ التَّبْبَانَ

تُبَّانٌ [Tubān] [gūrāb] vezninde) yāhūd رمان [rummān] vezninde tā'nın kesriyle de zebān-zededir) Tubba' el-Ḥimyerī lakabıdır; ona Es'adu Tubbān dahi derler idi; Beyt-i şerīfi ibtidā iksā eden budur. Ve Ḥuseyn b. 'Alī b. Tubān et-Tubānī ki gūrāb [gūrāb] veznindedir, muhaddistir; bunu nūn'la tūnā zabt edenler vehm eylediler.

تَوْبَنٌ [Tevben] [fevfel] vezninde) Nesef kazāsında bir karyedir; 'allāme Ebū Bekr b. Muḥammed b. Aḥmed ve Loḳ mān b. 'Isā ve Cafer b. Muḥammed el-Muḥaddiṣūn et-Tevbeniyyūn oradandır.

تَبْنِينٌ [Tebnīn] (tā'nın fethiyle) Bir belde-dir; muhaddisinden Eyyūb b. Ebī Bekr b. Ḥuṭlubā' et-Tebnīnī ondandır.

[ت ر ن]

تُرُنٌ [Turen] [zuffer] vezninde) Yemen'de bir mevzi'dir.

التُّرْنَى [et-turnā] [ḥublā] vezninde) Fāhişe demektir; 'Arablar sebb ve dūşnām

mevki'inde cevārī kısmına ve fāhişeye **تُرْنَى** [turnā] ve harām-zādeye **إِبْنُ تُرْنَى** [ibnu turnā] ta'bir ederler. Ve bu "ر،ن،و" mad-desinde me'hūz olmak cā'izdir, zīrā **رُنَيْتِ** derler mechūl bünyesiyle, **أَدِيمَ النَّظْرِ** ma'nāsına. Mü'ellif bunu "ر،ن،و" mād-desinde dahi sebt eyledi. Ve *Lisānu'l-ʿArab*'da ba'zılar vezni **فُعْلَى** [fu'elā] dediler, fācire ma'nāsına ve ba'zılar **تُفَعِّلُ** [tufu'ile] dediler, fi'l-i müstakbel-i mechūl olup ba'dehu fācired e ʿalem olmuştur.

[ت ف ن]

التَّفَنُّ [et-tefen] (tā'nın ve fā'nın fethiyle) Kīre denir; yukālu: **فِي ثُوبِهِ تَفَنٌّ أَيْ وَسَخٌّ**

[ت ق ن]

الإِتْقَانُ [el-itqān] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi muhkem ve üstivār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **أَتَقَّنَ الْأَمْرَ إِذَا أَحْكَمَهُ**

التِّقْنُ [et-tiḡn] (tā'nın kesriyle) Sırışt ve tabī'at ma'nāsınadır; yukālu: **الْكَرْمُ مِنْ تِقْنِهِ** Ve uz ve üstāz adama denir; yukālu: **هُوَ تِقْنٌ أَيْ حَادِقٌ** Ve selefte bir tīr-endāz adıdır ki tīr-endāzlığı darb-ı meseldir. Şārih der ki *Mustakṣā*'da "زَمَى مِنْ إِبْنِ" **تِقْنٌ** "unvānyıladır, ismi ʿAmr olmak üzere mersūmdur. Ve

تِقْنٌ [tiḡn] Kuyunun dibinde kalan müteʿaffin kara balçığa denir. Ve arkların ve cedvellerin ve su akıntılarının diplerine çöken balçığa denir.

التَّتَقُّنُ [et-tetḡn] (**تَفْعِيلٌ** [tef'īl] vezninde) Çamurlu su ile tarla suvarmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَتَّقُوا أَرْضَهُمْ إِذَا سَقَوْهَا** **بِالْمَاءِ الْخَائِرِ لِتَجُودَ**

[ت ك ر ن]

تَاكُرُّنَى [Tākurunnā] (zāmmeteynle ve nūn'un teşdidi ve kasr ile) Endelus'te bir

karyedir.

[ت ل ن]

التُّلُنَةُ [el-tulunnet] (zāmmeteynle ve feth-i tā'yla da lügattir) Eglenip kalmağa denir, **لُبْتُ** [lubs] ma'nāsına. Ve hācet ma'nāsınadır; tekūlu: **بِهِ تُلَّتِي أَيْ حَاجَتِي**

التُّلُونُ [et-tulūn] ve

التُّلُونَةُ [et-tulūnet] (tā'ların zammıyla) **تُلُنَةُ** [tulunnet] ma'nāsınadır.

تَلَانٌ [telān] (tā'nın ve nūn'un fethiyle) **الْآنُ** [el-ān] ma'nāsınadır ki şimdi ve henüz ma'nāsınadır. Şārihin beyānına göre aslı **الْآنُ** idi, tahfif olunup **لَانَ** oldu, hemze bedeli tā' idhāl oldu.

[ت ن ن]

التَّنُّ [et-tinn] (tā'nın kesri ve nūn'un teşdidiyle) Misl ve kırn ve hemtā ma'nāsınadır; yukālu: **فُلَانٌ تَنُّ فُلَانٍ أَيْ مِثْلُهُ** **وَقَوْنُهُ**

تِنٌّ [et-tenīn] (**أَمِيرٌ** [emīr] vezninde) **تِنٌّ** [tinn] ma'nāsınadır.

الإِيتَانُ [el-itnān] (hemzenin kesriyle) Ba'īd olmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَتَنُّ الرَّجُلُ إِذَا** **بَعُدَ** Ve maraz çocuğu büyütmeyip hīre, cura komak ma'nāsınadır; yukālu: **أَتَنُّ الْمَرَضُ الصَّبِيَّ إِذَا فَصَعَهُ فَلَا يَسْبُ**

تَنَّةٌ [Tennet] (**جَنَّةٌ** [cennet] vezninde) Esmādandır: **تَالْحَا** b. **إِبْرَاهِيمَ** b. **تَنَّة** muhaddistir.

التَّتِنُّ [et-tinnīn] (**سِكِّيتٌ** [sikkīt] vezninde) Ejdehāya denir; yukālu: **رَأَيْتُ فِي الْبَادِيَةِ تَتِينًا** **أَيْ حَيَّةً عَظِيمَةً** **شَوْلَ بَيَازَ هَافِيَّ** şekle itlāk olunur ki cesedi burūc-ı sittede, kuyruğu yedinci burctadır. Ve kuyruğu ince ve siyāh ve büklümdür. Ve şekl-i mezbūr kevākib-i seyyāre tenak-

külü gibi tenakkul eder, Fārisīde ona Heş-tenber derler,

Cevherī felekte bir mevzî olmak üzere tefsîr eylemekle vehm eylemiştir, lâkin mü'ellif dahi beyānda ikmāl eylememiştir, zîrâ kütüb-i ri'yāziyâtta meşrûh olduğu üzere تَيْنُنْ [tinnîn]-i felek re's ve zeneb 'uk-deleri olan medār ve memerre itlāk olunur ki mā-beynleri altışar burc itibār olunmuştur. Ve şems ve kamer o 'ukdeteynde dakîka-i vāhidede müctemî' olsalar küsûf ve husûf vākî' olur. Ve re'sînden itibār ile zeneb yedinci burca müntehîdir. Bundan başka kutb-ı şimālîye dolanmış bir ejdehâ sûreti dahi vardır, lâkin murād sûret-i evveldir. Ve

تَيْنُنْ [Tinnîn] İbrāhîm b. el-Mehdî laka-bıdır. Pek semiz olmakla mülakkab olmuştur. Ve akyāl-i Yemen'de Şuraḥbîl b. 'Amr'ın kılıcı ismidir.

التَيْنَانُ [et-tīnān] (tā'nın kesriyle) Sibā'dan kurda denir. Ve bir nesnenin örneğine denir; yukālu: هُوَ عَلَى تَيْنَانِهِ أَي مِثَالِهِ Zāhiren bunun aslı تَيْنَانٌ [tinnān]dır, teşdîd ile دَيْنَانٌ [dinnār] ve دَيْنَارٌ [dīnār] gibi.

المُتَائِنَةُ [el-mutānnet] (nūn'la مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Mukāyese ma'nāsınadır; yukālu: تَائِنٌ بَيْنَهُمَا إِذَا قَائِسٌ

التَتْنَةُ [et-tentenet] [زلزلة] [zelzelet] vezninde) Bir adam eski yārān ve asdikāsını terk edip sâ'ire yār ve hem-dem olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَتْنَتَ الرَّجُلُ إِذَا تَرَكَ أَصْدِقَاءَهُ وَصَاحِبَ غَيْرِهِمْ

[ت و ن]

الثُونُ [et-tūn] (tā'nın zammıyla) Çocukların paçavradan yaptıkları topa denir ki onunla oynarlar. Ve Ḥorāsān'da bir bel-

dedir ki Qāyîn kurbündedir; a'lāmdan İsmā'îl b. Ebî Sa'd et-Tūnî ve Aḥmed b. Muḥammed b. Aḥmed et-Tūnî oradandır.

ثُونَةٌ [Tūnet] Selefte Dimyāṭ kurbünde bir cezîre idi, hâlen su basmakla magmûrdur; a'lāmdan 'Ömer b. Aḥmed ve 'Amr b. 'Alî ve Sâlim b. 'Abdullāh ve 'Abdulmu'min b. Ḥalef et-Tūniyyūn oradandır.

التَّائُونُ [et-tetāvun] [تَفَاعُلٌ] [tefā'ul] vezninde) Mehmûz olan تَتَائُونٌ [tetā'un] ma'nāsınadır ki zikr olundu; yukālu: تَتَائُونُ الصَّيْدِ بِمَعْنَى تَتَاءٍ تَتَائُونُ [el-etūn] Külhana denir, niteki "أت،ت،ن" māddesinde zikr olundu.

[ت ه ن]

التَّهْنُ [et-tehen] (fethateynle) Uyumak ma'nāsınadır; yukālu: تَهْنُ الرَّجُلُ تَهْنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا نَامَ

التَّهِينُ [et-tehin] [كَيْفٌ] [ketif] vezninde) İsm-i fā'ildir, nā'im ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ تَهِينٌ أَي نَائِمٌ

[ت ي ن]

التَّيْنُ [et-tīn] (tā'nın kesriyle) Ma'rūftur ki incire denir. Kemālîni bulmuş taze incir bi'l-cümle fākihelerin ahmed ve atyebidir; gıdāsı kesîr ve nefh ve rîhi kalîl ve cāzib ve muhallil ve südde-i kebid ve tihālî müfettih ve müleyyindir. Ve mevādd-ı 'afineyi taraf-ı cilde dāfi' olmakla iksāri müvellid-i kehledir. Ve

تَيْنٌ [Tīn] Şām'da bir dağın adıdır. Kezālik Şām'da bir mescidin ismidir. Ve Ğaṭafān yurdunda bir dağın adıdır. Ve Dimaşğ şehrinin ismidir.

طُورُ تَيْنَاءَ [Ṭūru Teynā'] (tā'nın fethi ve kesriyle ve elifin meddi ve kasrıyla) طُورُ سَيْنَاءَ lafzında lügattir.

التَّيْنَةُ [et-tīnet] (tā'nın kesriyle) Dübür ve mak'ada denir. Ve bir su adıdır. Ve ʿĪsā b. İsmāʿīl nām muhaddisin lakabıdır.

التَّيْنَانُ [et-teyyān] (شَدَادٌ [šeddād] vezninde) İncir satıcıya denir; üdebādan *Kitābu'l-Mevʿib* sâhibi Temmām b. Gâlib b. ʿAmr et-Teyyānî ona mensûbdur.

التَّيْنَانِ [et-Tīnān] (tā'nın kesriyle) Benî Neʿame diyârında iki dağa itlāk olunur. Ve

تَيْنَانٌ [tīnān] Müfred olarak kurda denir, zi'b gibi, niteki “ت،ن،ن” māddesinde zikr olundu.

تَيْنَاتٌ [Tīnāt] (tā'nın kesriyle) Baħr-i Şām'da bir liman adıdır.

FASLU'Ş-ŞĀ'İ'L-MÜSELLESE

(فَضْلُ النَّاءِ الْمُمَثَّلَةِ)

[ث أ ن]

التَّشَاوُنُ [et-tešāʿun] (hemze ile) ve

التَّشَاوُنُ [et-tešāvun] (vāv ile تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) تَشَاوُنٌ [tetāʿun] ve تَتَاوُنٌ [tetāvun] gibi hîle ve hud'a eylemek ma'nâsıdır; yukâlu: تَتَاءَنَ الصَّيْدَ وَتَتَاوَنَ بِمَعْنَى تَتَاءَنَ وَتَتَاوَنَ

[ث ب ن]

التَّشْبِنُ [eš-šebn] (غَبْنٌ [ğabn] vezninde) ve

التَّشْبَانُ [eš-šibān] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Sevbin ucunu kıvrıp dikmek ma'nâsıdır ki uzun oldukça ederler, ʿalā-kavlin bir nesneyi bir zarfa yâhüd ön eteğine koyup kucakta götürüp gitmek ma'nâsıdır; yukâlu: تَبِنَ الثُّوبَ تَبْنًا وَتَبَانًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا تَنَّى طَرَفَهُ وَخَاطَهُ أَوْ يُقَالُ تَبِنَ الشَّيْءُ إِذَا جَعَلَهُ فِي الْوِعَاءِ وَحَمَلَهُ بَيْنَ يَدَيْهِ وَكَذَا إِذَا لَفَقَ عَلَيْهِ حُجْرَةً سَرَاوِيلَهُ مِنْ قَدَامٍ

التَّشَبُّبُ [et-tešebbu] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) تَشَبُّبٌ [šebn] ma'nâsıdır.

التَّشْبِينُ [eš-šebīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

التَّشْبَانُ [eš-šibān] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) ve

التَّشْبِنَةُ [eš-šubnet] (عُرْفَةٌ [ğurfet] vezninde) İçine nesne koyup götürmek için eteğin bükülen yerine denir.

الْإِشْبَانُ [el-işbān] (hemzenin kesriyle) İçine nesne koyup götürmek için eteği zarf gibi bükmek ma'nâsıdır; tekûlu: أَثْبَتْتُ فِي ثَوْبِي إِذَا جَعَلْتُ فِيهِ تَبِينًا

الْمَشْبِنَةُ [el-meşbenet] (مَرْحَلَةٌ [merħalet] vezninde) Nisvânın ayna ve sâ'ir edevâtını vaz' edeceği torbaya denir.

تَيْبِنَةٌ [Şebinet] (فَرِيحَةٌ [feriħat] vezninde) Bir mevzi'dir, Sa'd b. Şubbān ki رُمَانٌ [rummān]

veznindedir, muhaddistir.

[ث ت ن]

الْتَشَنُ [eṣ-ṣeten] (ṣā'nın ve tā'nın fethiyle) Et bozulup kokmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَشَنَ اللَّحْمُ تَشَنًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَتَتْ رَايَهَا پَیْدَا عَدَرِ**; yukālu: **تَشَنَتِ اللَّيْثَةُ إِذَا اسْتَرْخَتْ**

الْتَشِينَةُ [eṣ-ṣetinet] (fərihat) [feriḥat] vezninde) Sölpümüŝ diş etine denir; yukālu: **لَيْثَةٌ تَشِينَةُ أَيُّ مُسْتَوْجِيَةٌ**

[ث ح ن]

الْتَجْنُ [eṣ-ṣecn] (ṣā'nın fethi ve cīm'in sükunuyla ve fethiyle) Pek ve dürişt ve sarp olan yola denir; yukālu: **أَخَذُوا فِي تَجْنٍ أَيُّ فِي طَرِيقِ فِي غَلْظٍ وَخُرُونَةٍ**

[ث خ ن]

الْتُحُونَةُ [eṣ-suḥūnet] (ṣā'nın ve ḥā-yı mu'cemenin zammıyla) ve

الْتَحَانَةُ [eṣ-seḥānet] (selāmet) [selāmet] vezninde) ve

الْتِحْنُ [eṣ-siḥan] (ineb) [ineb] vezninde) Bir nesne kalın ve pek ve sıkı olmak ma'nāsınadır; yukālu: **تِحْنُ الشَّيْءِ نُحُونَةٌ وَتَحَانَةٌ وَتِحْنًا مِّنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا غَلْظَ وَصَلَبَ**

الْتَحِينُ [eṣ-seḥīn] (emīr) [emīr] vezninde) Vasftr, kalın ve pek ve sımsıkı nesneye denir. Ve halīm ve mütehammil adama ıtlāk olunur; yukālu: **رَجُلٌ تَحِينٌ أَيُّ حَلِيمٌ**

الْإِشْحَانُ [el-iṣḥān] (hemzenin kesriyle) Düşmanın cerh ve katlinde ifrāt eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **أَشْحَنَ فِي الْعَدُوِّ إِذَا بَالَعَ حَتَّى فِيهِمُ الْجِرَاحَةُ** Ve minhu kavluhu ta'ālā: **«حَتَّى إِذَا أَتَحْتَمُوهُمْ» أَيُّ عَلَبْتُمُوهُمْ وَكَثُرَ فِيهِمُ الْجِرَاحُ** Ve bir adamı pek dövmele süst ve bī-mecāl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **أَشْحَنَهُ إِذَا أَوْهَنَهُ**

الْإِسْتِشْحَانُ [el-istiṣḥān] Bir adamı uyku basmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِسْتَشْحَنَ مِنْهُ النَّوْمُ أَيُّ عَلَبَهُ**

الْمُشْحَنَةُ [el-muşḥanet] (mukremet) [mukremet] vezninde) İri gövdeli 'avrete denir; yukālu: **إِمْرَأَةٌ مُّشْحَنَةٌ أَيُّ ضَحْمَةٌ**

[ث د ن]

الْتَدْنُ [eṣ-ṣeden] (fethateynle) Etin rāyihası bozulmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَدَنَ اللَّحْمُ تَدْنًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَعَيَّرَتْ رَايَحْتُهُ** Ve bir adamın vücuduna et basıp şişmanlık gelmekle ağırlaşmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَدَنَ فَلَانَ إِذَا كَثُرَ لَحْمُهُ وَتَقَلَّ**

الْتَدِينُ [eṣ-ṣedin] (ketif) [ketif] vezninde) ve **الْمُشْعَدَدَنُ** [el-muşedden] (mu'azzam) [mu'azzam] vezninde) Mülahham olmakla bedeni sakıl olmuş adama denir.

الْتَدِيدُنُ [et-teṣdīn] (tefīl) [tefīl] vezninde) Bu dahi bir adam mülahham olmakla vücudu ağırlaşmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَدِيدُ الرَّجُلِ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا كَثُرَ لَحْمُهُ وَتَقَلَّ**

الْتَدِينَةُ [eṣ-ṣedinet] (feriḥat) [feriḥat] vezninde) ve

الْمُشْدَنَةُ [el-muşdenet] (mukremet) [mukremet] vezninde) Hilkatinde noksān olan 'avrete denir; yukālu: **إِمْرَأَةٌ مُّشْدَنَةٌ أَيُّ نَاقِصَةُ الْخَلْقِ** Ve

الْمُشْدَنَةُ [el-muşeddenet] (mu'azzamet) [mu'azzamet] vezninde) Çirkīn ve bedhey'et vechiyle mülahhame olan 'avrete denir; yukālu: **إِمْرَأَةٌ مُّشْدَنَةٌ أَيُّ لِحْمَةٌ فِي سَمَاجَةٍ**

الْمُشْعَدَدَنُ [el-muşedden] (mu'azzam) [mu'azzam] vezninde) Hilkatinde noksān olan adama denir; ve fī hadīsi Zi's-Şudeyye: **«إِنَّهُ مِرسُومٌ مُّشْدَدُّ الْبِيَدِ» أَيُّ مُخْدَجُهَا مَقْلُوبٌ مِنْ مُشْدَدٍ** Zi's-Şudeyye, İmām 'Alī kerremallāhu vechehu üzerine hurūc eden Ḥavāricin

re'isleri idi, ismi Termele idi, kolu pek kısa olup hemān تُدِّي [sedy] mikdārında olmakla Zu's-Şudeyye ile mülakkab olmuştu. Nebiyy-i Ekrem sallallāhu 'aleyhi ve sellem hazretleri mersūmun hurūc edip ve tu'me-i Zu'l-Fikār olacağını Cenāb-ı Murtaḍā'ya iflām eylemişler idi. Vākī'ā tahkīm māddeinde bagy ve hurūc edip delālet-i Zu'l-Fikār ile 'āzim-i dārü'l-bevār oldu. Hadīs-i merkūmda vākī' مُثَدَّن [muşedden] مُثَنَّد [muşenned] lafzından maklūbdur ki تُنْدُوَّة [sunduvet] ten me'hūzdur. Ve تُنْدُوَّة [sunduvet] erkek adam memesine denir. Şārih der ki ba'zı muhaddisīn maklūb olmadığına zāhib oldular, zīrā مُثَدَّن [muşedden] vech-i mezkūr üzere nākīsü'l-hilkat demektir, mesfūr ise nākīsü'l-yed idi. Ve burada ذِي الْيَدَيْنِ nüs-haları galat-ı mahzdır.

ث ر ن

الثَّرْنُ [eş-şeren] (fethateynle) Bir adam dostlarına ve komşularına renc ve āzār eder olmak ma'nāsınadır; yukālu: ثَرْنَ الرَّجُلِ ثَرْنَا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا آذَى صَدِيقَهُ وَجَارَهُ

ث ف ن

الثَّفِينَةُ [eş-sefinet] [ferihāt] vezninde) Devenin çöktükte yere gelen a'zāsına denir, göğsü ve dizleri ve uylukları dipleri gibi; cem'î ثَفِنَاتٌ [sefināt] gelir. Ve ثَفِينَةُ [sefinetu'l-insān] adamın dizine denir ki sākī ile fehizi kavuşup biriktiği yerden 'ibārettir. Mü'ellif وَمُجْتَمِعِ السَّاقِ الرَّكْبَةُ وَمُجْتَمِعِ الْإِبْرَاهِيمِ وَالمُخْجَدِ 'ibāretiyle irād eylemekle مُجْتَمِعِ kavli 'atf-ı tefsīrdir, zīrā رُكْبَةٌ [rukbet]i māddeinde ihtilāf üzere ta'rif eyledi. Ve ثَفِينَةُ الْحَيْلِ [sefinetu'l-hayl] at kısmının bacaklarında uyluklarının iç tarafından kavuştuğu yere denir. Ve sayıya denir; 'aded

ma'nāsına. Ve gürüh ve cemā'at-i insāni ma'nāsınadır; yukālu: جَاءَتْ ثَفِينَةٌ مِنَ النَّاسِ أَيِ جَمَاعَةٌ Ve sepetin ve kavsaranın aşağılarından iki köşelerine denir. Ve şol nākaya denir ki sütünü sağan adama ثَفِينَةٌ [sefinet] leriyle vurup çarpar ola.

الثَّفْنُ [eş-sefen] (fethateynle) Bir maraz adıdır ki devenin ثَفِينَةٌ [sefinet]lerinde tahdüs eder. Ve Muslim b. Şefine yāhūd İbn Şa'biyye muhaddistir.

الْمِثْفَانُ [el-mişfān] [mihrāb] vezninde) Şol erkek deveye denir ki ثَفِينَةٌ [sefinet]i yanlarına ve karnına dokunur ola; yukālu: جَمَلٌ مِثْفَانٌ إِذَا أَصَابَتْ ثَفِينَتُهُ جَنْبَهُ وَبَطْنَهُ

الثَّفْنُ [eş-sefn] (sā'nın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Öte kakmak ma'nāsınadır; yukālu: ثَفْنَتْ ثَفْنَا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا دَفَعَهُ Ve bir adama tābi' olmak 'alā-kavlin ensesinden gelmek ma'nāsınadır; yukālu: ثَفْنَتْ إِذَا تَبَعَهُ Ve deve bir adamı ثَفِينَةٌ [sefinet]leriyle vurup çarpmak ma'nāsınadır; yukālu: ثَفْنَتْ الثَّاقَةَ إِذَا ضَرَبَتْ بِثَفِينَاتِهَا

الثَّفْنُ [eş-sefen] (fethateynle) El kesret-i 'amelden dürüştenip gızat peydā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: ثَفْنَتْ يَدُهُ ثَفْنَا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا غَلِظَتْ مِنَ الْعَمَلِ

الْإِثْفَانُ [el-işfān] (hemzenin kesriyle) Kesret-i 'amel eli galiz edip nasırlandırmak ma'nāsınadır; yukālu: أَثْفَنَ يَدَهُ الْعَمَلُ إِذَا أَغْلَظَهَا

ذُو الثَّفِينَاتِ [Zu's-Sefināt] (fā'nın kesriyle) 'Alī b. el-Hüseyn b. 'Alī lakabıdır ki Zeynul'ābidīn hazretleridir. Ba'zılar 'indinde 'Alī b. 'Abdullāh b. el-'Abbās lakabıdır ki hulefā-yı 'Abbāsiyye'nin pederleridir. Beş yüz kök zeytūn ağacı olup küllü yevm her birinin altında iki rek'at namāz kılmak 'ādeti olmakla secde a'zāsı devenin

döşü gibi galiz ve dürtüşt olmuştü. Kezâlik re'is-i Havâric olan 'Abdullâh b. Vehb lakabıdır, tül-i sücüd onun ثَمَانَاتُ [səfināt] ında te'sir eylemekle nasırlandırmıştı.

الثَّمَانَفَةُ [el-muşāfenet] مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Bir adamla dā'imā hem-nişin olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا جَالَسَهُ وَلَا زَمَهُ

الثَّمَانِفُ [el-muşāfin] مُلَازِمٌ [mulāzim] vezninde) ve

الثَّمُفِينُ [el-muşfin] مُحْسِنٌ [muhsin] vezninde) Bir adama dā'imā hem-nişin olan kimseye denir.

[ث ك ن]

الثُّكْنَةُ [eş-suknet] غُرْفَةٌ [gurfet] vezninde) Kılâdeye denir. Ve sancağa denir. Ve kabr ve mezâra denir. Ve yerde olan çukur âteş ocağına denir. Ve bir nesneyi setr edecek kadar çukura denir. Ve güvercin sürüsüne denir. Ve kalbde menvî olan niyyete denir, gerek imān ve gerek küfr cihetinden olsun. Ve devenin boynuna ta'lik eyledikleri alaca yün pâresine denir. Ve ser-asker sancağı altına denir ki 'askerin cem'iyetgâhlarıdır, her ne kadar onda bayrak ve sancak dahi yok ise de süret-i sâniyede ser-askerin çevre ve dā'iresi olur; cem'î

ثُكْنٌ [şuken]dir, صُرَدٌ [şurad] vezninde. Kāle's-şārih ve minhu'l-hadīsu: يُحَسِّرُ النَّاسَ عَلَى ثُكْنِهِمْ، وَهُوَ جَمْعُ الثُّكْنَةِ أَيِ الرَّايَةِ أَيِ عَلَى مَا مَاتُوا عَلَيْهِ وَأَدْخَلُوا فِي قُبُورِهِمْ مِنَ الْخَيْرِ وَالشَّرِّ أَوْ الثُّكْنَةُ مَوْكُزُ الْأَجْنَادِ وَمُجْتَمِعُهُمْ عَلَى لِيَاءِ صَاحِبِهِمْ

ثُكْرُنُ [Şeken] (fethateynle) Bir dağın adıdır.

الثُّكُونُ [el-uškūn] أُسْلُوبٌ [uslūb] vezninde) Hurmā salkımının çöptüne denir, 'alā-kavlin salkımına denir.

[ث م ن]

الثُّمْنُ [eş-sumn] (şā'nın zammıyla ve zammeteynle) ve

الثَّمِينُ [eş-semīn] أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bir nesnenin sekiz cüz'ünden bir cüz'üne denir, 'alā-kavlin küsürun ya'nī eczā-i semāniyenin her bir kesrine muttariden ıtlāk olunur; ثُمْنٌ [sumn] lafzının cem'î هَذَا ثُمْنٌ ذَاكَ وَثُمْنُهُ [eşmān] gelir; yukālu: وَثُمْنُهُ أَيِ جُزْؤٌ مِنْ ثَمَانِيَةٍ أَوْ يَطْرُدُ ذَلِكَ فِي هَذِهِ الْكُسُورِ Mütercim der ki sekizinciye ثَامِنٌ [sāmin] denir. İşbu āhād a'dādı niseb üzeredirler, meselā ثَامِنٌ [sāmin] ذِي ثَمَانٍ [zī semān] demektir ve تَاسِعٌ [tāsi'] ki dokuzuncu demektir ve عَاشِرٌ [āşir] ki onuncudur ذِي عَشْرِ [zī 'aşr] demektir.

الثَّمْنُ [eş-semn] (şā'nın fethiyle) Bir nesnenin sekizde birini almak ma'nāsınadır; yukālu: ثَمْنَهُمْ ثَمْنًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَخَذَ ثَمْنٌ مَالِهِمْ Ve bir cemā'atin sekizincisi olmak ma'nāsınadır; yukālu: ثَمْنَهُمْ ثَمْنًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِيِ إِذَا كَانَ ثَامِنَهُمْ

الثَّمَانِي [eş-semānī] يَمَانِي [yemānī] vezninde) Sekiz 'adedin ismidir. Ve bu mensüb değildir, ya'nī elifi yā-i nisbetten bedel değildir, 'alā-kavlin fi'l-asl ثُمْنٌ [sumn] lafzına mensübdür ki vech-i merkūm üzere yedi 'adedi sekiz eden cüz'den 'ibārettir ki ثَمَانٍ [semān]ın ثُمْنٌ [sumn]udur, tagyīr-i niseb tarİKasıyla evvelini meftūh edip ve yā-yı nisbetin birini hazf ve onun bedeline elif ilhāk eylediler, niteki يَمَنٌ [yemen] e nisbette يَمَانِي [yemānī] deyip vetire-i mezküre üzere kıldılar. Pes ثَمَانٌ [semān]ın yā'yı 'inde'l-izāfe sābit olup قَاضِي kelimesinin yā'yı sābit olduğu gibi; tekūlu: ثَمَانِي نِسْوَةٌ وَثَمَانِي مَائَةٌ كَمَا تَقُولُ قَاضِي عَبْدَ اللَّهِ Ve ref' ve cerr hāletlerinde ma'a't-tenvīn sākıt ve

nasb hâlinde sâbit ve munsarıf olur. Ve ammā Aṣṣā nām şā'irin: "فَلَقَدْ شَرِبْتُ ثَمَانِيَا" beytinde ki "وَتَمَانٍ عَشْرَةَ وَأَتْسِينَ وَأَرْبَعًا" vākîc olmuştur hakkı ثَمَانِيَا عشره olmaktadır, yā'nın hazf olunduğu طَوَالَ الأَيْدِي lügati üzeredir ki hakkı طَوَالَ الأَيْدِي olmaktadır.

الْمُتَمَّنُّ [el-muşemmen] [mu'azzam] (مُعَظَّمُ) vezninde) Sekiz renkli ve sekiz köşeli nesneye denir; yukālu: شَكْلٌ مُتَمَّنٌّ إِذَا جَعَلَ لَهُ ثَمَانِيَةَ إِذَا جَعَلَ لَهُ ثَمَانِيَةَ أَزْكَانٍ Ve mesmūm adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُتَمَّنٌّ أَي مَسْمُومٌ Ve mahmūm kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ مُتَمَّنٌّ أَي مَحْمُومٌ

الْتَمَنُّ [eş-şimn] (şā'nın kesriyle) Sekiz günde bir kerre suvarılan devenin sekizinci gününe denir ki o gün suvarılır.

الْإِثْمَانُ [el-işmān] (hemzenin kesriyle) Bir adamın devesi sekiz günde bir su içmek ma'nāsınadır; yukālu: أَثْمَنَ الرَّجُلُ إِذَا وَرَدَتْ إِبِلُهُ ثَمَانًا Ve bir cemā'at sekiz nefer olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَثْمَنَ الْقَوْمُ إِذَا صَارُوا أَثْمَنَهُ سِلْعَتُهُ وَأَثْمَنَ ثَمَانِيَةَ Ve iştirā olunan metā'nın pahasını vermek ma'nāsınadır; yukālu: لَهُ إِذَا أَعْطَاهُ ثَمَنَهَا

الْتَمَنُّ [eş-şemen] (fethateynle) Bir nesnenin kıymetine ve pahasına denir; cem'î أَثْمَانٌ [eşmān] ve أَثْمُنٌ [eşmun] gelir; yukālu: أَعْطَى ثَمَنَهُ وَهُوَ مَا اسْتَحَقَّ بِهِ ذَلِكَ الشَّيْءُ

الْتَمَانُونَ [eş-şemānūn] Seksen 'adedin ismidir; ve minhu'l-meselu: "أَحْمَقُ مِنْ صَاحِبِ" أَصْلُ بUDUR Kİ BİR A'RĀBĪ KISRĀYI 'Aceme bir husūs zımında müjde eylemekle o dahi mukābilinde benden ne dilerseñ hāsıldır diye terhīs eyledikte seksen 'aded koyun iltimās eylediğine mebnī hamākatte darb-ı mesel oldu. Ve

ثَمَانِيَنَ [Şemānīn] Bir belde adıdır ki Nuḥ 'aleyhi's-selām binā eyledi; kaçan sefineden hurūc eylediklerinde seksen

nefer adam müstashabları olmakla onu binā ve īvā eylediler. 'Ömer b. Şābit eş-Şemānīnī en-Nahvī oraya mensūbdur.

ثَمِينَةٌ [Şemīnet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Bir belde yāhūd bir arz ismidir. Cevherī ثَمَانِيَةٌ [Şemāniyet] ile resm eylemekle sehv eylemiştir.

الْتَمَانِي [eş-şemānī] (şā'nın fethiyle) Bir otun ismidir. Ve bir yerde sekiz sahare-i 'azīme adıdır ki ثَمَانِي [şemānī] ile ma'rūftur.

الْمَثَامِينُ [el-Meşāmin] (mīm'in fethiyle) Benī Zālīm b. Numeyr yurdunda bir mevzīc adıdır.

[ث ن ن]

الْتِنُّ [eş-şinn] (şā'nın kesri ve nūn'un teşdidiyle) Şol kuru otluğa denir ki kesretinden birbiri üzere bingişip müterākim ola; 'alā-kavlin kararımış ağaç dallarına denir, sebzevātın ve sâ'ir otluklardan kararımış olanına itlāk olunmaz.

الْتِنَانُ [eş-şinān] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Birbirine sarmaşmış sık ve firāvān nebāta denir.

ثُنَانٌ [Şunān] (غُرَابٌ [ğurāb] vezninde) Bir mevzīc'dir.

الْتِنَّةُ [eş-şunnet] (şā'nın zammıyla) Kasığa denir, عَانَةٌ [ānet] ma'nāsına, 'alā-kavlin kasık ile göbeğin beyninde olan yufka deriye denir. Ve at kısmının bileklerinin ensesinde olan saçak gibi tüye denir; cem'î ثُنٌّ [şunen]dir, ضُرْدٌ [şurad] vezninde.

الْإِثْنَانُ [el-işnān] (hemzenin kesriyle) Bir nesne çürüyüp yepriemek ma'nāsınadır; yukālu: أَثْنٌ الْهَرَمُ إِذَا بَلِيَ

[ث و ن]

الْهُوَيْنَاءُ [eş-şuveynā] [huveynā] vez-

ninde) Ekmek açılan hamur yuvalağı altı-
na saçıtları una denir, tahtaya yapışmasın
için saçarlar. Türkîde urva ta'bîr olunur;
yükâlu: يَلْزَمُ التُّوَيْنَاءَ لِلْحَبَّازِ وَهُوَ الدَّقِيقُ يُفْرَشُ تَحْتَ
الْفَرْزَدَقِ إِذَا طَلِمَ

الْتَّأَوُنُ [et-teşāvun] (تَفَاغُلُ [tefā'ul] veznin-
de) تَتَأَوَّنُ [teşā'un] gibi aldatmak ve hîle ve
hud'a etmek ma'nâsınadır; yükâlu: تَتَأَوَّنُ
لِلصَّيْدِ بِمَعْنَى تَتَاءَنُ

[ث ي ن]

الْيَيْنُ [eş-sîn] (sā'nın kesriyle) Deryâdan
inci çıkararak dalgıca denir; yükâlu: هُوَ ثَيْنٌ
هُوَ ثَيْنٌ أَي مُسْتَحْرَجُ الدَّرَّةِ مِنَ الْبَحْرِ
denir; yükâlu: فَلَانَ ثَيْنٌ أَي مُثَقَّبَ اللُّؤْلُؤِ

نَجَزَ بِعَوْنِهِ تَعَالَى

FASLU'L-CĪM

(فَضْلُ الْجِيمِ)

[ج أ ن]

الْجُونَةُ [el-cu'net] (cīm'in zammı ve hem-
zenin sükūnuyla) 'Attār sepetine ve tabla-
sına denir ki üzerine meşin kaplayıp içi-
ne eşyā korlar. Ve bu mehmüzü'l-asldır,
İbn Kırkūl rivāyeti üzere hemzesi telyîn
olunup جُونَةٌ [cūnet] dahi denir; cem'i جُونٌ
[cu'en]dir, صُرِدٌ [şurad] vezninde.

[ج ب ن]

الْجُبْنُ [el-cubn] (cīm'in zammı ve zamme-
teynle) ve

الْجُبْنُ [el-cubunn] (عُتْلٌ [utull] vezninde)
Ma'rūftur ki peynire denir ki süttten çalı-
nır; muhaddisinden Aḥmed b. Mūsā ve
İşhāk b. İbrāhīm el-Cubniyyān bey'ine
mensūblardır. Ve ammā Muḥammed b.
Aḥmed el-Cubnī Dimaşq şehrinde سُوقُ
الْجُبْنِ [sūku'l-cubn] dedikleri çarşıya
mensūbdur, onda olan mescidin imāmi
idi.

الْتَّجْبُونُ [et-tecebbun] (تَفَاعُلٌ [tefa'ul] vez-
ninde) Süt peynir gibi pek galîz olmak
ma'nâsınadır; yükâlu: تَجْبَنُ اللَّبَنُ إِذَا صَارَ
كَالْجُبْنِ

الْجَبَانُ [el-cebān] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde)
ve

الْجَبَانُ [el-cebbān] (شَدَادٌ [şeddād] veznin-
de) ve

الْجَبِينُ [el-cebīn] (أَمِيرٌ [emīr] veznin-
de) Korkak, bī-zehre adama denir. جَبَانٌ
[cebān] kelimesinin ki سَحَابٌ [seḥāb]
veznindedir, cem'i جَبِينَاءُ [cubenā] gelir,
كُرْمَاءُ [kuremā] vezninde; mü'ennesi جَبِيَانٌ

[cebān] ve **جَبَانَةٌ** [cebānet] ve **جَبِينٌ** [cebīn] dir hā'sız ve hā'yla; yukālu: رَجُلٌ جَبَانٌ وَجَبَانٌ يَكْفُرُ بِالْأَشْيَاءِ لَا وَجَبِينٌ وَامْرَأَةٌ جَبَانٌ وَجَبَانَةٌ وَجَبِينٌ أَي هَيُوتٌ لِلْأَشْيَاءِ لَا هُوَ وَجَبَانٌ مَرْدٌ أَدَمٌ يَقْدُرُ عَلَيْهَا

الْجَبَانَةُ [el-cebānet] (سَلَامَةٌ [selāmet] vezninde) ve

الْجُبْنُ [el-cubn] (cīm'in zammıyla) ve

الْجُبْنُ [el-cubun] (zammeteynle) Bir adam korkak ve bī-zehre olmak ma'nāsınadır; yukālu: جَبْنُ الرَّجُلِ جَبَانَةٌ وَجَبْنًا وَجُبْنًا مِنْ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ جَبَانًا

الْإِجْبَانُ [el-icbān] (hemzenin kesriyle) Bir adamı korkak bulmak ma'nāsınadır, yāhūd korkak saymak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا وَجَدَهُ جَبَانًا أَوْ حَسِبَهُ جَبَانًا

الْإِجْتِبَانُ [el-ictibān] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) **إِجْبَانٌ** [icbān] ma'nāsınadır; yukālu: إِجْتَبَيْتُ اللَّبْنَ إِذَا اتَّخَذَهُ جُبْنًا

التَّجْبِينُ [et-tecbīn] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bir adamı korkaklığa nisbet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ يُجَبِّنُ عَلَى الْمَجْهُولِ أَي يُرْمَى بِالْجُبْنِ

الْجَبِينَانِ [el-cebīnān] (cīm'in fethi ve tesniye bünyesiyle) Cebhenin iki uçlarına denir ki iki taraftan cebheyi takvīs ederek kaşlar ile başta kıl bittiği yerin mā-beyninden 'ibārettir, onun mā-verāsına ضُدْغٌ [şudğ] denir ki tulun ta'bīr olunur, 'alā-kavlin nāşiyet [nāşiyet] hizāsından cebhenin üzerinde kıl bitmeğe başlayan yerden ittibār ile bir tulundan öbür tuluna varınca yerin her ucuna **جَبِينٌ** [cebīn] denir; cem'i **أَجْبِينٌ** [ec-bun] ve **أَجْبِنَةٌ** [ecbinet] ve **جُبْنٌ** [cubun] gelir

zammeteynle.

الْجَبَانُ [el-cebbān] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) ve

الْجَبَانَةُ [el-cebbānet] (شَدَادَةٌ [şeddādet] vezninde) Makbereye denir. Ve sahrāya denir. Ve toprağı soy münbit arza, 'alā-kavlin yüksekçe düz ve hemvār yere denir. Mütercim der ki işbu **جَبَانَةٌ** [cebbānet] kelimesinde tā' vahdetiyyedir. İmām Hālıl 'inde kat' ma'nāsına olan **جَبٌّ** [cebb] ve **جُبُوبٌ** [cubūb] māddesinden me'hūz **فَعْلَانٌ** [fa'lān] veznindedir, sahrāya ve beyābāna mevzū'dur, hāliyyet ve mahalliyyet 'alākasıyla makbereye de itlāk olunur, hālen sahrāda olan namāzgāh-ı 'īd ve mev'tāya da itlākı bu mülābese ile-dir. Ve sā'irlerinin 'inde işbu "ج،ب،ن" māddesinden **فَعَالٌ** [fa'āl] veznindedir ki niseb üzeredir.

جَبُونٌ [Cebūn] (صِبُورٌ [şabūr] vezninde) Yemen'de bir karye adıdır.

جَبَانٌ [Cebān] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Hārezm eyāletinde bir karyedir.

جَابَانٌ [Cābān] Ebū Meymūn'dur ki sahbābedir.

[ج ح ن]

الْجَحْنُ [el-ceḥan] (cīm'in ve hā-yı müh-melenin fethiyle) Çocuğun gıdāsı bed ve nā-hoş olmak ma'nāsınadır; yukālu: الصَّبِيُّ جَحْنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا سَاءَ غِدَاؤُهُ

الْجَحِينُ [el-ceḥīn] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Gıdāsı nā-hoş sabīye denir. Ve büyümez olan cura süt vurgunu oğlana denir. Ve za'f ve hurde nebāta denir. Ve kene ta'bīr olunan böceğe denir, قُرَادٌ [qurād] ma'nāsına.

الْإِجْحَانُ [el-icḥān] (hemzenin kesriyle)

le) Çocuğun gıdasını nā-hoş kılmak ma'nāsındır ki yaramaz nesnelere beslemekten ibārettir; yukālu: إِذَا أَجْحَنَ الصَّبِيُّ إِذَا أَكَلَتْ أَسَاءَ غَدَاءَهُ Ve fakr u fākadan yāhūd buhl ve hissetten nāşī ehl ve 'ayālinin nafa-ka ve ma'āşını müzāyaka ile görmek ma'nāsındır; yukālu: أَجْحَنَ الرَّجُلُ إِذَا صَبَّحَ عَلَى عِيَالِهِ فَقَرًا أَوْ بُحْلًا

إِجْحَانٌ [el-caħn] (cīm'in fethiyle) [içhān] ile ma'nā-yı sānide mürādifidir; yukālu: جَحَنَ الرَّجُلُ جَحْنًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ بِمَعْنَى أَجْحَنَ

التَّجْحِينُ [et-teçhīn] (tefīl) [tefīl] vezninde) Bu dahi jahn [caħn] ma'nāsındır; yukālu: جَحَنَ الرَّجُلُ بِمَعْنَى جَحَنَ

جَحْوَانٌ [Caħvān] [selmān] [selmān] vezninde) Bir recül adıdır.

المُجْحَنُ [el-muçħan] (mukrem) [mukrem] vezninde) Bu dahi boysuz za'if ota denir.

الجُحْنَةُ [el-cuħnet] [gurfet] [gurfet] vezninde) Bu dahi keneye denir, قُرَادٌ [kürād] ma'nāsına.

الجُحَيْنَاءُ [el-cuħaynā] (musaggar bünye-siyle) Dā'imī gerekli nesneye denir; ve minhu yukālu: جُحَيْنَاءُ الْقَلْبِ وَلَوْ يَجَاؤُهُ أَيُّ مَا لَزِمَهُ Ve لُوَيْجَاءُ [luveycā] ki cīm'ledir, "ح،و،ج" māddesinde zikr olunmuştur.

جَيْحُونٌ [Ceyhūn] (cīm'in fethiyle) Nehri-İ Hārezm'dir ki Amuya dedikleri nehr-i 'azimdir; öte yakasına Māverāünnehr itlāk olunur.

جَيْحَانٌ [Ceyhān] (cīm'in fethiyle) Şām ile Rüm ülkesi beyninde bir nehrdir. Ve bu cihān mu'arrebidir, hālen Cihān Suyu ta'bīr ettikleri nehrdir ki Adana kurbünden cereyān eder.

[ج خ ن]

الجُحْنَةُ [el-cuħunnet] (cīm'in ve hā-yı mu'cemenin zammı ve teşdīd-i nūn'la) Cimāe hālinde bedlik etmekle hazz olunmayan 'avrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ جُحْنَةٌ أَيُّ رَدِيئَةٌ عِنْدَ الْجَمَاعِ

[ج د ن]

الْجَدْنُ [el-ceden] [fethateynle] Güzel sese denir, hüsn-i savt ma'nāsına. Ve Yemen'de bir ova yāhūd bir dere yā bir mevzi' adıdır.

دُوَجْدَانٌ [Zū Ceden] Yemen'de Himyer mülükundan birinin lakabıdır ki o 'Abs b. Yeşrah b. Hāriş b. Şayfī b. Sebe'dir, melike-i milket-i Sebā olan Bilkīs'in ceddidir, be-gayet hüsn-i sürete mālīk idi ve Yemen'de ibtidā tarab ve tegannī eden budur.

جَدَّانٌ [Ceddān] [şeddād] [şeddād] vezninde) İbn Cedīle'dir ki Rebī'a'dan bir batn pederidir.

الْإِجْدَانُ [el-icdān] (hemzenin kesriyle) Ba'de'l-fakr zengin olmak ma'nāsındır; yukālu: أَجْدَنَ الرَّجُلُ إِذَا اسْتَعْنَى بَعْدَ فَقْرٍ

[ج ذ ن]

الْجِذْنُ [el-cizn] (cīm'in kesri ve zāl-ı mu'cemenin sükūnuyla) çizl [cizl] ma'nāsındır ki ağaç tomruğuna ve kütüğe denir. Ve bir nesnenin köküne ve aslına denir; yukālu: جِذْنُهُ قَوِيٌّ أَيُّ أَصْلُهُ

جَوْدَنَةٌ [Cevzenet] [cevheret] [cevheret] vezninde) Ebu't-Ṭifl eş-Şahābī mu'takasın adıdır, 'alā-kavlin ismi Cevne'dir, zāl'sız. Ve Cevzān yāhūd İbn Cevzān sahābedir.

[ج ر ن]

الْجُرُونُ [el-curūn] [kū'ūd] [kū'ūd] vezninde)

Bir işe dā'imā veriş ve idmānla rūsūh bulup mahāret peydā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: جَرَنَ فُلَانٌ جُرُونًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا يَكْفُرُ Ve sev̄b makūlesi kesret-i isti'mālden fersūde olmak ma'nāsınadır; yukālu: جَرَنَ الثَّوْبَ وَالذِّعْغَ إِذَا انْسَحَقَ وَلَا نَ إِذَا طَحَنَهُ

الْجَارُونَ [el-cārīn] Yılan yavrusuna denir. Ve işlek kadīm yola denir; yukālu: طَرِيقٌ جَارُونَ أَي دَارِسٌ

الْجُرُونُ [el-curn] (cīm'in zammıyla) Harman yerine denir. Ve taştan oyulmuş büyük dibek şeklinde kurnaya ve maslak dedikleri oymaya denir ki ondan ābdest alınır; hamām kurnasına 'Arabistān'da جُرُونٌ [curn] ıtlākı bundandır; tekūlu: تَوَضَّأْتُ مِنَ الْجُرُونِ وَهُوَ حَجَرٌ مَنقُورٌ يَتَوَضَّأُ مِنْهُ 'Amr b. el-'Alā' el-Yeşkurī lakabıdır.

الْجَرِيرُونَ [el-cerīn] (āmīr) [emīr] vezninde) Bu dahi harman yerine denir. Ve öğütölmüş una denir ki ne güne gallenin olursa olsun.

الْمِجْرُونَ [el-micren] [minber] vezninde) Bu dahi harman yerine denir. Ve pek eköl adama denir; yukālu: رَجُلٌ مِجْرُونَ أَي أَكُولٌ جِدًّا

الْإِجْرَانُ [el-icrān] (hemzenin kesriyle) Hurmāyı harman yerinde biriktirmek ma'nāsınadır; yukālu: أَجْرَنَ الثَّمَرَ إِذَا جَمَعَهُ فِي الْجَرِينِ

الْجِرَانُ [el-cirān] [kitāb] vezninde) Devenin boynunun önünde boğazlanacak yerinden boğazı çukuruna kadar yere denir; cem'i جُرُونٌ [curun]dur, كُتُبٌ [kutub] vezninde. Ve

جِرَانَا الْعُودِ [Cirānu'l-'Avd] ['ayn'ın fethiyle] Nemir kabilesinden bir şā'irin lakabıdır, ismi 'Āmir b. Hāriş'tir. Cevherī ismini Mustevrid olmak üzere resm ey-

lemekle galat eyledi. Ve bā'is-i telkibi taht-ı nikāhında olan iki hatununa işbu: "خَدَا حَدْرًا يَا جَارَتِي فَإِنِّي || رَأَيْتُ جِرَانَ الْعُودِ قَدْ بَعَثْتَنِي إِشَادَ بَعْدِي كَأَنِّي بِيضٌ" beytini inşād eylediğidir, ya'ni mezbūr 'avd dediği yaşlı koca devenin boğazı derisinden kamçı ittihāz eylemişti, nisvānlarını darb ve te'dīb için. Ve beyt-i merkūmun mefhūmu zevcelerini tehdidi hāvīdir.

الْإِجْرَانُ [el-ictirān] [ifti'al] vezninde) Hurmā yāhūd galle için جَرِينٌ [cerīn] ittihāz eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِجْرَتَنَ الرَّجُلُ إِذَا اتَّخَذَ جَرِينًا

جَيْرُونَ [Ceyrūn] [ceyhūn] vezninde) Dimaşq şehrinde bir mevzi' adıdır.

الْجِرْيَانُ [el-ciryān] (cīm'in kesriyle) جِرْيَالٌ [ciryāl] vezninde ve mürādifidir ki kırmızı boyaya denir.

الْمُجْرُونَ [el-mucerren] [mu'azzam] vezninde) Pek çok kullanılmak ile sertliği gidip mülāyim olmuş kamçıya denir; yukālu: سَوَّطَ مُجْرُونَ إِذَا كَانَ قَدْ مَرَنَ قِدَهُ وَلَا نَ

[ج ر ع ن]

الْإِجْرَغَانُ [el-icri'nān] [ikşī'rār] vezninde) إِجْرَغَانٌ [irci'nān] lafzından maktūb ve o ma'nāyadır, ke-mā se-yuzkeru; yukālu: إِجْرَعَنَّ وَهُوَ قَلْبٌ إِجْرَعَنَّ

[ج ز ن]

جَارَانُ [Cāzān] (zā-yı mu'ceme ile) Bir vādī adıdır.

الْجِرُونُ [el-cezn] (cīm'in fethiyle) Tomruğa ve iri yarmaya denir; yukālu. حَطَبٌ جِرُونٌ أَي جِرُونٌ Cem'i أَجْرُونٌ [eczun] gelir.

[ج س ن]

الْجُسْنَةُ [el-cusnet] (cīm'in zammı ve sīn'in sükūnuyla) Bir nev' balık adıdır ki çatal

boynuzları olur.

الْجُسَانُ [el-cussān] [رُمَانٌ [rummān] vezninde) Def çalan çengillere denir; müfredi حَاسِنٌ [cāsin]dir; yukālu: هُمْ جُسَانٌ أَي الصَّارِبُونَ الدُّفُوفُ

الْإِجْسِينَانُ [el-icsīnān] [إِفْشِعْرَانٌ [iḫṣī'rār] vezninde) Bir nesne taş gibi pek ve saht olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِجْسَانٌ الشَّيْءُ إِذَا صَلَبٌ

[ج ش ن]

الْجَوْشُنُ [el-cevşen] [شِنْ-يِ مُعْجَمَةً İLE جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Göğüse denir; yukālu: صَرَبَ جَوْشَنُهُ أَي صَدْرُهُ خَرَجَ وَعَلَيْهِ جَوْشُنٌ أَي مِطْرَعٌ Mütercim-i hakîr der ki Fārisîde جَوْشُنٌ [cevşen] zırh tarzında bir güne giyim adıdır, gerçi zırh tarzında olur; lâkin zırh yalnız halkalardan olur, ammā جَوْشُنٌ [cevşen] halka halka olup aralıklarına ufak ufak tenekeler nasb olunur. İntehā. Muhaddisinden 'Abdulvehhāb b. Revvāc ibnu'l-Cevşenī, جَوْشُنٌ [cevşen] 'ameline mensūbdur. Ve kudemādan Qāsīm b. Reb'r'a el-Cevşenī ceddî olan Cevşen'e mensūbtur. Ve 'Uyeyne b. 'Abdurrahmān b. Cevşen el-Cevşenī el-Ğaṭafānī muhad-distir. Ve

جَوْشُنُ اللَّيْلِ [cevşenu'l-leyl] Gecenin vasatına yāhūd sadrına ve evveline itlāk olunur; yukālu: مَضَى جَوْشُنُ اللَّيْلِ أَي وَسَطُهُ أَوْ صَدْرُهُ **الْمَجْشُونَةُ** [el-mecşūnet] İşi çok olup aslā işsiz güçsüz durmaz olan şen ve şîr-merd hatuna denir; yukālu: هِيَ مَجْشُونَةٌ أَي الْكَثِيرَةُ الْعَمَلِ النَّشِيطَةُ

الْجُشْنَةُ [el-cuşnet] (cīm'in zammıyla) ve

الْجُشْنَةُ [el-cuşunnet] [دُجْنَةٌ [ducunnet] vezninde) Bir kuş adıdır.

ذُو الْجَوْشِنِ [Zu'l-Cevşen] Şuraḫbīl b. Kırṭ el-A'ver eş-Şahābī lakabıdır. İbtidā 'Arabda cevşen telebbüs eden merkūmdur, ona binā'en onunla mülakkab oldu yāhūd göğsü pek yumru olduğundan yāhūd kisrā-yı 'Acem kendisine cevşen itā eylediğinden mülakkab oldu.

[ج ع ن]

الْجَعْنُ [el-ca'n] (cīm'in fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) Beden sölpüklenip derisi buruşup burtarmak ma'nāsınadır. Ve bundan fi'l tasarrufu mehçürdür. جَعُونَةٌ [ca'venet] lafzı ki cīm'in ve 'ayn'ın fethiyle bir recül ismidir, ondan me'hūzdur. Ve

جَعُونَةٌ [ca'venet] Semiz bodura denir; yukālu: رَجُلٌ جَعُونَةٌ أَي قَصِيرٌ سَمِينٌ Bazı nüshada bunlar صَبُورَةٌ [şabüret] vezninde mazbüttur.

الْإِجْعَانُ [el-ic'ān] (hemzenin kesriyle) Gövdenin eti katılanıp galiz olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَجَعَنَ الرَّجُلُ إِذَا تَعَلَّجَ لَحْمُهُ وَاشْتَدَّ

[ج ع ث ن]

الْجَعْنُ [el-ca'sen] (cīm'in ve şā-yı müsellenin kesriyle) صَلِيَانٌ [şilliyān] dedikleri otun köklerine denir. Ve Ferezdağ nām şā'irin kız karındaşı ismidir.

الْتَجَعْنُ [et-teca'sun] [تَدَاهِرُجٌ [tedaḫruc] vezninde) Bir nesne buruşup dertop olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَجَعْنُ الشَّيْءُ إِذَا تَقَبَّضَ وَتَجَمَّعَ

الْمُجَعْنُ [el-muca'sen] [مُزَعْفَرٌ [muza'fer] vezninde) Gövdesi dernekli topaç adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُجَعْنٌ الْخَلْقُ أَي مُجْتَمِعُهُ

الْجَعَائِنُ [el-Cu'āşin] [عَلَابِطٌ [ulābiṭ] vezninde) Yemen'de bir kabiledir.

[ج ف ن]

الْجَفْنُ [el-cefn] (cīm'in fethi ve fā'nın sükūnuyla) Göz kapağına denir; cem'i جَفْنٌ [ecfun] ve أَجْفَانٌ [ecfān] ve جَفُونٌ [cufūn] gelir. Ve kılıç kınına denir; bunda cīm'in kesriyle de lügattir; yukālu: وَصَعَ وَغَمِدَهُ السَّيْفُ فِي جَفْنِهِ أَي فِي غَمِدِهِ Ve asmanın köküne 'alā-kavlin çubuklarına denir yāhūd bir nev' üzüm ismidir. Ve

جَفْنٌ [cefn] Bir adam nefsinin medānis ve rezā'ilden tenzih ve tasfiye eylemek ma'nāsındır; yukālu: جَفْنٌ نَفْسُهُ جَفْنَا مِنَ الْبَابِ جَفْنَا جَفْنَا إِذَا ظَلَفَهَا مِنَ الْمَدَائِسِ

جَفْنٌ [cefn] Bir cins hoş-bü şecer adıdır. Ve Tā'if'te bir mevzi' adıdır. Ve deveyi boğazlayıp etini çanaklar içre nāsa it'ām eylemek ma'nāsındır; yukālu: جَفْنُ النَّاقَةِ إِذَا نَحَرَهَا وَأَطْعَمَ لَحْمَهَا فِي الْجَفَانِ

الْجَفْنَةُ [el-cefnet] [temret] vezninde) Kerīm ve civān-merd adama denir; yukālu: هُوَ جَفْنَةٌ أَي كَرِيمٌ Ve küçük kuyuya denir. Ve çanağa ve kavataya denir, قَضَعَةٌ [kaş'at] ma'nāsına; cem'i جِفَانٌ [cifān] dır cīm'in kesriyle ve جَفَنَاتٌ [cefenāt]tır fetehtla. Ve

جَفْنَةٌ [Cefnet] Yemen'de bir kabile adıdır.

التَّجْفِينُ [et-tecfīn] [tef'īl] vezninde) ve

الْإِجْفَانُ [el-icfān] (hemzenin kesriyle) Çok cimā' eylemek ma'nāsındır; yukālu: جَفَنَ الرَّجُلُ وَأَجْفَنَ إِذَا جَامَعَ كَثِيرًا

جَفَيْنَةٌ [Cufeynet] [cuheyne] vezninde) Bir hammār ya'nī meyhāneci adamın ismidir. "عِنْدَ جَفَيْنَةَ الْخَبْرِ الْيَقِينِ" meselinin menşe'idir. Ve bunda جَفَيْنَةٌ demek sahīh değildir ve ba'zılar 'indinde sahīhtir, zīrā aslı budur ki Kilāb kabilesinden Hūşayn

b. 'Amr b. Mu'aviye b. 'Amr, Benī Cuheyne'den Aḥnes nām kimse ile geşt ü güzār ederek bir mahalle nüzül eylediler. İkisi dahi fettāk olmakla Cuhenī, Hūşayn-ı Kilābī'yi katl ve mālını ahz eyledi. Hūşayn'ın Şaḥre nām kız karındaşı her mevsim-i 'Arabda karındaşına nüdbe edip girye ve zārī eder idi, 'ale'l-'āde bir mevsimde dahi girye ve efgān ederken Aḥnes gūş ettikte işbu كَلُّ حُصَيْنٍ كُلُّ "نَسَائِلُ عَنْ حُصَيْنٍ كُلِّ وَعِنْدَ جَهَيْنَةَ الْخَبْرِ الْيَقِينِ" beytini inşād eylemekle kelām-ı mezbūr mesel oldu.

[ج ل ن]

جَلْنٌ [celen] (fethateynle) İki kanatlı kapının birisinin örtülürken zuhūr eden savtından hikāyedir, niteki بَلَقٌ [belak] diğerkanadımın savtından hikāyedir. Pes جَلْنٌ بَلَقٌ [celen belak] ikisinin birden kapandığının savtlarından hikāye olur.

[ج ل ح ن]

الْجِلْحِنُ [el-cilḥin] (hā-yı mühmele ile زَبْرَجٌ [zibric] vezninde) ve

الْجِلْحَانُ [el-cilḥān] [kirtās] vezninde) Pek bahil ve nākes şahsa denir; yukālu: رَجُلٌ جَلِحِنٌ وَجِلْحَانٌ أَي صَبِيحٌ بَخِيلٌ

[ج م ن]

الْجُمَانُ [el-cumān] [gūrāb] vezninde) İnciye denir, 'alā-kavlin inci şeklinde gümüştan düzülmüş düğmeye ve kozaya denir; müfredi جُمَامَةٌ [cumānet]tir; yukālu: سَأَلَ الْعَرَقُ مِنْ وَجْهِهِ كَالْجُمَانِ أَي اللَّوْلُؤِ Ve nisvān-ı 'Arab zīnetlerinden bir gūne zīnete denir ki sahtiyānı at peçesi gibi dilim dilim tirşe eyledikten sonra hasır gibi nesc edip ve elvān boncuklar üstüvār edip hamā'il gibi takınırlar ve bellerine kemer edip kuşanırlar

olan şey'e denir; yukālu: شَيْءٌ جَنِينٌ أَيْ مَسْتَوْرٌ
[el-micenn] ve

الْمِجَنَّةُ [el-micennet] (mīm'lerin kesriyle
ve cīm'lerin fethiyle) ve

الْجُنَانُ [el-cunān] ve

الْجُنَانَةُ [el-cunānet] (cīm'lerin zammiy-
la) Kalkana denir, تُرْسٌ [turs] ma'nāsına,
sātir olduğu için; ve tekūlu'l-^cArab: قَلْبٌ
فُلَانٌ مِجَنَّهُ أَيْ أَشَقَطَ الْحَيَاءُ وَفَعَلَ مَا شَاءَ أَوْ مَلَكَ أَمْرَهُ
Ya'nī "Hayā" ve hicābı bertaraf
edip bī-pervā dilediğini işler oldu" yāhūd
"Zimām-ı umūru yed-i gayrda iken şim-
di hod-be-hod umūrunu kabza-i irāde vü
istiklālüne aldı" diyecek yerde irād olunur.
Ve

مِجْنٌ [micenn] وِشَاحٌ [vişāḥ] ma'nāsındır ki
nisvān-ı ^cArab zīnetlerindedir.

الْحِنَّةُ [el-cunnet] (cīm'in zammıyla) Bir
nesneyi setr ve vikāye eden şey'e denir;
yukālu: هُوَ حِنَّةٌ لَهُ أَيْ يَقِيهِ Ve şol makreme ve
mendil makülesine denir ki nisvān onun-
la sırtından mā-^cadā önünü ve ensesini ve
yüzünü ve göğsünün iki yanlarını bürüyüp
örterler ve بُرُقُعٌ [burçu^c] gibi onda iki göz-
lük olur.

الْحِنِّيُّ [el-cinniyy] (cīm'in kesriyle) جَنَّ
[cinn] yāhūd جِنَّةٌ [cinnet] lafzına mensüb
demektir. Şārihin beyānına göre murād
cinn sınıfından yāhūd cemā'atinden vāhid
demektir ki رُومٌ [rūm] ve رُومِيٌّ [rūmiyy]
gibi olur; yukālu: رَأَيْتُ جَنِيًّا أَيْ وَاحِدًا مِنْ
الْحِجْنِ أَوْ الْحِجْنَةِ Ve ^cAbdusselām b. ^cÖmer ve
Ebū Yūsuf el-Cinniyyān rivāyet-i hadīs
eylediler.

الْحِنَّةُ [el-cinnet] (cīm'in kesriyle) Cinn
sınıfının tā'ife ve cemā'atine denir; yukālu:
هُوَ مِنَ الْحِنَّةِ أَيْ مِنْ طَائِفَةِ الْحِجْنِ
[cinn] laf-

zından ahas olur, tā' vahdet-i cinsiyyeye
dāll olur. Ve

جِنَّةٌ [cinnet] جُنُونٌ [cunūn]dan ism olur, de-
lilik ma'nāsına; yukālu: بِهِ جِنَّةٌ أَيْ جُنُونٌ Ve

جِنَّةٌ [cinnet] جَنَّ [cinn] gibi, melā'ikeye
itlāk olunur.

الْمِجَنَّةُ [el-mecennet] (mīm'in ve cīm'in
fethiyle) Tā'ife-i cinn makarrı arza denir;
yukālu: أَرْضٌ مِجَنَّةٌ أَيْ كَثِيرَةُ الْجِنِّ Ve Mekke
kurbünde bir mevzi^c adıdır; ba'zen mīm'i
meksür olur. Ve delilik, جُنُونٌ [cunūn]
ma'nāsındır; yukālu: بِهِ مِجَنَّةٌ أَيْ جُنُونٌ

الْتَجَنُّنُ [et-tecennun] (تَفَاعُلٌ [tefa^cul] veznin-
de) ve

الْتَجَانُ [et-tecānn] (teşdīd-i nūn'la تَفَاعُلٌ
[tefa^cul] vezninde) Delirmek ma'nāsındır;
yukālu: تَجَنَّنَ زَيْدٌ وَتَجَانَّ إِذَا صَارَ مَجْنُونًا Ve

تَجَنُّنٌ [tecennun] Yerin nebātı bi'l-cümle
çiçek açmak ma'nāsındır. Ve bu, taḥarrüc
ve te'eşşüm bābındandır; yukālu: تَجَنَّنَتْ
الْأَرْضُ إِذَا أَخْرَجَتْ زَهْرَهَا وَتَوَرَّهَا

تَجَنُّنٌ [tecennun] ve

تَجَانُّنٌ [tecānnun] Deli olmayan adam musan-
na^c delilik süreti göstermek ma'nāsındır;
yukālu: تَجَنَّنَ عَلَى فُلَانٍ وَتَجَانَّنَ إِذَا أَرَى مِنْ نَفْسِهِ
الْجُنُونُ

الْمِجْنُونُ [el-mecnūn] Deliye denir, dīvāne
ma'nāsına; yukālu: أَلْحَنَّهُ اللهُ فَهُوَ مِجْنُونٌ ke-mā
zukire, lākin sülāsī-yi mechülde vārid ol-
makla bu şāzz olmamak muttaridedir.

الْجَانُّ [el-cānn] (teşdīd-i nūn'la) جَنَّ
[cinn] lafzından ism-i cem^cdir, lākin
Zemaḥşeri'nin *Muḫaddime*'de ve
müellifin *Başā'ir*'de beyānına göre جَانٌّ
[cānn] أَبُو الْجِنِّ [ebu'l-cinn]dir, niteki
أَبُو الْبَشَرِ [Ādem] [Ādem] [Ādem]dir. Ve
ba'zılar ^cindinde جَانٌّ [cānn] bir kavm-i

mahsüstur, insândan mukaddem halk olundular. Ve

جَانُ [cānn] Bir nev^c hayye isimdir ki gözleri siyâh olur, ekserî hânelerde devr eder ve bir kimseyi âzürde eylemez.

الْمَجْنُونَةُ [el-mecnūnet] Pek uzun hurmā ağacına itlāk olunur; yukālu: نَحْلَةٌ مَجْنُونَةٌ أَيُّ طَوِيلَةٌ

الْحِنَّةُ [el-cennet] (cīm'in fethiyle) Hurmā ve sâ'ir eşcārı müstemil bāğçeye denir, eşcār ve zilālîyle arzı setr eylediği için; cem'i جِنَانٌ [cinān]dır, كِتَابٌ [kitāb] vezninde; tekūlu: دَخَلْنَا الْحِنَّةَ وَهِيَ حَدِيقَةٌ ذَاتُ النَّخْلِ وَالشَّجَرِ

الْحَنِينَةُ [el-cenīnet] (sefīnet) [sefīnet] vezninde) Taylasān şeklinde kenārları zincedli bir güne sevbe denir ki nisvān-ı 'Arab telebüs ederler.

الْحُنُونُ [el-cunun] (zammeteynle) Aslı حُنُونٌ [cunūn] idi ki deliliğe denir; tahfifen vāv'ı hafz olunmuştur.

حَنْوَةٌ [Cennūnet] (حَرْوَبَةٌ) [harrūbet] vezninde) Muhaddisīnden Yūsuf b. Ya'qūb el-Kinānī lakabıdır.

حَنْوُنٌ [Cennūn] (حَرْوَبٌ) [harrūb] vezninde) Esmādandır: Cennūn el-Mavşilī, Ğassān b. Reb'ā'dan rivāyet-i hadīs eyledi.

أَجْنَكٌ [ecinneke] (hemzenin fethi ve cīm'in kesriyle) (hemzenin fethi ve cīm'in kesriyle) أَنْكَ مِنْ أَجْلِ أَنْكَ ma'nāsınadır; ya'nī terkīb-i mezkūrdan muhsatardır, وَيْلَمَةٌ kelimesi gibi; yukālu: مِنْ أَجْنَكِ كَذَا أَيُّ مِنْ أَجْلِ أَنْكَ كَذَا

الْحِنَانِجُنُ [el-cenācin] (zelāzil) [zelāzil] vezninde) Göğüste olan kaburgalara denir; müfredi جِنَجُنٌ [cincin]dir ve جِنَجِنَةٌ [cincinet]tir cīm'lerin kesri ve fethiyle ve جُنْجُونٌ [cuncūn]dur cīm'in zammıyla.

الْمَنْجُونُ [el-mencenūn] ve

الْمَنْجِينُ [el-mencenīn] (mīm'lerin fethiyle) Su dolabına denir ki davar ile yāhūd su ile dönüp su çekilir, bāğçelerde ve nehrlerde olan dolap olacaktır. Ve bu mü'ennestir. Mütercim der ki Zemaḥşerī harman dövecek çarh ile beyān eylemiştir. Ve Şāfiye şerhinde Çārperdi vezni فَتَعْلُولُ [fen'alūl] ve فَتَعْلِيلُ [fen'alīl] yāhūd فَغَلَّلُوا [fa'lelūl] ve فَغَلَّلِيلُ [fa'lelīl] olduğunu tafsīl ve mu'arreb olunmasını tasrīh eylemiştir. Ve te'nīsī zāhiren آلَةٌ [ālet] te'vīline mebnīdir.

جُنَيْتَةٌ [Cuneynet] (cuheyne) [cuheyne] vezninde) 'Aķīķ-i Medīne'de bir mevzi'dir. Ve Necd diyārında Đariyye ile Ğazn-i Benī Yerbū^c mā-beyninde bir merg-zār adıdır. Ve Vādi'l-Ķurā ile Tebūk beyninde bir mevzi' adıdır.

الْحُنَيْنَاتُ [el-Cuneynāt] Dāru'l-hilāfe-i Bağdād'da bir mevzi' adıdır.

أَبُو حِنَّةٍ [Ebū Cinnet] (cīm'in kesriyle) Esed kabilesinden bir şā'irdir ki Zu'r-Rumme nām şā'irin dayısı idi.

ذُو الْمَجْنِينِ [Zu'l-Micenneyn] (mīm'in kesriyle) 'Uteybe el-Huzelī lakabıdır, dā'imā iki kalkan taşıyıcı idi.

الْمُتَعَنَّيْنَةُ [el-mutecenninet] (mutefenninet) [mutefenninet] vezninde) Şol arza denir ki otluğū güür ve firāvān olmakla her bölüğü bir semte zāhib olmakla güyā ki tecennün eylemiştir; yukālu: أَرْضٌ مُتَعَنَّيْنَةٌ إِذَا كَانَتْ كَثْرَ عُشْبِهَا حَتَّى دَهَبَ كُلُّ مَذْهَبٍ

بَيْتُ جِنِّ [Beytu Cinn] (cīm'in kesriyle) Cebelu's-Şelc tahtında bir karye adıdır; nisbetinde جِنَانِيٌّ [Cināniyy] denir cīm'in kesriyle

[ج و ن]

الْجَوْنُ [el-cevn] (cīm'in fethiyle) Şiddet-i hudretinden karamlık olan pek koyu yeşil ota denir. Ve kırmızı nesneye denir. Ve ak nesneye denir. Ve kara nesneye denir. Ve gündüze denir, نَهَارٌ [nehār] ma'nāsına; cem'i جَوْنٌ [cūn]dur cīm'in zammıyla. Ve

جَوْنٌ [cevn] Yağız ata ve deveye denir. Ve Mervān b. Zinbā' el-'Absī ve Hāriş b. Ebī Şimr el-Ġassānī ve Ḥasīl eḏ-Ḍabbī ve Ḳatb b. Suleyṯ en-Nehdī ve Mālik b. Nuveyre el-Yerbū'ī ve İmrū'ullḳays b. Ḥucr ve 'Alḳame b. 'Adiyy ve Mu'āviye b. 'Amr b. el-Hāriş fereslerinin ismidir. Ve Cevn b. Katāde ashābdan yāhūd tābi'indendir. Ve

جَوْنٌ [cevn] Masdar olur, kararmak ma'nāsına; yukālu: جَانَ وَجْهَهُ يَجُونُ جَوْنًا إِذَا اسْوَدَّ

الْجَوْنَانُ [el-cevnān] (cīm'in fethi ve tesniye bünyesiyle) Yayın iki köşesine denir; yukālu: جَوْنَا الْقَوْسِ أَيَّ طَرْفَاهُ Ve Ebū 'İmrān 'Abdūlmelik b. Ḥabīb el-Cevnī ve oğlu 'Avīd muhaddislerdir.

الْجَوْنَةُ [el-cevnet] تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Güneşe denir; yukālu: طَلَعَتِ الْجَوْنَةُ أَيَّ الشَّمْسُ Ve kırmızı nesneye denir. Ve kömüre denir. Ve Mekke ile Ṭā'if beyninde bir karye adıdır.

الْجَوْنَةُ [el-cūnet] (cīm'in zammıyla) At kısmında olan yağızlığa denir. Ve 'attār tablasına denir. Bunun aslı mehmüzdür; cem'i جَوْنٌ [cūven]dir, ضَرَدٌ [şured] vezninde. Ve küçük dağa denir.

الْجَوْنِيُّ [el-cūniyy] (كُرْدِيٌّ [kurdiyy] vezninde) Bir nev' bağirtlak kuşuna denir ki karını ve kanatları siyāh olur.

الْتَجْوُونُ [et-tecevvun] (تَفَاعُلٌ [tefa'ul] vez-

ninde) 'Arūs kapısını şetāret için kireç makülesiyle ağartmak ma'nāsındır. Kezālik meyyit kapısını mātem için karartmak ma'nāsındır ki 'ādet-i 'Arabdandır; yukālu: تَجَوَّنَ بَابَ الْعُرُوسِ إِذَا بَيَّضَهُ وَتَجَوَّنَ بَابَ الْمَيِّتِ إِذَا سَوَّدَهُ

جَوْبِيٌّ [Cuveyn] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Ḥorāsān ülkesinde bir eyālet adıdır. Ve Seraḥs kazāsında bir karyedir.

الْجَوْنَاءُ [el-cevnā'] (حَمْرَاءٌ [ḥamrā'] vezninde) Güneşe denir, şems ma'nāsına; yukālu: طَلَعَتِ الْجَوْنَاءُ أَيَّ الشَّمْسُ Ve tencereye denir. Ve siyāh tüylü nākaya denir; zikr olunan جَوْنٌ [cevn] lafzından me'hūzdur.

الْمُجْوَجُنُ [el-mucevcen] (مُجَوِّهَرٌ [mucevher] vezninde) Kokmuş suya denir; yukālu: مَاءٌ مُجْوَجُنٌ أَيَّ مُنْتِنٌ

جَوَانٌ [Cuvān] (غُرَابٌ [ḡurāb] vezninde) ve

جَوْبِيٌّ [Cuveyn] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Esāmīdendir.

الْجَوْنِيْنُ [el-Cevneyn] (cīm'in ve nūn'un fethiyle) Baḥreyn kazāsında bir karyedir.

الْجَوَانَةُ [el-cevānet] (سَدَادَةٌ [şeddādet] vezninde) Dübüre denir İسْتٌ [ist] ma'nāsına.

جَاوَانٌ [Cāvān] Ekrāddan bir oymak adıdır. Ḥille-i Mezyediyye'de mütemekkin olurlar; fukahādan Muḥammed b. 'Alī el-Cāvānī onlardandır.

[ج ه ن]

جُهَيْنَةُ [Cuheyne] (musaggar bünyesiyle) Bir kabiledir. Ve "عِنْدَ جُهَيْنَةَ الْحَبْرِ الْيَقِينُ" meseli "ج،ف،ن" māddesinde zikr olundu. Ve

جُهَيْنَةُ [Cuheyne] Ṭaberistān ülkesinde bir kal'adır. Ve Mavşil kazāsında bir karyedir; tesānif-i kesire sāhibi Ḥuseyn b. Naşr b. Muḥammed el-Cuheyne' oradandır.

الْجُهْنَةُ [el-cuhnet] [عُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Evāhir-i leylin ibtidāsına denir. **جُهْمَةٌ** [cuhmet] ma'nāsına.

الْجُهْنَةُ [el-cuhānet] [ثُمَّامَةٌ [ṣumāmet] vezninde) Tāze kıza denir; yukālu: **جَارِيَةٌ جُهْنَانَةٌ** أَي سَابَّةٌ

الْجُهْنُ [el-cehn] (cīm'in fethiyle) Yüzün eti galiz olmağa denir.

الْجُهْنُ [el-cuhn] (cīm'in zammıyla) Deniz kıyısına bir ok atımı mesāfe kadar karīb olan körfeze denir ki sāhil muttasıl olma-ya ve eger muttasıl olursa **شَعْبٌ** [ṣi'b] denir.

الْجُهُونُ [el-cuhūn] [فُعُودٌ [ḡu'ūd] vezninde) Bir nesne pek karīb olmak ma'nāsınadır; yukālu: **جَهَنَ الشَّيْءُ جُهُونًا** مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا قَرُبَ وَدَنَا

جِهَانٌ [Ceyhān] (cīm'in fethiyle) Bir recül adıdır.

نَهْرُ جِهَانٍ [Nehru Cihān] "ج،ح،ن" māddeesinde zikr olundu.

[ج ي ن]

جِيَانٌ [Ceyyān] [شَدَادٌ [ṣeddād] vezninde) Endelus'te bir beldedir; kudemā-i a'lāmdan İbn Mālik ve Ebū Ceyyān oradandır, ikisi de imāmu'l-ʿArabiyyedir. Ve Ebū Ceyyān ba'zen pederinin ceddı olan Ḥayyān'a nisbet olunur ki ḥā-yı mühmele iledir. Ve

جِيَانٌ [Ceyyān] İṣfahān kazāsında bir kar-yedir; Ṭalḥa b. el-A'lem el-Ḥanefī ondadır. Ve Mūsā b. Muḥammed b. Ceyyān ve Muḥammed b. Ḥalef b. Ceyyān muhaddislerdir.

نَجَرَ بَعُونَهُ تَعَالَى

FASLU'L-ḤĀ'İ'L-MÜHMELE (فَضْلُ الْحَاءِ الْمُهْمَلَةِ)

[ح ب ن]

الْحَبْنُ [el-ḥaben] (fethateynle) Bir marazdır ki insānın karnında ʿarız olmakla karnın şişip kabarıp, beyne'l-etubbā' istiskā dedikleri ʿillettir; yukālu: **بِهِ حَبْنٌ وَهُوَ دَاءٌ فِي الْبَطْنِ يَعْظُمُ مِنْهُ**

الْحَبْنُ [el-ḥabn] (ḥā'nın fethi ve bā'nın sükūnuyla ve fethiyle) İstiskā ʿilletine mübtelā olmak ma'nāsınadır; yukālu: **حَبْنُ الرَّجُلِ عَلَى الْمَجْهُولِ وَحَبْنًا وَحَبْنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَصَابَهُ حَبْنٌ** Ve

حَبْنٌ [ḥabn] Pür-gazab olmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: **حَبْنٌ عَلَيْهِ حَبْنًا إِذَا امْتَلَأَ عَضْبًا**

الْأَحْبَنُ [el-aḥben] [أَحْمَرٌ [aḥmer] vezninde) İstiskā ʿilletine uğramış adama denir; mü'ennesi **حَبْنَاءُ** [ḥabnā']dır.

الْحَبْنُ [el-ḥibn] (ḥā'nın kesriyle) Maymun dedikleri cānvere denir. Ve bir güne kabarcık ismidir ki kan çıbanı gibi bedende zuhūr eder. Ve mutlakan bedende zuhūr edip şişip irinlenen sivilce ve yara makülesine denir. Ve kan çıbanına denir; cem'i **حُبُونٌ** [ḥubūn] gelir.

الْحَبْنَةُ [el-ḥibnet] (ḥā'nın kesriyle) Bu dahi sivilce ve yara makülesine denir. Ve kan çanağına denir.

الْحَبْنُ [el-ḥabn] (ḥā'nın fethiyle) Şecer-i **دِفْلَى** [diflā] ismidir ki ağu ağacı dedikleridir, halk ona zakkūm ağacı derler.

الْحَبِينُ [el-ḥabīn] [أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bu dahi şecer-i mezbūra denir.

الْحَبْنَاءُ [el-ḥabnā'] [حَمْرَاءٌ [ḥamrā'] vezninde) Büyük karınlı ʿavrete denir; yukālu:

إمْرَأَةٌ حَبْنَاءُ أَي الصَّخْمَةُ الْبَطْنُ Ve Muğire ve Yezîd ve Şaḥr nām birâderlerin vâlideleri ismidir ki üçü de şâ'ir idi; pederleri 'Amr b. Rebî'a'dır. Ve yumurtlamaz olan güvercine denir; cem'î حُبْنٌ [ḥubn]dur ḥā'nın zammıyla. Ve etli topaç ayağa vasf olur.

حُبَيْبَةٌ [ḥubeynet] [cuheyne] [cuheyne] vezninde) ve

أُمُّ حُبَيْبٍ [ummu ḥubeyn] [زُبَيْرٌ] [zubeyr] vezninde) Bir cins cānvere denir, Türkîde kertenkele dedikleridir ki kelere şebîh ve iri ve karnı büyük olur; dā'imā başını yukarı kaldırarak gider, taşlık yerlerde ve makberelerde kesir olur. Ve أُمُّ حُبَيْبٍ [ummu ḥubeyn] lafzı ma'rifedir, ba'zen lām-ı ta'rîf dâhil olur, lâkin ba'de'l-hazf şâzz olmak üzere nekre olmaz.

الْمُحْبَبِيُّ [el-muḥbe'inn] [مُطْمَعٌ] [muṭme'inn] vezninde) Dargın adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُحْبَبٌ أَي غَضْبَانٌ

حَبُونٌ [Ḥabevnen] [سَفَرَجَلٌ] [sefercel] vezninde) Bir recül 'alemidir. Ve bir vādî ismidir.

حَبُونَةٌ [Ḥabbūnet] [سَمُورَةٌ] [semmūret] vezninde) Kāsim el-Birzālî nām muhaddisin ceddî ismidir. Ve 'Abdulvāhid b. Ḥasen b. Ḥubeyn ki زُبَيْرٌ [zubeyr] veznindedir, muhaddistir, 'alā-kavlin nūn'la حُبَيْنٌ [Ḥubeyn] dir.

[ح ت ن]

الْحَتْنُ [el-ḥatn] (ḥā'nın fethi ve kesri ve tā'nın sükūnuyla) Misl ve hemtā ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ حَتْنُهُ أَي مِثْلُهُ وَقَوْنُهُ ve yukālu: هُمَا حَتْنَانِ أَي سَيَانِ فِي الرَّمِيِّ Pes ok atışmakta olan berâberlikte isti'māl gālib olmuştur. Ve bātıl ve beyhūde ma'nāsınadır; yukālu: أَيْ بِالْحَتْنِ أَي الْبَاطِلِ

الْحَتْنُ [el-ḥaten] (fethateynle) Dağların uçlarına denir. Ve

حَتْنٌ [ḥaten] Masdar olur, bir nesne saht ve şedîd olmak ma'nāsına; yukālu: حَتْنُ الْحَرِّ حَتْنَا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اشْتَدَّ

الْحَاتِنُ [el-ḥātin] Şol güne denir ki evvel ve āhiri ıssılıkta yeksān ola; yukālu: يَوْمٌ حَاتِنٌ إِذَا اسْتَوَى أَوْلُهُ وَآخِرُهُ حَرًّا

الْمُحْتَتِنُ [el-muḥtetin] (ism-i fā'il bünyesiyle) Her yeri besberâber olan düz ve hemvār nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ مُحْتَتِنٌ أَي مُسْتَوٍ لَا يُخَالِفُ بَعْضُهُ بَعْضًا

الْحَتْنَاءُ [el-ḥatnā] [حَمْرَاءُ] [ḥamrā'] vezninde) Tüysüz kavlak deveye denir.

الْحُتْنَانُ [el-ḥutnān] (ḥā'nın zammıyla) خُتْنَالٌ [ḥutnāl] vezninde ve mürādifidir ki zarūrî ve nāçār ma'nāsınadır; yukālu: مَا لَهُ عَنَّهُ خُتْنَانٌ أَي خُتْنَالٌ أَي بُدٌّ وَفِرَاقٌ

الْحَتْنَى [el-ḥatenā] [جَمَزَى] [cemezā] vezninde) Atılan okların yeksānlığına denir; yukālu: وَقَعَتِ الثُّبُلُ حَتْنَى أَي مُتَسَاوِيَةً

الْإِحْتَانُ [el-iḥtān] (hemzenin kesriyle) Ok atan adamın hep attığı oklar bir yere uğramak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أَحْتَنَ الرَّجُلُ إِذَا وَقَعَتْ سَهَامُهُ فِي مَوْضِعٍ وَاحِدٍ

التَّحَاتِنُ [et-teḥātun] [تَفَاعُلٌ] [tefā'ul] vezninde) Berâberleşmek ma'nāsınadır; yukālu: تَحَاتَنُوا فِي الْأَمْرِ إِذَا تَسَاوَوْا

حَوْتَنَانٌ [Ḥavtenān] (ḥā'nın fethiyle) Bir belde adıdır.

[ح ث ن]

حُضْنٌ [Ḥuḥun] (ḥā'nın ve sâ-yı müsellesenin zammıyla) Huzeyl bilādında bir mevzî adıdır.

[ح ج ن]

الْحَجْنُ [el-ḥacn] (ḥā'nın fethi ve

cīm'in sükūnuyla) Ağacı eğip bükme ma'nāsınadır; yukālu: حَجَّنَ الْعُودَ حَجًّا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا عَطَفَهُ Ve bir adamı bir işten çevirip alıkomak ma'nāsınadır; yukālu: حَجَّنَهُ إِذَا صَدَّهُ إِذَا صَدَّهُ وَصَرَفَهُ بَدَلَهُ بِأَلْمِخَجِنِ

التَّحْجِينُ [et-taḥcīn] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bu dahi ağacı eğip bükme ma'nāsınadır; yukālu: حَجَّنَ الْعُودَ إِذَا عَطَفَهُ Ve

تَحْجِينٌ [taḥcīn] Deveye mahsūs bir güne damga ismidir ki eğrice olur.

الإِخْتِجَانُ [el-iḥticān] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Bir nesneyi مِخْجِنٌ [miḥcen] ile beriyeye çekmek ma'nāsınadır; yukālu: إِخْتَجَّنَهُ إِذَا جَذَبَهُ بِأَلْمِخْجِنِ Ve mālı kabz ve temellükle der'uhde eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: إِخْتَجَّنَ الْمَالَ إِذَا صَمَّمَهُ وَاحْتَوَاهُ

الْحَاجِنُ [el-ḥacin] (fethateynle) Eğrilige denir; yukālu: بِه حَجْنٌ أَيْ اغْوَجَاجٌ Ve bir nesneye buhl ve dınnet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَجَّنَ عَلَيْهِ وَبِه حَجًّا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَنَّ Ve mukīm olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَجَّنَ بِالْدَّارِ إِذَا أَقَامَ

حَجْنٌ [ḥacen] Kene ta'bīr olunan böceğe denir. Ve davar kısmına 'arız olan kötürümlüğe denir; yukālu. فِي دَابَّتِهِ حَجْنٌ أَيْ زَمَنٌ

الْحُجْنَةُ [el-ḥucnet] (عُرْفَةٌ [gurfet] vezninde) Eğrilige denir; yukālu: بِه حُجْنَةٌ أَيْ اغْوَجَاجٌ Ve **حُجْنَةُ الثَّمَامِ** [ḥucnetu's-ṣumām] Yaban darısı dedikleri otun yaprağına itlāk olunur. Ve bunda fethātla da zebān-zededir. Ve

حُجْنَةُ الْمِغْزَلِ [ḥucnetu'l-miğzel] İğın başında olan eğrice demire denir.

التَّحْجِينُ [et-teḥaccun] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vez-

ninde) Eğilmek ma'nāsınadır; yukālu: تَحَجَّنَ الشَّيْءُ إِذَا اغْوَجَّ **الْمِخْجِنُ** [el-miḥcen] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) ve

الْمِخْجِنَةُ [el-miḥcenet] (مِكْنَسَةٌ [mikneset] vezninde) Çevgāna ve bāğçevānların keke ta'bīr ettikleri ucu eğri ağaca denir. Ve mutlakan eğri nesneye denir. Ve Miḥcen b. el-Edra' ve Miḥcen b. Ebī Miḥcen ashābandandır.

الْحَجْنَاءُ [el-ḥacnā'] (حَمْرَاءٌ [ḥamrā'] vezninde) Mu'āviye el-Bekkār feresinin ismidir. Ve bir ucu aşağı cebheye doğru mā'il olan kulağa denir, 'alā-kavlin her birinin bir uçları cebheye doğru birbirine mukābil mā'il olana denir; yukālu: أُذُنٌ حَجْنَاءٌ أَيْ الْمَائِلَةُ أَحَدِ طَرَفَيْهَا قِبَلَ الْجَبْهَةِ سُفْلًا أَوْ التِّي أَقْبَلْتُ أَطْرَافَ إِحْدَاهُمَا عَلَى الْأُخْرَى قِبَلَ الْجَبْهَةِ

الْأَحْمَرُ [el-aḥcen] (أَحْمَرٌ [aḥmer] vezninde) ve

الْحَجِنُ [el-ḥacin] (كَيْتِفٌ [ketif] vezninde) Uçları büklüm büklüm sarkık ve kıvrık saç denir; yukālu: شَعْرٌ أَحَجْنٌ وَحَجْنٌ أَيْ مُتَسَلِّسِلٌ مُتَسَرِّسِلٌ رَجُلٌ جَعَدَ الْأَطْرَافَ

حَجِنٌ [ḥacin] Kene dedikleri böceğe denir.

الإِخْتِجَانُ [el-iḥcān] (hemzenin kesriyle) ثَمَامٌ [ṣumām] dedikleri otun yaprağı zuhūr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَحَجَّنَ الثَّمَامُ إِذَا خَرَجَتْ حُجْنَتُهُ

الْحَجُونُ [el-ḥacūn] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Tenbel ve kāhil adama denir; yukālu: رَجُلٌ حَجُونٌ أَيْ كَسَلَانٌ Ve Ma'lāt-ı Mekke'de bir dağın adıdır. Ve bir mevzi'in ismidir. Ve

حَجُونٌ [ḥacūn] Şol gazveye denir ki hasm tarafını igfāl için ibtidā asl maksūd olan ciheti izmār ve sā'ir semti izhār eyledikten sonra bagteten cihet-i maksūda tahavvül

ve ʿazm oluna, ʿalā-kavlin baʿīd ve tavīl olan gazveye itlāk olunur; yukālu: فَلَانَ يَغْرُو الْعَزْوَةَ الْحَجُونَ وَهِيَ كُلُّ عَزْوَةٍ يُظْهِرُ غَيْرَهَا ثُمَّ يَخَالِفُ إِلَى ذَلِكَ الْمَوْضِعِ أَوْ هِيَ الْبَعِيدَةُ الطَّوِيلَةُ

حُجَبَيْنُ [Ḥuceyn] [زُبَيْرٍ [zubeyr] vezninde) İbnu'l-Muşennā'dır ki muhaddistir.

أَحْمَرُ [Aḥcen] [أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Esāmīdendir: Leheb b. Aḥcen bir kabīledir ki fenn-i ʿiyāfe ile maʿrūflardır.

أَلْحَوْجُنُ [el-ḥavcen] [جَوْهَرٍ [cevher] vezninde) Kırmızı güle denir, verd-i ahmer maʿnāsına, حَوْجَمَ [ḥavcem] dahi denir.

حَجْنُ [Ḥacn] (ḥā'nın fethiyle) İbni'l-Muraḳqa' dır ki saḥābedir.

حُجَيْنَةُ [Ḥuceynet] [جُهَيْنَةُ [cuheyne] vezninde) Esmādandır.

[ح ج ش ن]

حَاشِنَةُ [Ḥaḥšenet] (ḥā'nın ve ṣīn-i muʿcemenin fethiyle) Muhaddisīnden Yaḥyā b. el-Faḍl el-Mavṣilī ceddinin ismidir.

[ح ذ ت]

أَلْحُذُنُ [el-ḥuzn] (ḥā'nın zammı ve zāl-ı muʿcemenin sükūnuyla) Don uçkurluğuna denir, حُجْرَةٌ [ḥuczet] maʿnāsına.

أَلْحُذُنَةُ [el-ḥuzunnet] [عُذْلَةٌ [ʿutullet] vezninde) Bodura denir. Ve kulağı küçük adama denir; yukālu: رَجُلٌ حُذْنَةٌ أَيْ الصَّغِيرُ الْأُذُنُ Ve şol deveye denir ki küçükten قُعْدَةٌ [kuʿdet] ittihāz olunmakla edevāt ve eskāl tahmīl ederek kullanılmakla hörgücü eriyip basık kalıp ve karnı dahāmet peydā eylemekle topaç kalmış ola. Ve Yemāme kurbünde bir mevziʿ adıdır.

أَلْحُذُنْتَانُ [el-ḥuzunnetān] [عُذْلَتَانِ [ʿutulletān] vezninde) İnsanın iki kıynaklarına denir.

Ve iki ḥāyelere denir. Ve iki kulağa denir.

[ح ر ن]

أَلْحِرَانُ [el-ḥirān] (ḥā'nın kesri ve zam-mıyla) Dābbe حَرُونَ [ḥarūn] olmak maʿnāsındadır ki eşirmek ve seğirtmek murād olundukta hırçınlık ve önegülük edip eşmeyip ve seğırtmeyip geri geri gitmek ve seğırtirken hemān duruvermekten ʿibārettir ki tahrīfle harınlık taʿbīr olunur. Ve bu zātū'l-ḥāfir olan mahsüstür, at ve katır gibi; yukālu: حَرَنْتِ الدَّائِبَةَ وَحَرَنْتُ حِرَانًا وَحِرَانًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالْحَامِسِ إِذَا اسْتَدِرَّ جَرِيهَا وَقَفَتْ Burada اسْتَدِرَّ إِذَا لَفَزِي mechül sīgasıyladır. Ve bāyiʿ ve müşteriden her biri metāʿın pahasında ne aşağı inmek ve ne yukarı çıkmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: حَرَنْتِ الْفُطْنَ حِرَانًا Ve pamuk atmak maʿnāsındadır; yukālu: حَرَنْتِ الْفُطْنَ حِرَانًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا نَدَفُهُ

أَلْحَرُونَ [el-ḥarūn] [صَبُورٍ [ṣabūr] vezninde) Vasftır, harınlık eden dābbeye denir. Ve şol şikāra denir ki aslā dağın dorusundan ayrılmaz ola. Ve Muslim b. ʿAmr el-Bāhilī yāhūd Şekīḳ b. Cerīr el-Bāhilī feresinin ismidir. Ve Ḥabīb b. el-Muhelleb nām kim-senin lakabıdır.

أَلْمَحَارِينُ [el-meḥārīn] (mīm'in fethiyle) Gömeç ballarına denir. Ve bal gömecine yapışıp ayrılmayan arılara denir, tā ki bal sağan elinde olan ağaçla kendisini koparıp def eyleye. Ve pamuk çekirdeklerine denir; müfredi مَحْرَانٌ [miḥrān] dır, مِفْتَاحٌ [miftāḥ] vezninde.

حَرَائِنُ [Ḥarrān] [شَدَادٍ [şeddād] vezninde) Meşīḥ bir şāʿirdir. Ve Şām diyārında bir beldedir; nisbetinde حَرَائِنِي [Ḥarnāniyy] denir nūn ziyadesiyle, حَرَائِنِي denmez her ne kadar kıyās ise de.

بُنُوجِرْنَةُ [Benū Hīrinnet] (kesreteynle ve teşdid-i nūn'la) Bir batndır.

حُرَيْنٌ [Ḥureyn] [زُبَيْرٌ] [zubeyr] vezninde) Bir recül ismidir.

[ح ر د ن]

الْحِرْدَوْنُ [el-ḥirdevn] (dāl'la [cirdahl] vezninde) حِرْدَوْنٌ [ḥirzevn] lafzına lügattir, zāl-ı mu'ceme ile.

[ح ر ذ ن]

الْحِرْدَوْنُ [el-ḥirzevn] (zāl-ı mu'ceme ile) حِرْدَوْنٌ [ḥirdevn]dir ki erkek kelere denir yāhūd başka bir cānverin adıdır. Müfredatta حِرْدَوْنٌ [ḥirzevn] Süryānī olarak Türkīde kertenkele dedikleri cānver ile müfesserdir.

[ح ر س ن]

الْحَرَّاسِينُ [el-ḥarāsīn] (ḥā'nın fethi ve sīn'in kesriyle) Bir nev' balık ismidir.

الْحَرَّاسِينُ [el-ḥarāsīn] (ḥā'nın fethiyle) Arık ve zebūn develere denir; müfredi yoktur. Ve kurak kıtlık senelere denir.

[ح ز ن]

الْحَزْنُ [el-ḥazn] (ḥā'nın fethi ve zā-yı mu'cemenin sükūnuyla ve fethateynle) Gam ve endüha denir; cem'i أَحْزَانٌ [aḥzān] dır; yukālu: هَمٌّ أَخَذَهُ حَزْنٌ وَحَزْنٌ أَي هَمٌّ Ve ḥā'nın zammıyla حُزْنٌ [ḥuzn] masdar olur, bir adamı gam-gīn eylemek ma'nāsına; yukālu: هَمٌّ أَخَذَهُ حُزْنًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا جَعَلَهُ حَزِينًا Ve

حَزْنٌ [ḥazen] (fethateynle) Kezālik masdar olur, gam-gīn olmak ma'nāsına; yukālu: حَزِنَ الرَّجُلُ حُزْنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَارَ حَزِينًا

التَّحْزُونُ [et-teḥazzun] (تَفَاعُلٌ [tefa'ul] vezninde) ve

التَّحَازُنُ [et-teḥāzun] (تَفَاعُلٌ [tefa'ul] veznin-

de) ve

الْإِحْتِزَانُ [el-iḥtizān] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Bunlar da gam-nāk olmak ma'nāsına; yukālu: تَحَزَّنَ الرَّجُلُ وَتَحَازَنَ وَاحْتَزَّنَ إِذَا صَارَ حَزِينًا Ve

تَحْزُونٌ [teḥazzun] Bir adama bir nesne zımında acıyıp derd-nāk olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَحَزَّنَ عَلَيْهِ إِذَا تَوَجَّعَ

الْحَزْنَانُ [el-ḥaznān] (سَكْرَانٌ [sekrān] vezninde) ve

الْمِخْزَانُ [el-miḥzān] (مِخْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Bāb-ı rābī'den ism-i fā'illerdır, gam-gīn adama denir.

الْإِحْزَانُ [el-iḥzān] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir kimseyi gam-gīn kılmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا جَعَلَهُ حَزِينًا Ba'zılar dedi ki أَحْزَنَهُ [aḥzenehu] جَعَلَهُ حَزِينًا ma'nāsınadır ve حَزَنَهُ حُزْنًا [ḥazenehu ḥuznen] جَعَلَ فِيهِ الْحُزْنَ ma'nāsınadır; temkīn ve takrīri mutazammındır. Ve

إِحْزَانٌ [iḥzān] Galīz ve dürtüşt ve sert yere uğramak ma'nāsınadır; yukālu: أَحْزَنَ الرَّجُلُ إِذَا صَارَ فِي الْحُزْنِ

الْمَحْزُونُ [el-maḥzūn] ve

الْحَزِينُ [el-ḥazīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve **الْحَزِينُ** [el-ḥazīn] (كَيْفٌ [ketif] ve نَدَسٌ [nedus] veznlerinde ki bāb-ı evvelden vassıfıdır) ve

الْمُحْزَنُ [el-muḥzen] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde ki إِحْزَانٌ [iḥzān]dan ism-i mef'uldür) Gam-gīn adama denir. Evvellerin cevmi حِزَانٌ [ḥizān] gelir, كِرَامٌ [kirām] vezninde ve حُزْنَاءٌ [ḥuzenā] gelir, كُرَمَاءٌ [kuremā] vezninde.

عَامُ الْحُزْنِ [‘āmū'l-ḥuzn] (ḥā'nın zammıyla) Ümmü'l-mü'minīn Ḥadīce el-Kubrā radiyallāhu ‘anhā ile ‘ammü'n-Nebī

‘aleyhi’s-selām Ebū Ṭālib’in vefāt eyledikleri senedir ‘aleyhi’s-selām hazretleri pek mahzūn olmalarıyla itlāk eylediler.

الْحَزَانَةُ [el-ḥuzānet] (ثُمَّامَةٌ [sumāmet] vezninde) Selefte ‘Arab tā’ifesi ‘Acem üzere ibtidā kudūmlerinde hasebe’ş-şart ve’l-mu‘āhede müstehak oldukları sâbıkaya denir ki hāne ve mezra‘a ve tarla makūlesi emlāktan ‘ibāret idi, beynlerinde bu vech üzere karār-dāde olmuştu; حَزُونَةٌ [ḥuzūnet]-i arzdan me’hūzdur. Ve

حَزُونَةٌ [ḥuzūnet] Bir adamın ehl ve ‘ayāline denir, levāzım ve umūrları için mütehzazın ve mütezaccir olduğu tasavvuruna mebnīdir; ve minhu: فَلَانَ لَا يُبَالِي إِذَا شَبِعَتْ حَزَانَتُهُ أَنْ تَجُوعَ حَزَانَتُهُ

الْحَزُونُ [el-ḥazūn] (شَبُورٌ [şabūr] vezninde) Bed-hūy koyuna denir.

الْحَزْنُ [el-ḥazn] ve

الْحَزْنَةُ [el-ḥaznet] (ḥā’ların fethi ve zā’ların sükūnuyla) Sert ve galīz yere denir; yukālu: أَرْضٌ حَزْنٌ وَحَزْنَةٌ أَيْ عَظِيمَةٌ خِلَافَ سَهْلَةٍ. Ve

حَزْنٌ [Ḥazn] Ğassān kabīlesinden bir cemā’attır. Ve bilād-ı ‘Araba itlāk olunur ki ‘Arabistān ta‘bīr olunur, ‘alā-kavlin bilād-ı ‘Arabda iki حَزْنٌ [Ḥazn] nām mahall vardır, biri Zubāle ile Necd beyninde olan arzdır ve biri Benī Yerbūc yurdunda bir mevzi‘dir ki düz ovaları ve niçe mergzārları müstemildir; ve minhu kavluhum: مَنْ تَرَبَّعَ الْحَزْنَ وَتَسْتَى الصَّمَانَ وَتَقِيظَ الشَّرْفَ فَفَطُ Ya’nī “Bir adam bahār mevsiminde Ḥazn ve kış faslında Şammān ve yaz eyyāmında Şeref nām mahallerde ārām eylese aslā cedb ve killetten āzürde olmayıp hısb ve rehā ile imrār-ı eyyām eder.” Ve Ḥazn b. Ebī Vehb ashābandandır.

الْحَزْنُ [el-ḥuzen] (صُرَادٌ [şurad] vezninde) Dürüş ve galīz dağlara denir; müfredi حَزْنَةٌ [ḥuznet]tir, صُبْرَةٌ [şubret] ve صُبْرٌ [şuber] gibi. Ve bir dağın ismidir.

حَزِينٌ [Ḥazīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Necd diyārında bir suyun adıdır. Ve bir recül ismidir.

حَزَانٌ [Ḥazān] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) ve **حَزَانَةٌ** [Ḥuzānet] (ثُمَّامَةٌ [sumāmet] vezninde) ve

حُزَيْنٌ [Ḥuzeyn] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezinde) Esāmīdendir.

التَّحْزِينُ [et-taḥzīn] (تَفْعِيلٌ [tef‘īl] vezninde) Rikkat-i savtla Ḳur‘ān-ı kerīm okumak ma‘nāsındır ki kulūbe mü‘essir olur, hazīn hazīn okumak ta‘bīr olunur; yukālu: هُوَ يَقْرَأُ بِالتَّحْزِينِ أَيُّ يُرَقِّقُ صَوْتَهُ

[ح س ن]

الْحُسْنُ [el-ḥusn] (ḥā’nın zammıyla) Güzellige denir; cem‘i مَحَاسِنٌ [meḥāsin] gelir gayr-i kıyās üzere; yukālu: بِوَجْهِهِ حُسْنٌ أَيُّ جَمَالٌ Ve

حُسْنٌ [ḥusn] Masdar olur, güzel olmak ma‘nāsına; yukālu: حُسْنُ الْعُلَامِ وَحَسَنٌ حُسْنًا مِّنَ الْبَابِ الْحَامِسِ وَالْأَوَّلِ إِذَا كَانَ جَمِيلًا

الْحَاسِنُ [el-ḥāsin] ve

الْحَسَنُ [el-ḥāsen] (fethateynle) ve

الْحَسِينُ [el-ḥāsīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

الْحُسَانُ [el-ḥusān] (غُرَابٌ [ğurāb] vezninde) ve

الْحُسَّانُ [el-ḥussān] (رُمَّانٌ [rummān] vezninde) İsm-i fā‘illerdir, güzel nesneye denir. ذُو حُسْنٍ [ḥāsīn] bāb-ı evveldendir, حَاسِنٌ [ḥāsīn] [zū ḥusn] ma‘nāsındır. حَسَنٌ [ḥāsen] ve حَسِينٌ [ḥāsīn] ve حُسَانٌ [ḥusān] kelimelerinin cem‘i حِسَانٌ [ḥisān] gelir ḥā’nın kes-

riyle. Ve رُمَانٌ [rummān] vezninin حُسَانُونَ [hussānūn] gelir. Mü'ennesi حَسَنَةٌ [hasenet] ve حَسَنَاءُ [hasnā] ve حُسَانَةٌ [hussānet]tir, رُمَانَةٌ [rummānet] vezninde. Ve حَسَنَةٌ [hasenet] ve حَسَنَاءُ [hasnā] kelimelerinin cem'î حِسَانٌ [hisān] ve حُسَانَةٌ [hussānet]in cem'î حُسَانَاتٌ [hussānāt] gelir. وَلَا تَقُلْ رَجُلٌ أَحْسَنُ فِي مُقَابَلَةِ: وَأَمْرًا حَسَنًا Ya'nî gerçi حَسَنَاءُ [hasnā] kelimesinin hasebe'l-kıyās müzekkeri أَحْسَنُ [ahsen] olmaktadır, lākin mehcürdür, niteki مَرْدٌ [emred] kelimesinin mü'ennesi مَرْدَاءٌ [emred] iken mehcür olmuştur; ve lihāzā: إِمْرَأَةٌ حَسَنَاءٌ derler, mukābilinde رَجُلٌ أَحْسَنٌ demezler ve جَارِيَةٌ مَرْدٌ ve غَلَامٌ derler, mukābilinde مَرْدَاءٌ demezler, belki ef'al-i tafđil irādesiyle هُوَ أَحْسَنُ derler; cem'î أَحْسَانٌ [ehāsin]dir; ve minhu أَحْسَانُ الْقَوْمِ أَي حِسَانُهُمْ

الْحُسْنَى [el-ḥusnā] (بُشْرَى [buşrā] vezninde) İsmidir, güzelliğe ve iyiliğe denir ki iyi 'amel ve hasletten 'ibārettir; yukālu: فِيهِ الْحُسْنَى أَي ضِدُّ السُّوْأَى

Mü'ellif Başā'ir'de حُسْنٌ [ḥusn] ve حَسَنَةٌ [hasenet] ve حُسْنَى [ḥusnā] beynlerini şu vechile fark eylemiştir ki حُسْنٌ [ḥusn] a'cyān ve ahdāsa şāmilidir. Ve حَسَنَةٌ [hasenet] vāsf olur, kezālik a'cyān ve ahdāsa şāmil olup ve eger ism olursa hemān ahdāsa itlāk olunur. Ve حُسْنَى [ḥusnā] yalnız ahdāsa itlāk olunur, a'cyāna itlāk olunmaz. İntehā. Ve

حُسْنَى [ḥusnā] 'Akıbet-i hasene ma'nāsınadır. Ve dīdār-ı ilāhī ile şerefyāb olmak ni'metine denir; yukālu: يَسْرُونَا اللَّهُ الْحُسْنَى أَي الْعَاقِبَةُ الْحَسَنَةُ وَالنَّظَرُ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى Ve a'dā üzere fevz ve zafer ma'nāsına müsta'meldir. Ve şehādet ni'metine itlāk olunur; ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿هَلْ حُسْنَى Ve تَرَبُّصُونَ بِنَا إِلَّا إِحْدَى الْحُسَيْنَيْنِ﴾ الْآيَةُ [ḥusnā] lafzının cem'î حُسَيْنَاتٌ [ḥusneyāt]

ve حُسْنٌ [ḥusen] gelir, ضَرْدٌ [şurad] vezninde.

الْمَحَاسِينُ [el-meḥāsin] (mīm'in fethiyle) Gayr-i kıyās üzere حُسْنٌ [ḥusn] lafzının cem'idir ki zikr olundu, gūyā ki müfredi مَحْسَنٌ [maḥsen] tahayyül olunmuştur. Ve مَحَاسِينٌ [meḥāsin] مَحْسَنٌ [maḥsen] lafzından ki مَقْعَدٌ [maḥ'ad] vezninde ism-i mekândır, cem' olur vücūd-ı insānīde mevki'-i hüsn ü cemāl olan yerlere denir. Ve 'inde'l-ba'z bu ma'nāda müfredi yoktur; yukālu: أَنْظِرْ إِلَى مَحَاسِينِ بَدَنِ أَيِ الْمَوَاضِعِ الْحَسَنَةِ

الْمُحْسِنُ [el-muḥassin] (mu'azzam) Güzellenmiş ma'nāsınadır ki murād حُسْنٌ [ḥusn] üzere mecbül demektir; yukālu: وَجْهٌ مُحْسَنٌ أَي حَسَنٌ

التَّحْسِينُ [et-taḥsīn] (tef'īl) vezninde) Güzel kılmak ma'nāsınadır; yukālu: حَسَّنَهُ اللَّهُ أَي جَعَلَهُ حَسَنًا

الْإِحْسَانُ [el-iḥsān] (hemzenin kesriyle) İyilik eylemek ve bir nesneyi iyi ve güzel eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَحْسَنَهُ ضِدُّ أَسَاءَهُ Ve bir nesneyi iyi ve gereği gibi bilmek ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ يُحْسِنُ الشَّيْءَ هُوَ أَي يَغْلَمُهُ Ve حَسَنٌ [ḥasen] dedikleri yüksek kum yığına üzere oturmak ma'nāsınadır; yukālu: أَحْسَنَ الرَّجُلُ إِذَا جَلَسَ عَلَى الْحَسَنِ

الْمُحْسِنُ [el-muḥsin] ve

الْمِحْسَانُ [el-miḥsān] Dā'imā nāsa iyilik eden adama denir.

الْحَسَنَةُ [el-ḥasenet] (fethātla) İyiliğe ve iyi hālete ve iyi nesneye denir, niteki ānifen fark ve beyān olundu; yukālu: فِيهِ حَسَنَةٌ أَي: حَسَنَاتٌ [ḥasenāt] gelir. Ve

حَسَنَةٌ [Ḥasenet] Bir hatun ismidir. Ve İştāhr kazāsında bir karye adıdır. Ve tarīk-i Yemen'de Şa'ade ve 'Aşser beynlerinde niçe dağlara itlāk olunur. Ve Ece'

nām cebelin bir rüknüne denir.

أَلْحُسَيْنِي [el-ḥuseyniyy] (musaggar bünyesiyle ve elifin kasrı ve meddiyle) **فُضَارَى** [kuṣārā] ma'nāsına müsta'emeldir ki nihāyet-i cehd ve meblag-ı mesā'ı demektir; yukālu: **حُسَيْنَاهُ أَي يُفَعَّلُ ذَلِكَ أَي فُضَارَاهُ** Bu makūle terākib kesirdir, niteki yukarılarda māddelelerinde sebt olundu. Her bir maddenin nihāyet itibarıyla ma'naları melhūz olur, meselā maddede hüsn ve lutfun derece-i gāyeti şöyle eylemektir, eger eylemezse bed ve fenā olur demek olur.

الْإِسْتِحْسَانُ [el-istiḥsān] Beğenmek ve pesend eylemek ma'nāsıdır; yukālu: **إِسْتَحْسَنَهُ إِذَا عَدَّهُ حَسَنًا**

أَلْحَسَنُ [el-Ḥasen] (fethateynle) ve

أَلْحُسَيْنُ [el-Ḥuseyn] (musaggar bünyesiyle) İki cebel yāhūd iki uzun kumsal adıdır. **حَسَنُ** [Ḥasen] dediklerinin yanında Biṣṭām b. Qays medfündür. Cem' olundukta taglīben **حَسَنَانُ** [Ḥasenān] denir. Ve

حَسَنُ [Ḥasen] ve

حُسَيْنُ [Ḥuseyn] Tayyi' kabilesinden iki batndır. Ve esmā-i ricāldendir. Ve

حَسَنُ [ḥasen] (fethateynle) Mutlakan zātında hüsnle muttasıf hūb ve pesendide şey'e denir. Ve Endelus'te bir hisār adıdır. Ve Yemāme'de bir karyedir. Ve bir hoşmanzar şecer adıdır ki **أَلَاءُ** [elā'] dedikleri şecer olacaktır. Ve kolda dirsekten ötede olan karaca kemiğine denir; bunda zammla da lügattir. Ve yüksek kum yığına denir.

أَلْحِسْنَةُ [el-ḥisnet] (ḥā'nın kesriyle) Dağın bir cānibinden domalıp çıkan yüksek yerine denir; cem'i **حِسْنُ** [ḥisen] gelir, **عَنْبُ** [ʿineb] vezninde.

حَسِينَةُ [Ḥasīnet] (**حَدِيجَةٌ** [ḥadīcet] vezninde) ve

حُسَيْنَةُ [Ḥuseynet] (**جُهَيْنَةُ** [cuheyneṭ] vezninde) ve

مُحَاسِنُ [Muḥāsīn] (**مُزَاهِمٌ** [muzāḥim] vezninde) ve

مُحَسِّنُ [Muḥassen] (**مُعَظَّمٌ** [mu'azzam] vezninde) ve

مُحْسِنُ [Muḥsin] (**مُغْلِنٌ** [mu'lin] vezninde) ve

حَسِينٌ [Ḥasīn] (**أَمِيرٌ** [emīr] vezninde) Esāmīdendir. Ve

حُسَيْنَةُ [Ḥuseynet] (**جُهَيْنَةُ** [cuheyneṭ] vezninde) 'Abdūlmelik b. Mervān'ın mürcilesi olan hatunun ismidir. Ve Ḥuseyne b. el-Ma'rūr, tahdīs eyledi.

أَحْسَانُ [Aḥsān] (hemze-i meftūha ile) 'Aden kurbünde bir iskele adıdır.

أَلْحَسَنِي [el-Ḥaseniyy] (**عَرَبِيٌّ** [ʿarabiyy] vezninde) Ma'dīn-i Nuḳre kurbünde bir kuyu adıdır. Ve Me'mūn Ḥalīfe'nin vezīri olan Ḥasen b. Sehl'in kasrı adıdır.

أَلْحَسَنِيَّةُ [el-Ḥaseniyyet] (**عَرَبِيَّةٌ** [ʿarabiyyet] vezninde) Maṣīl eyāletinde bir belde adıdır.

أَلْحُسَيْنَاءُ [el-ḥuseynā] (musaggar bünyesiyle) Bir şecerdir ki kısa yaprakları olur.

أَلْأَحَاسِينُ [el-Eḥāsīn] Yemāme'de niçe dağlara itlāk olunur.

أَلتَّحَاسِينُ [et-teḥāsīn] **تَحْسِينٌ** [taḥsīn] lafzından cem'dir ki **تَفْعِيلٌ** [tef'īl] vezninde ismdir, güzel olan şey'e denir; ve minhu: **كِتَابُ خِلَافِ التَّحَاسِينِ خِلَافُ الْمَشِقِّ** Ya'nī sūr'at ve kılllet-i mübālātla yazılmayıp te'ennī ve ri'āyetle nizām ve kā'ide üzere yazılan yazıdır, hattāt yazıları gibi.

حَسْنُونٌ [Hasnūn] (hā'nın fethi ve zammiyla) Mukrī olan Nemmār'ın ismidir, Hubeyre'nin ashābındandır. Ve Ḥaşnūn el-Bennā ve Ḥaşnūn b. eṣ-Şaykal el-Mıṣrī ve Ebū Naşr b. Ḥaşnūn ve Ebu'l-Ḥusn ki hā'nın zammıyla Ṭāvūs b. Aḥmed'dir muhaddislerdir. Ve Ummu'l-Ḥāfız ʿAbdullāh b. Aḥmed es-Semerḳandī ve Ummu'l-Ḥāfız Kerīme bint Aḥmed el-İşbahāniyye muhaddislerdir. Ve Ḥusn ki zammladır, İmām Aḥmed'in ümm-i veledidir. Ve Ḥāsen b. ʿAmr, Ṭayyī kabilesi ricālindedir. Ve birāderi Ḥāsn ki hā'nın fethi ve sīn'nin sükūnuyladır, ferdlerdir, yaʿnī hem-nāmları yoktur.

[ح ش ت ن]

حُشْتَنٌ [Huṣṭen] (şīn-i muʿceme ile حُشْتَنٌ [cundeb] vezninde) Yaʿkūb b. İshāḳ b. Muḥammed b. Huṣṭen el-Ḥorāsānī nām muhaddisin pederinin ceddī ismidir.

[ح ش ن]

أَلْحَسَنُ [el-ḥaşen] (fethateynle) Süt zefirinden olan kīre denir; tekūlu: بَيْدِي Ve masdar olur, tuluma haylī müddet süt konup aralıktā tathīr olunmadığından çirklenip bed-rāyiha bağlamak maʿnāsına; yukālu: حَسِنَ السِّقَاءَ حَسَنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَثُرَ اسْتِعْمَالُهُ بِحَقْنِ اللَّبَنِ فِيهِ فَأَرْوَحُ وَلَزِقَ بِهِ وَسَخُهُ

الْإِحْشَانُ [el-iḥşān] (hemzenin kesriyle) Tuluma vāfir zamān süt koyup aralıktā tathīr eylememekle çirklendirip kokutmak maʿnāsınadır; yukālu: أَحْسَنَ السِّقَاءَ إِذَا أَكْثَرَ اسْتِعْمَالَهُ بِحَقْنِ اللَّبَنِ فِيهِ فَأَرْوَحُ وَلَزِقَ بِهِ وَسَخُهُ

أَلْحِشْنَةُ [el-ḥiṣnet] (hā'nın kesriyle) Hıkdı ve kīne maʿnāsınadır; yukālu: بِهِ لِأَنَّ حِشْنَةً

أَيَّ حِقْدٍ

أَلْمُحَاشِنَةُ [el-muḥāşenet] (mufaʿalet) [muḥāşenet] vezninde) Birbirine sövmek maʿnāsınadır; yukālu: حَاشِنَةٌ إِذَا سَابَهُ

أَلْتَحَشُّنُ [et-teḥaşşun] (tefaʿul) [tefaʿul] vezninde) Emek çekip kesb ü kār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَحَشَّنَ الرَّجُلُ إِذَا ائْتَسَبَ

أَلْمُحْشِنُ [el-muḥşen] [muḥmeʿinn] vezninde) Dargın adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُحْشِنٌ أَيَّ غَضْبَانٌ

[ح ص ن]

أَلْحَصَانَةُ [el-ḥaşānet] [kerāmet] vezninde) Binā ve mekān pek sarp olmak maʿnāsınadır, şöyle ki ona ilticā edene el erişmeyip emīn ve āsūde ola; yukālu: حَصْنُ الْبِنَاءِ وَالْمَكَانِ حَصَانَةٌ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا مَنَعَ

أَلْحَصِينُ [el-ḥaşīn] [emīr] vezninde) Sarp ve menīʿ mahalle ve bināya denir; yukālu: مَكَانٌ حَصِينٌ وَقَلْعَةٌ حَصِينَةٌ أَيَّ مَنِيعٌ Ve muhkem ve metīn zırha itlāk olunur, vücūdun hısnı olduğu için; yukālu: دِرْعٌ حَصِينٌ وَحَصِينَةٌ أَيَّ مُحْكَمَةٌ

أَلْإِحْصَانُ [el-iḥşān] (hemzenin kesriyle) Bir mekānı kalʿa gibi sarp ve menīʿ kılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَحْصَنَهُ إِذَا جَعَلَهُ حَصِينًا Ve zevc zevcesini nā-mahremden hıfz ve sıyānet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَحْصَنَ الْبُغْلُ زَوْجَتَهَا إِذَا عَصَمَهَا Ve hatun kendisi harāmdan sakınmak maʿnāsınadır ki nef-sini hıfz etmiş olur; yukālu: أَحْصَنَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا عَفَّتْ أَحْصَنَ الرَّجُلُ أَوْ الْمَرْأَةُ إِذَا تَزَوَّجَ

أَلْتَحْشِينُ [et-taşşīn] [tefaʿil] [tefaʿil] vezninde) Bu dahi bir binā ve mekānı sarp ve menīʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: حَصْنَةٌ بِمَعْنَى

حَصْنَهُ Ve zevceyi harāmdan hıfz eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَصْنَهَا الْبِغْلُ إِذَا عَصَمَهَا الْحِصْنُ [el-ḥiṣn] (ḥā'nın kesriyle) Şol sarp ve menī ve muhkem mevzi'e denir ki derūnuna vusūl kābil olmaya; cem'i حُصُونٌ [ḥuṣūn] gelir ve أَحْصَانٌ [aḥṣān] gelir ve حِصْنَةٌ [ḥiṣanet] gelir, عِتْبَةٌ [inebet] vezninde. Ve

حِصْنٌ [ḥiṣn] Yeni aya itlāk olunur, هِلَالٌ [hilāl] ma'nāsına. Burada هَلَاكٌ nüshaları galattır. Ve silāha itlāk olunur; yukālu: جَاءَ وَوَعَلَيْهِ حِصْنُهُ أَيْ سِلَاحُهُ

حِصْنٌ [Ḥiṣn] Yirmi bir mevzi' ismidir. Ve Benū Ḥiṣn, Fezāre'den bir cemā'attir. Ve

حِصْنٌ [Ḥiṣn] Esmā-i ricāldendir.

أَلْحَصَانُ [el-ḥaṣān] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Nā-mahremden perhīz üzere olan hatuna denir yāhūd mütezevviceye denir ki 'iffet lāzımıdır; cem'i حُصْنٌ [ḥuṣun] gelir zammeteynle ve حَصَانَاتٌ [ḥaṣānāt] gelir ḥā'nın fethiyle; yukālu: إِمْرَأَةٌ حَصَانٌ أَيْ عَفِيفَةٌ أَوْ مُتَزَوِّجَةٌ Ve

حَصَانٌ [ḥaṣān] Şeh-dāne inciye itlāk olunur.

أَلْحُصْنُ [el-ḥuṣn] (ḥā'nın harekāt-i selāsıyla) Hatun 'afife ve pāk-dāmen olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَصْنَتِ الْمَرْأَةِ حُصْنًا مِنَ الْبَابِ الْحَامِسِ إِذَا كَانَ حَصَانًا

أَلْحَاصِنُ [el-ḥāṣin] ve

أَلْحَاصِنَةٌ [el-ḥāṣinet] ve

أَلْحَصْنَاءُ [el-ḥaṣnā] (حَمْرَاءُ [ḥamrā] vezninde) 'Afife ve perhiz-kār hatuna denir; cem'i حَوَاصِنٌ [ḥavāṣin] ve حَاصِنَاتٌ [ḥāṣināt] gelir.

أَلْمُحْصِنَةُ [el-muḥṣinet] (ism-i fā'il bünye-siyle) ve

أَلْمُحْصِنَةُ [el-muḥṣanet] (ism-i mef'ul bün-

yesiyle) 'Afife ve perhīz-kār hatuna denir. Evvel nefsinin İḥṣān [iḥṣān] eylediği için ve sānī zevce İḥṣān [iḥṣān] eylediği içindir, 'alā-kavlin mütezevviceye yāhūd hāmile itlāk olunur, tezevviç ve haml hāletleri dahi sebeb-i İḥṣān [iḥṣān]dır.

أَلْحَوَاصِنُ [el-ḥavāṣin] Gebe hatunlara denir; müfredi حَاصِنَةٌ [ḥāṣinet]tir; yukālu: نِسْوَةٌ حَوَاصِنٌ أَيْ حَبَالِي

أَلْمُحْصِنُ [el-muḥṣan] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) Harāmdan nefsi mahfūz olan kişiye denir. Ve mütezevviç kişiye denir. Ve bu mādde gibi nevādirdendir.

أَلْحِصَانُ [el-ḥiṣān] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Aygır ata denir, gūyā ki rākibine ḥiṣn olur, 'alā-kavlin şol aygıra denir ki pek soy ve kerīm olmakla nutfesi sıyānet olunup her ata çekilmez ola; cem'i حُصْنٌ [ḥuṣun]dur, كُتُبٌ [kutub] vezninde; yukālu: رَكِبَ الْحِصَانَ وَهُوَ الْفَرَسُ الذَّكَرُ أَوْ الْكَرْيَمُ الْمَضُونُ بِمَائِهِ

أَلْتَحْصِنُ [et-teḥaṣṣun] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) At nutfesi maṣūn soy aygır olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَحْصِنُ الْفَرَسَ إِذَا صَارَ حَصَانًا بَيْنَ التَّحْصِينِ وَالتَّحْصِينِ

أَلْمِحْصِنُ [el-miḥṣan] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Kilīde itlāk olunur; قُفْلٌ [ḳufl] ma'nāsına. Ve zenbīle itlāk olunur; yukālu: وَضَعَهُ فِي الْمِحْصِنِ أَيْ الرَّيْبِلِ Ve Miḥṣan b. Vaḥvaḥ ashābdandır.

أَبُو الْحِصْنِ [ebu'l-ḥiṣn] (ḥā'nın kesriyle) ve

أَبُو الْحِصَيْنِ [ebu'l-ḥuṣayn] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Tilkiye itlāk olunur ki künyesidir عُغْلَبٌ [ḡa'leb] ma'nāsına.

أَبُو الْحَصِينِ [Ebu'l-Ḥaṣin] (أَمِيرٌ [emir] vezninde) 'Oṣmān b. 'Aṣim'in künyesidir ki tābi'edir. Ve Ebu'l-Ḥaṣin 'Abdullāh b. Aḥmed, İmām Nese'ī şeyhidir. Ve Ebu'l-

Haşin el-Vādī' ve Muḥammed b. İshāk b. Ebî Haşin muhaddislerdir.

حِشْنٌ [Hişn] (hā'nın kesriyle) ve

حُضَيْنٌ [Huşayn] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) ve

حَصِينٌ [Haşin] (أَمِيرٌ [emir] vezninde) Esāmī-i ricāldendir.

أَلْحَصَانِيَّاتُ [el-ḥaṣāniyyāt] (hā'nın fethiyle) Kuşlara itlāk olunur.

أَلْأَخْصِنَةُ [el-aḥşinet] (أَجْوِبَةٌ [ecvibet] vezninde) Ok temrenlerine denir.

حِشْنَانٌ [Hişnān] (hā'nın kesriyle) Bir belde adıdır. Ve Vādī-i Liyye nām mahalde bir kal'a adıdır; nisbetinde **حِشْنِيٌّ** [Hişniyy] denir, **حِشْنَانِيٌّ** denmez, nūn'ların ictimā'ını istiskāl ettikleri için.

[ح ض ن]

أَلْحَضْنُ [el-ḥaḍn] (hā'nın fethi ve ḍād-ı mu'cemenin sükūnuyla) İnsanın koltuğu altından böğüre varınca kadar yere denir, 'alā-kavlin göğüs ve iki pazı ile mābeynlerinden 'ibārettir ki kucak ta'bir olunur; yukālu: أَخَذَ الصَّبِيَّ فِي حَضْنِهِ وَهُوَ مَا دُونَ أَخَذَ الصَّبِيَّ إِلَى الْكُشْحِ أَوْ الصَّدْرُ وَالْعَضْدَانِ وَمَا بَيْنَهُمَا Ve bir nesnenin cānib ve nāhiyesine denir; cem'i **أَحْضَانٌ** [aḥḍān]dır; yukālu: إِعْتَشَّ الطَّائِرُ فِي حَضْنِ الْأَكْمَةِ أَيَّ فِي جَانِبِهَا وَنَاجِيَتِهَا inine denir, **وَجَارُ الصَّبْنِ** [vicāru'd-ḍabu'] ma'nāsına. Ve

حِضْنُ الْجَبَلِ [hiḍnu'l-cebel] Dağın çevresine denir ki yöre ta'bir olunur, 'alā-kavlin dibine denir; yukālu: صَادَ الصَّيْدُ فِي حِضْنِ الْجَبَلِ وَهُوَ مَا أَطَافَ بِهِ أَوْ أَصْلُهُ hā'nın zammıyla da lügattir.

أَلْحَضْنُ [el-ḥaḍan] (fethateynle) Fīl kemiğine denir, **عَاجٌ** [ʿāc] ma'nāsına. Ve Necd vilāyetinde bir dağın adıdır; ve minhu'l-

meselu: "أَجَدَ مَنْ رَأَى حَضْنَا" Ya'nī "Ḥaḍan nām dağı gören müsāfir Necd ülkesine gelmiş olur." Ve

حَضْنٌ [Ḥaḍan] Tağlib kabilesinden münşā'ib bir kabīle adıdır.

أَلْأَعْنُزُ الْحَضْنِيَّةُ [el-a'nuzu'l-Ḥaḍaniyyet] Zikr olunan **حَضْنٌ** [Ḥaḍan] dedikleri cebele yāhūd kabīleye mensüb keçiler demektir, pek siyāh yāhūd pek kızıl tüylü olur.

أَلْحَضْنُ [el-ḥaḍn] (hā'nın fethi ve ḍād'ın sükūnuyla) ve

أَلْحِضَانَةُ [el-ḥiḍānet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Çocuğu kucağa almak yāhūd beslemek ma'nāsınadır; yukālu: حَضْنَ الصَّبِيَّ حَضْنَا. Ve **وَحِضَانَةٌ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا جَعَلَهُ فِي حَضْنِهِ أَوْ رَبَّاهُ**

حَضْنٌ [ḥaḍn] ve

حِضَانٌ [hiḍān] ve

حِضَانَةٌ [hiḍānet] (كِتَابٌ [kitāb] ve كِتَابَةٌ [kitābet] veznlerinde) ve

حُضُونٌ [ḥuḍūn] (فَعُودٌ [ḥu'ūd] vezninde) Kuş yumurtaları kanatları altına alıp basmak ma'nāsınadır; yukālu: حَضْنَ الطَّائِرُ بَيْضَهُ حَضْنَا وَحِضَانًا وَحِضَانَةً وَحُضُونًا إِذَا رَحَّمَ عَلَيْهِ لِلتَّفْرِيجِ Ve

حَضْنٌ [ḥaḍn] İhsānı bir kimseden āhere sarf eylemek ma'nāsınadır ki ona veremeyip gayra vermekten 'ibārettir. Ve bu, nāhiye ma'nāsından me'hūzdur; yukālu: Ve **حَضْنَ مَعْرُوفَهُ عَن جِيرَانِهِ إِذَا كَفَّهُ وَصَرَفَهُ**

حَضْنٌ [ḥaḍn] ve

حِضَانَةٌ [ḥiḍānet] (سَحَابَةٌ [seḥābet] vezninde) Bir adam bir kimseyi bir nesneden bertaraf edip onda kendisi müstakil olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَضْنَ فَلَانًا عَن كَذَا حَضْنَا. Ve bir adamı işinden alıkomak ma'nāsınadır; yukālu: حَضْنَهُ عَن حَاجَتِهِ إِذَا حَبَسَهُ وَمَنَعَهُ

الإِخْتِضَانُ [el-iḥtiḍān] [إِفْتِعَالٌ] [iftiʿāl] vezninde) Bu dahi çocuğu kucağa almak yāhūd beslemek maʿnāsınadır; yukālu: **إِخْتَضَنُ** بِمَعْنَى حَضَنَهُ Ve bir kimseyi işinden alıkomak maʿnāsınadır; yukālu: **إِخْتَضَنَهُ** عَنْ حَاجَتِهِ إِذَا حَبَسَهُ وَمَنَعَهُ

المَحْضَنُ [el-maḥḍan] [مُعَدَّةٌ] [maḥʿad] vezninde) ve

المَحْضِنُ [el-maḥḍin] [مَثْرَلٌ] [menzil] vezninde) Kuşun yumurta basacak mevzi'e denir ki folluk taʿbīr olunur.

الْحَاضِنَةُ [el-ḥāḍinet] Etfālî terbiye eden dāye hatuna denir, niteki ricālden olana lala taʿbīr olunur. Müʿellif lafz-ı Fārisiyle tefsīr eylemiştir. Ve

حَاضِنَةٌ [ḥāḍinet] Kısa salkımlı hurma ağacına denir, ʿalā-kavlin salkımları zuhūr ve kapçıklarından ayrılmış olarak çöpleri kısa olanına denir.

الْحَضُونُ [el-ḥaḍūn] [صَبُورٌ] [ṣabūr] vezninde) Bir memesi diğerinden büyük olan koyuna ve nākaya ve ʿavrete denir. Ve hāyesinin biri āherinden büyük olan kişiye denir. Ve dudağının birisi diğerinden büyük olan ferce denir.

الْحِضَانُ [el-ḥidān] [كِتَابٌ] [kitāb] vezninde) Koyun ve nāka ve ʿavret **حَضُونٌ** [ḥaḍūn] olmak maʿnāsınadır; yukālu: **حَضَنْتُ حِضَانًا** مِنَ الْبَابِ الْحَامِسِ إِذَا كَانَتْ حَضُونًا

الإِخْضَانُ [el-iḥḍān] (hemzenin kesriyle) Bir adamı horlamak ve hor görmek maʿnāsınadır; yukālu: **أَخْضَنُهُ** وَأَخْضَنَ بِهِ أَيُّ أَرْزَى بِهِ Ve bir adamın hakkını iletmek maʿnāsınadır ki koltuğa çalıp götürmekten ʿibarettir; yukālu: **أَخْضَنَ بِحَقِّي** أَيُّ ذَهَبَ بِهِ

الْحَوَاضِنُ [el-ḥavāḍin] **حَاضِنَةٌ** [ḥāḍinet] in cemʿidir ki zikr olundu; ve yukālu: **لِلْأَتَافِي**

سُفَعٌ [sufʿ] [Ve] **سُفَعٌ حَوَاضِنٌ** أَيُّ جَوَائِمُ na ki demir saç ayaklarına denir **حَوَاضِنٌ** [ḥavāḍin] lafzını vaf edeler, **جَوَائِمُ** [cevāsim] maʿnāsını murād edeler, küle ve āteşe göğüs verip durduğu için.

المِحْضَنَةُ [el-miḥḍanet] [مِكْنَسَةٌ] [mikneset] vezninde) Saksıdan düzölmüş dibi yakın yayvanca çanağa denir ki onda güvercin bastırırlar; bunda da folluk taʿbīr olunur.

حُضَيْنٌ [Ḥuḍayn] [زُبَيْرٌ] [zubeyr] vezninde) Esmādandır: Ebū Sāsān Ḥuḍayn b. el-Munzir tābīʿidir.

الْحُضْنَةُ [el-ḥuḍnet] [غُرْفَةٌ] [ğurfet] vezninde) İsmdir, yumurta basıklığına denir. Bu mülābese ile mazlūmluğa ve magdūrluğa itlāk olunur; ve minhu yukālu: **أَصْبَحَ فُلَانٌ يَحْضِنُ** إِذَا أَصَابَتْهُ هَضِيمَةٌ فَلَمْ يَنْتَصِرْ Yaʿnī “Zulm isābet edip intikāmını almadı.”

[ح ف ن]

الْحَفْنُ [el-ḥafn] (ḥā'nın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Bir nesneyi parmaklar bitişik olduğu hālde iki avuçla almak, ʿalā-kavlin iki el ile kendisine doğru sıyırıp çekmek maʿnāsınadır; yukālu: **حَفَنَ الشَّيْءَ حَفْنًا** إِذَا أَخَذَهُ بِرَاحَتَيْهِ وَالْأَصَابِعِ مَضْمُومَةً Ve azca ʿatiyye vermek maʿnāsınadır; yukālu: **حَفَنَهُ** إِذَا أَعْطَاهُ قَلِيلًا

الْحَفَنُ [el-ḥafen] (fethateynle) Ayaklarını toprak savurur gibi döndürerek yürümeğe denir.

الْحُفْنَةُ [el-ḥufnet] (ḥā'nın zammı ve fethiyle) Bir avuç dolu nesneye denir; yukālu: **مِلءٌ أَعْطَاهُ حُفْنَةً** مِنْهُ أَيُّ مِلءٌ الْكَيْفِ olmak lāzımdır. Ve

حُفْنَةٌ [ḥufnet] Çukura itlāk olunur. Ve kayalarda olan halkī oymaya denir ki su irkilir; cemʿi **حُفْنٌ** [ḥufen] dir, **صُرْدٌ** [şurad]

vezninde.

الإِخْتِفَانُ [el-ihtifān] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Bir adam iki elini bir kimsenin dizlerinin iç yüzüne sokup kaldırıp götürmek ma'nāsınadır; yukālu: إِخْتَفَنَ فَلَانًا إِذَا جَعَلَ يَدَيْهِ بِأَخْتَمَلَهُ Ve ağacı yerden çekip koparmak ma'nāsınadır; yukālu: إِخْتَفَنَ الشَّجَرَ إِذَا أَقْتَلَعَهُ مِنَ الْأَرْضِ Ve bir nesneyi kendi nefsi için almak ma'nāsınadır; yukālu: إِخْتَفَنَ الشَّيْءَ إِذَا أَخَذَهُ لِنَفْسِهِ

الْمِخْفَنُ [el-mihfen] (مِئْبَرٌ [minber] vezninde) Avucuyla bir nesneyi çok ahz eder olan adama denir.

الْحَفَّانُ [el-ħaffān] (شَدَادٌ [šeddād] vezninde) “ح،ف،ف” māddesinde zikr olundu.

حُفَيْتَةٌ [ħufeynet] (جُهَيْتَةٌ [cuheynt] vezninde ki) “وَعِنْدَ حُفَيْتَةِ الْخَبْرِ الْبَيْتِ” meselinin menşeydirdir, “ح،ه،ن” māddesinde güzerān eyledi. Şārih der ki bunda üç güne ihtilāf vardır, niteki mü'ellif zikr eyledi.

بَنُو حُفَيْنٍ [Benū Ĥufeyn] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Bir batndır.

ح ف ت ن

حَفَيْتٌ [ħafeyten] (سَمَيْدَعٌ [semeйда] vezninde) Bir arz ismidir.

ح ق ن

الْحَقْنُ [el-ħaḡn] (hā'nın fethi ve ḡāf'ın sükunuyla) Alıkomak ma'nāsınadır; yukālu: حَقَّنَهُ حَقْنًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا حَبَسَهُ Ve katl olunacak adamın demini irāka eylemeyi katlden āzāde kılmak ma'nāsına müsta'meldir ki ihdār [ihdār] mukābilidir; yukālu: حَقَّنَ دَمَ فُلَانٍ إِذَا أَنْقَذَهُ مِنَ الْقَتْلِ Ve yağını çıkarmak için süttü tulumu komak ma'nāsınadır ki murād tāzesini eskisi üzere tulumda biriktirmektir, tā ki tamām ol-dukta yayıp yağın çıkırırlar; yukālu: حَقَّنَ

اللَّبَنَ فِي السَّقَاءِ إِذَا صَبَّهُ لِيُخْرَجَ زُبْدَتَهُ

الْمَحْفُونُ [el-maħḡūn] ve

الْحَقِينُ [el-ħaḡīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Alıkonmuş, mahbūs ma'nāsınadır.

الإِخْتِفَانُ [el-ihtifān] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Bu dahi habs eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِخْتَفَنَهُ إِذَا حَبَسَهُ Ve bir adamın bevl muhtebes olmakla hukne isti'māl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِخْتَفَنَ الْمَرِيضَ إِذَا اخْتَبَسَ Şārih der ki fi'l-asl bevl ihtibāsında isti'māl olunur idi, ba'dehu inkıbāzda dahi etıbbā' isti'māl eylediler. Ve bāğçenin etrāf ve cevānibi mürtefī' olmakla iħerisine havāle ve müşrif olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِخْتَفَنَتِ الرُّوضَةُ إِذَا أَشْرَفَتْ جَوَائِبَهَا عَلَى سَرَارِهَا

الْحَقْنَةُ [el-ħaḡnet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Bir veca'dır ki batn-ı insāna 'arız olur; cem'i aħḡān [aħḡān]dır. Şārihin beyānına göre rih'in yāhūd tab'rātın inkıbāzından mütehaddis veca' olacaktır.

الْحُقْنَةُ [el-ħuḡnet] (عُرْفَةٌ [ğurfet] vezninde) Fi'l-asl ihtibās-ı bevl için ba'dehu inkıbāz için esfelden isti'māl olunan devāya denir. lisānımızda dahi hukne ta'bīr olunur ve āletine şırına ta'bīr olunur.

الْحَاكِئَةُ [el-ħāḡinet] Mi'deye denir. Ve bedende boyun çenberıyla köprücük kemiklerinin aralığına yāhūd karnın aşāğısına denir; ve minhu'l-meselu: “لَأَلْحَقَنَّ حَاكِئَةَ حَوَاقِنُ [ħavāḡin] [Ve] حَوَاقِنَكَ بِذَوَاقِنِكَ [ħaḡinet]in ve ذَوَاقِنُ [zavāḡin] [zāḡinet] in cem'idir. ذَاقِنَةُ [zāḡinet] taht-ı ذَقْنُ [zeḡan]a denmekle senin حَاكِئَتُهُ [ħaḡinet]lerini ذَاقِنَةُ [zāḡinet]lerine yapıştırım demektir; kahr ve galebe ile tehdīd mevki'inde irād olunur.

الْمِخْفَنُ [el-mihḡan] (مِئْبَرٌ [minber] vezninde)

de) Süt müctemi^c olan tulumu denir. Ve tulumun ağzına vaz^c ettikleri huniye denir ki onunla tulumu süt korlar.

المُحْقَانُ [el-miḥkān] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Şol adama denir ki dā'imā habs-i bevl edip tebevviil eyledikte mizāb gibi iksār eder ola. Istilāhımızda ona saḫḫā^c ta'bir olunur, niteki āher şıkkına hammāl ta'bir olunur; yukālu: رَجُلٌ مَحْقَانٌ إِذَا كَانَ يَحْتَقِنُ الْبَوْلَ فَإِذَا بَالَ أَكْثَرَ

الإِحْقَانُ [el-iḥkān] (hemzenin kesriyle) Tulumda süttün envā'ını biriktirmek ma'nāsınadır ki tā ki eskisi tāzesine katılmakla hoş ola; yukālu: أَحَقَّنَ الرَّجُلُ إِذَا جَمَعَ أَنْوَاعَ اللَّبَنِ حَتَّى يَطْيِبَ

الْحَاقِنُ [el-ḥāqin] Şol yeni aya denir ki arkası aşağıya doğru yatık ve uçları yukarı semte mā'il ola; yukālu: طَلَعَ الْهَيْلَالُ حَاقِنًا وَهُوَ الَّذِي اذْتَفَعَ طَرْفَاهُ وَاسْتَلْقَى ظَهْرَهُ

حَاقِنٌ [ḥāqin] Tulumu süt cem^c eden adama denir; ve minhu'l-meselu: "أَنَا مِنْهُ كَحَاقِنٍ" "Ben o husūsta üstāz ve hāzıkım" diyecek yerde irād olunur, zīrā tulumun yağını tulumu çeken kimse gereği gibi bürüdet bulduğunu teyakkun eylemedikçe çekmez, zīrā ıssı olursa tulum muhterak olur.

[ح ل ن]

الْحُلَّانُ [el-ḥullān] (رُمَّانٌ [rummān] vezninde) Lām bābında zikr olundu.

[ح ل ز ن]

الْحَلَزُونُ [el-ḥalezūn] (ḥā'nın ve lām'ın fethi ve zā-yı mu'cemenin zammıyla) Mer'alarda olur bir nev^c böcek ismidir, sadef envā'ındandır, kabuklu sümüklü böcek dedikleridir; mi'deye pek sālihtir ve kuduz kelb daladığı yere nāfir^c ve evrām-ı

müzmineyi tahlil ve cirāhātı onultmak bābında müfiddir. Ve sadef-i mahrūku cereb ve behak illetlerini dāfir^c ve esnāni cālī ve zımādı bātın-ı lahmıdan dikenleri cāzib ve sirke ile cebhe ve asdāga tıla ru'āfi kātir^cdir.

[ح ل ق ن]

الْحُلْقَانَةُ [el-ḥulqānet] ve

الْحُلْقَانُ [el-ḥulqān] (ḥā'ların zammıyla) Göyünmeğe başlamış hurmā koruğuna denir yāhūd sülüsāmı ratb olmuşuna denir; yukālu: بَدَأَ فِي النَّحْلِ حُلْقَانَةٌ وَحُلْقَانٌ وَهُوَ الْمُسْرُ بَدَأَ فِيهِ التُّضْحُجُّ أَوْ بَلَغَ الْإِرْطَابُ ثُلُثِيهِ

الْحَلْقَانَةُ [el-ḥalqānet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Hurmā koruğu حُلْقَانٌ [ḥulqān] olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَلَقْنَ الْمُسْرُ إِذَا صَارَ حُلْقَانًا Ba'zılar nūn'unun ziyādesine zāhib oldular.

[ح م د ن]

حَمْدُونَةٌ [Ḥamdūnet] (ḥā'nın fethiyle) Hārūn-ı Reşid'in duhteri ismidir. Ve Ḥamdūne b. Ebī Leylā muhaddistir.

[ح م ن]

الْحَمْنُ [el-ḥamn] ve

الْحَمْنَانُ [el-ḥamnān] (ḥā'ların fethiyle) Kene ta'bir olunan böceğin hurde nev'ine denir; müfredleri حَمْنَةٌ [ḥamnet] ve حَمْنَانَةٌ [ḥamnānet]tir. Ve

حَمْنَانٌ [ḥamnān] Tā'rif üzümünden bir nev^c üzümüne denir ki kumla üzümü gibi pek hurde olur, 'alā-kavlin iri üzüm dāneleri aralığında olan hurde dāneye denir.

الْمُحْمِنَةُ [el-maḥmenet] (مَقْعَدَةٌ [maq'adet] vezninde) ve

الْمُحْمِنَةُ [el-muḥminet] (مُحْسِنَةٌ [muḥsinet] vezninde) Hurde kenesi çok yere denir;

yukālu: أَرْضٌ مَحْمَنَةٌ وَمُحْمِنَةٌ أَي كَثِيرَةُ الْحَمَنِ
حَمْنٌ [Ḥammen] [قَرَدَدٌ] [qarded] vezninde)
 İbn ‘Avf’ tır ki saḥābīdir. Ve Semmāk b.
 Maḥreme b. Ḥumeyn ki زُبَيْرٌ [zubeyr] vez-
 nindedir, Kūfe’de bir mescid binā eyle-
 miştir, ma‘rūftur.

حَمْنَةٌ [Ḥamnet] [طَلْحَةٌ] [ṭalḥat] vezninde)
 Esmā-i nisvāndandır. Ḥamne bint el-
 Mu‘azzebe şol cāriyedir ki şeref-yāb-ı
 İslām olup lākin bir kāfirin taht-ı temel-
 lükünde olmakla İslām’a geldiği için
 dā’imā işkence ve ta‘zīb eder idi. Ebū
 Bekr eş-Şiddīk radiyallāhu ‘anhu vākif ol-
 dukta iştirā ve i‘tāk eylediler, niteki Bilāl
 radiyallāhu ‘anhu hazretlerini dahi öylece
 eylediler. Ve Ḥamne bint Caḥş ve Ḥamne
 bint Ebī Sufyān saḥābiyyelerdir.

حُمَيْنَةٌ [Ḥumeynet] [جُهَيْنَةٌ] [cuheyret] vez-
 ninde) Bint Ṭalḥa’dır ki saḥābiyyedir.

الْحَوَامِينُ [el-ḥavāmīn] (ḥā’nın fethiyle)
 Sarp olmayan pek ve galiz yerlere denir;
 müfredi حَوَامَانَةٌ [ḥavmānet]tir; ve minhu:
 حَوْمَانَةُ الدَّرَّاجِ [Ḥavmānetu’-d-Derrāc] ki bir
 mevzi’dir.

الْحَوْمَانُ [el-ḥavmān] (ḥā’nın fethiyle)
 Bādiyeye mahsūs bir nebāt adıdır.

[ح ن ن]

الْحَنِينُ [el-ḥanīn] [أَنِينٌ] [enīn] vezninde)
 Şevk ve ārzū ma‘nāsınadır, ananın vele-
 dine olan şevk ve ārzūsü gibi; yukālu: بِهِ
 حَنِينٌ إِلَيْهِ أَي شَوْقٌ Ve şiddet-i bükā’ ve tarab
 ve iştiyāk ma‘nāsınadır; ya‘nī şiddet-i ārzū
 ve iştiyāktan nāşī pek ağlamak ‘alā-kavlin
 hüzneden yāhūd ferahtan nāşī nāle ve zārī
 kılmak ma‘nāsınadır, nākanın yavrusun-
 dan cüdā oldukta şevkle rikkatli hazīn
 nāle eylediği gibi; yukālu: حَنَّ الرَّجُلُ حَنِينًا مِّنْ

الْبَابِ الثَّانِي إِذَا اشْتَطَبَ أَي اشْتَأَقَ
 هَذَا الْحَنِينُ أَي شِدَّةُ الْبُكَاءِ وَالطَّرَبِ أَوْ صَوْتُ الطَّرَبِ
 عَن حَزْنٍ أَوْ فَرَحٍ

حَنِينٌ [ḥanīn] Yay çinremek ma‘nāsına
 müsta‘meldir; yukālu: حَنَّتِ الْقَوْسُ إِذَا صَوَّتَتْ
الْحَانُ [el-ḥānn] حَنِينٌ [ḥanīn]den
 ism-i fā’ildir, müştāk ve ārzū-mend
 ma‘nāsınadır.

الْإِسْتِحْنَانُ [el-istiḥnān] Bu dahi müştāk ve
 ārzū-mend olmak ma‘nāsınadır; yukālu:
 إِسْتَحَنَّ إِلَيْهِ إِذَا تَشَوَّقَ

الْتَحَانُ [et-teḥānn] (teşdīd-i nūn’la) اِسْتِحْنَانٌ
 [istiḥnān] ma‘nāsınadır; yukālu: تَحَانٌ إِلَيْهِ إِذَا
 اشْتَأَقَ

الْحَانَةُ [el-ḥānnet] ve

الْمُسْتَحْنُ [el-musteḥinn] Nākaya itlāk
 olunur.

الْحَانَانَةُ [el-ḥannānet] [شِدَادَةٌ] [şeddādet]
 vezninde) Yaya itlāk olunur, قَوْسٌ [qavs]
 ma‘nāsına, ‘alā-kavlin pek tunkırdayıcı
 yaya denir. Ve şol hatuna denir ki evvelki
 zevcini hanīn ve tahazzün ederek yād ve
 te’ssüf eder ola. Kāle’ş-şārih ve minhu’l-
 hadīsu: “لَا تَنْزَوِجَنَّ حَانَانَةً وَلَا مَنَانَةً” فَالْحَانَانَةُ هِيَ
 الَّتِي كَانَ لَهَا رَوْحٌ قَبْلَ فَتْدُكْرِهِ بِالْحَنِينِ وَالتَّحَرُّنِ

الْحَنَانُ [el-ḥanān] [سَحَابٌ] [seḥāb] vezninde)
 Rahmet ve re’fet ma‘nāsınadır; yukālu:
 حَنَّ عَلَيْهِ حَنَانًا إِذَا رَجِمَ عَلَيْهِ
 ma‘nāsınadır. Ve bereket ma‘nāsınadır.
 Ve heybet ve vakār ma‘nāsınadır. Ve
 rikkat-i kalb ma‘nāsınadır. Ve şerr-i tavīl
 ma‘nāsınadır.

حَنَانَ اللَّهِ [ḥanānallāh] (āhirin nasbıyla) مَعَادٌ
 اللَّهُ [me‘āzallāh] ma‘nāsına müsta‘meldir,
 mahzūfu’l-fi’l masdardır, اللَّهُ حَنَانٌ seb-
 kindedir ki “Bu ‘amelden Hak ta‘ālānın
 rahmetiyle ba‘īd ve mahfūz olmağı niyāz

ederim” demektir.

حَنَائِيك [hanāneyke] (tesniye bünyesiyle) **لَبْبَيْك** [lebbeyke ve sa‘deyke] gibi tekrarı muzatamındır, “Bana merreten ba‘de uhrā ya‘nī dā‘im rahm ve re‘fet kıl” ma‘nāsınadır; yukālu: **حَنَائِيك** أَي تَحَنَّنْ عَلَيَّ مَرَّةً بَعْدَ أُخْرَى وَحَنَانًا بَعْدَ حَنَانٍ

أَلْحَنَانُ [el-ḥannān] (şeddād) [şeddād] vezninde) Bir şey’e pek şevk ve hanīn eden adama denir; yukālu: **هُوَ حَنَّانٌ إِلَيْهِ أَي يَشُوقُ إِلَيْهِ** Ve **حَنَّانٌ** [Ḥannān] ‘Azīmü’r-rahmet olan Hak celle ve ‘alā hazretlerinin esmā-i hüsnāsındandır, **رَحِيمٌ** [Raḥīm] ma‘nāsına. Şārih der ki bu **حَنِينٌ** [hanīn] māddesinden değildir, belki **حَنَانٌ** [hanān] māddesindedir ki rahmet ma‘nāsınadır; **فَالله حَنَّانٌ أَي رَحِيمٌ** Ve ba‘zılar dedi ki **حَنَّانٌ** [Ḥannān] kendiden i‘rāz edene ikbāl ve telattuf edici demektir. Ve

حَنَّانٌ [ḥannān] Şol oka denir ki parmak aralığında fır fır döndürüldükte fırılıtsı zuhūr eder ola. Ve açık ve vāzıh yola denir, şāh-rāh ma‘nāsına. Ve Cuheyne kabilesinden bir şā‘ir ismidir. Ve ‘Arabda bir feres-i ma‘rūf adıdır. Ve Esed b. Nuvās’ın lakabıdır. Ve şol deveye denir ki pek sür‘atinden hanīn ve nāle ederek gider ola; yukālu: **خَمْسٌ حَنَّانٌ أَي بَائِصٌ لَهُ حَنِينٌ مِنْ سُرْعَتِهِ**

أَبْرُقُ [Ebraqu’l-Ḥannān] Bir mevzi‘dir. Ve Muḥammed b. İbrāhīm b. Sehl el-Ḥannānī muhaddistir.

أَلْحِنَانُ [el-hinnān] (ḥā’nın kesri ve nūn’un teşdīdiyle) **حِنَاءٌ** [ḥinnā‘] lafzında lügattir ki kınaya denir.

أَلْحِنُّ [el-Ḥinn] (ḥā’nın kesriyle) Cinn tā‘ifesinden bir kabîle ve cemā‘at ismidir, aslā beyāzı olmayan siyāh kelb onlardandır, ‘alā-kavlin cinn tā‘ifesinin zu‘afāsına

denir yāhūd kelblerine denir yāhūd ins ile cinn beyninde bir cins mahlūk ismidir. Kāle’ş-şārih fi’n-*Nihāye* ve fi hadīsi ‘Alī radiyallāhu ‘anhu: **إِنَّ هَذِهِ الْكِلَابَ الَّتِي لَهَا أَرْبَعَةٌ: “أَعْيُنٌ مِنَ الْجِنَّ” وَهُمْ حَيٌّ مِنَ الْجِنَّ مِنْهُمْ الْكِلَابُ السُّودُ الْبُهْمُ أَوْ سَفِيلَةُ الْجِنَّ وَضَعْفَاؤُهُمْ أَوْ كِلَابُهُمْ أَوْ خَلْقٌ بَيْنَ الْجِنَّ وَالْإِنْسِ**

أَلْحَنُّ [el-ḥann] (ḥā’nın fethiyle) Mihrübānlık eylemek ma‘nāsınadır, ‘alā-kavlin cünün ma‘nāsınadır. Ve men‘ ve sarf eylemek ma‘nāsına masdardır; tekūlu: **حُنٌّ عَنِّي شَرُّكَ حَنَّاً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ أَي كَفَّهُ وَاضْرَفَهُ وَيُقَالُ حَنَّهُ حَنَّاً إِذَا صَدَّهُ وَصَرَفَهُ**

بَنُو حُنِّ [Benū Ḥunn] (ḥā’nın zammıyla) ‘Uzre kabilesinden bir cemā‘attir.

أَلْحِنَّةٌ [el-ḥinnet] (ḥā’nın kesriyle ve fethiyle) Deliliğe denir; yukālu: **بِهِ حِنَّةٌ أَي جِنَّةٌ**

أَلْمَحْنُونُ [el-maḥnūn] Masrū‘ yāhūd mecnūn ma‘nāsınadır, Ḥinn dedikleri cinn tā‘ifesi dokunmuş demek olur; yukālu: **رَجُلٌ مَحْنُونٌ أَي مَضْرُوعٌ أَوْ مَجْنُونٌ**

أَلْتَحَنُّنُ [et-teḥannun] [tefa‘ul] vezninde) Terahhum ve ta‘attuf ma‘nāsınadır; yukālu: **تَحَنَّنْ عَلَيْهِ إِذَا تَرَحَّمْ**

حَنَّةٌ [Ḥannet] (ḥā-yı meftūha ile) Vālide-i Hazret-i ‘İsā olan Meryem cenāblarının vālidesi ismidir. Ve

حَنَّةُ الرَّجُلِ [ḥannetu’r-recul] Kişinin zevcesine itlāk olunur; yukālu: **هِيَ حَنَّتُهُ أَي زَوْجَتُهُ** Ve

حَنَّةُ الْبَعِيرِ [ḥannetu’l-be‘ir] Devenin böğürmesinden ibārettir. Ve

حَنَّةٌ [Ḥannet] ‘Amr-ı Şaḥābī vālidesinin ismidir. Ve Ḥamd b. ‘Abdullāh nām mu‘abbirin ceddī ismidir. Ve Muḥammed b. Ebi’l-Ḳāsım b. ‘Alī nām muhad-disin ceddī ismidir. Ve Hibetullāh b.

Muḥammed b. Hibetullāh nām muhaddisin ceddî ismidir.

الْحَنُونُ [el-ḥanūn] [صَبُورٌ] [ṣabūr] vezninde) Şol yele denir ki eserken nāka gibi sızlayarak eser ola; yukālu: رِيحٌ حَنُونٌ أَي لَهَا Ve şol seyyibe hatuna denir ki evvelki zevcinden kalmış veledini görüp gözet sin diye ere varmış ola; yukālu: امْرَأَةٌ حَنُونٌ أَي مُتَزَوِّجَةٌ رَفَقَةٌ عَلَى وَلَدِهَا لِيَقُومَ الرَّوْجُ بِهِمْ

الْحَنُونُ [el-ḥannūn] [تَنُّورٌ] [tennūr] vezninde) Kına çiçeğine denir, فَاغِيَةٌ [fāgiyet] ma'nāsına, 'alā-kavlin her şecerin çiçeğine denir.

الْحَنِينُ [et-tahnīn] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) Ağaç çiçek açmak ma'nāsınadır; yukālu: حَنَّتِ الشَّجَرَةُ إِذَا تَوَرَّتْ Ve cenkte hemtāsı üzere hamle etmişken korkup geri kaçmak ma'nāsınadır; yukālu: حَمَلَ فَحَنَنْ أَي هَلَلَّ وَكَذَبَ يَغْنِي رَجَعَ وَجَبَنْ

حَنُونَةٌ [Ḥannūnet] [تَنُّورَةٌ] [tennūret] vezninde) Yūsuf b. Ya'kūb'un lakabıdır ki Zugbe'den rivāyet-i hadīs eyledi. Ve ammā 'Alī b. Ḥuseyn b. Ḥanneveyh tah-tiyye iledir, عَمْرَوَيْهِ ['amraveyh] gibi.

الْإِحْنَانُ [el-iḥnān] (hemzenin kesriyle) Yay tıkrırdatmak ma'nāsınadır; yukālu: أَحَنَّ الْقَوْسَ إِذَا صَوَّئَهَا Ve hatā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَحَنَّ الرَّجُلُ إِذَا أَخْطَأَ

حُنَيْنٌ [Ḥuneyn] [زُبَيْرٌ] [zubeyr] vezninde) Tā'rif ile Mekke beyninde bir mevzi' ismidir. Eger onunla mevzi' murād olursa munsarıf ve buç'a murad olursa memnū' olur. Ve bir cebel adıdır. Ve

حُنَيْنٌ [Ḥuneyn] Bir çizmecî ismidir. “رَجَعَ بِحُنَيْنٍ” meselinin menşe'idir. Bir a'rābī, mezbūra gelir, bir çift çizmeye müşteri olup pazarlaştıkta pek nākıs paha vermekle münfa'il olur. Pes a'rābīye fend

ve mekīde kasdıyla çizmenin bir tekini güzergāhı olan tarīka ta'lik edip bir tekini dahi bir mikdārca ileriye ilkā eyledi. A'rābī yurduna doğru 'azīmetle evvelki tekini gördükte Ḥuneyn'in çizmesine 'aceb müşābihtir, bir teki dahi olsaydı alırdım diyerek mürür edip gitti. Vaktā ki ileriye vardıkta öbür tekini dahi görmekle ganīmet bilip hemān devesini oraya bend ve 'avdet eyledi. Ḥuneyn ise kemīnde tilki gibi müterassid idi, hemān sıçrayıp deveye süvār ve bir tarafa ilgar eyledi. Bu cānibden a'rābī çizmeyi alıp geri geldikte gördü ki “Deve gördün mü? Yeden çeksin cezāsını!” meseli rū-nümündür. Pes çizmeleri alıp piyādece hā'ibēn kabilesine rüci' ve bu kıssa şüyü' bulmakla “رَجَعَ بِحُنَيْنٍ” kelāmı mesel oldu, hācetten tehī-dest 'avdet eden kimse hakkında darb olunur. Ve Muḥammed b. el-Ḥuseyn ve İshāk b. İbrāhīm el-Ḥuneyniyyān muhaddislerdir.

حَنِينٌ [ḥanīn] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) ve

حِنِينٌ [ḥinnīn] [سِكِّيتٌ] [sikkīt] vezninde ve harf-i ta'rīfle de) Selefte cumāde'l-ülā ve cumāde'l-uhrā aylarının isimleridir, evvel evvelin ve sānī sānīnin ismidir; cem'ī أَحِنَّةٌ [eḥinnet] gelir ve حُنُونٌ [ḥunūn] gelir ve حَنَايُنٌ [ḥanā'in] gelir.

يُحْنَنَةٌ [Yuḥannet] (yā'nın zammı ve ḥā'nın ve nūn-ı müşeddedenin fethiyle) İbn Reẓbe'dir ki Eyle nām beldenin melikidir, Nebiyy-i Ekrem sallallāhu 'aleyhi ve sellem hazretleri onunla ehl-i Cerbā ve ehl-i Ezruḥ üzere musālaha eylediler, ya'nī Eyle ve Cerbā ve Ezruḥ ahālisi senede birer mikdār māl vermek üzere 'akd-i sulh eyledi.

الْحَنْحَنْةُ [el-ḥanḥanet] [زَلْزَلَةٌ] [zelze-

let] vezninde) Rahm ve işfāk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حُنْحُنٌ عَلَيْهِ إِذَا أَشْفَقَ
الْحَنْنُ [el-ḥanen] (fethateynle) Bok böceği-ne denir, جُعَلٌ [cu'al] ma'nāsına.

حُنٌّ [Ḥunn] (ḥā'nın zammıyla) 'Uzre kabilesinden bir cemā'at adıdır.

حَنَانَةٌ [Ḥanānet] (سَحَابَةٌ [sehābet] vezninde) Bir çoban adıdır.

حَيْنَانَةٌ [Ḥainānā] (ḥā'nın fethiyle) Şām'da bir mevzi' adıdır.

حِنَانٌ [Ḥinnā] (ḥā'nın kesri ve nūn'un şed-desiyle) Esmādandır: 'Alī b. Aḥmed b. Ḥinnā ve Aḥmed b. Muḥammed b. Aḥmed b. Ḥinnī ki ḥā'nın [kesri] ve nūn'un teşdidiyledir muhaddislerdir.

حِنَانٌ [Benū Ḥinnā] Küttāb-ı Mışr'dandır.

[ح و ن]

الْتَحُونُ [et-teḥavvun] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Zelīl ve hākīsār olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَحَوَّنَ الرَّجُلُ إِذَا ذَلَّ وَهَلَكَ

حَوْنَةٌ [Ḥavnet] (طَلْحَةٌ [ṭalḥat] vezninde) Demīme bint Sābiṭ'in lakabıdır.

[ح ي ن]

الْحَيْنُ [el-ḥīn] (ḥā'nın kesriyle) Dehr ve zamān ma'nāsınadır; 'alā-kavlin vakt-i mübhem ya'nī mutlakān vakt ma'nāsınadır ki cemī'e-i ezmāna sālih olur, gerek tavīl ve gerek kasīr olsun, gerek sene ve gerek ezyed olsun 'alā-kavlin kırk sene müdde-te mahsūstur yāhūd yedi yāhūd iki seneye yāhūd altı aya yāhūd iki aya mahsūstur yāhūd her sabāh ve akşama itlāk olunur. Ve yevm-i kıyāmete itlāk olunur, سَاعَةٌ [sā'at] gibi. Ve ecel ve müddet ma'nāsınadır; ve kavhulu ta'ālā: **فَتَوَلَّ عَنْهُمْ حَتَّى حِينٍ** أَي حَتَّى أَهْمَلُوهَا Cem'i أَخْيَانٌ [aḥyān]

ve cem'ü'l-cem'i أَحْيَائِيْنُ [eḥāyīn] gelir; ve kavluhu: **لَا تَحِينَنَّ** أَي لَيْسَ حِينٌ Mü'ellif tā' bābında bunu tafsīl eyledi. Hulāsası bunda üç mezheb vardır: Biri لَا تَحِينَنَّ fi'li māzīdir, نَقَصَ ma'nāsınadır. Sānī aslı لَيْسَ idi yā'nın kesriyle عِلْمٌ vezninde, yā' elife kalb olunduktan sonra sīn tā'ya ibdāl oldu. Sālis لَا [lā]-i nāfiye ve tā-i te'nīs için tā-i تَمَّتْ gibi yāhūd لَا [lā]-i nāfiye ve tā حِينٌ lafzının evveline ziyāde kılınmıştır, zīrā İmām'da ya'nī mushaf-ı Hazret-i 'Oşmān'da muttasıl mersūmdur. Ve حِينٌ lafzına ihtisāsı kavlini Şeyh Raḍī redd eylemiştir. Ve 'Arablar iki vaktin beynini ya'nī bir nesnenin olduğu vaktle beyānı vaktinin beynini teba'üd murād ettiklerinde حِينٌ kelimesini إِذْ kelimesine muzāf edip حِينِيذْ derler.

التَّحْيِينُ [et-taḥyīn] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Vakt ta'yīn eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَيَّنَهُ إِذَا جَعَلَهُ حِينًا Kezālik nākayı bir gün bir gecede sağmak için tevkīt eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَيَّنَ النَّاقَةَ إِذَا جَعَلَ Ve Hak ta'ālā bir adamı reşād ve istikāmetten bī-behre kılmak ma'nāsınadır; yukālu: حَيَّنَهُ اللهُ إِذَا لَمْ يُوَفِّقْهُ لِلرَّشَادِ

التَّحْيِيْنُ [et-teḥayyūn] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Bu dahi nākayı sağmak için tevkīt eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَحَيَّنَ النَّاقَةَ Ve bir adam reşād ve tevkīften mahrūm olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَيَّنَهُ اللهُ فَتَحَيَّنَ

الْحَيْنُ [el-ḥīn] ve

الْحَيْنَةُ [el-ḥīnet] (ḥā'ların kesriyle) İsmlerdir, nākayı bir gün ve bir gecede bir vakt-i mu'ayyende sağmağa denir; yukālu: كَمْ حِينَةٍ نَاقَتِكَ أَي مَتَى وَفَتْ حَلْبَهَا ve yukālu: كَمْ حِينَتِهَا أَي كَمْ جَلْبُهَا Ve

حِينَةٌ [hīnet] Bir gün ve bir gecede bir öğün ta'ām yemeğe denir; hā'nın fethiyle de lügattir; yukālu: هُوَ يَأْكُلُ الْحِينَةَ أَيَّ مَرَّةً فِي الْيَوْمِ Ve اللَّيْلَةُ Ve حِينٌ [hīn] ma'nāsınadır, vakt demektir, lākin bu ahasstır; yukālu: مَا أَلْقَاهُ إِلَّا الْحِينَةَ بَعْدَ الْحِينِ أَيَّ الْحِينِ بَعْدَ الْحِينِ

الْحَيْنُ [el-ḥayn] [zeyn] vezninde) ve

الْحَيْنُونَةُ [el-ḥaynūnet] [keynūnet] vezninde) Bir şey'in vakti gelip çatmak ma'nāsınadır; yukālu: حَانَ حِينُهُ يَجِينُ حِينًا Ve ekinin sünbülesi kurumak ma'nāsınadır ki hasādı karīb olur; yukālu: حَانَ الشُّبُلُ إِذَا بَيَسَ Ve helāk olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَانَ فَلَانٌ إِذَا هَلَكَ Ve mihnet ve beliyeye ma'nāsınadır; yukālu: وَقَعَ فِي الْحَيْنِ Ve reşād ve tevfiqten bī-behre olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَانَ الرَّجُلُ إِذَا لَمْ يُوَفَّقَ لِلرَّشَادِ Ve bu helāk-ı ma'nevī ve mihnet-i bātınīdir.

الْمُحَايَنَةُ [el-muḥāyenet] [mufā'alet] vezninde) Vakt tahdidiyle mu'āmele kılmak ma'nāsınadır, niteki sā'atle mu'āmeleye مُسَاوَعَةٌ [musāva'at] denir; yukālu: عَامَلَهُ مُحَايَنَةً مِثْلَ مُسَاوَعَةٍ

الْإِحْيَانُ [el-iḥyān] (hemzenin kesriyle) Bir müddet ikāmet ve ārām eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَحْيَنَ فَلَانٌ بِالْمَكَانِ إِذَا أَقَامَ بِهِ يَغْنِي حِينًا Ve nākanın sağması vakti yāhūd yükletmesi vakti gelip çatmak ma'nāsınadır; yukālu: أَحْيَيْتِ الْإِبِلَ إِذَا حَانَ لَهَا Ve bir adama kasd ve taleb eylediği nesnenin husulü yaklaşmak ma'nāsınadır; yukālu: أَحْيِنِ الْقَوْمَ إِذَا حَانَ لَهُمْ مَا حَاوَلُوهُ

الْإِحَانَةُ [el-iḥānet] [ikāmet] vezninde) Helāk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَحَانَهُ اللَّهُ إِذَا أَهْلَكَهُ

الْحَائِنُ [el-ḥā'in] Ahmak ve bī-magz adama denir; yukālu: رَجُلٌ حَائِنٌ أَيُّ أَحْمَى

الْحَائِنَةُ [el-ḥā'inet] Mühlik olan hādise ve nāzileye denir; cem'i حَوَائِنُ [ḥavā'in]dir; yukālu: نَزَلَتْ بِهِمْ حَائِنَةٌ أَيُّ نَازَلَةٌ مُهْلِكَةٌ

الْحَانُوتُ [el-ḥānūt] “ح،ن،ت” māddesinde mesbūktur.

الْحَانِيَّةُ [el-ḥāniyyet] Bādeye denir, hamr ma'nāsına.

الْحَانَةُ [el-ḥānet] Meyhāneye denir; yukālu: رَأَيْتُهُ فِي الْحَانَةِ يَشْرَبُ الْحَانِيَّةَ أَيُّ فِي مِوْتَرَجِ مِوْتَرَجِ مِوْتَرَجِ مِوْتَرَجِ Mütercim der ki Muṭarrizī *Maḳāme-i Gūṭiyye* şerhinde dedi ki حَانَةٌ [ḥānet] حِينٌ [hīn]den me'hūzdur, helāk ma'nāsına ve meyhāne mühlīke-i ırz u māl olmakla bununla tesmiye olundu, onun için hamra حَانِيَّةُ [ḥāniyyet] dediler ve nisbetinde حَانَوِيٌّ [ḥāneviyy] dahi dediler.

حِينِي [Hīnā] [ḍizā] vezninde) Bir belde adıdır.

الْمِحْيَانُ [el-miḥyān] [miḳyās] vezninde) مِيفَاتٌ [miḳāt] murādifidir ki vakt ve hīn ma'nāsınadır; yukālu: حَانَ مِحْيَانُهُ أَيُّ حِينُهُ

حَيَّانٌ [Ḥayyān] [şeddād] vezninde) Esmādandır: ‘Abdullāh b. Muḥammed b. Ca'fer b. Ḥayyān el-Ḥayyānī ki muhad-distir, ceddine mensūbdur. Kezālik Ḥāfız Ebu'ş-Şeyḥ ‘Abdullāh b. Muḥammed b. Ca'fer b. Ḥayyān el-Ḥayyānī el-İsbahānī tesānīf-i kesire sāhibidir. Ve bunun hafidi Muḥammed b. ‘Abdurrezāk el-Ḥayyānī ve ‘Ubeydullāh b. Hārūn el-Ḥayyānī muhaddislerdir. Ve Ebū Ḥayyān en-Naḥvī müte'ahhirındendir.

نَجَرَ بِتَوْفِيقِهِ تَعَالَى

FASLU'L-ḤĀ'İ'L-MU'CEME

(فَضْلُ الْحَاءِ الْمُعْجَمَةِ)

[خ ب ن]

الْحَبْنُ [el-ḥabn] [عَبْنُ [gabn] vezninde) ve **الْحِبَانُ** [el-ḥibān] [كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Uzun libās makülesini kasmak ma'nāsınadır; yukālu: حَبْنُ الثَّوْبِ وَغَيْرُهُ حَبْنًا Ve zahıreyi kaht endişesine mebnī saklamak ma'nāsınadır; yukālu: حَبْنُ الطَّعَامِ إِذَا غَيَّبَهُ وَحَبَاءٌ لِلشَّيْءِ Ve

حَبْنٌ [ḥabn] Ehl-i 'arūz ıstılahında ikinci harfî iskāt eylemekten 'ibârettir, meselâ mustef'ilun cüz'ünden sîn'i iskāt eylemek gibi ki mefâ'ilun cüz'üne menkûl olur; ma'nâ-yı evvelden me'hūzdur, lâkin kütüb-i 'arūzda sebep-i hafîfin sânisine mahsûs olmak üzere müsebbettir.

الْحُبْنَةُ [el-ḥubnet] [غُرْفَةٌ [gurfet] vezninde) Kucakta götürülen nesneye denir; yukālu: Ve bir mevzi' adıdır.

الْحَبَنَاتُ [el-ḥabenāt] (feteḥâtla) حَبَنَاتٌ [ḥanebāt] ma'nāsınadır ki gadr ve fesādât demektir; yukālu: إِنَّهُ لَذُو حَبَنَاتٍ أَيْ حَبَنَاتٍ

الْحَبُونُ [el-ḥabūn] [صَبُونٌ [ṣabūr] vezninde) Ölümüne itlāk olunur, nâ-bedîd eylediği için; yukālu: حَبْنَتُهُ حَبُونٌ أَيْ غَيَّبَتْهُ مَبِيَّةٌ يَعْنِي مَاتَ كَمَا يُقَالُ شَعَبَتْهُ شَعُوبٌ

الْحَبْنُ [el-ḥubn] (hâ'nın zammıyla) Tulumun ve dağarcığın ağzıyla ip geçirecek kulpunun aralığına denir.

الْحُبْنُ [el-ḥubunn] [عُتْلٌ [ʿutull] vezninde) ve

الْمُحْبَبُ [el-muḥbe'inn] [مُطْمِئِنٌّ [muṭme'inn]

vezninde) Tıknaz ve topaç gövdeli adama denir.

الْحَابِنُ [el-ḥābin] Katı ve şedîd nesneye denir. Ve derûnunda vakti için yalan söz tehyî'e ve ketm eden kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ حَابِنٌ إِذَا كَانَ يَخْبِي الكَذِبَ وَيَعْدُهُ

الإِحْبَانُ [el-iḥbān] (hemzenin kesriyle) Serāvîl kıvrırıcığında nesne gizlemek ma'nāsınadır ki murād libās eteğini kıvrırıp içinde nesne bükmeğdir; yukālu: أَحْبَنَ الرَّجُلُ إِذَا حَبَأَ فِي خُبْنَتِهِ سَرَائِيلَهُ شَيْئًا

حُبَانٌ [Ḥubān] [غُرَابٌ [gūrāb] vezninde) Yemen'de bir vādî adıdır.

[خ ب ع ث ن]

الْحُبَيْعِنَةُ [el-ḥuba'şinet] (şâ-yı müsellese ile **فُدْعِمَلَةٌ** [ḥuza'milet] vezninde) Yumru gövdeli şedîd adama denir. Ve arslana denir, **حُبَيْعِنٌ** [ḥuba'şin] dahi denir **فُدْعِمِلٌ** [ḥuza'mil] vezninde. Ve

حُبَيْعِنٌ [ḥuba'şin] Sıkı ve tıknaz insân ve hayvâna denir.

الْحَبَابُ [el-ḥaba'sen] [سَفَرْجَلٌ [sefercel] vezninde) Arslana denir.

[خ ت ن]

الْحَاتِنُ [el-ḥatn] (hâ'nın fethi ve tā'nın sükunıyla) Oğlanı ve kızı sünnet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَتَّنَ الْوَلَدَ حَاتِنًا Ve kesmek ma'nāsınadır; yukālu: حَتَّنَ الشَّيْءَ إِذَا قَطَعَهُ

الْحَاتِنُ [el-ḥatîn] ve

الْمَحْتُونُ [el-maḥtūn] Sünnet olmuş oğlana denir; kıza kezâlik **حَاتِنٌ** [ḥatîn] ve hâ'yla **مَحْتُونَةٌ** [maḥtūnet] denir.

الْحِتَانُ [el-ḥitān] [كِتَابٌ [kitāb] vezninde) ve **الْحِتَانَةُ** [el-ḥitānet] [كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) İsmelerdir; yukālu: كُنَّا فِي حِتَانِ فُلَانٍ وَحِتَانَتِهِ Ve

خِتَانٌ [ḥitān] Zekerde sünnet mevzi'ine de itlāk olunur; ve minhu'l-hadīsu: “إِذَا أُلْتَمَىٰ إِذَا الْخِتَانَانِ فَقَدْ وَجَبَ الْغَسْلُ” أَيُّ مَوْضِعِ الْخِتَانِ Ve

خِتَانَةٌ [ḥitānet] Sünnetçilik hırfetine denir.

الْحَتَنُ [el-ḥaten] (fethateynle) Bir adamın güveyisine denir dāmād ma'nāsına, 'alā-kavlin bir adamın zevcesi tarafından olan hısımina denir, kayınata ve kayın gibi; cem'i أَحْتَانٌ [aḥtān], mü'ennesi حَتْنَةٌ [ḥat-net]tir; yukālu: هَذَا حَتْنُ فَلَانٍ أَيْ صَهْرُهُ أَوْ هُوَ مُؤَمَّلِيفٌ كَلُّ مَنْ كَانَ مِنْ قِبَلِ الْمَرْأَةِ كَأَلْبِ وَالْأَخِ صَهْرٌ [šihr]i dāmād ile ve enişte ile beyān eylemişti. Ve

حَتْنٌ [Ḥaten] Muhaddisinden Muḥammed b. el-Ḥasen el-Esterābādī lakabıdır, fukahā-i Şāfi'iyye'den Ebū Bekr el-İsmā'īlī ḥateni olmakla öylece müte'āref oldu.

الْحُتُونُ [el-ḥutūn] ve

الْحُتُونَةُ [el-ḥutūnet] (ḥā'ların zammıyla) مُصَاهَرَةٌ [muşāheret] ma'nāsındadır; yukālu: Ve evlenmek بَيْنَهُمَا حُتُونٌ وَحُتُونَةٌ أَيْ مُصَاهَرَةٌ حَتْنٌ فَلَانٌ حُتُونًا وَحُتُونَةٌ إِذَا تَزَوَّجَ

الْمُحَاتِنَةُ [el-muḥātenet] [mufā'alet] vezninde) Bir kimseye kız verip kız almakla hısımlık peydā eylemek ma'nāsındadır; yukālu: تَزَوَّجَ إِذَا تَزَوَّجَ إِلَيْهِ Burada تَزَوَّجَ [tezevece] ve أَضَهَرَ ma'nāsını mutazammın olmakla إِلَىٰ ile sıralandı.

حُتْنٌ [Ḥuten] [zufer] vezninde) Bir beldedir; müte'ahhirinden 'Alī b. Muḥammed el-Ḥutenī oradandır. Bu belde Türkistān bilādındandır.

الْحَتْنَةُ [el-ḥatenet] (fethātla) Kaynanaya denir; yukālu: هَذِهِ حَتْنَةُ فَلَانٍ أَيْ أُمُّ رَوْجِيَّتِهِ

الْحَاتُونُ [el-hātūn) Kelime-i a'cemiyeden

mer'e-i şerife demektir, Türkide kadın ondan muharreftir.

[خ د ن]

الْحِدْنُ [el-ḥidn] (ḥā'nın kesriyle) ve

الْحَدَيْنُ [el-ḥadīn] [emīr] vezninde) Bir adamın yār ve sāhibine denir; tekūlu: هُوَ حِدْنِي وَحِدْنِي أَيْ صَاحِبِي Ve bir kimseye zāhirī ve bātunī her umūrunda hem-dem ve gam-güsār olan adama denir; yukālu: هُوَ حِدْنُهُ وَحِدْنِي أَيْ يُحَادِنُهُ فِي كُلِّ أَمْرِهِ ظَاهِرًا وَبَاطِنًا

الْحُدْنَةُ [el-ḥudenet] [humezet] vezninde) Çok dost tutan adama denir; yukālu: رَجُلٌ حُدْنَةٌ أَيْ يُحَادِنُ النَّاسَ كَثِيرًا

حَدَانٌ [Ḥaddān] [šeddād] vezninde) İbn 'Āmir'dir ki Esed b. Ḥuzeyme nesebinin ricālindedir.

[خ د ع ن]

الْحُدْعُونَةُ [el-ḥud'ūnet] [uşfüret] vezninde) Kabak ta'bīr olunan sebzedden bir dilime ve bir kıt'aya denir.

[خ ذ ن]

الْحُدُنَّتَانِ [el-ḥuzunnetān] (ḥā'nın ve zāl-ı mu'cemenin zammı ve nūn-ı müşeddede-nin fethiyle) İnsanın iki kıynağına yāhūd iki hāyesine yāhūd iki kulağına denir; ḥā-yı mūhmele de lügattir.

الْحُدَانِيَّةُ [el-ḥuzāniyet] (ḥā'nın zammı ve yā'nın tahfiifiyle) İri gövdeli celd ve tüvānā erkek deveye denir; yukālu: جَمَلٌ حُدَانِيَّةٌ أَيْ صَحْمٌ جَلْدٌ

[خ ر ب ان]

حَرْبَانٌ [ḥarbān] [sehḥbān] vezninde) Kelime-i Fārisiyyedir, hāfīzu'l-hımār demektir ki eşekçi demek olur. Bununla ba'zı kimseler müsem mā ve müştahir oldular, ez-cümle Ḥarbān b. 'Ubeydullāh ve

es-Serī b. Sehl b. Ḥarbān ve Kādī Aḥmed b. İshāk b. Ḥarbān muhaddislerdir.

[خ ر ش ن]

خَرْدَلَةٌ [Ḥarṣenet] (ṣīn-i mu'ceme ile **خَرْدَلَةٌ** [ḥardelet] vezninde) Rūm diyārında bir beldedir, *Tirāzu'l-Muzehheb* nām kitāb-ı ta'rībde hālen Anadolu'da belde-i Amasiyye olmak üzere mersūmdur; bānisi olan Ḥarṣene b. Rūm b. Sām b. Nūḥ 'aleyhi's-selām ile müsemmadır. Ve ona selefte Seyfu'd-devle Ḥamdānī gazā etmekle Mutenebbī bir kasīde ile vasf eylemiştir, bu beyitler ondandır:

حَتَّى أَقَامَ عَلَى أَرْبَابِ خَرْسَنَةَ
تَشَقَّى بِهِ الرُّومُ وَالصُّلْبَانُ وَالْبَيْعُ
لِلسَّبِي مَا نَكْحُوا وَالْقَتْلِ مَا وَلَدُوا
وَالنَّهْبِ مَا جَمَعُوا وَالنَّارِ مَا زَرَعُوا

[خ ر ط ن]

الْحَرَاطِينُ [el-ḥarāṭīn] (ḥā'nın fethiyle) Yer solucanı ve yer bağırsağı dedikleri uzun kurtçağızlardır ki çamurlarda olur; müdirr ve muhallil ve mesānede olan taşları müfettit ve yerakān 'illetine nāfi'dir.

[خ ز ن]

الْحَزْنُ [el-ḥazn] (ḥā'nın fethi ve zā-yı mu'cemenin sükūnuyla) Mālī bir mekān-ı muhrizde hıfz eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **حَزَنَ الْمَالُ حَزْنًا** مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أُحْزِرَهُ: Ve

حَزْنٌ [ḥazn] ve

حُزُونٌ [ḥuzūn] (ḥū'ud) [ḥuzūn] vezninde) Et bozulmak ma'nāsınadır; yukālu: **حَزَنَ** **اللَّحْمُ حَزْنًا** وَحُزُونًا إِذَا تَغَيَّرَ **إِدْحَارٌ** [iddihār]ın ma'nā-yı lāzımıdır. Ve *Miṣbāḥ*'ta “خ،ن،ز” mādidesinden maktūb

olmak üzere mersūmdur.

الْإِحْتِزَانُ [el-iḥtizān] (ifti'al) [ifti'al] vezninde) Bu dahi mālī mekān-ı muhrizde hıfz eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **إِحْتَزَنَ الْمَالُ** إِذَا أُحْزِرَهُ: Ve yolun yakın olanına sülük eylemek ma'nāsınadır; gūyā ki akrebini ihrāz eder; yukālu: **إِحْتَزَنَ طَرِيقًا** إِذَا أَحَدٌ أَقْرَبَهُ:

الْحَزَنُ [el-ḥazen] (fethateynle) ve

الْحَزَانَةُ [el-ḥazānet] (selāmet) [selāmet] vezninde) Bunlar da et bozulmak ma'nāsınadır; yukālu: **حَزِنَ اللَّحْمُ حَزْنًا وَحَزْنًا** حَزَانَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالْخَامِسِ إِذَا تَغَيَّرَ

الْحَزِينُ [el-ḥazīn] (emīr) [emīr] vezninde) Bozulmuş ete denir; yukālu: **لَحْمٌ حَزِينٌ** أَي مُتَغَيَّرٌ:

الْحِزَانَةُ [el-ḥizānet] (kitābet) [kitābet] vezninde) İsmidir, ḥāzinliğe denir. Ve māl-ı mahzūn vaz' olunan mekāna denir ki lisānımızda hazīne ta'bīr olunur. Ve bunda ḥāz meftūh olmaz. Mü'ellif **وَلَا يُفْتَحُ** kavliyle ta'bīr-i latīf eylemiştir; yukālu: **حَزَنَ الْمَالُ فِي الْحِزَانَةِ** أَي مَكَانِ الْحَزْنِ **إِجْعَلُهُ فِي حِزَانَتِكَ** أَي قَلْبِكَ:

الْمَحْزَنُ [el-maḥzen] (maḥ'ad) [maḥ'ad] vezninde) Bu dahi māl hazīnesine denir; Türkīde mağaza **مَحْزُونٌ** [maḥzen] muharrefidir.

الْحَزَّانُ [el-ḥazzān] (ṣeddād) [ṣeddād] vezninde) ve

الْحَازِنُ [el-ḥāzin] Lisāna itlāk olunur, hazīne-dār-ı zamā'ir-i kalbiyye olduğuna mebnīdir; yukālu: **إِحْفَظْ حَزَانَكَ وَحَازِنَكَ** أَي لِسَانِكَ

حَزَّانٌ [ḥazzān] Şol tāze hurmaya denir ki āfetten iḥerisi kararmış ola.

الْمَخَازِنُ [el-meḥāzin] **مَحْزُونٌ** [maḥzen]in cem'idir. Ve

مَخَازِنٌ [meḥāzin] Menzil-i maksūda akreb olan yollara itlāk olunur; yukālu: **أَخَذُوا**

مَخَازِنَ الطَّرِيقِ أَي مَخَاصِرَهُ

الْإِحْزَانُ [el-iḥzān] (hemzenin kesriyle) Ba'de'l-fakr zengin olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَخْزَنَ الرَّجُلُ إِذَا اسْتَعْنَى بَعْدَ فَقْرٍ Ve 'Alī b. Aḥmed ve Aḥmed b. Mūsā el-Ḥāziniyyān muhaddislerdir.

[خ س ن]

الْإِحْسَانُ [el-iḥsān] (hemzenin kesriyle) Bir kimse 'aziz iken zelil olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَحْسَنَ الرَّجُلُ إِذَا ذَلَّ بَعْدَ عِزٍّ

[خ ش ن]

الْحَاشِنُ [el-ḥašin] [كَتِيفٌ [ketif] vezninde) ve **الْأَحْشَنُ** [el-aḥšen] [أَحْمَرٌ [aḥmer] vezninde) Vasflardır, sert ve dürüşt nesneye denir; cem'i ḫšan [ḫišan]dır, كِتَابٌ [kitāb] vezninde; mü'ennesi ḫšinet [ḫašineta] ve ḫšanā [ḫašnā]dır; yukālu: شَيْءٌ حَشِينٌ وَأَحْسَنُ أَي أَوْجَسُ

الْحَاشَانَةُ [el-ḥašaneta] [سَلَامَةٌ [selāmet] vezninde) ve

الْحَاشِنُ [el-ḥašin] (ḫā'nın fethiyle) ve

الْمَحْشَنَةُ [el-maḥšeneta] [مَرْحَلَةٌ [merḥalet] vezninde) ve

الْحُشُونَةُ [el-ḫuḫūnet] (ḫā'nın zammıyla) ve

الْحُشْنَةُ [el-ḫuḫnet] [غُرْفَةٌ [ḡurfeta] vezninde) Bir nesne sert ve dürüşt olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَشِنَ الشَّيْءُ حَشَانَةً وَحَشِنًا وَحَشِنَةً وَحُشُونَةً وَحُشُونَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ هُوَ حَشِنُ الْجَانِبِ Ve tekülü'l-'Arab: وَأَحْسَنُهُ وَذُو حُشْنَةٍ وَحُشُونَةٍ أَي صَعَبٌ لَا يُطَاقُ Ya'nī filān kes yāhūd filān at zabt ve tahammülü muhāl derecesinde sert ve serkeştir, niteki mukābilinde sehlü'l-'atf ve leyyīnü'l-cānib ta'bir olunur.

الْإِحْشِيشَانُ [el-iḫšišān] [إِعْشِيشَاتٌ [i'šišāb] vezninde) ve

التَّحْشُنُ [et-teḥaḫḫsun] [تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Bir nesne pek sert ve dürüşt olmak yāhūd sert libās giymek yāhūd sert söyler olmak yāhūd bulgur ve bulamaç makülesi huḫūnetli dirlikle geçinmek ma'nāsınadır; yukālu: إِخْشَوْشَنَ الشَّيْءُ وَالرَّجُلُ وَتَحْشَنَ إِذَا اسْتَدَّتْ حُشُونَتُهُ أَوْ لَبَسَ الْحَشِينَ أَوْ تَكَلَّمَ بِهِ أَوْ عَاشَ عَيْشًا حَشِينًا Bunların mecmū'unda إِخْشِيشَانٌ mādresi eblagdır, vāv kelimesi tenvī' içindir.

الْمُحَاشَنَةُ [el-muḥāšeneta] [مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Bir adam ile sert mu'amele etmek ma'nāsınadır; yukālu: حَاشَنَهُ ضِدًّا لِأَيْتِهِ

الْإِسْتِحْشَانُ [el-istiḫḫān] Bir nesneyi dürüşt bulmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَحْشَنَهُ إِذَا وَجَدَهُ حَشِينًا

التَّحْشِينُ [et-taḫḫšin] [تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bir adamı gücendirip öfkelenirmek ma'nāsınadır; yukālu: حَشَنَ صَدْرَهُ إِذَا أَوْعَرَهُ

الْحَاشِنَاءُ [el-ḥašinā] [حَمْرَاءٌ [ḥamrā] vezninde) Bir nev' sebzedir ki pek yeşil ola, gerçi sertçe dokunulup lākin ağızda mülāyim ve semiz otu gibi lüzüçetli olur. Ve Ḥašinā bint Vebret, Kelb b. Vebre'nin hemşiresidir. Ve yat ve yarakları kesir olan 'askere itlāk olunur; yukālu: كَتَبَتْ حَشِنَاءُ وَهِيَ أَي كَثِيرَةُ السِّلَاحِ

أَبُو الْحَاشِنَاءِ [Ebu'l-Ḥašinā] 'Abbād b. Ḥuseyb künyesidir ki ehl-i aḥbārdandır.

الْمُحْشَنَةُ [el-muḥāšeneta] Semizliği çirkīn ve taslak olan nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ مُحْشَنَةٌ أَي دَمِيمَةُ الطَّرِيقِ

الْأَحْسَنُ [el-aḥšen] [أَحْمَرٌ [aḥmer] vezninde) Demimü'l-hāl ya'nī hāl ve ma'āş ciheti nā-mülāyim ve su'übetli adama itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ أَحْسَنُ أَي دَمِيمُ الْحَالِ Ve

أَحْسَنُ [Aḥšen] Sedūs kabilesinden bir tābi' ismidir ki mevsūktur. Ve Edhem b.

Muḥriz eṣ-Şā'ir el-Fārisī et-Tābi'ī ceddinin ismidir.

حُشَيْنٌ [Huṣeyn] [زُبَيْرٍ] [zubeyr] vezninde) Esāmīdendir: Cābir b. Huṣeyn, Fezāre nesebinin ricālındendir. Ve Huṣeyn b. en-Nemir, Kuḏā'a nesebinin ricālındendir ki Ebū Şa'lebe el-Ḥuṣenī raḥıdır. Ve Muḥammed b. 'Abdusselām ve Muṣ'ab b. Muḥammed b. Mes'ūd ve pederi şārih-i *Kitāb-ı Sībeveyhi* ve Ḥasen b. Yahyā ve Mesleme b. 'Alī eṣ-Şāmiyyān el-Ḥuṣeniyyūn a'lām ve muhaddisīndir. Ve Ebū Huṣeyne ez-Ziyādī ki **جُهَيْنَةٌ** [cuheyne] veznindedir ve Ebū Huṣeyne Ḥācib b. 'Amr muhaddislerdir.

مُحَاشِنٌ [Muḥāşin] [مُجَاوِرٍ] [mucāvir] vezninde) ve

حَاشِنٌ [Ḥaşin] [كَتِيفٍ] [ketif] vezninde) ve

حَشَانٌ [Ḥaşşān] [شَدَادٍ] [şeddād] vezninde ve bunda ḥā'yı meksür ederler) Esāmī-i ricāldendir.

[خ ص ن]

الْحَصِينُ [el-ḥaşin] [أَمِيرٍ] [emīr] vezninde) Küçük baltaya denir. Ve bu mü'ennestir, müzekker dahi olur; cem'i **حُصْنٌ** [ḥuṣun] dur, **كُتُبٌ** [kutub] vezninde ve **أَحْصَنُ** [aḥşan] dır, **أَجْبَلٌ** [ecbel] vezninde; yukālu: **ضَرَبَهُ بِالْفَأْسِ الصَّغِيرَةِ** [Ve] **بِالْحَصِينِ أَيْ بِالْفَأْسِ الصَّغِيرَةِ** [lafzı mü'ennestir.

[خ ض ن]

الْحَضْنُ [el-ḥaḏn] (ḥā'nın fethi ve ḏād-ı mu'cemenin sükūnuyla) Bir adam dābbesine darılmakla öfkesinden üzerine hücum edip bedeninden ısırarak ma'nāsınadır; yukālu: **حَضَنَ النَّاقَةَ حَضْنًا مِّنْ إِذَا حَمَلَ عَلَيْهَا وَعَضَّ مِنْ بَدَنِهَا** Ve bir adamdan insāniyyet munsarif olmak

ma'nāsınadır; yukālu: **حَضِنَتْ عَنْهُ الْمُرُوءَةُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا صُرِفَتْ**

الْمِحْضُنُ [el-miḥḏan] [مِنْبَرٍ] [minber] vezninde) Dābbe kısmının üzerine pek varmakla zelül ve mehzül eder olan adama denir.

الْمُحَاصِنَةُ [el-muḥāḏanet] [مُفَاعَلَةٌ] [mufā'alet] vezninde) Zenān tā'ifesiyle lāg ve mülā'abe eyleme ma'nāsınadır; yukālu: **بَاتَ يَحَاصِنُهَا أَيَّ يَغَارِلُهَا** Ve birbirine fuḥş söylemek ma'nāsınadır; yukālu: **حَاصِنُوا إِذَا تَرَامَوْا بِقَوْلِ الْمُفْحِشِ**

[خ ف ن]

الْحَفْنُ [el-ḥafn] (ḥā'nın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Karın sölpümek ma'nāsınadır; yukālu: **حَفَنَ بَطْنُهُ حَفْنًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا اسْتَوْحَى** **الْحَيْفَانُ** [el-ḥayfān] [كَيْوَانٍ] [keyvān] vezninde) Çekirgeye denir.

الْحَفَّانُ [el-ḥaffān] [حَفَّانٌ] [ḥaffān] vezninde ve mürādifidir ki devekuşunun yavrusuna denir.

[خ ق ن]

حَاقَانٌ [Ḥākān] (ḳāf'la) Bir recül 'alemidir. Ve Türkistān padişahlarının 'alem-i mahsūsudur, kayser-i Rūm ve rāy-ı Hind gibi.

التَّحْقِينُ [et-taḥḳīn] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) **حَاقَانٌ** [ḥākān]dan mutasarrıftır, Türk tā'ifesi bir adamı hakan nasb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **حَقَّنَهُ التُّرُكُ عَلَى أَنْفُسِهِمْ أَيْ مَلَكُوهُ وَرَأَسُوهُ**

[خ م ن]

الْحَمْنُ [el-ḥamn] [أَمْرٌ] [emn] vezninde) Bir nesne hakkında zann ve hads ile yāhūd vehm ile söz söylemek ma'nāsınadır ki oranlamak ta'bīr olunur, meselā bir nesnenin tülü endāze ile ma'lūm değil iken zann

ve kıyāsla otuz endāzedir demek gibi; yukālu: خَمَنُ الشَّيْءِ خَمْنًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا قَالَ فِيهِ بِالْحَدْسِ أَوْ الْوَهْمِ

التَّخْمِينُ [et-taḥmīn] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) خَمْنٌ [ḥamn] ma'nāsındır; yukālu: خَمَنُ الشَّيْءِ بِمَعْنَى خَمْنَهُ

الْحَمَّانُ [el-ḥammān] (شَدَادٌ [šeddād] vezninde) Fersiz za'if mızrağa denir; yukālu: رُمِحَ حَمَّانٌ وَقَنَاةٌ حَمَّانَةٌ أَيْ ضَعِيفٌ فِيرُو-مَآيَةِ مَکُولَسِينِے دَئِرِے; yukālu: هُمُ حَمَّانُ النَّاسِ أَيْ خُشَارَتُهُمْ وَرَدِيدُهُمْ

الْحَامِنُ [el-ḥāmin] (خَامِلٌ [ḥāmil] vezninde) ve mürādifidir ki bī-nām u nişān adama denir; yukālu: هُوَ خَامِنُ الذَّكْرِ أَيْ خَامِلُهُ

الْحَمَنُ [el-ḥamen] (فِثَاهَيْنِے) Cīfe makülesinin bed rāyihāsına denir; yukālu: فِيهِ خَمَنٌ أَيْ نَثْرٌ

خِمَانٌ [Ḥimān] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bilād-ı Ƙudā'a'da bir niçe dağlara itlāk olunur.

[خ ن ن]

الْحَنَّ [el-ḥann] (ḥā'nın fethi ve nūn'un teşdidiyle) Kesmek ma'nāsındır; yukālu: خَنَّ الرَّجُلُ خَنِينًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا بَكَى أَوْ خَنَّ الْجُدْعُ خَنًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا قَطَعَهُ

الْمِخْنُ [el-miḥann] (mīm'in kesriyle) [misenn] vezninde) Uzun adama denir. Ve bu مِخْنٌ [maḥn] musahhafı değildir. yukālu: خَنَّ مَالَهُ إِذَا أَخَذَهُ خَنَّ خَارِكًا إِذَا اسْتَحْرَجَ مِنْهَا شَيْئًا بَعْدَ شَيْءٍ خَنَّ الْقَوْمُ إِذَا وَطِئَ مَحْسَتَهُمْ

الْمَحَنَةُ [el-meḥannet] (مَحَبَّةٌ [maḥabbet] vezninde) Bir adamın harīmine denir. Ve derenin daracık ve kısık yerine denir. Ve uçurum su akıntısından dereye su dökülecek yere denir. Ve yolun ağzına denir. Ve hāne ve sarayın vasatına denir. Ve ev ötü-

ne ve avluya denir. Ve burna 'alā-kavlin ucuna denir. Ve genizden söyleyişe denir; yukālu: يَبْكُلُمُ بِالْمَحَنَةِ أَيْ بِالْعُنَّةِ Ve açık yola denir; yukālu: أَخَذُوا فِي مَحَنَةِ أَيْ مَحَجَّةٍ بَيْنَهُ Ve mer'ānın güzide yerine denir. Ve nesne yiyecek yere denir; ve minhu yukālu: فَلَانَ مَحَنَةً لِفَلَانٍ أَيْ مَأْكَلَةً لَهُ

حَنَّةٌ [Ḥannet] (ḥā'nın fethiyle) Uht-ı Yahyā b. Ekşem'dir ki Muḥammed b. Naşr el-Mervezī nām fakīhin halīlesidir.

الْحَنَّةُ [el-ḥunnet] (ḥā'nın zammıyla) Sünnet mevzi'inde kesilecek deriye denir, غُرْلَةٌ [ğurlet] ma'nāsına. Ve genizden söylemeğe denir, غُنَّةٌ [ğunnet] ma'nāsına, 'alā-kavlin غُنَّةٌ [ğunnet]e şebīh yāhūd ondan ziyāde yāhūd ondan akbeh vechle söylemeğe denir.

الْأَخْنُ [el-eḥann] (fethateynle) Genizden söyleyen adama denir; cem'i خُنٌّ [ḥunn] dur ḥā'nın zammıyla.

الْحَنِينُ [el-ḥanīn] (enīn [enīn] vezninde) Genizden ağlamak yāhūd genizden gülmek gibi ağlamak yāhūd gülmek ma'nāsındır; yukālu: خَنَّ الرَّجُلُ خَنِينًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا بَكَى أَوْ صَحَّحَكَ كَالْبَكَاءِ أَوْ الضَّحِكِ فِي الْأَنْفِ

الْمِخْنُ [el-miḥann] (mīm'in kesriyle) [misenn] vezninde) Uzun adama denir. Ve bu مِخْنٌ [maḥn] musahhafı değildir.

مِخْنٌ [maḥn] (mīm'in fethiyle) [miḥann] ma'nāsındır.

الْحَنَانُ [el-ḥanān] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Refāh ve vüs'at-i ma'aş ma'nāsındır; yukālu: عَيْشُهُ بِالْحَنَانِ أَيْ بِالرَّفَاهِيَةِ

الْحِنَانُ [el-ḥinān] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Çocuk sünnetine denir, حِنَانٌ [ḥitān] ma'nāsına.

الْحُنَانُ [el-ḥunān] (غُرَابٌ [ğurāb] vezninde)

Bir marazdır ki kuş kısmının boğazında hādis olur. Kezālik bir maraz adıdır ki gözde ʿarız olur. Ve deveye ʿarız olan zükām ʿilletine denir. Ve

زَمَنُ الْحُنَانِ [zemenū'l-ḥunān] ʿİnde'l-ʿArab bir zamān-ı maʿrūftur ki Munzir b. Māʿussemā devrinde ʿillet-i merkūmeden katı vāfir develer helāk olmuştur.

الْحَنْخَنَةُ [el-ḥanḥanet] زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Kelāmı genizden hım hım ederek mübhemce söylemek maʿnāsınadır; yukālu: حَنَّخَنَ الرَّجُلُ إِذَا لَمْ يُبَيِّنْ فِي كَلَامٍ فَيَحْنَخُنُ فِي حَيَاتِهِ فِي خَيْاشِيمِهِ

الْحِنْ [el-ḥinn] (ḥāʾnın kesriyle) Boş gemiye denir; yukālu: رَكِبُوا الْحِنْ أَي السَّفِينَةَ الْفَارِعَةَ

الْإِحْنَانُ [el-iḥnān] (hemzenin kesriyle) Mecnūn eylemek maʿnāsınadır; yukālu: مَعْنُونٌ أَخْتَهُ اللَّهُ أَي أَجَنَّهُ فَهُوَ مَحْنُونٌ أَي مَجْنُونٌ Ve bu gayr-i kıyās üzeredir.

الْحُنَنَةُ [el-ḥunenet] (ḥāʾnın zammıyla) حُمَمَةٌ [ḥumemet] vezninde) İri gövdeli koca öküzü denir.

الْمِحْنَةُ [el-miḥannet] مِجَنَّةٌ [micennet] vezninde) ve

الْمُحَنِّتَةُ [el-muḥanninet] مُحَدِّثَةٌ [muḥaddišet] vezninde) Hısb ve rehā üzere olan seneye denir; yukālu: سَنَةٌ مُحَنِّتَةٌ وَمُحَنِّتَةٌ أَي مُخْصَبَةٌ

الْإِسْتِحْنَانُ [el-istiḥnān] Taʿaffün eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَحَنَّتِ الْبُرُّ إِذَا أَتَتْتَ

[خ و ن]

الْحَوْنُ [el-ḥavn] عَوْنٌ [ʿavn] vezninde) ve

الْحَيَانَةُ [el-ḥiyānet] كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) ve

الْحَانَةُ [el-ḥānet] ve

الْمَحَانَةُ [el-meḥānet] مَقَالَةٌ [maḳālet] vezninde) Emānete gadr eylemek maʿnāsınadır;

yukālu: حَانَهُ يَحُونُهُ حَوْنًا وَحِيَانَةً وَخَانَةً وَمَحَانَةً إِذَا خَانَهُ الْعَهْدُ وَالْأَمَانَةُ أَي وَوَثِقَ فَلََمْ يَنْصَحْ فِي الْعَهْدِ وَالْأَمَانَةِ Ve

خَوْنٌ [ḥavn] Zaʿf maʿnāsınadır; yukālu: خَانَ الرَّجُلُ إِذَا نَظَرَهُ فِتْرَةً فِي طَهْرِهِ حَوْنٌ أَي ضَعْفٌ

الْإِحْتِيَانُ [el-iḥtiyān] إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bu dahi emānet ve ʿahde gadr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِحْتَانَهُ بِمَعْنَى مَفْرَدَاتِ-ı Rāḡibʾda إِحْتِيَانٌ [iḥtiyān] حَيَانَةً [ḥiyānet]e kasd ve mürāvede etmek maʿnāsına mersūmdur.

الْحَاوِنُ [el-ḥāʿin] ve

الْحَاوِنَةُ [el-ḥāʿinet] (bunda tāʾ mübālaga içindir) ve

الْحَاوُونُ [el-ḥaʿūn] صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) ve

الْحَاوَانُ [el-ḥavvān] شَدَادٌ [ṣeddād] vezninde) حَيَانَةً [ḥiyānet]ten ism-i fāʿillerdir. حَائِنٌ [ḥāʿin] lafzının cemʿi حَانَةٌ [ḥānet] gelir ve حَوْنَةٌ [ḥavenet] gelir fetehātla ve حُواوَانٌ [ḥuvvān] gelir, رُمَانٌ [rummān] vezninde.

التَّخْوِينُ [et-taḥvīn] تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bir adamı hıyānete nisbet eylemek maʿnāsınadır ki filān hāʾindir demekten ʿibārettir; yukālu: حَوْنَهُ إِذَا نَسَبَهُ إِلَى الْخِيَانَةِ Ve bir nesneyi eksiltmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: حَوْنَهُ وَحَوْوَنٌ مِنْهُ إِذَا نَقَصَهُ Ve bir nesneyi görüp gözetmek maʿnāsınadır, gūyā ki hıyānetten mahfūz eder; bināsı izāle içindir; yukālu: حَوْنَهُ إِذَا تَعَهَّدَهُ

التَّخْوَانُ [et-teḥavvun] تَفْعُلٌ [tefaʿul] vezninde) Bu dahi bir nesneyi eksiltmek maʿnāsınadır; yukālu: تَخَوْنَهُ إِذَا نَقَصَهُ Ve bir nesneyi görüp gözetmek maʿnāsınadır; bināsı tecennüb içindir; yukālu: تَخَوْنَهُ إِذَا تَعَهَّدَهُ

خَائِنُ الْعَيْنِ [hā'inu'l-ʿayn] Arslana itlāk olunur, fütür ile nazar eylediği için.

خَائِنَةُ الْأَعْيُنِ [hā'inetu'l-aʿyun] Nā-mahreme açmazdan uğurlayın bakmağa denir yāhūd rībe ve hıyānet nazarıyla bakmağa denir. Kāle'ş-şārih ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿يَعْلَمُ خَائِنَةَ الْأَعْيُنِ﴾ الْآيَةِ وَهِيَ مَا يُسَارِقُ مِنَ النَّظْرِ إِلَى مَا لَا النَّظْرَةَ الْخَائِنَةَ أَوْ خِيَانَةَ Beyḏāvī بِجَلِّ أَوْ أَنْ يُنْظَرَ بِرَبِيَّةِ الْإِبْرَاهِيمِ بِبَارِعَتَيْهِ الْإِبْرَاهِيمِ 'ibāretiyle tefsir eylemekle isnād-ı mecāzī olur, zīrā fi'l-hakīka خَائِنٌ [hā'in] nāzırdır ve sāniye göre خَائِنَةٌ [hā'inet] kelimesi masdar olur, عَافِيَةٌ [ʿāfiyet] ve كَاذِبَةٌ [kāzibet] gibi.

الْخَوَانُ [el-ḫuvān] (غُرَابٌ [gūrāb] vezninde) ve

الْخَوَانُ [el-ḫivān] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Siniye ve tepsiye ve sofraya denir ki üzerine ta'ām vaz' ve ekl olunur, إِخْوَانٌ [iḫvān] dahi lügattir, hemze-i meksüre ile; ve minhu'l-hadīsu ey hadīsu'd-dābbeti: ”حَتَّىٰ إِنَّ أَهْلَ الْإِخْوَانِ لَيَجْتَمِعُونَ فَيَقُولُ هَذَا يَا مُؤْمِنُ“ Ve خَوَانٌ [ḫivān] kelimesinin cem'i أَخْوَانَةٌ [aḫvinet] ve حُونَ [ḫūn] gelir ḫā'nın zammıyla. Şārihin beyānına göre Fārisīden mu'arrebdir.

الْخَوَانُ [el-ḫavvān] (سَدَادٌ [šeddād] ve رُمَانٌ [rummān] veznlerinde) Selefte şehir-i rebī'u'l-evvel ismidir; cem'i أَخْوَانَةٌ [aḫvinet] tir.

الْخَوَانَةُ [el-ḫavvānet] (سَدَادَةٌ [šeddādet] vezninde) Dübür ve mak'ada itlāk olunur.

حُونَ [Ḫūn] (ḫā'nın zammıyla) Esāmīdendir: ʿİšām b. Ḫūn ve Aḫmed b. Ḫūn muhaddislerdir.

خَيَوَانٌ [Ḫayvān] (أَيْوَانٌ [eyvān] vezninde) Yemen'de bir beldedir.

حِينَ [Ḫīn] (ḫā'nın kesriyle) Īrān'da bir

beldedir.

الْحَانُ [el-ḫān] Dükkāna denir, حَانُوتٌ [ḫānūt] ma'nāsına yāhūd dükkān sāhibine denir. Ve tüccār sākin olduğu mahalle denir ki lisānımızda dahi ḫān ta'bīr olunur. Şārihin beyānına göre bunlar Fārisīden mu'arreblerdir, niteki eve “ḫāne” derler.

[خ ي ن ي ن]

حَيْنِينَ [Ḫaynīn] (ḫā'nın fethiyle) Ṭūs kazāsında bir karyedir; Muẓaffer b. Maṣṣūr nām fakīh ü edīb oradandır.

FASLU'D-DĀLĪ'L-MŪHMELE

(فَضْلُ الدَّالِ الْمُهْمَلَةِ)

[د ب ن]

الدُّبْنَةُ [ed-dubnet] (dāl'ın zammıyla) Bii-yük lokmaya denir; yukālu: خَذُ دُبْنَةً أَي لُقْمَةً كَبِيرَةً

الدِّبْنُ [ed-dibn] (dāl'ın kesriyle) Koyun ağılına denir.

[د ث ن]

التَّدْيِينُ [et-tedšīn] (sā-yı müsellese ile tefcīl [tef'īl] vezninde) Kuş yakın yakın yerlere tiz tiz konarak uçup gitmek ma'nāsınadır, yaralı kuş gibi; yukālu: دَنَّنَ الطَّائِرُ إِذَا طَارَ Ve ağaçta yuva edinmek ma'nāsınadır; yukālu: دَنَّنَ الطَّائِرُ فِي الشَّجَرِ إِذَا اتَّخَذَتْ عُشًّا

الدَّئِنَةُ [ed-desnet] (temre [temret] vezninde) Azca suya denir.

دَيْئَةٌ [Deşinet] (feriḥat [feriḥat] vezninde) Ashābdan Zeyd cenāblarının pederi ismidir.

دَيْسِنْ [Deşīn] (emīr [emīr] vezninde) Bir dağın adıdır.

الدُّدَيْيَةُ [ed-Duṣeynet] (cuheyne [cuheyne] vezninde) Benī Seyyār b. 'Amr cemā'ati yurdunda bir mevzi' yāhūd bir su ismidir. Mukaddemā ismi dūfeyne [Dufeynet] olmakla teş'eum edip dūṣeynet [Duṣeynet] dediler.

[د ج ن]

الدُّجْنُ [ed-decn] (dāl'ın fethi ve cīm'in sükūnuyla) Kara bulut duman gibi yeryüzünü yāhūd āfāk ve aktārı tutup kaplamak ma'nāsınadır; yukālu: نَحْنُ فِي دُجْنٍ مُنْذُ أَيَّامٍ وَهُوَ الْبَاسُ الْعَيْمُ الْأَرْضِ أَوْ أَقْطَارَ السَّمَاءِ

دَجْنٌ [decn] Çok yağmura denir; cem'ī dūcān [edcān] gelir ve dūcūn [ducūn] ve dūcūn [ducun] gelir zammeteynle ve dīcān [dicān] gelir; ve mine'l-evveli yukālu: يَوْمٌ دَجْنٌ عَلَى الْإِصَافَةِ وَيَوْمٌ دَجْنٌ عَلَى النَّعْتِ وَكَذَلِكَ لَيْلَةٌ Ke-mā dajin ve lailat dajin ve yuzkeru.

الْإِدْجَانُ [el-idcān] (hemzenin kesriyle) Zikir olunan kaplayı bulutlu yāhūd çok yağmurlu güne girmek ma'nāsınadır; yukālu: أَذْجَنَ الْقَوْمُ إِذَا دَخَلُوا فِي الدَّجْنِ hummā makūlesi 'arīza dā'imī olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا دَجَّنَ الْمَطَرُ وَالْحُمَّى إِذَا دَامَا Ve bulut muttasıl yağmur yağdırmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا دَجَّنَتِ السَّمَاءُ إِذَا دَامَ مَطَرُهَا Ve gün kaplayı dumanlı ve bulutlu olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا دَجَّنَ الْيَوْمُ إِذَا دَجَّنَ

الْإِدْجِجَانُ [el-idcīcān] (i'şīšāb [i'şīšāb] vezninde) Bu dahi gün kaplayı dumanlı ve bulutlu olmak ma'nāsınadır; yukālu:

إِدْجُوجِنَ الْيَوْمِ بِمَعْنَى أَذْجَنَ

الدُّجُّنُ [ed-ducun] (ʿutull [ʿutull] vezninde) ve

الدُّجْنَةُ [ed-ducunnet] (ḥuḥuḥat [ḥuḥuḥat] vezninde ve dāl'ların kesriyle de cā'izdir) Karanlığa denir, zulmet ma'nāsına. Ve şol kaplayı sehāba denir ki muzlim olup yağmuru olmaya. dūcūnet [ducunnet]in cem'ī dūcūn [ducun]dur, ʿutull [ʿutull] gibi. Ve 'inde'l-ba'z dūcūnet [ducunnet] hā'yla zulmete ve dūcūn [ducun] kaplayı sehāba denir yāhūd dūcūnet [ducunnet] muzlim sehāba denir; nūn'un tahfifiyle de cā'izdir. Ve kat kat kara bulutun āfāk ve etrāfi kaplamasına denir; tekūlu: وَقَعْنَا فِي دُجْنَةٍ مُنْذُ أَيَّامٍ وَهِيَ الْبَاسُ الْعَيْمُ وَتَكَائِفُهُ

الْمِدْجَانُ [el-midcān] (miḥrāb [miḥrāb] vez-

ninde) Karanu geceye denir; yukālu: لَيْلَةٌ
مُدْجَانٌ أَيْ مُظْلَمَةٌ

الدُّجُونُ [ed-ducūn] [فُعُودٌ] [ku'ūd] vezninde) Bir yerde mukīm olmak ma'nāsınadır; yukālu: دَجَنَ بِالْمَكَانِ دُجُونًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَقَامَ Ve kuş ve koyun ve sā'ir hayvān ava alışmak ma'nāsınadır ki ekti olmak ta'bīr olunur; yukālu: دَجَنَتِ الْحَمَامُ وَالشَّاةُ وَغَيْرُهُمَا إِذَا أَلْفَتِ الْبُيُوتَ

الدُّجَانُ [ed-dācin] Ava alışık ekti hayvāna denir; cem'ci دَوَاجِنُ [devācin]dir; ism menziline münezzeldir. Ve dolaba koşulan erkek deveye denir, دَجُونٌ [decūn] dahi denir, صَبُورٌ [šabūr] vezninde; yukālu: جَمَلٌ دَاجِنٌ وَدَجُونٌ أَيْ سَانٍ

الْمُدْجُونَةُ [el-medcūnet] Dolap çekmeğe alıştırılmış nākaya denir.

الدُّجَانَةُ [ed-deccānet] [جِبَانَةٌ] [cebbānet] vezninde) ve

الدَّيْدَجَانُ [ed-deydecān] [دَيْدَبَانٌ] [deydebān] vezninde) Metāf yüklenir olan deveye denir.

الدُّجْنَةُ [ed-ducnet] [هُجْنَةٌ] [hucnet] vezninde) Pek çirkin siyāhlığa denir; yukālu: بِهِ دُجْنَةٌ أَيْ أَفْبَحُ السَّوَادِ

الأُدْجُنُ [el-edcen] [أَحْمَرٌ] [aḥmer] vezninde) Vasftr, pek çirkin siyāha denir; mü'ennesi رَجُلٌ أُدْجُنٌ وَامْرَأَةٌ دَجْنَاءُ [decnā]dır; yukālu: دَجْنَاءُ أَيْ أَفْبَحُ سَوَادًا

الْمُدْجَاعِنَةُ [el-mudācenet] [مُفَاعِلَةٌ] [mufā'ilet] vezninde) مُدَاهِنَةٌ [mudāhenet] eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا دَاهَنَتْ

الدَّاجِنَةُ [ed-dācinet] Āfāk ve aktarı müstev'ib olan yağmura denir, دِيمَةٌ [dīmet] gibi; yukālu: مَطْرَةٌ دَاجِنَةٌ أَيْ مُطْبِقَةٌ

دَاجُونٌ [Dācūn] Remle kazāsında bir karyedir; Ebū Bekr el-Muḫrī oradandır.

أَبُو دُجَانَةَ [Ebū Ducānet] [ثُمَّامَةٌ] [sumāmet] vezninde) Simāk b. Hāreşe'nin künyesidir ki saḥābīdir.

دُجْنَى [Ducnā] (dāl'ın zammı yāhūd kesri ve kasr ile ve ba'zen medd ile) Şol arzın ismidir ki Hazret-i Ādem 'alā-nebiyyinā ve 'aleyhi's-selām onun türābından halk olundu; 'alā-kavlin ḥā-yı mühmele ile-dir. Kāle'ş-şārih ve minhu'l-hadīsu: "خَلَقَ اللهُ آدَمَ مِنْ دُجْنَى وَمَسَحَ ظَهْرَهُ بِنَعْمَانَ السَّحَابِ" وَهِيَ أَرْضٌ بَيْنَ مَكَّةَ وَالطَّائِفِ

دُجَيْنٌ [Duceyn] [زُبَيْرٌ] [zubeyr] vezninde) İbn Şābit'tir ki künyesi Ebu'l-Ğuşn ve lakabı Cuḥā'dır, هُدَى [hudā] vezninde yāhūd جُحَى [Cuḥā] başka kimsedir. Ve جُحَى [Cuḥā] 'Arabın Naşreddīn Hoca'sıdır, letā'ifi pek çoktur.

[د ح ن]

الدَّحْنُ [ed-deḥan] (dāl'ın ve ḥā-yı mühmelelenin fethiyle) Bir adam domalıç karınlı bodur olmak ma'nāsınadır; yukālu: دَجَنَ الرَّجُلُ دَحْنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا عَظَّمَ بَطْنَهُ فِي قِصْرِ

الدَّحْنُ [ed-deḥin] [كَيْفٌ] [ketif] vezninde) ve **الدَّحُونَةُ** [ed-diḥvannet] (dāl'ın kesriyle قِتْوَلَةٌ [kişvellet] vezninde) ve

الدَّحِنَةُ [ed-diḥannet] [حِدْبَةٌ] [ḥidebbet] vezninde) ve

الدِّحِنَةُ [ed-diḥinnet] (kesreteynle) Domalıç karınlı bodura denir. Ve

دِحْنَةٌ [diḥannet] [حِدْبَةٌ] [ḥidebbet] vezninde) Tümsək yere denir. ve

دَحْنٌ [deḥin] [كَيْفٌ] [ketif] vezninde) Dubaracı, mütelā'ib, habīs ve bed-kāra denir; yukālu: رَجُلٌ دَحْنٌ أَيْ خَبٌّ خَبِيثٌ

دَحْنَةٌ [Daḥnet] [حَمْزَةٌ] [ḥamzet] vezninde) Aḥmer nām şā'irin cedit ismidir.

دُحَيْنٌ [Duḥayn] [زُبَيْرٍ [zubeyr] vezninde) İbn Zubeyb'dir ki tābi'dir.

دُحْنَى [Duḥnā] [دُحْنَى [ducnā] vezninde) Ānifen “د،ج،ن” maddesinde zikr olundu.

[د خ ن]

الدُّحْنُ [ed-duḥn] (dāl'ın zammı ve ḥā-yı mu'cemenin sükūnuyla) Habb-ı جَاوَزَسْ [cāvers] ismidir ki karaca darı ve sūret darısı dedikleri hurde dariya denir. Ba'zı diyārda ona cīm-i mazmūme ile cuvaz darı ta'bīr ederler, 'alā-kavlin ondan hurde ve emles bir güne galledir; bārid ve yābis ve kābızdır.

الدُّحَانُ [ed-duḥān] [غُرَابٌ [gūrāb] vezninde) ve

الدُّحْنُ [ed-deḥan] [جَبَلٌ [cebel] vezninde) ve

الدُّحَّانُ [ed-duḥḥān] [رُمَّانٌ [rummān] vezninde) Tütüne denir, عُنَّانٌ [ʿuṣān] ma'nāsına; cem'i اُدْحِنَةٌ [edḥinet] ve دَوَاحِنُ [devāḥin] ve دَوَاحِينُ [devāḥīn] gelir.

إِبْنَادُحَانَ [İbnā Duḥān] Ganiyy ve Bāhile kabīlelerine itlāk olunur.

الدُّحْنُ [ed-deḥan] (fethateynle) Ta'āma tütün sinmekle ta'mı tütünsü olmak ma'nāsınadır; yukālu: دَحِنَ الطَّعَامَ دَحْنًا مِنْ أَلْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَصَابَهُ دُحَانٌ فَأَخَذَ رِيحَهُ دَحْنٌ خُلُقُهُ إِذَا سَاءَ وَخَيْبٌ Ve bir kimse bed-hūy ve tīre-derūn olmak ma'nāsınadır; yukālu: دَحِنَ الشَّيْءُ إِذَا صَارَ أَدْحَنَ Ve bir nesnenin levni karamtık boz olmak ma'nāsınadır; yukālu: دَحِنَ الشَّيْءُ إِذَا صَارَ أَدْحَنَ Ve

دَحْنٌ [deḥan] Derūnda olan hıkd ve kīneye itlāk olunur; yukālu: بِهِ لِفَلَانٍ دَحْنٌ أَيْ حِفْدٌ Ve bed-hūyluğa itlāk olunur; yukālu: هَذِهِ عَلَى سَوَاءِ الْخُلُقِ Ve tekūlu'l-ʿArab: أَي سَكُونٍ لِعَلَّةٍ لَا لِصَلْحٍ Ya'ni musālaha

sūretinde bir mütārekeedir ki samīmi musāfāt değıldir ki ba'zı garaz ve 'illet zımında mün'akid olmuştur. Ve

دَحْنٌ [deḥan] Kılıcın namlusunda olan cevhere itlāk olunur, فِرْنَدُ السَّيْفِ [firindu's-seyf] ma'nāsına. Ve 'akl ve dīn ve hasebde olan tagayyüre itlāk olunur; yukālu: فِي عَقْلِهِ أَوْ دِينِهِ أَوْ حَسَبِهِ دَحْنٌ أَيْ تَعْيِيرٌ Ve yanan āteş içre odun atmakla şur'lesi tebāh olup tütme ma'nāsınadır; yukālu: دَحِنَتِ النَّارُ دَحْنًا مِنَ الْبَابِ الْمَرْبُورِ إِذَا أُلْقِيَ عَلَيْهَا حَطْبٌ فَأَفْسَدَتْ لِيَهِيحَ لَهَا دُحَانٌ Ve nebāt yāhūd dābbenin levni karamtık boz olmak ma'nāsınadır; yukālu: دَحِنَ الثَّبْتُ وَالذَّابَّةُ إِذَا صَارَتْ أَلْوَانُهُمَا كُدْرَةً فِي سَوَادٍ

الدُّوَاخِنُ [ed-devāḥin] Ocaklarda ve külhanlarda olan bacalara denir ki tütün oradan taşra hurūc eder, tütünlük ve buḥārī ta'bīr olunur; داخِنَةٌ [dāḥinet] müfredidir.

الدُّحْنَةُ [ed-duḥnet] [غُرْفَةٌ [gurfet] vezninde) Elvāndan karamtık bozluğa denir; yukālu: بِهِ دُحْنَةٌ أَيْ كُدْرَةٌ فِي سَوَادٍ Ve odaları tütüledikleri tütüsüye denir.

الأَدْحَنُ [el-edḥan] [أَحْمَرٌ [aḥmer] vezninde) Levni karamtık boz olan nesneye denir; دَحْنَاءُ [daḥnā] mü'ennesidir.

الدُّحْنَانُ [ed-daḥnān] [سَخْنَانٌ [saḥnān] vezninde) ve mürādıfidir ki pek ıssı güne vasf olur; yukālu: يَوْمَ دَحْنَانَ أَيْ سَخْنَانَ

الدُّحْنَاءُ [ed-daḥnā] [حَمْرَاءُ [ḥamrā] vezninde) yāhūd

دُحْنَانٌ [duḥnān] [سُغْبَانٌ [su'gban] vezninde) Bir güne serçe kuşuna denir ki karamtık boz olanıdır.

أَبُو دُحْنَةَ [ebū duḥnet] [غُرْفَةٌ [gurfet] vezninde) Bir kuştur.

الْمِدْحَنَةُ [el-midḥanet] [مِكْنَسَةٌ [mikneset] vezninde) Micmereye denir; yukālu: طَيْبَةٌ

بِالْمُدْخَنَةِ أَيُّ بِالْمَجْمَرَةِ

الدُّخُنُ [ed-daḥn] (dāl'ın fethiyle) ve

الدُّخُونُ [ed-duḥūn] (فُحُوْدٌ [ḩu'ūd] vezninde)

Āteş tütme ma'nāsınadır; yukālu: دَخَنَتِ النَّارُ دَخْنًا وَدُخُونًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ وَالْأَوَّلِ إِذَا اِرْتَفَعَ دُخَانُهَا Ve

دُخُونٌ [duḥūn] Havāya toz ağmak

ma'nāsına müsta'emeldir; yukālu: دَخَنَ الْعُبَّارُ

دُخُونًا إِذَا سَطَعَ

الإِدْحَانُ [el-idḩān] (hemzenin kesriyle) ve

التَّدْحِينُ [et-tedḩīn] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde)

ve

الإِدْحَانُ [el-iddiḩān] (teşdīd-i dāl'la

إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Bunlar da āteş tütme

ma'nāsınadır; yukālu: أَدَخَنَتِ النَّارُ وَدَخَنَتْ

وَإِدْحَنَتْ إِذَا اِرْتَفَعَ دُخَانُهَا

إِدْحَانٌ [iddiḩān] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde)

Ekinin dāneleri pekişmek ma'nāsınadır;

yukālu: إِدْحَنَ الرُّزْغُ إِذَا اسْتَدَّ حَبُّهُ

الدُّخْنَةُ [ed-duḩnet] (dāl'ın zammıyla) Bu

dahi otun ve dābbenin levni karamlık boz

olmak ma'nāsınadır; yukālu: دَخَنَتِ النَّبْتُ

وَالدَّابَّةُ دُخْنَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا صَارَتْ أَلْوَانُهُمَا

كُدْرَةً فِي سَوَادٍ

دُخَيْنٌ [Duḩayn] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde)

İbn 'Āmir'dir ki tābi'edir.

[د خ ش ن]

الدُّخْشَنُ [ed-daḩşen] (şīn-i mu'ceme ile

جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Yumru gövdeli ya-

vuz erkek deveye denir. Ve kalın gövdeli

adama denir.

دُخْشُنٌ [Duḩşun] (كُنْفُذٌ [ḩunfuḩ] vezninde)

Bir recil adıdır.

[د د ن]

الدَّدَنُ [ed-deden] (dāl'ların fethiyle) La'ib

ve lehv ma'nāsınadır, niteki دَدٌ [ded] ve دَدَا

[dedā] قَفَا [ḩafā] vezninde ve دَيْدَا [deyedā] ve دَيْدَانٌ [deyedān] ki fetehtir, bu ma'nāyadır, niteki dāl bābında zikr olundu.

الدَّدَانُ [ed-dedān] (سَحَابٌ [seḩāb] vezninde)

Aslā hayr ve menfa'ate yaramayan cemād

makülesi şahsa denir; yukālu: رَجُلٌ دَدَانٌ أَيُّ

Ve kesmez

künd kılıca denir. Ve pek kesici kılıca

denmekle zıdd olur.

الدَّيْدَنُ [ed-deyden] ve

الدَّيْدَانُ [ed-deydān] ve

الدَّيْدَدَانُ [ed-deydedān] (dāl'ların fethiyle)

Āyīn ve 'ādāta denir; yukālu: دَيْدَنُهُ وَدَيْدَانُهُ

وَدَيْدَدَانُهُ أَنْ يَفْعَلَ كَذَا أَيُّ عَادَتُهُ

الدَّيْدَبُونُ [ed-deydebūn] (حَيَزْبُونٌ [ḩayzebūn]

vezninde) Bā-yı muvahhade bābında

mezkürdür. Cevherī vehminden nāşī bu-

rada zikr eyledi.

[د ر ن]

الدَّرَنُ [ed-Deren] (fethateynle) Mağrib'de

Berber-zemīnde bir dağın adıdır. Ve kīr

ve pāsa denir yāhūd masdardır, kīrlenmek

ma'nāsınadır; yukālu: دَرَنَ الثَّوْبُ دَرْنًا مِنَ الْبَابِ

Ve bulaşmak ma'nāsınadır;

yukālu: دَرَنْتُ يَدَهُ بِالشَّيْءِ إِذَا تَلَطَّحْتُ

الإِدْرَانُ [el-idrān] (hemzenin kesriyle) Bu

dahi kīrlenmek ma'nāsınadır; yukālu: أَدْرَنُ

Ve bu ma'nāda müte'addī

olur; tekūlu: أَدْرَنْتُ الثَّوْبَ

دَرِينَ [derīn] dedikleri ot kurusunu otlamak

ma'nāsınadır; yukālu: أَدْرَنْتِ الْإِبِلُ إِذَا رَعَتِ

الدَّرِينَ

الدَّرَنُ [ed-derin] (كَيْفٌ [ketif] vezninde)

Kīrli nesneye denir.

المِدْرَانُ [el-midrān] (مِخْرَابٌ [miḩrāb] vez-

ninde) Pek kīrli nesneye denir; müzekker

ve mü'ennese itlāk olunur.

الدَّرِينُ [ed-derīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve **الدَّرَانَةُ** [ed-durānet] (ثُمَّامَةٌ [ṣumāmet] vezninde) Çürüyüp rīze rīze olmuş otluk kurusuna denir, gerek حَمْضٌ [ḥamd] ve şecer ve gerek çayır ve sebze olsun.

الْمُدْرَانُ [el-midrān] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Dā'imā دَرِينٌ [derīn] dedikleri otluk kurusunu otlayan geyiğe denir; yukālu: طَبِيّ مِدْرَانٌ إِذَا كَانَ يَأْكُلُ الدَّرِينِ

الْمُدْرِنُ [el-mudrin] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Kuru oduna denir; yukālu: حَطَبٌ مُدْرِنٌ أَيْ يَابَسٌ

الإِدْرُونُ [el-idrevn] (فِرْعَوْنٌ [fir'avn] vezninde) Davar yemliğine denir, مَعْلَفٌ [ma'lef] ma'nāsına. Ve tavile ipine denir ki davar bağlanır, آرِيٌّ [āriyy] dahi denir. Ve kīr ve pāsa denir. Ve vatan ma'nāsınadır. Ve asl ve bünyād ma'nāsınadır.

الدَّرَانُ [ed-derān] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Tilkiye denir.

دُرْنَى [Durnā] (بُشْرَى [buṣrā] vezninde) Bir mevzi' adıdır; dāl'ın fethiyle de zebānzededir, nisbetinde دُرْنِيٌّ [Durniyy] denir. Ve Durnā bint 'Ab'abe bir şā'irdir.

أُمُّ دَرْنٍ [ummu deren] (fethateynle) Dünyānın künyesidir.

أُمُّ دَرِينٍ [ummu derīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Kurak yerin künyesidir, أَرْضٌ مُجْدِبَةٌ ma'nāsına.

دَارِينُ [Dārīn] (رَا'NIN kesriyle) Bahreyn türābında bir mevzi'dir; misk-i Dārī ona mensūbdur, iskele olmakla oradan çıktığından nisbet olunur.

دُرَيْنَةٌ [Dureynet] (جُهَيْنَةٌ [cuheyne] vezninde) Bir ahmak adamın ismidir. Ve Şikatu'd-devle 'Alī b. Muḥammed ed-Dureynī, Dimaşk'ta Medrese-i Şikatiyye

vākıfıdır ki tahdīs ve rivāyet eyledi.

دُرَانَةٌ [Durrānet] (رُمَّانَةٌ [rummānet] vezninde) Bir hatun ismidir.

الدَّرِينُ [ed-derin] (كَتِيفٌ [ketif] vezninde) Kīrli pāsı nesneye denir ki zikr olundu. Bu ma'nādandır ki 'Arablar filānın elleri dā'imā hayr ve ihsāna mülāsıktır diyecek yerde دَرَانٌ وَهُوَ دَرْنٌ وَأَيْدِيهِمْ دَرَانٌ وَهُوَ دَرْنٌ derler, zīrā verilen akçenin elbette ele kīri bulaşır.

[د ر ب ن]

الدَّرَابِنَةُ [ed-derābinet] (دَال'ın fethiyle) "Derbān" kelimesinin cem'idir ki Fārisīden mu'arrebdir, kapıcıya denir, بَوَابٌ [bevṵāb] ma'nāsına.

[د ر ج ن]

الدَّرَجَنَةُ [ed-dercenet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Nāka veledinden nefret ettikten sonra yakılmak ma'nāsınadır; yukālu: دَرَجَنْتَ النَّاقَةَ عَلَى وَلَدِهَا إِذَا رَثِمْتَهُ بَعْدَ نِفَارٍ

[د ر خ م ن]

الدُّرْحَبِينُ [ed-duraḥbīn] (ḥā-yı mu'ceme ile شُرْحَبِيلٌ [ṣuraḥbīl] vezninde) Āfet ve dāhiye ma'nāsınadır. Ve batī'ü'l-hareke adama denir, niteki mīm'le دُرْحَمِينٌ [duraḥmīn] dahi bu ma'nālaradır.

[د ر ق ن]

الدُّرَاقِنُ [ed-durāqin] (كَاف'ın غَلَابُطٌ [ulābiṭ] vezninde ve ba'zen rā'yı müşedded olur) Kaysı ve zerdali dedikleri meyveye denir, مِشْمِشٌ [mişmiş] ma'nāsına; zerdalinin çekirdeği acı olur. Ve şeftaliye denir, حَوْحٌ [ḥavḥ] ma'nāsına. Ve bu lügat-i Şāmiyyedir. Müfredatta دُرَاقِيٌّ [durāqiyy] dedikleri bir güne şeftali دُرَاقِنٌ [durāqin] mu'arabi olmak üzere mersūmdur.

[د ش ن]

الدَّشْنُ [ed-deşn] (dāl'ın fethi ve şīn-i mu'cemenin sükūnuyla) Vermek ma'nāsınadır; yukālu: دَشَنَ الشَّيْءَ دَشْنًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَعْطَى

التَّدَشُّنُ [et-tedeşşun] (تَفَعَّلَ [tefa'ul] vezninde) Almak ma'nāsınadır; yukālu: تَدَشَّنَ الشَّيْءَ إِذَا أَخَذَهُ

دَاشَانُ [Dāşān] Bir belde adıdır.

الدَّاشِشُنُ [ed-dāşin] (صَاحِبٌ [şāhib] vezninde) دَشْنٌ [deşn] kelimesinden mu'arredir, bununla henüz telebbüs olunmamış yeni libās ve henüz meskūn olmamış yeni hāne murād ederler. Mütercim der ki zāhiren Fārisīden mu'arreb olmak gerektir, zīrā deşn Fārisīde ehl-i pazarın ibtidā pazarlığına denir ki istiftāh muharrefi sifteh ta'bīr ederler, pes ma'nā-yı mezbūrdan bundan me'hūz olur.

دَشْنَى [Deşnā] (سَكْرَى [sekrā] vezninde) Mısır ülkesinden Şa'īd-i A'lā kazasında bir beldedir; fakīh ve müttakī Aḥmed b. 'Abdurrahmān ed-Deşnāvī oradandır.

[د ع ن]

الدَّعْنُ [ed-da'ṇ] (dāl'ın fethiyle) Şol çit ta'bīr olunan nesneye denir ki hurmā çubuklarını şerit ile örüp hasır şeklinde ederler, üzerine hurmā sererler.

الدَّعْنُ [ed-de'in] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

الْمُدْعَانُ [el-mud'ān] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) Bed-hūy ve bed-gidā adama denir.

الدَّعْنُ [ed-di'ann] (حِدْبٌ [hıdebb] vezninde) Mācin ve lāübālī adama denir; cem'ī دِعْنَةٌ [di'ānet]tir, عِنْبَةٌ [inebet] vezninde.

الدَّعَانَةُ [ed-de'ānet] (سَحَابَةٌ [seḥābet] vezninde) Bir adam lāübālī olmak ma'nāsınadır;

yukālu: دَعَنَ الرَّجُلُ دَعَانَةً مِّنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا مَجَرَ: **مَا أَدَعَنَهُ** [mā ed'anehu] Fi'l-i ta'accübdür, "Ne 'aceb mācin ve lāübālīdir" demektir.

دَعَانٌ [De'ān] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Medīne ile Yenbu' beyninde bir vādī ismidir.

[د ع ك ن]

الدَّعْكَنُ [ed-da'ken] (جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Hoş-hūy ve mülāyim-meşreb çelevi adama denir; yukālu: هُوَ دَعْكَنٌ أَي دِمَتْ حَسَنٌ الْخُلُقِ Ve kullanılmış işlek beygire denir.

الدَّعْكَنَةُ [ed-da'kenet] (هَاءٌ يَاءٌ) Bünyesi metīn dayanıklı semiz nākaya denir; dāl'ın kesriyle de cā'izdir.

الدَّعْكَنَةُ [ed-di'kenet] (إِرْدَبَّةٌ [irdebbe] vezninde) Yumru ferce denir.

[د غ ن]

الدَّغْنُ [ed-dağn] (dāl'ın fethi ve ğayn-ı mu'cemenin sükūnuyla) Gün kaplayı kara bulutlu olmak ma'nāsınadır; yukālu. دَعَنَ يَوْمَنَا دَعْنًا بِمَعْنَى دَجَنَ

الدَّغْنَةُ [ed-duğunnet] (دُجْنَةٌ [ducunnet] vezninde ve mürādifidir. Ve Ummu Rebī' b. Rufey' ismidir ki Ebū Bekr radiyallāhu 'anhu hazretlerini icāre ve inḳāz eyledi, 'alā-kavlin bu كَلِمَةٌ [kelimet] vezninde yāhūd دَحْزَمَةٌ [daḥzemet] veznindedir, lākin saḥīh olan evvelkidir, muhaddisler lahn ederler.

دَعَانِيْنُ [Değānīn] (dāl'ın fethiyle) 'Amr b. Kilāb bilādında niçe heḍabāta itlāk olunur.

دَوْغَانُ [Devğān] (سَحْبَانٌ [seḥbān] vezninde) Re'su 'Ayn kazasında bir karyedir.

دُعَيْنَةُ [duğaynet] (جُهَيْنَةُ [cuheyne] vezninde) Ahmak kimseye 'alemdir ki her ahmak adama itlāk olunur yāhūd bir

bön ve sebük-magz hatunun ismidir ki maʿrūfedir. Ve ʿAbdullāh b. Muḥammed ki Ebu'l-Heṣem şeyhidir ve İbrāhīm b. Aḥmed ed-Dāgūniyyān muhaddislerdir. Şārih der ki ehl-i Merv harman ʿarabası satan adama dāgūnī itlāk ederler.

[د ف ن]

الدَّفْنُ [ed-defn] (dāl'ın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Bir nesneyi yere gömmek maʿnāsınadır; yukālu: **دَفَنَهُ فِي الثَّرَابِ دَفْنًا** Ve develer kendi başlarına bir semti tutup gitmek maʿnāsınadır; yukālu: **دَفَنَتِ الْإِبِلُ إِذَا سَارَتْ** Ve nāka dā'imā suya geldikte develerin orta yerinde olmak maʿnāsınadır; yukālu: **دَفَنَتِ النَّاقَةُ إِذَا كَانَتْ دَفُونًا**

الْإِدْفَانُ [el-iddifān] (dāl-ı müşeddede ile iftiʿāl) [iftiʿāl] vezninde) Bu dahi bir nesneyi gömmek maʿnāsınadır; yukālu: **دَفَنَهُ بِمَعْنَى دَفْنَهُ** Ve kul kısmı beyʿ olunacağı şehre vusūlden akdem kaçıp gitmek maʿnāsınadır; yukālu: **إِدْفَنَ الْعَبْدُ إِذَا أَبَى قَبْلَ** وُضُولِ الْمِصْرِ الَّذِي يُبَاعُ فِيهِ

الْإِنْدِفَانُ [el-indifān] [infiʿāl] vezninde) ve

التَّدْفُنُ [et-tedeffun] [tefaʿul] vezninde) Defn olunmak maʿnāsınadır; yukālu: **دَفَنَهُ فَانْدَفَنَ وَتَدَفَّنَ**

الدِّفْنُ [ed-Difn] (dāl'ın kesriyle) Bir mevziʿdir.

الدَّفِينُ [ed-defīn] [emīr] vezninde) Defn olunmuş nesneye denir, **مَدْفُونٌ** [medfūn] gibi; cemʿi **أَدْفَانٌ** [edfān] ve **دَفْنَاءٌ** [dufenā] gelir, **كُرْمَاءٌ** [kuremā] gibi. Ve toprak bürüyüp örtmekle belirsiz olmuş kuyuya ve havuza ve pınara denir. Ve mestüre hatuna itlāk olunur, **دَفِينَةٌ** [defīnet]

gibi; yukālu: **إِمْرَأَةٌ دَفِينٌ وَدَفِينَةٌ أَيُّ مَسْتَوْرَةٌ** Cemʿi **دَفْنَى** [defnā] gelir, **سَكْرَى** [sekrā] vezninde ve **دَفَائِنُ** [defā'in] gelir. Ve

دَاءُ دَفِينٌ [dāʿun defīn] Şol maraza denir ki müstetir iken zāhir olmakla ondan bedene fesād ve derd ve elem tahaddüs eyleye, **دِفْنٌ** [difn] dahi denir dāl'ın kesriyle; yukālu: **فِيهِ دَاءٌ دَفِينٌ وَدَفْنٌ وَهُوَ الَّذِي ظَهَرَ بَعْدَ خَفَاءٍ فَنَشَأَ مِنْهُ شَرٌّ وَعَرٌّ**

الْمِدْفَانُ [el-midfān] [mihrāb] vezninde) ve

الدِّفَانُ [ed-difān] [kitāb] vezninde) **دَفِينٌ** [defīn] gibi toprak bürümekle belirsiz olmuş kuyuya ve eşmeye denir; yukālu: **رَكِيَّةٌ دَفِينٌ وَمِدْفَانٌ وَدِفَانٌ أَيُّ مُتَدَفِّنَةٌ**

الدَّفِينَةُ [ed-defīnet] [sefīnet] vezninde) Defn olunmuş nesneye denir; tāʾ isimiyedir. Ve yer içine gömülmüş māla denir, kenz maʿnāsına; cemʿi **دَفَائِنُ** [defā'in] dir; yukālu: **وَجَدَ فُلَانٌ دَفِينَةً أَيُّ كَنْزًا** Ve

دَفِينَةٌ [Defīnet] Bir mevziʿ adıdır. Ve Benū Suleym yurdunda bir menzil adıdır.

الْمِدْفَانُ [el-midfān] [mihrāb] vezninde) ve

الدَّفُونُ [ed-defūn] [şabūr] vezninde) ve

الْمَدْفُونُ [el-medfūn] Şol deveye ve adama denir ki efendisinden firār eden kul gibi lā-li-hācetin kendi başına bir semti tutup gider ola, niteki **دَفْنٌ** [defn] fiʿli olmakla zikr olundu. Ve

مِدْفَانٌ [midfān] Çürtülmüş tuluma denir. Ve **دَفُونٌ** [defūn] Şol kula denir ki beyʿ olunacağı şehre vusūlden mukaddem firār eylemiş ola. Ve şol nākaya denir ki suya geldikte sürünün ortasında gelmek ʿādeti ola; yukālu: **نَاقَةٌ دَفُونٌ إِذَا كَانَتْ عَادَتْهَا أَنْ تَكُونَ**

وَسَطَ الْإِبِلِ إِذَا وَرَدَتْ

دَوْفَنُ [devfen] [جَوْهَرُ] [cevher] vezninde) Bir kişinin ve bir hatunun isimleridir.

التَّدَاْفُنُ [et-tedāfun] [تَفَاعُلٌ] [tefā'ul] vezninde) Birbirinden esrār ve ahvāllerini saklamak ma'nāsınadır; yukālu: تَدَاْفَنُوا إِذَا تَكَتَمُوا

الدَّفِينِي [ed-defeniyy] [عَرَبِيٌّ] [arabiyy] vezninde) Bir çeşit çubuklu alaca kumaşın ismidir.

الدَّفْنُ [ed-defn] [شَكْسٌ] [şeks] vezninde) Bī-nām u nişān adama itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ دَفَنٌ أَيْ خَامِلٌ

دَافِنَةُ الْجِدْمِ [dāfinetu'l-cizm] (cīm'in kesriyle) Pek yaşlılığınan dişleri bütün fersüde olmuş koca öküze denir. جِدْمٌ [cizm] cīm'in kesriyle asl ma'nāsınadır; yukālu: بَقَرَةٌ دَافِنَةٌ الْجِدْمِ وَهِيَ الَّتِي انْشَحَقَتْ أَضْرَاسُهَا هَرَمًا

الدَّافِنَاءُ [ed-dāfinā] (medd ile) Bir işin iç yüzüne denir; yukālu: دَافِنَاءُ الْأَمْرِ أَيْ دَاخِلُهُ

[د ق ن]

الدَّقْنُ [ed-daḡn] (dāl'ın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Bir adamın çenesine vurmak ma'nāsınadır; yukālu: دَقَّنَ فِي لَحْيِ الرَّجُلِ دَقَّنَ فِي لَحْيِ الرَّجُلِ Ve bir adama bir nesneyi vermeyip mahrūm eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: دَقَّنَ فِي لَحْيِهِ إِذَا مَنَعَهُ وَحَرَمَهُ

[د ك ن]

الدُّكْنَةُ [ed-duknet] [عُرْفَةٌ] [ğurfet] vezninde) Siyāha mā'il rengen denir ki tütün renkli olmaktır, karamtık ta'bīr olunur, ba'zı diyārda kahverengi ta'bīr ederler; yukālu: بِهِ دُكْنَةٌ أَيْ لَوْنُهُ إِلَى السَّوَادِ

الدَّكْنُ [ed-dekn] (fethateynle) Bir nesne karamtık renkli olmak ma'nāsınadır; yukālu: دَكَّنَ الشَّيْءُ دَكْنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ

مَائِلًا إِلَى السَّوَادِ

الْأَدَكْنُ [el-edken] [أَحْمَرٌ] [ahmer] vezninde) Karamtık nesneye denir.

الدَّكْنُ [ed-dekn] (dāl'ın fethiyle) Bir metā'ı birbiri üzere istif eylemek ma'nāsınadır; yukālu: دَكَّنَ الْمَتَاعَ دَكْنًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا نَضَّدَ بَعْضُهُ عَلَى بَعْضٍ

التَّدَكِينُ [et-tedkīn] [دَكْنٌ] [dekn] ma'nāsınadır; yukālu: دَكَّنَهُ بِمَعْنَى دَكْنَهُ

الدُّكَّانُ [ed-dukkān] [رُمَّانٌ] [rummān] vezninde) Hānūt ma'nāsınadır; Türkīde dahi dükkān denir ve bu Fārisīden mu'arrebdir; cem'ī دَكَاكِينٌ [dekākīn]dir. Şārih der ki ba'zılar "د،ك،ك" ve ba'zılar "د،ك،ن" māddesinden ahz ile 'Arabiyye-tine zāhib oldular, niteki mü'ellif "د،ك،ك" māddesinde dahi zikr eyledi. Fi'l-asl دُكَّانٌ [dukkān] kapı aralığında seki ve sedd ta'bīr olunan nişimene denir. Ba'dehu çarşı dükkānlarına itlāk olundu.

الدُّكْنَاءُ [ed-deknā] [حَمْرَاءٌ] [hamrā] vezninde) Biber ve kişniş ve za'ferān makūlesi havāyici çok tiride denir; yukālu: ثَرِيدَةٌ دُكْنَاءٌ أَيْ كَثِيرٌ الْأَبَاذِيرِ

الدُّكَيْنَاءُ [ed-dukeynā] [عَفَيْرَاءٌ] [ufeyrā] vezninde) Haşerāttan bir cānvercik adıdır.

دَوَكْنٌ [Devken] [جَوْهَرٌ] [cevher] vezninde) ve

دُكَيْنٌ [Dukeyn] [زُبَيْرٌ] [zubeyr] vezninde) Esāmīdendir.

[د ل ه ن]

الْإِدْلِيْهَانُ [el-idlihnān] [إِدْلِيْهَامٌ] [idlihmām] vezninde ve mūrādifidir ki kocalmak ma'nāsınadır; yukālu: إِدْلَهَنَّ الرَّجُلُ إِذَا كَبِرَ unvānyla resm edip lākin إِدْلِيْهَامٌ [idlihmām]ın bu ma'nāya vürūdunu zikr eylememekle

zāhiren hakk-ı 'ibāre وَلُعَّةٌ فِي أَدْلَهَمَّ olup nüs-halardan vāv sākıt olmuştur.

[د م ن]

الدِّمْنُ [ed-dimn] (dāl'ın kesriyle) Kalıb kalıb keçelenmiş gübreye ve fişkıya ve deve kığına denir; yukālu: فِي دِمْنِيهِ دِمْنٌ كَثِيرٌ أَيَّ سِرْقَيْنِ مُتَلَبِّدٌ وَبِعْرٍ Ve

دِمْنٌ [dimn] Bir nesneye müdāvemem eden adama denir; yukālu: إِدْمَانٌ [idmān]dan me'hūzdur, دِمْنَةٌ [dimnet] dahi denir. Bu cihetten dā'imā mālını takayyüd edip ri'āyet ve tīmārında müdāvemem eden adama دِمْنٌ مَالٍ [dimnu māl] ve دِمْنَةٌ مَالٍ [dimnetu māl] itlāk ederler; yukālu: هُوَ دِمْنٌ مَالٍ وَدِمْنَةٌ مَالٍ أَيَّ سَائِسُهُ

التَّدْمِينُ [et-tedmīn] (tef'ıl [tef'ıl] vezninde) Mevāşī bir yeri gübrelik ve fişkılık eylemek ma'nāsınadır; yukālu: دَمَّنَتِ الْأَمَاشِيَةَ دَمَّنَتِ الْأَمَاشِيَةَ Ve bir adama bir husūs zımında ruhsat vermek ma'nāsınadır; yukālu: دَمَّنَتْ بَابَهُ إِذَا رَخَّصَ لَهُ Ve mülāzemet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: دَمَّنَ بَابَهُ إِذَا لَزَمَهُ

الْمُتَدَمِّمِينَ [el-mutedemmin] Fişkılık mekāna denir. **الدِّمْنَةُ** [ed-dimnet] (dāl'ın kesriyle) Dārdan ve nāstan bākī kalmış āsar ve nişāneye denir. Ve yurt yerine denir; yukālu: وَقَفُوا وَ عَلَى دِمْنَةٍ وَهِيَ الْبُقْعَةُ الَّتِي سَوَّدَهَا أَهْلُهَا Ve derūnda muzmer olan hikd ve kīne-i kadīmeye itlāk olunur; yukālu: فِي قَلْبِهِ دِمْنَةٌ أَيَّ حَقْدٌ قَدِيمٌ Ve hāneye karīb mevzi'e itlāk olunur ki hānenin süpürüntü makülesi fazalātı ilkā olunur ki süpürüntülük ta'bīr olunur, مَرْبَلَةٌ [mezbelet] ma'nāsına. Nihāye'de "إِيَّاكُمْ خَضْرَاءَ الدِّمْنِ" hadīsinde mersümdür. خَضْرَاءَ الدِّمْنِ süpürüntülük filizi demektir, fūrū-māye nesebden neş'et eylemiş güzel 'avretten kināyedir ki tahzīr buyurulmuştur. Ve

دِمْنَةٌ [dimnet] Dā'imā mālā ri'āyet ve takayyüd eden adama denir ki zikr olundu; cem'i دِمْنٌ [dimn] gelir hā'sız ve دِمْنٌ [dimen] gelir, عِنَبٌ [‘ineb] vezninde. Ve *Kitāb-ı Kelile* ve *Dimne* bir kitābdır ki hukemā-yı Hind vaz' ve te'lif eylemiştir, hālen *Hümāyūn-nāme* dedikleri kitāb onun tercemesidir.

الدِّمْنُ [ed-demn] (dāl'ın fethiyle) Derūnda bir adama müddet-i medīde kīn tutmak ma'nāsınadır; yukālu: دَمَّنَ عَلَيْهِ دَمْنًا مِنَ الْبَابِ Ve hurmā ağacı çürüyüp kararmak ma'nāsınadır; yukālu: دَمَّنَتِ النَّخْلَةَ Ve tarlayı gübrelemek ma'nāsınadır; yukālu: دَمَّنَ الْأَرْضَ دَمْنًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا دَمَلَهَا

الدِّمَانُ [ed-demān] (seḥāb [seḥāb] vezninde) Küle denir, رَمَادٌ [remād] ma'nāsına. Ve fişkıya ve gübreye denir. Ve hurmā ağacının çürüyüp kararmasına denir; yukālu: بِالنَّخْلَةِ دَمَانٌ أَيَّ عَفْنٌ وَاسْوَدَادٌ هُوَ دَمَانٌ أَيَّ يُسْرِقِنَ الْأَرْضَ

الْأَدْمَانُ [el-edemān] (fetehātla) İbn Kaṭṭāc rivāyeti üzere bu dahi hurmā ağacının çürüyüp kararmasına ve çürüklüğüne ve siyāhlığına denir.

الْإِدْمَانُ [el-idmān] (hemzenin kesriyle) Bir nesneye müdāvemem eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَدْمَنَ الشَّيْءَ إِذَا أَدَامَهُ

الدُّمَيْتِيُّ [ed-dummeynā] (summeyhā [summeyhā] vezninde) Arab tavşanının inine denir.

مُدَمِّمٌ [Mudemmen] (mu'azzam [mu'azzam] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

الدُّمُونُ [ed-demmūn] (tennūr [tennūr] vezninde) Çirkīn ve kabīh nesneye denir. Ve bir mevzi' adıdır.

دُمَيْنَةُ [Dumeynet] (جُهَيْنَةُ [cuheyne] vezninde) Esmādandır: ‘Abdullāh b. Dumeyne bir şārīrdir.

دَامَانُ [Dāmān] ‘Irāk’ ta bir karyedir, tüffahı kesir olur.

دَمَامِينَ [Demāmīn] (dāl’ın fethiyle) Şa‘d-i Mısr’da bir karyedir.

الْأَدْمَانُ [el-edmān] (hemzenin fethiyle) Otluk ile şecer beyninde olan eşcārdan bir şecer adıdır. Ve hurmā ağacına mahsūs bir āfet ismidir.

دَوْمِينَ [Devmin] (dāl’ın fethi ve mīm’in kesri ve ba‘zen fethiyle) Hımş kurbünde bir karye adıdır.

[د ن ن]

الدَّنُّ [ed-denn] (dāl’ın fethi ve nūn’un teşdidiyle) Büyük küpe denir, رَافُودٌ عَظِيمٌ ma‘nāsına, ‘alā-kavlin destiden uzun ve sōbū olanına denir yāhūd şol destiden küçük küpe denir ki dibi sivri olmakla çukura oturtmadıkça durmaz ola; yukālu: وَضَعَهُ فِي الدَّنِّ أَيِ الرَّافُودِ الْعَظِيمِ أَوْ أَطُولُ مِنَ الْحَبِّ أَوْ أَضَعُرُ لَهُ لَهْ عُسُوسٌ لَا يَقْعُدُ إِلَّا أَنْ يُحْفَرَ لَهُ Ve

دَنَّ [Denn] Esāmīdendir: Rāşid b. Denn b. Ma‘bed tābī‘dir.

الدَّنَّانُ [ed-Dennān] (tesniye bünyesiyle) İki cebel-i ma‘rūftur.

الدَّنَنُ [ed-denen] (fethateynle) Arka büğrü kanbur olmak ma‘nāsınadır; yukālu: بِهِ دَنَّ أَيِ انْحِنَاءٍ فِي ظَهْرِهِ Ve boyun göğse yapışık ve içeri geçmiş tarzında kısa olmak ma‘nāsınadır ve bu çārpā kısmında ma‘āyibdendir; yukālu: بِهِ دَنَّ أَيِ دُنُوٍّ وَتَطَامُنٌ Ve فِي الصُّدْرِ وَالْعُنُقِ

دَنَّ [Denen] Bir belde adıdır.

الْأَدَنَّ [el-edenn] Vasfıtır, دَنَّ [denen] sıfa-

tıyla muttasıf olan şahsa denir; دَنَاءٌ [dennā] mü‘ennesidir. Ve alçak eve denir ki çökük tarzında olur; yukālu: بَيْتٌ أَدَنَّ أَيِ مُتَطَامِنٌ

الدَّنْدَنَةُ [ed-dendenet] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Sinek ve arı kısmı vızırdamak ma‘nāsınadır; yukālu: يُدَنَّ الدَّبَابُ وَالرُّنْبُورُ أَيِ أَفْلَقَنِ دَنَّ الدَّبَابِ أَيِ صَوْتُهُ Ve sözü açık ve vāzih eylememek vech üzere tekellüm eylemek ma‘nāsınadır, vızırta gibi gümurdenmek ta‘bīr olunur; yukālu: دَنَّ الرَّجُلُ أَيِ نَعَمَ وَمَا فِيهِمْ مِنْهُ كَلَامٌ وَمَا فَهِمَتْ دَنَّتُهُ وَهِيَ هَيْئَةُ الْكَلَامِ

الدَّنِينَ [ed-denīn] (enīn [enīn] vezninde) Bu dahi gümurdenmek ma‘nāsınadır; yukālu: دَنَّ الرَّجُلُ دَنِينًا إِذَا نَعَمَ وَلَا يَفْهَمُ مِنْهُ كَلَامٌ

الدَّنْدِينُ [ed-dindīn] (زَبْرَجٌ [zibric] vezninde) دَنَّ [dendenet] ve دَنِينَ [denīn] ma‘nāsına ismidir. Ve çürütiüp kararmış ota ve şecere denir. Ve صِلْيَانٌ [şilliyān] dedikleri otun köküne denir.

الْإِدْنَانُ [el-idnān] (hemzenin kesriyle) Mukīm olmak ma‘nāsınadır; yukālu: أَدَنَّ بِالْمَكَانِ إِذَا أَقَامَ

الدَّنُّ [ed-denn] (dāl’ın fethiyle) ve

التَّدْنِينَ [et-tednīn] (تَفْعِيلٌ [tef‘īl] vezninde) Bunlar da sinek ve arı vızırdamak ma‘nāsınadır; yukālu: دَنَّ الدَّبَابُ دَنًا وَدَنَّ تَدْنِينًا إِذَا صَوَّتَ وَطَنَّ

الدَّنِنَةُ [ed-dinnet] (dāl’ın kesriyle) Karıncaya şebīh bir böcek adıdır.

الدَّنَادِينُ [ed-denādīn] (dāl’ın fethiyle) Uzun libāsın yere karīb sarkan etekleri uçlarına denir, دَلَاذِلٌ [zelāzil] ma‘nāsınadır.

دُنَيْنٌ [Duneyn] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Esmādandır: Zālīm b. Duneyn, Māviyye nām hatunun pederidir ki Benī Dārim b. Mālīk b. Hanzāle olan ‘Abdullāh

ve Mucāşî ve Sedūs nām kimselerin vālidesidir.

الدَّيْنَةُ [ed-denniyyet] Küpe mensüb demektir. Bu münāsebetle selefte kādī efendilerin kalansüvelerine itlāk olunur, hālen müteāref olan ʿorf ve küçük tepeli dediklerine itlākı mülāyimidir.

[د و ن]

دُونُ [dūn] (dāl'ın zammıyla) فَوْقُ kelimesinin nakizidir, gāyet-i mertebeden beri demektir ki ondan aşağıca taʿbīr olunur; yukālu: هُوَ دُونَهُ ضِدُّ فَوْقَهُ Mü'ellifin *Başā'ir*'de beyānına göre ʿinde'l-baʿz دُونُ [dunuvv] maktubudur. Ve

دُونُ [dūn] zarf olur, أَقْرَبُ [akreb] maʿnāsına; ke-mā se-yuzkeru. Ve ön maʿnāsına gelir; yukālu: مَشَى دُونَهُ أَيَّ أَمَامَهُ Ve ense maʿnāsına olur; yukālu: فَعَدَّ دُونَهُ أَيَّ وَرَاءَهُ Ve فَوْقُ [fevka] maʿnāsına gelmekle evvel ile zıdd olur. Ve غَيْرُ [ğayr] maʿnāsına gelir; kile ve minhu'l-hadīsu: “لَيْسَ فِيمَا دُونِ خَمْسِ أَوَاقٍ” كَيْلُ ve minhu'l-hadīsu: “أَجَازَ الْخُلْعِ دُونِ عِقَاصِ رَأْسِهَا” أَيَّ بِمَا سَوَى عِقَاصِ رَأْسِهَا أَوْ مَعْنَاهُ بِكُلِّ شَيْءٍ حَتَّى عِقَاصِ رَأْسِهَا Yaʿnī muhtelaʿa olan hatun iftidā-yı mā-melek eyledikte zevc ʿiķāş-ı reʿsinden mā-ʿadāsına mālīk olur. İkinciye göre ʿiķāş-ı reʿsine de mālīk olur demek olur. Pes ʿiķāştan murād saç olmakla saç bağına da mālīk olur demek olur. Buna göre دُونُ [dūn] فَوْقُ ve عَلَى maʿnāsına olur. Ve

دُونُ [dūn] Şerīf maʿnāsına gelir; yukālu: شَيْءٌ دُونُ أَيَّ شَرِيفٍ Ve hasīs ve kemter maʿnāsına olmakla zıdd olur; yukālu: شَيْءٌ دُونُ أَيَّ حَسِيسٍ Ve emr maʿnāsına olur ki murād emr-i hāzırdır, ism-i fiʿl olur, خُدُّ maʿnāsına; yukālu: دُونَكَ الدَّرْهَمُ أَيَّ خُدُّهُ Ve vaʿd maʿnāsınadır; yukālu: دُونَ صَرَاعِي

دُونَكَ derler, اِقْتَرَبَ مِنِّي maʿnāsına. Ve دُونُ [dūn] kelimesi üzere harf-i cerr olan مِنْ dāhil olur. Ve kalilen bā-i cārre dahi dāhil olur; yukālu: مِنْ دُونِهِ وَيَدُونِهِ Ve أَقْرَبُ [akreb] maʿnāsına olur ki zarf olur; yukālu: هَذَا دُونَهُ Ve أَيَّ أَقْرَبَ مِنْهُ دُونَ التَّهْرِ جَمَاعَةً أَيَّ قَبْلَ أَنْ قَبْلَ وَصَلٌ إِلَيْهِ Ve hakīr ve sākit maʿnāsına olur; yukālu: هَذَا رَجُلٌ مِنْ دُونِ أَيَّ مِنْ حَقِيرٍ سَاقِطٍ وَلَا دُونَ دُونَ Ve دُونَ [dūn] kelimesinden fiʿl mutasarrıf olmamakla fiʿl-i taʿaccüb olarak cāʿiz değildir. Ve kāf-ı hitābla دُونَكَ [dūneke] igrāʿ maʿnāsınadır; yukālu: دُونَكَ أَيَّ الرِّمَّةُ فَاحْفَظْهُ

Mütercim der ki baʿzı muhakkikīn dediler ki دُونُ [dūn] kelimesi fiʿl-asl مَكَانٍ أَذْنَى مِنَ الشَّيْءِ maʿnāsına mevzīʿdur; yukālu: هَذَا دُونَ ذَاكَ إِذَا كَانَ أَحَطُّ مِنْهُ قَلِيلًا Ve تَدْوِينٌ [tedvīn]-i kitāb bundan meʿhūzdur; zīrā baʿzı varaka baʿza takrīb olunur; ve yukālu: دُونَكَ هَذَا أَيَّ دُونَكَ مِنْ أَذْنَى مَكَانٍ مِنْكَ Baʿdehu ittisāʿ olunup ahvāl ve rütbelerde istiʿāre olundu. Ve

دُونُ [Dūn] Dīnever kazāsında bir karye adıdır. Ve Hemedān kazāsında bir karyedir; baʿzen onun nisbetinde ķāf ziyāde edip دُونَقِيّ [Dūnekiyy] denir; ʿUmeyr b. Mirdās el-Dūneķī ona mensūbdur.

دُوَيْنُ [Duvīn] (dāl'ın zammı ve vāv'ın kesriyle) Neysābūr kazāsında bir karyedir. Ve Ermīniye ülkesinde bir belde adıdır; muhaddisinden Naşrullāh b. Mansūr ve ʿAbdullāh b. Ruzeyn oradandır.

دُوَانُ [Duvān] (غُرَابٌ [ğurāb] vezninde) ʿUmān kazāsında bir nāhiyedir.

دَوَانُ [Devvān] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Fāris ülkesinde bir mevzīʿdir.

الدُّوْدُنْ [ed-duvedin] (عُلْبِطٌ [ulebiṭ] vezninde) Kardeşkanı dedikleri dārūya denir.

الدُّوْنُ [ed-devn] (عَوْنٌ [ʿavn] veznin-de) Bir kimse hasīs yāhūd zaʿīf olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِذَا دُونََ الرَّجُلِ يَدُونُ دُونًَا إِذَا صَارَ دُونًَا حَسِيْسًا أَوْ ضَعِيْفًا

الإِدَانَةُ [el-idānet] (إِقَامَةٌ [ikāmet] vezninde) دُونَُ [dūn] maʿnāsınadır; yukālu: أَدِينَ الرَّجُلُ أَدَانَةً عَلَى الْمَجْهُولِ بِمَعْنَى دَانَ

الدِّوَانُ [ed-dīvān] (dāl'ın kesriyle ve fet-hiyle) Ehl-i ceyš ve ehl-i ʿatiyyenin ism ve resm ve ʿulūfe ve vezāyiflerine müteʿallik defātir ve sahāyifin müctemaʿına itlāk olunur. İslām'da ibtidā onu Hazret-i ʿÖmer radiyallāhu ʿanhu vazʿ eyledi. Cemʿi دَوَائِيْنُ [devāvīn] ve دِيَاوِيْنُ [deyāvīn] gelir.

Şārih der ki müʿellif وَالْكَتَابُ وَالصُّحُفُ الْمُجْتَمِعُ مُجْتَمِعٌ فِيهِ أَهْلُ الْجَيْشِ وَأَهْلُ الْعَطِيَّةِ ibaretiyle tefsir eylemekle murād ʿaskeri ve ʿulūfe-hārların esāmileri tahrir olunan evrāk-ı defātirin ve tahrir eden kātiblerin cemʿiyyet-gāhı olan mekān olur, zīrā مُجْتَمِعٌ lafzı ism-i mekāndır ve كُتَابٌ [kuttāb] كِتَابَةٌ [ketebet]in cemʿidir, فِعَالٌ [fiʿāl] vezninde كِتَابٌ [kitāb] değildir. Lākin ummehāt-ı sāʿirede ibtidā cemʿ olunan evrāka mevzūʿ olmak üzere mersūmdur, zīrā ibtidā tesmiye eden Nüşirevān'dır. Bir gün zümre-i küttāb karar-gāhı olan kaleme gelip bunların sürʿatle hisāb ve kitāblarını temāşā eyledikte istiʿcāb ve istiʿzāmla “İn kār-ı dīvānest” yaʿnī emr-i ʿazīm tavk-ı insāndan hāric olup hemān cinn tāʿifesinin kārındır, demekle min-baʿd lafz-ı mezbūr yazdıkları ceridede karar-dāde oldu.

Ve İslām'da Hazret-i ʿÖmer sıyāneten li-beyti'l-māl vazʿ eyledi; baʿdehu defter-i merkūm tertib olunan mevzi'e da itlāk olundu ki hālen defter-hāne taʿbīr olunur. Ve tevsī'le deʿāvā dinlenip ahkām icrā

olunan mahzar-ı pādīşāhān ve ümerāya da itlāk olundu. Ve dīvān-ı eşʿār dahi ictimāʿ mülābesesine mebnīdir. Ve kaldı ki işbu دِيَاوَانٌ [dīvān] kelimesinin baʿzılar vech-i mezkūr üzere muʿarrebliğine zāhib olup ve ondan تَدْوِيْنٌ [tedvīn] ve تَدَوُّنٌ [tedevvun] fiʿleri mutasarrıf oldu dediler. Ve baʿzılar ʿArabiyyetine zāhib ve aslı دِيَاوَانٌ dır dediler vāv-ı müşeddede ile, niteki دِيَاوَانٌ ve دِيَاوَانٌ ke-limelerinde dahi bu güne makālāt cārīdir. Bināpenʿaleyh cemʿinde دَوَائِيْنُ [devāvīn] ve دِيَاوِيْنُ [deyāvīn] dediler, zīrā aslı vāvī ve yāʿī olduğu muhtelefün fihtir yāhūd kesre için vāv yāʿya mūnkalib olmakla cemʿin biri asla ve biri ferʿa göre olur.

Mütercim der ki zann ederim ki işbu دِيَاوَانٌ [dīvān] lafzı elfāz-ı mütevārīdedendir, yaʿnī hem Fārisī hem ʿArabīdir, zīrā Nüşirevān zamānından akdem şuʿārā-yı Cāhiliyye'nin ve sāʿirlerinin kelāmında vākī olduğu görülmüştür. Ve meʿhazın dahi kābiliyyet-i tāmmesi vardır, niteki mukaddemce beyān olundu. Pes ibtidā defātir müctemaʿına baʿdehu mahallinde müstaʿmel olur ki dīvān yeri demek olur, huz mā-safā.

التَّدْوِيْنُ [et-tedvīn] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Defterleri bir araya biriktirmek maʿnāsınadır; yukālu: دَوْنُ الدِّوَانِ إِذَا جَمَعَهُ

التَّدَوُّنُ [et-tedevvun] (تَفْعُلٌ [tefaʿul] vezninde) Vech-i kemāl üzere zengin olmak maʿnāsınadır; cemʿiyyet maʿnāsından mutasavverdir; yukālu: تَدَوُّنُ الرَّجُلِ إِذَا اسْتَعْنَى عَنِّي تَأْمًا

[د ه ن]

الدَّهْنُ [ed-dehn] (dāl'ın fethi ve hā'nın sūkūnuyla) Bir adama münāfıkāne muʿāmele eylemek maʿnāsına

müsta'meldir, hasebe's-süre izhār-ı mülāyemetten 'ibārettir; yukālu: دَهْنٌ فَلَانًا Ve bir nesneyi yağlamak ma'nāsınadır; yukālu: دَهْنٌ رَأْسَهُ وَغَيْرَهُ Ve دَهْنٌ رَأْسُهُ دُهْنًا وَدَهْنَةٌ إِذَا بَلَّغَتْ

دَهْنٌ [dehn] Yeri ıslatacak mikdār yağmura itlāk olunur; dāl'in zammıyla da cā'izdir; cem'î dِهَانٌ [dihān]dır, كِتَابٌ [kitāb] vezninde. Ve deġnekle vurmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: دَهْنٌ فَلَانًا إِذَا ضَرَبْتَهُ Ve بِالْعَصَا Ve yağmur yeri ıslatmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: دَهْنٌ الْمَطَرُ الْأَرْضَ إِذَا بَلَّغَتْ

الدُّهْنُ [ed-duhn] (dāl'in zammıyla) Sürünecek yağa denir; ondan bir pāreye دُهْنَةٌ [duhnet] denir, cem'î ادُّهَانٌ [edhān] ve دِهَانٌ [dihān] gelir, كِتَابٌ [kitāb] vezninde. Ve 'Arablar طَبِيبُ الدُّهْنَةِ derler طَبِيبُ الرَّايِحَةِ derler ma'nāsına ki lāzımı murād olur.

الإِدِّهَانُ [el-iddihān] (teşdīd-i dāl'la اِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Yağ sürünmek ma'nāsınadır; yukālu: إِدِّهَنْ الرَّجُلَ إِذَا اطَّلَى بِاللُّدْنِ

المُدُّهْنُ [el-mudhun] (mīm'in ve hā'nın zammıyla) Yağ-dāna ve yağ şışsesine denir. Ve bu şüzüz üzere gelen ism-i ālettendir; yukālu: مُكْحَلٌ [mukhul] ve مُسْعَطٌ [mus'ut] gibi. Ve

مُدُّهْنٌ [mudhun] Su irkilecek mevzi'e yāhūd sel suyu hafr eylediği çukura itlāk olunur; yukālu: مَا وَرَدَتْ إِلَّا الْمُدُّهْنُ أَيُّ مُسْتَنْقَعِ الْمَاءِ أَوْ كُلِّ مَوْضِعِ حَفْرِهِ سَبِيلٌ Ve minhu hadīsu Ṭahfe en-Nehdī: "نَشِيفَ الْمُدُّهْنِ وَيَسَّ الْجِجَعِثِ" Cevheri unvāniyla İmām Zuhrī'ye isnād eylemekle tashīf-i kabīh irtikāb eyledi. Şārih der ki hadīs gerçi Ṭahfe'nindir, lākin Zuhrī tahrīc eylemiştir.

الدَّاهِنُ [ed-dāhin] ve

الدَّهِينُ [ed-dehīn] (emīr [emīr] vezninde) Yağ sürülmüş sakala vasf olur, niseb üye-

re vasf-ı hāstur; yukālu: لِحْيَةٌ دَاهِنٌ وَدِهِينٌ أَيُّ مَدُّهُونَةٌ Ve

دِهِينٌ [dehīn] Sütü az nākaya itlāk olunur; yukālu: نَاقَةٌ دِهِينٌ أَيُّ قَلِيلَةُ اللَّيْنِ

الْمُدَاهِنَةُ [el-mudāhenet] [mufā'alet] vezninde) Bir adama derūnda olan nesnenin hilāfını izhār ile mu'āmele eylemek ma'nāsınadır ki münāfikāne izhār-ı hulūs u muhabbet eylemekten 'ibārettir; yukālu: دَاهِنَةٌ إِذَا أَظْهَرَهُ خِلَافٌ مَا أَضْمَرَ Ve aldatmak ve gıışş eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا غَشَّهْهُ

الإِدِّهَانُ [el-idhān] (hemzenin kesriyle) Bu dahi مُدَاهِنَةٌ [mudāhenet] ma'nāsınadır; yukālu: أَدِّهَنَهُ بِمَعْنَى دَاهِنَةً Ve ibkā' ma'nāsınadır ki bakiyyedendir; tekūlu: لَا مَا أَدِّهَنَتْ ve yukālu: مَا أَتَبَّقَ عَلَيْهِ إِلَّا عَلَى نَفْسِكَ أَيُّ مَا أَتَبَّقَيْتَ Burada nūn'la nüshaları galattır.

الدَّهْنَاءُ [ed-Dehnā'] (حَمْرَاءُ [hamrā'] ve سَكْرَى [sekrā] veznlerinde) Necd ülkesinde Temīm kabilesine mahsūs bir mevzi' adıdır. Ve Başrā'da Dāru'l-İmāre'nin ismidir. Ve Yenbu' önünde bir mevzi' adıdır; nisbetinde دِهْنِيٌّ [Dehniyy] ve دِهْنَاوِيٌّ [Dehnāviyy] denir. Ve Mişal nām kimsenin kızı ismidir ki Mālik b. Sa'd b. Zeydumenāt oğullarının birisidir. Mezbūre 'Accāc nām şā'irin zevcesidir. Ve bir nev' kızıl otun adıdır.

بنو دُهْنٍ [Benū Duhn] (dāl-ı mazmūme ile) Bir cemā'attir; Mu'āviye b. 'Ammār b. Mu'āviye ed-Duhnī nām muhaddis onlara mensūbdur.

بنو دَاهِنٍ [Benū Dāhin] (صَاحِبٌ [şāhib] vezninde) Bir cemā'attir.

دِهْنَةٌ [Dihnet] (dāl'in kesriyle) Ezd kabilesinden bir batndır; Ḥakīm b. Sa'd ve

Hālid b. Ziyād ed-Dihniyyān onlardandır.

الدَّهَانَةُ [ed-dihānet] ve

الدَّهَانَ [ed-dihān] (dāl'ların kesriyle)

Nākanın sütü azca olmak ma'nāsınadır; yukālu: **دَهَبَتِ النَّاقَةُ وَدَهَيْتُ وَدَهَيْتُ دِهَانَةً وَدِهَانًا مِنْ** **الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالرَّابِعِ وَالْخَامِسِ إِذَا كَانَتْ دِهِيئًا**

الدَّهَانَ [ed-dihān] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde)

Kırmızı sahtiyāna denir. Kāle'ş-şārih ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿فَكَانَتْ وَرْدَةً كَالدَّهَانِ﴾ **Ve قِيلَ هُوَ الْأَدِيمُ الْأَحْمَرُ وَقِيلَ ذُرْدِيُّ الرِّبْتِ**

دِهَانَ [dihān] Dayıncak yere denir ki ayak kayıp gider, gūyā ki yağlanmış olur; yukālu: **مَكَانٌ دِهَانٌ أَيْ زَلِقٌ**

الْمُدَّهَنَّ [el-mudehhen] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde)

Zāhir hāllerinde gınā ve ni'met ve yesār nişānesi olan adama itlāk olunur; yukālu: **قَوْمٌ مُدَّهَنُونَ إِذَا كَانَتْ عَلَيْهِمْ آثَارُ النَّعْمِ**

الدَّهْنُ [ed-dihn] (dāl'in kesriyle) Kātil-i sibāc olan şecere denir; ağu ağacı gibi; müfredi **دِهْنَةٌ [dihnet]**tir.

دُهْنِي [Duhunnā] (zammeteynle غُلْبِي [gūlubbā] vezninde) Sevād-ı 'Irāk'ta bir mevzi'dir.

[د ه د ه]

الدُّهْدُنُ [ed-duhdunn] (dāl'in zammıyla)

أُرْدُنٌ [urduunn] vezninde) Bātıl ve beyhüde ma'nāsınadır, دُهُدُرٌ [duhdurr] kelimesinde lügattir.

الدَّهْدَنُ [ed-dehden] (جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde)

Nās ve halk ma'nāsınadır; yukālu: **مَا أُدْرِي هُوَ مِنْ أَيِّ الدَّهْدَنِ أَيْ مِنْ أَيِّ النَّاسِ وَالْخَلْقِ**

[د ه ق ن]

الدِّهْقَانُ [ed-dihqān] (dāl'in kesri ve zammıyla)

Hiddet ve nüfuz ile tasarruf-ı umūr bābında kavī ve tüvānā adama denir; yukālu: **هُوَ دِهْقَانٌ أَيْ قَوِيٌّ عَلَى التَّصَرُّفِ مَعَ حِدَّةٍ**

هُوَ دِهْقَانٌ أَيْ تَاجِرٌ

Ve 'Acem fellāhlarının maslahat-güzārları olan kethudā ve boy beyi ve tīmār sipāhisi ve ze'āmet sāhibi ve ağa makūlesi re'islerine denir; yukālu: **جَاءَنِي دِهْقَانٌ أَيْ رَعِيمٌ** Ve 'Arabda şeyh-i kabīle menzilindedir. 'Arab fellāhlarının za'ımlerine itlāk olunmaz. Ve sancak beyine denir; yukālu: **هُوَ دِهْقَانٌ أَيْ رَيْسُ الْإِقْلِيمِ** Cem'ci **دِهَاقِنَةٌ [dehāqinet] ve دِهَاقِينُ [dehāqīn]** gelir. Ve bu mu'arrebdir, ya'nī dihhān-ı Fārisiden mu'arrebdir ki köy beyi demektir, ba'dehu tevsi'le zikr olunan eşhāsa da itlāk olundu. Şārih der ki 'Arablar bu ismden istinkāf edip bununla 'alūc ve fūru-māye makūlesine tesmiye ve ta'bīr eylemeleriyle kütüb-i fihhiyyede kazf 'idādından olduğu ona mebnīdir ve ba'zılar 'indeinde kazf değildir. İntehā. Ve **دِهْقَانٌ [dihqān]** mü'ennesi **دِهْقَانَةٌ [dihqānet]**tir.

الدَّهْقَانَةُ [ed-dehqānet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde)

İsmdir, dihqānlığa denir. Ve masdar olur, bir adamı dihqān nasb eylemek ma'nāsına; yukālu: **دَهَقْنُوهُ إِذَا جَعَلُوهُ دِهْقَانًا**

التَّدَهَّقُنُ [et-tedehqun] (تَدَحْرُجٌ [tedahruc] vezninde)

Dihqān olmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَدَهَّقَنَّ الرَّجُلُ إِذَا صَارَ دِهْقَانًا**

لَوِي الدِّهْقَانِ [Live'd-Dihqān] (lām'in kesriyle) Necd ülkesinde bir mevzi'dir.

[د ه م ن]

دَهْمَنٌ [dehmen] (جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde)

Fürs-i kadīm tā'ifesinin şāhlarına 'alem-i mahsūs idi, kayl-i Yemen gibi, niteki Fürs-i hadīs pādīşāhlarına şāh itlāk olunur.

[د ي ن]

الدَّيْنُ [ed-deyn] (عَيْنٌ [ayn] vezninde) ve

الدِّينَةُ [ed-dīnet] (dāl'in kesriyle) Müddetli

FASLU'Z-ZĀLĪ'L-MU'CEME

(فَصْلُ الذَّالِ الْمُعْجَمَةِ)

[ذ أ ن]

الدُّنُونُ [ez-zu'nūn] (زُنْبُونُ [zunbūr] vezninde) Bir nebāt adıdır.

التَّدَانُنُ [et-teze'nun] (تَدَخْرُجُ [tedaxruc] vezninde) **دُونُونُ** [zu'nūn] nebātını dermek ma'nāsınadır; yukālu: حَرَجُوا يَتَدَانُونُونَ أَي يَجُونُونَ الدُّنُونُ

[ذ ب ن]

الدُّبْنَةُ [ez-zubnet] (zāl'ın zammıyla) Susuzluktan dudakların göyünüp tepsirmesine denir, ذُبْلَةٌ [zublet] lafzında lügattir; yukālu: بِشَفْتَيْهِ ذُبْنَةٌ أَي ذُبْلَةٌ مِنَ الْعَطَشِ

[ذ ع ن]

الإِدْعَانُ [el-iz'ān] (إِكْرَامُ [ikrām] vezninde) Huzū' ve ser-fürü kılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَدْعَنَ لَهُ إِذَا خَصَّعَ Ve ikrār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَدْعَنَ بِحَقِّهِ إِذَا أَقْرَأَ Ve itā'atte sür'at ve şitāb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَدْعَنَ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ فِي الطَّاعَةِ ma'nāsınadır; yukālu: أَدْعَنَ لَهُ إِذَا انْقَادَ

الدِّعْنُ [ez-ze'an] (fethateynle) Bu dahi inkıyād eylemek ma'nāsınadır; yukālu: دَعَنَ لَهُ دَعْنَا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا انْقَادَ

المِدْعَانُ [el-miz'ān] Başı elde rām ve münkād olan nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ مِدْعَانٌ أَي مِدْعَانٌ أَي مُنْقَادَةٌ سَلِسَةٌ الرَّأْسِ Ve 'Arabların kavlerinde savāb olan bā-i muvahhade ile olmaktır, niteki "ذع،ب" māddesinde beyān olundu.

[ذ ق ن]

الدِّقْنُ [ez-zıqn] (zāl'ın kesri ve kāf'ın

sükünüyla) Pek pīr-i fāniye denir; yukālu: رَجُلٌ دِقْنٌ أَي شَيْخٌ هَرَمٌ

الدَّقْنُ [ez-zeqan] (fethateynle) Ağzın aşağı tarafından iki çene kemiklerinin kavuştuğu yere denir ki enek ta'bīr olunur; zāl'ın kesriyle de cā'izdir. Ve bu müzekkerdir, cem'i أَدْقَانٌ [ezqān]dır; ve minhu'l-meselu: "مُثَقَّلٌ اسْتَعَانَ بِدَقْنِهِ" Aslı budur ki yükü ağır olan deve eneğini yere koyup ona dayanmadıkça kalmaya kâdir olmamakla gūyā ki eneğinden isti'āne eder. Bu mesel bir kimse kendiden dūn olan kimseden bir husūs zımında isti'āne eyledikte irād olunur.

الدَّاقِنَةُ [ez-zāqinet] (صَاحِبَةٌ [şāhibet] vezninde) **دَقْنٌ** [zeqan]ın altına denir ki sakak ta'bīr olunur, 'alā-kavlin boğaz başına yāhūd ucunda olan yumrucaya yāhūd boyun çenberine yāhūd göbekten aşağıca karın yöresine yāhūd boğaz çukuruna yāhūd karnın üst tarafına denir; cem'i دَوَاقِنُ [zevāqin]dir; ve minhu'l-meselu: "لَأَلْحِقَنَّ" "حَوَاقِنَكَ بِدَوَاقِنِكَ" Niteki "ح،ق،ن" zeylinde zikr olundu.

الدَّقْنُ [ez-zaqn] (zāl'ın fethiyle) Bir adamın kafāsına şamar vurmak yāhūd eneğine vurmak ma'nāsınadır; yukālu: دَقَّنَهُ دَقْنَا مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا قَدَّمَهُ أَوْ صَرَبَ دَقَّنَهُ bir nesne üzere dayamak ma'nāsınadır; yukālu: دَقَّنَ عَلَى يَدِهِ أَوْ عَلَى عَصَاهُ إِذَا وَضَعَ دَقَّنَهُ عَلَيَّهَا

التَّدْقِينُ [et-tezqīn] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bu dahi çeneyi bir nesneye dayamak ma'nāsınadır; yukālu: دَقَّنَ عَلَى يَدِهِ أَوْ عَلَى عَصَاهُ بِمَعْنَى دَقَّنَ

الدَّقُونُ [ez-zekūn] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Yürürken eneğini sarkıtır olan nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ دَقُونٌ إِذَا كَانَتْ تُرْجِي دَقَّنَهَا

Ve kenārī eġri dikilmiş, bir tarafta doğru yatık olan kovaya vasf olur; yukālu: دَلُّوْ دَقُونٌ إِذَا حَزَزْتُهَا فَجَاءَتْ شَفُتْهَا مَائِلَةً

دَقُونٌ [ez-zeḳān] (fethateynle) Kova **دَقُونٌ** [zeḳūn] olmak ma'nāsınadır; yukālu: دَقَنْتِ الدَّلُّوْ دَقْنَا مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَارَتْ دَقُونًا

دِقَانٌ [Ziḳān] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bir dağın adıdır.

دَاقِنٌ [Zāḳin] (صَاحِبٌ [ṣāhib] vezninde) Haleb kazasında bir karye adıdır.

دَاقِنَةٌ [Zāḳinet] (صَاحِبَةٌ [ṣāhibet] vezninde) Bir mevzi'dir.

الْمُدَاقِنَةُ [el-muzāḳānet] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Bir adamı sıkıştırmak ma'nāsınadır; yukālu: دَاقِنَتْهُ إِذَا صَاقِنَتْهُ

الدَّقْنَاءُ [ez-zaknā] (حَمْرَاءٌ [ḥamrā] vezninde) Uzun enekli hatuna denir. Ve ferici eġri olanına denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ دَقْنَاءٌ أَيْ الطَّوِيلَةُ Cem'i دَقْنٌ [zūkḥ]dur zāl'ın zammıyla.

الأَدَقْنُ [el-ezḳān] (أَحْمَرٌ [aḥmer] vezninde) Uzun enekli kişiye denir.

[ذ م ن]

دَيْمُونٌ [Zeymūn] (لَيْمُونٌ [leymūn] vezninde) Buḥārā şehrine iki buçuk fersah mesafede bir karye adıdır; fukahādan Ebū Muḥammed Ḥakīm b. Muḥammed ez-Zeymūnī oradandır.

[ذ ن ن]

الدَّيْنِيْنُ [ez-zenīn] ve

الدُّنَانُ [ez-zunān] (أَمِيرٌ [emīr] ve غُرَابٌ [ḡurāb] veznlerinde) Galīz olmayan sümüğe 'alā-kavlin burundan su gibi seyelān eden duru sümüğe denir yāhūd 'āmmıdır, gerek yerde ve sevbe ve gerek seyelānında ve gerek galīz ve rakīk olsun **دَيْنِيْنٌ** [zenīn] denir;

إِمْسَحِ الدَّيْنِيْنِ وَالدُّنَانَ وَهُوَ رَقِيْقُ الْمُحَاطِ أَوْ مَا سَأَلَ مِنَ الْأَنْفِ رَقِيْقًا أَوْ عَامًّا فِيهِمَا

الدَّنُنُ [ez-zenen] (fethateynle) Bir şahsın burnu sümüklü olmak ma'nāsınadır; yukālu: دَنِنَ الرَّجُلُ دَنْنَا مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَارَ يَسِيْلٌ Ve دُنَانُهُ

دَيْنِيْنٌ [zenīn] ve

دَنَنٌ [zenen] Sümük akmak ma'nāsınadır; yukālu: دَنُّ الْمُحَاطِ دَيْنِيْنًا وَدَنْنَا مِنْ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا إِنَّهُ لَيَدُنُّ أَيْ ضَعِيْفٌ Ve tekūlu'l-'Arabu: Ya'nī filān pek pīrlikten yāhūd marazdan nāṣī ölümcül rütbesinde za'īf ve nā-tüvāndır diyecek yerde yāhūd za'īf ve āheste ve mecālsiz yürüyüşle yürür diyecek yerde tefevvūh olunur; seyelān-ı muhāta teşbihledir. Kezālik filān hācet ve matlūbunu husūl-pezīr edince kadar o bābda rīfk ve sūhūletle sa'y ve tereddüd eyledi diyecek yerde مَا زَالَ فَلَانٌ يَدُنُّ فِي تِلْكَ الْحَاجَةِ حَتَّى أَنْجَحَهَا derler.

التَّدْنِيْنُ [et-teznīn] (تَفْعِيْلٌ [tef'īl] vezninde) Bu dahi burundan sümük akmak ma'nāsınadır; yukālu: دَنَّنَ الْمُحَاطُ إِذَا سَأَلَ

الأَدَدُنُّ [el-ezenn] (fethateynle) Dā'imā burunun suyu akan adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَدَدُنُّ إِذَا كَانَ يَسِيْلٌ مُنْجِرَاهُ

الدَّنَاءُ [ez-zennā] (حَمْرَاءٌ [ḥamrā] vezninde) **أَدَدُنُّ** [ezenn] lafzından mü'ennestir. Ve dā'imā hayzı seyelān üzere olan hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ دَنَاءٌ إِذَا كَانَتْ لَا يَنْقَطِعُ حَيْضُهَا

الدُّنَانِي [ez-zunānā] (حُبَارَى [ḥubārā] vezninde) Hāssaten deve kısmının sümüğüne denir, **زُنَانِي** [zunānā] kelimesinde de lügattir yāhūd savāb olan zāl'le olmaktır.

الدُّنَانَةُ [ez-zunānet] (ثُمَّامَةٌ [ṣumāmet] vezninde) Hācet ma'nāsınadır; yukālu: بِهِ دُنَانَةٌ

أَيُّ حَاجَةٍ Ve bir za'if nesnenin bakiyyesine denir; yukālu: مَا فِيهِ إِلَّا دُنَانَةٌ وَهِيَ بَقِيَّةُ الشَّيْءِ الضَّعِيفِ

الذَّنَانُ [ez-zenāzin] (ذَلَّ [zelāzil] vezninde ve mürādifidir ki libāsın yere yakın etekleri uçlarına denir.

الْمُذَانَّةُ [el-muzānnet] (تَفَاعُلٌ-i nūn'la مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Bir adamı kendiden bir hācet istemek için araştırmak ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ يُذَانُّهُ عَلَى حَاجَةٍ أَيُّ يَطْلُبُ إِلَيْهِ يَسْأَلُهُ إِثَابًا

[ذ و ن]

الذَّانُ [ez-zān] (حَالٌ [hāl] vezninde) 'Ayb ma'nāsınadır; yukālu: مَا فِيهِ ذَانٌ أَيُّ عَيْبٌ

الذَّوْنُ [et-tezevvun] (تَفَاعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Hāl ve māl ve servet ve yesār sāhibi olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَذَوَّنَ الرَّجُلُ إِذَا كَانَ ذَا غِنَى وَنِعْمَةٍ

[ذ ه ن]

الذَّهْنُ [ez-zihn] (zāl'in kesriyle) Fehm ve 'akl ma'nālarıdır; yukālu: هُوَ مِنْ أَهْلِ Ve kuvvet-i muhāfiza ma'nāsınadır; yukālu: بِهِ ذَهْنٌ أَيُّ حِفْظٌ Ve fitnat ve zekā ve sūr'at-i intikāl ma'nāsınadır; fethateynle de cā'izdir; yukālu: هُوَ مِنْ أَهْلِ الْأَذْهَانِ أَيُّ الْفُطْنَةِ Ve kuvvet ve zor ve tüvānāyī ma'nāsınadır; yukālu: أَذْهَانٌ Cem'leri فِي بَدَنِهِ ذَهْنٌ أَيُّ قُوَّةٌ وَشَحْمٌ [ezhān] gelir. Ve masdar olur, عَنَ ile sıalanır, bir adamın kalbini işgalle bir nesneyi unutturmak ma'nāsınadır; tekūlu: ذَهَنِي عَنَهُ ذَهْنًا أَيُّ أَنْسَانِي وَالْهَانِي

الْإِذْهَانُ [el-izhān] (hemzenin kesriyle) ve

الْإِسْتِذْهَانُ [el-istizhān] ذَهْنٌ [zihn] ma'nāsınadır; tekūlu: أَسْتِذْهَنِي عَنَهُ وَاسْتِذْهَنِي بِمَعْنَى ذَهَنِي

الْمُذَاهِنَةُ [el-muzāhenet] (مُفَاعَلَةٌ)

[mufā'alet] vezninde) Bāb-ı muğālebede müsta'meldir; fetānet ve zekā' bābında yarışmak ma'nāsınadır; tekūlu: فَاطَنِي فَكَنْتُ أَجُودَ مِنْهُ ذَهْنًا

ذُهْنٌ [Zuhn] (zāl'in zammıyla) İbn Ka'b'dır ki Mezħic kabilesinden bir batndır.

[ذ ه ب ن]

ذَهْبِنٌ [Zehben] (bā-yı muvahhade ile جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) İbn Kırdım'dır ki sahābedir.

[ذ ي ن]

الذَّيْنُ [ez-zīn] (zāl'in kesriyle) 'Ayb ma'nāsınadır; yukālu: مَا بِهِ ذَيْنٌ أَيُّ عَيْبٌ

FASLU'R-RĀ'Ī'L-MŪHMELE

(فَصْلُ الرَّاءِ الْمُهْمَلَةِ)

[ر أ ن]

رَأْنُ [reʿenne] (rā'nın ve hemzenin ve nūn-ı müşeddedenin fethiyle) **رَعْنُ** [reʿanne] maʿnāsınadır ki harf-i tereccī olan **لَعْلُ** lafzında lügattir; yukālu: **رَأْنُهُ وَرَعْنُهُ بِمَعْنَى لَعْلُهُ** Ve bu Naḍr b. Şumeyl rivāyetidir ki İmām Ḥalīl'den nakl eylemiştir.

[ر ب ن]

الرُّبُونُ [er-rebūn] (rā'nın fethiyle) ve

الأُزْبَانُ [el-urbān] ve

الأُزْبُونُ [el-urbūn] (hemzelerin zammıyla) Beyʿ ve şirā takriri için ber-vech-i peşin verilen bir mikdār akçeye denir ki halk peyʿ verdim taʿbīr ederler, min-baʿd ʿakd münfesiḥ olmaz; **عُزْبُونُ** [ʿurbūn] dahi bu maʿnāyadır.

الإِزْبَانُ [el-irbān] (hemzenin kesriyle) Bir nesne iştirāsında **رَبُونُ** [rebūn] vermek maʿnāsınadır; yukālu: **أَزْبَنْتُهُ إِذَا أَعْطَيْتُهُ رَبُونًا**

الْمُرْتَبِينُ [el-murtebin] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Bir yüksek mahal üzere mürtefiʿ olan adama denir. **إِرْتِبَانٌ** [irtibān], **إِرْتِفَاعٌ** [irtifāʿ] maʿnāsınadır.

الرُّبَانُ [er-Rubbān] (**رُمَّانٌ** [rummān] vezninde) Eceʿ nām cebel erkānından bir rükn ismidir. Ve

رُبَّانٌ [rubbān] Gemiye yürüten adama denir; yukālu: **هُوَ رُبَّانٌ السَّفِينَةِ وَهُوَ مَنْ يُجْرِيهَا**

Mütercim der ki bu Baḥr-i Kılzum ıstlāhıdır ki baḥr-i mezbūrda şāb taʿbīr olunan hacer nābit olmakla onda gemi yürüme be-gāyet düşvār olduğundan o taşları ve geminin yolunu gereği gibi bi-

len adama **رُبَّانٌ** [rubbān] itlāk ederler, her gemiye birer **رُبَّانٌ** [rubbān] alırlar, dāʾimā o geminin kıçında oturup deryāda gözetip durur, dümenci onun işāretine tābiʿ olur, **عَلَى وَجْهَكَ** ve **شِمَالَكَ** ve **يَمِينَكَ** diye iktizāsına göre çağırır, dümenci dahi muktezāsı üzere ʿamel eder, bu reʿisten başka vech-i merkūm üzere bir kimsedir, niteki meşhūdumuz olmuştur. Ve müʿellif bunu “ر,ب,ب” māddeinde reʿs-i mellāhīn ile tefsīr eylemekle terbiye ve ıslāhtan meʿhūz olduğunu telmīh eylemişti. Burada dahi zikri zāhiren ihtilāfa mebnīdir ki “رُبُونٌ” māddeinden olur, zīrā merkūmu gemici ücret-i gāliye ile istīcār ederler.

التَّرْبُونُ [et-terebbun] (**تَفَعُّلٌ** [tefaʿul] vezninde) **رُبَّانٌ** [rubbān]lık eylemek maʿnāsınadır; yukālu: **تَرَبَّنَ الرَّجُلُ إِذَا صَارَ رُبَّانًا**

الرُّبَّانِيَّةُ [er-Rubbāniyyet] (**رُمَّانِيَّةٌ** [rummāniyyet] vezninde) Benī Kelb b. Yerbūʿ cemāʿatine mahsūs bir su adıdır.

رِبَّانٌ [Ribān] (**كِتَابٌ** [kitāb] vezninde) Cerm kabilesinden bir recül adıdır. ʿArabda bundan gayrı rā-yı mühmele ile bir kimse yoktur, māʿadāsı zā-yı muʿceme iledir.

رَبِينٌ [Rebin] (fethateynle) Esmādandır, ʿAlī b. Rebin eṭ-Ṭaberī, *Kitābu'l-Emsāl* ve sāʿir baʿzı müʿellefāt sāhibidir.

أُزْبُونَةٌ [Urbūnet] (hemzenin zammıyla) Mağrib'de bir beldedir.

الرُّوَابِنُ [er-rābin] (**صَاحِبٌ** [şāhib] vezninde) **رَانَ** [rān] maʿnāsınadır; **مَوْضِعُ الرُّوَابِنِ** [mevḍiʿu'r-Rābin] **مَوْضِعُ الرِّانِ** [mevḍiʿu'r-Rān] demektir, niteki “ر,ي,ن” māddeinde zikr olunur.

[ر ت ق ن]

تَرَاتِقِينُ [Terātiqīn] (tā-yı fevkiyyenin fet-

betine katī delālet olmadığı bedihidir. Ve sāhib-i *Ḳāmūs*'un baʿzı merviyyatı istimāı takabbülünü müstelzim değildir. Ve'l-hāsıl sāhib-i *Ḳāmūs*'a tasdik isnādı mahz iftirādır, husūsan sāhib-i şerīʿat ʿaleyhi's-salātu ve's-selām hazretleri āhir-i sāl-i intikāllerinde baʿde salāti'l-işā'i'l-ahire ashāb-ı kirāma tevcih-i hitābla buyurdıkları işbu: *أَرَأَيْتَكُمْ هَذِهِ فَإِنَّ عَلَى رَأْسِ مِائَةٍ مِنْهَا لَا يَبْقَى أَحَدٌ مِّنْ مَا مِنْ نَفْسٍ مِّنْفُوسَةٍ* “hadisi kezālik” *أَرَأَيْتَكُمْ هَذِهِ فَإِنَّ عَلَى رَأْسِ مِائَةٍ مِنْهَا لَا يَبْقَى أَحَدٌ مِّنْ مَا مِنْ نَفْسٍ مِّنْفُوسَةٍ* “hadisi mūcibince o günden hisābla yüz seneye kadar karn-ı merkūmdan bir müteneffis kalmayacağı mukarrerdir. Ve garā'ibdendir ki şahs-ı mezburu kitāblarında sebt edenler esāmī-i muhtelifle ile resm eylemişler. Kimi Reten b. Kirbāl ve kimi Ebu'r-Ridā künyesi ve Reten ismi ve kimi Reten lakab ve Sāhul b. Celdīv b. Mihād ismi ve kimi Reten b. Māhūk b. Huleyde ismiyle ve kimi Rātūnā ve kimi Nūndād ismiyle yazmışlar. Hulāsa kütüb-i siyer ü tevārīh ü ehādīsin birinde bunun ism ü resmi yoktur. Ve kaldı ki zann-ı gālibim budur ki mezbur ism-i bī-müsem mā olup baʿzı düşman-ı dīn ü mezheb mekr ve desēsedir, hāzā mā zahere lenā fi hāze'l-bāb.

وَادِي رَاتُونَا [Vādī Rātūnā] (tā-yı mazmūme ile) Medīne ile Ḳubā beyinde bir vādīdir.

[ر ث ن]

الرَّوَانُ [er-rešān] (šā-yı müsellese ile *سَحَابٌ* [sehāb] vezninde) Peyderpey tekātur eden yağmur katarātına denir ki mā-beynleri gāhca sākin ve munfasıl ola; yukālu: *يَمْطُرُ الرَّوَانُ أَيِ الْقَطَارِ الْمُتَابِعَةِ مِنَ الْمَطَرِ بَيْنَهُمْ سُكُونٌ* **الرَّوَانُ** [el-muressenet] [muʿazzamet] vezninde) ve

الرَّوَانُ [el-mersūnet] [rešān] yağmış arza denir; yukālu: *أَرْضٌ مُرْتَنَةٌ وَمَرْتُونَةٌ إِذَا أَصَابَهَا رَوَانٌ*

الرَّتْرُنُّ [et-teressun] [təfʿul] [tefaʿul] vezninde) Hatun kızılca gibi yüzüne zaʿferān sürünmek maʿnāsınadır; yukālu: *تَرَّتْنَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا طَلَّتْ وَجْهَهَا بِعُغْمَرَةٍ*

[ر ث ع ن]

الْإِرْسِغْنَانُ [el-irsiʿnān] (ʿayn-ı mühmele ile *إِقْشِعْرَارٌ* [ikṣiʿrār] vezninde) Yağmur aralık vermeyip ʿumūm üzere muttasıl ve firāvān yağmak maʿnāsınadır; yukālu: *إِرْزَعَنَّ إِذَا تَسَدَّلَ الْمَطَرُ إِذَا ثَبَتَ وَجَادَ* Ve saç aşıya sarkmak maʿnāsınadır; yukālu: *إِرْزَعَنَّ الشَّعْرُ إِذَا تَسَدَّلَ* Ve bir kimse sölpüklenip zaʿf ve rehāvet peydā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: *إِرْزَعَنَّ فَلَانٌ إِذَا ضَعُفَ وَاسْتَرْخَى*

[ر ج ن]

الرُّجُونُ [er-rucūn] [ḳuʿūd] vezninde) Bir yerde mukīm olmak maʿnāsınadır; yukālu: *رَجَنٌ بِالْمَكَانِ رُجُونًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَقَامَ* Ve dābbe eve alışmak maʿnāsınadır; yukālu: *رَجَنَتِ الْإِبِلُ وَعَظِيمُهَا وَرَجَنَتْ وَرَجَنَتْ رُجُونًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالرَّوَابِعِ إِذَا أَلْفَتْ* Ve davarı merʿāya salıvermeyip hānede habs ile kemter ʿalef yedirmek yāhūd hānede alıkoyup ʿalefle beslemek maʿnāsınadır; yukālu: *رَجَنٌ دَابَّةٌ إِذَا حَسَنَهَا وَأَسَاءَ عَلَفَهَا أَوْ حَسَنَهَا فِي الْمَنْزِلِ عَلَى الْعَلَفِ* Ve davar kendisi hānede beslenir olmak maʿnāsınadır; yukālu: *رَجَنَتِ الدَّابَّةُ رُجُونًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا احْتَسِسَتْ فِي الْمَنْزِلِ عَلَى الْعَلَفِ* Ve utanmak maʿnāsınadır; yukālu: *رَجَنٌ فَلَانًا إِذَا اسْتَحْيَا مِنْهُ*

التَّرْجِينُ [et-tercīn] [tefʿīl] vezninde) Bu dahi davarı merʿāya salımayıp evde beslemek maʿnāsınadır; yukālu: *رَجَنٌ الدَّابَّةُ*

إِذَا حَبَسَهَا فِي الْمَنْزِلِ عَلَى الْعَلْفِ
الْإِرْتِجَانُ [el-irticān] [إِفْتِعَالٌ] [ifti'āl] vezninde) Bir adamın işi şūrīde ve nā-muntazam olmak ma'nāsınadır; ma'nā-yı ātīdendir; yukālu: إِذَا اخْتَلَطَ إِذَا اخْتَلَطَ أَمْرُهُمْ إِذَا اخْتَلَطَ Ve kere yağı sızdırıldıkta safvet bulmayıp top top olarak fāsīd ve tebāh olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذْتَجَنَ الرَّبْدُ إِذَا طِيحَ فَلَمْ يَصْفُ وَفَسَدَ Ve mukīm olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذْتَجَنَ بِالْمَكَانِ إِذَا أَقَامَ

الرَّجِينُ [er-recīn] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) Zehr-i kātile denir; yukālu: سَفَاهُ رَجِينًا أَي سَمًّا قَاتِلًا

الرَّجِينَةُ [er-recīnet] [سَفِينَةٌ] [sefīnet] vezninde) Cemā'at ma'nāsınadır.

الْمَرْجُونَةُ [el-mercūnet] [فُمَّةٌ] [kuffet]e denir ki içine nesne korlar, tahrīfle küfe ta'bīr olunan zarftır.

رَجَّانٌ [Reccān] [شَدَادٌ] [šeddād] vezninde) Necd ülkesinde bir vādī adıdır. Ve Fāris memleketinde bir belde adıdır, ona **أُرَجَّانٌ** [Errecān] dahi derler hemze ve rā-i müşeddede-i meftūhateynle; Aḥmed b. el-Ḥasen ve Aḥmed b. Eyyūb ve 'Abdullāh b. Muḥammed b. Şu'ayb ve birāderi Aḥmed er-Recānīyyūn el-Muḥaddiṣūn oradandır.

رُجَيْنَةٌ [Ruceynet] [جُهَيْنَةٌ] [cuheyne] vezninde) Mağrib'de bir mevzi'dir.

[ر ج ح ن]

الْإِرْجِحَانُ [el-irciḥnān] [إِفْشِعْرَانٌ] [iḫşi'rār] vezninde) Bir tarafa meyl edip ağmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذْجَحْنَ الشَّيْءُ إِذَا مَالَ Ve oynayıp harekete gelmek ma'nāsınadır; yukālu: إِذْجَحْنَ الشَّيْءُ إِذَا اهْتَزَّ Ve bir nesne birden düşmek ma'nāsınadır; yukālu: إِذْجَحْنَ الشَّيْءُ إِذَا وَقَعَ بِمَرَّةٍ oynayıp kalkımak ma'nāsınadır; yukālu:

إِذْجَحْنَ السَّرَابَ إِذَا اِرْتَفَعَ
الْمُرْجِحِينَ [el-murceḥinn] [مُطْمَعِينَ] [muṭme'inn] vezninde) Ağır nesneye denir; yukālu: جَيْشٌ مُرْجِحٌ أَي ثَقِيلٌ ve yukālu: رَحَى مُرْجِحَةٌ أَي ثَقِيلَةٌ

[ر ج ع ن]

الْإِرْجِحَانُ [el-irci'ḥnān] [إِرْجِحَانٌ] [irciḥnān] vezninde ve cemī'e-i ma'nālarında mürādıdır.

[ر خ ن]

رَخَانٌ [Reḥān] [هَبَّاءٌ] [ḥā-yı mu'ceme ile seḥāb] vezninde) Merv kazasında bir karyedir; Ḥasen b. Kāsim er-Reḥānī el-Muḥaddiṣ oraya mensūbdur.

[ر د ن]

الرُّودُنُ [er-rudn] [رَأْيٌ] [rā'nın zammıyla] Libās yeninin dibine denir ki koltuk tarafıdır; cem'i **أُرْدَانٌ** [erdān]dır; yukālu: وَسِعَ الْخَيَّاطُ رُدْنَ تُوْبِهِ أَي أَصْلَ كُمَّهِ

الْإِرْدَانُ [el-irdān] (hemzenin kesriyle) ve **التَّرْدِينُ** [et-terdīn] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) Libāsa **رُدْنٌ** [rudn] yapmak ma'nāsınadır; yukālu: أَرْدَنَ الْقَمِيصَ وَرَدْنَهُ إِذَا جَعَلَ لَهُ رُدْنًا

الْمُرْدِينُ [el-murdin] [مُحْسِنٌ] [muḥsin] vezninde) Karanuya itlāk olunur; yukālu: لَيْلٌ مُرْدِنٌ Ve bed rāyihalı müte'affin nesneye denir; yukālu: عَرَقَ مُرْدِنٌ أَي مُتَيْنٌ

الْمُرْدِينُ [el-mirden] [مِنْبَرٌ] [minber] vezninde) İplik eğirecek işe denir, **مِرْغَزٌ** [miğzel] ma'nāsına.

الرُّودُنُ [er-reden] (fethateynle) Bir nesne buruşup büzülmek ma'nāsınadır; yukālu: رَدَنَ جِلْدُهُ رَدْنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَقَبَّضَ وَتَسَّخَّجَ **رَدَنٌ** [reden] Yeni doğan veled ile çıkan eş ve son ta'bīr ettikleri nesneye denir. Ve eğirilmiş ipliğe denir. Ve **حَزٌّ** [ḥazz] dedik-

leri kumaşa denir ki su koyununun yünün-
den nesc olunur.

الرُّدُنُ [er-redn] (rā'nın fethiyle) Silāh kı-
ğıştısına denir; tekūlu: سَمِعْتُ رَدْنَ السِّلَاحِ Ve tüttürmek
ma'nāsınadır; yukālu: رَدْنَ النَّارَ رَدْنَا مِنَ الْبَابِ
رَدْنَ النَّارَ الثَّانِي إِذَا دَخَلَهُ Ve metā'ı birbiri üzere istif
eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَدْنَ الْمَتَاعَ إِذَا
نَصَّدَهُ

الرَّادِنُ [er-rādin] (şāhib [şāhib] vezninde)
Za'ferāna denir.

الأَرْدُنُ [el-erden] (aḥmer [aḥmer] vezninde)
خَزُّ [ḥazz] dedikleri kumaştan bir çeşit ku-
maş adıdır.

الأُرْدُنُّ [el-urdunn] (hemzenin ve dāl'ın
zammeleri ve nūn'un teşdīdiyle) İmızgan-
maya denir; tekūlu: أَخَذَنِي أُرْدُنُّ ثَقِيلٌ أَيُّ نُعَاسٍ
Burada الدَّالُّ وَتَشْدِيدُ الدَّالِّ nüshası galattır. Ve

أُرْدُنُّ [Urdunn] Şām ülkesinde bir memle-
ket adıdır; 'Ubāde b. Nuseyy ve Ḥakem b.
'Abdullāh ve sā'ir bazı a'fām oradandır.

الرَّادِنِي [er-rādiniyy] (şāhibiyy [şāhibiyy] vez-
ninde) Sarımtık kırmızı nesneye denir,
elma gibi; yukālu: أَحْمَرُ رَادِنِي إِذَا خَالَطَتْ حُمْرَتَهُ
ضَفْرَةً

رُدَيْنٌ [Rudeyn] زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde)
Bişr b. 'Amr b. Merşed'in feresi adıdır.

الرُّودَنَةُ [er-revdenet] دَخْرَجَةٌ [dahrecet]
vezninde) Pek yorulup bī-tāb olmak
ma'nāsınadır; yukālu: رَوَدَنَّ الرَّجُلُ إِذَا أَعْيَا

الْإِرْتِدَانُ [el-irtidān] اِئْتِعَالٌ [ifti'āl] vez-
ninde) İplik eğirmek için iğ edinmek
ma'nāsınadır; yukālu: اِزْتَدَنَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا اتَّخَذَتْ
مِرْدَانًا

الْمَرْدُونُ [el-merdūn] İğlenmiş nesneye de-
nir; yukālu: غَزَلَ مَرْدُونٌ أَيُّ مَوْضُوعٌ

رُدَيْيِي [Rudeyniyy] زُبَيْرِيٌّ [zubeyriyy] vez-

ninde) Bir recül ismidir. Şārih der ki رُمْحُ
رُدَيْيِي [rumḥun Rudeyniyy] رُدَيْيَةٌ [Rudeynet]
nām bir hatuna nisbet olunur ki zevciyle
rimāh takvīm eder idi.

[ر ذ ن]

رَدَانٌ [Rezān] (zāl-ı mu'ceme ile سَحَابٌ
[seḥāb] vezninde) İrān'a Nesā nām şehir
kazasında bir karye adıdır.

رَادَانٌ [Rāzān] Bir mevzi'dir.

إِبْنُ رَادَانَ [İbn Rāzān] 'Abdullāh b.
Muḥammed'dir ki kurrā zümresinden-
dir. Ve bu ferddir, ya'nī bu künyede gayrı
yoktur.

الرُّوْدَنَةُ [er-revzenet] رَوْدَنَةٌ [revdenet] vez-
ninde ve mürādıfidir ki zıkr olundu.

الرَّادِنَاتُ [er-rāzināt] (zāl'ın kesriyle) Şeh-
rin rüstāklarına denir.

[ر ز ن]

الرُّوزُنُ [er-rezn] (rā'nın fethi ve zā-yı
mu'cemenin sükūnuyla) Şol yüksek yere
denir ki oturaklı ve çukursu olmakla yağ-
mur suyu akmayıp irkilir ola; cem'i رُزُونٌ
[ruzūn] ve رِزَانٌ [rizān] gelir, كِتَابٌ [kitāb]
vezninde.

الرُّوزِنُ [er-rizn] (rā'nın kesriyle) Nāhiye ve
cānib ma'nāsınadır.

الرُّوزِنَةُ [er-riznet] (rā'nın kesriyle) Su irkile-
cek yere denir; cem'i رِزَانٌ [rizān]dır, cibāl
gibi.

الرُّوزَانَةُ [er-rezānet] كَرَامَةٌ [kerāmet] veznin-
de) Ağır olmak ma'nāsınadır; yukālu: رَزُنٌ
الشَّيْءُ وَالرَّجُلُ رَزَانَةٌ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا وَقُرَّ

الرُّوزَيْنُ [er-rezīn] أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Ağır
nesneye ve vakār ve temkīn sāhibi adama
denir; mü'ennesi رِزَانٌ [rezān]dır, سَحَابٌ
[seḥāb] vezninde. Ve

رَزِينٌ [Rezīn] Esmādandır.

الرَّوْزَنُ [er-rezn] [وَزْنٌ] [vezn] vezninde) Bir nesnenin ağırlığını bilmek için el ile yukarı kaldırmak ma'nāsınadır ki el tartısı ta'bir olunur; yukālu: رَزَنَهُ رَزْنًا مِنَ الْبَابِ Ve ikāmet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَزَنَ بِالْمَكَانِ إِذَا أَقَامَ

الْأَرْزَنُ [el-erzen] [أَحْمَرٌ] [aḥmer] vezninde) Bir şecer ismidir ki pek saht ve sulb olur; bu şecer acı badem ağacı olacaktır. Ve

أَرْزَنُ [Erzen] Ermīniye ülkesinde bir belde adıdır ki أَرْزَنُ الرُّومِ [Erzenu'r-Rūm] demekle ma'rūftur, hālen Erzurum dedikleri beldedir; muhaddisinden 'Abdullāh b. Ḥadīd el-Erzenī ona mensūbdur. Kezālik Ermīniye'de bir şehir-i āher ismidir ki Ḥilāt kurbündedir ve hālen harābedir. Ve **دَشْتُ الْأَرْزَنِ** [Deštu'l-Erzen] Şīrāz ile Kāzerūn beyninde bir 'azīm ovanın ismidir.

الرَّوْزَنَةُ [er-revzenet] [جَوْهَرَةٌ] [cevheret] vezninde) Pencereye denir; yukālu: فَتَحَ بِالْبَيْتِ رَوْزَنَةً أَي كُؤَةٌ

التَّرْزُونُ [et-terezzun] [تَفْعُلٌ] [tefa'ul] vezninde) İzhār-ı vakār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَرَزَنَ الرَّجُلُ إِذَا تَوَقَّرَ

أَرْزَنْجَانُ [Erzencān] (hemze-i meftūha ile) Rūm ülkesinde bir belde adıdır, hālen Erzurum semtinde ma'mūrdur.

أَرْزَنْجَانُ [Erzenān] (hemze-i meftūha ile) İsfahān kazāsında bir karyedir.

التَّرْزَاؤُنُ [et-terāzun] [تَفَاعُلٌ] [tefa'ul] vezninde) İki nesne birbirine mukābil olmak ma'nāsınadır; yukālu: الْجَبَلَانِ يَتَرَاؤَانِ أَي يَتَنَاوَحَانِ

الْمُرَازَنَةُ [el-murāzenet] [مُفَاعَلَةٌ] [mufa'alet] vezninde) Dostluk eylemek ma'nāsınadır;

ve minhu yukālu: هُوَ مُرَازَنَةٌ أَي مُحَاَلَةٌ

[ر س ن]

الرَّوْسِنُ [er-resen] (fethateynle) İpe denir, حَبْلٌ [ḥabl] ma'nāsına. Ve davarın burnu üzerine geçirdikleri yulara denir; cem'i أَحْبُلٌ [aḥbul] vezninde. Şārih der ki Fārisīde dahi resen ipe denir, tevāfuk kabīlinden olmak aglebdir. Ve ba'zılar ta'ribine zāhib oldular.

الرَّوْسِنُ [er-resn] (rā'nın fethiyle) Davara yular kılmak ma'nāsınadır; yukālu: رَسَنَ الدَّابَّةَ رَسْنًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا جَعَلَ لَهَا رَسْنًا

الْإِرْسَانُ [el-irsān] (hemzenin kesriyle) رَسْنٌ [resn] ma'nāsınadır. Ba'zılar dedi ki رَسْنٌ [resn] dābbeyi ipe bağlamak ve إِرْسَانٌ [irsān] yular kılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَرَسَنَ الدَّابَّةَ إِذَا شَدَّهَا بِرَسَنِ

الْمَرْسِنُ [el-mersin] [مَجْلِسٌ] [meclis] vezninde) ve

الْمَرْسِنُ [el-mersin] [مُقْعَدٌ] [maq'ad] vezninde) Burna itlāk olunur; yukālu: مَا أَحْسَنَ مَرْسِنَةً وَمَرْسِنَةٌ أَي أَنْفَهُ

رَسْنٌ [Resn] (rā'nın fethiyle) Esāmīdendir: Resn b. 'Amr, Ṭayyī kabīlesi ricālindedir. Ve Resn b. 'Āmir, Ezd kabīlesindedir. Ve Ḥārīş b. Ebī Resen fethateynledir.

الْأَرْسَانُ [el-ersān] (hemzenin fethiyle) Dürüş ve sulb olan arzılara denir.

الرَّاسِنُ [er-rāsen] [يَاسِمٌ] [yāsem] vezninde) Lafz-ı Fārisīdir, 'Arabīde قَنَسٌ [qanes] dedikleri nebāta denir ki Türkīde andız dedikleridir, niteki "ق،ن،س" māddeinde zikr olundu.

[ر س ت ن]

رَسْتَنُ [Resten] [جَفَعَرٌ] [ca'fer] vezninde) Ḥamā ile Ḥimş beyninde bir belvedir; muhaddisînden 'İsā b. Suleym er-Restenî oradandır.

[ر ش ن]

الرَّاشِنُ [er-rāşin] (şīn-i mu'ceme ile صَاحِبٌ [şāhib] vezninde) Sofradaki ta'āmı sü-pürü ekl eder olan inhana denir; yukālu: رَجُلٌ رَاشِنٌ أَيْ مَقَمٌ Burada مُقِيمٌ nüshaları galattır. Ve şākirdlere verilen şerbetlik ta'bīr ettikleri bahşişe denir ki Fārisīde şākirdāne derler; yukālu: أَعْطَاهُ رَاشِنًا وَهُوَ مَا يُرْضَخُ لِتَلْمِيزِ الصَّانِعِ Ve dalkavuğa denir, kāsē-līs ma'nāsına; yukālu: هُوَ رَاشِنٌ لَهُمْ أَيْ طَفْمِيلِيٌّ Ve 'Abdullāh b. Muḥammed er-Rāşinī el-Edīb, Ḥarīrī'nin şākirdi idi.

الرَّشْنُ [er-reşn] (rā'nın fethiyle) ve

الرُّشُونُ [er-ruşūn] [فُعُودٌ] [ku'ūd] vezninde) Bir kimse tufeylī olmak ma'nāsınadır; yukālu: رَشَنٌ فَلَانٌ رَشْنَا وَرُشُونًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا تَطَقَّلَ Ve kelb başını kaba sokup yalamak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا الْكَلْبُ فِي الْإِنَاءِ إِذَا أَدْخَلَ رَأْسَهُ فِيهِ Ve

رَشْنٌ [reşn] Nehr ve cedvelden su alacak gediğe denir; kezālik limana denir, fetha-teynle de lügattir.

رُشَيْنٌ [Ruşeyn] [زُبَيْرٌ] [zubeyr] vezninde) Curcān'da bir karyedir; a'lāmdan İdrīs b. İbrāhīm er-Ruşeynī el-Curcānī ondandır.

الرَّوْشَنُ [er-revşen] [جَوْهَرٌ] [cevher] vezninde) Pencereye denir; yukālu: فَتَحَ بِالْبَيْتِ رَوْشَنًا أَيْ كَوَّةً Şārih der ki رَوْزَنٌ [revzen] ve رَوْشَنٌ [revşen] Fārisīden mu'arreblerdir.

الرَّشُونُ [er-reşūn] [صَبُورٌ] [şabūr] vezninde) Hānede mahbūs olmayıp dā'imā otlayıp gezen koyunlara denir; yukālu: غَنَمٌ رَشُونٌ

أَي رِتَاعٌ

[ر ص ن]

الرَّضْنُ [er-raşn] (rā'nın fethi ve şād'ın sükūnuyla) Bir nesneyi ikmāl ve itmām eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَضْنَهُ رَضْنًا مِنْ رَضْنَهُ بِلِسَانِهِ إِذَا شَتَمَهُ

الرِّزْصَانُ [el-irşān] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi muhkem ve üstivār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَرَضْنَهُ إِذَا أَحْكَمَهُ

الرَّضَانَةُ [er-reşānet] [سَلَامَةٌ] [selāmet] vezninde) Bir nesne muhkem ve üstivār olmak ma'nāsınadır; yukālu: رَضْنُ الشَّيْءِ رَضَانَةٌ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا اسْتَحْكَمَ

الرَّزْصِينُ [er-reşīn] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) Muhkem ve üstivār olan nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ رَاصِنٌ أَيْ مُحْكَمٌ Ve yār ve hem-deminin işini görmeğe sār ve müsā'id olan ehl-i mürū'ete denir; yukālu: هُوَ رَاصِنٌ أَيْ حَفِيٌّ بِحَاجَةِ صَاحِبِهِ Ve veca' ve derd ve ele-mi olan adama denir; yukālu: هُوَ رَاصِنٌ أَيْ مُوجِّعٌ مُتَأَلِّمٌ Ve

رَاصِينَا الْفَرَسِ [reşīna'l-feres] At kısmının dizlerinde olan sinirlerin ki paçasıyla kol-ları beyninde parmak parmak mürekkebdir, uçlarına denir.

الرَّتْرَاصِينُ [et-terşīn] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) Bir nesneyi vech-i tahkīk üzere bilmek ma'nāsınadır; yukālu: رَضْنُ الشَّيْءِ مَعْرِفَةٌ إِذَا وَغَلَبَهُ رَضْنٌ لِي هَذَا الخَبَرُ أَيْ حَقَّقَهُ

الرَّمْرُصُونُ [el-merşūn] Na'1 kesilmiş yā damga vurulmuş 'uzva denir; yukālu: سَاعِدٌ مَرْمُصُونٌ أَيْ مَوْسُومٌ

الرَّمْرُصَانُ [el-mirşān] [مِنْبَرٌ] [minber] vezninde) Dağlağıya denir ki onunla devābba dāğ ve damga basılır.

الْأَرْصَانُ [el-Erṣān] (hemzenin fethiyle) Belhāriṣ b. Ka'b yurdunda bir mevzi'dir.

[ر ض ن]

الْمَرْضُونُ [el-merḍūn] (ḍād-ı mu'ceme ile) Kaldırım taşı gibi birbirine yanaştırılıp sıra sıra dizilmiş binā ve sā'ir nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ مَرْضُونٌ أَيُّ شِبْهُ مَنْضُودٍ مِنْ حِجَارَةٍ وَنَحْوِهَا يَضْمٌ بَعْضُهَا إِلَى بَعْضٍ فِي بِنَاءٍ وَغَيْرِهِ

[ر ط ن]

الرَّطَانَةُ [er-reṭānet] (ṣḥābet) [seḥābet] ve kitābet) [kitābet] veznlerinde) 'Arabī lisāndan gayrı lisānla tekellüm eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَطْنٌ لَهُ رَطَانَةٌ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا تَكَلَّمَ بِالْعَجْمِيَّةِ

الْمُرَاتِنَةُ [el-murāṭenet] (mufā'alet) [mufā'alet] vezninde) Bu dahi bir adama 'Arabīden başka lisānla tekellüm eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَاتِنَةٌ إِذَا كَلَّمَهُ بِالْعَجْمِيَّةِ

التَّرَاتُنُ [et-terāṭun] (tefā'ul) [tefā'ul] vezninde) 'Arabīden gayrı lisānla söyleşmek ma'nāsınadır; yukālu: تَرَاتُنُوا إِذَا تَكَلَّمُوا بِالْعَجْمِيَّةِ

الرُّطَيْنَا [er-ruṭṭaynā] (musaggar bünyesi ve ṭā'nın teşdidi ve ba'zen tahfifiyle) Söze denir; yukālu: مَا رُطَيْنَاكَ هَلِهُ أَيُّ مَا كَلَّمْتُكَ *Nihāye*'de kināye ile olan ve ba'zı kimseler beyninde hāssaten masnū' olan söze dahi itlāk olunur ki sā'irleri onu fehm eylemezler.

الرَّطَانَةُ [er-raṭṭānet] [ṣeddādet] [ṣeddādet] vezninde) ve

الرُّطُونُ [er-reṭūn] (ṣabūr) [ṣabūr] vezninde) Birbirine yoldaş olarak çok olup ve sāhibleri yanlarında kesret üzere olan develere denir; bir mahalden müteferrik deveciler cem'iyetle bir semte giderken istihāblarında olan çok develer olacaktır.

[ر ع ش ن]

الرَّعْشَنُ [er-ra'ṣen] (ṣīm-i mu'ceme ile) [ca'fer] vezninde) Korkak, cebān ma'nāsınadır; nūn'u zā'iddir. Ve cüst ve çabuk devekuşuna ve deveye denir; mü'ennesi رَعَشَنَةٌ [ra'ṣenet]tir. Ve Murād kabilesine mahsūs bir feres adıdır.

الرَّعْشَنَةُ [er-Ra'ṣenet] Benū Ebī Bekr b. Kilāb'dan şu'be olan Benū 'Amr b. Ḳurayz cemā'ati yurdunda bir su adıdır; melik-i Ḥimyer olan Ra'ṣen ismiyle müsemmadır.

[ر ع ن]

الْأَرْعَنُ [el-er'an] (aḥmer) [aḥmer] vezninde) Ne söylediğini bilmez bön ve salkı ve çolpa adama denir; mü'ennesi رَعْنَاءُ [ra'nā]dır; yukālu: رَجُلٌ أَرْعَنٌ وَامْرَأَةٌ رَعْنَاءٌ أَيُّ الْأَهْوَجِ فِي مَنَاطِقِهِ الْأَحْمَقِ الْمُسْتَرْحِي

Müellif *Başā'ir*'de dedi ki bu mādde أَنْفُ رَعْنٌ الْجَبَلِ [enfu'l-cebel] ma'nāsına olan رَعْنٌ [ra'n] lafzından me'hūzdur ki bir tarafa meyl ve ta'avvüci olur. Ve işbu تَقُولُوا ﴿لَا تَقُولُوا رَاعِنًا﴾ ayet-i kerimesinde ki رَاعِنًا lafzından nehyi mutazammındır, Yehūd tā'ifesi Peygamber-i güzīn 'aleyhi's-selām hazretlerine اِحْمَطْنَا diyecek yerde رَاعِنًا derler idi ki murā'āt [murā'āt]tan emrdir. Habīsler telvīn-i hafī ile ihfā ederek رَعْنَاءُ [ra'nā] derler idi ki murādları أَرْعَنُ [er'an]ın te'nisiyle hāṣā izdirā ve tehekküm idi, Hak celle ve 'alā habībini sıyāneten o mel'unların murādlarını i'lāmla zecr ve nehy eyledi. Ve

أَرْعَنُ [er'an] Şol 'askere denir ki dağın burunu gibi bir semte doğru taşkın fazlası ola; yukālu: جَيْشٌ أَرْعَنٌ أَيُّ لَهُ فُضُولٌ

الرُّعُونَةُ [er-ru'ūnet] (ḡumūmet) [ḡumūmet] vezninde) ve

الرَّعْنُ [er-reʿan] (fethateynle) Bir adam bön ve salkı ve çolpa olmak maʿnāsınadır; yukālu: رَعْنَ الرَّجُلُ وَرَعْنَ وَرَعْنَ رُعُونَهُ وَرَعْنَا مِنْ: الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالرَّابِعِ وَالْخَامِسِ إِذَا كَانَ أُرْعَنَ

مَا أُرْعَنُهُ [mā erʿanehu] Fiʿl-i taʿaccübüdür, ne ʿaceb çolpa ve ahmak adamdır demektir.

الرَّعْنُ [er-raʿn] (rā'nın fethiyle) Güneş dimāga teʿsîr eylemekle adam süst olup bayılmak maʿnāsınadır; yukālu: رَعْنَتُهُ رَعْنَتُهُ الشَّمْسُ رَعْنًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا آَلَمَتْ دِمَاغَهُ فَاسْتَرْخَى عَلَيْهِ وَعُشِيَ عَلَيْهِ Ve

رَعْنٌ [raʿn] Dağın ilerisinden burun gibi çıkan sivriye denir; cem'i رُعُونٌ [ruʿūn] ve رَعَانٌ [riʿān] gelir rā'nın kesriyle. Ve uzun uzadı dağa denir. Ve Hicāz'da bir mevziʿ adıdır. Ve Baḥreyn'de bir mevziʿ adıdır. Ve tarik-i Hicāz'da Başra'da Ḥafru Ebī Mūsā kurbünde bir mevziʿ adıdır.

رُعَيْنٌ [Zū Ruʿayn] [zubeyr] vezninde) Ḥimyer mülükundan birinin lakabıdır. Ve

رُعَيْنٌ [Ruʿayn] Melik-i mezbûrun binâkerdesi bir hısn yâhūd o hısnın mahal-li olan dağın adıdır. Ve Yemen'de bir nâhiye ismidir.

الرَّعِينُ [er-reʿīn] [emīr] vezninde) رَعِيلٌ [reʿīl] maʿnāsınadır ki bir mikdârca at sürüsüne denir.

الرَّعُونُ [er-reʿūn] [şabūr] vezninde) Saht ve şedîd nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ رَعُونٌ أَيْ شَدِيدٌ Ve gecenin karanlığına denir; yukālu: حَرَجُوا فِي رَعُونِ اللَّيْلِ أَيْ فِي ظُلْمَتِهِ Ve bir yerde karâr eylemez olan kesîrî'l-hareke adama denir; yukālu: رَجُلٌ رَعُونٌ أَيْ كَثِيرُ الْحَرَكَةِ

رَعْنٌ [reʿanne] (rā'nın ve ʿayn'ın ve nūn-ı müşeddedenin fethiyle) Harf-i tereccî olan لَعْلٌ kelimesinde lügattir; yukālu: رَعْنٌ

زَيْدًا قَائِمٌ أَيْ لَعْلٌ زَيْدًا

الرَّعْنَاءُ [er-raʿnāʿ] [ḥamrāʿ] vezninde) أُرْعَنُ [erʿan] kelimesinin müʿennesidir, bön ve gevşek ve salkı hatuna denir; yukālu: اِمْرَأَةٌ رَعْنَاءٌ أَيْ هَوَجَاءٌ فِي مَنْطِقِهِ حَمَقَاءٌ مُسْتَرْخِيَةٌ Lisān-ı şuʿarâda mahbûbeyi رَعْنَاءُ [raʿnāʿ] ile tavsîf istirhâdan nâşî nihâl-i tâze gibi temâyülü ʿtibârıyladır. Ve

رَعْنَاءُ [Raʿnāʿ] Başra şehrinin lakabıdır, dağın enfine teşbihen, zîrâ Cezîretü'l-ʿArab'dan öteye yâhūd ʿIrâq'tan beriye takaddüm eylemiştir. Ve Tâʾif'te bir türlü üzüüm ismidir.

[ر ع ن]

الرَّعْنُ [er-raġn] (rā'nın fethi ve ġayn-ı muʿcemenin sükûnuyla) Bir sözü dinleyip kabûl etmek maʿnāsınadır ki söz eslemek taʿbîr olunur; yukālu: رَعْنَ إِلَيْهِ رَعْنًا مِنَ الْبَابِ وَ صَفَا وَ هُزُرٌ إِذَا أَضَعَى إِلَيْهِ قَابِلًا فُلَانٌ يَأْكُلُ وَيَشْرَبُ فِي نِعْمَةٍ Ve tamaʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: رَعْنَ فِيهِ إِذَا طَمَعَ

الْإِرْغَانُ [el-irġān] (hemzenin kesriyle) Bu dahi söz eslemek maʿnāsınadır; yukālu: أُرْعَنَ إِلَيْهِ بِمَعْنَى رَعْنَ أُرْعَنَهُ إِذَا أَرَادَ أَنْ يَأْكُلَ وَ يَشْرَبَ فِي نِعْمَةٍ Ve bir işi kolaylamak maʿnāsınadır; yukālu: أُرْعَنَ الْأَمْرَ إِذَا هَوَّنَهُ

الرَّعْنَةُ [er-raġnet] [temret] vezninde) Yürümesi āsān, düz ve mülâyim yere denir; yukālu: أَرْضٌ رَعْنَةٌ أَيْ سَهْلَةٌ

رَعْنٌ [reġanne] (rā'nın ve ġayn'ın ve nūn-ı müşeddedenin fethiyle) رَعْنٌ [reʿanne] gibi لَعْلٌ lafzında lügattir ki harf-i tereccîdir; yukālu: رَعْنًا تَكْرِمِي أَيْ لَعْلًا

مَرْغِينَانٌ [Merġīnān] (mīm'in fethi ve ġayn'ın kesriyle) Māverāünnehr'de bir

beldedir; sāhib-i *Hidāye* İmām ‘Alī b. Muḥammed el-Merġinānī ondandır.

[ر ف ن]

الرَّفْنُ [er-refn] (rā'nın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Yumurtaya denir; بَيْضُ [bayḍ] ma'nāsına. Şārih der ki bu nüshalar galattır, savāb olan بَيْضُ [nebḍ] olmaktadır nūn-ı meftūha ve bā-i sākine ile.

الرِّفْنُ [er-rifenn] (حَدَبٌ [hidebb] vezninde) Uzun kuyuklu ata denir; yukālu: فَرَسٌ رِفْنٌ أَيْ الطَّوِيلُ الدَّنْبِ

الرِّفَانَةُ [er-rāfinet] Pek taşkın, nāz ve şīve ile hīrāmān olan nigāra denir; yukālu: اِمْرَأَةٌ رِافَنَةٌ أَيْ مُتَسَخِّرَةٌ فِي بَطْرِ

الرِّفَانُ [er-rifān] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Hurde katreli yağmura denir; yukālu: اَمْطَرَ السَّحَابُ رِفَانًا أَيْ رَدَادًا

الرُّفَائِنَةُ [er-rufe'nīnet] [ṭume'nīnet] vezninde) Pek hoş dirlige denir; yukālu: هُوَ فِي رُفَائِنَةٍ أَيْ فِي غَضَارَةِ الْعَيْشِ

الرِّفَانَانُ [el-irfinān] [iṭmīnān] vezninde) Bir kimse tevahhüşle kaçıp gittikten sonra sükūnet ve ārām bulmak ma'nāsınadır; yukālu: اِرْفَانُ الرَّجُلِ إِذَا نَفَرَ ثُمَّ سَكَنَ Ve süist ve za'if olmak ma'nāsınadır; yukālu: اِرْفَانُ الرَّجُلِ إِذَا ضَعُفَ وَاسْتَرْخَى Ve bir adamın öfkesi savuşmak ma'nāsınadır; yukālu: اِرْفَانٌ غَضَبُهُ إِذَا زَالَ

[ر ف ه ن]

الرُّفَهْنِيَّةُ [er-rufehniyet] [bulehniyet] vezninde) Vüs'at-ı ‘ayş ve refāh ve huzūr ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ فِي رُفَهْنِيَّةٍ أَيْ سَعَةٍ الْعَيْشِ وَرَفَاعِيَّةٍ

[ر ق ن]

الرَّقُونُ [er-reḳūn] (ḳāf'la şabūr [şabūr] vezninde) ve

الرِّقَانُ [er-riḳān] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) ve **الرِّقَانُ** [el-irḳān] (hemze-i meksüre ile) Kınaya denir, حِنَاءٌ [ḥinnā] ma'nāsına. Ve za'ferāna denir.

التَّرْقُونُ [et-terakḳun] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Hatun kına yakınmak kezālīk za'ferān sürünmek ma'nālarıdır; yukālu: تَرَقَّنَتْ الْمَرْأَةُ إِذَا اخْتَضَبَتْ بِالرَّقُونِ أَيْ الْحِنَاءِ وَالرَّغَمَرَانِ

الرِّرْقَانُ [el-irḳān] (hemzenin kesriyle) Saça ve sakala kına yakmak yāhūd za'ferān sürmek ma'nāsınadır; yukālu: اَرَقَّنَ لِحْيَتَهُ إِذَا خَضَبَهَا بِالرَّقُونِ Ve ta'amı yağa kandırmak ma'nāsınadır; yukālu: اَرَقَّنَ الطَّعَامَ إِذَا رَوَاهُ Ve za'ferān sürünmek ma'nāsınadır; yukālu: اَرَقَّنَ الرَّجُلُ إِذَا تَضَمَّخَ بِالرَّغَمَرَانِ

التَّرْقِينُ [et-terḳīn] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bu dahi saça yā sakala kına yakmak ve za'ferān sürmek ma'nāsınadır; yukālu: رَقَّنَ إِذَا خَضَبَهَا بِالرَّقُونِ Ve kumaş makülesi nesneye nişān komak ma'nāsınadır; yukālu: رَقَّنَهُ بِمَعْنَى رَقَمَهُ Ve kitabette satırları sık sık yazmak ma'nāsınadır; yukālu: رَقَّنَ إِذَا قَارَبَ بَيْنَ سَطُورِهِ

Ve yazıya mütebeyyen olmak için nokta ve hareke vaz'eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَقَّنَ الْخَطَّ إِذَا نَقَطَهُ وَأَعْجَمَهُ Ve yazıyı güzel ve müzeyyen yazmak ma'nāsınadır; yukālu: رَقَّنَ الْكِتَابَ إِذَا حَسَبَهُ وَرَقَّنَهُ Ve hisāb defterinde ba'zı mahallī karalamak ma'nāsınadır, tā ki o saḥīfe müsvedde olup mübeyyeza olmadığı ma'lūm ola, esāmī resid eylemek gibi, niteki تَرْقِيمٌ [terḳīm] bu ma'nāyadır; hālen aklāmda kaydını terkīn eylemek ta'biri bu ma'nadandır ve bu hidāb ma'nāsından me'hūzdur; yukālu: رَقَّنَ مَوْضِعًا فِي الْحِسَابِ إِذَا سَوَّدَهُ لِئَلَّا يَتَوَهَّم أَنَّهُ بَيْضٌ

الْمَرْقُونُ [el-merḳūn] [merḳūm] vezninde ve mürādifidir; yukālu: كِتَابٌ مَرْقُونٌ أَيْ

مَرْقُومٌ

الرَّقِيْنُ [er-rekīn] (أَمِيْرٌ [emīr] vezninde) Ak-çeye itlāk olunur; tekülü: أَعْطَانِي رَقِيْنَا كَثِيْرًا أَيّ دِرْهَمًا

الرَّاقِنَةُ [er-rāqinet] Beşeresi rengin ve dilber hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ رَاقِنَةٌ أَيّ الْحَسَنَةُ Ve dā'imā kına yakını olan hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ رَاقِنَةٌ أَيّ مُحْتَضِبَةً

الرَّقَانُ [er-reqān] (فِثْهَاتِيْن) Hāssaten kartal yumurtasına denir.

الرِّقْيَانُ [el-irīqān] (إِفْتِيْعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Zaferān sürünmek ma'nāsınadır; yukālu: إِرْتَقْنَ فُلَانٌ إِذَا تَصَمَّحَ بِالرَّغْمَرَانِ

[ر ك ن]

الرُّكُونُ [er-rukūn] (فُعُوْدٌ [fu'ūd] vezninde) Bir nesneye samīmī meyl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَكَنَ إِلَيْهِ وَرَكَنَ رُكُونًا مِنْ النَّبَابِ الْأَوَّلِ وَالرَّابِعِ وَالثَّلَاثِ إِذَا مَالَ إِلَيْهِ وَسَكَنَ Şārih der ki bāb-ı sālīs tedāhül-i lügateyn bābindandır yāhūd şāzdır.

الرُّوْكُنُ [er-rukun] (rā'nın zammıyla) Bir nesnenin pek kavī ve muhkem olan cānibine ve köşe ve dıl'ma denir; yukālu: ظَهْرُهُ فِي رُكْنٍ وَهُوَ الْجَانِبُ الْأَفْوَى Ve Yemāme'de bir mevzi' adıdır. Ve emr-i 'azīm ma'nāsınadır. Ve medār-ı kuvvet olan nesneye itlāk olunur, melik ve māl ve asker ve mütte'allakāt gibi; yukālu: لَهُ رُكْنٌ شَدِيْدٌ وَهُوَ مَا يُقْوَى بِهِ مِنْ مَلِكٍ وَجُنْدٍ Ve 'izz ve mene'a ve haşem ve şevkete itlāk olunur; yukālu: لَهُ رُكْنٌ أَيّ عِزٌّ وَمَنْعَةٌ

الرَّوْكُنُ [er-rekn] (rā'nın fethiyle) ve

الرُّوْكِيْنُ [er-rukeyn] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Pek iri fāreye denir.

الرَّتْرُكُّنُ [et-terekkun] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Bir adam kuvvet ve şiddet bulmak ma'nāsınadır; yukālu: تَرَكَّنَ الرَّجُلُ إِذَا اشْتَدَّ Ve vakār ve temkīn peydā eylemek

ma'nāsınadır; yukālu: تَرَكَّنَ فُلَانٌ إِذَا تَوَفَّرَ

الرَّمْرُكُنُ [el-mirken] (مِئْبَرٌ [minber] vezninde) Ma'rūf kaba denir ki leğen ta'bīr olunan kaptır, tagāre dahi denir.

الرَّرَكِيْنُ [er-rekīn] (أَمِيْرٌ [emīr] vezninde) Her cānibi 'ālī ve ser-bülend olan dağa denir; yukālu: جَبَلٌ رَكِيْنٌ أَيّ الْعَالِي الْأَرْكَانِ Ve vakār ve temkīn sāhibi adama denir; yukālu: رَجُلٌ رَكِيْنٌ أَيّ رَزِيْنٌ

الرَّرَكَانَةُ [er-rekānet] (سَلَامَةٌ [selāmet] vezninde) ve

الرَّرَكَانِيَّةُ [er-rekāniyet] (رَفَاهِيَّةٌ [refāhiyet] vezninde) ve

الرَّرُكُونَةُ [er-rukūnet] (عُمُوْمَةٌ [umūmet] vezninde) Vakār ve temkīn sāhibi olmak ma'nāsınadır; yukālu: رَكَنَ الرَّجُلُ رَكَانَةً وَرَكَانِيَّةً وَرُكُونَةً مِنَ النَّبَابِ الْخَامِسِ إِذَا زُرْنَ وَوَفَّرَ

الرُّرْكُونُ [el-urkūn] (أُسْلُوْبٌ [uslūb] vezninde) Zī-şān olan boy beyine ve köy ağasına denir.

رُكَانَةٌ [Rukānet] (سُمَامَةٌ [sumāmet] vezninde) İbn 'Abd-i Yezīd'dir ki sahābīdir, be-gāyet zūr-mend idi, Nebiyy-i ekrem 'aleyhi's-selām hazretleri onunla musāra'a edip iki def'a gālib oldular. Ve Rukāne el-Mışrī el-Kindī ki pederi nā-ma'lūmdur, sohbetinde ihtilāf olundu.

رُكَانٌ [Rukān] (غُرَابٌ [gurāb] vezninde) Ve

رُكَيْيْنٌ [Rukeyn] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Esāmīdendir.

[ر م ن]

الرَّرْمَانُ [er-rummān] (زُنَّارٌ [zunnār] vezninde) Fevākihten nara denir ki ma'ruftur; müfredi رُمَّانَةٌ [rummānet]tir. Üç nev' olur, tatlı ve ekşi ve müzz olur ki tatlı ile ekşi beyninde olur, mayhoş ve lufan ta'bīr olunur. Tatlısı tabī'atı ve su'ālī müleyyindir.

Ve ekşi nev'î ale'l-akstir. Ve lufan nev'î iltihāb-ı mi'deye ve veca'-ı fu'āda nāfi'dir. Ve narın elma gibi altı gūne ta'cı vardır. Ve rikkat ve letāfetinden ve sūr-at-ı inhilālinden fī-zātihi be-gāyet memdūh meyvedir. Şārih der ki ba'zılar nūn'unun asliyye olmasına zāhib oldu ki vezni فُعَالٌ [fu'āl] olur lākin me'hazını beyān eylemediler. Ve İmām Ḥalīl nūn'unun ziyādesine zāhib oldu ki "ر،م،م" maddesindedir, cem' ma'nāsınadır, vezni فُعَالٌ [fu'āl]dir.

رُؤْمَانُ السَّعَالَى [rummānu's-se'ālā] (sīn'in fethiyle) Ak haşhāşa denir yāhūd ondan bir kısımdır.

رُؤْمَانُ الْأَنْهَارِ [rummānu'l-enhār] هَيُوفَارِيقُونَ [heyūfāriqūn] dedikleri dārūnun nev'î kebīrine denir, Türkide kılıç otu ve yara otu ve koyun kıran dedikleri nebattır ki hūfārīkūn dahi derler.

الرُّؤْمَانَتَانِ [er-Rummānetān] Hecer kurbünde bir mevzi' adıdır.

قَصْرُ الرُّؤْمَانِ [Kaşru'r-Rummān] Vāsiṭ şehrinde bir mevzi'dir; muhaddisinden Ebū Hāşim Yaḥyā b. Dīnār ve 'Alī b. 'Īsā en-Naḥvī ve Şadaqa ve Ḥasen b. Maşūr ve 'Abdulkerīm b. Muḥammed ve Ṭalḥa b. 'Abdusselām ve Muḥammed b. İbrāhī er-Rummāniyyūn oraya mensūblardır.

الْمَرْمَنَةُ [el-mermenet] مَرْحَلَةٌ [merḥalet] vezninde) Narlığa denir.

رَمَّانٌ [Remmān] شَدَادٌ [şeddād] vezninde) İbn Ka'b'dır ki Mezḥic kabīlesindedir. Ve Remmān b. Mu'āviye, Sekūn kabīlesindedir. Ve Remmān, Ṭayyi' kabīlesi diyārında bir dağın adıdır.

إِرْمِينِيَّةٌ [İrmīniyet] (hemzenin kesri ve yā-yı ahīrenin tahfifi ve kalīlen teşdidiyle) Rūm ülkesinde bir memleket adıdır yāhūd dört

iklīmden ya'nī ülkeden ibārettir yāhūd bir-birine muttasıl dört memlekettir ki herbirine اِرْمِينِيَّةٌ derler; nisbetinde اِرْمِينِيَّةٌ [Ermeniyy] denir hemzenin ve mīm'in fethiyle ki tagyīr-i niseb kabilindedir. Kütüb-i cografiyye beyānları üzere Ermīniye cedd-i kadīmleri olan Ermen b. Līṭā b. Yūnān'a mensūblardır. Ve Ermen vilāyeti iki kısımdır, sugrā ve kübrā. Ve Ermīniye-i Sugrā, Adana ve Mar'aş eyāletinden ibārettir. Ve Kübrā, Van ve Kars ve Erzurum eyāletlerinden kinayettir.

رُؤْمِينٌ [Rūmīn] (rā'nın zammıyla) ve

رَامِينٌ [Rāmīn] حَامِيمٌ [ḥāmīm] vezninde) Esāmīdendir: 'Abdulvehhāb b. Muḥammed b. Rūmīn, Şeyḥ Ebū İshāk eş-Şirāzī şeyhidir. Ve Ḥasen b. el-Ḥuseyn b. Rāmīn fukahādandır.

[ر م ع ن]

الْإِرْمِينَانُ [el-irmīnān] اِطْمِينَانٌ [iṭmīnān] vezninde) Göz yaşı akmak ma'nāsınadır; yukālu: اِرْمَعَنَّ دَمْعُهُ إِذَا سَالَ

[ر ن ن]

الرَّوْنَةُ [er-rennet] (rā'nın ve nūn-ı müşeddenin fethiyle) Sese denir; tekūlu: سَمِعْتُ لَهُ رَوْنَةً أَيَّ صَوْتًا

الرَّوْنِينُ [er-renīn] اِرْمِينٌ [enīn] vezninde) Haykırma ma'nāsınadır; yukālu: رَنَّ الرَّجُلُ رَوْنِيًّا Ve bir adamın sözüne kulak tutup dinlemek ma'nāsınadır; yukālu: رَنَّ إِلَيْهِ إِذَا أَضَعَى Ve yay çinremek ma'nāsınadır; yukālu: رَنَّتِ الْقَوْسُ إِذَا صَوَّتَتْ Şārih der ki ma'nā-yı ahīr اِفْعَالٌ [if'āl] bābından olmak asvebdir.

الْإِرْنَانُ [el-irnān] (hemzenin kesriyle) رَيْنٌ [renīn] ile iki ma'nāda mürādifittir; yukālu: اِرَّنَّ الرَّجُلُ إِذَا صَاحَ وَأَرَّنَّ إِلَيْهِ إِذَا أَضَعَى

الرُّنَى [er-runnā] (rā'nın zammı ve elifin kasrıyla **رُبَّى** [rubbā] vezninde) Mutlakan mahlūk kısmına itlāk olunur; tekūlu: مَا أَذْرِي هُوَ مِنْ أَيِّ الرُّنَى أَيِّ الخَلْقِ

رُنَى [runnā] Māh-ı cumāde'l-āhirenin ism-i kadīmidir.

الرْمِرْنَةُ [el-murinnet] (ism-i fā'il 'unvāniyla) ve

الرْمِرْنَانُ [el-mirnān] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Yaya itlāk olunur.

الرَّنَى [er-renen] (fethateynle) Bir cānverciktir ki kış mevsiminde su içre āvāz eder.

رُنَانٌ [Runān] (غُرَابٌ [gurāb] vezninde) İşfahān kazāsında bir karyedir; Aḥmed b. Muḥammed b. Aḥmed b. Hāle el-Muḥrī oradandır.

[ر ن ج ن]

رَنْجَانٌ [Rencān] (سَلْمَانٌ [selmān] vezninde) Mağrib'de bir beldedir; cīm bābında dahi zikr olundu.

[ر و ن]

الرَّوْنُ [er-revn] (عَوْنٌ [ʿavn] vezninde) Tarlada dönüm başına denir.

الرُّوْنُ [er-rūn] (rā'nın zammıyla) Katılık, şiddet ma'nāsınadır; cem'i **رُؤُونٌ** [ruvūn] dur; yukālu: فِيهِ رُؤُونٌ أَيُّ شِدَّةً

الرُّوْنَةُ [er-rūnet] (rā-yı mazmūme ile) Bir nesnenin göm olan yerine denir, deryā engini gibi; yukālu: رُؤْنَةُ الشَّيْءِ أَيُّ مَعْظَمُهُ

الرَّؤُونَانُ [el-ervenān] (hemzenin ve vāv'ın fethiyle) Sese denir, savt ma'nāsına. Ve şedid ve düşvār olan güne denir; yukālu: يَوْمٌ أَرْوُونَانٌ مُنْعَوْتًا وَمُضَافًا أَيُّ صَعْبٌ ve huzūr ve rāhātlu güne denmekle zıdd olur; yukālu: يَوْمٌ أَرْوُونَانٌ أَيُّ سَهْلٌ وَلَيْلَةٌ أَرْوُونَانَةٌ

فِيهِمَا

رَاوَنٌ [Rāven] (هَاجِرٌ [hācer] vezninde) Toḥāristān memleketinde bir beldedir.

الرَّمْرُونُ [el-merūn] (مَقُولٌ [meḳūl] vezninde) Maglūb ve makhūr ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ مَرُونٌ بِهِ أَيُّ مَعْلُوبٌ مَقْهُورٌ

رُؤَيْنٌ [Ruveyn] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Esmādandır: Muḥammed b. Ruveyn, Şu'be'den tahdīs eyledi.

رَاوَانٌ [Rāvān] Hiçāz'da bir karye yāhūd bir vādī ismidir.

رَيْوَنٌ [Reyven] (دَيْدَنٌ [deyden] vezninde) Erbā'-ı kazā-yı Neysābūr'dan bir rub'un ismidir.

[ر ه ن]

الرَّهْنُ [er-rehn] (rā'nın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Bir kimseden istidāne yāhūd isti'āre olunan nesnenin yerine vaz' olunan şey'e denir ki Fāriside girev ve Türkide tutu ta'bir olunur. Ve bu fi'l-asl masdardır. Cem'i **رِهَانٌ** [rihān] ve **رُهُونٌ** [ruhūn] ve **رُهْنٌ** [ruhun] gelir zammeteynle ve **رِهِينٌ** [rehīn] gelir, **عَبْدٌ** [ʿabd] ve **عَبِيدٌ** [ʿabīd] gibi; tekūlu: اِسْتَدْنْتُ مِنْهُ وَوَضَعْتُ كِتَابِي رَهْنًا وَهُوَ مَا وُضِعَ عِنْدَ النَّاسِ يَنْتُوبُ مَنَابَ مَا أَحْذُ مِنْهُ

رَهْنٌ [rehn] Masdaran müsta'mel olur ki aslı üzeredir, bir adamın yanına bir nesneyi tutu komak ma'nāsınadır; yukālu: رَهْنَةُ الشَّيْءِ وَرَهْنٌ عِنْدَهُ الشَّيْءُ رَهْنًا مِنْ النَّبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا جَعَلَهُ رَهْنًا رَهْنَتُهُ لِسَانِي أَيُّ حَبْسَتُهُ وَلَا يُقَالُ أَرَهْنْتُهُ بِالْهَمْزَةِ Güyā ki lisānını o kimseye rehn eylemiştir ki murād ondan keff-i lisān etmektir. Ve sābit ve pāydār olmak ma'nāsınadır; yukālu: رَهْنٌ بِالْمَكَانِ إِذَا تَبَّتْ Ve dā'im olmak ma'nāsınadır; yukālu: رَهْنٌ الشَّيْءُ إِذَا دَامَ Ve dā'im kılmak ma'nāsınadır; yukālu: رَهْنَةٌ إِذَا

أَدَامَهُ

الْإِرْهَانُ [el-irhān] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir nesneyi bir kimse yanına rehn komak ma'nāsınadır; **أَرْهَنَهُ الشَّيْءَ** إِذَا جَعَلَهُ رَهْنًا عِنْدَهُ Ve za'if ve zebūn kılmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَرْهَنَهُ إِذَا أَضَعَفَهُ** Ve bir nesnenin pahasını peşin vermek ma'nāsınadır; yukālu: **أَرْهَنَهُ إِذَا أَسْلَفَهُ** Ve bir metā'in pahasını artırıp ağır pahaya çıkarmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَرْهَنَ فِي السِّلْعَةِ** إِذَا غَالَى بِهَا Ve dā'im kılmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَرْهَنَ الطَّعَامَ لَهُمْ كَذَا الشَّرَابِ وَالْمَالِ إِذَا** Ve cenāzeyi kabre komak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: **أَرْهَنَ الْمَيِّتَ الْقَبْرَ إِذَا** Ve bir adama rehn komak için bir nesne vermek ma'nāsınadır; yukālu: **أَرْهَنَ** إِذَا دَفَعَهُ إِلَيْهِ لِيَرْهَنَهُ Ve mübahasede ödül komak ma'nāsınadır; yukālu: **أَرْهَنَ** وَوُلِدَ بِهٖ أَيْ أَحْطَرَهُمْ بِهٖ خَطْرًا vāv'ın zammıyladır.

الْإِرْتِهَانُ [el-irtihān] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Bir kimseden bir nesneyi rehn tarikiyle almak ma'nāsınadır; yukālu: **إِرْتَهَنَ الشَّيْءَ مِنْهُ إِذَا** أَخَذَهُ رَهْنًا

الرَّهْيُنُ [er-rehīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve **الْمُرْتَهَنُ** [el-murtehen] (ism-i mef'ūl bünye-siyle) Bir nesne mukābili alıkonulan şey'e denir.

الْمُرَاهَنَةُ [el-murāhenet] (مُفَاعَلَةٌ [mukātelet] vezninde) ve

الرِّهَانُ [er-rihān] (قِتَالٌ [kitāl] vezninde) Bir kimse ile bir mādde zımında bahs edip ödül komak ma'nāsınadır; yukālu: **رَاهَنَهُ** وَرَاهَنَتَهُ وَرَهْنًا إِذَا خَاطَرَهُ رَاهَنَتُهُ عَلَى الْخَيْلِ إِذَا سَبَقَ يَوْمَ الرِّهَانِ سَابِقُهُ ve yukālu:

الرَّاهِنُ [er-rāhin] Hāzır ve āmāde ma'nāsınadır; yukālu: **هُوَ رَاهِنٌ أَيْ مُعَدٌّ** Ve

zebūn ve mehzūl ma'nāsınadır; yukālu: **صَارَ رَاهِنًا أَيَّ مَهْزُولًا**

الرُّهُونُ [er-ruhūn] (فُعُولٌ [ku'ūd] vezninde) Mehzūl olmak ma'nāsınadır; yukālu: **رَهْنَ الرُّجُلِ رُهُونًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا صَارَ رَاهِنًا** **الرَّاهِنَةُ** [er-rāhinet] At kısmının göbeği dā'iresinin yöresine denir.

الرَّوَاهُونُ [er-Rāhūn] Hindistān'da bir dağdır ki mehbit-i Ādem 'aleyhi's-selāmdır, Serendīb ceziresindedir.

رُهْنَانٌ [Rehnān] (سَلْمَانٌ [selmān] vezninde) Bir mevzi'dir.

رُهْنَانٌ [Ruhnān] (عُثْمَانٌ [uṣmān] vezninde) Bir mevzi'dir.

رُهْنَةٌ [Ruhnet] (غُرْفَةٌ [ğurfet] vezninde) Kirmān kazasında bir karyedir.

رَهْيُنٌ [Rehīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Hāris b. 'Alqame'nin lakabıdır. Ve Naḍr b. er-Rehīn etbā'-ı tābi'ındendir.

الرِّهْنُ [er-rihn] (رَا'NIN kesriyle) Māl gereği gibi görüp gözetip tūmār ve ri'āyetinde ihtimām eden adama denir; yukālu: **هُوَ رَهْنٌ** مَالِهِ أَيَّ إِزَاؤُهُ

رَهْيِنَةٌ [Rehīnet] (سَفِينَةٌ [sefinet] vezninde) Bir mevzi'dir. Ve **رَهْيِنٌ** [rehīn] kelimesinin mü'ennesidir, **مَرْهُونَةٌ** [merhūnet] ma'nāsına; cem'i **رهائِنٌ** [rehā'in]dir.

الرُّهُونُ [el-urhūn] (أُسْلُوبٌ [uslūb] vezninde) Hā'iz kıza denir; yukālu: **جَارِيَةٌ أَرْهُونٌ أَيَّ حَائِضٌ**

[ر ه د ن]

الرَّهْدُنْ [er-rehden] (رَا'NIN harekāt-ı selāsı ve dāl'ın fethiyle) Serçeye şebih bir kuştur ki Mekke-i mükerrerme'ye mahsūstur, **رَهْدَنَةٌ** [rehdenet] ve **رُهْدَنَةٌ** [ruhdunnet] dahi denir, **طُرْطُبَةٌ** [tuṛtuḅbet] vezninde ve **رُهْدُونٌ**

[ruhdūn] denir, زُبُورٌ [zunbūr] vezninde; cem'î رَهَادِنْ [rehādin] gelir. Ve

رَهْدَنْ [rehden] Korkak adama ve ahmak adama itlāk olunur.

الرَّهْدَنَةُ [er-rehdenet] [دَحْرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) Bir işte ağır deprenip gecikmek ma'nāsınadır; yukālu: رَهْدَنْ الرَّجُلُ إِذَا أَبْطَأَ Ve yürümekte beri öte çevrinip oyalanmak ma'nāsınadır; yukālu: رَهْدَنْ فِي الْمَشْيِ إِذَا اسْتَدَارَ Ve bir nesneye tutulmak ma'nāsınadır; yukālu: رَهْدَنْ الرَّجُلُ إِذَا اخْتَبَسَ

الرُّهُدُونَ [er-ruhdūn] [زُبُورٌ] [zunbūr] vezninde) رَهْدَنْ [rehden] dediği kuşa denir. Ve yalancıya denir; yukālu: رَجُلٌ رُهُدُونَ أَي كَذَّابٌ

[ر ي ن]

الرَّيْنُ [er-reyn] [زَيْنٌ] [zeyn] vezninde) Bir nesne üzere çöküp gereği gibi basıp kaplayan kīr ve pāsa denir; yukālu: غَلَبَ عَلَيْهِ Ve الرَّيْنُ أَي الطَّبْعُ وَالذَّنْسُ

رَيْنٌ [reyn] ve

رِيُونَ [ruyūn] [فُعُودٌ] [ku'ūd] vezninde) Kalbi günāh ve kasvet basmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: رَانَ ذَنْبُهُ عَلَى قَلْبِهِ يَرِينُ رَيْنًا Bu münāsebetle mutlakan gālib olmak ma'nāsına da müsta'meldir; yukālu: رَانَكَ الشَّيْءُ وَرَانَ عَلَيْكَ أَي غَلَبَكَ Ve gönül bulanıp gaseyān gelmek ma'nāsınadır; yukālu: رَانَ الْقَوْمُ إِذَا هَلَكَتْ مَاشِيَتُهُمْ

الرِّرَانَةُ [el-irānet] [إِقَامَةٌ] [ikāmet] vezninde) Kavmin hayvānları kırılmak ma'nāsınadır; yukālu: رَانَ الْقَوْمُ إِذَا هَلَكَتْ مَاشِيَتُهُمْ

الرْمَرِيُونُ [el-murīnūn] (mīm'in zammıyla) Hayvānları kırılmış kavm ve cemā'ate denir.

رَايَانٌ [Rāyān] Hicāz'da ve Hemedān kazāsında bir karye ve A'lem kazāsında bir karye adlarıdır.

الرَّيْنَةُ [er-reynet] [تَمْرَةٌ] [temret] vezninde) Hamra itlāk olunur; 'akla gālib olduğu için cem'î رَيْنَاتٌ [reynāt] gelir.

الرَّارَانُ [er-rān] [حَالٌ] [hāl] vezninde) Çizme gibi bir ayakkabıdır, lākin bunun tabanını olmaz ve çizmeden uzun olur. Şārihin tahkikine göre Fārisiden me'hūzdur ki butluk ve potur ta'bir ettikleridir ki baldıra çekilir. Ve

رَانَ [Rān] Āzerbaycān ülkesiyle hem-sınır bir eyālet adıdır. Ve bu أَرَانٌ [Errān] dediklerinden başkadır. Ebu'l-Faḍl Aḥmed b. el-Ḥasen ve Velīd b. Keşir er-Rāniyyān oraya mensūblardır.

رُويَانٌ [Rūyān] (rā'nın zammıyla) Ṭaberistān'da bir beldedir, Bahru'l-Muzehheb ve sā'ir mü'elleftāt sāhibi İmām Ebu'l-Meḥāsīn 'Abdulvāhid b. İsmā'īl er-Rūyānī ona mensūbdur. Ve Rey şehrinde bir mahalle ve Haleb kazāsında bir karye adıdır.

نَجَرَ بِعُرْوِهِ تَعَالَى

FASLU'Z-ZĀYI'L-MU'CEME

(فَصْلُ الزَّايِ الْمُعْجَمَةِ)

[ز أ ن]

الزُّوَانُ [ez-zu'ān] (zāy'ın harekāt-ı selâsıyla) Karamuk ta'bîr olunan siyâhça dânedir ki buğdaya karışır. Ve bu buğday azıntısıdır, deliceden başkadır.

الزُّنْبِي [ez-zî'niyy] (zāy'ın kesriyle) Bocu ve fino ta'bîr olunan ayakları kısa ve hurde köpeğe denir, bir nev'ine de mastı ta'bîr ederler.

الزُّرَائِي [el-ez'eniyy] (aḥmeriyy) [aḥmeriyy] vezninde) ve

الزُّرَائِي [el-yez'eniyy] (ya'meliyy) [ya'meliyy] vezninde) **يَزْنِي** [yezeniyy] kelimesinde lügattir ki **يَزَنُ** [Yezen] dedikleri mahalle mensüb mızrak demektir; yukâlu: **رُمَحٌ أَرَائِي** **وَيَزَائِي** **أَيُّ يَزْنِي**

[ز ب ن]

الزُّبْنُ [ez-zebn] (ğabn) [ğabn] vezninde) Öte kakmak def' ma'nâsınadır; yukâlu: **زَبْنَةٌ** **زَبْنَا** **مِنَ النَّابِ الثَّانِي** **إِذَا دَفَعَهُ** ağacında iken meselâ bir ölçek yâhüd iki ve ziyâde ölçek yemiş mukâbili satmak ma'nâsınadır; yukâlu: **زَبَنُ الثَّمَرِ** **إِذَا بَاعَهُ عَلَى** **شَجَرٍ بِثَمَرٍ كَيْلًا** Ve

زَبْنُ [zebn] Şol hâneye denir ki büyü-t-ı sâ'ireden alargada ola güyâ ki medfû'dur; yukâlu: **بَيْتُ زَبْنٍ** **أَيُّ مُتَنَحٍّ عَنِ الْبُيُوتِ**

الزُّبْنُ [ez-zibn] (zāy'ın kesriyle) Gerekli ve hâcet ma'nâsınadır; yukâlu: **أَخَذَ زَبْنَهُ** **مِنَ الْمَالِ** **أَيُّ حَاجَتَهُ**

الزُّبْنُ [ez-zeben] (fethateynle) Şol beze denir ki odanın yâhüd çadırın biçimi üzere ola, **حَجَلَةٌ** [ḥacelet] dedikleri serâ-perde-i

zifâf gibi. Ve nâhiye ma'nâsınadır; yukâlu:

قَعَدَ فِي زَبْنٍ **أَيُّ فِي نَاحِيَةٍ** **عُثْلُ** [utull] vezninde) **الزُّبْنُ** [ez-zubunn] Şedîdü'd-def' insân ve hayvâna denir; yukâlu: **رَجُلٌ** **وَبَعِيرٌ** **زُبْنٌ** **أَيُّ شَدِيدُ الدَّفْعِ**

الزُّبُونُ [ez-zebûn] (şabûr) [şabûr] vezninde) Dâ'imâ sütünü sağanı tepme ile def' eden nâkaya denir; yukâlu: **نَاقَةٌ** **زَبُونٌ** **أَيُّ دَفُوعٌ** Ve **حَزْبُ** **زَبُونٌ** [ḥarbn zebûn] şol cenge ve uğraşa itlâk olunur ki be-gâyet vefret ve izdihâm üzere olmakla 'asker birbirini beri öte def' eder ola; yukâlu: **إِذَا** **حَزْبُ** **زَبُونٌ** **كَانَتْ** **يُدْفَعُ** **بَعْضُ** **الْجَيْشِ** **بَعْضًا** **كَثْرَةً**

Mütercim-i hakîr der ki ehl-i edebîn **خَطَابُ** **زَبُونٌ** ta'bîrleri bu ma'nâdandır ki mutlakân hitâb şânından olan kimseye bir sîga-i muhâbata ile hitâbdan 'ibârettir ki meydâna hitâb eylemek ta'bîr olunur, sîga hâss ve muhâtab 'ammdır, meselâ işbu: **“فِي** **عَسْكَرٍ** **حِينَ** **تَلَقَّاهُ** **وَفِي** **حَسَمٍ**“ hitâb gibi. Kezâlik lisânımızda pek za'îf ve nâ-tüvâna zebûn ta'bîri dahi bundan me'hûzdur, güyâ ki kemâl-i za'fından nâşî ragbetten medfû' olur. İntehâ. Ve

زَبُونٌ [zebûn] Şaşkın ve gabî ve nâdân adama denir. Ve bu müvelledir; yukâlu: **رَجُلٌ** **زَبُونٌ** **أَيُّ عَبِيٌّ** **خَرِيفٌ** Ve şol kuyuya denir ki kenârında su çeken kimsenin duracak taşı gerice ola.

الزُّبْنَةُ [ez-zubunnet] (ḥuẓqat) [ḥuẓqat] vezninde) Nâkanın ayağına itlâk olunur, sût sağanı onunla def' eylediği için; yukâlu: **زَبْنَتُهُ** **بُرُؤَتُهَا** **أَيُّ بَرَجْلِيهَا**

الْمُرَابِنَةُ [el-muzâbenet] (mufâ'alet) [mufâ'alet] vezninde) Müdâfa'a ma'nâsınadır; yukâlu: **زَابِنَةٌ** **إِذَا** **دَافَعَهُ** Ve ağacında olan tâze hurmâyı bir adama bir mikdâr hurmâyâ mukâbil bey' eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: **نَهِيَ**

عن المُرَابِنَةِ وَهِيَ بَيْعُ الرُّطْبِ فِي رُؤُوسِ التُّخْلِ بِالتَّمْرِ
Ve bundan nehy sādır oldu, zīrā gabn ve
cehāleti mutazammın olmakla muhāsame
ve müdāfa‘aya mü‘eddī olur. Ve İmām
Mālik ‘indinde bey‘-i müzābene mutlakan
keyli yā ‘adedi yāhūd vezni nā-ma‘lūm
olan nesneyi oranlamadan şu kadar mekīl
yā şu kadar ma‘dūd yā mevzūn nesneye
satmaktan ‘ibārettir, meselā keysiz bir
küme hıntayı on kīle hıntaya satmak gibi
yāhūd ma‘lūm olan nesneyi yine cinsinden
mechūl olan nesneye satmaktan ‘ibārettir;
meselā on keyl buğdayı bir adamın key-
li nā-ma‘lūm bir küme buğdayına satmak
gibi yāhūd mechūlü yine cinsinden olan
mechūle satmaktan ‘ibārettir. Ve ‘inde’l-
ba‘z مُرَابِنَةٌ [muzābenet] bey‘-i muḡābenetten
‘ibārettir ki gabn cā‘iz olmayan cinste bir-
birini aldatmak vechiyle olan pazarlıktır.
Cümlesinde def‘ ma‘nāsından me‘hūzdur.

الرَّابِنَةُ [ez-zābinet] Ba‘zı derelerde olan şol
tepeye ve bayıra denir ki derenin önüne
gelmekle ondan bir semte mündefi‘ ve
münharif olunur.

الرَّابِنَةُ [ez-zibniyet] (zā’nın kesriyle هَبْرِيَّةٌ
[hibriyet] vezninde) İns ve cinn tā‘ifesinin
mütemerrid olanına denir; yukālu: هُوَ زَبْنِيَّةٌ أَيْ:
هُوَ زَبْنِيَّةٌ أَيْ: مُتَمَرِّدٌ مِّنَ الْجِنِّ أَوْ الْإِنْسِ
Ve yavuz ve şedīd şahsa denir. Ve zābit ve serheng makūlesine
denir; شُرْطِيٌّ [şurṭiyy] ma‘nāsına, hālen
sekbanbaşı ve bostancıbaşı ve ‘asesba-
şı ve tüfekçi başı ve sā‘irleri gibi; cem‘i
زَبَانِيَّةٌ [zebāniyet] gelir, ‘alā-kavlin müfredi
زَبْنِيٌّ [zibniyy]dir zāy’ın kesri ve yā’nın
teşdidıyla. زَبَانِيَّةٌ [zebāniyet]-i melā’ike bu
ma‘nādandır, ehl-i cehennemi cehenneme
def‘ ettikleri için.

الرَّابِنُ [ez-zibbīn] (sikkīn [sikkīn] vezninde)

Pek sūr‘atle bevl ve gā’iti def‘ eden kim-
seye denir yāhūd zoraki sıkınıp habs eder
olan kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ زَبْنِيٌّ أَيْ:
مُدَافِعُ الْأَخْبَثِيْنَ أَوْ مُمَسِّكُهَا عَلَى كُرِّهِ

الرَّابِنَانِ [ez-zubāneyān] (tesniye bünye-
siyle ki) زُبَانِيٌّ [zubānā] müfredidir, حُبَارِيٌّ
[hubārā] vezninde, ‘akrebin kuyruğun-
da olan çatala denir ki onunla ledg eder;
yukālu: صَرَبَتِ الْعُقْرُبُ زُبَانِيًّا وَهِيَ قَرَانَاهَا Ve

زُبَانِيٌّ [Zubānā] Menāzili-i kamerden bir
menzil ismidir ki ‘akreb sūretinin kuy-
ruğunda vākī‘ iki parlak kevkebden
‘ibārettir; kuyruk itibārıyla müfred itlāk
eylediler.

الرَّابِنَةُ [ez-zebbūnet] (zāy’ın fethi ve zam-
mı ve bā’nın teşdidıyla) Boyuna itlāk olu-
nur, عُنُقٌ [‘unuq] ma‘nāsına.

بَنُو زَبِينَةَ [Benū Zebīnet] (سَفِينَةٌ [sefīnet]
vezninde) Bir cemā‘attir; nisbetinde زَبَانِيٌّ
[Zebāniyy] denir, tahfīfle gayr-i kıyās
üzere; zīrā kıyās olan زُبْنِيٌّ demektir. Ve
Ebū’z-Zebān ez-Zebānī ki سَحَابٌ [seḡāb]
veznindedir, muhaddistir. Ve Zebān b.
Murre, Ezz kabilesi ricālindedir. Ve
Zebān, ibn İmri’ulḡays’tır.

زَبَانٌ [Zebbān] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde)
Ebū ‘Amr b. el-‘Alā’ el-Māzinī en-Naḡvī
el-Luḡavī lakabıdır. Ve Zebbān b. Ḳā‘id ve
Muḡammed b. Zebbān b. Ḥabīb ve Aḡmed
b. Suleymān b. Zebbān rüvāttandır.

الْإِنزِبَانُ [el-inzibān] (إِنْفِعَالٌ [infī‘āl] veznin-
de) Alarga olmak ma‘nāsınadır; yukālu:
إِنزَبُوا إِذَا تَنَحَّوْا

الرَّابِنُ [ez-zebin] (كَتِفٌ [ketif] vezninde)
Şedīdü’d-def‘ şahsa denir.

[ز ب ر ن]

زَبْرَانٌ [Zeberān] (feteḡātla) “زب،ر”

māddesinde zikr olundu ki bir karyedir.

[ز ج ن]

الزَّجْنَةُ [ez-zecnet] [تَمْرَةٌ] [temret] vezninde) Bir söze denir; tekülü: مَا سَمِعْتُ لَهُ زَجْنَةً أَيُّ كَلِمَةً وَنَبَسَةً

[ز ح ن]

الزَّحْنُ [ez-zahn] (zāy'ın fethi ve hā-yı mühmelinin sükūnuyla) Gecikmek ma'nāsınadır; yukālu: زَحْنُ الرَّجُلِ زَحْنًا مِّنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا أَطَّأَ Ve bir kimseyi yerinden ayırıp bertaraf eylemek ma'nāsınadır; yukālu: زَحَنَ فَلَانًا عَنِ الْمَكَانِ إِذَا أَرَاَهُ

التَّرْحُنُ [et-tezahhun] [تَفْعُلٌ] [tefa'ul] vezninde) Bu dahi eğlenip gecikmek ma'nāsınadır; yukālu: تَرَحَّنَ الرَّجُلُ إِذَا أَطَّأَ Ve bir nesneyi hoşlanmayarak zoraki işlemek ma'nāsınadır; yukālu: تَرَحَّنَ الشَّرَابَ وَعَلَيْهِ إِذَا تَكَارَهَ عَلَيْهِ بِلَا شَهْوَةٍ

الزَّحْنَةُ [ez-zahnet] [زَحْمَةٌ] [zahmet] vezninde) Şedîd ısıya denir; tekülü: بِيَوْمِنَا هَذَا زَحْنَةٌ أَيُّ حَرٌّ شَدِيدٌ Ve bār-hāneleriyle ve cümle-i hadem ü haşemleriyle kārbanā denir; yukālu: جَاءَتْ زَحْنَةٌ عَظِيمَةٌ وَهِيَ الْقَافِلَةُ بِتَقْلِيلِهَا وَتَبَاعِهَا

الزُّحْنَةُ [ez-zuhnet] [غُرْفَةٌ] [gurfet] vezninde) Derenin burgaç yerine denir. Ve Zuħne b. 'Abdullāh şol kimsedir ki Mercu'r-Reht vak'asında Daħħāk b. Kays'ı katl eyledi.

الزُّحْنَةُ [ez-zuhanet] [هُمَزَةٌ] [humezet] vezninde) Bodur 'avrete denir ki niteki müzekkerinde زُحْنٌ [zuhan] denir, ضُرْدٌ [şurad] vezninde.

الزَّرِيحَنَةُ [ez-zīhannet] (zāy'ın [kesri] ve hā'nın ve nūn-ı müşeddedenin fethiyle **سَيْفَنَةٌ** [sīfennet] vezninde) Maslahat görmekte ağır hareket edip oyalanır ve izhār-ı kesel eder olan adama denir; yukālu: هُوَ

زَرِيحَنَةٌ أَيُّ مُتَبَاطِئٌ عِنْدَ حَاجَةٍ تُطَلَّبُ إِلَيْهِ

[ز ر ن]

زَرِيرٌ [Zerrīn] (zāy'ın fethi ve rā-i müşeddedenin kesriyle) Muhaddisinden Aħmed er-Remlī lakabıdır. Ve 'Abdulāh b. Zerrīn ed-Duveynī, Ebū Luħme'nin şeyhidir. Ve işbu زَرِيرٌ [zerrīn] kelimesi Fārisiden mu'arrebdir, altından düzülmüş nesneye denir, "zer" altına denir ve yā nisbet ve nūn te'kīd-i nisbet içindir.

الْمُزْرِيئَةُ [el-muzre'innet] [مُطْمِنَةٌ] [muṭme'innet] vezninde) Bāride ma'nāsınadır; yukālu: عَدَاةٌ مُزْرِيئَةٌ أَيُّ بَارِدَةٌ

[ز ر ح ن]

الزُّرْجُونُ [ez-zerecūn] [حَلَزُونٌ] [halezūn] vezninde) Şarāba denir, hamr ma'nāsına. Ve üzüm asmasına ve teveğine denir, كَرْمٌ [kerm] ma'nāsına, 'alā-kavlin çubuğuna denir. Ve bir türlü kırmızı boya ismidir ki sütlügen dedikleri boya olacaktır. Mütercim-i hakīr der ki mu'arrebatta bu zer-gūn-ı Fārisī olmak üzere mersūmdur ki altın renkli demektir. Ve garībdır ki mü'ellif "ز،ر،ج" māddesinde sebt ve Cevheri'yi tevħim eylemişken kendileri dahi burada resm eyledi.

الزُّرْجَنَةُ [ez-zercenet] [دَحْرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) Şüreka' birbiriyle hisseleşip çıkışmak ma'nāsınadır; yukālu: زُرُّجَنُوا إِذَا تَخَارَجُوا Ve bir adamı aldatıp dekk ve fend eylemek ma'nāsınadır; yukālu: زُرُّجَنَةُ إِذَا حَبَبُهُ وَخَدَعُهُ

[ز ر ف ن]

الزُّرْفِينُ [ez-zurfīn] (zāy'ın zammı ve kesriyle) Kapı halkasına denir ki kapının çerçevesine kakıp onunla kapıyı kaparlar ve ona kilīd geçirirler ve hālen onunla kapı

dakk ederler; ‘alā-kavlin ‘āmmıdır, ya‘nī mutlakan kapı halkasına ve rezeye ve sandık ve sepet makülesinin o resme halkalarına denir. Ve bu mu‘arrebdir, ya‘nī Fārisīden mu‘arrebdir ki Fārisīde zammla zurfīn ve zufūrīn derler.

الزَّرْفَنَةُ [ez-zerfenet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Mahbūbe zūlfünū halka halka eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: زُرْفَنْتُ صُدْعَيْهَا إِذَا جَعَلْتَهُمَا كَالزَّرْفَيْنِ

[ز ط ن]

الزَّرَطِي [ez-Zeṭaniyy] (عَرَبِيٌّ [‘arabiyy] vezninde) ‘Abdulāh b. Muḥammed b. el-Ferec ez-Zeṭanī el-Mekkī el-Muḥaddiṣ’tir. Şārihin beyānına göre زَطُنٌ [Zeṭan] bir karyedir.

[ز ع ن]

أَبُو زَعْنَةَ [Ebū Za‘net] (حَمَزَةٌ [ḥamzet] vezninde) ‘Āmir b. Ka‘b yāhūd ‘Abdullāh b. ‘Amr kūnyesidir ki ashāb-ı Bedr’ dendir ve şā‘irdir.

[ز غ ن]

الزَّاعُونِي [ez-Zāgūniyy] (غَايِنُ-۱ mu‘ceme ile ‘Alī b. ‘Ubeydullāh ez-Zāgūnī’dir ki Ḥanbeliyyū’l-mezheb muhaddisidir. Ve **زَاعُونٌ** [Zāgūn] Bağdād kazāsında bir karyedir. Ve Muḥammed b. ‘Abdul‘azīz ez-Zuğaynī ki جُوَيْنِيٌّ [cuveyniyy] veznindedir, fukahādandır, *Aḥkāmu’l-Kuḍāt* nām kitābın mü‘ellifidir.

[ز ف ن]

الزَّرْفُنُ [ez-zerfn] (دَفْنٌ [defn] vezninde) Raks eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: زَفَنَ الْغَلَامُ زَفْنَا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا رَقَصَ

الزَّرِفْنُ [ez-zifn] (زَايٌ’ın kesriyle) Sevāhilde deryānin harr ve rutūbetinden tevakkī

için sūtūh-ı büyüt üzere yapıp içinde ārām eyledikleri sāye-bān ve telvār ve salaş makülesine denir; yukālu: رَأَيْتُهُ يُقْعُدُ فِي زَفْنٍ وَهِيَ طَلَّةٌ يَسْجُدُونَهَا فَوْقَ سَطُوحِهِمْ تَقِيهِمْ مِنْ حَرِّ الْبَحْرِ وَنَدَاهُ Ve bedevilerin ve kurevilerin çit ta‘bīr ettikleri nesneye denir ki hurmā çubuklarını birbirine yanaştırıp kınneb ile birbirine bend eylemekle hasır tarzında olur; hayme-nişinler ekserī söğüt ve sārīr ağaç çubuklarından ederler, çadırın bir tarafına perde gibi çevirip ensesini kiler ve hazīne ederler.

الزَّرْفُونُ [ez-zefūn] (زُبُونٌ [zebūn] vezninde ve mürādifidir ki tepegen nākaya denir; ‘alā-kavlin aksak olanına denir ki raks ma‘nāsından olur; yukālu: نَاقَةٌ زَرْفُونٌ أَيْ زُبُونٌ أَوْ عَرْجَاءُ

الزَّرِزْفُونُ [ez-zeyzefūn] (حَيَزِيُونٌ [ḥayzebūn] vezninde) Revende ve çabuk nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ زَيْرْفُونٌ أَيْ سَرِيعَةٌ

الزَّرِيفْنُ [ez-ziyefn] (حَضَجْرٌ [ḥiḍacr] vezninde) ve

الزَّرِيفِنُّ [ez-zīfenn] (سَيْفِنٌ [sīfenn] vezninde) Tavīl ve şedīd adama denir.

زَيْرِفْنٌ [Zeyfen] (حَيْدَرٌ [ḥayder] vezninde) ve

زَوْفَنٌ [Zevfen] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Esāmīdendir.

الزَّرَافِنَةُ [ez-zāfīnet] (صَاحِبَةٌ [şāḥibet] vezninde) Aksak nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ زَافِنَةٌ أَيْ إِغْنَاءٌ Ve zevcini her vechle cimā‘a ignā‘ ve istifā ettiren hatuna denir; yukālu: زَافِنَةٌ أَيْ تَكْفِي زَوْجَهَا مَوْوَنَةً الْجَمَاعِ

[ز ق ن]

الزَّرَقْنُ [ez-zaqn] (زَا’nın fethi ve kāf’ın sükūnuyla) Yük götürmek ma‘nāsınadır; yukālu: زَقَنَ الْحِمْلُ زَقْنَا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا حَمَلَهُ

الْإِزْقَانُ [el-izqān] (hemzenin kesriyle) Bir

adama bir nesneyi yükletmekte i'ānet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **أُزِقَّتْ إِذَا أَعَانَتْ عَلَى الْحِمْلِ**

[ز ك ن]

الزَّكَنُ [ez-zeken] (fethateynle) Anlayıp bilmek ma'nāsınadır; yukālu: **زَكَنَتْ زَكْنَا مَنْ** Ve firāsetle zann ve gümān eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **زَكَنَتْ** Ba'zılar dedi ki **زَكَنَ** [zeken] yakīn ve tahkik menzilesinde olan zann-ı sādika denir. Ve 'inde'l-ba'z taraf-ı zanna itlāk olunur ki tamām-ı zann olmayıp ondan bir taraf ve bir köşecikten 'ibārettir ki hayāllemek ta'bīr olunur; fe-yukālu: **زَكَنَتْ** **أَيُّ ظَنٍّ يَقِينًا أَوْ هُوَ طَرَفٌ مِنَ الظَّنِّ**

الزُّكَّانُ [el-izkān] (hemzenin kesriyle) Bu dahi anlayıp bilmek ma'nāsınadır; yukālu: **أُزَكَّنَتْ إِذَا عَلِمَتْ وَفَهِمَتْ** Ve anlatıp bildirmek ma'nāsınadır; yukālu: **أُزَكَّنَتْ الشَّيْءَ إِذَا أَعْلَمَهُ وَأَفْهَمَهُ** Ve zann ve gümān eylediği nesnede musīb olmak ma'nāsınadır; yukālu: **أُزَكَّنَ الشَّيْءَ إِذَا ظَنَّ فِيهِ فَاصَابَ**

الزُّكَّانَةُ [ez-zekānet] (kerāmet) vezninde) ve

الزُّكَّانِيَّةُ [ez-zekāniyet] (refāhiyet) vezninde) Ma'nā-yı ahīrden isimlerdir, ferāset-i sā'ibe ve zann-ı sādık ma'nāsınadır.

الْمُزَاكِنَةُ [el-muzākenet] (mufā'alet) vezninde) Mukārebe ma'nāsınadır; yukālu: **هَذَا جَيْشٌ يُزَاكِنُ أَلْمَا أَيُّ يُقَارِبُهُ** ve yukālu: **بُنُو فُلَانٍ يُزَاكِنُونَ بَنِي فُلَانٍ أَيُّ يُدَاوِنُونَهُمْ وَيُتَاقِفُونَهُمْ**

الزُّكْنُ [ez-zuken] (şurad) vezninde) Kuvvet-i hāfıza sāhibi adama denir ki işitiğini hıfz ve zabt eder; yukālu: **هُوَ زُكْنٌ أَيُّ حَافِظٌ ضَابِطٌ**

الْتُّزْكِينُ [et-tezkīn] (tefīl) vezninde)

de) Derūndan bir kimse hakkında karışık şübhe ve zann ve gümān eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **زَكَنَ عَلَيْهِ إِذَا شُبِّهَ وَلَبَسَ وَظَنَّ**

زَاكَانُ [Zākān] 'Arabdan bir kabiledir ki ẖazvīn şehrinde sākin olurlar.

[ز م ن]

الزَّمَنُ [ez-zemen] (fethateynle) ve

الزَّمَانُ [ez-zemān] (sehāb) vezninde) 'Asr ve dehr ma'nāsınadır ki vaktin kalil ve kesirine itlāk olunur isimlerdir; cem'i **أَزْمَانٌ** [ezmān] ve **أَزْمِنَةٌ** [ezminet] ve **أَزْمُنٌ** [ezmun] gelir, **أَفْلُسٌ** [eflus] gibi; musaggarında **زُمَيْنٌ** [zumeyn] denir; ve minhu yukālu: **يَأْتِيهِ ذَاتَ الزُّمَيْنِ يُرِيدُ بِهِ تَرَاجِيهِ الوَقْتِ** "Çoktan ona bir sehlice vakte buluştu idi" demektir. Şārih der ki mü'ellifin **وَاسْمَانٍ** kavli 'atf-ı tefsīrdir.

Ve **زَمَنٌ** [zemen] **زَمَانٌ** [zemān]dan muhaf-fettir. Ve bir sene dört **زَمَانٌ** [zamān]dan 'ibārettir: Evvel **رَبِيعٌ** [rebī']dir ki 'Arab ona **رَبِيعٌ** [rebī'] ve sā'ir nās **خَرِيفٌ** [ħarīf] derler ki güz faslıdır. Pes 'Arabların **رَبِيعٌ** [rebī']i güz faslı olur, şemsin mizān burcuna hulülü vaktten mu'teberdir. Sānā **شِتَاءٌ** [şitā'] mevsimidir ki şemsin cedy burcuna hulülünden mu'teberdir. Sālis **صَيْفٌ** [şayf] faslıdır ki 'inde'n-nās **رَبِيعٌ** [rebī']dir, şemsin re's-i hamele hulülünden mu'teberdir. Rābi **قَيْظٌ** [kayz]dır ki 'inde'n-nās **صَيْفٌ** [şayf] denir, şemsin re's-i serāṭāna hulülünden mu'teberdir.

الْمُزَامَنَةُ [el-muzāmenet] (mufā'alet) vezninde) **زَمَانٌ** [zemān] kavliyle mu'āmele eylemek ma'nāsınadır ki meselā bir müddet hizmete barışmaktan 'ibārettir; yukālu: **عَامَلَهُ مَزَامَنَةً** مثل شَاهِرَهُ مُشَاهَرَةً

الزَّمانَةُ [ez-zemānet] (سَلَامَةٌ [selāmet] vezninde) ‘Aşk ve muhabbet ma‘nāsına ismidir, mümtedd olduğu için ıtlāk olundu; yukālu: بِهِ زَمَانَةٌ أَيُّ حُبِّ Ve āfet ve ‘āhet ma‘nāsınadır. Şārihin beyānına göre zī-rūh kısmına ‘arız olan kötürümlük āfetinden ‘ibārettir, imtidād ma‘nāsındandır.

الزَّمَنُ [ez-zemen] (fethateynle) ve

الزَّمْنَةُ [ez-zumnet] (عُرْفَةٌ [ğurfet] vezninde) ve

الزَّمانَةُ [ez-zemānet] (سَلَامَةٌ [selāmet] vezninde) Zıkr olunan āfete uğramak ya‘nī kötürüm olmak ma‘nāsınadır; yukālu: زَمَنَ الرَّجُلُ زَمَانًا وَزَمْنَةً وَزَمَانَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَصَابَتْهُ الزَّمانَةُ

الزَّمِنُ [ez-zemin] (كَيْفٌ [ketif] vezninde) ve

الزَّمِينُ [ez-zemīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Kötürüm kimseye denir; cem‘leri زَمِنُونَ [zeminūn] ve زَمْنَى [zemnā] gelir, مَرْصَى [merdā] gibi.

الزَّمْنَةُ [ez-zemenet] (فَتَهَاتِلًا) زَمَانٌ [zamān] ma‘nāsınadır; tekūlu: مَا لَقِيْتَهُ مَذْ زَمْنَةً أَيُّ زَمَانٍ

الزَّمَانُ [el-izmān] (hemzenin kesriyle) Bir nesne üzere zamān geçmek ma‘nāsınadır ki köhne ve kadīm olmaktan ‘ibārettir; yukālu: أَرَمَنَ الشَّيْءُ إِذَا أَتَى عَلَيْهِ الزَّمَانُ

زِمَانٌ [Zimmān] (zāy’ın kesri ve mīm’in teşdidiyle) Find ez-Zimmānī dedikleri şā‘irin cedit ismidir ki bir kabīle pederidir. Ve Find-i mezbūrun ismi Sehl b. Şeybān b. Reb‘a b. Zimmān b. Mālīk b. Şa‘b b. ‘Alī b. Bekr b. Vā’il’dir. Ve Cevherī Zimmān b. Teymullāh b. Şa‘lebe’dir demesi sehvidir. Ve tābi‘inden ‘Abdullāh b. Ma‘bed ve İsmā‘īl b. ‘Abbād ve Muḥammed b. Yaḥyā b. Feyyād el-Muḥaddiṣūn ez-Zimmāniyyūn onlardandır.

زَمَانَةٌ [Zemānet] (سَحَابَةٌ [sehābet] vezninde) Esmādandır: Vuṣeyr b. el-Munzir b. Ḥayek b. Zemāne ve Aḥmed b. İbrāhīm b. Zemāne muhaddislerdir.

[ز ن ن]

الزَّنُّ [ez-zenn] (zā’nın fethi ve nūn’un teşdidiyle) Bir adamın gövdesinin siniri kurumak ma‘nāsınadır; yukālu: زَنَّ عَصَبُهُ زَنًّا Ve bir adama bir nesne ile gümān eylemek ma‘nāsınadır, gerek hayr ile ve gerek şerr ile olsun; yukālu: زَنَّ فَلَانَ بِخَيْرٍ أَوْ شَرٍّ إِذَا ظَنَّهُ بِهِ

الْإِزْنَانُ [el-iznān] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir adama gümān eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: أَرَزَّنْتُهُ بِهِ إِذَا ظَنَّهُ Ve bir adamı bir nesne ile müttehem kılmak ma‘nāsınadır; tekūlu: أَرَزَّنْتُهُ بِكَذَا أَيُّ اتَّهَمْتُهُ بِهِ

الزَّنُّ [ez-zenen] (fethateynle) Pek daracık yerde vākī‘ azca suya denir, ‘alā-kavlin şol kuyu ve eşme makülesine denir ki suyu var mıdır yok mudur ma‘lūm olmaya. Ve bu müfred ve cem‘e vasf olur; yukālu: مَاءٌ وَمِيَاءٌ زَنَّ أَيُّ قَلِيلٌ ضَيِّقٌ أَوْ ظَنُونٌ لَا يُدْرَى أَفِيهِ مَاءٌ أَمْ لَا **الزِّنُّ** [ez-zinn] (zāy’ın kesriyle) مَاشٌ [māş] dedikleri galleye yāhūd çavdara denir, دَوْسَرٌ [devser] ma‘nāsına.

الزَّنِينُ [et-teznīn] (تَفْعِيلٌ [tef‘īl] vezninde) Dā‘imā زَنَّ [zinn] dedikleri galle ekl eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: زَنَّ الرَّجُلُ إِذَا دَامَ أَكْلَ الزَّنِّ

زُبَيْنٌ [Zuneyn] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) İbn Ka‘b’dır ki bir batndır. Ve Maḥmūd b. Zuneyn bir ma‘rūf kimsedir.

الزَّنَّةُ [ez-zinnet] (zāy’ın kesriyle) Yağmur ile suvarılan buğday mukābili olan buğdaya denir ki akar su ile suvarılan olur; yukālu: جَنَظَةٌ زَنَّةٌ أَيُّ خِلَافِ الْعُذِيِّ

الزَّنَانِي [ez-zunānā] (kasr ile زُبَانِي [zubānā] vezninde) Deve kısmının burunlarından sümük gibi akan duru suya denir.

الزَّنَان [ez-zenān] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) ve

الزَّنَاءُ [ez-zenā] (tahfif ve medd ile) Kısa gölgeye denir; yukālu: ظَلَّ زَنَانٌ وَزَنَاءٌ أَي فَصِيْرٌ

الزَّنَانِيَّي [ez-zenāniyy] (سَحَابِيٌّ [seḥābiyy] vezninde) Kendi nefsinden gayrıya hemm ve kifāyeti olmayan adama denir ki hemān himmeti kendi nefsine münhasır ola; yukālu: رَجُلٌ زَنَانِيٌّ أَي يَكْفِي نَفْسَهُ لَا غَيْرَ

أَبُو زَنَّةٍ [ebū zennet] (zāy'ın kesriyle) Maymūn dedikleri cānverin künyesidir.

[ز ن د ن]

زَنْدَنَةُ [Zendenet] (zāy'ın ve dāl'ın fet-hiyle) Buḥārā kazāsında bir karyedir; muhaddisinden Muḥammed b. Aḥmed b. Ğārim oradandır yāhūd Zend'e mensūbdur, زَنْدَنَةُ [Zendenet]e değildir. Ve زَنْدِينَةُ [Zendīnet] orada bir karyedir. Ve Ebū Hāmid Aḥmed b. Mūsā ve Muḥammed b. Sa'īd el-Muḥaddiṣān ve Muḥammed b. Muḥammed ki mukri-i Māverā'ünnehr'dir, oradandır.

[ز و ن]

الزُّوْنُ [ez-zūn] (zāy'ın zammıyla) Puta denir, صَنَمٌ [ṣanem] ma'nāsındır. Ve mutlakān müşriklerin perestiş eyledikleri nesneye denir, güneş ve nār ve gāv ve sā'ir nesnelere gibi. Ve bodur adama denir; zāy'ın fethiyle de lügattir. Ve puthāneye denir; yukālu: دَخَلُوا فِي الزُّوْنِ أَي بَيْتِ الْأَصْنَامِ

الزُّوْنُ [ez-zivenn] (حَدَبٌ [ḥidebb] vezninde) Bodur kişiye denir; mü'ennesi زَوْنَةٌ [ziven-net]tir.

الزُّوَانُ [ez-zuvān] (zāy'ın harekāt-ı selāsiyla) زُوَانٌ [zu'ān] ma'nāsındır ki zikir olundu.

الزُّوْنَةُ [ez-zūnet] (zāy'ın zammıyla) Zīb ve zīnet ma'nāsındır. Ve 'ākile ve reşīde hatuna denir.

الزَّرَانُ [ez-zān] (حَالٌ [ḥāl] vezninde) Bıkma-ğā denir; yukālu: أَخَذَهُ الرَّانُ أَي الْبَشَمُ Burada nūn'la نُشَمُ nüshası galattir.

زُوَيْنٌ [Zuveyn] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Esmādandır: Hibetullāh b. Zuveyn fakīh-i İskenderānīdir.

[ز ي ن]

الزَّيْنَةُ [ez-zīnet] (zāy'ın kesriyle) ve

الزَّيْيَانُ [ez-ziyān] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bezenip donanacak nesneye denir, pīrāye ma'nāsına; yukālu: أَخَذَ زَيْنَتَهُ وَزِيَانَهُ وَهِيَ مَا يَتَزَيَّنُ بِهِ Ve

زَيْنَةُ [Zīnet] Bir vādī ismidir. Ve Ḥasen b. 'Alī el-Ḥaffār nām muhaddisin ceddī ismidir. Kezālik Muḥammed b. Ḥuseyn el-İṣfahānī nām muhaddisin ceddī ismidir.

يَوْمُ الزَّيْنَةِ [yevmu'z-zīnet] Bayram günüdür yāhūd Mıṣır'da yevm-i kesrū'l-halīc ismidir, nehr-i Nīl on altı zirā'a bālig oldukça vasat-ı Mıṣır'da vāki halīc kesr olunmakla o gün bayram gibi nās düzüntüp kuşanıp izhār-ı sūrūr u safā ederler.

دَارُ الزَّيْنَةِ [Dāru'z-Zīnet] Yemen'de 'Aden kurbünde bir mevzi'dir. Ve Zīnet bintu'n-Nu'mān tahdīs eylemiştir.

الزَّيْنُ [ez-zeyn] (عَيْنٌ [‘ayn] vezninde) Bezeğe denir; cem'i أَزْيَانٌ [ezyān]dır. Ve masdar olur, bezemek ma'nāsındır; yukālu: زَانَهُ يَزِينُهُ زَيْنًا ضِدَّ شَانَهُ Ve Zeyn b. Şu'ayb el-Muğāfirī muhaddistir. Ve Ḥāfız Ebū 'Ubeydullāh b. Vāşil b. 'Abduşşekūr b.

Zeyn ez-Zeynī ve pederi muhaddislerdir. Ve Sunḡur ez-Zeynī muhaddis-i ma'rūftur ki onun ashābından rivāyetimiz oldu.

الْإِزَانَةُ [el-izānet] [إِقَامَةٌ] [ikāmet] vezninde ve

الْإِزْيَانُ [el-izyān] (aslı üzere) ve

الْتَزْيِينُ [et-tezyīn] [تَفْعِيلٌ] [tefīl] vezninde) Bezemek ve donatmak ma'nāsınadır; yukālu: وَأَزَانَهُ وَأَزْيَنُهُ وَزَيْتُهُ إِذَا جَعَلَهُ مَزِيئًا Ve

إِزْيَانٌ [izyān] Bezenmek ve donanmak ma'nāsınadır; yukālu: أَرْزَيْنَ الرَّجُلَ بِمَعْنَى تَزْيِينٍ [et-tezeyyun] [تَفْعُلٌ] [tefa'ul] vezninde) ve

الْإِزْدِيَانُ [el-izdiyān] [إِفْتِعَالٌ] [ifti'al] vezninde) Bezenmek ma'nāsınadır; yukālu: زَيْتُهُ فَتَزْيِينٌ وَأَزْدَانٌ وَيُقَالُ إِزْيِينٌ بِكَسْرِ الهمزة وَفَتْحِ الرَّايِ وَالْيَاءِ Bunun aslı تَزْيِينٌ idi, tā sākin kılınıp zā'ya idgām ve evveline hemze idhāl olundu.

الْإِزْيِينَانُ [el-izyīnān] [إِحْمِيرَارٌ] [ihmīrār] vezninde) ve

الْإِزْيِينَانُ [el-izyīnān] [إِحْمِيرَارٌ] [ihmīrār] vezninde) Gereği gibi düzünüp kuşanmak ma'nalarınınadır; yukālu: إِزْيَانٌ الرَّجُلُ وَأَزْيِينٌ مُبَالِغَةٌ

زَيَّانٌ [Zeyyān] [شَدَادٌ] [şeddād] vezninde) Esmādandır: Manşūr b. Necm b. Zeyyān muhaddistir.

الزَّانَةُ [ez-zānet] [حَالَةٌ] [hālet] vezninde) Tohme ve imtilā' ma'nāsınadır; yukālu: أَخَذَتْهُ الزَّانَةُ أَيِ الشَّخْمَةِ

الزَّيَّانُ [ez-zeyān] [سَحَابٌ] [sehāb] vezninde) Hüb-manzar olan şey'e denir; yukālu: زَيَّانٌ أَيِ حَسَنٌ

الزَّائِنُ [ez-zā'in] [صَاحِبٌ] [sāhib] vezninde) Dā'imā zīb ve ārayişli olan mahbūbeye denir; sıfāt-ı hāssa kabīlindedir; yukālu:

إِمْرَأَةٌ زَائِنٌ أَيِ مُتَزَيِّنَةٌ Zīnet zāhiren nisvān evzā'ından olmakla sıfat-ı mahsūsa kılınmıştır.

FASLU'S-SĪNĪ'L-MŪHMELE

(فصل السنين المهملة)

[س ب ن]

سَبِينُ [Seben] (fethateynle) Bağdād eyaletinde bir kasabadır, ثِيَابٌ سَبِينِيَّةٌ [siyābun Sebeniyyet] oraya mensübdür. Ve o bir çeşit siyāh çardır ki nisvān kullanırlar, Leys-i Luğavî كَثَانَ بَيْضَ ثِيَابٍ مِنْ كَثَانَ بَيْضَ 'ibāretiyle tefsir eylemekle sehv eyledi. Ve Ebū Burde dedi ki ثِيَابٌ سَبِينِيَّةٌ [siyābun Sebeniyyet] dedikleri ثِيَابٌ قَسِيَّةٌ [siyābun qassiyyet] tir ki harīrden mensuc olup ve onda cābe-cā turunç süretleri menküştür, Ebū Cafer ve Aḥmed b. İsmā'īl es-Sebeniyyān muhaddislerdir.

الْإِسْبَانُ [el-isbān] (hemzenin kesriyle) Dā'imā sevb-i Sebenī giymek ma'nāsınadır; yukālu: أَسْبَنَ الرَّجُلُ إِذَا دَامَ عَلَى لُبْسِ السَّبِينِيَّةِ

سَبِينَةٌ [sībennet] سَيْفِنَةٌ [sīfennet] vezninde ve onda lügattir, ke-mā se-yuzkeru.

الْأَسْبَانُ [el-esbān] (hemze-i meftūha ile) Nisvānın ince ve nāziik olan baş örtülerine denir; سَبِينٌ [seben] müfredidir fethateynle.

[س ت ن]

الْأَسْتَنُ [el-esten] ve

الْأَسْتَانُ [el-estān] (hemzelerin fethiyle) Çürümüş ağaç köklerine denir; müfredi أَسْتَنَةٌ [estenet]tir. Ve

أَسْتَنٌ [esten] Şol göm ve top ağaçlığa denir ki geriden bakan adama eşhās-ı nās duruyor kıyās ederler.

الْإِسْتَانُ [el-istān] (hemzenin kesriyle) Sene-i cedīdeye dāhil olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَسْتَنَ الرَّجُلُ إِذَا دَخَلَ فِي السَّنَةِ Ve bu

māddesinden maktūbdur.

الْأُسْتَانُ [el-Ustān] (hemze-i mazmūme ile) Bağdād kazāsında dört kazādır: Biri A'la'l-Āl biri A'qā biri Evsat biri Esfel'dir, Hibetullāh b. Abduşşamed el-Ustānī el-Muḥaddiṣ onların birindendir.

[س ح ن]

الْسَجْنُ [es-secn] (sīn'in fethi ve cīm'in sükūnuyla) Habs eylemek ma'nāsınadır; yukālu: سَجَنَهُ سَجْنًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا حَبَسَهُ Ve derūnda gam ve endūhu izhār eylemeyip ketm eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: سَجَنَ الْهَمَّ إِذَا لَمْ يَبْتَهُ

السَّيْنُ [es-sicn] (sīn'in kesriyle) Zindāna denir; yukālu: رَأَيْتُهُ فِي الْمَحْجِسِ أَيِ الْمَسْجِنِ

السَّجَّانُ [es-seccān] (şeddād) [şeddād] vezninde) Zindāncıya denir.

السَّجِينُ [es-secīn] (emīr) [emīr] vezninde) Mahbūs adama denir; cem'i سَجَائٍ [sucenā] gelir, كُرْمَاءٌ [kuremā] vezninde ve سَجْنَى [secnā] gelir, سَكْرَى [sekrā] vezninde. Mü'ennesi kezālik سَجِينٌ [secīn]dir ve سَجِينَةٌ [secīnet] ve مَسْجُونَةٌ [mescūnet] tir; cem'i سَجْنَى [secnā] gelir, سَكْرَى [sekrā] vezninde ve سَجَائِنٌ [secā'in] gelir.

السَّيِّجِينُ [es-siccīn] (sikkīn) [sikkīn] vezninde) Dā'im olan şey'e itlāk olunur; yukālu: شَيْءٌ سَيِّجِيٌّ Ve saht ve şedīd olan nesneye itlāk olunur; yukālu: ضَرَبْتُ سَجِيْنًا أَيِ شَدِيْدًا Ve bir mevzī' ismidir ki füccārın kitābı ya'nī defter-i a'mālī onda mevzū'dur. Ve cehennemde bir vādī ismidir, e'āzenallāhu minhā. Ve 'inde'l-ba'z arz-ı sābi'ada bir hacir ismidir. Cümlesi سَجِنٌ [sicn] ve حَبْسٌ [habs] ma'nāsındandır. Ve

السَّجِيْنُ [siccīn] Āşikāre ma'nāsınadır; yukālu: جَاءَ سَجِيْنًا أَيِ عَلَانِيَةً Ve dibinin yöre-

ıssı ve kızgın olmak ma'nāsınadır; yukālu: سَخَنَ الشَّيْءُ وَسَخُنَ وَسَخِنَ سُخُونَةً وَسَخِنَتْ وَسَخِنَا وَإِذَا وَسَخَانَةٌ وَسَخِنَا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالْخَامِسِ وَالرَّابِعِ إِذَا كَانَ حَارًّا

الإِسْحَانُ [el-işhān] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi kızdırmak ma'nāsınadır; yukālu: أَشَخَنَهُ إِذَا أَحْرَهُ Ve

إِشْحَانُ عَيْنٍ [işhānu 'ayn] Ağlatmaktan kināyedir; yukālu: أَشْحَنَ اللَّهُ عَيْنَهُ وَبِعَيْنِهِ أَيُّ أَبْكَاهُ Bundan murād hüzn ve endühla du'ādır, zīrā hüzn ve endühtan neb' eden gözyaşı hārr olur, niteki sürürden neş'et eden yaş bārid olur; onun için sürür ile du'āda أَشْحَنَ اللَّهُ عَيْنَهُ derler, beynlerinde 'alāka müzālemettir. Pes bir kimse mesrūr olsa قَرِيرُ الْعَيْنِ [qarīru'l-'ayn] ve gam-nāk olsa سَخِينُ الْعَيْنِ [sehīnu'l-'ayn] itlāk olunur.

التَّشْحِينُ [et-teshīn] (تَفْعِيلٌ [tefīl] vezninde) Bu dahi ısıtmak ve kızdırmak ma'nāsınadır; yukālu: سَخَنَهُ بِمَعْنَى أَشَخَنَهُ

السَّخِينُ [es-sehīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

السَّخِينُ [es-sihhīn] (سَكِينٌ [sikkīn] vezninde) ve

المُسَخَّنُ [el-musahhān] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) ve

السَّخَاخِينُ [es-suḥāhīn] (sīn'in zammıyla فُعَاعِيلٌ [fu'ā'il] vezninde ki bundan gayrı yoktur) Isınmış nesneye denir; yukālu: مَاءٌ سَخِينٌ وَسَخِينٌ وَمُسَخَّنٌ وَسَخَاخِينٌ أَيُّ حَارٌّ yukālu: هُوَ سَخِينٌ الْعَيْنِ ضِدُّ قَرِيرِ الْعَيْنِ Ke-mā zukire. Ve

ضَرْبٌ سَخِينٌ [ḍarbuṣ sihhīn] Şol şedīd ve mülīm darba itlāk olunur ki dokunduğu yeri āteş gibi kızgın eder; yukālu: ضَرْبٌ سَخِينٌ أَيُّ مُولِمٌ حَارٌّ

السَّاحِنُ [es-sāhin] (صَاحِبٌ [şāhib] vezninde) ve

السَّخْنَاءُ [es-sahṇā] (سَلْمَانٌ [selmān] vezninde ve feteḥātla cā'izdir) ve

السُّخْنُ [es-suḥn] (sīn'in zammıyla) ve

السَّخْنَانُ [es-suḥnān] (عُشْمَانٌ [uṣmān] vezninde) Issı güne vasf olur; yukālu: يَوْمٌ سَاحِنٌ وَسَخْنَانٌ وَسُخْنٌ وَسُخْنَانٌ أَيُّ حَارٌّ لَيْلَةٌ سَاحِنَةٌ وَسَخْنَانَةٌ وَسُخْنَةٌ وَسُخْنَانَةٌ أَيُّ حَارَّةٌ

السُّخْنَةُ [es-suḥnet] (sīn'in harekāt-ı selāsı ve ḥā'nın sükūnuyla ve feteḥātla) ve

السَّخْنُ [es-sahṇ] (sīn'in fethiyle) ve

السُّخُونَةُ [es-suḥūnet] (sīn'in zammıyla) Hummā yāhūd kızdırma 'arızasına denir; yukālu: تَجِدُ فِي نَفْسِكَ سُخْنَةً وَسُخُونَةً وَسُخُونَةٌ أَيُّ حُمَّى أَوْ حَرًّا

السُّخْنَةُ [es-suḥnet] (عُرْفَةٌ [gurfet] vezninde) İsmidir, kızgınlığa denir. Ve

سُخْنَةُ الْعَيْنِ [suḥnetu'l-'ayn] Hüzn ve gamdan kināyedir ki قُرَّةُ الْعَيْنِ [qurretu'l-'ayn] mukābilidir; yukālu: هَذِهِ سُخْنَةُ لَعِينِهِ نَقِيضُ قُرَّتِهَا

السَّخْنُ [es-sehān] (fethateynle) ve

السُّخُونُ [es-suḥūn] (قُعُودٌ [qu'ūd] vezninde) ve

السُّخْنَةُ [es-suḥnet] (عُرْفَةٌ [gurfet] vezninde) Göz سَخِينٌ [sehīn] olmak ma'nāsınadır ki sāhibi gam-gīn olmaktan kināyedir; yukālu: سَخِنَتْ عَيْنُهُ سَخِنًا وَسُخُونًا وَسُخْنَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ نَقِيضُ قُرَّتِ

السَّخُونُ [es-sehūn] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Kızdırılmış çorbaya denir; yukālu: مَرَقٌ سَخُونٌ إِذَا كَانَ يُسَخَّنُ

السَّخِينَةُ [es-sehīnet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Bulamaç ta'bīr olunan ta'āma denir ki undan yapılır. Ve

سَخِينَةٌ [Sehīnet] Kureyş kabilesinin lakabıdır; bulamacı çok pişirdiklerinden nāşī ve sā'ir 'Arablar onları bu cihetten ta'ayīb

ederler idi.

الْمَسْحَنَةُ [el-mišhanet] [مِكْنَسَةٌ [mikneset] vezninde) Keşköl tarzında olan çömleğedir denir ki onda ta‘ām ısıtılır.

التَّسَاهِينُ [et-tesāhīn] [تَمَاسِيلُ [temāsīl] vezninde) Kazanlara denir, مَرَاجِلُ [merācil] ma‘nāsına. Ve çizmelere denir خِفَافٌ [ḥifāf] ma‘nāsına. Ve taylasān tarzında bir güne baş örtülerine denir ki selefte ‘ulemā ve mevābize şāl gibi başlarına bürünürler idi. Ve bunun müfredi yoktur, ‘alā-kavlin müfredi تَشْحَنُ [tesḥan] ve تَشْحَانُ [tesḥān] dır.

السَّخَايِينُ [es-seḥāhīn] [سَلَاتِينُ [selātīn] vezninde) Ekincilerin bel ta‘bīr ettikleri āletlere denir; müfredi سِخْيُنٌ [siḥḥīn] dir, سِكِّينٌ [sikkīn] vezninde, Cevherī’nin tevehhümü gibi أَمِيرٌ [emīr] vezninde değildir. Ve kassāb bıçaklarına denir yāhūd ‘amm ve mutlaktır. Ve

سِخْيِينٌ [siḥḥīn] [سِكِّينٌ [sikkīn] vezninde) Ateş küreğinin ele yapışacak sapına denir.

سُحَيْنَةُ [Suḥaynet] [جُهَيْنَةُ [cuheyne] vezninde) ‘Urđ ile Tedmur beyninde bir beldedir, ‘amme سُحْنَةُ [Suḥnet] derler.

الإِسْحِنَةُ [el-işḥinet] (hemzenin kesriyle) إِبْرِدَةٌ [ibridet]in mukābilidir. Ve إِبْرِدَةٌ [ibridet] ‘illettir ki bürüdet ve rutübetten insānın cevfine ‘arız olur; إِسْحِنَةُ [iḥḥinet] harāret ve yübüsetten ‘arız ‘illettir ki hummā envā‘ındandır.

[س د ن]

السَّدِينُ [es-sedīn] [أَمِيرٌ [emīr] vezninde) İç yağına denir, شَحْمٌ [ṣaḥm] ma‘nāsına. Ve kana denir. Ve yüne ve yapağıya denir. Ve perdeye denir.

السَّدَانُ [es-sedān] [سَحَابٌ [seḥāb] vezninde)

ve

السَّدَنُ [es-seden] [جَبَلٌ [cebel] vezninde) Bunlar da perdeye denir; yukālu: أَرْحَى السَّيْدِينَ وَالسَّدَانَ وَالسَّدَنَ أَبِي الْبَيْتَرِ

السَّدَنُ [es-sedn] (sīn’in fethiyle) ve

السَّدَانَةُ [es-sedānet] [سَلَامَةٌ [selāmet] vezninde) Ka‘be-i mu‘azzamaya yāhūd puthāneye hizmet eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: سَدَنَ الرَّجُلُ سَدْنًا وَسَدَانَةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Ve perde-dārlik ve kapıcılık eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: سَدَنَ الرَّجُلُ إِذَا عَمِلَ الْحِجَابَةَ

سَدْنٌ [sedn] Libāsı aşağı salıvermek ma‘nāsınadır; yukālu: سَدَنَ ثُوبَهُ سَدْنًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا أَرْسَلَهُ

السَّادِنُ [es-sādin] Ka‘be-i mu‘azzamanın yāhūd puthānenin hādimine denir; cem‘i سَدَنَةٌ [sedenet]tir feteḥātla.

[س ر ب ن]

السَّارْبَانُ [es-Sārbān] (rā’nın sükūnuyla) Rāvī-i eş‘ār-ı Mutenebbī olan ‘Alī b. Eyyūb b. Ḥasen eş-Şīrī el-Ḳummī ceddinin ismidir. “Sārbān” lafz-ı Fārisīdir, deveci demektir.

[س ر ج ن]

السَّرَجِينُ [es-sircīn] ve

السَّرْقِينُ [es-sirḳīn] (sīn’lerin kesriyle) Fısqıya denir, زَبْلٌ [zibl] ma‘nāsına. Ve bunlar sergīn-i Fārisī mu‘arrebidir ki sīn-i meftūha ile dir.

[س س ن]

السَّوْسَنُ [es-sevsen] [جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Ma‘rūf çiçek ismidir, berrī ve bostānī olur. Bostānī nev‘i iki kısımdır: biri ebyazdır ki āzād itlāk ederler ve diğeri āsmān-gūn ya‘nī gök olur, ona īrisā derler;

istiskāya nāfi^c ve mevādd-ı galīzayı mu-
lattiftir. Ve āzād dedikleri latīf ve dimāga
‘arız olan ‘ilel-i bārīdeye nāfi^c ve dimāgda
müctemi^c olan riyāh-ı galīzayı muhallildir.
Ve kökü cellā³ ve muhallil ve yaprağını
zımād ıssı su yakmış ‘uzva ve hevām ve
haşerāt hāssaten ‘akreb les‘ine müfıddir.
Ve سَوْسَنٌ [sevsen] kelimesinin müfredi
سَوْسَنَةٌ [sevsenet]tir, Türkīde tahrīfle susam
ta‘bīr ederler; zambak bunun ak nev‘idir.
Ve müfredatta īrisā, gök sevsenin kökü-
le müfesserdır ki halk ona menekşe kökü
ta‘bīr ederler.

سَسْنَوِيَه [Sesneveyhi] [عَمْرَوِيَه] [‘amrevey-
hi] vezninde) Esāmīdendir: Ebu’l-Kāsim
Muḥsin b. Muḥammed el-Muḥsin b. Ses-
neveyhi muhaddistir.

[س س ت ن]

سَسْتَان [Sestān] [دَسْتَان] [destān] vezninde)
İrān’da mülük-i Benī Buveyh’in nesepleri
ricālidir.

[س ط ن]

الْأُسْطُوَانَةُ [el-ustuvānet] (hemzenin ve
ṭā’ının zammıyla) Binā³ direğine ve aya-
ğına denir, سَارِيَةٌ [sāriyet] ma‘nāsına;
vezni أَفْعُوَالَةٌ [uf‘uvālet]tir yāhūd
فُعْلُوَانَةٌ [fu‘luvānet]tir. Ve bu, ustūn-ı Fārisī
mu‘arrebidir. Ve dābbe kısmının ayağına
ıtlāk olunur. Ve zekere itlāk olunur; cem‘i
أَسَاطِينُ [esāṭīn]tir; ve minhu أَيُّ مَسْطَنَةٌ
مُؤَطَّدَةٌ مُحَكَّمَةٌ

الْأُسْطُوَانُ [el-ustuvān] [أَفْعُوَان] [uf‘uvān] vez-
ninde) Uzun boyunlu yāhūd yüksek yapılı
erkek deveye denir; yukālu: جَمَلٌ أُسْطُوَانٌ
أَيُّ الطَّوْبِيلُ الْعُنُقُ أَوْ الْمُؤْتَفِعُ

أُسْطُوَانٌ [Ustuvān] Rūm ülkesinde bir ser-
haddin ismidir. Şārihin beyānına göre

Şām serhaddi olacaktır.

السَّاطِنُ [es-sāṭīn] [صَاحِبٌ] [şāhib] vezninde)
Habīs ve bed-kāra denir; yukālu: رَجُلٌ سَاطِنٌ
أَيُّ حَيِيَّتٌ

الْأَسْطَانُ [es-esṭān] [سَحْبَانٌ] [sehḫbān] veznin-
de) سَطَلٌ [saṭl] dedikleri bakır kaba denir;
nūn, lām bedelidir, ya‘nī aslū أَسْطَالٌ dır. Ve

أَسْطَانٌ [Esṭān] Ermīniye’den Ḥilāt
kazāsında bir kal‘a adıdır.

[س ع ن]

السَّعْنُ [es-sa‘n] (sīn’in fethiyle) Çerviş ya-
ğına denir. Ve sırf ve hālis şarāba denir;
ve minhu yukālu: يَوْمٌ سَعْنٌ مُضَافًا أَيُّ ذُو شَرَابٍ
صِرْفٍ

السَّعْنُ [es-su‘n] (sīn’in zammıyla) Şol tulu-
ma denir ki ortasından kesip torba şeklin-
de ederler ve ona nebīz ıslatırlar ve gāhca
kova gibi onunla su çekerler ve gāh olur
ki nisvān ona pamuk ve iplik makülesi
eşyalarını vaz‘ ederler; cem‘i سِعْنَةٌ [si‘anet]
gelir, قِرْدَةٌ [kiredet] vezninde.

السَّعْنَةُ [es-sa‘net] [تَمْرَةٌ] [temret] vezninde)
Mübārek ve kutlu yāhūd uğursuza de-
nir; yukālu: هُوَ سَعْنَةٌ أَيُّ مَيْمُونَةٌ أَوْ مَسُومَةٌ
Ve bir recül ismidir. Ve nāçiz nesneye denir;
yukālu: مَا لَهُ سَعْنَةٌ وَلَا مَعْنَةٌ أَيُّ شَيْءٍ

إِبْنُ سَعْنَةَ [İbnu Sa‘net] Şu‘arādandır.

السَّعْفَةُ [es-su‘net] [غُرْفَةٌ] [ğurfet] vezninde)
زِفْنٌ [zifn] ma‘nāsındır ki süṭūhlarda ittihāz
olunan sāyebāna denir, ‘alā-kavlin mutla-
kan gölgeliğe denir, sāyebān ma‘nāsına
salaş ve hayme ve sā’irleri gibi. Ve bir re-
cül adıdır. Ve kovanın ağzına uzattıkları
ağaca denir. Eğer iki dāne olursa ki salīb
şeklinde olur, عَرْقُوتَانِ [‘arḫuvetān] derler.
Ve devenin sarkık olan üst dudağına de-
nir. Ve Zeyd b. Su‘ne bir Yehūdīdir. Şārih

der ki ashābdan olmuştur.

الإسْعَانُ [el-is'ān] (hemzenin kesriyle) Göl-gelik edinmek ma'nāsınadır; yukālu: أَسْعَنَ الرَّجُلُ إِذَا اتَّخَذَ مِظْلَةً

السَّعَانِينُ [es-se'ānīn] (sīn'in fethiyle) Nasārā tā'ifesinin bir paskalyalarıdır ki fısıh dedikleri büyük paskalyadan bir hafta mukaddem olur, haçlarıyla sahrāya hurūc ederler. Şārih der ki Süryāniden mu'arrebdir ve şart-ı Hazret-i Fārūķī üzere memnū'lardır.

الْمُسْعَنُ [el-musa'an] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) İki kıt'a meşinden düzülmüş kovaya denir.

التَّسْعُنُ [et-tesa'un] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Deve pek tavlınmak ma'nāsınadır; yukālu: تَسْعَنُ الْجَمَلُ إِذَا امْتَلَأَ سِمْنَاً

[س غ ن]

الْأَسْغَانُ [el-esgān] (ğayn-ı mu'ceme ile اَسْبَابٌ [esbāb] vezninde) Kemter gıdālara denir; müfredi سَغْنٌ [seğan]dır, سَبَبٌ [sebeb] vezninde; yukālu: يَتَعَيَّشُونَ الْأَسْغَانَ أَيِ الْأَعْدِيَّةِ الرَّدِيَّةِ

[س ف ر ن]

إِسْفِرَايِنُ [İsfirāyin] (hemzenin ve yā-yı tah-tiyyenin kesriyle) Ĥorāsān ülkesinde bir belde adıdır.

[س ف ن]

السُّفْنُ [es-sefn] [دَفْنٌ [defn] vezninde) Bir nesnenin kabuğunu soymak ma'nāsınadır; yukālu: سَفَنَ الشَّيْءَ سَفْنَا مِنْ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا قَشَرَهُ [Ve] سَفِينَةٌ [sefīnet] bundan me'hūzdu. Ve yel yeryüzünü sıyırmak ma'nāsınadır; yukālu: سَفَنَتِ الرِّيحُ وَسَفِنَتْ سَفْنَا مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالرَّابِعِ إِذَا ذَهَبَتْ عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ

السَّفِينَةُ [es-sefīnet] [دَفِينَةٌ [defīnet] vezninde)

Gemiye denir, suyun yüzünü kaşır eylemekle ıtlāk olundu, فَعِيلَةٌ [fa'ilet] bi-ma'nā فَاعِلَةٌ [fā'ilet]tir. Cem'i سَفَائِنٌ [sefā'in] ve سَفِينٌ [sefīn] gelir zammeteynle ve سَفِينٌ [sefīn] gelir, أَمِيرٌ [emīr] vezninde.

السَّفَانُ [es-seffān] (شَدَادَةٌ [şeddād] vezninde) Gemi yapana denir, marangoz ta'bīr olunur.

السِّفَانَةُ [es-sifānet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Marangozluğa denir.

السَّفَنُ [es-sefen] (fethateynle) Pek sert deriye denir, keler derisi gibi. Ve nesne yonup yumuşatacak taşā yāhūd mutlakan nesne yonacak ālete denir, keser gibi. Ve şol törpü gibi sert balık yā keler ve timsāh derisine denir ki okları yonduktan sonra onu sürüp nā-hemvārlarını ve yonuk eserlerini giderip düz ve musaykal ederler.

الْمِسْفَنُ [el-misfen] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Bu dahi nesne yonacak ālete denir, keser gibi.

السَّفُونُ [es-sefūn] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Yeryüzünü sıyırp süptüren yele denir; yukālu: رِيحٌ سَفُونٌ إِذَا كَانَتْ تَقْشِرُ وَجْهَ الْأَرْضِ

السَّافِنَةُ [es-sāfinet] [سَفُونٌ [sefūn] ma'nāsınadır; cem'i سَوَافِنٌ [sevāfin]dir.

السَّافِينُ [es-sāfīn] Arkanın iç yüzünde bir uzun damardır ki yürek asıldığı damar ona muttasıldır.

السَّفَانَةُ [es-seffānet] (شَدَادَةٌ [şeddādet] vezninde) Şeh-dāne inciye denir; yukālu: يَتَأَلَّوْهُ كَالسَّفَانَةِ أَيِ اللُّلُؤَةِ Ve Ĥātem-i Tā'ī kızının ismidir.

السِّفْنَةُ [sīfennet] (sīn'in kesri ve fā' ve nūn-ı müşeddedenin fethiyle) Mışır diyārına mahsūs bir kuş adıdır, her hangi ağaca konsa mecmū'-ı evrākını ekl eder. Ve

سِفِينَةٌ [Sifennet] Muhaddisinden İbrāhīm b. Huseyn b. Dīzīl el-Hemedānī lakabıdır, hangi muhaddise tereddüd eylese onun mahfūz ve mektūbu olan bi'l-cümle ahādīsī ahz ve ketb eylemekle mülakkab oldu.

سَفَّانٌ [Seffān] [şeddād] [şeddād] vezninde) Naşībīn ile Cezīre-i İbn 'Ömer beyninde bir nāhiye adıdır. Ve Necīb b. Meymūn el-Vāsiṭī es-Seffānī muhaddistir.

سَفِينٌ [Sefīn] [emīr] [emīr] vezninde) Maşrık-ta bir mevzī' adıdır.

سَفِينَةٌ [Sefīnet] [defīnet] [defīnet] vezninde) Nebiyy-i ekrem sallallāhu 'aleyhi ve sellem hazretlerinin yāhūd Ummu Seleme cenāblarının kölesi lakabıdır ki ismi Mihrān idi.

سُفْيَانٌ [Sufyān] [uṣmān] [uṣmān] vezninde) Yā' bābında mezkūrdur.

[س ق ن]

الإِسْقَانُ [el-iskān] [ikrām] [ikrām] vezninde) Kılıca gereği gibi cilā vermek ma'nāsınadır; yukālu: أَسَقَنَ الرَّجُلَ إِذَا تَمَّمَ جَلَاءَ سَفِينَةٍ

الْأَسْقَانُ [el-eskān] (hemzenin fethiyle) Çelimsiz ince böğürlere denir, خَوَاصِرُ ضَامِرَةٌ ma'nāsına.

[س ك ن]

السُّكُونُ [es-sukūn] [ku'ūd] [ku'ūd] vezninde) Karār ve ārām eylemek ma'nāsınadır ki Türkīde dinmek ta'bīr olunur ki ba'de'l-hareke olur; yukālu: سَكَنَ الْمُتَحَرِّكُ سَكُونًا مِّنْ سَكَنَ الرَّجُلُ إِذَا تَمَّمَ جَلَاءَ سَفِينَةٍ

التَّسْكِينُ [et-teskīn] [tefīl] [tefīl] vezninde) Müteharrik nesneyi epsem ve sākin kılmak ma'nāsınadır; tekūlu: سَكَّنْتُهُ إِذَا جَعَلْتُهُ سَكِينًا Ve dā'imā سَكِينٌ [sukeyn] dedikleri cüst ve revende hımāra binmek ma'nāsınadır; yukālu: سَكَّنَ الرَّجُلُ إِذَا دَامَ عَلَى رُكُوبِ السُّكَيْنِ Ve āteşte kargı doğrultmak ma'nāsınadır; yukālu: سَكَّنَ الصَّغْدَةَ إِذَا قَوْمَهَا بِالنَّارِ

الْإِسْكَانُ [el-iskān] (hemzenin kesriyle) Bir adamı bir mahalde sākin ve ber-karār kılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَشَكَّنَهُ الدَّارَ إِذَا جَعَلَهُ سَاكِنًا Ve bir adamı fakr u fāka hareketten alıkomak ma'nāsınadır; yukālu: أَشَكَّنَهُ Alā-kavlin مَسْكِينٌ [miskīn] bundan me'hūzdur, ke-mā se-yuzkeru. Ve bir adamı miskīn kılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَشَكَّنَهُ اللهُ أَيَّ جَعَلَهُ مَسْكِينًا Ve sonradan miskīn olmak ma'nāsınadır; yukālu: مَا كَانَ مَسْكِينًا وَإِنَّمَا أَشَكَّنَ

السَّكَنُ [es-seken] (fethateynle) ve

السُّكْنَى [es-suknā] [buşrā] [buşrā] vezninde) [iskān]dan isimlerdir; tekūlu: دَبَّرَ لِي فَلَائًا سَكَنًا وَسُكْنَى Ve

سَكَنٌ [seken] Āteşe itlāk olunur. Ve medār-ı sükūn u ārām olan nesneye denir, hāne ve ehl ve 'ayāl gibi; yukālu: هُوَ سَكَنٌ لَهُ وَهُوَ مَا يُسَكَّنُ إِلَيْهِ Ve bir recül adıdır; ba'zen kāf'ı iskān olunur. Ve

سَكَنٌ [seken] Rahmet ve bereket ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: هُوَ سَكَنٌ لَهُمْ أَيَّ رَحْمَةً وَبَرَكَتَةً

الْمَسْكِنُ [el-mesken] [maḳ'ad] [maḳ'ad] ve مَجْلِسٌ [meclis] veznlerinde) İsm-i mekāndır, hāne ve menzile denir; yukālu: هَذَا مَسْكِنُهُمْ أَيَّ مَنْرَلُهُمْ Ve

مَسْكِينٌ [Meskin] [menzil] [menzil] vezninde) Kūfe'de bir mevzī' adıdır.

السُّكُنُ [es-sekn] (sīn'in fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Bir hānede sākin olan eşhāsa denir ki ism-i cem'idir yāhūd سَاكِنٌ [sākin] in cem'idir; yukālu: هُمْ سَكُنُ الدَّارِ أَيِ أَهْلِهَا

المُسْكِينُ [el-miskīn] (mīm'in kesriyle ve fethiyle) Aslā bir nesneye mālīk olmayan fakīre denir, 'alā-kavlin kifāyet mikdārı nesnesi olmayana denir; yukālu: رَجُلٌ مُسْكِينٌ وَيُنْفَعُ مِيمُهُ أَيِ لَا شَيْءَ لَهُ أَوْ لَهُ مَا لَا يَكْفِيهِ أَوْ يُقَالُ أَسْكَنَهُ الْفَقْرُ إِذَا قَلَّ حَرَكَتُهُ

Şārih der ki مُسْكِينٌ [miskīn] mīm'in kesriyledir ve Benī Esed lūgatinde mīm meftūhadır. Ve bu سُكُونٌ [sukūn]dan me'hūzdur, ta'ayyüş zımında nāsa sükūn ve istīnāsları tasavvuruna mebnīdir yāhūd إِسْكَانٌ [iskān]-ı fakırdan me'hūzdur ki taklīl-i hareket ya'nī idām-ı hareket ma'nāsınadır. Ve مُسْكِينٌ [miskīn] ile فَكِيرٌ [faķīr] beynini fark ederler. 'İnde'l-ba'z mü'ellifin evvel ta'rīfi üzeredir ki فَكِيرٌ [faķīr]in hālī مُسْكِينٌ [miskīn]den ahsendir ve 'inde'l-Aşma'ī 'ale'l-'akstir. İntehā. Ve

مُسْكِينٌ [miskīn] Zelīl ve makhūr ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ مُسْكِينٌ أَيِ ذَلِيلٌ Ve za'f ma'nāsınadır, cem'i مَسَاكِينٌ [mesākīn] dir ve مُسْكِينُونَ [miskīnūn]dur; mü'ennesi kezālik مُسْكِينٌ [miskīn] ve مُسْكِينَةٌ [miskīnet] tir, cem'i مُسْكِينَاتٌ [miskīnāt]tır. Mü'ellif فَكْرٌ [faķr] māddesinde ziyādece işbā'eylemiştir.

التَّسَكُّنُ [et-tesekkn] تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) ve

التَّمَسُّكُنُ [et-temeskn] تَمَنُّطٌ [temenṭuḳ] vezninde) Miskīn olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَسَكَّنَ الرَّجُلُ وَتَمَسَّكَنَ إِذَا صَارَ مُسْكِينًا

السَّكِينَةُ [es-sekinet] فَرِحَةٌ [ferihāt] vezninde) Boyunda başın karār eylediği yere denir ki başın kürsīsidir. Ve

سَكِينَةٌ [sekinet] مُسْكِنٌ [mesken] manāsınadır; cem'i سَكِينَاتٌ [sekināt] gelir, مَكِينَةٌ [mekīnet] ve مَكِينَاتٌ [mekināt] gibi; ve minhu'l-hadīsu: أَنَّهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ يَوْمَ الْفَتْحِ "إِسْتَقْبَرُوا عَلَيَّ سَكِينَاتِكُمْ فَقَدْ انْقَطَعَتِ الْهَجْرَةُ" أَيِ عَلَى مَسَاكِينِكُمْ **الْمَسْكِينَةُ** [el-meskenet] مَرْحَمَةٌ [merḥamet] vezninde) İsmdir, miskīnliğe denir ki fakr ve zūll ve za'ftan 'ibarettir.

الْمُسْكِينُ [el-muskin] مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Meskenet sāhibine denir; yukālu: أَطْبَعُوا مُسْكِينِينَ أَيِ ذَوِي مَسْكِينَةٍ

السُّكُونَةُ [es-sukūnet] عُمُومَةٌ [umūmet] vezninde) Miskīn olmak ma'nāsınadır; yukālu: سَكُنَ الرَّجُلُ وَسَكَنَ سُكُونَةً مِنَ الْبَابِ الْحَامِسِ وَالْأَوَّلِ إِذَا صَارَ مُسْكِينًا

السِّكِّينُ [es-sikkīn] ve

السِّكِّينَةُ [es-sikkīnet] (sīn'in kesri ve kāf'ın teşdīdiyle) Ma'rūftur ki bıçağa denir. Fārisīde kārđ denir; mezbūhu hareketten iskān eylediği için itlāk olunmuştur. سِكِّينٌ [sikkīn] lafzı müzekker ve mü'ennes olur.

السَّكَّانُ [es-sekkān] شُدَادٌ [şeddād] vezninde) ve

السَّكَاكِينِي [es-sekākīniyy] (sīn'in fethiyle) Bıçakçıya denir; yukālu: فَلَانَ سَكَّانٌ وَسَكَاكِينِي سَكَاكِينٌ [sekākīn] Şārih der ki أَيِ صَانِعِ السِّكِّينِ سَكَاكِينٌ [sikkīn]in cem'idir. İbn Sīde dedi ki bu nisbet-i müvellededir; zīrā cem'e nisbet olundukta kıyās olan müfredine redd olunmaktadır.

السَّكِينَةُ [es-sekīnet] سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) ve

السِّكِّينَةُ [es-sikkīnet] (sīn'in kesriyle ve kāf'ın teşdīdiyle) Vakār ve tume'ninet ve temkīn ma'nāsınadır; ve kuri'e bihimā kavluhu ta'alā: أَنَّ آيَةَ مُلْكِهِ أَنْ ﴿وَقَالَ لَهُمْ نَبِيُّهُمْ إِنَّ آيَةَ مُلْكِهِ أَنْ يَأْتِيَكُمُ التَّابُوتُ فِيهِ سَكِينَةٌ مِّنْ رَبِّكُمْ﴾ الْآيَةُ أَيِ فِيهِ مَا

تَسْكُنُونَ بِهِ إِذَا أَتَاكُمْ أَوْ هِيَ شَيْءٌ كَانَ لَهُ رَأْسٌ كَرَأْسِ
يَا'NĪ bazıları ALĪ b. el-Ḥuseyn b. Sekkīne ve Mubārek b. Aḥmed b. Ḥuseyn b. Sekkīne ve Mubārek b. Mubārek b. Ḥasen b. Ḥuseyn b. Sekkīne muhaddislerdir.

سَكِينَةٌ [el-Miskīnet] (mīm'in kesriyle) Medīne-i münevvere'nin ismidir. Şārih der ki zāhiren rahmet ve bereket ma'nāsınadır.

الْإِسْتِكَانُ [el-istikān] (ifti'āl) [ifti'āl] vezninde) Zūll ve huzūc ve tevāzu' kılmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَكَانَ الرَّجُلُ إِذَا خَضَعَ وَذَلَّ Ve bu مَسْكَنَةٌ [meskenet]ten me'hūz [ifti'āl] [ifti'āl]dir; kāf'ın fethası işbā' olunmuştur. Mü'ellif bununla “ك،و،ن” yāhūd kīn “ك،ي،ن” māddesinden إِسْتِفْعَالٌ [istif'āl] dir kavlini redd eylemiştir.

السُّكَيْنُ [es-Sukeyn] زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Bir cemā'attir. Ve cüst ve revende hımāra denir; yukālu: رَأَيْتُهُ رَاكِبًا عَلَى السُّكَيْنِ أَيِ السُّكَيْنَةِ الْخَفِيفِ السَّرِيعِ Bunun mü'ennesi [sukeynet]tir. Ve

سُكَيْنَةٌ [sukeynet] Taslīt-i ilāhiyle Nemrūd'un enfine girip āzürde eden sivrisineğin ismidir. Ve bir saḥābī adıdır. Ve Ḥuseyn b. 'Alī radıyallāhu 'anhumā hazretlerinin duhterleri ismidir, turre-i Sukeyniyye ona mensūbdur, cebhelerinde turreleri var idi. Şārih der ki Sukeynet cenāblarının vālidesi Rebāb b. İmru'ulḳays idi, Kerbelā vak'asında hāzıra idi, ba'dehu Medīne'ye gelip hüzn ve endūhla onda vefāt eyledi. Ve niçe muhaddise hatunların ismidir.

سَكِينَةٌ [Sekkīnet] (sīn'in fethi ve kāf-ı müşdededenin kesriyle) Esmādandır: 'Alī b. el-Ḥuseyn b. Sekkīne ve Mubārek b. Aḥmed b. Ḥuseyn b. Sekkīne ve Mubārek b. Mubārek b. Ḥasen b. Ḥuseyn b. Sekkīne muhaddislerdir.

أَبُو سَكِينَةَ [Ebū Sekīnet] (sefīnet) [sefīnet] vezninde) Ziyād b. Mālik'tir ki muhaddistir ve ferddir.

السَّكِينُ [es-Sākin] Tā'if kurbünde bir kar-ye yāhūd bir vādī ismidir. Ve Aḥmed b. Muḥammed b. Sākin ez-Zencānī ve Muḥammed b. 'Abdullāh b. Sākin el-Bīkendī muhaddislerdir.

سَوَاكِينُ [Sevākin] Mekke-i mükerreme kurbünde bir güzel cezīre ismidir, Cidde ile Ḥabeşe beyninde vākī'dir.

الْأَسْكَانُ [el-eskān] (hemzenin fethiyle) Akvāt ve agdiye ma'nāsına müsta'meldir; müfredi سَكُنْ [seken]dir, fethateynle.

سَاكِينُ [Sākin] ve

سَاكِينَةٌ [Sākinet] ve

مَسْكَنٌ [Mesken] مَقْعَدٌ [maḳ'ad] vezninde. Ve

مُسْكِينُ [Muskin] (muḥsin) [muḥsin] vezninde) Esāmīdendir.

مِسْكِينٌ [Miskīn] Bu dahi esmādandır. Miskīn ed-Dārimī şā'ir-i mücīddir. Ve Dir' b. Yeskun ki يَنْضُرُ [yanşuru] veznindedir, tābi'idir.

سَكُنْ [Sekn] (sīn'in fethiyle yāhūd زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Sohbetinde ihtilāf olundu. Mü'ellif 'acībdır ki سَكَّانُ السَّفِينَةِ [sukkānu's-sefīnet]den zuhūl eylemiştir ki رُمَانٌ [rummān] veznindedir, geminin dümeni-ne denir, gemiye ıztırābdan sākin eylediği için.

[س ل ع ن]

السَّلْعَةُ [el-sel'canet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Şiddetle yelmek ma'nāsınadır; yukālu: سَلَعَنَ فِي عَدْوِهِ إِذَا عَدَا شَدِيدًا

[س ل ت ن]

السَّلْتِينُ [es-siltīn] (سِنِّ'in kesriyle) Şol hurmā ağacına denir ki su vāsıl olmamakla suyu cezb için dibine çukur kazılmış ola.

[س م ح ن]

سَمْعَجُونُ [Semecūn] (حَلَزُونُ [halezūn] vezninde) Ebu'l-Kāsim Aḥmed b. 'Abdulvedūd b. 'Alī b. Semecūn el-Hilālī el-Endelusī nām şā'irin pederinin ceddı ismidir.

[س م ح ن]

سَمْحُونُ [Semḥūn] (هَآ-yı mühmele ile صَعْفُوقُ [şa'fūk] vezninde ki vezn-i nādirdir) Ebū Bekr el-Endelusī el-Edīb en-Naḥvī pederinin ismidir.

[س م ن]

السَّمَانَةُ [es-semānet] (سَلَامَةٌ [selāmet] vezninde) ve

السِّمَنْ [es-simen] (عِنَبٌ [ineb] vezninde) Semirmek ma'nāsınadır; yukālu: سَمِنَ الرَّجُلُ سَمَانَةً وَسِمْنَا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَثُرَ لَحْمُهُ وَشَحْمُهُ

السَّامِنُ [es-sāmin] ve

السَّمِينُ [es-semīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Semiz şahsa denir. سَمِينٌ [semīn]in cem'ī simān [simān]dır sīn'in kesriyle. Ve

سَامِنٌ [sāmin] Sāfī yağı çok adama denir; yukālu: هُمْ سَامِنُونَ أَي كَثِيرُوا السَّمْنِ

الْمُسْمِينُ [el-musmin] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Halkī ve māder-zād semize denir; yukālu: هُوَ سَامِنٌ أَي سَمِينٌ خَلَقَهُ

الْإِسْمَانُ [el-ismān] (hemzenin kesriyle)

Halkī semiz olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَسْمَنَ الرَّجُلُ إِذَا كَانَ مُسْمِنًا Ve semiz hayvāna mālik olmak yāhūd semiz hayvān iştirā eylemek yāhūd bir adama semiz hayvān bahş eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَسْمَنَ إِذَا كَثُرَ سَمْنُهُمْ

التَّسْمِينُ [et-tesmīn] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Semirtmek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا سَمَّنَهُ إِذَا تَفَعَّلَ صَيَّرَهُ سَمِينًا Ve ta'āmı yağla tabh eylemek ma'nāsınadır; yukālu: سَمَّنَ الطَّعَامَ إِذَا عَمَلَهُ بِالسَّمْنِ Ve soğutmak ma'nāsınadır; yukālu: سَمَّنَهُ إِذَا بَرَّدَهُ

الْمُسْمَنَةُ [el-musmenet] (مُكْرَمَةٌ [mukremet] vezninde) Halkī semiz hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ مُسْمَنَةٌ أَي سَمِينَةٌ خَلَقَهُ

الْمُسْمَنَةُ [el-musemnenet] (مُعْظَمَةٌ [mu'azzamet] vezninde) Edviye ile sonradan semirmiş hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ مُسْمَنَةٌ أَي سَمِينَةٌ بِالْأَدْوِيَةِ

الْإِسْتِسْمَانُ [el-istismān] Bir kimseden kendisine yağ bahş olunmağı istemek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَسْمَنَ الرَّجُلُ إِذَا طَلَبَ أَنْ يُوهَبَ لَهُ السَّمْنُ Ve bir adamı semiz bulmak ma'nāsınadır; yāhūd semiz 'add eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَسْمَنَ فَلَانًا إِذَا وَجَدَهُ سَمِينًا أَوْ عَدَّهُ سَمِينًا

الْمَسْمَنَةُ [el-mesmenet] (mīm'lerin fethiyle) Semirmeğe bā'is olan nesneye denir, semizlik otu gibi; yukālu: طَعَامٌ مَسْمَنَةٌ أَي يُسْمِنُ

السَّمِينَةُ [es-semīnet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Aslā taş ve moloz eseri olmayan sāfī

topraklı yere itlāk olunur; yukālu: أَرْضُ
سَمِينَةٌ أَيْ تَرَبَةٌ لَا حَجَرَ فِيهَا

السَّمْنُ [es-semn] (sīn'in fethiyle) Kere yağından hāsıl olan yağa denir ki sāfī yağ ta'bir olunur; sümümün cümlesine mukāvim ve kurūh-ı habiseden vesahı münakkī ve mecmūc-ı evrāmı munaddic ve tılāsı çehreden kelef ve nemeş 'arızalarını müzildir; cem'i اَسْمُنُّ [esmun]dur, فَلَسْ [fels] ve أَفْلَسْ [eflus] vezninde ve سُمُونٌ [sumūn] ve سُمْنَانٌ [sumnān]dır sīn'lerin zammıyla. Ve

سَمْنٌ [semn] Masdar olur, ta'āmı sāfī yağla tertīb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: سَمْنِ الطَّعَامِ سَمْنَا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا عَمِلَ بِالسَّمْنِ Ve bir adama sāfī yağ yedirmek ma'nāsınadır; yukālu: سَمَنْ الْقَوْمِ إِذَا أَطْعَمَهُ سَمْنَا Ve Fityān b. Aḥmed b. Semniyye, İbn Nuḳṭa'nın şeyhidir.

السَّمَانِي [es-sumānā] (حُبَارَى [hubārā] vezninde) Bir kuş adıdır; müfred ve cem'e itlāk olunur yāhūd müfredi سَمَانَاةٌ [sumānāt] tır. Bu kuş Türkide yelve kuşu dedikleridir ki pek yağlı olur; bıldırcına سَلْوَى [selvā] derler ve ona قَتِيلُ الرُّعْدِ [qatīlu'r-ra'd] dahi derler, ra'd āvāziyla helāk olurlar, ekseri sevāhilde olur.

السَّمَانُ [es-semmān] (شَدَادٌ [šeddād] vezninde) Boyaların nakş ve zīnetini açmak için ve revnak vermek için sürülen revganlara denir ki nakkāşlar kullanırlar.

السَّمِينِيَّةُ [es-Sumeniyyet] (sīn'in zammıyla عُرَيْيَّةُ [ureniyyet] vezninde) Hindistān'da bir tā'ifedir ki dehrī ve hulūl ve tenāsuh mezhebindedirler. Şārih der ki Sūmnāt nām beldeye mensūblardır, gayr-i kıyās üzere.

السَّمِنَةُ [es-sumnet] (غُرْفَةٌ [gurfet] vezninde)

Bir nev^c nebāttır ki nücūm-ı sayf terbiyesiyle nābit ve her dem bahār olur. Bu nebātın fülful gibi dāneleri olur ki حُبُّ السَّمِنَةِ [habbu's-sumnet] derler. 'Acemler nukl-ı hāce derler. Ve Türkide yaban şehdānesi ta'bir olunur, nisvān semirmek için ekl ederler. Ve

سَمِنَةٌ [sumnet] Mutlakan semirmek için tenāvül olunan dārūya denir; yukālu: وَتَعَالَجَتْ فَلَانَةٌ بِالسَّمِنَةِ أَيْ دَوَاءِ السَّمَنِ Ve bir mevzi^c adıdır. Ve Buḥārā kazāsında bir karye adıdır; fukahādan Muḥammed b. 'Alī b. Abdulmelik ondandır. Ve Zubeyr b. Muḥammed el-'Ömerī el-Muḳrī lakabıdır.

سَمْنَانٌ [Semnān] (سَلْمَانٌ [selmān] vezninde) Bir mevzi^cdir.

سَمْنَانٌ [Simnān] (sīn'in kesriyle) Bir beldedir.

سَمْنَانٌ [Sumnān] (تُغْبَانٌ [su'bān] vezninde) Bir dağ adıdır.

سَامَانٌ [Sāmān] Esmā-i A'cāmdandır: Sāmān b. 'Abdullāh el-Melik es-Sāmānī muhaddistir. Ve Rey kazāsında bir karyedir. Ve İsfahān'da bir mahalledir; muhaddisinden Aḥmed b. 'Alī eş-Şaḥḥāf oradandır.

الْمُلُوكُ السَّامَانِيَّةُ [el-mulūku's-Sāmāniyyet] İrān'da selefte bir hānedān-ı saltanat idiler; Sāmān b. Ḥayyā nām cedlerine mensūblardır.

سَمْنٌ [Sumn] (sīn'in zammıyla) Bir mevzi^cdir.

سَمِينَةُ [Sumeynet] (جُهَيْنَةُ [cuheyne] vezninde) Nibāc nām mahalden Başra'ya gidenlerin ibtidā konakları olan mevzi^cin ismidir.

الأَسْمَانُ [el-esmān] (hemzenin fethiyle)

Köhne izârlara denir; yukâlu: جَاؤُوا وَعَلَيْهِمْ الْأُسْمَانُ أَي الْأَزْرُ الْخُلْقَانُ

سَامِينُ [Sāmīn] Hemedân kazâsında bir karye adıdır.

سَمِينُ [Sīmīn] (sīn'in kesriyle) Bir beldedir.

سَمِينُ [Semīn] (emīr) [emīr] vezninde) 'Abdullāh b. 'Amr b. Şa'lebe'nin lakabıdır; çok birâderleri ve a'mâm ve akribâları olmakla mülakkab oldu.

[س ن ن]

السِّنُّ [es-sinn] (sīn'in kesri ve nūn'un teşdidiyle) Dişe denir ضَرَسَ [dīrs] ma'nāsına; cem'i اَسْنَانُ [esnān] ve اَسِنَّةٌ [esinnet] gelir ve اُسْنٌ [usun] gelir zam-meteynle. Şārih der ki سِنٌّ [sinn] ile ضَرَسَ [dīrs] müterādiftir. Ve ضَرَسَ [dīrs]i azı dişinde isti'māl 'örfüdür. Ve سِنٌّ [sinn] lafzı mü'ennestir, musaggarı سُنَيْتَةٌ [suneynet]tir. Ve

سِنٌّ [sinn] Yaban öküzüne denir. Ve Medīne'de bir cebel adıdır. Ve Rey şehrinde bir mevzi' adıdır. Ve nehr-i Dicle üzere bir beldedir; fukahādan 'Abdullāh b. 'Alī es-Sinnī oradandır. Ve Rehā ile Āmid beyninde bir beldedir. Ve سِنُّ الْقَلَمِ [sinnu'l-kalem] kalemin ucunda yonulan yerine itlāk olunur ki şakkın iki tarafıdır; yukâlu: أَطَّلَ سِنُّ قَلَمِكَ وَهُوَ مَكَانُ الْبُرِّيِّ مِنْهُ Ve ekl-i şedīd ma'nāsına müsta'meldir. Ve kurn ve hemtā ma'nāsına müsta'meldir; dişlerin birbirine muvāfakatı tasavvuruna mebnīdir; yukâlu: هُوَ سِنُّهُ أَي قُوَّتُهُ Ve sarımsak dişine itlāk olunur. Şārih der ki tā-yı vahdet dāhil olup vāhidine سِنَّةٌ [sinnet] denir. Ve orak ve bıçkı dişlerine itlāk olunur. Ve mikdār-ı 'ömr ma'nāsına müsta'meldir ki yaş ta'bīr olunur; yukâlu:

كَمْ سِنُّكَ أَي مِقْدَارُ عُمْرِكَ Ve سِنٌّ [sinn] kelimesi gerek diş ve gerek insān ve hayvānda 'ömr ma'nāsına olsun mü'ennestir; cem'i اَسْنَانُ [esnān] gelir. Mütercim der ki İbn Eşīr'in beyānına göre 'ömr ma'nāsında مُدَّةٌ [muddet] itibārıyla. Ve ona سِنٌّ [sinn] itlākı tül ve imtidād tasavvuruna yāhūd hayvānın 'ömrü سِنٌّ [sinn]iyle ma'fūm olduğuna mebnīdir. Ve

سِنٌّ [sinn] Bir adamın yaşdaşına itlāk olunur; yukâlu: هُوَ سِنُّهُ أَي لِدُنُّهُ وَتَرْبُهُ Ve arkada kaburga kemiklerinin uçlarına itlāk olunur. Ve fi'l-meseli: وَقَعَ فُلَانٌ فِي سِنِّ رَأْسِهِ“ Ya'nī “Başının kılları 'adedince hayr ve ni'mete uğradı” yāhūd “Merāmına nā'il olup dilhāhı üzere serāser onda tasarruf eyledi” diyecek yerde irād olunur. Şārih der ki bu mesel وَجَدَ فُلَانٌ كَلًّا سِنًّا وَانْطَأَ سِنًّا kavlından me'hūzdur ki kesretten kināyedir. Ve وَقَعَ فِي سِنِّ رَأْسِهِ unvānında dahi mervīdir.

ذُو السِّنِّ [Zu's-Sinn] İbn Veşen el-Becelī lakabıdır, artık dişi olmakla mülakkab oldu. Ve Zu's-Sinn, İbnu's-Şavān b. Abdüşems lakabıdır.

الْإِسْنَانُ [el-isnān] (hemzenin kesriyle) Pīr ve sāl-horde olmak ma'nāsınadır; yukâlu: اَسَنَّ الرَّجُلُ إِذَا كَبُرَتْ سِنُّهُ Ve insān ve hayvānın dişi bitmek ma'nāsınadır; yukâlu: اَسَنَّ الصَّبِيَّ إِذَا نَبَتْ سِنُّهُ Ve dişi bitirmek ya'nī dişlendirmek ma'nāsınadır; yukâlu: اَسَنَّ اللهُ سِنُّهُ أَي أَنَّبَتْهُ Ve hāssatan nāka kısmının sekiz yaş dişi bitmek ma'nāsınadır; yukâlu: اَسَنَّ سَدِيسُ النَّاقَةَ إِذَا نَبَتْ

الْإِسْتِسْنَانُ [el-istisnān] Bu dahi yaşlı, pīr olmak ma'nāsınadır; yukâlu: اِسْتَسَنَّ الرَّجُلُ إِذَا كَبُرَتْ سِنُّهُ Ve bir yola sülük eylemek ma'nāsınadır; yukâlu: اِسْتَسَنَّ الطَّرِيقَةَ إِذَا سَارَهَا

Ve yol işlek olmak ma'nāsınadır; yukālu:

إِسْتَسَنَّتِ الطَّرِيقُ إِذَا صَارَتْ مُسْتَسَنَّتًا

الْأَسْنُ [el-esenn] (hemzenin ve sîn'in fethiyle) Ef'al-i tafdîldir, sâ'irden yaşlı olana denir; yukālu: هُوَ أَسْنٌ مِنْهُ أَيُّ أَكْبَرُ سِنًا

السِّنِينُ [es-senīn] ve

السِّنِينَةُ [es-senīnet] (sînlerin fethiyle) سِنَّ [sinn] gibi bunlar da bir adamın yaşdaşına denir; yukālu: هُوَ سِنَّهُ وَسِّنِينُهُ وَسِّنِينَتُهُ أَيُّ لِدَتْهُ وَتَوْبَهُ Ve

سِنِينٌ [senīn] Bilenmiş bıçak makûlesine denir. Ve taş kazındıkta dökülen un gibi kazıntıya denir. Ve bi'l-cümle otu otlamış yere denir; yukālu: أَرْضٌ سِنِينٌ إِذَا أُكِلَ نَبَاتُهَا Ve

سِنِينَةٌ [senīnet] Uzun uzadı yüksek kum yığınınna denir; cem'i سِنَائِنٌ [senā'in]dir. Ve yeke itlāk olunur, rîh ma'nāsına.

السِّنُّ [es-senn] (sîn'in fethiyle) Bıçak makûlesini bileği taşına sürüp bilemek ma'nāsınadır; yukālu: سَنَّ السِّكِّينَ سِنًّا مِنْ وَصَفَلَهُ Ve mızrağa temren geçirmek ma'nāsınadır; yukālu: سَنَّ الرُّمْحَ Ve diş misvāk sürmek ma'nāsınadır; yukālu: سَنَّ الْأَضْرَاسَ إِذَا سَوَّكَهَا Ve sür'atle davar sürmek ma'nāsınadır; yukālu: سَنَّ الْإِبِلَ إِذَا سَاقَهَا سَرِيعًا Ve bir işi izāh ve beyān eylemek ma'nāsınadır; yukālu: سَنَّ الْأَمْرَ إِذَا بَيَّنَّهُ Ve çamurdan sakası düzme ma'nāsınadır; yukālu: سَنَّ الطِّينَ Ve mızrak temreniyle bir kimseye dürtmek 'alā-kavlin dişleriyle ısırarak yāhūd birinin dişlerini kırmak ma'nāsınadır; yukālu: سَنَّ فُلَانًا إِذَا طَعَنَهُ بِالسِّنَانِ Ve bir şahsı yüzü üzere kapayıp yıkmak ma'nāsınadır; yukālu: سَنَّ الْمَخْلَ النَّاقَةَ إِذَا كَبَّهَا عَلَى وَجْهِهَا Ve davarı otlağa salıvermek 'alā-kavlin da-

varı gereği gibi görüp gözetip ri'āyet ve tīmārına ihtimāmla gövdesini mührelenmiş nesne gibi mücellā ve hemvār kılmak ma'nāsınadır; yukālu: سَنَّ الْمَمَالَ إِذَا أَرْسَلَهُ فِي الْمَرْعَى أَوْ أَحْسَنَ الْقِيَامَ عَلَيْهَا حَتَّى كَانَتْ صَقَلَهَا Ve tasvîr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: سَنَّ الشَّيْءَ إِذَا صَوَّرَهُ Ve zırh giyip eteklerini aşağı salıvermek ma'nāsınadır yāhūd kendi üzerine su dökmek ma'nāsınadır; yukālu: سَنَّ عَلَيْهِ الدَّرْعَ أَوْ الْمَاءَ إِذَا صَبَّهُ Ve bir yola sülük eylemek ma'nāsınadır; yukālu: سَنَّ الطَّرِيقَةَ إِذَا سَارَهَا Ve arzın bi'l-cümle otları otlamak ma'nāsınadır ki yerleri dış dış olur; yukālu: سَنَّتِ الْأَرْضُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا صَارَتْ سَنِينًا

الْمَسْنُونُ [el-mesnūn] Bu dahi bilenmiş bıçak makûlesine denir. Ve üzerinden 'ömrler geçmiş yıllamış nesneye denir; ve minhu kavluhu ta'ālā: **﴿مِنْ حَمَاٍ مَسْنُونٍ﴾** أَيُّ مُتَبِّينٍ Pes ma'nā-yı lāzımı murād olmuş olur. Ve

مَسْنُونُ الرَّوْجِ [mesnūnu'l-vech] Çelimsizce dil-ber olarak çekme yüzlü adama denir yāhūd çehresi ve burnu nev'an söbüce olana denir; yukālu: رَجُلٌ مَسْنُونُ الرَّوْجِ أَيُّ مَمْلَسُهُ Ve حَسَنُهُ سَهْلُهُ أَوْ فِي وَجْهِهِ وَأَنْفِهِ طُولٌ

مَسْنُونٌ [Mesnūn] Mālik b. el-'Aclān el-Enşārî kılıcının ismidir.

التَّسْنِينُ [et-tesnīn] (تَفْعِيلٌ) [tef'īl] vezninde) Bu dahi bıçak makûlesini bilemek ma'nāsınadır; yukālu: سَنَّ السِّكِّينَ إِذَا أَحَدَهُ وَصَفَلَهُ Ve söze tāb u tarāvet ve revnak vermek ma'nāsınadır; yukālu: سَنَّ الْمُنْطِقَ إِذَا حَسَنَهُ Ve bir kimseye mızrak doğrultmak ma'nāsınadır; yukālu: سَنَّ رُمْحَهُ إِلَيْهِ إِذَا سَدَّدَهُ Ve ta'āma iştihā vermek ma'nāsınadır; tekūlu: سَنَنْتِي هَذَا الشَّيْءَ أَيُّ شَبَّيْتُ إِلَيْهِ الطَّعَامَ

الْمِسْنُ [el-misenn] (mīm'in kesri ve sîn'in fethiyle) Kendisiyle yāhūd üzerinde nesne bilenir olan şey'e denir ki bileği ve kösre

ta'bīr olunur.

الْإِسْتِنَانُ [el-istinān] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Misvāklanmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَنَّ الرَّجُلُ إِذَا اسْتَاكَ Ve at şevk ve cünbüşe gelip oynamak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَنَّ الْفَرَسُ إِذَا قَمَصَ Ve beyābānda serāb oynayıp ıldıramak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَنَّ السَّرَابُ إِذَا اضْطَرَبَ

الْأَسْنُونُ [es-senūn] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Dişleri misvāklayacak şey'e denir. Şārih der ki asl dişe sürülmekle 'ilāc edecek şey'e denir.

الْأَسَنَّةُ [es-sennet] (sīn'in fethiyle) Dişi ayıya ve dişi parsa denir. Ve

سَنَّةٌ [Sennet] Esāmīdendir: Senne b. Muslim el-Betīn ve Ebū 'Oşmān b. Senne muhaddislerdir. Ve Sinān b. Senne ve 'Abdurrahmān b. Senne ashābdandır.

الْبَسَنَّةُ [es-sinnet] (sīn'in kesriyle) İki ağızlı baltaya denir.

الْأَسَنَّةُ [es-sunnet] (sīn'in zammıyla) Yüze denir, وَجْهٌ [vech] ma'nāsına yāhūd yüzün görünen yerine yāhūd dā'iresine denir yāhūd sūret ve çehreye yāhūd cebīnān ile cebheye denir. Ve sīret ve tarikat ma'nāsınadır; yukālu: لَهُ سَنَّةٌ حَسَنَةٌ أَيْ سَبِيرَةٌ Ve tabī'at ve cibillet ma'nāsınadır; yukālu: سَنَّةُ اللَّهِ تَعَالَى وَهُوَ كَرِيمٌ السَّنَّةُ أَيْ الطَّبِيعَةُ Ve سَنَّةُ اللَّهِ تَعَالَى وَهُوَ كَرِيمٌ أَمْرُهُ وَنَهْيُهُ Ya'nī sūnnet-i ilāhī tarika-i hükm ve emr ve nehyinden 'ibārettir. Ve kavluhu ta'ālā: أَيْ ﴿إِلَّا أَنْ تَأْتِيَهُمْ سَنَةٌ الْأُولَى﴾ Zīrā 'azāb onların tarika-i meslūkeleridir. Ve

سُنَّةٌ [sunnet] Medīne'ye mahsūs bir gūne hurmā adıdır.

السَّنَنُ [es-senen] (sīn'in harekāt-ı selāsı ve nūn'un fethiyle ve zammeteynle ki dört

lügattir) Yolun doğrusuna denir; yukālu: **إِلْزَمَ سَنَنَ الطَّرِيقِ وَسُنَّتَهُ أَيْ نَهَجَهُ وَجِهَتَهُ** Ve

سَنَنٌ [senen] (fethateynle) Seğirtirken beri öte sıçrayıp oynar olan deveye denir.

السَّنَائِنُ [es-senā'in] (sīn'in fethiyle) سَبِينَةٌ [senīnet]in cem'idir, tarika-i vāhide ma'nāsınadır; ve minhu yukālu: جَاءَتْ مَوَاقِعُ الرِّيحِ سَنَائِنٌ أَيْ عَلَى طَرِيقَةٍ وَاحِدَةٍ **إِتِبَارِيًّا** cem' oldu.

الْمُسَانَّةُ [el-musānnet] (teşdīd-i nūn'la مُمَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) ve

السِّنَانُ [es-sinān] (قِتَالٌ [kītāl] vezninde) Buğur deve nākaya aşmağa çökertmek için ağzıyla kavrayarak ensesine düşüp kovmak ma'nāsınadır; yukālu: **الْفَحْلُ يُسَانُ النَّاقَةَ مُسَانًا وَسِنَانًا أَيْ يَكْدِمُهَا وَيَطْرُدُهَا حَتَّى يُتَوَخَّهَا لِيَسْفِدَهَا** **الْمَسْنُونَةُ** [el-mesnūnet] Otu otlanmış arza denir.

سُنَيْنٌ [Suneyn] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Esmādandır.

سُنَيْنَةٌ [Suneynet] (جُهَيْنَةٌ [cuheyne] vezninde) Bint Miḥnef ismidir ki saḥābiyyedir. Ve Ummu Seleme cenāblarının kölesi ismidir.

الْمَسَانُ [el-mesān] (mīm'in fethiyle) Yaşlı koça denir; yukālu: **إِبِلٌ مَسَانٌ أَيْ كِبَارٌ**

السِّنْسِينُ [es-sinsin] (زَبْرَجٌ [zibric] vezninde) Susuzluğa denir, عَطَشٌ [a'āş] ma'nāsına. Ve makaranın ve kuyu çarhının tekerleklerinde olan diş diş kertik yerlerine denir. Ve arkada omurga kemiklerinin uçlarına denir, سِنْسِينَةٌ [sinsinet] dahi denir. Ve göğüste kaburga kemiklerinin uçlarına denir yāhūd göğşe gelen eyegü kemiklerinin uçlarına denir.

سُنْسُنٌ [Sunsun] (هُدْهُدٌ [hudhud] vezninde) Ebū Sufyān b. 'Alā' nām kimsenin ki 'Amr

b. ‘Alā’nın birāderidir, lakabıdır. Ve bir şā‘ir ismidir. Ve Huseyn b. Muḥammed nām şā‘irin ceddı ismidir.

السِّنَانُ [es-sinān] [كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Mızrak temrenine denir; cem‘i **أَسِنَّةٌ** [esinnet] gelir. Ve ‘Arablar filān adama mızrak kullanmak müsahhardır, murād edip nişānladığı yere temreni ta‘n ve infāz eder diyecek yerde **هُوَ أَطْوَعُ السِّنَانِ** derler, **تَطَاوَعُهُ** **السِّنَانُ** ma‘nāsına. Ve **كَيْفَ شَاءَ**

سِنَانٌ [sinān] Sineklerle denir, **ذُبَّانٌ** [zubbān] ma‘nāsına. Ve minhu **“وَمَا بَيْنَ عَيْنَيْهِ وَبَيْنَ سِنَانٍ”** **أَيِ الذُّبَّانِ** Ve

سِنَانٌ [Sinān] Esmādandır: Sinān b. Senne ki zikr olundu. Ve Sinān b. Ebī Sinān, İbn Tuheyre ve İbn ‘Abdullāh ve İbn ‘Ömer ve İbn Vebre ve İbn Seleme ve İbn Şem‘ale ve İbn Teym ve İbn Şa‘lebe ve İbn Revḥ ashābdandır. Ve

حِصْنُ سِنَانٍ [Hişnu Sinān] Rüm diyārında bir hisārdır. Ve Ebu’l-‘Abbās el-Eşamm es-Sinānī ceddı olan Sinān’a mensūbdur ve o muhaddisīndendir.

سُنَيْنٌ [Suneyn] [زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Ebū Cemīle’nin ismidir ki ashābdandır. Ve Suneyn b. Vāḳid kezālik ashābdandır.

أُسْنَانٌ [Usnān] [عُثْمَانٌ [‘uṣmān] vezninde) Herāt kazāsında bir karyedir.

سَيْنِيَاءٌ [Senīnā] (sīn’in fethiyle) Kūfe kazāsında bir karye adıdır.

السَّنَائِنُ [es-Senā’in] (sīn’in fethiyle) Benī Vaḳḳāş yurdunda bir su adıdır.

الْمُسْتَسِنُ [el-mustesinn] (ism-i fā‘il bünyesiyle) ve

الْمُسْتَسِنُ [el-mustesenn] (ism-i mef‘ül bünyesiyle) Tarīk-i meslūka denir.

الْمُسْتَنُّ [el-mustenn] [مُضْطَرٌّ [muḍṭarr] vez-

ninde) Arslana denir.

ذُو السُّنَيْنَةِ [Zu’s-Suneynet] [جُهَيْنَةُ [cuheyne] vezninde) Ḥubeyb b. ‘Utbe et-Taḡlibī lakabıdır, ağızında artık dişi olmakla mülakab oldu.

أَسْدُ السُّنَّةِ [Esedu’s-Sunnet] (sīn’in zammıyla) Esed b. Mūsā nām muhaddisin lakabıdır.

السُّنِّيُونَ [es-Sunniyyūn] (sīn’in zammıyla) Muhaddisīnden bir cemā‘attir ki Aḥmed b. Muḥammed b. İshāḳ İbnu’s-Sunnī ki tesānif-i kesīre sāhibidir. Ve ‘Alā’ b. ‘Amr ve Yaḥyā b. Zekeriyā es-Sunnī ve *Minhāc* mü‘ellifi Aḥmed b. ‘Alī b. Manşūr ve bunlardan başka niçe zevāttir.

التَّسَانُ [et-tesānn] (teşdīd-i nūn’la **تَفَاعُلٌ** [tefā‘ul] vezninde) buğurlar birbirini kavrayıp berelemek ma‘nāsınadır; yukālu: **تَسَانَتِ الْمُخُولُ إِذَا تَكَادَمَتْ**

سَنِينٌ [Senīn] [أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ‘Avf b. ‘Abd diyārında bir beldedir.

[س و ن]

التَّسْوُونُ [et-tesevvun] [تَفَاعُلٌ [tefā‘ul] vezninde) Karın sölpüklenmek ma‘nāsınadır; yukālu: **تَسْوُونُ بَطْنُهُ إِذَا اسْتَوَّخَى**

سُوْنٌ [Suven] [زُفْرٌ [zufer] vezninde) Esāmīdendir: Faḍl b. Muḥammed b. Suven muhaddistir.

سُوَانٌ [Suvān] [غُرَابٌ [ḡurāb] vezninde) Bir mevzi‘dir.

أُسْوَانٌ [Usvān] (hemzenin zammı ve fethiyle yāhūd Sem‘ānī fethle takyīdinde galat eyledi) Şa‘īd-i Mıṣr’da bir karye adıdır; muhaddisīnden Faḳīr b. Mūsā ondandır.

سُونَايَا [Sūnāyā] (sīn’in zammıyla) Bağdād kazāsında bir karye idi, sonra bilād ‘idādına idhāl olundu.

[س ه ن]

الْأَشْهَانُ [el-eshān] (hemzenin fethiyle) Yumuşak kumluklara denir; yukālu: نَزَلُوا بِالْأَشْهَانِ أَيِ الرِّمَالِ اللَّيْتَةِ

[س ي ن]

السِّينُ [es-sīn] (kesr-i sīn'le) Hurūf-ı şafîrden bir harf-i mehmüstür, şād harfinden itbāk ile ve zā-yı mu'cemededen hems ile fark olunur. Ve gāhca bazı kelime üzere ziyāde kılınır. Ve kendiden tāḥ harfi bedel olur; ve النَّاسُ ve النَّاتُ ve السِّكِّينُ ve السِّكِّينُ gibi. Ve

سِينٌ [Sīn] Bir dağın adıdır. Ve İsfahān kazāsında bir karyedir. Ebū Maşşur el-Muḥammedān b. Zekerıyyā ve İbn Şek-reveyh es-Sīniyyān İbn Ḥurşīd, Kūle nām muhaddisten semā'-ı hadīs eylediler. Ve قَوْلُهُ [Kūlet] kāf-ı mazmūme ile İbn Ḥurşīd'in lakabıdır. Ve Muḥammed b. 'Abdullāh b. Sīn muhaddistir.

يس [Yāsīn] kī Qur'ān-ı mübінде vāki'dir: يَا أَيُّهَا النَّاسُ يَا سَيِّدُ [yā insān] [yā seyyid] demektir ki iktifā olunmuştur.

سِينَا [Sīnā] (sīn'in kesri ve elifin kasrıyla) Hukemā-yı İslāmiyyeden şeyhü'l-felāsife Ebū 'Alī el-Ḥuseyn b. 'Abdullāh'ın cedit ismidir.

سِينَاءُ [sīnā'] (medd ile) Bir hacr-i ma'rūf ismidir.

سِينَانُ [Sīnān] (sīn'in kesriyle) Merv kazāsında bir karyedir. Ve Muḥammed b. el-Muğīre nām muhaddisin cedit ismidir. Kezālik İmām Ṭaberānī ashābından 'Alī b. Muḥammed b. 'Abdullāh'ın cedit ismidir.

طُورُ سِينِينَ [Ṭūru Sīnīn] ve

طُورُ سِينَاءُ [Ṭūru Sīnā'] (sīn'lerin kesri ve fethiyle ve medd ile) ve

طُورُ سِينَا [Ṭūru Sīnā] (kasr ile) Şām ülkesinde bir dağın adıdır.

سِينِينِيَّةُ [sīnīniyyet] (iki nūn ve üç yā'yla) Bir şecer adıdır; cem'i سِينِينَ [sīnīn]dir. Şārih der ki 'inde'l-ba'z طُورُ [ṭūr] lafzı buna muzāftır.

FASLU'Ş-ŞĪNĪ'L-MU'CEME

(فَصْلُ الشَّيْنِ الْمُعْجَمَةِ)

[ش أن]

الشَّانُ [eş-şe'n] (şin'in fethi ve hemzenin sükunuyla) Haṭb ve emr ve hāl ma'nāsınadır; cem'î şūwūn [şu'ūn]dur ve şān [şipān]dır, kitāb [kitāb] vezninde; tekülü: مَا شَأْنُكَ أَيُّ أَمْرِكَ وَحَالِكَ وَخَطْبِكَ Şārih der ki hemze elife kalble şān [şān] elsine-de mütedāvildir. Ve

شَأْنٌ [şe'n] Göze yaş gelecek mecrāya denir ki baştan kaşa doğru gelen damardan 'ibarettir; cem'î aşūn [eşun] gelir, aflūs [eflūs] gibi ve şūwūn [şu'ūn] gelir; yukālu: فَاصْ شَأْنُهُ وَهُوَ مَجْرَى الدَّمْعِ إِلَى الْعَيْنِ Ve bazı dağlarda vākiç şol damara denir ki onda نَبْعٌ [neb'e] dedikleri yay ağacı nābit olur. Ve baş kemiklerinin çatısına denir, مَوْصِلُ قَبَائِلِ ma'nāsına. Küttüb-i teşrihte baş beş kemiği muhtevîdir ve onlara şūwūn [şu'ūn] ıtlak olunur diye meşrūhtur. Ve bazı dağın toprağında olan şol damara denir ki oraya hurmā ağacı gars olur; cem'î şūwūn [şu'ūn] gelir. Ve

شَأْنٌ [şe'n] Masdar olur, bir adamın hāl ve şānını bilmek, 'alā-kavlin kayırmak ma'nāsınadır; yukālu: مَا شَأْنُ شَأْنِهِ شَأْنًا مِّنْ Ve kask ma'nāsınadır; yukālu: شَأْنُ شَأْنِهِ أَيُّ قَصْدٍ قَصَدَهُ Ve bir adam dā'ima san'atı olmak üzere güzel iş işlemek ma'nāsınadır; yukālu: شَأْنٌ شَأْنُهُ Ve bir adamın hāl ve keyfiyyetinden haber tutmak ma'nāsınadır; tekülü: لِأَشَأْنَتِ خَيْرِهِمْ أَيُّ لِأَخَيْرَتِهِمْ Ve bir kimisenin işini tebāh eylemek ma'nāsınadır; tekülü: لِأَشَأْنَتِ شَأْنِهِمْ أَيُّ لِأَفْسِدَتِهِمْ أَيُّ أَمْرِهِمْ Ve şān sāhibi olmak ma'nāsınadır; yukālu:

شَأْنٌ فَلَانٌ بَعْدَكَ أَيُّ صَارَ لَهُ شَأْنٌ

الإِشْتَانُ [ifti'āl] vezninde) Kask eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِشْتَانَ فَلَانًا إِذَا قَصَدَ

[ش ب ن]

الأشْبَابُ [eş-şābin] (şāhib [şāhib] vezninde) Etine dolu ve nāzūk-beden tāze civāna denir; yukālu: غَلَامٌ شَابٍ أَيُّ نَاعِمٌ تَارٌ

الشُّبَيْنُ [eş-şebn] (ğabn [ğabn] vezninde) Oğlan şābin [şābin] olmak ma'nāsınadır; yukālu: شَبِنَ الْغُلَامُ شَبْنًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا صَارَ شَابًا Ve karib olmak ma'nāsınadır; yukālu: شَبِنَ الشَّيْءُ إِذَا دَنَا

شَبَانَةٌ [Şebānet] (sehābet [sehābet] vezninde) Bir recül adıdır.

شُبَانَةٌ [Şubānet] (şumāmet [şumāmet] vezninde) Esmādandır: Aḥmed b. el-Faḍl b. Şubāne el-Hemedānī el-Kātib ve 'Abdurrahmān b. Muḥammed b. Şubāne ki fenn-i hadīste cüz' sāhibidir ve 'Alī b. 'Abdumelik b. Şubāne muhaddislerdir.

إِبْنُ شَبَّانٍ [İbn Şebbān] (şeddād [şeddād] vezninde) 'Abdul'azīz b. Muḥammed el-'Aṭṭār'dır ki İmām Buḥārī'den semā'ı hadīs eylemiştir. Ve

شُبَّانٌ [Şubbān] (ki rummān [rummān] veznindedir) İbn Cısr b. Ferḳad'dır yāhūd ismi Ca'fer ve Şubbān lakabıdır, zu'afādandır. Ve Aḥmed b. el-Ḥuseyn el-Bağdādī ki şüyühtandır, Şubbān demekle 'arıftır.

أَشْبُونَةٌ [Uşbūnet] (hemzenin zammıyla) Mağrib'de bir beldedir.

الأشْبَانِي [eş-şubāniyy] (ğurābiyy [ğurābiyy] vezninde) ve

الأشْبَانِي [el-uşbāniyy] (uşmāniyy [uşmāniyy] vezninde) Çil çehrelî adama denir ki çehresi ve sakalı kızıl olur.

[ش ت ن]

الشُّنُّ [eş-şetn] (şīn'in fethi ve tā'nın sükūnuyla) Bez dokumak ma'nāsınadır; yukālu: شَنَّ الثُّوبَ شَنَّاً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا نَسَجَهُ وَحَاكَهُ

الشَّاتِرُ [eş-şātin] ve

الشُّتُونُ [eş-şetūn] [صَبُورٌ] [şabūr] vezninde) Cullāha denir. Ve

شُتُونٌ [şetūn] Mülāyim olan sevbe denir; yukālu: ثُوبٌ شُتُونٌ أَي لَيِّنٌ

أُشْتُونٌ [Uştūn] (hemze-i mazmūme ile) Endelus'te bir hısn adıdır. Ve Anṭākiye kurbünde bir mevzi'dir.

شَتَانٌ [Şetān] [سَحَابٌ] [seḥāb] vezninde) Mekke'de Kedā ve Kudā beyninde bir dağın adıdır. Evvel kasr ile ve sānī medd iledir, niteki "ك،د،ي" māddeinde mersūmdur.

شَنَّ الْكَيْفَ [şetnu'l-keff] (şīn'in fethiyle) **شَنَّ الْكَيْفَ** [şeşnu'l-keff] ma'nāsınadır ki galīzü'l-keff demektir.

شُتَانَةٌ [Şuttānet] [رُمَّانَةٌ] [rummānet] vezninde) Esmādandır: Muḥammed b. Ebi'l-Muẓaffer b. Şuttāne muhaddis ve ferddir.

شَتْنَى [Şetenā] [جَمَزَى] [cemezā] vezninde) Mışır'da bir karyedir.

[ش ت خ ن]

إِشْتِيحَانٌ [İştīḥan] (hemzenin ve tā'nın kesri ve ḥā-yı mu'cemenin fethiyle) Semerkand kazāsında bir kazā adıdır; muhaddisinden Muḥammed b. Aḥmed b. Mett el-İştīḥanī ona mensūbdur.

[ش ث ن]

الشُّنُّ [eş-şesen] (şīn'in ve sâ-yı müsellese-nin fethiyle) ve

الشُّنُونَةُ [eş-şuşūnet] [عُمُومَةٌ] [umūmet] vez-

ninde) El iri ve kalın olmak ma'nāsınadır; yukālu: شَيْتَتْ كَفُّهُ وَشَيْتَتْ شَيْتَا وَشَيْتَتْهُ مِنَ الْبَابِ Ve deve diken otlamakla dudaklarında gızlat peydā olmak ma'nāsınadır; yukālu: شَيْتَ الْبَعِيرُ إِذَا غَلَطَتْ مَسَافِرُهُ مِنْ رَعْيِ الشُّوْكَ

الشُّنُّ [eş-şesn] (şīn'in fethi ve sâ'nın sükūnuyla) İri ve kalın 'uzva denir; yukālu: هُوَ شُنُّ الْأَصَابِعِ أَي غَلِيظٌ

[ش ح ن]

الشُّجْنُ [eş-şecen] (fethateynle) Hemm ve hüzün ve endūha denir; yukālu: بِهِ شَجْنٌ أَي هَمٌّ وَحُزْنٌ Ve sokuşturma gibi birbirine girişmiş çatılkı ağaç dallarına denir. Ve mutlakan her nesnenin şu'be ve şāhına denir; ve minhu: "الْحَدِيثُ ذُو شُجُونٍ" Ke-mā se-yuzkeru. Ve bünye ve terkibi dernekli olan nākaya denir. Ve hācet ve mühimmeye denir; cem'leri شُجُونٌ [şucūn] ve أَشْجَانٌ [eşcān] gelir; ve minhu: "الْحَدِيثُ ذُو شُجُونٍ" Ve bu şu'be ma'nāsındandır ki zikr olundu. Bu meselin aslı budur ki Ḍabbe nām bir kimsenin Sa'd ve Sa'īd nām iki oğlu var idi. Bir gün develerini aramak kasdıyla her biri bir cānibe 'azīmet edip ba'de-vaktin Sa'd 'avdet edip Sa'īd nā-bedīd olup ve aslā bir semtten bir haberi zuhūr eylememekle pederi nā-ümīd oldu. Bir müddetten sonra Ḍabbe āher kabileden Ḥāriş nām kimse ile bādiyede geşt ü güzār ederek bir mevzi'e vürūd ve bir mikdār onda ku'ūd edip esnā-yı sohbet-te Ḥāriş dedi ki "Filān vakte ben burada şu sūret ve kıyāfette bir civānı katl ve sāz u selbini istilāb eylemiştim, hāliyā şu kılıç onundur" diye der-miyān olan kılıcı ibrāz eylemekle Ḍabbe evsāf-ı mesrūdeden ve kılıçtan katl eylediği oğlu Sa'īd olduğu-

nu teyakkun eyledikte hemān “الْحَدِيثُ دُو” diyerek tīg-i mezbūr ile Hāriṣ’i katl ve kısās eyledi. Bir kıssa ile kıssa-i uhrāya istidlāl olundukta darb olunur.

الشَّجْنَةُ [eş-şucnet] (şīn’in harekāt-ı selāsi ve cīm’in sükūnuyla) Bu dahi her nesnenin dal ve budağına ve fer ve şuşbesine denir; yukālu: **بَيْنَهُمَا شَجْنَةٌ رَجِمَ أَي شُعْبَةٌ رَجِمَ**

الشَّجْنُ [eş-şecn] [رَجِمَ] [recm] vezninde) Bir adam bir mühimm ve hācet alıkomak ma’nāsınadır; yukālu: **شَجْنَتُهُ الْحَاجَةُ شَجْنَا مَنْ** Ve **الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا حَبَسْتَهُ**

شَجْنُ [şecn] ve

شُجُونُ [şucūn] [فُعُوْدٌ] [ku’ūd] vezninde) Bir adamı mahzūn ve gam-nāk eylemek ma’nāsınadır; yukālu: **شَجْنُ الْأَمْرِ فَلَانًا شَجْنَا** Ve **وَشُجُونًا إِذَا أَحْزَنَهُ**

شَجْنُ [şecn] Dere içre yāhūd derenin yukarısında olan yola denir; cem’i **شُجُونُ** [şucūn]dur.

الْإِشْحَانُ [el-işcān] (hemzenin kesriyle) Bu dahi mahzūn eylemek ma’nāsınadır; yukālu: **أَشْحَنَهُ الْأَمْرُ إِذَا أَحْزَنَهُ** Ve asma cā-be-cā salkımlı olmak ma’nāsınadır; yukālu: **أَشْحَنَ الْكُرْمَ إِذَا صَارَ ذَا شُجْنَةٍ**

الشَّجْنُ [eş-şecen] (fethateynle) ve

الشَّجُونُ [eş-şucūn] [فُعُوْدٌ] [ku’ūd] vezninde) Mahzūn olmak ma’nāsınadır; yukālu: **أَشْحَنَهُ فَسَجِنَ هُوَ وَشَجِنَ شَجْنَا وَشُجُونًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالْحَامِسِ إِذَا حَزَنَ**

الشَّجْنَةُ [eş-şicnet] (şīn’in kesriyle) Asmada ve tevekta olan cā-be-cā üzüm salkımlarına denir. Ve dağda olan çatlağa denir. Ve bir mevzi’ adıdır. Ve

شِجْنَةٌ [Şicnet] İbn ‘Uṭārid b. ‘Avf b. Zeydumenāt ismidir.

التَّشْجِنُ [et-teşeccun] [تَفْعُلٌ] [tefa’ul] vez-

ninde) Bir nesneyi hātırta getirip yād eylemek ma’nāsınadır; yukālu: **تَشَجَّنَ الْأَمْرُ إِذَا تَدَكَّرَهُ** Ve ağaçlar birbirine girişip sarmaşık çatılkı olmak ma’nāsınadır; yukālu: **تَشَجَّنَ الشَّجَرُ إِذَا التَّفَّ**

الشَّاجِنَةُ [eş-şācinet] Bu dahi dere içre yāhūd derenin yukarısında olan yola denir; cem’i **شَوَاجِنُ** [şevācin]dir. Ve

شَوَاجِنُ [Şevācin] Diyār-ı Ḍabbe’den bir büyük derenin ismidir.

[ش ح ن]

الشُّحْنُ [eş-şahn] (şīn’in fethi ve hā-ı mühmelenin sükūnuyla) Doldurmak ma’nāsınadır; yukālu: **شَحَنَ السَّفِينَةَ شَحْنَا** Ve **الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا مَلَأَهَا** bir nesneyi ensesinden sürüp götürmek ma’nāsınadır; yukālu: **شَحَنَهُ إِذَا طَرَدَهُ وَشَلَّهُ** Ve asker ile şehri dopdolu eylemek ma’nāsına müsta’meldir; yukālu: **شَحَنَ الْمَدِينَةَ بِالْحَيْلِ إِذَا مَلَأَهَا** sayd eylemeyerek uzun uzadı kovmak ma’nāsınadır; yukālu: **شَحَنَتِ الْكِلَابُ وَشَحَنَتْ شَحْنَا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالرَّابِعِ وَالثَّانِي إِذَا أَنْعَدَتِ الطَّرْدَ وَلَمْ تَصُدَّ شَيْئًا**

الْإِشْحَانُ [el-işhān] (hemzenin kesriyle) Bu dahi doldurmak ma’nāsınadır; yukālu: **أَشْحَنَ الْمَدِينَةَ إِذَا مَلَأَهَا** Ve ağlamaya hāzırlanıp yapılmak ma’nāsınadır; yukālu: **أَشْحَنَ الصَّبِيَّ إِذَا تَهَيَّأَ لِلْبِكَاءِ** Ve kılıcı kınına sokmak ma’nāsınadır; yukālu: **أَشْحَنَ السَّيْفَ إِذَا أَعْمَدَهُ** Ve kılıcı kından sıyırmak ma’nāsına olmakla zıdd olur; yukālu: **أَشْحَنَ السَّيْفَ إِذَا سَلَّهُ** Ve bir kimseye ok atmağa yapılmak ma’nāsınadır; yukālu: **أَشْحَنَ لَهُ بِسَهْمٍ إِذَا اسْتَعَدَّ** **لَهُ يَزْمِيهِ**

الشَّيْحَنَةُ [eş-şihnet] (şīn’in kesriyle) Dava- ra bir gün bir gece yetecek kadar ‘alefe denir. Ve şehirlerde subaşı ta’bīr olunan

zābite denir ki taraf-ı sultāndan mansūb ve şehrin zabt u rabtı husūsuna kāfī olur; yukālu: هُوَ شِخْنَةُ الْبَلَدِ وَهُوَ مَنْ فِيهِ الْكِفَايَةُ لِيُضَبَّطَ Zāhiren tard ve def ma'nāsındandır, hālen lisān-ı 'avāmda şīn'in fethiyle mütedāvildir. Ve

شحنة [şihnet] Husūmet ve 'adāvet ma'nāsınadır. Ve bir tavīle ata denir.

الشحناء [eş-şahnā'] [صَحْرَاءُ] [şaḥrā'] vezninde) Bu dahi husūmet ve 'adāvet ma'nāsınadır; yukālu: بَيْنَهُمَا شِخْنَةٌ وَشَحْنَاءُ أَيَّ عَدَاوَةٌ

المشاحنة [el-muşāḥanet] (مُفَاعَلَةٌ) [mufā'alet] vezninde) مُبَاغَضَةٌ [mubāğadat] ma'nāsınadır; yukālu: شَاحَنَةٌ إِذَا بَاغَضَهُ

المشاحن [el-muşāḥin] (ism-i fā'il bünye-siyle) Bugz ve 'adāveti kavī olan adama denir. Ve şol مُشَاحِنٌ [muşāḥin] ki hadīste ya'nī işbu: "يَطَّلِعُ اللهُ لَيْلَةً التَّصْفِ مِنْ شَعْبَانَ فَيَغْفِرُ" يَطَّلِعُ اللهُ لَيْلَةَ التَّصْفِ مِنْ شَعْبَانَ فَيَغْفِرُ" hadīsinde vāki'dir, murād ehl-i bid'at ve tārik-i cemā'at ve müfārik-ı ümmet olan kimse-dir, güyā ki ümmet ve cemā'ate bugz ve 'adāvet eder.

الشاحن [eş-şāḥin] (صَاحِبٌ) [şāḥib] vezninde) مُشْحُونٌ [meşḥūn] ma'nāsınadır ki dolu gemiye denir, fā'il bi-ma'nā mef'uldür, كَاتِمٌ [kātīm] gibi ki مَكْتُومٌ [mektūm] ma'nāsınadır; yukālu: مَرَكَبٌ شَاحِنٌ أَيُّ مَشْحُونٌ

الشحن [eş-şeḥan] (fethateynle) Hıkd ve kīn bağlamak ma'nāsınadır; yukālu: شَحِنَ عَلَيْهِ شَحْنًا إِذَا حَقَدَ عَلَيْهِ

المشحنين [el-muşḥa'inn] (مُشْمَعِلٌ) [muşme'ill] vezninde) Dā'imā dargin olup her nesneye darılır olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُشْحِنٌ أَيُّ مُتَعَصِّبٌ

[ش خ ن]

الشَيْخُونُ [eş-şeyḥūn] (ḥā-yı mu'ceme ile جَيْحُونٌ [ceyhūn] vezninde) Şeyh ma'nāsınadır ki pīr ve sāl-horde adama denir.

المُشْحِنُ [el-muşḥa'inn] مُشْحِنٌ [muşḥa'inn] vezninde ve onda lügattir ki zikr olundu.

[ش د ن]

الشُدُونُ [eş-şudūn] (فُعُودٌ) [ku'ūd] vezninde) Āhū yavrusu ve kuzu ve oğlak ve at ve sığır yavruları kuvvetlenip analarından müstagnī başka başlarına olmak ma'nāsınadır; yukālu: شَدَنَ الظَّبْيُ وَجَمِيعُ وَلَدِ الظِّلْفِ وَالْخَيْفِ وَالْخَافِرِ شُدُونًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا قَوِيَ وَأَسْتَعْتَى عَنْ أَبِيهِ

الإشْدَانُ [el-işdān] (hemzenin kesriyle) Āhū ve sâ'ir hayvān yavrusu kendiden müstagnī olup başka başına olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَشْدَنْتَ الظَّبْيَةَ إِذَا شَدَنَ وَلَدَهَا

المُشْدِنُ [el-muşdin] (مُحْسِنٌ) [muḥsin] vezninde) Yavrusu kuvvetlenip başka başına olmuş āhūya ve sâ'ir hayvāna denir; cem'î مَشَادِنٌ [meşādīn] ve مَشَادِينٌ [meşādīn] gelir.

المُشْدُونَةُ [el-meşdünet] Yeni yetişmiş kıza denir; yukālu: جَارِيَةٌ مُشْدُونَةٌ أَيُّ عَاتِقٌ

الشَدَنِيَّاتُ [eş-şedeniyyāt] (fetehātla) Şol de-velerdir ki Yemen'de Şeden nām mevzi'e yāhūd Şeden nām buğura mensūblardır.

الشَدْنُ [eş-şedn] (şīn'in fethiyle) Bir şecerdir ki yāsemīne şebīh çiçeği olur.

[ش ذ ن]

شَدُونَةٌ [Şezūnet] (şīn'in fethi ve zāl-ı mu'cemenin zammıyla) Endelus'te bir beldedir; Ebū 'Abdullāh Muḥammed b. Ḥalşa en-Naḥvī ondandır.

[ش ذ ك ن]

الشَّاذِكُونَةُ [eş-şāzēkūnet] (zāl-ı mu'ceme-i meftūha ile) Bir güne basma nihālī ve perdeye denir ki Yemen'de ma'mūl olur; Ebū Eyyüb el-Ḥāfiẓ eş-Şāzēkūnī bey'ine mensūbdur, zīrā pederi onunla ticāret eder idi. Şārihin beyānına göre şād-güne-i Fārisī mu'arrebidir.

[ش ر ن]

الشَّرُونُ [eş-şern] (şīn'in fethi ve rā'nın sükūnuyla) Kaya çatlamak ma'nāsınadır; yukālu: شَرِنَتِ الصَّخْرَةُ شَرْنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا انشَقَّ وَيُقَالُ فِي الصَّخْرَةِ شَرْنٌ أَيْ شَقٌّ

شَرُونُ [Şeren] (fethateynle) Ṭāberistān'da bir beldedir.

الشُّورَانُ [eş-şūrān] (şīn'in zammıyla) قِرْطِمٌ [kırтім] isimdir ki aspur tohumudur yāhūd aspurun kendisine denir. Ve Muḥammed b. ʿAbdullāh eş-Şāreyān muhaddistir.

[ش ز ن]

الشَّرْنُ [eş-şezen] (şīn'in ve zā-yı mu'cemenin fethiyle) Yalın ayak yürümekten nāşī pek yorulup fūrū-mānde olmak ma'nāsınadır; yukālu: شَرْنَ الرَّجُلُ شَرْنًا Ve مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَعْيَا شَدِيدًا مِنَ الْحَفَا

شَرْنُ [şezen] ve

شُرُونَةٌ [şuzūnet] [ʿumūmet] vezninde) Bir nesne katı ve sert ve kalın olmak ma'nāsınadır; yukālu: شَرْنَ الشَّيْءِ شَرْنًا وَشُرُونَةً yukālu: إِذَا اشْتَدَّ وَغَلَطَ بِهِ شَرْنَ وَشُرُونَةً أَيْ شِدَّةً Ve وَغَلَطَةً

شَرْنُ [şezen] Katı ve pek ve sert yere denir; yukālu: نَزَلُوا شَرْنًا مِنَ الْأَرْضِ أَيْ غَلَطًا Ve çetin huylu, çaparız mizāclı adama denir; yukālu: رَجُلٌ شَرْنٌ أَيْ عَسِرُ الْخُلُقِ Ve şidet ve müzāyaka üzere olan dirliğe denir;

yukālu: هُوَ فِي شَرْنَ مِنَ الْعَيْشِ أَيْ شَطَفٍ Ve nāhiye ve cānib ma'nāsınadır. Ve iraklı-ğa denir; yukālu: بَيْنَهُمَا شَرْنَ أَيْ بَعْدُ Ve şevk ve neşāta gelip cünbüş peydā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: شَرْنَ الرَّجُلُ شَرْنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا نَشِطَ

الشُّرُونُ [eş-şuzun] (zammeteynle) Bu dahi cānib ve nāhiye ma'nāsınadır. Ve aşık ta'bir olunan kemiğe denir ki çocuklar oynarlar.

الشُّرُونُ [eş-şeẓn] (şīn'in fethiyle) Bu dahi aşığa denir. Cevherī bunların birini zikr edip lākin takyīd eylememiştir.

التَّشْرُونُ [et-teşeẓzun] [tefa'ul] vezninde) Bir nesne şiddet bulup katılanmak ma'nāsınadır; yukālu: تَرَشَّنَ الشَّيْءُ إِذَا اشْتَدَّ Ve husūmet için ya gayrı bir mādde için bir adamın karşısına huşūnetle dikilip durmak ma'nāsınadır; yukālu: تَشْرَنَ لَهُ إِذَا اتَّصَبَ Ve لَهُ فِي الْحُضُومَةِ وَغَيْرِهَا

تَشْرُونُ [teşeẓzun] ve

تَشْرِينُ [teşzīn] Bir adamı yere çalmak ma'nāsınadır; yukālu: تَشْرَنَ صَاحِبَهُ تَشْرُونًا Şārih der ki masdar-ı sānī ki تَفْعِيلٌ [tefīl] veznindedir, gayr-i kıyās üzeredir. Ve nazīruhu kavluhu ta'ālā: ﴿وَتَبَّأَلْ إِلَيْهِ تَبْيَابًا﴾ Lākin bu ihtibāk kabīlinden olmak aglebdir. Ve

تَشْرُونُ [teşeẓzun] Hayvānı boğazlamak için yatırmak ma'nāsınadır; yukālu: تَشْرَنَ الشَّاةَ إِذَا أَضْجَعَهَا لِيَذْبَحَهَا

الشُّرُونَةُ [eş-şeẓnet] [temret] vezninde) Bahile ve nākes ʿavrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ شُرُونَةٌ أَيْ بِخَيْلَةٍ

[ش س ت ن]

شِسْتَانُ [Şistān] (şīn'in kesriyle) İsm-i a'cemīdir: ʿAlī b. Ebī Sa'īd b. Şistān

muhaddistir.

[ش ش ن]

شِسَانَةٌ [Şiṣānet] [كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Endelus'te şehr-i Beṭalyevs a'mālinden bir kazā ismidir.

[ش ص ن]

الشَّاصُونَةُ [eş-şāṣūnet] (şād-ı mühmele ile) Çiniden ve saksıdan olan kaba denir, mertabānī ve fagfūr ve İznikī tabaklar gibi; cem'i şovāṣinū [şevāşin]dir. Şārih der ki bu şakşūnya mu'arrebidir. Ve

شَاصُونَةٌ [Şāṣūnet] Bir recül adıdır.

[ش ط ن]

الشَّطْنُ [eş-şeṭan] (fethateynle) Uzun ipe ve urgana denir; 'alā-kavlin 'āmmdır, gerek uzun ve gerek kısa olsun; cem'i أَشْطَانٌ [eştān] gelir; yukālu: بِيَدِهِ شَطْنٌ أَيْ حَبْلٌ طَوِيلٌ أَوْ عَائِمٌ

الشَّطْنُ [eş-şaṭn] (şin'in fethiyle) İp ile çekip bağlamak ma'nāsınadır; yukālu: شَطْنُهُ Ve bir adamın niyyet ve maksadına muhālefet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا صَاحِبُهُ إِذَا خَالَفَهُ عَنْ نِيَّتِهِ وَوَجْهِهِ ma'nāsınadır, gerek mukīm olsun ve gerek müsāfir olsun; yukālu: إِذَا شَطَنَ الْأَرْضَ إِذَا دَخَلَهَا إِمَّا رَاسِحًا أَوْ وَاعِلًا

الشَّطُونُ [eş-şeṭūn] [صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Dibi derin kuyuya denir; 'alā-kavlin aşagısı dar ve yukarısı bol olup iki taraftan iki ip ile çekilir olanına denir; yukālu: بَثْرٌ شَطُونٌ أَيْ بَعِيدَةٌ الْعَوْرُ أَوْ الَّتِي تُنَزَعُ بِحَبْلَيْنِ مِنْ جَانِبَيْهَا Ve irak nesneye denir; yukālu: غَزْوَةٌ وَبَيْتَةٌ شَطُونٌ أَيْ بَعِيدَةٌ

الشَّاطِنُ [eş-şaṭin] [صَاحِبٌ [şāhib] vezninde) Habīs ve bed-kāra denir; yukālu: رَجُلٌ شَاطِنٌ

أَيَّ حَيِّثٌ

الشَّيْطَانُ [eş-şeyṭān] [جَيْحَانٌ [ceyhān] vezninde) Ma'lūmdur ki Fāriside dīv denir.

Mü'ellifin *Başā'ir*'de beyānına göre **شَيْطَانٌ** māddesinde iki kavlı vardır: Biri bu'd ma'nāsına olan **شُطُونٌ** [şutūn]dan me'hūzdur, **بَعِيدٌ عَنِ الْحَقِّ** yāhūd **عَنِ الرَّحْمَةِ** olduğu için itlāk olundu. Bu sürette nūn'u asliyye olup vezni **فَيْعَالٌ** [fey'āl] olur. Kavlı-i sānī **شَيْطٌ** [şeyṭ] māddesinden me'hūzdur ki ihtirāk ma'nāsınadır. İblīs kuvvet-i nāriyyeden mahlūk olduğu için itlāk olundu. Bu sürette vezni **فَعْلَانٌ** [fa'lan] ve nūn'u zā'id olur. Ve bir kavlı dahi vardır ki helāk ma'nāsına olan **شَيْطٌ** [şeyṭ]tan me'hūzdur, niteki mü'ellif māddesinde iş'ār eyledi. İsm-i aslīsi 'Azāzīl idi. Ve

شَيْطَانٌ [şeyṭān] Mutlakan azgın 'utüvv ve temerrüd sāhibi şahsa denir, gerek ins ve gerek cinn olsun. Ve 'inde'l-ba'z **شَيْطَانٌ** [şeyṭān] bir dābbe ya'nī bir cānver ismidir. Ve hayyeye denir; bir gūne hafifetü'l-cism hayye olacaktır. Ve bir türlü dāg ve damga ismidir ki deve kısmının kalçası başından dikine uyluğu üzerinden sinire kadar basılır. Ve

شَيْطَانُ الطَّاقِ [şeyṭānu't-ṭāk] Bāb-ı kâf'ta zikr olundu. Ve

شَيْطَانُ الْفَلَا [şeyṭānu'l-felā] (fā-yı meftūha ile) Çöl şeyṭanı demektir ki murād susuzluktur; yukālu: أَخَذَهُ شَيْطَانُ الْفَلَا أَيْ الْعَطْشُ

الشَّيْطَانَةُ [eş-şeyṭānet] [دَخْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) ve

التَّشْيِطُنُ [et-teşayṭun] [تَدْحْرُجٌ [tedahruc] vezninde) Şeyṭānlık eylemek ma'nāsınadır ki şeyṭān 'amelī gibi 'amel eylemekten 'ibārettir; yukālu: شَيْطَنَ الرَّجُلُ وَتَشْيِطُنَ إِذَا فَعَلَ فِعْلَ الشَّيْطَانِ

الْمُشَيْطَنَةُ [el-muṣeyṭanet] (مُدْحَرَجَةٌ) [mudahrecet] vezninde) Şeytân dedikleri damga-yı mezkûra denir.

الْمُشَاطِنُ [el-muṣāṭin] (ism-i fâ'il bünye-siyle) Kuyudan kovayı ipe çeken adama denir.

رُؤُوسُ الشَّيَاطِينِ [ru'ūsü's-şeyāṭin] Bir cins otun adıdır ki pek kabîh olur.

شَطَّانٌ [Şetanān] (fetehtla) Bir vādî ismidir.

شُطُونٌ [Şuṭūn] (şin'in zammıyla) Bir mev-zî' adıdır.

[ش ع ث ن]

شَعْتَنُ [Şa'sen] (şā-yı müsellesle ile جَعْفَرُ [ca'fer] vezninde) Ebū Rudeyh Zū'eyb nām sahabīnin pederi ismidir.

[ش ع ن]

الشَّعْنُ [eş-şe'an] (fethateynle) Kuru otluktan dağılıp dökülen yaprağa denir.

الإِشْعَانُ [el-iş'ān] (hemzenin kesriyle) Bir adamın husūmetle alınada olan saça yapışmak ma'nāsınadır; yukālu: إِشْعَنَ الرَّجُلُ إِذَا نَاصَى عَدُوَّهُ

الْمَشْعُونُ [el-meş'ūn] Perişān ve jülide saça denir; yukālu: شَعَرَ الْمَشْعُونُ أَيُّ مُشَعَّتْ Ve مَجْنُونٌ [mecnūn] lafzına itbā' olur; yukālu: مَجْنُونٌ مَشْعُونٌ أَيُّ إِتْبَاعٌ

الإِشْعِينَانُ [el-iş'inān] [iḥmīrār] (إِخْمِيرَانُ) vezninde) Bir adamın saçı karış muruş perişān olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِشْعَانٌ رَجُلٌ إِذَا تَشَعَّتْ

الْمِشْعَانُ [el-miş'ān] (مِخْرَابٌ) [miḥrāb] vezninde) Saçı dağımık ve perişān adama denir; yukālu: رَجُلٌ مِشْعَانُ الرَّأْسِ أَيُّ تَائِرُهُ أَشْعَعُهُ

[ش غ ن]

الشُّغْنَةُ [eş-şuğnet] (ğayn-ı mu'ceme ile غُرْفَةٌ [ğurfet] vezninde) Bir arka yüküne denir, كَارَةٌ [kāret] ma'nāsına. Ve tāze çubuğa denir; cem'i شُغْنٌ [şuğan]dır, ضُرْدٌ [şurad] vezninde.

[ش غ ر ن]

الشُّغْرَنَةُ [eş-şağrenet] [şağrebet] vezninde ve mürādifidir ki güreşçi hasmını sarmaya getirip yıkmak ma'nāsınadır; yukālu: شُغْرَنُهُ بِمَعْنَى شُغْرَبُهُ

[ش ف ن]

الشُّفْنُ [eş-şefn] (şin'in fethi ve fā'nın sükūnuyla) 'Ākıl ve zîrek ve ehl-i fetānet adama denir; yukālu: هُوَ شُفْنٌ أَيُّ كَيْسٌ عَاقِلٌ Ve bir adamın mīrāsını gözeten ya'nî vefātıyla mīrāsına muntazır olan adama denir; yukālu: هُوَ شُفْنٌ لَهُ أَيُّ رَقِيبٌ مِيرَاثِهِ Ve intizār ma'nāsınadır.

الشُّفْنُ [eş-şefin] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Bu dahi 'ākıl ve zîrek adama denir.

الشُّفُونُ [eş-şufūn] (فُعُودٌ [ku'ūd] vezninde) Bir adama göz kuyruğuyla bakmak, 'alā-kavlin i'rāz vechiyle bakmak yāhūd gözünü kaldırıp müte'accib gibi bakmak yāhūd hoşlanmayıp kerāhet nazarıyla bakmak ma'nāsınadır; yukālu: شَفْنُهُ وَشَفِنَهُ شُفُونًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالرَّابِعِ إِذَا نَظَرَ إِلَيْهِ بِمُؤَخَّرِ عَيْنَيْهِ أَوْ نَظَرَ فِي إِعْرَاضٍ أَوْ رَفَعَ طَرْفَهُ نَاطِلًا إِلَيْهِ كَالْمَتَّعِجِ أَوْ الْكَارِهِ

الشَّافِنُ [eş-şāfin] ve **الشُّفُونُ** [eş-şefūn] [şabūr] vezninde) Vech-i mezkūr üzere nazar eden adama denir.

[ش ف ت ن]

الشَّفْتَنَةُ [eş-şeftenet] (دَحْرَجَةٌ) [dahrecet] vezninde) Cimā' eylemek ma'nāsınadır;

yukālu: شَفَتْنِ الْمَرْأَةَ إِذَا جَامَعَهَا

[ش ق ن]

الإِشْقَانُ [el-işqān] (kāf'la İkrām [ikrām] vezninde) Bir adamın mālî azalmak ma'nāsınadır; yukālu: أَشَقَّنَ الرَّجُلُ إِذَا قَلَّ مَالُهُ Ve az 'atiyye vermek ma'nāsınadır; yukālu: أَشَقَّنَ الْعَطِيَّةَ إِذَا قَلَّلَهَا

الشُّقُونَةُ [eş-şuqūnet] (ʕumūmet [ʕumūmet] vezninde) 'Atiyye az olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَشَقَّنَ الْعَطِيَّةَ فَشَقَّنْتُ شُقُونَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ أَي قَلَّتْ

الشَّقْنُ [eş-şaqn] (şīn'in fethiyle) ve

الشَّقِينُ [eş-şeqin] (ketif [ketif] vezninde) ve

الشَّقِيئُ [eş-şeqīn] (emīr [emīr] vezninde) Azca nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ شَقِيئٌ Ve 'Abbās b. Aḥmed b. Muḥammed ve Eslem b. el-Faḍl eş-Şakḫāniyyān ki şeddādiyyān [şeddādiyyān] vezninde muhaddislerdir.

[ش ك د ن]

مُشَكَّدَانَةٌ [Muşkedānet] (mīm'in zammıyla) 'Abdullāh b. 'Amir nām muhaddisin laka-bıdır; tayyibu'r-rāyiha olmakla mülakkab oldu.

[ش ل ب ن]

شَلْوَبِيئٌ [Şelevbīn] (fethateynle) yāhūd

شَلْوَبِيئَةٌ [Şelevbīnet] (hā'yla) Mağrib'de bir beldedir. Ebū 'Alī eş-Şelevbīnī en-Naḥvī ona mensübdür.

[ش م ن]

شَمَنْ [Şemen] (fethateynle) İrān'da Esterābād kazāsında bir karyedir; Ebū 'Alī Ḥuseyn b. Ca'fer eş-Şemenī oradandır.

شَمَمُونَتٌ [Şemmemet] (şīn'in ve mīm-i müşeddedenin fethiyle) Endelus'te bir

beldedir.

أَشْمُونَيْنٌ [Uşmūneyn] (hemze-i mazmūme ve tesniye sīgasıyla) Şa'īd-i Evsaṭ kazāsında bir belde adıdır.

أَشْمُونُ جُرَيْين [Uşmūnu Cureys] (hemze-i mazmūme ve musaggar bünyesiyle) Mışır'da Şeṭanūf nām karye tahtında bir karye adıdır.

[ش ن ن]

الشَّنُّ [eş-şenn] (şīn'in fethi ve nūn'un teşdidiyle) Dağıtmak ma'nāsınadır; yukālu: شَنَّ الْمَاءَ عَلَى الشَّرَابِ شَنًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا فَرَّقَهُ Ve düşman üzere her taraftan çapul ile üşüntü ettirmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: شَنَّ الْعَارَةَ عَلَيْهِمْ إِذَا صَبَّهَا مِنْ كُلِّ وَجْهِ Ve **شَنَّ** [şenn] Eski küçük kırabaya denir, **شَنَّ** [şennet] dahi denir hā'yla; cem'ci **شَنَّ** [şinān] gelir şīn'in kesriyle. Ve Ḥafş b. 'Ömer b. Murre eş-Şennī sahābīdir. Ve 'Uḫ be b. Ḥālid ve 'Ömer b. el-Velīd ve Şalt b. Ḥabīb et-Tābī' eş-Şenniyyūn muhaddislerdir. Ve Şenn b. Aḫşā bir cemā'atin pe-deridir. Ve minhu'l-meselu: "وَافَقَ شَنَّ طَبَقَةً" Mesel-i mezbur "ط.ب.ق." māddesinde beyān olundu. Ve A'ver-i Şennī nām şa'ir o cemā'attendir.

الإِشْنَانُ [el-işnān] (hemzenin kesriyle) Bu dahi dağıtmak ma'nāsınadır; yukālu: وَافَقَ شَنَّ الْعَارَةَ بِمَعْنَى شَنَّهَا Ma'nāsınadır; yukālu: أَشَنَّتِ الْقِرْبَةَ إِذَا أَحْلَقَتْ

الشَّنِيئُ [eş-şeniin] (emīr [emīr] vezninde) Su damlamak ma'nāsınadır; yukālu: إِنْقَطَعَ شَنِينٌ Ve üzerine su konmuş süte denir, gerek taze ve gerek tulumda eski olsun.

الشَّنَانَةُ [eş-şunānet] (şūmāmet [şūmāmet] vezninde) Damlayan suya denir.

الشَّنَانُ [eş-şunān] [غُرَابٌ [gūrāb] vezninde) Saçıntı suya denir; yukālu: مَاءٌ شُنَانٌ أَيْ مُتَفَرِّقٌ
Ve soğuk suya denir; yukālu: مَاءٌ شُنَانٌ أَيْ بَارِدٌ

الشَّنَّةُ [eş-şennet] (şīn'in fethiyle) Bu dahi küçük eski kırbaya denir. Ve Vehb b. Hālid el-Cāhilī lakabıdır.

ذُو الشَّنَّةِ [Zu'ş-Şennet] Vehb b. Hālid nām rehzen lakabıdır, dā'imā reh-zenlik eder idi ve yanında bir eski kırba taşır idi.

الشَّنَانُ [eş-şenān] [سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) شَنَانٌ [şene'ān] kelimesinde lügattir ki bugz ma'nāsınadır.

شَنَانٌ [Şinān] [كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Şām türābında bir vādī adıdır.

الشَّنُونُ [eş-şenūn] [صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Semize denir; yukālu: رَجُلٌ شُنُونٌ أَيْ سَمِينٌ
Ve arık ve mehzüle denmekle zıdd olur; yukālu: رَجُلٌ شُنُونٌ أَيْ مَهْزُولٌ
Ve ne semiz ve ne zebūn olan erkek deveye denir; yukālu: جَمَلٌ شُنُونٌ
أَيْ بَيْنَ الْمَهْزُولِ وَالسَّمِينِ

الشَّنَانُ [et-teşānn] (teşdīd-i nūn'la تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) İmtizāc eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَشَانًا إِذَا امْتَرَجَا
Ve deri büzümlüp buruşmak ma'nāsınadır; yukālu: تَشَانُ الْجِلْدُ إِذَا تَشَنَجَ
TŞANATİL-ĞURBETU İDĀ AḤLQATİ

التَّشَنُّنُ [et-teşennun] [تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Bu dahi deri büzümlüp buruşmak ma'nāsınadır; yukālu: تَشَنُّنُ الْجِلْدُ إِذَا تَشَنَجَ
Ve kırba eskimek ma'nāsınadır; yukālu: تَشَنَّتْ الْغُرْبَةُ إِذَا أَلْقَتْ

الْإِسْتِشْنَانُ [el-istişnān] Arıklayıp zebūnlamak ma'nāsınadır; yukālu: اسْتَشَنَّ الرَّجُلُ إِذَا هُرِلَ
İسْتَشَنَّ إِلَى اللَّبَنِ إِذَا عَامَ

Ve kırba eskimek ma'nāsınadır; yukālu: اسْتَشَنَّتِ الْغُرْبَةُ إِذَا أَلْقَتْ

شَنِينَةٌ [Şuneynet] [جُهَيْنَةٌ [cuheyne] vezninde) 'Uḳayl kabīlesinden bir batndır. Ve Sīḳlāb nām kāri'-i Mışrī pederinin ismidir.

شِنَا [Şinnā] (şīn'in kesriyle إِلا [illā] vezninde) Ehvāz'da bir mevzi' adıdır.

الشِّنْشِينَةُ [eş-şinşinet] [زَبْرَجَةٌ [zibricet] vezninde) Bir çığnem ete denir, 'alā-kavlin bir pāre ete denir; tekūlu: أَكَلْتُ شِنْشِينَةً مِنْ أَلْحَمِ أَيْ مُضَعَّةً أَيْ قِطْعَةً مِنْهُ
Ve tabī'at ve de'v ve 'ādet ma'nāsınadır; yukālu: فِيهِ مِنْ أَبِيهِ "شِنْشِينَةٌ أَعْرَفَهَا مِنْ أَحْرَمٍ"

[ش و ن]

الشُّونَةُ [eş-şevnet] (şīn'in fethiyle) Şaş-kın ve bön 'avrete denir; yukālu: امْرَأَةٌ شُونَةٌ أَيْ حَمَقَاءُ
Ve lügat-i Mışriyye'de galle anbārına denir; yukālu: بَنَى شُونَةً أَيْ مَخْرَنَ عَلَيَّ
Ve gazā ve cihād için denizde donanmış gemiye denir ki donanma ta'bīr olunur; yukālu: جَهَزُوا شُونَةً كَثِيرَةً أَيْ مَرْكَبًا مُعَدًّا لِلْجِهَادِ فِي الْبَحْرِ

التَّشَوُّنُ [et-teşevvun] [تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Bir adamın 'aklı hafif olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَشَوَّنَ الرَّجُلُ إِذَا خَفَّ عَقْلُهُ

الشُّونُ [eş-şevn] [عَوْنٌ [‘avn] vezninde) Bir adamın başında şAN [şe'n] dediği çatıyı açmak ma'nāsınadır ki şārihin beyānı üzere ba'zı adamın dimāğı üzere böcek tahaddüs eylemekle o bābda hāzık kimse olur ki sühületle dimāğın üzerini ki şAN [şe'n] dedikleridir, açıp o böceği bir takrīble ihrāc eder; yukālu: هُوَ يَشُونُ الرُّؤُوسَ أَيْ يَفْرِجُ شُؤُونَهَا

[ش ه ن]

الشَّاهِينُ [eş-şāhīn] Cevārihten bu ismle ma'rūf kuş ismidir. Şārihin beyānına göre

Fārisīde fi'l-asl şāhlara mahsūs olmakla onlara nisbet olunmuştur; cem'inde شَوَاهِينُ [şevāhīn] ve شَيَاهِينُ [şeyāhīn] denir. Ve

شَاهِينُ [şāhīn] Terazi koluna denir, عَمُودُ الْمِيزَانِ [‘amūdu'l-mīzān] ma'nāsına. Mütercim der ki bunda dahi Fārisīdir, niteki terazi dilçliğine de denir.

[ش ي ن]

الشَّيْنُ [eş-şeyn] زَيْنُ [zeyn] vezninde ve muhālifidir ki bir nesneyi lekeleyip ma'cūb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: شَانَهُ يَشِينُهُ شَيْنًا ضِدُّ زَانَهُ

الشَّيْنُ [eş-şīn] (kesr-i şīn'le) Hurūf-ı mehmūsedden bir harftir, تَنْغِيمٌ [tenġīm] ve تَفْشِيَةٌ [tefşiyet] sıfatlarından behre-dār ya'nī telaffuzda intişārı olup vakf hālinde cereyān-ı savtı mutazammındır ve mahrec-i şecr ya'nī mefrec-i femdir ki mahrec-i cīm civārındadır.

التَّشْيِينُ [et-teşyīn] تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Şīn harfi yazmak ma'nāsınadır; yukālu: شَعِنَ شَيْئًا حَسَنَةً إِذَا كَتَبَهَا Ve

شَيْنٌ [Şīn] Esmādandır: Şāz b. Şīn muhad-distir. Ve İdrīs b. Bessām eş-Şīnī bir şā'ir-i Endelusīdir.

الْمَشَايِنُ [el-meşāyīn] (mīm'in fethiyale) مَعَايِبُ [me'āyib] ve مَقَابِيحُ [meķābih] ma'nāsınadır. Zāhiren gayr-i kıyās üzere شَيْنٌ [şeyn] lafzının cem'idir, حُسْنٌ [ħusn] ve مَحَاسِنُ [meħāsīn] gibi.

شَانَةٌ [Şānet] Mışır'da bir karye adıdır.

FASLU'Ş-ŞĀDĪ'L-MŪHMELE

(فَضْلُ الصَّادِ الْمُهْمَلَةِ)

[ص ب ن]

الصَّبْنُ [eş-şabn] عَبْنٌ [ġabn] vezninde) Men' ve sarf eylemek ma'nāsınadır; yukālu: صَبَنَ الْهَدِيَّةَ عَنَّا صَبْنًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا كَمَّهَا وَمَنَعَهَا Ve aşık ile kumar oynayan, aşıkları ve nerd ve tavla oynayan, zarları merāmı üzere düzeltip atmak ma'nāsınadır, tā ki dil-hāhı üzere otura; yukālu: صَبَنَ الْقَامِرُ الْكَعْبَتَيْنِ إِذَا سَوَّاهُمَا فِي كَفِّهِ فَضَرَبَ بِهِمَا

الصَّبْنَاءُ [eş-şabnā] حَمْرَاءُ [ħamrā] vezninde) Zikr olunan vech üzere kumar oynayan adamın eline denir ki mukāmīrīne gadr edip galebe eylemek için bir takrīble bir tarafa eğip imāle eyleye.

الصَّابُونُ [eş-şābūn] هَارُونُ [hārūn] vezninde) Ma'rūftur, tabī'ati hārī ve yābīs ve mukarrih-i bedendir. Mütercim der ki Mişbāh'ta sarf ve men' ma'nāsına olan صَبْنٌ [şabn]-ı mezkūrdan فَاعُولٌ [fā'ūl] olmak üzere mersūmdur ki mübālagadır, zīrā bedenden evsāhı men' ve izāle eder, Fārisīde ona berhūd denir.

الصَّابُونِيُّ [eş-Şābūniyy] Mışır'da bir karye adıdır.

إِبْنُ الصَّابُونِيِّ [İbnu'ş-Şābūniyy] Üdebādandır.

صَبْبُونٌ [Şaybūn] جَيْحُونٌ [ceyħūn] vezninde) Bir mevzī'dir.

الْإِضْطِبَانُ [el-işṭībān] إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) ve

الْإِنْصِبَانُ [el-inşibān] إِنْفِعَالٌ [infi'āl] vezninde) Bir nesneden munsarīf olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِضْطَبَّنَ عَنْهُ وَأَنْصَبَنَ إِذَا أَنْصَرَفَ

[ص ب ه ن]

إِصْبَهَانُ [Īṣbahān] Iṣfahān şehridir, ṣād bābında zikr olundu.

[ص ت ن]

أَلْصُوتَيْنِ [eṣ-ṣuvetin] (tā-yı fevkıyye ile عَلِبْتُ [‘ulebit] vezninde ve tā'nın fethiyle de lügattir ve kelām-ı ‘Arabda bunun nazîri yoktur) Bahîl ve nākese denir.

[ص ح ن]

أَلْصَّحْنُ [eṣ-ṣaḥn] (لَحْنُ [lahn] vezninde) Vurmak ma'nāsınadır; yukālu: صَحْنَهُ صَحْنًا Ve nās beynini ıslāhla hoş-hāl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: Ve صَحْنٌ بَيْنَهُمْ إِذَا أَضْلَحَ Ve صَحْنٌ إِذَا أُعْطَاهُ شَيْئًا فِي صَحْنٍ Ve dilenmek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا صَحْنَ الرَّجُلُ إِذَا سَأَلَ Ve

صَحْنٌ [ṣaḥn] At ve katır tırnağının cevfine denir ki küçük tabak tarzında olur. Ve büyük kâseye denir, hâlen sahn ıtlāk olunan kap bu ma'nādandır; tekūlu: أَكَلْنَا مِنَ الصَّحْنِ Ve hānenin orta yerine denir; yukālu: قَعَدَ فِي صَحْنِ الدَّارِ أَيَّ وَسَطِهَا Ve zil ta'bir olunan sāzin birine denir; ikisine صَحْنَانِ [ṣaḥnān] denir; bakırdan olup birbirine çalarlar, ekseri vüzerā' mihterleri nevbet aralığında darb ederler.

أَلْصَّحْنَاءُ [eṣ-ṣaḥnāt] ve

أَلْصَّحْنَاءُ [eṣ-ṣaḥnā] (kasr ve meddi ile ve ṣād'ların fethiyle ve kesriyle) Türkîde salamura dedikleridir ki hurde balıkları tuzlayıp küpe doldururlar, münfesih olunca terk edip ba'dehu çalkayıp ve süzüp isti'mâl ederler, ta'ama müşehhî ve mi'deyi muslihtir; yukālu: أَطْعَمَهُ الصَّحْنَاءَ وَالصَّحْنَاءُ وَهِيَ إِذَا مِثَّتْ مِنْ السَّمَكِ الصَّغَارِ

أَلْمِصْحَنَةُ [el-miṣḥanet] (مِكْنَسَةٌ [mikneset] vezninde) Yassı çanak tarzında bir güne kaba denir.

أَلْصُّحْنَةُ [eṣ-ṣuḥnet] (عُرْفَةٌ [gurfet] vezninde) حَزَّةٌ [ḥarret] dedikleri kara taşlık tepelerde olan düzce yere denir.

أَلْصَّحُونُ [eṣ-ṣaḥūn] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Tepegen nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ صَّحُونٌ أَيُّ رَمُوحٍ

أَلْصَّحْنَاءُ [eṣ-ṣaḥnā] (حَمْرَاءُ [ḥamrā] vezninde) Kulağın iç yüzünün dibine denir ki yastımca olur.

[ص د ن]

أَلْصَّيْدَانِي [eṣ-ṣayden] (صَيْقَلٌ [ṣayqal] vezninde) Sırtlana denir. Ve sık dokunmuş kilime ve keçeeye denir. Ve pādīṣāha denir. Ve tilkiye denir, تُغَلَّبُ [ṣa'leb] ma'nāsına. Ve bir nevc küçük cānver ismidir ki yer altında kendi için yuva yapıp ve onu nābedid eder.

أَلْصَّيْدَانِي [eṣ-ṣaydenāniyy] (yā-yı müşeddede ile) Bu dahi tilkiye ve zikr olunan cānverciğe denir. Ve çerçiyeye ve tuhafçıya denir, صَيْدَلَانِي [ṣaydelāniyy] gibi.

[ص ع ن]

أَلْصَّيْغُونُ [eṣ-ṣi'venn] (إِرْدَبْتُ [irdebb] vezninde) İnce boyunlu ve küçük başlı devekuşuna denir, 'alā-kavlin mutlaktır; mü'ennesi صَيْغُونَةٌ [ṣi'vennet]tir.

أَلْإِصْعَانُ [el-iṣ'ān] (hemzenin kesriyle) Bir adamın başı küçük ve 'aklı eksik olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَصْعَنَ الرَّجُلُ إِذَا صَعُرَ رَأْسُهُ وَتَفُصَّ عَثْلُهُ

أَلْإِصْعَانُ [el-iṣ'inān] (إِخْمِرَارٌ [iḥmirār] vezninde) Bir nesne ince ve latîf ve nāzûk olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِصْعَنَ الشَّيْءُ إِذَا

دَقَّ وَلَطَفَ

الْمُضَعَّةُ [el-muş'annet] (مُحَمَّرَةٌ [muḥmerret] vezninde) Yufka ve latif olan kulağa denir; yukālu: **أُذُنٌ مُضَعَّةٌ أَيْ مُؤَلَّلَةٌ**

[ص غ ن]

الصَّغَانَةُ [eş-şāḡānet] (ḡayn-ı mu'ceme ile سَحَابَةٌ [sehābet] vezninde) Çegāne-i Fārisī mu'arrebidir ki Türkîde dahi çegāne derler, ma'rūf sâzdır, hâlen bu diyârlarda metrûktur.

صَغَانِيَانُ [Şāḡāniyān] (şād'ın fethiyle) Māverāünnehr'de bir büyük vilâyettir, tesānif-i kesîre sâhibi imâm ve hâfîzu'l-luga Ḥasen b. Muḥammed b. Ḥasen eş-Şāḡānī oraya mensûbdur; nisbetinde صَغَانِيِي [Şāḡāniyy] ve صَغَانِيِي [Şāḡāniyy] denir. Ve **صَغَانِيَانُ** [şāḡāniyān] çeganiyān mu'arrebidir. Ve İshāk b. İbrāhîm b. Şayḡūn eş-Şayḡūnī zâhid ve muhaddistir.

[ص ف ن]

الصَّفْنُ [eş-şafn] (şād'ın fethi ve fā'nın sükûnuyla ve fethiyle) Hāyenin kabına denir ki torbasıdır. Ve ta'ām yiyecek sofraya denir. Ve esrimiş devenin ağzından çıkan kızıl daḡarcığa denir; **شَقِشَقَةٌ** [şikşik at] ma'nāsına.

الصَّفْنَةُ [eş-şafnet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) **صَفْنٌ** [şafn] ile iki ma'nā-yı ahîrde mürādiftir. Ve çoban çantasına denir.

الصَّفْنُ [eş-şufn] (şād'ın zammıyla) Matarā şeklinde deriden düzölmüş ibriḡe denir ki onunla âbdest alınır. Ve çoban çantasına denir ki deriden düzüp içine zād ve edevâtını vaz' eder.

التَّصَافُنُ [et-teşāfun] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Suyu hisse hisse bölüşmek ma'nāsınadır; yukālu: **تَصَافَتُوا الْمَاءَ إِذَا اقْتَسَمُوهُ**

بِالْحِصَصِ

الصَّفُونُ [eş-şufūn] (فُعُودٌ [ḡu'ūd] vezninde) At üç ayağı üzere durup dördüncü tırnağı dikmek ma'nāsınadır; yukālu: **صَفَنَ الْفَرَسُ صَفُونًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا قَامَ عَلَى ثَلَاثَةِ قَوَائِمٍ وَطَرَفَ حَافِرَ الرَّابِعَةِ** Ve bir adam ayaklarını bir araya getirip saff eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **صَفَنَ بِيَدِهِ صَفَنًا** Ve bir nesneyi yere vurmak ma'nāsınadır; yukālu: **صَفَنَ بِهٍ الْأَرْضَ إِذَا صَرَبَهُ**

الصَّفَنُ [eş-şafen] (fethateynle) Sünbülesi olan ekine denir. Ve şol yuvaya ve ine denir ki arı makülesi hayvānlar otluklardan ve yapraklardan kendileri için yāhūd yavruları için ittihāz ederler.

التَّصْفِينُ [et-taşfîn] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Arı makülesi hayvān **صَفَنَ** [şafen] edinmek ma'nāsınadır; yukālu: **صَفَنَ الزُّنْبُورُ إِذَا اتَّحَدَّ الصَّفَنُ**

صَفْنَةٌ [Şafenet] (fethātla) Medīne'de bir mevzi'dir.

صُفَيْنَةٌ [Şufeynet] (جُهَيْنَةٌ [cuheyne] vezninde) Benū Suleym diyārında 'Āliye nām mahalde bir belde adıdır.

الصَّافِنُ [eş-Şāfin] (صَاحِبٌ [şāhib] vezninde) Mālik b. Ḥureym el-Hemdānī feresinin ismidir. Mü'ellif **صَافِنٌ** [şāfin] ta'bîr olunan damardan sükût eyledi ve o butun iç yüzünden giden damardır ki iç yüzdeki topuḡun ortasından zâhir olur.

صِفِّينُ [Şiffîn] (سِجِّينٌ [siccîn] vezninde) Raḡqa kurbünden nehr-i Furāt kenârında bir mevzi' ismidir ki onda İmâm bi'l-hakk Emîrū'l-mü'minîn kerremallāhu vechehu ve Mu'āviye b. Ebī Sufyān beyninde vak'a-i 'azîme-i meşhûre vâki' oldu. Hicretin otuz yedinci senesinin mäh-ı saferi guresinde vukû' bulmakla min-ba'd nās

saferde seferden ihtirāz eder oldular. Mütercim der ki *Miṣbāh*'ın beyânına göre işbu صَفِيْنٌ [šiffīn] kelimesi صَفٌّ māddesinden فِغْلِيْنٌ [fi'īlīn]dir ki nūn'u zā'idedir yāhūd صُفُوْنٌ [šufūn] māddesinden فِعْيَلٌ [fi'īl]dir ki nūn'u asliyyedir. Pes bunda dahi emsālî gibi iki gūne i'rāb cārî olur: Biri nūn'un mā-kablinde olup nūn cem^c-i selāmet gibi dā'imā meftūh olur, صَفِيْنٌ [šiffīne] ve صُفُوْنٌ [šiffūne] denir ve biri nūn harf-i i'rāb olur.

[ص ن ن]

الصِّنُّ [eş-şinn] (şād'ın kesri ve nūn'un teşdidiyle) Deve sidiğine denir, بَوْلُ الْإِبِلِ [bevlu'l-ibil] ma'nāsına. Şārih der ki bu nüshalar galattır, savāb olan بَوْلُ الْوَبْرِ olmaktır ki ada tavşanın sidiği olur edviyeye halt ederler. Ve

صِنٌّ [šinn] Berd-i 'acūz günlerinden evvelki günün ismidir. Ve sepet tarzında bir gūne keletere denir ki kapaklı olur, içine ekmek korlar.

الصِّنَّةُ [eş-şinnet] (şād'ın kesriyle) ve

الصُّنَانُ [eş-şunān] (غُرَابٌ [gūrāb] vezninde) Koltuk rāyihasına denir ki bed ve müntin olur; yukālu: أَرَالَ صِنْتَهُ وَصِنَانَهُ بِالْحَمَامِ أَي دَفَرَ إِطْهَ

الإِضْنَانُ [el-išnān] (hemzenin kesriyle) Bir adamın koltuğu bed kokmak ma'nāsınadır; yukālu: أَصَنَّ الرَّجُلُ إِذَا صَارَ ذَا صِنَانٍ Ve kibr ve nahvetten burnu havāya kaldırmak ma'nāsınadır; yukālu: أَصَنَّ فَلَانٌ إِذَا شَمَخَ بِأَنْفِهِ تَكْبُرًا Ve öfkelenip darılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَصَنَّ عَلَيْهِ إِذَا غَضِبَ Ve nāka gebe olmakla buğura istikbār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَصَنَّتِ النَّاقَةُ إِذَا حَمَلَتْ فَاسْتَكْبِرَتْ عَلَى الْفَحْلِ Ve su mütegayyir olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَصَنَّ الْمَاءُ إِذَا تَغَيَّرَ

ma'nāsınadır; yukālu: أَصَنَّ عَلَى الْأَمْرِ إِذَا أَصَرَ Ve kırsığın karnında kulun büyümele anasının karnına ilişip başıyla ensesine doğru kakıştırmak ma'nāsınadır; yukālu: أَصَنَّتِ الْفَرَسُ إِذَا نَشِبَ وَلَدَهَا فِي بَطْنِهَا فَدَفَعَ بِرَأْسِهِ فِي حَوْرَانِهَا

الأَصْنُ [el-eşann] (eşamm) vezninde) Mütegayfîl adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَصَنُّ أَي مُتَغَافِلٌ

الصَّنَانُ [eş-şannān] (şeddād) vezninde) Bahādır adama denir; yukālu: رَجُلٌ صَنَانٌ أَي شَجَاعٌ

صَيِّنٌ [šinnīn] (sikkīn) vezninde) Kūfe'de bir mevzi^c adıdır.

[ص و ن]

الصُّوْنُ [eş-şavn] (عَوْنٌ [ʿavn] vezninde) ve

الصِّيَانُ [eş-şiyān] ve

الصِّيَانَةُ [eş-şiyānet] (كِتَابٌ [kitāb] ve كِتَابَةٌ [kitābet] veznlerinde) Hıfz ve nigāh eylemek ma'nāsınadır; yukālu: صَانَهُ يَصُونُهُ صَوْنًا Ve atın ayağı taşırkaktan yāhūd na'fılsız olduğundan tırnağı āzürde olmakla tırnağının ucuyla basmak ma'nāsınadır; yukālu: صَانَ الْفَرَسُ إِذَا قَامَ عَلَى طَرْفِ حَافِرِهِ مِنْ وَجْهِ أَوْ حَفَى

الْمَضُونُ [el-meşūn] (مَقُولٌ [maqūl] vezninde) ve

الْمَضُورُ [el-mašvūn] (aslı üzere ism-i mef'uldür) Mahfūz ma'nāsınadır; pes bunda i'lāl ve 'adem-i i'lāl cā'izdir.

الإِضْطِيَانُ [el-iṣṭiyān] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Bu dahi hıfz eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِضْطَانُهُ إِذَا صَانَهُ

الصُّوَانُ [eş-şivān] ve

الصِّيَانُ [eş-şiyān] (şād'ın harekāt-ı selāsiyla) Cāme-dāna denir ki içinde

melbūsāt hıfz olunur. İkincide yāḥ kesreye mücāveretledir; yukālu: **جَعَلَ الثُّوبَ فِي صَوَانِهِ وَصِيَانِهِ وَهُوَ مَا يُصَانُ فِيهِ**

الصَّوَانَةُ [eş-şavvānet] [şeddādet] [şeddādet] vezninde) Dübür ve makʿada itlāk olunur, ekserī zartayı sakladığı için. Ve bir nevʿ taş ismidir ki katı ve muhkem olur; cemʿi صَوَانٌ [şavvān]dır. Şārihin beyānına göre çakmak taşı olacaktır.

الصِّينُ [eş-Şīn] (şād'ın kesriyle) Kūfe'de bir mevziʿ adıdır. Ve İskenderiyye'de bir mevziʿdir. Ve Kesker nām mahalde iki mevziʿ adıdır. Ve şark cihetinde bir memleket adıdır; evānī-i Şīniyye ki çini tabaklar ve mertabānilerdir oraya mensūbdur. Şārihin beyānına göre Çin ülkesidir ki صِينٌ [Şīn] ondan muʿarrebdir, fagfūr-ı Çīnī maʿrūftur. Ve hālen lafz-ı Fārisiyle “sīnī” taʿbīr ettiğimiz tepsiye taʿrīble صِينِيّ [şīniyy] dedikleri dahi oraya nisbetledir.

المِضْوَانُ [el-miṣvān] [miḥrāb] vezninde) Yay gılāfına denir.

الصِّينِيَّةُ [eş-Şīniyyet] (şād'ın kesriyle) Vāsīt-i ʿIrāq altında bir belde adıdır.

الصُّونَةُ [eş-şavnet] [temret] vezninde) Kutuya denir; yukālu: **وَضَعَهُ بِالصُّونَةِ أَيِ الْعَيْدَةِ**

FASLU'D-ḌĀDĪ'L-MUʿCEME

(فَصْلُ الضَّادِ الْمُعْجَمَةِ)

[ض أن]

الضَّائِنُ [eḍ-dā'in] (hemzenin kesriyle) Zaʿīf ve zebūna denir; yukālu: **رَجُلٌ ضَائِنٌ** Ve sölpük karınlı adama denir; yukālu: **رَجُلٌ ضَائِنٌ أَيِ مُسْتَرْحِي الْبَطْنِ** Ve taʿāmī kalīl güzel bedenli adama denir; yukālu: **هُوَ ضَائِنٌ أَيِ الْحَسَنِ الْجِسْمِ الْقَلِيلِ الطَّعْمِ** Ve ak ve yassı kumluğa denir. Ve koyun kısmına denir; cemʿi ضَانٌ [ḍā'n] gelir ḍād'ın fethi ve hemzenin sükūnuyla, **رَكْبٌ** [rekb] ve **رَاكِبٌ** [rākīb] gibi ve fethateynle cāʿizdir hemze için ve ضَائِنٌ [ḍā'in] gelir **أَمِيرٌ** [emīr] vezninde, **فَاطِنٌ** [ḳāṭin] ve **قَاطِنٌ** [ḳāṭin] gibi. Müʿennesi ضَائِنَةٌ [ḍā'inet]tir, cemʿi ضَوَائِنٌ [ḍavā'in]dir. Mütercim der ki müʿellifin beyānı Ahfeş kavli üzeredir ki ضَانٌ [ḍā'n] مَاعِزٌ [ḍā'in]in cemʿidir, **مِعْزٌ** [meʿiz] ve **مَاعِزٌ** [mā'iz] gibi ve Sıbeveyhi'ye göre ضَانٌ [ḍā'n] ve **مِعْزٌ** [meʿiz] ism-i cinslerdir.

الْإِضَانُ [el-iḍān] (hemzenin kesriyle) Bir adamın koyunu çok olmak maʿnāsıdır; yukālu: **أُضَانَ الرَّجُلُ إِذَا كَثُرَ ضَأْنُهُ** Ve koyunları keçilerden seçip ayırmak maʿnāsıdır; tekūlu: **أُضِنْتُ ضَأْنَكَ أَيِ اغْرَلْتُهَا مِنَ الْمِعْزِ**

الضَّيْنِي [eḍ-ḍi'niyy] (ḍād'ın kesriyle) Yayıklık taʿbīr ettikleri büyük tuluma denir ki içine yoğurt koyup yağ çıkarmak için çalkarlar.

الضَّانَةُ [eḍ-ḍā'net] [temret] vezninde) Sinirden olan burundalığa denir ki devenin burnuna geçirip yuları ona bend ederler.

[ض ب ن]

الضَّبْنُ [eḍ-ḍibn] (ḍād'ın kesriyle) Şol pek yere denir ki kazmaktan halk ʿāciz ola.

Ve bedende koltuk ile böğürün aralığına denir; yukālu: **إِحْتَمَلَهُ فِي ضَبْنِهِ وَهُوَ مَا بَيْنَ الْإِبْطِ وَالْكُشْحِ وَالضُّبْنِ** [eḏ-ḏabn] (غَبْنٌ [gābn] vezninde) Şol yufka suya denir ki aslā artmaz ola, ke-mā se-yuzkeru. Ve

ضَبْنٌ [ḏabn] Masdar olur, men^c ve sarf eylemek ma'nāsınadır ki mühmele ile **ضَبْنٌ** [ṣabn] lafzında lügattir; yukālu: **ضَبْنُ الْهَدْيَةِ** Ve yükü koltuk ile böğür aralığına çalıp götürmek ma'nāsınadır; ve minhu: **أَوَّلُ الْحَمْلِ الْأَبْطُ ثُمَّ** **أَوَّلُ الْحَضْنِ** Ya'nī "Merātib-i hamlin evveli yükü koltuğa çalıp götürmektir" Zīrā evvel-i vehlede hāmilin kuvvet ve neşātı yerinde olur, ba'dehu giderek fütür gelmekle aşığaca inip sonra dahi aşığıya sıyrılır.

الضُّبْنِ [eḏ-ḏabin] (كَيْفٌ [ketif] vezninde) ve

الْمَضْبُونِ [el-maḏbūn] Bunlar da aslā artmaz olan yufkaca suya denir; yukālu: **مَاءٌ** **ضَبْنٌ وَضَبْنٌ وَمَضْبُونٌ أَيْ مَشْفُوفٌ لَا فَضْلَ فِيهِ** Ve

مَضْبُونٌ [maḏbūn] Kötürüme denir; yukālu: **رَجُلٌ مَضْبُونٌ أَيْ زَمِنٌ**

الضُّبْنِ [eḏ-ḏaben] (fethatyenle) Eksikliğe denir; yukālu: **بِهِ ضَبْنٌ أَيْ وَحْسٌ**

الضُّبْنَةِ [eḏ-ḏubnet] (ḏād'ın harekāt-ı selāsıyla) ve

الضُّبْنَةِ [eḏ-ḏabinet] (فَرِحَةٌ [ferihāt] vezninde) Bir adamın ehl ve 'ayāline denir. Ve yoldaşına katā nef^c ve mededi olmayan işe yaramaz yoldaşa denir ki ağırlıktan gayrı menfa'ati olmaya; yukālu: **هُوَ ضَبْنَةٌ** **وَضَبْنَةٌ أَيْ لَا غَنَاءَ فِيهِ وَلَا كِفَايَةَ مِنَ الرُّفْقَاءِ**

الْإِضْطَبَانِ [el-iḏḏibān] (hemzenin kesriyle) Kötürüm kılmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَضْبَنَهُ** **الْبَابُ الثَّانِي إِذَا أَضْلَحَهُ وَسَهَّلَهُ** Ve bir nesneyi koltukla böğür

aralığına çalıp götürmek ma'nāsınadır; yukālu: **أَضْبَنَ الشَّيْءَ إِذَا جَعَلَهُ فِي ضَبْنِهِ** Ve mesciliste bir adamı yanının altına alıp sıkıştırarak ma'nāsınadır; yukālu: **أَضْبَنَ فُلَانًا إِذَا ضَبَّيْتُ عَلَيْهِ بِأَنْ جَعَلَهُ تَحْتَ جَنْبِهِ** **ضَبْنَةٌ** [ḏabīnet] (sefīnet [sefīnet] vezninde) Bir batn pederidir.

بَنُو ضَابِنٍ [Benū Ḍābin] ve

بَنُو مُضَابِنٍ [Benū Muḏābin] İki kabiledir.

الْإِضْطَبَانِ [el-iḏḏibān] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Bu dahi bir nesneyi koltukla böğür aralığına çalıp götürmek ma'nāsınadır; yukālu: **إِضْطَبَنَهُ إِذَا جَعَلَهُ فِي ضَبْنِهِ**

الْأَضْبَانِ [el-aḏḏibān] (hemze-i meftūha ile) Yırtıcı cānverleri çok ormanlara ve mahallere denir; yukālu: **تَزَلُّوا فِي الْأَضْبَانِ أَيْ** **ضَبْنٌ** **الْمَسَاعِجِ الْكَثِيرَةِ السَّبَاعِ** [ḏaben]dir fethateynle.

[ض ح ن]

الضُّجْرُنِ [eḏ-ḏacen] (fethateynle) Bir dağın adıdır.

ضَجْنَانَ [Ḍacnān] (سَكْرَانٌ [sekrān] vezninde) Mekke kurbünde bir dağdır. Ve bādiyede başka bir dağın adıdır.

[ض ح ن]

الضُّحْنِ [eḏ-ḏaḥan] (ḏād'ın ve ḥā-yı mühmelenin fethiyle) Bir belde adıdır. Ve bu İbn Sīde'den menküldür. Ve istişhād için Cevherī'nin cīm'le **ضَجْنٌ** [ḏacen] māddesinde irād eylediği beyti inşād eylemekle ehadühümānın kavli musahhafıtır.

[ض د ن]

الضُّدُنِ [eḏ-ḏadn] (ḏād'ın fethi ve dāl'ın sükünüyle) Bir nesneyi islāh ve teshīl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **ضَدَّنَهُ ضَدًّا مِنْ** **الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَضْلَحَهُ وَسَهَّلَهُ**

ضَدْنِي [Ḍadnā] (سَكْرَى [sekrā] vezninde) Bir mevzi'dir.

ضَدْوَانٌ [Ḍadvān] ve

ضَدْيَانٌ [Ḍadyān] (سَلْمَانٌ [selmān] vezninde) İki dağlardır; nūn'ları zā'id olmakla mu'tell bābında i'ade olunur.

[ض ز ن]

الضَّيْرَانُ [eḍ-ḍayzen] (zā-yı mu'ceme ile حَيْدَرٌ [ḥayder] vezninde) Hāfız ve emīn ve mu'temedün 'aleyh adama denir; yukālu: رَجُلٌ ضَيْرَانٌ أَي حَافِظٌ ثِقَةٌ Ve kişinin evlād ve 'ayāline denir; yukālu: هُمُ ضَيْرَانُهُ أَي أَوْلَادُهُ Kezālik şeriklerine denir. Ve celd ve çālāk sākīye denir. Ve madrabaza denir; yukālu: هُوَ ضَيْرَانٌ أَي بُنْدَاؤُ خَرَآنٌ Ve makaranın ortasında olan ağaçla sā'id dedikleri ağaç aralığına üstüvār olunan bakır pāresine denir. Ve şol nā-halef oğlana denir ki pederinin diğerk zevcesi bābında pederine müzāhame eyleye, ya'nī analığına hıyānetle kasd eder ola; yukālu: هُوَ ضَيْرَانٌ أَبِيهِ إِذَا كَانَ يُزَاحِمُهُ فِي أَمْرَاتِهِ su çeken adama müzāhame eden kimseye denir. Ve bir sanem adıdır.

الضَّيْرَانُ [eḍ-ḍayzān] (بَيْطَارٌ [beytār] vezninde) Aslā kısağa aşmamış ata denir.

الضَّرْنُ [eḍ-ḍazn] (Ḍād'ın fethi ve zāy'ın sükūnuyla) Bir adamın rızā ve irādesi olmayarak elinde olan nesneyi çekip almak ma'nāsınadır; yukālu: ضَرْنَهُ ضَرْنًا مِّنَ الْبَابِ الأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا أَخَذَ عَلَى مَا فِي يَدِهِ دُونَ مَا يُرِيدُهُ Burada أَخَذَ kelimesi عَلَى ile sılalanmak istilā' ma'nāsına yāhūd müstevliyen takdīrine mebnīdir.

التَّضَاؤُنُ [et-teḍāzun] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Birbirinin ellerinde olan nesneyi almak bābında tutuşup uğraşmak ma'nāsınadır;

yukālu: تَضَاؤُنًا إِذَا تَعَاوَيَا فَتَعَالَبَا

[ض ط ن]

الضَّيْطَانَةُ [eḍ-ḍayṭanet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) ve

الضَّيْطَانُ [eḍ-ḍayṭān] (feteḥātla) Şişman adam omuzlarını ve gövdesini oynatarak yürümek ma'nāsınadır; yukālu: ضَيِطْنَ الرَّجُلُ ضَيِطْنَةً وَضَيِطَانًا إِذَا مَشَى فَحَرَكَ مَنكَبَيْهِ وَجَسَدَهُ مَعَ كَثْرَةِ لَحْمٍ

الضَّيْطَانُ [eḍ-ḍayṭān] ve

الضَّيْطَانُ [eḍ-ḍayṭān] Vasf-ı mezkūr üzere olan adama denir.

[ض غ ن]

الضَّيْغُنُ [eḍ-ḍiğn] (Ḍād'ın kesri ve ğayn-ı mu'cemenin sükūnuyla) Nāhiye ma'nāsınadır; yukālu: قَعَدَ فِي ضَيْغُنٍ أَي نَاحِيَةٍ Ve dağ koltuğuna denir ki kuytusunu olacak tır, إِنْطُ الْجَبَلِ [ibṭu'l-cebel] ma'nāsınadır. Şāriḥ الْجَمَلِ إِنْطُ nüshasını tahti'e eylemiştir. Ve meyl ve şevk ve ārzū ma'nāsınadır; yukālu: بِهِ لَهُ ضَيْغُنٌ أَي مِثْلُ وَشَوْقٌ Ve hıkd ve kīne ma'nāsınadır.

الضَّيْغِيَّةُ [eḍ-ḍāğīnet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Bu dahi hıkd ve kīne ma'nāsınadır; yukālu: فِي صَدْرِهِ ضَيْغُنٌ وَضَيْغِيَّةٌ أَي حِقْدٌ

الضَّيْغُنُ [eḍ-ḍāğān] (fethateynle) Derūnda kīn bağlamak ma'nāsınadır; yukālu: ضَيْغُنٌ عَلَيْهِ ضَيْغُنًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا حَقَدَ ضَيْغُنٌ إِلَى الدُّنْيَا إِذَا مَالَ

التَّضَاغُنُ [et-teḍāğun] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) ve

الْإِضْطِعَانُ [el-iḍṭiğān] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Birbirine derūnlarında kīn tutmak ma'nāsınadır; yukālu: تَضَاغَنُوا وَاضْطِعَنُوا إِذَا انْطَوَوْا عَلَى الْأَحْقَادِ Ve

إِضْطَغَانٌ [iḍṭiġān] Bir nesneyi koltuk altına almak ma'nāsınadır; yukālu: **إِضْطَغَنَهُ إِذَا أَخَذَهُ** تَحْتَ حِضْبِهِ

الضَّاعِنُ [eḍ-ḍāġin] (صَاحِبٌ [ṣāhib] vezninde) Şol ata denir ki darb olunmadıkça makdûrunu ibrâz eylemez ola; yukālu: **فَرَسٌ ضَاعِنٌ إِذَا كَانَ مَا يَعْطِي جَزِيَهُ إِلَّا بِالضَّرْبِ**

الضَّغِنَةُ [eḍ-ḍāġinet] (فَرِحَةٌ [ferihât] vezninde) Eğri kargıya denir; yukālu: **قَنَاةٌ ضَغِنَةٌ أَيْ قَنَاةٌ ضَعْنَةٌ أَيْ عَوْجَاءُ**

الضَّغِينِي [eḍ-ḍāġiniyy] (دَادٌ'ın fethiyle) Arslana denir.

[ض ف ن]

الضَّفْنُ [eḍ-ḍāfn] (دَفْنٌ [defn] vezninde) Bir cemā'ate hem-niṣîn olmaya gelmek ma'nāsınadır; yukālu: **ضَفَنَ إِلَيْهِمْ ضَفْنًا** مِنْ Ve çımkırmak ma'nāsınadır; yukālu: **ضَفَنَ بِعَائِطِهِ** Ve iş bitirmek ma'nāsınadır; yukālu: **إِذَا رَمَى بِهِ** Ve cimā'e eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **ضَفَنَ الْمَرْأَةَ** Ve deve ayağıyla yeri çarpmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِذَا جَامَعَهَا** **ضَفَنَ الْبَعِيرُ بِرِجْلِهِ إِذَا** Ve nāka üzere buğuru haml ve iġrā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **ضَفَنَ الشَّيْءَ** Ve bir adamın kığına ayakla vurmak ma'nāsınadır; yukālu: **ضَفَنَ** Ve bir nesneyi yere vurmak ma'nāsınadır; yukālu: **ضَفَنَ** Ve nākayı sağmak için memelerini el ile bir araya getirip toplamak ma'nāsınadır; yukālu: **ضَفَنَ ضَرَعِ النَّاقَةِ** إِذَا ضَمَّهُ لِلْحَلْبِ

الْإِضْطِفَانُ [el-iḍṭifān] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Bir kimse kendi ayağıyla ensesini vurmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِضْطَفَنَ الرَّجُلُ إِذَا** صَرَبَ بِقَدَمِهِ مُؤَخَّرَ نَفْسِهِ

الضَّفَرُ [eḍ-ḍifenn] (هَجَفٌ [hiceff] vezninde) ve

الضَّفِنُّ [eḍ-ḍifinn] (طَمِرٌ [ṭimir] vezninde) Bodura denir. Ve gemi arslanı gibi cüssesi büyük ahmak ve nādāna denir.

التَّضَافُنُ [et-teḍāfun] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Yardımlaşmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَضَافَتُوا عَلَيْهِ إِذَا تَعَاوَنُوا**

الضَّيْفَنُ [eḍ-ḍayfen] (حَيْدَرٌ [ḥayder] vezninde) ki dalkavuğa denir, fā' bābında zikr olundu, zīrā nūn'u zā'idedir ki ضَيْفٌ [ḍayf]ın tābi'i olduğuna yāhūd ضَيْفٌ [ḍayf]tan fazla olduğuna işarettir. Şārih der ki ba'zılar ma'nā-yı evvelden ahz eylemekle nūn'u asliyye olur.

[ض م ن]

الضَّمَانُ [eḍ-ḍamān] (أَمَانٌ [emān] vezninde) ve

الضَّمْنُ [eḍ-ḍamn] (أَمْنٌ [emn] vezninde) Kefil olmak ma'nāsınadır; yukālu: **ضَمِنَ الشَّيْءَ وَبِالشَّيْءِ ضَمَانًا وَضَمْنًا** مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ Ve kötürüm olmak ma'nāsına müsta'meldir, kefil 'uhdeye mülāzım olduğu gibi kötürüm dahi mekānına mülāzım olur; yukālu: **ضَمِنَ الرَّجُلُ إِذَا صَارَ زَمِيًّا**

الضَّامِنُ [eḍ-ḍāmin] ve

الضَّمِينُ [eḍ-ḍamīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Kefil olan adama denir. ضَامِنٌ [ḍāmin], دُوهُ ضَمَانٌ [zū ḍamān] ma'nāsınadır; yukālu: **هُوَ ضَامِيَةٌ وَضَمِيَةٌ أَيْ كَفِيلَةٌ**

التَّضْمِينُ [et-taḍmīn] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bir nesneyi bir kimseye ilzāmla medyün eylemek ma'nāsınadır; tekülü: **ضَمَّنْتُهُ الشَّيْءَ** إِذَا عَرَفْتَهُ Şārih der ki ödetmek ma'nāsı bunun lāzımıdır. Ve bir nesneyi bir zarf içre komak ma'nāsınadır; yukālu: **ضَمَّنَ الشَّيْءَ فِي** الْوَعَاءِ إِذَا جَعَلَهُ فِيهِ

التَّضْمُنُّ [et-teḍammun] (تَعْمَلُ [tefa'ul] vezninde) تَضْمِينُ [taḍmīn] e mutāvi'dir ki تَضْمِينُ [taḍmīn] i kabūl eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: صَمَّئُهُ الشَّيْءَ فَتَضْمَنَهُ عَنِّي أَي غَرَمْتُهُ فَأَلْتَرَمَهُ Ve bir nesneyi hāvī ve müştemil olmak ma'nāsınadır; tekūlu: فَهَمْتُ مَا تَضْمَنَهُ كِتَابُكَ أَي مَا اشْتَمَلَ عَلَيْهِ

المُضْمَنُّ [el-muḍammen] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Ehl-i bedī ıstilāhında şol şi're itlāk olunur ki ona gayrın şi'rinden bir beyt ilhāk olunmuş ola, lākin meşhūr deđil ise tenbīhi lāzımdır, lākin mısra'ı vāhid ile tazmīn cā'izdir; yukālu: شِعْرٌ مُضْمَنٌ إِذَا ضَمَّنَ بِهِ بَيْتٌ مِنَ الْآخِرِ Kezālik şol beyte itlāk olunur ki ma'nā ve mefhūmunun tamāmu mā-ba'dine mevkūf ve merhūn ola. Mütercim der ki 'Ā'īşe-i Bā'ūniyye'nin işbu kıt'a-i dil-ārāsı gibi:

كَأَنَّمَا الْخَالُ تَحْتَ الْقُرْطِ فِي عُقْبِ || بَدَأَ لَنَا مِنْ مُحِيطًا
جَلَّ مِنْ خَلْقًا
نَجْمٌ بَدَأَ فِي عَمُودِ الصُّبْحِ مُسْتَبْرًا || تَحْتَ الثَّرْيَا فُبَيْلًا
Ve الشَّمْسِ فَاحْتَرَقَا

مُضْمَنٌ [muḍammen] Bir āher āvāze dahi koşulmayınca vukūf mümkün olmayan āvāzeye itlāk olunur; yukālu: صَوْتُ مُضْمَنٍ أَي لَا يُسْتَطَاعُ الْوُقُوفُ عَلَيْهِ حَتَّى يُوَصَلَ بِآخِرِ

الضَّمْنُ [eḍ-ḍimn] (ḍād'ın kesriyle) Bir nesnenin dāhiline itlāk olunur; ve minhu ضَمْنٌ الْكِتَابِ أَي طَيْئُهُ

الضَّمْنَةُ [eḍ-ḍumnet] (غُرْفَةٌ [ğurfet] vezninde) Maraz ve illete itlāk olunur; yukālu: بِهِ ضَمْنَةٌ أَي مَرَضٌ Ve kötürümlüğe denir; yukālu: بِهِ ضَمْنَةٌ أَي زُفْنَةٌ

الضَّمِينُ [eḍ-ḍamin] (كَيْفٌ [ketif] vezninde) 'Āşık ve āşüfteye denir; yukālu: رَجُلٌ ضَمِينٌ Ve kötürüme denir; cem'i ضَمْنَى [ḍamnā] gelir, مَرَضَى [merḍā] gibi; ve minhu kavlu 'Abdillāh b. 'Amr b. el-'Āş: "مَنْ

اَكْتَتَبَ ضَمِينًا بَعَثَهُ اللَّهُ ضَمِينًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ" أَي مَنْ كَتَبَ Ya'ni "Bir adam cihāda gitmemek için kendisini kötürüm defterine kayd ettirse Hak celle ve 'alā onu yevm-i kıyāmette kötürüm olarak ba'ş eder." Ve

ضَمِينٌ [ḍamin] Bedende kesr ve noksān gibi illete mübtelā adama denir; yukālu: رَجُلٌ ضَمِنَ أَي مُبْتَلَى فِي جَسَدِهِ

الضَّمَنُ [eḍ-ḍamen] (fethateynle) ve

الضَّمَانُ [eḍ-ḍamān] ve

الضَّمَانَةُ [eḍ-ḍamānet] (سَحَابٌ [seḥāb] ve سَحَابَةٌ [seḥābet] veznlerinde) Bunlar da isimlerdir, kötürümlüğe denir.

المُضْمُونُ [el-maḍmūn] Ma'lūl ma'nāsınadır; ve minhu yukālu: هُوَ مُضْمُونٌ الْيَدِ أَي مَخْبُوتُهَا Ve babanın sulbünde olan zürriyyete itlāk olunur, cem'i مَضَامِينٌ [meḍāmīn] dir, niteki ananın sadrında olan zürriyyetlere مَلَايِيحٌ [melākīḥ] denir. Kāle'ş-şārih ve fihi'l-hadīsu: "أَنَّهُ نَهَى عَنِ بَيْعِ الْمَضَامِينِ" وَهِيَ مَا فِي أَضْلَابِ الْفُحُولِ Ve

مُضْمُونٌ [Maḍmūn] Bir recül ismidir.

الضَّمَانَةُ [eḍ-ḍāminet] Şehrler ve köyler içre nābit olan hurmā ağaçlarına denir, 'alā-kavlin hisārın içinde olup dā'iren-mā-dār hisār onları dīvār-ı bostān gibi ihāta eylemiş ola. Bunda مَضْمُونَةٌ [maḍmūnet] ma'nāsınadır.

[ض ن ن]

الضَّنُّ [eḍ-ḍanen] (fethateynle) Dilir ve bahādıra denir; yukālu: رَجُلٌ ضَنَّ أَي شَجَاعٌ

الضَّنِينُ [eḍ-ḍanīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bahīl adama denir.

الضَّنَانَةُ [eḍ-ḍanānet] (سَلَامَةٌ [selāmet] vezninde) ve

الضُّنُّ [eḏ-ḏinn] (ḏād'ın kesriyle) Buhl eylemek ma'nasıdır ki bundan lisânımızda esirgemek ile ta'bîr olunur, meselâ ehl-i 'ilmin bir adama kitâb vermemesi gibi ve bir nefis nesneyi sâ'irden dirîg edip vermeğe kıyamayıp kendi alıkomak gibi; yukâlu: **ضَنَّ بِالشَّيْءِ ضَنَّانَةً وَضَنَّ مِنَ الْبَابِ الرَّايِعِ**; yukâlu: **وَالثَّانِي إِذَا بَخَلَ بِهِ** Ve

ضِنَّ [ḏinn] (ḏād'ın kesriyle) Bir adama hâss olan nesneye denir güyâ ki onu gayra fedâ eylemeğe buhl eder, **مَضْنُونٌ** [maḏnūn] ma'nasıdır; tekûlu: **هُوَ ضِنِّي أَيَّ حَاضٍ بِي**

الضَّنَائِنُ [eḏ-ḏanā'in] ضَنِينَةٌ [ḏanīnet]in cem'idir ki bir kimseye mahsûs kılınmış nesneye denir; ve minhu **ضَّنَائِنُ اللَّهِ أَيَّ حَوَاضٍ** Mü'ellif bununla işbu hadîse işâret eylemiştir; kâle'n-nebiyyu 'aleyhi's-selâm: **إِنَّ لِلَّهِ ضَّنَائِنَ مِنْ خَلْقِهِ يُحْيِيهِمْ فِي عَافِيَةٍ وَيُمِيتُهُمْ فِي عَافِيَةٍ**

الْمَضْنَةُ [el-meḏannet] (mîm'in fethi ve ḏād'ın fethiyle ve kesriyle) Mahall-i buhl ü dirîg olan şey'e denir; yukâlu: **هَذَا عَلِيُّ** مَضْنَةٌ أَيَّ نَفِيسٌ يُضْنُ بِهِ

ضِنَّةٌ [ḏinnet] (ḏād'ın kesriyle) 'Arabdan beş kabîle adıdır: ḏinne b. Sa'd, Ḳuḏā'a'da ve İbn 'Abd, 'Uzre'de ve İbnu'l-Hallâf, Esed b. Huzeyme'de ve İbnu'l-Âş, Ezd'de ve İbn 'Abdullâh, Benū Numeyr'dedir ki murâd kabâ'il-i merkûme derûnunda hâricden mülhak birer kabiledir. Cevherî'nin kabîle-i vâhideye tahsîsi kusûru mutazammındır.

الْمَضْنُونُ [el-meḏnūn] غَالِيَةٌ [gâliyet]e denir ki kalye misk ta'bîr olunan 'ıtrdır. غَالِيَةٌ [gâliyet] ismini ibtidâ Hazret-i Mu'âviye vaz' eyledi.

الْمَضْنُونَةُ [el-meḏnūnet] Āb-ı zemzemin ismidir.

الضَّنَّانُ [eḏ-ḏānnān] شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) İbnu'l-Mennān'dır ki şu'arâdandır.

إِضْطَانٌ [iḏṭīnān] (ifti'āl) [ifti'āl] vezninde) Bahîl olmak ma'nasıdır; yukâlu: **إِضْطَنَّ الرَّجُلُ إِذَا بَخَلَ**

[ض و ن]

الضُّوْنُ [eḏ-ḏavn] عَوْنٌ [ʿavn] vezninde) Peynir mâyesine denir; **إِنْفَهَاتٌ** [infeḥat] ma'nasına.

الضُّوْنَةُ [eḏ-ḏavnet] تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Küçük kızcağıza denir, sabiyye-i sagîre ma'nasına. Ve bir adamın evlâdı çok olmak ma'nasıdır; yukâlu: **ضَانَ الرَّجُلُ يَضُونُ** ضَوْنَةٌ إِذَا كَثُرَ وَلَدُهُ

التَّضْوُونُ [et-teḏavvun] تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Bu dahi bir adamın evlâdı çok olmak ma'nasıdır; yukâlu: **تَضَوَّنَ الرَّجُلُ إِذَا كَثُرَ وَلَدُهُ**

الضَّنَانَةُ [eḏ-ḏānet] حَالَةٌ [hâlet] vezninde) Devenin burnuna geçirdikleri burunduruğa denir, **بُرَّةٌ** [buret] ma'nasına.

الضُّبْيُونُ [eḏ-ḏayven] حَيْدَرٌ [ḥayder] vezninde) Erkek kediye denir; cem'i **ضَبْيَاوُنٌ** [ḏayāvin]dir.

[ض ي ن]

ضَبِينُ [ḏīn] (ḏād'ın kesriyle) Yemen'de şehr-i Şan'â türâbında bir büyük dağın adıdır.

FASLU'T-Ṭ-Ṭ-Ī'L-MÜHMELE

(فَضْلُ الطَّاءِ الْمُهْمَلَةِ)

[ط ب ن]

الطَّبْنُ [eṭ-ṭabn] (ṭā'nın fethi ve bā'nın sükūnuyla ve fethiyle) Nāstan cem'i kesire denir; yukālu: جَاءَ طَبْنٌ مِنَ النَّاسِ أَيُّ جَمْعٌ كَثِيرٌ Ve

طَبْنٌ [ṭabn] (ṭā'nın harekāt-ı selāsiyla ve صُرِدٌ [ṣurad] vezninde) Bir gūne la'ib ismidir ki Fārisīde ona sedere denir; Türkīde dokurcun dedikleri oyundur. Arabīde قَرَقٌ [kırk] dahi denir. Ve kerkes ve yırtıcı cānver tutmak için kapana ve tuzağa kodukları cīfeye denir.

الطَّبْنُ [eṭ-ṭabn] (ṭā'nın zammıyla) Tanbūra yāhūd lavtaya denir; tekūlu: رَأَيْتُهُ يَضْرِبُ الطَّبْنُ أَيُّ الطَّبْنُورِ أَوْ الْعُودِ

الطَّبْنَةُ [eṭ-ṭabnet] [gurfet] vezninde) طَبْنٌ [ṭabn] āvāzına denir.

الطَّبْنَةُ [eṭ-ṭibnet] (ṭā'nın kesriyle) Zīreklige denir, فِطْنَةٌ [fiṭnat] ma'nāsına; cem'i طَبْنٌ [ṭiban]dır, عِنَبٌ [cineb] vezninde; yukālu: هُوَ أَهْلُ الطَّبْنَةِ أَيُّ الْفِطْنَةِ

الطَّبْنُ [eṭ-ṭaben] (fethateynle) ve

الطَّبَانَةُ [eṭ-ṭabānet] [selāmet] vezninde) ve

الطَّبَانِيَّةُ [eṭ-ṭabāniyet] [kerāhiyet] vezninde) ve

الطَّبُونَةُ [eṭ-ṭabūnet] [umūmet] vezninde) Fehm ve idrāk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: طَبِنَ لَهُ وَطَبِنَا وَطَبَانَةً: طَبِنَ لَهُ وَطَبَانِيَّةً وَطَبُونَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالثَّانِي إِذَا فَطِنَ لَهُ

الطَّبْنُ [eṭ-ṭabin] [ketif] vezninde) ve

الطَّبَابُ [eṭ-ṭābin] [ṣāhib] vezninde) Fetānetli müdrük adama denir.

الطَّبْنُ [eṭ-ṭabn] [gābn] vezninde) Āteşi sönmesin diye gömmek ma'nāsınadır; yukālu: طَبِنَ النَّارَ طَبْنًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا دَفَنَهَا: مَا أَدْرَى أَيُّ الطَّبْنِ هُوَ أَيُّ النَّاسِ

الطَّبَابُونَ [eṭ-ṭābūn] Āteş gömdükleri yere denir.

الْمُطَابَنَةُ [el-muṭābenet] [mufā'alet] vezninde) Çukuru aşığılatmak ma'nāsınadır; tekūlu: طَابِنٌ هَذِهِ الْخَفِيرَةَ أَيُّ طَابِنَةٌ إِذَا وَافَقَتْ

الْإِطْبِينَانُ [el-iṭbinān] [iṭmīnān] vezninde ve mürādifidir ki tamām kararlaşmak ma'nāsınadır; yukālu: إِطْبَانٌ بِالْمَكَانِ إِذَا اطْمَأَنَّ

طُوبَانِيَّةُ [Ṭubāniyet] (ṭā'nın zammıyla) Fileştin sancağında bir kal'adır.

[ط ث ن]

الطَّثْنُ [eṭ-ṭasn] (ṭā'nın fethi ve sā-yı müsellelesinin sükūnuyla) Tarab ve nagme ve āhenge denir.

[ط ج ن]

الطَّجْنُ [eṭ-ṭacn] (ṭā'nın fethi ve cīm'in sükūnuyla) Tavada nesne kavurmak ma'nāsınadır; yukālu: طَجَّنَ الشَّيْءَ طَجْنًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا قَلَا

الْمُطَجَّنُ [el-muṭaccen] [mu'azzam] vezninde) Tavada kavurulmuş nesneye denir.

الطَّاجِنُ [eṭ-ṭācin] [ṣāhib] vezninde) ve

الطَّيَجْنُ [eṭ-ṭaycen] [ḥayder] vezninde) Tavaya denir. İkisi de mu'arrebdir, ya'nī tābe-i Fārisī mu'arrebidir.

[ط ح ن]

الطَّحْنُ [eṭ-ṭaḥn] (ṭā'nın fethi ve hā-yı mühmelenin sükūnuyla) Un öğütme ma'nāsınadır; yukālu: طَحَنَ الْبُرَّ طَحْنًا مِنَ الْبَابِ إِذَا جَعَلَهُ دَقِيقًا Ve yılan değirmi kıvrılmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا طَحْنَتِ الْأُفْعَى إِذَا اسْتَدَارَتْ

التَّطْحِينُ [et-ṭaḥhīn] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bu dahi öğütme ma'nāsınadır; yukālu: طَحَنَ الْبُرَّ بِمَعْنَى طَحْنَهُ

الْمِطْحَانُ [el-miṭḥān] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Değirmi kıvrılıp gömeç olan yılanadır.

الطَّحْنُ [eṭ-ṭiḥn] (ṭā'nın kesriyle) Una denir, دَقِيقٌ [daḳīq] ma'nāsına; ve minhu'l-meselu: "أَسْمَعُ جَجَجَعَةً وَلَا أَرَى طِحْنًا" Ya'nī "Değirmenin gürültüsünü işitiyorum ammā ununu göremiyorum" demektir. Bir nesneyi vermeye va'd edip vermeyen kimse hakkında darb olunur.

الطُّحْنُ [eṭ-ṭuḥan] (صُرْدٌ [ṣurad] vezninde) Bodur adama denir. Ve bir böcek adıdır. Ve لَيْثُ عِفْرَيْنَ [leysu 'ifirīn] dedikleri cānvere denir ki "ع،ف،ر" ma'nāsına beyān olundu.

الطَّاحُونَةُ [eṭ-ṭāḥūnet] Değirmene denir.

الطَّوَاهِنُ [eṭ-ṭavāhin] Azı dişlere itlāk olunur; müfredi طَاحِنَةٌ [ṭāḥinet]tir. Garībdir ki mü'ellif sīn bābında ضُرْسٌ [ḍirs] lafzını سِنَّ [sinn] ile tefsir edip burada طَوَاحِنُ [ṭavāhin]i أَضْرَاسٌ [aḍrās] ile tefsir eyledi. Usūl-ı sā'irede طَوَاحِنُ [ṭavāhin]i صَوَاحِكٌ [ṣavāḥik]ten öte altı üstlü on iki azı dişler ile mübeyyendir.

الطُّحُونُ [eṭ-ṭāḥūn] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Üç yüz mikdār koyunlara denir. Ve pek çok askere denir; yukālu: كَتَيْبَةٌ طَحُونٌ أَيَّ

عَظِيمَةٌ Ve cenk ve kītāle denir. Ve çok devletlere denir. Bunların cümlesi uğradıkları nesnelere طَحْنٌ [ṭaḥn] eylediği için.

الطَّحَّانَةُ [eṭ-ṭaḥḥānet] (شَدَادَةٌ [ṣeddādet] vezninde) Bu dahi çok devletlere denir.

الطَّاحِنُ [eṭ-ṭāḥin] (صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde) Harman dövmek için birbirine çattıkları öküzlerden harman ortasında dā'ir olanına denir.

الطَّحَّانُ [eṭ-ṭaḥḥān] (شَدَادٌ [ṣeddād] vezninde) Değirmenciye denir. Eğer işbu طَحْنٌ [ṭaḥn] māddesinden meḥūz olursa munsarîf olur ki vezni فَعَالٌ [fa'āl] olur. Ve eğer بَسَطٌ [baṣṭ] ma'nāsına olan طَحٌّ [ṭaḥḥ] māddesinden olursa gayr-i munsarîf olur ki vezni فَعْلَانٌ [fa'fān] olur. Mütercim der ki ehl-i Mağrib ıstılahında pezevenge طَحَّانٌ [ṭaḥḥān] itlāk olunur, gūyā ki iki taş beynini habbe üzere cem' eder, niteki ona مِسْمَارُ الْمِقْرَاضِ [mismāru'l-miḳrād] dahi itlāk olunur ki makas perçini demektir.

الطَّيْحَانَةُ [eṭ-ṭiḥānet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Değirmencilik hırfetine denir; yukālu: يُدِيرُ مَعِيشَةَ عِيَالِهِ بِالطَّيْحَانَةِ أَيَّ بِحِرْفَةِ الطَّحْنِ

[ط ر ن]

الطُّرُونُ [eṭ-ṭurun] (ṭā'nın zammıyla) Harīr libāsa ve tiftikten mensūc ṣālī ve sūf makūlesine denir; yukālu: جَاءَ وَعَلَيْهِ طُرُونٌ أَيَّ خُرٌّ

الطَّارُونِيُّ [eṭ-ṭārūniyy] Zikr olunan libāstan bir çeşit ismidir.

الطَّرُونَةُ [eṭ-ṭarūnet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Mestlikten şūrīde olmak ma'nāsınadır; yukālu: طَرَوَيْنَ الشَّرْبُ إِذَا اخْتَلَطُوا Burada شَرِبٌ [ṣerib] kelimesi şīn-i meftūha ile شَارِبٌ [ṣārib]den ism-i cem'dir.

الطَّرِيْنُ [eṭ-ṭirīn] (دِرْهَمٌ [dirhem] vez-

ninde) Sıvık çamura denir, niteki غزيرٌ [giryen] sel suyu getirdiği çamura denir. Bu ma'nadandır ki filān pek öfkelenip hışm ve gazab etti diyecek yerde أتی بالطيرين derler.

طرنيانة [Ṭirniyānet] (ṭā'nın ve nūn'un kesriyle) Mağrib'de bir belde adıdır.

أطرون [Uṭrūn] [أُسْلُوبٌ] [uslūb] vezninde) Fileştin eyaletinde bir beldedir.

طرون [Ṭarūn] [صَبُورٌ] [şabūr] vezninde) Ermîniye ülkesinde bir mevzi'dir.

طورين [Ṭūrīn] (ṭā'nın zammıyla) Rey y kazasında bir karye adıdır.

[ط ر ك ن]

طركونة [Ṭarrekūnet] (ṭā'nın ve rā-i müşdededenin fethi ve kāf'ın zammıyla) Endelus'te bir beldedir. Ve Mağrib'de bir mevzi' adıdır.

[ط س ن]

طيسانية [Ṭaysāniyet] (ṭā'nın fethiyle) İşbiliyye eyaletinde bir belde adıdır.

طس [ṭā-sīn] حم [ḥā-mīm] kelimesi gibi suver-i Qur'āniyye'dendir; cem'inde hemān ذوات طس [zevātu ṭā-sīn] denir, طواسين [ṭavāsīn] demek cā'iz değildir.

[ط ع ن]

الطغن [eṭ-ṭaʿn] [لَعْنٌ] [laʿn] vezninde) Dürtmek ve sançmak ma'nāsınadır; yukālu: طَعَنَهُ بِالرُّمْحِ طَعْنًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ وَالْأَوَّلِ إِذَا صَرَبَهُ وَوَحَزَهُ Ve

طغن [ṭaʿn] ve

طعنان [ṭaʿanān] (fetehtāla) Bir kimseyi zebān-dırāzlıkla kadh ve taʿyib eylemek ma'nāsına müstaʿmeldir; yukālu: طَعَنَ فِيهِ طَعْنًا Ve berriyyeye gitmek ma'nāsına müstaʿmeldir; yukālu:

طَعَنَ فِي الْمَفَازَةِ إِذَا ذَهَبَ Ve bütün gece eğlenmeyip gitmek ma'nāsına müstaʿmeldir; yukālu: طَعَنَ اللَّيْلَ إِذَا سَارَ فِيهِ كَلَّةٌ Ve atın dizginini uzatıp gereği gibi eştirmek ma'nāsına müstaʿmeldir; yukālu: طَعَنَ الْفَرَسَ فِي الْعَبَانِ وَتَبَسَّطَ فِي السَّيْرِ مَطْعُونٌ [maṭʿūn] olmak ma'nāsınadır; yukālu: طَعَنَ الرَّجُلَ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا أَصَابَهُ الطَّاعُونُ

المطعون [el-maṭʿūn] ve

الطعين [eṭ-ṭaʿīn] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) Mızrak makülesiyle dürtülmüş kimseye denir. طعين [ṭaʿīn]in cem'i طعن [ṭuʿn] gelir ṭā'nın zammıyla.

المطعان [el-miṭʿān] ve

المطعن [el-miṭʿan] [مِحْرَابٌ] [miḥrāb] ve مَبْنِيٌّ [minber] veznlerinde) ʿAdüvve kesirü't-taʿn olan mızrak sâhibine denir; cem'leri مَطَاعِينٌ [meṭāʿīn] ve مَطَاعِنٌ [meṭāʿin] gelir.

التطاعن [eṭ-teṭāʿun] [تَفَاعُلٌ] [tefāʿul] vezninde) ve

الطعانن [eṭ-ṭiʿinnān] (kesreteynle ve nūn'un teşdidiyle) ve

الإطعان [el-iṭṭiʿān] (teşdid-i ṭā'yla إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) ve

الطعان [eṭ-ṭiʿān] [قِتَالٌ] [ḳitāl] vezninde) Mızrak dürtüşmek ma'nāsınadır; yukālu: تَطَاعَنُوا فِي الْحَرْبِ تَطَاعَنًا وَطَعِنَانًا وَاطْعَنُوا إِطْعَانًا وَطَاعَنُوا طِعَانًا إِذَا طَعَنَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا

الطاعون [eṭ-ṭāʿūn] Vebā illetine denir; cem'i طواعين [ṭavāʿīn] gelir. Mütercim der ki طاعون [ṭāʿūn] mübalağadır, zīrā ona وَحَزٌ [vaḥzu'l-cinn] ve رِمَاحُ الْجِنِّ [rimāḥu'l-cinn] itlāk olunur. Bu hādise ekseriyā vebā zamānında zuhūr eder. *Ḳānūn*'da ve *Tezkire*'de esbāb ve edviyesi mufassalan meşrūhtur. Marizin nefsinden ihtirāz etmek vācibedendir. Ve bi-iznillāhi taʿālā

sārīdir.

[ط ع ث ن]

الطَّعْنَةُ [eṭ-ṭaʿṣenet] (ṭā'nın ve şā-yı müsel-lesenin fethiyle) Bed-hūy ve bed-meşreb ʿavrete denir; yukālu: هِيَ طَعْنَةٌ أَي السَّيِّئَةُ الْخُلُقِ Ve çok koyunlara denir; yukālu: غَنَمٌ طَعْنَةٌ أَي كَثِيرَةٌ

[ط ف ن]

الطَّفْنُ [eṭ-ṭafn] (ṭā'nın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Ölmek ma'nāsınadır; yukālu: طَفَنَ الرَّجُلُ طَفْنًا مِّنَ النَّبِ الْأَوَّلِ إِذَا مَاتَ Ve habs eylemek ma'nāsınadır; yukālu: طَفَنَهُ إِذَا حَبَسَهُ

الطَّفَانِيَّةُ [eṭ-ṭafāniyet] [ʿalāniyet] [ʿalāniyet] vezninde) Şetm ve düşnām kelimātındandır; ricāl ve nisvāna tefevvūh olunur, gūyā ki karīn-i mevt olasın diye āzārlamaktan kināyedir; yukālu: عَلَاهُ بِالطَّفَانِيَّةِ أَيِ بِالشَّمِّ

الطَّفَانِينَ [eṭ-ṭafānīn] (ṭā'nın fethiyle) Yalan söze denir. Ve beyhūde ve lā-tā'il söze denir; yukālu: أَتَى بِالطَّفَانِينَ أَيِ الْكُذِبِ وَمَا لَا أَتَى بِالطَّفَانِينَ أَيِ الْكُذِبِ وَمَا لَا Ve alıkomağā denir, habs ma'nāsına. Ve tahallūf eylemeğe denir. Bunların cümlesinde ismdir.

الْإِطْمِينَانُ [el-iṭmīnān] [iṭmīnān] vezninde ve mürādifidir ki karārlaşmak ma'nāsınadır; yukālu: إِطْفَانًا بِالْمَكَانِ إِذَا اطْمَأَنَّ Ve bir kimse hoş-hūy olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِطْفَانًا الرَّجُلُ إِذَا حَسَنَ خُلُقَهُ

[ط م ن]

الطَّمْنُ [eṭ-ṭamn] [em̄n] vezninde) Sıfat-ı müşebbehedir, sākin ve ārāmīde ma'nāsınadır; cem'i ṭumūn [ṭumūn]dur ṭā'nın zammıyla; yukālu: إِنزَعَجَ فَصَارَ طَمْنًا أَيِ سَاكِنًا

الْمُطْمَئِنُّ [el-muṭme'inn] [muṣme'ill] vezninde) Bu dahi sükūn ve ārām üzere

olan adama denir.

Mütercim der ki nefsi-i mutma'inne bu ma'nādandır ki ʿayne'l-yakīn mertebesidir, ba'dehu rāziye ve marziyyedir. İbtidā emmāredir, ba'dehu mülhimedir ki ʿilme'l-yakīn mertebesidir; ʿulemā-i zāhirin gāyet-i sülūkları bu mertebedir ve bu rüyā mertebesidir. Bundan sonra cem'i-i atvārda hall-i müşkilāta kādır mürşid-i kāmilin irşādıyla mutme'inne rütbesine terakkī olur ki rāziye ve marziyye onun sıfātındandır. Ve burada zulmet-i şekk ve vehm ve hayāl muzmahill olur. Ve bunun nihāyetinde rüçū'ı-ı kaḥkarā mutasavver değıldir: إِذَا لَا رَيْبَ لِلرَّاسِخِ وَلَا رُجُوعَ لِلرَّوَابِلِ

الْإِطْمِينَانُ [el-iṭmīnān] [iṣmi'lāl] vezninde) Sākin ve ber-karār olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِطْمَأَنَّ بِالْمَكَانِ إِذَا قَرَأَ وَسَكَنَ Ve

إِطْمِينَانُ [iṭmīnān] ve

طُمَانِيَّةُ [ṭume'nīnet] (ṭā'nın zammıyla) Bir kimseye yāhūd bir nesneye itimād ve rabt-ı kalb edip onunla ārām ve sükūnet bulmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: إِطْمَأَنَّ إِلَى كَذَا إِطْمِينَانًا وَطُمَانِيَّةً إِذَا سَكَنَ إِلَيْهِ وَوَثِقَ بِهِ فَهُوَ طُمُئِنٌّ وَذَلِكَ طُمُئَانٌ وَتَضَعِيرُهُ طُمُئِنٌّ Sārih der ki طُمَانِيَّةُ [ṭume'nīnet] isim iken mü'ellif masdar mevzi'inde isti'māl eyledi; yukālu: فِيهِ طُمَانِيَّةٌ أَيِ سَكُونٌ وَقَرَارٌ

الطَّمَانَةُ [eṭ-ṭam'enet] [dahrecet] vezninde) Bir nesneyi karārlaştırıp oturalı eylemek ma'nāsınadır; yukālu: طَمَأَنَّ ظَهْرَهُ Ve münza'ic ve muztarib iken sākin ve ārāmīde olmak ma'nāsınadır; yukālu: طَمَأَنَّ مِنَ الْأَمْرِ إِذَا سَكَنَ

Miṣbāḥ'ta mersūmdur ki işbu إِطْمَأَنَّ bābında asl olan elifle olmaktadır, ve إِحْمَارٌ ve إِسْوَادٌ gibi,

lākin sākineynden ictinābla ‘alā-gayri’l-kiyās mehmūz eylediler. Ve ‘inde’l-ba‘z aslı hemze-i mütেকaddime ile olup ‘alā-gayr-i kiyās hemzeyi mīm’den te’hīr eylediler, bi-delīli kavlihim: طَامِنَ الرَّجُلُ ظَهْرَهُ Pes طَمَانَةٌ [tam‘enet] طَامِنَةٌ [ta‘menet]ten maktüb olur. Ve ba‘zen teshīl-i hemze ile طَامِنٌ dahi derler.

طَمِينٌ [Timmīn] سَكِينٌ [sikkīn] vezninde) Rūm diyārında bir beldedir.

[ط ن ن]

الطَّنُّ [eṭ-ṭann] (ṭā’nın fethi ve nūn’un şeddesiyle) Bir nev‘ taze hurmā ismidir ki kızıl ve pek tatlı olur.

الطُّنُّ [eṭ-ṭunn] (ṭā’nın zammıyla) İnsānın ve sâ’ir hayvānın bedenine denir; cem‘i أَطْنَانٌ [aṭnān] ve طِنَانٌ [ṭinān] gelir ṭā’nın kesriyle. Ve yükü yüklettikten sonra iki dengi aralığına vaz‘ olunan bir mikdārca yüke denir ki Fārisī lafzla ser-bār ta‘bīr olunur; yukālu: وَضَعَ بَيْنَ الْعَدْلَيْنِ طُنًّا أَيْ عِلَاوَةً Ve kamış demetlerine denir; müfredi طُنَّةٌ [ṭunnet]tir; yukālu: أَخَذَ طُنًّا مِنَ الْقَضَبِ أَيْ حُزْمَةً

الطَّنِينُ [eṭ-ṭanīn] [emīr] vezninde) Sinek vızırtısına ve leğen makūlesinin çınırtısına denir; yukālu: كَلَامُهُ كَطَّنِينِ الذُّبَابِ أَوْ طَنَّ الذُّبَابُ Ve vızırdamak ve çinremek ma‘nāsına masdar olur; yukālu: طَنَّ الذُّبَابُ إِذَا صَوَّتَ وَالطُّسْتُ طَنِينًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا صَوَّتَ Ṭannāne bundandır ki her mahalde ve her diyārda şöhrət ve āvāze sāhibidir. Ve ölmek ma‘nāsına müsta‘meldir; yukālu: طَنَّ الرَّجُلُ إِذَا مَاتَ

الطَّنْطَنَةُ [eṭ-ṭanṭanet] [zelzele] vezninde) Bu dahi vızırdamak ve çinremek ma‘nāsınadır, lākin mükerrer olmakla ziyādeyi mutazammın olduğu gayr-i setīrdir, vız vız ötmek ve çin çin çinremek

ta‘bīr olunur; yukālu: طَنَّطَنَ الذُّبَابُ أَوْ الطُّسْتُ إِذَا صَوَّتَ Ve طَنَّتِ الْأُدُنُ وَطَنَّطَتْ

طَنْطَنَةٌ [ṭanṭanet] Tanbūr makūlesi sāzın ve gayrının tınkırtısını hikāye olur; tekūlu: سَمِعْتُ طَنْطَنَةَ الطُّنْبُورِ وَهِيَ حِكَايَةُ صَوْتِهِ

التَّنْطِينُ [et-ṭanīn] [tefīl] vezninde) طَنِينٌ [ṭanīn] ma‘nāsınadır; yukālu: طَنَّ الذُّبَابُ بِمَعْنَى طَنَّ

الْإِطْنَانُ [el-iṭnān] (hemzenin kesriyle) Çinretmek ma‘nāsınadır; yukālu: أَطَنَّ الطُّسْتُ إِذَا صَوَّتَهُ Ve bir kemikli ‘uzvu kat‘ eylemek ma‘nāsına müsta‘meldir; zīrā vurduktā ibtidā çınırtısı zuhūr eder, pes mülāzeme ‘alākasına yāhūd isti‘āreye mebnī olur; yukālu: أَطَنَّ سَافَهُ إِذَا قَطَعَهَا

الطَّنِّيُّ [eṭ-ṭunniyy] (ṭā’nın zammıyla) Tenū-mend adama denir; yukālu: رَجُلٌ طَنِّيٌّ أَيْ جَسِيمٌ

الطَّنْطَانُ [eṭ-ṭanṭān] [selsāl] vezninde) Gırīv ve feryād ma‘nāsınadır; yukālu: رَجُلٌ ذُو طَنْطَانٍ أَيْ ذُو صَحْبٍ

[ط و ن]

طَوَانَةٌ [Ṭuvānet] [sumāmet] vezninde) Bir mevzi‘ adıdır.

[ط ي ن]

الطَّيْنُ [eṭ-ṭīn] (ṭā’nın kesriyle) Balçığa denir ki ma‘rūftur. Fārisīde kāf-ı meksūre-i Fārisiyye ile gil derler.

الطَّيْنَةُ [eṭ-ṭīnet] (hā’yla) Balçıktan bir pāreye denir; yukālu: جَعَلَ عَلَيْهِ طَيْنَةَ الْحَنْثِمِ وَهِيَ قِطْعَةٌ مِنْهُ Ve Dimyāṭ kurbünde bir belde adıdır. Ve hilkat ve cibillet ve siriş ma‘nāsına müsta‘meldir; yukālu: لَهُ طَيْنَةٌ طَيْبَةٌ أَيْ خَلْقَةٌ وَجِلَّةٌ

الطَّيْنُ [eṭ-ṭayn] [zeyn] vezninde) Balçığı güzel yoğurmak ma‘nāsınadır; yukālu:

طَانَ الطَّيَّانُ يَطُونُ طَيْنًا إِذَا حَسَسَ عَمَلَ الطَّيْنِ Ve balçıkla mektüb mührlenmek ma'nāsınadır ki hâlen lök mümüyla mührlenir, selefte balçıkla mührlenir idi; yukālu: إِذَا كَتَابَهُ إِذَا حَسَسَ عَمَلَ الطَّيْنِ

خَتَمَهُ بِالطَّيْنِ
التَّطْيُنُ [et-teṭayyun] (تَغْلُ [tefa'ul] vezninde) Balçığa bulaşmak ma'nāsınadır; yukālu: تَطَيَّنَ الرَّجُلُ إِذَا تَلَطَّحَ بِالطَّيْنِ

الطَّيَّانَةُ [eṭ-ṭiyānet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Çamurculuk san'atına denir; yukālu: هُوَ مَا هَرَّ فِي طَيَّانَتِهِ أَيُّ صَنْعَةِ الطَّيْنِ

التَّطْيِينُ [et-taṭyīn] (تَفْعِيلُ [tef'īl] vezninde) Çamur sıvamak ma'nāsınadır; yukālu: طَيَّنَ السَّطْحَ إِذَا طَلَّاهُ بِالطَّيْنِ

الْمَطْيِينُ [el-meṭīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Çamur sıvanmış dama yā duvara denir, pes bu gayr-i kıyās üzere olur; yukālu: طَيَّنَ لَآكِنَ السَّطْحِ فَهُوَ مَطْيِينٌ سُلَّاسِيدِن دَاهِي مَاسُغَ اُولَمَکَ اُولَمَکَ مَرسُمدur.

الطَّانُ [eṭ-ṭān] (حَالٌ [hāl] vezninde) Çamurlu yere denir; yukālu: مَكَانٌ طَانَ أَيُّ كَثِيرِ الطَّيْنِ Bunun aslı طَائِنٌ [ṭā'in] olup kalb ve hazf olunmuştur.

مُطَيِّينٌ [Muṭayyin] (مُحَدِّثٌ [muḥaddiṣ] vezninde) Muḥammed b. 'Abdullāh el-Ḥāfiz lakabıdır; sabāvetinde çamur ekline mūla' olmakla mülakkab olunmuştur.

فِلَسْطِينٌ [Fīleṣṭīn] ki Şām'da bir eyālettir, ṭā' bābında zikr olundu. Mü'ellif burada irād ile Cevheri'ye ta'rīz eylemiştir.

FASLU'Z-ZĀ'İ'L-MU'CEME

(فَضْلُ الطَّاءِ الْمُعْجَمَةِ)

[ظ ر ن]

ظِرَّانٌ [Zirān] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

[ظ ع ن]

الظُّغْرُنُ [eḏ-ḏa'ṇ] (zāy'ın fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla ve fethateynle) Bir semte göçüp gitmek ma'nāsınadır; yukālu: ظَغَنَّ الرَّجُلُ ظَغْنًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا سَارَ

الْإِظْعَانُ [el-iḏz'ān] (hemzenin kesriyle) Göçürmek ma'nāsınadır; yukālu: أَظْعَنَهُ إِذَا سَيَّرَهُ

الطَّعِينَةُ [eḏ-ḏa'inet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Hevdece ve mihaffeye denir; içinde nisvān olsun gerek olmasın; cem'i ظُغْنٌ [ḏu'ṇ]dur zā'nın zammıyla ve ظُغْنٌ [ḏu'ṇ]dur zammeteynle ve ظُعَائِنٌ [ḏa'ā'in]dir ve أَظْعَانٌ [aḏz'ān]dır; yukālu: شَدَّ الطَّعِينَةَ عَلَى الْجَمَلِ مَا أَيُّ الْهُودَجِ Ve

طَعِينَةٌ [ḏa'inet] Mihaffe-niṣīn olan hatuna itlāk olunur; yukālu: فِي الْهُودَجِ طَعِينَةٌ أَيُّ امْرَأَةٍ مَا دَامَتْ فِيهِ

الْإِظْعَانُ [el-iḏzī'ān] (teṣḏīd-i zā ile اِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Mihaffeye binmek ma'nāsınadır; tekūlu: إِظْعَنْتُ الطَّعِينَةَ إِذَا رَكِبْتَهُ

الظُّغُونُ [eḏ-ḏa'ūn] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Şol deveye denir ki göç makülesi a'māl için kullanılıp ve yük yüklenir ola; yukālu: لَهُ ظُغُونٌ أَيُّ بَعِيرٍ يُعْتَمَلُ وَيُحْمَلُ عَلَيْهِ

الطَّيْعَانُ [eḏ-ḏi'ān] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Mihaffe bağlayacak ipe denir.

مَظْعُونٌ [Maḏ'ūn] Esmādandır: 'Osmān b. Maḏ'ūn ashāb-ı kirāmdan Medīne'de en evvel vefāt eden zāttır.

ذَوِ الطَّعِينَةِ [Zu'z-Zu'aynet] (جُهَيْتَةٌ [cuheynt])

vezninde) Bir mevzi'dir.

ظَاعِنَةٌ [Zā'inet] İbn Murr'dür ki bir kabile pederidir.

[ظ ن ن]

الظَّنُّ [eẓ-zann] (zāy'ın fethi ve nūn'un teşdidıyla) İstikād-ı gayr-i cāzimin vücūd ve 'ademi beyninde rācih olan tereddüde denir ki Fārisīde gümān ve Türkīde sanma ve sezme ta'bir olunur; cem'i ظُنُونٌ [ẓunūn] ve اظْآنِينُ [eẓānīn] gelir; tekūlu: هُوَ عِنْدَ ظَنِّي فَكُنْ يَكُنْ عَلَيَّ كَرَمَ اللَّهِ وَجْهَهُ يُظَنُّ فِي قَتْلِ عُثْمَانَ سِرِّينَ: Aslı رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ بِشَدِيدِ الظَّاءِ وَعَلَى زَنَةِ الْمَجْهُولِ idi, tā' fā'ya kalb olunduktan sonra zā'ya nakl ve idgām olundu. Burada يُفْتَعَلُ مِنْ نُشَالَارِيْ galattır, savāb olan مَنْ تَظَنَّنَ ظَنَّنَ olmaktadır.

الظَّنِّي [et-teẓannī] (tedennī) vezninde) Zann ve gümān kullanmak ma'nāsınadır; yukālu: لَيْسَ الْأَمْرُ بِالظَّنِّي وَهُوَ إِعْمَالُ الظَّنِّ Bunnun aslı تَظَنَّنَ idi nūn-ı ahire yā'ya kalb olundu.

Mü'ellif *Başā'ir*'de dedi ki ظَنَّ [zann] müccered emāreden hāsıl 'ilmden 'ibārettir, tekavvī buldukta 'ilm ve yakīne mü'eddī olur ve pek za'if oldukta tevehhüm had-dini tecāvüz eylemez ve kuvveti sūretinde yāhūd kavī sūretiyle mutasavver oldukta tahkika dāll olan müsakkale yāhūd muhaffefe *in* kelimesine mukārinen isti'māl olunur ve za'if oldukta şekke dāll olan *in*-i meksūre ile isti'māl olunur. İntehā.

الظَّنَّةُ [eẓ-zinnet] (zā'nın kesriyle) Töhmət ma'nāsınadır; cem'i ظَنَنٌ [zinen]dir, عِنَبٌ [ʿineb] vezninde; yukālu: فِيهِ ظَنَّةٌ أَيُّ تُهَمَّةٌ

الظَّنِّيْنِ [eẓ-zanīn] (emīr) vezninde) Töhmət olunan adama denir; yukālu: رَجُلٌ ظَنِينٌ أَيُّ مُتَّهَمٌ

الْإِظْنَانُ [el-iẓnān] (hemzenin kesriyle) Bir adama töhmət eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أَظْنَهُ إِذَا اتَّهَمَهُ Ve bir adamı 'urza-i töhmek kılmak ma'nāsınadır ki kendisine gelen töhmete onu karşı tutup onu töh-

metli çıkarmaktan 'ibārettir; tekūlu: أَظْنَتُهُ أَيُّ عَرَضَتْهُ لِلتُّهَمَةِ

الْإِظْنَانُ [el-iẓzinnān] (teşdīd-i zā'yla ifti'āl) vezninde) Bir adamı töhmətli kılmak ma'nāsınadır; ve minhu kavlu İbn Sīrīn: لَمْ يَكُنْ عَلَيَّ كَرَمَ اللَّهِ وَجْهَهُ يُظَنُّ فِي قَتْلِ عُثْمَانَ سِرِّينَ: Aslı رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ بِشَدِيدِ الظَّاءِ وَعَلَى زَنَةِ الْمَجْهُولِ idi, tā' fā'ya kalb olunduktan sonra zā'ya nakl ve idgām olundu. Burada يُفْتَعَلُ مِنْ نُشَالَارِيْ galattır, savāb olan مَنْ تَظَنَّنَ ظَنَّنَ olmaktadır.

الظَّنِّي [et-teẓannī] (tedennī) vezninde) Zann ve gümān kullanmak ma'nāsınadır; yukālu: لَيْسَ الْأَمْرُ بِالظَّنِّي وَهُوَ إِعْمَالُ الظَّنِّ Bunnun aslı تَظَنَّنَ idi nūn-ı ahire yā'ya kalb olundu.

الظَّنُونُ [eẓ-zanūn] (ṣabūr) vezninde) Za'if ve bī-mecāl adama itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ ظَنُونٌ أَيُّ ضَعِيفٌ Ve hile ve rey ve tebdiri kalīl adama itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ ظَنُونٌ أَيُّ الْقَلِيلِ الْحِيلَةِ Ve şol hatuna denir ki şān ve şerefi olmakla herkes tezevvü-cüne hāhişger ola; yukālu: إِمْرَأَةٌ ظَنُونٌ أَيُّ لَهَا شَرَفٌ تَنْزَوُّجٌ Ve şol kuyuya itlāk olunur ki suyu var mıdır yok mudur ma'fūm olmaya; yukālu: بَيْتٌ ظَنُونٌ أَيُّ لَا يَدْرِي أَفِيهَا مَاءٌ أَمْ لَا Ve suyu azca olan kuyuya itlāk olunur; yukālu: بَيْتٌ ظَنُونٌ أَيُّ الْقَلِيلَةُ الْمَاءِ Ve şol borca itlāk olunur ki alan adam edā eder mi yoksa etmez mi ma'fūm olmaya; yukālu: دَيْنٌ ظَنُونٌ إِذَا كَانَ لَا يَدْرِي أَيَقْضِيهِ أَحَدُهُ أَمْ لَا

الْمِظْنَةُ [el-meẓinnet] (mīm'in fethi ve zāy'ın kesriyle) İsm-i mekândır, bir nesnenin onda olması zann olunan mahalle denir; yukālu: هُوَ مِظْنَةٌ لِلْخَيْرِ أَيُّ مَوْضِعٌ يُظَنُّ فِيهِ وَجُودُهُ Mütercim der ki kıyās olan zāy'ın fethiyle olmaktadır. İbn Esīr'in kavli üzere zāy'ın kesri āhirindeki hā' içindir. Ba'zılar dedi-

ler ki bu makûle ism-i mekâna tâ' ilhâki بُعْثَةٌ [buḳ'at] irâdesine yâhūd mübâlagaya mahmûldur, lâkin bunlar semâ'îdir, niteki Şâfiye şürûhunda meşrûhtur.

FASLU'L-ʿAYNİ'L-MÜHMELE (فَضْلُ الْعَيْنِ الْمُهْمَلَةِ)

[ع ب ن]

الْعَيْنُ [el-ʿabn] (ʿayn'ın fethi ve bâ'nın sükünüyle) Cism haşin ve galiz olmak ma'nâsındır; yukâlu: عَبَنَ جِسْمُهُ عَبْنًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا غَلِظَ وَخَشِنَ

الْعَيْنُ [el-ʿubun] (zammeteynle) Etli cānlı yakışıklı güzel adamlara denir; yukâlu: رَجَالٌ عُبْنٌ أَيُّ سَمَانٌ مَلَاخٌ Şārih der ki zāhiren müfredi أُعْبِنُ [a'ben]dir.

الْعَيْنُ [el-ʿabenn] (fethateynle ve nūn'un teşdidıyla) ve

الْعَبْنَى [el-ʿabennā] (elif-i maksûre ile) İri ve cüsseli olan kerkes kuşuna ve erkek deveye denir. Sānīnin mü'ennesinde عَبْنَاءُ [ʿabennāt] ve cem'inde عَبْنِيَّاتُ [ʿabenneyāt] denir.

الْإِغْبَانُ [el-i'ḡbān] (hemzenin kesriyle) Büyüyük cüsseli deve edinmek ma'nâsındır; yukâlu: أُغْبِنُ الرَّجُلَ إِذَا اتَّخَذَ جَمَلًا عَبْنِيَّ

الْعُبْنَةُ [el-ʿubnet] (غُرْفَةٌ [ḡurfet] vezninde) Deve kısmında olan kuvvet ve zora denir, gerek cemel ve gerek nāka olsun.

[ع ت ن]

الْعَثْنُ [el-ʿatun] (ʿayn'ın ve tā-yı fevkıyeynin zammıyla) Yavuz ve kavî ve şedîd adamlara denir; müfredi عَثُونُ [ʿatūn] ve رَجُلٌ عَثُونٌ وَعَاتِنٌ أَيُّ عَاتِنٌ شَدِيدٌ

الْعَثْنُ [el-ʿatn] (ʿayn'ın fethiyle) Bir adamı ʿunf ve zor ile kakıvermek ma'nâsındır; yukâlu: عَثَنَهُ إِلَى السِّجْنِ عَثْنًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا دَفَعَهُ شَدِيدًا عَنِيفًا

الْإِغْتَانُ [el-i'ḡtān] (hemzenin kesriyle) Borç-

luya pek şiddet ve tekāzā ile rencide eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَعْتَنَ عَلَى غَرِيمِهِ إِذَا آذَاهُ وَتَشَدَّدَهُ

عَتَانُ [ʿĪtān] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Hıyber karşısında bir su adıdır.

ع ن ث

الْعِشْنُ [el-ʿiṣn] (ʿayn'ın kesri ve s̄ā-yı müsellesenin sükūnuyla) Bir nevʿ yaprak isimdir, tāze iken mevāṣī kısmı raʿy ederler. Ve devābb ve mevāṣīye gereği gibi takayyüd ve tīmār ile ıslāh eden adama denir; yukālu: هُوَ عِشْنٌ مَالٍ أَيْ مُصْلِحُهُ وَسَائِسُهُ Ve koyun yününe denir, عِهْنٌ [ʿihn] ma'nāsına.

الْعِشْنُ [el-ʿaṣen] (fethateynle) Küçük puta denir; صَنَمٌ [ṣanem]-i sagīr ma'nāsına; cemʿi أَعْشَانٌ [aʿṣān]dır. Ve tütüne denir; yukālu: بِالنَّارِ عِشْنٌ أَيْ دُخَانٌ

الْعِشَانُ [el-ʿuṣān] (غُرَابٌ [gūrāb] vezninde) Bu dahi tütüne denir; cemʿi عَوَائِنُ [ʿavāṣin] gelir gayr-i kıyās üzere. Ve toza denir, غُبَارٌ [gubār] ma'nāsına. Ve bir mevzīʿ adıdır.

الْعِشْنُ [el-ʿaṣin] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Tütün çalmakla taʿmı bozulmuş taʿāma denir; yukālu: طَعَامٌ عِشْنٌ أَيْ فَاسِدٌ لِدُخَانٍ خَالَطَهُ

الْمَعْشُونُ [el-maʿṣūn] Bu dahi عِشْنٌ [ʿaṣin] ma'nāsınadır; yukālu: طَعَامٌ مَعْشُونٌ أَيْ عِشْنٌ

الْعِشْنُ [el-ʿaṣn] (ʿayn'ın fethiyle) ve

الْعِشَانُ [el-ʿuṣān] ve

الْعِشُونُ [el-ʿuṣūn] (ʿayn'ların zammıyla) Āteşin tütünü tütme ma'nāsınadır; yukālu: عَشِنَتِ النَّارُ عِشْنَا وَعِشْنَا وَعِشُونًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا دَخِنَتْ Ve dağın tepesine doğru ağmak ma'nāsına müstaʿmeldir; yukālu: عِشْنَ فِي الْجَبَلِ إِذَا صَعَدَ

التَّعْشِينُ [et-taʿṣīn] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bu dahi āteşin tütünü tütme ma'nāsınadır; yukālu: عَشِنَتِ النَّارُ بِمَعْنَى عَشِنَتْ

ne fitne ve şūriş ilkāsıyla ifsād eylemek ma'nāsına müstaʿmeldir; yukālu: عِشْنَ عَلَيْهِمْ إِذَا أَوْقَعَ بَيْنَهُمُ التَّحْلِيلَ وَأَنَارَ الْفَسَادَ Ve libāsı buhūr ile tütülemek ma'nāsınadır; yukālu: عِشْنَ الثُّوبَ إِذَا بَخَّرَهُ بِالْبُخُورِ

الْعِشْنُ [el-ʿaṣen] (fethateynle) Muʿattar olmak ma'nāsınadır; yukālu: عِشْنَ الثُّوبَ عِشْنَا مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا عَبَقَ

عِشَانَةٌ [ʿUṣānet] (ثُمَّامَةٌ [ṣumāmet] vezninde) Ceẓīme kabilesi yurdunda bir su adıdır.

الْعِشُونُ [el-ʿuṣnūn] (عُضْفُورٌ [ʿuṣfūr] vezninde) Sakala denir, ʿalā-kavlin sakal başına yāhūd zekanda ve zekan altında bitip aṣağıya doğru sarkana denir yāhūd uzunluğuna denir; yukālu: أَعْجَبَنِي عِشُونُهُ أَيْ لِحْيَتُهُ أَوْ هُوَ مَا فَضَّلَ مِنْهَا بَعْدَ الْعَارِضِينَ أَوْ مَا نَبَتَ عَلَى الدَّقْنِ وَتَحْتَهُ Ve devenin çenesi altında sarkan uzun kıllara denir. Ve

عِشُونُ الرِّيحِ [ʿuṣnūnu'r-rīḥ] ve

عِشُونُ الْمَطَرِ [ʿuṣnūnu'l-meṭar] Rüzgārın ve yağmurun evvelerine itlāk olunur yāhūd mutlakan yağmura yāhūd semā ve arz beyninde olan yağmura itlāk olunur; cemʿi عِشَانِينَ [ʿaṣānīn]dir.

الْعَوَائِنُ [el-ʿuvāṣin] (عُلَابِيطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) Pek tüylü arslana denir.

الْمَعْشَنُ [el-muʿaṣṣen] (مُعْظَمٌ [muʿazzam] vezninde) Kaba sakallı adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَعْشَنٌ أَيْ الضَّحْمُ الْعِشُونُ

ع ج ن

الْعَجْنُ [el-ʿacn] (ʿayn'ın fethi ve cīm'in sükūnuyla) Yoğurmak ma'nāsınadır; yukālu: عَجَنَهُ عَجْنًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا اعْتَمَدَ عَلَيْهِ بِجُمُعِ كَفِّهِ يَعْجُرُهُ [ʿicān]ına vurmak ma'nāsınadır; yukālu: عَجَنَهُ إِذَا ضَرَبَ عِجَانَهُ Ve deve ellerini yere vurarak yürütmek ma'nāsına müstaʿmeldir

ve bu sār'ir dābbelerde dahi olur; yukālu: عَجَنْتِ النَّاقَةُ إِذَا ضَرَبَتْ الْأَرْضَ بِبَيْدَيْهَا فِي سَبْرِهَا Ve koca adam yerinden kalkarken ellerini yere dayamak ma'nāsına müsta'emeldir; yukālu: عَجَنَ فُلَانٌ إِذَا نَهَضَ مُعْتَمِدًا عَلَى الْأَرْضِ كَبِيرًا [el-ifticāl] [ifti'āl] vezninde) Bu dahi yağurmak ma'nāsınadır; yukālu: إِعْتَجَنَهُ بِمَعْنَى عَجَنَهُ

الْمُعْجُونُ [el-ma'cūn] ve

الْعَجِينُ [el-'acīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Yoğurulmuş nesneye denir, hamur gibi. Ve

عَجِينٌ ['acīn] Hız ve muhannes şahsa 'alā-kavlin rehāvetli recül ve mer'eye ıtlāk olunur, عَجِينَةٌ ['acīnet] dahi denir; cem'i عَجُنٌ ['ucun]dur, كُتُبٌ [kutub] vezninde.

الْعَجِينَةُ [el-'acīnet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Bu dahi muhannese denir; yukālu: رَجُلٌ عَجِنٌ Ve ahmak ve bī-magz adama denir. Ve cemā'at ma'nāsınadır yāhūd cemā'atten çok kimselere denir.

أُمُّ عَجِينَةٍ [ummu 'acīnet] Kartal kuşunun künyesidir.

أَبُو عَجِينَةٍ [Ebū 'Acīnet] ve

إِبْنُ أَبِي عَجِينَةٍ [İbnu Ebī 'Acīnet] Muhaddislerdir.

الْعَجَّانُ [el-'accān] (شَدَادٌ [šeddād] vezninde) Bu dahi ahmak adama denir.

الْمُتَعَجِّجَةُ [el-mute'accinet] (ism-i fā'il būnyesiyle) Cemā'ate denir. Ve pek semiz nākaya denir.

الْعَجْنَاءُ [el-'acnā] (حَمْرَاءُ [hamrā] vezninde) Sütü az nākaya denir. Ve pek semiz nākaya denir, 'alā-kavlin pek semizlikten memeleri sarkıp ve emzikleri birbirine kavuşup yukarı çekilmiş ola. Ve şol nākaya denir ki fercinin içinde şiş olmakla māni'-i likāh ola.

الْعَجْنَةُ [el-'acinet] (فَرِحَةٌ [ferihāt] vezninde)

Bu dahi fercinin içinde şiş olan nākaya denir.

الْعَجْنُ [el-'acen] (fethateynle) Nāka عَجْنَةٌ ['acinet] olmak ma'nāsınadır; yukālu: عَجِنَتِ النَّاقَةُ عَجْنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَارَتْ عَجِنَةً

الْعَجَانُ [el-'icān] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Boyuna denir, عُنُقٌ ['unuq] ma'nāsına. Ve dübüre denir, إِسْتٌ [ist] ma'nāsına. Ve enek altına denir ki sakak ta'bīr olunur. Ve hāyeden dübüre doğru memdūd olan sinire denir.

الْعَاجِنَةُ [el-'ācīnet] Bir mahallin vasatına denir; yukālu: قَعَدَ فِي عَاجِنَةِ الْمَكَانِ أَيَّ وَسَطِهِ

الْإِعْجَانُ [el-'icān] (hemzenin kesriyle) Pek tavlı nākaya binmek ma'nāsınadır; yukālu: Ve bir adamın hāyeden dübüre doğru memdūd olan siniri şişmek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أَعْجَنَ الرَّجُلُ إِذَا رَكِبَ النَّاقَةَ السَّمِينَةَ وَرَمَ عِجَانَهُ

الْمُتَعَجِّجُ [el-mute'accin] (ism-i fā'il sīgasıyla) ve

الْعَجِنُ [el-'acin] (كَيْفٌ [ketif] vezninde) Sımsıkı tıknaz gövdeli tavlı deveye denir.

الْعَاجِنُ [el-'ācin] (صَاحِبٌ [šāhib] vezninde) Rahiminde aslā veled karār etmez olan nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ عَاجِنٌ أَيَّ لَا يَقْرَأُ الْوَلَدُ فِي بَطْنِهَا

[ع ح ن]

الْعُجَاهُنْ [el-'ucāhin] (عُلَابِيَةٌ [ulābi] vezninde) Kirpiye denir, فَتُنْفُذُ [kūnfuz] ma'nāsına. Ve mechülü'n-nesebe adama denir; yukālu: Ve mechülü'n-nesebe adama denir; yukālu: هُوَ عُجَاهٌ أَيَّ لَيْسَ بِضَرِيحِ النَّسَبِ Ve güveyi sağdıcına denir; güveyi zifāf-hāneye girdikten sonra عُجَاهٌ ['ucāhin] ıtlak olunmaz. Ve güveyi ile gelin beyninde olan elçiye denir; mü'ennesi عُجَاهِنَةٌ ['ucāhinet]tir. Ve hādım ve hizmet-kāra denir. Ve aşçıya de-

nir, طَبَّاحٌ [tabbāḥ] ma'nāsına; cem'î عَجَاهِنَةٌ [acāhinet]tir 'ayn'ın fethiyle.

التَّعَجُّنُ [et-te'achun] (تَدْحُرُجُ [tedaḥruc] vezninde) Gelin ile güveyi aralığına elçi ve miyāncı olan kimse zifāfa kadar gelin tarafına tereddüd ve mülāzemet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَعَجُّنَ فُلَانٌ إِذَا لَزِمَ العُزُوسَ حَتَّى بَنَى عَلَيَّهَا

الْعُجَابَةُ [el-'ucāhinet] (عُلَابِطَةٌ [ulābiṭat] vezninde) Māṣiṭa kadına denir.

[ع د ن]

الْعَدْنُ [el-'adn] ('ayn'ın fethi ve dāl'ın sükünuyla) ve

الْعُدُونُ [el-'udūn] (فُعُودٌ [fu'ūd] vezninde) Bir yerde ikāmet ve temekkün eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَدَنَ بِالْبَلَدِ عَدْنَا وَعُدُونًا Ve minhu: مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا أَقَامَ بِهِ Ve de-veler حَمَضُ [ḥamḍ] dedikleri ottan hoşlanıp ve kendisine gereği gibi sinip yaramakla dā'imā onu otlamak ma'nāsınadır; yukālu: عَدَنَتِ الْإِبِلُ فِي الْحَمِضِ أَيِ اسْتَمَرَّتْهُ وَنَمَتَ عَدْنُ Ve tarlayı gübrelemek ma'nāsınadır; yukālu: عَدَنَ الْأَرْضَ عَدْنَا مِنْ إِذَا زَبَلَهَا Ve ağacı balta makülesi nesne vurmakla ifsād ve berbād eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَدَنَ الشَّجَرَةَ إِذَا أَفْسَدَهَا Ve yerden taş koparmak ma'nāsınadır; yukālu: عَدَنَ الْحَجَرَ إِذَا قَلَعَهُ

الْعَادُنُ [el-'ādin] Şol develere denir ki حَمَضُ [ḥamḍ] dedikleri şür otluk kendisine yaramakla hoşlanıp dā'imā onu otlar olalar. Pes عَادُنٌ [ādin] vaf-ı häss gibi olur.

التَّعْدِينُ [et-ta'dīn] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bu dahi tarlayı gübrelemek ma'nāsınadır; yukālu: عَدَّنَ الْأَرْضَ إِذَا زَبَلَهَا Ve kazma ile yer kazmak ma'nāsınadır; yukālu: عَدَّنَ بِالْمَعْدِنِ

الشَّارِبِ إِذَا امْتَلَأَ Ve şārib tulum gibi dopdolu olmak ma'nāsınadır; yukālu: عَدَّنَ

الْمَعْدِنُ [el-ma'din] (مَجْلِسٌ [meclis] vezninde) Cevf-i arzda hāsıl olan altın ve gümüş makülesi cevāhir-i arziyyenin menbit ve mahalline denir ki Fāriside kân denir; ehl-i ma'din onda dā'imā ikāmet eylediği için yāhūd Hak celle ve 'alā cevāhir-i mezbüreyi onda isbāt ve temkīn eylediği için itlāk olundu. Ve her nesnenin mekân-ı aslına denir; ve minhu yukālu: فُلَانٌ فِي مَعْدِنِ الخَيْرِ وَالْكَرَمِ أَيِ مَكَانِ أَضْلِيهِ

الْمَعْدِنُ [el-mi'den] (مِئْبَرٌ [minber] vezninde) Büyük kazmaya denir, صَافُورٌ [şāḳūr] ma'nāsına.

عَدَانٌ [Adān] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Bir mevzi' adıdır. Ve deniz yalısına denir, sāhil-i bahr ma'nāsına. Ve ırmak kıyısına denir. Ve yedi sene müddete denir; yukālu: بَعَيْنِ سَعَعِ عَدَانًا أَيِ سَعَعِ سَبِينِ Beyne'l-'Arab yedi 'aded-i kāmīl olmakla her husūsta ona i'tinā ederler. Burada bir mahalde meselā yedi sene ikāmet olundukta o mahal kendisine müntesib olmak i'tibārıyla. Ve ondan müddet ve zamāna münşā'ib olmuştur.

الْعَدَانَةُ [el-'adānet] (سَحَابَةٌ [sehābet] vezninde) Cemā'at ma'nāsınadır; cem'î عَدَانَاتٌ [adānāt]tır; yukālu: جَاءَتْ عَدَانَةٌ مِنَ النَّاسِ أَيِ جَمَاعَةٌ Ve kovanın aşığısına dikilen deri parçasına denir; cem'î عَدَائِنُ [adā'in]dir.

الْعَيْدَانُ [el-'aydān] ('ayn'ın fethiyle) Dāl bābında zikr olundu.

عَدْنَانُ [Adnān] (سَلْمَانٌ [selmān] vezninde) Ebū Me'ad'dır ki bir kabīle-i 'azīme pederidir.

الْعَدِينَةُ [el-'adīnet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde)

de) Bu dahi kovanın aşağısına dikilen deri pāresine denir. Bunun da cem'î عَدَائِنُ [ʿadā'in]dir.

الْمُعَدَّنُ [el-muʿadden] [muʿazzam] [muʿazzam] (مُعَظَّمٌ) vezninde) Aşağısına عَدِينَةٌ [ʿadīnet] dikilmiş kovaya denir; yukālu: غَرَبْتُ مُعَدَّنًا إِذَا حُرِرْتُ بِهِ الْعَدِينَةَ

الْمُعَدِّنُ [el-muʿaddin] [muḥaddis] (مُحَدِّثٌ) vezninde) Maʿdenin taşını toprağını söktüp filizzāt tefahhus ve taleb eden adama denir ki maʿdenci taʿbīr olunur, maʿden emīnine ıtlākı melhūzdur; yukālu: هُوَ مُعَدِّنٌ أَيُّ مُخْرَجٍ الصَّخْرِ مِنَ الْمُعَدِنِ يَبْتَغِي فِيهِ الذَّهَبَ وَنَحْوَهُ

الْعَدَوْدِيّ [el-ʿadevdeniyy] [seferceliyy] (سَفَرَجَلِيّ) vezninde) Çabuk yāhūd yavuz yāhūd ʿadevden nām buğur yāhūd ʿAdevden nām arza mensüb deveye denir.

عَدْنُ أَبِيْنَ [ʿAdenu Ebyen] [bedenu aḥmed] (بَدْنُ أَحْمَدَ) vezninde) Yemen denizinde bir cezīredir; ümerā-yı Ḥimyer'den Ebyen nām kimse onda ikāmet eylemekle muzāf olmuştur.

عَدْنُ لَاعَةَ [ʿAdenu Lāʿat] (عَدْنُ لَاعَةَ) Ona karīb bir kasabadır.

عَدْنَةٌ [ʿAdenet] (فَتْهَاتْلَا) Rebeze nāhiyesinde bir mevzi'dir. Ve bir recül adıdır.

عُدْنَةٌ [ʿUdnet] (غُرْفَةٌ) vezninde) Mel-el kurbünde bir baylan adıdır.

عَدَانٌ [ʿAdān] (سَحَابٌ) vezninde) ve

عُدَيْنَةٌ [ʿUdeynet] (جُهَيْنَةٌ) vezninde) Esmā-i nisvāndandır.

الْعَيْدَنَةُ [el-ʿaydenet] (دَحْرَجَةٌ) vezninde) Hurmā ağacı pek uzun olmak maʿnāsınadır; yukālu: عَيْدَنْتِ النَّخْلَةَ إِذَا صَارَتْ عَيْدَانَةً أَيُّ طَوِيلَةً i ʿع، و، د، مāddesinde sebt eylemişti, bu-

rada dahi zikri lafzına nazar ile tasrīfine mebnīdir.

[ع ذ ن]

الْعَدَانَةُ [el-ʿazānet] (زَالِ-1 muʿceme ile سَحَابَةٌ [seḥābet] vezninde) Dübür ve makʿada denir.

[ع ر ن]

الْعَرَنُ [el-ʿaren] (فَتْهَاتَيْنْلَا) ve

الْعُرْنَةُ [el-ʿurnet] (غُرْفَةٌ) vezninde) ve

الْعِرَانُ [el-ʿirān] (كِتَابٌ) vezninde) Bıçılğan dedikleri ʿillete denir ki dābbe kısmının ayaklarının enselerinde zuhūr eylemekle tüyleri gidip çatlaklar ve yaralar peydā olur, ʿalā-kavlin şol nasırdır ki at kısmının bilekçelerinde hādis olur. Bu at kısmının inciğinde olan mühre olacaktır;

yukālu: فِي رَجُلِ الْفَرَسِ عَرْنٌ وَعُرْنَةٌ وَعِرَانٌ وَهُوَ ذَاةٌ يَأْخُذُ فِي آخِرِ رَجُلِ الدَّابَّةِ يَذْهَبُ الشَّعْرَ وَيَشَقُّ فِي أَيْدِيهَا وَأَرْجُلِهَا أَوْ جُسُوءًا تَحْدُثُ فِي رُسْغِ رَجُلِهِ

الْعَرَنُ [el-ʿaren] (فَتْهَاتَيْنْلَا) Dābbe bıçılğan olmak maʿnāsınadır; yukālu: عَرَنْتِ الدَّابَّةَ عَرْنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَصَابَتْهُ عُرْنَةٌ

الْعَرِنَةُ [el-ʿarinet] (فَرِحَةٌ) vezninde) ve

الْعَرُونُ [el-ʿarūn] (صَبُورٌ) [şabūr] vezninde) Bıçılğan olmuş dābbeye denir.

الْعِرَانُ [el-ʿirān] (كِتَابٌ) vezninde) Devenin burnuna geçirdikleri burundalığa denir. Ve

عِرَانٌ [ʿirān] Masdar olur, bir adamın dār ve vatanı baʿīd olmak maʿnāsınadır; yukālu: عَرَنْتِ الدَّارَ عِرَانًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا بَعُدَتْ بَعِيدٌ [baʿīd] maʿnāsına vaf bi'l-masdar olur, ke-mā se-yuzkeru. Ve makara ve çarh okuna denir. Ve buʿd maʿnāsınadır; yukālu: يَبِينُهُمَا عِرَانٌ أَيُّ بَعُدَ Ve sırtlan inine

denir. Ve kırn ve hemtā ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ لَيْسَ بِعَرَانِهِ أَي قَوْزِهِ Ve harb ve kital ma'nāsınadır; yukālu: وَقَعَ بَيْنَهُمْ عَرَانٌ أَي قِتَالٌ Bunda مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] bābından masdar olmak dahi muhtemeldir. Ve ensere denir, مِسْمَارٌ [mismār] ma'nāsına.

الْعَرُونَ [el-ʿarn] (قَرُونَ [qarn] vezninde) Devenin burnuna burunduruk geçirmek ma'nāsınadır; yukālu: عَرُونَ الْبُعَيْرِ عَرُونَ مِنْ عَرَانَ Ve الباب الثاني والأول إذا وضع في أنفه العرآن Ve devenin burnu burunduruktan ağrımak ma'nāsınadır; yukālu: عَرُونَ الْبُعَيْرِ عَلَى الْمَجْهُولِ عَرُونَ إِذَا شَكِيَ أَنْفَهُ مِنْ الْعَرَانَ Ve bir nesneyi idmān ve mu'tād edinmek ma'nāsınadır; yukālu: عَرُونَ عَلَى الشَّيْءِ عَرُونَ مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا مَرَنَ عَرُونَ السَّهْمِ إِذَا رَصَفَهُ

الْعَرِينُ [el-ʿarīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Arslan yatağına denir; yukālu: كَالْأَسَدِ فِي عَرِينِهِ Ve sırtlan ve kurt ve yılan inlerine denir, عَرِينَةٌ [ʿarīnet] dahi denir; cem'î عُرُونٌ [ʿurun] gelir, كُتُبٌ [kutub] vezninde. Ve pek kuru meşe ağaçlığına denir ki rīze rīze ola. Ve çatılkı ağaçlığa denir. Ve ete denir, لَحْمٌ [lahm] ma'nāsına. Ve ʿArabdan bir batn ismidir. Ve üveyik kuşunun ötmesine denir. Ve hānenin ve şehrin yöresine denir; yukālu: نَزَلُوا فِي عَرِينِ الدَّارِ أَوْ الْبَلَدِ أَي فِنَائِهِ Ve dikene denir, شَوْكٌ [şevk] ma'nāsına. Ve bir ma'den ismidir. Ve cānverin pāre pāre eylediği lāşeye denir. Ve ʿizz ve mene'at ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: لَا يَصِلُ إِلَى عَرِينِهِ أَي عَزِهِ

الْعَارِنَةُ [el-ʿārinet] Bu dahi diyār-ı ba'ideye denir; yukālu: دِيَارٌ عَرَانٌ وَعَارِنَةٌ أَي بَعِيدَةٌ

الْعَرِينِينَ [el-ʿirnin] (ʿayn'ın kesriyle) Burna denir, ʿalā-kavlin burun kemiğinin pek olan yerine denir; yukālu: هُوَ أَشْمُ الْعَرِينِينَ

أَي الْإِنْفِ أَوْ هُوَ مَا صَلَبَ مِنْ عَظْمِهِ İkinciye göre tamām-ı enfte isti'māli mecāz olur. Ve

عَرَانِينَ [ʿirnin] Her şey'in evvel ve ibtidāsına denir. Ve kavmin seyyid ve şerīf ve zī-şānlarına itlāk olunur; cem'leri عَرَانِينَ [ʿarānīn]dir; yukālu: هُوَ عَرَانِينَ قَوْمِهِ أَي سَيِّدُهُمْ وَشَرِيْفُهُمْ

الْعَرَانِيَّةُ [el-ʿurāniyet] (عَلَابِيْطَةٌ [ʿulābiṭat] vezninde) Sel suyunun uzun uzadı meddine denir. Ve deryānın ortasına ve engin yerine denir.

عَرَانِيَّةٌ [ʿArāniyet] (ʿayn'ın fethiyle) İbn Cuşem'dir Belkayn kabilesi ricālindedir. Ve بَلْقَيْنِ [Belkayn] بَنُو الْقَيْنِ [Benu'l-Ḳayn] muhaffefidir.

الْعَرُونَ [el-ʿaren] (fethateynle) Etin ele buluşmuş zefirine denir. Ve kavun ve karpuz rāyihāsına denir. Burada ba'zı nüshada طَبِيخٌ ʿunvānında mersümdür ki سَكِيْنٌ [sikkīn] veznindedir, بَطِيخٌ [biṭṭiḥ] ma'nāsınadır. Ve ba'zda أَمِيرٌ [emīr] vezninde mazbūttur ki مُنْصَفٌ [munaşşaf]tan bir nev'dir ve kirece ve alçıya da denir, pes bunların rāyihāsına itlāk olunur. Ve عَرُونَ [ʿirn] ʿayn'ın kesriyle bu ma'nāyadır. Ve

عَرُونَ [ʿaren] Tütüne denir, دُخَانٌ [duḥān] ma'nāsına. Ve bir şecer adıdır ki yaprağıyla deri dibāgat olunur. Ve pişmiş ete denir.

الْعَرُونَ [el-ʿirn] (ʿayn'ın kesriyle) Bu dahi kavun ve karpuz rāyihāsına denir.

الْعَرُونَ [el-ʿarin] (كَتِيفٌ [ketif] vezninde) Şol kimseye denir ki kumar oynayanların yanına mülāzemet eyleye, kumar kurbānından ekl edince kadar. Ve ʿAdiyy b. Umeyye eḍ-Ḍabbī yāhūd ʿUmeyr b. Cebel el-Becelī feresinin ismidir.

الْمُعَرُونَ [el-muʿarren] (مُعْظَمٌ [muʿazzam]

vezninde) Temreni mismār ile perçinlenmiş mızrağa denir; yukālu: رُمَحٌ مُعْرَنٌ إِذَا سَمِرَ سِنَانُهُ بِالْعِرَانِ

عُرَيْنَةٌ [Ureynet] جُهَيْنَةٌ [cuheyne] vezninde) Bir kabiledir; Ureniyyūn el-Murteddūn onlara mensūblardır.

الْعُرُونَةُ [el-irnet] (ayn'ın kesriyle) عَرَوْنٌ [aren] nām şecerin yerde olan damarlarına denir ki etrāfa mebsūt olur, alā-kavlin ظَمَحٌ [zamḥ] dedikleri şecerin haşebine denir. Ve kendisiyle bir güreşçi mukāvemete kādīr olmayan pehlevāna denir; yukālu: هُوَ عُرُونَةُ أَي صَرِيحٌ لَا يَطَاقُ

الْمَعْرُونُ [el-ma'rūn] عَرَوْنٌ [aren] dediği haşeb ile dibāgat olunmuş deriye denir.

عِرَانٌ [irān] (ayn'ın kesriyle) Bir dağın adıdır.

الإِعْرَانُ [el-irān] (hemzenin kesriyle) Dā'imā et yemek ma'nāsınadır; yukālu: Ve bir adamın köşeklerinin bacakları bıçılğan gibi, cā-be-cā çatlamak ma'nāsınadır; yukālu: Ve bir adamın develeri gıcık olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَعْرَنَ الرَّجُلُ إِذَا وَقَعَتِ الْحِكْمَةُ فِي إِيْلِهِ

عُرَانَةٌ [Urānet] ثُمَامَةٌ [sumāmet] vezninde) Esmādandır: Ḥayfān b. Urāne dergāh-ı Hazret-i Muştafavī'ye vürūd eyledi.

بَطْنُ عُرْنَةٍ [Baṭnu Urenet] هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) Arafāt'ta bir mevzi'dir, mevkiif havzasından değildir.

الْعَارِنُ [el-ārin] Arslana denir.

مَعْرُونٌ [Ma'rūn] ve

عُرَيْنٌ [Urey] زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) ve

عُرَانٌ [Urrān] رُمَانٌ [rummān] vezninde) Esāmīdendir. Ve

[ع ر ب ن]

الْعُرْبُونُ [el-urbūn] عُصْفُورٌ [uṣfūr] vezninde) ve

الْعَرَبُونُ [el-arebūn] حَلَزُونٌ [halezūn] vezninde) ve

الْعُرْبَانُ [el-urbān] قُرْبَانٌ [qurbān] vezninde) Akd ve ahkām-ı bey' için verilen bir mikdārca peşin akçeye denir, amme-i Türkide pey ta'bīr olunur ki pīş muhafefidir; yukālu: أَعْطَى عُرْبُونٌ السَّلْعَةَ وَعَرَبُونَهَا وَهُوَ مَا عُقِدَ بِهِ الْبَيْعِ Müellif bunu "ع،ر،ب" māddesinde dahi sebt eyledi. Zāhiren nūn'un aslı ve ziyādesi muhtelefün fihtir. Sāhib-i Nihāye nūn'un ziyādeliğine zāhibdir, عُرْبُونٌ [urbūn] gayrın müdahalesine māni' olduğu için, mu'āmele-i ma'küdeyi ifrāb ve izhār ve ıslāh eylediğine mebnīdir dedi. Ve ona اُرْبُونٌ [urbūn] ve اُرْبَانٌ [urbān] dahi denir, amme [rubūn] derler.

الْعُرْبَنَةُ [el-arbenet] دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Müşterī bāyie nesne iştirāsında عُرْبُونٌ [urbūn] vermek ma'nāsınadır; yukālu: عُرْبَنَةُ إِذَا أَعْطَاهُ الْعُرْبُونُ

[ع ر ت ن]

الْعَرْتَنُ [el-arten] تَآ-يُ fevkiyye ile جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) ve

الْعَرْتَنُ [el-areten] (fetehātla ve tā'nın zamımıyla da ki bunun aslı عَرْتَنُ [arentun] idi, جَحْنَفُلٌ [çanful] vezninde yāhūd قَرْنَفُلٌ [cehanfel] vezninde yāhūd tā'nın harekāt-ı selāsıyla da lügattir) ve

الْعَرْتُونُ [el-aretūn] حَلَزُونٌ [halezūn] vezninde) Bir şecer ismidir ki onunla dibāgat olunur.

الْمُعْرَتُنْ [el-mu'arten] مُرْعَفَةٌ [muza'fer] vezninde) عَرْتَنٌ [areten] ağacıyla dibāgat

olunmuş deriye denir; yukālu: أَدِيمٌ مُعَرَّتٌ أَيُّ مَدْيُوعٌ بِالْعَرَّتِ
عُرَيْنَات [Ureynāt] (musaggar sīgasıyla) Bir mevzi adıdır.

[ع ر ح ن]

الْعُرْجُونُ [el-urcūn] (zūbūr [zunbūr] vezninde) Hurmā salkımına denir, ‘alā-kavlin kuruyup eğildiği hāle mahsüstur yāhūd salkımının dibine denir. Şārihin beyānı üzere bu hurmā ağacında durduğu yerde eğilir ve hurmā salkımı kat’ olunduktan ağaç başında kuruyup kalır yāhūd sapına ve çöpüne denir. Ve mantar nev’inden domalan dedikleri nebāta şebīh bir nebāt adıdır; cem’leri عَرَاجِينُ [‘arācīn]dir.

الْمَرْجَنَةُ [el-arcenet] (dahrecet [dahrecet] vezninde) Hā’ik sebve عُرْجُونُ [urcūn] sūretini nakş ve tasvīr eylemek ma’nāsınadır; yukālu: عُرْجَنُ الثُّوبِ إِذَا صَوَّرَ فِيهِ صُورَ الْعَرَاجِينِ Ve bir adama عُرْجُونُ [urcūn] ile vurmak ma’nāsınadır; yukālu: عُرْجَنُ فُلَانًا إِذَا ضَرَبَهُ بِالْعَرَاجِينِ Ve bir nesneye kan yā zaferān yā kına sürmek ma’nāsınadır; yukālu: عُرْجَنَةُ إِذَا طَلَاةٌ بِالْأَعْمَرَانِ أَوْ بِالرُّعْفَرَانِ أَوْ بِالْحَضَابِ

[ع ر ه ن]

الْعُرْهُونُ [el-urhūn] (zūbūr [zunbūr] vezninde) Mantar nev’inden domalan dedikleri nebāta denir ki nısf yumurta şeklinde olur; cem’i عَرَاهِينُ [‘arāhīn]dir.

الْعُرَاهِينُ [el-urāhīn] (ulābit [ulābit] vezninde) İri ve yumru gövdeli deveye denir.

[ع ز ن]

الْإِعْرَانُ [el-i‘zān] (zā-yı mu’ceme ile İkrām [ikrām] vezninde) Bir nesneyi bölüşüp herkes hissesini almak ma’nāsınadır; yukālu: أَعْرَنَ فُلَانًا إِذَا قَاسَمَهُ فِي النَّصِيبِ فَأَخَذَ كُلُّ

نَصِيبَهُ

[ع س ن]

الْعَسْنُ [el-‘asn] (‘ayn’ın fethi ve sīn’in sükūnuyla) Bir kimsenin saçı hūb ve dilkeş ve bedeni beyāz olarak kāmēti bülend olmağa denir ki vasf-ı mehābībdir; yukālu: Ve بِهِ عَسْنٌ أَيُّ طُولٌ مَعَ حُسْنِ الشَّعْرِ وَالْبَيَاضِ

عَسْنٌ [‘Asen] Bir mevzi adıdır.

الْعِسْنُ [el-‘isn] (‘ayn’ın kesriyle) Misl ve nazīr ma’nāsınadır; yukālu: مَا لَهُ عِسْنٌ أَيُّ مِثْلٌ وَنَظِيرٌ Ve iç yağına denir; bunda harekāt-ı selāsla lügattir.

الْعُسْنُ [el-‘usn] (‘ayn’ın zammıyla) Semizliğe denir.

الْعُسْنُ [el-‘usn] (zammeteynle ve fethateynle) ‘Alef davara yaramağa denir. Ve fethateynle masdar olur, ‘alef davara yaramak ma’nāsına; yukālu: عَيْسَنَ فِي الدَّابَّةِ الْكَلَأُ عَسْنَا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا نَجَعَ

الْعَسِينُ [el-‘asin] (ketif [ketif] vezninde) Azca ‘alefle taylanır olan dābbeye denir; yukālu: دَابَّةٌ عَيْسَنٌ أَيُّ شَكُورٌ

الْأَعْسَانُ [el-‘a’sān] (hemze-i meftūha ile) Āsār ve ‘alāyim ma’nāsınadır. Ve

أَعْسَانُ الْإِيبِلِ [a’sānu’l-ibil] Devenin yassı kürek kemiklerine denir. Ve

أَعْسَانُ الْأَرْضِ [a’sānu’l-arḍ] Kat’ olunan odunun yerinde kalan omçalarına ve kütüklerine denir.

التَّعْسُنُ [et-ta’assun] (tefa’ul [tefa’ul] vezninde) Bir adam pederine çekmek ma’nāsınadır; yukālu: تَعَسَّنَ الْعُلَامُ أَبَاهُ إِذَا أَشْبَهَهُ Ve bir şey’in eser ve ‘alāmetini araştırmak ma’nāsınadır; yukālu: تَعَسَّنَ الشَّيْءُ إِذَا طَلَبَ أَثَرَهُ تَعَسَّتِ الْأَرْضُ إِذَا أُتْبِتَتْ شَيْئًا مِنَ النَّبَاتِ

الإغسان [el-i'sān] (hemzenin kesriyle) Bu dahi yer bir mikdārca ot bitirmek ma'nāsınadır; yukālu: **أَعَسَنْتِ الْأَرْضَ بِمَعْنَى تَعَسَنْتِ**

التعسين [et-ta'sīn] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Kuraklık hālet hayvānların gövdelerini sındırıp zebūnlatmak ma'nāsınadır; bābı izāle içindir; yukālu: **عَسَسَ الْجَدْبُ الْإِبِلَ إِذَا خَفَّفَ لَحْمَهَا**

العوسن [el-'avsən] (جَوْهَرٌ [cevhər] vezninde) Bir tarafa verepçe olan uzun şey'e denir; yukālu: **شَيْءٌ عَوْسَنٌ أَي طَوِيلٌ فِيهِ جَنَأٌ**

العيسان [el-'aysān] (شَيْبَانٌ [şeybān] vezninde) Bir şey'in 'uhdesinden gelen zūr-mend adama denir; ve minhu yukālu: **مَا هُوَ مِنْ عَيْسَانِهِ أَي مِنْ رِجَالِهِ**

الإشتيسان [el-isti'sān] Deve azca 'alef ekl eder olmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِسْتَعَسَنَ الْبَعِيرُ إِذَا أَكَلَ قَلِيلًا**

[ع ش ن]

العشن [el-'aşn] ('ayn'ın fethi ve şīn-i mu'cemenin sükūnuyla) ve

التعسين [et-ta'sīn] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) ve

الإغتيسان [el-i'ti'sān] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Bir adam kendi karīhesinden bir nesne hakkında şöyledir diye tahmīnle hükm eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **عَشَنَ الرَّجُلُ فِيهِ عَشْنًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَعَشَنَ وَاعْتَشَنَ إِذَا قَالَ بِرَأْيِهِ وَخَفَّنَ** Ve

إغتيسان [i'ti'sān] Hurmā ağacının kesilmiş budak diplerinden başak araştırmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِعْتَشَنَ الثَّخْلَةَ إِذَا تَتَبَعَ كُرَابَتَهَا** Ve bir kimse üzere bi-vechin cidāl için kedi gibi atılmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِعْتَشَنَ فَلَانًا إِذَا وَائِبَهُ بِغَيْرِ حَقِّ**

العشانة [el-'ušanet] (ثُمَّامَةٌ [sumāmet] vez-

ninde) Hurmā luğātasına denir. Ve hurmā budağının dibine denir ki budak başı olacaktır; عُشَانٌ [ušan] dahi denir, غُرَابٌ [gurāb] vezninde.

أبو عشانة [Ebū 'Ušanet] 'Arab künyelerindedir.

التعشون [et-ta'aşşun] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Bu dahi hurmā ağacının budak dip-lerinden başak araştırmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَعَشَنَ الثَّخْلَةَ إِذَا تَتَبَعَ كُرَابَتَهَا**

[ع ش ز ن]

العشوزن [el-'aşvezən] (zā-yı mu'ceme ile سَفَرَجَلٌ [sefercel] vezninde) Çetin ve çepreşik ve çaparız nesneye denir; yukālu: **Ve hüy ve meşrebi şedīd ve tünd adama denir, عَشَزَنُ [aşezen] dahi denir vāv bedeli nūn'la; yukālu: Ve salābetli insān ve hayvāna denir; mü'ennesi عَشَوَزَنَةٌ [aşezenet]tir; cem'i عَشَازِنُ [aşāzin] ve عُشَاوِزٌ [aşāviz] gelir.**

العشزنة [el-'aşzenet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Yanazlık ve önegülük eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **عَشَزَنَ فَلَانٌ فِي الْأَمْرِ إِذَا خَالَفَ**

[ع ص ن]

الإعصان [el-i'sān] (şād-ı mühmele ile إِكْرَامٌ [ikrām] vezninde) Bir iş sarp ve kec ü mec olmak ma'nāsınadır ki inhilālî düşvār olur; yukālu: **أَعْصَنَ الْأَمْرَ إِذَا اغْوَجَّ وَعَسَرَ**

[ع ط ن]

العطن [el-'aṭan] (fethateynle) Havuz yöresinde olan deve yatağına denir, niteki sāvīr mahalde olan merāḥ ve me>vā denir; yukālu: **أَنَاحَتْ الْإِبِلُ بِالْعَطْنِ وَهُوَ وَطْنُهَا وَمَبْرِكُهَا** Kezālik havuz yöresinde olan koyun ve keçi yatağına denir; cem'i عَطَانٌ

[a'ṭān]dır; ve minhu tekūlu'l-^ᶜArab: “صَرَبُوا عَطَنًا” Ya'nī “Suya gereği gibi kendileri ve dābbeleri kandıktan sonra tekrār su içmeğe kıyām ve teveccüh ettiler.” Şārih der ki kelām-ı mezbūr emsāldendir, nāsın kesret ve ittisā'ı zımında darb olunur, ke-mā fi'n-*Nihāye fi hadīsi*'r-ru'yā: “صَرَبَ النَّاسُ بِعَطَنٍ” مَثَلًا “صَرَبَ النَّاسُ بِعَطَنٍ” لَاتَسَاعَ النَّاسِ فِي زَمَنِ عَمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ وَمَا فَتِحَ عَلَيْهِمْ هُوَ أَنْ تَرَوَى ثُمَّ تَبْرَكَ” Ve ^ᶜArablar filān hānedān ve sāhib-i servet ü sāmān ve sehī ve kerīm ve sāhib-i ihsāndır diyecek yerde فَلَانٌ رَحْبٌ الْعَطَنُ derler ki kināyedir; yukālu: هُوَ رَحْبٌ Ve الْعَطَنُ أَيُّ كَثِيرِ الْمَالِ وَاسِعِ الرَّحْلِ رَحْبٌ الذَّرَاعِ

عَطَنٌ [a'ṭān] Masdar olur, deri dibāgate ^ᶜalā-hālihi terk olunmakla çürüyüp kokmak ma'nāsınadır; ^ᶜalā-kavlin tūyü yolunmak için üzerine su sepip sepide yatırmakla yumuşamak ma'nāsınadır; yukālu: عَطَنَ الْجِلْدُ عَطَنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا وُضِعَ فِي الدِّبَاغِ وَتُرِكَ فَافْسِدَ وَأَنْتَنَ أَوْ نُصِحَ عَلَيْهِ الْمَاءُ فَدَفَنَهُ فَاسْتَوَخَى شَعْرَهُ لِيَتَنَفَّ

الْمَعَطِنُ [el-ma'ṭin] [meclis] vezninde) Bu dahi su kurbünde olan deve yatağına denir; cem'i مَعَاظِنُ [me'āṭin] gelir.

التَّعْطِينُ [et-ta'ṭin] [tef'īl] vezninde) **عَطَنٌ** [a'ṭān] edinmek ma'nāsınadır; yukālu: عَطَنَ الرَّجُلُ لِلْإِبِلِ إِذَا اتَّخَذَ الْعَطَنُ عَطَنَتِ الْإِبِلُ إِذَا رَوَيْتَ ثُمَّ بَرَكْتَ Ve deriyi sepide çok yatırmakla çürüyüp kokutmak yāhūd tüyleri yumuşayıp yolunmak için üzerine su sepip yere gömmek ma'nāsınadır; yukālu: عَطَنَ الْجِلْدُ بِمَعْنَى Ke-mā se-yuzkeru.

الْعُطُونُ [el-ūṭūn] [ku'ūd] vezninde) Bu dahi deve suya kandıktan sonra su yöresinde yatmak ma'nāsınadır; yukālu:

عَطَنَتِ الْإِبِلُ عُطُونًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا رَوَيْتَ ثُمَّ بَرَكْتَ Ve nāka su içtikten sonra eski yatağına gitmek, ^ᶜalā-kavlin ibtidā içmekle عَطَنٌ [a'ṭān] redd edip bir mikdār intizārdan sonra def'a-i sāniyede suya ^ᶜarz olunmak yāhūd suya kandıktan sonra çöktürmek ma'nāsınadır; yukālu: عَطَنَتِ النَّاقَةُ عُطُونًا وَهُوَ أَنْ تُرَاحَ بَعْدَ شُرْبِهَا أَوْ رُدَّهَا إِلَى الْعَطَنِ لِيَسْتَنْظِرَ بِهَا لِأَنَّهَا لَمْ تَشْرَبْ أَوْلًا ثُمَّ يَعْزُضُ عَلَيْهَا الْمَاءُ ثَانِيًا أَوْ هُوَ أَنْ تَرَوَى ثُمَّ تَبْرَكَ

الْعَاظِنَةُ [el-ā'āṭinet] Suyu içtikten sonra su yöresinde yatan nākaya denir; cem'i عَوَاطِنُ [avāṭin] ve عُطُونٌ [u'ṭūn] gelir ^ᶜayn'nın zammıyla.

الْإِعْطَانُ [el-i'ṭān] (hemzenin kesriyle) Bir kimse develeri suya gelip içmedikleri için yāhūd bir kerre içmekle tekrār içmek için suyun yöresinde yatırıp alıkomak ma'nāsınadır; yukālu: أَعْطَنَ الْإِبِلَ إِذَا حَبَسَهَا Ve bir adamın develeri su yöresinde olan yatağa yatmak ma'nāsınadır; yukālu: أَعْطَنَ الْقَوْمَ إِذَا عَطَنَتْ إِيْلَهُمْ

الْعَطَنَةُ [el-ā'āṭinet] (feteḥātla) Ma'nā-yı evvelden ismidir, deve suya geldikten sonra yatağa yatmak denir.

الْعُطَانُ [el-uttān] [rummān] vezninde) ve

الْعُطُونُ [el-ūṭūn] [culūs] vezninde) ve

الْعَطَنَةُ [el-ā'āṭinet] (feteḥātla) مَعَاظِنُ [me'āṭin] e nāzil olan cemā'ate denir; yukālu: قَوْمٌ عَطَانٌ وَعُطُونٌ وَعَطَنَةٌ إِذَا تَرَلُّوا فِي الْمَعَاظِنِ

الْإِنْعِطَانُ [el-in'ṭān] [infi'āl] vezninde) Deri dibāgate çok yatmakla çürüyüp kokmak ma'nāsınadır; yāhūd tūyü yolunmak için üzerine su sepip sepide yatırılmakla yumuşamak ma'nāsınadır; yukālu:

إِنْعَطَنَ الْجِلْدُ بِمَعْنَى عَطِنَ

تَعْطِينُ الْجِلْدِ (‘ayn’ın fethiyle) **الْعَطْنُ** [el-‘aṭn] [ta‘‘fīnu’l-cild] ma‘nāsınadır ki zikr olundu; yukālu: عَطَنَ الْجِلْدَ عَطْنًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ بِمَعْنَى عَطْنَهُ

الْمَعْطُونُ [el-ma‘‘tūn] ve

الْعَطِينُ [el-‘aṭīn] [emīr] vezninde) Vaf-ı mezkūr üzere olan deriye denir. Ve

عَطِينٌ [‘aṭīn] ve

عَطِينَةٌ [‘aṭīnet] Vücūdu bed-rāyiha olan kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ عَطِينٌ وَعَطِينَةٌ أَيُّ مُتِينٌ

الْعَطَانُ [el-‘iṭān] [kitāb] vezninde) Henüz dibāgat olunmamış deriye kokmasın diye ektikleri fışkıya yāhūd tuza denir, şehirlerde kireçleyip yāhūd tuzlarlar.

عَاطِنَةٌ [‘Āṭinet] Baħr-i Yemen’de bir iskele adıdır.

[ع ف ن]

الْعَفْنُ [el-‘afn] [defn] vezninde) Dağa ve bayıra ağmak ma‘nāsınadır; yukālu: Ve eti azıtıp kokutmak ma‘nāsınadır; yukālu: عَفَنَ اللَّحْمَ إِذَا عَفِرَهُ

الْعَفْنُ [el-‘afin] [ketif] vezninde) ve

الْمَعْفُونُ [el-ma‘‘fūn] Bozulup kokmuş ete denir. Ve

عَفِنٌ [‘afin] Çürümüş nesneye denir.

التَّعْفِينُ [et-ta‘‘fin] Bu dahi eti azıtıp kokutmak ma‘nāsınadır; yukālu: عَفَنَ اللَّحْمَ بِمَعْنَى عَفْنَهُ

الْعَفْنُ [el-‘afen] (fethateynle) ve

الْعُفُونَةُ [el-‘ufūnet] [‘umūmet] vezninde) Bir nesne rutūbetten yāhūd sā’ir ‘ārızadan yepriyip çürümek ma‘nāsınadır; yukālu: عَفِنَ الْحَبْلُ عَفْنًا وَعُفُونَةٌ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا

فَسَدَ فَتَفْتَشَتْ عِنْدَ مَيْهِ

التَّعْفُنُ [et-ta‘‘affun] [tefa‘‘ul] vezninde) **عُفُونَةٌ** [‘ufūnet] ma‘nāsınadır; yukālu: تَعْفَنُ الْحَبْلُ بِمَعْنَى عَفِنَ

عَفَانٌ [‘Affān] [şeddād] vezninde) Bir recil adıdır. Ve bu gayr-i munsarıftır, zīrā **عَفْنٌ** māddesinden **فَعَالٌ** [fa‘‘āl]dır. Ve munsarıf olur, eğer **عَفٌّ** māddesinden **فَعْلَانٌ** [fa‘‘lān] i‘tibār olunur ise. Ve

عَفَانٌ [‘Affān] Sind ülkesinde bir körfez ismidir.

الْإِعْفَانُ [el-i‘fān] (hemzenin kesriyle) Bir adamın sahtiyānı enbāştede çürüyüp delik delik olmak ma‘nāsınadır; yukālu: أَعْفَنَ الرَّجُلُ إِذَا تَفَقَّصَ أَدِيمُهُ

[ع ف ه ن]

العُفَاهِينُ [el-‘ufāhin] [‘ulābiṭ] vezninde) Celādet ve hiddetli tūvānā nākaya denir.

[ع ق ن]

عَقْنَةٌ [‘Aqnet] [ḳāf’la ḥamzet] vezninde) Errān eyāletinde bir kal‘adır.

عَقِيُونٌ [‘iḳyevn] [‘iḳyevn] vezninde) ‘Arş-ı a‘zam tahtında rīhten bir bahr adıdır, onda rīhten mahlūk melā’ike-i kirām vardır ki ellerinde rīhten mahlūk mızraklar tutup dā’imā ‘arşa nazar ederler ve tesbīhleri رَبَّنَا الْأَعْلَى kelime-i şerīfesidir.

Mütercim der ki bu māddeyi vāfir tetebbu‘ eyledim, lākin sā’ir mahalde zafer-yāb olmadım. Zāhiren irtifā‘ ma‘nāsına olan “ع،ق،و” yāhūd “ع،ق،ي” māddesinden olmak gerekir; subhānallāhi ve mā ya‘lemu cunūdehu illallāhu.

العُقَيَانُ [el-‘iḳyān] (‘ayn’ın kesriyle) Mu‘tell

bābında mersümdür.

ع ك ن

الْعُكْنَةُ [el-ʿuknet] (عُرْفَةٌ [gurfet] vezninde) Pek semizlikten karın etinde hāsıl olan yive ve büküntüye denir; cem'i عُكْنُ [ʿuken]dir, صُرْدٌ [şurad] vezninde; yukālu: بَطْنٌ ذُو عُكْنٍ وَهِيَ مَا انْطَوَى وَتَنَتَّى مِنْ لَحْمِهِ سَمْنَا

التَّعْكُنُّ [et-teʿakkun] (تَعْفُلٌ [tefaʿul] vezninde) Pek semizlikten karın etleri yivlenip büküm büküm olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَعْكُنُ بَطْنُهُ إِذَا صَارَ ذَا عُكْنٍ

الْعُكْنَاءُ [el-ʿaknāʾ] (حَمْرَاءُ [hamrāʾ] vezninde) ve

الْمُعْكَنَةُ [el-muʿakkenet] (مُعْظَمَةٌ [muʿazzamet] vezninde) Semizlikten karını etleri yivler ve bükümler peydā olmuş kıza denir; yukālu: جَارِيَةٌ عُكْنَاءُ وَمُعْكَنَةٌ إِذَا تَعْكُنُ بَطْنُهَا Ve

عُكْنَاءُ [ʿaknāʾ] Memelerinin emcikleri galīz olan nākaya denir.

الْعُكْنَانُ [el-ʿaknān] (ʿayn'ın fethi ve kāf'ın sükunuyla ve fethiyle) Çok develere denir.

الْعُكْنَانُ [el-ʿikān] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Boyuna denir, عُكْنٌ [unuḵ] ma'nāsına.

ع ل ن

الْعَلْنُ [el-ʿalen] (fethateynle) ve

الْعَلَانِيَّةُ [el-ʿalāniyyet] (كَرَاهِيَّةٌ [kerāhiyyet] vezninde) Bir nesne zāhir ve āşikāre olmak ma'nāsınadır ki sır ve esrār mukābilidir. Rāgib'in beyānına göre ekserī maʿānī ve maʿkūlātta müstaʿmeldir; yukālu: عَلَنَ الْأَمْرُ وَعَلَنَ وَعَلِنَ عَلْنَا وَعَلَانِيَّةٌ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي وَالْحَامِسِ وَالرَّابِعِ إِذَا ظَهَرَ

الْإِعْلَانُ [el-iʿtilān] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bu dahi āşikāre olmak ve āşikāreye çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: إِعْتَلَنَ الْأَمْرُ إِذَا ظَهَرَ

الْإِعْلَانُ [el-iʿlān] (hemzenin kesriyle) Bir işi āşikāre kılmak ma'nāsınadır ki gizlemek mukābilidir; tekūlu: أَعْلَنْتُ الْأَمْرَ وَأَعْلَنْتُ الْأَمْرَ إِذَا أَظْهَرْتَهُ

التَّغْلِيلُ [et-taʿlīn] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bu dahi bir işi āşikāre kılmak ma'nāsınadır; yukālu: عَلَنَ الْأَمْرُ إِذَا أَظْهَرَهُ

الْعِلَانُ [el-ʿilān] (جِدَالٌ [cidāl] vezninde) ve **الْمُعَالَنَةُ** [el-muʿālenet] (مُجَادَلَةٌ [mucādelet] vezninde) Bu dahi bir işi açığa çıkarmak ve açıktan işlemek ma'nāsınadır; yukālu: عَالَنَ بِالْعِدَاوَةِ إِذَا جَاهَرَ Ve bir nesneyi bir kimseye iʿlān ve izhār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَالَنَهُ الْأَمْرُ إِذَا أَعْلَنَهُ إِلَيْهِ

الْعُلْنَةُ [el-ʿulenet] (هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) Aslā ketm-i sır eylemez olan adama denir; yukālu: فُلَانٌ عُلْنَةٌ أَيْ لَا يَكْتُمُ سِرًّا

الْعَلَانِيَّةُ [el-ʿalāniyyet] (كَرَاهِيَّةٌ [kerāhiyyet] vezninde) Masdardır ki zikr olundu. Ve şol adama denir ki dā'imā cemī işi pesperdeden olmayıp ʿayān ve āşikāre olur ola; cem'i عَلَانِيْنٌ [ʿalānīn] gelir; yukālu: رَجُلٌ عَلَانِيَّةٌ أَيْ ظَاهِرٌ أَمْرُهُ Ve ona عَلَانِيَّةٌ [ʿalāniyy] dahi denir, سَحَابِيَّةٌ [sehābiyy] vezninde; cem'i عَلَانِيَّةٌ [ʿalāniyyūn] gelir.

الْعُلْوَانُ [el-ʿulvān] (ʿayn'ın zammıyla) عُوَانٌ [ʿunvān] ma'nāsınadır ki ser-nāme-i mektūbdur, icmālen derūn-ı mektūbu izhār eder; yukālu: عُلْوَانُ الْكِتَابِ كَذَا أَيْ عُوَانُهُ

عِلَانٌ [ʿīlān] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Şehr-i Şanʿā kurbünde bir hisār adıdır.

عَلَانَةٌ [ʿAllānet] (جَبَانَةٌ [cebbānet] vezninde) Zemār kurbünde bir hisār adıdır.

ع ل ج ن

الْعَلَجْنُ [el-ʿalcen] (جَفْنَةٌ [caʿfer] vezninde) Tıknaz gövdeli nākaya denir. Bunun

nūn'u zā'id olmakla cīm bābında zikr olundu.

الْعُلْجُونُ [el-ʿulcūn] (عُضْفُورٌ [ʿuṣfūr] vezninde) Yavuz nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ عُلْجُونٌ أَي شَدِيدَةٌ

[ع م ن]

الْعَمْنُ [el-ʿamn] (ʿayn'ın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Bir yerde ikāmet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَمِنَ بِالْمَكَانِ وَعَمِنَ عَمْنَا مَنِ النَّبَابِ الثَّانِي وَالرَّابِعِ إِذَا أَقَامَ

الْعَمِيئَةُ [el-ʿamīnet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Düz ve mülāyim arza denir; yukālu: أَرْضٌ عَمِيئَةٌ أَي سَهْلَةٌ

عُمَانٌ [ʿUmān] (غُرَابٌ [gūrāb] vezninde) Bir recül adıdır. Ve Yemen ülkesinde bir belde adıdır; munsarīf ve memnūʿ olur.

عَمَّانٌ [ʿAmmān] (شَدَادٌ [šeddād] vezninde) Şām diyārında bir belde adıdır ki Belkāʿ nāhiyesindedir.

الإِعْمَانُ [el-iʿmān] (hemzenin kesriyle) ve

التَّعْمِينُ [et-taʿmīn] Bir kimse ʿUmān şehrine kasd ve teveccüh eylemek maʿnāsınadır; yāhūd ona dāhil olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَعَمَّنَ الرَّجُلُ وَعَمَّنَ إِذَا تَوَجَّهَ إِلَى عُمَانَ أَوْ دَخَلَهُ Ve

إِعْمَانٌ [iʿmān] Dā'imī bir yerde mukīm olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَعَمَّنَ الرَّجُلُ إِذَا دَامَ عَلَى الْمَقَامِ

الْعُمُونُ [el-ʿumun] (zammeteynle) Bir yerde mukīm olan kimselere denir; müfredi عُمُونٌ [ʿamūn]dur, صَبُورٌ [ṣabūr] gibi.

الْعُمَانِيَّةُ [el-ʿumāniyyet] (غُرَابِيَّةٌ [gūrābiyyet] vezninde) Başra'da bir cins hurmā ağacıdır ki yaz ve kış başından çiçeği eksik olmayıp ve hemīşe dallarının kimi çiçekli ve kimi tāze ve kimi olmuş hurmālī olur.

[ع ن ن]

الْعَرْنُ [el-ʿann] (ʿayn'ın fethi ve nūn'un teşdidiyle) ve

الْعَنْزُ [el-ʿanen] (fethateynle) ve

الْعُنُونُ [el-ʿunūn] (فُعُودٌ [ḩuʿūd] vezninde) Bir adamın önüne arkuru bir iş zuhūr eylemek maʿnāsınadır; meselā bir işte müştāgil iken nāgehānī bir iş dahi açılmak gibi; yukālu: عَرْنٌ لَهُ الشَّيْءُ عَنَّا وَعَنْتْنَا وَعُنُونًا مِنَ النَّبَابِ Ve الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا ظَهَرَ أَمَامَهُ وَاعْتَرَضَ

عَنْزٌ [ʿanen] (fethateynle) Maʿnā-yı mezbūrdan ism olur. Ve

عَنَّ [ʿann] (teşdīd-i nūn'la) Bir kimse hakkında عَيْنٌ [ʿinnīn] olmasıyla hüküm olunmak yāhūd sihr ile baėlı olmak maʿnāsınadır; yukālu: عَنَّ فُلَانٌ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا حَكَمَ الْقَاضِي عَلَيْهِ بِالْعَنَانَةِ أَوْ مَنَعَ عَنِ الْمَرْأَةِ Bundan ism عُنَّةٌ [ʿunnet]tir ʿayn'ın zammıyla. Ve mektūba ʿunvān yazmak maʿnāsınadır; yukālu: عَنَّ الْكِتَابَ إِذَا كَتَبَ عُنُونَاهُ Ve atın uyanına dizgin geçirmek maʿnāsınadır; tekūlu: عَنَنْتُ اللَّجَامَ إِذَا جَعَلْتُ لَهٗ عَنَانًا Ve dizginini çekmekle atı alıkomak maʿnāsınadır; tekūlu: عَنَنْتُ الْفَرَسَ إِذَا حَبَسْتَهُ Ve sövmek maʿnāsınadır; tekūlu: عَنَنْتُ فُلَانًا إِذَا سَبَيْتَهُ

الإِعْتِنَانُ [el-iʿtinān] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bu dahi bir adamın önüne arkuru bir iş çıkarmak maʿnāsınadır ki önüne gerilmek taʿbīr olunur; yukālu: إِعْتَنَّنَ لَهُ الشَّيْءُ إِذَا ظَهَرَ أَمَامَهُ وَاعْتَرَضَ Ve bir adamın hāl ve şānı ve kār ve kirdārı beyāna çıkmak maʿnāsınadır. Ve bu ʿunvān māddesindedir; yukālu: إِعْتَنَّنَ مَا عِنْدَهُمْ أَي أَعْلِمَ بِخَبْرِهِمْ

الْعِنَانُ [el-ʿinān] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bu dahi maʿnā-yı evvelden ismdir عَنَّ [ʿanen] gibi ki bir nesne bir adamın önüne arku-

rudan gerilmeğe denir. Ve at geminin dizginine denir; cem'î **أَعِنَّةٌ** [e'innet]tir ve **عُنُنٌ** [unun]dur zammeteynle; atın gem gibi ağzına girmeyip iki tarafında arkuru mu'teriz olduğu için; yukālu: **جَعَلَ اللَّجَامَ وَهُوَ السَّيْرُ الَّذِي تُمْسِكُ بِهِ الدَّابَّةُ** Ve tekūlu'l-
 'Arab: **عُنُنٌ** "Cüst ve çalāktır." Burada **طَرَفٌ** [tarif] **كَيْفٌ** [ke-tif] veznindedir ki bir kimsenin sohbe-tinde sābit olmayan adama denir. Ve **عِنَانٌ** [e'inān] **مُفَاعَلَةٌ** [mufā'alet]ten masdar olur, mu'āraza ma'nāsına; yukālu: **عَانَهُ عِنَانًا وَمُعَانَةٌ** Ve **إِذَا عَارَضَهُ**

شَرِكَةُ الْعِنَانِ [şeriketu'l-e'inān] Şol şerikete itlāk olunur ki iki adam bir mahsūs mālda müşterek olup sā'ir mällarında müşterek olmayalar, gūyā ki o māl önlerine arkuru gelmekle iştirā ve 'akd-i şeriket eylediler, 'alā-kavlin bir kimse bir mālā müşterī iken onun önüne gerilip bunda beni dahi şerik eyle demekle 'akd olunan şeriketten 'ibārettir. Ve bu sûret müşterī-i mezbūr māl-ı merkūma kesb-i istihkāk eylemezden mukaddem olur. Ve bazıılar dedi ki şeriket-i 'inān şerikette berāber olmaktan 'ibārettir, ya'nī iki tarafın sermāyesi müsāvī olmaktadır ki o meydāna ne mikdār akçe vaz' eylemiş ise dīgeri dahi o kadar vaz' eylemek vechiyle ma'kūd olan şeriket olur. Ve bu, **عِنَانٌ** [e'inān]-ı feres-ten me'hūzdur, zīrā dizginin iki tākı dahi besberāber olur; yukālu: **بَيْنَهُمَا شَرِكَةُ عِنَانٍ وَهِيَ** **أَنْ يَكُونَ فِي شَيْءٍ خَاصٍّ دُونَ سَائِرِ مَالِهِمَا أَوْ هُوَ أَنْ يُعَارِضَ رَجُلًا فِي الشَّرَاءِ فَيَقُولُ أَشْرِكْنِي مَعَكَ وَذَلِكَ قَبْلَ أَنْ يَسْتَوْجِبَ الْعَلْقُ أَوْ هُوَ أَنْ يَكُونَ سِوَاءَ فِي الشَّرِكَةِ** Mollā Hüsrev *Durer*'de sā'irden ahsen ta'rīf ve beyān eylemiştir, fe'lyurāca'. Ve **عِنَانٌ** [e'inān] İnsānın sırtında bel tarafında uzun damara denir, iki tarafında olana **عِنَانًا**

الْمَثْنِ [e'ināne'l-metn] denir. Ve bir mevzi' ve bir hatun ismidir.

الْعُنُونُ [el-e'anūn] **صَبُورٌ** [şabūr] vezninde) Dā'imā sā'ir dābbelerden ileride gider olan dābbeye denir ki pīş-āheng muharre-fi pīşeng ta'bīr olunur; yukālu: **دَابَّةٌ عُنُونٌ أَيْ مُتَقَدِّمَةٌ فِي السَّيْرِ**

الْمِيعَنُ [el-mi'eann] (mīm'in kesriyle **مِيسَنٌ** [misenn] vezninde) Şol fodul ve küstāha denir ki dā'imā beyhūde ve vazifesinden hāric akvāl ve ef'ale girişip olur olmaz iş-lere ta'arruz ve tasaddī eder ola; mü'ennesi **رَجُلٌ مِيعَنٌ إِذَا كَانَ مِيعَنَةً** [mi'eannet]tir; yukālu: **رَجُلٌ مِيعَنٌ إِذَا كَانَ مِيعَنَةً** Ve hatīb-i 'Araba denir ki 'Arabların hāceleridir; yukālu: **هُوَ مِيعَنٌ أَيْ حَطِيبٌ**

الْمَعْنُونُ [el-ma'e'nūn] **مَعْنُونٌ** [mecnūn] vezninde ve mürādifidir; yukālu: **رَجُلٌ مَعْنُونٌ أَيْ مَعْنُونٌ**

الْعُنَانَى [el-e'unānā] **فُضَارَى** [kuşārā] vezninde ve mürādifidir ki gāyet ve meblag demektir; yukālu: **عُنَانَا أَنْ تَفْعَلَ كَذَا أَيْ فُضَارَاكَ** Ve bu i'tirāz ma'nāsındandır.

الْعَيْنِي [el-e'anīn] **أَمِيرٌ** [emīr] vezninde) Şol adama denir ki kuvvet-i māsikesi olmakla rīh-i batnını tutmaz ola; yukālu: **رَجُلٌ عَيْنِيٌّ أَيْ لَا يَقْدِرُ عَلَى حَبْسِ رِيحِ بَطْنِهِ**

الْعَيْنِي [el-e'innīn] **سَكِينٌ** [sikkīn] vezninde) Süst-endām olmakla cimā'a kādīr olmayan adama denir yāhūd nisvāni ya'nī cimā'ı kat'ā irāde ve iştihā eylemez ola; yukālu: **رَجُلٌ عَيْنِيٌّ أَيْ لَا يَأْتِي النَّسَاءَ عَجْزًا أَوْ لَا** **Sāhib-i Mişbāh**'in beyānına göre mü'enneste dahi olur, **عَيْنِيَّةٌ** [e'innīnet] denir hā'yla; yukālu: **إِمْرَأَةٌ عَيْنِيَّةٌ أَيْ لَا تَسْتَهِيهِ الرَّجَالُ** Ve sāhib-i *Muğrib*'in beyānına göre **عَيْنِي** [e'innīn] kelimesi **عُنْ** **الإِبِلِ** mād-desindendir ki hazīrede habs eylemek ma'nāsındadır

yāhūd i'tirāz ma'nāsındandır, zīrā idhāl edemeyip iki tarafa i'tirāz eder.

Mütercim der ki عَنْ الْفَرَسِ بِاللِّجَامِ ma'ddesinden olmak ma'nā-yı sānīye de mülāyim olur ve kaldı ki fukahānın عَنْ أُخْرَى وَأَعْنُ بَضْمَهُنَّ أَيَّ حَكَمِ الْقَاضِي عَلَيْهِ بِذَلِكَ أَوْ مُنِعَ عَنْ الْبَسَائِغِ بِالسَّحْرِ kavlinin ma'nāsından isimdir, lākin mütebādiri terdīd-i sānīden olmaktadır ki baġlılık ta'bīr olunur. Ve *Muġrib*'in ve *Miṣbāh*'ın beyānlarına göre عَنَاةٌ [anānet] ve عَيْنِيَّةٌ [inīnet] gibi mutlak عَيْنٌ [innīn] likten ism olup ve lūgat-i merzūledir, ercah olan zikr olunanlardır. Ve

عَنَاةٌ [el-anānet] [سَحَابَةٌ [sehābet] vezninde) ve

التَّغْنِينُ [et-ta'nīn] [تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) ve العَيْنِيَّةُ [el-inīnet] (kesreteynle ve nūn'un tahfīfi ve teṣḍidiyle) ve

التَّغْنِينِيَّةُ [et-ta'nīnet] (tā-yı meftūha ile) İsm-lerdir, عَيْنٌ [innīn]liğe denir. Ve

تَغْنِينٌ [ta'nīn] Masdar olur, bir kimse hakkında kādī عَيْنٌ [innīn] olmak üzere hükm eylemek ma'nāsındadır; alā-kavlin sihr ile baġlı olmak ma'nāsındadır; yukālu: عَنَّ الرَّجُلُ عَنْ امْرَأَتِهِ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا حَكَمَ الْقَاضِي عَلَيْهِ بِالْعَنَاةِ أَوْ مُنِعَ عَنْهَا بِالسَّحْرِ عَنَّ الْكِتَابَ وَعَنَاهُ إِذَا كَتَبَ عُتُونَهُ عَنَّتُ اللَّجَامَ إِذَا جَعَلْتُ لَهُ عِنَانًا

الإِعْنَانُ [el-i'nān] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir adama عَيْنٌ [innīn] olmak üzere hükm eylemek yāhūd sihr ile baġlı olmak ma'nāsındadır; yukālu: أَعْنُ الرَّجُلُ عَنْ امْرَأَتِهِ عَلَى الْمَجْهُولِ بِمَعْنَى عُنَّ عَنَّتُ اللَّجَامَ إِذَا

جَعَلْتُ لَهُ عِنَانًا Ve dizgini çekmekle atı alıkomak ma'nāsındadır; tekūlu: عَنَّتُ الْفَرَسَ أَيَّ حَبَسْتُهُ بِالْعِنَانِ

العُنَّةُ [el-unnet] ('ayn'ın zammıyla) İsmdir. Müellifin sevkine göre عَنْ امْرَأَتِهِ وَعَنْ وَأَعْنُ بَضْمَهُنَّ أَيَّ حَكَمِ الْقَاضِي عَلَيْهِ بِذَلِكَ أَوْ مُنِعَ عَنْ الْبَسَائِغِ بِالسَّحْرِ kavlinin ma'nāsından isimdir, lākin mütebādiri terdīd-i sānīden olmaktadır ki baġlılık ta'bīr olunur. Ve *Muġrib*'in ve *Miṣbāh*'ın beyānlarına göre عَنَاةٌ [anānet] ve عَيْنِيَّةٌ [inīnet] gibi mutlak عَيْنٌ [innīn] likten ism olup ve lūgat-i merzūledir, ercah olan zikr olunanlardır. Ve

عُنَّةٌ [unnet] Aġaçtan ve çalıdan olan aġılla denir, gerek deve ve gerek koyun aġılı olsun; cem'i عُنُنٌ [unen]dir, ضَرَدٌ [surad] vezninde ve عِنَانٌ [inān] gelir, جِبَالٌ [cibāl] vezninde. Ve āteṣ üzere tencere oturtukları nesneye denir, saç ayaġı gibi وَفْدَانٌ وَقُدَانٌ الْقُدْرِ ma'nāsına. Şārih der ki وَقْدَانٌ [viḳdān] vāv-ı meksūre ile dīkdān-ı Fārisī mu'arrebidir. Ve

عُنَّةٌ [unnet] İpe denir, habl ma'nāsına. Ve Yemen'de bir vilāyet adıdır. Ve bir recül ismidir. Ve

عُنَّةٌ [unnet] Bir adamın önüne arkuru çırkıp gerilen şey'e denir; ve minhu yukālu: أَعْطَيْتُهُ عَيْنَ عُنَّةٍ أَيَّ خَاصَّةً مِنْ بَيْنِ أَصْحَابِهِ "Filāna yārān ve rüfekāsından muhassas olarak nesne verdim." Gūyā ki 'atiyye-i mezbūreye şahs-ı merkūm yalnızca mu'teriz olmuştur. Burada عَيْنَ عُنَّةٍ lafzı muzāftır ve ba'zen munsarīf olur. Pes أَعْطَيْتُهُ عُنَّةً عَيْنَ عُنَّةٍ كَأَنَّ عَيْنَ عُنَّةٍ عَيْنَ عُنَّةٍ "Filānı aramaksızın bu sā'atte nāgehānī gördüm" diyecek yerde عَيْنَ عُنَّةٍ عَيْنَ عُنَّةٍ ma'nāsına. Ve "Zātı

ma'lūmum olmayan bir nesneye nāgehānī ta'arruz edip sataşım” diyecek yerde اَعْنَنْتُ تَعَوَّضْتُ لَشَيْءٍ لَا اَعْرِفُهُ derler, بَعُتُهُ لَا اَدْرِي مَا هِيَ ma'nāsına.

الْعَنَانُ [el-'anān] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Buluta denir yāhūd suyu var iken yağdırmayan buluta denir; müfredi عَنَانَةٌ [ʿanānet] tir, havāda ʿitirāzına mebnīdir; yukālu: ظَهَرَتْ فِي السَّمَاءِ عَنَانٌ أَيْ سَحَابٌ أَوْ هِيَ الَّتِي تُمَسِّكُ الْمَاءَ Ve Benū ʿĀmir diyārında bir vādī ismidir, üst tarafı Benū Caʿde'nin ve aşağı tarafı Benū Kuşeyr'in yurtlarıdır. Ve Ebū ʿAnān ve Hāfş b. ʿAnān tābiʿilerdir. Müʿellif عَنَانِيَّةٌ [ʿAnāniyyet] dedikleri tāʿife-i Yehūdun zikrinden sükūt eyledi ve bu *Mişbāh-ı Munīr*'de meşrūhtur.

الْأَعْنَانُ [el-a'nān] (hemze-i meftūha ile) Ağacların uçlarına denir; yukālu: اَعْنَانُ الشَّجَرِ أَيْ اطْرَافُهَا

أَعْنَانُ الشَّيَاطِينِ [a'nānu's-şeyāṭin] Şeytānların tıbāʿ ve ahlāklarından ʿibārettir; yukālu: مُتَعَرِّجٌ فِيهِمْ اَعْنَانُ الشَّيَاطِينِ أَيْ اَخْلَاقُهَا ki *Nihāye*'de bu ʿibāre ile mersūmdur: “وَفِي الْحَدِيثِ سُئِلَ عَنِ الْاِِبِلِ فَقَالَ ”اَعْنَانُ الشَّيَاطِينِ“ الْاَعْيَانُ الْتَوَاجِحُ كَأَنَّهُ قَالَ اِلَيْهَا لِكثْرَةِ اَفَاتِهَا كَأَنَّهَا مِنْ اَعْنَانِ الشَّيَاطِينِ فِي اَخْلَاقِهَا وَطَبَائِعِهَا Pes nevāhī ma'nāsından olur. Ve

أَعْنَانُ السَّمَاءِ [a'nānu's-semāʿ] Nevāhī ve āfāk ve etrāf-ı āsumāndan ʿibārettir; yukālu: اَعْنَانُ السَّمَاءِ أَيْ نَوَاجِحِهَا Bunların cemʿi عَنَنْ [ʿanen]dir fethateynle. Ve

عِنَانُ السَّمَاءِ [ʿinānu's-semāʿ] (ʿayn'ın kesriyle) Feleğe nazar ettikte nāzıra zāhir ve merʿī olan yerine denir; yukālu: بَلَغَ عِنَانُ السَّمَاءِ وَهُوَ مَا بَدَأَ لَكَ مِنْهَا إِذَا نَظَرْتَهَا

عَنَانُ الدَّارِ [ʿanānu'd-dār] Hānenin bir cānibine denir.

الْعُنْوَانُ [el-'unvān] ve

الْعُنْيَانُ [el-'unyān] (ʿayn'ların zammıyla ve kesriyle) Mektüb ve kitābın ser-nāme ve dībācesine denir, mektūba bir tarafından ʿann ve ʿitirāz eylediği için itlāk olundu; aslı عُنَانٌ [ʿunnān] idi, رُمَّانٌ [rummān] vezninde, nūn'ların kesretinden birisi vāv'a ve yā'ya münkalib oldu. Bināʿenʿaleyh tasrifi asl ve ferʿ üzere masūg olur. Müʿellif bunları “ع،ن،و” ve “ع،ن،ي” māddelelerinde dahi zikr eylemekle zāhiren akvāle mebnīdir. Ve

عُنْوَانٌ [ʿunvān] Bir nesnenin zuhūruna kendisiyle istidlāl olunan şey'e denir; ve minhu yukālu: اَلظَّاهِرُ عُنْوَانُ الْبَاطِنِ اَيُّ يَسْتَدَلُّ بِظَاهِرٍ حَالِ الْمُرءِ عَلَى ظُهُورِ حَالِ بَاطِنِهِ

الْعُنْوَنَةُ [el-'anvenet] [dahrecet] vezninde) Kitāba ʿunvān yazmak ma'nāsınadır; yukālu: عُنُونُ الْكِتَابِ إِذَا كَتَبَ عُنُونَهُ وَيُقَالُ عُنُونُهُ وَعَنَانُهُ بِقَلْبِ التَّوْنِ يَاءٌ كَمَا ذَكَرَ

الْعُنْعَنَةُ [el-'anʿanet] [zelzelet] vezninde) Temīm kabilesinin tekellümde hemzeyi ʿayn harfine ibdāl eylemelerinden ʿibārettir; meselā ʿn yerinde ʿn dedikleri gibi; yukālu: يُعْنَعُنُ تَمِيمٌ اَيُّ يُبَدِّلُونَ الْعَيْنَ مِنْ عُنْعَنَةِ الْمُؤَلِّفِ Müʿellif [ʿanʿanet]-i hadīsten sükūt eylemiştir. Ve bu müvelled değıldir, zīrā ʿArabdan mesmūʿdur.

الْعَانُ [el-'ānn] (teşdid-i nūn'la) Uzun dağa denir; yukālu: جَبَلٌ عَانٌ اَيُّ طَوِيلٌ

عُنٌّ [ʿUnn] (ʿayn'ın zammıyla) Bir kabile ve bir mevziʿ isimleridir.

الْعَنَانُ [el-'annān] [şeddād] [şeddād] vezninde) Hayr ve menfaʿat husūsunda batāʿet üzere olan adama denir; yukālu: هُوَ عَنَانٌ عَنِ الْحَيْرِ اَيُّ بَطِيءٌ مِنْهُ

الْمُعْنَنَةُ [el-muʿannenet] [muʿazzamet] vezninde) Endāmı sıkı ve derneklili hatuna denir; yukālu: جَارِيَةٌ مُعْنَنَةٌ الْحَلْقِ اَيُّ

tekūlu: **عَوَانٌ** Ve hatun **عَوَانٌ** [ʿavān] olmak ma'nāsındır; yukālu: **عَوْنَتِ** [ʿavān] **عَوَانًا** Ve hımār dişiye çok aşmak ma'nāsındır; yukālu: **عَوْنُ الْحِمَارِ** إِذَا أَكْتَرُ Ve bir adamın hisse ve nasıbına duhül eylemek ma'nāsındır ki hissesine ortak olmaktan ʿibārettir; yukālu: **عَوْنٌ فَلَانًا** إِذَا دَخَلَ عَلَيْهِ فِي نَصِيْبِهِ

التَّعَاوُنُ [et-teʿāvun] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) ve

الإِعْتِيَانُ [el-iʿtivān] (إِفْتِيْعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Yardımlaşmak ma'nāsındır; yukālu: **إِعْتَوْنَا** [Ve] **عَوْنًا** وَإِعْتَوْنَا إِذَا أَعَانَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا kelimesi **تَعَاوُنٌ** ma'nāsına olmakla vāv'ı iʿlāl olunmadı.

المُعَاوَنَةُ [el-muʿāvenet] (مُعَاوَنَةٌ [muḳātelet] vezninde) ve

العَوَانُ [el-ʿivān] (قِتَالٌ [ḳitāl] vezninde) Bir kimseye yardım eylemek ma'nāsındır; yukālu: **عَاوَنُهُ** مُعَاوَنَةً وَعَوَانًا أَيَّ أَعَانَهُ

المِعْوَانُ [el-miʿvān] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Nāsa güzel yardım eden yāhūd çok yardım eden adama denir; yukālu: **هُوَ** مِعْوَانٌ أَيَّ الْحَسَنِ الْمِعْوَنَةِ أَوْ كَثِيرِهَا

العَوَانُ [el-ʿavān] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Şol cenge denir ki mukaddem bir def'a dahi uğraş olmuş ola ki murād def'a-i sāniye olan cenk ve kıtāldır, gūyā ki def'a-i ūlā bıkır olur; yukālu: **بَيْنَهُمْ حَزْبٌ** **عَوَانٌ** وَهِيَ مِنَ الْحُرُوبِ الَّتِي قُوتِلَ فِيهَا مَرَّةً Ve şol sığır ineğine ve kısrağa denir ki batn-ı bıkırden sonra doğurmuş ola ki murād ibtidā doğurmuş olandır ki orta yaşlı olur; yukālu: **بَقْرَةٌ** وَفَرَسٌ **عَوَانٌ** إِذَا كَانَتْ تُبْتَجُّ بِغَدِّ بَطْنِهَا **البِكْرُ** Ve taht-ı zevcede olan hatuna denir ki bu dahi orta yaşlı olur; cem'î **عَوْنٌ** [ʿūn] gelir ʿayn'ın zammıyla. Kāle's-şārih ve minhu'l-meselu: "لَا تَعْلَمُ الْعَوَانُ الْخُمْرَةَ" Ya'nī

"Orta yaşlı hatuna **خِمَارٌ** [ḥimār] bürünmeği ta'līm etme; o müstagniye'dir." Ve

عَوَانٌ [ʿAvān] Sāhil-i Baḥr-i Yemen'de bir belde adıdır. Ve yağmur yağmış yere denir.

العَوَانَةُ [el-ʿavānet] (سَحَابَةٌ [sehābet] vezninde) Pek uzun hurmā ağacına denir. Ve kırıpiden küçük bir cānver adıdır. Ve kumsallarda olan bir kurtçağız isimdir. Ve ʿArme nām mahalde bir su adıdır.

العَانَةُ [el-ʿānet] Kancık eşeğe denir; **أَتَانٌ** [etān] ma'nāsına. Ve yaban eşeği sürüsüne denir; cem'î **عَوْنٌ** [ʿūn] gelir ʿayn'ın zammıyla. Ve kasıkta biten kıllara denir; yukālu: **حَلَقَ الْعَانَةُ** أَيَّ شَعْرَ الرَّكَبِ Şārih der ki kasığa da itlāk olunur; hattā baʿzılar bunu hakikat ʿadd etmiştir. Ve

عَانَةٌ [ʿānet] **عَوْنَةٌ** [ʿavenet] takdīrindedir ki vāv-ı meftūha ile'dir. Ve

عَانَةٌ [ʿĀnet] Nehr-i Furāt üzere bir kasaba adıdır, hamr-ı ʿĀniyye ona mensūblardır. Ve

عَانَةٌ [ʿĀnet] Bir niçe parlak kevākibe itlāk olunur ki **سُعُودٌ** [Suʿūd]un aşağı tarafında vākī'lerdir.

عَوْنٌ [ebū ʿūn] (ʿayn-ı mazmūme ile) Hurmānın ve tuzun künyeleridir.

بِئْرُ مِعْوَنَةٍ [Biʿru Meʿūnet] (ʿayn'ın zammıyla) Medīne kurbünde bir kuyu adıdır.

عَوَائِنٌ [ʿUvā'in] (عَلَابِيطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) Bir dağın adıdır.

المُعَاوِنَةُ [el-muteʿāvinet] (ism-i fā'il būnyesiyle) Dönülmüş ʿavrete denir; yukālu: **إِمْرَأَةٌ مُتَعَاوِنَةٌ** أَيَّ طَاعِنَةٌ فِي السِّنِّ

عَوْنٌ [ʿAvn] (صَوْنٌ [šavn] vezninde)

عَوَيْنٌ [ʿUveyn] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde)

عَوَانَةٌ [Avānet] (sehābet [sehābet] vezninde)
مَعِينٌ [Me'in] (emīr [emīr] vezninde)
مُعِينٌ [Mu'in] (mubīn [mubīn] vezninde)
 Esāmī-i ricāldendir.

[ع ه ن]

الْعَهْنَةُ [el-'uhnet] ('ayn'ın zammı ve hā'nın sükūnuyla) Tāze çubuğun eğilip bükülmesine 'alā-kavlin ayrılmayarak kırılmasına denir. Ve bu isimdir.

الْعَهْنُ [el-'ahn] ('ahd [ahd] vezninde) Tāze çubuk eğilip bükülmek yāhūd ayrılmayarak kırılmak ma'nāsıdır; yukālu: **عَهَنَ الْقَضِيبُ عَهْنًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا تَنَتَّى أَوْ عَهَنَ بِالْمَكَانِ** Ve bir yerde ikāmet eylemek ma'nāsıdır; yukālu: **عَهَنَ بِالْمَكَانِ** Ve hurūc eylemek ma'nāsına olmakla zıdd olur; yukālu: **عَهَنَ** Ve bir işte cidd ve cehd eylemek ma'nāsıdır; yukālu: **عَهَنَ فِي الْعَمَلِ إِذَا جَدَّ** Ve 'ahd ma'nāsıdır; yukālu: **عَهَنَ الرَّجُلُ** Ve ta'cīl eylemek ma'nāsıdır; yukālu: **عَهَنَ لَهُ مَرَادُهُ إِذَا عَجَّلَهُ لَهُ** Ve hurmānın dalları kurumak ma'nāsıdır; yukālu: **عَهَنَتِ السَّعْفُ إِذَا تَبَسَّتْ**

الْعَهْنَةُ [el-'ihnet] ('ayn'ın kesriyle) Bir şecerdir ki kırmızı çiçekleri olur, bādiye eşcārındandır. Ve

عَهْنَةٌ [ihnet] ('ihn [ihn] lafzından ahasstır ki koyun yününe 'alā-kavlin elvān boyanmış yüne denir; pes **عَهْنَةٌ** [ihnet] ondan bir kıt'aya itlāk olunur; cem'i **عُهُونٌ** [uhūn]dur; yukālu: **عَهْنٌ أَيْ صُوفٌ أَوْ مَضْبُوعٌ الْوَأَا** Ve

عَهْنَةٌ [ihnet] ihnet [ihnet] lafzında lügattir ki hıkd ve kīneye denir; yukālu: **فِي صَدْرِهِ عَهْنَةٌ** A'Y İHNET

الْعَاهِنُ [el-'āhin] Fakīr ve gedāya denir; yukālu: **رَجُلٌ عَاهِنٌ أَيْ فَقِيرٌ**

denir; yukālu: **لَهُ عَاهِنٌ أَيْ مَالٌ تَالِدٌ** Ve hāzır ma'nāsıdır; yukālu: **شَيْءٌ عَاهِنٌ أَيْ حَاضِرٌ** Ve mukīm ve sābit ma'nāsıdır; yukālu: **هُوَ بِالْمَكَانِ عَاهِنٌ أَيْ مُتَقِيمٌ ثَابِتٌ** Ve üşengen ve tembel salkı sölpük adama denir; yukālu: **عَوَاهِنُ [avāhin]** lafzından müfred olur ki hurmā beynisine yakın yerlerde nābit hurmā dallarına denir. Ve nākanın rahiminde olan damarlara denir. Ve insānın a'zā'-ı kāsibesine denir, **جَوَارِحُ [cevāriḥ]** ma'nāsına; zikr olunan şāh ma'nāsındandır; ve tekūlu'l-'Arab: **رَمَى فُلَانٌ الْكَلَامَ عَلَى عَوَاهِنِهِ أَيْ لَمْ يُبَالِ أَصَابَ أَمْ أَخْطَأَ** Ya'nī "Sözü isābet ve hatāsından mübālāt etmeyerek tefevvif eyledi." Ve bu ta'cīl yāhūd hāzır ma'nāsından me'hūzdur.

تَعَهْنُ [Ta'hin] (tā'nın harekāt-ı selāsı ve hā'nın kesriyle) Hicāz'da bir mevzī' adıdır.

الْعَيْهُونُ [el-'ayhūn] (ṭayfūr [ṭayfūr] vezninde) Bir hoş-bü nebāt adıdır

الْعَيْهِنُ [el-'ihn] ('ayn'ın kesriyle) Yüne yāhūd rengārenk boyalısına denir ki zikr olundu. Ve devābb ve mevāşiyi güzel gözetip tīmār ve takayyüdüne ihtimām eden adama denir; 'ahd ma'nāsındandır; yukālu: **هُوَ عَيْهِنٌ مَالٍ أَيْ حَسَنُ الْقِيَامِ عَلَيْهِ**

عَاهَانُ [Āhān] İbn Ka'b'dır ki şā'irdir.

الْعِهَانُ [el-'ihān] (kitāb [kitāb] vezninde) Hurmā salkımının dibine denir.

بَنُو عَيْهِنَةَ [Benū 'Uheyne] (cuheyne [cuheyne] vezninde) Selefte bir kabīledir ki hālen münkarizlerdir.

[ع ي ن]

الْعَيْنُ [el-'ayn] ('ayn'ın fethiyle ve kesriyle) Göze denir, Fāriside çeşm denir. Ve bu mü'ennestir, cem'i **أَعْيَانٌ [āyān]** ve **أَعْيُنٌ**

[a'yun] ve عُيُونٌ [ʿuyūn] gelir ve cem'ü'l-cem'i اَعْيَانَاتٌ [a'yunāt] gelir; رَأَيْتُهُ بِعَيْنِي أَيَّ بِنَاصِرَتِي

Mütercim der ki *Muḫaddime-i Zemaḫşerî*'de meşrūh olduğu üzere عَيْنٌ [ʿayn] lafzı elfāz-ı müşterekenin eşşeri ve maʿnā cihetinden ekseridir. Ve medlülü olan maʿnâların baʿzı mevzū'un leh-i hakîkî ve baʿzı mecāzîdir ve بَاصِرَةٌ [bāşiret] teʿvîliyle müʿennestir. Ve Rāğib'in beyānına göre maʿānî-i sāʾire birer münāsebetle müsteʿārdır, meselā eşşef-i aʿzā olduğundan kendiden sāhib-i fazl u meziyyet nesnelere istiʿāre olunur. Ve cüz-i aʿzam olduğundan nefis ve zāt maʿnāsına istiʿmāl olunur. Ve

عَيْنٌ [ʿayn] Ehl-i beledi denir; fethateynle lügattir; yukālu: بَلَدٌ قَلِيلُ الْعَيْنِ أَيُّ أَهْلِهِ Ve hāne cemā'atine denir; yukālu: مَا بِالْأَدَارِ عَيْنٌ أَيُّ أَهْلِهَا Ve masdar olur göz değirmek maʿnāsına; yukālu: عَانَهُ يَعْينُهُ عَيْنًا إِذَا أَصَابَهُ بِعَيْنِهِ Ve baʿzı gözde olan isābet hāssasına denir ki her neye nazar eylese isābet eder; yukālu: بِهِ عَيْنٌ أَيُّ إِصَابَةٍ فِي عَيْنِهِ Ve insāna denir; ve minhu yukālu: مَا بِالْأَدَارِ عَيْنٌ أَيُّ أَحَدٍ Ve Hicāz'da Huzeyl kabilesine mahsūs bir belde adıdır. Ve cāsusa denir; yukālu: بَعَثَ عَيْنًا أَيُّ جَاسُوسًا Ve bu فَرْجٌ [ferc] ve merkūba ظَهْرٌ [zahr] itlākı gibidir. Ve

عَيْنٌ [ʿayn] ve

عَيْنَانٌ [ʿayenān] (fethātla) Masdar olurlar, su akıtmak maʿnāsına; yukālu: عَانَ الْمَاءُ عَيْنًا Ve وَعَيْنَانًا إِذَا جَرَى

عَيْنٌ [ʿayn] Şol yufka deri parçasına denir ki kemān-gürüh ve zenbūrun yuvalağını ona sarıp atarlar. Ve cemā'at ve gürüh maʿnāsınadır; fethateynle de cāʾizdir; yukālu: جَاءَتْ عَيْنٌ مِنَ النَّاسِ أَيُّ جَمَاعَةٍ Ve

hāssa-i basara denir ki gözde olan görtücü-lük kuvvetidir, kuvā-yı hamse-i zāhirenin biridir; yukālu: هُوَ قَوِيٌّ الْعَيْنِ أَيُّ حَاسَةً بَصَرِيَّةً قَوِيَّةً Ve hāzır ve mevcūd olan şey'e denir; yukālu: هُوَ عَيْنٌ أَيُّ حَاضِرٌ Ve hakikat-i kıbleye denir ki namāzda oraya teveccüh olunur. Ve hurūf-ı hecādan bir harftir ki hurūf-ı halkiyyedendir ve mehcūredendir. Lede't-telaffuz izhārında ihtimām olunmak münāsibdir, lākin müʿeddi-i istikrāh olacak denli mübālaga olunmamak lāzımdır.

Mütercim der ki dekāyık-ı edebiyedendir ki hurūf-ı hecādan tenhā yāhūd kelimenin ibtidāsında yazılan عَيْنٌ iki kısımdır: Birine ʿayn-ı naʿlî ve birine şādî derler ki bu sūretlerdedir عا [ve] ع Ve عَيْنٌ بَنَاءٍ [ʿaynun betrā] dedikleri dahi sūret-i sāniyedir ki hemze şekli olur. Ve

عَيْنٌ [ʿayn] Bir nesnenin güzide ve efdaline denir; yukālu: هَذَا عَيْنُ الْمَالِ أَيُّ حِيَارُهُ Ve baʿzı derilerde olan göz göz yufka dāʾirelere denir ki deride ʿayb ʿadd olunur. Ve gözcüye ve bekçiye denir; yukālu: هُوَ عَيْنٌ أَيُّ ذَيْدَبَانٌ Ve sikkeli altına denir; yukālu: عِنْدِي عَيْنٌ أَيُّ دِينَارٌ Ve sikkersiz altına da denir, zeheb maʿnāsına. Ve bir nesnenin zāt ve nefis ve hakikatine denir; yukālu: عَيْنُ الشَّيْءِ أَيُّ ذَاتُهُ وَنَفْسُهُ Müʿellif bunu tekrār eylemiştir. Ve ribā maʿnāsınadır ki menhiyyāt-ı muʿāmeledendir; meyl-i mīzān maʿnāsındandır. Ve bir kavm ve kabilenin seyyid ve zī-şānına denir; yukālu: هُوَ عَيْنُ الْقَوْمِ أَيُّ سَيِّدِهِمْ Ve bu maʿnā zīr-i hükümetinde olanları görtüp gözettigi için yāhūd onlara nisbet göz gibi eşşef olduğu içindir. Ve kıble tarafından zuhūr eden sehāba denir; ʿalā-kavlin ʿIrāk ülkesinin kiblesi tarafından yāhūd ʿIrāk'ın sağ

cānibinden zuhūr eden sehāba mahsūstur ve bu Cezīretü'l-‘Arab kutruna nisbetledir, beynlerinde sehāb-ı mezkūr ‘ādetā mumtir olur. Ve

عَيْنٌ [‘ayn] Güneşe ‘alā-kavlin şu‘ā‘ ve pertevine denir; dā‘imā mu‘āyene yāhūd efdal-i kevākib yāhūd zātu’n-nūr olduğuna mebnīdir; tekūlu: حَجَبَتْ بَصْرِي عَنْ الرُّؤْيَةِ Ve bir kuş adıdır. Ve hāzır ve nakd olan māla denir; māl-i ‘atīd ma‘nāsına. Ve ‘ayb ma‘nāsınadır. Bu dahi meyl-i mīzān yāhūd ‘ayb-ı cild ma‘nāsındandır; yukālu: مَا بِهِ عَيْنٌ أَيْ عَيْبٌ Ve Huzeyl bilādında bir mevzī‘ ve Şām diyārında Cebelu'l-Lukām tahtında bir karye adıdır. Ve Yemen’de Sincān vilāyetinde bir karye adıdır. Ve bir kavmin kebirine denir, niteki zikr olundu. Ve künklerden cereyān eden suyun masabbına denir, maslak ve havuz gibi. Ve niçe gün muttasıl yağan yağmura denir. Ve eşme ve kuyu makūlesinin suları neb‘ eylediği yere denir ki kuyu gözü ta‘bīr olunur; yukālu: إِنَّقَطَعَتْ عَيْنُ الرَّكْبَةِ أَيْ مَعْجَرُ مَائِهَا Ve bir kimsenin nazargāhına denir; bu ta‘bīr lisānımızda dahi zebān-zededir, gözüm-den ayrılma denir; ve minhu kavluhu ta‘ālā: وَمَنْظَرِهِمْ Ve terazinin bir keffesinin bir tarafa mā‘illigine denir, gūyā ki gözün bir tarafa doğru eğrice nazarı yāhūd isābet-i ‘ayn te’sīri tasavvuruna mebnīdir; yukālu: فِي هَذَا الْمِيزَانِ Ve nāhiye ma‘nāsınadır. Ve yedi dīnārdan nısf dānīq [dānīq] mikdāra denir. Ve nazar ma‘nāsınadır; tekūlu: عَيْنِي نُقِرَتْ لَكَ دَائِمًا أَيْ نَظَرِي الرُّكْبَةَ [nuqretu’r-rukbet] ma‘nāsına. Ve **أَعْيَانٌ** [a‘yān] kelimesinden müfred olur ki li-eb ve ümm karındaşlardan birine de-

nir; müte‘addidine **بَنُو الْأَعْيَانِ** [benu’l-a‘yān] denir, nefīs ve güzīde ma‘nāsındandır, İşbu uhuvvete mu‘āyene denir; ke-mā se-yuzkeru; yukālu: هُمْ بَنُو الْأَعْيَانِ الْإِحْوَةَ مِنْ وَأَبٍ وَأُمِّ Ve pınara denir ki Fārisīde çeşme denir, **يَنْبُوعُ الْمَاءِ** [yenbu‘u’l-mā‘] ma‘nāsına; cem‘i **أَعْيُنٌ** [a‘yūn] ve **عُيُونٌ** [‘uyūn] gelir.

صَدِيقُ الْعَيْنِ [şadīqu’l-‘ayn] Göz karşısında iken riyā‘en izhār-ı sadākat eden bī-vefā hercāyīye itlāk olunur; yukālu: هُوَ صَدِيقٌ عَيْنٍ أَيْ مَا دُمْتَ تَرَاهُ

Ve ‘Arablar **بَعَيْنَيْنِ** **أَوْ بَعَيْنَيْنِ** derler, bilādın otları bütün zāhir oldukta. Ma‘lūm ola ki menāzilden **جَبْهَةٌ** [cebhet] sākıt oldukta ‘Arablar **بِأَرْضٍ يَأْخُذِي** ‘Arablar **عَيْنَيْهَا** derler ve **صَرْفَةٌ** [şarfet] sākıt oldukta **بِعَيْنَيْهِمَا** derler ki o hengāmda tamām-ı rebī‘ hükm edip çayırlar kemāl üzere nābit olur, kelām-ı mezbūr ta‘bīr-i mezkūra mebnīdir. Kezālik ‘Arablar bir adama “Sen benim yanımda mahfūz ve mükerrermsin” diyecek yerde **أَنْتَ عَلَيَّ عَيْنِي** derler, niteki yalnızca “mükerrermsin” diyecek yerde **أَنْتَ عَلَيَّ رَأْسِي** derler. Kāle’r-Rāgīb kavluhu ta‘ālā: **أَيْ: ﴿وَلْيُضَنِّعْ عَلَيَّ عَيْنِي﴾** **بِكَلَاءَتِي وَحِفْظِي وَيُقَالُ فَلَانٌ بَعَيْنِي** **أَيَّ أَحْفَظُهُ وَأَزَاعِي** **وَمِنْهُ يُقَالُ لِلرَّاعِي لِلشَّيْءِ عَيْنٌ** **عَبْدٌ عَيْنٍ** **هُوَ عَبْدٌ عَيْنٍ أَيْ كَالْعَبْدِ مَا** **صَنَعَ ذَلِكَ عَلَيَّ عَيْنٍ** ‘Arablar **عَيْنٍ** **دَامَ تَرَاهُ** **عَيْنٍ** **وَعَلَى عَيْنَيْنِ** **وَعَلَى عَمْدٍ عَيْنٍ** **وَعَمْدٍ عَيْنَيْنِ** **“O işi cidd ve yakīne mukārīn ‘an-kasdin işledi”** ma‘nāsına. Ve **عَيْنٍ** **هَا هُوَ عَرَضٌ عَيْنٍ** **كَارِيبٍ** **مَا** **عَيْنٍ** **كِي** **“İşte o gözünün önünde gerilmiş duruyor”** demektir. Kezālik **عَيْنٍ** **هُوَ مِئِي عَيْنٍ** **عَنَّةٌ** **وَعُنَّةٌ** [‘unnet] kelime-

الْمُعْتَانُ [el-muʿtān] (مُعْتَادٌ [muʿtād] vezninde) Bedevîlerin otlakçısına denir; yukālu: هُوَ مُعْتَانٌ أَي زَائِدُ الْقَوْمِ

الْمُعْيُونُ [el-maʿyūn] ve

الْمَعِينُ [el-meʿīn] (مَكِيلٌ [mekīl] vezninde) Yer yüzünde āşikāre cereyān eden suya denir; yukālu: مَاءٌ مَعْيُونٌ وَمَعِينٌ أَي ظَاهِرٌ جَارٍ عَلَى بUNLAR SĀBĪKU'Z-ZIKR عَيْنٌ [ʿayn] ve عِيَانٌ [ʿiyān] māddesindendirler, niteki mīmīyyu'l-asl olan مَعِينٌ [meʿīn] dahi bu maʿnāyadır.

الْعَيْنُ [el-ʿayyin] (كَيْسٌ [keyyis] vezninde) yā'nın fethiyle de cā'izdir) ve

الْمُعْتَمِرُ [el-muteʿayyin] (ism-i fā'il bünyesiyle) Suyu tereşşüh eden tuluma denir, ʿalā-kavlin yenisine denir; yukālu. سَفَاءٌ عَيْنٌ وَمُتَعَمِّرٌ إِذَا كَانَ يَسِيلُ مَأْوُهُ أَوْ جَدِيدٌ

الْعَيْنَةُ [el-ʿinet] (ʿayn'ın kesriyle) Bir nesneyi veresiye almaya denir ki isimdir; yukālu: أَخَذَهُ بِالْعَيْنَةِ أَيِ بِالسَّلْفِ Ve

تَعْيِينٌ [beyʿu'l-ʿinet] karīben [taʿyīn] māddesinde beyān olunduğu üzere bir mālī bir adama vaʿdesiyle bir pahaya satıp meclis-i mezbūrda yine bāyiʿ ondan nākıs nakd paha ile iştirā eylemekten ʿibārettir, meselā bir adama beş yüz kuruş iktizā eylemekle bāzīrgāna ʿarz merām eyledikte o dahi meselā dört yüz kuruş kıymetli metāʿını üç māh vaʿde ile mezbūra altı yüz kuruşa beyʿ ve teslīm eyledikten sonra der-sāʿat nakd akçe ile beş yüz kuruşa ondan iştirā eylemek gibi. Şārih der ki bu muʿāmele ribā olmakla menhīdir. Ve bu nakd-i hāzır maʿnāsına olan yāhūd ribā maʿnāsına olan عَيْنٌ [ʿayn] dan meʿhūzdur, kütüb-i fikihiyyede turuk-ı sāʿiresi ve ahkāmı mebsūttur, husūsan *Tātārḥāniyye*'de hīle-i şerʿiyyeleri

meşrūhtur. Ve bu mesele için risāle-i mahsūsalar teʿlif olunmuştur. Ve

عَيْنَةٌ [ʿinet] Mālın güzīde ve efdaline denir; yukālu: أَعْطَاءُ عَيْنَةٍ الْمَالِ أَيِ خِيَارُهُ Ve harb ve kītālın māddesine denir. Ve inek ve koyun makülesinin gözlerinin çevresine denir. Ve

نُوبٌ عَيْنَةٍ [şevbu ʿinetin] Muzāf olarak hoşmanzar kumaşa denir.

الْمَعَانُ [el-meʿān] (مَكَانٌ [mekān] vezninde) Konağa denir; ʿādeten mahall-i ʿayn olduğuna mebnīdir; yukālu: نَزَلُوا مَعَانًا طَيْبًا أَيِ مَنَزَلًا Ve huccāc-ı Şām için bir mahsūs konak adıdır ki hālen bir büyük karyedir.

عَيْتُونُ [ʿAynūn] (جَيْحُونٌ [ceyhūn] vezninde) Bir karye adıdır. عَيْتُونَا [ʿAynūnā] dahi derler.

عَيْتَيْنِ [ʿAyneyn] (ʿayn'ın kesri ve fethiyle ve tesniye bünyesiyle) Uḥud dağının ittisālinde bir dağın adıdır, Uḥud vakʿasında İblīs-i laʿīn ona çıkıp مُحَمَّدًا قَالَ İYE NİDĀ İLE ŞÜRİŞ-FİKEN-İ MIYĀNE-İ EHL-İ İSLĀM OLMUŞTU. Ve

عَيْتَيْنِ [ʿAyneyn] (ʿayn'ın fethiyle) Bahreyn kazāsında bir karye adıdır; Ḥuleydu ʿAyneyn dedikleri kimse ona muzāftır.

عَيْتَانُ [ʿAynān] (ʿayn'ın fethiyle) Bir mevzi adıdır.

عَيَّانٌ [ʿAyyān] (جَيَّانٌ [ceyyān] vezninde) Bir belde adıdır.

عِيَانَةٌ [ʿİyānet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Bir mevzi adıdır.

الْعُيُونُ [el-ʿUyūn] (ʿayn'ın zammıyla) Endelus'te bir belde adıdır. Ve Bahreyn'de bir karye ismidir.

أَعْيُنُ [Aʿyen] (أَحْمَدُ [aḥmed] vezninde)

عِيَانَةٌ [ʿUyānet] (سُمَامَةٌ [sumāmet] vezninde)

Yemen'de iki hisār adıdır.

أَلْمَعِينَةُ [el-Me'inet] (mīm'in fethiyle) Bir karye adıdır.

أَلْعَيْنَاءُ [el-'aynā] **حَضْرَاءُ** [ḥadrā] vezninde ve mürādifidir, 'ayn-ı cāmūsa teşbīhlerdir, zīrā 'Arablar pek sevādı hudret ile ta'bīr ederler; yukālu: **أَرْضُ عَيْنَاءِ أَبِي حَضْرَاءِ** Ve pek yeprimekle yırtılmak derecesinde olan kırbaya denir. Ve ehl-i 'arūz ıstīlāhında nāfize olan kāfiyeye denir ki nefāzdan me'hūzdur ki izmār için hā-i vaslın harekesine denir, niteki māddesinde beyān olundu; yukālu: **قَافِيَةٌ عَيْنَاءِ أَبِي نَافِذَةَ** Ve

عَيْنَاءُ ['Aynā] Bir kuyu adıdır. Ve kasr ile **عَيْنِي** ['Aynā] Cebel-i Şebir'in kulesine denir lākin savāb olan mu'ceme ile olmaktadır.

دُو الْعَيْنِ [Zu'l-'Ayn] Ashābdan Ḳatāde b. Nū'mān lakabıdır, bir gazvede gözüne zahm isābet eylemekle gözü taşra uğrayıp yüzüne seyelān eylemişti; sāhibü'l-mu'cizāt 'aleyhi efdalu's-salāvāt hazretleri yed-i mü'eyyedleriyle yerine redd ve mesh eylediklerinde dīger gözünden asahh ve enver oldu.

دُو الْعَيْنَيْنِ [Zu'l-'Ayneyn] Mu'āviye b. Mālik nām şā'ir ve fārisin lakabıdır.

دُو الْعَيْنَيْنِ [zu'l-'uyeyneyn] (musaggar-ı tesniye bünyesiyle) Cāsūsa itlāk olunur.

أَبُو عَيْنَانَ [Ebū 'Aynān] Nehār b. Tevsī'a nām şā'irin ceddī künyesidir.

إِبْنُ مَعِينٍ [İbnu Me'īn] [mekīl] vezninde) "م،ع،ن" māddesinde mezkūrdur.

FASLU'L-GAYNİ'L-MU'CEME

(فَضْلُ الْعَيْنِ الْمُعْجَمَةِ)

[غ ب ن]

أَلْغَبْنُ [el-ğabn] (ğayn'ın fethi ve bā'nın sükūnuyla) ve

أَلْغَبْنُ [el-ğaben] (fethateynle) Bir nesneyi unutmak yāhūd gaflet eylemek yāhūd galat eylemek ma'nāsıdır; yukālu: **عَبْنُ الشَّيْءِ وَفِيهِ غَبْنًا وَغَبْنَا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا نَسِيَهِ أَوْ أَغْفَلَهُ أَوْ غَلَطَ فِيهِ** Ve

غَبْنُ [ğaben] fethateynle) ve

غَبَانَةٌ [ğabānet] **غَبَاوَةٌ** [ğabāvet] vezninde) Bir adamın rey ve endişesi süst ve za'if olmak ma'nāsıdır; yukālu: **عَبْنُ رَأْيِهِ غَبَانَةٌ** Ve **رَأْيُهُ** kelimesi mansūbdur.

Mütercim der ki bu terkīb **سَفَهُ نَفْسُهُ** ve **بَطَرٌ سَفَهُتُهُ** kabildendir, ya'nī fi'l-asl **نَفْسُهُ** ve **بَطَرٌ عَيْشُهُ** ve **عَبْنُ رَأْيِهِ** olup vaktā ki ef'āl-i merkūme ricāle tahvīl ve isnād olunmakla mā-ba'dleri mansūb oldu, zīrā ef'āl mā-ba'dlerine vākī' oldu, pes **تَفَعِيلٌ** [tef'īl] bābından **سَفَهُ نَفْسُهُ** ve **عَبْنُ رَأْيِهِ** takdīrinde oldular. Ve bu Başriyyūn ve Kisā'ī kavlidir. Ve bunların 'indinde mansūb-ı mezkūru takdīm cā'izdir, niteki **غُلَامَةٌ** **ضَرَبَ زَيْدٌ** derler. Ve 'inde'l-Ferrā' meselā **سَفَهُ نَفْسُهُ** terkībinde vaktā ki fi'l nefsten sāhibine tahvīl olunmakla mā-ba'di müfessir mecrāsına cārī oldu, tā ki sefāhet onda olduğuna delālet eyleye, pes bunun hükmü **زَيْدٌ سَفَهُ نَفْسًا** demek idi, zīrā müfessir nekre olur, lākin bu izāfeti üzere terk olunup nekre gibi mansūb olarak terk olundu, nekreye teşbīhen. Ve bu sürette takdīmi cā'iz değıldir. Ve bazıları **عَبْنُ فِي رَأْيِهِ** kavliyle te'vīl eylediler. Ve bazıları

nevādirde olarak temyīziyyetine zāhib oldular. Ve

غَبْنٌ [ġaben] fethateynle) Za'f ve nisyan ma'nalarına isim olur; yukālu: **بِهْ غَبْنٌ أَيُّ** ضَعْفٌ وَيُقَالُ غَلَبَهُ الْغَبْنُ أَيُّ التَّسْيَانُ

الْغَبِينُ [el-ġabīn] [emīr] [emīr] vezninde) ve **الْمَغْبُونُ** [el-maġbūn] Re'y ve fikr ve endīşesi süst ve za'f olan adama denir.

الْغَبْنُ [el-ġabn] (ġayn'ın fethiyle ve yā'nın sükūnu ve fethiyle) Bir adamı mu'āmelede aldatmak ma'nāsınadır; yukālu: **غَبْنُهُ فِي الْبَيْعِ** Ba'zılar dedi ki sükūnla **غَبْنٌ** [ġabn] mu'āmelede hud'aya ve fethateynle za'f-ı re'y ve endīşeye mahsūstur.

الْمَغْبُونُ [el-maġbūn] Mu'āmelede aldanmış adama denir; yukālu: **غُبِنَ الرَّجُلُ فِي الْبَيْعِ عَلَى** **غَبْنٍ** **الْمَجْهُولِ فَهُوَ مَغْبُونٌ أَيُّ مَخْدُوعٌ** Ve bu ma'nāda **غَبِينَةٌ** [ġabīnet] [sefīnet] vezninde ismdir, mu'āmelede aldanmağa denir; yukālu: **لِحَقَّتْهُ فِي تَجَارِيهِ غَبِينَةٌ** Ve

غَبْنٌ [ġabn] Bir nesneyi iyice bilmeyip hakikat-ı hālinden gāfil olmak ma'nāsınadır; yukālu: **غَبِنُوا خَبَرَ النَّاقَةِ وَغَبِنُوا** **غَبْنًا** **مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالرَّابِعِ إِذَا لَمْ يَعْلَمُوا عِلْمَهَا** Ve uzun cāmeyi kıvırıp kasmak ma'nāsınadır; yukālu: **غَبِنَ الثَّوْبَ إِذَا عَطَفَ**

التَّغَابُنُ [et-teġābun] [tefā'ul] vezninde) Birbirini aldatmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَغَابَنُوا إِذَا غَبِنَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا** Bu mülābese ile yevm-i kıyāmete **يَوْمُ التَّغَابِنِ** [yevmu't-teġābun] itlāk olundu, güyā ki ehl-i cennet rābih olmakla hāsir olan ehl-i ce-henneme gabn eylemiş olurlar. Ve bu mādde iştirāke mevzū' olmakla ehl-i ce-hennem tarafı tehakkūme mahmūl olur. Mü'ellif *Başā'ir*'de vüçūh-ı 'adīde dahi beyān eylemiştir.

الْمَغْبِينُ [el-maġbin] [menzil] [menzil] vezninde) Bedende olan kısık yerine denir, koltuk içi ve kısık gibi; cem'i **مَغَابِنُ** [meġābin] dir, **غَبِنَ الثَّوْبَ** mādde-sindendir.

الْإِغْتِبَانُ [el-iġtibān] [ifti'āl] vezninde) Bir nesneyi koltuk ve kısık gibi kısık yerde gizlemek ma'nāsınadır; yukālu: **إِغْتَبِنَ الشَّيْءَ إِذَا اخْتَبَأَهُ فِي الْمَغْبِينِ**

أَغْبَنُ [Aġben] [aġmed] [aġmed] vezninde) Esmādandır: Mālik b. Aġben, Cuheyne kabilesinden bir kimsedir.

الْغَابِنُ [el-ġābin] [šāhib] [šāhib] vezninde) Kār ve 'amelden süst ve fātir adama denir; yukālu: **هُوَ غَابِنٌ أَيُّ فَاتِرٌ عَنِ الْعَمَلِ**

[غ د ن]

الْعَدَنُ [el-ġaden] (fethateynle) ve

الْعُدْنَةُ [el-ġudnet] [ġurfet] vezninde) ve

الْعُدْنَةُ [el-ġudunnet] [ħuzukḡat] vezninde) Tāzelik ve terlik ve tāb u tarāvet ma'nāsınadır; yukālu: **بِهْ عَدَنٌ وَعُدْنَةٌ وَعُدْنَةٌ أَيُّ نِعْمَةٌ وَلِيْنَةٌ** Ve

عَدَنٌ [ġaden] Uykuya denir. Ve ımızganmağa denir; yukālu: **غَلَبَهُ الْعَدَنُ أَيُّ التَّوْمِ وَكَذَا** **التُّعَاسُ** Ve gevşekliġe ve süstlüġe denir; tekūlu: **أَخَذَنِي عَدَنٌ أَيُّ اسْتَوَخَاءٌ وَفْتَرَةٌ**

عُدْنَةٌ [ġudunnet] [ħuzukḡat] vezninde) Kulak altında çenenin nihāyet bulduġu yerde olan kemiklerde vākī' yumruca etçeġize denir.

الْمُعْدُودُنُ [el-muġdevdin] [iġdīdān] [iġdīdān] dan ism-i fā'il olmak üzere) Bir tara-fa doğru yumuşaklıġından mā'il olmuş tāze nihāle denir; yukālu: **غُضِنَ مُعْدُودُنٌ أَيُّ** **النَّاعِمِ الْمُسْتَيْتِي** Ve ter ü tāze civāna denir; yukālu: **شَابَ مُعْدُودُنٌ أَيُّ نَاعِمٌ** Mütercim der ki *Şihāh*'ta ve sārīde **إِغْدِيدَانٌ** [iġdīdān]

saç uzayıp kemālini bulmak ve nebāt ziyādesiyle tāb u tarāvet bulup yemyeşil olmak ma'nalarına da mersümdür.

الْغُدَانِي [el-ğudāniyy] (غُرَابِي [ğurābiyy] vezninde) مُغْدُوْدٌ [muğdevdin] ma'nāsınadır.

الْتَّغْدُنُ [et-teğaddun] (تَفَعَّلَ [tefa'ul] vezninde) Tāze nihāl bir tarafa eğilip bükülmek ma'nāsınadır; yukālu: تَعَدَّنَ الْعُضُنُ إِذَا تَمَائِلَ وَتَعَطَّفَ

الْغِدَانُ [el-ğidān] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Şol çubuğa denir ki bir yere uzatıp üzerine esvāb atarlar.

غُدَانَةٌ [Ġudānet] (سُمَامَةٌ [şumāmet] vezninde) ve

بَنُوغُدْنٍ [Benū Ġudn] (ğayn'ın zammıyla) İki cemā'at adıdır.

الْغَدُوْدِي [el-ğadevdeniyy] (سَفَرَجَلِي [seferceliyy] vezninde) Cüst ve serīf ma'nāsınadır.

[غ د ف ن]

الْغِدْفُنُ [el-ğidefn] (سِبْحَلٌ [sibaḥl] vezninde) غِدْفَلٌ [ğidefl] kelimesinde lügattir ki tām ve sābig nesneye denir, sā'ir ma'naları māddesinde zikr olundu.

[غ ر ن]

الْغَرِينُ [el-ğarīn] (صَرِيمٌ [şarīm] vezninde) ve

الْغَرِيَنُ [el-ğiryen] (حَدِيْمٌ [ħizyem] vezninde) طَرِيَنٌ [tıryen] ma'nāsınadır ki sıvık balçığa denir; ve minhu yukālu: أَتَى بِالْغَرِيَنِ وَالْغَرِيَنِ إِذَا: أَعْصَبَ Ve bönlük humk ma'nāsınadır. Ve köpüğe denir, زَبَدٌ [zebed] ma'nāsına. Ve sel suyu götürüp bir yerde kalan çamura denir, gerek yaş ve gerek kuru olsun.

الْغَرَنُ [el-ğaren] (fethateynle) Bir kuş 'alā-kavlin tavşancıl kuşunun ismidir yāhūd

ona şebīh bir kuştur; cem'î AĠRĀN [ağrān] gelir. Ve 'inde'l-ba'z غَرَنٌ [ğaren] yengece denir.

غُرَانٌ [Ġurān] (غُرَابٌ [ğurāb] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

الْغَرِنُ [el-ğarin] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Za'if ve zebūna denir.

الْغَرَنُ [el-ğaren] (fethateynle) Hamur tekne içre kuruyup kalmak ma'nāsınadır; yukālu: عَرِنَ الْعَجِيْنُ عَلَى الْفَرُوْ عَرْنَا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا نَبَسَ

[غ ز ن]

غَزْنَةٌ [Ġaznet] (ğayn'ın fethi ve zā-yı mu'cemenin sükūnuyla) Kābul civārında bir belde adıdır ki bi'l-cümle bilādın enzeh ve evsa'ıdır; Sulţān Maḥmūd-ı Ġaznevī'nin pāyitahtı idi.

عَزَيَانٌ [Ġazneyān] (ğayn'ın ve nūn'un fetihle) Māverāünnehr'de bir karye adıdır.

[غ س ن]

الْغَسْنُ [el-ğasn] (ğayn'ın fethi ve sīn'in sükūnuyla) Ağızda nesne çiğnemek ma'nāsınadır; yukālu: عَسَنَ الشَّيْءَ عَسْنَاً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا مَضَعَهُ

الْغُسْنُ [el-ğusn] (ğayn'ın zammıyla) Za'if ve zebūna denir.

الْغُسْنَةُ [el-ğusnet] (عُرْفَةٌ [ğurfet] vezninde) ve

الْغُسْنَاءُ [el-ğusnāt] (فُسْطَاطٌ [fustāt] vezninde) Saç bölüğüne denir; cem'î غُسْنٌ [ğusen] gelir صُرْدٌ [şurad] vezninde; yukālu: عُسْنَةٌ مِنَ الشَّعْرِ وَغُسْنَاءُ أَيِ حُضَلَّةٍ

الْغِسَانُ [el-ğisān] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Postekiden yapılmış kaftana denir ki sıbyān-ı a'rāb giyerler.

الْغَسَانُ [el-ğusān] (غُرَابٌ [ğurāb] vez-

ninde) Nihāyet-i kalb ve gāyet-i nefis ma'nāsınadır; tekūlu: لَقَدْ عَلِمْتُ أَنَّ ذَلِكَ مِنْ غَسَانٍ قَلْبِكَ أَيْ أَقْصَى قَلْبِكَ وَغَايَةَ نَفْسِكَ

الْغَسَانُ [el-gassān] [şeddād] [vezninde] ve

الْغَيْسَانُ [el-gaysān] [keysān] [vezninde] Civānlık hengāmının hiddet ve kuvveti hāletine denir ki sa'b ve sakīl işlerin medār-ı iktidārıdır. Bu 'alāka ile bir adama sen o işin ademīsi deġilsin diyecek yerde لَسْتُ مِنْ غَسَانٍ مِمَّا أَنْتَ مِنْ غَسَانِهِ وَغَيْسَانِهِ derler لَسْتُ مِنْ غَسَانٍ مِمَّا أَنْتَ مِنْ غَسَانِهِ وَغَيْسَانِهِ ma'nāsına. Ve

غَسَانُ [Ġassān] Bir su ismidir ki ona Ezd kabīlesinden bir tā'ife nāzil olmakla o suya nisbetle onlara Ġassān itlāk olundu; Benū Cefne dedikleri āl-i mülūk onlardandır. Ve bazıılar 'indinde **غَسَانُ** [Ġassān] mahsūs bir kabīlenin ismidir.

الْغَسَانِيَّي [el-gassāniyy] (yā-yı nisbetle) Pek güzel ve dil-ber adama denir, tarāvet-i şebāba mensūbdur; yukālu: هُوَ غَسَانِيَّيُّ أَيْ جَمِيلٌ جَدًّا

الْأَغْسَانُ [el-aġsān] (hemzenin fethiyle) İnsānın ahlāk ve seciyyelerine denir; yukālu: فُلَانٌ عَلَى أَغْسَانٍ مِنْ أَبِيهِ أَيْ عَلَى خَلَائِقٍ Ve eski esvāba denir; yukālu: ثِيَابُ أَغْسَانٍ أَيْ أَخْلَاقٌ

الْغَيْسَانَةُ [el-gaysānet] [keysānet] [vezninde] Ter ü tāze ve nāziūk-beden mahbūbeyeye denir; yukālu: جَارِيَةٌ غَيْسَانَةٌ أَيْ نَاعِمَةٌ

[غ ش ن]

الْغَشْنُ [el-ġaşn] (ġayn'ın fethi ve şīn-i mu'cemenin sūkūnuyla) Deġnekle yāhūd kılıçla vırmak ma'nāsınadır; yukālu: غَشَنَهُ غَشْنًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا صَرَبَهُ بِالْعَصَا أَوْ بِالسَّيْفِ

الْغُشَانَةُ [el-ġuşānet] [şumāmet] [vezninde]

ninde) Hurmā kesildikten sonra dalların diplerinde kalan başaġa denir.

التَّغَشُّنُ [et-teġaşşun] [tefa'ul] [vezninde] Suyun üzerine davar fışkısı çökmekle murdārlanmak ma'nāsınadır; yukālu: تَغَشَّنَ الْمَاءُ إِذَا رَكِبَهُ الْبَعْرُ فِي غَدِيرٍ وَنَحْوِهِ

[غ ص ن]

الْغُشْنُ [el-ġuşn] (ġayn'ın zammı ve şād'ın sūkūnuyla) Aġacın dalına ve şāhına denir, incesine ve kalınına itlāk olunur; küçüġüne غُشْنَةٌ [ġuşnet] denir ki muhassastır; cem'i غُشُونٌ [ġuşūn] ve غُشْنَةٌ [ġişānet] gelir, عَيْبَةٌ [inebet] [vezninde] ve أَغْشَانٌ [aġşān] gelir.

الْغُشْنُ [el-ġaşn] (ġayn'ın fethiyle) Aġacın dalını bir adam kendiye doġru çekmek ma'nāsınadır; yukālu: غَضَّنَ الْغُشْنَ غَضًّا مَنْ غَضَّنَ الشَّيْءَ إِذَا أَخَذَهُ أَوْ قَطَعَهُ Ve bir adamı işinden men' ve sarf eylemek ma'nāsınadır; yukālu: غَضَّنَ فُلَانًا عَنْ حَاجَتِهِ إِذَا تَنَاهَا وَكَمَّه

ذُو الْغُشْنِ [Zu'l-Ġuşn] Benū Suleym harresinde bir vādī ismidir.

أَبُو الْغُشْنِ [Ebu'l-Ġuşn] Duceyn b. Şābit b. Duceyn nām kimsenin künyesidir; Cuġā nām kimsenin künyesi deġildir, niteki Cevherī öylece vehm eylemiştir. Ve bazıılar künyesidir dediler. Şārih der ki bu sürette Cevherī'ye isnād vehm-i garā'ibdendir, ma'a-zālik "ج'ح'ي" māddesinde bu kavle münākız sebt eylemiştir. Ve Cuġā, 'Arabların Naşreddīn Ĥoca'sıdır.

الْإِغْشَانُ [el-iġşān] (hemzenin kesriyle) ve **التَّغْشِينُ** [et-taġşīn] [tefīl] [vezninde]

de) Üzüm salkımının daneleri büyümek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا كَانَتْ أَعْصَنَ الْعُنُقُودُ وَعَصَنَ إِذَا كَبُرَ حَبُّهُ

الأَعْصَنُ [el-ağşan] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Kuyruğunda sakar olan ökütze denir; yukālu: تَوَرَّأَعْصَنُ إِذَا كَانَ فِي ذَنْبِهِ بَيَاضٌ

غُصْنُ [Ġuşn] (ġayn'ın zammıyla) ve

غُصَيْنُ [Ġuşayn] (زُبَيْرُ [zubeyr] vezninde) Esāmī-i nāstandır.

[غ ض ن]

الْغَضْنُ [el-ğaðn] (ġayn'ın fethi ve dād-ı mu'cemenin sükūnuyla) Bir adamı işinden alıkomak ma'nāsınadır; yukālu: غَضَنَهُ غَضًّا Ve nāka nā-tamām yavru düşürmek ma'nāsınadır; yukālu: Ve غَضَّتِ النَّاقَةُ بَوْلِدَهَا إِذَا أَلْقَتْهُ لِعَيْرٍ تَمَامًا

غَضْنُ [ğaðn] Esvābda ve deri ve zırh makūlesinde olan büküm ve büküntüye denir, şiken ma'nāsına; fethateynle de cā'izdir, cem'i غُضُونُ [ğudūn] gelir; yukālu: Ve غَضْنُ الثَّوْبِ وَالدَّرْعِ وَغُضُونُهُ وَهُوَ التَّشْبِيهِ وَالتَّكْسِيرُ

غُضُونُ الْأُذُنِ [ğudūnu'l-uzun] Kulakta olan bükümlere ve kıvrımlara denir. Ve

غَضْنُ [ğaðn] Renc ve 'anā ve ta'ab ma'nāsınadır; tekūlu: لَقِيْتُ مِنْهُ غَضًّا أَيَّ عَنَاءٍ وَتَعَبًا

التَّغْضِينُ [et-tagđin] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bu dahi nāka nā-tamām yavru düşürmek ma'nāsınadır; yukālu: غَضَّتِ النَّاقَةُ بِمَعْنَى غَضَّتْ

الْغِضَانُ [el-ğidān] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Ma'nā-yı mezbūrdan ismdir, nākanın nā-tamām yavru düşürmesine denir.

الْمُغَاصَّةُ [el-muğāḍanet] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Bir kimseye işareti zımında göz kıpmak ma'nāsınadır; yukālu: غَاصَّ غَاصَّ الْمَرْءُ إِذَا كَاسَرَهَا Ve kāle fi'l-Esāsī إِذَا كَاسَرَهَا

غَاظَهَا بِمُكَاسَرَةِ الْعَيْنَيْنِ

الأَعْصَنُ [el-ağđan] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Halkī ve māder-zād olarak dā'imā gözünü kıpan adama denir ki kıpık gözlü ta'bīr olunur yāhūd bir adama 'adāvet yā kibr ve nahvet cihetiyle gözünü çok kıpan adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَعْصَنُ أَيُّ كَاسِرٍ عَيْنَهُ خَلْقَةً أَوْ عَدَاوَةً أَوْ كِبْرًا

[غ ل ن]

الْغَلْنُ [el-ğaln] (ġayn'ın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Oğlanın delikanlılığı çabuk zuhūruyla az vakte yāl ü bāl sāhibi olmak ma'nāsınadır; yukālu: غَلَّنَ الشَّبَابُ غَلًّا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا غَلَا

الْغُلْوَانُ [el-ğulvān] (zammeteynle) Yiğitlik ve sā'ir nesnenin evā'il-i hengāmına denir ki āteş gibi tünd ve tizliği vaktidir; yukālu: غُلْوَانُ الشَّبَابِ وَالْأَمْرِ أَيُّ غُلْوَاؤُهُ

[غ م ن]

الْغَمْنُ [el-ğamn] (ġayn'ın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Deriyi yumuşayıp tüyü yolunmak için kireçleyip yere gömmek ma'nāsınadır; kezālik hurmā koruğunu nuzc bulmak için toprağa gömmek yā bir nesne ile örtüp basırmak ma'nāsınadır; yukālu: غَمَّنَ الْجِلْدُ أَوْ الْبُسْرُ غَمًّا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا غَمَلَهُ Ve bir adamı terletmek için üzerini esvābla bürümek ma'nāsınadır; yukālu: غَمَّنَ فُلَانًا إِذَا أَلْقَى عَلَيْهِ ثِيَابَهُ لِيَغْرُقَ

الْغَمِينُ [el-ğamīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Yere gömülmüş deriye ve hurmā koruğuna denir.

الْغُمْنَةُ [el-ğumnet] (غُرْفَةٌ [ğurfet] vezninde) İsfidāc ismidir ki üstübec dedikleridir. Ve kızılcaya denir ki nisvān yüzlerine sürüp reng-āmīz ederler.

الْإِنْعِمَانُ [el-ingimān] (إِنْفِعَالٌ [inf'ī'al] vez-

ninde) Yer altında nihān ve nā-bedīd olmak ma'nāsındadır; yukālu: **عُمِينَ فِي الْأَرْضِ عَلَى الْمَجْهُولِ فَانْعَمَنْ أَي أَدْخَلَ فِيهَا فَتَعَيَّبَ** **بُنُو الغُمْنَى** [Benu'l-Ġumnā] [buṣrā] [buṣrā] vezninde) Hīre memleketinde bir cemā'attir.

[غ ن ن]

الْغُنَّةُ [el-ġunnet] (ġayn'ın zammı ve nūn'un teşdidıyla) Genizden gelen savta denir ki tekellümde küçük dilden beri genize çekilip gelen savttan ibarettir, ba'zı kimsede halkı olur; ve minhu yukālu: **التَّوْنُ أَشَدُّ غُنَّةً وَهُوَ جَرِيَانُ الْكَلَامِ فِي اللَّهَاءِ يَغْنِي صَوْتٌ مِنْ قِبَلِ الْحَيَاشِيمِ** Mü'ellifin ta'rifi müsāmahaya mebnīdir. Ve Yezīd b. el-A'ver taşların āvāzesinde ya'nī çınlamasında dahi isti'māl eyledi; murād işbu beytinde isti'māl eylediğidir: **"إِذَا عَلَا صَوَانُهُ أَرْنَا | | يَوْمَعَهَا وَالْجَنْدَلُ الْأَعْنَا"** Mütercim der ki **غُنَّةٌ** [ġunnet] ehl-i tecvīd 'indinde sıfāt-ı hurūftandır. Ba'zıların harften 'addi mecāzdır, zīrā idgām ikiye münkasımdır: Evvelkisi idgām-ı bilā-gunnedir ki tenvīn ve nūn-ı sākine lām'a ve rā'ya idgām olundukta gunnesiz kırā'et olunur: **مِنْ لَدُنْهُ** ve **مِنْ رَبِّ رَجِيمٍ** gibi. İkincisi idgām ma'a'l-gunnedir ki tenvīn ve nūn-ı sākine **يُنْمُو** harflerinden birine idgām olundukta gunne ile kırā'at olunur, lākin Halef hā' ve vāv'a da gunne eylemez.

الْغُرُّ [el-ġann] (ġayn'ın fethiyle) Genizden söyler olmak ma'nāsındadır; yukālu: **عَرَّ الرَّجُلُ غُرًّا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَكَلَّمَ مِنْ قِبَلِ الْحَيْشُومِ** Ve bir mahallin ağaçları çok olmak ma'nāsındadır ki sinek āvāzelerinin kesretini müstelzimidir; yukālu: **عَرَّ الْوَادِي** **عَرَّ الْوَادِي** Ve hurmā ağacı yetişmek ma'nāsındadır; yukālu: **عَرَّ النَّخْلُ إِذَا أَدْرَكَ**

الْأَعْنُ [el-eġann] Genizden söyleyen adama

denir; yukālu: **رَجُلٌ أَعْنُ أَي يَتَكَلَّمُ مِنْ حَيَاشِيمِهِ** Ve hazīn hazīn rikkatle genizden meler olan āhūya denir; yukālu: **طَبِيٌّ أَعْنُ إِذَا كَانَ** **يَخْرُجُ صَوْتُهُ مِنْ حَيَاشِيمِهِ** Ve Cevheri'nin tayra vasfla **طَبِيٌّ أَعْنُ** 'ibāreti galattır. Mütercim der ki zāhiren tugyān-ı kalem-i nāsihtir ki **طَبِيٌّ** yerine **طَبِيٌّ** yazmıştır. Ve

أَعْنُ [Eġann] Nübüvvet iddi'ā eden Tuleyha'nın hevādarlarından bir şahs idi.

الْإِغْنَانُ [el-iġnān] (hemzenin kesriyle) **عَرَّ** [ġann] ile iki ma'nā-yı ahırde mürādifdir; yukālu: **أَعْرَّ الْوَادِي وَالنَّخْلُ بِمَعْنَى عَرَّ** Ve sinek vızırdamak ma'nāsındadır; yukālu: **أَعْرَّ** **عَرَّ** Ve bir adamın şecerinin dallarını yeşertmek ya'nī ni'metini ve sāz u sāmān ve devletini mutarrā ve firāvān eylemek ma'nāsına müsta'meldir; zīrā dallar mutarrā olunca rüzgār estikçe gunneden hālī olmaz; yukālu: **أَعْرَّ اللهُ غُضْنَهُ أَي جَعَلَهُ نَاصِرًا** Ve tulum dolmak ma'nāsına müsta'meldir ki gunneyi mücibdir; yukālu: **أَعْرَّ السِّقَاءُ إِذَا امْتَلَأَ**

التَّغْنِينُ [et-taġnīn] [tefīl] vezninde) Bir adamı genizden söyler kılmak ma'nāsındadır ki dimāġına zarar isābetinden neş'et eder; yukālu: **غُنَّهَ إِذَا جَعَلَهُ أَعْرَّ**

الْغَنَاءُ [el-ġannā] [dārrā] vezninde) **أَعْرَّ** [eġann] lafzından mü'ennestir. Ve ehl ve sükkān ve 'imāret ve bünyānı firāvān olan ve şen ve ābādān karyeye itlāk olunur; yukālu: **قَوِيَّةٌ غَنَاءٌ أَي جَمَّةٌ الْأَهْلِ وَالْبُنْيَانِ** Ve çayırı ve çimeni vāfir bāġçeye ve merg-zāra denir; yāhūd çayırıları ve otlukları pek sık ve sarmaşık olmakla yel uğradıkta ha-şırtısı olmayıp sızlayıp harıldar gibi āvāz eyleye; yukālu: **رَوْضَةٌ غَنَاءٌ أَي الْكَثِيرَةُ الْغُشْبِ أَوْ تَمُّرُ الرِّيحِ فِيهَا غَيْرُ صَافِيَةِ الصَّوْتِ لِكثَافَةِ غُشْبِهَا**

الْغُنَّانُ [el-ġunnān] [ġurāb] vezninde)

Sinek vızırtısına denir; yukālu: أَفْلَقْنِي غُنَانُ
الدَّبَابِ أَيِّ صَوْتُهُ

[غ و ن]

التَّغَوُّنُ [et-tegavvun] [تَغَوُّنٌ [təfəʕu] vezninde) Meʿāsī ve āsāma isrār ve tehālük eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَغَوُّنَ الرَّجُلُ إِذَا أَصَرَ عَلَى الْمَعَاصِي Ve cenk ve kıtāle ikdām eylemek maʿnāsınadır; yukālu: فِي تَغَوُّنٍ إِذَا أَقْدَمَ زَاهِرِينَ السُّلَّاسِيَّ مَهْجُورًا.

[غ ي ن]

الْغَيْنُ [el-ğayn] [غَيْنٌ [ʕayn] vezninde) Hurūf-ı hecādan bir harftir, mechūreden ve hurūf-ı müstaʿliyedendir. Mahreci aʿlā-yı halktandır, telaffuzunda ifrāta müʿeddi gargara ve ihfāya müntehī olur vechile tahkik-i mahrecinde ihmāl olunmamak münāsibdir, belki beyān ve izhārında ve hā-yı muʿceme makūlesi harften temyīz ve taḥlīşinde ihtimām ve dikkat olunmak lāzımdır. Ve harf-i mezkūr zāʿid ve harf-i sāʿireden bedel vākīʕ olmaz. Ve

غَيْنٌ [ğayn] Masdar olur, susamak maʿnāsına; tekūlu: غَيْتُ إِذَا غَطَّتْ Ve pek susuzluktan yürek yanmak maʿnāsınadır; yukālu: غَايَتِ الْإِبِلُ أَيُّ غَايَتْ

غَيْنٌ [ğayn] Buluta denir, غَيْمٌ [ğaym] maʿnāsına. Ve örtmek ve kaplamak maʿnāsınadır; ve minhu yukālu: غَيْبَ عَلَى قَلْبِهِ عَلَى الْمَجْهُولِ غَيْبًا أَيُّ تَغَشَّاهُ الشَّهْوَةُ أَوْ غَطَّتْ عَلَيْهِ Ve gönül bulanıp gaseyān gelmek maʿnāsınadır; yukālu: غَايَتْ نَفْسِي أَيُّ غَايَتْ

الْغَيْنَةُ [el-Ğaynet] [تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Bir arz ismidir. Ve susuz yerde olan ağaçlığa ve koruluğa denir; eger sulu yerde olursa غَيْضَةٌ [ğayḍat] denir. Ve Şām'da ve Yemāme'de birer mevzīʕ adıdır.

الْغَيْنَةُ [el-ğīnet] (ğayn'ın kesriyle) Yaradan akan sarı suya denir. Kezālik meyyitten ve cīfeden akan sarı suya denir.

الْغَيْنَاءُ [el-ğaynāʕ] [حَمْرَاءٌ [ħamrāʕ] vezninde) Yaprakları firāvān olan tāb u tarāvetli ağaca denir; yukālu: سَجْرَةٌ غَيْنَاءٌ أَيُّ حَصْرَاءٌ Ve bir kuyu adıdır.

الْغَيْنَى [el-Ğaynā] (elif-i maksūre ile) Şebīr nām dağın kulesine denir. Ve Şebīr nāmında yedi dağ olmakla غَيْنَى [Ğaynā] onların birisinin ismidir.

الْإِغْيَانُ [el-iğyān] (hemzenin kesriyle) Aslı üzere bu dahi örtmek ve kaplamak maʿnāsınadır; yukālu: أَعْيُنُ عَلَى قَلْبِهِ عَلَى بِنَاءٍ كَالْمَفْعُولِ بِمَعْنَى غِيْنٍ إِنَّهُ لَيَغَانُ عَلَى قَلْبِي حَتَّى أَسْتَعْفِرَ اللَّهَ “” Burada ğayn-i kalb-i şerifleri baʕzen hasebeʕl-beşeriyye umūr-ı dünyevīye iştigālden kināyedir, zīrā kalb-i enverleri müdām istigrāk üzere olur idi, ahyānen baʕzı mühimm olan emr-i dünyevīye insirāfını pāslanmak ile taʕbīr buyurdular.

الْإِغَانَةُ [el-iğānet] [إِقَامَةٌ [iğāmet] vezninde) Bulut havā yüzünü bütün bürümek maʿnāsınadır; yukālu: أَعَانَ الْغَيْنُ السَّمَاءَ أَيُّ أَلْبَسَهَا

الْغَانَةُ [el-ğānet] Yay kirişinin ucunda olan halkaya denir. Ve Mağrib'de bir belde adıdır.

فَرْغَانَةُ [Ferğānet] (fā'nın fethiyle) ʕAcem bilādından bir beldedir.

الْغَيْنُ [el-Ğīn] (ğayn'ın kesriyle) Bir mevzīʕ adıdır. Havāsı vahīm olmakla hummāsı pek çok olur, her kim oraya vazʕ-ı kadem eylese hemān ʕarız olmakla pek enīs ve hem-dem hakkında: “أَنْسُ مِنْ حُمَى الْغَيْنِ”

mesel olmuştur.

الْأَغْيُنُ [el-ağyen] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde)

Uzun nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ أَغْيُنُ أَبِي

طَوِيلٌ

ذُوغَانَ [Zū Gān] Yemen'de bir vādī adıdır.

FASLU'L-FĀ'

(فَضْلُ الْفَاءِ)

[ف ت ن]

الْفَتْنُ [el-fetn] (fā'nın fethi ve tā-yı fevkiyyenin sükunuyla) Fenn ve hāl ve gūne ma'nāsınadır; ve minhu kavluhum: الْعَيْشُ الْمَعِيْشُ Ya'nī “İnsanın dirliği iki gūnedir ki refāh ve halāvet ve şiddet ve merāret üzere olur.” Ve

فَتْنٌ [fetn] Masdar olur, bir nesneyi āteşle yakmak ma'nāsınadır; ve minhu kavluhu ta'ālā: يَوْمَ هُمْ عَلَى النَّارِ يُفْتَنُونَ ﴿١﴾ أَيُّ يُحْرَقُونَ بِالنَّارِ. Ve

فَتْنٌ [fetn] ve

فُتُونٌ [futūn] (فُعُوْدٌ [ḩu'ūd] vezninde) Bir nesne kalbe hoş ve pesendide gelmekle pek pesend ve 'aceb eylemek ma'nāsınadır ki 'aşk ve muhabbetle ona giriftārlığa mü'eddī olur, hüsn-i dil-ber gibi; yukālu: فَتَنَهُ فُتْنَا وَفُتُونًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَعْجَبَهُ Ve

فَتْنٌ [fetn] Bir adamı fitneye uğratmak ma'nāsınadır; yukālu: فَتَنَهُ إِذَا أَوْقَعَهُ فِي الْفِتْنَةِ فَهُوَ مُفْتُونٌ Ve fitneye uğramak ma'nāsına lāzım olur; yukālu: فَتَنَ الرَّجُلُ إِذَا وَقَعَ فِي الْفِتْنَةِ Ve

فُتُونٌ [futūn] Bir kimse zen-perest olmakla vuslatları dā'iyesine düşmek ma'nāsınadır; yukālu: فَتِنَ الرَّجُلَ إِلَى النَّسَاءِ فُتُونًا وَفَتِنَ إِلَيْهِنَّ عَلَى الْمُجْهُولِ أَيُّ أَرَادَ الْمُجْهُولَ بِهِنَّ

الْفِتْنَةُ [el-fitnet] (fā'nın kesriyle) ve

الْمَفْتُونُ [el-meftūn] Masdar olarak sınamak ma'nāsınadır; yukālu: فَتَنَهُ فِتْنَةً وَمَفْتُونًا إِذَا حَبَّرَهُ ﴿١﴾ أَيُّ (بِأَيْكُمْ الْمَفْتُونُ) Ve

فِتْنَةٌ [fitnet] Bir hoş nesneyi pesend ve 'aceb eylemeğe denir ki ismdir. Ve azgınlığa denir, dalāl ve güm-rāhī ma'nāsına;

yukālu: وَقَعَ فِي الْفِتْنَةِ أَبِي الضَّلَالِ Ve günāh ve işm ma'nāsınadır. Ve küfr ma'nāsınadır. Ve rüsvâyılığa denir, fazīha ma'nāsına. Ve 'azāb ma'nāsınadır. Ve potada altını ve gümüşü eritmek ma'nāsınadır, tā ki ceyyidi kemterinden mütemeyyiz ola; yukālu: فَتَنَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ فِتْنَةً إِذَا أَدَابَهُ Ve bir adamı azdırmak ma'nāsınadır; yukālu: فَتَنَهُ إِذَا أَضَلَّهُ Ve deliliğe denir, cünün ma'nāsına. Ve mihnet ve beliyeye denir; ve minhu: وَأَعْوَدُ بِاللَّهِ مِنْ فِتْنَةِ الْقَبْرِ أَيِّ مَحْتَبِهِ وَبَلَاءِهِ Ve māl ve evlāda itlāk olunur; li-kavlihi ta'ālā: ﴿إِنَّمَا﴾ الْآيَةُ Ve beyne'n-nās vākif olan ihtilāf-ı ārā ve şūriş ve şikāk ve kavgaya itlāk olunur; yukālu: وَقَعَ بَيْنَهُمُ الْفِتْنَةُ أَيُّ الْإِخْتِلَافِ فِي الْأَرْءِ

الْمَفْتُونُ [el-meftūn] Masdardır ki zikr olundu. Ve ism-i mef'ul olur, fitneye uğratılmış adama denir; yukālu: هُوَ مَفْتُونٌ أَيُّ أَوْقَعُوهُ Ve mecnūna itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ مَفْتُونٌ أَيُّ مَحْجُونٌ

الْإِفْتَانُ [el-iftān] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir nesne göze ve gönüle 'acib gelmekle pesend edip hoşlanmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذًا أَعْجَبَهُ Ve bir adamı fitneye uğratmak ma'nāsınadır; yukālu: أَفْتَنُهُ إِذَا أَوْقَعَهُ فِي الْفِتْنَةِ وَهُوَ مُفْتَنٌ كَمَكْرَمٍ

الْتَفْتِينُ [et-teftin] [teftin] (teftin) vezninde) Bu dahi fitneye düşürmek ma'nāsınadır; yukālu: فَتَنَهُ بِمَعْنَى أَفْتَنَهُ

الْإِفْتِيتَانُ [el-iftitān] [iftitān] (iftitān) vezninde) Bir adamı fitneye uğratmak ve fitneye uğramak ma'nalarına müte'addi ve lāzım olur; yukālu: إِفْتَسْنَ فَلَانًا إِذَا أَوْقَعَهُ فِي الْفِتْنَةِ وَيُقَالُ: إِفْتَسْنَ فَلَانٌ إِذَا وَقَعَ فِي الْفِتْنَةِ

الْفَتِينُ [el-fetin] [emir] (emir) vezninde) Kara taşlık, toprağı siyāh arza denir, güyā ki muhterak gibi olur, izābe-i zeheb

ma'nāsından me'hūzdu; cem'i futun] dur, kūtub] vezninde.

الْفَتَانُ [el-fettān] [šeddād] [šeddād] vezninde) ve

الْفَاتِنُ [el-fātin] Uğruya denir; yukālu: رَجُلٌ فَتَانٌ وَفَاتِنٌ أَيُّ لَبَّسَ Ve şeytāna denir. Ve

فَتَانٌ [fettān] Kuyumcuya denir, izābe-i zeheb eylediği için; yukālu: هُوَ فَتَانٌ أَيُّ صَائِعٌ

الْفَتَانَانُ [el-fettānān] (tesniye sīgasiyla) Dirhem ve dīnara itlāk olunur; ve minhu: النَّاسُ عَيْبِدُ الْفَتَانَيْنِ أَيُّ الدِّرْهَمِ وَالدِّينَارِ ve nekire itlāk olunur.

الْفَيْتِنُ [el-feyten] [ḥayder] [ḥayder] vezninde) Dülgera denir, neccār] ma'nāsına.

فَاتُونٌ [Fātūn] Fir'avnun ekmekçi başısı olan kimsedir ki Hazret-i Mūsā 'aleyhi's-selām onu katl eyledi, 'asā ile darb ve katl eylediği şahs olacaktır.

الْفَتْنَانُ [el-fetnān] [ʿadnān] [ʿadnān] vezninde) ki fenn ve hāl ma'nāsına olan فَتْنٌ [fetn] lafzından tesniyedir, sabāh ve akşama itlāk olunur; tekūlu: أَبْلَانَا كُرُّ الْفَتْنَيْنِ أَيُّ الْغُدْوَةِ وَالْعَشِيِّ

الْفِتَانُ [el-fitān] [kitāb] [kitāb] vezninde) Pālān üzere örttikleri meşin pālān örtüsüne denir.

فَاتِنٌ [Fātin] [šāḥib] [šāḥib] vezninde)

فُتَيْنٌ [Futeyn] [zubeyr] [zubeyr] vezninde) Esmā-i ricāldendir.

[ف ج ن]

الْفَيْجِنُ [el-feycen] [ḥayder] [ḥayder] (cīm'le vezninde) sezāb] ismidir tahrifile sedef ta'bir olunan çiçektir.

الْإِفْجَانُ [el-ifcān] (hemzenin kesriyle) Dā'imā feycen] yemek ma'nāsınadır; yukālu: أَفْجَنَ الرَّجُلُ إِذَا دَامَ عَلَى أَكْلِ الْفَيْجِنِ

[ف د ن]

الْفَدَنُ [el-feden] (fethateynle) Bir güne kırmızı boya ismidir. Ve kireçle sıvanmış köşke denir; tekülü: **رَأَيْتُهُ بِالْفَدَنِ أَيِ الْقَضْرِ الْمُسَيِّدِ**

فَدَيْنٌ [Fudeyn] [زُبَيْرٌ] [zubeyr] vezninde) Nehr-i Hābūr kenārında bir karyedir.

الْفَدَّانُ [el-feddān] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) ve

الْفَدَّانُ [el-fedān] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Öküze denir, **ثَوْرٌ** [sevr] ma'nāsına, 'alā-kavlin çift sürmek için boyunduruğa koşulmuş iki öküze birden denir, yalnız birisine **فَدَانٌ** denmez. Ve 'inde'l-ba'z o iki çift öküzünün ālāt ve edevātına denir, boyunduruk ve sāriri gibi; cem'i **فَدَادِينٌ** [fedādīn]dir. Şārih der ki muhaffefin cem'i **أَفْدِنَةٌ** [efdinet]tir. Ve hālen ehl-i Mışr lisānında **فَدَانٌ** [feddān] dört yüz kaşaba mikdārı tarlaya itlāk olunur, beher kaşaba altı zirā'la bir zirā'ın sülüsānı mikdārdan 'ibārettir. Ve kesimleri **فَدَانٌ** [feddān] başına mukannendir.

الْفَدَّادُونَ [el-feddādūn] (حَدَّادُونَ [haddādūn] vezninde) Dāl bābında zıkr olundu yāhūd **فَدَادِينٌ** [fedādīn] ashābına denir, fellāhūn ve harrāsūn olacaktır, niteki cimāl ashābına **جَمَّالُونَ** [cemmālūn] denir, pes niseb üzere olur.

الْفَدْدِينُ [et-tefdīn] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Deveyi tavlandırarak ma'nāsınadır ki kasr-ı müşeyyed şeklinde kılmak olur; yukālu: **فَدَدَنَّ الْإِبِلَ إِذَا سَمَّنَهَا** Ve bināyı uzatmak ya'nī uzun yapmak ma'nāsınadır; yukālu: **فَدَدَنَّ الْبِنَاءَ إِذَا طَوَّلَهُ**

[ف ر ب ن]

الْفَرَبِيَّونُ [el-ferbiyūn] (fā'ın fethi ve bā'nın

kesriyle) Bir dārū ismidir ki mülattif ve 'ırk-ı nesā ve berdū'l-kulā ve kulunc 'iletlerine nāfi' ve haşerāt sokmasına ve kelb-i dīvāne cirāhatine müfid ve rahimden iskāt-ı cenīn ve ishāl ve balgam-ı lezic hususunda mü'essirdir. Bu dārū ferfiyūn dedikleri zamk olacaktır.

[ف ر ن]

الْفُرُونُ [el-furn] (fā'nın zammıyla) Ekmek pişirdikleri ocağa denir ki lisānımızda fırın ta'bīr olunur.

الْفُرْنِيَّي [el-furniyy] (كُرْدِيَّي [kurdiyy] vezninde) Kalın olup değirmi olan ekmeğe denir ki taşralarda tennūr ekmeği ta'bīr olunur, 'alā-kavlin somun ekmeğine denir ki etrafı ortasına doğru dernekli olup piştikten sonra sāfi yağla yāhūd süt ve şeker ile ta'biye olunur ki güzel poğaça olur. Ve

فُرْنِيَّي [furniyy] Kalın cüsseli adama denir. Ve büyük köpeğe denir; yukālu: **كَلَبٌ فُرْنِيَّي أَيِ ضَحْمٍ**

الْفَارِنَةُ [el-fārinet] Ekmekçiye denir ki fırında ekmek pişirir.

أَفْرُونُ [Efren] (أَحْمَدُ [ahmed] vezninde) ve

يَفْرُونُ [Yefren] (يَمْنَعُ [yemna'u] vezninde) Mağrib'de Berber tā'ifesinden bir kabīle adıdır.

فُرُونَةٌ [Furnet] (عُرْفَةٌ [gurfet] vezninde) Esmādandır: Muḥammed b. İbrāhīm b. Furne muhaddistir.

فَرُونُ [Fern] (fā'ın fethiyle) Bu dahi esmādandır: Muḥammed b. Fern muhaddistir.

فَرَّانُ [Ferrān] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Mağrib'de bir vāsī' memleket adıdır. Ve Ferrān b. Belī, Qudā'a kabilesinin nesebi ricālindedir.

فَارَانُ [Fārān] Hicāz'da bir niçe cibāldır ki *Tevrāt*'ta mezkūrlardır; muhaddisinden Bekr b. el-Ḳāsim el-Fārānī ona mensūbdur. Mü'ellifin *Tevrāt*'ta mezkūrdur dediğinden murād işbu mantūk-ı şeriftir: “جاء الله من جبل سيناء وأشرق من جبل ساعين واستعلن من جبال فاران ومعه جماعة من جبال فاران” Burada *جبال فاران* kavli جاء الله takdîrindedir ki Mūsā ‘aleyhi’s-selām onda *Tevrāt* inzāliyle emr ve şer‘inin vürūdundan ‘ibārettir. Ve *جبل ساعين* Rūm'da bir dağın adıdır, ondan işrākı ‘İsā ‘aleyhi’s-selāma *İncīl* inzālinden kināyettir. Ve *جبال فاران* isti‘lānı Furḳān'ı inzālinden ve onda Hazret-i Muḥammed ‘aleyhi’s-salātu ve’s-selāmın bi‘setinden ‘ibārettir. Pes *Tevrāt*'ta Hazret-i Muḥammed'in zuhūr-ı şer‘inden kemāl-i zuhūru müş‘ir olan “isti‘lān” ile ta‘bīr ve tebşīr olundu.

أَفْرَانُ [Efrān] (hemze-i meftūha ile) Nesef kazāsında bir karye adıdır.

فِيرْيَانَانُ [Firyānān] (fā'nın kesriyle) Merv kazāsında bir karyedir.

فِيرِينَ [Firrīn] (سِكِّينُ [sikkīn] vezninde) Bir mevzi'dir.

فُورِينَ [Fureyn] (زُبَيْرُ [zubeyr] vezninde) Şām'da bir karyedir.

فَرَانُ [Ferān] (سَحَابُ [sehāb] vezninde) Benī Suleym yurdunda bir sudur.

الْفَرْنَائَةُ [el-ferne'et] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Bir nesneyi pāreleyip rīze rīze kıyma eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا فَرْنَأَهُ وَقَطَعَهُ

[ف ر ت ن]

الْفَرْتَنَةُ [el-fertenet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Sözü muttasıl ve muntazam söylemeyi bölük bölük ve karışık söylemek

ma'nāsınadır; yukālu: فَوْتَنَ الرَّجُلُ إِذَا شَقَّقَ فِيهِ كَلَامَهُ فَاهْتَمَشَ فِيهِ فَوْتَنَ الرَّجُلُ إِذَا تَقَارَبَ مِثْلَهُ

الْفَرْتَنَةُ [el-ferthenā] (fā'nın ve tā'nın fethi ve kasr ile) Sırtlan eniğine denir. Ve harf-i ta'rîftten mücerred olarak orospu ‘avrete ve cāriye kısmına itlāk olunur. Ve bir hatun ismidir. Ve Mervu'r-Rūd şehrinde bir kasrın ismidir.

[ف ر ج ن]

الْفِرْجُونُ [el-fircevn] (بِرْدُونُ [birzevn] vezninde) Kaşağıya denir ki onunla dābbe kaşırlar, مِحْسَةٌ [miḥsset] ma'nāsına.

الْفَرْجَنَةُ [el-fercenet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Kaşağı ile dābbeyi kaşağılamak ma'nāsınadır; yukālu: فَزَجَنَ الدَّابَّةَ إِذَا حَسَّهَا بِالْفَرْجُونِ

[ف ر ز ن]

فُوزَانُ [firzān] (fā-yı meksüre ile) Ferzīn-i Fārisī mu'arrebidir ki şatranc ālātından ferz ta'bīr olunan ālettir; cem'ci فَرَازِينُ [ferāzīn]dir.

[ف ر س ن]

الْفُرْسِينُ [el-firsīn] (زُبْرُجُ [zibric] vezninde) Deve kısmının tabanına denir ki davarın ḥāfiri menzilindedir, Fārisīde sevel denir fethateynle.

الْفُرَاسِينُ [el-furāsīn] (عُلَابِيْتُ [ulābiṭ] vezninde) Arslana denir.

الْمُفْرَسِينُ [el-mufersen] (مُزَعْفَرُ [muza'fer] vezninde) Etlî yüzlü adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُفْرَسِنٌ الْوَجْهُ أَيِ الْكَثِيرِ لِحْمِهِ

الْفَرَاسِيُونُ [el-ferāsīyūn] (fā-yı meftūha ile) Kurrāş-ı cebelī ismidir ki yaban pırasasıdır, Türkīde it siyeği ta'bīr ederler; cellā

ve ahlāt-ı galizeyi müzib ve bevli müdirr ve süddeleri müfettih ve kelb-i dīvāne ısırdığı yere nāfi'dir.

[ف ر ع ن]

الْفِرْعَوْنُ [el-fir'avn] [بِرْزَوْنُ] [birzevn] vezninde) Timsāh dedikleri cānvere denir. Fārisīde neheng derler. Ve harf-i ta'rīftēn mücerred olarak Velīd b. Muṣ'ab nām melik-i Mıṣr'ın lakabıdır ki Hazret-i Mūsā 'aleyhi's-selām onun Mūsā'sıdır. Ve

فِرْعَوْنُ [fir'avn] Hıdr 'aleyhi's-selāmın pederi yāhūd oğlunun ismidir. Ve bunu Nakkāş ve Tācu'l-Ḳurrā 'aleyhime'r-rahme kendi tefsīrlerinde hikāyet eylediler. Ve

فِرْعَوْنُ [fir'avn] Mutlakan memleket-i Mıṣr'da pādīşāh olan kimsenin lakabıdır, kayser-i Rūm ve şāh-ı Īrān gibi her pādīşāh-ı Mıṣr'a lakab idi. Ve bazıları dedi ki **فِرْعَوْنُ** [fir'avn] 'utüvv ve tугyān sāhibi mütemerrid ve müteşeddid adama denir. Ve bunda iki lügat dahi vardır: biri **زُبُورُ** [zubbūr] vezninde ve biri **فَا'NIN** zam-ı ve 'ayn'ın fethiyledir. Şārihin beyānına göre **فِرْعَوْنُ** [fir'avn] lafzı Ḳıbtıyye yāhūd 'İbriyye'dir, 'Arab ahz eylemiştir. Mütercim der ki **فِرْعَوْنُ** [fir'avn] lügat-i 'İbriyyede muta'assıb ve mütekebbir ma'nāsınadır. Cem'ı **فِرَاعِنَةُ** [ferā'inet]tir.

التَّفَرُّعُ [et-tefer'un] [تَدْحْرُجُ] [tedahruc] vezninde) **فِرْعَوْنُ** [fir'avn]dan mutasarrıftır, ferā'ine ahlākıyla tahalluk eylemek ma'nāsınadır ki temerrüd ve tecebbür ve tekebbürlüktür, fir'avnlık eylemek ta'bīr olunur; yukālu: تَفَرَّعَ الرَّجُلُ إِذَا تَخَلَّقَ بِأَخْلَاقِ الْفِرَاعِنَةِ

الْفِرْعَانَةُ [el-fer'anet] [دَحْرَجَةٌ] [dahrecet] vezninde) Gāyetü'l-gāye zīreklige ve āfet-

zihn olmağa denir; yukālu: بِهِ فِرْعَانَةٌ أَي دَهَاءٌ وَنُكْرٌ

[ف ر غ ن]

فِرْعَانَةُ [Fergānet] (fā-yı meftūha ile) Mağrib'de bir beldedir. Şārih der ki mü'ellif bunu ğayn māddeinde 'Acemistān'da bir beldedir ve **غَانَةُ** [gānet] Mağrib'de bir belde diye sebt eylemişti. Burada galat-ı kalem-i nüssāhtır.

[ف ر ف ن]

فَارْفَا'NIN [Fārfā'an] (sāz sāmān vezninde) İṣfahān kazāsında bir karyedir; muhaddisinden bir cemā'at ona mensūblardır.

[ف س ك ن]

فِسْكِنُ [Fiskin] [زِبْرِجُ] [zibric] vezninde) İs'ird nām belde kurbünde bir karye adıdır.

[ف ش ن]

الْفَشْنُ [el-Feşn] (fā'nın fethi ve şīn-i mu'cemenin sükūnuyla) Mıṣr'da bir karye adıdır.

فَشْنَةُ [Feşnet] [تَمْرَةٌ] [temret] vezninde) Buḥārā kazāsında bir karyedir.

فَاشَانُ [Fāşān] Merv kazāsında bir karyedir.

فَيْشُونُ [Feyşūn] [جَيْحُونُ] [ceyhūn] vezninde) Bir nehr ismidir.

أَفْشِينُ [Efşīn] (hemze-i meftūha ile) İsm-i a'cemīdir.

[ف ط ر س ل ي ن]

فُطْرَاسَالِيُونُ [fuṭrāsāliyūn] (fā-yı mazmūme ve sīn ve yā-yı tahtiyye ile) Yūnānīde kerefs-i cebelī tohumuna denir.

[ف ط ن]

الْفِطْنَةُ [el-fiṭnat] (fā'nın kesriyle) **حِذْقُ** [hiḏq]

ma'nāsınadır ki murād zihnin ta'alluk eylediği nesneyi idrāk husūsunda cevdet-i isti'dāddır, ya'nī zihni pāk ve tiz olmakla her ne şey'e teveccüh ve mübāşeret eylese cibillī ve halkī onu fehm ve idrāk eylemek vechiyle olan uzluk ve hızk ve mahārettir, tecribe ve tekrār vechiyle olan hızk ve fehm değildir, pes gabāvet mukābili olur; yukālu: بِهِ فَطَنَةٌ أَي حَدَقٌ

الْفُطْنُ [el-fuṭn] (fā'nın harekāt-ı selāsı ve fā'nın sükūnuyla) ve

الْفَطْنَ [el-feṭan] (fethateynle) ve

الْفُطُنُ [el-fuṭun] (zammeteynle) ve

الْفُطُونَةُ [el-fuṭūnet] (ʿumūmet] vezninde) ve

الْفَطَانَةُ [el-feṭānet] (kerāmet] vezninde) ve

الْفَطَانِيَّةُ [el-feṭāniyet] (refāhiyet] vezninde) Vech-i mezkūr üzere bir nesneyi fehm ve idrāk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: فَطَنَ بِهِ وَإِلَيْهِ وَلَهُ وَفَطَنَ وَفَطَنَ فَطْنَا مُثَلَّثَةً الْفَاءُ الْفَطْنَا وَفَطْنَا وَفُطُونَةٌ وَفَطَانَةٌ وَفَطَانِيَّةٌ مِنَ الْبَابِ Ṣārih der ki bāb-ı hāmisten cibillī fetānetli olmak ma'nāsınadır, mü'ellif müsāmaha eylemiştir.

الْفَاطِنُ [el-fāṭin] ve

الْفَاطِنِ [el-feṭin] (emīr] vezninde) ve

الْفَاطُونُ [el-feṭūn] (ṣabūr] vezninde) ve

الْفَاطِنُ [el-feṭin] (ketif] vezninde) ve

الْفَاطُنُ [el-feṭun] (nedus] vezninde) ve

الْفَاطِنُ [el-faṭn] (ʿadl] vezninde) Vasflardır, sūr'at-i derk ü intikālī olan zīrek ve zehīn adama denir. فَاطِنٌ [faṭin] kelimesinin cem'i فَطْنٌ [fuṭn] gelir, mü'ennesinde فَطِنَةٌ [feṭinet] denir, فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde.

الْمُفَاطَنَةُ [el-mufaṭānet] (mufā'alet] vezninde) Bir adama tefhīm için sözü döne döne söylemek ma'nāsınadır; yukālu: فِي الْكَلَامِ إِذَا رَاجَعَهُ

الْتَفْطِينُ [et-tefṭin] Anlatmak ma'nāsınadır; yukālu: فَطَنَهُ الْكَلَامُ إِذَا فَهَّمَهُ

[ف ع ن]

فَعْنٌ [Fe'an] (fethateynle) Yemen'de bir karyedir, Benī Zubeyd hısnlarındandır.

[ف ك ن]

الْتَفَكُّنُ [et-tefekkun] (tefa'ul] vezninde) Ta'accüb ma'nāsınadır; yukālu: تَفَكَّنَ الرَّجُلُ إِذَا تَعَجَّبَ Ve tefekkür ma'nāsınadır; yukālu: تَفَكَّنَ الرَّجُلُ إِذَا تَفَكَّرَ Ve peşimānlık eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَفَكَّنَ عَلَيْهِ إِذَا تَنَدَّمَ Ve neyl ve zaferi melhūz ve maznūn olan nesnenin fevtine acıyıp yanmak ma'nāsınadır; yukālu: وَتَلَهَّفَ عَلَى فَوْتِهِ بَعْدَ أَنْ ظَنَّ الظَّفَرَ بِهِ

الْفُكْنَةُ [el-fuknet] (ğurfet] vezninde) İsmdir, peşimānlığa denir; yukālu: أَخَذَهُ الْفُكْنَةُ أَيِ التَّدَامَةُ

الْفَكْنُ [el-fekn] (fā'nın fethiyle) Yalan söz üzere ʿinād ve isrār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: فَكَّنَ فِي الْكُذْبِ فَكْنَا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا لَجَّ وَمَضَى

[ف ل ن]

فُلَانٌ [fulān] ve

فُلَانَةٌ [fulānet] (fā'ların zammıyla ve harf-i ta'rīftin mücerred olarak) Muhaddesün ʿanh olan benī ādemin isminden kinayelerdir; مُزَكَّكِرْدَن فُلَانٌ [fulān] ve mü'ennesten فُلَانَةٌ [fulānet] ile kināye olunur; yukālu: رَأَيْتُ فُلَانًا أَوْ فُلَانَةً كِنَايَةً عَنِ اسْمِهِمَا Ve harf-i ta'rīfle sār hayvān ve behāyimden kināye olunur; yukālu: رَكِبْتُ

فُلَانٌ ve الفلانة Šāriḥ der ki فُلَانٌ [fulān] lafzı a'lāmdan kinayedir, niteki هَنْ [hen] kelimesiyle ki hā-yı meftūha iledir, ecnāstan; kezālik كَمْ ve كَذَا a'dāddan ve كَيْت ve كَيْتٌ eḥādīsten kināye olur. İntehā. Ve ba'zen bir adamı nidā eyledikte يَا فُلٌ derler bilā-tenvīn ref'la ve tesniyesinde يَا فُلَانٌ ve cem'inde يَا فُلُونَ derler. Ve müfred müennesinde يَا فُلَةٌ ve tesniyesinde يَا فُلَاتَانٌ ve cem'inde يَا فُلَاتٌ derler. Ve Sībeveyhi eş'ardan mā-'adā mahalde يَا فُلٌ deyip فُلٌ ya demegi irādeden men' ve redd eyledi. Ve ba'zen müfred müennesinde يَا فُلَاةٌ dahi derler ve يَا فُلٌ dahi derler lām'ın nasbıyla ki فُلَةٌ demektir, hā' hazf olundu. Šāriḥ der ki vech-i mezkūr üzere فُلٌ ya kelimesi 'inde'l-Muberrred يَا فُلَانٌ dan mürāhham değildir, belki 'alā-hidetin kelime-i mahsūsadır. Ve Sībeveyhi dedi ki kezālik mürāhham değildir, belki bāb-ı nidāda sīga-i mürteceledir ve ba'zen nidānın gayrıda isti'māl olunur. Ve Benū Esed müfred ve tesniye ve cem' ve müzekker ve müenneste lafz-ı vāhid ile isti'māl ederler. Ve Benū Esed'den mā-'adā 'Arablar tesniye ve cem' ve tezkīr ve te'nīsle isti'māl ederler.

[ف ن ن]

الْفَنُّ [el-fenn] (fā'nın fethi ve nūn'un teşdidıyla) Hāl ve darb ve sınıf ve gūne ma'nāsınadır, bundan türlü ve çeşit makülesiyle ta'bīr olunur; cem'i أَفْنَانٌ [efnān] ve فُنُونٌ [funūn] gelir. Ve أَفْنَانٌ [efnān]ın cem'ü'l-cem'i أَفَانِينٌ [efānīn]dir; yukālu: فَنٌّ مِنْهُ أَيْ حَالٌ وَصَرَبٌ مِنْهُ Ve masdar olur, tard eylemek ma'nāsınadır; yukālu: فَنٌّ الْإِبِلَ فَنًّا مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا طَرَدَهُ ki fend eylemek ta'bīr olunur; yukālu: فَنٌّ

فَنٌّ دَيْتُهُ إِذَا مَطَّلَهُ Ve medyūn deyni uzatmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا مَطَّلَهُ Ve renc ve 'anā' ve zahmet ma'nāsınadır; tekūlu: لَقِيْتُ مِنْهُ فَنًّا أَيْ عَنَاءٌ Ve tezyīn eylemek ma'nāsınadır; yukālu: فَنَّةٌ إِذَا رَزِيَتْهُ

الْأَفْنُونُ [el-ufnūn] [uslūb] vezninde) Bu dahi hāl ve nev' ve gūne ma'nāsınadır; cem'i أَفَانِينٌ [efānīn]dir; yukālu: أَخَذَ فِي أَفْنَانٍ Ve yılana denir, حَيْتَهُ [ḥayyet] ma'nāsına. Ve salkı ve sölpük kocakarıya denir. Ve mutlakan kocakarıya denir. Ve birbirine sarmaşmış sık dallara denir; yukālu: شَجَرَةٌ بِهَا أَفْنُونٌ كَثِيرٌ أَيْ غُضُنٌ مُلْتَفٌ Ve saçma ve perīšān söze denir; yukālu: يَتَكَلَّمُ أَفْنُونًا كَالْمُجُونِ أَيْ كَلَامًا مُتَبَجِّجًا Ve at ve nāka kısmının karışık ve şūrīde seğirtmesine denir ki gāh yavaş ve gāh şiddetli karma karışık olur; yukālu: يَجْرِي الْفَرْسُ أَوْ النَّاقَةُ أَفْنُونًا أَيْ جَرِيًا Ve āfet ve dāhiyeye denir. Ve

أَفْنُونُ الشَّبَابِ [ufnūnu's-şebāb] Civānlığın evā'il-i hengāmına denir. Ve

أَفْنُونُ السَّحَابِ [ufnūnu's-seḥāb] Bulutun evvel neş'et ve zuhūrundan 'ibārettir. Ve

أَفْنُونٌ [Ufnūn] Şureym b. Ma'şer et-Tağlibī nām şā'irin lakabıdır.

الْإِفْتِنَانُ [el-iftinān] [ifti'āl] vezninde) Günāgūn söz söylemeğe başlamak ma'nāsınadır; yukālu: إِفْتَنَّ الرَّجُلُ إِذَا أَخَذَ فِي تَفَنُّنٍ مِنَ الْقَوْلِ Šāriḥ der ki تَفَنُّنٌ [tefnūn] dahi bu ma'nāyadır; yukālu: إِفْتَنَّ فِي الْحَدِيثِ وَتَفَنَّنَ

الْتَفْنِينُ [et-tefnīn] [tef'īl] vezninde) Nāsı 'Arab ve 'Acem ve Rūm ve Arnabūd gibi her cinsten cem' ve tertīb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: فَتَنَّا النَّاسَ إِذَا جَعَلَهُمْ فُنُونًا Ve bir nesneye āher nesnelere katıp karıştırmak ma'nāsınadır; yukālu: فَتَنَّا الشَّيْءَ بِالشَّيْءِ إِذَا خَلَطَهُ Ve

تَفْنِينٌ [tefnīn] Kumaşta kendi cinsinden olmayan ya'nī maddesine muhālif türlü türlü çeşitlere denir ki **تَمْتِينٌ** [temtīn] gibi isimdir; yukālu: ثَوْبٌ ذُو تَفْنِينٍ أَيْ طَرَاتِقٌ لَيْسَتْ مِنْ جِنْسِهِ Ve libās kısmı yırtığı olmayarak eskimeğe yāhūd ba'zı yeri yufka ve ba'zı yeri kalın ve sık olarak dokunmak vechiy-le olan ihtilāfa denir ki bunda dahi isimdir; yukālu: ثَوْبٌ بِهِ تَفْنِينٌ أَيْ بَلَى بَلَا تَشَقُّقٍ أَوْ هُوَ اخْتِلَافٌ نَشَجَهُ بَرَقَةٌ مَكَانٍ وَكَثَافَةٌ مَكَانٍ

الْفَنْنُ [el-fenen] (fethateynle) Ağacın taze dalına denir; cem'ī **أَفْنَانٌ** [efnān] ve cem'ū'l-cem'ī **أَفَانِينٌ** [efānīn] gelir; yukālu: شَجَرَةٌ كَثِيرَةٌ أَلْفَنْنٍ أَيْ الْعُضْنِ

الْفَنْأَاءُ [el-fennā'] (fā'nın fethi ve nūn'un teşdidiyle) ve

الْفَنْوَاءُ [el-fenvā'] (ḥamrā' [ḥamrā'] vezninde) Dalları çok ağaca denir; yukālu: شَجَرَةٌ فَنْأَاءٌ وَفَنْوَاءٌ أَيْ كَثِيرَةٌ الْأَفْنَانِ üzeredir ki nūn'lar maktūbdür. Mü'ellif bunu mu'tell bābında dahi zikr eylemiştir.

الْفَيْنَانُ [el-feynān] (keysān [keysān] vezninde) Ağaç dalları gibi gūnāgūn şu'abeleri ve fūrū'ları olan saça denir; yukālu: شَعْرٌ فَيْنَانٌ أَيْ لَهُ أَفْنَانٌ

الْفَيْنَانَةُ [el-feynānet] (hā'yyla) Gür saçlı hatuna denir; yukālu: اِمْرَأَةٌ فَيْنَانَةٌ أَيْ كَثِيرَةُ الشَّعْرِ

الْفَيْنِينُ [el-fenīn] (emīr [emīr] vezninde) Bir gūne veremli veca'dır ki devenin koltuğunda tahaddüs eder ve o deveye dahi **فَيْنِينٌ** [fenīn] derler. Ve Necd türābında bir vādī ve Merv kazāsında bir karye adıdır.

الْمَفْنُونُ [el-mefnūn] (fenīn [fenīn] dedikleri derde mübtelā deveye denir.

الْفَنْأَانُ [el-fennān] (şeddād [şeddād] vezninde) Türlü türlü seğirten yaban eşeğine denir.

الْمِفْنُنُ [el-mifenn] (mīm'in kesriyle **مِسْنُنٌ**

[misenn] vezninde) Şol adama denir ki dā'imā 'acā'ib ü garā'ib-i akvāl ü ef'al peydā eder ola; mü'ennesi **مِفْنَنَةٌ** [mifennet] tir; yukālu: رَجُلٌ مِفْنُنٌ إِذَا كَانَ يَأْتِي بِالْعَجَائِبِ

الْفَنْتَةُ [el-fennet] (fā'nın fethiyle) Sā'at-i zamāniye denir ki altmış dakīka müddet-tir. Ve zamānın ucuna denir, vakt ve ān ma'nāsına olur, niteki **فَيْنَةٌ** [feynet] dahi denir. Şārih der ki hemze ile **فَيْتَةٌ** [fey'et] dahi bu ma'nāyadır.

الْفَنْتَةُ [el-funnet] (fā'nın zammıyla) Firāvān çayıra denir; yukālu: مَرْعَى فِيهِ فُنْتَةٌ أَيْ كَلَاٌ كَثِيرٌ

الْمِفْنَنَةُ [el-mufennenet] (mu'azzamet [mu'azzamet] vezninde) Bed-hüy kocakarıya denir; yukālu: تَزَوَّجَ فُلَانٌ اِمْرَأَةً مِفْنَنَةً أَيْ عَجُوزًا سَيِّئَةَ الْخُلُقِ Ve şol nākaya denir ki **عُشْرَاءُ** [uşerā'] zann olunmuşken **كِشَافٌ** [kişāf] ile hālī mütebey-yin ya'nī **عُشْرَاءُ** [uşerā'] olmadığı münkeşif ola. Ve **عُشْرَاءُ** [uşerā'] on aylık gebeye ve **كِشَافٌ** [kişāf] **كِتَابٌ** [kitāb] vezninde hāmīl nākaya buğur aşmağa denir.

الْفِينُ [el-finn] (fā'nın kesriyle) **عِلْمٌ** [ilm] lafzına muzāf olarak müsta'mel olur, şol 'ālime itlāk olunur ki her fūnūna itkān ve metānetle intisābı olup ve her birini kemā yenbagī ahz ve zabt eylemiş olmakla mevki'lerinde usūl ve kavā'idi üzere güzel kıyām ve icrā eder ola; yukālu: فُلَانٌ فِينٌ عِلْمٌ **أَيْ حَسَنُ الْقِيَامِ بِهِ** Ahmed b. Ebī Fenen ki fethateynledir, şu'arādandır. Ve Ebū 'Osmān el-Finnīnī ki **سِكِّينِي** [sikkīniyy] veznindedir, muhaddistir.

الْمَفْنَنَةُ [el-fenfenet] (ṭanṭanat [ṭanṭanat] vezninde) Çoban yāhūd deve sāhibi üşendiğinden ve kāhilliğinden takayyüd eylemeyip develeri sahrāya perākende ve perīşān eylemek manāsınadır; yukālu: فَتَنَنَّ الرَّجُلُ اِبْنَهُ إِذَا فَرَقَهَا كَسَلًا وَتَوَانِيًا

الْإِسْتِفْنَانُ [el-istifnān] Atı türlü türlü eştirip yürütmek ma'nāsınadır; yukālu: **إِسْتَفْنَنْ فَرَسَهُ** إِذَا حَمَلَهُ عَلَى فُتُونٍ مِنَ الْمَشْيِ

[ف ل ك ن]

الْفَيْلَكُونُ [el-feylekūn] **حَيْرَبُونُ** [ḥayzebūn] vezninde) **بَرْدِيَّ** [berdiyy] ismidir ki hasır otu ve koğalık dedikleridir. Ve **قَارٌ** [qār] ismidir ki kara sakız dedikleridir, ıssı sular ile yerden kaynayıp çıkar, 'alā-kavlin zift ismidir ki erkek sanevber ağacından seyelān eden rutūbettir.

[ف ن د ن]

فُنْدِينُ [Fundīn] (fā'nın zammı ve dāl'in kesriyle) Merv kazasında bir karyedir; fukahādan Muḥammed b. Suleymān el-Fundīnī oraya mensūbdur.

[ف و ن]

التَّفَوُّنُ [et-tefevvun] (**تَفَعُّلٌ** [tefa'ul] vezninde) Bir nesne bereketlenip gereği gibi neşy ü nemā bulmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَفَوَّنَ الشَّيْءُ إِذَا صَارَ ذَا بَرَكَتٍ وَحُسْنٍ نَمَاءٍ**

الْفَاوَانِيَا [el-fāvāniyā] (nūn-ı meksüre ile) **عُودُ الصَّلِيبِ** [ūdu's-salīb] ismidir ki şakāyık köküdür, kırıldıkta dāhilinde iki hatt-ı salībī zāhir olur; hārr ve mülattif ve müdirr ve burun kanını kātır ve nikris ve sar' illetlerine ta'lik olunsa dahi nāfi'dir.

[ف ي ن]

الْفَيْنُ [el-feyn] (**زَيْنٌ** [zeyn] vezninde) Gelmek ma'nāsınadır; yukālu: **فَانَ الرَّجُلُ يَفِينُ فَيْتًا** إِذَا جَاءَ

الْفَيْنَانُ [el-Feynān] (**كَيْسَانٌ** [keysān] vezninde) Benū Ḍabbe'ye mahsūs bir feres adıdır. Ve saçı yakışıklı uzun olan adama denir; mü'ennesi **فَيْنَانَةٌ** [feynānet]tir, niteki "ف،ن،ن" māddesinde zikr olundu; yukālu:

رَجُلٌ فَيْنَانٌ **أَيُّ الْحَسَنِ الشَّعْرِ الطَّوِيلُ** Şārih der ki **فَنَّ** lafzından i'tibār olunursa nekre ve ma'rife hāletlerinde munsarîf olur ve eger **فَيْنَةٌ** [feynet]ten ki vakt ma'nāsınadır, ahz olunur ise **فَعْلَانٌ** [fa'elān] bābına ilhākla nekre hāletinde munsarîf ve ma'rife hāletinde gayr-i munsarîf olur.

أَفْيَانٌ [Efyān] (hemze-i meftūha ile) Esmādandır: Ğanş b. Efyān, Me'ad b. 'Adnān kabīlesi ricālindedir.

الْفَيْنِيَّةُ [el-feynet] (fā'nın fethiyle) Sā'at-i zamāniye denir. Ve vakt ve hengām ma'nāsınadır; ve minhu tekūlu: **لَقَيْتُهُ الْفَيْنِيَّةَ بَعْدَ لَقَيْتُهُ فَيْنَةً بَعْدَ فَيْنَةٍ** Ve gāh olur ki harf-i ta'rīf mahzūf olur; yukālu: **لَقَيْتُهُ فَيْنَةً بَعْدَ فَيْنَةٍ**

الْأَفْيُونُ [el-efyūn] (hemze-i meftūha ile) Haşhāş-ı Mışrī-i esvedin münce mid olmuş lebenidir ki bu ismle müte'areftir; bi'l-cümle evrām-ı hārreye ve hāssaten gözde olan verem-i hārre nāfi' ve muḥaddir ve kalīli müfīd ve münevvim ve kesīri semm-i kātildir. Şārih der ki epyūn-ı Fārisī mu'arrebidir, 'inde'l-ba'z Yūnānīdir, pek uyutucu ve müsebbit ma'nāsınadır.

FASLU'L-KĀF

(فَضْلُ الْقَافِ)

[ق ب ن]

الْقُبُونُ [el-ḳubūn] [فُعُودٌ] [ḳu'ūd] vezninde)

Bir semte gitmek ma'nāsınadır; yukālu:

قَبِنَ الرَّجُلُ قُبُونًا إِذَا ذَهَبَ فِي الْأَرْضِ

الْإِقْبَانُ [el-iḳbān] (hemzenin kesriyle) Düş-

mandan münhezim olmak yāhūd bir nes-
neden havf ve endişesi olmayıp emīn ola-
rak sür'atle yelmek ma'nāsınadır; yukālu:

أَقْبَنَ الرَّجُلُ إِذَا انْهَزَمَ مِنَ الْعَدُوِّ أَوْ أَسْرَعَ فِي عَدُوِّهِ أَمِنًا

الْقَبِينُ [el-ḳabīn] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde)

Umūr ve mesālihinde cüst ve çālāk ve

mikdām olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ

أَقْبِنُ أَي مُنْكَمِشٌ فِي أُمُورِهِ

Ve çabuk ve revende

insān ve hayvāna denir; yukālu: رَجُلٌ قَبِينٌ

أَي سَرِيعٌ

الْمُقْبَبِيُّ [el-muḳbe'inn] [مُطْمَئِنٌّ] [muṭme'inn]

vezninde) Kirpi gibi büzülüp buruşur olan
nesneye denir.

الْقَبَّانُ [el-ḳabbān] [شَدَّادٌ] [šeddād] vezninde)

Büyük teraziye denir ki lisānımızda ka-
pan ta'bir olunur, tahfifle. Mütercim der

ki *Burhān*'ın beyānına göre kepān-ı Fārisī

mu'arrebidir; yukālu: وَرَنَهُ بِالْقَبَّانِ أَي الْقُسْطَاسِ

Ve minhu'l-meselu'l-muvelledu: "الدُّنْيَا قَبَّانٌ"

"نَحْنُ مَعَ الرَّجْحَانِ

أَعْلَى" Ve emīn ve mu'temedün

aleyh adama itlāk olunur; yukālu: هُوَ قَبَّانٌ

هُوَ قَبَّانٌ Ve Āzerbaycān memleketinde bir

belde adıdır. Ve 'Abdullāh b. Aḫmed nām

muhaddisin cediti lakabıdır.

حِمَارُ قَبَّانٍ [ḥimāru ḳabbān] Bā-yı muvahha-

de bābında zikr olundu ki devecik ve eşek

kurdu ve yer eşeceği dedikleri uzun ayaklı

böcektir.

قُبَيْبٌ [Ḳubbeyn] (bā-yı müşeddede ile ve

tasgīr ile) 'Irāḳ'ta bir karye adıdır.

الْقُبْنَةُ [el-ḳubnet] [عُرْفَةٌ] [gurfet] veznin-

de) Umūr ve mesālihte çālāklığa denir;

yukālu: بِهٖ قُبْنَةٌ أَي إِسْرَاعٌ فِي الْحَوَائِجِ

قَابُونٌ [Ḳābūn] Dimaşḳ kazāsında bir

karyedir.

[ق ت ن]

الْقَاتَنُ [el-ḳaten] (ḳāf'ın ve tā-yı fevkiyye-

nin fethiyle) El ayası kadar bir yassı balık

adıdır.

الْقَاتِينُ [el-ḳatīn] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde)

Kaynamış ak ipeğe denir ki hāmlığı git-

miş olur. Ve 'avrete 'alā-kavlin güzeline

denir; yukālu: تَزَوَّجَ قَاتِينًا أَي امْرَأَةً أَوْ جَمِيلَةً

Ve bu vasf-ı hāss menzilindedir. Ve er kişi-

ye denir, 'alā-kavlin göze hor zelil kişiye

denir, bu ma'nāda zıdd olur. Ve mızra-

ğa denir. Ve ince mızrak yalmanına de-

nir. Ve kene dedikleri böceğe denir, فُرَادٌ

[ḳurād] ma'nāsına. Ve pek az ekl-i ta'ām

eden adama denir; yukālu: لَا رَجُلٌ قَاتِينٌ أَي لَا

قَالَ الرَّجُلُ يَا رَسُولَ اللَّهِ تَزَوَّجْتُ فَلَانَةً فَقَالَ

"بِخٍ تَزَوَّجْتُ بِكُرَا قَاتِينًا" يُقَالُ امْرَأَةٌ قَاتِينٌ إِذَا كَانَتْ قَلِيلَةً

الطَّعْمُ بِضَمِّ الطَّاءِ وَيَحْتَمَلُ أَنْ يُرَادَ بِذَلِكَ قَلَّةُ الْجَمَاعِ

Pes mü'ellifin recüle tahsisi bilā-muhassis

olur ve لَا طَعْمَ لَهُ kavli pek kiletten kināye

olur.

الْقَاتَانَةُ [el-ḳatānet] [كَرَامَةٌ] [kerāmet] vez-

ninde) Bir adam kalilü't-ta'ām olmak

ma'nāsınadır; yukālu: قَتَنَ الرَّجُلُ قَاتَانَةً مِنَ الْبَابِ

الْحَامِسِ إِذَا كَانَ قَاتِينًا

الْإِقْتَانُ [el-iḳtān] (hemzenin kesriyle) قَاتَانَةٌ

[ḳatānet] ma'nāsınadır; yukālu: أَقْتَنَ الرَّجُلُ

قَتَنَ بِمَعْنَى قَتَنَ

قَتَنَ الرَّجُلُ إِذَا قَتَلَ

الْقُرْدَانَ Ve vücūd arık ve nahīf ve nizār ol-

cüz'ünden 'ibārettir, حَاجِبٌ [hācib] dahi itlāk olunur. Ve 'inde'l-ba'z pertev ve şu'ā'ının evveline denir ki ibtidā zāhir ve müstefiz olur; yukālu: طَلَعَ قَرْنُ الشَّمْسِ Ve قَرْنُ الْقَوْمِ Ve قَرْنُ الْقَوْمِ [karnu'l-ḳavm] o kavm ve cemā'atin sey-yid ve sergerdesine itlāk olunur; yukālu: هُوَ قَرْنُ قَوْمِهِ أَيْ سَيِّدُهُمْ Ve قَرْنُ الْكَلْبِ [karnu'l-kele] çayırın iyisine yāhūd sona kalanına yāhūd henüz pāymāl olmamış ucuna ve köşesine denir; tekūlu: رَعِيْتُهُ مِنْ قَرْنِ الْكَلْبِ أَيْ: خَيْرُهُ أَوْ آخِرُهُ أَوْ أَتْفَهُ الَّذِي لَمْ يُوطَأْ عَدَا Ve at kısmının bir baş seğırtmesine denir; yukālu: عَدَا قَرْنُ الْفَرَسِ قَرْنَا أَوْ قَرْنَيْنِ أَيْ طَلَقًا أَوْ طَلَقَيْنِ bora ve buğanak ta'bīr olunur. Ve bir adamın yaşdaşına denir; tekūlu: هُوَ قَرْنِي أَيْ لَدَيْي Ve yukālu: هُوَ عَلَى قَرْنِي أَيْ عَلَى سَبِيٍّ وَعُغْمَرِي Ve zamāndan kırk sene müddete denir, 'alā-kavlin on sene yāhūd yirmi sene yāhūd otuz yā altmış yāhūd yetmiş yā seksen yāhūd yüz yāhūd yüz yirmi seneye denir. Kavli-evvel ya'nī ahīrden kavli-evvel ki yüz sene müddettir, asahh ve asvebdir, zīrā Nebiyy-i ekrem 'aleyhi's-salātu ve's-selām hazretleri bir gulām hakkında "عَشْرٌ قَرْنَا" 'ibāretiyle du'ā eylemeleriyle o gulām yüz sene mu'ammer oldu. Ve

قَرْنٌ [ḳarn] Şol ümmet ve cemā'ate denir ki o tabaka bi'l-cümle āhirete gidip onlardan ferd-i vāhid kalmamış ola ki bir karn geçti ta'bīr olunur; yukālu: كَانَ فِي الْقَرْنِ الْأَوَّلِ وَهُوَ كُلُّ أُمَّةٍ هَلَكَتْ فَلَمْ يَبْقَ مِنْهَا أَحَدٌ Ve zamāndan vakt ve hengāma denir; yukālu: كَانَ كَذَا فِي قَرْنٍ مِنَ الْقُرُونِ أَيْ وَقْتٍ مِنَ الزَّمَانِ ağaç kabuğundan bükülmüş ipe denir; yukālu: رَبَطَهُ بِقَرْنٍ أَيْ بِحَبْلِ مَفْتُولٍ مِنْ لِحَاءِ الشَّجَرِ Ve koyun yününden bürülüp bükülmüş bir bölük büküntüye denir. Ve kumluğun

aşağı tarafına denir. Ve ba'zı nisvānin fercinde olan küçük aslığa denir ki debbe olan adamın debbeliği gibi halkī bir şiştir; yukālu: بِالْمَرْءِ قَرْنٌ أَيْ عَفْلَةٌ صَغِيرَةٌ Mü'ellifin ile vafından kebīr olanına itlāk olunmadığı müstebāndır ve bunun tafsilī "ع،ف،ل"māddesinde murūr eyledi. Ve

قَرْنٌ [ḳarn] Küçük dağa denir, 'alā-kavlin sā'ir dağlardan başkaca kıt'aya denir; cem'i قُرُونٌ [ḳurūn] ve قِرَانٌ [ḳirān] gelir, cibāl [cibāl] vezninde. Ve kılıcın ve temrenin ağzına denir; yukālu: قَرْنُ السَّيْفِ وَالتَّضَلُّ Ve bedenden birden ter boşanmağa denir; ve minhu yukālu: حَلَبْنَا الْفَرَسَ قَرْنَا Ve zamān-ı vāhid ehline denir ki bir zamān adamları olacaktır ki müddet hasebiyle mütekārinlerdir; yukālu: ذَهَبَ الْقَرْنُ الَّذِي أَنْتَ مِنْهُمْ كُنْتُ غَرِيبًا وَهُوَ أَهْلُ زَمَانٍ وَاحِدٍ inkizāsından sonra gelen ümmet ve cemā'ate denir; yukālu: قَرْنٌ بَعْدَ قَرْنٍ أَيْ أُمَّةٌ Ve şol mīle denir ki taştan kuyunun ağzına yapıp üzerine makaranın ve çarhın okunu vaz' ederler; iki taraflı olmakla ikisine قُرُونَانِ [ḳurnān] denir ve o mīller ağaçtan olursa دِعَامَةٌ [di'āmet] derler. Ve göze bir mīl ya'nī bir defa sürme çekmeğe denir; tekūlu: مَا جَعَلْتُ فِي عَيْنِي قَرْنَا مِنْ كُحْلِ وَاحِدًا Ve bir kerre ma'nāsınadır ki Fārisīde yek-bāre denir; tekūlu: أَيْتُهُ قَرْنَا أَيْ مَرَّةً وَاحِدَةً ve

قَرْنٌ [Ḳarn] 'Arafāt üzere çekilmiş bir dağın adıdır. Ve düz ve dayıncak yek-renk taşa denir, somaki gibi. Ve huccāc-ı Necd'in mīkātı adıdır ki Ṭā'if yanında bir karyedir, 'alā-kavlin onda vādīnin bi-küllīhi ve bi-tamāmihi ismidir. Cevherī bunu fethateynle resminde ve Uveys el-Ḳarenī cenāblarını oraya nisbet eylemesinde ga-

lat eyledi, zīrā Uveys el-Ḳarenī, Ḳaren b. Redmān b. Nāciye b. Murād nām kimseye mensūbdur ki ecdādının birisidir, yine fethateynledir. Ve tesniye sīgasıyla قَرْنَان [Ḳarnān] kutb-ı şimālī yanında cedy nām kevkeb hizāsında iki kevkebe itlāk olunur. Ve

قَرْنٌ [Ḳarn] Masdar olur, bir nesneyi bir nesneye yanaştırıp bitıştirmek ma'nāsınadır; yukālu: قَرْنَهُ بِهِ قَرْنًا إِذَا شَدَّهُ إِلَيْهِ وَوَصَلَهُ Ve iki deveyi bir ipe dizmek ma'nāsınadır ki boyunduruk gibi, ikisinin boynuna bağlayıp yanaştırmaktan 'ibārettir; yukālu: قَرْنٌ أَلْبَعِيرَيْنِ إِذَا جَمَعَهُمَا فِي حَبْلِ

قَرْنٌ [Ḳarn] Arz-ı Neḥāme'de bir karye adıdır. Ve Bağdād kazāsında Ḳuṭrubull ile Mezraḳa beyninde bir karye adıdır; Ḥālīd b. Zeyd nām muhaddis ona mensūbdur. Ve Mısr' da bir karye ve İfrīkiyye'de bir dağın isimleridir. Ve

قَرْنٌ بَاعِرٍ [Ḳarnu Bā'ir] ve

قَرْنٌ عِشَارٍ [Ḳarnu 'İşār] ve

قَرْنٌ النَّاعِي [Ḳarnu'n-Nā'i] ve

قَرْنٌ بَقْلِ [Ḳarnu Baql] Yemen'de birer hısn isimleridir. Ve

قَرْنٌ الْبُرْبَاتِ [Ḳarnu'l-Burbāt] (bā'nın fetihiyle) Bir vādī ismidir ki Serāt ülkesinden beri çekilip gelir. Ve

قَرْنٌ غَزَالٍ [Ḳarnu Ġazāl] Bir ma'rūf sarp yokuşun adıdır. Ve

قَرْنٌ الذَّهَابِ [Ḳarnu'z-Zehāb] Bir mevzi'dir. Ve

قَرْنٌ الشَّيْطَانِ [Ḳarnu'ş-Şeyṭān] ve

قَرْنَا الشَّيْطَانِ [Ḳarna'ş-Şeyṭān] (ki tesniye sīgasıyladır) Re'y ve tesviline ittibā' eden ümmetine itlāk olunur yāhūd kuvvet ve intişārından yāhūd tasallut ve istilāsından

kināyedir. Şārih der ki mü'ellif bununla işbu: "الشَّمْسُ تَطْلُعُ بَيْنَ قَرْنَيْ الشَّيْطَانِ" hadīsine telmīh eylemiştir. Burada قَرْنٌ [Ḳarn]dan murād başının tepesinin bir tarafıdır ki iki tarafına قَرْنَان [Ḳarnān] denir, şemsin tulū'u hengāmında altına girip şemsi o hizāda tutmakla āfitāb-perest olanların sücūdu kendisine münkalib olur yāhūd kuvvetinden kināyedir ki gün doğduğu gibi harekete gelip nāsa tasallut ederler, zīrā gecelerde mu'āmele kalmamakla o kadar hareket ve intişārları olmaz yāhūd murād evvelīn ve āhirīn hizb ve ümmetidir. Ve bunların mecmū'u temsil cihetiyledir.

دُو الْقَرْنَيْنِ [Zu'l-Ḳarneyn] (tesniye sīgasıyla) İskender-i Rūmī lakabıdır. Bā'is-i telkībi budur ki müşārünileyh mü'min olmakla kavmini imāna da'vet eyledikte temerrüdlerinden başının bir karnına ya'nī bir yanına vurup helāk eylediler. Ba'dehu Hak ta'ālā ihyā edip yine mesfūrları imāna da'vet eyledi. Bu def'a dahi başının öbür karnına vurup helāk eylediler. Hak celle ve 'alā yine ihyā eyledi. Bu cihetten دُو الْقَرْنَيْنِ [Zu'l-Ḳarneyn] ile mülakkab oldu. Ve bazıları dediler ki arzın iki قَرْنٌ [Ḳarn]ına ya'nī iki kutrundan 'ibāret olan magrib ve maşriḳa seyr ü sefer edip bālig ve vāsıl olmakla mülakkab oldu, 'alā-kavlin başının iki tarafında örülmüş kisveleri olmakla دُو الْقَرْنَيْنِ [zu'l-Ḳarneyn] itlāk olundu. Mütercim-i hakīr der ki işbu إِسْكَنْدَرُ mādde-i rā-i mühmele bābında إِسْكَنْدَرُ mādde-i vech-i tahkik üzere bast olunmakla sıhhat ve hakīkati onda mersūm ve mübeyyendir. Ve

دُو الْقَرْنَيْنِ [Zu'l-Ḳarneyn] Ümerā-yı 'Arabdan Munzir b. Mā'ussemā lakabıdır, onun dahi başının iki tarafında örülmüş sar-

kık zülfleri olmakla mülakkab olmuştu. Kezâlik ‘Alī b. Ebī Ṭalib kerremallāhu vechehu hazretlerinin lakabıdır, hakkında Fāhr-i enām ‘aleyhi’s-salātu ve’s-selām hazretleri: “إِنَّ لَكَ فِي الْحِجَّةِ بَيْتًا” وَيُرْوَى “كَتْرًا” “كَتْرًا” buyurmalarıyla mülakkab olmuştur, ya‘nī “Yā ‘Alī, senin için cennette bir sarāy-ı ‘azīm yāhūd bir kenz-i cesīm hāzır ve müheyā olup ve cennetin iki tarafının ve mülk-i ‘azamın sāhibi olduğun cihetten Zülkarneyn cemī‘-i arzı ne gūne seyr ve seyāhat eylediyse sen dahi mülk-i cennetin mecmū‘unda dil-hāhın üzere geşt ve güzār eyleyeceksin.” Bundan murād cümleden ezyed ve evfer Hak ta‘alā kendilerine mülk-i cenneti ihsān eyleyeceğini beyāndır. Ve ba‘zılar dedi ki قُرْنِي الْأُمَّةِ دُو قُرْنِي الْأُمَّةِ ki izmār olunmuştur, her ne kadar takaddüm-i zikrīsi yok ise de. Pes bu āyeti kabilinden olur ki şems murāddır, pes ma‘nā “Yā ‘Alī, sen bu ümmetin Zülkarneynisin.” Mütercim der ki bu ma‘nānın tahtında esrār-ı kesīre-i ‘aliyye mündericidir. “أَنْتَ مَبْنِي بِمَنْزِلَةِ هَارُونَ مِنْ” سُرِّيْنَا مَوْسَى sırımına akrebdir, mā kullun yu‘lemu; ve fīhi kāle’n-Nebiyu ‘aleyhi’s-selāmu lehu kerremallāhu vechehu: “أَنَا وَأَنْتَ أَبَوَا” هَذِهِ الْأُمَّةِ Bin‘en‘aleyh lisān-ı hakīkatte Hazret-i Murtaḏā‘ya Ādemu‘l-evliyā ve Hārūnu‘l-asfiyā ve Zu‘l-Ḳarneynu‘l-etkiyā itlāk olunur yāhūd burada قُرْنٌ [ḳarn] müteferrid olan dağ ma‘nāsına olmakla دُو جَبَلَيْنِ demek olur ki Ḥasen ve Ḥuseyn cenāblarından kināyedir ki ilāyevmi‘l-kiyām neseb ve sebeplerinin bekā ve devāmına ve şerī‘at-i mutahharanın onlar ile kıyāmına işārettir, ke-mā kāle ‘aleyhi’s-selām: “كُلُّ نَسَبٍ وَسَبَبٍ يَنْقَطِعُ بِالْمَوْتِ”

”إِلَّا سَبَبِي وَنَسَبِي“ yāhūd başının iki karnında vāki‘ olan yaralara işārettir ki birin ‘Amr b. Vudd vurup diğeri İbn Mulcem-i la‘fın vurmakla zahm-nāk eylediler ve asahh-i akvāl budur.

قَرْنُ النَّمَامِ [ḳarnu’s-semām] Baklaya şebīh bir nebāttir.

ذَاتُ الْقَرْنَيْنِ [Zātu‘l-Ḳarneyn] Medīne kur-bünde iki dağ aralığında bir mevzi‘dir.

الْقَرِينُ [el-ḳarīn] [emīr] [emīr] vezninde) Bu dahi bir adamın yaşdaşına denir; yukālu: هُوَ قَرِينُهُ أَي لِدُنْهُ Ve çift öküzü gibi birbirine yanāştırılıp koşulmuş devenin her birine denir. Ve bir adamın ve bir nesnenin mukārinine denir; cemī‘ قُرْنَاءٌ [ḳurenā] gelir, كُرْمَاءٌ [ḳuremā] gibi; yukālu: هُوَ قَرِينُهُ Ve bir adamın hemīşe yār ve musāhibine ve hem-demine denir; yukālu: هُوَ قَرِينُهُ أَي مُصَاحِبُهُ Ve her benī ādeme makrūn olan şeytānına denir ki aslā ondan müfārat eylemez. Ve Zeydu‘l-Ḥayl eṭ-Ṭāī kılıcının ismidir. Ve Ḳarīn b. Suheyl b. Ḳarīn kendisi ve pederi muhaddislerdir. Ve ‘Alī b. Ḳarīn za‘ifü‘r-rivāyedir. Ve

قَرِينٌ [ḳarīn] İnsānın nefsi nātıkasına itlāk olunur, ke-mā se-yuzkeru.

الْقَرِينَانِ [el-Ḳarīnān] (tesniye sīgasıyla) Ebū Bekr ile Ṭalḥa‘ya itlāk olunur radıyallāhu ‘anhumā, zīrā Ṭalḥa‘nın birāderi ‘Osmān ikisini ahz edip bir ipe bend eylemişti.

الْقُرْنَةُ [el-ḳurnet] [ḡurfet] [ḡurfet] vezninde) Kılıcın ve temrenin ağzına denir. Ve bir nesnenin tümüp çıkan ucuna denir, meselā قُرْنَةُ الْجَبَلِ [ḳurnetu‘l-cebel] dağın domalıp çıkan sivrisine itlāk olunur ve قُرْنَةُ السَّهْمِ [ḳurnetu’s-sehm] okun sivri ucuna denir. Zāhiren hammām kurnası bu ma‘nādandır. Ve rahimin başına yāhūd köşesine yāhūd

şu^cbesine denir ki iki şu^cbesi olur hāye gibi yāhūd rahimin tümsek yerine denir.

الْقَرْنُ [el-ķirn] (ķāf'ın kesriyle) Bir adamın şecā'atte küf³ ve hemtāsı olan kimseye denir, 'alā-kavlin her bābda küf³ ve hemtāsı olana denir; yukālu: هُوَ قَرْنُهُ أَيُّ كَفُّهُ فِي الشَّجَاعَةِ أَوْ عَامًّا

الْقَرْنُ [el-ķaren] (fethateynle) Ok kuburuna denir, جَبْنَةٌ [ca'bet] ma'nāsına. Ve kılıca denir. Ve sehm-i 'Arabīye denir, نَيْلٌ [nebl] ma'nāsına. Ve iki deveyi 'araba öktüzleri gibi birbirine çattıkları ipe denir. Kezālik āher deveye çatılmış deveye denir, قَرِينٌ [ķarīn] gibi. Ve سَلَبٌ [seleb] ta'c'bīr olunan ağaç kabuğundan bükülmüş şol ipe denir ki çift öküzinün birden boyunlarına geçirip birbirine çatarlar, ba'dehu boyunduruk geçirirler, hālen bu semtlerde kayıştan ederler ki zivle ta'c'bīr olunur. Ve

قَرْنٌ [ķaren] Uveys el-ķarenī cenāblarının cedit ismidir ki ona mensūbdur, niteki zikr olundu. Ve

قَرْنٌ [ķaren] Masdar olur, bir kimse çatık kaşlı olmak ma'nāsına; yukālu: قَرْنَ الرَّجُلِ قَرْنًا مِنَ النَّبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ مَقْرُونًا وَالْحَاجِبِينَ

الْأَقْرَنُ [el-aķren] (āķmer) [aķmer] vezninde) Çatık kaşlı kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ أَقْرَنُ أَيُّ مَقْرُونٌ الْحَاجِبِينَ Ve boynuzlu koça denir.

الْقَرَانُ [el-ķirān] (ķitāb) [ķitāb] vezninde) Bu dahi çift öktüzlerinin boyunlarına geçirdikleri zivleye denir. Ve masdar olur, hacc ile 'umreyi cem^c eylemek ma'nāsına ki niyyet-i vāhide ve telbiye-i vāhide ve ihrām ve sa'y ve tavāf-ı vāhide ile cem^c eylemekten 'ibārettir, hacc-ı ifrād mukābilidir; yukālu: قَرْنَ بَيْنَ الْحَجِّ وَالْعُمْرَةِ قَرَانًا مِنَ النَّبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا جَمَعَ وَيُقَالُ أَقْرَنَ فِي لُعَيْبَةٍ كَمَا سَيَذَكُرُ Ve hurmā koruğu ibsār ile irṭāb beynini

cem^c eylemek ma'nāsına müsta'emeldir ki bir tarafı henüz koruk ve bir tarafı olmuş olur, alaca ta'c'bīr olunur ve o hurmāya قَرَانٌ [ķarīn] denir; yukālu: قَرْنَ الْبُسْرِ إِذَا جَمَعَ بَيْنَ قَرْنَ الْبُسْرِ وَالْإِبْسَارِ Ve iki hurmāyı yanaştırıp bir lokma eylemek ma'nāsınadır ki bir niçe kimseler hāzır oldukları hālede hurmā ekliline mübāşeret eyleseler, birer birer yemek lāzımdır, ikişer ikişer ekl eylemek refikleri izn vermedikçe menhīdir; yukālu: قَرْنَ الرَّجُلِ إِذَا جَمَعَ بَيْنَ التَّمْرَتَيْنِ فِي الْأَكْلِ

قِرَانٌ [ķirān] Şol oklara denir ki birbirine müsāvī olup ve bir okçunun işi ola; bunun müfredi قَرِينٌ [ķarīn]dir. Ve

قِرَانٌ [ķirān] مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet]ten masdar olur, mukārenet ma'nāsına. Ve bir adama yā bir nesneye yār ve hem-dem ve musāhib olmak ma'nāsınadır; yukālu: قَارَنَهُ مُقَارَنَةً وَقِرَانًا إِذَا صَاحَبَهُ

الْإِقْرَانُ [el-iķrān] (hemzenin kesriyle) Bu dahi hacc ile 'umreyi cem^c eylemek ma'nāsınadır. Ve bu lügat-i rediyyedir, ef-sah olan sülāsīden قِرَانٌ [ķirān] olmaktadır ki zikr olundu; yukālu: أَقْرَنَ الْحَاجُّ إِذَا جَمَعَ بَيْنَ الْحَجِّ وَالْعُمْرَةِ Ve iki oku berāberleştirip birden atmak ma'nāsınadır; yukālu: أَقْرَنَ الرَّجُلُ إِذَا رَمَى بِسَهْمَيْنِ أَقْرَنَ الرَّجُلُ إِذَا رَكِبَ نَافَقَةً Ve güzel yürütyüşlü nākaya binmek ma'nāsınadır; yukālu: أَقْرَنَ الرَّجُلُ إِذَا رَمَى قَرُونًا Ve dedikleri nākayı sağmak ma'nāsınadır; yukālu: أَقْرَنَ الرَّجُلُ إِذَا حَلَبَ النَّاقَةَ الْقَرُونُ أَقْرَنَ فَلَانٌ إِذَا أَقْرَنَ لِلْأَمْرِ إِذَا أَطَاقَهُ وَقَوِيَّ Ve bir nesneye güç yetmek ma'nāsınadır; yukālu: أَقْرَنَ عَنِ الْأَمْرِ إِذَا ضَعُفَ Ve yoldan sapmak ma'nāsınadır; yukālu: أَقْرَنَ عَنِ الطَّرِيقِ إِذَا عَدَلَ Ve bir ada-

mın mevāṣisi firāvān olup yāver ve mu'ini olmamakla çiftliği umūrunu idāreden 'āciz olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَقْرَنَ الرَّجُلُ إِذَا عَجَزَ عَنْ أَمْرِ صَيْعَتِهِ يَغْنِي مِنْ كَثْرَةِ مَا شِئْتَهُ وَلَا مُعِينَ لَهُ Ve bir kimse çiftliği umūrunu idāreye muktedir olmak ma'nāsına olmakla zıdd olur; yukālu: أَقْرَنَ فَلَانٌ إِذَا أَطَاقَ Ve hurmāyı ikişer tenāvül eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَقْرَنَ الرَّجُلُ إِذَا جَمَعَ بَيْنَ رُطْبَتَيْنِ يَغْنِي فِي الْأَكْلِ أَقْرَنَ الدَّمُّ أَقْرَنَ الرَّجُلُ إِذَا كَثُرَ فِي الْعُوقِ إِذَا كَثُرَ أَقْرَنَ الدَّمُّ إِذَا حَانَ تَفَقُّهُ Ve önünde giden adama dokunmamak için mızrağın başını yukarı tutmak ma'nāsınadır; yukālu: أَقْرَنَ فَلَانٌ إِذَا رَفَعَ رَأْسَ رُمْحِهِ لئَلَّا يَصِيبَ مَنْ أَمَامَهُ أَقْرَنَ الرَّجُلُ إِذَا بَاعَ الْجَعْبَةَ Ve ip satmak ma'nāsınadır; yukālu: أَقْرَنَ إِذَا بَاعَ الْحَبْلَ Ve iki tutsağı bir ipe dizip getirmek ma'nāsınadır; yukālu: أَقْرَنَ الرَّجُلُ إِذَا جَاءَ بِأَسِيرَيْنِ فِي حَبْلِ سُرْمَةٍ Çekinmek ma'nāsınadır; yukālu: أَقْرَنَ فَلَانٌ إِذَا ائْتَحَلَ كُلَّ لَيْلَةٍ مِيلًا Ve Ülker irtifāc bulmak ma'nāsınadır; yukālu: أَقْرَنَتِ السَّمَاءُ إِذَا دَامَتْ فَلَمْ تَقْلِعْ الثَّرِيًّا إِذَا ارْتَفَعَتْ

الْقَرَانِي [el-ḳurānā] (حُبَارَى [ḥubārā] vezninde) Bu dahi قَرِينٌ [ḳarīn] ve مُقَارِنٌ [muḳārīn] ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ قُرَانَةٌ أَيْ مُقَارِنَةٌ

الْقَرِينَةُ [el-ḳarīnet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Şammān nām mahalde bir merg-zār adıdır. Ve nefsi-nātıkaya itlāk olunur, kemā se-yuzkeru. Ve bir mevzif ismidir.

الْقَرُونُ [el-ḳarūn] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) ve

الْقَرُونَةُ [el-ḳarūnet] (هَاءٌ يَلَا) Bunlar da

nefs-i nātıkadır; yukālu: أَشْمَحَتْ قَرِينُهُ وَقَرِينَتُهُ وَقَرُونُهُ وَقَرُونَتُهُ أَيْ نَفْسُهُ Ve

قَرُونٌ [ḳarūn] Tiz terleyen dābbeye denir, 'alā-kavlin ayaklarını elleri bastığı yere basan dābbeye denir; yukālu: دَابَّةٌ قَرُونٌ أَيْ تَعْرِقُ سَرِيعًا أَوْ يَقَعُ حَوَافِزُ رِجْلَيْهِ مَوَاقِعَ يَدَيْهِ Ve şol nākaya denir ki çöktükte dizlerini birbirine yanaştırır ola. Ve şol nākaya denir ki iki ileride olan memeleri geride olan memelerine pek karīb ola. Ve hurmāyı ikişer ikişer yāhūd iki lokmayı birden kaldırıp ekl eden kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ قَرُونٌ أَيْ جَامِعٌ بَيْنَ تَمَرَتَيْنِ أَوْ لَقْمَتَيْنِ فِي الْأَكْلِ

الْإِسْتِقْرَانُ [el-istikrān] Bu dahi bir nesneye güç yetmek ma'nāsınadır; yukālu: اسْتَقْرَنَ لِبَلْأَمْرِ إِذَا أَطَاقَهُ وَقَوِيَ عَلَيْهِ Ve damarda kan çoğalmak ma'nāsınadır; yukālu: اسْتَقْرَنَ الدَّمُّ فِي الْعُوقِ إِذَا كَثُرَ

الْقَرْنَانُ [el-ḳarnān] (كَافٌ فِي فَتْحِيَّةٍ) Vastır, deyyūs ve kaltabana denir ki sā'irler onun karīnesinde ya'nī zevcesinde karīn ve müşārik olurlar yāhūd bir ipe bağlanmış iki hayvāna yāhūd iki boynuzlu öküzte teşbihledir; yukālu: رَجُلٌ قَرْنَانٌ أَيْ دَبُوتٌ مُشَارِكٌ فِي قَرِينَتِهِ

الْقَارُونُ [el-ḳārūn] (وَجٌّ [vecc] ismidir ki eğir ta'bīr olunan köktür, edviyedendir. Ve

قَارُونٌ [Ḳārūn] (harf-i ta'rīften mücerred olarak) Selefte 'utāt ve mütemerridinden bir kimsenin ismidir ki a'cemīdir, elsinede darb-ı meseldir. Mersūm, Hazret-i Mūsā 'aleyhi's-selām kavminden ve akribāsından idi. Pek fakīr olmakla Hazret-i Mūsā du'āsıyla servet ve gınāya bālig oldukta 'utūvv ve tугyān eylemekle Hazret-i Mūsā du'āsıyla kendisi ve māl ve eşyāsı münhasif oldu.

الْقَرِينَيْنِ [el-ḳarīneyn] (أَمِيرَيْنِ [emīreyn])

vezninde) Nevāhī-i Yemāme'de iki dağdır. Ve bādiye-i Şām'da bir mevzi'dir. Ve Mervu's-Şāhcān kazāsında bir karyedir; fukahā-i Şāfi'iyeden Ebu'l-Muzaffer Muḥammed b. el-Ḥasen el-Ḳarīneynī ona mensūbdur.

ذُو الْقَرِينَتَيْنِ [zu'l-ḳarīneteyn] (te'nīsle) Uyluğun iç yüzünde olan sinire denir; cem'inde ذَوَاتُ الْقَرَايِنِ [zevātu'l-ḳarāyin] denir.

الْقُرْنَتَانِ [el-Ḳurnetān] (ḳāf'ın zammıyla) Yemen hizāsında vāki^c sāhil-i Baḫr-i Hindistān'da bir dağın adıdır.

قُرَيْنٌ [Ḳureyn] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Tā'if kazāsında bir karyedir. Ve esmādandır: Ḳureyn b. 'Ömer ve Ḳureyn b. İbrāhīm yāhūd İbn 'Āmir b. Sa'd b. Ebī Vaḳḳāş ve Mūsā b. Ca'fer b. Ḳureyn muhaddislerdir.

قُرُونٌ بَقَرٌ [Ḳurūnu Baḳar] (ḳāf'ın zammıyla) Benī 'Āmir diyārında bir mevzi'dir.

الْقَرَّانُ [el-ḳarrān] (şeddād [şeddād] vezninde) Şişeye denir, قَارُورَةٌ [ḳārūret] ma'nāsına.

قُرَّانٌ [Ḳurrān] (رُمَّانٌ [rummān] vezninde) Yemāme'de bir karye adıdır. Ve bir recül ismidir.

الْمُقَرَّنَةُ [el-muḳarrenet] (مُعْظَمَةٌ [mu'azzamet] vezninde) Birbirine karīb hurde dağlara denir.

مُقَرَّرٌ [Muḳarrin] (مُحَدِّثٌ [muḥaddis] vezninde) Esmādandır: 'Abdullāh ve 'Abdurrahmān ve 'Uḳayl ve Ma'ḳil ve Nu'mān ve Suveyd ve Sinān evlād-ı Muḳarrin ashābdandır ki yedisi dahi birāderlerdir.

الْقَرَارِينِ [el-ḳarā'in] Birbirinin yamacında olan hānelere ve yurtlara denir; قَرِينَةٌ [ḳarīnet]in cem'idir; yukālu: ذَوْرٌ قَرَائِنٌ إِذَا

كَانَتْ يَسْتَقْبِلُ بَعْضُهَا بَعْضًا كَانَتْ يَسْتَقْبِلُ بَعْضُهَا بَعْضًا **الْقَرْنُوَّةُ** [el-ḳarnuvet] (ḳāf'ın fethi ve nūn'un zammıyla) هَرْنُوَّةٌ [hernuvet] dedikleri nebāta denir ki ḳalenbek ta'bīr ettikleridir yāhūd başka bir nebāt adıdır. Ve işbu قَرْنُوَّةٌ [ḳarnuvet] ve هَرْنُوَّةٌ [hernuvet] kelimelerinin عَرْفُوَّةٌ [arḳuvet] ve عَنْصُوَّةٌ [anşuvet] ve تَرْفُوَّةٌ [terḳuvet] ve سَنْدُوَّةٌ [senduvet] kelimelerinden gayrı nazīrleri yoktur.

الْقَرْنَوِيُّ [el-ḳarnevīyy] ve

الْمُقَرَّرِيُّ [el-muḳarrenā] (مُعْظَمَى [mu'azzamā] vezninde) قَرْنُوَّةٌ [ḳarnuvet] nebātıyla medbūg olan deriye denir; yukālu: سَقَاءٌ قَرْنَوِيٌّ وَمُقَرَّرِيٌّ أَي مَدْبُوعٌ بِالْقَرْنُوَّةِ:

الْقَرْنَاءُ [el-ḳarnā] (حَمْرَاءٌ [ḥamrā] vezninde) Şol yılana denir ki başında boynuz tarzında iki yumruca et olur ve ekseri engerek kısmında olur, boynuzlu yılana ta'bīr olunur; yukālu: حَيْةٌ قَرْنَاءٌ أَي لَهَا كَلْحَمَتَيْنِ فِي رَأْسِهَا:

الْقَيْرَوَانُ [el-ḳayrevān] (ḳāf'ın ve rā'nın fethiyle) Süvārī cemā'atine denir, cemā'at-i hayl ma'nāsına. Ve kārībāna denir, قُفْلٌ [ḳufl] ma'nāsına. Ve çok ve 'azīm 'aske-re ve alaya denir. Ve Mağrib'de bir belde adıdır. Şārih der ki قَيْرَوَانٌ [ḳayrevān] kārībān-ı Fārisī mu'arrebidir.

أَقْرُونٌ [Aḳrun] (hemzenin fethi ve rā'nın zammıyla) Rūm'da bir mevzi' adıdır.

الْقُرَيْنَاءُ [el-ḳureynā] (حُمَيْرَاءٌ [ḥumeyrā] vezninde) Bögrülceye denir, لُوبِيَاءٌ [lūbiyā] ma'nāsına.

الْمَقْرُونُ [el-maḳrūn] Ehl-i 'arūz istilāhında esbāb-ı şif'rden üç hareke ba'dehu sākin olan cüz'e denir; mutefā'ilun cüz'ünden mutefā ve mufā'aletun cüz'ünden 'aletun gibi; ehl-i 'arūz ona veted-i maḳrūn itlāk ederler, iki sebebe ya'nī bir sebab-i sakīl

ile bir sebab-i hafife mukārin olmuştur.

أَلْقُرْنَاةُ [el-ḳurenā] (كُرْمَاءُ [kuremā] vezninde) Suver-i Ḳur'āniyyeden şol sürelere denir ki namāzın her rek'atında fātihaya zamm ile kırā'at oluna.

أَلْقُرَانِيَا [el-ḳarāniyā] (ḳāf'ın fethiyle) Bir şecer-i cebelī ismidir ki zeytūna şebīh yemişi olur, Türkīde kızılıcak ağacı dedikleridir ki yemişine kızılıcak ta'bīr olunur; kābız ve müceffif ve cirāhāt-ı kibārı müdemmil ve sigārına muzāddedir.

أَلْمِقْرَنُ [el-miḳren] (مِئْبَرُ [minber] vezninde) Çift öküzüne geçirdikleri boyunduruğa denir.

[ق ر ص ع ن]

أَلْقِرْصَعْنَةُ [el-ḳirşacnet] (جِرْدَحْلَةٌ [cirdaḥlet] vezninde) Şuveyke-i İbrāhīm ismidir ki peygamber dikenini ve İbrāhīm dikenini derler, envāc-ı 'adidesi vardır. Bir nev'inin sākı uzun ve münbasit ve süsen-i berri levnine şebīh olur, sinek tardı için kapılara ta'lik ederler. Ve bir kısmı ak ve yaprakları kesir ve dikenleri tiz ve bi-'aynihi uzun kengere şebīh olur, Ḳuds-i şerif türābında çok olur, vecac-ı zahr için mücerrebdir; ak nev'ine Türkīde deve elması ta'bīr olunur.

[ق ر ط ع ن]

أَلْقِرْطَعْنُ [el-ḳirṭacn] (جِرْدَحْلُ [cirdaḥl] vezninde) Bön ve ahmak adama denir.

أَلْقِرْطَعْنَةُ [el-ḳirṭacnet] (جِرْدَحْلَةٌ [cirdaḥlet] vezninde) Nāçiz şey'e denir; yukālu: مَا عَلَيَّ قِرْطَعْنَةُ أَيَّ شَيْءٍ

[ق ز ن]

أَلْإِقْرَانُ [el-iḳzān] (zā-yı mu'ceme ile İkrām [iḳrām] vezninde) Bir adamın incik kemiğini vurup kırmak ma'nāsınadır; yukālu:

أَقْرَنَ سَاقَهُ إِذَا كَسَرَهَا

قَزْوِينُ [Ḳazvīn] (ḳāf-ı meftūha ve vāv-ı meksüre ile) İrān'da bilād-ı cebelden bir belde adıdır, Deylem ile hem-sınırdır.

قَزْوِينَكُ [Ḳazvīnek] Dīnever kazasında bir karye adıdır.

[ق س ن]

أَلْإِقْسَانُ [el-iḳsān] (hemzenin kesriyle) Pek çok işlemekten yā su çekmekten el nasırlanmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أَقْسَنَ الرَّجُلُ إِذَا صَلَبَتْ يَدُهُ عَلَى الْعَمَلِ وَالشَّيْءِ

أَلْإِقْسِينَانُ [el-iḳsīnān] (إِطْمِينَانُ [iṭmīnān] vezninde) ve

أَلْقُسَايِنَةُ [el-ḳuse'nīnet] (طُمَايِنَةُ [tume'nīnet] vezninde) Ağaç kuruyup kaskatı olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِقْسَانُ الْعُودِ قُسَايِنَةُ Burada إِقْسِينَانَا وَقُسَايِنَةُ إِذَا اشْتَدَّ وَعَسَا [ḳuse'nīnet] ism iken masdar mevki'inde isti'māl olunmuştur. Ve bir adam pek pīr olmakla bedeni değnek gibi kupkuru olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِقْسَانُ الرَّجُلِ إِذَا كَبِرَ وَعَسَا Ve dā'imā iş üzere olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِقْسَانُ فِي الْعَمَلِ إِذَا مَضَى Ve gece pek karanu olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِقْسَانُ اللَّيْلِ إِذَا اشْتَدَّ ظَلَامُهُ

قُوسِيْنِيَا [Ḳūsīniyyā] (ḳāf'ın zammı ve nūn'un kesri ve yā'nın teşdidiyle) Mışır ile İskenderiyye beyninde bir kazā ismidir.

[ق س ط ب ن]

أَلْقُسْطَيْبَةُ [el-ḳaştabīnet] (زَنْجَبِيلَةٌ [zencebīlet] vezninde) Zekerin başına denir.

[ق س ط ن ن]

قُسْطَنْطِينِيَّةُ [Ḳuşantīniyyet] Şehr-i İslāmbol'dur, "ق،س،ط،" māddesinde beyān olundu.

[ق ش ن]

الْفُسْوَانُ [el-kuşvān] (şīn-i mu'ceme ile تُعْبَانُ [tu'ebān] vezninde) Gövdesi etsizce olan çelimsiz adama denir; yukālu: رَجُلٌ فُسْوَانٌ أَي الْقَلِيلُ اللَّحْمِ جَغْفَرِيَّةٌ [el-kaşveniyyet] (ca'feriyyet) vezninde) Derisi yufka ve ağzı daracık develere denir.

قِشْنٌ [Kīşn] (kāf'ın kesriyle) Sāhil-i Baħr-i Yemen'de bir karye adıdır.

قَاشَانُ [Kāşān] Īrān'da şehir-i Qum kur-bünde bir beldedir; sāhibu'l-Lubāb sīn'in ihmāliyle lügat olduğunu hikāye eyledi.

[ق ط ن]

الْقَطُونُ [el-kuṭūn] (qu'ūd) vezninde) Bir yerde mukīm olmak ma'nāsınadır; yukālu: فَطَنَ بِالْمَكَانِ فَطُونًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَقَامَ Ve bir adama hizmet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: فَطَنَ فَلَانًا إِذَا خَدَمَهُ

الْقَاطِنُ [el-kāṭin] İsm-i fā'ildir, bir yerde mukīm olan kişiye denir; cem'i فَطَانٌ [kuṭṭān]dır, رُمَّانٌ [rummān] vezninde ve قَاطِنَةٌ [kāṭinet]tir ki ism-i cem' olacaktır ve قَاطِنٌ [kaṭin]dir, غَازِبٌ [gāzib] ve غَرِيبٌ [gāzib] gibi.

الْقُطْنُ [el-kuṭn] (kāf'ın zammıyla)

الْقُطُنُ [el-kuṭun] (zammeteynle) ve

الْقُطُنُّ [el-kuṭunn] (cuṭull) vezninde) Ma'rūftur ki pamuğa denir. Fāriside penbe denir. Ve ba'zen ağacı büyükenip ve yirmi sene bakī kalır. Hiçāz'da pamuk ağacı söğüt ağacı kadar meşhūdumuz olmuştur. Yapragının matbūhunu zīmād veca'-ı mefāsıl-ı hārre ve bārideye nāfi' ve çekirdeği müleyyin ve müsahhin ve cimā'i mukavvī ve su'āle müfiddir.

الْقُطُنَّةُ [el-kuṭunnet] (hā'yla) قُطُنٌ [kuṭunn] dan ahasstır, bir pāre pamuğa denir.

الْبَقْطِينُ [el-yaḳṭīn] (yā-yı tahtiyyenin fet-hiyle) Mutlakan sākı olmayan nebāta denir, kabak ve kavun ve hıyār tevekleri gibi.

الْبَقْطِينَةُ [el-yaḳṭīnet] (hā'yla) Tāze kabağa denir; yukālu: أَكَلْنَا يَقْطِينَةً أَي فَرَعَةً رَطْبَةً

الْقُطْنِيَّةُ [el-kuṭniyyet] (kāf'ın zammı ve kesriyle) Siyāba denir, pamuktan ittihāz olunduğu için. Ve gılāl ve hubūbāta denir ki tahlıl ta'bīr olunur. 'Alā-kavlin buğdaydan ve arpadan ve kuru üzümünden ve hurmādan mā-'adāya itlāk olunur, عَدَسٌ [ades] ve خُلُرٌ [huller] ve مَاشٌ [māş] gibi yāhūd mutlakan tabh olunan hubūbāta denir. Ve İmām Şāfi' dedi ki قُطْنِيَّةٌ [kuṭniyyet] عَدَسٌ [ades] ve بَقْلَةٌ [baklet] ve بَغْرُلْجَةٌ ve nohuttan 'ibārettir; cem'i قَطَانِيٌّ [kaṭāniyy] gelir سَحَابِيٌّ [sehābiyy] vezninde. Ve ba'zılar 'inde قَطَانِيٌّ [kaṭāniyy] sayfiyye olan sebze ve gılālden 'ibārettir. Kāle's-şārih ve minhu'l-ḥadīsu: "إِنَّ عَمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ كَانَ يَأْخُذُ مِنَ الْقُطْنِيَّةِ عَشْرًا" وَهِيَ حُبُوبُ الْأَرْضِ أَوْ مَا سِوَى الْحِنْطَةِ وَالشَّعِيرِ وَالرَّيْبِ وَالتَّمْرِ أَوْ هِيَ الْحُبُوبُ الَّتِي تُطْبَخُ [وَقَالَ] الشَّافِعِيُّ الْعَدَسُ وَالخُلُرُ وَالْقَوْلُ وَالذُّجُرُ وَالْحَمَّصُ أَوْ هِيَ الْخَلْفُ وَخَضِرُ الصَّنِيفِ

الْقَاطِنُ [el-kāṭin] (emīr) vezninde) Bir adamın cāriyelerine ve haşem-i ahrārına ve haşem-i memlūklarına ve hadem ve etbā' ve müte'allakātına ve ev cemā'atine denir. Müfred ve cem'i مُسَآوِدٌ, 'alā-kavlin cem'i قُطُنٌ [kuṭun]dur, كُتُبٌ [kutub] vezninde; yukālu: هُوَ أَوْ هُمْ قَاطِنٌ فَلَانٍ وَهِيَ الْإِمَاءُ وَالْحَشَمُ الْأَخْرَازُ وَالْحَشَمُ الْمَمَالِيكُ وَالْخَدَمُ وَالْأَتْبَاعُ وَأَهْلُ الدَّارِ

الْقِطَانُ [el-kiṭān] (kāf'ın kesriyle) Hevdec ve mihaffe ağaçlarına denir; cem'i قُطُنٌ

[kūṭun]dur, كُتِبَ [kutub] vezninde.

فُطْنَةٌ [Kūṭnet] (عُرْفَةٌ [gurfet] vezninde) A'lāmdan Ebu'l-ʿAlā Sābit b. Ka'b'ın ismine izāfetle lakabıdır ki Şābitu Kūṭne derler, Semerķand vak'asında gözü zahm-dār olmakla pamukla bend eylediğinden mülakkab oldu. Şārih أَبُو الْعَلَاءِ بْنِ كَعْبِ بْنِ ثَابِتِ سَابِيتِ nüşhasını tahti'e eylemiştir. Ve bu terkib bi-ʿaynihi رَيْدُ بَطْنَةِ قَيْسِ قُمَّةٌ ve رَيْدُ بَطْنَةِ قَيْسِ قُمَّةٌ kabilindedir.

الْقَيْطُونُ [el-ḳayṭūn] (جَيْحُونُ [ceyhūn] vezninde) Hazīne odasına ve kilere denir; yukālu: وَضَعَهُ فِي الْقَيْطُونِ أَيِ الْمُحَدَّعِ

الْقَطْنُ [el-ḳaṭan] (fethateynle) Beden-i insānda iki kıynak çatısının aralığına denir; yukālu: ضَرْبُهُ عَلَى الْقَطْنِ أَيِ مَا بَيْنَ الْوَرِكَيْنِ Ve kuş kısmının kuyruğunun dibine denir. Ve Benū Esed yurdunda bir dağın adıdır. Ve

قَطْنٌ [ḳaṭan] Bel eğilip bükülmek ma'nāsınadır; yukālu: قَطْنٌ ظَهْرُهُ قَطْنَا مِنَ الْبَابِ قَطْنٌ إِذَا انْحَنَى Ve Ḳaṭan b. Nuseyr ve İbn İbrāhīm ve İbn Ḳabişa ve Ḳaṭan b. Ka'b ve Ḳaṭan b. Vehb muhaddislerdir.

الْأَقْطَنُ [el-aḳṭan] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Ma'nā-yı mezburdan vasfıdır, yay gibi eğilip dü-tā olmuş arkaya denir; yukālu: ظَهْرٌ أَقْطَنُ أَيِ مُنْحَنٍ

الْقَيْطَنَةُ [el-ḳiṭnet] (ḳāf'ın kesriyle) ve

الْقَيْطَنَةُ [el-ḳaṭinet] (فَرِحَةٌ [ferihāt] vezninde) İşkenbe yanında olan şirdāna denir ki Fāriside hezār-tū ve Türkide kırkbayır ta'bīr olunur, ʿamm-i ʿArab ona رُمَانَةٌ [rummānet] derler.

الْقَطَانَةُ [el-ḳaṭānet] (سَحَابَةٌ [sehābet] vezninde) Tencereye denir. Ve Akdeniz'de vāki' Şiḳilliyye ceziresindeki Sicilya adasıdır, bir belde adıdır.

الْأَقْطَانَتَانُ [el-Aḳṭānetān] (hemze-i meftūha ile) Bir mevzi'dir.

قُطَيْنٌ [Kūṭayn] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Yemen'de Sincār memleketinde bir kasaba adıdır.

[ق ع ن]

قَعَيْنٌ [Ḳuʿayn] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Esed kabilesinden bir batndır.

الْقَيْعُونُ [el-ḳayʿūn] (جَيْحُونُ [ceyhūn] vezninde) Bir nebāt adıdır.

الْقَعْنُ [el-ḳaʿn] (ḳāf'ın fethiyle) Hamur teknesine denir. Ve eṣrāf-ı Kūfe'den Ḥallāc b. ʿĪlāc nām kimsenin ceddı ismidir.

الْقَعْنُ [el-ḳaʿan] (fethateynle) Burun pek kısa olmak ma'nāsınadır. Ve burunda olan pek kısalığa denir ki ism olur; yukālu: قَعْنٌ قَعْنٌ أَثْفَهُ قَعْنَا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا قَصُرَ فِي أَثْفِهِ قَعْنٌ أَيِ قَصُرَ فَاجْشَ Ve burun ucu kalkık olmağa denmekle zıdd olur, قَعَانُ [ḳaʿān] dahi bu ma'nāyadır, سَحَابٌ [sehāb] vezninde; yukālu: فِي أَثْفِهِ قَعْنٌ وَقَعَانٌ أَيِ اِرْتِفَاعٌ فِي أَرْبَابِهِ Ve paçalar açık ve apışık olmağa denir; yukālu: رَجُلٌ بِهِ قَعْنٌ إِذَا انْفَحَّاجَ فِي رِجْلِهِ

[ق ع ط ن]

الْإِقْطِنَانُ [el-iḳʿiṭnān] (إِقْشِعْرَانٌ [iḳʿiṣrār] vezninde) Yorgunluktan nāşī soluyup hışlayarak soluk kesilmek ma'nāsınadır; yukālu: إِقْطَعَنَّ الرَّجُلُ إِذَا انْقَطَعَ نَفْسُهُ مِنْ بُهْرِ

[ق ف ن]

الْقَفْنُ [el-ḳafn] (دَفْنٌ [defn] vezninde) Değnekle yā kamçı ile vurmak ma'nāsınadır; yukālu: قَفْنَهُ قَفْنَا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا ضَرْبَهُ بِالْعَصَا Ve cenk ve kıtāl ma'nāsınadır; yukālu: وَقَعَ بَيْنَهُمْ قَفْنٌ أَيِ قِتَالٌ Ve bir adamın kafāsına vurmak ma'nāsınadır; yukālu: قَفْنَهُ إِذَا ضَرْبَ قَفَاهُ

ğazlamak ma'nāsınadır; yukālu: فَفَنَ الشَّاةَ إِذَا ذَبَحَهَا مِنْ قَفَاهَا Ve kelb kapkacak yalamak ma'nāsınadır; yukālu: فَفَنَ الْكَلْبُ الْإِنَاءَ إِذَا وَلَعَ **الْقَفُونُ** [el-ḳufūn] (فُعُوْدُ) [ḳu'ūd] vezninde) Ölmek ma'nāsınadır; yukālu: فَفَنَ الرَّجُلُ فُقُونًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا مَاتَ

الْإِقْتِفَانُ [el-iḳtifān] (إِفْتِعَالٌ) [ifti'āl] vezninde) Bu dahi koyunu ensesinden boğazlamak ma'nāsınadır; yukālu: إِفْتَفَنَ الشَّاةَ بِمَعْنَى قَفْنِهَا Ve koyunu boğazından boğazlayıp başını gövdesinden ayırmak ma'nāsınadır; yukālu: إِفْتَفَنَ الشَّاةَ إِذَا ذَبَحَهَا مِنْ قَبْلِ وَجْهِهَا فَأَبَانَ الرَّأْسَ

الْقَفْنُ [el-ḳafen] (fethateynle ve gāhca nūn'u müşedded olur) Kafā ma'nāsınadır; yukālu: صَرَبَ قَفْنَهُ وَقَفْنَهُ أَيَّ قَفَاهُ

الْقِفْنُ [el-ḳifenn] (حِدْبٌ) [ḥidebb] vezninde) Vücüdu taslak ve nā-tırāş adama denir; yukālu: رَجُلٌ قَفْنٌ أَيَّ جَافٍ

التَّقْفِينُ [et-taḳfīn] (تَفْعِيلٌ) [tef'īl] vezninde) Başı kesip bedenden ayırmak ma'nāsınadır; yukālu: قَفْنُ رَأْسُهُ إِذَا قَطَعَهُ

الْقَفَانُ [el-ḳaffān] (شَدَادٌ) [şeddād] vezninde) Bir nesnenin her ahvāline ittlā' için ardını ve ötesini gereği gibi alıp araştırmağa ittlāk olunur; yukālu: هُوَ عَلَى قَفَانِهِ أَيَّ جُمَاعِهِ Şārih der ki mü'ellif bunu "ق،ف،ف" māddesinde dahi zikr eylemekle burada جَمَاعَتِهِ nüshası galattır. Ve bu قَفْنٌ [ḳafen] māddesinden me'hūzdur ki kafā ma'nāsınadır. Bu cihetle bir nesnenin yā bir kimsenin ensesine düşüp ahvāl ve evzā'ını istiksā eden adama denir. Pes ma'nā-yı mezbūrdan isti'mālī mübālaga olur. Ve ba'zılar nūn'unu zā'id 'add eylediler, niteki mü'ellif ona ri'āyetle de fā' bābında dahi zikr eyledi. Ve ba'zılar قَبَانٌ [ḳabbān] lafzından mu'arrebdir dedi-

ler, zīrā فَلَانٌ قَفَانٌ عَلَى فَلَانٍ derler, يَتَحَفَّظُ أَمْرَهُ وَيُحَاسِبُهُ ma'nāsına. İntehā. Ve **قَفَانٌ** [ḳaffān] Kapana denir ki büyük terazidir. Ve emīn ve mu'temedün 'aleyh adama ittlāk olunur; yukālu: هُوَ قَفَانٌ أَيَّ أَمِينٍ

[ق ل ن]

قَلَنَةٌ [Ḳalennet] (feteḥātla ve teşdīd-i nūn'la) Endelus'te bir belde adıdır.

قَلُونِيَّةٌ [Ḳalūniyyet] (ḳāf'ın fethi ve lām'ın zammıyla) Rūm diyārında bir belde adıdır, hālen Ḳalonya dedikleri olacaktır.

قَالُونٌ [ḳālūn] Lafz-ı Rūmīdir, iyi ve ceyyid ma'nāsınadır; kurrā' zümresinden İmām Nāfir'in rāvīsī olan Ebū Mūsā 'Īsā b. Mīnā onunla mülakkab olmuştur.

[ق م ن]

الْقَمِينُ [el-ḳamīn] (emīn) [emīn] vezninde) Cüst ve çalāk ma'nāsınadır; yukālu: رَجُلٌ قَمِيْنٌ أَيَّ سَرِيْعٌ Ve hammām külhanına denir. Ve bir nesneye yaraşık ve münāsib ve lāyık olan şey'e denir; قَمِيْنٌ [ḳamin] dahi denir, كَيْفٌ [ketif] vezninde; yukālu: هُوَ قَمِيْنٌ لَهُ وَقَمِيْنٌ أَيَّ جَدِيْدٍ وَخَلِيْقٍ

الْقَمَنُ [el-ḳamen] (جَبَلٌ) [cebel] vezninde) Bu dahi lāyık ve cedīr ma'nāsınadır. Ve bu fi'l-asl masdar olmakla tesniye ve cem'lenmez. Ve bir nesnenin rāst cihet ve tarīkına ittlāk olunur; tekūlu: جُنْتُ بِالْحَدِيْثِ عَلَى قَمَنِهِ أَيَّ عَلَى سَنَبِهِ Ve yakın ve karīb ma'nāsınadır.

الْقَمْنَانَةُ [el-ḳamnānet] (ḳāf'ın fethiyle) Kene ta'bīr olunan böceğin yeni doğmuş hurdesine denir. Ba'dehu حَمْنَانَةٌ [ḥamnānet] ba'dehu قُرَادٌ [ḳurād] ba'dehu حَلْمَةٌ [ḥalemet] derler.

الْمُقْمِيْنُ [el-muḳme'inn] (مُطْمِئِنٌّ) [muṭme'inn]

vezninde) Münkabız ma'nāsınadır; yukālu: شَيْءٌ مُتَمِّمٌ أَيْ مُنْقِضٌ

التَّقْمُنُ [et-teqammun] (تَقْمُنُ [tefa'ul] vezninde) Bir kimseden muvāfakat talep etmek ma'nāsınadır; tekūlu: تَقَمَّنْتُ مُوَافَقَتَكَ إِذَا تَوَخَّيْتَهَا

الْقَمِينَةُ [el-ḳamīnet] (فَرِحَةٌ [ferihat] vezninde) Bed ve müntin kokuya denir; yukālu: رَائِحَةٌ قَمِينَةٌ أَيْ مُنْتِنَةٌ

قَمِينٌ [Ḳimen] (عِنَبٌ [‘ineb] vezninde) Mışır'da bir karye adıdır.

قَمُونِيَّةٌ [Ḳamūniyyet] (ḳāf'ın fethiyle) İfrīḳ iyye'de bir beldedir.

قَيْمُونٌ [Ḳaymūn] (لَيْمُونٌ [leymūn] vezninde) Fileŝīn kazāsında bir hısn adıdır.

[ق ن ن]

الْقَنْ [el-ḳann] (ḳāf'ın fethi ve nūn'un teŝdīdiyle) Ahbār tettebbu'e eylemek ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ يُقْنُ الْأَخْبَارَ قَنًّا مِنْ Ve göz ile o yana bu yana bakıp nesne araŝtırmak ma'nāsınadır; yukālu: قَنَ الشَّيْءَ إِذَا تَفَقَّدَهُ بِالْبَصْرِ Ve değnekle vurmak ma'nāsınadır; yukālu: قَنَهُ بِالْعَصَا إِذَا ضَرَبَهُ بِهَا

الْقَنَّ [el-ḳunn] (ḳāf'ın zammıyla) Küçük dağa denir. Ve gömlek ve sā'ir libās yeline denir.

الْقِنَّ [el-ḳinn] (ḳāf'ın kesriyle) Kendi ve ebeveyni memlūk olan kula denir, عَبْدٌ [‘abd] ve اَمَةٌ [emet]ten tevellüd eden köle gibi. Müfred ve cem'î berāberdir, ‘alā-kavlin cem'î أَقْنَانٌ [aḳnān] ve أَقْنَتَةٌ [eḳinnet] tir. Ve bazıları dedi ki قِنَّ [ḳinn] ‘ubūdeti hālis olan kula denir, ya'nī مَدْبَرٌ [mudeber] ve مُكَاتِبٌ [mukāteb] olmayandır, ‘alā-kavlin mālikinin hānesinde tevellüd edip mālīki onu ‘indinden ihrāca kādir olmaya.

Mütercim der ki işbu قِنَّ [ḳinn] māddeŝi zikri ātī الْحَبْلُ فَتَّةٌ māddeŝinden me'hūzdu, kiŝinin gūyā ki bir katı evlādı ve bir katı memālīkidir; lākin memālīk taŝra katıdır, niteki رَقِيقٌ [reḳiḳ] rikkat ve za'ftan me'hūzdu. Ve bu fi'l-asl masdardır, mehcūru't-tasrīftir, onun için müfred ve cem'î ve tezkīr ve te'nīsī müsāvīdir. Ve ‘inde'l-ba'z vasfiyyeti tasavvuruyla mutasarrıf olur. Ve عَبْدٌ [‘abd]den ahasstır. İşbu ‘ubūdiyyette birkaç kısım vardır: Biri mutlakan ‘abd ve emet olmaktadır. Ve biri ‘abd-i mümellekedir ki tagal-lūben ahz ve seby olunan hürri'l-asldır. Ve biri مُكْرِفٌ [muḳrif]tir ki pederi ‘abd ve māderi āzāde ola. Ve biri هَجِينٌ [hecīn] dir ki māderi emet ve pederi āzāde ola. Ve biri اَذْرَعٌ [ezra‘]dır ki pederi ‘Arabī ve māderi mevālīden ola. Ve biri فَلَنْقَسٌ [fel-nḳas]tir ki pederi mevālīden ve māderi ‘Arabīden ola. Ve bir مُكْرَكِسٌ [mukerkes] tir ki vālidesi silsilesi cümle emet ola. Ve biri مَحْيُوسٌ [maḳyūs]tur ki pederinin vālidesi ve māderinin vālidesi emet ola. Ve bunların kiminde mü'ellif terdīd ile resm eylemiŝtir.

الْقُنُونَةُ [el-ḳunūnet] (ḳāf'ın zammıyla) ve **الْقِنَانَةُ** [el-ḳinānet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Vech-i mezkūr üzere kulluğa denir; yukālu: عَبْدٌ قِنٌ وَعَبِيدٌ قِنٌّ بِالْإِضَافَةِ وَبِالْوَضْفِ وَهُوَ عَبْدٌ مُلْكٌ وَأَبَوَاهُ أَوْ هُوَ الْخَالِصُ الْعُبُودَةُ بَيْنَ الْقُنُونَةِ وَالْقِنَانَةِ أَوْ الَّذِي وُلِدَ عِنْدَكَ وَلَا تَسْتَطِيعُ إِخْرَاجَهُ عَنْكَ

الْقِنَّةُ [el-ḳinnet] (ḳāf'ın kesriyle) Bükülmüş ipin bir katına denir, ‘alā-kavlin liften bükülmüş ipe mahsūstur. Ve

قِنَّةٌ [ḳinnet] Bir dārūy-ı devāyī ismidir ki Fārisīde birze denir, Türkīde kasnı dedikleri zamktır; müdirr ve riyhā muhal-

lil ve muhric ve yorgunluk ve küzāz ve sarḥ ve sudāḥ ve seder ʿarızalarına nāfiḥ ve çürümüş diş ağrısına ve kulak ağrısına ve ihtināk-ı rahim husūsuna müfīd ve sihām-ı mesmūmenin ve sümüm-ı sâ'irenin tiryakıdır. Ve duhāni hāneden tard-ı hevāmm u haşerāt bābında ʿacībü'l-eserdir.

الْفَتْنَةُ [el-ḵunnet] (ḵāf'ın zammıyla) Küçük dağa denir. Ve dağın kulesine ve tepesine denir; yukālu: الْأَتَوْقُ تَبِيضُ فِي قُتْنَةِ الْجَبَلِ أَي قَلْبَتِهِ Ve şol kara dağa denir ki tepesi havāya doğru sivrilip uzanmış ola, ʿalā-kavlin sarp olmayıp ve her tarafı düz ve hemvār olan yastım dağa denir; cemʿi قُتْنٌ [ḵunen] gelir, ضَرْدٌ [şurad] vezninde ve قَتَانٌ [ḵinān] gelir, جِبَالٌ [cibāl] vezninde ve قُتُونٌ [ḵunūn] gelir. Ve Ḥavmānetu'd-Derrāc nām mevziḥ kurbünde bir mevziḥ adıdır.

الْإِفْتِنَانُ [el-iḵtinān] (iftiʿāl) [iftiʿāl] vezninde) Dikilip durmak maʿnāsınadır; yukālu: إِفْتَنَ الشَّيْءُ إِذَا انْتَضَبَ Ve kul edinmek maʿnāsınadır; yukālu: إِفْتَنَ الرَّجُلُ إِذَا اتَّخَذَ قَتًا Ve sâkit ve epsem olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِفْتَنَ الرَّجُلُ إِذَا سَكَتَ

الْإِفْتِنَانُ [el-iḵtīnān] (iḵmīnān) [iḵmīnān] vezninde) Bu dahi dikilip durmak maʿnāsınadır; yukālu: إِفْتَنَ الشَّيْءُ إِذَا انْتَضَبَ

الْقُنَانُ [el-ḵunān] (ḡurāb) [ḡurāb] vezninde) Koltuk rāyihasına denir, صُنَانٌ [şunān] maʿnāsına. Ve libās yenine denir.

الْقُنْوَانُ [el-ḵunvān] (ʿunvān) [ʿunvān] vezninde) Bu dahi yene denir kumm [kumm] maʿnāsına; yukālu: قُنَانُ الْقَمِيصِ وَقُنْوَانُهُ أَي كُهُهُ

قَتَانٌ [Ḵanān] (seḥāb) [seḥāb] vezninde) Hazret-i Mūsā ve Hazret-i Hıdır ʿaleyhime's-selām kıssasında sefīne-i nāsi gasben ahz eder olan pādişāhın ismidir,

ʿalā-kavlin ismi Huded b. Buded idi ضَرْدٌ [şurad] vezninde. Ve

قَتَانٌ [Ḵanān] Esed kabilesi yurdunda bir dağın adıdır.

أَبُو قَتَانَ [Ebū Ḵanān] Bir ʿābid ve zāhid künyesidir.

الْقَتِينُ [el-ḵinnīn] (sikkīn) [sikkīn] vezninde) Tanbūra denir. Ve Rūm halkına mahsūs bir laʿib ismidir, onunla muḵāmere ederler.

إِبْنُ الْقَتَيْيِّ [İbnu'l-Ḵunniyy] (ḵāf'ın zammıyla) Bir muhaddistir.

الْقَانُونُ [el-ḵānūn] Her nesnenin miyāsına denir ki onunla kıyās ve endāze olunur; cemʿi قَوَانِينُ [ḵavānīn] gelir; yukālu: قَانُونُهُ كَذَا أَي مَقْيَاسُهُ Şārihin beyānına göre Süryānīdir, kāʿide-i külliyye maʿnāsı bundan meʿhūzdur. Ve

قَانُونٌ [Ḵānūn] Dimaşḵ ile Baʿlebek beyninde bir mevziḥ adıdır. Mütercim der ki bir sâz-ı ʿacībın dahi ismidir.

الْقَنَاقِينُ [el-ḵunāḵin] (ḡlābiḥ) [ḡlābiḥ] vezninde) İcrā-yı kārīz ve icrā-yı kanavāt sanʿatında basīr ve üstāz olan adama denir ki ıstīlāhımızda su yolcu taʿbīr olunur; cemʿi قَنَاقِينٌ [ḵanāḵin]dir ḵāf-ı ulānın fethiyle; yukālu: هُوَ قَنَاقِقٌ أَي الْبَصِيرُ بِالْمَاءِ فِي حَضْرِ الْقَتَيْيِّ

الْقِنْقِينُ [el-ḵinḵin] (zibric) [zibric] vezninde) Bir güne sadef-i bahrī ismidir. Ve bir cins iri yaban sığanına denir. Ve üstād kılavuza denir; yukālu: هُوَ قَيْنٌ أَي دَلِيلٌ هَادٍ

الْإِسْتِقْنَانُ [el-istīḵnān] Bir adam sütlerini içmek için koyunlarıyla ve keçileriyle bir yerde ikāmet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: اسْتَقَنَّ الرَّجُلُ إِذَا أَقَامَ مَعَ غَنَمِهِ يَشْرَبُ Ve istiklāl ve istibdād maʿnāsınadır; yukālu: اسْتَقَنَّ بِالْأَمْرِ إِذَا اسْتَقَلَّ

الْقَنْنُ [el-ḵanen] (fethateynle) Yolun doğ-

ruleğuna ve cihet-i rāstına denir; yukālu:

أَخَذَ فِي قَنْنِ الطَّرِيقِ أَيَّ سَنَبِهِ

الْقَيْنَةُ [el-ḳinninet] [sikkīnet] vezninde) Şarāb vaz' olunan şīşeye denir, Fārisīde mīnā denir; yukālu: شَرِبَ بِالْقَيْنَةِ مَا يُجْعَلُ وَهِيَ إِنَاءٌ زُجَاجٌ لِلشَّرَابِ Ba'zı nüshada مَا يُجْعَلُ وَهِيَ إِنَاءٌ زُجَاجٌ لِلشَّرَابِ 'ibāretiyle mersūm olmakla ona göre mutlak olur.

الْقَيْنَةُ [el-Ḳinnānet] (ḳāf'ın kesri ve nūn'un teşdidiyle) Sevād-ı 'Irāḳ'ta bir nehr ismidir.

قَنْوَنِي [Ḳanūnā] (heyūlā) vezninde) Serāt ülkesinde bir vādī ismidir.

قَيْنَةُ [Ḳuneynet] (cuheyne) vezninde) Dimaşḳ kazāsında bir karye adıdır.

[ق و ن]

الْقَوْنَةُ [el-ḳavnet] (ḳāf'ın fethiyle) Kırık kaplara yama vuracak demir yāhūd bakır teneke pāresine denir.

الْتَقْوُنُ [et-teḳavvun] (tefa'ul) vezninde) Bir adama lisānla ta'addī edip dil-āzārlık eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَقَوَّنَ فُلَانًا إِذَا تَعَدَّى عَلَيْهِ بِلِسَانِهِ Ve bir adamı kemāl üzere medh ve sitāyiş eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَقَوَّنَ فُلَانًا إِذَا مَدَحَهُ تَامًّا

قُونِيَّة [Ḳūniyet] (ḳāf'ın zammı ve nūn'un kesri ve yā'nın taḥfifiyle) Rūm ülkesinde bir belde-i celīle ismidir ki hālen Anadolu'da Ḳonya dedikleri şehir-i 'azīmdir.

قَيَوَان [Ḳayvān] (ḳayvān) vezninde) Yemen'de Ḥavlān kabilesine mahsūs bir beldedir.

قَوْن [Ḳavn] (avn) vezninde)

قَوَيْن [Ḳuveyn] (zubeyr) vezninde) Birer mevzi' adıdır.

[ق ي ن]

الْقَيْنُ [el-ḳayn] (ayn) vezninde) Demirciye denir; cem'ī Aḳyān [aḳyān] ve نُؤن [ḳuyūn] gelir; yukālu: هُوَ قَيْنٌ أَيُّ حَدَادٍ Ve masdar olur, demircilik eylemek ma'nāsınadır; yukālu: فَانَ الْقَيْنُ الْحَدِيدَ يَقِينٌ قَيْنًا Ve perākende nesneyi biriktirmek ma'nāsınadır; yukālu: فَانَ الشَّيْءَ إِذَا لَمَّهُ Ve kap ve kacağı meremmet ve islāh eylemek ma'nāsınadır. Şārihin beyānına göre ma'nā-yı aslī budur; yukālu: فَانَ الْإِنَاءَ إِذَا أَضْلَحَهُ Ve yaratmak ma'nāsınadır; yukālu: فَانَ اللهُ فَلَانًا عَلَى كَذَا إِذَا خَلَقَهُ

قَيْن [ḳayn] Kula denir; bunun cem'ī قَيَانٌ [ḳiyān] gelir, Cibāl [cibāl] vezninde; yukālu: لَهُ قَيْنٌ أَيُّ عَبْدٍ Şārihin beyānına göre mü'ennesi قَيْنَةٌ [ḳaynet]tir. Ve Yemen'de 'Aşser nām belde kurālarından bir karye adıdır.

بَنَاتُ قَيْن [Benātu Ḳayn] Bir su adıdır.

بَلْقَيْن [Belḳayn] (bā'nın fethiyle) Benū Esed kabilesinden bir cemā'attir, aslı بئو قَيْنِي idi بَلْحَارَتْ ve بَلْعَبْرٌ gibi; nisbetinde قَيْنِي [Ḳayniyy] denir, بَلْقَيْنِي cā'iz değildir.

بُلْقَيْنَةُ [Bulḳīnet] (bā'nın zammı ve ḳāf'ın kesriyle) Mışır'da bir karyedir. Mü'ellif bunu bā' faslında dahi zikr eylemiştir, onun için ba'zı nüshadan sākıttır.

الْتَقَيُّنُ [et-teḳayyun] (tezeyyun) vezninde ve mürādifidir; yukālu: تَقَيَّنَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا تَزَيَّنَتْ

الْقَيْنَةُ [el-ḳaynet] (ḳāf'ın fethiyle) Çengī cāriyeye denir, 'alā-kavlin e'ammdır, ni-teki zikr olundu; yukālu: لَهُ قَيْنَةٌ أَيُّ أُمَّةٍ مُعَيَّنَةٍ Ve dübüre yāhūd dübüre yakın olan omurga kemiğine yāhūd iki omaca başı beyninde yāhūd orada olan çukura denir

ki pöç ta'bîr olunur. Ve

قَبِيَّةُ الْفَرَسِ [qaynetu'l-feres] Atın sağrısıyla غُرَابٌ [gürāb] dedikleri 'uzvu beyninde olan çukurca yive denir. Ve غُرَابٌ [gürāb] sağ uca ile sol ucanın kavuştuğu yerdir. Ve

قَبِيَّةٌ [qaynet] Māşitaya denir; yukālu: هِيَ قَبِيَّةٌ أَيْ مَاشِطَةٌ

الْقَيْنَانُ [el-qaynān] (kāf'ın fethiyle) Çārpā kısmının ayaklarında bukağı geçecek yerlerine denir ki bukağılık ta'bîr olunur, 'alā-kavlin deve kısmına mahsüstür. Ve Kaynān b. Enūş b. Şiṣ b. Ādem 'aleyhi's-selāmdir. Ve Seraḥs kazāsında bir karye adıdır.

قَائِنُ [Qāyin] (ḫā'in] vezninde) Īrān'da bir belde adıdır. Ve Ādem 'aleyhi's-selām oğullarından birinin adıdır.

الْقَانُ [el-qān] (ḫāl] [hāl] vezninde) Bir cins şecer adıdır ki ondan yay düzerler, Türkîde kayın ağacı dedikleridir. Ve Yemen'de bir belde adıdır.

قَبِيَّةٌ [Qayniyyet] (kāf'ın fethiyle) Dimāşk kurbünde Bābu Şağîr karşısında selefte bir karye idi, hālen yeri besātîn olmuştur.

الْإِقْتِنَانُ [el-iqtinān] (iṭmīnān] [iṭmīnān] vezninde) Nebātāt tāb u tarāvet ve revnak bağlamak ma'nāsınadır; yukālu: إِقْتَانٌ النَّبْتُ إِذَا حَسَنَ Ve bāgçe tamām çiçekler açıp zīb ü zīnet bulmak ma'nāsınadır; yukālu: إِقْتَانَتِ الرُّوْضَةَ إِذَا أَخَذَتْ زُخْرَفَهَا

التَّقْيِينُ [et-taqyīn] (tefīl] [tefīl] vezninde) Bezemek ve donatmak ma'nāsınadır; yukālu: قَيَّنَ الْجَارِيَةَ إِذَا زَيَّنَهَا

FASLU'L-KĀF

(فَضْلُ الْكَافِ)

[ك أ ن]

الْكَاؤُ [el-keʾn] (şe'n] [şe'n] vezninde) Şiddet bulmak ma'nāsınadır; tekülü: كَأْتَتْ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ أَيْ اسْتَدَّتْ

[ك ب ن]

الْكَبْنُ [el-kebn] (ğbn] [ğabn] vezninde) ve الْكُبُونُ [el-kubūn] (ku'ūd] [ku'ūd] vezninde) Bir düzeye āheste mülāyemetle seğirtmek, 'alā-kavlin kendi kendisini salıvermeyip kısa kısa seğirtmek ma'nāsınadır; yukālu: كَبَنَ الْفَرَسَ كَبْنًا وَكُبُونًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِي: كَبَنَ الثَّوْبَ كَبْنًا إِذَا عَدَا فِي اسْتِزْسَالٍ أَوْ قَصَرَ فِي عَدْوِهِ Ve sevbin kenārını iç tarafına kıvrıp pervāz dikmek ma'nāsınadır; yukālu: كَبَنَ الثَّوْبَ كَبْنًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّلَاثِي إِذَا ثَنَاهُ إِلَى دَاخِلٍ ثُمَّ خَاطَهُ Ve bir nesneyi keff ve men' eylemek ma'nāsınadır; yukālu: كَبَنَ شَارِيهَ دَرِ كَبْنًا إِذَا كَنَهَا هَدِيَّةً nūshaları galattır, saḫīh olan هَدِيَّةٌ [hediyet]tir ki armağana denir. Kāle'l-Ezherī كَفَّ كَبْنٌ Ve

كَبْنٌ [kebn] İhsānı komşulardan dirīg edip ecānibe isār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: كَبَنَ فُلَانٌ إِذَا صَرَفَ مَعْرُوفَهُ عَن جَارِهِ إِلَى غَيْرِهِمْ Ve bir nesneden kıcımlıp 'udül eylemek ma'nāsınadır; yukālu: كَبَنَ عَنِ الشَّيْءِ إِذَا كَعَّ وَعَدَلَ Ve bir adamın üst ve alt dişleri ağzının içine doğru girip yatık olmak ma'nāsınadır; yukālu: كَبَنَ الرَّجُلُ إِذَا دَخَلَتْ مِنْ فَوْقِ وَأَسْفَلَ غَارَ الْقَمِّ Ve yere sinip yapışmak ma'nāsınadır; yukālu: كَبَنَ الطَّبِيءُ إِذَا لَطَأَ بِالْأَرْضِ Ve

كَبْنُ الدَّلْوِ [kebnu'd-delv] Kovanın içine bükülüp dikilmiş pervāzına denir. Ve

كُبُونٌ [kubūn] sukūn] [sukūn] ma'nāsınadır;

yukālu: كَبِنَ الشَّيْءِ كُبُونًا إِذَا سَكَرَ

الْكُبُونُ [el-kubunn] ve

الْكُبْنَةُ [le-kubunnet] [عُتْلُ] [ʿutull] ve **عُتْلَةٌ** [ʿutullet] veznlerinde) Münkabız, türş-rū, bahīl ve nākese denir, ʿalā-kavlin buhlünden nāşī yanında olana yāhūd gelen sāʿile nesne vermemek için başını yere dikip gözünü yukarı kaldırmaz olan nākese denir; yukālu: رَجُلٌ كُبِينٌ وَكُبْنَةٌ أَيْ كَرَّ لَيْمٍ أَوْ لَا يَرْفَعُ طَرَفَهُ بُخْلًا

الْمَكْبُونَةُ [el-mekbūnet] Şol ata denir ki kolları kısa ve karnı geniş ve kemikleri ince ve hurde ola, مَكْبُونٌ [mekbūn] dahi denir; cemʿi مَكَابِينٌ [mekābīn]dir. Ve ivegen hatuna denir; yukālu: اِمْرَأَةٌ مَكْبُونَةٌ أَيْ عَجَلَةٌ

الْإِكْبِينَانُ [el-ikbīnān] [إِطْمِينَانٌ] [iṭmīnān] vezninde) Büzülüp burtulmak maʿnāsındır; yukālu: إِكْبَانُ الرَّجُلِ إِذَا تَقَبَّضَ

الْمَكْبُونُ [el-mekbūn] مَكْبُونَةٌ [mekbūnet] dediği ata denir ki zikr olundu. Ve parmakları iri adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَكْبُونٌ لَطَّحَ بِهِ الْأَصَابِعَ أَيْ شَتَّهَا بِعَيْرٍ مَكْبُونٌ إِذَا أَصَابَهُ الْكُبَانُ

الْكُبَانُ [el-kubān] [غُرَابٌ] [gūrāb] vezninde) Yemen ahālīsine mahsūs bir türlü taʿāmdır ki mısır buğdayından tertīb ederler. Ve deveye mahsūs bir maraz adıdır.

الْكُبْنَةُ [el-kubnet] [غُرْفَةٌ] [gurfet] vezninde) Bir güne laʿib ismidir.

الْكُبْنَةُ [el-kubunnet] [دُجْنَةٌ] [ducunnet] vezninde) Kuru ekmeğe denir.

الْإِكْبَانُ [el-ikbān] (hemzenin kesriyle) Keff-i lisān eylemek maʿnāsındır; yukālu: أَحْبَبْتُ لِسَانَهُ إِذَا كَفَّهُ

الْمُكْبِنُ [el-mukben] [مُكْرِمٌ] [mukrem] vezninde) Muhkem ve metīn şey'e denir;

yukālu: رَجُلٌ مُكْبِنٌ الْفَقَارَ أَيْ مُحْكَمُهُ

[ك ت ن]

الْكَتَنُ [el-keten] (kāf'ın ve tā-yı fevkiyyenin fethiyle) Ocaklarda ve baʿzı mahallerde olan tütün bulaşığına ve eserine denir ki is ve mücessemine kurum taʿbīr olunur; yukālu: بِهٍ كَتَنٌ أَيْ لَطَّحَ الدُّخَانَ Ve baʿzı dudakta olan morluğa denir; yukālu: بِشَفَتَيْهِ كَتَنٌ بِشَوْبِهِ كَتَنٌ أَيْ دَرَنٌ وَوَسَخٌ Ve bir nesne lüzücutli ve yelmeşik olmak maʿnāsındır; yukālu: كَتِنَ الشَّيْءُ كَتِنًا وَهَرْمَا أَغَاغِ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَلَزَّجَ Ve hurmā ağacının diplerinde olan toprağa denir. Ve kīr ve pāsa denir; yukālu: بِشَوْبِهِ كَتَنٌ أَيْ دَرَنٌ وَوَسَخٌ Ve bu manāların mecmūʿunda masdar olur; yukālu: كَتِنَ الدُّخَانَ بِالْيَبِيتِ كَتِنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا لَطَّحَ بِهِ وَيُقَالُ كَتِنٌ ثَوْبُهُ إِذَا دَرَنَ وَوَسَخَ

الْكِتْنُ [el-kitn] (kāf'ın kesriyle) ve

الْكَتِنُ [el-ketin] [كَتِيفٌ] [ketif] vezninde) Çanağa denir.

الْكَتَّانُ [el-kettān] [شَدَادٌ] [şeddād] vezninde) Maʿrūftur ki lisānımızda dahi kettān taʿbīr olunur; ondan nesc olunmuş siyāb harr ve berd ve yübüsette muʿtedildir, bedene yapışmaz ve onda kehle çok tevellüd eylemez. Ve

كَتَّانٌ [kettān] Su yüzünde olan yosuna denir. Ve su yüzünde olan selintiye ve hār u hāşāka ʿalā-kavlin köpüğüne denir.

الْكَتَّانُ [el-kuttān] [رُمَّانٌ] [rummān] vezninde) Bir güne kızıl böcek ismidir ki arı gibi sokucu olur. Şārih der ki Yemen'de sivrisineğe denir; zāhiren kızıl nevʿidir.

كُتَّانَةٌ [Kutānet] [سُمَامَةٌ] [sūmāmet] vezninde) Medīne'de bir nāhiye adıdır.

الْكَتِنَةُ [el-kitnet] (kāf'ın kesriyle) Bir cins hoş-bü şecer adıdır.

الْمُكْتَبِيُّ [el-mukteʿinn] [مُطْمَعِنٌ] [muṭmeʿinn]

vezninde ve zıddıdır ki muztarib ve bī-karār olan kimseye ve nesneye denir; yukālu: **شَيْءٌ مُكْتَنٌ صِدُّ مُطْمَتِنٌ**

الْإِكْتَانُ [el-iktān] (hemzenin kesriyle) Ya-pırtırmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِذَا أَكْتَنَهُ بِهِ الْأَصْفَهُ بِهِ**

[ك ث ن]

الْكُتْنَةُ [el-kuşnet] (sā-yı müsellese ile **كُتْنَةُ** [gurfet] vezninde) Mersin ve söğüt çubuklarından örülmüş yassı tabak tarzında sepete denir ki üzerine günāgün çiçekler dizerler, 'alā-kavlin şol **نَوْرَدَجَةٌ** [neverdecet] ya'nī ince kamıştan ve taze yapraklı çubuklardan örülmüş kafes tarzında sepete denir ki içinde şüküfe vaz' ederler, hālen çiçekçilerin sepeti olacaktır. Ve bu fi'l-asl lisān-ı Nebā'tide **كُتْنًا** [kuşnā] olmakla ta'rīble **كُتْنَةُ** [kuşnet] dediler. Ve **نَوْرَدَجَةٌ** [neverdecet] neverde-i Fārisī mu'arrebidir ki neverden lafzından ism-i mef'uldür, dü-rülmüş bükülmüş nesneye denir.

[ك د ن]

الْكَدْنُ [el-keden] (fethateynle) **كَتَنٌ** [keten] vezninde ve mürādifidir ki dudak morarmak ma'nāsınadır; yukālu: **كَدِنٌ مِشْفَرُ الْإِبِلِ كَدْنَا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَتِنَ أَيِ اسْوَدَّ مِنْ رَغِي النَّبَاتِ** Ve buğdaycık otunun yukarıları otlanıp dipleri kalmak ma'nāsınadır; yukālu: **كَدِنٌ الصَّلْيَانُ إِذَا رُعِيَتْ فُرُوغُهُ وَبَقِيَتْ أَصُولُهُ**

الْكِدْنَةُ [el-kidnet] (kāf'ın kesriyle) Deve hörgücüne denir. Ve vücūdda olan lahm ve şahm ve kuvvete denir; yukālu: **إِنَّهُ لَدُوٌّ قَوْمٌ نُشَاهِلُهُ** Burada **قَوْمٌ** nüshaları galat-ı mahzdır.

الْكَدِنُ [el-kedin] (**كَيْفٌ** [ketif] vezninde) Vücūdu lahm ve şahm ve kuvvet sâhibi adama denir. Ve mü'ennesi **كِدْنَةٌ** [kedinet]

tir; yukālu: **رَجُلٌ كَدِنٌ وَامْرَأَةٌ كَدِنَةٌ أَيِ ذُو لَحْمٍ وَشَحْمٍ وَقُوَّةٍ**

الْمُكْدَنَةُ [el-mukdenet] (**مُكْرَمَةٌ** [mukremet] vezninde) Tavlı nākaya denir; yukālu: **نَاقَةٌ مُكْدَنَةٌ أَيِ ذَاتُ كِدْنَةٍ**

الْكَدْنُ [el-kedn] (kāf'ın fethiyle ve kesriyle) Hānede nisvān kısmı perdelenmek için çekilen zara denir, 'alā-kavlin hevdede ve mihaffede nisvānın döşendikleri bez ve nihālī makülesine denir. Ve nisvāna mahsūs mihaffe gibi bir güne merkeb adıdır. Ve pālāna denir, **رَحْلٌ** [rahl] ma'nāsına. Ve gönden düzülmüş havana denir ki içinde nesne döverler, a'rāb edevatındandır; cem'i **كُدُونٌ** [kudūn]dur.

الْكَدَانَةُ [el-kedānet] (**سَحَابَةٌ** [sehābet] vezninde) At ve deve kısmında olan **هُجْنَةٌ** [hucnet] ma'nāsınadır ki baba tarafı 'Arabī ya'nī soy olup ve ana tarafı soy olmamaktan 'ibārettir; yukālu: **بِهِ كَدَانَةٌ أَيِ هُجْنَةٌ**

الْكَوْدُنُ [el-kevden] (**جَوْهَرٌ** [cevher] vezninde) ve

الْكَوْدَنِيَّ [el-kevdeniyy] (yā-yı nisbetle) Şol ata denir ki babası 'Arabī ve anası boz at ola; yukālu: **فَرَسٌ كَوْدَنٌ وَكَوْدَنِيٌّ أَيِ هَجِيْنٌ** Ve fil dedikleri hayvāna denir. Ve katıra denir, **بَغْلٌ** [bağl] ma'nāsına. Ve semer beygirine ve eşkinsiz künd ata denir; yukālu: **لَهُ كَوْدُنٌ أَيِ بَرْدَوْنٌ**

الْكَدْنُ [el-kedn] (kāf'ın fethiyle) Bele sevgi kuşak gibi kuşanmak ma'nāsınadır; yukālu: **كَدَنَ بِتَوْبِهِ كَدْنَا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا تَنَطَّقَ بِهِ وَشَدَّ بِهِ**

الْكَدْنُ [el-keden] (fethateynle) Havuzun ve kuyunun diplerinde kalan çamura denir, **كَدَرٌ** [keder] ma'nāsına.

الْكِدَانُ [el-kidān] (**كِتَابٌ** [kitāb] vezninde)

Devenin başına bend ettikleri ipin fazla şu^cbesine denir ki onu dahi devenin başının bir tarafına çekip bend eylemekle deveyi zabt ve imsāk ederler. Mü^oellif icāz eylemekle şārih bu vechile beyān eylemiştir. Ve burada şā-yı müsellese ile شَعْنَةٌ nüshaları galattır.

الْكَدْيُونُ [el-kidyevn] (فِرْعَوْنُ [fir'avn] vezninde) Zeytün yağı tortusuyla yoğrulmuş ince toprağa denir ki onunla pāsı zırhların pāsını açıp cilā verirler.

[ك ر ن]

الْكِرَانُ [el-kirān] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Sāz kısmından lavtaya denir, ^cūd ma^cnāsına, ^calā-kavlin zil dediklerine denir, صَنْجٌ [şanc] ma^cnāsına. Ve bādiyede bir mevzi^c adıdır.

كُرَانٌ [Kurān] (غُرَابٌ [gūrāb] vezninde) Dārābcird nām belde kurbünde bir belde adıdır.

كِرْرَانٌ [Kerrān] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) İşfahān'da bir mahalle adıdır. Ve Tūrān'da şehr-i Tūbbet kurbünde bir belde adıdır. Ve Mağrib'de bir hısn adıdır.

كُرَيْنٌ [Kurīn] (kāf'ın zammı ve rā'nın kesriyle) Hōrāsān'da Ṭabes nāhiyesinde bir karyedir.

كِرْيُونٌ [Kiryevn] (عِزْيُوطٌ [izyevṭ] vezninde) İskenderiyye kurbünde bir karyedir.

الْكَرِينَةُ [el-kerīnet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Çengī ^cavrete denir; cem'i كِرْرَانٌ [kirān] dır kāf'ın kesriyle; yukālu: إِمْرَأَةٌ كَرِينَةٌ أَيْ مُغْتَبَةٌ

[ك ر ز ن]

الْكَرَزُونُ [el-kerzen] (جَعْفَرٌ [ca'fer] ve زَبْرُجٌ [zibric] veznlerinde) ve

الْكَرَزِينُ [el-kerzīn] (يَقْطِينٌ [yaqṭīn] vezninde)

de) Büyük baltaya denir.

كَارَزُونٌ [Kārzen] (rā'nın sükūnu ve zāy'ın fethiyle) Semerķand kazāsında bir karyedir; muhaddisinden Ebū Ca'fer Muḥammed b. Mūsā b. Recā el-Kārzenī ona mensūbdur.

كَارِزِينٌ [Kārizīn] “ك،ر،ز” māddesinde zikr olundu.

[ك ر س ن]

الْكَرْسَنَةُ [el-kersenet] (kāf'ın ve sīn'in fethi ve nūn'un teşdidiyle) Bir nev^c şecer ismidir ki sağır olur ve gılāf içre semerleri olur, musaddi^c ve müsehhil ve demi zāhir-i cilde cāzib ve devābb kısmını müsemmin ve su^cāle nāfi^c ve şarābla yoğrulmuşunu dīvāne kelb ısırdığı ve yılan soktuğu ve insān ısırdığı yere zımād nāfi^cdir. Bazı nüshada وَهُوَ الْكُشْنَى نَبْتٌ وَهُوَ الْكُشْنَى 'ibāretiyle mersūmdur. Ve müfredatta كَرْسَنَةٌ [kersenet] Türkide burçak ve Fāriside kuşne ve gāv-dāne dedikleri galle ile mübeyyendir. Ve mü^oellifin ^can-karīb الْكُشْنَى الْكَرْسَنَةُ ta^cbīri bunu mü^oeyyiddir.

[ك ر ك د ن]

الْكَرْكَدَانُ [el-kerkedden] (kāf'ların ve dāl-ı müşeddenin fethiyle ve ^camme nūn'u müşedded ederler) Bir cins cānver ismidir ki fīli boynuzuna alıp götürür. Bu cānver Hindistān'da olur, başının vasatında kalın ve sivri bir boynuzu olur, ba^czı Hind tüccārlarında görülmüştür.

[ك ز ن]

كَزْنَةٌ [Keznet] (zā-yı mu^cceme ile وَزْنَةٌ [veznet] vezninde) Muhaddisinden Muḥammed b. Dāvūd er-Rāzī lakabıdır.

[ك ش ن]

الْكُشْنَى [el-kušnā] (بُشْرَى [bušrā] vezninde) كُوسَنَّة [kersennet] isimdir ki Fārisīde kusne ve Türkīde burçak dedikleri galledir.

كُشَانِيَّة [Kušanīyet] (kāf'ın zammıyla) Bir belde adıdır, zāhiren Rūmili'de Keşan dedikleridir.

أَكْشُونِيَّة [Ekşūniyet] (hemzenin fethiyle) Mağrib'de bir beldedir.

[ك ش خ ن]

الْكُشْحَانُ [el-keşhān] (ḥā-yı mu'ceme ile سَلْمَانُ [selmān] vezninde) Bir kavmin re'īs ve serkārına denir; yukālu: هُوَ كُشْحَانُ الْقَوْمِ مِثْلُ كُشْحَانِ الْكُشْحَانِ Mü'ellif "ك،ش،خ" māddesinde başka ma'nāya da zikr eyledi, pes onda nūn'u zā'ide olur.

الْكُشْحَانِيَّة [el-keşhānet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Bir adama كُشْحَانُ [keşhān] demek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا قَالَ لَهُ يَا كُشْحَانُ

الْتَكْشِيحُ [et-tekših] (تَفْعِيلٌ [tef'il] vezninde) كُشْحَانِيَّة [keşhānet] ma'nāsınadır; yukālu: كُشْحَهُ بِمَعْنَى كُشْحَانَةٍ

[ك ش م ه ن]

كُشْمِيهَنَةٌ [Kuşmīhenet] (kāf'ın zammı ve šīn'in sükūnu ve mīm'in kesri ve kalīlen fethi ve hā-i meftūha ile) Şehr-i Merv kazāsında bir kasabadır; üdebādan Muḥammed b. Mekkī b. Zurā' ve muhaddisattan Kerīme bint Aḥmed ona mensūblardır, ehādīs şerhlerinde كُشْمِيهَنِيَّة mütedāvelidir.

[ك ع ن]

الْإِكْتَانُ [el-ik'ān] (hemzenin kesriyle) Bir adamın cünbüş ve neşātına fütür gelmek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا فَتَرَ نَشَاطَهُ أَكْعَنَ الرَّجُلُ إِذَا فَتَرَ نَشَاطَهُ

ذُو كَنْعَانَ [Zū Ken'ān] Mülük-i Yemen'de birinin lakabıdır, on endāze miktārı kāmeti var idi. Garıbdır ki mü'ellif Ken'ān'ın ism-i İbn Nūḥ 'aleyhi's-selām olduğunu ki gark olmuştur, kezālik ism-i vilāyet-i Hazret-i Ya'qūb 'aleyhi's-selām olduğunu ihmāl eylemiştir.

كُعَانَةٌ [Ku'ānet] (ثُمَّامَةٌ [ṣumāmet] vezninde) Bir hatun isimdir.

[ك ف ن]

الْكُفْنُ [el-kefn] (دَفْنٌ [defn] vezninde) Ekmeği pişmek için küle gömmek ma'nāsınadır; yukālu: كَفَنَ الْخُبْزَةَ فِي الْمَلَّةِ كَفْنَا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي: إِذَا وَارَاهَا بِهَا Ve yün eğirmek ma'nāsınadır; yukālu: كَفَنَ الصُّوفَ إِذَا عَزَلَهُ Ve meyyite kefen sarmak ma'nāsınadır; yukālu: كَفَنَ الْمَيِّتَ إِذَا أَلْبَسَهُ الْكُفْنَ Ve

كُفْنٌ [kefn] Tuzsuz ta'āma denir; yukālu: طَعَامٌ كُفْنٌ أَيْ لَا مِلْحَ فِيهِ

الْتَكْفِينُ [et-tekfīn] (تَفْعِيلٌ [tef'il] vezninde) Bu dahi meyyite kefen sarmak ma'nāsınadır; yukālu: كَفَنَ الْمَيِّتَ بِمَعْنَى كَفْنَهُ

الْكُفْنُ [el-kefen] (fethateynle) Meyyite sarılan sebve denir, sitr ve müvārāt ma'nāsındandır; cem'i أَكْفَانٌ [ekfān]dır.

الْمُكْفِفُ [el-mukeffin] (مُحَدِّثٌ [muḥaddiṣ] vezninde) Tuzu ve süttü ve sār'ir katığı olmayan adama denir; yukālu: هُمْ مُكْفِفُونَ أَيْ لَيْسَ لَهُمْ مِلْحٌ وَلَا لَبَنٌ وَلَا أَدَمٌ

الْمُكْتَفَنُ [el-muktefen] (mīm'in zammı ve fā'nın fethiyle) İsm-i mekāndır, cimā' hengāmında çöküp oturduğun mevki'e denir.

الْإِكْتِفَانُ [el-iktifān] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Cimā' eylemek ma'nāsınadır; ma'nā-yı evvelden me'hūzdu; yukālu: إِكْتَفَنَ الْمَرْأَةُ إِذَا نَكَحَهَا

الْكُفْنَةُ [el-kufnet] [غُرْفَةٌ [gurfet] vezninde) Toprağı pāk ve münbit tarlaya denir ki her ne zer^e olursa inbāt eder ola.

الْكُفْنَةُ [el-kefnet] [تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Bir şecer adıdır. Cevherī zammıyla takyīd etmekle galat eyledi.

[ك ل ن]

كَلَانٌ [Kelān] [سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Gaṭafān kabīlesi yurdunda bir kumsal adıdır.

كِلِينٌ [Kilīn] (kāf'ın kesriyle) Rey eyāletinde bir kasabadır; fukahā-yı Şīr'a'dan Muḥammed b. Ya'qūb el-Kilīnī ona mensūbdur.

[ك م ن]

الْكُمُونُ [el-kumūn] [قُعُودٌ [qu'ūd] vezninde) Pusulanıp gizlenmek ma'nāsınadır; yukālu: كَمَنَّ الرَّجُلُ وَكَمَّنَا كُمُونًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ yukālu: Ve bir adamın gözünde **الْبَابِ الرَّابِعِ وَيُقَالُ كَمَنَّ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا أَصَابَتْهُ كُفْنَةٌ** [kumnet] dediği 'arıza zuhūr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: كَمَنَّ الرَّجُلُ كُمُونًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَيُقَالُ كَمَنَّ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا أَصَابَتْهُ كُفْنَةٌ

الْإِكْمَانُ [el-ikmān] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi gizlemek ma'nāsınadır; yukālu: أَكْمَنَهُ إِذَا أَخْفَاهُ

الْكَمِينُ [el-kemīn] [أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Cenk hengāmında pusuya gizlenmiş 'askere denir; yukālu: قَوْمٌ كَمِينٌ وَهُمْ الَّذِينَ يَكْمُونُونَ [Ve] قَوْمٌ [kavm] lafzının tezkīr ve te'nīsī māddeesinde zikr olundu. Ve كَمِينٌ [kemīn] kelimesi fethateynle كَمَنَّ [kemen] lafzından cem^e olmak dahi muhtemeldir, قَطَنٌ [kaṭan] ve قَطِينٌ [kaṭīn] gibi. Ve Fārisīde pusuya "kemīn" denir, 'Arabīde dahi tecevvūzen mümkündür. Ve sezilmeyerek bir işe dāhil olan adama denir; yukālu: هُوَ فِي ذَلِكَ الْأَمْرِ كَمِينٌ وَهُوَ الدَّاخِلُ فِي الْأَمْرِ لَا يَنْطَرُنُ لَهُ

الْكُمْنَةُ [el-kumnet] [غُرْفَةٌ [gurfet] vezninde) Göze 'arız olan dumanlığa denir, 'alā-kavlin kızıl kızıl giciğe denir ki göz illetlerindedir; yukālu: أَصَابَتْ عَيْنَهُ كُمْنَةٌ أَيْ ظَلَمَةٌ فِي الْبَصْرِ أَوْ جَرَبٌ وَحُمْرَةٌ فِيهَا

الْكَمُونُ [el-kemūn] [صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Şol nākaya denir ki kuyruğunu aslā kaldırmamak hasebiyle gebeliğini belirtip bildirmez ola; yukālu: نَاقَةٌ كَمُونٌ أَيْ كَتُومٌ اللَّفَّاحِ لَمْ تُشِمْلْ ذَنْبَهَا إِذَا لَقِيَتْ

الْكَمْمُونُ [el-kemmūn] [تَنْوُرٌ [tennūr] vezninde) Ma'rūf dāne ismidir ki tahrīfle kimyon ta'bir ettikleridir; bevl ve lebeni müdirr ve muharrik-i cuṣā ve hāzım ve riyāhı tārid ve tuz ile memzūgunu ibtilā^e ağızdan akan salyarı kātīr'dır. Ve

كَمُونٌ حُلْوٌ [kemmūnun ḥulv] Anason dedikleri dānedir. Ve

كَمُونٌ حَبِيبِي [kemmūnun Ḥabeşiyi] Çörek otuna şebih dānedir ki Türkīde Kefe kimyonu dedikleridir. Ve

كَمُونٌ أَرْمَنِي [kemmūnun Ermeniyy] Kerāviyādır ki Kirmān kimyonu dedikleridir. Ve

كَمُونٌ بَرِّي [kemmūnun berriyy] Kemmūn-ı esveddir ki kemmūn-ı Kirmānī dedikleridir.

الْمَكْمَنُ [el-mekmen] [مُعَدَّةٌ [maḥ'ad] vezninde) Gizlenecek yere denir ki pusuta'bir olunur.

دَارَةُ مَكْمَنٍ [Dāretu Mekmen] Bir mevzi adıdır.

الْإِكْتِمَانُ [el-iktimān] [إِفْتِعَالٌ [ifti'al] vezninde) Gizlenmek ma'nāsınadır; yukālu: الرَّجُلُ إِذَا اخْتَفَى

مُكَيِّمُ الْجَمَاءِ [Mukeyminu'l-Cemmā] [مُعَيِّقِلٌ [mu'ayqil] vezninde) 'Aḳīku

Medīne'de bir mevzi'dir.

[ك ن ن]

الْكِنُّ [el-kinn] (kāf'ın kesri ve nūn'un teşdidıyla) Bir nesnenin içinde setr ve hıfz olunduğu vikāye ve mahfazaya, kezālik bir şey'in perdelenip gizleneceği sūtreye denir. Ve eve ve odaya itlāk olunur; cem'ci أَكْنَانُ [eknān] ve أَكِنَّةٌ [ekinnet] gelir, أَجَلَّةٌ [ecillet] vezninde.

الْكِنَّةُ [el-kinnet] ve

الْكِنَانُ [el-kinān] (kāf'ların kesriyle) Bunlar da bir nesnenin perdelenip gizleneceği sūtreye denir.

الْكَنْ [el-kenn] (kāf'ın fethiyle) ve

الْكُنُونُ [el-kunūn] [فُعُودٌ] [ku'ūd] vezninde) Bir nesneyi setr ve pinhān eylemek ma'nāsınadır; yukālu: كَنْهُ كَنًْا وَكُنُونًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا سَتَرَهُ

الْإِكْنَانُ [el-iknān] (hemzenin kesriyle) ve

التَّكْنِينُ [et-teknīn] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) ve

الْإِكْتِنَانُ [el-iktinān] [إِفْتِعَالٌ] [ifti'āl] vezninde) Bunlar da setr ve pinhān eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَكْنَهُ وَكَنْتَهُ وَاكْتَنْتَهُ إِذَا سَتَرَهُ Ve

الْإِكْتِنَانُ [iktinān] Gizlenip saklanmak ma'nāsınadır; yukālu: إِكْتَنَى الرَّجُلُ إِذَا اسْتَتَرَ Ve ağarmak ma'nāsınadır; yukālu: إِكْتَنَى الشَّيْءُ إِذَا ابْتِضَّ Zikri ātī كِنَّةٌ [kinnet] tendir.

الْإِسْتِكْنَانُ [el-istiknān] Bu dahi gizlenip saklanmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَكَنَّ الرَّجُلُ إِذَا اسْتَتَرَ

الْكُنَّةُ [el-kunnet] (kāf'ın zammıyla) Ba'zı hānenin duvarından cenāh tarzında çıkma şeh-niş'in makülesine denir, 'alā-kavlin kapı üzerinde yaptıkları saçağa ve sun-

durmaya denir yāhūd kapı üzerinde yaptıkları gölgeleme denir yāhūd kilere denir yāhūd evlerde raf ve musandıra ve şīrvān makülesine denir; cem'ci كِنَانٌ [kinān] dır, جِبَالٌ [cibāl] vezninde. Ve 'Arabdan bir kabīle adıdır; nisbetinde كِنِيٌّ [Kin-niy] ve كُنِييٌّ [Kunniyy] denir kāf'ın kesri ve zammıyla, لُجِييٌّ [licciy] ve لُجِييٌّ [luc-ciyy] dedikleri gibi. Mazmūme tagyīr-i niseb kabīlinden olur. Mütercim der ki e'imme-i nühāttan İbn Cinnī, كِنِييٌّ [kinniyy] mu'arrebidir.

الْكَنْتَةُ [el-kennet] (kāf'ın fethiyle) Bir adamın oğlunun zevcesine denir ki gelin ta'bīr olunur yāhūd karındaş hatununa denir, yenge ta'bīr olunur; cem'ci كِنَانِيٌّ [kenā'in] dir, setr-i belīg ile mestūr olduklarına mebnīdir. Ve

كَنْتَةٌ [Kennet] Fāris ülkesinde bir mevzi' adıdır.

الْكِنَّةُ [el-kinnet] (kāf'ın kesriyle) Aklığa denir; yukālu: بِهِ كِنَّةٌ أَيْ بِيَاضٌ

الْكِنَانَةُ [el-kinānet] (kāf'ın kesriyle) Deriden olup aslā ağacı olmayan ok kuburuna denir, 'alā-kavlin ber-'aks olanına denir; yukālu: نَثَرَ كِنَانَتَهُ وَهِيَ جَعْبَةٌ مِنْ جِلْدٍ لَا خَشَبَ فِيهَا Ve Kināne b. Hūzeyme bir kabīle pederidir.

الْمُسْتَكِنَّةُ [el-mustekinnet] (ism-i fā'il bün-yesiyle) Derūnda muzmer olan hıkd ve kīneye denir.

الْكَانُونُ [el-kānūn] ve

الْكَانُونَةُ [el-kānūnet] Āteş ocağına denir, bürüdeti yāhūd āteşi setr eylediğine mebnīdir. Ve

كَانُونٌ [kānūn] Kalb-i şitāda iki şeh-r-i Rūmī ismidir ki kānūn-ı evvel ve kānūn-ı sānī

ta'bir olunur. Şārih der ki 'inde'l-ba'z كَانُونَ [kānūn] lafz-ı Süryānīdir, kış mevsimine denir ve 'indel-ba'z 'Arabīdir, sakīl ma'nāsından me'hūzdur. Ve

كَانُونَ [kānūn] Sakīl ve girān-cān adama denir; yukālu: رَجُلٌ كَانُونَ أَيُّ تَقِيْلٍ Nās kendi-yi görünce sıkletinden ihtifā eylediklerine mebnīdir yāhūd ocak 'alevi gibi çaldığı tasavvuruydur.

مَكْنُونَةٌ [Meknūnet] Zemzem kuyusunun ismidir, selefte medfūn olduğuna mebnī.

كَنَّ [Kenn] (kāf-ı meftūha ile) Bir dağın adıdır. Ve Kaşrān nāhiyesinde bir karye ismidir.

كَنَنْ [Kenen] (fethateynle) Şan'ā-i Yemen türābında bir dağın adıdır.

كِنِيْنَةٌ [Kenīnet] (سَفِيْنَةٌ [sefīnet] vezninde) Yemen'de bir karye adıdır.

الْكَنْكَنَةُ [el-kenkenet] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Bir nesneden korkup kaçmak ma'nāsınadır; yukālu: كَنَكَنَّ الرَّجُلُ إِذَا هَرَبَ Ve tenbellikten dā'imā evde oturmak ma'nāsınadır; yukālu: كَنَكَنَّ الرَّجُلُ إِذَا كَسِلَ وَقَعَدَ فِي الْبَيْتِ

كَنْوُنٌ [Kenūn] (صَبُوْرٌ [şabūr] vezninde) Semerķand şehrinde bir mahalledir.

[ك و ن]

الْكَوْنُ [el-kevn] (عَوْنٌ [ʿavn] vezninde) ve

الْكَيْتُونَةُ [el-keynūnet] (صَيْرُوْرَةٌ [şayrūret] vezninde ki دَيْمُوْمَةٌ [deymūmet] gibi tahfifen vāv yā'ya mübeddeldir ki vezni فَعْلُوْلَةٌ [fa'lulet] olur yāhūd aslı كَيْوُونَةٌ [keyvenūnet]tir, فَيَعْلُوْلَةٌ [fey'alulet] vezninde, vāv yā'ya kalb ve idgām ve tahfif olunmuştur) Olmak, hades ma'nāsınadır ki bir nesnenin hudūs ve vukū'undan 'ibārettir, Fārisīde būden mürādifidir; yukālu: كَانَ

الشَّيْءُ يَكُونُ كَوْنًا وَكَيْتُونَةً إِذَا حَدَثَ ona tāmme itlāk ederler ki وَجَدَ ve وَقَعَ ve تَبَيَّنَ ve حَدَثَ ma'nāsınadır. Ekserī ahdāsa dāhil olur, li-nūktetin zevāta da dāhil olur. Ve كَانَ kelimesi ki fi'l-i māzīdir, eger mücerred zamān-ı māzīden 'ibāret olursa fi'l-i nākıs olmakla habere muhtāc olur, fā'ilini ismiyyet üzere ref' ve mef'ulünü haberiyyet üzere nasb eder. Ve bunun masdarı كَوْنٌ [kevn] ve كِيَانٌ [kiyān] ve كَيْتُونَةٌ [keynūnet]tir; yukālu: كَانَ زَيْدٌ قَائِمًا أَيُّ وَقَعَ مِنْهُ الْقِيَامُ فِي الْمَاضِي وَأَنْقَطَعَ

Mütercim der ki Şeyh Rađī beyānına göre fi'l-i nākıs olan كَانَ lafzı elbette masdarı olan كَوْنٌ [kevn]-i mutlaka ya'nī mutlakān husūle ve haberi كَوْنٌ [kevn]-i mahsūsa delālet eder ve ef'al-i nākısa bahsinde nefis kelimātı olmakla mürāca'at ve istifāde oluna. Ve eger bir nesnenin vukū' ve hudūsundan 'ibāret olursa habere muhtāc olmaz. Ve Sībeveyhi كَانَ kelimesini fi'l-i müte'addīye temsīl ile كُنَّاهُمْ kelāmını tecvīz eyledi ki كُنَّا لَهُمْ ma'nāsınadır. Ve 'Arablar كَانُ الْعَزَلُ derler, عَزَلْتُهُ ma'nāsına. Burada كَانَ [kāne] عَزَلَ [gazele] ma'nāsınadır; niteki Şeyh Rađī dahi sebt etmiştir. Ve bunda ve sā'irinde mecāzıdır. Ve كَانَ kelimesi ba'zen نَزَلَ فَلَانَ عَلَى كَانَ حَتْبِهِ أَيُّ نَزَلَ عَلَيْهِ كَوْنًا وَكِيَانًا أَيُّ تَكَفَّلَ بِهِ ve yukālu: كُنْتُ الْكُوفَةَ أَيُّ بِالْكُوفَةِ Ve yukālu: مَنَارِلُ أَفْقَرْتُ كَأَنَّ لَمْ يَكُنْ بِهَا Ve bunlar hazf ve isāl kabīlindedir. Ve كَانَ kelimesi tāmme olur, تَبَيَّنَ ma'nāsına; ve minhu: كَانَ اللهُ وَلَا شَيْءٌ مَعَهُ Ve her şey'in sübūtu muktezāsı üzere olmakla Hudā-yı müte'ālin sübūtu ezeliyyetten 'ibārettir.

Mütercim der ki ehl-i tahkīk dediler ki

şān-ı rabbāniden كَوْنٌ [kevn]-i māzī ile taʿbīr zamāndan hālī ihbār-ı mahzdır, zīrā Hak celle ve ʿalā zamāndan münezzeh-tir, fe-minhu kavluhu taʿālā: ﴿وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا﴾ ﴿وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا﴾ Pes bu makūle taʿbīrāt bi-tarīkiʿt-tecrīd maʿnā-yı māzevīyi iskātla maʿnā-yı ihbārı isbāta mahmūldür. Ve bunun nazīri ﴿وَمِنْ آيَاتِهِ يُرِيكُمُ الْبَرْقَ﴾ āyetidir ki heyʿeti iskātla hadesi isbāttan ʿibārettir: تَسْمَعُ بِالسَّمْعِ بِأَلَمِ الْعَيْدِيِّ kelāmı dahi bu kabildendir, hattā Sibeveyhi'den menküldür ki كَانَ kelimesi hemān vücūd ve tahkika delālet eder. İntehā.

Ve كَانَ kelimesi hades maʿnāsına olur, niteki zikr olundu; ke-kavliʿş-şāʿir: “إِذَا حَضَرَ كَانَ الشَّيْءُ فَأَذْفُونِي” أَي إِذَا حَدَّثَ الشَّيْءُ maʿnāsına olur; ke-kavlihi taʿālā: ﴿وَإِنْ كَانَ مَا شَاءَ اللَّهُ كَانَ وَمَا لَمْ يَشَأْ لَمْ يَكُنْ﴾ Ve وَقَعَ maʿnāsına olur; ke-kavlihi: “مَا شَاءَ اللَّهُ كَانَ وَمَا لَمْ يَشَأْ لَمْ يَكُنْ” Ve أَقَامَ maʿnāsına olur; ke-kavliʿş-şāʿir: “كَانُوا وَكُنَّا فَمَا نَذْرِي عَلَى مَهَلٍ” Ve صَارَ maʿnāsına olur ki fiʿl-i nākıs olur; ke-kavlihi taʿālā: ﴿وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ﴾ Ve istikbāl maʿnāsına olur, yaʿnī müstakbelde istiʿmāl olunur; ke-kavlihi taʿālā: ﴿وَيَخَافُونَ يَوْمًا﴾ ﴿وَيَخَافُونَ يَوْمًا﴾ Ve مُسْتَطِيرًا maʿnāsına olur ki tāmme olur, niteki zikr olundu; ke-kavlihi taʿālā: ﴿وَكَانَ فِي الْمَدِينَةِ﴾ Ve hāl maʿnāsına olur; ke-kavlihi taʿālā: ﴿كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ﴾ Bunların cümlesi mecāzdir. Ve ʿArablar bugz ve ʿadāvet ettikleri düşmanları hakkında لَا خَلْقَ وَلَا تَحْرُكَ لَا كَانَ وَلَا يَكُونُ maʿnāsına ki mevtinden kināyedir.

الْكَائِنَةُ [el-kāʿinet] Hādise maʿnāsınadır; yukālu: كَانَتْ كَائِنَةٌ عَظِيمَةً أَي حَادِثَةٌ

التَّكْوِينُ [et-tekvīn] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) İhdās maʿnāsınadır ki oldurmak taʿbīr

olunur; yukālu: كَوْنُهُ أَي أَحَدَتْهُ Ve var eylemek maʿnāsınadır; yukālu: كَوْنُ اللَّهِ الْأَشْيَاءَ أَي سِوَاتِهَا أَوْ جَدَهَا Sıfat-ı tekvīn [tekvīn] bundandır.

الْمَكَانُ [el-mekān] ve

الْمَكَانَةُ [el-mekānet] (mīm'lerin fethiyle) İsm-i mekānlardır, mahall-i kevn ü husul maʿnāsınadır; cemʿi اُمْكِنَةٌ [emkinet] ve اَمَّاكِنٌ [emākin] gelir. Ve

مَكَانَةٌ [mekānet] Pāye ve menzilet maʿnāsına müstaʿmeldir, mertebe ve menzile ve mevkiʿ gibi; yukālu: رَفِيعُ الْمَكَانَةِ أَيِ الْمَنْزِلَةِ Ve zamīrde menvī ve maksūd olan cihete itlāk olunur, مَكِينَةٌ [mekīnet] dahi bu maʿnāyadır; tekūlu: مَضِيْتُ مَكَائِي وَمَكِينِي أَيِ مُبِئَلَلِ طَبِئِي Müʿellif lafzına nazar ile مَكَانٌ [mekān] 1 “م,ك,ن” māddeinde dahi sebt eylemiştir.

الْكُنْتِي [el-kuntiyy] (كُرْدِي [kurdiyy] vezninde) ve

الْكُنْتِي [el-kuntuniyy] (nūn ziyādesiyle) ve **الْكُونِي** [el-keveniyy] (عَوْنِي [ʿavniyy] vezninde) Muʿammer ve sāl-horde adama itlāk olunur; gūyā ki كُنْتُ فِي شَبَابِي كَذَا أَوْ فِي زَمَانٍ كَذَا كُنْتُ فِي شَبَابِي كَذَا وَكَانَ هُوَ فِيهِ كَذَا هُوَ كُنْتِي وَكُنْتِي وَكُونِي أَيِ الْكَبِيرِ الْعُمُرِ yukālu:

الْإِكْتِيَانُ [el-iktiyān] (اِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Kefīl olmak maʿnāsınadır; yukālu: اِئْتَانَ عَلَيْهِ إِذَا تَكَمَّلَ بِهِ

كَيَوَانٌ [Keyvān] (اَيَوَانٌ [eyvān] vezninde) Zuḥal yıldızının ismidir ki gayr-i munsarıftır, lafz-ı aʿcemīdir.

سَمْعُ الْكِيَانِ [Semʿu'l-Kiyān] (جَمْعُ الْقِيَانِ [cemʿu'l-kiyān] vezninde) ʿAcem tāʿifesinin bir kitābları ismidir. Mütercim-i hakīr der ki ʿAbdulkādir-i Bağdādī ʿaleyhi'r-rahme dedi ki كِيَانٌ [kiyān] Fūrs-i kadīm lisānında ʿanāsır ve tabāyic maʿnāsınadır. Ve سَمْعُ الْكِيَانِ

[Sem'ul-Kiyān] sīn'in fethi ve kesriyle muzāf olarak bir kitāb ismidir ki Aristū te'lifidir, mebādī-i 'ilm-i tabī'iyi müştemildir, ecsām beyninde müşterek olan ahvālin tabāyī'inden bahs eder. Ve İmām Cevālīkī *Edebu'l-Kātib* nām kitābın hutbesi şerhinde dedi ki Sem'ul-Kiyān Aristū mü'elleftātından bir kitābdır, كِيَانٌ [kiyān] Süryānīde tabī'at ma'nāsınadır. Ve 'inde'l-hukemā' tabī'at-ı ecsāmı mevāzī'ine sarf ve tahrīk eden ma'nādan 'ibārettir, mücessedi semt-i esfele ve nārı semt-i 'ulvīye tahrīk eden ma'nā gibi. Ve شَفَعٌ [šem'c] šīn-i mu'ceme ile صِيَتْ [šīt] ma'nāsınadır. Kitāb-ı mezbūr mebādī-i 'ilm-i tabī' olmak hasebiyle müte'allimin 'ilm-i mezbūrdan ibtidā gūş-zedi olmakla tesmiye eylemiştir. Ba'dehu ta'rīb edip mühmele ile سَفْعُ الْكِيَانِ [Sem'ul-Kiyān] dediler.

الإِسْتِكَانَةُ [el-istikānet] [istikāmet] vezninde) Huzū' ve tevāzu' eylemek ma'nāsınadır; إِسْتِكَانٌ لَهُ إِذَا خَضَعَ Mü'ellif bunu "س.ك.ن." māddesinde اِئْتِعَالَ [ifti'āl] olmak üzere resm ve burada كَوْنٌ [kevn] den اِسْتِفْعَالَ [istif'āl] 'add eylemiştir, ihtilāfa mebnīdir. Şārih der ki ba'zılar "ك.ي.ن." māddesinden olduğuna zāhib olmuştur, كَوْنٌ [kevn]den olduğu garībdir, meger te-kellūf oluna.

التَّكْوُنُ [et-tekevun] [tefa'ul] vezninde) Deprenmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: تَكْوُنُ الشَّيْءُ إِذَا تَحَوَّكَ

[ك ه ن]

الْكِهَانَةُ [el-kehānet] (kāf'ın fethiyle) Gāyibden haber vermek ma'nāsınadır ki fālcılık eylemek ve bakıcılık eylemek ta'bīr olunur; yukālu: كِهَانٌ لَهُ الرَّجُلُ وَكِهَانٌ كِهَانَةٌ

مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالْحَامِيسِ إِذَا قَضَى لَهُ بِالْغَيْبِ
التَّكْهُنُ [et-tekehun] [tefa'ul] vezninde) ve

التَّكْهِينُ [et-tekhīn] [tef'īl] vezninde ki تَفْعُلُ [tefa'ul] bābindan nādir olarak masdardır) Bu dahi kāhinlik eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَكْهَنُ الرَّجُلُ تَكْهَانًا وَتَكْهِينًا بِمَعْنَى كِهَانٌ

الْكَاهِنُ [el-kāhin] Fālcıya ve bakıcıya denir; cem'i كِهَنَةٌ [kehenet] gelir fetehātla ve كُهَانٌ [kuhān] gelir رُمَانٌ [rummān] vezninde. Ve

كَاهِنٌ [kāhin] Bir adamın umūr ve havāyicini rū'yet ve idāre eden kimseye denir, kethudā gibi; yukālu: هُوَ كَاهِنٌ لَهُ أَيُّ يَشُومُ بِأَمْرِهِ فِي حَاجَتِهِ وَيَسْعَى

الْكِهَانَةُ [el-kihānet] [kitābet] vezninde) Kāhinlik hırfetine denir. Şārih der ki selefte 'Arablarda kāhinler olur idi, Şiḫḫ ve Seṭīḫ nām eşhās gibi, şeyātīn-i āsumāna 'urūcdan memnū' olmamakla ba'zı havādis ve ahbārı ferīştelere istirāk edip onlara nakl eylemeleriyle ihbār ederler idi. Ba'dehu Fāhr-i enām 'aleyhi's-salātu ve's-selām hazretleri zuhūrlarında memnū' oldular. Ve ba'zılar cinn tā'ifesinden huddām iddi'ā ederler, cinn ise gaybı bilmez; lā ya'lemu illallāhu.

المُكَاهَنَةُ [el-mukāhenet] [mufā'alet] vezninde) Bir kimseye müsā'ade ve ifānet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: كَاهَنَةٌ إِذَا حَابَاهُ
الْكَاهِنَانُ [el-Kāhinān] İki kabīledir.

[ك ي ن]

الْكَيْنُ [el-keyn] [zeyn] vezninde) Tevāzu' ve huzū' eylemek ma'nāsınadır; كَيْنٌ [keyn]-i ātīden me'hūzdur; yukālu: كَانَ لَهُ يَكِينٌ كَيْنًا إِذَا خَضَعَ

كَيْنٌ [keyn] Nisvān fercinin dāhilinde olan ete denir, ‘alā-kavlin çekirdeğin etrafında olan pürüzler gibi pürtük pürtük hurde bezceğizlere denir; yāhūd lahm-ı zā'idine denir; cem'î كَيْوُنٌ [kuyūn] gelir.

الْإِكْتِيَانُ [el-iktiyān] (إِفْتِيَالٌ [ifti'āl] vezninde) Mahzūn olmak ma'nāsıdır; yukālu:

إِكْتَانُ الرَّجُلِ إِذَا حَزِنَ

الْكَينَةُ [el-keynet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) سِدْرٌ [sidr] ağacının yemişine denir ki ‘Arabistān kirazı ta'bīr olunur. Ve kefālet ma'nāsıdır.

الْكِينَةُ [el-kīnet] (kāf'ın kesriyle) Adamı zelil ve hākisār eden şiddet ve mihnete denir; yukālu: وَقَعَ فِي كَيْنَةٍ أَيْ شِدَّةٍ مُذَلَّةٍ Ve hālet ma'nāsıdır; yukālu: بَاتَ فُلَانٌ بِكَيْنَةٍ سَوْءٍ أَيْ بِحَالَةٍ سَوْءٍ

كَأَيْنٌ [ke-eyyin] (kāf'ın ve hemzenin fethi ve yā-yı müşeddedenin kesriyle) ve

كَأَيْنٌ [kā'in] (كَاعِنٌ [kā'in] vezninde) lügattir كَمٌ [kem] ma'nāsıdır haberde ve istifhāmda. Ve bu kāf-ı teşbīhle münevven olan أَيُّ kelimesinden mürekkebdir, ona binā'en nūn üzere vakf olunması cā'izdir; şārih der ki Muşhaf-ı ‘Osmānī’de nūn’la mersūmdur.

Ve كَمٌ kelimesine beş hālde muvāfık olur ki ibhām ve temyīze ihtiyāc ve mebnī olmak ve sadr-ı kelāmda lāzım olmak ve ba'zen ifāde-i tenkīr ve ba'zen istifhām hāletleridir. Ve hālet-i ahīre nādirdir. Ve Ubeyy b. Ka'b, İbn Mes'ūd hazretlerine Ya'nī “Süre-i Ahzāb’i kaç āyet ‘add edersin?’” diye suāl eyledikte cevābında: “ثَلَاثًا وَسَبْعِينَ” dedi. Ve كَمٌ [kem] lafzına beş umūrda muhālif olur: Evvel كَأَيْنٌ mürekkebdir ve كَمٌ kavli sahih üzere basittir. Sānī كَأَيْنٌ kelimesinin

mümeyyizi ekserī مِنْ ile mecrūr olur, hattā İbn ‘Uşfūr lüzümüyle hükm eyledi. Sālisā كَأَيْنٌ lafzı ‘inde’l-cumhūr istifhāmiyye olmaz. Rābī‘ā mecrūr olarak vākī‘ olmaz; ba‘zılar tecvīz eylediler, ke-kavlike بِكَأَيِّ Hāmīsā bunun haberi müfred olarak vākī‘ olmaz.

الْمُكْتَانُ [el-muktān] (مُغْتَابٌ [muğtāb] vezninde) Kefil ma'nāsıdır; yukālu: هُوَ مُكْتَانٌ لَهُ أَيُّ كَفِيلٌ

الْإِكَانَةُ [el-ikānet] (إِفَامَةٌ [iḳāmet] vezninde) Zelil ve hākisār eylemek ma'nāsıdır; yukālu: أَكَانَهُ اللهُ إِذَا خَضَعَهُ وَأَدْخَلَ عَلَيْهِ الدُّلَّ

FASLU'L-LĀM

(فَضْلُ اللَّامِ)

[ل ب ن]

الْلَبْنُ [el-lebn] [غَبْنُ] [ġabn] vezninde) Çok yemek ma'nāsınadır; yukālu: لَبَنَ الرَّجُلُ لَبْنًا إِذَا أَكَلَ كَثِيرًا Ve pek vurmak ma'nāsınadır; yukālu: لَبَنَهُ إِذَا ضَرَبَهُ شَدِيدًا Ve bir adama süt içirmek ma'nāsınadır; yukālu: لَبَنَهُ لَبْنًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا سَقَاهُ اللَّبْنَ: **لُبْنُ** [Lubn] (lām'ın zammıyla) Bir dağ adıdır.

لِبْنُ [Libn] (lām'ın kesriyle) Tarīk-i Yemen üzere hudūd-ı haremden bir had ve sınırın ismidir.

الْلَبِينُ [el-lebin] [كَيْفُ] [ketif] vezninde) Kerpice denir, çamurdan kesip yapı yaparlar, vāhidi لَبِينَةٌ [lebinet]tir; bunda lām'ın kesriyle إِبِلٌ [ibil] gibi ve kesreteynle de cā'izdir. Ve şol meclise denir ki onda umūr-ı mühimmeler rü'yet olunmuş ola, kādī mahkemesi gibi; yukālu: مَجْلِسٌ لِبْنٍ أَيْ مَجْلِسٌ لِبْنٍ أَيْ مُجِبُّ اللَّبَنِ Ve sütü pek seven adama denir; yukālu: هُوَ لِبْنٌ أَيْ مُجِبُّ اللَّبَنِ

التَّلْبِينُ [et-telbīn] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) Kerpiç kesmek ma'nāsınadır; yukālu: لَبِنَ الرَّجُلُ إِذَا اتَّخَذَ اللَّبْنَ

تَلْبِينٌ [telbīn] [تَلْبِينَةٌ] [telbīnet] dediği ta'āma denir, ke-mā se-yuzkeru.

الْلَبُونُ [el-lebūn] [صَبُورٌ] [şabūr] vezninde) Bu dahi sütü pek seven adama denir. Ve sütü çok olan hayvāna denir, 'alā-kavlin sütü müctemī' olmak için sağılmayıp memesinde terk ve ibkā olunmuş hayvāna denir. Ve ba'zılar dedi ki لَبُونٌ [lebūn] ve لَبُونَةٌ [lebūnet] mutlakan sütlü hayvāna denir, gerek çok ve gerek az olsun; cem'i لَبَانٌ

[libān] ve لِبْنٌ [libn] gelir lām'ların kesriyle ve لِبَانٌ [lubn] gelir lām'ın zammıyla ve نَاقَةٌ لَبُونٌ أَيْ دَاتٌ لَبْنٌ [lebā'in] gelir; yukālu: لَبْنٌ فِي ضَرْعِهَا أَوْ اللَّبُونُ وَاللَّبُونَةُ دَاتٌ يَعْني كَثِيرٌ أَوْ تُرِكَ فِي غَزِيرَةٍ كَانَتْ أَوْ بَكِيَّةٌ اللَّبْنِ غَزِيرَةٌ كَانَتْ أَوْ بَكِيَّةٌ

إِبْنُ لَبُونٍ [ibn lebūn] Şol erkek deve yavrusuna denir ki iki yaşını doldurmuş ola, 'alā-kavlin üçüncüye girmiş ola; mü'ennesi إِبْنَةٌ لَبُونٌ [ibnetu lebūn]dur, anası gayrı yavru doğurmakla اللَّبْنِ دَاتٌ olduğuna mebnīdir.

بَنَاتُ لَبُونٍ [benātu lebūn] عُرْفُطٌ [ʿurfuṭ] ağacının hurdelerine denir.

الْلَبِينَةُ [el-lebinet] [فَرِحَةٌ] [ferihāt] vezninde) ve

الْلَبِينَةُ [el-lebīnet] [سَفِينَةٌ] [sefīnet] vezninde) ve

الْمَلْبِينُ [el-mulbin] [مُحْسِنٌ] [muḥsin] vezninde) ve

الْمَلْبِينَةُ [el-mulbinet] [مُحْسِنَةٌ] [muḥsinet] vezninde) Bunlar da sütlü hayvāna denir yāhūd sütü birikmek için sağılmayıp memesinde terk ve ibkā olunmuş denir.

الْمَلْبَنَةُ [el-melbenet] [مَرْحَلَةٌ] [merḥalet] vezninde) Şol ota denir ki otlayan hayvānın sütü firāvān olur ola; yukālu: عَشَبٌ مَلْبَنَةٌ أَيْ تَعْرُزُ عَنْهُ أَلْبَانُ الْمَاشِيَةِ

الْمَلْبُونُ [el-melbūn] Şol adama denir ki sütü pek çok içmekle dimāgına te'sīr edip sarhoş ola. Bu keyfiyyet deve sütüne mahsüstür. Ve süt ile perverde ata denir, لَبِينٌ [lebīn] dahi denir, أَمِيرٌ [emīr] vezninde; yukālu: فَرَسٌ مَلْبُونٌ وَلَبِينٌ أَيْ الْمُعَدَّى بِاللَّبَنِ

الْإِنْبَانُ [el-ilbān] (hemzenin kesriyle) Bir adamın sütü çok olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَلْبَنَ الْفَوْمُ إِذَا كَثُرَ لَبْنُهُمْ فَهُمْ لِابْنُونَ Ve hayvānın memesine süt gelmek ma'nāsınadır; yukālu: أَلْبَنَتِ النَّاقَةُ إِذَا نَزَلَ اللَّبْنُ

صَرَعَهَا Ve تَلْبِينَةٌ [telbīnet] dediği taʿām tertīb eylemek maʿnāsınadır; yukālu: **الَلْبَنُ** الرَّجُلُ إِذَا اتَّخَذَ التَّلْبِينَةَ

الَلْبَنُ [el-leben] (fethateynle) Sütte denir, Fārisīde şīr derler. Ve

لَبْنُ الشَّجَرِ [lebenü's-şecer] Ağaçlardan hāsıl olan suya itlāk olunur.

الَلَابِنُ [el-lābin] (şāhib) [şāhib] vezninde) Niseb üzeredir, sütü çok kimseye denir; yukālu: قَوْمٌ لَا يَبْنُونَ أَيُّ كَثِيرِ اللَّبَنِ

الِإِسْتِلْبَانُ [el-istilbān] Süt taleb eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَلْبَنَ الْقَوْمُ إِذَا طَلَبُوا اللَّبْنَ

بَنَاتُ لَبْنٍ [benātu leben] Hayvānatta olan şol bağırsaklara denir ki süt onlarda hādīs olur.

الَمَلْبَنُ [el-milben] (minber) [minber] vezninde) Süt süzecek süzgiye denir. Ve süt sağacak kaba denir ki külek taʿbīr olunur. Ve kerpiç kesecek kalıba denir, ʿalā-kavlin kerpiç taşıyacak teskereye denir.

الَمَلْبِنَةُ [el-milbenet] (mikneset) [mikneset] vezninde) Kaşığa denir, مِلْعَقَةٌ [milʿaḳat] maʿnāsına.

الَتَّلْبِينُ [et-telbīn] ve

الَتَّلْبِينَةُ [et-telbīnet] (tā'ların fethiyle) Bir türlü bulamaç aşına denir ki un kepeğini süt ile ve bal ile āmihte edip tertīb ederler.

الَلْوَابِنُ [el-levābin] Hayvānın memelerine itlāk olunur.

الِإِلْتِبَانُ [el-iltibān] (iftiʿāl) [iftiʿāl] vezninde) Süt emmek maʿnāsınadır; yukālu: الرَّضِيعُ إِذَا ارْتَضَعَ

الَلْبَانُ [el-libān] (kitāb) [kitāb] vezninde) Emmeğe denir, رَضَاعٌ [redāʿ] maʿnāsına; ve minhu yukālu: هُوَ أَخُوهُ بِلْبَانٍ أُمِّهِ قَالَ الشَّارِحُ وَلَا يُقَالُ بِلْبَانٍ أُمِّهِ

الَلْبَانُ [el-lubān] (ğurāb) [ğurāb] vezninde) Kündür ismidir ki günlük taʿbīr olunan zamktır ki edviyedendir. Ve çam ağacına denir. Ve şol hācete denir ki fakr ve ihtiyāc cihetinden olmayıp mühimme ve maslahat cihetinden ola; bunda müfredi قَضَى فُلَانٌ لُبَانَتَهُ أَيُّ لُبَانَةٌ [lubānet]tir; yukālu: حَاجَتَهُ الْمُهْمَمَةُ

الَلْبَانُ [el-lebān] (seḥāb) [seḥāb] vezninde) Göğüse denir, sadr maʿnāsına; ʿalā-kavlin ortasına yāhūd iki memenin aralığına denir yāhūd at ve katır makülesi bütün tırnaklı dābbenin hāssaten göğsüne denir.

الَلْبِينُ [el-lebin] (ketif) [ketif] vezninde) ve

الَلْبِينُ [el-lebīn] (emīr) [emīr] vezninde) ve

الَلْبِينَةُ [el-libnet] (lām'ın kesriyle) Libāsın koltuğuna dikilen parçaya denir ki hıştek ve eğindirik taʿbīr olunur.

الَلْبِينَةُ [el-lubnet] (ğurfet) [ğurfet] vezninde) Lokmaya yāhūd büyüğüne denir.

الَلْبَانُ [Elbān] (hemze-i meftūha ile) Bir dağın adıdır. Ve Hicāz'da bir karye adıdır. Ve Ẓuds ile Nābulus beyninde bir mevzi adıdır.

لُبْنَانُ [Lubnān] (lām'ın zammıyla) Şām'da bir dağın adıdır, hālen Kırklar Dağı dedikleridir ki ʿibādet-gāh-ı evliyā-ı kirāmıdır.

الَلْبِيَانُ [el-Lubeyyān] (musaggar bünyesiyle) Bir mevzi adıdır.

لَبُونُ [Lebūn] (şabūr) [şabūr] vezninde) Bir beldedir.

لُبْنَةُ [Lubnet] (ğurfet) [ğurfet] vezninde) İfrīkiyye'de bir karyedir.

يَلَابِنُ [Yelābin] (yā-yı tahtiyye-i meftūha ile) Ḥarre-i Benī Suleym ile Cibāl-i Tihāme beyninde bir vādī ismidir yāhūd ismi يَلْبِنُ [Yelben]dir, جَعْفَرُ [caʿfer] vezninde)

de, etrāfi i'tibārıyla cem'lenmiştir.

لُبْنَى [Lubnā] (بُشْرَى [buşrā] vezninde) Bir hatun ismidir. Ve bir feresin adıdır. Ve bir şecer ismidir ki 'asel kıvāmında bi-nefsihi seyelān eder, zamkî olur, niteki "ع،س،ل" māddesinde beyān olundu ki tahrīfle 'asel-bend dedikleri buhūrdur.

الْأَلْبَانِيَّةُ [el-lubnāniyyet] (عُثْمَانِيَّةُ [uṣmāniyyet] vezninde) Hācet-i 'azīmeye denir.

لُبَيْنَى [Lubeynā] (musaggar bünyesiyle) Bir hatun adıdır. Ve İblīs-i mel'ūnun kızı ismidir. Ve Uqays nām kimsenin kızı ismidir. Ve Zufer b. Ḥuneys b. el-Ḥaddā el-Kelbī feresinin ismidir.

التَّلْبُؤُنُ [et-telebbun] (تَفْعُلُ [tefa'ul] vezninde) Eğlenip kalmak ma'nāsınadır; yukālu: تَلَبَّؤُنَ الرَّجُلِ إِذَا تَمَكَّثَ وَتَلَدَّنَ

أَبُولُبَيْنِ [ebū lubeyn] (زُبَيْرِ [zubeyr] vezninde) Zekerin künyesidir, suyu seyelān eylediği tasavvuruna mebnīdir.

[ل ت ن]

الَلْتِنُ [el-letin] (تَا-يَ fevkiyye ile كَتِفُ [ketif] vezninde) Tatlı nesneye denir; yukālu: هُوَ لَتْنٌ أَيْ حُلْوٌ

الَلْتُنَّةُ [el-lutunnet] (دُجَنَّةُ [ducunnet] vezninde) Kirpiye denir, فُتْفُذُ [kufuz] vezninde; ve minhu yukālu: مَتَى لَمْ نَقْضِ التُّلَّةَ أَخَذْنَا اللَّتُنَّةَ Ve **تُلُنَّةُ** [tulunnet] hācet ma'nāsınadır.

[ل ح ن]

الَلَجْنُ [el-lecn] (lām'ın fethi ve cīm'in sükūnuyla) Yalamak ma'nāsınadır; yukālu: لَجَنَهُ لَجْنَا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا لَحَسَهُ Ve deveye yedirmek için ağacın yapraklarını silkip una yāhūd arpaya karıştırmak ma'nāsınadır; yukālu: لَجَنَ الْوَرَقَ إِذَا حَبَطَهُ وَخَلَطَهُ بِدَقِيقٍ أَوْ شَعِيرٍ

الَلَجِينُ [et-telcīn] (تَفْعِيلُ [tef'īl] vezninde) Bu dahi لَجْنُ [lecn]-i varak ma'nāsınadır; yukālu: لَجَنَ الْوَرَقَ بِمَعْنَى لَجَنَهُ

الَلَجْنُ [el-lecen] (fethateynle) Silkip una yāhūd arpaya karıştırılmış yaprağa denir ki deveye 'alef ederler.

الَلَجِينُ [el-lecin] (كَتِفُ [ketif] vezninde) Kirlî pāslı nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ لَجِينٌ أَيْ وَسِخٌ

الَلْتَلَجُونُ [et-teleccun] (تَفْعُلُ [tefa'ul] vezninde) Bir nesne yelmeşik olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَلَجَنَ الشَّيْءُ إِذَا تَلَزَّجَ Ve bir adamın başı yaykanıp iyice pāk olmamakla kīrlice kalmak ma'nāsınadır; yukālu: تَلَجَنَ رَأْسَهُ إِذَا غَسَلَهُ فَلَمْ يَنْقَهْ

الَلَلْبَانُ [el-licān] (كِتَابُ [kitāb] vezninde) ve

الَلَلْجُونُ [el-lucūn] (فُعُودُ [ku'ūd] vezninde) Deve harūnluk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: لَجَنَ الْبَعِيرَ لِبَانًا وَلُجُونًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا حَرَنَ Ve ağır ağır künd ve kāhil yürütmek ma'nāsınadır; yukālu: لَجَنَ فِي الْمَشِيِّ إِذَا ثَقُلَ

الَلَلْجُونُ [el-lecūn] (صَبُورُ [şabūr] vezninde) Harūn deveye denir; müzekker ve mü'ennese vasf olur; yukālu: نَاقَةٌ وَجَمَلٌ لَجُونٌ أَيْ حَرُونَ

الَلَلَجِينُ [el-luceyn] (زُبَيْرِ [zubeyr] vezninde) Gümüşe denir; yukālu: عِنْدِي لَجِينٌ أَيْ فِضَّةٌ

الَلَلَجِينُ [el-lecīn] (أَمِيرُ [emīr] vezninde) Devenin ağzı köpüğüne denir.

الَلَلْجَنَةُ [el-lecnet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Şol cemā'ate denir ki bir husūs zımında müctemī' olup ve ona rızā-dāde olalar.

الَلَلَجْنُ [el-lecen] (fethateynle) Bir nesneye ilişmek ma'nāsınadır; yukālu: لَجِنَ بِهِ لَجْنَا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا عَلِقَ

[ل ح ن]

اللَّحْنُ [el-laḥn] (lām'ın fethi ve ḥā-yı müh-melenin sükunuyla) Masūg ve mevzūc olan savta denir ki hānende āvāzesidir, Türkīde ezgi ta'bir olunur; cem'i **الْحَانُ** [elḥān] ve **لُحُونٌ** [luḥūn] gelir; yukālu: **قَرَأَ بِالْحَانِ وَلُحُونٍ وَهِيَ مِنَ الْأَصْوَاتِ الْمَوْضُوعَةِ الْمَوْضُوعَةِ** Ve

لَحْنٌ [laḥn] Lügat ve lisān ma'nāsınadır; yukālu: **هَذَا لَحْنٌ قُرَيْشٍ أَيْ لَعْنُهُمْ** ve minhu kavlu 'Ömer radiyallāhu 'anhu: **تَعَلَّمُوا الْقَرَائِصَ وَالسُّنَّةَ وَاللَّحْنَ** "أَيِّ اللَّعْنَةِ" Ve kırā'atte hatā eylemek ma'nāsınadır, gerek i'rābında ve gerek sā'irinde olsun; **لَحْنٌ** **الْقَارِئُ فِي الْقِرَاءَةِ لَحْنًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا أَخْطَأَ** Ve muhātabdan mā-'adā kimse fehmi eylemek vech üzere remz ve elgāz ve ibhāmıla söz söylemek ma'nāsınadır; yukālu: **لَحْنٌ لَهُ إِذَا قَالَ لَهُ قَوْلًا يَفْهَمُهُ عَنْهُ وَيَخْفَى عَلَى غَيْرِهِ** Ve meyl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **لَحْنٌ** **إِلَيْهِ إِذَا مَالَ لِحْنٌ قَوْلُهُ وَلِحْنُهُ لَحْنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ** **وَالثَّلَاثِ إِذَا فَهَمَهُ** Ve

لَحْنٌ [laḥn] Kelāmın fehvā ve ma'nā ve mefhūmuna denir; tekūlu: **فَهِمْتُ مِنْ لَحْنٍ قَوْلِهِ** **أَيِّ فَحْوَاهُ وَمَعْنَاهُ**

التَّلْحِينُ [et-telḥīm] [tef'īl] [tef'īl] vezninde) Nagme ve ezgi ile icrā-yı makām ederek okumak ma'nāsınadır; yukālu: **لَحْنٌ فِي قِرَاءَتِهِ** **إِذَا طَرَبَ فِيهَا** Ve bir adamı hatāya nisbet eylemek ma'nāsınadır ki hatā etti demekten 'ibārettir; yukālu: **لَحْنُهُ إِذَا خَطَّأَهُ**

اللَّحْنُ [el-leḥan] (fethateynle) ve

اللُّحُونُ [el-luḥūn] [ku'ūd] vezninde) ve

اللَّحَانِيَّةُ [el-leḥāniyyet] [kerāhiyyet] vezninde) Bunlar da **لَحْنٌ** [laḥn] gibi

kırā'atte hatā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **لَحْنٌ فِي الْقِرَاءَةِ لَحْنًا كَمَا ذُكِرَ وَلَحْنًا وَلُحُونًا** **وَلَحَانِيَّةٌ إِذَا أَخْطَأَ**

اللَّاجِنُ [el-lāḥin] ve

اللَّحَّانُ [el-laḥḥān] [šeddād] [šeddād] vezninde) ve

اللَّحَّانَةُ [el-laḥḥānet] [šeddādet] vezninde) Kırā'atte hatā eden adama denir. Ve

لَاجِنٌ [lāḥin] Kelāmın mebādīsinden 'avākıbını idrāk eder olan zīrek ve hurdebīn adama denir; fehmi ma'nāsındandır; yukālu: **هُوَ لَاجِنٌ أَيْ عَالِمٌ بِعَوَاقِبِ الْكَلَامِ**

اللُّحْنَةُ [el-luḥnet] [humezet] vezninde) Dā'imā kırā'ette hatā eden adama denir. Ve nāsı çok tahti'e ve telhīn eden harf-gire denir; yukālu: **رَجُلٌ لُحْنَةٌ إِذَا كَانَ يَلْحَنُ النَّاسَ**

اللُّحْنَةُ [el-luḥnet] [gurfet] vezninde) Çok telhīn ve tahti'e olunan adama denir; yukālu: **رَجُلٌ لُحْنَةٌ إِذَا كَانَ يُلْحَنُهُ النَّاسَ**

الإِلْحَانُ [el-ilḥān] (hemzenin kesriyle) Bir adama bir söz tefhīm eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **أَلْحَنَهُ الْقَوْلَ إِذَا أَفْهَمَهُ إِيَّاهُ** **فَلِحْنُهُ**

اللَّحْنُ [el-leḥan] (fethateynle) Bir kimse bir mādde zımnında serd eylediği delil ve burhāna gereği gibi 'arīf ve mütebassır ve dānā olmak ma'nāsınadır; yukālu: **لَحْنُ الرَّجُلِ لَحْنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا فَطِنَ لِحْنِيَّتِهِ وَانْتَبَهَ**

المُلاَحَظَةُ [el-mulāḥanet] [mufā'alet] vezninde) Bir adama bir nesneyi anlatmak ma'nāsınadır; yukālu: **لَا حَنْهُمْ أَيْ فَاطَنَهُمْ**

[ل خ ن]

اللَّحْنُ [el-laḥn] (lām'ın fethi ve ḥā-yı mu'cemenin sükunuyla) Sünnet olmamış çocuğun sünnet derisinin iç yüzünde olan beyāza denir; kezālik hımār kısmının ze-

kerinde olan baras gibi sakarlığa denir.

الْلَحْنَةُ [el-laḥnet] [تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Kürek kemiğinin aşağıcasında olan yumruca etçeğize denir.

الْلَحْنُ [el-leḥan] (fethateynle) Bir nesne bed kokmak ma'nāsınadır; yukālu: لَحْنٌ Ve cevz fāsīd olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أَتَيْتَ لَحْنَتِ الْجُوزَةِ إِذَا فَسَدَتْ Ve fercinin ve koltuk içlerinin bed kokusuna denir. Ve çirkīn söz söylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: لَحْنُ الرَّجُلِ إِذَا تَكَلَّمَ بِقَبِيحٍ وَيُقَالُ مَا هَذَا اللَّحْنُ بِفِيكَ الطَّيِّبِ أَي قُبْحُ الْكَلَامِ

الْأَلْحَنُ [el-elḥan] [أَحْمَرُ] [aḥmer] vezninde) Hıtān olmamış adama denir; mü'ennesi لَحْنَاءُ [laḥnā]dır, حَمْرَاءُ [ḥamrā] vezninde; yukālu: رَجُلٌ أَلْحَنٌ وَأَمَةٌ لَحْنَاءُ أَي لَمْ يُحْتَنَّا

[ل د ن]

الْلَدُنُّ [el-ledn] (lām'ın fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Yumuşak ve mülāyim nesneye denir; mü'ennesi لَدْنَةٌ [lednet]tir, cem'î لِدَانٌ [lidān] gelir lām'ın kesriyle ve لُدُنٌ [ludn] gelir lām'ın zammıyla; yukālu: غَضِنُ لَدُنٌ وَقَنَاءٌ لَدْنَةٌ أَي لَيْتُنُ

الْلَدَانَةُ [el-ledānet] (lām'ın fethiyle) ve

الْلُدُونَةُ [el-ludūnet] (lām'ın zammıyla) Bir nesne zātī yumuşak olmak ma'nāsınadır; yukālu: لَدُنُ الشَّيْءِ لَدَانَةٌ وَلُدُونَةٌ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ لَدْنَا

التَّلْدِينُ [et-teldīn] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) Yumuşatmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا لَدْنَتْ لَيْتَهُ

لَدُنٌ [ledun] (lām'ın fethi ve dāl'ın zammı ve nūn'un sukūn üzere bināsıyla) عندٌ kelimesi gibi zarf-ı zamān ve zarf-ı mekān olur. Ve bunda on bir lügat dahi vardır:

لَدُنٌ [ledn] (lām'ın fethi ve dāl'ın

sükūnuyla) ve

لَدِينٌ [ledin] [كَيْفٌ] [ketif] vezninde) ve

لُدُنٌ [ludn] (lām'ın zammıyla) ve

لَدِنِي [ledni] [جَيْرِي] [ceyri] vezninde) ve

لَدٌ [led] (lām'ın fethiyle) کم [kem] vezninde) ve

لُدٌ [lud] (lām'ın zammıyla) ve

لَدَا [leden] (lām'ın fethi ve tenvīnle) ve

لُدُنٌ [ludun] (zammeteynle) ve

لُدُو [ludu] (kezālik zammeteynle) ve

لَدَى [ledā] lām'ın fethi ve elifin kasrıyladır. Ve لَدَى [ledā] kelimesinin هَلْ [hel]-i istifhāmiyye ma'nāsına vürüdü dahi mesmū olmuştur. Mü'ellif gerçi لُدُنٌ [ledun] ile لَدَى [ledā] kelimesini bir 'add eyledi, lākin Şeyḫ Raḏī fark edip dedi ki لُدُنٌ [ledun] kelimesi zamān ve mekānın evvel ve ibtidāsından mu'teberdir, onun için ekserī harf-i cerr olan مِنْ kelimesine mukārin olur. Ve لَدَى [ledā] kelimesinde ibtidā ma'nāsı lāzım değildir. Ve عِنْدٌ kelimesi min-haysu't-tasrif e'ammdır. Ve لُدُنٌ [ledun] kelimesi mā-ba'dini izāfetle cerr eder, lākin غُدْوَةٌ [gudvet] kelimesini nasb eder.

الْلَدُنُّ [el-ledun] [نَدَسٌ] [nedus] vezninde) Şol buğdaya denir ki soy olmamakla ekmeği ve tabhı iyi olmaya; yukālu: لَدُنٌ طَعَامٌ أَي غَيْرُ جَيِّدِ الْخُبْزِ وَالطَّنِيخِ

الْلُدُونَةُ [el-ludunnet] [دُجْنَةٌ] [ducunnet] vezninde ve lām'ın fethiyle lügattir) Hācet ve mühimme ma'nāsınadır; yukālu: لِي عِنْدَهُ لَدْنَةٌ أَي حَاجَةٌ

التَّلْدُنُّ [et-teledun] [تَفْعُلٌ] [tefa'ul] vezninde) Eğlenip kalmak ma'nāsınadır; yukālu: Ve oyalanıp gecikmek ma'nāsınadır; yukālu: تَلَدَّنُ عَلَيْهِ إِذَا تَلَمَّكَتْ

التَّلْدِينُ [et-teldīn] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bir nesneyi ıslatmak ma'nāsındır; yukālu: لَدَّنْ ثَوْبُهُ إِذَا نَدَّاهُ

[ل ذ ن]

الَلَّازِنُ [el-lāzen] (zāl-ı mu'cemenin fethiyeye) Lāden ta'bīr olunan rutūbettir, sarmaşık nev'inden şasūs dedikleri nebāt üzerinde tekevvin eylemekle onu otlayan keçilerin tüylerine ve postlarına yapışır ve onları sıyırıp alırlar; tüylerine yapışanları efdaldır ve turnaklarına yapışanları kum ve toprakla ālūde olmakla kemter olur; tabī'atı müsahhin ve müleyyin ve süddeleri ve damarların ağızlarını müfettihtir ve bevl ve leben ve hayzı müdirr ve nezle ve su'āl ve veca'-ı üzüne nāfi'dir. Şārihin beyānına göre lāden-i Fārisī mu'arrebidir.

[ل ز ن]

الَلَّزْنُ [el-lezn] (lām'ın fethi ve zā-yı mu'cemenin sükūnuyla) ve

الَلَّزِنُ [el-lezin] (fethateynle) Nās izdihām edip sıkışmak ma'nāsındır; yukālu: لَزِنَ الْقَوْمُ وَلَزِنَ لَزْنَا وَلَزْنَا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالرَّابِعِ إِذَا تَرَاحَمُوا Ve

لَزِنٌ [lezn] (شَكْسٌ [şeks] vezninde) Kalabalık ve sıkışma yere denir.

الَلَّزِينُ [el-lezin] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

الَمَلْزُونُ [el-melzūn] Bunlar da kalabalık sıkışma yere denir; ve minhu yukālu: مَشْرَبٌ لَزِنٌ وَلَزِنٌ وَمَلْزُونٌ أَي مُزْدَحَمٌ عَلَيْهِ

التَّلَّازِنُ [et-telāzun] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Bu dahi izdihām edip sıkışmak ma'nāsındır; yukālu: تَلَّازَنُوا إِذَا تَرَاحَمُوا

الَلَّزْنَةُ [el-leznet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) ve

الَلَّزِنَةُ [el-lezinet] (فَرِحَةٌ [ferihāt] vezninde) ve

الَلَّزْنَةُ [el-liznet] (lām'ın kesriyle) Cū' yāhūd gam ve mihnet sebebiyle teng ve tār olan geceye vasf olur, 'alā-kavlin pek soğuk geceye vasf olur; yukālu: لَيْلَةٌ لَزْنَةٌ وَلَزْنَةٌ وَلَزْنَةٌ أَي صَبِيغَةٌ أَوْ بَارِدَةٌ Ve

لَزْنَةٌ [leznet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Kıtılık ve kurak seneye vasf olur; yukālu: سَنَةٌ لَزْنَةٌ أَي شَدِيدَةٌ صَبِيغَةٌ Ve şiddet ve mihnete itlāk olunur; cem'i لُزْنٌ [luzn] gelir lām'ın zammıyla.

الَلَّزْنُ [el-elzen] (أَحْمَرٌ [ahmer] vezninde) Pek şiddetli ve mihnetli zamāna vasf olur; yukālu: زَمَانٌ أَلَّزْنٌ أَي الشَّدِيدُ الْكَلْبُ

[ل س ن]

الَلِّسَانُ [el-lisān] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Dile denir, مَقُولٌ [miqvel] ma'nāsına, Fāriside zebān derler; müzekkerdir, mü'ennes dahi olur, te'nisi جَارِحَةٌ [cārihāt] yāhūd آلهُ قَوْلٍ [āletu kav] olduğu tasavvuruyladır; cem'i أَلِّسِنَةٌ [elsinet] gelir, أَشْرِبَةٌ [eşribet] gibi ve أَلْسُنٌ [elsun] gelir, أَفْلُسٌ [eflus] gibi ve لُسْنٌ [lusn] gelir lām'ın zammı ve sīn'in sükūnuyla ki zammeteynden muhaffettir; ve kavluhum فَلَانٌ يَنْطِقُ بِلِسَانِ اللَّهِ Ve

لِسَانٌ [lisān] Lügat ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: لِكُلِّ قَوْمٍ لِسَانٌ أَي لُغَةٌ Ve gönderilen habere itlāk olunur; tekūlu: أَتَانِي مِنْهُ لِسَانٌ أَي رِسَالَةٌ Ve

لِسَانُ الْقَوْمِ [lisānu'l-ğavm] Cümle tarafından mütekellim olan adama itlāk olunur; yukālu: هُوَ لِسَانُ قَوْمِهِ أَي الْمُتَكَلِّمُ عَنْهُمْ Ve zahr-ı Kūfe'de bir arzın ismidir. Ve Minğar kabilesinden bir şā'ir ve fāris adıdır. Ve

لِسَانُ الْمِيزَانِ [lisānu'l-mīzān] Terazi diline itlāk olunur; yukālu: إِسْتَوَى لِسَانُ الْمِيزَانِ أَي عَدَّتْهُ Ve

لِسَانُ النَّارِ [lisānu'n-nār] Āteşin şuşlesinin ucuna denir ki zebāne ta'bir olunur

لِسَانُ الْحَمَلِ [lisānu'l-ḥamel] Sinirli yaprak ta'bir olunan nebāt adıdır; kökünü ağızda çiğnemek veca'-ı esnāna nāfi' ve yaprağı kābız ve müceffif ve zımādî kurūh-ı habîseye ve dā'ü'l-fil illetine ve nār-ı Fārisiye ya'nî yanıkara ve şîr-pençe 'ārızalarına ve نَمْلَةٌ [nemlet] ve kurdeşeni illetlerine ve seyelān-ı demin kat'ı husūsunda ve kelb-i dīvāne ısırdığı yere ve ateş yanığına ve حَنَازِيرُ [ḥanāzîr] je ya'nî sıracı illetine ve küçük dilde olan evrāma ve sāfir ilel ve 'avārıza müfiddir.

لِسَانُ الثَّوْرِ [lisānu's-ṣevr] Bu ismle ma'rūf nebattır; bi'l-hāssa müferrihtir ve müleyyin ve halt-ı safrāyı muhric ve hafakāna nāfi'dir.

لِسَانُ الْعَصَافِيرِ [lisānu'l-aşāfir] دَرْدَارُ [derdār] ağacının ya'nî kara ağaç dedikleri şecerin semeridir, Türkîde kuş dili derler; belde olan evcā'a ve hafakāna nāfi' ve mesānede olan taşları müfettit ve muhricdir, lākin müfredatta لِسَانُ الْعَصَافِيرِ [lisānu'l-aşāfir] dediği semerin şeceri dişbudak dedikleri üzere mersümdür ki şeceri derdardan başka yāhūd ondan bir nev'dir.

لِسَانُ الْكَلْبِ [lisānu'l-kelb] Bir nebattır ki tohumu ince ve humrete mā'il olur ve kökü ak ve sicimler gibi birbirine müştelik şuşbeleri olur; yaraları müdemmil ve tuhāle nāfi'dir. Bu nebāt beyne'l-etubbā bu ismle ma'rūftur ve Frenk tabîbleri ona sinavloza ta'bir ederler.

لِسَانُ السَّبْعِ [lisānu's-sebu'] Arslan dili dedikleri nebattır; matbūhu mesānede ve böbrekte olan taşları müfettit ve muhricdir.

الْإِلْسَانُ [el-ilsān] (hemzenin kesriyle)

Bir adamın sözünü āhere iblāg eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَلْسَنَهُ قَوْلُهُ أَيُّ أَلْبَلَّغَهُ Ve bir adam yavrusu helāk olmuş nākaya yakmakla süt vermek için kendi devesinin yavrusunu āhere 'āriyet vermek ma'nāsınadır; yukālu: أَلْسَنَهُ فَصِيلًا أَيُّ أَعَارَهُ إِيَّاهُ Ve bir adamı dillemek ma'nāsınadır; yukālu: لِيَلْقِيَهُ عَلَى نَاقَتِهِ فَتَدْرُ عَلَيْهِ فَيَحْلُبُهَا Güyā ki kendi devesinin yavrusunun lisānını i'āre etmiş olur. Ve bir adama bir haberi iblāg için elçi göndermek ma'nāsınadır; tekūlu: أَلْسَنِي فَلَانًا وَأَلْسَنِي لِي فَلَانًا كَذَا وَكَذَا أَيُّ أَلْبَلَّغْ لِي

الْلِسْنُ [el-lisn] (lām'ın kesriyle) Söze denir, kelām ma'nāsına. Ve lügat ma'nāsınadır; yukālu: لِكُلِّ قَوْمٍ لِسْنٌ أَيُّ لُغَةٌ Ve lisān ma'nāsınadır; yukālu: فَصِيحُ اللَّسْنِ أَيُّ اللِّسَانِ

الْلِسْنُ [el-lesen] (fethateynle) Fasîh olmak ma'nāsınadır; yukālu: لَيْسَ الرَّجُلُ لَسْنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا فَضَحَ

الْلِسْنُ [el-lesin] (ketif) vezninde) ve

الْأَلْسَنُ [el-elsen] (aḥmer) vezninde) Fasîh olan adama denir. Ve

لِسْنٌ [lesin] Ucu lisān şeklinde sivri olan nesneye denir, tütü burnu mest ve papuç gibi.

الْلِسْنُ [el-lesn] (lām'ın fethi ve sîn'in sükūnuyla) Bir adamı dillemek ma'nāsınadır ki zikr bi's-sū eylemekten 'ibārettir; yukālu: لَسْنَهُ لَسْنًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَخَذَهُ بِلِسَانِهِ Ve bir kimseye mükāleme ve muhāverede gālib olmak ma'nāsınadır; yukālu: لَسْنَهُ لَسْنًا إِذَا غَلِبَهُ فِي الْمُلَاسَنَةِ أَيُّ الْمُنَاطَقَةِ Ve mahbūbenin dilini ağza alıp emmek ma'nāsınadır; yukālu: لَسْنُ الْجَارِيَةِ إِذَا تَنَاوَلَ لَسْنَهَا تَرَشُّفًا Ve 'akreb sokmak ma'nāsınadır; yukālu: لَسْنَتُهُ الْعُقْرُبُ إِذَا لَدَّعَتْهُ Ve papucun göğsünü mahrūtî edip burnunu tütü burnu gibi ince ve sivri yapmak ma'nāsınadır ki lisān şeklinde olur; yukālu: لَسْنُ النَّعْلِ إِذَا

خَرَطَ صَدْرَهَا وَدَقَّقَ أَعْلَاهَا

الْمَلْسُنُ [el-mulessen] [mu‘azzam] [mu‘azzam] vezninde) Ucu lisān şeklinde mahrūtī olan nesneye denir, tūtū burnu mest ve papuç gibi; ve minhu yukālu: نَعْلٌ مَلْسَنَةٌ أَي جُعِلَ طَرَفُهَا كَطَرَفِ اللِّسَانِ

الْمَلْسُونُ [el-melsūn] Kezzāb ve dūrūgī adama denir, gūyā ki kendisine her türlü lisān verilmiş olur; yukālu: رَجُلٌ مَلْسُونٌ أَي كَذَّابٌ

الْتَلْسُنُ [et-telessun] [təfā‘ul] [tefa‘ul] vezninde) Deve köşeği āherin nākasına yakılmak ma‘nāsınadır; yukālu: إِذَا تَلْسَنَ الْفَصِيلُ إِذَا آتَشَ شُوْخُ الْهَلَنِيبِ زَبَانَهُ پەيدآ eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: تَلْسَنُ الْجَمْرُ إِذَا ارْتَفَعَتْ شُغْلَتُهُ

الْلُسَانُ [el-lussān] [zunnār] [zunnār] vezninde) Bir ot adıdır.

لَسْنُونَةٌ [Lesnūnet] (lām’ın fethiyle) Bir mevzi‘ adıdır.

الْمِلْسَنُ [el-milsen] [minber] [minber] vezninde) Şol taşā denir ki sırtlan tutmak için yaptıkları kulübenin kapısı üzere san‘atla vaz‘ ederler ve kulübenin nihāyetine tu‘me vaz‘ olunmakla sırtlan girip o tu‘meyi aldıktan kapan gibi o taş inip kapıyı sedd eder.

الْمُتَلْسِنَةُ [el-mutelessinet] (ism-i fā’il bünyesiyle) خَلِيَّةٌ [haliyyet] dedikleri nākaya denir. Ve خَلِيَّةٌ [haliyyet] şol nākadır ki āher nāka ile veled-i vāhid üzere yakılmış ola. Burada خَلِيَّةٌ nüshaları galattır.

الْمَلْسَنَةُ [el-mulessenet] [mu‘azzamet] [mu‘azzamet] vezninde) Lisān şeklinde mahrūtī olup letāfetle burnu sivrice olan papuçā denir; yukālu: نَعْلٌ مَلْسَنَةٌ أَي فِيهَا طُولٌ وَلَطَافَةٌ كَهَيْئَةِ اللِّسَانِ Ve ayağı endāmlı mevzūn hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ مَلْسَنَةٌ الْقَدَمَيْنِ أَي لَطِيفَتُهَا

[ل ع ن]

الْلَعْنُ [el-la‘n] (lām’ın fethi ve ‘ayn’ın sükūnuyla) Tard ve ib‘ād eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: لَعْنَهُ لَعْنَا مِنْ الْبَابِ إِذَا طَرَدَهُ وَأَبْعَدَهُ Şārih der ki Hudā-yı müte‘āl tarafından olursa dūnyāda hayr ve tevfiikten kat‘ ve āhirette lutf ve rahmetten ib‘ād murād olur ve halk tarafından olursa sebb ve nefrīn mevki‘inde olur. İntehā. Ve ‘Arablar zamān-ı Cāhiliyye’de mülūka du‘ā eyledikte الْلَعْنُ أَيَّتِ derler; أَيَّتِ kelimesi mechūl ve muhātab-ı māzīdir, ya‘nī “Cenābından la‘n ve nefrīni mūcib hālāt sādır olmaya” demektir.

الْلَعِينُ [el-le‘īn] [emīr] [emīr] vezninde) ve

الْمَلْعُونُ [el-mel‘ūn] [maṭrūd] [maṭrūd] ma‘nāsınadır; cem‘i مَلَاعِينُ [melā‘īn] gelir. Şārih der ki bu veznden vārid esmāya teşebbühle vezn-i mezbūr üzere cem‘lenmiştir. İntehā. Ve

لَعِينٌ [le‘īn] Nisvāna da vasf olur, eger mevsūf zikr olunursa ve eger zikr olunmazsa لَعِينَةٌ [le‘īnet] denir hā’yla; yukālu: هِيَ لَعِينَةٌ وَامْرَأَةٌ لَعِينٌ Ve şol kimseye denir ki herkes ona la‘n ve nefrīn eder ola, şeytān gibi; yukālu: رَجُلٌ لَعِينٌ أَي يَلْعَنُهُ كُلُّ وَاحِدٍ Ve şeytāna itlāk olunur, vasf-ı gālibdir. Ve memsūh olana denir, İsrā‘īliyye’de olan memsūhlar gibi. Ve sebb ve ūştm olunmuş adama denir; yukālu: هُوَ لَعِينٌ أَي مَسْتَوْمٌ Ve mezra‘alarda cānver ūrkütme için adam sūretinde yaptıkları oyuğa denir, فَرَاةٌ [fezzā‘at] ma‘nāsına. Ve hizh ve helāka uğramış adama denir; yukālu: رَجُلٌ لَعِينٌ أَي مُحْزَى مُهْلَكٌ

الْلَعَانُ [el-le‘ān] ve

الْلَعَانِيَّةُ [el-le‘āniyyet] (lām’ların fethiyle) İsmilerdir, nefrīn ma‘nāsınadır ki

matrūdiyyetten 'ibārettir.

الْلُعْنَةُ [el-lu'net] (lām'ın zammıyla) Şol kimseye denir ki ona herkes la'n ve nefrīn eder ola; yukālu: هُوَ لُعْنَةٌ أَي يَلْعَنُهُ النَّاسُ

الْلُعْنَةُ [el-lu' Janet] (hūmeze) [hūmeze] vezninde) Şol adama denir ki nāsa çok la'n eder ola; yukālu: رَجُلٌ لُعْنَةٌ أَي الْكَثِيرُ اللَّعْنِ لِلنَّاسِ

الْمُلَاعَنُ [el-mula'an] (mu'azzam) [mu'azzam] vezninde) Bu dahi şol adama denir ki ona herkes la'n ve nefrīn eder ola.

التَّلَاعُنُ [el-telā'un] (tefā'ul) [tefā'ul] vezninde) Sövüşmek ma'nāsınadır; yukālu: تَلَاعَعْنَا Ve birbirine lāübāliyāne mu'āmele eylemek ma'nāsınadır, gerek kavlen ve gerek fi'len olsun; yukālu: تَلَاعَعُوا إِذَا تَمَاجَنُوا Ve la'n edişmek ma'nāsınadır; yukālu: تَلَاعَعْنَا إِذَا لَعَنَ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا عَلَى الْآخَرِ

الإِلْتِعَانُ [el-ilti'an] (ifti'āl) [ifti'āl] vezninde) Bir kimse kendi nefesine bed-du'ā eylemekle insāf eylemek ma'nāsınadır ki eğer cürm benden sādır olduysa üzerime la'net olsun diye kendi nefesine bed-du'ā eylemekten 'ibārettir; yukālu: اِلْتَعَنَ الرَّجُلُ إِذَا أَنْصَفَ فِي الدُّعَاءِ عَلَى نَفْسِهِ Ve bu bāb-ı mülā'anede olur ki meselā zevce ilti'an eyledikte zevce dahi ilti'an eder; ve li-hāzā yukālu: مَلَاعَعْنَا Ve قَدِ التَّعَنَ الرَّوْجُ وَلَمْ تَلْتَعِنِ الْمَرْأَةُ اِلْتَعْنَا إِذَا لَاعَعْنَا

الْمُلَاعِنَةُ [el-mulā'anet] (mufā'alet) [mufā'alet] vezninde) ve

الْلِعَانُ [el-li'an] (kitāl) [kitāl] vezninde) Birbirine la'n eylemek ma'nāsınadır; ve minhu yukālu: لَاعَنَ فُلَانٌ اِمْرَأَتَهُ مُلَاعِنَةً وَلِعَانًا وَتَلَاعَعْنَا وَالتَّعْنَا إِذَا لَعَنَ بَعْضُ بَعْضًا وَيُقَالُ لَاعَنَ الْحَاكِمُ بَيْنَهُمَا إِذَا حَكَّمَ اِلْتِعَانُ [li'an] Şārihin beyānı üzere işbu lūgātın mu'āhale [mubāhelet] olacaktır ki bir kimse zevcesi hakkında bir āher kimse ile fūcūr

eyledi diye kazf eylese hākim onlar bey-ninde mülā'ane ile hükm eder, zīrā isbātı dört şāhide muhtācdır.

الْمَلَاعِينُ [el-melā'in] (mīm'in fethiyle) Def-i tabīr edecek mevzi'lere itlāk olunur, müfredi mel'anet [mel'anet]tir ki la'n ve nefrīne bā'is olan māddeye denir, qāri'a-yı tarīk ve zill-ı şecer ve cānib-i nehr gibi mahallere tagavvut eylemek nāsın sebb ve la'netine mü'eddī olur.

التَّلْعِينُ [el-tel'īn] Ta'zīb ma'nāsınadır; yukālu: لَعْنَةُ أَي عَذَابُهُ

الْلَعِينُ [el-Le'in] (emīr) [emīr] vezninde) Minkar kabilesinden Ebu'l-Ukeydir Mubārek b. Zem'a nām şā'irdir.

[ل غ ن]

الْلُغْنُ [el-luġn] (lām'ın fethi ve ġayn-ı mu'cemenin sūkūnuyla) Civānlık hāletinin hiddet ve hevāsına denir ki delikanlılık ta'bīr olunur; yukālu: فَعَلَهُ بِلُغْنِ الشَّبَابِ أَي بِشَبْرَتِهِ

الْلُغْنُ [el-luġn] (lām'ın zammıyla) Kulaġın iç yüzünde olan kemirtleġe denir. Ve ġene ile boyun bey-ninde olan yumruca ete denir.

الْلُغْنُونُ [el-luġnūn] (lām'ın zammıyla) Bu dahi ġene ile boyun bey-ninde yumruca ete denir. Ve genize denir, ġayşūm ma'nāsına.

الْلُغْنُ [el-luġn] (lām'ın zammıyla) Bir adamın tekellüm eylediġi asl lūgātından bařka lūgāt ve lisāna denir; yukālu: جِئْتُ بِلُغْنِ غَيْرِكَ إِذَا أَنْكَرْتَ مَا تَكَلَّمْتُ بِهِ مِنَ اللَّغَةِ

لَعْنٌ [le'anne] (le'alle) [le'alle] vezninde ve onda lūgattir ki kelime-i tereccīdir; yukālu: لَعْنَتِكَ بِمَعْنَى لَعْلِكَ

الإِلْغِينَانُ [el-ilġinān] (iṭmīnān) [iṭmīnān] vezninde) Otlar uzayıp birbirine sarmaşmak

ma'nāsınadır; yukālu: **إِلْغَانُ الثَّبْتُ إِذَا تَنَّفَ وَطَالَ**

[ل غ ث ن]

الْغُنُونُ [el-luġsūn] (ṣā-yı müsellese ile زُنُورٌ [zunbūr] vezninde) Genize denir, ḥayṣūm ma'nāsınadır; cem'i لَغَائِينُ [leġāšīn]dir, 'alā-kavlin bu عُغُونٌ [luġnūn] musahhafıdır.

[ل ق ن]

الَلْفَنُ [el-laḥn] (lām'ın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) ve

الَلْفَنَةُ [el-laḥnet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) ve

الَلْقَانَةُ [el-leḳānet] ve

الَلْقَانِيَّةُ [el-leḳāniyet] (سَحَابَةٌ [sehābet] ve كَرَاهِيَّةٌ [kerāhiyet] veznlerinde) Sür'at-i fehm ma'nāsınadır ki bir nesneyi fi'l-hāl fehm ve idrāk eylemekten 'ibārettir, gerek şifāhen olan kelāmdan ve gerek mektūbdan olsun; yukālu: **لَقَيْنَهُ لَقْنَا وَلَقَيْنَهُ** وَلَقَانَتُهُ لَقَيْنَهُ سَرِيحًا

Ve **وَلَقَانِيَّةٌ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا فَهَمَهُ سَرِيحًا**

لَقَانَةٌ [leḳānet] ve

لَقَانِيَّةٌ [leḳāniyet] İsm olurlar; yukālu: **لَهُ لَقَانَةٌ** وَلَقَانِيَّةٌ أَي سُرْعَةُ الْفَهْمِ

الَلْفِينُ [el-leḳīn] (كَتِيفٌ [ketif] vezninde) Serī'ü'l-fehm adama denir.

الَلْقَانُ [el-ilḳān] (hemzenin kesriyle) Kelāmı 'acele ile tiz hıfz ve ezber eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **الَلْقَانُ الْكَلَامُ إِذَا حَفِظَهُ بِالْعَجَلَةِ**

الَلْتَلْقِينُ [et-telḳīn] Bir sözü bir adama söyleyip anlatmak ma'nāsınadır; yukālu: **لَقَيْنَهُ** هَذَا لَقَيْنَهُ إِذَا قَالَ لَهُ وَفَهَمَهُ şu vechle ilkā eyledi ki o kimse onu fehm edip ve lisānına icrā eyledi. Bu ma'nādan ıstılahımızda ağzına dil vermek ta'bīr olunur.

الَلْقِنُ [el-liḳn] (lām'ın kesriyle) Kenef ve rükn ma'nāsınadır; yukālu: **هَذَا لَقِنُهُ أَي كَنَفُهُ**

وَرُكْنُهُ

مَلْقَنُ [Melḳan] (مَفْعَدٌ [maḳ'ad] vezninde) Bir mevzi'dir.

لُقَانُ [Luḳān] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Bir belde adıdır.

الَلْوَاقِنُ [el-levāḳīn] (lām'ın fethiyle) Karının aşağı tarafına denir, **أَسْفَلَ الْبُطْنِ** [esfelu'l-baṭn] ma'nāsına.

لُقْنَةُ [Luḳnet] (لُقْمَةٌ [luḳmet] vezninde) Endelus'te iki hısn adıdır. Birine لُقْنَةُ الْكُبْرَى [Luḳnetu'l-Kubrā] ve birine لُقْنَةُ الصُّغْرَى [Luḳnetu'ş-Şuġrā] derler.

[ل ك ن]

الَلْكَنُ [el-leken] (fethateynle) ve

الَلْكُنَةُ [el-luknet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) ve

الَلْكُونَةُ [el-lukūnet] ve

الَلْكُونَةُ [el-luknūnet] (lām'ın zammıy-la) Bir adamın lisānında 'ucme olmakla 'Arabiyeti fesāhat ve talākatle tamām edā eylemekten 'āciz olmak ma'nāsınadır; lisānımızda bundan peltek olmak ve pelteklik ile ta'bīr olunur ki lisānında 'ucmeden ağırlık olmakla hurūfu edādā zahmetkeş olur; yukālu: **لَكِنَ الرَّجُلُ لَكْنَا وَلَكُنَّةٌ وَلَكُونَةٌ** لَكِنَ الرَّجُلُ لَكْنَا إِذَا كَانَ لَا يُقِيمُ الْعَرَبِيَّةَ لِعَجْمَةٍ لِسَانِهِ

الَلْكَنُ [el-elken] (أَحْمَرٌ [aḥmer] vezninde) Peltek adama denir.

لُكَانُ [Lukān] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Bir mevzi'dir.

لَكَنُ [leken] (جَبَلٌ [cebel] vezninde) Zarf-ı malūm ismidir ki Türkide kāf-ı 'acemī ile leġen ta'bīr olunan kaptır, ābdest leġeni gibi.

لَكِنُ [lākinne] (nūn-ı müşedde-

de ile) Hurūf-ı müşebbehe bi'l-fi'l aksāmındandır, ismini nasb ve haberini ref' eder ve istidrāk ma'nāsını mutazammındır, ya'nī mā-ba'dine bir hükm isbāt eder ki mā-kabline muhālif olur, fe-lihāzā kendiden mukaddem bir kelām lāzımdır ki mā-ba'dına münākız yāhūd müzādd ola. Ve ba'zılar dedi ki ba'zen istidrāk için ve ba'zen tevkīd için olur. Ve ba'zılar لَنْ kelimesi gibi dā'imā tevkīd için olup ve tevkīde ma'nā-yı istidrāk karīn ve musāhib olur.

Ve 'inde'l-Baṣriyyīn basītadır ve İmām Ferrā' 'inde lَكُنْ [lākin] اِنَّ [inne] kelimelerinden mürekkebdir ki لَكِنْ [lākin] muhaffefe ve اِنَّ [inne] müşeddededir. Şārih der ki 'inde'l-gayr aslı لَا كَأَنَّ idi, tahfif için hemzenin harekesi kāf'a ba'de'n-nakl hemze ictimā'-ı sākineyn için hazf olunmuştur. Ve gāh olur ki ismi hazf olunur, ke-kavlihi: فَلَوْ كُنْتُ ضَبِيًّا عَرَفْتُ قَرَابِيَّيْ | | وَلَكِنَّ زَنْجِيَّ عَظِيمَ الْمَسَافِرِ

Ve لَكِنْ [lākin] kelimesi ki nūn'un tahfif ve sükunuydur, sakileden muhaffeftir. Ve bu harf-i ibtidādır, aslā bir nesnede 'amel eylemez, ammā Ahfeş ile Yūnus 'indlerinde 'āmil olur. Ve eger kendinden sonra cümle gelirse harf-i ibtidā olup mücerred istidrāk ma'nāsını ifāde eder, bu sürette 'ātafa olmaz; nahvu kavlihi ta'ālā: ﴿وَلَكِنْ كَانُوا هُمُ الظَّالِمِينَ﴾ Ve eger kendinden sonra müfred zikr olunursa 'ātafa olur. Ve bu iki şartla meşruttur: Biri kendiden mukaddem nefy yāhūd nehy zikr olunmaktadır; nahvu: مَا رَأَيْتُ زَيْدًا لَكِنْ عَمْرًا Ve birisi vāv'a mukārin olmamaktır. Ve ba'zı nahviyyūn dediler ki müfred ile oldukta elbette vāv'a mukāreneti lāzımdır.

[ل ن]

لَنْ [len] (lām'ın fethi ve nūn'un sükunuyla) Harf-i nāsıbdır, nefy-i istikbāle delālet eder. Ve bunun aslı لَا olup elifi nūn'a ibdāl olunmuş değildir, ammā Ferrā' 'inde öylecedir. Kezālik aslı لَا أَنْ olup tahfif için hemze ve ictimā'-ı sākineyn için elif hazf olunmuş değildir, fe-emmā Ḥalīl ve Kisā'ī 'indlerinde öylecedir.

Ve لَنْ [len] kelimesi nefyin tevkīdine ve te'bīdine dāll değildir, lākin Zemaḥşerī bunlara muhālefet eyledi. Ve iki da'vāsı dahi bilā-delīldir, zīra eger te'bīde delālet eylemiş olsa işbu: ﴿فَلَنْ أَكَلِمَ الْيَوْمَ اِنْسِيًّا﴾ kerīmesinde menfisi olan teklīm yevm ile mukayyed olmaz idi ve işbu ﴿وَلَنْ يَتَمَنَّوْهُ اَبَدًا﴾ kerīmesinde اَبَدًا lafzı tekrār olmak iktizā eder idi, asl olan ise 'adem-i tekrārdır.

Ve لَنْ [len] kelimesi du'ā için gelir; ke-kavlihi: "لَنْ تَرَالُوا كَذَلِكَمُ ثُمَّ لَا اِزَلْتُ لَكُمْ" ﴿فَالرَّبِّ بِمَا اَنْعَمْتَ عَلَيَّ فَلَنْ اَكُونَ ظَهِيْرًا﴾ ta'ālā: ﴿وَلَنْ يَخْلُ لِّلْعَبِيْتِيْنَ﴾ Ve gāh olur ki لَنْ [len] kelimesine kasem ilkā olunur, ya'nī kaseme cevāb mevki'inde irād olunur, ke-kavli Ebī Ṭālib: "وَاللّٰهُ لَنْ يَصْلُوْا اِلَيْكَ بِجَمْعِهِمْ | | حَتّٰى اَوْسَدَ فِي التُّرَابِ دَفِيْنًا" Ve ba'zen dāhil olduğu fi'li cezm eder; ke-kavli'ş-şā'ir: "فَلَنْ يَخْلُ لِّلْعَبِيْتِيْنَ" Bunların tafsilleri Muğni'l-Lebīb'de meşrūhtur.

[ل و ن]

اللُّونُ [el-levn] (كَوْنٌ [kevn] vezninde) Bir nesneyi āherden fasl ve temyīz eden şey'e ve hālete denir; yukālu: لَهُ لَوْنٌ كَذَا وَهُوَ Pes bu ma'nā-yı ātīden e'amm olur. Ve nev' ve sīf ve çeşit ma'nāsına olur; ve minhu yukālu: اَتَى بِاللُّوْنِ مِنَ الْاَحَادِيْثِ اَيُّ اَنْوَاعِ

olan hey'et ve sıfata denir ki Fārisīde bundan reng ve Türkīde tür ve türlü ile ta'bir olunur, sevād gibi; yukālu: لُونُهُ سَوَادٌ أَوْ حُمْرَةٌ أَوْ دَقَلٌ [dekal] dedikleri bir cins hurmā ağacına denir, 'alā-kavlin cemā'atine denir; bunda müfredi لُونَةٌ [lūnet]tir lām'ın zammıyla ve لِينَةٌ [līnet]tir lām'ın kesriyle ki aslı لُونَةٌ idi. Ve لِينَةٌ [līnet] kelimesi لِينٌ [līn] üzere cem'lenir ve لِينٌ [līn] لِيَانٌ [liyān] üzere cem'lenir, ذُبٌّ [zi'b] ve ذَاتَبٌ [zi'āb] gibi.

الْمُتَلَوْنُ [el-mutelevvin] تَلَوْنٌ [televvun]den ism-i fā'ildir, renkten renge giren şey'e denir, bükalemūn gibi. Ve hulk ve tavr-ı vāhid üzere sābit olmayan adama itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ مُتَلَوْنٌ أَيْ لَا يَثْبُتُ عَلَى خُلُقِي كَرَجُلٌ مُتَلَوْنٌ أَيْ لَا يَثْبُتُ عَلَى خُلُقِي [Ellān] (hemze-i meftūha ile Ermīniyye tarafında bir memleket ve bir tā'ife ismidir, hālen Dağistan ta'bir olunan memleket olacaktır, dārü'l-mülkü Kuymuk nām kasabadır; bunda elifi 'ayna tebdil ile عَلَانٌ demek lahn-ı 'āmmedir. Ve Ebū 'Abdullāh Ellānī mu'allimu'l-ümerā'dır, Beğāvī'den rivāyet eyledi.

الْإِلْوَانُ [el-ilvinān] إِسْوَادًا [isvidād] vezninde) Renklenmek ma'nāsınadır; yukālu: إِلْوَانٌ الشَّيْءُ بِمَعْنَى تَلَوْنٌ لَوِيْنٌ [Luveyn] زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) ve لَوْنٌ [Levn] كَوْنٌ [levn] vezninde) Muḥammed b. Suleymān nām hāfızın lakablarıdır.

[ل ه ن]

الْلُهْنَةُ [el-luhnet] (lām'ın zammıyla) Seferden gelen adamın aḥbāb ve akribāya ihdā eylediği armağana denir; yukālu: أَيْ فُلَانٌ أَيْ مَا يُهْدِيهِ الْمُسَافِرُ Ve kahvaltı ta'bir olunan muhtasarca ta'āma denir; yukālu:

أَطَعَمَنَا اللُّهْنَةَ أَي اللُّمَجَّةَ **التَّلْهِينُ** [et-telhīn] تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) ve **الْإِلْهَانُ** [el-ilhān] (hemzenin kesriyle) Müsāfir seferden geldikte armağan vermek ma'nāsınadır; yukālu: لَهْنُهُمْ وَلَهْنٌ لَهُمْ تَلْهِيْنًا وَاللَّهْنُ الْهَانَا أَيْ أَهْدَى لَهُمْ شَيْئًا عِنْدَ قُدُومِهِ مِنْ سَفَرِهِ Ve

تَلْهِينٌ [telhīn] Bir adama mā-hazarı kahvaltı yedirmek ma'nāsınadır; yukālu: لَهْنُهُمْ وَلَهْنٌ لَهُمْ إِذَا أَطَعَمَهُمُ اللُّهْنَةَ

لِهِنَّكَ [lehinnek] (lām'ın fethi ve hā'nın kesri ve nūn'un teşdidiyle) Bir kelimedir ki te'kīd için isti'māl olunur. Bunun aslı لَانَتْ idi, hemze hā'ya ibdāl olundu, niteki İِيَاكَ kelimesinde هِيَاكَ derler. Ve edāt-ı te'kīd olan lām ve İِي kelimesinin beyni cem' olması İِي kelimesinin hemzesi hā'ya ibdāl olunmakla İِي لَفْزِ زَا'İL ve kelime-i uhrā mesābesinde olduğuna mebnīdir.

أَلْهَانٌ [Elhān] عَاطْشَانٌ [a'āṣhān] vezninde) Yemen'de bir eyālet adıdır. Ve nevāhī-i Medīne'de Benī Ḳurayza yurdunda bir mevzi' adıdır.

[ل ي ن]

الْلَيْنُ [el-līn] (lām'ın kesriyle) ve **الْلِيَانُ** [el-leyān] (lām'ın fethiyle) Bir nesne yumuşak olmak ma'nāsınadır; yukālu: لَانَ الشَّيْءُ يَلِينُ لِينًا وَلِينًا ضِدُّ خَشِنٌ **التَّلْيِيُّنُ** [et-teleyyūn] تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Yumuşak ma'nāsınadır; yukālu: تَلْيَيْنٌ الشَّيْءُ ضِدُّ تَحَشَّنَ Ve yaltaklanmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: تَلْيَيْنٌ لَهُ إِذَا تَمَلَّقَ لَهُ

الْلِيَيْنُ [el-leyyin] سَيِّدٌ [seyyid] vezninde) ve **الْلِيَيْنُ** [el-leyyn] (yā'nın tahfiifiyle) Vasftır, مَيِّتٌ [meyyit] ve مَيْتٌ [meyt] gibi, yumuşak nesneye denir, 'alā-kavlin muhaffefi medh makāmına mahsustur; cem'ci لِيْنُونٌ [leynūn]

ve اَلْيَنَاءُ [elyinā] gelir, اَفْعَلَاءُ [ef'ilā] vezninde. Ve 'Arablar "Filān mülāyim-meşreb ve sehlü'l-ʿatf ve taʿassub ve temerrüd şāʾibesinden āzāde" diyecek yerde فَلَانُ derler ve اَلْجَانِبِ اَلْيَنَاءُ derler, teşdīd ve tahfifle "sehl ve āsān ve mülāyim" diyecek yerde; bunun cemʿi اَلْيَنَاءُ [elyinā] gelir.

اَلتَّلْيِينُ [et-telyīn] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) ve اَلْاِلَانَةُ [el-ilānet] (اِقَامَةٌ [ikāmet] vezninde) Yumuşatmak maʿnāsınadır; yukālu: لَيْئُهُ وَأَلَانُهُ إِذَا صَيَّرَهُ لَيْئًا

اَللَّيَانُ [el-leyān] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Huzūr ve rāhatla olan bol dirliğe denir; yukālu: هُوَ فِي لَيَانٍ مِّنَ الْعَيْشِ أَيُّ رَخَاءٍ

اَلْاِسْتِلَانَةُ [el-istilānet] Bir nesneyi mülāyim görmek yāhūd mülāyim bulmak maʿnāsınadır; yukālu: اِسْتَلَانَ الشَّيْءَ إِذَا رَأَاهُ لَيْئًا أَوْ وَجَدَهُ لَيْئًا

اَلْمَلْيَنَةُ [el-melyenet] (مَرْحَلَةٌ [merḥalet] vezninde) Yumuşaklığa denir. Asl مَلْيَنَةٌ [melyenet] mülāyimliğe bāʿis olan haslet maʿnāsınadır; yukālu: إِنَّهُ لَذُو مَلْيَنَةٍ أَيُّ لَيْئٌ اَلْجَانِبِ

اَلْمُلَايَنَةُ [el-mulāyenet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) ve

اَللَّيَانُ [el-liyān] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bir kimseye mülāyemetle muʿamele eylemek maʿnāsınadır; yukālu: لَا يَنْتَهُ مُلَايَنَةٌ وَلَيَانًا إِذَا لَانَ لَهُ

اَللَّيْنَةُ [el-leynet] (lām'ın fethiyle) Koltuk yastığı tarzında bir güne yastığa denir ki pek yumuşak olur, kuş tüyünden olan yüz yastığı gibi.

لَيْئَةٌ [Līnet] (lām'ın kesriyle) Mekke-i mükerreme yolunda bir su ismidir ki Hazret-i Süleymān ʿalā-nebiyyinā ve ʿaleyhi's-selām hafr eylemiştir.

اَبُولَيْئَةٍ [Ebū Līnet] (lām'ın kesriyle) Naḍr b. Miṭraḥ künyesidir ki Kūfī ve zaʿfū'l-hadīstir.

اَللَّيْنُ [el-Līn] (lām-ı meksüre ile) Merv kazāsında bir karyedir; Muḥammed b. Naşr el-Muḥaddiş oradandır. Ve Maṣṣil ile Naşībīn beyninde bir karyedir. Ve bilād-ı garbda bir mevzi'dir.

مَلْيَانَةٌ [Milyānet] (mīm-i meksüre ile) Mağrib'de bir beldedir.

بَابُ لَيْوُنٍ [Bābu Leyūn] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Mışır'da bir karye yāhūd bir mahalle adıdır.

FASLU'L-MĪM

(فَصْلُ الْمِيمِ)

[م أ ن]

الْمَائِنَةُ [el-me'net] (mīm'in fethi ve hemzenin sükūnuyla) Bedende göbeğin yöresiyle bilece göbeğe denir; yukālu: أَصَابَ أَصَابَ وَمَا حَوْلَهَا Ve böğüre denir yāhūd göbek ile kasık beyninde olan yufka derinin iç yüzüne yapışık yağa denir; cem'i مَائِنَاتُ [me'nāt] ve مُؤُونٌ [mu'ūn] gelir mīm'in ve hemzenin zammıyla. Şārih bu ma'nâlardan harf-i terdîd ile olan nüshalarını redd eylemiştir.

الْمَائِنُ [el-me'n] (شَأْنٌ [še'n] vezninde) Bir adamın مَائِنَةٌ [me'net] dediği 'uzv-ı mezkûruna vurmak ma'nâsınadır; yukālu: مَائِنَةٌ مَائِنَةٌ مَائِنَةٌ مَائِنَةٌ Ve bir nesneden sakınmak ma'nâsınadır; yukālu: مَائِنَةٌ مَائِنَةٌ مَائِنَةٌ مَائِنَةٌ Ve bir adamın zād u zevâdesini der-uhde edip mütehammil olmak ma'nâsınadır; yukālu: مَائِنُ الْقَوْمِ إِذَا احْتَمَلَ مَائِنُهُمْ Ve gāh olur ki bu mehmûz olmaya- rak isti'mâl olunur; yukālu: مَائِنُهُمْ يَمُونُهُمْ كَمَا سَيَاتِي Ve mübālât eylemek ma'nâsınadır; tekülü: مَا مَائِنْتُ مَائِنَةٌ أَي لَمْ أَحْتَرْتُ لَهُ أَوْ لَمْ أَشْعُرْ بِهٖ Ya'nî "Onun tarafını aslâ kayırmadım yāhūd hiç imâle-i şu'ûr eylemedim yāhūd onun için hâzırlanıp esbâb ve edevâta teşebbüs eylemedim." Ve bu mecazdır, fi'l-asl hâl ve şânını iltizâm ve umûr-ı lâzimesini der-uhde eylemek ma'nâsınadır. Ve

مَائِنٌ [me'n] Bir nesneyi renc ve emek çekip taleb eylemek ma'nâsınadır; tekülü: مَا مَائِنْتُهُ أَي مَائِنْتُهُ وَلَا أَطَلْتُ التَّعَبَ فِيهِ

مَائِنٌ [me'n] Çiftçilerin saban oku dedikleri

ağaca denir ki ucuna saban demirini geçi-rip tarlayı nadas ederler. Ve

مَائِنٌ [me'n] Hâl ve şe'n ma'nâsına müsta'emeldir; ve minhu yukālu: إِمَائِنٌ مَائِنٌ وَأَشْأَانٌ شَأْنَانِكُ أَيِ افْعَلْ مَا تُحْسِنُهُ

الْمُؤُونَةُ [el-me'ūnet] [me'ūnet] vezninde) Bir adamın sedd-i ramak edecek küt ve zādına denir; yukālu: مَوْوُونَةٌ قَلِيلَةٌ أَيِ فَوْوُونَةٌ

الْمَائِنَةُ [el-me'innet] Mīm'in fethi ve hemzenin kesri ve nūn'un teşdîdiyle ki hadîste ya'nî işbu: 'An İbn Mes'ūd radiyallāhu 'anhumā "أَنَّ طَوَّلَ الصَّلَاةِ وَقِصَرَ الْحُطْبَةِ مِئِنَّةٌ مِنْ فِقْهِ" الرَّجُلِ" hadîsinde vârid olmuştur, 'alâmet ma'nâsınadır; 'alâ-kavlin إِئْمَالٌ kelimesinden ki tahkîk içindir, ahz ve tasarruf olunmuştur, vezni مَفْعَلَةٌ [me'ilet]tir, niteki مَعْسَاةٌ [ma'sāt] kelimesi مَعَسَى maddesinden me'hûzdur ve mutasarrıftır. Pes هُوَ مِئِنَّةٌ مَحْلَقَةٌ وَمَجْدَرَةٌ أَنْ يُقَالَ فِيهِ أَنَّهُ كَذَا كَذَا terkîbi te'vîlde olur.

Aşma'î dedi ki bunda hak olan مِئِنَّةٌ [me'innet] olmaktır, فَعِيلَةٌ [fa'ilet] vezninde ki "أَي، ن" maddesinden olur, tamâm mahalli ve mevki'i demek olur. Ve Ebū Zeyd dedi ki bu مِئِنَّةٌ [me'ittet]tir tā-yı fevkiyye ile ki "أَتَّ - يَأْتُ" maddesinden مَفْعَلَةٌ [me'ilet]tir, غَلْبُهُ بِالْحُجَّةِ ma'nâsınadır. Ve ba'zılar dedi ki مَفْعَلَةٌ [fa'ilet] veznindedir ki fā-yı meftûha ve lām-ı müşeddede iledir, "مَائِنَةٌ - مِئِنَّةٌ" maddesinden me'hûzdur ki bir adamın مَوْوُونَةٌ [me'ūnet]ine tahammül ve kıyâm eylemek ma'nâsınadır. Mütercim der ki ekser-i ehl-i tahkîk 'indinde أَنَّ [enne] kelimesinden me'hûz ism-i mekândır, fi'l-hakîka o işin ehli ve mahalli demektir. Kāle fi'l-Esās: فَلَانَ مِئِنَّةٌ لِلْخَيْرِ وَمَعْسَاةٌ مِنْ إِنْ وَعَسَى أَيِ هُوَ مَوْضِعٌ لِأَنَّ يُقَالَ فِيهِ إِنَّهُ لِيَخِيرَ بِالتَّشْدِيدِ

وَعَسَى أَنْ يَفْعَلَ خَيْرًا Ve 'Arablar cevāmidden ve asvāttan ahz ve tasarruf eyledikleri gibi hurūftan dahi ederler.

الْمُمَاءَنَةُ [el-mumā'enet] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Bir kimse zımında gereği gibi fikr ve mülāhaza eylemek ma'nāsınadır; yukālu: مَاءَنَ فِي الْأَمْرِ مُمَاءَنَةً إِذَا رَوًّا

الْتِمَاؤُنُ [et-temā'un] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Bir nesne çoktanki olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَمَاءَنَ الشَّيْءُ إِذَا قَدِمَ

الْتَمِيئَةُ [et-tem'inet] (تَكْرِمَةٌ [tekrimet] vezninde) Hāzırlamak ma'nāsınadır; yukālu: مَأَنَ الشَّيْءِ تَمِيئَةً إِذَا هَيَّأَهُ Ve fikr ve endiše ve mülāhaza eylemek ma'nāsınadır; yukālu: مَأَنَ فِي الْأَمْرِ إِذَا فَكَّرَ وَنَظَرَ

الْمَمَاءَنَةُ [el-mem'enet] (مَرْحَلَةٌ [merḥalet] vezninde) Māḥleḳat [maḥleḳat] ma'nāsınadır ki mahall-i liyākat demektir; yukālu: هُوَ مَمَاءَنَةٌ لِكَذَا أَيِّ مَحَلَّةٍ

[م ت ن]

الْمَثْنُ [el-metn] (mīm'in fethi ve tā-yı fevkiyyenin sükūnuyla) Cimā' eylemek ma'nāsınadır; yukālu: مَثَنَ الْمَرْأَةَ مَثْنًا Ve yemīn eylemek ma'nāsınadır; yukālu: مَثَنَ الرَّجُلَ إِذَا فِي أَعْمَالِهِ مَشَقَّةٌ وَلَا كَلْفَةٌ وَلَا تَعَبٌ Ve vurmak 'alā-kavlin pek vurmak ma'nāsınadır; yukālu: مَثَنَهُ إِذَا ضَرَبَهُ أَوْ شَدِيدًا Ve bir semte gitmek ma'nāsınadır; yukālu: مَثَنَ فُلَانٌ إِذَا ذَهَبَ فِي الْأَرْضِ sündürüp uzatmak ma'nāsınadır; yukālu: Ve مَثَنَ الشَّيْءَ إِذَا مَدَّهُ

مَثْنٌ [metn] Toprağı pek ve yüksekçe arza denir ki sırt ta'bīr olunur; مَثْنَةٌ [metnet] dahi denir; yukālu: نَزَلُوا فِي مَثْنٍ مِنَ الْأَرْضِ وَمَثْنَةٌ وَهِيَ [metnu kitāb] مَثْنٌ كِتَابٌ [Ve] مَا صَلَّبْتَ مِنْهَا وَارْتَفَعَتْ مَثْنٌ نَهَارٌ [metnu nehār] makūlesi bundan me'hūzdu. Ve

مَثْنُ السَّهْمِ [metnu's-sehm] Okun yeleginden vasatına varınca kadar yerinden 'ibārettir. Ve

مَثْنٌ [metn] Sulb ve kavī ve dayangan adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَثْنٌ أَيُّ صَلَبٌ Ve

مَثْنَا الظَّهْرِ [metna'z-zahr] (tesniye bünye-siyle) İki taraflı arka kemiklerini kaplayan 'uzvlardır ki arkanın iki geçesinden 'ibārettir, sırt ta'bīr olunur, omuz başlarından kalça başlarına varınca sağlı sollu sırtlardan 'ibārettir. Bu ma'nāda müzekker ve mü'ennes olur. Ve

مَثْنٌ [metn] Kezālik masdar olur, koç kısmını enemek ma'nāsınadır; yukālu: مَثَنَ الْكَبِشِ مَثْنًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا شَقَّ صَفْنَهُ وَاسْتَحْرَجَ بَيْضَهُ بِعُرْوِقِهَا Ve bir adamın sırtına vurmak ma'nāsınadır; yukālu: مَثَنَ فُلَانًا إِذَا ضَرَبَ مَثْنَهُ Ve bir adamı bir gün tamām gezdirep yürütmek ma'nāsınadır; yukālu: مَثَنَ بِهِ إِذَا سَارَ بِهِ يَوْمَهُ أَجْمَعُ

الْمَتَانَةُ [el-metānet] (salamet [selāmet] vezninde) Bir nesne sulb ve muhkem olmak ma'nāsınadır; yukālu: مَثَنَ الشَّيْءَ مَتَانَةً مِنَ الْبَابِ وَمِثْلُهُ فِي كَالَةِ الْخَامِيسِ إِذَا صَلَبَ أَسْمَاءُ اللَّهِ تَعَالَى الْمَتِينُ هُوَ الْقَوِيُّ الشَّدِيدُ الَّذِي لَا يَلْحَقُهُ فِي أَعْمَالِهِ مَشَقَّةٌ وَلَا كَلْفَةٌ وَلَا تَعَبٌ

الْإِمْتَانُ [el-imtān] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir kimsenin sırtına vurmak ma'nāsınadır; yukālu: أَمَثَنَ فُلَانًا إِذَا ضَرَبَ مَثْنَهُ

الْمُتُونُ [el-mutūn] (قُعُودٌ [ḳu'ūd] vezninde) İkāmet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: مَثَنَ بِالْمَكَانِ مُتُونًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَقَامَ

التَّمْتِينُ [et-temtīn] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) İsmdir, çadır ipine denir; cem'i tēmātīn [temātīn] gelir. Fi'l-asl tēmān [temtān] gibi masdar olup kesret-i isti'mālle ism menziline olmuştur. Ve aslı üzere masdar isti'māl olunur, çadır kurmak

ma'nāsınadır; yukālu: مَتَّنَ الْحَيِمَةَ إِذَا ضَرَبَهَا Ve müsābaka eylediği adama sen şu mikdār ilericeden koşmaya āhenk eyle ben sana buradan koşup yetişirim demek ma'nāsınadır; yukālu: مَتَّنَ لِمَنْ سَابَقَهُ إِذَا قَالَ لَهُ تَقَدَّمَنِي إِلَى مَوْضِعٍ كَذَا ثُمَّ أَلْحَقَكَ Ve kara çadırın şukkaları aralıklarının arkasına kıldan vurulmuş sırtlar ta'biye eylemek ma'nāsınadır ki ağırşak eylemek ta'bīr olunur, tā ki direklerin uçları oraları hark eylemeye; yukālu: مَتَّنَ الْبَيْتَ إِذَا جَعَلَ مَا بَيْنَ طَرَائِقِهِ مَثْنًا مِنْ شَعْرِ لَيْلًا يَحْرِقُهُ أَطْرَافُ الْأَعْمَدَةِ Ve yaya kiriş sarmak ma'nāsınadır; yukālu: مَتَّنَ الْقَوْسَ إِذَا شَدَّهُ بِالْعَقَبِ Ve tulumu رُبَّ [rub] ile muhkem kılmak ma'nāsınadır; yukālu: مَتَّنَ السِّقَاءَ إِذَا شَدَّهُ بِالرُّبِّ

التَّمَنَانُ [et-timnān] [timšāl] [timšāl] vezninde) Bu dahi çadır ipine denir.

الْمَمَاتِنَةُ [el-mumātenet] [mufā'let] [mufā'let] vezninde) Borcu edāda te'hīr eylemek ma'nāsınadır ki o bābda tasallub eder; yukālu: مَاتَنَتْ حَقَّهُ إِذَا مَاطَلَهُ Ve ırağa seğırtmek bābında yarışmak ma'nāsınadır ki o husūsta metānet mübāhasesi eder; yukālu: مَاتَنَتْ إِذَا بَاعَدَهُ فِي الْعَايَةِ

[م ث ن]

الْمَمَاتِنَةُ [el-meşānet] [sā-yı müsellese ile sehābet] [sehābet] vezninde) İçeride bevl durduğu yere denir ki Fārisīde āb-dān ve Türkīde kavuk ta'bīr olunur. Ve nisvānin dāhil-i fercinde veled gelecek yola denir; yukālu: اِسْتَكَى مَمَاتِنَةً وَهِيَ مَوْضِعُ الْبُولِ وَمَوْضِعُ الْوَلَدِ Burada nüsha-i sahīha bu resmedir. Ve مَوْضِعُ [mevdi'ü veled]den murād rahim değıldir, belki tarīk-i rahimdir ki ferc dāhilinden ğibārettir, zīrā ba'zı usūl-i sā'irenin beyānlarına göre مَمَاتِنَةُ [meşānet] [sunnet]ten me'hūzdur ki kasık ile gō-

bek meyānına denir. Ve مَمَاتِنَةُ [meşānet] mevzi'-i mezkūrdadır, aslı مَمَاتِنَةُ idi tahfifen nūn elife kalb olundu. Ve dāhil-i ferde iki şakbe vardır, a'lāsı mesāneye mūntehī olur ki ondan bevl munsabb olur ve esfe-li rahime müfdī olur ki ondan dem hurūc eder. Ve مَمَاتِنَةُ [meşānet]e bevl külyetāndan gelir. Ve kaldı ki مَمَاتِنَةُ [meşānet]in aslı مَمَاتِنَةُ olup nūn'u elife kalb olunması muttaridedir, niteki مَنَّ [menn] kelimesinin nūn-ı sāniyesi elife kalble مَنَا [menā] denir, lākin *Qāmūs* ve *Şihāh* ve sā'ir kütüb-i mu'teberede mīm bābında sebt olunmakla zāhiren lafzı i'tibārına mebnīdir. Şārih der ki ricālin mesānesi mi'ā-ı müstakīm fevkinde olup ve nisvānin rahimleri fevkinde olur ve rahim mi'ā-ı müstakīm fevkinde olur.

الْمَمْسَنُ [el-meşen] (mīm'in fethiyle) Bir adamın mesānesine vurmak yā dokunmak ma'nāsınadır; yukālu: مَمْسَنَةً مَثْنًا مِنَ الْبَابِ Ve bir adamı bir mādde ile renc ve zahmete bırakmak ma'nāsınadır; yukālu: مَمْسَنَةً بِالْأَمْرِ إِذَا عَثَّ بِهِ

الْمَمْسَنُ [el-meşen] (fethateynle) Bir kimse sidiğini tutmaz olmak ma'nāsınadır; yukālu: مَمْسَنَ الرَّجُلُ مَثْنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ لَا يَسْتَمْسِكُ بُوَلَهُ Ve hatunun lahm-ı zā'idi uzun olmak ma'nāsınadır; yukālu: مَمْسَنَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا بَطَّرَتْ

الْمَمْسَنُ [el-emşen] [ahmer] [ahmer] vezninde) Sidiğini tutmaz olan adama denir; yukālu: مَمْسَنَةٌ [meşnā] mü'ennesidir, حَمْرَاءُ [hamrā] vezninde; yukālu: رَجُلٌ أَمْسَنُ وَامْرَأَةٌ مَمْسَنَةٌ أَي لَا يَسْتَمْسِكُ بُوَلَهُ

الْمَمْسِنُ [el-meşin] [ketif] [ketif] vezninde) ve **الْمَمْسُونُ** [el-memsūn] [meşānet] [meşānet] illetine mübtelā adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَمْسُونٌ

وَمَمْشُونٌ أَيُّ يَشْتَكِي مَثَانَتَهُ

[م ج ن]

الْمُجُونُ [el-mucūn] (cīm'le فُعُودٌ [ku'ūd] vezninde) Bir nesne pek ve sulb ve galiz olmak ma'nāsınadır; yukālu: مَجَنُّ الشَّيْءِ مَجَنُّ مَجُونًا مَجُونًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا صَلَبٌ وَعَظَلُ زikri āti مَاجِرٌ [mācin] bundan me'hūzdur. Ve

مُجُونٌ [mucūn] ve

مِجَانَةٌ [mecānet] [emānet] vezninde) ve

مُجِنٌ [mucn] (mīm'in zammıyla) Bir kimse killet-i hayādan nāşī kavlı ve fi'inde bī-bāk ve lātibālī olmak ma'nāsınadır, gūyā ki pek yüzölçümü olmakla aslā utanıp kayırmaz olur; yukālu: مَجَنُّ الرَّجُلِ مُجُونًا وَمِجَانَةٌ وَمِجَانَةٌ إِذَا مَجِنٌ كَأَنَّ لَا يَبَالِي قَوْلًا وَفِعْلًا

الْمَاجِرُ [el-mācin] Kavlı ve fi'inde bī-bāk ve lātibālī olan kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ مَاجِرٌ أَيُّ لَا يَبَالِي قَوْلًا وَفِعْلًا Müfti-i mācin bu ma'nādandır.

الْمُمِجِعُ [el-mumeccen] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Uzun uzadı çekilmiş irak yola denir; yukālu: طَرِيقٌ مُمِجِعٌ أَيُّ مَمْدُودٌ

الْمَمَجَانُ [el-meccān] [şeddād] vezninde) Bedelsiz ve şivazsız olan nesneye denir ki müft ve bād-ı hevā ta'bir olunur; yukālu: أَخَذَهُ مَمَجَانًا أَيُّ بِلَا بَدَلٍ Ve kesir ve kāfī ve vāsīf nesneye denir; yukālu: مَاءٌ مَمَجَانٌ أَيُّ كَثِيرٌ كَافٍ وَاسِعٌ

الْمُمَاجِرُ [el-mumācin] (مُلَازِمٌ [mulāzim] vezninde) Şol nākaya denir ki ona çok buğurlar aşır lākin döl tutmaz ola.

الْمِجِنُ [el-micenn] (mīm'in kesriyle) Kal-kana denir; جُنَّةٌ [cunnet]ten me'hūz olmakla "ج،ن،ن" maddesinde zikr olundu.

مِجَانَةٌ [Meccānet] (mīm'in fethi ve nūn'un teşdidiyle) İfrikiyye'de bir belde adıdır.

[م ج ش ن]

مَاجُشُونٌ [Mācuşūn] (cīm'in zammı ve kesriyle ve şīn-i mu'ceme ile) Bir muhaddis 'alemidir ki Ebū Seleme Yūsuf b. Ya'qūb'dur. Ve bu māh-gūn-ı Fārisī mu'arrebidir ki ay çehreli ve ay renkli demektir.

الْمَاجُشُونِيَّةُ [el-Mācuşūniyyet] Medīne'de bir mevzi'dir.

[م ن ج ن ن]

الْمُنْجُونُ [el-mencenūn] (mīm'in fethiyle) ve

الْمُنْجِينُ [el-mencenīn] Su dolabına denir, bāğçelerdeki dolap gibi, 'alā-kavlin büyük makaraya ve çarha denir ki onunla su çekilir; yukālu: دَارَتْ الْمُنْجُونُ وَالْمُنْجِينُ أَيُّ الدُّوَالِبِ Ve dehr ve zamāna ıtlāk olunur; cem'i مَنَاجِينُ [menācīn] gelir. Zemaḥşerī *Muḳaddimetu'l-Edeb*'de bunu harman 'arabasıyla ve ba'zılar kanlı dedikleri 'araba ile beyān eylediler. Ve bu mādde dahi مَنْجِينِيكٌ [mencenīk] maddesi gibi ihtilāfāt üzere dā'irdir. Ve işbu مُنْجُونٌ [mencenūn] ve مُنْجِينٌ [mencenīn] kelimelerinin veznlere ve ta'rib ve asāletleri ve sā'ir hālleri Çārperdi merhūmun Şāfiye şerhinde mufassalen meşrūhtur, fe'lyurāca'.

[م ح ن]

الْمَحْنُ [el-maḥn] [şaḥn] vezninde) Vurmak ma'nāsınadır; yukālu: مَحَنَهُ Ve sinamak ma'nāsınadır; yukālu: مَحَنًا إِذَا ضَرَبَهُ Ve libāsı eskitince kadar giymek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: مَحَنَ الثَّوْبَ إِذَا لَبَسَهُ Ve bir adama bir nesne vermek ma'nāsınadır; yukālu: مَحَنَهُ شَيْئًا إِذَا أَعْطَاهُ

cimāc eylemek ma'nāsınadır; yukālu: مَحْنٌ جَارِيَةٌ إِذَا نَكَحَهَا Ve kuyunun dibinden çamur ve toprak çıkarmak ma'nāsınadır; yukālu: مَحْنٌ الْبُئْرُ إِذَا أَخْرَجَ تُرَابَهَا وَطِينَهَا Ve deriyi yumuşatmak ma'nāsınadır; 'alā-kavlin soymak ma'nāsınadır; yukālu: مَحْنٌ الْأَدِيمِ إِذَا لَيْتَهُ أَوْ قَشْرُهُ Ve

مَحْنٌ [maħn] Yumuşak ve mülāyim nesneye denir; yukālu: مَحْنٌ أَي لَيْتٌ Ve bir gün bi-tamāmihi yola gitmek yāhūd sabāhtan akşama dek bir iş üzere olmak ma'nāsınadır; yukālu: كَانَ فِي مَحْنٍ وَهُوَ أَنْ يَأْدَبَ يَوْمَهُ أَجْمَعَ فِي الْمَشْيِ أَوْ غَيْرِهِ

الْإِمْتِحَانُ [el-ımtihān] [iftihāl] [iftihāl] vezninde) Sınamak, āzmüden ma'nāsınadır; yukālu: إِمْتِحَنَ فَلَانًا إِذَا اخْتَبَرَهُ Ve bir nesnenin hakikatine itulāc için dikkat ve im'ān ile te'emmul eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِمْتِحَنَ الْقَوْلَ إِذَا نَظَرَ فِيهِ وَدَبَّرَ «أُولَئِكَ الَّذِينَ امْتَحَنَ اللَّهُ قُلُوبَهُمْ لِلتَّقْوَى» الْآيَةُ Şārih der ki Zemaşşerī Esās'ta dedi ki مَحْنٌ الْأَدِيمِ derler, مَدَّهُ حَتَّى مَحْنًا ma'nāsına, ya'nī meşini çekip sündürmekle eczāsını tevsīc eyledi, ma'nāsına ki bu dahi mecāzdır ve āyet-i merküme bundan me'hūzdur.

الْمِحْنَةُ [el-miħnet] (mīm'in kesriyle) İsmidir, sınağa denir, āzmāyiş ma'nāsına. Pes belā gibi gam ve renc ve musibette mecāz olur.

الْتَّمِجِيْنُ [et-temhīn] [tefīl] vezninde) Deriyi yumuşatmak yāhūd soymak ma'nāsınadır; yukālu: مَحْنٌ الْأَدِيمِ إِذَا لَيْتَهُ أَوْ قَشْرُهُ

الْمَحْوَنَةُ [el-meħūnet] [me'ūnet] vezninde) Bir nesnenin noksān bularak mahv ve zā'il olmasına denir; مَحَقٌّ [maħq] ve مَحْسٌ [baħs] ma'nāsınadır. Şārih der ki

bu تَحْوُنٌ [teħavvun] māddesinden olmak aglebdir.

[م خ ن]

الْمَحْنُ [el-maħn] (mīm'in fethi ve hā-yi mu'cemenin sükünüyle) Cimāc eylemek ma'nāsınadır; yukālu: مَحْنٌ الْمَرْأَةُ مَحْنًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا جَامَعَهَا مَحْنٌ الْبُئْرُ إِذَا نَزَعَ الْمَاءَ مِّنَ الْبُئْرِ Ve ağlamak ma'nāsınadır; yukālu: مَحْنٌ الرَّجُلُ إِذَا بَكَى مَحْنٌ الْعُودُ إِذَا قَشْرُهُ Ve

مَحْنٌ [maħn] Tabīratında zehv ve hiffet olan kısaca adama denir; mü'ennesi مَحْنَةٌ [maħnet]tir; yukālu: رَجُلٌ مَحْنٌ إِذَا كَانَ إِلَى الْقِصْرِ وَفِيهِ زَهْوٌ وَخِيفَةٌ رَجُلٌ مَحْنٌ أَي طَوِيلٌ

الْمِحْنُ [el-miħann] [hiçeff] vezninde) Bu dahi uzun adama denir.

الْمُمَحْنُ [el-mumahħhan] [mu'azzam] vezninde) Şol yola denir ki çok çiğnenmemekle düzlenip sühulet bulmuş ola; yukālu: طَرِيقٌ مُمَحْنٌ إِذَا وَطِئَ حَتَّى سَهْلٌ

مَاحْوَانٌ [Māħuvān] (hā'nın zammıyla) Merv kazāsında bir karye adıdır; fukahādan Muħammed b. 'Abdurrezzāk el-Māħuvānī ona mensūbdur.

[م د ن]

الْمُدُونُ [el-mudūn] [ku'ūd] vezninde) Mukīm olmak ma'nāsınadır; yukālu: مَدَنَ بِالْمَكَانِ مُدُونًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَقَامَ مَدِينَةً مَدِينَةً مَدَنَ دُرٌّ وَدُعٌ Ve bu mehcūr olan ef'aldendir ki bu ma'nāda sīga ve tasrifi metrūktur, دُعٌ ve دُرٌّ gibi; [medīnet] bundan me'hūzdur. Ve şehre gelmek ma'nāsınadır; yukālu: مَدَنَ الرَّجُلُ إِذَا أَتَى الْمَدِينَةَ

الْمَدِينَةُ [el-medīnet] (mīm'in fethi ve dāl'in

kesriyle) Şehre denir; cem'î مدَائِنُ [medā'in] gelir ve مُدُنٌ [mudn] gelir, mīm'in zammı ve dāl'in sükūnuyla ve مُدُنٌ [mudun] gelir zammeteynle.

Mütercim der ki mü'ellifin يُبْنَى فِي أُصْطُمَةَ يَبْنَى فِي أُصْطُمَةَ kavli kayd-ı ittifakīdir yāhūd eksere mahmūdür. Ve Zemahşerî بَلَدَةٌ [beldet]i küçük şehre ve مَدِينَةٌ [medīnet]i büyük şehre tahsīs eylemiştir. Ve Mişbāh'ta mastūr olduğu üzere mīm'in asāletine göre ki ber-vech-i mezkūr ikāmet ma'nāsından vezni فَعِيلَةٌ [fa'ilet]tir, cem'î olan مدَائِنُ [medā'in] lafzında ki vezni فَعَائِلٌ [fe'ā'il] dir, hemze resm olunur. Ve itā'at ve mülk ma'nāsından me'hūzdur diyenlere göre vezni مَفْعَلَةٌ [mef'ilet] olmakla مَدَائِنُ [medāyin] مُفَاعِلٌ [mefā'il] olur, hemze resm olunmaz, zīrā yā-yı tahtiye hareke cihetinden asl olmakla elbette yā'ya redd olur, مَعَايِشُ [me'āyiş] kelimesi dahi bu kıyās üzeredir. Ve

مَدِينَةٌ [medīnet] Cāriye kısmına itlāk olunur. Şārih der ki mü'ellif bunu “دي،ن” māddesinde zikr eyledi. Ve

مَدِينَةٌ [Medīnet] On altı şehir ve belde isimidir; eşheri Medīnetü'r-Resūl 'aleyhi's-salātu ve's-selāmdır, ona nisbette مَدَنِيٌّ [Medeniyy] denir, حَنَفِيٌّ [Hanefiyy] gibi. Ve Medīne-i Mañşūr ve Medīne-i İşfahān gibi sā'ir medīnelere nisbette مَدِينِيٌّ [medīniyy] denir ki بَدَوِيٌّ [bedeviyy] mukābilidir, 'alā-kavlin mutlakān şehrlere mensūb olan eger insān olursa مَدَنِيٌّ [medeniyy] ve kuş ve sā'ir hayvān olursa مَدِينِيٌّ [medīniyy] derler. Ve 'Arablar مَدِينَتِهَا 'aleyhi's-salātu derler, إِبْنُ بَجْدَتِهَا ma'nāsına ki “O kıssanın bu adam gereği gibi dānā ve habīridir” demektir; tekūlu: أَنَا إِبْنُ مَدِينَتِهَا أَيِ إِبْنِ بَجْدَتِهَا

الْمَدِينُ [et-temdīn] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Şehir bünyād eylemek ma'nāsınadır; yukālu: مَدَّنَ الْمَدَائِنَ إِذَا مَصَّرَهَا

مَدْيَنُ [Medyen] (جَعْفَرٌ [ca'fer] vezninde) Şu'ayb 'aleyhi's-selām hazretlerinin sākin oldukları kasabadır ki Bahr-i Kūlzum civārındadır. Şārih der ki Medyen b. İbrāhīm 'aleyhi's-selām ismiyle müsemmadır.

الْمَدَائِنُ [el-Medā'in] (mīm'in fethiyle) Medīne-i Kisrā-yı 'Acemdir ki Bağdād kurbündedir, Nūşirevān binasıdır; büyük olduğundan cem' sīgasıyla tesmiye olunmuştur, hālen harābedir, Eyvān-ı Kisrā onda idi.

الْمَدَانُ [el-medān] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Bir sanem isimidir.

الْمَدِينُ [el-medīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Arslana denir.

الْمَيْدَانُ [el-meydān] (م،ي،د māddesinde) zikr olundu.

الْتَمْدِينُ [et-temedyun] (تَدْحْرُجٌ [tedahruc] vezninde) Mütene'im olmak manāsınadır; yukālu: تَمْدَيْنَ الرَّجُلَ إِذَا تَنَعَّمَ

[م ر ن]

الْمَرَائِنُ [el-merānet] (أَمَانَةٌ [emānet] vezninde) ve

الْمُرُونَةُ [el-murūnet] ve

الْمُرُونُ [el-murūn] (mīm'lerin zammıyla) Bir nesne peklikte yumuşak olmak ma'nāsınadır ki pek nesne yumuşakrak olmak ta'bīr olunur, kargının ve Venedik altınının ve burun ucunun ve mülāyim derinin ve yüzün yumuşaklığı gibi; yukālu: مَرَنَ الشَّيْءُ مَرَانَةً وَمُرُونَةً وَمُرُونًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا مَرَّنَ فِي صَلَابَةٍ Ve yüz pek olmak ma'nāsına müsta'meldir ki utanmaz ve 'arlanmaz ol-

maktan kināyedir; yukālu: مَرَنَ وَجْهُهُ عَلَىٰ هَذَا Ve الْأَمْرُ إِذَا صَلَبَ

مُرُونٌ [murūn] ve

مَرَانَةٌ [merānet] Bir nesneye idmān eylemek ma'nāsınadır; yukālu: مَرَنَ عَلَى الشَّيْءِ مُرُونًا وَمَرَانَةً إِذَا تَعَوَّدَهُ

الْتَمْرِينَ [et-temrīn] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Pek nesneyi yumuşatmak ma'nāsınadır; yukālu: مَرَنَهُ إِذَا لَيْئَهُ Ve يَمْرَنُ بِهِ الْأَرْضَ إِذَا صَرَبَهُ Ve bir adamı bir nesneye idmān ettirmek ma'nāsınadır; yukālu: مَرَنَ فَلَانًا عَلَيْهِ إِذَا دَرَبَهُ

الْمَارِنِ [el-mārin] Yumuşakrak olan pek mızrağa denir; yukālu: رُمِحَ مَارِنٌ أَيْ صَلَبَ Ve لَيْئٌ Ve buruna 'alā-kavlin burnun ucuna yāhūd yumuşağına denir ki kaşabadan fazla olan yeridir; yukālu: قَطَعَ مَارِنَهُ أَيْ أَنْفَهُ Ve yumuşak mızrağa da denir; bu evvelkiden başkadır.

الْمُمَرِّنِ [el-mumerren] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Pek yüzülü adama denir ki utanmaz ve 'arlanmazdan kināyedir, Fārisīde şūh denir; yukālu: إِنَّهُ لَمُمَرِّنٌ الْوَجْهَ أَيْ ضَلَبَهُ

الْمَرْنِ [el-mern] (قَرْنٌ [qarn] vezninde) Devenin ayakları taşırkamakla tabana yakın yerlerini yağlamak ma'nāsınadır; yukālu: مَرَنَ بَعِيرُهُ مَرْنًا إِذَا دَهَنَ أَسْفَلَ قَوَائِمِهِ مِنْ حَفَائِهِ Ve bir adamı yere vurmak ma'nāsınadır; yukālu: مَرَنَ بِهِ الْأَرْضَ إِذَا صَرَبَهُ بِهَا

مَرْنٌ [mern] Bir çeşit siyāb adıdır. Burada nüşhası galattır. Ve yumuşatılmış meşine ve sahtiyāna denir. Ve kūr-ke denir فِرَاءٌ [firā'] ma'nāsına. Ve cānib ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ فِي مَرْنٍ مِنْهُ أَيْ جَانِبٍ Ve kisve ma'nāsınadır; yukālu: جَاءَ عَطَاءٌ Ve vergiye denir, وَمَا عَلَيْهَا مَرْنٌ أَيْ كِسْوَةٌ [aṭā'] ma'nāsına. Ve düşmandan kaçmak

ma'nāsınadır; yukālu: مَرَنَ فَلَانٌ عَنْ عَدُوِّهِ مَرْنًا إِذَا فَرَّ مِنْهُ

الْمُرَّانِ [el-murrān] (زُنَّارٌ [zunnār] vezninde) Yumuşakrak olan pek ve metīn mızraklara denir ki hayzurān gibi eğilip bükülür; müfredi مُرَّانَةٌ [murrānet]tir; yukālu: تَطَاعَتُوا بِالْمُرَّانِ أَبِي الرِّمَاحِ الصُّلْبَةِ اللَّدْنَةِ Ve

مُرَّانٌ [murrān] Bir şecer adıdır, Türkīde yaban kızılıcak ağacı ve çift ağacı dedikleridir. Ve 'Umeyr b. Zī Murrān sahābedir. Ve Zuhl b. Murrān, Benū Cu'fī kabilesindedir.

الْمَرِينِ [el-merin] (كَتِيفٌ [ketif] vezninde) 'Ādet ve āyīn ma'nāsınadır; yukālu: مَا زَالَ مَرِينُهُ أَيَّ عَادَتُهُ Ve gırīv ve feryād ve kavgā ve kītāle denir; yukālu: مَا هَذَا الْمَرِينُ أَيَّ الصَّخْبِ وَالْقِتَالِ

الْمَرَنِ [el-meren] (fethateynle) Bāğçe bekçilerinin ağaç başında dallar aralığında yaptıkları tahta denir ki üzerinde nevm ve ārām ederler.

مَرَانَةٌ [Merānet] (سَحَابَةٌ [sehābet] vezninde) Bir mevzi'dir. Ve bir nāka ismidir.

الْتَمَرُونِ [et-temerrun] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Fazīlet ve zarāfet taslamak ma'nāsınadır; yukālu: تَمَرُونَ فَلَانٌ إِذَا تَفَضَّلَ Ve bir nesneye hemīşe idmān eder olmak ma'nāsınadır; yukālu: مَرْنَهُ فَتَمَرُونَ أَيْ دَرَبَهُ فَتَدَرَّبَ

أَمْرَانِ الدِّرَاعِ [emrānu'z-zirāc] (hemzenin fethiyle) Kolda olan sinirlere denir.

أَبُو مَرِينَا [ebū merinā] (çelipā vezninde) Bir balığa itlāk olunur, bu lisānımızda morine dedikleri balık olacaktır.

بَنُو مَرِينَا [Benū Merinā] Ehl-i Hīmyer'den bir cemā'attir.

الْمُمَارِنَةِ [el-mumārenet] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet]

vezninde) ve

الْمِرَانُ [el-mirān] (قِتَالٌ [qītāl] vezninde) Nāka ibtidā gebe görünüp ba'dehu boş çıkmak, 'alā-kavlin buğurlar her çend kendisine çok aşır lākin aslā gebe kalmamak yāhūd tekrār aşmadıkça gebe kalmaz olmak ma'nāsınadır; yukālu: مَارَنْتِ النَّاقَةَ مُمَارِنَةً وَمِرَانًا إِذَا ظَهَرَ لَهُمْ أَنَّهَا لَاقِحٌ وَلَمْ تَكُنْ أَوْ الَّتِي يَكْتُرُ ضِرَابُهَا ثُمَّ لَا تَلْفَحُ أَوْ الَّتِي لَا تَلْفَحُ حَتَّى يَكْرَهُ عَلَيْهَا الْمُحَلُّ **الْمُمَارِنُ** [el-mumārin] Zikr olunan nākaya denir.

مِرَانٌ [Merrān] (شَدَادٌ [šeddād] vezninde) Mekke kurbünde bir karyedir.

مُرَيْنٌ [Murrīn] (mīm'in zammı ve rā-i müşeddedenin kesriyle) Mışır'da bir karyedir.

مُرَيْنٌ [Mureyn] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Merv kazāsında bir karyedir.

الْتِمَارُنُ [et-temārun] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Nākanın sütü soğuşmak ma'nāsınadır; yukālu: تَمَارَنْتِ النَّاقَةَ إِذَا انْقَطَعَ لَبُئُهَا

[م ز ن]

الْمَزْنُ [el-mezn] (mīm'in fethi ve zāy-ı mu'cemenin sükūnuyla) ve

الْمُزُونُ [el-muzūn] (فُعُودٌ [fu'ūd] vezninde) Bir tarafa bakmayarak hemān bir semte doğru ok gibi sür'atle alıp yürüyüvermek ma'nāsınadır; yukālu: مَزَنَ الرَّجُلُ مَزْنًا وَمُزُونًا Ve bir adamın çehresi rüşen olmak ma'nāsınadır; yukālu: مَزَنَ الرَّجُلُ إِذَا أَضَاءَ وَجْهُهُ Ve doldurmak ma'nāsınadır; yukālu: مَزَنَ الْقَرْبَةَ إِذَا مَلَأَهَا Ve bir adamı medh ve sitāyiş eylemek ma'nāsınadır; yukālu: مَزَنَ فُلَانًا إِذَا مَدَحَهُ Ve bir adamı āhere tafdīl ve tercīh eylemek yāhūd sultān ve emīr huzūrunda gā'ibde olan bir adamı medh ve senā eylemek

ma'nāsınadır; yukālu: مَزَنَ فُلَانًا إِذَا فَضَّلَهُ أَوْ قَرَّظَهُ مِنْ وَرَائِهِ عِنْدَ ذِي سُلْطَانٍ Ve düşmandan kaçmak ma'nāsınadır; yukālu: هَذَا يَوْمٌ مَزْنٌ أَيُّ يَوْمٍ فَرَارٍ مِنَ الْعَدُوِّ

الْتَمَزُّونُ [et-temezzun] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Bu dahi bir tarafa nazar ve 'udül eyleyerek hemān sür'atle doğruca gitmek ma'nāsınadır; yukālu: تَمَزَّنَ الرَّجُلُ إِذَا مَضَى مُسْرِعًا لَوَجْهِهِ وَذَهَبَ Ve bir nesneye idmān ve müdāvemet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَمَزَّنَ عَلَيْهِ بِمَعْنَى تَمَرَّنَ Ve sehāvet satmak ma'nāsınadır; yukālu: تَمَزَّنَ فُلَانٌ إِذَا تَسَحَّى Ve fazl ve zarāfet taslamak ma'nāsınadır; yukālu: تَمَزَّنَ فُلَانٌ إِذَا تَفَضَّلَ وَتَطَرَّفَ Ve havza-i kudretinden ziyāde ile lāf u gūzāf eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَمَزَّنَ الرَّجُلُ إِذَا أَظْهَرَ أَكْثَرَ مِمَّا عِنْدَهُ

الْتَمَزِينُ [et-temzīn] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Doldurmak ma'nāsınadır; yukālu: مَزَّنَ الْقَرْبَةَ إِذَا مَلَأَهَا Ve bir adamı āhere tafdīl ve tercīh eylemek ma'nāsınadır; yukālu: مَزَّنَهُ إِذَا فَضَّلَهُ Ve medh ve sitāyiş eylemek ma'nāsınadır; yukālu: مَزَّنَهُ إِذَا مَدَحَهُ

الْمُزْنُ [el-muzn] (mīm'in zammıyla) Buluta denir, 'alā-kavlin ak buluta yāhūd yağmurlu buluta denir; ondan bir kıt'aaya **مُزْنَةٌ** [muznet] denir; yukālu: فِي السَّمَاءِ مُزْنٌ أَيُّ سَحَابٌ أَوْ أَيُّضُهُ أَوْ ذُو الْمَاءِ Ve

مُزْنٌ [Muzn] Bir hatun adıdır. Ve Semerķand kazāsında bir karye adıdır ve gāhca **مُزْنَةٌ** [Muznet] dahi derler. Ve Deylem memleketinde bir belde adıdır.

الْمَزْنُ [el-mezn] (fethateynle) 'Ādet ve āyīn ma'nāsınadır; yukālu: مَزَّنَهُ كَذَا أَيُّ عَادَتُهُ وَطَرِيقُهُ Ve üslub ma'nāsınadır. Ve hāl ma'nāsınadır; yukālu: مَزَّنَهُ كَذَا أَيُّ حَالِهِ Ve bu mühmele ile **مَرْنٌ** [meren] kelimesinden musahhaf değıldir.

الْمَازِنُ [el-māzin] [صَاحِبٌ] [sāḥib] vezninde) Karınca yumurtasına denir. Ve bir kabīlenin pederi ismidir. Ve bir su adıdır.

الْمُزْنَةُ [el-muznet] [عُرْفَةٌ] [ġurfet] vezninde) Bulut pāresine denir ki zıkr olundu. Bu cihetle bulut aralığından çıkıp görünen hilāle **إِبْنُ مُزْنَةَ** [ibnu muznet] itlāk olunur. Ve

مُزْنَةٌ [muznet] Yağmura denir.

مَزُونٌ [Mezūn] [صَبُورٌ] [ṣabūr] vezninde) Arz-ı ‘Umān ismidir.

مُزْنِيَّةٌ [Muzeynet] [جُهَيْنَةٌ] [cuheyne] vezninde) Bir kabiledir; nisbetinde **مُزْنِيٌّ** [Muzeniyy] denir mīm’in zammı ve zāy’in fethiyle.

[م س ن]

الْمَسْنُ [el-mesn] (mīm’in fethi ve sīn’in sükūnuyla) Kamçı ile vurmak ma’nāsınadır, ‘alā-kavlin sīn-i mu’ceme iledir.

الْمَسْنُ [el-mesen] (fethateynle) Lāübāliyāne olmak ma’nāsınadır; yukālu: **مَسِنَ الرَّجُلُ مَسْنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا مَجَنَ**

الْمَيْسُونُ [el-meysūn] [جَيْحُونٌ] [ceyhūn] vezninde) Serv-i sehī gibi kaddi mevzūn ve çehresi dil-ber hoş-likā oğlana denir. Ve

مَيْسُونٌ [Meysūn] ve

مَاسِنٌ [Māsin] [صَاحِبٌ] [sāḥib] vezninde) Esāmī-i nāstandır.

الْمَيْسُوسُنُ [el-meysūsən] (mīm’in fethiyle) Bir nesnedir ki nisvān saçlarını gasl edecekleri şey’in içine katıp karıştırırlar. Şārih der ki fi’l-asl Fārisī olarak “mey” ile “sevsen” lafzından mürekkebdir ki sevsen şarābı olacaktır, gül suyu gibi başlarını yaykādıkları nesneye karıştırırlar, hoş-bū

olduğu için.

مَسِينَانٌ [Mesīnān] (mīm’in fethiyle) Kūhistān kazāsında bir karyedir.

[م ش ك د ن]

مَشْكِدَانَةٌ [mişşekidānet] (mīm’in kesriyle ve sīn-i mu’ceme ile) Lafz-ı Fārisīden misk kabı ve misk kutusu demektir; muhaddisīnden Hāfiz ‘Abdullāh b. ‘Ömer b. Ebān pek hoş-büy ve hoş-hüy olmakla onunla mülakkab oldu.

[م ش ن]

الْمَسْنُ [el-meşn] (mīm’in fethi ve sīn-i mu’cemenin sükūnuyla) Kamçı ile vurmak **مَسْنٌ** [mesn] ma’nāsınadır; yukālu: **مَشَنَ مَسْنًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي بِمَعْنَى مَسَنَهُ أَي ضَرَبَهُ بِالسَّوْطِ مَشَنَ وَجْهَهُ** Ve tırmalamak ma’nāsınadır; yukālu: **مَشَنَ إِذَا حَدَشَهُ** Ve cimāc eylemek ma’nāsınadır; yukālu: **مَشَنَ الْمَرْأَةَ إِذَا جَامَعَهَا** Ve huşūnetli nesne ile el silmek ma’nāsınadır; yukālu: **مَشَنَ يَدَهُ إِذَا مَسَحَهَا بِخَشِنِ** riye işletmeyip hemān deriyi sıyırmak ma’nāsınadır; yukālu: **مَشَنَ فُلَانًا بِالسَّيْفِ** Ve cüzī nesne el vermek ma’nāsınadır ki deriyi sıyırmak ma’nāsından me’hūzdur, ke-mā se-yuzkeru. Ve memede olan sütü hep sağmak ma’nāsınadır; yukālu: **مَشَنَ الثَّاقَةَ إِذَا حَلَبَ مَا فِي ضَرْعِهَا**

الْإِمْتِشَانُ [el-imtişān] [إِفْتِعَالٌ] [ifti‘āl] vezninde) Bir nesneden bir pāre kesip ayırıp almak ma’nāsınadır; yukālu: **إِمْتَشَنَهُ إِذَا اقْتَطَعَهُ** Ve kapmak ma’nāsınadır; yukālu: **إِمْتَشَنَهُ** Ve kılıç sıyırmak ma’nāsınadır; yukālu: **إِمْتَشَنَ السَّيْفَ إِذَا اسْتَلَّهُ** Ve memede olan sütü hep sağmak ma’nāsınadır; yukālu: **إِمْتَشَنَ الثَّاقَةَ إِذَا حَلَبَ مَا فِي ضَرْعِهَا** Ve dest-res olduğu nesneyi ahz eylemek ma’nāsınadır;

tekūlu: اِمْتِشِنُ مِنْهُ مَا مَشَنَ لَكَ أَيُّ خُذْ مَا وَجَدْتَ
Ke-mā zukire.

الْمَشْنَةُ [el-meşnet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Geniş olup derinliği olmayan yaraya denir; bir nesneye sürünmekle yâhüd kılıç sıyırmakla peydâ olan büyücek sıyrık olacaktır; yukālu: أَصَابَتْهُ مَشْنَةٌ أَيُّ جُرْحٌ لَهُ سَعَةٌ وَلَا غَوْرَ لَهُ وَلَا غَوْرَ لَهُ

التَّمْشِينُ [et-temşin] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Nāka sütünü zoraki vermek ma'nāsınadır; yukālu: مَشَنْتِ النَّاقَةَ إِذَا دَرَّتْ كَارِهَةً

الْمُوشَانُ [el-mūşān] ve

الْمُشَانُ [el-muşān] (mīm'lerin zammıyla) ve

الْمِشَانُ [el-mişān] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bir cins hurmâdır ki cümlesinin atyebidir. Kāle's-şārih ve minhu'l-meselu: "بِعِلَّةِ" الْوَرَشَانِ تَأْكُلُ رُطْبَ الْمِشَانِ"

مِشَانٌ [Meşān] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Başra kazāsında bir karyedir.

مِشَانٌ [Mişān] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bir dağın adıdır. Ve

مِشَانٌ [mişān] Habīs ve hūn-hār kurda denir. Ve selīta ve bed-zebān 'avrete denir; yukālu: اِمْرَأَةٌ مِشَانٌ أَيُّ سَلِيطَةٌ

[م ع ن]

الْمَعْنُ [el-ma'ṇ] (mīm'in fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) Uzun nesneye denir; yukālu: مَعْنٌ أَيُّ طَوِيلٌ Ve kısa nesneye denir; yukālu: مَعْنٌ أَيُّ قَصِيرٌ Ve azca nesneye denir, kalīl ma'nāsına. Ve çok nesneye denir; yukālu: مَعْنٌ أَيُّ كَثِيرٌ Ve nāçiz nesneye denir; yukālu: مَعْنٌ أَيُّ هَبِيئًا يَسِيرًا Ve hakkı ikrār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: مَعْنٌ فَلَانٌ بِحَقِّهِ مَعْنًا مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَقْرَأَ مَا هَذَا

Şārihin beyānına göre burada inkār ve küfrān-ı ni'ām ma'nāsınadır; yukālu: مَعْنٌ بِحَقِّهِ إِذَا جَحَدَهُ Ve küfrān-ı ni'ām ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ يَمْعُنُ لِلْبَعْمِ أَيُّ يَكْفُرُ Ve

مَعْنٌ [ma'ṇ] Sahtiyāna denir. Ve yer yüzünde zāhir ve aşikāre cereyān eden suya denir; yukālu: مَاءٌ مَعْنٌ أَيُّ ظَاهِرٌ Ve Ma'ṇ b. Zā'ide küremā-yı 'Arabdandır; cūd ve sehā ile darb-ı meseldir, Ḥātīm gibi. Ve

مَعْنٌ [ma'ṇ] Mutlakan kendisiyle intifāc olunan nesneye denir. Ve masdar olur, at pek ırak seğırtmek ma'nāsına; yukālu: مَعْنٌ الْفَرَسُ مَعْنًا مِنْ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا تَبَاعَدَ يَعْنِي عَادِيًا Ve suyu akıtmak ma'nāsınadır; yukālu: مَعْنٌ الْمَاءُ إِذَا أَسَالَ Ve nebāt gereği gibi suya kapıp tāb u tarāvetle yetişmek ma'nāsınadır; yukālu: مَعْنُ الثَّبْتُ إِذَا رَوِيَ وَبَلَغَ

الْمَاعُونَ [el-mā'ūn] 'Atiyye ve ihsāna denir; yukālu: هُوَ يُمْنَعُ الْمَاعُونَ أَيُّ الْمَغْرُوفُ Ve yağmura denir. Ve suya denir. Ve mutlakan kendisiyle intifāc olunacak şey'e denir yâhüd komşudan ve ahbābdan 'āriyet alınmak şānından olan şey'e denir, hurdevāt-ı hāne gibi ki balta ve keser ve tencere ve kova ve çanak ve sofrā makūlesi nesnelere 'ibārettir; yukālu: هُوَ يُعِينُ فِي مَاعُونِهِ وَهُوَ كُلُّ مَا انْتَفَعَ بِهِ أَوْ كُلُّ مَا يُسْتَعَارُ مِنْ فَأْسٍ وَقُدُومٍ وَنَحْوِهِ Ve

مَاعُونَ [mā'ūn] Tā'at ve inkıyād ma'nāsınadır; yukālu: يُمْنَعُ مَاعُونُهُ أَيُّ انْتِيَادُهُ Ve zekāta denir; yukālu: أُعْطِيَ مَاعُونُهُ وَطَاعَتُهُ Ve tālibden men' olunan ya'nī nefāseti sebebiyle bir kimseye verilmez olan nesneye denir; yukālu: هُوَ مَاعُونٌ أَيُّ هُوَ يُمْنَعُ عَنِ الطَّالِبِ Ve tālibden men' olunmayan ya'nī mübtezel olmakla kimseden dirēg olunmaz olan şey'e denmekle zıdd olur;

yukālu: هُوَ مَاعُونٌ أَي لَا يُمْنَعُ عَنِ الطَّلَبِ Ve

مَاعُونٌ [mā'ūn] Hayvānın 'uhde-i iktidārında olan yürüyüşe itlāk olunur; yukālu: صَرَبَ الثَّاقَةَ حَتَّىٰ أُعْطِيَ مَاعُونَهَا أَي بَدَلْتُ سَيْرَهَا

الْإِمْعَانُ [el-im'ān] (hemzenin kesriyle)

Pek irak seğirtmek ma'nāsınadır; yukālu:

Ve bir husūsta had-di müte'āviz olmak üzere mübālaga ve

ictihād eylemek ma'nāsınadır; yukālu:

إِمْعَانُ نَظِيرٌ [im'ānu nazir] bundandır. Ve keler yuvasının en öte-

sine varmak ma'nāsınadır ki bulunmayıp

nā-bedīd olur; yukālu: إِذَا بَاصَتْ

أَمْعَنَ الضَّبُّ فِي جُحْرِهِ إِذَا Ve bir adamın mālī çoğalmak

ma'nāsınadır; yukālu: أَمْعَنَ الرَّجُلُ إِذَا كَثُرَ مَالُهُ

Ve mālī azalmak ma'nāsına olmakla zidd

olur; yukālu: أَمْعَنَ الرَّجُلُ إِذَا قَلَّ مَالُهُ

Ve bir adamın hakkını alıp gitmek ma'nāsınadır;

yukālu: أَمْعَنَ بِحَقِّهِ أَي ذَهَبَ بِهِ

Ve bir adamın hakkını ikrār eylemek ma'nāsına olmakla

zıdd olur; yukālu: أَمْعَنَ بِحَقِّهِ إِذَا أَقْرَبَ بِهِ

Ve su akmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا جَرَى

مَعِينٌ [Me'in] (emīr) [emīr] vezninde)

Yemen'de bir beldedir. Ve Yahyā nām

imām ve hāfızın pederi isimdir.

الْمَمْعُونُ [el-mem'ūn] Şol me'aya denir ki

onda āb revān ola; yukālu: كَلَّمَ مَمْعُونٌ إِذَا جَرَى

فِيهِ الْمَاءُ

الْمَعَانُ [el-me'ān] (mekān) [mekān] vezninde)

Yurda ve konak yerine denir; yukālu: نَزَلُوا

فِي مَعَانٍ لَطِيفٍ أَي مَبْنَأَةٍ وَمَنْزِلٍ

مَعَانٌ [Me'ān] Huccācın Şām tarīkinde bir

mevzi' adıdır; hālen bir karyedir, niteki

“ع،ي،ن،” māddesinde dahi zikr olundu.

مُعَانٌ [Mu'ān] (gūrāb) [gūrāb] vezninde) Bir

recil adıdır.

الْمُعْنَانُ [el-mu'cān] (mīm'in zammıyla)

Derelerde olan su akıntılarında denir.

[م ك ن]

الْمَمْكُنُ [el-mekn] (mīm'in fethi ve kāf'in

sükūnuyla) ve

الْمَمْكِنُ [el-mekin] (ketif) [ketif] vezninde)

Keler ve çekirge makülesi cānverlerin yu-

murtalarına denir. Ve

مَكْنٌ [mekn] (kāf'in sükūnuyla) Zikr olu-

nan cānver yumurtlamak ma'nāsınadır;

yukālu: مَكِنَتِ الضَّبُّ أَوْ الْجِرَادَةُ مَكْنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

إِذَا بَاصَتْ

الْمَمْكُونُ [el-mekūn] (şabūr) [şabūr] vezninde)

Yumurtlayan keler ve çekirge makülesine

denir.

الْإِمْكَانُ [el-imkān] (hemzenin kesriyle) Bu

dahi keler ve çekirge makülesi yumurtla-

mak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أَمْكِنَتِ الضَّبُّ إِذَا

بَاصَتْ فَهِيَ مُمَكِّنٌ

أَمْكِنْتُهُ

[imkān] Şārih der ki İM_KĀNٌ أَي أَقْدَرْتُهُ

bir kimseye bir nesne makdūr olmak

ma'nāsına da isti'māl olunur ki mümkün

olmak ta'bīr olunur; ve minhu yukālu: فَلَانَ

لَا يُمَكِّنُهُ التَّهْوُضُ أَي لَا يُقْدِرُ عَلَيْهِ

الْمُمْكِنُ [el-mumkin] (muhsin) [muhsin] vez-

ninde) Yumurtalı keler makülesine denir.

Ve şol vādiye denir ki ondan

مَكْنَانٌ [meknān] dediği ot biter ola.

الْمَمْكِنَاتُ [el-mekināt] (mīm'in fethi ve

kāf'in kesri ve zammıyla) مَكِينَةٌ [mekinet]

ve مَكْنَةٌ [mekunet] lafzlarından cem'dir ki

keler ve çekirge makülesinin yumurtasına

denir; kuş yumurtasına da itlāk olunur; ve

minhu'l-hadīsu: “أَفْرُوا الطَّيْرَ عَلَى مَكْنَاتِهَا” بِكُثْرٍ

الْكُفِّ وَضَمَّهَا أَي بَيَّضَهَا

الْمَمَكَانَةُ [el-mekānet] (ebānet) [ebānet] veznin-

de) ve

الْمَكِينَةُ [el-mekīnet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Vakār ve rezānet ma'nāsınadır ki hafif olmayıp lengerli olmaktan ibarettir; tekülü: **إِمْشِ عَلَى مَكَائِكَ وَمَكِينَتِكَ أَي عَلَى التُّؤَدَةِ وَالْهَيْئَةِ** Ve

مَكَانَةٌ [mekānet] Bir adam sultān ve vālī 'indinde rütbe ve haysiyyet sāhibi olmak ma'nāsınadır. Ve o rütbe ve haysiyyete dahi denir; yukālu: **مَكَنٌ فَلَانٌ عِنْدَ السُّلْطَانِ إِذَا صَارَ ذَا مَنَزَلَةٍ وَيُقَالُ لَهُ عِنْدَ مَكَانَةٍ مِنَ الْبَابِ الْحَامِسِ إِذَا صَارَ ذَا مَنَزَلَةٍ أَي مَنَزَلَةً السُّلْطَانِ مَكَانَةٌ أَي مَنَزَلَةٌ**

الْمَكِينُ [el-mekīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Pādişāh ve vālī yanında rütbe ve menzilet sāhibi adama denir; cem'i **مُكَنَاءٌ** [mukenā] gelir, **قُرْنَاءٌ** [qurenā] vezninde. Mü'ellif bunları "ك، و، ن" maddesinde dahi zikr etmiştir, ihtilāfına binā'en.

الْتِمَكُّنُ [et-temekku] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Bir adam sultān yanında rütbe ve pāye sāhibi olmak ma'nāsınadır; yukālu: **Ve bir nesneye muktedir olmak ma'nāsınadır; tekülü: **أَمْكَنْتُهُ مِنَ الشَّيْءِ فَتَمَكَّنَ أَي قَدَرْتُهُ فَاقْتَدَرَ** *Miṣbāḥ*'ın beyānına göre bundan ism **مُكَنَّةٌ** [muknet]tir, **عُرْفَةٌ** [gurfet] vezninde. Ve kaldı ki vücūb ve imtināc mukābili olan **إِمْكَانٌ** [imkān] bu ma'nādandır, **مَكَانَةٌ** [mekānet] ten dahi olmak kābildir.**

الْإِسْمُ الْمَتَمَكِّينُ [el-ismu'l-mutemekkinu] (ism-i fā'il bünyesiyle) Nahviyyūn 'indinde harekāt-ı selāsı ya'nī ref' ve nasb ve cerr hareketlerini kabūl eden isme itlāk olunur, **زَيْدٌ** [zeyd] gibi; yukālu: **وَجَاءَنِي زَيْدٌ** ve **رَأَيْتُ زَيْدًا** mütemekkin itlākı ismiyyette temekkününe mebn'dir.

الْمَكَانُ [el-mekān] (mīm'in fethiyle) Cāy

ve mevzi' ma'nāsınadır; cem'i **أَمْكِنَةٌ** [emkinet] ve **أَمَاكِنَةٌ** [emākinet] gelir, cem'ü'l-cem'i olacaktır. Mü'ellif bunu dahi "ك، و، ن" maddesinde zikr eyledi.

الْمَكْنَانُ [el-meknān] (mīm'in fethiyle) Bir nev' nebāt adıdır, mevāṣī mer'āsındadır.

أَبُو مَكِينٍ [Ebū Mekīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Tābi'inden Nūḥ b. Rebī'a'nın künyesidir.

الْتِمَكِّينُ [et-temkīn] Bir adamı bir şey'e muktedir kılmak ma'nāsınadır.

الْإِسْتِمْكَانُ [el-istimkān] Bir nesneye iktidār peydā eylemek ma'nāsınadır; tekülü: **مَكَّنْتُهُ مِنَ الشَّيْءِ فَاسْتَمَكَّنَ أَي أَقْدَرْتُهُ فَاقْتَدَرَ**

[م ن ن]

الْمَنَّ [el-menn] (mīm'in fethi ve nūn'un teşdidiyle) ve

الْمِنْنِي [el-minnīnā] (حِلْفِيٌّ [hillifā] vezninde) Ni'met vermek ma'nāsınadır; yukālu: **Ve bir adama iyilik eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **مَنْ عَلَيْهِ مَنَّا وَمِنْنِي مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَنْعَمَ** **مَنْ عَلَيْهِ أَي اضْطَنَعَ عِنْدَهُ صَنِيعَةً****

مَنَّ [menn] ve

مِنْنَةٌ [minnet] (mīm'in kesriyle) Bir adama ettiği iyiliği ve lutf ve ihsānı ta'cid ile başına kakmak ma'nāsınadır ki tahmīl-i minnet ve imtinān eylemek ta'bīr olunur; yukālu: **مِنَّةٌ** Şāriḥ der ki **مَنْ عَلَيْهِ مَنَّا وَمِنَّةٌ إِذَا أَمْتَرْتُ** [minnet] lafzı bu ma'nādān ism dahi olur, ihsānı başına kakmağa denir. Ve ni'met ve ihsāna da itlāk olunur. Ve

مَنَّ [menn] Kesmek ma'nāsınadır; yukālu: **Ve davarı yorup bī-tāb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **مَنْ النَّافَةِ إِذَا حَسَرَهَا** Ve yol yürümesi adamı pek it'āb eylemekle kuvvetini giderip za'if ve bī-mecāl kılmak ma'nāsınadır; yukālu: **مَنْ السَّبِيْرُ فَلَانًا إِذَا أَضْعَفَهُ وَأَعْيَاهُ وَذَهَبَ بِمُنْتِهِ أَي بِقُوَّتِهِ****

Ve bir nesneyi eksiltmek ma'nāsındır; yukālu: مَنْ الشَّيْءِ إِذَا نَقَصَهُ Ve

مَنْ [menn] Mutlakıan havādan nāzil olan şol ʔall ve rutūbete denir ki taşlara ve ağaçlar üzere nāzil olup bal kıvāmında mün'akid ve şīrīn ve zamk hey'etinde huşkīn olur, şīr-ḥişt ve terencebīn gibi. Ve bu bābda ma'rūf olan şecer-i bellūṭ üzere nāzil olandır; mu'tedil ve rutūbetten 'arız olan su'āle ve sadra ve akciğere nāfi'dir.

Ma'lūm ola ki مَنْ [menn] dedikleri rutūbet Türkīde kudret helvāsı dedikleridir ki birkaç ne' olur: Birisi terencebīndir ki beyāz olur ve bunun şeh-dāne olanına مَنْ [menn]-i efrencī denir ki etubbā' isti'māl ederler ve ba'zen frenkler terbiye ile beyāz peynir şekeri tarzında ederler, onun için مَنْ [menn]-i efrencī derler ve ba'zen tablakārlar kudret helvāsı diye yeşile mā'il olanını satarlar, taşra vilāyetlerde ona kezbi ta'bīr ederler. Ve balsara ta'bīr olunan ne'ine Fārisīde şīr-ḥuşk ve mu'arrebінде şīr-ḥişt derler. İntehā. Ve

مَنْ [menn] Şol adama denir ki onu bir kimse iddi'ā eylemeye. Şārih der ki bu nüshalar galattır, savāb olan والمؤمن الذي ve bu resme mersūmdur. Ve مُمِئ [muminn] mīm-i ūlānın zammı ve sāniyenin kesriyledir, pes soyu ve nesebi ma'lūm olmayan aralık dölü yāhūt لُقَطَةً [luḳaṭat] makūlesi şahs olur ki bir kimse bu benim veledimdir diye iddi'ā eylemez. Ve bu kat ma'nāsındandır. Ve

مَنْ [menn] Bir türlü keyl yāhūd mīzān 'alā-kavlin iki rıtl mīkdāra denir ki lisānımızda batman ta'bīr olunur, niteki مَنَا [menā] dahi denir فَفَا [ḳafā] vezninde; cem'ī اِمْتَانًا [emnān] gelir. Ve مَنَا [menā] lafzının cem'ī اِمْتَانًا [emnān] gelir, اَحْشَاءُ [ahşā'] vezninde ve bu mu'tellidir.

[emnān] gelir. Ve مَنَا [menā] lafzının cem'ī اِمْتَانًا [emnān] gelir, اَحْشَاءُ [ahşā'] vezninde ve bu mu'tellidir.

الْاِمْتِنَانُ [el-imtinān] (اِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Bir adam bu kimseye ettiği ihsānı zikr ve ta'dād ile başına kakmak ma'nāsındır; yukālu: اِفْتِنْتُ عَلَيْهِ إِذَا عَدَّ لَهُ مَا فَعَلَهُ مِنَ الصَّنَائِعِ Ve bir adamın 'inde be-gāyet fāhir ve nefis olan nesneye nā'il olmak ma'nāsındır; tekūlu: اِفْتِنْتُهُ إِذَا بَلَغْتَ مَمْنُونَهُ

الْاِمْنَانُ [el-immān] (hemzenin kesriyle) Bu dahi za'if ve bī-mecāl kılmak ma'nāsındır; yukālu: اَمْنُهُ أَيُّ اَضْعَفُهُ وَذَهَبَ بِمَمْنِيهِ أَيُّ قُوَّتِهِ

التَّمَنُّنُ [et-temennun] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) اِمْنَانٌ [imnān] ma'nāsındır; yukālu: تَمَنَّنْتُ السَّيْرَ إِذَا اَضْعَفُهُ وَذَهَبَ بِقُوَّتِهِ

الْمُنَّةُ [el-munnet] (mīm'in zammıyla) Zor ve kuvvete denir; yukālu: لَيْسَ لِقَلْبِهِ مُنَّةٌ أَيُّ قُوَّةٌ

مِنَّةٌ [Mennet] (mīm'in fethiyle) Esmā-i nisvāndandır.

الْمُنُونُ [el-menūn] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Dehr ve zamāna itlāk olunur, kat ma'nāsındandır; yukālu: دَارَ عَلَيْهِمُ الْمُنُونُ: أَيُّ الدَّهْرِ Ve رَيْبُ الْمُنُونِ [reybu'l-menūn] havādīs-i dehrden 'ibārettir. Ve ölüme itlāk olunur; yukālu: مَنَّةُ الْمُنُونُ أَيُّ الْمَوْتِ Ve bir adama nesne verdikte yāhūd bir iyilik eyledikte imtinān eden kimseye denir, مَنُونَةٌ [menūnet] dahi denir; yukālu: رَجُلٌ مَنُونٌ وَمَنُونَةٌ أَيُّ الْكَثِيرِ الْاِمْتِنَانِ

مَنُونٌ [menūn] Şol hatuna denir ki māl ve gınāsı için tezevvüc olunmakla her bār kocasına imtināndan hālī olmaz, ke-mā se-yuzkeru. Ve

مَنُونَةٌ [menūnet] örümceğe denir.

الْمَمْنَانَةُ [el-mennānet] (شَدَادَةٌ [şeddādet] vez-

ninde) Bu dahi māli için tezevvüc olunmuş hatuna denir ki dā'imā zevcine imtinān üzere olur; yukālu: إِمْرَأَةٌ مُنُونٌ وَمَمَانَةٌ إِذَا كَانَتْ يُزَوِّجُهَا Kāle's-ş-şārih ve minhu'l-hadīsu: "لَا تَزَوِّجَنَّ حَمَانَةً وَلَا مَمَانَةً"

الْمَنِينُ [el-menīn] (أمير [emīr] vezninde) Toza denir, غُبَارٌ [ġubār] ma'nāsına. Ve za'rif ipe denir. Ve za'rif ve nā-tüvān adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَنِينٌ أَيْ ضَعِيفٌ Ve kavī ve zūr-mend adama denmekle zıdd olur; yukālu: رَجُلٌ مَنِينٌ أَيْ قَوِيٌّ Ve

مَنِينٌ [Menīn] Şām diyarında Cebelu Senīr a'mālinden bir karye adıdır. Burada سَبِينُ nüshaları galattır. Mütercim der ki şārih-i Tārīḥ-i 'Utbī olan Menīnī ona mensübdür.

الْمَمْنُونُ [el-memnūn] Bu dahi za'rif adama ve kavī adama denir. Ve bir adamın 'in-dinde nihāyet derecede fāhir ve mu'teber olan şey'e denir. Ve mahsüb ve mevzūn nesneye denir. Ve maktūc ma'nāsınadır; ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿فَلَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ﴾ أَيْ غَيْرُ مَحْسُوبٍ وَلَا مَقْطُوعٍ

الْمِنَّةُ [el-minenet] (عنبه [inebet] vezninde) Örümceğe denir. Ve dişi kirpiye denir.

الْمُمَانَةُ [el-mumānnet] (teşdīd-i nūn'la مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Bir kimse-nin işini bitirmekte tereddüd eylemek ma'nāsınadır; tekülü: مَانَنْتُهُ أَيْ تَرَدَّدْتُ فِي قَضَاءِ حَاجَتِهِ

الْمُمِئِنَانُ [el-muminnān] (mīm-i ūlānın zam-mı ve sāniyenin kesriyle) Leyl ve nehāra itlāk olunur.

مُنِينٌ [Muneyn] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) ve

مَنَّانٌ [Mennān] (سَدَادٌ [şeddād] vezninde) Esāmīdendir. Ve Ebū 'Abdullāh b. Mennī ki mīm'in fethi ve nūn-ı müşeddedenin kesriyledir, lügavīdir.

مَنِينَا [Menīnā] (زَلِيحًا [zelīḥā] vezninde) Bir recülün lakabıdır.

الْمَنَّانُ [el-Mennān] (mīm'in fethi ve nūn'un teşdidiyle) 'İbādına ibtidā-yı emrden itā ve in'ām eden mu'ti-i hakikī celle şānuhu hazretlerinin esmā-i hüsnāsındandır.

[م ن]

مَنْ [men] (mīm'in fethi ve nūn'un sükūn üzere bināsıyla) İsmdir, الَّذِي ma'nāsınadır. Ve elfāz-ı 'umūmdan olmakla bi'ād ve tülde mütenāhī kelām-ı kesīrden mugnīdir, زِرَاعَةٌ مَعَهُ أَقْمَ مَنْ يَقْمُ dediğin hinde maksūdun ifāde olunmakla cem'ī-i nāsın zikrinden kāfī ve vāfī oldu. Eger böyle demesen **مَنْ** يَقْمُ زَيْدٌ أَوْ عَمْرُو أَوْ بَكْرٌ أَوْ خَالِدٌ إِلَى غَيْرِ ذَلِكَ 'ibāretiyle herkesi ta'dād ederek 'āciz ve dem-beste kalacağıın derkār ve ifāde-i garaza tarīk bulmak müte'azzir olur idi, zīrā teselsül gibi ilā-gayri'n-nihāye çekilmekle cezā-i tekellüme vakt bulunmaz. Ve **مَنْ** [men] kelimesi istifhām-ı mahz için olur. Ve hikāye sūretinde tesniye ve cem'lenip مَنَّانٌ [mennān] ve مَنُونٌ [menūn] denir. Ve zevi'l-uküle mahsūs olmakla مَنَّانٌ dediğin hinde مَنَّانٌ dediğin hinde مَنَّانٌ kavlinden müstagnī olunur. Ve şartiyye olur; nahvu kavlihi ta'ālā: ﴿مَنْ يَعْمَلْ سُوءًا يُجْزَ بِهِ﴾ أَلَايَةٌ Ve mevsüle olur, niteki zikr olundu. Ve nekre-i mevsüfe olur, ke-kavli Beşīr el-Enşārī: "حُبُّ النَّبِيِّ" فَكَفَى بِنَا فَضْلًا عَلَى مَنْ غَيْرِنَا || مَحْمَدٍ إِنَانًا مَرَزْتُ بِمَنْ مُحْسِنٍ أَيْ بِإِنْسَانٍ مُحْسِنٍ

مِنْ [min] (mīm'in kesriyle) Harf-i cerrdir, gāliben emākinde ibtidā-i gāyet için olur ve sā'ir ma'nāları ona rāci'dir; nahvu kavlihi ta'ālā: ﴿إِنَّهُ مِنْ سُلَيْمَانَ﴾ أَلَايَةٌ Bunda mekān-ı münezzeline tenzīl olundu. Ve nahvu kavlihi ta'ālā: ﴿مِنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ﴾ أَيْ إِبْتِدَاءً إِسْرَائِيَهُ

fəmtəznā "مِنَ fi'l-hadīsi: مِنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ Ve fi'l-hadīsi: مِنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ Bunda zamānda ibtidā-i gāyet içindir. Ve teb'īd için olur; ke-kavlihi ta'ālā: ﴿مِنْهُمْ مَنْ كَلَّمَ اللَّهَ﴾ Ve beyān-ı cins için olur ve bunda ekserī ما ve meh̄ma kelimelerinden sonra vākīc olur, zīrā bunlar ibhām hususunda müfrit ve müvaggaldır; ke-kavlihi ta'ālā: ﴿مَا يَفْتَحُ اللَّهُ لِلنَّاسِ مِنْ رَحْمَةٍ﴾ Ve beyān-ı cins için olur ve bunda ekserī ما ve meh̄ma kelimelerinden sonra vākīc olur, zīrā bunlar ibhām hususunda müfrit ve müvaggaldır; ke-kavlihi ta'ālā: ﴿مَهْمَا تَأْتَانَا بِهِ﴾ ve kavlihi ta'ālā: ﴿فَلَا تُمَسِّكْ لَهَا﴾ Ve ta'līl için olur; ke-kavlihi ta'ālā: ﴿مِمَّا خَطَبْتَهُمْ أَغْرَقُوا﴾ Ve bedel ve ıvaz için olur; ke-kavlihi ta'ālā: ﴿أَرْضَيْتُمْ بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا﴾ Ve ta'līl için olur; ke-kavlihi ta'ālā: ﴿لَا يَنْفَعُ ذَا الْجَدِّ﴾ Ve ta'līl için olur; ke-kavlihi ta'ālā: ﴿مِنْكَ الْجَدُّ﴾ أي لَا يَنْفَعُ ذَا الْحَطِّ حَظَّهُ مِنَ الدُّنْيَا بِذَلِكَ أَي بَدَلَ طَاعَتِكَ أَوْ بَدَلَ حَظِّكَ Ve gāyet ma'nāsına olur; nahvu kavlike: Zīrā رَأَيْتُهُ مِنْ ذَلِكَ الْمَوْضِعِ bunda mevzi'-i mezkūru rü'yete gāyet ya'nī ibtidā' ve intihā-i rü'yete mahal kıldı. Ve tansīs 'ale'l-'umūm ma'nāsına olur ki zā'ide olur; nahvu: مَا جَاءَنِي مِنْ رَجُلٍ Ve tevkīd-i 'umūm için olur; bunda dahi zā'idedir; nahvu: مَا جَاءَنِي مِنْ أَحَدٍ Ve fasl ma'nāsına olur. Bu sûrette iki mütezāddin ikincisine dāhīl olur; ke-kavlihi ta'ālā: ﴿وَاللَّهُ يَعْلَمُ الْمُفْسِدَ مِنَ الْمُصْلِحِ﴾ Ve bā-i cārreye mürādif olur; ke-kavlihi ta'ālā: ﴿عَنْ أَبِي بَطْرَفٍ خَنِيٍّ﴾ Ve bā-i cārreye mürādif olur; ke-kavlihi ta'ālā: ﴿فَوَيْلٌ لِلْقَاسِيَةِ قُلُوبُهُمْ مِنْ ذِكْرِ اللَّهِ﴾ أي عَنْ ذِكْرِهِ kelimesine mürādif olur; ke-kavlihi ta'ālā: ﴿وَأُرُونِي مَاذَا خَلَقُوا مِنَ الْأَرْضِ﴾ أي فِي الْأَرْضِ kelimesine mürādif olur; ke-kavlihi ta'ālā: ﴿لَنْ تُغْنِيَ عَنْهُمْ أَمْوَالُهُمْ وَلَا أَوْلَادُهُمْ مِنَ اللَّهِ﴾ أي عِنْدَ اللَّهِ kelimesine mürādif olur; ke-kavlihi ta'ālā: ﴿وَنَصْرَانَاهُ مِنَ الْقَوْمِ﴾ أي عَلَى الْقَوْمِ Mütercim-i hakīr der ki müellif burada on dört ma'nā zikr eyledi, kütüb-i nahviyyede ziyāde mezkūrdur. Ez-cümle

ma'nāsına olur. Ve sīla olur, lām-ı zā'ide ma'nāsına. Ve bā-i kasem ma'nāsına olur.

[م و ن]

التَّمَوُّنُ [et-temevvun] (تَفَعَّلَ [tefa'ul] vezninde) Bir kimse ehl ve 'ayāline çok nafaka ve me'ūnet görmek ma'nāsınadır; yukālu: تَمَوَّنَ الرَّجُلُ إِذَا أَكْثَرَ التَّفَعُّلَ عَلَى عِيَالِهِ **الْمَوْنُ** [el-mevn] (عَوَّنَ [avn] vezninde) Bir adamın me'ūnetini rü'yete ve idāre eylemek ma'nāsınadır; yukālu: مَا نَهَ يَمَوَّنُهُ مَوْنًا إِذَا قَامَ بِكِفَايَتِهِ niteki zikr olundu.

الْمَمُونُ [el-memūn] (مَقُولٌ [maqūl] vezninde) Me'ūneti görülmüş adama denir.

[م ه ن]

الْمِهْنَةُ [el-mihnet] (mīm'in kesri ve fethi ve hā'nın sükūnuyla) ve

الْمِهْنَةُ [el-mehenet] (fetehātla) ve

الْمِهْنَةُ [el-mehinet] (kelimete [kelimete] vezninde) 'Amel ve san'at ve hizmette uzluğa ve çire-destliğe denir; yukālu: هُوَ حَسَنُ الْمِهْنَةِ وَالْمِهْنَةُ وَالْمِهْنَةُ أَي الْحَدَقُ بِالْخِدْمَةِ وَالْعَمَلِ

الْمِهْنُ [el-mehn] (rehn [rehn] vezninde) ve

الْمِهْنَةُ [el-mehnet] (mīm'in fethi ve kesriyle) Bir adama hizmet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: مِهْنَةٌ مَهْنًا وَمِهْنَةٌ مِنَ الْبَابِ إِذَا خَدَمَهُ مِهْنَةً إِذَا ضَرَبَهُ Ve bir adamı yā hayvānı vurup dövmele rencide ve derd-nāk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: مِهْنَةُ إِذَا ضَرَبَهُ Ve nākayı sudan 'avdetle sağmak ma'nāsınadır; yukālu: مَهَنَ الْإِبِلَ إِذَا حَلَبَهَا عِنْدَ الصَّدْرِ Ve libāsı yer yüzünde çekip sürümek ma'nāsınadır; yukālu: مَهَنَ الثَّوْبَ إِذَا جَذَبَهُ Ve cimāc eylemek ma'nāsınadır; yukālu: مَهَنَ الْمَرْءَةَ إِذَا جَامَعَهَا

الإِمْتِهَانُ [el-ımtihān] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Bir kimseyi yā bir nesneyi hizmete ve işe kullanıp mübtezel eylemek ma'nāsınadır. Ve bu ma'nāda lāzım olur; yukālu: **إِمْتَهَنَهُ** أَيِ اسْتَعْمَلَهُ لِلْمِهْنَةِ فَاْمْتَهَنَ هُوَ

الْمَهِينُ [el-mehīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Hor ve hakīr ma'nāsınadır; yukālu: **رَجُلٌ مَهِينٌ** Ve za'f ve zebūn ma'nāsınadır; yukālu: **هُوَ مَهِينٌ أَيِ ضَعِيفٌ** Ve az nesneye denir; yukālu: **أَعْطَاهُ شَيْئًا مَهِينًا أَيِ قَلِيلًا** Ve tadı azıtmış süte denir. Ve rey ve fikr ve tedbīr ve temyīzi azca sebūk-magz adama denir; yukālu: **رَجُلٌ مَهِينٌ أَيِ قَلِيلُ الرَّأْيِ وَالتَّمْيِيزِ** Ve dölü tutmaz olan erkek hayvāna denir; cem'i **مُهَنَاءٌ** [muhenā] gelir **أُمَرَاءُ** [umerā] vezninde.

الْمَهَانَةُ [el-mehānet] (سَلَامَةٌ [selāmet] vezninde) Ma'anī-i mezkūreden masdardır; yukālu: **مَهَنَ مَهَانَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ مَهِينًا**

الْمَاهِنُ [el-māhin] (صَاحِبٌ [sāhib] vezninde) Köleye itlāk olunur; **عَبْدٌ** [abd] ma'nāsına. Ve hizmet-kāra denir; yukālu: **هُوَ مَاهِنُهُ أَيِ عَبْدُهُ أَوْ خَادِمُهُ**

مِهْنَةٌ [Mīhenet] (mīm'in kesriyle) Hāberān eyāletinde bir kasaba adıdır.

[م ي ن]

الْمَيْنُ [el-meyn] (زَيْنٌ [zeyn] vezninde) Yalan söylemek ma'nāsınadır; yukālu: **مَاَنَّ الرَّجُلُ يَمِينٌ مَيْنًا إِذَا كَذَبَ** için tarlayı nadas eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **مَاَنَّ الْأَرْضُ إِذَا شَقَّهَا لِلزَّرَاعَةِ**

الْمَائِنُ [el-mā'in] ve

الْمَيْوُنُ [el-meyūn] (صَبُورٌ [šabūr] vezninde) ve

الْمَيَّانُ [el-meyyān] (شَدَادٌ [šeddād] vezninde) Yalancıya denir, kezzāb ma'nāsına.

الْمَيْنَاءُ [el-mīnā] (mīm'in kesriyle) Sır-

ça kısmının cevherine denir, **جَوْهَرُ الرَّجَاجِ** [cevheru'z-zucāc] ma'nāsına. Mütercim der ki **مَيْنًا** [mīnā] "bīnā" vezninde Fārisīde şīşeye ve sırçaya ve lisānımızda mine ta'bīr eylediğimiz lāciverdī sırçaya denmekle zāhiren Fārisīden mu'arreb zann olunur.

مِيْنَى [Mīnā] (mīm'in kesri ve kasr ile) Bir mevzi' adıdır. Ve iskeleye denir, **مَرْسَى** [mersā] ma'nāsına.

مِيَّانَةٌ [Miyānet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Azerbaycān ülkesinde bir beldedir; nisbetinde **مِيَّانَجِيّ** [Miyāneciyy] denir ki "Miyānec" Miyānet mu'arrebidir.

الْمَانُ [el-mān] (حَالٌ [hāl] vezninde) Saban demirine denir, **سِنَّةٌ** [sinnet] ma'nāsına.

مِيَّانٌ [mīnān] (mīm'in kesriyle) Herāt kazāsında bir karye adıdır.

الْمُتَمَّيْنُ [el-mutemāyin] (ism-i fā'il būnyesiyle) Yalancı adama denir. Ve bu mülābese ile dostluğu sıdk ve samīmī üzere olmayan magsūş olan kimseye **مُتَمَّيْنٌ** üzere olmayan magsūş olan kimseye **مُتَمَّيْنُ** **الْوُدِّ** [mutemāyinu'l-vudd] itlāk olunur; yukālu: **رَجُلٌ مُتَمَّيْنٌ الْوُدِّ أَيِ مَعْشُوشٌ**

نَجَرَ بِحَمْدِهِ تَعَالَى

FASLU'N-NŪN**(فَصْلُ التُّونِ)****[ن ب ن]**

الْمُنْبِنُ [el-munebben] [مُعْظَمٌ] [mu'azzam] vezninde) Ba'zı daneleri ekl olunmuş olan üzüm salkımına denir; yukālu: عُثُوْدٌ مُنْبِنٌ أَيُّ أَكَلِ بَعْضِ مَا عَلَيْهِ مِنَ الْعَبِّ

[ن ت ن]

النَّتْنُ [en-netn] (nūn'un fethi ve tā'nın sükūnuyla) Bed kokuya denir; yukālu: بِهِ نَّتْنٌ أَيُّ ضِدُّ فَوْحِ

نَّتْنٌ [netn] ve

نَتَانَةٌ [netānet] [سَلَامَةٌ] [selāmet] vezninde) Masdarlardır, bir nesne bed kokmak ma'nāsındadır, cīfe gibi; yukālu: نَتْنُ الشَّيْءِ وَنَتَانَةٌ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ وَالثَّانِي ضِدُّ فَاحٍ

الْإِنْتَانُ [el-intān] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bed kokmak ma'nāsındadır; yukālu: أَتْنُ الشَّيْءِ بِمَعْنَى نَتْنٌ

الْمُنْتِنُ [el-muntin] [مُحْسِنٌ] [muḥsin] vezninde) ve

الْمُونْتِنُ [el-mintin] (mīm'in ve tā'nın kesriyle ki mīm'in zammesi tā'nın kesresine tābi' olmuştur) ve

الْمُنْتُونُ [el-muntun] (mīm'in ve tā'nın zammesiyle ki tā' mīm'e tābi' olmuştur) ve

الْمُنْتِينُ [el-mintīn] [قِنْدِيلٌ] [kindīl] vezninde) Mütē'affin ve bed-būy nesneye denir.

الْيَنْتُونُ [el-yentūn] [يَغْفُورٌ] [ya'fūr] vezninde) Bir bed rāyihā nebāta denir, Türkīde der-yas dedikleri zamkın şeceridir.

التَّنْتِينُ [et-tentīn] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) Bir nesneyi kokutup bir bed rāyiha kılmak ma'nāsındadır; yukālu: نَتْنُهُ إِذَا جَعَلَهُ مُنْتِنًا

الْمَنْاتِينُ [el-menātīn] (mīm'in fethiyle) مُنْتِنٌ

[muntin] lafzından cem' dir, bed rāyihali nesnelere denir; ve minhu yukālu: قَوْمٌ مَنْاتِينُ **أَنْتَانُ** [Entān] (hemze-i meftūha ile) Ṭā'if kurbünde bir mevzi'dir; onda Hevāzin ve Şakīf kabīleleri beyninde bir vak'a olmuştur.

[ن ح ن]

نَحْنُ [naḥnu] (nūn'un fethi ve ḥā-yı mühmel-lenin sükūnu ve nūn-ı ahīrenin zamm üzere bināsıyla) Zamīr-i mütেকellim ma'a'l-gayrdır, biz demektir; onunla nefslerinden muhbir olan tesniye ve cem' irāde olunur. Ve 'inde'l-ba'z zamīr-i mütেকellim-i vahde olan نَأْ kelimesinin min-gayri lafziḥā cem'idir, ictimā'-ı sākiyneyn mahzūru için āhiri tahrīk olundu. Ve harekāt-ı sā'ire beyninde zamme ihtiyār olduğunun vechi budur ki çün zamme cem'e delālet edip cem' muzmere ise vāv ve mīm delālet eder, فَعَلُوا ve أَتْنُمْ gibi; vāv ise zammenin cinsindedir, pes mütəcəneset için zamme ile tahrīk eylediler.

[ن ق ن]

نَقْنَةٌ [Neḡannet] (nūn'un ve ḡāf'ın ve nūn-ı müşeddedenin fethiyle) Ebū Ca'fer Aḡmed'in ki Endelus'te Benū Ḥammūd cemā'atinden 'Aleviyyūn devletinin vezīridir, pederi ismidir.

نُوقَانُ [Nūḡān] (nūn'un zammıyla) Tūs eyāletinde bir beldedir; Muḡammed b. Ebī 'Alī b. Naşır ve Ebu'l-Mekārim Fazlullāh b. el-Ḥāfız Ebī Sa'īd ve Nāşir b. İsmā'īl ve Muḡammed b. el-Muntaşir ve 'Alī b. Nāşir b. Muḡammed el-Fuḡahā' en-Nūḡāniyyūn ona mensūblardır.

[ن ن ن]

النَّنُّ [en-nenn] (nūn-ı ūlānın fethi ve

sāniyenin teşdidiyle) Za'if saçlara denir. Ve Muḥammed b. ʿAbdullāh b. en-Nenn muhaddisinden bir zāttır ki onun mücāzından bizler rivāyet-i hadīs ederiz.

[ن و ن]

النُّونُ [en-nūn] Harf-i ziyādedendir. Ve eşʿārda نُونٌ unvānıyla tefevvüh olunmak zarūrete mebnī cā'izdir. Ve

نُونٌ [nūn] Yazı yazacak divite denir, دَوَاةٌ [devāt] ma'nāsına. Ve balığa denir, حُوتٌ [ḥūt] ma'nāsına; cem'i نِينَانٌ [nīnān]dır nūn'un kesriyle ve أَنُونٌ [envān]dır. Mütercim der ki *Şahih-i Buḥārī*'de mestūr olan hadīs-i tavīl zeylinde Yehūdī'nin أَلَا أُخْبِرُكَ nin kavlinde بِإِدَامٍ أَهْلُ الْجَنَّةِ قَالَ بَلَى قَالَ بِأَلَامٍ وَنُونٌ kavlinde نُونٌ [bālām] İbrānīdir, öküze denir ve نُونٌ [nūn]dan murād balıktır. Ve

نُونٌ [nūn] Kılıcın ağzına ıtlāk olunur, شَفْرَةٌ [şefretu's-seyf] ma'nāsına.

ذُو النُّونِ [Zu'n-nūn] Yūnus Peygamber ʿalā-nebiyyinā ve ʿaleyhi's-selām hazretlerinin lakab-ı şerifleridir. Ve ʿArabdan bir adamın kılıcı ismidir ki balık hey'etinde masnū' idi.

ذُو النُّونَيْنِ [Zu'n-nūneyn] (tesniye bünye-siyle) Ma'kil b. Ḥuveylid nām kimsenin kılıcı ismidir.

نُونَةٌ [Nūnet] (nūn'un zammıyla) Bint Umeyye'dir ki Ebū Sufyān b. Ḥarb'ın ʿammesi idi. Ve

نُونَةٌ [nūnet] Kelime-i savāb ma'nāsınadır; yukālu: قَالَ نُونَةٌ أَيُّ كَلِمَةً مِنَ الصَّوَابِ Ve bir balığa denir, سَمَكَةٌ [semeket] ma'nāsına ki nūn'dan müfreddir. Ve küçük çocuğun zekanında olan çukurcuğa denir; tekūlu: سَوَدَ نُونَةٌ هَذَا الصَّبِيِّ لِئَلَّا تُصِيبَهُ الْعَيْنُ أَيِ الثُّقْرَةَ فِي دَقِّهِ

نَائِنٌ [Nā'in] (صَاحِبٌ [şāhib] vezninde)

İşfahān kurbünde bir beldedir; Aḥmed b. ʿAbdulhādī ve ʿAlī b. Aḥmed el-Muḥaddisān en-Nā'iniyān oradandırlar.

نِينَانٌ [Nīnān] (nūn'un kesriyle) Ḥicāz'da bir mevzi'dir.

نِينَى [Nīnā] (nūn-ı meksüre ile نِينَى [tīnā] vezninde) Bir nehr ismidir.

نِينَوَى [Nīnevā] (nūn-ı ūlānın kesri ve sāniyenin fethiyle) Kūfe'de bir mevzi' adıdır. Ve Mavşil kazāsında bir karye adıdır ki Yūnus ʿaleyhi's-selāmın karyesidir.

نَجَزَ بِحَمْدِهِ تَعَالَى

FASLU'L-VĀV

(فَضْلُ الْوَاوِ)

[وَأُنْ]

الْوَأُنْ [el-ve'n] (vāv'ın fethi ve hemzenin sükūnuyla) Yassı gövdeli adama denir, 'alā-kavlin mutlakan enli ve yassı nesneye denir; mü'ennesi وَأُنَّةً [ve'net]tir.

[وَبَنْ]

الْوَبْنَةُ [el-vebnet] (vāv'ın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Ezā ve renciş ma'nāsınadır; yukālu: وَقَعَ فِي الْوَبْنَةِ أَي الْأَذَى Ve açlığa denir; yukālu: أَخَذَهُ الْوَبْنَةُ أَي الْجُوعَةَ

الْوَابِنُ [el-vābin] (صَاحِبٌ [šāhib] vezninde) Kes ve kimse ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: مَا فِي الدَّارِ وَابِنٌ أَي أَخَذَ

[وَتَنْ]

الْوَتْنَةُ [el-vetnet] (vāv'ın fethi ve tā'nın sükūnuyla) Muhālefet ma'nāsınadır; yukālu: بَيْنَهُمَا وَتْنَةٌ أَي مُخَالَفَةٌ

الْوَاتِنُ [el-vātin] (صَاحِبٌ [šāhib] vezninde) Yerinde sābit ve dā'im olan şey'e denir; yukālu: هُوَ وَاتِنٌ فِيهِ أَي ثَابِتٌ دَائِمٌ Ve yer yüzünde dā'imī cārī olan suya vāf olur; yukālu: مَاءٌ وَاتِنٌ أَي مَعِينٌ دَائِمٌ

الْوَتِينُ [el-vetīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Yürek damarına denir ki kesildikte sāhibi helāk olur; cem'î وَتْنٌ [vutn] gelir vāv'ın zammıyla ve أَوْتِنَةٌ [evtinet] gelir, أَجْوِبَةٌ [ecvibet] vezninde ve bu devām ma'nāsındandır.

الْوَوْتُنُ [el-vevtn] (vāv'ın fethiyle) Bir adamın yürek damarına vurmak ma'nāsınadır; yukālu: وَتَنَهُ وَتَنًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَصَابَ وَتِينَهُ

الْوَوْتُونُ [el-vutūn] (فُعُودٌ [ḡu'ūd] vezninde) ve **الْوَوْتِنَةُ** [el-vevtn] (وَغَدَةٌ [va'det] vezninde)

Bir nesne aslā munkatı' olmayıp dā'imī olmak ma'nāsınadır; yukālu: وَتَنَ الْمَاءُ وَتُونًا وَوَتْنَةٌ إِذَا دَامَ وَلَمْ يَنْقَطِعْ

الْإِسْتِيَانُ [el-istītān] Hayvān semirmek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَوْتَنَ الْمَالُ إِذَا سَمِنَ

[وِثَنْ]

الْإِسْتِيْسَانُ [el-istīšān] (šā-yı müsellese ile) Bu dahi hayvān semirmek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَوْتَنَ الْمَالُ إِذَا سَمِنَ Ve bir nesne bakiyye kalmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَوْتَنَ إِذَا بَقِيَ Ve kavī olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَوْتَنَ الشَّيْءُ إِذَا قَوِيَ Ve bir nesneyi çoğaltmak ma'nāsınadır; yukālu: مِنْ إِسْتَوْتَنَ الْمَالُ إِذَا اسْتَكْتَرَتْهُ لِيكِي بَوْلُكُ الْوَالِدِ Ve hurmā ağaçları irili ufaklı iki bölük olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَوْتَنَتِ النَّحْلُ إِذَا صَارَتْ فِرْقَتَيْنِ صِغَارًا وَكِبَارًا Ve develerin yavruları kendiler ile bilece neş'et eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَوْتَنَتِ الْإِبِلُ إِذَا نَسَأَتْ أَوْلَادَهَا مَعَهَا

الْوَوْتُنُ [el-vevsn] (fethateynle) Puta denir, صَنَمٌ [šanem] ma'nāsına; cem'î وَوْتُنٌ [vušun] gelir zammeteynle ve أَوْوَاتُنٌ [evšān] gelir; yukālu: كَانَتْهُ وَوْتُنٌ مِنَ الْأَوْوَاتِنِ أَي صَنَمٌ Şārih der ki ba'zılar bunu hicāre ve ahşāb makūlesinden masnū'a tahsīs ederler.

الْوَوَاتِنُ [el-vāšin] (وَاتِنٌ [vātin] vezninde ve mürādifidir ki sābit ve pāyidār olan nesneye denir; yukālu: [Ve] مَاءٌ وَوَاتِنٌ أَي وَاتِنٌ صَنَمٌ [šanem] ma'nāsı bundan me'hūzdur.

الْمَوْتُونَةُ [el-mevšūnet] Zelīle olan 'avrete denir.

الْإِيْسَانُ [el-išān] (hemzenin kesriyle) Bir adama pek çok 'atiyye vermek ma'nāsınadır; yukālu: أَوْوْتَنَ زَيْدًا إِذَا أَجْرَلَ عَطِيَّتَهُ Ve mālī çoğaltmak ma'nāsınadır; yukālu: أَوْوْتَنَ مِنَ الْمَالِ إِذَا أَكْتَرَتْ مِنْهُ

[و ح ن]

الْوَجْنُ [el-vecn] (vāv'ın fethi ve cīm'in sükūnuyla) Atmak ma'nāsınadır; yukālu: **وَجَنَ بِهِ وَجَنًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا رَمَى بِهِ** Ve bir nesneyi yere vurmak ma'nāsınadır; yukālu: **وَجَنَ بِهِ** Ve dövmek ve çırp-mak ma'nāsınadır; yukālu: **وَجَنَ الْقَصَّارُ الثُّوبَ إِذَا دَقَّهُ إِذَا دَقَّهُ**

الْوَجِينُ [el-vecīn] [emīr] vezninde) Derenin ve çayın kıyısına denir; yukālu: **رَأَيْتُهُ يَنْقُذُ عَلَيَّ وَجِينَ الْوَادِي أَي سَطَّهِ** Ve bayır tarzında toprağı pek olup onda yürümesi sarp ve çetin olmayan yüksekçe sırt yere denir.

الْوَجْنَاءُ [el-vecnā] [ḥamrā] vezninde) Metīn ve şedīd nākaya denir; **وَجِينٌ** [vecīn] ma'nāsından me'hūzdur; yukālu: **نَاقَةٌ وَجْنَاءُ أَي شَدِيدَةٌ**

الْوَجْنَةُ [el-vecnet] (vāv'ın harekāt-ı selāsıyla) ve

الْوَجْنَةُ [el-vecenet] (feteḥātla) ve

الْأَجْنَةُ [el-ecinnet] (hemzenin harekāt-ı selāsı ve cīm'in sükūnuyla ki hemze vāv'dan bedeldir) İnsanın yüzünde yumruca olan mevzi'e denir ki yanak ta'bīr olunur, Fārisīde ruhsār denir.

الْمِجْنَةُ [el-mīcenet] (mīm'in kesriyle) Tokmağa denir, **مِدَقَّةٌ** [midakḳat] ma'nāsına; cem'i **مَوَاجِنُ** [mevācin] gelir.

التَّوَجُّنُ [et-teveccun] [tefa'ul] vezninde) Huzū' ve meskenet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **تَوَجَّنَ الرَّجُلُ إِذَا ذَلَّ وَخَصَّعَ**

الأَوْجِنُ [el-evcen] [aḥmed] vezninde) Galīz olan dağa denir.

المَوْجُونَةُ [el-mevcūnet] Şermende ve ḥacile 'avrete denir; yukālu: **إِمْرَأَةٌ مَوْجُونَةٌ أَي خَجَلَةٌ**

التَّوَجِّينُ [et-tevcīn] [tef'īl] vezninde)

Dövmek, daḳḳ ma'nāsınadır; ve minhu yukālu: **مَا أُذْرِي أَيُّ مَنْ وَجَنَ الْجِلْدَ هُوَ أَيُّ النَّاسِ** *Esās'ta Zemaḥşerī dedi ki tekūlu'l- Arab'ın* **وَجَنَ الدَّبَاغُ الْجِلْدَ أَي ضَرْبَهُ وَدَقَّهُ لِيَلِينُ** *Ya'nī* “Debbāg deriyi yumuşatmak için dakk eyledi.” Bu ma'nādandır ki *Arablar* **مَا أُذْرِي أَيُّ** *ma'nāsına* **وَجَنَ مَنْ** *derler;* **وَجَنَ الْجِلْدَ هُوَ** *bu bāb-ı kināyedendir ki tahkīr mevki'inde isti'māl olunur,* “Ben onun ne güne mahlūk olduğunu bilmiyorum” diyecek yerde irād olunur, zīrā dibāgat hırfeti be-gāyet alçak ve kemterdir.

[و ح ن]

التَّوْحُنُ [et-tevahhun] (ḥā-yı mühmele ile **تَفَعَّلَ** [tefa'ul] vezninde) Karın büyümek ma'nāsınadır; yukālu: **تَوَحَّنَ الرَّجُلُ إِذَا عَظُمَ** Ve züill ve helāk ma'nāsınadır; yukālu: **تَوَحَّنَ الرَّجُلُ إِذَا ذَلَّ وَهَلَكَ**

الْوَحْنَةُ [el-vaḥnet] [temret] vezninde) Sıyrıncak çamura denir.

الْوَحْنُ [el-veḥan] (fethateynle) Bir kimseye derūnda kīrlenip kīn tutmak ma'nāsınadır; tekūlu: **وَحِنَ عَلَيْهِ وَحْنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَحِنَ**

[و ح ن]

الْوَحْنَةُ [el-vaḥnet] (vāv'ın fethi ve ḥā-yı mu'cemenin sükūnuyla) Fesād ma'nāsınadır; yukālu: **بِهِ وَحْنَةٌ أَي فَسَادٌ**

التَّوْحُنُ [et-tevahhun] [tefa'ul] vezninde) Hayra yāhūd şerre kasd eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **تَوَحَّنَ إِلَى خَيْرٍ أَوْ شَرٍّ إِذَا فَصَدَ**

[و د ن]

الْوَدْنُ [el-vedn] (vāv'ın fethi ve dāl'in sükūnuyla) ve

الْوَدَانُ [el-vidān] [kitāb] vezninde) Bir nesneyi suya basıp ıslatmak

ma'nāsınadır; yukālu: وَدَنَ الشَّيْءَ وَدُنًا وَوَدَانًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا بَلَغَهُ وَتَفَعَّلَهُ Ve gelin olan banunun cihaz ve mühimmâtını güzelce görmek ma'nāsınadır; yukālu: وَدَنَ الْعُرُوسَ إِذَا أَحْسَنَ Ve الْقِيَامَ عَلَيْهَا

وَدُنْ [vedn] Bir nesneyi kısaltmak ma'nāsınadır; yukālu: وَدَنَ الشَّيْءَ وَدُنًا إِذَا قَصَرَهُ Ve vurmak ma'nāsınadır; yukālu: وَدَنَهُ مَيْدَانٌ شَارِيحٌ إِذَا ضَرَبَهُ بِهَا [meydān] lafzı bu ma'nādan me'hūz olmak üzere mersūmdur. Ve

وَدُنْ [vedn] Hatun hīre cura çocuk doğurmak ma'nāsınadır; yukālu: وَدَنَتِ الْمَرْأَةُ وَدُنًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا وَلَدَتْ وَلَدًا ضَاوِيًا

أَلْوَدِينِ [el-vedīn] [emīr] [emīr] vezninde) ve **أَلْمَوْدُونِ** [el-mevdūn] Suya basılıp ıslanmış nesneye denir. Ve

مَوْدُونِ [mevdūn] Boynu ve kürek ve göğüs kemikleri ve kaburgaları ve kolları kısa ve yağrınısı dar, hilkatı nākıs adama denir; mü'ennesi مَوْدُونَةٌ [mevdūnet]tir; yukālu: رَجُلٌ مَوْدُونٌ أَيْ الْقَصِيرُ الْعُنُقِ وَالْأَلْوِاحِ وَالْيَدَيْنِ التَّاقِصِ Ve الْحَلَقِ الضَّيْقِ الْمُنْكَبِينَ

مَوْدُونَةٌ [mevdūnet] Kısa boyunlu, küçük cüsseli tıknaz topaç 'avrete denir ki süprüntücü küfesi gibi bir ma'nā olur; yukālu: إِمْرَأَةٌ مَوْدُونَةٌ أَيْ دُخَلَةٌ قَصِيرَةٌ الْعُنُقِ صَغِيرَةٌ الْجُمَّةِ Ve

مَوْدُونِ [mevdūn] Hīre cura çocuğa denir; yukālu: وَلَدٌ مَوْدُونٌ أَيْ ضَاوٍ

أَلْتَوْدِينِ [et-tevdīn] [tefīl] [tefīl] vezninde) Bu dahi bir nesneyi suya basıp ıslatmak ma'nāsınadır; yukālu: وَدَنَهُ إِذَا بَلَغَهُ وَتَفَعَّلَهُ Ve bir nesneyi kısaltmak ma'nāsınadır; yukālu: وَدَنَ الشَّيْءَ إِذَا قَصَرَهُ

أَلِإِتْدَانِ [el-ittidān] [ittifāk] [ittifāk] vezninde) Bu dahi bir nesneyi suya basıp ıslatmak ma'nāsınadır. Ve ıslanmak ma'nāsına ol-

makla müte'addī ve lāzım olur; yukālu: إِتْدَنَ الْجِلْدَ فَاتْدَنَ هُوَ أَي تَفَعَّلَهُ فَاتْتَفَعَّلَ

أَلِإِدَانِ [el-idān] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir nesneyi kısaltmak ma'nāsınadır; yukālu: وَأَوْدَنَ الشَّيْءَ إِذَا قَصَرَهُ Ve 'avret hīre cura veled doğurmak ma'nāsınadır; yukālu: أَوْدَنَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا وَلَدَتْ وَلَدًا ضَاوِيًا

أَلْأَوْدَنِ [el-evden] [aḥmer] [aḥmer] vezninde) Ter ü tāze ve mülāyim nesneye denir; yukālu: وَغُضُنُّ أَوْدُنٌ أَيْ نَاعِمٌ Ve

أَوْدُنِ [Evdn] Mar'aş ile Furāt beyninde bir karye adıdır.

أَوْدَنَةٌ [Evdnet] (hemzenin fethiyle) Buḥārā kazāsında bir kasabadır; Dāvūd b. Muḥammed el-Muḥaddiṣ el-Evdenī oradandır.

أَلْتَوْدُونِ [et-teveddun] [tefa'ul] [tefa'ul] vezninde) Deri yumuşamak ma'nāsınadır; yukālu: تَوْدَنُ الْجِلْدُ إِذَا لَانَ

أَلْمَوْدُونِ [el-mūden] [mukrem] [mukrem] vezninde) Hīre cura veledde denir.

[و ذ ن]

أَلْتَوْدُونِ [et-tevezzun] [zāl-ı mu'ceme ile [tefa'ul] vezninde) Sarf ve tahvīl ma'nāsınadır; yukālu: تَوْدَنُهُ إِذَا صَرَفَهُ Ve bir nesneyi 'aceblemek ma'nāsınadır; yukālu: تَوْدَنُهُ إِذَا أَعْجَبَهُ Ve

وَإِدَانِ [Vāzīnān] [zāl-ı meksüre ile) İṣfahān kazāsında bir karyedir.

[و ر ن]

أَلْتَوْرُونِ [et-teverrun] [tefa'ul] [tefa'ul] vezninde) Çok yağ sürünüp dā'imā nāz ve na'ım üzere olmak ma'nāsınadır; yukālu: يَتَوْرُونُ فَلَانَ أَي يَتَدَهَّنُ كَثِيرًا وَيَسْتَعْمُ

وَإِرَانِ [Vārān] Tebrīz kazāsında bir karye adıdır.

الْوَرَانِيَّةُ [el-verānīyet] [عَلَانِيَّةُ] [‘alānīyet] vezninde) Dübüre denir; **إِسْتِ** [ist] ma‘nāsına. **وَرْنَةٌ** [vernet] [تَمْرَةٌ] [temret] vezninde) Selefte zi'l-ka‘de ayının ismidir.

[وزن]

الْوَزْنُ [el-vezn] (vāv’ın fethi ve zāy-ı mu‘cemenin sükūnuyla) ve

الرِّزْنَةُ [ez-zinet] [عِدَّةٌ] [‘idet] vezninde) Tartmak ma‘nāsınadır; yukālu: **وَرْنَةٌ يَزِنُهُ وَرْنَا وَرْنَةً** Ve **إِذَا رَاكَ ثِقَلَهُ وَخَفَّتَهُ**

وَزْنٌ [vezn] Bir nesneyi tartacak şey>e denir; **مِثْقَالٌ** [mişkāl] ma‘nāsınadır; cem‘i **أَوْزَانٌ** [evzān] gelir. Ve bir adamın kaldıramayacağı hurmā kümesine denir ki Hecer diyārı denginden nısf yā sülüs denk mikdārı olur; cem‘i **وُزُونٌ** [vuzūn] gelir. Ve

وَزْنٌ [Vezn] Bir yıldız ismidir ki Suheyl yıldızından mukaddem tulū‘ eylemekle halk onu Suheyl yıldızı zann ederler. Ve

وَزْنُ الْجَبَلِ [veznu'l-cebel] ve

زِنَةُ الْجَبَلِ [zinetu'l-cebel] Dağın yamacına itlāk olunur; yukālu: **تَرَلُوا وَرْنَ الْجَبَلِ وَرْنَتَهُ أَيُّ** **جَدَاءَهُ** Ve

وَزْنٌ [Vezn] Şebīb b. Deysem nām kimseinin feresi ismidir. Ve

وَزْنٌ [vezn] Bir nesneyi oranlamak, **خَرَصَ** [ħarş] ve tahmīn ma‘nāsına müsta‘meldir; yukālu: **وَزْنَ تَمْرِ النَّخْلَةِ إِذَا خَرَصَهَا وَخَرَزَهَا** Ve

وَارِزٌ [vāzin] ma‘nāsınadır ki niseb üzeredir; yukālu: **وَارِزٌ أَيُّ مَوْزُونٌ أَوْ وَارِزٌ** Ve bir nesnenin karşısına itlāk olunur, ke-mā se-yecīu. Ve ıstılāh-ı edebiyede bahre muvāfık şī‘r nazm ve taktī‘ eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: **وَزْنَ الشَّعْرِ إِذَا قَطَعَهُ** Ve **وَنَظْمَهُ مُوَافِقًا لِلْمِيْرَانِ**

وَزْنٌ [vezn] İnsānın ‘akl ve rüşd ve endīşesine itlāk olunur; ve minhu yukālu: **فُلَانٌ رَاجِحُ الْوَزْنِ أَيُّ كَامِلُ الْعَقْلِ وَالرَّأْيِ**

الْوَزْنَةُ [el-veznet] [تَمْرَةٌ] [temret] vezninde) Rüşd ve dirāyeti olan bodur ‘avrete denir, **مَوْزُونَةٌ** [mevzūnet] dahi denir; yukālu: **إِمْرَأَةٌ وَرْنَةٌ وَمَوْزُونَةٌ أَيُّ عَاقِلَةٌ**

وَزْنٌ سَبْعَةٌ [Veznu Seb‘at] Bir recülün lakabıdır.

الْوَرْنَةُ [el-viznet] (vāv’ın kesriyle) Binā-i nev‘dir; yukālu: **إِنَّهُ لَحَسَنُ الْوَرْنَةِ أَيُّ الْوَزْنِ**

الْمِيْرَانُ [el-mīzān] (mīm’in kesriyle) Teraziye denir ki ālet-i vezndir. Ve ‘Arablar “Gündüz ortalanıp yarılandı” diyecek yerde **إِسْتَقَامَ مِيْرَانُ النَّهَارِ** derler. Ve

مِيْرَانٌ [mīzān] ‘Adl ve dād ma‘nāsına müsta‘meldir. Kāle’ş-şārih ve minhu kavluhu ta‘ālā: **﴿أَلَّا تَطْغَوْا فِي الْمِيْرَانِ﴾** قِيلَ أَرَادَ بِالْمِيْرَانِ: **الْعَدْلُ** Ve mikdār ma‘nāsına müsta‘meldir; yukālu: **مِيْرَانُهُ كَذَا أَيُّ مِقْدَارُهُ**

الْمُؤَاوَزَةُ [el-muvāzenet] [مُفَاعَلَةٌ] [mufā‘alet] vezninde) Bir nesneye berāber olmak ma‘nāsınadır; yukālu: **وَإِزْنَةٌ إِذَا عَادَلَتْ** Ve karşı karşıya olmak ma‘nāsınadır; yukālu: **وَإِزْنَةٌ إِذَا قَابَلَتْ وَحَادَاهُ** Ve bir adamın sanī‘asına mükāfāt eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: **وَإِزْنَ فُلَانًا إِذَا كَافَاهُ عَلَى فِعَالِهِ**

الْوَرِزَانُ [el-vizān] ve

الْوَرِزَانَةُ [el-vizānet] (vāv’ların kesriyle) **وَزْنٌ** [vezn] ve **زِنَةٌ** [zinet] gibi, bir nesnenin yamacı olan şey>e denir; yukālu: **هُوَ وَرْنَةٌ وَرْنَتُهُ** **نَضْبًا عَلَى الطَّرْفِ وَبِوَرَانِهِ وَبِوَرَانِيَّتِهِ أَيُّ قِبَالَتُهُ**

الْوَرِزْنُ [el-vizn] (vāv’ın kesriyle) Bu dahi tartılmış yāhūd tartısı tām akçeye denir, vāv-ı meftūha gibi; yukālu: **هَذَا دِرْهَمٌ وَرْنَا** **وَوَرْنَا أَيُّ مَوْزُونٌ أَوْ وَارِزٌ**

الْإِتْرَانُ [el-ittizān] [إِتْفَاقٌ] [ittifāk] veznin-

de) Tartılmak ma'nāsınadır; yukālu: وَزَنْتُ لَهُ الدَّرَاهِمَ فَاتَّرَنْتُ Ve akçeyi nakd almak ma'nāsınadır; yukālu: إِتَّرَنْتُ الدَّرَاهِمَ إِذَا اتَّقَدَّهَا Ve şîr taktîre muvâfîk mevzûn olmak ma'nāsınadır; yukālu: وَزَنْتُ البَّعْرَ فَاتَّرَنْتُ Ve bir nesne şey'i âher ile berâber ve hem-seng olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِتَّرَنْتُ العُدْلُ إِذَا اغْتَدَلَ بِالْآخِرِ

الْأَوْزُنُ [el-evzen] Sâ'irden kavî ve lengerli olan şey'e denir; yukālu: هُوَ أَوْزُنٌ مِنْ غَيْرِهِ أَيُّهُ وَأَمَكُنُ Ve sâ'irden vecâhetli olan adama denir; yukālu: هُوَ أَوْزُنٌ الْقَوْمِ أَيُّ أَوْجَهُهُمْ

الْوَزِينُ [el-vezîn] [emîr] [emîr] vezninde) Asîl ve sâbit ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: هُوَ وَزِينُ الرَّأْيِ أَيُّ أَصِيلُهُ Ve un gibi mathûn olmuş ebû cehl karpuzuna denir.

التَّوَازُنُ [et-tevâzun] [tefâ'ul] vezninde) Berâberleşmek ma'nāsınadır; yukālu: تَوَاوَزْنَا إِذَا اتَّرْنَا أَيُّ تَسَاوَيْنَا

الْوَزَانَةُ [el-vezānet] [emānet] vezninde) Bir adamın rey ve fikr ve mülâhazası kavî ve asîl olmak ma'nāsınadır; yukālu: وَزَنْتُ الرَّجُلَ وَزَانَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ أَصِيلَ الرَّأْيِ

مَوْزُنٌ [Mevzen] [maḥzen] vezninde) Bir mevzi'dir.

التَّوَزِينُ [et-tevzîn] [tef'îl] vezninde) Bir nesneye rabt-ı kalb edip zihninde onu karâr-dâde kılmak ma'nāsınadır; yukālu: وَزَنْتُ نَفْسَهُ عَلَى كَذَا أَيُّ وَطَّنَهَا عَلَيْهِ

الْإِيزَانُ [el-îzân] (hemzenin kesriyle) [tevzîn] ma'nāsınadır; yukālu: أَوْزَنْتُ نَفْسَهُ عَلَى كَذَا بِمَعْنَى وَزَنْتُهَا

[و س ن]

الْوَسْنُ [el-vesen] (vāv'ın ve sîn'in fethiyle) ve

الْوَسْنَةُ [el-vesenet] (hâ'yyla) ve

الْوَسْنَةُ [el-vesnet] [temret] vezninde)

ve

السِّنَةُ [es-sinet] [idet] vezninde) Uyku ağırlığına denir ki dimāga 'arız olur; henüz kalbe ve göze 'urüz eylemez, lâkin göz ağırlaşır süzülmeğe başlar; Fârisîde pînegî ve Türkîde uyuklama, pinekleme ve ehl-i keyf ıstîlâhında şeker eyleme ta'bir olur; 'alâ-kavlin uykunun evveline denir ki hemân beyne'n-nevm ve'l-yakaza hâletidir. Ve 'inde'l-ba'z ımızganmağa denir ki kalbe ve ondan bir mikdârca göze 'arız olur. pes uykunun dört mertebesi olur. Ve asahh olan kavî-i evveldir ve bu nevm haddinden hâricdir; yukālu: أَخَذَهُ الْوَسْنُ وَالْوَسْنَةُ وَالْوَسْنَةُ أَيُّ ثَقُلَهُ أَوْ أَوَّلُ النَّوْمِ Ve bu ma'nâda masdar olurlar; yukālu: وَبَسَّ الرَّجُلُ وَسَنًا وَوَسْنَةً وَسِنَةً مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَخَذَهُ ثِقْلَةُ النَّوْمِ أَوْ أَوَّلَهُ أَوْ الثُّعَاسُ

وَسْنٌ [vesen] Müddet-i medîde ağzı açılmamış kuyunun bed ve tîz râyihasından bayılmak ma'nāsınadır; yukālu: وَبَسَّ الرَّجُلُ وَوَسْنًا إِذَا غَشِيَ عَلَيْهِ مِنْ ثَنِّ الْبِئْرِ Niteki [esen] dahi bu ma'nâyadır. Ve

سِنَةٌ [sinet] Gaflet ma'nāsına müsta'meldir ki ma'nâ-yı lâzımıdır; yukālu: هُوَ فِي سِنَةٍ أَيُّ غَفَلَةٌ Ve

وَسْنٌ [vesen] Hâcet ma'nāsına müsta'meldir; cem'i أَوْسَانٌ [evsân] gelir; tekûlu. مَا هُوَ مِنْ هَيْبَةٍ وَلَا مِنْ وَسْنِيَّةٍ أَيُّ مِنْ حَاجَتِي. فَضَّتِ الْإِبِلُ أَوْسَانَهَا مِنَ الْمَاءِ أَيُّ أَوْطَارَهَا وَحَاجَاتَهَا

الْوَيْسُنُ [el-vesin] [ketif] vezninde) ve **الْوَيْسَانُ** [el-vesnân] [atşân] vezninde) ve

الْمَيْسَانُ [el-mîsân] [mîzân] vezninde) Çok uyuklayıp pinekler olan adama denir; mü'ennesi [vesinet]tir, فَرِحَةٌ [ferihât] vezninde ve وَسْنَى [vesnâ]dır, سَكْرَى [sekrâ]

vezninde ve مَيْسَانٌ [mīsān]dır; yukālu: رَجُلٌ وَسِنٌ وَسَنَانٌ وَمَيْسَانٌ وَأَمْرَأَةٌ وَسَنَةٌ وَسِنَى وَمَيْسَانٌ إِذَا إِذَا بUNLAR ism-i fā'illerdir, mübālaga için dahi müsta'meldir, pes gözünde nu'ās olup uyuklayan adama ve dā'imā bu vasf üzere olan adama itlak olunur.

الإِسْتِسَانُ [el-istīsān] Uyuklamak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَوْسَنَ الرَّجُلُ بِمَعْنَى وَسِنٌ

الإِيسَانُ [el-īsān] (hemzenin kesriyle) Ağzı açılmadık kuyunun buhārı adamı bī-hod eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَوْسَنَّهُ الْبُتْرُ إِذَا أَجَلْتُهُ مَعْنِيًا عَلَيْهِ Ve rü'yā görmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: رَزَقَ فُلَانٌ مَا لَمْ يُوسِّنْ بِهِ فِي نَوْمِهِ يَعْنِي فِي رُؤْيَاهُ

التَّوَسُّنُ [et-teveṣṣun] (تَفَعَّلَ [tefa'ul] vezninde) Buğur nākayı uykuda yakalayıp aşmak ma'nāsınadır; yukālu: تَوَسَّنَ الْفُحْلُ النَّاقَةَ إِذَا أَتَاهَا وَهِيَ نَائِمَةٌ وَكَذَا الرَّجُلُ الْمَرْأَةَ

المُوسِنَةُ [el-mūsinet] (مُحْسِنَةٌ [muḥsinet] vezninde) Ağzı açılmadık kuyuya denir ki buhārı adamı bī-hod eyleye.

مَيْسَانٌ [Meysān] (mīm-i meftūha ile) Bir mevzi' adıdır.

الْوَسِييُّ [el-veseniyy] (عَرَبِيٌّ [arabiyy] vezninde) Çok uyuklayıp pinekler olan adama denir, berş-hor gibi; yukālu: رَجُلٌ وَسِيٌّ أَيْ كَثِيرُ النَّعَاسِ

المَوْسُونَةُ [el-mevsūnet] Tenbel 'avrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ مَوْسُونَةٌ أَيْ كَسَلَى

مَيْسَانَةُ الضُّحَى [mīsānetu'd-ḍuḥā] (mīm'in kesriyle) Dā'imā kuşluk vakti uyur olan hatuna denir ki haklarında medīhadır, zīrā gece çok uyumayıp iş görür olmakla kuşluk ikmāl eder, kezālik ba'de'z-zevāl akşama müte'allik umūr vakti olmakla mukaddem uyuyup o hengāmda uyu-

maz, husūsan kaylūleye de mürā'at eder; yukālu: فَلَانَةٌ مَيْسَانَةٌ الضُّحَى مَدْحٌ فِي حَقِّهِنَّ

[و ش ن]

الْوَشْنُ [el-veṣen] (vāv'ın ve şīn-i mu'cemenin fethiyle) Yüksekçe ve tüm-sekçe arza denir. Ve gövdesi kalın deveye denir.

الْأَوْشَنُ [el-evṣen] (أَحْمَرٌ [aḥmer] vezninde) Bir adamın hānegīsine ve dā'imā mülāzımına denir ki hemīşe ona tereddüd edip onunla hem-niṣīn olup ta'āmını bilece tenāvül eder ola, dalkavuk olacaktır; yukālu: هُوَ أَوْشَنٌ لِفُلَانٍ أَيْ يَأْتِيهِ وَيَقْعُدُ مَعَهُ وَيَأْكُلُ طَعَامَهُ

الْوَشْنَانُ [el-vuṣnān] (vāv'ın harekāt-ı selāsıyla) أَشْنَانٌ [uṣnān] lafzında lügattir ki çevgāna denir.

التَّوَسُّنُ [et-teveṣṣun] (تَفَعَّلَ [tefa'ul] vezninde) Su çekilip azalmak ma'nāsınadır; yukālu: تَوَسَّنَ الْمَاءُ إِذَا قَلَّ

[و ص ن]

الْوَضْنَةُ [el-vaṣnet] (vāv'ın fethi ve şād'ın sükūnuyla) Küçük paçavraya denir; yukālu: مَسَحَهُ بِالْوَضْنَةِ أَيْ الْحَزَقَةَ الصَّغِيرَةَ

[و ض ن]

الْوَضْنُ [el-vaḍn] (vāv'ın fethi ve dād-ı mu'cemenin sükūnuyla) Bir şey'in eczāsını büküp birbirinin üzerine katılmak yāhūd bir nesneyi istif eylemek ma'nāsınadır; yukālu: وَضَنَ الشَّيْءَ وَضْنًا مِنْ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا تُنَى بَعْضُهُ عَلَى بَعْضٍ وَضَاعَفَهُ أَوْ نَضَّدَهُ Ve kolan dokumak ma'nāsınadır; yukālu: وَضَنَ النَّسِجَ إِذَا نَسَجَهُ

المَوْضُونُ [el-mevḍūn] ve

الْوَضِينُ [el-veḍīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Birbiri üzere bükülüp katlanmış yāhūd is-

tif olmuş nesneye denir. Ve

وَضِيبُنْ [veḏīn] Tirşeden yāhūd kıldan dokunmuş yassı kolana denir, ‘alā-kavlin meşinden olana mahsustur; cem’i وَضُنْ [vuḏn] gelir vāv’ın zammıyla. Ve ‘Arablar “Dābbe pek arıklayıp zebūn oldu” diyecek yerde وَضِيبُنْ الدَّابَّةِ derler.

الْمَوْضُونَةُ [el-mevḏūnet] Örülmüş zırha denir, ‘alā-kavlin sık halkalı olanına yāhūd ikişer ikişer halka ile nesc olunmuşuna yāhūd cevāhir ile mensūc olanına denir; yukālu: دِرْعٌ مَوْضُونَةٌ أَيْ مَنْسُوجَةٌ أَوْ الْمُقَارَبَةُ النَّسِجِ أَوْ الْمَنْسُوجَةُ حَلَقَتَيْنِ حَلَقَتَيْنِ أَوْ بِالْجَوَاهِرِ

التَّوَضُّنُ [et-tevaḏḏun] [تَفَعُّلٌ] [tefa‘ul] vezninde) Tezellül ma‘nāsınadır; yukālu: تَوَضَّنَ الرَّجُلُ لَهُ إِذَا تَذَلَّلَ لَهُ

الْإِتِّصَانُ [el-ittidān] [إِتِّفَاقٌ] [ittifāk] vezninde) Bir nesneye muttasıl olmak ma‘nāsınadır; yukālu: إِتَّصَنَ بِهِ إِذَا اتَّصَلَ بِهِ

الْمِیْضَانَةُ [el-mīḏānet] (mīm’in kesriyle) Küfe ta‘bīr olunan kaba denir; yukālu: نَقْلَهُ بِالْمِیْضَانَةِ أَيْ الْفَقْفَةِ

الْمِیْضَنَةُ [el-mīḏānet] [مِکْنَسَةٌ] [mikneset] vezninde) Çuval tarzında bir kaptır ki hurmā yaprağından mensūc olur; cem’i مَوَاضِيبُنْ [mevāḏīn]dir.

[و ط ن]

الْوَطْنُ [el-vaṭn] (fethateynle ve tā’nın sükūnuyla) İnsanın ikāmet-gāhı olan menzile denir ki yurt ta‘bīr olunur; yukālu: كَلٌّ كَزَالِکِ یُحِبُّ وَطَنَهُ أَيْ مَنَزَلَ إِقَامَتِهِ یُحِبُّ وَطَنَهُ أَيْ مَنَزَلَ إِقَامَتِهِ یُحِبُّ وَطَنَهُ أَيْ مَنَزَلَ إِقَامَتِهِ

الْوَطْنُ [el-vaṭn] (vāv’ın fethi ve tā’nın sükūnuyla) Yurtta mukīm olmak ma‘nāsınadır; yukālu: وَطَنٌ بِالْوَطْنِ وَبِالْمَكَانِ وَطَنًا مِنْ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَقَامَ بِهِ

الْإِیْطَانُ [el-īṭān] (hemzenin kesriyle) وَطَنٌ أَوْطَنَ بِهِ بِمَعْنَى [vaṭn] ma‘nāsınadır; yukālu: وَطَنَ وَطَنَهُ إِذَا اتَّخَذَهُ وَطَنًا

التَّوْطِيبُ [et-tevṭīn] [تَفْعِيلٌ] [tefīl] vezninde) Bu dahi bir yeri yurt edinmek ma‘nāsınadır; yukālu: وَطَنَ وَطَنَهُ بِمَعْنَى أَوْطَنَهُ

تَوَطَّيْنُ النَّفْسِ [tavṭīnu’n-nefs] Bir nesneye samīmī rabt-ı kalb edip onu karār-dāde kılmak ma‘nāsınadır; yukālu: وَطَنَ نَفْسَهُ عَلَيْهِ إِذَا مَهَّدَهَا

التَّوْطُنُ [et-tevaṭṭun] [تَفَعُّلٌ] [tefa‘ul] vezninde) Bir yeri vatan tutmak ma‘nāsınadır. Bu ‘alāka ile تَوَطَّنَ النَّفْسَ [tevaṭṭunu’n-nefs] bir nesneye kalb yatıp yerleşmek ma‘nāsınadır; yukālu: تَوَطَّنَتْ نَفْسَهُ عَلَيْهِ إِذَا تَمَهَّدَتْ

الْإِسْتِیْطَانُ [el-istīṭān] Bu dahi bir yerde vatan edinmek ma‘nāsınadır; yukālu: إِسْتَوَطَّنَ الْمَكَانَ إِذَا اتَّخَذَهُ وَطَنًا

الْمَوَاطِنُ [el-mevāṭīn] (mīm’in fethiyle) [مَوَاطِنٌ] [mevāṭīn] kelimesinin cem’idir ki vatan tutulan mahalle denir. Ve

مَوَاطِنُ مَكَّةَ [mevāṭīnu Mekket] Mevkıf yerlerinden ‘ibārettir; yukālu: إِذَا أَتَيْتَ مَكَّةَ فَوَقَفْتَ فِي مَوَاطِنِهَا وَفِي تِلْكَ الْمَوَاطِنِ فَادْعُ لَنَا أَيْ مَوَاقِفِهَا

مَوَاطِنُ الْحَرْبِ [mevāṭīnu’l-ḥarb] Cenk mahallerinden ‘ibārettir, cengāh ma‘nāsına; yukālu: هَذِهِ مَوَاطِنُ الْحَرْبِ أَيْ مَشَاهِدُهَا

الْمِیْطَانُ [el-mīṭān] [مِیْزَانٌ] [mīzān] vezninde) Bir nesnenin gāyetine denir. Ve şol yere denir ki koşu atları oradan ta‘yīn ve irsāl ederler, gūyā ki atlar için تَوَطَّنَ [tevaṭṭun] edecek makāmdır. Ve o mesāfenin gāyetine ki atların seğirtmesi onda mūntehī olur, مِیْدَاءٌ [mīdā‘] ve مِیْتَاءٌ [mīṭā‘] denir. Ve o iki mevzi’in mā-beynine مِیْدَانٌ

[meydān] denir, tekūlu: أَرْسَلَ الْخَيْلَ مِنَ الْمَيْطَانِ أَيُّ مِنْ حَيْثُ يُوطَنُ لِتُرْسَلَ مِنْهُ الْخَيْلُ فِي السَّبَاقِ

أَلْمَوَاطِنَةُ [el-muvāṭanet] (مُفَاعَلَةٌ) [mufā'alet] vezninde) Muvāfakat ma'nāsınadır; yukālu: وَاطِنَهُ عَلَى الْأَمْرِ إِذَا وَافَقَهُ

[و ع ن]

أَلْوَعْنَةُ [el-va'net] (vāv'ın fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) Pek yere denir; yukālu: أَرْضُ أَرْضُ صُلْبَةً Ve 'inde'l-ba'z aslā nebāt inbāt etmez olan ak ve por arza denir ve ona [va'n] dahi denir; cem'i وَعَانٌ [vi'ān]dır vāv'ın kesriyle. Ve

وَعْنَةٌ [va'net] Karınca yuvasının eser ve nişānına denir. Ve dağların yüzünde olan yol yol damarlara denir ki şecer-i نَبْعٌ [neb'c] inbāt eden damarlara şebih olur.

أَلْوَعْنٌ [el-va'an] (vāv'ın fethiyle) وَعْنَةٌ [va'net] ile ma'nā-yı evvelde mürādifdir. Ve sığınacak yere denir, melce' ma'nāsına.

أَلتَّوَعُّنُ [et-teva'un] (تَفَعُّلٌ) [tefa'ul] vezninde) Hayvān nihāyet-i rütbe semirip tavlanmak ma'nāsınadır; yukālu: تَوَعَّنَتْ السِّمْنَ إِذَا بَلَغَتْ غَايَةَ السِّمَنِ Ve bir nesneyi istī'āb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَوَعَّنَ الشَّيْءَ إِذَا اسْتَوْعَبَهُ

[و غ ن]

أَلْوَعْنَةُ [el-va'net] (vāv'ın fethi ve ğayn-ı mu'cemenin sükūnuyla) İçerisi geniş destiye denir.

أَلتَّوَعُّنُ [et-teva'ġun] (تَفَعُّلٌ) [tefa'ul] vezninde) Cenkte ikdām eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَوَعَّنَ فِي الْحَرْبِ إِذَا أَقْدَمَ

أَلْوَفْنَةُ [el-vefnet] (vāv'ın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Azlığa denir; yukālu: بِهِ وَفْنَةٌ أَيُّ قَلَّةٌ

أَلتَّوَفُّنُ [et-teveffun] (تَفَعُّلٌ) [tefa'ul] veznin-

de) Azalıp eksilmek ma'nāsınadır; yukālu: تَوَفَّنَ الشَّيْءُ إِذَا نَقَصَ وَقَلَّ

[و ق ن]

أَلتَّوَقُّنُ [et-tevaqqun] (kāf'la) تَوَقَّلَ [tevaqqul] vezninde ve mürādifdir ki dik yukarı dağa ağmak ma'nāsınadır; yukālu: تَوَقَّنَ الوَعْلَ فِي الْجَبَلِ إِذَا تَوَقَّلَ

أَللِّيقَانُ [el-iqān] (hemzenin kesriyle) Yuvadan güvercin avlamak ma'nāsınadır; yukālu: أَوْقَنَ الرَّجُلُ إِذَا اضْطَادَ الْحَمَامَ مِنْ مَحَاضِنِهَا

أَلْمَوْقُونَةُ [el-mevkūnet] Pāk-dāmen perhiz-kār ve muhaddire kıza denir; yukālu: مَوْقُونَةٌ أَيُّ مَضُونَةٌ مُحَدَّرَةٌ

أَلْوُقْنَةُ [el-vuqnet] (ġurfe) [ġurfet] vezninde) Dağlarda olan kuş tüneğine denir. Ve yerde olan çukura denir, 'alā-kavlin ba'zı bayırların sırtlarında çukur tarzında olan engebe yerlere denir; cem'i وَقْنَاتٌ [vuqnāt] gelir, niteki أَقْنَةٌ [uqnet] dahi bu ma'nāyadır, cem'i أَقْنَاتٌ [uqnāt] gelir. Şārih der ki mübeddedir.

[و ك ن]

أَلْوَكْنُ [el-vekn] (vāv'ın fethiyle) ve

أَلْوَكْنَةُ [el-veknat] (vāv'ın harekāt-ı selāsiyla) ve

أَلْوُكْنَةُ [el-vukunet] (zammeteyle) ve

أَلْمَوْكِنُ [el-mevkin] ve

أَلْمَوْكِنَةُ [el-mevkinet] (مَنْزِلٌ) [menzil] ve مَنْزِلَةٌ [menzilet] veznlerinde) Kuş yuvasına denir; yukālu: الطَّائِرُ فِي وَكْنِهِ وَوَكْنَتَيْهِ وَوَكْنَتَيْهِ وَمَوْكِنِهِ Ve وَكْنٌ [vekn] lafzının cem'i أَوْكُنٌ [evkun] ve وَكُنٌ [vukn] gelir vāv'ın zammıyla ve وَكُونٌ [vukūn] gelir. Ve

وَكْنٌ [vekn] Masdar olur, pek yürüme ma'nāsına; yukālu: وَكَنَ الرَّجُلُ وَكْنَا مِنَ الْبَابِ إِذَا سَارَ شَدِيدًا

yukālu: وَكَنَّ الرَّجُلُ إِذَا جَلَسَ Ve kuş yumurta basmak ma'nāsınadır; yukālu: وَكَنَّ الطَّائِرُ وَيَضُّهُ وَعَلَيْهِ إِذَا حَضَنَهُ

الْوَاكِنَةُ [el-vākinet] Yumurtada yatan kuşlara denir; yukālu: حَمَائِمُ وَاكِنَةٌ أَي حَاضِنَةٌ Ve **وَاكِنَةٌ** [Vākinet] Bir kal'ea adıdır.

التَّوَكَّنُ [et-tevekkun] (تَفَعَّلَ [tefa'ul] vezninde) Yerleşmek ma'nāsınadır; yukālu: تَوَكَّنَ الرَّجُلُ إِذَا تَمَكَّنَ

[و ل ن]

التَّوَلَّنُ [et-tevellun] (تَفَعَّلَ [tefa'ul] vezninde) Mâtem ve musîbet deminde feryād ve figān eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَوَلَّنَ الرَّجُلُ إِذَا رَفَعَ صَوْتَهُ بِالصَّيْحِ عِنْدَ الْمَصَائِبِ

[و م ن]

التَّوَمَّنُ [et-tevemmun] (تَفَعَّلَ [tefa'ul] vezninde) Bir adamın evlādı çoğalmak ma'nāsınadır; yukālu: تَوَمَّنَ الرَّجُلُ إِذَا كَثُرَ وَلَدُهُ

[و ن ن]

الْوَنُّ [el-venn] (vāv'ın fethi ve nūn'un teşdidiyle) Zebūnluk, za'f ma'nāsınadır. Ve sâz aksâmından çarpāreye denir ki çengîler ve köçekler parmaklarıyla çalarlar; yukālu: يَرْفُضُ بِالْوَنِّ أَي الصَّنْحِ الَّذِي يُضْرَبُ بِالْأَصْبَاعِ Ve

وَنٌّ [Venn] Kūhistān eyāletinde bir karye adıdır; Huseyn el-Ferađī el-Vennī ona mensūbdur.

[و ه ن]

الْوَهْنُ [el-vehn] (vāv'ın fethi ve hā'nın sükūnuyla ve fethiyle) Bir adam kār ve 'amelde gevşek ve süst ve za'f olmak ma'nāsınadır; ism olarak dahi isti'māl olunur; yukālu: وَهَنَ الرَّجُلُ كَوَعَدَ وَوَهَنَ كَوَرَّثَ وَوَهَنَ كَكَزَّمَ وَهَنَا إِذَا ضَعُفَ فِي الْعَمَلِ وَيُقَالُ فِيهِ وَهْنٌ أَي ضَعُفٌ فِي الْعَمَلِ Ve za'f eylemek ma'nāsına

müte'addī olur; yukālu: إِذَا أضعَفَهُ Ve

وَهْنٌ [vehn] Gövdesi kalın kısa adama denir; yukālu: رَجُلٌ وَهْنٌ أَي قَصِيرٌ غَلِيظٌ Ve gece yarısı mikdārına yāhūd gece yarısından bir sâ'at sonraca vakte denir, niteki مَوْهِنٌ [mevhin] dahi bu ma'nāyadır, مَجْلِسٌ [mec-lis] vezninde; yukālu: مَضَى وَهْنٌ وَمَوْهِنٌ مِنْ اللَّيْلِ أَي نَحَوَّ مِنْ نَضِيفِ اللَّيْلِ أَوْ بَعْدَ سَاعَةٍ مِنْهُ

وَهْنٌ [vehn] Vakt-i mezbūra girmek ma'nāsınadır; yukālu: وَهَنَ الرَّجُلُ إِذَا دَخَلَ فِي سَاعَةِ الْوَهْنِ

الْإِيهَانُ [el-ihān] (hemzenin kesriyle) Bu dahi vakt-i mezkūra girmek ma'nāsınadır; yukālu: أَوْهَنَ الرَّجُلُ إِذَا دَخَلَ فِي سَاعَةِ الْوَهْنِ Ve bir adamı süst ve za'f kılmak ma'nāsınadır; yukālu: وَأَوْهَنَهُ إِذَا أضعَفَهُ

التَّوَهَّيْنُ [et-tevhīn] (تَفَعَّلَ [tefa'ul] vezninde) Bu dahi bir adamı süst ve za'f kılmak ma'nāsınadır; yukālu: وَهَنَهُ إِذَا أضعَفَهُ

الْوَاهِنُ [el-vāhin] (hā'nın kesriyle) ve

الْمَوْهُونُ [el-mevhūn] Süst ve za'f adama denir; yukālu: رَجُلٌ وَاهِنٌ وَمَوْهُونٌ وَأَمْرَأَةٌ وَاهِنَةٌ أَي ضَعِيفٌ وَمَوْهُونَةٌ أَي ضَعِيفٌ وَوَهْنٌ [vuhn] gelir vāv'ın zammıyla.

الْوَهْنَانَةُ [el-vehnānet] (vāv'ın fethiyle) İş işlemek bābında tenbel olan 'avrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ وَهْنَانَةٌ أَي فِيهَا فُتُورٌ عِنْدَ الْقِيَامِ

الْوَاهِنَةُ [el-vāhinet] Bir güne rīh ismidir ki insān pīr oldukta omuzlarında yāhūd pazılarında yāhūd أَخْدَعَيْنِ [ahde'ayn] dedikleri damarlarda hādīs olur, nāsın rīh-i tayyār dedikleri rīhtir. Ve kısa eyegüye denir ki en aşağı eyegü olacaktır, 'alā-kavlin kafāda olan omurga kemiğine denir. Ve pazıya denir. Ve

وَاهِنَةُ الْقَرَسِ [vāhinetu'l-feres] Atın göğsünün evvel eyegüsüne denir.

أَلْوَهِينُ [el-vehīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Şol kimseye denir ki ırgatlar üzere nāzır olup onları işlemeğe sevk ve ıgrā eder ola; binā emīni olacaktır.

[و ي ن]

أَلْوَيْنُ [el-veyn] (أَيْنٌ [eyne] vezninde) Siyāh üzüme denir.

وَيْئِي [Veynā] (سَكْرَى [sekrā] vezninde) Bir mevzi^c adıdır.

FASLU'L-HĀ'

(فَضْلُ الْهَاءِ)

[ه ب ن]

أَلْهَبُونُ [el-hebūn] (bā-yı muvahhade ile صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Örumceğe denir; yukālu: نَسَجَتْ عَلَيْهِ الْهَبُونُ أَيِ الْعُنْكَبُوتُ

[ه ت ن]

أَلْهَتْنُ [el-hetn] (نَتْنٌ [netn] vezninde) ve **أَلْهَتُونُ** [el-hutūn] (فُعُودٌ [ḩu'ūd] vezninde) ve **أَلْهَتَانُ** [el-hetenān] (fetehātla) ve

أَلْتَهَاتُنُ [et-tehtān] (تَذَكَارٌ [tezkār] vezninde) Yağmur birden dökülmek ma'nāsınadır; 'alā-kavlin bu هَطْلٌ [haṭl] dedikleri yağmurdan ziyāde olur ki bora olur yāhūd muttasıl olmak üzere za'if yağmak yāhūd bir sâ'at kesilip sonra yine yağmak üzere yağmak ma'nāsınadır; yukālu: هَتَّتِ السَّمَاءُ هَتَّتًا وَهَتُونًا وَهَتَانًا وَتَهَاتَانًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا انْضَبَّتْ أَوْ هُوَ فَوْقَ الْهَطْلِ أَوْ الضَّعِيفِ الدَّائِمِ أَوْ مَطْرٌ سَاعَةً ثُمَّ يَفْتَرُّ ثُمَّ يَعُودُ

أَلْتَهَاتُونُ [et-tehtātun] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) هَتْنٌ [hetn] ma'nāsınadır; yukālu: تَهَاتَنْتِ السَّمَاءُ بِمَعْنَى هَتَنْتِ

أَلْهَاتِينُ [el-hātin] (صَاحِبٌ [şāhib] vezninde) ve

أَلْهَتُونُ [el-hetūn] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) Vech-i mezkūr üzere tekātur eden sehāba denir. هَتُونٌ [hetūn] lafzının cem'î هَتُونٌ [hutun] gelir, كُتُبٌ [kutub] vezninde ve هَاتِينٌ [hātin]in cem'î هَتْنٌ [hutten] gelir, رُكْعٌ [rukka] vezninde.

[ه ت م ن]

أَلْهَيْمَنَةُ [el-hetmenet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Çok söylemek ma'nāsınadır; yukālu: هَتَمَنَّ الرَّجُلُ إِذَا أَكْثَرَ الْكَلَامَ

[ه ج ن]

الْهُجْنَةُ [el-hucnet] [عُرْفَةٌ] [gurfet] vezninde) Kelāmı ma'nyüb eden 'ayb ve mahzūra denir; yukālu: فِي هَذَا الْكَلَامِ هُجْنَةٌ وَهِيَ مَا يَعِينُهُ Ve 'ilmde هُجْنَةٌ [hucnet] 'ilmin izā'atından 'ibārettir; yukālu: إِحْفَظْ عِلْمَكَ عَنِ الْهُجْنَةِ أَيِ الْإِضَاعَةِ ve

هُجْنَةٌ [hucnet] Masdar olur, هَجِينٌ [hecīn] olmak ma'nāsınadır, ke-mā se-yuzkeru.

الْهَجِينُ [el-hecīn] [أَمِيرٌ] [emīr] vezninde) Le'īm ve fūru-māyeye denir; yukālu: هُوَ Ve pederi 'Arabī ve vālidesi cāriye olan 'alā-kavlin pederi ciheti vālidesi cihetinden hayr ve asīl olan adama denir; cem'i هُجْنٌ [hucn] gelir hā'nın zammıyla ve هُجْنَاءُ [hucenā] gelir, [umerā] vezninde ve هُجْنَانٌ [hucnān] gelir, بُطْنَانٌ [buṭnān] vezninde ve مَهَاجِينٌ [mehācīn] ve مَهَاجِنَةٌ [mehācīnet] gelir. Şārihin beyānına göre bunlar مَحَاسِنٌ [meḥāsīn] ve مَلَامِحٌ [melāmiḥ] kabīlindedir. Mü'ennesi هَجِينَةٌ [hecīnet]tir, cem'i هُجْنٌ [hucn] gelir hā'nın zammıyla ve هَجَائِنٌ [hecā'in] gelir ve هِجَانٌ [hicān] gelir hā'nın kesriyle; yukālu: هُوَ هَجِينٌ وَهِيَ هَجِينَةٌ أَيِ عَرَبِيٌّ وُلِدَ مِنْ أُمَةٍ أَوْ مِنْ أَبِيهِ خَيْرٌ هَجِينٌ هَجِينٌ 'Arabın هَجِينٌ [hecīn] itlākı Rūm ve Şakālibe cinsinin beyāzlığına kasd iledir. Ve

هَجِينٌ [hecīn] Soyu ve cinsi kerīm olmayan ya'nī istilāhımızda kahīl olmayan ata ve beygire denir; yukālu: فَرَسٌ وَبُرْدُونَةٌ هَجِينٌ أَيِ غَيْرٌ عَتِيقٌ Ve ne sūt ve ne ağız olan miyāne koyu süte itlāk olunur; yukālu: لَبَنٌ هَجِينٌ أَيِ لَا صَرِيحٌ وَلَا لَبِيًّا

الْهُجْنَةُ [el-hucnet] (hā'nın zammıyla) ve

الْهَجَانَةُ [el-hecānet] [أَمَانَةٌ] [emānet] vezninde) ve

الْهُجُونَةُ [el-hucūnet] [عُمُومَةٌ] [umūmet] vezninde) هَجِينٌ [hecīn] olmak ma'nāsınadır; yukālu: هَجُنَ الرَّجُلُ هُجْنَةً وَهَجَانَةً وَهُجُونَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ هَجِينًا

الْهَجَانُ [el-hicān] [كِتَابٌ] [kitāb] vezninde) Güzīde şey'e denir; ve minhu kavlu 'Alī kerremallāhu vechehu: هَذَا جَنَائِي وَهَجَانَةٌ هَذَا جَنَائِي وَهَجَانَةٌ "Ve جَنَا [cenā] ağaçtan devşirilen meyveye denir. Ve bu darb-ı emsāldendir; tamāmı: "إِذْ كُلُّ جَانٍ يَدُهُ إِلَى" فِيهِ "kavlidir. Menşe'i budur ki Cezīme el-Ebreş nām emīrin hemşire-zādesi 'Amr henüz tıfl iken etrābından niçe etfāl ile mantar devşirmeğe çıkıp refīkleri iyi mantar bulduklarında ekl edip 'Amr dayısı için cebinde hıfz eder idi. Ba'de'l-'avd refīkleri tehī-dest ve 'Amr cebindeki çıkarıp kelām-ı mezbūru irād ederek dayısına 'arz eyledi. Ve İmām 'Alī bunu gazvenin birinde fey'-i müslimīnden aslā bir nesneye vaz'-ı yed eylemediğini beyān zımnında irād eylemiştir. Ve

هِجَانٌ [hicān] Ak tüylü latīf cemel ve nākaya denir ki māye ta'bīr olunur; yukālu: جَمَلٌ هِجَانٌ أَيِ أَيْبُضٌ وَنَاقَةٌ هِجَانٌ أَيِ بَيْضَاءٌ Ve soyu ve cinsi pāk deveye denir. Bunda müzekker ve mü'ennesi ve müfred ve cem'i berāberdir; yukālu: جَمَلٌ هِجَانٌ وَنَاقَةٌ Ve hasīb ve kerīmü'l-asl adama denir; yukālu: رَجُلٌ هِجَانٌ Ve toprağı pāk ve soy yere denir; yukālu: أَرْضٌ هِجَانٌ أَيِ كَرِيمَةٌ

الْهَجَانَةُ [el-hicānet] [كِتَابَةٌ] [kitābet] vezninde) İsmidir, hasīb ve asīl olmağa denir; yukālu: هُوَ هِجَانٌ أَيِ بَيْنَ الْهَجَانَةِ حَسِيبٌ

الْهَاجِنُ [el-hācin] [صَاحِبٌ] [sāḥib] vezninde) Bir çakışta āteşi çıkmaz olan çakmağa denir; yukālu: زَنْدٌ هَاجِنٌ إِذَا كَانَ لَا يُوْرِي بِقَدْحَةٍ وَاحِدَةٍ

Ve kable'l-bülüg ere verilmiş sagîreye denir. Ve vaktinden evvel gebe kalmış keçi çebişine denir ki piçine tutmuş olur, 'alākavlin mutlakan piçine tutmuş hayvāna denir; yukālu: عَنَاقُ هَاجِنٍ إِذَا كَانَتْ حَمَلَتْ قَبْلَ بُلُوغِهَا بُلُوغِ السِّفَادِ أَوْ هُوَ كُلُّ مَا حَمَلَتْ قَبْلَ بُلُوغِهَا

الْهَاجِنَةُ [el-hācīnet] ve

الْمُتَهَجِّجَةُ [el-muteheccinet] Şol hurmā ağacına denir ki henüz hurde ve sagîr iken yemiş tutmuş ola.

الْهَجْنُ [el-hecn] (hā'nın fethiyle) Ma'ānī-i mezkūreden masdardır; yukālu: هَجَنَ الرَّزْدُ وَغَيْرُهُ هَجْنًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ

الْمَهْجَنَةُ [el-mehcenet] [meşyeḥat] [meşyeḥat] vezninde) ve

الْمَهْجَنَى [el-mehcenā] [merḥabā] [merḥabā] vezninde) ve

الْمَهْجُنَى [el-mehcunā] (mīm'in fethi ve cīm'in zammı ve eliflerin kasr ve medleriyle) Bī-hayr u menfa'at kavm ve cemā'ate vasf olur.

الْمُهْجَنَةُ [el-muheccenet] [mu'azzamet] [mu'azzamet] vezninde) Şol nākaya denir ki be-gāyet soyu pāk olmakla soyu ma'lūm olan kendi bilādı buğurlarından gayrıya çekilmeye; yukālu: نَاقَةٌ مُهْجَنَةٌ أَيْ مَمْنُوعَةٌ إِلَّا مِنْ فُحُولِ بِلَادِهَا لِجَعْتِهَا Ve henüz yemiş tutmuş tāze hurmā ağacına denir.

الْإِهْجَانُ [el-ihcān] (hemzenin kesriyle) Bir adamın soy develeri çok olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَهْجَنَ الرَّجُلُ إِذَا كَثُرَ أَهْجَنَ الْجَمَلُ إِذَا ضَرَبَهَا وَهِيَ بِنْتُ لَبُونٍ فَلَقِحَتْ وَتُبِحَتْ Ve oğlanı ve kızı küçük iken evlendirmek ma'nāsınadır; yukālu: أَهْجَنُوهُمْ إِذَا رَوَّجُوهُمْ

صَغَارًا

التَّهْجِينُ [et-tehcīn] [tef'īl] [tef'īl] vezninde) Takbīh ma'nāsınadır; yukālu: هَجْنَةٌ إِذَا قَبِحَتْ

الْإِسْتِهْجَانُ [el-istiḥcān] Bir nesneyi kabīh görmek ma'nāsınadır; tekūlu: أَنَا أَسْتَهْجِنُ هَذَا مِمَّا يُسْتَهْجَنُ ذِكْرُهُ وَفِيهِ هَجْنَةٌ أَيْ قُبْحَةٌ

الْإِهْتِجَانُ [el-ihcān] [ifti'āl] [ifti'āl] vezninde) Kız sagîre iken ere verilip vat' olunmak ma'nāsınadır; yukālu: أَهْتِجِنَتِ الْجَارِيَةُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا وُطِئَتْ صَغِيرَةً

الْأَهْجِنَةُ [el-uheycinet] (musaggar bünyesiyle) Şol oğlanlara denir ki henüz sığār iken kendi emsalleri sagā'ir tezvīc olunmuş ola; yukālu: عَلِمَةٌ أَهْجِنَةٌ أَيْ أَهْلُهُمْ رَوَّجُوهُمْ صَغَارًا الصَّغَائِرِ

[ه د ن]

الْهُدُونُ [el-hudūn] [ḡud] [ḡud] vezninde) Dinmek ve sākīn ve epsem olmak ma'nāsınadır; yukālu: هَدَنَ الشَّيْءُ هُدُونًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا سَكَنَ

الْهُدْنُ [el-hedn] [adn] [adn] vezninde) Sākīn ve epsem kılmak ma'nāsınadır; yukālu: هَدَنَهُ هَدْنًا إِذَا أَسْكَنَهُ Ve çocuğu avutmak ma'nāsınadır; yukālu: هَدَنَ الصَّبِيَّ إِذَا أَرْضَاهُ Ve bir nesneyi yere gömmek ma'nāsınadır; yukālu: هَدَنَ الشَّيْءَ إِذَا دَفَنَهُ Ve katl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: هَدَنَ فُلَانًا إِذَا قَتَلَهُ

التَّهْدِينُ [et-tehdīn] [tef'īl] [tef'īl] vezninde) Bu dahi çocuğu avutmak ma'nāsınadır; yukālu: هَدَنَ الصَّبِيَّ إِذَا أَرْضَاهُ Ve bir adamı bir yerde oyalayıp eğlendirmek ma'nāsınadır; yukālu: هَدَنَهُ إِذَا تَبَطَّهُ وَسَكَنَهُ

الْهُدْنَةُ [el-hednet] [temret] [temret] vezninde) Çisinti yağmura denir; yukālu: مَطَرَتْ هَدْنَةٌ أَيْ مَطَرٌ ضَعِيفٌ قَلِيلٌ

الْهُدْنَةُ [el-hudnet] [ḡurfet] [ḡurfet] vezninde)

İsmdir, barışığa denir; yukālu: وَقَعَتْ بَيْنَهُمْ هُدْنَةٌ أَوْ ضَلْحٌ Ve rāhat ve sükūn ve āsāyış ma'nāsınadır, ke-mā se-yuzkeru.

الْمُهَادَنَةُ [el-muhādenet] [مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Musālaha ma'nāsınadır; yukālu: هَادَنَهُ إِذَا صَالَحَهُ

الْمُهَدَنَةُ [el-mehdenet] [مَرْحَلَةٌ [merḥalet] vezninde) Bu dahi rāhat ve sükūn ve huzūr ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ عَلَى مَهْدَنَةٍ أَيْ دَعَا وَشَكَّرَ

الْتِهَادُنُ [et-tehādun] [تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) İş yoluna girip rāst ve dürüst olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَهَادَنَ الْأَمْرُ إِذَا اسْتَقَامَ

الْهَيْدَانُ [el-heydān] [مَيْدَانٌ [meydān] vezninde) Korkak adama denir; yukālu: رَجُلٌ هَيْدَانٌ أَيْ جَبَانٌ Ve bahīl ve nādān adama denir.

الْهِدَانُ [el-hidān] [كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Ahmak ve sakīl ve girān-cān adama denir; yukālu: رَجُلٌ هِدَانٌ أَيْ أَحْمَقٌ ثَقِيلٌ

الْهِدْنُ [el-hidn] (hā'nın kesriyle) Ucuzluk, hısb ma'nāsınadır. Ve Bahreyn kazāsında bir mevzi' adıdır.

الْإِنْهَادُنُ [el-inhidān] [إِنْفِعَالٌ [infi'al] vezninde) Bir kimse 'azīmetinden fātir olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِنْهَدَنَ الرَّجُلُ عَنْ عَزْمِهِ إِذَا فَتَرَ

الْإِهْدَانُ [el-ihdān] (hemzenin kesriyle) Atı yarandırmak ma'nāsınadır; yukālu: أَهْدَنَ الْخَيْلَ إِذَا أَضْمَرَهَا

الْمُهْدِنُ [el-muhdin] [مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Şol ata denir ki 'uhde-i iktidārında olan seğırtmek māyesini ketm edip henüz izhār eylememiş ola; yukālu: فَرَسٌ مُهْدِنٌ إِذَا كَانَ قَدْ كَتَمَ جَزِيًّا لَمْ يَظْهَرَهُ

[ه ر ن]

الْهَيْرُونُ [el-heyron] [زَيْتُونٌ [zeytūn] vezninde) Bir cins hurmā ismidir.

هَارُونُ [Hārūn] İsm-i a'cemīdir, ya'nī bir peygamber-i zī-şān ismidir ki Hazret-i Mūsā'nın li-ümm birāderidir, 'aleyhime's-selām. Şārih der ki 'İbrānīde هَارُونُ [hārūn] muhibb ve dost demektir.

هَارَانُ [Hārān] İbn Tārah'dır ki Hazret-i İbrāhīm'in birāderi ve Hazret-i Lūt'un pederidir, 'aleyhime's-selām.

الْهَرْنَوِيُّ [el-hernevā] (hā'nın ve nūn'un fet-hi ve kasr ile) yāhūd

هَرْنُوَّةٌ [hernuvet] [تَرْقُوَّةٌ [terḳuvet] vezninde) yāhūd

هَرَنْوِيٌّ [herneviyy] (yā-yı müşeddede ile) Bir nev' nebāt ismidir, 'alā-kavlin قَرْنُوَّةٌ [ḳarnuvet]tir ki "ق,ر,ن" māddesinde zikr olundu yāhūd فُلَيْفَلَةٌ [fuleyfilet]tir ki biberden asgar dānelerdir; veca'-ı halk ve telyīn-i batn için nāfi'dir, müfredatta şecer-i 'ūdun semeriyle ve ba'zında kalembek ile mübeyyendir.

[ه ر ش ن]

الْهِرْشِينُ [el-hirşin] (şīn-i mu'ceme ile زَبْرَجٌ [zibric] vezninde) Avurtları geniş adama denir; yukālu: رَجُلٌ هِرْشِينٌ أَيْ الْوَاسِعُ الشِّدْقَيْنِ

[ه ز ن]

الْهَوَزُنُ [el-hevzen] (zāy-ı mu'ceme ile جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Toza denir, غُبَارٌ [gubār] ma'nāsına. Ve bir kuş adıdır. Ve bir cemā'atin pederi ismidir.

هَوَازِنُ [Hevāzin] (hā-yı meftūha ile) Bir kabīle adıdır.

[ه ك ن]

الْتِهَكُّنُ [et-tehekkun] [تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Peşimānlık eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَهَكَّنَ عَلَيْهِ إِذَا تَنَدَّمَ

[ه ل ن]

الْهَلِيُونُ [el-hilyevn] [بِرْذُونُ] [birzevn] vezninde) Bir nebât-ı ma'lûm ismidir, Türkîde kuşkonmaz dedikleri nebattır; hârr ve ratb ve cimā'ı mukavvîdir.

هُلَيْيَنِيَّةٌ [Huleyniyet] [جُهَيْيَنِيَّةٌ] [cuheyneyet] vezninde) Bir hatun ismidir.

[ه م ن]

الْهَيْمَنَةُ [el-heyment] [بَيْطَرَةٌ] [bayṭaret] vezninde) Bir adam du'ā eyledikten sonra âmîn demek ma'nāsınadır; yukālu: هَيْمَنٌ هَيْمَانٌ أَعَجَزَ وَهَمَائِيْنٌ عَجَزٌ وَهُوَ كَيْسٌ Ve Himyān b. Qūḥāfe es-Sa'dī şā'ir-i meşhûrdur ve bunda hā-i mazmûme ile zebān-zededir yāhūd teslîsi cā'izdir.

هُمَانِيَّةٌ [Humānīyet] (hā'nın zammıyla) Bağdād kazāsında bir karye adıdır.

هُمَيْيَنِيَّةٌ [Humeynet] [جُهَيْيَنِيَّةٌ] [cuheyneyet] vezninde) Bintu Ḥalef'tir ki sahābiyyedir.

[ه ن ن]

هَيْمَنَةٌ [heyment] Kuş kısmı yavrusu üzere kanat kakıp pervāzlamak ma'nāsınadır; yukālu: هَيْمَنَ الطَّائِرُ عَلَى فِرَاحِهِ إِذَا رَفَرَفَ Ve bir nesne üzere hāfız ve niġeh-bān olmak ma'nāsınadır; yukālu: هَيْمَنَ عَلَى كَذَا إِذَا صَارَ رَقِيْبًا عَلَيْهِ وَحَافِظًا

الْمُهَيْمِيْنُ [el-Muheymin] (mīm-i ūlānın zammı ve sāniyenin kesri ve fethiyle) Esmā-i hüsnādān bir ism-i şerīftir, مُؤْمِنٌ [mu'min] ma'nāsına ki gayrı havf ve haşyetten emīn ve āzāde edici demektir. Ve bunun aslı مُؤْمِنٌ idi ki hemzeteyne, اِيْمَانٌ [i'mān]dan ism-i fā'ildir, hemze-i sāniye yā'ya kalb olunduktan sonra hemze-i ūlā hā'ya ibdāl olundu. Ve bazıları 'indinde مُؤْمِنٌ [emīn] ma'nāsınadır ki aslı مُؤْمِنٌ dir, اِمَانَةٌ [emānet]ten مُفَيْعِلٌ [mufey'il]dir ve 'alā-kavlin مُؤْتَمِنٌ [mu'temin] ma'nāsınadır ki مُعْتَمِدٌ [mu'temid] vezninde yāhūd şāhid ma'nāsınadır. Şārih der ki هَيْمَنَةٌ [heyment]-i tā'irden me'hūzdur ki mercî'î عَلَى الشَّيْءِ ma'nāsınadır, binā'en'aleyh

Beyḏāvī 'ibāretiyile rāqīb alḥāfiẓ l'kull šay' efsīr eylemiştir.

الْهِمْيَانُ [el-himyān] (hā'nın kesriyle) Uçkura denir, نَكَّتْ [tikket] ma'nāsına. Ve kuşağa denir, مِنتَقَةٌ [mintāqat] ma'nāsına. Ve dağarcığına denir ki içine zād u zevāde koyup bele çalarlar; cem'î هَمَائِيْنٌ [hemāyīn] gelir; yukālu: هَمِيَانٌ أَعَجَزَ وَهَمَائِيْنٌ عَجَزٌ وَهُوَ كَيْسٌ Ve Himyān b. Qūḥāfe es-Sa'dī şā'ir-i meşhûrdur ve bunda hā-i mazmûme ile zebān-zededir yāhūd teslîsi cā'izdir.

هُمَانِيَّةٌ [Humānīyet] (hā'nın zammıyla) Bağdād kazāsında bir karye adıdır.

هُمَيْيَنِيَّةٌ [Humeynet] [جُهَيْيَنِيَّةٌ] [cuheyneyet] vezninde) Bintu Ḥalef'tir ki sahābiyyedir.

الْهَنْنُ [el-henn] (hā'nın fethi ve nūn'un teşdidiyle) ve

الْهَنْيْنُ [el-henīn] [اَيْنٌ] [enīn] vezninde) Ağlamak ma'nāsınadır; yukālu: هَنَّ الرَّجُلُ هَنًّا وَهَنِيْنَا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا بَكَى Ve bir nesneye ārzū ve iştiyākla rikkat edip çinrenmek ma'nāsınadır; yukālu: هَنَّ إِلَيْهِ إِذَا حَنَّ

الْهَانَةُ [el-hānnet] (nūn-ı müşeddede ile) ve **الْهَنَانَةُ** [el-hunānet] [سُمَامَةٌ] [sumāmet] vezninde) Gözün içinde siyāhının altı yanında olan yağa denir. Ve kemikte kalmış ilik bakiyyesine denir. Ve deve kısmının bedeninde olan semizlik ve tāb ve kuvvet māyesine denir.

الْإِهْنَانُ [el-ihnān] (hemzenin kesriyle) Deveyi kuvvetlendirip tavlandırmak ma'nāsınadır; yukālu: أَهَنَّ اللهُ الْجَمَلَ أَيَّ صَيَّرَهُ قَوِيًّا

الْمُهْنُونُ [el-mehnūn] Kuvvetlenip tavlantmış erkek deveye denir; yukālu: أَهَنُّهُ اللهُ فَهُوَ

أَحْمَهُ اللهُ Ve bu gayr-i kıyās üzeredir; اللهُ مَهْنُونَ فَهُوَ مَحْمُومٌ kabīlindedir.

الْهِنَّةُ [el-hinenet] [عَبِيَّةُ [‘inebet] vezninde) Kirpi dedikleri cānverden bir nev^c adıdır.

هُونِينُ [Hūnīn] (hā-i mazmūme ile) Bir bel-de adıdır.

هِنِينُ [Hennin] (hā'nın fethi ve nūn-ı müşeddenin kesriyle) Yemen'de bir karyedir.

الْهِنُ [el-hen] (hā'nın fethi ve nūn'un tahfifiyle) Nisvān fercine denir. Ve bunun aslı 'inde'l-ba'z هِنٌ idi nūn'un teşdidiyle ve musaggarında هُنَيْنٌ [huneyn] denir. Mü'ellif bunu "ه،ن،و" māddesinde dahi resm eylemiştir.

هَاهُنَا [hāhunā] (hā'nın zammı ve nūn'un tahfifiyle) ve

هَاهُنَا [hāhunnā] (hā'nın zammı ve nūn'un teşdidiyle) ve

هَهْنًا [hāhunnā] (elifin hazfi ve nūn'un teşdidiyle) Zarf-ı mekāndır; yukālu: تَنَحَّ هَاهُنَا وَهَاهُنَا وَهَاهُنَا أَيُّ أُنْعَدُ قَلِيلًا Ya'nī "Şuracığa var" demektir. Hā' harf-i tenbīhtir. Ve ba'zılar dedi ki sevdiğin adama هَهْنًا وَهَهْنًا denir, hā'ların zammı ve nūn'ların tahfifiyle ki kurbe işārettir, "Şuracığa gel" demektir. Ve hazz etmediğin kimseye هَهْنًا وَهَهْنًا denir hā'ların fethi ve nūn'ların teşdidiyle ki ba'ide işārettir, "Öteye var" demektir. Ve bu mu^ctell bābında dahi mezkūrdur.

[ه ن م ن]

الْهِنَزَمْنُ [el-hinzemn] (nūn ve zāy-ı mu^cceme ile جَزْدَخْلٌ [cirdaxl] vezninde) Cemā'at-i insāniye denir ki bir mahalde müctemi^c ve hem-nişīn olalar. Ve bu Fārisī hencumen yāhūd encumen mu^carrebidir ki mecma^c-ı nās ma'nāsınadır.

[ه و ن]

الْهُونُ [el-hūn] (hā'nın zammıyla) ve

الْهَوَانُ [el-hevān] [سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) ve

الْمَهَانَةُ [el-mehānet] [أَمَانَةٌ [emānet] vezninde) Hor ve zelil olmak ma'nāsınadır; yukālu: هَانَ الرَّجُلُ يَهُونُ هُونًا وَهَوَانًا وَمَهَانَةً إِذَا ذَلَّ Ve

هُونٌ [hūn] ve

مَهَانَةٌ [mehānet] Hızı ve fazīha ve hākisārī ma'nāsınadır; yukālu: وَقَعَ فِي الْهُونِ وَالْمَهَانَةِ أَيُّ الْحَزِي Ve

هُونٌ [Hūn] Esmādandır: Hūn b. Hūzeyme b. Mudrike bir kabīle pederidir. Ve

هُونٌ [hūn] Mutlakan halk ve mahlūk ma'nāsına müsta'meldir; tekūlu: مَا أَذْرِي أَيُّ الْهُونِ هُوَ أَيُّ الْخَلْقِ

الْهُونُ [el-hevn] [عَوْنٌ [‘avn] vezninde) Bir nesne sehl ve āsān olmak ma'nāsınadır; yukālu: هَانَ عَلَيْهِ الْأَمْرُ يَهُونُ هُونًا إِذَا سَهَّلَ Ve vakār ve te'ennī ve sekīne ma'nāsınadır; ve minhu tekūlu: إِمِشْ عَلَى هَوْنِكَ أَيُّ عَلَى رَسْلِكَ Ve hakīr ve kem-kadr olan nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ هُونٌ أَيُّ حَقِيرٌ

الْهَيَيْنُ [el-heyyin] ve

الْهَيْنُ [el-heyn] [مَيْتٌ [meyyit] ve مَيْتٌ [meyt] veznlerinde) Kolay ve āsān nesneye denir; yukālu: سَانِيْ أَمْرٌ هَيَيْنٌ وَهَيِّنٌ أَيُّ سَهْلٌ Ve bunun aslı سَيِّدٌ رَجُلٌ هَيِّنٌ وَهَيِّنٌ أَيُّ سَاكِنٌ مُتَيِّدٌ أَوْ الْمُشَدَّدُ Ve bunun aslı سَيِّدٌ مِنَ الْبَيْنِ [seyyid] gibi هَيُونٌ idi.

الْأَهْوُنُ [el-ehven] [أَسْهَلٌ [eshel] vezninde)

Pek sehl ve āsān nesneye denir; cem'ı
أَهْوَانًا [ehvinā] gelir, أَنْصَبَاءُ [enşibā] gibi;
yukālu: هُوَ أَهْوَانٌ عَلَيْهِ أَيُّ أَشْهَلُ Ve bu ism-i
fā'ildir.

التَّهْوِينُ [et-tehvīn] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] veznin-
de) Bir nesneyi sehl ve āsān kılmak
ma'nāsınadır; yukālu: هَوَّنَهُ اللهُ أَيُّ سَهَّلَهُ Ve
tahfīf ma'nāsınadır; yukālu: هَوَّنَهُ إِذَا حَفَفَهُ Ve
bir nesneyi istihkār eylemek ma'nāsınadır;
yukālu: هَوَّنَ الشَّيْءَ إِذَا أَهَانَهُ

الإِهَانَةُ [el-ihānet] (hemzenin kesriyle) ve

الإِسْتِهَانَةُ [el-istihānet] ve

التَّهَاؤُنُ [et-tehāvun] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] veznin-
de) Bunlar da bir nesneyi hakīr görmek
ma'nāsınadır; yukālu: أَهَانَ الشَّيْءَ وَاسْتَهَانَ بِهِ
وَتَهَاوَنَ بِهِ إِذَا اسْتَحَقَّرَهُ

الْهَوْنَةُ [el-hevnet] (hā'nın fethi ve zam-
mıyla) Te'ennī ve vakār üzere olan ağır
meşrebli hatuna denir ki هَوْنٌ [hevn]
mü'ennesidir; yukālu: إِمْرَأَةٌ هَوْنَةٌ أَيُّ مُتَبَدِّةٌ

الْهِنَةُ [el-hīnet] (hā'nın kesriyle) هَوْنٌ
[hevn] gibi mu'tedilāne vakār ve sükūnet
ve āhestegī ma'nāsınadır; aslı هَوْنَةٌ idi; ve
minhu tekūlu: إِمْشِ عَلَى هَيْبَتِكَ وَهَوْنَتِكَ أَيُّ عَلَى
رِسْلِكَ

الْأَهْوَانُ [el-Ehven] (أَحْمَدٌ [aḥmed] veznin-
de) Bir recül ismidir. Ve selefte yevm-i
isneyn ismidir ki dūşenbe gününün adıdır.

الْهَآوُنُ [el-hāven] (vāv'ın fethiyle) ve

الْهَآوُنُ [el-hāvun] (vāv'ın zammıyla) ve

الْهَآوُونُ [el-hāvūn] (طَآوُونٌ [ṭāvūs] veznin-
de) Ma'rūf zarftır ki içinde fülful makūlesi
nesne dakk ve sahk olunur, lisānımızda
dahi havan ta'bīr olunur. Şārihin beyānına
göre Fārisīden mu'arrebdir, lākin tevāfik-i
lügateyn olmak aglebdir. Ve aslları هَآوُونٌ
idi فَآعُولٌ [fā'ūl] vezninde.

الْمُهَآوَنَةُ [el-muhāvenet] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet]
vezninde) Rıfk ve sühütlele mu'āmele ey-
lemek ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ يُهَآوِنُ نَفْسَهُ
أَيُّ يَزْفُقُ بِهَا

الْمُهْوَرِنُ [el-muhve'inn] (مُطْمَئِنٌّ [muṭme'inn]
vezninde ve hemzenin fethiyle cā'izdir)
Mekān-ı ba'īd ma'nāsınadır, 'alā-kavlin
obruk yere denir.

الإِهْوِينَانُ [el-ihvīnān] (إِطْمِينَانٌ [iṭmīnān] vez-
ninde) Sahrā ve beyābān geniş olarak otu-
raklı alçak olmak ma'nāsınadır; yukālu:
إِهْوَأْتِ الْمَفَازَةَ إِذَا اطْمَأْنَنْتَ فِي سَعَةٍ

FASLU'L-YĀ'Ī'T-TAHTIYYE

(فَضْلُ الْيَاءِ)

[ي ت ن]

الْيَتَنُ [el-yetn] (yā'nın fethi ve tā-yı fevkiyenin sükunuyla) Çocuk doğarken ayakları ellerinden evvel çıkmağa denir ki ters doğmak ta'bir olunur, niteki hemze ile **أَتَنُ** [etn] dahi bu ma'nâyadır; yukâlu: **خَرَجَ الْوَلَدُ يَتْنًا وَهُوَ أَنْ تَخْرُجَ رِجْلَا الْمَوْلُودِ قَبْلَ يَدَيْهِ**

الْإِيْتَانُ [el-îtan] (hemzenin kesriyle) ve

الْتَتِيْبِنُ [et-teytin] (تَفْعِيلٌ [tef'îl] vezninde) Hatun çocuğu ters doğurmak ma'nâsınadır; yukâlu: **أَيْتَنَتِ الْمَرْأَةُ الْوَلَدَ وَيَتْنَتُهُ إِذَا وَلَدَتْهُ يَتْنًا**

الْمُؤْتِنُ [el-mu'tin] (مُحْسِنٌ [muhsin] vezninde) ve

الْمُؤْتِنَةُ [el-mu'tinet] (مُحْسِنَةٌ [muhsinet] vezninde) Çocuğu ters doğuran hatuna denir.

الْمَيْتُونُ [el-meytün] Ters doğmuş velede denir. Ve bu şâzzdır, kıyâs olan **مُؤْتِنٌ** [mu'ten] olmaktadır, **مُكْرَمٌ** [mukrem] vezninde, **زِرَاةٌ** [îtan] dır.

[ي ر ن]

الْيَرُونُ [el-yerün] (صَبُورٌ [şabür] vezninde) Fil dedikleri hayvânın dimâgına denir ki zehr-i kâtildir. Ve dâbbe kısmının terine denir. Ve erkek hayvânın menîsine denir.

[ي ز ن]

يَزَنُ [Yezen] (yā'nın ve zāy-ı mu'cemenin fethiyle) Bir vādî ismidir. Ve bu 'alemiyyet ve vezn-i fi'l-i illetleriyle gayr-i munsarıftır, **زِرَاةٌ** idi hemze ile; ve minhu **رُمَحٌ يَزَانِيٌّ** Ve Hîmyer kabilesinden bir batn ismidir; Ebu'l-Ḥayr Merşed et-Tâbi'î ve Ebu't-Takî Hişâm b. 'Abdalmelik el-Muḥaddîş ona mensüblardır.

ذُو يَزَنٍ [Zū Yezen] Mülük-i Hîmyerden bir melik lakabıdır, Yezen dedikleri vādî-i mezkûru himâyet eylediği için mülakkab olmuştur.

[ي س ن]

الْيَسَنُ [el-yesen] (fethateynle) **أَسَنٌ** [esen] ma'nâsınadır ki açılmadık kuyunun buhârından ve rāyihâsı te'sîrinden bî-hod olmaktan 'ibârettir; yukâlu: **يَسِنُ الرَّجُلُ يَسَنًا** مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ بِمَعْنَى أَسِنَ

يَاسِينُ [Yāsīn] İsmidir, sīn māddesinde zikr olundu.

[ي ف ن]

الْيَفْنُ [el-yefn] (yā'nın ve fā'nın fethiyle) Pek yaşlı ve pîr ve sâl-horde adama denir; yukâlu: **رَجُلٌ يَفْنُ أَي شَيْخٌ كَبِيرٌ** Ve dört yaşına girmiş sığır danasına denir. Ve bir mevzi' adıdır. Ve her fūnūna āgāh ve māhir adama denir; cem'i **يُفْنٌ** [yufn]dur yā'nın zamımıyla; yukâlu: **هُوَ يَفْنٌ أَي مُتَفَيِّنٌ**

الْيَفَنَةُ [el-yefenet] (feteḥâtla) Sığır ineğine 'alā-kavlin gebe olanına denir.

[ي ق ن]

الْيَقْنُ [el-yaqn] (yā'nın fethi ve kāf'ın sükunuyla ve fethiyle) Bir nesneyi şübhesiz hakikat vechiyle bilmek ma'nâsınadır ki gerçekten bilmek ta'bir olunur; yukâlu: **يَقِنُ فُلَانٌ الْأَمْرَ يَقْنًا وَيَقْنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا عَلِمَهُ وَتَحَقَّقَهُ** Şārihder ki *Mişbāh*'ın beyânına göre nazar ve istidlâlden hâsıl 'ilm ve idrâk olmakla 'ilm-i Bārî ta'âlâya itlâk olunmaz. Ve bu **مَعْرِفَةٌ** [ma'rifet]in fevkinde olmakla ma'rifetü'l-yakīn ta'bir olunmaz. Ve

يَقْنٌ [yeqan] (fethateynle) Yakīn ma'nâsınadır, izāḥa-i şekk ü gümândan 'ibârettir, murād şekk ve tereddüd

mukābilidir; yukālu: عَلِمَهُ يَقْنَأُ أَي لَيْسَ فِيهِ شَكٌّ
الْإِيْقَانُ [el-iḳān] (hemzenin kesriyle) ve
التِّيْقُنُ [et-teyaḳḳun] (تَفَعَّلَ [tefa^cul] veznin-
 de) ve

الْإِسْتِيْقَانُ [el-istiḳān] Bunlar da bir nes-
 neyi tahkik vechiyle bî-şübhe bilmek
 ma'nāsınadır; yukālu: أَيْقَنَهُ وَأَيْقَنَ بِهِ وَتَيَقَّنَهُ
 وَاسْتَيْقَنَهُ وَاسْتَيْقَنَ بِهِ إِذَا عَلِمَهُ وَتَحَقَّقَهُ

الْيَقْنُ [el-yeḳan] (yā'nın fethi ve kāf'ın
 hareket-ı selâsıyla) ve

الْيَقْنَةُ [el-yeḳanet] (feteḥātla) Şol adama
 denir ki her işittiği nesneyi ikān eder ola.

الْمِيْقَانُ [el-miḳān] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] veznin-
 de) Bu dahi يَقْنَةُ [yeḳanet] ma'nāsınadır;
 mü'ennesi مِيْقَانَةٌ [miḳānet]tir şüzüz üzere;
 yukālu: رَجُلٌ يَقْنُ مِثْلَةَ الْعَافِ وَيَقْنَةُ وَمِيْقَانٌ إِذَا كَانَ لَا
 يَسْمَعُ شَيْئًا إِلَّا أَتَقْنَهُ

الْيَقِينُ [el-yeḳīn] (yā'nın fethiyle) Bir nes-
 neyi şekk ve şübhesiz itikād-ı sahîhle bil-
 meğe denir ki 'ilmin sıfâtındadır. Fi'l-asl
 masdar yāhūd ism-i fā'ildir, mübālagaten
 vasf ve itlāk olunmuştur; yukālu: عَلِمَهُ
 يَقِينًا وَعَلِمَ يَقِينٌ وَعَلِمَ الْيَقِينُ أَي لَيْسَ فِيهِ شَكٌّ
 Ve ölüme itlāk olunur. Ve Hāşim b. Yeḳīn
 muhaddistir.

يَاقِينُ [Yāḳīn] Ḳuds kazasında bir karye
 adıdır.

الْيَقِينُ [el-yeḳīn] (حَجَلٌ [ḥacil] vezninde) Bir
 nesneye pek düşkün, haris olan adama de-
 nir; yukālu: رَجُلٌ يَقْنُ بِهِ أَي مَوْلَعٌ بِهِ

ذُو يَقْنٍ [Zū Yeḳan] (fethateynle) Bir su
 adıdır.

[ي م ن]

الْيَمْنُ [el-yumn] (yā'nın zammı ve mīm'in
 sükūnuyla) ve

الْمَيْمَنَةُ [el-meymenet] (مَيْسِرَةٌ [meyseret])

vezninde) Bereket ma'nāsınadır ki kuv-
 vetli ve ferhunde olmaktan 'ibārettir, naḥs
 ve şüm mukabilidir; yukālu: يَمِنُ فُلَانٌ عَلَى
 قَوْمِهِ كَعَلِمَ وَيَمِنُ كَعَيْ يَغْنَى مَجْهُولًا وَيَمِنُ كَجَعَلَ وَيَمِنُ
 كَكْرَمَ يُمْنًا وَمَيْمَنَةً إِذَا كَانَ مُبَارَكًا

الْمَيْمُونُ [el-meymūn] ve

الْأَيْمَنُ [el-eymen] (hemzenin ve mīm'in
 fethiyle) ve

الْيَامِنُ [el-yāmin] (صَاحِبٌ [şāḥib] vezninde)
 ve

الْيَمِينُ [el-yemīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde)
 Kuvvetli ve ferhunde nesneye denir. أَيْمَنُ
 [eymun] lafzının cem'i أَيَامِنُ [eyāmin]
 gelir ve مَيْمُونَةٌ [meymūnet]in cem'i مِيَامِينُ
 [meyāmīn] gelir.

التِّيْمُنُ [et-teyemmun] (تَفَعَّلَ [tefa^cul] vez-
 ninde) Bir nesne ile teberrük eylemek
 ma'nāsınadır ki onunla kuvvetlilenmek
 ve onu kuvvetli 'add ve itibār eylemek-
 ten 'ibārettir; yukālu: Ve ölmek ma'nāsına müsta'meldir,
 kabrde sağ cānibe yatmak tasavvuruna mebnīdir;
 yukālu: تَيَمَّنَ بِهِ إِذَا تَبَرَّكَ بِهِ
 Ve ölmek ma'nāsına müsta'meldir, kabrde
 sağ yanına yatırmak ma'nāsınadır; yukālu:
 Ve Yemen memleketine nisbet iddi'ā eylemek
 ma'nāsınadır ki ben Yemenliyim demek-
 ten 'ibārettir; yukālu: تَيَمَّنَ الرَّجُلُ إِذَا اتَّسَبَ

إِلَى الْيَمِينِ
 Mütercim der ki تَيَمَّنُ [teyemmun]
 bir işe sağ tarafıyla ve sağ tarafından baş-
 lamak ma'nāsınadır; ve minhu'l-hadīsu:
 ennehu 'aleyhi's-selām: "أَنْهَعَلَيْهِ السَّلَامُ يُحِبُّ"
 Kezā fi'n-Nihāye.

الْإِسْتِيْمَانُ [el-istīmān] Bu dahi bir nesne ile
 teberrük eylemek ma'nāsınadır; yukālu:
 Ve bir adama yemīn ver-
 mek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَيْمَنَهُ إِذَا اسْتَحْلَفَهُ

أَيْمَنُ الْيَمِينِ [eymenu'l-yemīn] (أَصْمَنُ

الضَّمِين [aḍmenu'd-ḍamīn] vezninde) Ziyādesiyle yümn ve bereketli ve kuvvetli ma'nāsınadır; fazl ve mübālagayı muta-zammındır; ve minhu yukālu: قَدِمَ عَلَى أَيِّمَنِ yukālu: أَيِّمَنِ أَيِّ الْيَمِينِ

الْيَمِينُ [el-yemīn] (emīr) [emīr] vezninde) Sağ ele denir, يَسَارٌ [yesār] mukabilidir; cem'î eymun gelir, أَفْلُسٌ [eflus] vezninde ve eymān gelir ve أَيَّامُنُ [eyāmīn] gelir ki eymen'den cem'ü'l-cem'dir ve أَيَّامُنُ [eyāmīn] gelir ki eymān'dan cem'ü'l-cem'dir. Ve

يَمِينٌ [yemīn] Hayr ve bereket ma'nāsına müsta'meldir, zīrā 'Arablar hayr ve bereketi يَمِينٌ [yemīn]e nisbet ederler; yukālu: هُوَ بِهَ يَمِينٌ أَيُّ بَرَكَةً ve yukālu: مِنْ أَهْلِ الْيَمِينِ أَيُّ الْبَرَكَةِ Ve zor ve kuvvet ma'nāsına müsta'meldir, zīrā sağ soldan kuvvetli olur. Kāle'ş-şārih ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿فَرَّغَ عَلَيْهِمْ ضَرْبًا كُنْتُمْ تَأْتُونَنَا بِالْيَمِينِ﴾ أَيُّ بِالْقُوَّةِ عَنِ الْيَمِينِ﴾ أَيُّ تَحَدُّعُونَنَا بِأَقْوَى الْأَسْبَابِ أَوْ مَعْنَاهُ Pes ma'nā-yı evvele göre kuvvetten kināye olur ve sāniye göre يَمِينٌ [yemīn] tarafından me'hūz olur, zīrā sağ cānib ciğer mevzi'i olup ve ciğer irāde ve şehvet menba'ı ve mazinnesidir, nitelik yürek sol tarafta olup ve onda o keyfiyyet şā'ibesi olmaz. Ve

يَمِينٌ [yemīn] Ant ve kasem ma'nāsınadır. Ve bu mü'ennestir; cem'î eymun gelir, أَفْلُسٌ [eflus] vezninde ve eymān gelir. Selefte 'Arablar 'ahd ve hilf husūsunda sağ elini refikinin sağ eline darb ve mesh eyledikleri 'alākasıyla hilf ve kaseme يَمِينٌ [yemīn] itlāk olundu.

الْيَمِينُ [el-yemīn] (yā'nın fethi ve mīm'in sükunıyla) Sağ cānibe gitmek ma'nāsınadır; harf-i bā ile müte'addi olur;

yukālu: يَمِينٌ بِهَ يَمِينٌ وَيَأْمَنُ بِقَلْبِ الْبَيَاءِ أَلْفًا يَمْنًا مِنْ yukālu: Ve bir adamın yā bir nesnenin sağ tarafından gelmek ma'nāsınadır; yukālu: كَمَنْعُهُ الْبَابِ الثَّلَاثِ وَالرَّابِعِ إِذَا جَاءَ عَنْ يَمِينِهِ 'unvāniyla takyīd eylemekle 'ādeti üzere bāb-ı sālīsten olur ki şartı mefkūddur.

الْمِيَامَنَةُ [el-muyāmenet] [mufā'alet] vezninde) Bu dahi sağ tarafa gitmek ma'nāsınadır; yukālu: يَأْمَنُ الرَّجُلُ إِذَا ذَهَبَ يَأْمَنٌ بِهَ إِذَا ذَهَبَ يَأْمَنٌ بِهَ ذَاتُ الْيَمِينِ Ve Yemen memleketine gelmek ma'nāsınadır; yukālu: يَأْمَنُ الرَّجُلُ إِذَا أَتَى الْيَمِينَ

التَّيْمِينُ [et-teymīn] [tef'īl] vezninde) ve

التَّيَامُنُ [et-teyāmūn] [tefā'ul] vezninde) Bunlar da sağ tarafa gitmek ma'nāsınadır; yukālu: يَمِّنُ فُلَانٌ وَيَتِيَمَنُ إِذَا ذَهَبَ ذَاتُ الْيَمِينِ Ve

تَيْمِينٌ [teymīn] Tehnīe ve tebrik ma'nāsınadır; yukālu: يَمِّنُ عَلَيْهِ أَيُّ بَرَكَةً

الْيَمِنَّةُ [el-yemnet] (yā'nın fethiyle) ve

الْيَمِينُ [el-yemen] (fethateynle) Sağ cānibe denir, يَسْرَةٌ [yesret] ve يَسَارٌ [yesār] mukābilidir. Bunlarda tezkīr جَانِبٌ [cānib] ve te'nīs نَاحِيَةٌ [nāhiyet] itibārıyladır; yukālu: أَخَذَ يَمِنَّةً وَيَمْنًا أَيُّ نَاحِيَةَ يَمِينٍ Ve

يَمِنٌ [Yemen] (fethateynle) Bilād-ı Ğavr'dan kible-i mükerreremenin sağ tarafında olan memleket-i ma'rūfe ismidir. وَهُوَ يَمِينِي وَيَمَانِي وَيَمَانٍ وَقَوْمٌ يَمَانِيَّةٌ وَيَمَانُونَ مِثْلَ "يَمَانِيَّةٌ يَمِينِي وَيَمَانِي وَيَمَانِيَّةٌ وَيَمَانُونَ" وَافْتِرَاءُ يَمَانِيَّةٌ elif taskīl-i yā'dan 'ivaz olmakla elbette yā-yı muhaffefe ile يَمَانِي denmek lāzımdır. Ve bunda hazf-ı yā'yla يَمَانٍ dahi denir. Ve 'inde'l-ba'z elif te'kīd-i nisbet için dāhil olmakla yine yā' müsakkalen bākī olur. Ve bunda kıyās يَمِينِي denmeştir, gayr-i

kıyās üzere elifi yā'dan 'ivaz eylediler. Ba'zılar elifin kable'l-yā' duhülünü itibār ile taskīli inkār eylediler. Ve ba'zılar ba'de'n-nisbe duhülünü itibār eylemele-riyle hazfını tecvīz eylediler.

الْإِيمَانُ [el-īmān] (hemzenin kesriyle) Yemen ülkesine gelmek ma'nāsınadır; yukālu: **أَيْمَنَ الرَّجُلُ إِذَا أَتَى الْيَمَنَ**

التَّيْمَنِي [et-teymeniyy] (tā'nın ve mīm'in fethi ve yā'nın teşdidiyle) Yemen ülkesinin ufuk ve etrafına itlak olunur. Şārih der ki *Lisānu'l-ʿArab*'da yā-yı nisbetsiz mersūmdur. Ve nisbeti **تَيْمَنِي** [teymeniyy] olmak üzere merkūmdur.

الْأَيْمَنُ [el-eymen] (hemzenin ve mīm'in fethiyle) İşi sağ eliyle tutan adama denir; yukālu: **رَجُلٌ أَيْمَنٌ إِذَا كَانَ يَضَعُ بِيَمِينِهِ** Ve bir mevzi ismidir.

أَيْمَنُ اللَّهِ [eymunullāhi] (hemzenin fethi ve mīm'in ve nūn'un zammıyla) ve

أَيْمُ اللَّهِ [eymullāhi] (nūn'un hazfiyle ve bunlarda hemzelerin kesriyle zebānededir) ve

أَيْمَنُ اللَّهِ [eymenullāhi] (hemzenin ve mīm'in fethiyle ve ba'zen hemzenin kesriyle) ve

إِيمِ اللَّهِ [īmillāhi] (hemzenin ve mīm'in kesriyle ve ba'zılar bunların hemzeleri hemze-i vasl olduğuna zāhib oldular) ve

هَيْمِ اللَّهِ [heynullāhi] (hā'nın fethi ve mīm'in zammıyla) ve

أَمُ اللَّهِ [emullāhi] (hemzenin fethi ve mīm'in harekāt-ı selāsiyle) ve

إِمُ اللَّهِ [imullāhi] (hemzenin kesri ve mīm'in zammı ve fethiyle) ve

مُنِ اللَّهِ [munillāhi] (mīm'in zammı ve nūn'un kesriyle) ve

مُنِ اللَّهِ [munullāhi] (mīm'in ve nūn'un harekāt-ı selāsiyle) ve

مُ اللَّهِ [mullāhi] (mīm'in harekāt-ı selāsiyle) ve

لَيْمَنُ اللَّهِ [leymullāhi] (lām'ın fethiyle ki ibtidā'iyyedir) ve

لَيْمَنُ اللَّهِ [leymunullāhi] (kezālik lām-ı meftūha ile) Bunların mecmū'u kase- mevzi'ine isimlerdir; **أَيْمَنُ اللَّهِ قَسَمِي** takdīrindedir, sā'irleri ondan muhtasar ve muhaffettir. Şārihin beyānına göre **أَيْمَنُ** [eymun] kelimesinin hemzesi 'inde'l-Başıyyīn vasıldır, bereket ma'nāsına olan **يُمْنٌ** [yumn]den me'hūzdur ve 'inde'l-Kūfiyyīn hemze-i kat'dır, **بَيْمِينٌ** [yemīn] in cem'idir.

أَيْمَنُ [Eymun] (**أَذْرَحٌ** [ezruḥ] vezninde) Bir recül ismidir.

بَيْنَامِينَ [Binyāmīn] (**إِسْرَافِيلُ** [isrāfil] vezninde) Yūsuf 'aleyhi's-selāmın birāderi ismidir, **إِنُّنُ يَامِينَ** demek galattır. Ve Huzeyfe el-Yemān ashābandır.

يُمْنٌ [Yumn] (yā'nın zammıyla) ve

يَمَنٌ [Yemen] (fethateynle) ve

يَامِنٌ [Yāmin] (**صَاحِبٌ** [şāhib] vezninde) ve

يَامِينَ [Yāmīn] Esmā-i ricāldendir. Ve

يُمْنٌ [Yumn] (yā'nın zammıyla) Bir su adıdır.

الْمَيْمُونُ [el-meymūn] Bir nehr ismidir. Ve zekere itlak olunur. Ve Meymūn b. Hālid el-Ḥaḍramī bir kimsedir ki Bi'ru Mekke ona nisbet olunur.

يُمَيْنٌ [Yumeyn] (**زُبَيْرٌ** [zubeyr] vezninde) Bir hısn adıdır.

الْيَمَانِيَّةُ [el-yemāniyyet] (**رَفَاهِيَّةٌ** [refāhiyyet] vezninde) Bir nev' arpa ismidir ki sünbü-

lesi kızıl olur.

الْمِيَمَنُ [el-muyemmen] (مُعْظَمٌ [mu‘azzam] vezninde) Pek uğurlu huçeste adama denir ki dā'imā yümn ve bereket peydā eder ola; yukālu: رَجُلٌ مِيَمَنٌ أَي يَأْتِي بِالْيَمِينِ وَالْبِرَكَةِ **الْيَمِينَةُ** [el-yumnet] (عُرْفَةٌ [ğurfet] vezninde) Bir çeşit Yemen kumaşının ismidir.

[ي ن ن]

يَنَّةُ [Yennet] (yā'nın ve nūn-ı müşeddenin fethiyle) Ebū ‘Abdurrahmān el-Ḥamrāvī ismidir ki Mısır fethinde hāzır olmuştur. Mısır'da Ḥammām-ı Yenne ona muzāftır. Ve ‘Abdul‘azīz b. İbrāhīm b. Yenne rivāyet-i hadīs eyledi.

[ي و ن]

يُونُ [Yevn] (yā'nın ve vāv'm fethiyle) Yemen'de bir karye adıdır.

يَوَانُ [Yevān] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Bāb-ı Işfahān yanında bir karyedir.

يُونَانُ [Yūnān] (yā'nın zammıyla) Ba‘lebek kazāsında bir karyedir. Ve Berza‘a ile Beylekān beyninde bir karyedir.

الْيُونَانِيُّونَ [el-Yūnāniyyūn] Selefte bir kavm ve tā'ife idi ki hālen münkarız oldular. Şārihin beyānına göre Yūnān b. Yāfeş b. Nūḥ ‘aleyhi’s-selām neslinden idi, Yūnān-zemīn onlara muzāftır.

[ي ي ن]

يَيْنُ [Yeyen] (yā'ların fethiyle) Dāḥik ve Duveyḥik nām cebeller beyninde bir su yā bir vādī ismidir.

BĀBU'L-HĀ
(بَابُ الْهَاءِ)

FASLU'L-HEMZE
(فَصْلُ الْهَمْزَةِ)

[أ ب ه]

الْأَبْه [el-ebh] (hemzenin fethi ve bā'nın sükülüyle ve fethiyle) Bir nesneyi fehmi ve ta'akkul eylemek, 'alā-kavlin unutulmuş iken tezekkür ile der-hâtır eylemek ma'nâsınadır; yukālu: أَبْهَ لَهُ وَبِهِ وَأَبْهَ لَهُ وَبِهِ أَبْهًا وَأَبْهًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ وَالرَّابِعِ إِذَا فَطِنَ أَوْ نَسِيَهُ ثُمَّ تَفَطَّنَ لَهُ Ve yukālu: هُوَ لَا يُؤْبَهُ لَهُ أَيُّ لَا يُلْتَفَتُ لَهُ Ya'nī "O nesne nāçizliğinden nāşī iltifāt ve ihtifāle lāyık değildir." Ve bu mülāzemet 'alākasıyla mecāzdır.

التَّأْبِيْه [et-te'biḥ] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bir nesneyi bir adama tenbīh ve tefhīm eylemek ma'nâsınadır; yukālu: أَبْهَتْهُ أَيُّ نَبَيْهَتْهُ وَفَطَّنَتْهُ Ve bir adama bir nesne ile bed-gümān olup müttehem kılmak ma'nâsınadır; tekūlu: أَبْهَتْهُ بِكَذَا أَيُّ أُرْتَنَتْهُ

الْأَبْهَه [el-ubbeh] [sukkeret] (سُكْرَةٌ [sukkeret] vezninde) 'Azamet ve behcet ve mehābet ve vecāhet ma'nâsınadır; yukālu: مَا عَلَيْهِ أَبْهَةٌ Ve kibr ve nahvet ma'nâsınadır; yukālu: هُوَ ذُو أَبْهَةٍ أَيُّ كِبْرٍ وَنَحْوَةٍ

التَّأْبِيْه [et-te'ebuh] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Tekebbür eylemek ma'nâsınadır; yukālu: تَأْبَاهُ الرَّجُلُ إِذَا تَكَبَّرَ Ve 'uluvv-i cenāb sebebiyle bir nesneden tenezzüh ve ta'azzum eylemek ma'nâsınadır ve bu عَنْ harfiyle sılalanır; yukālu: تَأْبَاهُ عَنْ كَذَا إِذَا تَنَزَّهَ وَتَعَطَّمَ

الْأَبْه [el-ebehh] (fethateynle ve hā'nın teşdidiyle ki) Boğuk sesli adama denir, أَبْحٌ [ebaḥh] ma'nâsınadır; mevzi'-i zikrī "ب،ه،ه" maddesidir, Cevherī vehminden nāşī burada irād eyledi. Şāriḥ der ki Cevherī "ب،ه،ه" māddeinde dahi zikr

eylemiştir, burada zikri ihtilāf-ı kavleyne mebnidir.

[أ ت ه]

التَّائِه [et-te'ettuh] (تَفَعَّلَ [tefa'ul] vezninde) تَعْتَهُ [te'attuh] ma'nāsınadır ki ma'tūh ve fertūt olmaktan 'ibārettir, fertütlanmak ta'bir olunur; yukālu: تَأْتَهُ الشَّيْخُ أَي تَعْتَهُ

[أ د ه]

الأدّه [el-edeh] (fethateynle) Bir cemā'atın miyānelerinde olan mādde re'y-i vāhid üzere müctemī' ve karār-dāde olmak hāletine denir.

[أ ز ه]

الإنزهوة [el-inzehvet] (nūn-ı ve zāy-ı mu'ceme ile قِنْدَاوَةٌ [qinde'vet] vezninde) Kıbr ve 'uḥ ve hod-bīnliğe denir; yukālu: ز،ه،و“ به إنزهوة أَي كَبُرَ وَعُجِبَ Şārih der ki bu māddesinden olmakla mevzi-i zikri oradır.

[أ ق ه]

الأقه [el-aqh] (hemzenin fethi ve k̄āf'ın sükūnuyla) Tā'at ma'nāsınadır; قَاهُ [ka'h] lafzından maktūbdur.

[أ ل ه]

الإلاهة [el-ilāhet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) ve

الألوهة [el-ulūhet] (عُمُومَةٌ [umūmet] vezninde) ve

الألوهية [el-ulūhiyyet] (عُبُودِيَّةٌ [ubūdiyyet] vezninde) Kulluk eylemek, 'ibādet ma'nāsınadır; yukālu: أَلِهَ الرَّجُلُ إِلهَةً وَأَلُوهُمَةً وَاللَّوْهِيَّةُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا عَبَدَ عِبَادَةً وَمِنْهُ لَفْظُ الْجَلَالَةِ يَا نَبِيَّ الْمُسْتَعْمِعِ-يِ cemī'-i sifāt olan ism-i celāle bu māddeden me'hūzdur ki aslı إِلهٌ [ilāh] idi münekkeren fi'āl vezninde مَأْلُوهٌ

[me'lūh] ma'nāsınadır ki ma'bud demektir, كِتَابٌ [kitāb] مَكْتُوبٌ [mektüb] ve بَسَاطٌ [bisāt] مَبْسُوطٌ [mabsūt] ma'nāsına olduğu gibi.

Ve lafza-i celāle hakkında 'ulemā-i kirāmın yirmi akvāl-i muhtelifeleri vardır. Ve إِلهٌ [ilāh] vech-i mezkūr üzere ma'bud ma'nāsına olmakla putperestlerin ma'bud ittihāz eyledikleri asnām-ı bātıla kendi 'ind ve i'tikādlarında ilāh olur. Ve

الإلاهة [ilāhet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) İsm olur, اُلْهَانِيَّةُ [ulhāniyyet] gibi ki hemzenin zammıyladır, ma'budluk ma'nāsına ki tanrılık ta'bir olunur; yukālu: اَلصَّمَمُ إِلهٌ عِنْدَ مُتَّخِذِيهِ بَيْنَ الْإِلهَةِ وَالْأُلْهَانِيَّةِ

Şārih der ki Hazret-i Vācibu'l-vücūd celale şānuhu zāt-ı eccl ü a'lāsında 'ukūl ve efhām ve evhām mütehayyir olduğu gibi zāt-ı a'zamına dāll olan ism-i şerīfinde dahi mütehayyir oldular, lākin esahh-ı akvāl 'alem ve gayr-i müştak olmasındır.

Mütercim-i hakīr der ki اَللَّهُمَّ lafzında ba'zı ehl-i tahkīk dediler ki 'inde'l-Başriyyīn aslı olup kesret-i isti'mālden nāşī harf-i nidā hazf ve āhirine iki mīm ta'vīz ve idgām olundu. Mīm'in ta'vizinin vecihi budur ki mīm hurūf-ı gunnedendir ve yā' harfi iskān olundukta mīm gibi mahreci hayşūma karīb olur, zīrā mīm'den ve yā'dan hayşūmda bir savt hāsıl olur ki ona gunne derler, pes beynlerinde münasebet olmuş olur. Ve mahzūf yā' ile elif olmakla onlardan iki mīm ta'vīz olundu. Ve teberriken bismihi ta'ālā mīm āhire ilhāk olundu. Mīm-i müşeddedenin evvele idhālī müte'azzirdir, meger tahfīf oluna, o sürette ise mahzūr-ı nefy lāzım gelir. Ve mīm ta'vīzi Yemen'den Hīmyer kabilesi

lügatinde harf-i taʿrīftir, niteki طَابَ الْهَوَاءُ derler. Kelime-i nidā ise taʿyīne belki maʿa'l-kasd taʿrīfe delālet eder, niteki sāhib-i *Lubāb* tansīs eylemiştir. Pes bu münāsebete mebnī mīm ihtiyār olundu. Ve tekrārı müʿeddī olduğu için ال taʿvīz olunmadı.

Ve baʿzı muhakkikīnden menkūldür ki اَللَّهُمَّ lafzı müctemaʿ-ı duʿadır, zīrā lafza-i celāle ism-i cāmiʿ olduğundan başka mīm harfī vāv gibi edāt-ı cemʿdir, pes bununla duʿā eylemek cemīʿ esmā-i ilāhiyye ile duʿā eylemek olur. Kezālik hisāb-ı cümel-i kebīr üzere mīm lafzı yaʿnī zeber ve beyyināt iʿtibārıyla doksan ʿadede delālet eder, vasatında olan yā ebced hisābıyla ondur. Ve *Ḳurʿān*’da mübeyyen esmā-i husnā yüzdür ki yüzüncü ism-i cāmiʿidir. Bu cihetle yine cemʿiyyeti mütehakkak olur. Ve lafza-i celālenin tafsīl-i mebāhisi *Baḥru'l-ʿUlūm* nām tefsīrde ve *Nevāhid-i Suyūṭī*’de ve evāʿil-i Beydāvī’de mebsuttur.

الْإِلَاهَةُ [el-İlāhet] [kitābet] vezninde) Cezīre’de bir mevziʿ adıdır. Ve yılanı denir, ḥayyet [ḥayyet] maʿnāsına. Ve putlara denir, aṣnām maʿnāsına. Ve yeni aya denir, hilāl maʿnāsına. Ve güneşe ıtlāk olunur ve bunda hemzenin harekāt-ı selāsıyla zebān-zededir.

الْأَلِيهَةُ [el-elīhet] [sefīnet] vezninde) Bu dahi güneşe ıtlāk olunur.

التَّالِيَةُ [et-teʿelluh] [tefaʿul] vezninde) Kulluḡa dūriüşmek maʿnāsınadır; yukālu: تَالَى الرَّجُلُ إِذَا تَعَبَدَ وَتَنَسَّكَ

التَّالِيَةُ [et-teʿlīh] [tefīl] vezninde) Bir adama kulluk ettirmek maʿnāsınadır; yukālu: أَلَى فَلَانًا إِذَا عَبَدَهُ

الْأَلَةُ [el-eleh] (fethateynle) Hayrān olmak

maʿnāsınadır; yukālu: أَلَى الرَّجُلُ أَلَهَا مِنَ الْبَابِ Ve bir adamın yā bir nesnenin hasretine yāhūd mihnete sabr ve tahammül eylemeyip pek cezaʿ ve ıztırāb eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَلَى عَلَى فَلَانٍ Ve havftan nāṣī bir kimseye penāh getirip sığınmak maʿnāsınadır; yukālu: أَلَى إِلَيْهِ إِذَا فَرَعَ إِلَيْهِ وَلَاذَ

الْأَلَةُ [el-elh] (hemzenin fethi ve lām’ın sükūnuyla) Bir adama yāverlik edip bir hādiseden tahlīs ve teʾmīn eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَلَهُ أَلَهَا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَجَارَهُ وَأَمَنَهُ

[أ م]

الْأَمَةُ [el-emeh] (fethateynle) Unutmak maʿnāsınadır; yukālu: أَمَى الشَّيْءُ أَمَهَا مِنَ الْبَابِ Ve ikrār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَمَى الرَّجُلُ إِذَا اعْتَرَفَ

الْأَمَةُ [el-emh] (hemzenin fethi ve mīm’ın sükūnuyla) ʿAhd ve peymān eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَمَى إِلَيْهِ أَمَهَا مِنَ الْبَابِ Ve koyun kısmı [emīhet] dedikleri ʿillete uğramak maʿnāsınadır; yukālu: أَمَهَتِ الْعَنَمَ عَلَى الْمَجْهُولِ وَأَمَهَتْ أَمَهَا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَصَابَتْهَا الْأَمِيهَةُ

الْأَمِيهَةُ [el-emīhet] [sefīnet] vezninde) Koyun kısmına ʿarız olan cūdriyyi [cuderriyy] ʿilletine denir ki gövdesinde serāpā sivilceler zuhūr eder. Ve

أَمِيهَةُ [emīhet] [emh] gibi masdar olur, koyun kısmı ʿillet-i mezkūreye mübtelā olmak maʿnāsına; yukālu: أَمَهَتِ الْعَنَمَ أَمَهَا Ve o ʿillete uğramış koyuna dahi [emīhet] denir.

الْمَأْمُوهُةُ [el-meʾmūhet] ve

الْمُوَمَّهَةُ [el-muʾemmehet] [muʾazzamet] vezninde) Bunlar da **مُعَظَّمَةٌ** **أَمِيهَةٌ**

[emihet] ma'nāsınadır.

الْمَأْمُوهُ [el-me'mūh] 'Akl ve idrākine halel gelmiş adama denir; yukālu: أَمَةُ الرَّجُلِ عَلَى الْمَجْهُولِ فَهُوَ مَأْمُوهٌ أَي لَيْسَ مَعَهُ عَقْلُهُ

الْأُمَّهَاتُ [el-ummehet] (hemze-i mazmūme ile فُبْرَةٌ [kubberet] vezninde) Anaya denir, māder ma'nāsına, niteki أُمُّ [umm] dahi denir, 'alā-kavlin أُمَّهَاتُ [ummehet] zevāt-ı 'ukūldan olana ve أُمُّ [umm] zevāt-ı 'ukūldan olmayana mahsustur; cem'i أُمَّهَاتُ [ummehāt] gelir.

Mütercim der ki *Miṣbāh*'ın beyānına göre أُمُّ [umm] māddesinde dört lügat-i müstakille vardır: Biri أُمُّ [umm] dur hemzenin zammıyla; sānī اِئْمٌ [imm]dir hemzenin kesriyle; sālis أُمَّةٌ [ummet]tir, rābi' أُمَّهَاتٌ [ummehet]tir. Pes أُمَّاتٌ [ummāt] ve أُمَّهَاتٌ [ummehāt] mahsūs lügatler olmakla ehadühümā āherin aslı değildir, bu cihetle hafz ve ziyāde da'vāsına hācet yoktur.

التَّأْمَةُ [et-te'emmuh] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Bir adam bir hatunu analık edinmek ma'nāsınadır; yukālu: تَأْمَةٌ أَمَا إِذَا اتَّخَذَهَا

[أ ن ه]

الْأَنْهَةُ [el-enh] (hemzenin fethi ve nūn'un sükūnuyla) ve

الْأَنْوَهُ [el-unūh] (فُعُودٌ [ku'ūd] vezninde) Sıklet ve ta'abdan nāṣī har har solumak ma'nāsınadır; yukālu: أَنَّهُ الرَّجُلُ أَنَهَا وَأَنْوَهَا Ve hased eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَنَّهُ فَلَانًا إِذَا حَسَدَهُ

الْأَنِهَةُ [el-enih] (حَجَلٌ [ḥacil] vezninde) Hāsid kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ أَنَّهُ أَي حَاسِدٌ

[أ و ه]

أَوْه [evhi] (جَبْرِي [ceyri] ve حَيْثُ [ḥayṣu] ve اَيْنُ [eyne] veznlerinde) ve

آه [āhi] (hemzenin meddi ve hā'nın kesriyle) ve

أَوَّه [evvihi] (hemzenin fethi ve vāv-ı müşeddedenin kesriyle) ve

أَوَّ [evvi] (hemzenin fethi ve bilā-hā' vāv-ı müşeddedenin kesriyle ki hā' mahzūftur) ve

أَوَّه [evveh] (hemzenin ve vāv-ı müşeddedenin fethi ve hā'nın sükūnuyla) ve

أَوَّوه [āvūh] (طَالُوتٌ [ṭālūt] vezninde) ve

آه [āh] (elifin meddi ve hā'nın münevven kesriyle) ve

آو [āv] (hemzenin meddi ve vāv'ın münevven ve bilā-tenvīn kesriyle) ve

أَوَّاتَه [evvetāh] (hemzenin ve vāv-ı müşeddedenin fethi ve tā' ziyādesiyle) ve

أَوَّيَّاه [āveyyāh] (hemzenin meddi ve vāv'ın fethi ve yā-i müşeddede ziyādesiyle ki mecmū'u on üç lügattir) Bir kelimedir ki şikāyet ve teveccū' 'inde ya'nī gam ve endühtan şikāyet vaktinde, kezālik hasta oldukta yāhūd bir 'uzv derd-nāk olup ağrıda tefevvūh olunur, lisānımızda āh ile ve uh ile ve uf ile ta'bir olunur.

الْأَوَّه [el-evh] (hemzenin fethi ve vāv'ın sükūnuyla) ve

التَّأْوِيهِ [et-te'vīh] (تَفَعُّيلٌ [tef'īl] vezninde) ve

التَّأْوُوهُ [et-te'evvuh] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Ah eylemek ve uh demek ma'nāsınadır; yukālu: آهَ الرَّجُلُ يُوْوهُ أَوْهًا وَأَوْهَةً وَأَوْهَةً إِذَا قَالَ أَوْهَ وَهِيَ كَلِمَةٌ يُقَالُ عِنْدَ الشَّكَايَةِ وَالتَّوَجُّعِ

الْأَوَّاهُ [el-evvāh] (شَدَادٌ [ṣeddād] vezninde) 'İlm-i yakīn sāhibi adama itlāk olunur yāhūd icābet-i du'āya mūkin olana yāhūd kesrū'd-du'ā' olan mutazarri' adama yāhūd kalbi yufka sāhib-i rahm ü rikkat

adama yāhūd fakīh ve ʿālim adama itlāk olunur yāhūd mü'mīn demektir. Ve bu lügat-i Ḥabeşedir; yukālu: رَجُلٌ أَوْاهُ أَيْ مُوقِنٌ أَوْ مُوقِنُ الدُّعَاءِ إِجَابَتُهُ أَوْ كَثِيرُ الدُّعَاءِ أَوْ الرَّحِيمُ الرَّقِيقُ أَوْ أَوهُ [evvāh] çok āh eden kimseye denir, maʿānī-i mezbūrede mecāzen müstaʿmeldir, mülāzeme ʿalākasıyla.

الْأَهَةُ [el-āhet] حَالَةٌ [hālet] vezninde) Kızamık ʿarızasına denir, حَضْبَةٌ [ḥaşbet] maʿnāsına, niteki çiçek ʿarızasına مَاهَةٌ [māhet] denir.

[أ ه ه]

الْأَهَةُ [el-ehhet] (hemzenin ve hā-i müşeddedenin fethiyle) Mahzūnluğa denir, تَحَزُّنٌ [teḥazzun] maʿnāsınadır.

الْأَهَةُ [el-ehh] (hemzenin fethi ve hā'nın teşdidiyle) ve

الْأَهَةُ [el-ehhet] (kezālik hemze ve hā-i müşeddede ile) Derd yāhūd gam ve hüzn sebebiyle āh vāh eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَهَّ الكَتِيبُ أَهًّا وَأَهَّهٗ مِنَ البَابِ الأوَّلِ إِذَا تَوَجَّعَ فَقَالَ أَهْ أَوْ هَاهُ

التَّاهِيَةُ [et-te'hīh] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) ve **التَّاهُهُ** [et-te'ehhuh] (تَفْعُلٌ [tefaʿul] vezninde) **أَهَّهُ** [ehhet] maʿnāsınadır, yukālu: الرَّجُلُ وَتَاهَهُ بِمَعْنَى أَهَّ

[أ ي ه]

إِيهِ [īhi] (hemzenin ve hā'nın kesr üzere bināsıyla) ve

إِيهِ [īhe] (hemzenin kesri ve hā'nın feth üzere bināsıyla) ve

إِيهِ [īhin] (hemzenin kesri ve hā'nın münevvenen kesriyle) İsm-i fi'l-i emrdir, istizāde ve istintāk içindir, ya'nī bir kim-seden işlediği işin yāhūd söylediği sözün

ziyāde eylesini taleb içindir, biraz dahi işle ve biraz dahi söyle demektir. Hālen bir adam bir dil-nişin söz söyledikte muhātaba hoş gelmekle tamām ikbāl edip eyyühā eyyühā diyerek istizāde ederiz işte eyyühā kavlimiz **إِيهِ** muharrefidir. İşbu **إِيهِ** kelimesi ki kesr ve feth üzere mebnīdir, eger mā-ba'dine mevsül olursa münevven olup **إِيهِ** حَدَّثَنَا denir. Ve mütekellime hamuş ve sākīt ol demek murād olursa **إِيهَا** denir hā'nın nasbıyla ve **إِيهِ** denir hā'nın fethiyle.

Mütercim-i hakīr der ki bu mādde fi'l-asl asvāttandır, masdara intikāl eylemiştir; **إِيهَا** ve **وَيْهَهَا** gibi ki mansūblardır. Ve kimi masdardan ism-i fi'le intikāl eylemiştir, **إِيهِ** gibi; tafsīli Şeyh Rađī şerhinde mebsüttür.

إِيهِ [īh] (hemzenin kesri ve hā'nın sükūnuyla) Kelime-i zecrdir, حَسْبُكَ [ḥasbuke] maʿnāsına, yā'nī tekellüm eden kimseye bu kadarca söz yetişir, fārig ve sākīt ol demekle emrdir.

التَّاهِيَةُ [et-te'yīh] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bir adama haykırıp nidā eylemek maʿnāsınadır ki beri gel diye çağırılmaktan ʿibārettir; yukālu: أَيُّهُ البُعَيْرِ إِذَا ضَاحَ بِهِ وَنَادَاهُ Ve bir adama **إِيهَا** الرَّجُلُ ya'nī ey kişi diye hitāb yāhūd nidā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَيُّهُ بَغْلَانٍ إِذَا قَالَ لَهُ يَا أَيُّهُ الرَّجُلُ

أَيْهَانَ [eyhān] (hemzenin fethiyle ve nūn'un fethiyle ve kesriyle cā'izdir) ve

أَيْهَانَ [eyhā] (nūn'un hazfiyle) ve

أَيْهَاتُ [eyhāte] (tā-yı fevkiyye ile) **هَيْهَاتُ** [heyhāt] kelimesinde lügattir ki istibʿād için ism-i fi'l-i māzīdir, pek ıraklaştı, kanda ve nerede demektir.

أَيْهَكَ [eyhek] **وَيْهَكَ** [veyhek] vezninde ve mürādifidir, ke-mā se-yuzkeru.

FASLU'L-BĀ'Ī'L-MUVAHHADE**(فَضْلُ الْبَاءِ الْمُوحَّدَةِ)****[ب أ هـ]**

الْبَاءُ [el-be'h] (bā'nın fethi ve hemzenin sükūnuyla) Bir nesneyi tiz fehm ve idrāk eylemek ma'nāsınadır; tekülü: مَا بِأَهْتُ لَهُ بِأَهَّا. مِنْ الْبَابِ الثَّلَاثِ أَي مَا فَطِنْتُ

[ب ج هـ]

بُجَيْة [Buceyh] (cīm'le zūyir [zubeyr] vezninde) Esmādandır: Buceyh b. 'Alī b. Buceyh eṭ-Ṭaberī muhaddistir.

[ب د هـ]

الْبَدْهُ [el-bedh] (bā'nın fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Bir adamı bir iş ile karşılamak ma'nāsınadır ki ona karşı getirmekten 'ibārettir; yukālu: بَدَّهَ بِأَمْرٍ بَدَّهَا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ بِه إِذَا اسْتَقْبَلَهُ بِه Ve bir nesne ansızın olmak ma'nāsınadır; yukālu: بَدَّهَ أَمْرٌ إِذَا فَجِئَتْهَ Ve

بَدَّة [bedh] ve

بَدَاهَةٌ [bedāhet] (bā'nın fethi ve zammıyla) ve

بَدِيهَةٌ [bedīhet] [sefīnet] vezninde) Her nesnenin evvel ve ibtidāsına denir; yukālu: بَدَّهَ الشَّيْءُ وَبَدَاهَتْهُ وَبُدَاهَتْهُ وَبَدِيهَتْهُ أَي أَوْلُهُ ve yukālu: لَكَ الْبَدِيهَةُ أَي لَكَ أَنْ تَبْدَأَ "مَنْ رَأَهُ بَدِيهَةً هَابَةً" fi-sifatihi 'aleyhi's-selām: "مَنْ رَأَهُ بَدِيهَةً هَابَةً" Ve filān selīmü't-tab' ve tiz-fehm olmakla hemān ibtidā-yı vehlede reyī musīb olur diyecek yerde بَدِيهَةً derler. Ve filān hāzır-cevāb olmakla min-gayri tefekkür ve bilā-tevakkuf hemān cevāb verdi diyecek yerde أَجَابَ عَلَى الْبَدِيهَةِ derler. Ve yukālu: هَذَا مَعْلُومٌ فِي بَدَائِهِ الْعُشُولِ Ya'nī "Bu husūs i'cāl-ı fikre muhtāc değıldir ve

bunu herkes ibtidā-yı emrde fehm ve idrāk eder." Burada بَدَائِهِ [bedā'ih] بَدِيهَةٌ [bedīhet] in cem'idir. Ve ansızın zuhūr eylemek bā'is-i i'cāb olmak münāsebetiyle بَدِيعَةٌ [bedī'at] ve عَجِيْبَةٌ [acībet] ma'nāsına da isti'cāl olunur; ve minhu yukālu: لَهُ بَدَائِهِ فِي الْكَلَامِ وَالشَّعْرِ وَالْجَوَابِ أَي بَدَائِعٌ وَعَجَائِبٌ فِيهِ **الْمُبَادَهَةُ** [el-mubādehet] [mucādelet] vezninde) ve

الْبِدَاةُ [el-bidāh] [cidāl] vezninde) Bir adama nāgehānī bir iş peydā ve 'arız olmak ma'nāsınadır; yukālu: بَادَهَهُ أَمْرٌ أَي فَاجَأَهُ بِه ve yukālu: بَادَهَهُ بِأَمْرٍ أَي فَاجَأَهُ بِه

الْإِبْتِدَاءُ [el-ibtidāh] [ifti'āl] vezninde) Min-gayri fikr ve lā-tevakkuf hāzır-cevāblık vechiyle şif'r ve hutbe makūlesi te'lif ve tekellüm eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِبْتَدَاهُ الْخُطْبَةَ إِذَا ابْتَدَاهَا وَارْتَجَلَهَا

التَّبَادُؤُ [et-tebāduh] [tefā'ul] vezninde) Bu dahi 'ale'l-fevr bir nesne izhār edişmek ma'nāsınadır; yukālu: هُمْ يَتَّبَادَهُونَ الْخُطْبُ أَي يَزْتَجِلُونَهَا

[ب ر ق و هـ]

أَبْرُقُوهُ [eberqūh] [seḳankūr] vezninde) "Ber-i kūh"-ı Fārisī mu'arrebidir ki نَاحِيَةُ الْجَبَلِ [nāhiyetu'l-cebel] ma'nāsınadır ki dağ yöresi demektir. Bununla Fāris ülkesinde bir şehir tesmiye olundu; Ebu'l-Kāsim Aḫmed b. 'Alī el-Vezīr el-Eberqūhī ona mensūbdur; mezbūr Āl-i Buveyh'ten Bahā'uddīn nām şāhın vezīri idi. Ve

أَبْرُقُوهُ [Eberqūh] Neysābūr'a altı merhale mesāfede bir kasaba adıdır.

[ب ر هـ]

الْبِرْهَةُ [el-berhet] (bā'nın fethi ve zammı ve rā'nın sükūnuyla) Zamān-ı tavīl ma'nāsınadır, 'alā-kavlin e'ammdır;

tekūlu: أَقَمْتُ عِنْدَهُ بَرْهَةً مِنَ الدَّهْرِ أَي زَمَانًا طَوِيلًا
أَوْ أَعْمٌ

أَبْرَهَةٌ [Ebrehet] (hemzenin ve rā'nın fethiy-
le) İbnu'l-Hāris'tir ki tubba'-ı Yemen'dir,
ya'nī mülük-i Yemen'dendir. Ve Ebrehe
b. eṣ-Şabbāh, Kūr-ān-ı mübīnde mezkūr
olan fil sāhibidir ki tahrib-i Ka'be için
kasd eylemişti.

الْبَرْهَرَهَةُ [el-berehret] (سَفَرَجَلَةٌ [seferce-
let] vezninde) Bedeni semen gibi ak olan
tāze hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ بَرْهَرَهَةٌ أَي
يَبِيضَاءُ شَابَّةٌ Ve be-gāyet ter ve nāzūk-beden
mahbūbeye yāhūd terlikten ve nerm ü
nezāketten bedeni pālūze gibi titrer olanı-
na denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ بَرْهَرَهَةٌ أَي نَاعِمَةٌ أَوْ التِّي
تُزَعْدُ رُطُوبَةً Ve kāle'ş-şārih ve fī hadīsi'l-
meb'as: "فَشَقَّ عَنْ قَلْبِهِ وَجِيءَ بِطُسْتِ رَهْرَهَةٍ"
Ya'nī bunda ba'zılar بِالرَّهْرَهَةِ الطُّسْتُ الْوَاسِعُ قَرِيبُ الْفَعْرِ
lafzının bā' harfini kelimeden zann eylemeleriyle iştibāh et-
tiler, o ise kelimeden değildir.

الْبِرَّةُ [el-bereh] (fethateynle) Vücüt etli
cānlı olmaya denir; yukālu: بِرَّةٌ أَي تَرَاةٌ

بِرْهَوْتُ [Berehūt] (رَهْبَوْتُ [rehebūt] vez-
ninde ve bā'nın zammıyla سُبْرُوْتُ [subrūt]
vezninde) Bir kuyu yāhūd bir vādī yāhūd
bir belde adıdır. Şārih der ki Ḥaḍramevt
ülkesinde vāki'dir, eşher olan bir kuyu-
dur ki makarr-ı ervāh-ı küffār olduğu
mervīdir. Mü'ellif bunu tā-yı fevkiyye
bābında dahi zikr eyledi. Ve ba'zılar bunu
"ر،ه،و" māddesinden ahz eylemiştir.

الْبِرَّةُ [el-berh] (bā'nın fethi ve rā'nın
sükūnuyla) Bir adamın vücūdu 'alīl
ve mütegayyir olduktan sonra yine
ifākat-ı tāmme bulup ten-dürüst olmak
ma'nāsınadır; yukālu: بِرَّةُ الرَّجُلِ بِرَّةٌ مِنَ الْبَابِ
عَلَّةٌ

beyāz olmak ma'nāsınadır; yukālu: بِرَّةُ
الرَّجُلِ إِذَا ابْيَضَّ جِسْمُهُ

الْأَبْرَهَةُ [el-ebreh] (أَحْمَرٌ [aḥmer] vezninde)
Beyāz gövdeli kişiye denir; nü'ennesi بَرْهَاءُ
[berhā']dır, حَمْرَاءُ [ḥamrā'] vezninde.

الْإِبْرَاهَةُ [el-ibrāh] (hemzenin kesriyle)
Delīl ve burhān irād ve ikāmet eylemek
ma'nāsınadır, 'alā-kavlin 'acāyib nesnelere
irādıyla nāsa gālib olmak ma'nāsınadır;
yukālu: أَبْرَةٌ الرَّجُلِ إِذَا أَتَى بِالْبُرْهَانِ أَوْ أَتَى بِالْعَجَائِبِ
Şārih der ki Zemaḥşeri'nin
kavline göre بُرْهَانٌ [burhān] lafzının nūn'u
zā'idedir, mer'e-i beyzā' ma'nāsına olan,
أَبْرَةٌ māddesinden me'hūzdur, fi'linde أَبْرَةٌ
denir, niteki mü'ellif dahi irād eyledi,
بُرْهَانٌ terkibi müvelledir. Ve mü'ellif
bunu nūn māddesinde dahi sebt eyledi.

الْبُرَيْهَةُ [el-Bureyh] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde)
İbrāhīm kelimesinin musaggarıdır
ki terhīm üzeredir.

نَهْرُ بُرَيْهٍ [Nehru Bureyh] Başra'da bir ırmak
adıdır.

[ب ل ه]

الْبَلَّةُ [el-beleh] (fethateynle) ve

الْبَلَاهَةُ [el-belāhet] (سَفَاهَةٌ [sefāhet] veznin-
de) Mutlakan gāfil, 'alā-kavlin şerr ve şūr
cihetinden gāfil olan yāhūd hayr ve şerri
ve nīk ve bedi temyīze kudreti olmayan
ahmak adama denir ki Türkīde bön ve
oğuz ve sāde-dil ve Fārisīde kālīve denir;
yukālu: بَلَّةُ الرَّجُلِ بَلَاهَةٌ وَبَلَاهَةٌ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ فَهُوَ
عَيْشٌ أَيْ غَافِلٌ أَوْ عَنِ الشَّرِّ أَوْ أَحْمَقٌ لَا تَمْيِيزَ لَهُ
Ya'nī "Havādis ve ekdārdan bī-dagdagaga ve sālīm 'ayş
ve şebābdır, sāhibi aslā o semte imāle-i
zihn eylemez." Ve yukālu: بَلَّةٌ مِثَّتِ الدَّاءِ

nesneden gocunup ürkmez ola, gūyā ki hamākati olmakla o makūle nesneleri idrāk eylemez olur; yukālu: نَاقَةٌ بَلْهَاءُ أَي لَا Ve تَنَحَّاشٌ مِنْ شَيْءٍ مَكَانَةً وَرَزَانَةً

بَلْهَاءُ [belhāʾ] Bir maʿrūf nāka ismidir. Ve şol hatuna itlāk olunur ki soyu ve kalbi pāk ve pākīze olmakla her ne söyleseler inanıp aldanır ola; yukālu: إِمْرَأَةٌ بَلْهَاءُ أَي كَرِيمَةٌ مَرْيَمَةُ عَرَبِيَّةٌ مُغْفَلَةٌ

الْإِبْلَاهُ [el-iblāh] (hemzenin kesriyle) Bir adamı ebleh bulmak maʿnāsınadır; yukālu: أَبْلَهَ فُلَانًا إِذَا صَادَفَهُ أَبْلَهٌ

بَلَهٌ [belhe] (كَيْفٌ [keyfe] vezninde) İsm-i fiʿl-i emrdir, دَعَى ve أَتْرَكَ maʿnāsına; yukālu: بَلَهَ مَا أَضْمَرْتُ أَي دَعُهُ Ve gāhca masdar menziline müstaʿmel olur, terk maʿnāsına. Ve keyfe maʿnāsına ism olur. Ve ism-i fiʿl olduğuna göre mā-baʿdi mansüb olur; yukālu: بَلَهَ زَيْدًا أَي أَتْرَكَهُ Ve masdar süretine göre mā-baʿdi izāfetle mecrūr olur; yukālu: بَلَهَ زَيْدٌ أَي الزَّمْ تَرَكَ زَيْدٌ

تَبَلَّه [et-tebelluh] (تَفَعَّلٌ [tefaʿul] vezninde) Bu dahi ebleh olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَبَلَّهَ الرَّجُلُ بِمَعْنَى بَلَهَ Ve sūretā belāhet göstermek maʿnāsınadır; yukālu: تَبَلَّهَ فُلَانٌ إِذَا اسْتَعْمَلَ النَّبْلَةَ Ve yitık araştırılmak maʿnāsınadır; yukālu: تَبَلَّهَ الرَّجُلُ إِذَا تَطَلَّبَ الضَّالَّةَ Ve yolu bilmeyen kimse erbābından suʾāl ve taharrī eylemeyerek yolsuz gitmek maʿnāsınadır; yukālu: فُلَانٌ يَتَبَلَّهُ إِذَا تَعَسَّفَ طَرِيقًا عَلَى غَيْرِ هِدَايَةٍ وَلَا مَسْأَلَةٍ

التَّبَالُهُ [et-tebāluh] (تَفَاعُلٌ [tefaʿul] vezninde) Bu dahi sūretā eblehlik göstermek maʿnāsınadır; yukālu: تَبَالَهُ الرَّجُلُ إِذَا اسْتَعْمَلَ النَّبْلَةَ

الْبَلْهَاءُ [el-belhāʾ] (حَمْرَاءٌ [hamrāʾ] vezninde) Şol nākaya itlāk olunur ki kuvvet ve temkīn ve celādeti olmakla aslā bir

nesneden gocunup ürkmez ola, gūyā ki hamākati olmakla o makūle nesneleri idrāk eylemez olur; yukālu: نَاقَةٌ بَلْهَاءُ أَي لَا Ve تَنَحَّاشٌ مِنْ شَيْءٍ مَكَانَةً وَرَزَانَةً

بَلْهَاءُ [belhāʾ] Bir maʿrūf nāka ismidir. Ve şol hatuna itlāk olunur ki soyu ve kalbi pāk ve pākīze olmakla her ne söyleseler inanıp aldanır ola; yukālu: إِمْرَأَةٌ بَلْهَاءُ أَي كَرِيمَةٌ مَرْيَمَةُ عَرَبِيَّةٌ مُغْفَلَةٌ

الْإِبْلَاهُ [el-iblāh] (hemzenin kesriyle) Bir adamı ebleh bulmak maʿnāsınadır; yukālu: أَبْلَهَ فُلَانًا إِذَا صَادَفَهُ أَبْلَهٌ

بَلَهٌ [belhe] (كَيْفٌ [keyfe] vezninde) İsm-i fiʿl-i emrdir, دَعَى ve أَتْرَكَ maʿnāsına; yukālu: بَلَهَ مَا أَضْمَرْتُ أَي دَعُهُ Ve gāhca masdar menziline müstaʿmel olur, terk maʿnāsına. Ve keyfe maʿnāsına ism olur. Ve ism-i fiʿl olduğuna göre mā-baʿdi mansüb olur; yukālu: بَلَهَ زَيْدًا أَي أَتْرَكَهُ Ve masdar süretine göre mā-baʿdi izāfetle mecrūr olur; yukālu: بَلَهَ زَيْدٌ أَي الزَّمْ تَرَكَ زَيْدٌ

تَبَلَّه [et-tebelluh] (تَفَعَّلٌ [tefaʿul] vezninde) Bu dahi ebleh olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَبَلَّهَ الرَّجُلُ بِمَعْنَى بَلَهَ Ve sūretā belāhet göstermek maʿnāsınadır; yukālu: تَبَلَّهَ فُلَانٌ إِذَا اسْتَعْمَلَ النَّبْلَةَ Ve yitık araştırılmak maʿnāsınadır; yukālu: تَبَلَّهَ الرَّجُلُ إِذَا تَطَلَّبَ الضَّالَّةَ Ve yolu bilmeyen kimse erbābından suʾāl ve taharrī eylemeyerek yolsuz gitmek maʿnāsınadır; yukālu: فُلَانٌ يَتَبَلَّهُ إِذَا تَعَسَّفَ طَرِيقًا عَلَى غَيْرِ هِدَايَةٍ وَلَا مَسْأَلَةٍ

التَّبَالُهُ [et-tebāluh] (تَفَاعُلٌ [tefaʿul] vezninde) Bu dahi sūretā eblehlik göstermek maʿnāsınadır; yukālu: تَبَالَهُ الرَّجُلُ إِذَا اسْتَعْمَلَ النَّبْلَةَ

الْبَلْهَاءُ [el-belhāʾ] (حَمْرَاءٌ [hamrāʾ] vezninde) Şol nākaya itlāk olunur ki kuvvet ve temkīn ve celādeti olmakla aslā bir

nesneden gocunup ürkmez ola, gūyā ki hamākati olmakla o makūle nesneleri idrāk eylemez olur; yukālu: نَاقَةٌ بَلْهَاءُ أَي لَا Ve تَنَحَّاشٌ مِنْ شَيْءٍ مَكَانَةً وَرَزَانَةً

بَلْهَاءُ [belhāʾ] Bir maʿrūf nāka ismidir. Ve şol hatuna itlāk olunur ki soyu ve kalbi pāk ve pākīze olmakla her ne söyleseler inanıp aldanır ola; yukālu: إِمْرَأَةٌ بَلْهَاءُ أَي كَرِيمَةٌ مَرْيَمَةُ عَرَبِيَّةٌ مُغْفَلَةٌ

الْإِبْلَاهُ [el-iblāh] (hemzenin kesriyle) Bir adamı ebleh bulmak maʿnāsınadır; yukālu: أَبْلَهَ فُلَانًا إِذَا صَادَفَهُ أَبْلَهٌ

بَلَهٌ [belhe] (كَيْفٌ [keyfe] vezninde) İsm-i fiʿl-i emrdir, دَعَى ve أَتْرَكَ maʿnāsına; yukālu: بَلَهَ مَا أَضْمَرْتُ أَي دَعُهُ Ve gāhca masdar menziline müstaʿmel olur, terk maʿnāsına. Ve keyfe maʿnāsına ism olur. Ve ism-i fiʿl olduğuna göre mā-baʿdi mansüb olur; yukālu: بَلَهَ زَيْدًا أَي أَتْرَكَهُ Ve masdar süretine göre mā-baʿdi izāfetle mecrūr olur; yukālu: بَلَهَ زَيْدٌ أَي الزَّمْ تَرَكَ زَيْدٌ

تَبَلَّه [et-tebelluh] (تَفَعَّلٌ [tefaʿul] vezninde) Bu dahi ebleh olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَبَلَّهَ الرَّجُلُ بِمَعْنَى بَلَهَ Ve sūretā belāhet göstermek maʿnāsınadır; yukālu: تَبَلَّهَ فُلَانٌ إِذَا اسْتَعْمَلَ النَّبْلَةَ Ve yitık araştırılmak maʿnāsınadır; yukālu: تَبَلَّهَ الرَّجُلُ إِذَا تَطَلَّبَ الضَّالَّةَ Ve yolu bilmeyen kimse erbābından suʾāl ve taharrī eylemeyerek yolsuz gitmek maʿnāsınadır; yukālu: فُلَانٌ يَتَبَلَّهُ إِذَا تَعَسَّفَ طَرِيقًا عَلَى غَيْرِ هِدَايَةٍ وَلَا مَسْأَلَةٍ

التَّبَالُهُ [et-tebāluh] (تَفَاعُلٌ [tefaʿul] vezninde) Bu dahi sūretā eblehlik göstermek maʿnāsınadır; yukālu: تَبَالَهُ الرَّجُلُ إِذَا اسْتَعْمَلَ النَّبْلَةَ

الْبَلْهَاءُ [el-belhāʾ] (حَمْرَاءٌ [hamrāʾ] vezninde) Şol nākaya itlāk olunur ki kuvvet ve temkīn ve celādeti olmakla aslā bir

müfesserdir.

مَا بَلْهُكَ [mā belhuke] (bā'nın fethi ve lām'ın sükünüyla) مَا بَالُكَ ve مَا شَأْنُكَ ve ma'nāsına müsta'meldir. Şārihin beyānına göre مَا بَلْهُكَ أَيّ مَا فَطِنْتُ لَهُ مَا بَالُكَ

الْبَاهِيَّةُ [el-bulehniyet] (bā'nın zammı ve lām'ın fethi ve nūn'un kesriyle) Vüs'at-i ma'āş ve rehā' ve refāh-ı hāl ma'nāsınadır. Kāle'ş-şārih ve min seci'ati'l-Esās: لَا زَلْتُ مَلَقَى بِتَهْنِيَةِ مُبَقَّى فِي بَلْهِيَّةِ أَيّ الرِّخَاءِ وَسَعَةِ الْعَيْشِ

[ب ن ه]

بِنْهَا [Binhā] (bā'nın kesri ve elifin kasrıyla) Fustāt-ı Mışr'da altı fersah mesāfede bir karyedir; be-gāyet a'lā 'aseli olur, 'asel-i Binhā meşhürdür.

[ب و ه]

الْبُوْهَةُ [el-būhet] (bā'nın zammıyla) Tülek çakır doğana denir, بُوهَ [būh] dahi denir; yukālu: جَاءَ وَبِيْدِهِ بُوهَةٌ وَبُوْهَةٌ أَيّ صَفْرٌ سَقَطَ رِيْشُهُ Ve hīre ve cura olarak be-gāyet hafif yelkovan adama denir. Ve ahmak ve bī-magz kimseye denir. Ve dişi baykuşa denir. Ve divit içre konulan lıkaya denir ki ditilmiş yünden olur, hālen liften ve ibrişimden ederler. Ve havāda rüzgār önünde uçup gezen kuş tüylerine denir.

الْبُوْهُ [el-būh] (bā'nın zammıyla) Bu dahi tülemiş çakıra denir. Ve erkek baykuşa 'alā-kavlin büyük olanına denir. Ve baykuşa şebīh başka bir kuş adıdır.

الْبُوْهُ [el-bevh] ve

الْبَيْهَةُ [el-beyh] (bā'ların fethiyle ki vāvī ve yā'ıdır) Bir nesneye āgāh ve mütenebbih olmak ma'nāsınadır; yukālu: بَاءَ بِالشَّيْءِ بَيْهَةٌ Ve وَيَبَاهُ بُوْهًا وَيَبَاهُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالرَّابِعِ إِذَا تَنَبَّهَ لَهُ بُوْهُ [bevh] La'n ve nefrīn ma'nāsınadır;

yukālu: Ve cimā' eylemek ma'nāsınadır; yukālu: بَاءَ اِمْرَأَةً إِذَا جَامَعَهَا Ve fehmi ve idrāk eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: مَا بُهْتُ لَهُ بِضَمِّ الْبَاءِ وَكَسْرِهَا يَغْنِي مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي أَيّ مَا فَطِنْتُ لَهُ

الْبَاهُ [el-bāh] (cāh) [cāh] vezninde) İsmidir, cimā' ma'nāsınadır; yukālu: يَسْتَعْمِلُ الْمُعْجُونَ لِلْجَمَاعِ لِلْبَاهِ أَيّ لِلْجَمَاعِ

الْبَاهَةُ [el-bāhet] (hālet) [hālet] vezninde) 'Arsa ve meydān ma'nāsınadır; [bāhat] [bāhat] gibi.

الْبَاهِيَّةُ [el-bā'ihet] Zebūn ve arık koyuna denir; aslı بَاهِيَّةٌ [bā'ihet]tir vāv ile yukālu: شَاءَ بَاهِيَّةٌ أَيّ مَهْرُوْلَةٌ

[ب ه ه]

الْبَيْهَةُ [el-behh] (bā'nın fethi ve hā'nın teşdidıyla) Bir adamın pādīşāh ve emir yanında kadr ve mansıb ve pāyesi 'ālī ve 'azīm olmak ma'nāsınadır; yukālu: بَيْهَةُ الرَّجُلِ بَيْهًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا نَبَلَ وَرَادَ فِي جَاهِهِ عِنْدَ السُّلْطَانِ [et-tebehbuh] [tezelzul] vezninde) Şeref ve şān ve rütbe ve 'unvān sāhibi olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَبَيْهَةُ الْقَوْمِ إِذَا تَسَوَّفُوا وَتَعَطَّفُوا

الْبَاهَةُ [el-behh] [ebahh] vezninde ve mürādifidir ki boğuk sesli adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَبَهُ أَيّ أَبَحُ

الْبَيْهِيَّةُ [el-behbehiiyy] [fedfediiyy] vezninde) Cesāmetli tenū-mend adama denir.

الْبَيْهَابَةُ [el-behbāh] [bahbāh] vezninde ve mürādifidir ki esrimiş devenin kükremesine denir.

الْبَيْهَبَةُ [el-behbeheth] [zelzelet] vezninde) Esrimiş deve haykırarak kükremek ma'nāsınadır; yukālu: بُهْبَةُ الْجَمَلِ إِذَا حَدَرَ رَفِيْعًا

بَهْ بَهْ [beh beh] (mükerreren bā'ların fethi

ve hā'ların sükūnuyla) Bir kelimedir ki bir nesneyi isti'zām hālinde tefevvüh olunur 'alā-kavlin بَخُ بَخُ ma'nāsınadır ki bir nesneyi pek beğenip pesend eyledikte söylenir ki lisānımızda pā-yı Fārisiyle peh peh denir; ve minhu'l-hadīsu: "بَهْ بَهْ إِنَّكَ لَصَحْمٌ" Şārih der ki mevki'in ma'nā-yı sāniye müsā'adesi ba'iddir.

[ب و ي هـ]

بُوَيْهٌ [Buveyh] زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde ve bā'nın zammı ve vāv'ın sükūnu ve yā'nın fethiyle zebān-zededir) Mülük-i 'Acemin pederlerinin ismidir, murād Āl-i Buveyh dedikleri mülükün cedd-i a'lāları olacaktır.

[ب ي هـ]

أَلْبَيْهٌ [el-beyh] (bā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Bir nesneye āgāh ve mütefattin olmak ma'nāsınadır. Ve bu vāviyye ve yā'iyedir, niteki zikr olundu; yukālu: بَاءَ لَهُ يَبَاهُ بَيْهًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَبَّهَ لَهُ

إِبْنُ بَايِيهِ [İbnu Bāyih] (yā'nın kesriyle) yāhūd

إِبْنُ بَايَاهُ [İbn Bāyāh] Muhaddisīndendir.

نَجَرَ بَعُونَهُ تَعَالَى

FASLU'T-TĀ'Ī'L-FEVKİYYE

فَضْلُ التَّاءِ الْمُفَوِّقِيَّةِ

[ت ح هـ]

أَلْتَجَهُ [et-tech] (tā'nın fethi ve cīm'in sükūnuyla) Yönelmek, itticih ma'nāsınadır; yukālu: تَجَهُ لَهُ تَجَّهَا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ لَعْنَةً فِي اتَّجَةٍ Ve bunda gūyā ki vāv'ı unutmakla lafzından binā kıldılar, mevzi'i "و،ج،هـ" māddeci olmakla inşā'allāhu ta'ālā orada i'ade olunur. Şārih der ki bu أَحَذَّ ve إِتَّخَذَ māddeci kabīlindedir.

[ت ر ب]

أَلْتُرَّهَتْ [et-turrehet] قُبْرَةٌ [qubberet] vezninde) ve

أَلْتُرَّهَةٌ [et-turreh] سُكَّرٌ [sukker] vezninde) Bātil ve beyhūde ma'nāsınadır; yukālu: جَاءَ بِأَلْتُرَّهَةِ وَالتُّرَّهَةِ أَيِ الْبَاطِلِ Ve

تُرَّهَةٌ [turrehet] Cāddeden ayrılmış ince ve dar yola denir ki çığır ta'bīr olunur; yukālu: أَحَذَّ التُّرَّهَةَ وَهِيَ الطَّرِيقُ الصَّغِيرَةُ الْمُسْتَعْبَةُ مِنَ الْجَادَةِ Ve āfet ve dāhiyye denir. Ve rüzgāra denir, rīh ma'nāsına. Ve buluta denir, sehāb ma'nāsına. Ve düz ovaya denir, cānver ismidir ki kumsallarda olur; cem'i تُرَّهَاتٍ [turrehāt] ve تَرَارِيهِ [terārīh] gelir tā'yı meftūha ile. Ve ba'zılar dedi ki تُرَّهَاتٍ [turrehāt] ki تُرَّهَةٌ [turrehet]in cem'idir, fi'l-asl otsuz susuz kır beyābānlara denir, ba'dehu beyhūde ve ebātīl için isti'are olunur. Kezālik beyhūde ve 'abes ve herze kelimāta itlāk olunur, kelimāt-ı mecānīn gibi; yukālu: أَتَى بِأَلْتُرَّهَاتِ أَيِ الْأَبَاطِيلِ وَالْأَقَاوِيلِ الْحَالِيَةِ مِنَ الطَّائِلِ

أَلْتُرَّهَةٌ [et-terh] (tā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) تُرَّهَاتٍ [turrehāt]a uğramak

ma'nāsınadır; yukālu: تَرَهُ الرَّجُلُ تَرَاهَا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا وَقَعَ فِي التَّرَاهَاتِ

[ت ف ه]

التَّفَهُ [et-tefeh] (tā'nın ve fā'nın fethiyle) ve **التُّفُوهُ** [et-tufūh] [فُعُودٌ] [ku'ūd] vezninde) Bir nesne pek nāḫiz olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَفِيهِ الشَّيْءُ تَفِيهَا وَتُفُوها مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا قَلَّ وَحَسَّ Ve

تَفِيهِ [tefevuh] Bir kimse ahmak ve bī-magz olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَفِيهِ الرَّجُلُ وَتَفِيهِ تَفُوها إِذَا حَمَقَ Ve arık ve zebūn olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَفِيهِ الرَّجُلُ وَتَفِيهِ تَفُوها مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالرَّابِعِ إِذَا غَتَّ "الْقُرْآنُ لَا يَتَفَهُ وَلَا يَتَشَانُ" 'Abdillāh b. Mes'ūd: "تَشَانُ تَشَانُ بَرَادَا يَتَشَانُ أَي لَا يَغْتُ وَلَا يَخْلُقُ kelimesinden ki aslı تَشَانُ idi müstakbel olmakla ma'nā-yı hadīs: "قُرْآن-ı mübīn mürür-ı ezmān ile ne za'if ve hakīr olur ve ne eski kırba gibi köhnelenip fersüde olur, ilā-yevmi'l-kıyām nesak-ı vāhid üzere bākī olur."

التَّفِيهِ [et-tefihet] [فَرِحَةٌ] [ferihāt] vezninde) Şol et'imeye denir ki onlarda halāvet ve humūzat ve merāret ta'mı olmaya ki tatsız ta'bīr olunur. Ve li-hāzā ba'zılar ekmeği ve eti et'im-e-i tefihe cümlesinden 'add eylediler.

Mütercim-i hakīr der ki Şeyh *Kānūn*'da bu vech üzere beyān eyledi ki etubbā tu'ümü iki kısma taksīm eylediler: biri tu'üm-ı basītedir ve biri mürekkebedir. Basīte dokuz nev'dir. Lākin lāyık olan tefeh ki tatsızlıktır, ya'nī ta'mdān 'ārī olmaktadır, tu'ümda dāhil olmamaktır, suyun ta'mı olmadığı gibi o gıdānın dahi ta'mı olmaz. Ve ta'm bi'l-fīl ve bi'l-kuvve olur, demirde ve bakırda bi'l-kuvvedir, ger-

çi zāhiren تَفِيهِ [tefihet]tendir lākin ba'zı eczā ile zevb ve tahlīl olunsa ta'mı hiss olunur. Pes 'inde'l-etubbā' tu'üm sekiz gūnedir. 1) halāvet 2) merāret 3) hirāfet 4) mülūhat 5) humūzat 6) 'ufūsat 7) kabz 8) dūsümettir. Bu sürette mü'ellifin beyānı iktifā kabīlinden olunur.

Ve تَفِيهِ [tefihet]in müfredi تَفِيهِ [tefih]tir ki كَتِفٌ [ketif] vezninde; masdarı تَفَهُ [tefeh] tir fethateynle; yukālu: تَفِيهِ الطَّعَامِ تَفِيهَا فَهُوَ تَفِيهِ وَأَطْعَمَهُ تَفِيهِ

إِبْنُ تَافِيهِ [İbnu Tāfih] [صَاحِبٌ] [şāhib] vezninde) Muhaddistir.

الْمُتَفَهِّةُ [el-muthefet] [مُكْرَمَةٌ] [mukremet] vezninde) Yavaş rām ve zelūl nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ مُتَفَهِّةٌ أَي ذُلُولٌ

التُّفَهُ [et-tufeh] (tā'nın zammiyle) [شُبُتٌ] [şubet] vezninde) Karakulak ta'bīr olunan cānvere denir, Fārisīde siyāh-güş derler.

[ت ل ه]

التَّلَهُ [el-teleh] (fethateynle) Telef olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَلَهُ الشَّيْءُ تَلَاهَا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَلَفَ Ve vālih ve hayrān olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَلَهُ الرَّجُلُ إِذَا حَارَ Ve unutmak ma'nāsınadır; yukālu: تَلَهُ كَذَا وَتَلَهُ عَنهُ أَي أَنْسِيَهُ

الْإِتْلَاهُ [el-itlāh] (hemzenin kesriyle) Telef eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَتْلَاهُ الْمَرَضُ إِذَا أَتْلَفَهُ

الْمَثْلُوهُ [el-metlūh] ve

التَّالِيَةُ [et-tālih] [صَاحِبٌ] [şāhib] vezninde) Telef-kerde yāhūd hayrān ve āşifte demektir; ve minhu yukālu: رَجُلٌ مَثْلُوهُ الْعَقْلِ [Ve] تَالِيَةٌ [tālih] niseb üzeredir.

[ت م ه]

التَّمَةُ [et-temeh] (fethateynle) ve

التَّمَاهَةُ [et-temāhet] [سَفَاهَةٌ [sefāhet] vezninde) Ta'ām bozulup kokmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا تَمَّ الطَّعَامُ تَمَّهَا وَتَمَاهَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَغَيَّرَ رِيحُهُ وَطَعْمُهُ

الْمِثْمَاهَةُ [el-mitmāh] [مِثْرَابٌ [mihrāb] vezninde) Şol koyuna denir ki sütü sağılırken hemān bed rāyiha peydā eder ola; yukālu: شَاءَ مِثْمَاهَةً إِذَا كَانَ يَتَغَيَّرُ لَبْنُهَا رَيْئَمَا يُحْلَبُ

[ت ه ت ه]

التَّهْتَهُةُ [et-tehtehet] [زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Lisānda olan pepeyiliğe denir; yukālu: بِلِسَانِهِ تَهْتَهُةٌ أَيْ لُكْنَةٌ بَاتِلٌ وَبَيْهُودَةٌ نَسْنَلَةٌ بِلِسَانِهِ تَهْتَهُةٌ أَيْ لُكْنَةٌ البَاطِلِ

التَّهَاتِيهِ [et-tehātih] [دَفَاتِيرٌ [defātir] vezninde) Bātıl ve beyhüde nesnelere denir; yukālu: وَقَعُوا فِي التَّهَاتِيهِ أَيْ الْأَبَاطِيلِ

تُهُ تُهُ [tuh tuh] (mükerreren tā'ların zammi ve hā'ların sükünuyla) Deve kısmına mahsūs zecr ve āzār asvātındandır, hālen lisānımızda takbīh ve te'essüf mevki'inde tuh tuh dediğimiz bundan me'hūzdur. Ve bununla köpek kısmını dahi yanlarına çağırırlar. Ve lisānında pepeyilik olan adamın söyleyişini dahi hikāye olur.

[ت و ه]

التَّوَهُ [et-tevh] (tā'nın fethi ve zammıyla) Helāk ve berbād ve nābūd olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَاهَ الرَّجُلُ يَتَوَهُ تَوَاهُ إِذَا هَلَكَ وَذَهَبَ Ve kibr ve ta'azzum ma'nāsınadır; yukālu: تَاهَ الرَّجُلُ إِذَا تَكَبَّرَ Ve bir adamın 'aklı serāsime ve muztarib olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَاهَ فَلَانٌ إِذَا اضْطَرَبَ عَقْلُهُ

التَّتْوِيهِ [et-tetvīh] [تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Helāk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَوَّهَهُ إِذَا أَهْلَكَ

التَّوَهُ [et-tūh] (tā'nın zammıyla) Hālik ma'nāsınadır; cem'ci أتَوَاهُ [etvāh] ve أتَوِيهِ [etāvīh]tir ki cem'ü'l-cem'dir.

مَا أَتَوَهُهُ [mā etvehehu] Fi'l-i ta'accübüdür, مَا أَتَوَهُهُ ma'nāsına, ne 'aceb kibr ve ta'azzum sāhibidir demektir.

[ت ي ه]

التَّيِّهِ [et-tīh] (tā'nın kesriyle) Kibr ve şalef ma'nāsınadır; yukālu: تَاهَ الرَّجُلُ يَتَيِّهُ تَيِّهًا إِذَا تَهَلَّفَ وَتَكَبَّرَ Ve

تِيهِ [tīh] Beyābāna denir; cem'ci أَتَيَّاهُ [etyāh] gelir ve cem'ü'l-cem'ci أَتَوِيهِ [etāvīh] gelir; yukālu: تَيَّهُوا فِي تَيِّهِ أَيْ مَفَازَةً Ve yol azmağa denir; yukālu: وَفَعُوا فِي تَيِّهِ أَيْ ضَلَالٍ Ve تَيِّهَاءُ [teyhā] ve مَتَيَّهَةٌ [metyehet] ma'nāsına gelir, ke-mā se-yuzkeru.

التَّأَيِّهِ [et-tā'ih] [صَاحِبٌ [şāhib] vezninde) ve

التَّيَّيَاهُ [et-teyyāh] [شَدَادٌ [şeddād] vezninde) ve

التَّيَّيَّهَانُ [et-teyhān] [سَكْرَانٌ [sekrān] vezninde) ve

التَّيَّيَّيَّهَانُ [et-teyyihān] (tā'nın fethi ve yā-yı müşeddedenin kesriyle) Müdammig ve mütekebbir kimseye denir. Ve

تَيَّيَّاهُ [teyyāh] ve

تَيَّيَّهَانُ [teyhān] [سَكْرَانٌ [sekrān] vezninde) Yol azıp güm-rāh olan adama denir.

مَا أَتَيَّيَّهَهُهُ [mā etyehehu] Fi'l-i ta'accübüdür, مَا أَتَوَهُهُ ma'nāsına.

التَّيَّيَّهِ [et-teyh] (tā'nın fethi ve kesriyle) ve

التَّيَّيَّيَّهَانُ [et-teyhān] (fetehtle) Yol azmak ma'nāsınadır; yukālu: تَاهَ الرَّجُلُ يَتَيَّيَّهَانُ تَيَّيَّهَانًا إِذَا ضَلَّ Ve bir nesneye muttasıl bir düzeye bakmak sebebiyle göz yorulup donuklamak ma'nāsınadır; yukālu: تَاهَ بَصْرُهُ إِذَا تَأَفَّ

التَّيَّيَّيَّهَاءُ [et-teyhā] [حَمْرَاءٌ [hamrā] vezninde)

FASLU'L-CĪM

(فصل الجيم)

[ج ب ه]

الْجَبْهَةُ [el-cebhet] (cīm'in fethi ve bā'nın sükūnuyla) İnsānın yüzünden secde hālinde yere gelen mevzi'e 'alā-kavlin iki kaşım aralığı beraberinden yukarı nāsıyeye kadar olan yere denir ki Türkīde alın ve Fārisīde pīšān denir; yukālu: جَبْهَةٌ ذَاتُ بَهْجَةٍ وَهُوَ مَوْضِعُ السُّجُودِ مِنَ الْوَجْهِ أَوْ مُسْتَوَى مَا بَيْنَ الْحَاجِثَيْنِ إِلَى النَّاصِيَةِ Ve

جَبْهَةٌ [cebhet] Bir kavm ve cemā'atin sey-yid ve zī-şānına itlāk olunur, وَجْهٌ [vech] gibi; yukālu: هُوَ جَبْهَةٌ قَوْمِهِ أَيْ سَيْدُهُمْ Ve menāzil-i kamerden bir menzil ismidir. Bu esed sûretinin cebhesidir ki dört kevkebden 'ibārettir. Ve

جَبْهَةٌ [cebhet] At nev'ine denir. Kāle'ş-şārih ve minhu'l-hadīsu: "لَيْسَ فِي الْجَبْهَةِ" أَيْ الْخَيْلِ صَدَقَةٌ" Ve bunun müfredi yoktur. Ve şol adamlara itlāk olunur ki hasbī halkın diyet ve deyn gibi dā'imā tekālīf ve me'ūnetlerini idāre ve temşīte mecbūl olmalarıyla onlardan biri her kime teveccüh eylese hā'ib ve sıfru'l-yed i'āde ve irsāllerinden istihyā oluna; yukālu: هُمْ جَبْهَةٌ أَيْ سَاعُونَ فِي حِمَالٍ وَمَعْرَمٌ فَلَا يَأْتُونَ أَحَدًا إِلَّا اسْتَحْيَا مِنْ رَدِّهِمْ Ve mezellet ve hāksārī ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: لَقِيَ مِنْهُ جَبْهَةٌ أَيْ مَذَلَّةٌ Ve bir sanem ismidir. Ve aya itlāk olunur, kamer ma'nāsına.

الْأَجْبَهُ [el-ecbeh] (أَشْبَهُ) [eşbeh] vezninde) Arslana denir. Ve cebhesi hūb ve latīf olarak vāsī' olan adama denir, 'alā-kavlin yumru cebheli kimseye denir; mü'ennesi جَبْهَاءُ [cebhā'] dır; yukālu: رَجُلٌ أَجْبَهُ وَامْرَأَةٌ

جَبْهَاءُ أَي الْوَاسِعِ الْجَبْهَةِ الْحَسَنُهَا أَوْ الشَّائِضُهَا **الْجَبْهَةُ** [el-cebeh] (fethateynle) İsmidir, geniş alınlılık yāhūd yumru alınlılığa denir.

الْجَبْهَةُ [el-cebh] (cīm'in fethiyle) Bir adamın cebhesine vurmak ma'nāsınadır; yukālu: جَبْهَةً جَبْهًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا ضَرَبَ جَبْهَتَهُ Ve bir adamı redd eylemek yāhūd bir hoşlanmadığı nesne söylemek yāhūd işlemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا رَدَّهُ أَوْ لَقِيَهُ بِمَكْرُوهِ Ve 'Arablar filān suya varıp lākin su çekecek yāhūd su alacak ālāt ve edevātı olmamakla hemān suyun yüzüne bakıp oturdu diyecek yerde فَلَانَ الْمَاءِ derler, وَرَدَّ الْمَاءَ وَلَا آلَةَ سَقْفِي فَلَمْ يَكُنْ مِنْهُ إِلَّا النَّظَرُ إِلَى وَجْهِ جَبَّةِ الشِّتَاءِ ma'nāsına. Kezālik yekūlūne: جَبَّةُ الشِّتَاءِ Ya'nī "Kendilere kış teveccüh edip bastı, lākin aslā levāzım ve mühimmātından bir nesne tedārük ve tehyi'e eylememişler idi." Ve bunlar مُوَاجَهَةٌ [muvācehet] ma'nalarından me'hūzlardır.

الْجَابِئَةُ [el-cābih] [şāhib] vezninde) Bir semte giden adama yüzü yāhūd cebhesi karşı gelen kuşa yāhūd vahşī cānvere denir ki 'Arablar ondan teşe'üm ve tetay-yür ederler.

الْجُبْبَةُ [el-cubbeh] (سُكَّرٌ) [sukker] vezninde) رُمَانٌ [cubbā'] ma'nāsınadır ki رُمَانٌ [rummān] veznindedir korkak adama denir; yukālu: رَجُلٌ جُبْبَةٌ أَيْ جُبَّاءُ

الْإِجْتِبَاءُ [el-icitbah] [ifti'āl] vezninde) Suyu yā bir āher nesneyi beğenmeyip ve hoşlanmadığından iğrenerek ve içine sinmeyerek tenāvül eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِجْتَبَهُ الْمَاءَ وَغَيْرَهُ إِذَا أَنْكَرَهُ وَلَمْ يَسْتَمِرَّهُ

التَّجْبِيَةُ [et-tecbih] [tef'īl] vezninde) Zānī ve zāniyenin yüzlerini karaladık-tan sonra bir deveye yāhūd eşeğe arka arkaya olarak bindirip rüsvāy eylemek

ma'nāsınadır. Ve bundakıyās olan yüz yüze olmaktır, zīrā جِبْهَةٌ [cebhet]ten me'hūzdur; zāhiren bābı izāleye mahmūldür yāhūd temāşacıların yüzlerine mukābil olduğuna mebnīdir; yukālu: فَصَّحُوهُمَا بِالْجَبِيهِ وَهُوَ أَنْ يُصَحَّ وَجُوهُ الزَّائِئِينَ وَيُحْمَلًا عَلَى بَعِيرٍ أَوْ حِمَارٍ وَيُخَالَفُ بَيْنَ وَجُوهِهِمَا Ve bir adamı baş aşağı ters çevirmek ma'nāsınadır ki işkence ve ʿikāb hālātındandır; yukālu: إِذَا نَكَسَ رَأْسُهُ Ve muhtemeldir ki ma'nā-yı evvel bundan me'hūz ola, zīrā o hālette olan kimse elbette hacāletinden ser-nigūn olur yāhūd isābet-i mekrūh ma'nāsına olan جِبْهَةٌ [cebhet]ten me'hūz ola ki جِبْهَةٌ جِبْهَةٌ derler, أَصَابَهُ ma'nāsına, niteki beyān olundu.

[ج د ه]

الْمَجْدُوهُ [el-mecdūh] Bir nesneden havfla mütehayyir olmuş adama denir; tekūlu: جَدَّةٌ مَسْدَارِيٌّ وَأَيْتُهُ مَجْدُوهًا أَيْ مَسْدُوهًا فَرَعًا [cedh] شُدَّةٌ [şedh] ma'nāsınadır.

[ح ر ه]

التَّجْرِيَةُ [et-tecrīh] [tef'īl] vezninde) Bir işi i'lān eylemek ma'nāsınadır; yukālu: جَرَّةُ الْأَمْرِ تَجْرِيهَا إِذَا أَعْلَنَتْ لَهُ

الْجَرَاهِيَّةُ [el-cerāhiyet] [kerāhiyet] vezninde) Nāsin gurīv ve hengāme ve feryādına denir; yukālu: مَا هَذِهِ الْجَرَاهِيَّةُ أَيْ الْجَلْبِيَّةُ Ve

جَرَاهِيَّةُ الْأُمُورِ [cerāhiyetu'l-umūr] Mevādd ve umūrun haṭb ve ʿizāmından ʿibārettir; yukālu: تَعَهَّدَ جَرَاهِيَّةَ الْأُمُورِ أَيْ عِظَامَهَا Ve

جَرَاهِيَّةُ الْخَيْلِ [cerāhiyetu'l-ḥayl] At kısmının güzīdelerine itlāk olunur. Ve

جَرَاهِيَّةُ [cerāhiyet] Zāhir ve ʿalāniyet ma'nāsınadır; yukālu: لَقِيَهُ جَرَاهِيَّةٌ أَيْ ظَاهِرًا بَارِزًا

التَّجْرِيَةُ [et-teceruh] [tef'ul] vez-

ninde) Bir iş açıklanmak ma'nāsınadır; yukālu: تَجْرَةُ الْأَمْرِ إِذَا انْكَشَفَ

الْجَرْهَةُ [el-cerhet] [temret] vezninde) Cānib ma'nāsınadır.

الْجَرْهَةُ [el-cerehet] (fetehtla) Ḳamiʿ-i vāhidede olan çatal hurmā koruklarına denir.

جِرَّةٌ [Cireh] [ʿineb] vezninde) Fāris ülkesinde bir beldedir.

[ج ل ه]

الْجَلْهَةُ [el-celhet] (cīm'in fethiyle) Değirmi büyük kayaya denir. Ve kavm ve kabīlenin mahallesine ve yurt yerlerine denir. Ve derenin bir cānibine denir; yukālu: نَزَلُوا فِي جَلْهَتِي الْوَادِي أَيْ نَاحِيَّتِيهٖ Ve başın önünde olan kılların dökülüp yerinin açık ve daz kalmasına denir; yukālu: بِهٖ جَلْهَةٌ أَيْ انْحَسَارُ الشَّعْرِ عَنِ مَقْدَمِ الرَّأْسِ

الْجَلَّةُ [el-celeh] (fethateynle) Başın önünde olan kıllar dökülüp yeri açık ve daz kalma ma'nāsınadır; yukālu: جَلَّةُ الرَّجُلِ جَلْهًا: Şārih مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا انْحَسَرَ شَعْرُهُ مِنْ مَقْدَمِ رَأْسِهِ der ki جَلَّةٌ [celeh] [şalaʿ]in mukadde midir, جَلَحَ [celaḥ] gibi.

الْجَلَّةُ [el-celh] (cīm'in fethi ve lām'ın sükūnuyla) Hurde çakıl taşlarını yerinden bertaraf eylemek ma'nāsınadır; yukālu: جَلَّةُ الْخَصِي عَنِ الْمَكَانِ جَلْهًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا نَحَاهُ Ve bir adamı bir emr-i şedīdden redd ve menʿ eylemek ma'nāsınadır, yukālu: جَلَّةٌ: Ve bir nesneyi keşf ve ibrāz eylemek ma'nāsınadır; yukālu: جَلَّةُ الشَّيْءِ إِذَا كَشَفَهُ Ve cebheden mendili çözmeyip hemān dolamıyla kaldırmak ma'nāsınadır; yukālu: جَلَّةُ الْعِمَامَةِ إِذَا رَفَعَهَا مَعَ طَيْبَهَا عَنِ جَبِيْنِهِ

الْجَلْبِيَّةُ [el-celīhet] [sefinet] vez-

ninde) Çakılları ve molozları ayırtlanıp bertaraf olmuş yere denir. Ve süt ile perverde olmuş hurmā hūrākine denir ki müsemmindir.

الْمَجْلُوهُ [el-meclūh] Kapısız ve perdesiz eve denir ki açıkta olur; yukālu: **بَيْتٌ مَجْلُوهٌ** أَي لَا بَابَ فِيهِ وَلَا بَسْتَرٌ

الْأَجْلَهُ [el-eclēh] [أَحْمَرُ] [aḥmer] vezninde) Şol adama denir ki cebhesi pek büyük olmakla kıl biten yerleri pek geride alarga ola; yukālu: **رَجُلٌ أَجْلَهٌ أَي الضَّمُّمُ الْجَبِيهَةُ الْمُتَأَخَّرُ** Ve boynuzsuz öküze denir ki kürük ta'bir olunur.

[ج ن ه]

الْجُنَيْيُ [el-cunehiyy] (cīm'in zammıyla) [عُرَيْيُ] [ʿureniyy] vezninde) **خَيْرَزَانٌ** [ḫayzurān] dedikleri ağaca denir ki tahri'fle hezārān ta'bir olunur, 'alā-kavlin **عَسْطُوسٌ** [ʿasetūs] ismidir ki **خَيْرَزَانٌ** [ḫayzurān]a şebih bir ağaçtır.

الْمُجَنَّةُ [el-mucenneh] [مُعْظَمٌ] [mu'azzam] vezninde) Şecer-i mezbürdan düzülmüş nesneye denir; yukālu: **طَبَقٌ مُجَنَّةٌ أَي مَعْمُولٌ** بِالْجُنَيْيِ

[ج و ه]

الْجَاهُ [el-cāh] ve

الْجَاهَةُ [el-cāhet] Kadr ve menzilet ve mansıb ma'nāsınadır; yukālu: **لَهُ جَاهٌ عَظِيمٌ وَجَاهَةٌ** Şārih der ki **جَاهٌ** [cāh] **وَجَهٌ** [vech] maktübudur, niteki mü'ellifin bu maddede ve "و،ج،ه" maddesinde dahi ta'birātından münfehım olur.

الْجَوْهُ [el-cevh] (cīm'in fethiyle) Bir adamı hoşlanmadığı bir nesne ile karşılamak ma'nāsınadır; yukālu: **جَاءَ فُلَانًا بِمَكْرُوهٍ يَجُوهُ** جَوْهَا إِذَا جَبَّهَهُ بِهِ

الْجَوْهُ [el-cūh] (cīm'in zammıyla) ve

الْجَيْهَةُ [el-ceyh] (cīm'in fethiyle) **وَجَهٌ** [vech] ma'nāsınadır; yukālu: **نَظَرَ بِجَوْهٍ سَوْءٍ وَبَجَيْهٍ سَوْءٍ أَي بَوَّجَهُ سَوْءٌ** Ve bu **وَجَهٌ** maddesinde dahi mersümdür, bunlar da ondan maktüblardır.

جَاهٍ جَاهٍ [cāhi cāhi] (hā'ların kesr üzere bināsıyla ve tenvīnle ve sükūnla müsta'meldir) kezālİK

جَوْهٍ جَوْهٍ [cūhi cūhi] (cīm'lerin zammı ve kesr üzere bināsıyla) Hāssatan erkek deve sürmeğe mahsūs asvāttandır, nākada tefevvüh olunmaz.

[ج ه و ج]

الْمَجْهَجَةُ [el-cehcehet] [زَلْزَلَةٌ] [zelzelet] vezninde) Yırtıcı cānveri kendiden men' için haykırmak ma'nāsınadır; yukālu: **جَهْجَهَةُ الرَّجُلِ بِالسَّمْعِ إِذَا صَاحَ بِهِ لِيَكْفُهُ**

الْجَهْجَهَةُ [el-cehh] (cīm'in fethi ve hā'nın teşdidiyle) Bir adamı bed mu'āmele ile redd eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **جَهْجَهَةٌ جَهًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا رَدَّهُ قَبِيحًا**

الْمُجْهَجَةُ [el-mucehceh] (cīm'lerin fethiyle) Arslana denir.

جَهْجَاهُ [Cehcāh] (cīm'in fethiyle) Gifār kabilesinden bir kimsedir ki Hazret-i 'Osmān radiyallāhu 'anhu üzere hurūc edenlerden idi. Hazret-i 'Osmān hutbe kırā'at ederken hemān üzerine hücum edip yed-i mü'eyyedlerinde olan 'asā-yı Muştafavı'yı ahz ve dizine tutup şikest eylemişti, lākin çok geçmeyip dizinde **أَكَلَةٌ** [ākilet] marazı zuhūr eyledi. Ve

جَهْجَاهُ [Cehcāh] Bundan başka bir kimse dir ki 'an-karīb dünyāya mālİK olur. Ve bunda fethateynle **جَهْهَةٌ** [Ceheh] ve hā'sız **جَهْجَاهُ** [Cehcā] 'unvānlarında dahi mervīdir. Mecmū'ü *Şahih-i Muslim*'de mesbūttur. Mü'ellif bununla işbu hadīse işāret eyle-

miştir: ”لَا تَذْهَبُ اللَّيَالِي حَتَّى يَمْلِكَ رَجُلٌ يُقَالُ لَهُ
“الْجَهَّجَاهُ“

FASLU'L-ḤĀ'Ī'L-MÜHMELE

(فَصْلُ الْحَاءِ الْمُهْمَلَةِ)

[ح ي هـ]

أَلْحَيَّة [el-ḥayhi] (ḥā'nın fethi ve yā'nın sükūnu ve hā'nın kesriyle) Koyun sürececek asvāttandır.

حَيَّة [ḥayh] (ḥā'nın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Hımār sürececek asvāttandır.

FASLU'D-DĀLĪ'L-MÜHMELE

(فَصْلُ الدَّالِ الْمُهْمَلَةِ)

[د ب ه]

الدَّيْبَةُ [ed-debeh] (fethateynle) Pek kumsal yere denir.

التَّدْبِيَةُ [et-tedbīh] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Zikr olunan kumsala uğramak ma'nāsınadır; yukālu: دَبَّهَ الرَّجُلُ إِذَا وَقَعَ فِي الدَّيْبَةِ Ve tarīk-i hayra mülāzemet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: دَبَّهَ الرَّجُلُ إِذَا لَزِمَ الدَّيْبَةَ

الدُّبْبَةُ [ed-dubeh] (ضَرَدٌ [şurad] vezninde) Tarīk-i hayra denir.

دَبَاهَةٌ [Debāhet] (سَحَابَةٌ [sehābet] vezninde) Sevād-ı 'Irāq'ta bir karyedir.

[د ح ه]

الدُّجْبِيَةُ [ed-duceyh] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Avcı gömeltisine denir.

الدُّجِّيَةُ [et-tedcīh] (تَوْجِيَةٌ [tevcīh] vezninde) Avcı gömeltisinde yatmak ma'nāsınadır; yukālu: دَجَّهَ الرَّجُلُ إِذَا نَامَ فِي الدُّجِّيَةِ

[د ر ه]

الدَّرَهُةُ [ed-derh] (dāl'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Bir kimse üzere ansınız çıkıp saldırmak ma'nāsınadır; yukālu: دَرَّهَ عَلَيْهِمْ دَرَّهًا مِنْ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا هَجَمَ وَطَلَعَ Ve bir kimseden bir nesneyi def' edip savmak ma'nāsınadır; yukālu: دَرَّهَ عَنْهُمْ وَلَهُمْ إِذَا دَفَعَ Şārihin beyānına göre bu mādde "د،ر،ء" maddesinden mübeddedir.

الدَّارِهَاتُ [ed-dārihāt] Nāgehānī zuhūr ve hücum eden hādīsāt-ı kevnīyyeye itlāk olunur; yukālu: نَزَلَتْ عَلَيْهِمُ الدَّارِهَاتُ أَي هَوَّاجِمٌ الدَّهْرُ

الْمِدْرَهُةُ [el-midreh] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Şol seyyid ve zī-şāna denir ki husūmet ve

kıtāl hāletlerinde yeden ve lisānen kavminin mukaddem ve pīşvāsı ola; yukālu: هُوَ مِدْرَهُةُ الْقَوْمِ وَهُوَ السَّيِّدُ الشَّرِيفُ وَالْمَقْدَمُ فِي اللِّسَانِ وَالْيَدِ عِنْدَ الْخُصُومَةِ

التَّدْرَهُةُ [et-tudreh] (tā'nın zammı ve rā'nın fethiyle) Def' ve müdāfa'a ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ ذُو تَدْرَهُةِ الْقَوْمِ أَي الدَّفَاعُ عَنْهُمْ

التَّدْرِيَةُ [et-tedrih] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Ziyāde olmak ma'nāsınadır; yukālu: دَرَّهَ دَرَّةٌ Ve bilinmemek için tebdīl-i kıyāfet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: دَرَّهَ فَلَانٌ فَلَانًا إِذَا تَنَكَّرَ لَهُ

الدَّرَهْرَهَةُ [ed-derehrehet] (سَفَرَجَلَةٌ [sefercelet] vezninde) Pek tābān yıldıza denir; yukālu: كَوْنَتَبَةُ دَرَهْرَهَةٍ أَي وَقَادَةٌ

[د ف ه]

الدَّفَافَةُ [ed-dāfih] (fā'nın kesriyle) Garīb adama denir, hādif [hādif] gibi; yukālu: هُوَ دَافَةٌ هَادِفٌ أَي عَرِيبٌ

[د ك ه]

الدَّكَّةُ [ed-dekh] (dāl'ın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Hamr mazinnesi olan kimse ağzının rāyihası bilinmek için istişmām eden adamın yüzüne doğru hoh demek ma'nāsınadır; yukālu: دَكَّهَ فِي وَجْهِهِ دَكَّةً مِنْ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا نَكَهَ

[د ل ه]

الدَّلَّةُ [ed-delh] (dāl'ın fethi ve lām'ın sükūnuyla ve fethiyle) ve

الدُّلُوهُ [ed-dulūh] (فُعُودٌ [ku'ūd] vezninde) Gam ve gussa ve 'aşk makūlesi 'arızadan gönül aşuifte ve 'akl zā'il ve perişān olmak ma'nāsınadır, kendiyi aldırmaq ta'bir olunur; yukālu: دَلَّهَ فَلَانٌ دَلَّهَا وَدُلُّوهَا مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا دَهَبَ فُؤَادُهُ مِنْ هَمٍّ وَنَحْوِهِ

التَّدْلِيَةُ [et-tedlīh] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde)

Gam ve gussa yāhūd ʿaşk bir adamı bī-hūş ve medhūş eylemek maʿnāsınadır.

التَّدَلُّهُ [et-tedelluh] (تَفَعَّلَ [tefaʿul] vezninde) دَلَّهٗ [tefʿīl] den mutāviʿdir; yukālu: الْعِشْقُ فَتَدَلَّهُ أَيُّ وَلَّهُهُ فَتَوَلَّهُ

الْمُدَلَّةُ [el-mudelleh] (مُعْظَمٌ [muʿazzam] vezninde) Gam ve gussadan yāhūd ʿaşktan gönlü ve ʿaklı aşıfte ve zāʿil olmuş adama denir; ʿalā-kavlin seme kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ مُدَلَّةٌ أَيُّ السَّاهِي الْقَلْبِ الدَّاهِبِ الْعَقْلِ مِنْ عَشِقٍ وَنَحْوِهِ أَوْ مَنْ لَا يَحْفَظُ مَا فَعَلَ أَوْ فَعَلَ بِهِ

الدَّالِيهِ [ed-dālih] ve

الدَّالِيهِتِ [ed-dālihet] (lām'ların kesriyle) ʿAkli yufka, sersemce, sebük-magz adama denir; yukālu: رَجُلٌ ذَالَةٌ وَذَالِيَةٌ أَيُّ الضَّعِيفِ النَّهْسِ أَبُو مُدَلِّهِ [Ebū Mudellih] (مُحَدِّثٌ [muḥaddiṣ] vezninde) Muhaddis ve tābiʿidir.

الدَّلَّةُ [ed-deleh] (fethateynle) Hayrān olmak maʿnāsınadır, ʿalā-kavlin gamdan yā ʿaşktan āşıfte ve mecnūn olmak maʿnāsınadır; yukālu: ذَلَّةُ الرَّجُلِ ذَلَّهَا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَحَيَّرَ أَوْ جُنَّ عَشِقًا أَوْ عَمَّا

الدَّلَّةُ [ed-delh] (dāl'ın fethi ve lām'ın sükunıyla) Bir nesneden fārigü'l-kalb olmak maʿnāsınadır; yukālu: ذَلَّ عَنْهُ ذَلَّهَا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا سَلَا

دَلَّةٌ [delh] Zāyiʿ ve heder ve bātıl maʿnāsınadır; yukālu: ذَهَبَ دَمُهُ ذَلَّهَا أَيُّ هَدَرًا

[د م ه]

الدَّمَّةُ [ed-demeh] (fethateynle) Kumluk pek ıssı olmak maʿnāsınadır; yukālu: دَمَةٌ وَرَمْلٌ دَمَهَا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اشْتَدَّ حَرُّهُ

دَمَةٌ [demeh] Sıbyān-ı ʿAraba mahsūs bir laʿib adıdır.

الْإِدْمِيمَاءُ [el-idmīmāh] (إِعْشِيبَاتٌ [iʿşīṣāb] vezninde) Issılık şiddetinden adam kay-

namak derecesine gelmek maʿnāsınadır; yukālu: إِدْمُومَةُ الرَّجُلِ أَيُّ كَادَ يُغْلِي مِنْ شِدَّةِ الْحَرِّ Ve bayılmak maʿnāsınadır; yukālu: فَلَانٌ إِذَا غَشِيَ عَلَيْهِ

[د ه د ه]

الدَّهْدَهَةُ [ed-dehdehet] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Yuvarlamak maʿnāsınadır; yukālu: نَيْتِكِي مُتَلِّئًا إِذَا دَخَرَ جُحُودَهُ Niteki mutell olarak ki hā-i sāniye yā'ya maktüb olur, bu maʿnāyadır. Ve

دَهْدَهَةٌ [dehdehet] Bir nesneyi birbirinin üzerine tersini çevirip komak maʿnāsınadır; yukālu: دَهْدَةُ الشَّيْءِ إِذَا قَلَبَ بَعْضُهُ عَلَى بَعْضٍ Ve

دَهْدَهَةٌ [dehdehet] İsm olur, yüz ʿaded dahi ziyādece develere denir.

التَّدَهْدُهُ [et-tedehtuh] (تَزَلُّزٌ [tezelzul] vezninde) Yuvalanmak maʿnāsınadır; yukālu: دَهْدَةُ الْحَجَرِ فَتَدَهْدُهُ أَيُّ دَخَرَ جُحُودَهُ فَتَدَخَّرَ وَتَدَهْدَى دَهْدَى أَيُّ يَأْ'YA KALBLE

الدَّهْدَاهُ [ed-dehdāh] (سَلْسَالٌ [selsāl] vezninde) Halkī hurde deveye denir; cemʿi دَهَادِهِ [dehādih] gelir.

الدَّهْدَهَانُ [ed-dehdehān] (dāl'ların fethiyle) ve

الدُّهَيْدِيهَا [ed-duheydihān] (musaggar bünyesiyle) Bunlar da yüz ʿaded dahi ziyādece develere denir.

إِلَّا دَهْ فَلَا دَهْ [illā dehin fe-lā dehin] (dāl'ların fethi ve hā'ların cerriyile) Bir kelimedir ki bu mādde şimdi olmazsa min-baʿd olmaz demektir. Ve bu durübdandır; yekülüne: "إِلَّا دَهْ فَلَا دَهْ" أَيُّ إِنَّ لَمْ يَكُنْ هَذَا الْأَمْرُ الْآنَ فَلَا يَكُونُ بَعْدَ الْآنِ Yaʿnī bu vaktte el veren fırsatı ganīmet bilmez isen bundan sonra zafer-yāb olamazsın mevkiʿinde irād olunur.

Mütercim der ki kütüb-i emsâlde beyân olunduğu üzere burada da “deh” kelimesi Fârisîdir, dāl’ın fethi ve kesriyle lügattir, ‘atā’ ma‘nâsınadır; kezâlik darb ma‘nâsına da gelir ve dāl’ın fethiyle emr-i ma‘rûf ve nehy-i münker ma‘nâsına da gelir. ‘Arab ahz ve isti‘mâl eylediler. ‘Atā’ ma‘nâsına olduğu sûrette “Bu adamın yâ bu nesnenin lâyıık ve müstehak olduğu cezâsını vermezsen bir dahi bulup veremezsin.” Ve darb ma‘nâsına olduğu sûrette “Eger bu def’a bunu darb eylemezsen bir dahi edemezsin.” Ve emr-i ma‘rûf ma‘nâsından dahi bu günedir. Ve لا kelimesinin aslı لا إِنْ idi, kaldı ki Suyûtî’nin *Eşbâh* ve *Nezâ’ir*-i nahviyyesinde mersümdür ki burada “deh” lafzı ‘Arabîdir, zîrâ **دَهِيٌّ** kelimesi ki **دَهِيٌّ** veznindedir, **دَهَاءٌ** mâddesinden ism-i fâ’ildir; yukâlu: **دَهِيٌّ دَهِيًّا فَهَوَّ دَهٍ وَدَاهٍ أَيُّ** **دَهِيٌّ** Ve terkîb-i mezbûr **فِي هَذِهِ** **دَهِيًّا** **فِي هَذِهِ** **فَطَرْنَ** **إِنْ لَمْ تَكُنْ دَهِيًّا فِي هَذِهِ** **فَلَا تَكُونُ أَبَدًا** **يَا نِي** “Bu husûsta yâhüd bu sâ‘atte rüşd ve fitnatla dâhiyâne hareket eylemez isen bir dahi mecâl bulamazsın ve kıyâmete kadar dühâtan ma‘dûd olamazsın” demek olur. Ve **دَهِيٌّ** kelimesinde emsâlde cārî olan tahfif cārî olmuş olur. Ve mesel-i mezbûru ibtidâ te-kellüm eden Saṭîḥ nâm kâhindir, ba‘dehu mevkî‘ine göre irâd eylediler. Ve **دَهِيٌّ** kelimesinin hakkı mansûb olmak iken yâ’yı iskân eyledikleri emsâl-i manzûm menzilesine münezzel olduğuna mebnîdir; ve’l-hâsıl burada **دِه** kelimesi ism-i fâ’ildir ve mu‘rebdir, menbî değildir ve tenvîni tenvîn-i sarftır, tenvîn-i tenkîr değildir: **وَمِثَالُهُ الْآخَرُ مَثَلًا أَنْ يَقُولَ الْإِنْسَانُ لِصَاحِبِهِ وَقَدْ أَفْكَتَهُ الْفُرْصَةُ فِي طَلَبِ الثَّارِ إِلَّا دِهٍ فَلَا دِهٍ أَيُّ إِنْ لَا تَطْلُبُ ثَأْرَكَ الْآنَ فَلَا تَطْلُبُهُ أَبَدًا**

الدُّهُدُوهُ [ed-duhdüh] (dāl’ın zammıyla) ve

الدُّهُدُوهُ [ed-duhduvvet] (dāl’ların zammı ve vāv’ın teşdidiyle) ve

الدُّهُدِيَّةُ [ed-duhdiyyet] (dāl’ın zammı ve sâniyenin kesri ve yâ’nın teşdidi ve tahfifiyle) Bok böceğinin yuvarladığı yuvarlağa denir.

[د و ه]

الدُّدُوهُ [et-tedevvuh] (**تَعْلَلٌ** [tefa‘ul] vezninde) Bozulmak ma‘nâsınadır; yukâlu: **تَدَّوَهُ** **تَدَّوَهُ** **الشَّيْءُ إِذَا تَغَيَّرَ** Ve bir emr-i ‘azîme bî-muhâbâ saldırmak ma‘nâsınadır; yukâlu: **تَدَّوَهُ الْأَمْرُ** **إِذَا تَفَحَّمَ**

دَوَهُ [devh] (dāl’ın fethi ve zammıyla) Bahâr vaktinde doğmuş deve köşeğini çağırarak asvâttandır.

دَاهٍ دَاهٍ [dâhi dâhi] (hâ’ların kesri ve sükûnuyla)

دُهُ دُهُ [duh duh] (dāl’ların zammı ve hâ’ların sükûnuyla) Nâkayı yavrusu yanına çağırarak savttır.

الدُّدُويَّةُ [et-tedvîh] (**تَفْعِيلٌ** [tef‘îl] vezninde) Yavrusunun yanına gelmek için nâkayı **دَاهٍ دَاهٍ** **يَاهُودُ دُهُ دُهُ** diye çağırarak ma‘nâsınadır; yukâlu: **دَوَهُ بِالنَّاقَةِ إِذَا دَعَاهَا فَفَعَالَ دَاهٍ دَاهٍ أَوْ دُهُ دُهُ** **لِتَجِيءَ إِلَى وَلَدِهَا**

FASLU'Z-ZĀLĪ'L-MU'CEME

(فَصْلُ الذَّالِ الْمُعْجَمَةِ)

[ذ م ه]

الذِّمَّةُ [ez-zemeh] (fethateynle) Mühmele olan ذِمَّة [demeh] kelimesinin cem' ma'nalarında mürādiftir.

[ذ ه ه]

الذُّهُ [ez-zehh] (zāl'ın fethi ve hā'nın teşdidiyle) Zekā-i kalb ve şiddet-i fitnat ma'nāsınadır; tekülü: عَجِبْتُ مِنْ ذُو ذِهْنِهِ أَي ذَكَاءٍ قَلْبِهِ وَشِدَّةِ فِطْنَتِهِ

FASLU'R-RĀ'Ī'L-MÜHMELE

(فَصْلُ الرَّاءِ الْمُهْمَلَةِ)

[ر ح ه]

الرَّوْجَةُ [er-rech] [vech] vezninde) Bir nesneyi diş ile yapışıp tutmak ma'nāsınadır; yukālu: رَجَعَهُ الشَّيْءُ رَجْعًا مِنْ رَجْعَةِ الشَّيْءِ رَجْعًا إِذَا تَشَبَّهَتْ بِهِ بِأَسْنَانِهِ Ve sarsılıp ırganmak ma'nāsınadır; yukālu: بِهِ رَجْعَةً أَي تَزَعْرُجُ

الرِّجْجَاءُ [el-ircāh] (hemzenin kesriyle) Bir işi vaktinden te'hîr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَرْجَعَهُ الْأَمْرَ إِذَا أَخْرَجَهُ عَنْ وَقْتِهِ Mütercim der ki bunun aslı ve faslına ve ihtilāf-ı kırā'atine dā'ir Beydāvi'nin رَجَعُوا أَرْجَعَهُ ﴿قَالُوا أَرْجَعَهُ﴾ kerimesi tefsirinde tahkiki olmakla mürāca'at oluna.

[ر د ه]

الرَّوْذَةُ [er-redhet] [temret] vezninde) Bazı bayır ve dağ sırtlarında ve kayalarda olan halkī oyma çukura denir, cem'i رُوْذَةٌ [redh] gelir hā'sız ve رِدَاةٌ [ridāh] gelir rā'nın kesriyle ve رُوْدَةٌ [ruddeh] gelir, سُكَّرٌ [sukker] vezninde. Ve

رَذَّةٌ [redhet] Huşunetli sert tepe gibi tümseğe denir; cem'i رَذَةٌ [redeh] gelir fethateynle. Ve etrafında olan hanelerden büyük olan hāneye denir. Ve su içre olan kayaya denir. Ve kar suyuna denir. Ve cābe-cā salkım saçak olmuş köhne libāsa denir; yukālu: جَاءَ وَعَلَيْهِ رَذَّةٌ أَي ثَوْبٌ خَلَقَ مُسَلْسَلٌ Ve Bişr b. Ebī Hāzım nām kimsenin medfeni olan yerin ismidir.

الرَّوْدَةُ [er-redh] (rā'nın fethi ve dāl'in sükünuyla) Bir kimseye taş atmak ma'nāsınadır; yukālu: رَذَهُ بِحَجَرٍ رَذَهَا مِنْ رَذَةِ رَذَاهُ إِذَا رَمَاهُ بِهِ Ve evi büyük yapmak ma'nāsınadır; yukālu: رَذَةَ الْبَيْتِ إِذَا عَظَّمَهُ وَكَبَّرَهُ

Ve bir kimse sâ'irlere kerem ve şecâat makûlesi evsâfla ululanıp ʿālî olmak ma'nâsınadır; yukâlu: رَدَّةٌ فُلَانٌ إِذَا سَادَ الْقَوْمُ بِشَجَاعَةٍ وَكَرَمٍ وَنَحْوِهِمَا

الرِّدَّةُ [er-redih] (حَجَلٌ [hacil] vezninde) Şol sulb ve mefîn lecûc ve muta'assıb adama denir ki bir kimseye bir vechle maglûb olmaz ola; yukâlu: رَجُلٌ رَدَّةٌ أَيُّ ضَلَبْتُ مَتِينٌ لَجُوجٌ لَا يُغْلَبُ

[ر ف ه]

الرِّفَاهَةُ [er-refāhet] (سَفَاهَةٌ [sefāhet] vezninde) ve

الرِّفَاهِيَّةُ [er-refāhiyet] (كَرَاهِيَّةٌ [kerāhiyet] vezninde) ve

الرِّفَهْنِيَّةُ [er-rufehniyet] (بُلَهْنِيَّةٌ [bulehniyet] vezninde) Vech-i ma'āş ve si'at ve sühület ve huzûr ve letāfet üzere olmağa denir; yukâlu: هُوَ فِي رِفَاهَةٍ وَرِفَاهِيَّةٍ وَرِفَهْنِيَّةٍ مِنَ الْعَيْشِ وَهُوَ رَغَدٌ الرِّفَهْنِيَّةِ وَرَغَدٌ الرِّفَاهِيَّةِ وَرَغَدٌ الرِّفَاهَةِ

رِفَاهَةٌ [refāhet] ve

رِفَاهِيَّةٌ [refāhiyet] Masdar olurlar; yukâlu: رَفَهُ عَيْشُهُ رِفَاهَةً وَرِفَاهِيَّةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا رَغَدَ وَلَا نَ وَأَخْصَبَ

الرِّفِيَّةُ [er-refih] (أَمِيرٌ [emir] vezninde) ve

الرِّرَافَةُ [er-rāfih] (صَاحِبٌ [şāhib] vezninde) Ma'āşî sehl ve vāsî' olan adama denir.

الرِّرْفَهَانُ [er-refhān] (سَكْرَانٌ [sekrān] vezninde) ve

الرِّمْتَرَفَةُ [el-mutereffih] (مُتَعَطِّمٌ [mute'azzim] vezninde) Ni'met ve vüs'at-i ma'fşete mazhar olmakla dā'imā huzûr ve āsāyîş üzere olan adama denir; yukâlu: رَجُلٌ رِمْتَرَفَانٌ وَمُتَرَفَةٌ أَيُّ مُسْتَرِيحٌ مُتَنَعِّمٌ

الرِّرْفَاهَةُ [el-irfāh] (hemzenin kesriyle) Bir adamı refāh ve rāhata mazhar kılmak ma'nâsınadır; yukâlu: أَرْفَهُهُمُ اللَّهُ أَيُّ جَعَلَهُمُ

رُفَهَاءٌ Ve develeri kendilerinin diledikleri vakte suya götürmek ma'nâsınadır; tekûlu: أَرْفَهُتُ الْإِبِلَ أَيُّ أَوْرَدْتُهَا مَتَى شَاءَتْ Ve bir adamın mâşiyeleri hâhiş-kār oldukları vakte suya gelir olmak ma'nâsınadır; yukâlu: أَرْفَهُ الْقَوْمُ إِذَا أَرْفَهُتُ مَاشِيَتَهُمْ Ve devābb ve mevāşî suya karîb mahalde eğlenmek ma'nâsınadır; yukâlu: أَرْفَهُ الْمَالُ إِذَا أَقَامَ قَرِيْبًا Ve bir adam her gün saçına ve sakalına dühn sürünmek ma'nâsınadır; yukâlu: أَرْفَهُ الرَّجُلُ إِذَا آدَهَنَ كُلَّ يَوْمٍ Ve dā'imā nefîs et'ime ve eşribe ekl ve tenāvül eder olmak ma'nâsınadır; yukâlu: أَرْفَهُ الرَّجُلُ إِذَا دَامَ عَلَى أَكْلِ النَّعِيمِ Ve rāhat ve huzûr eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: أَرْفَهُ فُلَانٌ إِذَا اسْتَرَاحَ

الرِّتْرِفِيَّةُ [et-terfih] (تَفْعِيلٌ [tef'îl] vezninde) Bu dahi bir adamı nizām-ı hāl ve refāh ve huzûra nā'il kılmak ma'nâsınadır; yukâlu: أَرْفَهُهُمُ اللَّهُ بِمَعْنَى أَرْفَهُهُمُ رَفَهُتُ رَفَهُتُ إِفْرَاهٌ [irfāh] gibi; tekûlu: رَفَهُتُ الْإِبِلَ بِمَعْنَى أَرْفَهُتُهَا Ve bir adama bir husûsta mehl vermekle tenfîs ve tefrîh eylemek ma'nâsınadır; tekûlu: رَفَهُ عَيْتِي أَيُّ نَفَسَ يَغْنِي كُنْتُ فِي ضَيْقٍ فَنَفَسَ عَيْتِي

الرِّرْفَةُ [er-refh] (rā'nın fethiyle ve kesriyle) ve

الرِّرْفُوهُ [er-rufuh] (فُعُودٌ [ku'ūd] vezninde) Bir adamın dirliği nerm ve sehl ve vāsî' olmak ma'nâsınadır; yukâlu: رَفَهُ الرَّجُلُ رِفْهُا وَرَفُوْهُا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا لَانَ عَيْشُهُ her gün diledikleri vakte suya gelmek ma'nâsınadır; yukâlu: رَفَهَتِ الْإِبِلُ إِذَا وَرَدَتْ الْمَاءَ مَتَى شَاءَتْ

الرِّرْوَافَةُ [er-revāfih] (رَوَائِحٌ [revā'ih] vezninde) Her gün istedikleri vakte suya gelir olan develere denir; müfredi رَافِيَةٌ [rāfihet] tir.

الإِشْتِرْفَاهُ [el-istirfāh] Bu dahi rāhat ve huzūr üzere olmak ma'nāsınadır; yukālu: اِشْتَرَفَهُ الرَّجُلُ عِنْدَنَا أَيِ اسْتَرَاحَ

الرُّفَةُ [er-rufeh] (ضُرْدٌ [şurad] vezninde) Samana denir, تَبِنٌ [tibn] ma'nāsına.

الرِّفَةُ [er-rifh] (rā'nın kesriyle) Hurde hurmā ağaçlarına denir.

الرَّفَهَةُ [er-refehet] (fetehtla) Re'fet ve merhamet ma'nāsınadır; yukālu: بِهِ رَفَهَةٌ أَيِ هُوَ رَافَةٌ بِهِ أَيِ رَاحِمٌ رَافَةٌ ve minhu yukālu: هُوَ رَافَةٌ بِهِ أَيِ رَاحِمٌ

الرَّافِيَةُ [er-rāfihet] Mesāfesi karīb olmakla esnā-yı seferde āhestece yürünen geceye vasf olur; yukālu: لَيْلَةٌ رَافِيَةٌ وَلَيْالٍ رَوَافُهُ أَيِ «وَاللَّيْلِ إِذَا يَسْرِ» kerimesi kabīlindedir ki isnād-ı mecāzīdir.

[ر ه ر]

الرَّهْرَهُةُ [er-rehrehet] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Beşerenin ve sâ'ir nesnenin rengi hüsn-i revnak ve letāfetle mevc ve leme'ân eylemek ma'nāsınadır; yukālu: فِي لَوْنٍ بَشَرِيَّةٍ زَهْرَهُةٌ وَهُوَ حُسْنٌ بَصِيصٌ لَوْنِ الشَّرَةِ وَنَحْوِهِ Ve cūd ve keremden nāşī mā'ide-i ta'āmı tevsī'e eylemek ma'nāsınadır; yukālu: زَهْرَةٌ فُلَانٌ مَائِدَتُهُ إِذَا وَسَعَهَا كَرَمًا

الرَّهْرُهُةُ [et-terehruh] (تَزَلُّزٌ [tezelzul] vezninde) Bir adamın bedeni terlikten ve perveriş ve nezāketten berg-i semen gibi beyāz olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَزَهْرَةُ وَهُوَ جِسْمُهُ إِذَا ابْيَضَّ مِنَ النِّعْمَةِ تَزَهْرَةُ السَّرَابِ إِذَا تَتَابَعَتْ لِمَعَانِهِ

الرَّهْرَاهُ [er-rehrāh] (رَحْرَاهُ [rahrah] vezninde) ve

الرُّهْرُهُةُ [er-ruhrüh] (عُضْفُورٌ [uşfür] vezninde) ve

الرَّهْرَهُةُ [er-rehreh] (فَدْفَدٌ [fedfed] vezninde) Berg-i semen gibi ter ü taze ve beyāz

olan bedene denir; yukālu: جِسْمٌ زَهْرَاهُ وَرُهْرُهُةٌ وَرَهْرَةٌ أَيِ نَاعِمٌ أَيْضٌ Ve

رَهْرَةٌ [rehh] (rā'nın fethi ve hā'nın teşdidiyle) ve

رَهْرَهُةُ [rehreh] ve

رَهْرَاهُ [rehrāh] Dibi çukur olmayan yayvan leğene denir; yukālu: طَسَّتْ رَهْرَةٌ وَرَهْرَةٌ وَرَهْرَاهُ أَيِ وَاسِعٌ قَرِيبُ الْقَعْرِ

[ر و]

الرَّوْهَةُ [er-revh] (rā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) ve

الرُّوْهَةُ [er-ruvāh] (غُرَابٌ [ğurāb] vezninde) Su yer yüzünde beri öte oynayıp çalkanmak ma'nāsınadır; yukālu: رَاةَ الْمَاءِ رُوْهًا وَرُوَاهَا إِذَا اضْطَرَبَ عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ مَا أَغْجَبَ رُوَاهُ الْمَاءِ أَيِ اضْطَرَابُهُ عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ

[ر ي]

الرَّوْيَةُ [er-reyh] (rā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Beri öte olta çalmak ma'nāsınadır; yukālu: رَاةَ الرَّجُلِ يَرِيهِ رَيْهًا إِذَا جَاءَ وَذَهَبَ

الرَّتْرِيَةُ [et-tereyyuh] (تَفَاعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Bādiyede serāb beri öte yaldırmak ma'nāsınadır; yukālu: تَرْتَرِيَةُ السَّرَابِ إِذَا تَرْتَبَعٌ

الرَّمْرِيَةُ [el-mureyyeh] (مُحَمَّدٌ [muḥammed] vezninde) مُرْيَعٌ [mureyya'] ma'nāsınadır ki beri öte yaldırayan serāba denir.

FASLU'Z-ZĀYI'L-MU'CEME

(فَضْلُ الزَّايِ الْمُعْجَمَةِ)

[ز ل ه]

الزُّلَّةُ [ez-zelh] (zāy'ın fethi ve lām'ın sükünuyla) Çiçeklerin hüsn ü revnakına ve tāb u tarāvetine denir; yukālu: فِي الرِّيحَانِ فِي الرِّيحَانِ وَهُوَ نُورُهُ وَحُسْنُهُ Ve kuyu ağzında olan büyük taş denir ki su çeken kimse onun üzerine basıp durur. Ve tahayyür ma'nāsınadır; yukālu: بِهِ زَلَّةٌ أَي تَحْيِيرٌ

الزُّلَّةُ [ez-zeleh] (fethateynle) Nefs-i nātıkaya 'arız olan sıkıntıya ve gam ve tāsaya denir; tekülü: أَخَذَنِي زَلَّةٌ وَهُوَ مَا يَصِلُ إِلَى النَّفْسِ مِنْ غَمٍّ وَهَمٍّ

[ز م ه]

الزُّمَّةُ [ez-zemeh] (fethateynle) [zemeh] kelimesinde lügattir ki zikr olundu.

[ز و ه]

زَاهُ [Zāh] [cāh] vezninde) Neysābūr kurbünde bir karyedir.

[ز ه ز ه]

الزُّهْرَاهُ [ez-zehzāh] [selsāl] [selsāl] vezninde) Hüsn-i manzara ve melāhat ve letāfete mālîk olmayarak edā ve reftār üzere olan yakışksıza denir; yukālu: هُوَ زَهْرَاهُ أَي مُحْتَالٌَ فِي غَيْرِ مَرَاةٍ

FASLU'S-SĪNĪ'L-MÜHMELE

(فَضْلُ السِّينِ الْمُهْمَلَةِ)

[س ب ه]

السَّبَّةُ [es-sebeh] (fethateynle) Pek pīrlikten nāṣī müdrike muhtel olmakla 'akl ve idrāk zā'il olmak ma'nāsınadır.

الْمُسْبُوهُ [el-mesbūh] ve

الْمُسَبَّبَةُ [el-musebbeh] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Pek pīrlikten 'akl ve idrāki zā'il olmuş fertüt kocaya denir; yukālu: سَبَّةٌ الرَّجُلِ عَلَى الْمَجْهُولِ وَسَبَّةٌ فَهَوُ مَسْبُوهٌ وَمُسَبَّبَةٌ أَي ذَاهِبٌ مِنَ الْعَقْلِ مِنَ الْهَرَمِ Ve

مَسْبَبَةٌ [musebbeh] Talākat-ı lisān sāhibi sühanver adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُسَبَّبَةٌ أَي طَلَبُ اللِّسَانِ

السَّبَاهِيُّ [es-sebāhiyu] (ثَمَانِي [semāniyu] vezninde) Bu dahi pīrlikten 'akl ve şu'uru zā'il fertüt kocaya denir; yukālu: شَيْخٌ سَبَاهٍ سَبَاهِيَّةٌ [sebāhiyet] ma'nāsınadır. Ve

سَبَاةٌ [sebāh] [sehāb] vezninde) Pek güim-rāh adama denir, مُضَلَّلٌ [muḍallel] ma'nāsına.

السَّبِيَّةُ [es-sebih] (كَتِيفٌ [ketif] vezninde) ve

السَّبَاهِيُّ [es-sebāhiyu] (يَمَانِي [yemāniyu] vezninde) ve

السَّبَاهِيَّةُ [es-sebāhiyet] (كَرَاهِيَّةٌ [kerāhiyet] vezninde) Mütekebbir kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ سَبِيٌّ وَسَبَاهٌ وَسَبَاهِيَّةٌ أَي مُتَكَبِّرٌ

السُّبَاةُ [es-subāh] (غُرَابٌ [gurāb] vezninde) Sekte 'illetine denir ki insāna 'arız olur; yukālu: أَصَابَهُ السُّبَاةُ أَي السُّكْنَةُ Bu 'illet etubbānın سُبَاتٌ [subāt] dedikleri olacaktır, lākin kütüb-i tibbiyyede سُبَاتٌ [subāt] ile سَكْنَةٌ [sektet]i fark eylemişlerdir,

fe'l-yurācaʿ.

[س ت ه]

السَّتَهُ [es-seteh] (sīn'in fethi ve tā'nın sükūnuyla ve fethiyle) **إِسْت** [ist] maʿnāsınadır ki dübüre denir; semi **أَسْتَاهُ** [estāh] gelir. Şārih der ki **إِسْت** [ist] lafzının aslı **سَتَهُ** [seteh] idi, musaggarı **سُتَيْتُهُ** [suteyh] tir. Ve tekūlu'l-ʿArab: **كَانَ ذَلِكَ عَلَى اسْتِ الدَّهْرِ** Yaʿnī “Ez-kadīm zamān öylece olup gelmektedir.” Burada **وَجْهٌ** [vech] kıdemden kināyedir ki zamānın ensesinden yaʿnī ötesinden beri öyle demektir. Ve kavluhum: **يَا ابْنَ اسْتِهَا كِنَايَةٌ عَنِ إِحْمَاضِ أَبِيهِ** Yaʿnī bir adamın anasını pederi dübüründen tasarruf eylediğinden kinayedir ki edāt-ı sebb ü akzārdır. Ve “Filānı fakīr ve bī-nevā bırakıp geldim” diyecek yerde **مَا لَكَ اسْتِ** derler. Ve “Senin için ʿavn ve yāver yoktur” diyecek yerde **مَا لَكَ اسْتِ** derler, **مَعَ اسْتِكَ** derler, **مَا لَكَ ظَهْرٌ** gibi. Ve “Filāndan katʿā hoşlanmadığım kerīheye uğradım” diyecek yerde **لَقَيْتُ مِنْهُ اسْتِ الْكَلْبَةِ** derler. Ve bir cemāʿatin ʿacizinden kinaye edip **أَنْتُمْ أَصْبِيحُ اسْتًا مِنْ أَنْ تَفْعَلُوهُ** derler.

السَّه [es-seh] (sīn'in fethi ve zammı ve hā'nın tahfiifiyle) İnsānın kıçına denir, **عَجْرٌ** [ʿacuz] maʿnāsına ki Fārisīde surūn denir; ʿalā-kalvin halka-i dübürüne denir. **Miṣbāḥ**'ın beyānına göre bunun aslı yine **سَتَهُ** [seteh] idi, tāʿ hazf olundu. Ve baʿzen hā'yı hazf edip **سَتْ** [set] derler. Ve bunlar **يَدْ** ve **دَمْ** iʿrābıyla muʿrab olurlar. Ve baʿzılar ʿindinde vasl hālinde tā-i fevkiyye ile ve vakf hālinde hā ile telaffuz olunur.

السَّتَهُ [es-seteh] (fethateynle) İnsānın makʿadı kemiğine denir.

الْأَسْتَهُ [el-esteh] [أَحْمَرٌ] [aḥmer] vezninde) ve

السُّتَاهِي [es-sutāhiyy] [غُرَابِي] [ḡurābiyy] vezninde) **كِيْطِي** [kiṭ] büyük adama denir. **أَسْتَهُ** [esteh] kelimesinin cemʿi **سُتَاهُ** [sutuh] gelir, **كُتُبٌ** [kutub] vezninde ve **سُتَهَانٌ** [suthān] gelir, **عُثْمَانٌ** [ʿuṣmān] vezninde. Ve lūṭiye itlāk olunur.

السَّتِي [es-setih] [كَيْفٌ] [ketif] vezninde) ve

السُّتُهُم [es-suthum] [زُرُقُمٌ] [zurūqum] vezninde) Bunlar da lūṭiye denir; yukālu: **رَجُلٌ أَسْتَهُ وَسُتَاهِي وَسِتِي وَسُتُهُمْ أَيْ طَالِبُ الْإِسْتِ**

السَّتَهُ [es-seth] (sīn'in fethi ve tā'nın sükūnuyla) Bir adamın ardına düşüp gitmek maʿnāsınadır; yukālu: **سَتَهُ سَتَهَا مِنْ** Ve bir adamın makʿadına vurmak maʿnāsınadır; yukālu: **سَتَهُ إِذَا ضَرَبَ اسْتَهُ**

السَّيْتِي [es-seytehiyy] [حَيْدَرِي] [ḥayderiyy] vezninde) Dāʿimā nāsın en gerisinde gider olan adama denir; yukālu: **هُوَ سَيْتِي إِذَا كَانَ يَمْشِي آخِرَ الْقَوْمِ أَبَدًا**

[س ف ه]

السَّفَهُ [es-sefeh] (fethateynle) ve

السَّفَاهَةُ [es-sefāh] [سَحَابٌ] [sehāb] vezninde) ve

السَّفَاهَةُ [es-sefāhet] [سَحَابَةٌ] [sehābet] vezninde) ʿAkl ve idrāk hafīf olmak; ʿalā-kavlin nakīzidir ki ʿakl ve idraktan bī-behre olmaktan ʿibārettir yāhūd cehl ve nādānī maʿnāsınadır; yukālu: **فِيهِ سَفَاهَةٌ وَسَفَاهَةٌ** Ve bunlar masdar olurlar, sefih olmak maʿnāsına; yukālu: **سَفِيهُ الرَّجُلِ سَفِيهَا وَسَفَاهَا وَسَفَاهَةٌ مِنَ الْبَابِ** **سَفِيهِ نَفْسُهُ وَرَأْيُهُ مِثْلُتُهُ** Ve yukālu: **الرَّابِعُ فَهُوَ سَفِيهِ** **يَعْنِي مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالْأَوَّلِ وَالْحَامِسِ إِذَا حَمَلَهُ عَلَى** **السَّفَاهَةِ أَوْ نَسَبَهُ إِلَى السَّفَاهَةِ أَوْ أَهْلَكَهُ** **السَّفَاهَةِ** Yaʿnī filān filānı sefāhete uğrattı yāhūd sefāhete nisbet eyledi.

Şārih der ki burada mü'ellif müsāmaha eylemiştir, zīrā misāl-i mezbūr müte'addī olmakla bāb-ı hāmisten vārid olmaz, zīrā نَفْسُهُ ve رَأْيُهُ mef'ul ve zamīrler şahs-ı āhere rāci'dir. Ve Şa'leb ve Muberrred 'indlerinde bāb-ı rābi'den müte'addī ve hāmisten lāzımdır. Ve 'Arabların سَفَهٌ نَفْسُهُ وَرَأْيُهُ kavlleri ki رَشِدَ أَمْرُهُ ve عَيْنَ رَأْيِهِ ve بَطَرَ عَيْشِهِ ve الْمِمْ بَطْنُهُ gibi; zamīr meselā Zeyd'e rāci'dir, aslı زَيْدٍ رَشِدَ أَمْرُ زَيْدٍ ve سَفَهَتْ نَفْسُ زَيْدٍ idi, vaktā ki fi'l tahvīl olunup زَيْدٌ [zeyd]e sıfat kılındı ise mā-ba'dleri mansüb oldu, fi'l onların üzerine vāki' olduğu için, zīrā bu sūrette تَفَعِيلٌ [tef'īl] bābından سَفَهٌ نَفْسُهُ hükmünde olmuştur. Ve bu Başriyyūn ve Kisā'ī mezhebidir. Ve bunların 'indinde mansüb-ı mezkūrun takaddümü cā'izdir.

Ve Ferrā' dedi ki vaktā ki fi'l نَفْسٌ [nefs]ten sāhibine tahvīl olundukta mā-ba'di müfessir mecrāsına cārī oldu, tā ki sefāhet onda olduğuna delālet eyleye. Ve bunun hükmü سَفَهٌ زَيْدٌ نَفْسًا demek idi, zīrā müfessir nekre olur, lākin bu izāfeti terk olunup nekre gibi mansüb ile terk olundu, nekreye teşbihen. Ve 'inde'l-Ferrā' bunun takdīmi cā'iz değildir, zīrā müfessir takdīm olunmaz. Ve vech-i mezkūr üzere bāb-ı hāmisten hemān sefīh olmak ma'nāsına olup ve سَفَهٌ وَرَأْيُهُ kavllerinde bāb-ı evvel ve rābi'a münhasır olmakla mü'ellifin teslīs 'unvāni mevki'-i müsamahadır.

Lākin Keşşāf'ın ﴿وَمَنْ يَزْغَبْ عَنْ مِلَّةِ إِبْرَاهِيمَ إِلَّا مَنْ سَفِهَ نَفْسَهُ﴾ kerīmesinde hulāsa-i makālına göre سَفِهٌ kelimesi müte'addīdir, istihkār ve istihfāf ma'nāsınadır ki millet-i İbrāhīmiyye'den 'akıl olan ifrāz eylemez belki nefsinde ihānet ve tahkīr eden ifrāz eder demektir. Ve ba'zılar 'indinde cehl ma'nāsını mutazammın olmakla onun

gibi müte'addī oldu, pes سَفِهٌ نَفْسُهُ kavli 'aklı hafif olduğundan nefsini bilmedi demek olur. Ve ba'zılar 'indinde lāzımdır. Ve سَفِهٌ kavli şüzüz üzere temeyyüzdür, zīrā ma'rifedir, nekre olmak ekserdir. Ve 'inde'l-ba'z nez'-i hāfiḍ üzere mansūbdur, سَفِهٌ نَفْسُهُ takdīrinde. Ve işbu سَفَهٌ [sefeh] ve سَفَاهَةٌ [sefāhet] māddeşi asl bedende olan hafifliğe denir, ba'dehu noksān-ı 'akl sebebiyle nefs-i insānīde olan hiffette isti'māl olundu. İntehā. Ve

سَفَهٌ [sefeh] ve

سَفَاهَةٌ [sefāhet] Mızrak dürtülen zahmdan kan çabuk zuhūr eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: سَفِهَتْ الطُّعْنَةُ إِذَا أَسْرَعَتْ مِنْهُ الدَّمُ وَخَفَتْ Ve meşrūbu çok içip lākin kanmayıp öylece kalmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: سَفِهَ الشَّرَابُ إِذَا أَكْثَرَ مِنْهُ فَلَمْ يَزُورْ Ve bilmemek, cehālet ma'nāsına müsta'meldir, niteki evvel-i mādde terdīd ile zikr olundu. Ve bu ma'nāda ancak عَلَى ile sılalanır, güyā ki cehāletten nāşī nesne üzere sefāhet etmiş olur yāhūd sefāhet-i 'aklı sebebiyle o nesne üzere cehāletle rükūb ve istilā etmiş olur; yukālu: سَفِهَ عَلَيْنَا وَسَفِهَ سَفَهَا وَسَفَاهَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالْخَامِسِ إِذَا جَهَلَ هَارِيعٌ شَرِبَ سَفَهَا إِذَا أَسْرَفَ فِيهِ Ve bir nesne ile meşgūl kılınmak yāhūd bir nesneye iştigāl eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: سَفِهَتْ وَسَفِهَتْ سَفَهَا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالثَّلَاثِ أَي سَعَلْتُ أَوْ تَسَعَلْتُ Ve bir adam kendi hissesini unutmak ma'nāsınadır; tekūlu: سَفِهَتْ نَصِيْبِي إِذَا نَسِيْتَهُ

التَّسَافُهُ [et-tesāfuh] [تَفَاعُلٌ] [tefā'ul] vezninde) Bu dahi bilmemek, cehl ma'nāsınadır; yukālu: تَسَافَهُ زَيْدٌ إِذَا جَهَلَ

السَّفِيهِ [es-sefih] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Vasfır, sebük-magz ve hafifü'l-akl adama denir. Ve cāhil ve nādāna itlāk olunur; cem'î سَفَاهَةٌ [sufehā] gelir ve سِفَاهَةٌ [sifāh] gelir sīn'in kesriyle. Mü'ennesi سَفِيهِتٌ [sefihet]tir; cem'î سَفِيهِاتٌ [sefihāt] ve سَفَاهَاتٌ [sefāh] gelir ve سَفَهُ [suffeh] gelir, رُكَّعٌ [rukka] vezninde ve سِفَاهَةٌ [sifāh] gelir sīn'in kesriyle. Ve

سَفِيهِ [sefih] İyice nesc olunmamış gevşek beze vasf olur; yukālu: ثُبْتُ سَفِيهِةً أَيْ لَهْلَهَةً ve yukālu: زَمَامٌ سَفِيهِةً أَيْ مُضْطَّرِبٌ ve yukālu: نَاقَةٌ سَفِيهِةً الرَّمَامِ أَيْ مُضْطَّرِبَتُهُ

التَّسْفِيهِ [et-tesfih] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bir adamı sefih kılmak yāhūd sefih'tir demek ma'nāsınadır; yukālu: سَفَهُ فَلَانًا إِذَا جَعَلَهُ سَفِيهِيًا أَوْ نَسَبَهُ إِلَى السَّفهِهِ

التَّسْفُفُ [et-teseffuh] (تَفَاعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Bir adamı hile ve hud'a ile aldayıp mālını almak ma'nāsınadır; yukālu: تَسَفَفَهُ فَلَانًا عَنِ مَالِهِ إِذَا خَدَعَهُ عَنْهُ تَسَفَفَتِ الرِّيحُ الغُصُونُ إِذَا أَمَاتَتْهَا

المُسَافَهَةُ [el-musāfeheth] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'aleth] vezninde) Sövüşmek ma'nāsınadır; yukālu: سَافَهُهُ إِذَا شَاتَمَهُ ve minhu'l-meselu: "سَفِيهِةً لَمْ يَجِدْ مُسَافَهِيًا" Ve şarāb küpünü yanına koyup dem-be-dem ondan içmek ma'nāsına müsta'emeldir; yukālu: سَافَةَ الدَّنَّ إِذَا قَاعَدَهُ فَشَرِبَ مِنْهُ سَاعَةً بَعْدَ سَاعَةٍ Ve şüribde haddi tecāvüz eylemek ma'nāsınadır; yukālu: سَافَةَ الشُّرْبِ إِذَا أَسْرَفَ فِيهِ seyr-i şedīd ile muttasıl yolda gitmek ma'nāsına müsta'emeldir; yukālu: سَافَهَتِ الطَّرِيقَ إِذَا لَازَمْتَهُ بِسَيْرٍ شَدِيدٍ

السَّفَهُ [es-sefh] (sīn'in fethi ve fā'nın sükūnuyla) Bir adama مُسَافَهَةٌ [musāfeheth] bābında gālib olmak ma'nāsınadır; yukālu:

سَفَهُ صَاحِبَهُ سَفَهًُا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا غَلَبَهُ فِي الْمُسَافَهَةِ Ve bir adamı sefih kılmak ma'nāsınadır; yukālu: سَفِهَهُ سَفَهًُا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا جَعَلَهُ سَفِيهِيًا **المُسْفَهَةُ** [el-mesfeheth] (مَرْحَلَةٌ [merḥalet] vezninde) Çok su içmeğe mü'eddī olan ta'āma denir; yukālu: طَعَامٌ مُسْفَهَةٌ أَيْ يَبْعَثُ عَلَى كَثْرَةِ شُرْبِ الْمَاءِ

المُسْفَهُ [el-musfeh] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) Su ile memlū olan dereye denir; yukālu: وَادٍ مُسْفَهُةً أَيْ مَمْلُوءٌ

[س م ه]

السُّمُوهُ [es-sumūh] (فُعُودٌ [ḡu'ūd] vezninde) Seğirtmekte kat'ā yorulmak bilmeyip bir düzeye yel gibi koşup gitmek ma'nāsınadır; yukālu: سَمَهُ الْفَرَسُ سُمُوهاً مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا جَرَى جَرِيًا لَا يَعْرِفُ الْإِعْيَاءَ Ve medhūs ve mütehayyir olmak ma'nāsınadır ki seme olmak ta'bīr olunur; zāhiren lisānımızda seme bundandır; yukālu: سَمَهُ الرَّجُلُ إِذَا دُهِنَ

السَّامِيهِ [es-sāmih] (صَاحِبٌ [ṣāḡib] vezninde) Seğirtmekten aslā ta'ab ve fütür gelmez olan hayvāna denir; cem'î سُمَّ [summeh] gelir, رُكَّعٌ [rukka] vezninde.

السَّمِيهِ [es-summehā] (sīn'in zammı ve mīm-i müşeddedenin fethi ve elifin kasrıyla) Havāya denir ki 'anāsırdandır. Ve güneşin şu'ā'ında havāda iplik iplik tahayyül olunan nesneye denir, مَخَاطُ الشَّيْطَانِ [muḡāṭu's-şeyṭān] ma'nāsına ki şeytān örümceği ta'bīr olunur. Ve kezib ve dürüg ma'nāsınadır. Ve beyhüde ve bātıl nesneye denir; ve minhu yukālu: ذَهَبَتْ إِلَيْهِ السُّهَى: إِذَا تَفَرَّقَتْ فِي كُلِّ وَجْهِ "Develer tārümār olup her biri bir tarafa gitti."

السَّمِيهِاءُ [es-sumeyhā] (musaggar bünye-siyle) Bu dahi havāya denir.

السَّمِيهِى [es-summeyhā] (musaggar bünye-

siyle ve mīm'in teşdîd ve tahfifiyle) ve **السَّمِيَاءُ** [es-summeyhā] (kezâlik teşdîd ve tahfifle) Bunlar da kezib ve beyhüde ve bâtila denir.

السَّمَةُ [es-summeh] (سُكَّرٌ [sukker] vezninde) Bu dahi kezib ve bâtil nesneye denir. Ve **سُمَّة** [summeh] سَامَةٌ [sāmih] lafzından cem' olur, salma olmakla etrāfa perākende olan develere denir.

السَّمَةُ [es-summeh] (سُكَّرٌ [sukker] vezninde) Sofra tarzında nesnedir ki hurmā yaprağından nesc olunur, Terākime lisânında tepir ta'bîr olunur ki tabla şeklinde olur.

التَّسْمِيَةُ [et-tesmih] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Deveyi salma ve müseyyeb kılmak ma'nâsıdır; yukālu: سَمَّهَ الْإِبِلَ إِذَا أَهْمَلَهُ

الْمُسَمَّةُ [el-musemmeh] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) 'Akl ve şu'uru zā'il olmuş seme kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ مُسَمَّمٌ الْعَقْلِ أَيُّ ذَاهِبُهُ

[س ن ه]

السَّنَةُ [es-senet] (sīn'in ve nūn'un fethiyle) Yıla denir, عَامٌ [ām] ma'nâsına ki Fârisîde sāl derler; cem'i سِنُونَ [sinūn] gelir ki cem'-i müzekker-i sâlimdir ve سَنَهَاتٌ [senehāt] ve سَنَوَاتٌ [senevāt] gelir fetehatla.

Şārih der ki bunda iki kavil vardır: biri kavil hā'îdir ki aslı سَنَةٌ [seneh]tir ve biri vāvîdir ki aslı سَنَوَةٌ [seneveh]tir; سَنَهَاتٌ [senehāt] hā'înin ve سَنَوَاتٌ [senevāt] vāvînin cem'dir, niteki mü'ellif mu'tell bâbında dahi resm eylemiştir. Ve bu makûle gayr-i 'âkıl cebren li-noksāni'l-lafz cem'-i 'âkıl ile cem'lenir. Ve sūre-i Kehf tefsîrinde ona müte'allik kelâm-ı nefîs olmakla mürâca'at oluna. Ve

سَنَةٌ [senet] Kuraklığa ve kıtlığa itlāk olu-

nur, ya'nî onda gâlib-i isti'mâldır; دَابَّةٌ [dābbet] fereste ve مَالٌ [māl] devede gâlib olduğu gibi. Bunun da cem'i سِنِينَ [sinīn] ve سَنَوَاتٌ [senevāt] gelir. A'râb kaht ve cedb olan seneyi çok zikir edip belki 'indlerinde târîh 'add etmeleriyle isti'mâl gâlib olmuştur; yukālu: وَقَعُوا فِي سَنَةٍ أَيُّ جَدْبٌ Ve kurak yere itlāk olunur; yukālu: أَقَامُوا فِي سَنَةٍ أَيُّ أَرْضٍ مُجْدَبَةٍ

السُّنَيَّةُ [es-suneyh] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) سَنَةٌ [senet]in musaggarıdır, ta'zîm için müsta'meldir; cem'i سُنَيَّاتٌ [suneyyāt] gelir yā-yı müşeddede ile; yukālu: وَقَعُوا فِي سُنَيَّاتِ الْبَيْضِ Şārih der ki bu cem' vāvînin cem'idir, vāv yā'ya kalb olunmuştur; hā'înin cem'i سُنَيَّهَاتٌ [suneyhāt] gelir, pek kıtlık ve kurak senelere itlāk olunur; وَالسُّنَيَّاتُ الْبَيْضُ هِيَ سَنَوَاتٌ اِشْتَدَدَ عَلَى أَهْلِ الْمَدِينَةِ Kaht-ı Yūsuf gibi birkaç sene şedîd kıtlık olmuştur.

الْمُسَانَهَةُ [el-musānehet] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) ve

السِّنَاةُ [es-sināh] (قِتَالٌ [qītāl] vezninde) Yıllık ile mu'amele eylemek ma'nâsıdır, hizmet-kârı yıllık pazarıyla tutmak gibi; yukālu: سَانَهُ مُسَانَهُ وَسَانَهَا إِذَا عَامَلَهُ بِالسَّنَةِ وَكَذَا سَانَهُ تَحْلَةً إِذَا حَمَلَتْ سَنَةً دُونَ سَنَةٍ İkinci vāvî kavline mebnîdir. Ve ağaç kısmı bir sene meyve verip bir sene vermez olmak ma'nâsıdır; yukālu: سَانَهُتِ التَّحْلَةَ إِذَا حَمَلَتْ سَنَةً دُونَ سَنَةٍ

السَّنَهَاءُ [es-senhā] (حَمْرَاءٌ [hamrā] vezninde) Bir sene meyve tutup bir sene tutmaz olan hurmā ağacına denir.

التَّسْنَةُ [et-tesenuh] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Ekmek ve sâ'ir nesne küflenip çiçeklenmek ma'nâsıdır ki ekserî çok durmaktan olur. Asl bir nesnenin üzerinden yıl geçip yillamak ma'nâsına olmak-

la tagayyür ve tekerrüci müstelzimidir; yukālu: تَسَّنَهُ الخُبْرُ وَغَيْرُهُ إِذَا تَكَرَّحَ

السَّنِيه [es-senih] [كَتِف] [ketif] vezninde) Üzerinden yıllar geçmiş nesneye denir ki yıllamış ta'bir olunur; yukālu: طَعَامٌ سَنِيهٌ أَيُّ أَتَتْ عَلَيْهِ السَّنُونَ

الْمُتَسَنِيه [el-mutesenih] (ism-i fā'il bünye-siyle) Küflenip çiçeklenmiş nesneye denir; yukālu: حُبْرٌ مُتَسَنِيهٌ أَيُّ مُتَكَرَّحٌ

[س ه ن س ه]

سِهْنَسَاه [sihunsāh] (sīn'in kesri ve hā'nın zammıyla) ve

سِهْنَسَاه [sihinsāh] (kesreteynle ve ikisinde dahi hā-yı ahirenin zammıyla ve kesriyle) En sonra ma'nāsınadır; tekūlu: هَذَا إِفْعَلٌ هَذَا سِهْنَسَاهٌ وَسِهْنَسَاهٌ أَيُّ آخِرَ كُلِّ شَيْءٍ

[س و ه]

سُوْهَائِي [Sūhāy] (sīn'in zammıyla) Arz-ı Mısr'da İhmim nahiyesinde bir karyedir.

FASLU'Ş-ŞİNİ'L-MU'CEME

(فَضْلُ الشَّيْنِ الْمُعْجَمَةِ)

[ش ب ه]

الشَّيْبَةُ [eş-şibh] (şin'in kesriyle) ve

الشَّيْبَةُ [eş-şebeh] (fethateynle) ve

الشَّيْبَةُ [eş-şebih] [أَمِير] [emir] vezninde) Misl ve nazir ma'nāsınadır; cem'leri أَشْبَاهُ [eşbāh] gelir ve مَشَابِيهُ [meşābih] gelir, مَحَاسِنُ [meḥāsīn] gibi gayr-i kıyās üzere; yukālu: مَا لَهُ شَبَهٌ وَشَبِيهٌ وَشَبِيهٌ أَيُّ مِثْلٌ

الْمُشَابَهَةُ [el-muşābeheth] [مُفَاعَلَةٌ] [mufā'alet] vezninde) ve

الْإِشْبَاهُ [el-işbāh] (hemzenin kesriyle) Bir nesneye benzemek ma'nāsınadır; yukālu: مَا لَهُ شَبَهٌ وَشَبِيهٌ إِذَا مَاتَلَهُ Ve 'Arabların filān za'if ve 'aciz oldu diyecek yerde 'aciz ve za'f ma'nāsına.

التَّشَابُهُ [et-teşābuh] [تَفَاعُلٌ] [tefā'ul] vezninde) ve

الْإِشْتِبَاهُ [el-iştibāh] [إِفْتِعَالٌ] [ifti'āl] vezninde) Birbirine mültebis olmak derecede benze-yişmek ma'nāsınadır; yukālu: تَشَابِيهَا وَاشْتِبَاهُهَا أَيُّ أَشْبَهَ كُلُّ مِنْهُمَا الْآخَرَ حَتَّى التَّبَسَا

التَّشْبِيهُ [et-teşbih] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) Benzetmek ma'nāsınadır; yukālu: شَبَّهَهُ أَيُّ تَلَبَّسَ وَتَلَبَّسَ بِهِ إِذَا مَتَّلَهُ Ve telbīs ve tahlīt eylemek ma'nāsına müsta'emeldir ki bilinmez eylemekten 'ibarettir; yukālu: شَبَّهَ عَلَيْهِ الْأَمْرُ إِذَا لُبَّسَ عَلَيْهِ

الْمُشْتَبِهَةُ [el-muştebiheth] [مُخْتَلِفَةٌ] [muḫtelifeth] vezninde) ve

المُشَبَّهَةُ [el-muşebbeheth] [مُعْظَمَةٌ] [mu'azzamet] vezninde) Birbirine mültebis olmakla müşkil olan nesnelere denir; yukālu: أُمُورٌ مُشْتَبِهَةٌ وَمُشَبَّهَةٌ أَيُّ مُشْكَلَةٌ يَغْنِي مَلْتَبَسَةٌ

بَعْضَهَا بَعْضًا

الشُّبْهَةُ [eş-şubhet] عُرْفَةٌ [ğurfet] vezninde) İltibās ma'nāsınadır; yukālu: أَمْرٌ فِيهِ شُبْهَةٌ أَيْ التَّبَاسُ Ve misl ve mānend ma'nāsınadır; yukālu: بِهِ شُبْهَةٌ لَهُ أَيْ مِثْلُ

الْمُتَشَابِهِ [el-muteşābih] [mutexālif] vezninde) مُحْكَمٌ [muħkem] mukābilidir; ve minhu fi'l-Ḳur'ān: الْمُحْكَمُ وَالْمُتَشَابِهُ Mü'ellif "ح،ك،م" māddeinde süre-i muhkemeyi ve āyet-i muhkemeyi beyān eylemiştir.

Ve *Başā'ir*'de hulāsa-i beyānı budur ki مُتَشَابِهٌ [muteşābih] şol kelime ve kelām-ı Ḳur'ānıdır ki gayra müşābeheti sebebiyle tefsīri müşkil ola, o dahi yā lafz haysiyyetiyle yāhūd ma'nā haysiyyetiyle olur. Ve 'inde'l-fukahā مُتَشَابِهٌ [muteşābih] zāhiri ve maksūdu münbi' ve mu'lim olmayan kelime ve kelāmdan 'ibārettir. Ve bunun hakīkati budur ki āyāt-ı Ḳur'āniyye birbirine nisbetle üç sınıftır: Biri mutlakan muhkemdir ve biri mutlakan müteşābihtir ve biri min vechin muhkem ve min vechin müteşābihtir. Ve مُتَشَابِهٌ [muteşābih] dahi üç darb üzeredir: Biri min ciheti'l-lafz ve biri min ciheti'l-ma'nā ve biri min ciheti'l-lafz ve'l-ma'nādır. Ve min ciheti'l-lafz olan iki nev'dir: Biri elfāz-ı müfredeye rāci'dir, yā garābeti cihetinden أَبْ kelimesi gibi yā müşāreket fi'l-lafz cihetinden يَدٌ ve عَيْنٌ gibi ve biri cümle-i kelām-ı mürekkebe rāci'dir. Bu dahi üç nev'dir: Biri ihtisār-ı kelāmdan nāşīdir; nahvu kavlihi ta'ālā: ﴿الْمِ﴾ ve ﴿الْمِصِّ﴾ ve nahvu kavlihi ta'ālā: ﴿وَأِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تُقْسِطُوا فِي الْبَيْتَامَى فَانْكِحُوا مَا﴾ ﴿لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ﴾ Ve biri bast-ı kelāmdan nāşīdir; ke-kavlihi ta'ālā: ﴿لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ﴾ Zīrā لَيْسَ مِثْلَهُ شَيْءٌ denilse murād sāmi'e azher olur. Ve biri nazm ve sevk-i kelāmdan

nāşīdir; ke-kavlihi ta'ālā: ﴿أَنْزَلَ عَلَى عَبْدِهِ﴾ ﴿الْكِتَابَ قِيمًا﴾ ﴿وَلَمْ يَجْعَلْ لَهُ عِوَجًا قِيمًا﴾ takdīrindedir. Ve min ciheti'l-ma'nā olan müteşābih evsāf-ı ilāhiyye ve evsāf-ı rüz-i kıyāmettir, zīrā sıfāt-ı merkūme nūfūs-ı insāniyyede süret-pezīr olmaz. Ve min ciheti'l-lafz ve'l-ma'nā müteşābih beş gūnedir: Evvel kemmiyyet cihetindedir, 'umūm ve husūs gibi; sānī keyfiyyet cihetiyledir, vüçüb ve nedb gibi; nahvu kavlihi ta'ālā: ﴿فَانْكِحُوا مَا طَابَ لَكُمْ﴾ Sālis zamān cihetiyledir, nāsih ve mensūh gibi; rābi' mekān-ı nüzül ve sebeb-i nüzül gibi; hāmis bir fi'lin sıhhat ve fesādına meşrūt olan şart cihetiyledir, namāzın ve nikāhın şurūtu gibi. İntehā.

الشُّبْهَةُ [eş-şebeh] ve

الشُّبْهَانُ [eş-şebehān] (harekātla ve şīn'lerin kesriyle) Sarı bakıra denir, نُحَاسٌ أَصْفَرٌ ma'nāsına ki Türkīde pirinç ta'bīr ettikleridir; cem'i أَشْبَاهٌ [eşbāh] gelir.

الشُّبْهَاءُ [eş-şebāh] [seḥāb] vezninde) Tereye şebīh bir nebāttır.

الشُّبْهَةُ [eş-şebeh] ve

الشُّبْهَانُ [eş-şebehān] (fethātla) Bir dikenli nebāt adıdır, kırmızı ve latīf çiçeği ve şehdānec tarzında dāneleri olur; haşerāt soka adama tiryāk hükmündedir ve su'āle ve mesāneden taşları pāreleyip ihrāc eylemekte ve kabz husūsunda bī-ādīdir.

الشُّبْهَةُ [eş-şubuh] (zammeteynle) Bir şecer yāhūd şecer-i نُمَامٌ [şumām] ismidir yāhūd نُمَامٌ [nemmām] ismidir ki marsama ta'bīr olunan reyhāndır.

[ش ده]

الشُّدْهَةُ [eş-şedh] (şīn'in fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Yarmak ma'nāsınadır; yukālu:

شَدَّةَ رَأْسَهُ شَدَّهَا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا شَدَّخَهُ Ve medhūş kılmak ma'nāsınadır; yukālu: شَدَّ شِدَّةَ الرَّجُلِ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا أَذْهَشَهُ ve yukālu: إِذَا دُهِشَ Ve meşgūl kılınmak ma'nāsınadır; yukālu: شَدَّ فُلَانٌ أَي شُعِلَ Ve mütehayyir kılınmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا شِدَّةَ الرَّجُلِ إِذَا حَيَّرَ

الْإِشْدَاهُ [el-işdāh] (hemzenin kesriyle) Bir adamı medhūş ve hayrān kılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَشَدَّهُ أَي أَذْهَشَهُ

الْمَسَادِه [el-meşādih] (mīm'in fethiyle) meşdehet [meşdehet]in cem'idir ki meşgale ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ فِي مَسَادِهِ أَي مَسَاغِلٍ

الشَّدَّة [eş-şedh] (şīn'in fethi ve dāl'in sükunuyla ve fethiyle) İsmdir, deşet ve şugl ma'nālarıdır.

الْإِنْشِدَاهُ [el-inşidāh] [infi'āl] (vezninde) Mütehayyir olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِنْشَدَهُ الرَّجُلُ إِذَا تَحَيَّرَ

الشُّدَاهُ [eş-şudāh] [gurāb] (vezninde) İsmdir, hayret ma'nāsına.

[ش ر ه]

الشَّرَّة [eş-şereh] (fethateynle) Bir adam bir nesneye pek düşkün harīs olmak ma'nāsınadır; yukālu: شَرَّهَ الرَّجُلُ شَرَّهَا مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا غَلَبَ حِرْضُهُ

الشَّرِيه [eş-şerih] [ketif] (vezninde) ve

الشَّرْهَانُ [eş-şerhān] [sekrān] (vezninde) Bir nesneye hırsı gālīb adama denir; yukālu: هُوَ شَرِيهٌ عَلَى الطَّعَامِ وَشَرْهَانٌ أَي الْغَالِبُ الْجَزْصُ

إِهْيَا أَشْرَاهِيَا [ihyā eşerāhiyā] (evvelde hemzenin kesri ve hā'nın sükunuyla ve sānide hemzenin ve şīn'in fethiyle) Kelime-i Yūnāniyyedir, esmā-i hüsnādandır, الْأَزْلِيُّ ma'nāsınadır. Yūnānī olmak hasebiyle gerçi bu kitāb onun mevzi-i

zikri değildir lākin nās galat edip ahbār-ı Yehūd zu'amları üzere "ehyā" derler hemzenin fethiyle ve "şerāhiyā" derler hemzenin iskātıyla.

[ش ف ه]

الشَّفَّةُ [eş-şefh] (şīn'in fethi ve fā'nın sükunuyla) Bir adamı meşgūl kılmak ma'nāsınadır; yukālu: شَفَّهَهَا شَفَّهَا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا شَعَلَهُ mes'ülün 'anh olanın yanında bulunani bi'l-cümle almak ma'nāsınadır; yukālu: شَفَّهَهَا إِذَا أَلْحَّ عَلَيْهِ فِي الْمَسْتَلَّةِ حَتَّى أَنْفَدَ مَا عِنْدَهُ ve minhu yukālu: كَادَ الْعِيَالُ يَشْفَهُونَ مَالِي أَي يُفْتُونُهُ Burada bazı nüshalarda harf-i terdīd ile resm olunmakla bu iki ma'nā ihtilāfa mebnī olur, lākin şārih istiklāl nüshasını tercih etmiştir. Ve

شَفَّة [şefh] Bir adamın dudağına vurmak ma'nāsınadır; yukālu: شَفَّهَهَا إِذَا ضَرَبَ Ve ta'āmın ekl edenleri çok olmak ma'nāsınadır; yukālu: شَفَّهَ الطَّعَامُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا كَثُرَ أَكْلُوهُ ve yukālu: شَفَّهَ زَيْدٌ إِذَا كَثُرَ شَفَّهَ الْمَالُ إِذَا كَثُرَ طَالِبُوهُ

الْمَشْفُوهُ [el-meşfūh] Şol kimsedir ki nāsın kendiden cer ve su'ālī çok olmakla māmeleki kalmamış ola. Ve şol ta'āma itlāk olunur ki onda tenāvül eden çok ola; yukālu: طَعَامٌ مَشْفُوهٌ إِذَا كَثُرَتْ عَلَيْهِ الْأَيْدِي Ve kalīl olan nesneye denir; yukālu: أَمْوَالًا مَشْفُوهَةٌ أَي قَلِيلَةٌ

الشَّفَّةُ [eş-şefeh] (şīn'in fethi ve kesri ve fā'nın fethiyle) İnsānın dudağına denir, aslı شَفَّهَةٌ [şefehet]tir ki hā'iyyü'l-lāmdır; tesniyesinde شَفَّتَانِ [şefetān] ve cem'inde شَفَوَاتٌ [şifāh] denir şīn'in kesriyle ve شَفَوَاتٌ [şefevāt] gelir fetehtle ve bu شَفَّةٌ [şefeh] kelimesini mu'tell zu'm edenlerin kavline

mebnīdir. Ve ‘Arablar **خَفِيفُ الشَّفَةِ** derler, mülhif ya‘nī su‘alde mülihh ve mübrim kimsedir demektir, kezālik kalilū’s-su‘āldir diyecek yerde dahi müsta‘mel olmakla zıdd olur. Ve gāh olur ki zikr-i cemīl mevki‘inde isti‘māl ederler; yukālu: مَا أَحْسَنَ لَهُ فِينَا شَفَةً حَسَنَةً أَيِ ذِكْرِ جَمِيلٍ شَفَةَ النَّاسِ عَلَيْكَ أَيِ تَنَاوَهُمْ

بِنْتُ الشَّفِهِ [bintu’s-şefeh] Kelimeye itlāk olunur; tekūlu: مَا سَمِعْتُ مِنْهُ بِنْتُ شَفَةٍ أَيِ كَلِمَةٍ

الشَّفَاهِي [eş-şufahiyy] [ğurābiyy] vezninde) Büyük dudaklı adama denir; yukālu: رَجُلٌ شَفَاهِي أَيِ الْعَظِيمِ الشَّفَةِ Ve bu tagyir-i niseb kabīlindedir.

الْمُشَافَهَةُ [el-muşāfeheth] [mufā‘alet] vezninde) Bir kimse ile dudak dudağa söyleşmek ma‘nāsınadır; yukālu: شَافَهُ أَيِ أَدْنَى شَفْتَهُ مِنْ شَفْتِهِ يَغْنِي تَكَلَّمَهُ Ve bir nesne pek yaklaşmak ma‘nāsına müsta‘meldir; yukālu: شَافَهُ الْبَلَدُ وَالْأَمْرُ إِذَا دَنَا

الشَّافِي [eş-şāfi] [şāhib] vezninde) Susuza denir; yukālu: هُوَ شَافِي أَيِ عَطْشَانٌ

الْحُرُوفُ الشَّفَهِيَّةُ [el-ħurūfu’s-şefehiyyet] “ب،ف،م” harfleridir ki bā’ ve fā’ ve mīm harflerinden ibārettir ki mahrecleri şefehdir. Mü‘elifin “بم” kelimesiyle tefsiri letāfeti mutazammındır.

الْأَشْفَى [el-eşfā] [a‘lā] vezninde) Dudakları birbirine kavuşmayıp ayırık olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَشْفَى أَيِ لَا تَتَّصِمُ شَفَتَاهُ

[ش ق ه]

التَّشْقِيَةُ [et-teşqih] [kāf]’la [tefīl] vezninde) Hurmā koruğu kızarmağa başlamak ma‘nāsınadır; yukālu: شَقَّهَ التَّحْلُ بِمَعْنَى شَقَّحَهَا Burada nüshası galattır.

[ش ك ه]

الْمُشَاكَهَةُ [el-muşākeheth] [muşābeheth] vezninde) ve

الشِّكَاةُ [eş-şikāh] [şibāh] vezninde ve mürādifleridir ki benzemek ma‘nāsınadır; yukālu: شَاكَهُهُ مُشَاكَهَةً وَشَاكَاهَا إِذَا شَابَهُهُ وَشَاكَهُ وَقَارَبَهُ

التَّشَاكُهُ [et-teşākuh] [teşābuh] vezninde ve mürādifidir ki birbirine benzemek ma‘nāsınadır; yukālu: تَشَاكَهَا إِذَا تَشَابَهَا

الْإِشْكَاهُ [el-işkāh] (hemzenin fethiyle) Bir nesne müşkil olmak ma‘nāsınadır; yukālu: أَشْكَاهُ الْأَمْرُ إِذَا أَشْكَلَ

[ش ن ه]

أَشْنُهُ [Uşnuh] [kūnfuz] vezninde) İşfahān kurbünde bir karye adıdır.

[ش و ه]

السُّوَةُ [eş-şevh] ve

السُّوَهَةُ [eş-şevhet] (şin’lerin fethi ve vāv’ların sükünüyle) Yüz çirkin ve bed olmak ma‘nāsınadır; yukālu: شَاءَ وَجْهُهُ يَشُوهُ إِذَا قَبِحَ كوركutmak ma‘nāsınadır, yukālu: شَاءَ فَلَانًا إِذَا أَفْرَعَهُ Ve göz değirmek ma‘nāsınadır; yukālu: شَاءَ فَلَانًا إِذَا أَصَابَهُ بِالْعَيْنِ Ve hased eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: إِذَا حَسَدَهُ Ve bir nesneyi gönül pek hāhiş ve ārzū kılmak ma‘nāsınadır; yukālu: شَاهَتْ نَفْسُهُ إِلَى كَذَا أَيِ طَمَحَتْ

السُّوَةُ [eş-şeveth] (fethateynle) Bir adam bed-çehre olmak ma‘nāsınadır; yukālu: شَوَّهَ الرَّجُلُ وَوَجْهُهُ شَوْهَا مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا قَبِحَ boyun uzun olmak ma‘nāsınadır; yukālu: شَوَّهَتْ عُنُقَهُ إِذَا طَالَتْ ma‘nāsına olmakla zıdd olur; yukālu: شَوَّهَتْ عُنُقَهُ إِذَا قَصُرَتْ

الْأَشْوَةُ [el-eşveh] [أَحْمَرُ] [aḥmer] vezninde) Vastır, bed-çehre kişiye denir. Ve kibr ve edā sāhibi şahsa denir; yukālu: رَجُلٌ أَشْوَهُ أَيُّ مُخْتَالٌ

التَّشْوِيَةُ [et-teşvīh] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) Çirkīn yüzlü kılmak ma'nāsınadır; yukālu: Ve göz değirmek ma'nāsınadır; tekūlu: لَا تُشْوِهُ عَلَيَّ أَيُّ لَا تُضَيِّبِنِي بَعَيْنٍ

الشُّوْهَاءُ [eş-şevhā] [حَمْرَاءُ] [ḥamrā] vezninde) Bed-çehre 'avrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ شَوْهَاءٌ Ve güzel yüzlü dil-ber hatuna denmekle zıdd olur, tül-i gerden itibarıyladır; yukālu: إِمْرَأَةٌ شَوْهَاءٌ أَيُّ جَمِيلَةٌ Ve uğursuz bed-ahter 'avrete denir; yukālu: هِيَ شَوْهَاءٌ أَيُّ مَشْوُومَةٌ üstelikli ata denir, 'alā-kavlin avurtları ve burnu delikleri pek geniş olanına denir ve bu evsāf-ı hamīdedendir. Ve ağzı küçük olanına denmekle zıdd olur. Ve iki feres ismidir.

الْمُشْوَةُ [el-muşevveh] [مُعْظَمٌ] [mu'azzam] vezninde) Şekl ve kıyāfeti çirkīn, taslak ve bed-endām adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُشْوَةٌ أَيُّ الْقَبِيحُ الشَّكْلُ

الشَّائِيَةُ [eş-şā'ih] [صَاحِبٌ] [şāḥib] vezninde) ve

الشَّاءُ [eş-şāh] [جَاءَ] [cāh] vezninde) شَائِيَةٌ [şā'ih]ten maktūb ve muhtasardır, tūz-nazar adama denir; yukālu: رَجُلٌ شَائِيَةُ الْبَصْرِ وَشَاءَ الْبَصْرُ أَيُّ حَدِيدُهُ

الشَّاءُ [eş-şāh] [جَاءَ] [cāh] vezninde) Koyuna denir, müfreddir; müzekker ve mü'ennesine itlāk olunur; 'alā-kavlin koyuna ve keçiye ve āhūya ve sığıra ve devekuşuna ve hımār-ı vahşiye şāmildir. Ve 'avrete itlāk olunur; cem'i şَاءٌ [şā] gelir ki hemze iledir, aslı شَاءَ idi ve شِيَاءٌ [şiyāh]

ve شِيَاةٌ [şivāh] gelir şīn'lerin kesriyle ve أَشَاوُهُ [eşāvih] gelir hemzenin fethiyle ve شَوَى [şivā] ve شِيَةً [şiyeh] gelir, عَنَبٌ [ineb] veznlerinde ve شَيْيَةً [şeyyih] gelir, سَيِّدٌ [sey-yid] vezninde. Şārih der ki bunun aslı شُوَيْهَةٌ ve onun aslı شَوْهَةٌ tir, musaggarı شُوَيْهَةٌ [şuveyhet]tir. 'Aded sûretinde meselā ثَلَاثٌ شِيَاهُ denir 'aşereye kadar ve 'aşereyi tecāvüz ettikte tā ile telaffuz olunur. Ve koyun kesir oldukça كَثِيرَةٌ شَاءٌ هَذِهِ denir, k ışar-ı 'unuk ma'nāsından me'hüzdür.

الْمَشَاهَةُ [el-meşāhet] [مَسَافَةٌ] [mesāfet] vezninde) Koyunlu yere denir, 'alā-kavlin koyunu çok yere denir; yukālu: أَرْضٌ مَشَاهَةٌ أَيُّ ذَاتٌ شَاءٌ أَوْ كَثِيرَتُهَا

الشَّاَوِيِيُّ [eş-şāviyy] ve

الشَّاهِيِيُّ [eş-şāhiyy] Koyunu olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ شَاوِيٌّ وَشَاهِيٌّ أَيُّ صَاحِبٌ شَاءٍ

التَّشْوُهُ [et-teşevvuh] [تَفْعُلٌ] [tefa'ul] vezninde) Koyun yāhūd āhū yāhūd hımār-ı vahş sayd eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَشْوُهُ إِذَا اضْطَادَهَا تَشْوُهُ لَهُ إِذَا تَنَكَّرَ

الشُّوْهَةُ [eş-şūhet] (şīn'in zammıyla) Iraklık, bu'c ma'nāsınadır.

أَبُو شَاهٍ [Ebū Şāh] Sahābe-i kirāmdandır. Ve Şāh el-Kermānī evliyā'ullāhtandır; men' ve sarfı cā'izdir, memnū'iyyeti 'alemiyyet ve 'ucmeye mebnīdir. Ebū Şāhīn muhaddistir.

[ش ي ه]

الشَّيْنَةُ [eş-şeyh] (şīn'in fethi ve yā'nın sükūnuyla) Göz değirmek ma'nāsınadır; yukālu: شَاهَهُ يَشِيهُهُ شَيْهًا إِذَا عَانَهُ

الشَّيْبُورَةُ [eş-şeyūh] [صَبُورٌ] [şabūr] vezninde) Bed-nazar adama denir ki neye nazar

eylese isābet eder; yukālu: هُوَ شَيْءٌ مِنْ أَشْيَاءِ مُتَعَرِّجِينَ النَّاسِ أَيِ عَيْونٍ شَاحِسٍ گördükte hemān yüzüne karşı ihfā ile mu'avvizeteyn süresini tilāvet edeler.

FASLU'Ş-ŞĀDĪ'L-MÜHMELE**(فَضْلُ الصَّادِ الْمُهْمَلَةِ)**

[ص ب ه]

إِضْبَهَانُ [İşbehān] Şehr-i İşfahān'dır, "أ،ص،ص" māddesinde zikr olundu.

[ص ت ه]

الصَّئِثَةُ [es-şath] (şād'ın fethi ve tā'nın sükūnuyla) ve

التَّضْيِثَةُ [et-taştīh] [تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Tezlīl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: صَتَّهَتْهُ صَتْهًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ وَصَتْهَتْهُ تَضْيِثًا إِذَا ذَلَّلَهُ

[ص ه ص ه]

صَه [şah] (şād'ın fethi ve hā'nın sükūnuyla ve hā'nın münevvenen kesriyle) Mütekel-lime kelime-i zecrdir, ya'nī tekellüm eden adama zecr ve āzār ile sus ve hamūş ol ma'nāsınadır; yukālu: تَكَلَّمُ فَلَانٌ فَقُلْتُ صَهَ وَهِيَ كَلِمَةٌ زَجْرٌ لِلْمُتَكَلِّمِ أَيِ اسْكُتْ مَهْ [meh] gibi **صَه** [şah] dahi fi'l-asl masdar makāmına kā'im savt olup ba'dehu ism-i fi'l-i emr olmuştur, tenkīri masdar-ı asliy-yeti itibārıyla. Şeyh Rađī esmā-i ef'āl bābında tahkīk-i enik eylemiştir.

الصُّهْصَهَةُ [es-şahşahet] [زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Mütekellemi **صَه** **صَه** deyip sus-turmak ma'nāsınadır; yukālu: صَهَّصَهُ بِهِمْ أَيِ اسْكُتْهُمْ فَقَالَ لَهُمْ صَهَ صَهَ

FASLU'D-ḌĀDĪ'L-MU'CEME

(فَصْلُ الضَّادِ الْمُعْجَمَةِ)

[ض ه ه]

الضُّة [eḍ-ḍahh] (ḍād'ın fethi ve hā'nın teşdidiyle) Bir nesneye benzemek ma'nāsınadır; yukālu: **صَهَّهْ صَهَّاهَا** مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا شَاكَلَهُ وَشَابِهَهُ لَعَةً فِي صَاهَاهَا

FASLU'T-ṬĀ'Ī'L-MÜHMELE

(فَصْلُ الطَّاءِ الْمُهْمَلَةِ)

[ط ل ه]

الطُّلَّة [eṭ-ṭuleh] (ṣurad [şurad] vezninde) Nāçiz yufka bulut pāresine denir; yukālu: **مَا فِي السَّمَاءِ طُلَّةٌ وَهُوَ مَا رَقَّ مِنَ السَّحَابِ**

الطُّلْهَةُ [eṭ-ṭulhet] (ğurfet [ğurfet] vezninde) Māl bakiyyesine denir; yukālu: **بَقِيَتْ طُلْهَةٌ مِنَ الْمَالِ أَيَّ بَقِيَّةٌ مِنْهُ**

الطُّلَّة [eṭ-ṭalh] (tā'nın fethiyle) Dā'imā diyār-be-diyār renc ve ta'ab çekip seyr ve seyāhat eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **طَلَّهَ الرَّجُلُ فِي الْبِلَادِ طُلْهًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا ذَهَبَ وَذَبَّ دَبِيئًا فِي دُؤُوبٍ**

الْأَطْلَةُ [el-aṭleh] (aṭles [aṭles] vezninde) Bir mikdār ot bakiyyesi kalmış yere denir; cem'i **طُلَّة** [ṭulh] gelir tā'nın zammıyla; yukālu: **إِذَا بَقِيَ فِيهِ شَيْءٌ Şārih** وَإِدَّ **أَطْلُهُ** أَيُّ **أَطْلَسُ** مِنْ الْكَلَامِ unvāniyla tefsir edip lākin mü'ellif ile ki nebāttan mücerred demektir tefsir eylemekle ihāle-i bātlıdır diye ta'rız eylemiştir.

إِطْلَاعٌ [el-iṭṭilāh] (hemzenin kesriyle) [iṭṭilāc] vezninde ve mürādifidir; yukālu: **إِطْلَعُ أَيُّ إِطْلَعُ**

[ط م ه]

الْمُطَمَّه [el-muṭammeh] (mu'azz am [mu'azz am] vezninde) Uzatılmış nesneye denir; yukālu: **تَطْمِيهُ** [taṭmīh] **شَيْءٌ مُطَمَّهٌ أَيُّ مُطَوَّلٌ** Pes tatvīl ma'nāsına olur.

[ط ه ط ه]

الطُّهْطَاءُ [eṭ-ṭaḥṭāh] (cehcāh [cehcāh] vezninde) Genç, üstelikli, tavlı dolgun ata denir.

طَه [ṭah] (bel [bel] vezninde) Fi'l-i emrdir, ma'nāsına ki mutma'inn ol demek-

tir, 'alā-kavlin lügat-i Hâbeşiyede يَا رَجُلُ ma'nâsınadır. Ve tâ'nın ve hâ'nın fethalarını işbâ'la kırâ'at edene göre hurûf-ı hecâdan iki harf olur biri řā ve biri hâ'dır. Mü'ellif bununla řāhâ sûresinin evvelinde olan طه kelimesine işâret eylemiştir ki ba'zılar بَلْ [bel] vezninde kırâ'at eyledi, ona göre aslı طَّا kelimesidir ki وَطِئُ lafzından emr-i hâzırdır, hemze hâ'ya kalb olunmuştur. Fahr-i 'âlem 'aleyhi's-selâm hazretleri teheccüd namâzında bir ayak üzere kâ'im olmakla iki ayaklarını birden basıp itmînân üzere olmaları bâbında emr olunmuştur yâhüd طه kelimesi lügat-i Hâbeşede يَا رَجُلُ demektir řāhâ sûresi evvelinde müfessirînin vücûh-ı 'adîdesi olmakla mürâca'at oluna.

الطَّهَّاطَةُ [eş-şahâşih] (řā-yı ũlânın fethiyle) Atların gürültüsüne ve asvât ve gırîv ve feryâdına denir; tekũlu: دَهَشَتْنَا طَهَّاطَةُ الْخَيْلِ أَيَّ أَصْوَاتِهَا

FASLU'L-'AYNÎ'L-MŪHMELE

(فَضْلُ الْعَيْنِ الْمُهْمَلَةِ)

[ع ت ه]

الْعِنَّةُ [el-'ath] ('ayn'ın fethi ve tâ'nın sükunuyla) ve

الْعُتْهُ [el-'uth] ve

الْعَنَاءُ [el-'utâh] ('ayn'ların zammıyla) Bir adamın 'aklına noksân gelmek ma'nâsınadır ki ekserî pek pîrlikten olur, Türkîde bunamak ta'bîr olunur; 'alā-kavlin 'akl ve şu'ûru mefkûd ve zâ'il olmak yâhüd seme ve medhûş olmak ma'nâsınadır; yukâlu: غَيْتَهُ الرَّجُلُ عَلَى الْمَجْهُولِ عَتَّهَا وَعَتَّهَا وَعَتَّاهَا فَهُوَ مَعْتَوَةٌ أَي نَقَصَ عَقْلَهُ أَوْ فُقِدَ أَوْ دُهِسَ Ve 'ilm tahsîline pek dũřkũn olmak ma'nâsınadır; yukâlu: غَيْتَهُ فِي الْعِلْمِ إِذَا أُولِعَ بِهِ وَحَرَصَ عَلَيْهِ Ve bir adamın kelâmını herkeşe nakl ve hikâye eylemekle onu âzürde kıлмаğa mütehâlik olmak ma'nâsınadır; yukâlu: غَيْتَهُ فِي فَلَانٍ إِذَا أُولِعَ بِإِيْدَائِهِ وَمُحَاكَاةِ كَلَامِهِ

الْمَعْتَوَةُ [el-ma'tũh] 'Aklına 'ateh gelmiş adama denir ki bunamış ta'bîr olunur, Fârisîde fertũt denir.

الْعَيْتِيَّةُ [el-'atîh] [emîr] vezninde) Bir adamın sözlerini dâ'imâ herkese nakl ve hikâye ile âzürde eylemeye mütevağgil olan adama denir; cem'î عَيْتَاهُ [utehâ] gelir, أُمَرَاءُ [umerâ] vezninde. Burada ba'zı nüshada ism-i fâ'il عَاتِيَّة [atîh] 'unvânında mersũmdur, لَابِنٌ [lâbin] gibi, lâkin *Mişbâh*'ta bâb-ı râbî'den dahi mersũm olmakla عَيْتِيَّة nüshası ona mebnî olur.

الْعَنَاءَةُ [el-'atâhet] [seşâbet] vezninde) Ma'nâ-yı mezbũrdan ismidir.

الْتَعْتُّةُ [et-te'attuh] [tefa'ul] vezninde) Tecâhũl ve tegâfũl ma'nâsınadır; yukâlu:

تَعَتَّهُ عَنْهُ إِذَا تَجَاهَلَ وَتَغَافَلَ Ve tenazzuf ve te-nezzüh ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا تَعَتَّهُ عَنْهُ تَنْظَفُ Ve delirmek ma'nāsınadır; yukālu: تَعَتَّهُ فِيهِ إِذَا تَرَعَنَ Ve humk ve ru'fnet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: Ve libās ve me'kel husūsunda dikkat ve mübālaga eylemek ma'nāsınadır; yukālu: يَتَعَتَّهُ فُلَانٌ أَي يَبَالِغُ فِي الْمَلْبَسِ وَالْمَأْكَلِ

أَلْمُعْتَهُ [el-mu'atteh] (مُعْتَمٌ [mu'azzam] vezninde) Ahlāk ve atvārı mu'tedil olan 'akıl adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُعْتَهُ أَي عَاقِلٌ مُعْتَدِلٌ Ve ahlāk ve evzārı şūrīde ve perīşān olan mecnūna denmekle zıdd olur; yukālu: رَجُلٌ مُعْتَهُ أَي مَجْتُونٌ مُضْطَرِبٌ الْخَلْقِ

أَبُو الْعَتَاهِيَةِ [Ebu'l-'Atāhiyet] (كَرَاهِيَةٌ [kerāhiyet] vezninde) Ebū İshāq İsmā'ıl b. el-Ḳāsım b. Suveyd nām şā'irin lakabıdır. Cevherī'nin vehmi gibi künyesi değildir. Şārih der ki burada أَبٌ [eb] sāhib ma'nāsınadır, kaldı ki künye ta'zime dāll olmakla mü'ellif redd eylemiştir, lākin Cevherī zāhiri i'tibār etmiştir. Ve

عَتَاهِيَةٌ [atāhiyet] ضَلَالُ النَّاسِ [ḍullālu'n-nās] ma'nāsınadır ki nāsın pek dāll ve güm-rāhi demektir. Ve ahmak ma'nāsınadır; 'ayn'ın zammıyla da cā'izdir, niteki عَتَاهَةٌ [atāhet] dahi bu ma'nāyadır, سَحَابَةٌ [sehābet] vezninde. Şārih der ki bunlar fi'l-asl masdarlardır, dalāl ve humk ma'nāsına. Ve

عَتَاهِيَةٌ [atāhiyet] Esmādandır.

أَلْعُنْتُهُ [el-'untuh] (كُنْفُزٌ [kunfuz] vezninde) ve

أَلْعُنْتُهِ [el-'untuhiyy] (كُنْفُزِيٌّ [kunfuziyy] vezninde) Bir husūsta pek mübālaga ve ikdām eder olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ عُنْتُهُ وَعُنْتُهِ أَي مَبَالِغٌ فِي الْأَمْرِ جِدًّا

[ع ج ه]

أَلْتَعَجَبُ [et-ta'cīh] (تَعَجُّبٌ [tef'īl] vezninde) İki nesneye göz değirmekle birbirinden ayırmak ma'nāsınadır; yukālu: عَجَبَةٌ بَيْنَهُمَا تَعَجَّبُ إِذَا أَعَانَهُمَا فَفَرَّقَ بَيْنَهُمَا

أَلْتَعَجُّهُ [et-te'accuh] (تَعَجُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Tecāhül ma'nāsınadır; yukālu: تَعَجَّجَهُ عَنْهُ إِذَا تَجَاهَلَ Ve bir husūs dolaşıklaşıp çaparızlanmak ma'nāsınadır; yukālu: تَعَجَّجَهُ الْأَمْرُ إِذَا التَوَى

أَلْعُنْفُزِيٌّ [el-'uncuhiyy] (كُنْفُزِيٌّ [kunfuziyy] vezninde) Hod-bīn ve mütekebbir adama denir.

أَلْعُنْفُزِيَّةٌ [el-'uncuhiyyet] (كُنْفُزِيَّةٌ [kunfuziyyet] vezninde) Cehl ve humk ve kibr ve 'azamet ma'nālarıdır.

أَلْعُنْفُزَانِيَّةٌ [el-'uncuhāniyyet] (كُنْفُزَانِيَّةٌ [kunfuzāniyyet] vezninde ve tahfifle cā'izdir) عُنْفُزِيَّةٌ [uncuhiyyet] ma'nāsınadır; yukālu: بِهِ عُنْفُزِيَّةٌ وَعُنْفُزَانِيَّةٌ أَي جَهْلٌ وَحُمُقٌ وَكَذًا كِبَرٌ وَعَظَمَةٌ

[ع د ه]

أَلْعَيْدَةُ [el-'aydeh] (حَيْدَرٌ [ḥayder] vezninde) Bed-hūyluğa denir; yukālu: بِهِ عَيْدَةٌ أَي سُوءٌ خُلِقَ Ve bed-hūy deveye ve sār hayvāna denir; yukālu: بَعِيرٌ عَيْدَةٌ أَي سَيِّءُ الْخُلُقِ Ve 'azizü'n-nefs, endāmı yakışksız adama denir.

أَلْعَيْدَهَةٌ [el-'aydehet] ve

أَلْعَيْدَهِيَّةٌ [el-'aydehiyyet] ('ayn'ların ve dāl'ların fethiyle) Bunlar da bed-hūyluğa denir.

أَلْعَيْدَاهُ [el-'aydāh] ('ayn'ın fethiyle) Bu dahi bed-hūy deveye ve sār hayvāna denir.

[ع ر ه]

أَلْعُرْهُونُ [el-'urhūn] (زُبُورٌ [zubbūr] vezninde)

de) Bir nebāt adıdır; cem'î عَرَاهِينُ [‘arāhīn] dir. Ve bu nūn bābında dahi zikr olundu.

[ع ز ه]

الْعِزَّةُ [el-‘izh] (‘ayn’ın kesri ve zāy-ı mu‘cemenin sükūnuyla) ve

الْعِزَّةُ [el-‘azih] (كَتَيْفٌ [ketif] vezninde) ve

الْعِزْهِيَّ [el-‘izhā] (‘ayn’ın kesri ve elifin kasrıyla ve lede’t-tenkīr tenvīnle) ve

الْعِزْهَاتُ [el-‘izhāt] (مِشْكَاتٌ [mişkāt] vezninde) ve

الْعِزْهَاءُ [el-‘izhā] (‘ayn’ın kesri ve medd ile) ve

الْعِزْهِيَّ [el-‘izhiyy] (yā-yı müşeddede ile) ve

الْعِزْهَوُ [el-‘inzehv] (فُنْدَاوُ [kīnde>v] vezninde) ve

الْعِزْهَوَةُ [el-‘inzehvet] (فُنْدَاوَةٌ [kīnde>vet] vezninde) ve

الْعِزْهَانِيَّ [el-‘unzuhāniyy] (فُنْدَانِيَّ [kūnfuzāniyy] vezninde) Sāz ve söz ve mūsikā ve lehv ve la‘ib ve ülfet-i nisvān makūlesi hālattan müteşevvik olmayan şahsa denir ki bī-dimāg ve huşk-tab‘ ve bed-mizāc olmaktan neş‘et eder, ‘alā-kavlin le‘īm ve fūrū-māye kimseye denir yāhūd yārān ve hem-demine bugz ve kīnesini ketm eylemez olan adama denir; cem'î عِزَاةٌ [‘izāh] gelir ‘ayn’ın kesriyle ve عِزْهُونٌ [‘izhūn] gelir ‘ayn’ın kesriyle; bunlar yalnız عِزَّةٌ [‘izh] kelimesinin cem'idir.

الْعِزْهَاتُ [el-‘izhāt] (سِغْلَاةٌ [si‘lāt] vezninde) Şol ‘avrete denir ki gerçı yaşını bulmuş olup lākin henüz ‘aşk-bāzlık hevāsında ola; yukālu: اِمْرَاَةٌ عِزْهَاءَةٌ وَهِيَ مَرَاةٌ اَسْنَتْ وَنَفْسُهَا تَنَازَعُهَا اِلَى الصَّبِيَّ

[ع ض ه]

الْعِضَاةُ [el-‘iḍāhet] (‘ayn’ın kesriyle) Pek ulu ağaca denir, ‘alā-kavlin خَنْطٌ [ḥamṭ] dedikleri berriyye ağacına yāhūd mutlakan dikenli ağaca denir, meşe ağacı ve mugaylān ağacı gibi yāhūd onların ulu ve uzun olanına denir; cem'î عِضَاةٌ [‘iḍāh] gelir ve عِضُونٌ [‘iḍūn] gelir, ‘ayn’ların kesriyle ve عِضَوَاتٌ [‘iḍavāt] gelir, ‘ayn’ın kesri ve ḍād-ı fethiyle.

Mütercim-i hakīr der ki bunun aslı عِضَهَةٌ [‘aḍahet]tir, شَفَةٌ [şefet]in aslı شَفَهَةٌ [şefehet] olduğu gibi, hā’ hazf olundu. Ve ‘inde’l-ba‘z āhiri vāv’dır, عِضَوَاتٌ ona mebnīdir. Ve cem'î-i selāmeti سِنُونٌ [sinūn] gibi, zū’t-tā’ olan müfredinin mahzūfuna cebr içindir.

الْعِضَةُ [el-‘iḍah] (عِنَبٌ [‘ineb] vezninde) ve

الْعِضَهَةُ [el-‘iḍahet] (عِنَبَةٌ [‘inebet] vezninde) عِضَاةٌ [‘iḍāhet] ma’nāsındır. Ve

عِضَةٌ [‘iḍah] Kezib ve bühtān ve sihr ve efsūn ma’nālarıdır; cem'î عِضُونٌ [‘iḍūn] gelir, niteki mu‘tell bābında mezkūrdur.

الْعِضَوِيُّ [el-‘aḍaviyy] (عَرَبِيٌّ [‘arabiyy] vezninde) ve

الْعِضَهِيُّ [el-‘iḍahiyy] (عِنَبِيٌّ [‘inebiyy] vezninde) ve

الْعِضَاهِيُّ [el-‘iḍāhiyy] (كِتَابِيٌّ [kitābiyy] vezninde) Zikr olunan şecer otlayan erkek deveye denir; yukālu: بَعِيرٌ عِضَوِيٌّ وَعِضَهِيٌّ وَعِضَاهِيٌّ وَنَاقَةٌ عَاضِهَةٌ وَعَاضِيَةٌ أَي يَزَعَى الْعِضَاهَةَ Bunlar ihtilāf-ı mezkūra mebnīdir.

الْعِضَهَةُ [el-‘aḍihet] (فَرِحَةٌ [ferihāt] vezninde) ve

الْعِضَهِيَّةُ [el-‘aḍihet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) ve

الْمُعْضَهَةُ [el-mu‘ḍihet] (مُحْسِنَةٌ [muḥsinet] vezninde) عِضَاهَةٌ [‘iḍāhet]i çok yere denir;

عَلَهَى [‘alhā] denir سَكْرَى [sekrā] vezninde; cem‘i عِلَاهُ [‘ilāh] gelir رِجَالٌ [ricāl] vezninde ve عَلَاهَى [‘alāhā] gelir سَكَرَى [sekārā] vezninde. Ve

عَلَهَانُ [‘alhān] Erkek devekuşuna denir.

الْعَالِيَةُ [el-‘ālih] [صَاحِبٌ] [šāhib] vezninde) Hiffet-i tab‘ı olan ‘avrete denir; yukālu: حَمْرَاءُ عَالِيَةٌ [hamrā’ ʿālīyah] Pes vasf-ı hāss kabīlinden olur. Ve dişi devekuşuna denir. Bu maddede عَالِيَةٌ [‘ālīh] müzekkere vasf olup tayyāşe mübālagaya dāll olmak ve نَعَامَةٌ [ne‘āmet]ten müfred murād olmak dahi muhtemeldir.

الْعَلَهَانُ [el-‘Alehān] (fetehtla) Ebū Muleyk ‘Abdullāh b. Ebi’l-Hāriş feresinin ismidir.

الْعَلَهَاءُ [el-‘alhā] [حَمْرَاءُ] [hamrā’] vezninde) Zırh kaftanına denir ki iki bezin aralığına deve yapağısını pamuk gibi koyup kapama tarzında diktikten sonra zırh altından giyerler, tā ki zırh bedeni āzürde eylemeye. Ve bir feres ismidir.

[ع م ه]

الْعَمَةُ [el-‘ameh] (fethateynle) ve

الْعُمُوهُ [el-‘umūh] ve

الْعُمُوهُتُ [el-‘umūhet] (‘ayn’ların zammıyla) ve

الْعَمَهَانُ [el-‘amehān] (fetehtla) Dalāl ve tугyān ve güm-rāhīde mütereddid ve sergeşte olmak ma‘nāsınadır; yukālu: عَمَةُ الرَّجُلِ وَعَمَةٌ عَمَهَا وَعُمُوهَا وَعُمُوهُتُ وَعَمَهَانًا مِنْ عَمَةٍ الْعَمَةِ وَالرَّابِعُ إِذَا كَانَ مُتَرَدِّدًا فِي الضَّلَالِ Ve münāza‘a ve mücādelede yāhūd sülük edeceği tarīk ve meslek husūsunda hayrān ve sergerdān olmak ma‘nāsınadır; ‘alā-kavlin delīl ve huccet bilmemek ma‘nāsınadır ki da‘vāsına ityān-ı delīl ü huccete muktedir

olmayıp ‘āciz ve fūru-mānde olmaktan ‘ibārettir; yukālu: عَمَةُ الرَّجُلِ وَعَمَةٌ إِذَا تَحَيَّرَ Mütercim der ki Zemaḥşerī dedi ki عَمَةٌ [‘ameh] عَمَى [‘amā] gibidir, lākin عَمَى [‘amā] basar ve basīrete ‘amm ve عَمَةٌ [‘ameh] basīrete mahsūstur. Ve

عَمَةٌ [‘ameh] (fethateynle) Sahrā ve beyābān nişānesiz ve ‘alāmetsiz olmak ma‘nāsınadır ki ondan semt ve kenār bulmak müşkil olur; yukālu: عَمِيَّتِ الْأَرْضُ عَمَهَا مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَارَتْ لَا أَعْلَامَ بِهَا

الْتَعَامَةُ [et-te‘āmuh] [تَفَاعُلٌ] [tefā‘ul] vezninde) عَمَةٌ [‘ameh] ve عَمِيَةٌ [‘amih] ma‘nāsınadır; yukālu: تَعَامَةُ الرَّجُلِ بِمَعْنَى عَمِيَةٍ

الْعَمِيَةُ [el-‘amih] [كَتَيْفٌ] [ketif] vezninde) ve

الْعَامِيَةُ [el-‘āmih] [صَاحِبٌ] [šāhib] vezninde) Mütehayyir ve mütereddid olan adama denir; cem‘i عَمِيُونُ [‘amihūn] gelir ve عَامِيَةٌ [‘āmih]in cem‘i عُمَّةٌ [‘ummeh] gelir, رُكْعٌ [rukka‘] vezninde.

الْعَمَهَاءُ [el-‘amhā] [حَمْرَاءُ] [hamrā’] vezninde) Şol arza denir ki onda yol ve semt bulacak nişāne ve ‘alāmet olmaya; yukālu: أَرْضٌ عَمَهَاءُ أَيُّ لَا أَعْلَامَ بِهَا

الْعُمَّهَى [el-‘ummehā] ve

الْعُمَّيْهَى [el-‘ummeyhā] (‘ayn’ların zammı ve mīm’lerin teşdīdi ve eliflerin kasrıyla) Nābūd ve nā-bedīdliğe itlāk olunur; ve minhu yukālu: ذَهَبَتْ إِبِلُهُ الْعُمَّيْهَى وَالْعُمَّيْهَى أَيُّ لَمْ يَدْرِ أَيُّنَ ذَهَبَتْ

الْتَعْمِيَةُ [et-ta‘mīh] [تَفْعِيلٌ] [tef‘īl] vezninde) Bir adama pes perdeden gizlice zulm eylemek ma‘nāsınadır; tekūlu: عَمَّهُتُ فِي ظُلْمِهِ أَيُّ ظَلَمْتَهُ بِغَيْرِ جَلِيَّةٍ

[ع و ه]

الْعَاهَةُ [el-‘āhet] [حَالَةٌ] [hālet] vezninde) Āfet

ma'nāsınadır; yukālu: أَصَابَتْهُ الْعَاهَةُ أَيِ الْأَفَةِ [ku'ūd] vezninde) **الْعَوُوهُ** [el-ʿuvūh] Bir nesneye āfet erişmek ma'nāsınadır; yukālu: عَاهَ الْمَالُ يَعِيهِ عُوهُهَا إِذَا أَصَابَتْهُ الْعَاهَةُ *Miṣbāh*'ta bāb-ı rābi'den masūgdur.

الْمَعْيُوهَةُ [el-ma'cūhet] Āfete uğramış yere denir; yukālu: أَرْضٌ مَعْيُوهَةٌ أَيِ ذَاتُ عَاهَةٍ **الْإِعَاهَةُ** [el-i'āhet] [ikāmet] vezninde) ve

التَّغْوِيَةُ [et-ta'vīh] [tef'īl] vezninde) Bir adamın mevāṣīsine yāhūd mezzrū'una āfet uğramak ma'nāsınadır; yukālu: أَعَاهَ Ve الْقَوْمُ وَعَوُّهُوَ إِذَا أَصَابَتْ مَا شِئْتَهُمْ أَوْ زَرَعَهُمُ الْعَاهَةُ **تَغْوِيَةُ** [ta'vīh] Yolcu gece āhirinde konmak ma'nāsınadır; yukālu: عَوُّهُوَ إِذَا عَرَّسُوا Ve bir yerde muhtebes olup kalmak ma'nāsınadır; yukālu: عَوَّةٌ فُلَانٌ إِذَا احْتَبَسَ فِي مَكَانٍ Ve merkeb sıpasını عَوَّةٌ عَوَّةٌ diye çağırarak ma'nāsınadır; yukālu: عَوَّةُ الْجَحْشِ إِذَا دَعَاهُ بِقَوْلِهِ عَوَّةٌ عَوَّةٌ

الْعَاهِيَةُ [el-ʿā'ihet] [nā'ibet] vezninde) Haykırmağa ve çağırmağa denir, صِيَاخٌ [ṣiyāḥ] ma'nāsına.

عَاهٍ عَاهٍ [ʿāhi ʿāhi] (hā'ların kesriyle) ve

عِيهِ عِيهِ [ʿīhi ʿīhi] (ʿayn'ların ve hā'ların kesriyle) Giden deveyi durdurmak için çağırarak savttan hikāyedir.

[ع . ه .]

الْعَهَّةُ [el-ʿahh] (ʿayn'ın fethi ve hā'nın teşdidiyle) Mükābir ve bī-hayā adama denir; yukālu: رَجُلٌ عَهَّةٌ أَيِ الْقَلِيلِ الْحَيَاءِ الْمُكَابِرِ

عَهَّةٌ [ʿah ʿah] فَدَفَدٌ [fedfed] vezninde) Giden deveyi āzār ile durduracak savttan hikāyedir.

الْعَهَّهَةُ [el-ʿah'ahet] زُلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Giden deveyi durdurmak için ʿah ʿah

demek ma'nāsınadır; yukālu: عَهَّهَةً بِالْإِبِلِ إِذَا زَجَرَهَا بِقَوْلِهِ عَهَّهَةً لِيَحْتَبِسَ

FASLU'L-FĀḌ

(فَضْلُ الْفَاءِ)

[ف ر ه]

الْفَرَاهَةُ [el-ferāhet] [كَرَاهَةٌ] [kerāhet] vezninde) ve

الْفَرَاهِيَّةُ [el-ferāhiyet] [كَرَاهِيَّةٌ] [kerāhiyet] vezninde) Hāzık ve māhir olmak ma'nāsınadır, gerek 'amel ve san'atta insān olsun ve gerek yürümekte ve eşkinlikte sār'ir hayvān olsun; yukālu: فُرَّةٌ فَرَاهَةٌ وَفَرَاهِيَّةٌ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا حَدَقَ

الْفُرُوهُةُ [el-furūhet] [عُمُومَةٌ] [ʿumūmet] vezninde) İsmdir, uzluk, حَذَقٌ [ḥazq] ma'nāsınadır.

الْفَارِيَّةُ [el-fārih] [صَاحِبٌ] [šāhib] vezninde) Ūz ve hāzık adama denir; cem'i فُرَّةٌ [furreh] gelir, رُكْعٌ [rukkaʿ] vezninde ve فُرْهَةٌ [fur-rehet] gelir, سُكْرَةٌ [sukkeret] vezninde ve فُرْهَةٌ [furhet] gelir, سُفْرَةٌ [sufret] vezninde. Şārihin beyānına göre bu nevādiridir, zīrā bāb-ı hāmistendir.

الْفَارِيَّةُ [el-fārihet] Güzel kıza itlāk olunur; yukālu: جَارِيَةٌ فَارِهَةٌ أَيْ مَلِيحَةٌ Ve çengī 'avrete denir, فَيْنَةٌ [kaynet] ma'nāsına. Şārih der ki fi'l-asl vasf olup ba'dehu gālib oldu. Ve şiddetle ekl-i ta'ām eden 'avrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ فَارِهَةٌ أَيْ شَدِيدَةُ الْأَكْلِ

الْإِفْرَاهُ [el-ifrāh] (hemzenin kesriyle) Hayvān eşkin yürür döl doğurur olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَفْرَهَتْ النَّاقَةُ إِذَا كَانَتْ تُنْتِجُ الْفُرَّةَ Ve hizmette ve işte güçte cüst ve çire kul ve hizmetkār edinmek ma'nāsınadır; yukālu: أَفْرَةٌ فَلَانٌ إِذَا اتَّخَذَ غَلَامًا فَارِهًا

الْمُفْرِيهِ [el-mufrih] [مُحْسِنٌ] [muḥsin] vezninde) ve

الْمُفْرِيهِةُ [el-mufrihet] [مُحْسِنَةٌ] [muḥsinet]

vezninde) فَارِيَةٌ [fārih] döl doğurur olan nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ مُفْرِيهَةٌ وَمُفْرِيهَةٌ إِذَا كَانَتْ تُنْتِجُ الْفُرَّةَ

التَّفْرِيبَةُ [et-tefrīh] [تَفْعِيلٌ] [tef'īl] vezninde) Bu dahi nāka eşkin döl doğurmak ma'nāsınadır; yukālu: فَرَّهَتْ النَّاقَةُ بِمَعْنَى أَفْرَهَتْ

الْفَرْهَةُ [el-ferēh] (fethateynle) İfrāt-ı sürür u neşāttan potur olmak ma'nāsınadır; yukālu: فِرَّةُ الرَّجُلِ فَرْهًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَشْرَ وَبَطَرَ

الْإِسْتِفْرَاهُ [el-istifrāh] Soyu pāk cevād ve fārih atlar besleyip yetiştirmek ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ يَسْتَفْرِهُ الْأَفْرَاسَ أَي يَسْتَكْرِمُهَا

إِبْنُ فَيْرُهُ [İbn Fīruh] (fā'nın kesri ve rā-i müşeddedenin zammıyla) Ebu'l-Kāsim eş-Şāṭibī'dir rahimehullāhu ve o Kāsim b. Feyyireh b. Ḥalef b. Aḥmed eş-Şāṭibī'dir ki kırā'atte Manzūme-i Şāṭibiyye'nin nāzımıdır. Ve

فَيْرُهُ [fīruh] Mağrib lisānında cedīd ma'nāsınadır ki yeniye denir.

فَرَاهَةٌ [Ferāhet] [سَحَابَةٌ] [sehābet] vezninde) Sistān eyāletinde bir kasaba adıdır.

[ف ط ه]

الْفَطْهَةُ [el-feṭah] (fā'nın ve tā-yı mühmenin fethiyle) Adamın arkası geniş ve meydānlı olmak ma'nāsınadır; yukālu: فِي فِطْهَةِ الرَّجُلِ وَظَهْرُهُ ve yukālu: فِطْهَةُ الرَّجُلِ وَظَهْرُهُ

[ف ق ه]

الْفَيْحَةُ [el-fikh] (fā'nın kesriyle) Bir nesneyi zihn ve fitnatla gereği gibi anlayıp bilmek ma'nāsınadır; ba'dehu şeref ve siyādeti için 'ilm-i dīn ü şerī'atta 'alem-i gālib oldu ki 'ilm-i fikh ile müte'āref olan 'ilm-i şerīf olacaktır. Şārih der ki mü'ellifin sevkine göre usūl ve fūrū' ve tefsīr ve

hadīs dāhildir. Ve bu bābda Ḥanefiyye ile Şāfi'yye beynlerinde ihtilāf vardır ve mü'ellif Şāfi'î'dir. Ve İbn Eṣīr'in beyānına göre mertebe-i sāniyede 'ilm-i fūrūc ve fetvāya muhassastır. Ve

فِقْهَةٌ [fiqh] Yalnızca anlamak, fehmi ma'nāsınadır; yukālu: فَتَى الشَّيْءِ فَفَهَا مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا فَهَمَهُ

الْفَقَاهَةُ [el-fekāhet] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) ve

الْفَقْهَ [el-fekah] (fethateynle) Fakih olmak ya'nī 'ilm-i şerī'ata 'alim olmak ma'nāsınadır; yukālu: فَتَى الرَّجُلِ وَفَقِيَ فَفَاهَةً وَفَقَهَا مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ وَالرَّابِعِ إِذَا كَانَ فَقِيهَا كَيْفَ فَفَاهَتْكَ لِمَا أَشْهَدْنَاكَ وَلَا يُقَالُ فِي غَيْرِهِ أَوْ يُقَالُ فِيمَا ذَكَرَ الرَّمَحْضَرِيُّ يُقَالُ فِي غَيْرِهِ أَوْ يُقَالُ فِيمَا ذَكَرَ الرَّمَحْضَرِيُّ

الْفَقِيَّةُ [el-feqih] (emīr) [emīr] vezninde) ve

الْفَقْهُ [el-fekuh] (nedus) [nedus] vezninde) Bāb-ı mezkūrlardan vasflardır; cem'ī **فُقَاهَاءُ** [fuqahā] gelir, **عُلَمَاءُ** [ulemā] vezninde. Mü'ennesleri **فَقِيهَةٌ** [faqihet] ve **فَقَاهَةٌ** [fequhet]tir; cem'ī **فُقَاهَائِهِ** [fuqahā] ve **فَقَائِهِ** [feqāih] gelir, **فَرَائِضُ** [ferā'id] vezninde. Ve

فَقِيَّةٌ [feqih] Şol aygıra ve buğura itlāk olunur ki gebe olan ile gebe olmayıp kösnük olanı temeyyüz eylemekte hāzik ola; yukālu: فَحَلَّ فَقِيَّةً أَيْ طَبَّ بِالضَّرَابِ يَعْنِي حَادِقٌ بِذَوَاتِ الضَّبُعِ وَذَوَاتِ الْحَدَلِ

التَّفَقُّهُ [et-tefaqquh] (tefa'ul) [tefa'ul] vezninde) Bu dahi anlamak ma'nāsınadır; yukālu: تَفَقَّهُ شَارِيهٌ دَرَكِي إِذَا فَهَمَهُ [tefaqquh] tahsil-i fikh eylemek ma'nāsına da gelir.

التَّفَقِيَّةُ [et-tefqih] (tef'il) [tef'il] vezninde) ve **الْإِفْقَاهُ** [el-ifkāh] (hemzenin kesriyle) Öğretmek, ta'lim ma'nāsınadır; yukālu: فَفَهَا

الشَّيْءِ وَأَفَقَّهُهُ إِذَا عَلَّمَهُ

الْمُفَاكِهَةُ [el-mufaḳahet] (mufā'let) [mufā'let] vezninde) Bāb-ı mugālebede

mūsta'meldir, bir kimse ile 'ilm ve dāniş bābında yarışmak ma'nāsınadır; yukālu: فَاقَهَا فَفَقَهُ أَيُّ بَاحِثُهُ فِي الْعِلْمِ فَغَلَبَهُ فِيهِ

الْمُسْتَفْكِهَةُ [el-mustefkiheth] (ism-i fā'il bün-yesiyle) Şol hatundur ki nāyihanın güftelerine karşı kendi dahi nazīreler irād eder ola; mezbūrenin kelāmını fehmi eylemekle cevāb irādından nāşī itlāk olundu; yukālu: امْرَأَةٌ مُسْتَفْكِهَةٌ إِذَا كَانَتْ تُجَاوِزُهَا

[ف ك ه]

الْفَاكِهَةُ [el-fākiheth] (kāf-ı meksüre ile) Yemiş denir, **تَمْرٌ** [semer] ma'nāsına. Murād yaş yemiştir, her ne olursa olsun mutlak-tır. Ve işbu **فِيهِمَا فَاكِهَةٌ وَنَحْلٌ وَرُمَّانٌ** āyet-i kerīmesiyle bi'l-istidlāl hurmā ve 'ineb ve rummānı ihrāc edenlerin kavli bātil ve merdüddür. Ve bu bahsi ben *el-Lāmi'u'l-Mu'lemu'l-Ucāb* nām kitābımda mebsūtan beyān eyledim; yukālu: أَكَلُوا كَلُوا فِيهِمَا فَاكِهَةٌ وَنَحْلٌ وَرُمَّانٌ Şārihin beyānına göre cem'ī **فَوَاكِهَةٌ** [fevākih]tir. Ve bu bābda Ḥanefiyye ile Şāfi'yye beynlerinde ihtilāf vardır. Ve

فَاكِهَةٌ [fākiheth] Pek latif ve mevzūn hurmā ağacına itlāk olunur; yukālu: نَحْلَةٌ فَاكِهَةٌ أَيْ مُعْجَبَةٌ Ve bir recül ismidir. Ve helvāya itlāk olunur; tekūlu: أَكَلْنَا فَاكِهَةً أَيْ حَلْوَاءَ

الْفَاكِهَانِيَّةُ [el-fākihāniyy] (yā-yı nisbetle) Yaş yemiş satıcısına denir; yukālu: هُوَ فَاكِهَانِيٌّ أَيْ بَائِعُ الْفَاكِهَةِ Burada elif ve nūn tagyīr-i niseb edātıdır.

الْفَكِيهِ [el-fekih] (hacil) [hacil] vezninde) Dā'imā fākihe ekl eder olan adama denir.

الْفَاكِهِيُّ [el-fākih] (şāhib) [şāhib] vezninde)

فَافِيهَةٌ [fākiheth] sāhibine denir.

التَّفَكِيهَةُ [et-tefkih] (تَفْعِيلٌ [tefīl] vezninde) Bir adama fākiye getirmek ma'nāsınadır; yukālu: فَكَّهَ الْقَوْمَ إِذَا أَنَاهُمْ بِالْفَافِيهَةِ Ve latif ve hoş-âyende sözler söylemek ma'nāsınadır; yukālu: فَكَّهَ الْأَحْبَابَ بِمَلْحِ الْكَلَامِ إِذَا أَطْرَفَهُمْ بِهَا

الفَكِيهَةُ [el-fekiheth] (سَفِينَةٌ [sefinet] vezninde) ve

الفَكَاهَةُ [el-fukaheth] (تُسَامَةٌ [sumāmet] vezninde) Latîfeye ve hoş-âyende kelâma denir, mizāh gibi; tekūlu: مَا كَانَ ذَلِكَ مِنِّي إِلَّا فَكِيهَةً وَفَكَاهَةً أَيْ مَزَاحًا وَمَلَاحَةً

الفَكَّةُ [el-fekeh] (fethateynle) ve

الفَكَاهَةُ [el-fekāhet] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) Bir adam hoş-tab ve beşüş ve latife-güy olmak ma'nāsınadır; yukālu: فَكَّهَ الرَّجُلُ فَكَّاهًا وَفَكَاهَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ فَكَّاهًا Ve bir nesne pek hoşuna gelip pesend ve ta'accüb kılmak ma'nāsınadır; yukālu: فَكَّهَ مِنْهُ إِذَا تَعَجَّبَ

الفَكِيهَةُ [el-fekih] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

الفَافِيهَةُ [el-fākih] (صَاحِبٌ [šāhib] vezninde) Hoş-meniş ve güşāde-tab ve handān ve beşüş adama denir yāhūd mizāh ve latife ile halkı dā'imā hande-nāk eden mudhik ve turfe-güy adama denir; yukālu: رَجُلٌ فَكِيهَةٌ وَفَافِيهَةٌ أَيْ طَيِّبُ النَّفْسِ ضَحُوكٌ أَوْ يُحَدِّثُ صَحْبَهُ فَكِيهَةً وَفَافِيهَةً Ve

فَكِيهَةُ [fekih] Dā'imā nāsı fasl ve gıybetle zevklenip safālanır olan şahsa itlāk olunur; yukālu: هُوَ فَكِيهَةٌ بِأَعْرَاضِ النَّاسِ أَيْ يَتَلَذَّذُ بِأَغْتِيَابِهِمْ

التَّفَكُّهُ [et-tefekküh] (تَفْعُلٌ [tefaul] vezninde) Bir nesneden pek hoşlanıp pesendine gelmekle ta'accüb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: فَكَّهَ مِنْهُ إِذَا تَعَجَّبَ Ve pek nādim ve peşimān olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَفَكَّهَ

تَفَكَّهَ بِهِ إِذَا تَمَتَّعَ Ve temettu ve intifāc eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَفَكَّهَ بِهَ إِذَا تَمَتَّعَ Ve fākiye yemek ma'nāsınadır; yukālu: تَفَكَّهَ الرَّجُلُ إِذَا أَكَلَ الْفَافِيهَةَ Ve fākiheden perhiz eylemek ma'nāsına olmakla zıdd olur. Pes تَجَنَّبَ [tecennub] bābından olur, تَأْتَمُّ [te'essum] gibi; yukālu: تَفَكَّهَ فَلَانٌ إِذَا تَجَنَّبَ [تَفَكَّهَ] عَنْ الْفَافِيهَةِ ﴿فَطَلْتُمْ تَفَكُّهُونَ﴾ تَهَكُّمٌ أَيْ تَجَعُّلُونَ فَافِيهَتَكُمْ قَوْلَكُمْ إِنَّا لَمُعْرَمُونَ أَوْ تَكْفَمَةٌ هُنَا بِمَعْنَى أَلْقَى الْفَافِيهَةَ عَنْ نَفْسِهِ قَالَ ابْنُ عَطِيَّةٍ Pes kavl-i sāniye göre tecennüb bābından olur. Şārih der ki bazıları teneddüm ile tefsir eylediler.

التَّفَاكُهُ [et-tefāküh] (تَفَاعُلٌ [tefaul] vezninde) Mizāh ve latife edişmek ma'nāsınadır; yukālu: تَفَاكَّهُوا أَيْ تَمَازَحُوا

المُفَاكِهَةُ [el-mufākeheth] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'aleth] vezninde) Bir adama lāg ve mizāh eylemek ma'nāsınadır; yukālu: فَافَاكَّهُ إِذَا مَازَحَهُ

الأفكوهة [el-ufkūheth] (أَضْحُوكَةٌ [udhūket] vezninde) أُعْجُوبَةٌ [u'cūbet] ma'nāsınadır; yukālu: أَتَى بِأَفْكُوهِةٍ أَيْ بِأَعْجُوبَةٍ

المُفَكِيهِ [el-mufkih] (مُحْسِنٌ [muhsin] vezninde) ve

المُفَكِيهِةُ [el-mufkiheth] (مُحْسِنَةٌ [muhsineth] vezninde) Sütü yoğurt gibi koyu olan nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ مُفَكِيهِةٌ وَمُفَكِيهِةٌ أَيْ خَائِرَةُ اللَّبَنِ

فَافِيهَةٌ [Fākiheth] (صَاحِبَةٌ [šāhibeth] vezninde) ve

فُكِيهَةٌ [Fukeyheth] (جُهَيْنَةٌ [cuheyneh] vezninde) İki hatun adıdır.

أَبُو فُكِيهَةٍ [Ebū Fukeyheth] Ashāb-ı kirāmdandır.

[ف و ه]

الفَاهَةُ [el-fāh] (حَالٌ [hāl] vezninde) ve

الفُوهَةُ [el-fūh] (fā'nın zammıyla) ve

الفية [el-fih] (fā'nın kesriyle) ve

الفوهة [el-fūhet] (fā-yı mazmūme ile ki ahasstır) ve

الفم [el-fem] (دَم [dem] vezninde) Cümlesi berāberdir ki ağıza denir, Fārisīde dehān derler; cem'leri أَفْوَاهُ [efvāh] gelir ve أَفْمَامٌ [efmām] gelir, أَحْوَالٌ [ahvāl] ve أَكْمَامٌ [ekmām] veznlerinde. Ve işbu أَفْمَامٌ [efmām] lafzının vāhidi ya'nī cevher-i mādde ve lafzından müfredi yoktur, zīrā aslı فَوْهٌ [fevh] idi, فَوْزٌ [fevz] vezninde; سَنَّةٌ lafzından hā' hazf olduğu gibi bundan dahi hazf olunup فَوْ kalmakla vāv müteharrik olarak tarafta vākī' ve mā-kabli meftūh olduğu için elife kalb olunup فَ كaldı. Ve mutteridedir ki ismin mādresi ehadühümā tenvīn olarak iki harften 'ibāret olmak sahih değildir. Binā'en 'aleyh kendisine müşākil ve celd olan mīm'e ibdāl olundu, zīrā ikisi de şefehiyyeden olduğundan başka mīm harfinde vāv'ın imtidādına şebih edā ederken ağza doğru bir boşça imtidād hāleti zāhir olduğundan vāv'a mülāyim ve münāsibdir. Ve tesniyesinde فَمَوَانٍ ve فَمَوَانٍ dahi dediler, lākin iki sīga-i ahīre şāzlardır.

Mütercim-i hakīr der ki işbu فَم مādresi kütüb-i nahviyyede bir mādde-i 'azīmedir, esmā-i sitte bahsinde Vāfiye'de ve husūsan Şeyh Rađī şerhinde mufassaldır. Hulāsası budur ki فَوْهٌ kelimesi ki فَوْمٌ veznindedir āhirinde olan hā' kendide şiddet-i savt olmayıp hafī olduğu için harf-i 'illet gibi hazf olunmakla فَوْ كaldı. Ve vāv harf-i 'irāb olduğu için tahrik olunmakla elbette elife kalb olunmak lāzım geldi. Bu sürette عَصَا ve رَحَا kelimeleri gibi ona dahi tenvīn lāhık olmak muktezī olur. Pes

ictimā'-ı sākineyn için elifin hazfı icāb etmekle ism-i mu'reb harf-i vāhid üzere kalır, binā'en 'aleyh kendi gibi şefevī olup ve min-gayri istiskāl harekāta mütehammil harf-i celd olan mīm'e ibdālle فَم dediler. Lafzına nazaran ba'zılar cem'inde أَفْمَامٌ dediler, lākin fi'l-hakīka أَفْمَامٌ [efmām]ın müfredi فَوْهٌ tir hā'yıla, أَفْوَاهُ [efvāh] gibi. Ve musaggarı فُوهَةٌ [fuveyhet]tir. Ve eş'arda tesniyesinde فَمَوَانٍ [femevān] ve فَمَيَانٍ [femeyān] gelmiştir ki nādirdir. Ve mü'ellifin telvīnāt-ı zikrī فَوْهٌ mādresinde ahvāl-i selās 'itibārına mebnīdir, zīrā 'irābı 'ayn-ı kelimedir. Ve bu bābda Şeyh Rađī tahkik ve tafsīl eylemekle mürāca'atı fā'ideyi mutazammındır. Ve süre-i Ra'd'da فَاهٌ kelimesini sıla-i zamīri husūsu mādde-i mahsūsadır ki İbn Keşīr sıla etmiştir, fe'lyunzar.

الفوهة [el-feveh] (fethateynle) Bir adamın ağzı büyük olmak, 'alā-kavlin ön dişleri uzun olarak ağzı yayvan olmakla dudaktan taşra çıkar olmak ma'nāsınadır; yukālu: بِهِ فَوْهٌ وَهِيَ سَعَةُ الْفَمِ أَوْ أَنْ تَخْرُجَ الْأَسْنَانُ مِنْ الشَّفَتَيْنِ مَعَ طُولِهَا

الأفوهة [el-efveh] (أَحْمَرٌ [ahmer] vezninde) Vāf-ı mezkūr üzere olan kişiye denir; mü'ennesinde فَوْهَاءٌ [fevhā'] denir; yukālu: فَوْهَةُ الرَّجُلِ فَوْهًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ فَهْوَ أَفْوَهُ وَهِيَ فَوْهَاءٌ Ve

أفوهة [Efvēh] Ezd kabilesinden bir şā'irdir.

الفوهاء [el-fevhā'] (حَمْرَاءٌ [hamrā'] vezninde) فَوْهَةٌ [efveh]in mü'ennesidir. Ve ağzı bol kuyuya denir; yukālu: بِئْسَ فَوْهَاءٌ أَيْ وَاسِعَةٌ الْفَمِ ve şol makaraya itlāk olunur ki diş tarzında olan kertik uçları uzun ve aralıkları meydānlı ola. Ve ağzı yayvan mızrak yarasına vāf olur; yukālu: مَحَالَةٌ فَوْهَاءٌ وَطَعْنَةٌ

فَوْهَاءُ أَيِّ وَاسِعَةً

التَّفْوِيه [et-tefvih] (تَفَعَّلَ [tef'ıl] vezninde) Bir adamın ağzını geniş kılmak ma'nāsındır; yukālu: فَوْهَهُ اللهُ أَيَّ جَعَلَهُ أَفْوَهَ

الْفَوَه el-fevh] (فَوَزَ [fevz] vezninde) Söz söylemek ma'nāsındır; yukālu: فَاهُ يَفْوَهُ فَوْهًا إِذَا نَطَقَ

التَّفْوَهُ [et-tefevvh] (تَفَعَّلَ [tefa'ul] vezninde) Bu dahi söz söylemek ma'nāsındır; yukālu: تَفْوَهُ بِكَلِمَةٍ إِذَا نَطَقَ Ve bir mekânın ağzına girmek ma'nāsındır; meselâ derenin ağzına girmek gibi; yukālu: إِذَا دَخَلَ الْمَكَانَ إِذَا دَخَلَ فِي فَوْهَتِهِ

الْمَفْوَهُ [el-mufevveh] (مُعْظَمَ [mu'azzam] vezninde) ve

الْفَيْيَه [el-feyyih] (كَيْسَ [keyyis] vezninde) Söz bilir nâtika-perdâz fasih ve mütekellim adama denir; 'alâ-kavlin doymak bilmez ekül ve şedîdü'l-ekl şahsa denir; yukālu: رَجُلٌ مَفْوَهُ وَفَيْيَهُ أَيُّ مُنْطِقٌ أَوْ نَهْمٌ شَدِيدٌ الْأَكْلِ Ve

مَفْوَهُ [mufevveh] zikri âti أفواه [efväh] katılmakla pek mutayyeb olmuş tibe denmekle bu 'alâka ile mutlakan mutayyeb nesneye vasf olur; ve minhu yukālu: شَرَابٌ مَفْوَهُ أَيُّ شَرَابٌ مُطَيَّبٌ وَكَذَا يُقَالُ مُنْطِقٌ مَفْوَهُ وَمَنْطِقٌ مَفْوَهُ أَيُّ بَلِغٌ طَيِّبٌ **الْإِسْتِفَاهَةُ** [el-istifâhet] ve

الْإِسْتِفَاهَةُ [el-istifâh] Bir kimse mukaddemâ kalilü'l-ekl yâhüd kalilü'l-ş-şürb iken sonra kesret üzere olmak 'alâ-kavlin su yâhüd şerbet içmekle susuzluğunu teskîn eylemek ma'nāsındır; yukālu: إِسْتِفَاهَةُ الرَّجُلِ إِسْتِفَاهَةً وَاسْتِفَاهَا إِذَا اشْتَدَّ أَكْلُهُ أَوْ شُرْبُهُ بَعْدَ قَلَّةٍ أَوْ سَكَنَ عَطَشُهُ بِالشَّرْبِ

الْأَفْوَاهُ [el-efväh] (hemzenin fethiyle) فوه [fuh]-ı âti cem'idir, ta'âma lezzet için katıkları fülful ve kemmün makûlesi nesne-

lere denir, تَوَابِلٌ [tevâbil] ma'nāsına. Ve tîb katıntısına denir ki tibe katmakla râyihasını hoş edecek nesnelere 'ibârettir, Fârisîde tîb-efrâz derler; yukālu: عِنْدَهُ أَفْوَاهُ الطَّيِّبِ أَيُّ تَوَافِيحُهُ Ve elvân ve gûnâgûn şükûfelere itlâk olunur; yukālu: جَاءَ وَبِيَدِهِ أَفْوَاهُ النَّوْرِ أَيُّ أَلْوَانُهُ وَضُرُوبُهُ وَدَ أَصَابَ قَدْ أَصَابَ أَفْوَاهَ Ve الْمَالُ مِنْ أَفْوَاهِ الْبَقْلِ أَيُّ أَصْنَافِهِ وَأَنْوَاعِهِ [efväh] lafzının müfredi فوه [fuh]tur fa'nın zammıyla, سُوقٌ [sük] vezninde ve cem'ü'l-cem'i أَفْوَاهِي [efvâh] gelir. Ve

أَفْوَاهُ [efväh] Zikr olduğu üzere ağız ma'nāsına olan فوه [fuh] lafzının cem'idir ki ağızlar demektir. Bu münâsebetle bir nesnenin evâ'iline itlâk olunur, niteki أَرْجُلٌ [ercul] evâhirine itlâk olunur; ve minhu yukālu: دَخَلُوا فِي أَفْوَاهِ الْبَلَدِ أَيُّ أَوَائِلِهِ وَخَرَجُوا مِنْ أَفْوَاهِهِ أَيُّ أَوَاخِرِهِ Ve 'Arablar bir adam bir hoş kelâm yâhüd bir berceste şîr söylese du'â makâmında لَا فَضَّ نُعْرُهُ لَا فَضَّ فَوْهُ derler, hâliyyet ve mahalliyyet 'alâkasıyla ya'nî "Dişleri rahne-dâr olmasın, dâ'imâ böylece dürist sözler söyleyin" demektir ki mercî'î tül-i 'ömrüne du'âdır. Ve tekülü'l-'Arab: مَاتَ لِنَبِيهِ أَيُّ لَوَجْهِهِ ve yukālu: سَقَطَ لِنَبِيهِ أَيُّ Bunlarda lām علی ma'nāsındır ki "Ağız üzere ya'nî yüzü üzere kapanıp düştü." Pes 'alâka cüz'iyyet ve külliyyet olur. Ve yukālu: لَوْ وَجَدْتُ إِلَيْهِ فَآ كَرِشٍ أَيُّ أَذْنَى "Ona işkenbe ağız kadar yolcağızda bulur isen hemân tevakkuf eylemeye ip iktihâm eyle" demektir. Ve bu mesel "ك،ر،ش" maddesinde dahi güzerân eyledi. Ve yukālu: فَاهَا لِنَبِيكَ أَيُّ جَعَلَ اللهُ فَمَ الدَّاهِيَةَ بِمِيمِكَ Bu mesel bed-du'â mevki'inde irâd olunur. Bu mesel zamîri دَاهِيَةٌ [dâhiyet]e râci'dir, münevven değıldir, ef'âli muzmer olan masâdır mecrâsına icrâ olunmuştur, murâd "Beliy-

ye ve dāhiye dā'imā sana karīn ve mukābil olsun!" demektir. Ve yukālu: سَقَى فُلَانٌ إِبِلَهُ "Develere mukaddemā havuzda su ihzār eylemeyip bakiyyeyi içmeğe başladıklarında kuyudan su çekmeğe mübāderet eyledi" ki o vakte elinde olan kovaya ve kaba üşüntü ederler. Ve yukālu: جَرَّ فُلَانٌ إِبِلَهُ "Develeri müseyyeb eylemekle kendi başlarına gezip otlar oldular."

الْمَفَاهَاةُ [el-mufāhāt] ve

الْمُفَاوَهَةُ [el-mufāvehet] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'aleṭ] veznlerinde) Darb-ı nutk u makāl bābında müfāhare ve mübāhase eylemek ma'nāsınadır ki murād sözde yarışmaktır; yukālu: مُفَاهَاةٌ مُفَاهَاةٌ وَفَاوَهَةٌ مُفَاوَهَةٌ إِذَا نَاطَقَهُ وَفَاخَرَهُ "Sığa-i ulā maktūbedir.

الْفُوَهَةُ [el-fuvvehet] (قُبْرَةٌ [kubberet] vezninde) Bir kimse hakkında söylenen söze itlāk olunur; ve minhu yukālu: إِنَّ رَدَّ الْفُوَهَةَ Ve ehl-i İslām birbirini fasl ve gıybetle kesip biçip nāmūslarına hanel vermeye itlāk olunur; yukālu: لَا يَنْبَغِي لِلْمُسْلِمِينَ فَوَهَةُ الْفُوَهَةُ أَيْ تَقْطِيعُ بَعْضِهِمْ بَعْضًا بِالْغَيْبَةِ Ve şol süte denir ki ta'mı bozulup lākin henüz fi'l-cümle tāze sūt halāveti kalmış ola. Ve yol ve sokak ve dere makülesinin ağızlarına itlāk olunur, niteki فُوَهَةٌ [fūhet] dahi denir fā'nın zammıyla; yukālu: فُوَهَةُ السِّكَّةِ وَالطَّرِيقِ Ve bir nesnenin evveline itlāk olunur; cem'i فُوهَاتٌ [fuvvehāt] ve فَوَاهِيَةٌ [fevā'ih] gelir.

التَّفَاوُهُ [et-tefāvuh] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Söyleşmek ma'nāsınadır; yukālu: تَفَاوَهُوا إِذَا تَكَلَّمُوا

الْفَيْيَةُ [el-feyyih] (سَيِّدٌ [seyyid] vezninde ki zikr olundu) ve

الْمُسْتَفِيهِ [el-mustefih] (مُسْتَفِيدٌ [mustefid] vezninde) Ekül ve pür-hor şahsa denir; yukālu: رَجُلٌ فَيْيَةٌ وَمُسْتَفِيهِ أَيْ أَكُولٌ

الْفَوَّهَةُ [el-fuvveh] (سُكَّرٌ [sukker] vezninde) Bir cins ince uzun kök ismidir ki onunla nesnelere boyanır, Türkîde kızıl boya ve kızıl kök derler, boyacılar kullanırlar; kebid ve tihāl ve 'ırku'n-nesā ve kalça ve bel ağırlarına nāfi' ve be-gāyet müdirr ve sirke ile ma'cünunu tılā baras 'illetini müzildir.

الْمُفَوَّهَةُ [el-mufevveh] ve

الْمُفَوَّيَةُ [el-mufevvey] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] veznlerinde) فَوَّهَةٌ [fuvveh] ile boyanmış nesneye denir; yukālu: ثَوْبٌ مُفَوَّهٌ وَمُفَوَّيٌ أَيْ صُبِغَ بِهِ "Sığa-i sāniye mu'tell kavline mebnīdir ki mu'tell bābında dahi mersūmdur.

[ف ه]

الْفَهْهَةُ [el-fehhet] (فَا'NIN ve hā-yı müşeddedenin fethiyle) ve

الْفَهَاهَةُ [el-fehāhet] (كَرَاهَةٌ [kerāhet] vezninde) ve

الْفَهْفَهَةُ [el-fehfehet] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) İsmeldir, 'acizliğe ve fūru-māndeliğe denir; yukālu: بِهِنَّ فَهْهَةٌ وَفَهَاهَةٌ وَفَهْفَهَةٌ أَيْ عَيْيٌ Mütercim der ki فَهْهَةٌ [fehhet] zelle ve sakta ma'nāsına da isti'māl olunur ki 'acizin lāzımıdır; tekülü: مَا رَأَيْتُ مِنْهُ فَهْهَةً أَيْ زَلَّةً وَسَقَطَةً

الْفَهْهَةُ [el-feheh] (fethateynle) 'Aciz ve fūru-mānde olmak ma'nāsınadır; yukālu: فَهْهَةٌ فَهْهَةٌ الرَّجُلُ فَهْهَةٌ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا عَيْيٌ فَهْهَةُ الشَّيْءِ إِذَا نَسِيَهُ

الْإِفْهَاهَةُ [el-ifhāh] (hemzenin kesriyle) ve

التَّفْهِيَةُ [et-tefhīh] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) 'Aciz kılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَفْهَهُ اللهُ وَفَهْهَهُ أَيْ جَعَلَهُ عَيْيًا

الْفَهْهَةُ [el-fehh] (fā'nın fethi ve hā'nın

teşdiidiyle) ve

الفهية [el-fehīh] [emīr] [emīr] vezninde) ve

الفهفه [el-fehfeh] [fedfed] [fedfed] vezninde)

‘Āciz ve kelīl ve fūru-māndeye denir;

yukālu: هُوَ فَهٌّ وَفَهِيَّةٌ وَفَهْمَةٌ أَيُّ عَيٍّ

الفهفاه [el-fehfāh] [şerşār] [şerşār] vezninde)

Devābb ve mevāşīyi güzel tīmār ve takay-yūd ve ri‘āyet eden adama denir; yukālu:

هُوَ فَهْفَاهٌ عَلَى الْمَالِ أَيُّ حَسَنُ الْقِيَامِ بِهِ

FASLU'L-ḲĀF

(فَضْلُ الْقَافِ)

[ق ر ه]

القره [el-ḳareh] (fethateynle) Bedene ‘arız olan sarımtık kīrillik ‘arızasına denir ki

dişlere ‘arız olan فَحَّح [ḳalah] tarzında olur, safrānın rakīki yā buhāri bedene yayılmaktan neş’et eder; yukālu:

بِجَسَدِهِ قَرَةٌ وَهُوَ قَرَةُ الرَّجُلِ قَرَهَا مِنْ

قَرَةِ الرَّجُلِ قَرَهَا مِنْ كَالْقَلْحِ فِي الْأَسْنَانِ Ve gövdenin derisi temregi ‘arızasının kesretinden

cā-be-cā çiçek yerleri gibi oylum oylum olmak ma’nāsınadır; yukālu:

قَرَةٌ بَدْنُهُ إِذَا تَنَقَّبَ إِذَا تَنَقَّبَ مِنْ كَثْرَةِ الْقَوْبَاءِ

Ve beden şiddet-i darbdan nāşī berelenip göğermek yāhūd derileri sıyrılmak ma’nāsınadır; yukālu:

قَرَةٌ بَدْنُهُ إِذَا اسْوَدَّ أَوْ تَقَسَّرَ مِنْ شِدَّةِ الضَّرْبِ

الآقره [el-aḳreh] [aḥmer] [aḥmer] vezninde)

Ma’nā-yı evvelden vasftır, bedeninde diş sarılığı gibi ‘arıza zuhūr eylemiş adama denir; قَرَاهٌ [ḳarhā] mü’ennesidir.

[ق ل ه]

القله [el-ḳaleh] [ḳareh] [ḳareh] vezninde ve cemr-i ma’nālarında mürādifidir.

قلهى [Ḳalehā] [cemezā] [cemezā] yāhūd سَكْرَى [sekrā] vezninde) Medīne’ye karīb bir mevzi’ adıdır.

قلهيا [ḳalehyā] (fethātla ve yā-yı müşeddede ile مَرَحِيًّا [mereḥayyā] ve بَرَدِيًّا [beredeyyā] vezninde) ve ona قَلِيَّي [ḳillihā] dahi denir (ḳāf’ın ve lām-ı müşeddedenin kesriyle) Sa’d b. Ebī Vaḳḳāş radiyallāhu

‘anhu hazretlerine maḥsūs bir lagm ismidir, Hazret-i ‘Osmān vak’asında bir kimseyi görüp ve ona dā’ir bir kelām işitmek için onda ihtifā ve inzivā eylediler.

‘anhu hazretlerine maḥsūs bir lagm ismidir, Hazret-i ‘Osmān vak’asında bir kimseyi görüp ve ona dā’ir bir kelām işitmek için onda ihtifā ve inzivā eylediler.

‘anhu hazretlerine maḥsūs bir lagm ismidir, Hazret-i ‘Osmān vak’asında bir kimseyi görüp ve ona dā’ir bir kelām işitmek için onda ihtifā ve inzivā eylediler.

‘anhu hazretlerine maḥsūs bir lagm ismidir, Hazret-i ‘Osmān vak’asında bir kimseyi görüp ve ona dā’ir bir kelām işitmek için onda ihtifā ve inzivā eylediler.

‘anhu hazretlerine maḥsūs bir lagm ismidir, Hazret-i ‘Osmān vak’asında bir kimseyi görüp ve ona dā’ir bir kelām işitmek için onda ihtifā ve inzivā eylediler.

قَلْهَاءُ [Qalhāt] (kāf'ın fethiyle) Sāhil-i Bahr-i 'Umān'da bir beldedir.

[ق م ه]

الْقَمَّةُ [el-ḳameh] (fethateynle) Ta'āma iştihā az olmak ma'nāsınadır; yukālu: فِيهِ الْيَوْمَ قَمَّةٌ أَيْ قَلَّةٌ شَهْوَةَ الطَّعَامِ

الْقُمَّةُ [el-ḳumme] (sukker) [sukker] vezninde) Bir semte doğru zāhib olan develere 'alā-kavlin başlarını yukarı tutup birden giden develere denir; قَامِيهِ [ḳāmiḥ] müfredidir, صَاحِبِ [ṣāḥib] vezninde.

الْتَقَمُهُ [et-teḳammuh] (tefa'ul) [tefa'ul] vezninde) Kanda gittiğini bilmemek vech üzere serserī gitmek ma'nāsınadır; yukālu: حَرَجَ فُلَانٌ يَتَقَمُّهُ أَيْ لَا يَدْرِي أَيْنَ يَتَوَجَّهُ

[ق و ه]

الْقَاهُ [el-ḳāh] (ḥāl) [ḥāl] vezninde) Tā'at ve fermān-berī ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ أَهْلٌ قَاهٍ أَيْ طَاعَةٍ Ve cāh ve menzilet ma'nāsınadır; yukālu: لَهُ عِنْدَ فُلَانٍ قَاهٌ أَيْ جَاهٌ Ve ta'ām ekline da'vet olundukta icābette sūr'at ve şitāb hāletine denir; yukālu: فِي الْأَكْلِ وَبِالْيَدِ يَتَقَاهُ أَيْ يَتَقَاهُ فِي الْأَكْلِ Ve bu mādde yā'ıyyedir, ya'nī ecvef-i yā'ıdır; aslı قَاهٍ idi, yā' elife münkalib olmuştur. Ve

قَاهٌ [ḳāh] Vūs'at ve refāh üzere olan dirliğe denir; yukālu: إِنَّهُ لَفِي عَيْنَيْهِ قَاهٌ أَيْ رَفِيهِ

الْقَاهِي [el-ḳāhiyy] (yā-yı müşeddede ile) Refāh-ı hāl ve māl ve menāl sāhibi adama denir; yukālu: هُوَ قَاهِيٌّ أَيْ مُخْصَبٌ

الْقُوْهُ [el-ḳūhet] (kāf-ı mazmūme ile) Şol süte denir ki bir mikdārca mütegayyir olup lākin onda henüz tāze sūt halāveti kalmış ola. Şāriḥ der ki fā ile فُوْهُ [fūhet] dahi bu ma'nāyadır ki zikr olundu.

الْقُوْهِي [el-ḳūhiyy] (kūhiyy) [kūhiyy] vez-

ninde) Bir çeşit beyāz sevb ismidir, Ḳūhistān'a mensūbdur.

قُوْهِسْتَانُ [Ḳūhistān] (kāf-ı mazmūme ile) Neysābūr ile Herāt beyninde bir vilāyet adıdır; kasabası Ḳāyin ve Ṭabes nām bel-delerdir. Ve bir mevzi' ismidir. Ve Kirmān eyāletinde Cīruft kurbünde bir belde adıdır, sevb-i Ḳūhī ona mensūbdur yāhūd mutlakan sevb-i mezbūre şebīh olan sevb-i قُوْهِي [ḳūhiyy] itlāk olunur, her ne kadar onda nesc olunmaz ise de. Şāriḥ der ki bu Ḳūhistān mu'arrebidir. Ve Ḳūhistān ondan muhtasardır.

الْتَقْوِيَةُ [et-taḳvīh] (tef'īl) [tef'īl] vezninde) Bülend āvāz ile haykırmak ma'nāsınadır; yukālu: قُوَّةَ الرَّجُلِ إِذَا صَرَخَ Ve şikārı tuzak semtine sürüp kollamak ma'nāsınadır ki sesleyerek ederler; yukālu: قُوَّةَ الصَّائِدِ الصَّبِيْدِ إِذَا حَاشَهُ إِلَى مَكَانٍ

الْتَقَاوَةُ [et-teḳāvuh] (tefā'ul) [tefā'ul] vezninde) İki kimse birbirine çağırarak bilişmek ma'nāsınadır ki gūyā ki beynlerinde 'alāmet olan āvāz ile çağırışıp bilişirler; yukālu: هُمَا يَتَقَاوَاهَا أَيْ يَصْرُخَانِ فَيَتَعَارَفَانِ كَأَنَّهُمَا يَصِيحَانِ بِصَوْتٍ هُوَ أَمَارَةٌ بَيْنَهُمَا

الْإِسْتِقْوَاءُ [el-istiḳvāh] Bir kimseden bir nesneyi istemek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَقْوَاهُ إِيَّاهُ أَيْ سَأَلَهُ ذَلِكَ

الْإِقْيَاهُ [el-īḳāh] (hemzenin kesriyle) ve

الْإِسْتِقْيَاهُ [el-istiḳyāh] İtā'at eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِقْيَاهًا وَإِسْتِقْيَاهًا إِذَا أَطَاعَهُ İşbu إِسْتِقْيَاهُ kelimesi maktūbdur, yā' ḳāf üzere takdīm olunmuştur.

[ق ق ه]

الْقَهْقَهَةُ [el-ḳahḳahet] (zelzele) [zelzele] vezninde) Tercī' ve tekrār ile gülmek 'alā-kavlin pek gülmek ma'nāsınadır ki murād

kah kah diye āvāz ile gülmektir; yukālu: قَهَّ الرَّجُلُ إِذَا رَجَعَ فِي ضَحْكِهِ أَوْ اشْتَدَّ ضَحْكُهُ Ve pek telāş ve şiddetle yürümek ma'nāsınadır; yukālu: قَهَّ الرَّجُلُ بِمَعْنَى هَمَّهَقَ Şārih der ki bunda maktūb olmak muhtemeldir.

الْقَهُّ [el-qaḥh] (qāf'ın fethi ve hā'nın teşdidıyla) قَهَّهَتْ [qaḥḥahet] ma'nāsınadır ki vech-i mezkūr üzere gülmektir, alā-kavlin bir kerre kah diye gülmektir, tercī ve tekrār ederse قَهَّهَتْ [qaḥḥahet] denir; yukālu: قَهَّ الرَّجُلُ بِمَعْنَى قَهَّهَتْ أَوْ يُقَالُ قَهَّ إِذَا قَالَ فِي قَهَّهَتْ Ve

قَهَّ [qaḥh] Kahkaha ile gülmeğin ismi olur; yukālu: هُوَ فِي رَوْقَةٍ أَيْ فِي سَعَةٍ وَضَحِكٍ

الْقَهْقَاهُ [el-qaḥḥāh] (serṣār) [serṣār] vezninde) Be-gāyet cidd ve şiddet üzere yürüten de-veye denir; yukālu: قَرَّبَ قَهْقَاهُ أَي جَادَّ

FASLU'L-KĀF

(فَضْلُ الْكَافِ)

[ك د ه]

الْكَدَّةُ [el-kedh] (kāf'ın fethi ve dāl'ın sükunıyla) Bedende taş ve sā'ir nesne şiddetle dokunmasından 'arız olan bere ve yara ve sıyrık makūlesi esere denir; cem'i كُدُوهُ [kudūh] gelir kāf'ın zammıyla; yukālu: بِهِ كُدَّةٌ أَي صَكٌّ مِنْ حَجَرٍ وَنَحْوِهِ أَثَرًا Ve bu ma'nāda masdar olur; yukālu: كَدَّهُهُ كَدَّهَا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا صَكَّهُ Ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا كَسَّرَهُ Ve saç tarak ile tarayıp yaymak ma'nāsınadır; yukālu: كَدَّهُ غَالِبًا إِذَا فَزَعَهُ بِالْمُسْطِ Ve gālib olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا عَلَبَهُ Ve yırtıcı cānvere zecr ve āzār ile bağır-mak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا كَدَّهُ السَّبَاعُ إِذَا صَاتَهَا لِلرَّجْرِ Ve bu ma'nāda ism olur ki o savta denir; kāf'ın zammıyla da lügattir.

التَّكْدِيَةُ [et-tekdīh] (teftīl) [teftīl] vezninde) كَدَّهُ [kedh] ma'nālarındadır; yukālu: كَدَّهُ كَدَّ

التَّكْدَةُ [et-tekedduh] (teftīl) [teftīl] veznin-de) Kırılmak ma'nāsınadır; yukālu: سَقَطَ فَتَكَدَّهُ أَي تَكَسَّرَ

الْمَكْدُوهُ [el-mekdūh] Magmūm ve endūh-nāk ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ مَكْدُوهٌ أَي مَغْمُومٌ

[ك ر ه]

الْكَرْهُ [el-kerh] (kāf'ın fethi ve zammıyla) İbā' ve meşakkat ma'nāsınadır ki nefse ibā' ve imtinā' eylediği ya'nī istemeyerek hoşlanmayarak hāricden 'arız olan renc ve meşakkatten 'ibārettir ki zoraki ta'bīr olunur; yukālu: قَامَ عَلَى كَرِّهِ وَكَرُّهُ أَي عَلَى إِبَاءٍ وَمَسَقَّةٍ Ve ba'zılar 'indinde kāf'ın zammıyla bir kimse kendi nefsinin cebr ve ikrāhla

hoşlanmayarak mütehammil olduğu nesneye denir ve kāf'ın fethiyle gayrın tekliif ve cebriyle mütehammil olduğu nesneye denir.

Şārih der ki ba'zı ümmehāta ibā' ve me-şakkatin her biri mahsūs ma'nā olmak üzere beyān olunup lākin usūlü ikisi bir ma'nā olmaktadır. Ve mü'ellifin *Başā'ir*'de beyānına göre كَرِهَ [kerh] iki nev'dir: birisi min-haysü't-tab' hoşlanmamak ve birisi min-haysü'l-akl yāhūd min-haysü's-şer' hoşlanmamaktır, fe-li-hāzā şey-i vāhid husūsunda وَأَكْرَهُهُ demek sahīh olur; ya'nī gönlüm onu irāde ve taleb eder lākin meselā min-haysü'l-akl ev min-haysü's-şer' ondan hoşlanmayıp ibā' ve imtinā' ederim demektir. Ve kavluhu ta'ālā: **كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالُ وَهُوَ كُرْهٌ لَّكُمْ** ﴿﴾ أَي تَكْرَهُونَهُ مِنْ حَيْثُ الطَّبَعِ إنتehā.

الْكُرْهُ [el-kerh] (kāf'ın fethi ve zammıyla) ve

الْكَرَاهَةُ [el-kerāhet] (kerāhet) [kerāhet] vezninde) ve

الْكَرَاهِيَّةُ [el-kerāhiyet] (kāf'ın fethiyle) ve

الْمَكْرَهَةُ [el-mekrehet] (merḥalet) [merḥalet]

vezninde ve مَكْرُمَةٌ [mekrumet] vezninde lügattir) Bir nesne tab'a nā-hoş ve nā-mülāyim olmakla hoşlanmayıp iğrenmek ma'nāsınadır; yukālu: كَرِهَهُ كَرَهَا وَكُرْهًا وَكَرَاهَةً Ve كَرَاهِيَّةً وَمَكْرَهَةً وَمَكْرَهَةً مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ

كُرْهُ [kerh] (kāf'ın fethiyle) مَكْرُوهٌ [mekrūh] ma'nāsınadır, ke-mā se-yuzkeru. Ve başı pek deveye denir; yukālu: جَمَلٌ كُرْهُ أَي شَدِيدٌ Ve

كَرَاهَةٌ [kerāhet] Bir nesne sonradan kerīh ve nā-hoş olmak ma'nāsınadır; yukālu: مَا كَانَ كَرِيهًا فَكُرْهُ كَرَاهَةً مِنْ الْبَابِ الْخَامِسِ

التَّكْرَهُ [et-tekerruh] (tefa'ul) [tefa'ul] vezninde) Bir nesneyi kerīh görüp iğrenmek ma'nāsınadır; yukālu: تَكْرَهُ الشَّيْءَ إِذَا كَرِهَهُ Ve hoşlanmadığı kimseye çehresini eğip dar-gınlık göstermek ma'nāsınadır; yukālu: تَكْرَهُهُ إِذَا تَسَخَّطَهُ Ve yukālu: فَعَلَهُ عَلَى تَكْرَهُهُ Ya'nī "O işi sevmeyerek ve hoşlanmayarak zo-raki işledi."

التَّكْرِيهُ [et-tekrih] (tefa'il) [tefa'il] vezninde) Bir nesneyi bir kimseye sevdirmeyip kerīh göstermek ma'nāsınadır; yukālu: كَرِهَهُ إِلَيْهِ إِذَا صَيَّرَهُ كَرِيهًا

الْكَرِيهُ [el-kerih] (ḥacil) [ḥacil] vezninde) ve **الْكَرِيهُ** [el-kerih] (emīr) [emīr] vezninde) Mekrūh ma'nāsınadır; yukālu: أَمْرٌ كُرْهُ وَكُرِيهُ Ve وَكَرِيهُ أَي مَكْرُوهٌ

كَرِيهُ [kerih] Arslana itlāk olunur.

الْكَرَاهِيْنُ [el-kerāhīn] (kāf'ın fethiyle) كَرَاهِيَّةٌ [kerāhiyet] lafzında lügattir; tekūlu: أَتَيْتَاكَ أَي كَرَاهِيْنِ أَنْ تَغْضَبَ Ya'nī "Darılmağın 'indim-de nā-hoş olmakla darılmayasın diye sana geldim."

الْكَرِيْهِتُ [el-kerihet] (ferihāt) [ferihāt] vezninde) Pek yere denir; yukālu: أَرْضٌ كَرِيْهِتٌ أَي غَلِيْظَةٌ صُلْبَةٌ

الْكَرِيْبَةُ [el-kerihet] (sefinet) [sefinet] vezninde) Cenk ve kıtāle yāhūd cenkte olan şid-dete denir; yukālu: شَهَدْتُ الْكَرِيْبَةَ أَي الْحَرْبَ أَوْ الشَّدَّةَ فِي الْكَرْبِ Ve musibet ve nāzileye itlāk olunur; yukālu: نَزَلَتْ عَلَيْهِ كَرِيْبَةٌ أَي نَارَلَةٌ Ve şol cünha ve bādireye denir ki ondan nefse ikrāhlık hāleti 'arız olur; yukālu: كَرِيْبَتُهُ أَي بَادِرَتُهُ الَّتِي تَكْرَهُ مِنْهُ

ذُو الْكَرْبِيَّةِ [zu'l-kerihet] Demiri a'lā kes-kin kılıca denir ki kat'a bir nesneden rü-gerdān olmaya; yukālu: صَرَبَتْهُ بِذِي الْكَرْبِيَّةِ أَي بِالسَّيْفِ الصَّارِمِ الَّذِي لَا يَنْبُو عَنْ شَيْءٍ

الْكِرْهَاءُ [el-kerhā] [صَحْرَاءُ] [ṣahrā] vezninde ve kāf'ın zammı ve elifin kasrıyla lügattir) Kafā çukurunun üst yanına denir. Ve baş-la bilece yüze denir.

الْمَكْرُوهَةُ [el-mekrūhet] Şiddet ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: رَجُلٌ ذُو مَكْرُوهَةٍ أَيْ شِدَّةٍ

التَّكَارُوهُ [et-tekarūh] [تَفَاعُلٌ] [tefā'ul] vezninde) Bir nesneden hoşlanmayıp iğrenmek ma'nāsındır; yukālu: فَعَلَهُ عَلَى تَكَارُوهٍ وَمُتَّكَارِهًا

الْإِسْتِكْرَاهُ [el-istikrāh] Bir işi cebr ve ikrahla işlemek ma'nāsındır; yukālu: اِسْتَكْرَاهَتْ فَلَانَةٌ عَلَى الْمَجْهُولِ أَيْ غُصِبَتْ نَفْسُهَا Ya'nī "Filān hatun mecbūreten zinā olundu." Ve bir nesneyi kerih görmek ma'nāsındır; yukālu: اِسْتَكْرَاهَ الْقَافِيَةَ بِمَعْنَى كَرِهَهَا

الْكَرَاهِيَةُ [el-kerā'ih] [كَرَاهِيَةٌ] [kerā'im] vezninde) Kerihet'in cem'idir.

الْمَكَارِيهِ [el-mekārih] مَكْرُوهَةٌ [mekrūh]un ce'midir, mihen ve şedā'ide itlāk olunur; yukālu: دُونَهُ كِرَاهِيَةُ الدَّهْرِ وَمَكَارِيهِهُ أَيْ شِدَائِدُهُ

[ك ه]

الْكَافِيَةُ [el-kāfiḥ] [صَاحِبٌ] [ṣāḥib] vezninde) Ser-askere denir; yukālu: هُوَ كَافِيَةٌ أَيْ رَئِيسٌ العَسْكَرِ

[ك م ه]

الْكَمَهُ [el-kemeh] (fethateynle) Anadan doğma kör olmak 'alā-kavlin mutlakan kör olmak ma'nāsındır; yukālu: كَمَهُ الرَّجُلُ كَمَهُ عَن كَمَاهَا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا عَمِيَ أَوْ عَامٌّ görmez olmaktan 'ibārettir; yukālu: كَمَهُ الرَّجُلُ إِذَا صَارَ أَعْشَى كَمَهُ بَصْرُهُ إِذَا اغْتَرَتْهُ ظُلْمَةٌ تَطْبُسُ عَلَيْهِ كَمَهُ النَّهَارُ إِذَا اغْتَرَضَتْ فِي شَمْسِهِ عُتْرَةٌ

gayyir olmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: كَمَهُ فَلَانٌ إِذَا تَغَيَّرَ لَوْنُهُ Ve bir adamın 'aklı zā'il olmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: كَمَهُ فَلَانٌ إِذَا زَالَ عَقْلُهُ

الْكُمْهُ [el-kumh] (kāf'ın zammıyla) Bir cins balık adıdır.

الْمُكَمَّمَةُ [el-mukemmeh] [مُعْظَمٌ] [mu'azzam] vezninde) Anadan doğma gözleri kapanık olan adama denir ki memsūhu'l-'ayneyn olur; yukālu: هُوَ مُكَمَّمٌ الْعَيْنَيْنِ أَيْ لَمْ تَتَفْتَحْ عَيْنَاهُ

الْكَامِيهِ [el-kāmih] [صَاحِبٌ] [ṣāḥib] vezninde) Şol adama denir ki başın alıp görülmeden serserī gide ve kanda gittiğini bilmeye; yukālu: هُوَ كَامِيَةٌ إِذَا كَانَ يَرْكَبُ رَأْسَهُ وَلَا يَدْرِي أَيْنَ يَتَوَجَّهُ

الْمُتَكَمَّمِيهِ [el-mutekemmiḥ] (ism-i fā'il bünyesiyle) Kāmih [kāmih] ma'nāsındır; yukālu: خَرَجَ كَامِيًا وَمُتَكَمَّمِيًا أَيْ رَكِبَ رَأْسَهُ وَلَا يَدْرِي أَيْنَ يَتَوَجَّهُ

الْكُمْمِيهِ [el-kummeyhā] [عُمْمِيهِ] [ummeyhā] vezninde ve mürādifidir ki nā-bed'idliğe denir; yukālu: ذَهَبَتْ إِبِلُهُ كُمْمِيَةً أَيْ عُمْمِيَةً

الْأَكْمَهُ [el-ekmeh] [أَحْمَرٌ] [aḥmer] vezninde) Anadan gözsüz doğan adama denir. Ve şol çayırılığa ve otluğa itlāk olunur ki pek firāvān olmakla ne tarafına teveccüh olunacağı ma'lūm olmaya; yukālu: كَلَّا أَكْمَهُ أَيْ كَثِيرٌ لَا يَدْرِي أَيْنَ يَتَوَجَّهُ لَهُ لِكَثْرَتِهِ

[ك ن ه]

الْكُنْهُ [el-kunh] (kāf'ın zammı ve nūn'un sükūnuyla) Bir nesnenin cevher ve hakikatine denir; yukālu: سَلَهُ عَن كُنْهِ الْأَمْرِ Ve bir nesnenin ka'r ve gāyet ve encāmına denir; yukālu: لَا يُعْرَفُ كُنْهُهُ أَيْ غَايَتُهُ فَعَلَ فَوْقَ كُنْهِ اسْتِحْقَاقِهِ أَيْ قَدَرِ اسْتِحْقَاقِهِ Ve bir nesnenin vakt ve hengāmına

denir; tekūlu: أَتَيْتُهُ فِي غَيْرِ كُنْهَةٍ أَيْ فِي غَيْرِ وَفَيْهِ وَغَيْرِهِ
Ve bir nesnenin semt ve vechine denir; yukālu: هُوَ فِي كُنْهَةٍ أَيْ فِي وَجْهِهِ

الْإِكْتِنَاهُ [el-iktināh] [إِفْتِحَالٌ] [ifti'āl] vezninde) ve

الْإِكْنَاهُ [el-iknāh] [إِكْرَامٌ] [ikrām] vezninde) Bir nesnenin asl ve hakikatine yāhūd gāyetine bālig olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِكْتَنَتِ الشَّيْءَ وَأَكْنَهَهُ إِذَا بَلَغَ كُنْهَهُ

الْكَنْهَانُ [el-kenhān] [كَنْعَانٌ] [ken'ān] vezninde) Bir nebattır ki varakı levn ve hid-dette sakız ağacı varakına şebīh olur; hāssasındandır ki olduğu mahalden 'akreb kısmı matrūd olur, varakını ekl kebid ve tihāl ve dimāgı ve bedeni müsahhindir.

[ك ه و]

الْكَهْهَةُ [el-kehhet] (kāf'ın ve hā-i müşeddenin fethiyle) Gövdesi iri yaşlı kocaman nākaya denir. Ve kocakarıya denir. Ve yaşlı nākaya denir, gerek arık ve gerek semiz olsun.

الْكُهْوُهُ [el-kuhūh] [كُهْوُدٌ] [ku'ūd] vezninde) Pek kocamak ma'nāsınadır; yukālu: كَهَّ الرَّجُلُ كُهْوُهُا مِنْ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا هَرَمَ

الْكَهَّهُ [el-kehhe] (kāf'ın fethi ve hā'nın teşdidiyle) Bir adamın yüzüne nefeslenip hoh demek ma'nāsınadır; yukālu: كَهَّ السُّكْرَانُ كَهًّا إِذَا اسْتَنْكَرَ فَكَّهُ فِي وَجْهِهِ أَيْ تَنَفَّسَ

الْكَهْكَهَةُ [el-kehkehet] [زَلْزَلَةٌ] [zelzelet] vezninde) Harāret ma'nāsınadır. Ve **كَهْكَهَةُ** [kehkehetu'l-esed] [الْأَسَدِ] arslan āvāzını hikāyedir; tekūlu: سَمِعْتُ كَهْكَهَةَ الْأَسَدِ أَيْ صَوْتَهُ
Ve üşümüş kimse ısınmak için avucunu hohlamak ma'nāsınadır; yukālu: كَهْكَهَةُ ve الْمَقْرُورُ فِي يَدِهِ إِذَا تَنَفَّسَ فِيهَا إِذَا حَصِرَتْ البعير [kehkehetu'l-ba'ir] esrimiş devenin hedīri savtından hikāyedir. Ve evvelki

ma'nalarda ve bu ma'nada masdar olur.

الْكَهْكَاهَةُ [el-kehkāhet] [كُرْأَرَةٌ] [kersāret] vezninde) Her nesneden heybetlenip ürker olan bī-zehre adama denir; yukālu: رَجُلٌ جَارِيَةٌ كَهْكَاهَةٌ أَيْ مُتَهَيَّبٌ
Ve etli cānlı semiz kıza denir; yukālu: جَارِيَةٌ كَهْكَاهَةٌ أَيْ سَمِينَةٌ

[ك و ه]

الْكَوْهَةُ [el-keveh] (fethateynle) Mütehayyir olmak ma'nāsınadır; yukālu: كَوْهَةُ الرَّجُلِ كَوْهَاً مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَحَيَّرَ

الْتَكْوُهُ [et-tekevvh] [تَفَاعُلٌ] [tefa'ul] vezninde) Bir adamın umūr ve meşāgili kesret ve se'atından dağınık olmak ma'nāsınadır ki her taraftan kendisini ihāta eyleye; yukālu: تَكَّوْهَتْ عَلَيْهِ أُمُورُهُ إِذَا تَفَرَّقَتْ وَاسْتَسَعَتْ

الْكَوْهَةُ [el-kevhe] (kāf'ın fethi ve vāv'ın sükünüyle) Bir adamın ağzını koklamak ma'nāsınadır; tekūlu: كَهَّهُ أَكْوَهُهُ كَوْهَاً إِذَا اسْتَنْكَهْتَهُ

[ك ي ي]

الْكَيْيَةُ [el-keyyih] [سَيِّدٌ] [seyyid] vezninde) Şol adama denir ki husūs ve maslahatında medār olacak bir hīle ve tarīk ucuna dest-res olmayıp 'āciz ve kāsır ola yāhūd müdür ve mutasarrıfı olmaya; yukālu: رَجُلٌ كَيْيَةٌ أَيْ بَرٌّ بِحِيلَتِهِ لَا تَتَوَجَّهُ لَهُ أَوْ مِنْ لَا مُتَصَرِّفٌ لَهُ

الْكَيْيَةُ [el-keyh] (kāf'ın fethiyle) **كَوْهَةُ** [kevhe] gibi ki bir adamın ağzını koklama ma'nāsınadır; tekūlu: كَهَّهُ أَكَيْيَهُ كَيْيَةً إِذَا اسْتَنْكَهْتَهُ

FASLU'L-LĀM

(فصل اللّٰم)

[ل ت ه]

اللّٰهَاءُ [el-letāh] (tā-yı fevkiyye ile سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Boğazda olan küçük dile denir, لِهَاءٌ [lehāt] ma'nāsına. Şārih der ki maklūb olmak muhtemeldir.

[ل ط ه]

اللّٰطَهْ [el-laṭh] (lām'ın fethi ve ṭā'nın sükūnuyla) El ayasıyla vurmak ma'nāsınadır; yukālu: لَطَهُ فُلَانًا لَطَهَا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا ضَرَبَهُ بِبَاطِنِ كَفِّهِ

[ل ه ه]

اللّٰهْ [el-lehh] (lām'ın fethi ve hā'nın teşdidiyle) Saçı perdāht ile endām verip hoş-nümā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: لَهَ الشَّعْرُ لَهَا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا رَقَّقَهُ وَحَسَّنَهُ

اللّٰهَلَهَتْ [el-lehlehet] زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Cullāh bezi gevşek ve pazarı dokumak ma'nāsınadır; yukālu: لَهَلَتْ الثُّوبُ أَيُّ هَلَهَلَتْ

التّٰهَلَهْلُهْ [et-tehlehluh] تَزَلُّزَةٌ [tezelzul] vezninde) Çayırın azcasını araştırmak ma'nāsınadır; yukālu: تَلَهَلَهُ الْكَلْبُ إِذَا تَتَبَعَ قَبِيلَهُ

اللّٰهْلُهَتْ [el-luhluhet] فُنْفُذَةٌ [ḵunfuzet] vezninde) Şol vāsi' ovaya denir ki onda dā'imā serāb leme'ān eder ola, Türkide ılıgımlı ova ta'cīb olunur; cem'i لِهَالِيهِ [lehālihi] gelir; tekūlu: قَطَعْنَا اللَّهْلَهْتَ وَهِيَ الْأَرْضُ الْوَاسِعَةُ التّي يَطْرُدُ فِيهَا السَّرَابُ

[ل و ه]

اللّٰوَهَتْ [el-levhet] (lām'ın fethiyle) Serāb ıldırmasına denir; tekūlu: أَعْجَبَنِي لَوْهَةُ السَّرَابِ أَيُّ بَرِيْقُهُ

اللّٰوَهْ [el-levh] لَوْحٌ [levḥ] vezninde) ve

اللّٰوَهَانَ [el-levehān] (fetehtā) Bādiyede serāb oynayıp ıldıramak ma'nāsınadır; yukālu: لَاءَ السَّرَابِ يَلُوهُ لَوْهًا وَلَوْهَانًا إِذَا اضْطَرَبَ وَبَرِقَ Ve yaratmak ma'nāsınadır; yukālu: لَاءَ اللهُ الْخَلْقَ أَيُّ خَلَقَهُمْ

التّٰهَلْوَهْ [et-televvuh] تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Bu dahi serāb oynayıp ıldıramak ma'nāsınadır; yukālu: تَلَوَّهَ السَّرَابُ إِذَا اضْطَرَبَ وَبَرِقَ

اللّٰوَهَتْ [el-luvūhet] عُمُومَةٌ [umūmet] vezninde) İsmidir, serābın oynayıp ıldırayışına denir.

اللّٰهَتْ [el-lāhet] حَالَةٌ [hālet] vezninde) Yılanı denir, حَيَّةٌ [hayyet] ma'nāsına. Bazılar 'indeinde لَاتٌ [lāt] dedikleri saneme لَاتٌ [lāt] ile tesmiyesi bundandır ki aslı لَاهَةٌ idi, hā' hazf olundu.

[ل ي ه]

اللّٰيَهْ [el-leyh] (lām'ın fethiyle) Tesettür eylemek ma'nāsınadır; yukālu: لَاءَ الرَّجُلِ سِيبِئِهِ لِيَهِيَ لِيَهَا إِذَا تَسْتَرَّ لَفْزًا-يَ عَلَالَتِنِ بِي مَادِدِنِ إِشْتِكَآكِنِ تَعْوِزَ عَيَلَدِي. Ve bülend ve 'ālī olmak ma'nāsınadır; yukālu: لَاءَ الشَّيْءِ إِذَا عَلَا وَازْتَفَعَ Güneşe صَاحِبَةٌ [şāhibet] vezninde [ālihet] itlākı bu ma'nādandır.

لَاهُوتٌ [lāhūt] (hā-yı mazmūme ile) Eğer kelām 'Arabdan ise فَعْلُوتٌ [fe'alūt] vezninde رَعْبُوتٌ [reğabūt] gibi zikr olunan لَاءٌ māddesinden me'hūzdur. Mütercim der ki *Ṭirāzu'l-Muzehheb* beyānına göre işbu لَاهُوتٌ [lāhūt] lafzı 'İbrānīdir, Allāh demektir, niteki نَاسُوتٌ [nāsūt] insān demektir, ba'dehu 'Arab dahi ahz ve tekellüm eylediler. Ve 'inde'l-ba'z yine 'İbrānīdir, hālık ma'nāsınadır ve نَاسُوتٌ [nāsūt] mahlūk ma'nāsınadır. Ve ba'zen لَاهُوتٌ [lāhūt]

ruha ve نَاسُوتٌ [nāsūt] bedene itlāk olunur. Ve baʿzen لَاهُوتٌ [lāhūt] ʿālem-i ʿulvīye ve نَاسُوتٌ [nāsūt] ʿālem-i süflīye itlāk olunur. Ve لَاهُوتٌ [lāhūt] sebebe ve نَاسُوتٌ [nāsūt] müsebbibe itlāk olunur. Ve kendi şeyhi olan Şemseddīn-i Hindī'den nakli üzere لَاهُوتٌ [lāhūt] ile baʿzen mutlak letāʿif ve نَاسُوتٌ [nāsūt] ile mutlak kesāʿif murād olur. Ve bu taʿbīr itlākāt-ı mezkūrenin mecmūʿuna şāmindir.

الَلَاتُ [el-Lāt] (ذَاتٌ [zāt] vezninde) Şakīf kabilesine mahsūs bir sanemin ismidir, ni-teki “ن،ت،ت” māddesinde beyān olundu.

FASLU'L-MĪM

(فَضْلُ الْمِيمِ)

[م ت ه]

الْمَثَةُ [el-meth] (mīm'in fethi ve tā-yı fev-kiyyenin sükūnuyla) Kuyudan kova ile su çekmek maʿnāsınadır; yukālu: مَتَّةَ الدَّلْوِ مَتَّهَا مِنْ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا مَتَّحَهَا

الْتِمَاتُهُ [et-temātuh] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Iraklaşmak maʿnāsınadır; yukālu: تَمَاتَهُوا إِذَا تَبَاعَدُوا

الْتِمَتْهُ [et-temettuh] (تَمَدُّحٌ [temedduh] vezninde ve mürādifidir ki övünmek maʿnāsınadır; yukālu: تَمَّتَهُ الرَّجُلُ إِذَا تَمَدَّحَ Ve beyhüde yere halktan kendi için medh ve senā taleb eder olmak maʿnāsınadır; yukālu: فُلَانٌ يَتَمَّتُهُ أَي يَطْلُبُ الثَّنَاءَ بِمَا لَيْسَ فِيهِ Ve mücün ve lāübālilik izhār maʿnāsınadır; yukālu: شَارِيحٌ دَرَّ كِي تَمَّتَهُ الرَّجُلُ إِذَا تَمَجَّنَ إِذَا تَمَجَّنَ nüshaları galattır, savāb olan تَمَمَّقٌ ʿunvānında olmaktır. Ve mütehayyir olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَمَّتَهُ الرَّجُلُ إِذَا تَحَيَّرَ Ve bir nesnede ifrāt ve mübālaga eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَمَّتَهُ فِيهِ Ve batālet ve gavāyete dürüşmek maʿnāsınadır; yukālu: مَا هَذَا التَّمَّتُهُ أَي الْبَطَالَةُ وَالْعَوَايَةُ وَالْعَوَايَةُ

الْمَتَهُ [el-meteh] (fethateynle) Bu dahi batālet ve gavāyete dürüşmek maʿnāsınadır; yukālu: مَتَّةَ الرَّجُلِ مَتَّهَا مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا عَالَجَ الْبَطَالَةَ وَالْعَوَايَةَ

[م د ه]

الْمَدَّهُ [el-medh] (مَدْحٌ [medh] vezninde ve mürādifidir ki övmek maʿnāsınadır; yukālu: مَدَّةٌ فُلَانًا مَدَّهَا مِنْ الْبَابِ الثَّلَاثِ بِمَعْنَى مَدَّحَهُ

الْتِمَدُّهُ [et-temedduh] (تَمَدُّحٌ [temedduh] vezninde ve mürādifidir; yukālu: تَمَدَّتَهُ الرَّجُلُ إِذَا

تَمَدَّحْ

الْمَادَةُ [el-mādiḥ] مَادِحٌ [mādiḥ] vezninde ve mürādifidir; cem'i مُدَّةٌ [muddeh] gelir, رُكَّعٌ [rukkaʿ] vezninde.

[م ر ه]

الْمَرَّةُ [el-mereh] (fethateynle) Göz sürmesiz kalmak, ʿalā-kavlin sürmeyi terk eylemekle göz fāsīd ve tebāh olmak yāhūd sürmesizlikten içinin çevresi ağarmak maʿnāsınadır; yukālu: مَرَّهَتْ عَيْنُهُ مَرَّهَا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا خَلَّتْ مِنَ الْكُحْلِ أَوْ فَسَدَتْ لِتَرْكِهِ أَوْ ابْتِضَّتْ حَمَالِيْقَهَا

الْأَمْرَةُ [el-emreh] (أَحْمَرُ) [aḥmer] vezninde) Gözü vasf-ı mezkūr üzere olan kişiye denir; مَرْهَاءُ [merhāʾ] müʿennesidir.

الْمُرْهَةُ [el-murhet] (غُرْفَةٌ) [ḡurfet] vezninde) Şol aklığa denir ki ona aslā reng-i āher karışmamış ola, kar ve pembe gibi; yukālu: سَرَابٌ بِهٍ مَرْهَةٌ أَيْ بِيَاضٌ لَا يُحَالِطُهُ غَيْرُهُ Ve yağmur suyu irkilir olan masnaʿa ve çukur makülesi yere denir. Ve

مُرْهَةٌ [Murhet] Bir batn pederinin ismidir.

مُرَاهَةٌ [Murāhet] (شُمَامَةٌ) [şumāmet] vezninde) Bir hatun adıdır.

مُرَيْهَةٌ [Mureyhet] (جُهِينَةٌ) [cuheyneṭ] vezninde) Bir kabīle vālidesidir.

الْمَرَّةُ [el-merih] (خَجَلٌ) [ḥacil] vezninde) Yüreği dertli adama itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ مَرٌّ الْفَوَادِ أَيْ سَقِيمُهُ

[م ز ه]

الْمُمَازَهَةُ [el-mumāzehet] مُمَارَاةٌ [mumāzehat] vezninde ve mürādifidir ki erişmek ve lāg ve latīfe edişmek maʿnāsınadır; yukālu: مَارَاهَهُ إِذَا مَارَحَهُ

الْمَرْهَةُ [el-mezh] مَرْحٌ [mezḥ] vezninde ve mürādifidir ki bir adama lāg ve latīfe ey-

lemek maʿnāsınadır; yukālu: مَرَّهَهُ إِذَا مَرَّحَهُ

[م ط ه]

الْمِطَّةُ [el-maṭḥ] (سَطْحٌ) [saṭḥ] vezninde) Bir semte gitmek maʿnāsınadır; yukālu: مَطَّهَ فِي الْأَرْضِ مَطَّهَا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا ذَهَبَ فِيهَا

الْمُمِطَّةُ [el-mumettaḥ] (مُعِظَّمٌ) [muʿazzam] vezninde) مُمِدَّةٌ [mumeddeh] maʿnāsınadır ki مُمَدَّدٌ [mumeddaḥ] demektir.

[م ق ه]

الْمَقَّةُ [el-meḳah] (مِيمٌ'İN ve KĀF'İN fet-hiyle) Gökçül aklığa denir ki levni mezmūmdur; yukālu: بِهٍ مَقَّةٌ أَيْ بِيَاضٌ فِي زُرْقَةٍ Ve مَرَّةٌ [merek] maʿnāsınadır ki sürmesi boşlanmış göz çevresinin çirkīn aklıği gibi aklıktan ʿibārettir.

الْأَمْقَاهُ [el-emḳah] (أَحْمَرٌ) [aḥmer] vezninde) Maʿnā-yı mezkūrdan vasftır; مَقَّهَاءُ [maḳḥāʾ] müʿennesidir. Ve ırak maʿnāsınadır; yukālu: مَكَانٌ أَمْقَاهُ أَيْ بَعِيدٌ Ve toprağında aslā ot ve ağaç kısmı nābit olmayan kır yere denir; yukālu: مَكَانٌ أَمْقَاهُ أَيْ لَا يَنْبُتُ فِيهِ نَبْتُ وَلَا شَجَرٌ Ve şol adama denir ki gözünün kir-pikleri pek az olmakla kenārları ve yöreleri kızıl kızıl ola; yukālu: رَجُلٌ أَمْقَاهُ أَيْ الْمُحَمَّرُ الْمَاقِي وَالْجُفُونِ مِنْ قَلَّةِ الْأَهْدَابِ

[م ل ه]

الْمَلِيَّةُ [el-meliḥ] (مَلِيحٌ) [meliḥ] vezninde ve mürādifidir ki güzel demektir; yukālu: غَلَامٌ مَلِيَّةٌ أَيْ مَلِيحٌ

الْإِمْلَاءُ [el-implāh] (hemzenin kesriyle) Mübālaga vechiyle irād-ı ʿözr eylemek maʿnāsınadır; tekülü: أَمْلَهُتُ أَيْ أَعْدَرْتُ وَبَالَعْتُ

الْمُمْتَلِيَّةُ [el-mumtelih] (ism-i fāʿil bünyesiy-le) Zāʾilü'l-ʿakl adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُمْتَلِيَّةٌ الْعَقْلِ أَيْ ذَاهِبُهُ

[م ه ا]

الْمَهُ [el-mehh] (mīm'in fethi ve hā'nın teşdidiyle) Develeri rıfk ve sühütle kulanmak ma'nāsınadır; yukālu: مَهَّ الْإِبِلَ مَهًّا مِّنْ أَبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا رَفَقَ بِهَا

الْمَهَّه [el-mehch] (fethateynle) Yumuşak ve mülāyim olmak ma'nāsınadır; yukālu: مَهَّ الشَّيْءُ مَهَّاهً مِّنْ أَبَابِ الرَّابِعِ إِذَا لَانَ Ve rıfk ve te'enni ile yapça yapça yürüyüşe denir. Ve sehl ve yesir olan şey'e denir, مَهَاهُ [mehāh] ve مَهَاهَةٌ [mehāhet] gibi, ke-mā se-yuzkeru. Ve emel ve recā' ma'nāsınadır; yukālu: مَا فِيهِ مَهَّهٌ أَيُّ رَجَاءٍ أَحَدٌ مِنْهُ مَهَّاهًا أَيُّ مَهْلًا

الْمَهَاهُ [el-mehāh] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Hüsn ü revnak ve tāb u tarāvet ma'nāsınadır; yukālu: بِهِ مَهَاهَةٌ أَيُّ طَرَاوَةٌ وَحُسْنٌ Ve hasen ve revnaklı zibā nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ مَهَاهٌ أَيُّ حَسَنٌ Ve rıfk ve sühütleli yürüyüşe denir; yukālu: سَيَّرَ مَهَّهً وَمَهَاهَةً أَيُّ رَفِيقٌ Ve ümūd ve recā' ma'nāsınadır, مَهَّهٌ [mehch] gibi; ve minhu yukālu: لَوْ كَانَ فِي الْأَمْرِ مَهَّهٌ وَمَهَاهَةٌ لَطَلَبْتُهُ Ve yesir ve āsān şey'e denir, مَهَاهَةٌ [mehāhet] dahi denir; ve minhu yukālu: كُلُّ شَيْءٍ مَهَّهٌ وَمَهَاهَةٌ “ Bu-nun mefhūmunda üç ihtimāl vardır, ikisi nisvānın medīhasına ve birisi zemīmesine mütē'allaktır. İhtimāl-i evvel budur ki merd olan adamın yanında her nesne sehl ve āsān olmakla cümlesine tahammül eder, lākin haremine mütē'allik kelimāta hamīyyetinden nāşī bir vechle hazm ve tahammül eylemek mümkün değildir. Sānī مَهَّهٌ [mehch] ve مَهَاهَةٌ [mehāh] kelimeleri burada hakīr ve bātıl ve beyhūde ma'nāsına müsta'mel olmakla her nesnenin zikri beyhūdedir, lākin nisvān kısmını zikr ey-

lemek mūcib-i telezzüz ü safādır demektir. Bu dahi sehl ve yesir ma'nāsındandır. Sālis مَهَّهٌ [mehch] ve مَهَاهَةٌ [mehāh] kask ve reşād ma'nāsına mahmūl olmakla ki hüsn ü revnak ma'nāsından me'hūzdur. Her şey'e ta'arruz ve tasaddī eylemek rüşd ve felāhtan ma'cūd olup lākin nisvān zikrine tasaddī eylemek merdāna bir türlü sezā değildir demektir. الْبَسَاءُ kelimesi istisnā üzere mansūbdur; وَالْبِسَاءُ وَذِكْرُهُنَّ kabli-i zayd ve karmeh kabīlindedir.

الْمَهْمَه [el-mehmeh] ve

الْمَهْمَهَةٌ [el-mehmehet] (mīm'lerin fethiyle) Kenārları ırak berriyye ve beyābāna denir; yukālu: قَطَعُوا مَهْمَهًا وَمَهْمَهَةً أَيُّ مَفَارَةَ بَعِيدَةً Ve şen ve ābādān olmayan hālī ve tenhā arza denir; cem'leri مَهَامِيهِ [mehāmih] gelir.

مَه [meh] (mīm'in fethi ve hā'nın sükūnuyla) İsm-i fi'l-i emrdir, أَكْتَفُفَ ma'nāsınadır ki bunu etme ve eyleme ve bundan ferāgat kıl demektir, Fārisīde “mekun” mūrādifidir. Ve bu zecr mevki'inde söylenir, te'kīd olundukta tekrār ile مَه مَه derler.

الْمَهْمَهَةٌ [el-mehmehet] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Bir işi terk eylemek zımnında bir adama مَه مَه demek ma'nāsınadır; yukālu: مَهْمَهَةٌ فَلَانًا إِذَا قَالَ لَهُ مَه مَه أَيُّ ائْتَفَفَ Ve mutlakān men' ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: مَهْمَهَةٌ عَنِ السَّفَرِ إِذَا مَنَعَهُ

الْتَمَهْمَهَةٌ [et-temehmeh] (تَزَلُّزٌ [tezelzul] vezninde) Bir nesneden vāz gelip ferāgat kılmak ma'nāsınadır; yukālu: تَمَهْمَهَةٌ عَنْهُ إِذَا كَفَّ وَارْتَدَعَ

[م ه ا]

الْمَاءُ [el-mā'] (hemze ile حَالٌ [hāl] vezninde) ve

الماء [el-māh] (جاءَ [cāh] vezninde) ve **الماءة** [el-mā'et] (حالة [hālet] vezninde) ki vāhididir) Suyu denir, āb ma'nāsına. Ve ماء [mā] kelimesinin hemzesi hā'dan münkalibedir. Ve ba'zı 'Arabdan ما إسقيني 'unvânında ki kasr ile, mesmû' oldu; cem'i killeti أمواتة [emvāh] ve cem'-i kesretti مياة [miyāh] gelir. Ve musaggarında مؤيئة [muveyh] denir ve مؤيئة [muveyhet] denir ki ماءة [mā'et] musaggarıdır.

Şārih der ki *Miṣbāh*'ın beyânına göre ماء [mā] kelimesinin aslı موة idi, vāv elife kalb olundu, iki harf-i hafif müctemî' olmakla hā' hemzeye ibdāl olundu. Elif mukaddemā i'lāl olduğundan o ibdāl olunmadı, zīrā harf-i vāhid iki def'a i'lāl olunmaz. Ve cem'inde أمواتة [emvāh] dedikleri gibi, أموات [emvā] dahi derler hemze ile ve nisbetinde مائي [mā'iyy] ve ماويي [māviyy] derler hemzeyi vāv'a kalb ile.

المأوية [el-māviyyet] (teṣdīd-i yā'yla) Aynaya itlāk olunur; cem'i ماويي [māviyy] dir, جاءت وبئده مأوية أي مزاة Ve bu Fāriside zücāca āb-gīne dedikleri gibidir. Mütercim der ki *Şihāh*'ın مزاة kelimesini 'avret ma'nāsına hamli ve tevcīhi garā'ibdendir. Ve

مأوية [Māviyyet] Bir hatun ismidir.

الموة [el-mevh] (موج [mevc] vezninde) ve **المينة** [el-meyh] (mīm'in fethi ve yā'nın sükūnuyla) ve

المؤوة [el-muvūh] (قعود [kū'ūd] vezninde) ve

المأهة [el-māhet] ve

المئهة [el-meyhet] (mīm'in fethiyle) Kuyu ve eşme ve ayazma makūlesi yer çok sulu olmak ma'nāsınadır; yukālu: ماهت الركية تماة: موهها وموهها ومههه ومههه من الباب وتموه وتميه موهها ومههها وموهها ومههه ومههه من الباب

الرابع والأول والثاني إذا كثر ماؤها Ve gemiye su girmekle sulanmak ma'nāsınadır; yukālu: ماهت السفينة إذا دخلها الماء

موة [mevh] Karıştırmak ma'nāsınadır; yukālu: ماء الشيء بالشيء يموه موهها إذا خلطه به Ve su içirmek ma'nāsınadır; tekūlu: مهت الرجل بكسر الميم من الباب الرابع وبضمها من الباب الأول أي سقيته الماء

المئهة [el-meyyihet] (كيسية [keyyiset] vezninde) Suyu çok eşmeye ve kuyuya denir; yukālu: ركية مئهة أي كثيرة الماء

المأهة [el-māhet] (حالة [hālet] vezninde) **المئهة** [meyyihet] ma'nāsınadır. Ve çiçek 'arızasına denir; yukālu: ظهر بئده ماهة أي جذري

الأمية [el-emyeh] ve

الأموة [el-emveh] (أفضل [efdal] vezninde) Ef'al-i tafdillerdir, sā'irden suyu ekser olan nesneye denir; yukālu: هذه الركية أمية وموهه مما كانت أي أكثر ماء

الإمأهة [el-imāhet] ve

الإمواتة [el-imvāh] (hemzelerin kesriyle) Kuyu kazan kimse suya erişmek ma'nāsınadır; yukālu: حفر البئر فأماه وأموة أي بلغ الماء Mü'ellif bunu iki def'a tekrār eylemiştir. Ve

إمأهة [imāhet] Suvarmak ma'nāsınadır; yukālu: أمأهوا دواهم أي سقوها Mü'ellif bunu dahi tekrār eylemiştir. Ve havuza su biriktirmek ma'nāsınadır; yukālu: أمأهوا حوضهم أمأهوا إذا جمعوا فيه الماء Ve karıştırmak ma'nāsınadır; yukālu: أمأه الشيء إذا سقاه كما يقال أمهى السكين أمأه السقاء إذا خلطه Ve bulut çok yağmur dökmek ma'nāsınadır; yukālu: أمأهت السماء إذا أسالت ماء كثيرًا Ve erkek dişinin rahimine ilkā-i

nutfe eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَمَاءُ الْفُخْلُ إِذَا أَلْقَى مَاءَهُ فِي رَجَمِ الْأُنْثَى Ve yerde su tereşşüh eylemekle sızıntılı ve sulu olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَمَاهَتِ الْأَرْضُ إِذَا نَزَّتْ Ve mürekkeb galiz olmakla terkik için hokkaya su komak ma'nāsınadır; yukālu: أَمَاءُ الدَّوَاةِ إِذَا صَبَّ فِيهَا الْمَاءُ

التَّمْوِيهِ [et-temvīh] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Yer sulu olmak ma'nāsınadır; yukālu: مَوَّةُ الْمُؤْضِعِ إِذَا صَارَ ذَا مَاءٍ Ve bir nesneye çok su komakla sulu eylemek ma'nāsınadır; yukālu: مَوَّةُ الْقَدْرِ إِذَا أَكْثَرَ مَاءَهَا Ve bir kimseye su'aline muhālif haber ihbār eylemek ma'nāsına müsta'emeldir; yukālu: مَوَّةُ الْخَبْرِ Ve bakır ve demir makülesini yaldızlamak ma'nāsınadır; yukālu: مَوَّةُ التُّخَّاسِ أَوْ الْحَدِيدِ إِذَا طَلَّاهُ بِفِضَّةٍ أَوْ ذَهَبٍ

مَاءُ الْمَوَادِّ [māhu'l-fu'ādī] ve

مَاهِيُ الْمَوَادِّ [māhi'u'l-fu'ād] Korkak adama itlāk olunur; gūyā ki yüreği su içre olmakla dā'imā lerze-nāk olur, 'alā-kavlin belid ve künd-zihn adama itlāk olunur, gūyā ki su gibi kalbi nakş-ı idrākten sāfi ve sādedir. Burada ماهيُ lafzı مائهُ mahlūbudur. Ve مَاءُ [māh] مائةُ [mā'ih] muhtasarıdır; yukālu: مَاءُ الْمَوَادِّ وَمَاهِيُ الْمَوَادِّ أَي جَبَانٌ أَوْ بَلِيدٌ

الْمُوَهَّةُ [el-mūhet] ve

الْمُوَاهَةِ [el-muvāhet] (mīm'lerin zammıyla) Tāb ve revnak ve letāfet ma'nāsınadır; yukālu: مَا أَحْسَنُ مُوهَةً وَجْهَهُ وَمُوَاهَتَهُ أَي مَاءُهُ وَرَوْنَقُهُ Ve hüsn ü cemāl ma'nāsınadır; tekūlu: مَا أَحْسَنُ مُوهَةً وَجْهَهُ وَمُوَاهَتَهُ أَي حُسْنُهُ وَتَرْتُقُ الْمَاءُ فِي وَجْهِهِ

الْمَاهُ [el-māh] (حَالٌ [hāl] vezninde) Bir eyāletin kasabasına denir; yukālu: مَاءُ الْبَلَدِ

أَي قَصَبَتُهُ

الْمَاهَانُ [el-Māhān] (tesniye bünyesiyle) Dīnever ile Nihāvend nām beldelere itlāk olunur ki biri Māhu'l-Kūfe ve biri Māhu'l-Başra'dır. Ma'lūm ola ki "māh" Pehlevī lisānında şehir ve beldeye denir. Vaktāki Hūzeyfe, Hemedān vilāyetini feth ve teshir edip ondan Nihāvend şehrine geldi, o zamān Nihāvend pek muhtasar şehir olmakla 'askeri ihāta eylemediğinden emr eyledi, Kūfe 'askeri şehir-i Dīnever'e gidip ve Başra sipāhı Nihāvend içre kaldı. Çünkü şehre māh itlāk olunmakla Dīnever'e Māh-ı Kūfe ve Nihāvend'e Māh-ı Başra dediler. Binā'en'aleyh beyne'l-'Arab Dīnever ve Nihāvend'e Māhān itlāk olunur. Ve

مَاءُ [Māh] ve

مَاءُ دِينَارٍ [Māhu Dīnār] İki belde adıdır. Ve **مَاهَانُ** [Māhān] Bir recül ismidir. Ve lafz-ı mezbūr 'Arabī olduğu sürette "ه،و،م" yāhūd "ه،ي،م" mādelerinden me'hūz olur. Bu takdīrce vezni لَعْفَانُ [la'fān] olur lām'ın 'ayn üzere takdīmiyle yāhūd "ه،و،م" mādelerinden me'hūz olmakla vezni لَعْفَانُ [le'fān] olur fā'yı 'ayn üzere takdīmle yāhūd "ه،م،ي" mādelerinden me'hūz olmakla vezni عَلْفَانُ [a'lfān] olur yāhūd "ه،و،م" mādelerinden me'hūz olmakla vezni عَفْلَانُ [a'flān] olur yāhūd "ن،ه،م" mādelerinden me'hūz olmakla vezni لَاعَفَالُ [lā'āf] olur yāhūd مُهَيِّمٌ mādelerinden me'hūz olmakla vezni عَافَالُ [ā'fāl] olur yāhūd "م،ن،ه" mādelerinden olmakla فَالَاعُ [fālā'c] olur yāhūd "ه،ن،م" mādelerinden olmakla عَلَافُ [ā'āf] olur. Ve 'inde'l-ba'z vezni فَعْلَانُ [fa'lān] dır.

[م ي ه]

الْمَيَّةُ [el-meyh] (mīm'in fethiyle) Bir nesneyi yaldızlamak ma'nāsınadır; yukālu: مَاءَ السَّيْفِ يَمِيهُ مَيَّهَا إِذَا طَلَّاهُ بِمَاءِ الذَّهَبِ Ve eşme ve kuyu makûlesinin suyu çoğalmak ma'nāsınadır; yukālu: مَاهَتِ الرُّكْبَةُ تَمِيهُ لُغَةً فِي مَاهَتْ تَمُوهُ

FASLU'N-NŪN

(فَضْلُ النُّونِ)

[ن ب ه]

النُّبَّةُ [en-nubh] (nūn'un zammıyla) Fıtnat ve zekā ma'nāsınadır; yukālu: مَا لَهُ نُبَّةٌ أَيْ فُطْنَةٌ Ve uykudan uyanmağa denir ki ismidir. Ve bu ma'nāda masdar olur; yukālu: نَبِيَةٌ مِنْ نَوْمِهِ نُبَّتْهَا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا قَامَ مِنْهُ

الْإِنْبَاءُ [el-inbāh] (hemzenin kesriyle) Uykudan uyandırmak ma'nāsınadır; yukālu: وَأَنْبَتَهُ فَلَأَنَّ مِنَ النَّوْمِ إِذَا أَقَامَهُ مِنْهُ HĀCETİNİ UNUTMAK ma'nāsınadır; yukālu: هَمَزَتِ الرُّكْبَةُ حَاجَتَهُ إِذَا نَسِيَهَا

التَّنْبِيهُ [et-tenbīh] (tef'īl) [tef'īl] vezninde) Bu dahi uyandırmak ma'nāsınadır; yukālu: وَتَنَبَّهَتْ مِنْ نَوْمِهِ أَيْ أَقَامَهُ Kimseye şān ve şöret vermekle 'aziz ve nām-dār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَنَبَّهَ بِاسْمِهِ أَيْ نَوَّهَ بِهِ

التَّنَبُّهُ [et-tenebbh] (tefa'ul) [tefa'ul] vezninde) ve

الْإِنْتِبَاهُ [el-intibāh] [ifti'āl] vezninde) Mutāvi'lerdir, uyanmak ma'nāsınadır; yukālu: أَنْبَهُهُ وَتَنَبَّهَتْ فَتَنَبَّهَتْ وَأَنْبَتَهُ أَيْ اسْتَيْقَظَ

الْمُنْبَهَةُ [el-menbeheth] [merḥalet] vezninde) Bir adamı bir şey'e āgāh eylemeye bā'is olan nesneye denir; yukālu: هَذَا مُنْبَهُةٌ Ve bir kimsenin kadr ve ve şānını iş'ār ile beyne'n-nās menkabetini 'ālī kılmaya bā'is olan şey'e denir; yukālu: هُوَ مُنْبَهُةٌ لِفُلَانٍ أَيْ مُشْعَرٌ لِقَدْرِهِ مُغْلٌ لَهُ Evvele göre **نُبَّةٌ** [nubh]ten ve sāniye göre **نُبَاهَةٌ** [nebāhet]ten **مَفْعَلَةٌ** [mef'alet]tir.

النَّبِيَّةُ [en-nebeh] (fethateynle) Sür'atle fehm ve idrāk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: مَا نَبِيَتْ لَهُ نَبِيَّتُهَا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ أَيْ مَا فَطِنَ Bundan ism

نُبَّة [nubh]tur nūn'un zammıyla, niteki zikr olundu. Ve

نَبِيَّة [nebeh] Şol yitiğe ve güm-kerdeye denir ki 'ale'l-gaflet bulunmuş ola; yukālu: جَاءَ وَبِيَدِهِ نَبِيَّةٌ أَيُّ ضَالَّةً وَجِدَتْ عَلَى غَمَلَةٍ Ve hālen mevcūd nesneye denmekle zıdd olur. Ve meşhūr ve mütte'āref nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ نَبِيَّةٌ أَيُّ مَشْهُورٌ Ve şeref ve şān sāhibi adama denir. Ve bu ma'nāda ism-i cem' olur yāhūd fi'l-asl masdar olmakla müfred ve cem'i berāberdir; yukālu: رَجُلٌ نَبِيَّةٌ وَقَوْمٌ نَبِيَّةٌ أَيُّ شَرِيفٌ وَشَرَفَاءٌ

النَّبِيَّةُ [en-nebih] حَجَلٌ [hacil] vezninde) Bu dahi meşhūr nesneye denir.

النَّبَاهَةُ [en-nebahet] كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) Şeref ve şān ve şöhet sāhibi olmak ma'nāsınadır; yukālu: نَبِيَّةُ الرَّجُلِ وَنَبِيَّةُ نَبَاهَةٍ وَنَبِيَّةُ الرَّجُلِ وَنَبِيَّةُ نَبَاهَةٍ Ve işbu teslīs-i bāb İbn Ṭarīf rivāyetidir.

النَّبَاهِيَّةُ [en-nābih] صَاحِبٌ [şāhib] vezninde) ve

النَّبِيَّةُ [en-nebīh] أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Şerīf ve nām-dār adama denir ki حَامِلٌ [hāmil] mukābilidir. Ve

نَابِيَّة [nābih] 'Azīm ve celīl olan şey'e denir; yukālu: أَمْرٌ نَابِيَّةٌ أَيُّ عَظِيمٌ

الْمَنْبُوهُ الْإِسْمُ [el-menbūhu'l-ism] Ma'rūfu'l-ism demektir, ya'nī nām-dār olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَنبُوهُ الْإِسْمِ أَيُّ مَعْرُوفُهُ

الْمُنْبَهَةُ [el-munbeheth] Şārihin tashīhi üzere مُكْرَمَةٌ [mukremet] vezninde ki إِنْبَاهٌ [inbāh] tan ism-i mef'uldür, unutulmuş hācete denir. Pes burada كَمُحْسِنَةٌ nüshası galattır; yukālu: حَاجَةٌ مُنْبَهَةٌ أَيُّ مَسْئَلَةٌ

النَّبَاهَةُ [en-nebah] سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Bülend ve refī' nesneye denir; yukālu: بِنَاءٌ وَعَرٌّ نَبَاهَةٌ أَيُّ رَفِيعٌ

نَبَهَانٌ [Nebhān] سَلْمَانٌ [selmān] vezninde) Bir cem'atin pederi ismidir.

نَابِيَّة [Nābih] صَاحِبٌ [şāhib] vezninde) ve

نُبَيْيَّة [Nubeyh] زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde ve

مُنْبِيَّة [Munbeyh] مُحَدِّثٌ [muḥaddiṣ] vezninde) ve

نَبِيَّة [Nebīh] أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

مُنْبِيَّة [Munbih] مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Esāmī-i nāstandır.

[ن ح ه]

النَّجَّةُ [en-nech] نَجْدٌ [necd] vezninde) Bir hācet zımnında bir adama gelen kimseyi hoşlanmadığı kerīh ve tūriyye kelāmla mukābele edip hācetini redd eylemek 'alā-kavlin pek çirkīn ve nā-sezā vechle redd eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَجَّهَهُ نَجْهًا مِنْ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا اسْتَقْبَلَهُ بِمَا يَكْرَهُ وَرَدَّهُ عَنْ حَاجَتِهِ أَوْ هُوَ أَفْبَحُ الرَّدِّ نَجَّةٌ عَلَى نَجَّاهِهِ إِذَا طَلَعَ نَجَّةً بَلَدًا كَذَا إِذَا دَخَلَهُ فَكْرَهُهُ

النَّتَجَةُ [et-tenecuh] تَعْلَلٌ [tefa'ul] vezninde) نَجَّةٌ [nech] ile ma'nā-yı evvelde mürādıftir; yukālu: نَتَجَةٌ فَلَانًا بِمَعْنَى نَجْهَةٍ

نَجَّةُ الطَّيْرِ [Nechu't-Ṭayr] وَجْهُ الْحَوْرِيِّ [vechu'l-hayr] vezninde) Mışır ile arz-ı Tih miyānında bir mevzi' adıdır.

[ن د ه]

النَّدَةُ [en-nedh] (nūn'un fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Deveyi haykırarak āzār ve tard eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَدَّهَ الْبَعِيرُ نَدًّا مِنْ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا زَجَرَهُ وَطَرَدَهُ بِالضَّبْحِ نَدَّةٌ

الإيل إِذَا سَاقَهَا مُجْتَمِعَةً أَوْ سَاقَهَا وَجَمَعَهَا

النَّدْهَةُ [en-nedhet] (nūn'un fethi ve zam-mıyla) Çok devābb ve mevāšīye denir, 'alā-kavlin koyundan yirmi ve deveden yüz mikdār ve akçe makūlesinden bin mikdāra denir.

الإِتْدَاهُ [el-intidāh] (ifti'āl) [ifti'āl] vezninde) ve

الإِسْتِدَاهُ [el-istindāh] Bir iş yoluna girip doğrulmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِسْتَدَّ الْأَمْرُ** وَاسْتَدَّهُ إِذَا أَثْلَبْتُ

[ن ز ه]

التَّنْزُهُ [et-tenezzuh] (zā-yı mu'ceme ile **تَفَعَّلَ** [tefa'ul] vezninde) Iraklaşmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَنَزَّ عَنْهُ إِذَا تَبَاعَدَ** Ve halkın **تَنَزَّ** [tenezzuh] kelimesini bāg ve bāgçe ve besāṭine teferrüc için çıkmak ma'nāsında isti'māl eylemeleri galat-ı kabīhtir. Şārih der ki bu kavle mü'ellif İbnu's-Sikkīt'e tābi' olmuştur, lākin **خَرَجْنَا** İbnu's-Sikkīt'e tābi' olmuştur, lākin **خَرَجْنَا** için bāg ve sebze-zāra çıktık demekle ta'bīr-i merkūm galattan sālimdır.

النُّزْهَةُ [en-nuzhet] (ğurfet) [ğurfet] vezninde) İsmidir, iraklık, bu'c ma'nāsınadır. Mü'ellif bunu tekrār eylemiştir.

النَّزْهَةُ [en-nezih] (ketif) [ketif] vezninde) ve

النَّزِيَةُ [en-nezih] (emīr) [emīr] vezninde) Şol mekāna denir ki su yatağı merc ve çepel yerlerden ve şenlik lāzimesi sineklerden ve deniz rutūbetinden ve fesād-ı havā ve vehāmetten ba'īd ola ki bu makūle yerler vebāyı müstevcib olur; mü'ennesi **نَزِيْهَةٌ** [nezihet] ve **نَزِيْهَةٌ** [nezihet]tir; yukālu: **مَكَانٌ نَزِيْهَةٌ وَنَزِيْهَةٌ وَأَرْضٌ نَزِيْهَةٌ وَنَزِيْهَةٌ أَي بَعِيدٌ عَنِ الرَّيْفِ وَعَمَقٌ الْمِيَاهِ وَدُبَانِ الْقَرْيِ وَوَمَدِ الْبَحْرِ وَفَسَادِ الْهَوَى**

النَّزَاهَةُ [en-nezāhet] (kerāmet) [kerāmet] vez-

ninde) ve

النَّزَاهِيَةُ [en-nezāhiyet] (kerāhiyet) [kerāhiyet] vezninde) Bir mekān ve arz **نَزِيْهَةٌ** [nezih] ve **نَزِيْهَةٌ** [nezihet] olmak ma'nāsınadır; yukālu: **نَزَاهَةُ الْمَكَانِ نَزَاهَةٌ وَنَزَاهِيَةُ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ نَزِيْهًا** Ve bir kimse mutlakan kerih ve nā-hoş nesnelere ba'īd olmak ma'nāsınadır; yukālu: **نَزَاهَةُ الرَّجُلِ إِذَا تَبَاعَدَ عَنْ كُلِّ مَكْرُوهِ**

النَّزِيْهَةُ [en-nezih] (emīr) [emīr] vezninde) Mekkāre ve nā-sezālardan ba'īd ve sālīm olan adama denir, gerek hissī ve gerek ma'nevī olsun.

نَزَاهَةُ الْخُلُقِ [nezhu'l-ḥuluḳ] (nūn'un feth ve zāy'ın sūkūnu ve kesriyle) ve

نَازَةُ النَّفْسِ [nāzihu'n-nefs] Haşem-nişīn tā'ifesinden şol 'afif ve mütekerrim ve tayyibü'n-nefs adama denir ki yalnızca konup göçüp nefsinin ve müte'allakātını ve māl ve mevāšīsini büyüt-ı sāpireye karıştırmaz ola; cem'ī **نَزَاهَةٌ** [nuzehā] gelir, **كُرْمَاءٌ** [kuremā] vezninde ve **نَزِيْهُونَ** [nezihūn] gelir ve **نِزَاهَةٌ** [nizāh] gelir ve **صَاحِبٌ** [sāhib] ve **صَحَابٌ** [šihāb] gibi; yukālu: **رَجُلٌ نَزَاهَةُ الْخُلُقِ أَي عَفِيفٌ مُتَّكِرٌ يَحُلُّ وَحْدَهُ وَلَا يَخَالِطُ النَّبِيَّوتِ بِنَفْسِهِ وَلَا مَالِهِ**

النَّزْهَةُ [en-nezh] (necd) [necd] vezninde) ve

النَّزَاهَةُ [en-nezāhet] (kerāmet) [kerāmet] vezninde) Zikr olunan nezihü'l-halk ve nāzihu'n-nefs ma'nālarından isimlerdir. Ve

نَزَاهَةٌ [nezah] Masdar olur, devābb ve mevāšīyi sulu yerlerden ba'īd eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: **نَزَهْتُ إِبْلِي نَزَاهًا إِذَا بَاعَدْتَهَا** عَنِ الْمِيَاهِ

النَّتْنِيْزَةُ [et-tenzih] (tef'īl) [tef'īl] vezninde) Bir kimse nefsinin kabāyihinden ba'īd ve bertaraf eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **نَزَاهَةٌ نَفْسُهُ عَنِ الْقَيْحِ إِذَا نَحَاهَا**

[ن ف ه]

الْمَنْفُوهُ [el-menfūh] (مَنْفُورٌ [menfūr] vezninde) ve

النَّافِهَةُ [en-nāfih] (صَاحِبٌ [šāhib] vezninde) Korkak ve za'ifü'l-kalb adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَنْفُوهٌ وَنَافِهَةٌ أَيْ ضَعِيفُ الْمُوَادِّ جَبَانٌ

النَّفُوهُ [en-nufūh] (فُعُودٌ [fu'ūd] vezninde) Korkak ve bī-zehre olmak ma'nāsınadır; yukālu: مَا كَانَ نَافِهًا فَتَمَّ نَفُوهًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ Ve serkeş iken yavaşiyıp rām ve zelül olmak ma'nāsınadır; yukālu: نَمَّةُ الْجَمَلِ إِذَا دَلَّ بَعْدَ ضَعُوبَةٍ

النَّفَهَةُ [en-nefh] (nūn'un fethi ve fā'nın sükūnuyla) Yorulup 'aciz ve dermānde olmak ma'nāsınadır; yukālu: نَفِهَتْ نَفْسُهُ نَفَهَا مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَعْيَتْ وَكَانَتْ

الْإِنْفَاهُ [el-infāh] (hemzenin kesriyle) Davarı yorup bī-tāb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَنْفَهَ نَاقَتَهُ إِذَا أَكَلَهَا وَأَعْيَاهَا Ve bir kimseye azca māl vermek ma'nāsınadır; yukālu: أَنْفَهَ لَهُ مِنْ مَالِهِ أَيْ أَقَلَّ لَهُ مِنْهُ

التَّنْفِيهِ [et-tenfih] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) Bu dahi yorup bī-tāb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَفَّهَ نَاقَتَهُ بِمَعْنَى أَنْفَهَ

الْإِسْتِنْفَاهُ [el-istinfāh] Dinlenip rāhat olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَنْفَهَ الرَّجُلُ إِذَا اسْتَرَاحَ

[ن ق ه]

النَّقَهَةُ [en-neḡah] (nūn'un ve ḡāf'ın fethiyle) ve

النُّقُوهُ [en-nukūh] (نُقُودٌ [nu'ūd] vezninde) Hastalıktan yenice sıhhat bulup lākin henüz za'ifçe ve nā-tüvānce olmak ma'nāsınadır, 'alā-kavlin küllī ifakat bulmak ma'nāsınadır; yukālu: نَقَهَ الْمَرِيضُ مِنْ مَرَضِهِ وَنَقَهَ نَفْسَهَا وَنُقُوهَا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالثَّالِثِ إِذَا صَحَّ وَفِيهِ ضَعْفٌ أَوْ أَفَاقَ نَقَهَ الْحَدِيثَ إِذَا فَهَمَهُ

النَّاقِهَةُ [en-nāḡih] (صَاحِبٌ [šāhib] vezninde) Hastalıktan henüz ifakat bulmuş adama denir ki 'urük ve a'sābında henüz süstlük ola; cem'i نُقَّةٌ [nuḡḡah] gelir, رُكْعٌ [rukka'] vezninde. Ve fehīm ve ser'ü'ti'l-intikāl adama denir.

النَّقِيهِ [en-neḡih] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Bu dahi fatin ve fehīm adama denir.

الْإِسْتِنْقَاهُ [el-istinqāh] Fehm eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَنْقَهَ الْحَدِيثَ إِذَا فَهَمَهُ

الْإِنْتِقَاهُ [el-intiqāh] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Bir kelām ve haberi gereği gibi fehm eylemekle şifā-yı sadr hāsıl kılmak ma'nāsınadır; tekülü: اِنْتَقَهْتُ مِنَ الْحَدِيثِ أَيْ اِسْتَقَيْتُ

[ن ك ه]

النَّكْحَةُ [en-neḡh] (nūn'un fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Bir adam bir kimsenin burnuna ağzı rāhiyasını işmām için teneffüs edip hoh demek yāhūd nefesini onun burnuna doğru ihrāc eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَكَهَ لَهُ وَعَلَيْهِ نَكْحًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِيِ وَالثَّالِثِ إِذَا خَرَجَ نَفْسُهُ إِلَى أَنْفِ آخَرَ Ve güneşin harāreti müştedd olmak ma'nāsınadır; yukālu: نَكَهَتِ الشَّمْسُ إِذَا اشْتَدَّ حَرُّهَا Ve bir adamın ağzını koklamak ma'nāsınadır; yukālu: نَكِهَهُ وَنَكَهَهُ نَكْحًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالثَّالِثِ إِذَا شَمَّ رِيحَ فَمِهِ

الْإِسْتِنْكَاهُ [el-istinkāh] Bu dahi ağız koklamak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَنْكَهَهُ إِذَا شَمَّ رِيحَ فَمِهِ

النُّكْحَةُ [en-nukkeh] (سُكَّرٌ [sukker] vezninde) Pek sürülüp dermānde olmuş develere denir; yukālu: اِبْلٌ نُكْحَةٌ أَيْ نَمَّةٌ

[ن م ه]

النَّمَمَةُ [en-nemeh] (fethateynle) Hayrete şebīh bir hālettir ki murād seme olmaktadır;

yukālu: نَمَّة الرَّجُلِ نَمَهَا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَهُوَ شِبْهُهُ
الْحَيْرَةِ

[ن ه ن ه]

النَّهْنَةُ [en-nehneh] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vez-
ninde) Zecr ve men' eylemek ma'nāsınadır;
yukālu: نَهْنَةٌ فَلَانًا عَنِ الْأَمْرِ إِذَا كَفَّهُ وَرَجَرَهُ Ve bu-
nun aslı نَهْنَةٌ idi, hā-i vustānī nūn'a ibdāl
olundu.

النَّهْنَةُ [et-tenehnuh] (تَزَلُّزٌ [tezelzul] vez-
ninde) Mutāvi' dir, memnū' olduğu nesne-
den geri durmak ma'nāsınadır; yukālu: نَهْنَةٌ
فَلَانًا فَتَنْهِنُهُ أَي كَفَّهُ فَكَفَّفَ

النَّهْنَةُ [en-nehneh] (فَدَفَدٌ [fedfed] vezninde)
Yufkaca dokunmuş beze denir; yukālu:
تَوَبَّ نَهْنَةً أَي الرَّقِيقُ السُّسْجُ

[ن و ه]

النُّوْه [en-nevh] (نَوْمٌ [nevm] vezninde) Yük-
selmek ma'nāsınadır; yukālu: نَاهَ الشَّيْءُ يَنْوُهُ
نَاهًا إِذَا اذْتَفَعَ Ve baykuş başını yukarı kaldı-
rıp ötmek ma'nāsınadır; yukālu: نَاهَتِ الْهَامَةُ
عِنْدَ رَأْسِهَا فَصَرَخَتْ Ve bir nesneden gönül
geçip ibā ve terk eylemek ma'nāsınadır;
yukālu: نَاهَتْ نَفْسُهُ عَنِ الشَّيْءِ تَنْوُهُ وَتَنَاهَتْ نَوْهَا مِنْ
عَنِ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالرَّابِعِ إِذَا انْتَهَتْ وَأَبَتْ وَتَرَكَّتْ
Ve nefsi nātika kavī olmak ma'nāsınadır;
yukālu: نَاهَتْ نَفْسُهُ إِذَا قَوِيَتْ Ve hayvāni ya-
rımca doyurmak ma'nāsınadır; yukālu: نَاهَ
عِنْدَ رَأْسِهَا فَصَرَخَتْ Ve الْبَقْلُ الدُّوَابَّ إِذَا مَجَّدَهَا وَهُوَ دُونَ الشَّبَعِ

نَوْه [nevh] (nūn'un fethi ve zammıyla)
İntihā ma'nāsınadır ki ismdir, bir nesne-
den nehyi kabūl ile ferāgattan 'ibārettir;
yukālu: مَا لَهُ نَوْهٌ مِنْهُ أَيِ انْتِهَاءٌ

التَّنْوِيَةُ [et-tenvīh] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] veznin-
de) Bir adamı bülend āvāz ile çağırarak
ma'nāsınadır; yukālu: نَوَّهَهُ وَنَوَّهَ بِهِ إِذَا دَعَاهُ يَغْنِي
عَنِ الصَّوْتِ Ve bir adamı medh ve ta'zīm ve
menākibini teşhīr ile bülend-kādr ve nām-

dār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَوَّهَ فَلَانًا
إِذَا رَفَعَهُ يَغْنِي بِالْتَّعْرِيفِ وَالتَّطْبِيرِ

النُّوْهَةُ [en-nevhet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde)
[vecbet] gibidir ki yirmi dört sā'atte
bir öğün ta'ām eylemeye denir.

النُّوَاهَةُ [en-nevāhet] (نَوَاحَةٌ [nevāhat] vez-
ninde ve mürādifidir ki meyyit ağıtçısı
olan 'avrete denir; yukālu: هِيَ نَوَاهَةٌ أَي نَوَاحَةٌ

النُّوْهَةُ [en-nuvveh] (سُكَّرٌ [sukker] vezninde)
[nuvvaḥ] ma'nāsınadır ki نَائِحٌ [nā'ih]in
cem'idir.

[ن ي ه]

نِيَه [Nīh] (نَيْلٌ [nīl] vezninde) Sicistān ile
İsferāyin beyninde bir beldedir.

النَّائِيَةُ [en-nā'ih] (صَاحِبٌ [šāhib] vezninde)
Bülend ve ref' olan şey'e denir; yukālu:
شَيْءٌ نَائِيَةٌ أَي مُشْرِفٌ رَفِيعٌ

النَّيْيَةُ [en-neyh] (nūn'un fethiyle) Yüksek
olmak ma'nāsınadır; yukālu: نَاهَ الشَّيْءُ يَنَاهُ نَيْهًا
عَنِ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اذْتَفَعَ Ve bir nesne 'acīb ol-
mak ma'nāsınadır; yukālu: نَاهَ الشَّيْءُ إِذَا أُعْجِبَ

النَّاهَةُ [en-nāhet] (حَالَةٌ [hālet] vezninde) ki
aslı نَائِيَةٌ tir, ba'de'l-kalb hemze hafz olun-
muştur, bir nesneden ferāgat eden nefsi
insāniye denir; yukālu: نَفْسٌ نَاهَةٌ عَنِ الشَّيْءِ أَيِ
مُتَنَهِّئَةٌ

FASLU'L-VĀV

(فَضْلُ الْوَاوِ)

[و ب ه]

الْوَبَهُ [el-vebh] (vāv'ın fethi ve bā'nın sükünüyla) Fehm ve fitnat ma'nāsınadır; yukālu: وَبَهُ لَهُ وَوَبَهُ وَبَهَا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ وَالرَّابِعِ إِذَا يَطْنُ Ve kibr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: وَبَهُ لَهُ إِذَا تَكَبَّرَ Ve kayırmak ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ لَا يُؤْبَهُ لَهُ وَوَبَهُ أَي لَا يُبَالَى بِهِ

الْإِبْيَاهُ [el-ībāh] (hemzenin kesriyle) Bu dahi fehm ve derk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَوْبَهُ لَهُ إِذَا فَطِنَ

[و ج ه]

الْوَجِيهَةُ [el-vech] (vāv'ın fethi ve cīm'in sükünüyla) Her nesnenin karşısına gelen ve karşısında olan şey'e denir; cem'i أُوجُهُ [evcuh] ve وُجُوهُ [vucūh] ve أُجُوهُ [ucūh] gelir, hemzenin zammıyla ki vāv'dan mübeddeledir.

Mü'ellifin *Başā'ir*'de beyānına göre وَجِيهَةُ [vech] lafzı yüze mevzū'dur, Fāriside rüy denir. Zāhir-i bedende ibtidā nāzırın karşısına geldiği 'alākasıyla ve a'zā-i sā'ireden eşref olmak münāsebetiyle ba'dehu insānın mutlakan karşısına gelen nesne- de ve her şey'in eşrefinde ve mebd'einde isti'māl olundu. Ve ba'zen وَجِيهَةُ [vech] ile zāt dahi irāde olunur. Ve şārihin nüs- hasında الْوَجِيهَةُ م. أَي مَعْرُوفٌ وَمُسْتَقْبَلُ كُلِّ شَيْءٍ 'unvānıyla mersūmdur ki وَجِيهَةُ [vech] yüze denir ve her nesnenin karşısında olana denir demek olur. Ve

وَجِيهَةُ [vech] Bir nesnenin nefis ve zātına ıtlāk olunur; yukālu: وَجِيهَةُ الشَّيْءِ أَي نَفْسُهُ وَوَجِيهَةُ الدَّهْرِ أَوَّلُ الدَّهْرِ [vechu'n-necm] nāzıra doğru zāhir olan

semtidir. Ve وَجِيهَةُ الْكَلَامِ [vechu'l-kelām] sebīl-i maksūd-ı kelāmdan 'ibārettir, tekūlu: وَجِدْتُ وَجِيهَةَ كَلَامِهِ أَي السَّبِيلَ الْمَقْصُودَ مِنْهُ Ve وَجِيهَةُ الْقَوْمِ [vechu'l-kavm] müte'ayyen ve zī-şānlarından 'ibārettir; cem'i وُجُوهُ [vücūh] gelir; yukālu: هُمْ وُجُوهُ الْقَوْمِ أَي أَعْيَانُهُمْ وَسَادَاتُهُمْ Ve

وَجِيهَةُ [vech] Hürmet ve cāh ma'nāsınadır. وَجِيهَةُ [vech] وَجِيهَةُ [cāh] جَاهٌ [cāh] Ve semt ve cihet ma'nāsınadır. Ve وَجِيهَةُ [cihet] cihet lafzının aslı وَجِيهَةُ idi, وَعَدَدٌ [va'd] ve عِدَةٌ [idet] gibi. Ve وَجِيهَةُ [cihet] 'inde'l-ba'z ism-i mekāndır, teveccūh olunacak semt ve mekāna denir. Ve masdar olarak dahi isti'māl olunur. Ve

وَجِيهَةُ [vech] Azca suya denir; bunda fet- hateynle de lügattir; yukālu: وَجِدْنَا وَجِيهَةً مِنَ الْمَاءِ أَي قَلِيلًا Ve masdar olur, yüze vurmak ma'nāsınadır; yukālu: وَجِيهَةُ وَجِيهَةً مِنَ الْبَابِ إِذَا ضَرَبَ وَجِيهَةً Ve bir adama vecāhet ve şerāfette gālib olmak ma'nāsınadır; tekūlu: وَجِيهَتِكَ عِنْدَ النَّاسِ أَجِيهَتِكَ أَي صِرْتُ أَجِيهَتِكَ مِنْكَ

الْوَجِيهَةُ [el-vecīh] [emīr] (vezninde) Bu dahi bir kavmin seyyid ve zī-şānına denir; cem'i وَجِيهَاتُ [vucehā] gelir, أَمْرَاءُ [umerā] vezninde; yukālu: هُوَ وَجِيهَةُ الْقَوْمِ أَي سَيِّدُهُمْ Ve mutlakan cāh ve kadr ve menzilet sāhibi adama denir; yukālu: هُوَ وَجِيهَةُ أَي دُو الْجَاهِ Ve bir boncuk adıdır ki beyne'l-'Arab ma'rūftur. Şārih der ki huzūr-ı selātine duhūl eden kimseler onu yüzlerine sürerler, nezd-i şāhīde vecāhetli olmak için. Ve **وَجِيهَةُ** [vecīh] Şol at kulununa denir ki doğarken iki elleri berāberce hurūc eylemiş ola. Ve

وَجِيهَةُ [Vecīh] İki ma'rūf atların ismidir.

الْوَجِيهَةُ [el-vecīhet] [sefīnet] (vezninde) Bu dahi zikr olunan boncuğa denir.

الْجِهَةُ [el-cihet] (cīm'in harekāt-ı selâsıyla) ve

الْوَجْهَةُ [el-vichet] (vāv'ın kesri ve zammıyla) Cānib ve semt ve nāhiye ma'nāsınadır ki teveccüh olunur; cem'i جِهَاتٌ [cihāt] gelir; yukālu: تَوَجَّهَ جِهَةً كَذَا وَوَجْهَةً كَذَا أَي إِلَى جَانِبٍ وَنَاحِيَةٍ

Mütercim der ki işbu جِهَةٌ [cihet] ve وَجْهَةٌ [vichet] isimlerdir, aslları وَجْهٌ idi, masdar olan وَغَدٌ [va'd] kelimesine kıyâsla vāv'ı hafz ve tā' ta'vîz olundu. Ve ism olmak hasebiyle ba'zen vāv'ı dahi ibkâ olunur, لِدَةٌ [lidet] ve وَلْدَةٌ [vildet] gibi aslına tenbîh için, lâkin 'ivaz ile mu'avvazun 'anhü cem' olmakla tā'yı vahdete haml olunur.

الْمَوْجُوهُ [el-mevcüh] [mevcüd] [مَوْجُودٌ] vezninde) Darb fi'l-vech ma'nāsından ism-i mef'uldür, madrübü'l-vech ma'nāsınadır.

التَّوَجُّعُ [et-tevcih] [تَفْعِيلٌ] [tef'il] vezninde) Bir adamı bir semte göndermek ma'nāsınadır; yukālu: وَجَّهَهُ فِي حَاجَةٍ إِذَا أَرْسَلَهُ Ve bir adamı vecih ve zī-şān kılmak ma'nāsınadır; yukālu: وَجَّهَهُ الْأَمِيرُ إِذَا شَرَّفَهُ Ve yağmur yerin bi'l-cümle eczā ve cevānibine bir kuru yer komamak vechiyle yağmak ma'nāsınadır; yukālu: وَجَّهَتِ الْمَطَرَةُ الْأَرْضَ إِذَا صَيَّرَتْهَا وَجْهًا وَاجِدًا كَمَا يُقَالُ تَرَكَّتِ الْمَطَرَةُ الْأَرْضَ إِذَا صَيَّرَتْهَا وَجْهًا وَاجِدًا Ve fidanları şimāl tarafına mā'il olarak dikip ba'dehu bād-ı şimāl onları doğrultmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: وَجَّهَتِ النَّخْلَةَ الشَّمَالُ إِذَا عَرَسَهَا فَأَمَالَهَا قِبَلَ الشَّمَالِ Ve at kulunu iki elleri bilece hurüc ederek doğmak ma'nāsınadır ki o kuluna وَجِيَةٌ [vecih] denir, niteki zikr olundu. Ve تَوَجُّعُ الْقَوَائِمِ [tevcihu'l-kavā'im] [şadef] gibidir ki uylukları birbirine pek karīb ya'nî satanı sık olup tırnakları aralıkları meydānlı olarak bilekleri buruk

ve mültevī olmaktan 'ibārettir, 'alā-kavlin تَوَجُّعٌ [tevcih] atın ellerinin iç yüzlerinde عُجَايَاتَانِ [ucāyetān] dedikleri sinirleri ve tırnakları birbirine yakın olarak bilekleri taşra tarafa buruk olmaktan 'ibārettir ki o güne ata it elli ta'bīr olunur. Ve

تَوَجُّعٌ [tevcih] 'Arūziyyūn 'örfünde kāfiye-i mukayyede vāki' revī harfinden mukad-dem olan harfe itlāk olunur. 'Inde'l-ba'z harf-i mezbüreyi mazmūm yāhūd meftüh eylemeğe denir, meksūr oldukta سِنَادٌ [sinād] itlāk olunur. Şārih der ki şürüh-ı *Hazreciyye*'de kavlı mü'ellife muhālif ta'rīf olunmuştur. Ve

تَوَجُّعٌ [tevcih] Bir semte yönelmek, teveccüh ma'nāsına gelir; yukālu: وَجَّهْتُ إِلَيْكَ أَي تَوَجَّهْتُ Ve bir nesneyi bir semte çevirmek ma'nāsınadır; ve minhu'l-meselu: “ وَجَّهَ وَالْحَجَرَ وَجْهَةً مَا لَهُ” أَي دَبَّرَ الْأَمْرَ عَلَى وَجْهِهِ Ya'nî “Taşı cihetlerinden bir cihete çevir” demektir. Fi'l-asl taş ile kârgir binā eden adama hitābdır ki taşı eline alıp bir kerre yerine vaz' eder, lâkin muvāfik gelmez, ona derler ki “Taşı çevir, eğer uymazsa yine çevir elbette bir münāsib cihetine müsādif olursun.” Bu mesel bir emre bir cihetten tedbīr mümkün olmadığı sürette bir gayrı cihetten tedbīr lâzımdır diyecek yerde darb olunur. Ve kelām-ı merkūmda جِهَةٌ [cihet] kelimesi mansūbdur, ref'le de mervīdir, nasbı zarfıyyet üzeredir ve ref'i وَجْهَةٌ فَلهُ takdīrinde olur ve مَا kelimesi ibhāmiyyedir.

الْإِيحَاءُ [el-icāh] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir adamı şeref ve vecāhet sāhibi kılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَوْجَّهَهُ الْأَمِيرُ إِذَا شَرَّفَهُ Ve bir adamı vecih ve şerīf bulmak ma'nāsınadır; yukālu: أَوْجَّهَ فَلَانًا إِذَا صَادَفَهُ

وَجِيهًا

الْوَجَاهُ [el-vucāh] ve

التَّجَاهُ [et-tucāh] (vāv'ın ve tā'nın harekāt-ı selâsıyla) Bir nesnenin karşısına ve yamacına denir; tekülu: فَعَدْتُ وَجَاهَكَ وَتُجَاهَكَ أَيُّ فَعَدْتُ وَجَاهَكَ وَتُجَاهَكَ بِلِقَاءِ شَارِيهِنَ بَعْدَ تَابِ وَوَأَجِبْتُ بِوَجْهِكَ تَلْقَاءُ وَجْهِكَ Şārihin beyānı üzere tā' vāv'dan mübeddedir.

الْوَجَاهُ [el-vicāh] (قِتَالٌ [kītāl] vezninde) ve

الْمُؤَاجَهَةُ [el-muvācehet] (مُقَاتَلَةٌ [muḳātelet] vezninde) Yüz yüze olmak ma'nāsınadır; yukālu: وَ لَقِيَهُ وَجَاهًا وَمُؤَاجَهَةً أَيُّ قَابَلَ وَجْهَهُ وَجْهَهُ ve yukālu: وَاجَهَهُ إِذَا قَابَلَهُ بِوَجْهِهِ Ve

وَجَاةٍ [vicāh] Bir nesnenin mikdārına itlāk olunur; yukālu: هُمْ وَجَاةٌ أَلْفٌ أَيُّ زَهَاؤُهُ

التَّوَاجُهَةُ [et-tevācuh] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Karşı karşıya olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَوَاجَهَا إِذَا تَقَابَلَا

الْمُؤَاجَهَةُ [el-muvecceh] (مُعَظَّمٌ [mu'azzam] vezninde) Cāh ve hürmet sāhibi adama denir; yukālu: هُوَ مُؤَاجَهَةٌ أَيُّ ذُو الْجَاهِ Ve iki yüzlü kilim makülesine denir; yukālu: كِسَاءٌ

أَحَدَبٌ مُؤَاجَهَةٌ أَيُّ لَهُ حُدْبَتَانِ فِي ظَهْرِهِ وَفِي صَدْرِهِ Ve göğsünde ve arkasında büğrüsü olan kanbura denir; yukālu: أَحَدَبٌ مُؤَاجَهَةٌ أَيُّ لَهُ حُدْبَتَانِ فِي ظَهْرِهِ وَفِي صَدْرِهِ

الْوَجِيهَةُ [el-vecīhet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Bu dahi iki yüzlü kilim makülesine denir. Ve وَجِيهَةٌ [vecīh] dedikleri mühreye denir, niteki zikr olundu.

بَنُو وَجِيهَةٍ [Benū Vecīhet] Bir batn adıdır.

التَّوَجُّهُ [et-teveccuh] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Bir nesneye doğru yönelmek ma'nāsınadır; yukālu: تَوَجَّهَ إِلَيْهِ إِذَا أَقْبَلَ Ve asker bozulmak ma'nāsınadır; yukālu:

تَوَجَّهَ الْجَيْشُ إِذَا انْهَزَمَ Ve pek pīr-i fānī olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَوَجَّهَ الشَّيْخُ إِذَا وَكَبَرَ وَكَبَرَ

الْوَجْهَةُ [el-vecuh] (نَدْسٌ [nedus] vezninde) Vecīh ve şerīf adama denir; yukālu: رَجُلٌ

وَجْهَةٌ أَيُّ وَجِيهَةٌ

الْإِتِّجَاهُ [el-itticāh] (hemzenin ve tā-i müşeddedenin kesriyle) Yönelmek ma'nāsınadır; tekülu: إِتِّجَهْتُ إِلَيْكَ أَتَّجِهُ إِتِّجَاهًا بِمَعْنَى تَوَجَّهْتُ Bunun aslı إِيْتَجَهَ idi ve yukālu: تَجَّهْتُ نَجَّهًا

الْأَوْجِيحُ [el-uveycih] (hemzenin zammıyla) أَوْجِيحٌ [evcuḥ] lafzından musaggardır, yüz-ceğizler demektir; ve minhu yukālu: نَظَرُوا إِلَيَّ بِأَوْجِيحِهِ سَوْءٌ

[و د ه]

الْوُدَّةُ [el-vedh] (vāv'ın fethi ve dāl'ın sükünüyle) Bir adamı bir işten redd ve sarf eylemek ma'nāsınadır; yukālu: وَدَّهَهُ عَنِ الْأَمْرِ وَدَّهَا مِنْ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا صَدَّهُ

الْإِيدَاءُ [el-īdāh] (hemzenin kesriyle) Develere haykırmak ma'nāsınadır; yukālu: أَوَّدَهُ بِالْإِذْلِ إِذَا صَاحَ بِهَا

الْوُدْهَاءُ [el-vedhā] (حَمْرَاءٌ [ḥamrā] vezninde) Bedeni semen gibi ak olup be-gāyet latīf ve hoş-likā mahbūbeye denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ وَدَّهَاءٌ أَيُّ الْحَسَنَةُ اللَّوْنُ فِي بَيَاضِ

الْإِسْتِيدَاءُ [el-istīdāh] Develer toplanıp sürülmek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتِيدَهَتْ إِذَا اجْتَمَعَتْ وَأَسْقَاتِ وَدُشْمَانٍ مَغْلُوبٍ Ve düşman maglūb ve münkād olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتِيدَهَ الْخَصْمُ إِذَا انْقَادَ وَغَلِبَ كَمَا يُقَالُ اسْتَوْدَهَ فِيهِمَا أَيُّ يَأْتِيَةٌ وَوَأُوِيَّةٌ Ve bir iş yoluna girip rāst ve dürüst olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتِيدَهَ إِذَا اتَّلَبَ وَدُشْمَانٍ مَغْلُوبٍ Ve bir adamı tahfif ve istihkār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتِيدَهَ فَلَانًا إِذَا اسْتَحْفَهَ

[و ر ه]

الْوَرَّةُ [el-vereh] (fethateynle) Ahmak olmak ma'nāsınadır; yukālu: وَرَّةَ الرَّجُلِ وَرَّهًا Ve rüzgār çok esmek ma'nāsınadır; yukālu: وَرَّهَتِ الرِّيحُ إِذَا كَثُرَتْ

هَبُوبَهَا Ve hatun pek semiz ve kuvvetli olmak ma'nāsınadır; yukālu: وَرَهَتِ الْمَرْأَةُ وَرَهَا: مِنَ الْبَابِ السَّادِسِ إِذَا كَثُرَ شَحْمُهَا
الأَوْرَةُ [el-evreh] [aḥmer] vezninde) Ahmak adama denir.

الأَوْرَهُاءُ [el-verhā] [ḥamrā] vezninde) Mü'ennesidir. Ve yağmuru çok buluta denir, ke-mā se-yuzkeru. Ve rābıta ve nizāmsız delice esen yele denir; yukālu: رِيحٌ وَرَهَاءٌ إِذَا كَانَتْ فِي هَبُوبِهَا عَجْرَفَةٌ Ve bir kısrağın ismidir.

الأَوْرِهِتُ [el-verihet] [ferihāt] vezninde) Gövdesi semiz ve kuvvetli hatuna denir. Ve yağmuru firāvān buluta denir, وَرَهَاءٌ [verhā] gibi; yukālu: سَحَابَةٌ وَرَهَةٌ وَوَرَهَاءٌ أَيُّ كَثِيرَةُ الْمَطَرِ

الأَوْرِهِتُ [el-vārihet] Vāsi' sarāy ve hāne ve obaya denir; yukālu: دَارٌ وَارَهَةٌ أَيُّ وَاسِعَةٌ

الأَوْرُهُ [et-teverruh] [tefa'ul] vezninde) Bir işi 'acemī-güne nā-muntazam işlemek ma'nāsınadır; yukālu: تَوْرَةٌ فِي عَمَلِهِ إِذَا لَمْ يَكُنْ فِيهِ حَذَقٌ

الأَوْرَهْرَهَتْ [el-verehreht] [sefercelet] vezninde) Şaşkın 'avrete denir.

[و ف ه]

الأَوْفَاهُ [el-vāfih] (fā'yla صَاحِبٌ [šāḥib] vezninde) Naşārā kilisesinde ve manastırında kayyım olan kimseye denir; yukālu: نَضْرَانِيٌّ وَوَفَاهُ أَيُّ قِيمِ الْبَيْعَةِ kethudā-yı umūr olan şahsa denir.

الأَوْفَاهَةُ [el-vifāhet] [kitābet] vezninde) Kilise kayyımlığına denir.

الأَوْفَهِيَّةُ [el-vefehyyet] (vāv'm ve fā'nın fethiyle) Kilise kayyımlığı pāyesine denir.

الأَوْفَهُ [el-vefh] [refh] vezninde) Naşrānī kilise kayyımı olmak ma'nāsınadır; yukālu: وَفَهُ النَّضْرَانِيُّ وَفَهَا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا صَارَ

وَافَهَا

[و ق ه]

الأَوَاقَةُ [el-vāqih] (kāf'la وَافَةٌ [vāfih] vezninde) ve

الأَوَقَاةُ [el-vuqāh] [gurāb] vezninde) Bunlar da kilise kayyımına denir.

الأَوَقَاهِيَّةُ [el-veqāhiyyet] [sehābiyyet] vezninde) Kilise kayyımlığına denir.

الأَوَقَةُ [el-vaqḥ] [vaq' vezninde) Tā'at ma'nāsınadır; tekūlu: وَقِهْتُ لَهُ وَقَهَا مِنَ الْبَابِ السَّادِسِ أَيُّ أَطَعْتُ لَهُ

الإِيْقَاهُ [el-iqāh] (hemzenin kesriyle) ve

الإِسْتِيْقَاهُ [el-istīqāh] Bunlar da itā'at ma'nāsınadır; tekūlu: أَتَقَهُتُ لَهُ وَاسْتَيْقَهُتُ أَيُّ أَطَعْتُ لَهُ

الإِيتِقَاهُ [el-ittiqāh] [ittiḥāz] vezninde) Bir nesneden müntehī olup ferāgat gelmek ma'nāsınadır; yukālu: إِتَقَهُتُ عَنْهُ إِذَا أَنْتَهَى Ve bir adamın sözünü esleyip itā'at ve imtisāl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِتَقَهُتُ لَهُ إِذَا أَطَاعَهُ وَسَمِعَ مِنْهُ

[و ل ه]

الأَوَلَةُ [el-veleh] (fethateynle) Hüzn ve vecd, 'alā-kavlin ifrāt-ı hüzn sebebiyle 'akl gidip şifte ve sersem olmak ma'nāsınadır; yukālu: وَلَةُ الرَّجُلِ وَوَلَةٌ وَلَهَا مِنَ الْبَابِ السَّادِسِ وَوَلَةُ الرَّجُلِ إِذَا حَزِنَ أَوْ ذَهَبَ عَقْلُهُ حُزْنًا Ve mütehayyir olmak ma'nāsınadır; yukālu: وَلَةٌ وَوَلَةٌ إِذَا تَحَيَّرَ Ve korkmak ma'nāsınadır; yukālu: وَلَةٌ مِنْهُ إِذَا خَافَ

الأَوْلَهُانُ [el-velhān] [sekrān] vezninde) ve

الأَوَالِيهِ [el-vālih] ve

الأَوَالِيهِ [el-ālih] (hemze ile ki vāv'dan mübeddedir صَاحِبٌ [šāḥib] vezninde ki ni-seb üzeredir) Veleh gelmiş kişiye denir;

mü'enneslerinde وَلَهَى [velhā] denir, سَكْرَى [sekrā] vezninde ve وَالِهَةٌ [vālihet] ve وَالِيَةٌ [vālih] dahi denir. Ve

وَلِهَانٌ [velhān] Bir şeytān adıdır ki ābdest alan kimseye musallat olup suyu isrāf eylemeğe igrā eder; tekūlu: أَسْتَعِدُّ بِاللَّهِ مِنَ الْوَلِهَانِ وَهُوَ شَيْطَانٌ يُغْرِي بِكَثْرَةِ صَبِّ الْمَاءِ فِي الْوَضُوءِ

التَّوَلُّهُ [et-tevelluh] [تَفَعَّلَ [tefa^{cu}ul] vezninde) ve

الإِتِلَاهُ [el-ittilāh] [إِتِّحَاذٌ [ittiḥāz] vezninde) Vālih ve sersem ve hayrān olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَوَلَّاهُ الرَّجُلُ وَاتَّلَهُ بِمَعْنَى وَلَهُ Ve

إِتِلَاهٌ [ittilāh] Bir adamın 'aklını zā'il edip şifte ve serāsime kılmak ma'nāsınadır; yukālu: إِتَّلَهُهُ النَّبِيُّ أَي دَهَبَ بِعَقْلِهِ

الْمِيلَاةُ [el-milāh] [مِيلَادٌ [mīlād] vezninde) Şol hatuna ve sār hayvāna denir ki veled-i mefkūduna be-gāyet hüzn ve vecd eder ola; yukālu: إِمْرَأَةٌ مِيلَاةٌ أَي شَدِيدَةُ الْحُزْنِ إِمْرَأَةٌ مِيلَاةٌ أَي شَدِيدَةُ الْحُزْنِ وَالْجَزَعُ عَلَى وَدَيْهَا Ve şedid rüzgāra denir ki sızlar; yukālu: رِيحٌ مِيلَاةٌ أَي شَدِيدَةٌ Ve şol nākaya denir ki erkeğini istishāb ve üns eylemekle yanından gittikte vecd ve hanīn eder ola.

الإِيلَاةُ [el-īlāh] (hemzenin kesriyle) Vālih ve hayrān kılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَوْلَةُ الْمَرْأَةِ الْوَجْدُ وَالْحُزْنُ إِذَا جَعَلَهَا وَالِهَةً

الْمَوْلَةُ [el-mūleh] [مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) Örumceğe denir, عَنكَبُوتٌ [ʿankebūt] ma'nāsına. Ve yabana salınmış suya denir.

الْمَوْئَلَةُ [el-muvelleh] [مُعَظَّمٌ [mu^{ca}zzam] vezninde) Bu dahi yabana salıverilmiş suya denir; yukālu: مَاءٌ مَوْئَلَةٌ وَمَوْئَلَةٌ أَي مُرْسَلٌ فِي الضَّحْرَاءِ

الْمِيلَةُ [el-mīleh] [مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Berriyye ve beyābāna ıtlāk olunur;

وَلِهُوا فِي الْمِيلَةِ أَي الْفَلَاةُ yukālu: وَلِهُوا فِي الْمِيلَةِ أَي الْفَلَاةُ **الْوَلِيهَةُ** [el-Velīhet] [سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

التَّوَلُّهُ [et-tuvullih] (zammeteynle ve lām-ı müşeddedenin kesriyle) Helāk ve telef mevki'inde müsta'meldir; ve minhu yukālu: وَقَعَ فِي وَادِي تَوْلَهُ أَي فِي الْهَلَاكِ Ve bu, تَهْلِكُ [tuhullike] ve emsāli gibi fi'l-asl fi'l-i müstakbel olup ba'dehu mevki'de müsta'mel oldu; niteki mahallerinde bi'd-defe'āt beyān olundu.

[و م ه]

الْوَمَةُ [el-vemeh] (fethateynle) Pek ıssı olmak ma'nāsınadır; yukālu: وَمَةُ النَّهَارِ وَمَهْمًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اشْتَدَّ حَرُّهُ

الْوَمْهَةُ [el-vemhet] [تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Mutlakan tavaya koyup eritecek nesneye denir, yağ gibi.

[و و ه]

وَاهَا لَه [vāhen lehu] (nasb ve tenvīnle ve tenvīnsiz) Kelime-i ta'accübdür, bir nesnenin hüblüğundan ve hoşluğundan ta'accüb mahallinde isti'māl olunur, Fāriside hoşā mürādifidir; yukālu: وَاهَا لَه مَا أَطْبَبُهُ Ya'nī "Ne 'aceb güzel nesnedir!" Ve bir nesneye telehhüf ve te'essüf makāmında dahi isti'māl olunur ki vah vah yazık demek olur. Şārih der ki tenvīni sūretinde gūyā ki İSTİPTĀBE demektir ve 'adem-i tenvīni sūretinde gūyā ki الْإِسْتِطَابَةُ demektir. Pes tenvīn 'alem-i tenkīr ve terki 'alem-i ta'rīf olur. Ve bu makūle kelimāt fi'l-asl esmā-i asvāt olup ba'dehu masdar makāmına kā'im olurlar ve kendi ma'naları üzere fi'l takdīr olunur. Ve gāh olur ki masdara nakl olunmayıp savt olarak müsta'mel olur, أَفْ وَاهٌ وَغَاقٌ gibi.

[و ه و ه]

الْوَهْوَهَةُ [el-vehvehet] زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Köpek kısmı yanık yanık ulumak ma'nāsınadır; yukālu: وَهْوَةُ الْكَلْبِ إِذَا جَرَعَ وَهْوَةُ الْعَجِيزِ إِذَا صَوَّتَ حَوْلَ أُتَيْهِ شَفَقَةً Ve erkek eşek dişisinin çevresinde şefkat cihetiyle seslenmek ma'nāsınadır; yukālu: وَهْوَةُ الْمَرْأَةِ إِذَا صَاحَتْ Ve hatun vecd ve hüzn hāletinde haykırmak ma'nāsınadır; yukālu: وَهْوَهَاتِ فِي الْحُزْنِ

وَهْوَهَةٌ [vehvehet] At kısmının kışnemesi sonunda boğazında tereddüd eden savta denir ki heyherti ta'bir olunur.

الْوَهْوَهُ [el-vehveh] فَدْفَدٌ [fedfed] vezninde) ve

الْوَهْوَاهُ [el-vehvāh] ذُرَّارٌ [seršār] vezninde) Oynak ve şevkli şatır ata denir; yukālu: فَرَسٌ وَهْوَةٌ وَوَهْوَاهُ أَي نَشِيطٌ حَدِيدٌ

الْمَوْهْوَهَةُ [el-muvehvihet] (ism-i fā'il bün-yesiyle) Bedeni dolgunluğundan tir tir titrer olan avrete denir; yukālu: إِذَا كَانَتْ تُرْعَدُ مِنَ الْإِفْتِلَاءِ

الْوَهُ [el-vehh] (vāv'ın fethi ve hā'nın teşdidiyle) Hüzn ve vecd ma'nāsınadır ki bir nesneye acımak mevki'inde isti'māl olunur, vah demek olur. Ve أُفٌّ [uff] kelimesi gibi kelime-i tekerrüh ve istikzār olur ki bir nesneyi murdāsanıp istikrāh eyledikte söylenir; yukālu: وَوَهُ مِنْ هَذَا وَوَهُ مِثْلٌ أُفٌّ أُفٌّ

[و ي ه]

وَيْهٍ [veyhi] (vāv'ın fethi ve yā'nın ve hā'nın sükünüyla ve hā'nın kesriyle) ve

وَيْهًا [veyhen] (nasb ve tenvînle) İgrā ve taḥrîḍ makāmında isti'māl olunur ki asvāttandır, tiz ol ve çabuk ol demektir; müfred ve cem'e ve müzekker ve

mü'ennese irād olunur. Ve gāh olur ki وَيْهٍ [veyhi] kelimesi kelime-i uhrānın āhirine terkīb olunup bir adama tesmiye kılınır, سَيْبِيئِهِ ve نَفْطَوَيْهِ gibi. Bunlarda cereyān eden lügat "س،ي،ب" māddesinde mürür eyledi, lākin mü'ellif orada ona tasaddī eylemedi. Bunlarda وَيْهٍ kelimesi ki asvāttandır, ba'de't-terkīb ism-i vāhid kılındıkta āhiri kesr üzere mebnī kılındı, غَاقٍ gibi asvāta şebīh olduğu için. Ve bu, خَمْسَةَ عَشَرَ terkībine muhālifdir. Ve hālet-i tenkīrde münevven kılınır. Ve şol kimse ki هَذَا سَيْبِيئُهُ ve رَأَيْتُ سَيْبِيئِهِ gibi mu'reb eder, onu tesniye ve cem'e kılıp سَيْبِيئُهُنَّ ve سَيْبِيئُهُنَّ der. Ve mu'reb kılmayan tesniyesinde كِلَاهُمَا سَيْبِيئُهُ ve دَا سَيْبِيئُهُ ve cem'inde كِلَاهُم سَيْبِيئُهُ ve دُو سَيْبِيئُهُ dediler. Niteki mü'ellif 'aleyhi'r-rahme *Tuḥfetu'l-Ebīh* nām risālesinde رَاهُوَيْهِ māddesinde bu resme tahkik eyledi.

FASLU'L-HĀ'

(فَضْلُ الْهَاءِ)

[ه و ه]

أَلْهُوَهَةُ [el-hūhet] (hā'nın zammıyla) Kor-
kak adama denir; yukālu: رَجُلٌ هُوَهَةٌ أَيْ جَبَانٌ

هَهَ [heh] (hā-yı ūlānın fethi ve sāniyenin
sükūnuyla) Asvāttandır, bir nesneyi bir
adamın hātırına getirmek için söylenir;
yukālu: هَهَ أَيْ تَذَكُّرُهُ Ve vā'īd ve tehdīd ma-
hallinde isti'māl olunur.

هَاهَ [hāh] (hā-yı sāniyenin sükūnuyla) Bu
dahi kelime-i vā'īd ü tehdīddir. Ve ضَاِحِكٌ
[ḍāḥik]in ضَاِحِكٌ [ḍāḥik]inden hikāye olur;
yukālu: ضَاِحِكٌ فَلَانَ فَقَالَ هَاهَ هَاهَ

أَلْهَهُ [el-hehh] (hā-yı ūlānın fethi ve
sāniyenin teşdīdiyle)

أَلْهَهُتُهُ [el-hehhet] Söylerken lisān peltekle-
nip tutkun tutkun söylemek ma'nāsınadır;
yukālu: هَهُ الرَّجُلُ هَهُمَا وَهَهُتُهُ إِذَا لَفَعٌ وَاحْتَبَسَ لِسَانَهُ

[ه ي ه]

أَلْهَيْتُهُ [el-heyh] (hā'nın fethi ve yā'nın
sükūnuyla) Şol kimsedir ki üstü başı kīrlī
ve murdār olmakla sürünüp telvīs eyle-
mesin diye öte def ve ib'ād olunur ola;
yukālu: هُوَ هَيْتُهُ إِذَا كَانَ يُنْحَى لِدَنْسِ ثِيَابِهِ

هَيْتَاهُ [heyāh] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde)
Şeyātīn esmāsındandır.

هَيْهَاتَ [heyhāt] (hā'nın fethiyle) ve

أَيْهَاتَ [eyhāt] (hā'yı hemzeye ibdālle) ve

هَيْهَانَ [heyhān] ve

أَيْهَانَ [eyhān] (tā' bedeli nūn'lar ile) ve

هَائِيهَاتَ [hāyehāt] ve

هَائِيهَانَ [hāyehān] (elif ziyādesiyle) ve

أَيْهَاتَ [āyehāt] ve

أَيْهَانَ [āyehān] (elif-i memdūdeler ile ve
bunların her birinin āhiri müsellesten
mebnī ve mu'reb olarak) ve

هَيْهَاهُ [heyhāh] (hā' üzere vakfla) ve

أَيْهَاءَ [eyhā] (tā'sız ve nūn'suz) ve

أَيْآتَ [ey'āt] (hā'ları hemzelere kalble)
Bunların mecmū'u elli bir lügat olur, her
biri bu'd ma'nāsınadır; ya'nī ism-i fi'l-i
māzīdir, pek irak oldu demektir, kaldı ki
sekiz evvelki lügatleri müsellesten mebnī
olarak üçe darb olundukta yirmi dört hāsıl
olur. Kezālik mu'reb olarak üçe darb olun-
dukta yirmi dört olmakla mecmū'u kırk
sekiz olur, üç ahīr dahi zamm olundukta
elli bir lügat olur. Mütercim der ki Şeyḥ
Raḍī kāf-ı hitābla هَيْهَاتَ lügatini ziyāde
eylemiştir. Ve'l-hāsıl gerçı ism-i fi'l-i
māzīdir, lākīn lisānımızda pek dūr-ā-dūr
mevki'inde darb olunur.

هِيهِ هِيهِ [hīhi hīhi] (mükerreren hā-yı evvel
ve sāniyenin kesriyle) Bir kelimedir ki
tard olunacak nesne için ya'nī bir nā-hoş
nesneyi bir kimsenin tard ve tarh eyleme-
sini emr için tefevvūh olunur; yukālu: هِيهِ
هِيهِ أَيْ أُطْرِدُهُ Kezālik bir sözü dahi ziyādece
söylemeği taleb için isti'māl olunur.
Şārihin beyānına göre aslı **إِيهِ** idi. Eger
kelām-ı ma'ḥūd ise bi-gayr-i tenvīn **إِيهِ**
ve **هِيهِ** denir, şu ma'ḥūd sözden biraz dahi
söyle demektir. Ve eger gayr-i ma'ḥūd ise
münevvenen **إِيهِ** ve **هِيهِ** denir. Ve eger la-
kırdıyı ferāgat eyle demek murād olursa
nasbla **هِيهَاتَ** denir.

FASLU'L-YĀ'Ī'T-TAHTIYYE

(فَضْلُ الْيَاءِ)

[ي • ي • ه]

يَا يَا [yāh yāh] (hā'ların sükūnu ve kesriyle ve tenvīnle cā'izdir) ve

يَاهِيَا [yāheyāh] (hā-yı ūlānın fethiyle)

Bir kelimedir ki bir adamı yā bir hayvānı ıraktan yanına çağırıldıkta isti'māl olunur,

أَقْبَلَ ma'nāsına. Ve bunlarda müfred ve cem'-i müzekker ve mü'ennes berāberdir,

zīrā asvāttandır. Ve bazı lügatte tesniye

ve cem'lenir: تَقُولُ لِلْإِنْتَيْنِ: يَا هَيَاهَانَ وَلِلْجَمْعِ

يَا هَيَاهُونَ وَلِلْمَوْثِثِ يَا هَيَاةَ بَفَتْحِ الْأَجْرِ وَاللِإِنْتَيْنِ يَا

هَيَاهَتَانِ وَلِلْجَمْعِ يَا هَيَاهَاتُ أَقْبِلُنْ

يَاهِيَهَةَ [el-yehyehet] زَلْزَلَةً [zelzelet] vez-

ninde) Bir kimseyi yā bir hayvānı يَا

diye yanına çağırarak ma'nāsınadır;

yukālu: يَا هِيَهَةَ بِالْإِبْلِ إِذَا قَالَ لَهَا يَا يَا

Bālādan beri zikr olunan mevādd asvāttandır, kimi

aslı üzere ve kimi ism-i fi'l olmak üzere

müsta'emeldir, tafsilleri kütüb-i nahviyye-

de mebsūttur.

نَجَزَتْ الْهَاءُ بِعَوْنِ اللَّهِ ذِي الْمَنِّ وَالْأَلَاءِ وَصَلَّى اللَّهُ عَلَيَّ

سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ التَّبَلَاءِ الْكُرَمَاءِ

BĀBU'L-VĀVİ VE'L-YĀ

(بَابُ الْوَاوِ وَالْيَاءِ)

FASLU'L-HEMZE

(فَصْلُ الْهَمْزَةِ)

الْيَائِيُّ

[أ ب ي]

ي

الْإِبَاءُ [el-ibā] ve

الْإِبَاءُ [el-ibāʔet] (hemzelerin kesriyle) Bir nesneyi kerih görüp iğrenmek ma'nāsınadır; yukālu: **أَبَى السُّعْيَاءُ وَيَأْبَاهُ وَيَأْبِيهِ إِبَاءٌ** Bir nesneyi kerih görüp iğrenmek ma'nāsınadır; yukālu: **أَبَى السُّعْيَاءُ وَيَأْبَاهُ وَيَأْبِيهِ إِبَاءٌ** Şārih der ki **إِبَاءٌ** مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ وَالثَّانِي إِذَا كَرِهَهُ **إِبَاءٌ** sālīs şüzūza mebnīdir ve **إِبَاءٌ** sānī kıyās üzeredir. Ve mü'ellif **كُرْهٌ** māddesini **إِبَاءٌ** [ibā] ile tefsīr ve ümmehāt-ı sā'irede bunları fark eylediler. **إِبَاءٌ** [ibā] imtināc ma'nāsına müfesserdir ki **كُرْهٌ** [kurh]un lāzımıdır. Ve Rāğib'in beyānına göre **إِبَاءٌ** [ibā] şiddet-i imtināc ma'nāsına mevzūc olmakla imtināc e'amm olur.

الْإِبَاءُ [el-ibā] (إِبَاءٌ [īfā] vezninde) Bir adamı bir nesneden ibā' ettirmek ma'nāsınadır; tekūlu: **أَبَيْتُهُ إِبَاءً إِذَا جَعَلْتَهُ يَمْتَنِعُ** **بَحْرٌ لَا يُؤْبَى أَيُّ لَا يَجْعَلُكَ تَأْبَاهُ** Ve yekūlūne: **أَبَيْتُهُ إِبَاءً إِذَا جَعَلْتَهُ يَمْتَنِعُ** **بَحْرٌ لَا يُؤْبَى أَيُّ لَا يَجْعَلُكَ تَأْبَاهُ** Ya'ni "bir bahrdir ki seni kendiden imtināc ettirmez" ki murād vefretinden nāşī aslā munkatīc olmaz demektir.

الْأَبْيَةُ [el-ebiyet] (سَبِيَّةٌ [seniyet] vezninde) Şol dābbeye denir ki dā'imā suyu koklayıp iğrenmekle içmekten imtināc eder ola; yukālu: **دَابَّةٌ أَبْيَةٌ إِذَا كَانَتْ تَعَاْفُ الْمَاءِ** Ve akşam 'alef istemez olan dābbeye denir. Kāle'ş-şārih ve minhu'l-meselu: **“الْعَاشِيَةُ نَهِيحُ الْأَبْيَةِ”** Ya'ni "Akşam 'alef tenāvül eden hayvān tenāvül etmeyenleri teşvik ve tahrīk eylemekle onlar da tebe'iyet eylemeye başlarlar." gayrın 'amelinden şevk ve harekete gelip kendi dahi o 'amele mübāderet

eden kimse hakkında darb olunur. Ve

آيَةٌ [ebiyyet] Her ne kadar ضَرَابٌ [ḍirāb] olursa gebe kalmaz olan nākaya denir.

الْمَأْبَأَةُ [el-me'be'et] (مَرْحَلَةٌ [merḥalet] vezninde) Şol suya denir ki evsāfī nā-hoş olmakla develerin ibā' ve imtinā'larına bā'is ola, ya'nī ondan iğrenip içmeyeler; yukālu: مَاءٌ مَأْبَأَةٌ إِذَا كَانَ يَأْبَأُ الْإِبِلَ

الْأُبَاءُ [el-ubā'] (hemzenin zammıyla) Ta'āmdan ditsinmeğe denir; yukālu: أَخَذَهُ أَبَاءٌ عَنْ الطَّعَامِ أَي كَرَاهَةً

الْأَبِي [el-ābiyy] (دَاعِيٌّ [dā'iy] vezninde) Nā-hoş nesneden her zamān ibā' ve imtinā' edici adama denir; cem'i أَبِيْنَ [ābīn] ve أَبَاتٌ [ubāt] gelir, دُعَاةٌ [du'āt] gibi ve أَبِيٌّ [ubiyy] gelir hemzenin zammı ve bā'nın kesri ve yā'nın teşdidiyle ve أُبَاءٌ [ubbā'] gelir, رُمَانٌ [rummān] vezninde. Ve

آبِي [ābiyy] Arslana itlāk olunur. Ve

آبِي اللَّحْمِ الْعِفَارِيُّ [Ābiyyu'l-Laḥm el-Gifāriyy] Ashābdan bir zāttır, et kısmından hoşlanmayıp ekl eylemediğinden mülakkab olmuştu.

الْأَبِي [el-ebiyy] (عَنِيٌّ [ganiyy] vezninde) Nā-hoş nesnelere bi't-tab' ibā' ve imtinā' eder olan adama denir; cem'i أَبِيُونَ [ebiyyūn] gelir; yukālu: رَجُلٌ أَبِيٌّ مِنْ قَوْمٍ

الْإِنْبِي [el-ibā] (hemzenin kesri ve elifin kasriyle) Henüz ta'āmdan doymaksızın çekilmek ma'nāsınadır; tekūlu: أَيْتُ مِنَ الطَّعَامِ إِبِيٌّ

الْأَبْيَانُ [el-ebeyān] (fetehātla) Ta'āmdan çok iğrenir olan, 'alā-kavlin ef'āl-i deniyye

vü hasīsedan bi't-tab' ibā' ve imtinā' eder olan 'ālī-cenāb adama denir; yukālu: رَجُلٌ إِيْبَانٌ أَي يَأْبَى الطَّعَامَ أَوْ الدِّيْنَةَ gelir hemzenin kesriyle.

الْأَبَا [el-ebā] (hemzenin fethi ve elifin kasriyle) Deve yavrusu süttten bıkip ditsinmek ma'nāsınadır; yukālu: أَبِي الْفَصِيلِ أَبِي مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَأَبِي عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا سَقَى مِنَ اللَّبَنِ وَأَخَذَهُ Ve keçi yaban keçisinin bevlini koklamak sebebiyle hasta olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَبِي الْعَنْزِ إِذَا شَمَّ بَوْلَ الْأَرْوَى فَمَرَضَ

الْأَبْوَاءُ [el-ebve'] (أَحْمَرٌ [aḥmer] vezninde) Yaban keçisinin bevlini koklamak sebebiyle hasta olan keçiye denir.

الْأَبَاءُ [el-ebā'] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) بَرْدِيَّةٌ [berdiyyet] ya'nī hasır düzdükleri sazlığa denir yāhūd hāssaten حَلْفَاءُ [ḥalfā'] isimdir ki kindıra dedikleri sazlık meşesine denir, pek sık ve yapışkan olmakla içine sülük edenleri men' ve ibā eder. Ve kamışa denir, فَصَبٌ [kaşab] ma'nāsına. Müfredleri أَبَاءَةٌ [ebā'et]tir. Ve bu mehmüz olmakla hemze bābında zikr olundu.

أَبِي [Ebbā] (حَتَّى [ḥattā] vezninde) İbn Ca'fer en-Necūremī'dir ki za'fīr-rivāye muhaddistir. Ve Medīne'de Benū Qurayza yurdunda bir kuyu isimdir. Ve Kūfe ile Kaşru Benī Muḳātil beyninde bir nehr adıdır; mülük-i Nebaṭiyye'den Ebbā b. eṣ-Şāmiḡān hafr ettirdi. Kezālik Batīḡa-i Vāsiṭ'ta bir nehrin isimdir.

الْأَبَاءُ [el-Ebbā'] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) İbn Ubeyy'dir ki muhaddistir ve أَبِيٌّ [Ubeyy] musaggar bünyesiyledir.

الْأَبِيَّةُ [el-ubbiyyet] (hemzenin zammı ve bā-i müşeddedenin kesriyle) Kibr ve 'aza-

met ma'nāsınadır; yukālu: بِهِ أُبِيَّةٌ أَيْ كَبِيرٌ وَعَظْمَةٌ
الإبيئة [el-ibyet] (hemzenin kesriyle) Davarın sütü meme içre geri çekilip gitmeğe denir.

الْوَاوِيُّ

[أ بو]

الأبَا [el-ebā] (hemzenin fethi ve elifin kasrıyla) أَبٌ [eb] lafzında lügattir ki babaya denir, Fārisīde peder derler. Ve أَبٌ [eb] lafzının aslı أَبُو idi harekātla, vāv hazf olunmuştur; cem'î أَبَاءٌ [ābā] gelir hemzenin meddiyle ve أَبُونَ [ebūn] gelir. Şārih der ki Rāgib'in beyānına göre maksūr olan أَبَا lafzının dahi aslı أَبُو idi, فَئَا kelimesi gibi isti'māl eylediler. Ve *Miṣbāh*'ın beyānına göre أَبَا lügatine göre هَذَا أَبَاهُ ve مَرَزْتُ بِأَبَاهُ ve رَأَيْتُ أَبَاهُ ve هُوَ الْأَبُّ derler. Ve lügat-i kalīlede mutlakan naks lāzım olmakla دَمٌ ve يَدٌ gibi isti'māl olunur; fe-tekūlu: مَرَزْتُ بِأَبِيهِ ve رَأَيْتُ أَبَاهُ ve جَاءَنِي أَبُهُ Ve lügat-i meṣhūrede yā'nın gayrıya muzāf oldukta hurūfla mu'reb olur; fe-tekūlu: هَذَا مَرَزْتُ بِأَبِيهِ ve رَأَيْتُ أَبَاهُ ve أَبُوهُ

Mütercim der ki Arabların اللهُ أَبُوكَ kavli-leri ki bi't-ta'accüb medh mevki'inde müsta'meldir, İbn Eṣīr'in beyānına göre نَافَةٌ ve بَيْتٌ اللهُ sebkindedir ki اللهُ خَالِصًا اللهُ gibi şeref ve ta'zīmi mutazammındır, "Senin gibi necīb veled ityān eylediği için pederin teşrīf ve ta'zīme ahaktır" demek olur. Ve bazıılar اللهُ جَزَاءُ أَبِيكَ sebkıyla te'vīl eylediler. Ve

أَبٌ [eb] صَاحِبٌ [ṣāhib] ma'nāsına isti'māl olur, künyelerde olduğu gibi.

الأبوة [el-ubuvvet] (zammeteynle ve vāv'ın teşdidiyle) Bir adamın evlādı zuhūr eyle-

mekle baba olmak ma'nāsınadır; tekūlu: أَبُوتُ وَأَبِيْتُ أَبُوتٌ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ أَيْ صَرَفْتُ أَبَا شَārih der ki sīga-i sāniyede yā' vāv'dan mübeddedir.

الإبَاوة [el-ibāvet] (hemzenin kesriyle) Bir tıfla bir kimse babalık olmak ma'nāsınadır; tekūlu: أَبُوتُهُ إِبَاوَةٌ أَيْ صَرَفْتُ لَهُ أَبَا

الإبواء [el-ibvā] (hemzenin kesriyle) İsm-dir, babalık ma'nāsınadır.

التَّابِي [et-te'ebbi] (تَجَلِي [tecellī] vezninde) Bir adamı baba edinmek ma'nāsınadır; yukālu: تَابَاهُ إِذَا اتَّخَذَهُ أَبَا

يَا أَبَتِي [yā ebeti] ve

يَا أَبَتِ [yā ebete] (tā'nın kesri ve fethiyle) ve

يَا أَبَهُ [yā ebehu] (ref'-i hā'yı) يَا أَبِي [yā ebī] demektir ki tā' ve hā' yā-yı mütেকellimden 'ivazdır.

Mütercim der ki Şeyh Raḍī dedi ki burada yā'nın hāssaten tā-yı fevkiyyeye ibdālī tā-i fevkiyye bazı mevāzī'de tefhīme dāl olduğuna mebnīdir, عَلَامَةٌ [allāmet] ve نَسَابَةٌ [nessābet] kelimelerinde olduğu gibi. Ve أَبٌ [eb] ve أُمَّ [umm] ise mevki'-i ta'zīm ü tevķīrdir. Ve hā ile أَبَهُ يَا kavlinde zamme ve hā-i sekte gibi vakf dahi cā'izdir ve tā-yı fevkiyyenin zammıyla da cā'izdir.

يَا أَبَتَاهُ [yā ebetāh] ve

يَا أَبَاهُ [yā ebāh] Nüdbe mevki'inde müsta'meldir.

لَابَ لَكَ [lābe leke] (hemzenin hazfiyle ki aslı لَا أَبَ لَكَ dir) ve

لَا أَبَا لَكَ [lā ebā leke] ve

لَا أَبَاكَ [lā ebāke] (lām'sız) ve

لَا أَبَكَ [lā ebeke] ve

لَا أَبَ لَكَ [lā ebe leke] Bunların mecmū'u

lafzında haber ve ma'nāda lā-mahāle du'ādır, pederi olup ve olmayan hakkında dahi tefevvüh olunur, pes mesel mecrāsına cārī olmuştur. Şārihin beyānına göre du'ā ve bed-du'ā olur; du'ā olduğu sürette “Hak ta'ālā seni sā'irin i'ānetine muhtāc eylemesin!” demek olur ve bed-du'ā mevki'inde “Umūruna mu'īn ve kāfī olur adamın olmayıp bī-kes kalasın!” demek olur. Ve zemm ma'rızinde dahi irād olunur, “Senin gibi şahs insān sulbünden gelmez belki behāyim sulbünden hāsıl olur!” demek olur yāhūd “Pederin nā-ma'lūmdur, veled-i harāmsın!” demek olur. Ve medh zımnında dahi irād olunur, “Sen beşerden hāric ferişte gibi adamsın!” yāhūd “Umūrunda mu'īn ve kāfīye muhtāc değılsin!” demek olur. Ve ḥaṣṣ ve iğrā makāmında isti'māl olunur ki “Kendi umūrunda bi'n-nefs sa'y ve ihtimām kıl, senin peder gibi kıvām-ı umūr ve kifāyet-i mesālîhine sā'ī yar ve yaverin yoktur” demek olur. Ve ‘Arablar Rُوحُ الْمَرْأَةِ [ebu'l-mer'et] derler, Rُوحُ الْمَرْأَةِ [zevcu'l-mer'et] ma'nāsını murād ederler ki terbiye ma'nāsından mecāz olur. Şārih der ki *Tekmile*'de ba'zı lügatte أَبُ [eb] رُوحُ [zevc] ma'nāsına olmak üzere mersüm olmakla ona göre mecāz olmaz.

الأبُو [el-ubuvv] (zameteynle) ve

الأبُوَّة [el-ubuvvet] (hā'yyla) İsm-i masdar olurlar, babalık ma'nāsına ya'nī teđāyüf üzere isti'māl olunurlar, أَبُوَّةُ [ubuvvet] ve بُنُوَّةُ [bunuvvet] ta'bīr olunur; yukālu: بَيْنَهُمَا عُمُومَةٌ Şārih der ki أَبُوَّةُ [ubuvvet] [‘umūmet] ve حُؤُولَةٌ [ḥu'ūlet] gibi cem' olarak dahi müsta'mel olur.

بِأَبِي [bi-ebī] (bā'nın kesriyle) Pederim sana fedā olsun demektir; bā' harf-i cerdir, tef-

diye ma'nāsınadır, mahzūfa müte'allaktır. Ve mahzūf 'inde'l-ba'z ism olmakla أَنْتُ **بِأَبِي** takdīrindedir. Ve 'inde'l-ba'z fi'l olmakla **بِأَبِي** فَدَيْتُكَ takdīrinde olur, kesret-i isti'mālden tahfif olunmuştur. Ve yā'yı elife kalble **بِأَبَا** dahi denir يَا وَيْلَى gibi.

التَّائِبِيَّة [et-te'biyet] [تَرْبِيَّة] [terbiyet] vezninde) Bir adama **بِأَبِي** diye tefdiye-i peder eylemek ma'nāsınadır ki muhāverāt-ı ‘Arabdandır; tekülü: **أَبِيَّتُهُ أَيُّ فُلْتُ لَهُ بِأَبِي** **الأَبْوَاء** [el-Ebvā'] (hemzenin fethiyle) Veddān kurbünde bir mevzi' adır.

أَبْوَى [Ebevā] [جَمَزَى] [cemezā] vezninde) ve **أَبْوَى** [Ebvā] [سَكْرَى] [sekrā] vezninde) Birer mevzi' isimleridir.

الْوَاوِيُّ

[أ ت و]

الأَتْوَى [el-etv] (hemzenin fethi ve tā'nın sükūnuyla) Doğru ve hemvār yürümeğe denir; yukālu: **أَنَا فِي السَّبْرِ يَأْتُو إِذَا اسْتَقَامَ فِيهِ** Ve **أَنَا الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ** Ve tarīka ve üslūb ma'nāsınadır; yukālu: **هُوَ عَلَى أَنُو سَدِيدٌ أَيُّ طَرِيقَةٍ سَدِيدَةٍ** mevt ma'nāsına. Ve belā' ma'nāsınadır. Ve maraz-ı şedīd ma'nāsınadır. Ve şahs-ı ‘azīm ma'nāsınadır. Ve vergiye denir, ‘atā' ma'nāsına. Ve

أَتْوَى [etv] ve

إِنَاءٌ [itā'] [كِتَاب] [kitāb] vezninde) Ağacın çiçeği tomurcuklanıp yemişi belirlemek, ‘alā-kavlin ağacın salāhiyyeti zāhir olmak yāhūd çok yemiş tutmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَتَتِ النَّحْلَةُ وَالشَّجَرَةُ أَتْوًا وَإِنَاءً إِذَا طَلَعَتْ ثَمَرَهَا** Ve **أَوْ بَدَا صَلاَحُهَا أَوْ كَثُرَ حَمْلُهَا**

أَتْوَى [etv] Gelmek ma'nāsınadır, مَجِيءٌ [mecī'] ma'nāsınadır, yā'iyye de lügattir;

tekülü: أَتَوْتُهُ أَي أَتَيْتُهُ

الْإِتَاوَةُ [el-itāvet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Rüşvet vermek ma'nāsınadır; tekülü: أَتَوْتُهُ Ve إِتَاوَةٌ إِذَا رَشَوْتَهُ

إِتَاوَةٌ [itāvet] İsm olur, harāc ma'nāsına ki arz-ı harāciyyeden alınan maldır; yukālu: بِزَطِيلٍ Ve رِشْوَةٍ أَي خَرَّاجَهَا [birṭil]e denir. 'İnde'l-ba'z su zımında verilen rüşvete muhassastır; cem'i أَتَاوَى [etāvā] gelir, سَكَارَى [sekārā] vezninde ve أُتِيَ [utā] gelir, غُرْوَةٌ [ʿurvet] ve عُرَى [ʿurā] gibi ve bu nādirdir.

الْإِتَاءُ [el-itāʿ] (hemzenin kesriyle) أَتَوْتُ [etv] ma'nāsınadır ki zikr olundu. Ve ism olur, ağaç mahsülüne denir; yukālu: كَثُرَ إِتَاءُ شَجَرِهِ Ve bereketlenip rey' ve neşv ü nemā bulmak ma'nāsınadır; yukālu: أَتَتِ الْمَائِيَّةُ إِتَاءً إِذَا نَمَتْ

الْأَتَاوِيُّ [el-etāviyy] ve

الْأَتِيَّ [el-etiyy] (hemzelerin harekāt-ı selāsıyla) Şol cedvele denir ki bir kimse onu nehrden ayırıp kendi tarla ve bāğçesine getirmiş ola. Ve 'inde'l-ba'z seyl-i garibe denir ki kandan geldiği nāma'lūm olup 'ale'l-gafle gelmiş ola. Ve garīb kimseye de denir.

الْيَائِيُّ

[أ ت ي]

الْأَتْنِي [el-ety] (hemzenin fethi ve tā'nın sükūnuyla) ve

الْإِتْيَانُ [el-ityān] ve

الْإِتْيَانَةُ [el-ityānet] (hemzelerin kesriyle) ve

الْمَائَاتَةُ [el-me'tāt] (mīm'in fethiyle) ve

الْأَتِيَّ [el-utiyy] (hemzenin zammı ve kesri ve tā'nın kesriyle) Gelmek, مَجِيءٌ [mecīʿ]

ma'nāsınadır; tekülü: أَتَيْتُهُ وَأَيْتَانًا وَإِتْيَانَةً Şārih der ki işbu أَتَى kelimesi جاء gibi lāzım ve müte'addī olur; ve kavluhu ta'ālā: ﴿وَلَا يُفْلِحُ السَّاجِرُ حَيْثُ أَتَى﴾ ve yekülüne: أَتَى الْأَمْرَ أَي فَعَلَهُ أَي حَيْثُ كَانَ Ve bunlar mülāzemet yāhūd sebab-i 'ādī 'alākasıyladır; yukālu: أَتَى عَلَيْهِ الدَّهْرُ أَي أَهْلَكَهُ Ve yukālu: أَتَى فُلَانٌ عَلَى الْمَجْهُولِ أَي أَشْرَفَ عَلَيْهِ Ya'nī "Kendisine düşmanı gālib ve müstevlī oldu."

الْإِتْيَاءُ [el-itāʿ] (إِفْيَاءٌ [ifāʿ] vezninde) Sevk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَتَى إِلَيْهِ Ve vermek ma'nāsınadır; yukālu: أَتَى فُلَانًا سَيْنًا إِذَا أُعْطِيَ إِيَّاهُ Ve 'ivaz ve mükāfāt eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَتَى فُلَانًا إِذَا جَازَاهُ

الْمَيْتَاءُ [el-mitāʿ] (مِخْرَابٌ [miḫrāb] vezninde) Pek işlek açık şāh-rāha denir ki herkes sülūk edip aslā hālī kalmaz ola; yukālu: طَرِيقٌ مَيْتَاءٌ أَي عَامِرٌ وَوَاضِحٌ Ve niçe yollar kavuşup cem' olduğu mahalle denir; yukālu: صَادَفْتُهُ فِي الْمَيْتَاءِ أَي مُجْتَمِعِ الطَّرِيقِ Ve yamaç ve mukābil ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: فِي مَيْتَائِهِ أَي تَلْقَائِهِ eder olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَيْتَاءٌ أَي مُجَارٌ Ve dā'imü'l-'atā adama denir; yukālu: هُوَ مَيْتَاءٌ أَي مِعْطَاءٌ

الْمَائِيَّ [el-me'tiyy] (مَرْمِيٌّ [mermiyy] vezninde) ve

الْمَائَاتَةُ [el-me'tāt] (mīm'in fethiyle ki) İsm-i mekānlardır, bir işe teşebbüs ve duhül edecek semt ve cihetine itlāk olunur; yukālu: أَتَى الْأَمْرَ مِنْ مَائِيَّتِهِ وَمَاتَاتِيهِ أَي مِنْ جِهَتَيْهِ الَّتِي يُؤْتَى مِنْهُ

الْأَتِيَّ [el-etiyy] (عَنْيَ [ganiyy] vezninde) ve

الْأَتَاءُ [el-etāʿ] (سَمَاءٌ [semāʿ] vezninde) Nehre düşmüş hār u hāşāk ve yaprak makülesine denir; cem'i أَتَاءٌ [ātāʿ] ve أُتِيَ [utiyy] gelir hemzenin zammıyla عُنِّي

[ʿutiyy] vezninde. Ve

أَبِي [etiyy] ve

أَتَاوِي [etāviyy] Seyl-i garībe denir, niteki vāviyyede dahi zikr olundu.

الْأَبِيَّةُ [el-etiyyet] (عَبِيَّةُ [ganiyyet] vezninde) ve

الْإِيتِيَّةُ [el-ittiyyet] (hemzenin ve tā-yı müşdedenin kesriyle) Yaranın māddesine ve hicrânına denir; yukālu: فَطَعْتُ أَيْتَةَ الْجُرْحِ وَإَيْتَتُهُ أَيُّ مَادَّتُهُ وَمَا يَأْتِي مِنْهُ

الْإِسْتِيَاءُ [el-istīāʾ] Nāka kösnümeke maʿnāsınadır; إِسْتَأْتَبْتُ النَّاقَةَ إِذَا أَرَادْتَ الْفَحْلَ Ve gecikip eğlenen adamın gelmesini taleb eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَأْتَيْتُ زَيْدًا فَلَمَّا إِذَا اسْتَبْطَأَهُ وَسَأَلَهُ الْإِثْبَانَ

التَّائِي [et-teʾettī] (تَائِي [teʾebbī] vezninde) Bir işe hakīmāne sühületle semt-i muvāfıkından teşebbüs eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَأْتِي لِأَمْرٍ إِذَا تَرَفَّقَ وَأَتَى مِنْ جِهَتِهِ Ve bir nesne kıyāfet bulup āmade olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَأْتِي الْأَمْرُ إِذَا تَهَيَّأَ

التَّائِيَّةُ [et-teʾiyyet] (تَائِيَّةُ [teʾdiyet] vezninde) ve

التَّائِي [et-teʾtī] (yā-i vāhide ile ki aslı تَائِي idi yāʿeynle ki تَفْعِيلٌ [tefʿīl] veznindedir) Bir nesnenin gelecek tarīkini islāh ve teshīl kılmak maʿnāsınadır; tekūlu: أَتَيْتُ الْمَاءَ تَائِيَّةً وَتَائِيًا إِذَا سَهَّلْتَ سَبِيلَهُ

أَتَى [ettā] [hattā] vezninde ve onda lügattir, yaʿnī tahfifen hāʾ hemzeye mübeddeldir; yukālu: جَاءَ الْحُجَّاجُ أَتَى الْمَشَاةُ أَيُّ حَتَّى الْمَشَاةُ

الْوَاوِيُّ

[أ و]

الْأَوُو [el-esv] (hemzenin fethi ve sā-i müşellesinin sükūnuyla) ve

الْإِنَاوَةُ [el-işāvet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Bir adamı emīr ve sultāna gamz ve siʿāyet eylemek maʿnāsınadır, ʿalā-kavlin gammāzlık eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَتَوْتُ بِهِ وَعَلَيْهِ يَا رَجُلُ أَتَوْنَا وَإِنَاوَةٌ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ أَيُّ وَشَيْئٌ بِهِ عِنْدَ سُلْطَانٍ أَوْ مُطْلَقًا **الْيَائِيُّ**

[أ ث ي]

الْأَثِي [el-esy] (hemzenin fethi ve sāʾnın sükūnuyla) ve

الْإِنَايَةُ [el-işāyet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) أَثُو [esv] ve إِنَاوَةٌ [işāvet] maʿnāsınadır ki vāviyye ve yāʿiyyedir; tekūlu: أَثَيْتُ بِهِ وَعَلَيْهِ أَثِيًا وَإِنَايَةٌ بِمَعْنَى أَتَوْتُ أَتَوْنَا

أَثَايَةُ [Uşāyet] (hemzenin harekāt-ı selāsıyla) Beyne'l-Ḥaremeyn bir mevziʿ adıdır ki onda mescid-i Nebevī vardır, ʿalā-kavlin ʿArc nām mahal kurbünde bir kuyu ismidir ki üzerinde mescid-i Nebevī binā olunmuştur.

الْمُوَآثِي [el-muʾāšī] (مُرَابِي [murābī] vezninde) Husūmet ve cedel bābında kavī adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُوَآثٍ أَيُّ مُخَاصِمٌ Veşy ve gamz maʿnāsındandır.

الْمُوَآثِي [el-muʾteşī] (مُرْتَشِي [murteşī] vezninde) Şol ekül şahsa denir ki çok taʿām ekl eylemekle çok susayıp ve aslā kanmaz ola.

الْإِنَاءُ [el-işāʾ] (hemzenin kesriyle) Taşlara denir, حِجَارَةٌ [hicāret] maʿnāsına.

الْمَأْمِيَّةُ [el-meʾşiyet] (mīmʾin fethi ve yāʾnın tahfifiyle) ve

الْمَأْمَاءُ [el-meʾşāt] (مَأْتَاءٌ [meʾtāt] vezninde) Gamz ve siʿāyet maʿnāsınadır; yukālu: مَا تَرَكَ فَلَانَ الْمَأْمِيَّةَ وَالْمَأْمَاءَةَ أَيُّ السَّعَايَةَ

الْبَائِي

[أ ح ي]

أَجَى [ecā ecā] (hemzelerin fethiyle) Dişi koyun kısmını çağırarak asvättandır. Ve bunun aslı **أَجِي** olmakla yâ'iyedir.

الْوَاوِيُّ

[أ خ و]

أَبِيَّةُ [el-eḥiyyet] (ḥā-yı mu'ceme ile **أَبِيَّةُ** [ebiyet] vezninde ve hemzenin meddiyle ve ba'zen yā'nın tahfifiyle) Davar bağlayacak tavlâ ipine denir ki duvara bir ağaç ya'nî kazık kakıp yāhūd yere kakıp ona bir uzun ip bağlayıp iki tarafını yere gömdükten sonra bir ucunu halka tarzında kılıp ona dābbe bend ederler; cem'i **أَحَايَا** [eḥāyā] gelir **حَطِيَّةُ** [ḥaṭiyyet] ve **حَطَايَا** [ḥaṭāyā] gibi ve **أَوَاحِي** [evāḥiyy] gelir. Ve

أَحِيَّةُ [eḥiyyet] **بَلِيَّةُ** [beliyyet] vezninde) Çadır ipine denir, **طُنُبٌ** [ṭunub] ma'nāsına. Ve hurmet ve zimmet ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: **هُ عِنْدَهُ أَحِيَّةٌ أَيْ حَوْمَةٌ** Ve bunun aslı **أَحْوِيَّةُ** [āḥūyet]tir, **فَاغَوْلَةٌ** [fā'ūlet] vezninde.

التَّأَحِيَّةُ [et-te'ḥiyyet] (**تَأَدِيَّةُ** [te'diyyet] vezninde) Devābba tavele ipi yapmak ma'nāsınadır; tekūlu: **أَحِيَّتٌ لِلدَّابَّةِ إِذَا عَمَلَتْ لَهَا أَحِيَّةٌ**

الْأَخُ [el-aḥ] (hemzenin fethi ve ḥā'nın tahfifiyle) ve

الْأَخُ [el-aḥḥ] (teşdîd-i ḥā'yla ki vāv-ı mahzūfeden bedeldir) ve

الْأَخَا [el-eḥā] (kasr ile ki **قَفَا** [kaḥfā] lafzı gibi müsta'meldir) ve

الْأَخْوُ [el-aḥv] (**دَلْوٌ** [delv] vezninde ki aslı üzeredir) ve

الْأَخْوُ [el-aḥū] (hemzenin fethi ve ḥā'nın zammıyla) Karındaşa denir, Fāriside birāder denir. Ve bir adamın yār ve sadīkine itlāk olunur; yukālu: **هُوَ أَخُوهُ أَيُّ** **أَخُونٌ** [aḥūn] gelir ve **أَخَاءٌ** [āḥā] gelir, **آبَاءٌ** [ābā] vezninde ve **إِخْوَانٌ** [iḥvān] gelir hemzenin kesriyle ve **أَخْوَانٌ** [uḥvān] gelir hemzenin zammıyla ve **إِخْوَةٌ** [iḥvet] gelir hemzenin kesriyle ve **أَخْوَةٌ** [uḥvet] gelir hemzenin zammıyla ve **أَخْوَةٌ** [uḥuvvet] ve **أَخْوٌ** [uḥuvv] gelir zammeteynle ve vāv'ın teşdidiyle.

الْأَخْتُ [el-uḥt] (hemzenin zammıyla) Kız karındaşa denir. Bundaki tā' te'nīs için deḡildir, vāv'dan bedeldir, 'alāmet-i te'nīs olduğu için ta'vīz olundu. Ve hemzenin zammı vāv-ı mahzūfa delālet için. Ve **أَخٌ** kelimesinin ve bunun emsālinin tahkik-i i'rābları şurūh-ı **Kāfiye**'de husūsan **Eṣbāh** ve **Nezā'ir**-i Suyūṭi'de mebsūttur. Ve işbu **أَخٌ** mādresi zikr olunan **أَحِيَّةٌ** mādresinden me'hūzdur. **أَخْتٌ** [uḥt]un cem'i **أَخَوَاتٌ** [eḥavāt] gelir feteḥātla. Ve 'Arablar **تَرَكَهُ** derler, **بِأَخِ الْخَيْرِ** ma'nāsını murād ederler, **شَرٌّ** lafzını līsāna almamak için, niteki bizim ıstılāhımızda yok diyecek yerde hayır ta'bīr olunur; ve yekūlüne: **لَا أَخَا لَكَ بِفُلَانٍ أَيُّ لَيْسَ لَكَ بِأَخٍ**

الْأَخْوَةٌ [el-uḥuvvet] (zammeteynle ve vāv'ın teşdidiyle) Karındaşlık ma'nāsınadır; tekūlu: **مَا كُنْتُ أَخَا وَلَقَدْ أَخَوْتُ** **أَخْوَةٌ** **أَيُّ صِرْتُ أَخَا**

الْإِيْحَاءُ [el-iḥā] (**إِيْفَاءٌ** [iḥfā] vezninde) ve

التَّأَخِّي [et-te'aḥḥi] (**تَأَبِّي** [te'ebbiyy] vezninde) Bunlar da karındaş olmak ma'nāsınadır; tekūlu: **أَخِيْتُ وَتَأَخَّيْتُ لَهُ أَيُّ** **صِرْتُ لَهُ أَخَا** Ve

تَأَخِّي [te'aḥḥi] Bir nesnenin lāyik olanı-

nı talep ve taharī eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: إِذَا تَحَرَّيْتَهُ إِذَا تَأَخَّيْتُ الشَّيْءَ Ve bir adamı karındaş edinmek yāhūd karındaş diye çağırarak ma'nāsınadır; tekūlu: تَأَخَّيْتُهُ أَخَا أَبِي أَخَذْتُهُ أَوْ دَعَوْتُهُ أَخًا

الْمُوَاخَاةُ [el-mu'āḥāt] [مُكَافَاةٌ] [mukāfāt] vezninde) ve

الإِخَاءُ [el-iḥā'] ve

الإِخَاوَةُ [el-iḥāvet] (hemzelerin kesriyle) ve

الْوِخَاءُ [el-viḥā'] [وِشَاحٌ] [viṣāḥ] vezninde) Bir kimse ile karındaşlık eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِخَاءَ مُوَاخَاةٍ وَإِخَاءٍ وَإِخَاوَةٍ وَوِخَاءٍ وَقَوْلُهُمْ وَإِخَاهُ لَعْنَةُ ضَعِيفَةٍ بِمَعْنَى تَأَخَّيْتُهُ

أُخْيَانٍ [Uḥayyān] (musaggar bünyesiyle) **عُلْيَانٍ** [ʿuleyyān] vezninde) Birbirine muttasıl iki dağın ismidir.

الْوَاوِيُّ

[أ د و]

الإِدَاوَةُ [el-idāvet] (hemzenin kesriyle) Mataraya denir ki ma'rūf su kabıdır; cem'i أدَاوَى [edāvā] gelir فَتَاوَى [fetāvā] vezninde; yukālu: جَاءَ وَيَبِيدُهُ إِدَاوَةٌ أَيْ مَطْهَرَةٌ

الأُدُوُّ [el-uduvv] [عُتُوٌّ] [ʿutuvv] vezninde) Yemiş olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَدَبَتِ الثَّمَرَةُ تَأْدُو أَدْوًا إِذَا أَيْبَعَتْ وَنَضَّجَتْ

الأَدْوُ [el-edv] (hemzenin fethiyle) Bir adama fend edip aldatmak ma'nāsınadır; tekūlu: أَدَوْتُ لَهُ أَدْوًا إِذَا خَتَلْتَهُ

الأَدَاةُ [el-edāt] (hemzenin fethiyle) Ālet ma'nāsınadır; cenk için seyf ve kitābet için kalem gibi ki avadanlık ta'bīr olunur. Ve bunun aslı أَدْوَةٌ idi; cem'i أَدَوَاتٌ [edevāt] gelir feteḥātla; yukālu: أَخَذَ لِلْحَزْبِ أَدَاتَهُ أَيْ آلَتَهُ

التَّادِي [et-te'ādī] [تَفَاغُلٌ] [tefā'ul] vezninde) Ālāt ittihāz edip yaraklanmak

ma'nāsınadır; yukālu: تَادَى الرَّجُلُ أَيَّ أَحَدًا لِلدَّهْرِ أَدَاتَهُ

الْبَيَائِي

[أ د ي]

التَّادِيَةُ [et-te'diyet] [تَفْعِلَةٌ] [tef'ilet] vezninde) Bir nesneyi yerine tapşırarak ma'nāsınadır; yukālu: وَأَدَاهُ إِلَى مَحَلِّهِ إِذَا أُوْضِعَ إِلَيْهِ وَأَدَاهُ أَيَّ قَضَاءٍ

الأَدَاءُ [el-edā'] [سَحَابٌ] [seḥāb] vezninde) İsmidir bir nesneyi mahalline tapşırmağa ve ödemeğe denir.

الأَدَى [el-ādā] (elifin meddiyle ki أَفْضَلُ [efḍal] veznindedir) Gayra nisbetle emāneti dā'imā edā eden adama denir; yukālu: هُوَ أَدَى لِلْأَمَانَةِ مِنْ غَيْرِهِ أَدَى [ādā] kelimesi ki e'fal-i tafdīldir, ism-i masdar olan أَدَا māddesinden olmakla garībdir.

الأُدِي [el-udiy] (hemzenin zammı ve dāl'ın kesriyle) عُتِي [ʿutiyy] vezninde) Süt yoğurt çalınmakla koyulup uyumak ma'nāsınadır; yukālu: أَدَى اللَّبَنُ أَدِيًا مِنَ الْبَابِ Ve bir nesne çoğalmak ma'nāsınadır; yukālu: أَدَى الشَّيْءُ إِذَا كَثُرَ Ve tulum yayık olup yağını çıkarmak için içinde süt çalkamağa kābil olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَدَى السِّقَاءُ إِذَا امْتَكَنَ لِيُمَخَّضَ

الإِيْدَاءُ [el-īdā'] (hemzenin kesriyle) Bir kimseden cevri ve sitem gören adamın hususunda takviyet ve i'ānet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: آدَاهُ إِيدَاءً عَلَى فُلَانٍ أَيَّ وَأَعَانَهُ Ve kavī olmak ma'nāsınadır; yukālu: آدَى الرَّجُلُ إِذَا قَوِيَ Ve sefer için āmāde olmak ma'nāsınadır; yukālu: آدَى الرَّجُلُ لِلسَّفَرِ إِذَا تَهَيَّأَ Ve nās bir mahalde kesret bulup hisb ve ʿimrān üzere olmak ma'nāsınadır;

yukālu: أَدَى الْقَوْمَ إِذَا كَثُرُوا بِالْمَوْضِعِ وَأَخْضَبُوا Ve māl pek üreyip türemekle sāhibini basmak ma'nāsınadır; yukālu: أَدَى الْمَالِ صَاحِبَهُ إِذَا كَثُرَ عَلَيْهِ فَغَلَبَهُ

الْإِسْتِدَاءُ [el-istidāʿ] [isti'dāʿ] vezninde ve mürādıfidir ki bir kimsenin zulm ve siteminden nāşī bir adamdan isti'āne eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَأْدَى عَلَيْهِ إِذَا اسْتَعْدَى Ve bir adamın mālını müsādere eylemek ya'nī cerīme tarīkiyle almak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَأْدَى فَلَانًا مَالًا إِذَا صَادَرَهُ وَأَخَذَهُ مِنْهُ

الْمُؤْدِي [el-mu'dī] [muftī] vezninde) **إِيْدَاءُ** [īdāʿ]-i mezkürdan ism-i fā'ildir, kavī ve tüvānā ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ مُؤْدٍ عَلَى هَذَا الْأَمْرِ أَي قَوِيٌّ

الْأَذْيُ [el-edīy] [rađīy] vezninde) Küçük kaba ve küçük tuluma denir; 'alā-kavlin ortaca olanına denir. Ve cüst ve çālāk ve şīr-merd adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَدِيٌّ أَي خَفِيفٌ مُشَمَّرٌ Ve azca mālā denir; yukālu: مَالٌ أَدِيٌّ أَي قَلِيلٌ niteki yediyy dahi denir.

الْأَدُ [el-ed] [yed] vezninde ve onda lügattir, aslı أَدُو ididi; ve minhu yukālu: فَطَعَ اللهُ أَدِيَهُ أَي يَدِيَهُ Şārih der ki hemze yā'ya mübeddeldir.

الْأَدْيُ [el-edī] (hemzenin fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Bir adama reng edip aldatmak ma'nāsınadır, أَدُو [edv] gibi; tekūlu: أَدَيْتُ لَهُ إِذَا خَتَلْتَهُ Pes vāviyye ve yā'iyiyedir.

التَّأْدِي [et-te'eddī] [te'ebbī] vezninde) Ödemek ma'nāsınadır; tekūlu: تَأْدَيْتُ لَهُ مِنْ حَقِّهِ أَي قَضَيْتُهُ

أَدْيُ [Udeyy] (hemze-i mazmūme ile **سُمِّيَ** [sumeyy] vezninde) Mu'āz b. Cebel radiyallāhu 'anhu hazretlerinin cediti ismidir.

أَدْيَةٌ [Udeyyet] [sumeyyet] vezninde) Esmādandır: 'Urve b. Udeyye şā'irdir. Ve Mālik b. Eddī hemzenin fethi ve dāl-ı müşeddedenin kesriyle tābī'ndendir.

النِّيَابِيُّ

[أ ذ ي]

الْأَذْيُ [el-ezā] (zāl-ı mu'ceme ile **صَفَا** [şafā] vezninde) Bir mikdārca āzürde olmak ma'nāsınadır ki incinmek ta'bīr olunur; yukālu: أَذْيُ الرَّجُلِ بِهِ أَدَى مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أُوصِلَ إِلَيْهِ الْمَكْرُوهُ النَّبِيرُ

التَّأْدِي [et-te'ezzī] [te'ebbī] vezninde) Bu dahi incinmek ma'nāsınadır; yukālu: تَأْدَى بِهِ بِمَعْنَى أَدَى

الْأَذْيَةُ [el-eziyyet] [beliyyet] vezninde) **الْأَذَاةُ** [el-ezāt] [edāt] vezninde) İsmlerdir, mekrūh-ı yesire denir ki incinme ve renciş ve āzār ta'bīr olunur; yukālu: وَصَلَ إِلَيْهِ مِنْهُ أَدْيَةٌ وَأَذَاةٌ أَي مَكْرُوهٌ نَبِيرٌ

الْأَذْيُ [el-eziyy] [ġaniyy] vezninde ve yā'nın tahfifiyle lügattir) Bi-ma'nā mef'ül olur, şedūdū't-te'ezzī olan adama denir, her nesneden ve azca nesneden pek incinir olan kimseden 'ibārettir; yukālu: هُوَ أَدِيٌّ أَي شَدِيدُ التَّأْدِي Pek incitip rencide eder olan kimseye demekle zıdd olur; yukālu: رَجُلٌ أَدِيٌّ أَي شَدِيدٌ الْإِيْدَاءِ

الْأَذْيُ [el-āziyy] (hemzenin meddi ve yā'nın teşdīdiyle) Dalgaya itlāk olunur; rükkāb-ı deryāya ezā ve renciş eylediğinden nāşī, pes فَاعِلُ الْأَذْيِ [āziyy] أَدِيٌّ demek olur; yukālu: سَارِيهِنِ الْتَطَمَّ أَدِيٌّ الْبُحْرِ أَي مَوْجُهُ Şārihin beyānına göre fi'l-asl فَاعُولٌ [fā'ül] vezninde **أَذُوِيٌّ** [āzūy] idi, ba'dehu mevcde 'alem oldu, teşdīd ve tahfifle; cem'ī **أَوَاذِي** [evāzī] gelir. Vākī'rā Rāġib dahi **Mufredāt**'ta: وَمِنْهُ

alışmakla birden çokuşup bir ahırda ʿalef yemek maʿnâsınadır; yukâlu: أَرَّتِ الدَّابَّةُ إِلَى أَرَّتِ الدَّابَّةُ إِذَا انْضَمَّتْ وَأَلْفَتْ مَعَهَا مَغْلَمًا وَاجِدًا Ve

أَزِي [ery] Çömlek dibine yapışmış taʿâma denir ki çömlek yanığı taʿbîr olunur; tekûlu: أَطَعَمَنَا أَزِيًا وَهُوَ مَا لَزِقَ بِأَسْفَلِ الْقِدْرِ Ve bala denir, عَسَلٌ [ʿasel] maʿnâsına yâhüd arı kısmının çiçeklerden alıp cevflerinde getirip kovana vazʿ eyledikleri bal maddesine denir yâhüd gömeç etrafına yapışan bal bulaşığına denir. Kâle fi'l-*Esâs* كَالْأَزِي خَيْرُهُ كَالْأَزِي وَشَرُّهُ كَالشَّرِي أَي كَالْعَسَلِ وَالْحَنْطَلِ Ve

أَزِي السَّحَابَةِ [eryu's-sehâbet] Bulutun yağmur dökmesine denir. Ve

أَزِي الرِّيحِ [eryu'r-rîh] Rüzgârın bulut ihdâs ve sevk eylemesinden ʿibârettir. Ve

أَزِي [ery] Çiğ ve şebnem taʿbîr olunan rutübete denir ki nebât ve eşcâr üzere düşer. Ve ekl olunan taʿâm bulaşığına denir.

الْأَزِي [et-teʿerrî] (تَحَرَّى [teħarrî] vezninde) Bu dahi arı bal yapmak maʿnâsınadır; yukâlu: تَأَرَّتِ النَّحْلُ إِذَا عَمِلَتِ الْعَسَلَ Ve tahallüf eylemek maʿnâsınadır; yukâlu: إِذَا تَأَرَّى عَنْهُ إِذَا تَخَلَّفَ Ve bir yerde tutulup eğlenip kalmak maʿnâsınadır; yukâlu: تَأَرَّى بِالْمَكَانِ إِذَا اخْتَبَسَ Ve lâyık olanı talep ve taharrî eylemek maʿnâsınadır; yukâlu: تَأَرَّى الشَّيْءَ إِذَا تَحَرَّى

الْإِثْرَاءُ [el-iṭtirâ] (إِفْتِعَالَ [iftiʿâl] vezninde) Bu dahi arı bal yapmak maʿnâsınadır; yukâlu: إِثْرَتِ النَّحْلُ إِذَا عَمِلَتِ الْعَسَلَ Ve bir yerde eğlenip kalmak maʿnâsınadır; yukâlu: إِثْرَى بِالْمَكَانِ إِذَا اخْتَبَسَ

الْإِيرَاءُ [el-irâ] (hemzenin kesriyle) Davarları birbirine alıştırıp bir ahırda imtizâc üzere ʿalef ekl eder kılmak maʿnâsınadır; tekûlu: أَرَّتِ الدَّابَّةُ إِيرَاءً إِذَا جَعَلْتَهَا تَأَرِي

الْأَرِي [el-ariyy] (عَارِي [ʿārīy] vezninde ve

yā'nın teşdîdiyle lügattir) At tavlasına denir, أَحْيَةٌ [eħiyet] maʿnâsına; aslı آزوي idi, فَاغُولُ [fāʿūl] vezninde.

الْثَّارِيَّةُ [et-teʿriyet] (تَأْدِيَّةُ [teʿdiyēt] vezninde) Atlara tavla düzmek maʿnâsınadır; tekûlu: أَرَّتِ الدَّابَّةُ وَلِلدَّابَّةِ إِذَا جَعَلْتَ لَهَا آرِيَّةً Ve bir nesneyi gereği gibi yerleştirip sâbit ve pâyidâr kılmak maʿnâsınadır; tekûlu: أَرَّتِ الشَّيْءَ إِذَا أَثْبَتَهُ وَمَكَتَهُ Ve âteşi büyütüp gereği gibi yalınlandırmak yâhüd âteşe ocak tertîb eylemek maʿnâsınadır; tekûlu: أَرَّتِ النَّارَ إِذَا عَظَّمْتَهَا وَرَفَعْتَهَا أَوْ جَعَلْتَ لَهَا إِرَةً [tevrīyet] maʿnâsınadır ki bir nesneden âher ile kinâye eylemekten ʿibârettir; tekûlu: أَرَّتِ عَنِ الْأَمْرِ أَي وَرَّتِ

الْوَاوِيُّ

[أ و]

الْأَزُو [el-ezv] (hemzenin fethi ve zā-yı muʿcemenin sükûnuyla) Gölge çekilip kısaltmak maʿnâsınadır; yukâlu: أَرَا الظِّلَّ يَأْزُو أَرُوا إِذَا قَلَصَ

الْيَائِي

[أ ي]

الْأَزِي [el-ezy] (hemzenin fethi ve zāy'ın sükûnuyla) ve

الْأَرِي [el-uziyy] (hemze-i mazmûme ile عُتِي [ʿutiyy] vezninde) Bir nesne bir araya gelip birbirine munzamm olmak maʿnâsınadır; yukâlu: أَرَى إِلَيْهِ يَأْزِي وَأَرِيًا Ve birbirine yanaştırıp munzamm kılmak maʿnâsınadır; yukâlu: أَرَاهُ إِلَيْهِ إِذَا صَمَّمَهُ Ve

أَزِي [uziyy] (عُتِي [ʿutiyy] vezninde) ve

أَزِي [ezy] (جَدِي [cedy] vezninde) Gölge çekilip kısaltmak maʿnâsınadır; yukâlu:

أَزَى الظَّلُّ أَزَىا مِنَ النَّبَابِ الْمَرْبُورِ وَأَزَى أَزَىا مِنَ النَّبَابِ
Ve الرَّابِعِ إِذَا قَلَصَ

أَزَى [ezy] [cedy] vezninde) Bir adamı fend ile firifte eylemek için emniyeti olan semtten gelmek ma'nāsınadır; yukālu: أَزَى لَهُ أَزَىا إِذَا أَتَاهُ مِنْ وَجْهِ مَأْمَنِهِ لِيَحْتَلَهُ Ve bir adamı meşakkat-ı 'azımeğe uğratarıp bī-tāb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَزَاهُ أَزَىا إِذَا أَجْهَدَهُ Ve mālı eksiltmek ma'nāsınadır; yukālu: أَزَى مَالَهُ إِذَا نَقَصَهُ

الْإِزَاءُ [el-izā'] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir adamı meşakkate uğratarıp bī-tāb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِزَاهُ إِيزَاءَ Ve bir adamın kendisine ettiği cemile ve ihsān mukābilinde ondan ziyāde mükāfāt eylemek ma'nāsınadır ki أَزَى عَلَى صَنِيعِهِ yukālu: إِذَا فَضَّلَ يَعْنِي أَضْعَفَ عَلَيْهِ وَتَفَضَّلَ Ve bir kimse ile mu'āraza ve mukāvemet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَزَى فُلَانًا إِذَا جَارَاهُ

الْمَأْزُؤُ [el-me'zuvv] [makruvv] vezninde ki) **أَزَى** [ezy] māddesinden ism-i mef'uldür, pes gayr-i kıyās üzere olur) ve

الْمُؤْزَى [el-mu'zey] [mukrem] vezninde ki) **إِيزَاءَ** [izā'] māddesindedir, meşakkate giriftār olunmakla bī-tāb olmuş adama denir.

الْأَزَى [el-āzī] [gāzī] vezninde) Pek ıssı güne denir; yukālu: يَوْمٌ أَرَّ شَدِيدُ الْحَرِّ

التَّأْزَى [et-te'āzī] [tefā'ul] vezninde) Nās birbirine sıkılanıp çatkın olmak ma'nāsınadır, 'alā-kavlin cülüs hāletine mahsüstur ki sıkı ve yanaşık oturuşmak ma'nāsınadır; yukālu: تَأْزَى الْقَوْمُ إِذَا تَدَانَوْا أَوْ

خَاصَّ بِالْجُلُوسِ

الْإِزَاءُ [el-izā'] (hemzenin kesriyle) 'Ayş ve zindegāniye sebep olan şey'e denir yāhūd ma'ışetin ziyāde ve refāh ve vüs'atine sebep olanına denir; yukālu: يَحْتَالُ فِي إِيزَاءٍ Ve الْعَيْشِ أَيُّ فِي سُبْبِهِ أَوْ هُوَ مَا سَبَبَ مِنْ رَعْدِهِ وَفَضْلِهِ Ve إِيزَاءُ الْحَرْبِ [izā'u'l-ħarb] Cenkte mukīm ve sābit olan merdāne adama denir; yukālu: إِيزَاءُ الْمَالِ [izā'u'l-māl] devābb ve mevāşī kısmını gereği gibi ri'āyet ve takayyüdünde ihtimāmla görüp gözetken adama denir; yukālu: هُوَ إِيزَاءُ الْمَالِ أَيُّ سَائِسُهَا Ve kuyu ile suyunu çekip döktükleri havuzun ve kurnanın bey-ninde olan kaldırımın mecmū'una denir, 'alā-kavlin havuzun suyu akmamak için ağzına vaz' olunan taş yā posteki yā pālās makülesine yāhūd havuza su dökülecek mahalle denir. Ve

إِيزَاءَ [izā'] Bir adamın küf' ve hemtāsına denir; bunda müfred ve cem' müsāvīdir; yukālu: هُمْ إِيزَاؤُهُمْ أَيُّ أَقْرَأَهُمْ Ve إِيزَاءَ [izā'] bir nesnenin yamacına ve mukābiline denir, ma'ānī-i sā'ire bundan münşā'ibdir.

الْمُؤَازَاةُ [el-muvāzāt] [mufā'alet] vezninde) Bir adama mukāvemet ve mücārāt eylemek ma'nāsınadır, vāv hemzedden mübeddeldir; yukālu: وَارَاةُ إِذَا جَارَاهُ

التَّأْزَى [et-te'ezzi] [te'enni] vezninde) Bir nesneden kıçınlayıp dönme ma'nāsınadır; yukālu: Ve تَأْزَى عَنْهُ إِذَا نَكَصَ Ve ok nişāna saplanıp lākin işlemeyip titre-yerek durmak ma'nāsınadır; yukālu: تَأْزَى إِيزَاءَ Ve havuza الْقُدْحُ إِذَا أَصَابَ الرُّومِيَّةَ فَاهْتَرَّتْ فِيهَا [izā]-i mezkūr yapmak ma'nāsınadır; yukālu: تَأْزَى الْحَوْضَ إِذَا جَعَلَ لَهُ إِيزَاءَ

التَّأْزِيَةُ [et-te'aziyet] [te'diyet] vez-

ninde) Bu dahi havuza إِزَاءٌ [izā] kılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَزَى الْحَوْضَ إِذَا جَعَلَ لَهُ إِزَاءً

الْوَاوِيُّ

[أ س و]

الْأَسْوُ [el-esv] (hemzenin fethi ve sīn'in sükūnuyla) ve

الْأَسَا [el-esā] (بَقَا [beḳā] vezninde) Yara-ya 'ilāc ve tīmār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَسَى الْجُرْحَ يَأْسُو أَسْوًا وَأَسَى إِذَا دَاوَاهُ Ve nās mā-beynini islāh eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَسَى بَيْنَ الْقَوْمِ إِذَا أَضْلَحَهُمْ

الْأَسْوُ [el-esuvv] [عَدُوٌّ] [ʿaduvv] vezninde) ve

الْإِسَاءُ [el-isā] [إِزَاءٌ] [izā] vezninde) Yara-ya 'ilāc olunacak devā ve merheme denir; cem'ci آسِيَّةٌ [āsiyet] gelir, عَدُوٌّ [ʿaduvv] ve عَادِيَّةٌ [ʿādiyēt] gibi.

الْأَسِي [el-āsī] [فَاسِي] [ḳāsi] vezninde) Tabīb ve cerrāha denir; cem'ci أَسَاءَةٌ [usāt] gelir, قَاضِي [ḳāḍī] ve قُضَاءَةٌ [ḳuḍāt] gibi ve إِسَاءَةٌ [isā] gelir hemzenin kesriyle, ظِبَاءٌ [ḳibā] gibi.

الْأَسِي [el-esiyy] [عَلِيٌّ] [ʿaliyy] vezninde) Tīmār olunan yara denir, مَأْسُوٌّ [me'suvv] ma'nāsına ki fa'īl bi-ma'nā mef'ūldür.

الْإِسْوَةُ [el-isvet] (hemzenin kesri ve zammiyla) Pīṣvā ve muktedā olan adama denir; yukālu: هُوَ إِسْوَةُ الْقَوْمِ أَيُّ قُدُّوْتُهُمْ Ve bir adamın yār ve gam-güsārına denir ki derdinden onunla tesliyet ve istiṣfā bulur tabīb-i ma'nevī makāmındadır; cem'ci إِسَى [isā] gelir hemzenin kesri ve zammı ve elifin kasrıyla.

الْتَأْسِيَةُ [et-te'siyet] [تَأْدِيَّةٌ] [te'diyet] veznin-

de) Gam-nāk olan adamı tesliyetle sabra irṣād eylemek ma'nāsınadır.

الْتَأْسِي [et-te'ssī] [تَأْنِي] [te'ennī] vezninde) تَأْسِيَةٌ [te'siyet]in mutāvi'idir; yukālu: فَتَأْسَى أَيُّ عَزَاهُ فَتَعَزَى

الْإِيسَاءُ [el-itisā] [إِفْتِعَالٌ] [ifti'āl] vezninde) Bir adamı kendisine muktedā kılıp ona uymak ma'nāsınadır; yukālu: إِتْسَى بِهِ إِذَا جَعَلَهُ إِسْوَةً

الْإِسْوَاءُ [el-isvā] (hemzenin kesriyle) Bir adamı bir āhere إِسْوَةٌ [isvet] ve muktedā kılmak ma'nāsınadır; tekülü: إِذَا جَعَلْتَهُ لَهُ إِسْوَةً

الْمُوَاسَاةُ [el-muvāsāt] [مُفَاعَلَةٌ] [mufā'alet] vezninde) Bir adama imdād-ı māliyye ile gam-güsārılık eylemek ma'nāsınadır, 'alā-kavlin kefāf husūsuna hāsstur, ya'ni bir adamın mālı ancak kendisine yetişecek mikdār iken müzāyakada olan kimseye o mālдан imdād eylemeğe mahsüstür, yoksa kefāftan fazla olan mālдан imdāda مُوَاسَاةٌ [muvāsāt] itlāk olunmaz; yukālu: أَسَاءَ بِمَالِهِ مُوَاسَاةٌ إِذَا أَنَالَهُ مِنْهُ جَعَلَهُ فِيهِ إِسْوَةً أَوْ لَا يَكُونُ ذَلِكَ إِلَّا مِنْ كَفَافٍ فَإِنْ كَانَ مِنْ فَضْلِهِ فَلَيْسَ بِمُوَاسَاةٍ

الْتَأْسِي [et-te'āsī] [تَفَاعُلٌ] [tefā'ul] vezninde) Birbirine مُوَاسَاةٌ [muvāsāt] eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَأْسَى الْقَوْمَ إِذَا آسَى بَعْضُهُمْ بَعْضًا

الْأَسَى [el-esā] (بَقَا [beḳā] vezninde) Hüzn ve tasa ma'nāsınadır; yukālu: دَفَعَ أَسَاهُ أَيُّ حُزْنُهُ

الْأَسْوَانُ [el-esvān] [سَكْرَانٌ] [sekrān] vezninde) Hazīn ve gam-gīne denir; yukālu: هُوَ أَسْوَانٌ أَيُّ حَزِينٌ

الْأَسَاوَةُ [el-usāvet] (hemzenin zammıyla) Tabībliğe denir; yukālu: هُوَ يَعْرِفُ الْأَسَاوَةَ أَيُّ الطَّبِّ

أُسْوَانُ [Usvān] [عُثْمَانُ] [ʿuṣmān] vezninde) Şaʿīd ilinde bir belde adıdır.

الْيَائِي

[أ س ي]

الْأَسَى [el-esā] (hemzenin fethi ve elifin kasrıyla) Mahzūn olmak maʿnāsınadır; tekūlu: أَسَيْتُ عَلَيْهِ أَسَا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا حَزِنْتَ

الْأَسِي [el-āsī] [عَاصِي] [ʿāṣī] vezninde) ve

الْأَسْيَانُ [el-esyān] [أُسْوَانُ] [esvān] vezninde) Mahzūn ve gam-nāk adama denir, müʿennesleri **أَسِيَّةٌ** [āsīyet] ve **أَسْيَانَةٌ** [esyānet] tir; cem'leri **أَسْيَانُونَ** [esyānūn] ve **أَسْيَانَاتٌ** [esyānāt] ve **أَسَايَا** [esāyā] ve **أَسَايُونَ** [esāyūn] ve **أَسْيِيَّاتٌ** [esyeyāt] gelir hemzenin fethi ve sīn'in sükūnu ve yā-yı meftūha ile. Ve

أَسِيَّةٌ [āsīyet] Muhkem ve üstivār olan bināya denir; hāḥ mübālaga içindir; yukālu: بِنَاءٌ أَسِيَّةٌ أَيُّ مُحْكَمٍ Ve dayağa ve direğe ve ayak taʿbīr olunan sūtūna denir; cem'i **أَوَاسِي** [evāsī]dir; yukālu: بِنَاءٌ ثَابِتَةٌ الْأَوَاسِي أَيُّ الدَّعَائِمِ وَالسَّوَارِي هِيَ أَسِيَّةٌ أَيُّ خَاتِمَتُهُ Şārih der ki bu vāvī olmak aglebdir. Ve Āsiye bint Muzāhim, Firʿavn'ın zevcesidir ki Hazret-i Mūsā mürebbiyesidir. Ve Āsiye uhtu'l-Hāfız eḍ-Ḍiyā el-Maḳdisī muhaddisedir.

الْأَسْيِي [el-esy] (hemzenin fethi ve sīn'in sükūnuyla) Bir adama hāssatan et bakıy-yesi alıkomak maʿnāsınadır; tekūlu: أَسَيْتُ لَهُ مِنَ اللَّحْمِ أَسْيَا إِذَا أَبْقَيْتَ لَهُ خَاصَّةً

الْأَسْيِي [el-esiyy] [غَنِيٌّ] [ġaniyy] vezninde) Hāneyi göçürdükte yerinde kalan hırt ve mırt makūlesine denir.

الْيَائِي

[أ ش ي]

الْأَشْيِي [el-eşy] (hemzenin fethi ve şīn-i muʿcemenin sükūnuyla) Yalan söz peydā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَشَى الْكَلَامَ إِذَا اخْتَلَقَهُ Ve muztar ve nāçār olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَشَى إِلَيْهِ أَشْيَا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا اخْتَلَقَهُ أَشَى إِذَا اضْطَرَّ إِلَيْهِ

الْأَشَاءُ [el-eşā] (hemzenin fethi ve elifin meddiyle) Hurde hurmā ağaçlarına denir, ʿalā-kavlin ʿāmmıdır; müfredi **أَشَاءَةٌ** [eşāʾet] tir. Müʿellif hemze bābında Cevheri'yi tevhīm eylemişti.

إِشَاءَةٌ [İşāʾ] [كِتَابٌ] [kitāb] vezninde) Bir dağın adıdır.

وَادِي أُشَيْي [Vādī Uşeyy] [سُمَيٌّ] [sumeyy] vezninde) Mağrib'de bir mevzi'dir.

وَادِي الْأَشَائِنِ [Vādī'l-Eşā'in] (hemzenin fethiyle) Bir mevzi'dir.

أَشْيِي [Āṣī] [نَاشِيٌّ] [nāṣī] vezninde) Bir mevzi'dir.

الْأَشْيِي [el-eşy] (hemzenin fethi ve şīn'in sükūnuyla) At kısmının cebhesinde olan beyāza denir. **عُرَّةٌ** [ġurret] maʿnāsına.

أَشَاءَةٌ [Eşāʾet] [سَحَابَةٌ] [sehābet] vezninde) Haḍramevt ilinde bir tāʾife adıdır.

الْإِشْيَاءُ [el-işyā] (hemzenin kesriyle) Bedende kırılmış kemiği onaltmak maʿnāsınadır; yukālu: أَشَى الدَّوَاءَ الْعَظْمَ إِذَا أَبْرَأَهُ

أَشْيَا [Āṣā] (hemzenin meddi ve elifin kasrıyla) Dāvūd Peygamber ʿalā-nebiyyinā ve ʿaleyhi's-selām hazretlerinin pederleri ismidir. Müʿellif *Başā'ir*'de hemze-i meksüre ve yā-yı tahtiyye-i sākine ile takyīd eylemekle buraya muhālif olur.

الْيَائِي

[أ ص ي]

الْأَصِيَّةُ [el-āšiyet] نَاصِيَّةُ [nāšiyet] vezninde) ‘Arabların hurmādan tertib eyledikleri bulamaç aşına denir. Ve münfekk olmayan dāhiyeye denir; yukālu: ذَاهِيَّةٌ أَصِيَّةٌ أَيْ لَازِمَةٌ. Ve أَصْرَةٌ [āširet] ma‘nāsınadır ki çadırın esfeline bend eyledikleri kısa ipe denir, kazıkları ona bağlarlar, أَبْصَرُ [eyşar] dahi derler.

الْأَيَاصِي [el-eyāšī] (kalb üzere cem‘idir) أَيَاصِرُ [eyāşir] ma‘nāsınadır.

التَّأْصِيَّةُ [et-teʔšiyet] تَأْصِيَّةُ [teʔdiyēt] vezninde) Bir nesne sarplanıp çetinlenmek ma‘nāsınadır; yukālu: أَصِيَّيَ الْأَمْرَ عَلَى الْمَجْهُولِ تَأْصِيَّةٌ إِذَا تَعَسَّرَ

الْأَشْيِي [el-aşy] (hemzenin fethi ve şād’ın sükūnuyla) Devenin hörgücü kat kat yağ bağlayıp semizliği belirlemek ma‘nāsınadır; yukālu: أَصِيَّيَ السِّتَامَ أَصِيًّا مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَطَاهَرَ شَحْمُهُ

إِبْنُ أَصِي [ibnu āšī] (عَاصِي [‘āšī] vezninde) Bir kuş künyesidir. Şārihin beyānına göre çaylak kuşudur.

الْوَاوِيُّ

[أ ص و]

الْأَاصُ [el-aşv] (hemzenin fethi ve şād’ın sükūnuyla) Ot çoğalıp birbirine yanaşıp sıkılmak ma‘nāsınadır; yukālu: أَصَا الثَّبْتُ يَأْصُو أَصْوًا إِذَا اتَّصَلَ وَكَثُرَ

الْوَاوِيُّ

[أ ض و]

الْأَاصَاةُ [el-eḏāt] (dād-ı mu‘ceme ile حَصَاةُ

[ḥaşāt] vezninde) Sel suyundan ve sārirden gelip irkilen gölcüğe denir; cem‘i أَصَوَاتُ [eḏavāt] gelir feteḥātla ve أَصِيَّاتُ [eḏayāt] gelir vāv’ı yā’ya ibdālle ve أَصَا [eḏā] gelir kasr ile ve إِضَاءٌ [iḏā] gelir hemzenin kesriyle ve إِضْوَنٌ [iḏūn] gelir, سَنَةٌ [senet] ve سِنُونٌ [sinūn] gibi.

الْإِضَاءُ [el-iḏā] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Kavun ve karpuz bostānına denir, مَبْطَحَةٌ [meḇḥaḥat] ma‘nāsına. Ve خِلَافٌ [ḫilāf]-ı Hindī dedikleri şecerin koruluğuna ve ormanına denir, zāhiren خِلَافٌ [ḫilāf]-ı Belḫī olacaktır.

الْيَائِي

[أ ع ي]

الْإِعَاءُ [el-i‘ā] وَعَاءٌ [vi‘ā] vezninde ve onda lügattir ki nesne koyacak kaba denir.

الْيَائِي

[أ غ ي]

الْأَوَاغِي [el-evāgī] (ğayn-ı mu‘ceme ile أَوَانِي [evānī] vezninde) أَغِيَّةٌ [āgīyet] lafzından cem‘dir ki بَاغِيَّةٌ [bāgīyet] veznindedir, tarlanın dönüm başlarında ve bostānın tahta başlarında su salıverecek yere ve gediğe denir.

الْيَائِي

[أ ف ي]

الْأَفَا [el-efā] (عَصَا [‘ašā] vezninde) Havāda bulut parçalarına denir, ne resme olursa olsun, ya’nī gerek büyük ve küçük ve gerek yufka ve kalın olsun; müfredi أَفَاةٌ [efāt]tır, عَصَاةٌ [‘ašāt] gibi. Ve yağmuru boşalmakla bir semte çekilip giden buluta dahi denir.

أُفِيّ [Ufiyy] [ʕutiyy] vezninde) Bir mevzi'dir.

آفِيّ [āfā] (hemzenin meddiyle fi'l-i māzīdir) **أُفِيّ** ma'nāsındır, ya'nī aslı **أُفِيّ** idi, ke-mā se-yuzkeru.

الْيَائِيّ

[أ ق ي]

الْأَفِيّ [el-aqy] (hemzenin fethi ve k̄ āf'ın sükūnuyla) 'İllet ve marazdan nāṣī ta'ām ve şarāb nā-hoş gelip ditsinmek ma'nāsındır; yukālu: **أَفِيّ** الرَّجُلُ أَفِيًّا مِنَ النَّبَاةِ مِنَ النَّبَاةِ إِذَا أَكْرَهَ الطَّعَامَ وَالشَّرَابَ لِعِلَّةٍ

الْإِقَاءُ [el-iqā] [vikā] vezninde ve onda lügattir ki aslı **وِقَاءٌ** idi, bir nesneyi hıfz edecek zarfa denir.

الْيَائِيّ

[أ ك ي]

الْأَكْي [el-eky] (hemzenin fethi ve k̄ āf'ın sükūnuyla) Bir kimse borçlusundan matlūbunu şühūd ile kavī ve muhkem kılmak ma'nāsındır; yukālu: **أَكَى** الرَّجُلُ أَكْيًا Ve bu hemze bābında dahi mürūr eyledi.

الْإِكَاءُ [el-ikā] [vikā] vezninde ve onda lügattir ki aslı **وِكَاءٌ** idi, kurbanın ağzı bağına denir.

الْوَاوِيّ

[أ ل و]

الْأَلَاءُ [el-elā] [sehāb] vezninde) Bir cins acı şecerdir ki her dem bahārdır; müfredi **أَلَاءٌ** [elā'et]tir ve **أَلَاءٌ** [elā']dır, cem'i gibi. Mü'ellif bunu hemze bābında dahi zikr eyledi ki **سَرْحٌ** [serḥ] ağacı dedikleridir.

الْمَأْلُوّ [el-me'luvv] [mercuvv] vezninde) ve

الْمَالِيّ [el-me'liyy] [mermiyy] vezninde) Şecer-i mezbūr semeriyle dibāgat olunmuş deriye denir; yukālu: **سَقَاءٌ** مَأْلُوٌّ وَمَالِيٌّ إِذَا دُبِعَ بِالْأَلَاءِ أَيُّ بَيْمَرِهِ

الْأَلُوّ [el-elv] (hemzenin fethi ve lām'ın sükūnuyla) ve

الْأُلُوّ [el-uluvv] [ʕuluvv] vezninde) ve

الْأُلِيّ [el-uliyy] [ʕutiyy] vezninde) ve

الْأَلَى [el-ellā] [şallā] vezninde) Bir husūsta batā'et edip sa'f ve ihtimāmda dirīg ve taksīr eylemek ma'nāsındır; yukālu: **أَلَا** يَأْلُو أَلُوًّا وَأَلِيًّا وَأَلَى إِذَا قَصَرَ وَأَبْطَأَ Ve kibr ve dimāg eylemek ma'nāsındır; yukālu: **أَلَا** الرَّجُلُ إِذَا تَكَبَّرَ Ve bir nesneye muktedir olmak ma'nāsındır; tekūlu: **مَا** أَلُوْتُهُ أَيُّ مَا اسْتَطَعْتُهُ

أَلُوّ [elv] ve

أُلُوّ [uluvv] [ʕuluvv] vezninde) **تَرَكَ** eylemek ma'nāsındır; tekūlu: **مَا** أَلُوْتُ الشَّيْءَ **مَا** أَلُوًّا وَأَلُوًّا أَيُّ مَا تَرَكَتُهُ

أَلُوّ [elv] 'Atiyye ve bahşişe denir.

الْإِيْتَالَةُ [el-iṭilā] [ifti'āl] vezninde) Bu dahi bir husūsta tevānī ve taksīr eylemek ma'nāsındır; yukālu: **إِيْتَلَى** فِيهِ إِذَا قَصَرَ Ve yemīn eylemek ma'nāsındır; yukālu: **إِيْتَلَى** الرَّجُلُ إِذَا أَقْسَمَ Ve muktedir olmak ma'nāsındır; ve minhu hadīsu munkerin ve nekīr: **”لَا دَرَيْتَ وَلَا ائْتَلَيْتَ”** وَرُوِيَ **”لَا دَرَيْتَ وَلَا ائْتَلَيْتَ”** Buna göre **أَلَيْتَ** [eleyte] [dereyte] kelimesine itbā' olur; ve ruviye: **”لَا دَرَيْتَ وَلَا ائْتَلَيْتَ”** أَيُّ لَا ائْتَلْتُ **إِيْلَكَ** **لَا** māddesinden if'āldir ki **bed-du'ā** olur, **”Develerin üreyip döllü döşlü olmasın!”** demektir.

الْبَلِيَّةُ [el-beliyyet] [beliyyet] vezninde)

de) İsmdir, taksîr ve dirîg ma'nāsına. Ve fa'ile olur ki mu'kaşşire hatuna denir, bi-ma'nā fā'iledir; ve minhu'l-meselu: "إِلَّا حَظِيَّةً فَلَا أَلِيَّةَ" أَيَّ إِنَّ لَمْ أَحْظَ فَلَا أَزَالُ أَطْلُبُ ذَلِكَ إِنَّ لَا أَكُونُ حَظِيَّةً فَلَا أَكُونُ Ve bu أَكُونُ فَكُونُ وَأَجْهَدُ نَفْسِي فِيهِ أَلِيَّةٌ takdîrindedir, ya'nî "el-Hāletu hāzihi ben kadr ve i'tibār sāhibi değil isem kadr ve i'tibār bulmak talebinde aslā fütür ve taksîr eylemeyip buluncaya dek sa'y ve himmet ederim" demektir. Mütercim der ki *Mustakşā'* da beyān olunduğu üzere *حَظِيَّةً* [haziyyet] zevci yanında kadr ve i'tibārı olan hatuna denir. Ve

أَلِيَّةٌ [eliyyet] Mu'kaşşireye denir. Aslı budur ki bir kimse bir hatun tezevvüc edip ve o hatun kendisine lāzım ve lāyık olup ve ezvāc yanında mūcib-i kadr ve hürmet olacak umūr ve hidemātta aslā tehāvün ve taksîrātı yok iken zevci 'indinde bî-'izzet olmakla bir gün zevcine kelām-ı mezbūru irād eyledi ki *عِنْدَكَ حَظِيَّةٌ عِنْدَكَ* إِنَّ لَا تَكُ حَظِيَّةً عِنْدَكَ فَآتَا لَا أَلِيَّةَ takdîrindedir, كَانَ burada tāmme olmakla *حَظِيَّةٌ عِنْدَكَ حَظِيَّةٌ* ve *Mecma'u'l-Emsāl* sāhibi *حَظِيَّةٌ* ve *أَلِيَّةٌ* kelimelerini nasbla zabt eylemekle إِنَّ كُنُ حَظِيَّةً عِنْدَكَ فَلَا أَكُنُ أَلِيَّةً takdîrindedir, halktan garaz ve matlūba nā'il olmak için mūdārāt ve hüsn-i mu'āmele eylemek bābında darb olunur. Ve

أَلِيَّةٌ [eliyyet] Ant ve yemīn ma'nāsına gelir.

الْأَلْوَةُ [el-elvet] (hemzenin harekāt-ı selāsı ve lām'ın sükūnuyla) ve

الْأَلِيَا [el-eliyyā] (hemzenin fethi ve yā'nın teşdidiyle ki aslı **أَلِيَّةٌ** [eliyyet]tir) Bunlar da ant ve yemīn ma'nāsınadır; yukālu: عَلَيْهِ أَلِيَّةٌ فِي كَذَا وَأَلْوَةٌ وَأَلِيَا أَيَّ بَيِّنٌ

الْإِيْلَاءُ [el-īlā'] (hemzenin kesriyle) Yemīn eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا إِيلَاءٌ إِذَا

أَقْسَمَ Şārih der ki ba'dehu **إِيْلَاءٌ** [īlā'] 'örf-i şer' de mānī'-i cimā'-ı zevce olan yemīne mahsūs oldu, niteki keyfiyyāt ve ahkāmı kütüb-i fihhiyyede meşrūhtur. Ve

إِيْلَاءٌ [īlā'] Bir mahal koyun ve keçi kığılığı olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا صَارَ ذَا بَعْرِ الْعَنَمِ

التَّالِي [et-te'ellī] [تَفَعُّلٌ] [tefa'ul] vezninde) Bu dahi yemīn eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَأَلَّى الرَّجُلُ إِذَا أَقْسَمَ

الْأَلْوَةُ [el-elvet] (hemzenin fethiyle) **غَلْوَةٌ** [ğalvet] vezninde ve mürādifidir ki ok atımı mesāfeye denir; yukālu: بَيْنَهُمَا أَلْوَةٌ أَيَّ غَلْوَةٌ Ve vüs'at ve refāhiyete denir, **سَبْغَةٌ** [sebgāt] ma'nāsına. Ve 'ūd ağacına denir ki tebhîr ve tebahhur olunur; yukālu: اسْتَجْمَرَ بِالْأَلْوَةِ أَيَّ الْعُودِ الَّذِي يُبْتَحَرُ بِهِ

الْأُلْوَةُ [el-uluvvet] ve

الْأُلْوُ [el-uluvv] (zammeteynle ve teşdîd-i vāv ile) ve

الْإِلِيَّةُ [el-iliyyet] (kesreteinle) Bunlar da 'ūd ağacına denir; cem'leri **الْأَلَوِيَّةُ** [elāviyyet] tir, **أَثَافِيَّةٌ** [eşāfiyyet] vezninde.

الْيَائِي

[أ ل ي]

الْأَلِيَّةُ [el-elyet] (hemzenin fethi ve lām'ın sükūnuyla) İnsān ve hayvānın kıçına ve sağırsına denir, **عَجِيْزَةٌ** [acizet] ma'nāsınadır ki insānın kıçı ve kıynağı ve koyunun kuyruğu ve sâ'ir hayvānın sağırsı olur, 'alā-kavlin mahall-i mezbūrede müterākib olan şahm ve lahmдан 'ibārettir; cem'i **الْيَائِيَاتُ** [eleyāt] gelir ve **الْأَلِيَا** [elāyā] gelir; yukālu: لَهَا أَلِيَّةٌ عَظِيْمَةٌ أَيَّ عَجِيْزَةٌ أَوْ هِيَ مَا رَكِبَ الْعَجْزُ مِنْ شَحْمٍ أَوْ لَحْمٍ وَلَا تَقُلُ "إِلِيَّةٌ" بِكَسْرِ الْهَمْزَةِ Ve "لِيَّةٌ" وَلَا "لِيَّةٌ" بِكَسْرِ اللَّامِ وَتَشْدِيدِ الْيَاءِ

أَلِيَّةٌ [Elyet] Bir su adıdır.

الْأَلْيِي [el-ely] (hemzenin fethi ve lām'ın sükūnuyla) İnsān ve hayvānın kıçığı ve kuyruğu büyük olmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَلْيِي الْكَيْسُ وَالْمَرْأَةُ أَلْيَا مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا عَظُمَتْ أَلْيَتُهُ** **الْأَلْيَانُ** [el-elyān] (عَطَشَانُ [ʿaṭṣān] vezninde ve feteḥātla) ve

الْأَلَايِ [el-elā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) ve

الْأَلَايِ [el-ālī] (عَالِي [ālī] vezninde) ve

الْأَلَايِ [el-ālā] (hemzenin meddi ve elifin kasrıyla ki أَفْعَلُ [efʿalu] veznindedir) Büyük kuyruklu koça denir; mü'ennesi **أَلْيَانَةٌ** [elyānet] ve **أَلْيَا** [elyā] gelir **عَطَشَى** [ʿaṭṣā] vezninde. Kezālik recül ve mer'eeye vasf olur; yukālu: **كَبِشَ وَرَجُلٌ أَلْيَانٌ وَأَلَا وَأَلٌ وَالْأَلْيِ أَلْيَانَةٌ وَنَعَجَةٌ وَأَمْرَأَةٌ أَلْيَانَةٌ وَأَلْيَا أَلْيٌ عَظِيمَةٌ الْأَلْيَةُ** [uly] gelir hemzenin zammı ve lām'ın sükūnuyla. Ve mü'ennesinin cem'i dahi **أَلْيِي** [uly]dur. Ve **أَلْيَانَةٌ** [elyānet]in cem'i **أَلْيَانَاتٌ** [elyānāt] gelir ve **أَلَايَا** [elāyā] gelir ve **أَلَاءٌ** [ālā] gelir medd ile. Ve bu maksūr olan **أَلْيِ** [elā] kelimesinin cem'idir, mü'ellif teşviş eylemiştir. Ve

أَلِيَّةٌ [elyet] Baş parmağın dibinde bilekçeye doğru olan etçeğize denir ki kuyruğu menzilindedir. Ve baldır etine denir ki baldırda olan balık etidir, **حَمَاءُ السَّاقِ** [ḥamātu's-sāḳ] ma'nāsına. Ve

أَلِيَّةٌ [elyet] Açlığa denir, **مَجَاعَةٌ** [mecāʿat] ma'nāsına. Ve iç yağı parçasına denir. Ve bādiyede bir su adıdır.

الْإِلْيَةِ [el-ilyet] (hemzenin kesriyle) Yana ma'nāsınadır; yukālu: **جَاءَ مِنْ إِيَّتِهِ أَيْ مِنْ قِبَلِهِ** **وَجَانِبِهِ**

الْأَلَاءِ [el-ālā] (hemzenin meddiyle) **نِعَمٌ** [niʿam] ma'nāsınadır ki **نِعْمَةٌ** [niʿmet]in cem'idir. Müfredi **إِلْيٍ** [ily]dir hemzenin

kesriyle ve lām'ın sükūnuyla ve **أَلْيِي** [ely] dir hemzenin fethi ve lām'ın sükūnuyla ve **أَلْوٌ** [elw]dir, **دَلْوٌ** [delw] vezninde ve **أَلْيٌ** [elā]dır, **رَحَى** [reḥā] vezninde ve **إِلَى** [ilā]dır hemzenin kesriyle, **مِعَا** [miʿā] vezninde; yukālu: **كَثِيرَةٌ الْأَلَاءِ أَيْ النِّعَمِ**

الْأَلْيِي [el-eliyy] (عَنِي [ġaniyy] vezninde) Çok yemīn eden adama denir; yukālu: **رَجُلٌ أَلْيٌ أَيْ الْكَثِيرُ الْأَيْمَانِ**

أَلِيَّةٌ [Ulyet] (عُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Mağrib'de iki belde ismidir.

أَلْيَتَانِ [Elyetān] (hemzenin fethi ve tesniye bünyesiyle) Ḥav'eb nām mahalde iki bayır adıdır.

أَلِيَّةٌ [Āliyet] (عَالِيَّةٌ [ʿāliyet] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

الْوَاوِي

[ا م و]

الْأَمَةِ [el-emet] (fethateynle) Memlûkeye denir ki Fārisīde kenīzek ve lisānımızda cāriye ve asl Türkīde kınak ta'bir olunur; yukālu: **لَهُ أَمَةٌ مَلِيكَةٌ أَيْ مَمْلُوكَةٌ** Ve **أَمَةٌ** [emet] lafzının aslı **أَمَوَةٌ** idi feteḥātla yāḥūd **أَمَوَةٌ** idi, **تَمْرَةٌ** [temret] vezninde; cem'i **أَمَوَاتٌ** [emevāt] gelir feteḥātla ve **إِمَاءٌ** [imā] gelir, **دِمَاءٌ** [dimā] vezninde ve **أَمَى** [āmī] gelir, **قَاضِي** [qāḍī] vezninde ki aslı **أَمَوٌ** idi, **أَفْعَلٌ** [efʿul] vezninde ve **أَمَوَانٌ** [emvān] gelir hemzenin harekāt-ı selāsı ve mīm'in sükūnuyla. Ve Eme bint Ḥālid ve Eme bint Ḥalīfe ve Eme bint el-Fārisī ki Hazret-i Selmān'dır ve Eme bint Ebi'l-Ḥakem saḥābiyelerdir.

الْتَّامِي [et-te'emmī] (تَائِبِي [te'ebbī] vezninde) Bir adam cāriye edinmek ma'nāsınadır; yukālu: **تَأْمَى فُلَانٌ أَمَةً إِذَا اخْتَذَهَا**

الْإِسْتِمَاءُ [el-istīmā] Bu dahi cāriye edinmek ma'nāsınadır; yukālu: اِسْتَأْمَى الرَّجُلُ إِذَا اتَّخَذَ أُمَّةً

التَّأْمِيَةُ [et-te'miyet] تَرْبِيَةٌ [terbiyet] vezninde) Esir eylediği yāhūd bulduğu kızını cāriye kılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَمَّيْتُ الْجَارِيَةَ إِذَا جَعَلَهَا أُمَّةً

الْأُمُوءُ [el-umuvvet] أُخُوَّةٌ [uḥuvvet] vezninde) Kız cāriye olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَمَّتِ الْجَارِيَةُ كَرَمَتْ وَأَمِيَتْ كَسِمِعَتْ وَأَمَوَتْ إِذَا كَكَرَمَتْ أُمَّةً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالرَّابِعِ وَالْخَامِسِ إِذَا صَارَتْ أُمَّةً

الْإِمَاءُ [el-imā] كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Kedi mavlamak ma'nāsınadır; yukālu: أَمَتِ السِّنُورُ تَأْمُو إِمَاءً إِذَا صَاَحَتْ

بَنُو أُمَيَّةَ [Benū Umeyyet] (hemzenin zammı ve mīm'in ve yā-yı müşeddedenin fetihiyle) Kıreş'ten bir kabiledir; nisbetinde **أُمَوِيٌّ** [Umeviyy] denir hemzenin zammı ve mīm'in fethiyle ki kıyās üzeredir ve **أُمَوِيٌّ** [Emeviyy] denir hemzenin ve mīm'in fetihiyle, tahfif için ve **أُمَيِّيٌّ** [Umeyyiyy] denir, **عُقَيْلِيٌّ** [uḳayliyy] ve **نُمَيْرِيٌّ** [numeyriyy] mecrāsına icrā ile. Ve bazıları 'Alḳame b. 'Ubeyd ve Mālik b. Subey' el-Emeviyyān ki harekātıdır; **أَمُوءَةٌ** [Emvet] nām beldeye mensūblardır dedikleri kelām-ı manzūrun fih'tir, **زَيْرَةُ أُمَّةٌ** [Emet] nām cedlerine mensūblardır.

أَمَّا [emmā] (hemzenin fethi ve mīm'in teşdidiyle) Mīm bāında zikr olundu.

أَمَّا [emā] (hemzenin fethi ve mīm'in tahfifiyle) Bir kelimedir ki mā-ba'dinde vārid olan kelāmın sübüt ve tahkikine delālet eder; yukālu: أَمَّا إِنَّ زَيْدًا عَاقِلٌ أَيْ إِنَّهُ Hafī olmaya ki kütüb-i nahviyyede meşrūh olduğu üzere **أَمَّا** kelimesi

Alā gibi hurūf-ı istiftāhtır, tenbīh içindir ki mā-ba'dinin tahakkuk ve sübütünü ifāde eder, lisānımızda "āgāh ol" demekle ta'bir olunur ve ekserī kaseme mukārin isti'māl olunur, ke-kavlihi: "أَمَّا وَالَّذِي أَبِي وَأُضْحَكَ" Ve gāh olur ki kable'l-kasem hemzisi hā'ya yāhūd 'ayna ibdalle **هَمَّا** ve **عَمَّا** denir. Ve ba'zen elifleri hazf olunup **هَم** ve **عَم** dahi denir. Kezālik **أَمَّا** kelimesi **حَقًّا** yāhūd hemze-i istifhāmla **أَحَقًّا** ma'nāsına olur ki hemze-i istifhām ikrārī olmakla rāst ve sābittir ve vākī'dir demek olur. Ve 'inde'l-ba'z **حَقًّا** ma'nāsına mevzū'dur. Ve 'alā-kavlin hemze ile **مَاءٌ** lafzından mürekkebdir ki **شَيْءٌ** ma'nāsınadır. Ve 'arz için isti'māl olunur; nahvu: **أَمَّا تَعَطَّفُ** Pes vech-i mezkūr üzere elifin hazfiyle isti'mālī sāyig olmakla **هَمَّ فَعَلْتُ وَهَمَّ** *Durre* de **هَمَّ** kavlini taglīt eylemesi nā-be-cādır; niteki Şihāb tasrīh eylemiştir; ve minhu mā vaka'a fī *Şāhīhu'l-Buḫārī* fī kitābi'l-hacc: "هَمَّ هَذَا الْحَدِيثِ حَدِيثٌ مَالِكٍ"

الْوَاوِيُّ

[أ و]

الْإِنْوُ [el-inv] (hemzenin kesriyle) Geceden bir sā'ate denir; yukālu: مَضَى إِنْوٌ مِنَ اللَّيْلِ أَيْ سَاعَةٌ

الْيَائِيُّ

[أ ن ي]

الْأَنْي [el-eny] (hemzenin fethi ve nūn'un sükūnuyla) ve

الْإِنَا [el-inā] زَنَا [zinā] vezninde) ve

الْأَنْاءُ [el-enā] سَحَابٌ [sehāb] vezninde) Bir nesnenin vakti gelip çatmak ma'nāsınadır; yukālu: أُنِيَ الشَّيْءُ يَأْنِي أُنْيًا وَإِنِّي وَأَنْاءٌ إِذَا حَانَ

Ve bir nesne kemālını bulup yetişmek ma'nāsınadır; 'alā-kavlin nebātāt kısmının yetişmesine mahsūstur; yukālu: **أَنِي الشَّيْءُ إِذَا أَدْرَكَ أَوْ خَاصَّ بِالنَّبَاتَاتِ** Ve su nihāyet derecede kızgın olmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَنِي الْحَمِيمِ إِذَا انْتَهَى حَرُّهُ** Ve

أَنِي [eny] Te'ennī eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **أَنِي الرَّجُلُ أَنِيًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ بِمَعْنَى تَأَنَّى** Ve

أَنِي [eny] Vehn ma'nāsınadır ki geceden nisf mikdārı sā'attir, 'alā-kavlin mutlakan geceden bir vakt ve sā'ate denir, **أَنُو** [env] gibi; hemzenin kesriyle de lügattir; cem'î **أَنَاءَ** [ānā'] gelir medd ile.

الْأَنِي [el-eniyy] [ġaniyy] [ġaniyy] vezninde) Vakti gelip çatmış nesneye denir; yukālu: **هُوَ أَنِيٌّ أَي حَانَ وَقْتُهُ** Ve gecikip müte'ahhir olan şey'e denir.

الْأَنَاءُ [el-enā'] İsmdir, bir nesnenin vakti gelip çatmasına ve bir nesnenin kemālını bulup yetişmesine denir; hemzenin kesriyle de lügattir; ve minhu: **بَلَغَ هَذَا الشَّيْءُ أَنَاءَهُ** وَإِنَاءَهُ أَي غَايَتَهُ أَوْ نَضَجَهُ وَإِدْرَاكَهُ

الْإِنَاءُ [el-inā'] [kitāb] vezninde) Ma'rūftur ki kaba kacağa denir, sahn ve tās ve tencere ve leğen ve kāse gibi; cem'î **آيِنَاءُ** [āniyet] gelir, **زَانِيَةٌ** [zāniyet] vezninde ve cem'ü'l-cem'î **أَوَانِي** [evānī] gelir.

الْأَنِي [el-ānī] [zānī] vezninde) Nihāyet derecede kızgın olan suya denir; yukālu: **هُوَ حَمِيمٌ أِنْ أَيِ انْتَهَى حَرُّهُ** وَرَجُلٌ أِنْ أَيِ كَثِيرِ الْجَلْمِ

الْأَنَاءَةُ [el-enāt] [ḡanāt] vezninde) ve

الْأَنِي [el-enā] [ʿalā] vezninde) Hilm ve rıfk ve vakār ve temkīn ma'nāsınadır; yukālu: **إِنَّهُ لَدُوْ أَنَاءَةٌ وَأَنِيٌّ أَيِ جَلْمٍ وَوَقَارٍ** Ve

أَنَاءَةُ [enāt] Şol hatuna denir ki bir işe yerinden kesil ve fütūr ile kalkar ola; yukālu: **إِمْرَأَةٌ أَنَاءَةٌ أَيِ فِيهَا فُتُورٌ عِنْدَ الْقِيَامِ**

الْتَأَنِي [et-te'ennī] [te'ebbī] vezninde) ve

الْإِسْتِنَاءُ [el-istīnā'] Bir işte 'acele ve hif-fet eylemeyip sebāt ve temkīnle tutmak ma'nāsınadır; vakt ma'nāsına olan **أَنِي** [eny] mād-desinden olmakla gūyā ki işin vakti erişmedikçe mübāşeret eylemez; yukālu: **تَأَنَّى فِي الْأَمْرِ وَاسْتَأَنَى إِذَا تَبَيَّنَ فِيهِ**

الْأُنِي [el-uniyy] (hemzenin zammıyla [cufiyy] vezninde) ve

الْإِنِي [el-inā] [riḡā] vezninde) Gecik-kip gerilenmek ma'nāsınadır; yukālu: **الرَّجُلُ أَيُّنًا وَأُنِيٌّ أَيِ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالرَّابِعِ إِذَا تَأَخَّرَ وَأَبْطَأَ**

الْتَأَنِيَّةُ [et-te'aniyet] [terbiyet] vezninde) Bu dahi gecikip gerilenmek ma'nāsınadır; yukālu: **أَنِي الرَّجُلُ تَأَنِيَّةً بِمَعْنَى أَنِي**

الْإِنِيَاءُ [el-inā'] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi geciktirip te'hīr eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: **إِنِيَاءُهُ إِذَا أَبْطَأَتْهُ وَأَحْرَتْهُ**

الْإِنِيَاءُ [el-inā] [zinā] vezninde) ve

الْإِنِي [el-iny] (hemzenin kesri ve nūn'un sükūnuyla) Bunlar da **أَنِي** [eny] ma'nāsınadır ki geceden bir vakt ve sā'ate denir.

الْإِنِي [el-inā] [ilā] vezninde) Gündü-zün mecmū'una denir; cem'î **آَنَاءُ** [ānā'] gelir hemzenin meddiyle ve **أُنِي** [uniyy] gelir hemzenin zammı ve nūn'un kesriyle ve **إِنِي** [iniyy] gelir hemzenin kesriyle.

أَنَاءُ [Unā] [hunā] vezninde yāhūd **حَنِي** [ḡanāt] vezninde yāhūd nūn-ı müşedde-denin kesriyle) Medīne'de Benū Qurayza yurdunda bir kuyu adıdır. Ve

أَنَا [Unā] (هُنَا [hunā] vezninde) Huccāc-ı Mısr yolunda bir vādī adıdır.

الْوَاوِيُّ

[أ و ا]

الْأَوَّةُ [el-uvvet] (hemzenin zammı ve vāv'ın teşdidiyle) Āfet ve dāhiyeye denir; cem'i أَوَّوْ [uvev] gelir, صُرِدَّ [şurad] vezninde.

الْيَائِيُّ

[أ و ي]

الْأَوِيُّ [el-uviyy] (hemzenin zammı ve kesri ve vāv'ın kesri ve yā'nın teşdidiyle) Yurda konup sâkin olmak ma'nâsınadır; tekûlu: أَوَيْتُ مَنْزِلِي وَإِلَيْهِ أَوْيَا مِنْ الْبَابِ الثَّانِي أَيُّ نَزَلْتُهُ وَسَكَنْتُهُ Ve bu ma'nâda müte'addî olur; tekûlu: أَوَيْتُهُ مَنْزِلِي وَإِلَيْهِ أَيُّ أَنْزَلْتُهُ

التَّأْوِيَةُ [et-te'viiyet] (تَأْدِيَةُ [te'diiyet] vezninde) Bu dahi أَوِيُّ [uviyy] ma'nâsına, lâzım ve müte'addî olur; tekûlu: أَوَيْتُ مَنْزِلِي وَإِلَيْهِ وَأَوَيْتُهُ مَنْزِلِي وَإِلَيْهِ إِذَا أَنْزَلْتُهُ

التَّأْوِي [et-te'evvî] (تَأْنِي [te'ennî] vezninde) Bu dahi yurda konup ārām eylemek ma'nâsınadır; tekûlu: تَأَوَيْتُ مَنْزِلِي وَإِلَيْهِ تَأَوَيْتُ أَوِيَّ Ve kuşlar bir araya birilmek ma'nâsınadır; yukâlu: تَأَوَّتِ الطَّيْرُ إِذَا تَجَمَّعَتْ

الْإِتْوَاءُ [el-ittivā] (إِتِّهَادٌ [ittiḥāz] vezninde) ve

الْإِتْوَاءُ [el-ītivā] (aslı üzere) Bunlar da yurda konup sâkin olmak ma'nâsınadır; tekûlu: إِتْوَيْتُ مَنْزِلِي وَاتْتَوَيْتُ بِمَعْنَى أَوَيْتُ Ve

إِتْوَاءُ [ītivā] Bir adama acıyıp rahm ve rikkat eylemek ma'nâsına müsta'meldir; yukâlu: إِتْوَى لَهُ إِذَا رَقَّ لَهُ وَرَثَى

الْإِبْوَاءُ [el-īvā] (hemzenin kesriyle) Bir

adamı yurda kondurup ārām ettirmek ma'nâsınadır; tekûlu: أَوَيْتُهُ مَنْزِلِي إِذَا أَنْزَلْتُهُ

الْمَأْوِي [el-me'vā] (mīm'in ve vāv'ın fet-hiyle) ve

الْمَأْوِي [el-me'vī] (vāv'ın kesriyle) ve

الْمَأْوَاءُ [el-me'vāt] (مَرْمَاءُ [mermāt] vezninde) Yurda denir; yukâlu: هُوَ مَأْوَى الْمَحَاوِيحِ وَمَأْوِيهَا وَمَأْوَاهَا أَيُّ مَكَانَهَا

التَّأْوِي [et-te'āvī] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Bu dahi kuşlar bir araya birilmek ma'nâsınadır; yukâlu: تَأَوَّتِ الطَّيْرُ إِذَا تَجَمَّعَتْ

الْأَوِيُّ [el-uviyy] (جُيِّي [cuşiiyy] vezninde) Birikmiş kuşlara denir; yukâlu: طَيْرٌ أَوِيٌّ أَيُّ مِتَّأَوِيَاتٍ

الْأَوِيَّةُ [el-evyet] (hemzenin fethi ve vāv'ın sükūnuyla) ve

الْإِيَّةُ [el-iyyet] (hemzenin kesri ve yā'nın teşdidiyle) ve

الْمَأْوِيَّةُ [el-me'viiyet] (مَنْزِلَةٌ [menzilet] vezninde) ve

الْمَأْوَاءُ [el-me'vāt] (مَرْمَاءُ [mermāt] vezninde) Bir adamın hâline acıyıp rahm ve rikkat eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: أَوَى لَهُ أَوِيَّةً وَإِيَّةً وَمَأْوِيَةً وَمَأْوَاهُ مِنْ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا رَقَّ لَهُ وَرَثَى

أَوَى [ibnu āvā] Çakal ta'bîr olunan cānverin künyesidir; cem'i أَوَى بَنَاتُ أَوَى [benātu āvā] gelir. Ve bu أَفْضَلُ [efdal] veznindedir. Ve bu إِبْنُ عُرْسٍ [ibnu 'urs] ve إِبْنُ لَبُونٍ [ibn lebūn] gibi cem'i tā'yıladır.

أَوَّةُ [Āvet] (سَاوَةٌ [sāvet] vezninde) Reyy kurbünde bir şehir ismidir, آيَةٌ [Āyet] dahi derler.

[أ و ا]

أَوْ [ev] (hemzenin fethiyle) Hurūf-ı 'ātfedendir, şekk için ve tahyîr için ve ibhām için ve vāv gibi mutlakan cem'

kelimesidir ki ‘alāmet ma‘nāsınadır. Ve bu fi‘li mutasarrıf olan cümle-i fi‘liyyeye cevāzen muzāf olur, gerek müsbet ve gerek ma ile menfī olsun; ke-kavlihi: **بَايَةَ** ”بَايَةَ“ تُقَدِّمُونَ الْخَيْلَ شُعْنًا Ve bu Sībeveyhi kavlidir. Ve Ebu’l-Feth hemān müfrede izāfetini hasr eyledi; nahvu kavlihi ta‘ālā: **إِنَّ آيَةَ** ﴿إِنَّ آيَةَ﴾ مَلِكِهِ أَنْ يَأْتِيَكُمُ التَّابُوتُ﴾ Ve şīr-i mezkūru **بَايَةَ** مَلِكِهِ أَنْ يَأْتِيَكُمُ التَّابُوتُ﴾ ile te>vīl eyledi.

الْإِيَاءُ [el-iyā] (hemzenin kesriyle) Güneşin hüsn ve revnakına denir; hurūf-ı leyyine māddesinde mersümdür.

التَّايِّي [et-te‘āyī] (تَفَاعُلٌ [tefā‘ul] vezninde) ve

التَّايِّي [et-te‘eyyī] (تَأْيِي [te‘ebbī] vezninde) Bir adamın yā bir nesnenin şahsına kasd ve teveccüh kılmak ma‘nāsınadır; tekūlu: **تَأْيِيْتُهُ وَتَأْيِيْتُهُ إِذَا قَصَدْتَ شَخْصَهُ وَتَعَمَّدْتَهُ** Ve

تَأْيِي [te‘eyyī] (تَأْيِي [te‘ebbī] vezninde) Bir mahalde meks ve tevakkuf eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: **تَأْيِي بِالْمَكَانِ إِذَا تَلَبَّثَ عَلَيْهِ** Ve rıfk ve te‘ennī eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: **تَأْيِي فِي الْأَمْرِ إِذَا تَأْيِي**

الْمَائِي [el-me‘yiy] (مَائِي [me‘tiyy] vezninde) Nebātātı davara yaramaz olan yere denir; yukālu: **مَوْضِعٌ مَائِي الْكَلَامِ أَيَّ وَحِيمُهُ**

الْيَائِي

[أَي]

أَي [eyy] (hemzenin fethi ve yā’nın teşdidiyle) Harf-i istifhāmdır, onunla zevi’l-‘ukūldan ve gayrıdan su‘āl olunur, Türkīde ondan “ne” ve “hangi” ile Fārisīde “çi” ve “kudām” ile ta‘bīr olunur. Meselā **أَيُّ شَيْءٍ** Fārisīde “Çi çizest?” ve Türkīde “Ne nesnedir?” Ve **أَيُّ رَجُلٍ** Fārisīde “Kudām merd?” ve Türkīde

“Hangi adam?” Ve **أَيُّهُمَا** “Şu iki adamdan hangisi?” ve **أَيُّهُمَا** “Şu iki hatundan hangisi? demektir. Ve ‘Arabların **أَيُّش** kavlleri **أَيُّ** muhtasarıdır. Ve **أَيُّ** [eyy] kelimesi mebnīdir, ve ba‘zen muhaffef olur; ke-kavlihi: **تَنْظَرْتُ نَسْرًا وَالسَّمَائِينَ أَيُّهُمَا** | | **عَلَيَّ مِنْ** ”الغَيْثُ اسْتَهَلَّتْ مَوَاطِرُهُ“

Ve gāh olur ki işbu **أَيُّ** kelimesine kāf dāhil olup teksīr-i ‘adede nakl olunur **كَمْ** [kem]-i haberiyye ma‘nāsına ve tenvīni nūn şeklinde resm olunur. Ve bunda beş lügat cārīdir: 1) **كَأَيُّ** [ke‘eyyin] **كَعَيُّ** [ke‘ayyin] vezninde. 2) **كَيُّ** [keyyin] hemzeyi yā’ya ibdālle. 3) **كَائِنٌ** [kā’in] **كَاعِنٌ** [kā’in] vezninde. 4) **كَأَيُّ** [ke‘y] **رَمِي** [remy] vezninde. 5) **كَأَيُّ** [ke‘] **عَم** [‘am] vezninde. Ve tekūlu: **كَأَيُّ رَجُلًا لَقِيْتُ** Ya‘nī mā-ba‘di temyīziyyet üzere mansūb olur. Ve tekūlu: **كَأَيُّ مِنْ رَجُلٍ لَقِيْتُ** Ya‘nī **مِنْ** [min]-i cārre dāhil olur.

Ve **أَيُّ** [eyyu] İsm olur, mu‘arref bi’l-lām olan münādāya onunla tevassul olunur, ya‘nī ism-i müfred-i mübhem olmakla kendisine harf-i tenbīh olan hā kelimesini izāfetle harf-i nidā ile münādā beynine tavsīt olunur; yukālu: **يَا أَيُّهَا الرَّجُلُ** Burada **الرَّجُلُ** kelimesi sıfattır ve merfū’dur. Ve gāh olur ki sıfat-ı mezkūre mansūb olur; yukālu: **يَا أَيُّهَا الرَّجُلُ أَقْبَلْ**

أَيُّ [ey] (كَي [key] vezninde) İki vech üzere müsta‘meldir: Evvel nidā-yı karīb için olur; nahvu: **أَيُّ زَيْدٌ أَقْبَلْ** Sānī tefsīr ve ‘ibāre için olur; nahvu: **عِنْدِي عَشْرٌ أَيُّ دَهَبٌ**

إِي [ī] (hemzenin kesr ve meddiyle) نَعَم [ne‘am] ma‘nāsınadır ki harf-i cevābdır. Ve yemīne muttasıl olur; yukālu: **إِي وَاللَّهِ** Ve gāh olur ki hemzesi hā’ya ibdāl olunup **هِي** [hī] derler.

إَيْنُ [İbnu Eyyā] (رَيَّ [reyyā] vezninde)

Muhaddisîndendir.

أَيْآ [eyā] (hemzenin fethi ve yā'nın tahfifiyle) Hurūf-ı nidādandır, هَيْآ [heyā] kelimesi gibi onunla karīb ve ba'īd nidā olunur.

FASLU'L-BĀ'Ī'L-MUVAHHADE

(فَضْلُ الْبَاءِ الْمُوحَّدَةِ)

الْوَاوِيُّ

[ب أ و]

أَلْبَاؤُ [el-be>v] (bā'nın fethi ve hemzenin sükūnuyla) ve

أَلْبَاوَاءُ [el-be>vā'] (bā'nın fethi ve eli-fin meddi ve kasrıyla) Bir adam bālā-pervāzlık edip fahr ve mübāhāt eylemek ma'nāsınadır; yukālu: بَأَى الرَّجُلُ يَبْأَى كَسَعَى إِذَا يَسْعَى وَبَأَ يَبْأُو كَدَعَا يَدْعُو وَالْأَخِيرُ قَلِيلٌ بَأُوا وَبَأَوَاءُ إِذَا فَخَرَ وَيُقَالُ بَأَى نَفْسَهُ أَي رَفَعَهَا وَفَخَرَ بِهَا Ve dābbe seğırtmekte pek cidd ve cehd eylemekle sā'irlerinden sābık ve gālib ve 'ālī olmak ma'nāsınadır; yukālu: بَأَتِ النَّاقَةُ إِذَا جَهَدَتْ فِي عَدُوِّهَا وَتَسَامَتْ وَتَعَالَتْ

الْيَائِيُّ

[ب أ ي]

أَلْبَائِيُّ [el-be>y] (رَمِيَّ [remy] vezninde) بَأُو [be>v]-i mezkūrda lügattir; tekūlu: بَأَيْتُ أَبَايَ بَأَيْتًا لَعْنَةً فِي الْبَأُو كَلِمَةً

الْوَاوِيُّ

[ب ت و]

أَلْبَثْوُ [el-betv] (bā'nın fethi ve tā'nın sükūnuyla) Bir yerde mukīm olmak ma'nāsınadır; yukālu: بَثَا بِالْمَكَانِ يَبْثُو بَثْوًا إِذَا أَقَامَ بِهِ

الْوَاوِيُّ

[ب ث و]

أَلْبِشَا [el-bešā] (šā-yı müsellese ile عَصَا [ašā] vezninde) Arz-ı sehleye denir; müfredi بِنَاءُ

[beṣā'et]tir. 'Alā-kavlin bir mevzi' adıdır.

الْبَيْئَةُ [el-biṣā] (إِلَى [ilā] vezninde) Küle denir, رَمَادٌ [remād] ma'nāsına; müfredi بَيْئَةٌ [biṣet]tir bā-yı meksüre ile. Ve bunun aslı بُوَيْئَةٌ idi, vāv hazf olundu.

الْبَيْئِيُّ [el-beṣiyy] (teṣdīd-i yā'yla عَلِيٌّ [aliyy] vezninde) Nāsı dā'imā medh ve senā eder olan adama denir. Ve kesirü'l-haṣem kimseye denir; yukālu: هُوَ بَيْئِيُّ أَيِ الْكَثِيرِ الْمَدْحِ لِلنَّاسِ وَكَذَا الْكَثِيرِ الْحَسَمِ

الْبَيْئُ [el-beṣv] (بَتْوٌ [betv] vezninde) Terlemek ma'nāsınadır; yukālu: بَنَّا الرَّجُلَ يَبْتُو بَتْوًا إِذَا عَرِقَ

الْوَاوِيُّ الْيَائِيُّ

[ب ح و - ي]

بُجَاوَةٌ [Bucāvet] (زُعَاوَةٌ [Zuḡāvet] vezninde) Zengibār'dan Nūbe tā'ifesinin arz ve memleketinin ismidir; onda a'fā nākalar zuhūr eder, نُوقٌ بُجَاوِيَّاتٌ [nūḡ Bucāviyyāt] oraya mensūbdur. Cevherī bir kabīle ile tefsīr eylemekle vehm eyledi.

بِجَايَةٌ [Bicāyet] (bā'nın kesriyle) Maḡrib'de bir belde adıdır.

بُجَيَّةٌ [Buciyyet] (سُمَيَّةٌ [sumeyyet] vezninde) Bir hatundur ki Şeybe el-Hacebī cenāblarından rivāyet-i hadīs edip ve kendiden Şābit eṣ-Şumālī rivāyet eyledi.

الْيَائِيُّ

[ب ح ي]

الْإِبْحَاءُ [el-ibḡā] (ḡā-yı mühmele ile إِبْرَاءٌ [ibrā'] vezninde) İnkıtā' ma'nāsınadır; tekūlu: أُبْحَثُ عَلَيَّ دَائِبِي أَيِ انْقَطَعْتُ

الْوَاوِيُّ

[ب خ و]

الْبَحْوُ [el-baḡv] (bā'nın fethi ve ḡā'nın sükūnuyla) Gevşek ve salkı nesneye denir; yukālu: سَمِيءٌ بَحْوٌ أَيِ رِخْوٌ Ve kemter hurmālara denir; müfredi بَحْوَةٌ [baḡvet]tir, تَمْرَةٌ [temret] gibi. Ve

بَحْوٌ [baḡv] Masdar olur, öfke ve dargınlık geçip sākin olmak ma'nāsına; yukālu: بَخَا بَخْوً غَضَبُهُ يَبْخُو بَخْوًا إِذَا سَكَنَ وَقَفَرَ dahi bu ma'nāyadır; yukālu: بَاخَ غَضَبُهُ بَخْوًا إِذَا سَكَنَ

الْوَاوِيُّ

[ب د و]

الْبَدْوُ [el-bedv] (bā'nın fethi ve dāl'ın sükūnuyla) ve

الْبُدُو [el-buduvv] (عُلُوٌّ [uluvv] vezninde) ve

الْبَدَاءُ [el-bedā'] (سَحَابٌ [seḡāb] vezninde) ve

الْبَدَاءَةُ [el-bedā'et] (سَحَابَةٌ [seḡābet] vezninde) Nesne zāhir olmak ma'nāsınadır; yukālu: بَدَا الْأَمْرُ يَبْدُو بَدْوًا وَبُدُوًا وَبَدَاءً وَبَدَاءَةً إِذَا ظَهَرَ Ve

بَدْوٌ [bedv] (bā'nın fethiyle) ve

بَدَاءٌ [bedā'] ve

بَدَاءَةٌ [bedā'et] Bir mādde zımnında bir adanın zihninde bir rey ve mülāhaza peydā olmak ma'nāsınadır; yukālu: بَدَا لَهُ فِي الْأَمْرِ بَدَاً وَبَدُوًا وَبَدَاءً وَبَدَاءَةً أَيِ نَشَأَ لَهُ فِيهِ رَأْيٌ Ve

بَدْوٌ [bedv] İsm olur, rey ve endişe ma'nāsınadır; cem'i بَدَوَاتٌ [bedevāt] gelir feteḡātla; yukālu: هُوَ ذُو بَدَوَاتٍ أَيِ آرَاءٍ Ve

بَدْوَةٌ [bedāvet] ma'nāsınadır,

ke-mā se-yuzkeru. Ve sahrāya çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: **بَدَا الْقَوْمُ بَدَوْا إِذَا خَرَجُوا** Burada kasr ile **بَدَا** nüshası galattır. Ve kazā-yı hācet eylemek ma'nāsına müsta'meldir; zīrā hayme-nişīn tā'ifesi evlerinden taşra sahraya çıkarlar; yukālu: **بَدَا الرَّجُلُ إِذَا أَنْجَى فَظَهَرَ نَجْوُهُ مِنْ دُورِهِ**

الْإِبْدَاءُ [el-ibdā'] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi izhār eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: **إِذَا أَظْهَرْتَهُ إِذَا أَبْدَيْتَهُ** Ve kazā-yı hācet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **إِذَا أَبْدَى الرَّجُلُ إِذَا أَنْجَى**

الْبَدَاوَةُ [el-bedāvet] [sehābet] [sehābet] vezninde) Bir nesnenin en evvel zāhir ve peydā olanına denir; yukālu: **بَدَاوَةُ الشَّيْءِ أَي أَوَّلُ مَا يَبْدُو مِنْهُ** Ve

بَدَاوَةُ [bedāvet] Sahrā-nişīnliğe denir; tekūlu: **مَا لَكَ وَالْبَدَاوَةَ أَي خِلَافُ الْحَضَرِ**

الْبَادِي [el-bādī] Zāhir ma'nāsınadır; yukālu: **بَادِي الرَّأْيِ أَي ظَاهِرُهُ يَغْنِي مِنْ غَيْرِ تَعَمُّقٍ**

بَادِي [bādiye bediyy] [ganiyy] vezninde) ve

بَادِي [bādiye bedin] ve

بَادِي [bādiye bedā] [aṣā] vezninde) “Evvelü külli şey” ma'nāsınadır. Ve bunun aslı mehmūzdur, niteki hemze bābında zikr olundu. Ve Yaḥyā b. Eyyūb b. Bādī ve Aḥmed b. 'Alī b. el-Bādī (ve lā tekul el-Bādā) muhaddislerdir.

الْبَدْوُ [el-bedv] [nedv] vezninde) ve

الْبَادِيَّةُ [el-bādiyet] [ādiyet] vezninde) ve

الْبَادَاةُ [el-bādāt] ve

الْبَدَاوَةُ [el-bidāvet] (bā'nın kesriyle) ve

الْبَدَاوَةُ [el-bedāvet] [sehābet] vezninde) Sahrāya denir ki **حَضَرَ** [ḥaḍar] mu-kabilidir; nisbetinde **بَدَاوِي** [bedāviyy] de-

nir, **سَحَاوِي** [sehāviyy] vezninde ve **بَدَاوِي** [bidāviyy] denir, **كِتَابِي** [kitābiyy] vezninde ve nādir olarak **بَدَوِي** [bedeviyy] denir, **عَرَبِي** [arabiyy] vezninde, sahrā-nişīn demektir. Ve

بَدَاوَةُ [bedāvet] ve

بَدَاوَةُ [bidāvet] Sahrā-nişīnliğe denir; yukālu: **هُمُ أَهْلُ الْبَدَاوَةِ وَالْبَدَاوَةُ خِلَافُ الْحَضَارَةِ**

الْتَبَدِي [et-tebeddī] [tefa'ul] vezninde) Bādiye-nişīn olmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَبَدَّى الرَّجُلُ إِذَا أَقَامَ بِالْبَادِيَةِ**

الْتَبَادِي [et-tebādī] [tefa'ul] vezninde) Ehl-i bādiyeye benzenmek ma'nāsınadır; yukālu: **تَبَادَى الرَّجُلُ إِذَا تَشَبَّهَ بِأَهْلِ الْبَادِيَةِ** Ve birbirine izhār-ı 'adāvet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **تَبَادَوْا بِالْعَدَاوَةِ إِذَا جَاهَرُوا بِهَا**

الْبُدَى [el-budā] (bā'nın zammıyla **هُدَى** [hudā] vezninde) ve

الْبُدَى [el-buddā] [guzzā] vezninde) **بَادِي** [bādī] kelimesinin cem'leridir ki bādiye-nişīnlere denir; yukālu: **قَوْمٌ بُدَى وَبُدَى أَي بَادُونَ**

الْبَدْوَةُ [el-bedvet] [temret] vezninde) Derenin bir kıyısına denir; ikisine **بَدْوَتَانِ** [bedvetān] denir; yukālu: **نَزَلُوا بِدَوْتِي الْوَادِي أَي جَانِبِيهِ**

الْبَدَا [el-bedā] [aṣā] vezninde) Dübürden çıkan necāsete denir. Ve

بَدَا الْإِنْسَانُ [bede'l-insān] Adamın bedeninde olan en ve oynak yerine denir, mafsāl ma'nāsına; cem'i **أَبْدَاءُ** [ebdā'] gelir hemzenin fethiyle.

الْبِدْيِي [el-Bediyy] [raḍiyy] vezninde) ve

وَادِي الْبِدْيِي [Vādī'l-Bediyy] [raḍiyy] vezninde) ve

بَدْوَةُ [Bedvet] [temret] vezninde) ve

بَدَا [Bedā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) ve **بَدَوْتَيْنِ** **دَارَةٌ** [Dāretu Bedveteyn] Birer mevzi'dir.

الْمُبَادَاةُ [el-mubādāt] (مُعَادَاةٌ [muʿādāt] vezninde) Açıktan ʿadāvet izhār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِذَا فُلَانٌ بِالْعَدَاوَةِ إِذَا صَارَتْ ذَاتٌ بَدَاةٍ جَاهَرَ بِهَا

الْبِدَاةُ [el-bedāt] (فَنَاءَةٌ [ḳanāt] vezninde) Mantara denir, كَمَاءَةٌ [kemʿet] maʿnāsına. Ve bir güne toprağa denir.

الْبِدَاةُ [el-bidā] (رِضَا [riḍā] vezninde) Yer mantarlı olmak maʿnāsınadır; yukālu: بَدِيَّتِ الْأَرْضِ بَدَى مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَارَتْ ذَاتٌ بَدَاةٍ Ve yer topraklı olmak maʿnāsınadır; yukālu: بَدِيَّتِ الْأَرْضِ إِذَا صَارَتْ ذَاتٌ بَدَاةٍ

بَادِيَةٌ [Bādiyat] (آسِيَّةٌ [āsiyyet] vezninde) Bint Gaylān eṣ-Şekāfiyye'dir ki saḥābiyyedir, ʿalā-kavlin nūn'la **بَادِنَةٌ** [Bādinet]tir.

الْيَائِي

[ب د ي]

الْبِدْيِيُّ [el-bedy] (bā'nın fethi ve dāl'ın sükunuyla) Bir şey'e başlamak maʿnāsınadır; tekūlu: بَدَيْتُ بِالشَّيْءِ بَفَتْحِ الدَّالِ وَبَدَيْتُ بِهِ بِكَسْرِهَا أَيِ ابْتَدَأْتُ

الْوَاوِيُّ

[ب ذ و]

الْبِذْيِيُّ [el-beziyy] (zāl-ı muʿceme ile رَضِي [raḍiyy] vezninde) Fuḥş sözlü, bed-zebān, dili zefir kimseye denir; müʿennesi **بِذْيِيَّةٌ** [beziyyet]tir; yukālu: رَجُلٌ بِذْيِيٌّ وَامْرَأَةٌ بِذْيِيَّةٌ أَيِ فَاحِشٌ

الْبِذَاءُ [el-bezā] (سَحَابَةٌ [seḥāb] vezninde) ve

الْبِذَاءَةُ [el-bezāʿet] (سَحَابَةٌ [seḥābet] vez-

ninde) Bir kimse bed-gūy ve bed-zebān olmak maʿnāsınadır; yukālu: بَدُوَ الرَّجُلُ بَدَاءً Ve وَبَدَاءَةٌ مِنَ الْبَابِ الْحَامِسِ إِذَا كَانَ بَدِيًّا

بِدَاءٌ [bezā] (سَحَابَةٌ [seḥāb] vezninde) Fuḥş ve kabīh söze denir; yukālu: جَاءَ بِالْبِدَاءِ أَيِ بِالْكَلَامِ الْقَبِيحِ

الْبِذْوُ [el-bezv] (بَدْوٌ [bedv] vezninde) Bir adama bed ve fuḥş söylemek maʿnāsınadır; tekūlu: بَدَوْتُ عَلَيْهِمْ بَدْوًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ أَيِ تَكَلَّمْتُ بِالْفُحْشِ

الْإِبْدَاءُ [el-ibzā] (hemzenin kesriyle) **بِذْوٌ** [bezv] maʿnāsınadır; tekūlu: أَبْدَيْتُ بِمَعْنَى بَدَوْتُ

بِذْوَةٌ [Bezvet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Ebū Suvāc'ın feresi ismidir. Cevheri bunda ve istiḥād eylediği beytte ikişer galat eyledi: Evvelen māddeyi **بِذْوٌ** [bezv] ʿunvânında resm eyledi ki hā'sızdır. Sāniyā Ebū Sirāc'a nisbet eyledi ki Ebū Suvāc'dır. Ve beytte vākî **فَإِنْ ظَلَمْنَاكَ** ile zabt eyledi ki meksürdür ve **فَاظْلِمِ** kelimesini yā'sız sebt eyledi.

أَبْدَى [Ebzā] (أَبْرَى [ebzā] vezninde) İbn ʿAdī b. Tucīb'dir. Ve Ḥāsen b. Muḥammed b. Bāzā muhaddistir.

بِذْيِيَّةٌ [Buzeyyet] (عُلْيِيَّةٌ [ʿuleyyet] vezninde) İbn ʿİyād'dır.

الْوَاوِيُّ

[ب ر و]

الْبُرَّةُ [el-buret] (bā'nın zammıyla تُبَّةٌ [subet] vezninde) Halhāla denir; cem'i **بُرَاتٌ** [burāt] ve **بُرِينَ** [burīn] gelir bā'ların zammıyla ve **بِرِينَ** [birīn] gelir bā'nın kesriyle; yukālu: جَاءَتْ وَفِي رِجْلِهَا بُرَّةٌ أَيِ خَلْخَالَ Ve devenin burnuna yāhūd burnunun etine geçirilen halkaya denir ki burunsalık taʿbīr olunur;

eylemek ma'nāsınadır; yukālu: بَارَى امْرَأَتَهُ إِذَا
صَالَحَهَا عَلَى الْفِرَاقِ

التَّبَارِي [et-tebārī] [تَفَاعُلٌ] [tefā'ul] vezninde) Bir husūsta mu'āraza edişmek ma'nāsınadır; yukālu: تَبَارَى إِذَا تَعَارَضَا

الْبَرِيَّةُ [el-beriyet] [بَلِيَّةٌ] [beliyet] vezninde ki mahlūk ma'nāsınadır, hemze bābında mürür eyledi, ya'nī aslı [berī'et]tir hemze ile, lākin mü'ellif orada tasrīh eylemedi.

الإِبْرَاءُ [el-ibrā'] (hemzenin kesriyle) Bir nesneye toprak isābet eylemek ma'nāsınadır, murād topraklı ve toprakla ālūde olmaktır; yukālu: أَبْرَى الشَّيْءَ إِذَا أَصَابَهُ
أَبْرَى التُّرَابِ Ve şeker kamışlığına uğramak ma'nāsınadır; yukālu: أَبْرَى الرَّجُلُ إِذَا
صَادَفَ قَصَبَ السُّكَّرِ

إِبْنُ بَارِي [İbn Bārī] Şu'arādandır.

الْوَاوِيُّ

[ب ز و]

الْبَزْوُ [el-bezv] (bā'nın fethi ve zāy-ı mu'cemenin sükūnuyla) Bir nesnenin 'idl ve hemtāsına denir; yukālu: هُوَ بَزْوٌ
Ve masdar olur, bir adama tagallüble havāle ve şer-gir olmak ma'nāsına; yukālu: بَزَى عَلَيْهِ يَبْزُو بَزْوًا إِذَا تَطَاوَلَ عَلَيْهِ
Ve bir adama hışmla hamle edip ahz ve kahr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: بَزَا بِهِ إِذَا تَأَنَسَّ
Ve bir kimse b_zā olmak ma'nāsınadır, kemā se-yuzkeru; yukālu: بَزَا الرَّجُلُ إِذَا كَانَ أَبْرَى

الْبَازِي [el-bāzī] [بَادِي] [bādī] vezninde) **الْبَازِي** [et-tebāzī] [تَفَاعُلٌ] [tefā'ul] vezninde) Bir kimse sağrısını yukarı domaltmak ma'nāsınadır; yukālu: تَبَازَى الرَّجُلُ إِذَا
رَفَعَ عَجْزَهُ Ve adımları seyrek seyrek atarak yürümek ma'nāsınadır; yukālu: تَبَازَى الرَّجُلُ إِذَا وَسَّعَ الْخَطْوُ
izhār-ı tekessür edip lāf u güzāf eylemek

vezninde ve أَفْلَسَ [ef-lus] vezninde ve بُؤِزَ [bu'üz] gelir zammeteynle ve بِيْزَانَ [bīzān] gelir gūyā ki mād-desindendir ki kahr ve ahz ve batş ma'nālarındandır. Ve mü'ellif zā-yı mu'ceme mād-desinde بَازَ [bāz] 'unvānında dahi resm eylediği ki ecveb-i vāvī olur. Garībdir ki Fāriside dahi bāz derler.

الإِيزَاءُ [el-ibzā'] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir adamı 'unf ve hışmla ahz ve kahr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَبْرَى بِهِ إِذَا
فَهَرَهُ وَبَطَّشَ بِهِ Ve bir kimse sağrısını taşra domaltmak ma'nāsınadır ki murād yürürken domaltarak yürümektir; yukālu: أَبْرَى
Ve emzirmek ma'nāsınadır; yukālu: أَبْرَتَ الصَّبِيَّ إِذَا أَرْضَعْتَهُ

الْبِزَا [el-bezā] [عَصَا] [aşā] vezninde) Kıça karīb arka eğilip büğrü olmak yāhūd arkanın ortası mak'ad üzere havāle olmağa yāhūd göğüs taşra çıkıp arka içeri girmeğe yāhūd sağrı taşraya doğru domalnak olmağa denir.

الْبِزْوُ [el-bezv] [بَدْوٌ] [bedv] vezninde) Bir kimse vasf-ı mezkūr üzere olmak ma'nāsınadır; yukālu: بَزَى الرَّجُلُ وَبَزَا بَزْوًا مِنْ
الْبَابِ الرَّابِعِ وَالْأَوَّلِ إِذَا كَانَ بِهِ بَزَا أَيْ انْحَنَاءَ الظَّهْرِ عِنْدَ الْعُجْزِ أَوْ إِشْرَافِ وَسَطِ الظَّهْرِ عَلَى الْإِسْتِ أَوْ خُرُوجِ الصَّدْرِ وَدُخُولِ الظَّهْرِ أَوْ أَنْ يَتَأَخَّرَ الْعُجْزُ وَيَخْرُجَ
الْأَبْزَى [el-ebzā] [أَعْلَى] [a'flā] vezninde) Sıfat-ı mezkūr üzere olan kişiye denir, mü'ennesinde بَزْوَاءُ [bezvā'] denir.

التَّبَارِي [et-tebāzī] [تَفَاعُلٌ] [tefā'ul] vezninde) Bir kimse sağrısını yukarı domaltmak ma'nāsınadır; yukālu: تَبَازَى الرَّجُلُ إِذَا
رَفَعَ عَجْزَهُ Ve adımları seyrek seyrek atarak yürümek ma'nāsınadır; yukālu: تَبَازَى الرَّجُلُ إِذَا وَسَّعَ الْخَطْوُ
izhār-ı tekessür edip lāf u güzāf eylemek

ma'nāsınadır; yukālu: تَبَاذَى فُلَانٌ إِذَا تَكَثَّرَ بِمَا لَيْسَ عِنْدَهُ

بَزْوَانٌ [Bezvān] [selmān] [selmān] vezninde) Bir recül adıdır. Ve 'Abbās b. Bezvān muhaddis-i ma'rūftur. Ve Fuḍayl b. Bezvān zühhāddandır, Ḥaccāc katl eyledi.

أَلْبَزْوَاءُ [el-Bezvā'] [šaḥrā'] vezninde) Beyne'l-Ḥaremeyn bir arz adıdır.

أَلْبَزِيئِي [el-beziyy] [veliyy] vezninde) Radī' ma'nāsınadır; tekūlu: هُوَ بَزِيئِي أَي رَضِيعِي

أَبْزَى [Ebzā] [a'mā] vezninde) Esmādandır: 'Abdurrahmān b. Ebzā tābi'īdir. Ve İbrāhīm b. Bāz muhaddistir.

أَلْيَائِي

[ب س و]

بُشْيَانٌ [Busyān] (bā-yı mazmūme ile) Bir dağın adıdır.

أَلْوَاوِي

[ب ش و]

أَلْبَشُو [el-beşv] (bā'nın fethi ve şīn-i mu'cemenin sükūnuyla) Hoş-hüy olmak ma'nāsınadır; yukālu: بَشَا الرَّجُلُ بَشْوًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا حَسَنَ خُلُقُهُ

أَلْوَاوِي

[ب ص و]

أَلْبَشُو [el-başv] (bā'nın fethiyle) Medyūnun mā-melekini bi'l-cümle istiksā edip almak ma'nāsınadır; yukālu: بَصَا يَبْصُو بَصْوًا إِذَا اسْتَقْضَى عَلَى غَرِيْبِهِ

أَلْبِصَاءُ [el-biṣā] (bā'nın kesriyle) Hāyeleri gereği gibi çıkarıp hādım eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَصَاهُ اللهُ وَبِصَاءٌ إِذَا

حَصَاهُ اللهُ وَبِصَاءٌ: هُوَ حَصِيٌّ بِصِيٍّ وَلِصَاءٌ

أَلْبِصَوَةٌ [el-başvet] [temret] vezninde) Kūl içre olan kıvılcım ve kor makūlesine denir; yukālu: مَا فِي الرَّمَادِ بِصَوَةٌ أَي شَرَرَةٌ وَلَا جَمْرَةٌ Ve bir mevzi' adıdır.

أَلْيَائِي

[ب ض ي]

بُضْيٌ [Buḍḍā] (ḍād-ı mu'ceme ile rūbī [rubbā] ve hūdī [hudā] vezninde) Bilād-ı Becīle'de bir karye yāhūd bir vādī ismidir.

أَلْيَائِي

[ب ط ي]

أَلْبَاطِيئَةُ [el-bāṭiyet] [bādiyē] vezninde) نَاجِدٌ [nācūd] ismidir ki büyük hamr kâsesine denir, hālen lisānımızda baṭya ta'bīr olunan kap ondan me'hūzdur. Fāriside sātginī derler. Ve hakkā Sībeveyhi: أَلْبَاطِيئَةُ بِالْكَسْرِ وَلَا عِلْمٍ لِي بِمَوْضِعِهَا إِلَّا أَنْ يَكُونَ أَبْطَأْتُ لَعَنَةً فِي أَبْطَأْتُ Bu 'ibāre yine mü'ellifin teşvişiyle işkalleri cümlesindedir, zīrā ber-muktezā-yı siyāk mā-kabline muttasıl zann olunur, ma'a-hāzā öyle değildir, belki kelām-ı müste'neftir. Murādı budur ki Sībeveyhi بَاطِيئَةٌ 'unvānında bir kelime hikāyet eylemiştir, lākin ma'nā-yı mevzū'u ma'lūm değildir, ancak أَبْطَأْتُ kelimesi أَبْطَأْتُ lafzında lügat olmasına mahmūldür demiştir, ya'nī بَاطِيئَةُ [bāṭiyet] [buṭ'et] lafzında lügattir. Ve bunu gerçi bazı ümmehātta redd ederler, lākin Sībeveyhi hikāyet eylemekle elbette mesmū'dur. Şārih der ki بَاطِيئَةُ [bāṭiyet] bādiye-i Fārisī mu'arrebidir.

الْوَاوِيُّ

[ب ظ و]

الْبُظُؤُ [el-buzuvv] (zā-yı mu'ceme ile غُلُوٌّ [ʿuluvv] vezninde) Bedende et katılanıp sıkı ve tıknaz olmak ma'nāsınadır; yukālu: بَظًا لِحُمِّهِ يَبْظُو بَظُوًا إِذَا اكْتَنَزَ وَتَرَكَبَ

الْبُظَا [el-buzā] (bā'nın zammıyla) Bedende kat kat yığılan ete denir. Ve 'Arabların kavli kavliet mūzā ve bẓīti kavlieri itbā' vechiyledir.

الْوَاوِيُّ

[ب ع و]

الْبَعُو [el-ba'v] (bā'nın fethiyle) Cürm ve cināyet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: بَعَا الرَّجُلُ بَعُوًا مِّنَ النَّبَابِ الثَّلَاثِ وَالْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا أَجْرَمَ Bāb-ı sāniden olduğuna göre vāvī ve yāī olur. Ve 'āriyet nesne almak, 'alā-kavlin şikār için 'āriyet tazı almak yāhūd müsābaka için 'āriyet at almak ma'nāsınadır; yukālu: بَعَا الشَّيْءَ إِذَا أَخَذَ عَارِيَةً أَوْ اسْتَعَارَ كَلْبًا يَصِيدُ بِهِ أَوْ فَرَسًا يُسَابِقُ عَلَيْهِ بَعَاهُ إِذَا قَمَرَهُ وَأَصَابَ مِنْهُ Ve bir adama kumarda gālib gelip ödülünü almak ma'nāsınadır; yukālu: بَعَاهُ إِذَا قَمَرَهُ وَأَصَابَ مِنْهُ Ve göz değirmek ma'nāsınadır; yukālu: بَعَاهُ بِالْعَيْنِ إِذَا أَصَابَهُ بِهَا Ve bir adama şer sürmek ve şer-girlik eylemek ma'nāsınadır; yukālu: بَعَا عَلَيْهِمْ شَرًّا أَي سَاقَهُ

الْإِسْتِبْعَاءُ [el-istib'ā] [ba'v] ile ma'nā-yı sānide mūrādiftir; yukālu: اسْتَبْعَى الرَّجُلُ بِمَعْنَى بَعَا

الْإِبْعَاءُ [el-ib'ā] (hemzenin kesriyle) Bir adama at fāre eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَبْعَاهُ فَرَسًا إِذَا أَخْبَلَهُ

الْوَاوِيُّ

[ب غ و]

الْبَغُؤُ [el-bağv] (bā'nın fethi ve gayn-ı mu'cemenin sükūnuyla) Bir şey'e ne güne nesnedir diye bakmak ma'nāsınadır; yukālu: بَعَا الشَّيْءَ يَبْعُو بَعُوًا إِذَا نَظَرَ إِلَيْهِ كَيْفَ هُوَ Ve **بَعُو** [bağv] [ʿurfuṭ] ve سَلَّمَ [selem] dedikleri meşe ağaçlarının çiçeklerinden çıkan nesneye denir.

الْبُعُؤَةُ [el-bağvet] [temret] vezninde) Ağaçtan henüz yarıp çıkan ak tomurcuk çiçeğe denir. Ve hāmca meyveye denir; yukālu: اجْتَنَى البُعُؤَةَ أَي الثَّمَرَةَ قَبْلَ النَّضَاجِ

بَعُؤَانُ Bağvān] (bā-i meftūha ile) Neysābūr kazāsında bir karye adıdır.

الْبَعُؤِي [el-Begaviyy] (bā'nın ve gayn'ın fethiyle) İmām Hüseyn b. Mes'ūd el-Ferrā 'aleyhi'r-rahmedir ki Bağşūr nām beldeye mensūbdur, niteki māddesinde zikr olundu.

الْيَائِي

[ب غ ي]

الْبَغَاءُ [el-buğā] (bā'nın zammıyla) ve

الْبَغَا [el-buğā] (bā'nın zammı ve elifin kasrıyla) ve

الْبَغْيَةُ [el-buğyet] (bā'nın zammıyla) ve

الْبَغْيَةُ [el-biğyet] (bā'nın kesriyle) Taleb eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: بَعَيْتُهُ أَبْعِيهِ بَعَاءً وَبُعَاً وَبُعِيَةً وَبُعِيَةً إِذَا طَلَبْتَهُ وَيُقَالُ بَعَاهُ الشَّيْءَ إِذَا طَلَبْتَهُ لَهُ

الْإِبْتِغَاءُ [el-ibtigā] [ifti'āl] vezninde) Bu taleb eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: ابْتَعَيْتُهُ إِذَا طَلَبْتَهُ

التَّبْعِيُّ [et-tebağgī] [tefa'ul] vezninde) ve

الْإِسْتِبْغَاءُ [el-istibgā'] Bunlar da talep eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: إِذَا اسْتَبْغَيْتُهُ وَاسْتَبْغَيْتُهُ إِذَا طَلَبْتَهُ Ve

إِسْتِبْغَاءُ [istibgā'] Bir kimseden kendi için bir nesne talep eylemesini istemek ma'nāsınadır; yukālu: اسْتَبْغَى الْقَوْمَ فَبَعُوهُ وَبَعُوا لَهُ أَيَّ طَلَبُوا لَهُ

الْبَغِيَّةُ [el-beğiyet] [raḍiyet] [raḍiyet] vezninde) ve

الْبَغِيَّةُ [el-biğyet] (bā'nın kesri ve zammiyla) Hācet ve matlūba denir; tekūlu: رَضِيَّةٌ [raḍiyet] Ve عِنْدَهُ بَغِيَّةٌ وَبُعِيَّتِي أَيَّ طَلَبْتِي vezninde cüst ü cū olunan yitiğe ve kemkerdeye denir; tekūlu: عِنْدَ فُلَانٍ بَغِيَّةٌ أَيَّ صَالَتِي عِنْدَ الْمُبْعِيَّةِ

الْإِبْغَاءُ [el-ibgā'] (hemzenin kesriyle) Bir kimse için bir nesne talep eylemek yāhūd matlūbu husūsunda i'ānet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا طَلَبَهُ لَهُ أَوْ أَبْغَاهُ الشَّيْءَ إِذَا طَلَبَهُ لَهُ أَوْ أَعَانَهُ عَلَيْهِ

الْبَاغِي [el-bāgī] Tālib ma'nāsınadır, cem'i بُغْيَانٌ [buğāt] gelir, فُضَاةٌ [kuḍāt] gibi ve بُغْيَانٌ [buğyān] gelir, رَاعِي [rā'ī] ve رُغْيَانٌ [ruğyān] gibi. Ve

بَاغِي [bāgī] Dölü tutmaz olan erkek deveye denir; yukālu: جَمَلٌ بَاغٍ إِذَا كَانَ لَا يَلْقَحُ

الْإِبْغَاءُ [el-inbigā'] [infi'āl] vezninde) Bir nesne kolaylanıp sühulet bulmak ma'nāsınadır; yukālu: إِنْبَغَى الشَّيْءُ إِذَا تيسَّرَ مَا أَنْبَغَى لَكَ أَنْ تَفْعَلَ Ve minhu yukālu: وَمَا ابْتَغَى وَمَا يَنْبَغَى لَكَ وَمَا يَنْبَغَى أَيَّ لَا يَنْبَغَى وَلَا يَصْحُ Ya'ni fi'l-i mezkūr sana mutāvi' olmaz. İkinci misaller **إِفْتِعَالٌ** [ifti'āl]dendir. Hulāsası “Senin şānın ondan a'lā olmakla edeyim diye kasd eylesen yine edemezsin.” Ba'dehu bu münāsebetle liyākat ma'nāsında isti'māl olundu ki ما يَنْبَغَى [mā yenbāgī] ma'nāsına oldu.

Mü'ellif *Başār'ir*'de dedi ki ibtidā işbu بَغْيٌ [bağy] mādresi müteharrā olan nesnede tecāvüz-i iktisādı talep eylemeğe mevzū'dur, gerek tecāvüz eylesin gerek eylesin, pes bu tecāvüz ba'zen kemmiyyet olan mikdārda ve ba'zen keyfiyyet olan vasfta mu'teber olur; fe-tekūlu: بَعَيْتُ فُجُورَ الشَّيْءِ إِذَا طَلَبْتُ أَكْثَرَ مَا يَجِبُ وَكَذَلِكَ ابْتَعَيْتُ ما'nāsına olan بَغْيٌ [bağy] dahi tecāvüzden me'hūzdur. Ve بَغْيٌ [bağy] iki gūnedir: mahmūd ve mezmūm olur, ekser-i mahalde mezmūmdur. Ve يَنْبَغِي kelimesi de بَغْيٌ kelimesinin mutāvi'idir, meselā يَنْبَغِي kavllerinde iki vech üzere müsta'meldir: Biri müsahhar li'l-fi'l olmaktadır; navhu: أَلْتَارُ يَنْبَغِي أَنْ تَحْرَقَ التُّوبُ Ve biri istihāl ma'nāsına olmaktadır; yukālu: فَلَانٌ يَنْبَغِي أَنْ يُعْطِيَ لِكْرَمِهِ ﴿وَمَا عَلَّمْنَا الشَّعْرَ لِيَنْبَغِي لَهُ﴾ الْآيَةُ ma'nāsınadır, لَا يَنْسَخِرُ لَهُ الشَّعْرُ وَلَا يَنْسَهَلُ لَهُ zīrā lisān-ı Muştafavī 'aleyhi's-selām aslā karz-ı şi're cārī ve mutāvi' olmaz idi. Ve *Mişbāh*'ta mersūmdur ki بَغْيٌ أَنْ يَكُونَ كَذَا kavli ma'nāsınadır, نَبْدٌ نَدْبًا مَوْكًا لَا يَحْسُنُ تَوْكُهُ ma'nāsınadır, māzīsının isti'mālī mehcürdür. Ve bunu ef'al-i gayr-i mutasarrıfadan 'add eylediler. Ve Kisā'ī'den mahkīdir ki 'Arabdan مَا يَنْبَغِي مَا يَسْتَقِيمُ مَا يَكُونَ يَحْسُنُ ma'nāsına mesmū'dir, ve'l-hāsıl mülāzeme 'alākasıyla liyākat ma'nāsına müsta'meldir.

الْبَغَايَةُ [el-buğāyet] (bā'nın zammıyla) Taleb ve kesb ma'nāsınadır; yukālu: إِنَّهُ لَذُو بَغَايَةٍ أَيَّ كُسُوبٌ

الْبَغْيِي [el-bağy] (bā'nın fethi ve gayn'ın sükūnuyla) 'Avret rūspī olup zinā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: بَعَتْ الْأُمَّةُ بَغْيًا إِذَا عَهَرَتْ فِيهَا بَغْيٌ وَبَعُوْهُ

le zulm ve sitem eylemek ma'nāsınadır; yukālu: وَظَلَمَهُ إِذَا عَلَاهُ وَبَعَى Ve haktan 'udülle serkeşlik eylemek ma'nāsınadır; yukālu: وَبَعَى فُلَانٌ إِذَا عَدَلَ عَنِ الْحَقِّ وَاسْتَطَالَ Ve yalan söylemek ma'nāsınadır; yukālu: وَبَعَى الرَّجُلُ إِذَا كَذَبَ Ve iki tarafa salınarak sür'atle yürümek ma'nāsınadır; yukālu: وَبَعَى فِي مَشِيئِهِ إِذَا اخْتَالَ وَأَسْرَعَ Ve bir nesneye niteliğini bilmek için bakmak ma'nāsınadır; yukālu: وَبَعَى الشَّيْءَ إِذَا نَظَرَ [bağv] gibi; yukālu: وَبَعَى الشَّيْءَ إِذَا نَظَرَ وَبَعَى الشَّيْءَ إِذَا نَظَرَ وَبَعَى الشَّيْءَ إِذَا نَظَرَ Ve bir nesneye muntazır olup gözetmek ma'nāsınadır; yukālu: وَبَعَى الشَّيْءَ إِذَا نَظَرَ وَبَعَى الشَّيْءَ إِذَا نَظَرَ Ve bulut şiddetle yağdırmak ma'nāsınadır; yukālu: وَبَعَتِ السَّمَاءُ إِذَا اشْتَدَّ وَبَعَتِ السَّمَاءُ إِذَا اشْتَدَّ Ve

بَغِي [bağy] Çok yağmura itlāk olunur; yukālu: دَفَعْنَا بَغِيَّ السَّمَاءِ خَلْفَنَا وَهُوَ الْمَطَرُ الْكَثِيرُ

الْمُبَاغَاةُ [el-mubāgāt] ve

الْبِغَاءُ [el-biğā] [mufā'alet] vezninde) Bu dahi 'avret zinā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: بَاغَتِ الْأُمَّةُ مُبَاغَاةً وَبِغَاءً إِذَا عَهَرَتْ

الْبَغِيَّ [el-begiyy] [rağiyy] vezninde) ve

الْبِغْوُ [el-beguww] [aduvv] vezninde) Zinā-kār 'avrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ بَغِيٌّ بِغِيٍّ Sārih der ki aslları 'būğyi idi. Ve 'inde'l-Ahfeş **بَغِيٌّ** [begiyy] [fa'īl]dir. Ve sīga-i ahire gayr-i kıyās üzeredir. Ve

بَغِيٌّ [begiyy] Mutlakan cāriyeye itlāk olunur, aslı itibārıyla 'alā-kavlin hürre-i fāciyeye denir. Şārih der ki أَمَةٌ [emet]le **بَغِيٌّ** [begiyy] itlākı Cāhiliyye'de bagy ve zināya müsā'atlarına mebnīdir; yukālu: جَاءَتْ بَغِيٌّ أُمَّةٌ أَوْ حُرَّةٌ فَاجِرَةٌ

الْإِسْتِبْغَاءُ [el-istibgā] Bir kimseden husūl-ı matlūb zımında isti'āne eylemek ma'nāsınadır; yukālu: اسْتَبْغَى الْقَوْمَ فَبِعَوْهُ أَيْ اسْتَعَانَهُمْ عَلَى طَلْبِهِ فَأَعَانُوهُمْ

bir nesne talebinde olmak ma'nāsınadır; yukālu: اسْتَبْغَى الْقَوْمَ لَهُ الشَّيْءَ إِذَا طَلَبُوهُ لَهُ

الْبِغَايَةُ [el-fi'etu'l-bāgiyyet] İmām-ı 'ādilin tā'atından hurūc eden tā'ifeden 'ibārettir; yukālu: هُمْ فِتْنَةٌ بَاغِيَّةٌ أَيْ خَارِجَةٌ عَنِ طَاعَةِ الْإِمَامِ الْعَادِلِ

الْبِغَايَا [el-beğāyā] [serāyā] vezninde) 'Askerin çarkacılarına itlāk olunur ki 'askerden ilerice giderler; müfredi **بِعِيَّةٌ** [beğiyyet]tir; yukālu: أَقْبَلْتُ الْبِغَايَا أَيَّ الطَّلَايِعِ تَكُونُ قَبْلَ وُرُودِ الْجَيْشِ

الْمُبْتَغِي [el-mubteği] (ism-i fā'il bünyesiy- le) Arslana itlāk olunur.

الْوَاوِيُّ

[ب ق و]

الْبِقَاوَةُ [el-beqāvet] [şakāvet] vezninde) Bir nesneye bakmak ma'nāsınadır; yukālu: بَقَاؤُهُ بَعِيَّةٌ يَبْقَاؤُهُ بَقَاوَةً إِذَا نَظَرَ إِلَيْهِ Ve bir nesneye muntazır olmak ma'nāsınadır; tekūlu: بَقَاؤُهُ إِذَا انْتَهَرْتَهُ

بَقْوٌ [baqv] ve

بِقَاوَةٌ [beqāvet] Hıfz eylemek ma'nāsına müsta'meldir; tekūlu: أَبْقَاهُ بَقْوَتَكَ مَالِكَ أَيْ اخْفَظْهُ حِفْظَكَ مَالِكَ Ya'nī "Mālını gözetip hıfz eylediğin gibi onu da hıfz eyle."

الْيَائِي

[ب ق ي]

الْبِقَاءُ [el-beqā] (bā'nın fethiyle) ve

الْبَقْيُ [el-baқы] (bā'nın fethi ve káf'ın sükūnuyla) Bir nesnenin zamān-ı vücūdu hālet-i ulā üzere mümtedd ve müstemirr olmak ma'nāsınadır; yukālu: بَقِيَ الشَّيْءُ بَقَاءً وَبَقِيَ بَقِيًّا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالثَّانِي ضِدُّ فَيْي Ve

بَقْيِي [baқы] (bā'nın fethi ve káf'ın

sükünüyla) Bir nesneye göz dikip müte-rakkıb olmak, 'alā-kavlin bir nesneye bak-mak ma'nāsınadır; yukālu: أَوْ رَصَدَهُ إِذَا رَصَدَهُ أَوْ بَقَاهُ بَقِيًّا إِذَا رَصَدَهُ أَوْ نَظَرَ إِلَيْهِ Bu ma'nāda vāviyye ve yā'iyedir. **الإِبْقَاءُ** [el-ibk̄ā] (hemzenin kesriyle) ve **التَّبْقِيَةُ** [et-tebkiyyet] [تَكْمِلَةٌ] [tekmilet] vezninde) ve

التَّبْقِي [et-tebaqqī] [تَفَعُّلٌ] [tefa'ul] vezninde) Bir nesneyi bākī kılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَبَقَاهُ وَبَقَاهُ وَتَبَقَاهُ إِذَا جَعَلَهُ بَاقِيًّا Ve

إِبْقَاءٌ [ibk̄ā] Miyāneyi ifsād husūsunda ifrāt ve mübālaga eylemeyip salāhtan bakiyye komak ma'nāsına müsta'meldir; tekūlu: أَبَقَيْتُ بَيْنَنَا أَي لَمْ أَبَالِغْ فِي إِفْسَادِهِ

الإِسْتِبْقَاءُ [el-istibk̄ā] [إِبْقَاءٌ] [ibk̄ā] ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَبَقَاهُ بِمَعْنَى أَبَقَاهُ Ve esir ve mücrimi katl eylemeyip diri terk eylemek ma'nāsınadır ki cānını alıkomak-tan 'ibārettir; yukālu: إِسْتَبَقَاهُ إِذَا اسْتَحْيَاهُ يَغْنِي Ve bir nesnenin bir mikdārını artırıp geriye alıkomak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَبَقَيْتُ مِنَ الشَّيْءِ إِذَا تَرَكَ بَعْضَهُ

الْبُقْوَى [el-baqqvā] [تَقْوَى] [taqqvā] vezninde) ve

الْبُقْوَى [el-buqqvā] ve

الْبُقْيَا [el-buqyā] [بُشْرَى] [buşrā] veznlerinde) ve

الْبَقِيَّةُ [el-bekiyyet] [بَلِيَّةٌ] [beliyyet] vezninde) İsmlerdir, bir nesneden geri kalmış şey'e denir; tekūlu: مَا لِي عَلَيْهِ بَقْوَى وَبُقْوَى ﴿بَقِيَّتُ اللَّهِ خَيْرٌ﴾ Ve kavluhu ta'ālā: أَيْ طَاعَةُ اللَّهِ أَوْ انْتِظَارُ ثَوَابِهِ أَوْ الْحَالَةُ الْبَاقِيَّةُ لَكُمْ مِنْ أَيْ طَاعَةُ اللَّهِ أَوْ الْخَيْرُ أَوْ مَا أَبَقَى لَكُمْ مِنَ الْحَلَالِ Pes tefsir-i evvele göre 'indallāh ibk̄a olunan tā'āt ve 'ibādāt demek olur. Ve sāniye göre intizār ma'nāsından olur. Ve kavluhu ta'ālā: ﴿أُولُوا﴾ **بَقِيَّةٍ يَنْهَوْنَ** أَيْ إِبْقَاءٌ أَوْ فَهْمٌ

masdar yāhūd ism-i masdar olur. Sāniye göre ism olur. Ve fehm ve re'y ve 'akl hasā'il-i bākiyedendir. Ve

بَقِيَّةٌ [bekiyyet] Fesād tāri olan miyāne-i nāsta bākī salāha denir. Ve Bakiyye b. el-Velīd muhaddis-i za'iftir. Ve

بَقِيَّةٌ [Bekiyyet] ve

بَقَاءٌ [Beqā] İki recül ismleridir.

الْبَاقِيَّةُ [el-bākiyyet] İsm-i fā'il-i mü'ennestir ve gāh olur ki masdar mevzi'ine vaz' olunur, **وَاقِيَةٌ** [vākiyyet] gibi. Şārih der ki mü'ellifin ta'bīrine göre asl masdar değildir; ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿فَهَلْ تَرَى لَهُمْ مِنْ بَاقِيَةٍ﴾ أَيْ بَقَاءٍ وَقِيلَ مِنْ جَمَاعَةٍ بَاقِيَةٍ

الْبَاقِيَاتُ الصَّالِحَاتُ [el-bākiyātu's-şāliḥāt] Ya'nī ﴿وَالْبَاقِيَاتُ الصَّالِحَاتُ خَيْرٌ عِنْدَ رَبِّكَ ثَوَابًا﴾ kerimesinde murād mutlakan a'māl-i sālīhadır ki ecr ve sevābı 'indallāhi ta'ālā bākīdir. Ve ba'zılar **الْحَمْدُ لِلَّهِ** ve **سُبْحَانَ اللَّهِ** ve **لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ** kelimātıyla ve ba'zılar beş vakt namāz ile tefsir eylediler.

الْمُبْقِيَاتُ [el-mubkiyyāt] (ism-i fā'il bünye-siyle) Şol atlardır ki sārir atların seğırtme-leri munkatı' olup nihāyete vardıkta henüz bunların seğırtmek māyesinden bakiyye-leri kala; yukālu: رَكِبُوا الْمُبْقِيَاتِ وَهِيَ الْخَيْلُ الَّتِي بَقِيَ جَزْيُهَا بَعْدَ انْقِطَاعِ جَزْيِ الْخَيْلِ

بَقِي [Beqiyy] [تَقِي] [tekiyy] vezninde) İbn Maḥled'dir ki hāfiz-ı Endelus'tur.

الْيَائِي

[ب ك ي]

الْبُكَاءُ [el-bukā] (bā'nın zammı ve elifin meddiyle) ve

الْبُكَاءُ [el-bukā] (kasr ile) Ağlamak ma'nāsınadır; yukālu: بَكَى الرَّجُلُ يَبْكِي بَكَاءً ve yukālu: بَكَاهُ إِذَا أَسَالَ الدَّمْعُ مِنْ عَيْنِهِ حُرْنَا

وَرثَاهُ Şārih der ki bazılar memdüdeyi savta ve maksüreyi seyelân-ı dem'e tahsîs eylediler. Ve

بُكَاءُ [bukā] Āhenk ve tegannî eylemek ma'nāsına olmakla zıdd olur; yukālu: بَكَى الرَّجُلُ إِذَا عَنَّى

الْبَآكِي [el-bākī] (شَاكِي [šākī] vezninde) İsm-i fā'ildir; cem'î بُكَآةٌ [bukāt] gelir, فُضَاةٌ [kuḍāt] gibi ve بُكِيٌّ [bukiyy] gelir bā'nın zammı ve kāf'ın kesriyle ki aslı بُكُوِيٌّ idi, سَاحِدٌ [sācid] ve سُجُودٌ [sucūd] gibi.

التَّبْكَاةُ [et-tebkā] (tā'nın fethi ve kesriyle) Masdardır, ağlamak 'alā-kavlin çok ağlamak ma'nāsınadır; yukālu: بَكَى تَبْكَاةً بِمَعْنَى بَكَاءَ أَوْ كَثِيرًا

الإِبْكَاةُ [el-ibkā] (hemzenin kesriyle) Ağlatmak ma'nāsınadır; yukālu: أَبْكَاةً إِذَا فَعَلَ بِهِ مَا يُوجِبُ بُكَاءَهُ

التَّبْكِيَّةُ [et-tebkiyet] (تَأْدِيَّةٌ [te'diyet] vezninde) Bir kimseyi meyyit üzere ağlamağa kındırmak ma'nāsınadır; yukālu: بَكَاهُ عَلَى مِرسِيَةٍ وَهُوَ إِذَا هَمَّ بِجَهْدِهِ لِبُكَاءِ عَلَيْهِ مِرسِيَةٍ وَهُوَ إِذَا هَمَّ بِجَهْدِهِ لِبُكَاءِ عَلَيْهِ

الْبُكَاءُ [el-bekā] (عَصَا [e'sā] vezninde) Bir nebāt adıdır; بُكَآةٌ [bekāt] müfredidir, niteki hemze bābında dahi zikr olundu.

الْبُكِيَّةُ [el-bekiyy] (رَضِيَّةٌ [raḍiyy] vezninde) Kesrî'l-bükā adama denir; yukālu: رَجُلٌ بَكَى أَي كَثِيرُ الْبُكَاءِ

التَّبَاكِي [et-tebākī] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Güçle musanna' bükā eder olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَبَاكَى الْوَاعِظُ إِذَا تَكَأَفَ الْبُكَاءُ

الْبُكَّاءُ [el-Bekkā] (كَتَّانٌ [kettān] vezninde) Mekke'de bir dağın adıdır.

بَاكُوِيَّةٌ [Bākūyet] 'Acemde bir belde adıdır,

Derbend a'māлиндendir.

الْيَائِي

[ب ل ي]

أَلْبَلَى [el-bilā] (bā'nın kesri ve elifin kasrıyla) ve

أَلْبَلَاءُ [el-belā] (bā'nın fethi ve elifin meddiyle) Eskimek ma'nāsınadır; yukālu: بَلَى الثَّوْبَ بَلَى وَبَلَاءٌ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا خَلَقَ

الْإِبْلَاءُ [el-iblā] (hemzenin kesriyle) Eskitmek ma'nāsınadır; yukālu: أَبْلَى الثَّوْبَ إِذَا أَخْلَقَهُ

التَّبْلِيَّةُ [et-tebliyet] (تَأْدِيَّةٌ [te'diyet] vezninde) Bu dahi eskitmek ma'nāsınadır; yukālu: بَلَى الثَّوْبَ إِذَا أَخْلَقَهُ

أَلْبِلَى [el-bily] ve

أَلْبِلُو [el-bilv] (bā'ların kesriyle) Eski nesneye denir. Bu münāsebetle بِلْيُ الْأَسْفَارِ [bilyu'l-esfār] ve بِلُو الْأَسْفَارِ [bilvu'l-esfār] şol adama itlāk olunur ki onu mihen ü meşākk-ı esfār ve tecārib-i dehr-i devvār yepritip fersüde kılmış ola; yukālu: فُلَانٌ بِلْيُ أَسْفَارٍ وَبِلُوهَا أَي بَلَاهُ أَلْهَمُ وَالسَّفَرُ وَالتَّجَارِبُ Ve dā'imā şerr ve şūr ile uğraşmakla şerr işlerde kavī ve tüvānā kimseye şerr bilyü's-şerr [bilyu's-şerr] ve بِلُو الشَّرِّ [bilvu's-şerr] itlāk olunur; yukālu: هُوَ بِلْيُ شَرِّ وَبِلُوهُ أَي قَوِيٌّ عَلَيْهِ

ذُو بِلَا [zū bellā] (حَتَّى [ḥattā] vezninde) ve

ذُو بِلَلَا [zū billā] (إِلَّا [illā] vezninde) ve

ذُو بِلْيِي [zū biliyy] (رَضِيَّةٌ [raḍiyy] vezninde) ve

ذُو بِلْيِي [zū biliyy] (kesreyle) ve

ذُو بَلِيَّانٍ [zū beleyān] (fetehtla) ve

ذُو بَلِيَّانٍ [zū biliyyān] (kesreteynle ve yā'nın teşdidiyle) Ba'īd ve nābūd ve nābedīd olacak mahalde müsta'meldir; yukālu: هُوَ بَدِي بَلَى وَبَدِي بَلَا وَبَلِي وَبَلِي وَبَلِيَّانٍ بِلَى لَا تَعْرِفَ مَوْضِعَهُ Mü'ellif bunu "ب،ل،ل" māddesinde dahî zikr eyledi; zehāb ma'nāsına olan بَلَى māddesinden me'hūzdur yāhūd bu'dün 'alemidir. Burada بَلَى [bilā] māddesinden olur.

أَلْبِيَّةُ [el-beliyyet] [ġaniyyet] vezninde) Şol nākadır ki Cāhiliyye'de mürd olan sāhibinin kabri yanında bağlayıp āb ve 'alefini vermemekle açlıktan helāk olur idi, gūyā ki kıyāmette sāhibi onun üzerinde haşr olur zu'm ederler idi.

أَلْبِي [el-bely] [cery] vezninde) Nāka بَلِيَّةُ [beliyyet] olmak ma'nāsınadır; yukālu: بَلِيَّتِ النَّاقَةِ عَلَى الْمَجْهُولِ بَلِيًّا إِذَا جُعِلَتْ بَلِيَّةُ

بَلِي [Beliyy] [rađiyy] vezninde) Bir ma'rūf kabīle adıdır; nisbetinde بَلَوِيٌّ [Beleviyy] denir fethateynle, عَلَوِيٌّ [aleviyy] gibi.

بَلْيَانَةٌ [Belyānet] (bā'nın fethiyle) Mağrib'de bir belde adıdır.

أَلْوَاوِيٌّ

[ب ل و]

أَلْإِبْتِلَاءُ [el-ibtilā'] [ifti'āl] vezninde) Bir nesnenin hālını bilmek için sınavıp imtihān eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: إِبْتِلَيْتُهُ إِذَا اخْتَبَرْتُهُ

Mü'ellifin *Başā'ir*'de beyānına göre vāviyye olan "ب،ل،و" māddesi dahi eskimek ma'nāsına mevzū'dur ve ihtibār ma'nāsı gūyā ki kesret-i ihtibār ile o nesneyi eskitmiş olur. Ve gam ve musībete بَلَاءُ

[belā'] itlākı, vüçüdu gūyā ki eskitip yepiritir olmak tasavvuruyladır. Ve teklif ve ahkāmın بَلَاءُ [belā'] ile tesmiyesi üç veche mebnidir: Biri bi'l-cümle tekālif elbette ebdāna mihnet ve meşakkat olmakla gūyā ki vüçüdları fersüde eder; sānī tekālif-i ihtibārattır; sālis Hak ta'ālā hazretlerinin 'ibādı ihtibārī gāh mesārr ile olur, şükr eylemeleri maslahatı için ve gāh mazārr ile olur, sabr eylemeleri için. Bu cihetle mihnet ve minḥat belā olmuş olur, zīrā mihnet sabrı ve minḥat şükrü muktezīdir. Ve sabrın hukūkuna kıyām eylemek şükrün hukūkuna kıyām eylemekten eyserdir. Pes minḥat a'zam-ı belā'eyn olmuştur. Ve li-hāzā kāle 'Ömer radiyallāhu 'anhu: بَلِيًّا" **بَلِيًّا** "مَنْ وَسَّعَ عَلَيْهِ" Ve kāle "دُنْيَا فَلَمْ يَعْلَمْ أَنَّهُ قَدْ مَكَّرَ بِهِ فَهُوَ مَخْدُوعٌ عَنْ عَقْلِهِ" Ve kāle ta'ālā: ﴿وَتَبْلُوكُمْ بِالشَّرِّ وَالْخَيْرِ فِتْنَةً﴾ Ve kaldı ki ihtibār ma'nāsına olan بَلَوُ [belv] ve إِبْتِلَاءُ [ibtilā'] iki gūne olur: Biri ma'lūmun olmayan hāl ve keyfiyyetini idrāk ve vukūf için imtihān olunur. Ve biri cevdet ve redā'etini hārice ihrāc için olur. Ve gāhca ikisine de mebnī olur. Pes ibtilā-yı ilāhī şıkk-ı sāniye mebnīdir. Ve

إِبْتِلَاءُ [ibtilā'] İstihbār ma'nāsına müsta'meldir; tekūlu: إِبْتَلَيْتُ الرَّجُلَ إِذَا اسْتَحْبَرْتُهُ Ve ihtiyār ve intihāb ma'nāsınadır; tekūlu: إِبْتَلَيْتُهُ إِذَا اخْتَبَرْتُهُ Burada إِبْتِلَاءُ nūshaları gatlattır; ve minhu hadīsu Huzeyfe: "لَتَبْتَلُنَّ لَهَا" Ke-mā fi'n-Nihāye. Ve bir nesneyi bilmek zımnında bir kim-seden yemīn taleb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِبْتَلَاهُ إِذَا اسْتَحْلَفَهُ وَاسْتَعْرَفَهُ

أَلْإِبْلَاءُ [el-iblā'] (hemzenin kesriyle) İhbār eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: إِبْتَلَيْتُهُ فَأَبْلَانِي Ve bir adama 'özi-belīg

نَعِيضٌ هَدَمَ Ve binā yapılmış yapıya denir; cem'î **أَبْنِيَّةٌ** [ebniyet] ve cem'ü'l-cem'î **أَبْنِيَّاتٌ** [ebniyāt] gelir; yukālu: **بَنَى بِنَاءً حَسَنًا أَيْ مَبْنِيًّا** Ve

بِنَاءُ الْكَلِمَةِ [binā'u'l-kelimet] Nahviyyün 'inde binā-i kelimenin āhiri lā li-'āmil sükün ve harekeden darb-ı vāhid ya'nī hālet-i vāhide üzere lāzım ve sābit olmaksızın bārettir; mukābiline **إِعْرَابٌ** [i'rāb] itlāk olunur. Ve

بِنَاءٌ [binā'] Bir adama iyilik ve ihsān eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: **بَنَى الرَّجُلَ إِذَا اضْطَعَّعَهُ** Ve zevce ile zifāf eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: **بَنَى عَلَى شَارِيهِ** der ki 'ādet-i 'Arab budur ki dāmād 'arūsa dāhil olacağı gece cibinlik tarzında bir serā-perde kurulup onun içinde duhül eder, bu münāsebetle zifāftan ve cimā'dan kināye ederler. Ve

بِنَاءٌ [binā'] Vücudu semirip kuvvetlendirme ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: **بَنَى الطَّعَامَ بَدَنَهُ أَيْ سَمَّنَهُ وَلَحَمَهُ أَنْبَتَهُ** Ve yayın bağıri kirişine pek yakın muttasıl derecesinde olmak ma'nāsınadır; yukālu: **بَنَتِ الْقَوْسُ عَلَى وَتَرَهَا إِذَا لَصِقَتْ**

الْإِبْتِنَاءُ [el-ibtinā] [ifticāl] vezninde) Bu dahi yapı yapmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِبْتِنَاهُ بِمَعْنَى بِنَاهُ** Ve zevce ile zifāf eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **إِبْتَنَى عَلَى أَهْلِهِ إِذَا زَفَّهَا**

التَّبْنِيَّةُ [et-tebniyet] [te'diyet] vezninde) Bu dahi binā yapmak ma'nāsınadır; yukālu: **بَنَاهُ بِمَعْنَى بِنَاهُ**

الْبِنْيَةُ [el-binyet] (bā'nın kesri ve zammıyla) Yapılmış yapıya denir; cem'î **بِنَى** [binā] gelir bā'nın kesriyle ve elifin kasriyle ve **بُنَى** [bunā] gelir bā'nın zammı ve elifin kasriyle.

الْبِنَايَةُ [el-bināyet] [kitābet] vezninde) Masdardır ki zikr olundu. Ve masdar ve isim olarak mecd ve şeref ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: **لَهُ بِنَايَةٌ أَيْ شَرَفٌ**

الْإِبْنَاءُ [el-ibnā'] (hemzenin kesriyle) Bir adama binā ve 'imāret vermek yāhūd hāne yapacak nesne vermek ma'nāsınadır, taş ve kereste gibi; yukālu: **أَبْنَيْتُهُ إِذَا أَعْطَيْتُهُ بِنَاءً** أَوْ مَا يَبْنِي بِهِ دَارًا

الْبَانِي [el-Bānī] (ism-i fā'ildir) ve Muhammed b. İshāk el-Bānī, Qālūn'dan istimā'-ı kırā'at eyledi.

الْبَانِيَّةُ [el-bāniyet] Şol yaya denir ki bağıri kirişine pek yakın ola, **بَانَاةٌ** [bānāt] dahi denir ki yā' elife maktūbdur. Ve

بَانَاةٌ [bānāt] Şol tīr-endāza denir ki oku atarken yayın kirişine üzere eğilip avrılır ola; yukālu: **رَجُلٌ بَانَاةٌ أَيْ مُنْحَنٌ عَلَى الْوَتْرِ إِذَا رَمَى** **الْبَيْنِيَّةُ** [el-beniyyet] [ganiyyet] vezninde) Ka'be-i mu'azzamaya itlāk olunur, mecd ve şerefinden nāşī ki **بِنَايَةٌ** [bināyet] ten me'hūzdur.

الْمَبْنَاةُ [el-mebnāt] (mīm'in fethi ve kesriyle) Meşinden olan sofra gibi sergiye denir, mak'ad ve seccāde ve sofra makülesine şāmildir, **نِطَاعٌ** [niṭa'] ma'nāsına. Ve perdeye denir, **سِترٌ** [sitr] ma'nāsına. Ve heybeye denir **عَيْبَةٌ** [aybet] ma'nāsına.

الْبَوَانِي [el-bevānī] [bevākī] vezninde) Göğüs kaburgalarına denir. Ve nākanın ayaklarına itlāk olunur; ve minhu yukālu: **أَلْقَى بَوَانِيَهُ أَيْ أَقَامَ وَتَبَّتْ**

بِنَاءُ اللَّحْمِ [benātu'l-laḥm] (bā'nın fethi ve tā-yı merbūta ile) Gövdesi etli semiz kıza denir; yukālu: **بِنَاءُ اللَّحْمِ أَيْ مَبْنِيَّةٌ** Burada tā-yı tavīle ile **بِنَاتٌ** nüshaları galattır, zīrā **بِنَاةٌ** [benāt] lafz-ı müfrededir **مَبْنِيَّةٌ** [mebniyyet]

yet] ma'nāsına.

بَنَى [Benā] (عَلَى [alā] vezninde) Mısır'da bir belde adıdır.

تُبْنَى [Tubnā] (müstakbel mü'ennes-i mechül sīgasıyla) Şām'da bir mevzî adıdır.

الْإِبْنُ [el-ibn] (hemzenin kesriyle) Velede denir ki murād oğludur. Aslı **بَنَى** yāhūd **بَنُو** idi fethateynle, yā ve vāv hazf olundu; cem'i **أَبْنَاءُ** [ebnā] gelir, **أَسْبَابُ** [esbāb] vezninde.

Mü'ellifin *Başā'ir*'de beyānına göre **إِبْنُ** kelimesi **بِنَاءُ** maddesindedir, **زِيرَا** **إِبْنُ** [ibn] pederin binā eylediği 'imārettir, fe-lihāzā bir nesne cihetinden hāsıl olan şey'e yāhūd terbiyesiyle yāhūd tefakkud yā kesret-i hizmeti yāhūd onun emrinde kesret-i kıyāmı olsa bi'l-izāfe **إِبْنُ** [ibn] itlāk olunur; meselā: **إِبْنُ السَّبِيلِ** ve **إِبْنُ الْحَرْبِ** gibi. Ve *Miṣbāh*'ta mersümdür ki **إِبْنُ** [ibn] kelimesinin aslı **بَنُو** idi fethateynle yāhūd **بَنُو** idi bā'nın kesriyle ve bu kavî tagyîr cihetinden ekall ve eyserdir. Mü'ennesinde **إِبْنَةٌ** ve fî lügatin **بِنْتُ** denir. Ve *Kisā'ir* kavli üzere **بِنْتُ** lafzının sūret-i kitābetine ittibā'an tā üzere vakf olunur. Ve o aslında hā'dır, **زِيرَا** kelime ma'nā-yı te'nīsî mutazammındır. Ve *Durre*'de merkümdür ki **بِنْتُ** [bint] ve **أُحْتُ** [uht] kelimelerinin tā'ları asliyyedir, vasl ve vakf hāletlerinde sābit olur, 'ale'l-hakīka te'nīs için değildir, **زِيرَا** tā-yı te'nīsîin mā-kabli elif olmadığı sūrette dā'imā meftūh olur, **فَاطِمَةٌ** [fāṭimet] ve **شَجَرَةٌ** [şeceret] gibi. Ve mü'ellif burada karīben zikr eder.

أَبْنُوَّةٌ [el-bunuvvet] (أَبُوَّةٌ [ubuvvet] vezninde) İsmidir, oğulluk ma'nāsınadır; yukālu: **بَيْنَهُمَا أَبُوَّةٌ** Ya'anī "Beynlerinde babalık ve

oğulluk vardır."

يَا بَنَى [yā buneyye] (bā'nın zammı ve nūn'un fethi ve yā-yı müşeddedenin kesriyle ve fethiyle lügatlerdir, **يَا أَبْتُ** ve **يَا أَبْتُ** gibi) Ve bu **إِبْنُ** kelimesinin musaggarıdır, yā-yı mütেকellime muzāftır; aslı **بُنَى** yāhūd **بُنَى** idi.

Ve **أَبْنَاءُ** kelimesi ki **إِبْنُ** lafzının cem'idir, mutlak olarak selefte bir tā'ifeye itlāk olunur idi ki aslları 'Acem'den olup Yemen memleketinde sākin oldular. Nūşirevān onları tarafeynden vālî-i Yemen olan Seyf Zî Yezen imdādına gönderip orada ikāmet ve giderek te'ehhül ve tavattun eylediler; nisbetlerinde **أَبْنَاوِيٌّ** [Ebnāviyy] denir ve müfredine redd ile **بَنَوِيٌّ** [Beneviyy] denir, **عَرَبِيٌّ** [arabiyy] vezninde.

Ve **إِبْنُ** [ibn] kelimesine hā' ilhāk edip **إِبْنَةٌ** [ibnet] derler ki mü'ennes olur, kıza denir, duhter ma'nāsına. Ve ammā **بِنْتُ** kelimesi **إِبْنُ** kelimesi üzere mebnī değildir belki 'alā-hidetin sıfatıdır, ibtidā ilhāk için āhirine yā-yı tahtiyye getirilip ba'dehu tā'ya ibdāl olundu; nisbetinde **بِنْتِي** [bin-tiyy] denir ve **بَنَوِيٌّ** [beneviyy] dahi denir fethateynle.

الْإِبْنُ [el-ibnum] (hemzenin kesriyle) Aslı **إِبْنُ** dir, mīm zā'idedir ve **إِبْنُ** gibi hemzesi vasliyyedir; ve minhu kavlu Ḥassān radiyallāhu 'anhu: "وَلَدْنَا بَنِي الْعَنْقَاءِ وَابْنِي مُحَرِّقِي" | فَأَكْرِمُ بِنَا حَالًا وَأَكْرِمُ بِنَا إِبْنَمَا" | أَيِ ابْنَا

Mütercim-i hakîr der ki *Ḥarīr Durre*'de bu resme tahrîr eylemişlerdir ki ba'zılar **إِبْنُ** kelimesinin hemzesi her mahalde hazf eylemeleriyle galat ederler, **زِيرَا** hemze-i merkūmenin hazfî hemān beyne'l-'alemeyn sıfat vukū'una münhasırdır, gerek ism ve gerek künye ve lakab olsun,

zīrā sıfatın mevsūfa şiddet-i ittisālinden nāşī cüz' i'tibārıyla kelime-i vāhide menziline olmuştur, binā'en'aleyh mā-kablinde vāki' ismden tenvini hazf edip meselā **رَبُّ مُحَمَّدٍ** derler, niteki esmā-i mürekkebeden hazf edip meselā **رَبُّ مُحَمَّدٍ** ve **رَبُّ مُحَمَّدٍ** derler. Pes mavtın-ı mezbūrdan mā-'adā mahalde hemzenin isbātı lāzımdır ki o beş mahalden 'ibārettir: Evvel **رَبُّ** kelimesi zamīre muttasıl olmaktır, ke-kavlike: **هَذَا زَيْدٌ ابْنُكَ** Sānī pederinin gayra muzāf olmaktır ke-kavlike: **الْمُعْتَمِدُ بِاللَّهِ ابْنُ أَخِي الْمُعْتَمِدِ** Sālīs eb-i a'lāya mensūb olmaktır; ke-kavlike: **رَبِّي أَبُو الْحَسَنِ ابْنُ الْمُهَدَّبِيِّ بِاللَّهِ** haber vakī' olmaktır; nahvu: **هَلْ تَمِيمٌ** Hāmis istifhāmda vāki' olmaktır; nahvu: **هَلْ تَمِيمٌ** Ve şārih-i Şihāb'ın beyānına göre ba'zılar künye ve lakab mevkī'lerinde hazf eylemezler meger ki iştihārı onlar ile ola. Ve ba'zılar satrın evvelinde vāki' olursa da hazf eylemezler, lākin bu mercūhtur. İntehā.

التَّبَنِّي [et-tebennī] [te'ennī] (تَنَّى) [te'ennī] vezninde) māddesindedir, beyt-i mebnī yapısında olmak ma'nāsınadır; ve minhu hadīsu Bādiye bint Gaylān: "إِذَا جَلَسْتُ تَبَنَّى" Ya'nī vücūdu semiz ve filānesi kebīr olmakla paçalarını gerip oturduktā kubbe çadırı yapısında olur. Ve

تَبَنَّى [tebennī] Bir adamı oğul edinmek ma'nāsınadır; yukālu: **تَبَنَّى إِذَا اتَّخَذَهُ ابْنًا**

الْبَنَاتِ [el-benāt] (bā'nın fethiyle) [bint] lafzından cem'dir, kızlar demektir. Ve

بَنَاتٍ [benāt] Etfālin yapıp oynadıkları sūretlere denir ki kukla ve bebek ta'bīr ederler.

بُنْيَاتِ الطَّرِيقِ [buneyyātu't-ṭarīk] (musaggar bünyesiyle) [turrehāt] ma'nāsınadır

ki cāddeden münşā'ib hurde yollardan 'ibārettir. Kāle'ş-şārih ve minhu'l-meselu: "دَعُ عَنْكَ بُنْيَاتِ الطَّرِيقِ" أَي عَلَيْنِكَ بِمُعْظَمِ الْأَمْرِ وَدَعِ الرَّوْعَانَ

الْوَاوِيُّ

[ب و]

الْبُؤْبُؤِ [el-bevv] (bā'nın fethi ve vāv'ın teşdidiyle) Deve köşegine denir ki murād henüz süt emen yavrusudur. Ve saman ile yāhūd katık ile dolmuş deve yavrusu sūretine denir ki nākanın yavrusu helāk oldukta anası süt vermez olmakla o yavrunun derisini yüzüp samanla yā kıtık ile doldurup bi-'aynihi yavru sūretinde yaparlar; anası, yavrusunu zann edip ona yakılmakla sütünü idrār eder. Ve

بُؤْبُؤِ [bevv] Küle denir **رَمَادٌ** [remād] ma'nāsına. Ve bön ve ahmak adama denir, **بُؤْبُؤِي** [bevviyy] dahi denir; mü'ennesi **بُؤْبُؤِي** [bevvet]tir.

الْبَيْئِ [el-beyy] (طَيَّ) [ṭayy] vezninde) Bir adamın işine öykünmek ma'nāsınadır; yukālu: **بَوَى يَبُؤِي بَيْئًا إِذَا حَاكَى غَيْرَهُ فِي فِعْلِهِ**

الْبُؤْبَاةِ [el-bevbāt] (bā-yı muvahhade ile **مَرْمَاةٍ** [mermāt] vezninde) Beyābāna denir, **مَفَازَةٌ** [mefāzet] ma'nāsına. Ve bir mevzi' adıdır, **أَبْوَاءُ** [Ebvā'] gibi.

بُؤْيِي [Buveyy] (سُمِّيَ) [sumeyy] vezninde) ve **بُؤْيَانٍ** [Büyān] (bā'nın zammıyla) Esāmī-nāstandır.

بُؤْيِي [Bevā] (māzī sīgasıyla **رَمَى** [remā] vezninde) Becīle yurdunda bir vādī adıdır.

بَائِي [Bāy] (حَالَ) [hāl] vezninde) Esmādandır: Bāy b. Ca'fer b. Bāy fakīh ve muhaddistir.

بُؤْيِي [Būyet] (فُؤِفِلَ) [fūfel] vezninde) Muhaddisinden bir cemā'at ismidir, birisi

FASLU'T-TĀ'İ'L-FEVKİYYE

(فَصْلُ التَّاءِ الْمُفَوِّقِيَّةِ)

اليائي

[ت أي]

التأيي [et-te>y] (سغي [sa'y] vezninde) Sebke ve takaddüm eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَأَى فُلَانًا تَأَيًّا مِّنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا سَبَقَهُ

الواوي

[ت ب و]

التبؤ [et-tebv] (tā'nın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Düşmana gazā ve çapul edip ganīmete nā'il olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَبَا الرَّجُلُ يَتَّبُو تَبْوًا إِذَا غَزَا وَعَنِمَ

الواوي

[ت ت و]

تتوا الفسيلة [tetve'l-fesilet] (tā-yı ūlānın fethi ve sāniyenin sükūnuyla ve elif-i tesniye ile) Hurmā fidanlarının tepesinde iki taraflı ذؤابة [zu'ābet]lere ya'nī zülf tarzında hurde dallara denir. Burada تتوا القلئسوة nüshaları galattır.

اليائي

[ت ث ي]

التثيي [et-tesy] (sā-yı müsellese ile ظبيي [zaby] vezninde) مُثَّلٌ [muḳl] dedikle-ri yemişten müretteb sevika denir. Ve hurmānın kabuğuna denir, تثة [teṣāt] dahi derler, حصة [ḥaṣāt] vezninde.

اليائي

[ت ح ي]

التاحي [et-tāhī] (ḥā-yı mühmele ile ساهي [sāhī] vezninde) Bāgçevāna denir, خَادِمٌ الْبُشْتَانِ [ḥādīmu'l-bustān] ma'nāsına.

اليائي

[ت ر ي]

التزي [et-tery] (tā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Bir işi birden tutmayıp şey'en ba'de şey'in tutmak ma'nāsınadır; yukālu: تَرَى فِيهِ تَرِيًّا مِّنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا تَرَخَى

الأتراء [el-itrā] (hemzenin kesriyle) Aralarını açarak a'māl-i mütetābi'a işlemek ma'nāsınadır; yukālu: أَتَرَى الرَّجُلُ إِذَا عَمِلَ أَعْمَالًا مُتَوَاتِرَةً بَيْنَ كُلِّ عَمَلَيْنِ فَتَرَةً

الواوي

[ت و س ي]

المتاساة [el-mutāsāt] (muvāsāt [muvāsāt] vezninde) Bir adamı istihfāfla āzürde eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَاسَاهُ إِذَا آذَاهُ وَاسْتَحَفَّ بِهِ

الواوي

[ت ط و]

التطؤ [et-taṭv] (ḥaṭv [ḥaṭv] vezninde) Zulm ve cevr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَطَأُهُ يَطْطُوهُ تَطْوًا إِذَا ظَلَمَهُ وَجَارَ عَلَيْهِ

اليائي

التعوي [et-ta'y] (sa'y [sa'y] vezninde) Seğirtmek ma'nāsınadır; yukālu: تَعَى الرَّجُلُ تَعِيًّا مِّنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا عَدَا

الْوَاوِيُّ

[ت غ و]

التَّغْيِي [et-tağy] (tā'nın fethi ve ğayn-ı mu'cemenin sükūnuyla) Kız gülmesini setr ile bastırmağa ikdām edip lākin zabt edemeyip tıg tıg diyerek gülmek ma'nāsınadır; yukālu: تَغَيْتِ الْجَارِيَةَ الصَّحَكَ تَعْتِ النَّوَا مِنْ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا أَرَادَتْ أَنْ تُخْفِيَهُ وَيَعَالِيهَا **التَّغْيِي** [et-tigā] (ilā) [ilā] vezninde) Dıhk-ı 'ālī ma'nāsınadır.

[ت ف و]

التَّفْفَةُ [et-tufet] [şurad] vezninde) “ت،ف،ف” māddesinde beyān olundu.

الْوَاوِيُّ

[ت ل و]

التَّلْوُ [et-tuluvv] [sumuvv] vezninde) Bir kimseye uyup ardınca gitmek ma'nāsınadır; tekūlu: تَلَوْتُهُ تَلَوْنَا إِذَا تَبَعْتَهُ وَيُقَالُ لَا ذَرِيَّتَ تَلَيْتُهُ كَرَمِيَّتُهُ Şārihin beyānına göre bu ذَرِيَّتَ وَلَا تَلَيْتَ kelāmında izdivāca mahmūldür. Ve terk eylemek ma'nāsına olmakla zıdd olur; tekūlu: تَلَوْتُهُ وَتَلَوْتُ عَنْهُ أَي تَرَكْتُهُ Ve bir adamı mahzūl eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: تَلَوْتُهُ وَتَلَوْتُ عَنْهُ إِذَا خَذَلْتَهُ

التَّثْلِيَّةُ [et-tetliyet] [te'diyet] vezninde) Bu dahi bir kimseye tābi' olmak ma'nāsınadır; tekūlu: تَلَيْتُهُ إِذَا تَبَعْتَهُ Ve farīzadan sonra nāfile kılmak ma'nāsına müsta'meldir ki farīzaya nāfileyi itbā' eylemiş olur; yukālu: تَلَى صَلَاتَهُ أَي أَتْبَعَ الْمَكْتُوبَةَ تَطَوُّعًا Ve bir kimse nezrini edā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَلَى الرَّجُلُ إِذَا قَضَى نَذْرَهُ Ve hayāttan āhir-i ramaka varmak ma'nāsınadır; yukālu: تَلَى الرَّجُلُ إِذَا صَارَ بِأَخْرِ

رَمَقٍ مِنْ عُمْرِهِ

التَّلَاوَةُ [et-tilāvet] [kitābet] vezninde) Qur'an-ı kerīm okumak 'alā-kavlin e'ammıdır, her kelāmı okumak ma'nāsınadır; tebe'iyet ma'nāsındandır; tekūlu: تَلَوْتُ الْقُرْآنَ أَوْ كُلَّ كَلَامٍ تَلَاوَةً إِذَا قَرَأْتَهُ

التَّتَالِي [et-tetālī] [tefā'ul] vezninde) Nesne peyderpey olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَتَالَتِ الْأُمُورُ إِذَا تَلَى بَعْضٌ بَعْضًا

الْإِتْلَاءُ [el-itlā'] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi āhere tābi' kılmak ma'nāsınadır; tekūlu: أَتْلَيْتُهُ إِيَّاهُ إِذَا أَتْبَعْتَهُ Ve bir kimseye bir nesneyi ihāle ve tefvīz eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: إِذَا أَحَلَّتْهُ إِذَا أَحَلَّتْهُ عَلَيْهِ إِذَا أَحَلَّتْهُ Ve bir adama 'ahd ve emān vermek ma'nāsınadır; tekūlu: أَتْلَيْتُهُ ذِمَّةً أَي أُعْطَيْتُهُ إِيَّاهَا Mü'ellif bunu tekrār eylemiştir. Ve medyūn zimmetinde matlūbdan bir mikdārını alıkomak ma'nāsınadır; tekūlu: أَتْلَيْتُ حَقِّي عِنْدَهُ إِذَا أَبْقَيْتَ مِنْهُ بَقِيَّةً Ve bir adama sehmi-civār vermek ma'nāsınadır; tekūlu: أَتْلَيْتُهُ سَهْمًا أَي أُعْطَيْتُهُ Arabın 'ādeti budur ki bir kimse birinin civār ve emānında olup bir āher semte 'azm eyledikte ondan ma'lem ve ismi mersūm ok istishāb eder; civārında olduğuna nişān olmakla esnā-i rāhta ta'arruzdan emīn olur. Ve

الْإِتْلَاءُ [itlā'] Nākanın veledi ardına düşmek ma'nāsınadır; yukālu: أَتْلَيْتُ النَّاقَةَ إِذَا تَلَاهَا وَوَلَدُهَا

الْإِسْتِثْلَاءُ [el-istitlā'] Bir kimseyi bir nesneye tābi' olmak için çağırıp istemek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتِثْلَاهُ الشَّيْءِ إِذَا ادَّعَاهُ إِلَى تَلَوِّهِ

التَّلْوُ [et-teluvv] [aduvv] vezninde) Dā'imā gayra ittibā' eden adama denir; yukālu: رَجُلٌ تَلَوُّ أَي لَا يَزَالُ مُتَّبِعًا

التَّلْوُ [et-tilv] (tā'nın kesriyle) Bir nesnenin uyuntusuna denir; yukālu: هُوَ تَلْوُهُ إِذَا كَانَ يَتَلَوُّهُ

Ve bülehd ve refīr nesneye denir; yukālu: رَأَيْتُهُ يَجُرُّ تَلْوًا Ve şol deve yavrusuna denir ki süttten kesilip gereği gibi büyüdükten sonra yine anasının ardına düşüp gezer ola; cem'ci أَتْلَاءٌ [etlāʾ] gelir. Ve eşek ve katır sıpasına denir; yukālu: رَأَيْتُهُ يَجُرُّ تَلْوًا Ve şol deve yavrusuna denir ki süttten kesilip gereği gibi büyüdükten sonra yine anasının ardına düşüp gezer ola; cem'ci أَتْلَاءٌ [etlāʾ] gelir. Ve eşek ve katır sıpasına denir; yukālu: رَأَيْتُهُ يَجُرُّ تَلْوًا Ve şol deve yavrusuna denir ki süttten kesilip gereği gibi büyüdükten sonra yine anasının ardına düşüp gezer ola; cem'ci أَتْلَاءٌ [etlāʾ] gelir. Ve eşek ve katır sıpasına denir; yukālu: رَأَيْتُهُ يَجُرُّ تَلْوًا Ve şol deve yavrusuna denir ki süttten kesilip gereği gibi büyüdükten sonra yine anasının ardına düşüp gezer ola; cem'ci أَتْلَاءٌ [etlāʾ] gelir.

التَّلْوُ [et-telw] (tā'nın fethiyle) Katır sıpası almak ma'nāsınadır; yukālu: تَلَا الرَّجُلُ تَلْوًا إِذَا اشْتَرَى تَلْوًا أَيْ وَلَدَ الْبُعْلِ

التَّلِيَّ [et-teliyy] (ğaniyy) [ğaniyy] vezninde) Çok yemīn eden adama denir; yukālu: رَجُلٌ تَلِيٌّ أَيْ كَثِيرُ الْأَيْمَانِ Ve mālī çok servetli adama denir; yukālu: رَجُلٌ تَلِيٌّ أَيْ الْكَثِيرُ الْمَالِ

التَّلِيَّةُ [et-teliyyet] [bakīyyet] [bakīyyet] vezninde ve mürādifidir, gerek deyn ve gerek sā'ir nesne olsun.

التَّلَاوَةُ [et-tulāvet] [sumāmet] [sumāmet] vezninde) Bu dahi bakiyye ma'nāsınadır; yukālu: فِيهِ تَلِيَّةٌ وَتَلَاوَةٌ أَيْ بَقِيَّةٌ

التَّلَاءُ [et-telāʾ] [sehāb] [sehāb] vezninde) 'Ahd ve zimmet ve emān ma'nāsınadır; yukālu: أَعْطَاهُ تَلَاءً أَيْ ذِمَّةً وَجَوَارًا Ve şol oka denir ki 'ādet-i 'Arab üzere bir adama emān verip zīr-i himāyete alan kimsenin onda ismi mersūm ola tā ki o adam bir yere gittikte o oku istishāb edip göstermekle ta'arruzdan me'mūn ola; beynlerinde ona رِجَالٌ سَهْمُ الْجَوَارِ ta'bir ederler.

التَّلَا [et-tilā] [riḍā] [riḍā] vezninde) Bir nesneden bir mikdār kalmak ma'nāsınadır; yukālu: تَلِيَ مِنَ الشَّهْرِ كَذَا تَلَا مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا بَقِيَ

التَّلْيُ [et-tellī] [tecellī] [tecellī] vezninde) Bir nesnenin ardına düşüp gereği gibi

araştırmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا تَتَبَعَهُ

التَّوَالِي [et-tevālī] [tālī] [tālī] ve تَالِيَّةٌ [tāliyyet] in cem'fidir, bir nesnenin gerisine ve dibine itlāk olunur. Ve

تَوَالِي الْحَيْلِ [tevālī'l-hayl] Atların sağrılarına yāhūd kuyruklarıyla art ayaklarına itlāk olunur. Ve

تَوَالِي الظُّنَنِ [tevālī'z-zu'un] Haşem-nişīn göçlerinin ardlarında gelenlere itlāk olunur.

تَلَوَى [televvā] [fa'avvel] [fa'avvel] vezninde ki teşdīd-i vāv iledir) Bir tarza küçük sefīne ismidir. Şārihin beyānına göre büyük gemilerin enselerinde olan sandal olacaktır.

التَّلْيَانُ [et-Tulleyān] [turehāt] [turehāt] vezninde) Bir suyun adıdır.

الْمَتَالِي [el-metālī] (mīm'in fethiyle) Bahār gelmedikçe doğuramaz olan nākalara denir; zāhiren müfredi [mitlāʾ]dır; yukālu: إِبْلَهُمْ مَتَالٍ أَيْ لَمْ تُنْتِجْ حَتَّى صَافَتْ

الْوَاوِيُّ وَالْيَائِيُّ

[ت ن و - ي]

التَّنَاوَةُ [et-tināvet] ve

التَّنَائِيَةُ [et-tināyet] [kitābet] [kitābet] vezninde) Ehl-i 'ilm olan kimse müzākere ve müdāreseyi terk ve ihmāl eylemeğe denir. Kāle'ş-şārih مِنَ الْعُلَمَاءِ كَانُ حَمِيدٌ بُنُ هَلَالٍ أَيْ تَرَكَ الْمُدَاكِرَةَ وَهَجَرَ الْمُدَارِسَةَ فَأَصْرَتْ بِهِ التَّنَاوَةُ أَيْ تَرَكَ الْمُدَاكِرَةَ وَهَجَرَ الْمُدَارِسَةَ

الْوَاوِيُّ

[ت ه و]

التَّهْوُ [et-tehv] [sehv] [sehv] vezninde) Gāfil olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَهَا الرَّجُلُ يَتَهُوُّ تَهُوًّا إِذَا غَفَلَ

التَّهْوَاءُ [et-tihvā'] (tā'nın kesriyle) Geceden bir bölüğe denir; yukālu: مَضَى تَهْوَاءَ مِنَ اللَّيْلِ أَي طَائِفَةً مِنْهُ

تُهَيْيَةٌ [Tuheyyet] (سُمَيْيَةٌ [sumeyyet] vezninde) İsm-i Bintu'l-Cün'dur ki rivāyet-i hadīs eyledi.

الْوَاوِيُّ

[ت و و]

التَّوُّ [et-tevv] (tā'nın fethi ve vāv'ın teşdidıyla) Ferd ve yektā ma'nāsınadır ki tek demektir; yukālu: هُوَ تَوُّ أَي فَرْدٌ Ve bir kat ipe denir; cem'i اَتْوَاءُ [etvā'] gelir; ve minhu yukālu: كَانَ الْحَبْلُ تَوًّا فَصَارَ زَوًّا وَجَهَ الْأَمِيرُ مِنْ خَيْلِهِ بِتَوِّ أَي بِالْفَيْبِ Ve dünyā ve āhiret şuglünden fāriğ ve tehī bī-kār ve tebeh-kāra denir; yukālu: رَجُلٌ تَوُّ أَي فَارِغٌ عَنْ شُغْلِ الدَّارَيْنِ Ve dikilip duran binā' ve 'imārete denir. Ve yolda kat'ā tevakkuf eylemeyip bir yere dosdoğru ok gibi gelen adama denir, eger nev'an irkilip sekte ederse itlāk olunmaz; yukālu: جَاءَ فَلَانٌ تَوًّا أَي قَاصِدًا لَا يُعَرِّجُهُ شَيْءٌ

التَّوَّةُ [et-tevvat] (hā'yıla) Sā'at-i zamānī ma'nāsınadır; yukālu: مَضَتْ تَوَّةٌ مِنَ النَّهَارِ أَي سَاعَةٌ

الْوَاوِيُّ

[ت و ي]

التَّوَّى [et-tevā] (hevā [hevā] vezninde) Helāk olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَوَّى الْمَالُ تَوَّى مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا هَلَكَ

الْإِتْوَاءُ [el-itvā'] (hemzenin kesriyle) Helāk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَتَوَّاهُ اللهُ أَي أَهْلَكَهُ

التَّوْيِي [et-teviyy] (ganiyy [ganiyy] vezninde) Helāk ve telef olmuş nesneye denir. Ve

bir mahalde mukīm olan adama denir.

التَّوَّا [et-tivā] (rūṣā [riḍā] vezninde) Bir güne damgadır ki devenin kalçasına ve boynuna salīb şeklinde basılır.

تَوْيِي [Tuveyy] (سُمَيْي [sumeyy] vezninde) Hemedān a'mālinden bir mevzi'dir. Aḥmed ve 'Abdullāh ibna'l-Huseyn et-Tuveyyiyān el-Muḥaddiṣān oradandır. Ve

تِي [tī] ve

تَاءُ [tā'] Harfleri hurūf-ı leyyine bābında mersūmdur.

التَّيَّيَّةُ [et-tāyet] طَائِيَّةُ [tāyet] vezninde ve cem'i-i ma'nalarında mürādiftir, ke-mā se-yuzkeru.

FASLU'S-ŞĀ'İ'L-MÜSELLESE (فَضْلُ النَّاءِ الْمُثَلَّثَةِ)

[ث أ ي]

الثائي [eş-se'y] (سعى [sa'y] vezninde) ve **الثائي** [eş-se'ā] (ثرى [şerā] vezninde) Bir nesneyi ifsād eylemek ma'nāsınadır; yukālu: Ve ثأى الشيء وثأه ثأياً وثأى من الباب الثالث إذا أفسده Cerh ve katl ve darb makülesiyile hāssaten fesāda vermek ma'nāsınadır; yukālu: Ve bu ma'nālarda isim olur; yukālu: هُوَ يَزَأُ الثَّأِيَّ عَظْمَ الثَّأِيَّ يَبْنُهُمْ أَيُ يَضْلِحُ الْفَسَادَ Ve kırba ve matara makülesinin dikişini sökmek, 'alā-kavlin dikerken bizi kalın kullanıp diyecek tirşeyi yāhūd ipi ince eylemek ma'nāsınadır ki bedce dikiş olur; yukālu: إِذَا: ثَأَى الْأَدِيمَ وَثَأَهُ إِذَا خَرَمَ خَرَزَهُ أَوْ هُوَ أَنْ تَغْلُظَ إِشْفَاهُ وَيَدِيقُ السَّيْرُ بِهِ ثَأِيَّ Ve وثأى أي ضغف وركاكة

ثأى [se'ā] (ثرى [şerā] ve هوى [hevā] vezninde) Yara eserine ve nişānına denir.

الإناءة [el-iş'ā] (hemzenin kesriyle) Cerh ve katl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: فِيهِمْ إِذَا قَتَلَ وَجَرَحَ

الثأوة [eş-se'vet] (تمرة [temret] vezninde) Pek yaşlı dişi koyuna denir. Ve arık ve zebūn koyuna denir. Ve çok nesneden kalmış azca bakiyyeye denir; yukālu: عِنْدَهُ ثَأُوءٌ أَي بَقِيَّةٌ قَلِيلَةٌ مِنْ كَثِيرٍ

الثائي

[ث ب ي]

التثبية [et-teşbiyet] (تأديتة [te'diyet] vezninde) Biriktirmek ma'nāsınadır; yukālu: ثَبَّى الشَّيْءَ إِذَا جَمَعَهُ

mek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا: ثَبَّى عَلَى الْأَمْرِ إِذَا دَامَ عَلَيْهِ Ve hāl-i hayatta olan adama medh ve senā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: ثَبَّى Ve bir nesneyi islāh eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا: ثَبَّى الشَّيْءَ إِذَا أَضْلَحَهُ Ve artırmak ma'nāsınadır; yukālu: ثَبَّى Ve itmām ve ikmāl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا: ثَبَّى الشَّيْءَ إِذَا أَتَمَّهُ Ve ta'zīm ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا: ثَبَّاهُ إِذَا عَظَّمَهُ Ve bir kimse pederinin sīret ve tarikatini iltizām eylemek ma'nāsınadır; yukālu: ثَبَّى Ve bir adam kendi hāl-i zarūret ü ihtiyācından şikāyet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: لَا يَزَالُ يَتَّبِعِي فَالْأَنْ أَي يَشْكُو مِنْ خَالِهِ وَاحْتِيَاجِهِ Ve bir kimse'nin zulmünden vālī ve hākime isti'dā ve istigāse eylemek ma'nāsınadır; yukālu: ثَبَّى Ve şerri cem' eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا: ثَبَّى الشَّرَّ إِذَا جَمَعَهُ Ve hayrı cem' eylemek ma'nāsına olmakla zıdd olur; yukālu: ثَبَّى الْحَيْرَ إِذَا جَمَعَهُ

الثبئة [eş-subet] (sā'nın zammı ve bā'nın tahfiifiyle) Havuzun vasatına denir. Ve cemā'at ma'nāsınadır; 'alā-kavlin bir bölük sūvārīlere denir; cem'ci ثَبَاتٌ [şubāt] ve ثَبُونٌ [şubūn] gelir sā'nın zammıyla; yukālu: نَفَرُوا إِلَى الْعَدُوِّ ثَبَاتٌ وَثَبِينٌ أَي جَمَاعَاتٍ أَوْ Şārihin beyānına göre aslı ثَبِّي idi.

الثببية [el-uşbiyyet] (أثبية [uşfiyyet] vezninde) Bu dahi cemā'at ma'nāsınadır; yukālu: Ve 'Amr b. Şubeyy ki سَمِيَّ [sumeyy] veznindedir, ashābdandır.

الثببي

[ث ت ي]

الثتى [eş-se'tā] (ثرى [şerā] vezninde) yāhūd

طَبِي [zaby] vezninde) Hurmānın kabuğuna yāhūd kemterine ve döküntüsüne ve talaşına denir. Ve saman kırıntlarına ve talaş ve hāşākinе denir. Ve garāra ve çuvala basıp doldurdukları saman kırıntlarına ve sār hār u hāşāk makūlesine denir ki yükün altına bast ederler.

أَلْوَاوِيُّ

[ث ح و]

أَلْتَجْرُ [eṣ-secv] (ṣā'nın fethi ve cīm'in sükülüyle) Tınmayıp sākit olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَجَا زَيْدٌ يَتَجْرُو شَجَوًا إِذَا سَكَتَ Ve metā'nını herkese tefrīk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَجَا مَتَاعَهُ إِذَا تَلْتَلَهُ وَفَرَقَهُ أَلْإِئْجَاءُ [el-iṣcā'] (hemzenin kesriyle) İskāt eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِئْجَاهُ إِذَا أَشْكَنَهُ

أَلْوَاوِيُّ

[ث د و]

أَلْتَدْوَاءُ [eṣ-Sedvā'] [ṣaḥrā'] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

أَلْبَائِي

[ث د ي]

أَلْتَدْيُ [eṣ-sedy] (ṣā'nın fethi ve kesri ve dāl'in sükülüyle) ve

أَلْتَدْيُ [eṣ-sedā] [ṣerā] vezninde) Hāssaten nisvān kısmının memesine denir, 'alā-kavlin e'ammdır ki er ve 'avretin memesine şāmildir. Ve bu müzekker ve mü'ennes olur; cem'i أُنْدِي [eṣdī] gelir, hemzenin fethi ve dāl'in kesriyle ve تُدْيُ [sudiyy] gelir ṣā'nın zammı ve dāl'in kesriyle, هَلْيِي [huliyy] vezninde, aslı تُدْوِي idi.

أَلْتَدْيُ [Zu's-Sudeyyet] (musaggar bünyesiyle سُمَيْيَةُ [sumeyyet] vezninde) Emīrū'l-mü'minīn İmām 'Alī el-Murtaḍā kerremallāhu vechehu üzere hurūc eden Hāricilerin re'īs ve kebīri olan Ḥurkūş b. Zuheyr nām şahsın lakabıdır, 'alā-kavlin أَلْيَدْيَةُ [Zu'l-Yudeyyet]tir yā-yı tahtiyye ile. Şārih der ki eli pek kısa olup kolu olmayıp hemān meme başı gibi bilekçeden 'ibāret olmakla أَلْيَدْيَةُ [zu's-sudeyyet] ve أَلْيَدْيَةُ [zu'l-yudeyyet] ile mülakkab olmuştur. Ve

أَلْتَدْيُ [Zu's-Sudeyyet] Fūrsān-ı Kureyş'ten 'Amr b. Vudd'un lakabıdır ki Ḥendeḳ vak'asında sadme-i tīg-i Ḥaydar-ı Kerrār ile galtīde-i hufre-i bevār oldu.

أَلْتَدْيَاءُ [eṣ-sedyā'] [ḥamrā'] vezninde) Büyük memeli hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ تَدْيَاءُ أَيَّ عَظِيمَةَ التَّدْيِ

أَلْتَدْيُ [eṣ-sedā] [hevā] vezninde) Islanmak ma'nāsınadır; yukālu: تَدْيِي الشَّيْءُ تَدْيٌ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا ابْتَلَّ

أَلْتَدْوُ [eṣ-sedv] [bedv] vezninde) Islatmak ma'nāsınadır; yukālu: تَدَّاهُ يَتَدْوُهُ تَدْوًا إِذَا بَلَّ

أَلْتَدْيَةُ [eṣ-sudeyyet] [sumeyyet] vezninde) Şol torbaya denir ki süvāriler onun içine ok edevātı olan sinir ve yelek makūlesi vaz' ve terkiye bend ederler.

أَلْتَدْيَةُ [et-teṣdiyēt] [te'diyet] vezninde) Gıdālandırmak ma'nāsınadır; yukālu: تَدَّاهُ إِذَا عَدَّاهُ

أَلْوَاوِيُّ

[ث ر و]

أَلْتَرْوُ [eṣ-ṣervet] (ṣā'nın fethi ve rā'nın sükülüyle) Çokluğa denir, gerek nās ve

gerek māl cihetiyle olsun; yukālu: إِنَّهُ لَذُو مَالٍ Ve Kamer ile Şureyyā'nın iltikā' ve ictimā'ı olan geceye denir; yukālu: هَذِهِ لَيْلَةُ ثُرُوءِ أَبِي يَلْتَقِي الْقَمَرُ وَالثُّرَيَّا فِيهَا

الْمَثْرَاءُ [el-meşrāt] [مَرْمَاةٌ] [mermāt] vezninde) Mālın tekessür ve teveffürüne bā'is olan şey'e denir; yukālu: هَذَا مَثْرَاءٌ لِلْمَالِ أَبِي مَكْتَرَةٌ لَهُ

الثَّرَاءُ [eş-şerā] [بَهَاءٌ] [bahā] vezninde) Nās yāhūd māl ziyādelenip çoğalmak ma'nāsınadır; yukālu: ثَرَا الْقَوْمُ أَوْ الْمَالُ يَثُرُ وَثَرَاءٌ Ve bir adamın sâ'ire nisbet māl ekser olmak ma'nāsınadır; yukālu: ثَرَا بَنُو فُلَانٍ بَنِي فُلَانٍ إِذَا كَانُوا أَكْثَرَ مِنْهُمْ مَا لَا

الثَّرَى [eş-şerā] [هَوَى] [hevā] vezninde) Bir adamın māl çok olmak ma'nāsınadır; yukālu: ثَرَى الرَّجُلُ ثَرَى مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَثُرَ مَالُهُ

الإِثْرَاءُ [el-işrā] (hemzenin kesriyle) Bu dahi māl çok olmak ma'nāsınadır; yukālu: ثَرَى فُلَانٌ إِذَا كَثُرَ مَالُهُ

الثَّرِيَّ [eş-seriyy] [غَنِيٌّ] [ganiyy] vezninde) Çok māl'a denir; yukālu: مَالٌ ثَرِيٌّ أَيْ كَثِيرٌ Ve

ثَرِيٌّ [seriyy] ve

أَثْرَى [eşrā] [أَحْوَى] [ahvā] vezninde) Māl çok adama denir; yukālu: رَجُلٌ ثَرِيٌّ وَأَثْرَى أَيْ كَثِيرُ الْمَالِ

الثَّرَوَانُ [eş-şervān] [سَكْرَانٌ] [sekrān] vezninde) Çok ve firāvān nesneye denir; yukālu: Ve شَيْءٌ ثَرَوَانٌ أَيْ غَزِيرٌ كَثِيرٌ

ثُرَوَانٌ [Şervān] Bir recül adıdır.

الثَّرَوَى [eş-şervā] [سَكْرَى] [sekrā] vezninde) Zengin hatuna denir; yukālu: امْرَأَةٌ ثُرَوَى أَيْ مَتَمَوْلَةٌ

الثُّرَيَّا [eş-şureyyā] (şā'nın zammıyla) ثُرُوءَى [şervā] lafzından musaggardır ki aslı ثُرُوءَا dır. Ve

ثُرَيَّا [Şureyyā] [التَّجْمُ] [en-Necm] isimdir ki Fārisīde Pervīn ve Türkīde Ülker dedikleri top kevākibden 'ibārettir, menāzil-i kamerdendir. Mahalli dayyik olup kevākibi kesir olduğundan itlāk olundu. Pes tasgiri mahalli itibārıyla olur. Ve التَّجْمُ [en-Necm] mu'arrefen onun 'alem-i gālibidir; yukālu: طَلَعَتِ الثُّرَيَّا أَبِي النَّجْمِ Şārih der ki yirmi dört kevkeb olmak üzere mervīdir. Ve

ثُرَيَّا [Şureyyā] Mekke'de bir kuyu isimdir. Ve Şureyyā b. Aḥmed el-Elhānī muhadistir. Ve

ثُرَيَّا [Şureyyā] Bağdād'da Mu'tedid Halife binā-kerdesi ebniyeden 'ibāret bir 'imāret adıdır. Ve Muḥārib kabilesi ve Dībāb kabilesi yurtlarında biraz suların adıdır.

الْيَائِي

[ث ر ي]

الثَّرَى [eş-şerā] (şā'nın fethi ve elifin kasriyle) Nem ve نَدَا [nedā] ma'nāsınadır. Ve nem-nāk toprağa denir, 'alā-kavlin şol toprağa denir ki ıslandıktan sakızlanıp yapışkan çamur olmaya. Ve hayr ve hasene ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ ذُو ثُرَى أَيْ ذُو خَيْرٍ Ve arza denir; tesniyesinde ثُرَيَانٌ [şereyān] ve ثُرَوَانٌ [şerevān] denir fetehtle; cem'i أَثْرَاءٌ [eşrā] gelir. Ve

ثُرَى [şerā] Masdar olur, yer gereği gibi kuruyup pekiştikten sonra ıslanıp yumuşamak ma'nāsınadır; yukālu: ثَرَبَتِ الْأَرْضُ ثُرَى مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا نَدَيْتَ وَلَانَتْ بَعْدَ الْجُدُوبَةِ وَالنَّبْسِ **الثَّرِيَّةُ** [eş-seriyyet] [غَنِيَّةٌ] [ganiyyet] vezninde) ve

الثُّرَيَاءُ [eş-şeryā] [حَمْرَاءٌ] [ḥamrā] vezninde) Vāsf-ı mezkūr üzere olan arza denir. Ve

ثُرَيَاءٌ [şeryā] ıslandıktan sakızlanıp yapış-

kan çamur olmayan toprağa denir, تُرَى [ṣerā] gibi.

الإِثْرَاءُ [el-iṣrāʾ] (hemzenin kesriyle) Yerin nem-nāk toprağı çok olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَثْرَبَتِ الْأَرْضُ إِذَا كَثُرَتْ تَرَاهَا

التُّرْبِيَّةُ [et-teṣriyyet] (تَأْدِيَّةٌ [te'diyet] vezninde) Toprağı ıslatmak ma'nāsınadır; yukālu: تُرَى Ve yoğurt keşine su döküp ezmek ma'nāsınadır; yukālu: تُرَى Ve yeri sulamak ma'nāsınadır; yukālu: تُرَى إِذَا رَشَهُ Ve bir adam ellerini yerden kaldırmayıp yere yapışıp durmak ma'nāsınadır; yukālu: تُرَى فَلَانَ إِذَا أَلَزَمَ يَدَيْهِ التُّرَى

التُّرْيَانُ [eṣ-ṣereyān] (فَتْهَاتِلَا) تُرَى [ṣerā] lafzından tesniyedir ki zikr olundu. Bu ma'nādandır ki “Yağmur ka'r-ı zemîne te'sir edip tā nem-nāk toprağa bālig oldu” diyecek yerde التُّرْيَانُ derler, hısb ve rehā mevki'inde ve beyne'r-recüeyn sür'at-ı ittifāk ma'rızinde irād olunur. Ve bir a'rābī 'uryān bedeni üzere sāde bir kürk telebbüs eylemekle التُّرْيَانُ dedi ki kasığı kıllarıyla kürkün tüylerinin birbirine karıştığından kināye eyledi.

أَبُو تُرْبِيَّةَ [Ebū Şureyyet] (سُمِّيَتْهُ [sumeyyet] veznlerinde) yāhūd غَنِيَّةٌ [ġaniyyet] veznlerinde) Ashābdan Sebte b. Ma'bed el-Cuhenī künyesidir.

الْوَاوِيُّ

[ث ط و]

التُّنْطُ [eṣ-ṣaṭv] (ṣā'nın fethi ve ṭā'nın sükūnuyla) Adım atmak ma'nāsınadır; yukālu: تُنْطَا الرَّجُلُ يَنْطُو نُطُوًا إِذَا خَطَا Ve çımkırmak ma'nāsınadır; yukālu: تُنْطَا بِسِلْحِهِ إِذَا رَمَى بِهِ

النُّطَاةُ [eṣ-ṣeṭāt] (حَصَاةٌ [ḥaṣāt] vezninde) Bir böcek adıdır.

النُّطَى [eṣ-ṣeṭā] (ṣā'nın fethi ve elifin kasrıyla) Pek ahmaklığa denir; yukālu: بِهِ نُّطَى أَيِ إِفْرَاطِ الْخُمُقِ

النُّطِيَّ [eṣ-ṣeṭiyy] (غَنِيَّةٌ [ġaniyy] vezninde) Pek ahmak adama denir; yukālu: رَجُلٌ نُّطِيٌّ أَيِ يَبِينُ النُّطَى

النُّطَى [eṣ-ṣuṭā] ṣā'nın zammı ve kasr ile) Örumceklere denir, عَنَّاكِبٌ [anākib] ma'nāsına.

الإِثْتِطَاءُ [el-iṣtiṭāʾ] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Gevşeyip süst ve müsterhī olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِثْتِطَى الرَّجُلُ إِذَا اسْتَرْخَى **الْيَائِي**

[ث ع ي]

النُّتَاعِي [eṣ-ṣā'ī] (سَاعِي [sā'ī] vezninde) Dā'imā ehl-i 'ırlara kazf ve ithām eden şahsa denir; نُتَعِي [ṣa'y] masdarıdır; yukālu: رَجُلٌ نُّتَاعٍ أَيِ قَاذِفٍ

الْوَاوِيُّ

[ث ع و]

النُّتَعُو [eṣ-ṣa'v] (ṣā'nın fethiyle) Bir cins hurmā adıdır, alā-kavlin iri olanına yāhūd yumuşamış koruğuna denir ki olmağa yüz tutmuş olur, مَعُو [ma'v] kelimesinde lügattir.

الْيَائِي

[ث غ ي]

النُّتَعِيَّةُ [eṣ-ṣaġyet] (ṣā'nın fethi ve ġayn-ı mu'cemenin sükūnuyla) Kabīleye müstevlī olan cūc ve fakr hāletine denir; yukālu: أَصَابَ الْحَيَّ نُّتَعِيَّةٌ أَيِ جَوْعٍ وَإِفْقَارٍ

الْوَاوِيُّ

[ث غ و]

التُّغَاءُ [eṣ-ṣuḡā] (ṣā'nın zammı ve elifin kasrıyla) Koyun ve keçi ve āhū makûlesinin vazc ve vilâdet hengâmında âvâzelerine denir. Ve bazı koyun kısmının dudağında olan yarığa denir. Ve

تُغَاءٌ [ṣuḡā] Masdar olur, koyun ve keçi makûlesi melemek ma'nâsına; yukâlu: تَمَّتِ الشَّاةُ يَنْغُو تُّغَاءً إِذَا صَوَّتَتْ

التُّغَاعِيَّةُ [eṣ-sāḡiyet] Koyuna denir; ve minhu مَا لَهُ تُّغَاعِيَّةٌ وَلَا رَاعِيَّةٌ أَيُّ شَاةٌ وَلَا نَاقَةٌ

الإِثْقَاءُ [el-iṣḡā] (hemzenin kesriyle) Bir adama koyun vermek ma'nâsınadır; tekûlu: تَعْتَبُهُ فَمَا أُتِّعِيَ أَيُّ مَا أُعْطِيَ شَاةً Ve koyunu yâ keçiyi meletmek ma'nâsınadır; yukâlu: أُتِّعِيَ شَاتَهُ إِذَا حَمَلَهَا عَلَى التُّغَاءِ

الْوَاوِيُّ

[ث ف و]

الأُثْفِيَّةُ [el-uṣfiyyet] (hemzenin zammı ve kesri ve fâ'nın kesri ve yâ'nın teşdidiyle) Ocak taşına denir ki üç dânesini birbirine çatıp üzerlerine tencere vazc ederler. Ve bunu sahrâlarda ederler, hâlen şehirlerde demirden olur ki saç ayağı ta'bîr olunur. O taşın herbirine ve o demirin her ayağına أُثْفِيَّةٌ [uṣfiyyet] denir. Asl saçayağına مِئْصَبٌ [miṣṣab] denir, mecâzen أُثْفِيَّةٌ [uṣfiyyet] de itlâk olunur; cem'i أُثْفِيَّةٌ [eṣāfiyy] ve أُثْفِيٌّ [eṣāfi] gelir hemzelerin fethi ve yâ'nın teşdîd ve tahfifiyle. Ve 'Arabların ثَالِثَةٌ الِثْقَاءِ kavlerinde رَمَاهُ الله بِثَالِثَةِ الِثْقَاءِ [ṣāliṣet]ten murâd dağ ve kaya olup onlar ile dâhiyeden kinâye eylemeleriyle رَمَاهُ الله demektir, zîrâ iki taş çatıp tencerenin

bir tarafını bir yüksek yere yâhūd bir kaya köşesine vazc ederler, istihkâm için ve ona ثَالِثَةُ الِثْقَاءِ ta'bîr ederler.

التَّائِيْفُ [et-teṣṣīf] (تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezninde) ve

الْإِيثَافُ [el-iṣāf] (hemzenin kesriyle) ve

الْإِثْقَاءُ [el-iṣfā] (إِجْرَاءٌ [icrā] vezninde) ve

التُّثْفِيَّةُ [et-teṣfiyyet] (تَرْبِيَّةٌ [terbiyyet] vezninde) Tencereyi ocak taşları yâhūd saç ayağı üzere komak ma'nâsınadır; yukâlu: أُنْفَى الْقِدْرَ وَأَنْفَهَا وَأَنْفَاهَا وَثُقَاهَا إِذَا جَعَلَهَا عَلَى الْأَثْفِيِّ Mü'ellif iki evvelki sîgaraları istitrâden zikir eylemiştir, niteki fâ'bâbında bu mâddeleri beyân eyledi. Ve

إِثْفَاءٌ [iṣfā] Bir kimse üç hatun alıp ocak taşı eylemek ma'nâsına müsta'meldir; yukâlu: أُنْفَى الرَّجُلُ إِذَا تَزَوَّجَ بِثَلَاثِ نِسْوَةٍ

الْمُؤَثْفَاءُ [el-mu'eṣfāt] (mîm'in zammıyla) Ocak taşları üzere bindirilmiş tencereye denir.

الْإِثْفِيَّةُ [el-iṣfiyyet] (hemzenin kesriyle) Cemâ'at-i insâniye denir.

التُّثْفُؤُ [eṣ-sefv] ve

التَّفْيُ [eṣ-sefy] (ṣā'ların fethi ve fâ'ların sükunuyla) Bir kimseye tâbi' olmak ma'nâsınadır; yukâlu: تَفَّاهُ يَتْفُؤُهُ وَيَتْفِيهِ تَفْؤًا وَتَفْيًا Ve

تَفْيٌ [sefy] Tard eylemek ma'nâsınadır; tekûlu: تَفَيْتُ الْقَوْمَ إِذَا طَرَدْتَهُمْ

التَّتْفِيَّةُ [et-teṣeffi] (تَشْفِيٌّ [teṣeffi] vezninde) Bir adamı kem-mâyelik ve bed-güherlik cibilleti me'âsir ve mekârimden kâsır eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: تَتْفَى فُلَانًا عَزَقَ سُوءَ إِذَا قَصَرَ بِهِ عَنِ الْمَكَارِمِ

الْمِثْقَاةُ [el-miṣfāt] (mîm'in kesriyle) Bir güne damgadır ki saç ayağı şeklinde olur. Ve üç eri vefât eylemiş 'avrete denir; yukâlu: إِمْرَأَةٌ مِثْقَاةٌ إِذَا كَانَتْ قَدْ دَفَنْتِ ثَلَاثَةَ أَزْوَاجٍ

çok eri vefāt eylemiş 'avrete dahi denir.

الْمِنْفَى [el-miṣfā] (mīm'in kesriyle) مِثْفَاةٌ [miṣfāt] lafzının müzekkeridir.

أُثْفِيَةٌ [Uṣeyfiyet] (بُلْهِنِيَّةٌ [bulehniyet] vezninde) Yemāme'de bir karyedir.

ذُو أُثْفِيَةٍ [Zū Uṣeyfiyet] 'Aḳīḳ-i Medīne'de bir mevzi'dir.

الْوَاوِيُّ

[ث ق و]

الْقُفْوَةُ [eṣ-ṣuḳvet] (sā'nın zammı ve kāf'ın sükūnuyla) Üsküre ta'bir olunan kaba denir, سَكْرُوحَةٌ [sukrurucet] ma'nāsına; cem'î نُقُوتَاتٌ [ṣuḳuvāt] gelir, حُطُوتَاتٌ [ḥuṭuvāt] vezninde.

الْيَائِي

[ث ن ي]

الْتَّنِي [eṣ-seny] (sā'nın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Bir nesneyi katına kıvrırıp bükmek ma'nāsınadır; yukālu: تَنَى الشَّيْءَ يَتْنِي تَنْيَاً Ve ikinci olmak ma'nāsınadır; tekūlu: هَذَا وَاحِدٌ فَأَتْنِيهِ أَيُّ هُوَ لَا يَتْنِي وَلَا يَتْنِيْتُ Arab: أَيُّ كُنْ تَائِنَةً أَيُّ كَبِيرٌ لَا يَقْدِرُ أَنْ يَنْهَضَ لَا فِي مَرَّةٍ وَلَا فِي مَرَّتَيْنِ Ya'nī "Pek mülahham ve tenūmend olmakla oturduğu yerden bir ve iki ve üç kerre deprenişle ayağa kalkmağa kādir olamaz."

التَّسْنِي [et-teṣennī] (تَائِي [te'ebbī] vezninde) ve

الْإِنْتِنَاءُ [el-iṣṣinā] [infi'āl] vezninde) ve

الْإِنْتِنَاءُ [el-iṣṣinā] [i'ṣiṣāb] vezninde) ve

الْإِنْتِنَاءُ [el-iṣṣinā] (hemzenin ve šā-i müşed-

dedenin kesriyle aslı اِنْتِنَاءٌ idi اِنْتِنَاءٌ [ifti'āl] vezninde, tā' mehmūselikte sâ'ya münāsib olmakla sâ'ya kalb ve idgām olundu) Mecmū'ı bir nesne katına eğilip bükülme ma'nāsınadır; yukālu: تَنَى الشَّيْءَ وَأَتْنَى وَأَتْنَوْنَى وَأَتْنَى إِذَا انْعَطَفَ

الْأَنْتَاءُ [el-eṣnā] (hemzenin fethiyle) اِنْتِنَاءٌ [ṣiny] lafzının ki sâ-yı meksüre ile cem'idir, bir nesnenin katına denir; yukālu: Ve اِنْتَاءُ الشَّيْءِ أَيُّ فُوَاهُ وَطَاقَاتُهُ

ثِنْيِي الْحَيَّةِ [ṣinyu'l-ḥayyet] Yılanın kıvrılıp çöreklenmesine denir yāhūd kıvrımına ve bükümüne denir. Ve

ثِنْيِي الْوَادِي [ṣinyu'l-vādī] Derenin burgacına denir; cem'î اِنْتَاءٌ [eṣnā] gelir; yukālu: Ve اأخذوا في ثني الوادي أي في منعطفه

ثِنْيِي النَّاقَةِ [ṣinyu'n-nāḳat] İkinci karında doğurduğu veledenir, kezālik o nākaya da ثِنْيِي [ṣiny] denir.

Ve bir kavm ve cemā'atın asl seyyid ve serkārından dūnca olan söz sāhibine denir, kethudā gibi; yukālu: هُوَ ثِنْيِي الْقَوْمِ أَيُّ بَعْدَ السَّيِّدِ Ve

ثِنْيِي اللَّيْلِ [ṣinyu'l-leyl] Gecenin bir sâ'atine yāhūd mutlak vaktine itlāk olunur; yukālu: مَضَى ثِنْيِي مِنَ اللَّيْلِ أَيُّ سَاعَةً أَوْ وَقْتًا

الْمَثَانِي [el-meṣānī] (مَعَانِي [ma'ānī] vezninde) مَثَانَةٌ [meṣnāt] kelimesinin cem'idir ki ثِنْيِي [ṣiny] gibi bir nesnenin katına denir; yukālu: Ve مَثَانِي الشَّيْءِ أَيُّ فُوَاهُ وَطَاقَاتُهُ

مَثَانِي [meṣānī] Ḳur'ān-ı kerīm'in mecmū'una itlāk olunur, āyet-i rahmet āyet-i 'azāba mukterin olduğu için yāhūd merreten ba'de merretin tesniye ve tekrār olunan āyete denir, Raḥmān süresinde olan āyet-i mükerrere gibi yāhūd murād sūre-i Fātiḥa'dır, namāzın

rek'atlarında tekrār olunduğu için yāhūd sūre-i Bakāra'dan sūre-i Berā'e'ye varınca sūrelerden 'ibārettir yāhūd mutlakān tūlden ve iki yüz āyetten az olup sūre-i mufassaladan ziyāde olan sūredir yāhūd sūre-i Hacc ve Neml ve Kaşāş ve 'Ankebūt ve Nūr ve Enfāl ve Meryem ve Rūm ve Yāsīn ve Furkān ve Hicr ve Ra'd ve Sebe' ve Melā'ike ve İbrāhīm ve Şād ve Muḥammed ve Loḳmān ve Ğuref ve Zuhruf ve Mu'min ve Secde ve Ahḳāf ve Cāsiye ve Duḡān ve Ahzāb sūrelerinden 'ibārettir. Ve

مَثَانِي الْعُودِ [meṣāni'l-ūd] Tanbūrların ve lavtanın ikinci tellerine denir, müfredi مَثْنَى [meṣnā]dır; lākin meşhūr olan iki telli tanbūra denir, bulgari ve رِضْوَةٌ [riḍvet] gibi. Ve

مَثَانِي الْوَادِي [meṣāni'l-vādī] Derenin bük-lüm ve burgaç yerlerine denir. Ve

مَثَانِي الدَّابَّةِ [meṣāni'd-dābbet] Davarın dirsekleriyle dizlerinden 'ibārettir, büküldük-leri sebebiyle.

الثَّانِيَّةُ [eṣ-ṣāniyet] Şol koyuna denir ki min gayr-i 'illetin boynunu eğip bükür ola; yukālu: سَاءَ ثَانِيَّةٌ أَيْ بَيْتَةُ الثَّيِّ تَنْبِي عُنُقَهَا لِعَبْرِ عَلَّةٍ

الإِشْنَانِ [el-iṣnān] (hemzenin kesriyle) Vāhidin ikinci katıdır ki iki ta'bīr olunur; mü'ennesi اِشْنَانٌ [ṣintān]dır. Ve اِشْنَانٌ [iṣnān] kelimesinin aslı اِشْنَى [ṣiny]dir ṣā'nın kesriyle, zīrā cem'inde اِشْنَاءٌ [eṣnā] denir, اِبْنٌ [ibn] ve اِبْنَاءٌ [ebnā] gibi.

التَّثْنِيَّةُ [et-teṣniyet] تَرْبِيَّةٌ [terbiyet] veznin-de) Bir nesneyi iki kılmak ma'nāsınadır; yukālu: ثَنَّا أَيْ جَعَلَهُ اثْنَيْنِ

Mütercim-i hakīr der ki fenn-i sarf-ta تَثْنِيَّةٌ [teṣniyet] bundan me'hūzdur. Bu münāsebetle işbu nefise-i edebiyye kayd

olundu: Ma'lūm ola ki şu'arā-i 'Arab eş'ārlarında ekser tesniye vetiresiyle hitāb ederler: "فَمَا نَبِكُ مِنْ ذِكْرِي حَبِيبٍ وَمَنْوَلٍ" ve "فَإِنْ" "تَرَجُرَانِي يَا ابْنَ عَفَّانَ أَنْزَجُرُ" mısra'larında oldu-ğu gibi. Ba'zılar ekser-i musāhib iki ol-mak vechiyle tevcih ederler, lākin sem'ci kabūle ahrā olan budur ki bu mahaller-de murād tesniye-i ef'al ma'a vahdeti'l-fā'ildir, zāhirde fā'ile menküldür, ya'nī murād tekrār-i nidādır; ma'ā vahdeti'l-münādā ki tesniye münādāya nakl olun-muştur, te'kid ve kemāl-i i'tinā' fā'idesine mebnīdir. Pes "فَمَا نَبِكُ" kavli "Sen dur sen dur, ben bükā edeyim ben!" demektir ki bu tecevvüz sīga-i ma'a'l-gayr olan نَبِكُ kelimesinde dahi cārīdir. Ve sā'ir nūn-ı cemā'atle mü'eddī olan mahallerde bu nokteye dikkat oluna.

ثَنَا [Ṣenā] (ṣā'nın fethiyle) İbn Aḫmed'dir ki muhaddistir.

مَثْنَى [meṣnā] [ma'nā] vezninde) ve اِثْنَيْنِ اِثْنَيْنِ [iṣnān] (عُرَابٌ [ḡurāb] vezninde) اِثْنَيْنِ اِثْنَيْنِ ma'nālarındadır, ya'nī اِثْنَيْنِ اِثْنَيْنِ ve اِثْنَيْنِ اِثْنَيْنِ kelimelerinden ma'düllerdir, ikişer ikişer demektir; yukālu: جَاوُوا مَثْنَى وَجَاءَتْ ثَنَا أَيْ اِثْنَيْنِ اِثْنَيْنِ وَثْنَيْنِ اِثْنَيْنِ

الإِشْنَانِ [el-iṣnān] (hemzenin kesriyle) ve

الِشْنَى [eṣ-ṣinā] [ilā] vezninde) Hafta günlerinden pazar ertesi gününün ismi-dir; cem'ci اِشْنَاءٌ [eṣnā] ve اِثْنَيْنٌ [eṣānīn] gelir. Ve ba'zı eş'arda bi-gayr-i lām اِثْنَيْنِ 'unvānında vārid olmuştur. Şārih der ki mü'ellifin اِشْنَانِ 'unvānında irādı hālet-i ref' olduğuna binā'endir, yoksa zebān-zed olan اِثْنَيْنِ ve kesret-i isti'malle اِثْنَيْنِ dir.

الإِشْنَوِي [el-iṣneviyy] (hemzenin kesriyle) Dā'imā yalnızca pazar ertesi günü sā'im olan adama denir; yukālu: هُوَ اِشْنَوِيٌّ أَيْ يَصُومُ

الإثنين دائماً وخذَه

الثَّيِّ [eṣ-ṣinā] (إلى [ilā] vezninde) Bir işi iki def'a işlemeğe denir; ve minhu'l-hadīsu: "لَا ثَيِّ فِي الصَّدَقَةِ" أَي لَا تُؤْخَذُ مَرَّتَيْنِ فِي عَامٍ أَوْ لَا "تُؤْخَذُ نَاقَتَانِ مَكَانَ وَاحِدَةٍ أَوْ لَا رُجُوعَ فِيهَا Ve

ثَيِّ [sinā] Reṣīs ve serkardan bir mertebe dūn olan sāhib-kelām-ı kavme denir. Ve yünden ve kıldan iki kat bükülmüş ipe denir.

مَعْنَى الأَيَادِي [meṣne'l-eyādī] (مَعْنَى المَبَادِي) [ma'na'l-mebādī] vezninde) Bir adama ihsānı bir yāhūd ziyāde olarak i'āde ve tekrār eylemeğe denir. 'Alā-kavlin şol hisselere denir ki kumar için zebh olan deden fazla geldikte küremādan biri onu iştirā ve kumardan hāric olanları it'ām eder.

المَثْنَاءُ [el-meṣnāt] (mīm'in fethi ve kesriyle) Yün ve kıl makülesinden bükülmüş ipe denir. Ve kitābullāhın gayrı kitābdan istiktāb ve istinsāh olunmuş kelāma denir, gūyā ki kitābullāhtan istiktāb olunan mebde' ve bu مَثْنَاءُ [meṣnāt] i'tibār olunur. Ve 'inde'l-ba'z şol düzmece kitāba denir ki Mūsā 'alā-nebiyyinā ve 'aleyhi's-selāmdan sonra ahbārını İsrā'ıl beynlerinde 'indlerinden vaz' ve tertīb edip dilhāhları üzere diledikleri nesneyi tahlil ve tahrīm eylediler. 'Alā-kavlin gınā' ve tarab ve nagmeye itlāk olunur yāhūd Fāriside dü-beytū dedikleri şif'ardan 'ibārettir ki hālen mesnevī ta'bīr olunur. Kāle'ş-şārih ve minhu hadīsu İbn 'Ömer radiyallāhu 'anhu: "وَمِنْ أَسْرَاطِ السَّاعَةِ أَنْ يُقْرَأَ فِيمَا بَيْنَهُمْ بِالْمَثْنَاءِ:" "لَيْسَ أَحَدٌ يَغَيِّرُهَا

الثَّيْنَاءُ [eṣ-ṣināyet] ve

الثَّيْنَاءُ [eṣ-ṣinā'] (ṣā'ların kesriyle) Bunlar da yünden ve kıldan bükülmüş ipe denir.

الثَّيْنَانُ [eṣ-ṣunyān] (بُنْيَانٌ [bunyān] vezninde) Bu dahi ikinci mertebede olan söz sāhibine denir; cem'i ثَيْنِيَّةٌ [ṣinyet]tir s̄ā-yı meksüre ile. Ve re'y ve 'akl ve tedbirde 'ārī adama denir. Ve re'y-i fāsīde denir.

الثَّيْنِي [eṣ-ṣunā] (هُدَى [hudā] vezninde) Bu dahi ikinci re'ise denir.

الثَّيْنِيَّةُ [eṣ-ṣeniyyet] (بَلِيَّةٌ [beliyyet] vezninde) Yokuşa denir, 'alā-kavlin yokuşa olan yola yāhūd dağa yāhūd dağda olan yola yāhūd dağa su'üd edecek yola denir. Türkīde belen ta'bīr olunur, kāf-ı 'Acemī ile; yukālu: سَلَكُوا ثَيْنِيَّةً أَيْ عَقَبَةً أَوْ طَرِيقَهَا أَوْ الْجَبَلِ أَوْ الطَّرِيقَةَ فِيهِ أَوْ إِلَيْهِ Şārih der ki muktezā-yı mādde üzere eğri büğrü olan yokuş olmaktadır. Ve

ثَيْنِيَّةٌ [ṣeniyyet] Şol zevāta itlāk olunur ki Hak celle ve 'alā onları şa'qadan istisnā eylemiştir. Mü'ellifin murādı hadīs-i ātīdir: ruviye 'an Ka'b ennehu kāle: "الشَّهْدَاءُ ثَيْنِيَّةٌ" الله فِي الخَلْقِ "كَأَنَّهُ تَأَوَّلَ قَوْلُهُ تَعَالَى ﴿وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَصَعِقَ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ إِلَّا مَنْ شَاءَ اللهُ﴾ فَالَّذِينَ اسْتِثْنَاهُمْ اللهُ مِنَ الصَّعِقِ الشَّهْدَاءُ لِأَنَّهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ أَحْيَاءٌ يُزْرَقُونَ كَذَا فِي النِّهَايَةِ Ve

ثَيْنِيَّةٌ [ṣeniyyet] İstisnā' ma'nāsınadır; yukālu: حَلَفَ بِيَمِينًا لَيْسَ فِيهَا ثَيْنِيَّةٌ أَي اسْتِثْنَاءٌ Ve dört ön dişlerin her birine denir ki ikisi aşağıda ve ikisi yukarıda olur; cem'i ثَيْنِيَّاتٌ [ṣenāyā] gelir. Ve şol nākāya denir ki ikinci yaşına varmış ola; müzekkerinde ثَيْنِي [ṣeniyy] denir ثَيْنِيَّ [ḡaniyy] vezninde. Ve dört yaşına girmiş kısırağa denir; kezālik mü'ennesi ثَيْنِيَّ [ṣeniyy]dir. Ve üç yaşına girmiş koyun ve keçi ve sığıra denir. Hayvānāt-ı mezküre sinn-i mezbürede ثَيْنِيَّةٌ [ṣeniyyet]lerini ilkā eyledikleri için itlāk olunur. Ve hurmālık pazarından istisnā' olunmuş hurmā ağacına denir. Murād bir hurmālık bey' ve icār

olundukta içinden kendi nefsi için ifrâz olunan ağaçtır.

التُّنْيَا [eṣ-ṣunyā] ve

التُّنْوَى [eṣ-ṣunvā] (بُشْرَى [buṣrā] veznlerinde) ve

التُّنْيَةُ [eṣ-ṣunyet] (غُرْفَةُ [ḡurfet] vezninde) Mezbūh olan devenin başına ve ayaklarına itlāk olunur; zābih onları kendi nefsi için istisnā eder olduğuna mebnī. Ve

تُنْيَا [ṣunyā] İsm olur, istisnā olunan şey>e denir.

الْمُتْنَاءُ [el-Meṣnāt] (مَغْلَاةٌ [ma'lat] vezninde) Bir mevzi'dir.

مُتْنَى [Meṣnā] (مَعْنَى [ma'nā] vezninde) Bir recül adıdır.

الْإِنْتَاءُ [el-iṣnā] (hemzenin kesriyle) Deve **تُنْيَى** [seniyy] olmak ma'nāsındadır ki altı yaşına varmaktan 'ibârettir; yukālu: **أُنْتَى** Ve bir adamı vasf eylemek ma'nāsındadır medhle yāhūd zemm ile yāhūd medhe hāsstır, ke-mā se-yuzkeru; yukālu: **أُنْتَى عَلَيْهِ إِذَا وَصَفَهُ بِمَدْحٍ أَوْ ذَمٍّ أَوْ خَاصٍّ بِالْمَدْحِ**

الْتِنَاءُ [eṣ-ṣenā] (ṣā'nın fethiyle) ve

التُّنْيَةُ [et-teṣniyet] (تَأْدِيَةٌ [te'diyet] vezninde) İsmlerdir, bir adamı medh yāhūd zemm cihetiyle vasf eylemeğe denir, 'alā-kavlin medh cihetine hāsstır; yukālu: **طَيَّرَهُ بِالْتِنَاءِ وَالتُّنْيَةُ أَي الوَصف بِمَدْحٍ أَوْ ذَمٍّ أَوْ خَاصٍّ بِالْمَدْحِ** Burada **تُنْيَةُ** [teṣniyet] ismidir. Ve masdar olarak isti'māl olunur; yukālu: **تُنْتَى عَلَيْهِ بِمَعْنَى أُنْتَى**

الْتِنَاءُ [eṣ-ṣinā] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Finā ma'nāsındadır ki hānenin avlusuna ve yöresine denir. Ve devenin dizi bağına denir. Ve bu İbn Sīde'den menkūldür.

Mütercim der ki sāhib-i *Miṣbāh*'ın

beyānına göre **تُنْيَا** [ṣunyā] **بُشْرَى** [buṣrā] vezninde ve **تُنْوَى** [ṣenevā] fethateynle ve kasr ile **إِسْتِنَاءٌ** [istiṣnā] lafzından isimlerdir. Ve **إِسْتِنَاءٌ** [istiṣnā] **عَطْفُ الْحَبْلِ** ma'nāsından **إِسْتِفْعَالٌ** [istif'āl]dir, عَنَّ harfiyle redd ve sarf ma'nāsına isti'māl olunur, pes nahviyyün bu ma'nādan ahz eylemişlerdir ki 'āmili müstesnādan sarf ve tahvilden 'ibârettir. Ve bazı 'ibārede **مُشْوِيَةٌ** [meṣneviyyet] ta'bīri vārid olmakla istisnā ma'nāsındadır.

الْوَاوِيُّ

[ث ه و]

التُّهْوُ [eṣ-sehv] (سَهْوٌ [sehv] vezninde) Ahmak olmak ma'nāsındadır; yukālu: **تُهَا الرَّجُلُ يَتُهْوُ تَهْوًا إِذَا حَمَقَ**

الْمُتَاهَاةُ [el-muṣāhāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Mukāvele ma'nāsındadır; yukālu: **تَاهَاهُ إِذَا قَاوَلَهُ**

الْيَائِي

[ث و ي]

التُّوَاءُ [eṣ-ṣevā] (ṣā'nın fethiyle) ve

التُّوِي [eṣ-suviyy] (عُيِي [utiyy] vezninde) Bir yerde çok zamān meks ve ikāmet eylemek, 'alā-kavlin konmak ma'nāsındadır; yukālu: **تَوَى الْمَكَانَ وَبِالْمَكَانِ يَتَوِي تَوَاءً وَتَوِيًّا** Ve kabre konmak ma'nāsındadır; yukālu: **تَوَى الْمَيِّتَ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا قُبِرَ**

الْإِنْوَاءُ [el-iṣvā] (hemzenin kesriyle) **أُنْوَى** [ṣevā] ma'nāsındadır; yukālu: **بِالْمَكَانِ بِمَعْنَى تَوَى بِهِ** Ve bir adamı bir yerde mukīm eylemek ma'nāsındadır; tekūlu: **إِذَا أُنْوِيَتْهُ فِيهِ إِذَا** Ve bir adamı mihmān edinmek ma'nāsındadır; tekūlu: **إِذَا أَصْفَتْهُ**

التُّتْوِيَةُ [et-teṣviyet] (تَسْوِيَةٌ [tesviyet] vezninde)

de) Bu dahi bir adamı bir yerde mukīm kılmak ma'nāsınadır; tekülü: إِذَا أَلْزَمْتَهُ ثَوْبُهُ ثَوْبُهُ إِذَا أَلْزَمْتَهُ Ve ölmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: ثَوْبِي فُلَانٍ إِذَا مَاتَ

الْمَثْوَى [el-mešvā] (me>vā) vezninde) Menzil ma'nāsınadır; cem'i مَثَاوِي [mešāvī] dir; yukālu: نَزَلُوا مَثْوَى مُبَارَكًا أَي مَنَزِلًا

أَبُو الْمَثْوَى [ebu'l-mešvā] Konak sāhibine denir, رَبُّ الْمَنَزِلِ [rabbu'l-menzil] ma'nāsına. Ve mihmāna denir, ضَيْفٌ [dayf] ma'nāsına.

الْمَثْوَى [es-seviyy] (ganiyy) vezninde) Mihmān için tehy'e ve tertīb olunan eve ve odaya denir; yukālu: أَنْزَلُوهُ ثَوْبًا أَي بَيْتًا أَنْزَلُوهُ ثَوْبًا أَي بَيْتًا Ve mihmāna denir; yukālu: هُوَ مَهَيِّئًا لِلضَّيْفِ هُوَ Ve es'ir ve giriftāra denir. Ve Haremeyn-i şerīfeynin birinde mücāvır olan adama denir.

الْمَثْوَى [es-seviyyet] (ganiyyet) vezninde) Bir mevzi' adıdır. Ve kişinin hatununa denir; yukālu: هَذِهِ ثَوْبِي فُلَانٍ أَي امْرَأَتُهُ

ثَوْبِي [seviyyet] ve

ثَايَةٌ [sāyet] Yollarda nişān için mansüb olan şol mīle denir ki kā'id kimsenin kaddi mikdārınca ola. Ve

ثَايَةٌ [sāyet] Obadan ba'īd olan deve yatağına denir yāhūd obanın yöresinde olanına denir.

الْمَثْوَى [es-suvvet] (kuvvet) vezninde) Bu dahi kā'id adamın kaddi mikdārında olan mīle ve hırt murt hāne esbābına denir; cem'i ثَوَى [suvā] gelir, هُدَى [hudā] vezninde. Ve bazıları dedi ki ثَوَى [suvvet] ve ثَوِيٌّ [suviyy], جُثِيٌّ [cuşiy] vezninde, yumak tarzında şol paçavra yuvalağına denir ki üzerinde yayık yaydıkları kazığın üzerine korlar tā ki tulum dilinip yırtılmaya. Ve

ba'zılar 'indinde ثَوَى [suvvet] toprağı kalın öbek yere denir ki ba'zen üzerine taştan oyuk nasb ederler, yol bilinmeğe 'alāmet olmak için. Ve bazıları dedi ki ثَوَى [suvvet] şol palās ve paçavra makūlesine denir ki yayık ettikleri tulumu yerden hıfz için altına korlar.

الْمَثْوَى [es-sāvet] (sāyet) ma'nāsınadır ki obadan ba'īd yāhūd obanın çevresinde olan deve yatağına denir.

ثَايَةٌ [Sā'et] (hālet) vezninde) Bir mevzi'dir.

الْمَثْوَى [es-sā'] Hurūf-ı hecādandır.

الْمَثْوَى [es-sāviyyet] Sā' harfinde olan kāfiyedir; yukālu: قَافِيَةٌ ثَاوِيَّةٌ أَي عَلَى حَرْفِ الثَّاءِ الثَّائِيَّةُ

[ث ي ي]

الْمَثْوَى [es-siyyet] (niyyet) vezninde) Koyun yatağına denir, ağıl ve mandıra gibi.

FASLU'L-CĪM

(فَضْلُ الْجِيمِ)

النِّيَائِي

[ج أ ي]

الْجَائِي [el-ceʿā] (kasr ile جَوَى [cevā] vezninde) ve

الْجُبَّةُ [el-cuʿet] [ثُبَّة] [subet] vezninde) ve

الْجُؤْوَةُ [el-cuʿvet] [جُؤْوَةٌ] [cuʿvet] vezninde)

At ve deve elvānından bir güne levndir ki kırmızıya māʿil bozluktur, ʿalā-kavlin bulanık aşkarlıktır ki demir pāsı levninde olur; yukālu: جَبِي الْفَرَسُ وَجَأَى جَأَى وَجْئَةً وَجُؤْوَةً: مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالثَّلَاثِ وَهُوَ غُبْرَةٌ فِي حُمْرَةٍ أَوْ كُدْرَةٌ فِي ضِدَادَةٍ

الْإِجْوَاءُ [el-icʿivā] [إِرْعَوَاء] [irʿivā] vezninde) Bu dahi at ve deve levn-i mezkūr üzere olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِجْنَوَى

الْفَرَسُ بِمَعْنَى جَبِي

الْأَجْوَى [el-ecvā] [أَحْوَى] [ahvā] vezninde) Sıfattır, levn-i mezkūre üzere olan ata denir; müʿennesinde جَاوَى [ceʿvā] denir, سَكْرَى [sekṛā] vezninde.

الْجُؤْوَةُ [el-cuʿvet] [جُؤْوَةٌ] [cuʿvet] vezninde) Toprağı karamtik arz-ı galīzaya denir.

الْوَاوِيُّ

[ج أ و]

الْجَائِي [el-ceʿy] (cīm'in fethi ve hemzenin sükunıyla) Libāsı dikip ıslāh eylemek maʿnāsınadır; yukālu: جَأَى الثَّوْبُ جَأَوًا مِنْ جَأَى الثَّوْبِ إِذَا خَاطَهُ وَأَصْلَحَهُ جَأَى الْعَنَمِ: إِذَا حَفِظَهَا جَأَى الشَّيْءَ إِذَا غَطَّاهُ

Ve ketm ve setr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: جَأَى الشَّيْءَ إِذَا كَتَمَهُ وَسَتَرَهُ Ve alıkomak maʿnāsınadır; yukālu: جَاءَهُ إِذَا حَسَسَهُ Ve minhu yukālu: لَا يَجَأَى مَرْغُهُ أَي لَا يَحْسِسُ لِعَابِهِ Yaʿnī “Ağzının salyasını tutmayıp dāʿimā akıtır.” Ve bu durūbdandır, ketm-i rāz eylemeyen kimse hakkında darb olunur. Ve menʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: جَاءَهُ إِذَا مَنَعَهُ Şārihin beyānına göre مَسْحُ nüshası galattır. Ve yırtık yamamak maʿnāsınadır; yukālu: جَأَى السِّقَاءَ إِذَا رَفَعَهُ

الْجِنَاوَةُ [el-ciʿāvet] [كِتَابَةٌ] [kitābet] vezninde) İçine tencere vazʿ olunan zarfa denir yāhūd üzerine tencere konulan nesneye denir gerek deriden ve gerek sāʾirden olsun.

الْجِنَاءُ [el-ciʿā] [كِتَابٌ] [kitāb] vezninde) ve

الْجِوَاءُ [el-civā] ve

الْجِيَاءَةُ [el-ciyāʿet] (cīm'lerin kesriyle) Bunlar da جِنَاوَةٌ [ciʿāvet] maʿnāsınadır.

الْمَجْجِي [el-mecʿiyy] [مَرْمِي] [mermiyy] vezninde) Şol tuluma denir ki baʿzı yeri ezilip yāhūd yırtılmış olmakla için yüzünden ve taşrasından karşılıklı yama örülmüş ola; yukālu: سَفَاءٌ مَجْجِيٌّ إِذَا كَانَ قَدْ قُوبِلَ بَيْنَ رُفْعَتَيْنِ مِنْ وَجْهَيْهِ

جُؤَةٌ [Cuʿet] [ثُبَّة] [subet] vezninde) Yemen'de bir karye adıdır.

جُؤِيَّةُ [Cuʿeyyet] [سَمِيَّةُ] [sumeyyet] vezninde) Bir recül ismidir.

الْجَاوَةُ [el-ceʿvet] [فَرَوَةٌ] [fervet] vezninde) Kıtığa denir; yukālu: أَصَابَتْهُمْ جَاوَةٌ أَي قَمِطٌ

الْوَاوِيُّ وَالنِّيَائِي

[ج ب و - ي]

الْجِبَائِيَّةُ [el-cibāyet] ve

الْجِبَاوَةُ [el-cibāvet] [كِتَابَةٌ] [kitābet] vezninde)

rinde) Müteferrik nesneyi derip biriktirmek ma'nāsınadır; yukālu: جَبَى الْخَرَاجَ يَجْبِي جَبِي الْخَرَاجَ يَجْبِي كَرَمَى يَزْمِي وَجَبِي يَجْبُو كَدَعَا يَدْعُو جَبَايَةً وَجَبَاوَةً مِنْ كَسَعَى يَسْعَى Burada كَسَعَى يُسْعَى nüşhası galattır.

الْجَبَا [el-cebā] (cīm'in harekāt-ı selāsı ve elifin kasrıyla) ve

الْجَبِي [el-ceby] (cīm'in fethiyle) Nāsı kezālik havuza suyu oradan buradan getirip biriktirmek ma'nāsınadır; yukālu: جَبَى الْقَوْمَ وَمِنْهُمْ وَجَبَى الْمَاءَ فِي الْحَوْضِ جَبَا مَثَلْتُهُ جَبَايَةً Mü'ellifin sevkine göre جَبَايَةً [cibāyet] ve جَبَاوَةً [cibāvet] harāc ve vezā'if makûlesinde müsta'meldir.

الْجَبِي [el-cebā] [عَصَا] [aşā] vezninde) Kuyu kazılacak mekāna denir. Ve kuyunun kenārına denir. Ve develeri saky eden kimse kuyuya bir gün mukaddem gelip develeri için havuzda biriktirdiği suya denir ki ertesi gün develeri getirip saky eder; yukālu: إِسْقَى إِبِلِي مِنْ جَبَا حَوْضِكَ Burada mü'ellif müsāmaha eylemiştir.

الْجَبَايَةُ [el-cābiyet] Büyük havuza denir; yukālu: جَبْنَةٌ كَالْجَبَايَةِ وَهِيَ الْحَوْضُ الصَّخْمُ Ve cemā'at ma'nāsınadır. Ve Dimaşk kazāsında bir karye adıdır.

بَابُ الْجَبَايَةِ [Bābu'l-Cābiyet] Dimaşk dervāzelerinden birisidir ki karye-i merkûme semtine küşādedir.

الْجَبَابِي [el-cābī] Çekirgeye ıtlāk olunur. Evkāf cābileri çekirgeden muzırrdır.

الْجَبَايَا [el-cebāyā] [عَطَايَا] [aṭāyā] vezninde) Şol eşmelere denir ki kazıldıktan sonra içine bāg çubukları nasb oluna.

الْإِجْتِبَاءُ [el-ictibā'] [إِفْتِعَالٌ] [ifti'āl] vezninde) Üründülemek ma'nāsınadır; yukālu: إِجْتَبَأَ إِذَا احْتَارَهُ

التَّجْبِيَةُ [et-tecbiyet] [تَأْدِيَةٌ] [te'diyet] vezninde) Bir kimse ellerini rükū' hey'etinde dizlerine komak, 'alā-kavlin sücūd hey'etinde yere komak yāhūd yüzü üzere yere kapanmak ma'nāsınadır; yukālu: جَبَى الرَّجُلُ إِذَا وَضَعَ يَدَيْهِ عَلَى رُكْبَتَيْهِ أَوْ عَلَى الْأَرْضِ أَوْ انْكَبَّ عَلَى وَجْهِهِ Ve rükū' eden adamın hey'eti üzere ayağa kalkmak ma'nāsınadır ki ellerini dizlerine koyup eğilerek kalmaktır, zīrā hālet-i mezbūrede a'zāsını cem' etmiş olur. Kāle's-ş-şārih ve fī hadīsi 'Abdillāh b. Mes'ūd ennehu zekere'l-kiyāmete kāle: "وَيَجْبُونَ تَجْبِيَةَ رَجُلٍ وَاحِدٍ قِيَامًا لِرَبِّ الْعَالَمِينَ" وَهِيَ أَنْ يَقُومَ قِيَامَ الرَّاحِ

الْإِجْبَاءُ [el-icbā'] (hemzenin kesriyle) Deve sāhibi zekāt almağa mübāşir olan kimse-den develerini kaçırıp nā-bedīd eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَجْبَى إِبِلَهُ إِذَا غَابَهَا عَنْ الْمُصَدِّقِ Ve ekinin salāhı zāhir olmazdan mukaddem satmak ma'nāsınadır; yukālu: أَجْبَى زَرْعَهُ إِذَا بَاعَهُ قَبْلَ بُدْوِ صِلَاحِهِ

الْوَاوِيُّ

[ج ب و]

الْجَبْوَةُ [el-cibvet] (cīm'in kesriyle) ve

الْجَبَا [el-cibā] (cīm'in kesriyle ve elifin kasrıyla) ve

الْجَبَاوَةُ [el-cibāvet] ve

الْجَبَايَةُ [el-cibāyet] [كِتَابَةٌ] [kitābet] vezninde) ve

الْجَبَا [el-cebā] [عَصَا] [aşā] vezninde) Bunlar da derip biriktirmek ma'nāsınadır; vāviyye ve yā'iyyedir; yukālu: جَبَا الْمَالَ يَجْبُو جَبَايَةً وَجَبَاوَةً كَدَعَا يَدْعُو وَجَبَا يَجْبِي كَرَمَى يَزْمِي جَبْوَةً وَجَبَا وَجَبَاوَةً إِذَا جَمَعَهُ Şārih der ki burada كَسَعَى يُسْعَى nüşhaları galattır, yāhūd aslı mehmüz diyen kavle mebnīdir

ki bāb-ı sāliten olur.

الْجِبَاوَةُ [el-cibāvet] ve

الْجِبْوَةُ [el-cibvet] ve

الْجِبَاةُ [el-cibāt] ve

الْجِبَا [el-cibā] (cīm'lerin kesriyle) ve

الْجِبَاوَةُ [el-cebāvet] (سَحَابَةٌ [sehābet] vezninde) Havuzda biriktirilmiş derinti suya denir.

الْجِبَا [el-cebā] (عَصَا [aṣā] vezninde) Havuza denir, 'alā-kavlin kuyu kenārında su çeken adamın duracağı mevki'e denir. Ve kuyunun yöresine ve çevresine denir; cem'i **أَجْبَاءُ** [ecbā'] gelir. Ve Muḥammed b. İbrāhīm el-Cābī muhaddistir. Ve 'Alī b. el-Cābī el-Ḥaṭīb mukri'-i müte'ahhirīndendir.

الْوَاوِيُّ

[ج ح و]

الْجُفْوَةُ [el-cuṣvet] (cīm'in fethi ve s̄ā-yı müsellestenin sükūnuyla) Bir araya birkilmiş taşlığa denir. Ve cesed ve bedene denir. Ve bir ateş köziine denir; yukālu: أَخَذَ Ve bir nesnenin ortasına denir; yukālu: جُمْتُهْ أَيْ وَسَطُهُ Cem'leri **جُجِي** [cuṣiyy] gelir cīm'in zammı ve kesriyle.

جُحَى الْحَرَمِ [cuṣe'l-Ḥarem] (cīm'in zammı ve kesriyle ki) **جُفْوَةُ** [cuṣvet]-i mezkūrenin cem'idir, Ḥarem-i şerīf hudūdunda ta'yīn-i sınıır için biriktirip yığıdıkları taşlığa denir yāhūd şol dikilmiş putlara denir ki Cāhiliye'de onlar üzere kurbān zebh olunur idi. Burada Cevherī vehm eyledi, ya'nī hicāre-i cembrātla beyān eyledi.

الْجُفْوُ [el-cuṣuvv] (عُلُوٌّ [ʿuluvv] vezninde) ve

الْجُجِي [el-cuṣiyy] (عُتِيٌّ [ʿutiyy] vezninde) Diz üzere oturmak ma'nāsınadır ki diz çök-

mek ta'bīr olur, 'alā-kavlin ayak parmaklarının uçları üzere durmak ma'nāsınadır; yukālu: جَمَّا الرُّجُلُ يَجْمُو وَيَجْمِي جُمُوا وَجُمِيًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا جَلَسَ عَلَى رُكْبَتَيْهِ أَوْ قَامَ عَلَى أَطْرَافِ أَصَابِعِهِ Pes bu vāviyye ve yā'iyye olur.

الْإِجْنَاءُ [el-icṣā'] (hemzenin kesriyle) Bir adamı diz çöktürmek ma'nāsınadır; yukālu: إِجْنَأَ غَيْرُهُ إِذَا أَقْعَدَهُ جُمُوا

الْجَجَانِي [el-cāṣi] İsm-i fā'ildir; cem'i **جُجِي** [cuṣiyy] gelir cīm'in zammı ve kesriyle ki masdar bünyesindedir. Aslı **جُجُو** idi, **جُلُوسٌ** [culūs] gibi.

الْمُجَانَاةُ [el-mucāṣāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Bir kimse ile diz dize verip oturmak ma'nāsınadır; tekūlu: جَاءَتْ رُكْبَتِي إِلَى رُكْبَتِي

التَّجَانِي [et-tecāsi] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Birbirine mukābil diz çöküp oturmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا تَجَانَوْنَا عَلَى الرُّكْبِ إِذَا تَفَاعَدُوا جُمِيًا

الْجِنَاءُ [el-ceṣā'] (سَحَابٌ [sehāb] ve غُرَابٌ [gūrāb] veznlerinde) Şahs ve kālība denir; tekūlu: رَأَيْتُ جِنَاءَهُ وَجِنَاءَهُ أَيْ شَحْصَهُ Ve 'ivaz ve cezā' ma'nāsınadır; yukālu: هَذَا جِنَاؤُهُ Ve bir nesnenin mikdārına denir; yukālu: هُوَ جِنَاءُ أَلْفِ أَيْ زَهَاؤُهُ

جُجِي [Cuṣeyy] (سُمِيٌّ [sumeyy] vezninde) Bir dağın adıdır.

الْجُجُو [el-ceṣv] ve

الْجُجِي [el-ceṣy] (سَرَوْ [serv] ve رَمِيٌّ [remy] veznlerinde) Biriktirmek ma'nāsınadır; tekūlu: جَمَّوْتُ الْإِبِلَ جُمُوا وَجَمَّيْتُهَا جُمِيًا إِذَا جَمَعْتَهَا

الْوَاوِيُّ

[ج ح و]

الْجَحْوُ [el-caḥv] (cīm'in fethi ve ḥā-yı mühmelenin sükūnuyla) Bir nesneyi dibinden

budamak ma'nāsınadır; yukālu: جَحَاهُ يَجْحُوهُ Ve bir yerde mukīm olmak ma'nāsınadır; yukālu: جَحَا بِالْمَكَانِ إِذَا أَقَامَ بِهِ Ve yürütmek ma'nāsınadır; yukālu: جَحَا الرَّجُلُ إِذَا مَشَى yukālu: جَحَا الرَّجُلُ إِذَا حَطَا

الْإِجْتِهَاءُ [el-ictihā'] [ifti'al] [vezninde) Bu dahi bir nesneyi dibinden budamak ma'nāsınadır; yukālu: إِجْتِهَاهُ إِذَا اسْتَأْصَلَهُ

جَحْوَانٌ [Caḥvān] [selmān] [vezninde) Bir recül adıdır.

جُحَى [Cuḥā] (cīm'in zammıyla هُدَى [hudā] vezninde) Ebu'l-Ġuşn Duceyn b. Şābit lakabıdır. Cevherī vehminden nāşī ismi olmak üzere resm eyledi. Ve mü'ellif "د،ج،ن" ve "غ،ص،ن" māddelelerinde garīb zikr eylemiştir.

Mütercim-i hakīr der ki işbu جُحَى [Cuḥā] 'arabın fi'l-mesel Naşreddīn Ḥoca'larıdır, sāde-dil bir zāttır, kütüb-i edebiyede katı vāfir dāsitanı mestürdur. Ez-cümle bir tarlada bir gün beri öte bir nesne cüst ü cü ederken bir kimse sebebinden su'āl eylediğinde, "Geçen hafta bu tarlaya bir mikdār akçe defn eylemiştim, hālen bula-mıyorum!" dedi. O kimse: "Āyā bir nişān eylemedin mi?" dedikte, "Belī, o gün üzerinde bir siyāh sehāb kıt'ası olmakla onu nişān etmiştim!" diye cevāb eyledi.

الْجَحْوَةُ [el-caḥvet] [ḥaṭvet] [vezninde ve mürādifidir ki binā-i merredir. Ve ism olur ki bir adıma denir. Ve yüze denir, vech ma'nāsına.

الْجَاحِي [el-cāḥī] [Eli uz çire-dest adama denir; yukālu: رَجُلٌ جَاحٍ أَيُّ مُتَأَقِّفٌ Ve ta'dil-i erkān üzere güzel namāz kılan adama denir; yukālu: هُوَ جَاحٍ أَيُّ الْحَسَنِ الضَّلَاةِ

الْوَاوِيُّ

[ج خ و]

الْجَحْوُ [el-caḥv] (cīm'in fethi ve ḥā-yı mu'cemenin sükunuyla) Gövdenin derisi geniş olmak, 'alā-kavlin sölpük ve sarkık olmak ma'nāsınadır; yukālu: يَبْدَنُهُ جَحْوٌ أَيُّ سَعَةُ الْجِلْدِ أَوْ اسْتِزْحَاءٌ سِزْجَةً Ve uyluklar çelimsiz et-sizce olmak ma'nāsınadır; yukālu: بِفَخْدَيْهِ جَحْوٌ أَيُّ قَلَّةٌ لَحْمٍ Ve

جَحْوٌ [caḥv] Destī ve bardak makülesini yüzü koyu çevirmek ma'nāsınadır; tekülü: جَحْوَتُ الْكُوزِ جَحْوًا إِذَا كَبِنَتْهُ

الْأَجْحَى [el-eçḥā] [aḥvā] [vezninde) Gövdesinde جَحْوٌ [caḥv] olan kişiye denir; mü'ennesi جَحْوَاءُ [caḥvā]dır.

التَّجْحِيَةُ [et-teçhiyet] [te'diyet] [vezninde) Musallī secdede kollarını açıp karnını yerden meydānlı eylemek ma'nāsınadır; yukālu: جَحَّى الْمَصْلَبِي إِذَا حَوَى فِي سُجُودِهِ يَغْيِي Ve meyl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: جَحَّى اللَّيْلُ إِذَا مَالَ Ve pırlıktan bel bükülmek ma'nāsınadır; yukālu: جَحَّى الشَّيْخُ إِذَا انْحَى Ve minhu'l-hadīsu: "كَالْكُوزِ مُجَحِّيًّا" يَغْيِي فِي وَصْفِ الْقُلُوبِ أَيُّ قَلْبٌ مَائِلٌ مُنْحَنٌ شَبَّهُ الْقَلْبَ الَّذِي لَا يَغْيِي خَيْرًا بِالْكُوزِ الْمَائِلِ الْمُنْحَنِ الَّذِي لَا يَثْبُتُ فِيهِ شَيْءٌ وَمِنْهُ قَوْلُ حُذَيْفَةَ نَاشِي 'unvānında irād eyledi, lākin Nihāye'de dahi Ḥuzeyfe'ye müsneddir ki rāvī Ḥuzeyfe olur.

التَّجْحِي [et-tecaḥḥī] [tefa'ul] [vezninde ki aslı تَجْحُوٌ idi, buḥürdān üzere eğilip buḥürlanmak ma'nāsınadır; yukālu: تَجْحَى عَلَى الْمَجْمَرَةِ إِذَا تَبَحَّرَ كُوزٌ إِذَا انْكَبَّ

الْوَاوِيُّ

[ج د و]

الْجَدَا [el-cedā] [عَصَا [‘aṣā] vezninde) ve
الْجَدْوَى [el-cedvā] [فَحْوَى [fahvā] vezninde)
 Her yeri ihāta eden yağmura denir, ‘alā-
 kavlin müntehāsı ma‘lūm olmayanına de-
 nir; yukālu: وَقَعَ الْجَدَا وَالْجَدْوَى أَي الْمَطَرُ الْعَامُّ أَوْ
 وَفَع الْجَدَا الْجَدَا وَجَدَّوَاهُ أَي عَطِيتُهُ
 Ve ‘atiyye ve bahşişe de-
 nir; yukālu: قَلَّ جَدَاهُ وَجَدَّوَاهُ أَي عَطِيتُهُ
 [cedvā] kelimesinin tesniyesinde
 [cedevān] denir ve جَدَيَانِ [cedeyān] denir
 ki nādirdir fetehātla.

الْجَدْوَى [el-cedv] (cīm’in fethiyle) Bahşiş
 vermek ma‘nāsındır; yukālu: جَدَى عَلَيَّ
 يَجْدُو جَدُّوًا إِذَا أَعْطَاهُ الْجَدْوَى
 Bir hācet istemek ma‘nāsındır; yukālu:
 جَدَاهُ إِذَا سَأَلَهُ حَاجَةً

الْإِجْدَاءُ [el-icdā] (hemzenin kesriyle) Bu
 dahi ‘atiyye vermek ma‘nāsındır; yukālu:
 إِجْدَاهُ أَي أَعْطَاهُ عَطِيَّةً

الْجَادِي [el-cādī] ve

الْمُجْتَدِي [el-muctedī] Tālib-i ‘atiyyeye de-
 nir; yukālu: رَجُلٌ جَادٍ وَمُجْتَدٍ أَي طَالِبُ الْجَدْوَى

الْإِجْتِدَاءُ [el-ictidā] [إِفْتِعَالٌ [ifti‘āl] vezninde)
 Bir adamdan hācet istemek ma‘nāsındır;
 yukālu: إِجْتَدَاهُ إِذَا سَأَلَهُ حَاجَةً

جَدَا الدَّهْرِ [cede’d-dehr] [عَصَا [‘aṣā] veznin-
 de) Matar-ı ‘āmm ma‘nāsından me’hūz,
 şümül ve isti‘āb ma‘nāsına müsta‘meldir;
 ve minhu yukālu: لَا أَفْعَلُ ذَلِكَ جَدَا الدَّهْرِ أَي
 وَهَيْئَتُهُ وَبِهِ خَيْرٌ جَدًّا أَي وَاسِعٌ

الْبَيَّئِيُّ

[ج د ي]

الْجَدْيِي [el-cedy] (cīm’in fethi ve dāl’in
 sükūnuyla) Erkek oğlağa denir; cem‘i
 أُجْدِي [ecdī] gelir ve جِدَاءٌ [cidā] ve جِدْيَانٌ
 [cidyān] gelir cīm’lerin kesriyle. Şārih der
 ki mü’ennesi عَنَاقٌ [‘anāq]tır. Ve

جَدْيِي [Cedy] Bir kevkeb adıdır ki kutb-ı
 şimālī yöresinde Benātu Na‘ş ile bilece
 deverān eder. Şārih der ki ona münecim-
 ler جُدْيِي [Cudeyy] derler musaggar bünye-
 siyle, burc-ı Cedy ile fark için. Ve

جَدْيِي [Cedy] دَلْوٌ [Delv] burcuna muttasıl
 olan burcun adıdır. Ve beyne’l-‘Arab bu
 müte‘āref değildir.

الْجَدْيِيَّةُ [el-cediyet] [رَمِيَّةٌ [remiyet] vez-
 ninde) ve

الْجَدْيِيَّةُ [el-cedyet] [تَفْرَةٌ [temret] vezninde)
 Eyrım dedikleri içi dolu kepçelice nes-
 nedir ki at eyerinin ve dābbe semerinin
 altına korlar; cem‘i جَدِيَّاتٌ [cediyāt] ge-
 lir, بَلِيَّاتٌ [beliyāt] vezninde. Bunu gerçi
 Türkī lügatlerde eyrim ve eğre diyerek
 beyān ederler, lākin bu ‘Arab ve Türkme-
 ne mahsūstur, Fāriside kefçek denir. Ve

جَدْيِيَّةُ [cediyet] [رَمِيَّةٌ [remiyet] vezninde)
 Uzun uzadı akan kana denir. Ve nāhiye
 ma‘nāsındır. Ve misk kıt‘asına denir. Ve
 insān çehresinin rengine denir.

جَدْيِيَّةُ [Cudeyyet] [سَمِيَّةٌ [sumeyyet] veznin-
 de) Bir dağın adıdır.

الْجَادِي [el-cādī] ve

الْجَادِيَا [el-cādiyā] Za‘ferāna denir. Ve

جَادِي [cādī] Hamr ve bādeye denir.

الْإِجْدَاءُ [el-icdā] (hemzenin kesriyle) Ya-

radan kan akmak ma'nāsınadır; yukālu: أَجْدَى الْجُرْحِ إِذَا سَالَ

الْجَدْيُ [el-cedy] (cīm'in fethiyle) Bir kim-seden bahşiş taleb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: جَدَيْتُهُ جَدْيًا أَي طَلَبْتُ جَدْوَاهُ

الْجَدَايَةُ [el-cedāyet] (cīm'in fethi ve kesriyle) Āhū yavrusuna denir, غَزَالَةٌ [gāzālet] ma'nāsınadır.

جَدْيِي [Cudeyy] (سُمِّيَ [sumeyy] vezninde) İbn Aḥṭab'dır ki Ḥayy b. Aḥṭab'ın birāderidir. Ve Cudeyy b. Buḥtır şu'arādandır.

الْجَدَاءُ [el-cudā'] (غُرَابٌ [gūrāb] vezninde) Bir 'adedi 'aded-i 'āhere darbdan hāsıl olan meblag-ı hisāba denir, meselā üçü üçe darbdan hāsıl olan dokuz gibi; yukālu: ثَلَاثَةٌ فِي ثَلَاثَةِ جَدَاءٍ ذَلِكَ تِسْعَةٌ

الْوَاوِي

[ج ذ و]

الْجَدْوُ [el-cezv] (cīm'in fethi ve zāl-ı mu'cemenin sükunuyla) ve

الْجَدْوُ [el-cuzuvv] (سُمُوٌ [sumuvv] vezninde) Ayak üzere sābit olup durmak ma'nāsınadır; yukālu: جَدَا الرَّجُلُ يَجْدُو جَدْوًا Ve diz çöküp oturmak, 'alā-kavlin ayak parmaklarının uçları üzere basıp durmak ma'nāsınadır; yukālu: جَدَا الرَّجُلُ إِذَا جَنَأَ أَوْ قَامَ عَلَى أَطْرَافِ أَصَابِعِهِ جَدَا الْقَرَادُ فِي جَنْبِ النِّعِيرِ yukālu: إِذَا لَصِقَ بِهِ وَلَرِمَهُ جَدَا السَّنَامُ إِذَا حَمَلَ الشَّحْمَ

الْإِجْدَاءُ [el-iczā'] (hemzenin kesriyle) Bu dahi ayak üzere mīl gibi sābit olup durmak ma'nāsınadır; yukālu: أَجْدَى الرَّجُلُ إِذَا ثَبَّتَ قَائِمًا

Ve bir kimse gözünü önüne dikip bakarak durmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أَجْدَى طَرْفَهُ إِذَا نَصَبَهُ وَرَمَى بِهِ أَمَامَهُ Ve deve köşeğinin hörgücü pek yağlı olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَجْدَى الْفَصِيلِ إِذَا حَمَلَ فِي سَنَامِهِ شَحْمًا

الْجَوَاذِي [el-cevāzī] (cīm'in fethiyle) Şol develere denir ki münbasit yürümeyip tırnakları ucuna basarak dikine yürür olar; müfredi جَاذِي [cāzī] ve جَاذِيَّةٌ [cāzīyet]tir.

الْجَذْوَةُ [el-cezvet] (cīm'in harekāt-ı selāsıyla) Büyük āteşten alınan āteş pāresine denir, قَبَسَةٌ [qābet] ma'nāsına. Ve āteş közüne denir. Ve جِذْمَةٌ [cizmet] ma'nāsınadır ki āteşli köseği olacaktır, ba'de'l-iltihāb kalan āteşli odun hurdesinden 'ibārettir; cem'i جِدَى [cuzā] gelir cīm'in zammı ve kesri ve elifin kasrıyla ve جِذَاءٌ [cizā'] gelir, جِبَالٌ [cibāl] vezninde; yukālu: أَتَى بِجَذْوَةٍ أَي قَبَسَةٍ مِنَ النَّارِ وَالْجَمْرَةِ وَالْجِذْمَةِ

الْجَذَاءُ [el-cezāt] (حَصَاةٌ [ḥaşāt] vezninde) İri ağaç omçasına ve kütüğüne denir; cem'i جِذَاءٌ [cizā'] gelir, جِبَالٌ [cibāl] vezninde. Ve bir mevzī' adıdır.

الْجَاذِي [el-cāzī] Kulacı kısa adama denir; yukālu: رَجُلٌ جَاذٍ أَي قَصِيرُ النَّبَاعِ

الْمُجْدَاءُ [el-miczā'] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Maṭraḥ ta'bīr olunan deste-çüpedir ki a'rāb tā'ifesi onunla la'ib edip ve lede'l-hāce silāh ederler. Ve kuş minkārına denir.

الْمُجْدَوْدِي [el-muczewzī] (إِجْدِيدَاءٌ [iczīzā'] mād-desinden ism-i fā'ildir, menzilden yāhūd yolda bārḥāneden aslā müfāratat eylemeyip dā'imā orada duran adama denir; yukālu: هُوَ مُجْدَوْدٍ إِذَا كَانَ يَلَازِمُ الْمُنْزِلَ وَالرَّحْلَ

البيائي

[ج ذ ي]

الجدّي [el-cezy] (cīm'in fethiyle) ve

الإجداء [el-iczā] (hemzenin kesriyle) Men'eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: جَدَيْتُهُ عَنْهُ وَأَجْدَيْتُهُ إِذَا مَنَعْتُهُ

الجدية [el-cīzyet] (cīm'in kesriyle) Ağaç omçasına denir.

الجدّي [el-cizy] (cīm'in kesriyle) Bir nesnenin köküne ve aslına denir.

التجاذي [et-tecāzī] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Sıyrılmak ma'nāsınadır; yukālu: تَجَادَى السَّيْفُ إِذَا انْسَلَّ

التجذّي [et-tecezzī] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Erkek güvercin dışısının etrafında öterek ve kuyruğunu yere sürerek dolanıp dönmek ma'nāsınadır; yukālu: بِالْحَمَامَةِ أَيَّ يَتَجَدَّى بِالْأَرْضِ بِذَنَبِهِ إِذَا هَدَرَ

الواوي

[ج ر و]

الجزو [el-cerv] (cīm'in harekāt-ı selāsı ve rā'nın sükūnuyla) Her nesnenin küçüğüne denir, hattā ḥanẓal ve bitṭīḥ makūlesinin dahi küçüğüne denir; cem'i أَجْرِي [ecrī] gelir, hemzenin fethi ve rā'nın kesriyle ve

جِرَاء [cirā] gelir cīm'in kesriyle; yukālu: جِرَاءُ Ve جزؤ الحنظل والبطيخ ونحوه وكل شيءٍ للضعير منه

جزو [cerv] (kezālik müselleseten) Kelb ve arslan eniklerine denir; cem'i أَجْرِي [ecrī] ve أَجْرِيَّة [ecriyet] ve أَجْرَاء [ecrā] ve جِرَاء [cirā] gelir. Ve bazı ağacının ve nebātın şāhları uçlarında olan tohum kesesine denir, bakla gılāfi tarzında olur. Ve henüz yetiştirilmiş meyveye denir. Ve devenin hörgü-

cüne ʿarız olan vereme, kezālik boğazında zuhūr eden vereme denir. Ve ʿUbeydullāh b. Muḥammed en-Naḥvī ceddinin ismidir.

المجري [el-mucrī] ve

المجرية [el-mucriyet] (ism-i fā'il bünyeeriyle) Yavrulu köpeğe denir; yukālu: كَلْبَةٌ مُجْرٍ وَمُجْرِيَةٌ أَيُّ ذَاتُ جُرُورٍ

الجزوة [el-cirvet] (cīm'in kesriyle) Kısa ve bodur nākaya denir. Ve iki kısrağın adıdır.

بنو جزوة [Benū Cirvet] Bir batndır.

جزو [Cirv] (cīm'in kesriyle) ve

جزي [Cureyy] (سُمِّيَ [sumeyy] vezninde) ve

جزية [Cureyyet] (سُمِّيَتْ [sumeyyet] vezninde) Esāmīdendir.

البيائي

[ج ر ي]

الجزوي [el-cery] (cīm'in fethi ve rā'nın sükūnuyla) ve

الجزيان [el-cereyān] (feteḥātla) ve

الجزية [el-ciryet] (cīm'in kesriyle) Akmak ma'nāsınadır; yukālu: جَرَى الْمَاءُ وَنَحْوُهُ يَجْرِي جَرَى الْجَزْيَانِ وَجَرِيَانًا وَجَرِيَةً إِذَا سَالَ beyānına göre "ج،ر،ي" māddeci sür'atle mürür ve güzerān eylemeğe mevzū'dur, ma'ānī-i sā'ire ondan me'ḥūzdur. Ve

جزي [cery] ve

جراة [cirā] (cīm'in kesriyle) At ve sā'ir dābbe seğırtmek ma'nāsınadır; yukālu: جَرَى الْفَرَسُ وَنَحْوُهُ جَرِيًّا وَجِرَاءً

الإجراء [el-icrā] (hemzenin kesriyle) Suyu akıtmak ma'nāsınadır; yukālu: أَجْرَى الْمَاءَ Ve atı seğırtmek ma'nāsınadır; yukālu: أَجْرَى الْفَرَسَ إِجْرَاءً Ve bir husus zımnında vekīl göndermek ma'nāsınadır;

yukālu: أجزى الرجل إذا أوسل وكبلا Ve nebāt uçlarında tohum keseleri zuhūr edip tohumlamak ma'nāsınadır; yukālu: أَجْرَتِ أَجْرًا الْبُقْلَةُ إِذَا صَارَتْ لَهَا جِرَاءٌ

الْمَجَارَاةُ [el-mucārāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) ve

الْجِرَاءُ [el-cirā'] (جِدَالٌ [cidāl] vezninde) Bir kimse ile yürüme ve seğırtme bābında yarışmak ma'nāsınadır; yukālu: جَارَاهُ مُجَارَاةً وَأَجْرَاءٌ إِذَا جَرَى مَعَهُ

الْإِجْرِيَا [el-icriyyā] (hemzenin kesriyle) جَزِيٌّ [cery] ve جَرِيَانٌ [cereyān] ma'nāsına ismdir. Bazı nüshada إجريي unvânında mersümdür ki hemze-i meksüre ve yā-yı müşeddede iledir, bu dahi sahihtir.

الْجَارِيَةُ [el-cāriyet] Güneşe itlāk olunur, seyr ve cereyânından nāsi. Ve sefîneye itlāk olunur ki sıfat-ı gālibedir. Ve her bār Hazret-i Perverdigār'ın 'azze şānuhu 'ibādına idrār ve in'ām eylediği rızık ve ni'mete itlāk olunur. Ve tāze ve genç 'avrete denir; cem'leri جَوَارِي [cevārī]dir. Şārih der ki tāze kıza جَارِيَةٌ [cāriyet] itlākı hizmet ve 'amelde cüst ve cereyânlarına mebnîdir, ba'dehu mutlakan kenîzekte isti'māl olundu.

الْجَرَايَةُ [el-cerāyet] ve

الْجَرَاءُ [el-cerā'] ve

الْجَرَا [el-cerā] (kasr ile) ve

الْجَرَايَةُ [el-cerā'iyet] (cīm'lerin fethiyle) ve

الْجِرَاءُ [el-cirā'] (cīm'in kesriyle) Nisvānda cāriyeliğe denir.

الْمَجْرَى [el-mecrā] (مَأْوَى [me>vā] vezninde) Ehl-i 'arüz ıstılâhında revī harfinin harekesine itlāk olunur, irāb ve binā' hareketinin mahall-i cereyānı olduğu için.

الْمَجَارِي [el-mecārī] (mīm'in fethiyle) 'İnde'n-nahviyyin kelimelerin evāhirine itlāk olunur.

الْمُجْرَى [el-mucrā] (mīm'in zammı ve rā'nın fethiyle) اِفْعَالٌ [if'āl] bābından masdar-ı mīmîdir.

الْمَجْرَى [el-mecrā] (mīm'in ve rā'nın fethiyle) Sülāsiden masdar-ı mīmîdir; ve minhumā kavluhu ta'ālā: ﴿بِسْمِ اللَّهِ مُجْرِيهَا﴾ الْآيَةُ بِالضَّمِّ وَالْفَتْحِ

الْجَارِيَةُ [Cāriyet] Esāmî-ri ricāldendir: Cāriye b. Qudāme ve Yezīd b. Cāriye, Şahīhayn ricāldendir.

الْإِجْرِيَا [el-icriyyā] (hemzenin ve rā'nın kesri ve yā'nın teşdidi ve elifin kasrı ve ba'zen meddiyle) ve

الْجَرِيَاةُ [el-ciriyyā'] (سِنِمَّارٌ [sinimmār] vezninde) ve

الْإِجْرِيَّةُ [el-icriyyet] (hemzenin ve rā'nın kesriyle) Adamın dā'imā 'azm ve sülük ve cereyān eylediği semt ve cihete denir; yukālu: جَزَى عَلَى إِجْرِيَاةٍ وَإِجْرِيَاةٍ وَجَرِيَاةٍ وَإِجْرِيَّةٍ Ve hulk ve seciyye ve tab'at ma'nāsınadır; yukālu: إِجْرِيَاةٌ وَجَرِيَاةٌ وَإِجْرِيَّةٌ كَذَا أَيُّ خُلُقُهُ وَطَبِيعَتُهُ

الْجَرِيَّةُ [el-ceriyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Vekil ma'nāsınadır, mü'ekkilinin mecrāsına cāridir; müfredi ve cem'i ve müzekker ve mü'ennesi berāberdir. Ve el-çiye itlāk olunur; yukālu: هُوَ جَرِيٌّ أَيُّ رَسُولٌ Ve ecir ve müzdvere itlāk olunur. Ve kefil ve zāmin ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ جَرِيٌّ لَهُ أَيُّ ضَامِنٌ

الْجَرَايَةُ [el-cerāyet] (cīm'in fethi ve kesriyle) Vekālet ma'nāsınadır; yukālu: أُرْسِلَهُ بِالْجَرَايَةِ أَيُّ بِالْوَكَاةِ

الْتَجْرِيَّةُ [et-tecriyet] (تَأْدِيَةٌ [te'diyet] vezninde)

de) Vekil yollamak ma'nāsınadır; yukālu: جَزَى فُلَانٌ فُلَانًا أَيْ أَرْسَلَهُ وَكَيْلًا

الْجِرِّي [el-cirriyy] (ذِمِّي [zimmiyy] vezninde) Bir cins ma'rūf balık adıdır, Türkide yılan balığı dedikleridir, mār-ı māhī ma'nāsına, صَلَّوْ [şillevr] dahi denir.

الْجِرِّيَّة [el-cirriyyet] [ذِمِّيَّة [zimmiyyet] vezninde) Kursağa denir, حَوْصَلَةٌ [havşalat] ma'nāsına ki mecrā-yı ta'āmdır.

مِنْ جِرَاك [min cirāke] (cīm'in kesri ve elifin sükūnu ve kasr ve meddi ve rā'nın tahfifi ve teşdidiyle) مِنْ أَجْلِكَ ma'nāsına müsta'meldir ki senden ötürü ve senin için ile ta'bīr olunur, Fāriside ez-berā-yı tū mürādifidir; tekūlu: فَعَلْتُهُ مِنْ جِرَاكٍ وَمِنْ جِرَاكٍ وَمِنْ جِرَاكٍ أَيْ مِنْ أَجْلِكَ Bunun tahfifi جِرَاكٍ جِرَاكٍ وَمِنْ جِرَاكٍ أَيْ مِنْ أَجْلِكَ māddesindedir ve teşdidi جِرَاكٍ جِرَاكٍ māddesindedir, niteki māddesinde beyān olundu. Ve Ḥabībe bint Ebī Mucrāt ki mīm'in zammı ve fethiyledir, sahābiyyedir yāhūd zā-yı mu'ceme ve hemze iledir.

الْيَائِي

[ج ز ي]

وَفَاءَ الْجَزَاءِ [el-cezā] (zā-yı mu'ceme ile [vefā] vezninde) ve

الْجَزَائِيَّة [el-cāziyyet] Mükāfāt 'ale'ş-şey' ma'nāsına isimlerdir ki bir nesneye mukābil 'ivazdan 'ibārettir; yukālu: هَذَا جَزَاءُ مَا فَعَلْتَ وَجَزَائِيَّةُ أَيْ مُكَافَأَتُهُ

جَزَاءُ [cezā] Masdar olur, mükāfāt eylemek ma'nāsına; yukālu: جَزَاهُ بِهِ وَعَلَيْهِ يَجْزِي جَزَاءً إِذَا كَفَاهُ Ve kāfī olmak ma'nāsınadır; yukālu: جَزَى عَنْهُ إِذَا قَضَى

الْمُجَازَاةُ [el-mucāzāt] [مُكَافَاةُ [mukāfāt] vezninde) ve

الْجَزَاءُ [el-cizā] [جِدَالٌ [cidāl] vezninde) Bu dahi bir kimseye 'ivaz ve mükāfāt eylemek ma'nāsınadır; yukālu: جَزَاهُ مُجَازَاةً وَجَزَاءً إِذَا كَفَاهُ

الْتَجَازِي [et-tecāzī] [تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Borçluya sıklet edip deyni talep eylemek ma'nāsınadır ki tekzā eylemek ta'bīr olunur; yukālu: تَجَازَى دَيْنَهُ وَبَدِيَهُ إِذَا تَقَاوَاهُ

الْإِجْتِزَاءُ [el-ictizā] [إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Bir kimseden 'ivaz ve cezā talep eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِجْتَرَاهُ إِذَا طَلَبَ مِنْهُ الْجَزَاءَ

الْإِجْزَاءُ [el-iczā] (hemzenin kesriyle) Bir nesne āherin makāmına kifāyetinden kāsır olmak vechiyle kā'im olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَجَزَى كَذَا عَنْ كَذَا أَيْ قَامَ مَقَامَهُ وَلَمْ يَكْفِهِ Ve filān ona filān kimsenin gınā ve kifāyetini verdi, ya'nī ona tamām-ı vechle bedel oldu mevki'inde أَجَزَى عَنْهُ مُعْجَزَى فُلَانٍ وَمُعْجَزَاتُهُ derler. Ve bu mehmūz da lügattir, niteki hemzede zikr olundu. Ve

إِجْزَاءُ [iczā] Bıçağa sap geçirmek ma'nāsınadır; yukālu: أَجَزَى السَّكِينِ بِمَعْنَى أَجْرَاهُ Ya'nī bu dahi mehmūz da lügattir.

الْجِزْيَةُ [el-cizyet] (cīm'in kesriyle) Harāc-ı arza denir ki arz-ı harāciyyeden alınan mālā denir; yukālu: أَدَى جِزْيَةَ أَرْضِهِ أَيْ خَرَجَهُ Ve zimmī tā'ifesinden alınan baş harcına denir; cem'i جِزَا [cizā] gelir cīm'in kesriyle ve zāy'ın fethiyle ve جِزْي [cizy] gelir cīm'in kesri ve zāy'ın sükūnuyla ve جِزَا [cizā] gelir, جِبَالٌ [cibāl] gibi. Şārihin beyānına göre جِزَا māddesindedir, lākin mu'arrebātta جِزْيَةُ [cizyet] gizyet-i Fārisī mu'arربی olmak üzere meşrūhtur.

جِزْيِي [Cizy] (cīm'in kesriyle) ve

جِزْيِي [Cuzeyy] [سُمِّي [sumeyy] vezninde) ve

جَزِيّ [Ceziyy] (عَلِيّ [‘aliyy] vezninde) Esāmīdendir.

الْجَزَايِ [el-Cāzī] Bir feres ismidir. Ve Muḥammed b. ‘Alī b. Muḥammed b. Cāziye el-Āḥurī muhaddisīndendir. Ve آخِرِيّ [Āḥuriyy] (hemzenin meddi ve ḥā'nın zammıyla) Dehistān kazāsında Āḥura nām karyeye mensūbdur.

الْوَاوِيُّ

[ح س و]

الْجُسُوءُ [el-cusuvv] (عُلُوٌّ [‘uluvv] vezninde) Bir nesne pek ve kaskatı olmak ma‘nāsınadır, taş gibi yukālu: جَسَا الشَّيْءُ يَجْسُو جُسُوءًا إِذَا صَلَبَ

الْمُجَاسَاةُ [el-mucāsāt] مُعَادَاةٌ [mu‘ādāt] vezninde ve mürādifidir; yukālu: جَاسَأَهُ إِذَا عَادَاهُ

الْوَاوِيُّ

[ح ش و]

الْجَشُوءُ [el-ceṣv] (cīm'in fethi ve ṣīn-i mu‘cemenin sükūnuyla) Hafif yaya denir ki kebāde ta‘bīr olunur, جَشُوءٌ [ceṣv] kelimesinde ki mehmūzdur, lügattir; cem‘i جَشَوَاتٌ [ceṣvāt] gelir feteḥātla.

الْوَاوِيُّ

[ج ع و]

الْجَعُوءُ [el-ca‘v] (cīm'in fethiyle) El ile biriktirilip küme olmuş fişkı ve süpürüntü ve moloz makülesine denir.

الْجِعَّةُ [el-ci‘at] (هِبَةٌ [hibet] vezninde) Arpa bozasına ve arpa nebīzine denir ki arpa suyu ta‘bīr ettikleri müskirdir; yukālu: شَرِبَ الْجِعَّةَ أَيَّ نَبِيذِ الشَّعِيرِ

الْجَاعِيَةُ [el-cā‘iyet] Bön ve sāde-dil ‘avrete

denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ جَاعِيَةٌ أَيَّ حَمْقَاءَ
الْوَاوِيُّ

[ج ف و]

الْجَفَاءُ [el-cefā] (وَفَاءٌ [vefā] vezninde) Bir kimse yā bir nesne yerinde durmayıp bir tarafa ayrılmak ma‘nāsınadır; yukālu: جَفَا جَنًا أَفْرَأَةً جَاعِيَةً أَيَّ حَمْقَاءَ إِذَا لَمْ يَلْزَمْ مَكَانَهُ الشَّيْءُ يَجْفُو جَفَاءً Ve bir nesne ağır gelmek ma‘nāsınadır; yukālu: جَفَا عَلَيْهِ إِذَا ثَقُلَ

جَفُوٌّ [cefv] ve

جَفَاءٌ [cefā] ve

جَفَا [cefā] (kasr ile) Bir kimseyi ifrāz yāhūd tard yāhūd gayrı vechle āzürde eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: جَفَاءُ جَفُوءًا وَجَفَاءٌ وَجَفَا وَهُوَ نَقِيضُ الصَّلَاةِ

الْجَفُوءَةُ [el-cefvet] (cīm'in fethi ve kesriyle) İsmidir, cefā ve āzāra denir; yukālu: مَجْفُوءٌ [mecfuvv] ise eger جَفُوءَةٌ أَيَّ جَفَاءً Ve eger جَفُوءَةٌ أَيَّ جَفَاءً ise ya‘nī kendisine cefā olunmuş ise جَفُوءَةٌ به denir. Ve

جَفُوٌّ [cefv] ve

جَفَاءٌ [cefā] Bir kimse mālına mülāzemet eylemeyip ihmāl eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: جَفَا مَالَهُ إِذَا لَمْ يَلَازِمَهُ جَفَا السَّرَجَ عَنْ فَرْسِهِ إِذَا رَفَعَهُ

التَّجَافِي [et-tecāfī] (تَفَاعُلٌ [tefā‘ul] vezninde) Bu dahi bir nesne yā bir kimse mahallinde durmayıp bir tarafa ayrılmak ma‘nāsınadır; yukālu: تَجَافَى الشَّيْءُ إِذَا لَمْ يَلْزَمْ مَكَانَهُ

الْإِجْتِفَاءُ [el-ictifā] (إِفْتِعَالٌ [ifti‘āl] vezninde) Bir nesneyi yerinden ayırmak ma‘nāsınadır; tekūlu: إِجْتَفَيْتُهُ إِذَا أَرَلْتَهُ عَنْ مَكَانِهِ

الْإِجْفَاءُ [el-icfā] (hemzenin kesriyle) Bu

dahi atın eyerini sırtından kaldırmak ma'nāsınadır; yukālu: أَجْنَى السَّرَجِ عَنْ فَرْسِهِ إِذَا رَفَعَهُ Ve davarı it'āb edip otlamağa māni' olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أَجْنَى الْمَاشِيَةَ إِذَا تَأْكُلُ أَعْيَبَهَا وَلَمْ يَدْعُ تَأْكُلُ

الْجَافِي [el-cāfi] Kaba ve kalın nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ جَافٌ أَي غَلِيظٌ Ve taslak ve vücüdü kaba ve yakışsız adama جَافِي [cāfi'l-hilkat] itlāk olunur. Ve galizü't-tab' nādān ve dürtüş kimseye جَافِي الخُلُقِ [cāfi'l-huluk] itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ جَافِي الخُلُقَةِ وَالخُلُقِ أَي كَرَّ غَلِيظٌ

الْإِسْتِجْفَاءُ [el-isticfā'] Bir nesneyi kabasınıp galiz 'add eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَجْفَيْتِ الْفِرَاشَ وَغَيْرَهُ إِذَا عَدَّهُ جَافِيَا **الْيَائِي**

[ج ف ي]

الْجَفْيُ [el-cefy] (cīm'in fethi ve fā'nın sükūnuyla) Yere yıkmak ma'nāsınadır; tekūlu: جَفَيْتُهُ أَجْفِيهِ إِذَا صَرَغْتَهُ

الْجُفَايَةُ [el-cufāyet] [sumāmet] vezninde) Boş gemiye denir.

الْمَجْفِي [el-mecfiyy] [mermiyy] vezninde) Cefā olunmuş āzürde kimseye denir ki vāviyye ve yā'iyye olur; yukālu: رَجُلٌ مَجْفِيٌّ أَي مَجْفُودٌ

الْوَاوِيُّ

[ج ل و]

الْجَلْوُ [el-celv] (cīm'in fethi ve lām'ın sükūnuyla) ve

الْجَلَاءُ [el-celā'] [şalā'] vezninde) Bir kimse vatanından ve hānümānından āvāre olmak ma'nāsınadır; yukālu: جَلَا الْقَوْمُ عَنِ الْمَوْضِعِ وَبِئْسَ جَلْوًا وَجَلَاءٌ إِذَا تَفَرَّقُوا Ve bu ma'nāda mütē'addī olur; yukālu:

جَلَاءُ Mü'ellifin *Başā'ir*'de beyānına göre جَلْوٌ māddeşi keşf-i zāhir ma'nāsına mevzū'edir, ma'anī-i sā'ire ondan mütēferra'dır. Ve

جَلَاءٌ [celā'] Bal sağmak için kovana tütüsü vermek ma'nāsınadır; yukālu: جَلَا التَّلْحَلُ جَلَاءٌ إِذَا دَخَنَ عَلَيْهَا لِيَسْتَنَازَ الْعَسَلُ

الْإِجْلَاءُ [el-iclā'] (hemzenin kesriyle) Bu dahi hānümāndan dūr ve āvāre olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَجَلَى الْقَوْمِ عَنِ الْمَوْضِعِ إِذَا تَفَرَّقُوا Ba'zılar dedi ki bir kimse havfından nāşī terk-i diyār ettiyse sülāsī sīgasıyla جَلَا derler ve kıtlıktan ve kuraklıktan nāşī ise أَجَلَى denir. Ve

إِجْلَاءٌ [iclā'] Mütē'addī olur, bir kimseyi hānümānından āvāre kılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَجْلَاهُ عَنِ مَوْضِعِهِ إِذَا فَرَّقَهُ Ve sür'atle yürümek ve seğırtmek ma'nāsınadır; yukālu: أَجَلَى أَشْرَحَ Şārihin beyānı üzere bā-i muvahhade ile بَعْدَ ve بَعْدَ nüshaları galattır, lākin muktezā-yı mādde ba'īd olmak ma'nāsı dahi ba'īd değildir.

الْإِجْتِيَاءُ [el-ictilā'] [ifti'al] vezninde) Bu dahi bir adamı hānümānından āvāre kılmak ma'nāsınadır; yukālu: إِجْتَلَاهُ عَنِ مَوْضِعِهِ إِذَا فَرَّقَهُ Ve gelini teliyle puluyla tezyīn edip dāmāda 'arz eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِجْتَلَى الْعُرُوسَ عَلَى بَغْلِهَا إِذَا عَرَضَهَا عَلَيْهِ مَجْلُودَةً Ve bir nesneye nazar eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِجْتَلَاهُ إِذَا نَظَرَ إِلَيْهِ

الْجَلْوُ [el-celv] (cīm'in fethi ve lām'ın sükūnuyla) ve

الْجِلَاءُ [el-cilā'] (cīm'in kesriyle) Kılıç ve ayna makülesinin pāsını açıp musaykal eylemek ma'nāsınadır; yukālu: جَلَا السَّيْفِ وَالْمِرْمَاةَ جَلُّوا وَجَلَاءٌ إِذَا صَقَلَهُمَا Ve bir adamın gam ve kasāvetini izāle kılmak ma'nāsına

olunur; tekülü: أَنَا ابْنُ جَلَا وَابْنُ أَجَلَى أَيِ الْوَاضِحِ: olunur; tekülü: أَنَا ابْنُ جَلَا وَابْنُ أَجَلَى أَيِ الْوَاضِحِ: Ve إِبْنُ جَلَا [İbnu Celā] bir recül-i ma'rūftur. Şārih der ki 'alā-tarīki'l-hikāye fi'l-i māzīdir yāhūd جَلَا لَهُ جَلَا وَكَشَفَهَا سُهَيَامُ: "أَنَا ابْنُ جَلَى وَطَلَّاعُ الشَّنَائِيَا | | مَتَى أَضَعُ" "الْعِمَامَةُ تَعْرِفُونِي"

أَجَلَى [Eclā] [a'elā] vezninde) Bir mevzi'dir.

جَلْوَى [Celvā] [sekrā] vezninde) Bir karyedir. Ve bir niçe kısırakların ismidir.

الْجَلِي [el-celiyy] [ganiyy] vezninde) Vāzih ve rüşen ma'nāsınadır; yukālu: أَمْرٌ جَلِيٌّ أَيِ وَاضِحٌ

مِنْ أَجْلَاكَ [min eclāke] (hemzenin fethi ve kesriyle) مِنْ أَجْلَاكَ ma'nāsınadır ki senden ötürü demektir.

الْجَالِيَّةُ [el-cāliyyet] Ehl-i zimmet tā'ifesine itlāk olunur, zīrā Hazret-i 'Ömer radiyallāhu 'anhu onları Cezāretu'l-'Arab'dan tard ve iclā eylediler, ba'dehu mutlakan zimmiyyānda isti'māl olundu.

الْإِجْلِيَاءُ [el-icilā'] [i'şīšāb] vezninde) Bir beldeden belde-i uhrāya hurūc ve 'azm eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِجْلَوَى الرَّجُلُ إِذَا خَرَجَ مِنْ بَلَدٍ إِلَى بَلَدٍ

جَلْوَانُ [Celvān] [selmān] vezninde) Esāmīdendir: Muḥammed b. Celvān ve Celvān b. Semure muhaddislerdir; cīm'in kesriyle de zebān-zededir.

إِبْنُ الْجَلَا [İbnu'l-Cellā] (cīm'in fethi ve lām'min teşdidi ve kasr ile) Kibār-ı sūfiyyeden bir zāt-ı şerīftir.

الْيَائِي

[ج ل ي]

الْجَلِي [el-cily] (cīm'in kesriyle) عِدْيٌ [izy]

vezninde) Hāne içine yalnız damdan olan bacaya denir, ekseri köy evlerinde olur.

الْجَلِي [el-cely] (cīm'in fethi ve lām'min sükūnuyla) Bir nesneye cilā vermek ma'nāsınadır; tekülü: جَلَيْتُ الْفِضَّةَ جَلِيًّا أَيِ جَلَوْتُهَا Yā'iyye ve vā'iyyedir.

الْتَجْلِيَّةُ [et-tecliyet] [te'diyet] vezninde) İzhār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِنَّ اللَّهَ يُجَلِّي السَّاعَةَ أَيِ يُظْهِرُهَا

الْتَجْلِي [et-tecellī] [tefa'ul] vezninde) Yüksekçe çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: تَجَلَّى مَكَانَ كَذَا إِذَا عَلَا: Ve bir nesneye yukarı ve havāle olan semtten bakmak ma'nāsınadır; yukālu: تَجَلَّى الشَّيْءُ إِذَا نَظَرَ إِلَيْهِ مُشْرِقًا

الْمُجَلِّي [el-mucellī] [muşallī] vezninde) Yarışa koşulan koşu atlarının cümlesinden ileri gelen ata denir, sā'irden akdem kendi kendisini izhār eylediği için.

الْوَاوِيُّ

[ج م و]

الْجَمَاءُ [el-cemā'] (cīm'in fethi ve mīm'in tahfifiyle) سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) ve

الْجَمَاءَةُ [el-cemā'et] [seḥābet] vezninde ve cīm'lerin zammıyla) Bir nesnenin şahs ve hacm ve kālībına denir. Şārih der ki mü'ellif gerçi bu maddenin vā'iyye ve yā'iyyeliğine işāret eylemedi, lākin İbn Sīde vā'iyyeliğini terciḥ eyledi.

الْجَمَا [el-cemā] (cīm'in fethi ve zammı ve elifin kasrıyla) Domalığ yumruya denir. Ve 'avretin memesine 'arız olan şişe denir. Ve yer yüzünden sövelip duran taş denir. Ve bir nesnenin mikdārına denir. Ve her şey'in sırtına ve arkasına denir. Ve جَمَا الْجَيْنِينَ وَغَيْرِهِ [ceme'l-cenīni ve gayrihi]

karında yavrunun ve sâ'ir nesnenin toplanıp beri öte kımılanıp oynamasından 'ibârettir. Ve bedene 'arız olan şişe ve kabarığa ve 'ukdeye denir.

التَّجْمِي [et-tecemmī] (تَجَلِّي [tecellī] vezninde) Nās bir araya gelip dertop birirmek ma'nāsınadır; yukālu: تَجْمَى الْقَوْمُ إِذَا اجْتَمَعَ بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ

الْيَائِي

[ج ن ي]

الْجِنَايَةُ [el-cināyet] (كِنَايَةٌ [kināyet] vezninde) Bir kimse hakkında suç etmek ma'nāsınadır, nefesine ve a'zāsına ve mālına zarar ve ziyān eylemek gibi; yukālu: جَنَى الذَّنْبَ عَلَيْهِ يَجْنِيهِ جِنَايَةً إِذَا جَرَّهُ عَلَيْهِ Ve bu ma'nā-yı ātīden me'hūzdur.

الْجَنِي [el-ceny] (cīm'in fethi ve nūn'un sükūnuyla) Ağaçtan meyve dermek ma'nāsınadır; yukālu: جَنَى الثَّمَرَةَ جَنِيًا إِذَا تَنَاوَلَهَا مِنْ شَجَرَتِهَا Ve

الْجَانِي [el-cānī] Suçlu adama denir. Ve ağaçtan meyve deren kimseye denir; cem'î جُنَاءٌ [cunāt] gelir, قُضَاءٌ [quḍāt] gibi ve جُنَاءٌ [cunnā] gelir, رُمَانٌ [rummān] gibi ve جُنَاءٌ [ecnā] gelir ve bu nādirdir ve yukālu: جَنَى الثَّمَرَةَ لَهُ وَجَنَاهُ إِيَّاهَا

الْجَنَى [el-cenā] (عَصَا [aṣā] vezninde) ve **الْجِنَاءُ** [el-cenāt] (حَصَاةٌ [ḥaṣāt] vezninde) Devşirilen meyveye denir. Ve

جَنَى [cenā] Altına itlāk olunur, ma'denden devşirildiği için. Ve katır boncuğuna itlāk olunur; وَدَعٌ [vedaḥ] ma'nāsına. Ve taze hurmāya denir. Ve bala denir, عَسَلٌ [aṣel] ma'nāsına; cem'î أَجْنَاءٌ [ecnā] gelir.

الْإِجْتِنَاءُ [el-ictinā] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) ve

التَّجْنِي [et-tecennī] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Ağaçtan meyve dermek ma'nāsınadır; yukālu: اجْتَنَى الثَّمَرَةَ وَتَجَنَّاهَا إِذَا تَنَاوَلَهَا مِنْ شَجَرَتِهَا Ve tekūlu: اجْتَنَيْنَا مَاءَ الْمَطَرِ أَيَّ وَرَدْنَا فَشَرِبْنَاهُ

تَجْنِي [tecennī] Bir adama suç atmak ma'nāsınadır; yukālu: تَجَنَّى عَلَيْهِ إِذَا ادَّعَى ذُنْبًا لَمْ يَفْعَلْهُ

الْإِجْنَاءُ [el-icnā] (hemzenin kesriyle) Ağacın meyvesi yetişmek ma'nāsınadır; yukālu: اجْنَى الشَّجَرَ إِذَا أُذْرِكَ Ve yerin çayır ve yer elması makūle devşirilecek nesnelere yetişip çoğalmak ma'nāsınadır; yukālu: اجْنَتِ الْأَرْضُ إِذَا كَثُرَ جَنَاهَا

الْجَنِي [el-ceniyy] (عَنِي [ganiyy] vezninde) Henüz taze devşirilmiş meyveye denir; yukālu: ثَمَرٌ جَنِيٌّ أَيُّ جَنِيٍّ مِنْ سَاعَتِهِ

الْجَنِيَّةُ [el-ceniyyet] (جَنِيَّةٌ [ganiyyet] vezninde) Su koyunu yününden mensūc şāla ve ridāya denir; yukālu: جَاءَ وَفِي كِفِّهِ جَنِيَّةٌ Ve Aḥmed b. 'Īsā b. Ceniyye muhaddistir.

تَجْنَى [Tecnā] (تَسَعَى [tas'ā] vezninde) Bir belde adıdır.

تُجْنَى [Tucnā] (mechūl bünyesiyle) Tucnā el-Vehbāniyye ile ma'rūfe muhaddise ve mu'ammeredir. Ve ba'zıların 'Akabe-i Ṭā'if'e تُجْنَى [Tucnā] itlākı lahn ve hatādır, savāb olan دُجْنَى [Ducnā] olmaktadır dāl'le, niteki "دج،ن" māddesinde zikr olundu.

الْجَوَانِي [el-cevānī] جَوَانِبٌ [cevānib] ma'nāsınadır; yukālu: جَاؤُوا مِنْ جَوَانِبِهِمْ أَيُّ جَوَانِبِهِمْ Mütercim der ki bu تُعَالِبٌ [se'ālib] ve تُعَالِي [se'ālī] kabīlinden olmak melhūzdur.

الْوَاوِي

[و ن و]

الْجَنَوَاءُ [el-cenvā] (حَمْرَاءٌ [ḥamrā] vezninde)

de) جَنَاءُ [cen'ā] ma'nāsınadır ki boynuzları diplerinden gitmiş koyuna denir.

الْأَجْنَى [el-ecnā] [aḥvā] [aḥvā] vezninde) Omuzları göğsüne düşmüş adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَجْنَى أَيْ بَيْنَ الْجَنَاءِ لَعْنَةً فِي الْمَهْمُوزِ
الْوَاوِيُّ

[ج و ا]

الْجَوُّ [el-cevv] (cīm'in fethi ve vāv'ın teşdidiyle) هَوَاءٌ [havā] ma'nāsınadır ki arz ile semā aralığından 'ibārettir; yukālu: يَطِيرُ الرِّيشُ فِي الْجَوِّ أَيْ الْهَوَاءِ Ve alçak ve obruk yere denir, جَوَّةٌ [cevvat] dahi derler; cem'ci جَوَاءٌ [civā] gelir, جِبَالٌ [cibāl] gibi. Ve evin ve odanın içerisine denir ki boş olur; جَوَانِي [cevvānī] dahi denir, بَرَانِي [berrānī] gibi; yukālu: جَوُّ النَّبْتِ وَجَوَانِيهِ أَيْ دَاخِلُهُ Ve

جَوُّ [Cevv] fi'l-asl Yemāme ülkesine denir. Ve başka on üç mevzi' adıdır.

الْجَوْجَاءُ [el-cevcāt] (cīm'in fethiyle) Deve kısmını çağırılmaktan hikāyedir, aslı جَوْجَاءَةٌ idi.

الْجَوَّةُ [el-cuvvet] [kubbet] [kubbet] vezninde) Tuluma vurulan yamaya denir. Ve kalınca olan arz kıtasına denir. Ve dağlarda ve pek yerlerde olan oyma ve delik makülesine denir. Ve sümrete şebih renge denir ki demir pāsının levni gibi olur, Türkide konur ta'bir olunur.

الْتَجْوِيَّةُ [et-tecviyet] [te'diyet] [te'diyet] vezninde) Tuluma yama vurmak ma'nāsınadır; yukālu: جَوَّى السَّقَاءَ إِذَا رَفَعَهُ بِالْجَوَّةِ

الْبَائِيُّ

[ج و ي]

الْجَوَى [el-cevā] [hevā] [hevā] vezninde) Derūnda pinhān olan 'aşk ve muhabbe-

te denir; yukālu: بِهِ جَوَى أَيْ هَوَى بَاطِنٌ Ve hüzn ve endüha denir; yukālu: أَصَابَهُ جَوَى Ve müntin ve bed rāyiha suya denir; yukālu: مَاءٌ جَوَى أَيْ مُتَيْنٌ Ve bu vasf bi'l-masdardır. Ve vecd ve 'aşkın şiddetine ve kalbin hürkatine denir. Ve سِلٌّ [sill] marazına denir ki verem ta'bir olunur. Ve uzun uzadı onulmaz hastalığa denir. Ve bir maraz ismidir ki insānın sadrına 'arız olur; hazm-ı ta'āma küllī māni' olur, mi'de ağrısı gibi. Ve

جَوَى [cevā] Bu ma'nalarda masdar olur; yukālu: جَوَى الرَّجُلِ جَوَى مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَصَابَهُ Ve الجَوَى

جَوَى [cevā] Zikr olunan 'arızalardan birine uğramış adama denir, mübālagaten vasf bi'l-masdardır, ke-mā se-yuzkeru. Ve bir nesneden iğrenmek ma'nāsınadır; yukālu: جَوَيْتُ نَفْسُهُ مِنَ الْبَلَدِ Ve bir yerin havāsı mizācına nā-hoş olmakla ondan dil-gir olmak ma'nāsına; yukālu: جَوَيْتُ نَفْسُهُ مِنَ الْبَلَدِ وَعَنْهُ إِذَا لَمْ يُوَافِقْهَا

الْجَوِيُّ [el-ceviyy] [ganiyy] [ganiyy] vezninde) جَوَى [cevā] 'arızalarından birine uğramış adama denir; yukālu: رَجُلٌ جَوِيٌّ وَجَوَى إِذَا أَصَابَهُ الْجَوَى وَالْأَخِيرُ وَضَفَّ بِالْمُضَدِّ

الْإِجْتَوَاءُ [el-ictivā] [ifti'āl] [ifti'āl] vezninde) Bu dahi bir nesneden hoşlanmayıp iğrenmek ma'nāsınadır; yukālu: إِجْتَوَاهُ إِذَا كَرِهَهُ

الْجَوِيَّةُ [el-ceviyet] [ferihat] [ferihat] vezninde) ve

الْجَوِيَّةُ [el-ceviyyet] [ganiyyet] [ganiyyet] vezninde) Havāsı nā-hoş, vahim ve mizāca nā-muvāfik arza denir; yukālu: أَرْضٌ جَوِيَّةٌ وَجَوِيَّةٌ أَيْ غَيْرُ مُوَافِقَةٍ

الْجَوَاءُ [el-civā] [kitāb] [kitāb] vezninde) Nākanın fercini dikmeğe denir ki soyu pāk olanı dikerler. Ve batn-ı arza de-

nir. Ve vāsi^c dereye denir. Ve Şammān nām mahalde bir mevzi^c adıdır. Ve Hīmā Dāriyye'de bir suyun ismidir. Ve şol çantaya denir ki çorap tarzında olup çobanlar ona yiyeceklerini korlar. Ve Yemāme'de bir mevzi^c ve 'Abs diyārında bir vādī adıdır. Ve tencere oturağına denir, ekserī paçavrayı halka edip tencereyi onun üzerine vaz^c ederler.

الْجَوَاةُ [el-civāt] ve

الْجِيَاءُ [el-ciyā²] ve

الْجِيَاءَةُ [el-ciyā²et] ve

الْجِيَاوَةُ [el-ciyāvet] (cīm'lerin kesriyle)
Bunlar da tencere oturağına denir.

الْمُجَاوَاةُ [el-mucāvāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Deveyi suya çağırarak ma'nāsınadır; yukālu: جَاوَى بِالْإِئِيلِ إِذَا دَعَاهَا بِالْمَاءِ

جِيَاوَةٌ [Ciyāvet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde)
Bir batndır.

الْجَوِيُّ [el-ceviyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde)
Zik-ı sadr 'illetine uğramakla lisānı ağır-laşmış adama denir.

الْجَوِي [el-cevī] (cīm'in fethi ve vāv'ın kesri ve yā'nın tahfifiyle) Müntin ve bed-rāyiha suya denir.

الْجِيَّةُ [el-ciyyet] (cīm'in kesri ve yā'nın teşdidıyla) Mütegayyir olmuş suya denir. Ve su müctemī^c olan mevzi^ce yāhūd suyu müntin olan eşmeye denir.

الْإِجْوَاةُ [el-icvā²] (hemzenin kesriyle) Çömleği zarfına ta'lik eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: أَجْوَيْتُ الْقَدْرَ إِذَا عَلَّقْتَهَا عَلَى وَطَأْتَهَا

الْوَاوِيُّ

[ح ه و]

الْجَهْوَةُ [el-cehvet] (cīm-i meftūha ile) Açık dübüre denir, جَهْوَاءُ [cehvā²] dahi denir, حَمْرَاءُ [ħamrā²] ve سَكْرَى [sekrā²] veznlerinde. Mütercim der ki *Esās*'ta mersümdür ki keçiye demişler ki أَقْبَلَ الْفُرُّ يَا عَنزُ قَدْ أَقْبَلَ الْفُرُّ يَا Ya'nī "Mevsim-i berd ü şitā² geliyor, muhāfaza-i vücudun için ne 'udde i'dād eyledin?" Keçi bunu işittikte: يَا وَيْلِي مَا لِي سَلَّحَ الْإِسْتُ جَهْوَى وَالذَّنْبُ أَلْوَى فَأَيْنَ الْمَأْوَى Ya'nī "Kuyruğum eğri ve götüm açık, sığınacak yer neredir?" Ve

جَهْوَةٌ [cehvet] Tepeye denir, أَكْمَةٌ [ekemet] ma'nāsına. Ve pek koca deveye denir, فَحْمَةٌ [ħahmet] ma'nāsına.

الْإِجْهَاءُ [el-ichā²] (hemzenin kesriyle) Havā açılıp ayazlanmak ma'nāsınadır; yukālu: أَجْهَتِ السَّمَاءُ إِذَا انْكَشَفَتْ وَأَصْحَتْ وَآذَتْ وَوَضَحَتْ Ve yol açık ve vāzih olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَجْهَتِ الطُّرُقُ إِذَا وَضَحَتْ Ve hatun çocuğa kalma-makla zevcini evlāddan mahrūm eylemek ma'nāsınadır; ma'nā-yı ātīden me'hūzdur; yukālu: أَجْهَتِ فَلَانَةٌ عَلَى زَوْجِهَا إِذَا لَمْ تَحْبَلْ Ve buhl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَجْهَى فَلَانٌ عَلَيْهَا أَي بَحَلَ

الْجِهْيُ [el-cihā] (cīm'in kesri ve elifin kas-riyle) Hāne harāb olmak ma'nāsınadır; yukālu: جِهْيُ الْبَيْتِ جِهْيُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا خَرِبَ

الْجَاهِي [el-cāhī] Harāb hāneye denir. Ve aşikāre ma'nāsınadır; tekūlu: أَتَيْتُهُ جَاهِيًا أَي عَلَانِيَةً

الْمُجْهِي [el-muchī] (mīm'in zammı ve hā'nın kesriyle) Üstü açık alaçığa ve de-rim evine denir; yukālu: جَبَاءٌ مُجْهٍ أَي بِلَا سِتْرِ عَلَيْهِ

الأَجْهَى [el-echā] (أَحْوَى [aḥvā] vezninde) Başı tas, götü kel adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَجْهَى أَي أَضْلَعُ

التَّجْهِينَةُ [et-techiyet] (تَأْدِيَةٌ [teḍiyet] vezninde) Yarayı bolaltmak ma'nāsınadır; yukālu: جَهَّى الشَّجَّةَ إِذَا وَسَعَهَا

المُجَاهَاةُ [el-mucāhāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Müfāhare ma'nāsınadır; yukālu: جَاهَاهُ إِذَا فَاحَرَهُ

اليَائِي

[ج ي ي]

الْجِيَا [el-ciyā] ve

الْجِيَاوَةُ [el-ciyāvet] ve

الْجِيَّةُ [el-ciyyet] (cīm'lerin kesriyle) “ج، و، ي” māddeinde zikr olundular.

جِي [Ciy] (cīm'in kesri ve yā'nın teşdidiyle) Bir vādī ismidir.

جِي [Cey] (cīm'in fethiyle) Selefte İsfahān şehrinin lakabıdır yāhūd İsfahān kazāsında bir karye adıdır. Cevherī şā'irin işbu: “ذَرَاهِمُ زَائِفَاتٍ صُرْنَجِيَّاتٍ” kavlinde galat-ı fāhiş edip dedi ki صُرْبُ جِيَّاتٍ [ḍarbu Ceyyāt] demektir, zīrā جِيّ [Cey] İsfahān'ın lakabıdır, eczā' i'tibārıyla cem'lenmiştir; pes savāb olan صُرْنَجِيَّاتٍ olmaktadır ki صُرْنَجِيّ lafzının cem'idir, kālīb ve redīp akçeye denir, niteki cīm māddeinde beyān olundu.

المُجَايَاةُ [el-mucāyāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Mukābele ma'nāsınadır; yukālu: جَايَاهُ إِذَا قَابَلَهُ

FASLU'L-ḤĀ'İ'L-MÜHMELE

(فَضْلُ الْحَاءِ الْمُهْمَلَةِ)

الْوَاوِيُّ

[ح ب و]

الْحُبُّ [el-ḥubuvv] (سُمُوٌّ [sumuvv] vezninde) Pek yakın olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَبَا الشَّيْءُ يَحْبُو حُبًّا إِذَا دَنَا

Ve bedende geğrek kemikleri uzayıp iki taraflı birbirine yaklaşmak ma'nāsınadır; yukālu: حَبَبَتْ

الرَّجُلُ إِذَا طَالَتْ فِتْدَانَتْ Ve eyegü kemikleri arkaya yapışmak ma'nāsınadır; yukālu:

حَبَبَ الْأَضْلَاعَ إِلَى الصُّلْبِ إِذَا اتَّصَلَتْ Ve su akıntıları birbirine çatkın olmak ma'nāsınadır; yukālu:

حَبَا الْمَسِيلُ إِذَا دَنَا بَعْضُهُ مِنْ بَعْضٍ Ve bir kimse yılan gibi elleri ve karnı üzere sürünerek yürümek ma'nāsınadır; yukālu: حَبَا

الرَّجُلُ إِذَا مَسَى عَلَى يَدَيْهِ وَبَطْنِهِ

الْحَبُّ [el-ḥabv] (سَهْوٌ [sehv] vezninde) Ma'süm göğsünü kaldırıp dibi üzere sürünerek yürümek ma'nāsınadır; yukālu: حَبَا

الصَّبِيَّ حَبًّا إِذَا مَسَى عَلَى اسْتِهِ وَأَشْرَفَ بَصْدْرِهِ Ve gemi akıp gitmek ma'nāsınadır; yukālu:

حَبَبَتْ الشَّفِينَةُ إِذَا جَرَتْ Ve bir nesneyi himāyet edip korumak ma'nāsınadır; yukālu: حَبَا

مَا حَوْلَهُ إِذَا حَمَاهُ وَمَنْعَهُ Ve devābb ve mevāšī kemāl-i za'f u hüzdālden nāšī yerinden kılmıdamayıp durgun olmak ma'nāsınadır; yukālu:

حَبَا الْمَالُ إِذَا رَزَمَ فَلَمْ يَتَحَرَّكَ هُزَالًا Ve bir kimsenin bir nesne arkurudan önüne gelmek ma'nāsınadır; yukālu: حَبَا

الشَّيْءُ لَهُ إِذَا اعْتَرَضَ Ve bir adama 'ivaz ve imtinānsız 'atiyye vermek ma'nāsınadır; 'alā-kavlin

'āmmdır; yukālu: حَبَا فُلَانًا إِذَا أَعْطَاهُ بِلَا جَزَاءٍ وَمَنْعَ أَوْ عَامًّا Ve bir nesne vermeyip mahrūm eylemek ma'nāsına olmakla zıdd olur; yukālu:

حَبَا فُلَانًا إِذَا مَنَعَهُ

التَّحِيَّةُ [et-taḥbiyet] (تَأْدِيَّةٌ [te'diyet] vezninde) Bu dahi bir kimseyi yā bir nesneyi korumak ma'nāsınadır; yukālu: حَبَاهُ إِذَا حَمَاهُ وَمَنَعَهُ

الْحَابِي [el-ḥābī] ve

الْحَبِييُّ [el-ḥabiyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Bir nesnenin yā bir kimsenin arkurudan önüne gelip mu'teriz olan şey'e denir. Ve

حابِي [ḥābī] Omuzları kalkık ve çıkık olmakla boynunun iki tarafına semer kaşığı gibi havāle olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ حَابٍ أَيْ الْمُرْتَفِعُ الْمُنْكَبِينَ إِلَى الْعُنُقِ eden oka denir; yukālu: سَهُمٌ حَابٍ أَيْ يَزْحَفُ إِلَى الْهَدَفِ Ve bir nebāt adıdır.

الْحِبَاءُ [el-ḥibā] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) ve

الْحَبْوَةُ [el-ḥabvet] (ḥā'nın harekāt-ı selāsıyla) İsmelerdir, 'ivaz ve imtinānsız olan vergiye denir.

الْحَابِيَّةُ [el-ḥābiyet] Şol kumsala denir ki **حابِي** [ḥābī] dedikleri nebāt onda nābit ola.

الْإِحْتِبَاءُ [el-iḥtibā] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Bir adam sevbine sarınıp bürünmek, 'alā-kavlin dülbend ve kemer makülesiyle sırtını ve baldırlarını sarıp toplamak ma'nāsınadır ki dervişān ıstılāhında kemende girmek ta'bir olunur; yukālu: إِحْتَبَى بِالثَّوْبِ إِذَا اشْتَمَلَ بِهِ أَوْ جَمَعَ بَيْنَ ظَهْرِهِ وَسَاقِيهِ بِعِمَامَةٍ وَنَحْوِهَا

الْحَبْوَةُ [el-ḥabvet] (ḥā'nın fethi ve zammıyla) ve

الْحَبِيَّةُ [el-ḥibyet] (ḥā'nın kesriyle) ve

الْحِبَاءُ [el-ḥibā] (ḥā'nın kesri ve zammıyla) **إِحْتِبَاءٌ** [iḥtibā] lafzından isimlerdir, hey'et-i mezbūre üzere oturuşa denir.

الْمُحَابَاةُ [el-muḥābāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) ve

الْحِبَاءُ [el-ḥibā] (جِدَالٌ [cidāl] vezninde) Bir kimseye meyl ve teveccüh edip bi'l-ihtisās müsā'ade ve nusret eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا حَابَاهُ مُحَابَاةً وَحِبَاءً إِذَا حَابَاهُ فِي الْبَيْعِ [muḥābāt fi'l-bey'] ki müsāmaha ve müsāhele ma'nāsına müsta'meldir, bundan me'hūzdur. Ve lisānımızda bī-muḥābā şöyle ettim ta'bīri **مُحَابَاةٌ** [muḥābāt] muharrefidir ki müsāmaha ma'nāsınadır.

الْحَبِييُّ [el-ḥabiyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde ve ḥā'nın zammıyla) Şol sehāba denir ki henüz yukarı çıkmayıp ufktan arkuru arz üzere havāle ola, 'alā-kavlin birbiri üzere katlanmış olanına denir; yukālu. سَقَاكُمُ الْحَبِييُّ وَهُوَ السَّحَابُ الْمُشْرِفُ مِنَ الْأَفْقِ عَلَى الْأَرْضِ أَوْ اللَّيْلِ بَعْضُهُ فَوْقَ بَعْضٍ

الْإِحْبَاءُ [el-iḥbā] (hemzenin kesriyle) Ok doğru nişāna varmayıp bir vecheye düşmek ma'nāsınadır; yukālu: رَمَى فَأَحْبَى إِذَا وَقَعَ سَهُمُهُ دُونَ الْعَرَضِ

الْحُبَّةُ [el-ḥubet] (سُبَّةٌ [subet] vezninde) Üzüm dānesine denir; cem'ci **حُبِي** [ḥubā] gelir, **هُدَى** [hudā] vezninde.

الْوَاوِيُّ

[ح ت و]

الْحَتْوُ [el-ḥatv] (ḥā'nın fethi ve tā-yı fevkiyyenin sükūnuyla) Pek seğırtmek ma'nāsınadır; yukālu: حَتَا الرَّجُلُ يَحْتُو حَتْوًا إِذَا عَدَا شَدِيدًا Ve kilim makülesinin etrafında olan saçağı sonradan yapıştırtıp muhkem dikmek ma'nāsınadır; tekūlu: حَتَوْتُ هُدْبَ الْكِسَاءِ إِذَا كَفَفْتَهُ مُلَزَقًا بِهِ

الْبَيَّيْ

[ح ت ي]

الْحَيِّي [el-ḥatiyy] (غَنِيّ [ḡaniyy] vezninde) مُثَلُّ [muḥl] kavutuna denir. Ve مُثَلُّ [muḥl] dedikleri yemişe yāhūd kemterine yāhūd kurumuşuna denir. Ve zenbīl örecek esbāba yāhūd henüz zenbīl olmayan hasırına denir. Ve hurmānın yerde yā zenbīlde kalan kabuk ve döküntü makülesi hāşākine denir. Ve süpürüntüye denir. Ve arı gömecinde kalan balsız kabuk ve hışır makülesine denir.

الْحَاتِي [el-ḥatiyy] Kesīrī'ş-şürb adama denir; yukālu: رَجُلٌ حَاتٍ أَيْ كَثِيرُ الشُّرْبِ

الْحَتِي [el-ḥaty] (رَمِيّ [remy] vezninde) Bir nesneyi muhkem dikmek ma'nāsınadır; tekūlu: حَتَيْتُ إِذَا خَطَطْتُ وَأَحْكَمْتُهُ Ve bükme ma'nāsınadır; tekūlu: حَتَيْتُ الْحَبْلَ إِذَا فَتَلْتُهُ

الْإِحْتَاءُ [el-iḥtā] (hemzenin kesriyle) حَتِيّ [ḥaty] ma'nālarıdır; tekūlu: أَحْتَيْتُهُ بِمَعْنَى حَتَيْتُهُ

الْمُحْتَاتُ [el-muḥtāt] (mīm'in zammıyla) Dernekli ve muhkem nesneye denir; ve minhu yukālu: فَرَسٌ مُحْتَاتٌ أَيْ مُؤَقَّتُهُ

الْوَاوِيُّ وَالْيَائِي

[ح ث و - ي]

الْحَشْوُ [el-ḥašv] ve

الْحَشْيُ [el-ḥašy] (ḥā'ların fethi ve šā'ların sükūnlarıyla) Toprak serpmek ma'nāsınadır; yukālu: حَشَى الثَّرَابَ عَلَيْهِ يَحْشُوهُ وَيَحْشِيهِ حَشْوًا وَحَشْيًا إِذَا رَمَاهُ Ve lāzım olur; yukālu: حَشَى الثَّرَابَ عَلَيْهِ فَحَشَا الثَّرَابَ نَفْسُهُ يَحْشُوهُ Ve وَيَحْشِي حَشْوًا وَحَشْيًا

حَشْيُ [ḥašy] Bir kimsenin kendi eline kaldı-

rıp aldığı nesneye denir ki murād bir avuç nesne olacaktır, غُرْفَةٌ [ḡurfet] gibi. Şārih der ki cem'î حَشْيَاتٌ [ḥašeyāt] gelir fetehtāla. Ve minhu fī ḥadīsi'l-gasli: “كَانَ يَحْشِي عَلَيَّ” Ve رَأْسُهُ ثَلَاثَ حَشْيَاتٍ “أَيُّ ثَلَاثَ غُرْفٍ

حَشْوٌ [ḥašv] Bir adama bir nāçiz nesne vermek ma'nāsınadır; tekūlu: حَشَوْتُ لَهُ إِذَا أَغْطَيْتُهُ يَسِيرًا

الْحَشَاءُ [el-ḥašā] (سَرَى [serā] vezninde) Saçılmış topraklara denir. Ve hurmānın yerde yā zenbīlde kalan kabuk makülesi hışırlarına denir; müfredi حَشَاءٌ [ḥašāt]tır, حَصَاةٌ [ḥašāt] gibi. Ve samana 'alā-kavlin hurdelerine yāhūd ufantılarına yāhūd hāssatan dāneden ayrılmışına denir ki tāzesi olacaktır.

الْحَشْوَاءُ [el-ḥašvā] (حَمْرَاءُ [ḥamrā] vezninde) Topraklı yere denir; yukālu: أَرْضٌ حَشْوَاءٌ أَيْ كَثِيرَةُ الثَّرَابِ

الْحَاشِيَاءُ [el-ḥāšiyā] (نَافِيَاءُ [nāfiḳā] vezninde) ve mürādifidir ki tarla sıçanının yuvasına yāhūd yuvasının ağzına ayağıyla çıkarıp yıdığı toprağa denir.

الْإِحْسَاءُ [el-iḥsā] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi toprak gibi hurd haşhāş eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَحْسَتِ الْحَيْلَ الْبِلَادَ إِذَا دَقَّتْهَا وَيُقَالُ أَحْسَأْتُهَا إِحْسَاءً

الْوَاوِيُّ

[ح ج و]

الْحَجِّي [el-ḥicā] (إِلَى [ilā] vezninde) 'Akl ve hūş ma'nāsınadır. Ve feh̄m ve fitnāt ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ مِنْ أَهْلِ الرَّأْيِ وَالْحَجْيِ. Ve mikdār ma'nāsınadır; cem'î أَحْجَاءٌ [aḥcā] gelir.

الْحَجِّي [el-ḥacā] (عَصَا [ešā] vezninde) Nāhiye ma'nāsınadır; cem'î أَحْجَاءٌ [aḥcā]

gelir. Ve yağmur katrelerinden suyun yüzünde peydā olan kabarcıklara denir; müfredi حَجَاةٌ [ḥacāt]tur, حَصَاةٌ [ḥaṣāt] gibi. Ve Mecūs tā'ifesinin zemzemelerine denir ki māddesinde beyān olundu. Ve masdar olur, bir nesneye aslā münfekk olmamak vech üzere düşkün, harīs olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَجِّي بِهِ حَجًّا مِنَ الْبَابِ Ve seğırtmek ma'nāsına olmakla zıdd olur; yukālu: حَجِّي الرَّجُلَ إِذَا عَدَا Lākin zıddiyyeti manzūrun fihtir. Ve

حَجِّي [ḥacā] Vasef olur, cedir ve revā ma'nāsına, ke-mā se-yuzkeru.

الْحِجَاءُ [el-ḥicā] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bu dahi Mecūs zemzemesine denir. Ve مَفَاعَلَةٌ [mufā'ale]ten masdar olur, ke-mā se-yuzkeru.

التَّحَجِّي [et-teḥaccī] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Mecūs tā'ifesi zemzeme eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَحَجِّي الْمَجُوسِيَّ إِذَا زَمَزَمَ Ve bir yerde mukīm olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَحَجِّي بِالْمَكَانِ إِذَا أَقَامَ بِهِ

الْمُحْجِيَّةُ [el-muḥciyyet] (مُحْسِنَةٌ [muḥsinet] vezninde) Ma'nāsı lafzına muhālif olan kelimeye denir; yukālu: كَلِمَةٌ مُحْجِيَّةٌ أَيُّ مُخَالِفَةٌ الْمَعْنَى لِلْفِظِّ

الْأُحْجِيَّةُ [el-uḥciyyet] (hemzenin zammı ve cīm'in kesri ve yā'nın teşdidiyle) ve

الْأُحْجُوءَةُ [el-uḥcuvet] (vāv-ı müşeddede ile) Bu dahi مُحْجِيَّةٌ [muḥciyyet] ma'nāsınadır, Fārisīde lügaz ve çīstān ve Türkīde bilmece yanılmaç ta'bīr olunur; yukālu: أَلْفَى إِلَيْهِ أُحْجِيَّةٌ وَأُحْجُوءَةٌ أَيُّ مُخَالِفَةٌ الْمَعْنَى عَلَيْهَا مَقَامَاتِ-1 حَرِيرِيَّة' de mahsūs makāmedir.

الْمُحَاجَاةُ [el-muḥacāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) ve

الْحِجَاءُ [el-ḥicā] (جِدَالٌ [cidāl] vezninde) Lügaz söyleşmek ma'nāsınadır, bāb-ı mugābelede müsta'meldir, أُحْجِيَّةٌ [uḥciyyet] söylemekte zihn ve fetānette yarışmak olur; tekülü: فَحَاجِيْتُهُ مُحَاجَاةً وَحِجَاءً فَحَاجِيْتُهُ أَيُّ فَاطِنْتُهُ فَعَالِيْتُهُ

الْحَجْوَى [el-ḥacvā] (فَحْوَى [faḥvā] vezninde) ve

الْحُجْيَاءُ [el-ḥuceyyā] (musaggar bünyesiyle) İsmlerdir.

الْحَجْوُ [el-ḥacv] (ḥā'nın fethi ve cīm'in sükūnuyla) İkāmet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَجًّا بِالْمَكَانِ حَجْوًا إِذَا أَقَامَ Ve bir nesneyi esirgeyip dınnet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَجًّا بِالشَّيْءِ إِذَا ضَرَّ بِهِ Ve yel gemiyi sürüp iletmek ma'nāsınadır; yukālu: حَجَّتِ الرِّيحُ السَّفِينَةَ إِذَا سَاقَتْهَا أُحْجِيَّةٌ [uḥciyyet] bundan meḥūzdur; yukālu: حَجًّا السِّرَّ إِذَا حَفِظَهُ Ve buğur böğürmekle nāka onun āvāzını işittikte bilip ona munsarif olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَجًّا الْفُحْلُ الشُّوْلَ إِذَا هَدَرَ فَعَرَفَتْ هَدِيرُهُ Ve durmak ma'nāsınadır; yukālu: حَجًّا الرَّجُلَ إِذَا وَقَفَ Ve men'e eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَجًّا إِذَا مَنَعَهُ Ve bir nesneyi teyakkun eylemeyerek zann ile şöyledir iddi'ā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَجًّا الْأَمْرَ إِذَا ظَنَّهُ فَادْعَاهُ طَائِفًا وَلَمْ يَسْتَبِقْنَهُ Ve cezā ve mükāfāt eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَجًّا الْقَوْمَ إِذَا جَزَاهُمْ

الْحَجِّي [el-ḥaciyy] (غَنِيٌّ [ganiyy] vezninde) ve

الْحَجِّي [el-ḥacā] (فَتَى [fetā] vezninde) Bir nesneye yaraşık ve lāyık ve revā olan şey'e denir; yukālu: هُوَ حَجِّي وَحَجِّ بِالتَّخْفِيفِ أَضْلُهُ حَجِّي وَحَجًّا أَيُّ جَدِيرٌ بِهِ

الْمُحَاجَاةُ [el-maḥcāt] (mīm'in fethiyle) Bir şey'in yakışığına bā'is olan nesneye denir;

yukālu: إِنَّهُ لَمَحْجَاةٌ أَيُّ مَجْدَرَةٌ

مَأْخِجَاهُ [mā aḥcāhu] ve

أَخِجَ بِهِ [aḥci bihi] (hemzenin fethi ve cīm'in kesriyle) Fi'l-i ta'accüblerdir, 'aceb ve ne 'aceb lāyık ve yaraşıklardır demektir.

أَلْمُحْجِيّ [el-muḥciyy] (مُفْتِيّ [muftī] vezninde) Bahıl adama denir; yukālu: إِنَّهُ لَمُحْجٍ أَيُّ شَهِيجٍ

أَبُو حُجَيْيَةَ [Ebū Ḥuceyyet] (سُمَيْيَةُ [sumeyyet] vezninde) Eclah b. 'Abdullāh b. Huceyye'nin künyesidir ki muhaddistir. Ve Ḥuceyye b. 'Adī tābi'īdir.

أَلْحِجَاةُ [el-ḥicā] (قِتَالٌ [ḳitāl] vezninde) Mu'āreke ve mukātele ma'nāsınadır; yukālu: حَاجَاةٌ حِجَاةٌ إِذَا عَارَكَهُ

أَحْجَاةُ [Aḥcā] (hemze-i meftūha ile) Bir mevzi'dir.

الْوَاوِيّ

[ح د و]

أَلْحَدْوُ [el-ḥadv] (ḥā'nın fethi ve dāl'ın sükünüyla) ve

أَلْحَدَاءُ [el-ḥudā] (غُرَابٌ [ḡurāb] vezninde) ve

أَلْحِدَاءُ [el-ḥidā] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Deveyi zecr ile sürmek ma'nāsınadır; yukālu: حَدَا الْإِبِلَ وَبِهَا حَدْوًا وَحَدَاءٌ إِذَا رَجَزَهَا وَسَاقَهَا وَرَجَزَهَا وَسَاقَهَا Şārih der ki bu mādde deveyi nagme ve terāne ile teşvīk ederek sürmeğe mahsüstür. Mütercim der ki vākī'ā cemī'ci ümmehātta bu resme mersümdür. Bu sürette mü'ellifin إِذَا رَجَزَهَا kavli evveli rā-i mühmele ve āhiri zā-yı mu'ceme olur ki takdīm-i mu'ceme ile tahrīf-i nüssähtan olur yāhūd رَجَزَ [zecr] صَوْتُ [şavt] ma'nāsına olur. Ve ma'nā-yı mezkūrda حَدَا lafzının aslı ve menşe'i “دي،ي” māddesinde

mersümdür. Ve

حَدْوٌ [ḥadv] Tābi' olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَدَا اللَّيْلُ النَّهَارَ أَيُّ تَبِعَهُ

أَلْإِخْتِدَاءُ [el-iḥtidā] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Bu dahi tābi' olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِخْتَدَاهُ إِذَا تَبِعَهُ

أَلتَّحَادِيّ [et-teḥādī] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Develer birbirini sürüp götürmek ma'nāsınadır; yukālu: تَحَادَتِ الْإِبِلُ إِذَا سَاقَ بَعْضُهَا بَعْضًا

أَلْحَادِيّ [el-ḥādī] ve

أَلْحَدَاءُ [el-ḥaddā] (كَتَانٌ [kettān] vezninde) Nagme ile deve sürücüsüne denir.

أَلْأُحْدِييَّةُ [el-uḥdiyyet] ve

أَلْأُحْدُوَّةُ [el-uḥduvvet] (أُحْجِييَّةٌ [uḥciyyet] ve أُحْجُوَّةٌ [uḥcuvvet] veznlerinde) Bir güne deve sürmeğe denir; yukālu: بَيْنَهُمْ حَدَاءُ زَمَاهِشِرِيّ وَأُحْدُوَّةٌ أَيُّ نَوْعٍ مِنَ الْخَدَاءِ [ḥudā] kelimesini tegannī ile sürmeğe tahsīs eylemekle أُحْدِييَّةٌ [uḥdiyyet] ve أُحْدُوَّةٌ [uḥduvvet]i ugniyye ve terāne ile beyān eyledi.

أَلْحَوَادِيّ [el-ḥavādī] (هَوَادِيّ [hevādī] vezninde) Ayaklara itlāk olunur, ellere tālī ve tābi' oldukları için.

أَلْحَدَوَاءُ [el-ḥadvā] (صَحْرَاءُ [şahrā] vezninde) Poyraz yeline denir, sevk-i sehāb eylediği için. Ve bir mevzi' isimdir.

حَدَوْدِيّ [Ḥadevdā] (شَرْوَرِيّ [şerevrā] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

Mütercim der ki عَشْرُ حَادِيّ lafzında حَادِيّ kelimesinin aslı وَاحِدٌ olup ref'-i iltibās için vāv-ı āhire nakl ve yā'ya kalb ve 'ayn'ı dahi takdīm olunmakla vezni عَالِفٌ [‘ālif] oldu.

الْبَيَّئِيُّ

[ح دي]

الْحَدَى [el-ḥadā] [عَصَا] [‘aṣā] vezninde) Bir kimse yerinden aslā ayrılmayıp dā'imā onda olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَدِي بِالْمَكَانِ حَدَى مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا لَزِمَهُ فَلَمْ يَبْرَحْ وَلَا أَفْعَلُهُ حَدَى الدَّهْرُ أَي أَبَدًا ve minhu yukālu:

حَدِي [Ḥudeyy] [سَمِي] [sumeyy] vezninde) Bir recül ismidir.

الْإِحْدَاءُ [el-iḥdā] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi ‘an-kasdin eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَحَدَى الشَّيْءَ إِذَا تَعَمَّدَهُ

التَّحْدِي [et-teḥaddī] [تَفْعُل] [tefa‘ul] vezninde) **إِحْدَاءُ** [iḥdā] ma'nāsınadır; yukālu: تَحَدَّاهُ إِذَا تَعَمَّدَهُ Ve bir kimse ile tagallüb bābında mu‘āraza ve münāza‘a eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَحَدَّى فُلَانًا إِذَا نَارَعَهُ وَبَارَاهُ

الْحُدْيَا [el-ḥudeyyā] (musaggar bünyesiyle) İsmidir, mugālebe üzere mu‘āraza ve nizā‘a denir; yukālu: مَا يُجِدِي حَدْيَاهُ أَي مُنَارَعَتُهُ وَمُبَارَاتُهُ Ve

وَاحِدُ النَّاسِ **حَدِيَا** [ḥudeyye'n-nās] [vāhidu'n-nās] demektir, zīrā ekserī beyne'l-kavm حَدِي [ḥādī] bir şahs olur. Ve

حَدِيَا [ḥudeyyā] Mu‘āriz ve münāzi‘e itlāk olunur; ve minhu yukālu: أَنَا حُدْيَاكَ أُبْرُزُ يَا ‘nī “Senin mu‘ārizın benim; meydānıma yalnızca hurūc eyle ki başba-şa uğraşalım!”

الْوَاوِيُّ

[ح ذ و]

الْحَدْوُ [el-ḥazv] (ḥā'nun fethi ve zāl-ı

mu‘cemenin sükūnuyla) ve

الْحِدَاءُ [el-ḥizā] [كِتَاب] [kitāb] vezninde) Ayakkabının bir tekini āher tekine ölçüp endāzesine kesmek ma'nāsınadır; yukālu: حَدَا النَّعْلَ بِالنَّعْلِ يَحْدُو حَدْوًا وَحِدَاءً إِذَا قَدَّرَهَا وَقَطَعَهَا Ve bir nesneyi bir nesneye uydurmak ma'nāsınadır ki o biçimde ve o kesimde kılmaktan ‘ibārettir; yukālu: حَدَا النَّعْلَ بِالنَّعْلِ حَدَا الْقُدَّةَ بِالْقُدَّةِ إِذَا قَدَّرَهُمَا عَلَيْهِمَا Ve bir adama ayakkabı giydirmek ma'nāsınadır; yukālu: حَدَا الرَّجُلَ نَعْلًا إِذَا أَلْبَسَهُ إِيَّاهَا Ve bir toprak saçmak ma'nāsınadır; yukālu: حَدَا التُّرَابَ فِي حَدَا حَدْوً زَيْدٌ إِذَا فَعَلَ فِعْلَهُ Ve bir adamın bi-‘aynihi işi gibi işlemek ma'nāsınadır; yukālu: حَدَا الشَّرَابَ فِي حَدَا الشَّرَابَ لِسَانَهُ إِذَا قَرَصَهُ Ve bir adama nesne vermek ma'nāsınadır; yukālu: حَدَا زَيْدًا إِذَا أَعْطَاهُ

حَدْوُ [ḥazv] Yamaç ve karşı ma'nāsınadır, ke-mā se-yuzkeru.

الْإِحْدَاءُ [el-iḥzā] (hemzenin kesriyle) Bu dahi ayakkabı giydirmek ma'nāsınadır; yukālu: أَحَدَاهُ النَّعْلَ إِذَا أَلْبَسَهُ إِيَّاهَا

الْحِدْوَةُ [el-ḥizvet] (ḥā'nın kesriyle) ‘Atiyye ve cā'izeye denir; tekūlu: هَذِهِ حِدْوَتُهُ أَي عَطِيَّتُهُ Ve et parçasına denir; yukālu: بِيَدِهِ حِدْوَةٌ مِنَ اللَّحْمِ أَيِ قِطْعَةٌ مِنْهُ Ve yamaç ve mukābil ma'nāsınadır, ke-mā se-yuzkeru.

الْمُحَادَاةُ [el-muḥāzāt] [مُبَاهَاة] [mubāhāt] vezninde) Bir adamın karşısına geçip ona mukābil olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَادَاهُ أَيِ آرَاهُ

الْحِدَاءُ [el-ḥizā] [كِتَاب] [kitāb] vezninde) Bu dahi karşı ve mukābil ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ حِدَاءُكَ وَحِدْوَتُكَ وَحِدَاتُكَ وَمُحَادَاةُكَ وَتَقُولُ دَارِي حِدْوَةً دَارِهِ وَحِدْوَتَهَا وَحِدْوَهَا مَرْفُوعًا وَمَنْصُوبًا أَيِ إِزَاؤَهَا

الإختدَاءُ [el-iḥtizā] [ifti'āl] [ifti'āl] vezninde) Bir kimsenin örneğine muvāfık iş işlemek ma'nāsınadır ki işlediği iş onun işine uymaktan 'ibârettir; yukālu: إِذَا أَخَذْتَنِي بِمِثَالِهِ إِذَا أَقْتَدَى بِهِ

النِّيَائِي

ح ذ ي

الْحَذِيئَةُ [el-ḥaziyyet] [ġaniyyet] vezninde) Mekke kurbünde bir هَضْبَةٌ [haḍbet] adıdır.

الْحَذْيَا [el-ḥuzeyyā] (musaggar bünye-siyle) Müjdegānī verilen şey'e denir; ve minhu'l-meselu: "أَخَذَهُ بَيْنَ الْحَذْيَا وَالْخُلْسَةِ" "Onu filāndan Hediye ile ihtitāf beyninde ahz eyledi" ki gönüllü gönülsüz yarı rızā ve yarı zor pazar ile aldı demektir. Ve

حَذْيَا [ḥuzeyyā] Māl-ı ganā'imden olan hisse ve kismete denir. Ve karşı ve mukābil ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ حَذْيَاكَ أَي بِإِزَاتِكَ

الْحِزْيِي [el-ḥizy] [i'izy] vezninde) Bir şecer adıdır.

الْحُذَايَةُ [el-ḥuzāyet] [sumāmet] vezninde) ve

الْحُذْيَا [el-ḥuzyā] (ḥā'nın zammıyla) ve

الْحَذِيئَةُ [el-ḥaziyyet] [ġaniyyet] vezninde) Bunlar da māl-ı ganīmetten olan kismet ve hisseye denir.

الإخذَاءُ [el-iḥzā] (hemzenin kesriyle) Bir adama māl-ı ganīmetten hisse vermek ma'nāsınadır; yukālu: أَخَذْتُ فَلَانًا إِذَا أَعْطَاهُ حَذِيئَةً مِنَ الْغَنِيمَةِ

الْحِزْيِي [el-ḥazy] (ḥā'nın fethiyle) Sirke ve şarāb ve bayat süt makūlesi hiddetli nesne dili ısırap acıştırmak ma'nāsınadır; pes vāvī ve yā'ī olur; yukālu: حَذَى اللَّبْنُ وَعَظِيْرُهُ

لِسَانُهُ يَحْذِيهِ حَذْيًا إِذَا قَرَصَهُ Ve derinin yırtığını çoğaltmak ma'nāsınadır; yukālu: حَذَى الْإِهَابَ إِذَا حَرَقَهُ فَأَكْتَرَّ Ve kesmek ma'nāsınadır; yukālu: حَذَى يَدَهُ إِذَا قَطَعَهَا Ve bir adamı lisāna getirip dillemek ma'nāsınadır; yukālu: حَذَى فَلَانًا بِلِسَانِهِ إِذَا وَقَعَ فِيهِ

الْمِحْدَاءُ [el-miḥzā] [miḥrāb] vezninde) Dā'imā nāsı hedef-i tīr-i zebān edip dillemek 'ādeti olan kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ مِحْدَاءٌ إِذَا كَانَ يَحْذِي النَّاسَ

الْحِزْيَةُ [el-ḥizyet] (ḥā'nın kesriyle) Tūlānī kesilmiş olan nesneye denir, 'alā-kavlin kesilen küçük parçaya denir. Ve bir nesnenin yanında olan nesneye itlāk olunur, gūyā ki iki parça menziline olur; ve minhu yukālu: جَاءَ حَذِيئَتَيْنِ أَي كُلُّ مَنَّهُمَا إِلَى جَنْبِ الْآخِرِ Mü'ellif ḥizyet'in ma'nā-yı ātisinden sükūt eyledi. Kāle fi'n-Nihāye ve fi'l-hadīsi: "إِنَّ الْهُدُودَ ذَهَبَ إِلَى حَاظِنِ الْبَحْرِ فَاسْتَعَارَ مِنْهُ الْحَذِيئَةَ فَجَاءَ بِهَا فَأَلْقَاهَا عَلَى الرُّجَاةِ وَقِيلَ هِيَ الْمَاسُ لَكِنْ عِلْمًا بَاهِرْدَنَ زُهْرٌ عَيْلَمَز."

الْحِزَاةُ [el-ḥizā] [kitāb] vezninde) Üzüm kesimi vaktine denir, قِطَافٌ [ḳiṭāf] ma'nāsına.

الْحَيْزْوَانُ [el-ḥayzuvān] (ḥā'nın fethi ve zāl'ın zammıyla) وَرَشَانٌ [vereşān] ismidir ki mü'ellife göre kumru cinsinden سَاقٌ حُرٌّ [sāk ḥurr] dedikleri kuştur.

التَّحَاذِي [et-teḥāzī] [tefā'ul] vezninde) Bir nesneyi bölüşmek ma'nāsınadır; yukālu: تَحَاذَى الْقَوْمُ فِيمَا بَيْنَهُمُ الْمَاءَ إِذَا ائْتَسَمُوا

الْوَاوِيُّ

ح ر و

الْحِرْوَةُ [el-ḥirvet] (ḥā'nın kesriyle) Gayz ve gazab yāhūd veca'dan nāşī boğazda

ve sadrda ve başta ʿarız olan yanıklığa, acıışıklığa denir; tekülü: عَرَضَ لِي جِرْوَةٌ وَهِيَ حُرْقَةٌ فِي الْحَلْقِ وَالصَّدْرِ وَالرَّأْسِ مِنَ الْعَيْظِ وَالْوَجَعِ Ve hardalın taʿmindā olan yakıcılığa ve ısıricılığa denir ki lisāna mülākī oldukça eczāsını birbirinden tefrīkle ısırıp yakmaktan ʿibārettir, niteki جِرَاوَةٌ [hīrāvet] dahi bu maʿnāyadır, كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde; yukālu: فِيهِ جِرْوَةٌ وَجِرَاوَةٌ وَهِيَ حَرَاةٌ فِي طَعْمِ الْخَزْدَلِ Ve iti ve tūz bed rāyihaya denir; yukālu: مَا هَذِهِ الْجِرْوَةُ أَيِ الرَّائِحَةِ الْكَرِيهَةِ مَعَ حِدَةٍ

الْبَيَّئِيُّ**[ح ر ي]**

الْحَارِيَّةُ [el-hāriyet] [جَارِيَّةٌ [cāriyet] vezninde) Şol engerek yılanına denir ki pek çok yaşamakla cüssesi eksilip hemān başı ve soluması ve zehri kalmış ola; yukālu: رَمَاهُ اللَّهُ بِالْحَارِيَّةِ وَهِيَ الْأَفْعَى الَّتِي كَثُرَتْ وَنَقَصَ جِسْمُهَا وَلَمْ يَبْقَ إِلَّا رَأْسُهَا وَنَفْسُهَا وَسُمُّهَا

الْحَرَاءُ [el-ḥarā] ve

الْحَرَاةُ [el-ḥarāt] (ḥā'ların fethiyle) Nāhiye maʿnāsınadır. Ve kuş sesine denir, ʿalā-kavlin ʿāmmıdır. Ve āhū yatağına denir. Ve kuş yumurtlayacak yere denir ki folluk taʿbīr olunur; cemʿi أَحْرَاءٌ [aḥrāʾ] gelir. Ve

حَرَاةٌ [ḥarāt] Āteşin yalınlanmasına ve tutuşmasına denir; yukālu: حَرَاةُ النَّارِ أَيِ التَّيْهَابِهَا Ve

حَرَا [ḥarā] Lāyık ve ḥalīk maʿnāsınadır; ve minhu kavluhum: بِالْحَرَا أَنْ يَكُونَ ذَلِكَ وَإِنَّهُ لَحَرَا بِالْحَرَا أَيِ خَلِيقٍ Ve bunun tesniye ve cemʿi gelmez; zīrā fi'l-asl masdardır.

الْحَرِيئِيُّ [el-ḥariyy] [غَنِيٌّ [ganiyy] vezninde) Bu dahi revā ve lāyık maʿnāsınadır; yukālu: إِنَّهُ لَحَرِيئِيٌّ بِكَذَا وَحَرٌّ مَخْفُفًا أَيِ خَلِيقٍ

الْمَحْرَى [el-mahrā] ve

الْمَحْرَاةُ [el-maḥrāt] (mīm'lerin fethiyle) Bir nesnenin yakışığı üzere işlemesine mahall-i liyākat olan adama denir; yukālu: مَبْحَلَةٌ إِنَّهُ لَمَحْرَى أَنْ يَفْعَلَ وَالْمَحْرَاةُ أَيِ مَخْلَقَةٌ [mebhālet] ve مَجْبَنَةٌ [mecbenet] kabīlinden dahi olur.

أَخْرِبُهُ [aḥri bihi] ve

مَا أَخْرَاهُ [mā aḥrāhu] Fiʿl-i taʿaccüblerdir, taʿaccüb ve ʿaceb ona lāyıktır demektir; yukālu: أَخْرِبُهُ وَمَا أَخْرَاهُ بِهِ أَيِ مَا أَجْدَرُهُ

التَّحْرِي [et-teḥarri] [تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) Bir nesneye samīmī kasd ve ʿazm eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَحْرَاهُ إِذَا تَعَمَّدَهُ Ve istiʿmāle elyak ve çeşbān olan nesneyi taleb eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَحْرَى الرَّجُلُ إِذَا طَلَبَ مَا هُوَ أَخْرَى بِالِاسْتِعْمَالِ Ve bir mekānda temekkiün eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَحْرَى بِالْمَكَانِ إِذَا تَمَكَّتْ بِهِ

الْحَرِي [el-ḥari] [جَرِيٌّ [cery] vezninde) Eksilmek maʿnāsınadır; yukālu: حَرَى الشَّيْءُ يَحْرِي حَرِيًّا إِذَا نَقَصَ

الْإِحْرَاءُ [el-iḥrāʾ] (hemzenin kesriyle) Eksiltmek maʿnāsınadır; yukālu: أَحْرَاهُ الزَّمَانُ إِذَا نَقَصَهُ

جِرَاءُ [Hīrāʾ] [كِتَابٌ [kitāb] vezninde) ve

حَرَى [Ḥarā] [عَلَى [ʿalā] vezninde ve bu Ḳāḍī ʿIyād'dan menkuldür) Mekke'de bir dağın adıdır ki onda olan gārda mefhar-ı ʿālem sallallāhu ʿaleyhi ve sellem hazretleri kable'l-biʿset tenhāca tāʿat ve ʿibādet ederler idi. Ve işbu جِرَاءُ [Hīrāʾ] kelimesi müzekker ve müʿennes ve munsarîf ve gayr-i munsarîf olur.

الْوَاوِيُّ**[ح ز و]**

حُزْوَى [Ḥuzvā] (zā-yı muʿceme ile قُضْوَى

[kūṣvā] vezninde) ve

حَزْوَاءُ [Ḥazvā] (حَمْرَاءُ [ḥamrā] vezninde) ve

حَزَاءُ [Ḥazā] (سَحَابٌ [sehāb] vezninde) ve

حَزْوَزَى [Ḥazevzā] (شَرْوَزَى [şerevrā] vezninde) Birer mevzi^c isimleridir.

الْمُحْزَوِزِي [el-muḥzevzī] (إِحْزِيَاءُ [ihzīzā] mād-desinden ism-i fā'il olarak mīl gibi dikilip duran, alā-kavlin beri öte oynayıp muztarib olan yāhūd münkesir olan şey>e denir; yukālu: شَيْءٌ مُحْزَوِزٍ أَيْ مُتَّصِبٌ أَوْ قَلِقٌ أَوْ مُنْكَسِرٌ

الْحَزْوُ [el-ḥazv] (ḥā'nın fethiyle) Kuşu yerinden uçurmakla tefe^ul ve tekehün eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَزَا الْأَعْرَابِيُّ يَخْزُو حَزْوًا إِذَا زَجَرَ وَتَكْهَنُ

التَّحْزُؤُ [et-teḥazzuv] (تَفَعُّلٌ [tefa^ul] vezninde) **حَزْوُ** [ḥazv] ma'nāsınadır; yukālu: تَحَزَّى بِمَعْنَى حَزَا

الْبَيَّئِي

[ح ز ي]

الْحَزْيِي [el-ḥazy] (رَمْيٌ [remy] vezninde) **حَزْوُ** [ḥazv] ma'nāsınadır; yukālu: حَزَى يَحْزِي حَزْوًا حَزْوًا لَعْنَةً فِي حَزَا حَزْوًا

التَّحْزِي [et-teḥazzī] (تَفَعُّلٌ [tefa^ul] vezninde) **حَزْيٌ** [ḥazy] ma'nāsınadır; yukālu: تَحَزَّى بِمَعْنَى حَزَى

التَّحْزِيَّةُ [et-taḥziyet] (تَأْدِيَّةٌ [te^udiyēt] vezninde) Ağaçta olan hurmaları takdīr ve tahmīn eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَزَّى النَّحْلُ حَزْوًا إِذَا حَرَصَهَا Ve kuşu yerinden kaldırmakla fāl tutmak ma'nāsınadır; yukālu: حَزَّى الطَّيْرُ إِذَا زَجَرَهَا وَسَاقَهَا o heyette tahayyül olunur; yukālu: حَزَّى السَّرَابُ الشَّخْصَ إِذَا رَفَعَهُ

الْحَزَا [el-ḥazā] (عَصَا [aṣā] ve سَمَاءٌ [semā] veznlerinde) Bir nebāt adıdır; müfredi حَزَاةٌ [ḥazāt] ve حَزَاةٌ [ḥazā'et]tir. Cevherī galat edip ḥā-yı mu'ceme ile sebt eyledi. Bu nebāt berrī ve bostānī olur; berrīsine yaban kerevizi ve yabanī dere otu derler, bostānīsine delice kişnic derler, Fārisīde dīnārūye ve āhū-düstek dedikleri budur.

الْإِحْزَاءُ [el-iḥzā] (hemzenin kesriyle) Bir nesneden heybetlenmek ma'nāsınadır; yukālu: أَحْزَى مِنْهُ إِذَا هَابَ Ve bir metā'm pa-hasını müşteriye güceltmek ma'nāsınadır ki ziyādeye çıkarmakla düşvār eylemekten ibārettir; yukālu: إِذَا السَّلْعَةُ إِذَا أَحْزَى عَلَيْهِ فِي السَّلْعَةِ إِذَا عَشَرَ Ve bir nesneye kesb-i şur'ur eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَحْزَى بِهِ إِذَا عَلِمَ بِهِ Ve müşrif ve mürtefi^c olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَحْزَى الشَّيْءُ إِذَا أَشْرَفَ وَازْتَفَعَ

حَزَّاءُ [Ḥazzā] (كَتَّانٌ [kettān] vezninde) Bir mevzi^cdir.

الْوَاوِيُّ

[ح س و]

الْحَسُو [el-ḥasv] (ḥā'nın fethi ve sīn'in sükūnuyla) Kuş kısmı su içmek ma'nāsınadır; yukālu: حَسَا الطَّائِرُ الْمَاءَ يَحْسُو Ya'nī kuşun su içmesinde حَسُو [ḥasv] isti'māl olunur, شَرِبَ madde-si isti'māl olunmaz, zīrā حَسُو [ḥasv] azca azca içmeğe mahsüstür. Bu ma'nādandır ki حَسُو الطَّيْرِ [ḥasvu't-ṭayr] kasir ve kalil nesneden kināye olur; yukālu: يَوْمَ كَحَسُو الطَّيْرِ أَيْ قَصِيرٌ

حَسُو [ḥasv] Tedrīcle içmek ma'nāsınadır; yukālu: حَسَا زَيْدٌ الْمَرْقَ إِذَا شَرِبَهُ شَيْئًا بَعْدَ شَيْءٍ Ve **حَسُو** [ḥasv] İçilecek çorba makūlesine denir ki tedrīcle içilir, ke-mā se-yuzkeru.

التَّحْسِي [et-teħassī] (تَفْعُلُ [tefa^ul] vezninde) ve

الإِحْسَاءُ [el-iħtisā^u] (إِفْتِعَالُ [ifti^āl] vezninde) Bunlar da çorba makûlesi içmek maⁿâsınadır; yukâlu: تَحْسَى الْمَرَقَ وَاحْتَسَأَهُ بِمَعْنَى حَسَأَهُ

الإِحْسَاءُ [el-iħsā^u] (hemzenin kesriyle) ve **التَّحْسِيَّةُ** [et-taħsiyet] (تَأْدِيَّةٌ [te^ddiyēt] vezninde) Bir adama çorba makûlesi içirmek maⁿâsınadır; tekûlu: إِذَا أَحْسَيْتُهُ الْمَرَقَ وَحَسَيْتُهُ إِذَا أَشْرَيْتُهُ

الحِصْيَةُ [el-ħasiyyet] (غَنِيَّةٌ [ġaniyyet] vezninde) ve

الحَسَا [el-ħasā] (عَصَا [‘aşā] vezninde) ve **الحِصْوُ** [el-ħasv] (دَلْوٌ [delv] vezninde ki zikr olundu) ve

الحِصْوُ [el-ħasuvv] (عَدْوٌ [‘aduvv] vezninde) İsmelerdir, içilecek çorba makûlesine denir. Ve

حِصْوٌ [ħasuvv] (عَدْوٌ [‘aduvv] vezninde) Çorba makûlesini çok içen adama denir; yukâlu: رَجُلٌ حِصْوٌ أَي الْكَثِيرُ التَّحْسِي

الحِصْوَةُ [el-ħusvet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Bir içim içilecek nesneye denir; cem‘î **أَحْسِيَّةٌ** [aħsiyet] ve cem‘î **أَحْصَوَةٌ** [aħsuvet] ve cem‘î'l-cem‘î **أَحَاسِي** [eħāsī] gelir; tekûlu: سَقَانَا بِحِصْوَةٍ أَي الشَّيْءِ الْقَلِيلِ مِنَ الْحَسَا Ve

حِصْوَةٌ [ħusvet] Binā-i merre olur, lâkin ħā'nın fethiyle efsahtır.

الْيَائِي

[ح س ي]

الحِصْيِي [el-ħasy] (ħā'nın fethi ve kesri ve sīn'in sükūnuyla) ve

الحِصْيَا [el-ħisā] (إِلَى [ilā] vezninde) Su irkilecek düzce ve mülāyimce yere denir,

‘alā-kavlin şol galīz yere denir ki üstü kumluk olduğundan yağmur suyunu çekmeyip imsākla biriktirmekle onda eşmeler kazılıp kova ile suyundan alındıkta yine yerine etrāfından tereşşuhla cem‘ olur ola; cem‘î **أَحْسَاءٌ** [aħsā^u] ve **حِيسَاءٌ** [ħisā^u] gelir ħā'nın kesriyle ki eşme yerleri demek olur, hediyye eşmesi gibi.

الإِحْسَاءُ [el-iħtisā^u] (إِفْتِعَالُ [ifti^āl] vezninde) ve

التَّحْسِيَّةُ [et-taħsiyet] (تَأْدِيَّةٌ [te^ddiyēt] vezninde) Eşme kazmak maⁿâsınadır; yukâlu: **إِحْتَسَى حِيسَى إِذَا اخْتَفَرَهُ**

إِحْتَسَاءٌ [iħtisā^u] Bir adamın mā-fi'z-zamīrini yoklamak maⁿâsına müsta^meldir; yukâlu: **إِحْتَسَى مَا فِي نَفْسِهِ إِذَا اخْتَبَرَهُ**

أَحْسَا [el-ħasā] (عَصَا [‘aşā] vezninde) Bu dahi bir adamın mā-fi'z-zamīrini yoklamak maⁿâsınadır; yukâlu: **حِيسَى مَا فِي نَفْسِهِ حِيسَا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اخْتَبَرَهُ**

أَحْسَاءٌ [el-ħisā^u] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bir mevzi'dir.

أَحْسَاءٌ [Aħsā^u] (hemzenin fethiyle) Birkaç mevzi'lerdir: **أَحْسَاءُ بَنِي سَعْدِ** [Aħsā^u Benī Sa^d], Hecer hizāsında bir beldedir ki **أَحْسَاءُ الْفَرَامِطَةِ** [Aħsā^u 'l-Ķarāmiṭat] tır yāhūd ondan başkadır. Ve **أَحْسَاءُ خِرْشَافِ** [Aħsā^u Ĥirşāf] Bahreyn sāhilinde bir beldedir. Ve **أَحْسَاءُ بَنِي وَهْبِ** [Aħsā^u Benī Vehb] Ķar^ā ile Vāķişa beyninde dokuz büyük kuyu adıdır. Ve

أَحْسَاءٌ [Aħsā^u] Kabīle-i Ġaniyy yurdunda bir su adıdır. Ve Yemāme'de bir su adıdır. Ve Cedīle yurdunda bir su adıdır.

أَلْمِحْسَاءَةُ [el-miħsāt] (مِخْرَابٌ [miħrāb] vezninde) Dolabla su çeken öküze denir.

الْوَاوِيُّ

[ح ش و]

الْحَشْوُ [el-ḥaṣv] (ḥā'nın fethi ve ṣīn-i mu'cemenin sükūnuyla) Halkī hurde develere denir; yukālu: أَعْطَاهُ مِنْ حَشْوِ الْإِبِلِ أَيّ عَطَاهَا Ve muktezā-yı hālden zā'id sözlerle denir ki kelām esnalarına taḥlil ederler, mefḥūm ve me'alden hāric neste ve meselā dedikleri gibi; yukālu: كَثِيرُ الْحَشْوِ فِي كَلَامِهِ أَيّ فَضْلُ كَلَامِهِ Ve adamın nefis ve zātına itlāk olunur; yukālu: وَ حَشْوُ الرَّجُلِ أَيّ نَفْسُهُ Ve masdar olur, yastık ve minder makūlesini kıtık ve pamuk makūlesiyle doldurmak ma'nāsına; yukālu: حَشَا الْوَسَادَةَ حَشْوًا إِذَا مَلَأَهَا Ve yastık ve minder makūlesinin içine doldurdıkları nesneye denir, kıtık ve pamuk gibi. Ve bir adamın a'zā-i dāhiliyyesine dokunmak ma'nāsınadır; yukālu: حَشَاهُ حَشْوًا إِذَا أَصَابَ حَشَاهُ

الْحَاشِيَةُ [el-ḥāṣiyet] Bu dahi hurde develere denir.

الْحَاشِيَّةُ [el-ḥāṣiyet] (غَنِيَّةٌ [ganiyyet] vezninde) İçi pamuk ile yāhūd yün ile dolmuş firāṣa denir; yukālu: طَرَحَ لَهُ حَشِيَّةٌ وَهِيَ الْفِرَاشُ وَ حَشْوُ Ve koltuk yastığına denir. Ba'zılar dedi ki şol yüz yastığı tarzında küçük yastığa denir ki 'Arab nisvānları semiz görüneyim diye bedenine ve böğürlerine yāhūd büyük görünsün diye sağırsına üstüvār ederler.

الْمَحْشَى [el-miḥṣā] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Bu dahi o yastıcığa denir.

الْإِحْشَاءُ [el-iḥṣā] [ifti'āl] vezninde) Hatun zikr olunan yastığı göttürünmek ma'nāsınadır; yukālu: إِحْشَيْتِ الْمَرْأَةَ إِحْشَاءً Ve bir nesne gereği gibi

dolmak ma'nāsınadır; yukālu: إِحْشَيْتِ الشَّيْءَ إِحْشَاءً Ve hāyiz hayz bezi tutunmak ma'nāsınadır; yukālu: إِحْشَيْتِ الْمُسْتَحَاضَةَ إِذَا حَشَيْتَ نَفْسَهَا بِالْمَقَارِمِ

الْمُحَاشَاةُ [el-muḥāṣāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Bir adama hurde deve vermek ma'nāsınadır; yukālu: أَتَاهُ فَمَا أَجَلُّهُ وَلَا حَاشَاهُ أَيّ مَا أَغْطَاهُ جَلِيلَةً وَلَا حَاشِيَةً

الْحَسَا [el-ḥaṣā] (عَصَا [aṣā] vezninde) A'zā-i dāhileye denir, bağırsak ve böbrek ve ciğer gibi; cem'ci أَحْشَاءٌ [aḥṣā] gelir; yukālu: أَخْرَجَ الْقَضَابَ حَشَا الشَّاةِ أَيّ مَا فِي بَطْنِهَا

الْمَحْشَى [el-maḥṣā] (مَقْعَدٌ [maḥ'ad] vezninde) Karında ta'ām varacak mevzi'e denir, murād hayvānda işkenbenin içi ve insānda bağırsak olacaktır ki تَفَلٌ [tifal] mevzi'leridir.

الْحُشْوَةُ [el-ḥuṣvet] (ḥā'nın zammı ve kesriyle) Yerde işe yaramayan çalı ve çırpı ve hār u ḥāṣāk makūlesine denir; yukālu: مَا أَكْثَرَ حُشْوَةَ أَرْضِهِ أَيّ حَشْوَهَا وَدَعَلَهَا

الْحَشَاةُ [el-ḥaṣāt] (حَصَاةٌ [ḥaṣāt] vezninde) Toprağı siyāh menfa'atsiz arza denir; yukālu: أَرْضٌ حَشَاةٌ أَيّ سَوْدَاءٌ لَا خَيْرَ فِيهَا

الْبَيَائِيُّ

[ح ش ي]

الْحَشَى [el-ḥaṣā] (عَصَا [aṣā] vezninde) Karında hicāb-ı kebiddin mā'adā eczā-i cevfiyyeye denir ki ciğer ve böbrek ve işkenbe ve sâ'iridir, 'alā-kavlin yan tarafının nihāyetinde olan art eyegüler ile ki öksüz eyegü ta'bīr olunur pöç mā-beyninde olan mūhimmāta denir, murād boş böğür ile pöç mā-beyninde olanlardır yāhūd zāhir-i batna denir. Ve hısn ve hisāra denir; ba'zı nūshada حَضْنٌ 'unvānında olmakla kucak

olur. Lākin şārihin nüshasında خَضِرٌ ol-
makla bel demek olur. Ve yorulmak yāhūd
‘illet sebebiyle har har hışlayıp solumağa
denir; yukālu: حَشَى الرَّجُلُ حَشًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ
عِنْدَ الرَّبِّ Ve tulumda süt kartmaklanıp
deri gibi tulumun iç yüzüne yapışmakla
kendisi bed rāyiha bağlayıp tulumu ve
içine konan sütti kokutmak ma'nāsınadır;
yukālu: حَشَى السَّقَاءُ إِذَا صَارَ لَهُ مِنَ اللَّبَنِ كَالْجُلْدِ مِنْ
بَاطِنٍ فَلَصِقَ بِهِ فَلَا يَغْدُمُ أَنْ يُتِنَّ فَيُورِخَ

حَشَا [ḥaṣā] Bir nesnenin yöresine ve ke-
nef ve nāhiyesine denir; tekūlu: أَنَا فِي حَشَائِهِ
Ve Medīne kurbünde bir mevzi^c adıdır.

الْحَشِيئِي [el-ḥaṣiyy] [ġaniyy] vezninde)
ve

الْحَشْيَانُ [el-ḥaṣyān] [sekrān] vez-
ninde) Har har hışlayıp soluyan kişiye
denir; mü'ennesi حَشِيَّةٌ [ḥaṣiyyet] ve حَشِيَاءٌ
[ḥaṣyā]dır; yukālu: هُوَ حَيْسٌ وَحَشْيَانٌ وَهِيَ حَشِيَّةٌ
وَحَشْيَاءٌ إِذَا أَخَذَهُ الرَّبُّ

حَشِيئِي [ḥaṣiyy] [ġaniyy] vezninde)
Kökü çürüyüp tebāh olmuş yāhūd kuru-
muş otluğa denir.

الْحَاشِيَّةُ [el-ḥāṣiyet] Bir nesnenin kenārına
ve pervāzına denir; yukālu: حَاشِيَّةُ النَّوْبِ
وَعَظِيمُهُ أَي جَانِبُهُ Ve bir adamın ehl ve
müte'allakātına itlāk olunur; yukālu: هُوَ
مِنْ حَاشِيَّتِهِ أَي مِنْ أَهْلِهِ وَخَاصَّتِهِ
هُوَ لَاءٌ حَاشِيَّتُهُ بِالضُّبِّ أَي فِي نَاحِيَّتِهِ وَظَلِّهِ

الْمُحَاشَاةُ [el-muḥāṣāt] [mubāhāt] vezninde)
Bir nesneyi miyāneden ihrāc ve istisnā eylemek ma'nāsınadır; yukālu:
عَدَدًا إِذَا اسْتَشْنَاهُ مِنْهُمْ Ve bu kenār
ve pervāz ma'nāsına olan حَاشِيَّةٌ [ḥāṣiyet]
māddesindedir, gūyā ki onu حَاشِيَّةٌ

[ḥāṣiyet] ‘add eylemiştir.

التَّحْشِي [et-teḥāṣī] [tefa^{cu}l] vez-
ninde) مُحَاشَاةٌ [muḥāṣāt] ma'nāsınadır;
yukālu: تَحَشَّاهُ بِمَعْنَى حَاشَاءُ Ve bir adamı bir
nesneden tebri'e zımında حَاشَا فُلَانٌ de-
mek ma'nāsınadır; yukālu: تَحَشَّى الرَّجُلُ إِذَا
قَالَ حَاشَا فُلَانٌ Ve şerm ve hayā cihetiyle bir
nesneden yā bir kimseden istinkāf eyle-
mek ma'nāsınadır; yukālu: تَحَشَّى مِنْ فُلَانٍ إِذَا
تَدَمَّ

حَاشَا [ḥāṣā] (elifin kasrıyla) حَتَّى [ḥattā]ke-
limesi gibi mā-ba'adini mecrūr eder, ya'nī
hurūf-ı cārredendir, istisnā^a içindir. Ve
عَرَابِلِهِمْ وَحَاشَا لَكَ بِمَعْنَى وَاحِدٍ
كَاشَا لِلَّهِ وَحَاشَا لِلَّهِ كَاشَا لِلَّهِ
ma'nāsınadır ki tebri'e zımında
īrād olunur; yukālu: حَاشَا لِلَّهِ وَحَاشَا لِلَّهِ أَي مَعَادَ
اللَّهِ Şārih der ki *Muġni'l-Lebīb*'de حَاشَا ke-
limesi üç vech üzere müsta'mel olduğu
mersümdür.

الْحَاشِيَّتَانِ [el-ḥāṣiyetān] [ibnu'l-
meḥād] ile [ibnu'l-lebūn] murād
olunur. [ibnu meḥād] bir yaşın-
da ve [ibnu lebūn] iki yaşında olan
devedir.

الْوَاوِيُّ وَالْيَائِي

[ح ص و - ي]

الْحَصَا [el-ḥaṣā] [aṣā] vezninde)
Ufacık taşlara denir ki çakıl ta'bīr olu-
nur; müfredi حَصَاةٌ [ḥaṣāt]tır, cem'i حَصِيَّاتٌ
[ḥaṣayāt] gelir fetehātla ve حَصِيٌّ [ḥuṣiyy]
gelir ḥā'nın zammı ve kesri ve ṣād'ın kes-
riyle. Ve

حَصَا [ḥaṣā] Sayıya denir, عَدَدٌ [aded]
ma'nāsınadır, 'alā-kavlin 'aded-i kesire
denir; tekūlu: لَمْ أَرْ مِنْهُمْ أَكْثَرَ حَصَاً أَي عَدَدًا أَوْ

هُوَ الْكَثِيرُ Ve

حَصَا [ḥaṣā] Masdar olur, bir nesnede eser kalmak ma'nāsına; yukālu: حَصَى الشَّيْءَ حَصَاً Ve yerin çakılı çok olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَصَيْتِ الْأَرْضُ إِذَا كَثُرَ حَصَاهَا

الْحَصِي [el-ḥaṣy] (رَمَى [remy] vezninde) Bir adamı çakıl ile vurmak ma'nāsınadır; tekūlu: حَصَيْتُهُ حَصِيًّا إِذَا صَرَبْتَهُ بِالْحَصَاةِ

الْمَحْصَاةُ [el-maḥṣāt] (مَرَمَاتٌ [mERMāt] vezninde) Çakıllı yere denir; yukālu: أَرْضٌ مَحْصَاةٌ أَي كَثِيرَةُ الْحَصَا

الْإِحْصَاءُ [el-iḥṣā] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi saymak ma'nāsınadır yāhūd ezber eylemek yāhūd fehmi ve idrāk eylemek ma'nāsınadır ki murād bu iki ma'nāda dahi isti'māl olunur; yukālu: إِذَا أَحْصَى الشَّيْءَ إِذَا عَدَّهُ أَوْ حَفِظَهُ أَوْ عَقَلَهُ

الْحَصَاةُ [el-ḥaṣāt] (ḥā'nın fethiyle) Mesānede taş peydā olmağa denir ki illettir, bevl müştedd ve mütehacer olduğundan nāşidir; yukālu: حُصِيَ الرَّجُلُ عَلَى الْمَجْهُولِ كُتُبِ-i tibbiyyede mersūmdur ki gāhca insānın böbreklerinde ve kavuğunda taş ve kum tahaddüs eder, sebebi māddisi mādde-i galizadır ve sebebi fā'ili bir harāret-i garībedir ki māddenin rakikini ifnā edip galizi mütehacer olduğu hālde bākī kalır. Ve

حَصَاةٌ [ḥaṣāt] Re'y ve rüṣd ve dirāyet ma'nāsınadır; yukālu: فَلَانَ دُو حَصَاةٍ أَي رَأْيٍ

الْحَصِيي [el-ḥaṣiyy] (عَنِي [ganiyy] vezninde) 'Akl ve rüṣdü vāfir adama denir; yukālu: هُوَ حَصِيٌّ أَي وَافِرُ الْعَقْلِ

الْحَصْوُ [el-ḥaṣv] (ḥā'nın fethiyle) Karın sancısına denir; yukālu: إِضْطَرَبَ مَنْ أَلْحَصُو أَي الْمَعْصِ فِي الْبَطْنِ

ma'nāsınadır; yukālu: حَصَاهُ حَصْوًا إِذَا مَنَعَهُ

التَّحْصِيَّةُ [et-taḥṣiyet] (تَادِيَةٌ [te'diyet] vezninde) Bir nesneyi hıfz ve vikāye eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَصَاهُ إِذَا وَقَاهُ

التَّحْصِي [et-teḥaṣṣī] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Sakınmak ma'nāsınadır; yukālu: تَحْصَى الرَّجُلُ إِذَا تَوَقَّى

الْحَصَوَانُ [el-Ḥaṣavān] (feteḥātla) Yemen'de bir mevzi'dir.

الْوَاوِيُّ

[ح ض و]

الْحَضْوُ [el-ḥaḍv] (ḥā'nın fethi ve ḍād-ı mu'cemenin sükūnuyla) Āteş karardıktan sonra ölçerip ışıtmak ma'nāsınadır; yukālu: حَضَا النَّارَ حَضْوًا إِذَا حَرَكْتَ جَمْرَهَا بَعْدَمَا هَمَدَ

الْمِحْضَاءُ [el-miḥḍā] (مِخْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) ve

الْمِحْضَاءَةُ [el-miḥḍā'et] (مِكْنَسَةٌ [mikneset] vezninde) Āteş ölçürecek kösegiye denir; yukālu: سَعَّرَ النَّارَ بِالْمِحْضَاءِ وَالْمِحْضَاءَةُ أَي حَرَكَهَا بَعْدَ تَحْرُكِهِ بِهِ النَّارُ

الْمِحْضَى [el-miḥḍā] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Bardağa denir, كُوْزٌ [kūz] ma'nāsına.

الْوَاوِيُّ

[ح ط و]

الْحَطْوُ [el-ḥaṭv] (حَطَوٌ [ḥaṭv] vezninde) Bir nesneyi sarsıp ırgalamak ma'nāsınadır; yukālu: حَطَاهُ حَطْوًا إِذَا حَرَكَهُ مُرْعَزَةً

الْحَطَاةُ [el-ḥaṭā] (قَفَا [qafā] vezninde) İri kehleye denir.

الْحَطْوَاءُ [el-ḥaṭvā] (حَمْرَاءٌ [ḥamrā] vezninde) Kızıl tüylü koyuna denir.

الإِخْطِيَاءُ [el-iḥṭi'ā] (إِغْشِيَاءٌ [i'ṣīyāb] vezninde) Şişip kabarmak ma'nāsınadır;

yukālu: **إِخْطُوطَى الشَّيْءِ إِذَا انْتَفَحَ**
الْوَاوِيُّ

ح ظ و

الْحُظْوَةُ [el-ḥuẓvet] (ḥā'nın zammı ve kesri ve zā-yı mu'cemenin sükūnuyla) ve

الْحِظَّةُ [el-ḥiẓat] (عِدَّةٌ [‘idet] vezninde) Kadr ve mekānet ve itibār ma'nāsınadır; yukālu: **مَا لَهُ حُظْوَةٌ عِنْدَهُ أَي مَكَانَةٌ** Ve rızk ve kısmet cihetinden olan hazz ve behreye denir; cem'ci **حِظَى** [ḥiẓā] gelir, ḥā'nın kesri ve elifin kasrıyla ve **حِظَاءٌ** [ḥiẓā'] gelir medd ile. Ve

حُظْوَةٌ [ḥuẓvet] ve

حِظَةٌ [ḥiẓat] Masdar olurlar, bir kimsenin yanında 'izzetli hürmetli olmak ma'nāsına; yukālu: **حِظِي كُلُّ مِنَ الرَّؤُوسِ عِنْدَ صَاحِبِهِ حُظْوَةٌ** وَحِظَةٌ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَارَ ذَا مَكَانَةٍ

الْإِحْظَاءُ [el-iḥtizā'] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) **حُظْوَةٌ** [ḥuẓvet] ma'nāsınadır; yukālu: **إِحْظَى بِمَعْنَى حِظِي**

الْحِظِيَّةُ [el-ḥiẓiyyet] (غَنِيَّةٌ [ganiyyet] vezninde) Zevci yanında vak' ve kadr ve hürmeti olan hatuna denir; ve minhu'l-meselu: "إِلَّا حِظِيَّةً فَلَا أَيْتَهُ" Niteki "أ، ل، ي" māddesinde beyān olundu.

الْحُظْوَةُ [el-ḥaẓvet] (ḥā'nın fethi ve zamımıyla) Şol küçük oka denir ki etfāl onunla meşk ve mülā'abe ederler. Ve ağaç köklerinden sürüp çıkan taze ve mülāyim filize denir; cem'ci **حِظَاءٌ** [ḥiẓā'] gelir ḥā'nın kesriyle ve **حِظَوَاتٌ** [ḥaẓavāt] gelir fetehtāla.

الْحُظَيَّاتُ [el-ḥuẓayyāt] (musaggar bünyesiyle) **حُظَيَّةٌ** [ḥuẓayyet]in cem'idir ki **حُظْوَةٌ** [ḥuẓvet]in musaggarıdır, zikr olunan küçük oka denir; ve minhu'l-meselu: "إِخْدَى" **حُظَيَّاتٌ** Ya'nı Loḫmān b. 'Ād

[ḥuẓayyāt]ından biridir. Ve bu mesel şiretle ma'rūf olan kimseden ahyānen bir iyilik sādır oldukta darb olunur.

الْحُظَيَّا [el-ḥuẓayyā] (musaggar bünyesiyle) Yapça yapça yürüyüşe denir; yukālu: **يَمْشِي الْحُظَيَّا وَهُوَ مَشْيٌ رُوَيْدٌ**

الْحُظْوُ [el-ḥaẓv] (ḥā'nın fethiyle) Yapça yapça rıfk ve te'enniyle yürümek ma'nāsınadır; yukālu: **حِظَا الرَّجُلُ حِظْوًا إِذَا مَشَى** الْحُظَيَّا وَهُوَ مَشْيٌ رُوَيْدٌ

الْبَيَّائِيُّ**ح ظ ي**

حُظْيٌ [Ḥuẓayy] (سُمِّيَ [sumeyy] vezninde) Bir recül adıdır.

الْحُظْيُ [el-ḥaẓā] (عَلَى [‘alā] vezninde) Kehlelere denir; müfredi **حِظَاءٌ** [ḥaẓāt]tır.

الْحِظْيُ [el-ḥiẓā] (إِلَى [ilā] vezninde) Hazz ve behre ma'nāsınadır, **حِظْوُ** [ḥaẓv] gibi; cem'ci **أَحْظِي** [aḥẓī] ve cem'ü'l-cem'ci **أَحَاطِي** [eḥāẓī] gelir.

الْوَاوِيُّ**ح ف و**

الْحَفَا [el-ḥafā] (جَفَا [cefā] vezninde) Yalın yürümekten insānın ve deve ve sā'ir devābbın ayakları aşınıp fersüde olmak ma'nāsınadır, 'alā-kavlin yalın ayak yürümek ma'nāsınadır; yukālu: **حَفِي الرَّجُلُ وَالْإِبِلُ حَفَاً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا رَقَّتْ قَدَمُهُ مِنْ كَثْرَةِ الْمَشْيِ أَوْ هُوَ الْمَشْيُ بِلَا حُفٍّ وَلَا نَعْلٍ**

الْحَفِي [el-ḥafiyy] (غَنِيَّةٌ [ganiyy] vezninde) ve

الْحَافِي [el-ḥāfī] İsm-i fā'illerdir. Ve bir adama mübāлага vech üzere nüvāziş ve ikrām edip ve ona izhār-ı bişr ü sürür eder

olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ حَفِيٌّ وَحَافٍ وَالْفَرَحُ وَالشُّورُ وَيُظْهَرُ الشُّورُ وَالْفَرَحُ Ve hak-kında himmet eylemek için bir adamın hālini pek su'āl ve istiksā eder olan adama denir. Ve

حَفِيٌّ [ḥafiyy] 'İlmi istiksā' vechiyle ta'allüm ve tahsîl eden 'ālime denir; yukālu: هُوَ عَالِمٌ Ve su'ālde ilhāh ve ibrām eden kimseye denir; cem'ci حَفَوَاءُ [ḥufevā] gelir; حُنْفَاءُ [ḥunefā] vezninde; yukālu: رَجُلٌ حَفِيٌّ أَيْ مُلِحٌّ فِي سُؤَالِهِ

الْحَفْوَةُ [el-ḥufvet] (ḥā'nın zammı ve kesriyle) ve

الْحَفِيَّةُ [el-ḥifyet] ve

الْحَفَايَةُ [el-ḥifāyet] (ḥā'ların kesriyle) İsm-lerdir, yalın yürümekten ayak yepriyip aşınmağa yāhūd ayağın yalınlığına denir.

الْإِحْتِفَاءُ [el-iḥtifā] (ifti'āl) vezninde) Yalın ayak yürütmek ma'nāsınadır; yukālu: إِحْتَفَى الرَّجُلُ إِذَا مَسَى خَافِيًا Ve otu yerden çekip koparmak ma'nāsınadır; yukālu: إِحْتَفَى إِذَا مَسَى خَافِيًا Ve bu mehmūz da lügattir. Ve bir adamın ikrām ve taltifinde izhār-ı bışr ü sürūr ederek mübālaga eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِحْتَفَى بِهِ إِذَا بَالَعٌ فِي إِكْرَامِهِ وَأُظْهَرَ الشُّورُ وَالْفَرَحُ Ve bir adamın hālinden lutf cihetiyle pek su'āl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِحْتَفَى بِهِ إِذَا أَكْثَرَ السُّؤَالَ عَنْ خَالِهِ

الْحَفَاوَةُ [el-ḥafāvet] (ḥā'nın fethi ve kesriyle) ve

الْحَفَايَةُ [el-ḥifāyet] (ḥā'nın kesriyle) ve

التَّحْفَايَةُ [et-tiḥfāyet] (ṭā'nın kesriyle) Bir adama izhār-ı bışr ü sürūr ederek pek çok nüvāziş ve ikrām eylemek ve mihrübānlık etmek ma'nāsınadır; yukālu: حَفِيٌّ بِهِ حَفَاوَةٌ وَحَفَايَةٌ وَتَحْفَايَةٌ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا بَالَعٌ فِي إِكْرَامِهِ وَأُظْهَرَ

حَفَا اللهُ بِهِ حَفَوًا Ve bir adamın lutf cihetiyle hālinden çok soruşturmak ma'nāsınadır; yukālu: حَفِيٌّ بِهِ إِذَا أَكْثَرَ السُّؤَالَ عَنْ خَالِهِ

الْحَفْوُ [el-ḥafv] (afv) vezninde) İkrām eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَفَا اللهُ بِهِ حَفَوًا Ve bir nesne vermek ma'nāsınadır; yukālu: حَفَا زَيْدٌ فَلَانًا إِذَا أَعْطَاهُ Ve vermeyip mahrūm eylemek ma'nāsına olmakla zıdd olur; yukālu: حَفَا فَلَانًا إِذَا مَنَعَهُ Ve bıyığı ifrāt-ı vech üzere kırmak ma'nāsınadır; yukālu: حَفَا شَارِبَهُ إِذَا بَالَعٌ فِي أَخْذِهِ

الْإِحْفَاءُ [el-iḥfā] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bıyığı dibine varınca kırmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أَحْفَى شَارِبَهُ إِذَا بَالَعٌ فِي أَخْذِهِ Ve döne döne su'āl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَحْفَى السُّؤَالَ إِذَا رَدَّدَهُ Ve bir adama bir husūsta lāden gibi yapışıp nihāyet mertebede ilhāh ve ibrām eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أَحْفَى فَلَانٌ زَيْدًا إِذَا أَلْحَّ عَلَيْهِ وَبَرَخَ بِهِ فِي الْإِلْحَاحِ Ve bir adamı bir haber duymak husūsuna haml ve havāle kılmak ma'nāsınadır; tekūlu: أَحْفَيْتُهُ أَيْ حَمَلْتُهُ Ve bir adamı horlamak ma'nāsınadır; tekūlu: أَحْفَيْتُ بِهِ إِذَا أَرَزَيْتُهُ

الْمُحَفَاةُ [el-muḥafāt] (mukāfāt) vezninde) Kelāmda münāza'a eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَفَاةٌ إِذَا نَارَعَهُ فِي الْكَلَامِ

الْحَفَاوَةُ [el-ḥafāvet] (ḥā'nın fethiyle) İlhāh ve ibrām eylemek ma'nāsınadır; ve minhu'l-meselu: "مَأْرَبَةٌ لَا حَفَاوَةَ" Ya'nī "Merām 'arz-ı hācettir, yoksa ibrām ve ilhāh değildir."

الْإِسْتِحْفَاءُ [el-istiḥfā] İstihbār ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَحْفَاهُ إِذَا اسْتَحْبَرَهُ

حِفَاءُ [Ḥifā] (kisā) vezninde) Bir dağın adıdır.

الْحَافِي [el-ḥāfi] Kādī ve hākime itlāk olunur; yukālu: هُوَ حَافٍ أَيْ قَاضٍ

التَّحَافِي [et-tehāfī] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Hasım ile vālī ve kādī huzūrunda mūrāfa'a eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: تَحَافَيْنَا إِلَى السُّلْطَانِ أَي تَرَافَعْنَا

التَّحَفِّي [et-tehaffī] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Bir adamı igfāl ile gafletini igtinām eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَحَفَّاهُ إِذَا اهْتَبَلَهُ Ve çalışmak ma'nāsınadır; yukālu: تَحَفَّى فِي الْأَمْرِ إِذَا اجْتَهَدَ

الْحَفْيَا [el-Hafyā] (hā'nın fethi ve elifin meddi ve kasırla ve yā'nın takdīmiyle zebān-zededir) Medīne'de bir mevzi' adıdır.

الْوَاوِيُّ

ح ق و

الْحَقْوَ [el-ḥaqv] (hā'nın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Bedende böğüre denir; yukālu: أَصَابَ حَقْوَهُ وَحَقْوَتُهُ أَي كَشَحَهُ Ve fütaya denir, izār ma'nāsına, 'alā-kavlin fūta bağlayacak yere denir ki bel olacaktır; bunda hā'nın kesriyle de ve حَقْوَةٌ [ḥiḳvet] de lügattir; cem'î اَحْقِي [ahḳī] gelir kāf'ın kesriyle ve اَحْقَاءُ [ahḳā'] gelir ve حُقِّي [ḥuḳiyy] gelir hā'nın zammı ve kāf'ın kesriyle ve حِقَاءُ [ḥiḳā'] gelir, جِبَالٌ [cibāl] gibi Ve

حَقْوٌ [ḥaqv] Masdar olur, bir adamın böğürüne yāhūd beline vurmak ma'nāsına; yukālu: حَقَّاهُ حَقْوًا إِذَا أَصَابَ حَقْوَهُ Ve

حَقْوٌ [ḥaqv] Sel suyu çıkamaz olan galīz ve mürtefi' yere denir ki bel ve belen ta'bīr olunur; cem'î حِقَاءُ [ḥiḳā'] gelir hā'nın kesriyle. Ve

حَقْوُ السَّهْمِ [ḥaqvu's-sehm] Okun yelek geçecek yerinden 'ibārettir; yukālu: سَهْمٌ دَقِيقٌ وَهُوَ مَوْضِعُ الرِّيشِ Ve

حَقْوُ النَّيَّةِ [ḥaqvu's-seniyyet] Yokuşta olan

yolun iki böğrüdür ki iki cānibi olacaktır; yukālu: أَخَذُوا مِنْ حَقْوِي النَّيَّةِ أَي جَانِبَيْهَا

الْحَقِّي [el-ḥaḳiyy] (شَقِيٌّ [şeqiyy] vezninde) Böğürüne vurulmuş adama denir.

الْحَقَا [el-ḥaqā] (عَصَا [ʿaşā] vezninde) Böğür ağrımak ma'nāsınadır; yukālu: حَقِي الرَّجُلُ عَلَى الْمَجْهُولِ حَقًّا فَهُوَ مَحْقُوٌّ وَمَحْقِيٌّ أَي الرَّجُلُ عَلَى الْمَجْهُولِ فَهُوَ مَحْقُوٌّ وَمَحْقِيٌّ إِذَا أَصَابَهُ الْحَقْوَةُ

الْحَقْوَةُ [el-ḥaqvet] حَقْوٌ [ḥaqv] gibi fütaya yāhūd bele denir. Ve et yemekten karna 'arız olan ağrıya denir; yukālu: أَصَابَهُ الْحَقْوَةُ 'arız olan ağrıya denir; yukālu: أَي الْوَجْعُ فِي الْبَطْنِ مِنْ أَكْلِ اللَّحْمِ adıdır ki deve kısmına 'arız olur, akciğerde peydā olmakla devenin cevfinde sancı peydā olup gūyā ki ahşāsı kesilip doğranır.

الْحِقَا [el-ḥiḳā] (hā'nın kesriyle) Bu dahi et yemekten karında hādis olan veca'a denir ki yürek buruntusu 'arız olur. Ve bir mevzi' adıdır. Ve حَقْوٌ [ḥaqv] gibi izāra yāhūd bele denir.

الْوَاوِيُّ

ح ك و

الْحِكَايَةُ [el-ḥikāyet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Bir sözü ve haberi nakl ve rivāyet eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: حَكَوْتُ وَهُوَ مَوْضِعُ الْحَدِيثِ أَحْكُوهُ حِكَايَةً إِذَا نَقَلْتَهُ وَهُوَ مَوْضِعُ الْحَدِيثِ أَحْكُوهُ حِكَايَةً إِذَا نَقَلْتَهُ me'hūz dur, aslı جِكَاوَةٌ [ḥikāvet]tir ki vāvīdir.

الْيَائِي

ح ك ي

الْحِكَايَةُ [el-ḥikāyet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde)

de) Yā'ādir, zikr olunan vāvī ma'nāsınadır; tekülü: **حَكَيْتُ الْحَدِيثَ أَحْكِيهِ حِكَايَةً إِذَا نَقَلْتَهُ** Ve bir nesneye benzemek ma'nāsınadır; tekülü: **حَكَيْتُ فَلَانًا إِذَا شَابَهْتَهُ** Ve bir kimseye fi'len yāhūd kavlen taklīd eylemek ma'nāsınadır; tekülü: **حَكَيْتُ فَلَانًا إِذَا فَعَلْتَ مِثْلَ قَوْلِهِ سَوَاءً** Ve bir kimseden bir kelām nakl eylemek ma'nāsınadır; tekülü: **حَكَيْتُ عُنْدَ الْكَلَامِ إِذَا نَقَلْتَهُ** Bununla ma'nā-yı evvelin farkı vardır. Ve düğümü çekip muhkem eylemek ma'nāsınadır; tekülü: **حَكَيْتُ الْعُقْدَةَ إِذَا شَدَدْتُهَا**

الْمُحَاكَاةُ [el-muḥākāt] (mubāḥāt) [vezninde) Bu dahi benzemek ma'nāsınadır; tekülü: **حَاكَيْتُهُ إِذَا شَابَهْتَهُ** Ve bir kimseye taklīd eylemek ma'nāsınadır; tekülü: **حَاكَيْتُهُ إِذَا فَعَلْتَ مِثْلَ قَوْلِهِ سَوَاءً**

الْإِحْكَاءُ [el-iḥkā] (hemzenin kesriyle) Bu dahi düğümü çekip pekiştirmek ma'nāsınadır; tekülü: **أَحْكَيْتُ الْعُقْدَةَ إِذَا شَدَدْتُهَا** Ve gālib olmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَحْكَى عَلَيْهِمْ إِذَا أَبْرَأَ**

الْحَكِييَّ [el-ḥakiyy] (ḡaniyy) [vezninde) Koğucu 'avrete denir; yukālu: **إِمْرَأَةٌ حَكِييٌّ** Nisvān hasā'isinden olmakla **حَكِييٌّ** [ḥakiyy] 'unvānında müsta'meldir.

الْإِحْتِكَاءُ [el-iḥtikā] [ifti'al] [vezninde) Bir nesne kavileşip metin ve üstivār olmak ma'nāsınadır; tekülü: **إِخْتَكَيْتُ أَمْرِي أَيَّ اسْتَحْكَمْتُ**

الْوَاوِيُّ

[ح ل و]

الْحُلُوءُ [el-ḥulv] (ḥā'nın zammı ve lām'ın sükunuyla) Tatlı nesneye denir ki acı mukābilidir, Fāriside şīrīn denir; yukālu: **حُلُوءٌ رَجَالٍ** Ve **هُوَ حُلُوءٌ أَيَّ لَيْسَ بِمُرٍّ**

rūh olmakla herkesin 'indinde mu'teber ve mahbūb olup ülfetinden fākihe gibi istilzāz olunur ola; cem'i **حُلُوءٌ** [ḥulvūn] gelir, mü'ennesi **حُلُوءَةٌ** [ḥulvet]tir, cem'i **حُلُوءَاتٌ** [ḥulvāt] gelir; yukālu: **رَجُلٌ حُلُوءٌ وَامْرَأَةٌ حُلُوءَةٌ أَيُّ يُسْتَحَقُّ وَيُسْتَحْلَى** [el-ḥalāvet] [adāvet] [vezninde) ve

الْحُلُوءُ [el-ḥalv] (ḥā'nın fethiyle) ve

الْحُلُوءَانُ [el-ḥulvān] (ḥā'nın zammıyla) Tatlı ve şīrīn olmak ma'nāsınadır; yukālu: **حَلِيَّ الشَّيْءِ وَحَلَا وَحَلَوٌ حَلَاوَةٌ وَحَلُوءٌ وَحُلُوءَانٌ مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالْأَوَّلِ وَالْخَامِسِ إِذَا كَانَ حُلُوءًا** Ve bir nesneyi tatlı 'add eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **حَلِيَّ الشَّيْءِ حَلَاوَةٌ مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا عَدَّهُ** Ve bir nesne göze ve gönle hoş gelmek ma'nāsınadır; tekülü: **حَلِيَّ الشَّيْءِ بِعَيْنِي وَقَلْبِي وَحَلَا حَلَاوَةٌ وَحُلُوءَانٌ مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالْأَوَّلِ إِذَا أَعْجَبَكَ** Ba'zılar dedi ki bāb-ı evvelden femde ya'nī bir nesne ağızda tatlı gelmekte ve bāb-ı rābi'den 'aynda göze tatlı ve hoş görünmekte müsta'meldir; fe-yukālu: **حَلَا فِي الْقَمِّ وَحَلِيَّ فِي الْعَيْنِ** Ve bir kimseden hayr ve menfa'ate nā'il olmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: **حَلِيَّ مِنْهُ بِخَيْرٍ وَحَلَا مِنْهُ** Ve **مِنَ الْبَابَيْنِ الْمُزْبُورَيْنِ إِذَا أَصَابَ مِنْهُ خَيْرًا**

حَلُوءٌ [ḥalv] (ḥā'nın fethiyle) Bir nesneyi tatlı ve şīrīn eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **حَلَا الشَّيْءَ يَحْلُوءُهُ حَلُوءًا إِذَا جَعَلَهُ حُلُوءًا** Ve bir adama bir nesne vermek ma'nāsınadır; yukālu: **حَلَا الشَّيْءَ إِذَا أَعْطَاهُ إِيَّاهُ**

حَلُوءٌ [ḥalv] ve

حُلُوءَانٌ [ḥulvān] (ḥā'nın zammıyla) Bir kimse kızını yā kız kardeşini mehr-i müsem mā ile hīn-i tezvīcinde mehr-i mezbūrdan bir mikdār nesne kendisine 'ā'id olmak üzere tezvīc eylemek ma'nāsınadır ki bu vaz' ve mehri kendisi ahz eylemek beyne'l-'Arab

zemīmedir; yukālu: خَلَا فَلَانَ فَلَانًا حَلْوًا وَحُلْوَانًا إِذَا زَوَّجَهُ ابْنَتَهُ أَوْ أُخْتَهُ بِمَهْرٍ مُسَمًّى عَلَى أَيِّ يَجْعَلُ لَهُ مِنْ إِسْرَائِيلَ مَهْرٍ سَنِينَ مُسَمًّى Şārih der ki tamām-ı mehri kendi almakta dahi müstaʿmeldir. Ve

حُلْوَانٌ [ḥulvān] İsm olur, dellāl ücretine ve fālcı ve kāhin ücretine denir. Ve hatunun mehrine yāhūd şīrinlik ve yedilik taʿbīr olunan ʿatiyyeye denir ki dāmād tarafından verilir ve rüşvet-güne verilen nesneye denir. Ve ʿivaz ve cezāʾ maʿnāsındır; ve minhu tekūlu: لَأَحْلُوْنُكَ حُلْوَانَكَ أَيُّ لَأَجْزِيَنَّكَ جَزَاكَ

الإِخْلِيَاءُ [el-iḥlīāʾ] [iʿšīšāb] [iʿšīšāb] vezninde) Bir nesne tatlı olmak maʿnāsındır; yukālu: إِحْلُوْلَى الشَّيْءِ إِذَا حَلِيَّيَ Ve bir nesneyi tatlı ʿadd eylemek maʿnāsındır; yukālu: إِحْلُوْلَا بِمَعْنَى اسْتَحْلَاةٍ إِعْرُورَى [iʿrevrā] bābında bundan ve gayri müteʿaddi gelmemiştir.

الإِسْتِحْلَاءُ [el-istiḥlāʾ] Bu dahi bir nesneyi şīrin ʿadd eylemek maʿnāsındır; yukālu: إِسْتَحْلَاهُ إِذَا عَدَّهُ حُلْوًا

التَّحْلِي [et-teḥallī] [tefaʿul] [tefaʿul] vezninde) [istiḥlāʾ] maʿnāsındır; yukālu: تَحْلَاهُ إِذَا عَدَّهُ حُلْوًا

الحَلِي [el-ḥaliyy] [ḡaniyy] [ḡaniyy] vezninde) Hoş ve şīrin söze denir; yukālu: قَوْلٌ حَلِيٌّ أَيُّ يَحْلُوْلِي فِي الْقَمِّ

التَّحْلِيَّةُ [et-taḥliyyet] [teʿdiyey] [teʿdiyey] vezninde) Bir nesneyi tatlı eylemek maʿnāsındır; yukālu: حَلَاهُ تَحْلِيَّةً إِذَا جَعَلَهُ حُلْوًا Ve gāh olur ki خَلَاتُ السَّوِيْقِ derler mehmüz olarak ve bu gayr-i kıyāsīdir.

الحُلُو [el-ḥaluvv] [ʿaduvv] [ʿaduvv] vezninde) Bu dahi hoş-tabʿ ve hulvu'l-ülfet adama denir; yukālu: رَجُلٌ حُلُوٌّ أَيُّ حُلُوٌّ

حُلُوَّةٌ [Ḥulvet] [ḡurfet] [ḡurfet] vezninde) Bir kısrağın adıdır.

الحَلْوَاءُ [el-ḥalvāʾ] (ḥā'nın fethi ve elifin meddi ve kasrıyla) Maʿrūftur ki helvā ile yaʿnī şeker ve ʿasel makūlesi tatlı ile müretteb olan taʿāma denir, reşīdiyye ve meʾmūniyye gibi. Ve tatlı ve şīrin fākihiye denir.

الحَلْوَةُ [el-ḥaluvvet] [ʿaduvvet] [ʿaduvvet] vezninde) ve

الحَلِيَّةُ [el-ḥaliyyet] [ḡaniyyet] [ḡaniyyet] vezninde) Manzarası pek hoş ve şīrin ve dil-nişīn nākaya vasf olur; yukālu: نَاقَةٌ حَلْوَةٌ وَحَلِيَّةٌ أَيُّ نَائِمَةُ الْحَلَاوَةِ

الإِخْلَاءُ [el-iḥlāʾ] (hemzenin kesriyle) Tatlı söz söylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; ve minhu yukālu: مَا يُمِرُّ وَمَا يُحْلِي أَيُّ مَا يَتَكَلَّمُ بِمُرٍّ وَلَا حُلُوٍّ Ve talı ve hoş iş işlemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: مَا يُمِرُّ وَمَا يُحْلِي أَيُّ لَا يَقْعَلُ مُرًّا وَلَا حُلْوًا Ve eger bir kerre acı ve bir kerre tatlı olma hāletini ki televvün muktezāsıdır, ondan nefy eylemeye kask edersen وما يحلو وما dersin sülāsī sīgasıyla. Ve

إِخْلَاءُ [iḥlāʾ] Bir nesneyi şīrin bulmak yāhūd şīrin kılmak maʿnāsındır; yukālu: أَحْلَيْتُهُ إِذَا وَجَدْتُهُ أَوْ جَعَلْتُهُ حُلْوًا

الحَلَاوَةُ [el-ḥalāwet] [seḥābet] [seḥābet] ve şumāmet] veznlerinde) ve

الحَلَاءَةُ [el-ḥalāʾet] (hemze ile) ve

الحَلْوَاءُ [el-ḥalvāʾ] [ṣaḥrāʾ] [ṣaḥrāʾ] vezninde) ve

الحَلَاوَاءُ [el-ḥalāvāʾ] (ḥā'nın fethiyle) ve

الحَلَاوَاءُ [el-ḥulāvāʾ] (ḥā'nın zammıyla) Kafānın ortasına denir; cemʿi حَلَاوَى [ḥalāvā] gelir, صَحَارَى [ṣaḥārā] vezninde.

الحِلْوُ [el-ḥilv] (ḥā'nın kesriyle) Cullāhların

küçük tarağına denir ki murād tefe olacaktır.

الْحَلَاوَةُ [el-ḥalāvet] [sehābet] [seḥābet] vezninde) Şol arza denir ki onda zükür-ı bakl ve sebzevāt nābit ola.

الْحَلَاوَى [el-ḥulāvā] [فُصَارَى] [ḩuşārā] vezninde) Bir nevᵉ hurde şecer ismidir. Ve bir dikenli otun adıdır; cem'î **حَلَاوَى** [ḩulāvā] gelir müfredi gibi ve **حَلَاوِيَات** [ḩulāveyāt] gelir ḩā'nın zammı ve vāv'ın fethiyle.

الْمُحَالَاةُ [el-muḩālāt] [مُبَاهَاةٌ] [mubāhāt] vezninde) Bir kimse ile mutāyebe ve mülātafe eylemek ma'nāsındadır; yukālu: **حَالَيْتُهُ** إِذَا طَابَّتْهُ

حُلْوَانٌ [ḩulvān] [عُثْمَانٌ] [ʿuṣmān] vezninde) İki belde adıdır. Ve iki karye ismidir. Ve ḩulvān b. ʿİmrān b. el-ḩāf b. ḩudā'a bir kimsedir ki zürriyyetinden niçe sahābe-i kirām vücūda geldiler. Ve bu bānī-i ḩulvān-ı ʿİrāk'tır, zīrā ḩulvān'ın biri Şām'da ve biri ʿİrāk'tadır.

الْحِلَاةُ [el-ḩilāt] (ḩā'nın kesriyle) Medīne kurbünde bir dağın adıdır.

حُلْوَةٌ [ḩulvet] [عُرْفَةٌ] [gurfet] vezninde) ḩicāz'da bir kuyu ismidir.

الْحَلَا [el-ḩalā] [فَقَا] [ḩafā] vezninde) Şol devā ve dārūya denir ki lede'l-isti'māl su ile ıslatmak yā su ile içmek şānından ola.

الْحَلَّاءُ [el-ḩallā] [شَدَّادٌ] [şeddād] vezninde) Ebu'l-ḩuseyn el-ḩallā' ʿAlī b. ʿUbeydullāh b. Vaşif'tir, rü'esā-yı tā'ife-i İmāmiyye'dendir. Ve Şemsu'l-e'imme ʿAbdul'azīz b. Aḩmed el-ḩalvānī ki imām-ı maşrık ve kudve-i ḩanefiyyedir ve **حَلْوَانِي** [ḩalvāniyy] [سَلْمَانِي] [selmāniyy] veznindedir, nisbeti **حَلَاوَةٌ** [ḩalāvet] edir ve nūn bedeli hemze ile **الْحَلْوَانِي** [el-

ḩalvāniyy] dahi cā'izdir. Ve Ebu'l-Me'ālī ʿAbdullāh b. Aḩmed el-ḩalvānī fukahā-i Şāfi'iyedendir. Mütercim-i hakīr der ki Şihāb, *Şerḩ-i Durre*'de bunu tahti'e edip dedi ki eger **حَلَاوَةٌ** [ḩalāvet]e nisbet olursa lā-mahāle **حَلَاوِي** [ḩalāviyy] demek lāzımdır, pes **حَلْوَانِي** [ḩalvāniyy] [ḩalvā] lafzına mensūbdur.

الْيَائِي

[ح ل ي]

الْحَلْيُ [el-ḩaly] (ḩā'nın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Zīb ve zīnete denir ki düzgün ta'bīr olunur, gerek altın ve gümüş gibi ma'deniyyattan düzülmüş olsun ve gerek elmās ve yākūt makūlesi cevher olsun; cem'î **حَلْيِي** [ḩaliyy] gelir ḩā'nın zammıyla **حَلْيِي** [ḩaliyy] gibi. Ba'zılar dedi ki **حَلْيِي** [ḩaly] kelimesi cem'dir, müfredi **حَلِيَّةٌ** [ḩaliyet]tir, **تَمْرٌ** [temr] ve **تَمْرَةٌ** [temret] gibi. Ve

حَلْيِي [ḩaly] Masdar olur, hatun düzgüne mālīk olmak yāhūd düzünmek ve bezenmek yāhūd düzgünlü olmak ma'nāsındadır; yukālu: **حَلَيْتِ الْمَرْأَةَ حَلْيًا** مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَلَيْتِ الْمَرْأَةَ حَلْيًا أَوْ لَيْسَتْهُ أَوْ صَارَتْ ذَاتَ حَلْيِي Ve kav-luhum: **حَلْيِي** فِي عَيْنِي قِيلَ مِنَ الْحَلْيِ Ya'nī işbu **حَلْيِي** [ḩaly] māddesindedir, **حَلَاوَةٌ** [ḩalāvet] ten değildir.

الْحَلِيَّةُ [el-ḩiliyet] (ḩā'nın kesriyle) Bu dahi düzgüne ve pīrāyeye denir, **حَلْيِي** [ḩaly] ma'nāsına; cem'î **حَلْيِي** [ḩilā] gelir ḩā'nın kesri ve elifin kasrıyla ve **حَلْيِي** [ḩulā] gelir ḩā'nın zammıyla. Ve

حَلْيِي السَّيْفِ [ḩula's-seyfi] ve

حَلَاةُ السَّيْفِ [ḩalātu's-seyfi] ki ḩā'ların zammıyladır, bundandır ki kılıçın balçağında ve niyāmında olan zīb ve zīnetlerden

‘ibārettir. Ve

حَلِيَّة [hilyet] Hilkat ve sūret ve sıfat ma'nalarına müsta'emeldir; yukālu: هُوَ كَرِيمٌ هُوَ عَرَفْتُهُ مِنْ حَلِيَّتِهِ أَيِ الْحَلَقَةِ وَصَوْرَتِهِ وَصَفَتِهِ

الْحَالِي [el-hālī] ve

الْحَالِيَّة [el-hāliyyet] Zīb ve ārāyişli hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ حَالٍ وَحَالِيَّةٌ أَيِ ذَاتُ زِينَةٍ

التَّحْلِيَّة [et-tahlīyyet] تَأْدِيَّةٌ [te'adiyyet] vezninde) Hatunu donatmak ma'nāsınadır, 'alā-kavlin hatuna düzgün edinmek yāhūd onu evsāf-ı cem'ile ile vasf ve senā kılmak ma'nāsınadır; yukālu: حَلَّى الْمَرْأَةَ إِذَا أَلْبَسَهَا حَلِيًّا أَوْ اتَّخَذَ لَهَا أَوْ وَصَفَهَا وَنَعَتَهَا

حَلِيَّة [Halyet] تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Üç mevzi' ismidir.

إِحْلِيَاءٌ [İhliyā'] hemze-i meksüre ile) Bir mevzi' adıdır.

الْحَلِيَّي [el-haliyy] غَنِيٌّ [ganiyy] vezninde) نَصِيٌّ [neşiy] dedikleri ot kurusunun ağarmışına denir; müfredi حَلِيَّةٌ [haliyyet]tir.

الْحَلِيَّيَا [el-huleyyā] حُمَيَّا [humeyyā] vezninde) Bir nebāt adıdır. Ve bir ta'ām-ı a'rāb adıdır.

الْوَاوِيُّ

ح م و

الْحَمُور [el-ḥamv] دَلْوٌ [delv] vezninde) Hatunun zevcinin pederine denir ki kayın ata ta'bīr olunur. Ve mutlakan zevc tarafından olan hısıma ve karībe denir, zevcin pederi ve birāderi gibi; mü'ennesinde حَمَاءٌ [ḥamāt] denir. Ve bunda dört lügat dahi vardır: حَمُو [ḥamū], أَبُو [ebū] gibi ve حَمَا [ḥamā], قَفَا [kafā] gibi ve حَمٌ [ḥam], أَبٌ [eb] gibi ve حَمٌّ [ḥam'] hemze ile; yukālu: حَمُو الْمَرْأَةِ وَحَمُوهَا وَحَمَاهَا وَحَمُوهَا أَيِ

أَبُو زَوْجِهَا وَمَنْ كَانَ مِنْ قَبْلِهِ وَالْأُنثَى حَمَاءٌ Burada حَمُو kayın ana ve görümce gibi. Ve الرُّجُل [ḥamu'r-recul] kişinin zevcesinin pederidir ki kayın atasıdır yāhūd zevcesinin birāderine yāhūd 'amucasına denir; yukālu: حَمُو الرُّجُلِ أَيِ أَبُو امْرَأَتِهِ أَوْ أُخُوها أَوْ عَمُّهَا Ve ba'zılar dedi ki أَحْمَاءٌ [aḥmā'] zevce tarafından olan karībe muhtastır, niteki أُخْتَانٌ [aḥtān] zevc tarafından olana mahsüstür. Mü'ellif hemze māddesinde dahi zikr eyledi. Şārih der ki işbu حَمُو māddesi حِمَايَةٌ [ḥimāyet]ten yāhūd harāret ma'nāsından me'hūzdur, şefkat-i kalbiyyeleri tasavvuruyla. Ve

حَمُو [ḥamv] Harr ve germiyet ma'nāsınadır; yukālu: إِشْتَدَّ حَمُو الشَّمْسِ أَيِ حَرُّهَا

الْحَمَاءُ [el-ḥamāt] حَصَاءٌ [ḥaşāt] vezninde) Baldırda olan balık etine denir ki baldır eti ta'bīr olunur; cem'i حَمَوَاتٌ [ḥamevāt] gelir fetehātla.

الْيَائِي

ح م ي

الْحَمِي [el-ḥamy] (ḥā'nın fethi ve mīm'in sükūnuyla) ve

الْحِمَايَةُ [el-ḥimāyet] كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) ve

الْمَحْمِيَّة [el-maḥmiyyet] مَنزِلَةٌ [menzilet] vezninde) Bir nesneden mü'ziyātı men' ile hıfz eylemek ma'nāsınadır ki korumak ta'bīr olunur; yukālu: حَمَى الشَّيْءَ يَحْمِيهِ حَمِيًّا إِذَا مَنَعَهُ وَدَفَعَ عَنْهُ وَحِمَايَةٌ وَمَحْمِيَّةٌ

حَمِي [ḥamy] ve

حَمِيَّة [ḥamiyyet] غَنِيَّةٌ [ganiyyet] vezninde) ve

حِمَايَةٌ [ḥimāyet] كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) ve

حَمُوءَةٌ [ḥamvet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Otlağı koruyup koru kılmak ma'nāsınadır; yukālu: حَمَى الْحَمَى حَمِيًا وَحَمِيَةً وَحَمَايَةً وَحَمُوءَةً إِذَا مَنَعَهُ Ve hastaya muzırr nesnelere perhîz ettirmek ma'nāsınadır; yukālu: حَمَى الْمَرِيضَ مَا يَضُرُّهُ إِذَا مَنَعَهُ إِيَّاهُ müt'e'addīdir.

الْحَمِي [el-ḥimā] (رِضَا [riḍā] vezninde) Korunmuş nesneye denir, koru ta'bîr olunur; yukālu: كَلَّا حَمَى أَي مَحْمِيٍّ

الْإِحْتِمَاءُ [el-iḥtimā] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Hasta muzırr nesnelere perhîz eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَمَى الْمَرِيضَ فَاحْتَمَى

التَّحْمِي [et-teḥammī] (تَفَاعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Korunmak ma'nāsınadır; yukālu: تَحَمَّى مِنْ ذَلِكَ إِذَا امْتَنَعَ

الْحَمِيَّ [el-ḥamiyy] (غَنِيٌّ [ganiyy] vezninde) Muzırr nesnelere perhîz ettirilmiş hastaya denir; yukālu: مَرِيضٌ حَمِيٌّ أَي مَمْنُوعٌ مِمَّا يَضُرُّهُ Ve mutlakan korunmuş nesneye denir. Ve aslā bir kimsenin zulm ve şetmini ve evzā-ı bāridesini muhtemil olmayan ebiyyü'n-nefs adama denir; yukālu: رَجُلٌ حَمِيٌّ أَي لَا يَحْتَمِلُ الضَّمِيمَ

الْحَمِي [el-ḥimā] (إِلَى [ilā] vezninde ve كِسَاءٌ [kisā] vezninde) ve

الْحَمِيَّةُ [el-ḥimiyet] (hā'nın kesriyle) Bir nesneden himāyet olunan şey'e denir, koru gibi.

الْحَامِيَّةُ [el-ḥāmiyet] (hā'nın kesriyle) Bir nesneden himāyet olunan adama denir; hā' mübālaga içindir; yukālu: رَجُلٌ حَامِيَّةٌ أَي يَحْمِي أَصْحَابَهُ Ve

حَامِيَّةٌ [ḥāmiyet] Cemā'ata vasf olur, nefslerini himāye eyledikleri için; ve tekülü'l-ʿArabu: هُوَ عَلَى حَامِيَّةِ الْقَوْمِ أَي آخِرُ مَنْ يَحْمِيهِمْ

فِي مُضَيِّهِمْ Ya'nī “Münhezim olan askerinin ensesinden istilā eden düşmandan himāye edenlerin āhiridir.” أَتَرَ حَامِيَّةَ الْقَوْمِ takdirindedir. Ve yukālu: مَضَيْتُ عَلَى حَامِيَّتِي أَي غَيَّبْتُ عَلَى وَجْهِي kendisini cihāt-ı gayr-i sedīdeden himāye eylemek tasvīrine mebnīdir. Ve

حَامِيَّةٌ [ḥāmiyet] Saç ayağına itlāk olunur; harāret itibārıyla. Ve kuyunun içini örecek taşlara itlāk olunur, حِمَايَةً [ḥimāyet] ten me'ḥūzdu; cem'î حَوَامِي [ḥavāmī] gelir. Ve

حَوَامِي [ḥavāmī] At ve katır tırnaklarının sağ ve sol yanlarına itlāk olunur.

الْإِحْمَاءُ [el-iḥmā] (hemzenin kesriyle) Bir mekānı sā'irden koruyup koru eylemek, 'alā-kavlin koru olarak bulmak ma'nāsınadır; yukālu: أَحْمَى الْمَكَانَ إِذَا جَعَلَهُ حِمَى Ve bir nesneyi kızgın eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَحْمَى اللَّهَ إِذَا جَعَلَهَا حَامِيَّةً Ve bir nesneyi ateşte kızdırmak ma'nāsınadır; yukālu: أَحْمَى الْمُسْمَارَ إِذَا أَسْحَنَهُ

الْحَمِيَّةُ [el-ḥamiyyet] (غَنِيَّةٌ [ganiyyet] vezninde) ve

الْمَحْمِيَّةُ [el-maḥmiyyet] (مَنْزِلَةٌ [menzilet] vezninde) Gayret ve nāmūstan nāşī bir nesneden 'ār ve istinkāf eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَمِيٌّ مِنَ الشَّيْءِ حَمِيَّةً وَمَحْمِيَّةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَنْفَ مِنْهُ

الْحَمِي [el-ḥami] (hā'nın fethi ve mīm'in sükūnuyla) ve

الْحَمِيَّ [el-ḥumiyy] (عُتِيٌّ [utiyy] vezninde) ve

الْحُمُوءُ [el-ḥumuvv] (سُمُوءٌ [sumuvv] vezninde) Pek kızgın olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَمِيَّتِ الشَّمْسُ حَمِيًّا وَحَمِيًّا وَحُمُوءًا إِذَا اسْتَدَّ حُرُّهَا Ve

حَمِيّ [ḥamy] ve

حُمُومٌ [ḥumuvv] (سُمُومٌ [sumuvv] vezninde) Bir nesne āteşte kızmak ma'nāsınadır; yukālu: حَمِيّ الْمُسْمَارُ حَمِيًّا وَحُمُومًا إِذَا سَحُنَ

أَلْحَمِيّ [el-ḥimā] (رِضَا [riḍā] vezninde) Harāretten terlemek ma'nāsınadır; yukālu: حَمِيّ الْفَرَسُ إِذَا سَحُنَ وَعَرِقَ

أَلْحُمَةُ [el-ḥumet] (ثُبَّةٌ [ṣubet] vezninde) Ağuya denir, سَمٌّ [semm] ma'nāsına, 'alā-kavlin arı ve yılan ve 'akreb makūlesinin iğnelere ve sokacak nesnelere denir; cem'i حُمَاتٌ [ḥumāt] ve حُمَى [ḥumā] gelir ḥā'ların zammıyla. Ve pek soğuğa denir; tekülü: أَخَذْنَا حُمَةً الْبُرْدِ أَيَّ شِدَّتُهُ Ve Ebū Ḥume Muḥammed b. Yūsuf ez-Zebīdī muhaddis-i meşhūrdur.

حُمَةُ الْعَقْرَبِ [ḥumetu'l-'akreb] Bir kılıcın lakabıdır.

أَلْحُمِيّ [el-ḥumeyyā] (ثُرَيَّا [sureyyā] vezninde) Hışm ve gazabın evveline ve heyecânına denir ki şiddeti hâletidir; tekülü: لَا تُكَلِّمُهُ فِي حُمِيًّا غَضَبِهِ أَيَّ فِي شِدَّتِهِ وَأُولِهِ Ve her nesnenin şiddetine itlāk olunur. Ve حُمِيًّا حَمِيًّا [ḥumeyye'l-ke's] hamrın sevret ve şiddetine yāhūd iskārı yāhūd tamām başa ve dimāga istilā eylediği hâlete denir ki kendisini aldıracağı keyfiyyetidir; yukālu: فَرَعَتْهُ حُمِيًّا الْكَأْسِ أَيَّ سَوْرَتْهَا Ve her nesnenin şiddetine itlāk olunur. Ve حُمِيًّا حَمِيًّا [ḥumeyye'ş-şebāb] civānlık çağının evā'iline ve cünbüş ve neşātı hengāmına denir ki tamām mest ser-endāz gibi şiddet ve hiddeti keyfiyyetinden ibārettir; yukālu: هُوَ فِي حُمِيًّا الشَّبَابِ أَيَّ أُولِهِ وَنَشَاطِهِ

أَلْحَامِيّ [el-ḥāmī] Şol buğura denir ki nākaya çok çekilmekle 'alā-kavlin sulbünden on batn veled gelmekle rüküb ve isti'mālden āzāde olup ve vardığı miyāh

ve merā'iden aslā memnū' olmaya. Bu ci-hetle gūyā ki zahrını himāye eder; yukālu: فَحُلُّ حَامٍ إِذَا كَانَ قَدْ ضَرَبَ الصَّرَابَ الْمَعْدُودَ أَوْ نَتَجَتْ مِنْ ضَلْبِهِ عَشْرَةٌ أَبْطُنَ ثُمَّ حَامٍ حَمَى ظَهْرَهُ فَيَتْرَكَ فَلَا يُسْتَفْعَى مِنْهُ بِشَيْءٍ وَلَا يُمْنَعُ مِنْ مَاءٍ وَلَا مَرْغَى

أَلْحَمِيّ **حَامِيّ** [ḥāmi'l-ḥumeyyā] (ثُرَيَّا [sureyyā] vezninde) Şol adama denir ki kendi havzasını ve yöresini ve civār ve cānibini himāye eder ola; yukālu: هُوَ حَامِيّ أَلْحَمِيّ أَيَّ يَحْمِي حَوْرَتَهُ وَمَا وَلِيَهُ

أَلْإِحْمِيْمَاءُ [el-iḥmīmā] (إِغْشِيَاءٌ [i'şīšā] vezninde) Bir nesne leyl ve sehāb gibi karar-mak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا إِحْمُومَى الشَّيْءُ إِذَا سَوَدَّصَ كَاللَّيْلِ وَالسَّحَابِ

أَلْمُحَامَاةُ [el-muḥāmāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) ve

أَلْحِمَاءُ [el-ḥimā] (كِسَاءٌ [kisā] vezninde) Bir kimseye nigeh-bānlık edip müziyāttan hıfz ve himāye eylemek ma'nāsınadır; tekülü: حَامِيَّتٌ عَنْهُ مُحَامَاةٌ وَحِمَاءٌ إِذَا مَنَعَتْ عَنْهُ Ve mihmān için tecemmu'la levāzım ve ikrāmına mübālāt ve ihtimām kılmak ma'nāsınadır; tekülü: إِذَا حَامِيَّتٌ عَلَى ضَيْفِي إِذَا اخْتَفَلَتْ لَهُ

حَمِيَانٌ [Ḥameyān] (feteḥātla) Bir dağın adıdır.

حَمَاةُ [Ḥamāt] (حَصَاةٌ [ḥaṣāt] vezninde) Şām diyārında bir belde adıdır ki Ḥimş şehrine karībdır.

أَلْحَامِيّ [el-ḥāmī] ve

أَلْمَحْمِيّ [el-maḥmiyy] (ism-i mef'ul bünye-siyle) Arslana itlāk olunur.

حَمَا وَاللَّهِ [ḥamā vallāhi] (emā vallāhi) ma'nāsınadır.

أَلْتَحَامِيّ [et-teḥāmī] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Sakınmak ma'nāsınadır; yukālu: تَحَامَاةُ النَّاسِ أَيَّ تَوْفُوهُ وَاجْتِنَابُهُ

أَبْرَحِيْمِيَّة [Ebū Ḥamiyyet] (عَبِيَّة [ganiyyet] vezninde) Muḥammed b. Aḥmed el-Ḥāfiz'dır ki muhaddistir.

الْوَاوِيُّ

[ح ن ز ق و]

الْحِنْزَقُ [el-ḥinzāq] (ḥā'nın kesri ve nūn'un sükunuyla جَزْدَحْلُ [cirdaḥl] vezninde) ve

الْحِنْزَقَوَّة [el-ḥinzāqvet] (جَزْدَحْلَةٌ [cirdaḥlet] vezninde) Bodura denir; yukālu: رَجُلٌ حِنْزَقَوٌّ وَحِنْزَقَوَّةٌ أَي قَصِيْرٌ

الْوَاوِيُّ

[ح ن و]

الْحَنْوُ [el-ḥanv] (ḥā'nın fethi ve nūn'un sükunuyla) Bir nesneyi eğip iki kat eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَنَاءٌ يَحْنُوهُ حَنْوًا Ve burmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا عَطَفَهُ Ve yay düzmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: حَنَا الْحَنْيَّةُ إِذَا صَنَعَهَا

التَّحْنِيَّةُ [et-taḥniyyet] (تَأْدِيَّةٌ [te'diyyet] vezninde) Bu dahi iki büküp eğmek ma'nāsınadır; yukālu: حَنَى الشَّيْءَ إِذَا عَطَفَهُ

الْإِنْجِنَاءُ [el-inḥinā] (إِنْفِعَالٌ [infi'āl] vezninde) ve

التَّحْنِي [et-teḥannī] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) İki kat eğilmek ma'nāsınadır; yukālu: حَنَاءٌ فَانْحَى وَتَحْنَى أَي انْعَطَفَ

الْحَنْيَّةُ [el-ḥaniyyet] (عَبِيَّةٌ [ganiyyet] vezninde) Yaya itlāk olunur; cem'î حَنْيٌّ [ḥaniyy] dir, عَنْيٌّ [ganiyy] vezninde ve حَنَائِيَا [ḥanāyā] gelir.

الْحَنْوُ [el-ḥunuvv] (عُلُوٌّ [uluvv] vezninde) Bir kimseye şefkat ve mihrübānlık eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَنَتِ الْمَرْأَةُ عَلَيَّ

وَلَدَهَا حَنْوًا إِذَا عَطَفَتْ

الْإِنْجِنَاءُ [el-iḥnā] (hemzenin kesriyle) Bu dahi حَنْوٌ [ḥunuvv] ma'nāsınadır; yukālu: أَحْنَتِ الْمَرْأَةُ بِمَعْنَى حَنَتِ

الْحَانِيَّةُ [el-ḥāniyyet] Erkeğe pek kızmış koyuna denir. Ve bilā-illet boynunu buker olan koyuna denir. Ve حَانُوْتُ [ḥānūt] ve dükkān ma'nāsınadır.

الْمَحْنِيَّةُ [el-maḥniyyet] (مَحْمِدَةٌ [maḥmidet] vezninde) ve

الْمَحْنُوَّةُ [el-maḥnuvet] (nūn'un zammıyla) ve

الْمَحْنَاءُ [el-maḥnāt] (مَسْعَاءٌ [mes'āt] vezninde) Derenin burgaç ve dolambasına denir; yukālu: مَحْنِيَّةُ الْوَادِي وَمَحْنُوْتُهُ وَمَحْنَاتُهُ أَي مُنْعَرَجُهُ Ve eğri büğrü yere denir. Ve deve derisinden düzülmüş süt küleğine denir; yukālu: سَقَانَا اللَّبَنَ بِالْمَحْنِيَّةِ أَي بِالْعُلْبَةِ الَّتِي تُتَّخَذُ مِنْ جُلُودِ الْإِبِلِ Bunun tariki budur ki devenin bir mikdār derisini torba tarzında büküp içine kum doldurduktan sonra bir mahalle asarlar, kuruyup çanak tarzında عُلبَةٌ [ulbet] olur.

الْحِنْوُ [el-ḥinv] (ḥā'nın kesriyle ve fethiyle) Bedende eğri olan 'uzva denir, kaş kemiği ve çene ve eyegü kemikleri gibi. Ve sâ'ir nesneden dahi eğri büğrü olan şey'e denir, eğri büğrü bayır ve kumluk gibi. Ve her eğri ağaca denir, eyer kaltağı gibi; cem'î اخْنَاءٌ [aḥnā] ve حِنْيٌّ [ḥiniyy] gelir kesreteynle ve حِنْيٌّ [ḥuniyy] gelir ḥā'nın zammıyla.

الْحِنْوَانُ [el-ḥinvān] (tesniye bünyesiyle) Teskere ta'b'ir olunan âlete denir ki maddesi iki eğri ağaçtır, üzerlerine şebîke üstüvâr edip onunla çeç buğday nakl ederler.

الْأَخْنَاءُ [el-aḥnā] (hemzenin fethiyle) حَنْوٌ

[ħinv] lafzının cem'idir, eğri büğrü olan nesnelere denir. Ve

أَخْنَاءُ الْأُمُورِ [aħnā'u'l-umūr] Çepreşik ve çaparız umürdan 'ibārettir; yukālu: هُوَ يُضْلِحُ أَخْنَاءَ الْأُمُورِ أَيُّ مُتَشَابِهَهَا

الْحَوَانِي [el-ħavānī] Eyegü kemiklerinin cümlesinden atvel olanlarına denir ki her taraftan ikişer dāne olur.

الْحِنَايَةُ [el-ħināyet] [ħimāyet] vezninde) İsmidir, iki kat eğriliğe denir; yukālu: بِهٍ حِنَايَةُ أَيُّ انْحِنَاءَ

الْحَنْوَاءُ [el-ħanvā'] [ħamrā'] vezninde) Büğrü nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ حَنْوَاءٌ أَيُّ حَذْبَاءُ

الْحَانُوثُ [el-ħānūth] ve

الْحَانِيَّةُ [el-ħāniyyet] ve

الْحَانَاةُ [el-ħānāt] Dükkāna denir.

الْحَانِيَّةُ [el-ħāniyyet] (teşdīd-i yā'yla) Hamra yāhūd hammārūna ya'nī meyhānecilere denir; evvel حَانَةٌ [ħānet]e sānī حَانِيَّةٌ [ħāniyyet] e nisbettir. Mü'ellif bunları mevzi-i zikri buradır diyerek "ح،ن،ت" māddeinde resm eylemişti.

الْحَنْوَةُ [el-ħanvet] [temret] vezninde) Bir nebāt adıdır ki sehl yerlerde nābit olur, 'alā-kavlin āzeryūn-ı berrīdir. Ve fesleğene denir. Ve bir feres adıdır.

الْحَنِيَّانِ [el-ħaniyyān] [ġaniyyān] vezninde) İki vādīye itlāk olunur.

حِنُوُ قُرَاقِرِ [ħinvu Ķurāqir] [ħinvu 'ulābiṭ] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

الْيَائِي

[ح ن ي]

الْحِنَايَةُ [el-ħināyet] [kināyet] vezninde) Burmak ma'nāsınadır; yukālu: حَتَّى يَدُهُ

يَخِينُهَا حِنَايَةً إِذَا لَوَاهَا Ve bir nesneyi eğip iki kat eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَتَّى الْعُودَ وَالظَّهْرَ إِذَا عَطَفَهُمَا حَتَّى الْعُودَ إِذَا قَسَرَهُ

التَّحْنِيَةُ [et-taħniyyet] [te'diyyet] vezninde) Bu dahi eğip iki kat eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَتَّى الْعُودَ إِذَا عَطَفَهُ

الْحِنِي [el-ħini] (hā'nın kesriyle) Semāve'de bir mevzi'dir.

حُنِي [ħuniyy] [sumeyy] vezninde) Mekke kurbünde bir mevzi'dir. Ve Cābir nām şā'irin pederi ismidir.

حَانِي [ħānī] [cānī] vezninde) Diyārbekir eyāletinde bir beldedir; a'lāmdan 'Abduşşamed b. 'Abdurrahmān el-ħānī ona mensūbdur ve gayr-i kıyās üzere nisbetinde حَنْوِيٌّ [ħaneviyy] dahi denir, حَنْفِيٌّ [ħanefiyy] vezninde.

الْوَاوِي

[ح و ا]

الْحُوَّةُ [el-ħuvvet] (hā'nın zammı ve vāv'ın teşdidiyle) Elvāndan hudrete mā'il olan sevād, 'alā-kavlin sevāda mā'il olan humrettir ki karamtık kırmızıdır, at kısmında doru ta'bīr olunur; yukālu: بِهٍ حُوَّةٌ أَيُّ سَوَادٌ إِلَى السَّوَادِ Ve

حُوَّةُ الْوَادِي [ħuvvetu'l-vādī] Derenin bir cānibine itlāk olunur; yukālu: قَعَدَ حُوَّةُ الْوَادِي أَيُّ جَانِبَيْهَا

الْحَوَى [el-ħavā] [şafā] vezninde) Bir nesne حُوَّةٌ [ħuvvet]-i mezkūre levninde olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَوِي السَّيْفُ حَوَى مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ بِهٍ حُوَّةٌ

الإِخْوِيَاءُ [el-iħvīvā'] [iħmīrār] vezninde) Bu dahi حُوَّةٌ [ħuvvet] renginde ol-

mak ma'nāsınadır; yukālu: إِخْوَاوَى إِخْوِيَاءَ وَيُقَالُ إِخْوَى بِخَوَوَى وَيُقَالُ إِخْوَى بِخَوَوَى وَيُقَالُ إِخْوَى بِخَوَوَى إِذَا كَانَ بِهِ حَوَّةٌ إِخْمِيرًا [iħmirār] bābından ve sālise إِخْمِيرًا [iħmīrār] bābındandır. Ve

إِخْوِيَاءَ [iħvīvā] ve

إِخْوِيَاءَ [iħvivvā] (teşdīd ile) Yer sebzevatla yemyeşil olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِخْوَاتِ الْأَرْضِ وَإِخْوَاتٌ إِذَا اخْضَرَّتْ

الْأَخْوَى [el-aħvā] (أَخْرَى [aħrā] vezninde) Levn-i merkūm üzere olmak ya'nī yeşile mā'il siyāh yāhūd karamtık kırmızı olmak ma'nāsınadır. Ve siyāh nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ أَخْوَى أَبِي أَسْوَدُ Ve pek koyu yeşil nebāta denir ki şiddetinden siyāha mā'il ola; yukālu: نَبَاتٌ أَخْوَى أَبِي ضَارِبٍ إِلَى نَبَاتِ أَخْوَى أَبِي ضَارِبٍ إِلَى السَّوَادِ لِشِدَّةِ خُضْرَتِهِ Ve Kuteybe b. Dīrār'ın feresi ismidir.

الْحَوَاءُ [el-ħavvā] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Karamtık kırmızı dudağa vasf olur; yukālu: سَفَمَةٌ حَوَاءٌ أَبِي حَمْرَاءَ إِلَى السَّوَادِ Ve birkaç kısırakların adıdır. Ve

حَوَاءُ [ħavvā] Zevc-i Ādem 'aleyhime's-selām ismidir ki cümle-i efrād-ı insāninin ümm-i muhteremesidir.

Mütercim der ki pes kasr ile حَوَى [ħavvā] galat olur. Ve حَوَاءُ [ħavvā] zikir olunan levn-i حَوَّةٌ [ħuvvet]ten me'hüz olmuş olur, آدَمُ [Ādem] lafzını أَدَمَةٌ [udmet]ten me'hüz dedikleri gibi. Ve ba'zılar cānib ma'nāsına olan حَوَّةٌ [ħuvvet]ten me'hüz dediler. Hazret-i Ādem'in bir cānibinden ki murād dıl-ı eyseridir, mahlūk olduğuna mebnīdir. Ve ba'zılar حَوَى māddesindedir dediler. Ve ma'lūm ola ki maksūd olan tenāsül-i izdivāca ve izdivāc-ı muhabbe-te dā'irdir. Herkesin kendi eczāsına meyl ve muhabbeti ecnebīye olandan artıktır.

Eger Ĥavvā, Ādem'den ahz olunmasaydı, ricālden nisāya meyl ve izdivāc bulunmayıp 'ırk-ı tenāsül munkat' olur idi ve eğri eyegü kemiğinden ve soldan halk olduğunun eserleri zāhirdir.

حُو [ħū] (ħā'nın zammıyla) Keçi kısmına mahsūs zecr ve āzār kelimātındandır.

الْحَوَاهُ [el-ħavhāt] (ħā'nın fethiyle) Keçilere حُو [ħū] diye haykırmak ma'nāsınadır; yukālu: حَوْحَى بِالْمِعْزَى حَوَاهُ إِذَا رَجَرَ وَقَالَ حُو

الْحَوَاءَةُ [el-ħuvvā'et] (رُمَّانَةٌ [rummānet] vezninde) Yere yapışık olan nebāta denir. Ve dā'imā hānesine mülāzım olup taşra çıkmaz adama denir; yukālu: رَجُلٌ حَوَاءَةٌ أَي لَارِمٌ فِي بَيْتِهِ

الْحَوُّ [el-ħavv] (ħā'nın fethi ve vāv'ın teşdidiyle) Zāhir ve āşikāre nesneye denir; ve minhu yukālu: فَلَانٌ لَا يَغْرِفُ الْحَوَّ مِنَ اللَّوِّ أَيِ وَغَرَفَ الْحَيَّ مِنَ اللَّيِّ كَمَا يَغْرِفُ الْحَيَّ مِنَ اللَّيِّ Ke-mā se-yuzkeru.

الْحَيَّ [el-ħayy] (ħā'nın fethi ve yā'nın teşdidiyle) ve

الْحَوَايَةُ [el-ħavāyet] (سَحَابَةٌ [sehābet] vezninde) Bir nesneyi cem' ve ihrāz eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَوَاهُ يَخْوِيهِ حَيًّا وَحَوَايَةً إِذَا جَمَعَهُ وَأَخْرَزَهُ

الْإِخْتِوَاءُ [el-iħtivā] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) حَوَايَةً [ħavāyet] ma'nāsınadır; yukālu: إِخْتَوَاهُ وَاخْتَوَى عَلَيْهِ إِذَا جَمَعَهُ وَأَخْرَزَهُ

التَّحْوَى [et-teħavvī] (تَفَاعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Bir nesne devşirilip kıvrılmak ve çöreklenmek ma'nāsınadır, yılan gibi; yukālu: تَحَوَّتِ الْحَيَّةُ إِذَا تَلَوَّتْ Ve büzülüp buruşmak ma'nāsınadır; yukālu: تَحَوَّى الشَّيْءُ إِذَا انْقَبَضَ

الْحَيَّةُ [el-ħayyet] (ħā'nın fethiyle) Yılana denir, Fārisīde mār derler. Ba'zılar 'indin-

de zikr olunan kıvrılmak ve çöreklenmek ma'nāsındandır ve 'inde'l-ba'z حَيَاة [ḥayāt] maddesindedir ki tül-i hayātından nāşī itlāk olundu.

الْحَوِيُّ [el-ḥaviyy] (غَنِيٌّ [ḡaniyy] vezninde) Bir nesneye ba'de'l-istihkāk mālīk olan adama denir. Ve havz-ı saḡīre denir.

الْحَوِيَّةُ [el-ḥaviyyet] (غَنِيَّةٌ [ḡaniyyet] vezninde) Bir nesnenin yılan kıvrımı gibi kıvrılıp çöreklenmesine denir ki ma'nā-yı masdarī yāhūd ismidir. Ve batnda kıvrım ve dolaşık olan bağırsağa denir, دُوَارَةٌ [duvvāret] ve لَفَائِفٌ [lefā'if] ve بَنَاتُ اللَّبَنِ [benātu'l-leben] gibi ki mi'a-ı müstakīm ve mi'ā-i şā'im mukabilidir; cem'ī حَوَايَا [ḥavāyā] gelir; yukālu: شَحِمْتُ حَوَايَا الْجُرُورِ Ve şol kilime ve palāsa denir ki halka gibi edip içini doldurduktan sonra devenin hörgücüne çepçevre örterler. Ve bir küçük kuş adıdır.

الْحَاوِيَّةُ [el-ḥāviyet] ve

الْحَاوِيَاءُ [el-ḥāviyā] Bunlar da حَوِيَّةٌ [ḥaviyyet] gibi zikr olunan bağırsağa denir.

الْحَوِيَّةُ [et-taḥviyyet] (تَأْدِيَّةٌ [te'diyet] vezninde) Bir nesneyi büzmek ma'nāsınadır; yukālu: حَوَاهِ إِذَا قَبِضَهُ

الْحَوَاةُ [el-ḥavāt] (حَصَاةٌ [ḥaşāt] vezninde) ve **الْحَوَاءُ** [el-ḥavā] (هَوَاءٌ [hevā'] vezninde) Sese denir, savt ma'nāsına.

الْحَاءُ [el-ḥā] Hurūf-ı hecādan bir harftir, hurūf-ı leyyine maddesinde mezkūrdur.

حَيَوَةٌ [Ḥayvet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Bir recül ismidir, "ح، و، ي" maddesinden maktūbdur.

الْحِوَاءُ [el-ḥivā] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) ve **الْمُحَوِّى** [el-muḥavvā] (مُعَلَّى [mu'allā] vezninde) Bādiye-nişinlerde birbirine

mütেকārib top evlere denir ki oba ta'bīr olunur; yukālu: قَعَدُوا فِي الْجَوَاءِ وَالْمُحَوِّى وَهِيَ جَمَاعَةُ الْبُيُوتِ الْمُتَدَائِنَةِ

حَوِيٌّ [Ḥuveyy] (سُمِيٌّ [sumeyy] vezninde) Esāmīdendir: Nuḥ b. 'Amr b. Ḥuveyy muhaddistir, Baḡiyye nām muhaddis-i za'iften rivāyet eyledi.

الْيَائِي

[ح ي ي]

الْحِيِي [el-ḥiyy] (ḥā'nın kesri ve yā'nın teşdīdiyle) ve

الْحَيَوَانُ [el-ḥayevān] (feteḥātla) ve

الْحَيَاةُ [el-ḥayāt] (ḥā'nın fethiyle) ve

الْحَيَوَةُ [el-ḥayāt] (vāv'ın sükūnuyla ya'nı yā'nın fethiyle ki vāv elif bedelidir, lām-ı fi'l deḡildir; ehl-i Yemen صَلَاة [şalāt] ve زَكَاةٌ [zekāt] ve حَيَاةٌ [ḥayāt] makūlesinde vāv ile resm ederler, Muşḥaf-ı İmām'da dahi vāv ile mersūmdur, hemān üç mahalde elifle mersūmdur) Bunların mecmū'u da dirliğe denir ki mevt mukābilidir; yukālu: بِهِ حَيٌّ وَحَيَوَانٌ وَحَيَاةٌ وَحَيَوَةٌ أَيْ نَقِيضُ الْمَوْتِ

Şārih der ki حَيَوَانٌ [ḥayevān] kelimesinin aslı حَيِيَانٌ idi, yā-i sāniye vāv'a ibdāl olundu ve bu حَيَاةٌ [ḥayāt]tan eblagdır, زِيرَانٌ [fa'alān] bināsı levāzım-ı hayāttan olan hareket ve ıztırābı mutazammındır. Ve حَيَوَانٌ [ḥayevān] mübālagaten zū-hayātta isti'māl olunur ki cānlı demektir, lākin bunda yā'yı iskān ederler, elife kalb olunmak tahāşīsine mebnī. Ve bunlar masdar olarak dahi isti'māl olunurlar, asl masdarı حَيَاةٌ [ḥayā]dır, وَفَاءٌ [vefā] gibi; yukālu: يَخِي حَيَاءً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَيُقَالُ حَيٌّ يَخِي بِالْإِذْعَامِ وَيُقَالُ يَخِي بِالْفُلْكِ نَقِيضُ مَاتَ

حَيَاةٌ [ḥayāt] Tayyib ve helāl rızka itlāk

olunur, lākin bunda طَيِّبَةً ile ittisāf lāzımdır; yukālu: وَقَفَهُ اللهُ حَيَاةً طَيِّبَةً أَوْ رِزْقًا حَلَالًا Ve 'inde'l-ba'z حَيَاةً طَيِّبَةً [ḥayātun ṭayyibet]ten murād cennettir.

الْحَيِّ [el-ḥayy] (ḥā'nın fethi ve yā'nın teşdidiyle) حَيَاةً [ḥayāt]tan vasftır, diriye denir, zinde ma'nāsına; cem'î اَحْيَاءُ [aḥyā] gelir; yukālu: هُوَ حَيٌّ أَوْ ضِدُّ الْمَيِّتِ Ve nisvān kısmının fercine itlāk olunur. Ve açık ve işlek yola itlāk olunur; yukālu: طَرِيقٌ حَيٌّ أَوْ بَيْنٌ وَيُقَالُ حَيٌّ الطَّرِيقُ حَيًّا إِذَا اسْتَبَانَ

الْحَيَّي [el-ḥayī] Hayāt bulucu demektir ki hadese delālet eder; ve minhu yukālu: ضَرَبَ ضَرْبَةً لَيْسَ بِحَيٍّ مِنْهَا أَوْ لَيْسَ يَحْيِي "Filān bir gūne darb olundu ki o darbeden hayāt bulup diri kalması mutasavver deġildir." Ve bu 'Arabların كَذَا فَإِنَّكَ لَا تَأْكُلُ كَذَا مَرَضٌ kavlleri gibidir ki تَمْرَضُ ma'nāsına istikbālidir, ya'nī "O nesneyi ekl eyleme ki ondan hasta olursun" demektir.

الْإِحْيَاءُ [el-iḥyā] (hemzenin kesriyle) Diriltmek ve diri kılmak ma'nāsınadır; yukālu: Ve bir yeri tāze ve mutarrā çayırılı çimenli bulmak ma'nāsınadır; yukālu: أَحْيَيْنَا الْأَرْضَ أَوْ وَجَدْنَاهَا حَيَّةً Ve nākanın veledi hayātta olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَحْيَيْتَ النَّاقَةَ إِذَا حَيَّيَ وَلَدَهَا Ve kavmin mevāşileri zinde olmak yāhūd hālleri hüsn ve nizām üzere olmak yāhūd ŷen ve ābād otlı sulu yere dāhil olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَحْيَى الْقَوْمَ إِذَا حَيَّيْتُمْ مَا شِئْتُمْ أَوْ حَسَنْتَ حَالَهُمْ أَوْ صَارُوا فِي الْخَضْبِ

الْإِسْتِحْيَاءُ [el-istiḥyā] Bir adamı katl etmeyip diri komak ma'nāsınadır; yukālu: كَيْلَ وَ مِّنْهُ إِسْتِحْيَاءُ أَوْ اسْتَبْقَاهُ يَعْنِي تَرَكَهُ حَيًّا ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَسْتَحْيِي أَنْ يَضْرِبَ﴾ Ve bir kimseden utanmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَحْيَى مِنْهُ بَيَاتَيْنِ وَاسْتَحَى

Lügat-i ūlā ehl-i Ḥicāz'ın ve sāniye Temīm'in lügatıdır. Pes harf-i cerr ile ve harf-i cersiz dahi ta'diye eder.

الْحَيَّةُ [el-ḥayyet] حَيٌّ [ḥayy] kelimesinin mü'ennesidir, hısb ve rehā üzere olan otlı sulu ŷen ve ābād arza itlāk olunur; yukālu: أَرْضٌ حَيَّةٌ أَوْ مُخْصَبَةٌ غَضَّةُ النَّبَاتِ

حَيَّةٌ [ḥayyet] Yılanı denir, Fāriside mār derler. Mütercim der ki mevt-i tabī'isi olmamakla itlāk olundu yāhūd "ح، و، ي" māddesindedir, niteki zıkr olundu. Ve bunun müzekkerinde حَيٌّ denmez, iltibās için; gelir fetehātla. Ve "Filān habīs ve dāhī ve āfettir" diyecek yerde أَوْ فَلَانَ حَيَّةٌ الْوَادِي أَوْ كَلِمَةٌ أَوْ الْبَلَدِ أَوْ الْحَمَاطِ kelimesi tenvī' içindir. Ve حَيَّةٌ الْوَادِي [ḥayyetu'l-vādī] arslana itlāk olunur. Ve

حَيَّةٌ [Ḥayyet] Kutb-ı ŷimālī cenbinde Ferḳ adān ile Benātu Na'ş miyānında niçe kevkebin ya'nī kevākib-i 'adīdeden muhayyel sūretin ismidir ki bi-'aynihi yılan sūretidir ve bu حَيَّةٌ الْهَوَاءِ [ḥayyetu'l-havā] itlāk etikleri olacaktır.

الْحَيَوَانُ [el-ḥayevān] (fetehtle) جِنْسٌ حَيٌّ [cinsu'l-ḥayy] ya'nī diri, cānlı olan mahlūkātın cinsidir ki cemī'-i envā'ima ŷāmildir, cism-i nāmī ve hassās ve müteharrik bi'l-irādeden 'ibārettir; aslı حَيَّيَانٌ idi ki masdardır, yā-i sāniye vāv'a kalb olundu. ŷārih der ki yā'nın iskāniyle حَيَوَانٌ [ḥayvān] telaffuzu hasbe'l-kā'ide yā'nın elife ibdālinden tahaffuza mebnīdir. İşbu حَيَوَانٌ [ḥayevān] ve جَوْلَانٌ [cevelān] kelimelerinin hareke-i lafzları müsemmalarının hareketlerine tenbīhi iş'ār içindir, hulāsa حَيَوَانٌ [ḥayevān] lafzı fi'l-asl ism yāhūd

masdar olup ba'dehu cins-i mezkūrda gālib oldu.

الْمَحَايَا [el-muḥāyāt] (mubāhāt) [mubāhāt] vez-
ninde) Çocuğa gıdā vermek ma'nāsınadır;
yukālu: حَايَا الصَّبِيِّ إِذَا غَدَاهُ

الْحَيِّ [el-ḥayy] (ḥā'nın fethiyle) Diriye de-
nir ki zikr olundu. Ve butūn-ı 'Arabdan bir
batna itlāk olunur ki قَبِيلَةٌ [qabīlet]ten kalīl
olan cemā'attir; cem'ci أَخْيَاءُ [aḫyā'] gelir.

بَنُو حَيِّ [Benū Ḥayy] (ḥā'nın fethiyle) ve
بَنُو حَيِّ [Benū Ḥiyy] (ḥā'nın kesriyle)
'Arabdan iki batndır. Ve

حَيِّ [ḥayy] Hak ve sābit ma'nāsına
müsta'meldir, niteki لَيْ [leyy] bātıl
ma'nāsınadır; ve minhu'l-meselu: "هُوَ لَا
يَعْرِفُ الْحَيَّ مِنَ اللَّيِّ" كَمَا يُقَالُ "الْحَقُّ مِنَ اللَّوِّ" أَيْ
الْحَقُّ مِنَ الْبَاطِلِ أَوْ لَا يَعْرِفُ الْحَوِيَّةَ مِنَ اللَّوِيَّةِ" أَيْ
يَا'nī ba'zılar bunu vāvidir dediler, niteki zikr olundu.
Ve

حَيِّ [Ḥayy] Bir kabīle ismidir, nisbetinde
حَيَوِيٌّ [ḥayeviyy] denir ve حَيِّيٌّ [ḥayeyiyy]
denir harekātla.

الْحَيَا [el-ḥayā] (ḥā'nın fethi ve elifin kas-
rıyla) Hısb ve refāh ve rehā ma'nāsınadır;
yukālu: أَرْضٌ بِهَا حَيَا أَيْ خَضْبٌ Ve yağmura
denir; yukālu: وَقَعَ فِي الْأَرْضِ الْحَيَا أَيْ الْمَطْرُ
Bunda medd ile de lügattir. Ve bir hatun
ismidir.

الْحَيَاءُ [el-ḥayā] (ḥā'nın fethi ve elifin
meddiyle) Tevbe ve rücu' ma'nāsınadır;
yukālu: حَيِّيٌّ مِنْهُ حَيَاءٌ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَابَ Ve
utanmak, şerm ma'nāsınadır; yukālu: حَيِّيٌّ
مِنْهُ إِذَا اخْتَسَمَ

Mütercim-i hakīr der ki Zemahşerī
ve Muḥarrizī dediler ki حَيَاءٌ [ḥayā] ve
إِسْتِحْيَاءٌ [istiḥyā'] mādde-i ḥayāt]

tan me'hūzdu; yukālu: حَيِّيُّ الرَّجُلِ كَمَا يُقَالُ
حَيِّيٌّ وَحَشِيٌّ Ve حَيَاءٌ [ḥayā] levm ve ta'yīb
ve zemm olunacak evzā'dan ihtirāz se-
bebiyle hayāt-ı insāna 'arız olan tagay-
yür ve inkisārdan 'ibārettir ve كَمَا يُقَالُ
نَسَا حَشِيٌّ وَحَشِيٌّ kavli ya'nī الرَّجُلُ نَسِيَ الدَّرَجَةَ
[nesā] damarı ağrısı ve حَشِيٌّ الرَّجُلُ derler;
حَشَا [ḥaşā] ya'nī eczā-i cevfiyyesi ağrısı
demek olmakla حَيِّيٌّ kelimesi dahi hālet-i
mezbūrdan nāṣī vaz'-ı hayātı mütegay-
yir oldu demektir ki ondan utanmak ile
tab'ır olunur. Ve Seyyid Şerīf dedi ki حَيَاءٌ
[ḥayā] iki nev' olur: nefsanī ki Hazret-i
Ḥudā onu nüfūsta halk ve idā'e eylemiştir,
ya'nī fitrī olur, 'inde'n-nās keşf-i 'avretten
حَيَاءٌ [ḥayā] gibi ve imānī olur ki mü'min
olan kimsenin havfen minallāhi ta'ālā
me'āsīden imtinā'e eylemesinden 'ibārettir.
İntehā. Ve

حَيَاءٌ [ḥayā] حُفٌّ [ḥuff] ve ظِلْفٌ [zılf] sāhibi
ya'nī deve kısmının ve çatal tırnaklı
hayvānın ve yırtıcı cānverlerin fercine de-
nir. Ve bunda kalīlen elifi kasr olur; cem'ci
أَحْيَاءٌ [aḫyā'] ve أَحْيِيَّةٌ [aḫiyet] gelir ve حَيٌِّّ
[ḥayy] gelir ḥā'nın fethi ve kesriyle.

الْإِسْتِحْيَاءُ [el-istiḥyā] Bu dahi utanmak
ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَحْيَيْتُ مِنْهُ وَاسْتَحَى مِنْهُ
وَاسْتَحَاهُ بِمَعْنَى Ve bu sülāsīden eblagdır.

الْحَيِّي [el-ḥayiy] عَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde)
Bī't-tab' utanicı, perde ve hayā' sāhibi
adama denir; yukālu: إِنَّهُ حَيِّيٌّ أَيْ ذُو حَيَاءٍ

التَّحِيَّةُ [et-teḥiyet] تَعِيَّةٌ [teḥiyet] veznin-
de) Selām ma'nāsınadır ki bir adama
سَلَامٌ demekten 'ibārettir; yukālu: حَيَاءٌ تَحِيَّةٌ
حَيَاءٌ تَحِيَّةٌ أَيْ سَلَمَةٌ سَلَامًا Mü'ellif *Başā'ir*'de dedi ki
fi'l-asl تَحِيَّةٌ [teḥiyet] bir adama حَيَاكَ اللهُ
diye du'ā eylemek ma'nāsınadır ki عَمَرَكَ
تَحِيَّةٌ اللهُ demektir, ba'dehu mādde-i

“onu tiz yetiştir” demek olur yāhūd حَيٍّ kelimesi هَلُمَّ ya'nī “gel” ve هَلَا kelimesi ma'nāsına olmakla “göreyim seni tiz ve çabuk gel” demek olur ki hass ve igrāyı mutazammındır yāhūd هَلَا [helā] أَسْرَعُ ma'nāsına olmakla “tiz gel” demek olur yāhūd هَلَا [helā] أَسْكُنُ ma'nāsına olmakla هَلَا [helā] أَسْرَعُ عند ذِكْرِهِ وَأَسْكُنُ حَتَّى يَنْقُضِي عَلَيْكَ بِهِ وَأَدْعُهُ، هَلَا بِفُلَانٍ ma'nāsına. Ve eger tenvīnle هَلَا حَيٍّ denirse, gūyā ki حَتَّى demiş olur ki münekkerdir ve eger bilā-tenvīn هَلَا حَيٍّ denirse الْحَتِّ demiş olur ki mu'arrestir. Bunda tenvīni nekrelige ve terkini ma'rifelige 'alem eylediler. Kezālik bu kabilden olan cemī'-i mebniyyatta hāl böylecedir ki onda tenkīr i'tikād olunursa tenvīn ve ta'rīf i'tikād olunursa terk olunur. Ve أُخْتُتْ kavli حَتَّى takdīrindedir ve الزَّمِ الْحَتِّ kavli الْحَتِّ te'vīlindedir.

التَّحَايِي [et-Tehāyī] (tā'nın fethi ve yā'nın kesriyle) Menāzil-i kamerden Hen'a'nın hizāsında üç kevkebe itlāk olunur, تَحْيَاةٌ [Taḥyāt] müfredidir. Mü'ellif هُنَّعةٌ [Hen'at] maddesinde bunları menzil 'add eylemişti.

ذُو الْحَيَّةِ [Zu'l-Ḥayyet] (ḥā'nın fethiyle) Bir pādişāh lakabıdır ki bin sene pādişāhlık eylemişti.

الْأَحْيَاءُ [el-Aḥyā'] (hemzenin fethiyle) Bir suyun ismidir, tesyīr-i nebevī 'aleyhi's-selām ile 'Ubeyde b. el-Ḥārīş oraya gazā eyledi. Ve Mışır'a karīb bir mevzi'dir. Benū Ḥazrec'e muzāftır.

حَيَّوَيْهِ [Ḥayyeveyhi] [عَمْرَوَيْهِ] [amreveyhi] vezninde) Esmādandır: Ebū 'Ömer Muḥammed b. el-'Abbās b. Zekerıyyā b. Ḥayyeveyhi muhaddistir. Ve İmāmu'l-Ḥaremeyn 'Abdumelik b. 'Abdullāh b.

Yūsuf b. Ḥayyeveyhi el-Cuveynī 'allāme-i ma'rūftur.

حَيَّيَّةٌ [Ḥuyeyyet] [سُمَيَّةٌ] [sumeyyet] vezninde) 'Amr b. Şu'ayb b. 'Abdullāh b. 'Amr b. el-'Āş'ın vālidesidir. Ve Mu'ammer b. Ebī Ḥuyeyye muhaddistir. Ve Şālīḥ b. Ḥayvān ve Ḥayvān b. Ḥālīd muhaddislerdir, 'alā-kavlin ikisi de mu'ceme iledir. Ve Sa'dullāh b. Naşru'l-Ḥayevānī ki fetehātladı ve oğlu Muḥammed ve birāder-zādesi 'Abdulḥakḳ muhaddislerdir.

Mütercim-i hakīr der ki mü'ellif ism olan يَحْيَى [Yaḥyā] maddesinden burada sükūt eyledi, lākin *Başā'ir*'de dedi ki يَحْيَى [yaḥyā] kelimesi يَفْعَلُ vezninde ismdir, kable'l-vücūd İbn Zekerıyyā 'aleyhi's-selām tesmiye olundu. Ve حَيَاةٌ [ḥayāt] maddesinden me'hūzdur. Şeyhūhet-i vālideyn zamānında tevellüd edip ekserī o makūle mevlūd mu'ammer olmadığından vālideynine itmi'nān-ı kalb için Hak celle ve 'alā onunla tesmiye eyledi. Ve fī-zātihi hayāt-ı cismānī vü rūhānıyī hā'iz zāt-ı şerīf idi. Ve *Es'iletu'l-Ḥikem* nām kitābda bu resme mersūmdur ki yevm-i kıyāmette Yaḥyā 'aleyhi's-selām elinde bir bıçak zuhūr ve Hazret-i Cibrīl kebs-i emlah sūretinde mütemessil olan mevti yatırıp yalnızca Hazret-i Yaḥyā zebh edecektir. Bu sır-ı ilāhiye mebnī neş'et-i ūlāda Yaḥyā ile tesmiye olundu. Ve kendide sır-ı kuvvet-i hayāt dahi zāhir olmuştu, zira ba'de şehādetihi demleri sinīn-i vefire galeyān üzere olup tā ki Buḥtunuşşar gelip mezbahlarında yetmiş bin Yehūd katl etmedikçe sükūn bulmadı. Ve galeyān-ı dem kuvvet-i hayāttan nāşī olduğu müsellemdir.

FASLU'L-ḤĀ'İ'L-MU'CEME

(فصل الحاء المعجمة)

الواوي

[خ ب و]

الْحَبْوُ [el-ḥabv] (ḥā'nın fethi ve bā'nın sükūnuyla) ve

الْحُبُو [el-ḥubuvv] (sumuvv) vezninde) Āteş sönmek ma'nāsınadır; yukālu: حَبَّتِ النَّارُ تَحْبُو حَبْوًا وَحَبْوًا إِذَا سَكَتَتْ وَطَفَّتْ وَيَقَالُ حَبَّتِ الْحَرْبُ وَالْحِدَّةُ وَالْعَضْبُ إِذَا سَكَتَتْ

الإِخْبَاءُ [el-iḥbā] (hemzenin kesriyle) Āteşi söndürmek ma'nāsınadır; tekūlu: أَخْبَأْتُ النَّارَ إِذَا أَطْفَأْتُهَا

اليائي

[خ ب ي]

الْحِبَاءُ [el-ḥibā] (kisā) vezninde) Deve tüyünden yā koyun yününden olan ipten yāhūd kıldan olan eve ve çadıra denir ki bādiye-niṣīn tā'ifesine mahsūstur, ḥargāh ma'nāsınadır; Türkīde kara ev ve alaçık ve keçeden olursa derim evi ta'bīr olunur; yukālu: هُوَ مِنْ أَهْلِ الْحِبَاءِ وَهُوَ مِنَ الْأَيْبَةِ Ve sünbülede dānenin gılāfına denir. Ve müstedirü'ş-şekl bir niçe top kevākibe itlāk olunur; bu kevākib al-āḫbiyye [Sa'du'l-Aḥbiyyet] dedikleridir ki menāzil-i kamerdendir, dört kevkebden 'ibārettir, üçü حِبَاءُ [ḥibā] şeklindedir. Ve

حِبَاءُ [ḥibā] Yağ bardağına itlāk olunur ki bi-'aynihi حِبَاءُ [ḥibā] şeklinde olur, Arablara mahsūstur.

الإِخْبَاءُ [el-iḥbā] (hemzenin kesriyle) ve

التَّحْبِي [et-teḥabbī] (tefa'ul) vezninde) ve

التَّحْبِيَّةُ [et-taḥbiyyet] (tef'ilet) vezninde) Alaçık işlemek ma'nāsınadır; yukālu: Ve alaçık kurmak ma'nāsınadır; tekūlu: أَخْبَيْتُ حِبَاءً وَتَحْبِيَّةً وَحَبِيئَةً إِذَا عَمَلْتُهُ وَحَبِيئَةً إِذَا نَصَبْتُهُ

الإِسْتِحْبَاءُ [el-istiḥbā] Alaçık kurup içine girmek ma'nāsınadır; tekūlu: إِسْتَحْبَيْتُ الْحِبَاءَ إِذَا نَصَبْتُهُ وَدَخَلْتُهُ

حَبِي [Ḥabiyy] (ḡaniyy) vezninde) Kūfe ile Şām beyninde bir mevzi' adıdır. Ve Zī Ḳār kurbünde bir mevzi' adıdır. Ve bādiyede Merrüt nām vādī ile Curād nām suyun mültekāsında iki حَبْرَاءُ [ḥabrā] ya'ni şecer-i sidr inbāt eder ova ismidir.

الواوي

[خ ت و]

الْحَتْوُ [el-ḥatv] (ḥā'nın fethi ve tā-yı fevkiyyenin sükūnuyla) Hüzn ve gamdan yahūd havftan yā hastalıktan nāṣī melūl ve münkesir olup za'f ve meskenet izhār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَتَا الرَّجُلُ يَحْتُو حَتْوًا إِذَا انْكَسَرَ مِنْ حُزْنٍ أَوْ فَرَعٍ أَوْ مَرَضٍ فَتَحْشَعُ Ve sevbin saçağını ve püskülünü bükmek ma'nāsınadır; yukālu: حَتَا الثُّوبُ إِذَا قَتَلَ هُدْبَهُ Ve bir adamı bir işten geri durdurmak ma'nāsınadır; yukālu: حَتَا فَلَانًا إِذَا كَفَّهُ عَنِ الْأَمْرِ

الإِخْتِئَاءُ [el-iḥtitā] (ifti'al) vezninde) **حَتْوُ** [ḥatv] ile ma'nā-yı evvelde mürādiftir; yukālu: إِخْتَيْتُ الرَّجُلَ بِمَعْنَى حَتَا

الْمَحْتُو [el-maḥtuvv] (ma'fuvv) vezninde) Saçağı ve püskülü bükülmüş sebbe denir; yukālu: ثَوْبٌ مَحْتُوٌّ أَي الْمَقْتُولُ الْهُدْبُ

الإِخْتَاءُ [el-iḥtā] (hemzenin kesriyle) Metā'ı rāyic olmamakla birden satmayıp

yukālu: مَا هُوَ الْأَخْجَاءُ مِنَ الْخَجَىٰ أَي قَدِرٌ لَيْمٌ

الْحَجْوَاءُ [el-ḥacvā'] [ḥamrā'] vezninde) Ferci vāsi' 'avrete denir.

الْحَجْبِيُّ [el-ḥacy] (ḥā'nın fethi ve cīm'in sükūnuyla) Ayakla toprağı tozularak yürümek ma'nāsınadır; yukālu: حَجًّا بِرِجْلِهِ إِذَا نَسَفَ بِهَا التُّرَابَ فِي مَشْيِهِ

الْيَائِي

[خ دي]

الْحَدْيِي [el-ḥady] (ḥā'nın fethi ve dāl'ın sükūnuyla) ve

الْحَدْيَانُ [el-ḥadeyān] (feteḥātla) Dābbe adımlarını seyrek ve geniş atarak sür'atle yürümek ma'nāsınadır; 'alā-kavlin bu deve ile ata mahsūs bir gūne yürümekten 'ibārettir ve 'inde'l-ba'z hımārın merbūt olduğu uzun tavla ve örek ipi ile yatıp ağındığı yerin aralığında koşup yelmesine mevzū'dur; yukālu: حَدَى الْبَعِيرُ وَالْفَرَسُ يَحْدِي حَدْيًا وَحَدْيَانًا إِذَا أَسْرَعَ وَرَحَّ بِقَوَائِمِهِ أَوْ هُوَ صَرَبَتْ مِنْ سَيْرِهِمَا أَوْ هُوَ عَدُو الْجِمَارِ مَا بَيْنَ آرِيَةِ وَمُتَمَرِّغِهِ

الْحَدَاءُ [el-ḥadā] [aṣā] vezninde) Davar fişkılılarıyla bilece çıkan kurtçağıza denir.

حَدَاءُ [Ḥadā'] (medd ile) Bir mevzi' adıdır.

الْإِحْدَاءُ [el-iḥdā'] (hemzenin kesriyle) Azca azca yürümek ma'nāsınadır; yukālu: أَخْدَى الرَّجُلُ إِذَا مَشَى قَلِيلًا قَلِيلًا

الْوَاوِيُّ

[خ ذ و]

الْحَذْوُ [el-ḥazv] (ḥā'nın fethi ve zāl-ı mu'cemenin sükūnuyla) Bir nesne salkı ve sölpük olmak ma'nāsınadır; yukālu: خَذَا خَذَا الشَّيْءُ يَحْدُو خَذْوًا إِذَا اسْتَرْخَى eti sımsıkı tıknaz olmak ma'nāsınadır;

خَذَا لَحْمُهُ إِذَا اكْتَنَزَ

الْحَذَوَاءُ [el-ḥazvā'] [ḥamrā'] vezninde) ve

الْحَذَاوِيَّةُ [el-ḥuzāviyyet] [ʿulābiḥat] vezninde) Salkı ve düşük olarak işitmesi hafif olan kulağa denir; yukālu: أُذُنٌ خَذَوَاءٌ Burada خَذَا وَحَذَاوِيَّةٌ أَي بَيْنَهُ الْخَذَا خَفِيفَةُ السَّمْعِ **حَذَا** [ḥazā] [aṣā] vezninde ismdir, salkılığa denir. Ve

خَذَوَاءُ [ḥazvā'] Kulağı düşük ve salkı diş işeğe denir; yukālu: أَتَانُ خَذَوَاءٌ أَي مُسْتَرْخِيَةٌ الأذُنُ Ve iki kısrağın ismidir.

الْحَذَوَاتُ [el-Ḥazevāt] (feteḥātla) Bir mevzi' adıdır.

الْيَائِي

[خ ذي]

الْحَذَى [el-ḥazā] [aṣā] vezninde) Kulak dibinden salkı olmakla yüze doğru düşük olmak ma'nāsınadır. Bu hālet insānda ve atta ve eşekte dahi olur, hilkaten yāhūd bir hādise sebebiyle olur; hilkaten kulağı o gūne olan ata gevgeç kulaklı ta'bīr olunur; yukālu: حَدَيْتُ أَذُنُهُ خَذَاً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اسْتَرْخَتْ مِنْ أَضْلَاهَا وَأَنْكَسَرَتْ مُقْبِلَةً عَلَى الْوَجْهِ

الْحَذْيِيُّ [el-ḥuzeyy] [sumeyy] vezninde) Hımār elkābındandır. Ve 'Abdullāh b. Ḥuzyān ki عُثْمَانُ [ʿuṣmān] veznindedir, müverrihindedir.

الْوَاوِيُّ

[خ ر و]

الْحُرْوَةُ [el-ḥurvet] [ʿurvet] vezninde) خُرْتُ [ḥurt] lafzında lügattir ki baltanın sap geçirecek deliğine denir; cem'i خُرَاتُ [ḥurāt] gelir. Şārih der ki *Tekmile*'de vāv'sız الْخُرْوَةُ 'unvānında mersūmdur, cem'

kıyās üzere; yukālu: حَسَا أَوْ زَكَ أَي فَرَدًا وَزَوْجًا
Şārih der ki işbu حَسَا [ḥasā] ve زَكَ [zekā]
lafzları 'inde'l-ekser munsarıflardır. Ve
'inde İbn el-Enbārī munsarîf edenler nekre
edip ve munsarîf etmeyenler مَثَى ve ثَلَاثٌ
menziline itibār ederler.

أَلْمَحَاسَاةُ [el-muḥāsāt] مُبَاهَاةٌ [mubāhāt]
vezninde) Cevz ile tek mi çift mi oynamak
ma'nāsınadır ki çocuklar oynarlar; yukālu:
حَاسَاةٌ إِذَا لَاعَبَهُ بِالْحُجُورِ فَرَدًا أَوْ زَوْجًا

الإِحْسَاءُ [el-iḥsāʾ] (hemzenin kesriyle) ve
التَّحْسِيَةِ [et-taḥşiyet] تَفْعِلَةٌ [tef'ilet] veznin-
de) مُحَاسَاةٌ [muḥāsāt] ma'nāsınadır.

اليائي

خ س ي

الْحَسِييِّ [el-ḥasiyy] غَنِيٌّ [ganiyy] vezninde)
Koyun yününden dokunmuş kilim ve keçe
ve alaçık makülesine denir.

التَّحْسِيسِي [et-teḥāsī] تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde)
Hurde çakıl taşları atışmak ma'nāsınadır;
yukālu: تَحَاسَوْا إِذَا تَرَامَوْا بِالْحَصَى

الواوي

خ ش و

الْحَشْوُ [el-ḥaşv] حَشْوٌ [ḥaşv] vezninde) İşe
yaramayan kemter hurmāya denir. Ve

حَشْوٌ [ḥaşv] Masdar olur, ağaç kemter
hurmā tutmak ma'nāsına; yukālu: حَشَّتِ
الْتَّحْلَةُ تَحْشُو حَشْوًا إِذَا أَثْمَرَتِ الْحَشْوُ أَي الْحَشْفُ

الْحَشَا [el-ḥaşā] عَصَا [ʿaşā] vezninde) So-
ğuk çalmakla simsiyāh olmuş ekine denir.

اليائي

خ ش ي

الْحَشْيِ [el-ḥaşy] (ḥā'nın fethi ve kesri ve
şīn'in sükūnuyla) ve

الْحَشْيَةِ [el-ḥaşyet] ve

الْحَشَاةُ [el-ḥaşāt] (ḥā'ların fethiyle) ve

الْمَحْشَاةُ [el-maḥşāt] مَرْمَاةٌ [mermāt] vez-
ninde) ve

الْمَحْشِيَةِ [el-maḥşiyet] مَنزِلَةٌ [menzilet] vez-
ninde) ve

الْحَشْيَانُ [el-ḥaşeyān] (fetehātla) ve

التَّحْشِي [et-teḥaşşī] تَفْعُلٌ [tefā'ul] veznin-
de) Korkmak ma'nāsınadır; yukālu: حَشِيْبُهُ
حَشِيْبًا وَحَشِيْبَةً وَحَشَاةٌ وَحَشَاةٌ وَمَحْشِيَةٌ وَحَشِيْبَانًا مِنَ الْبَابِ
الرَّابِعِ وَتَحْشَاهُ إِذَا خَافَهُ Mü'ellifin Başā'ir'de
beyānına göre bu mādde ta'zīme müm-
tezic havf ma'nāsına mevzū'dur, nāsın
pađiřāh ve vālī ve eb makülesinden havfı
gibi ve ekserī korktuğu nesneye 'an-'ilmin
vāki' olur.

الْحَاشِي [el-ḥāşī] ve

الْحَشِييِّ [el-ḥasiyy] غَنِيٌّ [ganiyy] vezninde)
ve

الْحَشْيَانُ [el-ḥaşyān] سَكْرَانٌ [sekrān] vez-
ninde) İsm-i fā'illerdir; yukālu: رَجُلٌ خَاشٍ
حَشِيْبًا وَحَشِيْبَةً Mü'ennesinde حَشِيْبًا
[ḥaşyāʾ] denir, cem'leri حَشَايَا [ḥaşāyā] gelir.

التَّحْشِيَةِ [et-taḥşiyet] تَأْدِيَةٌ [te'diyet] veznin-
de) Korkutmak ma'nāsınadır; yukālu: حَشَاةٌ
إِذَا حَوَّفَهُ

الْمَحَاسَاةُ [el-muḥāsāt] Bāb-ı mugālebede
müsta'emeldir, havf bābında yarışmak
ma'nāsınadır; tekülu: حَاشَانِي فَحَشَيْتُهُ أَي كُنْتُ
أَشَدُّ حَشِيْبَةً مِنْهُ

الأخشي [el-aḥşā] أَخْرَى [aḥrā] vezninde)

الْإِحْتِطَاءُ [el-iḥtiṭā] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) **حَطَوُ** [ḥaṭv] ma'nāsınadır; yukālu: **إِحْتَطَى الرَّجُلُ وَيَقَالُ إِحْتَاطٌ وَهَذِهِ مَقْلُوبَةٌ مِنْ إِحْتَطَى بِمَعْنَى خَطَا** Ve bir nesneyi atlayıp geçmek ma'nāsınadır.

التَّحَطِّي [et-teḥaṭṭī] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Bu dahi bir nesneyi atlayıp geçmek ma'nāsınadır; yukālu: **تَحَطَّى النَّاسُ وَاحْتَطَأْتُهُمْ** Ya'nī nāsı basıp atlayarak geçti, niteki cāmī'lerde ön saf meftūnları ederler; ve yukālu: **تَحَطَّى رِقَابَ النَّاسِ**

الْحُطُوءَةُ [el-ḥuṭvet] (ḥā'nın zammı ve fetihiyle) Adıma denir; cem'i **حُطَا** [ḥuṭā] gelir ḥā'nın zammı ve elifin kasrıyla ve **حُطَوَاتٌ** [ḥuṭvāt] gelir zammeteynle; yukālu: **هُوَ فَسِیحُ الْحُطُوءَةِ وَهِيَ مَا بَيْنَ الْقَدَمَيْنِ** Ve

حَطُوءَةٌ [ḥaṭvet] (ḥā'nın fethiyle) Binā-i merre olur, bir adım atmak ma'nāsınadır; cem'i **حَطَوَاتٌ** [ḥaṭavāt] gelir fetehātla.

الْوَاوِيُّ

[خ ظ و]

الْحُظُوءُ [el-ḥuḥuvv] (zā-yı mu'ceme ile **سُمُّ** [sumuvv] vezninde) Bedenin eti sımsıkı tıknaz olmak ma'nāsınadır; yukālu: **حَطَا لِحُمِّهِ يَحْطُو حُطُوءًا إِذَا اكْتَنَرَ** Ve müte'addī olur, vücūdu iri ve tenū-mend kılmak ma'nāsına; yukālu: **حَطَاهُ اللَّهُ أَيَّ أَضْحَمَهُ وَأَعْظَمَهُ**

الْإِحْطَاءُ [el-iḥṣā] (hemzenin kesriyle) Bu dahi **حُظُو** [ḥuḥuvv] ma'nāsınadır; yukālu: **أَحْطَاهُ اللَّهُ بِمَعْنَى خَطَاهُ**

الْحُظَوَانُ [el-ḥaḥavān] (fetehātla) Gövdesinin eti çok ve sıkı olup birbiri üzere katlanıp katmerlenmiş adama denir.

الْيَائِيُّ

[خ ظ ي]

الْحَظْيُ [el-ḥazā] (عَصَا [aṣā] vezninde) Bu dahi gövdenin eti sımsıkı tıknaz olmak ma'nāsınadır; yukālu: **حَظِي لِحُمِّهِ خَطَا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اكْتَنَرَ**

الْحَظِي [el-ḥaziy] (ḥā'nın fethi ve zā'nın kesriyle) Gövdesinin eti sımsıkı tıknaz kişiye denir; mü'ennesi **حَظِيَّةٌ** [ḥaziyet]tir; yukālu: **فَرَسٌ حَظِي بَطٍ وَامْرَأَةٌ حَظِيَّةٌ بَطِيَّةٌ** Burada kelimeleri te'kiddir.

الْإِحْظَاءُ [el-iḥṣā] (hemzenin kesriyle) Semirmek ma'nāsınadır; yukālu: **أَحْطَى الرَّجُلُ إِذَا سَمِنَ** Ve semirtmek ma'nāsınadır; yukālu: **أَحْظَاهُ إِذَا سَمِنَتْهُ**

الْوَاوِيُّ

[خ ف و]

الْحَفْوُ [el-ḥafv] (عَفْوٌ [afv] vezninde) ve **الْحُفُوءُ** [el-ḥufuvv] (سُمُّ [sumuvv] vezninde) Şimşek parıldamak ma'nāsınadır; yukālu: **حَفَا الشَّيْءُ إِذَا ظَهَرَ** Ve zāhir olmak ma'nāsınadır; yukālu: **حَفَا الشَّيْءُ إِذَا ظَهَرَ**

الْحَفْوَةُ [el-ḥifvet] (ḥā'nın kesriyle) **حُفِيَّةٌ** [ḥufiyet] ma'nāsınadır ki gizliliğe denir; yukālu: **يَأْكُلُهُ حَفْوَةٌ أَيَّ حُفِيَّةٌ**

الْيَائِيُّ

[خ ف ي]

الْحَفْيُ [el-ḥafy] (ḥā'nın fethi ve fā'nın sükūnuyla) ve

الْحُفِي [el-ḥufiy] (ḥā'nın zammı ve fā'nın kesriyle) Bir nesneyi zāhir ve 'ayān eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **حَفَاهُ يَحْفِيهِ حَفِيًّا** Ve bir nesneyi taşra çıkarmak

ma'nāsınadır; yukālu: **خَفَاءٌ إِذَا اسْتَخْرَجَهُ** Ve gizlemek ma'nāsınadır; yukālu: **خَفَاءٌ إِذَا سَتَرَهُ** وَكَتَمَهُ Pes azdāddan olur.

الإِخْتِفَاءُ [el-iḫtifā'] [إِخْتِفَاءٌ] [ifti'āl] vezninde) Bu dahi bir nesneyi zāhir ve āşikāre eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **إِخْتِفَاءٌ إِذَا أَظْهَرَهُ** Ve pinhān olmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِخْتِفَاءٌ إِذَا اسْتَسْتَرَّ وَتَوَارَى** Ve "iḫtifā-i dem", bilinmeyerek bir adamı katl eylemekten 'ibārettir; yukālu: **إِخْتِفَاءٌ دَمَ فُلَانٍ إِذَا قَتَلَهُ مِنْ غَيْرِ** أَنْ يُعْلَمَ بِهِ

الْخَفَاءُ [el-ḫafā'] [وَفَاءٌ] [vefā'] vezninde) Bir nesne gizli olmak ma'nāsınadır; yukālu: **خَفِيٌّ عَلَيْهِ الْأَمْرُ خَفَاءٌ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا لَمْ يَظْهَرْ** Ve tekūlu'l-Arab: **بَرَحَ الْخَفَاءُ أَي وَضَحَ الْأَمْرُ** Ya'nī "İş āşikāreye çıktı." Burada **خَفَاءٌ** [ḫafā'] ضَارٌّ [maḫfiyy] ma'nāsına olmakla **مَخْفِيٌّ** sebkinde olur ki "Gizli iş açığa çıktı" demek olur yāhūd **بَرَحَ** [berihā] **زَالَ** [zāle] ma'nāsına ve **خَفَاءٌ** [ḫafā'] kendi ma'nāsına olmakla **زَالَ** **الْخَفَاءُ** sebkinde olur.

الْحَافِي [el-ḫāfi] ve

الْخَفِي [el-ḫafiyy] [غَنِيٌّ] [ganiyy] vezninde) "خ،ف،ي" mād-desinden ism-i fā'ildir, gizli ve nihān şey'e denir; yukālu: **شَيْءٌ خَافٍ** وَخَفِيٌّ إِذَا لَمْ يَظْهَرْ

الإِخْفَاءُ [el-iḫfā'] (hemzenin kesriyle) Gizlemek ma'nāsınadır; yukālu: **أَخْفَأَهُ إِذَا سَتَرَهُ** وَكَتَمَهُ Ve gizlenmek ma'nāsınadır; yukālu: **أَخْفَى زَيْدٌ إِذَا اسْتَسْتَرَّ**

الْحَافِيَّةُ [el-ḫāfiyyet] Dā'imā a'māl ve evzā'i mestūr ve mektūm olan adama denir ki kar üzere gezip izi belli olmaz; yukālu: **هُوَ خَافِيَةٌ أَي ضِدُّ الْعَلَانِيَةِ** Ve gizli nesneye ve sırr-ı nihāna denir, hā' mübālaga içindir, niteki **خَافِي** [ḫāfi] ve **خَفَاءٌ** [ḫafā] dahi denir, عَصَا [aṣā] vezninde; yukālu: **شَيْءٌ خَافِيَةٌ وَخَافٍ**

وَخَفَاءٌ أَي خَفِيٌّ Ve

خَافِي [ḫāfi] ve

خَافِيَّةٌ [ḫāfiyyet] ve

خَافِيَاءٌ [ḫāfiyā'] (medd ile) Cinn ve periye denir; cem'ci **خَوَافِي** [ḫavāfi] gelir. Ve

خَافِيَّةٌ [ḫāfiyyet] Cinn tā'ifesi karār-gāhı olan yere denir, perī-gāh ma'nāsına; yukālu: **أَرْضٌ خَافِيَّةٌ إِذَا كَانَتْ بِهَا جِنَّ**

الْخُفْيَةُ [el-ḫufiyet] (ḫā'nın zammı ve kesriyle) Gizlenip saklanmak ma'nāsınadır; tekūlu: **خَفِيْتُ لَهُ خُفْيَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اخْتَفَيْتَ**

الْخُفْوَةُ [el-ḫifvet] (ḫā'nın kesriyle) Gizli-liğe denir; ve minhu yukālu: **يَأْكُلُهُ خُفْيَةً أَي يَسْرِقُهُ**

الْإِسْتِخْفَاءُ [el-istiḫfā'] Gizlenip saklanmak ma'nāsınadır; yukālu: **اسْتَخْفَى الرَّجُلُ إِذَا اسْتَسْتَرَّ وَتَوَارَى**

النُّونُ الْخُفْيَةُ [en-nūnu'l-ḫafiyyet] Sarfiyyūn ıstılāhında nūn-ı hafifeye ıtlāk olunur ki sakile mukābilidir.

الْأَخْفِيَّةُ [el-aḫfiyyet] [أَخْبِيَّةٌ] [aḫbiyyet] vezninde) **خَفَاءٌ** [ḫifā'] kelimesinden ki ḫā'nın kesriyledir, cem'ci'dir, ağaç çiçeğinin kapçığına denir; yukālu: **ظَهَرَتْ أَخْفِيَّةُ النَّوْرِ أَي أَكْمَتْهُ** Ve

أَخْفِيَّةُ الْكِرَا [aḫfiyyetu'l-kerā] Gözlere ıtlāk olunur ki uyku kisā'larıdır.

الْخَوَافِي [el-ḫavāfi] (ḫā'nın fethiyle) Kuşun şol yeleklerine denir ki kanatlarını kısıp yumduktaki gizlenip görünmeyeler, 'alā-kavlin **مَنَاقِبُ** [menākib] dedikleri yeleklere sonra olan dört yeleklere denir yāhūd önde olan yedi yeleklere denir sonraki yedi yeleklere denir 'ibārettir.

الْخَفَاءُ [el-ḫifā'] كِسَاءٌ [kisā'] vezninde ve mürādifidir ki kilime denir, ba'zı nesnelere üzerine örtülmekle mā-tahtını setr eylediği için; cem'ci **أَخْفِيَّةٌ** [aḫfiyyet]tir, niteki

zikir olundu.

الْحَفِيَّةُ [el-ḥafiyyet] [غَيْبِيَّة] [ġaniyyet] vezninde) Dibi yakın kuyuya ve eşmeye denir; yukālu: حَفَرَ حَفِيَّةً أَيْ رَكِيَّةً Ve ağaçları sık çatlaklı ve çatkın ormana denir. Ve bir adamda cinn dokunmak eserine denir, çalıklık ve sersemlik hâletleri gibi; yukālu: بِه حَفِيَّةً أَي لَمَمَ

الْحَفِيَّانِ [el-ḥafiyyān] (tesniye bünyesiyle) Bir adamın āvāzıyla yerde olan izine ıtlāk olunur; ve minhu kavluhum: إِذَا حَسُنَ مِنَ الْمَرْأَةِ حَفِيَّاهَا حَسُنَ سَائِرُهَا يَغْنِي صَوْتُهَا وَأَثَرُ وَطْئِهَا Ma'lūmdur ki savtın hüsn ve letāfeti ehl-i edeb ü hayā olmasına ve izin hüsn ve letāfeti sühūlet ve nezāketle yürütmesine delālet eder.

الْمُخْتَفِي [el-muḥtəfi] (ism-i fā'il bünyesiyle) Kefen soyucuya denir, istihrāc ma'nāsınadır; yukālu: أَخَذُوا مُخْتَفِيًا أَي تَبَاشًا

أَلْيَائِي

[خ ق ي]

الْإِخْفَاءُ [el-iḥḳā] [كَفَاءٌ] [iḥfā] vezninde) Ferci bol 'avretle cimāc eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَخْفَى الرَّجُلُ إِذَا جَامَعَ وَاسِعَةً مِنَ النِّسَاءِ

الْوَاوِيُّ

[خ ل و]

الْحُلُوءُ [el-ḥuluvv] [سُمُوءٌ] [sumuvv] vezninde) ve

الْحَلَاءُ [el-ḥalā] [وَفَاءٌ] [vefā] vezninde) Boş ve tehī olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَلَا الْمَكَانُ يَخْلُو خُلُوءًا وَحَلَاءً إِذَا فَرَّغَ حَلَا الرَّجُلُ إِذَا وَقَعَ فِي مَوْضِعٍ خَالٍ لَا يُزَاحِمُ فِيهِ Ve hāzır et'imenin mecmū'undan ekl

eylemeyip ba'zına kasır eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: حَلَا عَلَى بَعْضِ الطَّعَامِ إِذَا أَقْتَصَرَ عَلَيْهِ Ve حَلَا مَكَانٍ إِذَا أَقْتَصَرَ عَلَيْهِ Ve fāt eylemekten kināye olur; yukālu: حَلَا مَكَانٌ فَلَانَ أَي مَاتَ

خُلُوءٌ [ḥuluvv] ve

خَلَاءٌ [ḫalā] Bir nesne zamān-ı māzīde savuşup gitmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: حَلَا الشَّيْءُ إِذَا مَضَى مِنْ عَنِّ وَهَارْفَلِيَّاتٌ بِرِيسَةٍ عَنِ حَلَا عَنِ حَلَا عَنِ الأَمْرِ وَمِنْهُ إِذَا تَبَرَّأَ حَلَا عَنِ حَلَا عَنِ الأَمْرِ Ve bir nesneyi boşlayıp salıvermek ma'nāsınadır; yukālu: حَلَا عَنِ حَلَا عَنِ الشَّيْءِ إِذَا أَرْسَلَهُ Ve bā harfiyle bir adamı masha'alığa almak ma'nāsınadır; yukālu: حَلَا بِه إِذَا سَجَرَ مِنْهُ

خُلُوءٌ [ḥuluvv] [حَالِي] [ḫālī] lafzından cem' olur; سَاجِدٌ [sācid] ve سُجُودٌ [sucūd] gibi; yukālu: جَاؤُونِي خُلُوءًا زَيْدٌ أَي خُلُوءُهُمْ مِنْهُ يَغْنِي خَالِيْنَ عُنْهُ

الْإِخْلَاءُ [el-iḫlā] (hemzenin kesriyle) Bu dahi boş ve tehī olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَخْلَى الْمَكَانَ بِمَعْنَى حَلَا Ve bir yeri خَالِي [ḫālī] kılmak يَاحُودِ خَالِي [ḫālī] bulmak ma'nāsınadır; yukālu: أَخْلَى الْمَكَانَ إِذَا جَعَلَهُ خَالِيًا أَوْ وَجَدَهُ خَالِيًا أَخْلَاهُ وَأَخْلَا Ve şenliksiz tenhā yerde olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَخْلَى الرَّجُلُ إِذَا وَقَعَ فِي مَوْضِعٍ خَالٍ لَا يُزَاحِمُ فِيهِ Ve bir adamı bir kimse ile halvette bulmak ma'nāsınadır; yukālu: أَخْلَاهُ مَعَهُ أَي وَجَدَهُمَا خِلُوءِينَ

الْإِسْتِخْلَاءُ [el-istiḫlā] Bu dahi hālī olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَخْلَى الْمَكَانَ إِذَا فَرَّغَ Ve bir kimseden halvet taleb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَخْلَى الْمَلِكَ وَبِهِ فَأَخْلَاهُ Ve halvet olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَخْلَى بِالْمَلِكِ بِمَعْنَى حَلَا بِه

الْخَلْوُ [el-ḫalv] (ḫā'nın fethiyle) ve

الْخَلَاءُ [el-ḫalā'] (بَلَاءٌ [belā'] vezninde) ve

الْخَلْوَةُ [el-ḫalvet] (سَلْوَةٌ [selvet] vezninde) Bir kimse ile yalnız kalmak ma'nāsınadır ki halvet eylemek ta'bīr olunur; yukālu: **إِسْتَحْلَى الْمَلِكَ فَخَلَا بِهِ وَإِلَيْهِ وَمَعَهُ خَلُوا وَخَلَاءٌ وَخَلْوَةٌ** أَي سَأَلَهُ أَنْ يَجْتَمَعَ بِهِ فِي خَلْوَةٍ فَعَعَلَ

الْخَلَاءُ [el-ḫalā'] (صَلَاءٌ [ṣalā'] vezninde) Masdardır ki zikr olundu. Ve ŧenlik-siz hālī yere denir; yukālu: **مَكَانٌ خَلَاءٌ أَي مَكَانٌ خَلَاؤُكَ أَقْنَى** Ve minhu'l-meselu: **”خَلَاؤُكَ أَقْنَى** Bu rada **أَقْنَى** [aknā] kelimesi ma'nāsınadır. Ve hāsıl-ı ma'nā: “Sen kendi menzilin-de münzevī olduğunda nāsın ŧüttür-gür-be evzā'ı ve sār'ir güne mu'amelātı sebebiyle 'arız olan gazabdan nāŧī mūcib-i ŧerm ü hayā olacak renc ve 'arızadan sālīm olursun” demektir, ihtilāt-ı nāsın mezmūmiyyeti ma'rızinde irād olunur. Ve

خَلَاءٌ [ḫalā'] Berī ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: **هُوَ خَلَاءٌ عَنْهُ أَي بَرِيءٌ** Ve memŧāya itlāk olunur; yukālu: **مَا فِي دَارِهِ خَلَاءٌ أَي مُتَوَضَّأٌ** Ve boş yere denir ki aslā onda bir nesne olmaya.

الْخَلْوُ [el-ḫilv] (ḫā'nın kesriyle) Hālī ve tenhā ma'nāsınadır; tekūlu: **وَجَدْتُهُمَا خَلْوَيْنِ** أَي خَالِيَيْنِ Ve fārig ve bī-kayd u gā'ile adama denir; mü'ennesi **خَلْوَةٌ** [ḫilvet]'tir, **خَلْوٌ** [ḫilv] dahi denir hā'sız; cem'ci **أَخْلَاءٌ** [aḫlā'] gelir.

الْخَلْيُ [el-ḫaliyy] (غَنِيٌّ [ganiyy] vezninde) Bu dahi fārig ve bī-hemm ü gā'ile adama denir; Cem'ci **خَلْيُونٌ** [ḫaliyyūn] ve **أَخْلِيَاءٌ** [aḫliyā'] gelir; yukālu: **هُوَ خَلْيٌ أَي فَارِعٌ** Ve ergen adama itlāk olunur; yukālu: **هُوَ خَلْيٌ** أَي لَا زَوْجَةَ لَهُ Ve arı kovanına denir, **خَلْيَةٌ** [ḫaliyyet] gibi.

الْخَالِي [el-ḫālī] Boŧ ve tehī ma'nāsınadır. Ve ergen adama denir. Ve arı kovanına denir. Ve ersiz 'avrete denir; cem'ci **أَخْلَاءٌ** [aḫlā'] gelir.

التَّخْلِيَةُ [et-taḫliyyet] (تَأْدِيَةٌ [te'diyyet] vezninde) ve

التَّخْلِي [et-teḫlī] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) ve

الْمُخَالَةُ [el-muḫālāt] (مُبَالَةٌ [mubālāt] vezninde) Bir nesneyi terk ve ferāgat kılmak ma'nāsınadır ki boşlamak ta'bīr olunur; yukālu: **خَلَّى الْأَمْرَ وَعَنِ الْأَمْرِ وَتَخَلَّى مِنْهُ وَعَنْهُ** وَخَالَاهُ إِذَا تَرَكَهُ

الْخَلْيَةُ [el-ḫaliyyet] (غَنِيَّةٌ [ganiyyet] vezninde) Bu dahi arı kovanına denir yāhūd çamurdan düzülmüş **رَاقُودٌ** [rāḳūd] ŧeklinde nesneye denir ki Türkīde petek ta'bīr olunur, onda dahi arı kısmı ivā eder yāhūd ağaçtan oyma olanına denir yāhūd **خَزْمَةٌ** [ḫazemet] dedikleri ŧecerin omça tarafına denir ki bi-'aynihi rāḳūd ŧeklinde ve içi özsüz kavuk olmakla onda arılar yuva edip bal yaparlar; bunların mecmū'u kovan olacaktır. Ve

خَلْيَةٌ [ḫaliyyet] Hemān sütünü sağmak için isti'mālden tahliye olunmuş nākaya denir yāhūd sār'ir köŧeğine yakılmış nākaya denir yāhūd veledinden mehcür olmakla sār'irin veledine yakılıp lākin emzirmeyecek sütünü sağılan nākaya denir yāhūd ŧol nākaya denir ki yavru doğurup kendisi pek soyu pāk olmakla sütünü firāvān olduğundan altından veledi alınıp sār'ir nākaya nakl ve kendisi hemān sağmal olarak terk ve ihlā oluna yāhud ŧol nākaya denir ki iki yāhūd üç nāka ile veledi vāhide yakılıp o sebeble sütünü idrār edip lākin veledi onların yalnız birisi emzirmekle sāhib-i

hāne diğerlerini sağlamak için teferrug edeler. Ve ayağının bağı boşandırılıp salıverilmiş nākaya denir. Ve büyük gemiye denir ki kalyon ta'bir olunur, 'alā-kavlin mellāhların sun'ı olmayarak bi-re'sihi yürüyen gemiye denir yāhūd ardında yedek sandalı olan gemiye denir. Ve

خَلِيَّةٌ [ḫaliyyet] Talāk-ı mer'etten kināye olur, ya'nī elfāz-ı kinā'iyyedendir, zevc zevcesine خَلِيَّةٌ أَنْتِ deyip ve onunla talāka niyyet eylese mutallaka olur.

خَلَا [ḫalā] (عَدَا [ādā] vezninde) Hurūf-ı istisnādandır; yukālu: جَاءَنِي الْقَوْمُ خَلَا زَيْدٍ. Şāriḥ der ki 'inde'l-ba'z harf-i cerdir ve 'inde'l-ba'z masdar muzāftır. Ve bazıları fi'l tasvīr eylemekle mā-ba'di mansüb olur.

الْخَلَاوَةُ [el-ḫalāvet] (ḫā'nın fethiyle) Tucīb kabilesinden bir batndır ki pederleri Ḥalāvet nām kimse idi; ve minhu'l-meselu: "أَنَا مِنْهُ فَالِجُ بُنُ خَلَاوَةٍ" أَيِ خَلَاةٍ بَرِيَّةٍ. Aslı budur ki Uneys nām kimse esīrleri katl ederken mezbur Fālice sen de Uneys'e mu'āvenet kıl ne duruyorsun dediklerinde "أَنَا مِنْهُ فَالِجُ بُنُ خَلَاوَةٍ" diye izhār-ı teberī eylemekle min ba'd ben o mādeden berī ve ba'rdim diyecek yerde "أَنَا مِنْهُ فَالِجُ بُنُ خَلَاوَةٍ" mesel oldu. Muhaddisinden Mālik b. 'Abdullāh b. Seyfu'l-Ḥalāvī o batndandır.

النَّيَّيُّ

[خ ل ي]

الْحَلَا [el-ḫalā] (عَصَا [aşā] vezninde) Tāze otlara denir; خَلَاةٌ [ḫalāt] müfredidir. 'Alā-kavlin yerinden biçilip yāhūd koparılmış tāze ota denir; cem'ī أَحْلَاءٌ [aḫlā'] gelir.

الْمِخْلَاةُ [el-miḫlāt] (مِضْبَاخٌ [mişbāḫ] veznin-

de) İçine biçilmiş otluk vaz' olunan zarfa denir ki torba ta'bir olunur, ālet menziline tenzīl olunmuştur.

الْإِخْلَاءُ [el-iḫlā'] (hemzenin kesriyle) Ḥudā-yı müte'āl tāze ot bitirmek ma'nāsınadır; yukālu: أَخْلَى اللهُ الْمَأْشِيَةَ إِذَا أَنْبَتَ لَهَا الْخَلَا. Ve yer tāze otluk olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَخْلَتِ الْأَرْضُ إِذَا كَثُرَ خَلَاهَا.

الْخَلْيُ [el-ḫaly] (رَمِيٌّ [remy] vezninde) Tāze ot biçmek yāhūd çekip koparmak ma'nāsınadır; yukālu: خَلَا فُلَانٌ الْخَلَا خَلْيًا إِذَا خَلَا الْمَأْشِيَةَ إِذَا جَزَّ لَهَا. Ve atın ağzına gem vurmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: خَلَا الْفَرَسَ إِذَا أَلْقَى فِيهِ اللَّجَامَ. Ve atın ağzından gemi çıkarmak ma'nāsınadır; yukālu: خَلَا اللَّجَامَ عَنْ فِيهِ إِذَا نَزَعَهُ. Ve tencerenin altına odun sokmak yāhūd tencere içre et komak ma'nāsınadır; yukālu: خَلَا الْقِدْرَ إِذَا أَلْقَى تَحْتَهَا حَطْبًا أَوْ طَرَحَ فِيهَا لَحْمًا. Ve davara yem için torbaya arpa komak ma'nāsınadır; yukālu: خَلَا الشَّعِيرَ فِي الْمِخْلَاةِ إِذَا جَمَعَهُ فِيهَا.

الْإِخْتِلَاءُ [el-iḫtilā'] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Bu dahi tāze ot biçmek yāhūd koparmak ma'nāsınadır; yukālu: إِخْتَلَى الْخَلَا إِذَا جَزَّهُ أَوْ نَزَعَهُ.

الْمُخْتَلِي [el-muḫteli] (مَمْتَلِيٌّ [mumteli] vezninde) Arslana denir.

الْمُخَالَاةُ [el-muḫālāt] (مُبَالَاةٌ [mubālāt] vezninde) Bir kimse ile güreş tutmak, 'alā-kavlin dekk ve fend ile aldatmak ma'nāsınadır; yukālu: خَلَاةٌ إِذَا صَارَعَهُ أَوْ خَادَعَهُ.

الْإِخْلِيَاءُ [el-iḫlīlā'] (إِعْشِيشَاتٌ [i'şişāb] vezninde) Dā'imā süt içere olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِخْلَوَى الرَّجُلُ إِذَا دَامَ عَلَى شُرْبِ اللَّبَنِ.

الْوَاوِيُّ**[خ م و]**

الْحَمُو [el-ḥamv] (ḥā'nın fethi ve mīm'in sükülüyle) Süt yoğurt gibi katılanmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا حَمَا اللَّبَنُ يَحْمُو حَمُوًا إِذَا اشْتَدَّ

الْوَاوِيُّ**[خ ن و]**

الْحَنُو [el-ḥanv] (ḥā'nın fethiyle) Necāsete denir, عَذْرَةٌ [ʿaziret] ma'nāsına. Ve sazlıktan yapılmış alaçık ve huğ dedikleri a'rāb evlerinin bacalarına ve fūrcelelerine denir.

الْحَنُو [el-ḥanv] (ḥā'nın fethi ve nūn'un sükülüyle) Fāhiş söz söylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَنَا الرَّجُلُ يَحْنُو حَنُوًا إِذَا أَفْحَسَ يَعْغِي فِي مَطْقِهِ

الْيَائِي**[خ ن ي]**

الْحَنَاء [el-ḥanā] [ʿaṣā] vezninde) Bu dahi herze ve fāhiş söz söylemek ma'nāsınadır; yukālu: حَنِي الرَّجُلُ حَنَا مِنَ الْبَابِ إِذَا أَفْحَسَ Ve

حَنَا [ḥanā] Āfāt ve nevā'ib ma'nāsınadır; müfredi حَنَاة [ḥanāt]tır; yukālu: أَصَابَتْهُ حَنَا إِذَا أَفْحَسَ الدَّهْرُ أَيَّ أَفَاتِهِ

الْإِحْنَاء [el-iḥnā] (hemzenin kesriyle) Bu dahi fāhiş söz söylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَخْنَى الرَّجُلُ إِذَا أَفْحَسَ Ve أَخْنَى عَلَيْهِمْ إِذَا أَهْلَكَهُمْ Ve çekirge çok yumurtlayıp gömmek ma'nāsınadır; yukālu: أَخْنَى الْجَرَادُ إِذَا كَثُرَ بَيْضُهُ Ve otlağın çayırı çoğalmak ma'nāsınadır;

yukālu: أَخْنَى الْمَرْعَى إِذَا كَثُرَ نَبَاتُهُ Ve bir nesne üzerinden zamān-ı medīd geçmek ma'nāsınadır; yukālu: أَخْنَى الدَّهْرُ عَلَيْهِ إِذَا طَالَ

الْحَنِي [el-ḥany] (ḥā'nın fethi ve nūn'un sükülüyle) Kesmek ma'nāsınadır; tekūlu: حَنَيْتُ الْجِدْعَ حَنِيًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا قَطَعْتَهُ

حَنِيَّة [Ḥinyet] (ḥā'nın kesriyle) Kōştanṭiniyye nevāhīsinde bir mevzi'dir.

الْوَاوِيُّ**[خ و و]**

الْحَوُّ [el-ḥavv] (ḥā'nın fethi ve vāv'ın teşdidiyle) Açlığa denir, جُوعٌ [cū] ma'nāsına; tekūlu: وَأَخَذَنِي الْحَوُّ أَيُّ الْجُوعِ Ve Necd'de bir kum tepesinin adıdır. Ve vāsī' dereye denir, yukālu: وَإِ حَوُّ أَيُّ وَاسِعٌ Ve

يَوْمٌ حَوٌّ [yevmu ḥavv] Beyne'l-ʿarab ma'rūftur ki orada Benū Esed, Benū Yerbū' üzere hücum ve şebhūn eylediler.

الْحَوُّ [el-ḥuvvet] (ḥā'nın zammıyla) Arz-ı ḥāliyyeye denir.

الْيَائِي**[خ و ي]**

الْحَوَاء [el-ḥavā] [havā] vezninde) Hāne çöküp harāb olmak ma'nāsınadır; yukālu: حَوَّت الدَّارُ تَحْوِي حَوَاءً إِذَا تَهَدَّمَتْ ve

حَوَاء [ḥavā] [ḥavāyet] ma'nāsınadır, ke-mā se-yuzkeru. Ve iki nesne aralığındaki boşluğa denir, iki dağ ve iki duvar aralığı gibi; yukālu: وَيَبْنُهُمَا حَوَاءً أَيُّ هَوَاءً Ve

حَوَاء [ḥavā] ve

حَوِي [ḥavā] [ʿaṣā] vezninde) Peyderpey aç kalmak ma'nāsınadır ki mi'de boş kalır; yukālu: حَوَى الرَّجُلُ يَحْوِي حَوِيًا وَحَوَاءً إِذَا تَتَابَعَ عَلَيْهِ الْجُوعُ Ve hatun doğurmakla karnı

boş kalmak ma'nāsınadır; yukālu: خَوَّتِ الْمَرْأَةُ تَخْوِي خَوَاءً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَيُقَالُ خَوِيَتْ خَوَاءً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا وَلَدَتْ فَحَلَّتْ بَطْنُهَا

الْحَوُّ [el-ḥavv] (hā'nın fethi ve vāv'ın teşdidiyle) Bu dahi hāne yıkılmak ma'nāsınadır; yukālu: خَوَّتِ الدَّارُ بِتَشْدِيدِ الْوَاوِ Ve يعني من الواوي خَوًّا إِذَا تَهَدَّمَتْ

خَوٌّ [ḥavv] Bala denir, عَسَلٌ [ʿasel] ma'nāsına; hā'nın zammıyla da lügattir. Ve matara dāl olan kevkeb imtār eyleyerek نَوَّءٌ [nev] ve sukūt eylemek ma'nāsınadır; zīrā ʿArablar matarı nev-i kevākibe isnād ederler; yukālu: خَوَّتِ التُّجُومُ خَوًّا أَيْ أَمَحَلَّتْ فَلَمْ تُمَطِّرْ

الْحَيَا [el-ḥayā] [ʿaṣā] vezninde) ve

الْحَوِيِّي [el-ḥuviyy] [ʿutiyy] vezninde) ve

الْحَوَاءُ [el-ḥavā] [havā] vezninde) ve **الْحَوَايَةُ** [el-ḥavāyet] [sehābet] vezninde) Hāne ehl ve sükkānından hālī kalmak ma'nāsınadır; yukālu: خَوِيَتْ الدَّارُ حَيًّا وَخَوِيًّا وَخَوَاءً وَخَوَايَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا حَلَّتْ مِنْ أَهْلِهَا Ve

حَيًّا [ḥayā] Yağmura dāl olan kevkeb imtār eyleyerek نَوَّءٌ [nev] ve sukūt eylemekle kuraklık peydā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: خَوَّتِ التُّجُومُ حَيًّا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَمَحَلَّتْ فَلَمْ تُمَطِّرْ

الْحَوَايَةُ [el-ḥāvīyet] Şenliksiz yere denir; yukālu: أَرْضٌ حَوَايَةٌ أَيْ خَالِيَةٌ مِنْ أَهْلِهَا

الْحَوَا [el-ḥavā] [ʿaṣā] ve هَوَاءٌ [havā] veznlerinde) Adanın cevfi taʿāmdan hālī kalmak ma'nāsınadır; yukālu: خَوَى الرَّجُلُ خَوًّا وَخَوِيًّا إِذَا خَلَا جَوْفَهُ مِنَ الطَّعَامِ Ve

خَوًّا [ḥavā] Burun kanına denir, رُعَافٌ [ruʿāf] ma'nāsına. Ve peyderpey aç kalmak ma'nāsınadır ki zikr olundu. Ve

çakmaktan āteş çıkmayıp kör olmak ma'nāsınadır; yukālu: خَوَى الرَّئِدُ إِذَا لَمْ يُورِ Ve sābit ve pāyidār olan şey'e denir. Ve iki dağ aralığında olan boş ve derin yere denir. Ve yumuşak topraklı yere denir.

الْإِخْوَاءُ [el-iḥvā] (hemzenin kesriyle) Çakmak āteşsiz olmak ma'nāsınadır; yukālu: خَوَى الرَّئِدُ إِذَا لَمْ يُورِ Ve matara dāl olan kevkeb yağmursuz nev ve sukūt eylemek ma'nāsınadır; yukālu: خَوَّتِ التُّجُومُ إِذَا أَمَحَلَّتْ فَلَمْ تُمَطِّرْ Ve bir adamın cümle varını almak ma'nāsınadır; yukālu: خَوَى مَا عِنْدَ فَلَانٍ إِذَا أَخَذَ كُلَّ شَيْءٍ مِنْهُ Ve acıkmak ma'nāsınadır; yukālu: خَوَى الرَّجُلُ إِذَا جَاعَ Ve davar pek semirip tavlanmak ma'nāsınadır; yukālu: خَوَى الْمَالُ إِذَا بَلَغَ غَايَةَ السَّمَنِ

الْحَوَى [el-ḥavā] [hevā] vezninde) ve

الْحَوَايَةُ [el-ḥavāyet] [sehābet] vezninde) Bir nesneyi kapmak ma'nāsınadır; yukālu: خَوَى الشَّيْءَ خَوًّا وَخَوَايَةً إِذَا اخْتَطَفَهُ Ve hatun doğurmakla karnı boş kalmak ma'nāsınadır; yukālu: خَوَّتِ الْمَرْأَةُ إِذَا وَلَدَتْ فَحَلَّتْ بَطْنُهَا Kezālik hīn-i vilādetde bir nesne ekl eylememekle miʿdesi boş kalmak ma'nāsınadır; yukālu: خَوَّتِ الْمَرْأَةُ إِذَا لَمْ تَأْكُلْ عِنْدَ الْوِلَادَةِ فَحَلَّتْ بَطْنُهَا

الْحَوِيَّةُ [el-ḥaviyyet] [ḡaniyyet] vezninde) Doğuran hatuna yedirdikleri lohusa taʿāmına denir.

التَّخْوِيَةُ [et-taḥviyyet] [te'diyet] vezninde) Lohusa taʿāmyı yapmak ma'nāsınadır; yukālu: خَوَى الْمَرْأَةُ وَخَوَى لَهَا إِذَا عَمِلَ لَهَا خَوِيَّةً Ve musallī secde hāletinde karnını yerden meydānlı ve pazılarını yanlarından açmak ve ayırık eylemek ma'nāsına müstaʿmel-i şerʿidir, niteki nisvān bunun ʿaksini ederler ki ona اِخْتِفَازٌ [iḥtifāz] denir; yukālu: خَوَى الْمُصَلِّي فِي سُجُودِهِ إِذَا تَجَافَى

FASLU'D-DĀLİ'L-MÜHMELE

(فَصْلُ الدَّالِ الْمُهْمَلَةِ)

الْوَاوِيُّ

[د أ و]

أَدَاوُ [ed-deʔ] (dāl'ın fethi ve hemzenin sükūnuyla) Kurt şikār edeceği sayd için mekr ve hud'a ile tilkilik eylemek ma'nāsınadır; yukālu: دَأَى الدَّئِبُ لِلصَّيْدِ دَأَوًا أَوْ هُوَ شِبْهُ الخَيْلِ وَالْمَرَاوَعَةِ

الْيَائِيُّ

[د أ ي]

أَدَائِي [ed-deʔ] (رَائِي [reʔ] vezninde) ve **أَدَائِي** [ed-duʔiyy] (عُتِي [ʔutiyy] vezninde) ve **أَدَائِي** [ed-diʔiyy] (kesreteynle) Yağrında ve arkada olan omurga kemiklerine denir, 'alā-kavlin göğüs kaburgasında olan غَرَضِيْفٌ [garāḏīf]e ya'nī kemirtlek dedikleri yumuşak kemiklere denir, yāhūd göğüs ile yanların kavuştuğu yerlerde olan eyegü kemiklerine denir. Ba'zılar 'indeinde دَائَاتٌ [deʔyāt] ki دَائِي [deʔ] lafzından cem'dir, kürekte olan altı 'aded kaburgaya denir ki her tarafta üçer dāne olur. Ve

أَدَائِي [deʔ] (سَعِي [saʔ] vezninde) Masdar olur, fend ve dekk ve hīle eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: دَأَيْتُ لِلشَّيْءِ دَأِيًا مِنَ البَابِ الثَّلَاثِ إِذَا خَتَلْتَ

أَدَائِي [ibnu deʔyet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde ve hemzenin elife kalbiyle) Karganın künyesidir. Ve bu hīle ma'nāsındandır yāhūd dābbenin دَائِي [deʔ] dedikleri 'uzv-ı mezkūru yağır oldukça oraya musallat olduğuna mebnīdir. Şārih der ki hemzesi elife kalble دَائِي [ibnu dāyet] dahi derler.

الْيَائِيُّ

[د ب ي]

أَدْبِي [el-debā] (dāl'ın fethi ve elifin kasrıyla) Yapça yapça yürümeğe denir; yukālu: يَمْشِي الدَّبَا أَي الرُّوَيْدِ Ve hurde çekirgeye ve hurde karıncaya denir. Ve 'Arablara mahsūs bir pazar ismidir ki panayırlarındandır.

أَدْمَبِيَّة [el-mudbiyyet] (مُحْسِنَةٌ [muḥsinet] vezninde) Hurde çekirgesi ve karıncası çok yere denir; yukālu: أَرْضٌ مُدْبِيَّةٌ أَي كَثِيرَةٌ الدَّبِي

أَدْمَبِيَّة [el-medbiyyet] (مَرْمِيَّةٌ [mermiyyet] vezninde) ve

أَدْمَبُوَّة [el-medbuvvet] (مَدْعُوَّةٌ [medʕuvvet] vezninde) Şol yerdir ki onun nebātını hurde çekirgeler yemiş ola; yukālu: أَرْضٌ مُدْبِيَّةٌ وَمَدْبُوَّةٌ إِذَا صَارَتْ قَدْ أَكَلَتِ الدَّبِي نَبْتَهَا

أَدْبَاءُ [el-idbāʔ] (hemzenin kesriyle) عَرْفَجٌ [ʕarfec] nām şecerden hurde çekirge şeklinde nesne belirlemek ma'nāsınadır ki yemişi yerindedir; yukālu: أَدْبِي العَرْفَجِ إِذَا خَرَجَ مِنْهُ مِثْلُ الدَّبِي

أَدْبِي [Dubeyy] (سُمِّي [sumeyy] vezninde) Dehnā nām mahalde bir mevzi'dir, çekirge yatağıdır.

أَدْبِي [debā dubeyy] (evvelde dāl'ın fethi ve elifin kasrıyla ve sānī سُمِّي [sumeyy] vezninde) ve

أَدْبِي [debā dubeyyeyn] (sānīde tesniye bünyesiyle) Kelime-i mürekkebedir, vefret ve kesret mevki'inde isti'māl olunur, zīrā دَبِي [debā] çekirgeye denir. Ve

أَدْبِي [Debā] Mevzi-i mezbūrun ismidir ki çekirge yatağıdır. Ve tesniye tekrarı mu-tazammındır, gūyā ki mevzi-i mezbūrun

çekirgeleri 'adedince keşir demektir; ve minhu yukālu: جَاءَ بَدْبَى دُبْيِي وَبَدْبَى دُبْيَيْنِ أَيَّ بندا Cevherī galat edip دُبْيِي دُبْيِي بِمَالٍ كَثِيرٍ 'unvānında sebt eyledi.

أَبُو دُبَيْيَّةٌ [Ebū Dubeyyet] [sumeyyet] [sumeyyet] vezninde) Bir şā'irdir.

الْدُبَّاءُ [ed-dubbā] [رُمَّانُ] [rummān] vezninde ki kabağa denir; bā-i muvahhade bābında zikr olundu. Cevherī vehminden burada zikr eyledi.

الْتَدْبِيَّةُ [et-tedbiyet] [تَدْبِيَّةٌ] [te'diyet] vezninde) Kār işlemek ma'nāsınadır; yukālu: دَبَّاهُ إِذَا صَنَعَهُ

الْوَاوِيُّ

[د ح و]

الْدُجْوُ [ed-decv] (dāl'ın fethi ve cīm'in sükūnuyla) ve

الْدُجْوُ [ed-ducuvv] [عُلُوٌّ] [ʿuluvv] vezninde) Karanu olmak ma'nāsınadır; yukālu: دَجَا اللَّيْلُ دُجْوًا وَدُجْوًا إِذَا أَظْلَمَ Ve keçinin tüyleri diti-tilip açılmamak üzere birbirine işleyip kat kat keçelenmek ma'nāsına müsta'emeldir; yukālu: دَجَا شَعْرَ الْمَاعِزِ إِذَا أَلْبَسَ بَعْضُهُ بَعْضًا Ve cimāc eylemek ma'nāsına müsta'emeldir; yukālu: دَجَا فُلَانٌ إِذَا جَامَعَ Ve libās dar ve kısa olmayıp bol ve uzun ve vāfi olmak ma'nāsına müsta'emeldir, gūyā ki bütünü bedeni kaplamakla zulmet gibi setr eylemiş olur; yukālu: دَجَا التَّوْبُ إِذَا سَنَّعَ

الْإِدْجَاءُ [el-idcā] (hemzenin kesriyle) ve

الْتَدَجِي [et-tedeccī] [تَفْعُلٌ] [tefa'ul] vezninde) ve

الْإِدْجِيَاءُ [el-idcīcā] [إِعْشِيْشَاتٌ] [i'şīšāb] vezninde) Bunlar dahi karanu olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَدَجَى اللَّيْلُ وَتَدَجَى وَادْجُوْجَى إِذَا أَظْلَمَ

الْدَّاجِيَّةُ [ed-dāciyet] Muzlim geceye denir; yukālu: لَيْلَةٌ دَاجِيَّةٌ أَيُّ مُظْلِمَةٌ Ve vāfiye ve kāmile ma'nāsına müsta'emeldir; yukālu: نِعْمَةٌ دَاجِيَّةٌ أَيُّ سَابِعَةٌ

الْدَّيَّاجِي [ed-deyācī] (dāl'ın fethiyle) Gece-lerin ziyāde zulmetlerine denir, gūyā ki دَيَّاجَةٌ [deycāt] kelimesinin cem'idir.

الْدَّجْوَاءُ [ed-decvā] [حَمْرَاءٌ] [hamrā] vezninde) Tüyleri uzun ve firāvān keçiye denir ki mücessem siyāh görünür; yukālu: عَنَّتْ دَجْوَاءٌ أَيُّ سَابِعَةٌ الشَّعْرِ

الْدُّجَّةُ [ed-ducet] [ثُبَّةٌ] [subet] vezninde) Lokma tutan üç parmağa denir ki hālen lokma tutar ola. Ve kaftanın düğmesine denir ki yakada ve yende olur; cem'ī دُجَّاتٌ [ducāt] gelir ve دُجَى [ducā] gelir dāl'ın zammı ve elifin kasrıyla.

الْمُدَّاجَاءُ [el-mudācāt] [مُبَاهَاةٌ] [mubāhāt] vezninde) Müdārā eylemek ma'nāsınadır, gūyā ki müdārā sebebiyle derūnunda olan kīne ve 'adāveti setr eder; yukālu: دَاجَاهُ إِذَا دَارَاهُ Ve bir adamı beyne's-şiddet ve 'r-rehā' men' eylemek ma'nāsınadır; yukālu: دَاجَاهُ إِذَا مَنَعَهُ بَيْنَ الشِّدَّةِ وَالرَّحَاءِ

الْيَائِي

[د ح ي]

الْدُّجِيَّةُ [ed-ducyēt] [عُرْفَةٌ] [gurfet] vezninde) Avcı gömeltisine denir; yukālu: يَغْتَدُّ الصَّائِدُ Ve فِي دُجِيَّتِهِ أَيُّ فُتْرَتِهِ

دُجِيَّةُ الْقَوْسِ [ducyētul-kavs] Şol iki parmak kadar kayışa denir ki yay asacak tasmanın ucuna geçirilir. Ve

دُجِيَّةٌ [ducyēt] Karanlığa denir, zulmet ma'nāsına; cem'ī دُجَى [ducā] gelir dāl'ın zammı ve elifin kasrıyla.

الْدَّجِي [ed-deciyy] [عَنِيٌّ] [ganiyy] vezninde)

Karanu geceye denir; yukālu: لَيْلٌ دَجِيٌّ أَي دَجَجَ
دَجَجَ
الدَّجَجَةُ [el-mudācāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vez-
ninde) Derūnunda olan 'adāveti setr ey-
lemek ma'nāsınadır; yukālu: دَجَّاهُ إِذَا سَاتَرَهُ
بِالْعَدَاوَةِ

الْوَاوِيُّ

[د ح و]

الدَّحْوُ [ed-daḥv] (dāl'ın fethi ve hā-yı
mühmelenin sükūnuyla) Bir nesneyi dö-
şeyip yaymak ma'nāsınadır; yukālu: دَحَا اللهُ
الْأَرْضَ يَدْحُوها وَيَدْحَاهَا دَحْوًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّالِثِ
وَإِذَا بَسَطَهَا Ve cimā' eylemek ma'nāsına
müsta'meldir; yukālu. دَحَا الْمَرْأَةَ إِذَا جَامَعَهَا
Ve karın büyüyüp aşağıya doğru sark-
mak ma'nāsınadır; yukālu: دَحَا الْبَطْنُ إِذَا عَظُمَ
وَاسْتَرْسَلَ إِلَى أَسْفَلٍ

الإِدْحَوَاءُ [el-idḥivā] (إِرْعَوَاءٌ [ir'ivā] vez-
ninde) Bir nesne yayılıp döşenmek
ma'nāsınadır; yukālu: إِدْحَوَى الشَّيْءُ إِذَا انْبَسَطَ

الأَدْحَى [el-edḥā] (hemzenin fethi ve kes-
riyle) ve

الأُدْحِيَّةُ [el-udḥiyyet] (أُصْحِيَّةٌ [udḥiyyet]
vezninde) ve

الأُدْحُوَّةُ [el-udḥuvvet] (hemzenin ve hā'nın
zammıyla) Kumsalda devekuşunun yu-
murta çıkardığı yere denir.

الْيَائِيُّ

[د ح ي]

الدَّحْيِيُّ [ed-daḥy] (وَحْيٌ [vaḥy] veznin-
de) Bu dahi bir nesneyi döşeyip yaymak
ma'nāsınadır; yukālu: دَحَيْتُ الشَّيْءَ أَدْحَاهُ
دَحَيْتُ الشَّيْءَ أَدْحَاهُ Ve deve sürmek
ma'nāsınadır; yukālu: دَحَيْتُ الْإِبِلَ إِذَا سُقَّتْهَا

الأُدْحِيَّ [el-udḥiyy] (hemzenin zammı ve
kesriyle) أُدْحُوَّةٌ [udḥuvvet] ma'nāsınadır
ki devekuşu yuvasına denir. Ve menāzil-i
kamerden bir menzil adıdır. Menzil-i
mezbūr hālen belde ile müte'āref olan
menzildir.

دُحْيٍ [Duḥayy] (سُمِّيَ [sumeyy] vezninde)
'Arabdan bir batn adıdır.

دَحِيٍّ [Deḥiyy] (عَبِيٌّ [ganiyy] vezninde) Bir
mevzi' adıdır.

الدَّحِيَّةُ [ed-diḥyet] (dāl'ın kesriyle) Ser-
'askere denir; yukālu: هُوَ دَحِيَّةُ الْجُنْدِ أَي رَيْسُهُمْ
Ve Diḥye b. Ḥalīfe el-Kelbī saḥābedir,
طَلْحَةُ [ṭalḥat] vezninde dahi zebān-zededir.

الدَّحِيَّةُ [ed-daḥyet] (dāl'ın fethiyle) Dişi
maymuna denir. Ve Daḥye b. Mu'āviye b.
Bekr b. Hevāzin'dir.

الْمِدْحَاةُ [el-midḥāt] (مِشْحَاةٌ [miḥāt] veznin-
de) Şol 'araba tarzında tahtadan düzülmüş
bir nesneye denir ki ona küçük çocukları
yatırıp yürütürler, önüne gelen toprağı ve
çakılları küreyip sıyrarak yürüyüp gider;
bu çocuk 'arabası olacaktır.

التَّدْحِي [et-tedaḥḥī] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vez-
ninde) Döşenip yayılmak ma'nāsınadır;
yukālu: تَدْحَى الشَّيْءُ إِذَا تَبَسَّطَ

الْيَائِيُّ

[د خ ي]

الدَّخَا [ed-deḥā] (ḥā-yı mu'ceme ile عَصَا
[ʿaṣā] vezninde) Karanlığa denir, zulmet
ma'nāsına.

الدَّخِيَاءُ [ed-daḥyā] (حَمْرَاءٌ [ḥamrā] veznin-
de) Karanu geceye denir; yukālu: لَيْلَةٌ دَخِيَاءٌ
أَي ظَلَمَاءٌ

الْوَاوِيُّ

[د س و]

الدَّشْوَةُ [ed-desvet] (dāl'ın fethi ve sîn'in sükûnuyla) Bir nesne neşv ü nemā bulmayıp moza ve bodur olmak ma'nāsınadır; yukālu: دَسَا الشَّيْءُ يَدْسُو دَسْوَةً نَقِيضٌ زَكَ يَزْكُو Ve gizlenmek ma'nāsınadır; yukālu: دَسَا الرَّجُلُ إِذَا اسْتَحْفَى

الدَّاسِي [ed-dāsī] Ma'nā-yı evvelden ism-i fā'ildir, neşv ü nemā bulmayıp moza ve bodur kalmış nesneye denir; yukālu: دَاسٍ لَا زَالِكَ

الْيَائِيُّ

[د س ي]

الدَّسْيِي [ed-desy] (dāl'ın fethi ve sîn'in sükûnuyla) **دَسْوَةٌ** [desvet] ma'nāsınadır; yukālu: دَسَى يَدْسِي دَسِيًّا صِدُّ زَكَ

التَّدْسِيَّةُ [et-tedsiyet] تَأْدِيَّةٌ [te'diyet] vezninde) Bir adamı igvā ve ifsād ile güm-rāh eylemek ma'nāsınadır; yukālu: دَسَاهُ إِذَا دَسَاهُ Mü'ellif "د،س،س" maddesinde dahi zikr eyledi ve orada ve *Başā'ir*'de beyānına göre aslı دَسَسْ olup sîn-i sāniye yā'ya maktüb olmak aglebdir. Ve

تَدْسِيَّةٌ [tedsiyet] Gizli haber götürmek ma'nāsınadır; yukālu: دَسَى عَنْهُ حَدِيثًا إِذَا اخْتَمَلَهُ

الْوَاوِيُّ

[د س ت و]

دَشْتَوِي [Destevā] (dāl'ın ve tā'nın ve vāv'ın fethiyle) Acemde bir ma'rūf kasa-ba adıdır.

الْوَاوِيُّ

[د ش و]

الدَّشْوُ [ed-deşv] (dāl'ın fethi ve şīn-i mu'cemenin sükûnuyla) Cenge dalmak ma'nāsınadır; yukālu: دَشَا فَلَانٌ يَدْشُو دَشْوًا إِذَا غَاصَ فِي الْحَرْبِ

الْوَاوِيُّ

[د ع و]

الدَّعَاءُ [ed-du'ā] (dāl'ın zammıyla) Ragbet ilallāhi ta'ālā ma'nāsınadır ki niyāz ve ibtihālle Hak ta'ālā dergāhından hayr ve rahmet recāsından 'ibārettir.

الدَّعْوَى [ed-da'vā] فَتْوَى [fetvā] vezninde) Du'ā ma'nāsınadır; tekülü: دَعَوْتُ اللَّهَ أَدْعُوهُ دَعَاءٌ وَدَعْوَى أَيُّ رَغَبْتُ إِلَيْهِ يَغْنِي ابْتِهَلْتُ إِلَيْهِ بِالسُّؤَالِ وَرَغَبْتُ فِيمَا عِنْدَهُ مِنَ الْخَيْرِ

Mü'ellif *Başā'ir*'de dedi ki işbu دُعَاءٌ [du'ā] ve دَعْوَى [da'vā] maddesi asl nidā' ya'nī bir adamı çağırmaq ma'nāsına mevzū'dur, lākin نِدَاءٌ [nidā] ekserī harf-i nidāya makrūn olur, münādānın isminin inzimāmına hācet olmayarak ve دُعَاءٌ [du'ā] behemehāl med'uvvūn ismine mashūb olur, يَا أَحْمَدُ gibi ve ba'zen ehadūhūmā āherin makāmına kā'im olur. Ve دُعَاءٌ إِلَى اللَّهِ [du'ā ilallāhi ta'ālā] niyāz ve su'alle dergāh-ı ilāhīden hayr ve ihsānı recā eylemekten 'ibārettir. Ve ba'zen tesmiye-i ism ma'nāsına isti'māl olunur. Ve دُعَاءٌ [du'ā] lām'la sılalanırsa hayr ve sılalanırsa şerr ve mazarrat ya'nī bed-du'ā olur. İntehā. Ve tekülü'l-Arab: دَعَاءُ اللَّهِ بِمَكْرُوهِ أَيُّ Burada ma'nā-yı lāzımı murāddır. Ve

دُعَاءُ [du'ā] Bir kimseyi bir nesneye sevk

eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: دَعَا إِلَى الْأَمْرِ إِذَا سَأَلَهُ Ve bir adamı bir isimle tesmiye eylemek ma'nāsınadır; yukālu: دَعَوْتُهُ دَعْوَةً زَيْدًا وَبُرَيْدًا أَي سَمَّيْتُهُ بِهِ memesinde دَاعِيَةٌ [dā'iyet] ya'nī sūt bakiyyesi alikomak ma'nāsınadır; yukālu: دَعَا فِي الصَّرْعِ إِذَا أَنْقَضَ فِيهِ

دَعْوَى [da'vā] İsm olur, ke-mā se-yuzkeru.

الدَّعَاءَةُ [ed-de'ā'et] (dāl'ın fethi ve 'ayn'ın teşdidıyla) Sebbābe parmağına itlāk olunur; yukālu: يُشِيرُ بِدَعَائِهِ أَي بِسَبَابَتِهِ

الدَّعْوَةُ [ed-da'vet] (dāl'ın fethiyle) İsmdir, çağırmağa denir; ve minhu tekūlu: هُوَ مِثِّي دَعْوَةُ الرَّجُلِ أَي قَدَّرَ مَا بَيْنِي وَبَيْنَهُ ذَاكَ [da'vet] lafzı zarfiyyet üzere mansüb olmakla filān ile mā-beynimiz bir adamın çağırıp sesi yetiyecek mesāfe mikdārınca demek olur. Ve ref'le olunca muzāf takdīr olunur; ve yukālu: لَهُمُ الدَّعْوَةُ عَلَى غَيْرِهِمْ أَي "Onlar da'vet olunmakta sā'irlere takdīm olunup kendilerden bed' olunur." Pes burada mülāzeme yāhūd itlāk ve takyīd 'alākasıyla da'vet takdīm ma'nāsında isti'māl olundu. Ve

دَعْوَةٌ [da'vet] إِدْعَاءٌ [iddi'ā'] māddesinden ism olur, ke-mā se-yuzkeru. Ve 'ahd ve peymān ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: بَيْنَهُمَا دَعْوَةٌ أَي حَلْفٌ Ve hāssaten bir adamı ta'ām ve ziyāfete çağırmaq ma'nāsınadır; dāl'ın zammıyla da lügattir, مَدْعَاةٌ [med'āt] dahi bu ma'nāyadır; tekūlu: دَعَوْتُهُ دَعْوَةً وَمَدْعَاةٌ إِذَا طَلَبْتَهُ لِأَكُلَ عِنْدَكَ كُنَّا فِي دَعْوَةِ فُلَانٍ وَمَدْعَاةٍ أَي فِي طَعَامِهِ

الدَّعَائِي [et-tedā'i] (tefā'ul) [tefā'ul] vezninde) Nās birikmek ma'nāsınadır; birbirlerini da'vetin lāzımıdır; yukālu: تَدَاعَى الْقَوْمُ عَلَيْهِ إِذَا تَجَمَّعُوا Ve her taraftan düşmanlar kasd ve

teveccüh eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَدَاعَى الْعُدُوُّ إِذَا أَقْبَلَ Ve binānın eczāsı sökülüp yıkılmağa başlamak ma'nāsınadır, gūyā ki harāb olmak için birbirini da'vet ederler; yukālu: تَدَاعَتِ الْجِيَطَانُ إِذَا انْقَاضَتْ

الدَّاعِي [ed-dā'i] (ism-i fā'ildir) Da'vet ediciye ve bir adamı bir nesneye sevk ve teşvīk ediciye denir; ve minhu عَلَيْهِ "إِنَّ النَّبِيَّ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ دَاعِيُ اللَّهِ" كَمَا قَالَ تَعَالَى ﴿وَدَاعِيًا إِلَى اللَّهِ بِإِذْنِهِ﴾ الْآيَةُ أَي إِلَى تَوْجِيْدِهِ وَمَا يَقْرَبُ مِنْهُ **دَاعِي** [dā'i] Mü'ezzine itlāk olunur.

الدَّاعِيَةُ [ed-dā'iyet] Cenk hengāmında atların bang ve feryādlarına itlāk olunur. Ve **دَاعِيَةُ اللَّبَنِ** [dā'iyetu'l-leben] Memede ibkā olunan sūt bakiyyesine denir, gūyā ki gerisinde olan sütü da'vet ve cezb eder.

الإِدْعَاءُ [el-iddi'ā'] (dāl-ı müşeddede ile إِفْتِخَالٌ [ifti'āl] vezninde) Bir nesne hakkında benimdir diye zu'm eylemek ma'nāsınadır, gerek hak ve gerek bātil olsun; istilāhımızda da'vā eylemek ta'bīr olunur; yukālu: إِدْعَى فُلَانٌ كَذَا أَي زَعَمَ أَنَّهُ لَهُ حَقًّا أَوْ بَاطِلًا

الدَّعْوَةُ [ed-da'vet] ve

الدَّعَاوَةُ [ed-de'āvet] (dāl'ların fethiyle) إِدْعَاءٌ [iddi'ā'] ma'nāsından isimlerdir; dāl'ların kesriyle de lügatlerdir, bir nesne hakkında benimdir diye zu'm eylemeye denir. Ve o zu'm eylediği matlaba دَعْوَى [da'vā] itlāk olunur, فَتْوَى [fetvā] gibi; elifi te'nīs içindir, zīrā aslı دَعْوَةٌ idi; yukālu: بَيْنَهُمَا دَعْوَى Şārih der ki cem'i دَعَاوَى [de'āvā]dır, vāv'ın fethiyle فَتَاوَى [fetāvā] gibi. Ve Sībeveyhi vāv'ın kesrini tercih eyledi.

الدَّعْوَةُ [ed-di'vet] (dāl'ın kesriyle) Neseb husūsunda iddi'ā eylemeğe mahsüstür,

ya'nī filān benim pederimdir yāhūd oğ-
lumdur diye iddi'ā eylemeye hāsstur;
tekülü: دَعَوْتُهُ بِأَنِّ زَيْدٍ دَعْوَةٌ Ve bu ma'nāda
ism olarak isti'māl olunur; yukālu: بَيْنَهُمَا
دَعْوَةٌ أَيْ ادِّعَاءٌ فِي النَّسَبِ

الدَّعِي [ed-de'iyy] (غَنِيٌّ [ganiyy] vezninde)
Oğulluğa denir; yukālu. هُوَ دَعِيٌّ لَكَ إِذَا كُنْتَ
أَدَاةً فَدَّ تَبَيَّنَتْهُ Ve neseb cihetinde müttehem olan
adama denir; yukālu: هُوَ دَعِيٌّ أَيْ مُتَّهَمٌ فِي نَسَبِهِ

الْإِدِّعَاءُ [el-iddi'ā] (hemzenin kesriyle) Bir
adamı pederinin gayrıya mensüb kılmak
ma'nāsınadır ki bu filānın oğlu değildir
benim yā filānın oğludur demek gibi;
yukālu: إِدِّعَاهُ إِذَا صَيَّرَهُ يُدْعَى إِلَى غَيْرِ أَبِيهِ

الْأُدِّعِيَّةُ [el-ud'iyyet] (أَضْحِيَّةٌ [udḥiyyet] vez-
ninde) ve

الْأُدُّعُوَّةُ [el-ud'uvvet] (أُدْحُوَّةٌ [udḥuvvet] vez-
ninde) Mā-bihi't-tedā'i olan şey'e denir,
meselā lügaz ve uḥciyye gibi ki birbirini
onu bilmeğe da'vet ederler; yukālu: بَيْنَهُمْ
أُدِّعِيَّةٌ وَأُدُّعُوَّةٌ وَهِيَ مَا يَتَدَاعَوْنَ بِهِ

الْمُدَّاعَاةُ [el-mudā'āt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt]
vezninde) Bilmece ve lügaz söyleş-
mek ma'nāsınadır; yukālu: دَاعَاهُ إِذَا حَاجَاهُ
Ve bināyı her taraftan hedm eylemek
ma'nāsınadır; tekülü: دَاعَيْنَا الْوَحَائِطُ أَيْ هَدَمْنَا

دَوَاعِي الدَّهْرِ [devā'i'd-dehr] Zamānın surūf
ve takallübātına itlāk olunur, berbādlığa
dā'iye olduğu için; yukālu: أَصَابَتْهُمْ دَوَاعِي
الدَّهْرِ أَيْ ضُرُوفُهُ

الدُّعْوِي [ed-du'viyy] (تُرْكِيٌّ [turkiyy]
vezninde) Şahs ve kimse ma'nāsına
müsta'meldir; yukālu: مَا بِالْمَكَانِ دُعْوِيٌّ أَيْ أَحَدٌ
Ve bu دَعْوَةٌ [da'vet] ma'nāsındandır, لَيْسَ فِيهِ
هُوَ Ya'nī onda bir çağırıp cevāb ve-
recek kimse yoktur sebkindedir ve nefy
makāmına mahsüstür.

الْإِنْدِعَاءُ [el-indi'ā] (إِنْفِعَالٌ [infi'āl] veznin-
de) İcābet eylemek ma'nāsınadır; yukālu:
إِنْدَعَى لِدَعْوَتِهِ إِذَا أَجَابَ

الْيَائِي

[دع ي]

دَعَوْتُ أَذْعُو دُعَاءً لُغَاتَانِ دَعِيٌّ أَدْعِي دُعَاءً
ya'nī دَعْوَةٌ māddeşi vāviyye ve yā'iyyedir.

الْوَاوِي

[دغ و]

الدَّغْوَةُ [ed-dagvet] (دَالٌ 'm fethi ve gayn-ı
mu'cemenin sükūnuyla) Kötü hüya denir;
cem'i دَعَوَاتٌ [değavāt] gelir; yukālu: بِهِ
دَعْوَةٌ أَيْ خُلُقٌ رَدِيءٌ

الْيَائِي

[دغ ي]

الدَّغِيَّةُ [ed-dagyet] (دَعْوَةٌ [dagvet] veznin-
de ve müradifidir; cem'i دَعِيَّاتٌ [değayāt]
gelir.

دُعَاةٌ [Duğāt] (ثُبَّةٌ [subet] vezninde) 'İcl
kabilesinden bir hatunun adıdır, humk-
la darb-ı mesel olup "أَحْمَقُ مِنْ دُعَاةٍ" derler.
Aslı دَعْوٌ yāhūd idi, hā' harf-i 'illet-
ten 'ivaz oldu. *Mustakṣā'* da mersümdür
ki mezbürenin ismi مَارِيَّةٌ [Māriyyet]tir, دُعَاةٌ
[Duğāt] lakabıdır; kıssasından birisi budur
ki gebe olmakla vakt-i vilādeti hulūl eyle-
diği gün obadan çıkıp beri öte gezinir iken
vaz' burusu hādīs olmakla idrāk edeme-
yip ishāl-i tabī'i mülāhazasıyla bir çukura
nüzül ve vaz'-ı veled eyledi, onu dahi derk
edemeyip gā'it zannıyla darresine gelip يَا
هَتَّنَاهُ هَلْ يَفْتَحُ الْجَعْرُ فَاهُ Ya'nī "Gā'it ağzını açar
mı?" diye su'āl eyledikte darresi tefattın
edip varıp veledi ahz eyledi.

الْوَاوِيُّ

[د ف و]

الدَّفْوُ [ed-defv] (عَفْوٌ [ʿafv] vezninde) Mecrūhu eğlendirmeyip ʿale'l-fevr katl edip halāslamak maʿnāsınadır; tekūlu: **مُتَعَرِّجٌ دَفْوُ الْجَرِيحِ دَفْوًا أَيْ أَجْهَزْتُ عَلَيْهِ** Mütercim-i *Şihāh* zeyg eylemiştir.

الدَّفْوُ [el-idfāʾ] (hemzenin kesriyle) [defv] maʿnāsınadır; tekūlu: **أَذْفَيْتُ الْجَرِيحَ** Ve ısıtırmak maʿnāsınadır; **دَفْوْتُ** بِمَعْنَى دَفْوْتُ Ve geyiğin boynuzu ensesine doğru pek uzayıp götüne kadar varmak maʿnāsınadır; yukālu: **أَذْفَى الطَّبِيءُ إِذَا طَالَ قَرْنَاهُ حَتَّى كَادَ أَنْ يَبْلُغَا اسْتَه**

الأَذْفَى [el-edfā] (أَحْرَى [aḥrā] vezninde) Beli eğilmiş dü-tā-kad adama denir; yukālu: **رَجُلٌ أَذْفَى أَيْ مُنْحَنٍ**

الدَّفْوَاءُ [ed-defvāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) Burnu eğri tavşancıl kuşuna denir; yukālu: **عُقَابٌ دَفْوَاءٌ أَيْ مُعْوَجَّةُ الْمَنْقَارِ** Ve uzun boyunlu nākaya denir; yukālu: **نَاقَةٌ دَفْوَاءٌ أَيْ الطَّوِيلَةُ الْعُنُقِ**

التَّدَاوِيُّ [et-tedāfi] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Tedārük maʿnāsınadır; yukālu: **تَدَاوَاهُ** Ve tedāvül maʿnāsınadır; yukālu: **إِذَا تَدَاوَاهُ** Ve deve kısmı adımlarını seyrek atarak yürümek maʿnāsınadır; yukālu: **تَدَاوَى الْبَعِيرُ إِذَا سَارَ سَبِيرًا مُتَجَافِيًا**

الإِسْتِدْفَاءُ [el-istidfāʾ] Isınmak maʿnāsınadır; tekūlu: **إِسْتَدْفَيْتُ بِهِ لَعْنَةً فِي اسْتِدْفَاءَاتٍ بِالْهَمْزَةِ**

أُدْفُو [Udfū] (hemzenin zammıyla) İskenderiyye kurbünde bir karye adıdır. Ve Şaʿd-i Mısr'da Usvān ile İsnā beyninde bir belde ismidir; aʿlāmdan Muḥammed b. ʿAlī en-Naḥvī oradandır, kırk cildde bir tefsīr-i şerīf teʿlif eylemiştir.

الْيَائِيُّ

[د ق ي]

الدَّقَا [ed-dekā] (كَفَا [kaḥ] la عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Deve yavrusu süti çok emmekle içrisi bozulup yüreği sürmek maʿnāsınadır; yukālu: **دَقِيَ الْفَصِيلُ دَقًّا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَكْثَرَ مِنَ اللَّبَنِ فَفَسَدَ بَطْنُهُ فَسَلَحَ**

الدَّقِي [ed-dekī] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Vasc-ı mezkūr üzere olan deve yavrusuna denir; müʿennesi **دَقِيَّةٌ** [dekiyet]tir, **فَرِيحَةٌ** [ferihāt] vezninde.

الدَّقْوَانُ [ed-daḳvān] (سَكْرَانٌ [sekrān] vezninde) **دَقِي** [dekiy] maʿnāsınadır; müʿennesi **دَقْوَى** [daḳvā]dır, **سَكْرَى** [sekrā] gibi.

الْوَاوِيُّ

[د ل و]

الدَّلْوُ [ed-delv] (دَالٌ [dāl]ın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Maʿlūmdur ki kovaya denir. Ve bu müʿennestir, baʿzen müzekker olur; cem'i **دَلَوِي** ve **دَلَاءٌ** [dilāʾ] gelir, **كِتَابٌ** [kitāb] vezninde ve **دُلِّي** [duliyy] gelir dāl'ın zammi ve lām'ın kesriyle ve **دِلِّي** [diliyy] gelir kesreyle ve **دَلَى** [delā] gelir kasr ile, **عَلَى** [ʿalā] vezninde. Ve

دَلْوٌ [Delv] Felekte bir burcun adıdır ki kevākibden delv süretini müştemeldir. Ve deveye mahsūs bir güne damga ismidir ki delv süretinde olur. Ve āfet ve dāhiyeye itlāk olunur. Ve

دَلْوٌ [delv] Masdar olur, kuyuya kova sarkıtmak maʿnāsınadır; tekūlu: **دَلَوْتُ** **الدَّلْوُ دَلْوًا إِذَا أُرْسِلَتْهَا فِي الْبَيْرِ** Ve kuyudan kovayı çekmek maʿnāsınadır; yukālu: **دَلَا** **الدَّلْوُ** **إِذَا جَبَدَهَا لِيَحْرُجَهَا** āhestece yürütmek maʿnāsınadır; tekūlu:

رِزْقًا وَدَلِيلًا أَيْ تُسَمَّى بِدَلْوٍ أَوْ مَنجُونٍ
 دَلْوٌ فَفُلَانًا إِذَا رَفَقَتْ بِهِ
 دَلْوَةٌ فَفُلَانًا إِذَا رَفَقَتْ بِهِ
 أَلْدَلَاةُ [ed-delāt] [ḥaṣāt] vezninde) Küçük kovaya denir.

أَلْدَلَاةُ [el-idlā] (hemzenin kesriyle) Kuyuya kova sarkıtmak ma'nāsınadır; tekülü: دَلْوٌ فَفُلَانًا إِذَا رَفَقَتْ بِهِ
 Ve hayvān tebevvül için yāhūd ضَرَابٍ [ḍirāb] için āletini salındırmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَذَلَى الْفَرَسَ وَعَيْوَهُ إِذَا أَخْرَجَ جُرْدَانَهُ
 Ve bir adamın hakkında bed ve nā-sezā söz söylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَذَلَى فُلَانٌ فِي فُلَانٍ إِذَا قَالَ
 Ve bir mādde zımında delil ve hucet ihzār eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَذَلَى فُلَانٌ فِي فُلَانٍ إِذَا قَالَ
 Ve bir adama rüşvet-güne māl def' ve itā eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَذَلَى إِلَيْهِ
 ﴿وَتَذَلُّوا﴾ وَأَذَلُّوا
 بِهَا إِلَى الْحُكَّامِ ﴿أَيُّ تَذَفَعُونَهَا إِلَيْهِ رِشْوَةً﴾

أَلْدَالِيَّةُ [ed-dāliyet] Davar döndürdüğü büyük dolaba denir, مَنجُونٌ [mencenūn] ma'nāsına. Ve su döndürdüğü büyük dolaba dahi denir, نَاعُورٌ [nā'ūr] ma'nāsına. Ve دَالِيَّةُ [dāliyet] Bir nesnedir ki hurmā yaprağından ittihāz olunup bir uzun sırtığın ucuna bend ve üstüvār ederler. Mü'ellif icāz-ı muhill üzere ta'bīr eylemiştir. Bundan murād tulumba olacaktır ki a'rāb tā'ifesi hurmā yaprağından yā tahtadan ittihāz ederler, hālen buralarda bakırdan ve tene-keden ittihāz ederler. Ve

دَالِيَّةُ [dāliyet] Kova ile yāhūd davar dolabıyla saky olunan tarlaya denir; fā'ilet bi-

ma'nā mef'ūlettir; yukālu: أَذَلَى الْفَرَسَ وَعَيْوَهُ إِذَا أَخْرَجَ جُرْدَانَهُ
 أَلْدَوَالِي [ed-devālī] [عَوَالِي] [avālī] vezninde) Bir nevc siyāh üzümdür ki pek siyāh olmayıp karamtık olur. Mü'ellif “د،و،ل” māddesinde Tā'ifī ile beyān eyledi. Ve şol hurmā koruğuna denir ki ağacından kesip bir yere asılmış olmakla bir müddet durarak oldukça ekl ederler.

أَلْتَدَلِّي [et-tedellī] [تَفَعُّلٌ] [tefa'ul] vezninde) تَدَلَّلَ [tedellul] ma'nāsınadır ki nāzlanmak ve inbisāt göstermekten ibārettir; yukālu: تَدَلَّلَ تَدَلَّلَ تَدَلَّلَ
 Ve salınıp sarkmak ma'nāsınadır; yukālu: تَدَلَّلَ مِنْ الشَّجَرِ إِذَا تَعَلَّقَ
 أَلْمُدَالَاةُ [el-mudālāt] [مُبَاهَاةٌ] [mubāhāt] vezninde) Bir adama rıfk ve sühütle mu'āmele eylemek ma'nāsınadır; tekülü: دَالِيَّةُ إِذَا رَفَقَتْ بِهِ

الْبَيَائِي

[د ل ي]

أَلْدَلَاةُ [ed-delā] [عَصَا] [aṣā] vezninde) Mütehayyir olmak ma'nāsınadır; yukālu: دَلِي
 الرَّجُلُ دَلًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَحَيَّرَ

أَلْتَدَلِّي [et-tedellī] [تَفَعُّلٌ] [tefa'ul] vezninde) Karīb olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَدَلَّلَى بِهِ
 Ve tevāzu' eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَدَلَّلَى لَهُ إِذَا تَوَاصَعَ

أَلْمُدَالَاةُ [el-mudālāt] [مُبَالَاةٌ] [mubālāt] vezninde) Müdārā eylemek ma'nāsınadır; tekülü: دَالِيَّةُ إِذَا دَارَيْتَهُ
 Burada vāv ile دَاوِيَّةُ nüshası galattır.

الْبَيَائِي

[د م ي]

أَلْدَمُّ [ed-dem] (dāl'ın fethi ve mīm'in tahffifiyle) Ma'lūmdur ki kana denir,

Fārisīde hūn derler; aslı dَمِي idi fethateynle. Ve tesniyesinde دَمَان [demān] ve aslı üzere دَمِيَان [demeyān] dahi denir; cem'î دِمَاء [dimā] gelir dāl'ın kesriyle ve دَمِي [demiyy] gelir, غَنِي [ganiyy] vezninde. Şārih der ki 'inde'l-ba'z aslı dَمِي idi mīm'in sükūnuyla ve 'inde'l-ba'z vāvīdir ve ba'zen āhirini mīm'e kalb ve idgāmıla دَم [dem] dahi derler.

الدَّمَّةُ [ed-demet] (fethateynle) Tahsīs içindir, bir parça kana denir, 'alā-kavlin دَم [dem] lafzında lügattir; yukālu: دَمٌ وَدَمَةٌ Ve دَم [dem] Kediye denir سِنَوْرٌ [sinnevr] ma'nāsına.

دَمُ الْغِزْلَانِ [demu'l-gizlān] Bir nev' nebāt adıdır.

دَمُ الْأَخْوَانِ [demu'l-aḥaveyn] İki kardeş kanı dedikleri dārūdur, Fārisīde hūn-ı siyāvūşān derler.

الدَّمَآ [ed-demā] (عَصَا [eṣā] vezninde) Kanamak ma'nāsınadır; yukālu: دَمِي الْجُرْحُ دَمًا مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا خَرَجَ مِنْهُ دَمٌ

الْإِدْمَاءُ [el-idmā] (hemzenin kesriyle) ve **التَّدْمِيَةُ** [et-tedmiyet] (تَفْعِلَةٌ [tef'ilet] vezninde) Kanatmak ma'nāsınadır; tekūlu: أَدْمَيْتُ إِذَا خَرَجَتْ مِنْهُ الدَّمُ Ve الْجُرْحُ وَدَمَيْتُهُ إِذَا خَرَجَتْ مِنْهُ الدَّمُ

تَدْمِيَةٌ [tedmiyet] Bir adama teshīl-i tarīk eylemek ma'nāsına müsta'emeldir; tekūlu: دَمَيْتُ لَهُ إِذَا سَهَلْتُ لَهُ سَبِيلاً وَطَرَفْتُهُ دَمَيْتُ لَهُ كَذَا Ve zāhir olmak ma'nāsınadır; tekūlu: إِذَا قَرَّبْتَ لَهُ دَمَيْتُ لَهُ إِذَا ظَهَرْتَ وَيُقَالُ خُذْ مَا دَمَى لَكَ أَيُّ مَا ظَهَرَ

الدَّامِي [ed-dāmī] Kanayan 'uzva denir, ni-seb üzeredir. Bu cihetle fakīr ve bī-nevā adama دَامِي الشَّفَةِ [dāmi's-şefet] itlāk olunur, şiddet-i gamm u kederinden gūyā ki

dudağı çatlayıp hūn-ālūd sūretinde olur; yukālu: هُوَ دَامِي الشَّفَةِ أَيُّ فَقِيرٌ

بِنَاتُ دَمٍ [benātu dem] Bir nebāt-ı ma'rūf adıdır.

الدُّمِيَّةُ [ed-dumiyet] (غُرْفَةٌ [gurfet] vezninde) Mermerden tīrāşīde sūrete denir, 'alā-kavlin 'āmmıdır; yukālu: هُوَ كَالدُّمِيَّةِ وَهِيَ Ve putā denir, الصُّورَةُ الْمُتَنَقِّسَةُ مِنَ الرُّخَامِ أَوْ عَامٌّ سَنَمٌ [şanem] ma'nāsına; cem'î دُمَى [dumā] gelir dāl'ın zammı ve elifin kasrıyla.

الدُّمَمَى [el-mudem mā] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Kan bulaşmış oka denir; yukālu: Ve at ve sār nesnenin pek kızıl olanına itlāk olunur; yukālu: فَرَسٌ مُدَمَى أَيُّ شَدِيدِ الْحُمْرَةِ وَكَذَا غَيْرُهُ

الْمُسْتَدْمِي [el-mustedmī] (ism-i fā'il bün-yesiyile) Garīminden matlūbunu sūhūletle istihrāc eden adama itlāk olunur; yukālu: Ve رَجُلٌ مُسْتَدْمٍ إِذَا كَانَ يَسْتَخْرِجُ مِنْ غَرِيمِهِ دَيْنَهُ بِالرَّفْقِ burnu kanamakla başını yere eğmiş adama denir.

الدَّامِيَّةُ [ed-dāmiyet] Şol baş yarığına denir ki kan zuhūr edip lākin seyelān eylemeye; yukālu: شَحَّةٌ دَامِيَّةٌ إِذَا كَانَتْ تَدْمَى وَلَا تَسِيلُ

الدَّامِيَاءُ [ed-dāmiyā] (medd ile) Hayr ve bereket ma'nāsınadır; yukālu: تَرَكْتُهُمْ فِي الدَّامِيَاءِ أَيُّ فِي الْخَيْرِ وَالْبَرَكَةِ

الْوَاوِيُّ

[د ن و]

الدُّنُو [ed-dunuvv] (عُلُوٌّ [e'uluvv] vezninde) ve

الدَّنَاوَةُ [ed-denāvet] (سَحَابَةٌ [sehābet] vezninde) Yakın olmak ma'nāsınadır; yukālu: دَنَا إِلَيْهِ وَمِنْهُ وَلَكِنَّهُ يَدْنُو دُنُوًا وَدَنَاوَةً إِذَا قَرَّبَ

الْإِدْنَاءُ [el-idnā] (hemzenin kesriyle) Bu dahi karīb olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَدْنَى

le mü'ennes olan kelime gerek ma'rife ve gerek nekre hâletlerinde memnū' 'ani's-sarf olup lâkin hâ' ile mü'ennes olan munsarîf olduğunun bâ'isi budur ki elif ile mü'ennes olan kelime elifle mevzū' olduğundan nâşî akvā olup hâ-i te'nîs ise kelimeye sonradan 'arız olmakla az'af olduğundan elif-i te'nîs 'illeteyn makâmına kâ'im oldu. İntehâ. Ve yukālu: هُوَ ابْنُ عَمِّي أَوْ ابْنُ خَالِي أَوْ ابْنُ عَمَّتِي أَوْ ابْنُ خَالَتِي أَوْ ابْنُ أَخِي أَوْ ابْنَةُ أُخْتِي دُنْيَا وَدُنْيَا بَكْسَرِ الدَّالِ فِيهِمَا مُتَوَاتِرِينَ وَدُنْيَا بِضَمِّ الدَّالِ غَيْرِ مُتَوَاتِرَةٍ وَدُنْيَا بِالْكَسْرِ غَيْرِ مُتَوَاتِرَةٍ أَيُّ لِحَاً فِيلَانَ بِنِمْ مِ بِي-وَصِيَا مُتَتَاتِلٍ وَ مِ لِيلَاسِيك فِيلَانَ-زَادَمْدِير. Şārih der ki dāl'ların kesriyle دُنْيَا [dinyet] ve دُنْيَى [diny] isimlerdir, karābe ma'nāsınadır. Ve دُنْيَا [dunyā] kelimesi ki dāl'in zammıyladır, hāliyet üzere mensūblardır, yā' münāsebetiyle dāl'ı meksūr dahi olur, zīrā beynlerindeki nūn hafıyyedir. Ve bunlar fi'l-asl masdarlardır, karābe ma'nāsınadır. Ve İbn A'rābī dedi ki burada دُنْيَا [dunyā] kelimesi munsarîftır ve bu maddeden gayrı elif-i te'nîsi olan kelimenin insirāfı ma'lūmum değildir.

يُنَادِيهِمْ [et-tedniyet] تَدِينِي [te'diyet] vezninde) Yakın kılmak ma'nāsınadır; yukālu: عَاشَ عَيْشًا ضَمِيحًا دُنَى فِي الْأُمُورِ إِذَا تَتَبَعَ صَغِيرَهَا وَكَبِيرَهَا

إِسْتِدْنَاهُ [el-istidnā] Bir adamın karīb olmasını istemek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتِدْنَاهُ إِذَا طَلَبَ مِنْهُ الدُّنُو

الدُّنَاوَةُ [ed-denāvet] (dāl'in fethiyle) Masdardır ki zikr olundu. Ve hısımlık ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: بَيْنَهُمَا دَنَاوَةٌ أَيُّ قَرَابَةٌ وَقُرْبَى

الدُّنْيَا [ed-dunyā] (dāl'in zammıyla) Āhiret mukābilidir ki bu cihāna denir. Ve ba'zen āhirine tenvīn ilhāk olunur; cem'i دُنَى [dunā] gelir, صُغْرَى [suğrā] ve صُغْرَى [suğrā] ve كُبْرَى [kubrā] gibi.

Şārih der ki دُنْيَا [dunyā] kelimesi دُنَى [ednā] kelimesinin mü'ennesidir. Bu 'āleme دُنْيَا [dunyā] itlākı āhirete nisbetle akreb olduğuna mebnīdir ve te'nîsi مَحْلُوقَاتٍ [maḥlūqāt] itibārıyladır; vāviyyu'l-asl olup vāv'ı yā'ya mūnkālib olmuştur, harf-i ta'rīfi izāle olunup mūnekker olduktaki āhirine tenvīn ilhāk olundu; fe-yukālu: مَا لَهُ دُنْيَا وَلَا آخِرَةٌ

Ve Durretu'l-Ġavvāş'ta meşrūhtur ki دُنْيَا [dunyā] kelimesine tenvīn idhāliyle هَذِهِ دُنْيَا demek evhāmdandır, zīrā دُنْيَا [dunyā] kelimesi ve o veznde olan kelimeler gerek ma'rife ve gerek nekre hâletlerinde kat'ā munsarîf ve mūnevven olmak sahīh değildir, zīrā دُنْيَا [dunyā] kelimesinde elif-i maksūre te'nîs içindir, kaldı ki elif-

le mü'ennes olan kelime gerek ma'rife ve gerek nekre hâletlerinde memnū' 'ani's-sarf olup lâkin hâ' ile mü'ennes olan munsarîf olduğunun bâ'isi budur ki elif ile mü'ennes olan kelime elifle mevzū' olduğundan nâşî akvā olup hâ-i te'nîs ise kelimeye sonradan 'arız olmakla az'af olduğundan elif-i te'nîs 'illeteyn makâmına kâ'im oldu. İntehâ. Ve yukālu: هُوَ ابْنُ عَمِّي أَوْ ابْنُ خَالِي أَوْ ابْنُ عَمَّتِي أَوْ ابْنُ خَالَتِي أَوْ ابْنُ أَخِي أَوْ ابْنَةُ أُخْتِي دُنْيَا وَدُنْيَا بَكْسَرِ الدَّالِ فِيهِمَا مُتَوَاتِرِينَ وَدُنْيَا بِضَمِّ الدَّالِ غَيْرِ مُتَوَاتِرَةٍ وَدُنْيَا بِالْكَسْرِ غَيْرِ مُتَوَاتِرَةٍ أَيُّ لِحَاً فِيلَانَ بِنِمْ مِ Bِي-وَصِيَا مُتَتَاتِلٍ وَ مِ Lِيلَاسِيك فِيلَانَ-زَادَمْدِير. Şārih der ki dāl'ların kesriyle دُنْيَا [dinyet] ve دُنْيَى [diny] isimlerdir, karābe ma'nāsınadır. Ve دُنْيَا [dunyā] kelimesi ki dāl'in zammıyladır, hāliyet üzere mensūblardır, yā' münāsebetiyle dāl'ı meksūr dahi olur, zīrā beynlerindeki nūn hafıyyedir. Ve bunlar fi'l-asl masdarlardır, karābe ma'nāsınadır. Ve İbn A'rābī dedi ki burada دُنْيَا [dunyā] kelimesi munsarîftır ve bu maddeden gayrı elif-i te'nîsi olan kelimenin insirāfı ma'lūmum değildir.

الدُّنَاوَةُ [el-mudānāt] (مُبَاهَاةً [mubāhāt] vezninde) Ayağa bukağırı sıkıştırarak ma'nāsına müsta'meldir; tekūlu: دَائِمْتُ الْقَيْدِ إِذَا صَيَّفْتَهُ

الدُّنْيِيَّةُ [el-mudniyet] (مُحْسِنَةً [muḥsinet] vezninde) ve

الدُّنْيَانِيَّةُ [el-mudnī] (مُحْسِنٍ [muḥsin] vezninde) Doğurması pek yakın hayvāna denir; yukālu: نَاقَةٌ مُدْنِيَّةٌ وَمُدْنٍ إِذَا دَنَى نَتَاجَهَا

الدُّنْيَى [ed-deniyy] (غَنِيٍّ [gāniyy] vezninde) Sākıt ve za'f olup aslā işe yaramayan adama denir; yukālu: رَجُلٌ دُنْيَى أَيُّ سَاقِطٌ ضَعِيفٌ Şārihin beyānına göre mehmūz da lügattir.

الدُّنَا [ed-denā] (عَصَاً [aşā] vezninde) ve

الدَّنَائِيَّةُ [ed-denāyet] (سَحَابَةٌ [sehābet] vezninde) Bir kimse denī ve bī-māye olmak ma'nāsınadır; yukālu: مَا كَانَ دَنِيًّا وَلَقَدْ دَنِي دَنَا Ve وَدَّنَائِيَّةٌ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَارَ دَنِيًّا

دَنَا [Denā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

الْأَدْنِيَانِ [el-Edneyān] İki ma'rūf deveye itlāk olunur.

الْأَدْنَى [el-ednā] (أَخْرَى [aḥrā] vezninde) Akreb ma'nāsınadır; ve minhu tekūlu: لَقَيْتُهُ وَأَدْنَى دَنَا أَيَّ أَوْلَ سُبَيْءٍ Ya'nī "Cümleden akdem ibtidā-i vèhlerde ona buluştum." Burada دَنِيٌّ [deniyy] جَنِيٌّ [ceniyy] vezninde ve دَنَا [denā] عَصَا [ʿaṣā] veznindedir, karīb ve kurb ma'nālarıdır.

التَّدْنِي [et-tedennī] (تَفَعَّلَ [tefaʿul] vezninde) Bir nesneye azca azca varıp yaklaşmak ma'nāsınadır; yukālu: تَدَنَّى إِلَيْهِ إِذَا دَنَا قَلِيلًا قَلِيلًا

التَّدَانِي [et-tedānī] (تَفَاعَلَ [tefaʿul] vezninde) Birbirine yaklaşmak ma'nāsınadır; yukālu: تَدَانَوْا إِذَا دَنَا بَعْضُهُمْ مِنْ بَعْضٍ

دَانِيَّةٌ [Dāniyet] (جَانِيَّةٌ [cāniyet] vezninde) Mağrib'de bir beldedir, onda niçe ʿulemāʾ zuhūr eyledi; Ebū ʿAmr el-Muqrī ed-Dānī onlardandır.

الْيَائِيَّةُ

[د و ي]

الدَّوَاءُ [ed-devāʾ] (دَالٌ'ın harekāt-ı selāsı ve elifin meddiyle) ʿĪlāc ve dermān için olan nesneye denir; yukālu: دَوَاءٌ بِالدَّوَاءِ مُثَلَّثَةٌ وَهُوَ مَا دَاوَى بِهِ

الدَّوَا [ed-devā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Hasta olmak ma'nāsınadır; yukālu: دَوِيَ الرَّجُلُ دَوَا Ve hastaya itlāk olunur, vasf bi'l-masdardır.

الدَّوِي [ed-devī] (كَيْفٌ [ketif] vezninde) Hastaya denir; yukālu: رَجُلٌ دَوِيَ وَيُقَالُ دَوِيَ عَلَى الْمُصَدِّرِ Ve sīga-i sāniyede müfred ve cemʿ ve tezkīr ve te'nīs berāber olur. Ve

دَوِي [deviy] Ahmak adama itlāk olunur. Ve aslā yerinden ayrılmaz olan adama itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ دَوِيَ أَيَّ لَازِمٌ مَكَانَهُ

الدَّوِيَّةُ [ed-deviyyet] (غَيْبَةٌ [ġaniyyet] vezninde dāl'ın zammıyla da cā'izdir) Hevāsı mizāca uymayan vehāmetli yere denir; yukālu: أَرْضٌ دَوِيَّةٌ أَيَّ غَيْرٌ مُوَافِقَةٌ

الدَّوَاةُ [ed-devāt] (حَصَاةٌ [ḥaṣāt] vezninde) Yazı yazacak ālet-i ma'rūftur ki divit taʿbīr olunur; cemʿi دَوَى [devā] gelir, نَوَاتٌ [nevāt] ve نَوَى [nevā] gibi ve دَوِيٌّ [duviyy] gelir عُيِّيٌّ [ʿutiyy] vezninde.

Mütercim-i hakīr der ki Şihāb *Durre* şerhinde dedi ki divit işleyen adama دَوَاتِيٌّ [devātiyy] demek lahdır, asveb olan دَوَوِيٌّ [deveviyy] demektir, zīrā tā-i te'nīs nisbet hālinde hazf olunur, niteki فَاطِمَةُ [Fāṭimet]e nisbette فَاطِمِيٌّ [Fāṭimiyy] ve Mekke'ye nisbette مَكِّيٌّ [Mekkiyy] denir, zīrā bir ism müsemmasından mensūba nakl olundukta sıfāt ʿidādına mültehak olmakla müzekker ve müʿennes olmak sahīh olur. Pes müʿennes olan mensūbda iki ʿalāmet-i te'nīs cemʿ olmak kerāhetine ve tā-i te'nīsın haşv-ı kelime olmak hüccetine mebnī tā-i mezbūreyi hazf ederler. İntehā. Ve

دَوَاةٌ [devāt] Ebū cehl karpuzunun ve üzümün ve kavun ve karpuzun kabuğuna denir, zāl-ı muʿceme de lügattir.

الدَّوَايَةُ [ed-duvāyet] (ثُمَّامَةٌ [ṣumāmet] ve كِتَابَةٌ [kitābet] veznlerinde) Herīse ve çorba ve et suyu ve süt makūlesine rüzgār dokundukta yüzlerinde yumurta zarı gibi

yufkaca peydā olan yüzüne ve kaymağına denir. Ve

دَوَايَةُ الْأَسْنَانِ [duvāyetu'l-esnān] Dişlerin yüzünde hādis olan yeşilliğe denir, طَرَامَةٌ [ṭurāmet] gibi.

الدَّوَايِ [ed-dāvī] Yüzünde zıkr olunan yufkaca kaymak hāsıl olan süt ve çorba makülesine denir; yukālu: لَبَنٌ دَاوٍ أَيْ دُو دَوَايَةٍ yukālu: دُو دَوَايَةٍ [duvāyet] tutmak ma'nāsınadır; yukālu: دُو دَوَايَةٍ إِذَا رَكِبْتَهُ الدَّوَايَةُ [duvāyet] vermek ma'nāsınadır; tekūlu: Kezālik suyun yüzünde دَوَايَةٍ [duvāyet] gibi yel savruntusu peydā olmak ma'nāsınadır; yukālu: دَوَى الْمَاءِ إِذَا عَسِرَ Ve esrimiş deve kükreyip gürtüldemek ma'nāsınadır; yukālu: دَوَى الْفَحْلُ إِذَا سَمِعَ لِهَدِيرِهِ دَوِيٌّ

الإِدْوَاةُ [el-iddivā'] (teşdid-i dāl'la اِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Süt yüzünü alıp ekl eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: دَوَيْتُهُ الدَّوَايَةَ فَادْوَاهَا أَيْ أَخَذَهَا فَأَكَلَهَا

الدَّوَايِ [el-dāvī] ve

الْمُدَّوِي [el-mudevvi] (مَقْوِي [muḳavvī] vezninde) Çok ta'āma denir; yukālu: طَعَامٌ دَاوٍ وَمُدْوٍ أَيْ كَثِيرٌ Ve

مُدَّوِي [mudevvi] Gürtütlü buluta denir; yukālu: سَحَابٌ مُدْوٍ أَيْ مُرْعَدٌ Ve örtülü mestür işe denir; yukālu: أَمْرٌ مُدْوٍ أَيْ مُغْطِيٌّ

الدَّوِي [ed-deviyy] (عَبِيٌّ [ġaniyy] vezninde) ve

الدَّوِي [ed-duviyy] (عَبِيٌّ [utiyy] vezninde) ve

الدَّوَوِي [ed-deveviyy] (fethateynle) Nās ve kes ve kimse ma'nāsına müsta'meldir; fişılıtya yāhūd دَوٌّ [devv]e ya'nī sahrāya

mensübdur; yukālu: مَا بِالْدَّارِ دَوِيٌّ وَدَوَوِيٌّ وَدَوَوِيٌّ Ve

دَوِي [deviyy] (عَبِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Esen yelin fişılıtısına denir, kezālik arı kısmının ve kuşların gürtüsüne ve fişılıtısına denir; yukālu: لِلرِّيحِ وَالْتَّحْلِ وَالطَّائِرِ دَوِيٌّ أَيْ حَفِيْفٌ

الْمُدَّوَاةُ [el-mudāvāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Hastaya ʿilāc ve tīmār eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: دَاوَيْتُ الْمَرِيضَ إِذَا عَالَجْتُهُ Ve hastaya hizmet edip derdini çekmek ma'nāsınadır; tekūlu: دَاوَيْتُ الْمَرِيضَ إِذَا عَانَيْتَهُ

الْإِدْوَاةُ [el-idvā'] (hemzenin kesriyle) Bir adamı hasta kılmak ma'nāsınadır; tekūlu: هُوَ يُدْوِي وَيُدَاوِي أَيْ إِذَا أَمْرَضْتَهُ وَبَعَثْتَهُ وَبَعَثْتَهُ Ve hastaya hem-dem olmak ma'nāsınadır; yukālu: دَاوَى فُلَانٌ إِذَا صَحَبَ مَرِيضًا

الدَّوَايِ

[د و ا]

الدَّو [ed-devv] (جَوٌّ [cevv] vezninde) ve

الدَّوِيَّةُ [ed-deviyyet] (yā-yı nisbete ki nefsi-ne mensübdur) ve

الدَّوَايَةِ [ed-dāviyyet] (vāv-ı ulā elife maktübür, bunda yā'nın tahfifiyle de cā'izdir) Berriyye ve beyābāna denir; yukālu: خَرَجُوا إِلَى الدَّوِّ وَالدَّوِيَّةِ وَالدَّوَايَةِ أَيْ الْفَلَاةِ Ve

دَوٌّ [Devv] Bir belde adıdır.

التَّدْوِيَّةُ [et-tedviyyet] (تَفْعِلَةٌ [tef'ilet] vezninde) Beyābāna gitmek ma'nāsınadır; yukālu: دَوَى الرَّجُلُ إِذَا أَخَذَ فِي الدَّوِّ

الدَّوَّةُ [ed-Devvet] (hā'yla) Bir mevzi'dir.

الدَّوَدَاةُ [ed-devdāt] (dāl'ın fethiyle) İp salıncağın gövdeye te'sir eden yerine ve eserine denir.

الْيَائِي

[د ه ي]

الدَّهْيُ [ed-dehy] (dāl'im fethi ve hā'nın sükūnuyla) ve

الدَّهَاءُ [ed-dehā'] (بَهَاءٌ [behā'] vezninde) Gāyetü'l-gāye zîreklik ve cevdet-i rey ve hüsn-i fikr ve dikkat-i tedbîr ma'nāsınadır; yukālu: بِهِ دَهْيٌ وَدَهَاءٌ أَيُّ نُحْزِرُ وَجُودَهُ رَأْيٍ وَإِزْبِ Ve

دَهْيٌ [dehy] ve

دَهَاءٌ [dehā'] ve

دَهَاءَةٌ [dehā'et] Masdar olurlar, bir kimse pek zîrek ve cevdet-i rey ve hüsn-i fikr ü tedbîr sāhibi olmak ma'nāsına ki cin fikirli olmak ta'bir olunur; yukālu: دَهْيِ الرَّجُلِ دَهْيًا Ve وَدَهَاءٌ وَدَهَاءَةٌ مِنَ الْبَابِ الرَّاعِ إِذَا كَانَ ذَاهِيًا

دَهْيٌ [dehy] Bir adamı dāhiyeliğe nisbet eylemek, 'alā-kavlin nakīsa 'azv ve isnādıyla 'ayblamak yāhūd bir dāhiyeye uğratmak ma'nāsınadır; yukālu: دَهَاءٌ دَهْيًا إِذَا نَسَبَهُ إِلَى الدَّهَاءِ أَوْ عَابَهُ وَتَنَقَّضَهُ أَوْ أَصَابَهُ بِدَاهِيَةٍ

الدَّاهِي [ed-dāhī] ve

الدَّهْيُ [ed-dehī] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

الدَّاهِيَةُ [ed-dāhiyet] (hā' mübālaga içindir) Cin fikirli, āfet-zihn adama denir; cem'î d_hun [duhāt] gelir, فَضَاءَةٌ [kuḏāt] gibi ve دَهُونٌ [dehūn] gelir. Bu دَهْيٌ [dehiy] kelimesinin cem'îdir, aslı دَهْيُونٌ idi.

التَّدَهْيُ [et-tedehhī] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Cin fikirli adam gibi iş işlemek ma'nāsınadır; yukālu: تَدَهَّى فُلَانٌ إِذَا فَعَلَ فِعْلًا الدَّهَاءُ

التَّدَهْيَةُ [et-tedhiyet] (تَأْدِيَةٌ [te'diyet] vezninde) Bu dahi دَهْيٌ [dehy] ma'nāsınadır; yukālu: دَهَى فُلَانًا بِمَعْنَى دَهَاءُ

الدَّاهِيَةُ [ed-dāhiyet] Pek zîrek, cin fikirli

adama denir ki zikr olundu. Ve

دَاهِيَةٌ [dāhiyet] Emr-i 'azīme itlāk olunur, hādise ve nāzile-i 'azīme gibi ki āfet ta'bir olunur; yukālu: أَصَابَتْهُ دَاهِيَةٌ أَيُّ أَمْرٍ عَظِيمٍ

الدَّهْيِيُّ [ed-dehiyy] (عَنِيٌّ [ganiyy] vezninde) 'Akıl ve mütebassır adama denir; cem'î كُرْمَاءٌ [kuremā'] vezninde; yukālu: رَجُلٌ دَهْيِيٌّ وَدِهٍ أَيُّ عَاقِلٌ

الْمُدَاهِي [el-mudāhī] (ism-i fā'il bünyesiy-le) Arslana denir.

الْوَاوِيُّ

[د ه و]

الدَّهْوَاءُ [ed-dehvā'] (حَمْرَاءٌ [ḥamrā'] vezninde) ve

الدَّهْوِيَّةُ [ed-duhviyyet] (dāl'im zammıy-la) Te'kid için دَاهِيَةٌ [dāhiyet] lafzına sıfat olurlar, niteki دَهْيَاءٌ [dehyā'] dahi vasf olur; yukālu: دَاهِيَةٌ دَهْوَاءٌ وَدُهْوِيَّةٌ أَيُّ سَدِيدَةٌ جِدًّا

يَوْمٌ دَهْوِيٌّ [yevmu dehv] (زَهْوٌ [zehv] vezninde) Eyyām-ı 'Arabdan bir yevm-i ma'rūftur.

الْيَائِي

[دي دي]

دَيْ دَيْ [dey dey] (dāl'ların fethi ve yā'ların sükūnuyla) Nagamātla deve sürmenin asl ve menşe'i olan kelimedir. Fi'l-asl gınā ve nagamātla deve sürmek yoktu, vaktā ki bir a'rābī gulāmının elini ısırp zahm-dār eylemekle gulām-ı mezbūr دَيْ دَيْ ya'nī دِي دِي يَا دِي دِي diyerek feryād u figānla gitmekte ileride olan develer gulāmın āvāz-ı mezkūrunu işitmekle şevklenip dil-hāh üzere eşip yürümeğe başladılar. A'rābī bu hālī gördükte gulāma nūvāziş ve iksā'

edip dā'imā develerin ensesinde bu güne āvāze müdāvemēt eylemesi zımında tavsiye eyledi. Min-ba'cd develeri o resme savtla ve giderek nagamāta sevk eder oldular, zīrā deve kısmı āvāze ve nagamātan pek mahzūz ve müteşevvik olurlar.

FASLU'Z-ZĀLĪ'L-MU'CEME

(فَضْلُ الذَّالِ الْمُعْجَمَةِ)

الْوَاوِيُّ

[ذ أ و]

الذَّأْوُ [ez-ze'v] (zāl'ın fethi ve hemzenin sükūnuyla) Deveyi pek sürüp kovarak götürmek ma'nāsınadır; yukālu: ذَأَى الْإِبِلَ ذَأُوا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا طَرَدَهَا وَسَاقَهَا Ve cimā'e eylemek ma'nāsınadır; yukālu: ذَأَى الْمَرْأَةَ إِذَا نَكَحَهَا Ve ot solmak ma'nāsınadır; yukālu: ذَأَى الْبُقُلَ إِذَا ذَوَى

الذَّأْوَةُ [ez-ze'vet] [temret] [temret] vezninde) Arık ve zebūn koyuna denir; yukālu: شَاةٌ ذَأْوَةٌ أَبِي مَهْرُولَةَ

الْيَائِيُّ

[ذ ب ي]

ذُبْيَانُ [Zubyān] (zāl'ın zammı ve kesriyle) Bir kabiledir, Nābiğa ile mülakkab Ziyād b. Mu'āviye nām şā'ir ona mensūbdur. Şārih der ki ذُبْيَانُ [zubyān] devenin gövdesinde kalan tüy bakiyyesine denir.

الْوَاوِيُّ

[ذ ح و]

الذَّحْوُ [ez-zaḥv] (ḥā-yı mühmele ile daḥv) [daḥv] vezninde) Deveyi pek şiddetle sürmek, 'alā-kavlin önüne katıp kovarak götürmek ma'nāsınadır; yukālu: ذَحَا الْإِبِلَ يَذْحَاهَا وَيَذْحُوهَا ذَحُوا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ وَالْأَوَّلِ إِذَا سَاقَهَا عُنَيْفًا أَوْ طَرَدَهَا Ve cimā'e eylemek ma'nāsınadır; yukālu: ذَحَا الْمَرْأَةَ إِذَا جَامَعَهَا Ve tīz tīz yürütmek ma'nāsınadır; yukālu: ذَحَا الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ

الْبَائِي

ذح ي

الذَّخِي [ez-zahy] (وَحِي [vahy] vezninde) Yapağıyı tokmakla çırpma ma'nāsınadır; yukālu: ذَحَى الصُّوفَ يَذْحِيهِ ذَحِيًا إِذَا طَرَفَهُ بِالْمِطْرَقَةِ Ve açıkta olan adama yel dokunmak ma'nāsınadır; yukālu: ذَحَتْهُمُ الرِّيحُ أَي أَصَابَتْهُمْ وَلَيْسَ لَهُمْ مِنْهَا سِتْرٌ

الْمَذْحَاة [el-mezhāt] مَرْمَاةٌ [mermāt] vezninde) Ağaç kısmından 'arī olan arza denir; yukālu: أَرْضٌ مَذْحَاةٌ أَي لَا شَجَرَ بِهَا

الْوَاوِيُّ

ذ ر و

الذَّرْوُ [ez-zerv] (zāl'ın fethi ve rā'nın sükünuyla) Yel bir nesneyi tozutup iletmek ma'nāsınadır; yukālu: ذَرَبَتِ الرِّيحُ الشَّيْءَ تَذْرُوهُ Ve bu ma'nāda lāzım olur, tozma ma'nāsınadır; yukālu: ذَرَا الشَّيْءِ Ve savurmak ma'nāsınadır; yukālu: ذَرَا الشَّيْءَ إِذَا نَقَّاهَا فِي الرِّيحِ Ve kırmak ma'nāsınadır; yukālu: ذَرَا الشَّيْءَ إِذَا كَسَرَهُ Ve sür'atle gitmek ma'nāsınadır; yukālu: ذَرَا الطَّنْبِي إِذَا أَسْرَعَ Ve ağızdan dişler düşüp dökülmek ma'nāsınadır; yukālu: ذَرَا فُوهُ أَي أَشْنَانُهُ إِذَا سَقَطَ

الْإِذْرَاءُ [el-izrā'] (hemzenin kesriyle) ve

التَّذْرِيةُ [et-tezriyet] (تَأْدِيَةٌ [te'diyet] vezninde) Bu dahi yel bir nesneyi tozutmak ma'nāsınadır; yukālu: أَذْرَتْهُ الرِّيحُ وَذَرَّتُهُ إِذَا أَطَارَتْهُ وَأَذْهَبَتْهُ Ve

تَذْرِيةٌ [tezriyet] Bir adamı medh ve senā eylemek ma'nāsına müsta'meldir; ıstılâhımızda uçurmak ta'bīr olunur; tekūlu: ذَرَيْتُهُ إِذَا مَدَحْتُهُ Ve ma'den türābında altın araştırmak ma'nāsına müsta'meldir;

tekūlu: ذَرَيْتُ تُرَابَ الْمَعْدِنِ إِذَا طَلَبْتَ ذَهَبَهُ

التَّذْرِي [et-tezerrī] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Savrulmak ma'nāsınadır; yukālu: ذَرَى Ve bir nesnenin yukarısına çıkmak ma'nāsınadır; tekūlu: تَذَرَيْتُ الذَّرْوَةَ إِذَا عَلَوْتَهَا

الذَّرَاوَةُ [ez-zurāvet] (سُمَامَةٌ [sumāmet] vezninde) Kurumuş otluk ufantısının tozuntusuna denir ki yel önünde tozup savrulur; yukālu: مَوَاعِيْدُهُ كَذَّرَاوَةَ الثُّبْتِ وَهِيَ مَا اِزْفَتْ Ve savrulurken yere dökülen galle döküntüsüne denir. Ve mutlak rüzgār tozutup uçurduğu tozuntuya ve uçuruntuya denir.

الذَّرَى [ez-zurā] (هُدَى [hudā] vezninde) Bu dahi tozuntuya ve uçuruntuya denir.

الذَّرْوَةُ [ez-zurvet] (zāl'ın zammı ve kesriyle) Bir nesnenin yukarısına denir; yukālu: هُوَ فِي ذُرْوَةِ الشَّرَفِ أَيِ أَعْلَاهُ

الْمِذْرَوَانِ [el-mizrevān] (mīm'in kesriyle) Adamın iki kıynağının uçlarına denir. Müfredi yoktur, 'alā-kavlin mِذْرَى [mizrā] müfredidir. Ve

مِذْرَوَانِ الرَّأْسِ [mizrevāni'r-re's] Başın iki tarafına ıtlāk olunur. Ve

مِذْرَوَانِ الْقَوْسِ [mizrevāni'l-kays] Yayın yukarı ve aşağı başlarından kiriş uçları geçirecek yerlere denir ki iki uçları olacaktır; ve minhu yukālu: جَاءَ فَلَانٌ يَنْفُضُ مِذْرَوِيَهُ أَيِ بَاغِيًا مُتَهَدِّدًا Ya'nī "Bagy ve ta'addī kasdıyla tehdīd eyleyerek geldi." Ve bu ma'nā-yı evvelden ve ma'nā-yı ahirden muhtemeldir.

الْإِسْتِذْرَاءُ [el-istizrā'] Keçi kösnümek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتِذْرَيْتُ الْمِعْزَى إِذَا أَشْتَهَيْتَ الْفَحْلَ

الذَّرَةُ [ez-zuret] (سُبَّةٌ [subet] vezninde)

Ma'rūf galle ismidir ki mısır buğdayı dedikleridir; aslı ذُرُو idi, hā' vāv'dan ivazdır.

أَبُو الذَّرِي [Ebu'z-Zery] [sa'y] vezninde) Hālid b. Abdurrahmān el-İfrīkī künyesidir. Ve Alī b. Zery el-Hādrāmī ve En'am b. Zery eş-Şabānī muhaddislerdir.

بَيْرُ ذَرَوَانَ [Bīru Zervān] [saḥbān] vezninde) Medīne'de bir kuyu adıdır, 'alā-kavlin ذُو أَرْوَانَ [Zū Ervān] derler, yāhūd ذَرَوَانَ [Zerevān]dir feteḥātla.

أَيَائِي

[ذ غ ي]

الذَّاعِيَةُ [ez-zāgiyyet] (ğayn-ı mu'ceme ile) Şaşkın ve çolpa nādān 'avrete denir; yukālu: **إِمْرَأَةٌ ذَاعِيَةٌ أَي مَضَاعَةٌ رَعْنَاءُ**

الْوَاوِيُّ

[ذ ق و]

الْأَذْقَى [el-ezqā] [aḥrā] vezninde) Kulakları ve burnu salkı ve sölpük ata denir; mü'ennesi ذَقْوَاء [zaqva]dır; yukālu: **فَرَسٌ أَذْقَى أَي الرَّحْوُ الْأُذُنِ وَالْأَنْفِ**

الْوَاوِيُّ

[ذ ك و]

الذُّكْوُ [ez-zukuvv] [ʕuluvv] vezninde) ve

الذُّكَا [ez-zekā] [ʕašā] vezninde) ve

الذُّكَاءُ [ez-zekā] [behā] vezninde) Bu Zemahşerī'den menküldür, âteş pek 'avlenmek ma'nāsınadır; yukālu: **ذَكَتِ النَّارُ تَذْكُو ذُكَا وَذُكَا إِذَا اشْتَدَّ لَهَبُهَا**

الْإِسْتِذْكَاءُ [el-istizkā] [zukuvv] ma'nāsınadır; yukālu: **إِسْتِذْكَتِ النَّارُ بِمَعْنَى ذَكَتِ** **الْإِذْكَاءُ** [el-izkā] (hemzenin kesriyle)

Āteşi yakıp 'avlendirmek ma'nāsınadır; yukālu: **أَذَكِي النَّارَ إِذَا أَوْقَدَهَا**

الذُّكِيَّةُ [et-tezkiyyet] [tef'ilet] vezninde) **إِذْكَاءُ** [izkā] ma'nāsınadır; yukālu: **ذَكَّى النَّارَ بِمَعْنَى أَذْكَاهَا** Ve boğazlamak ma'nāsınadır; yukālu: **ذَكَّى الذَّبِيحَةَ إِذَا ذَبَحَهَا** Ve pīr ve sāl-horde olmak ma'nāsınadır, 'ādeten tecāribile sāhib-i zekā' oldukları tasvīrine mebnīdir; yukālu: **ذَكَّى الرَّجُلُ إِذَا أَسَنَّ وَبَدَنَّ**

الذُّكِيَّةُ [ez-zekiyyet] [ğaniyyet] vezninde) 'Alevlenmiş müşte'el adama denir.

الذُّكْوَةُ [ez-zekvet] ve

الذُّكِيَّةُ [ez-zekyet] [temret] vezninde) Āteş tutuşturacak tutrağa denir; yukālu: **ذَكَّى النَّارَ بِالذُّكْوَةِ وَالذُّكِيَّةِ وَهِيَ مَا ذُكَّاهَا بِهِ** Ve şu'leli âteş közüne denir.

الذُّكَا [ez-zekā] [ʕašā] vezninde) Bu dahi şu'leli parlak âteş közüne denir. Ve

ذُكَاءُ [zekā] Ve

ذُكَاءُ [zekāt] (hā'yla) Boğazlamak ma'nāsınadır; yukālu: **ذُكَاءُ الذَّبِيحَةَ ذُكَاءً وَذُكَاءَةً إِذَا ذَبَحَهَا**

الذُّكَاةُ [ez-zekā] [vefā] vezninde) Bir kimse tiz-fehm ve zirek olmak ma'nāsınadır; yukālu: **ذَكَّى الرَّجُلُ وَذَكَّى وَذُكُو** **ذُكَاءُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالثَّالِثِ وَالْخَامِسِ إِذَا كَانَ سَرِيعَ الْفِطْنَةِ** Ve

ذُكَاءُ [zekā] Sinn ve sāl ve 'ömr ma'nāsınadır; yukālu: **إِذَا بَلَّغَتِ الدَّابَّةُ الذُّكَاءَ إِذَا أُسْتُتْ**

الذُّكِيَّةُ [ez-zekiyy] [ğaniyy] vezninde) Zekā ve zih ve fitnat sāhibi adama denir. Ve boğazlanmış kurbāna denir.

ذُكَاءُ [zūkā] [ğurāb] vezninde) Güneş esmāsındandır. Ve bu ma'rifedir, lā-yansariftir, harf-i ta'rīf dāhil olmaz;

yukālu: طَلَعَتْ ذُكَاءُ أَيِ الشَّمْسِ

إِبْنُ ذُكَاءٍ [ibnu zūkā] Sabāh vaktinin kün-yesidir; yukālu: ظَهَرَ ابْنُ ذُكَاءٍ أَيِ الضُّمُحِ

الْمَذَاكِي [el-mezākī] (mīm'in fethiyle) Şol atlara denir ki فُرُوحٌ [qurūh]unu ya'nī dış-leri kemäle vardıđı hengāmı bir yāhūd iki yaş geçmiş olalar; مُذَكِّي [muzekkī] müfredidir; مُخَلِّفٌ [muħallif] vezninde; yukālu: خَيْلٌ مَذَاكٍ إِذَا أَتَتْ عَلَيْهَا بَعْدَ فُرُوحِهَا سَنَةً أَوْ سَنَتَانِ

الذَّكِيَّ [ez-zekiyy] (ğaniyy) vezninde) ve

الذَّاكِي [ez-zākī] ve

الذَّكِيَّةُ [ez-zekiyyet] (ğaniyyet) vezninde) Pek tiz rāyihalı miske vasf olur; yukālu: مِسْكٌ ذَكِيٌّ وَذَاكٌ وَذَكِيَّةٌ أَيِ سَاطِعٌ رِيحُهُ Şārih der ki مِسْكٌ [misk] ve عَثْبَرٌ [anber] kelimelerinin tezkīr ve te'nīsleri cā'izdir, zāhiren te'nīsleri ŞEMĀMET [şemāmet] i'tibārıyladır.

الْمُذَكِّيَّةُ [el-muzkiyyet] (muħsinet) vezninde) Merreten ba'de-uhrā yağdıran buluta denir; yukālu: سَحَابَةٌ مُذَكِّيَّةٌ إِذَا مَطَرَتْ مَرَّةً بَعْدَ أُخْرَى

الذَّكَوِينُ [ez-zekāvīn] (zāl'ın fethi ve vāv'ın kesriyle) ذُكْوَانَةٌ [zekvānet] kelimesinin cem'idir, küçük سَرْحٌ [serħ] ağaçlarına denir, zāhiren pek mütevakkıd olduğu için.

إِبْنُ ذُكْوَانَ [İbn Zekvān] (selmān) vezninde) E'imme-i kırā'atten İbn 'Āmir'in rāvīsidir.

ذُكْوَةٌ [Zekvet] (temret) vezninde) Bādiyede bir arslan yatağı yerin adıdır.

الْيَائِي

[ذ ي]

الإِذْلِيَاءُ [el-izlīā] (i'şīşāb) veznin-

de) Bir yere gizlice gitmek ma'nāsınadır; yukālu: إِذْلَوَى الرَّجُلُ إِذَا انْطَلَقَ فِي اسْتِخْفَاءٍ Ve rām ve münkād olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذْلَوَى الرَّجُلُ إِذَا ذَلَّ وَانْقَادَ Ve şikeste-hātir olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذْلَوَى إِذَا انْكَسَرَ قَلْبُهُ Ve ālet-i tenāsül fersizce kalkmak ma'nāsınadır, tiryākī āleti gibi; yukālu: إِذْلَوَى الذَّكَرُ إِذَا قَامَ مُسْتَرْجِيًا

الذَّلْوَى [ez-zevlā] (sefercel) vezninde) Zelil ve rām olmuş adama denir; yukālu: رَجُلٌ ذَلْوَى أَيِ مُذْلَوٍ

الذَّلِّي [et-tezellī] (tefa'ul) vezninde) Tevāzu'e eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَذَلَّى لَهُ إِذَا تَوَاضَعَ

الذَّلِّي [ez-zely] (sa'y) vezninde) Ağaçtan meyve dermek ma'nāsınadır; yukālu: ذَلَّى الرُّطْبَ ذَلْيًا مِّنَ البَابِ الثَّلَاثِ إِذَا جَنَاهُ

الإِذْلَاءُ [el-izlā] (hemzenin kesriyle) Bir kimse ile bilece ağaçtan meyve dermek ma'nāsınadır; yukālu: ذَلَّى الرُّطْبَ فَادَّلَى مَعَهُ Şārih فَاذَّلَى nüshasını taglīt ve bu nüshayı tasvīb eylemiştir.

الْيَائِي

[ذ م ي]

الذَّمَاءُ [ez-zemā] (vefā) vezninde) Deprenmek ve kıılmamak ma'nāsınadır; yukālu: ذَمِيَ الشَّيْءُ ذَمَاءً مِّنَ البَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَحَوَّكَ Ve

ذَمَاءُ [zemā] Ölümciil vücüdda kalan bakiyye-i rūha yāhūd kuvvet-i kalbe denir; yukālu: مَا بَقِيَ مِنْهُ إِلَّا ذَمَاءٌ أَيِ بَقِيَّةِ النَّفْسِ أَوْ قُوَّةُ القَلْبِ Ve bedende hemān bakiyye-i rūh yāhūd kuvvet-i kalb kalmak ma'nāsına masdar olur; yukālu: ذَمَى الْمَذْبُوحُ ذَمَاءً مِّنَ البَابِ الثَّانِي إِذَا بَقِيَ مِنْهُ الذَّمَاءُ

الذَّمَامِي [ez-zāmī] ve

الْمَذْمَاةُ [el-mezmāt] مَرْمَاةٌ [mermāt] vezninde) Zahm-dār olmuş sayda denir.

الذَّمْيَانُ [ez-zemeyān] (feteħātla) Sür'atle yürümek ma'nāsınadır; yukālu: ذَمَى الرَّجُلُ
ذَمِيَانًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَسْرَعَ

الذَّمِي [ez-zemy] رَمِي [remy] vezninde) Bir adamı bir nesnenin rāyihası āzürde kılmak ma'nāsınadır; yukālu: ذَمَّتْهُ رَائِحَتُهُ ذَمِيًّا أَيَّ أَذَنَّهُ

الِإِسْتِذْمَاءُ [el-istizmā] Bir adamın varını araştırıp almak ma'nāsınadır; tekūlu: إِسْتَذْمَيْتُ مَا عِنْدَهُ إِذَا تَتَبَعْتَهُ وَأَخَذْتَهُ

الِإِذْمَاءُ [el-izmā] (hemzenin kesriyle) Vurduğu nesneyi bakiyye-i cānla terk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَذْمَأَهُ إِذَا وَقَدَهُ وَتَرَكَهُ
بِرَمَقِهِ

الذَّمَا [ez-zemā] عَصَا [ʿaşā] vezninde) Rāyiha-i münkereye denir.

الْوَاوِيُّ

[ذ ه و]

الذَّهْوُ [ez-zehv] لَهْوٌ [lehv] vezninde) Kibr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: ذَهَا الرَّجُلُ
يَذْهَوُ ذَهْوًا إِذَا تَكَبَّرَ

الْيَائِي

[ذ و ي]

الذَّوِي [ez-zeviyy] غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Ot solmak ma'nāsınadır; yukālu: ذَوَى الْبُقْلُ
وَذَوِي ذَوِيًّا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالرَّابِعِ إِذَا ذَبَلَ

الِإِذْوَاءُ [el-izvā] (hemzenin kesriyle) Otu soldurmak ma'nāsınadır; yukālu: أَذْوَأَهُ الْحُرُّ
إِذَا ذَبَلَهُ

الذَّوَاةُ [ez-zevāt] حَصَاةٌ [ħaşāt] vezninde) Buğdayın ve üzüm ve kavun karpuz makūlesinin kabuğuna denir.

الذَّوَى [ez-zivā] إِلَى [ilā] vezninde) Hurde

ve cura koyunlara denir.

ذَائِكُ [zā'ik] ذَاكَ [zālik] vezninde ve onda lügattir ki ism-i işārettir; yukālu: ذَائِكُ الرَّجُلُ
ذَائِكُ أَيُّ ذَائِكُ Ve bunun tafsilî aşığında mebsüttür.

FASLU'R-RĀ'Ī'L-MÜHMELE**(فَصْلُ الرَّاءِ الْمُهْمَلَةِ)****الْيَائِي****[ر أ ي]**

الرُّؤْيَةُ [er-ru>yet] (rā'nın zammı ve hemzenin sükūnuyla) Göz ile görmeğe, kezâlik kalble görmeğe ya'ni 'akl ile müşâhede rütbesinde bilmeğe denir ki ismdir; evvelkiden **بَصْرٌ** [başar] ile **سَانِدِنَ** [başîret] ile ta'bîr olunur; yukâlu: **شَهِدَ لَهُ عَنْ رُؤْيَةٍ وَهِيَ** Şârihin beyânına göre cem'î **رُؤَى** [ru'â] gelir, **مُدْيَةٌ** [mudyet] ve **مُدَى** [mudâ] gibi. Mü'ellifin itlâkına göre müşterek olur, lâkin 'aynda hakikat ve kalbe mecâzdır. Ve

رُؤْيَةٌ [ru>yet] ve

رَأْيِي [re>y] (rā'nın fethi ve hemzenin sükūnuyla) ve

رَاءَةٌ [rā'et] (**رَاعَةٌ** [rā'at] vezninde) ve

رَأْيَةٌ [re>yet] (**ضَرْبَةٌ** [darbet] vezninde) ve

رِئْيَانٌ [ri>yān] (rā'nın kesriyle) Masdarlardır, görmek ve bilmek ma'nâlarıdır; tekûlu: **رَأَيْتُهُ رُؤْيَةً وَرَأْيَا وَرَاءَةً وَرِئْيَانًا مِنَ الْبَابِ** **الثَّالِثِ إِذَا نَظَرْتَهُ بِالْعَيْنِ وَبِالْقَلْبِ**

Mü'ellifin *Başâ'ir*'de beyânına göre **رُؤْيَةٌ** [ru>yet] şey'i mer'iyi idrâkten 'ibârettir ve o kuvâ-yı nefsiyye hasebiyle birkaç gûne olur: Evvelâ hâssa-i basariyye ve onun mecrâsına cārî olanla olur, **رَأَيْتُ زَيْدًا** gibi: **﴿وَقُلْ اعْمَلُوا فَسَيَرَى اللَّهُ عَمَلَكُمْ﴾** **الْآيَةِ** gibi; zîrâ Hak ta'âlâyâ hâsse isnâdı sahîh değıldir. Sāniyâ vehm ve tahayyül ile idrâk olunur, nahvu: **رَأَى أَنَّهُ زَيْدًا مُنْطَلِقٌ** Sālisen te-fekkür ile idrâk olunur, ke-kavlihi ta'âlâ: **﴿إِنِّي أَرَى مَا لَا تَرَوْنَ﴾** **الْآيَةِ**

olunur; ve 'alā-zālike kavluhu ta'âlâ: **﴿مَا كَذَبَ الْفُؤَادُ مَا رَأَى﴾** **الْآيَةِ** Ve rü>yet-i basariyye murād olursa mef'ül-i vāhide ta'diye eder; nahvu: **رَأَى زَيْدًا** Ve 'ilm ma'nāsı irāde olunursa mef'üleyne ta'diye eder; nahvu: **رَأَيْتُ زَيْدًا** **إنتهā**.

Ve fi'l-hadisi: **﴿أَرَأَيْتَكَ وَأَرَأَيْتَكُمَا وَأَرَأَيْتَكُمُ﴾** **وَهِيَ** **كَلِمَةٌ تُقُولُ الْعَرَبُ بِمَعْنَى أَخْبَرَنِي وَأَخْبَرَانِي وَأَخْبَرُونِي وَكَذَلِكَ أَلَمْ تَرَ إِلَى كَذَا كَلِمَةً تُقَالُ عِنْدَ التَّعَجُّبِ** **أَخْبَرَنِي** kelimesi kelām-ı Arabda ma'nāsına isti'māl olunur; zihnî lafz-ı mezbûrdan ma'nā-yı merkûma intikālî rü>yet-i ihbārın sebep-i akvāsı olduğuna mebnî olmakla itlāk-ı sebep ve irāde-i müsebbeb vechiyle rü>yet itlāk ve ihbār irāde olundu. Ve hemze-i istifhām ki taleb-i fehmi için mevzū'dur, onunla emr bi'l-ihbār murād olundu, talebe delâlette müşterek oldukları için. Pes **أَرَأَيْتَ** kelimesi **أَخْبَرَنِي** kelimesinden zikrî's-sebeb ve irādetü'l-müsebbeb vechiyle mecâz-ı mürsel olur. Ve taleb-i fehme mevzū' olan edât itlāk olunup talebe mevzū' olan sîga-i emr irāde olunmuştur, sîga-i mezbûre edât-ı merkûmeye teşbîhen. Hulâsası **أَرَأَيْتَ** kelimesi mecâz-ı mürsele mebnî isti'āre olur. Ve tā' dā'imā meftûh olur ve kāf'ın 'irâbdan mahallî yoktur, mücerred-i hitâb içindir; ahvâl-i muhâtaba delâlet eylemekle tesniye ve cem'inde ve tezkîr ve te'nîsinde mütegayyir olur. Ve **أَلَمْ تَرَ** kavlleri ta'cîb ma'nāsında mesel mecrâsına icrâ olundu, bir kıssayı görüp ve görmeyen ve işitip ve işitmeyen kimseye hitâb olur. Ve bu bi't-ta'cîb takrîri müfiddir, zîrâ istifhām-ı inkâr vukû'u için olup nefyi nefy-i isbât olmakla nefy olan rü>yeti takrîr eder ve bundan ta'accüb mütevellid olur. Bu cihetle ma'nayeyni-

mecāzeyn beynini cem^c lāzım gelmez, her ne kadar mü'ellife göre cā'iz ise de. Ve işbu رَأَى [re>y] māddesi إِلَى ile sıalandıkta i'tibāra mü'eddī nazar ma'nāsını muktezī olur dedikleri vech-i mezkūr üzere ta'cīb ma'nāsına işārettir.

الْإِرْتَاءُ [el-irti'ā] [ifti'āl] vezninde) Bu dahi görmek ma'nāsınadır; tekūlu: **إِرْتَأَيْتُهُ بِمَعْنَى رَأَيْتُهُ** Ve bir mādde zımında re>y ve tedbir eylemek için fikr ve mülāhaza eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **إِرْتَأَيْنَا فِي الْأَمْرِ أَي نَطَرْنَاهُ**

الْإِسْتِرَاءُ [el-istir'ā] [istif'āl] vezninde) Bu dahi görmek ma'nāsınadır; tekūlu: **إِسْتَرَأَيْتُهُ بِمَعْنَى رَأَيْتُهُ** Ve bir adamın dīdārını ya'nī görmesini istid'ā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **إِسْتَرَأَاهُ إِذَا اسْتَدْعَى رُؤْيَتَهُ** Ve bir kimseden bi'l-istişāre re>y taleb eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: **إِسْتَرَأَيْتُهُ إِذَا اسْتَشَرْتَهُ**

الرِّيَاءُ [er-riyyet] [niyyet] vezninde) Görmeğe denir, ismdir; tekūlu: **الْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَى الْخَمْدِ** Şārihin beyānına göre bunun aslı رُؤْيَةٌ idi, hemze ibdāl-ı sahihle vāv'a ibdāl ve ba'dehu yā'ya kalb ve idgām olunup yā'ya mücāveret sebebiyle rā' meksūr oldu.

الرَّوَاءُ [er-re'ā] [şeddād] vezninde) Kesirü'r-rü>y et olan ya'nī göreğen, bīnā adama denir; yukālu: **هُوَ رَوَاءٌ أَي كَثِيرُ الرُّؤْيَةِ**

الرُّؤْيِيُّ [er-ru'iy] (rā'nın zammı ve hemzenin kesriyle **رُؤْيِي** [şuliyy] vezninde) ve

الرُّوَاءُ [er-ru'ā] [ğurāb] vezninde) ve

الرَّمْرَاءُ [el-mer'āt] [mermāt] vezninde) İnsandan nazar ta'alluk edecek yere denir, manzar ma'nāsına; alā-kavlin **رُؤْيِي** [ru'iy] ve **رُؤَاءٌ** [ru'ā] hüsn-i manzar ma'nāsına olup ve **مَرَاءٌ** [mer'āt] 'ale'l-ittlāk manzar

ma'nāsınadır; yukālu: **هُوَ حَسَنُ الرُّؤْيِيِّ وَالرُّؤْيَاءِ عَلَى وَالْمَرْءَةِ أَيِ الْمُنْظَرِ أَوِ الْأَوْلَى حُسْنُ الْمُنْظَرِ وَالثَّالِثُ عَلَى الْإِطْلَاقِ**

الرَّتْرِيَّةُ [et-teriyet] [tef'ilet] vezninde) İsmdir, behcet ve bahā ve hüsn-i manzar ma'nāsınadır. Ve

تَرِيَّةٌ [teriyet] Masdar olur, riyā eylemek ma'nāsına; tekūlu: **رَأَيْتُهُ تَرِيَّةٌ أَي رَأَيْتُهُ رِئَاءً** Ve bir adama bakmak için ayna 'arz eylemek, 'alā-kavlin ona ayna tutmak ma'nāsınadır; tekūlu: **رَأَيْتُهُ إِذَا عَرَضْتُ الْجَمْرَةَ عَلَيْهِ أَوْ حَبَسْتُهَا لَهُ لِيُنْظَرَ فِيهَا**

الْإِرَاءَةُ [el-irā'et] ve

الْإِرَاءُ [el-irā] (hemzelerin kesriyle) Göstermek ma'nāsınadır; tekūlu: **أَرَيْتُهُ إِثَاءً إِرَاءَةً** İşbu **أَرَى** kelimesi fi'l-asl **أَرَى** idi, yā'nın mā-kabli meftūh olmakla elife kalb olunup **أَرَأَى** olduktan sonra hemzesi telyin ve harekesi rā'ya nakl olunup ictimāf-ı sākineyn olmakla hemze hafz olundu. Ve tekūlu'l-'Arab: **أَرَى اللهُ** Ya'nī "Hak ta'ālā filānı beliyye ve 'ukūbete giriftār edip nāsa 'azāb ve helāk 'ibretlerini onunla göstereceğini ki onun mübtelā olduğu 'ukūbatı nāsa medār-ı i'tibār etsin" demektir. Ve bu meseldir.

الرَّمْرَاءَةُ [el-murā'at] [mubāhāt] vezninde) ve

الرِّئَاءُ [er-ri'ā] [kitāl] vezninde) Bir kimse nāsa kendi muttasıf ve mütehallık olduğu fi'l ve kirdārının hilāfını göstermek ma'nāsınadır ki riyā eylemek ve gösteriş eylemek ta'bīr olunur; tekūlu: **رَأَيْتُهُ مَرَاءَةً** Ve bir adamı karşısına geçip görmek ma'nāsınadır; tekūlu: **رَأَيْتُهُ أَي قَابَلْتُهُ فَرَأَيْتُهُ** Ve bir kimse ile müşāvere eylemek ma'nāsınadır; tekūlu:

رَائِيْتُهُ إِذَا شَاوَرْتُهُ

الْمِرْآةُ [el-mir'āt] [mişhāt] vezninde) Aynaya denir. Şārih der ki aslı مِرْآةٌ idi, مِرْآَةٌ [mif'ālet] vezninde, ism-i ālet ve ism-i mekân dahi olur; cem'î مِرَائِي [merā'ī] gelir جَوَارِي [cevārī] ve غَوَاشِي [gavāšī] gibi ve مِرَايَا [merāyā] kelimesi kıyâstan hâricidir, lâkin *Durre* şerhinde Şihâb semâ'an ve kıyâsen vürûdunu tasrîh eylemiştir.

الْتَرَائِي [et-terā'ī] [tefā'ul] vezninde) Aynaya bakmak ma'nâsınadır; tekûlu: Ve birbirini görmek ve görüşmek ma'nâsınadır; yukâlu: Ve minhu'l-hadîsu: "أَنَا بَرِيءٌ مِنْ كُلِّ مُسْلِمٍ مَعَ مُشْرِكٍ" قِيلَ لِمَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ "لَا تَرَأَى نَارَاهُمَا" أَي لَا يَتَجَاوَرُ الْمُسْلِمُ وَالْمُشْرِكُ بَلْ يَتَبَاعَدُ عَنْهُ مَتْرَلَةٌ بِحَيْثُ لَوْ أَوْقَدَ نَارًا مَا رَأَاهَا Ya'nî mutlakan ehl-i İslâm'ın müşrikînle mücâveret ve mukârebetlerinden nehyi mutazammındır, ya'nî âteşleri birbirini görecektedir kadar mesâfede takarrüb eylemeyecek belki onlardan tebâ'ud eylesinler, zîrâ müşrikîn 'ahd ve emândan müberrâlardır ve ehl-i İslâm'ın delâleti taraf-ı Rahmân'a ve onların delâleti cânib-i şeytâna olur. Pes تَرَائِي [terā'ī] burada تَعَايُنُ [te'āyun] ve تَقَابُلُ [teqābul] ma'nâsına olmuş olur. Ve تَرَائِي [terā'ī] aslı تَتَرَايُ idi, tā'ların biri tahfifen hazf olundu. Şārih der ki Ebu'l-Heşem 'aleyhi'r-rahme بِسْمَةِ الْمُسْلِمِ بِسْمَةِ لَا يَتَسَمُّ الْمُسْلِمُ بِسْمَةِ وَلَا يَتَسَبَّهُ بِهِ 'ibâretiyle tefsîr eyledi, ya'nî "Müslim olan kimse müşriklerin eşkâleriyle müteşekkel ve ahlaklarıyla mütehâllak olmasın." İntehâ. Ve

تَرَائِي [terā'ī] Bir mādde zımında fikr ve endîşe ve mülâhaza eylemek ma'nâsınadır; tekûlu: Ve hurmâ ko-ruğunda renkler görünmek ma'nâsınadır

ki benleşmekle sarı ve kırmızı renkler zâhir olur; yukâlu: إِذَا ظَهَرَتْ أَلْوَانُ Ve görünmek için bir adamın önüne arkuru gelmek ma'nâsınadır; yukâlu: لِي أَيْ تَصَدَّى لِأَرَاهُ

الْتَرَائِي [et-tere'ī] [tefā'ul] vezninde) Aynaya bakmak ma'nâsınadır; tekûlu: Ve bir kimseye görünmek için ta'arruz eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: تَرَأَى لِي أَيْ تَصَدَّى لِأَرَاهُ

الرُّؤْيَا [er-ru'yā] (rā'nın zammı ve hemzenin sükūnuyla) Düşe denir ki uyku içre görülür; cem'î رُؤَى [ru'yā] gelir, هُدَى [hudā] vezninde; tekûlu: مَا رَأَيْتُهُ وَهِيَ مَا رَأَيْتُهُ Şārih der ki vezni فُعْلَى [fu'lā]dır, elifi te'nîsiyye olmakla gayr-i munsarıftır ve te'nîsi [şüret] itibâriyladır yâhüd aslı رُؤْيَةٌ idi. Ve

رُؤْيَا [ru'yā] [ru'y] ma'nâsınadır, ke-mā se-yuzkeru.

Mütercim-i hakîr der ki رُؤْيَا [ru'yā] māddesine bu makâmda ehl-i tahkîk makâlesinin hulâsası kayd ve beyân olunmak münâsib görüldü. Ma'lûm ola ki nefsi-nâtika hîn-i nevm-i ebdânîde havâss-ı hams-ı zâhireye iştigâlinde munkatı' ve bir mikdâr ferâğ ve kesb-i rāhat ettikte münâsebet-i asliyyesi sebebiyle 'alem-i melekûta ki 'alem-i şehâdette mâ-kâne ve mâ-yekûnu bi'l-cümle suver-i ma'anî ile o 'alemde belki cem'î-i mebâdî-i 'âliye vü melekiyye-i semâviyyede 'alâ-tarîki'l-izdihâm mevcûd ve menkûş olup şey'en-fe-şey'en 'alâ-hasebi't-takdîr ve'l-irâde bu 'alemde cilve-ger-i zuhûr olur, ta'alluk ve ittisâle onda 'akl-ı fa'câl ya'nî rûhu'l-kudsten telakkuf-ı ma'nevî-i rûhânî ile mürtesimât ve müntekîşât-ı mezkûreden

الأَزَايَ [el-er-ā] (أَحْرَى [ahrā] vezninde) Pek lāyık ve revā ma'nāsınadır; tekülü: أَنَا أَرَى أَن أَفْعَلُ ذَلِكَ أَيُّ أَخْلُقُ

الرِّئَةُ [er-ri'et] (عِدَّة [‘idet] vezninde) Cānlı kısmının nefes ve rīh ve havā mevzi'ine denir ki akciğerdir, Fārisīde şuş, Türkīde öyken derler; cem'i رِئَاتُ [ri'āt] ve رِئُونَ [ri'ūn] gelir. Şārihin beyānına göre aslı رِئِي [ri'y] idi.

الرَّوْئِي [er-re'y] (سَعِي [sa'y] vezninde) Bir adamın akciğerine vurmak yā dokunmak ma'nāsınadır; yukālu: رَاهُ رَأِيَا إِذَا أَصَابَ رِئَتَهُ Ve yere sancak dikmek ma'nāsınadır; yukālu: رَأَى الرَّأِيَةَ إِذَا رَكَزَهَا فِي الْأَرْضِ Ve çakmağı çakmak ve kezālik çakmak çakılmak ma'nāsınadır ki lāzım ve mutāvi' olur; yukālu: رَأَى الرَّؤْدَ فَوَأَى هُوَ أَيُّ أَوْقَدَهُ فَوْقَهُ

الإِرَاءَةُ [el-ir-ā'] (إِكْرَامٌ [ikrām] vezninde) Sancak dikmek ma'nāsınadır; yukālu: أَرَى الرَّأِيَةَ إِذَا رَكَزَهَا فِي الْأَرْضِ Ve bir kimse 'akl ve tedbīr sāhibi olmak ma'nāsınadır; yukālu: رَأَى زَيْدٌ إِذَا صَارَ ذَا عَقْلٍ Ve bir kimsenin çehre ve kıyāfetinde eser-i hamākat zāhir olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَرَى الرَّجُلَ إِذَا تَبَيَّنَتْ الْحَمَاقَةُ فِي وَجْهِهِ Bu cihetle azdāddan olur. Ve aynaya bakmak ma'nāsınadır; yukālu: أَرَى زَيْدٌ إِذَا نَظَرَ فِي الْمِرْوَاةِ Ve bir nesneye kirpiklerini çok kıparak nazar eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَرَى الرَّجُلَ إِذَا حَرَكَ جَفْنَيْهِ عِنْدَ النَّظَرِ Ve bir kimsenin perī tā'ifesinden me'lūf ve mahbūbu olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَرَى فُلَانٌ إِذَا صَارَ لَهُ رِئِي Ve riyā ve süm'a kasdıyla 'amel eylemek ma'nāsınadır ki mūrāyilik eylemek ta'bīr olunur; yukālu: أَرَى الْوَاعِظَ إِذَا عَمِلَ Ve bir adamın akciğeri ağrımak ma'nāsınadır; yukālu: أَرَى الرَّجُلَ إِذَا اسْتَنَكَى Ve ba'zı fukahānīn re'yine tābī' olmak

ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَرَى فُلَانٌ إِذَا تَبَعَ رَأْيِي بَعْضَ الْفُقَهَاءِ Ve çok rüyā götürmek ma'nāsınadır; yukālu: أَرَى الرَّجُلَ إِذَا كَثُرَ رُؤَاهُ Ve devenin burnu boğazına doğru kümmīce düşük olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَرَى الْبُعِيرَ إِذَا انْتَكَبَ خَطْمُهُ عَلَى حَلْقِهِ Ve hāfir ve sebu' cinslerinden mā-'adā hayvānın memelerinde gebelik 'alāmeti zāhir olmak ma'nāsınadır ki memeleri büyüyüp sütlenmeğe başlar; yukālu: أَرَأَتْ الْخَامِلُ مِنْ غَيْرِ الْحَافِرِ وَالسَّبْعِ إِذَا رُؤِيَ فِي صَرْعِهَا الْحَمْلُ وَاسْتَبِينَ

المُرِّي [el-mur'ī] (mīm'in zammıyla مُضْنِي [muḏnī] vezninde) Burnu uzun olup aşağı boğazına doğru kümmī şekle düşük olan deve kellesine vasf olur; yukālu: رَأْسٌ مُرِّيٌّ Ve أَوْ طَوِيلُ الْخَطْمِ فِيهِ تَضْوِيبٌ

المُرِّي [el-mur'iy] ve

المُرِّيَّةُ [el-mur'iyet] (ism-i fā'il bünyeleriyle) Memelerinde eser-i haml zāhir olmuş hayvāna denir, hāfir ile sebu' cinslerinden mā-'adā.

لَا تَرَمَا [lā teremā] ve

لَمْ تَرَمَا [lem teremā] ve

أَوْ تَرَمَا [ev teremā] Fi'l-asl muzāri'-i muhātablardır. Ve مَا kelimeleri lagv-dır, edāt-ı istisnā olan لَا سَيِّمَا ma'nāsına müsta'meldir ki husūsan demektir; yukālu: سِغَا-يَ إِنَّهُ لَحَبِيَّتٌ لَا تَرَمَا وَلَمْ تَرَمَا وَأَوْ تَرَمَا أَيُّ لَا سَيِّمَا ahirede أَوْ lafzı ehad-ı emreyn için olmakla nefy ma'nāsında müsta'meldir.

ذُو الرَّأْيِ [Zu'r-Re'y] 'Abbās b. 'Abdulmuṭṭalib ve Ḥubāb b. Munzir el-Enşārī lakablarıdır.

رَبِيعَةُ الرَّأْيِ [Reb'atu'r-Re'y] İmām-ı Mālik'in şeyhidir.

هَلَالُ الرَّأْيِ [Hilālu'r-Re'y] A'yān-ı

vezninde) رُبُّ [rubb] ile perverde olmuş nesneye denir, مُرَبَّبٌ [murebbeb] dahi bu ma'nâyadır; yukâlu: زَنْجَبِيلٌ مُرَبَّبٌ أَيْ مَعْمُولٌ بِالرُّبِّ

الرَّبَاءُ [er-rebā'] (سَمَاءُ [semā'] vezninde) Cemîle ve lutf ve minnet ma'nâsınadır; yukâlu: لِفُلَانٍ عَلَى فُلَانٍ رَبَاءٌ أَيْ طَوْلٌ وَمِنَّةٌ وَفَضْلٌ

الأُرْبِيَّةُ [el-urbiyyet] (أُتْفِيَّةٌ [uṣfiyyet] vezninde) Uyluğun köküne denir ki kalça başı olacaktır yâhüd uyluğun yukarısıyla esfel-i batnın aralığına denir ki tümsekçe lahmeden 'ibârettir, iki taraflı olur; ikisine أُرْبِيَّتَانِ [urbiyyetān] denir. Ve bir adamın āl ve akribâsına denir, ehl-i beyti ve ibn-i 'ammı gibi; yukâlu: جَاءَ فِي أُرْبِيَّتِهِ وَهِيَ أَهْلُ بَيْتِهِ وَبَنُو عَمِّهِ

الرِّبْوَةُ [er-ribvet] (rā'nın kesriyle) ve

الرُّبَّةُ [er-rubet] (رُبَّةٌ [ṣubet] vezninde) On bin akçeye itlāk olunur; yukâlu: عِنْدَهُ رِبْوَةٌ وَرِبَّةٌ أَيْ عَشْرَةُ آلَافٍ دِرْهَمٌ

الرَّبْوُ [er-rebv] (rā'nın fethiyle) Cemā'at ma'nâsına müsta'meldir; cem'î أَرْبَاءٌ [erbā'] gelir.

الرُّبْيَةُ [er-rubyet] (rā'nın zammıyla رُبْيَةٌ [zubyet] vezninde) Haşerāt-ı arzdan bir cânverdir. Ve kediye denir, سِنُورٌ [sinnevr] ma'nâsına.

الْإِرْبِيَانُ [el-irbiyān] (hemzenin kesriyle) Bir cins balık adıdır, beyāz kurtçağıza şebîh olur. Bunu müfredâtta istakoz ile ve bazıları teke ve kerevit dedikleriyle beyān eylediler.

الْمُرَابَاةُ [el-murābāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Müdārā eylemek ma'nâsınadır; tekülü: رَابَيْتُهُ إِذَا دَارَيْتُهُ

الرُّبَى [er-Rubā] (هُدَى [hudā] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

الْوَاوِيُّ

[ر ت و]

الرَّتْوُ [er-retv] (rā'nın fethi ve tā-yı fevkiyeyenin sükunuyla) Bir nesneyi muhkem bağlamak ma'nâsınadır; yukâlu: رَتَاهُ يَرْتُوهُ Ve gevşetmek ma'nâsına olmakla zıdd olur; yukâlu: رَتَاهُ أَيْ أَرْحَاهُ Ve kalbe kuvvet vermek ma'nâsınadır; yukâlu: رَتَا رَتَا إِذَا قَوَاهُ Ve kuyudan kovayı âhestece çekmek ma'nâsınadır; yukâlu: رَتَا الدَّلْوُ إِذَا جَذَبَهَا رَفِيقًا Ve

رَتْوٌ [retv] ve

رُتْوٌ [rutuvv] (عُلُوٌّ [uluvv] vezninde) Başla işâret eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: رَتَا بِرَأْسِهِ رَتْوًا وَرُتْوًا إِذَا أَسَارَ Ve

رَتْوٌ [retv] Bir nesneyi bir nesneye yanaştırarak ma'nâsınadır; yukâlu: رَتَاهُ إِلَيْهِ إِذَا ضَمَّهُ Ve adımlamak ve adım atmak ma'nâsınadır; yukâlu: رَتَا الرَّجُلُ إِذَا خَطَا Ve bir adamın kolu ezilip hurd olmak ma'nâsınadır; yukâlu: رُتِي فِي ذَرْعِهِ عَلَى الْمَجْهُولِ أَيْ قُتَّ فِي عَضْدِهِ

الرَّتْوَةُ [er-retvet] (حَطْوَةٌ [ḥaṭvet] vezninde ve mürādifidir ki adıma denir; tekülü: Ve yüksek bayır ve tepe makülesine denir. Ve zamāndan ednā sā'ate denir ki dakika olacaktır; tekülü: Ve da'vet ve ziyâfet ma'nâsınadır. Ve katreye denir; yukâlu: سَقَانِي رَتْوَةً مِنَ الْمَاءِ أَيْ قَطْرَةً Ve ok atımı mesâfeye yâhüd bir mîl kadar 'alâ-kavlin göz erimi mesâfeye denir; yukâlu: بَيْنَهُمْ رَتْوَةٌ أَيْ رَمِيَةٌ سَهْمٌ أَوْ نَحْوُ مِيلٍ أَوْ مَدَى الْبَصْرِ

الرَّوَاتِي [er-rātī] 'Ulūmda mütebahhir ve fâzıl olan 'âlim-i rabbāniye denir; şedd ve ihkām ma'nâsındandır; yukâlu: هُوَ رَاتٍ أَيْ عَالِمٌ رَبَّانِيٌّ مُتَبَحِّحِرٌ

الْوَاوِيُّ

[ر ث و]

الرَّوْتُ [er-reṣv] (rā'nın fethi ve sâ-yı müselleseleinin sükûnuyla) **رَثِيئَةٌ** [reṣṣet] ma'nâsınadır ki ekşi süt üzere tâze süt sağılmakla olan yoğurda denir. Ve masdar olur, meyyite mersiye eylemek ya'nî mehâsinini ta'dâd ederek acıyıp ağlamak ma'nâsınadır; tekûlu: **رَثُوْتُ الْمَيْتِ بِمَعْنَى** **رَثُوْتُ** Pes mehmûz da lûgat olur, niteki yâ'yyede dahi lûgattir. Ve bir kıssayı ve lakırdıyı ezber eylemek, 'alâ-kavlin zikr eylemek ma'nâsınadır; tekûlu: **رَثُوْتُ الْحَدِيثِ** إِذَا حَفِظْتَهُ أَوْ ذَكَرْتَهُ

الْيَائِي

[ر ث ي]

الرَّيْئَةُ [er-reṣyet] [تمرة] [temret] vezninde) Mefâsılda ve ellerde ve ayaklarda hâdis olan derd ve veca'a denir, 'alâ-kavlin ayaklarda olan şişe ve vereme denir yâhûd pürlikten yâhûd derd ve 'illetten nâşî hareket ve inbi'âsa mâni' olan 'arızaya denir; yukâlu: **بِهِ رَيْئَةٌ أَيْ وَجَعُ الْمَفَاصِلِ وَالْيَدَيْنِ وَالرِّجْلَيْنِ** Ve **أَوْ وَرَمٌ فِي الْقَوَائِمِ أَوْ مَنَعُهُ الْإِلْتِفَاتُ مِنْ كِبَرٍ أَوْ وَجَعٍ** **بِهِ رَيْئَةٌ** Ve humk ma'nâsınadır.

الرَّيْئِيَّةُ [er-reṣiyet] [غنيّة] [ġaniyyet] vezninde) Bu dahi za'f ve humk ma'nâlarıdır.

الرَّوَا [er-reṣā] [عصا] [aṣā] vezninde) Ma'ânî-i mezkûreden masdarlardır; yukâlu: **رَثِيئَةُ الرَّجُلِ رَثًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ بِهِ رَثِيئَةٌ**

الرَّثِيئِي [er-reṣy] [سغي] [sa'y] vezninde) ve

الرَّيْئَاءُ [er-riṣā] ve

الرَّيْئَايَةُ [er-riṣāyet] [كتاب] [kitāb] ve [كتابة] [kitābet] veznlerinde) ve

الْمَرْئَاةُ [el-mersāt] [مرمأة] [mermāt] vezninde) ve

الْمَرْشِيَّةُ [el-mersiyet] [منزلة] [menzilet] vezninde) Meyyitin mehâsinini ta'dâd ederek acıyıp ağlamak ma'nâsınadır; tekûlu: **رَثِيْتُ الْمَيْتِ رَثِيًا وَرَثَاءٌ وَرَثَائِيَّةٌ وَمَرْئَاةٌ وَمَرْشِيَّةٌ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي أَيْ بِكَيْفِيَّتِهِ وَعَدَدْتُ مَحَاسِنَهُ كَمَا تَقُولُ رَثُوْتُ رَثُوًا** Kezâlik meyyit hakkında mersiye nazm eylemek ma'nâsınadır; tekûlu: **رَثِيْتُ الْمَيْتِ** إِذَا نَظَّمْتُ فِيهِ شِعْرًا Ve

رَثِي [reṣy] Bir adama acıyıp rahm ve rikkat eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: **رَثِي لَهُ إِذَا** **رَجِمَهُ وَرَقَى لَهُ** Ve

رَثَايَةُ [riṣāyet] [كتابة] [kitābet] vezninde) Bir kimseden bir lakırdı ve bir haber zikr eylemek ma'nâsınadır; tekûlu: **رَثِيْتُ حَدِيثًا عَنْهُ رَثَايَةً** إِذَا ذَكَرْتَهُ عَنْهُ **رَثِيْتُ** حَدِيثًا إِذَا حَفِظْتَهُ

الرَّثَرِيَّةُ [et-terṣiyet] [تأديّة] [ta'diyet] vezninde) ve

الرَّثَرِي [et-teressī] [تفعل] [tefa'ul] vezninde) Bunlar da meyyitin mehâsinini zikr ve ta'dâd ederek bükâ eylemek ma'nâsınadır; tekûlu: **رَثِيْتُ الْمَيْتِ وَتَرَثِيَّتُهُ بِمَعْنَى رَثِيَّتِهِ**

الرَّوَّاءَةُ [er-ressā'et] ve

الرَّوَّايَةُ [er-ressāyet] [شدة] [ṣeddādet] veznlerinde) Meyyit üzere nevha edici karıya denir ki ağıtıcı ta'bîr olunur, 'Arabistân töresindendir; yukâlu: **إِمْرَأَةٌ رَوَّاءَةٌ وَرَوَّايَةٌ أَيْ نَوَّاحَةٌ**

الْوَاوِيُّ

[ر ج و]

الرَّوَّاءَةُ [er-recā'] [وفاء] [vefā'] vezninde) ve

الرَّوَّجُو [er-recv] (rā'nın fethiyle) ve

الرَّوَّجَاءُ [er-recāt] ve

الرَّوَّجَاءُ [el-mercāt] (mīm'in fethiyle) ve

الرَّجَاوَةُ [er-recāvet] (سَحَابَةٌ [sehābet] vezninde) ve

الرَّجَاءَةُ [er-recā'et] (hemze ile) Ummak ve ümîd eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: رَجَاءٌ يَرْجُوهُ رَجَاءٌ وَرَجَوَا وَرَجَاءَةً وَرَجَاوَةً وَرَجَاءَةً ضِدُّ يَيْسُّ

التَّرَجِّي [et-tereccî] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) ve

الْإِرْتِجَاءُ [el-irticā'] (إِفْتِعَالٌ [ifti'al] vezninde) ve

التَّرَجِيَّةُ [et-terciyet] (تَفْعِيلَةٌ [tef'ilet] vezninde) Bunlar da ummak ma'nâsınadır; yukâlu: تَرَجَّاهُ وَارْتَجَاهُ وَرَجَّاهُ بِمَعْنَى رَجَّاهُ Ve

إِرْتِجَاءُ [irticā'] Havf ma'nâsına müsta'emeldir; yukâlu: إِذَّا خَافَهُ Şārih der ki sülâsî olan رَجَاءٌ [recā'] mādresi dahi havf ma'nâsına müsta'mel olur telâzüm 'alâkasıyla. Ve bunlardan ism رَجَاءٌ [recā'] dır medd ile.

الرَّجَا [er-recā] (عَصَا [aşā] vezninde) Nâhiye ve cānib ma'nâsınadır; 'alā-kavlin kuyunun hâssaten bir nâhiyesine denir; medd ile de lügattir, tesniyesi رَجَوَانٌ [recevān] ve cem'i أَرْجَاءٌ [ercā'] gelir; ve minhu'l-meselu: "رُمِي بِهِ الرَّجَوَانُ" أَيْ اسْتُهِمِنَ بِهِ كَأَنَّهُ رُمِي بِهِ Ya'nî "Filân hor ve mühân olsun!" Gūyâ ki kuyudan kova çıkarken iki tarafa çarpıldığı gibi o dahi öylece züill ve minnet ve istihānete dūçār olsun demektir. Burada إِسْتِهْزَاءُ nüshası galattır. Ve

رَجَا [Recā] Seraḥs kazâsında bir karye adıdır. Ve Vecre nām mahalde bir mevzi' adıdır. Ve

رَجَا [recā] Masdar olur, tekellüm eden kimse kelāmdan munkatı' olmak ma'nâsınadır; yukâlu: رَجِي الرَّجُلُ رَجًا مِّنْ رَجِي الرَّجُلِ رَجًا مِّنْ الكَلَامِ Ve söylerken

hasr olmak ma'nâsınadır; yukâlu: رَجِي عَلَيْهِ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا أُزْتِجَ عَلَيْهِ

الْإِرْجَاءُ [el-ircā'] (hemzenin kesriyle) Kuyuya kenār yapmak ma'nâsınadır; yukâlu: رَجَا Ve sayyād şikārdan hā'ib olmak ma'nâsınadır; yukâlu: رَجِي إِذَا لَمْ يُصَبِّ مِنْهُ شَيْئًا Ve te'hîr eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: إِذَا أَخْرَهُ Mehmûz da lügattir. Ve gebe hayvânın doğurması pek gelip çatmak ma'nâsınadır; yukâlu: إِذَا دَنَتْ أَنْ يَخْرُجَ وَلَدَهَا

الْأَرْجَوَانُ [el-urcuvān] (عَنْفَوَانٌ [unfuvān] vezninde) Kırmızı nesneye denir; yukâlu: أَحْمَرُ أَرْجَوَانِيّ Ve yukâlu: أَحْمَرُ أَيْ قَانِيّ Bunda te'kîd ve mübālaga için nef-sine nisbet olundu. Ve kırmızı sebebe denir; yukâlu: جَاءَ وَعَلَيْهِ أَرْجَوَانٌ أَيْ ثَوَّبَ أَحْمَرُ Ve kırmızı boyaya denir. Ve kırmızılığa denir, humret ma'nâsına. Ve نَشَاسْتَجٌ [neşāstec] ismidir ki letāyif-i elvān-ı humrettendir, ondan aşāğısı بَهْرَمَانٌ [behremān]dır ki kına boyasıdır, sarıya mā'il açık kırmızı olacaktır. Burada نَشَاسْتَجٌ [neşāstec] buğday özünden ma'mûl nişāsta mu'arrebî değildir, belki yine mu'arrebîdir lākin elvāndan 'amme-i 'Arabın نَشَا [neşā] ta'bîr ettikleri levn-i mezbûrdur ki lisānımızda penbe ve gülpenbe ta'bîr olunan hoş-nümā kırmızılıktır. Şārih der ki أَرْجَوَانٌ [urcuvān] urcuvān-ı Fārisî mu'arrebîdir.

الْمُرْجِيَّةُ [el-Murciyet] (مُحْسِنَةٌ [muhsinet] vezninde) Bāb-ı hemzede zikr olundu ki fırka-i ma'rūfedir, 'ameli rütbede niyyetten ve itikāddan te'hîr eylediler: وَإِذَا أَصْفَتَ الرَّجُلَ بِهِ قُلْتُ هُوَ مُرْجِيٌّ وَإِذَا نَسَبْتُ قُلْتُ هُوَ مُرْجِيٌّ وَهُوَ مُرْجِيٌّ وَهُوَ مُرْجِيٌّ Pes mu'tell ve mehmûz olur. Ve

مُرْجِيَّةُ [murciyet] ve

مُرَجِي [murcī] Vazf-ı hamli pek karīb olan hāmile denir.

الأُرْجِيَّةُ [el-urciyyet] **أُشْفِيَّةٌ** [uṣfiyyet] vezninde) Te'hīr olunan nesneye denir.

رَجَاءٌ [Reccāʾ] **كَتَّانٌ** [kettān] vezninde) Benī Ğaniyy cemā'atinden bir saḥābiyye-i Baṣriyye'dir, İbn Sīrīn ondan **” [فِي] تَقْدِيمِ ”** “**الْوَلَدِ مِنْ الْوَلَدِ ثَلَاثَةٌ** metniyle olan hadīs-i ŧerīfi rivāyet eyledi; ve hadīs-i mezkūr müsnedde mukayyeddır.

الْوَاوِيُّ

[ر ح و]

الرَّحَى [er-reḥā] (ḥā-yı mühmele ile عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Değirmene denir, āsiyā ma'nāsına. Ve bu mü'ennestir, tesniyesi **رَحَوَانٍ** [reḥavān]dır ki iki hacerdir ve yā'iyye dahi olmakla **رَحِيَانٍ** [reḥayān] denir fetehātla; cem'i **أُرْحِي** [erḥī] gelir hemzenin fethi ve ḥā'nın kesriyle ve **أُرْحَاءٌ** [erḥāʾ] gelir ve **أُرْحِيٌّ** [urḥiyy] gelir hemzenin zammıyla ve **رُحِيٌّ** [ruḥiyy] ve **رِحِيٌّ** [riḥiyy] gelir rā'ların zammı ve kesriyle ve **أُرْحِيَّةٌ** [erḥiyet] gelir ki nādirdir, gūyā ki cem'ü'l-cem'dir.

الرَّوْحِيُّ [er-rahv] (rā'nın fethiyle) Değirmen yapmak, ʿalā-kavlin değirmen döndürmek ma'nāsınadır; tekūlu: **رَحَوْتُ الرَّحَى رَحْوًا إِذَا** **عَمِلْتُهَا** **أَوْ أَدْرَمْتُهَا** Ve yılan kıvrılıp değirmen taşı hey'etinde çöreklenmek ma'nāsınadır; yukālu: **رَحَتِ الْحَيَّةُ إِذَا اسْتَدَارَتْ**

الْتَّرْحِيُّ [et-terahḥī] **تَفَعُّلٌ** [tefaʿul] vezninde) Bu dahi yılan çöreklenmek ma'nāsınadır; yukālu: **تَرَحَّتِ الْحَيَّةُ بِمَعْنَى رَحَتْ**

الْبَائِيُّ

[ر ح ي]

الرَّحَى [er-reḥā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Değirmene denir, vāviyye ve yā'iyyedir; cem'leri ve tesniyeleri ānifen zikr olundu. Ve

رَحَى الْحَرْبِ [reḥa'l-ḥarb] Mu'zam ve müzdehim olan cengāha itlāk olunur, niteki **مَرْحَى الْحَرْبِ** [merḥa'l-ḥarb] dahi itlāk olunur, zīrā deverān-ı harb orada olur. Ve evvelki mübālagaya mahmüldür. Ve

رَحَى [reḥā] Göğüse itlāk olunur. Ve devenin göğsünde olan değirmi mühreye itlāk olunur. Ve ŧol etrāfından yüksek sedd ve seki tarzında arza denir ki bir mīl mikdārı dā'iresi olup ve değirmi ve müdevver ola; yukālu: **تَزَلُّوا فِي رَحَى مِنَ الْأَرْضِ** **وَهِيَ قِطْعَةٌ مِنَ النَّجْفَةِ مُشْرِفَةٌ تَغْطُمُ نَحْوَ مِيلٍ** Ve **رَحَى** [reḥa'l-ḥavm] bir kavm ve cemā'atin medār-ı umuru olan seyyid ve a'yānlarına itlāk olunur. Ve bir adamın cemā'at ve ʿayāl ve müte'allakātına itlāk olunur. Ve azı diŧe itlāk olunur; yukālu: **طَحَنَهُ بِأُرْحَائِهِ** Ve sārden müstagnī ve müstakil olan kabīleye itlāk olunur; yukālu: **هَؤُلَاءِ رَحَى أَيْ قَبِيلَةٌ مُسْتَقِيلَةٌ** Ve isfanāh dedikleri sebzeye denir. Ve deve ve fīl kısmının tabanlarına itlāk olunur. Ve izdihāmlı deve sürüsüne denir; cem'leri **أُرْحَاءٌ** [erḥāʾ] gelir. Ve bir feresin ismidir. Ve Yemāme ile Baṣra beyninde bir dağın adıdır. Ve Sicistān'da bir mevzi' adıdır; fuhūldan Muḥammed b. Aḥmed b. İbrāhīm oradandır. Ve

رَحَى بِطَانٍ [Reḥā Biṭān] (bā'nın kesriyle) Bādiyede bir arzın adıdır.

رَحَى الْبَطْرِيقِ [Reḥa'l-Biṭrīq] Bağdād'da bir mevzi'dir.

رَحَى جَابِرِ [Reḥā Cābir] Bilād-ı garbda bir mevzi'dir.

رَحَى عَمَارَةَ [Reḥā 'Umāret] Kūfe'de bir mevzi'dir.

رَحَى الْمِثْلِ [Reḥa'l-Misl] Başka bir mevzi'dir. Ve Aḥmed b. el-Abbās er-Reḥā muhaddistir.

الرَّحَى [er-raḥy] (rā'nın fethi ve hā'nın sükūnuyla) رَحَوُ [raḥv] ma'nāsınadır ki değirmen düzmek yāhūd değirmen döndürmek ma'nāsınadır; tekūlü: إِذَا رَحَيْتِ الرَّحَى إِذَا أَدْرَنْتَهَا وَعَمَلَتْهَا أَوْ أَدْرَنْتَهَا Ve bu nādirdir. Ve yılan kıvrılıp çöreklenmek ma'nāsınadır; yukālu: رَحَتِ الْحَيْتَةُ إِذَا اسْتَدَارَتْ

الرَّمْرَجِيُّ [el-muraḥḥī] (مُحَدِّثٌ [muḥaddis] vezninde) Değirmen düztüciye ve değirmenciye denir.

أَبُو رُحَى [Ebū Ruḥayy] (سَمِيٌّ [sumeyy] vezninde) Aḥmed b. Ḥunbuş künyesidir ki muhaddistir.

رُحَيْتُهُ [Ruḥayyet] (سَمِيَّةٌ [sumeyyet] vezninde) Cuḥfe kurbünde bir kuyu adıdır.

الرَّحَاءُ [el-Erḥā] (hemzenin fethiyle) Vāsiṭ kazasında bir karyedir; 'Alī b. Ebi'l-Kerm el-Muḥaddis el-Erḥā'ı oradandır.

الرَّوَايَةُ

[رخ و]

الرَّحْوُ [er-riḥv] (rā'nın harekāt-ı selāsi ve hā'nın sükūnuyla) Süst ve sölpük ve gevşek nesneye denir; mü'ennesi رَحْوَةٌ [riḥvet] tir; yukālu: شَيْءٌ رَحْوٌ أَيْ هَسٌّ

الرَّحَاءُ [er-reḥā] ve

الرَّحَاوَةُ [er-reḥāvet] (rā'ların fethiyle) ve

الرَّحْوَةُ [er-riḥvet] (rā'nın kesriyle) Bir nesne gevşek ve sölpük olmak ma'nāsınadır; yukālu: رَحْوُ الشَّيْءِ وَرَحَى بِهِ رَحَاءٌ وَرَحَاوَةٌ وَرَحْوَةٌ Ve

رَحَاءٌ [reḥā] Bir adamın ma'āsi vüs'at üzere olmak ma'nāsınadır; yukālu: رَحْوُ الرَّجُلِ وَرَحَا وَرَحَى رَحَاءً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ وَالْأَوَّلِ وَالثَّلَاثِ هُوَ فِي رَحَاءٍ مِنَ الْعَيْشِ إِذَا وَسَّعَ عَيْشُهُ أَيْ فِي سَعَةٍ

الرَّاسِيزِ رَحَاءٌ [el-istirḥā] Bu dahi bir nesne salkı ve sölpük olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَرَحَى الشَّيْءُ بِمَعْنَى رَحَى

الرَّحَاءُ [el-irḥā] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi gevşek yapmak ve gevşetmek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا رَحَى الرَّبَاطُ إِذَا جَعَلَهُ رَحْوًا Ve إِرْحَاءُ عِمَامَةٍ [irḥā'u 'imāmet] havf ve endişe ve halecāndan emīn ve mutma'innü'l-kalb olmaktan kinayedir, zīrā şiddet hengāmında 'imāme irḥā olunmaz; yukālu: إِذَا رَحَى فُلَانٌ عِمَامَتَهُ إِذَا أَمِنَ وَاطْمَأَنَّ Ve mer'ada at her tarafı dil-hāh üzere otlamak için tavīlesini uzatmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَرَحَى الْفَرَسَ وَلِلْفَرَسِ أَرَحَى إِذَا طَوَّلَهُ مِنْ حَبْلِهِ Ve bu baş ipini ve dizgini gevşetip uzatmakta dahi isti'māl olunur ki irḥā-i 'inān eylemek ta'bīr olunur. Ve perdeyi aşağı salıvermek ma'nāsınadır; yukālu: أَرَحَى السِّتْرَ إِذَا أَسَدَلَهُ Ve davar pek pek yelmek, 'alā-kavlin تَقْرِيبٌ [taqrīb] dedikleri nakıllamaktan ziyādece yelmek ma'nāsınadır ki ling eylemek ta'bīr olunur; yukālu: أَرَحَى الْفَرَسَ إِذَا عَدَا شَدِيدًا أَوْ أَرَحَى دَابَّتَهُ إِذَا سَارَ بِهَا Ve davarı irḥā ile yeldirmek ma'nāsınadır; yukālu: أَرَحَى بِالْإِرْحَاءِ Ve nākanın kalça etleri salkı olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَرَحَتِ النَّاقَةُ إِذَا اسْتَرَحَى صَلَاهَا

الرَّمْرَجِيُّ [el-muraḥḥā] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt]

vezninde) Bir nesneyi gevşetmek ma'nāsınadır; yukālu: رَاخَاهُ إِذَا جَعَلَهُ رَخْوًا Ve hatunun doğurması yaklaşmak ma'nāsınadır; yukālu: رَاخَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا حَانَ وَلَاذُهَا Ve bir nesneden mübā'adet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَاخَاهُ إِذَا بَاعَدَهُ

الرَّخْوَةُ [er-riḥvet] (rā'nın kesri ve zammıyla) İsmdir, süstlüğe ve gevşekliğe denir; yukālu: فِيهِ رِخْوَةٌ أَيْ اسْتَرَخَاهُ

الرَّخْوُفُ الرَّخْوَةُ [el-ḥurūfu'r-riḥvet] Ehl-i tasrīf örfünde "لَمْ يَزْعَوْنَا" harflerinden ki sekiz harftir, mā'-adā hurūfa itlāk olunur; yukālu: فِيهِ حَرْفٌ مِّنَ الرَّخْوَةِ وَهِيَ سَوَى "لَمْ يَزْعَوْنَا"

Şārih der ki mü'ellifin beyānına göre işbu sekiz harften mā'-adāya hurūf-ı riḥve denir ki hurūf-ı şedīde mukābili olacaktır, lākin burada sebk-i kalem olmuştur, zīrā mahallinde mübeyyendir ki hurūf yā şedīde yā riḥve olur yāhūd ikisinin bey-ninde olur ki ona hurūf-ı leyyine derler. Mü'ellifin zikr ettiği hurūf-ı leyyinedir, hattā *Muḥkem*'de hurūf-ı riḥve on üç harf olmak üzere mersūmdur ki s̄ā-yı müsellese ve ḥā ve ḥā ve zāl-ı mu'ceme ve zāy-ı mu'ceme ve zā-yı mu'ceme ve şād ve ḏād ve ḡayn-ı mu'ceme ve fā ve sīn ve šīn ve hā harflerinden 'ibārettir. Vākī'ā *Şāfiye*'de ve tecvīd kitāblarında şārihe muvāfık müsebbet ve bu vech üzere meşrūhtur ki hurūf-ı şedīde şol harflerdir ki vakf ve iskān olundukta mahrecde münkabız olup savtın cereyānı münhasır ola ve o sekiz harften 'ibārettir ki "أَجْدُكَ" "أَجْدُكَ" kelimeleri hāvīdir. Meselā cīm üzere elif-i meksūre idhāl olunup إج dense savt cārī olmayıp münhasır olur ve hurūf-ı riḥve bunun mukābilidir. Ve bunların bey-

ninde biraz hurūf vardır ki onlara hurūf-ı leyyine itlāk olunur, beyne'l-cery ve'l-inhisār olur ve bunları "لَمْ يَزْعَوْنَا" kelimesi cāmi'dir. Bu sürette mü'ellifin beyānında tугyān-ı kalem vākī'dir.

الرَّخَاءُ [er-ruḥā'] (rā'nın zammıyla) Mülāyim esen yeke denir; yukālu: رِيحٌ رُخَاءٌ أَيْ لَيْتَةُ الْهُبُوبِ

الرَّارِخِي [er-rāḥī] ve

الرَّارِخِي [er-reḥiyy] (ḡaniyy [ḡaniyy] vezninde) Dirlīği vüs'at ve refāh üzere olan hoş-hāl adama denir; yukālu: رَجُلٌ رَاخٍ وَرَخِيٌّ أَيْ وَاسِعٌ الْعَيْشِ

الرَّارِخِي et-terāḥī (tefā'ul [tefā'ul] vezninde) Geri çekilmek ma'nāsınadır; yukālu: تَرَاخَى عَنهُ إِذَا تَفَاعَسَ Ve gecikmek ma'nāsınadır; yukālu: تَرَاخَى السَّمَاءُ إِذَا أَبْطَأَ الْمَطَرُ

الرَّمُخَاءُ [el-mirḥā'] (miḥrāb [miḥrāb] vezninde) İrḥā' [irḥā'] dedikleri zikr olunan yelmek ile yelip seḡirtir olan ata denir.

مُرْخِيَّةٌ [Murḥiyet] (muḥsinet [muḥsinet] vezninde) Şu'arādan Cāmi' b. Mālik b. Şeddād lakabıdır.

الرُّرْخِيَّةُ [el-urḥiyyet] (uḥfiyyet [uḥfiyyet] vezninde) Salıverilmiş nesneye denir, perde gibi.

الرَّوَائِي

[ر د و]

الرَّذْوُ [er-redv] (ʿadv [ʿadv] vezninde) Bir adama taş atmak ma'nāsınadır; yukālu: وَرَذَاهُ بِحَجَرٍ يَزْدُوهُ رَذْوًا إِذَا رَمَاهُ بِهِ [redy] [redy] lafzında lügattir, ke-mā se-yuzkeru.

الْبَائِي

[ر د ي]

الرُدِّي [er-redy] [سَعِيّ] [sa'fy] vezninde) ve **الرُدْيَانُ** [er-redeyān] (fetehtla) At kısmı yeri tırnağıyla tepip çalarak eşkin ve ateşli yürüme, 'alā-kavlin yorga yürüme ma'nāsınadır; yukālu: رَدَى الْفَرَسُ رَدْيًا وَرَدْيَانًا إِذَا رَجَمَ الْأَرْضَ بِحَوَافِرِهَا أَوْ هُوَ بَيْنَ الْعَدُوِّ وَالْمَشِيِّ Ve karga sekerek yürüme ma'nāsınadır; yukālu: رَدَى الْعُرَابُ إِذَا حَجَلَ Ve insān bir ayakla sekmek ma'nāsınadır; yukālu: رَدَتِ الْعَجَارِيَةُ إِذَا رَفَعَتْ رِجْلًا وَمَشَتْ عَلَى أُخْرَى تَلْعَبُ Ve kırmak ma'nāsınadır; yukālu: رَدَى الشَّيْءَ إِذَا كَسَرَهُ Ve artmak ma'nāsınadır; yukālu: رَدَتْ غَنَمُهُ إِذَا زَادَتْ Ve bir adama yan başı gelip dokunmak ve çarpmak ma'nāsınadır; yukālu: رَدَى فُلَانًا إِذَا صَدَمَهُ Ve bir adama taş atmak ma'nāsınadır; yukālu: رَدَاهُ بِحَجَرٍ إِذَا بِهِ رَمَاهُ Ve gitmek ma'nāsınadır; yukālu: رَدَى فُلَانٌ إِذَا ذَهَبَ Ve aşağı düşmek ma'nāsınadır; yukālu: رَدَى فِي الْبُئْرِ إِذَا سَقَطَ

الْإِرْدَاءُ [el-irdā'] (hemzenin kesriyle) Atı eşkin yāhūd yorga yürütmek ma'nāsınadır; tekūlu: أَرْدَيْتُ الْفَرَسَ إِذَا مَشَيْتَ بِهِ رَدْيَانًا Ve artmak ma'nāsınadır; yukālu: أَرَدَتْ غَنَمُهُ إِذَا زَادَتْ Ve aşağıya düşürmek ma'nāsınadır; yukālu: أَرَدَاهُ إِذَا أَسْقَطَهُ Ve helāk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَرَدَاهُ أَيَّ أَهْلِكَ

الْمِرْدَى [el-mirdā] [مِنْبَرٌ] [minber] vezninde) Bir kimseye atılan taş denir, ālet menzilindedir yāhūd ālet-i ihlāk olduğu tasavvuruydur.

الْتَرْدِي [et-tereddī] [تَفَعُّلٌ] [tefa'ul] vezninde) Aşağıya düşmek ma'nāsınadır; yukālu: تَرَدَّى فِي الْبُئْرِ إِذَا سَقَطَ فِيهَا تَكِنَّمَا ma'nāsınadır; yukālu: تَرَدَّتْ

إِذَا تَوَشَّحَتْ Ve şāl ve ridā örtünmek ma'nāsınadır; yukālu: تَرَدَّتِ الْعَجَارِيَةُ إِذَا لَبَسَتْ الرِّدَاءَ

الْتَرْدِيَةُ [et-terdiyēt] [تَأْدِيَةٌ] [te'diyet] vezninde) Aşağıya düşürmek ma'nāsınadır; yukālu: رَدَاهُ فِي الْبُئْرِ إِذَا أَسْقَطَهُ فِيهَا

الرُدَى [er-redā] [عَصَا] [a'sā] vezninde) Helāk olmak ma'nāsınadır; yukālu: رَدِي فُلَانٌ رَدَى مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا هَلَكَ

الرِّدَاءُ [er-ridā'] (rā'nın kesriyle) Milḥafe-i ma'rūfedir ki başa ve belden yukarıya bürünecek çar ve şāl ve fūta makūlesine denir, إِزَارٌ [izār] mukābilidir ki belden aşağıya tutunacak fūta makūlesinden ve peştēmden 'ibārettir, رِدَاءَةٌ [ridā'et] dahi denir hā'yla; yukālu: جَاءَ وَعَلَيْهِ الرِّدَاءُ وَالرِّدَاءَةُ Ve kılıca ve yaya itlāk olunur. Ve 'akl ve müdrikeye itlāk olunur. Ve cehl ve nādānī ma'nāsına müsta'meldir, sātir olduğu için; yukālu: بِهِ رِدَاءٌ أَيُّ جَهْلٌ Ve mutlakan adama zeyn ve revnak irās eden nesneye itlak olunur, 'ilm ve 'akl ve sehā gibi; kezālik adama şeyn ve nakīsa veren nesneye itlāk olunur, cehl ve humk ve buhl gibi. Bu cihetle azdāddan olur. Ve borca itlāk olunur, rakabeye lāzım olduğu için; yukālu: خَلَصَ مِنَ الرِّدَاءِ أَيُّ الدِّينِ Ve vişāḥ dedikleri zīnet-i nisvāna denir. Ve ma'nā-yı evveldendir ki filān kesiri'l-ma'rūf ve vāsi'ü'l-ihsāndır diyecek yerde derler, zīrā ridā-i vāsi' sā'iri dahi ihāta edip zīr-i himāyete ahz eder. Ve فُلَانٌ قَلِيلٌ هُوَ خَفِيفٌ وَحَفِيفٌ الدِّينِ diyecek yerde derler, zīrā 'ayāl ile deyn rakabede mültezemlerdir.

الْإِرْتِدَاءُ [el-irtidā'] [إِفْتِعَالٌ] [ifti'al] vezninde) Bu dahi ridālanmak ma'nāsınadır; yukālu: إِرْتَدَّتِ الْمَرْأَةُ بِمَعْنَى لَبَسَتْ

أَلْمُرَادَةُ [el-murādāt] مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Bir kimseden bir nesne talep eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَادَاهُ إِذَا رَادَهُ Ve müdārā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَادَاهُ أَي دَارَاهُ Ve taş atmak ma'nāsınadır; yukālu: رَادَى عَنِ الْقَوْمِ أَي رَمَى عَنْهُمْ بِالْحِجَارَةِ

الرَّوْدِي [er-redī] كَتِيفٌ [ketif] vezninde) Helāk olan adama denir; mü'ennesi رَدِيَّةٌ [rediyet]tir, فَرِحَةٌ [ferihāt] vezninde.

أَلْمُرْدِي [el-murdiyy] (mīm'in zammı ve yā'nın teşdidiyle) Şol uzun sırığa denir ki mellāhlar gemiyi ve kayığı sığ yerden ve kenārdan onunla def' ederler, gönder ağacı ta'bīr olunur; cem'ci مَرَادِي [merādī] gelir mīm'in fethi ve dāl'in kesriyle; yukālu: دَفَعَ السَّفِينَةَ بِالْمُرْدِي وَهِيَ خَشَبَةٌ تُدْفَعُ بِهَا السَّفِينَةُ

الرَّوَادِي [er-rādī] Arslana denir.

الرِّدَاءَةُ [er-ridā'et] كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) ve

أَلْمِرْدَاةُ [el-mirdāt] (mīm'in kesriyle) Bunlar da رِدَاءٌ [ridā] ma'nāsınadır ki belden yukarı örtünecek çar makülesidir.

أَلْمَرَادِي [el-merādī] مَبَادِي [mebādī] vezninde ki مَرَادَةٌ [meredāt] kelimesinin cem'idir, أُرُزٌ [uzur] ma'nāsınadır ki إِزَارٌ [izār]ın cem'idir. Müellif burada teşviş eylemiştir. Ve

مَرَادِي [merādī] Devenin ve filin ayaklarına itlāk olunur.

الرَّوْدَاةُ [er-redāt] حَصَاةٌ [haşāt] vezninde) Kayaya denir, صَحْرَةٌ [şaḥret] ma'nāsına; cem'ci رَدَى [redā] gelir, حَصَا [haşā] vezninde.

أَلْوَاوِي

[ر ذ ي]

الرَّوْذِي [er-reziyy] (zāl-ı mu'ceme ile غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Şol adama denir ki

maraz ve illet onu basıp maglūb ve nātūvān eylemiş ola; yukālu: رَجُلٌ رُذِيٌّ إِذَا أَثَقَلَهُ Ve mutlakan za'f ve zebūn insān ve hayvāna denir; mü'ennesi رَذِيَّةٌ [reziyyet]tir, cem'ci رَذَايَا [rezāyā] ve رُذَاةٌ [ruzāt] gelir, قُضَاةٌ [kuḍāt] vezninde.

أَلرَّوْذَاوَةُ [er-rezāvet] سَخَاوَةٌ [sehāvet] vezninde) Za'f ve zebūn olmak ma'nāsınadır; yukālu: رَذِيَ الرَّجُلُ رُذَاوَةً مِنَ الْبَابِ الرَّوَّاحِ إِذَا صَارَ رُذِيًّا

أَلْإِرْزَاءُ [el-irzā] (hemzenin kesriyle) Za'f ve zebūn kılmak ma'nāsınadır; tekülü: Ve bir adamın atları yā develeri za'f olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَرَذَى فُلَانٌ إِذَا صَارَتْ خَيْلُهُ وَإِبِلُهُ رَذَايَا Ve bir adama za'f ve zebūn hayvānlar vermek ma'nāsınadır; yukālu: أَرَذَى فُلَانًا إِذَا أَغْطَاهُ رَذِيَّةٌ Ve bir kimse dābbesini seferde zebūn ve mehzūl eylemekle hem-pālarından geri komak ma'nāsınadır; yukālu: أَرَذَى نَاقَتَهُ أَي خَلَفَهَا وَهَزَلَهَا

رَادَانٌ [Rāzān] İşfahān'da bir mevzi' adıdır. Aslı رَوْدَانٌ idi, vāv elife maktūbdur.

أَلْوَاوِي

[ر ز و]

رَزَا [Rezā] (عَلَى [alā] vezninde) İmām-ı cāmi'-i İşfahān olan Ebu'l-Ḥayr Muḥammed b. Aḥmed'in ceddı ismidir.

أَلْيَائِي

[ر ز ي]

أَلرَّوْزِي [er-rezy] (rā'nın fethi ve zāy'ın sükūnuyla) Bir adamın bir ve ihsānını kabūl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَزَى فُلَانًا رَزِيًّا إِذَا قَبِلَ بَرَهُ

أَلْإِرْزَاءُ [el-irzā] (hemzenin kesriyle) Bir

kimseye arka verip sığınmak ma'nāsınadır; yukālu: أَرْزَى إِلَيْهِ إِذَا اسْتَنْدَ وَالتَّجَا:

الرَّوَايَةُ

[ر س و]

الرُّسُو [er-resv] [ḥasv] [hasv] vezninde) ve

الرُّسُو [er-rusuvv] [ʿuluvv] vezninde) Sābit ve pāyidār olmak ma'nāsınadır; yukālu: رَسَا الشَّيْءُ يَرْسُو رَسْوًا وَرُسُوًا إِذَا ثَبَّتَ Ve gemi demir üstünde durmak ma'nāsınadır; yukālu: رَسَبَتِ السَّفِينَةُ إِذَا وَقَفَتْ عَلَى الْأَنْجَرِ Ve bir nesneye niyyet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَسَا الصُّومُ إِذَا نَوَاهُ

رَسُو [resv] [ḥasv] vezninde) Bir haberin ve lakırdının ucunu zikr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَسَا لَهُ رَسْوًا مِنَ الْحَدِيثِ Ve bir adama isnād ile ondan bir hadīs ve haber nakl ve rivāyet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَسَا عَنْهُ حَدِيثًا إِذَا رَفَعَهُ وَحَدَّثَ بِهِ عَنْهُ perākende olmakla arkalarından buğur haykırıp cümlesini durdurmak ve rām eylemek ma'nāsına müsta'emeldir; yukālu: رَسَا الْفَحْلُ بِسُؤْلِهِ إِذَا تَفَرَّقَتْ عَنْهُ فَهَدَرَ بِهَا فَرَاعَتْ إِلَيْهِ وَسَكَتَتْ

الرِّزْسَاءُ [el-irsā'] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir nesne sābit ve pāyidār olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَرْسَى الشَّيْءُ إِذَا ثَبَّتَ Ve gemiyi demir üzere durdurmak ma'nāsınadır; tekūlu: أَرْسَيْتِ السَّفِينَةَ إِذَا وَقَفَتْهَا عَلَى الْأَنْجَرِ

الرِّمْسَاءُ [el-mirsāt] [mihrāb] vezninde) Gemi demirine denir ki deryāya atıp onunla gemiyi durdururlar, أَنْجَرٌ [encer] ma'nāsına ki lenger mu'arrebidir.

الرُّسْوَةُ [er-resvet] [temret] vezninde) دَسْتِيْنَجٌ [destī'neç] ma'nāsınadır ki nisvānın

inciden ve boncuktan dizip kollarına bilezik tarzında geçirdikleri kol bağına denir.

الرُّمْرَسَى [el-mursā] [mukrem] vezninde ki اِفْعَالٌ [if'āl] bābindan masdar-ı mīmīdir, gemiyi durdurmak ma'nāsınadır, niteki مُجْرَى [mucrā] dahi onun gibi masdardır, akıtmak ma'nāsınadır; ve minhu kavluhu ta'ālā: «بِسْمِ اللَّهِ مُجْرِيهَا وَمُرْسِيهَا» بِصَمِّ الْمِيمَيْنِ وَقَدْ تَفْتَحُ مِيمَاهُمَا مِنْ جَزْتِ وَرَسَتْ Ya'nī mīm'leri meftūh kırā'et olunduktan sülāsīden masdar olurlar, akıtmak ve durmak ma'nalarına; ve kuri'e: «مُجْرِيهَا» Ya'nī ism-i fā'il būnyesiyle kırā'et olunmalarıyla bu sürette Hak ta'ālāya sıfat olur, اِجْرَاءٌ [icrā'] ve اِزْسَاءٌ [irsā'] edici ma'nalarına; ve kavluhu ta'ālā: «يَسْتَلُونَكَ عَنِ السَّاعَةِ أَيَّانَ مُرْسِيهَا» أَيُّ مَتَى وَقُوعُهَا يَغْنِي ثُبُوتُهَا

الرَّمْرَسَى [el-merāsī] (mīm'in fethiyle) مَرْسَاءٌ [mersāt] kelimesinin cem'idir ki gemi demirine denir; ve minhu yukālu: أَلْقَتْ «Bulut havā yüzünde gereği gibi çöküp itbāk ve şümül üzere yağdırmaya başladı.»

الرَّمْرَسَاءُ [el-murāsāt] [mubāhāt] vezninde) Bir kimse ile suda yüzüşmek ma'nāsınadır; yukālu: رَأَسَاهُ إِذَا سَابَحَهُ

الرَّرْسِي [er-resiyy] [ḡaniyy] vezninde) Çadırın ve alaçığın vasatında sābit olan direğe denir ki onun üzerine kurulur. Ve hayrda yāhūd şerde sābit ve mukīm olan adama denir; yukālu: هُوَ رَسِيٌّ فِي الْخَيْرِ أَوْ الشَّرِّ أَيُّ ثَابِتٌ

مُرْسِيَةٌ [Mursiyet] [muḥsinet] vezninde) Mağrib'de bir beldedir.

الرَّرْسِيَّةُ [er-rāsiyyet] Şol kazana denir ki büyüklüğünden nāşī yerinden kıvıldamayıp sābit ve ber-karār ola; yukālu: قَدَّرَ رَأْسِيَّةً أَيُّ

لَا تَبْرُحُ مَكَانَهَا لِعِظَمِهَا

الرَّوَايَةُ

[ر ش و]

الرِّشْوَةُ [er-rişvet] (rā'nın harekāt-ı selâsi ve şin-i mu'cemenin sükūnuyla) جُعِلَ [cu'1] ma'nâsınadır ki bir adama 'ameli mukâbilinde verilen ücrete ve ayak terine denir; cem'i رُشَى [ruşā] gelir rā'nın zam-ı ve elifin kasrıyla ve رِشَى [rişā] gelir rā'nın kesri ve elifin kasrıyla. Şārih der ki burada جُعِلَ [cu'1] muhassas-ı 'orfîdir ki hākime yâ gayrıya kendi maksūduna isāl zımında verilen بَرِطِيلٌ [birṭīl]den 'ibârettir; حَبْلٌ [ḥabl] ma'nâsına olan "ر،ش،أ" māddesinden me'hūzdur; yukālu: أَعْطَاهُ الرِّشْوَةَ أَي الْجُعْلَ

الرُّشْوُ [er-reşv] (rā'nın fethiyle) Bir adama rüşvet vermek ma'nâsınadır; yukālu: رَشَاهُ يَرِشُوهُ رَشْوًا إِذَا أَعْطَاهُ الرِّشْوَةَ

الْإِرْتِشَاءُ [el-irtişā] [ifti'āl] vezninde) Rüşvet almak ma'nâsınadır; yukālu: رَشَاهُ فَارْتَشَى أَي أَخَذَ الرِّشْوَةَ

الْإِسْتِرْشَاءُ [el-istirşā] Rüşvet istemek ma'nâsınadır; yukālu: إِسْتَرَشَى الْحَاكِمُ إِذَا طَلَبَ الرِّشْوَةَ Ve deve yavrusu boynunu uzatıp anasından emmek istemek ma'nâsınadır; yukālu: إِسْتَرَشَى الْفَصِيلُ إِذَا طَلَبَ الرِّضَاعَ

الْإِرْشَاءُ [el-irşā] (hemzenin kesriyle) Deve yavrusunu anasına uzatıp emzirtmek ma'nâsınadır; tekülü: أَرَشَيْتُ الْفَصِيلَ إِذَا أَرْضَعْتَهُ Ve giderken tevakkuf eden deve yavrusunun yâhūd devenin sağrısını kaşıyarak ona hemzelerin zammiyle أَرَشُهُ أَرَشُهُ diyerek yürütmek ma'nâsınadır; ona رَشِيٌّ [reşiy] denir, ke-mā se-yuzkeru. Ve bir adamın dem ve diyetinde şerik olmak ma'nâsınadır; yukālu: أَرَشَى الْقَوْمُ فِي دَمِهِ إِذَا أَسْرَكُوا

mek ma'nâsınadır, mızrak doğrultmak gibi; yukālu: أَرَشُوا بِسِلَاحِهِمْ فِيهِ إِذَا أَسْرَعُوهُ فِيهِ Ve ebū cehl karpuzunun filizleri ip gibi uzamak ma'nâsınadır; yukālu: أَرَشَى الْحَنْظَلُ إِذَا امْتَدَّتْ أَعْصَانُهُ Ve kovaya ip bağlamak ma'nâsınadır; yukālu: إِذَا جَعَلَ لَهَا رِشَاءً

الْمُرَاشَاءُ [el-murāşāt] [mubāhāt] vezninde) Müsā'ade ve müsāmaha ma'nâsınadır; yukālu: رَاشَاهُ إِذَا حَابَاهُ Ve bir adama şerrini def için biraz māl vermek ma'nâsınadır; yukālu: إِذَا صَانَعَهُ رَاشَاءً

الْتَرِشِي [et-tereşşī] [tefa'ul] vezninde) Mülâyemet eylemek ma'nâsınadır; yukālu: تَرَشَاهُ إِذَا لَاتَيْتَهُ

الرِّشَاءُ [er-rişā] [kisā] vezninde) ve

الْتَرِشَاءُ [et-tirşā] (tā'nın kesriyle) İpe denir, حَبْلٌ [ḥabl] ma'nâsına; cem'i أَرَشِيَّةٌ [erşiyet] gelir. Ve menāzil-i kamerden bir menzil adıdır. Ve

أَرَشِيَّةُ الْيَقِطِينِ [erşiyetu'l-yaqṭīn] ve

أَرَشِيَّةُ الْحَنْظَلِ [erşiyetu'l-ḥanzal] Kabak ve ebū cehl karpuzu teveklerinde ince ip gibi sürüp uzanan filizlere itlāk olunur.

الرَّشَاءُ [er-reşāt] [ḥaşāt] vezninde) Bir otun adıdır; cem'i رَشَى [reşā] gelir, حَصَى [ḥaşā] vezninde.

الرَّشِي [er-reşiy] [ğaniyy] vezninde) Şol deve köşegine yâhūd deveye denir ki giderken tevakkuf eylemekle çoban ona hemzelerin zammiyle أَرَشُهُ أَرَشُهُ yâhūd hemzelerin fethiyle أَرِشُهُ أَرِشُهُ diye haykıarak yanına varıp eliyle sağrısını kaşındıkta seğırtip gider ola. Burada أَرِشُهُ kelimeleri emr-i hâzır olmalarıyla güyâ ki meme em yâhūd emzir demekle te'nisi mutazammın olmağın kelâm-ı mezbûre alışımlar.

إِذَا اخْتَارَهُ وَرَأَهُ أَهْلًا

التَّرَاضِي [et-terādī] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Birbirinden rāzī olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَرَاضَوْا إِذَا رَضِيَ بَعْضٌ عَنْ بَعْضٍ وَيُقَالُ تَرَاضَيْتَاهُ إِذَا وَقَعَ بِهِ التَّرَاضِي

الرِّضْوَةُ [er-riḍvet] (rā'nın kesriyle) İsmidir, hoşnüdluğa denir; tekülü: مَا فَعَلْتُهُ إِلَّا رِضْوَةً فَلَا يَنْبَغُ أَيُّ عَنْ رِضَاهُ

الرِّضَاءُ [er-riḍā] (قِتَالٌ [kitāl] vezninde) مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet]ten masdardır; yukālu: رَاضَاهُ مَرَاضَاءً وَرِضَاءً Ve kasr ile sülāsīden masdardır ki zikr olundu. Ve cins yāhūd nev' irādesine mebnī tesniyelenip رِضْوَانٍ [riḍavān] ve رِضْيَانٍ [riḍayān] denir.

الرَّاضِيَّةُ [er-rāḍiyet] İsm-i fā'ildir. Mevsūf i'tibāriyle mü'ennestir, مَرْضِيَّةٌ [merḍiyet] ma'nāsına müsta'meldir; ke-mā fī kavlihi ta'ālā: ﴿فِي عَيْشَةٍ رَاضِيَةٍ﴾ أَيُّ مَرْضِيَّةٍ وَقَالَ رُضِيْتُ عَلَى مَعِيشَتِهِ عَلَى الْمَجْهُولِ فَهِيَ رَاضِيَةٌ وَلَا يُقَالُ رُضِيْتُ عَلَى الْمَعْلُومِ

الرِّمَاضَةُ [el-murādāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Bāb-ı muğalebede isti'māl olunur, hoşnüd eylemekte yarışmak ma'nāsına; tekülü: رَاضَانِي فَرِضْوَتُهُ أَيُّ غَلَبْتُهُ فِي الرِّضَاءِ

رُضَى [Ruḍā] (rā'nın zammıyla [sudā] vezninde) İbn Zāhir el-Murādī'dir. Ve 'Abdurudā el-Ḥavlānī mazhar-ı sohbet-i Hazret-i Nebvī oldu. Ve

رُضَى [Ruḍā] Cāhiliyye'de Reb'ā kabīlesine mahsūs bir puthāne adıdır.

رَضْوَى [Raḍvā] (سَكْرَى [sekrā] vezninde) Bir feres adıdır. Ve Medīne'de bir dağın ismidir. Ve bir belde adıdır.

رِضْوَانٍ [Riḍvān] (rā'nın kesriyle) Bir dağın adıdır. Ve hazīne-dār-ı cennetin ismidir.

الْوَاوِيُّ

[ر ط و]

الرَّطُطُ [er-raṭṭ] (حَطُّو [ḥaṭṭ] vezninde) Cimā'eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَطَطَا الْمَرْءُ رَطَطًا إِذَا جَامَعَهَا

الْيَائِي

[ر ط ي]

الرَّطِي [er-raṭy] رَطُو [raṭv] vezninde ve mürādifidir; yukālu: رَطِي الْمَرْءُ رَطِيًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا جَامَعَهَا

الرَّأْرَاطِي [el-erṭā] Hemze-i meftūha ile ki bir şecer adıdır, "ر،ط،أ" māddesinde beyān olundu.

الرَّارِطِيَّةُ [er-Rāṭiyet] ve

الرَّوَاطِي [er-Revāṭī] İki mevzi'dir.

الْوَاوِيُّ

[ر ع و]

الرَّوَعُو [er-ra'v] ve

الرَّوَعُوَّةُ [er-ra'vet] (rā'nın harekāt-ı selāsıyla) ve

الرَّوَعَوَى [er-ra'vā] (rā'nın fethi ve zammı ve elifin kasrıyla) ve

الرَّوَعِيَا [er-ru'iyā] (rā'nın zammıyla) İsmeldir, cehāletten hüsn-i vechle rücu' edip geri çekilmeğe denir; yukālu: فَلَانَ حَسَنُ الرَّوَعُو وَالرَّوَعُوَّةُ مُتَلَنَّةٌ وَالرَّوَعَوَى وَالرَّوَعِيَا أَيُّ التَّرْوَعِ عَنْ الرَّوَعُو وَالرَّوَعُوَّةُ وَالرَّوَعَوَى وَالرَّوَعِيَا وَالرَّوَعَوَى وَالرَّوَعِيَا وَحَسَنُ الرَّوَعَوَى عَنهُ وَرَعَوَا [ra'vā] ve رَعَا يَرَعُو رَعَوًا وَرَعَوَةً وَهُوَ حَسَنُ الرَّوَعَوَى وَالرَّوَعِيَا

الرَّوَعَوَاءُ [el-ir'ivā] (hemzenin kesriyle) Cehāletten hüsn-i vechle rücu' edip geri çekilmek ma'nāsınadır; yukālu: إِرَعَوَى

كَفَّ وَكَفَّ الرُّجُلُ عَنِ الْجَهْلِ أَي رَجَعَ وَكَفَّ إِذْعَوَى kelimesi fi'l-asl إِذْعَوَى idi, فُغْلَلْ vezninde ki إِخْمِرًا bābindandır, ba'de'l-i'lāl İFْعَوْلُ oldu ve bāb-ı mezbūrdan vürüdü nādirdir. Ve bunda idgām olunmadığı, i'lāl idgām üzere mukaddem olduğuna mebnîdir, zīrā i'lāl evāhir-i kelimenin ve idgām evāsıtının 'arızasıdır ve evāhir-i mahal tagyir olmakla i'lālî evlā ve esbaktır, pes ve vāv-ı sāniye hāmisede vāki' olduğundan yā'ya kalb olunup إِذْعَوَى oldu, niteki إِفْتَوَى dahi böylecedir.

الْيَانِي

[رع ي]

الرِّعْيُ [er-ri'y] (rā'nın kesriyle) Hayvān otlayacak çayıra denir; cem'i أَرْعَاءُ [er'ā'] gelir; yukālu: أَخْرَجَ الْمَوَاشِي إِلَى الرِّعْيِ أَي الْكَلَالِ **الرِّعْيُ** [er-ra'y] (rā'nın fethiyle) ve **الرِّعَايَةُ** [er-ri'āyet] [kitābet] vezninde) ve

الرِّعَايَةُ [el-mer'ā] (mermā vezninde) Otlamak ma'nāsına masdarlardır; yukālu: رَعَتِ الْمَاشِيَةُ الرِّعْيَ رَعِيًا وَرَعَايَةً وَمَرَعَى إِذَا سَرَحَتْهَا Ve müte'addi olur, otarmak ma'nāsındır; yukālu: رَعَى الْمَاشِيَةَ إِذَا أَسْرَحَهَا Ve kevākibe nazar ederek gurübuna muntazır olmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: رَعَى النُّجُومَ إِذَا رَاقَبَهَا وَأَنْتَظَرَ مَغِيْبَهَا Ve hıfz ve nigāh eylemek ma'nāsındır; yukālu: رَعَى أَمْرَهُ إِذَا حَفِظَهُ

الرِّعَايَةُ [el-mer'ā] (mīm'in fethiyle) Masdar-ı mīmîdir ki zikr olundu. Ve otlayacak ota denir; yukālu: رَعَتِ الْمَاشِيَةُ الرِّعْيَ أَي الرِّعْيِ Ve isim-i mekân olur, çayırlığa ve otlağa denir, çerā-gāh ma'nāsına, niteki مَرْعَاةٌ [mer'āt] dahi denir.

الرِّعَايَةُ [er-rā'ī] Davar otarıcıya denir ki çoban ta'bir olunur. Ve bir kavm ve bir şehir ve vilāyet üzere vālî olan adama ıtlāk olunur ki taht-ı eyāletinde olanların hıfz ve ri'āyeti zimmet-i himmetine menūt olunur; cem'i رُعَاةٌ [ru'āt] gelir, فُضَاةٌ [kuḍāt] gibi ve رُغْيَانٌ [ru'yān] gelir rā'nın zammıyla ve رُعَاءٌ [ru'ā'] gelir rā'nın zammı ve kesriyle; yukālu: هُوَ رَاعِيهِمْ أَي وَالِي أُمُورِهِمْ Ve

رَاعِي [Rā'ī] Bir şā'irin lakabıdır.

الرِّعِيَّةُ [er-ra'iyyet] (ganiyyet vezninde) Otlayan mā'şiyeye denir; yukālu: مَرْعِيَّةٌ [mer'iyyet] ve mahfūza ma'nāsındır. Ve vālî zīr-i destinde olan 'amme-i nāsa denir. Kāle's-şārih ve minhu'l-hadīs: "كُلُّكُمْ رَاعٍ وَكُلُّكُمْ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ"

الرِّعِيَّةُ [et-ter'iyyet] (tā'nın harekāt-ı selāsi ve yā'nın teşdidi ve ba'zen tahfifiyle) ve

الرِّعَايَةُ [et-tir'āyet] (tā'nın kesriyle) ve

الرِّعَايَةُ [et-turā'iyet] (tā'nın zammı ve kesri ve yā'nın tahfifiyle) ve

الرِّعَايَةُ [et-tir'iyi] (tā'nın kesriyle) Develeri hoş ve güzel ra'y eden yāhūd kendinin ve ābā' ve ecdādının kār ve pīşesi çobanlık olan çobana denir; yukālu: رَجُلٌ تَرَعِيَّةٌ وَتَرَعَايَةٌ إِذَا كَانَ يُجِيدُ رَعِيَةَ الْإِبِلِ أَوْ صِنَاعَتَهُ وَتَرَعَايَةٌ وَتَرَعِيَّةٌ إِذَا كَانَ يُجِيدُ رَعِيَةَ الْإِبِلِ وَصِنَاعَةَ آبَائِهِ رَعَايَةَ الْإِبِلِ

الرِّعَاوَى [er-re'āvā] (sekārā vezninde ve rā'nın zammıyla da) Şol develerdir ki obanın çevresinde otlayıp ba'īd semtlerle gitmez olalar.

الرِّعَاوَةُ [el-murā'āt] (mubāhāt vezninde) Bir adamı bir kimse ihsān ederek gözetip hıfz ve nigāh eylemek ma'nāsındır ki hakkına hürmet ve ri'āyet eylemek ta'bir olunur; tekūlu: إِذَا رَاعَيْتُهُ

إِلَيْهِ لَاحِظْتُهُ مُحْسِنًا إِلَيْهِ Ve minhu: مُرَاعَاةُ الْحُقُوقِ Ve bir işin 'akıbeti neye müncer olur diye gözetmek ma'nāsınadır; tekülu: رَاعَيْتُ Burada م kelimesi ما muhaffefidir. Ve hayvānlar birbiriyle berāberce otarmak ma'nāsınadır; yukālu: رَاعَى الْجَمَارُ الْحُمُرُ إِذَا رَعَى مَعَهَا Ve kevākibe nazar ederek gurūbuna muntazir olmak ma'nāsınadır; yukālu: رَاعَى التُّجُومَ إِذَا رَاقَبَهَا Ve bir nesneyi hıfz ve nigāh eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَاعَى أَمْرَهُ Ve bir yerde otlak çok olmak ma'nāsınadır; yukālu: رَاعَتِ الْأَرْضُ إِذَا كَثُرَ فِيهَا المُرْعَى Ve bir adamın sözüne kulak tutmak ma'nāsınadır; tekülu: رَاعِنِي سَمْعَكَ أَيِ اسْتَمِعْ مَقَالَتِي

الرُّعْيَا [er-ru'ya] ve

الرُّعْوَى [er-ru'vā] (rā'ların zammı ve fet-hiyle) İşmlerdir, hıfz ve nigāh ma'nāsına.

الِاسْتِرْعَاءُ [el-istir'ā] Bir kimseden bir nesneyi hıfz ve himāye eylemeyi istemek ma'nāsınadır; yukālu: اسْتَرْعَاهُ إِذَا اسْتَحْفَظَهُ

الِإِرتِعَاءُ [el-irti'ā] (ifti'āl) [ifti'āl] vezninde) ve

التَّرْعِي [et-tera'ī] (tefa'ul) [tefa'ul] vezninde) Otlamak ma'nāsınadır; yukālu: إِزْتَعَتِ الْمَاشِيَةَ وَتَرَعَتْ بِمَعْنَى رَعَتْ

الِإِرْعَاءُ [el-ir'ā] (hemzenin kesriyle) Otarmak ma'nāsınadır; yukālu: أَرَعَى الْمَاشِيَةَ بِمَعْنَى رَعَاهَا Ve bir adama bir yeri otlak ta'yin eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَرَعَاهُ الْمَكَانَ إِذَا أَرَعَتْ الْأَرْضُ إِذَا كَثُرَ جَعَلَهُ لَهُ مَرْعَى Ve bir yerin mer'ası çok olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَرَعَتْ الْأَرْضُ إِذَا كَثُرَ رَعِيهَا Ve bir adamın sözüne kulak tutmak ma'nāsınadır, مُرَاعَاةُ [murā'āt] gibi; tekülu: رَاعَى أَمْرَهُ أَيِ اسْتَمِعْ مَقَالَتِي Ve bir adama 'afv ve merhamet eylemek ma'nāsınadır; tekülu: أَرَعَيْتُ عَلَيْهِ أَيِ أَبْقَيْتُ عَلَيْهِ وَتَرَحَّمْتُهُ

الرَّغِيَّةُ [er-ri'yet] (rā'nın kesriyle) İsmidir, otlamağa denir. Ve şol tarlaya denir ki içinde cā-be-cā yumru taşlar olmakla saban yürümesine māni' ola. Ve Suḥaym kabilesinden bir saḥābī ismidir yāhūd سُمِّيَتْ [sumeyyet] veznindedir.

الرَّعَايَا [er-re'āyā] (berāyā) [berāyā] vezninde) ve

الرَّعَاوِيَّةُ [er-re'āviyyet] (rā'nın fethi ve yā'nın teşdidiyle) Mer'ada otlayan mevāşīye denir, her kimin olursa olsun.

الرَّعَاوِيَّةُ [el-er'āviyyet] (hemzenin fethiyle) Mer'ada otlayan şol mevāşīye denir ki hāssatan sultān ve vālī ve hākimin ola.

رَاعِي الْبُسْتَانِ [rā'i'l-bustān] ve

رَاعِيَةُ الْأُتُنِ [rā'iyetu'l-utun] İki cins çekirgelerdir.

رَاعِيَةُ الْخَيْلِ [rā'iyetu'l-ḥayl] Bir kuştur.

الرَّعْوَةُ [el-ur'uvvet] (hemzenin ve 'ayn'ın zammıyla) Boyunduruğa denir.

رَاعِيَةُ الشَّيْبِ [rā'iyetu's-şeyb] ve

رَوَاعِي الشَّيْبِ [revā'i's-şeyb] Pirlilik hāletinin evā'iline itlāk olunur.

الرَّوَاوِي

[رغ و]

الرُّغَاءُ [er-ruḡā] (ḡayn-ı mu'ceme ile [suḡā] vezninde) Deve ve sırtlan ve devekuşu böğürmek ve bağırmak ma'nāsınadır; niteki رُغَاءٌ [suḡā], غَنَمٌ [ḡanem] ve زِبَاءٌ [zibā] makülesine mahsüstür; yukālu: رَعَا الْبَعِيرَ وَالضَّبُعَ وَالنَّعَامَ يَزْعُو رُغَاءً إِذَا صَوَّتَتْ فَضَجَّتْ Ve feryād ile pek ağlamak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: رَعَا الصَّبِيَّ إِذَا بَكَى أَشَدَّ الْبِكَاةِ

الرُّغْوُ [er-ruḡuvv] (aduvv) [aduvv] vezninde)

Çok bağırp böğürtücü nākaya denir ki bağırgan ta'bir olunur; yukālu: نَاقَةٌ رُغَوٌ أَيْ كَثِيرَةٌ الرُّغَاءُ

الرُّغَاءُ [el-irgā'] (hemzenin kesriyle) Devreyi bağırtmak ma'nāsınadır; tekūlu: أَرْغَيْتُ إِذَا حَمَلْتَهَا عَلَى الرُّغَاءِ Ve süt köpüklenmek ma'nāsınadır; yukālu: أَرْغَى اللَّبْنُ إِذَا صَارَتْ لَهُ رُغَوَةٌ Kezālik tebevül eden adamın bevli köpüklenmek ma'nāsınadır; yukālu: أَرْغَى النَّبْتُ إِذَا صَارَتْ لِئُولِهِ رُغَوَةٌ Ve bir adama nāka vermek ma'nāsınadır; tekūlu: أَتَيْتُهُ فَمَا أَتَعَى وَمَا أَرْغَى أَي لَمْ يُعْطِ شَاءً وَلَا نَاقَةً

الرُّغَايَةُ [et-terāgī] (tefā'ul [tefā'ul] vezninde) Her taraftan bağırmak ma'nāsınadır; yukālu: تَرَاغَوْا إِذَا رَغَا وَاحِدٌ هَهُنَا وَوَاحِدٌ هَهُنَا

الرُّغَوَةُ [er-rağvet] (rā'nın harekāt-ı selāsıyla) ve

الرُّغَاوَةُ [er-ruğāvet] ve

الرُّغَايَةُ [er-ruğāyet] (rā'ların zammıyla ve kesriyle) Sütün yüzüne gelen köpüğe denir.

الرُّغَايَةُ [el-irtigā'] (ifti'āl [ifti'āl] vezninde) Sütün köpüğünü alıp içmek ma'nāsınadır; yukālu: إِزْتَعَى الرُّغَوَةَ إِذَا أَخَذَهَا وَاحْتَسَاهَا

الرُّغَوُ [er-rağv] (rā'nın fethiyle) Süt köpüklenmek ma'nāsınadır; yukālu: رَغَا اللَّبْنُ يَزْغُو: رُغَوًا إِذَا صَارَتْ لَهُ رُغَوَةٌ

الرُّمْرَاغِي [el-merāgī] (mīm'in fethiyle) Sütleri pek köpüklenir olan nākalara denir; yukālu: إِبِلٌ مِرْمَاغِي إِذَا كَانَتْ لِأَلْبَانِهَا رُغَوَةٌ كَثِيرَةٌ Ve bu مُرْمَاغِي [murğiyet]in cem'idir, مُحْسِنَةٌ [muhsinet] vezninde.

الرُّمْرَاغَةُ [el-mirgāt] (mishāt [mishāt] vezninde) Şol kaşık makülesine denir ki onunla sütün yüzünden köpük ve kaymak ahz oluna.

الرُّتْرَاغِيَةُ [et-tergīyet] (tef'ilet [tef'ilet] vezninde)

de) Sütü köpüklendirmek ma'nāsınadır. Bu münāsebetle bir adamı darılmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: إِذَا رَغَاءُ إِذَا أَعْضَبَهُ

الرُّغَاءُ [er-rağgā'] (şeddād [şeddād] vezninde) Bir kuş adıdır.

الرُّغَوَةُ [er-rağvet] (temret [temret] vezninde) Kayaya denir, صَحْرَةٌ [şahret] ma'nāsına.

الرُّغَوَةُ [er-Ruğvet] (rā'nın zammıyla) Bir feres isimdir.

الرُّمْرَاغِي [el-murağgī] (muḥaddis [muḥaddis] vezninde) Ma'nā ve mefhūmu hoşça zāhir ve mütebeyyen olmayan pürüzlü kelāma itlāk olunur; yukālu: كَلَامٌ مُرْعٌ إِذَا لَمْ يُفْصَحْ مَعْنَاهُ: رَغْوَانٌ [Rağvān] (selmān [selmān] vezninde) Mucāşic b. Dārim'in lakabıdır; fesāhatinden nāşī mülakkab oldu, zīrā cehāret-i savt ve fesāhatle tekellüm eder idi.

بَحْرَةُ الرُّغَاءِ [Baḥretu'r-Ruğā'] (bā'nın fethiyle) Tā'if turābında Liyye nām vādide bir mevzi' adıdır; onda mescid-i Hazret-i Nebevī olmakla hālen ziyāret-gāh ve müteberrektir.

الرُّوَاوِيُّ

[ر ف و]

الرُّرْفُو [er-refv] (rafv [rafv] vezninde) Yırtık sevbi yamayıp onarmak ma'nāsınadır; yukālu: رَفَا الثُّوبُ يَزْفُو رُفْوًا إِذَا أَضْلَحَهُ Ve bir adamı havften emīn eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: رَفَا فُلَانًا إِذَا سَكَّنَهُ مِنَ الرُّغْبِ

الرُّرْفَاءُ [er-rifā'] (kisā' [kisā'] vezninde) İmtizāc ve ittifāk ma'nāsınadır; ve minhu kavluhum fi'd-du'ā'i li'l-mutezevvi: بِالرُّفَاءِ وَالتَّبْيِينِ أَي بِالِإِلْتِحَامِ وَالِإِتِّمَاقِ Ya'nī "Birbi-

riniz ile dā'imā imtizāc ve mu'āşeret üzere döllü döşlü olasız.”

التَّرْفِيَّةُ [et-terfiyet] [تَفْعَلَةٌ [tef'ilet] vezninde) Mütezevvice بِالرِّفَاءِ وَالْبَيْنِينَ diye du'ā eylemek ma'nāsınadır; tekülü: هُوَ رَفِيئُهُ أَي قُلْتُ لَهُ بِالرِّفَاءِ وَالْبَيْنِينَ

رُفَيْي [Rufeyy] (musaggar bünyesiyle) Esmādandır; Hüyeyy b. Rufeyy bir ma'ruf kimse idi.

الأَرْفَى [el-erfā] (أَحْوَى [ahvā] vezninde) Kullakları salkı ve düşük olarak büyük olan kişiye denir; mü'ennesi رَفْوَاءُ [refvā']dır; yukālu: رَجُلٌ أَرْفَى أَي الْعَظِيمُ الْأُدْنَيْنِ فِي اسْتِزْحَاءِ

الأُرْفِيي [el-urfiyy] (تُرْكِيي [turkiyy] vezninde) Geyik sütüne 'alā-kavlin hālis ve hoş süte denir.

الرَّوَايِ

[ر ق و]

الرَّرَقُ [er-raqv] ve

الرَّرَقُوتُ [er-raqvut] (rā'nın fethi ve kāf'ın sükunuyla) Şol kumsal kıt'asına denir ki دَغَضٌ [di's] dedikleri uzun ve değirmi kumsal kıt'asından ziyādece ola.

التَّرَقُوتُ [et-terqvut] (tā'nın fethi ve kāf'ın zammıyla) Göğüsün yukarısında boğazın önünde olan kemiğe denir ki soluğun terakkī edeceği mevki'dir, Türkide boyun halkası ve boyun çenberi ta'bīr olunur, Fāriside çenber-i gerden denir.

الْيَائِي

[ر ق ي]

الرَّرَقِي [er-raqv] (rā'nın fethi ve kāf'ın sükunuyla) ve

الرَّرَقِيي [er-ruqvyy] (عُتِيي [utiyy] vezninde)

Yukarı çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: رَفِيَ إِلَيْهِ رَفِيًا وَرَقِيًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَعَدَ رَفَاهُ رَفِيًا وَرَقِيًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا نَفَثَ فِي عُوذَتِهِ

الإِرْتِقَاءُ [el-irtikā'] [إِفْتِعَالٌ [ifti'al] vezninde) ve

التَّرَقُّي [et-terakqī] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Yukarı çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: إِزْتَقَى إِزْتَقَى الْجَبَلِ وَتَرَقَّاهُ إِذَا صَعَدَ نَفْسِيهِ وَتَرَقَّاهُ إِلَى يَافِي إِيْلَى

الْمَرْقَاةُ [el-merqāt] (mīm'in fethiyle ve kesriyle) Merdivene denir; yukālu: تَرَقَّى إِلَيْهِ رَفِيًا وَرَقِيًا بِالْمَرْقَاةِ أَي الدَّرَجَةِ [raqy] itibarıyla mīm'i meftüh ve ālet itibarıyla meksür olur.

التَّرْقِيَّةُ [et-terqiyet] [تَفْعَلَةٌ [tef'ilet] vezninde) Yukarıya çıkarmak ma'nāsınadır; ve minhu yukālu: رَفِيَ عَلَيْهِ كَلَامًا إِذَا رَفَعَهُ

الرَّرَقِيَّةُ [er-ruqviet] (غُرْفَةٌ [ğurfet] vezninde) Efsūna denir; cem'i رُوقِي [ruqā] gelir, مُدَى [mudā] ve مُدِيَّةٌ [mudiyet] gibi; yukālu: هُوَ نَافِعُ الرَّرَقِيَّةِ أَي الْعُوذَةِ

رُقِيَّةُ [ruqviet] Masdar olur, رَقِي [raqyy] ve رُقِيي [ruqvyy] gibi efsūn eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا رَفَاهُ رَفِيًا وَرَقِيًا وَرُقِيَّةً إِذَا نَفَثَ فِي عُوذَتِهِ

الرَّرَقَاءُ [er-raqqā'] [شَدَادٌ [şeddād] vezninde) Efsūncuya denir.

مَرْقَاةُ الْأَنْفِ [merqaya'l-enf] (mīm'in ve kāf'ın fethi ve tesniye bünyesiyle) Burnun iki kenārına itlāk olunur.

رُقِيَّةُ [Ruqvayyet] (سُمِيَّةٌ [sumeyyet] vezninde) Esmā-i nisvāndandır; cem'i رُقِيَّاتٌ [Ruqvayyāt]tır. Ve Ubeydullāh b. Kays er-Ruqvayyāt ki şā'ir-i meşhūrdur, ona izāfeti ittifākī Ruqvayye nām ezvāc-ı 'ādide tezevvüc eylediğine mebnīdir yāhūd Ruq

ayye nām ceddāt-ı müte'addidesi yāhūd o ismde niçe ma'şükaları olduğu içindir. Burada Cevherī vehm eylemiştir, ya'nī اللّٰهُ غَيْبُودُ kelimesini mükebbere resm eylemiştir. Ve

رُقِيَّةُ [Ruqayyet] Bintu'n-Nebī 'aleyhi's-salātu ve's-selāmdır ki Hazret-i 'Osmān tezevvüç eyledi. Ve iki sahābiyye ismidir.

رُقِيَّةُ [Ruqayy] [سُمِيَّةُ] [sumeyy] vezninde) Bir mevzi' adıdır. Ve 'Abdullāh b. Şufeyy b. Ruqayy ashābandandır.

الرَّوَايَةُ

[ر ك و]

الرَّوَكَةُ [er-rekvet] (rā'nın harekāt-ı selāsiyla) Küçük kayığa denir, زُرُقٌ [zevraq]-ı sagīr ma'nāsına. Şārih der ki ümmehāt-ı sā'irede gönden ve sahtiyāndan düzülmiş küçük su kabıyla müfesserdir ki Türkīde kalaz ve matara dedikleri olacaktır. Ve

رَكْوَةٌ [rekvet] [عَوَاصِرُ] [avāşir]in ya'nī üzüm sıkacak mengenenin ve taşların altlarına vaz' olunan ruk'aya ve tekneye denir; ve minhu'l-meselu: "صَارَتِ الْقَوْمُ رَكْوَةٌ" Mesel-i mezbūr devlet idbāra yüz tutup ahvāl münkalib oldukta darb olunur. Ve

رَكْوَةٌ [rekvet] Nisvānın fercine itlāk olunur; cem'i رِكَاةٌ [rikā'] gelir rā'nın kesriyle ve رَكَوَاتٌ [rekevāt] gelir fetehatla.

الرُّكِيَّةُ [er-rekiyyet] [غَنِيَّةُ] [ganiyyet] vezninde) Kuyuya denir, بَرٌّ [bi'r] ma'nāsına; cem'i رُكِيٌّ [rukiyy] gelir, عُتِيٌّ [utiyy] vezninde ve رَكَايَا [rekāyā] gelir.

الرُّكْوُ [er-rekv] [زَكْوٌ] [zekv] vezninde) Yeri kazmak ma'nāsınadır; yukālu: رَكَاَ Ve islāh eylemek

ma'nāsınadır; yukālu: رَكَاَ الْأَمْرَ إِذَا أَصْلَحَهُ Ve bir kimse hakkında bed söyleyip kadh ve fasl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَكَاَ عَلَيْهِ إِذَا أَثْنَى عَلَيْهِ قَبِيحًا Ve te'hīr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَكَاَ الشَّيْءَ إِذَا أَخْرَهُ Ve mukīm olmak ma'nāsınadır; yukālu: رَكَاَ بِالْمَكَانِ إِذَا أَقَامَ Ve bir nesneyi çekip muhkem bağlamak ma'nāsınadır; yukālu: رَكَاهُ إِذَا شَدَّهُ Ve davara karārdan ziyāde yük yükletmek ma'nāsınadır; yukālu: رَكَاَ الْبَعِيرَ إِذَا ضَاعَفَهُ

الرِّكَاةُ [el-irkā'] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir kimse hakkında bed söylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَزَكَاَ عَلَيْهِ إِذَا أَثْنَى قَبِيحًا Ve te'hīr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَزَكَاَ الْأَمْرَ إِذَا أَخْرَهُ Ve sığınmak ma'nāsınadır; yukālu: رَزَكَاَ إِلَيْهِ إِذَا لَجَأَ Ve bir adama isnād-ı mā-lem yef'al ile iftirā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَزَكَاَ الذَّنْبَ إِذَا وَرَكَهُ Ve 'asker tehyi'e eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَزَكَاَ لَهُمْ جُنْدًا إِذَا هَيَّأَهُمْ

الرَّمْرُكُ [el-merkuvv] [مَدْعُودٌ] [med'uvv] vezninde) Havz-ı kebīre denir. Ve yüksek duvarlı küçük havuza denir.

الرَّمْرَاكِي [el-murākī] ve

الرَّمْرُكِي [el-murtekī] (ism-i fā'il bünyeeriyle) Dā'im ve sābit olan nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ رَاكٍ وَمُرْتَكٍ أَيْ دَائِمٌ وَثَابِتٌ Ve

مُرْتَكِي [murtekī] İtimād edici ma'nāsınadır ki اِرْتِكَاءٌ [irtikā'] 'itimād ma'nāsınadır; tekūlu: أَنَا مُرْتَكٍ عَلَيْهِ أَيْ مُعَوَّلٌ بِصِيغَةِ اسْمِ الْفَاعِلِ

الرَّمْرُكِي [el-murtekā] (ism-i mef'ul bünyesiyle) Mu'temed ve mu'avvel ma'nāsınadır; yukālu: مَا لَهُ مُرْتَكِيٌّ إِلَّا عَلَيْهِ أَيْ مُعْتَمَدٌ

الرَّمْرَاكِيَّةُ [el-murākīyet] (mīm'in zammıyla) حَمَضٌ [hamḍ] dedikleri deve mer'āsından bir şecerdir; cem'i مَرَاكِي [merākī] gelir.

إِزْمِيَا [İrmiyā] (hemzenin ve mīm'in kesriyle) Bir peygamber-i zī-şān ismidir, 'alā-nebiyyinā ve 'aleyhi's-selām Benī İsrā'īl peygamberlerinden idi, bazı müverrihîn beyānlarına göre yüz sene imāte olunup ba'dehu ihyā olunan müşārünileyh hazretleridir.

الرَّمَاءُ [er-remā] (سَمَاءُ [semā] vezninde) Ziyāde ma'nāsınadır; yukālu: فِيهِ رَمَاءٌ أَيْ رَبًّا

الرِّمِّيَا [er-rimmiyā] (عَمِيَا [immiyā] vezninde) Atışmak, مُرَامَاةٌ [murāmāt] ma'nāsınadır. Şārih der ki İbn Eşir bunu **حَصِيصِي** [hişşīšā] gibi masdardır, mübālaga içindir diye beyān eylemiştir.

الرِّمِّي [er-rimā] (إِلَى [vezninde) Etfālın atıkları taşın giderken sesine denir ki finilti ta'bir olunur.

الرَّمُوتِي [el-murtemī] (ism-i fā'il bünyesiyle) Düşman tarafına irsāl olunan cāsüsa ve ince karakola denir; yukālu: هُوَ مُرْتَمٍ لَنَا أَيْ طَلِيْعَةٌ

الرُّمَّةُ [er-Rumet] (ثُبَّةٌ [şubet] vezninde) Bir dere ismidir.

رُمِي [Rumeyy] (سُمِيٌّ [sumeyy] vezninde) Bir mevzi'dir.

رِيمِيَانُ [Rimmiyān] (rā'nın ve mīm-i müşeddedenin kesriyle) Bir mevzi'dir.

الرَّوَايِي

[ر ن و]

الرُّوْنُو [er-runuvv] (دُونُو [dunuvv] vezninde) ve

الرَّنَا [er-renā] (عَصَا [aşā] vezninde) Aslā göz kıpmayarak bir nesneye göz dikip hayli zamān bakmak ma'nāsınadır; yukālu: رَنَاهُ وَإِلَيْهِ يَزُونُ رُونًا وَإِذَا أَدَامَ النَّظَرَ إِلَيْهِ: yukālu: بِسُكُونِ الطَّرْفِ

hevā ve heves gālib olarak lehv ve la'ib eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَنَا الرَّجُلُ إِذَا لَهَى مَعَ شُغْلِ قَلْبٍ وَعَلَبَةِ هَوَى Ve bir nesneden tarab-nāk olmak ma'nāsınadır; yukālu: رَنَا الرَّجُلُ إِذَا طَرَبَ

الرَّنَا [er-renā] (عَصَا [aşā] vezninde) Masdardır ki zikr olundu. Ve şol hūb ve dilber nesneye denir ki hüblüğundan nāşī ona herkes göz dikip nazar eder ola; yukālu: شَيْءٌ رَنَا وَهُوَ مَا يُرْنَى إِلَيْهِ لِحُسْنِهِ

الرُّنَاةُ [er-runā] (rā'nın zammiyla) Savt ve āvāzeye denir. Ve tarab ve sürür ve tegannī ma'nālarıdır.

الرِّنَاةُ [el-irnā] (hemzenin kesriyle) Bir hoş dil-keş nesneye bir adamı müte'accib eylemekle kendisine çok baktırmağa mecbūr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَرَنَاهُ الْحُسْنُ أَيْ أَعْجَبَهُ وَحَمَلَهُ عَلَى الرُّنُوِّ

الرَّتُونِيَّةُ [et-terniyet] (تَفْعَلَةٌ [tef'ilet] vezninde) **إِرْنَاءٌ** [irnā] ma'nāsınadır; yukālu: رَنَاهُ الْحُسْنُ بِمَعْنَى أَرَنَاهُ Ve bir adamı tarab-nāk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَنَاهُ إِذَا طَرَبَهُ Ve **رَنَى الرَّجُلُ إِذَا غَنَى** Ve hanīn edip tüzülmek ma'nāsınadır; yukālu: رَنَى إِلَيْهِ إِذَا حَنَّ

الرُّرُونُو [er-renuvv] (عَدُوٌّ [aduvv] vezninde) Bir nesneden pek hoşlanmakla ona bakıp duran adama denir; ve minhu yukālu: هُوَ رَنُوٌّ فَلَانَةً أَيْ يَرْنُو إِلَى حَدِيثِهَا وَيَعْجَبُ بِهِ

تُرْنَى [turnā] (كُبْرَى [kubrā] vezninde) Zāniye 'avrete 'alem olmuştur; ve minhu yukālu: 'ر،ن،و' Şārih der ki bu māddesinden mü'ennes muzāri'-i mechül olup ba'dehu zāniyede gālib oldu, zīrā manzūre-i zen-pāregāndır. Ve

تُرْنَى [Turnā] Bir kumsal adıdır; tā'nın fethiyle de zebān-zededir.

الرَّوْنَاءُ [er-renevāt] (rā'nın ve nūn'un fet-
hiyle) Bāde-keşanın mahsūs olan piyāle-i
işretlerine denir ki dā'imā onunla nüş
ederler; cem'i رَنْوِيَّاتٍ [renevnyāt] gelir;
yukālu: يَشْرَبُ بِالرَّوْنَاءِ وَهِيَ الْكَأْسُ الدَّائِمَةُ عَلَى
الشَّرْبِ Burada شَرِبْتُ [şerb] şīn'in fethiyle-
dir, شَارِبٌ [şārib]in cem'idir.

الْمُرَانَةُ [el-murānāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vez-
ninde) Müdārā kılmak ma'nāsınadır;
yukālu: رَانَاهُ إِذَا دَارَاهُ

الرَّنْوَةُ [er-renvet] (شَهْوَةٌ [şehvet] veznin-
de) Argaca denir ki arış mukābilidir, لُحْمَةٌ
[luḥmet] ma'nāsına; cem'i رَنْوَاتٍ [renevāt]
gelir fethātla.

الْتَرْنِي [et-terennī] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde)
Bir adam mahbūbuna dā'imī bakıp dur-
mak ma'nāsınadır; yukālu: تَرْنَى الرَّجُلُ إِذَا أَدَامَ
النَّظَرَ إِلَى مَحْبُوبِهِ

الْيَائِي

[ر و ي]

الرِّي [er-riyy] (rā'nın kesri ve yā'nın
teşdidıyla) ve

الرَّي [er-reyy] (rā'nın fethiyle) ve

الرِّوَا [er-rivā] (رِضًا [riḍā] vezninde) İçip
kanmak ma'nāsınadır; yukālu: رَوِيَ مِنَ الْمَاءِ
وَاللَّبَنِ رِيًّا وَرِيًّا وَرَوًا مِنَ الْبَابِ الرَّايِعِ إِذَا شَرِبَ وَشَبِعَ
Ve ağaç suya kanıp tāb u tarāvetlenmek
ma'nāsınadır; yukālu: رَوِيَ الشَّجَرُ إِذَا تَنَعَّمَ

الْتَرَوِي [et-terevvī] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] veznin-
de) Bu dahi kanmak ma'nāsınadır; yukālu:
تَرَوَى الرَّجُلُ وَالشَّجَرُ مِنَ الْمَاءِ بِمَعْنَى رَوِيَ
ve kelām nakl eylemek ma'nāsınadır;
yukālu: تَرَوَى الْحَدِيثَ إِذَا تَفَكَّرَ
Ve mefāsıl-ı a'zā' suya kanmış fidan
gibi itidāl vechiyle kalınlaşmış kunt ve kavī

olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَرَوْتُ مَفَاصِلَهُ إِذَا
اعْتَدَلْتُ وَغَلَطْتُ

الْإِرْتِوَاءُ [el-irtivā] (إِفْتِعَالٌ [ifti'al] veznin-
de) Bu dahi kanmak ve mefāsıl-ı a'zā'
itidālle tāb ve kuvvet bulup kalınlaş-
mak ma'nāsınadır. Ve ip bükülmek
ma'nāsınadır; yukālu: رَوَى الْحَبْلُ فَارْتَوَى أَي
فَتَلَّهُ فَانْفَتَلَ

الرِّي [er-riyy] (rā'nın kesriyle) Masdar ol-
duğu gibi ism dahi olur, kanmağa denir.

الْإِرْوَاءُ [el-irvā] (hemzenin kesriyle)
Kandırmak ma'nāsınadır; tekülü: أَرْوَانِي
أَي جَعَلَنِي رِيًّا Ve bir adama hadīs ve şīr
makūlesi rivāyet ettirmek ma'nāsınadır;
yukālu: أَرْوَيْتُهُ الشَّعْرَ أَي حَمَلْتُهُ عَلَى رِوَايَتِهِ

الرَّوْيَانُ [er-reyyān] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde)
Suya kanmış, sīr-āb ma'nāsına sıfattır;
mü'ennesi رِيًّا [reyyā]dır kasr ile, cem'i رِيَّاءٍ
[rivā] gelir rā'nın kesriyle. Ve

جَبَلُ الرَّيَّانِ [Cebelu'r-Reyyān] Ṭayyī
kabilesi bilādında bir dağdır, ondan
hemīşe su seyelān eylemekle itlāk olundu.
Bundan başka bilād-ı mezkūrda bir siyāh
ve 'azīm dağın adıdır. Ve

رَيَّانٌ [Reyyān] Nese' kazāsında bir kar-
ye adıdır; muhaddisinden Muḥammed
b. Aḥmed b. Ebī 'Avn oradandır; bunu
yā'nın tahfifiyle zabt edenler galat eyle-
diler. Ve Medīne'de bir kule adıdır. Ve
Ḥummā Ḍariyye'de bir dere adıdır. Ve
Diyār-ı Benī 'Āmir'de bir dağın adıdır. Ve
Yemāme'de bir karye ve Bağdād'da bir
mahalle adıdır; a'lāmdan İbnu't-Tell de-
mekle ma'rūf Hibetullāh b. el-Ḥuseyn ve
'Abdullāh b. Me'ālī oradandır. Ve Ma'din-i
Benī Suleym kurbünde bir mevzi'dir. Ve
Reyyān er-Rāsibī ve Reyyān b. Muslim
ve Ḥaccāc b. Reyyān ve 'Ömer b. Yūsuf

b. Reyṣān muhaddislerdir. Ve Reyṣān ile müsemṡā olanların ekseri mezkūrlardan mā'-adā mu'arreflerdir.

الرَّوِيّ [er-reviyy] [غَنِيَّة] [ġaniyy] vezninde) ve

الرِّوَا [er-rivā] [إِلَى] [ilā] vezninde) ve

الرَّوَاء [er-revā] [سَمَاء] [semā] vezninde) Kandırıcı çok suya denir; yukālu: مَاءٌ رَوِيٌّ وَرَوَاءٌ أَي كَثِيرٌ مُزْوٍ

الرَّوَايَةِ [er-rāviyet] [زَاوِيَّة] [zāviyet] vezninde) Su taşıdıkları tuluma itlāk olunur, ma'nā-yı sānīden müste'ārdır; yukālu: عِنْدَهُ رَاوِيَّةٌ رَاوِيَّةٌ مِنَ الْمَاءِ وَهِيَ الْمَزَادَةُ فِيهَا الْمَاءُ كَوَشْتُكَالَرِيَّ وَرَكَاسِيْنَا دَرِي كِي سَاكَ دَاوَارِيَّ اُولَاكَتَرِيَّ; yukālu: ذَابَّةٌ هَا وَهُوَ بَعِيرٌ أَوْ بَعْلٌ أَوْ حِمَارٌ يُسْتَقَى عَلَيْهِ [dābbet] 'itibārıyladır yāhūd nakliyyedir. Ve

رَاوِيَّة [rāviyet] Hemīše hadīs yā ši'r rivāyet eden adama denir. Bu رَاوِيَّة [rivāyet] tendir, hā' mübālaga içindir; yukālu: هُوَ رَاوِيَّةٌ فُلَانٍ أَي يَزُوي الْحَدِيثِ أَو الشَّعْرَ مِنْهُ

الرَّوَايَةِ [er-rivāyet] [كِتَابَةٌ] [kitābet] vezninde) Hadīs yāhūd ši'r haml ve nakl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَوَى الْحَدِيثَ يَزُويهِ رَاوِيَّةٌ وَنَقَلَهُ Ve ip bükme ma'nāsınadır; yukālu: رَوَى الْحَبْلَ إِذَا فَتَلَهُ Ve bir adama su götürmek ma'nāsınadır; yukālu: رَوَى عَلَى أَهْلِهِ Ve deve rākibini dūšmesin diye semere bağlamak ma'nāsınadır; yukālu: رَوَى عَلَى الرَّوْحِلِ إِذَا شَدَّهُ عَلَى الْبَعِيرِ لِئَلَّا يَسْقَطَ Ve nās için kuyudan su çekmek ma'nāsınadır; yukālu: رَوَى الْقَوْمَ إِذَا اسْتَقَى لَهُمْ

الرَّوِيَّة [et-terviyet] [تَفْعَلَةٌ] [tef'ilet] vezninde) Bir adama hadīs yā ši'r yā kıssa rivāyet ettirmek ma'nāsınadır; tekūlu: رَوَيْتُهُ الشَّعْرَ إِذَا حَمَلْتُهُ عَلَى رَوَاتِيَّتِهِ Ve bir nesnede gereġi gibi

dūšünmek ma'nāsınadır; tekūlu: رَوَيْتُ فِي الْأَمْرِ إِذَا نَظَرْتُ وَفَكَّرْتُ

الرَّوِيَّة [er-reviyyet] [غَنِيَّة] [ġaniyyet] vezninde) İsmdir, fikr ve endīšeye denir; yukālu: هُوَ سَدِيدُ الرَّوِيَّةِ أَي الْفِكْرِ

يَوْمُ الرَّوِيَّة [yevmu't-terviyet] [تَفْعَلَةٌ] [tef'ilet] vezninde) Sāmin-i zi'l-hiccedir ki 'Arefe gününden mukaddem olan gündür, huccāc o gün Minā'ya 'azīmet edip onda su olmamakla kendileri ve dābbeleri gereġi gibi suya kandırdıkları için itlāk olundu yāhūd Hazret-i İbrāhīm 'alā-nebiyyinā ve 'aleyhi't-teslīm rü'yā-yı zebhi o gece görmekle yevm-i mezbūrda rü'yā-yı merküme-yi terevvī ve tefekkür eyledi, ferdāsı rahmānī olduġunu bilip yevm-i 'āširde emr-i zebhe mübāšeret eyledi. Mü'ellif nezāketle yevm-i 'arefenin dahi vech-i tesmiyesine telmīh eylemiştir.

الرَّوِيّ [er-reviyy] [غَنِيَّة] [ġaniyy] vezninde) Ehl-i 'arūz istilāhında kāfiye harfine denir ki kāfiyenin mebnāsı olan harften 'ibārettir, meselā kasīde-i lāmiyye yāhūd rā'iyye gibi ki revī lām yāhūd rā' harfidir; tefekkür ma'nāsından yāhūd رَوَاء [rivā] ile rabt eylemek ma'nāsından me'hūzdur. Ve

رَوِيّ [reviyy] šol sehāba denir ki katreleri dolu dāneleri gibi iri ola. Ve kandırıcı içmeġe denir; yukālu: شَرِبَهُ رَوِيًّا أَي شُرْبًا تَامًا

الرَّوَاي [er-rāvi] At üzere gereġi gibi duran rākibe denir, güyā ki رَوَاء [rivā] ile merbūttur; yukālu: هُوَ رَاوٍ أَي يَقْوَمُ عَلَى الْحَيْلِ

الرَّوْيَا [er-reyyā] (rā'nın fethi ve yā'nın tešdidıyla) رِيَّانٌ [reyyān] mü'ennesidir ki zikr olundu. Ve hoş rāyihaya denir; yukālu: لَهُ رَوْيَا أَي رِيحٌ طَيِّبَةٌ Güyā ki tūbden kanmıš olur ve bu sıfat-ı gālībedir.

الرَّوِيَّة [el-urviyyet] (hemzenin zammı ve

mak ta'bīr olunur; yukālu: رَهَا بَيْنَ رَجُلَيْهِ يَرْهُوُ Ve sühütle āhestece yürütmek ma'nāsınadır; yukālu: رَهَا الرَّجُلُ إِذَا سَارَ سَهْلًا Ve yüksek yere denir, bayır gibi; yukālu: رَهَا الرَّجُلُ إِذَا سَارَ سَهْلًا Ve alçak yere denmekle zıdd olur, niteki رَهْوَةٌ [rehvet] dahi bu ma'nalaradır, اَرْضٌ [arḍ] itibarıyla. Ve

رَهْوٌ [rehv] Ferci vāsi' 'avrete denir. Ve turna kuşuna denir. Ve cemā'at-i insāniye denir. Ve kuş kanatlarını açıp yaymak ma'nāsınadır; yukālu: رَهَا الطَّائِرُ جَنَاحَيْهِ إِذَا نَشَرَهُ Ve sükūn bulmak ma'nāsınadır; yukālu: رَهَا البُخْرُ إِذَا سَكَنَ

الرَّهْوَاءُ [er-rehvā'] [ḥamrā'] vezninde) ve

الرَّهَاءُ [er-rehā'] [semā'] vezninde) Bunlar da ferici geniş 'avrete denir, رَهْوٌ [rehv] gibi; yukālu: اِمْرَأَةٌ رَهْوٌ وَرَهْوَاءٌ وَرَهَاءٌ أَي رَهْوٌ Ve الوَاسِعَةُ الْهَيْنِ

رَهَاءٌ [rehā'] Vāsi' ve meydānlı yere denir; yukālu: مَوْضِعٌ رَهَاءٌ أَي وَاسِعٌ Ve Mezḥic kabilesinden bir cemā'at adıdır; Mālik b. Murāre ve Zeyd b. Şecere eş-Şahābiyyān ve muhaddisinden 'Amīre b. 'Abdulmu'min er-Rehāviyyūn onlardandır.

الْإِرْهَاءُ [el-irhā'] (hemzenin kesriyle) Ferci bol 'avret tezevvüc eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَهَى الرَّجُلُ إِذَا تَزَوَّجَ وَاسِعَةً Ve dā'imā turna eti yemek ma'nāsınadır; yukālu: رَهَى الرَّجُلُ إِذَا دَامَ عَلَى أَكْلِ الْكُرْكِيِّ Ve vüs'atli yere uğramak ma'nāsınadır; yukālu: رَهَى فُلَانٌ إِذَا صَادَفَ مَوْضِعًا رَهَاءً Ve bir adama dā'imā me'kulāt ve meşrübāt vermek ma'nāsınadır; yukālu: رَهَى لَهُمُ الطَّعَامَ وَالشَّرَابَ إِذَا دَامَهُمْ Ve rıfk ve sühütle mu'āmele eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: رَهَى عَلَى نَفْسِكَ أَي مَا أَزْهَيْتَ إِلَّا عَلَى نَفْسِكَ أَي مَا أَزْهَيْتَ بِهَا رَفَقَتْ

الرَّاهِيَةُ [er-rāhiyet] Bal arısına denir, tayerānda sükūnuna binā'en.

التَّرَاهِي [et-terāhī] [tefā'ul] vezninde) Birbirine vedā' eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَرَاهِيَا إِذَا تَوَادَعَا

الرَّمَاهَاةُ [el-murāhāt] [mubāhāt] vezninde) Mukārebe ma'nāsınadır; yukālu: رَاهَاهُ إِذَا فَارَبَهُ Ve bir adamı bönünmek ma'nāsınadır; yukālu: رَاهَاهُ إِذَا حَامَقَهُ

الرَّمْرَاهَاتُ [el-mirhāt] [mihrāb] vezninde) Cüst ve çālāk kırsrağa denir; cem'ci مَرَاهِي [merāhī] gelir; yukālu: فَرَسٌ مِرَاهَةٌ أَي سَرِيعَةٌ

رَهْوَاءُ [Rehvā'] [şahbā'] vezninde) Bir mevzi'dir.

رُهَا [Ruhā] [hudā] vezninde) Bir belde adıdır, Furāt kurbünde Raqqa eyāletinin kāidesidir; a'lāmdan Zeyd b. Ebī Uneyse ve Yezīd b. Sinān ve Ḥāfız 'Abdulkādir er-Rehāviyyūn oradandır.

الرَّاهِي [er-rāhī] Refāh ve huzūr üzere olan dirlige denir; yukālu: عَيْشٌ رَاهٍ أَي رَافَةٌ

الرَّهِيَّةُ [er-rehiyyet] [ganiyyet] vezninde) Bir türlü ta'amdır, taze buğday sünbülesini elde ovup ferik eyledikten sonra dövüp süt ile tabh ederler, sütlü ferik lapası olur.

الْإِرْتِهَاءُ [el-irtihā'] [ifti'āl] vezninde) İhtilāt ma'nāsınadır; yukālu: اِرْتَهَوْا إِذَا اِخْتَلَطُوا Ve رَهِيَّةٌ [rehiyyet] dedileri ta'am-ı mezbūru yapmak ma'nāsınadır; yukālu: اِرْتَهَوْا إِذَا اتَّخَذُوا الرُّهِيَّةَ

FASLU'Z-ZĀYİ'L-MU'CEME

(فَصْلُ الزَّايِ الْمُعْجَمَةِ)

[ز أ ي]

الزَّايِ [ez-ze'y] (zāy'ın fethi ve hemzenin sükunuyla) Tekebbürlük eylemek ma'nâsınadır; yukālu: زَاىِ الرَّجُلُ زَايَا مِنْ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا تَكَبَّرَ

الإِزَامُ [el-iz'ām] [إِكْرَامٌ] [ikrām] vezninde) Karın ta'āmla dolup ağırlanmakla sâhibini hareketten alıkmak ma'nâsınadır; yukālu: أَرَاهُ بَطْنُهُ إِذَا افْتَلَأَ فَلَمْ يَتَّحَرَكَ

الْيَائِي

[ز ب ي]

الزَّيْبِي [ez-zeby] (zāy'ın fethiyle) Bir nesneyi yüklenmek ma'nâsınadır; yukālu: زَبَاهُ يَزِيْبُهُ زَيْبًا إِذَا حَمَلَهُ Ve sürüp götürmek ma'nâsınadır; yukālu: زَبَاهُ إِذَا سَاقَهُ Ve bir adama bir şerr ve kerîhe eriştirmek ma'nâsınadır; yukālu: زَبَاهُ بِشَرِّ أَيِّ دَهَاهُ

الإِزْدِبَاءُ [el-izdibā] (fi'l-asl [ifti'āl] vezninde) Bu dahi bir nesneyi yüklenip götürmek ma'nâsınadır; yukālu: إِزْدَبَاهُ إِذَا حَمَلَهُ Ve sürüp iletmek ma'nâsınadır; yukālu: إِزْدَبَاهُ إِذَا سَاقَهُ

الزَّزْبِيَّةُ [et-tezbīyet] [تَذْبِيَّةٌ] [te'zbiyet] vezninde) Bu dahi sürüp iletmek ma'nâsınadır; yukālu: زَبَاهُ إِذَا سَاقَهُ Ve su basmayan yüksek tepeye kurutmak için et sermek ma'nâsınadır; yukālu: زَبَى اللَّحْمَ إِذَا نَسَرَهُ فِي الرَّزْبِيَّةِ Ve arslan sayd etmek için zūbiyye [zubyet] kazmak ma'nâsınadır; yukālu: زَبَى الرَّزْبِيَّةُ إِذَا حَفَرَهَا

الزَّزْبِي [et-tezabbī] [تَفَعُّلٌ] [tefa'ul] vezninde) Bu dahi zūbiyye [zubyet] kazmak ma'nâsınadır; yukālu: زَبَى الرَّزْبِيَّةُ إِذَا حَفَرَهَا

الزُّبْيَةُ [ez-zubyet] [غُرْفَةٌ] [ğurfet] vezninde) Şol yüksek tepeye denir ki ona sel suyu çıkıp basmaz ola; yukālu: فَعَدَّ فِي زُبْيَةٍ أَيِّ هُدَى Cem'i زُبَى [zubā] gelir, هُدَى [hudā] vezninde. Ve arslan sayd edecek çukura denir, yüksek yerlerde kazıldığı için. Kāle's-ş-şarih ve minhu'l-mesel: "بَلَّغَ السَّيْلُ الزُّبْيَ أَيِ اشْتَدَّ الْأَمْرُ"

الأُزْبِي [el-uzbiyy] [تُرْكِي] [turkiyy] vezninde) Sür'at ve neşât ma'nâsınadır. Ve bir güne yürüyüşe denir. Ve emri-azim ma'nâsınadır. Kezâlik şerr-i azim ma'nâsınadır; cem'i أَزْبِي [ezābiyy] gelir.

الزَّابِيَانِ [ez-Zābiyān] Furāt'ın aşağı tarafında iki nehrlerdir, زَابَانِ [Zābān] dahi denir. Bu nehrler Mavşil ile Tekrît beynindedir ki Zāb suyu ta'bir ederler, biri Zāb-ı sagır ve biri kebîridir.

الزَّزَابِي [et-tezābī] [تَفَاعُلٌ] [tefa'ul] vezninde) Gerinerek ağır ağır yürümek ma'nâsınadır; yukālu: هُوَ يَتَزَابَى أَيُّ يَمْشِي فِي تَمَدُّدٍ وَيُطِئُ Ve ki-birlemek ma'nâsınadır; yukālu: تَزَابَى الرَّجُلُ إِذَا تَكَبَّرَ

زَيْبَةُ [Zebyet] [تَمْرَةٌ] [temret] vezninde) Bir vādī adıdır.

زَيْبَا [Zibibā] (zāy'ın ve bā-yı ulānın kesriyle) Ebū Ṭāhir es-Selefi şeyhi Muhammed b. Alī b. Ebī Ṭālib'in pederinin ceddi ismidir.

الْوَاوِيُّ

[ز ج و]

الزَّجْوُ [ez-zecv] (zāy'ın fethi ve cīm'in sükunuyla) Bir nesneyi öte def' ederek sürüp götürmek ma'nâsınadır; yukālu: زَجَاهُ وَرَجَوْا إِذَا سَاقَهُ وَدَفَعَهُ

زَجْوُ [zecv] ve

زُجُو [zucuvv] [عُلُو] [ʿuluvv] vezninde) ve **زَجَاء** [zeca] [سَحَاب] [sehāb] vezninde) Bir iş yoluna girip rāst ve āsān olmak ma'nāsınadır; yukālu: زَجَا الْأَمْرُ زَجْوًا وَرُجْوًا Ve وَرَجَاءٌ إِذَا تَيْسَرَ وَاسْتَقَامَ

زَجَاء [zeca] Cibāyet-i harāc sehl ve āsānlık bulmak ma'nāsınadır; yukālu: زَجَا الْخَوَاجُ Ve bir adamın gülmesi kesilmek ma'nāsınadır; yukālu: زَجَا فُلَانٌ إِذَا أَنْقَطَعَ ضَحِكُهُ

الْتَرَجِيئَةُ [et-tezciyet] [تَأْدِيئَةٌ] [te'diyet] vezninde) ve

الْإِزْجَاءُ [el-izcā] (hemzenin kesriyle) Bunlar da def' ederek sürüp ilemek ma'nāsınadır; yukālu: زَجَاهُ وَأَزْجَاهُ بِمَعْنَى زَجَاهُ

الْمُزْجَاءُ [el-muzcāt] (mīm'in zammıyla) مُزْجَى [muzcā] lafzının mü'ennesidir ki şey-i kalil ma'nāsınadır; yāhūd tāmū's-salāh olmayan nesneye denir ki beyne'l-ceyyid ve'r-redīp olacaktır; yukālu: بِضَاعَةٌ سَاهِيَةٌ أَوْ لَمْ يَتِمَّ صَلَاحُهَا Şārih der ki fi'l-asl def' ve sevki yesir olan nesneye kezālik hissetinden nāşī 'arz olunan insanların kabūl eylemeyip def' eyledikleri nesneye denir.

الزَّجَاءُ [ez-zeca] [سَحَاب] [sehāb] vezninde) Masdardır ki zikr olundu. Ve bir işte nāfiz olmak ma'nāsınadır; yukālu: زَجَا فِي الْأَمْرِ زَجَاءٌ إِذَا نَفَذَ وَيُقَالُ هُوَ أَرْجَى مِنْهُ بِهَذَا الْأَمْرِ أَيُّ أَشَدُّ نَفَادًا فِيهِ مِنْهُ

الزَّوْجِي [ez-Zevācī] Yemen'de Mehcem nāhiyesinde bir karyedir.

الْيَائِي

[ز خ ي]

زُحْيِي [Zuhayy] (hā-yı mu'ceme ile [su-meyy] vezninde) 'Anber kabilesinden bir

sahābīdir ki ẖurṭ b. 'Abdumenāf neslin-dendir; Fahr-i 'ālem 'aleyhi's-selām hazretleri onun başını sığayıp hakkında hayr ve bereketle du'ā eylediler.

الْوَاوِي

[ز د و]

الْمَزْدَاةُ [el-mezdāt] [مَرْمَاتَةٌ] [mermāt] vezninde) Çocukların cevz oyununda cevz atıkları çukura denir.

الزُّدُو [ez-zedv] (zāy'ın fethiyle) Çocuklar çukura cevz atma oyunu oynamak ma'nāsınadır; yukālu: زَدَا الصَّبِيُّ الْجُوزَ وَبِهِ زَدُوًا إِذَا لَعِبَ وَرَمَى بِهِ فِي الْمَزْدَاةِ

الزُّدُو [ez-zuduvv] [عُلُو] [ʿuluvv] vezninde) Bir nesneye doğru el uzatmak ma'nāsınadır; yukālu: زَدَا يَدَهُ إِلَى الشَّيْءِ إِذَا مَدَّهَا إِلَيْهِ

الْإِزْدَاءُ [el-izdā] (hemzenin kesriyle) Bir kimseye iyilik ve ihsān eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَزَدَى فُلَانٌ إِذَا صَنَعَ Ve Aḥmed b. Muzdā ki مُكْرَمٌ [mukrem] veznindedir, muhaddistir ve ona Musdā dahi derler.

الْيَائِي

[ز ر ي]

الزَّرَى [ez-zerā] (zāy'ın fethiyle) ve

الزَّرَايَةُ [ez-zirāyet] [كِتَابَةٌ] [kitābet] vezninde) ve

الْمَزْرِيَّةُ [el-mezriyet] [مَحْمُودَةٌ] [maḥmidet] vezninde) ve

الزُّرْيَانُ [ez-zuryān] (zāy'ın zammıyla) Bir adama 'ayb ve 'itāb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: زَرَى عَلَيْهِ زَرَى وَزَرَايَةٌ وَمَزْرِيَّةٌ وَزُرْيَانًا إِذَا غَابَهُ وَعَاتَبَهُ

الْإِزْرَاءُ [el-izrā'] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir adama 'ayb ve 'itāb eylemek ma'nāsınadır; lākin bu kalīlü'l-isti'māldır; yukālu: أَرْزَى عَلَيْهِ بِمَعْنَى رَزَى عَلَيْهِ Ve bir adamı bir 'ayb ve nakīsa isnādıyla ālūde eylemek yāhūd beyne'n-nās müştēbihü'l-hāl eylemek için ona bir mādde sokuşturmak ma'nāsınadır; meselā sū-i zannı yāhūd iltibās ve iştibāhı müstelzim bir işe bu-laştırmak gibi; yukālu: أَرْزَى بِأَحْيِهِ إِذَا أَدَخَلَ أَرْزَى عَلَيْهِ غَيْبًا أَوْ أَمْرًا يُرِيدُ أَنْ يَلْتَسَّ عَلَيْهِ بِهِ Ve bir işte tehāvün ve taksīr kılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَرْزَى بِالْأَمْرِ إِذَا تَهَاوَنَ

الْمِزْرَاءُ [el-mizrā'] (مِحْرَابٌ [mihrāb] vezninde) Dā'imā nāsı ta'yīb eder olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ مِزْرَاءٌ إِذَا كَانَ يَزْرِي يَعْنِي يَعْيبُ عَلَى النَّاسِ

الزَّرِي [ez-zeriyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Ne büyük ve ne küçük tulumaya denir; yukālu: سِفَاءٌ زَرِيٌّ أَي بَيْنَ الصَّغِيرِ وَالْكَبِيرِ

الْمُزْدَرِي [el-muzderī] ve

الْمُسْتَزْرِي [el-mustezrī] (ism-i fā'il bünye-siyle) İsm-i fā'ildir, dā'imā nāsı horlayıp ihtikār eden adama denir; yukālu: هُوَ مُزْدَرٍ هُوَ مُسْتَزِرٌ أَي مُحْتَقِرٌ Ve

مُزْدَرِي [muzderī] Arslana itlāk olunur.

الْوَاوِيُّ

[ز ز و]

زَزَا [Zezā] (zā-yı mu'ceme ile عَصَا [‘aşā] vezninde) Muhaddisīnden Muḥammed b. Maḥmūd b. İbrāhīm b. Nebā el-Fāriḫ ānī ceddinin ceddī ismidir, kezālik muhaddisīnden Ebu'l-Ḥayr'ın pederi ismidir.

الْوَاوِيُّ

[ز ع و]

الزُّعُو [ez-za'v] (zāy'ın fethiyle) 'Adl ve dād eylemek ma'nāsınadır; yukālu: زَعَا الْوَالِي زَعُوًّا إِذَا عَدَلَ وَأَقْسَطَ

الْوَاوِيُّ

[ز غ و]

الزُّغُو [ez-zaġv] (zāy'ın fethiyle) 'Adl ve dād eylemek ma'nāsınadır; yukālu: زَعَا الصَّبِيُّ زَعُوًّا إِذَا بَكَى

الزُّاغِيَّةُ [ez-zāġiyet] Erler üzere gürleyip düşen fācire karıya denir; yukālu: اِمْرَأَةٌ زَاغِيَّةٌ أَي هَلُوكٌ

الزُّغَا [ez-zuġā] (هُدَى [hudā] vezninde) Kara 'Arabların bedenleri rāyihāsına denir.

زُغَاوَةٌ [Zuġāvet] (شُمَامَةٌ [šumāmet] vezninde) Zengī 'Arablardan bir cins adıdır.

زُغَوَانٌ [Zaġvān] (سَلْمَانٌ [selmān] vezninde) Bir daġın adıdır.

الْيَائِي

[ز ف ي]

الزُّفْي [ez-zefy] (zāy'ın fethiyle) ve

الزُّفْيَانُ [ez-zefeyān] (feteḫātlā) Yel sehābı sürüp götürmek ma'nāsınadır; yukālu: زَفَتِ الرِّيحُ السَّحَابَ زَفْيًا وَزَفْيَانًا إِذَا طَرَدْتُهُ وَاسْتَحَقَّقْتُهُ Ve yay çinreyip tıngırdamak ma'nāsınadır; yukālu: زَفَتِ الْقَوْسُ إِذَا صَوَّتَتْ Ve serāb şahs-ı mütehayyeli kalkıtmak ma'nāsınadır; yukālu: زَفَى السَّرَابُ الْأَلَّ إِذَا رَفَعَهُ

الْإِزْفَاءُ [el-izfā'] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi mahallinden mahall-i āhere nakl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِزْفَأَهُ إِذَا نَقَلَهُ

مِنْ مَكَانٍ إِلَى آخَرَ

الرَّفْيَانُ [ez-zefeyān] (fetehtla) Bodur 'avrete denir. Ve iki şā'irin lakabıdır. Ve oku pek sūra'tle çıkan yaya denir.

الرَّمْزِي [el-mezfiyy] (مَرْمِي [mermiyy] vezninde) Korkutulmuş adama denir, مُفْرَعٌ [mufezza'] ma'nāsınadır.

الرَّمْزِي [el-munzefī] (مُنْزَوِي [munzevī] vezninde) مَرْفِي [mezfiyy] ma'nāsınadır.

الرَّوَايُ

[ز ق و]

الرَّزْقُ [ez-zaqṽ] (zāy'ın fethi ve qāf'ın sükünüyle) ve

الرَّزْقَاءُ [ez-zuqā'] (zāy'ın zammıyla) Baykuş ötmek ma'nāsınadır; yukālu: رَزَقَا الصَّدَى يَزُقُو رَزَقُوا وَرَقَاءُ إِذَا صَاخَ

الْيَأْيُ

[ز ق ي]

الرَّزْقِي [ez-zaqy] (zāy'ın fethiyle) [zaqṽ] ma'nāsınadır; yukālu: رَزَقَى الصَّدَى رَقِيًا إِذَا صَاخَ

الرَّزْقِيَّةُ [ez-zaqyet] [temret] vezninde) Haykıрмаğa ve feryāda denir; yukālu: رَزَقَى رَقِيَّةً أَيَّ صَبِيحَةً

الرَّزْقِيَّةُ [ez-zuqyet] [gurfet] vezninde) Akçe ve sā'ir nesne kümesine denir; yukālu: عِنْدَهُ رَقِيَّةٌ مِنَ الدَّرَاهِمِ أَيَّ كَوْمَةً

الرَّزَوَاكِي [ez-zevākī] (zāy'ın fethiyle) Horozlara denir; müfredi رَزَاكِيَّةٌ [zākiyyet]tir; ve minhu yukālu: زِيرَا هُوَ أَثْقَلُ مِنَ الرَّوَاكِي Zīrā geceler encümen olup müsāmereye müstagrak iken horoz öttükte sabāh yakınlığına dāll olmakla sohbeti kat' ve herkes hānelerine perākende olmağın onu sıklet 'add ederler.

رَزَقَوَكَا [Zekāvqā] (حَجْوَجِي [hacevcā] vez-

ninde) Fāris ile Kirmān beyninde bir mevzi' adıdır.

رَقَا [Zekā] (عَصَا [aşā] vezninde) Bir su adıdır.

الرَّوَايُ

[ز ك و]

الرَّزَكَاءُ [ez-zekā'] (zāy'ın fethiyle) ve **الرَّزُكُو** [ez-zukuvv] (عُلُو [uluvv] vezninde) Neşv ü nemā bulmak ma'nāsınadır;

yukālu: رَزَا الشَّيْءُ يَزُكُو رَزَكَاءٌ وَرُكُوًا إِذَا نَمَا Ve bir kimse ehl-i salāh olmak ma'nāsınadır; yukālu: رَزَى الرَّجُلُ إِذَا صَلَحَ Ve mütene'im olmak ma'nāsınadır; yukālu: رَزَا فُلَانٌ إِذَا تَنَعَّمَ

الرَّزَكَاءُ [el-izkā'] (hemzenin kesriyle) Bu dahi nemā bulmak ma'nāsınadır; yukālu: رَزَى الرَّجُلُ إِذَا نَمَا Ve nemā buldurmak ma'nāsınadır; yukālu: رَزَكَا اللهُ تَعَالَى أَيَّ أَنْمَاءَهُ

الرَّتْرِكِيَّةُ [et-tezkiyet] (تَفْعِلَةٌ [tef'ilet] vezninde) Bu dahi nemā buldurmak ma'nāsınadır; yukālu: رَزَكَا اللهُ تَعَالَى بِمَعْنَى أَرْكَاهُ

الرَّزَكِي [ez-zekiyy] (غَنِي [ganiyy] vezninde) **رَزَكَا** [zekā'] māddesinden vasftır; cem'i **أَرْكَيَاءُ** [ezkiyā'] gelir.

الرَّزَكَاةُ [ez-zekāt] [ḥaşāt] vezninde) Her nesnenin hālis ve pākizesine denir, safvet ma'nāsınadır. Ve kişinin kendi mālından ihrāc ve infāk eylediği mikdār-ı mu'ayyene itlāk-ı şer'īdir ki mālını tathīr için ifrāz eder; yukālu: أَعْطَى رَزَكَاةً مَالِهِ وَهِيَ مَا أَخْرَجَهُ مِنْهُ لِيُطَهِّرَهُ بِهِ رَزَكَاةً [zekāt] Şārih der ki رَزَكَاةٌ [zekāt] lafzının aslı فَعَلَةٌ [fa'alet]tir, صَدَقَةٌ [şadaqat] vezninde, tahāret ve nemā' ve bereket ma'nālarına olup ba'dehu māl-ı merkūmda isti'māl olundu.

الرَّزَكَا [ez-zekā] (عَصَا [aşā] vezninde) 'Adeden çift ma'nāsınadır ki tek mukābilidir;

أَحْسَا أَمْ زَكَاً أَيْ فَرَدَا أَمْ شَفَعَا yukālu:
الْيَائِي

[ز ك ي]

الزَّكَاءُ [ez-zekā] (zāy'ın fethi ve elifin kasrıyla) Bu dahi bir nesne nemā bulup artmak ma'nāsınadır; yukālu: زَكَيْ الْمَالَ زَكَاً مِنَ الْبَابِ Ve susamak ma'nāsınadır; yukālu: زَكَيْ الرَّجُلُ إِذَا عَطَشَ

التَّرَكِّي [et-tezekkī] (تَفَعَّلَ [tefa^{cu}ul] vezninde) Bu dahi nemā bulup artmak ma'nāsınadır; yukālu: تَرَكَّى الْمَالَ إِذَا نَمَا وَزَادَ

زَكِيَّةٌ [Zekiyyet] (غَنِيَّةٌ [ganiyyet] vezninde) Başra ile Vāsiṭ beyninde bir karye adıdır.

الْيَائِي

[ز ل ي]

الزَّلِيَّةُ [ez-zilliyyet] (جَنِيَّةٌ [cinniyyet] vezninde) Zilū mu'arrebidir ki Türkide zili dedikleri kalın şatrancī kilime denir, bir yüzü saçaklı olur, hālen ihrām dedikleri o nev'dendir; cem'ī zelālī [zelālī] gelir.

الْوَاوِي

[ز ن و]

الزُّنُوُ [ez-zunuvv] (عُلُوُ [ʿuluvv] vezninde) Daralmak ma'nāsınadır; yukālu: زَنَا الْمَوْضِعَ Ve bu mehmūz da lügattir.

التَّزْنِيَّةُ [et-tezniiyet] (تَأَدِيَّةٌ [te^{adiyyet}] vezninde) Daraltmak ma'nāsınadır; yukālu: زَنَى عَلَيْهِ إِذَا صَيَّقَ

الزَّنِييُّ [ez-zeniyy] (غَنِييُّ [ganiyy] vezninde) Dar nesneye denir; yukālu: وَعَاءٌ زَنِيٌّ أَيْ صَيَّقَ

الْيَائِي

[ز ن ي]

الزَّنَا [ez-zinā] (zāy'ın kesri ve elifin kasrıyla) ve

الزَّنَاءُ [ez-zinā^ʔ] (medd ile) Harām ferc ta-sarruf eylemek ma'nāsınadır; yukālu: زَنَى الرَّجُلُ زَنًا وَزَنَاءً إِذَا فَجَرَ

الْمُزَانَاةُ [el-muzānāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) ve

الزَّنَائِلُ [ez-zinā^ʔ] (قِتَالٌ [kitāl] vezninde) Bunlar da zinā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: زَنَا الْفَاجِرُ مُزَانَاةً وَزَنَاءً بِمَعْنَى زَنَى Ve bir adamı zānīdir demek ma'nāsınadır; yukālu: زَانَا فَلَانًا إِذَا نَسَبَهُ إِلَى الرَّنَا

الزَّنِيَّةُ [ez-zenyet] (zāy'ın fethi ve kesriyle) zinnā [zinā^ʔ] ma'nāsına ismidir; yukālu: هُوَ ابْنُ زَنِيَّةٍ أَيْ ابْنُ زَنَا

بَنُو زَيْنِيَّةٍ [Benū Zinyet] (zāy'ın kesriyle) 'Arabdan bir cemā'attir. Ve

زَيْنِيَّةٌ [zenyet] (zāy'ın fethi ve kesriyle) Bir adamın en sonra mütevellid olan veledine denir; yukālu: هُوَ وَلَدُهُ زَيْنِيَّةٌ أَيْ آخِرُ وَلَدِهِ

الزَّوَانِي [ez-Zevānī] Yemāme'de üç kara taşlık tepenin adıdır.

الْوَاوِي

[ز و ي]

الزَّيُّ [ez-zeyy] (zāy'ın fethi ve yā'nın teşdidıyla) ve

الزَّوِيُّ [ez-zuviyy] (غُيِّيٌّ [ḡutiyy] vezninde) Bir nesneyi yerinden ayırıp alarga eylemek ma'nāsınadır; yukālu: زَوَاهُ زَيًّْا وَزَوِيًّا إِذَا زَوَاهُ Ve ketm-i rāz eylemek ma'nāsınadır; yukālu: زَوَا سِرَّهُ عَنْهُ إِذَا طَوَاهُ Ve bir nesneyi dürtüp devşirmek ma'nāsınadır; yukālu: زَوَا

الشَّيْءَ إِذَا جَمَعَهُ وَقَبَضَهُ

الْإِنزَوَاءُ [el-inzivā] (إِنْفِعَالٌ [infi'āl] vezninde) Bir nesne yerinden bertaraf olmak ma'nāsınadır; yukālu: رَوَاهُ فَانزَوَى أَي نَحَاهُ Ve zāviye-nişin olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِنزَوَى الرَّجُلُ إِذَا صَارَ فِي الرَّوَايَةِ

الزَّوَايَةُ [ez-zāviyet] (yā'nın tahfifiyle) Köşeye denir; cem'i زَوَايَا [zevāyā] gelir; yukālu: قَعَدَ فِي زَاوِيَةِ الْبَيْتِ أَي رُكِنِهِ Ve Başra'da bir karye adıdır; onda Haccāc ile 'Abdurrahmān b. el-Eş'as beyninde bir vak'a oldu. Ve Vāsīt kazāsında bir karye adıdır. Ve Medīne kurbünde bir mevzi adıdır ki onda Enes b. Mālik hazretlerinin kasrı vardır. Ve Endelus ülkesinde bir mevzi adıdır. Ve Mavşil kazāsında bir karye adıdır.

الزَّوْزَاءُ [ez-zevzāt] (zāy'ın fethiyle) Arka-yı dikip doğru tuttuğu hâlde adımları sık sık atarak yürümek ma'nāsınadır; yukālu: رَوَزَوَى الْمَالُ زَوْزَاءً إِذَا نَصَبَ ظَهْرَهُ وَقَارَبَ الْحَطْوُ Ve tard eylemek ma'nāsınadır; yukālu: رَوَزَوَى بِفُلَانٍ إِذَا طَرَدَهُ

الزُّوزِيَّةُ [ez-zuveziyet] (ulebiṭat) vezninde ki büyük çömleğe denir, mehmüz olmakla hemze bābında zikr olundu. Cevherī vehminden nāşī burada sebt eylemiştir.

الزَّايِي [ez-zāy] Hurūf-ı hecādandır, medd olundukta ba'de'l-elif hemze ile resm olunur. Cevherī bunda vehm eyledi, ya'nī medd ve kasr sūretlerinde hemān yā ile resm olunur dedi. Ve bunda beş lügat vardır: زَائِي [zāy] ki yā'yladır; زَاءٌ [zā] ki hemze ile; زِيّ [zeyy] طَيّ [ṭayy] veznindedir; زِيّ [zey] tahfif-i yā'yla كِيّ [key] veznindedir; زَاءٌ [ze] tenvīlemdir. Cem'i أَزْوَاءٌ [ezvā] ve أَزْيَاءٌ [ezyā] ve أَزْوِيّ [ezvī] ve أَزْيِيّ [ezyī]

gelir ki أَفْعُلٌ [ef'ul] veznindedir.

فَرِيَانٌ [ez-zevv] (بَوٌّ [bev] vezninde) قَرِيَانٌ [qarīnān] ma'nāsınadır ki birbirine koşulmuş iki nesneden 'ibārettir, çifte ta'bir olunur. Ve mutlakan zevc ya'nī çift ma'nāsınadır, niteki تَوٌّ [tevv] ferd ma'nāsınadır; yukālu: جَاءَ زَوْاً أَي زَوْجاً كَمَا يَقَالُ جَاءَ تَوّاً أَي فَوْدًا Ve Mutevekkil Halife yaptırdığı bir güne sefine ismi idi ki çifte yürür idi. Cevherī'nin vehmi gibi 'Irāk'ta bir dağın adı değildir. Ve Cevherī'yi Buhturī'nin işbu: | | "وَلَا جَبَلًا كَالزَّوِّ يُوقَفُ نَارُهُ" beyti tagrīr eyledi.

زُؤَاوَةٌ [Zuvāvet] (sumāmet) vezninde) Mağrib'de bir beldedir.

الزُّوَيْيَةُ [ez-Zuveyyet] (sumeyyet) vezninde) 'Abs kabilesi bilādında bir mevzi adıdır.

الْإِزْوَاءُ [el-izvā] (hemzenin kesriyle) Bir kimse yanında bir adam ile çifte gelmek ma'nāsınadır; yukālu: أَرَوَى الرَّجُلُ إِذَا جَاءَ وَمَعَهُ أَخْرُ

الْيَائِي

[ز ي ي]

الزِّيِي [ez-ziyy] (zāy'ın kesri ve yā'nın teşdidiyle) Hey'et ve kıyāfet ma'nāsınadır; cem'i أَزْيَاءٌ [ezyā] gelir; tekülü: رَأَيْتُهُ بِزِيّ حَسَنٍ أَي هَيِّئَةً

التَّزْيِي [et-tezeyyī] (tefa'ul) vezninde) Bir kıyāfetle kıyāfetlenmek ma'nāsınadır; yukālu: تَرَى الرَّجُلُ إِذَا تَهَيَّأَ

التَّزْيِيَّةُ [et-tezyiyet] (terbiyet) vezninde) Kıyāfetlendirmek ma'nāsınadır; tekülü: رَزَيْتُهُ أَي هَيَّأْتُهُ

الْوَاوِيُّ

[زه و]

الزَّهْوُ [ez-zehv] (zāy'ın fethi ve hā'nın sükunuyla) Güzel manzaraya ve hüb ve dil-ber çehreye denir; yukālu: رَأَيْتُ غُلَامًا لَهُ زَهْوٌ Ve bu vasf bi'l-masdardır. Ve bu zehū ayni مَنْظَرٌ حَسَنٌ Ve tāb u tarāvetli nebāta denir; yukālu: نَبَاتٌ زَهْوٌ أَيْ نَاصِرٌ Ve nebātın çiçeğine denir. Ve

زَهْوٌ [zehv] ve

زُهُوٌ [zuhuvv] [عُلُوٌّ] [ʿuluvv] vezninde) ve

زَهَاءٌ [zehāʾ] [عَطَاءٌ] [ʿaṭāʾ] vezninde) Çiçekler cevāhir gibi revnak bulup tāb u tarāvetlenmek ma'nāsınadır; yukālu: زَهَاءٌ Ve نُورٌ النَّبَاتِ يَزْهُوُ زَهْوًا وَزَهْوًا وَزَهَاءً إِذَا زَهَرَ وَأَشْرَقَ

زَهْوٌ [zehv] Bātıl ve beyhüdeye denir; yukālu: هُوَ زَهْوٌ أَيْ بَاطِلٌ Ve yalan söylemek ma'nāsınadır; yukālu: زَهَا الرَّجُلُ زَهْوًا

Ve istihfāf ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا كَذَبَ Ve istihfāf ma'nāsınadır; yukālu: زَهَاءٌ إِذَا اسْتَحَفَّهُ Ve şebnemli nebātı yel beri öte oynatmak ma'nāsınadır; yukālu: زَهَتِ

الرِّيحُ النَّبَاتَ إِذَا هَرَّتُهُ غَيْبُ التَّدْيِ hurmā koruğuna denir, niteki zehū [zuhv] dahi denir zāy'ın zammıyla; yukālu: إِذَا

ظَهَرَتِ الْحُمْرَةُ وَالضُّفْرَةُ فِي النَّحْلِ قَدْ ظَهَرَ فِيهِ الزَّهْوُ Ve kibr ve pindār ve fahr ve ta'azzum ma'nāsınadır; yukālu: زُهِي

الرَّجُلُ عَلَى الْمَجْهُولِ بِكَذَا يَزْهُي بِهِ زَهْوًا إِذَا تَاهَ وَتَكَبَّرَ وَزَهَا يَزْهُو كَدَعَا يَدْعُو عَلَى الْمَغْلُومِ قَلِيلَةً وَيُقَالُ زَهَاهُ Ve ağaç uzamak ma'nāsınadır; yukālu: زَهَا النَّحْلُ إِذَا طَالَ

Ve hurmā koruğu sarı ve kırmızı alacalanmak ma'nāsınadır; yukālu: زَهَا الْبُسْرُ إِذَا تَلَوَّنَ

Ve oğlan büyüyüp yāl ü bāl sāhibi olmak ma'nāsınadır; yukālu: زَهَا الْغُلَامُ إِذَا شَبَّ

Ve hayvānın vilādeti yaklaşmakla meme-

si büyümek ma'nāsınadır; yukālu: زَهَتِ الشَّاةُ إِذَا أَضْرَعَتْ

Ve deve sulandıktan sonra bir gün yā iki gün muttasıl yürümek ma'nāsınadır; yukālu: زَهَتِ الْإِبِلُ إِذَا سَارَتْ بَعْدَ

الْوَرْدِ لَيْلَةً أَوْ لَيْلَتَيْنِ Ve bu ma'nāda müte'addī olur; tekūlu: زَهَوْتُ الْإِبِلُ إِذَا سِرْتُ بِهِ زَهْوًا

Ve deve kezālik sulandıktan sonra otlak talebine gitmek ma'nāsınadır; yukālu: زَهَتِ

الْإِبِلُ إِذَا مَوَتْ فِي طَلَبِ الْمَرْعَى بَعْدَ أَنْ شَرِبَتْ

Ve çerāğı şu'lelendirmek ma'nāsınadır; yukālu: زَهَا السَّرَاجُ إِذَا أَضَاءَ

زَهَا بِالسَّنِيفِ إِذَا Ve değnekle vurmak ma'nāsınadır; yukālu: زَهَاهُ بِالْعَصَا إِذَا ضَرَبْتَهُ بِهَا

Ve takdīr ve tahmīn eylemek ma'nāsınadır; yukālu: زَهَاهُ بِمَائَةٍ رَطْلِي إِذَا حَزَرَهُ

الْإِزْهَاءُ [el-izhāʾ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi istihfāf ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا

اسْتَحَفَّهُ Ve kibr ve fahr ve ta'azzum eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أَزْهَى الرَّجُلُ إِذَا

تَاهَ وَتَكَبَّرَ Ve ağaç uzamak ma'nāsınadır; yukālu: أَزْهَى النَّحْلُ إِذَا طَالَ

Ve hurmā koruğu alacalanmak ma'nāsınadır; yukālu: أَزْهَى

الْبُسْرُ إِذَا تَلَوَّنَ

التَّزْهِيَةُ [et-tezhiyet] [تَأْدِيَةٌ] [te'diyet] vezninde) Bu dahi hurmā koruğu alacalanmak ma'nāsınadır; yukālu: زَهَى الْبُسْرُ إِذَا تَلَوَّنَ

الرَّزْهَاءُ [ez-zuhāʾ] (zāy'ın zammıyla) Mikdār ma'nāsınadır; yukālu: زَهَاءٌ مَائَةً أَيْ

قَدْرُهَا وَحَزْرُهَا

الرُّزْهَاءُ [ez-zuhā] [هُدَى] [hudā] vezninde) Zīnet ve revnak ve nümāyişi hüb ve tābdār nesnelere denir; ve minhu yukālu: زُهَا

الدُّنْيَا أَيْ زِينَتُهَا وَأَنْبِيَاظُهَا

الْإِنْزَهُوُ [el-inzehv] [قِنْدَاوُ] [kīndeʾv] vezninde) Hod-bīn ve müdemmig ve mütekebbir şahsa denir; yukālu: رَجُلٌ إِنْزَهُوٌ أَيْ مُتَكَبِّرٌ

زُهَاهُ [Zuhā] [هُدَى] [hudā] vezninde) Bir

mevzi'dir.

زَهْوَةٌ [Zehvet] [تَمْرَةٌ [temret] vezninde)
Aḥmed b. Bedr'in mu'takasıdır ki râviye-i
hadîstir.

FASLU'S-SĪNĪ'L-MÜHMELE

(فَضْلُ السِّينِ الْمُهْمَلَةِ)

الْوَاوِيُّ

[س أ و]

السَّأُو [es-se>v] (sīn'in fethi ve hemzenin sükūnuyla) Yurda denir, وَطَنٌ [vaṭan] ma'nāsınadır. Ve bir nesneye kâs ve şevk pek ziyâde ve kavî olmak ma'nāsınadır; ve minhu yukâlu: إِنَّهُ لَدُو سَأُو أَبِي بَعِيدُ الْهَمِّ Ve niyyet ve طَيِّبَةٌ [ṭiyyet] ma'nāsınadır ki bir nesneye irâde ve 'azm eylemekten 'ibârettir; yukâlu: سَاءَ سَأُو مَنْ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا نَوَاهُ Burada zā-yı mu'ceme ve nūn'la الطَّيِّبَةُ nüshaları galattır, savābı الطَّيِّبَةُ olmaktadır. Ve

سَأُو [se>v] سُوءٌ [sū>] ma'nāsınadır ki maktūbdur; yukâlu: سَاءَ سَأُو كَرَمًا رَمِيًا أَيُّ سَاءَهُ Burada سُوءٌ سَاءَهُ nüshaları galattır. Ve

سَأُو [se>v] Seğirtmek ma'nāsınadır; yukâlu: سَأَى الرَّجُلُ إِذَا عَدَا Ve

سَأُو [se>v] ve

سَأَى [se>y] Bezi çekip sündürmekle yırtmak ma'nāsınadır; yukâlu: سَأَى الثُّوبُ سَأُوا سَأَى بَيْنَهُمْ إِذَا أَفْسَدَ

السَّيَّةُ [es-si'et] (sīn'in harekât-ı selâsıyla) سَيِّئَةٌ [siyet] lafzından lügattir ki yayın köşesine denir. Ve bu İbn Mâlik'ten menküldür.

الإِسَاءَةُ [el-is'ā>] [إِكْرَامٌ] [ikrām] vezninde) Yaya köşe düzmek ma'nāsınadır; tekülü: أَسَأَيْتُ الْقَوْسَ إِذَا عَمَلْتُ لَهَا سَيَّةً

الْبَيَّيْ

[س ب ي]

السَّبِي [es-seby] (sīn'in fethi ve bā'nın sükūnuyla) ve

السَّبَاءُ [es-sibā'] (sīn'in kesriyle) Esir eylemek ma'nāsınadır; yukālu: سَبَى الْعَدُوَّ سَبِيًّا Ve satmak için bir şehirden şehri āhere hamr iletmek ma'nāsınadır; yukālu: سَبَى الْحُمْرَ إِذَا حَمَلَهَا مِنْ بَلَدٍ إِلَى بَلَدٍ Cevheri bunun masdarını yalnız سَبَاءٌ 'unvānına kasr eylemekle vehm eyledi. Ve bir adamı vatanından ib'ād edip gurbe-te düşürmek ma'nāsınadır; yukālu: سَبَى اللَّهُ فَلَانًا أَيَّ عَوْبَةٍ وَأَبْعَدَهُ سَبَى الْمَاءِ إِذَا حَفَرَ Ve yukālu: حَتَّى أَدْرَكَهُ

سَبِي [seby] Esir olan adama denir ki vasf bi'l-masdardır. Cem'i سُبِيٌّ [subiyy] gelir جَاؤُوا بِسَبِيٍّ [ʿutiyy] vezninde; yukālu: جَاؤُوا بِسَبِيٍّ ve كَثِيرٌ أَيَّ مَا يُسَبَى

سَبِي [seby] Nisvān tā'ifesine itlāk olunur, ism-i fā'il ma'nāsına, zīrā ef'ide-i ricāli esr ve bend ederler. Ve ism-i mef'ul ma'nāsına olur; zīrā kendileri esr ve istimlāk olunurlar ve bu eksere mebnīdir. Bu ma'nā i'tibāriyla ricāle itlāk olunmaz. Ve

سَبِي الْحَيَّةِ [sebyu'l-ḥayyet] Yılan kavına denir ki soyulmuş derisidir, مَسْبِيٌّ [mes-biyy] ma'nāsınadır.

الْإِسْتِبَاءُ [el-istibā'] [ifti'āl] vezninde) Bu dahi esir eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَبَاهُ إِذَا أَسْرَهُ

السَّبِي [es-sebiyy] [ḡaniyy] vezninde) Esir olan adama denir, müzekker ve mü'ennese itlāk olunur; cem'i سَبَايَا [sebāyā] gelir; yukālu: وَجَارِيَةٌ سَبِيٌّ أَيَّ إِذَا مَأْسُورٌ Ve

bir yerden āher yere sel suyu göttürdüğü çalı çırpı ve hār u hāşāk makülesine denir. Ve

سَبِي الْحَيَّةِ [sebiyyu'l-ḥayyet] Yılan kavına denir.

السَّبِيَّةُ [es-sebiyyet] [ḡaniyyet] vezninde) Bir beldeden bir beldeye satmak için götürülmüş bādeye denir.

السَّبَايَا [es-sābiyā'] (medd ile) Yeni doğan veled ile bilece çıkan deriye denir ki eş ta'bir olunur; 'alā-kavlin yüzünde kaplı çıkan yufka deriye denir ki fi'l-hāl onu soyup almazlarsa çocuk dem-beste olup helāk olur. Ve māl-ı kesire denir ki murād mevāşī kısmıdır. Ve hayvānın döllerine denir, نِتَاجٌ [nitāc] ma'nāsına. Ve نِتَاجٌ [nitāc] için ittihāz olunan develere denir. Ve tarla sıçanının ininden çıkarıp yığıdığı toprağa denir. Ve döllerini çok koyun ve keçi sürülerine denir.

الْأَسَابِي [el-esābiyy] (hemzenin fethiyle) Akan kanın uzun uzun tarikalarına denir; müfredi إِسْبَاءَةٌ [isbā'et]tir hemzenin kesriyle.

سَبِيَّةُ [Sebiyyet] [ḡaniyyet] vezninde) Dehnā nām mahalde bir kumsal adıdır. Ve

سَبِيَّةُ [sebiyyet] Gavvāsın deryādan ihrāc eylediği inciye denir.

سَبِيَّةُ [Sibyet] (sīn'in kesriyle) [dimnet] vezninde ve تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Remle kazāsında bir karye adıdır; muhaddisinden Ebu'l-Ḳāsim 'Abdurrahmān b. Muḥammed ve Ebū Ṭālib es-Sibyān ondandır.

السَّبَاءُ [es-sebā'] [semā'] vezninde ve عَصَا [ʿašā] vezninde) Bu dahi selinti ağaç

ve çalı çırpı makûlesine denir. Ve
سَبَا [Sebā] Yemen'de bir cemā'at adıdır; mü'ellif bāb-ı hemzede جَبَل [cebel] vezninde takyīd eyledi. Ve minhu'l-meselu: "ذَهَبُوا أَيَدِي سَبَا وَأَيَادِي سَبَا" أَي مُتَفَرِّقِينَ Ya'nī "Tārümār olup her biri bir tarafta perākende oldular." Bāb-ı hemzede tafsīl olunmuştur. Şārih der ki أَيَدِي سَبَا ve مَعْدِي سَبَا kelimeleri mürekkebdir, مَعْدِي كَرِب [Ma'ḍikerib] gibi, dā'imā hāl vākī' olduğundan nekre olmakla munsarıftır. Ve أَيَدِي [eydī] ve أَيَادِي [eyādī]den murād nefslerdir, niteki vech ile de nefis murād olur yāhūd burada يَد [yed] طَرِيق [ṭarīq] ma'ḥnasınadır; yukālu: أَخَذَ فُلَانٌ يَدَ بَحْرٍ أَي طَرِيقَ بَحْرٍ Ve bu طَرِيقَ [ṭarīq]ten lisānımızda yine mecāz olarak kol ta'bīr olunur ki o koldan gitti denir. Pes ehl-i Sebā perākende olup her biri bir kola gitmekle تَفَرَّقُوا أَيَدِي سَبَا kavli مَحْتَلَفَةً طَرَفًا مَحْتَلَفَةً سَبَا olur. Ve 'inde'l-ba'z يَد [yed]den murād ni'metir, zīrā teferrukları sebebiyle ni'met ve sāmānları dahi tārümār oldu yāhūd yedi fırkadan kināyedir, pes تَفَرَّقُوا فِرْقَ سَبَا demek olur. Ve ba'zılar dedi ki 'an-asl kabīle-i Sebā yed-i vāhide ya'nī cümlesi yek-dil yek-cihet olup vaktā ki müteferrik oldukta eyādī-i muhtelifle oldular.

التَّسَابِي [et-tesābī] [تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) İki asker birbirini seby ve esīr eylemek ma'ḥnasınadır; yukālu: تَسَابَوْا إِذَا سَبَى بَعْضُهُمْ بَعْضًا

الْوَاوِيُّ

[س ت و]

السَّتَا [es-setā] [عَصَا [aṣā] vezninde) Bezin arışına denir ki argaç mukābilidir, sedā [sedā] lafzında lügattir. Ve ma'rūf ve

ihsān ma'ḥnasınadır; yukālu: نَالَ مِنْهُ السَّتَا أَيِ الْمَعْرُوفِ

الْأُسْتِي [el-ustiyy] [تُرْكِيي [turkiyy] vezninde) Bu dahi bezin arışına denir. Ve arışlanmış beze denir, تَوَّبَ مُسَدَّى ma'ḥnasına.

الْإِسْتَاءُ [el-istā'] (hemzenin kesriyle) Bezi arışlamak ma'ḥnasınadır; yukālu: أَسْتَى الثَّوْبَ إِذَا أَسَدَاهُ

السُّتُو [es-setv] [سَهْوٌ [sehv] vezninde) Sür'atle gitmek ma'ḥnasınadır; yukālu: سَتَا الرَّجُلُ يَسْتُو سَتُوا إِذَا أَسْرَعَ

الْمُسَاتَاتُ [el-musātāt] [مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Bir kimse ile شَفَلَقَةٌ [şefellekat] dedikleri oyun oynamak ma'ḥnasınadır; yukālu: Ve سَاتَاهُ إِذَا لَعِبَ مَعَهُ الشَّفَلَقَةَ [şefellekat] bir adamın ensesinden gelip mak'adına tepme vurmağa denir.

الْإِسْتِيَاءُ [el-istītā'] Nāka kösnüdüğünden süst-endām olmak ma'ḥnasınadır; yukālu: إِسْتَانَتِ النَّاقَةُ إِذَا اسْتَرَحَّتْ مِنَ الضَّبَعَةِ
الْوَاوِيُّ

[س ح و]

السُّجُو [es-sucuvv] [عُلُوٌّ [ʿuluvv] vezninde) Bir nesne kararını bulmakla durup dinmek ma'ḥnasınadır; yukālu: سَجَا الْبَحْرُ يَسْجُو سُجْوًا إِذَا سَكَنَ وَدَامَ وَمِنْهُ الْبَحْرُ السَّاجِي وَالطَّرْفُ السَّاجِي أَي السَّاجِرُ Ve nāka uzun uzadı nāle ve hanīn eylemek ma'ḥnasınadır; yukālu: سَجَتِ النَّاقَةُ إِذَا مَدَّتْ حَيْنِيهَا

الْإِسْجَاءُ [el-iscā'] (hemzenin kesriyle) Nākanın sütü firāvān olmak ma'ḥnasınadır; yukālu: أَسْجَتِ النَّاقَةُ إِذَا غَرَزَ لَبْنُهَا

الْمُسَاجَاةُ [el-musācāt] [مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Mess eylemek ma'ḥnasınadır; yukālu: سَاجَاهُ إِذَا مَسَّهُ وَيَقَالُ أَتَانَا بِطَعَامٍ فَمَا سَاجِينَا Ya'nī "Bize ta'am getirdi lakin ona elimizi

dokundurmadık.” Ve bir nesneye dürtüş-
mek ma'nāsınadır; yukālu: سَاجَاهُ إِذَا عَالَجَهُ

السَّجْوَاءُ [es-secvā] [ḥamrā] [ḥamrā] vez-
ninde) Gözleri fātir olan hatuna denir;
yukālu: إِمْرَأَةٌ سَجْوَاءُ الطَّرْفِ أَي سَاجِيَتْهُ Ve sağı-
lırken telāş eylemeyiپ sükün ve ārām üze-
re olan nākaya denir; yukālu: إِذَا نَاقَةً سَجْوَاءً إِذَا
حَلَبَتْ سَكَتَتْ

التَّسْجِيَةِ [et-tesciyet] [tādīye] [te'diyet] vez-
ninde) Meyyitin üzerini sevble örtüp
bürümek ma'nāsına; yukālu: سَجَى الْمَيِّتِ
سَجَا [tesciyet] [tādīye] Şārih der ki
مَادِدَسِندِندِير، نِطَكِي خُلُقٌ [ḥuluk]
ma'nāsına olan سَجِيَّةٌ dahi sükundan
me'hūzdur ki nefsi insānīde sābit ve
sākin olan melemeden 'ibārettir. Mü'ellif
bunu ihmāl eyledi.

الْوَاوِيُّ وَالْيَائِيُّ

[س ح و - ي]

السَّحِي [es-saḥy] [vaḥy] [vaḥy] vezninde)
Yer yüzünden çapa ile balçık sıyırmak
ma'nāsınadır; yukālu: سَحَا الطَّيْنَ يَسْحِيهِ وَيَسْخُوهُ
وَيَسْحَاهُ سَحِيًّا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ وَالثَّلَاثِ إِذَا قَشَرَهُ
وَجَزَفَهُ Ve mektübu سَحَاءَةٌ [siḥā'et] ile bağ-
lamak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا الْكِتَابَ إِذَا
شَدَّهُ سَحَاءَةً Ve ocaktan āteş korunu kürekle
kürümek ma'nāsınadır; yukālu: سَحَا الْجَمْرِ
إِذَا جَزَفَهُ Ve tırāş eylemek ma'nāsınadır;
yukālu: سَحَا الشَّعْرَ إِذَا خَلَقَهُ

الْمِشْحَاءُ [el-miḥā] (mīm'in kesriyle)
Balçık sıyıracak ālete denir ki çapa ta'bīr
olunur.

السَّحَاءُ [es-saḥhā] [kettān] [kettān] vezninde)
Çapa düzüciye denir.

السَّحَايَةُ [es-siḥāyet] [kitābet] [kitābet] veznin-
de) Çapacılığa denir. Ve bir nesnenin sıy-

rintısına denir. Ve

السَّحَايَةُ الْقُرْطَائِسِ [siḥāyetu'l-kirṭās] ve

السَّحَاوَةُ [siḥāvet] ve

السَّحَاءَةُ [siḥā'et] Kāgıdın yüzünden sıyır-
dıkları yufka tirşe gibi sıyrıntıya denir ki
onunla mektübu bend ederler; cem'î
السَّحِيَّةُ [eshiyet] gelir. Ve

السَّحَايَةُ [siḥāyet] أُمُّ الرَّأْسِ [ummu'r-re's] is-
midir ki beytü'd-dimāğdır, قِخْفٌ [kiḥf]
sathı menzilindedir. Ve dört kemiği vardır
ki cudrān-ı erba'asıdır. Ve bir kemik dahi
vardır ki esās menzilindedir ve ona سَحَاءَةٌ
[siḥā'et] dahi denir hemze ile. Ve

السَّحَايَةُ [siḥāyet] Sehāb kıt'asına denir.

السَّاحِيَّةُ [es-sāhiyet] Uğradığı yerleri sıy-
yırıp götürür olan sel suyuna denir. Ve
şedīdü'l-vak' olan yağmura denir; yukālu.
مَطْرَةٌ سَاحِيَّةٌ أَي الشَّدِيدَةُ الْوَقْعُ

التَّشْحِيَةِ [et-teshiyet] [tādīye] [te'diyet] veznin-
de) Kāgıd tirşesiyle mektübu bağlamak
ma'nāsınadır; yukālu: سَحَى الْكِتَابَ إِذَا شَدَّهُ
بِالسَّحَايَةِ

الْإِسْحَاءُ [el-istiḥā] [ifti'āl] [ifti'āl] veznin-
de) Tırāş eylemek ma'nāsınadır; yukālu:
إِسْتَحَى الشَّعْرَ إِذَا خَلَقَهُ

السَّحَاءَةُ [es-seḥāt] [ḥaşāt] [ḥaşāt] vezninde)
Nāhiye ma'nāsınadır. Ve bir dikenli ağa-
cın adıdır. Ve yarasa kuşuna denir; cem'î
سَحَا [seḥā] gelir. Ve

السَّحَاءَةُ [seḥāt] Sāha-i dār ma'nāsınadır.
Şārih der ki maktūbdur.

الْإِسْحَاءُ [el-iḥā] (hemzenin kesriyle) Bir
adamin yanında mektüb bağlayacak kāgıd
tirşeleri çok olmak ma'nāsınadır; yukālu:
أَسْحَى الرَّجُلُ إِذَا كَثُرَ عِنْدَهُ الْأَسْحِيَّةُ

الْأُسْحَوَانُ [el-uḥvān] [unfuvān] [unfuvān]
vezninde) Uzun boylu, hūb ve dil-ber ada-

ma denir. Ve kesīrū'l-ekl kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ أَسْحَوَانٌ أَيُّ جَمِيلٌ طَوِيلٌ وَكَذَا كَثِيرٌ الْأَكْلُ

سَحَاءٌ [sihā] [kisā] vezninde) Bir cins dikenli otun adıdır ki bal arısının ondan alıp yaptığı bal pek leziz olur.

أُسْحِيَّةٌ [el-ushīyyet] [udhīyyet] vezninde) Et tikelerinin yüzlerinde olan kabuk gibi yufka zara denir.

الْبَائِي

[س خ ي]

السَّخِي [es-sehīyy] (hā-yı mu'ceme ile غَنِي [ġaniyy] vezninde) Civān-merd adama denir; cem'î أسْحِيَاءُ [eshīyā] ve سُحَوَاءُ [suḥavā] gelir, كُرْمَاءُ [kuremā] vezninde. Mü'ennesi سَحِيَّةٌ [sehīyyet]tir; cem'î سَحِيَّاتٌ [sehīyyāt] ve سَحَايَا [sehāyā] gelir; yukālu: رَجُلٌ سَخِيٌّ أَيُّ جَوَادٌ Ve

سَخِي [sehīyy] Kesret-i ta'abdan ayağı aksak deveye itlāk olunur, ke-mā se-yuzkeru.

السَّخَاءُ [es-sehā] [ʿaṭā] vezninde) ve

السَّخَا [es-sehā] [ʿaṣā] vezninde) ve

السَّخُوَّةُ [es-suḥuvvet] [sumuvvet] vezninde) ve

السَّخُو [es-suḥuvv] [ʿuluvv] vezninde) Civān-merdlük eylemek ve civān-merd olmak ma'nāsınadır; yukālu: سَخَى الرَّجُلُ وَسَخَا وَسَخُو وَسَخِي سَخَاءٌ وَسَخَا وَسُخُوَّةٌ وَسُخُوًّا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ وَالْأَوَّلِ وَالْحَامِسِ وَالرَّابِعِ وَيُقَالُ سَخَا بِكَذَا أَيُّ جَادٌ

التَّسَخِي [et-tesahhī] [tefa'ul] vezninde) Güçle zoraki izhār-ı sehā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَسَخَى الرَّجُلُ إِذَا تَكَلَّفَ

السَّخَاءُ [es-sehā]

السَّخُو [es-sahv]

السَّخِي [es-sahy] (sīn'lerin fethiyle) Tencere altına ateş işleyecek yer düzeltmek ma'nāsınadır ki kösegi ile küllerini yâ üzerinde olan odunları iki tarafa çekip yol gibi açmaktan ibarettir, tā ki vüs'atlenip ateş meydāna çıkmakla tencereye te'sir eyleye; yukālu: سَخَا النَّارُ وَسَخَى سَحَوًا وَسَخِيًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّلَاثِ إِذَا جَعَلَ لَهَا مَذْهَبًا تَحْتَ الْقَدْرِ وَيُقَالُ سَخَا الْقَدْرُ إِذَا جَعَلَ لِلنَّارِ تَحْتَهَا مَذْهَبًا Ve sâkin ve epsem olmak ma'nāsınadır; yukālu: سَخَا فَلَانٌ إِذَا سَكَنَ مِنْ حَرَكَتِهِ

السَّخَاءَةُ [es-sehā'et] [sehābet] vezninde) Bir güne nebāt-ı me'kûl adıdır; cem'î سَخَاءٌ [sehā]dır.

السَّخَا [es-sehā] [ʿaṣā] vezninde) Deve şiddet-i ta'abdan aksayıp yanını çekerek yürür olmak ma'nāsınadır ki yekemek ta'bīr olunur; yukālu: سَخِي الْبَعِيرُ سَخَا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَصَابَهُ ظَلَعٌ فَهُوَ سَخٌ عَلَى النَّقْصِ وَسَخِيٌّ كَعَبِيٍّ سَحَابِيَّةٌ [es-sehāviyyet] [sehābiyyet] vezninde) Mülāyim topraklı yere denir, 'alā-kavlin geniş yere denir; cem'î سَخَاوِيٌّ [sehāviyy] gelir hā'sız.

السَّخَوَاءُ [es-sahvā] [ḥamrā] vezninde) سَخَاوِيَّةٌ [sehāviyyet] ma'nāsınadır; cem'î سَخَاوَى [sehāvā - sehāvī] gelir صَحَارَى [ṣahārā] ve صَحَارِي [ṣahārī] veznlerinde.

سَخَا [Sehā] [ʿaṣā] vezninde) Mısır ülkesinde bir eyālet adıdır; Ebu'l-Ḥasen 'Alī b. Muḥammed es-Sehāvī el-Muḥrī el-Meşhūr ondandır. Ve ona a'lām-ı 'adīde mensūblardır.

الْبَائِي

[س د ي]

السَّدَا [es-sedā] [ʿaṣā] vezninde) Sevbin arışına denir ki argaç mukābilidir; yukālu:

neye doğru el uzatmak ma'nāsınadır; yukālu: سَدَا بِيَدِهِ نَحْوَ الشَّيْءِ يَسُدُّو سَدْوًا إِذَا مَدَّهَا Ve çocuklar çukura ceviz atma oyunu oynamak ma'nāsınadır; yukālu: سَدَا الصَّبِيُّ بَالْجَوْزِ إِذَا لَعِبَ Ve bu zāy-ı mu'ceme ile "ز،د،و" māddesinde lügattir. Ve deve yürürken adımlarını seyrek seyrek atmak ma'nāsınadır; yukālu: سَدَتِ النَّاقَةُ إِذَا اتَّسَعَ حَطُّوَهَا

الْأَسْدِيّ [el-usdiyy] (تُرْكِيّ [turkiyy] vezninde ve hemzenin fethiyle de) Bu dahi sevin arışına denir, tār ma'nāsına. Ve arışlanmış beze denir.

السَّدَاة [es-sedāt] [ḥaşāt] vezninde) Bu dahi arışa denir.

الْإِسْدَاة [el-isdā] (hemzenin kesriyle) Cullāh beze arış yapmak ma'nāsınadır; yukālu: أَسَدَى الثَّوْبَ إِذَا أَقَامَ سَدَاةَ Ve deveyi ve sā'iri müseyyeb ve mühmel eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أَهْمَلَهُ Ve miyāne-i nāsı ıslāh eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَسَدَى بَيْنَهُمَا إِذَا أَضْلَحَ Ve ihsān eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَسَدَى سَدَى إِذَا أَحْسَنَ Ve hurmā salkımlarının çöpleri salkılanmak ma'nāsınadır; yukālu: أَسَدَى النَّخْلِ إِذَا سَدَى سُدَى

السَّادِي [es-sādī] Mühmel ve müseyyeb deveye denir. Ve سَادِس [sādis] ma'nāsınadır ki altıncı demektir, sīn yā'ya mübeddeldir.

التَّسْدِيَّة [et-tesdiyēt] [تَأْدِيَّة] [te'diyēt] vezninde) Bu dahi sevbe arış yapmak ma'nāsınadır; yukālu: سَدَى الثَّوْبَ إِذَا أَقَامَ سَدَاةَ Ve ihsān eylemek ma'nāsınadır; yukālu: سَدَى إِلَيْهِ إِذَا أَحْسَنَ

التَّسَدِّي [et-teseddī] [تَفْعُل] [tefa'ul] vezninde) Bu dahi sevbe arış yapmak ma'nāsınadır; yukālu: تَسَدَى الثَّوْبَ بِمَعْنَى سَدَاةَ

السَّدُو [es-sedv] (sīn'in fethiyle) Bir nes-

neye doğru el uzatmak ma'nāsınadır; yukālu: سَدَا بِيَدِهِ نَحْوَ الشَّيْءِ يَسُدُّو سَدْوًا إِذَا مَدَّهَا Ve çocuklar çukura ceviz atma oyunu oynamak ma'nāsınadır; yukālu: سَدَا الصَّبِيُّ بَالْجَوْزِ إِذَا لَعِبَ Ve bu zāy-ı mu'ceme ile "ز،د،و" māddesinde lügattir. Ve deve yürürken adımlarını seyrek seyrek atmak ma'nāsınadır; yukālu: سَدَتِ النَّاقَةُ إِذَا اتَّسَعَ حَطُّوَهَا

الْإِسْتِدَاءُ [el-istidā] [إِفْتِعَال] [ifti'āl] vezninde) Bir nesneye doğru el uzatmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَدَى بِيَدِهِ نَحْوَ الشَّيْءِ إِذَا مَدَّهُ Ve çocuklar çukura ceviz atma oyunu oynamak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَدَى الصَّبِيُّ بَالْجَوْزِ إِذَا لَعِبَ بِهِ Ve terlemek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَدَى الْفَرَسَ إِذَا عَرَقَ

السَّوَادِي [es-sevādī] Yürürken adımlarını seyrek seyrek atan nākalara denir.

التَّسَدِّي [et-teseddī] [تَفْعُل] [tefa'ul] vezninde) Bir nesnenin üstüne çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: تَسَدَاةَ إِذَا رَكِبَهُ وَعَلَاةَ Ve bir kimseye tābī' olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَسَدَاةَ إِذَا تَبِعَهُ

السَّدَا [es-sedā] [عَضَا] [a'şā] vezninde) Hurmā koruğunun kapçıkları yāhūd salkımlarının çöpleri salkı olmak ma'nāsınadır; yukālu: سَدَى الْبُشُرِ سَدَى مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اسْتَرْخَتْ تَفَارِيْقُهُ

السَّدِي [es-sedī] (sīn'in fethi ve dāl'ın kesriyle) Kapçığı yāhūd salkımlarının çöpleri salkı olan hurmā koruğuna denir.

سَدَى [Seddā] [حَتَّى] [ḥattā] vezninde) Zebīd kurbünde bir mevzi'dir.

السَّدَايَا [es-Sudeyyā] [حُمَايَا] [ḥumeyyā] vezninde) Zebīd kurbünde bir beldedir; nisbetinde سُدَوِيّ [Sudeviyy] denir harekātla gayr-i kıyās üzere, ondan a'lā nar çıkmakla رُمَّانٌ سُدَوِيّ [rummān Sudeviyy] ma'rūftur.

الْبَائِي

[س ر ي]

السُّرَى [es-surā] (sīn'in zammıyla hudā [hudā] vezninde) 'Āmme-i leyde yola gitmeğe denir ki ismdir, gerek evvel ve evsat gerek āhirinde olsun. Ve bu mü'ennestir, müzekker dahi olur; tekūlu: **أَعْجَبْنِي وَأَعْجَبْنِي سُرَاهُ أَي سَيْرُهُ عَامَّةَ اللَّيْلِ** Şārih der ki işbu سُرَى [surā] ve هُدَى [hudā] vezninde masdar nādir, zīrā bu cem' bünyesidir, hattā Benū Esed bunları cem' kıyāsıyla mü'ennes isti'māl eylediler. İntehā. Ve

سُرَى [surā] ve**مَسْرَى** [mesrā] (mīm'in fethiyle) ve**سَرِيَّةٌ** [seryet] (sīn'in fethi ve zammı ve rā'nın sükūnuyla) ve

سِرَايَةٌ [sirāyet] (kitābet) vezninde) Masdarlardır, gece yola gitmek ma'nāsınadır; yukālu: **سَرَى الرَّجُلُ يَسْرِي سُرَى** Ve **مَسْرَى وَسْرِيَّةٌ وَسْرِيَّةٌ وَإِذَا سَارَ عَامَّةَ اللَّيْلِ** Ve bā harfiyle müte'addī olur; yukālu: **سَرَى** Ve ağaç kökünün damarları yer altına sürüp gitmek ma'nāsınadır; yukālu: **سَرَى عِزْقُ الشَّجَرِ إِذَا دَبَّ تَحْتَ الْأَرْضِ** Ve **سَرَى مَتَاعُهُ إِذَا أَلْفَاهُ عَلَى ظَهْرِ دَابَّتِهِ**

الْإِسْرَاءُ [el-isrā'] (hemzenin kesriyle) Bu dahi gece yürümek ve yola gitmek ma'nāsınadır; yukālu: **أَسْرَى الرَّجُلُ بِمَعْنَى سَرَى** Ve bu manāda müte'addī olur ve bā harfiyle de müte'addī olur; yukālu: **أَسْرَاهُ** ve **وَأَسْرَى بِهِ إِذَا سَيَّرَهُ بِاللَّيْلِ** ﴿شُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَى بِعَبْدِهِ لَيْلًا﴾ **الْآيَةُ تَأْكِيدٌ أَوْ مَعْنَاهُ** Ya'nī vech-i mezkūr üzere gece vakti yürütmek ma'nāsına olmakla **لَيْلًا** kelimesi te'kīd için olur ki tecevvüzden menāsıtr

yāhūd tecrīde mahmūl olmakla mutlakan tesyīr ma'nāsına olup **لَيْلًا** kelimesi beyān-ı vakt için irād olunmuş olur.

Mü'ellif **Başā'ir**'de dedi ki ba'zılar bunu **سَرَاةٌ** [serāt] māddesinden tasrīf eylediler. Ve **سَرَاةٌ** [serāt] arz-ı vāsi'aya ve arz-ı refi'aya denir, imdi **أَسْرَى بِعَبْدِهِ** kavli **بِهِ** **ذَهَبَ فِي سَرَاةِ الْأَرْضِ** te'vīlinde olur. Ve Zemaḥşerī tenvīni taklīle haml eylemekle ba'zı leyde **إِسْرَاءٌ** olduğunu telmīh için irād olunduğuna zāhib oldu. Ve

إِسْرَاءٌ [isrā'] Serāt nām bilāda varmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَسْرَى الرَّجُلُ إِذَا صَارَ إِلَى السَّرَاةِ**

الْإِسْتِرَاءُ [el-istirā'] [ifti'āl] vezninde) Bu dahi gece gitmek ma'nāsınadır; yukālu: **إِسْتَرَى بِمَعْنَى سَرَى**

السَّرَاءُ [es-serrā'] [şeddād] vezninde) Ekserī gece giden adama denir; yukālu: **رَجُلٌ سَرَاءٌ أَي الْكَثِيرُ السُّرَى**

السَّارِيَّةُ [es-sāriyet] Gece ile gelen sehāba denir; cem'i **سَوَارِي** [sevārī] gelir. Ve direğe denir, **أَسْطَوَانَةٌ** [ustuvānet] ma'nāsınadır ki cāmi'lerde ve dīvān-hānelerde olan ayaklardan ve çadırlarda ve sā'irde dikili olan direklerden ibārettir, rif'at ma'nāsındandır. Ve Ṭaberistān eyāletinde bir belde adıdır; Bundār b. Qālīl ez-Zāhid es-Serevī ona mensūbdur. Ve Sāriye b. Zuneym şol zāttır ki Hazret-i Fārūḳ radiyallāhu 'anhu tarafından 'Acem üzere ser-asker olmakla Nihāvend sahrāsında muhārebeye müştāgil iken leşker-i 'Acemden bir fırka uğurlanıp bir cānibde havāle olan dağın arkasında der-kemīn oldular, tā ki 'asker-i İslām cenge müstāgrak iken nāgehānī verālarından hücūmla perīşānlık irās eyleyeler. O hengāmda Hazret-i Fārūḳ,

Medīne'de Mescid-i şerīf'te minber üzere cum'ca hutbesi kırā'at ederler idi, irā'et-i rabbāniyle hālet-i mezbūre ayna gibi nazar-gāhında mütemessil oldukta hemān esnā-yı hutbede “يَا سَارِيَةَ الْجَبَلِ الْجَبَلِ” diye nidā ve igrā' eylemekle ismā'ı ilāhiyle Sāriye nidā-yı Fārūk'u istimā' ve dağ tarafına iltifāt ettikte keyfiyyet-i mezbūreye muttali' olup der-hāl tedārüküne kıyāmla keyd ve mekrlerinden sālīm oldular. Ve mūmāileyh Sāriye be-gāyet devende ve çālāk idi. Ve Sāriye b. 'Amr el-Ḥanefī, Ḥanīfe kabilesindedir, Ḥālīd b. Velīd radiyallāhu 'anhu ashābındadır. Ve Sāriye b. Mesleme b. 'Ubeyd el-Ḥanefī kezālik Hazret-i Ḥālīd ashābındandır.

السَّرِيَّةُ [es-seriyyet] **غَنِيَّةٌ** [ganiyyet] vezninde) Düşman üzere tesyīr olunan şol 'askere denir ki ekalli beş nefer ve ekseri üç yüz yāhūd dört yüz nefer ola. Mütercim der ki fa'ilet bi-ma'na fā'ilettir, gece vaktinde rāhī oldukları için itlāk olunur ki ıstīlāhımızda çete ta'bīr olunur yāhūd سَرِيَّةٌ [seriyyet] güzīde ve hulāsa ma'nāsınadır, ḥayl-i mezkūr elbette güzīde ve müntehab olur. Ve

سَرِيَّةٌ [seriyyet] Küçük ve müdevver olan temrene denir.

التَّسْرِيَّةُ [et-tesriyyet] **تَأْدِيَّةٌ** [te'diyyet] vezninde) 'Askerden سَرِيَّةٌ [seriyyet] ifrāz ve tertīb edip a'dā üzere şeb-hūn için yollamak ma'nāsınadır; yukālu: سَرَى قَائِدُ الْجَيْشِ إِذَا جَرَّدَ السَّرِيَّةَ

السَّرِيَّةُ [es-seriyy] **غَنِيَّةٌ** [ganiyy] vezninde) Hurmālīgā cārī olan cedvele denir; cem'ci سَرِيَّةٌ [esriyyet] ve سُرْيَانٌ [suryān] gelir sīn'in zammıyla. Seriy ez-Zāhid es-Sekāfī sālīh-i ma'rūftur. Ve Seriy nāmında

a'lāmdan bir cemā'at gelmiştir.

سُرِيَّةٌ [Sureyy] **سُمَيَّةٌ** [sumeyy] vezninde) Bu dahi esmādandır: Ğanm b. Sureyy, Ḥazrec nesebi ricālindedir. Talḥa b. el-Berā' eş-Şahābī onun neslindedir. Ve Benū Ḥanīfe'de dahi Sureyy isminde bir adam gelmiştir.

سَرَاءٌ [serā'] **سَمَاءٌ** [semā'] vezninde) Bir şecer adıdır; müfredi سَرَاءَةٌ [serā'et]tir.

السَّرَاةُ [es-serāt] **حَصَاةٌ** [ḥaşāt] vezninde) Her nesnenin yukarısına denir; tekūlu: عَلَوْتُ سَرَاتَهُ أَيَّ أَعْلَاهُ وَمِنْهُ سَرَاةُ النَّهَارِ وَالْجَبَلِ أَيَّ أَعْلَاهُ Ve

سَرَاةٌ [Serāt] Kabā'il-i 'adīdeye muzāf olarak bir mevzi' adıdır.

سَرَاةٌ بَجِيلَةٍ [Serātu Becīlet] ve

سَرَاةٌ زَهْرَانَ [Serātu Zehrān] ve

سَرَاةٌ غَنْزٍ [Serātu Ğanz] ve

سَرَاةٌ الْحَجْرِ [Serātu'l-Ḥicr] ve

سَرَاةٌ بَنِي الْقَرْنِ [Serātu Beni'l-Qarn] ve

سَرَاةٌ بَنِي شَبَابَةَ [Serātu Benī Şebābet] ve

سَرَاةٌ الْمَغَافِرِ [Serātu'l-Megāfir] ki niçe kurā ve cibālī muhtevīdir. Ve

سَرَاةٌ الْكُرَاعِ [Serātu'l-Kurā'] ki bu dahi kurā-yı mute'addideye müştemeldir. Ve

سَرَاةٌ بَنِي سَيْفٍ [Serātu Benī Seyf] ve

سَرَاةٌ حَاتْلَانَ [Serātu Ḥatlān] ve

سَرَاةٌ أَلْهَانَ [Serātu Elhān] ve

سَرَاةٌ الْمَصَانِعِ [Serātu'l-Meşāni'] ve

سَرَاةٌ قُدُمٍ [Serātu Qudum] (zammeteynledir) ve

سَرَاةٌ هَتُومٍ [Serātu Hetūm] ve

سَرَاةٌ الطَّائِفِ [Serātu't-Ṭā'if] ki bunun gavri ve esfel tarafı Mekke ve Necd ve 'ālī tarafı diyār-ı Hevāzin'dir, cümlesi birer

mevzi'dir.

سِرْيَا [Siryā] (sīn'in kesriyle) Başra'da bir karyedir.

سِرْيَاقُوش [Siryākūs] (sīn-i meksüre ve kâf-ı mazmüme ile) Mısır'da bir karyedir.

السَّرِيَّةُ [es-Sureyyet] (سَمِيَّةٌ [sumeyyet] vezninde) Şām'da bir karyedir.

السَّارِي [es-Sārī] Bir mevzi'dir. Ve arslana itlāk olunur.

السَّارِي [el-mesārī] ve

الْمُسْتَرِي [el-musterī] (ism-i fā'il veznlerinde) Bunlar da arslana denir.

الْوَاوِيُّ

[س ر و]

السَّرْوُ [es-serv] (sīn'in fethi ve rā'nın sükünuyla) Bu ismle ma'rūf şecer ismidir; müfredi سَرْوَةٌ [servet]tir. Mü'ellif غَزَعَرٌ [ar'ar] bununla tefsir eylemişti. Ve

سَرْوٌ [serv] Dağın kalın ve yumru yeriyle derenin mā-beyni olan bayıra denir ki dağın böğrü olacaktır. Ve nebāt içre olur bir güne kurtçağıza denir. Ve Hımyer kabilesinin karār-gāhları olan yurdun adıdır. Ve bir niçe mevāzi' ismidir ki ānifen سَرَاةٌ [Serāt] 'unvāniyla zikr olundu. Ve

سَرْوٌ [Serv] Esmādandır: Muḥammed b. Serv ehādīs-i mevzū'a vaz' eder bir şahs idi. Ve

سَرْوٌ [serv] Masdar olur, çekirge yumurtlamak ma'nāsınadır; yukālu: سَرَتِ الْجَرَادَةُ تَسْرُو سَرْوًا إِذَا بَاصَتْ Ve bu mehmūz da lügattir. Ve bir nesneyi bir adam kendi üzerinden bertaraf edip atmak ma'nāsınadır, libāsını eğninden çıkarıp atmak gibi; yukālu: سَرَا التُّوبُ إِذَا أَلْقَاهُ Ve bir kimse şeref ve asāletle mürüvvet-mend olmak ma'nāsınadır. Ve

bunda ism dahi olur, ke-mā se-yuzkeru.

السَّرَاوَةُ [es-serāvet] (سَمَاخَةٌ [semāḥat] vezninde) ve

السَّرْوُ [es-serv] (sīn'in fethiyle) ve

السَّرَا [es-serā] (عَصَا [aṣā] vezninde) ve

السَّرَاءُ [es-serā'] (عَطَاءٌ [aṭā] vezninde) Bir adam şeref ve asāletle mürüvvet-mend olmak ma'nāsınadır; yukālu: سَرَوَ الرَّجُلُ وَسَرَا وَسَرَاوَةً وَسَرَوًا وَسَرَاوَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ وَسَرِي سَرَاوَةً وَسَرَوًا وَسَرَاوَةً إِذَا كَانَ ذَا مُرُوءَةٍ فِي شَرَفِ وَالْأَوَّلِ وَالرَّابِعِ إِذَا كَانَ ذَا مُرُوءَةٍ فِي شَرَفِ

السَّرِييُّ [es-seriyy] (غَنِيٌّ [ganiyy] vezninde) Şeref ve asāletle mürüvvet-mend adama denir; cem'i اسْرِيَاءٌ [esriyā'] ve سَرَوَاءٌ [surevā'] gelir, كُرْمَاءٌ [kuremā'] gibi ve سُرَى [surā] gelir, هُدَى [hudā] gibi. Ondan ism-i cem' سَرَاةٌ [serāt] lafzıdır sīn'in fethiyle. Bunun cem'i سَرَوَاتٌ [serevāt] gelir fethātla. Mü'ennesi سَرِيَّةٌ [seriyyet] tir, cem'i سَرِيَّاتٌ [sereyāt] ve سَرَايَا [serāyā] gelir.

الْإِسْرَاءُ [el-isrā'] (hemzenin kesriyle) ve

التَّسْرِيَّةُ [et-tesriyyet] (تَأْدِيَةٌ [te'diyet] vezninde) Bunlar da bir nesneyi bir adam kendi üzerinden bertaraf edip atmak ma'nāsınadır; yukālu: اسْرَى التُّوبُ عَنْهُ وَسَرَاهُ إِذَا أَلْقَاهُ عَنْهُ

تَسْرِيَّةٌ [tesriyyet] Gam ve gussayı bertaraf eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: سَرِي عَنْهُ الْهَمُّ إِذَا انْكَشَفَ

الْإِنْسِرَاءُ [el-insirā'] (إِنْفِعَالٌ [infī'āl] vezninde) Bu dahi gam ve gussa bertaraf olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا انْكَشَفَ

التَّسْرِي [et-teserrī] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Güçle zoraki mürüvvet-mendlik eylemek, 'alā-kavlin odalık cāriye edinmek ma'nāsınadır; yukālu: تَسْرَى الرَّجُلُ إِذَا تَكَلَّفَ

‘س،ر’ Mü‘ellif bunu “س،ر” māddesinde beyān eylemiştir ki سُرِيَّةٌ [surriyyet] sīn’in zammıyla odalık cāriyeye denir, سِرٌّ [sirr] lafzına mensübdür ki cimā’dan kināyedir, tagyir-i niseb kabīlindendir. Ve تَسْرِي [teserrī] bundan تَفَعُّلٌ [tefa‘ul]dür, aslı تَسُرُّ idi, rā-i sālise yā’ya ibdāl olundu.

السَّرْوَةُ [es-servet] (sīn’in harekāt-ı selāsıyla) Kısa ve hurde oka denir, ‘alā-kavlin temreni yassı ve uzun olanına denir; yukālu: رَمَاهُ بِالسَّرْوَةِ مُثَلَّثَةً أَيِ بِالسَّهْمِ الصَّغِيرِ الْقَصِيرِ أَوْ هُوَ غَرِيضُ التَّضَلِّ وَطَوِيلُهُ

السَّرَاةُ [es-serāt] حَصَاةٌ [ḥaşāt] vezninde) Sırta ve arkaya denir, zahr ma’nāsına; cem’i سَرَوَاتٌ [serevāt]tır feteḥātla. Ve

سِرَاةُ النَّهَارِ [serātu’n-nehār] İrtifāc buldu-ğu vaktten ‘ibārettir ki kuşluk zamānıdır; tekülü: Ve جِئْتُهُ سِرَاةَ النَّهَارِ أَيِ ازْتِعَاعَهُ

سِرَاةُ الطَّرِيقِ [serātu’t-ṭarīk] Yolun sırtından ‘ibārettir; yukālu: أَخَذُوا سِرَاةَ الطَّرِيقِ أَيِ مَتْنَهُ

السِّرْوُ [es-Sirv] (sīn’in kesriyle) Dimiyāt kurbünde bir beldedir. Ve Belḥ kazasında bir karyedir.

سِرْوَانٌ [Servān] (selmān) [selmān] vezninde) Sicistān kazasında bir karyedir.

الْإِسْتِرَاءُ [el-istirā’] [ifti‘āl] vezninde) İhtiyār eylemek ma’nāsınadır; tekülü: إِسْتَرَيْتُهُمْ أَيِ اِخْتَرْتُهُمْ Ve bir nesnenin güzide ve muhtārını ahz eylemek ma’nāsınadır; yukālu: إِسْتَرَى الْمَوْتَ الْحَيِّ أَيِ اخْتَارَ سَرَاتَهُمْ

إِسْرَائِيلَ [İsrāyīl] (hemzenin kesri ve yā-yı tahtiyye ile) ve

إِسْرَائِيلَ [İsrā’īl] (hemze ile) ve

إِسْرَائِينَ [İsrāyīn] ve

إِسْرَائِينَ [İsrā’īn] (nūn’la) İsmidir, ya’nī ism-i ‘ucmedir ki Ya’kūb ‘aleyhi’s-selāmın la-

kabıdır, ‘alā-kavlin ismidir. Şāriḥ der ki bu lafz-ı ‘İbrānīdir, safvetullāh yāhūd ‘abdullāh demektir. Hazret-i Ya’kūb’un ismi yāhūd lakabıdır. Ve bunda إِسْرَائُلٌ dahi lügattir, مِيكَالٌ gibi.

الْوَاوِيُّ

[س ا س و]

الْمُسَاسَاةُ [el-musāsāt] مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Bir adama tevbiḥ ve ta’yir ve serzeniş eylemek ma’nāsınadır; yukālu: سَاسَاهُ إِذَا عَيَّرَهُ وَوَبَّحَهُ

الْوَاوِيُّ

[س ط و]

السَّطُوطُ [es-saṭṭv] ve

السَّطُوةُ [es-saṭvet] (sīn’lerin fethiyle) Bir kimse üzere sıçrayıp hamle eylemek, ‘alā-kavlin hışm ve şiddetle kavrayıp ahz ve kahr eylemek ma’nāsınadır; yukālu: سَطًا عَلَيْهِ وَبِهِ يَسْطُو سَطُوتًا وَسَطُوةً إِذَا صَالَ أَوْ قَهَرَهُ بِالْبَطْشِ Ve su çoğalıp taşmak ma’nāsına müsta‘meldir; yukālu: سَطًا الْمَاءُ إِذَا كَثُرَ وَزَخَرَ Ve ta‘ām tatmak ve yemek ma’nāsına müsta‘meldir, el uzatmak tasavvuruyla; yukālu: سَطًا الطَّعَامَ إِذَا ذَاقَهُ Ve at adımlarını seyrek ve meydanlı atarak yürüme ma’nāsınadır; yukālu: سَطًا الْفَرَسُ إِذَا أَبْعَدَ سَطًا الْفَرْسُ Ve nākaya soysuz buğur aşmakla o menīyi ihrāc için elini nākanın fercine idhāl eylemek ma’nāsınadır; yukālu: سَطًا الرَّاعِي عَلَى النَّاقَةِ إِذَا أَدْخَلَ يَدَهُ فِي رِجْمِهَا لِيُخْرِجَ مَا فِيهَا مِنْ مَاءِ الْفَحْلِ Ve at dizginini eslemeyip kendi başına gitmek ma’nāsınadır; yukālu: سَطًا الْفَرْسُ إِذَا رَكِبَ رَأْسَهُ

الْمُسَاطَاةُ [el-musāṭāt] مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Bir kimseye teşdid eylemek

ma'nāsınadır; yukālu: سَاطَاهُ إِذَا شَدَّدَهُ عَلَيْهِ
السَّاطِي [es-sāṭī] Adımlarını seyrek ve meydānlı atan ata denir; yukālu: فَرَسٌ سَاطٍ أَي البَعِيدُ الخَطْوُ 'alem gibi yukarı diken ata denir; yukālu: 'alem gibi yukarı diken ata denir; yukālu: فَرَسٌ سَاطٍ إِذَا كَانَ يَزْفَعُ ذَنْبَهُ فِي حُضْرِهِ Ve galebe-i şehvetten ve hırsından nāṣī bir nāka sürütüsünden öbür sürüye 'azm ve hücum eden buğura denir. Ve uzun nesneye denir.

الْيَائِي

[س ع ي]

السَّعِي [es-sa'iy] (رَعِي [ra'y] vezninde) Kasd eylemek ma'nāsınadır; yukālu: سَعَى إِلَيْهِ سَعِيًا Mü'ellifin *Başā'ir*'de beyānına göre سَعَى [sa'y] meşy-i serī ma'nāsına mevzū'dur, ma'ānī-i sā'ire ondan müteferra'dır. Ve iş işlemek ma'nāsınadır; yukālu: سَعَى سَعِيًا إِذَا عَمِلَ Ve yürüme ma'nāsınadır; yukālu: سَعَى الرَّجُلُ إِذَا مَشَى Ve yelmek ma'nāsınadır; yukālu: سَعَى الرَّجُلُ إِذَا عَدَا Ve bir adamı gamz edip koğlamak ma'nāsınadır; yukālu: سَعَى بِهِ إِذَا نَمَّ بِهِ Şārih der ki bunda سَعَايَةٌ [si'āyet] müte'āreftir. Ve kesb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: سَعَى سَعِيًا Ve cāriye rūspuluğā yelmek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا سَعَتِ الأُمَّةُ إِذَا بَعَثَ Şārih der ki bu ma'nā hasā'istendir, hürrede isti'fāl olunmaz.

السَّعَايَةُ [es-si'āyet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Zekāt ve mīrī tahsiline mübaşir olmak ma'nāsınadır; yukālu: سَعَى المُصَدِّقُ سَعَايَةً إِذَا بَاشَرَ عَمَلَ الصَّدَقَاتِ Ve

سَعَايَةٌ [si'āyet] [istis'ā] olunan 'abdin mükellef olduğu kesime ve meblaga denir. Şārih der ki bu fi'l-asl masdardır, 'abd rakabesini tahlīs için kesb eylemek ma'nāsınadır.

المَسَاعَاةُ [el-musā'āt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Cāriyeyi zinā için talep ve teklif eylemek ma'nāsınadır; yukālu: سَاعَى الأُمَّةُ إِذَا طَلَبَهَا لِلْبَغَاءِ

الإِسْعَاءُ [el-is'ā] (hemzenin kesriyle) Bir adamı ehl-i kesb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: سَاعَى إِذَا جَعَلَهُ يَسْعَى أَنْ يَكْسِبَ Ve bir adamın hācetini revā kılmak ma'nāsınadır, hemzesi izāle içindir; yukālu: إِذَا سَعُوا بِهِ إِذَا أَطْلَبُوهُ

المَسْعَاةُ [el-mes'āt] (mīm'in fethiyle) Envā'-ı mecd ü şerefe mukārin mekrümet ve ma'lāt ve fazl ve meziyyete denir; cem'i mesā'i [mesā'i] gelir; yukālu: هُوَ أَهْلُ المَسْعَاةِ فِي أُنْوَاعِ المَجْدِ فِي الكَرَمِ yerinde في الكَلَامِ 'unvāniyla sebt eylemekle galat eyledi. Şārih der ki nūsah-ı musahhaha-i *Şihāh*'ta bi'l-cümle في الكَرَمِ 'unvāniyla müsebbettir.

الإِسْتِسْعَاءُ [el-istis'ā] Bir adam rakabesinin bazı mu'tak olan kulunu tahlīs-i tamām-ı rakabe eylemek için mükāteb gibi kesb ü kār eylemesini talep ve tekālīf kılmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَسْعَى العَبْدُ إِذَا كَلَّفَهُ مِنَ العَمَلِ مَا يُؤَدِّي بِهِ عَنْ نَفْسِهِ إِذَا أُعْتِقَ بَعْضُهُ لِيَعْتِقَ بِهِ Bundan ism سَعَايَةٌ [si'āyet]tir, niteki zikr olundu.

سَعْيًا [Sa'yā] (يَحْيَا [yahyā] vezninde) İbn Emşiyā'dır ki enbiyā-i Benī İsrā'īl'den bir peygamberdir, 'Isā 'aleyhi's-selāmın vürüd ve bi'setlerini tebşir eylemiştir; şīn-i mu'ceme ile de lügattir. Şārih der ki mu'ceme ile a'reftir. Ve bir mevzi' adıdır.

السَّعْوَةُ [es-si'vet] (sīn'in kesriyle) ve

السَّعْوَاءُ [es-sa'vā] (sīn'in fethi ve zammıy-la) Sā'at ma'nāsınadır ki vakt ve zamāndan bir cüz'dür; yukālu: سَعْوَةٌ مِنَ اللَّيْلِ وَسَعْوَاءُ أَي سَاعَةٌ Ve

سِفْوَةٌ [si'vet] Bī-perde ve bī-hayā ve selīta ve bed-zebān 'avrete denir.

السَّوْعَةُ [es-sa'vet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Mūma denir, شَمْعَةٌ [šem'at] ma'nāsına. Ve bir recül adıdır.

السَّاعِي [es-sāī] Bir husūsa vālī ve mübāşir yāhūd bir kavm ve cemā'at üzere vālī olan adama denir; yukālu: هُوَ سَاعٍ عَلَى أَمْرٍ أَوْ عَلَى قَوْمٍ أَيْ وَال Ve Yehūd ve Naşārā'nın sergerdelerine ve koca başlılarına ve cemā'at başlılarına denir; yukālu: هُوَ سَاعِي الْيَهُودِ أَوْ النَّصَارَى أَيْ رِئِيسُهُمْ

السَّعَاةُ [es-se'āt] (sīn'in fethiyle) Tasarruf ve takallüb ma'nāsınadır; yukālu: مَا يُجِدِّي فِيهِ سَعَاتُهُ أَيْ تَصَرُّفُهُ وَتَقَلُّبُهُ

سَعِيَةٌ [sa'yet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Dişi keçinin 'alemidir, sağılmaya çağrıldıkta sa'y eylediği için.

السَّعَاوِيُّ [es-su'āviyy] (غُرَابِيٌّ [gūrābiyy] vezninde) Seher ve sefere sabūr ve mütehammil adama denir; yukālu: رَجُلٌ سَعَاوِيٌّ أَيْ صَبُورٌ عَلَى السَّهْرِ وَالسَّفَرِ

الْيَائِي

[س غ ي]

السَّاعِيَةُ [es-sāgiyet] (لَاغِيَةٌ [lāgiyet] vezninde) Lezīz ve hoş-güvār meşrūba denir; yukālu: سَائِعَةٌ شَرِبْتُ سَاعِيَةً أَيْ لَذِيذَةٌ [sā'igat]tan maktūbdur.

الْيَائِي

[س ف ي]

السَّفْيِي [es-sefyi] (sīn'in fethi ve fā'nın sükūnuyla) Yel toprak savurmak yāhūd tozutup götürmek ma'nāsınadır; yukālu: سَفَّتَ الرِّيحُ التُّرَابَ تَسْفِيهِ سَفِيًا إِذَا ذَرْتَهُ أَوْ حَمَلْتَهُ سَفِيًا [el-isfā] (hemzenin kesriyle)

[sefyi] ma'nāsınadır; yukālu: أَسْفَتَ الرِّيحُ التُّرَابَ بِمَعْنَى سَفْتَهُ Ve otun kılçıkları dökülme ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أَسْفَتَ الْبُهْمَى إِذَا سَقَطَتْ سَفَاهَا Bunun bābı izāle içindir. Ve ekin sünbülesinin uçları sırtlarından kılçıklanmak ma'nāsınadır; yukālu: أَسْفَى فُلَانٌ إِذَا نَقَلَ التُّرَابَ Ve ayağı çabuk ve revende katır edinmek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا اتَّخَذَ بَعْلَةً أَسْفَى الرُّجُلُ إِذَا هَزَلْتُ Ve bir adama hafiflik ve şefelik ettirmek ma'nāsınadır; yukālu: أَسْفَى فُلَانًا إِذَا حَمَلَهُ عَلَى الطَّيْشِ وَالْحَفَّةِ Ve bir adama kötülük eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَسْفَى بِي إِذَا أَسَاءَ بِي Ve sefih olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَسْفَى الرُّجُلُ إِذَا سَفِهَ

السَّافِي [es-sāfi] ve

السَّفِيِي [es-sefiyy] (غَنِيٌّ [gāniyy] vezninde) Savrulan toprağa denir. Ve

سَفِيِي [sefiyy] Sefih adama denir.

السَّافِيَاءُ [es-sāfiyā] (medd ile) Toza denir, غُبَارٌ [gubār] ma'nāsına, 'alā-kavlin toprağı tozutup götürme yeledir.

السَّفَا [es-sefā] (عَصَا [e'asā] vezninde) Atın altında olan perçemi az olmak ma'nāsınadır; yukālu: سَفِيَ الْفَرَسُ سَفَاً مِّنْ عَصَاٍ إِذَا خَفَّتْ نَاصِيَتُهُ Ve

سَفَا [sefā] Toprağa denir. Ve zebūnlığa ve arıklığa denir; yukālu: بِه سَفَاً أَيْ هُرَالٌ Ve uçları dikenli olan şecere denir; yukālu: سَفَاةٌ [sefāt] müfredidir. Ve

سَفَا [sefā] Bir kimse sefih olmak ma'nāsınadır; yukālu: سَفِيَ الرُّجُلُ سَفَاً مِّنْ الْبَابِ Ve el çatlamak ma'nāsınadır; yukālu: سَفِيَتْ يَدُهُ إِذَا تَشَقَّقَتْ

الْأَسْفَى [el-esfā] (أَحْمَرٌ [aḥmer] vezninde)

de) Alnının perçemi azca olan ata denir; yukālu: فَرَسٌ أَسْفَىٰ أَيْ خَفِيفٌ النَّاصِيَةِ

السَّفَوَاءُ [es-sefvāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) Cüst ve revende katıra denir; yukālu: بَعْلَةٌ سَفَوَاءٌ أَيْ سَرِيعَةٌ

السَّفَاءُ [es-sefāʾ] (سَمَاءٌ [semāʾ] vezninde) Nakanın süttü kesilmeğe denir.

السِّفَاءُ [es-sifāʾ] (كِسَاءٌ [kisāʾ] vezninde) Devāʾ maʿnāsınadır; yukālu: بِهِ سَفَاؤُهُ أَيْ دَوَاؤُهُ

سُفْيَانٌ [Sufyān] (sīn'in harekāt-ı selāsıyla) Esāmī-ri ricāldendir.

سِفْيَانٌ [Sifyān] (sīn'in kesri yāhūd fethiyle) Herāt kazāsında bir karyedir; fühülden Aḥmed b. Muḥammed b. İsmāʿil b. eṣ-Şabbāḥ es-Sufyānī ona mensübdür.

سَفَوَانٌ [Sefevān] (feteḥātla) Başra'da bir mevzi'dir.

الْمَسَافَاةُ [el-musāfāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Birbirine sefihāne vazʿ ve muʿāmele eylemek maʿnāsınadır; yukālu: سَافَاهُ إِذَا سَافَاهُ Ve hastaya müdāvāt eylemek maʿnāsınadır; yukālu: سَافَاهُ إِذَا دَاوَاهُ

الْمُسْفِي [el-musfī] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Koğucuya itlak olunur; yukālu: رَجُلٌ مُسْفٍ أَيْ نَمَامٌ

سَفَوَى [Sefevā] (جَمَزَى [cemezā] vezninde) Bir mevzi'dir.

الْإِسْتِفَاءُ [el-istifāʾ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Yüz döndürmek maʿnāsınadır; yukālu: اسْتَفَىٰ وَجْهَهُ إِذَا اضْطَرَفَهُ

الْيَأْيُ

[س ق ي]

السَّقْيُ [es-saḳy] (sīn'in fethi ve ḳāf'ın sükünuyla) ve

التَّسْقِيَةُ [es-tesḳiyet] (تَأْدِيَةٌ [teʿdiyēt] vezninde) ve

الْإِسْقَاءُ [el-isḳāʾ] (hemzenin kesriyle) Suvarmak ve su içirmek maʿnāsınadır; yukālu: Baʿzılar bunları fark edip dediler ki سَقَى [saḳy] ve

سَقَاهُ سَقِيًّا وَسَقَاهُ تَسْقِيَةً وَأَسْقَاهُ إِسْقَاءً بِمَعْنَى سَقَى [saḳy] ve سَقَاهُ سَقِيًّا وَسَقَاهُ تَسْقِيَةً وَهُمَا بِالشَّفَةِ وَأَسْقَاهُ إِسْقَاءً إِذَا سَقَاهُ سَقِيًّا

Ve baʿzılar dedi ki إِسْقَاءً [isḳāʾ] سَقَى مَا شِئْتَهُ Ve ʿinde'l-baʿz سَقَى [saḳy] ve إِسْقَاءً [isḳāʾ] bir kimseye tenāvül için su taʿyīn eylemek maʿnāsınadır; yukālu: سَقَاهُ

سَقَاهُ اللهُ الْعَيْثُ أَيْ سَقَاهُ اللهُ الْعَيْثُ إِذَا جَعَلَ لَهُ مَاءً Ve yukālu: سَقَى زَيْدٌ عَمْرًا أَيْ اغْتَابَهُ “Amr’ı fasl ve giybet eyledi.” Bu taʿbīr

bizim istilāhımızda dahi zebān-zededir; ve yukālu: سَقَاهُ اللهُ الْعَيْثُ وَأَسْقَاهُ زَيْدٌ عَمْرًا Ve yukālu: سَقَى قَلْبُهُ عَدَاوَةً عَلَى الْمَجْهُولِ أَيْ أَشْرَبَ Ve

تَسْقِيَةُ [tesḳiyet] Bir adama سَقَاكَ اللهُ yāhūd diye duʿā eylemek maʿnāsınadır ki istinzāl-i rahmettir; yukālu: سَقَاهُ أَيْ قَالَ لَهُ Ve سَقَاكَ اللهُ أَوْ سَقِيًّا لَكَ وَيُقَالُ فِيهِ أَسْقَاهُ

إِسْقَاءٌ [isḳāʾ] Bir adama su tulumu vermek yāhūd tulum yapmak için deri vermek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْقَاهُ إِذَا وَهَبَ لَهُ سِقَاءً مَعْمُولًا أَوْ إِهَابًا لِيَتَّخِذَهُ سِقَاءً

السَّاقِي [es-sāḳī] Suvarıcıya denir; cemʿi سَقِيٌّ [suḳiyy] gelir, عَيْتِي [ʿutiyy] vezninde ve سَقَاءٌ [suḳḳāʾ] gelir, رُمَانٌ [rummān] vezninde.

السَّقَاءُ [es-saḳḳāʾ] (كَتَّانٌ [kettān] vezninde) Mübālagadır; cemʿi سَقَاوُونَ [saḳḳāʾūn]dur. Müʿennesi سَقَاءَةٌ [saḳḳāʾet]tir hemze ile ve سَقَايَةٌ [saḳḳāyet]tir yāʾyla.

السَّقْيُ [es-Saḳy] (سَغْيٌ [saʿy] vezninde) Di- maşḳ türābında bir mevzi'dir.

السَّقِي [es-siḳy] (sīn'in kesriyle) Kendisiyle saky olunan suya denir. Mü'ellif *Başā'ir*'de sudan olan hisse ile tefsir eylemekle mercîleri birdir; tekülü: **كَمْ سَقِي وَهُوَ مَا يُسَقَى بِهِ** Ve su ile suvarılan ekine denir, **مَسْقَوِي** [mesḳaviyy] gibi; yukālu: **زَرْعُهُ سَقِي أَي مُسْتَقِي** olan suya denir ki müstaskī olanın batnında müctemî olur; bunda sīn'in fethiyle de lügattir. Ve yeni doğan veledin başında bile çıkan yufka deriye denir ki içinde sarı su olur, onu şakk ve tarh ederler ve bu son ta'bir ettikleridir.

الْمَسْقَوِي [el-mesḳaviyy] (mīm'in fethiyle) Bu dahi akarsu ile suvarılan ekine denir, **gūyā** ki **مَسْقَى** lafzına mensūbdur; yukālu: **زَرْعٌ مَسْقَوِيٌّ أَي مُسْتَقِي**

الِإِسْتِشْقَاءُ [el-istiskā] Bir adamın karında **سَقِي** [saḳy] dedikleri zikr olunan su birikmekle **مُسْتَسْقِي** [mustesḳī] olmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِسْتَسْقَى الرَّجُلُ إِذَا اجْتَمَعَ فِي بَطْنِهِ السَّقِي** Kütüb-i tibbiyyede meşrūhtur ki **إِسْتِشْقَاءُ** [istiskā] 'illeti mādde-i bārideden olur, envā'ı üçtür: biri zikḳī ve biri taḅlī ve birisi laḥmīdir. Ve

إِسْتِشْقَاءُ [istiskā] Bir adamdan içecek su istemek ma'nāsınadır; yukālu: **إِسْتَسْقَى مِنْهُ إِذَا طَلَبَ سَقِيًا أَي مَا يُشْرَبُ** Ve amel ile kusmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِسْتَسْقَى الرَّجُلُ إِذَا تَقَيَّأَ**

الِإِسْتِشْقَاءُ [el-istiskā] (ifti'āl) vezninde) Bu dahi bir adamdan içecek su istemek ma'nāsınadır; yukālu: **إِسْتَقَى مِنْهُ بِمَعْنَى** Ve amel ve tekellüfle kusmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِسْتَقَى الرَّجُلُ إِذَا تَقَيَّأَ** Ve semirmek ma'nāsınadır; yukālu: **إِسْتَقَى الرَّجُلُ إِذَا سَوِنَ**

السِّقَايَةُ [es-siḳāyet] (sīn'in kesri ve zammyla) ve

الْمِسْقَاةُ [el-miḳāt] (mīm'in fethi ve kesriyle) Su içecek mevzi'e denir, suvat ve çeşme ve havuz gibi. Ve

السِّقَايَةُ [siḳāyet] Su içecek kaba denir, maşraba ma'nāsına.

السَّقَاءُ [es-siḳā] (kisā) vezninde) Tuluma denir ki toklu koyun derisinden düzülür, ona su ve süt korlar; cem'i **أَسْقِيَةٌ** [esḳiyet] ve **أَسْقِيَاتٌ** [esḳiyāt] ve **أَسَاقِي** [esāḳī] gelir.

السُّقْيَا [es-suḳyā] (buḣrā) vezninde) İsmidir, suvarmağa denir.

السَّقِي [es-seḳiyy] (ġaniyy) vezninde) Yağmurunun katreleri iri olan buluta denir; cem'i **أَسْقِيَةٌ** [esḳiyet] gelir. Ve hasır otu ve koğalık dedikleri sazlığa denir, **بَرْدِيٌّ** [berdiyy] ma'nāsına. Ve hurmā ağacına itlāk olunur.

السَّاقِيَةُ [es-sāḳiyet] Nehr-i sagire denir ki tarla ve bāğçe suvardıkları cedveldir.

السُّقْيَاءُ [es-Suḳyā] (sīn'in zammyla) Yemen'de bir beldedir. Ve Medīne ile Vādī'ş-Şafrā beyninde bir mevzi'dir.

سُقْيَةٌ [Suḳayyet] (sumeyyet) vezninde) Selefte Mekke'de bir kuyu adıdır.

التَّسْقِي [et-tesaḳḳī] (tefa'ul) vezninde) Deve **حَوْدَانٌ** [ḥavzān] dedikleri otun tazesini otlamakla semirmek ma'nāsınadır; yukālu: **تَسَقَّتْ الْإِبِلُ الْحَوْدَانَ إِذَا أَكَلَتْهُ رَطْبًا فَسَمِنَتْ عَلَيْهِ** Ve sulanıp gereği gibi içine sinmekle iyice kanmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَسَقَى الشَّيْءُ إِذَا قَبِلَ السَّقِيَّ وَتَرَوَى**

الْوَاوِيُّ

[س ك و]

الْمُسَاكَاةُ [el-musākāt] (mubāhāt) vezninde)

ninde) Bir kimseye mütālebe zımında tekāzā ve tazyik eylemek ma'nāsınadır; yukālu: سَاكَاهُ إِذَا صَبَّقَ عَلَيْهِ فِي الْمُطَابَلَةِ

الْوَاوِيُّ

[س ل و]

السُّلُو [es-selv] (sīn'in fethi ve lām'ın sükūnuyla) ve

السُّلُو [es-suluvv] [عُلُو] [uluvv] vezninde) ve

السُّلَوَانُ [es-sulvān] (sīn'in zammıyla) ve

السُّلِيُّ [es-suliyy] [عُتِي] [utiyy] vezninde) Bir nesneyi unutup ondan kalbi fārig ve āzāde olmak ma'nāsınadır; yukālu: سَلَاهُ وَسَلَاهُ عَنْهُ وَسَلِيَهُ سَلُوا وَسَلُوا وَسَلُوا وَسَلُوا وَسَلُوا وَسَلُوا مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالرَّابِعِ إِذَا نَسِيَهُ يَعْني وَفَرَحَ وَذَهَلَ عَنْ ذِكْرِهِ **سَلُو** Mü'ellifin *Başā'ir*'de beyānına göre **سَلُو** [selv] mādresi bir nesnenin muhabbeti gönülden zā'il olmak ma'nāsına mevzū'dur, pes unutmak ma'nā-yı lāzımı olur.

الإِسْلَاءُ [el-islā'] (hemzenin kesriyle) Bir adama bir nesneyi unutturup ondan āzādedil eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَسْلَاهُ عَنْهُ إِذَا جَعَلَهُ مُتَسَلِّيًا عَنْهُ Ve yırtıcı cānverlerden me'mūn olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَسْلَى الْقَوْمُ إِذَا أَمِنُوا السَّبْعَ

التَّسْلِي [et-tesellī] [تَفَعَّلَ] [tefa'ul] vezninde) **إِسْلَاءٌ** [islā'] lafzından mutāvi'dir, mütesellī olmak ma'nāsınadır; meselā gam-nāk olan adama ba'zı nush yā tebşir-güne taltif ve tatyib eylemekle mutma'innü'l-kalb olmak gibi; yukālu: أَسْلَاهُ عَنْهُ فَتَسَلَّى

السُّلُوَّةُ [es-selvet] (sīn'in fethi ve zammıyla) İsmidir, bir nesneden āzādeliğe ve ferāgat-ı hātra denir.

السُّلَوَانَةُ [es-sulvānet] (sīn'in zammıyla) Bala denir, عَسَلٌ [asel] ma'nāsına. Ve

nisvān-ı 'Arabın teshir için kullandıkları boncuğa denir; bunda sīn'in fethiyle de lügattir. Ve şol boncuğa da denir ki onu kum içre defn edip siyāhlandıkta çıkarıp su ile ezdikten sonra 'aşika içirmekle derd-i 'aşktan mütesellī olurlar.

السُّلُو [es-selvā] [بَلُو] [belvā] vezninde) Bu dahi bala denir, عَسَلٌ [asel] ma'nāsına. Ve bir kuş adıdır; سَلْوَاةٌ [selvāt] müfredidir. Mütercim der ki bu kuş Türkide yelve dedikleri kuştur ki bıldırcına şebih olur, Benī İsrā'il'e sevk ve terzik olunan bu kuşlardır; pek vahşî olur, niteki bu kıt'ada telmih olunmuştur: "مِنْ آلِ إِسْرَائِيلَ عَلِقْتُهُ || مِنْ آلِ إِسْرَائِيلَ عَلِقْتُهُ || قَدْ أَنْزَلَ السُّلُو عَلَى قَلْبِهِ || قَابَلْنِي بِالصَّدِّ وَالْتِيهِ || وَنَزَلَ الْمَنْ عَلَى فِيهِ" Ve

سَلُو [selvā] Mutlakan kalbi fārig ve mütesellī eden şey'e denir.

السُّلَوَانُ [es-sulvān] (sīn'in zammıyla) سُلْوَانَةٌ [sulvānet] dedikleri zikr olunan boncuğa denir. Ba'zılar dedi ki سُلَوَانٌ [sulvān] mütesellī olmak için içilen suyuna denir yāhūd şol toprağa denir ki meyyitin kabrinden alınıp su ile karıştırdıktan sonra 'aşika içirirler, onun hāssasıyla o biçārenin gönlünde olan 'aşk zā'il olur yāhūd şol devāya denir ki gamgīn olan adama içirildikte tefirih eder ola. Ve

سُلَوَانٌ [Sulvān] Suleym kabilesi yurdunda bir vādī ismidir. Ve Quds-i şerifte bir çeşme adıdır ki pek 'acibedir, günde hemān bir yā iki kere cereyān eder, nās onunla teberriik ederler.

مُسْلِيَةٌ [Musliyet] [مُحْسِنَةٌ] [muhsinet] vezninde) Bir batn pederinin ismidir. Ve Musliye b. Hezzān ashābandandır.

السُّلِيُّ [es-Suleyy] [سَمِي] [sumeyy] vezninde ve lām'ın kesriyle de) Bādiyede bir vādī

adıdır.

الإِستِلاءُ [el-istilā'] [ifti'āl] vezninde)

Davar semirmek ma'nāsınadır; yukālu:

إِسْتَلَّتِ الشَّاةُ إِذَا سَمِنَتْ

الْيَائِي

[س ل ي]

السَّلا [es-selā] [عَصَا] [aşā] vezninde) Şol yufka deriye denir ki batn-ı māderde veled onda tevellüd eder ve ekseri bilece çıkar. Eger doğduğu anda yüzünden sıyırıp alınmaz ise veled helāk olur, insānda ve mevāşide olana itlāk olunur, Türkide eş ve son ta'bīr ederler; cem'i أسلاء [eslā'] gelir; ve minhu'l-meselu: "وَقَعُوا فِي سَلَا جَمَلٍ" "وَقَعُوا فِي سَلَا جَمَلٍ" Ya'nī bir müşkil hāle dūçār öldükta darb olunur, zīrā erkek devede o deri olmaz. Ve kezālik yukālu: "إِنْقَطَعَ السَّلا" "إِنْقَطَعَ السَّلا" Ya'nī bu dahi meseldir, bir iş nihāyet derecede düşvār oldükta irād olunur. Ve

سلا [Selā] Mağrib'de bir belde adıdır; nisbetinde سلاويي [Selāviyy] denir. Ve

سلا [selā] Masdar olur, rahimde zikr olunan deri pārelenmek ma'nāsınadır; yukālu: سَلِيَتِ الشَّاةُ سَلَا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا انْقَطَعَ سَلَاهَا

السَّليَا [es-selyā] [سَكْرَى] [sekrā] vezninde) Karnında سلا [selā] dediği deri pārelenmiş koyuna denir.

التَّسْلِيَةُ [et-tesliyet] [تَأْدِيَةٌ] [te'diyet] vezninde) Hatunun yā hayvānın doğurduktan sonra son ta'bīr olunan mezkūr deriyi çekip çıkarmak ma'nāsınadır; yukālu: سَلَّى الْمَرْأَةُ أَوْ الشَّاةُ إِذَا نَزَعَتْ سَلَاهَا

الإِستِلاءُ [el-istilā'] [ifti'āl] vezninde) 'Avret yā hayvān doğurduktan sonra sonunu taşra tarh eylemek ma'nāsınadır;

yukālu: اسْتَلَّتِ النَّاقَةُ إِذَا طَرَحَتْ سَلَاهَا

الْوَاوِيُّ

[س م و]

السُّمُو [es-sumuvv] [عُلُوٌّ] [ʿuluvv] vezninde)

Yükselmek ma'nāsınadır; yukālu: سَمَا الشَّيْءُ سَمَا بِهِ إِذَا ارْتَفَعَ Ve bā' harfiyle müte'addī olur, yükseltmek ma'nāsına; yukālu: سَمَا بِهِ سَمَا لِي الشَّيْءُ أَيُّ رُفِعَ مِنْ بَعْدِ أَيُّ أَغْلَاهُ Ve yukālu: "يَا نِي" "Iraktan filān nesne bana ref ve işhās olunmakla onu gereği gibi idrāk eyledim." Ve

شُمُو [sumuvv] Şikāra çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: سَمَا الْقَوْمُ إِذَا خَرَجُوا لِلصَّيْدِ

الْإِسْمَاءُ [el-ismā'] (hemzenin kesriyle) Yükseltmek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أَغْلَاهُ Ve ism vaz' eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَسْمَاهُ إِيَّاهُ وَأَسَمَى بِهِ إِذَا جَعَلْتَهُ إِسْمًا لَهُ

السَّمَاةُ [es-sumāt] [فُضَاءٌ] [kuḍāt] vezninde) Şikāra çıkan sayyādlara denir; sıfat-ı galibedir, سامي [sāmī] müfredidir.

السَّمَاوَةُ [es-semāvet] (sīn'in fethiyle) Erkek dişi üzere aşmak ma'nāsınadır; yukālu: سَمَا الْفُحْلُ سَمَاوَةً إِذَا تَطَاوَلَ عَلَى سُؤْلِهِ Ve سَمَاوَةُ الْبَيْتِ [semāvetu'l-beyt] evin çardağına ve şirvānına denir. Ve bir nesnenin şahs ve kālībına denir; tekülü: رَأَيْتُ سَمَاوَتَهُ أَيُّ شَخْصُهُ Ve

سَمَاوَةٌ [Semāvet] Kūfe ile Şām beyninde bir mevzi'dir. Ve bu عَوَاشِمُ [ʿAvāşim]den değildir, niteki Cevheri 'Avāşim'den demekle vehm eyledi. Şārih der ki bir سَمَاوَةٌ [Semāvet] dahi vardır ki 'Avāşim'dendir.

السَّمَاءُ [es-semā'] (sīn'in fethiyle) Ma'lūmdur ki göge denir, Fāriside āsmān derler; mü'enneslerdir ve müzekker olur. Şārih der ki نَحْلٌ [naḥl] ve شَجَرٌ [şecer] ve

سَمَاء [semā] ve اُرْضُ [ard] gibi ism-i cins ve ism-i cins mecrāsına cārī olan kelimeler ki vāhid ve cem'e itlāk olunur, tezkīr ve te'nisleri cā'izdir. Ve

سَمَاء [semā] Her nesnenin sakfına itlāk olunur; tekūlu: أَصْلِحْ سَمَاءَ بَيْتِكَ أَي سَفَفُهُ Kezālik revāk-ı beyte itlāk olunur. Ve bir feres adıdır. Ve atın sırtına itlāk olunur; yukālu: فَرَسٌ رَفِيعُ السَّمَاءِ أَي الظَّهْرُ Ve buluta itlāk olunur; yukālu: أَمْطَرَتِ السَّمَاءُ أَي السَّحَابُ Ve yağmura 'alā-kavlin ceyyid ve şāmiline itlāk olunur; cem'i أَشْمِيَّةٌ [esmiyyet] ve سَمَوَاتٌ [semāvāt] ve سُومِيٌّ [sumiyy] gelir, عُتِيٌّ [utiyy] vezninde ve سِمَا [simā] gelir sīn'in kesri ve elifin kasrıyla.

مَاءُ السَّمَاءِ [Mā'u's-Semā] Mülük-i 'Irāk'tan Benū Mā'u's-Semā dedikleri cemā'atin vālideleri ismidir ki Nu'mān'ın vālidesi olacaktır; mezburenin bundan gayrı ismi yoktur. Bazılar Māviye ismi ve Mā'u's-Semā lakabıdır demekle müellif selb eyledi, be-gāyet dil-ber ve sāfi-manzar olmakla itlāk eylemişler idi.

الْمِسْمَاءُ [el-mismāt] (mīm'in kesriyle) Çoraba denir ki ayağa giyilir.

الْإِسْتِمَاءُ [el-istimā] [ifti'āl] vezninde) Sayyād ayağına çorab giymek, 'alā-kavlin āhū saydına çıkmakla harr-ı arzdan ayağını vikāye için bir adamdan çorap isti'fāre eylemek ma'nāsınadır; yukālu: اِسْتَمَى الصَّائِدُ إِذَا لَبَسَ الْمِسْمَاءَ أَوْ اسْتَعَارَهَا لِصَيْدِ الطَّبَاءِ فِي الْحَرِّ Ve āhū saydına hengāmı olmayan Suheyl yıldızı tulū'u vaktinde āhū saydına çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: اِسْتَمَى الصَّائِدُ الطَّبَاءِ إِذَا مَطَّلَعَ سَهْلِيلٌ Ve bir adamın ziyāretine kasd ve teveccüh eylemek, 'alā-kavlin bir kimseden hayr nişāneleri tefer-rüs eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: اِسْتَمَيْتُهُ

إِذَا تَعَمَّدْتُهُ بِالرِّيَازَةِ أَوْ تَوَسَّمْتُ فِيهِ الْخَيْرَ

الْإِسْمُ [el-ism] (hemzenin kesri ve zam-mıyla) ve

السُّمُّ [es-sum] ve

السَّمَا [es-sumā] (sīn'lerin harekāt-ı selāsı ve elifin kasrıyla ki mecmū'u sekiz lügat-tir) Bir nesnenin 'alāmet ve nişānına denir; عُلُوٌّ [uluvv] ma'nāsından me'hūzdu; yukālu: اِسْمُهُ كَذَا وَسُمُّهُ وَسَمَاهُ أَي عَلَامَتُهُ Ve cevher ve 'arazdan her nesnenin izāsına mevzū' olan lafzına denir yekdiğerden fasl ve temyiz için, Fāriside nām ve Türkīde ad ta'bir olunur; cem'i أَشْمَاءٌ [esmā] ve سَمَوَاتٌ [esmāvāt] ve cem'ü'l-cem'i أَسْمَائِي [esāmī] gelir yā'nın isbātı ve nakısıyla. Şārih der ki bunların aslları سُمُو idī ki عُلُوٌّ [uluvv] ma'nāsınadır. Mü'ellifin 'alāmetle tefsiri yine عُلُوٌّ [uluvv] ma'nāsından me'hūzdu. Ve Başriyyūn ve Kūfiyyūn beynlerinde olan ihtilāf ma'lūmdur.

التَّسْمِيَّةُ [et-tesmiyyet] [tādiyyet] vezninde) Bir şey'i ism vaz'e eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا سَمَّاهُ فَلَانًا وَسَمَّى بِهِ إِذَا جَعَلَهُ اسْمًا لَهُ

السَّمُو [es-semv] (sīn'in fethiyle) Bu dahi ad komak ma'nāsınadır; yukālu: سَمَاهُ إِيَّاهُ وَسَمَى بِهِ يَسْمُو سَمُوًا بِمَعْنَى سَمَاهُ وَالْأَوَّلُ يَغْنِي سَمَاهُ بِالتَّخْفِيفِ عَنْ تَغْلِبِ لَمْ يَحْكِهِ غَيْرُهُ

السُّمِّي [es-semiyy] [ganiyy] vezninde) Hem-nām ma'nāsınadır ki adaş ta'bir olunur; yukālu: هُوَ سَمِيكٌ وَهُوَ مِنْ اِسْمِهِ اِسْمُكَ Ve mānend ve nazire itlāk olunur; yukālu: هُوَ سَمِيئُهُ أَي نَظِيرُهُ

التَّسْمِي [et-tesemmī] [tefa'ul] vezninde) Bir ad ile adlanmak ma'nāsınadır; yukālu: سَمَّاهُ بِكَذَا فَتَسَمَّى بِهِ Ve bir kimseye yāhūd bir kabīleye müntesib olmak ma'nāsınadır; yukālu: اِسْتَمَى بِالْقَوْمِ وَالِإِيْهِمْ إِذَا

اِتَّسَبَ بِهِمْ

اَلْمُسَامَاةُ [el-musāmāt] [مُبَاهَاةٌ] [mubāhāt] vezninde) ʿUlūv-i šān cihetiyle müfāhare eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِذَا سَامَاهُ إِذَا فَاحَرَهُ Ve yarışmak maʿnāsınadır; yukālu: سَامَاهُ إِذَا بَارَاهُ

اَلتَّسَامِي [et-tesāmī] [تَفَاعُلٌ] [tefāʿul] vezninde) Birbiriyle yarışmak maʿnāsınadır; yukālu: تَسَامَوْا إِذَا تَبَارَوْا

اَلسَّمَا [es-sumā] [هُدَى] [hudā] vezninde) Bir adamın hayr ve cemīle cihetiyle olan nām ve āvāze ve şöhretine denir; yukālu: سَمَاهُ أَي ضَوْئُهُ فِي الْخَيْرِ

سُمَيْةٌ [Sumeyyet] (sīn'in zammıyla) Bir cebel adıdır. Ve ʿAmmār b. Yāsir hazretlerinin vālideleri ismidir, radıyallāhu ʿanhumā.

اَلْيَائِي

[س م ي]

سُمَي [Sumy] (sīn'in zammıyla) Bir vādī yāhūd bir belde adıdır. İbn Cinnī dedi ki kelām-ı Arabda bundan gayrı سُمَي [Sumy] lafzının istiʿmālī maʿlūmum değildir.

اَلْيَائِي

[س ن ي]

اَلسَّنَا [es-senā] [عَصَا] [ʿašā] vezninde) Şimşeğin aydınlığına ve parıltısına denir; tekülü: رَأَيْتُ سَنَا الْبُرُقِ أَي ضَوْءَهُ Ve bir cins nebāt ismidir ki safrā ve sevdā ve balgamı müşhildir, سَنَاءُ [senā] dahi denir medd ile. Bu nebāt sinā-i Mekkī dedikleri nebāttır ki müşhil-i maʿrūftur ve bir nevcī dahi vardır ki Rūm diyarında nābit olmakla sinā-i Rūmī derler. Ve

سَنَاءٌ [senā] Bir çeşit harīr libās adıdır. Ve

Necd ülkesinde bir vādī adıdır. Ve Senā bint Esmā b. eş-Şalt gerçi ümmehātü'l-mü'minīn riştesine keşide olup lākin kable'd-duhūl vefāt eyledi.

اَلسَّنَاءُ [es-senā] [عَطَاءٌ] [ʿaṭā] vezninde) Yükselmek maʿnāsınadır; yukālu: سَنِي الشَّيْءُ سَنَاءً مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَارَ ذَا سَنَاءٍ وَيُقَالُ بِهِ سَنَاءٌ أَي رَفَعَةٌ

اَيَّدَمُرُ السَّنَائِي [Eydemur es-Senā'iyy] Bir şāʿir-i muhsindir, müteʿahhirındendir. Ve bu Fūrs şāʿirlerinden Senāʿī dedikleri şāʿirin gayrıdır. Ve Aḥmed b. Ebī Bekr es-Senevī harekātla muhaddistir ve bu عَصَوِي [ʿašaviyy] veznindedir.

اَلاِسْنَاءُ [el-isnā] (hemzenin kesriyle) Yukarı kaldırmak ve yükseltmek maʿnāsınadır; yukālu: إِذَا رَفَعَهُ إِذَا رَفَعَهُ Ve şimşeğin şuʿarı hāneden içeri girmek yāhūd yer üzere düşmek yāhūd sehāb içre yürüyüp oynamak maʿnāsınadır; yukālu: اُسْنَى الْبُرُقِ إِذَا دَخَلَ سَنَاهُ النَّبْتِ أَوْ وَقَعَ عَلَى الْأَرْضِ أَوْ طَارَ فِي السَّحَابِ Ve bir sene bir yerde meks eylemek maʿnāsınadır; yukālu: اُسْنَى الْقَوْمِ إِذَا لَبِثُوا سَنَةً يَغْنِي فِي مَوْضِعٍ

اَلتَّسْنِيَّةُ [et-tesniyet] [تَأْدِيَةٌ] [teʿdiyēt] vezninde) Bir nesneyi kolaylayıp feth eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِذَا سَهَّلَهُ وَفَتَحَهُ

اَلْمُسَانَاةُ [el-musānāt] [مُبَاهَاةٌ] [mubāhāt] vezninde) Bir kimse ile müdārā ve hüsn-i zindegānī eylemekle hoşnūd eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِذَا رَاضَاهُ وَدَارَاهُ وَحَسَّنَ مُعَاشِرَتَهُ

اَلتَّسَنِي [et-tesenni] [تَفَاعُلٌ] [tefāʿul] vezninde) Bozulmak maʿnāsınadır; yukālu: تَسَنَّى الشَّيْءُ إِذَا تَغَيَّرَ Şārih der ki baʿzılar bu maʿnāda aslı تَسَنَّ olmaya zāhibdir ki nūn-ı sāniye yā'ya kalb olunmuştur. Ve

تَسَنَّى [tesenni] Bir kimse umūrunda

sühület bulmak ma'nāsınadır ki sühületle husül-pezîr olmaktan 'ibârettir; yukâlu: تَسْنَى الرَّجُلُ إِذَا تَسَهَّلَ فِي أُمُورِهِ Ve yükseğe çıkmak ma'nāsınadır; yukâlu: تَسْنَى الرَّجُلُ إِذَا رَفَى Ve bir adamı güçle hoşnüd eylemek ma'nāsınadır; yukâlu: تَسْنَى فُلَانًا إِذَا تَرَضَّاهُ Ve erkek dişiyeye aşmak ma'nāsınadır; yukâlu: تَسْنَى الْبَعِيرُ النَّاقَةَ إِذَا تَسَدَّاهَا لِيَضْرِبَهَا

الْمُسْنَأُ [el-musennât] (mîm'in zammı ve nûn'un teşdidiyle) Su bendine denir ki sedd ta'bîr olunur; yukâlu: عَقَدُوا مُسْنَأَةً لِمَاءٍ Terfî' ma'nāsından me'hûzdur.

السَّانِيَةُ [es-sāniyet] Edevâtıyla berâber olarak büyük kovaya denir. Ve su çekmek için dolaba koşulan nākaya denir.

السَّنْوُ [es-senv] (sîn'in fethiyle) ve

السَّنَاوَةُ [es-senāvet] [semāḥat] [semāḥat] vezninde) Dolaba koşulan nāka tarla su-varmak ma'nāsınadır; yukâlu: سَنَتِ السَّانِيَةُ Ve âteş şu'lesi yükselmek ma'nāsınadır; yukâlu: سَنَتِ النَّارُ إِذَا عَلَى ضَوْءِهَا Ve kuyudan su çekmek ma'nāsınadır; yukâlu: سَنَتِ النَّارُ إِذَا عَلَى ضَوْءِهَا Ve açmak ma'nāsınadır; yukâlu: سَنَتِ النَّارُ إِذَا عَلَى ضَوْءِهَا Ve açmak ma'nāsınadır; yukâlu: سَنَتِ النَّارُ إِذَا عَلَى ضَوْءِهَا

الْمَسْنُوءَةُ [el-mesnuvvet] ve

الْمَسْنِيَّةُ [el-mesniyyet] (mîm'in fethiyle) **السَّانِيَةُ** [sāniyet] ile saky olunan arza denir. Sānide vāviyye maktûbdur.

السِّنَايَةُ [es-sināyet] [kitābet] vezninde) Bir nesnenin götürüsüne denir; yukâlu: أَخَذَهُ بِسِنَايَتِهِ أَي كَلَّهَ

السَّنَةُ [es-senet] (sîn'in ve nûn'un fethiyle) Yıla denir ki Fāriside sāl derler; yukâlu: مَضَّتْ سَنَةٌ أَي عَامٌ Şārih der ki mü'ellif bunu hā' bābında dahi

zikr eyledi, zīrā ba'zılar hā'î ve ba'zılar yā'î ve ba'zılar vāvî olmasına zāhiblerdir. Hā'î olduğuna göre aslî **سَنَهَةٌ** [senhet]tir ki **جِبْهَةٌ** [cebhet] veznindedir, hā'î hazf olunmuştur, zīrā 'Arablar **سَنَهَتِ النَّخْلَةَ** derler, hurmā ağacı eskikip üzerinden zamān mürür eylese. Ve yā'î olduğuna göre **سَانِيَةٌ** [sāniyet] māddesinden me'hûz olur ki dolabla kuyu çevresinde dönerek su çeken nākaya denir, yıl dahi dā'îr olmakla itlāk olundu yāhūd rif'at ma'nāsından me'hûzdur, mahlûk üzere dā'îr olduğuna mebnîdir. Ve vāvî olduğuna göre 'an-karîb mezkûrdur.

الْإِسْنَاتُ [el-isnāt] [ikrām] vezninde) Nās kıtlığına uğramak ma'nāsınadır; zīrā kıtlığına **سَنَةٌ** [senet] itlāk olunur; yukâlu: فَارَكُوا إِذَا أَصَابَتْهُمْ الْجُدُوبَةُ Fark için vāv tā'ya münkalib oldu.

السَّنِي [es-seny] (sîn'in fethi ve nûn'un sükûnuyla) **السَّنْوُ** [senv] gibi açmak ma'nāsınadır; tekûlu: سَنَيْتُ الْبَابَ سَنِيًا إِذَا فَتَحْتَهُ Pes vāvî ve yā'î olur.

السَّنَايَا [es-senāyā] (sîn'in fethi ve kasr ile) Şerîf ve refî'î'ş-şān adama denir ve bu müfredidir; yukâlu: رَجُلٌ سَنَايَا أَي شَرِيفٌ **إِسْنًا** [İsnā] Hemze-i meksûre ile ki Şa'îd'de bir beldedir, nûn bābında zikr olundu.

الْوَاوِيُّ

[س ن و]

السَّنَةُ [es-senet] (fethateynle) Yıla denir, **عَامٌ** [cām] ma'nāsına; **سِنُونٌ** [sinūn] gelir sîn'in kesriyle ve **سَنَوَاتٌ** [senevāt] gelir fethātla ve **سَنَهَاتٌ** [senehāt] gelir hā'yla, niteki ānifen me'hazları beyān olundu. Ve **سَنَةٌ** [senet] Kuraklığa ve kıtlığa itlāk olunur; yukâlu: وَأَصَابَتْهُمْ سَنَةٌ أَي فَحَطَّ وَجَدْتُ

kurak yere denir, أَرْضٌ مُجْدِبَةٌ ma'nāsına; cem'i سُنُونٌ [sinūn] gelir.

الْإِسْنَاتُ [el-isnāt] (إِكْرَامٌ [ikrām] vezninde) Kıtlığa ve kuraklığa düşmek ma'nāsınadır; yukālu: أَسْتُنُوا إِذَا أَصَابَتْهُمْ الْجُدُوبَةُ

الْمُسَانَةُ [el-musanāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) ve

السِّنَاءُ [es-sinā] (قِتَالٌ [kitāl] vezninde) Yıllık ile mu'āmele eylemek ma'nāsınadır; yukālu: سَانَاهُ مُسَانَةً وَسِنَاءَةً إِذَا اسْتَأْجَرَهُ لِلْسِّنَةِ

السَّنَوَاءُ [es-senvā] (حَمْرَاءٌ [hamrā] vezninde) Şiddetli ve mihnetli سَنَةٌ [senet]e vasf olur; yukālu: سَنَةٌ سَنَوَاءٌ أَيْ شَدِيدَةٌ

السَّنَا [es-senā] (عَصَا [aşā] vezninde) Bir nebattır, niteki yā'riyyede zikr olundu.

الْوَاوِيُّ

[س و و]

السَّوَاءُ [es-sevā] (sīn'in fethi ve elifin meddiyle) İsmdir, 'adl ve dād ma'nāsınadır. Kāle'ş-şārih ve minhu kavluhu ta'ālā: فَانْبِذْ إِلَيْهِمْ عَلَى سَوَاءٍ ﴿﴾ Ayni عدلٌ مِنَ الْحُكْمِ Ve vasat ma'nāsınadır; yukālu: مَكَانٌ سَوَاءٌ أَيْ فَانْبِذْ إِلَيْهِمْ عَلَى سَوَاءٍ ﴿﴾ Ve وَسَطٌ بَيْنَ الْحَدِيثَيْنِ Ve her tarafı berāber düz ve müstevī ma'nāsınadır; yukālu: مَكَانٌ سَوَاءٌ أَيْ مُسْتَوٍ وَتَوْتٌ سَوَاءٌ أَيْ مُسْتَوٍ Sārih der ki سَوَاءٌ [sevā] kelimesi fi'l-asl masdardır, ba'dehu vasf ve zarf olarak isti'māl olundu. Ve سَوَاءُ الْجَبَلِ [sevā'u'l-cebel] dağın zirvesine itlāk olunur; yukālu: قَعَدَ فِي سَوَاءِ الْجَبَلِ أَيْ ذَرَوْتَهُ Ve سَوَاءُ النَّهَارِ [sevā'u'n-nehār] gündüzün tamām nısfı zamāndan 'ibārettir; tekülü: Ve bir mevzi' adıdır. Yemen'de Şabr nām dağın başında bir palanka adıdır. Ve Sevā b. el-Hāriş ve Sevā

b. Hālid sahabīlerdir. Ve

سَوَاءٌ [sevā] Misl ve mānend ma'nāsınadır; cem'i أَسْوَاءٌ [esvā] gelir ve سَوَاسِيَةٌ [sevāsiyet] ve سَوَاسِي [sevāsī] ve سَوَاسِيَةٌ [sevāsiyet] gelir sīn-i uluların fethi ve sāniyelerin kesriyle. Şārih der ki bunlar nevādirdendir. Ve ba'zılar bunların ism-i cem' olmalarına zāhib oldular. İntehā. Ve gāh olur ki سَوَاءٌ [sevā] kelimesi iki nesnenin vücūdunu iktizā ve taleb eder, beynlerinde اِسْتِوَاءٌ [istivā] hāletini tahkik ve beyān için; ve minhu yukālu: سَوَاءٌ زَيْدٌ وَعَمْرٌو أَيْ ذُو سَوَاءٍ Burada سَوَاءٌ [sevā] kelimesi ذُو سَوَاءٍ ile mü'evvel olarak mukaddem haberdır, niteki زَيْدٌ وَعَمْرٌو derler, ذُو سَوَاءٍ ma'nāsına. Ve bu i'tibār سَوَاءٌ [sevā] ve عَدْلٌ [adl] kelimelerinin masdariyyetlerine mebn'dir; zīra masdarın mā-ba'dinde fā'il-i merfū'u zikr olunmaz, meger vech-i mezkūr üzere hazf ve izmār ile mevsūfiyyet üzere cārī ola; ve tekülü: مَرَزَتْ بِرَجُلٍ سَوَاءٍ وَالْعَدَمُ Ke-mā se-yuzkeru.

لَيْلَةُ السَّوَاءِ [leyletu's-sevā] Ayın on dördüncü yāhūd on üçüncü gecesine itlāk olunur, zīrā ay o gecelerde müstevī olur.

السَّوَى [es-sivā] (sīn'in kesri ve zammı ve elifin kasrıyla) Bunlar da سَوَاءٌ [sevā] gibi عدلٌ [adl] ve وَسَطٌ [vasat] ve غَيْرٌ [gayr] ma'nālarıdır. Ve berāber ve müstevī ma'nāsınadır. Ve سَوَاءٌ [sevā] gibi; ve minhu yukālu: مَرَزَتْ بِرَجُلٍ سَوَاءٍ كَمَا ذَكَرَ وَسَوَاءٍ بِكَسْرِ السِّينِ وَالْمَدِّ وَسَوَى بِالْكَسْرِ وَسَوَى بِالضَّمِّ وَالْعَدَمُ أَيْ اِسْتِوَاءٌ هُوَ وَعَدَمُهُ Ve sıfat olmak üzere merfū' olurlar ki مُسْتَوٍ te'vīlinde olurlar. İntehā. Ve kavluhu ta'ālā: ﴿لَا تُخَلِّفُهُ نَحْنُ وَلَا أَنْتَ مَكَانًا﴾ سَوَى ﴿﴾ الْآيَةُ فَرِيٌّ بِالْكَسْرِ وَالضَّمِّ أَيْ مَغْلَمًا وَتَقْدِيرُهُ ذَا

مَعْلَمِ Ya'ni "Mî'ādımız cümleye ma'lûm olacak 'alâmetle ma'lem olan bir mekân olsun ki onda bizim sāhirlerimiz ile cem' olasız." Şārih der ki gūyā ki cümle bey-ninde مُسْتَوِي olmuş olur. Ve Rāğib مُسْتَوِي طَرْفَاهُ 'ibāretiyle tefsir eyledi. Ve Keşşāf مُنْصَفًا بَيْنَنَا وَبَيْنَكَ 'ibāretiyle beyān eyledi ki iki tarafın mesāfesine nisf ve vasat olan mekân olur ki tarafeyne bu'd ve kurb ci-hetiyle mütefāvit olma.

الِإِسْتَوَاءُ [el-istivā] (إِفتِعَالٌ [ifti'āl] veznin-de) İki nesne birbirine mümāsıl olmak ma'nāsınadır ki kemmiyyette yā keyfiyyette berāber olmaktan 'ibārettir; yukālu: إِسْتَوَى إِذَا تَمَاتَلَا Ve i'tidāl ma'nāsınadır ki bir tarafta tefāvüt olmayıp müstakīm olmaktan 'ibārettir; yukālu: إِسْتَوَى الشَّيْءُ إِذَا اغْتَدَلَ Ve bir adamın civānlığı kemāle varmak ma'nāsınadır ki tamām yiğit olmaktan 'ibārettir yāhūd kırk yaşına varıp karārını bulmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَوَى الرَّجُلُ إِذَا بَلَغَ أَشُدَّهُ أَوْ أَزْبَعِينَ سَنَةً ﴿ثُمَّ اسْتَوَى إِلَى السَّمَاءِ﴾ أَي ضَعِدَ أَوْ عَمَدَ إِلَيْهَا أَوْ قَصَدَ Ya'ni kelimesiyle sı-lalanırsa ma'ānī-i mezkūreye delālet eder. İmdī ma'nā-yı şerīf budur ki "Hak celle ve 'alā arzı halk eyledikten sonra emr-i 'ālisi tesviye-i semā husūsuna su'ūd eyledi yāhūd irāde-i 'aliyyesi onun tesviye ve tedbīrine ta'alluk eyledi yāhūd aralıkta sā'ir tekvīn tahallül eylemeyip doğru onun tesviye ve tanzīmine kasd ve mübāşeret eyledi yāhūd onun tesviyesine teveccüh eyledi yāhūd ona müstevlī ve mutasarrıf oldu." Mü'ellif Başā'ir'de dedi ki **إِسْتَوَاءُ** [istivā] mādde-i 'ilī ile sı-lalanırsa bir nesneye bi'z-zāt yāhu bi't-tedbīr muntehī olmak ma'nāsını iktizā eder, āyet-i merkūme şikk-ı sānidendir. Ve Keşşāf'ın

beyānına göre mecāz bi-mertebeteyn üzere müretteb isti'āre olur. Ve **ثُمَّ** kelimesi terāhī fi'r-rütbe ma'nāsınadır. İntehā. Ve tekūlu'l-'Arab: **إِسْتَوَتْ بِهِ الْأَرْضُ أَي هَلَكَتْ فِيهَا** Burada bā'ع yāhūd مَعَ ma'nāsınadır; bunun me'ālī istilāhımızda "Hākle yeksān oldu" ta'bīrine akrebdir.

التَّسَاوِي [et-tesāvī] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] veznin-de) Bu dahi birbirine mümāsıl olmak ma'nāsınadır ki besberāber olmak ta'bīr olunur; yukālu: تَسَاوَى إِذَا تَمَاتَلَا

التَّسْوِيَةُ [et-tesviyet] (تَفْعِيلٌ [tefīlet] veznin-de) İki nesneyi birbirine berāber eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: سَوَّيْتُهُ بِهِ وَسَوَّيْتُ بَيْنَهُمَا إِذَا سَوَّيْتُهُ عَلَيْهِ الْأَرْضُ عَدَلْتُ Ve bir nesneyi düz ve hemvār eylemek ma'nāsınadır ki düzeltmek ta'bīr olunur; ve minhu yukālu: سَوَّيْتُ عَلَيْهِ الْأَرْضُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا هَلَكَتْ فِيهَا سَوَّاهُ إِذَا جَعَلَهُ سَوِيًّا

المُساوَاةُ [el-musāvāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] veznin-de) Bir nesneyi bir nesneye berāberleştirmek ma'nāsınadır; tekūlu: سَوَّيْتُ بِهِ وَسَوَّيْتُ بَيْنَهُمَا بِمَعْنَى سَوَّيْتُ Ve bir nesne bir nesneye kemmiyyette yā keyfiyyette mu'ādil olmak ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ لَا يُسَاوِي شَيْئًا أَي لَا يُعَادِلُهُ Bu ma'nādan istilāhımızda "Şu bir şey" değmez" ile ta'bīr olunur; meselā **دِرْهَمًا يُسَاوِي دِرْهَمًا** derler, "Şunun kıymeti bir akçeye mu'ādil olmaz" ki bir akçeyi değmez demektir; ve: **قَوْلُهُمْ: لَا يَسْوَى كَيْزَى قَلِيلٌ** Ya'ni lügat-i kalīlede sülāsī olarak bāb-ı rābī'den dahi bu ma'nāda vārid oldu.

الِإِسْوَاءُ [el-isvā] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir şeyi āhere mu'ādil eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: **أَسْوَيْتُهُ بِمَعْنَى سَوَّيْتُهُ بِهِ** Ve bir nesneyi düz ve doğru kılmak ve doğrultmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَسْوَاهُ**

İذَا جَعَلَهُ سَوِيًّا Ve bir kimse hulk ve tabī'atte pederine çekmek ma'nāsınadır; yukālu: أَشْوَى فُلَانٌ إِذَا كَانَ خُلُقُهُ وَخُلُقُ وَالِدِهِ سَوَاءً Ve hadeslemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَشْوَى الرَّجُلِ إِذَا أَحَدَتْ Ve hor ve zelīl olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَشْوَى خَزْيٍ إِذَا خَزِيَ Ve zekeri tamāmen ferce sokmak ma'nāsınadır; yukālu: أَشْوَى فِي الْمَرْءِ إِذَا أُوْعِبَ Şārih der ki bu üç ma'nā mehmūz olan bu "س، و، أ"den mutasarrıftır. Ve bir nesneyi gaflet sebebiyle terk ve iskāt eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَشْوَى حَزْفًا مِنَ الْقُرْآنِ أَيُّ اسْقَطَ وَتَرَكَ وَأَغْفَلَ

سَوَاءً [es-sevā'ān] (sīn'in fethiyle) سَوَاءً [sevā'] kelimesinin tesniyesidir; cem'i سَوَاءً [esvā'] gelir, ikisi besberāberlerdir demektir; yukālu: هُمَا سَوَاءَانِ أَيُّ مِثْلَانِ

أَلْسِيِّي [es-siyy] (sīn'in kesriyle) Bu dahi misl ve müsāvī ma'nāsınadır; tesniyesi سِيَّانِ [siyyān]dır; yukālu: مَا هُوَ بِسِيٍّ لَكَ أَيُّ سِيَّانِ [esvā'] Cem'i سَوَاءً [esvā'] gelir; ve yukālu: لَيْسَتْ الْمَرْءَةُ لَكَ بِسِيٍّ وَمَا هُنَّ مِثْلَانِ أَيُّ مِثْلَانِ Bunu aslı سَوَى idi vāv yā'ya ibdāl olundu. Ve

سِيِّي [siyy] Düz ve her tarafı berāber nesneye denir; yukālu: مَكَانٌ سِيِّي أَيُّ مُسْتَوٍ يَعْني طَرَفَاهَا فِي الْمَسَافَةِ Ve düz ovaya itlāk olunur, فَلَاةٌ [felāt] ma'nāsına. Ve bir mevzi' adıdır. Ve وَقَعَ فِي سِيِّي رَأْسُهُ وَفِي سَوَاءٍ رَأْسُهُ Arab: بَفَتْحِ السِّيْنِ فِي الْأَخِيرِ وَكَسْرِهَا أَيُّ حُكْمِهِ مِنَ الْخَيْرِ أَوْ Mü'ellif فِي قَدْرِ مَا يَغْمُرُ بِهِ رَأْسَهُ أَوْ فِي عَدَدِ شَعْرِهِ وَقَعَ فِي سِيْنٍ "س، ن، ن" māddeinde "رَأْسُهُ" أَيُّ عَدَدِ شَعْرِهِ مِنَ الْخَيْرِ أَوْ فِيمَا شَاءَ وَاحْتَكَمَ 'ibāretiyle de zikr eylemişti.

Şārih der ki *Mustakşā'*da iki vechle muharrerdir: فِي سِيْنِ رَأْسِهِ 'ibāretine göre kesīr ve vāsi' ma'nāsına müsta'mel olan سِيْنٌ lafzından masūgdur, li-ennehum yekūlūne: وَجَدَ

فِي سِيِّي رَأْسُهُ وَسَوَاءٍ Ve فُلَانٌ كَلَامًا سِيْنًا أَيُّ كَثِيرًا وَاسِعًا 'ibāretine göre berāber ve mūmāsil ma'nāsından mesbūktur, hulāsası "Başı berāberince ni'met ve refāh-ı şāmīleye mālīk ve onda dil-hāhī üzere mutasarrıf oldu" demektir yāhūd "Yerden başını bü-rüyecek kadar ni'met-i vāsi'aya nā'il oldu" demektir ki ser-tā-pā ni'mete müstagrak oldu ta'bīr olunur yāhūd "Başının kılları 'adedine müsāvī ni'mete fā'iz oldu" demektir ki kesretten kināyedir.

لَا سِيِّمًا [lā siyyemā] (sīn'in kesri ve yā-yı müşeddedenin nasbıyla ki) جَاءَنِي الْقَوْمُ لَا مِثْلَ زَيْدٍ لَافِي كAVLINDE VAKİ'DİR; مَا KAVLİNE LAGV VE ZĀ'İDDİR VE MĀ-BĀ'DİNDEKİ زَيْد LAFZININ REF'İ CĀ'İZDİR; مَا DĀĞ MA KAVLINDEKİ GİBİ. Ve gāh olur ki yā'ya tahfif edip سِيِّمَا لَا DERLER VE فُلَانٌ وَلَا سِيِّكَ مَا فُلَانٌ وَلَا سِيِّةٌ فُلَانٌ وَلَا سِيِّكَ إِذَا فَعَلْتَ ذَلِكَ وَلَا سِيِّي لِمَنْ فَعَلَ ذَلِكَ dahi derler.

Şārih der ki لَا kelimesi nefy-i cins içindir, Sīyi kelimesi isimdir. Ve bu terkīb istisnā' mevki'inde müsta'meldir, ya'nī mā-bā'dini mā-kabline tercīh için mesūk olmakla müsāvāttan tafdīle ihrāc olunmuş gibi olur; ondan lisānımızda "husūsan" ile ta'bīr olunur, meselā شُتِحِبِ الصَّدَقَةِ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ لَا سِيِّمَا فِي الْعَشْرِ الْأَوَاخِرِ sadakanın 'aşr-i evāhirde istihbābı āked ve efdal olduğu mütebeyyen olur, pes mā-kabline müsāvāttan muhric olur. Bu tak-dīrce harf-i nefysiz isti'māl olunmaz. Ve mā-bā'dinde gelen ismin i'rābında cerr ve mutlakan ref' ve nekire olursa nasb hālātī cā'izdir. Cerr hāletinde مَا kelimesi zā'id i'tibār olunup سِيِّي kelimesi mā-bā'dine muzāf kılınır, niteki ﴿أَيُّمَا الْأَجْلَيْنِ﴾ kavli-i şerifinde مَا [mā] zā'ididir. Ve ref' hāletinde

مَا [mā]-i mevsüle yāhūd mevsüfe itibār ve ism-i mezbüre bir mübtedā takdīr olunur, meselā: لَا مِثْلَ الَّذِي هُوَ يَوْمَ لَا سِيَمًا يَوْمَ لَا يāhūd لَا مِثْلَ شَيْءٍ هُوَ يَوْمَ لَا takdīrinde olur. Ve nasb haletinde temeyyüziyyet üzere mansübdür, sār terākīb-i mesrūde bundan istinbāt olunur. Ve tafsīli *Muğni'l-Lebīb*'de meşrūhtur.

السَّوِيّ [es-seviyy] (عَبِيّ [ġaniyy] vezninde) Düz ve doğru nesneye denir. Ve tarafeyni müsāvī mekāna denir, سِيّ [siyy] gibi; yukālu: مَكَانٌ سَوِيٌّ وَسِيٌّ أَيُّ مُسْتَوٍ يَغْنِي طَرَفَاهُ فِي الْمَسَافَةِ

التَّسْوِيّ [et-tesevvī] (تَفَعَّلَ [tefa'ul] vezninde) Düzlenmek ve berāberlenmek ma'nālarıdır; ve minhu yukālu: تَسَوَّتْ بِهِ BĀ' الْأَرْضُ الْأَرْضُ أَيُّ هَلَكَ كَمَا يُقَالُ اسْتَوَتْ بِهِ الْأَرْضُ harfi yāhūd مَعَ ma'nāsıdır.

السَّوِيَّةُ [es-seviyyet] (عَبِيَّةٌ [ġaniyyet] vezninde) Berāberlik, istivā' mevki'inde müsta'emeldir; yukālu: هُمْ عَلَى سَوِيَّةِ أَبِي اسْتَوَاءٍ Burada سَوِيَّةٌ [seviyyet] mukadder mevsūfa vasftır, حَصَلَةٌ [ħaşlet] ve قِسْمَةٌ [kismet] هَيْئَةٌ [hey'et] gibi bir münāsib mevsūf mukadderdir. Ve

السَّوِيَّةُ [seviyyet] Beygir semerine şebīh bir nesnedir ki ona cevārī ve fukarā' makūlesi rākib olur, 'alā-kavlin ثَمَامٌ [sumām] otunun kırıklarıyla dolmuş mindere denir ki dābbenin sırtına pālān gibi vaz' edip üzerine binerler.

أَبُو سَوِيَّةٍ [Ebū Seviyyet] Sahābīdir. Ve 'Ubeyd b. Seviyye b. Ebī Seviyye el-Enşārī ki ensārdan birinin mu'takıdır. Ve 'Abdalmelik b. Ebī Seviyye Sehl b. Ĥalīfe ve Ĥammād b. Şākīr b. Seviyye ki İmām Buḥārī'den *Şaḥīḥu Buḥārī* rāvīsidir, muhaddislerdir.

سَيَّوِيَّهُ [Seyyeveyhi] (عَمْرَوِيَّهُ [amreveyhi] vezninde) Esāmīdendir: Muḥammed b. 'Alī b. Seyyeveyhi el-Mu'eddīb ve 'Alī b. Aḥmed b. Muḥammed b. Seyyeveyhi muhaddislerdir.

السَّوِيَّةُ [es-Suveyyet] (سَمِيَّةٌ [sumeyyet] vezninde) Bir hatun adıdır.

السَّوِيّ [es-sevā] (عَصَا [aşā] vezninde) Doğru ve kasd ma'nāsınadır; tekülü: قَصَدْتُ سَوَاهُ أَيُّ قَصَدْتُ قَصْدَهُ

السَّايَةُ [es-sāyet] (تَسْوِيَّةٌ [tesviyyet] māddesinden فُعْلَةٌ [fa'let]tir ki aslı سَيُّوَةٌ idi, doğrulmuş ve düzlenmiş yola denir. Ve bir adamı firīfte ve meftūn eylemek için tesviye ve tanzīm olunmuş söze itlāk olunur; tekülü: صَرَبَ لِي سَايَةً أَيُّ هَيَّا لِي كَلِمَةً Ve

سَايَةٌ [Sāyet] Mekke kazasında bir karye yāhūd beyne'l-Ĥaremeyn bir vādī ismidir.

سَاوَةٌ [Sāvet] 'Acemde bir şehir-i ma'rūftur.

السَّوِيّ [es-suvā] (هُدَى [hudā] vezninde) سَوَاءٌ [sevā'] kelimesinden فُعْلَى [fu'lā]dır, حُبْلَى [ħublā] vezninde; ve minhu kavluhu ta'ālā: «مَنْ أَصْحَابِ الصِّرَاطِ السَّوِيِّ» وَهُوَ Kavli-i evvele göre سَوِيٌّ kelimesinden ki ma'nāsınadır, muhaffef olur.

الْوَاوِيُّ

[س ه و]

السَّهْوُ [es-sehv] (لَهْوٌ [lehv] vezninde) ve

السُّهُوُّ [es-suhuvv] (عُلُوٌّ [uluvv] vezninde) Bir adamın kalbi başka yere gitmekle bir husūsu gaflet edip unutmak ma'nāsıdır; yukālu: سَهَا فِي الْأَمْرِ يَسْهُوُ سَهْوًا وَسَهْوًا إِذَا نَسِيَهُ سَهْوٌ شَارِهُ وَغَفَلَ عَنْهُ وَذَهَبَ قَلْبُهُ إِلَى غَيْرِهِ [sehv] harfiyle sıralanırsa 'an-gayri-i 'ilm terk ve عُنْ ile sıralanırsa 'an-'ilm terk

ma'nāsınadır; ve tekülü'l-Arab: حَمَلَتْ غَيَاً Güyā ki onda vasf-ı gālibe olmuştur. Ve

سَهْوٌ [sehṽ] Sükün ve mülāyemet ma'nāsınadır; ve minhu tekülü: اِفْعَلُهُ سَهْوًا Ve yukālu: مَالٌ لَا يُسْهَى وَلَا رَهْوًا أَيَّ عَفْوًا بَلَا تَقَاضٍ أَيَّ لَا تُبْلَغُ غَايَتُهُ Ya'nī "Kesret ve vefretinden nihāyetine bālig olunmaz derecesindedir." Ve bu sükün ve ārām ma'nāsından me'hūzdir. Ve

سَهْوٌ [sehṽ] Sehl ve mülāyim adama ve işe denir; yukālu: رَجُلٌ سَهْوٌ وَأَمْرٌ سَهْوٌ أَيَّ سَهْلٌ Ve hoş-güvār suya itlāk olunur; yukālu: مَاءٌ سَهْوٌ أَيَّ زَلَالٌ Ve yavaş ve mülāyim erkek deveye denir; mü'ennesi سَهْوَةٌ [sehvet]tir; yukālu: جَمَلٌ سَهْوٌ وَنَاقَةٌ سَهْوَةٌ أَيَّ وَطِيٌّ

السَّهَاوَةُ [es-sehāvet] [semāhat] vezninde) Deve rām ve mülāyim ve hüb-reviş olmak ma'nāsınadır; yukālu: سَهْوُ الْبُعَيْرِ سَهَاوَةٌ مَنِ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ سَهْوًا

السَّهْوَةُ [es-sehvet] (sīn'in fethiyle) سَهْوٌ [sehṽ]in mü'ennesidir ki zikr olundu. Ve kebāde ta'bīr olunan mülāyim yaya denir; yukālu: قَوْسٌ سَهْوَةٌ أَيَّ مُوَاتِيَةٌ Ve kayaya denir; صَحْرَةٌ [şahrēt] ma'nāsına. Ve sofa ve eyvāna 'alā-kavlin iki oda aralığında olan kilere yā hazīne odasına denir yāhūd رَفٌّ [reff] ve musandıra ve şīrvān makülesine denir ki ona ba'zı havāyic vaz' olunur yāhūd küçük hazīne odası şeklinde odaya denir yāhūd dört yā üç ağaçlardan çatma tahta-pūşa denir ki üzerine emti'a-i beyt makülesi nesnelere vaz' olunur. Ve كُنْدُوجٌ [kundūc] isimdir ki taşra diyarlarda sarpun ve petek ta'bīr ettikleri büyük zarftır, fiçi ve mancana tarzında olur; tahta anbāra dahi denir. Ve odanın bacasına ve pence-resine denir. Ve 'arusun cihāz evine yāhūd

o şekilde olan eve denir. Ve avlu-yı hāne önüne çekilen sütreye denir; cem'leri سِهَاءٌ [sihā] gelir sīn'in kesriyle. Ve Berberzemīn'de bir belde adıdır. Ve bir mevzi' adıdır.

السَّاهِي [es-sāhī] ve

السَّهْوَانُ [es-sehvān] (سَكْرَانٌ [sekrān] vezninde) İsm-i fā'illerdir, sehv edici adama denir; sāniye eblagdır ki unutkan kimse demektir. Ve

سَهْوَانٌ [Sehvān] ve

سِيْهِي [Sihiy] (sīn'in kesriyle ve zammıyla) ve

سُهَيْي [Suheyiy] (sumeyy) [sumeyy] vezninde) Birer mevzi' adıdır.

سُهَيْيَةٌ [Suheyiyet] (sumeyyet) vezninde) Esmādandır: Erṭa'e b. Suheyye fāris ve şā'irdir.

الْأَشْهَاءُ [el-eshā] (hemzenin fethiyle) Elvān ma'nāsınadır ki gūnāgūn demektir; müfredi yoktur.

الْإِشْهَاءُ [el-ishā] (hemzenin kesriyle) سَهْوَةٌ [sehvet] dedikleri zikr olunan oda yapmak ma'nāsınadır; yukālu: أَشْهَى الرَّجُلُ إِذَا بَنَى السَّهْوَةَ

السَّهْوَاءُ [es-Sehvā] [şahrā] vezninde) Bir kırsağın adıdır. Ve geceden bir sā'ate denir; yukālu: مَضَتْ سَهْوَاءٌ مِنَ اللَّيْلِ أَيَّ سَاعَةٌ

الْمُسَاهَاةُ [el-musāhāt] [mubāhāt] vezninde) Ülfet ve mu'āşeretinde pek istiksā eylemeyip müsāmaha ve mülāyemetle mu'āmele eylemek ma'nāsınadır; yukālu: سَاهَاهُ فِي الْعَشْرَةِ أَيَّ تَرَكَ الْإِسْتِقْصَاءَ يَعْنِي خَالَفَهُ وَسَاهَاهُ

السُّهَاءُ [es-Suhā] (sīn'in zammıyla) Benātu Na'ş-ı Şuğrā içre bir kevkeb-i hafī isimdir, niteki "ق،و،د" maddesinde beyān olundu.

الْيَائِي

[س ي ي]

السِّيَةِ [es-siyet] (sīn'in kesri ve yā-yı muhaffefinin fethiyle) Yayın iki başlarında olan eğri yere denir ki kūşe-i kemān ta'bir olunur; cem'i سِيَاتٍ [siyāt] gelir. Şārih der ki bunun āhirinde olan hā' vāv'dan ivazdır. 'Acebdir ki mü'ellif bunu yā'ī 'alāmetiyle ma'lem eyledi.

لَا سِيِّمًا [lā siyyemā] سَوَى [sivā] māddeinde zikr olundu, zīrā vāvīdir. Mü'ellif bununla Cevheri'ye harf-endāz-ı ta'rīz olmuştur.

FASLU'Ş-ŞĪNĪ'L-MU'CEME**(فَصْلُ الشَّيْنِ الْمُعْجَمَةِ)****الْوَاوِي**

[ش أ و]

الشَّأُو [eş-şe'v] (şīn'in fethi ve hemzenin sükūnuyla) Sebk ve takaddüm eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: شَأَوْتُ الْقَوْمَ شَأَوْتُ الْقَوْمَ Ve شَأَوْتُ إِذَا سَبَقْتَهُمْ **بَعِيدُ الشَّأُو** أَي الْأَمَدِ وَالْعَايَةِ yukālu: Ve nākanın yularına denir. Ve kığına denir, **بَغْرُ النَّاقَةِ** [ba'ru'n-nākat] ma'nāsına. Ve kazılan kuyudan toprak çekip çıkarmak ma'nāsınadır; yukālu: شَأَوْتُ مِنَ الْبُئْرِ شَأَوْتُ إِذَا نَزَعَتْ مِنْهَا التُّرَابَ Ve kuyudan çıkan toprağa da itlāk olunur; yukālu: نَزَعَ مِنَ الْبُئْرِ شَأَوْتُ كَثِيرًا **نَقَلَ التُّرَابَ** أَي تُرَابًا **بِالشَّأُو** أَي الزَّنْبِيلِ

الْمُشَاةُ [el-miṣṣā't] [مِشْحَاةٌ] [mishhāt] vezninde) Bu dahi zembīle denir, kuyudan onunla toprak ihrāc olunduğu için.

التَّشَائِي [et-teṣṣā'ī] [تَفَاعُلٌ] [tefā'ul] vezninde) Iraklaşmak ma'nāsınadır; yukālu: تَشَائِي مَا يَبِيهُمَا إِذَا تَبَاعَدَ تَشَائِي الْقَوْمُ إِذَا تَفَرَّقُوا

الْمُشَاءَةُ [el-muṣṣā'āt] [مُبَاهَاةٌ] [mubāhāt] vezninde) Bir kimse ile müsābaka eylemek, 'alā-kavlin sebk eylemek ma'nāsınadır ki vāhid için olur; yukālu: شَاءَهُ أَي سَابَقَهُ أَوْ سَبَقَهُ

الْإِشْتَاءُ [el-iṣṭi'ā'] [إِفْتِعَالٌ] [ifti'āl] vezninde) İstimā' ma'nāsınadır; yukālu: إِشْتَأَى الرَّجُلُ إِذَا اسْتَمَعَ **إِشْتَأَهُ** إِذَا سَبَقَهُ

الْوَاوِيُّ

[ش ب و]

الشَّبِيُّ [eş-şebv] (şin'in fethi ve bā'nın sükunuyla) Yüksek olmak ma'nāsınadır; yukālu: سَبَا الشَّيْءُ سَبِيًّا إِذَا عَلَا Ve beniz bozulduktan sonra yerine gelip rüşen olmak ma'nāsınadır; yukālu: سَبَا وَجْهُهُ إِذَا أَضَاءَ بَعْدَ تَغَيَّرِ Ve at şahlanmak ma'nāsınadır; yukālu: سَبَا الفَرَسُ إِذَا قَامَ عَلَى رِجْلَيْهِ Ve ateş yakmak ma'nāsınadır; yukālu: سَبَا النَّارَ إِذَا أَوْقَدَهَا

الشَّبَاءُ [eş-şebāt] (حَصَاةٌ [ḥaṣāt] vezninde) Henüz doğmuş 'akrebe denir; 'alā-kavlin sarı 'akrebe denir; yukālu: كَانَتْهُ سَبَاءَةٌ وَهِيَ Ve dizgine gerilir olan keskin ata denir. Ve şahlanır olan ata denir. Ve 'akrebin neşterine denir ki onunla çalar. Ve her şey'in keskin ucuna ve kenârına denir; yukālu: كَانَتْهُ سَبَاءَةُ السِّنَانِ Ve ayak-kabının burunlarının ucuna denir; cem'i سَبِيًّا [şebā] gelir, حَصَا [ḥaṣā] gibi ve سَبِيَّاتٌ [şebevāt] gelir fetehtâla.

الْإِسْبَاءُ [el-işbā] (hemzenin kesriyle) Vermek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أَعْطَاهُ Ve bir kimseyi esirgeyip mihrübânlık eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أَشْبَاهَهُ أَيُّ Ve bir adamın reşid ve 'akıl oğlu olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَشْبَى الرَّجُلَ إِذَا وُلِدَ Ve def' eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا دَفَعَهُ Ve bir adamı bir kuyuya yâhüd bir kerîheye ilkâ eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَشْبَى فُلَانًا إِذَا أَلْقَاهُ فِي بئرٍ Ve bir adama iz'âz ve tekrîm eylemek ma'nāsına olmakla zıdd olur; yukālu: أَشْبَى فُلَانًا إِذَا أَكْرَمَهُ وَأَعَزَّهُ Ve ağaç boylanıp tâb u tarâvetle dalları güir ve birbirine sarmaşık olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَشْبَى

الشَّجَرُ إِذَا طَالَ وَالتَّفُّ نَعْمَةٌ Ve bir adamın evlâdı kendisine çekip benzemek ma'nāsınadır; yukālu: أَشْبَى زَيْدًا أَوْلَادَهُ إِذَا أَشْبَهُهُ

الْمُشْبِي [el-muşbā] (ism-i mef'ül bünyesiyle) ve

الْمُشْبِي [el-muşbī] (ism-i fâ'il bünyesiyle) Reşid ve zîrek veled sâhibi adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُشْبِيٌّ وَمُشْبٍ إِذَا وُلِدَ لَهُ وَوُلِدَ كَيْسٌ

الشَّبَا [eş-şebā] (عَصَا [caṣā] vezninde) Yosuna denir, طُحْلُبٌ [tuḥlub] ma'nāsına. Ve Medîne'de bir vādî adıdır.

شَبْوَةٌ [şebvet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) 'Akrebın iğnesine denir; ma'rife ve gayri munsarıftır ve harf-i ta'rîf dahi dâhil olur. Ve bir kabîle pederinin adıdır. Ve bâdiyede bir mevzi' ve Yemen'de bir hisâr adıdır. Ve Me'rib ile Ḥaḍramevt beyninde bir belde adıdır ki Laḥc nâm beldeye karîbdır.

الْوَاوِيُّ

[ش ت و]

الشِّتَاءُ [eş-şitā] (كِسَاءٌ [kisā] vezninde) ve **الشَّاتَاءُ** [eş-şātāt] Fusûl-i erba'adan kış faslına denir. Ve شِتَاءٌ [şitā] kelimesi شَتْوَةٌ [šetvet] lafzının cem'idir, كَلْبَةٌ [kelbet] ve كِلَابٌ [kilāb] gibi, 'alā-kavlin ikisi dahi müfred-dir, cem'leri شُتِيٌّ [şutiyy] gelir عُتِيٌّ [utiyy] vezninde ve أَشْتِيَّةٌ [eştiyet] gelir, عُبْنِيَّةٌ [ebniyet] vezninde. Ve

شِتَاءٌ [şitā] Doluya denir ki gökten yağar. Ve kıtlığa ve kuraklığa denir.

الْمَشْتَاءُ [el-meşṭā] ve

الْمَشْتَاءُ [el-meşṭāt] (mîm'lerin fethiyle) İsm-i mekânlardır, kış odasına ve kışlağa denir. Şârih der ki bunlar ism-i zamân ve masdar-ı mîmî dahi olur.

الشَّوِيُّ [eş-şetviyy] (şin'in fethi ve tā'nın sükūnuyla) ve

الشَّوِيُّ [eş-şeteviyy] (fethateynle) İsm-i mensübeldir; yukālu: مَكَانٌ شَّوِيٌّ وَشَّوِيٌّ أَيْ مَنُسُوبٌ إِلَى الشِّتَاءِ Ve

الشَّوِيُّ [eş-şeteviyy] (fethateynle) Hāssaten kış yağmuruna denir ki شَبِيٌّ [şetiyy] dahi denir; غَنِيٌّ [ganiyy] vezninde; yukālu: كَثُرَ الشَّوِيُّ وَالشَّتِيُّ أَيْ مَطَرُ الشِّتَاءِ

الشَّوُّ [eş-şetv] (şin'in fethiyle) Bir yerde kışlamak ma'nāsınadır; yukālu: شَتَا بِالْبَلَدِ يَشْتُو شَتَاً إِذَا أَقَامَ بِهِ شِتَاءً Ve hāssaten kış eyyāmında kuraklığa uğramak ma'nāsınadır; yukālu: شَتَا الْقَوْمُ إِذَا أُجْدَبُوا فِي الشِّتَاءِ Ve kış pek soğuk olmak ma'nāsınadır; yukālu: شَتَا الشِّتَاءُ إِذَا بَرَدَ الشَّتِيَّةُ [et-teştiyet] [te'diyet] vezninde) ve

الشَّتِيُّ [et-teşetti] (tefa'ul] vezninde) Bunlar da bir yerde kışlamak ma'nāsınadır; yukālu: شَتَى بِالْبَلَدِ وَتَشَتَى إِذَا أَقَامَ بِهِ شِتَاءً

الإِشْتَاءُ [el-iştā] [i'ṭā] vezninde) Bu dahi kış mevsiminde kuraklığa düşmek ma'nāsınadır; yukālu: أَشْتَى الْقَوْمُ إِذَا أُجْدَبُوا فِي الشِّتَاءِ Ve kışa girmek ma'nāsınadır; yukālu: أَشْتَى الْقَوْمُ إِذَا دَخَلُوا فِي الشِّتَاءِ

الشَّاتِي [eş-şātī] Kışlı güne denir; yukālu: يَوْمٌ شَاتٍ وَعَدَاةٌ شَاتِيَّةٌ أَيْ ذُو شِتَاءٍ

المُشَاتَاةُ [el-muşātāt] [mubāhāt] vezninde) Kış eyyāmı kavliyle mu'āmele eylemek ma'nāsınadır; yukālu: شَاتَاهُ إِذَا عَامَلَهُ شِتَاءً

الشَّتَا [eş-şetā] [aṣā] vezninde) Sert ve huşunetli yere denir. Ve derenin göğsüne denir.

الْوَاوِيُّ

[ش ث و]

الشَّتَا [eş-şesā] (sā-yı müsellese ile ḥaṣā] vezninde) شِتَاءٌ [şitā] gibi derenin göğsüne denir. Ve bu شَتَا [šetā] musahhafı değildir; yukālu: نَزَلُوا شَتَا الْوَادِي وَشَتَاهُ أَيْ صَدْرُهُ

الْوَاوِيُّ

[ش ح و]

الشَّجْوُ [eş-şecv] (şin'in fethi ve cīm'in sükūnuyla) Bir adamı gam-nāk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: شَجَاهُ شَجْوًا إِذَا حَزَنَهُ Ve tarab-nāk ve neşāt-mend eylemek ma'nāsına olmakla zıdd olur; yukālu: شَجَاهُ شَجْوًا إِذَا طَرَبَهُ Ve nās aralığına şikāk ve ihtilāf düşürmek ma'nāsınadır; yukālu: شَجَى بَيْنَهُمْ إِذَا شَجَرَ Ve

شَجْوٌ [şecv] Hācet ve mühimmeye denir; yukālu: لَهُ شَجْوٌ أَيْ حَاجَةٌ

الإِشْجَاءُ [el-işcā] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir adamı mahzūn eylemek ve münşerih ve tarab-nāk eylemek ma'nālarındır; yukālu: أَجْسَاهُ إِذَا طَرَبَهُ ve yukālu: أَشْجَاهُ إِذَا حَزَنَهُ Ve bir adamı maglūb ve makhūr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا قَهَرَهُ وَعَلَبَهُ Ve bir adamı gam ve endūha uğratmak ma'nāsınadır; yukālu: أَشْجَاهُ إِذَا أَوْقَعَهُ فِي حُزْنٍ

الشَّجَا [eş-şecā] [aṣā] vezninde) Boğaza duran kemik makūlesine denir; yukālu: نَسَبَ فِي حَلْقِهِ شَجَاً وَهُوَ مَا اعْتَرَضَ فِيهِ مِنْ عَظْمٍ وَنَحْوِهِ Ve

شَجَا [şecā] Masdar olur, bir adamın boğazına bir nesne durmak ma'nāsınadır; yukālu: شَجَى بِهِ شَجْوً مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اعْتَرَضَ فِي حَلْقِهِ شَجْوً Ve bir adamın boğazına savılıp gitmek ma'nāsınadır; yukālu: شَجَى بِهِ

الْعَرِيمُ عَنْهُ إِذَا ذَهَبَ

الشَّجِيئِي [eş-şeciyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Meşgûl ve mehmûm adama denir. Bazı eş'arda teşdîd-i yâ'yla vârid oldu; yukâlu:

رَجُلٌ شَجِيئٌ وَشَجٍ أَيُّ مَشْغُولٌ

الشَّجْوَاءُ [eş-şecvā] (حَمْرَاءُ [ħamrā] vezninde) Meslûku sarp ve güç sahrâya denir; yukâlu: مَفَارِزَةٌ شَجْوَاءُ أَيُّ صَعْبَةٌ

الشَّجْوَجِي [eş-şecvcā] (سَفْرَجَلٌ [sefercel] vezninde ve medd ile lügattir) Pek uzun adama 'alā-kavlin kemikleri iri olarak uzun adama denir yâhüd uzun ayaklıya yâhüd belden yukarısı uzun ve ayakları kısa olana denir. Ve iri ve tenû-mend ata denir. Ve saksâġan kuşuna denir; mü'ennesi شَجْوَجَاءُ [şecvcāt]tır. Ve

شَجْوَجِي [şecvcā] ve

شَجْوَجَاءُ [şecvcāt] Dâ'imî esen yele denir.

شَجَا [Şecā] (عَصَا [‘aşā] vezninde) ve

شَجْوَةٌ [Şecvet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) İki vādī adıdır.

التَّشَاجِي [et-teşācī] (تَفَاعُلٌ [tefā‘ul] vezninde) Hatun zevcine izhâr-ı hüzn ü melâletle temennu‘ eylemek ma‘nâsınadır; yukâlu: تَشَاجَتِ الْمَرْأَةُ عَلَى زَوْجِهَا إِذَا تَمَنَعَتْ وَتَحَازَنَتْ

التَّشَاجِي [eş-Şācī] İbn Sa‘du'l-‘Aşîre'dir. Ve Şācī ibnu'n-Nemir el-Ĥađramī cāhilîdir.

شَجِيئِي [Şeciyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) ve

شَجِيئِيَّةٌ [Şeciyyet] (غَنِيَّةٌ [ġaniyyet] vezninde) İki mevzi'lerdir.

الْوَاوِيُّ

[ش ح و]

الشَّحْوُ [eş-şahv] (مَحْوٌ [maħv] vezninde) Ağız açmak ma‘nâsınadır; yukâlu: شَحَا الرَّجُلُ شَحْوًا إِذَا فَتَحَ فَاهُ Ve ağız açılmak

ma‘nâsınadır; yukâlu: شَحَا فُوهُ إِذَا انْفَتَحَ

الإِشْحَاءُ [el-işhā] (hemzenin kesriyle) Bu dahi ağız açmak ma‘nâsınadır; yukâlu: أَشْحَى الرَّجُلُ إِذَا فَتَحَ فَاهُ

الشَّحْوَةُ [eş-şahvet] (حَطْوَةٌ [ħaṭvet] vezninde ve mürâdifidir ki adıma denir; yukâlu: بَعِيدُ الشَّحْوَةِ أَيُّ الْحَطْوَةِ

التَّشْحِي [et-teşhī] (تَفَعُّلٌ [tefa‘ul] vezninde) Bir adama zebân-dırâzlıkla alabanda vermek ma‘nâsınadır; yukâlu: إِذَا تَشْحَى عَلَيْهِ إِذَا بَسَطَ لِسَانَهُ فِيهِ

الشَّوَاجِي [eş-şevāhī] Ağızlarını açan ata vasf olur; yukâlu: خَيْلٌ شَوَاجِي أَيُّ فَاتِحَاتٍ أَوْهَاهَا [şāhīyet]tır. Müfredi شَاحِيَّةٌ [şāhīyet]tır.

الشَّحَا [eş-şehā] (عَصَا [‘aşā] vezninde) Geniş nesneye denir; yukâlu: شَيْءٌ شَحَا أَيُّ وَاسِعٌ Ve bir suyun adıdır.

الشَّحْوَاءُ [eş-şahvā] (حَمْرَاءُ [ħamrā] vezninde) Vâsi‘ kuyuya denir; yukâlu: بَثْرٌ شَحْوَاءُ أَيُّ وَاسِعَةٌ

الْيَائِي

[ش ح ي]

الشَّحْيِي [eş-şahy] (şīn'in fethi ve hā'nın sükūnuyla) شَحْوٌ [şahv] kelimesinde lügattir; yukâlu: شَحْيِي فَمَهُ شَحْمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ لَعَةً فِي شَحَا شَحْوًا

الْوَاوِيُّ

[ش ح و]

الشَّحَا [eş-şehā] (hā-yı mu‘ceme ile عَصَا [‘aşā] vezninde) Çorak yere denir, سَبْحَةٌ [sebħat] ma‘nâsına.

الْوَاوِيُّ

[ش د و]

الشَّدْوُ [eş-şedv] عَدْوٌ [adv] vezninde) Deve sürmek ma'nāsınadır; yukālu: شَدَا الْإِبِلَ شَدْوًا Ve nagamātla şi'r okumak yāhūd ırlamak ma'nāsınadır; yukālu: شَدَا الشَّعْرَ إِذَا Ve masdar olur, bir adamı rencide eylemek ma'nāsınadır; yukālu: شَدَاهُ يَشْدُوهُ شَدْوًا أَيْ أَذَاهُ Ve misk sürünmek ma'nāsınadır; yukālu: شَدَا الرَّجُلُ إِذَا تَطَيَّبَ بِالْمِسْكِ

الشَّدَا [eş-şeẓā] [عَصَا] vezninde) Bir şecer ismidir ki ondan misvāk ittihāz olunur. Ve uyuzluğa denir; yukālu: أَخَذَهُ الشَّدَا أَيْ الْجَرْبُ Ve tuza denir, milh ma'nāsına. Ve rāyihanın pek itiliğine ve tizliğine denir. Şārih der ki tiz rāyihada dahi isti'māl olunur. Ve bir güne sefine ismidir. Ve it sineğine denir, ذُبَابُ الْكَلْبِ [zubābu'l-keleb] ma'nāsına, 'alā-kavlin mutlakan sineğe denir. Ve renc ve ezā ma'nāsınadır; tekūlu: وَ لَقِيْتُ مِنْهُ الشَّدَا أَيْ الْأَذَى

شَدْوٌ [şedv] Çok nesneden bir mikdāra denir; yukālu: أَخَذَ شَدْوًا مِنَ الْمَالِ أَيْ قَلِيلًا مِنْهُ

الشَّدَاوِيُّ [eş-şādī] شَدْوٌ [şedv] lafzından ism-i fā'ildir.

الشَّدَا [eş-şedā] [عَصَا] vezninde) Vücūdda kalan kuvvet bakiyyesine ve hissesine denir. Ve her nesnenin keskin olan kenārına ve ucuna denir. Ve ıssılığa denir; yukālu: يَبْؤُمَنَا شَدَا شَدِيدٌ أَيْ حَرٌّ Ve uyuzluğa denir; yukālu: أَخَذَهُ الشَّدَا أَيْ الْجَرْبُ

الْإِشْدَاءُ [el-işdā] (hemzenin kesriyle) Musikīde māhir usūl-āşinā hānende olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَشَدَى فَلَانٌ إِذَا صَارَ نَاجِمًا مُجِيدًا

شَدْوَانٌ [Şedvān] سَلْمَانٌ [selmān] vezninde) Bir mevzi'dir.

الْوَاوِيُّ

[ش ذ و]

الشَّدْوُ [eş-şeẓv] (şīn'in fethi ve zāl-ı mu'cemenin sükūnuyla) Miske denir, 'alā-kavlin rāyahasına yāhūd levnine denir. Ve masdar olur, bir adamı rencide eylemek ma'nāsınadır; yukālu: شَدَاهُ يَشْدُوهُ شَدْوًا أَيْ أَذَاهُ Ve misk sürünmek ma'nāsınadır; yukālu: شَدَا الرَّجُلُ إِذَا تَطَيَّبَ بِالْمِسْكِ

الشَّدَا [eş-şeẓā] [عَصَا] vezninde) Bir şecer ismidir ki ondan misvāk ittihāz olunur. Ve uyuzluğa denir; yukālu: أَخَذَهُ الشَّدَا أَيْ الْجَرْبُ Ve tuza denir, milh ma'nāsına. Ve rāyihanın pek itiliğine ve tizliğine denir. Şārih der ki tiz rāyihada dahi isti'māl olunur. Ve bir güne sefine ismidir. Ve it sineğine denir, ذُبَابُ الْكَلْبِ [zubābu'l-keleb] ma'nāsına, 'alā-kavlin mutlakan sineğe denir. Ve renc ve ezā ma'nāsınadır; tekūlu: وَ لَقِيْتُ مِنْهُ الشَّدَا أَيْ الْأَذَى

شَدَا [Şezā] Başra kazāsında bir karye adıdır; Aḥmed b. Naşr eş-Şezā'ī el-Muḥrī ve Ebu't-Ṭayyib Muḥammed b. Aḥmed eş-Şezā'ī el-Kātib oradandır. Ve

شَدَا [şeẓā] Ağaç pārelerine denir; yukālu: شَدَا الشَّدَا أَيْ كِسْرُهُ Şārih der ki شَدَا [şeẓāt] müfredidir.

الشَّدَاةُ [eş-şeẓāt] [حَصَاة] vezninde) Bedende kalan kuvvet bakiyyesine denir. Ve eski ve yeprik nesneye denir. Bazı nüshada 'unvānında olmakla bed-hüy adama demek olur.

الْإِشْدَاءُ [el-işzā] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi bertaraf edip alarga kılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَشْدَاهُ عَنْهُ إِذَا نَحَاهُ وَأَقْضَاهُ

التَّشْدِيَةُ [et-teşziyet] تَأْدِيَةٌ [te'diyet] veznin-

de) Bir nesneyi tahsīl-i şu'ūr edip āhere ifhām eylemek ma'nāsınadır; yukālu: شُدِّي بِالْحَبْرِ إِذَا عَلِمَ بِهِ فَأَفْهَمَهُ [Şāzī] Esmādandır: Yūsuf b. Eyyüb b. Şāzī, Sultān Şalāhuddīn ismidir ki kendileri ve akāribi muhaddis olmakla tahdīs eylediler; müşārūnileyh padişah-ı milket-i Mışr idi, gazā ve cihād ile meşhūr sulahā-i ümmetten ve muhaddisinden idi, rahmetullāhi ta'ālā 'aleyhi. Ve Muḥammed b. Şāzī-i Buḥārī muhaddistir.

الْيَائِي

[ش ر ي]

الشِّرَاءُ [eş-şirā'] (şīn'in kesri ve elifin med-diyle ve kasrıyla) Bir nesneyi satın almak ma'nāsınadır; yukālu: شَرَاهُ يَشْرِيهِ شَرَاءً وَشَرَى Ve satmak ma'nāsına olmakla zıdd olur; yukālu: شَرَاهُ إِذَا بَاعَهُ Ve bir nesneyi sermek ma'nāsınadır; yukālu: شَرَى اللَّحْمَ Ve bir kimseyi hezl ve suhriyyet eylemek, 'alā-kavlin horlayıp tezlil ve irgām eylemek ma'nāsınadır; yukālu: شَرَى فَلَانًا إِذَا سَخِرَ بِهِ أَوْ أَرْعَمَهُ Ve

شِرَاءُ نَفْسٍ [şirā'u nefs] 'Askerin önüne geçip onların tarafından mukātele eylemek yāhūd kavmi tarafından sultāna yāhūd vālīye varıp onların umūr ve maslahatlarını 'arz ve tanzīm eylemekten 'ibārettir; yukālu: شَرَى بِنَفْسِهِ عَنِ الْقَوْمِ إِذَا تَقَدَّمَ بَيْنَ أَيْدِيهِمْ Ve فَقَاتَلَ عَنْهُمْ أَوْ إِلَى السُّلْطَانِ فَتَكَلَّمَ عَنْهُمْ

شِرَاءُ [şirā] Bir adamı kurdeşeni dedikleri giciğe uğratmak ma'nāsınadır; yukālu: شَرَى اللَّهُ فَلَانًا إِذَا أَصَابَهُ بَعْلَةُ الشَّرَى

الإِشْتِرَاءُ [el-iştirā'] [ifti'āl] vezninde) Bu dahi satın almak ve satmak ma'nālarıdır; yukālu: إِشْتَرَاهُ إِذَا مَلَكَهُ بِالْبَيْعِ Ve yukālu: إِشْتَرَاهُ إِذَا بَاعَهُ Ve mutlak bir nes-

neyi terk edip bir āher nesneye temessük eylemek ma'nāsına müsta'meldir, semeni terk edip ve müsemmene ragbet ve temessük eden müşterī gibi ve bu bā-i mukābele ile isti'māl olunur; ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿أُولَئِكَ الَّذِينَ اشْتَرُوا الضَّلَالََةَ بِالْهُدَى﴾ الآية، Ya'nī "Bi'l-kuvve eydī-i istihsāllerinde olan hüdāyi terk edip dalāleti ihtiyār eylediler."

الشَّرَى [eş-şerā] [eşā] vezninde) Kurdeşeni dedikleri gicik zahmetine denir, insānın bedeninde ekserī def'aten hādīs olur bir marazdır; hurde hurde ve kızıl kızıl sūzişli beşrelerdir ve derdi gecelerde ziyāde ve müştedd olur, sebebi ıssı buhārdır ki bedende def'aten severān eder; yukālu: أَصَابَهُ الشَّرَى أَي بُتُوْرٌ صَغَارٌ حُمْرٌ حَكَاكَةٌ Ve مُكْرَبَةٌ

شَرَى [şerā] Masdar olur, nās beyninde şerr ve fitne şerārelenmek ma'nāsınadır; yukālu: شَرَى الشَّرُّ بَيْنَهُمْ شَرَى إِذَا اسْتَطَارَ Kurdeşeni olmak ma'nāsından me'hūzdur. Ve şimşek çakmak ma'nāsınadır; yukālu: شَرَى الشَّرِّ إِذَا لَمَعَ Ve hışma gelmek ma'nāsınadır; yukālu: شَرَى الرَّجُلُ إِذَا غَضِبَ Ve önegülük ve yanazlık eylemek ma'nāsınadır; yukālu: شَرَى الرَّجُلُ إِذَا لَجَّ Ve kurdeşeniye uğramak ma'nāsınadır; yukālu: شَرَى جِلْدُهُ إِذَا خَرَجَ Ve at eşip yürütmekte fütürsüz mübāлага ve ikdām eylemek ma'nāsınadır; yukālu: شَرَى الْفَرَسُ فِي سَبِيْرِهِ إِذَا بَالَعَ فِيهِ

الْمُشَارَاةُ [el-muşārāt] [mubāhāt] vezninde) ve

الشِّرَاءُ [eş-şirā'] [kitāl] vezninde) Mübāya'a ma'nāsınadır; yukālu: شَرَاهُ مُشَارَاةٌ Ve وَشِرَاءٌ إِذَا بَايَعَهُ هُوَ يُشَارِيهِ أَي يُجَادِلُهُ Bunun aslı يُشَارِيهِ idi, rā-yı sāniye yā'ya münkalib oldu.

الشَّرْوَى [eş-şervā] (جَدْوَى [cedvā] vezninde) Misl ve mānend ma'nāsınadır; yukālu: مَا لَهُ شَرْوَى أَيْ مِثْلُ

الْإِشْرَاءِ [el-işrā'] (hemzenin kesriyle) Bu dahi şimşek parıldamak ma'nāsınadır; yukālu: أَشْرَى الْبَرْقُ إِذَا لَمَعَ Ve doldurmak ma'nāsınadır; yukālu: أَشْرَى الْحَوْضَ إِذَا مَلَأَهُ Ve bir nesneyi bir tarafa eğmek ma'nāsınadır; yukālu: أَشْرَاهُ إِذَا أَمَالَهُ Ve ağaç yemişinin tomurcukları açıp yarılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَشْرَى الْحَمْلُ إِذَا تَفَلَّقَتْ عَقِيْقَتُهُ Ve nās beynine şüriş ilkāsiyla birbirine düşürmek ma'nāsınadır; yukālu: أَشْرَى بَيْنَهُمْ إِذَا أَعْرَى

الْإِسْتِشْرَاءِ [el-istişrā'] Bu dahi yanazlık ve önegülük eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَشْرَى الرَّجُلُ إِذَا لَجَّ إِسْتَشْرَتْ الْأُمُورُ إِذَا تَفَاعَمَتْ وَعَظَّمَتْ

الشَّرَاءِ [eş-Şurāt] (عُصَاةٌ [uṣāt] vezninde) Havāric tā'ifesine itlāk olunur; lecc ve 'inād ma'nāsına olan شَرَى māddeşinden me'hūzdur, zīrā lecc ve ta'annüdlerinden nāşī hurūc eylediler, yoksa أَنْفَسْنَا شَرَيْنَا أَنْفَسْنَا Şarī māddesinden me'hūz değıldir; Cevherī öyle demekle vehm eyledi. Şarī [şārī] müfredidir. Şārih der ki Cevherī bu kavlinde e'imme-i kesīreye iktidā eylemiştir, hattā İbn Eşīr dedi ki onlara شُرَاةٌ [Şurāt] itlākı dünyā mukābili āhiret iştirā eyledik zu'mlerine mebnīdir. İntehā.

الشَّرِي [eş-şerī] (şīn'in fethi ve rā'nın kesr ve meddiyle) Kurdeşeniye uğramış adama denir; yukālu: رَجُلٌ شَرِيٌّ أَيْ أَصَابَهُ الشَّرَا

الشَّرِيي [eş-şerīyy] (عَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Şol ata denir ki eşip yürümesinde kat'ā fātir olmayıp ikdām ve mübāлага üzere ola; yukālu: فَرَسٌ شَرِيٌّ إِذَا كَانَ يُبَالِغُ فِي سَيْرِهِ

الشَّرِي [eş-şery] (şīn'in fethiyle) Ebū cehl karpuzuna denir; 'alā-kavlin teveğıne denir. Ve çekirdekten yetişmiş hurmā ağacına denir.

الشَّرَى [eş-şerā] (عَلَى [alā] vezninde) ve **الشَّرَاةُ** [eş-şerāt] (حَصَاةٌ [ḥaşāt] vezninde) Mālin ya'nī mevāşī kısmının rüzāl ve kemterine denir; yukālu: أَخَذَ الشَّرَى وَالشَّرَاةُ مَنْ الْمَالِ أَيْ رُدَّالَهُ Ve mālın güzīde ve nefīsine demekle zıdd olur; yukālu: بَقِيَ عِنْدَهُ الشَّرَى: بَقِيَ خِيَارُ الْمَالِ وَالشَّرَاةُ أَيْ خِيَارُ الْمَالِ Cevherī bunu şīn'in fethi ve rā'nın sükūnuyla zabt eylemekle vehm eyledi. Ve

شَرَى [şerā] Dağı denir. Ve yola denir, tarīk ma'nāsına. Ve Selmā nām dağıda bir yolun adıdır ki arslanı pek çoktur. Ve Necd'de Tayyi' kabilesi yurdunda bir dağın adıdır. Ve Tihāme'de bir dağ ismidir ki yırtıcı cānverleri kesīrdir. Ve Kebkeb ile Nu'mān beyninde bir vādī ismidir ki 'Arafāt'a bir merhaledir. Ve

شَرَى [şerā] ve medd ile

شَرَاةٌ [şerā'] Nāhiye ma'nāsınadır; cem'ī **أَشْرَاءٌ** [eşrā'] gelir.

ذُو الشَّرَى [Zu'ş-Şerā] (عَصَا [aṣā] vezninde) Devs kabilesine mahsūs bir sanem adıdır.

الشَّرْيَانُ [eş-şeryān] (şīn'in fethi ve kesriyle) Bir şecer adıdır ki ondan yay düzülür. Ve

شَرْيَانٌ [şeryān] شَرَايِينُ [şerāyīn] lafzından müfred olur ki bedende olan nabz damarlarına denir, عُرُوقٌ نَابِضَةٌ ma'nāsınadır; beyne'l-etubbā عُرُوقٌ صَوَارِبٌ ta'bīr olunur; yukālu: اِنْتَقَطَعَتْ شَرَايِينُهُ وَهِيَ الْعُرُوقُ النَّابِضَةُ

Mütercim der ki kütüb-i teşrihte meşrūh olduğu üzere شَرَايِينُ [şerāyīn] bedende nābız ve müteharrik olan damarlardır ki sevākin

ve āverde mukābilidir. Aslı Yūnānī'de müteharrik bi'l-hayāt ma'nāsına olan orṭa ta'bīr ettikleri bir kalın damardır ki yesār-ı kalb cihetinden nābittir; iki kısım olur, bir kısmı bedenin nısf-ı a'lāsına ve bir kısmı nısf-ı esfeline müteveccih ve şu'be-i kesīre ile müteşā'ib olur.

الشَّرِيَّةُ [eş-şeriyet] (غَنِيَّةٌ [ġaniyyet] vezninde) Tarīka ve üslūb ma'nāsınadır; yukālu: Ve sirişt ve tabī'at ma'nāsınadır; yukālu: كَرِيمٌ الشَّرِيَّةُ أَي الطَّبِيعَةُ Ve dā'imā kız doğurur olan hatuna denir; yukālu: إِفْرَاءَةٌ شَرِيَّةٌ إِذَا كَانَتْ يَلِدُنَ الْإِنَاثَ

الْمُشْتَرِي [el-muşterī] (ism-i fā'il bünye-siyle) Bir kuş adıdır. Ve seyyāreden bir kevkeb-i ma'rūf ismidir ki felek-i sādiste merkūzdur, Fārisīde Bercīs derler, bahā ve sa'ādeti güyā ki kendi için iştirā ve ihtiyār eylemiştir.

الْإِشْرِيَاءُ [el-işrīrā] (إِغْشِيَاةٌ [i'şīşāb] vezninde) Muztarib olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِشْرُوْرَى الرَّجُلُ إِذَا اضْطَرَبَ

الشَّرَاءُ [eş-Şerā] (سَمَاءٌ [semā] vezninde) Bir dağın adıdır.

شَرَاءٍ [Şerā'i] (فَطَامٌ [kaṭāmi] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

الشَّرَوَانِ [eş-Şerevān] (fetehtāla ki tesniyedir) İki dağa itlāk olunur.

الشَّرَاءَةُ [eş-Şerāt] (حَصَاةٌ [ḥaşāt] vezninde) Dimāşk ile Medīne beyninde bir mevzi' adıdır; 'Alī b. Muslim ve Aḥmed b. Maḥmūd eş-Şereviyyān el-Muḥaddiṣān oraya mensūbdur.

شَرِيَانٌ [Şeryān] (سَلْمَانٌ [selmān] vezninde) Bir vādī ismidir.

التَّشْرِي [et-teşerī] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Perākende olmak ma'nāsınadır; yukālu:

تَشْرَى الشَّيْءَ إِذَا تَفَرَّقَ

الشَّرْوُ [eş-şerv] (şīn'in fethi ve kesriyle) Bala denir, عَسَلٌ [easel] ma'nāsına.

الْوَاوِيُّ

[ش ز و]

الشَّرْوُ [eş-şevz] (şīn'in fethi ve zā-yı mu'cemenin sükūnuyla) Mürtefi' olmak ma'nāsınadır; yukālu: شَرَا الشَّيْءَ شَرَوْا إِذَا اِرْتَفَعَ

الْوَاوِيُّ

[ش ص و]

الشُّضْوُ [eş-şuşuvv] (عُلُوٌّ [uluvv] vezninde) Göz belermek ma'nāsınadır; yukālu: شَصَا بَصُرَهُ شَصُوًّا إِذَا شَخَصَ Ve bulut yükselmek ma'nāsınadır; yukālu: شَصَا السَّحَابُ إِذَا اِرْتَفَعَ Ve kırba gereği gibi dolmakla bacakları yukarı kalkmak ma'nāsınadır; yukālu: شَصَبَتِ الْقَرْبَةُ إِذَا مِلَّتْ مَاءً فَارْتَفَعَتْ قَوَائِمُهَا

الْإِشْضَاءُ [el-işşā] (hemzenin kesriyle) Göz belirtmek ma'nāsınadır; yukālu: أَشْضَى بَصْرَهُ إِذَا أَشْخَصَهُ

الشَّاصِلِيُّ [eş-şāşillā] (بَاكِلِيٌّ [bākillā] vezninde) Lām bābında zikr olundu. Cevherī vehmine mebnī burada sebt eyledi.

الشُّضْوُ [eş-şaşv] (حَشْوٌ [ḥaşv] vezninde) Katılık, şiddet ma'nāsınadır; yukālu: بِهِ شَضْوٌ أَي شِدَّةٌ

الْيَائِي

[ش ص ي]

الشُّصِي [eş-şuşiyy] (şīn'in zammıyla şuliyy) vezninde) Meyyit şişip elleri ve ayakları yukarı dikilmek ma'nāsınadır; yukālu: شَصِي الْمَيِّتِ وَشَصَا شُصِيًّا مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالْأَوَّلِ إِذَا اِرْتَفَعَتْ يَدَاهُ وَرِجْلَاهُ

الْبَائِي

[ش ط ي]

شَطَاةُ [Şeṭāt] [ḥaṣāt] vezninde) Mışır'da bir karye adıdır. Cevherī vehminden nāŝī hā'sız resm eyledi. Şārih der ki *Muḥkem*'de hā'sız mersümdür.

الشَّطِي [eş-ŝeṭiyy] [ġaniyy] vezninde) Tarladan evlek ta'bir olunan kıt'aya denir, دَبْرَةٌ [debret] ma'nāsına; cem'i شَطِيَانٌ [ŝiṭyān] gelir ŝīn'in kesriyle.

الْإِنْشِطَاءُ [el-inŝiṭā'] [infi'āl] vezninde) Münşa'ib olmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِنْشَطَى مِنْهُ الشَّيْءُ إِذَا انْتَشَعَبَ**

التَّشْطِيَةُ [et-teŝṭiyet] [tef'ilet] vezninde) Kurbānın derisini yüzüp etini dağıtmaq ma'nāsınadır; tekülü: شَطِيْنَا الْجُزُورَ: **أَيَّ سَلَخْنَاهَا وَفَرَقْنَا لَحْمَهَا** Ve tenkīs eylemek ma'nāsınadır; yukālu: شَطِيْنَا الطَّعَامَ أَيَّ رَزَانَاهُ

الشُّطِي [eş-ŝuṭiyy] (ŝīn'in zammıyla) ŝuŝiyyi vezninde ve mürādifidir ki meyyitin elleri ve ayakları yukarı dikilmek ma'nāsınadır; yukālu: شَطِي الْمَيْتِ شَطِيًّا مِنْ **الْبَابِ الرَّابِعِ بِمَعْنَى شُصِي**

الْوَاوِيُّ

[ش ط و]

الشُّطْرُ [eş-ŝaṭv] [ḥaṭv] vezninde) Cānib ve nāhiye ma'nāsınadır; yukālu: **قَعَدَ شَطْرُ الْوَادِي أَيَّ جَانِبَهُ وَنَاحِيَتَهُ**

الْيَائِي

[ش ظ ي]

الشُّظَا [eş-ŝeṭā] [zā-yı mu'ceme ile **عَصَا** [cašā] vezninde) Bedende dize yapışık 'alā-kavlin kola yapışık yāhūd inciğe ya-

pışık olan incerek kemiğe denir yāhūd incikte olan hurde sinirlere denir. Ve شَطَا الْقَوْمِ [ŝeṭā'l-kavm] bir kavmin etbā'ından ve 'ahd ve emānla sonradan dahīl ve lāhık olanlarından 'ibārettir; yukālu: **هُمُ شَطَا الْقَوْمِ أَيَّ أَتْبَاعُهُمْ وَالِدُّخْلَاءُ عَلَيْهِمْ** Ve tarlada aktarma üzere olan tekrār aktarmaya denir, tā nihāyete varınca ki bir dönüm sürdükten sonra üzerine tekrār bir dönüm nadastan 'ibārettir. Ve masdar olur, bedende sinir çatlamak ma'nāsınadır; yukālu: **شَطِي عَصَبُهُ** Ve **شَطَا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا انْتَشَقَّ**

شَطَا [ŝeṭā] Bir dağın adıdır. Ve **شَطَا** [ŝeṭā] dedikleri zikr olunan kemik çatlayıp yarılmak ma'nāsınadır; yukālu: **شَطِي الْفَرَسُ شَطِيًّا** **مِنْ الْبَابِ الْمَرْبُورِ إِذَا فُلِقَ شَطَاهُ**

التَّشْطِي [et-teŝazzī] [tefa'ul] vezninde) Sinir çatlayıp tasma tasma olmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَشَطَى الْعَصَبُ إِذَا انْتَشَقَّ** Ve ağaç pārelenip kıymık kıymık olmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَشَطَى الْعُودُ إِذَا تَطَايَرَ شَطَايَا**

الشَّطِيَّةُ [eş-ŝeṭiyet] [ġaniyyet] vezninde) Yaya denir, kavs ma'nāsına. Ve incik kemiğine denir. Ve mutlakan bir nesneden kopmuş pāreye denir, ağaç kıymığı gibi; cem'i شَطَايَا [ŝeṭāyā] ve شُطِي [ŝuṭiyy] gelir, **عُتِي** [utiyy] vezninde. Ve dağdan kopup ayrılan parçaya denir; yukālu: **سَقَطَتْ شَطِيَّةٌ مِنَ الْجَبَلِ أَيَّ فَنْدِيرَةٌ**

الشُّنْظِيَّةُ [eş-ŝinziyyet] (ŝīn'in ve zā'nın kesriyle) Bu dahi dağdan ayrılan parçaya denir.

الْإِشْظَاءُ [el-iŝṭā'] (hemzenin kesriyle) Bir adamın شَطَا [ŝeṭā] dedikleri zikr olunan kemiğine vurmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَشْظَاهُ إِذَا أَصَابَ شَطَاهُ**

وَادِي الشُّظَا [Vādī'ŝ-ŝeṭā] [cašā] vez-

ninde) Bir ma'rūf dere adıdır.

الشَّظِيَّةُ [et-teşziyet] [تَشْظِيَّةٌ] [tef'ilet] vezninde) Dağıtmak ma'nāsınadır; yukālu: شَطَّاهُ إِذَا فَرَّقَهُ

شَظِييٌّ [Şeziyy] [غَنِيٌّ] [ganiyy] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

الشُّظِييُّ [eş-şuziyy] [شُظِييٌّ] [şuliyy] vezninde) Meyyit şişip elleri ve ayakları yukarı dikilmek ma'nāsınadır; yukālu: شُظِييُّ الْمَيِّتِ شُظِيًّا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ بِمَعْنَى شَصِيصٍ

الشُّنْظَاةُ [eş-şenzāt] (şīn'in fethiyle) Dağın küngüre şeklinde olan tepesine denir.

الْوَاوِيُّ

[ش و]

الإِشْعَاءُ [el-iş'ā] (hemzenin kesriyle) Bir nesneye ihtimām eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَشْعَى بِهِ إِذَا اهْتَمَّ Ve şeb-hūn 'aske-rini ki çapul ta'bīr olunur, düşman üzere her taraftan havāle eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَشْعَى الْقَوْمَ الْعَارَةَ إِذَا أَشْعَلُوهَا يَغْنِي بَثْوَهَا وَفَرَّقَهَا

الشُّعْوَاءُ [eş-şa'vā] [حَمْرَاءُ] [hamrā] vezninde) Düşman üzere her taraftan havāle olup hücum eden çapula denir; yukālu: عَارَةٌ Ve dalları her tarafa dağınk ağaca denir; yukālu: سَجْرَةٌ شَعْوَاءُ أَي مُنْتَشِرَةٌ Ve bir nāka ismidir.

الشَّاعِي [eş-şā'ī] Irak nesneye denir; yukālu: مَكَانٌ شَاعَ أَي بَعِيدٌ نَصِيبٌ شَاعَ أَي نَصِيبٌ شَائِعٌ

الشُّوعَايِ [eş-şevā'ī] [شَاعِيَّةٌ] [şā'iyet]in cem'idir ki perākendeye denir; yukālu: جَاءَتْ الْحَيْلُ شَوْعَايِ أَي مُتَفَرِّقَةٌ

الشُّعْوُ [eş-şa'v] (şīn'in fethiyle) Kıl ürpermek ma'nāsınadır; yukālu: شَعَا شَعْرُهُ شَعْوًا إِذَا

انْتَفَشَ

الشُّعَى [eş-şu'ā] [هُدَى] [hudā] vezninde) Dağın saç bölüklerine denir; müfredi شُعْوَةٌ [şu'vet]tir.

الشُّعْوَانَةُ [eş-şe'vānet] (şīn'in fethiyle) Perīşān saçtan kulağa doğru sarkan bölüğüne denir. Ve bir hatun adıdır.

شَعْيَا [Şa'yā] [يَحْيَا] [yaḥyā] vezninde) سَعْيِي [sa'y] māddesinde zikr olundu ki bir peygamber-i 'ālī-şān adıdır.

شَعِيَّةٌ [Şa'yet] [حَمَزَةٌ] [hamzet] vezninde yāhūd سُمِيَّةٌ [sumeyyet] vezninde) Bintu Ḥabīb yāhūd Bintu Ḥamīs'tir ki rüvāt-ı hadīs silsilesindedir. Ve سُمِيَّةٌ [sumeyyet] vezninde Bintu'l-Culendā'dır ki pederinden o dahi Enes hazretlerinden rivāyet-i hadīs eylediler.

الْوَاوِيُّ

[ش غ و]

الشُّعَا [eş-şeğā] [غَايِنٌ] [gayn-ı mu'ceme ile عَصَا] [e'āşā] vezninde) Dişlerin ihtilāfına denir ki kimi uzun ve kimi kısa ve kimi içeriye batık ve kimi taşraya çıkık olmasından 'ibārettir; yukālu: فِي أَشْنَانِهِ شَعَا وَهُوَ اِخْتِلَافٌ Ve نَبْتَيْهَا بِالطُّوْلِ وَالْقَصْرِ وَالذُّخُولِ وَالخُرُوجِ

شَعَا [şeğā] ve

شُعُوٌّ [şuğuvv] [عُلُوٌّ] [e'uluvv] vezninde) Masdar olur, dişler nizāmsız olmak ma'nāsına; yukālu: شَعَّتْ سِنَّهُ وَشَعِيَتْ شُعْوًا وَشَعَا مِنَ الْبَابِ Ve الْأَوَّلُ وَالرَّابِعُ إِذَا اِخْتَلَفَ نَبْتَيْهَا

شَعَا [şeğā] İsm olur, damla damla işemeğe denir, taktūr-i bevl ma'nāsına, niteki شُعْيَةٌ [şāgyet] dahi bu ma'nāyadır, تَمْرَةٌ [temret] vezninde.

الشُّعْيَاءُ [eş-şāgyā] ve

الشَّغْوَاءُ [eş-şagvā'] [حَمْرَاءُ] [ḥamrā'] vezninde) Nizāmsız olan dişlere denir; yukālu: سِنَّ شَغِيَاءٍ وَشَغْوَاءٍ أَيُّ مُخْتَلَفَةُ اللَّبْتَةِ Ve

شَغْوَاءُ [şagvā'] Tavşancıl kuşuna denir, üst minkarı altından uzun olduğu için.

التَّشْغِيَةُ [et-teşgiyet] [تَفْعَلَةٌ] [tef'ilet] vezninde) Damla damla ve azca azca işlemek ma'nāsınadır. Ve gāhī bu 'illetten nāşī olur; yukālu: شَعَى الرَّجُلُ إِذَا نَالَ تَقْطِيرًا

الإِشْغَاءُ [el-işğā'] (hemzenin kesriyle) Bir husūsta nāsa muhālefet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَشْغَوْا بِهِ إِذَا خَالَفُوا النَّاسَ فِي أَمْرِهِ

الْيَائِي

[ش ف ي]

الشِّفَاءُ [eş-şifā'] [كِسَاءٌ] [kisā'] vezninde) Devā ve 'ilāc ma'nāsınadır, tesmiye bi'l-masdardır; cem'i أَشْفِيَةٌ [eşfiyet] ve cem'ü'l-cem'i أَشْفِي [eşāfi] gelir, yukālu: فِيهِ شِفَاءٌ أَيُّ مُؤَلِّفِينَ Mü'ellifin *Başār'*'de beyânına göre bu mādde şīn-i meftūha ile kenār ma'nāsına olan şifā māddesinden me'hūzdur ki 'āfiyet ve selāmet kenārına varmak ma'nāsına olup ba'dehu 'āfiyette müsta'mel oldu. Ve

شِفَاءٌ [şifā'] Hastayı sağaltmak ma'nāsınadır; yukālu: شِفَاءُ اللَّهِ مِنْ مَرَضِهِ يَشْفِيهِ شِفَاءٌ أَيُّ بَرَأَهُ Şārih der ki hasta sağalmak ma'nāsına da gelir; yukālu: شَفِي الْمَرِيضُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا بَرَأَ

شِفَاءٌ [şifā'] Hasta için 'āfiyet istemek ma'nāsınadır; yukālu: شَفَاءٌ إِذَا طَلَبَ لَهُ الشِّفَاءَ Ve güneş batmak ma'nāsınadır; yukālu: شَفَتِ الشَّمْسُ إِذَا غَرَبَتْ

شِفَاءٌ [Şifā'] Esāmī-i nāstandır.

الْإِشْفَاءُ [el-işfā'] (hemzenin kesriyle) Bu dahi hasta için şifā istemek ma'nāsınadır;

yukālu: أَشْفَاءُ إِذَا طَلَبَ لَهُ الشِّفَاءَ Ve bir nesneye pek karīb olmak ma'nāsınadır; kenār ma'nāsına olan شَفَا [şefā] lafzından olmakla gūyā ki o nesnenin kenārına çatıp ona havāle olur; yukālu: أَشْفَى عَلَيْهِ إِذَا أَشْرَفَ Ve hastaya şifā verecek nesne vermek ma'nāsınadır; yukālu: أَشْفَى الشَّيْءَ الْمَرِيضَ إِذَا أَعْطَاهُ يَسْتَشْفِي بِهِ

الشَّفَا [eş-şefā] [عَصَا] [aşā] vezninde) Bu dahi güneş batmak ma'nāsınadır; yukālu: مَا شَفِيَتِ الشَّمْسُ شَفَا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا غَرَبَتْ

شَفَا [şefā] Şey-i kalīle denir; yukālu: مَا بَقِيَ مِنْهُ إِلَّا شَفَا أَيُّ قَلِيلٌ hayāl gibi bakiyyesine denir. Ve her şey'in ucuna ve kenārına denir; yukālu: مَا بَقِيَ مِنَ الشَّيْءِ إِلَّا شَفَا أَيُّ حَزَفَ

الْإِشْتِفَاءُ [el-iştifā'] [إِفْتِعَالٌ] [ifti'āl] vezninde) Şifā bulmak ma'nāsınadır; yukālu: إِشْتَفَى بِكَذَا إِذَا نَالَ بِهِ الشِّفَاءَ

التَّشْفِي [et-teşffī] [تَفْعُلٌ] [tefa'ul] vezninde) Bu dahi şifā bulmak ma'nāsınadır; yukālu: تَشَفَّى بِكَذَا بِمَعْنَى اشْتَفَى Ve gayzı olan kimse-den ahz-ı intikām eylemekle yüreği soğumak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: مِنْ غَيْظِهِ إِذَا بَرَأَ مِنْهُ

الْأَشْفِيَاءُ [el-Eşfiyā'] (hemzenin fethiyle) Bir tepenin ismidir.

الْإِشْفَى [el-işfā] (hemzenin kesri ve elifin kasrıyla) Nesne deiecek ālete denir; yukālu: تَقَبَهُ بِالْإِشْفَى أَيُّ الْمُشْتَبِّ Ve papuççular ālātından biz ta'bīr olunan ālete denir. Ve bu müzekkerdir, mü'ennes dahi olur; yukālu: حَرَزَهُ بِالْإِشْفَى أَيُّ السِّرَادِ

الْوَاوِيُّ

[ش ف و]

الشَّفْوُ [eş-şefv] [عَفْوٌ] [afv] vezninde) Güneş

gurūba yaklaşıp salınmak ma'nāsınadır; yukālu: شَفَتِ الشَّمْسُ تَشْفُو شَفْوًا إِذَا قَارَبَتِ الْغُرُوبَ Ve yeni ay doğmak ma'nāsınadır; yukālu: شَفَا الْهَلَالُ إِذَا طَلَعَ Ve bir nesne zāhir ve 'ayān olmak ma'nāsınadır; yukālu: شَفَا الشَّخْصُ إِذَا ظَهَرَ Ve Heysem b. Şef ki عَمَّ [ʿam] veznindedir, ya'nî İbn Şefā'dır ki عَمَى [ʿamā] veznindedir, muhaddistir; bunu bazı muhaddisîn رَضِيَّ [rağiyy] ve باعِزِّي [sumeyy] vezninde resm ve zabt eylemeleriyle lahn eylediler. Ve Şufeyy b. Mātîc ki سُمِّيَّ [sumeyy] vezninde, bu dahi muhaddistir.

الشَّفَّةُ [eş-şefet] (fethateynle) Dudağa denir; bunun noksanı vāv yāhūd hā'dır, ya'nî شَفَوُ [şefev] yāhūd شَفَهَةٌ [şefehet]tir, niteki hā' bābında zikr olundu.

الْوَاوِيُّ

[ش ق و]

الشَّقَا [eş-şekā] (kāf'la عَصَا [ʿašā] vezninde ve وَفَاءٌ [vefā'] vezninde) Şiddet ve 'usret ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ فِي شَقَا وَشَقَاءٍ أَيْ شِدَّةٍ Mü'ellifin *Başā'ir*'de beyânına göre شَقَا [şekā] سَعَادَةٌ [se'adet] mukābilidir ki bed-bahtlık demektir, şiddet ve 'usret ve mihnet ma'nā-yı lāzımıdır.

الشَّقَاوَةُ [eş-şekāvet] [semāhat] vezninde) ve

الشَّقَا [eş-şekā] (عَصَا [ʿašā] vezninde) Ve **الشَّقَاءُ** [eş-şekā'] [beḳā'] vezninde) ve **الشَّقْوَةُ** [eş-şakvet] (şīn'in fethi ve kesriyle) Bir kimse bed-baht olmak ma'nāsınadır; yukālu: شَقِيَ الرَّجُلُ شَقَاوَةً وَشَقَا وَشَقَاءً وَشَقْوَةً مِنْ شَقَا اللهُ تَعَالَى Ve bu ma'nāda müte'addî olur; yukālu: شَقَا اللهُ تَعَالَى

الإِشْقَاءُ [el-işkā'] (hemzenin kesriyle)

Bu dahi müdebbir ve bed-baht eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَشَقَاهُ اللهُ ضِدُّ أَشْعَدَهُ Ve saç ve sakal taramak ma'nāsınadır; yukālu: أَشَقَى الرَّجُلُ إِذَا سَرَّحَ بِالْمِشْقَا **الْمِشْقَا** el-mişkā] (mīm'in kesriyle) Tarağa denir, مُشْطٌ [muşt] ma'nāsına; mehmüz da lügattir.

الْمِشَاةُ [el-muşākāt] [mubāhāt] vezninde) Bir kimse ile cenk makülesi şiddetli işe dürtüşmek ma'nāsınadır; yukālu: شَاقَاهُ إِذَا عَالَجَهُ فِي الْحَرْبِ وَنَحْوَهَا Ve bāb-ı mugālebede isti'māl olunur ki bir ta'ab ve mihnetli işe dürtüşüp zahmetine tahammül eylemek bābında yarışmak ma'nāsınadır; yukālu: شَاقَاهُ أَيَّ غَالِبَهُ فِي الشَّقَاءِ فَشَقَاهُ يَشْقُوهُ أَيَّ غَلِبَهُ

الشَّاتِي [eş-şākī] Havāya doğru uzun olup dik yukarı yalım olan dağa denir ki su'üdu kâbil olmaya; cem'î شَوَاقِي [şevākī] gelir.

الْوَاوِيُّ

[ش ك و]

الشَّكْوَى [eş-şekvā] (şīn'in fethi ve elifin kasrıyla ve tenvīnle de cā'izdir) ve

الشَّكَاةُ [eş-şikāt] (şīn'in kesriyle) ve

الشَّكَاوَةُ [eş-şekāvet] (şīn'in fethiyle) ve

الشَّكِيَّةُ [eş-şekiyyet] [ḡaniyyet] vezninde) ve

الشَّكَايَةُ [eş-şikāyet] [hikāyet] vezninde) Bir kimse zaf-ı hālını ihbār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: شَكَا أَمْرُهُ إِلَى اللهِ يَشْكُو شَكْوَى وَشَكَاةً وَشَكَاوَةً وَشَكِيَّةً وَشَكَايَةً إِذَا أَخْبَرَهُ شَكَا فُلَانًا عَنْهُ إِذَا أَخْبَرَهُ وَبِضَعْفٍ حَالِهِ بِشَوْءٍ فَعَلِهِ بِهِ Mü'ellifin *Başā'ir*'de beyânına göre bu maddenin aslı zikri ātî شَكْوَةُ [şekvet] dedikleri su kabının ağzını açmak ma'nāsına olmakla izhār-ı beḡḡ ü hüzn ve

ihbār-ı za'f-ı hāl ma'nāsında müste'ardır.

الشَّكِي [et-teşekkī] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Bu dahi şikāyet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَشَكَّى إِلَيْهِ بِمَعْنَى شَكَا Ve yayık eylemek için شَكْوَةٌ [şekvet] dedikleri tulum edinmek ma'nāsınadır; yukālu: تَشَكَّتِ الْمَرْأَةُ إِذَا اتَّخَذَتْ الشَّكْوَةَ لِمَحْضِ اللَّبَنِ

الإِشْتِكَاءُ [el-iştikā'] (إِفْتِعَالٌ [ifti'al] vezninde) **الشَّكِي** [teşekkī] ma'nālarıdır.

التَّشَاكِي [et-teşākī] (تَفَاعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Birbirine hāllerinden şikāyet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَشَاكَوْا إِذَا شَكَى بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ

الشَّكْوُ [eş-şekv] (şīn'in fethiyle) ve

الشَّكْوَى [eş-şekvā] (حَلْوَى [halvā] vezninde) ve

الشَّكْوَاءُ [eş-şekvā'] (medd ile) ve

الشَّكَاةُ [eş-şekāt] (حَصَاةٌ [haşāt] vezninde) ve

الشَّكَاءُ [eş-şekā'] (عَطَاءٌ [aṭā'] vezninde) Hastalığa denir, مَرَضٌ [marad] ma'nāsına. Ve

شَكْوٌ [şekv] ve

شَكَاةٌ [şekāt] ve

شَكْوَى [şekvā] Masdar olur, bir adamı maraz derd-nāk eylemek ma'nāsına; yukālu: شَكَاهُ الْمَرَضُ شَكْوًا وَشَكَاةً وَشَكْوَى

الشَّكِي [eş-şekiyy] (غَنِيٌّ [ganiyy] vezninde) Şikāyet olunan derd ve maraz ve 'arızaya denir; yukālu: هُوَ شَكِيٌّ كَذَا أَيْ مَسْكُوهٌ Ve derd-nāk olana denir; yukālu: هُوَ شَكِيٌّ أَيْ مُوجِعٌ Ve bir mikdārca hasta ve bī-mizāc olana denir; yukālu: هُوَ شَكِيٌّ إِذَا كَانَ مَرِضًا أَقَلَّ مَرِضٌ وَأَهْوَنُهُ

الشَّكَايُ [eş-şākī] Bu dahi ehvence bī-mizāc olana denir. Ve arslana denir. Ve

شَاكِي السِّلَاحِ [şāki's-silāh] Ālāt ve eslihası hiddetli ve şevketli adama denir ki keskin yaraklı ta'bir olunur. Mü'ellif bunu "ش،و،ك" māddesinde zikr eylemiştir ki maktübdur.

الإِشْكَاءُ [el-işkā'] (hemzenin kesriyle) Bir adamı bir nesneden şikāyet eder bulmak ma'nāsınadır; yukālu: أَشْكَى فُلَانًا إِذَا وَجَدَهُ شَاكِيًا Ve bir adamın şikāyet eylediği kimseden o adamın hoşnüd olacak nesnesi ahz ve redd eylemek ma'nāsınadır, māl-ı magsübunu ve dād ve intikāmını almak gibi; yukālu: أَشْكَى فُلَانًا مِنْ فُلَانٍ إِذَا أَخَذَ لَهُ مِنْهُ مَا يُرْضِيهِ Ve bir adamın renc ve şikāyetini ziyāde kılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَشْكَى فُلَانًا إِذَا زَادَهُ أَدَى وَشِكَايَةً Ve bir adamın şikāyetini izāle kılmak ma'nāsına olmakla zıdd olur; yukālu: أَشْكَى فُلَانًا إِذَا أَرَاكَ شِكَايَتَهُ Ve ithām ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: هُوَ يُشْكِي بِكَذَا عَلَى الْمَجْهُولِ أَيُّ يَتَّهَمُ بِهِ

الشَّكْوَةُ [eş-şekvet] (حَطْوَةٌ [ḥaṭvet] vezninde) Tüysüz meşinden yāhūd gönden olan tulumla denir ki su ve süt korlar; cem'i شَكْوَاتٌ [şekvāt] gelir fethātla ve شِكَاةٌ [şikā'] gelir şīn'in kesriyle.

التَّشْكِيَةُ [et-teşkiyet] (تَأْدِيَةٌ [te'diyet] vezninde) Yayık eylemek için شَكْوَةٌ [şekvet] edinmek ma'nāsınadır; yukālu: شَكَّتِ النِّسَاءُ إِذَا اتَّخَذَتْ الشَّكْوَةَ لِمَحْضِ اللَّبَنِ Ve bir kimsenin mādde-i şikāyeti olan keyfiyyetten ferāgatle tatyīb ve hoş-dil eylemek ma'nāsınadır; yukālu: شَكَّى شَاكِيَةً إِذَا كَفَّ عَنْهُ وَطَيَّبَ نَفْسَهُ

الشَّكْوُ [eş-şekv] (حَطْوٌ [ḥaṭv] vezninde) Küçük cüsseli erkek deveye denir. Ve bir batn pederinin adıdır.

المِشْكَاءُ [el-miškāt] (مِضْبَاحٌ [mişbāh] vezninde) İçine çerāg vaz' eylemek için du-

varda olan dipsiz bacaya ve hücreye denir; yukālu: كَأَنَّهُ مَضْبَاحٌ فِي مَشْكَاةٍ وَهِيَ كُوَّةٌ غَيْرُ نَافِذَةٍ [eş-şukkiyy] (şīn'in zammı ve kāf'ın teşdidiyle) Licām-ı 'usre denir, "ش،ك،ك" māddesinde zikr olundu. Cevherī'nin burada zikri vehmden nāşīdir.

شَكَّى [Şekkā] (حَتَّى [hattā] vezninde) Ermīniye'de bir karyedir; ondan a'lā licāmlar ve postlar çıkar.

الْيَائِي

[ش ك ي]

الشَّكِي [eş-şeky] (şīn'in fethi ve kāf'ın sükūnuyla) شَكَّو [şekv] māddesinde lügat-tir; yukālu: شَكَيْتُ إِلَيْهِ بِمَعْنَى شَكَّوْتُ

الشَّكِيَّة [eş-şekiyyet] (رَمِيَّة [remiyyet] vezninde) Bakiyye ma'nāsınadır; yukālu: بَقِيَّتْ مِنْهُ شَكِيَّةٌ أَوْ بَقِيَّةٌ

الْوَاوِي

[ش ل و]

الشَّلْو [eş-şilv] (şīn'in kesriyle) عُضْوٌ [uḍv] ma'nāsınadır; yukālu: قَطَعَ شَلْوًا مِنْهُ أَيْ عُضْوًا Ve bir nesnenin cesed ve kâlbüdüne denir. Ve şol derisi yüzülmüş mezbüha denir ki etinin bir mikdârı ekl olunup bakiyyesi kalmış ola; cem'î أَشْلَاءٌ [eşlā] denir.

الشَّلَا [eş-şelā] (عَصَا [aşā] vezninde) Bu dahi bir nesnenin cesedine denir.

الإِشْلَاءُ [el-işlā] (hemzenin kesriyle) Yanına götürmek için dābbeye yem torbası göstermek ma'nāsınadır; yukālu: أَشَلَّى دَابَّةً إِذَا أَرَاهَا الْمِخْلَاةَ لِتَأْتِيَهُ أَشَلَّى النَّاقَةَ: إِذَا دَعَاهَا لِلْحَلْبِ

الإِشْتِشْلَاءُ [el-istişlā] Darılmak ma'nāsınadır; yukālu: إِشْتَشَلَّى الرَّجُلُ إِذَا

غَضِبَ Ve kendiyi bir müzāyakadan yā helāktan tahlīs için bir adamı yanına çağır-mak ma'nāsınadır; yukālu: إِشْتَشَلَّى غَيْرَهُ إِذَا دَعَاهُ لِئِنْجِيَهُ مِنْ ضَيْقٍ أَوْ هَلَكَ إِشْتَشَلَاهُ إِذَا اسْتَنْقَذَهُ

الإِشْتِئَالُ [el-iştilā] (إِفْتِعَالٌ [ifti'al] vezninde) Bu dahi bir müzāyakadan istihlās için bir adamı çağır-mak ma'nāsınadır; yukālu: إِشْتَلَاهُ إِذَا دَعَاهُ لِئِنْجِيَهُ مِنْ ضَيْقٍ أَوْ هَلَكَ

المُشَلَّى [el-muşellā] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Vücüdü çelimsiz adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُشَلَّى أَيْ قَضِيْفٌ

الشَّلْوُ [eş-şelv] (şīn'in fethi ve lām'ın sükūnuyla) Seyr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: شَلَا الرَّجُلُ شَلْوًا إِذَا سَارَ Ve bir nesneyi yukarı kaldırmak ma'nāsınadır; yukālu: شَلَا شَيْئًا إِذَا رَفَعَهُ

الشَّلِيَّةُ [eş-şeliyyet] (بَقِيَّة [baqiyyet] vezninde) Et parçasına denir; yukālu: أَطْعَمَهُ شَلِيَّةً Ve māl bakiyyesine denir; yukālu: شَلِيَّةٌ مِنَ الْمَالِ أَيْ بَقِيَّةٌ

الأَشْلَاءُ [el-eşlā] (hemzenin fethiyle) شَلْوٌ [şilv] kelimesinin cem'idir ki 'uzv ma'nāsınadır. Ve

أَشْلَاءُ اللَّجَامِ [eşlā'u'l-licām] At uyanının başlık ve dizgin kayışlarına denir; yukālu: Alā-kavlin şol gemlere denir ki zamān-ı vāfirde beri ve kullanılmakla demiri aşınıp yufkalanmış ola.

الْوَاوِي

[ش م و]

الشُّمُو [eş-şumuvv] (عُلُوٌّ [uluvv] vezninde) Bir adamın emr ve şānı 'ālī olmak ma'nāsınadır; yukālu: شَمَا الرَّجُلُ يَشُمُو شُمُوًا إِذَا عَلَا أَفْرُهُ

الشَّمَا [eş-şemā] (عَصَا [aşā] vezninde) Şem'

ma'nāsınadır ki mūma denir.

الْيَائِي

[ش ن ي]

شَانِيَا [Şāniyā] (kasr ile) Kūfe'de bir nāhiye adıdır.

الشَّوَانِي [eş-şevānī] Bāb-ı hemzede zikr olundu.

الْوَاوِي

[ش ن و]

شَنُوَّة [Şenuvvet] (şīn'in fethi ve nūn'un zammı ve vāv'ın teşdidiyle) **شَنُوَّة** [şenū'et] lafzında lügattir ki bir kabîle adıdır; nisbetinde **شَنُوِي** [Şeneviyy] denir, **عَرَبِي** [‘arabiyy] vezninde.

الْمَشْنُو [el-meşnuvv] (med‘uvv) vezninde) ve

الْمَشْنِي [el-meşniyy] (mzmiyy) vezninde) **مَشْنُوَّة** [meşnū’] ma'nāsınadır ki mebgūz demektir, niteki bāb-ı hemzede zikr olundu.

الْيَائِي

[ش و ي]

الشَّيِي [eş-şeyy] (şīn'in fethi ve yā'nın teşdidiyle) Eti kebāb ve biryān eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **شَوَى اللَّحْمَ يَشْوِيهِ شِيَا** Ve suyu ısıtmak ma'nāsınadır; yukālu: **شَوَى الْمَاءَ إِذَا أُسْحِنَهُ**

الإِشْتَوَاءُ [el-iştivā’] (ifti‘āl) vezninde) ve

الإِنْشَوَاءُ [el-inşivā’] (infi‘āl) vezninde) Et biryān olmak ma'nāsınadır; yukālu: **شَوَى اللَّحْمَ فَاشْتَوَى وَانْشَوَى**

الشَّوَاءُ [eş-şivā’] (şīn'in kesri ve zammıyla)

ve

الشَّوِي [eş-şeviy] (ganiyy) vezninde) Kebāba ve biryāna denir.

التَّشْوِيَّةُ [et-teşviyyet] (tefīlet) vezninde) Bir adama kebāblık ve biryānlık et vermek ma'nāsınadır; yukālu: **شَوَاهُمْ إِذَا أُعْطَاهُمْ** Ve bir adamın ölecek yeri olmayan ‘uzvuna vurmak ma'nāsınadır; yukālu: **شَوَاهُ إِذَا أَصَابَ شَوَاهُ لَا مَقْتَلَهُ** Ve bir adama biryān yedirmek ma'nāsınadır; yukālu: **شَوَاهُمْ إِذَا أُطْعِمَهُمُ الشَّوَاءَ**

الإِشْوَاءُ [el-işvā’] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir adama kebāblık ve biryānlık et vermek ma'nāsınadır; yukālu: **أَشَوَاهُمْ** Ve taze buğday sümbülesi ferik olup otlamağa gelmek ma'nāsınadır; yukālu: **أَشَوَى الْقَمْحُ إِذَا أَفْرَكَ** Ve ölecek olmayan ‘uzva vurmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَشَوَاهُ إِذَا أَصَابَ** Ve ekl olunan ta‘āmdan bakiyye alıkomak ma'nāsınadır; yukālu: **أَشَوَى الرَّجُلُ** Ve mālın kemterini kesb ve iddihār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **أَشَوَى الْمَالُ إِذَا أَفْتَى رُذَالَ الْمَالِ** Ve bir adama biryān yedirmek ma'nāsınadır; yukālu: **أَشَوَاهُمْ إِذَا أُطْعِمَهُمُ شَوَاءَ** yukālu: **أَشَوَى السَّعْفَ إِذَا اضْفَرَّ لِلْيُبُوسِ**

الشَّوَايَةُ [eş-şuvāyet] (şumāmet) vezninde) Kebāblık ve biryānlık kesilmiş ete denir.

الشَّوَى [eş-şevā] (‘aşā) vezninde) Nāçiz nesneye denir; yukālu: **هُوَ شَوَى أَيُّ** Ve mālın kötüsüne ve kemterine denir. Ve ellere ve ayaklara ve etrāf-ı bedene denir. Ve başın kâsesine denir; yukālu: **أَصَابَ شَوَاهُ أَيُّ قِخْفَ رَأْسِهِ** Ve bedende maktel olmayan ‘uzva denir ki vurulduktadır

sāhibi helāk olmaz olan 'uzvdan 'ibārettir; yukālu: أَصَابَ شَوَاهُ وَهُوَ مَا كَانَ غَيْرَ مَقْتَلٍ

الْمُشَوَى [el-muṣvā] (mīm'in zammiyla) **مُهَدَى** [muhdā] vezninde) Şol remiyyeye denir ki kendisine atılan taş dokunmayıp hatā eylemiş ola.

الشَوَايَةُ [eṣ-şevāyet] (şīm'in harekāt-ı selāsıyla helāk olmuş kavmin yāhūd mālın bakiyyesine denir; cem'ci شَوَايَا [şevāyā] gelir. Ve

شَوَايَةُ الْإِبِلِ [şevāyetu'l-ibil] ve

شَوَايَةُ الْعَنَمِ [şevāyetu'l-ġanem] Devenin ve koyunun kötü ve kemter olanına denir. Ve

شَوَايَةُ الْخُبْزِ [şevāyetu'l-ḥubz] Ekmeğin kursuna denir.

الشَوِيَّةُ [eṣ-şeviyyet] (**غَنِيَّةُ** [ġaniyyet] vezninde) Bu dahi helāk olmuş kavmin yā mālın bakiyyesine denir.

الشَوِيَّةُ [eṣ-şeviyy] (**غَنِيَّةُ** [ġaniyy] vezninde) ve

الشَيْئَةُ [eṣ-şiyet] (**عِدَّةُ** [ʿidet] vezninde) Koyuna denir, **شَاءُ** [şā] ma'nāsına.

الشَّوَايِيُّ [eṣ-şāviyy] Koyun sāhibine denir.

الشَّوَايِيَّةُ [eṣ-şāviyyet] Kurumuş dala denir; yukālu: سَعَفَةٌ شَاوِيَّةٌ أَيْ يَابِسَةٌ

الشَّيْبِيُّ [eṣ-şeyiy] ve

الشَّوِيَّةُ [eṣ-şeviyy] (**غَنِيَّةُ** [ġaniyy] veznlerinde) **عَوِيَّةُ** [ʿaviyy] ve **عَوِيَّةُ** [ʿaviyy] kelimelelerine itbā' olurlar ki pek 'āciz demek olur; yukālu: هُوَ عَوِيَّةٌ شَيْبِيٌّ وَعَوِيَّةٌ شَوِيَّةٌ وَيُقَالُ مَا أَعْيَاهُ وَمَا أَشْبَاهَهُ وَمَا أَشْوَاهُ فِي التَّعَجُّبِ وَيُقَالُ جَاءَ بِالْعَمِيِّ وَالشَّيْبِيِّ كُلُّ ذَلِكَ إِتْبَاعٌ

الشَّاءُ [eṣ-şāt] 'Avrete itlāk olunur. Ve felekte birkaç hurde kevākibe denir ki Qurḥa ile Cedy beyninde vākī'lerdir. Ve yaban öküzünün erkeğine denir.

الشَّيْءُ [eṣ-Şeyy] (şīm'in fethiyle) Bir mevzi'dir.

الشَّيَّانُ [eṣ-şeyyān] (şīm'in fethi ve yā'nın teṣdidiyle) İki kardeş kanı dedikleri dārūya denir. Ve dūr-endiṣ adama denir; yukālu: رَجُلٌ شَيَّانٌ أَيْ بَعِيدُ النَّظَرِ

الشَّوْشَاءُ [eṣ-şevşā] (şīm'in fethiyle) Reven-de ve çabuk nākaya denir.

الْوَاوِيُّ وَالْيَبِيُّ

[ش ه و - ي]

الشَّهْوَةُ [eṣ-şehvet] (şīm'in fethiyle) Bir nesneyi sevip ona meyl ve ragbet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: شَهِيئَةٌ وَشَهَاءٌ شَهْوَةٌ مِّنَ الْبَابِ الرَّاعِ وَالْأَوَّلِ إِذَا أَحْبَبَهُ وَرَغِبَ فِيهِ

الْإِشْتِهَاءُ [el-iṣtiḥā] (**إِفْتِعَالٌ** [ifti'āl] vezninde) ve

التَّشْهِيءُ [et-teşehhī] (**تَفْعُلٌ** [tefa'ul] vezninde) Bunlar da **شَهْوَةٌ** [şehvet] ma'nāsınadır; yukālu: **إِشْتِهَاءٌ وَتَشْهَاءُ بِمَعْنَى شَهِيئَةٍ** Ve

تَشْهِيئَةٌ [teşehhī] Bir kimseden bir nesneyi peyderpey ārzū ve taleb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَشْهِيئَةٌ عَلَى فُلَانٍ كَذَا إِذَا أَفْتَرَحَ شَهْوَةً بَعْدَ شَهْوَةٍ

الشَّهِيئِيُّ [eṣ-şehiyy] (**غَنِيَّةُ** [ġaniyy] vezninde) ve

الشَّهْوَانُ [eṣ-şehvān] (**عَطْشَانٌ** [ʿaṣṣān] vezninde) ve

الشَّهْوَانِيُّ [eṣ-şehvāniyy] (yā-yı nisbetle) Şedīdü'ş-şehvet adama denir, mü'ennesi **شَهْوَى** [şehvā]dır, **سَكَرَى** [sekrā] gibi; cem'ci **شَهَاوَى** [şehāvā] gelir, **سَكَرَى** [sekārā] vezninde.

الْإِشْهَاءُ [el-iṣhā] (hemzenin kesriyle) Bir adama ārzū ettiğini vermek ma'nāsınadır; yukālu: **إِشْهَاءٌ إِذَا أُعْطِيَ مَا يَشْتَهِيهِ** Ve bir nesneye

göz değıirmek ma'nāsınadır; yukālu: أَشْهَاهُ
إِذَا أَصَابَهُ بَعْثِينَ

شَاهِي النَّصْرِ [šāhi'l-başar] Hadīdü'n-nazar
adama denir; yukālu: رَجُلٌ شَاهِي النَّصْرِ أَيُّ
حَدِيدُهُ

مُوسَى شَهَوَاتٍ [Musā Şehavāt] Bir şā'ir-i
ma'rūftur.

أَلْمُشَاهَاهُ [el-muşāhāt] (مُبَاهَاهُ [mubāhāt]
vezninde) Bir nesneye benzemek
ma'nāsınadır; yukālu: شَاهَاهُ إِذَا شَابَهُهُ

أَلْيَائِي

[ش ي ي]

شِيَاءُ [Şiyā'] (كِسَاءُ [kisā'] vezninde)
Buḥārā kazāsında bir karyedir; Ebū
Nu'aym 'Abduşşamed b. 'Alī eş-Şiyā'ī
ki fukahādandır, oradandır. Bunda kıyās
olan شِيَوِيّ [Şiyeviyy] olmaktadır. Şārih der ki
maksūr olaydı, kıyās öylece idi. Vallāhu
a'lemu.

FASLU'Ş-ŞĀDĪ'L-MÜHMELE

(فَضْلُ الصَّادِ الْمُهْمَلَةِ)

أَلْيَائِي

[ص أ ي]

أَلْضَبِيُّ [eş-şu'iyiy] (şād'ın harekāt-ı selāsı
ve yā'nın teşdidiyle) Kuş yavrusu ve
fāre ve hayye ve hirre ve yerbū' makūlesi
cānver seslenmek ve ötmek ma'nāsınadır;
yukālu: صَأَى الْفَرْخُ ضَبِيًّا مِنْ الْبَابِ الْثَالِثِ إِذَا صَاحَ
ve minhu yukālu: جَاءَ بِمَا صَأَى وَصَمَّتْ أَيُّ
بِالْمَالِ النَّاطِقِ وَالضَّامِتِ

أَلْإِضَاءُ [el-iş'ā'] (إِغْطَاءُ [i'ḡā'] vezninde) Zikr
olunan cānver makūlesini seslendirmek
ma'nāsınadır; tekūlu: أَضَائِيَّهُ إِذَا صَوَّتَتْهُ

أَلْصَّاءُ [eş-şā'āt] (حَصَاءُ [ḥaşāt] vezninde) ve
أَلْصَّاءُ [eş-şā'et] (سَاعَةٌ [sā'at] vezninde) Ve-
led doğduktaki son ta'cīr olunan dağarcıkta
olan murdār suya denir.

أَلْوَاوِي

[ص ب و]

أَلْصَبْوَةُ [eş-şabvet] (حَبْوَةٌ [ḥabvet] vezninde)
Delikanlılığa denir ki o hengāmda baş-
ta olan havā ve heves ve cāhillik ve lehv
ve la'ib ve mestlik şīvesinden 'ibārettir;
yukālu: بِهِ صَبْوَةٌ أَيُّ جَهْلَةُ الْفُتُوَّةِ

أَلْصَبْبُ [eş-şabv] (şād'ın fethi ve bā'nın
sükūnuyla) ve

أَلْصَبْبُ [eş-şubuvv] (عُلُوٌّ [‘uluvv] vezninde)
ve

أَلْصَبَا [eş-şibā] (رِضَا [riḏā] vezninde) ve

أَلْصَبَاءُ [eş-şabā'] (عَطَاءُ [‘aṭā'] vezninde) De-
likanlılık hevā ve hevesine meyl eylemek
ma'nāsınadır; yukālu: صَبَا الرَّجُلُ يَصْبُو صَبْوًا

وَصُبُّوْا وَصَبَا وَصَبَاءٌ إِذَا مَالَ إِلَى جَهْلَةِ الْفُتُوَّةِ

الصَّبِييِّ [eş-şabiyy] [غَنِيِّي] [ganiyy] vezninde) Henüz süttten kesilmemiş oğlana denir; yukālu: مَعَهُ صَبِيٌّ وَهُوَ مَنْ لَمْ يُفْطَمْ بَعْدُ Ve gözün bebeğine itlāk olunur. Ve kulak yumuşağının altı yanında olan kemiğe denir. Ve kılıcın ağzına denir, ‘alā-kavlin ağzının ortasında sövelen tümseğe denir. Ve ayağın ucuna denir; yukālu: بِهِ وَجَعٌ فِي صَبِيِّ قَدَمِهِ Ve çene kemiklerinin uçlarına denir; cem‘i أَصْبِيَّةٌ [aşbiyet] gelir ve أَصْبِي [aşbī] gelir ve صَبْوَةٌ [şibvet] gelir şād’ın kesriyle ve صَبِيَّةٌ [şabyet] gelir şād’ın fethi ve bā’nın sükūnuyla ve صَبِيَّةٌ [şibyet] gelir şād’ın kesriyle ve صَبْوَانٌ [şibvān] ve صَبِيَّانٌ [şibyān] gelir şād’ların kesri ve zammıyla.

الصَّبَاءُ [eş-şabā] [سَخَاءٌ] [sehā] vezninde) Bir adam çocukluk eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: صَبِيَّ الرَّجُلِ صَبَاءٌ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَبَا وَصَبْوَةٌ وَصَبُّوْا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا حَنَّ إِلَيْهَا Ve hurmā ağacı ba‘īd olan erkek hurmā ağacına doğru meyl ve teveccüh eylemek ma‘nāsına müsta‘meldir ki dişi hurmā ağacına mahsüstür; yukālu: صَبَّتِ التَّلْحَةُ إِذَا مَالَتْ Ve

الصَّبْوَةُ [eş-şabvet] (şād’ın fethiyle) ve

الصَّبْوَةُ [eş-şubvet] (zamm’la) ve

الصَّبْوُ [eş-şubuvv] [عُلُوٌّ] [‘uluvv] vezninde) Bunlar da aşıq ve aşıfte olmak ma‘nāsınadır; yukālu: صَبَا إِلَى الْمَرْأَةِ يَضْبُو صَبَاً وَصَبْوَةً وَصَبُّوْا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا حَنَّ إِلَيْهَا Ve hurmā ağacı ba‘īd olan erkek hurmā ağacına doğru meyl ve teveccüh eylemek ma‘nāsına müsta‘meldir ki dişi hurmā ağacına mahsüstür; yukālu: صَبَّتِ التَّلْحَةُ إِذَا مَالَتْ Ve

صَبُّوْا [şubuvv] [عُلُوٌّ] [‘uluvv] vezninde) Otlayan hayvān başını pek eğip otladığı çayıra dayamak ma‘nāsınadır; yukālu: صَبَّتِ الرَّاعِيَةُ صَبُّوْا أَيَّ أَمَالَتْ رَأْسَهَا فَوَضَعَتْهُ فِي الْمَرْعَى Ve sabā yeli esmek ma‘nāsınadır, ke-mā

se-yuzkeru.

الإِصْبَاءُ [el-işbā] (hemzenin kesriyle) Mahbūbe bānū zen-dost çelebeye ‘aşk-bāzlık eylemekle onu kendisine mā’il ve havādār eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: أَصَبَّتِ الْمَرْأَةُ فَلَانًا إِذَا شَاقَّتُهُ وَدَعَتْهُ إِلَى الصَّبَا فَحَنَّ إِلَيْهَا Ve sabā yeline girmek ma‘nāsınadır; yukālu: أَصَبَى الْقَوْمَ إِذَا دَخَلُوا فِي الصَّبَا

التَّصْبِي [et-teşabbī] [تَفَاعُلٌ] [tefa‘ul] vezninde) **إِصْبَاءٌ** [işbā] ile ma‘nā-yı evvelde mürādiftir; yukālu: تَصَبَّتْهُ الْمَرْأَةُ بِمَعْنَى أَصَبَتْهُ Ve hatunu va‘de ve firīble kendisine meftūn kılmak ma‘nāsınadır; yukālu: تَصَبَّاهَا إِذَا خَدَعَهَا وَفَتَّنَهَا

التَّصَابِي [et-teşābī] [تَفَاعُلٌ] [tefa‘ul] vezninde) **تَصْبِي** [teşabbī] ile ma‘nā-yı sānīde mürādiftir; yukālu: تَصَابَاهَا بِمَعْنَى تَصَبَّاهَا

المُصَابَاةُ [el-muşābāt] [مُبَاهَاةٌ] [mubāhāt] vezninde) Mızrağı sançmak için aşığıya doğru eğmek ma‘nāsınadır; yukālu: صَابَا رُمْحَهُ Ve bir kimse inşād eylediği şi‘rin beytini kec ve nā-mevzūn okumak ma‘nāsınadır; yukālu: صَابَا الْبَيْتَ أَيَّ أَشَدَّهُ فَلَمْ يَقْمَهُ Ve kelāmı üslūb ve mesākından hāric kec ü mec sevk eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: صَابَا الْكَلَامَ إِذَا لَمْ يُجْرَهُ عَلَى وَجْهِهِ Ve mutlakan bir nesneyi bir tarafa mā’il kılmak ma‘nāsınadır; yukālu: صَابَا الْبَانِي بِنَاءَهُ إِذَا صَابَا الْمَاءُ Ve deve su içerken dudaklarını dürmek ma‘nāsınadır; yukālu: صَابَا الْبَعِيرُ مَشَاوَرَهُ إِذَا قَلَبَهَا عِنْدَ الشَّرْبِ Ve kılıcı kımına ters sokmak ma‘nāsınadır; yukālu: صَابَا السَّيْفَ إِذَا أَعْمَدَهُ مَقْلُوبًا

الصَّبَا [eş-şabā] (şād’ın fethi ve elifin kasriyle) Rüzgār aksāmından şol rüzgāra denir ki matla‘-ı Süreyyā ile Benātu Na‘ş beyninden hūbūb eder ola; tesniyesinde **صَبْوَانٌ** [şabevān] ve **صَبِيَّانٌ** [şabeyān] derler

feteħātla ve tesniyesi مَرَّتَيْن [merreteyn] i'tibārıyladır; cem'î صَبَوَات [şabevāt] gelir feteħātla ve أَصْبَاء [aşbā'] gelir; yukālu: هَبَّتِ الصَّبَا وَهِيَ رِيحٌ مَهْمُهَا مِنْ مَطْلَعِ الثَّرْيَا إِلَى بَنَاتِ نَعِشِ Şārih der ki kibleye mā'il ve müstakbel olduğu için itlāk olundu. Ve eryāh-ı erba'anın tafsilleri yukarıda bi'd-defe'at tahrir olundu. Ve

صَبَا [şabā] ve

صُبُوٌ [şubuvv] (عُلُوٌ [uluvv] vezninde) Sabā yeli esmek ma'nāsınadır; yukālu: صَبَبَتْ الصَّبَا تَصْبُو صَبَا وَصُبُوًا إِذَا هَبَّتْ Ve sabā yeli dokunmak ma'nāsınadır; yukālu: صَبِي الْقَوْمِ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا أَصَابَتْهُمُ الصَّبَا

أَلْمُصَابِيَةُ [el-muşābiyet] (ism-i fā'il bünyesiyle) Dāhiyeye denir; yukālu: أَصَابَتْهُ مُصَابِيَةٌ أَي دَاهِيَةٌ

أَلْمُصْبِيَةُ [el-muşbiyet] (مُحْسِنَةٌ [muhsinet] vezninde) ve

أَلْمُصْبِي [el-muşbī] (مُحْسِنٌ [muhsin] vezninde) Çocuklu hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ مُصْبِيَةٌ وَمُصْبٍ أَي ذَاتُ صَبِيٍّ

أَلصَّابِيَةُ [eş-şābiyet] Şol eğri yele denir ki sabā ile şimāl kertesinin beyninde olan kerten den hübüb eyleye; yukālu: هَبَّتْ صَابِيَةٌ وَهِيَ التَّكْبَاءُ تَجْرِي بَيْنَ الصَّبَا وَالشَّمَالِ

صُبْيِي [Şubeyy] (سُمْيِي [sumeyy] vezninde) İbn Ma'bed'dir ki tābi'îdir. Ve Şubeyy b. Eş'as etbā'-ı tābi'îndendir.

أُمُّ صُبْيِيَّة [Ummu Şubeyyet] (سُمْيِيَّة [sumeyyet] vezninde) Sahābiye-i Cuheniyye'dir, ismi Hāvle'dir.

الْوَاوِيُّ

[ص ت و]

الصَّتْوُ [eş-şatv] (şād'ın fethi ve tā'nın sükünuyla) Kalkıyarak ve atılarak yürü-

mek ma'nāsınadır; yukālu: صَتَا الرَّجُلُ يَصْتُو إِذَا مَشَى مَشْيًا فِيهِ وَثُبٌ

الْوَاوِيُّ

[ص ح و]

الصَّحْوُ [eş-şahv] (مَحْوٌ [mahv] vezninde) Gök yüzünden bulut gitmek ma'nāsınadır ki havā ayaz olmak ta'bīr olunur; yukālu: صَحَّتِ السَّمَاءُ صَحْوًا إِذَا ذَهَبَ الْغَيْمُ عَنْهَا Ve sarhoş ayılmak ma'nāsınadır; yukālu: صَحَا السَّكْرَانُ إِذَا ذَهَبَ سَكْرُهُ Ve lehv ve hevā ve bātılı terk eylemek ma'nāsınadır ki kendisine gelmek ta'bīr olunur; yukālu: صَحَا فُلَانٌ إِذَا تَرَكَ الصَّبَا Ve

صَحْوٌ [şahv] Ayaz ma'nāsına gelir ki vasf bi'l-masdardır; yukālu: يَوْمٌ صَحْوٌ وَسَمَاءٌ صَحْوٌ

الصَّحَا [eş-şahā] (عَصَا [aşā] vezninde) Gün ve havā ayaz olmak ma'nāsınadır; yukālu: صَحَى الْيَوْمُ وَالسَّمَاءُ صَحَا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَارَ صَحْوًا Ve sarhoş ve aşık ayılmak ma'nāsınadır; yukālu: صَحَى السَّكْرَانُ وَالْمُشْتَاقُ إِذَا أَفَاقَ

الصَّحَا [el-işhā] (hemzenin kesriyle) صَحَا [şahā] ma'nāsınadır; yukālu: أَصْحَى الْيَوْمُ وَالسَّمَاءُ وَالسَّكْرَانُ إِذَا كَانَ صَحْوًا

الصَّحَاةُ [el-mişhāt] (مِشْحَاةٌ [mişhāt] vezninde) Su içecek inā'-i ma'rūf adıdır; ba'zılar tas ile ve ba'zılar cām ile beyān eylediler.

الْوَاوِيُّ

[ص خ و]

الصَّخْوُ [eş-şahv] (ḥā-yı mu'ceme ile صَخْوٌ [şahv] vezninde) Ateş korunu karıştırıp açmak ma'nāsınadır; yukālu: صَخَا النَّارُ يَصْخُو صَخْوًا إِذَا فَتَحَ عَيْنَهَا

الصَّحَا [eş-şahā] (عَصَا [aşā] vezninde) Kirlenmek ma'nāsınadır; yukālu: صَخِيَ

الثُّوبُ صَحًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اتَّسَخَ وَدَرَنَ

الصَّحَاةُ [eş-şahāt] [حَصَاةٌ [haşāt] vezninde) İsmdir, kîr ve pāsa denir; yukālu: بِهِ صَحَاةٌ Ve bir otun adıdır.

الصَّخِي [eş-şahī] [كَيْفٌ [ketif] vezninde) Vasftır, kîrli nesneye denir; yukālu: تَوَّبْتُ صَخِ أَي دَرِنَ

الْيَائِي

[ص د ي]

الصَّدَى [eş-şadā] [عَصَا [‘aşā] vezninde) Bedeni latîf hoş-endām adama denir; yukālu: رَجُلٌ صَدَى أَي اللَّطِيفُ الْجَسَدِ Ve meyyit olan cesed-i ādemîye denir. Ve başın içinde olan haşv ve eczāsına denir. Ve beyniye denir, دِمَاعٌ [dimāğ] ma‘nāsına. Ve bir kuş adıdır ki geceler ötüp ve oradan oraya sıçrayıp uçar. Ve zu‘m-ı Cāhiliyye üzere bir kuşun dahi ismidir ki maktülün kabrde a‘zāsı çürüdükte başından hurūc ve zuhūr eder; bu kuş baykuş olacaktır, ke-mā se-yuzkeru. Ve

صَدَى [şadā] Bir nesneye tasaddī ve ta‘arruz eden adamın fi‘line denir ki ism olur, ta‘arruz ma‘nāsına; tekūlu: مَنَعْتُ صَدَاهُ Ve devābb ve mevāşī kısmının mesālihine ve tīmār ve ri‘āyeti husūsuna ‘ārif ve āgāh olan adama denir; yukālu: هُوَ صَدَى أَي عَالِمٌ بِمَصْلَحَةِ الْمَالِ denir. Ve susamak ma‘nāsınadır; yukālu:

صَدِي الرَّجُلِ صَدَى مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا عَطَشَ

صَدَا [şadā] Çağrıldıkta dağ ve künbed makūlesinden mün‘akis olan āvāza denir ki yankı ta‘bīr olunur; tekūlu: سَمِعْتُ صَدَى وَهُوَ مَا يَرُدُّهُ الْجَبَلُ عَلَى الْمُصَوِّتِ Ve minhu yukālu: أَصَمَّ اللهُ صَدَاهُ أَي أَهْلَكَهُ Zīrā āvāzı munkatır olmakla [şadā] dahi mün‘akis

olmaz. Ve

صَدَا [şadā] Erkek baykuşa denir; yukālu: طَارَ صَدَى أَي ذَكَرَ الْبُومِ Ve bir cins uzun ve siyāh balık adıdır.

الصَّدِي [eş-şadī] [كَيْفٌ [ketif] vezninde) ve

الصَّادِي [eş-şādī] ve

الصَّدْيَانُ [eş-şadyān] [سَكْرَانٌ [sekrān] vezninde) Vasflardır, susuza denir; mü‘ennesi صَدْيَاءُ [şadyā] ve صَادِيَةٌ [şādiyēt]tir; yukālu: رَجُلٌ صَدٍ وَصَادٍ وَصَدْيَانٌ أَي عَطَشَانٌ

الصَّوَادِي [eş-şavādī] [صَادِيَةٌ [şādiyēt]in cem‘idir. Ve uzun hurmā ağaçlarına denir.

التَّصَدِيَّةُ [et-taşdiyēt] [تَفْعَلَةٌ [tef‘ilet] vezninde) El kakmak, تَضْفِيقٌ [taşfik] ma‘nāsınadır yāhūd صَدٌّ kelimesinden ki i‘rāz ma‘nāsınadır ki تَفْعَلَةٌ [tef‘ilet]tir ki dāl-ı sāniye yā’ya maktūb olur; yukālu: صَدَى يَبْدِيهِ تَصَدِيَّةٌ إِذَا صَفَّقَ أَوْ هُوَ تَفْعَلَةٌ مِنَ الصَّدِّ ﴿وَمَا كَانَ صَلَاتُهُمْ عِنْدَ الْبَيْتِ إِذَا صَلُّوا عَلَيْهِمْ﴾ الآيَةِ Burada تَصَدِيَّةٌ [taşdiyēt] el kakmak ma‘nāsınadır yāhūd صَدٌّ maddesinden تَفْعَلَةٌ [tef‘ilet]tir, zīrā onlar İslām’dan sadd ve i‘rāz ederler.

الْمُصَادَاةُ [el-muşādāt] [مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Müdārā eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: صَادَاهُ إِذَا دَاجَاهُ وَدَارَاهُ Ve örtmek ma‘nāsınadır; yukālu: صَادَاهُ إِذَا سَاتَرَهُ Ve mu‘āraza eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: صَادَاهُ إِذَا عَارَضَهُ

الصَّدْوُ [eş-şadv] [عَدْوٌ [‘adv] vezninde) El kakmak ma‘nāsınadır; yukālu: صَدَا يَبْدِيهِ صَدُّوا إِذَا صَفَّقُوا

التَّصَدِّي [et-teşaddī] [تَفْعَلٌ [tefa‘ul] vezninde) Ta‘arruz eylemek ma‘nāsınadır, gūyā ki صَدَا [şadā]-yı cebel gibi mukābele eder; yukālu: تَصَدَّى لَهُ إِذَا تَعَرَّضَ

الإِضْدَاءُ [el-işdā'] (hemzenin kesriyle) Ölmek ma'nāsınadır; hemzesi selbiyye olmakla güyā ki sadāsını izāle eylemiş olur; yukālu: مَاتَ إِذَا مَاتَ أَضْدَى فُلَانٌ إِذَا مَاتَ Ve dağ ve kubbe makūlesi yankılanmak ma'nāsınadır; yukālu: أَضْدَى الْجَبَلُ إِذَا أَجَابَ بِالضَّدَا

صَدْيَانٌ [Şadyān] [selmān] [selmān] vezninde bir mevzi'dir.

صُدْيِي [Şudeyy] [sumeyy] [sumeyy] vezninde Bir suyun ve bir feresin isimleridir. Ve Şudeyy b. 'Aclān ashābandandır.

الصُّدْيِي [es-Şudy] (şād'ın zammı ve yā'nın tahfifiyle) Ebū Mūsā el-Eş'arī radiyallāhu 'anhu kılıcının adıdır.

الْيَاءِي

[ص ر ي]

الصُّرْيِي [eş-şary] [cery] [cery] vezninde Kesmek ma'nāsınadır; yukālu: صَرَاهُ يَصْرِيهِ Ve def eylemek ma'nāsınadır; yukālu: صَرَاهُ إِذَا دَفَعَهُ Ve men eylemek ma'nāsınadır; yukālu: صَرَاهُ إِذَا مَنَعَهُ Ve saklamak ma'nāsınadır; yukālu: صَرَاهُ إِذَا حَفَظَهُ Ve bir adamın işini tamāmen bitirmek, kifāyet ma'nāsınadır; yukālu: صَرَاهُ إِذَا كَفَّاهُ Ve vikāye ve sıyānet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: صَرَاهُ إِذَا وَقَاهُ Ve cimā'adan imtinā'la nutfeyi sulbünde alıkomak ma'nāsınadır; yukālu: صَرَى مَاءَهُ إِذَا حَبَسَهُ فِي ظَهْرِهِ بِامْتِنَاعِهِ عَنِ النَّكَاحِ Ve takaddüm eylemek ma'nāsınadır; yukālu: صَرَى الْقَوْمَ إِذَا تَقَدَّمَهُمْ eylemek ma'nāsına olmakla zıdd olur; yukālu: صَرَى عَنْهُمْ إِذَا تَأَخَّرَ Ve yüksek olmak ma'nāsınadır; yukālu: صَرَى الشَّيْءُ إِذَا عَلَا Ve aşağı ve alçak olmak ma'nāsına olmakla zıdd olur; yukālu: صَرَى الشَّيْءُ إِذَا سَفَلَ Ve bir nesneyi iki kat eğmek ma'nāsınadır;

yukālu: صَرَاهُ إِذَا عَطَفَهُ Ve bir adamı bir mehlekeden kurtarmak ma'nāsınadır; yukālu: صَرَى إِنْسَانًا إِذَا أَنْجَاهُ مِنْ هَلَكَةٍ Ve mahbūs kalmak ma'nāsınadır, yukālu: صَرَى فُلَانٌ فِي يَدِ صَرَى فُلَانٌ إِذَا بَقِيَ مَحْبُوسًا Ve fasl-ı husūmet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: صَرَى بَيْنَهُمْ إِذَا فَصَلَ

الصَّرَا [eş-şarā] [eşā] [eşā] vezninde Çok durmakla tadı bozulmuş süte denir, vasf bi'l-masdardır; tekūlu: سَقَانَا صَرَى وَهُوَ اللَّبَنُ Ve bir nesnenin bakiyyesine denir.

الصَّرْيَاءُ [eş-şaryā] [hamrā] [hamrā] vezninde Memesinde süt yığılmış nākaya denir; cem'i صَرَايَا [şarāyā] gelir, gayr-i kıyās üzere; yukālu: نَاقَةٌ صَرْيَاءٌ أَيْ مُحَفَّلَةٌ

الصَّرَايَةُ [eş-şarāyet] [sehābet] [sehābet] vezninde Ebū cehl karpuzuna denir. Ve ebū cehl karpuzunun suları biriktiği yere denir; cem'i صَرَاءٌ [şirā] gelir şād'ın kesriyle.

الصَّرَارِي [eş-şarī] Gemi mellāhına denir ki levend olacaktır; cem'i صُرَّرَاءٌ [şurrā] gelir, رَمَانٌ [rummān] gibi ve صَرَارِيٌّ [şarāriyy] ve cem'ü'l-cem'i صَرَارِيُّونَ [şarāriyyūn] gelir. Ve gemi ortasında mu'teriz olan haşebeye denir. Şārih der ki İbn Eşir geminin seren dedikleri direğiyle beyān eyledi.

الصَّرَاةُ [eş-Şarāt] [haşāt] [haşāt] vezninde 'Irāk'ta bir nehr adıdır. Ve memesinde süt yığılmış hayvāna denir.

الصَّرِيِّي [eş-şariyy] [ġaniyy] [ġaniyy] vezninde Pederinin zevcesine cür'et ve ikdām eder olan nā-halef harām-zādeye denir, kat ma'nāsındandır; yukālu: هُوَ صَرِيِّيٌّ أَيْ مُقَدِّمٌ عَلَى امْرَأَةِ أَبِيهِ

الصُّرْرِي [eş-şurrā] [rubbā] [rubbā] vezninde ve **الْمُصَّرَاةُ** [el-muşarrāt] [mu'arrāt] [mu'arrāt] vezninde Memesinde sütü yığılmış koyuna

denir; yukālu: أَتَى بِالصَّرِي وَالْمُصْرَاةِ أَي الشَّاةِ الْمُحْتَلَّةِ Ve bu 'an-kasdin birkaç gün sağ-mamakla süttü yığılmış olandır.

الصَّرَاءُ [el-işrā] (hemzenin kesriyle) [şarāt] dedikleri hayvān-ı mezkūru satmak ma'nāsınadır; yukālu: أَضْرَى الرَّجُلُ إِذَا بَاعَ الصَّرَاةَ

الصَّارِيَّةُ [eş-şāriyet] Şol kuyuya denir ki suyu müddet-i medīdeden beri kalmakla bozulmuş ola; yukālu: بَثْرُ صَارِيَّةٍ أَي البَعِيدَةُ العُهُدِ بِالمَاءِ الأَجِنَّةِ

الصَّرَى [eş-şarā] (عَلَى [alā] vezninde ve إِلَى [ilā] vezninde) Bir yerde çoktan irkilip kalmış suya denir; yukālu: مَاءٌ صَرَى وَصَرَى إِذَا طَالَ مَكْنُهُ

الْوَاوِيُّ

[ص ر و]

الصَّرْوُ [eş-şarv] (şād'ın fethiyle) Bakmak ma'nāsınadır; yukālu: صَرَ إِلَيْهِ صَرْوًا إِذَا نَظَرَ

الصَّرْوَةُ [eş-şirvet] (şād'ın kesriyle) Hurde nebāt nev'inden bir nebāttır.

الْوَاوِيُّ

[ص ع و]

الصَّغْوُ [eş-şav] (şād'ın fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) Serçe cinsinden bir küçük kuşun adıdır, Türkîde kuyruksalan ve yunt kuşu dedikleridir, mü'ennesi صَغْوَةٌ [şavet] tir; cem'i صَعَوَاتٌ [şavāt] gelir fetehtle ve صَعَاءٌ [ş'ā] gelir şād'ın kesriyle. Ve صَغْوَةٌ [şavet]te hā-i vahdete dahi haml olunur. Ve

صَغْوٌ [şav] Masdar olur, bir nesne ufak ve küçük olmak ma'nāsınadır; yukālu: صَعَا الشَّيْءُ صَعْوًا مِنَ البَابِ الثَّلَاثِ إِذَا دَقَّ وَصَغُرَ

الصَّغْوَةُ [eş-şavet] تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Hurde başlı nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ صَغْوَةٌ Ve

ابْنُ أَبِي الصَّغْوَةِ [İbnu Ebi's-Şavet] muhaddistir.

الْوَاوِيُّ

[ص غ و]

الصَّغْوُ [eş-şagv] (şād'ın fethi ve gayn-ı mu'cemenin sükūnuyla) Meyl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: صَغَا إِلَيْهِ يَصْغُو وَصَغَى يَصْغَى صَعْوًا مِنَ البَابِ الأوَّلِ وَالثَّلَاثِ إِذَا مَالَ Ve güneş gurūba devrilmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: صَعَتِ الشَّمْسُ إِذَا مَالَتْ لِلْغُرُوبِ

الصَّغَا [eş-şagā] (عَصَا [aşā] vezninde) ve

الصَّغِي [eş-şugiyy] (عُتِي [utiyy] vezninde) Bu dahi meyl eylemek ma'nāsınadır, 'alā-kavlin bir adamın damağıyla dudaklarının birisi bir yana eğilmek ma'nāsınadır; yukālu: صَغِيَ الرَّجُلُ صَعًا وَصَغِيًا مِنَ البَابِ الرَّابِعِ إِذَا مَالَ أَوْ مَالَ حَنَكُهُ وَإِخْدَى شَفْتَيْهِ وَيَقَالُ صَغَاهُ مَعَكَ أَي مَيْلُهُ مَعَكَ

الأَصْغَى [el-aşgā] (أَحْوَى [ahvā] vezninde) Damağıyla dudağının birisi bir yana eğri olan adama denir.

الصَّغَوَاءُ [eş-şagvā] (حَمْرَاءُ [hamrā] vezninde) ve

الصَّغْوَةُ [eş-şagvet] (şād'ın fethiyle) ve

الصَّغْوَةُ [eş-şigvet] (şād'ın kesriyle) Gurūba meyl eylemiş güneşe denir.

الصَّاعِيَّةُ [eş-şāgiyet] Hasbe'l-hāce bir kimse tarafına meyl ve teveccüh ile vārid olan cemā'ate denir; yukālu: هُمْ صَاعِيَّتُكَ أَي الَّذِينَ يَمِيلُونَ إِلَيْكَ فِي حَاجَتِهِمْ

الإصغَاءُ [el-işgā] (hemzenin kesriyle) Söz

بِرَجُلٍ إِذَا أَنْفَدَتِ النَّسَاءُ مَاءَ صُلْبِهِ Ve bir adamı bir husûsa ihtiyâr eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: أَضْفَى فُلَانًا بَكْدًا إِذَا أَنْزَرَهُ بِهِ Ve şâ'irin kuvvet-i karîhası tamâm olup şî'r söyleyemez olmak ma'nâsına müsta'meldir; yukâlu: أَضْفَى الشَّاعِرُ إِذَا صَارَ لَمْ يَقُلْ شِعْرًا Ve tavuk yumurtadan kesilmek ma'nâsına müsta'meldir; yukâlu: أَضْفَتِ الدَّجَاجَةُ إِذَا انْقَطَعَ بِبَيْضِهَا

الصَّفِيّ [eş-şafiyy] (غَنِيّ [ġaniyy] vezninde) Hâlis ve sâfî dosta denir; yukâlu: هُوَ صَفِيٌّ أَيْ حَبِيبُهُ الْمُصَافِي Ve ser-askerin mâlî-ganîmetten kable'l-kismet kendi nefsi için ihtiyâr ve tahsîş eylediği mâla denir; yukâlu: أَخَذَ الرَّئِيسُ صَفِيَّهُ مِنَ الْمُعْتَمِمْ وَهُوَ مَا اخْتَارَ Ve her şey'in hâlis ve güzîdesine denir. Ve sütü çok nākaya denir; cem'î صَفَايَا [şafayā] gelir. Ve meyvesi çok hurma ağacına denir; yukâlu: نَخْلٌ صَفِيٌّ وَنَخْلَةٌ صَفِيَّةٌ أَيْ الْكَثِيرُ الْحَمْلُ

الْمُصَفَّى [el-Muşaffā] [mu'azzam] vezninde) Esmādandır: Muḥammed b. el-Muşaffā sikâtandır.

الْصَّفَاةُ [eş-şafāt] [ḥaşāt] vezninde) Aslâ nesne inbât eylemez olan iri ve yalçın düz taşa denir; cem'î صَفَوَاتٌ [şafavāt] gelir fetehâtla ve صَفَا [şafā] gelir حَصَا [ḥaşā] vezninde ve cem'ü'l-cem'î أَصْفَاءٌ [aşfā] gelir ve صَفِيٌّ [şufiyy] gelir şād'ın zammı ve fā'nın kesriyle ve صَفِيٌّ [şifiyy] gelir şād'ın kesriyle.

الْصَّفَوَاءُ [eş-şafvā] [ḥamrā] vezninde) ve

الْصَّفَوَانَةُ [eş-şafvānet] (şād'ın fethiyle) Bunlar da yüzü düz iri yalın taşa denir; cem'î صَفَوَانٌ [şafvān] gelir hâ'sız ve fetehâtla cā'izdir.

الصَّفَا [eş-Şafā] [aşā] vezninde)

Meşā'ir-i Mekke-i mükerreme'dendir ki Ebū Ḳubeys cebeline muttasıl bir cebel-i sagîrdir; onun sırtında bir büyücek hâne binā ve istikrār eylemişim. Ve Baḥreyn türâbında bir nehrin adıdır.

الْمِصْفَاةُ [el-miṣfāt] [miṣhāt] vezninde) Süzgiye denir; tekülü: صَفِيَّتُ الشَّرَابِ بِالْمِصْفَاةِ أَيْ بِالرَّأُووقِ

صَفِيَّةٌ [şufeyyet] [sumeyyet] vezninde) Eyyām-ı berdin ibtidā gününe denir. Ve ikinci gününe صَفْوَانٌ [şafvān] derler, o günlerde havā ayaz olduğu için. Ve

صَفِيَّةٌ [Şufeyyet] Bir suyun adıdır.

صَفَايَةٌ [Şufāyet] [sumāmet] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

صَفْوَى [Şafevā] [cemezā] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

الْوَاوِيُّ

[ص ك و]

الصُّكُو [eş-şakv] (şād'ın fethi ve kāf'ın sükünüyle) Bir nesneden ayrılma-mak üzere mülâzım ve mülāsık olmak ma'nâsınadır; yukâlu: صَكَاهُ يَصْكُوهُ صُكُوًا إِذَا لَزِمَهُ

الْيَائِيّ

[ص ل ي]

الصُّلَى [eş-şaly] (şād'ın fethi ve lām'ın sükünüyle) Eti biryān eylemek ma'nâsınadır, 'alā-kavlin bir nesneyi ihrāk için âteşe atmak ma'nâsınadır; yukâlu: صَلَّى اللَّحْمَ يَصْلِيهِ صُلْيًا إِذَا شَوَاهُ أَوْ يُقَالُ صَلَّى الشَّيْءُ إِذَا أُلْقَاهُ فِي النَّارِ لِإِحْرَاقِ Ve bir nesneyi âteşte ısıtmak ma'nâsınadır; yukâlu: صَلَّى يَدَهُ بِالنَّارِ إِذَا سَحَّنَهَا Ve bir adama müdārā eylemek yāhūd reng ve fend ve hud'a eylemek ma'nâsınadır;

yukālu: يَصَلِي فُلَانًا إِذَا دَارَاهُ أَوْ خَاتَلَهُ وَخَدَعَهُ Ve bir nesneyi âteşe sokup onda meks ettirmek ma'nâsınadır; yukālu: صَلَاةُ النَّارِ إِذَا أُذْخِلَ فِيهَا وَأَثْوَاهُ فِيهَا

الإِضْلَاءُ [el-işlā'] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi yakmak için âteşe ilkâ eylemek ma'nâsınadır; yukālu: أَضْلَاهُ إِذَا أَلْفَاهُ فِي النَّارِ لِإِخْرَاقِ Ve bir nesneyi âteşe idhāl edip onda meks ettirmek ma'nâsınadır; yukālu: أَضْلَاهُ النَّارَ إِذَا أُذْخَلَتْ فِيهَا وَأَثْوَاهُ فِيهَا

التَّضْلِيَةُ [et-taşliyet] [tef'ilet] vezninde) Bu dahi bir nesneyi yakmak için âteşe ilkâ eylemek ma'nâsınadır; yukālu: صَلَاةُ النَّارِ لِإِخْرَاقِ Ve değnek makülesi nesneyi âteşle yumuşatıp doğrultmak ma'nâsınadır; yukālu: صَلَّى عِضَاهُ عَلَى النَّارِ إِذَا لَوَّحَهُ

الصُّلْيِي [eş-şuliyi] [cutiyi] vezninde) ve

الصُّلْيِي [eş-şiliyi] (kesreyle) ve

الصَّلَا [eş-şalā] (şād'ın fethi ve kesri ve elifin kasrıyla) Âteşin şiddet-i harrından göyünüp âzürde ve zahmet-keş olmak ma'nâsınadır; yukālu: صَلَّى النَّارُ ضَلِيًّا وَصَلِيًّا وَصَلَاً وَصَلَاً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا قَاسَى حَرْهَا

التَّضَلِّي [et-teşalli] [tefa'ul] vezninde) **صَلِي** [şaly] ma'nâsınadır; yukālu: تَصَلَّى النَّارَ بِمَعْنَى صَلَّى Ve değnek makülesini âteşle yumuşatıp doğrultmak ma'nâsınadır; yukālu: تَصَلَّى عِضَاهُ عَلَى النَّارِ إِذَا لَوَّحَهُ

الصَّلَاءُ [eş-şilā'] [kisā'] vezninde) Biryāna denir; tekülu: أَطْعَمْنَا الصَّلَاءَ أَيِ الشَّوَاءِ وَفُؤْدُ [veķūd] ma'nâsına, 'alā-kavlin âteşe denir.

الصُّلْيِي [eş-şalā] [alā] vezninde) Bu dahi tutruğa yāhūd âteşe denir.

الإِضْطِلَاءُ [el-iştilā'] [ifti'al] veznin-

de) Âteşte ısınmak ma'nâsınadır; yukālu: إِضْطَلَى بِالنَّارِ إِذَا اسْتَدْفَى

الْمَضْلَاءُ [el-maşlāt] (mīm'in fethiyle) **صَلِيَّانٌ** [şilliyān] dediği nebāt çok olan yere denir. Ve **صَلِيَّانٌ** [şilliyān] lām bābında zikr olundu.

الصَّلَايَةُ [eş-şalāyet] [sehābet] vezninde ve hemze ile) **صَلَاءَةٌ** [şalā'et] dahi lügattir, cebheye denir. Ve bir recül adıdır. Ve 'attārların deste-seng ve somaki ta'bir ettikleri taşta denir ki üzerinde tīb ezerler; cem'i **صُلْيِي** [şuliyi] ve **صَلِي** [şiliyi] gelir şād'ın zammı ve kesri ve lām'ın kesriyle.

الْوَاوِي

[ص ل و]

الصَّلَا [eş-şalā] [aşā] vezninde) İnsanın sırtının vasatına denir, 'alā-kavlin çārpā kısmının vasat-ı zahrına denir yāhūd çārpānın uyluklarından aşağıya münhadir olan yere denir ki yancık ta'bir olunur yāhūd dübüriyle kuyruğu aralığına denir ki kuskun yeri olacaktır yāhūd kuyruğun sağ ve sol taraflarından her birine denir. İki tarafına **صَلَوَانٌ** [şalavān] denir ki tesniyedir; cem'i **صَلَوَاتٌ** [şalevāt] gelir fetehātla ve **أَصْلَاءٌ** [aşlā'] gelir.

الصَّلْوُ [eş-şalv] (şād'ın fethiyle) Bir adamın yāhūd çārpā kısmının **صَلَا** [şalā] dedikleri mevzi'-i mezbūruna vurmak yā dokunmak ma'nâsınadır; tekülu: إِذَا صَلَوْتُهُ صَلَوًا إِذَا أَصَبْتَ صَلَاةً

الإِضْلَاءُ [el-işlā'] (hemzenin kesriyle) Kısrağın doğurması yaklaşmakla **صَلَا** [şalā] dediği mevzi'i salkılanmak ma'nâsınadır; yukālu: أَصَلَّتِ الْفَرْسُ إِذَا اسْتَرْخَتْ صَلَاهَا لِقَرْبِ نِتَاجِهَا

إِصْلَاءٌ [eş-şalā] (عَصَا [‘aṣā] vezninde) [işlā] ma‘nāsınadır; yukālu: صَلَّيْتُ الْفَرَسُ صَلًّا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ بِمَعْنَى أَصَلْتُ

الصَّلَاةُ [eş-şalāt] زَكَاةٌ [zekāt] vezninde) Du‘ā ma‘nāsınadır. Ve rahmet ve istigfār ma‘nālarıdır.

Şārihin beyānına göre دُعَاءٌ [du‘ā] ma‘nāsında hakīkattir. Ve bu ismdir, masdar تَفْعِيلٌ [tef‘īl] mevzi‘inde isti‘māl olunur; yukālu: صَلَّى صَلَاةً إِذَا دَعَا Ve rahmet ve istigfār ma‘nālarında mecāz-ı lüzūmīdir ki Hak ta‘ālāya müsned olursa rahmet ve melāpıkeye müsned olursa istigfār ma‘nāsı irāde olur. Mü‘ellif Şāfi‘ olmakla iştirāke zāhibdir. İntehā.

Ve taraf-ı ilāhīden resūl hakkında sādır olursa hüsnü’s-senā‘ ale’r-resūl ma‘nāsı murād olur. Ve rükū‘ ve sücūdu müştemil olan ‘ibādet-i mahsūsaya denir ki namāz ta‘bīr olunur; du‘āyı müştemil olduğu için tesmiye olundu. Ve bunda dahi ismdir, mevzi‘-i masdara vaz‘ olunur; yukālu: صَلَّى صَلَاةً وَلَا يُقَالُ صَلَّى تَضَلُّيَةً Şārih der ki salāt ‘ale’n-nebiyyi mevki‘inde تَضَلُّيَةً [taşliyet] müsta‘meldir, namāz ma‘nāsında iltibās mahzūru için müsta‘mel değildir. Ve Muğrib sāhibi dedi ki صَلَاةٌ [şalāt] namāz ma‘nāsında hakīkattir, صَلَا [şalā] māddesindedir ki atın yancığına denir, musallī rukū‘ ve sücūd hāllerinde oralarını tahrik eylediği tasavvuruyladır. Ve ‘inde’l-ba‘z مُصَلِّي [muşallī] dedikleri ikinci koşu atına teşbīh olunmuştur ki başı öndeki atın صَلَا [şalā]larında olur. Ve du‘ā ma‘nāsında isti‘mālī a‘zam-ı eczā-yı salāt olduğuna mebnīdir. Ve Rāgib’in beyānına göre تَضَلُّيَةً [taşliyet]ten me’hūzdur ki bināsı izāle içindir, izāle-i tevakkud-ı

nār ma‘nāsınadır, gūyā ki مُصَلِّي [muşallī] kendi nefsinden namāz ile izāle-i hark-ı nār eder. Kütüb-i tefāsīrde vücūh-ı ‘ādide dahi meşrūhtur, husūsā süret-i Bakara’da Keşşāf işbā‘ eylemiştir. Ve lām’ın tahfifi ve ba‘dehu vāv resmi Şāfiye şürühunda meşrūhtur.

التَّضَلُّيَةُ [et-taşliyet] تَفْعَلَةٌ [tef‘ilet] vezninde) Koşu atlarının birisi en ileride gelen atın ardında gelmek ma‘nāsınadır ki başı gūyā ki onun صَلَا [şalā] dedikleri mevzi‘ine gelir; yukālu: صَلَّى الْفَرَسُ تَضَلُّيَةً إِذَا تَلَا السَّابِقَ Pes ikinci gelen koşu atına مُصَلِّي [muşallī] itlāk olunur. Ve aygır eşek, dişi eşekleri önüne katıp kovarak yola sokmak ma‘nāsınadır; yukālu: صَلَّى الْجَمَارُ أَتْنُهُ إِذَا طَرَدَهَا وَقَحَّمَهَا الطَّرِيقَ Burada تَرْكَبُهَا وَفَحَّمَهَا الطَّرِيقَ terkibi tetmīmdir.

الصَّلَوَاتُ [eş-şalavāt] صَلَاةٌ [şalāt] lafzından cem‘dir ki namāza denir. Ve Yehūd kenīselerine denir ki havra ta‘bīr olunur. Bunun da müfredi صَلَاةٌ [şalāt]tır, mevzi‘-i ‘ibādet ‘ibādetle müsem mā olmuştur. Bunun aslı صَلَوَاتًا [şalūtā] idi ki ‘İbrānīdir, şād’ın fethi ve lām’ın zammıyla. Şārih der ki aslı صَلَوَاتًا [şulūsā] idi ki sā-yı müsellese iledir, mevzi‘-i namāz demektir. Bu cihetle صَلَاةٌ [şalāt] ondan mu‘arreb yāhūd müterādif olur.

الْيَائِي

[ص م ي]

الصَّمِيَانُ [eş-şameyān] (feteħātla) Sıçrayıp atılmak ma‘nāsınadır; yukālu: صَمِيَ الرَّجُلُ Burada تَقَلُّ نُسْهَالَارِي كِي كَافٌ وَبَآ-يَ مُوَصَاحْهَادَةَ İLEDİR, GALATTIR. VE SÜR‘ATLE GİTMEK MA‘NĀSINDIR; yukālu: صَمِيَ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ ve **صَمِيَانٌ** [şameyān] Sādıku’l-hamle adama

denir ki düşman üzere tehevür ile arslan gibi bî-pervā hamle eden bahādırđan 'ibārettir; vasf bi'l-masdardır; yukālu: رَجُلٌ Ve bir nesneye bir adamı haml ve sevk eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: مَا صَمَّاكَ عَلَيْهِ أَيُّ مَا حَمَلَكَ عَلَيْهِ

الإِضْمَاءُ [el-işmā'] (hemzenin kesriyle) Bu dahi sür'atle gitmek ma'nāsınadır; yukālu: أَضَمَّى الرَّجُلُ إِذَا أُسْرِعَ Ve saydı vurup kımıldatmayarak hemān olduğu yerde öldürmek ma'nāsınadır; yukālu: أَضَمَّى الصَّبْدَ إِذَا رَمَاهُ فَفَتَلَهُ مَكَانَهُ Ve at kısmı dizgini kavrayıp eslemeyerek kendi başına zoraki gitmek ma'nāsınadır; yukālu: أَضَمَّى الْفَرَسَ عَلَى لِحَامِهِ إِذَا عَضَّ وَمَضَى

الضَّمِي [eş-şamy] (şād'ın fethi ve mīm'in sükülüyle) Sayd vurulup hemān olduğu yerde ölmek ma'nāsınadır; yukālu: صَمَى الصَّيْدُ يَضْمِي صَمِيًا إِذَا مَاتَ مَكَانَهُ Ve bir adama bir mādde 'arız olmak ma'nāsınadır; yukālu: صَمَى الْأَمْرُ فَلَانًا إِذَا حَلَّ بِهِ

الإِنْصِمَاءُ [el-inşimā'] [infī'āl] [infi'āl] vezninde) Dökülmek ma'nāsınadır; yukālu: انْصَمَى عَلَيْهِ إِذَا انْصَبَّ

الْوَاوِيُّ

[ص ن و]

الضَّنْوُ [eş-şanv] (şād'ın fethi ve nūn'un sükülüyle) İki dağ aralığında olan çatılkı ağaçlara denir; عَوْدٌ حَسِيسٌ ma'nāsına, 'alā-kavlin iki dağ aralığında cārī olan azca suya denir yāhūd iki dağ aralığında olan kayaya denir; cem'i ضُنُوٌّ [şunuvv] gelir zammeteynle, نَحْوُ [naḥv] ve نُحُوٌّ [nuḥuvv] gibi.

الضَّنْوُ [eş-şinv] (şād'ın kesriyle) Duvarı örülmemiş mu'attal işlemez kuyuya de-

nir. Ve Benū Şa'lebe yurdunda bir eski kuyunun adıdır. Ve bir adamın öz karındaşına denir; yukālu: هُوَ صِنُوهُ أَيُّ أَحْوَهُ الشَّقِيْقُ Ve bir adamın oğluna denir; yukālu: هُوَ صِنُوهُ أَيُّ ابْنُهُ Ve 'amucasına denir; cem'i أَضْنَاءُ [aşnā'] gelir ve صِنَوَانٌ [şinvān] gelir şād'ın kesriyle, mü'ennesi صِنُوَةٌ [şinvet]tir. Ve hurmā ağacının bir kökten çıkan iki yā üç yā ziyāde fidanlarının her çatalına denir; şād'ın zammıyla da lügattir, 'alā-kavlin mutlakān şecerde e'ammdır, iki çatalına صِنَوَانٌ [şinvān] ve صِنْيَانٌ [şinyān] denir şād'ın harekāt-ı selāsıyla. Şārih der ki cem'inde dahi صِنَوَانٌ [şinvān] denir, farkı i'rāb bi'l-hareke ile mütehakkak olur. İntehā. Ve

صِنَوَانٌ [şinvān] Şol iki kuyuya denir ki birbirine pek yakın ola, 'alā-kavlin ikisinin suyu bir gözden neb' eder ola; yukālu: رَكِيْتَانِ صِنَوَانٍ أَيُّ مُتَجَاوِرَتَانِ أَوْ تَتَّبَعَانِ مِنْ عَيْنٍ وَاحِدٍ

الضَّيَانِي [eş-şānī] Hizmete müdāvim adama denir; yukālu: هُوَ ضَيَانِي أَيُّ مُلَازِمٌ لِحَدْمَتِهِ

الضَّيْنَاءُ [eş-şinā'] [kisā'] [kisā'] vezninde ve kasr ile cā'izdir) Küle denir, رَمَادٌ [remād] ma'nāsına.

التَّضْنِي [et-teşannī] [tefa'ul] [tefa'ul] vezninde) ve

الإِضْنَاءُ [el-işnā'] [ikrām] [ikrām] vezninde) Kemāl-i hırs u şerehten ocakta tencere dibine oturup aşçı ile bilece kebāb ve biryān ederek küle bulanmak ma'nāsınadır; yukālu: تَضَّنَى الرَّجُلُ وَأَضْنَى إِذَا قَعَدَ عِنْدَ الْقَدْرِ شَرَاهَا يَكْتَبُّ وَيَشْوِي حَتَّى يُصْبِيَهُ الضَّنَاءُ

الضَّنْيِي [eş-şuneyy] [sumeyy] [sumeyy] vezninde) Şol küçük eşmeye denir ki nāçiz olduğundan ona kimse meyl ve vürüd eylemeye; yukālu: بِالْأَرْضِ ضَنْيِي أَيُّ جِسْمِي صَغِيرٌ لَا يَرُدُّهُ أَحَدٌ

الصنائة [eş-şināyet] [كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Götürü ve hep ma'nāsınadır; yukālu: أَخَذَهُ بِصِنَائِيهِ أَيَّ بِجَمِيعِهِ

الواوي

[ص و و]

الصوة [eş-şuvvet] (şād'ın zammı ve vāv'ın teşdidiyle) Yırtıcı cānver cemā'atine denir. Ve yollarda 'alāmet ve nişān için vazf ve nasb olunan taştan nişāneye denir; yukālu: بِالطَّرِيقِ ضَوْءٌ أَيُّ حَجَرٌ يَكُونُ عَلَامَةً بِالطَّرِيقِ Ve rüzgārın karışık estiği yere denir. Ve baykuş sesine denir; tekūlu: سَمِعْتُ ضَوْءَ سَمِعْتُ ضَوْءَهُ Ve galīz ve mürtefi' olan bayıra denir; cem'leri ضوى [şuvā] gelir, هدى [hudā] vezninde ve cem'ü'l-cem'i أضواء [aşvā] gelir.

ذات الضوى [Zātu's-Şuvā] (هدى [hudā] vezninde) Bir mevzi' adır.

الصو [eş-şavv] (şād'ın fethiyle) Boş ve hālī nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ صَوٌّ أَيُّ فَارِعٌ

الضوى [eş-şuvā] (هدى [hudā] vezninde) Bir nesnenin ter ü tazeliliğine ve āb u tāb ve revnakına denir; yukālu: أَخَذَهُ بِضَوَاهُ أَيُّ بِطَرَاءَتِهِ

النائي

[ص و ي]

الصاوي [eş-şāvī] (vāv'ın kesriyle) Kuru nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ صَاوٍ أَيُّ يَابِسٌ

الصويي [eş-şuviyy] (غيتي [ʿutiyy] vezninde) Kurumak ma'nāsınadır; yukālu: صَوَّتِ النَّخْلَةَ صَوِيًّا إِذَا تَبَسَّتْ

الصوا [eş-şavā] (عصا [ʿaşā] vezninde) [şuviyy] ma'nāsınadır; yukālu: صَوَّتِ النَّخْلَةَ صَوِيًّا Ve kavī ve tüvānā olmak ma'nāsınadır; yukālu: صَوِيَ الرَّجُلُ إِذَا قَوِيَ

الصاوية [eş-şāviyet] ve

الصوية [eş-şaviyyet] (غيتي [ḡaniyyet] vezninde) Kurumuş hurmā ağacına denir.

الإضواء [el-işvā] (hemzenin kesriyle) ve

التضوية [et-tašviyyet] (تأديتي [te'diyet] vezninde) Bunlar da kurumak ma'nāsınadır; yukālu: أَضَوَّتِ النَّخْلَةُ وَصَوَّتْ إِذَا تَبَسَّتْ Ve

تضوية [tašviyyet] Hayvān semirip tavlansın diye sütünü sağmayıp öylece terk eylemek, kezālik buğur dişiye aşmak hususunda şevkli ve kıvamlı bulunmak için isti'mālden ve bağlayıp habs eylemekten mu'āf eylemek ma'nāsınadır; yukālu: صَوَّى النَّاقَةَ إِذَا لَمْ يَحْلُبْهَا لِتَسْمَنَ وَكَذَا يُقَالُ: صَوَّى الْفَحْلُ إِذَا لَمْ يُحْمَلْ عَلَيْهِ وَلَمْ يُعْقَدْ فِيهِ حَبْلٌ لِيَكُونَ أَنْشَطَ وَأَقْوَى لِلضَّرَابِ

الواوي

[ص ه و]

الضهوة [eş-şahvet] (فهوة [ḡahvet] vezninde) At kısmının sırtının iki yanına denir ki teğeltinin kanatları onların üzerine gelip kapanır, 'alā-kavlin fārisin oturacak yerine denir ki tamām arkası olur; yukālu: اسْتَوَى عَلَى ضَهْوَةِ الْفَرَسِ وَهِيَ مَا أَسْهَلَ مِنْ نَاحِيَّتَيْ سَرَاةٍ عَنِ ضَهْوَةِ الْفَرَسِ أَوْ مَقْعَدُ الْفَارِسِ مِنْهُ geri yanına denir ki oraya rüküb olunur; cem'i ضهوات [şahevāt] gelir fetehtle ve صهءة [şihā] gelir şād'ın kesriyle. Ve tepenin üstünde olan kuleye ve burca denir. Ve şol oturaklı alçak yere denir ki gümrāh olan develer oraya kasd ve İvā ederler. Ve dağlarda olan mağara ve kesmelik makülesine denir ki onda yağmur suları irkilir; cem'i صهءة [şihā] gelir şād'ın kesriyle.

الإضهاء [el-işhā] (hemzenin kesriyle)

A'rāb tā'ifesi hasta çocuğu sāfī yağla yağlayıp güneşe karşı oturtmak ma'nāsınadır; yukālu: أَضَهَى الصَّبِيَّ إِذَا دَهَنَهُ بِالسَّمْنِ وَوَضَعَهُ فِي أَضْهِ الصُّهْوَةِ [şahvet]i Ve atın أَضَهَى الصُّهْوَةُ [şahvet]i ağrımak ma'nāsınadır; yukālu: أَضَهَى الْفَرَسَ إِذَا اشْتَكَى صُهُوتَهُ

الْمُصَاهَاةُ [el-muṣāhāt] [mubāhāt] [mubāhāt] (vezninde) Atın yā devenin صُهُوتُهُ [şahvet] ine binmek ma'nāsınadır; yukālu: صَاهَا الْفَرَسَ أَوْ الْبَعِيرَ إِذَا رَكِبَ صُهُوتَهُ

الْصَّهْيُ [eş-şahy] [nehy] (vezninde) Bir adamın mālī çoğalmak ma'nāsınadır; yukālu: صَهَى الرَّجُلُ صَهْيًا مِنَ النَّبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا كَثُرَ مَالُهُ Ve bir adam yaralanıp yarası sulanmak ma'nāsınadır; yukālu: صَهَى الرَّجُلُ إِذَا أَصَابَهُ جُرْحٌ فَتَدَيَّ

الْصَّهَا [eş-şahā] [aşā] (vezninde) Bu dahi yara sulanmak ma'nāsınadır; yukālu: صَهَى الرَّجُلُ صَهَا بِمَعْنَى صَهَى صَهْيًا **صِهْيُونُ** [Şihyevn] [birzevn] (vezninde) Beytu'l-Mağdis ismidir yāhūd orada bir mevzi^c adıdır, 'alā-kavlin Rūm diyārında bir mevzi'dir. Kütüb-i cogrāfiyyede Beytu Mağdis türābında Hazret-i Dāvūd 'aleyhi's-selām medfeni olan mevzi'le mersūmdur ve Dervāze-i Şihyevn o semte mukābildir.

صَهْيِي [Şuhey] [sumey] (vezninde) Nemir b. Tevleb nām kimsenin feresi ismidir.

FASLU'D-Ḍ-ḌĀDĪ'L-MU'CEME

(فَضْلُ الضَّادِ الْمُعْجَمَةِ)

الْيَائِي

[ض أ ي]

الضَّائِي [eḏ-ḏay] (ḏād'ın fethi ve hemzenin sükūnuyla) Vücūd hīre ve cura olmak ma'nāsınadır; yukālu: ضَاى الرَّجُلُ ضَايَا مِنَ النَّبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا دَقَّ جِسْمُهُ

الْوَاوِيُّ

[ض ب و]

الضُّبُؤُ [eḏ-ḏabv] (ḏād'ın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Bir nesneyi āteş pek çalıp göyündürmek ma'nāsınadır; yukālu: ضَبَّتُهُ النَّارُ تَضْبُو ضَبُّوًا إِذَا عَيَّرْتُهُ وَشَوْتُهُ ضَبَا إِلَيْهِ إِذَا لَجَأَ

الْمُضْبَاءُ [el-muḏbāt] (mīm'in zammıyla) İsm-i mef'ūldür, külde pişmiş ekmeğe denir, خُبْزُ الْمَلَّةِ [hubzu'l-mellet] ma'nāsına.

الضَّابِي [eḏ-ḏabī] Küle denir, رَمَادٌ [remād] ma'nāsına.

الْإِضْبَاءُ [el-iḏbā] (hemzenin kesriyle) İmsāk ma'nāsınadır; yukālu: إِضْبَأُ إِذَا أَضْبَأُ Ve yukarı kaldırmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا رَفَعَهُ Ve bir kimse hīre ve cura olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَضْبَى الْعُلَامَ إِذَا أُضْوَى أَضْبَى عَلَيْهِ إِذَا أَشْرَفَ لِيُظْفَرَ بِهِ Ve seferde ticāretten me'mūl olan ribh ve fā'ideden hā'ib ve mahrūm olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أَخْلَفَهُمْ فِيمَا رَجَوْا مِنْ رِبْحٍ

الْوَاوِيُّ

[ض ح و]

الضُّخْرُ [eḏ-ḏaḥv] ve

الضُّخْرَةُ [eḏ-ḏaḥvet] (ḏād'ların fethi ve hā'ların sükūnuyla) ve

الضُّحْيَةُ [eḏ-ḏaḥiyyet] (عَشِيَّةُ [ʿaṣiyyet] vezninde) İrtifāc-ı nehār ma'nāsınadır. Ba'ḏehu hulūl ve zarfiyyet ʿalākasıyla o vakte itlāk olundu ki genç kuşluk ta'bir olunur, şemsin henüz ufuktan kalkıp yenice yayıldığı vaktir ki salāt-ı işrāk hengāmıdır. Ondan sonra ضُحَى [ḏuḥā] itlāk olunur ḏād'ın zammı ve elifin kasrıyla ki kaba kuşluk ta'bir olunur. Ve ondan sonra ضَحَاءُ [ḏaḥā] itlāk olunur ḏād'ın fethi ve elifin meddiyle ki nisf-ı nehāra karīb vaktten ʿibārettir, ıstılāhımızda koca kuşluk ta'bir olunur. Ve ضُحَى [ḏuḥā] lafzı ki ḏād'ın zammı ve elifin meddiyledir, mü'ennes ve müzekker olur. Ve musaggarında ضُحْيِي [ḏuḥayy] denir hā'sız; tekūlu: جِئْتُهُ ضُخْرًا وَضُحْرًا وَضُحْيَةً أَي اِرْتِفَاعَ النَّهَارِ يَعْنِي وَتَقْتُهُ ve tekūlu: جِئْتُهُ ضُحْيِي أَي فُوتِقَ الضُّحْرِ ve tekūlu: جِئْتُهُ ضَحَاءً إِذَا كَرَبَ انْتِصَافَ النَّهَارِ

Şārih der ki bunlar fi'l-asl vech-i mezkūr üzere irtifāc-ı nehārın ismi olup ba'ḏehu vaktlerinde isti'cām olundular, bürüz ve zuhūr ma'nāsından me'hūzdur. Ve ضُحَى [ḏuḥā] lafzının ba'zılar fi'l-asl ضُخْرَةُ [ḏaḥvet] lafzından cem' olup ba'ḏehu müfred gibi müsta'mel olmasına zāhib oldular, ona mebnī mü'ennestir dediler. Ve ba'zılar ʿan-asl müfred olmasına zāhib olmakla müzekkerdir dediler, pes musaggarında hā' idhāl eylemediler. Ve mü'ennesliğine zāhib olanlar, isti'cāmline nazaran yāhūd ضُخْرَةُ [ḏaḥvet]in musaggarına iltibās ha-

zerinden yine musaggarında hā' idhāl eylemediler. Ve işbu ضُخْرَةُ [ḏaḥvet] ve ضُحْيَةُ [ḏaḥiyyet] ve ضُحَى [ḏuḥā] mādeleri hemīn zarfiyyet üzere isti'cām olunurlar. Ve eger içinde bulunduğun yevmin ضُخْرَةُ [ḏaḥvet]i murād olunursa tenvīn idhāl olunmaz, meselā وَضُحَى وَضُخْرَةُ وَضُحْيَةُ denir. Ve eger gayr-i mu'ayyen nehārın ضُخْرَةُ [ḏaḥvet]i murād olunursa munsarīf olur. İntehā. Ve

ضُخْرَةُ [ḏaḥvet] ضُحَى [ḏuḥā] mevki'inde dahi isti'cām olunur; tekūlu: أَتَيْتَكَ ضُخْرَةَ أَي ضُحَى Şārih der ki bu İbn Berrī rivāyetidir. Ve

ضُحَى [ḏuḥā] (ḏād'ın zammı ve elifin kasrıyla) Güneşe itlāk olunur; yukālu: اِرْتَفَعَتِ الضُّحَى أَي الشَّمْسُ Ve vuzūh ve beyān manāsına müsta'meldir; yukālu: مَا لِكَلَامِهِ ضُحَى أَي بَيَانٌ

الْإِضْحَاءُ [el-iḏḥā] (hemzenin kesriyle) Kuşluk vaktine varmak ma'nāsınadır; yukālu: أَضْحَى الرَّجُلُ إِذَا صَارَ فِي الضُّحَى Ve izhār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَضْحَى الشَّيْءُ إِذَا أَطْهَرَهُ Ve kuşluk vaktinde iş işlemek ma'nāsınadır; yukālu: أَضْحَى يَفْعَلُ كَذَا أَي صَارَ فَاعِلُهُ فِي الضُّحَى

الْمُضَاخَاةُ [el-muḏāḥāt] مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Bir adama yā bir mahalle kuşluk vaktinde gelmek ma'nāsınadır; yukālu: ضَاخَاهُ إِذَا آتَاهُ فِي الضُّحَى

التَّضْحِيَةُ [et-teḏāḥī] تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Kuşluk ta'ām eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَضَحَّى الرَّجُلُ إِذَا أَكَلَ فِي الضُّحَى

التَّضْحِيَةُ [et-taḏḥiyet] تَفْعِيلَةٌ [tef'ilet] vezninde) Bir adama kuşluk ta'ām yedirmek ma'nāsınadır; tekūlu: إِذَا أَطْعَمْتَهُ فِي الضُّخْرَةِ Ve kuşluk vakti kurbān kesmek ma'nāsınadır; tekūlu: ضَحَّيْتُ بِالشَّاةِ إِذَا ذَبَحْتَهَا

الضُّحَى Ve kuşluk vakti hayvān otarmak ma'nāsınadır; tekūlu: ضَحَيْتُ الْعَمَمَ إِذَا رَعَيْتَهَا فِي الضُّحَى

الأَضْحِيَّةُ [el-uḏḥiyyet] (hemzenin zammı ve kesri ve yā'nın teşdidiyle) ve

الضُّحِيَّةُ [eḏ-ḏaḥiyyet] (غَيْبَةً [ganiyyet] vezninde) Kuşluk vakti zebh olunan koyuna denir. أَضْحِيَّةٌ [uḏḥiyyet]in cem'î أَصْحَايَ [eḏāḥī] ve ضَحَايَا [ḏaḥiyyet]in cem'î ضَحَايَا [ḏaḥyā] gelir.

الأَضْحَاةُ [el-aḏḥāt] (أَرْطَاةٌ [ertāt] vezninde) Bu dahi أَضْحِيَّةٌ [uḏḥiyyet] ma'nāsınadır; cem'î أَضْحَى [aḏḥā] gelir أَرْطَى [ertā] gibi. Kurbān bayramı gününe أَضْحَى [yevmu aḏḥā] itlākı bu ma'nāya mebnidir, zīrā ekseri kuşluk vaktinde zebh-i karābīn ederler. Şāriḥ der ki ba'dehu tevsi'le yevm-i mezkūrun vakt-i mutlakında zebh olunana itlāk olunur. Ve أَضْحِيَّةٌ [uḏḥiyyet] in vezni أَفْعُولَةٌ [uf'ūlet]tir.

الضُّحَايَةُ [eḏ-ḏaḥiyyet] Kuşluk vakti su içen māşiyeye itlāk olunur. Ve

ضَحَايَةُ الْبَصْرَةِ [ḏaḥiyyetu'l-Başrat] “ب، ط، ن” maddesinde zikr olundu. Ve

ضَحَايَةُ [ḏaḥiyyet] Bārize ve zāhire ma'nāsınadır; cem'î ضَوَاحِي [ḏavāḥī] gelir, bu ma'nādandır ki insānın kürekleri ve omuzları gibi güneşe gelen yerlerine ضَوَاحِي [ḏavāḥī] itlāk olunur; yukālu: شَكَتْ ضَوَاحِيَهُ أَيَّ مَا بَرَزَ مِنْهُ لِلشَّمْسِ كَالْمَكْتَفِينَ وَالْمُنْكَبِينَ ve

ضَوَاحِي الْخَوْضِ [ḏavāḥī'l-ḥavḏ] Nevāḥī-i havzdan 'ibārettir. Ve

ضَوَاحِي الرُّومِ [ḏavāḥī'r-Rūm] İklīm-i Rūm'un içerisinde ve koltuklarında olmayıp zāhir ve bāriz olan bilādından 'ibārettir. Ve

ضَوَاحِي [ḏavāḥī] Semevāt ve eflāka itlāk

olunur. Ve

ضَحَايَةُ [ḏaḥiyyet] Āşikāre ma'nāsınadır; yukālu: فَعَلَهُ ضَحَايَةُ أَيَّ عَلَانِيَةً

الضُّحُو [eḏ-ḏaḥv] (صَحُو [ṣaḥv] vezninde) ve **الضُّحُو** [eḏ-ḏuḥuvv] (عُلُوٌّ [ʿuluvv] vezninde) ve

الضُّحِي [eḏ-ḏuḥiyy] (عُتِيٌّ [ʿutiyy] vezninde) Güneşe çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: ضَحَا الرَّجُلُ يَضْحُو ضَحُوًا وَضَحُوًا وَضَحِيًا إِذَا بَرَزَ لِلشَّمْسِ Ve

ضَحُو [ḏaḥv] (صَحُو [ṣaḥv] vezninde) ve

ضَحِي [ḏuḥiyy] (عُتِيٌّ [ʿutiyy] vezninde) Bir nesneye güneş dokunmak ve güneş dokunur olmak ma'nāsınadır; yukālu: ضَحَا الشَّيْءُ وَضَحِي ضَحُوًا وَضَحِيًا مِنْ الْبَابِ الثَّلَاثِ وَالرَّابِعِ إِذَا أَصَابَتْهُ الشَّمْسُ Ve

ضُحُو [ḏuḥuvv] (عُلُوٌّ [ʿuluvv] vezninde) Bir nesne belli ve āşikāre olmak ma'nāsınadır; yukālu: ضَحَا الطَّرِيقُ ضَحُوًا إِذَا بَدَأَ وَظَهَرَ Ve

ضُحُو الظِّلِّ [ḏuḥuvvu'z-zill] Mevtten kināyedir, zīrā adamın gölgesi şems oldukta mahv olur; yukālu: ضَحَا ظِلُّهُ إِذَا مَاتَ

الْمَضْحَاةُ [el-maḏḥāt] (mīm'in fethiyle) Günü ve çoğaç ta'bīr olunan yere denir ki dā'imā güneşlik olur; yukālu: أَرْضٌ مَضْحَاةٌ أَيَّ لَا تَكَادُ نَعِيبُ عَنْهَا الشَّمْسُ

الضُّحِيَاءُ [eḏ-ḏaḥyā'] (حَمْرَاءُ [ḥamrā'] vezninde) ve

الإِضْحِيَانَةُ [el-iḏḥiyānet] ve

الأِضْحِيَّةُ [el-iḏḥiyyet] (hemzelerin kesriyle) Rūşen ve tābān geceye vasf olur; yukālu: لَيْلَةٌ ضَحِيَاءٌ وَإِضْحِيَانَةٌ وَإِضْحِيَّةٌ أَيَّ مُضِيَّةٌ وَيُقَالُ يَوْمٌ إِضْحِيَانٌ أَيَّ مُضِيٌّ Burada ضَحِيَاءُ nüşhaları gatlattır. Ve

ضَحِيَاءُ [ḏaḥyā'] Bir kısrağın adıdır. Ve demirī kır ata itlāk olunur, müzekkerinde

حِصَانٌ أَضْحَى [aḍḥā] denir; yukālu: أَيُّ شَهْبَاءٍ أَضْحَى أَشْهَبُ وَفَرَسٌ صَحِيَاءٌ أَيُّ شَهْبَاءٍ Ve

ضَحِيَاءٌ [ḍaḥyā] Şol hatuna denir ki kasıklarında aslā kıl bitmeyip gümüüş gibi sâde ola; yukālu: إِمْرَأَةٌ صَحِيَاءٌ إِذَا كَانَتْ لَا يَنْبُتُ شَعْرُهَا Ve 'Amr b. 'Amir'in kısracağı adıdır.

الْقَلَّةُ الضَّحِيَانَةُ [el-ḳulletu'd-ḍaḥyānet] Güneşe karşı günü kuleye itlāk olunur; yukālu: قَلَّةٌ ضَّحِيَانَةٌ أَيُّ بَارِزَةٌ لِلشَّمْسِ Kuleden murād dağın en tepesidir.

الضَّاحِي [eḍ-Ḍāḥī] Bir dere ve bir kumluk isimleridir.

الضَّحِيَانُ [eḍ-Ḍaḥyān] (سَلْمَانُ [selmān] vezninde) Ḥaḍramevt'ten Mekke yolunda bir mevzi^c adıdır. Ve Medīne'de Uḥayḥa b. el-Culāḥ nām kimseye mahsūs bir kulenin adıdır.

الضَّحِيِي [eḍ-Ḍaḥiyy] (غَنِيٌّ [ganiyy] vezninde) Yemen'de bir mevzi'dir.

الضَّحِيَانُ [eḍ-ḍaḥyān] (سَكْرَانُ [sekrān] vezninde) Dā'imā kuşluk vakti ta'ām eden adama denir; mü'ennesi ضَّحِيَانَةٌ [ḍaḥyānet] tir; yukālu: رَجُلٌ ضَّحِيَانٌ إِذَا كَانَ يَأْكُلُ فِي الضَّحَى

الْمُتَضَّحِيِي [el-muteḍaḥḥī] ve

الْمُسْتَضَّحِيِي [el-mustaḍḥī] ve

الْمُضْطَّحِيِي [el-muḍṭaḥī] (ism-i fā'il bünyeleriyle) Kuşluk vaktine dāhil olan adama denir.

الْإِضْحِيَانُ [el-iḍḥiyān] (hemzenin kesriyle) أَفْحَوَانٌ [uḳḥuvān]a şebīḥ bir nebāt adıdır.

الْيَائِي

[ض خ ي]

الضَّاحِيِيَّةُ [eḍ-ḍāḥiyet] (ḥā-yı mu'ceme ile) Dāhiye ma'nāsınadır; yukālu: أَصَابَتْهُ ضَّاحِيِيَّةٌ أَيُّ دَاهِيَةٍ

الْيَائِي

[ض د ي]

الضَّدِي [eḍ-ḍadā] (عَصَا [ʿašā] vezninde) Darılmak ma'nāsınadır; yukālu: ضَّدِي عَلَيَّ ضَّدِي مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا غَضِبَ

الضَّوَادِي [eḍ-ḍavādī] Bed ve kabīḥ sözlere denir, yāhūd avunç sözlere denir ki nefsi'l-emrde tahakkuku olmayıp hemān bir adamı avutup işğāl için mizāca mutābık söylenen sözlerden 'ibārettir; müfredi ضَادِيَّةٌ [ḍādiyēt]tir; yukālu: أَتَى بِالضَّوَادِي أَيُّ الْكَلَامِ الْقَبِيحِ أَوْ مَا يَتَعَلَّلُ بِهِ وَلَا يُحَقِّقُ لَهُ فِعْلٌ

الْإِضْدَاءُ [el-iḍḍā] (hemzenin kesriyle) Bir kabı taşınca kadar doldurmak ma'nāsınadır; yukālu: أَضَّدِي الْإِنَاءَ إِذَا مَلَأَهُ فَأَتْرَعَهُ

الْمُضَادَّةُ [el-muḍādāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Bir adama zıdd olup düşmanlık eylemek, مُضَادَّةٌ [muḍāddat] ma'nāsınadır; yukālu: ضَادَاهُ أَيُّ ضَادَهُ وَيُقَالُ إِنَّهُ لَصَاحِبُ ضَّدِي أَيُّ ضَّدٍ

الْوَاوِي

[ض د و]

ضَدَوَانٌ [Ḍadavān] (fetehātla) İki dağın adıdır.

الْيَائِي

[ض ر ي]

الضَّرِي [eḍ-ḍarā] (عَصَا [ʿašā] vezninde) ve **الضَّرَاوَةُ** [eḍ-ḍarāvet] (عَدَاوَةٌ [ʿadāvet] vezninde) ve

الضَّرِيِي [eḍ-ḍary] (رَمِيٌّ [remy] vezninde) ve **الضَّرَاةُ** [eḍ-ḍarā'et] (سَحَابَةٌ [sehābet] vezninde) Dadanmak ma'nāsınadır; yukālu:

ضَرِي بِهِ ضَرَى وَضَرَاوَةٌ وَضَرِيًا وَضَرَاءَةٌ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا لَهَجَ بِهِ Ve tazı kısmı ava öğrenip bavlımak ma'nāsınadır; yukālu: الضَّرِي الكَلْبُ ضَرِي بِالضَّيْدِ ضَرَى وَضَرَاءٌ بِالْكَسْرِ وَالْفَتْحِ إِذَا تَعَوَّدَ بِهِ وَضَرَاءُ بِهِ إِذَا أَلْهَجَهُ بِهِ وَعَوَّدَهُ Ve

تَضْرِيَةُ الْغَرَاةِ [taḍriyetu'l-girāret] Harārın cevānib ve aktarımı bükmekten ibārettir; yukālu: ضَرَى الْغَرَاةَ إِذَا فَتَلَ فُطْرَهَا

الْإِضْرَاءُ [el-iḍrā'] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir nesneye alıştıırıp dadandırmak ma'nāsınadır; yukālu: أَضْرَأُهُ بِهِ بِمَعْنَى ضَرَأَهُ Ve zikri āti ضَرِيّ [ḍariyy] dedikleri nebız içmek ma'nāsınadır; yukālu: أَضْرَى الرَّجُلُ إِذَا شَرِبَ الضَّرِيّ

الضَّرِيّ [eḍ-ḍariyy] (غَنِيّ [ganiyy] vezninde) Kanı durmayan damara denir; yukālu: عَزَقَ ضَرِيّ أَي لَا يَكَادُ يَنْقَطِعُ دَمُهُ Ve ava bavlıyıp öğrenmiş tazı eniğine denir. Ve bir türlü nebız isimdir ki hurmānın kızarmış ve sararmış koruklarını ıslatıp ba'dehu suyunu sidr yemişinin üzerine döküp bir yerde bir müddet hıfz ve ibkā eyledikten sonra çıkarıp isti'māl ederler.

الضُّرُؤُ [eḍ-ḍuruvv] (عُلُوٌّ [ʿuluvv] vezninde) Damardan lā-yenkātı kan zuhūr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: ضَرَا الْعُرْقُ يَضْرِي وَضُرُؤًا إِذَا بَدَأَ مِنْهُ الدَّمُ يَعْنِي لَا يَكَادُ يَنْقَطِعُ

الضُّرُؤُ [eḍ-ḍirv] (dād'ın kesriyle) Bu dahi ava bavlıyıp dadanmış tazı eniğine denir; yukālu: جَزَوُ ضَرُؤُ أَي ضَارَ بِالضَّيْدِ Ve şecer-i kemkām [kemkām] isimdir. Cevherī onun zamkıyla tefsīr eylemekle galat eyledi. Şecer-i mezbur şecer-i Yemānīdir ki حَصَى لُبَانٍ [haşā lubān] dedikleri buhūr onun zamkıdır. Ve sakızlık ağacının yemişi-

ne denir ki çitlenbik ta'bīr olunur; bunda dād'ın fethiyle de lügattir. Ve ne'uzu billāhi ta'ālā maraz-ı cüzām bulaşığına denir; yukālu: بِهِ ضَرُؤُ مِنَ الْجَذَامِ أَي لَطَخَ مِنْهُ

الضَّارِي [eḍ-ḍārī] Kanı durmayan damara denir. Ve ava bavlıyıp dadanmış tazıya denir. Ve şol tuluma denir ki içine hayli müddetten beri yağ konarak eskimekle konan yağın tadı hoş ve güzel olur ola; yukālu: سَقَاءَ ضَارٍ بِالسَّمَنِ إِذَا كَانَ يُعْتَقُّ فِيهِ وَيَجُودُ طَعْمُهُ

الضَّرِيّ [eḍ-ḍariy] (رَمِيّ [remiy] vezninde) Seyelān eylemek ma'nāsınadır; yukālu: ضَرِي الشَّيْءُ ضَرِيًا إِذَا سَالَ

الضَّرَاءُ [eḍ-ḍarā'] (وَفَاءٌ [vefā'] vezninde) Gizlenmeğe denir; yukālu: إِنَّهُ لَيَمِشِي الضَّرَاءُ إِذْهُ بِالْإِسْتِخْفَاءِ Ve derede olan çatılkı ve sıkı ağaç koruluğuna denir, 'alā-kavlin şol düz ovaya denir ki onda bir mikdār ağaçlık olup ve orada yırtıcı cānverler İvā ederler ola.

ضَرِيَّةٌ [Ḍariyyet] (غَنِيَّةٌ [ganiyyet] vezninde) Başra ile Mekke beyninde bir karye adıdır.

الْإِضْرِيَاءُ [el-iḍrīrā'] Cevherī burada zikr eylemekle galat eyledi, savāb olan zā-yı mu'ceme ile olmaktadır.

الْوَاوِيُّ

[ض ع و]

الضَّغْوُ [eḍ-ḍa'v] (ḍād'ın fethi ve 'ayn-ı mühmelenin sükūnuyla) Gizlenip saklanmak ma'nāsınadır; yukālu: ضَعَا الرَّجُلُ ضَغْوًا إِذَا احْتَبَأَ وَاسْتَتَرَ

الضَّعَّةُ [eḍ-ḍa'at] (fethateynle) Bādiyede bir şecer adıdır; nisbetinde ضَعَوِيّ [ḍa'aviyy] denir fethateynle.

الْوَاوِيُّ

[ض غ و]

الضَّغْوُ [eḏ-ḏağv] (ḏād'ın fethi ve ğayn-ı mu'cemenin sükūnuyla) Tezellül ve huzū' ve ser-fürū kılmak ma'nāsınadır; yukālu: صَغَا إِلَيْهِ ضَغْوًا إِذَا اسْتَحْذَى Ve kumar oyununda hıyānet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: صَغَا الْمُقَامِرُ إِذَا خَانَ Ve

ضَغْوٌ [ḏağv] ve

ضَغَاءٌ [ḏuğā] (غُرَابٌ [ğurāb] vezninde) Kedi ve tavşan ve tilki makūlesi çağırarak ma'nāsınadır; yukālu: صَغَا السِّتُورُ وَنَحْوُهُ ضَغْوًا كَمَا صَغَا إِذَا صَاحَ

الْإِضْغَاءُ [el-idğā] (hemzenin kesriyle) Kedi makūlesi hayvānı çağırarak ma'nāsınadır; yukālu: أَضْغَاءُ إِذَا حَمَلَهُ عَلَى الضَّغَاءِ

الْوَاوِيُّ

[ض ف و]

الضَّفْوُ [eḏ-ḏafv] (عَفْوٌ [ʿafv] vezninde) Bir nesne vāfi ve kāmīl olmak ma'nāsınadır; yukālu: صَفَا الثُّوبُ ضَفْوًا إِذَا سَبَغَ Ve firāvān olmak ma'nāsınadır; yukālu: صَفَا الشَّيْءُ إِذَا كَثُرَ Ve havuz leb-rīz olmak ma'nāsınadır; yukālu: صَفَا الْحَوْضُ إِذَا فَاضَ مِنْ امْتِلَائِهِ

الضَّفَافِي [eḏ-ḏāfī] Vāfi ve vāsi'e olan nesnedir; yukālu: ثَوْبٌ ضَفَافٌ أَي سَابِغٌ

الضَّفَا [eḏ-ḏafā] (عَصَا [ʿašā] vezninde) Cānib ma'nāsınadır; yukālu: ضَفَا فِي جَانِبِهِ ضَفَوَانٌ [ḏafāvān] tesniyesidir fetehātla; yukālu: قَعَدَ فِي ضَفَاةٍ أَي فِي جَانِبِهِ

الضَّفْوَةُ [eḏ-ḏafvet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Vüs'at ve refāh üzere olan dirliğe denir; yukālu: هُوَ فِي ضَفْوَةٍ مِنَ الْعَيْشِ أَي بِلَهْنِيَّةٍ

الْيَائِيُّ

[ض ل ي]

الضَّلْيُ [eḏ-ḏaly] (رَمِيٌّ [remy] vezninde) Helāk olmak ma'nāsınadır; yukālu: ضَلَّى الرَّجُلُ ضَلْيًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا هَلَكَ

التَّضْلِي [et-teḏallī] (تَفَعَّلُ [tefa'ul] vezninde) Ehl-i dalāleti ihtiyār edip onlara karīn ve hem-dem olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَضَلَّى فُلَانٌ إِذَا لَزِمَ الضَّلَالَ وَاخْتَارَهُمْ Şārih der ki aslı تَضَلَّلَ idi.

الْيَائِيُّ

[ض م ي]

الضَّمْيُ [eḏ-ḏamy] (رَمِيٌّ [remy] vezninde) Zulm eylemek ma'nāsınadır; yukālu: ضَمَّاهُ ضَمًّا إِذَا ظَلَمَهُ Şārih der ki gūyā ki ضَمِيمٌ [ḏaym] maklūbudur.

الْيَائِيُّ

[ض ن ي]

الضَّنَاءُ [eḏ-ḏanā] (وَفَاءٌ [vefā] vezninde) ve **الضَّنَا** [eḏ-ḏanā] (عَصَا [ʿašā] vezninde) Hatunun evlādı çok olmak ma'nāsınadır; yukālu: ضَنَّتِ الْمَرْأَةُ ضَنًّا وَضَنَّ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي Ve وَيُقَالُ ضَنَّتِ ضَنًّا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَثُرَ وَلَدُهَا Ve bir adamın bir nesnesi nemā ve bereketlenip artmak ma'nāsınadır; yukālu: ضَنَّا نَصِيْبُهُ إِذَا تَرَيَّعَ وَزَادَ

الْوَاوِيُّ

[ض ن و]

الضَّنْوُ [eḏ-ḏanv] (ḏād'ın fethi ve kesriyle) Veled ma'nāsınadır; yukālu: لَهُ صَنُوٌّ كَثِيرٌ أَي وَلَدٌ

الضَّنَا [eḏ-ḏanā] (عَصَا [ʿašā] vezninde) Bir

kimse bir gūne şedīd ve müştebih ve müz-
min derd ve maraza uğrayıp hasta olmak
ma'nāsınadır ki her çend ifākāt buldu zann
olunsa yine nüks edip 'alā-hālihi derd-nāk
ola; yukālu: إِذَا الرَّجُلُ ضَنَّ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا
مَرَضَ مَرَضًا مُخَامِرًا كَلَّمَا ظَنَّ بُرُؤَهُ نَكِسَ

الضَّبِّيُّ [eḏ-ḏaniyy] (ḥariyy) [ḥariyy] vezninde)
ve

الضَّبْنِي [eḏ-ḏanī] (yā-yı muhaffefe ile ḥari
[ḥarī] vezninde) Vech-i mezkūr üzere
olan hastaya denir; yukālu: هُوَ ضَبْنِيٌّ وَضْنٌ

الْإِضْنَاءُ [el-iḏnā] (hemzenin kesriyle)
Bir adamı zikr olunan hastalık basmak
ma'nāsınadır; yukālu: أَضْنَاهُ الْمَرَضُ إِذَا أَثْقَلَهُ

الْمُضْنَانَةُ [el-muḏānāt] [mubāhāt] [mubāhāt]
vezninde) Renc ve zahmet çekmek
ma'nāsınadır; yukālu: ضْنَانَةٌ إِذَا عَانَاهُ

أَبُو ضَبْنِي [Ebū Ḍuneyy] [sumeyy] [sumeyy] vez-
ninde) Sa'īd b. Ḍuneyy nām muhaddisin
künyesidir.

الْبَيَّيُّ

[ض و ي]

الضَّوِي [eḏ-ḏavā] [hevā] [hevā] vezninde)
Bir kimse hılkaten yā hüzālen ince ve çe-
limsiz hīre ve arık olmak ma'nāsınadır ki
çöpten çelebi ta'bīr olunur; yukālu: ضَوِيٌّ
الرَّجُلُ ضَوِيٌّ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا دَقَّ عَظْمُهُ وَقَالَ جِسْمُهُ
خَلَقَةً أَوْ هُزَالًا

الضَّوِي [eḏ-ḏaviyy] (teşdīd-i yā'yla) Hīre
ve çelimsiz adama denir; mü'ennesi ضَاوِيَّةٌ
[ḏaviyyet]tir; bunun aslı فَاعُولٌ [fā'ūl] idi;
yukālu: غُلَامٌ ضَاوِيٌّ وَجَارِيَةٌ ضَاوِيَّةٌ أَي دَقِيْقُ الْعَظْمِ
قَلِيلُ الْجِسْمِ

الْإِضْوَاءُ [el-iḏvā] (hemzenin kesriyle) İnce
ve arık olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَضْوَى
الرَّجُلُ Ve bir adamı yā dābbeyi za'īf

ve zebūn kılmak ma'nāsınadır; yukālu:
أَضَعَفَهُ إِذَا أَضْوَاهُ Ve hatun hīre ve cura veled
doğurmak ma'nāsınadır; yukālu: أَضَوَّتْ
الْمَرْأَةُ إِذَا وَلَدَتْ ضَاوِيًا Ve bir adamın hakkı-
nı eksiltmek ma'nāsına müsta'meldir;
yukālu: أَضَوَى حَقَّهُ إِذَا نَقَصَهُ إِيَّاهُ Ve bir işi muh-
kem eylemeyiip gevşek ve vāhī tutmak ve
vāhī kılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَضَوَى
الْأَمْرَ إِذَا لَمْ يُحْكِمَهُ

الضَّبِّي [eḏ-ḏayy] (teşdīd-i yā'yla عَيِّ [‘ayy]
vezninde) ve

الضَّبْوِي [eḏ-ḏuviyy] (‘utiyy) [‘utiyy] veznin-
de) Bir kimseye sığınıp ona munzamm
ve mültahak olmak ma'nāsınadır; yukālu:
ضَوَى إِلَيْهِ ضَيًّا وَضَوِيًّا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا انْضَمَّ إِلَيْهِ
وَلَجَأَ Ve bir yere gece vaktinde gelmek
ma'nāsınadır; yukālu: ضَوَى الرَّجُلُ إِذَا أَتَى لَيْلًا
Ve haber sormak ma'nāsınadır; yukālu:
ضَوَى إِلَيْ خَبْرِهِ إِذَا سَأَلَ

الضَّوِي [eḏ-ḏāvī] Gece vaktinde gelen ada-
ma denir; yukālu: جَاءَ ضَاوٍ أَي طَارِقٌ Ve bir
feres adıdır.

الضَّوَاءُ [eḏ-ḏavāt] [ḥaşāt] [ḥaşāt] vezninde)
Kulak yumuşağının altında zuhūr eden ur
ta'bīr ettikleri yumruya denir, bez dedik-
leri yumrudan büyücek olur. Ve şol hurde
hurde sivrice sivilcelere denir ki doğuran
nākanın henüz veled çıkmazdan mukad-
demce fercinde zuhūr eder.

الْوَاوِي

[ض و و]

الضَّوَّةُ [eḏ-ḏavvet] (ḏād'ın ve vāv-ı müşed-
dedenin fethiyle) ve

الضَّوَضَاءُ [eḏ-ḏavḏāt] Gırīv ve feryāda
ve çığıltıya denir; tekülü: سَمِعْتُ ضَوَّةَ الْقَوْمِ
وَضَوَضَاتَهُمْ أَي جَلَبَتَهُمْ

الضَّوَاذِي [eḏ-ḏuvāḏī] (عَلَابِطُ [ʿulābiṭ] vezninde) İri ve yumru nesneye denir.

الضَّوَيْضِيَّةُ [eḏ-ḏuveyḏiyet] (musaggar bün-yesiyle) ve

الضَّوَاذِيَّةُ [eḏ-ḏuvāḏiyet] (عَلَابِطَةُ [ʿulābiṭat] vezninde) Dāhiyeye denir. Ve

ضَوَيْضِيَّةٌ [ḏuveyḏiyet] Esrimiş deveye denir.

الْوَاوِيُّ

[ض ه و]

الضَّهْوَةُ [eḏ-ḏahvet] قَهْوَةٌ [kaḥvet] vezninde) Su birkesine denir; cem'i أَضْهَاءُ [aḏhā] gelir; tekülü: نَزَلْنَا عِنْدَ الضَّهْوَةِ أَي بَرَكَةَ الْمَاءِ

الضَّهْوَاءُ [eḏ-ḏahvā] حَمْرَاءُ [ḥamrā] vezninde) Henüz memeleri kalkıp belirmemiş kıza denir; yukālu: جَارِيَةٌ ضَهْوَاءٌ أَي لَمْ تُنْهَدْ

الْيَائِيُّ

[ض ه ي]

الضَّهْيَاءُ [eḏ-ḏahyā] (ḏād'ın fethi ve elifin meddi ve kasrıyla) Aslā hā'iz ve hāmil olmaz olan hatuna denir, ʿalā-kavlin hā'iz olup lākin hāmil olmaya ki kısır ta'bīr olunur yāhūd memeleri belirmez olana denir ki erkek memesi gibi ola; yukālu: **إِمْرَأَةٌ ضَهْيَاءٌ وَضَهْيَى أَي لَا تَحِيضُ وَلَا تَحْمِلُ أَوْ تَحِيضُ** Şāriḥ der ki erkeğe muḏāhātından nāṣī tasarruf olunmuştur. Ve

ضَهْيَاءٌ [ḏahyā] Aslā nebāt bitirmez olan por yere denir; yukālu: **أَرْضٌ ضَهْيَاءٌ أَي لَا تُنْبِتُ** Ve mugaylān gibi bir nevc meşe ağacının ismidir.

الضَّهْيَاءُ [eḏ-ḏahā] عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Hatun **ضَهْيَاءٌ** [ḏahyā] olmak ma'nāsınadır;

yukālu: **ضَهَيْتِ الْمَرْأَةُ ضَهْيًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَتْ ضَهْيَاءً**

الْإِضْهَاءُ [el-iḏhā] (hemzenin kesriyle) Deveyi **ضَهْيَاءٌ** [ḏahyā] dedikleri zikr olunan ağaçlıkta otarmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَضَهَى الرَّجُلُ إِذَا رَعَى إِلَيْهِ فِي الضَّهْيَاءِ** Ve **ضَهْيَاءٌ** [ḏahyā] hatun almak ma'nāsınadır; yukālu: **أَضَهَى الرَّجُلُ إِذَا تَرَوَّجَ بَضَهْيَاءً**

الْمُضَاهَاةُ [el-muḏāhāt] مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Bir nesneye şebih ve müşakil olmak ma'nāsınadır; yukālu: **ضَاهَاهُ إِذَا شَاكَلَهُ**

الضَّهْيِيُّ [eḏ-ḏahiyy] غَنِيٌّ [ganiyy] vezninde) Şebih ve mānend ma'nāsınadır; yukālu: **هُوَ ضَهْيِيٌّ أَي شَبِيهُكَ**

FASLU'T-Ṭ-ṬĀ'İ'L-MÜHMELE

(فَصْلُ الطَّاءِ الْمُهْمَلَةِ)

الْوَاوِيُّ

[ط ا و]

الطَّاءُ [eṭ-ṭa'āt] (طَعَاةٌ [ta'āt] ve حَصَاةٌ [ḥaṣāt] vezninde) Kara balçığa denir. حَفَاةٌ [ḥam'et] ma'nāsına.

الطُّوِيُّ [eṭ-tū'iyi] ve

الطُّوِيُّ [eṭ-tū'iyi] (ṭā'ların zammıyla طُوَعِيٌّ [tū'iyi] vezninde) ve

الطَّوِيُّ [eṭ-ṭā'iyi] ve

الطُّوِيُّ [eṭ-tū'eviyi] (جُهَيْيٌّ [cuheniyi] vezninde) Ehad ve kimse ma'nāsınadır; yukālu: مَا بِالذَّارِ طُوِيٌّ وَطُوِيٌّ وَطَاوِيٌّ وَطُوُوِيٌّ أَيُّ Mü'ellif bunu hemze bābında resm ve zehāb ma'nāsından iş'ār eylemişti.

الْيَائِيُّ

[ط ب ي]

الطَّبِيُّ [eṭ-ṭaby] (ṭā'nın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Bir adamı bir nesneden sarf ve tahvīl eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: طَبَيْتُهُ عَنْهُ طَبِيئُهُ Ve da'vet eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: إِذَا دَعَوْتُهُ طَبَيْتُهُ إِذَا فُدْتُهُ طَبَيْتُهُ

الْإِطْبَاءُ [el-iṭbā'] (hemzenin kesriyle) Bu dahi da'vet eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: أَطْبَيْتُهُ إِلَيْهِ إِذَا دَعَوْتُهُ

الطُّبِيُّ [eṭ-ṭuby] (ṭā'nın kesri ve zammı ve bā'nın sükūnuyla) حُفٌّ [ḥuff] ve ظِلْفٌ [zīlf] ve حَافِرٌ [ḥāfir] sāhibi hayvānların ve yırtıcı cānverlerin memelerinin emziklerine denir ki sūt mesanesidir; cem'i أَطْبَاءٌ [aṭbā'] gelir. Ve minhu'l-meselu: "جَاوَزَ الْحَزَامُ"

“Kolan sıyrılıp inerek iki memeleri bile tecāvüz eyledi.” Nāka hadd ve vüs'ünden hāric yürüyüp fūru-mānde olmakla karnı içeri geçip ve kolan sıyrılıp inerek memelerini tecāvüz eylemiş olur. Bir mādde müşkil ve müştedd olup o bābda renc ve mihnet haddi tecāvüz eyledikte darb olunur.

الطَّبَا eṭ-ṭabā] (عَصَا [eṣā] vezninde) Davarın memesi sarkıp sölpüklenmek ma'nāsınadır; yukālu: طَبَيْتِ النَّاقَةَ طَبَاً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اسْتَرْخَى طَبِيئَهَا

الطَّبِيَّةُ [eṭ-ṭabiyet] (فَرِيحَةٌ [feriḥat] vezninde) ve

الطَّبَوَاءُ [eṭ-ṭabvā'] (حَمْرَاءٌ [ḥamrā'] vezninde) Memeleri salkı ve sölpük hayvāna denir.

ذُو الطَّبِيِّينَ [Zu't-Ṭubyeyn] (ṭā'nın zammıyla ki tesniyedir) Veşil b. 'Amr nām şā'irin lakabıdır.

الطَّبِيَّ [eṭ-ṭabiyi] (غَنِيٌّ [ganiyy] vezninde) Şol memeye denir ki sühületle sağılıp çok sūt verir ola; yukālu: خَلَفَ طَبِيَّيَّ أَيُّ مُجَبَّتٍ

الْوَاوِيُّ

[ط ب و]

الطَّبْوُ [et-ṭabv] (حَبْوٌ [ḥabv] vezninde) Da'vet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: طَبَاهُ يَطْبُوهُ طَبْوًا إِذَا دَعَاهُ

الْإِطْبَاءُ [el-iṭbā'] (hemzenin ve ṭā-yı müşşededenin kesriyle ki ifti'āl [ifti'āl] vezninde) Bu dahi da'vet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: طَبَاهُ إِذَا دَعَاهُ Ve bir kimse ile dostluk edip o takrīble katl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِطْبَى الْقَوْمَ فَلَانًا إِذَا خَالَوْهُ وَقَتَلَوْهُ

الْوَاوِيُّ

[ط ت و]

الطَّنْثُ [eṭ-ṭatv] (ṭā'nın fethi ve tā-yı fevkiyenin sükūnuyla) Gitmek ma'nāsınadır; yukālu: طَنَا الرَّجُلُ طَنَّثُوا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا ذَهَبَ

الْوَاوِيُّ

[ط ث و]

الطَّنْثُ [eṭ-ṭaşv] (ṭā'nın fethi ve şā-yı müsellesenin sükūnuyla) Çelik çomak oyunu oynamak ma'nāsınadır; yukālu: طَنَا الصَّبِيَّ طَنَّثُوا إِذَا لَعِبَ بِالْقَلَّةِ
الطَّنْيُ [eṭ-ṭuşā] (ṭā'nın zammı ve elifin kasrıyla) Hurde hurde ağaç parelerine denir, çelik gibi; müfredi طَنِّيَّةٌ [ṭusyet]tir, عُزْفَةٌ [ğurfet] vezninde.

الْوَاوِيُّ

[ط ح و]

الطَّحْوُ [eṭ-ṭahv] [daḥv] vezninde) Döşeyip yaymak ma'nāsınadır; yukālu: طَحَاهُ Ve döşenip yayılmak ma'nāsına lāzım olur; yukālu: طَحَا الرَّجُلُ إِذَا انْبَسَطَ Ve yan üzere uzanıp yatmak ma'nāsınadır; yukālu: طَحَا زَيْدٌ إِذَا ذَهَبَ فِي الْأَرْضِ Ve bu ma'nāda bā' harfiyle müte'addī olur; yukālu: طَحَا بِهِ قَلْبُهُ أَي ذَهَبَ بِهِ فِي كُلِّ شَيْءٍ "Hātıra-i kalbi onu bir yerde karār-gİR eylemeyip oradan oraya nakl ve muztarib eyledi." Ve

طَحْوُ [ṭahv] Ba'īd olmak ma'nāsınadır; yukālu: طَحَا الرَّجُلُ طَحْوًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا بَعُدَ Ve helāk olmak ma'nāsınadır; yukālu: طَحَا

طَحَا فَلَانَ إِذَا أَلْقَى إنسانًا عَلَى وَجْهِهِ

الطَّحَا [eṭ-ṭahā] [eṭ-ṭahā] (عَصَا [eṭ-ṭahā] vezninde) Döşekli düz yere denir, arz-ı münbasıta ma'nāsına. Ve

طَحَا [Ṭahā] kasr ile ve medd ile) Mısır ülkesinde dört karye adıdır. Şārih der ki İmām Ṭahāvī oradandır.

الطَّاحِي [eṭ-ṭāḥī] Cem'-i 'azīm ma'nāsınadır. Ve yüksek nesneye denir; yukālu: سَحَابٌ طَاحَ أَي مَرْتَفِعٌ Ve yer yüzüne yayılmış nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ طَاحَ أَي مُنْبَسِطٌ Ve kesretinden nāşī her nesneyi dolduran şey'e denir; yukālu: جَيْشٌ طَاحَ إِذَا مَلَأَ كُلَّ شَيْءٍ

الطَّاحِيَّةُ [eṭ-ṭāḥiyet] ve

الْمَطَّحِيَّةُ [el-maṭḥiyyet] ve

الْمَطَّحُوَّةُ [el-maṭḥuvvet] (mīm'lerin fetihiyle) Büyük ve yayvan sāyebāna denir; yukālu: مِظَلَّةٌ طَاحِيَّةٌ وَمَطَّحِيَّةٌ وَمَطَّحُوَّةٌ أَي عَظِيمَةٌ

الْمُطَّحِيَّةُ [el-muṭḥāḥiyet] (مُحَدَّثَةٌ) [muḥaddišet] vezninde) Şol sebze ve nebāta denir ki sāki olmamakla yer yüzüne münbasit ola, karpuz ve kabak gibi; yukālu: بَقْلَةٌ مُطَّحِيَّةٌ أَي نَابِتَةٌ عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ

الطَّحِيَّةُ [eṭ-ṭahyet] [temret] vezninde) Bir mikdārca bulut parçasına denir; yukālu: مَا فِي السَّمَاءِ طَحِيَّةٌ مِنْ سَحَابٍ أَي قِطْعَةٌ مِنْهُ

الْيَائِي

[ط خ ي]

الطَّخِيَّةُ [eṭ-ṭahyet] (ḥā-yı mu'ceme ile) طَخِيَّةٌ [ṭahyet] vezninde ve mürādifidir ki bir mikdārca bulut pāresine denir; yukālu: مَا فِي السَّمَاءِ طَخِيَّةٌ مِنَ السَّحَابِ أَي قِطْعَةٌ

الطَّحَاءُ [eṭ-ṭahā] [semā] vezninde)

Yüksek buluta denir; yukālu: سَحَابٌ طَحَاءٌ Ve kalbe 'arız olan sıkıntıya ve tasyaya denir; yukālu: بِقَلْبِي طَحَاءٌ أَي كَرَبْتُ

الطَّحْيَاءُ [eṭ-ṭaḥyā] [ḥamrā] vezninde) Karanu geceye denir; yukālu: لَيْلَةٌ طَحْيَاءٌ Ve me'āl ve mefhūmu fehmi olmayan müstebih sözlere denir; yukālu: كَلِمَاتٌ طَحْيَاءٌ أَي لَا تُفْهَمُ

الطَّاحِي [eṭ-ṭāḥī] Pek karanuya denir; yukālu: ظَلَامٌ طَاحٌ أَي شَدِيدٌ

الطَّحْيَةُ [eṭ-ṭaḥyet] (ṭā'nın fethiyle) Ahmak adama denir; cem'i ṭaḥyūn [ṭaḥyūn]dur. Ve karanlığa denir, zulmet ma'nāsına ve bunda ṭā'nın harekāt-ı selāsıyla lügattir.

طَاحِيَةٌ [Ṭaḥiyet] [dāhiyet] vezninde) Hazret-i Suleymān 'aleyhi's-selām ile tekellüm eden karıncanın adıdır. Şārih der ki *Nihāye*'de عَيْجَلُوفُ [Aycelūf] ismiyle mersümdür. Ve mü'ellif fā' bābında kezālik عَيْجَلُوفُ [Aycelūf] olmak üzere sebt eyledi.

الطَّحْيِيُّ [eṭ-ṭaḥyī] [sumeyy] vezninde) Horoza denir, dik ma'nāsına.

الْوَاوِيُّ

[ط خ و]

الطَّحْخُوةُ [eṭ-ṭaḥvet] [temret] vezninde) Yufka bulut pāresine denir; yukālu: بَدَتْ فِي السَّمَاءِ طَحْخُوةٌ أَي سَحَابَةٌ رَقِيقَةٌ

الْوَاوِيُّ

[ط د و]

الطَّادِيَّةُ [eṭ-ṭādiyēt] [ādiyēt] vezninde) Sābit ve kadīm olan nesneye denir; yukālu: عَادَةٌ طَادِيَّةٌ أَي ثَابِتَةٌ قَدِيمَةٌ

الْوَاوِيُّ

[ط ر و]

الطَّرُوءُ [eṭ-ṭuruvv] [uluvv] vezninde) Bir ba'īd yerden nāgehānī çıkagelmek ma'nāsınadır; yukālu: طَرَا عَلَيْهِمْ طَرُوءًا إِذَا أَتَى مِنْ شَٰرِيهِدٍ مَكَانٍ بَعِيدٍ

الطَّرَا [eṭ-ṭarā] [aṣā] vezninde) Māddesi cibillet-i arzdan olmayan nesneye denir ki toprak ve kum ve taş cinsinden olmayan nesneden 'ibārettir. Ve bī-hadd ü hisāb olan asnāf-ı mahlūkāta denir; yukālu: هُمْ أَكْثَرُ مِنَ الطَّرَا وَهِيَ مَا لَا يُحْصَى عَدْدُهُ مِنْ صُنُوفِ الْخَلْقِ

الطَّرِيٌّ [eṭ-ṭariyy] [ḡaniyy] vezninde) Ter ü tāze şey'e denir; yukālu: شَيْءٌ طَرِيٌّ أَي غَضٌّ

الطَّرَاوَةُ [eṭ-ṭarāvet] [ḥalāvet] vezninde) ve

الطَّرَاءَةُ [eṭ-ṭarā'et] (hemze ile) ve

الطَّرَاءُ [eṭ-ṭarā'] [vefā] vezninde) ve

الطَّرَاةُ [eṭ-ṭarāt] [ḥaṣāt] vezninde) Bir nesne ter ü tāze olmak ma'nāsınadır; yukālu: طَرَوَ الْغُضُّ وَطَرِيَ طَرَاوَةٌ وَطَرَاءَةٌ وَطَرَاءٌ وَطَرَاةٌ مِنْ الْبَابِ الْخَامِسِ وَالرَّابِعِ إِذَا صَارَ طَرِيًّا

الطَّطْرِيَّةُ [eṭ-ṭaṭriyyet] [tefīlet] vezninde) Bir nesneyi ter ü tāze kılmak ma'nāsınadır; yukālu: Ve طَرَاهُ إِذَا جَعَلَهُ طَرِيًّا Ve 'itr ve tīb makūlesine ba'zı hoş-bū nesne katıp kıvāma getirmek ma'nāsınadır; yukālu: طَرَى الطَّيِّبُ إِذَا فَتَقَهُ بِأَخْلَاطٍ وَخَلَطَهُ وَكَذَا الطَّعَامُ إِذَا خَلَطَهُ بِالْأَقَاوِيهِ

الْإِطْرَاءُ [el-iṭrā'] (hemzenin kesriyle) Bir adama hüsn-i medh ü senā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَطْرَاهُ إِذَا أَحْسَنَ الثَّنَاءَ عَلَيْهِ

الْإِطْرِيَّةُ [el-iṭriyyet] (hemzenin ve rā'nın kesriyle)

riyle) Rişte çorbasına denir ki bu diyârda
شَعِيرِيَّةٌ [ša'iriyyet] muharrefi şehriyye çor-
bası ta'bîr ederler; tekûlu: وَهُوَ
أَطْعَمَنَا إِطْرِيَّةً وَهُوَ
طَعَامٌ كَالْحُيُوطِ مِنَ الدَّقِيقِ

إِغْشِيَّاتٌ [i'şîşāb] [el-itirā] [el-itirā] vez-
ninde) Kesret-i eklden tohme ve imtilā
olup karın şişmek ma'nâsınadır; yukālu:
إِطْرُوزِي الرَّجُلِ إِذَا اتَّخَمَ وَانْتَفَخَ بَطْنُهُ

عُنْفُونٌ [unfuvān] [el-uṭruvān] vez-
ninde) Civānlık hengāmının evā'il
çağına denir, tamām delikanlılık sarhoş-
luğundan 'ibārettir; yukālu: فَعَلَهُ فِي أُطْرُوانِ
شَبَابِهِ أَيَّ أَوْلِهِ وَغُلُوانِهِ

الْيَائِي

[ط ر ي]

أَطْرَا [eṭ-ṭarā] (ṭā'nın fethi ve elifin kasrıy-
la) Yönelmek, 'alā-kavlin mürür eylemek
ma'nâsınadır; yukālu: طَرِي إِلَيْهِ طَرَى مِنَ الْبَابِ
الرَّابِعِ إِذَا أَقْبَلَ أَوْ مَرَّ

عَنْبِيَّةٌ [eṭ-ṭariyyet] [ġaniyyet] veznin-
de) Yemen'de bir karye adıdır.

الْيَائِي

[ط س ي]

أَطْسَا [eṭ-ṭasā] [aṣā] vezninde) Yağlı
ta'āmı çok yemekten mi'de bozulup imtilā
olmak ma'nâsınadır; yukālu: طَسِيَ الرَّجُلُ مِنْ
الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا غَلَبَ الدَّسَمُ عَلَى قَلْبِهِ فَاتَّخَمَ

الْوَاوِيُّ

[ط س و]

طَسَا [eṭ-ṭasv] [ḥasv] vezninde) طَسَا
[ṭasā] ma'nâsınadır, yukālu: طَسَا الرَّجُلُ يَطْسُو
طَسُورًا بِمَعْنَى طَسِي

الْوَاوِيُّ

[ط ع و]

سَاعِيَّةٌ [sā'iyet] [eṭ-ṭā'iyet] vezninde)
Cığeri marazlı hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ
طَاعِيَّةٌ أَيُّ الْعَلِيلَةِ الْكَبِيدِ

الْيَائِي

[ط غ ي]

أَطْغَى [eṭ-ṭaġy] (ṭā'nın fethi ve ġayn-ı
mu'cemenin sükūnuyla) ve

أَطْغِيَانٌ [eṭ-ṭuġyān] (ṭā'nın zammı ve kes-
riyle) Bir nesne hadd ve mikdārını tecāvüz

eylemek ma'nâsınadır ki azmak ve azgın
olmak ta'bîr olunur; yukālu: طَغِي الشَّيْءُ طَغِيًا
وَطَغِيَانًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا جَاوَزَ الْقَدْرَ

وَعَبَّرَ بِمَا فِيهِ وَطَغِيَانًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا جَاوَزَ الْقَدْرَ

وَعَبَّرَ بِمَا فِيهِ وَطَغِيَانًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا جَاوَزَ الْقَدْرَ

وَعَبَّرَ بِمَا فِيهِ وَطَغِيَانًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا جَاوَزَ الْقَدْرَ

وَعَبَّرَ بِمَا فِيهِ وَطَغِيَانًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا جَاوَزَ الْقَدْرَ

وَعَبَّرَ بِمَا فِيهِ وَطَغِيَانًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا جَاوَزَ الْقَدْرَ

وَعَبَّرَ بِمَا فِيهِ وَطَغِيَانًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا جَاوَزَ الْقَدْرَ

وَعَبَّرَ بِمَا فِيهِ وَطَغِيَانًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا جَاوَزَ الْقَدْرَ

وَعَبَّرَ بِمَا فِيهِ وَطَغِيَانًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا جَاوَزَ الْقَدْرَ

وَعَبَّرَ بِمَا فِيهِ وَطَغِيَانًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا جَاوَزَ الْقَدْرَ

وَعَبَّرَ بِمَا فِيهِ وَطَغِيَانًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا جَاوَزَ الْقَدْرَ

وَعَبَّرَ بِمَا فِيهِ وَطَغِيَانًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا جَاوَزَ الْقَدْرَ

الطَّاعِيَةُ [eṭ-ṭāgiyet] Cebbār ve ʿanīd kimseye denir; hāḥ mübālaga içindir; yukālu: رَجُلٌ طَّاعِيَةٌ أَيْ جَبَّارٌ Ve ahmak olup mütekebbir olan şahsa denir; yukālu: رَجُلٌ طَّاعِيَةٌ أَيْ أَحْمَقٌ نَزَلَتْ مُتَكَبِّرٌ Ve sāʿikaya itlāk olunur; yukālu: نَزَلَتْ الطَّاعِيَةُ أَيْ الصَّاعِقَةُ Ve selefte Rūm krallarına itlāk olunur idi, kesret-i tугyānlarından nāṣī.

الْوَاوِيُّ

[ط غ و]

الطُّغْوَى [eṭ-ṭuǧvā] [بُشْرَى [buṣrā] vezninde lākin ṣārihin beyānına göre عُلُوٌّ [ʿuluvv] veznindedir) ve

الطُّغْوَانُ [eṭ-ṭuǧvān] (ṭāʿnın zammıyla) Bu dahi hadd ve endāzeyi tecāvüz edip ifrāta gitmek maʿnāsınadır; yāʿiyye de lügattir; yukālu: طَعًا يَطْعُو طُعْوَى وَطُعْوَانًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ بِمَعْنَى طَعْنَى يَطْعَى

الطُّغْوَى [eṭ-ṭaǧvā] (ṭāʿnın fethi ve elifin kasrıyla) Maʿnā-yı mezkürdan ismdir, azgınlığa denir; ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿كَذَّبَتْ ثَمُودُ بِطَغْوِيهَا﴾

الطَّاغُوثُ [eṭ-ṭāǧūt] [جَالُوتُ] [cālūt] vezninde ki) Qurʾān-ı mübінде vākīʿdir, murād Lāt ve ʿUzzā dedikleri sanemlerdir. Ve zuʿmünce gaybdan haber veren kāhine ve şeytāna denir. Ve her dalālet ve gavāyet reʿīsine ve sanemlere ve mutlakān maʿbūd-ı bātıla ve merede-i ehl-i kitāba itlāk olunur. Müfred ve cemʿi müsāvīdir, cemʿi طَوَاغِيثُ [ṭavāǧīt] gelir ve طَوَاغِي [ṭavāǧī] gelir, fiʿl-asl tāʿzāʿide olduğu için. Ve bu طَعُوثُ māddesinden فَلَعُوتُ [feleʿūt]tur, fāʿnın ve lāmʿın fethiyle, aslı فَطَعِيْتُ idi فَعَلُوتُ [faʿalūt] vezninde, yāʿnın bekāsını muhāfaza için ʿayn üzere takdīm olunduktan sonra yāʿnın taharrü-

küne mebnī elife kalb olunmakla ki vezn-i فَلَعُوتُ [feleʿūt] oldu. Ve baʿzılar dedi ki الْآيَةُ ﴿يُؤْمِنُونَ بِالْجِنِّ وَالطَّاغُوتِ﴾ kerīmesinden جَبْتُ [cibt]ten murād Hıyeyy b. Aḥṭab ve طَّاغُوتُ [ṭāǧūt]tan murād Kaʿb b. Eṣref nām yehūdilerdir.

الْإِطْعَاءُ [el-itǧāʿ] (hemzenin kesriyle) Bir adamı طَّاغِي [ṭāǧī] kılmak maʿnāsınadır; yukālu: إِطْعَاهُ إِذَا جَعَلَهُ طَّاغِيًا

الطُّغْوَةُ [eṭ-ṭaǧvet] تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Mekān-ı mürtefiʿa denir; tekūlu: رَأَيْتُهُ فِي طُّغْوَةٍ أَيْ مَكَانٍ مُرْتَفِعٍ

الْوَاوِيُّ

[ط ف و]

الطَّفْوُ [eṭ-ṭafv] [عَفْوٌ] [ʿafv] vezninde) ve

الطُّفُو [eṭ-ṭufuvv] [عُلُوٌّ] [ʿuluvv] vezninde) Bir nesne batmayıp suyun yüzüne çıkmak maʿnāsınadır; yukālu: طَفَا الشَّيْءُ فَوْقَ الْمَاءِ طَفُوءًا Ve ağaç üzere yaprak belirlemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: طَفَّتْ طَفًا الشَّيْءُ فَوْقَ الشَّجَرِ إِذَا ظَهَرَتْ عَلَيْهِ إِذَا ظَهَرَتْ Ve ahū pek seğırtmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: طَفَا الثَّوْرُ إِذَا عَلَا الْأَكْمَ Ve ölmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: طَفَا فُلَانٌ إِذَا مَاتَ Ve bir işe girmek maʿnāsınadır; yukālu: طَفَا فِي الْأَمْرِ إِذَا دَخَلَ فِيهِ

الطُّفَاوَةُ [eṭ-ṭufāvet] [ثُمَّامَةٌ] [ṣumāmet] vezninde) Güneşin ve ayın ağıllarına denir; yukālu: طَفَاوَةُ الْقَمَرَيْنِ أَيْ دَارْتَهُمَا Ve tencere içre suyun yüzüne çıkan köpüğüne ve kefine denir. Ve Kaysu ʿAylān kabīlesinden bir cemāʿatin adıdır.

Mütercim-i hakir der ki Rāsib kabīlesiyle Ṭufāve kabīlesi bir adamın kendilere

intisābı husūsunda Hebenneka'ya ihtisām eylemeleriyle Hebenneka: “Bu adamı deryāya ilkā edelim, eger dibine batıp giderse Rāsib kabilesindedir ve eger yüzüne çıkarsa Tufāve'dendir” diye hükümet-i ʿadl izhār eylemiştir.

الطَّفَوَةُ [eṭ-ṭafvet] تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Pek ince ota denir.

الطَّافِي [eṭ-ṭāfi] Bir feres adıdır.

الطُّفَيْةُ [eṭ-ṭufyet] غُرْفَةٌ [gurfet] vezninde) مُقْلٌ [muql] ağacının yaprağına denir. Ve bir güne hayyeye denir ki pek habīs ve kattāl olur, arkasında مُقْلٌ [muql] yaprağı tarzında iki çizgisi olur.

الْوَاوِيُّ

[ط ق ي]

الطَّقْوَ [eṭ-ṭaqv] (ṭā'nın fethi ve kāf'ın sükünüyle) Tiz tiz yürümek ma'nāsınadır; yukālu: طَقَا الرَّجُلُ طَقْوًا إِذَا مَشَى سَرِيْعًا

الْوَاوِيُّ

[ط ل و]

الطَّلَاوَةُ [eṭ-ṭalāvet] (ṭā'nın harekāt-ı selāsıyla) Hüsn ve behcet ve kabūl ma'nāsınadır ki bir nesnenin hüsn ve revnak ve behcetinden nāṣī makbūl ve mabhūbu'l-kulūb olmasından ʿibārettir; yukālu: مَا عَلَى وَجْهِهِ حَلَاوَةٌ وَفِي كَلَامِهِ طَلَاوَةٌ أَيُّ حُسْنٌ وَبِهَجَّةً وَقَبُولٌ Ve cādülüğa denir, sihr ma'nāsına. Ve sütün ve kanın yüzlerinde zuhūr eden yufkaca zara denir. Ve ba'de't-ta'ām ağızda kalan ta'ām bakiyyesine denir. Ve bir ʿarızadan yāhūd hastalıktan nāṣī ağızda peydā olan galīz salyara denir ki bulaşık gibi ağzın içine yapışık olur, Türkide yar ta'bīr olunur. Ve gecikmek

ma'nāsınadır; yukālu: طَلَا الرَّجُلُ طَلَاوَةً إِذَا أَبْطَأَ **الطَّلَا** [eṭ-ṭalā] عَصَا [ʿaṣā] vezninde) ve **الطُّلْوَانُ** [eṭ-ṭulevān] (ṭā'nın zammıyla ve fetehtle lügattir) Bunlar da ağızda hādīs olan galīz salyara denir. Ve

طَلَا [ṭalā] Henüz doğmuş āhū yavrusuna denir; yukālu: رَأَيْتُ ظَبِيًّا وَعِنْدَهُ طَلَا أَيُّ وَلَدَهُ سَاعَةً Ve mutlakan küçük nesneye denir; cem'i أَطْلَاءٌ [aṭlā] ve طِلَاةٌ [ṭilā] gelir ṭā'nın kesriyle ve طُلِيٌّ [ṭuliy] gelir, عُتِيٌّ [ʿutiyy] vezninde ve طُلْيَانٌ [ṭulyān] gelir ṭā'nın zammıyla ve kesriyle.

الطُّلْوَاءُ [eṭ-ṭulevā] غُلْوَاءٌ [gulevā] vezninde) İntizār ma'nāsınadır; tekülü: مَا هَذَا الطُّلْوَاءُ أَيُّ الْإِنْظَارِ Ve gecikmek, ibtā' ma'nāsınadır.

الطَّلْوُ [eṭ-ṭilv] (ṭā'nın kesriyle) Latifü'l-cism olan قَانِصٌ [kāniṣ]e ya'nī sayyāda denir ki her yere ve her deliğe girip ve sayda karaltısı hayāl gibi olur. Ve kurda denir, ذُئْبٌ [zi'b] ma'nāsına.

الطَّلْوُ [eṭ-ṭalv] (ṭā'nın fethiyle) Bu dahi küçük olan şey'e denir, gerek hayvāndan ve gerek sā'ir nesneden olsun.

الطُّلْوَةُ [eṭ-ṭulvet] غُرْفَةٌ [gurfet] vezninde) Sabāh vaktinin aydınlığına denir; yukālu: بَدَتْ طُلْوَةُ الصُّبْحِ أَيُّ بَيَاضُهُ

الطُّلْوَةُ [eṭ-ṭilvet] (ṭā'nın kesriyle) Vahşī cānverlerin yavrusuna denir.

الْبَيَّائِيُّ

[ط ل ي]

الطَّلْيِيُّ [eṭ-ṭaly] (ṭā'nın fethi ve lām'ın sükünüyle) Bir şey'e bir nesneyi sıvayıp sürmek ma'nāsınadır; yukālu: طَلَّى الْبَعِيرَ الْهَيْئَاءَ Ve kuzu makūlesinin ayağını bağlamak ma'nāsınadır ki köken-

lemek ta'bir olunur; tekūlu: طَلِيْتُ الطَّلِيَّ إِذَا رَبَطْتَهُ وَحَبَسْتَهُ

التَّطْلِيَّةُ [et-taṭliyyet] [tef'ilet] [tef'ilet] vezninde) Bu dahi bir şeye bir nesne sıvamak ma'nāsınadır; yukālu: طَلَى البَعِيرَ الهَنَاءَ إِذَا لَطَحَهُ بِهِ Ve hastayı görüp gözetip hizmet ve tīmār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: طَلَى فُلَانًا إِذَا مَرَّضَهُ Ve bir adama sövmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: طَلَاهُ إِذَا شَتَّمَهُ Ve mūsikī okumak ma'nāsına müsta'meldir ki kulūba tarab ve neşāt tīlā eder; yukālu: طَلَى فُلَانٌ إِذَا عَنَى

الْإِطْلَاءُ [el-iṭṭilā'] (hemzenin ve ṭā-yı müşdededenin kesriyle اِئْتِعَالَ [ifti'āl] vezninde) Bir nesneyi sürünmek ma'nāsınadır; tīb ve devā' sürünmek gibi; yukālu: اِطَّلَى بِهِ إِذَا طَلَاهُ عَلَيْهِ

التَّطْلِي [et-teṭlī] [tefa'ul] vezninde) **اِطْلَاءٌ** [iṭṭilā'] ma'nāsınadır; yukālu: تَطَّلَى بِهِ بِمَعْنَى اِطَّلَى Ve dā'imā lehv ve tarab ve havāya dūrüşmek ma'nāsınadır; yukālu: تَطَّلَى فُلَانٌ إِذَا لَزِمَ اللُّهُوَ وَالطَّرَبَ

الطَّلِيَاءُ [eṭ-ṭalyā'] [ḥamrā'] vezninde) Katran sürülmüş nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ طَلِيَاءٌ Ve uyuz nākaya itlāk olunur, katran sürülmek şānından olduğuna mebnī yukālu: نَاقَةٌ طَلِيَاءٌ أَي جَزْبَاءٌ Ve nisvānın hayz bezlerine denir; yukālu: هُوَ أَقْدَرُ مِنَ الطَّلِيَاءِ أَي خِرْقَةُ الْعَارِكِ

الطَّلَاءُ [eṭ-ṭilā'] [kisā'] vezninde) Sürülecek katrana denir; yukālu: طَلَى البَعِيرَ الهَنَاءَ Ve mutlakan sürececek ve sürünecek nesneye denir, sıva ve yaldız ve ıtr gibi. Ve hamra ve bādeye itlāk olunur, altın yaldızına teşbīhle yukālu: سَفَاةُ الطَّلَاءِ أَي الْحَمْرُ üzüüm şirasının koyulmuşuna denir ki مُثَلَّتْ [muşelleş] ta'bir ettikleri olur. Ve مُنَصَّفٌ

[munaşşaf] nısfı kalınca kaynatılmış olan şıradır. Şārih der ki bazıları bunu Fārisiden mu'arreb olan mey-buḥtec ile beyān eylediler ki Türkide nārdeng dedikleri olacaktır, 'alā-kile't-takdīreyn helāldir ve hamra itlākı muhdestir. İntehā. Ve

طِلَاءٌ [ṭilā'] Sövmeğe denir, şetm ma'nāsına. Ve kuzunun ayağı bağına denir ki köken ta'bir olunur.

الطَّلَاءُ [eṭ-ṭulā'] (ṭā'nın zammıyla) Kan üzere ince zar gibi, peydā olan kabuğa denir.

الطَّلَاءُ [eṭ-ṭullā'] (ṭā'nın zammı ve lām'ın teşdidiyle مُكَّاءٌ [mukkā'] vezninde) Kana denir, مَدٌّ [dem] ma'nāsına.

الطَّلَا [eṭ-ṭalā] [aṣā'] vezninde) Şahs ve kālīb ma'nāsınadır; tekūlu: رَأَيْتُ طَلَاهُ أَي شَخْصَهُ Ve katran sürülmüş deveye denir. Ve şedidü'l-maraz hasta adama denir. Ve ظِلْفٌ [zīlf] ve حُفٌّ [ḥuff] sāhibi hayvānın yavrusuna denir; cem'ī اَطَّلَاءٌ [aṭlā'] gelir, tesniyesi طَلِيَانٌ [ṭalayān]dır feteḥātla. Ve hevā ve heves ma'nāsınadır; yukālu: قَضَى طَلَاهُ أَي هَوَاهُ

الطَّلَا [eṭ-ṭilā] [riḍā] vezninde) Lezzet ma'nāsınadır; yukālu: مَا فِيهِ طَلَا أَي لَذَّةٌ

الطَّلَا [eṭ-ṭulā] (ṭā'nın zammıyla) طُلِيَّةٌ [ṭuliyet] lafzından ki عُرْفَةٌ [gurfet] veznindedir yāhūd طُلَاةٌ [ṭulāt] lafzından ki ṭā'nın zammıyladır cem'dir, boyuna denir, عُنُقٌ [cunuk] ma'nāsına, 'alā-kavlin boynun köküne denir; yukālu: ضَرَبُوا طُلَاهُمْ أَي عُنُقَهُمْ أَي أَضْوَلَهَا

الْمُطْلَى [el-Miṭlā] [minber] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

الْمُطْلَى [el-muṭallā] [muhennā] vezninde) Ağır hastaya denir; yukālu: مَرِيضٌ مُطْلَى أَي مُدْتَفٌّ Ve halāsı me'mül olmayan

mahbūsa denir; yukālu: لا مَحْبُوسٌ مُطَلَّى أَي لا يُزَجَى خَلَاصَهُ

الطَّلَى [eṭ-ṭullā] (رُبِّي [rubbā] vezninde) Bir içim süte denir.

الإِطْلَاءُ [el-iṭlā] (hemzenin kesriyle) Hevā ve hevese meyl eylemek ma'nāsınadır; ve minhu'l-hadīsu: "أَيُّ مَا مَالٌ إِلَى" أَي مَا أَطْلَى نَبِيَّ قَطُّ" أَي مَا مَالٌ إِلَى" مَبْلُ عُنْتِي هَوَاهُ Şārih der ki bu مَبْلُ عُنْتِي [meylu 'unuḳ] ma'nāsından me'hūzdur. Ve ölümcül kimisenin boynu eğilip düşmek ma'nāsınadır; yukālu: أَطْلَى الرَّجُلُ إِذَا مَالَتْ عُنُقُهُ لِلْمَوْتِ

الطَّلِيَا [eṭ-ṭaliyyā] (ṭā'nın fethi ve lām'ın kesri ve yā'nın teşdidiyle) Uyuzluğa denir; yukālu: أَخَذَهُ الطَّلِيَا أَي الْجَرَبُ Ve temregiye şebīh bir gūne kurha ismidir; müfredāt-ı tıbbiyyenin beyānlarına göre bedene yayılım olan temregi olacaktır.

الطَّلَايِ [eṭ-ṭālī] Yosunlu suya denir; yukālu: مَنَهَلٌ طَال أَي مُطَخَلَبٌ yukālu: لَيْلٌ طَال أَي مُظْلَمٌ

الْمِطْلَى [el-miṭlā] (mīm'in kesri ve elifin kasrı ve meddiyle) Daracık sel suyu yoluna denir; عَصَا [gāḍā] dedikleri eşcār inbāt eden düz ve yumuşak arza denir.

الْمَطَّلَايِ [el-meṭālī] (mīm'in fethiyle) Vahşī cānverlerin yavrularını beslediği mevāzi'e denir; مِطْلَاءٌ [miṭlā] müfredidir mīm'in kesriyle.

الطَّلِي [eṭ-ṭaliyy] (غَنِي [ganiyy] vezninde) Küçük kuzuya ve oğlağa denir, cem'i طَلِيَانٌ [ṭilyān] gelir ṭā'nın zammiyle.

الْيَائِي

[ط م ي]

الطَّمِي [eṭ-ṭamy] (ṭā'nın fethi ve mīm'in sükunuyla) Su çoğalıp yukarı kalkmak

ma'nāsınadır; yukālu: طَمَى الْمَاءُ طَمِيًا مِّنْ أَدَا عِلَا Ve nebāt boylanıp uzamak ma'nāsınadır; yukālu: طَمَى الثَّبْتُ إِذَا طَالَ Ve bir adamın himmeti 'ālī olmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: طَمَّتْ هَيْئُهُ إِذَا عَلَتْ Ve nehr yāhūd bahr dolup taşkın olmak ma'nāsınadır; yukālu: طَمَى الْبَحْرُ إِذَا امْتَلَأَ

الْوَاوِي

[ط م و]

الطَّمُومُ [eṭ-ṭumuvv] (عُلُوٌّ [ʿuluvv] vezninde) Yā'iyye de lügattir; yukālu: طَمًا يَطْمُو طُمُومًا لَعْنَةٌ فِي طَمَى يَطْمِي فِي الْكَلِّ طَمُومِيَّةٌ [Ṭammūyet] [ʿammūyet] vezninde) Mışır'da iki karyedir.

طَمِيَّةٌ [Ṭamiyyet] (غَنِيَّةٌ [ganiyyet] vezninde) Bādiyede bir dağ adıdır. Ve Nīl-i Mışır sahilinde bir mevzi'e adıdır.

الْيَائِي

[ط ن ي]

الطَّنَا [eṭ-ṭanā] (ṭā'nın fethi ve elifin kasrıyla) Töhmet ma'nāsınadır; yukālu: رَمَاهُ بِالطَّنَى Ve soğumuş ocak külüne denir. Ve hastalığa denir, maraz ma'nāsınadır. Ve su yüzünde olan yosuna denir. Ve şecer satın almak yāhūd hāssatan hurmā ağacında olan hurmāyı satmak ma'nāsınadır; yukālu: طَنِي فُلَانٌ طَنًا مِّنْ الْبَابِ الرَّاعِ إِذَا شَرَى الشَّجَرَ أَوْ هُوَ بَيْعُ ثَمَرِ النَّحْلِ خَاصَّةً طَنِي فُجُورٌ عَيْلَةٌ Ve zinā ve fücürda müs-temirr olmak ma'nāsınadır; yukālu: طَنِي فِي فُجُورِهِ إِذَا مَضَى دَالِكٌ وَوَيْدٌ إِذَا لَزِقَ Burada

hemze bābında dahi zikr eyledi. طَنَا [ṭanaʔ] bakiyye-i rūha demekle ondan meʿhūzdur yāhūd ölmeyecek yere vurmak yāhūd dalağı pehlūya yapıştırmak maʿnāsından olur ki soktuğu kimsenin dalağını pehlūya yapıştırmaya meydān vermez demek olur. Ve İbn Aʿrābī dedi ki طَنَا الْمَرَضُ derler, ʿillet bir adamı helāk eylemeyip bakiyye-i kuvvet ibkā eylese. Pes bundan ahzı azherdir.

طَنَا [ṭanā] Vasf bi'l-masdar olur, susuzluktan yā ʿilletten dalağı ve öykeni pehlūsuna yapışmış adama denir. Ve zikri ātī حَيَّةٌ [iṭnāʔ ḥayyet] māddesinden ism olur.

الطَّنَا [eṭ-ṭinā] (رَضَا [riḍā] vezninde) ʿAkreb sokmasından ifākat bulmak maʿnāsınadır; yukālu: طَنِي اللَّدِيْعُ مِنْ لُدْعِ الْعُقْرَبِ طَنَا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا عُوْفِي

الطَّنِي [eṭ-ṭiny] (tā'nın kesri ve nūn'un sükūnuyla حِسِّي [ḥisy] vezninde) Fücūr ve zinā maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ مِنْ أَهْلِ الطَّنِي Ve bādiyede bir maʿrūf su adıdır.

الطَّنُو [eṭ-ṭunv] (tā'nın zammıyla) Bu dahi fücūr ve zinā maʿnāsınadır.

الإِطْنَاءُ [el-iṭnāʔ] (hemzenin kesriyle) Zinā ve fücūrda müstemirr olup gitmek maʿnāsınadır; yukālu: أَطْنَى الرَّجُلُ إِذَا مَضَى فِي الْعُجُورِ Ve susuzluktan yāhūd ʿilletten dalak ve akciğer pehlūya yapışmak maʿnāsınadır; yukālu: أَطْنَى زَيْدٌ إِذَا لَرَقَ طَحَالُهُ وَرَثَتُهُ بِالْأَضْلَاعِ مِنَ الْجَانِبِ الْأَيْسَرِ أَطْنَيْتُ الشَّجَرَ أَوْ ثَمَرَ النَّخْلِ Ve ağaç satmak yāhūd ağaçta olan hurmaları satmak maʿnāsınadır; tekūlu: إِذَا بَعَثَهَا Ve ağacı yāhūd hurmaları satın almak maʿnāsına olmakla zıdd olur; tekūlu: أَطْنَيْتُ فَلَانًا إِذَا اشْتَرَيْتَهَا Ve bir kimsenin ölmeyecek ʿuzvuna vurmak yā dokunmak maʿnāsınadır; tekūlu: إِذَا أَصَبْتَهُ فِي غَيْرِ الْمَقْتَلِ Ve töhmet ve sū-i zanna meyl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَطْنَى زَيْدٌ إِذَا مَالَ إِلَى الطَّنُو فَنَامَ كَسَلًا Ve yatağa ağır kesel ve fütürdan uyumak maʿnāsınadır; yukālu: طَوَى الصَّحِيفَةَ طَيًّا مِنَ طَوَى الْبَابِ الثَّانِي نَقِيضٌ نَشَرَهَا Ve bir lakırdıyı yā bir haberi ketm eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: طَوَى

طَنَا [ṭanaʔ] bakiyye-i rūha demekle ondan meʿhūzdur yāhūd ölmeyecek yere vurmak yāhūd dalağı pehlūya yapıştırmak maʿnāsından olur ki soktuğu kimsenin dalağını pehlūya yapıştırmaya meydān vermez demek olur. Ve İbn Aʿrābī dedi ki طَنَا الْمَرَضُ derler, ʿillet bir adamı helāk eylemeyip bakiyye-i kuvvet ibkā eylese. Pes bundan ahzı azherdir.

الطَّنِي [eṭ-ṭanī] (عَمِي [ʿamī] vezninde) Vasf-tır, susuzluktan yā ʿilletten dalağı ve akciğeri pehlūsuna yapışmış adama denir, niteki طَنَى [ṭanā] dahi denir ki vasf bi'l-masdardır; yukālu: رَجُلٌ طَنٍ وَطَنَا أَيُّ اللَّارِقِ طَحَالُهُ وَرَثَتُهُ بِالْأَضْلَاعِ

التَّطْنِيَّةُ [eṭ-taṭniyet] (تَفْعَلَةٌ [tefʿilet] vezninde) Dalağı ve öykeni pehlūsuna yapışmış adama muʿālece ve tedbīr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: طَنَى الطَّنِي تَطْنِيَةً إِذَا عَالَجَهُ مِنْ طَنَاةٍ وَرَثَتُهُ بِالْأَضْلَاعِ طَنَى الْبَعِيرَ إِذَا كَوَّاهُ فِي جَنْبِهِ

الطَّنَاةُ [eṭ-ṭunāt] زُنَاةٌ [zunāt] vezninde ve mürādifidir ki zānī ve fācirelere denir; طَانِي [ṭanī] müfredidir; yukālu: هُمْ طَنَاةٌ أَيُّ زُنَاةٍ

الطَّنُو [eṭ-ṭinv] (tā'nın kesriyle) Döşeğe denir, bisāt maʿnāsına.

الْبَيَّائِي

[ط و ي]

الطَّيُّ [eṭ-ṭayy] (tā'nın fethi ve yā'nın teşdidiyle) Bir nesneyi dürmek maʿnāsınadır; yukālu: طَوَى الصَّحِيفَةَ طَيًّا مِنَ طَوَى الْبَابِ الثَّانِي نَقِيضٌ نَشَرَهَا Ve bir lakırdıyı yā bir haberi ketm eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: طَوَى

adamdān küllī i'rāz ve müfāraakat eylemekten kināyedir; tekūlu: طَوَى كَشْحَهُ عَنِّي أَيُّ Ve cemā'atin yanına oturmak yāhūd onlara gelmek yāhūd onları geçip gitmek ma'nāsına müsta'meldir, gūyā ki onları dürmüş olur; yukālu: طَوَى الْقَوْمَ إِذَا كَشْحَ طَوَى كَشْحَهُ عِنْدَهُمْ أَوْ أَتَاهُمْ أَوْ جَارَهُمْ [tayyu keşh 'ale'l-emr] bir işi ihfā ve izmār eylemekten kināye olur; yukālu: طَوَى كَشْحَهُ عَلَى أَمْرٍ إِذَا أَخْفَاهُ Ve طَوَى [tayy]-ı bilād u mesāfe kat' ve güzerānından kināyedir; yukālu: طَوَى الْبِلَادَ إِذَا قَطَعَهَا Ve طَوَى الْبُعْدَ [tayyu'l-bu'd] takrībden kināyedir; yukālu: طَوَى اللهُ الْبُعْدَ لَنَا أَيُّ قَوْبَهُ Ve

طَوَى [tayy] 'An-kasdin aç durmak ma'nāsınadır; yukālu: طَوَى الرَّجُلُ إِذَا تَعَمَّدَ الْجُوعَ

الْإِطْوَاءَ [el-iṭṭivā'] (hemzenin ve ṭā-yı müşeddedenin kesriyle İFTİ'ĀL [ifti'āl] vezninde) ve

الْإِنْطِوَاءَ [el-inṭivā'] [infi'āl] vezninde) Dürülmek ma'nāsınadır; yukālu: طَوَى الصَّحِيفَةَ فَاطَوَتْ وَانطَوَتْ

طَيِّئَةً [eṭ-ṭiyyet] (ṭā'nın kesriyle niyyet [niyyet] vezninde) Binā-i nev'dir, bir güne dürmek ve dürülmek ma'nāsınadır ki ondan Türkīde dürüş ile ve dürülüş ta'bīr olunur; yukālu: إِنَّهُ لِحَسَنُ الطَّيِّئَةِ Ve zamīr ve niyyet ma'nāsınadır ki sır ve maksad üzere matvī olur; yukālu: لَهُ طَيِّئَةٌ بَعِيدَةٌ أَيُّ ضَمِيرٌ وَنِيَّةٌ

الْأَطْوَاءَ [el-aṭvā'] (hemzenin fethiyle) Nākanın hörgücünde olan uzun uzun yağdan bükümlere ve yivlere denir ki semizlikten peydā olur. Ve Yemāme'de bir kar ye adıdır.

مَطْوَى [el-meṭāvī] (mīm'in fethiyle) مَطْوَى [maṭvā] kelimesinin ki مَشْعَدٌ [maş'ad] vez-

nindedir, cem'idedir, kıvrımlara ve bükümlere denir; yukālu: مَطَاوِي الْحَيَّةِ وَالْأَمْعَاءِ وَالشَّحْمِ وَالْبَطْنِ وَالنَّوْبِ أَيُّ أَطْوَاءَهَا

طَوَى [Ṭuvā] (ṭā'nın zammı ve kesri ve elifin kasrıyla ve tenvīnle cā'izdir) Şām ülkesinde bir vādī ismidir. Şārih der ki ﴿إِنَّكَ بِالْوَادِ الْمُقَدَّسِ طَوَى﴾ kerimesi onunla müfesserdir, insirāfī vādī [vādī] i'tibārıyla ve 'adem-i insirāfī بُعْثَةٌ [buḫ'at] i'tibārıyladır yāhūd طَاوِي [ṭāvī] lafzından ma'ḍüldür.

دُوَطْوَى [Zū Ṭuvā] (ṭā'nın harekāt-ı selāsıyla ve elifin kasrıyla ve tenvīnle de cā'izdir) Mekke kurbünde bir mevzi' adıdır, hālen زَاهِرٌ [Zāhir] ile müte'āreftir.

الطَّوِيَّ [eṭ-Ṭaviyy] [ḡaniyy] vezninde) دُو طَوَى [Zū Ṭuvā] nām buk'a-i mezkūrede bir kuyu adıdır. Ve

طَوِيَّ [ṭaviyy] Bir bohça beze denir; yukālu: أَتَانَا بِطَوِيٍّ أَيُّ بِحْرُومَةٍ مِنَ الْبَزِّ Ve geceden bir sā'ate denir; yukālu: مَضَى طَوِيٌّ مِنَ اللَّيْلِ أَيُّ سَاعَةً

الطَّوِيَّةَ [eṭ-ṭaviyyet] [ḡaniyyet] vezninde) Zamīr-i kalbe ve niyyete itlāk olunur; yukālu: لَهُ طَوِيَّةٌ شَاسِعَةٌ أَيُّ ضَمِيرٌ وَنِيَّةٌ بَعِيدَةٌ Ve kuyuya itlāk olunur, duvarı taşla örüldüğü için.

الطَّايَةَ [eṭ-ṭāyet] Dama denir; سَطْحٌ [saḥ] ma'nāsına. Ve hurmā serecek yere denir. Ve kumsalda olan büyük kayaya denir.

الطَّيَّانَ [eṭ-ṭayyān] [reyyān] vezninde) Pek aç adama denir; yukālu: رَجُلٌ طَيَّانٌ أَيُّ لَمْ يَأْكُلْ شَيْئًا

الطَّوَى [eṭ-ṭavā] [hevā] vezninde) Acıkmak ma'nāsınadır; yukālu: طَوَى الرَّجُلُ طَوَى مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا جَاعَ

الطَّاَوِي [eṭ-ṭāvī] ve

الطَّوِيَّ [eṭ-ṭavī] [amī] vezninde)

Ma'nā-yı mezkūrdan ism-i fā'illerdir, aç adama denir; yukālu: هُوَ طَاوٍ وَطَوٍ أَيُّ سَكْرَى Mü'ennesleri طَيًّا [ṭayyā] gelir, [sekrā] vezninde ve طَاوِيَّةً [ṭāviyyet] gelir.

الإِطْوَاءُ [el-iṭvā'] (hemzenin kesriyle) Bu dahi aç olmak ma'nāsınadır; yukālu: الرَّجُلُ إِذَا جَاعَ

الطَّوَا [eṭ-ṭavā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Su tulumuna itlāk olunur, سِفَاءً [siḳā'] ma'nāsına.

الطَّوَاوِي

[ط ه و]

الطَّهْوُ [eṭ-ṭahv] (سَهْوٌ [sehv] vezninde) ve

الطَّهْوُ [eṭ-ṭuhuvv] (عُلْوٌ [ʿuluvv] vezninde) ve

الطَّهْيُ [eṭ-ṭuhiyy] (عُتْيٌ [ʿutiyy] vezninde) ve

الطَّهَائِيَّةُ [eṭ-ṭahāyet] (سَمَاهَاتٌ [semāhat] vezninde) Eti iyice pişirmeğe yāhūd kavurmağa ve biryān eylemeğe savaşıp dürtüşmek ma'nāsınadır; yukālu: طَهَا اللَّحْمَ يَطْهُوهُ وَيَطْهَاهُ طَهْوًا وَطَهْوًا وَطَهْيًا وَطَهَائِيَّةً مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Ve وَالثَّلَاثُ إِذَا عَالَجَهُ بِالطَّنْبِخِ أَوْ الشَّيِّ

طَهْوُ [ṭahv] İşe denir kār ve ʿamel ma'nāsına; tekūlu: كَانَ طَهْوِي كَذَا أَيُّ عَمَلِي Ve bu fi'l-asl masdardır. Ve bir semte gitmek ma'nāsınadır; yukālu: طَهَا الرَّجُلُ طَهْوًا إِذَا ذَهَبَ فِي الْأَرْضِ

الطَّاهِي [eṭ-ṭāhī] Aşçıya denir. Ve kebābçıya ve biryāncıya denir. Ve ekmekçiye denir. Ve mutlakan tabh-ı taʿām ile uğraşıcı kimseye denir, paçacı ve börekçi ve sār gibi; cem'î طَهَاةٌ [ṭuhāt] gelir, فُضَاةٌ [ḳuḏāt] gibi ve طَهْيٌ [ṭuhiyy] gelir, عُتْيٌ [ʿutiyy] vezninde.

الطَّهَاوَةُ [eṭ-ṭuhāvet] (طَفَاوَةٌ [ṭufāvet] vezninde) Sütün ve kanın yüzlerinde peydā olan yufkaca zara denir.

طَهْيَةٌ [Ṭuheyyet] (سَمْيَةٌ [sumeyyet] vez-

ninde) Bir kabîle adıdır; nisbetinde طَهْوِيٌّ [Ṭuhviyy] denir ṭā'nın zammı ve fethi ve hā'nın sükūnuyla ve gāh olur ki iki sürette dahi hā'yı meftūh olur.

الطَّهَاءُ [eṭ-ṭahā'] (طَحَاءٌ [ṭahā'] vezninde ve mürādifidir ki yüksek şehāba denir.

الطَّهْيُ [eṭ-ṭuhā] (هُدَى [hudā] vezninde) Günāha denir, zenb ma'nāsına; yukālu: مَا طَهَاهُ أَيُّ ذَنْبُهُ وَجُزْمُهُ أَتَانَا بِالطَّهْيِ أَيُّ بِالطَّبِيخِ

الطَّهْيُ [eṭ-ṭahā] (عَلَى [ʿalā] vezninde) Saman hurdelerine denir.

الطَّهْيَانُ [eṭ-ṭahyān] (fetehātla) Dağın kulesine denir. Ve bir dağın adıdır. Ve بُرَادَةٌ [burādet] ma'nāsınadır ki eğelenen nesnenin dökülen hurdelerine denir, eğinti ta'bīr olunur. Şārih der ki bu بُرَادَةٌ [berrādet]tir, جَبَانَةٌ [cebbānet] vezninde ki suyu soğutacak kaba denir, karlık gibi.

الإِطْهَاءُ [el-iṭhā'] (hemzenin kesriyle) Bir kimse kār ve san'atında uz ve üstāz olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَطَهَى الرَّجُلُ إِذَا حَدَقَ فِي صِنَاعَتِهِ

الطَّهْيَاءُ [eṭ-ṭahyā'] (صَحْرَاءٌ [ṣahrā'] vezninde) Nās ma'nāsınadır; tekūlu: مَا أَذْرِي أَيُّ الطَّهْيَاءِ Zāhiren جَمَاعَةٌ [cemā'at]le mü'evveldir.

FASLU'Z-ZĀ'İ'L-MU'CEME

(فَصْلُ الظَّاءِ الْمُعْجَمَةِ)

الْوَاوِيُّ

[ظ ب و]

الظُّبَةُ [eẓ-ẓubet] (zāy'ın zammıyla **ثُبَّةٌ** [ṡubet] vezninde) Kılıcın ve hançerin ağzına ve temrenin ucuna denir ki oralarıyla kat' ve icmāl olunur, çalım yeri ta'cīb' olunur; cem'î **أَظْبِي** [aẓbī] gelir hemzenin fethi ve bā'nın kesriyle ve **ظُبَاتٌ** [ẓubāt] gelir zā'nın zammıyla ve **ظُبُونٌ** [ẓubūn] gelir zā'nın zammı ve kesriyle ve **ظُبَى** [ẓubā] gelir, **هُدَى** [hudā] vezninde; yukālu: **صَرْبَةٌ بِظُبَّةِ السَّيْفِ أَوْ السِّنَانِ أَيْ حَدِّهِ**

الْيَائِيُّ

[ظ ب ي]

الظُّبَى [eẓ-ẓaby] (zā'nın fethi ve bā'nın sükunıyla) Geyik ta'cīb' olunan hayvāna denir; cem'î **أَظْبِي** [aẓbī] gelir hemzenin fethi ve bā'nın kesriyle ve **ظُبَيَاتٌ** [ẓabeyāt] gelir fetehtle ve **ظُبَاءٌ** [ẓibā] gelir zā'nın kesriyle ve **ظُبِيٌّ** [ẓubiyy] gelir **عُتِيٌّ** [ʿutiyy] vezninde. Ve

ظُبِيٌّ [ẓaby] Bir vādī ismidir. Ve bazı 'Araba mahsūs damga ve nişān ismidir. Ve bir recülün ve bir mevzi'in isimleridir. Mütercim der ki beyne'l-'Arab: "بِه دَاءٌ ظُبِيٌّ" meseldir, "Filānın aslā derdi yoktur" diyecek yerde darb olunur, zīrā āhū kısmının maraz-ı mevtinden gayrı marazı olmaz. Kezālik düşmanın mihnetine müte'allik kelām işitildikte "لَا بِظُبِيٍّ" derler, "Ona isābet eden hādise kendisine lāzım ve mü'essir olsun" demektir, لَا كَانَ بِمِثْلِ الظُّبِيِّ

mevki'inde darb olunur.

الظُّبِيَّةُ [eẓ-zabyet] (hā'yyla) Dişi geyiğe denir. Ve şāt ve bakaraya dahi itlāk olunur. Ve nisvān fercine denir.

Şārih der ki mü'ellif burada habt eyledi, zīrā *Muḥkem*'de **وَفَرُجُ الْمَرْأَةِ وَالشَّاةُ وَالْبَقَرَةُ** 'unvānyyla zikr olunmuştur ki **شَاةٌ** ve **بَقَرَةٌ** lafzları **مَرْأَةٌ** üzere ma'tūf olmalarıyla 'avretin ve koyunun ve ineğin ferclerine dahi denir demektir. Ve bunları İbn A'rābī nakl ve İmām Ferrā'yı redd eyledi, zīrā Ferrā' yalnız kelbin fercine tahsīs eylemişti, niteki Cevherī tasrih eyledi. Ve bu ma'nā zikri ātī dağarcık ma'nāsından müste'ardır. İntehā. Ve

ظُبِيَّةٌ [ẓabyet] Dağarcığa denir, 'alā-kavlin küçüğüne denir; yukālu: **وَضَعُهُ فِي ظُبِيَّةٍ أَيْ** Ve derenin burgaç ve büküm yerine denir. Ve

ظُبِيَّةٌ [Ẓabyet] Bir belīd ve künd-zihn kimsenin adıdır. Ve üç re's kırsağın adıdır. Ve iki suyun ve iki mevzi'in isimleridir.

الظُّبَاءُ [eẓ-Zubā] [**عُلَاءٌ**] [ʿulā] vezninde) ve **مَرْجُ الظُّبَاءِ** [Mercu'z-Zibā] [**كِسَاءٌ**] [kisā] vezninde) ve

عِرْقُ الظُّبِيَّةِ [ʿİrqu'z-Zubyet] [**عُرْفَةٌ**] [gurfet] vezninde) ve

ظُبِيٌّ [Ẓubbā] [رُبِّيٌّ] [rubbā] vezninde) ve

ظُبِيٌّ [Ẓubiyy] [دُلِيٌّ] [duliyy] vezninde) Birer mevzi'lerdir.

الْيَائِيُّ

[ظ ر ي]

الظَّارِي [eẓ-zārī] Isırıcı nesneye denir; yukālu: **هُوَ ظَارٍ أَيْ عَاَصٌ**

الظري [eḏ-ẓary] (جزئي [cery] vezninde) Akmak ma'nāsınadır; yukālu: ظرى الماء ظرياً من جرى البَاب الثاني إذا جرى الماء ظرياً إذا لم يتمالك لنا

الظري [eḏ-ẓarā] [عَصَا] [aṣā] vezninde) Zirek ve dānā olmak ma'nāsınadır; yukālu: ظري الرجل ظراً من الباب الرابع إذا كاس أي صار كيساً

الظروزي [eḏ-ẓarevrā] [سَفْرَجَل] [sefercel] vezninde) Zirek ve fehīm adama denir; yukālu: رجل ظروزي أي كئيب

الظرياء [el-izrīrā] [إِغْشِيْشَات] [i'ṣīṣāb] vezninde) Bir adamın karnı şişmek yāhūd pek imtilā olmak yāhūd pek yağlı yemekle mi'cesi fāsīd olmak ma'nāsınadır; yukālu: إظروزي الرجل إذا انتفخ بطنه أو صار ذا بطنه أو غلب على قلبه الدسم

اليائي

[ظ ع ي]

الظاعية [eḏ-ẓā'iyet] [سَاعِيَّة] [sā'iyet] vezninde) Dāye ve ḥaṣṣe [ḥāḍinet]e denir ki dāye kadın olacaktır; yukālu: هي ظاعية له أي ذاتة وحاصة

اليائي

[ظ ل ي]

الظلي [et-teẓallī] [تَفْعُل] [tefa'ul] vezninde) Dā'imā sāye ve āsāyište olmak ma'nāsınadır; yukālu: ظلي الرجل إذا لزم ظلل Şārihin beyānına göre aslı الظلال والدعة

اليائي

[ظ م ي]

الظمياء [eḏ-ẓamyā] [حَمْرَاء] [ḥamrā] vezninde)

de) Siyāh tüylü nākaya denir; yukālu: نافة ظمياء أي سوداء Ve tepsirmiş dudağa denir ki kamı çekilmekle sölpüklenip karamtik ola, gerek halkī ve gerek 'arizī olsun; yukālu: عین ظمياء Ve kapakları yufkaca olan göze denir; yukālu: ساق ظمياء أي قليلة اللحم Ve revnaksız olan diş etine denir; yukālu: لثة ظمياء أي القليلة الدم

المظمي [el-maẓmiyy] [مَرْمِي] [mermiyy] vezninde) Yağmur suyuyla saky olunan ekine denir; yukālu: زرع مظمي إذا كان سقته السماء

الواوي

[ظ ن ي]

التظني [et-teẓannī] [تَفْعُل] [tefa'ul] vezninde) Zann ve gümān eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تظني الرجل كذا إذا ظن beyānına göre aslı تظن idi.

اليائي

[ظ و ي]

الإظواء [el-iẓvā] [إِغْوَاء] [iğvā] vezninde) Ahmak olmak ma'nāsınadır; yukālu: اظوى الرجل إذا حمق

اليائي

[ظ ي ي]

الظاء [eḏ-ẓā] Hurūf-ı hecādan bir harftir ki lisān-ı 'Araba mahsūstur.

الظية [eḏ-ẓiyet] (zā'nın kesri ve yā'nın tahfifiyle) Henüz çatlayıp eczāsı dağılmış başlamış lāşeye denir.

الظيان [eḏ-ẓayyān] [رَيَّان] [reyyān] vezninde)

ve

الْظِّي [ez-zayy] (zā'nın fethiyle) Bala denir; tekūlu: أَكَلْتُ ظَيَّانًا وَظَيًّا أَيَّ عَسَلًا Ve

ظَيَّانُ [zayyān] Yaban yāsemīnine denir ki leblāba şebīh ve birbirine dolaşık ve çiçeği be-gāyet hoş-bū olur. Ve başka bir nebāt dahi ismidir ki yaprağıyla deri dibāgat ederler.

الْمُظَيَّنُّ [el-muẓayyen] ve

الْمُظَيَّانُ [el-muẓayyā] (مُهَيَّانًا [muheyā] vezninde) ve

الْمُظَوَّى [el-muẓavvā] (مُضَوَّى [muḥavvā] vezninde) **ظَيَّانُ** [zayyān] dedikleri nebāt-ı mezbūr yaprağıyla dibāgat olunmuş deriye denir; yukālu: أَدِيمُ مُظَيَّنٍّ وَمُظَيَّانٍ وَمُظَوَّى أَيُّ دُبْعٍ بِالظَّيَّانِ İşbu **ظَيَّانُ** [zayyān] kelimesinde elif ve nūn zā'idedir, sīga-i ūlā lafzı üzeredir ve aslı ecvef-i vāvīdir.

الْمُظَيَّاتُ [el-maẓyāt] ve

الْمُظَوَّاتُ [el-maẓvāt] (mīm'lerin fethiyle) **ظَيَّانُ** [zayyān] nām nebātı çok yere denir; yukālu: أَرْضُ مُظَيَّاتٍ وَمُظَوَّاتٍ أَيُّ الْكَثِيرَةِ الظَّيَّانِ

FASLU'L-ʿAYNİ'L-MÜHMELE

فَضْلُ الْعَيْنِ الْمُهْمَلَةِ

الْوَاوِيُّ

[ع ب و]

الْعَبْرُ [el-ʿabv] (ʿayn'ın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Çehre rüşen ve tāb-dār olmak maʿnāsınadır; yukālu: عَبَا الرَّجُلُ يَعْْبُو عَبْوًا إِذَا أَضَاءَ وَجْهُهُ Ve metāʿı yerli yerinde yaşamak maʿnāsınadır; yukālu: عَبَا الْمَتَاعَ إِذَا هَيَّأَهُ فِي مَوَاضِعِهِ

الْعَابِيَةُ [el-ʿābiyet] Kamer çehrelî dilber kıza denir; yukālu: جَارِيَةٌ عَابِيَةٌ أَيُّ حَسَنَاءُ

الْيَائِيُّ

[ع ب ي]

الْعَبَايَةُ [el-ʿabāyet] ve

الْعَبَاءَةُ [el-ʿabāʿet] [semāḥat] veznlerinde Türkīde aba taʿbīr olunan ipten mensūc kaba kisveye denir, rüstāyī makūlesi giyip ve dōşenirler; cemʿi عَبَاءٌ [ʿabā]dır, müfredede dahi itlāk olunur; yukālu: جَاءَ وَعَلَيْهِ عَبَايَةٌ وَعَبَاءَةٌ وَهِيَ ضَرْبٌ مِنَ الْأَكْمِيَّةِ Ve

عَبَايَةٌ [ʿAbāyet] Bir kısrāğın adıdır. Ve taslak ve yakışksız kaba ve galīz ve sakīl kimseye itlāk olunur; yukālu: هُوَ عَبَاءٌ مُبْءَلِّفٌ بِيْنَهُ جَافٌ تُتْبِلُ Bu maʿnāda kasrı efsahtır; müʿellif yine icāz ve ihlāl eylemiştir. Ve ʿAbāye b. Rifāʿa tābīʿidir.

عُبَيْيَةٌ [ʿUbeyyet] [sumeyyet] vezninde) Bir suyun ve bir hatunun ismidir.

التَّعْبِيَةُ [et-taʿbiyet] [teʿdiyēt] vezninde) ʿAskeri yerli yerinde yaşamak maʿnāsınadır; yukālu: عَبَى الْجَيْشُ إِذَا هَيَّأَهُ فِي مَوَاضِعِهِ

الْعَبِيّ [el-abiyy] (غَنِيّ [ġaniyy] vezninde) Kurbān payına denir; yukālu: أَعْطَى عَيْبِكَ مِنَ الْجُزُورِ أَي نَصِيْبِكَ

الْتَعَابِيّ [et-te'ābī] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Bir kimse bir kavme ve diğerkimse bir āher kavme meyl edip yasanmak ma'nāsınadır ki iki tā'ife ziyāfet ta'āmı tertīb edip her biri mezbūrlardan birisi için it'ām eylemeleriyle mezbūrlar dahi kendi taraftarları cānibine meyl ve iltihāk eylemelerinden 'ibārettir. Ve bu hālet 'ādāt-ı 'Arabdandır; yukālu: وَقَعَ بَيْنَهُمُ التَّعَابِيّ وَهُوَ أَنْ يَمِيلَ رَجُلٌ مَعَ قَوْمٍ وَالْآخَرُ مَعَ آخَرِينَ وَذَلِكَ إِذَا صَنَعُوا طَعَامًا فَخَبَرَ أَحَدُ الْفَرِيقَيْنِ لِهَذَا وَالْآخَرُ لِآخَرَ

الْوَاوِيُّ

ع ت و

الْعُتُوّ [el-utuvv] (عُلُوّ [uluvv] vezninde) ve **الْعُتْيِيّ** [el-utiyy] ('ayn'ın zammı ve tā'nın kesriyle) ve

الْعُتْيِيّ [el-itiyy] (kesreteynle) Haddi mütecāviz serkeşlikle tekebbür eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَتَا الرَّجُلُ عُتُوًّا وَعُتْيِيًّا Ve وَعَيْتِيًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا اسْتَكْبَرَ وَجَاوَزَ الْحَدَّ

عُتْيِيّ [utiyy] ('ayn'ın zammı ve fethiyle) Pek kocamak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: عَنَا الشَّيْخُ عُتْيِيًّا إِذَا كَبَرَ وَوَلَّى

الْعَاتِيّ [el-ātī] ve

الْعَتْيِيّ [el-atiyy] (غَنِيّ [ġaniyy] vezninde) Haddi mütecāviz 'ulüvv ve istikbār eden adama denir. عَاتِيّ [ātī] lafzının cem'î عُتْيِيّ [utiyy] gelir 'ayn'ın zammı ve tā'nın kesriyle, aslı عُتُوّ idi.

عَتَّى [attā] (حَتَّى [hattā] vezninde) ve onda lügattir. Şārihin beyānına göre Huzeyl ve Şakīf lügatleridir ki عَنْ mahallinde حَنْ derler.

الْبَائِيّ

ع ت ي

الْعَتَّى [el-atā] (عَصَا [aşā] vezninde) عُنْتُ [utuvv] lafzında lügattir; tekülü: يَا عَتِيَّتَ يَا فَلَانٌ عَنَّا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ بِمَعْنَى عَنَوْتُ

الْتَعَتِّيّ [et-te'attī] (تَفَاعُلٌ [tefa'ul] vezninde) عُنْتُ [utuvv] ma'nāsınadır; tekülü: تَعَتَيْتُ بِمَعْنَى عَتَيْتُ

عُتْيِيّ [Uteyy] (سُمِّيّ [sumeyy] vezninde) İbn Dāmre'dir ki tābi'dir.

الْأَعْتَاءُ [el-a'tā] (hemzenin fethiyle) Müf-sid ve fitne-kār kimselere denir; yukālu: هُمْ أَعْتَاءُ أَي دُعَاوُونَ [atiyy] müfredidir, غَنِيّ [ġaniyy] vezninde.

الْوَاوِيُّ

ع ث و

الْعَثْوَةُ [el-aşvet] (سَا-يِ müsellese ile تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Omuz başına kadar nāzil olan uzun saçta denir; cem'î عُثْيٌ [uṣṣā] gelir, رُبُوَّةٌ [rebvet] ve رُبْبٌ [rubbā] gibi.

الْعُثْيِيّ [el-uṣiyy] ('ayn'ın zammı ve şā'nın kesriyle) ve

الْعِثْيِيّ [el-iṣiyy] (kesreteynle) ve

الْعَثْيَانُ [el-aṣeyān] (fetehtāla) ve

الْعُثُوّ [el-uṣuvv] (سُمُوّ [sumuvv] vezninde) Fesād etmek ve fesād üzere olmak ma'nāsınadır; yukālu: عَثَى الرَّجُلُ وَعَثِيّ وَعَثَا عُثْيَانًا وَعَثِيًّا وَعَثُوًّا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالثَّلَاثِ وَالرَّابِعِ وَالْأَوَّلِ إِذَا أَفْسَدَ

الْأَعْنَى [el-a'sā] (أَحْوَى [ahvā] vezninde) Karamtık renge denir; yukālu: لَوْنُهُ أَعْنَى أَي صَارَتْ إِلَى السَّوَادِ Ve karamtık adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَعْنَى أَي يَضْرِبُ لَوْنُهُ إِلَى السَّوَادِ

ahmak adama denir. Ve bedeni kıllı adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَعْنَىٰ أَيِ الْكَثِيرِ الشُّعْرِ Ve erkek sırtlana denir.

الْعَنْوَاءُ [el-ʿaṣvā] (حَمْرَاءُ [ḥamrā] vezninde) Dişi sırtlana denir.

الْعَنْيُ [el-ʿuṣā] (ʿayn'ın zammı ve elifin kasıyyla) عُنْفَةٌ [ʿuṣvet]in cem'idir ki عُرْفَةٌ [ğurfet] veznindedir, fi'l-asl tüylere ve kıllara denir, baʿdehu henüz kaynayıp çıkan hurde otlarda isti'māl olundu; ve minhu yukālu: شَابَ عُنَى الْأَرْضِ إِذَا هَاجَ نَبْتُهَا

الْوَاوِيُّ

[ع ج و]

الْعَجْوَةُ [el-ʿacvet] (ʿayn'ın fethi ve cīm'in sükünüyle) Vālide veledinin reḍā'ını vaktlerinden te'hīr eylemek ma'nāsınadır ki müddet-i fisālden ziyāde emzirmekten 'ibārettir. Şārihin beyānına göre bu ismdir, pes mü'ellifin وَالْمُعَاجَاةُ kavli müsāmaha olur; yukālu: أَرْضَعْتُهُ عَجْوَةً وَهِيَ أَنْ تُؤَخَّرَ الْأُمُّ رِضَاعَ الْوَالِدِ عَنْ مَوَاقِيْتِهِ

الْعَجْوُ [el-ʿacv] (فَجْوٌ [fecv] vezninde) Ma'nā-yı mezkūrdan masdardır; yukālu: عَجَبَتِ الْأُمُّ الْوَالِدَ تَعْجُوهُ عَجْوًا إِذَا أَحْرَثَ رِضَاعَهُ عَنْ مَوَاقِيْتِهِ Ve deve böğürmek ma'nāsınadır; yukālu: عَجَا الْبَعِيرُ إِذَا رَغَا Ve ağız açmak ma'nāsınadır; yukālu: عَجَا فَاهُ إِذَا فَتَحَهُ Ve bir kimse yüzünü gözünü eğip burtarmak ma'nāsınadır, ta'abbüs eylemek ta'bīr olunur; yukālu: عَجَا وَجْهَهُ إِذَا زَوَاهُ وَأَمَالَهُ Ve deve bed-hüy olmak ve serkeşlenmek ma'nāsınadır; yukālu: عَجَا الْبَعِيرُ إِذَا سُرِسَ خُلُقُهُ

الْمُعَاجَاةُ [el-mu'acāt] (مُنَاجَاةٌ [munācāt] vezninde) Bu dahi vālide veledin reḍā'ını vaktlerinden te'hīr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَاجَتُهُ أُمَّهُ بِمَعْنَى عَجَتُهُ

الْعَجِيُّ [el-ʿuciyy] (ʿayn'ın zammıyla ضَلِيٌّ [şuliyy] vezninde) Reḍā'ı vaktinden te'hīr olunmuş ma'sūma denir, mü'ennesi عَجِيَّةٌ [ʿuciyyet]tir; cem'i عَجَايَا [ʿucāyā] gelir ʿayn'ın zammı ve fethiyle.

الْعَجِيُّ [el-ʿaciyy] (عَجِيٌّ [ganiyy] vezninde) Anasız kalmış deve yavrusuna, kezālİK anasız kalmış ma'sūma denir.

التَّعْجِيَةُ [et-ta'ciyyet] (تَفْعِيلَةٌ [tef'ilet] vezninde) Bu dahi ta'abbüs eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَجَى وَجْهَهُ إِذَا زَوَاهُ وَأَمَالَهُ

الْعَجَاوَةُ [el-ʿucāvet] ve

الْعَجَايَةُ [el-ʿucāyet] (سُمَامَةٌ [sumāmet] veznlerinde) ve

الْعَجْوَةُ [el-ʿacvet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Ḥicāz'da temr-i مُحْشِيٌّ [maḥşiy]e denir ki ḥaşef dedikleri fenā ve kemter olan hurmādan 'ibārettir. Ve Medīne'de bir cins hurmā ismidir. Şārihin beyānına göre pek a'lā olur. Başra'da olan شَهْرِيْرٌ [şihri'iz] gibi, lisānımızda ona balçık ta'bīr olunur.

الْعَجِيُّ [el-ʿucā] (هُدَى [hudā] vezninde) Şol yābis derilere denir ki zarūret-i tāmme vaktinde bedevīler onu tabh ve ekl ederler; müfredi عَجِيَّةٌ [ʿucyyet]tir, عُرْفَةٌ [ğurfet] vezninde.

الْعَجْوَةُ [el-ʿucvet] (عُرْفَةٌ [ğurfet] vezninde) Anasız kalan ma'sūma bedel olarak tagdiye için içirdikleri süte denir.

الْعَجَاوَةُ [el-ʿucāvet] (ʿayn'ın zammı ve kesriyle) عَجْوَةٌ [ʿacvet] ma'nāsınadır.

الْيَائِيُّ

[ع ج ي]

الْعَجَايَةُ [el-ʿucāyet] (سُمَامَةٌ [sumāmet] vezninde) Hayvān kısmının kollarında bileğine muttasıl yerlerinde vāki' şol top sinire

denir ki onda yüzük kaşı tarzında enler ve mühreler olur, 'alā-kavlin mutlakan kollarında ve ayaklarında olan sinire denir yāhūd at ve sığır kısmının kollarının iç yüzlerinde olan incik sinirine denir; cem'î عُجَى [‘ucā] gelir, هُدَى [hudā] vezninde ve عُجِيّ [‘uciyy] gelir, عُتِيّ [‘utiyy] vezninde ve عَجَايَا [‘acāyā] gelir.

الْوَاوِيُّ

ع د و

الْعَدْوُ [el-‘adv] (‘ayn’ın fethi ve dāl’ın sükūnuyla) ve

الْعَدَوَانُ [el-‘adevān] (fetehtle) ve

الْتَعْدَاءُ [et-ta‘dā’] (تَدَكَرَ [tezkār] vezninde) ve

الْعَدَا [el-‘adā] (عَصَا [‘ašā] vezninde) Seğirtmek ma‘nāsınadır; yukālu: عَدَا الرَّجُلُ يَعْدُو عَدَا إِذَا أَحْضَرَ

الْعَدَوَانُ [el-‘adevān] (fetehtle ki vasf bi’l-masdar) ve

الْعَدَاءُ [el-‘addā’] (شَدَادًا [šeddād] vezninde) Pek seğirticiye denir ki yüğrük ta‘bīr olunur; yukālu: فَرَسٌ عَدَوَانٌ وَعَدَاءٌ أَيُّ شَدِيدٌ الْعَدْوُ Ve hāssatan kurt kısmına vasf olur; yukālu: ذُنْبٌ عَدَوَانٌ أَيُّ عَادٍ

Müellifin *Başā’ir*’de beyānıma göre işbu عدْو māddesi tecāvüz ve münāfāt-ı iltiyām ma‘nāsına mevzū’dur, gāh olur ki hālet-i mezkūra kalben i‘tibār olunur ki ondan عَدَاوَةٌ [‘adāvet] ve مُعَادَاةٌ [mu‘ādāt] ile ta‘bīr olunur. Ve ba‘zen meşy ile i‘tibār olunur ki ondan عَدْوٌ [‘adv] ile ya‘nī seğirtmek ile ta‘bīr olunur. Ve gāh olur ki ihlāl bi’l-‘adāle ile i‘tibār olunur ki ondan عَدَوَانٌ [‘udvān] ile ya‘nī zulm ile ta‘bīr olunur. Ve gāhca makarr ve mekān ile i‘tibār olu-

nur ki ondan عَدَوَاءٌ [‘udevā’] ile ya‘nī oturaklı olmayıp nā-mülāyim olmakla ta‘bīr olunur; el-hāsıl ma‘ānī-i sā’ire ondan müteferra’dır.

التَّعَادِي [et-te‘ādī] (تَفَاعُلٌ [tefā‘ul] vezninde) Seğirtmek husūsunda yarışmak ma‘nāsınadır; yukālu: تَعَادَوْا إِذَا تَبَارَزُوا فِي الْعَدْوِ Ve

تَعَادِي [te‘ādī] تَعْدَاءٌ [ta‘dā’] kelimesinden cem’ olur ki emkine-i gayr-i mütesāviyeye ya‘nī düz ve oturaklı olmayıp çakır çukur olan yerlere denir ki onlarda rāhātla oturulmaya; kāle’ş-şārih ve minhu’l-hadīsu: “وَفِي الْمَسْجِدِ جَرَائِمٌ وَتَعَادٍ” أَيُّ أَفْكَتَهُ مُخْتَلِفَةٌ غَيْرٌ مُسْتَوِيَةٌ Ve

تَعَادِي [te‘ādī] Masdar olur, bir mahal düz ve oturaklı olmayıp nā-hemvār olmak ma‘nāsına; yukālu: تَعَادَى الْمَكَانُ إِذَا تَفَاوَتْ وَلَمْ يَسْتَوْ Ve ıraklaşmak ma‘nāsınadır; yukālu: تَعَادَى الرَّجُلُ إِذَا تَبَاعَدَ Ve nās beyninde fesād ve ihtilāf tahaddüs eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: تَعَادَى مَا بَيْنَهُمْ إِذَا اخْتَلَفَ Ve birbirine düşmanlık eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: تَعَادَى الْقَوْمَ إِذَا عَادَى بَعْضُهُمْ بَعْضًا

الْإِعْدَاءُ [el-i‘dā’] (hemzenin kesriyle) Seğirttirmek ma‘nāsınadır; yukālu: أَعْدَاهُ غَيْرُهُ إِذَا أَحْضَرَ Ve bir adama zulm eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: أَعْدَى عَلَيْهِ إِذَا ظَلَمَهُ Ve sirāyet ettirmek ma‘nāsınadır; yukālu: أَعْدَى الْأَمْرَ إِذَا جَاوَزَ غَيْرَهُ إِلَيْهِ Ve maglūba imdād ve nusret eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: أَعْدَى زَيْدًا عَلَى فُلَانٍ إِذَا نَصَرَهُ وَأَعَانَهُ وَقَوَاهُ

الْعِدَاءُ [el-‘idā’] (كِسَاءٌ [kisā’] vezninde ve سَمَاءٌ [semā’] vezninde) Bir baş seğirtmeğe denir; yukālu: عَدَا عِدَاءً أَيُّ طَلَقًا وَاحِدًا Ve

عِدَاءٌ [‘idā’] (كِسَاءٌ [kisā’] vezninde) Şol yufka tabak tarzında taşa denir ki kapak gibi

onunla nesne kapayıp örterler.

الْعَدِيّ [el-ʿadiyy] (عَدِيّ [ganiyy] vezninde) Bir kavmden şol cemāʿate denir ki dāʾimā harb ve kıtāle seğirtişip hücum ederler, kavmin berihay adamları olacaktır, ʿalā-kavlin piyādegāndan düşman üzere en evvel hamle ve hücum eden kimselere denir. Şārihin beyānına göre bu عَادِيّ [ʿādī] kelimesinden ism-i cemʿdir, غَازِيّ [gāzī] ve عَزِيّ [gaziyy] gibi; yukālu: هُمْ عَدِيّ الْقَوْمِ أَيّ Ve yukālu: يَغْدُونَ لِقِتَالِ أَوْ هُوَ مَنْ يَحْمِلُ مِنَ الرَّجَالَةِ Ve

عَدِيّ [ʿAdiyy] Bir kabīle ismidir; nisbetinde عَدَوِيّ [ʿAdeviyy] denir, حَنَفِيّ [hanefiyy] vezninde ve عَدِيّ [ʿAdīyy] denir, حَنَفِيّ [hanifiyy] gibi.

الْعَادِيَّة [el-ʿādiyat] عَدِيّ [ʿadiyy] ile iki maʿnā-yı evvelerde mürādiftir, ʿalā-kavlin عَدِيّ [ʿadiyy] piyādegāna ve عَادِيَّة [ʿādiyat] süvārīlere mahsüstür. Ve

عَادِيَّة [ʿādiyat] Iraklığa denir; yukālu: بَيْنَهُمَا عَادِيَّة أَيّ بَعْدُ Ve bir adamı bir nesneden sarf eden meşgaleye denir; cemʿi عَوَادِيّ [ʿavādī] gelir; yukālu: صَرَفْتُهُ عَنْ كَذَا عَوَادِيّ أَيّ صَوَارِفَ Ve dāʾimā حَمَضَ [hamḍ] dedikleri şūr ot otlayan develere denir.

الْعَدْوُ [el-ʿadv] بَدْوُ [bedv] vezninde ve

الْعُدْوُ [el-ʿuduvv] غُلْوُ [guluvv] vezninde) ve

الْعَدَاءُ [el-ʿadāʾ] عَطَاءُ [ʿaṭāʾ] vezninde) ve

الْعُدْوَانُ [el-ʿudvān] (ʿayn'ın zammı ve kesriyle) ve

الْعُدْوَى [el-ʿudvā] بُشْرَى [buşrā] vezninde) Bir adama zulm eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَدَا عَلَيْهِ عَدْوًا وَعُدْوَانًا وَعُدْوَى Ve

عَدَاءُ [ʿadāʾ] عَطَاءُ [ʿaṭāʾ] vezninde) ve

عُدْوَانُ [ʿudvān] (ʿayn'ın zammı ve fetha-

teynle) Nesne uğurlamak maʿnāsınadır; yukālu: عَدَا اللَّصُّ عَلَى الْقِمَاشِ عَدَاءً وَعُدْوَانًا ve

عَدْوُ [ʿadv] بَدْوُ [bedv] vezninde) ve

عُدْوَانُ [ʿudvān] (ʿayn'ın zammıyla) Bir adamı bir nesneden sarf edip çevirmek ve geçirmek maʿnāsınadır; yukālu: عَدَاهُ عَنِ الْأَمْرِ عَدْوًا وَعُدْوَانًا إِذَا صَرَفَهُ وَسَخَّاهُ Ve bir kimse üzere sıçrayıp atılmak maʿnāsınadır; yukālu: عَدَا عَلَيْهِ إِذَا وَثَبَ Ve bir işi terk edip ondan geçmek maʿnāsınadır; yukālu: عَدَا الْأَمْرَ وَعَنْهُ إِذَا جَاوَزَهُ وَتَرَكَهُ

الْتَعَدَّى [et-teʿaddī] تَفَعَّلَ [tefaʿʿul] vezninde) Bir kimseye zulm eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَعَدَّى عَلَيْهِ إِذَا ظَلَمَهُ Ve bir nesneyi terk edip ondan geçmek maʿnāsınadır; yukālu: تَعَدَّى عَلَيْهِ إِذَا جَاوَزَهُ وَتَرَكَهُ Ve bir kimse hamrdan mugnī ve ona bedel olmak üzere içecek süt bulmak maʿnāsınadır; yukālu: تَعَدَّى الْقَوْمُ زَاهِرِينَ سِتِينَ إِذَا وَجَدُوا لَبَنًا فَأَغْنَاهُمْ عَنِ الْحَمْرِ ignāsı aʿrābīlere hemān içecek olmaktadır. Kezālik davarlara ʿalef iştirāsından mugnī otlağa zafer-yāb olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَعَدُّوا إِذَا وَجَدُوا مَرْعَى فَأَغْنَاهُمْ عَنْ شِرَاءِ الْعَلْفِ Ve tezvīc olunan hatunun mehrini ahz eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَعَدَّى مَهْرَ فُلَانَةٍ إِذَا أَخَذَهُ

الْإِعْتِدَاءُ [el-iʿtidāʾ] اِفْتَعَلَ [iftiʿāl] vezninde) Bu dahi zulm eylemek maʿnāsınadır; yukālu: اِعْتَدَى عَلَيْهِ إِذَا ظَلَمَهُ

الْمَعْدُو [el-maʿduvv] ve

الْمَعْدِيّ [el-maʿdiyy] مَرْمِيّ [mermiyy] vezninde ki عَلَى ile müstaʿmellerdir, sānīde hiffet için vāv yāʾya maktūbdur) Kendisine zulm olunmuş mazlūma denir; yukālu: هُوَ مَعْدُوٌّ عَلَيْهِ وَمَعْدِيّ عَلَيْهِ أَيّ ظَلِمَ

الْعُدْوَى [el-ʿadvā] جَدْوَى [cedvā] vezninde)

Fesād ma'nāsınadır; yukālu: بِهِ عَدْوَى أَيْ فَسَادٌ
Ve sārī olan uyuzluk makülesi 'illete denir; yukālu: لَا تُقَرَّبُهُ مِنْهُ فَإِنَّ بِهِ عَدْوَى وَهُوَ مَا يَغْدِي مِنْ جَرَبٍ أَوْ غَيْرِهِ
Ve uyuzluk makülesi 'illetin āhere sirāyetine denir ki ismdir. Kāle'ş-şārih ve minhu'l-hadīsu: "لَا عَدْوَى وَلَا صَفَرٌ"
وَهُوَ مُجَاوِزَةٌ الْجَرَبِ وَغَيْرِهِ مِنْ صَاحِبِهِ إِلَى غَيْرِهِ

التَّغْدِيَةُ [et-ta'ḡdiyēt] (tef'ilet] [tef'ilet] vezninde) Bir adamı bir nesneden āhere sarf edip çevirmek ma'nāsınadır; yukālu: عَدَاةٌ
عَدَاةٌ عَنِ الْأَمْرِ إِذَا صَرَفَهُ وَشَغَلَهُ
Ve bir nesneyi gayra savuşturmamak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا
أَجَارَهُ وَأَنْفَذَهُ فِي غَيْرِهِ

الْعَدَاءُ [el-'adā] (semā] [semā] vezninde) Iraklığa denir; yukālu: بَيْنَهُمَا عَدَاءٌ أَيْ بُعْدٌ
Ve bir nesneye her cihetle muvāfık ve münkād olan şey'e denir, ke-mā se-yuzkeru.

الْعُدْوَاءُ [el-'udvā] (ḡulevā] [ḡulevā] vezninde) Bu dahi iraklık ma'nāsınadır; yukālu: فَرَّقَهُمْ عُدْوَاءَ الدَّارِ أَيْ بُغْدَهَا
Ve bir adamı bir nesneden redd ve sarf eden şuḡl ve māni'e denir. Ve toprağı pek ve kuru arza denir; yukālu: أَرْضٌ عُدْوَاءٌ أَيْ بَابِئِةٍ ضَلْبَةٌ
Ve şol merkūba denir ki arkasında takımı nā-hemvār olmakla rākibi rāhat ve itmīnān üzere oturamaya.

الْعِدَى [el-'idā] (ilā] [ilā] vezninde) مُتَبَاعِدُونَ [mutebā'idūn] ma'nāsınadır; müfredi عَدُوٌّ [aduvv]dur, فَعُولٌ [fa'ūl] vezninde; yukālu: هُمُ الْعِدَى أَيْ الْمُتَبَاعِدُونَ
denir. Ve düşmanlara denir, أَعْدَاءٌ [a'ḡdā] gibi. Burada kāf'la كَالْأَعْدَاءِ nüshaları galattır, savāb olan والأَعْدَاءِ olmaktadır. Şārih der ki bundan gayrı nu'ḡтта فِعْلٌ [fi'al] vezninde cem' yoktur. Ve

عِدَى ['idā] (müfred olarak) Nāhiye ma'nāsınadır; 'ayn'ın fethiyle de lügattir, cem'i أَعْدَاءٌ [a'ḡdā] gelir. Ve bir nesneye

tülen ve 'arzan muvāfık olan şey'e denir, ke-mā se-yuzkeru. Ve derenin kıyısına denir; yukālu: قَعْدَ عَدَى الْوَادِي أَيْ شَاطِئُهُ
Ve serīr ve binā' makülesinde iki tahta aralığına sokuşturulan tahtaya denir. Ve şol yufka tabak şeklinde taşlara denir ki kapak gibi bir nesne üzere kapayıp örterler; nüfredi عَدُوٌّ [idv]dir, جِرْوٌ [cirv] vezninde.

الْعُدْوَةُ [el-'udvet] (ḡurfet] [ḡurfet] vezninde) Irak mekāna denir; yukālu: هُوَ فِي عُدْوَةٍ أَيْ
هُوَ فِي مَكَانٍ مُتَبَاعِدٍ Ve

عُدْوَةٌ ['udvet] ('ayn'ın harekāt-ı selāsıyla) Derenin kıyısına denir; yukālu: عُدْوَةُ الْوَادِي
مُثَلَّثَةٌ أَيْ شَاطِئُهُ

الْإِسْتِعْدَاءُ [el-'isti'ḡdā] Bir kimseden bir mazlūm istigāse ve istimdād eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَعْدَاهُ إِذَا اسْتَعَانَهُ
وَاسْتَنْصَرَهُ

الْمُعَادَاةُ [el-mu'ādāt] (mubāhāt] [mubāhāt] vezninde) ve

الْعِدَاءُ [el-'idā] (ḡitāl] [ḡitāl] vezninde) Bir seḡirtimde iki şikārı peyderpey sayd eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَادَى بَيْنَ الصُّبْحَيْنِ مُعَادَاةً وَعَدَاءً إِذَا وَالَى وَتَابَعَ فِي طَلْتِي وَاجِدٍ
Ve bir kimseye düşmanlık eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَادَاهُ أَيْ خَاصَمَهُ Ve saçtan yā sakaldan birazını almak yāhūd yukarı kaldırmak ma'nāsınadır; yukālu: عَادَى شَعْرَهُ إِذَا أَخَذَ مِنْهُ أَوْ رَفَعَهُ

الْعِدْوُ [el-'idv] ('ayn'ın kesriyle) ve

الْعِدْوَةُ [el-'idvet] ('ayn'ın kesri ve zam-mıyla) Bir nesnenin tülen ve 'arzan muvāfıkına denir; yukālu: هَذِهِ الدَّارُ عَدَاةٌ تِلْكَ الدَّارِ بِالْفَتْحِ وَعَدَاهَا بِالْكَسْرِ وَالْقَصْرِ كَمَا ذُكِرَا وَعَدُوْهَا وَعَدُوْتُهَا أَيْ طَوَارِهَا Ve

عِدْوَةٌ ['idvet] ('ayn'ın kesriyle ve zam-mıyla) Mekān-ı mürtefi'a denir; cem'i

عِدَاءٌ [ʿidā] gelir ʿayn'ın kesriyle ve عَدَايَاتٌ [ʿadeyāt] gelir fetehâta.

الْعَدُوُّ [el-ʿaduvv] (ʿayn'ın fethiyle) Düşmana denir. Müfred ve cem'i ve müzekker ve mü'ennesi berâberdir ve ba'zen tesniye ve cem' ve hâ ile mü'ennes olur; cem'i أَغْدَاءٌ [aʿdā] ve cem'ü'l-cem'i أَغْدَائِي [eʿādī] gelir. Şārih der ki bunun hālî zıddı olan صَدِيقٌ [şadīk] māddesine makīstir, niteki mahallinde beyān olundu; yukālu: هُوَ وَهُمْ وَهِيَ عَدُوُّهُ وَيُقَالُ هِيَ عَدُوَّتُهُ

الْعُدَى [el-ʿudā] (ʿayn'ın zammı ve kesri ve elifin kasrıyla) عَدُوٌّ [ʿaduvv] lafzından ism-i cem'dir; yukālu: هُوَ عَدُوُّهُ صِدْقٌ صَدِيقِهِ وَيُقَالُ هِيَ وَهِيَ عَدُوَّتُهُ وَهِيَ عَدُوَّتَانِ وَعَدُوَّتَانِ وَهُمْ أَغْدَاءٌ وَيُقَالُ هُمْ عَدَاةٌ وَعِدَاةٌ وَهُوَ اسْمُ الْجَمْعِ

الْعَدَاوَةُ [el-ʿadāvet] خَلَاوَةٌ [ḫalāvet] vezninde) مُعَادَاةٌ [muʿādāt]tan isimdir, düşmanlığa denir; yukālu: بَيْنَهُمَا عَدَاوَةٌ أَيْ حُضُومَةٌ

الْعَادِي [el-ʿādī] Düşmana denir; cem'i عِدَاةٌ [ʿudāt] gelir, فُضَاةٌ [kuḫāt] vezninde. Ve arslana itlāk olunur.

الْعَدَى [el-ʿadā] عَصَا [ʿašā] vezninde) Bir adamı sevmeyip bugz eylemek ma'nāsınadır; tekülü: عَدِيْتُ لَهُ عَدَى مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَبْغَضْتَهُ

الْعَوَادِي [el-ʿavādī] عَادِيَّةٌ [ʿādiyēt]jin cem'idir, حَمْضٌ [ḫamḍ] dedikleri şūr ot otlayan develere denir; yukālu: إِبِلٌ عَادِيَّةٌ وَعَوَادٍ إِذَا كَانَتْ تَرْعَى الْحَمْضَ

بَنُو عِدَا [Benū ʿĪdā] (إِلَى [ilā] vezninde) Bir cemā'attir, nisbetinde عِدَاوِيٌّ [ʿĪdāviyy] denir ki şāzıdır.

عَدْوَانٌ [ʿAdvān] (سَلْمَانٌ [selmān] vezninde) Bir kabiledir.

بَنُو عَدَاءٍ [Benū ʿAddā] (شَدَادٌ [şeddād] vez-

ninde) Bir kabiledir.

مَعْدِي كَرِب [Maʿdī Kerib] (mīm'in fet-hi ve dāl'ın kesri ve ba'zen fethiyle) Esmādandır; bā bābında dahi zikr olundu.

عَدَا [ʿadā] (ʿayn'ın fethi ve elifin kasrı ve āhirin bināsiyla) Bir fi'dir ki onunla istisnā olunur, مَا harfiyle ve ondan mücerreden isti'māl olunur; tekülü: جَاءَنِي الْقَوْمُ مَا عَدَا زَيْدًا وَيُقَالُ عَدَا زَيْدًا Şārih der ki عَدَا [ʿadā] kelimesinin mā-bā'di kendisiyle mansüb olup fā'ili tahtında muzmer olur. Ve ittifāk-ı nahviyyin üzere iki vechle isti'māl olunur: evvelā harf olup müstesnāyı cerr eder, sāniyā fi'l-i müteʿaddī olup müstesnāyı nasb eder. Ve مَا kelimesi ʿalā-kavlin zā'ide ve ʿalā-re'yin masdariyyedir.

الْعَدْوِيَّةُ [el-ʿadeviyyet] عَرَبِيَّةٌ [ʿarabiyyet] vezninde) Mevsim-i bahār geçtikten sonra sayf hengāmında nābit olan nebātāta denir. Ve kırk günlük kuzulara denir, ʿalā-kavlin bunda mu'ceme iledir. Ve Mısrı kurbünde bir karye adıdır.

عُدَيْةٌ [ʿUdeyyet] (سَمِيَّةٌ [sumeyyet] vezninde) Bir hatunun ve bir kabilenin ve bir bairın ismidir.

عَدْوَةٌ [ʿAdvet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Bir mevzi'dir.

الْعَادِيَانِ [el-ʿādiyān] (tesniye bünyesiyle) Tahtanın iki yüzüne denir; عَادِي [ʿādī] müfredidir.

الْعَوَادِي [el-ʿavādī] İri ağaçların diplerine gars olunmuş üzüm teveğine denir; müfredi عَادِيَّةٌ [ʿādiyēt]tir. Ve

عَادِيَّةٌ [ʿĀdiyēt] Mukellimu'z-Zi'b Uhbān radiyallāhu ʿanhu hazretlerinin vālidesi ismidir.

الْعَدَاءُ [el-ʿAddā] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde)

İbn Hālid' dir ki saḥābīdir.

الْوَاوِيُّ

ع ذ و

الْعَدْوُ [el-ʿazv] (ʿayn'ın fethi ve zāl-ı muʿcemenin sükūnuyla) Bir yerin havāsı hoş ve mizāca muvāfık olmak maʿnāsınadır; yukālu: عَدَا الْبَلَدُ يَعْدُو عَدْوًا إِذَا طَابَ هَوَاؤُهُ

الْعَدَاةُ [el-ʿazāt] (ḥṣāṭ [ḥaṣāt] vezninde) ve **الْعَدِيَّةُ** [el-ʿaziyet] (feriḥat [feriḥat] vezninde) Enhār ve buḥūrdan ve merclerden ve çoraklardan ve vehāmeti mūcib hālāt-ı sā'ireden baʿīd olup havāsı pek sağ ve toprağı hoş ve pākīze arza denir. عَدَاةُ [ʿazāt] lafzının cem'i عَدَوَاتُ [ʿazevāt] gelir; yukālu: أَرْضٌ عَدَاةٌ وَعَدِيَّةٌ أَيُّ طَيِّبَةً بَعِيدَةً مِنَ الْمَاءِ وَالْوَحْمِ

الْعَدَاوَةُ [el-ʿazavet] (ṭarāvet [ṭarāvet] vezninde) ve

الْعَدْيُ [el-ʿazā] (ʿaṣā [ʿaṣā] vezninde) Bir mahal pek عَدَاةُ [ʿazāt] olmak maʿnāsınadır; yukālu: عَدَوَاتُ الْأَرْضِ عَدَاوَةٌ وَعَدِيَّةٌ عَدْيٌ مِّنَ الْبَابِ الْخَامِسِ وَالرَّابِعِ إِذَا كَانَتْ أَحْسَنَ الْعَدَاةِ

الْيَائِي

ع ذ ي

الْعَدْيِيُّ [el-ʿizy] (ʿayn'ın kesri ve fethiyle) Şol ekine denir ki onu hemān yağmur saky eder ola; yukālu: زَرَعَ عَدْيِيَّ أَيُّ لَا يَسْقِيهِ وَلَا الْمَطْرُ إِلَّا الْمَطْرُ Ve bir mevzi' adıdır. Ve çorak ve ekşi ot olmayan yere denir.

الْإِسْتِعْدَاءُ [el-istiʿzā] Bir mekānın havāsı hoş ve latīf ve mizāca muvāfık olmakla bir kimse ondan hoşlanmak maʿnāsınadır; tekūlu: اسْتَعْدَيْتُ الْمَكَانَ أَيُّ وَاغْتَنِي وَاسْتَطْبَيْتُهُ

الْعَوَازِي [el-ʿavāzī] ve

الْعَاذِيَّةُ [el-ʿāziyet] ve

الْعَدْوِيَّةُ [el-ʿazeviyyet] (ʿarabiyet [ʿarabiyet] vezninde) Şol develere denir ki şūr otları olmayan merʿāda otlar ola; yukālu: إِبِلٌ عَوَازٍ وَعَاذِيَّةٌ وَعَدْوِيَّةٌ إِذَا كَانَتْ فِي مَرْعَى لَا حَمَضَ فِيهِ

الْوَاوِيُّ

ع ر و

الْعَرْوُ [el-ʿarv] (ʿayn'ın fethi [ve rā'nın sükūnuyla]) Bir adama bir kimse cerr ve meʾmūl zımnında kābūs gibi gelip basmak maʿnāsınadır; yukālu: عَرَاهُ يَعْزُوهُ عَرْوًا إِذَا عَشِيَتْهُ Ve bir nesneyi sattıktan sonra ona teʿessüfle melūl ve gamgīn olmak maʿnāsınadır; o nesnenin nefāseti hasebiyle kalbi ona mūteʿallik olduğundan nāşī olur; عَرْوَةٌ [ʿurvet]-i ātiyeden meʾhūzdur; yukālu: عُرِي فَلَانَ إِلَى الشَّيْءِ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا بَاعَهُ Ve ısıtmak ʿilletinin ibtidā titretmesi zuhūrunda üşütmek maʿnāsınadır; yukālu: عُرِي الرَّجُلُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا أَصَابَتْهُ الْعُرْوَاءُ Ke-mā se-yuzkeru.

الْإِعْتِرَاءُ [el-iʿtirā] (iftiʿāl [iftiʿāl] vezninde) عَرْوُ [ʿarv] ile maʿnā-yı evvelde mürādifdir; yukālu: إِعْتَرَاهُ إِذَا عَشِيَتْهُ طَلِبًا مَّعْرُوفَةً

الْأِعْرَاءُ [el-iʿrā] (hemzenin kesriyle) Bir kimse yār ve hem-demini terk ve ihmāl eylemek maʿnāsınadır, gūyā ki عَرَاءُ [ʿarā] dedikleri mekān-ı hālīde tenhā bırakıp gitmiş olur; yukālu: أَعْرَوْا صَاحِبَهُمْ إِذَا تَرَكُوهُ

الْعُرْوَاءُ [el-ʿurevā] (ğulevā [ğulevā] vezninde) Isıtma ʿilletinin ibtidā titremesi zuhūrunda ʿarız olan üşütmek hāletine denir ki mukaddimesidir; yukālu: أَخَذْتُهُ الْعُرْوَاءُ أَيُّ قِرَّةَ الْحَمَى وَمَسَّهَا فِي أَوَّلِ رِغَدَتِهَا وَيُقَالُ عُرِي الرَّجُلُ عَلَى الْمَجْهُولِ فَهُوَ مَعْرُوفٌ إِذَا أَصَابَتْهُ الْعُرْوَاءُ

غُرُوءُ الْأَسَدِ [ʕurevā'u'l-esed] Arslanın hiss ve hareketine itlāk olunur. Ve güneşin sararıp dolanmağa yüz tuttuğu zamānla gecenin mā-beynine denir ki o hengāmda poyraz yeli gibi serin rüzgār eser ola; ve minhu yukālu: أَهْلَكَ الْغُرُوءُ وَهِيَ مَا بَيْنَ اضْفِرَارِ الشَّمْسِ إِلَى اللَّيْلِ إِذَا هَاجَتْ رِيحَ عَرِيَّةِ

الْغُرُوءَةُ [el-ʕurvet] [gurfet] vezninde) Kova ve bardak makūlesinin kulpuna denir; tekūlu: اسْتَمْسَكَ بِغُرُوءَةِ الدَّلْوِ أَوْ الكُوزِ أَيِ مَقْبُضِهَا Ve

غُرُوءَةُ الثُّوبِ [ʕurvetu's-ṣevb] Libāsın iliğine denir ki düğme geçirilir. Ve

غُرُوءَةُ الْفَرْجِ [ʕurvetu'l-ferc] Nisvānın fercinin taşra yüzünden iki taraflı şol incerek uzunca etlerin her birine denir ki cenāh gibi iki cānibde sakbeden aşağıya doğru uzanmış olur, zāhiren emzikli ibriğin kulpları mesābesindedir. Ve

غُرُوءَةُ [ʕurvet] Mugaylān gibi iri meşelik ağacı bölüğüne, kezālik şūr otluk bölüğüne denir ki kurak yıllarda raʕy olunur, mevāşīnin ʕُلُقَاتٍ [ʕulqat]ıdır. Ve

غُرُوءَةُ [ʕurvet] Arslana denir. Ve şol çatıtkı ve orman ağaçlığı denir ki içinde develer kışlayıp ve ondan ekl ve taʕayyüş edeler. Ve şitāʕ eyyāmında yaprakları hazān olmayan her dem tāze ağaca denir; yukālu: فِي أَرْضِ كَذَا غُرُوءَةٌ أَيِ سَجَرٍ لَا يَسْقُطُ وَرَقُهُ فِي السَّنَاءِ Şārihin beyānına göre bununla sabūr kimseden kināye ederler. Ve

غُرُوءَةُ [ʕurvet] Nefis ve fāhir māla itlāk olunur, feres-i kerīm gibi; yukālu: لِفُلَانٍ غُرُوءَةٌ Ve şehrin yörelerine ve havālīsine denir; tekūlu: رَعَيْنَا غُرُوءَةَ الْبَلَدِ أَيِ حَوَالِيهِ

أَبُو غُرُوءَةَ [Ebū ʕurvet] Mekke kazāsında bir

karyedir. Ve bir adamın künyesidir ki begāyet şedīdū's-savt naʕre-zen idi, arslana haykırdıkta der-sāʕat arslanın zehresi çāk olup helāk olur idi, halk o arslanın karının yarıp fi'l-vākīʕ yüreği yerinden kopmuş bulurlar idi. Ve fihi kāle en-Nābiga el-Caʕdī: “أَشْفَقَ أَنْ” [Burada] “يَحْتَلِطُنَ بِالْغَنَمِ” [Burada] takdīrindedir.

الْغُرُوءِيُّ [el-ʕury] (ʕayn'ın zammı ve kesri ve rā'nın sükūnuyla) Bu dahi esvābda olan iliğe denir. Ve bir nesnenin kulpuna denir.

الْمُعَرَّى [el-muʕarrā] (muʕazzam [muʕazzam] vezninde) İki cānibinde ʕُرُوءَةٌ [ʕurvet]i olan ferce denir.

الْعَرِيَّةُ [el-ʕariyyet] [ganiyyet] vezninde) Soğuk ve sert yele denir; yukālu: شَمَالٌ بَارِدَةٌ رِيحٌ عَرِيَّةٌ وَعَرِيٌّ أَيِ بَارِدَةٌ [şemāl] iʕtibārıyladır.

الْعِرْوُ [el-ʕirv] (ʕayn'ın kesriyle) Nāhiye ve cānib maʕnāsınadır. Ve bir işi vaktiyle tutup ihtimām eylemez olan adama denir; cemʕi أَعْرَاءٌ [aʕrāʕ] gelir; yukālu: هُوَ عِرْوٌ أَيِ لَا يَهْتَمُّ بِالْأَمْرِ

عِرْوِي [ʕArvā] [sekrā] vezninde) Bir mevziʕ ve bir recül ve bir yastım dağın adıdır.

عِرْوَانٌ [ʕArvān] [selmān] vezninde) Bir recül ve bir mevziʕ isimleridir.

إِبْنُ عِرْوَانٍ [İbn ʕArvān] Bir dağa itlāk olunur.

التَّغْرِيبَةُ [et-taʕriyyet] [tefʕilet] vezninde) Bir nesneye kulp takmak ve kulp yapmak maʕnāsınadır; yukālu: إِذَا اتَّخَذَ لَهَا عُرْيَ الْمَرَادَةِ إِذَا اتَّخَذَ لَهَا عُرْيَ الْمَرَادَةِ

الْأَعْرُوَانُ [el-ʕuruvān] [ʕunfuvān] vezninde) Bir nebāt adıdır.

الْيَائِي**[ع ر ي]**

الْعُرْيُ [el-ʿury] (ʿayn'ın zammıyla) Çıplaklığa denir, ismdir, لُبْسُ [lubs] mukâbilidir. Fārisīde bürehnegī denir; yukālu: مَا أَحْسَنَ ve عُزْيَهَا وَلُبْسَهَا

عُرْيِي [ʿury] ve

عُرْيَةٌ [ʿuryet] Masdar olur, soyunup çıplak olmak ma'nāsına; yukālu: عَرِيَ الرَّجُلُ مِنْ ثِيَابِهِ Ve عُزْيَا وَعُرْيَةٌ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ نَقِيضُ لُبْسِ

عُرْيِي [ʿury] Çıplak ata denir; yukālu: فَرَسٌ عُرْيِي أَي بَلَا سَرْجٍ

الْتَعْرِي [et-teʿarrī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) Bu dahi soyunup çıplak olmak ma'nāsındadır; yukālu: تَعْرَى مِنْ ثِيَابِهِ بِمَعْنَى عَرِيَ

الْإِعْرَاءُ [el-iʿrāʾ] (hemzenin kesriyle) Bir adamı soymak ma'nāsındadır; yukālu: أَعْرَاهُ الثُّوبَ ضِدُّ الْإِبْسَةِ Ve أَعْرَاهُ الثُّوبَ وَمِنْ الثُّوبِ ضِدُّ الْإِبْسَةِ Gibi sütresiz açık sahrā ve ʿarsada gitmek ma'nāsındadır, kezālik onda ārām ve ikāmet eylemek ma'nāsındadır; yukālu: أَعْرَى الرَّجُلُ إِذَا سَارَ فِي الْعَرَاءِ Ve ağacın bir senelik hurmāsını muhtāca bağışlamak ma'nāsındadır ki o sene ağaç onda ʿāriyet olur; yukālu: أَعْرَاهُ النَّحْلَةَ إِذَا وَهَبَهُ ثَمَرَةً عَامِهَا

الْتَعْرِيَّةُ [et-taʿriyet] (تَفَعُّلَةٌ [tefaʿilet] vezninde) Bu dahi soyunup çıplak olmak ma'nāsındadır; yukālu: عَرَاهُ بِمَعْنَى أَعْرَاهُ

الْعُرْيَانُ [el-ʿuryān] (ʿayn'ın zammıyla) ve

الْعَارِي [el-ʿārī] Çıplak kimseye denir, bürehne ma'nāsına. عُزْيَانٌ [ʿuryān] lafzının cem'inde عُزْيَانُونَ [ʿuryānūn] ve mü'ennesinde عُزْيَانَةٌ [ʿuryānet] denir. Ve عَارِي [ʿārī] lafzının cem'inde عُرَاةٌ [ʿurāt] ve mü'ennesinde عَارِيَّةٌ [ʿāriyet] denir. Ve

عُرْيَانٌ [ʿuryān] Ayakları uzunca üstelikli çemrek ata itlāk olunur; yukālu: فَرَسٌ عُزْيَانٌ أَي مُقَلَّصٌ طَوِيلٌ Ve bir recül ismidir. Ve Medīne'de bir kule adıdır. Ve sehl ve münkād olan kum yığına yāhūd aslā nebāt inbāt etmez olanına denir.

النَّدِيرُ الْعُرْيَانُ [en-Nezīru'l-ʿUryān] Ḥaş'am kabilesinden bir adamın lakabıdır. Şārih der ki Zu'l-Ḥaleşa vak'asında ʿAvf b. ʿĀmir onu soyup ellerini katʿ ve o kıyāfetle kavmine iʿāde eyledi. Min-baʿd mutlakan bir emr-i hevl-nāk zuhūrundan tenbīh ve tahvīf eden kimseden mesel oldu. Ve ʿinde'l-baʿz bir kavmin cāsūs ve dīdebānı dā'imā bir yüksek mahalde ārām ve cevānib-i erbaʿaya havāle-i nazar edip bir taraftan aʿdānın zuhūrünü gördükte hemān soyunup sevble kendi kavmine ilmāʿ ve işāret eylemekle tenbīh ve inzār eder olduğundan ona نَدِيرٌ عُزْيَانٌ [nezīr ʿuryān] itlāk olunup giderek mutlakan münzir-i belīgde istiʿmāl olundu.

الْعُرْيَةُ [el-ʿuryet] (ʿayn'ın zammı ve kesriyle) ve

الْمُعْرَى [el-muʿarrā] ve

الْمُعْرَاءُ [el-muʿarrāt] (mīm'lerin zammı ve rā'ların teşdidıyla) Binā-i nev'lerdir, soykunluk ve soyunuş hāletlerine denir; yukālu: جَارِيَةٌ حَسَنَةُ الْعُرْيَةِ وَالْمُعْرَى وَالْمُعْرَاءُ أَي الْمُجَرَّدُ Şārih der ki nüshalarda gerçi مَوْمِيٌّ ve مَعْرَاءٌ vākī'dir ki مَوْمِيٌّ [mermiyy] ve مَرْمَاتٌ [mermāt] veznlerindedir, lākin Muḥkem'de ve sâbirde تَفْعِيلٌ [tefaʿil]den olmak üzere mersümdür.

الْمُعَارِي [el-meʿārī] (mīm'in fethiyle) İnsānda dā'imā açık ve mer'ī olan aʿzāya itlāk olunur, vech ve yede ve ricleyn gibi; مَعْرَى [maʿrā] müfredidir, mīm'in fet-

الإغترَاءُ [el-i'tizā'] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) ve

التَّعْزِي [et-te'azzī] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Bunlar da bir kimseye yā bir kabileye nisbetlenmek ma'nāsınadır; yukālu: **إِغْتَرَى إِلَيْهِ** **وَلَهُ وَتَعَزَّى إِذَا انْتَسَبَ لَهُ صِدْقًا أَوْ كَذِبًا**

العَزْوَةُ [el-'izvet] ve

العَزِيَّةُ [el-'izyet] ('ayn'ların kesriyle) Binā-i nev'lerdir, bir kimseye yā bir kabileye nisbetlenmek hāletinden ve hey'etinden 'ibārettir, yukālu: **إِنَّهُ لَحَسَنُ الْعَزْوَةِ وَالْعَزِيَّةِ أَيِ الْإِنْتِسَابِ**

عَزْوَى [azvā] (جَدْوَى [cedvā] vezninde) ve

تَعَزَّى [ta'zā] (tā-yı meftūha ile) İki kelimedir ki isti'fāf mahallinde irād olunur, **عَزَّوْ** [azv]-i mezkürdan me'hüz olmakla gūyā ki “Ben seninim ve sana müntesibim, lutf ve ihsān eyle” demek olur. Şārih der ki bunlar ehl-i Şihr ta'bīrātındandır, meselā sā'irin **لَقَدْ كَانَ كَذَا وَكَذَا** dedikleri yerde onlar **كَانَ كَذَا** derler. Ona göre telattuf ve nevāziş makāmında olur.

عِزْوِيَّتٌ [i'zvi't] (عِفْرِيَّتٌ [ifri't] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

بَنُو عَزْوَانَ [Benū 'Azvān] (سَلْمَانٌ [selmān] vezninde) Cinn tā'ifesinden bir cemā'attir.

الْيَأْيِي

[ع ز ي]

العَزَاءُ [el-'azā'] (سَمَاءٌ [semā'] vezninde) ve **التَّعْزُؤَةُ** [et-ta'zuvet] (tā'nın fethi ve zāy'ın zammıyla) İsmelerdir, sabr ve şekib ma'nāsınadır ki bir belā vukū'unda ceza' ve feza' ve şikāyet eylemeyiip ferec ve mükāfata intizār ile tahammül edip katlanmaktan 'ibārettir; 'alā-kavlin mutlak ol-

mayıp hüsn-i sabr ve tahammül-i makbūl ma'nāsınadır; yukālu: **بِهِ عَزَاءٌ وَتَعْزُؤَةٌ أَيِ صَبْرٌ أَوْ حَسَنُ الصَّبْرِ** Ve

عَزَاءٌ [azā'] Sabr ve tahammül eylemek ma'nāsına masdar olur; yukālu: **عَزَى فُلَانٌ عَزَى مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَبَرَ عَلَى مَا نَابَهُ**

العَزِي [el-'azī] (كَيْفٌ [ketif] vezninde) Sabūr ve mütehammil adama denir; yukālu: **هُوَ عَزِي أَيِ صَبُورٌ**

التَّعْزِيَّةُ [et-ta'zīyet] (تَفْعِيلَةٌ [tefa'ilet] vezninde) Bir adamı musibet vuku'unda sabr ve tahammüle tergib ve igrā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **عَزَاءَهُ إِذَا صَبِرَهُ** Ve kāle fi'l-*Miṣbāh* tekūlu: **عَزَيْتُهُ أَيِ قُلْتُ لَهُ أَحْسَنَ اللَّهُ عَزَاءَكَ أَيِ رَزَقَكَ اللَّهُ الصَّبْرَ الْحَسَنَ**

التَّعْزَايِ [et-te'azāi] (تَفَاعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Birbirini sabr ettirmek ma'nāsınadır; yukālu: **تَعَاَزَوْا أَيِ عَزَى بَعْضُهُمْ بَعْضًا**

العَزْيُ [el-'azy] ('ayn'ın fethiyle) Bir adamı birine nisbet eylemek ma'nāsınadır, **عَزَّوْ** [azv] gibi, pes vāvī ve yā'ī olur; yukālu: **عَزَاءٌ إِلَيْهِ يَغْزِيهِ عَزْيًا بِمَعْنَى عَزَاةٍ عَزَّوًا**

الإغترَاءُ [el-i'tizā'] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Hılāl-i ceng ü kītālde bir kavm ve kabileye intisābını iddi'ā eylemek ma'nāsınadır ki **يَا لَفُلَانٍ** ve **يَا لِبَنِي فُلَانٍ** diye müntesib oluğu kavme feryād eylemekten 'ibārettir, yukālu: **كَانَ لَهُ اِغْتِرَاءٌ أَيِ إِعْجَاءٌ وَشِعَارٌ فِي الْحَرْبِ**

يَغْزَى [ya'zā] (يُرْضَى [yerdā] vezninde) Kelime-i telattuf u nevāziştir, **لَعْمَرِي** mevki'inde irād olunur; yukālu: **يَغْزَى مَا كَانَ كَذَا كَقَوْلِكَ لَعْمَرِكَ مَا كَانَ كَذَا** Niteki ānifen **تَعَزَّى** 'unvānıyla da zikr olundu. Şārihin beyānına göre Benū Mehre ta'bīrātındandır. Ve bunlar haşviyyāt-ı kelāmdandır.

الْوَاوِيُّ

الْعُسُو [el-^casv] (‘ayn’ın fethi ve sīn’in sükūnuyla) ve

الْعُسُو [el-^cusuvv] (عُلُوٌّ [‘uluvv] vezninde) ve

الْعُسِيَّي [el-^cusiyy] (عُتِيَّي [‘utiyy] vezninde) ve

الْعَسَاءُ [el-^casā] (سَمَاءُ [semā] vezninde) ve

الْعَسَا [el-^casā] (عَصَا [‘asā] vezninde) Pek kocalmak ma’nāsınadır; yukālu: عَسَا الشَّيْخُ يَعْسُو عَسْوًا وَعُسُوًا وَعُسِيًّا وَعَسَاءً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَيُقَالُ عَسِيَ عَسِيًّا عَسَا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَبُرَ

عَسَاءُ [‘asā] ve

عُسُوٌّ [‘usuvv] (عُلُوٌّ [‘uluvv] vezninde) Ot kartlanıp kupkuru olmak ma’nāsınadır; yukālu: عَسَا النَّبْتُ عَسَاءً وَعُسُوًا إِذَا غَلِظَ وَيَبَسَ Ve gece pek karanlık çökmek ma’nāsınadır; yukālu: عَسَا اللَّيْلُ إِذَا اشْتَدَّتْ ظُلْمَتُهُ

الْعُسُو [el-^casv] (‘ayn’ın fethi ve sīn’in sükūnuyla) Mūma denir; شَمِعَ [‘sem] ma’nāsına.

أَبُو الْعَسَا [Ebu’l-^cAsā] (عَصَا [‘asā] vezninde) Bir recüldür.

الْيَائِيُّ

[ع س ي]

عَسَى [‘asā] (عَدَى [‘adā] vezninde) Mutlakan fi’ldir yāhūd mutlakan harftir, emr-i mahbūbda tereccī ve emr-i mekrūhta hazer ve işfāk ma’nalarına delālet eder. Ma’neyeyn-i mezkūreyn işbu: ﴿وَعَسَى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَعَسَى أَنْ تُحِبُّوا شَيْئًا وَهُوَ شَرٌّ لَكُمْ﴾ kerīmesinde müctemī^c oldular. Ve

عَسَى [‘asā] kelimesi şekk ve yakīn ma’nalarına isti’^cmāl olunur. Ve gāhca كَادَ kelimesine müşābih isti’^cmāl olunup

mā-ba’^cdinde olan fi’l bilā-^can zikr olunur; tekūlu: عَسَى زَيْدٌ يُنْطَلِقُ Ve عَسَى [‘asā] Bārī ta’ālā tarafından icāb içindir. Ve işbu. “عَسَى الْعُوَيْرُ أَبُو سَا” meselinde كَانَ kelimesi menzilindedir ki أَبُو سَا lafzı haber mevzi’ine vaz^c olundu; el-hāsıl عَسَى kelimesi ef’āl-i mukārebedendir, ola ki ve şāyed ki ve meger ki ve olur ve gerektir ma’nalarına gelir ki her biri vech-i mezkūr üzere mahallinde mer’^cdir, mümkinü’l-husūl olan mādde zebān-zededir, tama^c ve hazeri müştemil ve recā ve yakīne dāll olup lākin لَيْتَ [leyte] ma’nāsına temennī için isti’^cmālī gālibdir. Ve Qur’ān-ı kerīm’de min-tarafı’l-Bārī olursa yakīn vücūbī içindir, ancak ﴿عَسَى رَبُّهُ إِنْ طَلَّقَكُنَّ أَنْ يُبَدِّلَهُ أَزْوَاجًا﴾ kerīmesinde şüzüz üzeredir ve tafsilātı Muğni’l-Lebīb’de meşrūhadır. Ve kavluhu ta’ālā: ﴿فَهَلْ عَسَيْتُمْ﴾ الْآيَةَ أَيُّ هَلْ أَنْتُمْ قَرِيبٌ مِنَ الْفَزَارِ Keşşāf’ın beyānına göre cūbn ve firārları derece-i tahkikte mütevakka^c olmakla هَلْ ile mütevakka^c-ı mezbūrdan istifhām olup ve istifhāmda tesbīt ve takriri mutazammındır.

الْعَسَا [el-^casā] (عَصَا [‘asā] vezninde) Ot kuruyup katılanmak ma’nāsınadır; yukālu: عَسِيَ النَّبَاتُ عَسَاً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ بِمَعْنَى عَسَا عَسْوًا

الْعَاسِي [el-^casī] Hurmā ağacına denir. Ve Cevherī burada عَسَا kelimesini hurmā koruğuyla beyān eylemekle galat eyledi, savāb olan gayn-ı mu’ceme iledir.

الْمُغْسِيَّةُ [el-mu’^csiyet] (مُغْسِيَّةٌ [muḥsinet] vezninde) Şol nākadır ki sūtü olup olmadıđı meşkūk ola; yukālu: نَاقَةٌ مُغْسِيَّةٌ إِذَا كَانَتْ تُشَاكُّ أَبْهَاءَ لَبْنٍ أَمْ لَا

الْمَغْسَاءُ [el-ma’^csāt] (مَرْمَاءٌ [mermāt] vezninde) Yarar ve revā ve çesbān ma’nāsınadır; müzekker ve mü’ennesi ve müfredi ve

cem'i berāberdir; yukālu: إِنَّهُ لَمَعْسَاءٌ بِكَذَا أَيُّ مَحْلَقَةً بِهِ

أَعْسَى بِهِ [a'si bihi] (hemzenin fethi ve sīn'in kesriyle) Fi'l-i ta'accübdür, بِهْ أَخْلِقُ بِهِ ma'nāsınadır ki 'aceb yaraşıklı ve revā ve çeşbāndır demektir; yukālu: أَعْسَى بِهِ أَيُّ أَخْلِقُ بِهِ

الْعَسِي [el-'asiyy] (غَيْبِي [ganiyy] vezninde) ve

الْعَسِي [el-'asī] (كَيْفٌ [ketif] vezninde) Bir nesneye yakışıcı şey'e denir; yukālu: هُوَ بِالْعَسَى أَنْ تَفْعَلَ وَعَسِي بِهِ وَعَسِيَ أَيُّ خَلِيقَ أَيُّ بِالْخَزَى

الْمِعْسَاءُ [el-mi'sā] (مِكْسَالٌ [miksāl] vezninde) Bülūga takarrüb eylemiş kıza denir; yukālu: جَارِيَةٌ مِعْسَاءٌ أَيُّ مُرَاهِقَةٌ

الْوَاوِيُّ

[ع ش و]

الْعَسَا [el-'aşā] (عَصَا [aşā] vezninde) ve

الْعَسَاوَةُ [el-'aşāvet] (عَدَاوَةٌ [adāvet] vezninde) Gecede ve gündüzde göz dumanlı olmağa denir ki bāsırası za'if ve kāsır olmakla manzarası karamtık olur; 'alā-kavlin körlüğe denir; yukālu: فِي عَيْنِهِ عَسَا Ve وَعَسَاوَةٌ أَيُّ سُوءِ الْبَصْرِ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ أَوْ الْعَمَى

عَسَا [aşā] Masdar olur, bir adamın gözü dumanlı yāhūd kör olmak ma'nāsınadır; yukālu: عَشِيَ الرَّجُلُ عَسَا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَعَسَا يَعْسُو عَسَاوًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا سَاءَ بَصَرُهُ أَوْ عَدِيَ شَارِيه der ki ümmehāt-ı sā'irede işbu عَسَاءٌ [aşā] māddesini gündüz görüp gece görmemek ile beyān ederler ki şeb-kūrluk ve tavuk karanusu ta'bīr olunur.

الْعَسِي [el-'aşī] (كَيْفٌ [ketif] vezninde) ve

الْأَعْسَى [el-a'sā] (أَحْمَرٌ [ahmer] vezninde) Vasflardır, عَشَاءٌ [aşā] 'illetine mübtelā

adama denir; mü'ennesi عَشَوَاءٌ [aşvā]dır; yukālu: رَجُلٌ عَيْشٌ مُنْقُوصًا وَأَعْسَى وَرَجُلَانِ أَعْسِيَانِ Ve وَامْرَأَةٌ عَشَوَاءٌ وَعَشَوَاوَانِ

أَعْسَى [A'sā] ile Cāhiliyye'de ve İslām'da şu'arā-yı 'adīde mülakkab oldu. Ez-cümle A'sā Bāhile ki ismi 'Āmir'dir, Cāhilīdir ve A'sā Benī Nehşel ki ismi Esved b. Ya'fur'dur ve A'sā Hemdān ki ismi 'Abdurrahmān'dır ve A'sā Benī Ebī Rebī'a ve A'sā Tīrved ve A'sā Benī'l-Ĥirmāz ve Benī Esed ve 'Ukl ki ismi Kehmes'tir ve A'sā Benī Ma'rūf ki ismi Ḥayseme'dir ve Benī 'Uqayl ve Benī Mālik ve Benī 'Avf ki ismi Ḍābi' idi ve Benī Ḍavre ki ismi 'Abdullāh'tır ve Benī Cillān ki ismi Seleme'dir ve Benī Ḳays ki Ebū Başīr'dir ve el-A'sā et-Tağlibī ki ismi Nu'mān idi. Ve bunlardan ma-'adā niçe A'sā ile mülakkablar vardır; cem'i عُسَى [u'sy] gelir, حُمُرٌ [humr] vezninde.

التَّعْشِيَةُ [et-ta'şiyet] (تَفْعِلَةٌ [tef'ilet] vezninde) Gece āteş yakıp ışığıyla kuş avlamak ma'nāsınadır; zīrā ışıktan kuş kısmının gözleri hīrelenir; yukālu: عَشَى الطَّيْرُ إِذَا أَوْقَدَ Ve bir adama akşam ta'āmı yedirmek ma'nāsınadır; yukālu: Ve gece vaktinde hayvān otarmak ma'nāsınadır; yukālu: عَشَى الْإِبِلَ إِذَا رَعَاهَا لَيْلًا Ve bir işi te'ennī ve rıfk ve mülāyemetle tutmak ma'nāsınadır; yukālu: عَشَى عَنْهُ إِذَا رَفَقَ بِهِ

Şārih der ki niteki تَضْحِيَةٌ dahi bu ma'nāyadır, تَضْحِيَةُ الْإِبِلِ وَتَعْشِيَةُ الْإِبِلِ عَنِ الْوَرْدِ ma'nāsından me'hūzdur, zīrā develeri sabāh ve akşam suya götürüp getirir iken āheste āheste ra'y ederek götüremeleriyle min-ba'd تَضْحِيَةٌ [taḍḥiyet] ve تَعْشِيَةٌ [ta'şiyet] mutlak rıfk ve sūhūlet mu'āmelesinde

müstaʿmel oldu, hattā رُوَيْدًا وَعَشِيَّ رُوَيْدًا Ve meselleri dahi bundan meʿhūzdur, تَرَفَّقَ فِي الْأَمْرِ وَلَا تَعَجَلْ maʿnāsınadır.

التعاشي [et-teʿāšī] (تَعَاشَى [tefāʿul] vezninde) Tecāhül maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: تَعَاشَى عَنْهُ إِذَا تَجَاهَلَ

العشواء [el-ʿašvā] (حَمْرَاءَ [ḥamrā] vezninde) أعشى [aʿšā] müʿennesidir ki zıkr olundu. Ve şol nākaya denir ki öntünde olan nesneleri görmemekle görülmeden elle-riyle oraya buraya basıp çalarak yürür ola; ve minhuʿl-meselu: أُنِي "حَبِطَةُ حَبِطَ عَشَوَاءَ" أُنِي Ve karanuya denir; zulmet maʿnāsına; tekülü: لَقِيْتُهُ فِي عَشَوَاءِ الْعَتَمَةِ: Ve bir cins hurmānın yāhūd ağacının adıdır.

العشور [el-ʿašv] (حَشَوُ [ḥašv] vezninde) ve **العشور** [el-ʿušuuvv] (عُلُوُّ [ʿuluvv] vezninde) İraktan gördüğü āteşe yā çerāga istiḍāʿe kasdıyla teveccüh eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَشَا النَّارَ وَإِلَيْهِ يَعْشُو عَشَوًا وَعَشُوًا أَي رَأَاهَا Ve لَيْلًا مِنْ بَعْدِ فَقَصَدَهَا مُسْتَضِيًّا

عشور [ʿašv] ve

عشي [ʿašy] (ʿayn'ların fethi ve şīn'lerin sükūnuyla) Bir adama akşam yemeği yedirmek maʿnāsınadır; yukālu: عَشَاهُ يَعْشُوهُ عَشَوًا وَعَشَوًا إِذَا أَطْعَمَهُ الْعَشَاءَ ve

عشور [ʿašv] Hayvānı gece otarmak maʿnāsınadır; yukālu: عَشَا الْإِبِلَ عَشَوًا إِذَا رَعَاهَا Ve gözü dumanlı adamın tuttuğu gibi tutmak ve o güne ʿamel ve hareket etmek maʿnāsınadır; yukālu: عَشَا الرَّجُلُ إِذَا فَعَلَ فَعَلٌ الْأَعَشَى

الإعشَاء [el-iʿtišā] (إِفْتِعَالَ [iftiʿāl] vezninde) Bu dahi gece vakti ıraktan görünen āteşe istiḍāʿe için kasd ve teveccüh eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِعْتَشَى النَّارَ وَبِالنَّارِ إِذَا

عَشَاهُ [ʿišā] Ve رَأَاهَا لَيْلًا مِنْ بَعِيدٍ فَقَصَدَهَا مُسْتَضِيًّا vaktinde gitmek maʿnāsınadır; yukālu: إِعْتَشَى الرَّجُلُ إِذَا سَارَ وَقَتَ الْعَشَاءِ

العشوة [el-ʿušvet] (ʿayn'ın zammı ve kesriyle) Gece vakti ıraktan görünen āteşe denir ki istiḍāʿe için ona kasd ve teveccüh oluna. Ve beyān ve basiretsiz ve hidāyetsiz kör gibi görülmeden bir emr-i mültebise sataşmağa denir; bunda ʿayn'ın harekāt-ı selāsiyla lügattir; yukālu: رَكِبَ فُلَانٌ عَشْوَةً أَي بَاشَرَ أَمْرًا عَلَى غَيْرِ بَيَانٍ

العشوة [el-ʿašvet] (ʿayn'ın fethiyle) Karanlığa denir, zulmet maʿnāsına; ʿalā-kavlin gecenin evvelinden rubʿuna dek geçen zamāna denir.

العشاء [el-ʿišā] (كِسَاءَ [kisā] vezninde) Gece karanlığının evveline denir ki sular karar-dığı vaktir, ʿalā-kavlin akşam namāzından yatsı vaktine kadar zamāna denir yāhūd zevāl-i şemsten erte tulūʿ-ı fecr mā-beyninde olan zamāndan ʿibārettir; tekülü: جِئْتُهُ عَشَاءَ أَي أَوَّلِ الظَّلَامِ أَوْ مِنَ الْمَغْرِبِ إِلَى الْعَتَمَةِ أَوْ مِنْ زَوَالِ الشَّمْسِ إِلَى طُلُوعِ الْمَجْرِ

العشي [el-ʿašiy] ve

العشيّة [el-ʿašiyet] (غَنِيَّةٌ [ḡaniyy] ve غَنِيَّةٌ [ḡaniyyet] veznlerinde) Āhir-i nehāra denir; cemʿleri عَشَايَا [ʿašāyā] ve عَشِيَّاتٌ [ʿašiyyāt] gelir; yukālu: رَعَى الْإِبِلَ عَشِيًّا Ve buluta denir, sehāb maʿnāsına.

العشيشة [el-ʿušeşet] (جُهَيْنَةٌ [cuheynet] vezninde) ve

العشيشان [el-ʿušeşān] ve

العشيان [el-ʿušeyyān] (ʿayn'ların zammıyla) ve

العشيشية [el-ʿušeşiyet] (جُوَيْرِيَةٌ [cuveyriyet] vezninde) ve

العُشَيْشَاتُ [el-ʿuṣeṣyāt] ve

العُشَيْشِيَّاتُ [el-ʿuṣeṣyiyāt] ki cümlesi mu-
saggar bünyesiyledir; عُشَيْشَةٌ [ʿuṣeṣyet]
ve عُشَيْشِيَّةٌ [ʿuṣeṣyiyet] ʿaṣiyyet ke-
limesinin hilāf-ı kıyās üzere musaggar-
larıdır ve siyag-ı ahīre cem'leridir, yā-i
vustā ṣīn'e maktūbedir ve nūn'la عُشَيْشِيَّانٌ
[ʿuṣeṣyiyān] kelimesine nazīrdir;
tekūlu: لَقِيْتُهُ عُشَيْشَةً وَعُشَيْشَانًا وَعُشَيْشِيَّانًا وَعُشَيْشِيَّةً
وَعُشَيْشِيَّاتٍ وَعُشَيْشِيَّاتٍ

العُشْيُ [el-ʿiṣy] (ʿayn'ın kesriyle) ve

العُشَاءُ [el-ʿaṣā] [semā] vezninde)
Akşam taʿāmına denir; cem'î اَعْشِيَّةٌ [aʿṣiyet]
ve عُشْيٌ [ʿuṣiy] gelir; عُتْيٌ [ʿutiyy] veznin-
de; yukālu: أَكَلَ الْعُشْيَ وَالْعُشَاءَ أَيَّ طَعَامِ الْعُشْيِ

صَلَاتَاتِ الْعُشْيِ [ṣalātā'l-ʿaṣiy] (tesniye bün-
yesiyle زَكَاتَا الْغَنِيِّ [zekāta'l-ġaniyy] veznin-
de) Öğle ile ikinci namāzından ʿibārettir.

العُشَاءَانِ [el-ʿiṣāʾān] (ʿayn'ın kesriyle) Ak-
şam ile yatsı vaktlerinden ʿibārettir.

التَّعَشَّى [et-teʿaṣṣī] [tefaʿul] veznin-
de) Akşam taʿāmı yemek ma'nāsınadır;
yukālu: تَعَشَّى الرَّجُلُ إِذَا أَكَلَ الْعُشَاءَ

العُشْيَانُ [el-ʿaṣyān] [sekrān] vezninde)

الْمُتَعَشَّى [el-muteʿaṣṣī] Dā'imā akşam vakti
taʿām ekl eden adama denir.

الإِعْشَاءُ [el-iʿṣā] Bir adama akşam taʿāmı
yedirmek ma'nāsınadır; yukālu: أَعْشَاهُ
إِذَا أَطْعَمَهُ الْعُشَاءَ
أَعْشَاهُ إِذَا أَعْطَاهُ

العَوَاشِي [el-ʿavāṣī] [ḥavāṣī] veznin-
de) Dā'imā gece vaktinde otlayan deve ve
koyun makûlelerine denir; müfredi عَاشِيَّةٌ
[ʿaṣiyet]tir.

العُشْيُ [el-ʿaṣiy] [ġaniyy] vezninde)
Şol devedir ki akşam ʿalefini çabuk bitir-

meyip uzun uzadı ekl eder ola; mü'ennesi
عُشْيَةٌ [ʿaṣiyet]tir.

العُشَا [el-ʿaṣā] [ʿaṣā] vezninde) Zulm
eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَشِيَ عَلَيْهِ
عِشَا مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا ظَلَمَهُ
عَشِيَّتِ الْإِبِلُ إِذَا تَعَشَّتْ

العَاشِيَّةُ [el-ʿāṣiyet] Gece vakti otlayan
māṣiyeye denir ki zikr olundu.

العُشْوَانُ [el-ʿuṣvān] (ʿayn'ın zammıyla)
Bir cins hurmānın yāhūd ağacının adıdır,
عُشْوَاءٌ [ʿaṣvā] gibi.

الإِشْتِغَاةُ [el-iṣṭiṣā] Bir adamı hayrān
bulmak ma'nāsınadır; yukālu: اِشْتِغَاهُ
إِذَا وَجَدَهُ حَائِرًا
إِشْتِغَاةً نَارًا إِذَا اهْتَدَى بِهَا

العُشُو [el-ʿiṣv] (ʿayn'ın kesriyle) Şol ça-
nağa denir ki koyun ve keçi makûlesinin
otlaktan dönüşlerinde yāhūd sonraca ona
sağıp içerler.

الْوَاوِيُّ

[ع ص و]

العَصَا [el-ʿaṣā] (ʿayn'ın fethi ve elifin
kasrıyla) Değneğe denir, mü'ennes-i
semā'dir; cem'î اَعْصِي [aʿṣī] gelir hemze-
nin fethi ve ṣād'ın kesriyle ve اَعْصَاءٌ [aʿṣā]
gelir ve عَصِيٌّ [ʿuṣiy] gelir, عُتْيٌ [ʿutiyy]
vezninde ve عِصِيٌّ [ʿiṣiy] gelir kesreteyn-
le. Ve ʿArablar عَصَى [ilḳāu ʿaṣā] ile
müsāfirin yerine varıp ārām ve ikāmet
eylemesinden yāhūd kazıkları yerli yerine
kayıp çadırını kurmaktan kināye ederler;
yekūlüne: أَلْفَى عَصَاهُ أَيَّ بَلَعٍ مَوْضِعَهُ وَأَقَامَ أَوْ أُتْبِتَ
لِيُنْ أَوْ تَادَهُ كَعِصَمِ [leyyinu'l-
ʿaṣā] ile bir adamın şedid ve mütehevvir

olmayıp mülâyim-tab^c ve sehlü'l-^catf ve hüsnü's-siyāse olmasından kināye ederler; yukālu: هُوَ لَيْنُ الْعَصَا أَي رَفِيقٌ حَسَنُ السِّيَاسَةِ Ve filān çoban yā filān deveci ra^cy ve sevkinde ^cunf ve şiddetle tutmayıp hayvāni azca ve hafifçe darb ve mülâyemetle mu^cāmele eder diyecek yerde هُوَ ضَعِيفٌ الْعَصَا derler. Ve عَصَا شَقٌّ [şakku 'aşā] ile cemā^cat-i müslimīne muhālefet murād ederler; yukālu: هُوَ قَدْ شَقَّ عَصَا الْمُسْلِمِينَ أَي خَالَفَ جَمَاعَتَهُمْ Ve filān kimseler dā'imā halkı deġnekle döverler diyecek yerde هُمْ عَبِيدُ الْعَصَا derler. Ve

عَصَا [‘aşā] Masdar olur, ele deġnek almak ma'nāsınadır; yukālu: عَصِيَ الرَّجُلُ عَصَاً مِّنَ الْعَصَا إِذَا أَخَذَ الْعَصَا Ve kılıcı deġnek gibi almak yāhūd deġnekle vurur gibi kılıçla vurmak ma'nāsınadır; yukālu: عَصِيَ بَسْفِهِ إِذَا أَخَذَهُ أَخَذَ الْعَصَا أَوْ ضَرَبَ بِهِ ضَرْبَهَا وَيُقَالُ عَصَا بَسْفِهِ يَعْضُو عَصَاً بِمَعْنَاهُ أَوْ تَقُولُ عَصَوْتُ بِالسَّيْفِ وَعَصَيْتُ بِالْعَصَا أَوْ عَكْسُهُ أَوْ كِلَاهُمَا فِي كِلَيْهِمَا Her hâlde yā' deġildir, elifi vāv'dan maktübdir. Ve

عَصَا [‘aşā] Lisāna itlāk olunur. Ve incik kemiğine itlāk olunur ki kalem ve düdük ta^cbīr olunur. Ve

عَصَا [‘Ašā] Niçe fereslerin ismidir. Ve cemā^cat-i İslām'a itlāk olunur, niteki zikr olundu. Ve nisvānın başlarını örttükleri örtüye denir. Ve Cezīme el-Ebreş nām kimsenin kırsrağı ismidir, anasının adı عُصِيَّةٌ [‘Uşayyet] idi, سُمِيَّةٌ [sumeyyet] vezninde; ve minhu'l-meselu: “أَيُّ إِنْ الْعَصَا مِنَ الْعَصِيَّةِ” أَيُّ بَعْضِ الْأَمْرِ مِنْ بَعْضِ

الْعَصْوُ [el-‘aşv] (‘ayn'ın fethi ve şād'ın sükūnuyla) Deġnekle vurmak ma'nāsınadır; yukālu: عَصَاهُ يَعْضُوهُ عَصَوًا إِذَا ضَرَبَهُ بِالْعَصَا ma'nāsınadır; tekūlu: عَصَوْتُ الْجُرْحَ إِذَا شَدَّدْتَهُ

Ve nāsi bir hayra yāhūd şerre dā'ir mādde zımnında biriktirmek ma'nāsınadır; tekūlu: عَصَوْتُ الْقَوْمَ إِذَا جَمَعْتَهُمْ عَلَى خَيْرٍ أَوْ شَرٍّ **الْإِعْتِصَاءُ** [el-i'tiṣā] [ifti'āl] vezninde) Ağaçtan عَصَا [‘aşā] kesmek ma'nāsınadır; yukālu: إِعْتَصَى الشَّجَرَةَ إِذَا قَطَعَ مِنْهَا عَصَاً **الْمُعَاصَاةُ** [el-mu'āṣāt] [mubāhāt] vezninde) Bāb-ı mugālebede müsta^cmeldir; deġnekle vuruşmak ma'nāsınadır; tekūlu: عَاصِيَانِي فَعَصَوْتُهُ أَي ضَارَبْتَنِي بِالْعَصَا فَعَلَيْتُهُ **التَّعْصِيَةُ** [et-ta'ṣiyet] [tef'ilet] vezninde) Bir adama عَصَا [‘aşā] vermekle 'asālandırmak ma'nāsınadır; yukālu: عَصَاهُ الْعَصَا إِذَا أَعْطَاهُ إِيَّاهَا

الْإِعْصَاءُ [el-i'ṣā] (hemzenin kesriyle) Bāg asması çubuklar vermek ma'nāsınadır; yukālu: أَعْصَى الْكُرْمَ إِذَا خَرَجَ عِيدَانُهُ وَلَمْ يَثْمُرْ **الْعَاصِي** [el-‘āṣī] Kesildikte kanı durmaz olan damara denir. Şārih der ki bu mādde ve nehr-i ātī عُصِيَانٌ [‘iṣyān] mādmesine müte^callik olmakla mü^cellif taḥlīl eylemiştir. Ve

عَاصِي [‘Āṣī] Nehr-i Ḥamāt lakabıdır ki hālen ‘Āṣī Suyu demekle müte^cāreftir, ismi مِيْمَاسٌ [Mīmās]tır ve maktübdir ki cemī^c-i enhār kible tarafına cārī ve nehr-i mezbūr şimāl tarafına cārī olup ve bir mahalde dolapsız saky-ı arāzī eylemediğinden gūyā ki 'iṣyān eder olmakla عَاصِي [‘āṣī] ile mülakkab oldu.

الْعُنْصُوءُ [el-‘unṣuvet] (‘ayn'ın zammı ve fethi ve şād'ın zammıyla) ve

الْعِنْصِيَّةُ [el-i'nṣiyet] [zibrice] vezninde) Saç bölüğüne denir ki “ع،ن،ص” māddesinde beyān olundu.

الْبَيَّئِيُّ

[ع ص ي]

الْعِضْيَانُ [el-ʿiṣyān] (ʿayn'ın kesriyle) ve

الْعِضْيِيُّ [el-ʿaṣy] (ʿayn'ın fethi ve şād'ın sükūnuyla) ve

الْمَعْصِيَّةُ [el-maʿṣiyet] (مَنْزِلَةٌ [menzilet] vezninde) Bir kimse emre inkıyād eylemeyiپ itācsatsız olmak ma'nāsınadır ki ʿāsī olmak taʿbīr olunur; yukālu: عَصَاهُ يُعْصِيهِ عِضْيَانًا وَعِضْيًا وَمَعْصِيَةً إِذَا خَرَجَ عَنْ طَاعَتِهِ وَخَالَفَ أَمْرَهُ

الْمُعَاصَاةُ [el-muʿāṣāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) ʿİsyān ma'nāsınadır; yukālu: عَاصَاهُ بِمَعْنَى عِضَاهُ

الْعَاصِي [el-ʿāṣī] ve

الْعِصْيِيُّ [el-ʿaṣiy] (غَنِيٌّ [gāniyy] vezninde) Emre muhālefet edici nā-fermān kimseye denir.

الْإِعْتِصَاءُ [el-iʿtiṣā] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Meyve çekirdeği pekişmek ma'nāsınadır; yukālu: إِعْتَصَبَ التَّوَاهُ إِذَا اشْتَدَّتْ

إِنَّ أَبِي عَاصِيَةٌ [İbn Ebī ʿAṣiyet] Bir şāʿirdir.

التَّعْصِي [et-teʿaṣī] (تَفَاعُلٌ [tefaʿul] vezninde) Bir iş gücelmek ma'nāsınadır, gūyā ki ʿisyān eder; yukālu: تَعَصَّى الْأُمُرُ إِذَا اغْتَاَصَ

عِصْيَةٌ [ʿUṣayyet] (سُمِّيَتْ [sumeyyet] vezninde) Bir batndır.

الْوَاوِيُّ

[ع ض و]

الْعُضْوُ [el-ʿuḍv] (ʿayn'ın zammı ve kesriyle ve ḍād-ı muʿcemenin sükūnuyla) Bedenden bir cüz'e ve bir pāreye denir ki kemikle bilece lahm-ı vāfirnden ʿibārettir, Fārisīde endām denir; cem'i أَغْضَاءُ [aḡḍā] gelir; yukālu: قَطَعَ عُضْوًا مِنْ بَدَنِهِ وَهُوَ كُلُّ لَحْمٍ

وَافِرٍ بِعَظْمِهِ

التَّغْضِيَّةُ [et-taḡḍiyet] (تَفْعِيلَةٌ [tefʿilet] vezninde) Bir nesneyi paralamak ma'nāsınadır; yukālu: عَضَى الشَّاةُ إِذَا جَزَّأَهَا Ve bir nesneyi bölük bölük dağıtmak ma'nāsınadır; yukālu: عَضَى الْقَوْمَ إِذَا فَرَّقَهُ

الْعَضْوُ [el-ʿaḍv] (ʿayn'ın fethi ve ḍād'ın sükūnuyla) تَغْضِيَّةٌ [taḡḍiyet] ma'nālarıdır; yukālu: عَضَا الشَّاةُ يَعْضُوهَا عُضْوًا إِذَا جَزَّأَهَا ve yukālu: عَضَا الشَّيْءُ إِذَا فَرَّقَهُ

الْعِضَّةُ [el-ʿiḍat] (عِدَّةٌ [ʿidet] vezninde) Tefrik olunan nesneden bir bölüğe denir, fırka ma'nāsına. Ve bir pāreye denir, kıt'a ma'nāsına. Ve yalana denir, kizb ma'nāsına; cem'i عُضُونٌ [ʿiḍūn] gelir, عِزُونٌ [ʿizūn] gibi; yukālu: جَعَلُوهُ عِضِينَ أَيْ مُتَفَرِّقَةً Ve عُضُونٌ [ʿiḍūn] عِضَّةٌ [ʿiḍat] lafzından cem' olur ki hā'yıdır, cādülüğa denir, niteki hā' maddesinde zikr olundu.

الْعُضْوُ [el-ʿuḍuvv] (سُمُوٌّ [sumuvv] vezninde) Bir kimse melbūsāt ve me'kulātta hoş-hāl olup sāz u sāmān sāhibi olmak ma'nāsınadır ki eczā-yı refāhı tām ol-maktan ʿibārettir.

الْعَاضِي [el-ʿādī] (عُضْوٌ [ʿuḍuvv]-ı mezkūr ile muttasıf olan ādama denir; yukālu: رَجُلٌ عَاضٍ أَيْ بَيْنَ الْعُضْوِ أَيْ كَأْسٍ طَعِمَ مَكْفِيٌّ

الْوَاوِيُّ

[ع ط و]

الْعَطْوُ [el-ʿaṭv] (حَطْوٌ [ḥaṭv] vezninde) Bir nesneye el sunup almak ma'nāsınadır; yukālu: عَطَا الشَّيْءَ وَإِلَيْهِ يَعْطُو عَطْوًا إِذَا تَنَاوَلَهُ Ve meyve gibi yukarıda olan nesneye doğru başı ve elleri kaldırıp uzatmak ma'nāsınadır; yukālu: عَطَا إِلَيْهِ رَأْسَهُ وَيَدَيْهِ إِذَا رَفَعَهُ

الْعَطُؤُ [el-uṭv] ('ayn'ın harekāt-ı selāsi ve ṭā'nın sükūnuyla) ve

الْعَطُؤُ [el-aṭuvv] (عَدُوٌّ [aduvv] vezninde) Dā'imā ağacın dallarından ve yapraklarından koparıp yemek için boynunu sundurup uzanır olan āhūya vasf olur; yukālu: طَبِي عَطُؤٌ مُثَلَّثَةٌ وَعَطُؤٌ إِذَا كَانَ يَتَطَاوَلُ إِلَى الشَّجَرِ لِيَتَنَاوَلَ مِنْهُ

الْعَطَاءُ [el-ʿaṭā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde ve baʿzen memdūd olur) Bahşiş ma'nāsınadır ki vergi taʿbīr olunur; yukālu: هُوَ أَهْلُ الْعَطَاءِ وَهُوَ أَوْلَى السَّمْحِ Ve bahş tarīkiyle verilen vergiye denir; cem'î اَعْطِيَةٌ [aʿṭiyet] ve cem'ü'l-cem'î اَعْطِيَاتٌ [aʿṭiyāt] gelir; yukālu: كَثِيرُ الْعَطَاءِ وَهُوَ مَا يُعْطَى

الْعَطِيَّةُ [el-ʿaṭiyyet] (عَنِيَّةٌ [ġaniyyet] vezninde) Bu dahi verilen vergiye denir.

الْمِعْطَاءُ [el-miʿṭā] (مِحْرَابٌ [mihrāb] vezninde) Vergisi çok adama denir. Müzekker ve mü'ennese vasf olur; cem'î مِعَاطِي [meʿāṭī] gelir mīm'in fethi ve yā'nın tahfīfiyle ve مِعَاطِي [meʿāṭiyy] gelir yā'nın teşdidiyle; yukālu: رَجُلٌ وَامْرَأَةٌ مِعْطَاءٌ أَيْ كَثِيرُ الْعَطَاءِ

الْإِسْتِعْطَاءُ [el-istiʿṭā] Bir adamdan ʿatiyye istemek ma'nāsınadır; yukālu: اِسْتَعْطَى الرَّجُلُ إِذَا سَأَلَ الْعَطَاءَ

التَّعْطِي [et-teʿaṭṭī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) تَعْطَاءُ [istiʿṭā] ma'nāsınadır; yukālu: تَعْطَاءُ إِذَا سَأَلَهُ الْعَطَاءَ Ve bir işe satışıp ona şürūʿ eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَعْطَى الْأَمْرُ إِذَا رَكِبَهُ Ve ivmek ma'nāsınadır; yukālu: تَعْطَى الرَّجُلُ إِذَا تَعَجَّلَ

الْإِعْطَاءُ [el-iʿṭā] (hemzenin kesriyle) Vermek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أَغْطَاهُ شَيْئًا إِذَا نَاوَلَهُ إِيَّاهُ Ve inkıyād eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَغْطَى شَارِيهٌ إِذَا أَنْقَادَ re's ile ve yed ile istiʿmāl olunur; yukālu: أَعْطَى رَأْسَهُ أَوْ يَدَهُ إِذَا أَنْقَادَ

الْمُعَاطَاءُ [el-muʿāṭāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) ve

الْعَطَاءُ [el-ʿiṭā] (قِتَالٌ [ḳitāl] vezninde) Vermek ma'nāsınadır; yukālu: عَاطَاهُ مُعَاطَاءً Ve بِمَعْنَى أَغْطَاهُ

مُعَاطَاءُ الصَّبِيِّ [muʿāṭātu's-ṣabiyy] Oğlan başkaca kesb ü kār ile kazanç edip peder ve māder gibi akribāsının meʿūnetlerini rüḳyet ve edā-yı hizmet eylemesinden ʿibārettir, niteki تَعْطِيَةٌ [taʿṭiyet] dahi bu ma'nāda müstaʿmeldir; ve minhu tekūlu: يُعَاطِيَنِ الصَّبِيَّ وَيُعْطِيَنِ أَيْ يُصَفِّئِي وَيُحْدِثِي

التَّعَاطِي [et-teʿāṭī] (تَفَاعُلٌ [tefaʿul] vezninde) Bir nesneye el sunup almak ma'nāsınadır; yukālu: تَعَاطَاهُ إِذَا تَنَاوَلَهُ Ve hāssaten hakkı ve lāyıkı olmayan nesneye el uzatmak ma'nāsınadır; yukālu: فَلَانٌ يَتَعَاطَى أَيْ يَتَنَاوَلُ مَا لا يَحِقُّ Ve bir nesneyi almak hususunda her biri el sunup nizāʿ edişmek ma'nāsınadır; yukālu: يَتَعَاطُونَ الْكَأْسَ أَيْ يَتَنَاوَرُونَ فِي أَحْذِهَا Ve bir nesneyi almak için ayağın parmakları üzere kalkıp ona doğru elleri uzatmak ma'nāsınadır; ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿تَتَعَاطَى فَعَقْرٌ﴾ أَيْ قَامَ عَلَى أَطْرَافِ أَصَابِعِ الرَّجُلَيْنِ ثُمَّ تَعَاطَى أَيْ رَفَعَ يَدَيْهِ فَضَرَبَهَا Ve bir işe satışıp müştāgil olmak ma'nāsınadır, تَعْطَى [teʿaṭṭī] gibi; ʿalā-kavlin تَعَاطِي [teʿāṭī] rifʿatte ya'nī beyne'n-nās mücib-i ʿizz ü rifʿat olacak hāletle uğraşmağa ve تَعْطَى [teʿaṭṭī] mezmūm ve kabīh mādde ile uğraşmağa mahsūstur; yukālu: فَلَانٌ يَتَعَاطَى الْأَمْرَ أَيْ يَرْكَبُهُ وَيُخَوِّضُ فِيهِ Ve كَالْتَّعْطِي أَوْ التَّعَاطِي فِي الرِّفْعَةِ وَالتَّعْطِي فِي التَّبْسِجِ

تَعَاطِي الصَّبِيِّ [teʿāṭī's-ṣabiyy] Oğlan başkaca kesb ü kār ile kazanç edip peder ve māder gibi akribāsının meʿūnetlerini rüḳyet ve dil-hāhların kendilere ʿisāl ve iʿṭā eylemek ma'nāsınadır. Bazı nüshada bu ma'nā مُعَاطَاءُ [muʿāṭāt] ve baʿzda تَعَاطِي

[te'āfī]ile mersümdür; yukālu: الصَّيْبِيُّ يَتَعَاطَى أَهْلَهُ أَي يَعْمَلُ لَهُمْ وَيَتَاوَلُهُمْ مَا أَرَادُوا Ve

تَعَاطِي [te'āfī] Bāb-ı mugālebede isti'māl olunur, vergi bābında yarışmak ma'nāsınadır; tekūlu: تَعَاطَيْنَا فَعَطَوْتُهُ أَي غَلَبْتُهُ فِي الْمَعَاوَاةِ

التَّعْطِيَّةُ [et-ta'ṭiyet] تَأْدِيَّةٌ [te'diyet] vezninde) mu'cāṭāt [mu'cāṭāt] gibi hizmet eylemek ma'nāsına müsta'meldir; tekūlu: هُوَ يُعَاطِينِي وَيُعْطِينِي أَي يُنْصِفُنِي وَيَخْدُمُنِي Ve ivdirmek ma'nāsınadır; tekūlu: عَطَيْتُهُ إِذَا عَجَلْتُهُ

الْعَطْوَى [el-'aṭvā] سَكْرَى [sekrā] vezninde) Kebāde gibi kullanması sehl olan mülāyim yaya denir; yukālu: قَوَسَ عَطْوَى أَي سَهَلَتْهُ

عَطَاءٌ [Aṭā'] ve

عَطِيَّةٌ [Aṭiyet] Esmādandır:

الْوَاوِيُّ

[ع ظ و]

الْعَطْوُ [el-'aṭv] ('ayn'ın fethi ve zā-yı mu'cemenin sükūnuyla) Bir adamı bir mihnete giriftār eylemekle magmūm ve bed-hāl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَطَاهُ يَغْطُوهُ عَطْوًا إِذَا سَاءَ Ve bir adamı 'ale'l-gaflet tesmīm eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَطَاهُ إِذَا اغْتَابَهُ فَسَفَاهَ سَمًا Ve bir adamı hayrdan sarf eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَطَاهُ إِذَا صَرَفَهُ عَنِ الْخَيْرِ Ve bir adamı gıybet eylemek yāhūd hakkında zebān-dırāzlıkla nā-sezā dillemek ma'nāsınadır; yukālu: عَطَاهُ إِذَا اغْتَابَهُ أَوْ تَنَاوَلَهُ بِلِسَانِهِ

الْيَائِي

[ع ظ ي]

الْعُنْظُونُ [el-'unzuvān] عُنْفُونٌ [unfuvān] vezninde) Bir güne otluktur ki pek acı olur, bunu acı çoğan ile beyān eylemişlerdir.

الْعَطَا [el-'aṭā] عَطَا [aṭā] vezninde) Deve عُظْوَانٌ [unzuvān] otlamakla karnı şişmek ma'nāsınadır; yukālu: عَظِي الْجَمَلِ عَطَاً مَنِ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا انْتَفَحَ بَطْنُهُ مِنْ أَكْلِ الْعُنْظُونِ

الْعَطَايَةُ [el-'aṭāyet] سَحَابَةٌ [seḥābet] vezninde) سَامٌ أُبْرَصٌ [sāmmu ebraṣ] dedikle-ri kertenkeleye şebih bir cānver adıdır; cem'i عَطَاءٌ [aṭā'] gelir medd ile. Bu cānver kertenkele nev'inden yılana ağuveren dedikleridir.

الْعَظِي [el-'aṭī] كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

الْعَظْيَانُ [el-'aṭyān] عَطْشَانٌ [aṭṣān] vezninde) Şol devedir ki عُظْوَانٌ [unzuvān] otlamakla karnı şişmiş ola.

الْوَاوِيُّ

[ع ف و]

الْعَفْوُ [el-'afv] ('ayn'ın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Mahv ve ṭams ma'nāsınadır; kāle'l-mu'ellif: عَفْوٌ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ عَنْ خَلْقِهِ وَالصَّمْحُ وَتَرَكَ عَقُوبَةَ الْمُسْتَحِقِّ Ya'nī عَفْوٌ [afv]-1 kāmīl ü a'zam ancak عَفْوٌ [afv]-1 ilāhīdir ki 'ukūbete müstehak olan cānī ve 'āsī ve müznib kullarının mahz fazl ve keremiy-le günāhlarını mahv ve 'ikābını terk ve tecāvüz eylemekten 'ibārettir; yukālu: عَفَا اللَّهُ عَنْهُ يَغْفُو عَفْوًا وَعَفَا لَهُ ذَنْبُهُ وَعَنْ ذَنْبِهِ أَي صَفَحَ وَلَمْ يُعَاقِبْهُ

Şārih der ki عَفْوٌ [afv] māddeci 'inde'r-Rāgib bir nesnenin ahz ve tenāvülüne kasd eylemek ma'nāsına mevzū'dur; yukālu: عَفَتَ الرِّيحُ عَفَاً إِذَا قَصَدَهُ مُتَنَاوَلًا مَا عِنْدَهُ عَفَا النَّبْتُ عَفَاً إِذَا قَصَدَتْهَا مُتَنَاوَلَةً آتَارَهَا عَفَوْتُ عَنْكَ وَالشَّعْرُ إِذَا قَصَدَ تَنَاوَلُ الزِّيَادَةِ كَأَنَّكَ قَصَدْتَ إِزَالَةَ ذَنْبِهِ صَارِفًا عَنْهُ فَالْمَعْفُوُّ مَثْرُوكٌ فِي 'inde İbni'l-Eṣṣīr عَفْوٌ [afv] māddeci mahv ve ṭams

ma'nāsına mevzū'dur, 'alā-kile't-takdireyn ma'ānī-i sā'ire onlardan müteferra'dır. Ve matlūb-ı ehemm ancak عَفْوٌ [ʿafv] ve صَفْحٌ [şafḥ]-ı rabbānī olmakla mü'ellif takdīm ve edāt-ı hasr ile kasr eyledi. İntehā. Ve

عَفْوٌ [ʿafv] Bir nesnenin eser ve vücūdunu bi'l-küllüyye izāle ve nābūd eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَفَّتِ الرِّيحُ الدَّارَ إِذَا دَرَسَتْهَا إِذَا دَرَسَتْهَا وَمَحَتْهَا Ve وَصَفَتْهَا Ve وَصَفَتْهَا [immiḥā] ma'nāsınadır ki mīm-i müşeddede ile اِفْتَعَالَ [ifti'āl]dir, mahv ve müzmahill olmak ma'nāsınadır; yukālu: عَفَا الْأَثْرَ إِذَا امْحَى وَاضْمَحَلَ Ve

عَفْوٌ [ʿafv] Pek helāl ve tayyib olan māla itlāk olunur; gūyā ki müştebehi terk ve mahv olunmuştur. Ve bu vasf bi'l-masdardır; tekūlu: هَذَا مِنْ عَفْوٍ مَالِي أَيَّ أَحَلِّهِ Ve bir nesnenin pek iyisine ve güzīde ve enfesine denir; yukālu: أَعْطَاهُ Ve عَفْوٌ الْمَالِ أَيَّ خِيَارَهُ وَأَجْوَدَهُ ma'rūf ma'nāsınadır. Ve

عَفْوُ الْمَاءِ [ʿafvu'l-mā] Şāribeden ya'nī nehr ve menhel makūlesi kenārında su içen cemā'atten artıp kalan su fazlasına denir; yukālu: سَفَاهُ مِنْ عَفْوِ الْمَاءِ أَيَّ مَا فَضَّلَ مِنَ الشَّارِبَةِ Ve

عَفْوُ الْبِلَادِ [ʿafvu'l-bilād] Şol arzdan 'ibārettir ki onda bir kimsenin mülkiyyet cihetiyle eser ve 'alākası olmayıp Hudāyī ola; yukālu: أَقْطَعُ لَهُ عَفْوًا مِنَ الْأَرْضِ وَهِيَ مَا لَا أَثَرَ لَهَا فِيهَا بِمَلِكٍ Ve

عَفْوٌ [ʿafv] Eşek sıpasına denir, veled-i hımār ma'nāsına; bunda 'ayn'ın harekāt-ı selāsıyla cā'izdir, cem'i عَفْوَةٌ [ʿifevet] gelir عِنْبَةٌ [ʿinebet] vezninde ve عَفَاءٌ [ʿifā] gelir 'ayn'ın kesriyle. Ve

عَفْوٌ [ʿafv] Kezālik masdar olur, devābb ve mevāşī otu yakın yerden otlamak ma'nāsınadır; yukālu: عَفَّتِ الْإِبِلُ الْمَرْعَى إِذَا

تَنَاوَلَتْهُ قَرِيبًا Yakınında kesir olduğundan ırağı terk eylemiştir. Ve devenin tüyleri çoğalıp uzamakla sağrı tarafını bürümek ma'nāsınadır; yukālu: عَفَا شَعْرُ الْبَعِيرِ إِذَا كَثُرَ Ve وَطَالَ فَغَطَّى دُبْرَهُ Ve suyu bulandırıp mükedder eden nesne karıştırmayıp duru ve sāfī olmak ma'nāsınadır; yukālu: عَفَا الْمَاءُ إِذَا لَمْ يَطَأَهُ مَا يَكْدِرُهُ Ve zā'id ve fāzıl olmak ma'nāsınadır; yukālu: عَفَا عَلَيْهِ فِي الْعِلْمِ أَيَّ زَادَ Ve ot firāvān olmakla yerin yüzünü bürüyüp örtmek ma'nāsınadır; yukālu: عَفَّتِ الْأَرْضُ إِذَا غَطَّاهَا النَّبَاتُ Ve koyunun yünü çoğalmakla kırmak ma'nāsınadır; yukālu: عَفَا الصُّوفَ إِذَا جَزَّهُ Ve bir kimseye taleb ve su'āl etmeksizin verilen şey'e denir; tekūlu: أَعْطَيْتُهُ عَفْوًا أَيَّ بَعِيرٍ مَسْأَلَةٍ

الْعَفَا [el-ʿafā] [ʿašā] vezninde) Bu dahi bir kimsenin temellük cihetiyle eser ve medhali olmayan yere denir. Ve eşek sıpasına denir, جَحْشٌ [caḥş] gibi.

الْعَفْوَةُ [el-ʿafvet] [temret] vezninde) Diyete denir, hūn-bahā ma'nāsına; evliyā-yı maktūlden onunla gūyā ki 'afv hāsıl olur; yukālu: لَهْ عَفْوَةٌ أَيَّ دِبَّةٍ Ve

عَفْوَةُ الْقِدْرِ [ʿafvetu'l-ķidr] ('ayn'ın harekāt-ı selāsıyla) Tencerenin kaynarken yüzüne gelen kefine ve köpüğüne denir.

الْعَفْوُ [el-ʿafuvv] [ʿaduvv] vezninde) Kesirü'l-'afv demektir; yukālu: رَجُلٌ عَفْوٌ عَنِ الدَّنْبِ أَيَّ عَافٍ

الْإِغْفَاءُ [el-ʿifā] (hemzenin kesriyle) Bir adamı bir husūstan berī ve mu'āf eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَغْفَاهُ عَنِ الْأَمْرِ إِذَا بَرَّأَهُ Ve devenin tüyünü kırmayıp çoğaltmakla çak sağrısını bürüyüp örttürmek ma'nāsınadır; tekūlu: إِذَا شَعَرَ الْجَمَلِ إِذَا كَثُرَتْهُ فَطَالَ وَغَطَّى دُبْرَهُ Ve nafakadan zā'id olan mālı muhtaclara bezl ve infāk eylemek

ma'nāsınadır; yukālu: أَعْفَى الرَّجُلُ إِذَا أَنْفَقَ الْعَمُوَ Ve bir nesneyi çoğaltmak ma'nāsınadır; yukālu: أَعْفَى اللَّحِيَةَ إِذَا وَفَّرَهُ Ve bir adamı sıhhat ve 'āfiyette kılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَعْفَاهُ بِمَعْنَى عَافَاهُ Ke-mā se-yuzkeru.

التَّعْفِيَةُ [et-ta'fiyet] (تَفْعِلَةٌ [tef'ilet] vezninde) Bu dahi devenin tüyünü kırkmamakla uzayıp ve çoğalıp sağrısını bürümek ma'nāsınadır; yukālu: عَفَى الْجَمَلِ بِمَعْنَى أَعْفَاهُ Ve

تَعْفِيَةُ الْحَبَالِ [ta'fiyetu'l-ḥabāl] Bir kavmin bi'l-cümle helāk ve inkırāzından ibārettir, yukālu: عَفَى أَرَابِلًا عَفَى عَلَيْهِمُ الْحَبَالُ أَي مَاتُوا عَفَى أَرَابِلًا derler, izini türābla mahv ve nābedīd etti ma'nāsınadır ki bunda عَلَى ile isti'māl eder. Ve burada حَبَالٌ [ḥabāl] سَحَابٌ [seḥāb] vezninde helāk ve cinn ve cünün ma'nalarına muhtemeldir.

الْعَفَاءُ [el-'afā] (سَمَاءٌ [semā] vezninde) Mahv ve helāk olmak ma'nāsınadır; yukālu: عَفَا أَثَرَهُ عَفَاءٌ إِذَا هَلَكَ

العَافِي [el-'āfi] Bir nesneyi talep ve cüst ü cü eden adama denir, gerek ihsān ve gerek mer'ī olsun; yukālu: هُوَ عَافِيهِ أَي رَائِدُهُ Ve suya gelen adama denir; yukālu: إِذَا عَفَا الْمَاءُ إِذَا وَرَدَ عَلَيْهِ فَهُوَ عَافٍ رَجُلٌ عَافٍ أَي الطَّوِيلُ Ve 'āriyet alınan çömlek dibinde çömlek sâhibine redd ve īsār olunan çorba ve et suyu bakiyyesine denir, yukālu: رَدَّهُ عَافِي الْقَدَرِ وَهُوَ مَا يَرُدُّ فِيهَا مِنْ مَرَقَةٍ إِذَا اسْتَعْبِرَتْ Ve mihmāna denir; yukālu: هُوَ عَافِيهِ أَي صَنِفُهُ Ve mutlakān fazl ve kerem yāhūd rızk ve me'ūnet tālibine denir; yukālu: جَاءَ عَافِيًا أَي طَالِبَ فَضْلٍ أَوْ رِزْقٍ

المُعْتَفِي [el-mu'tefi] (مُحْتَفِيٌّ [muḥtefi] vezninde) Bu dahi fazl ve kerem yāhūd rızk

ve me'ūnet tālibine denir.

الْعَفَاءُ [el-'afā] (سَمَاءٌ [semā] vezninde) Toprağa denir. Ve gözün siyāhına 'arız olan aklığa denir ki 'illetir. Ve

عَفَاءٌ [afā] ve

عَفُوٌّ [ufuvv] (سُمُوٌّ [sumuvv] vezninde) Harāb ve muzmahill olmak ma'nāsınadır; yukālu: عَفَتِ الدَّارُ عَفَاءً وَغَفُوًّا إِذَا دَرَسَتْ Ve

عَفَاءٌ [afā] Yağmura denir.

التَّعْفِي [et-te'affi] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Bu dahi harāb ve yebāb ve muzmahill olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَعْفَى الشَّيْءُ إِذَا دَرَسَ

الْعَفَاءُ [el-'ifā] (كِسَاءٌ [kisā] vezninde) Devekuşunda olan çok tüylere denir. Ve bedende uzun ve firāvān kıllara denir. Ve seḥāb yüzünde esvāb pürüzü şeklinde mer'ī olan nesnelere denir.

أَبُو الْعَفَاءِ [ebu'l-'ifā] Hımārın künyesidir.

الْإِسْتِعْفَاءُ [el-isti'fā] Bir adam kendisine teklif ve sipāriş olunan husūs ve hizmetten mu'āf olmağı istemek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَعْفَاهُ مِنْهُ إِذَا طَلَبَ الْعَمُوَ مِنْهُ عَنْ تَكْلِيفِهِ Ve deve kısmı kuru otlağı dudağıyla üğürtleyerek otlamak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَعْفَتِ الْإِبِلُ الْبَيْسَ إِذَا أَخَذَتْهُ بِمَشَافِرِهَا مُسْتَضْفِيَةً

الْإِعْتِفَاءُ [el-'iftā] (إِفْتِعَالٌ [ifti'al] vezninde) ile ma'nā-yı sânde mürādıfidir; yukālu: إِعْتَفَتِ الْإِبِلُ الْبَيْسَ بِمَعْنَى اسْتَعْفَتْهُ

الْعَفَاوَةُ [el-'ufāvet] ('ayn'ın harekāt-ı selāsıyla) Çömlek kaynarken yüzüne gelen kefe ve köpüğe denir.

الْعَافِيَةُ [el-'āfiyet] Gövdesi etli ve semiz nākaya denir; cem'i عَافِيَاتٌ [afiyāt] gelir; yukālu: نَاقَةٌ عَافِيَةُ اللَّحْمِ أَي كَثِيرَتُهُ Ve

عَافِيَةٌ [afiyet] İsm olur, sıhhat ve selāmete

denir. Ve sülāsiden masdar olup مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] bābında isti'māl olunur, مُعَافَاتٌ [mu'āfāt] ve عِنَاءٌ [ʿifā] gibi ki قِتَالٌ [qītāl] veznindedir, ke-mā se-yuzkeru.

المُعَفِّي [el-mu'caffi] (مُحَدِّثٌ [muḥaddiṣ] vezninde) Şol kimsedir ki bir adam ile yār ve hem-dem ve refik olup kat'ā onun ma'rūf ve ihsānına ta'arruz ve cerr ve menfa'at kaydına tasaddī eylemeye; yukālu: هُوَ مُعَفِّ لَهٗ أَي يَضْحَبُهُ وَلَا يَتَعَرَّضُ لِمَعْرُوفِهِ

العَافِيَةُ [el-āfiyet] (وَافِيَةٌ [vāfiyet] vezninde) Fi'l-asl ismdir, Hak ta'ālā kulundan emrāz ve belāyāyı def' ve hıfz eylemekle hāsıl olan sıhhat ve selāmete denir; yukālu: جَعَلَهُ اللهُ فِي عَافِيَةٍ أَي صِحَّةٍ وَسَلَامَةٍ

عَافِيَةٌ [āfiyet] [mufā'alet] ten masdar-ı sālīs olarak şüzüz üzere müsta'mel olur, ya'nī masdar mevki'inde isti'māl olunur. Şārih der ki 'inde'l-ba'z عَافِيَةٌ [āfiyet] نَاشِئَةٌ [nāṣi'et] gibi masdar-ı sülāsīdir.

المُعَافَاتُ [el-mu'āfāt] (مُكَافَأَةٌ [mukāfāt] vezninde) ve

العِنَاءُ [el-ʿifā] (قِتَالٌ [qītāl] vezninde) ve

العَافِيَةُ [el-āfiyet] Nādir olarak Hak ve celle ve 'alā kuluna 'ilel ve belāyādan sıhhat ve selāmet vermek ma'nāsınadır; yukālu: عَافَاهُ اللهُ مِنَ الْمَكْرُوهِ مُعَافَاةً وَعِنَاءً وَعَافِيَةً أَي وَهَبَ لَهُ الْعَافِيَةَ مِنَ الْعَلَلِ وَالْبَلَايَا Ve Hak celle subhānehu bir kulunu nāstan ve nāsı o kulundan 'āfiyette kılmak ma'nāsınadır ki nāsın kendiden ezā ve sıklet ve tasallutunu ve kendinin nāsa ihtiyāc ve ta'arruz ve mūrāca'atını sarfla o kulunu āsūde ve āzāde eylemekten 'ibārettir; yukālu: عَافَاهُ اللهُ أَي جَعَلَهُ مِنَ النَّاسِ وَالنَّاسِ مِنْهُ فِي عَافِيَةٍ

الْوَاوِيُّ

ع ق و

العَقْوَةُ [el-ʿaḳvet] (ʿayn'ın fethiyle) Bir şecer adıdır. Ve

عَقْوَةٌ [ʿaḳvet] Hānenin ve mahallenin yöresine ve çevresine denir; cem'ī عِقَاءٌ [ʿiḳā] gelir 'ayn'ın kesriyle; tekülü: رَأَيْتُهُ يَدُورُ فِي عَقْوَةِ الدَّارِ أَوْ الْمَحَلَّةِ أَي مَا حَوْلَهَا

العَقَاةُ [el-ʿaḳāt] (حَصَاةٌ [ḥaṣāt] vezninde) [ʿaḳvet] ma'nāsınadır.

العَقْوُ [el-ʿaḳv] (عَقْوٌ [ʿaḳv] vezninde) Kuyu kazıp bir tarafından su çıkarmak ma'nāsınadır; yukālu: عَقَا الرَّجُلُ عَقْوًا إِذَا حَفَرَ عِنْدَ رِجْلَيْهَا أَوْ زَانِبِهَا Ve yukarı ağıp yükselmek ma'nāsınadır; yukālu: عَقَا الْعَلَمَ إِذَا عَلَا وَارْتَفَعَ Ve bir nesneden hoşlanmayıp iğrenmek ma'nāsınadır; yukālu: عَقَا الْأَمْرَ يَغْفُو وَيَغْفِي مَنْ أَلْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا كَرِهَهُ

الإِعْتِقَاءُ [el-i'tiḳā] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Bu dahi kuyu kazıp bir tarafından su çıkarmak ma'nāsınadır; yukālu: إِعْتَقَى الرَّجُلُ بِمَعْنَى عَقَا

المُعَفِّي [el-mu'caffi] (مُحَدِّثٌ [muḥaddiṣ] vezninde) Bir yüksek nesne üzerinde cevelān eden şahsa denir, عُقَابٌ [uḳāb] gibi ki yüksek dağların havālesine çevriniş de-verān eder.

الْيَائِي

ع ق ي

العُقْيُ [el-ʿiḳy] (ʿayn'ın kesriyle) Henüz tevellüd eden çocuğun karnından çıkan fazlaya denir; cem'ī أُعْقَاءٌ [a'ḳā] gelir.

العُقْيُ [el-ʿaḳy] (ʿayn'ın fethi ve ḳāf'ın sükūnuyla) Henüz tevellüd eden çocu-

ğun fazlasını ihrâc eyleyecek nesne içirmek ma'nâsındır, 'Arablar bal içirirler; yukâlu: عَقَاهُ يَغْقِيهِ عَقِيًا إِذَا سَقَاهُ

التَّعْقِيَةُ [et-ta'kiyet] (تَعْقَلَةٌ [tef'ilet] vezninde) عَقِي [a'qy] ma'nâsındır; yukâlu: عَقَاهُ بِمَعْنَى عَقَاهُ Ve havâya doğru ok atmak ma'nâsındır; yukâlu: عَقَى بِسَهْمِهِ إِذَا رَمَى بِهِ فِي الْهَوَاءِ Ve kuş havâlanıp yükselmek ma'nâsındır; yukâlu: عَقَى الطَّائِرَ إِذَا اِزْتَمَعَ فِي طَيْرَانِهِ Ve bir yerden getirilmek ma'nâsındır ki gelen kimseye izdirâp mevkî'inde irâd olunur, ma'nâ-yı evvelden me'hûzdur; yukâlu: مِنْ أَيَّنْ غَقِّيتَ عَلَيَّ الْمَجْهُولُ أَيَّ أُتَيْتَ

الْعَقِيَانُ [el-i'kiyân] ('ayn'ın kesriyle) Şol cins altına denir ki yerden nebât gibi nâbit olur, Fârisîde zer-i rûste derler; yukâlu: بَنُو فَلَانٍ عَقِيَانُ الذَّهَبِ وَهُوَ ذَهَبٌ يَنْبُثُ

الْإِعْقَاءُ [el-i'kâ] (hemzenin kesriyle) Bir nesne acı yâhüd pek acı olmak ma'nâsındır; yukâlu: أَعْقَى الشَّيْءُ إِذَا صَارَ مُرًّا Ve bir nesneyi acılığından nâşî ağızdan çıkarıp atmak ma'nâsındır; yukâlu: أَعْقَى الشَّيْءَ إِذَا أَرَاهُ مِنْ فِيهِ

الْإِعْتِقَاءُ [el-i'tikâ] (إِفْتِعَالٌ [ifti'âl] vezninde) تَعْقِيَةُ [ta'kiyet] ile ma'nâ-yı ahîrde mürâdiftir; tekûlu: مِنْ أَيَّنْ اِعْتَقَيْتَ عَلَيَّ الْمَجْهُولُ أَيَّ أُتَيْتَ

الْوَاوِيُّ

[ع ك و]

عُكْوَةٌ [el-'ukvet] ve عُرْوَةٌ [urvet] [temret] veznlerinde) Küçük çocuğun zekânında olan çukuruçğa denir; نُونَةٌ [nūnet] ma'nâsına. Ve ortaya denir; yukâlu: عُكْوَةٌ الدَّارِ أَيَّ وَسَطُهَا Ve dilin dibine ve köküne denir, أَضْلُ اللِّسَانِ [aşlu'l-lisân] ma'nâsına. Ve kuyruk sokumuna denir; yukâlu: فَرَسٌ

شَدِيدُ الْعُكْوَةِ أَيَّ أَضْلُ الذَّنْبِ Ve sinirden yapılmış turaya ve tomağa denir ki siniri uzunluğuna yarıp her tarafını örüp tura ederler. Ve bedende hucze-i galîzaya ya'nî uçkur gelen yoğun yerine denir ki murâd koltuk altıdır, Türkîde sepetlik ta'bîr olunur. Ve her şey'in göm ve galîz olan yerine denir; cem'i عُكَا [u'kâ] gelir 'ayn'ın zammı ve elifin kasrıyla ve عِكَا [ikâ] gelir, كِسَاءٌ [kisâ] vezninde.

عُكْوَةٌ [Akvet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Bir şa'îr-i Temîmî ismidir.

الْعُكْوُ [el-'akv] (عَفْوٌ [afv] vezninde) Atın kuyruğunu kuyruk sokumuna doğru kıvırıp düğmek ma'nâsındır; yukâlu: عَكَ ذَنْبَ الْعُكْوَةِ وَعَقَدَهُ Ve donun ve şalvarın uçurluğunu kalın ve büyük eylemek ma'nâsındır; yukâlu: عَكَ بِإِزَارِهِ إِذَا أَغْطَمَ حُجْرَتَهُ وَغَلْظَهَا Ve dübürden fazlanın bir mikdârı çıkıp ve bir mikdârı çıkmayıp kalmak ma'nâsındır; yukâlu: عَكَ بِحُزْنِهِ إِذَا خَرَجَ بَعْضٌ وَيَبْقَى بَعْضٌ Ve tütün havâya ağmak ma'nâsındır; yukâlu: عَكَ الدُّخَانَ إِذَا تَصَعَّدَ Ve buğur nâkayı gebe kılmak ma'nâsındır; yukâlu: عَكَ الْفُحْلُ النَّاقَةَ إِذَا لَتَحَهَا Ve bir adama mihrübânlık eylemek ma'nâsındır; yukâlu: عَكَ عَلَيَّ قَوْمِهِ إِذَا عَطَفَ Ve es'îri yâ mücrimi bende çekmek ma'nâsındır; yukâlu: عَكَ فَلَانًا فِي الْحَدِيدِ إِذَا قَيْدَهُ وَشَدَّهُ

الْمِعْكَاءُ [el-mi'kâ] (مِخْرَابٌ [mihrâb] vezninde) Semiz develere denir yâhüd şol çok develere denir ki kesret ve izdihâmından başları birbirininin kuyruk sokumlarına girişmiş ola; yukâlu: إِبِلٌ مِعْكَاءُ أَيَّ سَمِينَةٌ أَوْ كَثِيرَةٌ رَأْسٌ ذَا عِنْدَ عُكْوَةِ ذَا

الْأَعْكَى [el-a'kâ] (أَعْلَى [a'lâ] vezninde) İki

yanları yoğun ve kuyruk sokumu pek ve katı olan deveye denir.

الْعَكْوَاءُ [el-ʿakvāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) Kuyruğu ak ve sāʾir yerleri siyāh olan dişi koyuna denir ve bu dişi koyuna mahsüstür; yukālu: شَاةٌ عَكْوَاءٌ أَيُّ بَيْضَاءُ الذَّنْبِ وَسَائِرُهَا أَسْوَدُ

التَّغْلِيَةُ [et-taʿkiyyet] (تَفْعَلَةٌ [tefʿilet] vezninde) Kılıcın kabzasına yāhūd mızrağın temreni yanına yaş sinir sarmak maʿnāsınadır; yukālu: عَكَّى عَلَى سَيْفِهِ وَرُمَحِهِ إِذَا سَدَّ عَلَيْهِمَا عِلْبَاءُ رَطْبًا

الْعَكْيِيُّ [el-ʿakiyy] (غَنِيٌّ [ganiyy] vezninde) Tulum içre uyumuş koyu süte denir ki yoğurt olacaktır.

الْيَائِي

[ع ك ي]

الْعَكْيِيُّ [el-ʿaky] (ʿayn'ın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Donun yā şalvarın uçkurluğunu kalın eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَكَّى بِإِزَارِهِ عَكْيًا إِذَا أَغْلَطَ بِمَغْقَدِهِ Ve ölmek maʿnāsınadır; yukālu: عَكَى زَيْدٌ إِذَا مَاتَ

التَّغْلِيَةُ [et-taʿkiyyet] (تَفْعَلَةٌ [tefʿilet] vezninde) Ve

الإِعْكَاءُ [el-iʿkāʾ] (hemzenin kesriyle) Bunlar da uçkurluğu kalın eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَكَّى بِإِزَارِهِ وَأَعَكَّى إِذَا أَغْلَطَ بِمَغْقَدِهِ Ve

إِعْكَاءُ [iʿkāʾ] Bir adamı bende çekmek maʿnāsınadır; yukālu: أَعْكَاهُ إِذَا أَوْثَقَهُ فِي الْحَدِيدِ

الْعُكَا [el-ʿukā] (ʿayn'ın zammı ve elifin kasrıyla) عُكُوَةٌ [ʿukvet]in cemʿidir ki عُرْفَةٌ [ğurfet] veznindedir. Müellif maʿnāsından sükūt eylemekle şārih der ki bu eğirilip henüz yumak olmamış iplik kütesine denir.

الْعَاكِي [el-ʿākī] Meyyite denir. Ve عُكُوَةٌ

[ʿukvet] dedikleri zikir olunan iplik satıcıya denir. Ve sevīk-ı muḳl ekline düşkün adama denir.

الْعَكْيِيُّ [el-ʿakiyy] (غَنِيٌّ [ganiyy] vezninde) Muḳl dedikleri yemişin kavutuna denir.

الْوَاوِيُّ

[ع ل و]

الْعُلُو [el-ʿulv] (ʿayn'ın harekāt-ı selāsı ve lām'ın sükūnuyla) ve

الْعُلَاوَةُ [el-ʿulāvet] (ثُمَّامَةٌ [sumāmet] vezninde) ve

الْعَالِيَةُ [el-ʿāliyyet] Bir nesnenin yukarısına denir, tepe başı gibi; yukālu: عَلُو الشَّيْءِ مُثَلَّثَةً Ve وَعُلَاوَتُهُ وَعَالِيَتُهُ أَيُّ أَوْفَعُهُ

عَالِيَةٌ [ʿāliyyet] Mızrağın ve kargının yukarısına ki üst tarafıdır, ʿalā-kavlin ucuna yāhūd temren tarafından nisfına denir; yukālu: مَا عَالِيَةٌ الْقَنَاةُ كَسَافِلِهَا أَيُّ أَغْلَاهَا أَوْ رَأْسُهَا Ve أَوْ نَضْفُهَا الَّذِي يَلِي السِّنَانَ

عَالِيَةٌ [ʿĀliyyet] Necd ülkesinin mā-fevkiyle arz-ı Tihāme'ye ve mā-verā-i Mekke'ye varınca kadar müştemil olduğu arza denir ki arz-ı Hicāz olur. Ve zāhir-i Medīne'de niçe karyelere itlāk olunur, mecmūʿuna عَوَالِي [ʿAvālī] denir, nisbetinde عَالِيٌّ [ʿĀliyy] derler ve gayr-i kıyās üzere عَلْوِيٌّ [ʿUlviyy] denir ʿayn'ın zammıyla.

الْعُلُو [el-ʿuluvv] (سُمُوٌّ [sumuvv] vezninde) Bir nesne yüksek ve bülend olmak maʿnāsınadır; yukālu: عَلَا الشَّيْءُ يَغْلُو عُلُوًا إِذَا اِرْتَفَعَ وَيُقَالُ عَلَا التَّهَارُ إِذَا اِرْتَفَعَ Ve bir şey'in yukarısına çıkmak maʿnāsınadır; yukālu: عَلَاهُ وَبِهِ إِذَا صَعِدَهُ Ve dābbeye binmek maʿnāsınadır; yukālu: عَلَا الدَّابَّةُ إِذَا رَكِبَهَا Ve kadr ve şān ve şeref sāhibi olmak maʿnāsınadır; yukālu: عَلَا فِي الْمَكَارِمِ إِذَا شَرَفَ

seltmek ve yüksek eylemek ma'nāsına olur; yukālu: عَلَا بِهِ إِذَا جَعَلَهُ غَالِيًا

الْعَلِيُّ [el-ʿaliyy] (غَنِيٌّ [ganiyy] vezninde) İsm-i fā'ilidir, yüksek ve bülend nesneye denir. Ve şedid ve kavī adama itlāk olunur. Bu ma'nā i'tibārıyla ba'zı kimseler tesmiye olundu: ʿAlī el-Murtaḍā gibi, kerremallāhu vechehu.

الْعَلَاءُ [el-ʿalāʾ] (عَطَاءٌ [ʿaṭāʾ] vezninde) Bu dahi yüksek ve bülend olmak ma'nāsınadır; yukālu: عَلِيَ الشَّيْءُ غَلَاءً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا ارْتَفَعَ Ve şeref ve šān cihetiyle bülend-mertebe olmak ma'nāsınadır; yukālu: عَلِيَ فِي الْمَكَارِمِ إِذَا شَرَفَ

التَّعْلِيُّ [et-teʿallī] (تَفْعُلٌ [tefaʿul] vezninde) Bu dahi yüksek olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَعَلَّى الشَّيْءُ بِمَعْنَى عَلَا Ve tedricle yükselmek ma'nāsınadır; yukālu: تَعَلَّى الرَّجُلُ إِذَا عَلَا فِي مُهَلَّةٍ marazdan selāmet bulmak ma'nāsına müstaʿmeldir ki kalkmak taʿbīr olunur; yukālu: تَعَلَّتِ الْمَرْأَةُ مِنْ نَفَاسِهَا أَوْ مِنْ مَرَضِهَا إِذَا سَلِمَتْ

الْإِسْتِغْلَاءُ [el-istiḡlāʾ] Bir nesnenin yukarısına ağmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتِغْلَاهُ إِذَا صَعِدَهُ Ve yükselmek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتِغْلَى النَّهَارُ إِذَا ارْتَفَعَ

الْإِعْلِيَاءُ [el-iʿlīāʾ] (إِعْشِيشَابٌ [iʿšīšāb] vezninde) Bu dahi bir şey'in yukarısına çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: إِعْلَوْلَاهُ إِذَا صَعِدَهُ

الْإِعْلَاءُ [el-iʿlāʾ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir nesnenin yukarısına çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: أَعْلَاهُ إِذَا صَعِدَهُ Ve bir nesneyi yükseltmek ma'nāsınadır; yukālu: أَعْلَاهُ إِذَا جَعَلَهُ غَالِيًا Ve اَعْلَاهُ عَنْ harfiyle bir nesneden nüzül eylemek ma'nāsına olur; yukālu: أَعْلَى عَنِ الدَّابَّةِ إِذَا نَزَلَ عَنْهَا [ʿĀliyet] dedikleri arz-ı mezküreye gel-

mek ma'nāsınadır; yukālu: أَعْلَى الرَّجُلِ إِذَا أَتَى الْعَالِيَةَ

التَّغْلِيَةُ [et-taʿliyet] (تَفْعِلَةٌ [tefʿilet] vezninde) Bu dahi bir nesnenin yukarısına çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا صَعِدَهُ Ve bir nesneyi yükseltmek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا جَعَلَهُ غَالِيًا Ve اَعْلَاهُ عَنْ harfiyle bir nesneyi yukarıdan indirmek ma'nāsınadır; yukālu: عَلَى الْمَتَاعِ عَنِ الدَّابَّةِ إِذَا نَزَلَتْهُ nāme yazmak ma'nāsınadır; yukālu: عَلَى الْكِتَابِ إِذَا عَمُوْنَهُ كَمَا يُقَالُ عَمُوْنَهُ عَمُوْنَةٌ وَعَمَلُوْنَا

الْمُعَالَاةُ [el-muʿālāt] (مُبَالَاةٌ [mubālāt] vezninde) Bu dahi bir nesnenin yukarısına çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: وَبِهِ غَالَاهُ إِذَا صَعِدَهُ Ve اَعْلَاهُ [ʿĀliyet] dedikleri arz-ı mezküreye gelmek ma'nāsınadır; yukālu: عَلَى الرَّجُلِ إِذَا أَتَى الْعَالِيَةَ Ve bir haberi fāş eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا عَلَا نَعِيَّهُ Ve اَطْلَهُوْهُ Ve اَطْلَهُوْهُ harfiyle bir nesneyi birine yükletmek ma'nāsına olur; tekülü: عَلَيْهِ عَلِيٌّ بِالْأَمْرِ أَيِ احْبِلْهُ عَلِيٌّ

الْأَحْرُوفُ الْمُسْتَعْلِيَةُ [el-ḥurufu'l-mustaʿliyet] Ehl-i tecvid örfünde yedi harften ibârettir ki şād-ı mühmele ve ğayn-ı muʿceme ve kâf ve ḍād-ı muʿceme ve ḥā-yı muʿceme ve fāʾ ve zāʾ harfleridir; mecmūʿunu “صَغَى” kelimeleri cāmiʿdir. Bunların kiminde lisān yukarı damağa istiʿlā ve kiminde edā ederken savt ʿulüvv cihetinden hurūc eylemekle مُسْتَعْلِيَةٌ [mustaʿliyet] itlāk olundu.

الْعَلَاءُ [el-ʿalāʾ] (سَمَاءٌ [semāʾ] vezninde) Masdardır ki zikr olundu. Ve ism olur, yüksekliğe denir; yukālu: فِيهِ عَلَاءٌ أَيِ رُفْعَةٌ Ve bir recül adıdır. Ve Medīne'de bir mevzīʿ ismidir.

سِكَّةُ الْعَلَاءِ [Sikketu'l-ʿAlāʾ] Buḥārā şehrinde bir sokaktır.

الإِغْتِيَاءُ [el-i'tilā] [ifti'āl] vezninde) Yükselmek ma'nāsındır; yukālu: **إِغْتَى** النَّهَارُ إِذَا اذْتَمَعَ

الْعَالِي [el-'ālī] Bāb-ı evvelde ism-i fā'ildir, yüksek nesneye denir. Ve 'Arablar şeref ve şān sāhibi adama **عَالِي الكَعْبِ** [‘ālī'l-ka‘b] ıtlāk ederler; yekūlūne: **رَجُلٌ عَالِي الكَعْبِ أَي كَعْبٌ شَرِيفٌ** Şārih der ki **كَعْبٌ** [ka‘b] kargının boğumuna denir ki māddesinden ‘ālī olur, bu vechile kināye ederler yāhūd **كَعْبٌ** [ka‘b]-ı ricldendir ki murād ayaktır, imtiyāz ve tafavvuk cihetiyle ehl-i sadr olur.

الْمَعْلَاةُ [el-ma‘lāt] [mermāt] vezninde) Kesb-i şeref ma'nāsındır. Şārih der ki bu ma'nāda masdar-ı mīmī ve ism olur ve ism-i mekān olur. Ve **مَعْبَنَةٌ** [mecbenet] ve **مَعْبَلَةٌ** [mebħalet] gibi bā'is ma'nāsına olur; cem'i **مَعَالِي** [me‘ālī] gelir; ve minhu **مَعَالِي الشَّرَفِ** Ve **الأُمُورِ أَي مَكْسَبِ الشَّرَفِ**

مَعْلَاةٌ [Ma‘lāt] Mekke-i mükerrreme makberesi ismidir ki Hacı'n nām mahalde vāki'dir, Mekkenin üst tarafındadır. Bunda **مَعْلَاةٌ** [Ma‘lāt] ism-i mekāndır Ve Yemāme'de bir karye adıdır. Ve Bedr kurbünde bir mevzi' ismidir.

الْعَلِيَّةُ [el-'ilyet] ve

الْعَلِي [el-'ily] ('ayn'ların kesriyle) Ecille vü eşraf-ı nāsa denir; **عَلِيٌّ** [‘aliyy] kelimesinin cem'leridir ki **عَنْبِيٌّ** [ganiyy] veznindedir; yukālu: **هُمُ عَلَيْهِ النَّاسُ وَعَلَيْهِمْ أَي جِلَّتْهُمُ**

الْعِلَاوَةُ [el-'ilāvet] [kitābet] vezninde) Başın yukarisına denir, 'alā-kavlin boyunun yukarisına denir; yukālu: **صَرَبَ عِلَاوَتُهُ** Ve **أَيُّ أَعْلَى رَأْسِهِ أَوْ عُنُقِهِ** olan iki dengin aralığına zā'id olarak vaz'olunan nesneye denir, Fārisī edā ile serbār ta'bīr olunur; yukālu: **لَا تَضَعُ الْعِلَاوَةَ بَيْنَ الْعِدْلَيْنِ** Ve mutlak

bir nesne tizere ziyāde kılınan şey'e denir; yukālu: **أَعْطَاهُ أَلْفَ دِينَارٍ وَدِينَارًا عِلَاوَةً** Ve bir kısrağın adıdır.

الْعَلْيَاءُ [el-'alyā] [şahrā] vezninde) Göge ıtlāk olunur, **سَمَاءٌ** [semā] ma'nāsına. Şārihin beyānına göre ismdir, sıfat değildir. Ve dağın tepesine denir. Ve mekān-ı 'ālīye denir; yukālu: **رَأَيْتُهُ يَقْعُدُ فِي الْعَلْيَاءِ أَي بِالْمَكَانِ الْعَالِي** Ve mutlak bir nesneden 'ālī olan şey'e denir. Ve fa'le-i 'ālīye ma'nāsındır ki şeref ve rif'ati mutazammın 'amelden 'ibārettir. Şārih, İbn Esīr'den nakl eder ki Hazret-i 'Abbās'ın na't-ı şerīf-i Nebevīde nazm ve inşād eylediği işbu: **”حَتَّى اخْتَوَى بَيْتَكَ الْمُهَيْمِينَ مِنْ | | خِنْدِيفٍ**“ **الْعَلْيَاءُ** [alyā] beytinde vāki' kelimesi mekān-ı mürtefi' ma'nāsındır, **أَعْلَى** [a'ālā] kelimesinin mü'ennesi değildir, zīrā münekkeren irād olunmuştur. **فَعْلَاءٌ** [fa'ālā]-i **أَفْعُلُ** [ef'al] ise elbette mu'arref olmak lāzımdır. İntehā.

عَلِيَا مُضَرَّ [‘Ulyā Muḍar] ('ayn'ın zamını ve elifin kasrıyla) Kabile-i Muḍar'ın a'lāsına ıtlāk olunur ki 'inde'l-ba'z Ḳureyş kabilesidir, mā-'adāsına **مُضَرَّ سَفْلَى** [Suflā Muḍar] ta'bīr olunur. Ve **عَلِيَا** [ulyā] lafzı **أَعْلَى** [a'ālā] kelimesinin mü'ennesidir. Cem'i **عُلَى** [‘ulā] gelir, **كُبْرَى** [kubrā] ve **كُبْرَى** [kuber] gibi.

الْعَلْيَانُ [el-'ilyān] ('ayn'ın kesriyle) İri ve tenū-mend insān ve hayvāna denir. Ve uzun nesneye denir, tavīl ma'nāsına. Ve kālā ve metā'a denir. Ve yüksek nākaya denir. Ve āvāz-ı bülende denir; yukālu: **لَهُ عِلْيَانٌ أَي صَوْتٌ جَهِيْرٌ** Ve erkek sırtlana denir.

الْعَلِيَّانُ [el-'illiyān] ('ayn'ın ve lām-ı müşeddedenin kesriyle) Bu dahi yüksek nākaya ve āvāz-ı bülende denir.

الْعُلْوَانُ [el-^ʿulvān] (ʿayn'ın zammiyla) Mektübun ser-nāmesine ve dībācesine denir; yukālu: كَتَبَ عُلْوَانَ الْكِتَابِ أَبِي عُنْوَانَهُ

الْعَلَايَةُ [el-^ʿAlāyet] [سَحَابَةٌ] [sehābet] vezninde) Bir mevziʿ adıdır. Ve yüksek mahalle denir.

الْعَلْيُ [el-^ʿaly] (ظَبْيُ [zāby] vezninde) Bu dahi yüksek mahalle denir.

الْعَلَاةُ [el-^ʿalāt] [حَصَاةٌ] [ḥaşāt] vezninde) Demircilerin örs taʿbīr ettikleri demire denir, sindān maʿnāsına. Ve üzerinde keş yaptıkları yassı taşa denir, yoğurdu üzerine serip kurutup keş yaparlar. Ve külek tarzında bir gūne kaba denir ki yere koyup etrāfını sığır tezekleriyle besleyip ona süt saġarlar. Ve yüksek nākaya denir. Ve bir kırsaġın ve bir daġın isimleridir.

عَلِيُونُ [ʿİllyiyyūn] (ʿayn'ın ve lām-ı müşeddedenin kesriyle) عَلِيٌّ [ʿilīy] kelimesinin cemʿidir ki ʿayn'ın ve lām-ı müşeddedenin kesri ve yā'nın teşdīdiyledir, semā-i sābiʿada bir mevziʿ ismidir ki ervāh-ı müʾminīn oraya suʿūd ederler.

Müʾellif *Başāʾir*'de bu maʿnāyı beyāndan sonra demiştir ki عَلِيُونُ [ʿİllyiyyūn] ʿalākavlin eşref-i mevāziʿ-i cinānın ismidir, niteki سَجِينُ [Siccīn] eşerr-i mevāziʿ-i nīrānın ismidir. Ve ʿinde'l-baʿz ehl ve sükkānının ismidir ve bu ʿArabiyyeye akrebdir, zīrā cemʿ-ı mezbur nātıkine mahsüstür. Ve عَلِيٌّ [ʿilīy] onun müfredidir, بَطِيحٌ [biṭṭīḥ] gibi. Ve İbn Eşīr'in beyānına göre semā-i sābiʿanın yāhūd hafaza melāʾikesinin dīvānları ismidir ki aʿmāl-i sālihīn oraya refʿ olunur yāhūd aʿlā-yı emkine ve eşref-i merātīb demektir ki murād dār-ı āhirette dergāh-ı rızāya akreb olan derecattır. Ve عَلِيُونُ [ʿilīyūn] kelimesi hurūf ve

harekātla muʿreb olur, قِسْرَيْنِ [ḳinnesrīn] gibi. Ve ʿinde'l-baʿz vech-i mezkūr üzere cemʿdir yāhūd müfredi yoktur yāhūd müfredidir, cemʿi yoktur.

يَعْلَى [Yaʿlā] [يَرْضَى] [yerḍā] vezninde ki fiʿl-i müstakbeldir) Esmādandır: Yaʿlā b. Umeyye saḥābīdir.

مُعَلَّى [Muʿallā] [مُعْظَمٌ] [muʿazzam] vezninde) Esmādandır: Muʿallā b. Esed saḥābīdir.

يَعْلَى [Yiʿlā] (yā'nın kesri ve elifin kasrıyla) Bir hatun ismidir. Ve ʿUbeyd b. Yiʿlā tābiʿdir.

الْعَلْوُ [el-^ʿalv] (ʿayn'ın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Kahr ve galebe maʿnāsınadır; yukālu: أَخَذَهُ عَلْوًا أَبِي عَنُوَّةَ

الْتَعَالِي [et-teʿālī] [تَفَاعُلٌ] [tefāʿul] vezninde) Yükselmek maʿnāsınadır; yukālu: اذْتَفَعُ تَعَالَى الرَّجُلُ إِذَا ارْتَفَعَ اُعْلُ [teʿāle] dersin lām'ın fethiyle اُعْلُ maʿnāsına ve müfred müʾenneste تَعَالَى ve cemʿinde تَعَالِيْنَ dersin.

Mütercim der ki fiʿl-asl تَعَالَى kelimesi تَعَالَى māddesinden emr olmakla onunla esfelde olan adamın yukarı çıkması zımında nidā olunur idi ki onunla “yukarı gel” taʿbīr olunur. Baʿdehu kesret-i istiʿmālle mutlakān اُعْلُ yaʿnī gel maʿnāsında istiʿmāl eylediler, gerek medʿuvv olan kimse aʿlāda ve gerek esfelde olsun ve gerek berāberde olsun, pes maʿnā-yı hāssı ʿāmmda istiʿmāl eylediler. Ve gāh olur ki cemʿ-ı müzekker-i sālimde mücāneset-i vāv mülābesesiyle lām'ı mazmūm olur; ve bihi karaʿe el-Ḥasenu'l-Başīr: “قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ تَعَالُوا” Ve müʾennesinde yā'ya mücānesetle meksūr olur. İntehā.

الْعَلِ [el-^ʿal] (ʿayn'ın fethi ve lām'ın kesri ve

zammıyla) İsmidir. فَوْقُ [fevka] ma'nāsına علا lafzından maksürdür; tekülü: مِنْ أَتَيْتُهُ مِنْ عَلٍ بِكَسْرِ اللَّامِ وَصَوَّبَهَا أَيُّ مِنْ فَوْقُ Ve gāh olur ki elifle علا مِنْ dahi derler, عَلٍ مِنْ dahi bu ma'nāyadır; tekülü: مِنْ أَتَيْتُهُ مِنْ عَلٍ وَمِنْ عَلَا وَمِنْ فَوقِ Şārih der ki kesre tahfifen hāli üzere ibkāya ve zamme gāyāta ilhāka mebnīdir, tafsili *Muğni'l-Lebīb*'de mezkūrdur.

الْعَلِيَّةُ [el-ulliyet] ('ayn'ın zammı ve kesri ve lām-ı meksürenin ve yā'nın teşdidleriyle) Çardak ta'bīr olunan yüksek odaya denir; cem'î عَلَالِي [ʿalālī] gelir; tekülü: قَعْدَنَا فِي الْعَلِيَّةِ أَيِ الْعُرْفَةِ

الْمُعَلَّى [el-muʿallā] [muʿazzam] vezninde) Kumar oklarının yedincisinin ismidir. Ve Es'ar nām kimsenin feresi ismidir. Cevherī مُحَدَّثٌ [muḥaddiṣ] vezninde takyīd eylemekle vehm eyledi.

الْمُعَلِّي [el-muʿallī] (مُحَدَّثٌ [muḥaddiṣ] vezninde) Şol adama denir ki dā'imā süttü hayvānın sağ tarafından gelip sağar ola. Ve bir feresin adıdır.

يُعِينِي [Yuʿaylā] (musaggar bünyesiyle) Bir recül adıdır.

الْمُعْتَلِي [el-muʿtelī] [mumtelī] vezninde) Arslana denir.

عَلِيٌّ [ʿUleyy] [sumeyy] vezninde) Esāmīdendir: ʿUleyy b. Rebāh muhaddistir.

عَلْيَانٌ [ʿAlyān] [selmān] vezninde) ve

عَلْيَانٌ [ʿUleyyān] (musaggar bünyesiyle) Muhaddislerdir. Ve İbrāhīm b. ʿUleyye ki سُمَيْيَةٌ [sumeyyet] veznindedir, muhaddistir.

الْعَلَى [el-ʿUlā] [hudā] vezninde) Vādī'l-Ḳurā nāhiyesinde bir belde adıdır.

Ve diyār-ı Ğaṭafān'da bir mevzi'dir. Ve diyār-ı Kilāb'da bir niçe kuyu adıdır.

كُورَةُ الْعَلَاتَيْنِ [Kūretu'l-ʿAlāteyn] ('ayn'ın fethi ve tesniye bünyesiyle) Hıms eyāletinde bir kazā adıdır.

الْعَلَوَاءُ [el-ʿalvā] [ḥamrā] vezninde) Kıssa-i ʿāliye ma'nāsınadır; tekülü: سَمِعْنَا مِنْهُ عِلْوَاءَ أَيِ قِصَّةً عَالِيَةً Ve bir hatun ve iki kıs-rak isimleridir.

الْعَلِيَّ [el-ʿiliyy] (kesreteynle ve yā'nın teşdidıyla) Yüksekliğe denir; yukālu: بِهٖ عِلْيَّيْ أَيِ عُلُوِّ

الْيَائِي

[ع ل ي]

الْعَلْي [el-ʿaly] ('ayn'ın fethi ve lām'ın sükūnuyla) ve

الْعَلِيَّ [el-ʿuliyy] [ʿutiyy] vezninde) Yukarıya ağmak ma'nāsınadır; yukālu: عَلَى السَّطْحِ يَغْلِيهِ عَلِيًّا وَغَلِيًّا إِذَا صَعَدَهُ

عَلَى [ʿalā] ('ayn'ın fethi ve elifin kas-rıyla) Harftir, ya'nī hurūf-ı cārredendir.

Sībeveyhi'den ismiyyeti mervīdir. Dokuz ma'nāya delālet eder: 1) Hissī ve ma'nevī isti'fā ve tefevvuk için olur ki gāliben mecrūruna isti'fāya delālet eder; nahvu kavlihi ta'ālā: ﴿وَعَلَيْهَا وَعَلَى الْفُلْكِ تُحْمَلُونَ﴾ Ve ba'zen mecrūrunun mukābiline müsta'lī olur; nahvu kavlihi ta'ālā: ﴿أَوْ أَجِدُ عَلَى النَّارِ هُدًى﴾ أَيِ عَلَى الْمَكَانِ الَّذِي هُوَ قَرِيبٌ مِنَ النَّارِ هَادِيًا

Ve isti'fā-i ma'nevī için olur; nahvu kavlihi ta'ālā: ﴿عَلَيْهِ دِينَ﴾ 2) Musāhabet için gelir مَعَ kelimesi gibi; nahvu kavlihi ta'ālā: ﴿وَأَتَى الْمَالَ عَلَى حُبِّهِ﴾ أَيِ مَعَ حُبِّهِ 3) Mücāveze içindir, عَنْ gibi; ke-kavli 'ş-şā'iri: ﴿إِذَا رَضِيَتْ عَلَيَّ بَنُو قُشَيْرٍ أَلْعَمَّرَ اللَّهُ أَعْجَبِيَنِي رِضَاهَا﴾ أَيِ رَضِيَتْ 4) Ta'līl içindir, lām gibi; nahvu kav-

gözü kör adama denir ki murād cāhil ve nādāndır. اَعْمَى [a'cāmā] lafzının cem'î عُمِّي [ʿumy] ve عُمِيَانٌ [ʿumyān] gelir 'ayn'ların zammı ve mīm'lerin sükūnuyla ve عُمَاءٌ [ʿumāt] gelir, رُمَاءٌ [rumāt] vezninde, bu gūyā ki عَامِي kelimesinin cem'idir. Mü'ennesi عُمِيَاءٌ [ʿamyā]dır, حَمْرَاءٌ [hamrā] vezninde ve عَمِيَّةٌ [ʿamiyyet]tir, فَرِحَةٌ [ferihāt] vezninde ki عَمِي [ʿamī] mü'ennesidir.

التَّعْمِيَّةُ [et-ta'cimiyyet] (تَفْعِلَةٌ [tef'ilet] vezninde) Kör eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَمِيْتُ عَمِيَّةً وَهِيَ مَضَادِرٌ وَمِنْهُ حَدِيثٌ "مَنْ قَتَلَ فِي عَمِيَّةٍ فِي رَمِي يَكُونُ بَيْنَهُمْ فَهُوَ خَطَا" وَالْمَعْنَى أَنْ يُوجَدَ بَيْنَهُمْ قَبِيلٌ يَغْمَى أَمْرُهُ وَلَا يَتَّبِعُونَ قَاتِلَهُ وَالْمَعْنَى أَنْ يُوجَدَ بَيْنَهُمْ قَبِيلٌ يَغْمَى أَمْرُهُ وَلَا يَتَّبِعُونَ قَاتِلَهُ فَحُكْمُهُ حُكْمُ قَتْلِ الْخَطَا يَجِبُ فِيهِ الدِّيَّةُ Pes burada katl-i عَمِيَّةً [ʿimmiyyā] karışkanlıkta ok isabetiyle maktül olmaktadır.

الأَعْمَاءُ [el-a'cāmā] (hemzenin fethiyle) Cāhil ve nādānlara denir; اَعْمَى [a'cāmā] kelimesinin cem'idir; yukālu: هُمْ أَعْمَاءٌ أَيْ جُهَالٌ Şārih der ki mü'ellifin siyākı iki vechle galatı müstemildir: Evvelā Muḥkem'de mansūs olduğu üzere اَعْمَاءٌ [a'cāmā] مَجَاهِلٌ [mecāhil] ma'nāsınadır ki mīm'in fethiyledir, mechül ve nā-ma'lūm nesnelere 'ibārettir. Sāniyā müfredi اَعْمَى [a'cāmā] değildir, belki عَمِي [ʿamī] kelimesidir, كَتَفٌ [ketif] vezninde ki bi-ma'nā mef'uldür. İntehā. Ve

التَّعَامِي [et-te'āmī] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Tasannu'la körlük göstermek ma'nāsınadır; yukālu: تَعَامَى الرَّجُلُ إِذَا أَظْهَرَ الْعَمَاءَ

الأَعْمَاءُ [el-ʿamā] (سَمَاءٌ [semā] vezninde) ve **الْعَامِيَّةُ** [el-ʿamāyet] (سَحَابَةٌ [sehābet] vezninde) ve

الْعَمِيَّةُ [el-ʿamiyyet] (غَنِيَّةٌ [ganiyyet] ve سُمِيَّةٌ [sumeyyet] veznlerinde) Gavāyet ve lecāc ma'nāsınadır; yukālu: فَلَانٌ فِي عَمَاءٍ وَعَمَايَةٍ وَعَمِيَّةٌ وَعَمِيَّةٌ أَيْ فِي عَوَايَةٍ وَلَبَاجٍ

الْعَمِيَّةُ [el-ʿimmiyyet] ('ayn'ın kesri ve zammı ve mīm'in ve yā'nın teşdidiyle) Kibr ve ta'azzum yāhūd dalāl ve güm-rāhī ma'nāsınadır. Ve bu عَمَى [ʿamā] lafzından **فَعِيلَةٌ** [fi'ilet]tir; yukālu: مَا هَذِهِ الْعَمِيَّةُ أَيْ الْكِبْرُ أَوْ الصَّلَالُ

الْعَمِيَّةُ [el-ʿimmiyyā] (رَمِيًّا [rimmiyyā] vezninde) Fi'l-asl masdardır, رَمِيًّا [rimmiyyā] ve حَصِيصًا [hişşiyā] gibi, kör olmak ve bir nesne mestūr ve müştēbih olmak ma'nālarıdır, ba'dehu ism mevki'inde istī'māl olundu; ve minhu yukālu: قَتَلَ فَلَانٌ الْعَمِيَّةَ فَعِيلًا مِنَ الْعَمَى كَا الرَّمِيَا مِنَ الرَّمِي وَالْحَصِيصَا مِنَ التَّحْطِصِ وَهِيَ مَضَادِرٌ وَمِنْهُ حَدِيثٌ "مَنْ قَتَلَ فِي عَمِيَّةٍ فِي رَمِي يَكُونُ بَيْنَهُمْ فَهُوَ خَطَا" وَالْمَعْنَى أَنْ يُوجَدَ بَيْنَهُمْ قَبِيلٌ يَغْمَى أَمْرُهُ وَلَا يَتَّبِعُونَ قَاتِلَهُ فَحُكْمُهُ حُكْمُ قَتْلِ الْخَطَا يَجِبُ فِيهِ الدِّيَّةُ Pes burada katl-i عَمِيَّةً [ʿimmiyyā] karışkanlıkta ok isabetiyle maktül olmaktadır.

الأَعْمَاءُ [el-a'cāmā] (hemzenin fethiyle) Cāhil ve nādānlara denir; اَعْمَى [a'cāmā] kelimesinin cem'idir; yukālu: هُمْ أَعْمَاءٌ أَيْ جُهَالٌ Şārih der ki mü'ellifin siyākı iki vechle galatı müstemildir: Evvelā Muḥkem'de mansūs olduğu üzere اَعْمَاءٌ [a'cāmā] مَجَاهِلٌ [mecāhil] ma'nāsınadır ki mīm'in fethiyledir, mechül ve nā-ma'lūm nesnelere 'ibārettir. Sāniyā müfredi اَعْمَى [a'cāmā] değildir, belki عَمِي [ʿamī] kelimesidir, كَتَفٌ [ketif] vezninde ki bi-ma'nā mef'uldür. İntehā. Ve

أَعْمَاءُ [a'cāmā] Şol arazīye itlāk olunur ki onda kat'ā ābādānlık ve şenlik ve 'imāret eseri olmaya; yukālu: رَمَى بِهِمْ فِي الْأَعْمَاءِ وَهِيَ أَعْمَاءٌ وَهِيَ لَا عَمَارَةَ بِهَا

الْمَعَامِي [el-me'āmī] (mīm'in fethiyle) Bu dahi eser-i 'imāretten hālī olan por arazīye denir. Şārihin beyānına göre gayr-i kıyās üzere عَمَى [ʿamā] kelimesinden cem'dir, kıyās olan مَعْمِيَّةٌ [ma'cimiyyet] olmak idi.

الْعَامِيَّةُ [el-ʿamiyyet] Mübālagaten اَعْمَاءٌ [a'cāmā] kelimesini te'kīd için irād olunur,

gerek cühhāl ve gerek sâ'ir ma'ânîye olsun; yukālu: **عَمَاءٌ عَامِيَّةٌ مُبَالَعَةٌ أَيْ مُتَنَاهِيَةٌ فِيهِ** Ve **عَامِيَّةٌ** [ʿāmiyet] Sütü pek az olan hatuna denir ki murād memesi kör olan hatundur; yukālu: **إِمْرَأَةٌ عَامِيَّةٌ أَيْ بَكَاءٌ**

صَكَّةٌ عَمِيَّةٌ [şakketu ʿumeyy] (şād'ın ve kāf-ı müşeddedenin fethiyle ve **عَمِيَّةٌ** [ʿumeyy] **سُمِيَّةٌ** [sumeyy] vezindedir ve ba'zı eş'arda ʿayn'ın zammı ve mīm'in sükunuyla vārid oldu) ve

صَكَّةٌ أَعْمِيَّةٌ [şakketu aʿmā] (ʿunvāniyla da vārid olmuştur) Nısf-ı nehārın pek ıssılığın vaktin ismidir ki güneşin ısı vüçüdü âteş ʿalevi gibi çalıp yaktığı vaktten ʿibārettir yāhūd **عَمِيَّةٌ** [ʿumeyy] o vakte olan bi-ʿaynihi ıssılığın ismidir. **صَكَّةٌ** [şakket] kelimesi çalıp çarpmak ma'nāsınadır ve **عَمِيَّةٌ** [ʿumeyy] **أَعْمِيَّةٌ** [aʿmā] lafzından murahhamen musaggardır, taʿzīm içindir, güneşin harrı gözde fer komayıp göz bakmaktan kaldığı tasavvuruyla o vakte yāhūd ıssılığına itlāk olundu. Ve ʿinde'l-ba'z **عَمِيَّةٌ** [ʿUmeyy] Cāhiliyye'de ʿAdvān kabilesinden bir kimse adıdır ki fakīh olmakla esnā-yı hacca huccāca menāsik-i hacca müteʿallik iftā eder idi. Bir sene ʿale'l-ʿade kāfile ile gelir iken Mekke'ye iki merhale mesāfede bir konağa nüzül eylediler. Ve o gün ittifākī havā pek ıssı idi, rüfekāsına teveccüh edip “Her kim ki yarın bu sâ'ate kadar edā-yı ʿumre eylemeyip muhrim olduğu hâlde kalırsa sene-i ātiyeye dek edā-yı ʿumre edemeyip öylece harām olarak kalır” dedikte ehl-i kāfile bi'l-cümle sıçrayıp o âteş-nāk vakte Mekke cānibine ʿazm ve şitāb eylediler. O iki merhāleyi cidd-i tām ile kat' edip zamān-ı yesīrde Mekke'ye vāsıl oldular.

Ve ʿinde'l-ba'z **عَمِيَّةٌ** [ʿUmeyy] ʿAmālik a'dan bir emīr adıdır. Vakt-i hāciredede bir kavm üzere çapul edip cümlesini istilā eylemekle vakt-i mezbūr ona muzāf ve mensüb oldu. Ve cheynde dahi izāfet ednā münāsebet içindir. Ve **صَكَّةٌ** [şakket] lafzı hemişe zarfiyyet üzere mansūbdur; tekülü: **لَقَيْتُهُ أَوْ أَنَا تَا زَيْدٌ صَكَّةٌ عَمِيَّةٌ أَيْ فِي أَشَدِّ الْهَاجِرَةِ حَرًّا** **الْعَمَاءُ** [el-ʿamā] [semā] vezninde) Yüksek sehāba denir yāhūd sık ve kalın ve kesīf olana yāhūd mumtir olanına yāhūd yufka yā siyāh yā beyāz yāhūd ifrāg-ı matar eylemiş hālī sehāba denir; yukālu: **فِي السَّمَاءِ عَمَاءٌ وَهُوَ السَّحَابُ الْمُرْتَفِعُ أَوْ الْكَثِيفُ أَوْ الْمُمْطِرُ أَوْ الرَّقِيقُ أَوْ الْأَسْوَدُ أَوْ الْأَبْيَضُ أَوْ الَّذِي هَرَاقَ مَاءَهُ**

الْعَمِيَّةُ [el-ʿamy] (ʿayn'ın fethi ve mīm'in sükunuyla) Akmak ma'nāsınadır; yukālu: **عَمَى الْمَاءُ عَمِيًّا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا سَالَ** Ve dalga hār u hāşāki taşra atmak ma'nāsınadır; yukālu: **عَمَى الْمَوْجُ إِذَا رَمَى بِالْقَدِيرِ** Ve deve esriyip ağzının köpüğünü tepesine doğru yāhūd nereye olursa olsun, atıp saçmak ma'nāsınadır; yukālu: **عَمَى الْبُعَيْرُ بِلُغَامِهِ إِذَا هَدَرَ** **فَرَمَى عَلَى هَامَتِهِ أَوْ أَيًّا كَانَ**

الْإِعْتِمَاءُ [el-iʿtimā] [iftiʿāl] vezninde) Bir nesneyi ihtiyār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **إِعْتَمَاهُ إِذَا اخْتَارَهُ** Ve kasd eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **إِعْتَمَاهُ إِذَا قَصَدَهُ**

الْعَمِيَّةُ [el-ʿimy] (ʿayn'ın kesriyle) İhtiyār ma'nāsına olan **إِعْتِمَاءٌ** [iʿtimā] māddesinden ismdir, ihtiyār ma'nāsınadır.

الْأَعْمِيَانِ [el-aʿmeyān] (tesniye bünyesiyle) Sel ve harīk yāhūd sel ve leyl yāhūd sel ile esrimiş deveye itlāk olunur; ve minhu: **أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الْأَعْمِيَيْنِ أَيْ السَّيْلِ وَالْحَرِيقِ أَوْ السَّيْلِ وَاللَّيْلِ أَوْ السَّيْلِ وَالْجَمَلِ الْهَائِجِ** **الْعَمِيَّةُ** [el-ʿummā] [rubā] vezninde)

Ölümcül adamlara itlāk olunur, gūyā ki
عامي [‘āmī] lafzından cem‘dir ki ölüp ve
diri kalacağı müştebihdir; yukālu: تَرَكْنَاهُمْ
عُمَىٰ أَيُّ أَشْرَفُوا عَلَى الْمَوْتِ

عَمَايَةٌ [‘Amāyet] [seḥābet] veznin-
de) Bir dağın adıdır. Cerīr şî‘rinde tesniye
sīgasıyla irād eylemiştir ki ittisālinde olan
cebel-i āhere taglīb etmiştir.

عَمَا [‘amā] (‘ayn’ın fethi ve mīm’in
tahfifiyle) أَمَا [emā] ma‘nāsınadır ki harf-i
istiftāhtır; yukālu: عَمَّا وَاللَّهِ كَانَ كَذَا لُغَةً فِي أَمَا

الْإِعْمَاءُ [el-i‘mā] (hemzenin sükūnuyla) Bir
adamı bulmak ma‘nāsınadır; yukālu: أَعْمَى
عَمَاهُ إِذَا وَجَدَهُ أَعْمَى

الْوَاوِيُّ

[ع م و]

الْعَمْوُ [el-‘amv] (‘ayn’ın fethi ve mīm’in
sükūnuyla) Dalāl ma‘nāsınadır; yukālu:
هُوَ فِي عَمْوٍ أَيُّ ضَلَّالٍ Ve zillet ve huzū‘
ma‘nāsınadır; cem‘i أَعْمَاءُ [a‘mā] gelir.

الْوَاوِيُّ

[ع ن و]

الْعُنُو [el-‘unuvv] [‘uluvv] vezninde) ve
الْعَنَاءُ [el-‘anā] [‘aṭā] vezninde) Esīr
olmak ma‘nāsınadır; tekūlu: عَنَوْتُ فِيهِمْ عُنُوًّا
وَعَنَاءٌ أَيُّ صِرْتُ أَسِيرًا فِيهِمْ
عَنَاءٌ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ أَيُّ صِرْتُ أَسِيرًا فِيهِمْ
ve huzū‘ ve ser-fūrū‘ kılmak ma‘nāsınadır;
tekūlu: عَنَوْتُ لَهُ إِذَا خَضَعْتُ Ve bir nesneyi
açığa çıkarıp āşikāre kılmak ma‘nāsınadır;
tekūlu: عَنَوْتُ الشَّيْءَ إِذَا أَبَدَيْتَهُ Ve bā‘ harfiy-
le ihrāc ma‘nāsına olur; tekūlu: بِه إِذَا
عَنَوْتُ بِهِ إِذَا عَنَوْتُ بِهِ إِذَا عَنَوْتُ بِهِ إِذَا
عَنَوْتُ بِهِ إِذَا عَنَوْتُ بِهِ إِذَا عَنَوْتُ بِهِ
عَنَاءُ Ve arz nebāt bitirmek ma‘nāsınadır;
yukālu: عَنَتِ الْأَرْضُ بِالنَّبَاتِ إِذَا أَظْهَرْتَهُ
bir nesneyi gelip koklamak ma‘nāsınadır;

yukālu: عَنِ الْكَلْبِ لِلشَّيْءِ إِذَا أَنَاهُ فَشَمَّهُ Ve kır-
banın dikiş aralıkları seyrek olmakla suyu
taşra sızdırmak ma‘nāsına müsta‘femeldir;
yukālu: عَنَتِ الْقَرْبَةُ بِمَاءٍ كَثِيرٍ أَيُّ لَمْ تَحْفَظْهُ فَظَهَرَ
Ve bir adama bazı umūr ve havādis hādis
olmak ma‘nāsınadır; yukālu: عَنَتِ بِهِ الْأُمُورُ
إِذَا نَزَلَتْ Ve bir nesne bir adamı renc ve
zahmete uğratmak ma‘nāsınadır; yukālu:
عَنَا الْأُمُورُ عَلَيْهِ إِذَا شَقَّ

الْعَنَاءُ [el-‘anā] [‘aṣā] vezninde) Bu dahi
esīrlige düşmek ma‘nāsınadır; tekūlu: عَنِتُّ
فِيهِمْ عَنَاءً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صِرْتُ فِيهِمْ أَسِيرًا

الْإِعْنَاءُ [el-i‘nā] (hemzenin kesriyle) Bir
adamı zelül ve fermān-ber eylemek
ma‘nāsınadır; tekūlu: إِذَا أَخْضَعْتَهُ Ve yer
nebāt izhār eylemek ma‘nāsınadır; yukālu:
عَنَتِ الْأَرْضُ النَّبَاتِ إِذَا أَظْهَرْتَهُ

الْعُنْوَةُ [el-‘anvet] [ḥaṭvet] veznin-
de) İsmdir, esīrlige denir. Ve horluğa ve
fermān-berliğe denir. Ve kahr ve istilā‘
ma‘nāsınadır; yukālu: فَتِحَتْ هَذِهِ الْبَلْدَةَ عُنْوَةً أَيُّ
فَهَرًا Ve muhabbet ve meveddet ma‘nāsına
gelmekle zidd olur; tekūlu: بِقَلْبِي لَهُ عُنْوَةٌ أَيُّ
مَوَدَّةٌ

الْعَوَانِي [el-‘avānī] Nisvāna itlāk olunur;
zīrā tā‘ife-i nisvān taraf-ı ricālden zulm ve
cefā görüp bir kimseden mazhar-ı dād u
nusret olmazlar. Şārih der ki İbn Esīr’in
beyānına göre taht-ı eyd-i ricāle esīr
ve makhūr olduklarına mebnīdir. Müter-
cim der ki vechey-n-i mezkūrey-n sudūr-ı
İslām’a nisbetledir yoksa zamāne nisvānı
hususān İstanbul cādūlārının bīçāre ricāle
istilālārı kaleme gelir ma‘nā olmadığı
hüveydādır.

التَّعْنِيَةُ [et-ta‘niyet] [te‘diyet] vezninde)
Habs eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: عَنَاءُ
عَنَاءُ إِذَا حَبَسَهُ Ve

تَعْنِيَةٌ [ta'niyet] İsm olur, deve kıgıyla āğışte olmuş bevbinden mürekkeb 'ilāca denir ki gereği gibi mezc edip güneşte 'akd eyledikten sonra uyuz ve gicik olmuş deveye tilā ederler. Ve

تَعْنِيَةٌ [ta'niyet] Bu ma'nāda masdar olur, uyuz ve gicik olmuş deveye 'ilāc-ı mezbūru sürmek ma'nāsınadır; yukālu: عَتَى الْبَعِيرِ إِذَا طَلَاهُ بِالْتَعْنِيَةِ

الْعَيْنِيَّةُ [el-'aniyyet] [ġaniyyet] vezninde) Bu dahi تَعْنِيَةٌ [ta'niyet] gibi zikr olunan 'ilāca denir.

الْأَعْنَاءُ [el-a'nā'] (hemzenin fethiyle) Cevānib ve nevāhī ma'nāsınadır; yukālu: أَغْنَاءُ السَّمَاءِ أَي تَوَاحِيهَا وَكَذَا أَغْنَاءُ الْبِلَادِ Ve kabā'il-i muhtelifeden müctemī' cemā'ate denir; müfredleri عِنْوَةٌ [invet]tir 'ayn'ın kesriyle.

الْعَانِي [el-'ānī] Esir ve giriftāra denir; yukālu: هُوَ عَانٍ أَي أُسِيرٌ Ve dem-i sā'ile denir.

الْعُنْوَانُ [el-'unvān] ('ayn'ın zammıyla) Mektūbun nişān ve 'alāmetine denir ki murād ser-nāme ve dībācesidir.

الْمُعْنَى [el-mu'annā'] [mu'azzam] vezninde) 'Unvān ma'nāsınadır.

الْعُنْوَنَةُ [el-'anvenet] [an' Janet] vezninde) Mektūba 'unvān yazmak ma'nāsınadır; tekūlu: وَسَمَّيْتُهُ إِذَا وَسَمَّيْتُهُ Şārih der ki mü'ellif bunları nūn bābında vücūhuyla beyān eylemiştir.

الْبَيَّيُّ

[ع ن ي]

الْعَيْنَايَةُ [el-'ināyet] [kitābet] vezninde) ve

الْعِنَايَةُ [el-'anāyet] [sehābet] vezninde) ve

الْعُنْيُ [el-'uniyy] [utiyy] vezninde) Bir adama bir zahmetli nesne mühimm olmak ma'nāsınadır; yukālu: عَنَاهُ الْأَمْرُ يَعْنيهِ Ve bir emri mühimme uğrayıp ona meşgūl olmak ma'nāsınadır; yukālu: عُنِي فُلَانٌ عَلَى الْمَجْهُولِ عِنَايَةً وَعِنَايَةً وَعُنْيًا إِذَا أَهَمَّهُ Ve bir emri mühimme uğrayıp ona meşgūl olmak ma'nāsınadır; yukālu: عُنِي فُلَانٌ عَلَى الْمَجْهُولِ عِنَايَةً وَعِنَايَةً وَعُنْيًا إِذَا أَهَمَّهُ Ve bāb-ı rābi'den vürüdü kalīldir.

الْإِعْتِنَاءُ [el-'itnā'] [ifti'āl] vezninde) Bir zahmetli işe ihtimām eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِعْتَنَى بِالْأَمْرِ إِذَا أَهْتَمَّ بِهِ

الْعَنِي [el-'anī] [ketif] vezninde) Bir işe uğramakla renc ve ta'ab çeken adama denir.

الْعُنْيُ [el-'any] ('ayn'ın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Bir adama bir ta'ablı iş peydā olmak ma'nāsınadır; yukālu: عَنَى الْأَمْرَ لَهُ Ve ta'ām ve şarāb hoş-güvār olmakla mizāca muvāfık olup sinmek ma'nāsınadır; yukālu: عَنَى فِيهِ الْأَكْلُ Ve yer ot bitirmek ma'nāsınadır; yukālu: عَنَتِ الْأَرْضُ بِالتَّبَاتِ إِذَا أَطْهَرْتُهُ

عُنِي [any] ve

عِنَايَةً [ināyet] İrāde ve kasd eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَنَى بِالْقَوْلِ كَذَا عُنْيًا وَعِنَايَةً إِذَا أَرَادَ

الْعَنَا [el-'anā] [ašā] vezninde) Bu dahi ta'ām ve şarāb hoş-güvār olmakla mizāca yaramak ma'nāsınadır; yukālu: عَنِي فِيهِ الْأَكْلُ Ve esirliğe giriftār olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا نَجَعَ عُنِي الرُّجُلُ إِذَا نَشِبَ فِي الْإِسَارِ

الْمُعْنَى [el-ma'nā] [me'vā] vezninde) ve

الْمُعْنِي [el-ma'niyy] [mermiyy] vezninde) ve

الْمُعْنَاءُ [el-ma'nāt] [mermāt] vezninde)

de) ve

الْمُعِينَةُ [el-ma'niyyet] [مَرْمِيَّةٌ] [mermiyyet] (vezninde) Kelime ve kelâmın medlülüne denir ki mutazammın oldukları emri maksüddür, kasd ve irâde ma'nâsındandır, hulâsası izâsına elfâz vaz' olunan sûret-i zihniyyeden 'ibârettir, mefhûm ondan e'ammdır.

الْعَنَاءُ [el-'anā] [عَطَاءٌ] [a'ṭā] (vezninde) Renc ve zahmet çekmek ma'nâsındadır; yukâlu: عَيْي الرَّجُلُ عَنَاءً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا نَصَبَ

الْتَعَانِي [et-te'annī] [تَفَعُّلٌ] [tefa'ul] (vezninde) Bu dahi renc ve zahmet çekmek ma'nâsındadır; yukâlu: Ve تَعَى الرَّجُلُ إِذَا نَصَبَ Ve bir ta'ab ve mihnetli işin zahmetini irtikâb edip üzerine almak ma'nâsındadır; yukâlu: تَعَى الْعَيْنَةُ إِذَا تَجَشَّمَهَا

الْإِغْنَاءُ [el-'inā] (hemzenin kesriyle) ve

الْتَعَانِيَّةُ [et-ta'niyyet] [تَأْدِيَّةٌ] [te'diyyet] (vezninde) Bir adamı zahmete uğratmak ma'nâsındadır; yukâlu: Ve kitâba 'unvân yazmak ma'nâsındadır; yukâlu: أَعْنَى الْكِتَابِ وَعَنَاهُ إِذَا أَنْصَبَهُ Ve bir nesneyi bir tarafa burup bükme ma'nâsına; yukâlu: وَعَنَاهُ إِذَا عَثُونَهُ وَيُقَالُ عَثْنَهُ بِالْثَوْنِ

الْعَيْنَةُ [el-'anyet] [تَمْرَةٌ] [temret] (vezninde) İsmidir, renc ve meşakkat ma'nâsındadır; yukâlu: بِهِ عَيْنَةٌ أَيْ عَنَاءٌ

الْعَانِي [el-'ānī] ve

الْمُعْنِي [el-mu'annī] [مُحَدِّثٌ] [muḥaddis] (vezninde) **عَنَاءٌ** [anā] kelimesini mübâlagaten te'kîd olurlar, pek zahmet ve meşakkat demek olur; yukâlu: عَنَاءٌ عَانَ وَمُعْنَى مُبَالَعَةٌ

الْمُعَانَاةُ [el-mu'ānāt] [مُبَاهَاةٌ] [mubāhāt] (vezninde) Müşâcere ve münāza'a ma'nâsındadır; yukâlu: Ve عَانَاهُ إِذَا شَاحَرَهُ Ve bir nesnenin renc ve zahmetini çekmek ma'nâsındadır; yukâlu: Ve عَانَاهُ أَيْ قَاسَاهُ Ve māl üzere dā'imā takayyüd ve nezâretle

ri'ayet ve tîmârında ihtimâm eylemek ma'nâsındadır; yukâlu: هُمْ مَا يُعَانُونَ مَا لَهُمْ أَيْ مَا يَقُومُونَ عَلَيْهَا

الْمُعْنَى [el-Mu'annā] [مُعْظَمٌ] [mu'azzam] (vezninde) Bir feres ismidir.

الْوَاوِيُّ

[ع ي ي]

الْعَيُّ [el-'ayy] ('ayn'ın fethi ve yâ'nın teşdidiyle ki aslı عَوَى idi) ve

الْعَوَاءُ [el-'uvā] ('ayn'ın zammı ve elifin meddiyle) ve

الْعَوَّةُ [el-'avvet] ('ayn'ın fethi ve vāv'ın teşdidiyle) ve

الْعَوِيَّةُ [el-'aviyyet] [غَنِيَّةٌ] [ḡaniyyet] (vezninde) Kelb ve kurt makûlesi ağzını bir tarafa çevirip ürmek, 'alâ-kavlin savtını açıklamayarak uzatmak ma'nâsındadır ki ulumak ta'bir olunur, yukâlu: عَوَى الْكَلْبُ عَوَى يَغْوِي عَيًْا وَعَوَاءٌ وَعَوَّةٌ وَعَوِيَّةٌ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا لَوَى Ve bir nesneyi bir tarafa burup bükme ma'nâsına; yukâlu: عَوَى الشَّيْءُ إِذَا عَطَفَهُ Ve bir kimse meselâ otuz yaş gibi tamâmî-i kuvvet kerresine gelip pazılarını gereği gibi kavî olmakla âherin pençesini burmak ma'nâsına müsta'meldir, yukâlu: عَوَى الرَّجُلُ إِذَا بَلَغَ ثَلَاثِينَ سَنَةً فَقَوِيَتْ يَدُهُ فَعَوَى يَدَ غَيْرِهِ Ve bir nesneyi iki kat eğmek ma'nâsındadır, yukâlu: عَوَى الْبُرَّةُ وَالْفُؤْسُ إِذَا عَطَفَهَا Ve sarf ma'nâsına müsta'mel olur; yukâlu: عَوَى عَنِ الرَّجُلِ إِذَا كَذَّبَ وَرَدَّ

Ya'nî "Filân hakkında gıybet eden kimseyi tekzîb edip o töhmeti filân üzerinden redd eyledi." Ve bir cemâ'ati fitne ve kavgaya çağırarak ma'nâsına müsta'meldir; yukâlu: عَوَى الْفُؤْمُ إِلَى الْفَيْئَةِ إِذَا دَعَاهُمْ

الإِعْتَوَاءُ [el-i'ctivā] [ifti'āl] vezninde) Bu dahi kelb ürmek yāhūd ulumak ma'nāsınadır; yukālu: اِعْتَوَى الْكَلْبُ عِغْتَوَى بِمَعْنَى عَوَى اِعْتَوَى الشَّيْءَ إِذَا عَطَفَهُ

التَّعْوِيَةُ [et-ta'viyet] [te'diyet] vezninde) Bu dahi bir nesneyi iki kat eĝmek ma'nāsınadır; yukālu: عَوَى الْبُرَّةَ وَالْقَوْسَ إِذَا عَطَفَهَا

الإِنْعَوَاءُ [el-in'ivā] [infi'āl] vezninde) Bir nesne iki kat eĝilmek ma'nāsınadır; yukālu: عَوَى الْقَوْسَ فَأَنْعَوْتُ

الْعَوَاءُ [el-'avvā] [šeddād] vezninde ve kasr ile) Kelbe denir. Ve dübüre ve mak'ada ıtlāk olunur. Ve menāzil-i kamerden bir menzilin adıdır; beş yāhūd dört kevkebden ibārettir ki kitābet-i elif süretinde vāki' olmuşlardır ve ona وَرْكُ الْأَسَدِ [Veriku'l-Esed] dahi derler. Bu süret, suver-i şimāliyyedendir, bir elini āsumāna doğru uzatıp bir adamı çağırır şeklinde bir kimse süreti olacaktır, kevākib-i mezbüre taraf-ı esfelinde merkūzdur. Şārih der ki Esās'ın beyānına göre menzil-i mezbür bürüdet-i havā mevsiminin 'akibinde tulū' eylemekle güyā ki berdi tard ve teb'īd ederek ensesinden çağırıp gider olduğu bā'is-i tesmiyedir, onun için طَارِدَةُ الْبُرْدِ [Tāridetu'l-Berd] dahi derler. Ve

عَوَاءُ [avvā] Koca nākaya denir.

الْعَوَةُ [el-'uvvet] ('ayn'ın zammı ve fethiyle) Bu dahi اِسْتُ [ist] ve mak'ada denir.

الْإِسْتِعْوَاءُ [el-isti'vā] Dād-hāh olmak ma'nāsınadır; yukālu: اِسْتَعْوَاهُمْ إِذَا اسْتَعَاثَهُمْ

الْمُعَاوِيَةُ [el-mu'āviyet] (mīm'in zammıyla) Erkeĝe kızmış kancık kelbe denir; yukālu: عَوَتْ الْمُعَاوِيَةُ أَي الْكَلْبَةُ الْمُسْتَحْرِمَةُ

ne denir. Ve harf-i ta'rīfsiz esāmīdendir: Mu'āviye b. Ebī Sufyān sahābīdir. Ve مُعَاوِيَةُ [mu'āviyet]in musaggarında مُعَاوِيَةُ [mu'ayvet] ve مُعَاوِيَةُ [mu'ayyet] denir yā'nın teşdidıyla ve مُعَاوِيَةُ [mu'ayyiet] denir yā-i selās ile.

أَبُو مُعَاوِيَةَ [ebū mu'āviyet] Pārs dedikleri cānverin künyesidir.

مَعْوِيَةُ [Ma'viyet] (mīm'in fethiyle مَنزِلَةٌ [menzilet] vezninde) İbn İmri'lķays b. Şa'lebe'dir ki Qudā'a'dan bir batn pederidir.

عَا [ā] (kasr ile) ve

عَوُ [av] ('ayn'ın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) ve

عَائِي [āy] (sükūn-ı yā ile) Koyun sürecekt savttan hikāyedir.

الْمُعَاعَاةُ [el-mu'ā'āt] [mubāhāt] vezninde) Elfāz-ı mezkūre ile koyun sürmek ma'nāsınadır; yukālu: عَاعَى الرَّاعِي إِذَا زَجَرَ عَاعَى الْوَيْتِ فَقَالَ عَا أَوْ عَائِي أَوْ عَائِي

Şārih der ki bu 'ayn māddeğine müte'alliktir.

الْعَوَاعَاةُ [el-'av'āt] ve

الْعَائِعَاةُ [el-'ay'āt] ve

الْعَائِعَاةُ [el-'ay'ā] [dahrecet] veznlerinde) Bunlar da مُعَاعَاةُ [mu'ā'āt] ma'nāsınadır; yukālu: عَوَى يُعَوِي عَوَاعَاةً وَعَائِعَاةً وَعَائِعَاةً وَعَائِعَاةً وَعَائِعَاةً بِمَعْنَى عَاعَى مُعَاعَاةً

الْمُعَاوَاةُ [el-mu'āvāt] [mubāhāt] vezninde) Bir kimseye haykırmak ma'nāsınadır; yukālu: عَاوَاهُمْ إِذَا صَايَحَهُمْ

عَوَةٌ [Avvet] ('ayn'ın fethiyle) Bir recül adıdır.

أَعْوَاءُ [A'vā] (hemzenin fethiyle) ve

عَوِيَّ [Uveyy] [sumeyy] vezninde) İki mevzi'lerdir.

التَّعَاوِي [et-te'āvī] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Nās her taraftan gelip birikmek ma'nāsınadır; yukālu: تَعَاوَا عَلَيْهِ إِذَا اجْتَمَعُوا

الْوَاوِيُّ

[ع و ه]

الْعِهْرُ [el-i'hv] ('ayn'ın kesriyle) Eşek sıpasına denir, جَحْشٌ [caḥş] ma'nāsına. Ve cinsi pāk ve endāmu mu'tedil yakışıklı yavuz ve kuvvetli deveye denir.

الْإِغْيَاءُ [el-i'hā'] (hemzenin kesriyle) Bir adamın mālına āfet erişmek ma'nāsınadır; yukālu: أَغْيَى الرَّجُلُ إِذَا وَقَعَتْ فِي مَالِهِ الْغَاهَةُ

الْبَيَّيُّ

[ع ي ي]

الْعَيْ [el-'ayy] ('ayn'ın fethi ve yā'nın teşdidiyle) ve

الْعَيَاءُ [el-'ayā'] (عَطَاءٌ [aṭā'] vezninde) Bir kimse murād eylediği bir işin yolunu bilemeyip ve bulamayıp apışıp kalmak yāhūd mübāşeret eylediği işe kemāl ve metānet veremeyip 'āciz ve dermānde olmak ma'nāsınadır; yukālu: عَيَّى الرَّجُلُ بِالْإِدْغَامِ وَفَكَهَ عَيًّا وَعَيَاءً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا لَمْ يَهْتَدِ لَوَجْهِ مَرَادِهِ وَفَكَهَ عَيًّا أَوْ عَجَزَ مِنْهُ وَلَمْ يُطِقْ إِحْكَامَهُ عَيْبَتُهُ إِذَا جَهَلْتُهُ

الْعَيَّانُ [el-'ayyān] (رَيَّانٌ [reyyān] vezninde) ve

الْعَيَّاءُ [el-'ayyā'] ('ayn'ın fethiyle) ve

الْعَيْ [el-'ayy] (طَيٌّ [ṭayy] vezninde) ve

الْعَيْي [el-'ayī] (فَعِيلٌ [fa'īl] vezninde) Vech-i mezkūr üzere bir nesneden 'āciz ve dermānde adama denir. Ve عَيَّى [ayy] ve عَيْي [ayī] kelimelerinin cem'lerinde أَعْيَاءٌ [a'yā'] ve أَعْيِيَاءٌ [a'yyiā'] gelir.

التَّعَايِي [et-te'āyī] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) ve

الْإِسْتِعْيَاءُ [el-isti'yyā'] ve

التَّعْيِي [et-te'ayyī] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) عَيَّى [ayy] ve عَيَاءٌ [ayā'] ma'nāsınadır; yukālu: تَعَايَا الرَّجُلُ وَاسْتَعْيَى وَتَعَيَّى بِمَعْنَى عَيْي

الْعَيْي [el-'iyy] ('ayn'ın kesriyle) Tekel-lümden 'aciz olmak ma'nāsınadır; yukālu: عَيْي فِي الْمُنْطِقِ عَيًّْا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا حَصَرَ

الْإِغْيَاءُ [el-i'yā'] (hemzenin kesriyle) Yorulup dermānde olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَغْيَى الْمَاشِي إِذَا كَلَّ Ve yorup dermānde kılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَغْيَى السَّيْرَ الْبَعِيرِ إِذَا أَغْيَى الْعَيْيَ Ve 'āciz eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَغْيَاهُ الدَّاءُ إِذَا أَعْجَزَهُ

الْمَعَايَا [el-me'ayā] ve

الْمَعَايِي [el-me'āyī] (mīm'lerin fethiyle) مُعْيِي [mu'yī] kelimesinin cem'leridir ki

yorgun ve dermāndeler demektir; yukālu: إِبْلٌ مَعَايَا وَمَعَايٍ أَيُّ مُعْيِيَّةً

الْمَعَايَا [el-'ayā'] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) ve

الْمَعَايَاءُ [el-'ayāyā'] ('ayn'ın fethiyle) Şol buğura denir ki nākaya çekildikte kār-güzārlık maslahatını bilmeyip 'acemilik eyleye yāhūd aslā nākaya çekilmemiş ola; kezālik benī ādemde dahi isti'māl olunur; yukālu: فَخَلَّ عَيَاءٌ وَعَيَّاءُ إِذَا كَانَ لَا يَهْتَدِي لِلضَّرَابِ أَعْيَاءُ أَوْ الَّذِي لَمْ يَضْرِبْ قَطُّ وَكَذَلِكَ الرَّجُلُ [a'yā'] gelir, عَيَّاءُ [ayāyā'] kelimesinin cem'i hazf-ı zā'id üzere mebnīdir. Ve

عَيَّاءُ [ayā'] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) 'Īlāc-pezīr olmayan maraza denir; yukālu: دَاءٌ لَا يَبْرَأُ مِنْهُ Ve bu vasf bi'l-masdardır.

الْمُعَايَا [el-mu'ayāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) ve

التَّعْيِيَةُ [et-ta'yyiyyet] (تَفْعِيلَةٌ [tef'īlet] vezninde) Ta'ciye ve lügaz gibi fehm ve

istihrācından 'āciz olunacak kelām irād eylemek ma'nāsınadır; yukālu: عَايَا الرَّجُلِ
وَعِيَّ إِذَا أَتَى بِكَلَامٍ لَا يُهْتَدَى لَهُ
الأُغْيِيَّةُ [el-u'yīyyet] (أُغْيِيَّةُ [uṣfiyyet] vez-
ninde) Lugaz ve mu'ammā gibi fehm ve
istihrācından 'āciz olunacak kelāma denir.

بَنُو عَيَاءِ [Benū 'Ayā'] (سَمَاءُ [semā'] veznin-
de) Cerm kabilesinden bir cemā'attir.

عَيْعَايَةٌ [ʿAy'āyet] (ʿayn'ın fethiyle) 'Advān
kabilesinden bir cemā'attir.

أَلْمُعْيِي [el-Mu'ayyā] (مُعْظَمٌ [mu'azzam]
vezninde) Bir mevzi'dir.

عَيَايَةٌ [ʿAyāyet] (سَحَابَةٌ [sehābet] vezninde)
Bir cemā'attir.

أَلْعَيَّ [el-'Ayy] (طَيٌّ [ṭayy] vezninde) İbn
'Adnān'dır ki Me'add nām kimsenin
birāderi idi.

FASLU'L-ĠAYNĪ'L-MU'CEME

فَضْلُ الْغَيْنِ الْمُعْجَمَةِ

الْيَائِي

[غ ب ي]

أَلْغَيْبَةُ [el-ġabyet] (ġayn'ın fethi ve bā'nın
sükünüyla) Azca yağmura denir, 'alā-
kavlin birden saġanaklı yağın yağmura
denir; tekūlu: أَخَذْتُنَا غَيْبَةً أَيَّ مَطْرَةٍ غَيْرَ كَثِيرَةٍ أَوْ
أَخَذْتُنَا غَيْبَةً أَيَّ مَطْرَةٍ غَيْرَ كَثِيرَةٍ أَوْ
الدَّفْعَةُ الشَّدِيدَةُ Ve mütetābi'an dökülen çok
suya denir. Ve mütetābi'an vurulan kam-
çıya denir. Bunların mecmū'unda ismdir.
Ve ism-i masdar dahi olur. Ve

غَيْبَةُ التُّرَابِ [ġabyetu't-turāb] Toprağın
havāya tozup çıkan tozuna denir. Ve

غَيْبَةُ [ġabyet] Nā-bed'idiğe denir, gaybet
ma'nāsınadır; yukālu: جَاؤُوا عَلَى غَيْبَةِ الشَّمْسِ
أَيَّ غَيْبَتِهَا

أَلْغَبَا [el-ġabā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Bu
dahi havāya ağıp çıkan toza denir.

أَلْغَيْبَاءُ [el-ġabyā] (حَمْرَاءُ [ḥamrā'] vezninde)
Sarmaşık çatıtkı ağaçlara denir; yukālu:
شَجَرَةٌ غَيْبَاءُ أَيَّ مُلْتَفَةً وَيُقَالُ غُضِنُ أَعْبَى

أَلْتَّغْيِيَةُ [et-tagbiyet] (تَأْدِيَةٌ [te'diyet] veznin-
de) Örtmek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا
غَبَّاهُ Ve baştan saçın mecmū'unu kesmek
ma'nāsınadır; yukālu: غَبَّى الشُّعْرَ إِذَا قَصَرَهُ
وَاسْتَأْصَلَهُ

الْوَاوِيُّ

[غ ب و]

أَلْغَبَا [el-ġabā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) ve

أَلْغَبَاوَةٌ [el-ġabāwet] (عَدَاوَةٌ [ʿadāwet] vez-
ninde) Bir kimse künd-zihn ve belīd
olmakla fehm ve fitnattan kāsır olmak

ma'nāsınadır; yukālu: عَبِي الرَّجُلِ الشَّيْءَ وَعَنْهُ Ve bir nesne mestūr ve mahfī olmak ma'nāsınadır; yukālu: عَبِي الشَّيْءَ مِنْهُ إِذَا خَفِيَ

الْغَبِيَّ [el-gābiyy] [غَبِيَّ [gāniyy] vezninde) Zihni ağır belādetli adama denir ki zekī ve zīrek mukābilidir.

الْغَبْوَةُ [el-gābvet] [حَطْوَةٌ [ḥaṭvet] vezninde) ve

الْغُبُوَّةُ [el-gūbuvvet] [فُتُوَّةُ [futuvvet] vezninde) ve

الْغُبِيَّ [el-gūbiyy] [ضَلِيَّ [ṣuliyy] vezninde) Gaflet ma'nāsınadır; yukālu: فِيهِ غَبْوَةٌ وَغُبُوَّةٌ وَعَبِيٌّ أَي غَفْلَةٌ

الْغَبَاءُ [el-gābā] [سَمَاءُ [semā] vezninde) Gizlice arza denir.

الْيَائِي

[غ ت ي]

الْغَاتِيَّةُ [el-gātiyet] (tā-yı fevkiyye ile غَاتِيَّةُ [gātiyet] vezninde) Bön ve oğuz hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ غَاتِيَّةٌ أَي بَلْهَاءٌ

الْوَاوِيُّ

[غ ث و]

الْغُرَابُ [el-gūṣā] (sā-yı müsellese ile غُرَابٌ [gūrāb] vezninde) ve

الْغُسَّاءُ [el-gūssā] [زُنَّاءُ [zunnār] vezninde) Su yüzünde olan ve sel suyu getirdiği hār u hāṣāke ve köpüğe ve sel suyuna karışmış yaprak makülesine denir. Kāle fi'l-Esās: يُقَالُ فُلَانٌ مَالُهُ غُسَّاءٌ وَغُسَّاءٌ وَعَمَلُهُ هَبَاءٌ وَسَعِيَهُ جَفَاءٌ

الْغُسَّاءُ [el-gūssā] [حَشْوٌ [ḥaṣv] vezninde) Bir yerde غُسَّاءٌ [gūṣā] çoğalmak ma'nāsınadır; yukālu: غَسَّ الوَادِي يَغْتُو غَسَّوًا إِذَا كَثُرَ فِيهِ الْغُسَّاءُ

الْيَائِي

[غ ث ي]

الْغَسِيُّ [el-gāsy] [غَسَّ [gāsv] vezninde) ve mürādifidir; yukālu: غَسَّى الوَادِي يَعْثِي غَسَّيًا Ve sel suyu mer'âyı bozup birbirine katmakla halāvetini gidermek ma'nāsınadır; yukālu: غَسَّى السَّبِيلَ الْمُرْتَعَّ إِذَا جَمَعَ غَسَّوًا بِمَعْنَى عَسَّوًا Ve halt-ı kelām eylemek ma'nāsınadır; yukālu: غَسَّى الْكَلَامَ بِمَعْنَى بَعْضُهُ إِلَى بَعْضٍ وَأَذْهَبَ خِلَافَتَهُ Ve devābb ve mevāṣiyi yāhūd nāsı birbirine katıp herc ü merc eylemek ma'nāsınadır; yukālu: غَسَّى الْمَالِ أَوْ النَّاسَ إِذَا خَبَطَهُمْ وَضَرَبَ فِيهِمْ

غَسَّيَّ [gāsy] ve

الْغَسْيَانُ [gāseyān] (feteḥātla) Gönül bulanmak ma'nāsınadır ki kayḍ mukaddimesidir; yukālu: غَسَّتِ النَّفْسُ غَسَّيًّا وَغَسَّيًّا إِذَا خَبِثَتْ Ve havā yüzü bulanıp bulutlanmak ma'nāsınadır; yukālu: غَسَّتِ السَّمَاءُ بِالسَّحَابِ إِذَا غَشِمَتْ

الْإِغْسَاءُ [el-iğsā] (hemzenin kesriyle) Bu dahi sel suyu mer'âyı bozup birbirine katmak ma'nāsınadır; yukālu: أَعَثَّى السَّبِيلَ الْمُرْتَعَّ بِمَعْنَى غَسَّى

الْغَسَّاءُ [el-gāṣā] [عَصَا [aṣā] vezninde) Yer yüzünde nebāt çoğalmak ma'nāsınadır; yukālu: غَسَّيَتِ الْأَرْضُ بِالنَّبَاتِ غَسَّاءً مِنَ النَّبَاتِ الرَّابِعِ إِذَا كَثُرَ فِيهَا

الْأَغْسَاءُ [el-ağsā] [أَقْصَى [aḳṣā] vezninde) Arslana denir.

الْوَاوِيُّ

[غ د و]

الْغُدُوَّةُ [el-gūdvet] (gāyn'ın zammı ve dāl'ın sükūnuyla) Sabāhın evvel vaktine denir, بُكْرَةٌ [bukret] ma'nāsına, Fārisīde bām-dād ve Türkīde erken ta'bīr olunur;

‘alā-kavlin salāt-ı fecr ile tulū‘-ı şems bey-
ninde olan vakte denir; tekülü: أَتَيْتُهُ غُدُوَّةً أَيْ
شَارِih der ki غُدُوَّةٌ [ğudvet] ve بُكْرَةٌ [bukret] kelime-
leriyle eğer içinde olduğun günün sabāhı
murād olur ise münevven olmaz ve eger
nekre murād olursa münevven olurlar. Ve
غُدُوَّةٌ [ğudvet] lafzının cem‘i غُدَى [ğudā]
gelir, مُدْيَةٌ [mudyet] ve مُدَى [mudā] gibi.

الْغَدَاةُ [el-ğadāt] حَصَاةٌ [ħaşāt] vezninde) ve
الْغَدِيَّةُ [el-ğadiyyet] غَنِيَّةٌ [ğaniyyet] veznin-
de) Bunlar da غُدُوَّةٌ [ğudvet] ma‘nāsınadır.
غَدَاةٌ [ğadāt] kelimesinin cem‘i غَدَوَاتٌ
[ğadevāt] gelir fetehtle ve غَدِيَّةٌ [ğadiyyet]
in cem‘i غَدِيَّاتٌ [ğadiyyāt] gelir ve غَدَايَاءُ
[ğadāyā] gelir ve غُدُوٌّ [ğuduvv] gelir zam-
meteynle ve vāv’ın teşdidiyle. Ve ‘inde’l-
ba‘z غَدَايَاءُ [ğadāyā] غَدِيَّةٌ [ğadiyyet]in cem‘i
değildir, belki عَشَايَاءُ [‘aşāyā] kelimesine
müzāvece vechiyle isti‘māl olunur. Pes
kā’il-i mezbūr غَدَاةٌ [ğadāt] kelimesinden
cem‘ olduğuna zāhib olmuştur.

الْغُدُوٌّ [el-ğuduvv] سُمُوٌّ [sumuvv] veznin-
de) ve

الْغُدُوَّةُ [el-ğudvet] غُرْفَةٌ [ğurfet] vezninde)
Bir yere sabāh vakti gelmek ve sabāh vak-
ti gitmek ve bir işe sabāh vakti mübāşeret
eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: غَدَا عَلَيْهِ غُدُوًّا
ŞARİH der ki ba‘dehu tevsī‘e
olunup vaktten tecrīd ile رَاحٌ gibi ef‘āl-i
nākısayı mülhak olmuştur, صَارَ ma‘nāsına
müsta‘emeldir.

الْإِغْتِدَاءُ [el-iğtidā] [إِفْتِعَالٌ] [ifti‘āl] vezninde)
غُدُوٌّ [ğuduvv] ma‘nāsınadır; yukālu: إِغْتَدَى
عَلَيْهِ بِمَعْنَى غَدَا عَلَيْهِ

الْمُغَادَاةُ [el-muğādāt] مُفَاعَلَةٌ [mufā‘alet] vezninde)
Bir kimseye erkenden varmak
ve bir işi erkenden işlemek ma‘nāsınadır;

yukālu: غَدَاهُ وَعَادَى الْأَمْرَ إِذَا بَاكَرَهُ

الْغَدَاةُ [el-ğad] (ğayn’ın fethi ve dāl’ın
tahfifiyle) Erte güne denir ki yarın dahi
ta‘bīr olunur, Fāriside ferdā denir. Ve
bunun aslı غَدُوٌّ idi, bilā-‘ivaz vāv hazf
olundu; nisbetinde غَدِيٌّ [ğadiyy] ve غَدَوِيٌّ
[ğadeviyy] denir isbāt-ı vāv ile.

الْغَادِيَّةُ [el-ğādiyat] Sabāh vaktinde peydā
olan buluta yāhūd yağmura denir.

الْغَدَاءُ [el-ğadā] سَمَاءٌ [semā] veznin-
de) Sabāh ta‘āmının ismidir; cem‘i
أَغْدِيَّةٌ [ağdiyat]tir; tekülü: أَطْعَمْنَا غَدَاءً أَيْ طَعَامَ الْغُدُوَّةِ

التَّغَدِّي [et-teğaddī] تَفْعُلٌ [tefa‘ul] veznin-
de) Sabāh ta‘āmı yemek ma‘nāsınadır;
yukālu: تَغَدَّى الرَّجُلُ إِذَا أَكَلَ الْغَدَاءَ

الْغَدَاةُ [el-ğadā] عَصَا [‘aşā] vezninde) تَغَدَّى
[teğaddī] ma‘nāsınadır; yukālu: تَغَدَّى
الرَّجُلُ إِذَا أَكَلَ الْغَدَاءَ

التَّغْدِيَّةُ [et-tağdiyat] تَأْدِيَّةٌ [te‘diyat] veznin-
de) Sabāh ta‘āmı yedirmek ma‘nāsınadır;
tekülü: تَغْدِيَّتُهُ إِذَا أَطْعَمْتَهُ الْغَدَاءَ

الْغَدْيَانُ [el-ğadyān] سَكْرَانٌ [sekrān] veznin-
de) Dā’imā erken ta‘ām ekl eden adama
denir; mü’ennesi غَدْيَاءٌ [ğadyā]dır.

الْغَادِيَّةُ [Ebu’l-Ğādiyat] Yesār b.
Sebu‘dur ki sahabīdir.

الْغَادِي [el-ğādī] Arslana itlāk olunur.

الْغَدَاءُ [el-Ğaddā] شَدَادٌ [şeddād] vezninde)
İbn Ka‘b’dır ki a‘yān-ı ‘Arabdandır.

الْمَغْدَى [el-mağdā] (mīm’in ve dāl’ın fet-
hiyle) İsm-i mekândır, mü’ennesi مَغْدَاةٌ
[mağdāt]tır; şol yere denir ki kavm on-
dan sabāh vaktinde rihlet edeler, kezālik
vakt-i merkūmda rihlet olunan yere denir,
niteki مَرَاحٌ [merāḥ] ve مَرَاحَةٌ [merāḥat] bu-
nun mukābilidir. Bu münāsebetle mutla-
kan menşe‘ ve meşīrde isti‘māl olundular,

ba'dehu bir veledin pederine müşābehet-i kāmilesinde isti'māl eylediler, zīrā peder evlādın asl ve menşe'i ve neseb ve ahlāk ve şemā'ilde bi'n-nisbe merci' ve meş'iridir. Ve bu cihetle mecāz bi-mertebeteyn olur; ve minhu yukālu: مَا تَرَكَ فُلَانٌ مِنْ أَبِيهِ مَعْدَى Ve minhu yukālu: مَا تَرَكَ فُلَانٌ مِنْ أَبِيهِ مَعْدَى Ya'ni gūyā ki cümlesini ahz ve istifā eylemiştir.

الغَدَوِيّ [el-ğadeviyy] (عَرَبِيّ [arabiyy] vezninde) Gebe hayvān karnında olan yavruya denir, 'alā-kavlin koyun kısmına mahsūstur yāhūd fahlın tutturduğu dōle mukābil bey' olunan deveye ve sār hayvāna denir yāhūd koçun tutturduğu dōle mukābil bey' olunan koyuna denir. Mü'ellifin يَتَّبَعُ أَوْ أَنْ يَبْتَاعَ kavleri müsāmaha üzeredir ve lafz-ı mezbūr kelime-i nisbet olmakla gūyā ki onlar ferdāya mensūblardır.

الْوَاوِيّ

[غ ذ و]

الغَذِيّ [el-ğaziyy] (zāl-ı mu'ceme ile عَرَبِيّ [ganiyy] vezninde) ve

الغَذَوِيّ [el-ğazeviyy] (عَرَبِيّ [arabiyy] vezninde) **غَذَوِيّ** [ğadeviyy] ma'nāsınadır; bu sürette **غَذَاء** [ğazā]ya mensüb olur. Ve

غَذِيّ [ğaziyy] Tāze kuzuya denir; cem'î **غِذَاء** [ğizā] gelir ğayn'ın kesriyle.

الغِذَاء [el-ğizā] (كِسَاء [kisā] vezninde) Me'kūlāt ve meş'rübātın bedeninin nemā ve kıvāmına medār olan şey'e denir; yukālu: أَعْطَاهُ غِذَاءَهُ وَهُوَ مَا بِهِ نَمَاءُ الْجِسْمِ وَقَوَائِمُهُ

الغَذْو [el-ğazv] (عَزْو [azv] vezninde) Bir kimseye gıdā vermek ma'nāsınadır; yukālu: غِذَاءَهُ يَغْذُوهُ غِذْوًا إِذَا أَعْطَاهُ الْغِذَاءَ Ve erkek deve efşānını keserek işemek

ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: غِذَا الْجَمَلِ غِذَا الْجَمَلِ إِذَا قَطَعَ Ve devenin efşānı kesile kesile gelmek ma'nāsınadır; yukālu: غِذَا الْجَمَلِ إِذَا انْقَطَعَ Ve akmak ma'nāsınadır; yukālu: غِذَا الشَّيْءِ أَي سَالَ Ve tīz tīz yürüme ma'nāsınadır; yukālu: غِذَا الرَّجُلِ إِذَا أُسْرِعَ Ve damardan kan revān olmak ma'nāsınadır; yukālu: غِذَا الْعِرْقِ إِذَا سَالَ دَمًا

التَّغْذِيَّة [et-tagziyet] (تَفْعَلَة [tef'ilet] vezninde) Bu dahi gıdālandırmak ma'nāsınadır; yukālu: غِذَاءَهُ بِمَعْنَى غِذَاءَهُ Ve beslemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: إِذَا رَبَّاهُ Ve deve keserek işemek ma'nāsınadır; yukālu: غِذَى الْجَمَلِ بَوْلُهُ إِذَا قَطَعَهُ Ve damardan kan akmak ma'nāsınadır; yukālu: غِذَى الْعِرْقِ إِذَا سَالَ دَمًا

الْإِغْتِزَاء [el-iğtizā] (إِفْتِعَال [ifti'al] vezninde) ve

التَّغْذِيّ [et-teğazzī] (تَفَعُّل [tefa'ul] vezninde) Gıdālanmak ma'nāsınadır; yukālu: غِذَاءَهُ فَاعْتَدَى وَتَعَدَى

الغَذَا [el-ğazā] (عِضَا [ašā] vezninde) Erkek devenin bevline denir.

الغَذَوَان [el-ğazevān] (feteħātla) Şevkli ve cünbüşlü oynak yüğrük ata denir. Ve bedzebān ve fāhiş ve dīl-āzār adama denir; mü'ennesi **غَذَوَانَةٌ** [ğazvānet]tir. Ve Başra ile Medīne beyninde bir suyun adıdır.

الْإِسْتِغْذَانَة [el-istigzānet] Bir adamı yere çalıp hākisār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتِغْذَاهُ إِذَا صَرَعَهُ فَشَدَّ صَرَعَهُ

الغَاذِيَّة [el-ğāziyet] Bedende bir damarın adıdır.

الغَاذِيّ [el-ğāzī] Gıdālandırıcı ve besleyici ma'nālarıdır. Bu münāsebetle devābb ve mevāşiyi güzel besleyip ri'ayet ve tīmārında hāzık adama itlāk olunur;

yukālu: هُوَ غَازِي مَالٍ أَيُّ مُضْلِحُهُ وَسَائِسُهُ
الْيَائِي

[غ ذ ي]

الْغَذِي [el-ğazy] غَذُو [ğazv] vezninde ve mürādifidir; tekūlu: غَذَيْتُهُ غَذِيًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي غَذَيْتُهُ بِمَعْنَى Cevheri yā'iden dahi geldiğini bilmemekle inkār eyledi.

الْوَاوِي

[غ ر و]

الْغَرَوِي [el-ğarv] (ğayn'ın fethi ve rā'nın sükünuyla) Bir nesne bir nesneye büsbütün muhkemce yapışıp kaplamak manāsınadır; yukālu: غَرَا السَّمْنُ قَلْبَهُ يَغْرُو غَرَوًا Ve bir nesneyi tutkalla yapıştırmak manāsınadır; yukālu: غَرَى الْجِلْدَ بِهِ إِذَا لَصِقَ بِهِ وَغَطَّاهُ Ve

غَرَوِي [ğarv] 'Aceb ma'nāsınadır ki ta'accübdendir, nite kim غَرَوَى [ğarvā] dahi bu ma'nāyadır, دَعْوَى [da'vā] vezninde; yukālu: لَا غَرَوَ مِنْ كَذَا وَلَا غَرَوَى أَيُّ لَا عَجَبَ

الْغَرَا [el-ğarā] (عَصَا [ašā] vezninde) ve

الْغِرَاءُ [el-ğirā'] كِسَاءٌ [kisā] vezninde) Bir nesnedir ki kendisiyle bir nesne tılā olunur yāhūd āher nesneye yapıştırılır. Ba'zılar dedi ki bir nesnedir ki balığın karnından zuhūr eder, onunla nesne yapıştırılır. Bunlar Türkīde tutkal dedikleridir ki iki türlü olur: Bir türlü sü الْجُلُودِ [ğara'l-culūd] dedikleridir ki hayvānın cildini müherrā olunca tekrār tekrār tabh ve tasfiyeden sonra in'ikād rütbesine gelince birbirine darbla hāsıl olan tutkaldır. Ve biri غَرَا بِالسَّمَكِ [ğara's-semek] dedikleridir ki balık tutkalı derler, hınzīrū'l-bahr dedikleri uzun burunlu balığın ve emsālinin cevfin-

de olur, münce mid rutübettir. Ve

غَرَا [ğarā] (عَصَا [ašā] vezninde) Küçük buzağıya denir. Ve mutlakan tāze veledede denir. Ve arık ve mehzül insāna ve hayvāna denir, غَرَاةٌ [ğarāt] dahi denir; cem'i أَغْرَاءٌ [ağrā'] gelir. Ve

غَرَا [ğarā] Güzelliğe denir; yukālu: بِهِ غَرَا أَيُّ حُسْنٌ

الْغِرَاءُ [el-ğirā'] كِسَاءٌ [kisā] vezninde) Tutkala denir ki zikr olundu. Ve dābbesi olmayan adama denir; yukālu: لَا رَجُلٌ غِرَاءٌ أَيُّ لَا دَائِبَةٌ لَهُ

الْمَغْرُوءَةُ [el-mağruvvet] مَغْرُوءَةٌ [mağruvvet] vezninde) ve

الْمَغْرِيَّةُ [el-mağriyyet] مَرْمِيَّةٌ [mermiyyet] vezninde) Tutkalla yapıştırılmış yaya denir; yukālu: قَوْسٌ مَغْرُوءَةٌ وَمَغْرِيَّةٌ أَيُّ مُلَصَّقَةٌ بِالْغِرَاءِ

الْغَرَا [el-ğarā] (عَصَا [ašā] vezninde) ve

الْغِرَاءُ [el-ğarā'] سَمَاءٌ [semā] vezninde) Bir nesneye pek hırsla düşkün olmak ma'nāsınadır; yukālu: غَرِيٌّ بِهِ غَرَا وَغَرَاءٌ مِنْ أَوْلَعِ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَوْلَعِ Ve māye ve mādde olan ayazma ve pınar makülesinin suyu soğumak ma'nāsınadır; yukālu: غَرَى الْعِدُّ إِذَا بَرَدَ عِدُّ مَاؤُهُ Burada عِدُّ [idd] 'ayn'ın kesriyledir.

الْإِغْرَاءُ [el-iğrā'] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir nesneye düşkün olmak ma'nāsınadır; yukālu: أُغْرِيٌّ بِهِ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا أَوْلَعِ Ve bir adamı bir nesneye terğib ve tahrīle kindirmek ma'nāsınadır; yukālu: Ve nās aralığına fitne ve ihtilāl ilkāsıyla birbirine kışkırtmak ma'nāsınadır; yukālu: أُغْرَى بَيْنَهُمُ الْعِدَاوَةَ أَيُّ أَلْقَاهَا كَأَنَّهُ أَلْزَقَهَا بِهِمْ

الْغَرَوَى [el-ğarvā] دَعْوَى [da'vā] vezninde) İsmdir, bir nesneye düşkünlüğe denir.

التَّغْرِيبَةُ [et-tağriyyet] تَفْعِلَةٌ [tef'ilet] veznin-

de) Bu dahi bir nesneye pek hırsla düşkün olmak ma'nāsınadır; yukālu: غُرْيٌ بِهِ عَلَى Ve sevilmek ma'nāsınadır; yukālu: غُرْيٌ أَيْ أَوْلَعٌ غُرَاؤُهُ بِهِ إِذَا طَلَّاهُ

الْغَرِيَّ [el-ğariyy] [ganiyy] [ganiyy] vezninde) Güzele denir; yukālu: رَجُلٌ وَشِيءٌ غَرِيٌّ أَيْ وَحَسَنٌ Ve resm ve tarh ve bināsi hūb ve latif binā ve 'imārete denir.

الْغَرِيَّانِ [el-Ġariyyān] (tesniye bünyesiyle) Kūfe'de iki binā-i meşhurdur; mādde-i merkūmeden me'hūzdur.

الْمُغَارَاتِ [el-muğārāt] [mubāhāt] [mubāhāt] vezninde) ve

الْغِرَاءِ [el-ğirā] [kītāl] [kītāl] vezninde) İki nesne beynine fāsıla vermeyip birbirine ulaştırmak ve yanaştırmak ma'nāsınadır; yukālu: غَارَى بَيْنَ الشَّيْئَيْنِ إِذَا وَلَّى Ve bir kimse ile önegülük edip lecc ve cidāl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: غَارَى فَلَانًا إِذَا لَاجَهُ

الْغُرَاوِي [el-ğurāvā] [ruğāmā] [ruğāmā] vezninde) Köpüğe denir; رَغْوَةٌ [rağvet] ma'nāsına; cem'i رَغَاوَةٌ [regāvet]tir rā'nın fethiyle.

غَرِيَّةٌ [Ġariyyet] [ganiyyet] [ganiyyet] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

غُرَيَّْةٌ [Ġureyyet] [sumeyyet] [sumeyyet] vezninde) Ġaniyy kabilesi yurdunda bir su adıdır.

غُرْيِيٌّ [Ġureyy] [sumeyy] [sumeyy] vezninde) Ece' nām cebel kurbünde bir su adıdır.

الْوَاوِي

[غ ز و]

الْغَزْوِ [el-ğazv] (ğayn'ın fethi ve zāy-ı mu'cemenin sükūnuyla) Bir nesneyi irāde ve taleb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: غَزَاهُ يَغْزُوهُ غَزْوًا إِذَا أَرَادَهُ وَطَلَّبَهُ Ve kasd eylemek ma'nāsınadır; yukālu: غَزَاهُ إِذَا قَصَدَهُ

وَتَقُولُ غَزْوِي كَذَا أَيْ قَصْدِي Ve düşmanla cenk ve kītāl eylemeğe gitmek ma'nāsınadır; yukālu: غَزَا الْعَدُوَّ إِذَا سَارَ إِلَى قِتَالِهِمْ وَأَنْتَهَبَهُمْ

الْغَزَوَانَ [el-ğazevān] (fetehātla) ve

الْغَزَاوَةَ [el-ğazāvet] [adāvet] [adāvet] vezninde) Bunlar da düşman üzere cenk ve kītāl eylemeğe gitmek ma'nāsınadır; yukālu: غَزَا الْعَدُوَّ غَزْوًا وَغَزَوَانًا وَغَزَاوَةً إِذَا سَارَ إِلَى قِتَالِهِمْ وَأَنْتَهَبَهُمْ

الْغَزَايِ [el-ğāzī] Gazv eden adama denir; cem'i غَزَايِيٌّ [ğuzeyy] gelir ğayn'ın zammı ve zāy-ı müşeddedenin fethiyle ve غَزَايِيٌّ [ğuziyy] gelir, دُلِّيٌّ [duliyy] vezninde.

الْغَزَايِي [el-ğaziyy] [ganiyy] [ganiyy] vezninde) İsm-i cem'dir.

الْإِغْتِرَاءِ [el-iğtizā] [ifti'āl] [ifti'āl] vezninde) Bu dahi kasd eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِغْتَرَاهُ إِذَا قَصَدَهُ Ve bir adamı sār hem-dem ve ashābları beyninden ihtiyār ve ihtisās eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِغْتَرَى بِفُلَانٍ إِذَا اخْتَصَّصَ بِهِ مِنْ بَيْنِ أَصْحَابِهِ

الْإِغْرَاءِ [el-iğzā] (hemzenin kesriyle) Bir adamı gazāya haml eylemek ma'nāsınadır ki gazā ettirmekten 'ibārettir; yukālu: أَعْرَاهُ إِذَا حَمَلَهُ عَلَى الْعَزْوِ Ve medyūn zimmetinde olan deyn ve matlūbu ta'cil eylemeyip te'hir ve imhāl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَعْرَاهُ إِذَا أَمَهَلَهُ وَأَخَّرَ مَا لَهُ عَلَيْهِ مِنَ الدَّيْنِ Ve nākanın döl tutması çaparızlanmak ma'nāsınadır; yukālu: أَعْرَزَتِ النَّاقَةَ إِذَا عَسَرَ لِقَاحَهَا أَعْرَزَتِ الْمَرْأَةَ إِذَا عَزَا بَعْلُهَا

التَّغْزِيَةِ [et-tagziyet] [tef'ilet] [tef'ilet] vezninde) Bu dahi bir adamı gazā ettirmek ma'nāsınadır; yukālu: غَزَاهُ إِذَا حَمَلَهُ عَلَى الْعَزْوِ Ve

الْمَغْزَى [el-mağzā] [məcra] [məcra] vezninde)

de) İsm-i mekândır, maksad ve merām manāsınadır; yukālu: مَغْرَى الْكَلَامِ أَي مَقْصُدُهُ

الْمَغَازِي [el-meğāzī] (mīm'in fethiyle) Guzāt kısmının menākıb ve dāsītānlarına denir, siyer ve şeh-nāme gibi; ve minhu: العُرَاة مَغَازِي أَي مَنَاقِبِ الْعُرَاةِ Şārih der ki bunun müfredi yoktur yāhūd مَغْرَى [mağzā] yāhūd مَغْرَاةً [mağzāt] kelimeleridir.

الْمُغْزِيَّة [el-muğziyet] (muḥsinet) [muḥsinet] vezninde) Şol gebe nākaya denir ki müddet-i hamlinden bir sene üzere bir ay geçmiş olarak on üç aya bālig olur; yukālu: نَاقَةٌ مُغْزِيَّةٌ أَي زَادَتْ عَلَى السَّنَةِ شَهْرًا فِي الْحَمْلِ

غَزْوَانٌ [Ġazvān] (selmān) [selmān] vezninde) Herāt şehrinde bir mahalle adıdır. Ve Ṭārif'te bir cebel adıdır. Ve bir recül ismidir.

غَازِيَّة [Ġāziyet] ve

غَازِيَّة [Ġāziyyet] (ġaniyyet) [ġaniyyet] vezninde) ve

غُزَيَّة [Ġuzeyyet] (sumeyyet) [sumeyyet] vezninde) ve

غُزَيِّي [Ġuzeyy] (sumeyy) [sumeyy] vezninde) Esāmīdendir.

إِبْنُ غَزْوٍ [İbnu Ġazv] (delv) [delv] vezninde) Muhaddistir. Ve Rebī'a b. el-Ġāzī tābi'edir.

الْوَاوِيُّ

[غ س و]

الْغُسُوءُ [el-ġusuvv] (ġuluvv) [ġuluvv] vezninde) Gece karanu olmak ma'nāsınadır; yukālu: عَسَا اللَّيْلُ يَغْسُو غُسُوءًا إِذَا أَظْلَمَ

الْإِغْسَاءُ [el-iġsā'] (hemzenin kesriyle) [ġasv] ma'nāsınadır; yukālu: أَعْسَى اللَّيْلُ بِمَعْنَى عَسَا

الْغَسَاةُ [el-ġasāt] (ḥasāt) [ḥasāt] vezninde) Hurmānın henüz koruġuna denir ki üçüncü mertebesidir, بَلَحْ [belah] ma'nāsınadır; cem'i غَسَا [ġasā] gelir ve غَسِيَاتٌ [ġaseyāt] gelir feteḥātla.

الْغَسْوَةُ [el-ġasvet] (temret) [temret] vezninde) Sidr ağacının yemişine denir, نَبَقَةٌ [nebiḳ at] ma'nāsınadır ki 'Arabistān hurması dedikleridir.

الْيَائِي

[غ س ي]

الْغَسَا [el-ġasā] (ašā) [ašā] vezninde) Bu dahi gece karanu olmak ma'nāsınadır; yukālu: غَسِيَ اللَّيْلُ غَسَا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَظْلَمَ

الْإِغْسَاءُ [el-iġsā'] (hemzenin kesriyle) Gecenin zulmeti kaplayıp bürümek ma'nāsınadır; yukālu: أَغْسَاهُ اللَّيْلُ إِذَا أَلْبَسَهُ ظَلَامَةً

الْيَائِي

[غ ش ي]

الْغَشْيِيُّ [el-ġašy] (ġayn'ın fethi ve şin-i mu'cemenin sükūnuyla) ve

الْغَشْيَانُ [el-ġašeyān] (feteḥātla) Bī-hod olmak ma'nāsınadır ki bayılmak ta'bīr olunur; yukālu: غَشِيَ عَلَيْهِ غَشْيًا وَعَشْيَانًا عَلَى بِنَاءِ الْمُجْهُولِ إِذَا أُغْمِيَ ma'nāsından me'hūzdur.

Şārih der ki ekser-i lügaviyyīn غَشْيِي [ġašy] ile إِغْمَاءٌ [iġmā'] beynini fark ederler. Vākī'ā kütüb-i tbbiyyede dahi bu vechle meşrūhtur ki غَشْيِي [ġašy] bir hālettir ki kalbin za'fından ve rüh-ı hayvānīnin dāhile hareketi yāhūd muhteķin olması hasebiyle bi'l-küllīyye kalbe ictimā'ından nāşī kalb teneffüs edemediġinden hiss ve hareke-

tin mu'attal olmasıdır yāhūd rūh kalīl ve rakīk olmakla ma'den-i rūh olan kalbde mevcūd olan rūhtan fazla olmamakla sār a'zāya tevzīr olmadığından hiss ve hareket mu'attal olur yāhūd sebebi bürüdetin şiddeti veyā harāretin hiddeti olur; ona baygınlık ta'bīr olunur. Ve اِغْمَاءٌ [iğmā] butūn-ı dimāg bārid ve galīz ve balgam ile mümtelī olduğundan rūhun mecrālarında rūhun nüfūzunu mānī' südde-i kāmile sebebiyle a'zānın hiss ve hareketten kalıp mu'attal olmasından 'ibārettir; buna uğunmak ta'bīr olunur.

مَرْمِيٌّ [el-mağşiyu 'aleyhi] [mermiyy] vezninde) Bayılmış adama denir ki baygın ta'bīr olunur.

الْغَشِيَةُ [el-ğaşyet] [ħaṭvet] vezninde) İsmdir, baygınlığa denir.

الْغَشْوَةُ [el-ğaşvet] ve

الْغَاشَاوَةُ [el-ğaşāvet] (ğayn'ların harekāt-ı selāslarıyla) ve

الْغَاشِيَةُ [el-ğāşiyet] ve

الْغُشْيَةُ [el-ğuşyet] [ğurfet] vezninde) ve

الْغُشَايَةُ [el-ğuşāyet] [sumāmet] vezninde) ve

الْغِشَايَةُ [el-ğişāyet] [kitābet] vezninde) Örtüye denir; yukālu: عَلَى بَصْرِهِ وَقَلْبِهِ غَشِيَةٌ غُشْوَةٌ وَغَاشَاوَةٌ مُتَلَتِّينَ وَغَاشِيَةٌ وَغُشْيَةٌ وَغِشَايَةٌ أَي غِطَاءٌ

الْغَوَاشِيَةُ [el-ğavāşī] [ğāşiyet]in cem'idir, ke-mā se-yuzkeru.

التَّغْشِيَةُ [et-tağşiyet] [tef'ilet] vezninde) Örtmek ma'nāsınadır; yukālu: غَشَى اللهُ عَلَى بَصْرِهِ أَي غَطَّاهُ

الإِغْشَاءُ [el-iğşā] (hemzenin kesriyle) تَغْشِيَةٌ [tağşiyet] ma'nāsınadır; yukālu: أَعَشَى اللهُ

عَلَى بَصْرِهِ أَي غَطَّاهُ

تَغْشِيَةٌ [tağşiyet] ve

الإِغْشَاءُ [iğşā] Bir nesneyi şey-i āher ile bürümek ma'nāsınadır; tekūlu: أَعَشَيْتُهُ إِيَّاهُ وَغَشَيْتُهُ إِذَا غَطَّيْتُهُ Misāl-i evvelerde mecāz ve bunlarda hakīktir.

الْغَاشَاوَةُ [el-ğaşāvet] [adāvet] vezninde) Bir nesne bir şey-i bürümek ma'nāsınadır; yukālu: غَشِيَهُ الْأَمْرُ غَاشَاوَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا غَطَّاهُ

التَّغْشِيَةُ [et-teğāşī] [tefa'ul] vezninde) Bu dahi bürümek ma'nāsınadır; yukālu: تَغَشَّاهُ الْأَمْرُ إِذَا تَغَطَّاهُ

الْغَاشِيَةُ [el-ğāşiyet] Bir nesneyi örtüp bürünen şey'e denir; te'nisi mevsūf i'tibāriyle yāhūd mübālagaya mahmuldür, cem'i غَوَاشِي [ğavāşī] gelir; ve minhu kavluhu ta'alā: ﴿وَمَنْ فَوْقَهُمْ غَوَاشٍ﴾ أَي أَعْمَاءُ أَي أَعْطِيَتْ At kısmının eyeri örtüsüne ki Fāriside zīn-pūş derler, غَاشِيَةٌ [ğāşiyet] dedikleri bu ma'nādandır. Ve

غَاشِيَةٌ [ğāşiyet] Kıyāmete itlāk olunur; ve minhu kavluhu ta'alā: ﴿هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ الْغَاشِيَةِ﴾ Ve nār-ı cehennemeye itlāk olunur.

Ve yüreği ihāta eden ince zara denir ki inhilā'ında sāhibi helāk olur, قَمِيصُ الْقَلْبِ [kamīşu'l-kalb] ma'nāsınadır, Fāriside pūş-i dil derler. Ve kılıç kınının ağzından aşağıda diplik ta'bīr olunan yerine kadar sarılan sağrı derisine denir, 'alā-kavlin kabzasına sarılan kalın deriye denir. Ve insān ve hayvānın cevfinden 'arız olan iç marazına denir. Ve kābūs gibi adama müstevlī olan cerrārlara ve sārillere itlāk olunur; yukālu: غَشِيَتْ عَلَيْهِ الْغَاشِيَةُ أَي السُّؤَالُ Ve cem'iyetle ziyārete gelen yārāna itlāk olunur. Ve deve pālānının art kaşında olan demire denir.

الغشاء [el-ğiṣā] (كسَاء [kisā] vezninde) Örtüye ve perdeye denir; ve minhu **غِشَاءُ الْقَلْبِ** وَالسُّرُجِ وَالسَّيْفِ وَغَيْرِهِ أَيُّ مَا تَغْشَاهُ

الغشواء [el-Ğaşvā] (حَفْرَاء [ħamrā] vezninde) Bir ma'rūf kırsağın adıdır. Ve şol keçiye denir ki sâ'ir bedeni bütün siyâh olup yüzü kaplayı beyâz ola.

الأغشى [el-ağşā] (غَشَوَاء [ğaşvā] lafzının müzekkeridir, vasf-ı mezkūr üzere olan erkek ata da sıfat olur.

الغشؤ [el-ğaşv] (حَشَوٌ [ħaşv] vezninde) Sidr ağacının yemişine denir, نَبَقٌ [nebq] ma'nāsına. Ve

غَشَوٌ [ğaşv] Masdar olur, bir kimse hemân çıkagelmek ma'nāsına; yukālu: **غَشَاهُ يَغْشَاهُ** غَشَوًا إِذَا أَنَاهُ

الغشيان [el-ğāşeyān] (feteħātla) Kamçıyla yâ değnekle peyderpey darb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **غَشِيَهُ بِالسُّوْطِ غَشِيَانًا** Ve bir kimseye çıkagelmek ma'nāsınadır; yukālu: **غَشِي** غَشِيًا Ve cimāc eylemek ma'nāsına müsta'emeldir; yukālu: **غَشِي فُلَانَةً إِذَا جَامَعَهَا**

الاستغشاء [el-istiğşā] Örtünüp bürünmek ma'nāsınadır; yukālu: **إِسْتَعَشَى ثَوْبَهُ وَبَثْوَبَهُ إِذَا** كَثِيلًا يُسْمَعُ Burada تَغَطَّى بِهِ كَثِيلًا يُسْمَعُ وَلَا يَرَى kavli tetmimdir.

غشِي [Ğuşeyy] (سَمِيّ [sumeyy] vezninde) Bir mevzi'dir.

الْيَائِي

[غ ض ي]

الغصاة [el-ğādāt] (dād-ı mu'ceme ile **حَصَاة** [ħaşāt] vezninde) Bir şecer-i ma'rūf adıdır; cem'î **غَصَا** [ğādā] gelir; ve minhu: **ذُنْبُ غَصَا** Bu şecer bādiye eşcārındandır, Fāriside tag ve Türkide dağdağan ve süksük ağacı

derler; be-gāyet met'in olur, āteşi niçe gün söyünmeyip durur, Beyne'l-^cArab **نَارُ الْغَصَا** [nāru'l-ğādā] müte'ārefdir. Ve o ağaçlıkta türeyip tīvā eden kurt kısmı be-gāyet habīs ve muğtāl olmakla: “**ذُنْبُ غَصَا**” ve “**أَحْبْتُ مِنْ ذُنْبِ الْغَصَا**” mesel-i a'rābdandır. Ve ^cArablar ba'zı hayvānı ve ba'zı emkine ve merā'īye muzāf ederler, zīrā emkine ve agdiyenin tībā'larında te'sīrleri olduğundan güyā ki onunla neş'et eylemişlerdir. Ve

غَصَا [Ğādā] Benī Kilāb'a mahsūs bir arzın adıdır. Ve Necd ülkesinde bir vādī adıdır. Ve ormana denir.

أهل الغصا [ehlu'l-Ğādā] Ehl-i Necd'dir, zīrā şecer-i **غَصَا** [ğādā] onda çok olur.

ذئاب الغصا [Zi'ābu'l-Ğādā] Benū Ka'b b. Mālik b. Ħanzale cemā'atidir ki pek habīs ve bed-kār olurlar.

الغصياء [el-ğadyā] (حَفْرَاء [ħamrā] vezninde) Şecer-i **غَصَا** [ğādā] çok olan yere denir; yukālu: **أَرْضٌ غَصِيَاءٌ أَي كَثِيرَةُ الْغَصَا** Ve

غصياء [ğadyā] (medd ve kasr ile) Şecer-i **غَصَا** [ğādā] ormanına ve koruluğuna denir.

الغاضي [el-ğādī] Şecer-i **غَصَا** [ğādā] otlayıcı deveye denir; yukālu: **بَعِيرٌ غَاضٍ إِذَا كَانَ يَأْكُلُ** **غَصَا** ve yukālu: **إِبِلٌ غَاضِيَةٌ وَغَوَاضٍ** Ve

غاضي [ğādī] Dernekli ve cem'iyeti muntazam tām ve vāfir şey'e denir; yukālu: **وَأَفْرَزَ شَيْءٌ غَاضٍ أَي حَسَنُ الْغُضْوِ جَاءَ وَأَفْرَزَ** hāl ve cem'iyet ve sāmān ve servet sāhibi adama denir; yukālu: **رَجُلٌ غَاضٍ أَي حَسَنُ الْغُضْوِ كَأَسِ طَاعِمٍ مَكْنِيٍّ**

الغضي [el-ğādī] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Şol devedir ki şecer-i **غَصَا** [ğādā] otlamakla karın ağrısına uğramış ola; yukālu: **بَعِيرٌ غَاضٍ إِذَا اشْتَكَى بَطْنَهُ مِنْ أَكْلِ الْغَصَا** ve yukālu: **إِبِلٌ غَاضِيَةٌ وَغَاضِيَانَا**

الْغَضَا [el-ğadā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Deve seçer-i غَضَا [ğadā] otlamaktan karın ağrısına uğramak ma'nāsınadır; yukālu: غَضِبَتْ الْإِبِلُ غَضَا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اشْتَكَى بَطْنَهَا مِنْ أَكْلِ الْعَضَا

عَضَبَا [ğadyā] (سَلِمَا [selmā] vezninde) Yüz 'aded devenin 'alemidir; gayr-i munsarıftır.

غَضَيَانُ [Ġadyān] (سَكْرَانُ [sekrān] vezninde) Bir mevzi'dir.

الْغَاضِيَّةُ [el-ğāḍiyet] Muzlime ma'nāsınadır; yukālu: لَيْلَةٌ غَاضِيَّةٌ أَيُّ مُظْلِمَةٌ Ve muḍ'Pet ma'nāsına olmakla zıdd olur; yukālu: لَيْلَةٌ نَارٌ غَاضِيَّةٌ أَيُّ عَظِيمَةٌ

الْتِغَاضِي [et-teğādī] (تَغَاغُلُ [tefā'ul] vezninde) Tegāfūl ma'nāsınadır; yukālu: تَغَاضَى إِذَا تَغَاغَلَ Şārih der ki aslı تَغَاضَضَ dahi olur.

الْإِغْضَاءُ [el-iğdā'] (hemzenin kesriyle) Göz kapaklarını kıpmak ma'nāsınadır; yukālu: أَغْضَى الرَّجُلُ إِذَا أَذَى الْجُمْحُونَ Ve bir nesne hakkında tınmayıp epsem olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أَغْضَى عَلَى الشَّيْءِ إِذَا سَكَتَ Ve gece karanumak yāhūd zulmetle her şey'i kaplayıp bürümek ma'nāsınadır; yukālu: أَغْضَى اللَّيْلُ إِذَا أَظْلَمَ أَوْ أَلْبَسَ ظَلَامَهُ كُلَّ شَيْءٍ Ve bir nesneyi görmezden gelmek yāhūd gördüğü gibi görmemezlik sūretiyle öteye bakıvermek ma'nāsınadır ki müsāmaha eylemekten 'ibārettir; yukālu: أَغْضَى عَنْهُ طَرَفَهُ إِذَا سَدَّهُ أَوْ صَدَّهُ

الْغَضْوُ [el-ğadw] (ğayn'ın fethi ve ḍād'ın sükūnuyla) Bu dahi gece karanumak yāhūd zulmetle kaplamak ma'nāsınadır; yukālu: غَضَا اللَّيْلُ يَغْضُو غَضْوًا إِذَا أَظْلَمَ أَوْ أَلْبَسَ ظَلَامَهُ كُلَّ شَيْءٍ

الْعَضَيَانَةُ [el-ğadyānet] (سَكْرَانَةٌ [sekrānet]

vezninde) Cinsi pek asıl deve bölümüne denir.

الْغُضْوُ [el-ğuduvv] (سُمُو [sumuvv] vezninde) Bir nesne dernekli ve muntazam ve vāfir ve vāfi olmak ma'nāsınadır; yukālu: غَضَا الشَّيْءُ يَغْضُو غَضْوًا إِذَا كَانَ جَامًّا وَافِرًا **الْيَابِيُّ**

[غ ط ي]

الْغَطْيُ [el-ğaty] (ğayn'ın fethi ve zamını ve tā'nın sükūnuyla) Yiğitlik hāleti derece-i kemāle varıp tamām yiğit olmak ma'nāsınadır; yukālu: غَطَى الشَّبَابُ غَطْيًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا امْتَدَّ وَاشْرَبَ بِيْرٍ دُونَ عَشْرِ غِطْمَةٍ Ve yürümekte tamām döşenip bir düzeye eşip gitmek ma'nāsınadır; yukālu: غَطَتِ النَّاقَةُ إِذَا ذَهَبَتْ فِي سَبِيلِهَا Ve gece muzlim olmak ma'nāsınadır; yukālu: غَطَى غَطْمًا إِذَا أَظْلَمَ Ve ağacın dalları uzanıp yer yüzüne döşenmek ma'nāsınadır; yukālu: غَطَتِ الشَّجَرَةُ إِذَا طَالَتْ أَغْضَانُهَا وَانْبَسَطَتْ عَلَى الْأَرْضِ Ve gece zulmetiyle bir nesneyi kaplayıp bürümek ma'nāsınadır; yukālu: غَطَى اللَّيْلُ فَلَانَا أَيُّ أَلْبَسَهُ ظَلْمَتَهُ Ve bir nesnenin üzerini örtü ile örtmek yā kapakla kapamak ma'nāsınadır; yukālu: غَطَى الشَّيْءَ وَعَلَيْهِ إِذَا سَتَرَهُ وَعَلَاهُ

الْإِغْطَاءُ [el-iğtā'] (hemzenin kesriyle) Bu dahi ağacın dalları uzanıp yer yüzüne döşenmek ma'nāsınadır; yukālu: أَغْطَتِ الشَّجَرَةُ إِذَا طَالَتْ أَغْضَانُهَا وَانْبَسَطَتْ عَلَى الْأَرْضِ Ve bir nesnenin üzerini örtmek ma'nāsınadır; yukālu: أَغْطَى الشَّيْءَ وَعَلَيْهِ إِذَا سَتَرَهُ وَعَلَاهُ

الْتِغْطِيَّةُ [et-tağḍiyet] (تَفْعَلَةٌ [tef'ilet] vezninde) Gece zulmetle bir nesneyi kaplamak ma'nāsınadır; yukālu: غَطَى اللَّيْلُ فَلَانَا إِذَا أَلْبَسَهُ ظَلْمَتَهُ Ve bir şey'in üzerini pūşide ile örtmek ma'nāsınadır; yukālu: غَطَاهُ إِذَا سَتَرَهُ وَعَلَاهُ

الْإِغْطِيَّةُ [el-iğtiḍā'] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde)

Örtünmek ma'nāsınadır; yukālu: إِعْطَى بِهِ إِذَا تَعَطَّى

الْوَاوِيُّ**[غ ط و]**

الْعَطْوُ [el-ġaṭv] (حَطْوٌ [ḥaṭv] vezninde) ve **الْعَطْوُ** [el-ġuṭuvv] (سُمُوٌ [sumuvv] vezninde) Gece muzlim olmak ma'nāsınadır; yukālu: عَطَا اللَّيْلُ عَطْوًا وَعَطْوًا إِذَا أَظْلَمَ Ve bahr ve nehr makülesinin suyu çoğalıp kalkımak ma'nāsınadır; yukālu: عَطَا الْمَاءُ إِذَا اِزْتَفَعَ Ve örtmek ma'nāsınadır ki vāvī ve yā'īdir; yukālu: عَطَاهُ إِذَا وَاَرَاهُ وَسَتَرَهُ

الْعِطَاءُ [el-ġiṭā'] (كِسَاءٌ [kisā'] vezninde) Örtüye denir; yukālu: مَا لَهُ وَطَاءٌ وَعِطَاءٌ أَيُّ مَا يَتَعَطَّى بِهِ

الْعِطَايَةُ [el-ġiṭāyet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) 'Arab nisvānının gömlek üzerinden giydikleri zıbın makülesine denir ki onunla تَعَطَّى [teġaṭṭī] ederler.

الْإِعْطَاءُ [el-iġṭā'] (hemzenin kesriyle) Bāġ asmasına su yürümeğe ma'nāsınadır; yukālu: أَعْطَى الْكُرْمُ إِذَا جَرَى فِيهِ الْمَاءُ

الْعَطْوَانُ [el-ġaṭavān] (fetehātla) Bir adamın etbā' ve a'vān ve müte'allakātı makülesi cem'-i kesretine denir; yukālu: إِنَّهُ لَدُوٌّ عَطْوَانٍ أَيُّ دُوٌّ مَنَعَةٍ وَكَثْرَةٍ

الْوَاوِيُّ**[غ ف و]**

الْعَفْوُ [el-ġafv] ve

الْعَفْوَةُ [el-ġafvet] ve

الْعَفْيَةُ [el-ġafyet] (ġayn'ların fethi ve fā'ların sükūnlarıyla) Tümsek ve mürtefi' yere denir ki orayı su basmaz, زُبْيَةٌ [zubyet] ma'nāsına.

الْعَفْوُ [el-ġafv] (عَفْوٌ [ʿafv] vezninde) ve

الْعَفْوُ [el-ġufuvv] (سُمُوٌ [sumuvv] vezninde) Uyumak yāhūd uyuklamak ma'nāsınadır; yukālu: عَمَّا الرَّجُلُ عَفْوًا وَعَفْوًا إِذَا نَامَ أَوْ نَعَسَ Ve bir nesne suyun dibine batmayıp yüzüne çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: عَمَّا الشَّيْءُ إِذَا طَفَا عَلَى الْمَاءِ

الْإِعْفَاءُ [el-iġfā'] (hemzenin kesriyle) Bu dahi uyumak yāhūd ırmızganmak ma'nāsınadır; yukālu: أَعْفَى الرَّجُلُ إِذَا نَامَ أَوْ نَعَسَ

الْيَائِي**[غ ف ي]**

الْعَفَا [el-ġafā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Buğday içinden ayırılanıp atılacak biġāne nesneye denir, karamuk ve delice ve saman gibi.

الْعَفْيُ [el-ġafy] (ġayn'ın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Buğday içinden عَمَّا [ġafā] dedikleri biġāneleri ayırtlayıp üğürtlemek ma'nāsınadır; yukālu: عَفَى الطَّعَامُ عَفْيًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا نَقَاهُ مِنَ الْعَفَا

الْإِعْفَاءُ [el-iġfā'] (hemzenin kesriyle) **عَفْيُ** [ġafy] ma'nāsınadır; yukālu: أَعْفَى الطَّعَامُ بِمَعْنَى عَفَاهُ Ve buğday kepekli olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَعْفَى الطَّعَامُ إِذَا كَثُرَتْ وَنُحَالَتْهُ Ve harmanda saman üzere yatıp uyumak ma'nāsınadır; yukālu: أَعْفَى الرَّجُلُ إِذَا نَامَ عَلَى الْعَفَا أَيُّ الْبَيْتِ فِي بَيْتِهِ

الْعَفَاءُ [el-ġufā'] (عَفَا [ġuṣā'] vezninde) ve mürādifidir ki selintiye denir. Ve toz gibi hurmā koruġuna 'arız olur bir āfet ismidir ki koruġu göyünmez olur. Ve buğday içre olan ve yerinde kalan saman ve kesmik hurdelerine ve alıntı ve çalkantı makülesine denir; kezālik develer içinden

ayırtlanıp seçilen kemterlerine denir.

الْإِنْفِعَاءُ [el-ingifāʾ] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) Kırılmak maʿnāsınadır; yukālu: **إِنْفَعَى الشَّيْءُ** إِذَا انْكَسَرَ

الْغَفَاءُ [el-gufāʾet] (ثُمَّامَةٌ [sumāmet] vezninde) Gözün siyahına ʿarız olan aklığa denir; yukālu: **أَصَابَتْ عَيْنَهُ غَفَاءٌ أَيْ بَيَاضٌ عَلَى حَدَقَتَيْهَا**

الْغَفِيَّةُ [el-gāfyet] (غَفْلَةٌ [gāflet] vezninde) İmızganmak maʿnāsınadır; yukālu: **غَفِيٌّ** Ve **زُبَيْتَةٌ** [zub-yet] maʿnāsınadır ki su basmaz olan tepesi yere denir.

الْوَاوِيُّ

[غ ل و]

الْغَلَاءُ [el-ğalāʾ] (سَمَاءٌ [semāʾ] vezninde) Narh ziyāde pahaya çıkmak maʿnāsınadır; yukālu: **غَلَا السَّعْرُ يَغْلُو غَلَاءً ضِدُّ رُخْصٍ**

Müʿellifin *Başāʾir*'de beyānına göre “غ،ل،و” ve “غ،ل،ي” māddeci bir nesne haddi savuşmak maʿnāsına mevzūʿdur, masdarı narhta olursa **غَلَاءٌ** [ğalāʾ] ve kadr ve menzilet makūlesinde olursa **غَلُوٌ** [ğalv] ve remy ve sihāmda **غُلُوٌ** [ğuluvv] gelir, **سُمُوٌ** [sumuvv] vezninde ve maʿānī-i sâʾire ondan müteferraʿdır. İntehā. Ve

غَلَاءٌ [ğalāʾ] Oku pek irak giden tūr-endāza denir; yukālu: **رَجُلٌ غَلَاءٌ أَيْ بَعِيدُ الْغُلُوِّ بِالسَّهْمِ**

الْغَالِي [el-ğālī] ve

الْغَالِيَّةُ [el-ğaliyy] (غَانِيَّةٌ [gāniyy] vezninde) Pahalı nesneye denir, niseb üzeredirler; tekülü: **بَعَثَهُ بِالْغَالِي وَالْغَالِيَّةِ أَيْ بِالْغَلَاءِ يَعْنِي بِالسَّعْرِ** الْغَالِي

الْإِغْلَاءُ [el-iğlāʾ] (hemzenin kesriyle) Narhı ziyāde pahaya çıkarmak maʿnāsınadır; yukālu: **أَعْلَى اللهُ السَّعْرَ أَيْ جَعَلَهُ غَالِيًا** Ve otluklar pek boylanıp birbirine sarmaşmak

maʿnāsınadır; yukālu: **أَعْلَى الثَّبْتُ إِذَا التَّفُّ وَعَظُمَ** Ve nebātın dalları kuvvetlenip uzamak için yapraklarını sıyırıp tahfif eylemek maʿnāsınadır; yukālu: **أَعْلَى الْكَزْمِ إِذَا حَقَّقَهُ مِنْ وَرَقِهِ**

الْمُغَالَاةُ [el-muğālāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Satılık nesneyi haddinden ziyāde paha ile pazar eylemek maʿnāsınadır; yukālu: **غَالَاهُ وَبِهِ إِذَا سَامَهُ فَأَتْبَعَتْ** Ve oku pek ırağa atmak için ellerini yukarı tutmak maʿnāsınadır; yukālu: **غَالَى السَّهْمُ وَبِهِ مُغَالَاةٌ** وَغَلَاءٌ إِذَا رَفَعَ يَدَيْهِ لِأَقْصَى الْعَايَةِ

الْغُلُوُّ [el-ğuluvv] (سُمُوٌ [sumuvv] vezninde) Bir nesne haddi tecāvüz eylemek maʿnāsınadır; yukālu: **غَلَا فِي الْأَمْرِ يَغْلُو غُلُوًّا** Ve **إِذَا جَاوَزَ حَدَّهُ**

غَلْوٌ [ğalv] (ğayn'ın fethiyle) ve

غُلُوٌ [ğuluvv] (سُمُوٌ [sumuvv] vezninde) Oku ırağa atmak için ellerini yukarı tutmak maʿnāsınadır; yukālu: **غَلَا بِالسَّهْمِ غُلُوًّا** Ve **وَعُلُوًّا إِذَا رَفَعَ يَدَيْهِ لِأَقْصَى الْعَايَةِ**

غُلُوٌ [ğuluvv] (سُمُوٌ [sumuvv] vezninde) Ok hadd ve mikdārdan ezyed ırağa gitmek maʿnāsınadır; yukālu: **غَلَا السَّهْمُ إِذَا ارْتَفَعَ فِي ذَهَابِهِ وَجَاوَزَ الْمَدَى** Ve otlar pek boylanıp birbirine sarmaşmak maʿnāsınadır; yukālu: **غَلَا الثَّبْتُ إِذَا التَّفُّ وَعَظُمَ**

الْغَلَوَةُ [el-ğalvet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Ok atımı mesāfeye denir; cemʿi **غَلَوَاتٌ** [ğalevāt] gelir fethātla ve **غِلَاءٌ** [ğilāʾ] gelir ğayn'ın kesriyle; ve minhu'l-meselu: **جَزِيٌّ** “مُذَكِّيَاتٍ غَلَاءٌ” Burada **مُذَكِّيَاتٌ** [muzekkiyāt] **مُذَكِّيَّةٌ** [muzekkiyet]in cemʿidir ki beş yaşını geçmiş atlara denir, yaʿnī sinn-i mezkūrede olan atlar meydānlı olur, **جَذَعٌ** [cezaʿ] gibi meydānı dar olmaz. Bu mesel meydān-ı fazilette akrānına fāʾik olan kimse mevkiʿinde irād olunur.

الْمِغْلَا [el-miġlā] (مِئْبَرٌ [minber] vezninde) İrağa giden oka denir ki menzil oku ta'bir ettikleridir.

الْغُلُوءَاءُ [el-ġulevā] (نُفَسَاءٌ [nufesā] vezninde ve lām'ın sükūnuyla da lügattir) Haddi savuşmağa denir; tekūlu: حَفِضْ مِنْ غُلُوءَائِكَ Ve delikanlılığın sür'atle gelip basmış evā'il-i hengāmına denir; yukālu: فَعَلَ ذَلِكَ فِي غُلُوءَاءِ شَبَابِهِ أَيَّ فِي أَوَّلِهِ وَسُرْعَتِهِ

الْغُلُوءَانُ [el-ġulvān] (ġayn'ın zammıyla) غُلُوءَاءُ [ġulevā] ma'nāsınadır; yukālu: غُلُوءَانُ الشَّبَابِ أَيَّ غُلُوءَاؤُهُ

الْغَالِي [el-ġālī] Semiz ete denir; yukālu: لَحْمٌ غَالٍ أَيَّ سَمِيمٌ

الْغَالَاءُ [el-ġalā] (سَمَاءٌ [semā] vezninde) Hurde balığa denir; cem'i أَغْلِيَةٌ [aġliyet] gelir.

الْغَالْوَى [el-ġalvā] (سَكْرَى [sekrā] vezninde) غَالِيَةٌ [ġāliyet]e denir ki tīb-i ma'rūftur, kemā se-yuzkeru. Ve Cevherī bir feresin ismi olmak üzere de sebt eylemekle galat eyledi, zīrā o mühmele ile عَالْوَى [ʿAlvā]dır. Şārih der ki Cevherī dahi mühmele ile mahallinde resm eylemiştir.

الْتَّغَالِي [et-teġālī] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Nebāt boylanıp uzamak ma'nāsınadır; yukālu: تَغَالَى الثَّبْتُ إِذَا ارْتَفَعَ Ve davar kısmı zebūnlayıp eti gitmek ma'nāsınadır; yukālu: تَغَالَى لَحْمُ النَّاقَةِ إِذَا ذَهَبَ Ve otlar uzayıp birbirine sarmaşmak ma'nāsınadır; yukālu: تَغَالَى الثَّبْتُ إِذَا التَّفَّ وَعَظُمَ

الْإِغْلِيلَاءُ [el-iġlīlā] (إِغْشِيَسَاتٌ [iʿšīšāb] vezninde) Bu dahi otlar uzayıp birbirine sarmaşmak ma'nāsınadır; yukālu: إِغْلُولَى الثَّبْتُ بِمَعْنَى تَغَالَى

الْإِغْتِيلَاءُ [el-iġtilā] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Sür'atle yürümek ma'nāsınadır; yukālu:

إِغْتَلَى الْبَعِيرُ إِذَا أَسْرَعَ

الْيَائِي

[غ ل ي]

الْغَالِي [el-ġaly] (ġayn'ın fethi ve lām'ın sükūnuyla) ve

الْغَالِيَانُ [el-ġaleyān] (feteġātla) Kaynamak ma'nāsınadır; yukālu: غَلَّتِ الْقِدْرُ غَالِيًا وَعَالِيَانًا مِنْ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا جَاشَتْ

الْإِغْلَاءُ [el-iġlā] (hemzenin kesriyle) ve

الْتَّغْلِيَةُ [et-taġliyet] (تَفْعَلَةٌ [tefʿilet] vezninde) Kaynatmak ma'nāsınadır; yukālu: أَعْلَى الْقِدْرُ وَعَالَاهَا إِذَا جَاشَ بِهَا

تَغْلِيَةٌ [taġliyet] Bir adama ıraktan işaretle selām vermek ma'nāsınadır; yukālu: غَلَاءٌ إِذَا سَلَّمَهُ مِنْ بُعْدٍ وَأَشَارَ بِهِ

الْغَالِيَةُ [el-ġāliyet] Tīb-i ma'rūf adıdır. Türkīde tahrifle kalye misk derler; mürekkebat-ı kadīmedendir, ibtidā onu icād eden Cālīnūs'tur. Asl mādresi misk ve ʿanber ve bān yağı ve ʿasel-bend ve hoş-bū mukattar sulardır; kıymetli olması vech-i tesmiyedir.

الْتَّغَالِي [et-teġālī] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) غَالِيَةٌ [ġāliyet] sürünmek ma'nāsınadır; yukālu: تَغَلَّى الرَّجُلُ إِذَا تَخَلَّقَ بِالْغَالِيَةِ

الْغَالَانِيَةُ [el-ġalāniyet] (عَالَانِيَةٌ [ʿalāniyet] vezninde) Bir nesnede haddi tecāvüz eylemeğe denir, nūn'u zā'idedir, تَغَالَى [teġālī] ma'nāsınadır; yukālu: بَاعَهُ عَالَانِيَةً أَيَّ بِالْتَّغَالِي

الْوَاوِي

[غ م و]

الْغَمُؤُ [el-ġamv] (ġayn'ın ve mīm'in sükūnuyla) Sakf-ı beyti çamur ve tahta ve ağaç makülesiyle örtmek ma'nāsınadır;

yukālu: عَمَّا الْبَيْتِ يَعْمُو عَمُّوًا إِذَا غَطَّاهُ بِالطَّيْنِ بِالْخَسْبِ وَالْخَسْبِ

الْيَائِي

[غ م ي]

الْغَمِّي [el-ġamy] [ġamv] [ġamv] vezninde) Uğunmak ma'nāsınadır; yukālu: عُمِّي عَلَى الْمَرِيضِ عَلَى الْمَجْهُولِ أَي عَشِي عَلَيْهِ ثُمَّ أَفَاقَ

الْإِغْمَاءُ [el-iġmā] (hemzenin kesriyle) **أُغْمِي** [ġamy] ma'nāsınadır; yukālu: عُمِّي عَلَى الْمَرِيضِ عَلَى الْمَجْهُولِ بِمَعْنَى عُمِّي عَلَيْهِ بütün gün havā kaplayı bulutlu olmak ma'nāsınadır; tekülü: عُمِّي يَوْمًا عَلَى الْمَجْهُولِ Ve akşam hilālın önüne bulut gelmekle görünmez olmak ma'nāsınadır; yukālu: أُغْمِيتُ لَيْلِنَا عَلَى الْمَجْهُولِ أَي عُمَّ هَلَالُهَا

الْغَمَّا [el-ġamā] [kafā] vezninde) Uğunmuş adama denir; yukālu: رَجُلٌ عَمَّا أَي مُغْمِي عَلَيْهِ Bunun müfred ve cem'i ve tesniyesi müsāvīdir yāhūd tesniyesinde **عَمِيَان** [ġameyān] denir fethātla ve cem'inde **أَغْمَاءُ** [aġmā] denir. Ve

غَمَّا [ġamā] ve

غِمَاءُ [ġimā] [kisā] vezninde) Hānenin tavanına denir yāhūd dam üzere örttikleri toprak ve tahta ve tuğla makülesine denir. Bunun tesniyesinde **عَمِيَان** [ġameyān] ve **عَمَوَان** [ġamevān] ve cem'inde **أَغْمِيَّةُ** [aġmiyet] ve **أَغْمَاءُ** [aġmā] denir. Ve

غَمَّا [ġamā] Atı terletmek için sırtına çektikleri çul ve pālās makülesine denir. Ve

غَمَّا [ġamā] Havāda bulut olmakla hilāl mestür olmağa denir; ke-mā se-yuzkeru.

الْغَمِّي [el-ġamy] (ġayn'ın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Sakf-ı hāneyi örtmek ma'nāsınadır; tekülü: عَمِيتُ الْبَيْتَ عَمِّيًا مِنْ

الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أُعْطِيَتْهُ Ve havā bulutlu olmakla hilāl görünmez olmak ma'nāsınadır; ve minhu yukālu: فِي السَّمَاءِ عَمِّي وَعَمَّا إِذَا عُمَّ عَلَيْهِمْ Ve bunlar "غ،م،م" māddesinden deġildir, bi-re'sihi lügatlerdir.

غَمَّا [ġamā] (ġayn'ın fethiyle) **أَمَّا** [emā] lafzında lügattir ki harf-i istiftahtır; yukālu: غَمَّا وَاللَّهِ أَي أَمَّا وَاللَّهِ

الْغَامِيَاءُ [el-ġāmiyā] [kašī'ā] vezninde) Tarla fāresi yuvalarından birinin ismidir.

الْوَاوِيُّ

[غ ن و]

الْغُنُوَّةُ [el-ġunvet] [ġurfet] vezninde) Zenginliğe denir ki gayre muhtāc olmaktan ibārettir; tekülü: لِي عَنْهُ غُنُوَّةٌ أَي غِنَى

الْيَائِي

[غ ن ي]

الْغِنَا [el-ġinā] (ġayn'ın kesriyle ve elifin kasrıyla) Bir kimse te'eħhül eylemek ma'nāsınadır; ma'nā-yı ātiyedendir, zīrā o sebeble nā-mahremden iktifā olunur; yukālu: وَغَنِي الرَّجُلُ غِنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَرَوَّحَ Ve zengin olmak ma'nāsınadır ve bunda ġayn meftūh oldukça elifi memdūd olur; yukālu: وَغِنًا فُلَانٌ غِنًا وَعِنَاءٌ ضِدُّ فَقْرٍ ma'nāsınadır, ke-mā se-yuzkeru. Ve hatun **غَانِيَّةُ** [ġāniyet] olmak ma'nāsınadır; yukālu: وَغَنِيَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا صَارَتْ غَانِيَّةً mukīm olmak ma'nāsınadır ki mahāll-i sā'ireden müstagnī olur; yukālu: غَنِي بِالْمَكَانِ إِذَا أَقَامَ بِهِ Ve dirlik sürmek ma'nāsınadır; yukālu: وَغَنِي فُلَانٌ إِذَا عَاشَ Ve mülākī olmak ma'nāsınadır; yukālu: وَغَنِي بِهِ إِذَا لَقِيَ Ve bir adamın dostluğunda 'ale'd-devām durmak

ma'nāsınadır; tekülü: غَنِيْتُ لَكَ مِنِّي بِالْمَوْدَةِ Ve olmak, كَوْنٌ [kevn] ma'nāsına müsta'meldir ki mecāz-ı mürsel-i tebe'î olur; tekülü: غَنِيْتُ دَارَنَا تَهَامَةً أُنِي كَانَتْ فِيهَا

الْإِسْتِغْنَاءُ [el-istiğnā'] ve

الْإِغْتِنَاءُ [el-iğtinā'] [ifti'āl] vezninde) Bunlar da zengin olmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِسْتَعْنَى الرَّجُلُ وَأَعْتَنَى بِمَعْنَى غَنِي** Ve

إِسْتِغْنَاءُ [istiğnā'] Zenginlik istemek ma'nāsınadır; yukālu: **إِسْتَعْنَى اللَّهُ تَعَالَى أُنِي سَأَلَهُ أَنْ يُغْنِيَهُ**

التَّغَانِي [et-tegānī] [tefā'ul] vezninde) Bu dahi zengin olmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَغَانَى زَيْدٌ بِمَعْنَى غَنِي** Ve birbirinden müstagnī ve bī-niyāz olmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَغَانَى الْقَوْمُ إِذَا اسْتَعْنَى بَعْضُهُمْ عَنْ بَعْضٍ**

التَّغَانِي [et-tegānī] [tefā'ul] vezninde) Bu dahi zengin olmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَغَانَى الرَّجُلُ بِمَعْنَى غَنِي** Ve ırlamak ma'nāsınadır; yukālu: **تَغَانَى بِالسَّعْرِ إِذَا صَوَّتَ بِهِ** Ve şā'ir kasidesinde bir dil-ber ile tagazzül eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **تَغَانَى بِالْمَرْأَةِ إِذَا تَغَزَلَ بِهَا** Ve şā'ir bir adamı şī'r ile medh yāhūd hicv eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **تَغَانَى بِزَيْدٍ إِذَا مَدَحَهُ أَوْ هَجَاهُ**

التَّغَانِيَّةُ [et-tağniyyet] [tef'ilet] vezninde) Bir adamı zengin kılmak ma'nāsınadır; yukālu: **غَنَاهُ اللَّهُ تَعَالَى أُنِي جَعَلَهُ غَنِيًّا** Ve ırlamak ma'nāsınadır; yukālu: **غَنَاهُ السَّعْرُ وَبِهِ إِذَا تَغَانَى بِهِ** Ve şā'ir şī'rinde dil-ber ile tagazzül eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **غَنَى الشَّاعِرُ بِالْمَرْأَةِ إِذَا تَغَزَلَ بِهَا** Ve şī'rde bir adamı medh yāhūd hicv eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **غَنَى بِزَيْدٍ إِذَا مَدَحَهُ أَوْ هَجَاهُ** Ve kuş latif ve dil-nişīn āvāz ile ötmek ma'nāsınadır; yukālu: **غَنَى الْحَمَامُ إِذَا صَوَّتَ**

الْإِغْنَاءُ [el-iğnā'] (hemzenin kesriyle) Zengin eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **أَغْنَاهُ اللَّهُ**

وَتَعَالَى أُنِي جَعَلَهُ غَنِيًّا Ve bir nesneye kifāyet edip yerini tutmak ma'nāsına müsta'meldir, ke-mā se-yuzkeru.

الْغُنْيَةُ [el-gūnyet] (ğayn'ın zammı ve kesriyle) ve

الْغُنْوَةُ [el-gūnvet] ki vāvīdir. Ve

الْغُنْيَانُ [el-gūnyān] (ğayn'ların zammıyla) Zenginliğe denir ki isimlerdir; yukālu: **لَهُ غُنْيَةٌ وَغُنْوَةٌ وَغُنْيَانٌ أُنِي غُنِي** Ve

غُنْيَةٌ [gūnyet] ve

غُنْيَانٌ [gūnyān] (ğayn'ların zammıyla) Kifāyet ma'nāsınadır ki bī-niyāz olmaktan 'ibārettir, ke-mā se-yuzkeru.

الْمَغْنَى [el-mağnā] [mermā] vezninde) Bu dahi kifāyet ma'nāsınadır; yukālu: **مَا لَهُ عَنْهُ غُنْيٌ وَلَا مَغْنَى وَلَا غُنْيَةٌ وَلَا غُنْيَانٌ أُنِي مَا لَهُ بُدٌّ** Ya'nī “Filānın ondan kifāyet ve istignāsı yoktur, be-heme-hāl ona muhtāc ve nāçārdır.” Ve

مَغْنَى [mağnā] İsm-i mekān olur, şol menzile denir ki onda ehl ve sükkānı ikāmet eyledikten sonra göçüp gitmişler ola, 'alā-kavlin 'āmmıdır, ya'nī mutlakan menzil ma'nāsınadır; yukālu: **خَلَا مَعْنَاهُمْ وَهُوَ الْمَنْزِلُ** Ve **الَّذِي غَنِي بِهِ أَهْلُهُ ثُمَّ طَعَنُوا عَنْهُ أَوْ عَامٌّ**

مَغْنَى [mağnā] [me'innet] ma'nāsınadır, ke-mā se-yuzkeru.

الْغَنِيَّةُ [el-gāniyy] [vefiyy] vezninde) ve

الْغَانِي [el-gānī] Zengin adama denir; yukālu: **رَجُلٌ غَنِيٌّ وَغَانٍ أُنِي ذُو الْوَفْرِ** Ve

غَنِيَّةُ [Gāniyy] Ğaṭafān kabilesinden bir cemā'ttir.

الْغَانِيَّةُ [el-gāniyyet] Şol hatuna denir ki nās kendisini taleb ve ragbet edip kendisi kimseye tālibe ve hāhiş-ger olmaya, 'alā-kavlin pek dil-ber ve hūsn-dār olmakla

revnak-ı hüsn ü cemāliyle zīb ve zīnetten ihtiyācsız ola yāhūd ebeveyni hānesinde ikāmet edip sā'ir mahalle nakl ve teb'idi vākī' olmaya yāhūd şol tāze mahbūbeye denir ki 'afife ve pāk-dāmen ola, gerek zātū'z-zevc olsun gerek olmasın; cem'ci İMRĀة غَانِيَةٌ أَيِ التِّي تَطْلُبُ وَلَا تَطْلُبُ أَوْ الْعَيْتَةُ بِحُسْنِهَا عَنِ الرِّبَةِ أَوْ التِّي غَعِيَتْ بِبَيْتِ أَبِيئِهَا وَلَمْ يَقَعْ عَلَيْهَا سَبَاءٌ أَوْ الشَّابَّةُ الْعَفِيفَةُ ذَاتُ زَوْجٍ أَمْ لَا

الْغَنَاءُ [el-ġanā'] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) ve

الْمَغْنَى [el-maġnā] ve

الْمَغْنَانَةُ [el-maġnāt] (mīm'lerin fethi ve zam-mıyla) Kifāyet ma'nāsınadır ki bir nesnenin yerini tutmaktan 'ibārettir; yukālu: أَغْنَى عَنْهُ غَنَاءُ فُلَانٍ وَمَغْنَانُهُ وَمَغْنَانَتُهُ أَيِ نَابَ عَنْهُ وَأَجْرًا مُجْرَاهُ وَيُقَالُ مَا فِيهِ غَنَاءٌ ذَلِكَ أَيِ إِقَامَتُهُ وَالْإِضْطِلَاعُ بِهِ يَا'Nİ "Bunda onun yerini tutmak hāleti ve onunla hāsıl olan takavvī yoktur."

الْغُنْيَانُ [el-ġunyān] (ġayn'ın zammiyla) Bir nesne sebebiyle sā'irden müstagnī ve ihtiyācsız olmak ma'nāsınadır; yukālu: غَعِيَتْ الْمَرْأَةُ بِرَوْجِهَا غُنْيَانًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اسْتَعْنَتْ بِهِ

الْغِنَاءُ [el-ġinā'] (kisā' vezninde) Tarab-nāk olacak āvāza denir ki hānende āvāzı olacaktır; Türkīde ır ta'bīr olunur, Fārisīde sūrūd denir; tekūlu: سَمِعْتُ غِنَاءَهُ أَيِ صَوْتَهُ الْمَطْرَبِ

الْغَنَاءُ [el-Ġanā'] (semā' vezninde) Bir kumluk adıdır.

الْأُغْنِيَّةُ [el-uġniyyet] (uṣfiyyet) vezninde ve yā'nın tahfiifiyle lügattir) Hānendenin tegannī eylediği bir güne nagme ve āhenge denir, meselā şarkı ve taksīm ve koşma ve ma'nī gibi; yukālu: وَبَيْنَهُمْ أُغْنِيَّةٌ أَيِ نَوْعٌ مِنَ الْغِنَاءِ

kesriyle de cā'izdir.

الْأَغْنَاءُ [el-aġnā'] (hemzenin fethiyle) Gelinlerin cihāzlarına denir; yukālu: نَقَلُوا أَغْنَاءَ الْعَرُوسِ أَيِ أَمْلَاقِهَا

الْغَنَاءُ [el-ġanā] (aṣā' vezninde) مَعْنَى [maġnā] gibi مَمْنَةٌ [me'mnet] ma'nāsınadır ki bir nesnenin mevzi'-i kifāyetinden 'ibārettir; yukālu: مَكَانٌ كَذَا غَنَاءٌ مِنْ فُلَانٍ وَمَعْنَى مِنْهُ أَيِ مَمْنَةٌ مِنْهُ

غُنْيَةٌ [Ġuneyyet] ve

غُنْيِي [Ġuneyy] (sumeyyet) ve **سُمْيِي** [sumeyy] veznlerinde) Esāmīdendir.

الْوَاوِيُّ

[ع و وا]

الْغَيُّ [el-ġayy] (ġayn'ın fethi ve yā'nın teşdidiiyle) Azgın ve güm-rāh olmak ma'nāsınadır; yukālu: غَوَى الرَّجُلُ غَيًّا مِنَ الْبَابِ غَوَاهُ إِذَا ضَلَّ غَيْرُهُ إِذَا أَضَلَّهُ

غَيِّ [Ġayy] Cehennemde bir derenin yāhūd bir nehrin ismidir, e'āzenallāhu min zālīke. Kāle'ş-şārih ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿فَسَوْفَ يَلْقَوْنَ غَيًّا﴾ وَهُوَ وَادٍ فِي جَهَنَّمَ أَوْ نَهْرٌ

الْغَوَايَةُ [el-ġavāyet] (seḥābet) vezninde) Bu dahi azgın ve güm-rāh olmak ma'nāsınadır; yukālu: غَوَى الرَّجُلُ غَوَايَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا ضَلَّ Bunda KİTĀBET [kitābet] vezninde cā'iz deġildir.

الْغَاوِيُّ [el-ġāvī] ve

الْغَوِيُّ [el-ġaviyy] (ġaniyy) vezninde) ve

الْغَيَّانُ [el-ġayyān] (reyyān) vezninde) Vasflardır, azgın ve güm-rāh adama denir; ve kavluhu ta'ālā: أَيِ ﴿وَالشُّعْرَاءُ يَتَّبِعُهُمُ الْغَاوُونَ﴾ أَوْ الشُّبَّاطِينَ أَوْ مَنْ ضَلَّ مِنَ النَّاسِ أَوْ الَّذِينَ يُحِبُّونَ الشَّاعِرَ إِذَا هَمَّ قَوْمًا أَوْ يُحِبُّونَ لِمَدْحِهِ إِيَّاهُمْ بِمَا لَيْسَ فِيهِمْ

غَاوِي [gāvī] Küçük başa itlāk olunur, gūyā ki i'tidālden sapmıştır; yukālu: رَأْسُ غَاوٍ أَيْ صَغِيرٌ Ve çekirgeye itlāk olunur.

الْإِعْوَاءُ [el-iğvā'] (hemzenin kesriyle) ve **التَّغْوِيَّةُ** [et-tağviyyet] [تَفْعِلَةٌ [tef'ilet] vezninde) Bir adamı azdırıp azgın kılmak ma'nāsınadır, yukālu: وَاعْوَاهُ وَغَوَاهُ إِذَا أَضَلَّهُ ve **تَوَعْوِيَّةُ** [tağviyyet] Sütü çalıp yoğurt eylemek ma'nāsına müsta'meldir, tekūlu: عَوَّيْتُ اللَّبَنَ إِذَا صَيَّرْتَهُ رَائِبًا

الْمُغَوَّاءُ [el-muğavvāt] (mīm'in zammı ve vāv'ın teşdidıyla) Azacak yere denir, **مُضَلَّةٌ** [muğillet] ma'nāsına; cem'i **مُغَوَّيَاتٌ** [muğavveyāt] gelir; yukālu: وَقَعُوا فِي مُغَوَّيَاتٍ وَأَيُّ مُضَلَّاتٍ

الْمُغَوَّاءُ [el-mağvāt] [مَهْوَاتٌ [mehvāt] vezninde) **مُغَوَّاءٌ** [muğavvāt] ma'nāsınadır; yukālu: أَرْضٌ مُغَوَّاءٌ أَيْ مُضَلَّةٌ

الْأُغْوِيَّةُ [el-uğviyyet] [اُضْفِيَّةٌ [uṣfiyyet] vezninde) Mehleke ma'nāsınadır; yukālu: وَقَعَ فِي أُغْوِيَّةٍ أَيْ مَهْلَكَةٍ Ve arslan saydı için kazılmış çukura denir, **زُبْيَةٌ** [zubyet] ma'nāsına.

التَّغَاوِي [et-tegāvī] Birbirine mu'avenetle bir kimse üzerine üşüntü edip katl eylemek ma'nāsınadır; 'alā-kavlin şuradan buradan çokuşup üzerine üşüntü eylemek ma'nāsınadır; her ne kadar katl eylemezler ise de; yukālu: تَعَاوَوْا عَلَيْهِ إِذَا تَعَاوَنُوا عَلَيْهِ فَقَتَلُوا أَوْ جَاؤُوا مِنْ هَهُنَا وَهَهُنَا وَإِنْ لَمْ يَتَشَلُّوهُ

الغَوَى [el-ğavā] [عَصَا [eṣā] vezninde) Deve yavrusu süttten tohme olmak yāhūd meme emmekten memnū' olmakla pek arıklayıp ölümcül olmak ma'nāsınadır; yukālu: غَوَى الْفَصِيلُ وَغَوَى غَوَى مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالثَّانِي إِذَا بَشِمَ مِنَ اللَّبَنِ أَوْ مَبِعَ الرِّضَاعَ فَهَزَلَ وَكَادَ يَهْلِكُ

الغَوِي [el-ğavī] [كَتِفٌ [ketif] vezninde) Ma'nā-yı mezbūrdan ism-i fā'ildir.

الغَيْئَةُ [el-ğayyet] (ğayn'ın fethi ve kesriyle) **زَنْيَةٌ** [zenyet] ma'nāsınadır ki **رِشْدَةٌ** [rişdet] mukābilidir, harām-zāde demektir; yukālu: وَلَدٌ غَيْئَةٌ أَيْ زَنْيَةٌ

غَوِيٌّ [Gaviyy] [غَنِيٌّ [ganiyy] vezninde) ve **غَوِيَّةٌ** [Gaviyyet] [غَنِيَّةٌ [ganiyyet] vezninde) ve

غَوِيَّةٌ [Guveyyet] [سُمَيَّةٌ [sumeyyet] vezninde) Esmādandır.

بَنُو غَيَّانٍ [Benū Ğayyān] [حَيَّانٌ [ḥayyān] vezninde) Bir cemā'at idi ki dergāh-ı Hazret-i Muştafavī'ye vāfiden geldiler, künyelerini Resül-i enām 'aleyhi's-selām hazretleri tebdil edip Benū Reşdān itlāk eylediler.

الغَوَّغَاءُ [el-ğavğā'] (ğayn'ın fethiyle) Çekirgeye denir. Ve ecnās-ı muhtelifeden nās-ı kesire denir. Mü'ellif bunu ğayn māddesinde sebt eylemiştir.

الغَاغَاتُ [el-ğāğat] Bu dahi ecnās-ı muhtelifeden müctemi' nās-ı kesire denir. Ve bir nebāt adıdır.

غَاوَةٌ [Gāvet] Bir dağın adıdır.

الغَوَى [el-ğavā] [عَصَا [eṣā] vezninde) ve

الغَوِيٌّ [el-ğaviyy] [غَنِيٌّ [ganiyy] vezninde) ve

الْمُغْوِي [el-muğvī] [مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Yalnızca tek ü tenhā adama denir; tekūlu: بَتَّ غَوَى وَغَوِيًّا وَمُغْوِيًّا أَيْ مُحْلِيًّا

مُغْوِيَّةٌ [Mağviyyet] [مَعْشِيَّةٌ [ma'şiyet] vezninde) Ecrem b. Bāhiş lakabıdır.

أَبُو مُغْوِيَّةٍ [Ebū Muğviyyet] [مُحْسِنَةٌ [muḥsinet] vezninde) Ashābdan 'Abdul'uzzā künyesidir ki ba'de'l-İslām Resül-i enām 'aleyhi's-selām 'Abdurrahmān ile tesmiye buyurdular.

الغَاوِيَّةُ [el-ğāvīyet] Dolu su tulumuna de-

nir, رَاوِيَةٌ [rāviyet] ma'nāsına.

الْإِنْعَوَاءُ [el-ingivā] [infi'āl] vezninde) Hevā vü hevese uyup dalālete düşmek ma'nāsınadır; yukālu: إِنْعَوَى الرَّجُلُ إِذَا انْهَوَى وَمَالَ

الْبَيَّاتِي

[غ ي ي]

الْغَيَايَةُ [el-gāyāyet] [sehābet] vezninde) Pertev-i şemsin aydınlığına ve ziyāsına denir, nefis-i pertev değildir. Ve kuyunun dibine denir; yukālu: وَقَعَ فِي غَيَايَةِ بِالسَّيْفِ أَيِ قَعَرَهَا Ve insān üzere mutlakan gölge eden nesneye denir, sehāb ve sāyebān gibi. Ve Yemāme'de bir mevzi' adıdır.

الْمُغَايَاةُ [el-muğāyāt] [mubāhāt] vezninde) Bir nesne üzere gölge salmak ma'nāsınadır; yukālu: غَايَا الْقَوْمُ فَوْقَ رَأْسِهِ بِالسَّيْفِ أَيِ أَطْلَوْا بِهِ

الْغَايَةُ [el-gāyet] Nihāyet ve encām ma'nāsınadır; yukālu: بَلَغَ الْغَايَةَ أَيِ الْمَدَى Ve sancağa denir, رَايَةٌ [rāyet] ma'nāsına; cem'ci غَايٍ [gāy]dır.

التَّغْيِيَةُ [et-tağyiyet] [tef'ilet] vezninde) ve

الْإِغْيَاءُ [el-iğyā] (hemzenin kesriyle) Sancak dikmek ma'nāsınadır; tekūlu: غَيَّبْتُ الْعَايَةَ وَأَغْيَيْتُهَا إِذَا نَصَبْتُهَا

إِغْيَاءُ [iğyā] Havā yüzünde bulut sāyebān gibi durmak ma'nāsınadır; yukālu: أَعْيَا السَّحَابُ إِذَا أَقَامَ

FASLU'L-FĀ

(فَضْلُ الْفَاءِ)

الْوَاوِيُّ

[ف أ و]

الْفَأْوُ [el-fe'v] (fā'nın fethi ve hemzenin sükūnuyla) Bir nesneyi vurup yarmak ma'nāsınadır, niteki فَائِي [fe'y] dahi bu ma'nāyadır ki vāvī ve yā'ī olur; yukālu: فَأَى رَأْسُ فُلَانٍ فَأَوْأُ وَفَأَيَا مِنْ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا ضَرَبَهُ وَسَقَّهُ Ve

فَأَوُّ [fe'v] İki dağ aralığında olan ayrığa denir. Ve iki kara taşlık tepe aralığında olan düzce ve mülāyim yere denir. Ve değirmice kumluk kıt'asına denir. Ve dağ aralıklarında avlu gibi muhāt olan düz ve oturaklı pākize yere denir. Ve Şa'īd ilinde bir karye adıdır. Ve

فَأَوُّ [fe'v] Geceye denir. Ve akşama denir. Ve Devlec nāhiyesinde bir mevzi' adıdır. Ve derenin şol sıkı daracık yerine denir ki ötesi yayvanlık ola. Türkīde obuz ta'bir olunur. Ve mühre tahtası gibi pek düz ve yalım yere denir.

الْإِفْءَاءُ [el-if'ā] (hemzenin kesriyle) فَأَوُّ [Fe'v] dediği mevzi'-i mezbūra uğramak ma'nāsınadır, 'alā-kavlin başı مُوضِحَةٌ [muḍiḥat] olarak yarılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَفَأَى الرَّجُلُ إِذَا وَقَعَ فِي الْفَأَوِّ أَوْ شُجَّ مُوضِحَةً: أَنْفَأَى [anfi'āl] vezninde) Açılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَنْفَأَى الشَّيْءُ إِذَا انْفَتَحَ Ve iki nesnenin aralığı ayrılıp açılmak ma'nāsınadır; yukālu: مَا يَبْتَنَّهُمَا إِذَا انْفَرَجَ Ve bir nesne çatlamak ve yarılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَنْفَأَى الشَّيْءُ إِذَا انْصَدَعَ

الْفَيْتَةُ [el-fi'et] [idat] vezninde)

Cemā'at ve gürüh ma'nāsınadır; cem'î **فَاتَات** [fi'āt] ve **فُونُونَ** [fi'un] gelir. Mü'ellif hemze bābında dahi sebt eylemiştir; onda rüçū' ma'nāsındandır ve bunda şakk ma'nāsındandır.

الْفَاوِي [el-fe'vā] (سَكْرِي [sekrā] vezninde) Zeker başına denir, **فَيْشَةُ** [feyšet] ma'nāsına.

الْفَائِيَةُ [el-fā'iyet] Şol yüksek yere denir ki sahrā gibi düpdüz ola.

الْيَائِي

[ف ت ي]

الْفَتَاءُ [el-fetā'] (سَمَاءُ [semā'] vezninde) Delikanlı yiğit olmak ma'nāsınadır; yukālu: **فَتِي الْعَلَامِ فَتَاءٌ** مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا شَبَّ شَبَابًا

الْفَتَا [el-fetā] (عَصَا [aṣā] vezninde) Delikanlı civāna denir; yukālu: **هُوَ فَتَى أَي شَابٌ** Ve sehī ve kerīm ve civān-merd adama itlāk olunur; tesniyesinde **فَتَيَانٍ** [feteyān] ve **فَتَوَانٍ** [fetevān] denir, cem'î **فَتِيَانٍ** [fityān] ve **فَتَوَةٌ** [fitvet] gelir fā'ların kesriyle ve **فَتُوتُ** [futuvv] gelir zammeteynle ve **فَتِيِي** [fityiy] gelir, [iṣiy] vezninde. Mü'ennesinde **فَتَاءَةٌ** [fetāt] denir, cem'î **فَتَيَاتٍ** [feteyāt] gelir fetehtla.

الْفَتِيِي [el-fetyiy] (غَنِيِي [ganiyy] vezninde) Her hayvānın gencine denir; mü'ennesi **فَتِيِيَةٌ** [fetyiyet]tir ve cem'î **فَتَاءَةٌ** [fitā'] gelir **كِسَاءٌ** [kisā'] vezninde; yukālu: **تَوَّرَ فَتِيِي أَي شَابٌ**

الْتَفْتِيَةُ [et-teftiyet] (تَفْعِلَةٌ [tef'ilet] vezninde) Bir oğlanı çocukluk evzā'ından men' ile yiğitlik kertesinde mu'āmele eylemek ve ona min-ba'd yiğit oldun, meselā sana min-ba'd çocukluk vaz'ı 'aybdır gibi söz demek ma'nāsınadır; tekūlu: **فُتِيَتِ الْبَنْتُ إِذَا مُنِعَتْ مِنَ اللَّعِبِ مَعَ الصَّبِيَانِ**

الْتَفْتِيِي [et-tefettī] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde)

فُتِيَتِ [teftiyet]ten mutāvi'dir; yukālu: **الْبِنْتُ فَتِيَتَتْ**

الْفَتَيَانِ [el-feteyān] (fetehtla ki) **فَتَا** [fetā] lafzından tesniyedir, leyl ve nehāra itlāk olunur; tekūlu: **مَا أَفْعَلُهُ مَا كَرَّ الْفَتَيَانِ أَي اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ**

الْإِفْتَاءُ [el-iftā'] (hemzenin kesriyle) Bir adama bir müşkil husūsu beyān ve izhār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **أَفْتَاهُ فِي** Müftī efendinin iftāsı bu ma'nādandır.

الْفُتْيَا [el-futyā] ve

الْفُتْوَى [el-futvā] (fā'ların zammı ve fet-hiyle) İsmelerdir, sā'ilin müşkili hall ve beyān zımnında olan su'ālının cevābına denir, ba'dehu fakīhin mes'eale cevābında gālib oldu; yukālu: **هُوَ مِنْ أَهْلِ الْفُتْيَا وَالْفُتْوَى** Şārihin beyānı üzere bunlar **فَتَى** [fetā] maddesindedir ki şābb-ı kavī ma'nāsınadır; **فُتْوَى** [futvā] bir hādisenin cevābından yāhūd bir hükmü ihdāstan yāhūd bir müşkili hall ve beyān ve takviyetten 'ibārettir. Ve **فُتْوَى** [futvā] lafzının cem'î **فَتَاوِي** [fetāvī] gelir vāv'ın kesriyle ve vāv'ın fethiyle de cā'izdir.

الْفُتْيَانُ [el-Fityān] (fā'nın kesriyle) Buceyle'den bir kabiledir. Rebī'a el-Fityānī ki ashāb-ı Murtaḍavī'dendir, onlardandır.

الْفُتُوءَةُ [el-futuvvet] (أُبُوءَةٌ [ubuvvet] vezninde) Kerem ve mürüvvet ve civān-merd ma'nāsınadır; yukālu: **هُوَ مِنْ أَهْلِ الْفُتُوءَةِ أَي** Mü'ellif **Başā'ir**'de bunu hakkı üzere bast eylemiştir, rahimehullāhu.

الْتَفْتِيِي [et-tefettī] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) ve

الْتَفَاتِي [et-tefātī] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] veznin-

de) Bir adam fütüvvet sâhibi olmak ma'nâsınadır; yukâlu: تَفَعَّى الرَّجُلُ وَتَفَاعَى إِذَا كَانَ أَهْلَ الْفُتُوَّةِ

الْمُفَاتَاةُ [el-mufâtât] [mubâhât] [mubâhât] vezninde) Fütüvvet bâbında yarışmak ma'nâsınadır, bâb-ı mugâlebedendir; tekûlu: فَاتُونِي فَفَتُونُهُمْ أَي غَلَبْتُهُمْ فِي الْفُتُوَّةِ

الْفُتَيْيُ [el-futeyy] [sumeyy] [sumeyy] vezninde) Ehl-i 'işretin piyâlesine denir.

الْمُفْتِي [el-muftî] [muḥsin] [muḥsin] vezninde) Hişâm b. Hubeyre'ye mahsûs bir ölçek adıdır.

الْفِتَّةُ [el-fitet] [ʿidet] [ʿidet] vezninde) Büyük su destîsine denir, جَرَّةٌ [cerret] ma'nâsına; cem'i فَتُونٌ [fitûn] gelir fâ'nın kesriyle.

الْوَاوِيُّ

[ف ث و]

الإِفْتَاءُ [el-ifşâ] [sâ-yı müsellese ile] [iftâ] [iftâ] vezninde) Yorulup kalmak ma'nâsınadır; yukâlu: عَدَا الرَّجُلُ حَتَّى أَفَى أَي أَغْيَا

الْوَاوِيُّ

[ف ح و]

الْفَجْوَةُ [el-fecvet] (fâ'nın fethi ve cîm'in sükûnuyla) İki nesnenin aralık yerine denir ki açık olur; yukâlu: بَيْنَهُمَا فَجْوَةٌ أَي فُوجَةٌ Ve geniş ve meydânlı yere denir; tekûlu: Ve ev avlusuna denir; yukâlu: وَبَيْنِي وَبَيْنَهُ فَجْوَةٌ أَي أَرْضٌ مُتَّسِعَةٌ Ve dâbbe kısmının sağ tırnağıyla sol tırnağının aralığına denir, gerek dururken ve gerek yerde izinde olsun; cem'i فَجَوَاتٌ [fecevât] gelir fethâtlâ ve فِجَاءٌ [ficâ] gelir, كِسَاءٌ [kisâ] vezninde.

الْفَجْوَاءُ [el-fecvâ] [ḥamrâ] [ḥamrâ] veznin-

de) Bu dahi meydânlı geniş arza denir. Ve kirişi bağrından açık ve meydânlı yaya denir; yukâlu: قَوْسٌ فَجْوَاءٌ أَي الْبَعِيدُ وَتَرَاهَا عَنْ كِبْدِهَا Ve أَفَجَى [efcâ] kelimesinden mü'ennes olur.

الْفَجْوُ [el-fecv] [zcv] [zcv] vezninde) Bir nesneyi açmak ma'nâsınadır; yukâlu: فَجَا بَابُهُ يَفْجُو فَجْوًا إِذَا فَتَحَهُ Ve yayın kirişini bağrından açık ve meydânlı kılmak ma'nâsınadır; yukâlu: فَجَا قَوْسَهُ إِذَا رَفَعَ وَتَرَاهَا عَنْ كِبْدِهَا

الْإِنْفِجَاءُ [el-inficâ] [inficâl] [inficâl] vezninde) Açılmak ma'nâsınadır; yukâlu: فَجَا بَابُهُ فَانْفَجَى أَي انْفَتَحَ

الْفَجَا [el-fecâ] [aşâ] [aşâ] vezninde) Yayın kirişi bağrından meydânlı olmak ma'nâsınadır; yukâlu: فَجِيَتْ الْقَوْسُ فَجَا مِنْ بَابِ الرَّجُلِ إِذَا بَعُدَ وَتَرَاهَا عَنْ كِبْدِهَا Ve bir adamın uyluklarının yâ dizlerinin yâ baldırlarının aralıkları meydânlı ve açık olmak ma'nâsınadır; yukâlu: فَجِي الرَّجُلُ إِذَا تَبَاعَدَ مَا بَيْنَ فَجْدَيْهِ أَوْ رُكْبَتَيْهِ أَوْ سَاقَيْهِ devenin art sinirleri birbirinden meydânlı olmak ma'nâsınadır; yukâlu: فَجِي الْبَعِيرُ إِذَا تَبَاعَدَ مَا بَيْنَ عَرْفُونَيْهِ Ve nâka pek büyük karınlı olmak ma'nâsınadır; yukâlu: فَجِيَتْ النَّاقَةُ إِذَا عَظُمَ بَطْنُهَا

الْأَفْجَى [el-efcâ] [aḥmer] [aḥmer] vezninde) Vâsf-ı mezkûr üzere olan adama ve deveye denir; mü'ennesi فَجْوَاءُ [fecvâ]dır.

التَّفْجِيَةُ [et-tefciyet] [tefcilet] [tefcilet] vezninde) Mestür nesneyi keşf ve 'ayân eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: فَجَّاهُ إِذَا كَشَفَهُ Ve bir nesneyi alarga eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: فَجَّاهُ عَنْهُ إِذَا نَحَاهُ

الْإِفْجَاءُ [el-ifcâ] (hemzenin kesriyle) Bir kimse ehl ve 'ayâli tarafına nafaka husûsunu tevsi'e eylemek ma'nâsınadır;

yukālu: أَفْحَى زَيْدٌ إِذَا وَسِعَ النَّفَقَةَ عَلَى عِيَالِهِ
الْوَاوِيُّ

[ف ح و]

الْفَحَا [el-feḥā] (ḥā-yı mühmele ile عَصَا [‘aṣā] vezninde ve fā'nın kesriyle de lügattir) بِزُرٌ [bizr] ma'nāsınadır ki havāyic demektir, ta'āmin tabhına mübāşerette lezīz ve hoş-bū olmak için tencereye konulan biber ve tarçın ve karanfil emsali nesnelere şibārettir. Fārisīde efrāz-dik derler, ‘alā-kavlin onların yābis olanına mahsustur; cem'ī أَفْحَاءٌ [efḥā] gelir; tekūlu: أَكْثَرُ أَفْحَاءٍ قِدْرِكُ أَيُّ أَبَا زَيْرِهَا أَوْ هِيَ الْيَابِسَةُ مِنْهَا

الْفَحْوَاءُ [el-faḥvā] [ṣaḥrā'] vezninde) فَحَا [feḥā] ma'nāsınadır. Ve

فَحْوَاءُ [faḥvā] فَحْوَى الْكَلَامِ [faḥva'l-kelām] ma'nāsınadır, ke-mā se-yuzkeru.

التَّفْحِيَّةُ [et-tefḥiyet] [tef'ilet] vezninde) Tencereye havāyici çokça komak ma'nāsınadır; yukālu: فَحَى الْقِدْرُ إِذَا كَثُرَ أَبَا زَيْرِهَا. Ve bir kelāmla bir ma'nā ve mefhūma zāhib ve rāci' olmak ma'nāsınadır; yukālu: فَحَى بِكَلَامِهِ إِلَى كَذَا إِذَا ذَهَبَ

الْفَحْوَةُ [el-faḥvet] [temret] vezninde) Gömeç balına denir ki bir kıt'asıdır; tekūlu: أَكَلْنَا فَحْوَةَ أَيُّ شَهْدَةٍ

الْفَحْوَى [el-faḥvā] [da'vā] vezninde) ve

الْفَحْوَاءُ [el-faḥvā] [ṣaḥrā'] vezninde) ve

الْفُحْوَاءُ [el-fuḥvā] [ḡulevā] vezninde) Bir kelāmın zihn zāhib olacak ma'nā ve mezhebine denir ki siyāk ve sibākından yā karā'in-i sā'ireden fehmi ve intikāl olunacak medlül ve me'ālinden şibārettir; tekūlu: عَرَفْتُ ذَلِكَ مِنْ فَحْوَى كَلَامِهِ وَفَحْوَائِهِ

وَفُحْوَائِهِ أَيُّ مِنْ مَعْنَاهُ وَمَذْهَبِهِ
الْفَحْيَةُ [el-faḥyet] [ceryet] vezninde) ve

الْفَحِيَّةُ [el-feḥiyet] [rekiyyet] vezninde) Duru çorbaya denir yāhūd e'ammdır.

الْيَائِي

[ف د ي]

الْفِدَاءُ [el-fidā] (fā'nın kesriyle) ve

الْفِدَى [el-fidā] (fā'nın kesri ve fethi ve elifin kasrıyla) Bedel verip esir ve giriftār makülesini kurtarmak ma'nāsınadır ki yeniden iştirā eylemek menzilindedir; yukālu: فَدَاهُ يُغْدِيهِ فِدَاءً وَفَدَى إِذَا أُعْطِيَ شَيْئًا فَأَتَقَدَّهُ: فَدَاهُ يَفْدِيهِ فِدَاءً وَفَادَاهُ بِمَعْنَى فِدَاهُ
الْإِفْتِدَاءُ [el-iftidā] [ifti'āl] vezninde) ve

الْمُفَادَاتُ [el-mufādāt] [mubāhāt] vezninde) فِدَاءٌ [fidā] ma'nāsınadır; yukālu: اِفْتَدَى بِهِ وَفَادَاهُ بِمَعْنَى فِدَاهُ

الْفِدَاءُ [el-fidā] [kisā'] vezninde) ve

الْفِدَى [el-fedā] [‘alā] vezninde) ve

الْفِدَى [el-fidā] [ilā] vezninde) ve

الْفِدْيَةُ [el-fidyet] [fityet] vezninde) Şol bedeldir ki onunla esir yāhūd bir adamın bir māddeden kendi nefsi tahlīs olunmak için itā oluna. Ve kefarete fidyesi ma'rūftur. Ve ‘Arablar فِدْيَةٌ [fidyet] lafzını هِدْيَةٌ [hidyet] kelimesine tezvīc ve irdāf ederler; yekūlūne: خُذْ عَلَى هِدْيَتِكَ وَفِدْيَتِكَ أَيُّ يَا نِي “Tarikat-ı kadīmın ve bulunduğun hāl üzere ol” demektir.

التَّفْدِيَّةُ [et-tefdiyet] [tef'ilet] vezninde) Bir adama sana nefsim fedā olsun demek ma'nāsınadır; yukālu: فَدَاهُ إِذَا قَالَ لَهُ جُعِلْتُ فِدَاكَ

الْإِفْدَاءُ [el-ifdā] (hemzenin kesriyle) Esir

tarafından arz olunan fideyi kabül eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَفْدَاهُ الْأَسِيرَ إِذَا قَبِلَ Ve çocuğu elde avutup oynatmak ma'nāsınadır; zīrā أُبَى لَكَ أَبِي وَأُمِّي Ve zīrā أُفْدَى فُلَانٌ إِذَا رَقَصَ صَبِيَّهُ Ve hurmāya anbar yapmak yāhūd satmak ma'nāsınadır; yukālu: أَفْدَى فُلَانٌ إِذَا جَعَلَ لَتَمْرِهِ Ve bir adam tenū-mend olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَفْدَى الرَّجُلُ إِذَا غَيَّرَ عَظْمَ بَدَنِهِ Güyā ki anbar gibi olmuş olur.

الْفَدَاءُ [el-fedā] [semā] [semā] vezninde) Bir şey'in kalınlığına ve hacmine denir; yukālu: فَدَاؤُهُ غَلِيظٌ أَيَّ حَجْمُهُ Ve gılāl enbārına denir; 'alā-kavlin galle yāhūd kümesine denir.

التَفَادِي [et-tefādī] [tefā'ul] [tefā'ul] vezninde) Bir kimseden sakınıp korunmak ma'nāsınadır; yukālu: تَفَادَى عَنْهُ إِذَا تَحَامَى

الرَّوَايَةُ

[ف ر و]

الْفَرَوَةُ [el-fervet] (fā'nın fethi ve rā'nın sükunuyla) Lübs-i ma'rūfa denir ki Türkide kürk ve Fāriside postin derler, samur ve tilki postlarından olur. Ve hāssatan başın derisine denir; yukālu: سَلَخَ فَرَوَةَ رَأْسِهِ Ve aslā nebāt eseri olmayan kır yere denir. Ve gīnā ve servet ve sāmān ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: إِنَّهُ لَدُوٌّ Kāle'ş-şārih ve fi'n-Nihāye fī hadīsi 'Alī kerremallāhu vechehu kāle: "اللَّهُمَّ إِنِّي قَدْ مَلَلْتُهُمْ وَمَلُونِي وَسَمَيْتُهُمْ وَسَمَّوْنِي فَسَلِّطْ عَلَيْهِمْ فَتَيِّبِ الذِّيَالِ الْمَنَانَ يَلْبَسُ فَرَوَتَهَا وَيَأْكُلُ حَضْرَتَهَا" أَيَّ يَسْمَعُ بِبَغْمَتِهَا لُبْسًا وَأَكْلًا يُقَالُ فُلَانٌ دُوٌّ فَرَوَةٌ وَثَرَوَةٌ بِمَعْنَى وَالضَّمِيرُ لِلدُّنْيَا وَأَرَادَ بِالْفَتَى التَّقْنِي الْحَجَّاجَ بْنَ يُوْسُفَ وَإِنَّهُ وُلِدَ فِي السَّنَةِ الَّتِي دَعَا فِيهَا عَلِيُّ الْحَجَّاجُ

بَنِي هَازِلٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ بِهَذِهِ الدَّعْوَةِ Şārih der ki bu vehle Haccāc'ın ehl-i İrāk ve Hicāz'a istilāsı

taslīt minallāh olmuştur. Ve

فَرَوَةٌ [Fervet] Bir recül adıdır. Ve bir yerde müctemī' bir bölük kuru otluğa denir. Ve küçük yenli cübbeye denir ki murād haşem-nişinlerin kebe ta'bīr eyledikleri libāslarıdır, deve yününden yaparlar. Kezālik deve yününden yapılmış yarım eyin kilime denir ki onu da çoban makülesi üste giyinirler. Ve dilenci torbasına denir. Ve başa giyilen kisvete ve tāca denir. Ve nisvānın baş örtülerine denir.

ذُو الْفَرَوَةِ [zu'l-fervet] Dilenciye itlāk olunur.

ذُو الْفَرَوَيْنِ [Zu'l-Ferveyn] (tesniye sīgasıyla) Şām'da bir dağdır.

سَاكُ الْفَرَوَيْنِ [Sāku'l-Ferveyn] Necd'de bir dağdır.

الْمُفَرَّاتُ [el-muferrāt] (mīm'in zammı ve rā'nın teşdidiyle) Kürk kaplanmış cübbeye denir; yukālu: جُبَّةٌ مُفَرَّاتٌ أَيَّ عَلَيْهَا فَرَوَةٌ

الْإِفْتِرَاءُ [el-iftirā] [ifti'āl] [ifti'āl] vezninde) Arkaya kürk giyinmek ma'nāsınadır; yukālu: إِفْتَرَى فَرَوًا إِذَا لَبَسَهُ

ذُو الْفَرَيَّةِ [Zu'l-Fureyyet] [sumeyyet] [sumeyyet] vezninde) Bir fāris ve bir şā'ir künyeleridir.

فَرَوَانٌ [Fervān] [mervān] [mervān] vezninde) Bir recül adıdır.

فَارِيَانَانٌ [Fāriyānān] Merv kazāsında bir kar-yedir; Muḥammed b. Temīm ve Aḥmed b. Ḥakīm el-Muḥaddiṣān oradandır.

فَرَاوَةٌ [Ferāvet] [seḥābet] [seḥābet] vezninde) Ḥorāsān'da bir beldedir.

الْيَائِي

[ف ر ي]

الْفَرْيُ [el-fery] [cery] [cery] vezninde) Bir

nesneyi yarmak ma'nāsındır, gerek fāsīd ve gerek sālih olsun, ya'nī gerek ifsād ve gerek ıslāh için olsun; yukālu: فَرَاهُ يَفْرِيهُ فَرْيَا Ve yalan söz peydā eylemek ma'nāsındır; yukālu: إِذَا الْكُذِبُ إِذَا شَقَّهَ فَاسِدًا أَوْ صَالِحًا اختَلَقَهُ Ve kırba ve tulum makūlesi nesneyi kesip biçip yeniden düzmek ma'nāsındır; yukālu: فَرَى الْمَرَادَةَ إِذَا خَلَقَهَا وَصَنَعَهَا Ve kat'ı mesāfe eylemek ma'nāsına müsta'eldir; yukālu: فَرَى الْأَرْضَ إِذَا سَارَهَا وَقَطَعَهَا

التَّفْرِیةُ [et-tefriyyet] [tef'ilet] vezninde) ve

الإِفْرَاءُ [el-ifrā'] (hemzenin kesriyle) Bunlar da yarmak ma'nāsındır; yukālu: فَرَاهُ وَأَفْرَاهُ إِذَا شَقَّهَ فَاسِدًا أَوْ صَالِحًا

إِفْرَاءُ [ifrā'] Bir nesneyi onarmak yāhūd onarmasıyla emr eylemek ma'nāsındır; yukālu: فَرَاهُ إِذَا أَصْلَحَهُ أَوْ أَمَرَ بِإِصْلَاحِهِ Ve bir adama lev̄m ve tevbīh eylemek ma'nāsındır; yukālu: أَفْرَى فَلَانًا إِذَا لَامَهُ

الإِفْتِرَاءُ [el-iftirā'] [ifti'āl] vezninde) Yalan söz peydā eylemek ma'nāsındır; yukālu: إِفْتَرَى الْكُذِبَ إِذَا اختَلَقَهُ

الْفَرَا [el-ferā] [fa'sā] vezninde) Hayrān ve medhūş olmak ma'nāsındır; yukālu: فَرَى الرَّجُلُ فَرَى إِذَا تَحَيَّرَ وَدَهَشَ

الْفَرِيَّةُ [el-firiyet] [miriyet] vezninde) **إِفْتِرَاءُ** [iftirā'] ma'nāsından ismdir, kezib ve isnād-ı mā-lem-yekun ma'nāsındır; ve minhu yukālu: هَذِهِ فَرِيَّةٌ بَلَا مَرِيَّةٌ

الْفَرِيَّةُ [el-feryet] [temret] vezninde) Kavga ve şamataya ve çığıltıya denir; tekūlu: مَا هَذِهِ الْفَرِيَّةُ أَي الْجَلْبَةُ

الْفَرِيَّةُ [el-feriyy] [ganiyy] vezninde) Yeniden düzülüp ihtirāc olunmuş nesneye denir, 'alā-kavlin emr-i 'azīme denir; yukālu: أَمَرَ فَرِيَّةً أَي مُخْتَلَقٌ مَضْنُوعٌ أَوْ عَظِيمٌ

pek pesendide ve 'acīb nesneye denir; ve minhu yukālu: هُوَ يَفْرِى الْفَرِيَّةَ أَي يَأْتِي بِالْعَجَبِ فِي عَمَلِهِ Ve geniş kovaya denir, فَرِيَّةٌ [feriyyet] dahi denir; yukālu: دَلُّوْ فَرِيَّةً وَفَرِيَّةً أَي وَاسِعَةً Ve henüz sağılmış süte denir; yukālu: لَبَنٌ فَرِيَّةٌ أَي حَلِيبٌ سَاعَةٌ يُحَلَبُ

الْتَفْرِیةُ [et-teferrī] [tefa'ul] vezninde) Yarılmak ma'nāsındır; yukālu: تَفَرَّى الشَّيْءُ تَفَرَّتْ الْعَيْنُ إِذَا انْبَجَسَتْ Ve yerden su kaynayıp çıkmak ma'nāsındır; yukālu: تَفَرَّتْ الْعَيْنُ إِذَا انْبَجَسَتْ **فَرِيَّةُ** [Fureyyet] [sumeyyet] vezninde) İbn Māṭil'dir ki tābi'dir.

الْوَاوِيَّةُ

[ف س و]

الْفَسْوُ [el-fesv] [ḥasv] vezninde) ve

الْفُسَاءُ [el-fusā'] [ḡurāb] vezninde) Savtsız āhestece yellenmek ma'nāsındır; yukālu: فَسَا الرَّجُلُ يَفْسُو فُسُوًا وَفُسَاءً إِذَا أَخْرَجَ رِيحًا بِلَا ضَوْتٍ

الْفُسَاءُ [el-fessā'] [kettān] vezninde) ve

الْفَسْوُ [el-fesuvv] [aduvv] vezninde) Çok yellenici adama denir.

الْفَاسِيَاءُ [el-fāsiyā'] ve

الْفَاسِيَّةُ [el-fāsiyet] Osurgan böceğine denir, **خُنْفَسَاءُ** [ḥunfesā'] ma'nāsına.

فَسَوَاتُ الضَّبَاعِ [fesevātu'd-ḡibā'] (feteḥātla) Bir cins mantardır, be-gāyet bed-būy olur.

الْفَسْوُ [el-Fesv] (fā'nın fethiyle) 'Abdulḡays kabilesinden bir cemā'atin laka-bıdır: "أَخْبَثَ صَفْقَةً مِنْ شَيْخٍ مَهْرٍ" meselinin menşe'idir. Aslı budur ki cemā'at-i mezbūre lakab-ı merkūmdan pek 'ār eder olmalarıyla içlerinde Zeyd b. Selāme bir gün Yemen kumaşlarından bürd-i ḡibe-re nām kumaştan eline iki tāka alıp sūk-ı 'Ukāz dedikleri panayırda kıyām ve 'alā-

mele'î'n-nās bu kumaşları alıp “Bizden bu lakabı ref' eden kimdir?” diye nidā eyledikte, Mehr kabilesinden ‘Abdullāh b. Beydere b. Mehv o kumaşları ahz ve te-lebbüs eyledikten sonra vasf-ı mesfūr ile kendi muttasıf olmak için o cem'-i kesīr meyānında zarta çekerek cevelān eyledi.

فَسَا [Fesā] [عَصَا [‘aşā] vezninde) Fāris ülkesinde bir beldedir; Ebū ‘Alī en-Nahvī el-Fesevī ondandır. Ve فَسَا سَارِيَّةٌ [fesā sāriyet] dedikleri siyāb dahi ona mensūbdur ve bu nisbet gayr-i kıyās üzeredir.

إِبْنُ فَسْوَةَ [İbnu Fesvet] [تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Bir şār'irdir.

أَلْفَسَا [el-fesā] [عَصَا [‘aşā] vezninde) Mehmūz da lügattir ki māddeinde beyān olundu.

الْوَاوِيُّ

[ف ش و]

أَلْفَشْوُ [el-feşv] [حَشْوٌ [haşv] vezninde) ve

أَلْفُشْوُ [el-fuşuvv] [عُلُوٌّ [‘uluvv] vezninde) ve

أَلْفُشِييُّ [el-fuşiyiyy] [صُلِييُّ [şuliyiyy] vezninde) Rāz ve haber halk içre yayılıp şāyi' olmak ma'nāsınadır; yukālu: فَشَا حَبْرَهُ وَعُرْفُهُ وَفُضْلُهُ فَشُوا وَفُشُوا وَفُشِيًّا إِذَا انْتَشَرَ

أَلْإِفْشَاءُ [el-ifşā'] (hemzenin kesriyle) Rāz ve haber makülesini şāyi' eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَفْشَى الْحَبْرَ إِذَا نَشَرَهُ Ve bir adamın fevāşī ve sevāyimi firāvān olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَفْشَى زَيْدٌ إِذَا كَثُرَتْ فَوَاشِيَهُ

أَلْفَوَاشِي [el-fevāşī] [حَوَاشِي [havāşī] vezninde) Perākende ve münteşir devābb ve mevāşīye denir ki yabanda otlayan koyun ve keçi ve deve makülesinden ‘ibārettir;

müfredi فَاشِيَّةٌ [fāşiyet]tir.

أَلْتَفْشِي [et-tefeşşī] [تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Bir nesne çoğalıp yayılmak ma'nāsınadır; yukālu: تَفْشَاهُمْ الْمَرَضُ وَبِهِمْ أَي كَثُرَ فِيهِمْ Ve yaranın içi bolalmak ma'nāsınadır; yukālu: تَفْشَتِ الْقُرْحَةُ إِذَا اتَّسَعَتْ

أَلْفَشَاءُ [el-feşā'] [سَمَاءٌ [semā'] vezninde) Devābb ve mevāşī çok döl dōş peydā edip kesīr ve firāvān olmak ma'nāsınadır; yukālu: فَشَى الْمَالُ فَشَاءً إِذَا تَنَاسَلَ وَكَثُرَ

أَلْفُشْيَانٌ [el-feşyān] (fā'nın fethi ve şīn'in sükūnuyla) İnsāna ‘arız olan gaşyet hāletine denir ki Fārisīde tāsā ve lisānımızda tasa denir, kalbe ‘arız olan endüh ve gamdan ‘ibārettir.

الْيَائِي

[ف ص ي]

أَلْفَضِي [el-faşy] (fā'nın fethi ve şād'ın sükūnuyla) Bir nesneyi bir nesneden ayırmak ma'nāsınadır; yukālu: فَصَا الشَّيْءَ مِنْ الشَّيْءِ يَفْصِيهِ فَضِيًّا إِذَا فَضَلَهُ

أَلْفَضِيَّةُ [el-faşyet] [فَضَلَةٌ [faşlet] vezninde) Harāret ve bürüdet zamānları beyninde olan aralığa itlāk olunur bir mu'tedilāne sekte olur, rüz-ı Kāsım'dan sonraca olan i'tidāl gibi; yukālu: قَدْ أَدْرَكَتِ الْفَضِيَّةُ وَهِيَ سَكَنَتْهُ مَا بَيْنَ الْحَرِّ وَالْبُرْدِ يَوْمَ فَضِيَّةٍ وَلَيْلَةَ فَضِيَّةٍ بِالنَّعْتِ وَبِالْإِضَافَةِ

أَلْإِفْصَاءُ [el-ifşā'] (hemzenin kesriyle) Bir hāletten kurtulup çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: أَفْصَى الرَّجُلُ إِذَا تَخَلَّصَ مِنْ خَيْرٍ أَوْ شَرٍّ Ve kış ve yaz mevsimleri savuşmak yāhūd sükūnet bulmakla i'tidāle varmak ma'nāsınadır; yukālu: أَفْصَى عَنَّا الشِّتَاءُ أَوْ الْحَرُّ إِذَا دَهَبَا أَوْ سَقَطَا أَفْصَى الْمَطَرُ إِذَا

أَفْلَحَ Ve sayyādın tuzağına şikār ilişmeyip hālī kalmak ma'nāsınadır; yukālu: أَفْصَى الصَّائِدُ إِذَا لَمْ يَنْشَبْ بِجِبَالَتِهِ صَيْدًا

التَّفْصِي [et-tefaṣī] [tefa'ul] vezninde) Bir nesneden ayrılıp kurtulmak ma'nāsınadır; yukālu: تَفْصَى الرَّجُلُ مِنْهُ إِذَا تَخَلَّصَ

الْفَصِيَّةُ [el-faṣyet] [remyet] vezninde) ve

الْفَصِيَّةُ [el-faṣiyyet] [ganiyyet] vezninde) تَفْصِي [tefaṣī] ma'nāsından isimlerdir, bir nesneden sıyrılıp kurtulmağa denir.

التَّفْصِيَّةُ [et-taṣiyet] [tef'ilet] vezninde) Bir nesneden bir adamı ayırıp kurtarmak ma'nāsınadır; tekūlu: فَصَيْتُهُ عَنْهُ إِذَا خَلَّصْتَهُ

الْإِنْفِصَاءُ [el-infiṣā'] [infi'al] vezninde) تَفْصِيَّة [taṣiyet]in mutāvi'idir; tekūlu: فَصَيْتُهُ عَنْهُ فَانْفَصَى

أَفْصَى [Afṣā] [a'lā] vezninde) Bir cemā'at adıdır.

بَنُو فُصَيْيَةَ [Benū Fuṣayyet] [sumeyyet] vezninde) Bir batndır.

الْفَصَا [el-feṣā] [aṣā] vezninde) Kuru üzüm dānelerine denir; müfredi فَصَاةٌ [feṣāt]tır.

الْوَاوِيُّ

[ف ض و]

الْفَضَاءُ [el-feḍā'] [kaḍā'] vezninde) ve **الْفُضُوءُ** [el-fuḍuvv] [uluvv] vezninde) Yer geniş olmak ma'nāsınadır; yukālu: فَضَا كَسَمَّ وَفَضُوا إِذَا اتَّسَعَ الْمَكَانُ يَفْضُو فَضَاءً وَفُضُوا إِذَا اتَّسَعَ فَضَى دَرَاهِمَهُ إِذَا لَمْ يَجْعَلْهَا فِي ضِرَّةٍ

الْفَضَا [el-feḍā] [feṣā] vezninde) ve

nir. Ve birbirine katılıp karışmış nesneye denir, bal ve tahīn ve mevz ve zebīb gibi. Ve terkeşte yalnızca olan oka denir; yukālu: سَهْمٌ فَضًا أَيْ وَاحِدٌ وَمِنْهُ تَقُولُ بَقَيْتُ فَضًا أَيْ وَحِيدِي

الْفَضَاءُ [el-feḍā'] [semā'] vezninde) Sāha ve meydāna denir. Ve geniş açık sahrāya denir. Ve Medīne'de bir mevzi' adıdır.

الْفَضَاءُ [el-fiḍā'] [kisā'] vezninde) Yer yüzünde cārī olan suya denir; yukālu: بِالْأَرْضِ فَضَاءً أَيْ الْمَاءُ يَجْرِي عَلَى الْأَرْضِ

الْإِفْضَاءُ [el-ifḍā'] (hemzenin kesriyle) Cimā' ederken aralıkta olan zarı hark eylemekle hatunun iki deliğini bir eylemek ma'nāsınadır; tevsī'le bir nesneyi **فَضًا** [feḍā] gibi eylemek ma'nāsından me'hūzdur; yukālu: أَفْضَى الْمَرْأَةُ إِذَا جَعَلَ مَسْلِكَهَا وَاحِدًا Ve hatunla cimā' eylemek yāhūd onunla halvet eylemek ma'nāsınadır, gerek cimā' eylesin ve gerek eylesin; yukālu: أَفْضَى إِلَى الْمَرْأَةِ إِذَا جَامَعَهَا أَوْ خَلَا بِهَا جَامِعًا أَمْ لَا هَاletinde eli ayasını yere mess eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: أَفْضَى السَّاجِدُ بِيَدِهِ إِلَى الْأَرْضِ إِذَا مَسَّهَا بِرَاحَتِهِ فِي سُجُودِهِ

الْمُفْضَاءُ [el-mufḍāt] (mīm'in zammıyla) İki deliği bir olmuş hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ مُفْضَاءٌ أَيْ جَعَلَ مَسْلِكَهَا وَاحِدًا

فَضَا [Feḍā] [aṣā] vezninde) Esmādandır: Muḥammed ve Ḥalīd ibnā Feḍā ikisi de mu'abbir idi.

الْوَاوِيُّ

[ف ط و]

الْفَطْوُ [el-fatv] [ḥatv] vezninde) Dābbeyi 'unf ve şiddetle sürmek ma'nāsınadır; yukālu: فَطَا الدَّابَّةَ فَطْوًا إِذَا سَاقَهَا شَدِيدًا

الْيَائِي

[ف ظ ي]

الإِفْظَاءُ [el-ifzā] (zā-yı mu'ceme ile **إِغْطَاءُ** [i'ḡā] vezninde) Bed-hūy olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَفْطَى الرَّجُلُ إِذَا سَاءَ خُلُقُهُ إذا ساء خلقه yukālu: **أَلْفَظًا** [el-fezā] (ʿaṣā vezninde) Batn-ı māderde yavru yatağına denir, raḥim ma'nāsına.

الْيَائِي

[ف ع ي]

الأَفْعَاءُ [el-ef'ā] (hemzenin fethiyle) Revāyih-i tibbiyyeye denir.

أَفْعَائِي [el-fā'ī] Esrimiş deve gibi ağzı köpürücü hişm-nāk adama denir; yukālu: رَجُلٌ فَاعٍ أَيُّ غَضَبَانُ مُرَبِّدٌ

أَفْعَائِيَّةُ [el-fā'iyet] نَمَامَةٌ [nemmāmet] ismidir ki marsama ta'bīr olunan çiçeğe denir. Ve kına çiçeğine denir.

الأَفْعَى [el-Ef'ā] (a'ḡlā vezninde) Benū Kilāb yurdunda bir yastım dağın adıdır. Ve bir cins habīs hayye adıdır, Türkīde engerek dedikleridir. Ve bu vasf ve ism olur. Vasfiyyete göre gayr-i munsarif ve ism itibār olundukta munsarif olur, أَرْوَى [ervā] ve أَرْطَى [erṡā] gibi; cem'i أَفْعَائِي [efā'ī] gelir.

الأَفْعَوُ [el-ef'av] (hemzenin ve 'ayn'ın fethiyle) أَفْعَى [ef'ā] ma'nāsınadır.

أَلْمَفْعَاءُ [el-mef'āt] مَرْمَأَةٌ [mermāt] vezninde) Engerek yılanı keşir olan yere denir; yukālu: أَرْضٌ مَفْعَاءٌ أَيُّ كَثِيرَةُ الْأَفْعَى

أَلْمَفْعَاءُ [el-mufa'āt] (mīm'in zammı ve 'ayn'ın teşdidiyle) Deveye mahsūs bir günā damga ismidir ki أَفْعَى [ef'ā] şeklinde

olur.

أَلْمَفْعَى [el-mufa'ā] مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) مَفْعَاءَةٌ [muf'āt] dediği damga basılmış erkek deveye denir; yukālu: جَمَلٌ مُفْعَى أَيُّ وَسِمٌ بِالْمَفْعَاءَةِ

أَلْتَفْعَى [et-tefa'ī] تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Bir kimse أَفْعَى [ef'ā] gibi mūzī ve habīs olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَفْعَى الرَّجُلُ إِذَا صَارَ كَأَلْفَعَى

أَفْعَائِيَّةُ [Ufā'iyet] غَلَابِيَّةٌ [ulābiṡat] vezninde) Minā'da bir dere adıdır.

أَفْعَائِي [el-efā'ī] (hemzenin fethiyle) أَفْعَى [ef'ā] lafzının cem'idir. Ve حَالِيي [ḡālibī] dediği nebāt kökünün yer altına münşarīb olan damarlarına denir. Burada مِنَ الْحَالِيَيْنِ nüşhaları galattır.

الْوَاوِيُّ

[ف غ و]

أَلْفَعَا [el-feḡā] (ḡayn-ı mu'ceme ile عَصَا [ʿaṣā] vezninde) غَفَا [ḡafā] kelimesiyle ki ḡayn'ın takdimiyledir, cümle-i ma'nāda mūrādiftir ki zikr olundu. Ve küleğe denir; غَلْبَةٌ [ulbet] ma'nāsına. Ve ağaçtan düzölmüş kutuya denir. Ve çanağa ve kavataya denir. Ve ağız bir tarafa eğrice olmağa ve o güne eğriliğe denir, yukālu: فِي فَمِهِ فَعَا أَيُّ مَيْلٌ

أَلْفَاعِيَّةُ [el-fā'iyet] Kına çiçeğine denir, 'alā-kavlin kına nebātının çubuğu yere maktūben gars olundukta asl kına çiçeğinden eltaf ve hoş-manzar bir güne çiçek vermekle فَاعِيَّةٌ [fā'iyet] o çiçeğe denir.

الإِفْغَاءُ [el-ifḡā] (hemzenin kesriyle) Kına nebātı çiçek vermek ma'nāsınadır; yukālu: أَفْعَى نَبَاتُ الْحِنَاءِ إِذَا خَرَجَتْ فَاعِيَّةُ Ve bir kimse dā'imā fāsīd olmuş hurmā kuruğu yemek

ma'nāsınadır; yukālu: أَفْعَى الرَّجُلُ إِذَا دَامَ عَلَى أكل النُّعَا Ve hurmā ağacı fāsīd ve mütegay-yir olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَفْعَتِ النَّحْلَةُ إِذَا فَسَدَتْ Ve bir adam zengin iken fakīr olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أَفْعَى الرَّجُلُ إِذَا أَفْعَى فَلَانٌ إِذَا سَمِحَ بَعْدَ غِنَى Ve güzel iken çirkin olmak ma'nāsınadır; yukālu: بَعْدَ حُسْنٍ Ve mutīr iken 'āsī ve serkeş olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا عَصَى بَعْدَ طَاعَةٍ Ve bir adamı darılmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أُعْصِبَهُ

الْفَغَوَاءُ [el-fağvā'] [faḥvā'] vezninde) Esmādandır: 'Alkame b. el-Fağvā' yāhūd İbn Ebi'l-Fağvā'dır ki saḥābīdir.

الْفَغُؤُ [el-fağv] [lağv] vezninde) Bir nesne fāş ve şāyi' olmak ma'nāsınadır; yukālu: فَعَا الشَّيْءُ فَعَا إِذَا فَشَى Ve ekin kurumak ma'nāsınadır; yukālu: فَعَا الرَّزْعُ إِذَا يَبَسَ

الْوَاوِيُّ**[ف ق و]**

الْفَقُؤُ [el-faḥv] (fā'nın fethi ve ḳāf'ın sükūnuyla) Bir adamın izine uyup gitmek ve izini sürmek ma'nāsınadır; tekūlu: فَقُؤْتُ فَقُؤْتُ أَثَرَهُ Şārihin beyānına göre maklūbdur. Ve

فَقُؤُ [Faḥv] Bir mevzi' adıdır.

الْفَقَا [el-Feḳā] [ʿaṣā] vezninde) Bir su-yun adıdır.

الْفَقُوءَةُ [el-fuḳvet] [ğurfet] vezninde) Okun gezine denir; cem'ī fūḳī [fuḳā] gelir, mūdīye [mudyet] ve mūdī [mudā] gibi; yukālu: كَسَرَ فُقُوءَةَ السَّهْمِ أَيِ فُوقَهُ

الْيَائِي**[ف ق ي]**

الْفَقْيُ [el-Faḳy] [faḳv] vezninde)

Yemāme'de bir vādī ismidir.

فُقَيْي [Fuḳayy] [sumeyy] vezninde) Yemāme'de Benu'l-'Anber cemā'atine mahsūs niçe çiftlik ve hurmālīk adıdır.

الْوَاوِيُّ**[ف ل و]**

الْفَلُؤُ [el-felv] (fā'nın fethi ve lām'ın sükūnuyla) ve

الْفَلَاءُ [el-felā'] [ʿaṭā] vezninde) Çocuğu yāhūd sā'ir yavruyu memeden çekip ayırmak, 'alā-kavlin memeden kesmek ma'nāsınadır; yukālu: فَلَا الصَّبِيَّ وَالْمُهْرُ يَفْلُو فُلُؤًا وَفَلَاءً إِذَا عَزَلَهُ عَنِ الرِّضَاعِ أَوْ فَطَمَهُ Ve kılıçla çalmak ma'nāsınadır; yukālu: فَلَاءُ بِالسَّيْفِ إِذَا ضَرَبَهُ بِهِ فَلَا زَيْدٌ إِذَا سَافَرَ Ve ba'de'l-cehālet 'ākıl ve hüşyār olmak ma'nāsınadır; yukālu: فَلَا الرَّجُلُ إِذَا عَقَلَ بَعْدَ جَهْلٍ

الْإِفْلَاءُ [el-iflā'] (hemzenin kesriyle) فَلُؤُ [felv] ile ma'nā-yı evvelde mürādiftir; yukālu: أَفْلَى الصَّبِيَّ وَالْمُهْرُ بِمَعْنَى فَلَاءُ Ve ıssız, şenliksiz beyābāna varmak yāhūd oraya dāhil olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَفْلَى زَيْدٌ إِذَا صَارَ إِلَى الْفَلَاءِ أَوْ دَخَلَهَا yā atın kulunu süten kesilmek kertesine gelmek ma'nāsınadır; yukālu: أَفْلَتِ الْمَرْأَةُ أَوْ الْفَرْسُ إِذَا بَلَغَ وَلَدَهَا أَنْ يَفْطَمَ

الْإِفْتِيَاءُ [el-iftilā'] [ifti'āl] vezninde) Bu dahi فَلُؤُ [felv] ile ma'nā-yı evvelde mürādiftir; yukālu: إِفْتَلَى الصَّبِيَّ إِذَا فَطَمَهُ Ve mevāşīye bir yerin nebātını otarmak ma'nāsınadır; yukālu: يَفْتَلُونَ الْمَكَانَ أَيِ يَوْعُونَهُ

الْفِلُؤُ [el-filv] (fā'nın kesriyle) ve

الْفَلُؤُ [el-feluvv] [ʿaduvv] vezninde) ve

الْفُلُؤُ [el-fuluvv] [sumuvv] vezninde)

de) Memeden kesilmiş eşek sıpasına ve at kulununa denir, 'alā-kavlin bir yaşına varmış olanına denir; cem'î أَفْلَاءٌ [eflā] gelir ve فَلَاوَى [felāvā] gelir, سَكَارَى [sekārā] vezninde.

أَفْلَاءَةٌ [el-felāt] (حَصَاةٌ [ḥaṣāt] vezninde) Şenliksiz beyābāna denir ki çöl ta'bīr olunur, 'alā-kavlin aslā su eseri olmayan beyābāna denir yāhūd şol beyābāna denir ki bir ucundan bir ucuna ekalli deve kısmı dördüncü gün ve eşek ve koyun ve keçi kısmı yedinci gün bālig olur ola yāhūd geniş sahrāya denir ki ova ta'bīr olunur; cem'î فَلَا [felā] gelir, حَصَا [ḥaṣā] gibi ve فَلَوَاتٌ [felevāt] gelir fetehātla ve فُلَيْيٌ [fuliyy] gelir, صُلَيْيٌ [şuliy] vezninde ve فِلَيْيٌ [filiyy] gelir kesreteynle ve cem'ü'l-cem'î أَفْلَاءَةٌ [eflā] gelir; yukālu: أَخَذُوا الْفَلَاةَ أَي الْقَفْرَ: أَوْ الْمَفَاذَةَ لَا مَاءَ فِيهَا أَوْ أَفْلَهَا لِلْإِبِلِ رِبْعٌ وَلِلْحَمِيرِ وَالْعَنَمِ رِبْعٌ مُبْعَلِّفِينَ بَرَادَةَ أَوْ الضَّحْرَاءَ الْوَأَسَعَةَ [rib] kavli rā'nın kesriyledir ki deve dördüncü gün varmaktadır ve غِبْبٌ [gibb] kavli dahi gayn'ın kesriyledir ki yedinci gün varmaktan 'ibārettir.

فَلَا [Felā] (عَصَا [‘aṣā] vezninde) Ṭūs'ta bir mevzi' adıdır.

الْيَائِيُّ

[ف ل ي]

أَفْلَيْيٌ [el-fely] (fā'nın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Kılıçla çalmak ma'nāsınadır; yukālu: فَلَاهُ بِالسَّيْفِ يَفْلِيهِ فَلَيْئًا بِمَعْنَى فَلَاهُ يَفْلُوهُ Ve bir adamın başını bitlemek ma'nāsınadır; yukālu: فَلَى رَأْسَهُ إِذَا بَحَثَهُ عَن الْقَمَلِ Ve bir kelāmı tedebbür ve mülāhaza ile ma'nā ve mefādını istihrāc eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: فَلَى الشَّعْرَ إِذَا تَدَبَّرَهُ وَاسْتَخْرَجَ مَعَانِيَهُ

rüşd ve 'irfānını yoklayıp mīzāna almak ma'nāsınadır; yukālu: فَلَى فُلَانًا فِي عَقْلِهِ إِذَا زَاغَهُ **التَّفْلِيَّةُ** [et-tefliyet] (تَفْعِلَةٌ [tef'ilet] vezninde) Bu dahi baş bitlemek ma'nāsınadır; yukālu: فَلَى رَأْسَهُ بِمَعْنَى فَلَاهُ **أَفْلِيَاةٌ** [el-filāyet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) İsmidir, baş bitlemeğe denir.

الْإِسْتِفْلَاءُ [el-istiflā] ve

التَّفَالِي [et-tefālī] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Bir kimse kendi başı bitlenmek istemek ma'nāsınadır; yukālu: اسْتَفْلَى الرَّجُلُ رَأْسَهُ وَتَفَالَى إِذَا اسْتَهَى أَنْ يُفْلَى رَأْسَهُ

أَفْلَا [el-felā] (عَصَا [‘aṣā] vezninde) Kesilmek ma'nāsınadır; yukālu: فَلَيْ الشَّيْءُ فَلَا مَنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا انْقَطَعَ

فَلَى [Fellā] (حَتَّى [ḥattā] vezninde) Bir dağ adıdır.

فَالِيَّةُ الْأَفَاعِي [fāliyetu'l-efā'i] Şerr ve şür ve fitnenin evā'iline itlāk olunur. Aslı budur ki bir cins حُفْنَسَاءٌ [ḥunfesā] vardır ki alaca ve benekli olur, dā'imā 'akrebler ile ve yılanlar ile ülfet edip bir yerde olurlar, 'Arablar ona فَالِيَّةُ الْأَفَاعِي [fāliyetu'l-efā'i] derler, zīrā bir delikten çıktıkta ensesinden yılan yā 'akreb zuhūrunu iş'ār eder. Bu cihetle şerr ve şür ve fitnenin evā'iline itlāk eylediler, bahs 'ani'l-kaml ma'nāsındandır.

الْيَائِيُّ

[ف م ي]

فَامِيَّةٌ [Fāmiyet] yāhūd

أَفَامِيَّةٌ [Ufāmiyet] ki عَلَابِيَّةٌ [‘ulābiṭat] veznindedir, Şām ülkesinde bir belde ve Vāsiṭ kazasında bir karyedir.

الْيَائِي**[ف ن ي]**

الْفَنَاءُ [el-fenā'] [سنَاءُ [senā'] vezninde) Bir nesne yok olmak ma'nāsınadır; yukālu: **فَنِيَ** Şārih der ki **فَنَاءٌ مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالثَّلَاثِ إِذَا عُدِمَ** der ki **عَدَمٌ** ile tefsiri tefsir bi'l-e'ammdır, zīrā **فَنَاءٌ** [fenā'] **بِفَاءٍ** [beḳā'] mukābilidir. Ve

فَنَاءٌ [fenā'] Pek kocalmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: **فَنِيَ فُلَانٌ إِذَا هَرِمَ**

الْإِفْنَاءُ [el-ifnā'] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi yok eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **أَفْنَاهُ إِذَا أَعْدَمَهُ**

الْفَانِي [el-fānī] Pek koca ve sāl-horde pīre denir; yukālu: **سَيِّخٌ فَإِنْ أَيْ كَبِيرٌ**

التَّفَانِي [et-tefānī] **تَفَانًا** [tefā'ul] vezninde) Birbirini ifnā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **تَفَانُوا إِذَا أَفْنَى بَعْضُهُمْ بَعْضًا**

الْفِنَاءُ [el-finā'] [كِسَاءٌ [kisā'] vezninde) Hānenin önünde olan açık avluya ve yöreye denir, hudūd orada tükendiği için itlāk olundu ve önünden murād her tarafından olan önüdür ki yöre ta'bīr olunur; yukālu: **أَفْنِيَةُ** Cem'ī **فِنَاءُ الدَّارِ لِصَاحِبِهَا وَهِيَ مَا اتَّسَعَ مِنْ أَمَامِهَا** [efniyet] ve **فُنْيِي** [funiyy] gelir, **صُلْيِي** [şuliyi] vezninde.

الْمُفَانَاةُ [el-mufānāt] [مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Mūdārā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **فَانَاهُ إِذَا دَارَاهُ**

الْمَفْنَاةُ [el-mefnāt] [مَرْمَاةٌ [mermāt] vezninde) Nāzil olanların mizāclarına muvāfık olan hısb ve rehālī hoş-havā arza denir; yukālu: **أَرْضٌ مَفْنَاةٌ أَيْ مُوَافِقَةٌ لِتَارِئِهَا**

الْأَفَانِي [el-efānī] [أَفَاعِي [efā'i] vezninde) Bir cins nebattır; müfredi **أَفَانِيَّةٌ** [efāniyet] tir, **تَمَانِيَّةٌ** [semāniyet] vezninde.

Mütercim der ki mü'ellif **أَفْنَاءٌ** [efnā'] lafzından ki hemze-i meftūha ile dir, zühül eyledi. İbn Esīr'in beyānına göre müfredi **فُنُو** [finv]dir fā'nın kesriyle ve bu 'inde'l-ba'z **فَنَاءٌ** [finā']-i dār māddesindedir. Ve

أَفْنَاءٌ [efnā'] Güm-nām ve ḥāmil ve bī-niṣān adamlara denir; yukālu: **هُوَ مِنْ أَفْنَاءِ النَّاسِ إِذَا لَمْ يُعْلَمَ**

الْوَاوِي**[ف ن و]**

الْفَنَاءَةُ [el-fenāt] [حِصَاةٌ [ḥaşāt] vezninde) Sıgıra denir, **بَقَرَةٌ** [baḳarat] ma'nāsına; cem'ī **فَنَوَاتٌ** [fenevāt] gelir feteḥātla. Ve **عَنْبٌ** **التَّغْلِبِ** [ʿinebu's-ṣa'leb] adıdır ki it üzüümü dedikleri nebattır; cem'ī **فَنَا** [fenā] gelir, **حِصَا** [ḥaşā] gibi. Ve Cezīme'ye mahsūs bir su adıdır.

الْأَفْنَى [el-efnā] [أَعْلَى [a'elā] vezninde) Uzun saç denir; yukālu: **سَعَرَ أَفْنَى أَيْ فَيَنَانَ**

الْفَنْوَاءُ [el-fenvā'] [حَمْرَاءٌ [ḥamrā'] vezninde) Saçı gür ve uzun hatuna denir; yukālu: **إِمْرَأَةٌ فَنْوَاءٌ أَيْ أُبَيْتُهُ الشَّعْرُ** Ve geniş gölgeli ağaca denir; yukālu: **شَجَرَةٌ فَنْوَاءٌ أَيْ وَاسِعَةُ الظِّلِّ** Ve bunda kıyās olan **فَنَاءٌ** [fennā'] olmaktadır, zīrā māddesi **شُدَادٌ** [şeddād] vezninde, zīrā māddesi nūniyedir.

فَنَا [Fenā] [عَصَا [a'asā] vezninde) Necd'de bir dağdır.

الْوَاوِي**[ف و و]**

الْفُفْوَةُ [el-fuvvet] (fā'nın zammı ve vāv'ın teşdidiyle **فُؤَةٌ** [kuvvet] vezninde) Kızıl boya ve boyacılar kökü ta'bīr olunan kök ismidir ki boyacılar kullanırlar. Ve edviyedendir, rahimden ceninleri muskit ve

hayz ve bevli müdirr ve müfettih ve cellā ve beşereyi temregi ve baras ve behak makūlesi cārizadan münakkī ve mutahhir-dir. Ve Mışır diyārında bir belde adıdır.

الْمُفَوَّى [el-mufevvā] [mu'azzam] [mu'azzam] (مُعْظَمٌ) ile boyanmış sevbe vezninde) فُوَّةٌ [fuvvet] ile boyanmış sevbe denir; yukālu: نُوبٌ مُفَوَّى أَي صُبِغَ بِالْمُؤَةِ

الْمُفَوَّاةُ [el-mufevvāt] (mīm'in zammı ve vāv'ın teşdidıyla) فُوَّةٌ [fuvvet] menbiti olan yere denir; yukālu: أَرْضٌ مُفَوَّاةٌ أَي كَثِيرَةُ الْفُوَّةِ

الْفُو [el-fuv] (fā'nın zammı ve vāv'ın sükunıyla) Bir dārū ismidir ki edviyedir, müdirr ve zātü'l-cenb ve dā'u's-sa'leb illetlerine nāfi'dir. Bunu müfredatta yaban sünbülü dedikleriyle beyān ederler.

فَاو [Fāv] Şa'īd ilinde bir karyedir ki kāf ile Kāv dedikleri karye hizāsındadır. Ve Tā'if'te bir nāhiye adıdır.

الْوَاوِيُّ

[ف ه و]

الْفَهْوُ [el-fehv] [seh] [seh] vezninde ve mürādifidir ki gaflet sebebiyle hatā eylemektir; tekūlu: فَهَوْتُ عَنْهُ فَهْوًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا سَهَوْتُ

الْإِفْهَاءُ [el-ifhā] (hemzenin kesriyle) Bir kimse za'ifü'r-re'y ve sahi'fü'l-akl olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَفْهَى الرَّجُلُ إِذَا فَالَ رَأْيُهُ

الْيَائِيُّ

[ف ي]

فِي [fī] (yā'nın kesr ve meddiyle) Hurūf-ı cāredendir, zarfiyyet ma'nāsına müsta'mel olur, gerek zamānī olsun; nahvu kavlihi ta'ālā: ﴿فِي أَيَّامٍ مَعْدُودَاتٍ﴾ الْآيَةِ ve gerek mekānī olsun; nahvu kavlihi ta'ālā: ﴿وَأَنْتُمْ عَاكِفُونَ فِي الْمَسَاجِدِ﴾

olur; nahvu kavlihi ta'ālā: ﴿قَالَ ادْخُلُوا فِي أُمَّمٍ﴾ Ve ta'līl için olur; nahvu kavlihi ta'ālā: ﴿فِي مَا أَفْضَلْتُمْ فِيهِ﴾ أَي لِأَجْلِ مَا أَفْضَلْتُمْ وَلِأَصْلَابِكُمْ Ve bā-i cārreye mürādif olur; nahvu kavlihi ta'ālā: ﴿يَذُرُّكُمْ﴾ Ve ilā [ilā] harfine mürādif olur; nahvu kavlihi ta'ālā: ﴿فَرُدُّوا أَيْدِيَهُمْ فِي أَفْوَاهِهِمْ﴾ Ve min [min]-i cārreye mürādif olur; nahvu kavlihi ta'ālā: ﴿فِي تِسْعِ آيَاتٍ﴾ أَي مِنْ تِسْعِ آيَاتٍ Ve ta'ālā: ﴿وَجَعَلَ الْقَمَرَ فِيهِ نُورًا﴾ أَي مَعَهُمْ Ve mukāyese için olur ki mefsül-i sâbıkla fāsıl-ı lāhık beynine duhül eder; nahvu kavlihi ta'ālā: ﴿فَمَا مَتَاعَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا فِي الْآخِرَةِ إِلَّا﴾ Ve te'kīd için olur ki bi-gāyr-i ta'vīz zā'iddir; nahvu kavlihi ta'ālā: ﴿وَقَالَ ارْكَبُوا﴾ Ve ta'vīz için olur ki mahzūf olan فِي kelimesinden ivaz olarak zā'iddir, ke-kavlike: صَرَبْتُ فِيمَنْ رَغَبْتُ أَي صَرَبْتُ مَنْ رَغَبْتُ فِيهِ

يَا فَيِّمًا [yā fiyyemā] [lā siyyemā] [lā siyyemā] vezninde ki فِي kelimesi yā-yı müte-kellime dāhildir, makām-ı ta'accübde müsta'meldir. Şārih der ki يَا فَيِّ مَا لِي ve يَا فَيِّ مَا لِي derler, mehmūz ve gayr-i mehmūz olarak يَا عَجَبًا مَا لِي te'vīlindedir, مَا kelimesi ta'accüb içindir; “Acabā bundan bana ne hāsıl olacaktır?” demektir. Ve cümlesi ref' mevzi'indedir, ba'zılar مَا أَحْسَنَ ile te'vīl eylediler. Ve Ebū 'Ubeyd şey'î-i fā'ite te'essüf ve telehhüf ma'rızinde isti'māl olurlar dedi ki “Eyvāh 'acabā bana nolur ola?” demek olur. Ve mü'ellif mehmūzede dahi zikr eyledi. Ve bunlarda يَا harf-i nidādır.

فَايَا [Fāyā] Menbic eyāletinde bir kazā adıdır; muhaddisinden Rāfi' b. 'Abdullāh el-Fāyāyī oraya mensūbdur.

FASLU'L-ḲĀF

(فصل القاف)

الْيَائِي

[ق أ ي]

الْقَائِي [el-ḳāy] (ḳāf'ın fethi ve hemzenin sükünuyla) Medyün dāyinine zimmetinde olan hak ve matlūbunu ikrār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: قَائِي الرَّجُلُ قَائِيًا مِنَ الْبَابِ: الثَّلَاثُ إِذَا أَقْرَّ لِحْضَمِهِ بِحَقِّ

الْوَائِي

[ق ب و]

الْقَبْرِي [el-ḳabv] [ḥabv] (ḥabv) vezninde) Bir nesneyi parmakla biriktirmek ma'nāsınadır; yukālu: قَبَاهُ يَقْبُوهُ قَبْوًا إِذَا جَمَعَهُ بِأَصَابِعِهِ Ve bināyı yüksek yapmak ma'nāsınadır; yukālu: قَبَا الْبِنَاءَ إِذَا رَفَعَهُ Ve hāssatan nābit za'ferān derip devşirmek ma'nāsınadır; yukālu: قَبَا الرَّغْفَرَانَ إِذَا جَنَاهُ

الْقَبَا [el-ḳabā] [ʿaṣā] (ʿaṣā) vezninde) Bir nebāt adıdır. Ve

قَبَا [ḳabā] Bir nesneyi eğip mukavves kılmak ma'nāsınadır; yukālu: قَبَا الشَّيْءِ قَبَا إِذَا قَوَّسَهُ

الْقَبْوَةُ [el-ḳubvet] [ḡurfet] (ḡurfet) vezninde) İki dudağın birbirine kavuşmasına denir.

الْقَبَاءُ [el-ḳabā] [semā] (semā) vezninde) Kaftan ve kapama ta'bīr olunan libāsa denir; قَبْوَةٌ [ḳubvet] māddesindedir; cem'ī أَقْبِيَّةٌ [aḳbiyet]tir.

الْتَقْيِيَّةُ [et-taḳbiyet] [terbiyet] (terbiyet) vezninde) Metāc makūlesini yerli yerine yasamak ma'nāsınadır; yukālu: قَتَبِي الْمَتَاعَ إِذَا عَبَاهُ Ve bir adamın maslahatı husūsunda hak

üzere tutmayıp cevır ve ta'addī eylemek ma'nāsınadır; yukālu: قَتَبِي عَلَيْهِ إِذَا عَدَا عَلَيْهِ فِي أَفْرِهِ Ve bezden yā kumaştan kaftan biçmek ma'nāsınadır; yukālu: قَتَبِي الثُّوبَ إِذَا جَعَلَ مِنْهُ قَبَاءً

الْإِقْتِبَاءُ [el-iḳtibā] [ifti'āl] (ifti'āl) vezninde) Bu dahi metāc'ı yerli yerine yasamak ma'nāsınadır; yukālu: إِقْتَبِي الْمَتَاعَ إِذَا عَبَاهُ

الْتَقْيِي [et-teḳabbī] [tefa'ul] (tefa'ul) vezninde) Kaftan giyinmek ma'nāsınadır; yukālu: تَقَّبِي الرَّجُلَ الْقَبَاءَ إِذَا لَبَسَهُ Ve bir adama ense tarafından gelmek ma'nāsınadır; yukālu: تَقَّبِي زَيْدًا إِذَا أَنَاهُ مِنْ قَفَاهُ Ve bir nesne kubbe gibi çevresi kavuşuk yüksek olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَقَّبِي الشَّيْءَ إِذَا صَارَ كَالْقَبِيَّةِ

الْقَابِيَّةُ [el-ḳābiyet] Dā'imā menbitinden aspur derip devşirici 'avrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ قَابِيَّةٌ إِذَا كَانَتْ تَلْقُطُ الْعُضْفَرَ وَتَجْمَعُهُ

الْقَابِيَاءُ [el-ḳābiyā] Le'im ve nākes ve fūru-māyeye denir.

بَنُو قَابِيَاءَ [benū ḳābiyā] Şürb-i hamr için encümen olmuş 'ayyāş yārāna itlāk olunur; yukālu: هُمْ بَنُو قَابِيَاءَ أَيِ الْمُجْتَمِعُونَ لِشُرْبِ الْحَمْرِ:

قُبَاءُ [Ḳubā] (ḳāf'ın zammı ve elifin meddi ve kasrıyla) Medīne'ye karīb bir mevzi' ismidir ki Mescid-i Ḳubā' ondan mü'essestir. Medīne'ye iki mil mesāfede cenūb tarafında vākī'dir. Ve قُبَاءُ [Ḳubā] lafzı mü'ennestir, müzekker dahi olur, مَكَانٌ [mekān] i'tibārıyla. Ve Mekke ile Başra beyninde dahi bir mevzi' adıdır. Ve kasr ile قُبَا [Ḳubā] Fergāna'da bir belde adıdır.

الْإِنْقِبَاءُ [el-inḳibā] [infi'āl] (infi'āl) vezninde) Gizlenmek ma'nāsınadır; yukālu: إِنَّقَبِي عَنَّا فُلَانٌ إِذَا اسْتَحْفَى

الْقَبْيِي [el-ḳiby] (ḳāf'ın kesriyle) ve

الْقَبِيَاءُ [el-ḳibā] [kisā] (kisā) vezninde) قَابُ

[k̄āb] ma'nāsınadır ki yayın bağıyla köşesi aralığı olan mikdārdan 'ibārettir; yukālu: **بَيْنَهُمَا فَيْي قَوْسَيْنِ وَقِبَاءُ قَوْسَيْنِ أَي قَابٌ قَوْسَيْنِ**

الْمَقْبِي [el-maḳbiyy] (مَرْمِي [mermiyy] vezninde) Kesret-i lahm u şahmdan şişmiş kabarmış insān ve hayvāna denir.

الْقَبَايَةُ [el-ḳabāyet] (سَحَابَةٌ [sehābet] vezninde) Çöl beyābāna denir, مَفَازَةٌ [mefāzet] ma'nāsına.

الْوَاوِيُّ

[ق ت و]

الْقَتْوُ [el-ḳatv] (كَافٍ'in fethi ve tā'nın sükūnuyla) ve

الْقَتَا [el-ḳatā] (كَافٍ'in harekāt-ı selāsıyla ve elifin kasrıyla) ve

الْمَقْتَى [el-maḳtā] (mīm'in fethi ve elifin kasrıyla) Mülük ve kibāra güzel hizmet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **قَتَا الْمُلُوكُ يَقْتُو قَتْوًا وَقَتَا مَثَلُهُ وَمَقْتَى إِذَا أَحْسَنَ الْخِدْمَةَ لَهُمْ يَقْتُو قَتْوًا وَقَتَا مَثَلُهُ وَمَقْتَى إِذَا أَحْسَنَ الْخِدْمَةَ لَهُمْ**

الْقَتْوَةُ [el-ḳatvet] (حَطْوَةٌ [ḥaṭvet] vezninde) Koğuculuğa denir; نَمِيمَةٌ [nemīmet] ma'nāsına.

الْمَقْتَوُونَ [el-maḳtevūn] (mīm'in fethiyle) ve

الْمَقَاتِيَةُ [el-meḳātiyet] ve

الْمَقَاتِيَةُ [el-meḳātiyet] (mīm'lerin fethiyle) Hizmet-kārlara denir; müfredleri مَقْتَوِي [maḳteviyy] ve مَقْتَى [maḳtā] kelimeleridir yāhūd مَقْتَوِين [maḳtevīn]dir mīm'in fethi ve vāv'in kesri ve ba'zen fethiyle ve iki sürette dahi sīga-i ahire gayr-i munsarıftır, müfred ve cem'i ve müzekker ve mü'ennesi müsāvīdir, 'alā-kavlin mīm'i asliyyedir; مَقْتٌ māddesinden me'hūzdur ki hizmet ma'nāsınadır. Şārih der ki مَقْتٌ māddesinde mü'ellif hizmet ma'nāsına

geldiğini zikr eylemedi.

الْإِقْتَوَاءُ [el-iḳtivā] (إِزْعَوَاءُ [ir'ivā] vezninde) Bir adamı hizmet-kār edinmek ma'nāsınadır; yukālu: **إِقْتَوَاهُ إِذَا اسْتَحْدَمَهُ** Ve bu şāzıdır, zīrā إِفْعَالٌ bābı elbette lāzımdır, müte'addī değildir, aslı إِقْتَوَوُ idi.

الْوَاوِيُّ

[ق ت و]

الْقَشْوُ [el-ḳaşv] (كَافٍ'in fethi ve sā-yı müsellesele sükūnuyla) Bir nesneyi biriktirmek ma'nāsınadır; yukālu: **قَتَا الْمَالُ يَقْتُو قَتْوًا إِذَا جَمَعَهُ** Ve hıyār yāhūd acur yemek ma'nāsınadır; yukālu: **قَتَا الرَّجُلُ إِذَا أَكَلَ الْقَتْدَ أَوْ الْكُزْبِرَةَ**

الْإِقْتِيسَاءُ [el-iḳtišā] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Bu dahi biriktirmek ma'nāsınadır; yukālu: **إِقْتِيسَاءُ الْمَالِ إِذَا جَمَعَهُ**

الْقَشْوَى [el-ḳaşvā] (سَكْرَى [sekrā] vezninde) İsmidir, birikmeğe denir.

الْقَتَا [el-ḳaşā] (عَصَا [eašā] vezninde) Hıyār ve lahana makülesi sesli nesne yemek ma'nāsınadır; yukālu: **قَتَا الرَّجُلُ قَتَا إِذَا أَكَلَ مَا لَهُ صَوْتٌ تَحْتَ الْأَصْرَاسِ**

الْيَائِي

[ق ت ي]

الْقَشْيُ [el-ḳaşy] قَشْوُ [ḳaşv] vezninde ve mürādifidir; yukālu: **قَتَى يَقْتِي قَتْيًا لَغَةً فِي قَتَا يَقْتُو قَتْوًا**

الْوَاوِيُّ

[ق ح و]

الْأَفْحَوَانُ [el-uḳḥuvān] (hemzenin ve ḥā-yı mühmelenin zammıyla) ve

الْقَحْوَانُ [el-ḳuḥvān] (hemzesiz عُثْمَانُ

[ʿuṣmān] vezninde) بِابُونَجْ [bābūneċ] ismi-
dir papatyadır, cem'î أَفَاحِي [eċāḥiyy] gelir
yā-yı müşeddede ile ve أَفَاحِي [eċāḥī] gelir
yā'nın tahfifiyle.

الْمَفْحُورُ [el-maċḥuvv] مَدْعُورٌ [med'uvv] vez-
ninde) ve

الْمَفْحِي [el-maċḥiyy] (مَرْمِي [mermiyy] vez-
ninde) Papatya konmuş terkib ve devāya
denir; yukālu: دَوَاءٌ مَفْحُورٌ وَمَفْحِي إِذَا كَانَ فِيهِ
الْأَفْحَوَانُ

الْأَفْحَوَانَةُ [el-Uċḥuvānet] (hemzenin zam-
mıyla) Mekke kurbünde bir mevzi' adıdır.
Ve Şām'da bir mevzi' adıdır. Ve Başra ile
Nibāc aralığında bir mevzi'dir.

الْأَفَاحِي [el-eċāḥī] أَفْحَوَانٌ [uċḥuvān]dan
cem'dir ki zikr olundu. Bu münāsebetle
bir nesnenin henüz nümāyān olan āsar-ı
evā'iline ve delā'iline itlāk olunur, gūyā ki
papatya gibi ʿalāmetleri belirmiş olur; ve
minhu tekūlu: رَأَيْتُ أَفَاحِي أَمْرِهِ أَيُّ تَبَاشِيرِهِ

الْفَحُورُ [el-ċaḥv] مَحُورٌ [maḥv] veznin-
de) Bir nesneyi tamāmen sıyırıp almak
ma'nāsınadır; yukālu: فَحَا أَلْمَالُ فَحُورًا إِذَا أَحَذَهُ
يَغْنِي اجْتَنَّهُ

الْإِفْتِحَاءُ [el-iċtiḥā] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] veznin-
de) فَحُورٌ [ċaḥv] ma'nāsınadır; yukālu: إِفْتِحَاءُ
بِمَعْنَى فَحَاهُ

الْمِفْحَاهَةُ [el-miċḥāt] (مِسْحَاهَةٌ [miṣḥāt] veznin-
de) Çapa dedikleri ālete denir; yukālu: فَحَاهُ
بِالْمِفْحَاهَةِ أَيُّ بِالْمِجْرَفَةِ

الْوَاوِيُّ وَالْيَائِيُّ

[ق خ و - ي]

التَّشْحِيَةُ [et-taċḥiyet] (ḥā-yı mu'ceme ile
تَفْحِيلَةٌ [tef'ilet] vezninde) Kabīh vechle فَحْ
[ċaḥ] diye ağızından balgam tükürmek
ma'nāsınadır ki ahırmak ta'bīr olunur;

yukālu: فَحَى الرَّجُلُ إِذَا تَنَحَّعَ تَنَحُّعًا فَيَسِيحًا
الْيَائِيُّ

[ق د و]

الْقُدْوَةُ [el-ċudvet] (ċāf'ın harekāt-ı selāsi
ve dāl'ın sükūnuyla) ve

الْقِدَّةُ [el-ċidet] (ʿidet] vezninde) Ar-
dınca uyup gidecek nesneye denir, gerek
hissi ve gerek ma'nevî olsun, أُسْوَةٌ [usvet]
gibi; tekūlu: لِي بَكَ قُدْوَةٌ مُثْلُتُهُ وَقِدَّةٌ وَأَنْتَ لِي قُدْوَةٌ
Fāriside ona قِدَّةٌ وَهُوَ مَا تَسَنَّتَ بِهِ وَاقْتَدَيْتَ بِهِ
pīşrev ve pīşvā derler.

الْإِفْتِدَاءُ [el-iċtidā] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde)
Bir adama uymak ma'nāsınadır; yukālu:
إِفْتَدَى بِهِ إِذَا تَسَنَّتَ بِهِ

التَّفَقْدِيُّ [et-teċaddī] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] veznin-
de) Dābbe aslā yolun doğrusundan sap-
mayıp rākibini doğrusuna götürüp git-
mek ma'nāsınadır; yukālu: تَفَقَّدْتُ بِهِ دَابَّتَهُ إِذَا
لَزِمْتُ بِهِ سَنَنَ الطَّرِيقِ Ve dābbenin rākibi dahi
vech-i mezkūr üzere gitmek ma'nāsınadır;
تَفَقَّدْتُ الرَّابِبَ عَلَى الدَّابَّةِ إِذَا لَزِمْتُ سَنَنَ الطَّرِيقِ

الْقَدِيُّ [el-ċadiyy] (عَنِي [ġaniyy] vezninde)
ve

الْقَدِي [el-ċadī] (عَمِي [ʿamī] vezninde) Tadı
ve kokusu hoş ve latif olan ta'āma denir;
yukālu: طَعَامٌ قَدِيٌّ وَقَدِ أَيُّ طَيَّبَ الطَّعْمِ وَالرِّيحِ

الْقَدَى [el-ċadā] (عَاصَا [ʿašā] vezninde) ve

الْقَدَاوَةُ [el-ċadāvet] (ʿadāvet] veznin-
de) Ta'ām lezzetli ve hoş kokulu olmak
ma'nāsınadır; yukālu: قَدَى الطَّعَامِ قَدَى وَقَدَاوَةٌ
مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَارَ قَدِيًّا

الْقَدْوُ [el-ċadv] (عَدْوٌ [ʿadv] vezninde)
قَدَاوَةٌ [ċadāvet] ma'nāsınadır; yukālu: قَدَا
قَدَى الطَّعَامِ يَثْدُو قَدْوًا بِمَعْنَى قَدِيٍّ
Ma'nāsınadır; yukālu: قَدَا الرَّجُلُ إِذَا قَرَّبَ
seferden gelmek ma'nāsınadır; yukālu: قَدَا

فُلَانٌ إِذَا قَدِمَ مِنَ السَّفَرِ

مَا أَقْدَاهُ [mā aqđāhu] Fi'l-i ta'accübdür, ne güzel lezzetli ve rāyihası hoş ta'am demektir; yukālu: مَا أَقْدَى طَعَامَ فُلَانٍ أَي مَا أَطْيَبَهُ

الْإِقْدَاءُ [el-iqđā] (hemzenin kesriyle) Pîr-i fānî olup mevt hengāmına yaklaşmak ma'nāsınadır; yukālu: أَقْدَى الرَّجُلُ إِذَا أَسَنَّ وَبَلَغَ Ve bir adam hayr ve meberrāt cihe-tinde ve dîn ve mezhebde müstakîm olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَقْدَى فُلَانٌ أَي اسْتَقَامَ فِي طَرِيقِ الدِّينِ Ve misk makûlesi ıtrın rāyihası yayılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَقْدَى فُلَانٌ إِذَا فَاحَتْ رَائِحَتُهُ Ve seferden gelmek ma'nāsınadır; yukālu: أَقْدَى فُلَانٌ إِذَا قَدِمَ مِنَ السَّفَرِ

الْقُدُ [el-qidv] (kâf'ın kesriyle) Şol köke denir ki ondan niçe damarlar ve fîrûc ve şu'beler sürüp yayılmış ola; yukālu: لَهُ قُدٌّ وَهُوَ الْأَصْلُ الَّذِي يَتَشَعَّبُ مِنْهُ الشَّرُوعُ

الْقَدْوَى [el-quadvā] [da'vā] vezninde) İsmdir, doğruluğa denir; yukālu: بِهِ قَدْوَى أَي اسْتِقَامَةٌ

الْيَائِي

[ق د ي]

الْقَادِيَّةُ [el-kādiyette] Şol kavm ve cemā'ate denir ki bādiyede kuraklık olmakla bi'l-cümle göçleriyle sürüp ābādānlığa gelir ola.

الْقَدْيُ [el-kady] (kâf'ın fethiyle هَدْيٌ [hedy] vezninde) قَادِيَّةٌ [kādiyette] dedikleri cemā'at-i mezkûre bir mahalle gelmek ma'nāsınadır; yukālu: قَدَّتْ قَادِيَّةٌ تَقْدِي قَدْيًا أَي جَاءَ قَوْمٌ قَدَّ أَفْجَحُوا مِنَ الْبَادِيَةِ

الْقَدْيَانُ [el-quadeyān] (fetehtle) Sür-atle yürümek ma'nāsınadır; yukālu: قَدَى الْفَرَسُ قَدْيَانًا إِذَا أَسْرَعَ

الْقِدَّةُ [el-qidet] [idete] vezninde) Bir cins habbe adıdır; cem'î قِدَاتٌ [qidāt] gelir kâf'ın kesriyle.

الْقِدْيَةُ [el-qidyette] (kâf'ın kesriyle) hidyette [hedyette] vezninde ve mürādifidir ki bir adamın sâlik olduğu sîret ve üslûba ve bulunduğu vaz' ve hâlete denir; tekûlu: خَذُ فِي قَدَيْتِكَ Burada غَنِيَّةٌ [ganiyyette] vezninde olan nüshalar galattır.

الْقِدَا [el-qidā] (kâf'ın kesriyle ve elifin kasrıyla) Mikdâr ma'nāsınadır; yukālu: قِدَا رُفِعَ أَي قِيدُهُ

الْمُقَادَاتُ [el-muqādāt] [mubāhāt] vezninde) Bir kimseye mu'āraza edip yarışmak ma'nāsınadır; yukālu: لَا يَقَادِيهِ أَحَدٌ أَي لَا يَبَارِيهِ

الْمُتَقَدِّي [el-muteqaddi] [muteşaddi] vezninde) Arslana denir. Ve salını salını yürür olan adama denir, mütebahtır ma'nāsınadır.

الْقِنْدَاوَةُ [el-kindevet] (kâf'ın kesriyle) "ق، د، أ" maddesinde ki mehmûzdur, zikr olundu.

الْيَائِي

[ق ذ ي]

الْقَذَى [el-quadzā] [zāl-ı mu'ceme ile عَصَا [aşā] vezninde) İnsanın gözüne ve meşrûbâta düşen hâr u hâşake ve çirk makûlesine denir; yukālu: وَقَعَ فِي عَيْنِهِ وَفِي الشَّرَابِ قَذَى وَهُوَ مَا يَقَعُ فِي الْعَيْنِ وَفِي الشَّرَابِ مِنَ الْوَسَخِ وَنَحْوِهِ Ve nâka ve koyun makûlesi hayvândan doğurmazdan evvelce ve sonraca zuhûr eden kan ve çirk-âb makûlesine denir. Ve قَذْيَانٌ [quadeyān] ma'nāsına masdar olur, ke-mâ se-yuzkeru.

الْقَذَى [el-quadzā] [ilā] vezninde) Un gibi

pek hurde toprağa denir; cem'i أَقْدَاءُ [akzā'] gelir ve قُدَيْي [kuziyy] gelir, ضَلِيي [şuliy] vezninde.

الْقَدَى [el-kaẓā] [عَصَا [ʿaṣā] vezninde) ve

الْقَدْيَانُ [el-kaẓeyān] (fetehtla) Bir adamın gözüne çörçöp makülesi düşmek ma'nāsınadır; yukālu: قَدَيْتَ عَيْنَهُ قَدَى وَقَدْيَانًا Ve مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا وَقَعَ فِيهَا الْقَدَى

قَدَى [kaẓā] ve

قَدْيَانُ [kaẓeyān] ve

قَدْيِي [kaẓy] [رَمِي [remy] vezninde) ve

قُدَيْي [kuziyy] [عُتِيي [ʿutiyy] vezninde) Göze mesned olur ki göz kendi içine düşen çırk ve çapak makülesini çabalayarak taşra atmak ma'nāsınadır; yukālu: قَدَّتْ عَيْنُهُ قَدَّتْ عَيْنُهُ قَدْيًا وَقَدْيَانًا وَقَدْيًا وَقَدَى مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا قَدَّتْ قَدْيًا بِالْغَمِّصِ وَالرَّمِيصِ Ve 'Arablar "Filān züill ve zulm ve hakāreti hazm edip müdāfa'a ve mücādele eylemeyip sâkit ve epsem olur" diyecek yerde "هُوَ يُغْضِي عَلَى الْقَدَى" derler, asl ma'nası "Gözüne düşen çörçöp içinde olarak gözünü kapayıp yumar" demektir.

الْقَدِيَّةُ [el-kaẓiyyet] [غَنِيَّة [ġaniyyet] vezninde) ve

الْقَدِيَّةُ [el-kiẓiyet] (kâf'ın kesriyle) ve

الْمَقْدِيَّةُ [el-maḳziyyet] [مَرْمِيَّة [mermiyyet] vezninde) Hār u hāşāk düşmüş göze denir.

التَّقْدِيَّةُ [et-taḳziyyet] [تَفْعَلَةٌ [tef'ilet] vezninde) ve

الْإِقْدَاءُ [el-iḳzā'] (hemzenin kesriyle) Göze hār u hāşāk atmak ma'nāsınadır; yukālu: قَدَى عَيْنَهُ وَأَقْدَى عَيْنَهُ إِذَا أَلْقَى فِيهَا الْقَدَى Ve gözden hār u hāşāk çıkarmak ma'nāsınadır; yukālu: قَدَى عَيْنَهُ وَأَقْدَى إِذَا أَخْرَجَ الْقَدَى مِنْهَا Ma'nā-yı sāniyeye göre bināları selb içindir. Ve mü'ellifin evāhirce kavlinde أُوْ laf-zı tenvī' içindir, bu cihetle zıdd olur.

الْقَازِيَّةُ [el-kaẓiyyet] Cemā'at-i nās ma'nāsınadır ki murād kuraklık sebebiyle bi'l-cümle ābādānlığa vürüd eden cemā'attir, قَادِيَّةُ [kaḳdiyet] gibi.

الْقَازِي [el-kaẓy] [رَمِي [remy] vezninde) Kuraklık sebebiyle kavm ve cemā'at ābādānlığa gelmek ma'nāsınadır; yukālu: قَدَّتْ قَادِيَّةُ قَدْيًا إِذَا قَدِمَتْ جَمَاعَةٌ Ve kızgın diş hayvān erkek talebinde harāret-i şehvetinden nāşī rahiminden مَدَى [mezy] tarzında beyāz nesne ihrāc eylemek ma'nāsınadır; yukālu: قَدَّتِ الشَّاةُ إِذَا أَلْقَتْ بِيَاضًا مِنْ رَجِمِهَا حِينَ تُرِيدُ الْفَحْلَ Ve bu nesne erkek hayvāndan zuhūr ederse تَمَذَّى [temezzī] ve dişiden zuhūr ederse تَقَذَّى [teḳazzī] itlāk olunur ki مَدَى [mezy] menzilindedir.

الْمَقَاذَاءُ [el-muḳāzāt] [مُبَاهَاة [mubāhāt] vezninde) Mücāzāt ma'nāsınadır; yukālu: فَادَاةُ إِذَا جَاَزَاهُ

الْإِفْتِدَاءُ [el-iḳtizā'] [إِفْتِعَال [ifti'āl] vezninde) Kuş kısmı gözlerini peyderpey açıp kapamak ma'nāsınadır; yukālu: الطَّيْرُ يَفْتَدِي أَيُّ يَنْظُرُ ثُمَّ يُغْمِصُ

الْيَائِي

[ق ر ي]

الْقَرِيَّةُ [el-kaẓiyet] (kâf'ın fethi ve kesri ve rā'nın sükūnuyla) Mısr-ı cāmi'e denir; nisbetinde قَرِيي [kaẓiyy] denir yā ile ve قَرَوِي [kaẓviyy] denir, كَرَوِي [kareviyy] veznlerindedir; cem'i قُرَى [ḳurā] gelir ḳāf'ın zammı ve elifin kasrıyla. Ve bu cem' şevāz sīgasındandır ve nisbeti dahi nevādir dendir.

Mü'ellifin Başā'ir'de beyānına göre الْقَرِيَّةُ [kaẓiyet] nāsın ictimā'e eyledikleri mevzi'den şibārettir. Bu cihetle şehirden

ve köyden e'amm olur, lākin 'örfen köyde isti'mālī şāyī'dir. Ve o müctemī' olan nāsa da itlāk olunur, hālīyyet ve mahalīyyet itibārıyla. Ve İbn Cinnī dedi ki ﴿الآية kerimesi ittisā' ve teşbīh ve tevkīd hālātını mutazammındır. Ammā ittisā'ın tahakkuku سُؤَال [su'āl] lafzının fi'l-hakīka mes'ulün 'anh olmağa salāhiyyeti olmayan şey'e ilkā olunduğuna mebnīdir. Ve teşbīh mes'ulīyyete salāhi olmayan nesne salāhiyyeti olana teşbīh olunmuştur ki kesret-i mücāveret sebebiyle hālet-i merkūmenin vücūdunu iddi'āya mebnīdir. Ve tevkīd hāleti tashīh-i haberin nihāyet-i derecesini izān ve iş'āra mebnīdir, zīrā bu bir māddedir ki ehl-i cevābın beyānından fazla 'ādeten mütেকellim olmayan cemādāt dahi mes'ulün sıhhatını beyān ve icābet eder demek olur.

الْقَرِيَّتَيْنِ [el-ḳariyeteyn] (tesniye bünyesiy- le) İki karye demektir. Ve işbu رَجُل ﴿عَلَى رَجُلٍ﴾ āyet-i kerimesinde murād Mekke ile Tā'if'tir, Mekke taglīb olunmuştur. Ve ekserī lafz-ı merkūm yā ile قَرِيَّتَيْنِ 'unvānında mütelaffazdır, ya'nī elifle قَرِيَّتَيْنِ 'unvānında ki hālet-i ref'idir, kalīdir. Ve

قَرِيَّةٌ [Ḳariyet] Mekke ile Başra beyninde Nibāc kurbünde bir köyün adıdır. Ve Hımş kazāsında bir köy adıdır. Ve Yemāme'de bir mevzi'dir.

قَرِيَّةُ النَّمْلِ [ḳariyetu'n-neml] Karınca yuvasına itlāk olunur.

قَرِيَّةُ الْأَنْصَارِ [Ḳariyetu'l-Enşār] Medīne-i münevvere'dir.

الْإِقْرَاءُ [el-iḳrā'] (hemzenin kesriyle) Dā'imā karyede olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَقْرَى الرَّجُلُ إِذَا لَرِمَ الْقَرِيَّةَ Ve bir kim-

seden ziyāfet taleb eylemek ma'nāsınadır ki o kimseyi قَارِي [ḳārī] ya'nī muḏīf kılmış olur; yukālu: أَقْرَى الرَّجُلُ إِذَا طَلَبَ ضَيْافَةَ

الْقَارِي [el-ḳārī] قَرِيَّة [ḳariyet]te sākīn adama denir; yukālu: هُوَ قَارٍ أَيَّ سَاكِنُ الْقَرِيَّةِ

الْقَارِيَّةُ [el-ḳariyet] ve

الْقَارَاةُ [el-ḳarāt] Hāzıra-i cāmi'a ma'nāsınadır ki cemā'at sıfatıdır, niteki بَادِيَّة [bādiyet] dahi böyledir. Ve

قَارِيَّةٌ [ḳariyet] Mızrağın esfel tarafına 'alā-kavlin yalmanlı olan yukarı tarafına denir ki vuracak ucu olur. Ve kılıcın ağzına denir; yukālu: صَرْبُهُ بِقَارِيَّةِ السَّيْفِ أَيُّ بِحَدِّهِ

الْقَرِي [el-ḳari] (جَزِي [cery] vezninde) ve

الْقَرَاةُ [el-ḳarā] عَضَا [aṣā] vezninde) Biriktirmek ma'nāsınadır; zıkr olunan قَرِيَّة [ḳariyet] bu ma'nādandır; yukālu: قَرَى الْمَاءَ Ve فِي الْحَوْضِ قَرِيًّا وَقَرَى مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا جَمَعَهُ geviş getiren hayvān gevişini avurduna biriktirip yığmak ma'nāsınadır; yukālu: قَرَى الْبَعِيرُ وَكُلُّ مَا اجْتَرَّ إِذَا جَمَعَ جَرَّتَهُ فِي شِدْقِهِ Ve devenin dişleri ağrımakla avurdu şişmek ma'nāsınadır; yukālu: قَرَتِ النَّاقَةُ إِذَا وِرِمَ شِدْقَاهَا Ve bilād ve kasabātı tettebbu' ederek gezmek ma'nāsınadır; yukālu: قَرَى Ve okumak ma'nāsınadır ki mehmūzda lügattir; tekūlu: قَرَيْتُ الصَّحِيفَةَ لَعْنَةً فِي قَرَأْتِهَا فَيَبِي مَثْرِبَةً

الْقِرَا [el-ḳirā] رِضَا [riḏā] vezninde) ve

الْقَرَاءُ [el-ḳarā] سَخَاءٌ [seḫā] vezninde) Bir adamı mihmān edip ziyāfet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: قَرَى الضَّيْفَ قَرَى وَقَرَاءٌ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَضَافَهُ

الْإِقْتِرَاءُ [el-iḳtirā] إِفْتِئَالٌ [ifti'al] vezninde) Bu dahi bir adamı mihmān edinip ziyāfet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِقْتَرَى الضَّيْفَ إِذَا أَضَافَهُ Ve bilād ve kasabātı tettebbu' ede-

rek gezmek ma'nāsınadır; yukālu: **إِقْتَرَى** الْبِلَادَ إِذَا تَتَبَعَهَا يَخْرُجُ مِنْ أَرْضِ إِلَى أَرْضٍ Ve bir kimseden ziyāfet istemek ma'nāsınadır; yukālu: **إِقْتَرَى** الرَّجُلُ إِذَا طَلَبَ ضَيْافَةً

الإِشْتِقَاءُ [el-istikrā'] Bu dahi bilād ve kasabātu tettebbu' ederek gezmek ma'nāsınadır; yukālu: **إِسْتَقْرَى** الْبِلَادَ إِذَا تَتَبَعَهَا يَخْرُجُ مِنْ أَرْضِ إِلَى أَرْضٍ Şārih der ki ba' dehu mutlak tettebbu' ma'nāsında isti'māl olundu. Ve

إِشْتِقَاءُ [istikrā'] Ziyāfet istemek ma'nāsınadır; yukālu: **إِسْتَقْرَى** زَيْدٌ إِذَا طَلَبَ ضَيْافَةً

الْمَقْرَى [el-maqrā] ve

الْمَقْرَاءُ [el-maqrāt] (**مَجْرَى** [mecrā] ve **مَجْرَاءٌ** [mecrāt] veznlerinde) Su biriktiği yere denir, havuz ve birke ve sıhrınc gibi.

الْقَرِي [el-kariyy] (**غَنِي** [ganiyy] vezninde) Yüksekten olan su akıntısına denir, 'alā-kavlin yüksekten bağçeye akıp döküldüğü yere denir, cem'i **أَقْرِيَّة** [akriyet] gelir ve **أَقْرَاءٌ** [akrā'] gelir ve **قُرْيَانٌ** [kuryān] gelir **qāf**'ın zammıyla. Ve henüz yayıkta yayılmamış koyu süte denir.

قَرِي الْخَيْلِ [Kariyyu'l-Ḥayl] Bir vādī adıdır. **الْقَرِيَّانُ** [el-Qariyyān] (tesniye bünyesiyle) Bir mevzi' ismidir.

الْمِقْرَى [el-miqrā] (**مِنْبَرٌ** [minber] vezninde) ve

الْمِقْرَاءُ [el-miqrā'] (**مِغْطَاءٌ** [miḡṭā] vezninde) Hānedān ve mihmān-dost adama denir; müennesleri **مِقْرَاءَةٌ** [miqrāt] ve **مِقْرَاءٌ** [miqrā'] gelir ki müzekkeri gibidir. Ve

مِقْرَاءَةٌ [miqrāt] Misāfire ta'ām vaz' edip ziyāfet edecek büyük çanağa ve kavataya denir; tekülü: **أَطْعَمَنَا بِالْمِقْرَاءَةِ** وَهِيَ قِضْعَةٌ يُقْرَى بِهَا Ve **مِقْرَاءَةٌ** [miqrāt] lafzının cem'i

[mekārī] gelir. Ve **مَقَارِي** [mekārī] tencere-lere itlāk olunur; yukālu: **أَخْرَجَ** الطَّعَامَ بِالْمَقَارِي أَي الْقُدُورِ

الْقَرِيَّةُ [el-kariyyet] (**غَنِيَّةٌ** [ganiyyet] vezninde) 'Asāya denir. Ve karınca yuvasına denir, **قَرِيَّةٌ** [kariyyet] gibi. Ve şol direklere ve ağaçlara denir ki kertikleri olmakla ev örtüklerinde sakfa uzattıktan sonra onların üzerinden sakf ağaçlarını uzatıp uçlarını o kertiklere vaz' ve üstüvār ederler. Ve gemide seren direğinin tepesinde olan arkırı ağaca denir ki babafingo ta'bīr olunur, **قَابِيَّةٌ** [kābiyyet] dedikleri yelken ondan açılır. Ve ba'zılar 'indinde mihafeenin üstünde olan ağaca denir.

قُرَيْيَّةٌ [Kureyyet] (**سُمَيْيَّةٌ** [sumeyyet] vezninde) Bağdād'da üç mevzi'in adıdır. Ve Ṭayyī kabīlesi yurdunda bir mevzi' adıdır.

الْمَقْرِيَّةُ [el-maqrıyyet] (**مَرْمِيَّةٌ** [mermiyyet] vezninde) Kırā'at olunan sahifeye denir, **مَقْرُوءَةٌ** [maqrūvet] ma'nāsına.

الْقَارِيَّةُ [el-kariyyet] (yā'nın teşdidiyle) Bir kuş adıdır ki 'Arablar onu gördükte yağmur zuhūruyla istibşār ederler, güyā ki yağmur tarafından elçi yāhūd mukaddime-i sehābdır; cem'i **قَوَارِي** [qavārī] gelir. Bunu yeşil sığırcık kuşuyla beyān ederler ki arı kuşu ve çekirge kuşu dahi derler, Fārisīde sār-ı sebz derler.

الْوَاوِيُّ

[ق و]

الْقَرَوُ [el-qarv] (**qāf**'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Bir nesneye doğru kasd eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **قَرَا** إِلَيْهِ قَرَوًا مِنْ أَطْعَمَنَا بِالْمِقْرَاءَةِ وَهِيَ قِضْعَةٌ يُقْرَى بِهَا Ve bir nesnenin ardına düşüp araştırmak ma'nāsınadır; yukālu:

تَبَعَهُ إِذَا أَمَرَ إِذَا تَبَعَهُ Ve dürtmek ma'nāsınadır; yukālu: قَرَاهُ بِالرُّمَحِ إِذَا طَعَنَهُ بِهِ Ve

قَرَوُ [qarv] Nehr tarzında uzun havuza denir ki onda develer sulanır. Ve şol uzun uzadı arza denir ki yürümekle katı kâbil olmaz derecede ola; cem'ci قُرُو [quruvv] gelir, عُلوُ [uluvv] vezninde; tekülü: وَقَعْنَا فِيهِ وَ قَرَوِ أَيُّ أَرْضٍ لَا تَكَادُ تُنْقَطِعُ ve

قَرَوُ [qarv] Üslub ve tarikat ma'nāsına müsta'meldir ki zikr olunan ma'nâlardan me'hüzdur; ve minhu tekülü: تَرَكْنَهُمْ قَرَوًا وَاحِدًا أَيُّ عَلَى طَرِيقَةٍ وَاحِدَةً nesne sıkacak mengene oluşuna ve lülesine denir ki şıra oradan cereyân eder, inbik boğazı gibi. Ve hurmâ kütüğünden düzülmüş tekne ve batya ve fıçı tarzında kaba denir ki nebîz için içine hurmâ ve üzüm basılır, 'alâ-kavlin o kütükten düzülmüş leğen ve tas ve bardak makûlesi maşrabaya denir ki onunla şürb olunur. Ve küçük kâseye yâhüd mutlakan küçük kaba denir. Ve kelb yalağına denir, مِيلَعَةٌ [mîleğat] ma'nāsına; bunda kâf'ın harekât-ı selâsiyla da lügattir; cem'leri أَقْرَاءُ [aqrâ] ve أَقْرِي [aqrî] ve أَقْرُوَةٌ [aqruvet] ve قُرِيٌّ [quriyy] gelir, ضَلِيٌّ [şuliy] vezninde. Ve yel yâ su yâhüd bağırsaklar inmekle derisi kova gibi büyük olmuş hâyeye denir ki debe ta'bîr olunur, قَرَوَةٌ [qarvet] dahi denir hâ'yla. Mü'ellifin ve Cevherî'nin burada ta'rîfleri müsâmaha üzeredir.

أَلْقَرَوَانِي [el-qarvāniyy] (kâf'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Hâyesi debe olan adama denir.

قُرَى [qurrā] (kâf'ın zammıyla [fu'āl] vezninde) Bādiyede bir su adıdır.

أَلْقَرَا [el-qarā] (ʿaşā] vezninde) ve

أَلْقَرَوَان [el-qaravān] (kâf'ın fethiyle) Arka-

ya denir, zahr ma'nāsına. Ve

قَرَا [qarā] Kabağa denir ki sebzevâttandır, قَرَع [qarʿ] ma'nāsına.

أَلْقَرَوَاءُ [el-qarvāʿ] (صَحْرَاءُ [şahrāʿ] vezninde) Uzun hörgüçlü nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ قَرَوَاءٌ أَيُّ طَوِيلَةُ السَّامِ Ve bunun müzekkeri yoktur, جَمَلٌ أَقْرَى denmez. Ve

قَرَوَاءُ [qarvāʿ] Töre ve de'b ve ʿâdet ma'nāsınadır; yukālu: عَلَى قَرَوَاءٍ حَسَنَةً أَيُّ عَلَى عَادَةٍ حَسَنَةٍ Ve dübür ve mak'ada denir.

أَلْقَرَوْرِي [el-qarevrā] (حَجَوَجِي [hacevcā] vezninde) Tarîk-i Küfe'de bir mevzi'dir.

أَلْإِقْرَاءُ [el-iqrāʿ] (hemzenin kesriyle) Bir adamın arkası ağrımak ma'nāsınadır; yukālu: أَقْرَى الرَّجُلُ إِذَا اشْتَكَى قَرَاهُ أَيُّ ظَهْرَهُ Ve ziyâfet istemek ma'nāsınadır; yukālu: شَارِيهِ أَقْرَى الرَّجُلُ إِذَا طَلَبَ الْقَرَى أَيُّ الضِّيَافَةَ ki bunda vāvî ve yā'î müşevveş olmuştur. Ve dā'imā atın sırtını çullu durdurmak ma'nāsınadır; yukālu: أَقْرَى الْجُلَّ عَلَى الْفَرَسِ إِذَا أَلَزَمَهُ

مَقْرَى [Maqrā] (سَكْرَى [sekrā] vezninde) Di-maşk kazasında bir karyedir.

مُقْرَى [Muqrā] (حُبْلَى [hublā] vezninde) Nübe memleketinde bir beldedir.

مَقْرِيَّةُ [Maqriyyet] (مَحْمِيَّةُ [maħmiyyet] vezninde) Yemen'de bir hısn adıdır.

أَلْمَقَارِي [el-meqārî] (mîm'in fethiyle) Yüksek tepelerin başlarına denir; مَقْرَى [maqrā] müfredidir, سَكْرَى [sekrā] vezninde.

أَلْقَيْرَوَانُ [el-qayrevān] (kâf'ın ve rā'nın fethiyle) Kâfile ve kârbana denir. Ve bu kârvān-ı Fārisî mu'arrebidir. Ve Mağrib'de bir belde adıdır.

أَلْمَقْرُوَّةُ [el-maqruvvet] (مَدْعُوَّةُ [med'uvvet] vezninde) Şol dişi koyuna denir ki kendi memesini emmesin diye başına ağaçtan

düzülme başlık geçirilmiş ola; yukālu: شَاةٌ مُقْرَوَةٌ إِذَا جَعَلَ رَأْسَهَا فِي حَشْبَةٍ لِنَلَا تَرْضَعُ نَفْسَهَا
الْمُقْرَوِي [el-muḳrevrī] (ism-i fā'il bünye-siyle) Uzun arkalı hayvāna denir.

الْفَرَوَةُ [el-ḳarvet] (فَرَوَةٌ [fervet] vezninde) Debe olan hāyeye denir ki zikr olundu. Ve başın tepesinin ucuna denir; yukālu: ضَرَبَ فَرَوَةَ رَأْسِهِ أَي طَرَفَهُ

الْإِسْتِقْرَاءُ [el-istikrā'] Bedende çıban maddelenip ya'nī çirklenip irinlenmek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَقْرَى الدُّمْلَ إِذَا صَارَتْ فِيهِ الْإِمْدَةُ

الْوَاوِيُّ**[ق ز و]**

الْقَرْوُ [el-ḳavz] (ḳāf'ın fethi ve zāy-ı mu'cemenin sükūnuyla) Mekrūh ve murdār nesnelere ve ālūdelikten sakınıp nezāfet üzere olmak ma'nāsınadır; yukālu: بِهِ قَرْوٌ أَي تَقَرَّرُ Ve değnek ucuyla yeri dürtüştürmek ma'nāsınadır ki ekserī bir endīşe ve mülāhaza zımında ederler; yukālu: قَرَا [ḳuzet] dedikleri oyun oynamak ma'nāsınadır; yukālu: قَرَا الرَّجُلُ إِذَا لَعِبَ بِالْفَرَّةِ

الْإِقْرَاءُ [el-iḳzā'] (hemzenin kesriyle) Beyne'n-nās istivā' ve istikāmetle ma'rūf iken bir 'ayb ve nakīsa ile ālūde olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَقْرَى فُلَانٌ إِذَا تَلَطَّحَ بِعَيْبٍ بَعْدَ اسْتِوَاءِ

الْقَزَّةُ [el-ḳuzet] (قُزَّةٌ [ḣubet] vezninde) Yılana denir, ḣayyet [ḣayyet] ma'nāsına, 'alā-kavlin bir cins yılana denir ki kuyruksuz ve eğri büğrü olur; cem'i قَزَاةٌ [ḳuzāt] gelir, فُضَاةٌ [ḳuḏāt] vezninde. Ve beyne'l-'Arab bir la'ib adıdır.

الْيَائِي**[ق ز ي]**

الْقَزِي [el-ḳizy] (ḳāf'ın kesriyle) Lakab ma'nāsınadır; yukālu: بَسَّ الْقَزِي هَذَا أَي اللَّقْبِ
التَّقْزِيَةُ [et-taḳziyet] (تَقْعَلَةٌ [tef'ilet] vezninde) Bir kimseyi yere çalıp öldürmek ma'nāsınadır; yukālu: قَرَأَهُ إِذَا صَرَعَهُ وَقَتَلَهُ

الْوَاوِيُّ**[ق س و]**

الْقَسْوُ [el-ḳasv] ve

الْقَسْوَةُ [el-ḳasvet] (ḳāf'ların fethi ve sīn'lerin sükūnuyla) ve

الْقَسَاوَةُ [el-ḳasāvet] (عَدَاوَةٌ [‘adāvet] vezninde) ve

الْقَسَاءُ [el-ḳasā'] (قَضَاءٌ [ḳaḏā'] vezninde) Bir nesne taş gibi pek ve katı olmak ma'nāsınadır; yukālu: قَسَا قَلْبُهُ يَقْسُو قَسْوًا وَقَسْوَةً Ve akçe kalb ve züyūf olmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: قَسَا الدَّرْهَمُ إِذَا زَافَ

الْقَسِي [el-ḳasiyy] (غَنِيٌّ [ḡaniyy] vezninde) Taş gibi pek ve katı olan nesneye denir. Ve züyūf akçeye denir; cem'i قَسِيَانٌ [ḳisyān] gelir, صَبِيَانٌ [ḣibyān] gibi. Ve ısıdan yā soğuktan yāhūd kaht makūlesi hālāttan nāḣī saht ve ḣedīd zamāna vasf olur; yukālu: يَوْمٌ وَقَرَّبَ وَعَامٌ قَسِيٌّ أَي شَدِيدٌ مِنْ حَرٍّ أَوْ بَرْدٍ أَوْ قَحْطٍ وَنَحْوِهِ

قَسِيٌّ بَنُ مُنَبِّهٍ [Ḳasiyy b. Munebbih] Ebū kabīle olan Ḥaḳīf'in birāderidir.

ذُو قَسِيٍّ [Zū Ḳasiyy] Yemen'den Baḣra yolunun adıdır.

الْمَقْسَاةُ [el-maḳsāt] (مَرْمَأَةٌ [mermāt] vezninde) Kasvet-i kalbe bā'is olan nesneye de-

nir; yukālu: الذَّنْبُ مَقْسَاةٌ لِلْقَلْبِ أَيْ يُقْسِيهِ
أَلْمُقَاسَاةُ [el-muqāsāt] [مُبَاهَاةٌ] [mubāhāt] vezninde) Bir nesnenin şiddet ve zahmetini çekmek ma'nāsınadır; yukālu: قَاسَاهُ إِذَا كَابَدَهُ
قَسَا [Kasā] [عَصَا] [ʿasā] vezninde) Mısır'da bir karyedir. Ve Temīm kabilesi yurdunda bir kara tepe adıdır; bunda medd ile de zebān-zededir.

قُسَاءُ [Kusā] [غُرَابٌ] [gūrāb] vezninde) Bir dağın adıdır.

الْإِقْسَاءُ [el-iqṣā] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi peklendirip katılandırmak ma'nāsınadır; yukālu: إِقْسَاهُ إِذَا صَلَبَهُ وَغَلَطَهُ
 Ve Kusā dediği dağda sākin olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَقْسَى الرَّجُلُ إِذَا سَكَنَ
 قُسَاءُ

قِسَاءٌ [Kisā] [كِسَاءٌ] [kisā] vezninde) Bir mevzi'dir.

الْأَقْسِيَانُ [el-aqṣeyān] [أَحْمَرَانِ] [aḥmerān] vezninde) Bir nebāt adıdır. Ve bir recül 'alemidir.

قُسَيَّانُ [Kuseyyān] [عُلَيَّانُ] [ʿuleyyān] vezninde) Bir vādī yāhūd bir sahrā adıdır.

قُسْيَانُ [Kusyān] [عُشْمَانُ] [ʿuṣmān] vezninde) 'Aḳıḳ'te bir mevzi' adıdır.

الْوَاوِيُّ

[ق ش و]

الْقَشْوُ [el-qaṣv] [حَشْوٌ] [ḥaṣv] vezninde) Ağacın yaprağını ve kabuğunu sıyırıp soymak ma'nāsınadır; yukālu: قَشَا الْعُودَ يَقْشُو
 قَشَا إِذَا قَشَرَهُ وَخَرَطَهُ Ve bir nesneyi silmek ma'nāsınadır; yukālu: قَشَا الْوَجْهَ إِذَا مَسَحَهُ
 Ve yılanın kavını soymak ma'nāsınadır; yukālu: قَشَا الْحَيَّةَ إِذَا نَزَعَ عَنْهُ لِبَاسَهَا
 Ve [ḥay-yet] lafzı müzekker ve mü'ennes olur.

التَّقْشِيَةُ [et-taqṣiyet] [تَفْعَلَةٌ] [tef'ilet] vezninde) Bu dahi yılanı kavlatmak ma'nāsınadır; yukālu: قَشَى الْحَيَّةَ إِذَا نَزَعَ لِبَاسَهَا عَنْهَا
 Ve bir adamı işinden çevirmek ma'nāsınadır; yukālu: قَشَاهُ عَنْ حَاجَتِهِ إِذَا رَدَّهُ
الْمُقَشَّى [el-muqaṣṣā] [مُعْظَمٌ] [mu'azzam] vezninde) ve

الْمَقْشُورُ [el-maqaṣuvv] [مَدْعُورٌ] [med'uvv] vezninde) Kabuğu soyulmuş nesneye denir; yukālu: عَدَسٌ مَقْشَى وَمَقْشُورٌ أَيْ مَقْشَرٌ

الْقَشْوَةُ [el-qaṣvet] [حَطْوَةٌ] [ḥaṭvet] vezninde) Şol sepete ve küfeye denir ki hurmā yaprağından örülüp nisvān onun içine 'ıtrıyyāt ve iplik ve pamuk makülesi edevātlarını vaz' ve hıfz ederler; cem'i قَشَوَاتٌ [qaṣevāt] gelir fetehātla ve قِشَاءٌ [qiṣā] gelir, كِسَاءٌ [kisā] vezninde.

الْقُشَاءُ [el-qaṣā] [غُرَابٌ] [gūrāb] vezninde) Tükürüğe denir, بُزَاقٌ [buzāq] ma'nāsına.

الْإِقْشَاءُ [el-iqṣā] (hemzenin kesriyle) Zengin iken fakir olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَقْشَى الرَّجُلُ إِذَا افْتَقَرَ بَعْدَ غِنَى

الْقَاشِي [el-qaṣī] Kemter ve kötü pula ve mangıra denir.

الْقَشِي [el-qaṣiy] [غَنِيٌّ] [ganiyy] vezninde) Geçmez kalb akçeye denir; yukālu: دِرْهَمٌ قَشِيٌّ أَيْ قَبِيٌّ

الْقُشَاوَةُ [el-qaṣāvet] [سُمَامَةٌ] [ṣumāmet] vezninde) Yer yüzünde uzun uzadı çekilmiş sınır ve sedd ve bend makülesine denir. Ve Necd'de bir su adıdır.

الْقُسْوَانُ [el-qaṣvān] [سَكْرَانٌ] [sekrān] vezninde) Cura ve hurde adama denir; mü'ennesi رَجُلٌ قُسْوَانٌ أَيْ قَشْوَانَةٌ [qaṣvānet]tir; yukālu: رَجُلٌ قُسْوَانٌ أَيْ دَقِيقٌ

الْوَاوِيُّ

[ق ص و]

الْقَصُورُ [el-kaşv] [kaşd] [kaşd] vezninde) ve

الْقُصُورُ [el-kuşuvv] [ʕuluvv] vezninde) ve

الْقَصَا [el-kaşā] [ʕašā] vezninde) ve

الْقَصَاءُ [el-kaşāʔ] [seḥāʔ] vezninde) Baʿd olmak maʿnāsınadır; yukālu: قَصَا عَنْهُ يَقْضُو قَصُورًا وَقُصُورًا وَقُصَى وَقَصَاءً إِذَا بَعْدَ وَيُقَالُ قَصِي عُنْهُ قَصَا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الْقَصِييُّ [el-kaşiyy] [ḡaniyy] vezninde) ve

الْقَاصِي [el-kaşī] Baʿd olan şey'e denir; cem'leri أَقْصَاءُ [akşāʔ] gelir, نَاصِرٌ [naşir] ve أَنْصَارٌ [enşār] ve شَاهِدٌ [şāhid] ve أَشْهَادٌ [eşhād] gibi.

الْقُصُورِيُّ [el-kuşvā] ve

الْقُصِيَا [el-kuşyā] [buşrā] vezninde) Gāyet-i baʿdeye denir, müzekkeri أَقْصَى [akşā]dır; yukālu: مَكَانٌ أَقْصَى وَعَايَةٌ أَقْصَى Şārihin beyānına göre قُصُورِيُّ [kuşvā] ehl-i ʿĀliye ve قُصِيَا [kuşyā] ehl-i Necd lügatidir. Ve

قُصُورِيُّ الْوَادِي [kuşva'l-vādī] Derenin ucuna denir ki nihāyetidir.

الْإِقْصَاءُ [el-iqşāʔ] (hemzenin kesriyle) Baʿd eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَقْصَاءُ إِذَا أَبْعَدَهُ Ve kerīm ve nefis nākalar iktisāb ve ittihāz eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَقْصَى الرَّجُلُ إِذَا اقْتَنَى الْقِصِيَّةَ أَقْصَى فُلَانٌ إِذَا حَفِظَ قِصَا الْعَسْكَرِ

الْمُقْصَاةُ [el-muqāşāt] [mubāhāt] vezninde) Bāb-ı mugālebede müstaʿmeldir,

mübāʿade bābında yarışmak maʿnāsınadır; tekūlu: قَاصَانِي فَقْصُورُهُ أَيُّ بَاعَدَنِي فَعَلْبُنْتُهُ

الْقَصَا [el-kaşā] [ʕašā] vezninde ve سَمَاءُ [semāʔ] vezninde) Hānenin yöresine ve avlusuna denir; yukālu: نَزَلَ فِي قِصَا الدَّارِ Ve neseb-i baʿd maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ مِنْهُ بِالْقِصَا أَيُّ يَبْغِدُ النَّسَبِ Ve nāhiye maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ فِي قِصَا أَيُّ فِي نَاحِيَّتِهِ Ve minhu tekūlu: حُطِّي الْقِصَا أَيُّ تَبَاعَدَ عَنِّي Yaʿnī “Benden alarga ol.” Burada حُطْ kelimesi حِيَاظَةٌ [hiyāṭat]tan emrdir; ve yukālu: حَاطَهُمُ الْقِصَا إِذَا كَانَ فِي نَاحِيَّتِهِمْ

قِصَا [kaşā] Nākanın ve koyunun kulakları uçlarında olan cüzʿice kesikliğe denir.

الْقِصُورُ [el-kaşv] [kaşd] vezninde) Nākanın yāhūd koyunun kulakları ucunu cüzʿice kesmek maʿnāsınadır; yukālu: قِصَا النَّاقَةَ وَالشَّاةَ قِصُورًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا قَطَعَ طَرَفَ أُذُنَيْهَا قَلِيلًا

التَّقْصِيَّةُ [et-takşiyet] [tefiilet] vezninde) قِصُورٌ [kaşv] maʿnāsınadır; yukālu: قِصَى قِصَاهَا Ve tırnak kesmek maʿnāsınadır; yukālu: قِصَى الْأُظْفَارِ إِذَا قِصَهَا

الْقِصُورَاءُ [el-kaşvāʔ] [ḡamrāʔ] vezninde) ve

الْمَقْصُورَةُ [el-maқşuvvet] [medʕuvvet] vezninde) ve

الْمُقْصَاةُ [el-muqāşāt] (mīm'in zammıyla) Kulaklarının uçları bir mikdārca kesilmiş nākaya yāhūd koyuna denir.

الْأَقْصَى [el-akşā] [aʕlā] vezninde) ve

الْمَقْصُورُ [el-maқşuvv] [medʕuvv] vezninde) ve

الْمَقْصِي [el-muqāşā] [muʕazzam] vezninde) قِصُورَاءُ [kaşvāʔ] ve مَقْصُورَةٌ [maқşuvvet] ve مُقْصَاةٌ [muqāşāt] lafzlarından müzekkerlerdir; yukālu: جَمَلٌ وَكَبْشٌ أَقْصَى وَمَقْصُورٌ

وَمَقْصُصِي

الْقَصِيَّةُ [el-kaşiyyet] (غَنِيَّةٌ [ġaniyyet] vezninde) İsti'mâlden mu'âf olmuş cinsi pâk nefîs ve kerîm nâkaya denir ki sâhibi isti'mâle kıyamaz; yukâlu: نَاقَةٌ قَصِيَّةٌ أَيُّ كَرِيمَةٍ نَجِيَّةٍ مُبْعَدَةٌ Ve çok kullanılıp örselelenmiş nâkaya denmekle zıdd olur; yukâlu: نَاقَةٌ قَصِيَّةٌ أَيُّ رَذَلَةٌ Cem'î قَصَايَا [kaşâyâ] gelir.

الْقَاصِيَّةُ [el-kāşiyet] Nâhiye ma'nâsınadır; yukâlu: هُوَ فِي قَاصِيَّةِ الْبَلَدِ أَيُّ نَاحِيَّتِهِ Ve pek koca dişi koyuna denir; yukâlu: نَعْجَةٌ قَاصِيَّةٌ أَيُّ هَرَمَةٍ

الْإِسْتِقْصَاءُ [el-istikşâ'] ve

التَّقْصِي [et-tekaşşî] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Bir nesnenin nihâyetine bâlig olmak ma'nâsınadır; yukâlu: اِسْتَقْصَى فِي الْمَسْأَلَةِ إِذَا بَلَغَ الْعَايَةَ Şârih der ki bunun sîn'i taleb için de gelmekle bir şey'in ötesini araştırmak ve araştıracak ötesine bâlig olmak ma'nâsınadır.

قُصَيِّ [Kuşayy] (سُمِّيَ [sumeyy] vezninde) İbn Kilâb'dır ki 'amüd-ı neseb-i Hazret-i Muştâfavî 'aleyhi's-selâm cümlesinden cedd-i hâmisleridir. İsmi Zeyd yâhüd Mucemmi'dir ki مُحَمَّدِثٌ [muḥaddiṣ] veznindedir, nisbetinde قُصَوِيٌّ [Kuşaviyy] denir, yâ'ların birini hazf ve birini elife kalb ettikten sonra vāv'a kalb eylediler. Ve

قُصَيِّ [Kuşayy] Yemen'de bir sarp 'akabe adıdır.

الْقَاشِوَةُ [el-kaşvet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Deve kısmının kulağının ucuna basılan damgaya denir.

قُصَوَانٌ [Kuşvân] (عُشْمَانٌ [uşmân] vezninde ve سَلْمَانٌ [selmân] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

Mütercim der ki mü'ellif ism-i nâka-i

Hazret-i Resûlullâh 'aleyhi's-salâtu ve's-selâm olan قُصَوَى [Kuşvâ] mâddesinden zuhûl eyledi ve bu 'inde'l-ba'z بُشْرَى [buşrâ] vezninde ve 'inde'l-ba'z حَمْرَاءُ [hamrâ'] veznindedir.

الْيَائِي

[ق ض ي]

الْقَضَاءُ [el-kaḍâ'] (سَحَاءٌ [seḥâ'] ve عَصَا [aşâ] veznlerinde) Hüküm ma'nâsınadır ki ismdir; yukâlu: طَلَبَ قَضَاءَهُ وَقَضَاهُ أَيُّ حُكْمَهُ Şârihin beyânına göre cem'î أَقْضِيَّةٌ [akḍiyet]tir. Ve asl قَضَاءٌ [kaḍâ'] kat' ve fasl ma'nâsına olup ma'anî-i sâ'ire ondan müteferra'dır. İntehâ.

الْقَضْيِ [el-kaḍyî] (كَافٍ فِي فَتْحِهِ وَدَادٍ فِي سُكُونِهِ) ve

الْقَضَاءُ [el-kaḍâ'] (سَحَاءٌ [seḥâ'] vezninde) ve

الْقَضِيَّةُ [el-kaḍiyet] (عَطِيَّةٌ [aṭiyet] vezninde) Masdarlardır, hüküm eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: قَضَى عَلَيْهِ بِقَضِيٍّ قَضِيًّا Ve وَقَضَاءٌ وَقَضِيَّةٌ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا حَكَمَ عَلَيْهِ

قَضِيَّةٌ [kaḍiyet] İsm olur hükümet ma'nâsına; cem'î قَضَايَا [kaḍâyâ]dır, فَعَالِيٌّ [fa'âlâ] vezninde ki maksûrdur. Ve bunun aslı فَعَائِلٌ [fe'â'il]dir, kalb-i mekânla فَعَالِيٌّ [fe'âlâ] olmuştur. Ve

قَضَاءٌ [kaḍâ'] Sun' ve kâr ma'nâsına müsta'meldir; yukâlu: قَضَى الشَّيْءَ إِذَا صَنَعَهُ Ve bir nesneyi bir adama lâzım kılmak, hatm ve icâb ma'nâsınadır; yukâlu: قَضَاهُ Ve beyân eylemek ma'nâsınadır; ve minhu kavluhu ta'âlâ: «مَنْ قَبْلَ أَنْ يَقْضِيَ إِلَيْكَ وَحْيَهُ» أَيُّ يُبَيِّنُ إِلَيْكَ Ve mevt ma'nâsına müsta'meldir; yukâlu: قَضَى الرَّجُلُ إِذَا مَاتَ Güyâ ki emr-i dünyâsını fasl ve kat' eyledi. Ve kezâ yukâlu: قَضَى

مَاتَ نَحْبُهُ Burada نَحَبٌ [naḥb] نَذْرٌ [neẓr] ma'nāsına ahz olunursa 'uhdesinde neẓr gibi lāzım olan mev'ti edā eyledi demek olur. Ve عَلَى ile sıralanırsa katl ma'nāsına olur; yukālu: إِذَا قَتَلَهُ إِذَا قَتَلَهُ Gūyā ki onun işini fasl ve kat' edip fāriğ olmuş olur. Ve bir me'müle dil-hāh üzere nā'il olup onu kemāle yetiştirmek ma'nāsınadır; yukālu: وَبَلَّغَهُ إِذَا أْتَمَّهُ وَبَلَّغَهُ Ve 'ahd ve peymānı mutazammın vasiyyet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: فَضَى عَلَيْهِ عَهْدًا إِذَا أَوْصَاهُ Ve infāz-ı 'ahd eylemek ma'nāsınadır; yukālu: فَضَى عَلَيْهِ عَهْدًا إِذَا أَنْفَذَهُ Ve bir emr ve haberi mahalline eriştiirmek ma'nāsınadır; yukālu: فَضَى إِلَيْهِ إِذَا أَنْهَاهُ ve minhu kavluhu ta'ālā: «وَقَضَيْنَا إِلَيْهِ ذَلِكَ الْأَمْرَ» أَي أَنْهَيْنَاهُ إِلَيْهِ وَأَبْلَغْنَاهُ ذَلِكَ فَضَى غَرِيمَهُ دَيْنَهُ إِذَا آدَاهُ

Şārih der ki edā' ma'nāsında 'inde'l-ba'z hakikat ve 'inde'l-ba'z mecazdır, lākin Rāğib'in beyānına göre mecazdır. Ve yine Rāğib dedi ki فَضَاءٌ [ḳaḏā] mādde-i faslu'l-emr ma'nāsına mevzū'dur ki bir nesneyi fasl ve kat' eylemekten 'ibārettir, gerek kavlen ve gerek fi'len olsun ve bunların her biri ilāhī ve beşerī olur. Ve kaldı ki فَضَاءٌ [ḳaḏā] ve فَدْرٌ [ḳader] bahsinde فَضَاءٌ [ḳaḏā] فَدْرٌ [ḳader]den ahasstır, zīrā "kader" takdīr ve "kazā" tafsil ve kat' eylemektir. Ve ba'zılar dedi ki فَدْرٌ [ḳader] keyl için için tehy'e ve idād olunan nesneden ve فَضَاءٌ [ḳaḏā] onu ölçmekten 'ibārettir. Bu cihetten Şām'da tā'un olduğunu Hazret-i 'Ömer radiyallāhu 'anhu işittikte girmeyip semt-i āhere munsarıf olmakla Ebū 'Ubeyde radiyallāhu 'anhu "أَتَفَرُّ مِنَ الْقَضَاءِ" dedikte, Hazret-i 'Ömer: "أَفَرُّ مِنَ الْقَضَاءِ اللَّهُ تَعَالَى إِلَى قَدَرِهِ" dedi ki kader mādām kazā' sūretini bulmadıkça def-i

ilāhī mercūvdur. فَدْرٌ [ḳader] Hulāsāsı فَدْرٌ [ḳader] dīvān-ı Devlet-i 'Aliyye'de defter-i icmāl ve فَضَاءٌ [ḳaḏā] onun tevzi' ve taksīmi menziline olur. Ve İbn Esīr dedi ki فَضَاءٌ [ḳaḏā] ve فَدْرٌ [ḳader] mütelāzımlardır, ehādühümā āherden münfekk olmaz, zīrā فَدْرٌ [ḳader] esās ve فَضَاءٌ [ḳaḏā] binā' menziline'dir. Ve bu mebhāsın tafsilī kütüb-i kelāmıyyedir.

الْقَاضِيَّةُ [el-ḳāḏiyet] Ölüme itlāk olunur; yukālu: أَتَتْ عَلَيْهِ الْقَاضِيَّةُ أَي الْمَوْتُ Burada te'nīs مَبِيَّةٌ [meniyyet] itibārılıdır; emri-hayātī kātir ve fāsıl olduğu için itlāk olunur yāhūd lāzım ma'nāsına mahmūldür. Ve

قَاضِيَّةٌ [ḳāḏiyet] Diyet ve farīza-i zekāt husūslarında cā'ize ve rāyice olan develere denir; yukālu: إِبِلٌ قَاضِيَّةٌ أَي جَائِزَةٌ فِي الدِّيَةِ وَفَرِيضَةُ الصَّدَقَةِ

الْقَاضِي [el-ḳāḏiyy] [ḡaniyy] vezninde) Bu dahi ölüme itlāk olunur, مَقْضِيٌّ [maḳḏiyy] ma'nāsınadır. Ve serī'ü'l-kazā' olan adama denir, gerek borç ve gerek hükümet husūsunda olsun; yukālu: رَجُلٌ قَاضِيٌّ أَي سَرِيعُ الْقَضَاءِ يَكُونُ فِي الدِّينِ وَالْحُكُومَةِ **التَّقْضِيَّةُ** [et-taḳḏiyet] [tef'ilet] vezninde) ve

الْقِضَاءُ [el-ḳiḏḏā] [kizzāb] vezninde) Bu dahi bir nesneye me'mūlü üzere nā'il olup itmām ve ikmāl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: فَضَى وَطَرَهُ إِذَا أْتَمَّهُ وَبَلَّغَهُ Ve bir adamı kādī nasb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: فَضَاءَ السُّلْطَانَ إِذَا جَعَلَهُ قَاضِيًا

الْإِسْتِقْضَاءُ [el-istiḳḏā] Bir kimse kendi mādde-sine bir adamın hükm ve fasl eylemesini taleb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: اسْتَقْضَى فَلَانًا إِذَا طَلَبَ إِلَيْهِ أَنْ يَقْضِيَهُ Bu-

rada taleb mürāca'at ma'nāsını mutazam-
mındır. Ve bir kimse kādī ta'fīn olunmak
ma'nāsınadır; yukālu: اسْتَقْضِيَ فُلَانٌ عَلَى بِنَاءٍ
المُفْعُولِ أَيْ ضَيْرٍ قَاضِيَا

التَّقَاضِي [et-teqādī] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vez-
ninde) Bir kimse medyūnundan hakkını
kabz eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَقَاضَاهُ
تَقَاضَاهُ لَكِنَّ ائِمْمَهَاتِ-1 سَآِيرَةً
تَقَاضِي [teqādī] taleb-i deyn ma'nāsına da
mersūmdur ki tekāzā etmek ta'bīr olunur;
yukālu: تَقَاضَيْتُهُ دَيْنِي أَيْ طَلَبْتُهُ

الْقَضَاءُ [el-kuḍāt] (كَافٌ in zammıyla)
Şol yufka zara denir ki hīn-i vilādette
ma'sūmun yüzünde kaplı zuhūr eder.

الْقِضَاءُ [el-kiḍāt] (عِدَةٌ [īdet] vezninde) Bir
cins nebattır; cem'ī قِضَى [kiḍā] gelir kāf'ın
kesri ve elifin kasrıyla ve قِضَاتٌ [kiḍāt]
gelir.

التَّقْضِي [et-teqādī] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vez-
ninde) Bir nesnenin ötesi kesilip bitmek
ma'nāsınadır; yukālu: تَقَضَى الشَّيْءُ إِذَا فَبِي
وَأَنْصَرَمَ Ve kuş havādan süzülüp inmek
ma'nāsınadır; yukālu: تَقَضَى الْبَيَازِي إِذَا انْقَضَ
Şārihin beyānına göre bu ma'nāda aslı
تَقَضُّصٌ idi.

الْإِنْقِضَاءُ [el-inkiḍā] (إِنْفِعَالٌ [infi'al] veznin-
de) Bu dahi bir nesnenin ardı kesilip yok
olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا
فَبِي وَأَنْصَرَمَ

القَاضِي [el-kādī] Hākim efendidir; قُضَاةٌ
[kuḍāt] cem'idir ki aslı قُضِيَةٌ idi. Ve kātil
ma'nāsına müsta'meldir ki maktūlün işi-
ni bitirir; yukālu: سَمَّ قَاضٍ أَيْ قَاتِلٌ
Kātilin kādīye mülāyemeti mevki'indedir.

القَضَاءُ [el-kaḍā] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde)
Metīn ve muhkem zırha denir.

القَضَا [el-kaḍā] (عَصَا [e'asā] vezninde) Kuru

üzüm çekirdeğine denir, عُنُجْدٌ [uncud]
ma'nāsına.

قَضَاءٌ [Kaḍā] (سَمَاءٌ [semā] vezninde)
Esāmīdendir.

الْيَائِي

[ق ط ي]

الْقَطَا [el-kaṭā] (عَصَا [e'asā] vezninde) Bir
güne maraz adıdır ki insān ve hayvānın
sağrı taraflarında zuhūr eder.

التَّقَطِّي [et-tekaṭṭī] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde)
Kova pek dolmakla kuyudan yapça yapça
çekilip çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: تَقَطَّتْ
الدَّلْوُ إِذَا خَرَجَتْ مِنَ الْبُئْرِ قَلِيلًا قَلِيلًا لِمَلئِهَا

الْقَطَايَاتُ [el-kaṭayāt] (فَتْحَاتٌ [fetehātla]
[kaṭayāt] lafzında lügattir ki قَطَاةٌ [kaṭāt]
lafzından cem'dir.

قُطَايَاتٌ [Kuṭayyāt] (سُمِّيَاتٌ [sumeyyāt] vez-
ninde) Bir vādī adıdır.

قَطِيَّةٌ [Kaṭiyyet] (غَنِيَّةٌ [ganiyyet] vezninde)
Mısır yolunda bir karye adıdır. قَطَا [Kaṭyā]
ile ma'rūftur ki tahfifle ve elifledir.

الْقَطِيَا [el-kaṭiyyā] (كَافٌ in fethi ve yā'nın
teşdidıyla) كِنْبَارٌ [kinbār]-ı Şīnī ismidir ki
nārecil ağacının lifinden bükülmüş ipe
denir. Bununla bir adam müsemmə olursa
yā'yı muhaffef olur.

الْوَاوِي

[ق ط و]

الْقَطْوُ [el-kaṭv] (حَطْوٌ [ḥaṭv] vezninde) Ağır
ve āheste yürüme ma'nāsınadır; yukālu:
قَطَا الرَّجُلُ يَقْطُو قَطْوًا إِذَا ثَقُلَ مَشِيئُهُ
kuşu قَطَا قَطَا diye ötmek ma'nāsınadır;
yukālu: قَطَتِ الْقَطَاةُ إِذَا صَوَّتَتْ وَحَدَّهَا قَطَا قَطَا
Bu-
rada قَطَا قَطَا kavli kayd-ı vukū'dür. Ve adımları
sık sık atarak yürüme ma'nāsınadır;

yukālu: قَطًا الْمَاشِي إِذَا قَارَبَ فِي مَشْيِهِ

الْإِقْطِيبَاءُ [el-iḳṭībā] Bu dahi adımları sık sık atarak yürümek ma'nāsınadır; yukālu:

إِقْطُوطَى الرَّجُلُ إِذَا قَارَبَ فِي مَشْيِهِ

الْقَطْوَانُ [el-ḳaṭvān] [selmān] vezninde ve feteḥātla) ve

الْقَطْوَتَى [el-ḳaṭavṭā] [ḥacevcā] vezninde) Adımlarını sık sık atarak yürür olan şahsa denir. Ve

قَطْوَتَى [Ḳaṭavṭā] Bir mevzi' adıdır, bunun vezni فَعَوَعَلْ [fe'av'al] yāhūd فَعَالَعَلْ [fe'al'al] dir. Ve ayakları uzun olup adımlarını sık sık atarak yürüyen adama da denir.

الْقَطَاةُ [el-ḳaṭāt] [ḥaṣāt] vezninde) Bedende sağrıya denir. Ve pöçlerin aralığına, 'alā-kavlin dābbenin ardına denir ki rākibin ensesine binen adamın oturduğu yerden 'ibārettir. Ve bağirtlak kuşuna denir; cem'i قَطًا [ḳaṭā] gelir ve قَطَوَاتْ [ḳaṭavāt] gelir harekātla.

التَّقْطِي [et-teḳṭī] [teḳṭī] vezninde ve mürādifidir ki oyalanıp gecikmek ma'nāsınadır; yukālu: تَقَطَّى الرَّجُلُ إِذَا تَبَطَّى Ve bir adama fend ve reng edip aldatmak ma'nāsınadır; yukālu: تَقَطَّى لِأَصْحَابِهِ إِذَا خَتَلَهُمْ Ve bir kimseden yüz döndürüp i'rāz eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَقَطَّى بِوَجْهِهِ Ve davarın ardına binmek ma'nāsınadır; yukālu: تَقَطَّى الْفَرَسَ إِذَا رَكَبَ قَطَاتَهَا

قُطَيْةُ [Ḳuṭayyet] [sumeyyet] vezninde) Mervān b. el-Ḥakem el-Umevī zevcesinin adıdır.

رَوْضُ الْقَطَا [Ravḍu'l-Ḳaṭā] Bir mevzi'dir.

قَطْوَانُ [Ḳaṭavān] (harekātla) Kūfe'de bir mevzi'dir, eksiye-i Ḳaṭavāniyye oraya mensūbdur.

الْقَطَا [el-ḳaṭā] [aṣā] vezninde) Koyun kısmına mahsūs bir maraz adıdır.

الْقَطِيَّةُ [el-ḳaṭiyet] [feriḥat] vezninde) قَطَا [ḳaṭā] 'illetine uğramış koyuna denir; yukālu: شَاءَ قَطِيَّةً إِذَا كَانَ بِهَا قَطًا

الْوَاوِيُّ

[ق و]

الْقَعْوُ [el-ḳa'v] [ḳāf'ın fethi ve 'ayn'ın sükünüyle) بَكَرَةٌ [bekret]e denir ki tahrifile makara dedikleri kuyu çarhıdır, 'alā-kavlin ağaç makülesinden olanına denir yāhūd demirden olan makara okuna denir ki tekerlek ona geçirilip üzerinde deverān eder.

الْمَعْوَانُ [el-ḳa'vān] (tesniye bünyesiyle) Şol iki taraflı tahtaya denir ki makaranın iki cānibinde kaplı olup makara onların aralıklarında olur, 'alā-kavlin şol iki demire denir ki tekerlek onların aralığında deverān eder. قَعْوُ [ḳa'v] kelimesinin cem'i قُعِيّ [ḳu'iyy] gelir, ضَلِيّ [şuliyy] vezninde.

الْقَعْوُ [el-ḳa'v] [ca'v] vezninde) ve

الْقَعْوُ [el-ḳu'uvv] [uluvv] vezninde) Erkek dişiye kerkinmek ma'nāsınadır, gerek cimāc eylesin ve gerek eylemesin; yukālu: قَعَا الْفَحْلُ النَّاقَةَ قَعَوْا وَقَعَوْا إِذَا أُرْسِلَ Ve kuş çiftleşmek ma'nāsınadır; yukālu: قَعَا الطَّائِرُ إِذَا سَفَدَ

قَعْوُ الْعَجِيزَتَيْنِ [ḳa'vu'l-'acizeteyn] Kıynakları çelimsiz yāhūd galīz yāhūd yumru olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ قَعْوُ الْعَجِيزَتَيْنِ أَيُّ أُرْسِحُ أَوْ عَلِيْظُهُمَا أَوْ نَاتِيَهُمَا غَيْرُ مُنْبَسِطِهِمَا

الْإِقْتِعَاءُ [el-iḳṭi'ā] [ifti'āl] vezninde) Bu dahi erkek dişiye kerkinmek ma'nāsınadır; yukālu: إِقْتَعَى الْفَحْلُ النَّاقَةَ بِمَعْنَى قَعَاها

الْقَعْوَاءُ [el-ka'vā] (حَمْرَاءُ [ḥamrā] vezninde) Ufak ve cura 'avrete denir yāhūd ince bacaklı olanına denir.

الْإِقْعَاءُ [el-iḳ'ā] (hemzenin kesriyle) Bir nesneye söykenip dayanarak oturmak ma'nāsınadır; yukālu: أَقْعَى فِي جُلُوسِهِ إِذَا تَسَانَدَ إِلَى مَا وَرَاءَهُ Ve kelb inciklerini dikip dibini yere koyup oturmak ma'nāsınadır ki çömelmek ta'bīr olunur; yukālu: أَقْعَى الْكَلْبُ إِذَا رَكِبَ اتِي إِذَا جَلَسَ عَلَى اسْتِيهِ Ve rāķib atı ökçesi üzere çevirip döndürmek ma'nāsınadır; yukālu: أَقْعَى فَرَسَهُ إِذَا رَدَّ الْفَهْقَرَى Ve bir adamın burnu قَعَا [ka'ā] sıfatıyla muttasıf olmak ma'nāsınadır, ke-mā se-yuzkeru; yukālu: أَقْعَى أَنْفَهُ إِذَا كَانَ بِهِ قَعَا

الْقَعَا [el-ka'ā] (عَصَا [ašā] vezninde) Burnun yumuşağı kasabaya doğru havāle olmak ma'nāsınadır ki orası kalkık olup kasaba kısı ve basık olmakla üzerine dırülüp dayanmış gibi olur; yukālu: قَعِيَ الرَّجُلُ قَعَا مِنْ أَلْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَشْرَفَتْ أَرْبَعُهُ أَنْفَهُ ثُمَّ أَقْعَتْ نَحْوَ الْقَصْبَةِ

الْأَقْعَى [el-aḳ'ā] (أَعْلَى [a'āl] vezninde) Burnu vash-ı mezkūr üzere olan kişiye denir; yukālu: قَعْوَاءُ [ka'vā] mü'ennesidir.

الْوَاوِيُّ

[ق ف و]

الْقَفَا [el-ka'fā] (فَا'yla عَصَا [ašā] vezninde) Boynun ardına denir ki ense ta'bīr olunur. Fārisīde hīre denir. Ve bu mü'ennes ve müzekker olur ve ba'zen memdūd olur; cem'ı أَقْفَى [aḳfā] ve أَقْفِيَّةٌ [aḳfiyyet] ve أَقْفَاءٌ [aḳfā] gelir ve قُفِيٌّ [ḳufiyy] gelir, ضَلِيٌّ [ṣuliyy] vezninde ve قُفِيٌّ [ḳifiyy] gelir kesreyle ve قُفِينٌ [ḳufīn] gelir ḳāf'ın zammıyla. Ve tekūlu'l-'Arab: أَفْعَلُهُ قَفَا الدَّهْرُ أَي طَوْلَهُ يَعْغِي أَبَدًا Ya'nī "Zamānın ensesini alınca kadar onu etmem!" demektir; ve yukālu: رَدَّ فُلَانٌ

قَفَا أَوْ عَلَى قَفَاهُ أَي هَرَمَ "Pīr-i fānī olup 'adem tarafına teveccüh eyledi."

الْقَافِيَّةُ [el-ḳāfiyyet] قَفَا [ḳafā] ma'nāsınadır; yukālu: صَرَبَ عَلَى قَافِيَّتِهِ أَي عَلَى قَفَاهُ Ve

قَافِيَّةٌ [ḳāfiyyet] Ehl-i 'arūz 'indinde beytin āhir kelimesine 'alā-kavlin beytin āhirinde olan harf-i sākinden mukaddemce olan sākine varınca hurūfla o evvelki sākinden mukaddem olan harf-i müteharrikin hareketine itlāk olunur. Ve 'inde'l-ba'z kasīdenin mebnī 'aleyhāsı olan harfe itlāk olunur. Kavlı-i evvel Aḥfeş mezhebidir ve kavlı-i sānī Ḥalīl mezhebidir. Meselā: عَفَّتْ "مُقَامُهَا مِيسْرَاءُ الرَّيَارِ مَحَلُّهَا فَمُقَامُهَا" kelimesinde olan ḳāf'ın fethasından āhiri olan elife varınca ki elif dahi dāhildir, 'inde'l-Ḥalīl قَافِيَّةٌ [ḳāfiyyet] budur. Mü'ellifin أَخِرُ حَرْفٍ kavli مِنْ أَخِرِ حَرْفٍ sebkindedir ve يَلِيهِ أَخِرُ حَرْفٍ سَاكِنَةٌ zamīri fā'il zamīri ne ve mef'ul zamīri سَاكِنَةٌ zāmīri rā'icī'dir. Ve kavlı-i sālis Ḳuṭrub mezhebidir. Ve Ḥalīl'e göre قَافِيَّةٌ [ḳāfiyyet] bir kelime yā iki yāhūd bir kelimenin ba'zı yāhūd bir kelime ile kelime-i uhrānın ba'zı dahi olur.

الْقَفْوُ [el-ḳafv] (عَفْوٌ [afv] vezninde) ve

الْقَفْوُ [el-ḳufuvv] (عُلُوٌّ [uluvv] vezninde) Bir adamın ardına düşüp gitmek ma'nāsınadır; tekūlu: قَفَوْتُهُ أَقْفُوهُ قَفْوًا وَقَفْوًا Ve bir adamın kafāsına vurmak ma'nāsınadır; tekūlu: إِذَا صَرَبْتَ قَفَاً Ve bir adama açıktan fücūr ve nā-sezā isnādātla sebb ve kazf eylemek ma'nāsına müsta'meldir ki şetm ve ta'arruzla ardına düşmekten 'ibārettir; tekūlu: قَفَوْتُهُ أَي قَدَفْتُهُ Ve bir adamı بِالْفُجُورِ صَرِيحًا وَرَمَيْتَهُ بِأَمْرِ قَبِيحٍ bir husūsta sā'irinden muhtass ve mümtāz eylemek ma'nāsınadır ki ağırlamak ta'bīr olunur; tekūlu: قَفَوْتُ فُلَانًا بِأَمْرِ إِذَا أَنْزَلْتَهُ بِهِ Ve قَفُوْتُ

أَثْر [kaḫvu eṣer] bir adamı mahv ve muz-mahil eylemekten kināye olur; yukālu: قَفَا اللهُ أَثْرَهُ أَيَّ عَفَاهُ

التَّقْفِي [et-teḫaffi] (تَفَعَّلُ [tefaʿul] vezninde) Bu dahi bir adamın ardına düşüp gitmek maʿnāsınadır; tekūlu: تَقَفَيْتُهُ إِذَا تَبِعْتَهُ Ve bir adamın değnekle ensesine ve boynu köküne vuruşturmak maʿnāsınadır; yukālu: تَقَفَيْتُهُ بِالْعَصَا إِذَا صَرَبْتَ قَفَا بِهَا تَقَفَى بِهِ إِذَا تَحَفَى

الْإِقْتِفَاءُ [el-iḫtifāʾ] (إِفْتَعَلَ [iftiʿāl] vezninde) Bu dahi bir adamın ardına düşüp gitmek maʿnāsınadır ki peyrevlik eylemek taʿbīr olunur; tekūlu: إِقْتَفَيْتُهُ إِذَا تَبِعْتَهُ Ve bir adamı bir husūsla ağırlamak maʿnāsınadır; tekūlu: إِقْتَفَيْتُهُ بِأَمْرٍ إِذَا أَثْرْتَهُ Ve bir nesneyi kendi nefesine mahsūs edinmek maʿnāsınadır; yukālu: إِقْتَفَى بِهِ إِذَا اخْتَصَّ يَعْنِي خَصَّ نَفْسَهُ بِهِ Ve ihtiyār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِقْتَفَى بِالشَّيْءِ إِذَا اخْتَارَهُ bundan ism قِفْوَةٌ [kiḫvet]tir kāf'ın kesriyle, safvet ve muhtār maʿnāsınadır; tekūlu: هُوَ قِفْوَتِي أَيَّ صِفْوَتِي وَخَيْرَتِي

الْقِفْوَةُ [el-ḫiḫvet] (ḫāf'ın kesriyle) ve

الْقَفْيِي [el-ḫuḫfiyy] (عُتِيَّ [ʿutiyy] vezninde) İsmelerdir, açıktan bir adama isnād-ı töhmetle sövmeğe ve bed söylemeğe denir. Ve

قِفْوَةٌ [kiḫvet] Günāha denir, ذَنْبٌ [zenb] maʿnāsına yāhūd bir adamı dillemeğe denir, gerek vākiʿ ve gerek gayr-i vākiʿ olsun; yukālu: بَسَّ الْقِفْوَةَ أَيَّ الذَّنْبُ أَوْ هُوَ أَنْ تَقُولَ لِلْإِنْسَانِ مَا فِيهِ وَمَا لَيْسَ فِيهِ

الْإِقْفَاءُ [el-iḫḫfāʾ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir adamı bir husūsla mümtāz edip ağırlamak maʿnāsınadır; tekūlu: أَقْفَيْتُهُ بِأَمْرٍ إِذَا أَثْرْتَهُ بِهِ

tercih eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَقْفَاهُ عَلَيْهِ إِذَا فَضَّلَهُ Ve bir nesneyi āhere tahsīs eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَقْفَاهُ بِهِ إِذَا خَصَّهُ Ve mihmāna ikrām olunacak taʿām ekl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَقْفَى الضَّيْفَ أَوْ الرَّجُلَ إِذَا أَكَلَ الْقَفِيَّ

الْإِسْتِقْفَاءُ [el-istiḫfāʾ] Bu dahi bir adamın değnekle ensesine vuruşturmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَقْفَاهُ بِالْعَصَا إِذَا صَرَبْتَ قَفَاهُ بِهَا

الْقَفِيَّةُ [el-ḫafiyyet] (غَنِيَّةٌ [ḡaniyyet] vezninde) ve

الْمَقْفِيَّةُ [el-maḫfiyyet] (مَرْمِيَّةٌ [mermiyyet] vezninde) Ensesinden zebh olunmuş koyuna denir; yukālu: سَاءَ قَفِيَّةٌ وَمَقْفِيَّةٌ أَيَّ ذُبِحَتْ مِنْ قَفَاهَا

قَفِيَّةٌ [ḫafiyyet] Sāʾir üzere bāʾis-i fazl ü te-fevvuk olan meziyyet ve fazīlete denir; yukālu: لَهُ قَفِيَّةٌ أَيَّ مَرِيَّةٌ عَلَى الْغَيْرِ Ve bir adamın ardında bākī kalan halefine ve kafā-dārına denir, قَفِيٌّ [ḫafiyy] gibi, ke-mā se-yuzkeru.

التَّقْفِيَّةُ [et-taḫfiyyet] (تَفَعَّلَ [tefaʿlet] vezninde) Bir kimseyi bir adamın ardınca yollamak maʿnāsınadır ki ona kafā-dār eylemek taʿbīr olunur; tekūlu: تَقَفَيْتُهُ زَيْدًا وَبَرِيدًا إِذَا تَبِعْتَهُ

الْقَفْيِي [el-ḫafiyy] (غَنِيَّةٌ [ḡaniyy] vezninde) Bu dahi bir adamın halefine ve kafā-dārına denir; yukālu: هُوَ قَفِيٌّ هُمْ وَقَفِيَّتُهُمْ أَيَّ الْحَلْفِ مِنْهُ Ve pek rahm ve şefkatli mükerrerem ve mihrübān adama denir; tekūlu: أَنَا قَفِيٌّ بِهِ أَيَّ حَفِيٌّ Ve mihmān-ı mükreme denir; yukālu: هَيَأُ لِلضَّيْفِ قَفِيًّا هُوَ قَفِيٌّ أَيَّ ضَيْفٌ مُكْرَمٌ Ve mihmāna ikrām olunacak taʿāma denir; yukālu: هُوَ مَا يُكْرَمُ الضَّيْفُ بِهِ مِنَ الطَّعَامِ Ve ihvān ve aḫbābdan bir güzīde ve muhtār olan yāra denir yāhūd müttehem ve maʿyūb olanına denmekle zıdd olur; yukālu: هُوَ قَفِيٌّ أَيَّ خَيْرَةٌ

الْيَائِي

[ق ل ي]

الْقِلَا [el-ḳilā] رَضَا [riḏā] vezninde) ve

الْقَلَاءُ [el-ḳalā'] عَطَاءٌ [‘aṭā'] vezninde) ve

الْمَقْلِيَّةُ [el-maḳliyyet] مَحْمِدَةٌ [maḥmidet] vezninde)

Bir nesneden hergiz hoşlanmayıp ve sevmediğinden bugz ve teneffür edip terk eylemek ma‘nāsınadır; yukālu: قَلَاهُ يَقْلِيهِ وَقَلِيَهُ يَقْلَاهُ قَلَا وَقَلَاءٌ وَمَقْلِيَّةٌ مِنَ النَّبَابِ وَالثَّانِي وَالرَّابِعُ إِذَا أَبْغَضَهُ وَكَرِهَهُ غَايَةَ الْكِرَاهَةِ فَتَرَكَهُ Ve ba‘zılar ‘indeinde bāb-ı sāniden terk ve hecr eylemek ve bāb-ı rābi‘den bugz eylemek ma‘nāsına mahsüstür; fe-yukālu: قَلَاهُ يَقْلِيهِ إِذَا هَجَرَهُ وَقَلِيَهُ يَقْلَاهُ إِذَا أَبْغَضَهُ

Mütercim der ki işbu “وَجَدْتُ النَّاسَ أَخْبُرَ تَقْلِيَهُ” hadīsinde İbn Eşīr dedi ki müstakbel muhātabdır, iki bābdan dahi mümkündür. Ve gerçi lafzen emrdir, lākin ma‘nen haberdir. Ve hā-i tَقْلِيَهُ sekteidir. Mefhūmu: “Nāsın iç yüzünü araştırıp biṭānelerinden haber-dār olan kimse el-bette nāsa bugz edip terk eder.” Ya‘nī selām verecek adam bulamaz. Pes nāsın içyüzünü araştırmayıp hemān es-sūretu bi’s-sūret mu‘āmele eylemek lāzımdır, niteki tecessüs nass-ı Ḳur‘ān’la da menhīdir. Ve bu müteḏāyifātandır, zīrā onun dahi iç yüzüne bakılsa ne türlü kumaşu zuhūr eder. Ve

قِلَا [ḳilā] ve

قَلَاءُ [ḳalā'] Tavada nesne kavurmak ma‘nāsınadır; yukālu: قَلَاهُ إِذَا أَنْصَجَهُ فِي الْمَقْلَى Kavurmaya قَلِيَّةٌ [ḳaliyyet] dedikleri bu ma‘nādandır. Ve

قِلَا [ḳilā] ve

قَلَاءٌ [ḳalā'] Bir adamın başına vurmak ma‘nāsınadır; yukālu: قَلَا فُلَانًا إِذَا صَرَبَ رَأْسَهُ الْمَقْلَى [el-miḳlā] مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Tavaya denir.

الْقَلَاءُ [el-ḳallā'] شَدَادٌ [ṣeddād] vezninde) Tavacıya denir. Ve kavurmacıya denir.

الْقَلَاءَةُ [el-ḳallā'et] شَدَادَةٌ [ṣeddādet] vezninde) Tava düzülen kār-hāneye denir.

الْقَلِي [el-ḳily] (ḳāf’ın kesri ve lām’ın sükūnuyla) ve

الْقَلَى [el-ḳilā] (ilī) [ilā] vezninde) ve

الْقَلْوُ [el-ḳilv] صِنْوٌ [ṣinv] vezninde) Üşnān-ı ahḏar ve رِمْتُ [rimṭ] ve merām makūlesi ekşice ve şūr otların muhrakından düzülür bir nesnedir ki Türkīde kalye taşı derler, sābunun cüz-i a‘zamıdır, suda hall edip tasfiyeden sonra āteşte ‘akd ettikleri tuza مِلْحُ الْقَلِي [milḥu’l-ḳily] derler.

قَالِي قَلَا [Ḳālī Ḳalā] (ḳāf’ın fethiyle) Bir mevzi‘ adıdır. Kātib Çelebi merhūmun Cihān-nümā nām kitābında Erzurum şehrinin nām-ı kadīmi olmak üzere mersūmdur. Ve şārihin beyānına göre fi’l-asl iki ismdir; nisbetinde قَالِي [Ḳāliyy] denir.

الْقُلَا [el-ḳulā] (ḳāf’ın zammı ve elifin kasrıyla) Dağların en tepelerine denir. Müfredi قُلَّةٌ [ḳulet]tir, قُبَّةٌ [ṣubet] vezninde. Ve insānın dahi tepelerine denir.

مِقْلَاءُ الْقَنْبِصِ [miḳlā’u’l-ḳanīṣ] (mīm’in kesriyle) Bir kelb-i mu‘allem ismidir.

الْيَائِي

[ق م ي]

الْمَقَامَاةُ [el-muḳāmāt] مِبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Muvāfakat ma‘nāsınadır; tekūlu:

ما يُقَامِينِي الشَّيْءُ أَيُّ مَا يُؤَافِقُنِي Ve bu Ebū
‘Ubeyde’den mervīdir.

الْوَاوِيُّ

[ق ن و]

الْقِنْوَةُ [el-ḳinvet] (ḳāf’ın kesri ve zammıyla) Kazanca denir, ismdir; yukālu: طَبِيبٌ الْقِنْوَةُ أَيُّ الْكِسْبَةِ Ve bir adamın ticāret için olmayıp hāssatan nefsi için ittihāz eylediği sābit mālā ve sermāyeye denir; yukālu: عَمَّمَهُ قِنْوَةٌ أَيُّ خَالِصَةً لَهُ ثَابِتَةً عَلَيْهِ

الْقَنْوُ [el-ḳanv] (ḳāf’ın fethi ve nūn’un sükūnuyla) ve

الْقَنْوَانُ [el-ḳunvān] (ḳāf’ın zammıyla) ve

الْقَنْوُ [el-ḳunuvv] (ḳāf’ın zammıyla) Kesb eylemek ma’nāsınadır; tekūlu: قَنْوَتُهُ قَنْوَةٌ Ve hemān sağımlık için koyun ve keçi edinmek ma’nāsınadır; yukālu: فَتَنَا الْعَنْزُ إِذَا اتَّخَذَهَا لِلْحَلْبِ

الْإِقْتِنَاءُ [el-iḳtinā] (ifti’āl) vezninde) Emek çekip kesb ü kār eylemek ma’nāsınadır; tekūlu: إِقْتَنَيْتُهُ إِذَا كَسَبْتَهُ Ve dā’imā hayā’ üzere olmak ma’nāsınadır; yukālu: إِقْتَنَى الْحَيَاءُ إِذَا لَزِمَهُ

الْقَنْيِيُّ [el-ḳaniyy] (ḡaniyy) vezninde) Şol hayvāna denir ki ticāret için olmayıp hemān dōllerini almak için yāhūd sağımlık için ittihāz olunmuş ola; yukālu: عِنْدَهُ قَبِيٌّ مِنَ الْعَنْمِ أَيُّ مَا يَتَّخِذُ مِنْهَا لَوْلَدٍ أَوْ لَبَنٍ

الْقَنْوُ [el-ḳanv] (ḥanv) vezninde) Bu dahi hayā ve hicāba mūdāvim olmak ma’nāsınadır; yukālu: قَنِى الْحَيَاءُ وَقَنَا قَنْوًا مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالثَّانِي إِذَا لَزِمَهُ

الْإِقْتِنَاءُ [el-iḳnā] (hemzenin kesriyle) Bu dahi hayāya mülāzım olmak ma’nāsınadır; yukālu: أَقْنَى الْحَيَاءُ إِذَا لَزِمَهُ Ve havādan yağmur dinip bulut açılmak ma’nāsınadır;

أَقْنَتِ السَّمَاءُ إِذَا أَقْلَعَتْ مَطَرَهَا yukālu:

التَّقْنِيَّةُ [et-taḳniyet] (tef’ilet) vezninde) Bu dahi hayāya mülāzım olmak ma’nāsınadır; yukālu: قَتَى الْحَيَاءُ إِذَا لَزِمَهُ

الْقَنْى [el-ḳanā] (‘aşā) vezninde) Burun yukarısı yüksekçe ve ortası nev’an kalkık ve ucu ki yumuşağıdır, uygun ve doluca olmak ma’nāsınadır, doğan burunlu olmak ve koç burunlu olmak ve çekme burunlu olmak ta’bīr olunur; ortasında olan kalkıklık semer gibi olup yakışıklı ve nāzūkāne olur. Ve bu at kısmında ‘ayb ve sakar ve bāzī kısmında medīhadır; ‘alā-kavlin ortası fi’l-cümle tümsekçe olarak delikleri nev’an darca olmaktan ‘ibārettir; yukālu: فِي أَنْفِهِ قَنْى وَهُوَ ارْتِفَاعٌ أَعْلَاهُ وَاحِدِيْدَابٌ وَسَطُهُ وَسُبُوغٌ طَرْفُهُ أَوْ تَثْوٌ وَسَطُ الْقَصْبَةِ وَضَيْقُ الْمُنْحَرَيْنِ

الْأَقْنَى [el-aḳnā] (aḥmer) vezninde) Vasftır, doğan burunlu adama denir; müennesi قَنْوَاءُ [ḳanvā]dır; yukālu: رَجُلٌ أَقْنَى وَامْرَأَةٌ قَنْوَاءٌ أَيُّ بِأَنْفِهِ قَنْى

الْقَنْاءُ [el-ḳanāt] (ḥaşāt) vezninde) Kargıya denir رُمْحٌ [rumḥ] ma’nāsına; cem’i قَنْوَاتٌ [ḳanevāt] gelir harekātla ve قَنْى [ḳanā] gelir, ḥaşā [ḥaşā] gibi ve قَنْيٌّ [ḳuniyy] gelir, ṣuliy [ṣuliy] vezninde ve قَنْيَاتٌ [ḳaneyāt] gelir harekātla. Ve doğru deḡneḡe denir yāhūd eğri dahi olursa itlāk olunur. Ve yerde su icrā edecek kārīze ve künge denir; cem’i قَنْيٌّ [ḳuniyy] gelir, ṣuliy [ṣuliy] vezninde.

الْقَنْاءُ [el-ḳannā] (şeddād) vezninde) ve

الْمُقْنِي [el-muḳnī] (muḥsin) vezninde) Kargı sāhibine denir. Ve

قَنْاءُ [ḳannā] ve

مُقْنِي [muḳannī] (ki muḥaddis) vez-

nindedir) Su yolcuya denir ki su 'amelinden habir olur; ve minhu yukālu: **الْهُدُودُ قَنَاءٌ** الأَرْضِ وَمُقَيَّبَهَا أَي عَالِمٌ بِمَوَاضِعِ الْمَاءِ مِنْهَا **الْقِنُؤُ** [el-kinv] (kāf'ın kesri ve zammıyla) ve

الْقِنَاءُ [el-kinā] (كِسَاءٌ [kisā] ve سَمَاءٌ [semā] veznlerinde) Hurmā salkımına denir; cem'î **أَقْنَاءٌ** [aknā] gelir ve **قُنْيَانٌ** [kunyān] ve **قُنْوَانٌ** [kunvān] gelir kāf'ların hareket-ı selâslarıyla; yukālu: **مَعَهُ قِنُؤٌ وَقِنَاءٌ مِنَ التَّمْرِ أَي كِبَاسَةٌ**

الْمَقْنَأَةُ [el-maḡnāt] (مَرْمَأَةٌ [mERMĀT] vezninde) ve

الْمَقْنُوءَةُ [el-maḡnuvet] (مَكْرُمَةٌ [mekrumet] vezninde) Dā'imā güneşlik olan yere denir ki günü ta'bīr olunur, **مَضْحَاةٌ** [maḡḥāt] ma'nāsına. Şārih der ki *Şiḡāḥ*'ta ve *Lisānu'l-ʿArab*'da **ضِدُّ الْمَضْحَاةِ** ile müfesser ve mehmūz ve gayr-i mehmūz olarak sebt olmakla zāhiren burada sakta-i nāsih vāki'dir, ona göre kuytu yere denmek olur. Ve mü'ellif hemze bābında dahi kuytu yer ile beyān eylemiştir. Ve zikri **آتَى قَنَاءً** [kanā] ve **أَقْنَاءَةً** [aknā'et] māddeleleri dahi bu müeyyid olur.

التَّقْنِي [et-teḡannī] (تَقَعْلٌ [tefa'ul] vezninde) Bir kimse nafaka ve ma'aşında tasarruf ve iktifā eylemekle bir mikdārca artırıp iddihār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **تَقَنَّى الرَّجُلُ إِذَا كَتَفَى بِنَفَقَتِهِ فَفَضَلَتْ فَضْلَةً فَادَّخَرَهَا** **قُنُوءَةٌ** [kunuvvet] (فُتُوءَةٌ [futuvvet] vezninde) Rūm diyārında bir belde adıdır.

قُنَاءٌ [kunā] (عُرَابٌ [gūrāb] vezninde) Bir su adıdır.

قِنَى [ḡinā] (إِلَى [ilā] vezninde) Şa'īd ilinde bir beldedir.

قِنَى [ḡanā] (عَلَى [alā] vezninde) Yemen'de

bir mevzi'dir.

قِنَى [ḡanī] (عَمِي [amī] vezninde) Sāhil-i Bahr-i Hind'de Meyfa' kurbünde bir karyedir.

الْقِنُؤُ [el-ḡanv] (kāf'ın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Yaratmak ma'nāsınadır; yukālu: **قَنَاهُ اللَّهُ قَنُؤًا أَي خَلَقَهُ**

الْقِنُؤُ [el-ḡunuvv] (عُلُؤٌ [uluvv] vezninde) Siyāḥlīga denir; yukālu: **بِهِ قُنُؤٌ أَي سَوَادٌ**

الْقِنَى [el-ḡanī] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Rāyihası azmış meşke ve tuluma denir; yukālu: **سَقَاءٌ قِنٌ أَي مُتَعَيِّرُ الرِّيحِ**

قَنَوَانٌ [ḡanevān] (harekātla) İki dağlardır.

الْقَنَاءُ [el-ḡanā] (سَمَاءٌ [semā] vezninde) ve

الْأَقْنَاءَةُ [el-aḡnā'et] (hemze-i meftūḥa ile) Duvarın gölge düşen cānibine denir ki kuytu tarafıdır; tekūlu: **رَأَيْتُهُ يَفْعُدُ فِي قَنَاءِ الْحَائِطِ وَأَقْنَائَتِهِ أَي جَانِبِهِ الَّذِي يَفِيءُ عَلَيْهِ الْفَيْءُ**

الْبَيَائِي

[ق ن ي]

الْقِنِيَّةُ [el-ḡinyet] (kāf'ın kesri ve zammıyla) Kazanca denir; cem'î **قِنَى** [ḡinā] gelir kāf'ın kesri ve zammı ve elifin kasrıyla; yukālu: **هَذِهِ قِنِيَّتُهُ أَي مَا اكْتَسَبَهُ**

الْقِنْيَى [el-ḡany] (kāf'ın fethi ve nūn'un sükūnuyla) ve

الْقِنْيَانُ [el-ḡinyān] (kāf'ın kesri ve zammıyla) Kesb ü kār edip māl kazanmak ma'nāsınadır; yukālu: **قَنَى الْمَالِ قَنِيًّا وَقِنْيَانًا مَنِ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا اكْتَسَبَهُ**

الْقِنَا [el-ḡinā] (رِضَا [riḡā] vezninde) ve mürādifidir; yukālu: **قَنِي عَنْهُ قَنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا رَضِيَ**

الْقِنِيَّةُ [et-taḡniyet] (تَفْعِلَةٌ [tef'ilet] vezninde) ve

الإقناء [el-iḳnā] (hemzenin kesriyle) Rāzī ve hoşnūd eylemek ma'nāsınadır; yukālu: فَتَاهُ اللهُ وَأَقْنَاهُ أَيُّ أَرْضَاهُ Ve

إقناء [iḳnā] Sayd sayyādın tüleğine gelmek ma'nāsınadır; yukālu: إِقْنَاهُ الضَّبْدُ وَأَقْنَى لَهُ إِذَا أَفْكَنَهُ

المقناة [el-mukānāt] [مُبَاهَاةٌ] [mubāhāt] vezninde) Bir nesneyi āhere katmak ma'nāsınadır; yukālu: إِقْنَاهُ إِذَا خَلَطَهُ Ve bir nesneye uymak ma'nāsınadır; yukālu: فَتَاهُ إِذَا وَافَقَهُ

القاني [el-ḳānī] Pek kırmızıya denir. Ve bunda savāb olan hemze ile olmaktır, Cevherī vehminden nāṣī burada zikr eyledi. Şārih der ki Cevherī mehmūzda dahi zikr eyledi ve burada i'ādesi ihtilāfa mebnidir.

الْيَائِي

[ق و ي]

القوة [el-ḳuvvet] (ḳāf'ın zammı ve vāv'ın teşdidiyle) Zor ma'nāsınadır ki za'f mukābilidir; cem'i قُوَى [ḳuvā] gelir ḳāf'ın zammı ve kesri ve elifin kasrıyla.

القواية [el-ḳivāyet] [كِتَابَةٌ] [kitābet] vezninde) Kuvvet ma'nāsınadır; yukālu: بِهِ قُوَّةٌ وَقَوَايَةٌ Ve bunlar masdar olurlar, güçlü ve zorlu ve tüvānā olmak ma'nāsına; yukālu: قَوِي الرَّجُلُ قُوَّةً وَقَوَايَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ ضِدُّ ضَعْفٍ

القوي [el-ḳaviyy] [غَنِيٌّ] [ganiyy] vezninde) Güçlü zür-mend adama ve hayvāna denir.

التقوي [et-teḳavvī] [تَفَعُّلٌ] [tefa'ul] vezninde) ve

الإقتواء [el-iḳtivā] [إِفْتِعَالٌ] [ifti'āl] vezninde) Kuvvetlenmek ma'nāsınadır; yukālu: تَقَوَّى Ve الرَّجُلُ وَاقْتَوَى إِذَا قَوِيَ

إقتواء [iḳtivā] Bir nesneyi kendi nefesine mahsūs edinmek ma'nāsınadır; yukālu: إِقْتَوَاهُ إِذَا اخْتَصَّصَهُ لِنَفْسِهِ Ve hısm ve 'itāb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِقْتَوَى عَلَيْهِ إِذَا عَاتَبَ

التقوية [et-taḳviyet] [تَفْعِيلٌ] [tef'ilet] vezninde) Kuvvetlendirmek ma'nāsınadır; yukālu: قَوَاهُ اللهُ أَيُّ جَعَلَهُ قَوِيًّا Ve bir nesne ile müttehem kılınmak ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ يُقَوَّى بِذَلِكَ عَلَى الْمَجْهُولِ أَيُّ يُزْمَى بِهِ

المقوي [el-muḳvī] [مُحْسِنٌ] [muḥsin] vezninde) Zür-mend ve tüvānā ata denir; yukālu: قَرَسَ مُقَوِّ أَيُّ قَوِيٌّ فَلَانَ قَوِيٌّ مُقَوِّ أَيُّ قَوِيٌّ فِي نَفْسِهِ وَدَائِبِهِ

القوى [el-ḳuvā] (ḳāf'ın zammıyla) هُدَى [hudā] vezninde ki قُوَّةٌ [ḳuvvet]in cem'idir, 'akl ve hūṣa itlāk olunur ki kuvvet-i kalbiyyeden 'ibārettir; yukālu: لَهُ قُوَّةٌ شَدِيدَةٌ أَيُّ عَقْلٌ Şārih der ki ehl-i hikmetin kuvā-yı zāhire vü bātine ta'birātı bundan me'hūzdur. Ve

قوة [ḳuvvet] Katlanmış ip ve iplik makülesinin katına denir; tekülü: زِدْ قُوَّةً فِي قُوَّةِ الْحَبْلِ أَيُّ طَاقًا

القوى [el-ḳavī] [عَمِي] [amī] vezninde) Katları muhtelif olan ipe denir; yukālu: حَبْلٌ قَوٍ أَيُّ مُخْتَلِفُ الْقَوَى

الإقواء [el-iḳvā] (hemzenin kesriyle) Zengin olmak ma'nāsınadır ki kuvvet-i māliyye peydā eylemekten 'ibārettir; yukālu: أَقْوَى الرَّجُلُ إِذَا اسْتَعْنَى Ve fakir olmak ma'nāsına olmakla zıdd olur; yukālu: مُتَّعِرٌ قَوِيٌّ إِذَا افْتَقَرَ Mütercim der ki bunda bābı izāleye haml olunur, lākin Rāgib'in beyānına göre zikri ātī قَوِيٌّ [ḳiyy] ve قَوَاءٌ [ḳivā] māddesindendir ki kır yere konmak ma'nāsınadır. Bundan iftikār tasavvur olunmuştur, niteki اِثْرَابٌ [itrāb] ve اِزْمَالٌ [irmāl] dahi bu mizāndadır. Ve

إِقْوَاءٌ [iḳvā'] İp makülesini katlamak ma'nāsınadır; yukālu: أَقْوَى الْحَبْلُ إِذَا جَعَلَ Ve ehl-i 'arüz istilâhında بَعْضُهُ أَعْلَى مِنْ بَعْضٍ Ve bir adama bir nesne vermek ma'nāsınadır ki kuvvet-i mâliyyeye mazhar eyler; yukālu: إِذَا أُعْطِيَ فَأَوْاهُ

إِقْوَاءٌ [iḳvā'] kalıldir; yukālu: أَقْوَى الشَّاعِرُ الشُّعْرُ إِذَا خَالَفَ قَوَائِمَهُ بِرُفْعِ بَيْتٍ وَجَرَ آخَرَ Ve ottan ve sudan hālî olan kır yere konmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أَقْوَى الرَّجُلُ إِذَا نَزَلَ فِي الْقَوَاءِ Ve hâne şenlikten hālî olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَقْوَتِ الدَّارُ إِذَا خَلَّتْ

الْقَوَائِي [et-teḳāvi] [tefā'ul] [tefā'ul] vezninde) Beyne's-ş-şürekā' bir mâlî müzâyede edip nihâyet pahasına yetiştirmek ma'nāsınadır; yukālu: تَقَاوَوْهُ بَيْنَهُمْ إِذَا تَرَايَدَوْهُ Ve gece aç yatmak ma'nāsınadır; yukālu: تَقَاوَى الرَّجُلُ إِذَا بَاتَ عَلَى الْقَوَى

الْقَوَى [el-ḳavā] [hevā] [hevā] vezninde) Açlığa denir, cü' ma'nāsınadır.

الْقَوِي [el-ḳiyy] (ḳāf'ın kesriyle) Otsuz susuz kır yere denir.

الْقَوَاءُ [el-ḳivā'] [kisā'] [kisā'] vezninde) ve **الْقَوَائِيَّةُ** [el-ḳavāyet] [sehābet] [sehābet] vezninde) قِي [ḳiyy] ma'nāsınadır.

الْقَوَى [el-ḳavā] [hevā] [hevā] vezninde) Hâne hālî olmak ma'nāsınadır; yukālu: قَوِيَتِ الدَّارُ قَوَى مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا خَلَّتْ Ve pek acıkmak ma'nāsınadır; yukālu: قَوِيَ الرَّجُلُ إِذَا جَاعَ شَدِيدًا Ve yağmur muhtebes olmak ma'nāsınadır; yukālu: قَوِيَ الْمَطْرُ إِذَا احْتَسَسَ

قُوَّةٌ [Ḳuvvet] [kuvvet] [kuvvet] vezninde) Bir recül adıdır.

الْقَوَاءُ [el-ḳavā'] [semā'] [semā'] vezninde) Açlığa denir; yukālu: بَاتَ الْقَوَاءُ أَيَّ جَائِعًا

الْمُقَاوَأَةُ [el-muḳāvāt] [mubāhāt] [mubāhāt]

vezninde) Bir kimse ile zor ve kuvvet bābında yarışmak ma'nāsınadır, bāb-ı mugālebedendir; tekülü: فَأَوَيْتُهُ فَمَوَيْتُهُ أَيَّ غَلَبْتُهُ Ve bir adama bir nesne vermek ma'nāsınadır ki kuvvet-i mâliyyeye mazhar eyler; yukālu: إِذَا أُعْطِيَ فَأَوْاهُ

الْقَوَائِي [el-ḳāvi] Ahz ediciye denir; yukālu: هُوَ قَاوٍ أَيَّ أَحَدٍ

الْقَوَائِيَّةُ [el-ḳāviyet] Yumurttaya denir. Ve yağmursuz seneye vasf olur; yukālu: سَنَةٌ قَوَائِيَّةٌ أَيَّ قَلِيلَةُ الْمَطْرِ

الْقَوِيُّ [el-ḳuveyy] [sumeyy] [sumeyy] vezninde) **قَوَائِيَّةٌ** [Ḳāviyet] dedikleri çemen-zāra karīb bir vādî adıdır. Ve yumurtadan çıkan pilice denir.

قَاوَةٌ [Ḳāvet] Şa'ad ilinde bir karyedir.

الْقَوَائِيَّةُ [el-ḳīḳā'] (ḳāf'ın kesriyle) تَلْتَلَةٌ [teltelet] gibi bir güne maşraba adıdır. Ve arz-ı galīzaya denir.

الْقَوَاةُ [el-ḳavḳāt] (ḳāf'ın fethiyle) ve

الْقَوَائِيَّةُ [el-ḳīḳā'] (ḳāf'ın kesriyle) Haykır-mak ma'nāsınadır; yukālu: قَوَّى الرَّجُلُ قَوَاةً وَوَقِيَاءً إِذَا صَاحَ

الْيَائِي

[ق ه ي]

الْقَهَى [el-ḳahā] [hevā] [hevā] vezninde) Bir nesneden iğrenmek ma'nāsınadır; yukālu: قَهِيَ مِنَ الطَّعَامِ قَهَى مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اجْتَوَاهُ قَهَى [ḳahā] ma'nāsınadır; yukālu: قَهَى مِنَ الطَّعَامِ إِذَا اجْتَوَاهُ

الْقَاهِي [el-ḳāhī] Hısb ve ni'met-i kesīre ile konup göçen adama denir. Ve hadīdū'l-fu'ād cüst ve çālāk adama denir.

الْوَاوِيُّ

[ق ه و]

الْقَهْوَةُ [el-kaḥvet] [شَهْوَةٌ] [ṣehvet] vezninde) Bādeye denir; yukālu: شَرِبَ الْقَهْوَةَ أَيَّ الْحَمْرِ Mütercim der ki şāribinin ta'āmdan iştihāsın kātır olduğu için itlāk olundu. Ve hālen müte'āref olan meşrūba "kaḥve" itlākı ehl-i keyf tesmiyesidir. Bu mülābese ile sūfīler bundan tenezzüh etmek lāzımdır. Bir sūfī var idi, yedinci cecdi kādī olmuş bir tālibin yedinden su içmez idi, bunun ecdādında kādī var idi diye tenezzüh eder idi ve enginārın ibtidāy-ı neş'eti Frengistān'dan idi diye aslā enginar yemez idi ve sol eliyle selām ve merhabā edene infī'āl edip icābet eylemez idi, zīrā sol el cāy-ı 'avret-i mahsūsundan olmakla beni kemāl-i tahkīr eder der idi. Ve

قَهْوَةٌ [kaḥvet] Gereği gibi tokluğa denir; yukālu: بِه قَهْوَةٌ أَيَّ شَبَعَةً مُحْكَمَةً Ve hālis süte denir. Ve rāyiha ma'nāsınadır; yukālu: قَهْوَةٌ طَيِّبَةٌ أَيَّ رَائِحَةً

الْقَهْهَةُ [el-kihēt] [عِدَةٌ] [ʿidet] vezninde) Bu dahi hālis süte denir.

الْقَهْوَانُ [el-kaḥvān] [سَلْمَانٌ] [selmān] vezninde) Eğri boynuzlu koca koyun koçuna denir.

الْإِقْهَاءُ [el-ikhā] (hemzenin kesriyle) Dā'imā kahve ya'nī hamr içer olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَقْهَى الرَّجُلُ إِذَا دَامَ عَلَى شَرْبِ الْقَهْوَةِ Ve sultān ve vālīye itā'at eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَقْهَى الرَّجُلُ إِذَا أَطَاعَ السُّلْطَانَ

الْوَاوِيُّ

[ق ي و]

قِيَانُ [Qayvān] [كَيَوَانٌ] [keyvān] vezninde) Yemen'de bir mevzi'dir ki bilād-ı Ḥavlān'dadır.

FASLU'L-KĀF**(فَصْلُ الْكَافِ)****الْيَائِي****[ك أ ي]**

الْكَايُ [el-ke'y] (سَعِيّ [sa'fy] vezninde) Bir adamı bed söz ile rencide eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: كَأَى فُلَانًا كَأَيًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا أُرْجِعَهُ بِالْكَلامِ

الْيَائِي [el-ik'ā] (hemzenin kesriyle) Bir nesneden hoşlanmayıp iğrenmek ma'nâsınadır; yukâlu: أَكْأَى عَنَّهُ إِذَا كَرِهَهُ **الْوَاوِيُّ**

[ك ب و]

الْكَبْوُ [el-kebv] (حَبْوٌ [ħabv] vezninde) ve **الْكُبْوُ** [el-kubuvv] (سُمُوٌّ [sumuvv] vezninde) Sürçüp yüz üzere yere kapanmak ma'nâsınadır; yukâlu: كَبَا الرَّجُلُ يَكْبُو كَبْوًا وَكَبْوًا إِذَا انْكَبَّ عَلَى وَجْهِهِ Ve çakmaktan âteş çıkmayıp âteşsiz olmak ma'nâsına müsta'meldir; yukâlu: كَبَا الرَّجُلُ إِذَا لَمْ يُوْر Ve ocakta âteş koru yığılıp tümelmek ma'nâsınadır; yukâlu: كَبَا إِذَا ارْتَفَعَ Ve at kısmı soluduğunu yâ soluganlığını belirtmeyip içerisinden almak ma'nâsınadır; yukâlu: كَبَا الْفَرَسُ إِذَا كَتَمَ Ve bir nesneyi baş aşağı çevirip içinde olanı dökmek ma'nâsınadır; yukâlu: كَبَا الرَّجُلُ إِذَا كَبَا كَبْوًا وَكَبْوًا Ve nebât solmak ma'nâsına müsta'meldir; yukâlu: كَبَا النَّبْتُ إِذَا دَوِيَ Ve havâyâ toz ağmak ma'nâsınadır; yukâlu: كَبَا الْعُبَّارُ إِذَا عَلَا

الْإِكْبَاءُ [el-ikbā] (hemzenin kesriyle) Bu dahi çakmaktan âteş çıkmayıp âteşsiz olmak ma'nâsınadır; yukâlu: كَبَى الرَّجُلُ إِذَا بُوْر Ve çehreyi bozmak ma'nâsınadır;

yukâlu: أَكْبَى وَجْهَهُ إِذَا غَيَّرَهُ **الْكَبْوَةُ** [el-kebv] (حَطْوَةٌ [ħaṭvet] vezninde) İsmdir, sürçüp yüz üzere kapanmağa denir; ve minhu: "لِكُلِّ جَوَادٍ كَبْوَةٌ" أَي انْكِبَاتٍ Ve كَبْوٌ [kebv] maddesinin sâ'ir ma'nâlarından dahi ismdir. Ve bir nesneye toz çöktüğünden onun tozluluğuna denir; yukâlu: بِهِ كَبْوَةٌ Ve bir adamdan bir nâ-hoş vaz' ve hâlet görüldüğünden yâhüd işitildiğinden nâşîr irkilip durmağa denir; tekûlu: سَأَلْتُهُ فَمَا كَانَتْ لَهُ كَبْوَةٌ أَي وَقْفَةٌ

الْكِبَا [el-kibā] (إِلَى [ilā] vezninde) Süpürüntülüğe denir ki küme olur, كُنَّاسَةٌ [kunāset] ma'nâsınadır; tesniyesinde كِبْيَانٌ [kibevān] denir kâf'ın kesri ve bā'nın fethiyle, cem'î **أَكْبَاءُ** [ekbā] gelir. Kāle'ş-şārih ve fi'n-Nihāye: كَانَ قَبْرُ عُثْمَانَ بْنِ مَطْعُونٍ عِنْدَ كِبَا بَنِي عَمْرٍو Burada bā'yla nûs-haları galattır. Ve kāle fi'l-Esās: كَبَوْتُ الْبَيْتَ إِذَا كُنَّسْتَهُ

الْكُبَّةُ [el-kubet] (سُبَّةٌ [subet] vezninde) Bu dahi süpürüntü kümesine denir; cem'î **كُبُونٌ** [kubūn] gelir; aslı **كُبْوَةٌ** [kubvet]tir, **غُرْفَةٌ** [ğurfet] vezninde.

الْكِبْيَاءُ [el-kibā] (كِسَاءٌ [kisā] vezninde) 'Üd ağacına denir ki tebhîr olunur yâhüd ondan bir nev'dir; cem'î **كُبْيٌ** [kubā] gelir, **مُدَى** [mudā] vezninde.

الْكُبْبَاءُ [el-kubā] (غُرَابٌ [ğurāb] vezninde) ve **الْكَايِي** [el-kābī] Yüksek ve mürtefi' nesneye denir; ve minhu yukâlu: هُوَ كَايِي الرَّمَادِ أَي عَظِيمُهُ Ya'nî ocağında külleri harman gibi 'azîm ve mürtefi'dir ki hânedân ve mükrim ve mizyâf demekten kinâyedir. Ve Heysem b. Kābī muhaddistir.

الْكَبَاءُ [el-kebā] (سَمَاءٌ [semā] vezninde) Yerden sızıp çıkan sızıntıya denir. Ve mehtâbdan her yere yayılıp şâmil olan

pertev ve şu'ā'a denir.

الْكُبْوَةُ [el-kubvet] (عُرْفَةٌ [gurfet] vezninde) Buhūr-dāna denir **مِجْمَرَةٌ** [micmeret] ma'nāsına.

التَّكْبِي [et-tekebbi] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) ve

الْإِكْتِبَاءُ [el-iktibā] (اِئْتِمَاعٌ [ifti'āl] vezninde) Tebahhur için buhur-dān üzere yakaları açıp kapanmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَكْبَى** عَلَى الْمِجْمَرَةِ وَاتَّكَبَى إِذَا أَكَبَّ عَلَيْهَا بِتَوْبِهِ

التَّكْبِيَّةُ [et-tekbiyet] (تَفْعِيلَةٌ [tef'ilet] vezninde) Āteş korlarını kül ile örtüp basırmak ma'nāsınadır; yukālu: **كَبَى النَّارَ إِذَا أَلْقَى عَلَيْهَا رَمَادًا**

الْوَاوِيُّ

[ك ت و]

الْكَتْمُ [el-ketv] (كَتَمٌ [ketm] vezninde) Adımları sık sık atarak yürümek ma'nāsınadır; yukālu: **كَتَمْنَا الرَّجُلَ كَتْمًا إِذَا قَارَبَ الْحَطَوُ**

الْإِكْتَاءُ [el-iktā] (hemzenin kesriyle) Düşman üzere gālib olmak ma'nāsınadır; yukālu: **أَكْتَى الرَّجُلَ إِذَا عَلَا عَلَى عَدُوِّهِ**

الْيَائِي

[ك ت ي]

الْإِكْتِئَابُ [el-iktitāb] (إِحْلِيلَاءٌ [ihlilā] vezninde) Bir kimse pek gazaba gelip pür-hışm u gayz olmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِكْتَوَى إِذَا امْتَلَأَ غَيْظًا** Ve lisān pepeyi olmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِكْتَوَى زَيْدٌ إِذَا تَتَعَبَعَ** Ve ifrāt üzere kendi nefsinı vasf ve medh edip övünmek ma'nāsınadır; yukālu: **إِكْتَوَى الرَّجُلُ إِذَا بَالَعَ فِي صِفَةِ نَفْسِهِ**

الْوَاوِيُّ

[ك ث و]

الْكُثُ [el-kuşv] (kāf'ın zammı ve şā-yı müsellesenin sükūnuyla) Toprak yığıntısına denir. Ve bir mikdārca süte denir. Ve bağırtlak kuşuna denir.

كُثُوَةٌ [Kuşvet] (عُرْفَةٌ [gurfet] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

الْكِنَا [el-keşā] (عَصَا [ʿašā] vezninde) ve

الْكِنَاةُ [el-keşāt] (حَصَاةٌ [haşāt] vezninde) **أَيْهَقَانٌ** [eyhuqān] ismidir ki su teresi ve su kerdemesi dedikleri nebāttır; cem'i **كُثَى** [kuşā] gelir kāf'ın zammıyla ve elifin kasrıyla, ʿalā-kavlin içde ağacına şebih bir cins ağacın adıdır.

كُتَّةٌ [Kušet] (ثُبَّةٌ [şubet] vezninde) Yezd eyāletinin kā'idetü'l-mülkü olan şehrin adıdır; aslı **كُثُوَةٌ** [Kuşvet]tir.

الْيَائِي

[ك ح ي]

الْكَحْيُ [el-kaḥy] (مَحْوٌ [maḥv] vezninde) Fāsıd ve tebāh olmak ma'nāsınadır; yukālu: **كَحَى الشَّيْءُ كَحْيًا مَنِ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا فَسَدَ** Burada hemze ile **أَفْسَدَ** nüshası galattır.

الْيَائِي

[ك د ي]

الْكُدْيَةُ [el-kudyet] (kāf'ın zammıyla) ve

الْكَادِيَّةُ [el-kādiyēt] Dehr ve zamānın şiddet ve mihnetine denir; yukālu: **أَصَابَتْهُ الْكُدْيَةُ** Ve **وَالْكَادِيَّةُ أَيُّ شِدَّةِ الدَّهْرِ**

كُدْيَةٌ [kudyet] Pek ve katı olan arza denir. Ve pek salābetli büyük yalçın kayaya denir. Ve mütehaccer balçığa denir ki taş ile

hacer beyninde miyāne ola, kerpiç gibi. Ve azca azca biriktirilip kümelenmiş galle ve toprak kümesine denir; yukālu: فَعَدَّ عَلَيَّ كُذَيْبَةً مِنْ الطَّعَامِ أَوْ التُّرَابِ أَيَّ مَا جُمِعَ مِنْهُمَا أَوْ شَرَابٍ nüşhası galattır.

الْكَذَابَةُ [el-kudāyet] (ثُمَّامَةٌ [sumāmet] vezninde) ve

الْكَذَابَةُ [el-keḏāt] (حَصَاةٌ [ḥaṣāt] vezninde) Bunlar da azca azca birikmiş galle ve toprak kümesine denir.

الْإِكْدَاءُ [el-ikdā'] (hemzenin kesriyle) Yer hafır eden kimse pek ve katı yere varmak ma'nāsınadır; yukālu: حَفَرَ الْحَافِرُ فَأَكْدَى أَيَّ صَادَفَ الْكُذَيْبَةَ أَيَّ الْأَرْضِ الْعَلِيظَةَ Ve nesne iste-diği kimsenin yed-i 'atāsını arz-ı mezkûre gibi pek ve hayrsız bulmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: سَأَلَهُ فَأَكْدَى أَيَّ وَجَدَهُ مِثْلَ الْكُذَيْبَةِ Ve bir nesneyi vermeyip buhl eylemek, 'alā-kavlin hayr ve ihsanı pek azca olmak yāhūd bir adama 'atāyı taklil eylemek ma'nāsınadır ki burada taklil kat'dan kināyedir; yukālu: أَكْدَى الرَّجُلُ إِذَا قَلَّ خَيْرُهُ أَوْ قَلَّ عَطَاءُهُ لَمْ يَتَّكُونَ بِهِ جَوْهَرَ

الْكَدِييُّ [el-kediyy] (عَنِيَّ [ḡaniyy] vezninde) ve

الْكَدِييُّ [el-keḏī] (عَمِيَّ [ʿamī] vezninde) Koku-suz miske denir; yukālu: مِسْكٌ كَدِييٌّ وَكَدِيٌّ أَيَّ لَا رَائِحَةَ لَهُ

الْمُكْدِيَّةُ [el-mukdiyēt] (مُحْسِنَةٌ [muḥsinet] vezninde) Aslık hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ مُكْدِيَّةٌ أَيَّ رَتْقَاءُ

الْكَدْيِيُّ [el-kedy] (جَدْيِيَّ [cedy] vezninde) Bu dahi buhl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَكْدَى الرَّجُلُ كُذَيْبَةً مِنْ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا بَخَلَ

ma'nāsınadır; yukālu: كَدَاهُ كُذَيْبَةً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا حَبَسَهُ وَشَعَلَهُ yukālu: كَدَى وَجْهَهُ إِذَا خَدَشَهُ Ve

الْوَاوِيُّ

[ك د و]

كَدَوٌ [kedv] ve

كُدُوٌّ [kuduvv] (عُلُوٌّ [ʿuluvv] vezninde) Yer otu geciktirmek ma'nāsınadır; yukālu: كَدَتِ الْأَرْضُ كُدُوًّا وَكُدُوًّا إِذَا أَبْطَأَ نَبَاتُهَا Ve ekinin biti-şi kemter ve bed-hāl olmak ma'nāsınadır; yukālu: كَدَا الرَّزْغُ إِذَا سَاءَتْ نَبَاتُهُ

الْكَدَى [el-kudā] (kāf'ın zammı ve elifin kasrıyla) **كُدَيْتٌ** [kudiyet]in cem'idir ki arz-ı sulbeye denir. Bu ma'nādandır ki keler kısmına **صَبَابُ الْكُدَى** [ḏabābu'l-kudā] itlāk olunur, elleriyle pek yerleri hafır eder ol-duğu için.

الْكَدَاءُ [el-kidā'] (كِسَاءٌ [kisā'] vezninde) Bir adamdan ihsanı kat' ve men' eylemek ma'nāsınadır; yukālu: كَدَاهُ خَيْرَهُ عَنْهُ كِدَاءٌ إِذَا مَنَعَهُ وَقَطَعَهُ

كَدَاءٌ [Kedā'] (سَمَاءٌ [semā'] veznin-de) Cebel-i 'Arafāt ismidir. Ve a'lā-yı Mekke'de bir cebel adıdır ki Seyyidü'l-enām 'aleyhi's-selām hazretleri yevm-i fethte Mekke'ye oradan dāhil oldular.

كُدَيْيٌّ [Kudeyy] (سُمَيْيٌّ [sumeyy] vezninde) Eşfel-i Mekke'de bir cebel adıdır, Resül-i ekrem aleyhi's-selām hazretleri 'avdet-te oradan hurūc eylediler. Ve 'Arafāt kur-bünde dahi bir cebel adıdır.

كُدَى [Kudā] (قُرَى [qurā] vezninde) Mekke'nin mesfelesinde tarīk-i Yemen üzere bir cebel adıdır.

كَدَى [Kedā](menkūs olarak فَتَا [fetā] vez-ninde) Ṭā'if yolunda olan yokuşun adı

dır. Müte'ahhirūn bunların ta'yinleri husūsunda bu resme tafsilde galat edip otuzdan ziyāde akvāle ihtilāf eylediler.

الْكَدَى [el-kedā] [عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Hurmā islatılmış süte denir ki tesmīn-i beden için kızcağızlar içerler. Ve

كَدَى [kedā] Masdar olur, bir adamın boğazına nesne tıkanmakla dem-beste olmak ma'nāsınadır; yukālu: كَدَيْ بِالْعَظْمِ كَدَى مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا عَضَّ Ve deve köşegi sağılmış süt içmekle içerisi bozulmak ma'nāsınadır; yukālu: كَدَيْ الْفَصِيلِ إِذَا شَرِبَ اللَّبَنَ فَفَسَدَ حَوْفُهُ

الْوَاوِيُّ

[ك ذ و]

كَذَا [kezā] (kāf'ın fethi ve elifin kasrıyla) Bir kelimedir ki onunla şey'den ya'nī nesneden kināye olunur, gerek ʿaded ve mikdār ve gerek eʿāl ve akvāl olsun; kāf-ı teşbīhle ism-i işāret olan ذ kelimesinden mürekkebdir, Türkīde ondan şöylece ve böylece ile taʿbīr olunur.

الْكَازِي [el-kāziyy] Bir nevc dühn adıdır. Ve bir cins hoş-büy nebāt adıdır. Müfredatta bu güne mersümdür ki كَازِي [kāziyy] bilād-ı Yemen'de nābit bir cins şecerdir, hurmā ağacına şebīh ve keçi boynuzu çekirdeğine müşābih gılāf içre semeri olur ve çiçeği hurmā çiçeği tarzında ve begāyet hoş-rāyiha olur, mukattar suyu olur ki Mekke'den huccāc suyunu getirirler; كَازِي [kāziyy] suyu ma'rūftur ve yağını çıkarırlar ki دُهْنُ الْكَازِي [duhnu'l-kāziyy] derler. Ve

كَازِي [kāziyy] Kırmızı nesneye denir.

الْيَائِي

[ك ر ي]

الْكَرَى [el-kerā] [عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Imızganmak ma'nāsınadır; yukālu: كَرَى الرَّجُلُ Şārih der ki nevmde dahi isti'māl olunur.

الْكَرِي [el-kerī] [عَمِي [ʿamī] vezninde) ve **الْكَرْيَانُ** [el-keryān] [سَكْرَانُ [sekrān] vezninde) ve

الْكَرِي [el-keriyy] [غَنِي [ġaniyy] vezninde) Imızganıp uykuya varmış adama denir. Evvelin mü'ennesi كَرِيَّة [keriyyet]tir.

الْكَرَى [el-kery] [جَزِي [cery] vezninde) Pek seğirtmek ma'nāsınadır; yukālu: كَرَى الرَّجُلُ إِذَا عَدَا شَدِيدًا Ve yeniden nehr kazmak ma'nāsınadır; yukālu: كَرَى النَّهْرُ إِذَا اسْتَحَدَّتْ حَفْرَهُ Ve deve seğirtirken ayaklarını içeriye doğru devirip döndürmek ma'nāsınadır; yukālu: كَرَبَتِ النَّاقَةُ بِرِجْلَيْهَا إِذَا قَلَبَتْهُمَا فِي الْعَدْوِ

الْإِكْرَاءُ [el-ikrā] (hemzenin kesriyle) Artmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا إِكْرَى الشَّيْءُ إِذَا زَادَ Ve eksilmek ma'nāsına olmakla zıdd olur; yukālu: إِذَا تَقَصَّ إِكْرَى الشَّيْءُ Ve ʿibādet-i rabbānī için gece uyumayıp uyanık durmak ma'nāsınadır, bināsı izāle içindir; yukālu: كَرَى الرَّجُلُ إِذَا سَهَرَ فِي طَاعَةِ اللَّهِ تَعَالَى Ve bir nesneyi te'hīr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: كَرَى الْعُشَاءُ إِذَا أَخْرَهُ Ve bir nesneyi uzatmak ve uzun uzadı sürdürmek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أَطَالَهُ كَرَى الْحَدِيثَ Ve dābbe ve hāne makülesini kirāya vermek ma'nāsınadır; tekülu: أَكْرَانِي دَابَّتُهُ أَجْرَنِي

الْكَرِي [el-keriyy] [غَنِي [ġaniyy] vezninde) Bir nesneyi kirāya veren adama denir; yukālu: هُوَ كَرِيٌّ أَيُّ مَكَارٍ [Bu] faʿīl bi-ma'nā

muf'ildir. Ve mer'ā nev'inden bir nebât adıdır; müfredi كَرِيَّةٌ [keriyyet]tir. Ve çok şey'e denir; yukālu: شَيْءٌ كَرِيٌّ أَيْ كَثِيرٌ

الْكَرْوِيَا [el-kerevyā] (fethateynle ve kasr ile ve medd ile) Tohm-ı ma'rūf ismidir ki Fāriside zīre-i Rūmī ve Türkide Karaman kimyonu dedikleri kimyondan atvel olur. Ve bu فَعْوَلٌ [fa'avlel] veznindedir.

الْكَرْوَةُ [el-kirvet] ve

الْكَرَاءُ [el-kirā'] (kāf'ların kesriyle) Müste'cirin verdiği ücrete ve bedel-i icārā denir. Şārih der ki كِرَاءٌ [kirā'] مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet]ten me'hūzdur.

الْمُكَارَاةُ [el-mukārāt] (mubāhāt) [mubāhāt] vezninde) ve

الْكَرَاءُ [el-kirā'] (كَتَالٌ [kītāl] vezninde) Hāne ve dükkān ve dābbe makülesini kirāya vermek ma'nāsınadır; yukālu: كَارَاهُ مُكَارَاةً وَإِذَا أَجْرُهُ

الْإِكْتِرَاءُ [el-iktirā'] (ifti'āl) [ifti'āl] vezninde) Bir nesneyi kirā ile tutmak ma'nāsınadır; yukālu: كَارَاهُ فَانْتَرَاهُ

الْكَرْوَةُ [el-kervet] ve

الْكَرْوُ [el-kerv] (kāf'ların fethi ve zammıyla) İsmeldir, kirācılığa denir.

الْمُكَارِي [el-mukārī] (mucādil) [mucādil] vezninde) Hāne ve dābbe makülesini dā'imā kirāya veren adama denir; cem'i مُكَارُونَ [mukārūn] gelir; aslı مُكَارِيُونَ idi. Şārihin beyānına göre burada أَلْمُكَارِي أَلْكِرْيَاءُ وَجَمْعُ أَلْكِرْيَاءِ نُوْشَالَارِي غَالَاتُرِي، سَاوَابُ أَلْوَانُ [ekriyā'] كَرِيٌّ [keriyy] lafzının cem'idir ki zikr olundu.

الْوَاوِيُّ

[ك ر و]

الْكَرْوُ [el-kerv] (سَرْوٌ [serv] vezninde) Yer

kazmak ma'nāsınadır; yukālu: كَرَا الْأَرْضَ كَرَا الْبَيْتَ إِذَا طَوَاهَا بِالسَّجَرِ Ve kuyunun duvarlarını ağaçlardan çatıp taş gibi örmek ma'nāsınadır; yukālu: كَرَا الْأَمْرَ إِذَا أَغَادَهُ مَرَارًا Ve bir nesneyi bi'd-defe'at tekrār ve i'ade eylemek ma'nāsınadır; yukālu: كَرَتِ الدَّابَّةُ إِذَا أَسْرَعَتْ Ve top oynamak ma'nāsınadır; yukālu: كَرَا بِالْكَرَةِ إِذَا لَعِبَ بِهَا وَيُقَالُ كَرَى يَكْرِى كَرِيًّا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي

الْكَرَا [el-kerā] (عَصَا [aşā] vezninde) Bir adamın apışığı ayrık olmak ma'nāsınadır yāhūd baldırları ince ve kolları iri olmak ma'nāsınadır; yukālu: كَرَى الرَّجُلُ كَرَا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا فَحَجَّ أَوْ هَيَّ دِفَّهُ السَّاقَيْنِ وَضَخَّمَ الذَّرَاعَيْنِ

الْكَرْوَانُ [el-Kervān] (selmān) [selmān] vezninde) Tūs kazāsında bir karye adıdır. Ve keklik kuşunun erkeğine denir, حَجَلٌ [hacel] ve قَبِيحٌ [qabc] ma'nāsınadır; mü'ennesi كَرَوَيْنٌ [kerāvin] ve كِرْوَانٌ [kirvān] gelir kāf'ın kesriyle. Ve erkeğine كَرَا [kerā] dahi denir, عَصَا [aşā] vezninde. Ve minhu'l-meselu: "أَطْرُقُ كَرَا" أَطْرُقُ كَرَا || إِنَّ النِّعَامَةَ فِي الْفُرَى || بَعَانُكُمْ فِي أَرْضِنَا || اسْتَنْسِرَا اسْتَنْسِرَا" Bu mesel bir adam nerm ve hoş-amed sözler ile menāfi' irā'et ederek igfāl ile maksūd olan gā'ileye düşürmek mevki'inde darb olunur, lākin ümmehāt-ı sā'irede كَرَا [kerā] ve كِرْوَانٌ [kervān] toy kuşu nev'inden çağırğan toy dedikleriyle mübeyyendir, kervān kuşu dahi derler.

الْكَرِيِّي [el-keriyy] (غَنِيٌّ [ganiyy] vezninde) مُكَارِي [mukārī] ma'nāsınadır ki kirāci kimsedir.

الْكَرَةُ [el-kuret] (ثُبَّةٌ [subet] vezninde) Yuvalağa denir, çevgān topu gibi; cem'i كُرَيْنٌ [kurīn] ve كِرِينٌ [kirīn] gelir kāf'ın zammı

ve kesriyle ve كُرَى [kurā] gelir kāf'ın zammı ve elifin kasrıyla ve كُرَات [kurāt] gelir kāf'ın zammıyla. Şārih der ki كُرَّة [kuret] in cem'inde 'ammenin أَكْرَّة [ekirret] dedikleri galattır.

كِرَاءَة [Kerā] (سَمَاء [semā] vezninde) Bir mevzi adıdır ki Tā'rif yolunda olan sarp 'akabe ona muzāf olur.

التَّكْرِي [et-tekerri] (تَفْعُل [tefa'ul] vezninde) Uyumak ma'nāsınadır; yukālu: تَكْرَى الرَّجُلُ إِذَا نَامَ

الْبَيَّي

[ك ز ي]

الْكَزْي [el-kezy] (kāf'ın fethi ve zāy-ı mu'cemenin sükūnuyla) Lutf ve kerem me'mūl eden adama fazl ve ihsān eylemek ma'nāsınadır; yukālu: كَزَى فُلَانًا كَزْيًا مِنَ الْبَابِ مُغْتَنِيهِ إِذَا أَفْضَلَ عَلَى مُغْتَنِيهِ نُشْهَالِهِ

الْوَاوِي

[ك س و]

الْكُصْوَة [el-Kusvet] (عُرْفَة [gurfet] vezninde) Dimaşk kazasında bir karye adıdır. Ve

كُصْوَة [kusvet] Arkaya giyilecek giysiye denir; kāf'ın kesriyle de lügattir; cem'ci كُسَى [kusā] gelir kāf'ın zammı ve elifin kesriyle ve كِسَاء [kisā] gelir kāf'ın kesriyle; yukālu: لَهُ كُصْوَة أَي ثَوْبٌ

الْكَسَا [el-kesā] (عَسَا [asā] vezninde) Libās giymek ma'nāsınadır; yukālu: كَسَى الرَّجُلُ كِسَاءً إِذَا لَبَسَ الْكُصْوَة

الْإِكْتِسَاء [el-iktisā] (إِفْتِعَال [ifti'āl] vezninde) Bu dahi libās giyinmek ma'nāsınadır; yukālu: إِكْتَسَى فُلَانٌ بِمَعْنَى كَسَى

الْكُصُو [el-kesv] (حَسُو [hasv] vezninde) Bir

adama libās giydirmek ma'nāsınadır; yukālu: كَسَاهُ الثَّوْبَ كُصُوًا إِذَا أَلْبَسَهُ إِيَّاهُ

الْكَاسِي [el-kāsī] Kisvetli adama denir, niseb üzeredir; yukālu: رَجُلٌ كَاسٍ أَي ذُو كِسْوَةٍ

Mütercim der ki Zemaşşerī, Esās'ta işbu bāb-ı rābi'den كَاسِي ism-i fā'il olmak üzere tansis eylemiştir, niteki حَالِي [hālī] kelimesi dahi bāb-ı rābi'dendir; yukālu: حَالِي فَهُوَ حَالٍ Pes niseb üzere olmayıp ve sārī te'vile de hācet yoktur. Ve bu mādde Şāfiye'de ve Çārperdi şerhinde meşrūhtur.

الْكِسَاء [el-kisā] (kāf'ın kesriyle) Ma'lūmdur ki kilime denir ki kisve-i beyttir; cem'ci أَكْسِيَّة [eksiyet]tir.

الْكَسَاء [el-kesā] (سَمَاء [semā] vezninde) Mecd ve şeref ve ri'at ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: بِهِ كِسَاءٌ أَي مَجْدٌ وَشَرَفٌ وَرَفْعَةٌ

الْأَكْسَى [el-eksā] (أَعْلَى [a'āl] vezninde) أَفْعَل [ef'al]-i tafdildir, gayrdan ekser ve ezyed kisve-gir olan yāhūd kisve verir olan adama denir; yukālu: هُوَ أَكْسَى مِنْهُ أَي أَكْثَرُ إِكْتِسَاءً مِنْهُ أَوْ أَكْثَرُ مِنْهُ عَطَاءً لِلْكِسْوَةِ

الْمُكَاسَاة [el-mukāsāt] (مُبَاهَاة [mubāhāt] vezninde) Müfāhare ma'nāsınadır, zāhiren kisvet hususunda olmaktır; yukālu: كَاسَاهُ إِذَا فَاحَرَهُ

الْبَيَّي

[ك س ي]

الْكُتْسِي [el-kusy] (kāf'ın zammı ve sīn'in sükūnuyla) Her nesnenin gerisine husūsan bedende sağrının gerisine denir; cem'ci كُتْسِي [kutsi] gelir; yukālu: ضَرَبَهُ كُتْسِي عَجْزَهُ أَي رَكِبَ كُتْسَاهُ أَي سَقَطَ Ve minhu yukālu: مَوْخَرَهُ عَلَى قَفَاهُ Ya'nī "Kafāsı üzere düştü." Güyā ki kendi dibine binmiş olur. Şārih der ki

mehmūze de dahi mersūm olmakla lūgat-
tir. Ve onda hemzesiz müsebbetir, bura-
da cem' unvāni mūbālagaya mahmūdūr,
gūyā ki her a'zāsı yere gelmiş olur.

الْوَاوِيُّ**[ك ش و]**

الْكَشْوُ [el-keşv] [ḥaşv] [ḥaşv] veznin-
de) Bir nesneyi diş ile ısırip koparmak
ma'nāsınadır; tekūlu: كَشَوْتُهُ كَشَوًا إِذَا عَضَّصْتَهُ إِذَا أَشْتَدَّ
فَأَنْتَزَعْتَهُ بِفِيكَ

الْيَائِيُّ**[ك ش ي]**

الْكُشْيَةُ [el-kuşyet] [ġurfet] [ġurfet] vezninde)
Keler dedikleri cānverin karnında olan
yağa denir ki iki yanlarında uzun uzadı
olur, 'alā-kavlin kuyruğunun dibine ve kö-
küne denir; yukālu: أَكَلْتُ كُشْيَةَ الضَّبِّ وَهِيَ شَحْمَةٌ
"أَطْعَمْتُ مِنْهُ" Ve minhu'l-meselu: "أَطْعَمْتُ
أَخَاكَ كُشْيَةَ الضَّبِّ" Bu mesel bir adamı bir
kimse ile müvāsāt ve mu'aşereteye igrā ve
teşvik eylemek mevki'inde irād olunur ve
ba'zılar 'indinde hezl ve istihzā mahallin-
de darb olunur. Kavl-i evvel ma'nā-yı ev-
vele göredir, zīrā zikr olunan yağ 'inde'l-
a'rāb mu'teberdir ve sāni ma'nā-yı sāniye
göredir, niteki عَقَنْقَلِ الضَّبِّ دَاهِي دَرَلَر.

الْيَائِيُّ**[ك ص ي]**

الْكَضْيِي [el-kaşy] [kāf]'ın fethi ve şād'ın
sükūnuyla) Bir kimse 'ālī-kadr iken dūn
ve bī-kadr olmak ma'nāsınadır; yukālu:
كَضَى الرَّجُلُ يَكْضِي كَضِيًا إِذَا أَحْسَسَ بَعْدَ رُفْعَةٍ

الْوَاوِيُّ**[ك ظ و]**

الْكَظْوُ [el-kaẓv] [zā-yı mu'ceme ile ḥẓv
[ḥaẓv] vezninde) Bedenin eti sımsıkı tık-
naz olmak ma'nāsınadır; yukālu: كَظًا لَحْمُهُ
خَطًا بَطًا كَظًا إِتْبَاعٌ لِلضَّلْبِ إِذَا أَشْتَدَّ
الْمُكْتَبِرِ

الْكَاطِيَةُ [el-kāziyet] Kupkuru katı arza de-
nir; yukālu: أَرْضٌ كَاطِيَةٌ أَيْ يَابِسَةٌ

الْتَكْظِي [et-tekaẓzī] [tefa'ul] [tefa'ul] veznin-
de) Beden semirmekle lahm ve şahmı şi-
şip kabarmak ma'nāsınadır; yukālu: تَكَظَى
لَحْمُهُ سِمْنًا إِذَا ازْتَفَعَ

الْوَاوِيُّ**[ك ع و]**

الْكَعْوُ [el-ka'v] [kāf]'ın fethi ve 'ayn'ın
sükūnuyla) Bir kimse korkak ve yüreksiz
olmak ma'nāsınadır; yukālu: كَعَا الرَّجُلُ كَعْوًا
إِذَا جَبِنَ

الْأَكْعَاءُ [el-ek'ā] (hemzenin fethiyle) Kor-
kak adamlara denir; müfredi كَاعِي [kā'ī]dir.
Ve

كَاعِي [kā'ī] Dā'imā düşmandan münhezim
olan sebāt ve şehāmetsiz bī-cevher adama
denir.

الْيَائِيُّ**[ك غ ي]**

الْكَاعِي [el-kāgī] [ġayn-ı mu'ceme ile] كَاعِي
[kā'ī] ma'nāsınadır.

الْبَيَّيْ

[ك ف ي]

الْكَفَايَةُ [el-kifāyet] [kitābet] vezninde) Bir nesneyi bir kimseye yetiştirmek ve yetişir eylemek ma'nāsınadır ki onunla gayrdan müstagnī eylemekten 'ibārettir, Fārisīde beside kerden denir; yukālu: كَفَاهُ مَوْوَنْتَهُ يَكْفِيهِ كَفَايَةً إِذَا جَعَلَهَا كَافِيَةً لَهُ Ve bir nesne bir adama yetişir olmak ma'nāsınadır ki sâ'ire ihtiyācı kalmaz olur; tekūlu: كَفَاكَ الشَّيْءُ إِذَا حَصَلَ بِهِ الْإِسْتِعْنَاةُ عَنْ غَيْرِهِ mezbūr iki mef'üle müte'addī olduktaki ma'nāsını tazmīnle "Mühimmini yetiştirdi" ma'nāsına olur ve bir mef'üle müte'addī olduktaki "Ona kifāyet ve vefā eyledi" Ya'nī "Yeter ve yetişir oldu" ma'nāsına olur. Ve kavluhu ta'ālā: ﴿وَكَمَا بِاللَّهِ وَكَيْلًا﴾ Ya'nī "Kār-sāz olan Hazret-i Hūdā-yı müte'āl kāfidir." Ya'nī iş bitirmeye yetişir gayrdan istimdāda hācet yoktur.

الْإِكْتِفَاءُ [el-iktifā'] [ifti'āl] vezninde) Bir kimse bir nesneyi kendisine kifāyet eder kılmak ma'nāsınadır ki onunla kanā'at edip sâ'irden müstagnī olmaktan 'ibārettir; tekūlu: اِكْتَفَيْتُ بِهِ أَيَّ جَعَلْتُهُ كَافِيًا لِي

الْإِسْتِكْفَاءُ [el-istikfā'] Bir adamdan bir nesne ile kanā'at edip geçinmek taleb eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: اِسْتَكْفَيْتُهُ الشَّيْءَ فَكَفَانِيهِ

الْكَافِي [el-kāfi] ve

الْكَفِي [el-kefiyy] [ganiyy] vezninde) Nesne ile kifāyet edici adama ve bir adamın me'ūnetine ve mühimmine kifāyet edici adama denir; yukālu: رَجُلٌ كَافٍ وَكَفِيٌّ هَذَا رَجُلٌ كَافِيٌّ مِثْلَ سَالِمٍ وَسَلِيمٍ مِنْ رَجُلٍ أَيَّ كَفَاكَ بِهِ وَمِثْلَ نَاهِيكَ مِنْ رَجُلٍ وَجَارِيكَ

Ya'nī "Bu bir adamdır ki sana sâ'irden kifāyet eder, senin yalnızca mühimmini bitirip gayra muhtāc eylemez", رَجُلٌ كَافٍ سَبْكَدِيدِ مِنْ رَجُلٍ آخَرَ

الْكَفَى [el-kefy] (kāf'ın harekāt-ı selāsı ve fā'nın sükūnuyla) Kifāyet eden şey'e denir; yukālu: هُوَ كُفَيْكَ مِنْ رَجُلٍ أَيَّ حَسْبِكَ Ve bunun müfred ve cem'i ve müzekker ve mü'ennesi müsāvīdir.

الْكَفْيَةُ [el-kufyet] [gurfet] vezninde) Geçinecek ve yetecek küt ve tüşe ve gıdāya denir; cem'i كُفَى [kufā] gelir, مُدْيَةٌ [mudyet] ve مُدَى [mudā] gibi; tekūlu: فَتَعَتْ بِالْكَفْيَةِ أَيَّ الْقَوْتِ

الْتَكْفِي [et-tekeffi] [tefa'ul] vezninde) Nebāt boylanıp uzamak ma'nāsınadır; yukālu: تَكْفَى النَّبَاتُ إِذَا طَالَ

الْكَفِي [el-kefiyy] [ganiyy] vezninde) Yağmura itlak olunur.

بَيْعُ الْكَفَايَةِ [bey'ul-kifāyet] 'İnde'l-fukahā' māl-ı müşterā pahasını medyūn-ı āher zimmetinde olan matlūba takas ve havāle eylemekten 'ibārettir, meselā benim Zeyd zimmetinde beş kuruşum olup 'Amr'dan beş kuruşluk bir nesne iştirā eylesem nakd vermeyip Zeyd zimmetinde olan beş kuruşuma takas ve havāle eylemek gibi; yukālu: جَرَى بَيْنَهُمَا بَيْعُ الْكَفَايَةِ وَهُوَ أَنْ يَكُونَ مَثَلًا لِي عَلَى رَجُلٍ خَمْسَةَ دَرَاهِمٍ وَأَشْتَرِي مِنْكَ شَيْئًا بِخَمْسَةِ فَأَقُولُ خُذْهَا مِنْهُ

الْوَاوِيُّ

الْكَفْوُ [el-kufv] (kāf'ın zammıyla) ve

الْكَفَى [el-kufā] [hudā] vezninde) كُفْوٌ [kuf'] kelimesinde lügattir ki misl ve mānend ma'nāsınadır.

الْبَائِيُّ

[ك ل ي]

الْكُلَيْيَاتُ [el-kulyetān] (kāf'ın zammıyla ki tesniyedir müfredi كُلَيْيَةٌ [kulyet] ve كُلُوَّةٌ [kulvet]tir, غُرْفَةٌ [gurfet] vezninde) Cevf-i hayvānīde أَحْشَاءُ [aḥṣā'] ta'bir olunan eczā-yı bātineden böbrek dedikleri 'uzva denir; iki taraflı böğürlere karib arka kemiğine yapışık iki dāne lahmīdir, iç yağından iki dāne ince zarf içre sarılmış olur ve o zarflara böbrek yağı ta'bir olunur; cem'i كُلَيْيَاتٌ [kulyāt] ve كُلَى [kulā] gelir kāf'ın zammı ve elifin kasrıyla. Ve

كُلَيْيَةُ الْقَوْسِ [kulyetu'l-kavs] Yayın iki taraflı köşelerinin arka tarafından bağrının mā-beynine denir ki kabzanın iki taraflı incerek yeridir, 'alā-kavlin asmak için bağ bend edecek yerine denir yāhūd kabzadan üç karış beriye kadar yerine denir. Ve

كُلَيْيَةُ السَّحَابِ [kulyetu's-seḥāb] Bulutun aşıağı tarafına denir ki eteklerine doğru yeridir. Ve

كُلَيْيَةُ الْمَزَادَةِ [kulyetu'l-mezādet] Tulumun ve dağarcığın kulpu altına dikilmiş tīriz şeklinde değırmice gön parçasına denir.

الْكُلَيْيُ [el-kely] (kāf'ın fethi ve lām'ın sükünuyla) Bir adamın böğrü üstüne oturmak yā dokunmak ma'nāsınadır ki böbreğini rencīde eder; tekūlu: كَلَيْتُهُ كَلَيْتًا مِنَ الْبَابِ الْثَانِي إِذَا أَصَبَتْ كُلَيْيَتُهُ

الْكَلَى [el-keḷā] (عَصَا [aṣā] vezninde) Bir adamın böbreği ağrımak ma'nāsınadır; tekūlu: كَلَيْتُهُ كَلَيْتًا فَكَلَيْتِي كَلًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذْ أَلِمْتُ كُلَيْيَتُهُ

الْإِكْتِلَاءُ [el-iktilā'] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Bu dahi bir adamın böbreği ağrımak

ma'nāsınadır; yukālu: إِكْتَلَى الرَّجُلُ إِذْ أَلِمْتُ كُلَيْيَتُهُ

الْكُلَى [el-kulā] (kāf'ın zammı ve elifin kasrıyla) كُلَيْيَةٌ [kulyet]in cem'iidir ki zikr olundu; ve minhu yukālu: غَنِمَ حَمْرَاءُ الْكُلَى Zīrā hayvānının böbreklerinin kı-zıl olması arık olmasından kināyedir, zīrā semiz oldukta karamtık mor olur. Ve kezā yukālu: زِيرَا لَقَيْتُهُ بِشَحْمِ كَلَاهُ أَيَّ بَحْدَانِيهِ وَنَسَاطِيهِ Zīrā tazelik ve tarāvet hengāmında böbrekler çerp ve semiz ve yağlı olur. Ve

كُلَا الْوَادِي [kula'l-vādī] Derenin etrāf ve cevānibine itlāk olunur.

كُلَيْيَةٌ [Kuleyyet] (سُمَيْيَةٌ [sumeyyet] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

الْتَكْلِيَةُ [et-tekliyet] (تَفْعِيلَةٌ [tef'ilet] vezninde) Bir adam pinhān olacak mevzi'i olan mahalle gelmek ma'nāsınadır; yukālu: كَلَى الرَّجُلُ إِذَا أَتَى مَكَانًا فِيهِ مُسْتَسَرٌّ

كُلَيْيَانٌ [Kuleyyān] (عُلَيْيَانٌ [uleyyān] vezninde) Bir mevzi'dir.

الْوَاوِيُّ

[ك ل و]

كِلَا [kilā] (kāf'ın kesri ve lām'ın tahfifiyle) Bir kelimedir ki tesniyeye delālet eylemek için mevzū'dur ve kat'ā izāfetten munkat' olmaz, dā'imā muzāf olur. Mü'ennesinde كِلْتَا [kiltā] denir ki o dahi hükm-i mezbūr üzeredir; yukālu: جَاءَنِي كِلَا الرَّجُلَيْنِ وَكِلْتَا الْمُرَاتَيْنِ وَتَقُولُ جَاءَنِي الرَّجُلَانِ كِلَاهُمَا وَامْرَأَتَانِ كِلْتَاهُمَا Ya'nī ikisi bile geldiler. Pes iki 'adedi mü'ekkid olur, niteki كُلٌّ kelimesi cem'i mü'ekkid olur.

Mütercim der ki Miṣbāḥ'ta meşrūh olduğu üzere كِلَا kelimesinin lafzı müfred ve ma'nāsı tesniyedir ve dā'imā tesniye-

ye muzāf olur; yukālu: قَامَ كِلَا الرَّجُلَيْنِ Ve muzmere muzāf olunsa elifi yā'ya münkalib olur; tekūlu: رَأَيْتُ كِلَيْهِمَا Ve 'avdet-i zamīrde efsah olan zamīr müfred olmaktadır; nahvu: قَامَ كِلَاهُمَا ve kavluhu ta'ālā: ﴿كَلِمَاتُ الْجَنَّتَيْنِ أَتَتْ أَكْلَهُمَا﴾ وَالْمَعْنَى كُلُّ وَاحِدَةٍ مِنْهُمَا أَتَتْ أَكْلَهُمَا Ve zamīri tesniye olarak irād eylemek dahi cā'izdir; tekūlu: كِلَاهُمَا قَامَا Bu sürette elifi lām-ı kelime olmakla ism-i mütemekkin olduğundan münevven olur, niteki maksūr olanlar münevven olurlar, مَعَا ve عَصَا kelimeleri gibi, elifi vāv'dan 'ıvazdır. Ve 'inde'l-ba'z ism-i mankūstur, elifi tesniye içindir, bedel-i vāv değildir, bu sürette münevven olmaz. Ve كَلِمَاتَا [kiltā] kelimesi mü'ennes içindir; tā'yı zā'ide elifi lām-ı kelime olmakla فَعِيلٌ [fi'yel] veznindedir, bu cihetle münevven olur. Ve 'alā-kavlin tā' lām-ı kelime olan vāv'dan bedel ve elifi te'nīs için olmakla فَعَلَى [fi'lā] veznindedir, bu sürette münevven olmaz, el-hāsıl lafzeyn-i mezbūreyn böbrek ismi olan كَلْوَةٌ [kulvet]ten me'hūzdur, hayvānda elbette ikişer olmakla ona mebnī tesniyeye mevzū' oldu, tansīs ve te'kīdi ifāde ederler.

كَلْوَةٌ [Kilvet] (kāf'ın kesriyle) Zengibār'da bir belde adıdır.

الْيَائِي

[ك م ي]

الْكَمِي [el-kemy] (kāf'ın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Bir nesneyi tınmayıp ketm ve setr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: كَمَى شَارِيهِن كَمِي شَهَادَتُهُ كَمِيَا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا كَتَمَهَا beyānına göre hasā'isten değildir. Ve cebe, cevşen ve migfer ile vücūdu bürü-yüp gizlemek ma'āsınadır; yukālu: كَمَى

نَفْسَهُ إِذَا سَتَرَهَا بِالذَّرْعِ وَالْبَيْضَةِ

الْإِكْمَاءُ [el-ikmā'] (hemzenin kesriyle) Bu dahi كَمَى [kemy] ma'nāsınadır; yukālu: كَمَى اسْمُ الْبَاهَدِيرِ إِذَا كَتَمَهَا Ve 'askerin bahādırını katl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: كَمَى فُلَانٌ إِذَا قَتَلَ كَمَى الْعَسْكَرِ Ve 'uyūn-ı nāstan bir adam menzilini setr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: كَمَى الرَّجُلُ إِذَا سَتَرَ مَثْرَلَهُ Ve bir işe samīmī 'azm ve kasd eylemek ma'nāsınadır; yukālu: كَمَى عَلَى الْأَمْرِ إِذَا عَزَمَ عَلَيْهِ

الْكَمِي [el-kemiyy] (غَنِيٌّ [ganiyy] vezninde) Dilir ve bahādıra denir yāhūd giyimli silāh-pūş adama denir; cem'i كُمَاتٌ [kumāt] gelir, قُضَاةٌ [kuḍāt] vezninde ve أَكْمَاءٌ [ekmā'] gelir; yukālu: هُوَ كَمِيٌّ أَيُّ شَجَاعٍ أَوْ لَا يَسُ السِّلَاحَ

الْمُتَكَمِّي [el-mutekemmī] (ism-i fā'il bün-yesiyle) Bu dahi giyimli silāh-pūşa denir.

التَّكْمِي [et-tekemmī] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) 'Askerin dil-āverleri maktūl olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَكَمَّى الْجَيْشُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا قُتِلَ كَوَيْهِمْ Görüp gözetmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: تَكَمَّى الشَّيْءَ إِذَا تَعَهَّدَهُ Ve setr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَكَمَّى إِذَا سَتَرَهُ

الْكِيمِيَاءُ [el-kīmiyā'] (سِيمِيَاءٌ [sīmiyā'] vezninde) Ma'lūmdur. Mü'ellif bunu mīm bābında dahi zikr eyledi, pes muktezā-yı sevki 'Arabī olup setr ma'nāsına olan "ك،م،م" māddesinden yāhūd كَمَى [kemy] māddesinden olmaktadır, lākin *Durretu'l-Envār* nām kitābda 'İbrānīden mu'arreb ve mürekkeb olmak üzere mersūmdur, aslı كَيْمٌ idi كَيْمٌ وَيَاةٌ [keyim] melik ma'nāsınadır ki كَيْفٌ [ketif] veznindedir ve يَاةٌ [yāh] esmā-i rabbānīdendir, ma'nāsı يَا مَلِكُ يَا اللَّهُ demektir. San'at-ı mezbūreyi i'māle Mālikü'l-mülk celle şānuhu hazretlerinin

ifāne ve ifāza-i kudsiyyesine muhtāc olunmakla dā'imā ta'bīr-i mezkūr ile istifāza olunduğundan giderek mezc ile onda 'alem-i gālib oldu. Ve risāle-i müvelledde Yūnānī olup hīle ve hazk ma'nāsına olmak üzere meşrūhtur. Ve 'inde'l-ba'z **خيمياء** [hīmiyā']-i Yūnānīden mu'arrebdir, **بُرءُ السَّاعَةِ** [bur'u's-sā'at] ma'nāsınadır.

الْوَاوِيُّ**[ك م و]**

الْكَمَوِيُّ [el-kemvā] (سَكْرَى [sekrā] vezninde) Pek rüşen ve nūrānī mehtāb geceye denir; yukālu: **لَيْلَةٌ كَمَوِيٌّ أَيْ قَمَرَاءٌ مُضِيئَةٌ**

الْبَائِيُّ**[ك ن ي]**

الْكِنَايَةُ [el-kināyet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Bir āher nesneye istidlāl olunacak bir kelām söylemek ma'nāsınadır; **رَفَتْ** [refeṣ] ve **غَائِطٌ** [gā'iṭ] gibi ki **رَفَتْ** [refeṣ] fuḥṣ ma'nāsına olmakla cimā'a ve **غَائِطٌ** [gā'iṭ] çukur yere denmekle fazla-i tabī'ye itlāk olunur, 'alā-kavlin **كِنَايَةٌ** [kināyet] bir nesneyi tekellüm edip gayrı nesneyi irāde eylemek ma'nāsınadır yāhūd bir lafzla tekellüm eylemek ma'nāsınadır ki onu hakikat ve mecāz tarafları mütecāzib ola, ya'nī hakikatini ve mecāzını irāde mümkin ola, meselā **طَوِيلُ النَّجَادِ** [ṭavīlu'n-necād] kavlinde fi'l-hakika kılıcı bağının uzunluğu murād olmak kezālik boyunun uzunluğu murād olmak mümkündür; yukālu: **كَتَبَ بِهِ عَنْ كَذَا يَكْنِي وَيَكْنُو كِنَايَةً إِذَا تَكَلَّمَ بِمَا يُسْتَدَلُّ بِهِ عَلَيْهِ أَوْ هُوَ أَنْ تَتَكَلَّمَ بِشَيْءٍ وَأَنْتَ تُرِيدُ غَيْرَهُ أَوْ بَلْفِظَ يُجَادِبُهُ جَانِبًا حَقِيقَةً وَمَجَازًا**

الْكِنْيَةُ [el-kinyet] (kāf'ın kesri ve zammıyla)

Bir adama **أَب** [eb] ve **أُمُّ** [umm] ve **إِبْنٌ** [ibn] ve **بِنْتُ** [bint] kelimelerinin birini muzāf ederek tesmiye eylemek ma'nāsınadır ki onunla isminden tevriye eylemiş olur; yukālu: **كَتَبَ زَيْدًا أَبَا عَمْرٍو وَبِأَبِي عَمْرٍو كِنْيَةً وَكُنْيَةً** Ve **أَيُّ سَمَاءٍ بِهِ**

كُنْيَةٌ [kunyet] ve

كِنْيَةٌ [kinyet] kelimeleri ki kāf'ların zamımı ve kesriyledir, isimlerdir, **أَب** [eb] ve **أُمُّ** [umm] ve **إِبْنٌ** [ibn] ve **بِنْتُ** [bint] ile musaddar olan isme denir; yukālu: **أَبُو عَمْرٍو كُنْيَتُهُ وَكِنْيَتُهُ**

الْإِكْنَاءُ [el-iknā'] (hemzenin kesriyle) ve

التَّكْنِيَةُ [et-teknīyet] (تَفْعِلَةٌ [tef'ilet] vezninde) Bunlar da bir adama künye vaz'e eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **إِكْنَأُ أَبَا فَلَانٍ وَبِأَبِي فَلَانٍ وَكِنَاءُ فَلَانٍ وَكِنَاءُ أَبَا فَلَانٍ وَبِأَبِي فَلَانٍ بِمَعْنَى كِنَاءُ**

الْكِنْيِيُّ [el-keniyy] (غَنِيٌّ [ganiyy] vezninde) Bir kimse ile künyede muvāfık olana denir ki hem-künye ta'bīr olunur; yukālu: **هُوَ كِنْيَةٌ أَيْ كُنْيَتُهُ كُنْيَتُهُ**

تُكْنَى [Tuknā] (muzāri'-i mü'ennes-i mechül sīgasıyla) Bir hatun adıdır.

الْبَائِيُّ**[ك و ي]**

الْكَيْيُ [el-keyy] (kāf'ın fethi ve yā'nın teşdidiyle) Dağlağı makūlesiyle dāğlamak ve dāğ basmak ma'nāsınadır; yukālu: **كَوَاهُ يَكْوِيهِ كَيْيًا إِذَا أَحْرَقَ جِلْدَهُ بِحَدِيدَةٍ وَنَحْوَهَا**

الْمِكْوَاةُ [el-mikvāt] (مِحْرَابٌ [mihrāb] vezninde) Dāğ basacak dağlağıya denir.

الْكَيْيَةُ [el-keyyet] (kāf'ın fethiyle) Dāğ vurulan yere denir.

الْكَاَوِيَاءُ [el-kāviyā'] Bir güne dāğ ve damga basacak ālete denir. Ma'lūm ola ki hālen ba'zı 'avārız için bedende açtıkları yakıya

كَيَّ [keyy] itlākı teşbīh cihetiyledir.

الإِكْتِوَاءُ [el-iktivā'] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Dāglanmak ma'nāsındır; yukālu: اِكْتَوَى إِذَا تَدَقَّقَ وَاضْطَلَى بَحْرَ جَسَدِهِمَا Ve beyhūde lāf u gūzāf eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: اِكْتَوَى فُلَانٌ إِذَا تَمَدَّحَ بِمَا لَيْسَ فِيهِ

الإِسْتِكْوَاءُ [el-istikvā'] Bir kimseden kendisini dāglamak istemek ma'nāsındır; yukālu: اِسْتَكْوَاهُ إِذَا طَلَبَ مِنْهُ الْكَيَّْ

الْكَوَاءُ [el-kevvā'] (شَدَادٌ [šeddād] vezninde) Habīs ve bed-zebān ve dā'imā nāsa sövüp suvarır olan herze-kāra denir ki lisānıyla halkın ciğerine dāg vurur; yukālu: رَجُلٌ كَوَاءٌ أَي خَبِثَتْ سَنَامٌ

أَبُو الْكَوَاءِ [ebu'l-kevvā'] (كَتَانٌ [kettān] vezninde) 'Arab künyelerindendir.

الْمُكَوَاةُ [el-mukāvāt] (مُكَافَاتٌ [mukāfāt] vezninde) Sövişmek ma'nāsındır; yukālu: كَوَاهُ إِذَا شَاتَمَهُ

الْوَاوِيُّ

[ك و و]

الْكَوَّةُ [el-kevvat] (kāf'ın fethi ve zammı ve vāv'ın teşdidıyla) ve

الْكَوُّ [el-kevv] (hā'sız) Hānenin duvarında olan bacaya ve deliğe denir. Ve 'inde'l-ba'z büyüğüne كَوٌّ [kevv] denir hāsız ve küçüğüne كَوَّةٌ [kevvat] denir; cem'i كَوَى [kuvā] gelir مُدْيَةٌ [mudyet] ve مُدَى [mudā] gibi ve كَوَاءٌ [kuvā] gelir, غُرَابٌ [gurāb] vezninde; yukālu: وَضَعَ فِي الْحَائِطِ كَوَّةً وَكَوًّا أَي خَوْفًا Şārih der ki كَوَّةٌ [kevvat] bu sürette aydınlık için olan baca ile hücreden e'amm olur.

الْتَكْوِي [et-tekevvī] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) كَوَّةٌ [kevvat] gibi daracık yere girmekle tortop büzülüp kısılmak ma'nāsındır; yukālu: تَكْوَى الرَّجُلُ إِذَا دَخَلَ مَكَانًا ضَيِّقًا فَتَقَبَّضَ

فيه Ve firāş içre hatunun koltuğuna sokulup cesedinin harāretiyle ısınmak ma'nāsındır; yukālu: تَكْوَى بِأَمْرَاتِهِ إِذَا تَدَقَّقًا وَاضْطَلَى بَحْرَ جَسَدِهِمَا

كُوَيْ [Kuveyy] (سُمِّيَ [sumeyy] vezninde) Bir kevkeb adıdır.

كَوَانٌ [Kāvān] Başra denizinde bir ada adıdır.

الْيَائِي

[ك ه ي]

الْكَهَاءُ [el-kehāt] ve

الْكَيْهَاءُ [el-keyhā'] (kāf'ların fethiyle) Pek tavlı semiz nākaya denir, 'alā-kavlin yaşını bulmak kertesine varmış iri ve kocamanına yāhūd memelerinin emziklerinin derileri geniş olanına denir.

الْأَكْهَى [el-ekhā] (أَحْمَرٌ [aḥmer] vezninde) Çehresinde كَلْفٌ [kelef] dedikleri karaca lekeleri olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَكْهَى أَي الْأَكْلَفُ الْوَجْهِ Ve ağzı kōkan adama denir ki 'illettir; yukālu: رَجُلٌ أَكْهَى أَي أَبْحَرُ Ve yekpāre olup aslā yarığı ve çatlağı olmayan taşa denir. Ve za'if ve yüreksiz korkak adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَكْهَى أَي ضَعِيفٌ جَبَانٌ

الْكُهَى [el-kuhā] (kāf'ın zammıyla هُدَى [hudā] vezninde) Bir kimse أَكْهَى [ekhā] olmak ma'nāsındır; yukālu: كَيْهَى الرَّجُلُ كُئَى مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ أَكْهَى

الْأَكْهَاءُ [el-ekhā'] (hemzenin fethiyle) 'Azīmü'l-kadr adamlara denir.

الْمُكَاهَاةُ [el-mukāhāt] (مُكَافَاتَةٌ [mukāfāt] vezninde) Müfāhare ma'nāsındır; yukālu: كَاهَاهُ إِذَا فَاحَرَهُ

الْإِكْتِهَاءُ [el-iktihāh] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Bir nesneyi bir adama müşāfeheden

sormak ma'nāsınadır; tekülü: أَكْتِهَيْكَ بِمَسْأَلَةٍ
أَيُّ أَشْأَفْهَكَ

الإِكْهَاءُ [el-ikhā'] (hemzenin kesriyle) Bir nesneden bıkip usanmak ma'nāsınadır; yukālu: أَكْتِهَيْ عَنْ الطَّعَامِ إِذَا افْتَنَعَ عَنْهُ Ve soğuk günde parmakların uçlarını ağzıyla havlayıp ısıtmak ma'nāsınadır; yukālu: الرَّجُلُ إِذَا سَخَنَ أَطْرَافَ أَصَابِعِهِ بِنَفْسِ

FASLU'L-LĀM

فَضْلُ اللَّامِ

الْيَائِي

[ل أ ي]

اللَّأْيُ [el-le'y] (lām'ın fethi ve hemzenin sükünüyle) Gecikip kalmak ma'nāsınadır; yukālu: لَأَى الرَّجُلُ لَأْيًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا أَبْطَأَ Ve şiddet ve mihnet ma'nāsınadır.

اللَّأْيُ [el-le'ā] (le'ā) vezninde) ve

اللَّأَوَاءُ [el-le>vā'] (şahrā') vezninde) Bunlar da şiddet ve mihnet ma'nāsınadır; yukālu: Ve تَرَكْتُهُ فِي لَأْيٍ وَلَايٍ وَلَاوَاءٍ أَيِّ فِي شِدَّةٍ

لَأَى [le'ā] (le'ā) vezninde) Yaban öküzüne denir yāhūd ehlī olan sığıra denir; cem'i **أَلَاءٌ** [el'ā'] gelir, **أَلْعَاعُ** [el'ā'] vezninde ve müennesinde **لِئَاءٌ** [le'āt] denir; yukālu: Ve عِنْدَهُ لَأَى أَيُّ التَّوْرُ الْوَحْشِيُّ أَوْ الْبَقْرَةُ

لَأَى [le'ā] (le'ā) vezninde) Kalkana denir, **تُرْسٌ** [turs] ma'nāsına. Ve Medīne'de bir mevzi' adıdır. Ve orada bir başka mevzi'in dahi adıdır. Ve bir recil adıdır; musaggarında **لُؤْيِي** [Lu'eyy] denir. Ve minhu: Lu'eyy b. Gālib b. Fihri.

الإِلْرَاءُ [el-il'rā'] (ikrām) vezninde) Şiddet ve mihnete uğramak ma'nāsınadır; yukālu: أَلَى الرَّجُلُ إِذَا وَقَعَ فِي اللَّأَوَاءِ

الإِلْتِيَاءُ [el-ilti'ā'] (ifti'āl) vezninde) Müflis olmak ma'nāsınadır; yukālu: Ve إِلْتَأَى الرَّجُلُ إِذَا أَفْلَسَ ma'nāsınadır; yukālu: إِلْتَأَى الرَّجُلُ إِذَا أَبْطَأَ

الْيَائِي

[ل ب ي]

التَّلْبِيَةُ [et-telbiyet] [tef'ilet] vezninde

ki hacc esnāsında لَيْبَيْك [lebbeyk] demek ma'nāsınadır, “ل,ب,ب” māddesinde zikr olundu.

الْيَائِي

[ل ب ي]

الْلَيْبِيُّ [el-leby] (lām'ın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Ta'āmı çok yemek ma'nāsınadır; yukālu: لَيْبِي مِنَ الطَّعَامِ لَيْبِيًا مِنْ النَّبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَكْثَرَ مِنْهُ الْلُبَّيَّةُ [el-lubāyet] (sumāmet) [sumāmet] vezninde) Şecer-i umṭiyyi [umṭiyy] isimdir ki sakızlık ağacıdır.

لُبَيْي [Lubeyy] (musaggar bünyesiyle) İbn Lebā'dır ki عَلَى [alā] veznindedir ve Lābī b. Şevr sahābelerdir.

لَبْبَى [Lebbā] (ḥattā) [ḥattā] vezninde ve lām'ın harekāt-ı selāsıyla) Bir mevzi'dir.

الْوَاوِيُّ

[ل ب و]

الْلَبْوِيُّ [el-Lebuww] (aduvv) [aduvv] vezninde) İbn 'Abdu'l-kays'tır ki bir kabīle pederidir ve gāhca hemze ile mezkūr olur.

لَبْوَانٌ [Lebvān] (selmān) [selmān] vezninde) Bir dağın adıdır.

الْلَبْوَةُ [el-lebvet] (anvet) [anvet] vezninde) ve

الْلَبْوَةُ [el-libvet] (lām'ın kesriyle) ve

الْلَبْوَةُ [el-lebuwet] (semuret) [semuret] vezninde) ve

الْلَبَّاءُ [el-lebāt] (fetāt) [fetāt] vezninde) ve

الْلَبَّةُ [el-lebet] (fetehtāla)

الْلَبُّ [el-leb] (lām'ın fethiyle ki ikisi de muhaffeftir) Dişi arslana denir. Mü'ellif bunları hemze bābında dahi irād eyledi. Şārih der ki لَبْوَةٌ [lebwet] kelimesindeki hā'

te'nīs içindir, نَاقَةٌ [nāqat] ve نَعَجَةٌ [na'cet] te olduğu gibi; zīrā bunların lafızlarından müzekker yoktur ki hā-i tezkīr ü te'nīsī fārik ola.

الْيَائِي

[ل ت ي]

الْتَّيِّ [elletī] (hemzenin ve lām-ı müşedde-denin fethiyle) ve

الْتَّلَاتِي [ellātī] (lām'ın işbā'ıyla) ve

الْتَّلِي [elleti] (tā'nın kesriyle ki muhaffeftir) ve

الْتَّلْتُّ [ellet] (tā'nın sükūnuyla) Dört lügat olmuştur, ism-i mevsül olan الَّتِي kelimesinin sīgasının gayrıdan mü'ennesleridir, pes الَّتِي “o hatun ki” ve الَّتَانِ “o iki hatun ki” demek olur.

الْتَّلَاتِي [el-lātī] (tā'nın kesriyle ve meddiyle) ve

الْتَّلَاتِ [el-lāti] (tā'nın kesriyle ki muhaffeftir.

الْتَّلَوَاتِي [el-levātī] (yā'yla) ve

الْتَّلَوَاتِ [el-levāti] (tā'nın kesriyle) ve

الْتَّلَائِي [el-lāī] (hemze ile) ve

الْتَّلَايِ [el-lāyi] (hemzesiz yā'yla) ve

الْتَّلَاءِ [el-lā'i] (yā'sız hemze ile) ve

الْتَّلَوَا [el-levā] (tā'sız ve hemzesiz ve yā'sız ve)

الْتَّلَاءَاتِ [el-lā'āt] (lām'ın ve elifin meddiyle ki) Mecmū'u sekiz lügattir, الَّتِي kelimesinin cem'leridir. Ve tesniyesinde الَّتَانِ [elletān] denir nūn-ı muhaffefenin kesriyle ve الَّتَانِي [elletānī] denir nūn-ı müşeddede ile ve الَّتَا [elletā] denir nūn'suz. Ve musaggarında الَّتِيَا [elleteyyā] denir lām'ın ve tā'nın fethi ve yā'nın teşdidiyle ve الَّتِيَا

[elluteyyā] denir lām'ın zammı ve tā'nın fethiyle. Ve

اللَّيْتَا [elleteyyā] ve

الَّتِي [elletī] kelimeleri dāhiye esmāsındandır; yukālu: وَقَعَ فُلَانٌ فِي اللَّيْتَا وَالَّتِي وَآلِي وَيُوقَعُ فِي الدَّاهِيَةِ أَيُّ فِي الدَّاهِيَةِ

Mütercim-i hakīr der ki Ḥarīrī *Durre*'de اللَّيْتَا kelimesinin zammını telhīn ve taglīt eylemiştir; zīrā zamme-i taṣḡīr mübhemāttan hāric olup kıyās-ı müstemkināt üzere cārī olduğundan başka āhirine ziyāde kılınan yā' evvelinin zammesinden 'ivazdır, pes ve الَّتِي ve الَّتِي kelimelerinin musaggarlarında اللَّيْتَا ve اللَّيْتَا denir lām'ların fethi ve yā'ların teṣḡīdiyle. Ve kitāb-ı mezkūr ṣerhinde Şihāb dedi ki *Teshīl*'de meṣrūhtur ki 'Arabların بَعْدَ اللَّيْتَا وَالَّتِي kavlleri بَعْدَ الصَّغِيرَةِ وَالْكَبِيرَةِ sebkindedir, gūyā ki onu ihātadan 'ibāre kāsır olmakla sılası hafz olundu. Ve 'inde'l-ba'z اللَّيْتَا hutta-i kebīreden ve الَّتِي sağıreden 'ibārettir, taṣḡīri ta'zīm içindir. Ve *Mecma'u'l-Emsāl*'de mersūmdur ki kelām-ı mezbūr ile 'Arablar kemāl-i şiddet ü mihnetten kināye ederler ve bu münāsebetle dāhiyede 'alem-i gālib oldu, nihāyet الَّتِي gāyete bālig olmayan ve اللَّيْتَا mütēnāhiye olan dāhiyeden 'ibārettir; ve'l-hāsıl بَعْدَ اللَّيْتَا sebkindedir. الَّتِي بَلَغَتِ النَّهْيَةَ

النَّبَايِي

[ل ث ي]

اللَّيْتَا [el-leṣā] (sā-yı müsellese ile لَعَى [le'ā] vezninde) Bir nesnedir ki bādiye eṣcārından سَمُرَةٌ [semuret] ağacından sākit olur ki murād ondan zamk gibi seyelān eder bir nesnedir, mūncemid oldukta ona ضَعُورٌ [ṣu'rūr] derler. Ve pekişmemiş

seyelān eden sıvık sakıza denir. Ve

لَعَى [leṣā] Masdar olur, سَمُرَةٌ [semuret] ağacından ṣey'ı-i mezkūr ve sakızlık ağacından sıvık sakız zuhūr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: لَعَيْتُ الشَّجْرَةَ لَعَى مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا خَرَجَ مِنْهَا اللَّيْتَا Ve ağaca çığ düşmekle yaşarmak ma'nāsınadır; yukālu: لَعَيْتُ الشَّجْرَةَ إِذَا نَدَيْتُ Ve

لَعَى [leṣā] Havādan düşen çığ ta'bīr ettikleri rutūbete denir yāhūd onun gibi hafifçe rutūbete denir. Ve suya yāhud kana basmakla ayakkabı nem-nāk olmak ma'nāsınadır; yukālu: لَعَيْتُ خُفِّي إِذَا نَدَيْتُ مِنَ الْوُطْءِ فِي مَاءٍ أَوْ دَمٍ Ve bir nesneye sūt zefiri bulaşmak ma'nāsınadır; yukālu: لَعَيْتُ يَدِي إِذَا لَزَجْتُ مِنَ اللَّبَنِ Ve azca su içmek ma'nāsınadır; yukālu: لَعَيْتُ الرَّجُلَ إِذَا شَرِبَ الْمَاءَ Ve tencerenin bulaşığını gereği gibi yalamak ma'nāsınadır; yukālu: لَعَيْتُ الْفِدْرَ إِذَا لَحَسَهَا شَدِيدًا

اللَّيْتَا [el-leṣiyet] (فَرِحَةٌ [ferihāt] vezninde) سَمُرَةٌ [semuret] dediği rutūbeti seyelān eden [leṣā] ağacına denir. Ve

لَعَيْتَ [leṣiyet] ve

لَعَيْتَ [leṣiyet] (حَمْرَاءُ [ḥamrā] vezninde) Şol hatuna denir ki dā'imā ferci ve sā'ir bedeni terleyip yaşarır ola ki zemīmedir; yukālu: إِمْرَأَةٌ لَعَيْتَ وَلَعَيْتَ إِذَا كَانَتْ يَغْرُقُ قُبْلَهَا وَجَسَدُهَا

الْإِلْتِئَاءُ [el-ilṣā] (hemzenin kesriyle) Bu dahi لَعَى [leṣā] dediği nesne zuhūr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: لَعَيْتُ السَّمُرَةَ بِمَعْنَى لَعَيْتُ Ve bir adama لَعَى [leṣā] dediği nesne yedirmek ma'nāsınadır; yukālu: أَلْتَأُ إِذَا أَطْعَمَهُ اللَّيْتَا

الْإِلْتِئَاءُ [el-iltiṣā] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) سَمُرَةٌ [semuret] dediği nesne derip devşirmek ma'nāsınadır.

الْتَلْبِي [et-telessī] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) إِيْتَاءٌ [iltiṣā] ma'nāsınadır; tekūlu: حَرَجْنَا نَلْتَبِي وَنَلْتَبِي أَي نَأْخُذُ اللَّتِي

الْتَلْبِي [el-leṣiyy] (عَبِيّ [ganiyy] vezninde) لَتِي [leṣā] ekline düşkün adama denir.

الْتَلْأَةُ [el-leṣāt] (لَمَّ'ın fethiyle) لَهَاءٌ [lehāt] ma'nāsınadır ki boğazda küçük dil ta'bīr olunun et pāresine denir. Ve bir şecer adıdır.

الْتَلْئَةُ [el-liṣet] (عَدَةٌ [ʿidet] vezninde) لَتَاءٌ [leṣāt] ma'nāsınadır. Şārih der ki mü'ellif diş etine itlāk olunan لَتَّةٌ [liṣet]ten süküt eylemiştir ve o yā'īdir, aslı لَتِي idi.

الْوَاوِيُّ

[ل ح و]

الْإِلْتِحَاءُ [el-ilticā] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Bir adam ecnebī kavme nisbet iddi'ā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: اِلْتَجَى إِلَيَّ غَيْرَ قَوْمِهِ أَي ادَّعَى

الْوَاوِيُّ

[ل ح و]

الْلُخْوُ [el-laḥv] (مَخْوٌ [maḥv] vezninde) Bir adama sövmek ma'nāsınadır; yukālu: لَحَاءُ يَلْحُوهُ لُحْوًا إِذَا سَتَمَهُ Ve ağacın kabuğunu soy-mak ma'nāsınadır; yukālu: لَحَا الشَّجَرَةَ إِذَا قَشَرَهَا

الْإِلْتِحَاءُ [el-iltiḥā] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Bu dahi ağacın kabuğunu soy-mak ma'nāsınadır; yukālu: اِلْتَحَى الشَّجَرَةَ بِمَعْنَى لَحَاهَا

الْيَائِي

[ل ح ي]

الْلِيْحِيَّةُ [el-lihyet] (lām'ın kesriyle) Sakala

denir ki hilye-i çehre-i insānīdır; cem'ī لِحِي [liḥā] gelir lām'ın kesriyle ve elifin kasrıyla ve لُحِي [luḥā] gelir lām'ın zam-mıyla, ذُرْوَةٌ [zīrvet] ve ذُرَى [zurā] gibi. Ve nisbetinde لَحَوِيّ [leḥaviyy] denir lāmın kesri ve ḥā'nın fethiyle; ve minhu kav-luhum: مَنْ طَالَتْ لِحْيَتُهُ قَصُرَتْ فِطْنَتُهُ“ وَهِيَ شَعْرٌ ” Mütercim der ki bu لِحَاءٌ [liḥā] ma'nāsından ki kabuğa denir me'hūzdur, zīrā çehrenin kabuğu menzilindedir.

الْأَلْحَى [el-elḥā] (أَحْمَرٌ [aḥmer] vezninde) ve **الْلِيْحَانِي** [el-lihyāniyy] (lām'ın kesriyle) Uzun sakallı yāhūd kaba sakallı adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَلْحَى وَلِيْحَانِيّ أَي طَوِيلٌ اللَّحْيَةُ أَوْ عَظِيمُهَا

الْلَحْيُ [el-laḥy] (lām'ın fethi ve ḥā'nın sükūnuyla) Çene kemiğine denir ki sakal biten mevzi'dir, tesniyesi لِحْيَانٍ [laḥyān]dır ve cem'-i killeti أَلْحَى [elḥī] gelir hemzenin fethi ve ḥā'nın kesriyle ve cem'-i kesreti لُحْيِيّ [luḥiyy] gelir lām'ın zammı ve ḥā'nın kesriyle; yukālu: هُمَا لِحْيَانٍ وَثَلَاثَةٌ أَلْحٍ وَالْكَبِيرُ لُحْيِيّ

الْلِيْحَانُ [el-lihyān] (lām'ın kesriyle) وَشَلٌ [veşel] ma'nāsınadır ki yerden ve kayadan tereşşuh eden su sızıntısına denir. Ve sel suyu yardığı hendeğe ve yara denir. Ve kaba sakallı adama denir, لِحْيَانِيّ [lihyāniyy] gibi. Ve bir kabîle pederinin ismidir.

الْلِحَاءُ [el-liḥā] (كِسَاءٌ [kisā] vezninde) Ağacın kabuğuna denir; yukālu: لِحَاءُ الشَّجَرِ أَي قَشْرُهُ

الْلَحْيُ [el-laḥy] (وَحْيٌ [vaḥy] vezninde) Ağacın kabuğunu soy-mak ma'nāsınadır; tekūlu: لَحَيْتُ الشَّجَرَ لَحْيًا مِّنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا قَشَرْتَهُ Ve bir adama levm ve tevbiḥ eylemek ma'nāsına müsta'emeldir; tekūlu: لَحَيْتُ فُلَانًا

إِذَا لَمْتَهُ Ve la'n ve nefrîn eylemek ma'nâsına müsta'meldir; yukâlu: لَمَّا اللهُ فَلَانًا أَيَّ قَبِيحَةٍ وَلَعْنَتُهُ

الْمَلْحِيُّ [el-melḥiyy] (مَرْمِيٌّ [mermiyy] vezninde) Lev'm ve tevbiḥ olunmuş adama denir.

الْمُلَاحَاةُ [el-mulāḥāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāḥāt] vezninde) ve

الْلِحَاءُ [el-liḥā'] (جِدَالٌ [cidāl] vezninde) Münāza'a ve mücādele ma'nâsınadır; yukâlu: لِحَاءٌ مَلَاخَاةٌ وَلِحَاءٌ إِذَا نَارَعَهُ

الْإِلْحَاءُ [el-ilḥā'] (hemzenin kesriyle) Bir adam lev'm ve ta'yîri mûcib bir vaz' ve hareket eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: أَلْحَى فُلَانٌ إِذَا أْتَى مَا يُلْحَى عَلَيْهِ أَيَّ يَلَامُ أَلْحَى الْعُودُ أَيَّ أَنْ لَهُ أَنْ يُقْسَرَ

لُحَى [Luḥā] (هُدَى [hudā] vezninde ve غُرَابٌ [gūrāb] vezninde) Medīne'de bir vādî ismidir.

لُحْيَانٌ [Luḥyān] (عُشْمَانٌ [uṣmān] vezninde) İki vādî ismidir.

لَاحْيَانٌ [Laḥyān] (سَلْمَانٌ [selmān] vezninde) Emîr-i Hîre olan Nu'mān b. Munzir'in Hîre'de bir kasr-ı mu'allâsı ismidir.

دُو لِحْيَانٌ [Zū Liḥyān] Es'ad b. 'Avf'ın lakabıdır.

دُو اللَّحِيَةِ [Zu'l-Liḥyet] İki kimsenin lakabıdır.

لِحِيَةُ الثَّنِيْسِ [liḥyetu't-teys] Teke sakalı dedikleri nebâtür.

الْيَائِيُّ

ل خ ي

الْلَحَى [el-leḥā] (ḥā-yı mu'ceme ile عَصَا

[aṣā] vezninde) Pek çok herze ve beyhüde söz söylemek ma'nâsınadır; yukâlu: لَحَى الرَّجُلُ لَحَى مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَثُرَ كَلَامُهُ فِي الْبَاطِلِ Ve

لَحَى [leḥā] Burna dārü dōkecek âlete denir, huni gibi, 'alā-kavlin huni tarzında mahsûs bir âlettir ki bir cins deryā cānverinin derisinden düzüp onunla burna enfiyye gibi dārü çekerler; سَمَاءٌ [semā'] vezninde dahi lügattir.

الْمُلْحَى [el-milḥā] (مُنْبَرٌ [minber] vezninde) Bu dahi لَحَى [leḥā] dediği âlete denir.

الْأَلْحَى [el-elḥā] (أَحْمَرٌ [aḥmer] vezninde) Herze-güy, mā-lā-ya'nî söyleyici yaşak adama denir; mü'ennesi لَحْوَاءٌ [laḥvā']dır. Ve dizlerinin birisi âherinden büyük olan deveye denir; bunun da mü'ennesi لَحْوَاءٌ [laḥvā']dır. Ve

لَحْوَاءٌ [laḥvā'] Ferci vāsi' hatuna denir; yukâlu: إِمْرَأَةٌ لَحْوَاءٌ أَيُّ الْوَاسِعَةِ الْجَهَّازِ Ve üst burnu altından uzun olan tavşancıl kuşuna denir.

الْلَحْيِي [el-laḥy] (رَمِيٌّ [remy] vezninde) Bir adama māl vermek ma'nâsınadır; tekülü: لَحَيْتُهُ لَحْيًا مِنْ الْبَابِ الثَّانِي أَيُّ أَعْطَيْتُهُ مَالِي Ve bir adamın burnuna enfiyye gibi dārü çek-tirmek yāhūd ağzına ağız otu dōkmek ma'nâsınadır; tekülü: لَحَيْتُهُ أَيُّ سَعَطْتُهُ أَوْ أَوْجَزْتُهُ الدَّوَاءُ

الْإِلْحَاءُ [el-ilḥā'] (hemzenin kesriyle) لَحَى [laḥy] ma'nâlarıdır; tekülü: لَحَيْتُهُ بِمَعْنَى لَحَيْتُهُ

الْإِلْتِيحَاءُ [el-iltiḥā'] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Devenin göğsü derisinden sırımlık çıkarmak ma'nâsınadır; yukâlu: اِلْتَحَى صَدْرُ الْبَعِيرِ إِذَا قَدَّ مِنْهُ سَيْرًا Ve suda ıslanmış ekmek yemek ma'nâsınadır; yukâlu: اِلْتَحَى الصَّبِيُّ إِذَا أَكَلَ خُبْزًا مَبْلُولًا

الْمَلَاخَاةُ [el-mulāḥāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) ve-

ninde) ve **الْلِحَاءُ** [el-liḥāʾ] (قِتَالٌ [qitāl] vezninde) Bir kimse ile samīmī dostlaşmak maʿnāsınadır; yukālu: لَاحَاةٌ مُلَاخَاةٌ وَلِحَاءٌ إِذَا صَادَقَهُ Ve muʿāhede edip antlaşmak maʿnāsınadır; yukālu: لَاحَاةٌ مُلَاخَاةٌ إِذَا خَالَفَهُ Ve bir adamın dilhāhı üzere muʿāmele ile müdārā ve muvāfakat eylemek maʿnāsınadır; yukālu: لَاحَاةٌ مُلَاخَاةٌ إِذَا صَانَعَهُ Ve bir adamı bir nesne üzere kışkırtmak maʿnāsınadır; yukālu: لَاحَاةٌ عَلَيَّهِ إِذَا خَرَّشَهُ Ve bir adamı gamz ve siʿāyet eylemek maʿnāsına olmakla maʿnā-yı evvel ile zıdd olur; yukālu: لَاحَى بِهِ إِذَا وَشَى

الْلَحْيُ [el-leḥī] (عَمِي [ʿamī] vezninde) [elḥā] gibi bir dizi āherinden büyük olan deveye denir; yukālu: بَعِيرٌ لَحٍ وَالْلَحَى إِذَا كَانَتْ إِحْدَى رُكْبَتَيْهِ أَغْطَمَ مِنَ الْآخَرَى **الْلِحَاءُ** [el-liḥāʾ] (غِدَاءٌ [gidāʾ] vezninde) İsm-dir, suda ıslanmış ekmeğe denir.

الْوَاوِيُّ

[ل خ و]

الْلَحْوُ [el-laḥv] (lām'ın fethi ve ḥā'nın sükūnuyla) لَحْيٌ [laḥy] gibi buruna dārū çektiirmek maʿnāsınadır; tekūlu: لَحْوُهُ لَحْوًا إِذَا سَعَطْتَهُ

لَحْوَةٌ [Laḥvet] (طَلْحَةٌ [ṭalḥat] vezninde) İbn Cuşem b. Mālik'tir ki maʿrūftur.

الْيَائِيُّ

[ل د ي]

لَدَى [ledā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) ke-limesinde lügattir ki māddeinde beyān olundu.

الْلِدَّةُ [el-lidet] (عِدَّةٌ [ʿidet] vezninde) Yaşdaşa denir; cemʿi لِدَاتٌ [lidāt] gelir;

yukālu: هُوَ لِدْتُهُ أَيُّ تَزْوُهُ Ve bu muʿtell olmakla mahall-i zikri bu makāmdır. Cevherī “و،ل،د” māddeinde zikr eylemekle vehm eyledi. Şārih der ki müʿellif dahi “و،ل،د” māddeinde zikr eyledi.

الْإِلْدَاءُ [el-ildāʾ] (hemzenin kesriyle) Bir adamın yaşdaşları çok olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَلْدَى الرَّجُلُ إِذَا كَثُرَتْ لِدَاتُهُ **الْيَائِيُّ**

[ل ذ ي]

الَّذِي [ellezī] (lām'ın fethi ve zāl-ı muʿcemenin kesriyle) İsm-i mevsüldür, kendisiyle maʿārifi cümleler ile sıfatlamağa tevassul olunmak için masūg ve mevzūʿdur, sılasız tamām olmaz. Ve bunda beş lügat dahi vardır:

الَّذِي [ellezi] (zāl'ın kesriyle ki muhaffeftir) ve

الَّذِي [ellez] (zāl'ın sükūnuyla) ve

الَّذِي [elleziyy] (yā-yı müşeddedenin zam-ı ve kesriyle) ve

لَذِي [lezī] Mahzūfū'l-lām ve muhaffefü'l-yāʾ olarak ki beş ve mecmūʿu altı lügattir. Tesniyesinde الَّلَّذَانِ [ellezān] denir ve الَّلَّذَا [ellezā] denir nūn'un iskātıyla ki müfredinde zāl'ın sükūnuyla olanındır; cemʿi الَّلَّذِينَ [ellezīne] gelir, ahvāl-i selāse de الَّلَّذِي gelir müfredi gibi.

Mütercim-i hakīr der ki kütüb-i nahviyyede mübeyyen olduğu üzere الَّلَّذِي kelimesi ki ism-i mevsüldür, maʿrifeyi cümle ile tavsif eylemeğe vuslat olmak için mevzūʿdur, zīrā cümle fi-zātihā nekre olmakla maʿrifeye sıfat vukūʿu saḥiḥ olmaz, pes mevsülün duhülüyle kesb-i taʿrif eyledikte tavsifi saḥiḥ olur. Müʿennesinde

جاءني الذي denir ki zikr olundu. Meselâ الذِّي الّذي قلته terkibi “Şol senin söylediğin adam bana geldi” demektir. Ve bunda vech-i mezkûr üzere altı gûne lügat var; kesret-i tedāvülünden nâşî ve sılasıyla müstetâl olmak hasebiyle tahfîf ve belki tahfîfî husûsunda mübâлага olunup yâ’sı ve harekesi ve lâm’ı bile kasr olundu, belki yalnız elif ve lâm’la da iktifâ olunur, ism-i fâ’ilde ve ism-i mef’ulde olduğu gibi. Ve ‘inde ehli’t-tahkîk الّذِينَ kelimesi الذِّي lafzından cem’-i musahhah değildir, zîrâ الذِّي kelimesi müfred ve cemâ’ate mütenâvel ma’nâ-yı cinsîye dâll olmakla الّذِينَ kelimesinin müfredi değildir, belki الذِّي zû-ziyâdedir, ya’nî fakat ‘aded ve kesret zımında tahakkuku haysiyetiyle cinse delâleti irâde olundukta âhirine nûn ziyâde ederler. Bu sûrette فُودُ [ferd] yâhûd فُودَانِ [ferdân] irâdesine salâhiyeti kalmaz, belki kendisiyle cemâ’at murâd olmağa müte’ayyen olur, gûyâ ki lâm-ı istiğrâkla mahalli cins menzilinde olur. Ve Benî ‘Uğ ayl lügatinde hälet-i ref’de vāv ile الّذُونَ denir. İntehâ.

الذَّا [el-lezā] (عَصَا [‘aşā] vezninde) Bir yerde dâ’imî mukîm olmak ma’nâsınadır; yukâlu: لَدَيْ بِالْمَكَانِ لَدَا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا سَدَكَ:

الْوَاوِيُّ

[ل ش و]

اللسو [el-lesv] [ḥasv] [ḥasv] vezninde) Ta’āmı küstâhâne pek pek yemek ma’nâsınadır; yukâlu: لَسَا الرَّجُلُ يَلْسُو لَسُوا إِذَا: أَكَلَ أَكْلًا شَدِيدًا

الْوَاوِيُّ

[ل ش و]

اللسو [el-leşv] [ḥaşv] [ḥaşv] vezninde) Bir kimse ‘âlî-kadr iken zelîl ve kem-kadr olmak ma’nâsınadır; yukâlu: لَسَا فُلَانٌ لَسُوا إِذَا: حَسَّ بَعْدَ رَفْعَةٍ

اللسي [el-leşiy] [ġaniyy] [ġaniyy] vezninde) Sağmal hayvânı çok adama denir; yukâlu: رَجُلٌ لَسِيٌّ أَي كَثِيرُ الْحَلَبِ

الْوَاوِيُّ

[ل ص و]

اللسو [el-laşv] (lâm’ın fethi ve şād’ın sükûnuyla) Mazinne-i töhmet olan adama yanaşmak ma’nâsınadır; yukâlu: لَصَا وَإِلَيْهِ لَصَا Ve bir hatuna isnâd-ı töhmet-i fücûr eylemek ma’nâsınadır; yukâlu: لَصَا الْمَرْأَةُ إِذَا قَدَفَهَا:

الْيَائِيُّ

[ل ص ي]

اللسي [el-laşy] [laşv] [laşv] vezninde ve mürâdifidir; yukâlu: لَصَى إِلَيْهِ وَلَصِي لَصِيًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالرَّابِعِ إِذَا انْضَمَّ إِلَيْهِ لَرِيْبَةٍ

اللسي [el-leşiy] [ġaniyy] [ġaniyy] vezninde) **اللسي** [ḥaşiy] [ḥaşiy] lafzına itbâc olur; yukâlu: حَصِيٌّ بَصِيٌّ لَصِيٌّ إِتْبَاعٌ

الْوَاوِيُّ

[ل ض و]

اللسو [el-laşv] (lâm’ın fethi ve dâd-ı mu’cemenin sükûnuyla) Kılavuzlukta uzluk eylemek ma’nâsınadır; yukâlu: لَصَا الرَّجُلُ لَصُوا إِذَا حَذَقَ الدَّلَالَ

الْيَائِي

[ل ط ي]

الْلَطَاةُ [el-leṭāt] (حَصَاةٌ [ḥaṣāt] vezninde) Arz ma'nāsınadır. Ve mevzi' ma'nāsınadır. Ve cebheye 'alā-kavlin vasatına denir. Ve bir adamın kurbünde olan uğrulara denir.

الْمِلْطَاةُ [el-milṭāt] (مِضْبَاحٌ [miṣbāḥ] vezninde) سَمْحَاقٌ [simḥāq] dedikleri baş yarığına denir ki cirāhatle kemik beyninde bir yufkaca zar kalmış ola.

الْمُلْطِيَةُ [el-mulṭiyet] (مُحْسِنَةٌ [muḥsinet] vezninde) مِلْطَاةٌ [milṭāt] ma'nāsınadır.

الْلَطِي [el-laṭy] (lām'ın fethi ve ṭā'nın sükūnuyla) Yere yapışıp kalmak ma'nāsınadır; yukālu: لَطَى الرَّجُلُ لَطِيًا مِّنَ الْبَابِ إِذَا لَرِقَ بِالْأَرْضِ الثَّلَاثِ إِذَا لَرِقَ بِالْأَرْضِ

الْلَطَا [el-leṭā] (عَصَا [aṣā] vezninde) Bir adamı sıklıkla bastırmak ma'nāsınadır; tekūlu: لَطَيْتُ فُلَانًا لَطًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ أَيُّ أَثْقَلَنِي Ve bir adama bir nesne zımında gümān eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: لَطَيْتُهُ بِذَلِكَ أَيُّ طَنْتُهُ عِنْدَهُ ذَلِكَ

الْتَلْطِي [et-telṭī] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Düşmanın gafletle fırsatını gözetmek yāhūd 'inde'l-a'dā' bir cihetle mütalebesi olmakla 'alā-gafletin bir mikdār māllarını ahz ile sebk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَلَطَّى عَلَى الْعَدُوِّ إِذَا أَنْتَظَرْتَ غَوْتَهُمْ أَوْ كَانَ لَهُ عِنْدَهُمْ طَلْبُهُ فَأَخَذَ مِنْ مَالِهِمْ شَيْئًا فَسَبَقَ بِهِ

الْوَاوِي

[ل ط و]

الْلَطْوُ [el-laṭv] (حَطْوٌ [ḥaṭv] vezninde) Bir 'ārıza sebebiyle bir büyük kayaya yāhūd bir mağaraya sığınmak ma'nāsınadır;

لَطَا الرَّجُلُ يَلْطُو لَطْوًا إِذَا التَّجَأَ إِلَى صَخْرَةٍ أَوْ غَارٍ

الْيَائِي

[ل ظ ي]

الْلَظَى [el-leṭā] (zā-yı mu'ceme ile fetā [fetā] vezninde) Āteşe yāhūd yalımına ve 'alevine denir; yukālu: مَا أَشَدَّ اللَّظَى أَيُّ النَّارِ أَوْ لَهَيْبَهَا Ve

لَظَى [leṭā] Cehennem esmāsındandır ve ma'rifedir. Pes 'alemiyyet ve te'nisle gayr-i munsarıftır. Ve masdar olur, āteş 'alevlenmek ma'nāsınadır; yukālu: لَظَيْتِ النَّارُ لَظَى مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَلَهَّيْتُ

الْإِلْتِظَاةُ [el-iltizā] ve

الْتَلْظِي [et-telazī] Bunlar da لَظَى [leṭā] ma'nāsınadır; yukālu: إِنْ تَلَطَّتِ النَّارُ وَتَلَطَّتْ بِمَعْنَى لَظَيْتِ

الْتَلْظِيَةُ [et-talziyet] (تَفَعُّلَةٌ [tef'ilet] vezninde) Āteşi 'alevlendirmek ma'nāsınadır; yukālu: لَظَى النَّارِ إِذَا أَهْبَهَا

ذُو لَظَى [Zū Leṭā] Bir mevzi'dir.

الْوَاوِي

[ل ع و]

الْلَعْوُ [el-la'v] (lām'ın fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) Bed-hūy adama denir; yukālu: رَجُلٌ لَعَوُ أَيُّ السَّيِّءِ الْخُلُقِ Ve çolpa ve hemec kimseye denir; yukālu: هُوَ لَعَوُ أَيُّ فُسُلٌ Ve pek haris ve 'abdü'n-nefs adama denir; mü'ennesi لَعَوَةٌ [la'vet]tir ve cem'î لَعَاءٌ [li'ā] gelir lām'ın kesriyle.

الْلَعَا [el-le'ā] (عَصَا [aṣā] vezninde) Bu dahi pek şereh ve hırsı olan aç gözlü adama denir.

الْلَعْوَةُ [el-la'vet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde)

Meme başlarının çevrelerinde olan siyāh çevrintiye denir; غُرْفَةٌ [gurfet] vezninde dahi lügattir. Ve dişi kelbe denir.

اللَّعَاةُ [el-le'āt] (حَصَاةٌ [haṣāt] vezninde) Bu dahi dişi kelbe denir.

ذُو لَعَوَةٍ [Zū La'vet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Mülük-i Hîmyer'den ki ezvā' ta'bîr olunur bir melik lakabıdır. Ve başka bir adamın lakabıdır.

الْأَلَاعِي [el-lā'ī] Sehlice nesneden belinleyip korkan yüreksiz adama denir; yukālu: رَجُلٌ لَاعٍ أَي يَفْرَعُهُ أَدْنَى شَيْءٍ

التَّلْعِي [et-tela'ī] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Bal makülesi nesne kıvāma gelmek ma'nāsınadır; yukālu: تَلَعَى الْعَسَلُ إِذَا تَعَقَّدَ Ve bir kimse evvel-i bahārda zuhūr eden otluk derip devşirmek ma'nāsınadır; yukālu: تَلَعَى اللَّعَاعُ إِذَا حَرَجَ بِأَخْذِهِ

الْأَلْعَاءُ [el-el'ā'] (hemzenin fethiyle) Parmak kemiklerine denir, سُلَامِيَّاتٍ [sulāmeyāt] ma'nāsına.

الْأَلَاعِيَّةُ [el-lā'iyet] Sütleğen envā'ından sarı sütleğen ve balık sütleğeni dedikleri nebāta denir ki dağ dorularında nābit olur; sarı çiçekleri olup şāhları süt ile memlū olur, tohumunu suya ilkā eyledikte ekl eden balıklar bî-hod olup suyun yüzüne çıkarlar. Ve varak-ı medkükunu şürb ziyādesiyle müşhildir ve sütü mukayyī, kezālik balgam ve safrāyı ishālde bî-adıldır.

Mütercim der ki mü'ellif gerçi لَعَا لَكَ terkîbini 'ayn māddesinde zikr eyledi, lākin asl ve faslını beyān eylemedi. Terkîb-i mezbūru 'Arablar bir adamın ayağı sürçse ona du'ā ma'kāmında irād ederler ki bir yerin rencide olmayarak dürüst kalkasın demektir, niteki لَعَلَّكَ dahi derler ki iktifā' olunmuştur, zāhiren لَعَا لَكَ

terkîbinin aslı لَعَلَّكَ تَنْعَشُ صَحِيحًا idi ki لَعَلَّكَ وَ سَالِمًا terkîbinden muhtasardır. Şeyh Rağî ziyādece tafsîl eylemiştir, fe'lyurāca'.

الْوَاوِيُّ

[ل غ و]

اللُّغَةُ [el-luğat] (lām'ın zammı ve ğayn'ı mu'cemenin fethiyle) Şol asvāttan 'ibārettir ki onlar ile her kavm ve tā'ife ya'ni her sınıf insānı garaz ve merāmlarından ta'bîr ederler, 'Arabî ve Fārīsî ve Türkî gibi; cem'îi لُغَاتٌ [luğāt] ve لُغُونَ [luğūn] gelir lām'ların zammıyla; yukālu: لُغَةُ الْعَرَبِ أَفْصَحُ اللَّغَاتِ وَ هِيَ أَصْوَاتٌ يُعَبِّرُ بِهَا كُلُّ قَوْمٍ عَنْ أَعْرَاضِهِمْ Mü'ellifin cem' bünyesiyle ta'rîfi envā' ve esnāf itibārına mebnīdir. Ve bu tekel-lüm ve telaffuz ma'nāsından me'hūzdur. Asl فَعَّلٌ [fu'al] veznindedir ki لُغُو idi, تُبَّةٌ [ṣubet] kelimesi gibi hā' vāv'dan 'ivazdır. Şārih der ki asl لُغُو [luğav] kuş civıltısına mevzū'dur, ba'dehu mefhümsüz beyhüde kelāmda isti'māl olundu, sonra tevsî'le mutlak kelāmda müsta'mel oldu. Her kavmin kendi lisānları üzere olan kelāma لُغَةٌ [luğat] itlākı ma'nā-yı mevzū'undan yāhūd zikr olunan ma'nā-yı mecāzından me'hūzdur.

اللُّغُو [el-lağv] (lām'ın fethi ve ğayn'ın sükūnuyla) Tekellüm eylemek ma'nāsınadır; yukālu: لَعَا الرَّجُلُ يَلُغُو لُغُوًا Ve nevmid olmak ma'nāsınadır; yukālu: لَعَا الرَّجُلُ إِذَا حَابَ Ve tiridi yağa gereği gibi kandırıp doyurmak ma'nāsınadır; yukālu: لَعَا تَرِيدَتَهُ إِذَا رَوَّاهَا بِالذَّسَمِ

لُغُو [lağv] Mu'teddün bih olmayan herze ve beyhüde nesneye denir; ef'āl ve akvālden e'ammdır, لُغَى [leğā] ve لُغُوِي [lağvā] gibi, ke-mā se-yuzkeru. Ve bey'

ve şirā makūlesi muʿāmelede muʿteddün bihā olmamakla mühmel ve sâkıt olan ko-yuna denir. Ve kavluhu taʿālā: ﴿لَا يُؤَاخِذُكُمُ اللَّهُ بِاللَّغْوِ فِي أَيْمَانِكُمْ﴾ الآية أي لا يُؤَاخِذُكُمُ بِالْإِثْمِ اللَّهُ بِاللَّغْوِ فِي أَيْمَانِكُمْ﴾ Yaʿnī keffāreti verilen yemīnin vebālī sâkıt olmakla defter-i hukūka kayd olunmayıp heder ve sâkıt olduğundan Hak celle ve ʿalā o hālifi muʿāhaze ve ʿikāb eylemez.

Lâkin müʿellif *Başāʾir*'de bu maʿnāyī sīga-i temrīd ile zikr edip ve yemīn-i لَعُو [lağv]ı ʿakd-i kalb taʿalluk eyleyerek yaʿnī esnā-yı kelāmda min-gayri fikr ve lā-reviyyet sebk-i lisān eden yemīn ile taʿrīf eyledi, hılāl-i kelāmda وَالله ve بلى ve وَهُوَ dedikleri gibi. Ve Cevherī لَعُو kelimesini kelb ürümeğe maʿnāsınayla da tefsīr ve bir beytle istiḡhād eylemekle bu taʿbīri bātıldır. Beyt-i merkūmda vākīʿ kilāb lafzından murād İbn Rebīʿa b. ʿĀmir'dir, yoksa كَلَب [kelb]in cemʿi değıldir. Ve beyt-i merkūm budur: وَقُلْنَا لِلدَّلِيلِ أَفْمَ إِيْهِمْ ” || فَلَا تَلْعَى لِعَيْرِ كِلَابٍ“

الْإِنْعَاءُ [el-ilgā] (hemzenin kesriyle) Bir adamı hāʾib ve nevmīd kılmak maʿnāsınadır; yukālu: لَعَاهُ إِذَا خَيَّبَهُ Pes ibtāl eylemek maʿnāsı bundan meʿhūz olur.

اللَّعَى [el-legā] (فَتَى [fetā] vezninde) لَعُو [lağv] gibi beyhūde ve bī-maʿnā sakt ve lā-ṭāʾil nesneye denir, لَعُو [lağvā] dahi denir, ke-mā se-yuzkeru. Ve masdar olur, hatā eylemek maʿnāsına, ke-mā se-yecīu. Ve bir nesneye pek düşkün harīs olmak maʿnāsınadır; yukālu: لَعَى بِهِ لَعًا مِنَ الْبَابِ Ve suyu pek çok içip henüz kanmayıp susuzca kalmak maʿnāsınadır; yukālu: لَعَى بِالْمَاءِ إِذَا أَكْثَرَ مِنْهُ وَهُوَ لَا يَرْوَى مَعَ ذَلِكَ **اللَّغْوَى** [el-lağvā] (سَكْرَى [sekrā] vezninde)

Bu dahi beyhūde ve sâkıt ve bī-maʿnā nesneye denir; yukālu: تَكَلَّمَ بِاللَّغْوِ وَاللَّغَى وَاللَّغْوَى أَوْ اشْتَعَلَ بِهِ أَيَّ بِالسَّقَطِ وَمَا لَا يُعْتَدُ بِهِ مِنْ كَلَامٍ وَنَحْوِهِ Ve

لَعُو [lağvā] Bağırtlak kuşlarının feryād ve şamatalarına denir; tekūlu: سَمِعْتُ لَعُوًّا لَقَطًا أَيَّ لَعَطَهَا

اللَّعَا [el-legā] (عَصَا [ʿašā] vezninde) ve

اللَّاعِيَّةُ [el-lāgiyet] ve

الْمَلْغَاةُ [el-melgāt] (مَرْمَاتٌ [mermāt] vezninde) Hatā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: لَعَى فِي قَوْلِهِ وَلَعِي لَعًا وَلَاغِيَّةً وَمَلْغَاةً مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ Ve وَالْأَوَّلُ وَالرَّابِعُ إِذَا أُخْطَأَ

لَاغِيَّةٌ [lāgiyet] Fāhiş söze denir; yukālu: كَلِمَةٌ لَاغِيَّةٌ أَيَّ فَاحِشَةٌ

الْإِسْتِلْغَاءُ [el-istilgā] Lügat istimāʿ eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: اسْتَلْغَ الْعَرَبُ أَيَّ اسْتَمْعَ Pes sīmʿi taleb için olmaz.

الْوَاوِيُّ

[ل ف ي]

الْفَاءُ [el-lefā] (فَاءٌ [fā]yla سَمَاءٌ [semā] vezninde) Toprağa denir. Ve yer yüzünde olan moloza ve işe yaramaz döküntü ve kırıntı makūlesine denir. Ve mutlakā nāçiz nesneye denir, zāyīʿ eden acımaz ve bulanlar sevinmez; bī-vefā ahhāb-ı zamāne gibi; ve minhu yukālu: رَضِيَ مَعَ الْوَفَاءِ بِالْفَاءِ وَهُوَ التُّرَابُ وَالْقِمَاشُ عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ وَكُلُّ خَسِيسٍ يَسِيرٍ حَقِيرٍ Müʿellif bunu bāb-ı hemzede dahi sebt eyledi.

الْإِلْفَاءُ [el-ilfā] (hemzenin kesriyle) Bulmak maʿnāsınadır; yukālu: الْفَاءُ إِذَا وَجَدَهُ

التَّلَافِي [et-telāfi] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Kusūru yāhūd fevt olunan nesneyi sonradan tedārük eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَلَفَاهُ إِذَا تَدَارَكَهُ

الْبَائِي

[ل ق ي]

الَّلِّقَاءُ [el-liqā'] (كَتَابٌ [kitāb] vezninde) ve

الَّلِّقَاءَةُ [el-liqā'et] ve

الَّلِّقَايَةُ [el-liqāyet] (كِتَابَةٌ [kitābet] veznlerinde) ve

الَّلِّقِي [el-liqiyy] (kesre teytle) ve

الَّلِّقِيَّانُ [el-liqiyān] ve

الَّلِّقِيَّانَةُ [el-liqiyānet] (lām'ların kesriyle) ve

الَّلِّقِي [el-luqiyy] (ضَلِيٌّ [şuliy] vezninde) ve

الَّلِّقِيَّانُ [el-luqiyān] (lām'ın zammıyla) ve

الَّلِّقِيَّةُ [el-luqiyet] (غُرْفَةٌ [gurfet] vezninde) ve

الَّلِّقَى [el-luqā] (لَامٌ'ın zammıyla هُدَى [hudā] vezninde) ve

الَّلِّقَاءَةُ [el-leqā'et] (سَمَاحَةٌ [semāhat] vezninde) Bir adama karşı rāst gelip kavuşup görmek ma'nāsındadır ki buluşmak ta'bir olunur; yukālu: لَقِيَهُ لِقَاءٌ وَلِقَاءَةٌ وَلِقَايَةٌ وَلِقِيٌّ وَلِقِيَّانٌ وَلِقِيَّانَةٌ وَلِقِيٌّ وَلِقِيَّانٌ وَلِقِيَّانَةٌ وَلِقِيٌّ وَلِقِيَّانٌ وَإِذَا رَأَهُ Ve şārihin *Mufredāt-ı Rāgib*'den beyānına göre mukābeletü's-şey' ve müsādefetuhu ma'nāsına mevzūc olmakla bir nesneye karşı rāst gelip görmek ma'nāsındadır. Ve ba'zen bu mefhūm ikiye tahlil olunur ki yalnız karşı rāst gelmek ma'nāsına olur ve yalnız görmek ma'nāsına olur. Burada mü'ellif şikk-ı sānī ile tefsir eyledi.

الَّلِّقِي [et-telaqqi] (تَفَاعُلٌ [tefa'ul] vezninde) ve

الَّلِّقَاءُ [el-iltiqa'] (إِفْتِعَالٌ [ifti'al] vezninde) Bunlar da bir nesneye karşı tesādüf edip görmek ma'nāsındadır; yukālu: تَلَقَّاهُ وَالتَّلَقَّاهُ

بِمَعْنَى لَقِيَهُ Ve

الَّتِقَاءُ [iltiqa'] Müşāreket için olur; tekūlu: تَلَقَّتِ الْمَرْأَةُ إِذَا عَلَّتَتْ Ve

تَلَقَّى [telaqqi] Bir nesneyi karşıya almak ve karşılamak ma'nāsına olmakla kabül eylemek ma'nāsında isti'māl olunur; ve minhu yukālu: تَلَقَّتِ الْمَرْأَةُ إِذَا عَلَّتَتْ

الَّتِلْقَاءُ [et-tilqā'] (tā'nın kesriyle) İsmidir, görüşmeğe ve buluşmağa denir ki Fārisīde dīdār denir. Ve bunun تَبَيَّانٌ [tibyān] lafzından gayrı nazīri yoktur. Şārih der ki mü'ellifin kelāmı müşevveştir, zīrā تَبَيَّانٌ [tibyān] kelimesi masdardır ve تَلَقَّاهُ [tilqā'] kendi beyānına göre ismidir. İntehā. Ve

تَلَقَّاهُ [tilqā'] Tevessu'la zarf-ı mekān olur, cihet-i likā' vü mukābile ma'nāsına ve bu cihetle zarfıyyet üzere mansüb olur; yukālu: تَوَجَّهَ تَلَقَّاهُ النَّارِ وَتَلَقَّاهُ فَلَانِ أَبِي جَدَائِهِ

الَّتِلَاقِي [et-telaqqi] (تَفَاعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Birbirine karşı gelip görüşmek ve buluşmak ma'nāsındadır; tekūlu: تَلَقَّاهُ بِمَعْنَى التَّلَقِّيَّانِ

بِزُومِ التَّلَاقِي [yevmu't-telaqqi] Kıyāmet gününden 'ibārettir, eslāf u ahlāf ve ehl-i arz u semā' birbirine mülākī olurlar.

الَّلِّقِي [el-leqiyy] (غَنِيٌّ [ganiyy] vezninde) Karşı rāst gelinip görüşülmüş kimseye denir ki her birine nisbetle لَقِيٌّ [leqiyy] denir ve ikisine لَقِيَّانٌ [leqiyyān] denir; yukālu: هُوَ لَقِيٌّ لَقِيَّانٌ وَهُمَا لَقِيَّانٌ Ve

لَقِيٌّ [leqiyy] (شَقِيٌّ [şeqiyy] lafzına itbā' olur; yukālu: شَقِيٌّ لَقِيٌّ إِتْبَاعٌ

الَّلِّقَى [el-leqā] (فَتَى [fetā] vezninde) ve

الْمُلَقَى [el-mulqā] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) ve

الْمُلَقَى [el-mulakqā] (مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) ve

الْمَلْقِي [el-melkiyy] (مَرْمِي [mermiyy] vezninde) ve

الْلِقَاءُ [el-laqqā] (شَدَادٌ [šeddād] vezninde) Bunların cümlesi hayrda ve şerde müstaʿmellerdir, lākin şerrde istiʿmalleri ekserdir, yaʿnī bunlar hayra yāhūd dāʿimā şerre kavuşup ve kendisine dāʿimā şerr ve kerīhe tesādūf eden adama itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ لَقِيَ وَمُلْقَى وَمَلْقِي وَلِقَاءٌ فِي فُلَانٍ مُلْقَى أَيِ: Ve fi'l-Esās: الْخَيْرِ وَالشَّرِّ وَهُوَ أَكْثَرُ مُمْتَحَنٌ لَا يَزَالُ يَلْقَاهُ مَكْرُوءَةً

الْمَلَاكَاةُ [el-mulākāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) ve

الْلِقَاءُ [el-liqā] (قِتَالٌ [kitāl] vezninde) Bir adama kavuşup buluşmak maʿnāsınadır; yukālu: لِقَاءُ مُلَاكَاةٍ وَلِقَاءٌ إِذَا قَابَلَهُ وَصَادَفَهُ

الْأَلَاقِي [el-elākiyy] (hemze-i meftūha ile) Şedāʿid ve mihen maʿnāsınadır; yukālu: اَلْأَلَاقِي لَقِيَ مِنْهُ الْأَلَاقِي أَيِ الشَّدَائِدِ [ulkiyyet]tir, اَلْأَلَاقِي [uſfiyyet] vezninde.

الْمَلَاكِي [el-melākiyy] (mīm'in fethiyle) Rahimin ağzında olan şuʿbelere denir; مَلْقَى [melkā] ve مَلْقَاةٌ [melkāt] müfredidir mīm'lerin fethiyle. Şuʿbeler dediği zāhiren fivvehāt-ı ʿurük olan nuķreler olacaktır.

الْمُتَلَقِّي [el-mutelaqqī] (ism-i fāʿil sīgasıyla) Rahimi nutfeyi kabülle gebe kalan hatuna denir.

الْإِلْقَاءُ [el-ilkā] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi nazar-gāha bırakmak maʿnāsına olup, baʿdehu mutlakan bırakmakta müstaʿmel oldu; yukālu: اَلْقَاءُ إِلَى الْأَرْضِ إِذَا طَرَحَهُ

التَّلْقِيَةُ [et-telkiyyet] (تَفْعِيلَةٌ [tefʿilet] vezninde) اَلْقَاءُ [ilkā] maʿnāsınadır; yukālu: لَقَاءُ اَلْقَاءِ بِمَعْنَى اَلْقَاءِ إِلَيْهِ ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿وَإِنَّكَ لَتَلْقَى الْقُرْآنَ مِنْ لَدُنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ﴾ أَيِ يَلْقَى

إِلَيْكَ وَحَيْثُ مِنَ اللَّهِ تَعَالَى

الْلِقَاءُ [el-lekā] (فَتَى [fetā] vezninde) Hakāret ve zilletinden itibār olunmayıp tarh ve iskāt olunan nesneye denir; cemʿi اَلْقَاءُ [elqā] gelir.

الْلِقَاةُ [el-lekāt] (حَصَاةٌ [haṣāt] vezninde) Yolun vasatına itlāk olunur; yukālu: اَلْقَاءُ فِي لِقَاةِ الطَّرِيقِ أَيِ وَسَطِهِ

الْأُلْقِيَّةُ [el-ulkiyyet] (hemzenin zammıyla اُعْيِيَّةٌ [uġniyyet] vezninde) Muḥacāt için meydāna ilkā olunan kelāma denir ki bilmece ve lügaz taʿbīr olunur, Fārisīde ğīstān denir; yukālu: اَلْقَى إِلَيْهِمْ اَلْقِيَّةَ وَهِيَ مَا اَلْقَى مِنْ الْأَحَاجِي

الْمَلْقَى [el-melkā] (مَسْعَى [mesʿā] vezninde) Dağlarda ceyran kısmının makām ve meʿvālarına denir.

الْإِسْتِلْقَاءُ [el-istilkā] Arka üzere yatıp uyumak maʿnāsınadır ki her nesne yüzüne karşı gelir; yukālu: اِسْتَلْقَى عَلَى قَفَاهُ إِذَا مِؤْءَلِّفَ بUNU "س،ل،ق" māddeinde اِلْفِيْلَاءُ [ifti'lā] vezninde olmak üzere resm eylemişti.

الْوَاوِيُّ

[ل ق و]

الْلِقْوَةُ [el-laqqvet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) İnsanın yüzüne ʿarız olur bir ʿillet adıdır, yaʿnī yüzü ve ağzı eğilir; cismānī ve rühānī ʿilācler ile doğrulur. Rīhin medhali ʿanāsır-ı sāʿireye galebe eyledikte kısmet-i ʿādilede ʿadem-i tesāwī ile hādīs olur.

الْمَلْقُو [el-melquvv] (مَدْعُوٌّ [medʿuvv] vezninde) لِقْوَةٌ [laqqvet] ʿilletine uğramış adama denir; yukālu: لَقِيَ الرَّجُلُ عَلَى الْمَجْهُولِ فَهُوَ مَلْقُوٌّ أَيِ أَصَابَتْهُ اللَّقْوَةُ

الْلِقْوَةُ [el-laqqvet] (lām'ın fethi ve kesriyle)

le) Şol hatuna ve nākaya denir ki nutfeyi kabūl ve istimsākla tiz gebe kalır ola. Ve dişi tavşancıl kuşuna yāhūd çabuk ve çālāk olanına denir; cem'î لِقَاءٌ [liqā'] gelir lām'ın kesriyle ve أَلْقَاءٌ [elqā'] gelir.

ذُو اللَّقْوَةِ [Zu'l-Laḳvet] Benū Ğudāne'den 'Uḳāb nām kimse lakabıdır.

اللَّقْوَ [el-laḳv] (lām'ın fethi ve ḳāf'ın sükūnuyla) Bir adamı لِقْوَةٌ [laḳvet] illetine uğratmak ma'nāsınadır; tekülü: لِقْوَتُهُ لِقْوًا أَي لِقْوَتُهُ عَلَيْهِ اللَّقْوَةُ

الْيَائِي

[ل ك ي]

الَلَكَا [el-lekā] (عَصَا [aşā] vezninde) Bir nesneye pek düşkün ve harīs olmak ma'nāsınadır, 'alā-kavlin bir nesneye müdāvīm olmak ma'nāsınadır; yukālu: لَكِي بِهِ لَكًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أُولِعَ بِهِ أَوْ لَزِمَهُ

الَلَاكِي [el-lākī] [lā'ik] ma'nāsınadır ki لَوَكٌ [levk]ten me'hūzduz, çiğnemek ma'nāsınadır. Şārihin beyānına göre maktūbdur.

الْوَاوِيُّ

[ل م و]

الَلَمَّو [el-lemv] (lām'ın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Bir nesnenin mecmū'unu birden sıyırıp almak ma'nāsınadır; yukālu: لَمَّا الشَّيْءَ يَلْمُو لَمًّا إِذَا أَخَذَهُ بِأَجْمَعِهِ

الَلَمَّة [el-lumet] (lām'ın zammıyla) Üçten on nefere varınca cemā'at-i insāniye denir. Ve bir adamın yaşdaşına denir; yukālu: هُوَ لَمَّتُهُ أَي تَزُبُهُ وَشَكَلُهُ هُوَ لَمَّتُهُ أَي أُسْوَتُهُ

الْيَائِي

[م ي]

الَلَمَّى [el-lumā] (lām'ın harekāt-ı selāsı ve elifin kasrıyla) Dudakta olan esmerliğe denir ki 'inde'l-'Arab medīhadır; yukālu:

بِشَفْتِهِ لَمَّى أَي السُّمْرَةُ

الَلَمَّا [el-lemā] (عَصَا [aşā] vezninde) ve

الَلَمِّي [el-lumiyy] [şuliyy] vezninde) Bir adam esmer dudaklı olmak ma'nāsınadır; yukālu: لَمِي الْعُلَامُ لَمًا وَلَمًا لَمِيًّا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اشْوَدَّتْ شَفْتُهُ

الَلَمِّي [el-elmā] [aḥmz] vezninde)

Esmer dudaklı adama denir; لَمِيًّا [lemyā] mü'ennesidir. Ve kargısı metīn ve muhkem ve kabuğu pek sümretli mızrağa denir; yukālu: رُمِحَ أَلْمَى أَي شَدِيدُ سُمْرَةِ اللَّيْطِ صُلْبٌ Ve koyu gölgeye vasf olur, karamlık olduğu için; yukālu: ظِلُّ أَلْمَى أَي كَثِيفٌ Ve koyu gölgeli ağaca vasf olur; yukālu: شَجَرٌ أَلْمَى Ve inci gibi ağzı yarı ve dişleri āb u tāb ile revnaklı olan mahbūba itlāk olunur; yukālu: غَلَامٌ أَلْمَى أَي الْبَارِدُ الرَّيْقِ

الَلِيمَاءُ [el-iltimā] [ifti'āl] vezninde) Levn mütegayyir olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَلْتَمِيَ لَوْنُهُ عَلَى الْمَجْهُولِ أَي التَّمَعِ

الَلْتَمِي [et-telemmī] [tefa'ul] vezninde) تَلَمَّوُ [telemmu] māddeinde ki mehmūzduz lügattir, bir nesneyi kaplayıp bürümek ma'nāsınadır; yukālu: تَلَمَّتْ بِهِ الْأَرْضُ إِذَا اسْتَمَلَّتْ

الَلِيمَاءُ [el-ilmā] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi uğru çalıp götürmek ma'nāsınadır. Bu dahi mehmūzda lügattir; yukālu: أَلْمَى عَلَيْهِ اللَّيْطُ أَي ذَهَبَ بِهِ حُفِيَّةً

به إِذَا دَهَبَ بِهِ Ve sâ'ire tagallüble bir nesneyi kendi nefesine tahsîs ve îsâr eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: اللّوَى بِمَا فِي الْإِنَاءِ إِذَا اللّوَى بِمَا فِي الْإِنَاءِ إِذَا Ve bir nesneyi kapıp nâ-bedîd eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: اللّوَى بِمَا فِي الْإِنَاءِ إِذَا Ve helâk eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: اللّوَى بِمَا فِي الْإِنَاءِ إِذَا Ve bir adamın kelâmını maksûdu olmayan semte çevirmek ma'nâsına müsta'meldir; yukâlu: اللّوَى بِمَا فِي الْإِنَاءِ إِذَا Ve ref'-i livâ' eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: اللّوَى بِمَا فِي الْإِنَاءِ إِذَا Ve yerin otluğ u kurumak yâ solmak ma'nâsınadır; yukâlu: اللّوَى بِمَا فِي الْإِنَاءِ إِذَا

اللّوَى [el-levā] [aṣā] [aṣā] vezninde) Bir nesne eğri olmak ma'nâsınadır; yukâlu: اللّوَى بِمَا فِي الْإِنَاءِ إِذَا Ve ot kurumak yâhüd solmak ma'nâsınadır; yukâlu: اللّوَى بِمَا فِي الْإِنَاءِ إِذَا Ve mi'ce ağrımak ma'nâsınadır ki imtilâdan buruntu ile tahaddüs eder; yukâlu: اللّوَى بِمَا فِي الْإِنَاءِ إِذَا Ve arka büğrü olmak ma'nâsınadır; yukâlu: اللّوَى بِمَا فِي الْإِنَاءِ إِذَا Ve ظهره إِذَا اعوجَّ

لَوَى [levā] [ellātī] [ellātī] ma'nâsınadır ki ism-i mevsül-i mü'ennes olan اللّوَى [elletī] kelimelerinin cem'idir. Şārih der ki aslı اللّوَى idi, tā' ve yā' iskāt olunduktan sonra yā ile resm olundu.

اللّوَى [el-levī] [amī] [amī] vezninde) Eğri nesneye denir; yukâlu: اللّوَى بِمَا فِي الْإِنَاءِ إِذَا Ve قَدَحٌ لَوْ وَرَمَلٌ لَوْ أَيْ اللّوَى بِمَا فِي الْإِنَاءِ إِذَا Ve mi'ce ağrısına uğramış adama denir. Ve sırtı büğrü olan ata denir.

اللّوَى [el-livā] [ilā] [ilā] vezninde) Büğrü ve burgaç kumluğ a denir yâhüd tükenip ötesi munkatı' olanına denir; cem'i اللّوَى [elvā] ve اللّوَى [elviyet] gelir.

اللّوَى [el-livā] [kisā] [kisā] veznin-

de) **حَيَّةٌ** [ḥayyet] kıvrılıp çöreklenmek ma'nâsınadır; yukâlu: اللّوَى بِمَا فِي الْإِنَاءِ إِذَا Ve

لَوَى [livā] [mufā'let] [mufā'let]ten masdar olur, yılanlar birbiri üzere sarılıp kıvrılmak ma'nâsına; yukâlu: اللّوَى بِمَا فِي الْإِنَاءِ إِذَا Ve اللّوَى بِمَا فِي الْإِنَاءِ إِذَا Ve

لَوَى [livā] Bayrağ a denir, 'alem ma'nâsına; **لَوَى** [livāy] dahi lügattir, cem'i اللّوَى [elviyet] ve cem'ü'l-cem'i اللّوَى [elviyāt] gelir. Şārihin beyânına göre **لَوَى** [livā] ser-'asker bayrağ ına denir ki 'alem ve sancak olacaktır ve رَايَةً [rāyet] sâ'ir bayrağ a denir. Ve **لَوَى** [livā] işbu "ل،و،ي" maddesindedir ki şukkası sarılıp dürülür ve رَايَةً [rāyet] زُويَةً maddesindedir ve ehadühümā āherde isti'māl olunur. Ve عَلمٌ [alem] ikisine de şāmildir; zīrā 'alāmettedir; ve fi'l-meseli: "بَعَثُوا بِالسَّوَاءِ وَاللَّوَاءِ" أَيْ بَعَثُوا يَسْتَعِينُونَ ve a'rāb tā'ifesi bir düşman istilāsında kabā'il-i sâ'ireye siyāh bayraklar irsāliyle istigāse ve istimdād ederler.

الْأَلْوَى [el-elvā] [aḥmer] [aḥmer] vezninde) Eğri nesneye denir; cem'i اللّوَى [luyy] gelir lām'ın zammıyla. Bunda yā'ya mücāveretle kıyās olan lām meksūr olmaktadır; yukâlu: اللّوَى بِمَا فِي الْإِنَاءِ إِذَا Ve ba'īd ve mechül olan yola itlāk olunur; yukâlu: اللّوَى بِمَا فِي الْإِنَاءِ إِذَا Ve طَرِيقٌ أَلْوَى أَيْ بَعِيدٌ مَجْهُولٌ husümet mücādil çaparız ilişken adama itlāk olunur; yukâlu: اللّوَى بِمَا فِي الْإِنَاءِ إِذَا Ve رَجُلٌ أَلْوَى أَيْ الشَّدِيدُ Ve nāstan kenāre-gīr olup dā'imā tenhā ve münferid adama denir; mü'ennesi اللّوَى [leyyā]dır; yukâlu: اللّوَى بِمَا فِي الْإِنَاءِ إِذَا Ve أَيْ مُنْفَرِدٌ مُعْتَزَلٌ

أَلْوَى [elvā] Bir şecer adıdır.

اللّوَى [el-leyy] [ṭayy] [ṭayy] vezninde) ve

اللّوَى [el-liyy] ve

الَلِيَانُ [el-liyyān] (lām'ların kesriyle) Borcu edā eylemeyip 'avk ve te'hīr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: لَوَاهُ دَيْنَهُ وَبَدَيْتَهُ لِيَاً وَلِيَاً Ve bir adamın hakkını inkār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: لَوَاهُ بِحَقِّهِ إِذَا جَحَدَهُ إِيَّاهُ

الَلَوِييُّ [el-leviyy] (غَيْيٍ [ganiyy] vezninde) Kuru otluğa, 'alā-kavlin tāze ile kuru bey-ninde olanına denir ki solmağa yüz tutmuş olur.

الَلَوِييُّ [el-luveyy] (سُمِيَّ [sumeyy] vezninde) Bu dahi أَلْوَى [elvā] dediği şecer-i merkūma denir.

الَلَوِيَّيَّةُ [el-leviyyet] (غَيْيَّةٍ [ganiyyet] vezninde) Bir adamın gizleyip sakladığı şey'e denir; cem'ci لَوَايَا [levāyā] gelir.

الَلَوَايَةُ [el-leyyā] (شَدَادٌ [šeddād] vezninde) Bir kuşun ismidir.

الَلَاوِيَاةُ [el-lāviyā] Bir nebāt adıdır. Ve dağlağuya denir ki onunla dāg ve damga basılır.

الَلَلْوَى [el-luvā] (lām'ın zammı ve elifin kasrıyla) Bātıl ve beyhūde olan akvāl ve ef'āle denir; yukālu: جَاءَ بِاللُّوَى أَيِ الْأَبَاطِيلِ

الَلَلَاوُونَ [el-lā'ūn] (lām'ın meddi ve hemzenin zammıyla) ve

الَلَلَاوُونَ [el-lā'ū] (nūn'un hazfiyle) الَلَّذِينَ [ellezīne] ma'nāsınadır ki ism-i mevsūl cem'cidir, ya'nī الَلَّذِينَ kelimesinin min-gayri lafzihā cem'cidir, hālet-i ref'i vāv ile ve nasb ve cerri yā'yıladır.

الَلَلْوَةُ [el-levvet] (lām'ın ve vāv-ı müşeddenin fethiyle) Çirkınliğ ve bed-çehreliğ denir; yukālu: بِهِ لَوَةٌ أَيِ شَوْهَةٌ

الَلَلْوَةُ [el-luvvet] (lām'ın zammıyla) ve

الَلَلِيَّةُ [el-liyyet] (lām'ın kesriyle) 'Ud ağacı-na denir ki tebhīr olunur.

الَلَلِيَاءُ [el-leyyā] (شَدَادٌ [šeddād] vezninde) Sudan ba'īd olan arza denir; yukālu: أَرْضُ أَلِيَاءٍ أَيِ بَعِيدَةٍ عَنِ الْمَاءِ Cevherī bunu yā'nın tahfifi ve elifin kasrıyla kayd eylemekle galat eyledi.

الَلَوِيَّةُ [Luveyyet] (سُمِيَّةٌ [sumeyyet] vezninde) Mekke'ye karīb Bustānu İbn 'Āmir semtinde bir mevzi' adıdır.

الَلِيَّةُ [Liyyet] (lām'ın kesriyle) Hicāz'da Şakīf kabīlesi yurdunda bir vādī adıdır, 'alā-kavlin Ṭā'if türābında bir dağdır ki üst tarafı Şakīf yurdu ve esfeli Naḍr b. Mu'āviye yurdu dāhilindedir. Ve

الَلِيَّةُ [liyyet] Karābāt ma'nāsınadır ki bir adamın pek yakın hısımlarına ve akribālarına denir ki birbirine sarılmış olurlar.

الَلَلْوَايَةُ [el-elvā] (hemzenin fethiyle) لَوَى [livā] kelimesinin cem'idir ki burma ve burgaç nesneye denir; ve minhu: الَلْوَايَةُ الْوَادِي أَيِ أَخْنَاؤُهُ Ve

الَلَلْوَايَةُ [el-vā'u'l-bilād] Arāzī ve bilādın nevāhī ve etrāfından 'ibārettir.

الَلَلْوَايَةُ [el-livāyet] (lām'ın kesriyle) Şol değneğe denir ki yük denginin ağzına geçirilip tahmīl olundukta ipleri ona takıp sararlar.

الَلَلَلَاوِي [et-telāvī] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Nās bir nesne üzere çokuşup birirmek ma'nāsınadır; yukālu: تَلَاوُوا عَلَيْهِ إِذَا اجْتَمَعُوا

الَلَلَلْوَاةُ [el-levlāt] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezninde) Bir nesneden yüz çevirip kaçınmak ma'nāsınadır; tekūlu: لَوَيْتُ مُدْبِرًا أَيِ وَلَيْتُ

الَلَلَاتُ [el-lāt] (حَالٌ [hāl] vezninde) Şakīf kabīlesinin sanemi ismidir. Ve bunun aslı فَعَلَةٌ [fa'alet]tir fetehātla; 'atf ve meyelān ma'nāsınadır; müşrikūn ona mā'il idiler ve bu Ebū 'Alī Fārisī rivāyetidir. Ve bu

mādde “ل،ت،ت” ve “ل،ا،ه” maddelerinde dahi zikr olundu.

زُجُّ لَوَاةٌ [Zuccu Lāvet] (zāy'ın zammıyla) Đariyye nāhiyesinde bir mevzi^c adıdır.

الْوَاوِيُّ

[ل ه و]

اللَّهُزُّ [el-lehv] (seh̄v) [seh̄v] vezninde) Oyun oynamak ma'nāsınadır; yukālu: لَهَا زَيْدٌ يَلْهُوُ لَهَا لَهْوٌ [lehv] insānı mühimm ve mā-ya'nīden sarf eden nesne ile meşğul olmak ma'nāsınadır ki la'ib ondan ehasstır. Ve

لَهُزُّ [lehv] ve

لُهُزُّ [luhuvv] (sum̄v) [sumuvv] vezninde) Bir nesneden pek hoşlanmakla ona meftūn olup dā'imā onunla avunup kalmak ma'nāsınadır; yukālu: لَهَتْ الْمَرْأَةُ بِحَدِيثِ الرَّجُلِ لَهْوًا وَلَهُوًا إِذَا أُنْسَتْ بِهِ وَأَعْجَبَهَا

الْإِلْتِهَاءُ [el-iltihā] (ifti'āl) [ifti'āl] vezninde) Bu dahi bir nesne ile oynamak ma'nāsınadır; yukālu: اِلْتَهَى الرَّجُلُ بِمَعْنَى لَهَا

الْإِلْهَاءُ [el-ilhā] (hemzenin kesriyle) Bir adamı la'ib makūlesi beyhūde nesne işgāl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: اِلْهَاءُ اللَّعْبِ إِذَا أَشْغَلَهُ

Ve bir nesneyi 'aczdən nāšī terk eylemek ma'nāsınadır. Ve bazıları 'indinde sāz ve nagāmāt ve āheng istimā'ına meşğul olmak ma'nāsınadır; yukālu: اِلْهَى الشَّيْءَ إِذَا تَرَكَهُ عَجْزًا أَوْ يُقَالُ أَهْلَى الرَّجُلِ إِذَا اشْتَغَلَ بِسَمَاعِ الْغِنَاءِ

الْمَلَاهِي [el-melāhī] (menāhī) [menāhī] vezninde) Lehv ve la'ib ālātına denir, sāzende ve bāzende takımı gibi; yukālu: عِنْدَهُ الْمَلَاهِي أَيُّ شَٰرِيهِنْ بَيَانِنَا گۆره müfredi اللُّهُرُ [melhā] ve ملهآة [melhāt]tır.

التَّلَاهِي [et-telāhī] (tefā'ul) [tefā'ul] veznin-

de) Ālāt-ı lehv ile uğraşıp ve oynamak ma'nāsınadır; yukālu: تَلَاهَى بِالْمَلَاهِي إِذَا اشْتَغَلَ بِهَا وَتَلَاعَبَ

الْأَلْهُوَةُ [el-ulhuvvet] ve

الْأَلْهِيَّةُ [el-ulhuyyet] (uṣfuvvet) [uṣfuvvet] ve اُلْهِيَّةُ [uṣfiyyet] veznlerinde) ve

التَّلْهِيمَةُ [et-telhiyet] (tekrimet) [tekrimet] vezninde) Oyuncağa denir; yukālu: بَيَّنَّهُمُ الْهُوَّةُ وَالْهَيْتَةُ أَيُّ مَا يَتَلَاهَى بِهِ

الْلَّهُوَةُ [el-lehvet] (şehvet) [şehvet] vezninde) ve

الْلَّهُوُ [el-lehv] (hā'sız) Kendisiyle melhuvv ve meşğul olunan 'avrete denir, ekber-i mā-lā ya'nīdir.

الْلَّهُوَةُ [el-luhvet] (ğurfet) [ğurfet] vezninde

ve تَمْرَةٌ [temret] veznlerinde) Değirmen çekerken öğütme için boğazına konulan galleye denir. Ve bahşişe denir, 'alā-kavlin efdal ve eczel olanına denir, لُهْيَةٌ [luhyet] dahi denir yā'yila; yukālu: أَغْطَاهُ لُهُوَةً وَلُهْيَةً أَغْطَانِي لُهُوَةً أَيُّ حَفْنَةً مِّنَ الْمَالِ أَوْ أَلْفًا مِّنَ الدَّنَانِيرِ وَالذَّرَاهِمِ لَا غَيْرَ

الْلَهَى [el-lehā] (aṣā) [aṣā] vezninde) Bir nesneyi meftūnluk derecesinde sevmek ma'nāsınadır; yukālu: لَهِيَ بِهَ لَهَا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَحْبَبَهُ لَهِيَ عَنْهُ إِذَا سَلَا وَعَقَلٌ وَتَرَكَ ذِكْرَهُ

الْلَهِيَّ [el-lehiyy] (ğaniyy) [ğaniyy] vezninde) ve

الْلَهْيَانُ [el-lihyān] (lihyān) [lihyān] vezninde)

Bu dahi bir nesneden bütün bütün geçmek ve ferāgat eylemek ma'nāsınadır; yukālu: لَهَا عَنْهُ يَلْهُوُ لَهَا وَلَهْيَانًا بِمَعْنَى لَهَا عَنْهُ

التَّلْهِي [et-telehhi] (tefa'ul) [tefa'ul] vezninde)

Bu dahi bir nesneden zāhirī ve bātīnī geçmek ma'nāsınadır; yukālu: تَلَّيْتُ عَنْهُ بِمَعْنَى لَهْيٍ عَنْهُ

الْلَهَاءُ [el-lehāt] (حَصَاةٌ [ḥaṣāt] vezninde) Boğazda küçük dil ta'bir olunan et parçasına denir, 'alā-kavlin sakf-ı femden lisānın tükendiği yerden lisānın dibidir, yüreğin nihāyetine varınca mahalden 'ibārettir; cem'ī لَهَوَاتٌ [lehevāt] ve لَهْيَاتٌ [leheyāt] gelir fetehtāla ve لَهْيٌ [luhiyy] ve لَهْيٌ [lihiyy] gelir lām'ın zammı ve kesri ve yā'nın teşdidiyle ve لَهَاءٌ [lehā] gelir, سَحَابٌ [sehāb] vezninde ve لِهَاءٌ [lihā] gelir, كِتَابٌ [kitāb] vezninde; yukālu: إِشْتَكَّتْ لَهَاتَهُ وَهِيَ اللَّحْمَةُ الْمُسْرِفَةُ عَلَى الْحَلْقِ أَوْ هِيَ مَا بَيْنَ مُنْقَطَعِ أَضْلِ اللِّسَانِ إِلَى مُنْقَطَعِ الْقَلْبِ مِنْ أَعْلَى الْفَمِ

Mütercim der ki Mutenebbī şā'irin işbu: "لَوْلَا مُفَارَقَةُ الْأَحْبَابِ مَا وَجَدْتُ || لَهَا الْمَنَائَا إِلَى أَوْجَانِ سُبُلَا" beytini eḥācīden 'add eylemişlerdir, ya'nī لَهَا kelimesinde 'akd-i makāle eylemişler; kimi hā'yı zamīr itibār ve mercī'inde tevakkuf edip ve kimi ervāha ircā'e eylediler ki: مَا وَجَدْتُ الْمَنِيَّةُ إِلَى أَوْجَانِ سُبُلَا لَهَا sebkinde itibār eylediler. Ve kimi لَهَاءٌ [lehāt] lafzının cem'ī olan لَهَا 'unvānında tefevvüh eylediler ki küçük dile derler. Bu hele hātıra gelecek tevcih değildir, lākin bunların akrebi لَهْيٌ 'unvānıyla olmaktadır ki لَهْيٌ lafzının cem'idir, سَاقِي [sākī] ve سَقَاةٌ [suqāt] ve قَاصِي [kādī] ve قُصَاةٌ [kuḍāt] ve مَاشِي [māšī] gibi. Ve لَاهِي [lāhī] lā'ib ma'nāsınadır; emvāc ve ri'yāh ve menāyā makūlesine hareket ve müzāvele irādesiyle la'ib ve lehv itlākı cādde-i ehl-i beyāndır; yukālu: تَلَاعَبْتُ بِنَا Ve الْأَمْوَاجُ وَتَلَاعَبْتُ الرِّيَّاحُ وَتَلَاعَبْتُ الْمَنَائَا بَيْنَهُمْ ba'zı nüshada mısırā-ı mezbur İLİ الْمَنَائَا İLİ أَوْجَانِ 'ibāresiyle mersūmdur.

الْلَهْوَاءُ [el-Lehvā] (صَحْرَاءٌ [ṣaḥrā] vezninde) Bir mevzi'dir.

لَهْوَةٌ [Lehvet] (طَلْحَةٌ [ṭalḥat] vezninde) Bir hatun adıdır.

الْلُهَاءُ [el-luhā] زُهَاءٌ [zuhā] vezninde ve mürādifidir ki mikdār ma'nāsınadır; yukālu: لُهَاءٌ مِائَةٌ أَيْ زُهَاؤُهَا

الْمَلَاهَاةُ [el-mulāhāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Bir nesneye yaklaşmak ma'nāsınadır; yukālu: لَهَاةٌ إِذَا قَارَبَهُ Ve münāza'a ma'nāsınadır; yukālu: لَهَاةٌ إِذَا نَارَعَهُ Ve bir nesneye varıp çatmak ma'nāsınadır; yukālu: لَهَاةٌ إِذَا دَانَاهُ Ve ma'sūm memeden kesilmek vaktine gelmek ma'nāsınadır; yukālu: لَاهِي الْعُلَامِ الْفِطَامِ إِذَا دَنَا مِنْهُ

الْلَاهُونَ [el-lāhūn] لَاهِي [lāhī] kelimesinin cem'idir ki işbu: "سَأَلْتُ رَبِّي أَنْ لَا يُعَذِّبَ الْلَاهِينَ" hadīsinde vākī'dir, murād bir cünha ve günāhı 'an-kasdin işlemeyip belki nisyān yāhūd sehv ve gaflet yāhūd hatā' tarikiyle işleyenlerdir yāhūd aslā kesb-i zünüb eylememiş etfāl zümresidir. Hak ta'ālā onları ta'zīb eylememek bābında recā-yı Muştafāvī'ye müsā'ade ve va'd eylediler.

لَهْيَا [Lehyā] (lām'ın fethiyle) Bāb-ı Dimaşq-ı Şām'da bir mevzi' ismidir.

الْبَيَاءُ

[ل ي ي]

الْلِيَاءُ [el-liyā] (كِسَاءٌ [kisā] vezninde) Nohut mikdārında bir nesne ismidir ki pek beyāz olur, onunla sīm-ten mahbūbeler sıfatlanır. Şārihin beyānına göre Hiçāz'a mahsūstur. Hemze bābında dahi zikr olundu. Ve

لِيَاءُ [liyā'] Bir cins balık ismidir ki derisinden a'lā kalkan düzülür. Ve sudan ba'îd olan arza denir.

الَلِيَاءُ [el-leyyā'] [šeddād] [šeddād] vezninde) Bu dahi sudan ba'îd olan arza denir. Cevherî maksûren sebt eylemekle vehm eyledi.

لِيَّةُ [Liyyet] (lām'ın kesriyle ki) Bir vādî ismidir, "ل،و،ى" māddesinde beyān olundu.

إِلْيَا [İlyā] (hemzenin kesriyle ki) Beyt-i mukaddesin ismidir, "أ،ي،ل" māddesinde zikr olundu.

FASLU'L-MĪM

(فَضْلُ الْمِيمِ)

الْوَاوِيُّ

[م أ و]

الْمَأْوُ [el-me'v] (mīm'in fethi ve hemzenin sükünüyle) Tulum ve kova ve sā'ir deri makülesini tevsi' için çekip sündürmek ma'nāsınadır; tekülü: مَأْوُتُ السِّقَاءِ وَالذَّلْوُ مَأْوًا مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا مَدَدْتَهُ لِيَسْبَحَ

الْتِمَائِي [et-teme'î] [tefa'ul] vezninde) مَأْوُ [me'v] māddesinden mutāvi'dir; tekülü: مَأْوُتُ السِّقَاءِ فَتَمَائِي أَي اتَّسَعَ وَفِيهِ يَتَمَائِي وَيَتَمَائِي أَي اتَّسَعَ Ve beyne'n-nās şerr ve şūr ve fitne yayılmak ma'nāsınadır; yukālu: تَمَائِي الشَّرُّ بَيْنَهُمْ إِذَا فَسَا

الْمَأْوَةُ [el-me'vet] [temret] vezninde) Alçak ve obruk arza denir; cem'i مَأْوُ [me'v] gelir.

الْمَوَاءُ [el-muvā'] [ğurāb] vezninde) Kedi mavlamak ma'nāsınadır; yukālu: مَأَى السِّتْوُزُ يَمُوءُ مَوَاءً إِذَا صَاحَ

الْمَأَوَاءُ [el-me'vā'] [lə'vā'] vezninde) Şiddet ve mihnet ma'nāsınadır; yukālu: أَصَابَتْهُ الْمَأَوَاءُ أَي السِّدَّةُ

ذُو الْمَأْوَيْنِ [Zu'l-Me'veyn] (tesniye bünye-siyle) Bir mevzi' adıdır.

الْيَائِيُّ

[م أ ي]

الْمَائِي [el-me'y] [ne'y] vezninde) Bir nesne hususunda pek ta'ammuk ve mübālaga ve istiksā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: مَأَى فِيهِ مَائِيًا مِنْ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا بَالَعَ وَتَعَمَّقَ Ve ağaç çiçeklenmek yāhūd yapraklanmak ma'nāsınadır; yukālu: مَأَى الشَّجَرُ إِذَا طَلَعَ

أَوْ أَوْرَقَ Ve nās beynine ilkā-yı fesād eylemek ma'nāsınadır; yukālu: مَأَى بَيْنَهُمْ إِذَا أَفْسَدَ
Ve bir kimse bir cemā'ati kendisiyle kāmil yüz nefere iblāg eylemek ma'nāsınadır ki yüzüncüsü olur; yukālu: مَأَى الْقَوْمِ إِذَا تَمَمَّهُمْ
بِنَفْسِهِ مِائَةً

مَرْمِيُونَ [el-mem'iyyūn] (مَرْمِيُونَ) [mermiyyūn] vezninde) Bir adamın ziyādesiyle tamām yüz nefer olmuş cemā'ate denir.

التَّمَائِي [et-teme'ī] (تَغَلُّ [tefa'ul] vezninde) Tulum ve deri makūlesi çekilip sündürülmekle bolalmak ma'nāsınadır, vāviyye de lügattir; yukālu: تَمَأَى السِّقَاءُ إِذَا تَوَسَّعَ وَامْتَدَّ

الْمَاءَةُ [el-mā'et] [mā'at] vezninde) Koğucu 'avrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ مَاءَةٌ أَيْ مَعَاةٌ Bunda kıyās olan مَاءَةٌ olmaktadır, مَعَاةٌ [ma'āt] vezninde, pes maktüb olur.

الْمِائَةُ [el-mi'et] (mīm'in kesri ve hemzenin fethiyle) Yüz 'adedin ismidir, Fārisīde sad müradifidir; fī zātihī ism iken kelime-i uhrāya sıfat vāki olur; tekūlu: مَرَزْتُ بِرَجُلٍ مِائَةً وَابْنُهُ Ve bunda مِائَةً lafzı mecrūrdur, lākin vasf bi'l-cümle olmakla kıyās olan merfū' olmaktadır. Ve مِائَةً [mi'et] lafzının cem'i مِائَاتٍ [mi'āt] gelir ve مِئُونَ [mi'ūn] gelir ki cem'-i müzekker-i sālīm sūretindedir ve مِئَى [mi'ā] gelir mīm'in kesriyle, مِئَى [mi'ā] vezninde. Şārih der ki Sībeveyhi cem'-i ahīri inkār eyledi, zīrā müfredi iḥcāfla benāt-ı harfeyn üzere kelime cem'lenmez. İntehā.

Ve eger 'aded iki yüz olursa مِائَتَيْنِ [mi'eteyn] denir. Ve üç yüz ise ثَلَاثُمِائَةٍ denir ki ednā-yı 'adedi müfredde muzāf ederler, müfred-i mezbūr ma'nā-yı cem'iyyete dāll olduğu için ve bu şāzzdır. Ve kıyās üzere ثَلَاثُمِائَاتٍ ve ثَلَاثٌ dahi denir, lākin kavlı evvel

ekserdir. Ve مِائَةً [mi'et] lafzının nisbetinde مِئَوِيٍّ [mi'eviyy] denir mīm'in kesri ve hemzenin fethiyle. Şārih der ki مِائَةً [mi'et] lafzı مَائِثُ الْجِلْدِ أَيْ مَدْدُهُ مِائَةً ma'nāsından me'hūzdur, zīrā yüz 'aded imtidād ile āhād ve 'aşerāttan mütevessī' ve müzdād olur. Ve mürekkebāt-ı 'adediyyede hemīşe evvel olan 'aded ekser olan 'aded üzere takdīm olunur: مِئَةً وَتِسْعَةَ عَشَرَ ve أَحَدَ عَشَرَ ve عَشْرُونَ gibi. Ve on birden yukarı dokuz varınca 'adedeyn beyninde melhūz olan vāv-ı 'ātife sākıt olur, ba'dehu yüze varınca vāv melfūz olur, ondan sonra üç yüzden dokuz yüze dek ekall ekser üzere takdīm olunur, zīrā onlar da ekall ekserin mikdārını beyān içindir. Meselā: ثَلَاثُمِائَةٍ lafzında olan ثَلَاثٌ kaç yüz olduğunu ta'yīn eder. Ve ثَلَاثُمِائَةٍ ten تِسْعُمِائَةٍ e kadar varınca mümeyyizi şüzüz üzere müfred olur, أَحَدَ عَشَرَ [eḥade 'aşere]ye ve ثَلَاثَ عَشْرَةَ [selāşe 'aşrete]ye teşbihle, zīrā تِسْعَةَ عَشَرَ [tis'ate 'aşere]ye varınca onların mümeyyizleri müfred olur. Ve bunda kıyās olan mümeyyezi cem' olmak idi, zīrā ثَلَاثَةٌ [selāšet] in عَشْرَةً ['aşeret]e varınca mümeyyizi cem' sīgasıyla olur, ثَلَاثَةُ رِجَالٍ gibi. Ve اِشْأَمُ 'aleyhi'r-rahme dedi ki mutlakan 'aded كَمْ makūlesinden olmakla i'fāz cümlesindedir, ba'dehu elfāz-ı 'aded ile ma'dūdāttan ta'bīr gālib olmakla onlara esmā-i müştakka ma'nāsı olan ma'nā-yı vasf tāri oldu, meselā مَعْدُودَةٌ بِهَذَا الْعَدَدِ ثَلَاثَةُ رِجَالٍ sebkindedir, nihāyet ma'nā-yı vasfiyyetin galebesi sebebiyle gāliben mevsūflarına tābi' olmayarak istimāl olunur.

الإماء [el-imā] (hemzenin kesriyle) Bir nesne yüz 'aded olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَمَأَى الْقَوْمِ إِذَا صَارُوا مِائَةً Ve bir nesneyi yüz 'adede iblāg eylemek ma'nāsınadır;

tekūlu: أَمَأَيْتُ الْقَوْمَ إِذَا تَمَمْتَهُمْ مِائَةً
الْمُمْتُونَ [el-mumʿūn] [muʿtūn] vez-
 ninde) Yüz nefere bālig olmuş cemāʿate
 denir; aslı مُمَأَوُونَ [mumʿevūn] idi.

الْمُمَاءَةُ [el-mumāʿāt] [mumāṣāt] (mumāṣāʿa)
 vezninde) Yüz ʿaded üzere muʿāmele ey-
 lemek maʿnāsınadır; yukālu: شَارَطَهُ مُمَاءَةً أَيُّ
 عَلَى مِائَةٍ كَمَا يُقَالُ شَارَطَهُ مُؤَالَفَةً أَيُّ عَلَى أَلْفٍ

الْوَاوِيُّ**م ت و**

الْمَتْوُ [el-metv] (mīm'in ve tā'nın
 sükūnuyla) Pek sürʿatle yürümek
 maʿnāsınadır; tekūlu: مَتَوْتُ فِي الْأَرْضِ مَتْوًا لَعَةً
 Ve bir nesneyi çekip sündürmek
 maʿnāsınadır; tekūlu: مَتَوْتُ الْحَبْلَ إِذَا مَدَدْتَهُ

الْتَمَّتِي [et-temettī] [tefaʿul] vez-
 ninde) Yayı uzanıp gerinmekle çekmek
 maʿnāsınadır; yukālu: تَمَّتِي فِي نَزْعِ الْقَوْسِ إِذَا
 مَدَّ الصُّلْبَ

الْإِمْتَاءُ [el-imtāʿ] (hemzenin kesriyle) Bed
 ve çirkīn yürümek maʿnāsınadır ki murād
 kollarını açıp gerinerek yürümektir;
 yukālu: أَمَتَى الرَّجُلُ إِذَا مَسَى مَشِيَةً قَبِيحَةً
 Ve bir adamın rızık ve maʿāşı kesir ve mümtedd
 olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَمَتَى الرَّجُلُ إِذَا
 ائْتَدَّ رِزْقُهُ وَكَثُرَ

إِنْ مَاتِي [İbnu Mātī] Muhaddisinden ʿAlī b.
 ʿAbdurrahmān künyesidir.

مَتَى [metā] (mīm'in fethi ve elifin kasrıyla)
 Hurūf-ı leyyinede mezkūrdur.

الْيَائِيُّ**م ت ي**

الْمَتْيُ [el-mety] [metv] vezninde ve
 onda lügattir ki zikr olundu; tekūlu: مَتَيْتُهُ

مَتِيًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي لَعَةً فِي مَتْوَتِهِ
الْوَاوِيُّ

م ح و

الْمَحْوُ [el-maḥv] [ṣaḥv] veznin-
 de) Bir nesnenin eserini izāle eylemek
 maʿnāsınadır ki bütün bütün nā-bedīd
 eylemekten ʿibārettir; yukālu: مَحَاهُ يَمْحُوهُ
 وَيَمْحَاهُ مَحْوًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّلَاثِ إِذَا أَذْهَبَ أَثْرَهُ
 Ve bu maʿnāda lāzım olur; yukālu: مَحَا
 الشَّيْءُ إِذَا ذَهَبَ أَثْرُهُ

مَحْوٌ [maḥv] Kamerin yüzünde merʿī olan
 siyāhlık sūretine itlāk olunur ki eser-i
 mahv ve meṣḥa-i Cibrīl ʿaleyhi's-selāmdır.

الْإِمْحَاءُ [el-immiḥāʿ] (hemzenin ve mīm-i
 müşeddenin kesriyle ki aslı ائْمِحَاءُ idi, İnficāl
 [infiʿāl] vezninde) ve

الْإِمْتِحَاءُ [el-imtiḥāʿ] [iftiʿāl] vez-
 ninde) Bir nesne mahv ve nābūd olmak
 maʿnāsınadır. Ve sīga-i ahīre kalīlū'l-
 istiʿmāldir; yukālu: دَمَحَى الشَّيْءُ وَامْتَحَى إِذَا
 ذَهَبَ أَثْرُهُ

الْمَحْوَةُ [el-maḥvet] [temret] vezninde)
 Yağmura itlāk olunur ki kaht ve yübüseti
 izāle ve mahv eder; yukālu: أَصَابَتْ الْأَرْضَ
 Ve ʿār ve nāmūsa
 denir. Ve sāʿat-ı zamāniyyeye itlāk olu-
 nur. Ve

مَحْوَةٌ [maḥvet] (lām'sız maʿrife olarak)
 Rīh-i debūr ismidir ki batı yelidir; yukālu:
 هَبَّتْ مَحْوَةٌ أَيُّ الدُّبُورُ Şārih der ki Esās'ta rīh-i
 şimāl ile müfesserdir, zirā sehābı mahv ve
 izāle eder. Ve

مَحْوَةٌ [Maḥvet] Bir mevziʿ adıdır.

الْمَاهِي [el-Māḥī] Esmā-i Hazret-i nebeviy-
 yedendir; ʿaleyhi's-selām; zīrā Hazret-i
 Bārī ʿazze şānuhu zāt-ı risālet-āyātlarıyla

āsār-ı küfr ü dalāleti cihāndan mahv ve nā-bedīd eylemiştir; vesīle-i mahv oldukları bā'is-i tesmiyedir.

الْمَمْحَاةُ [el-mimḥāt] (مَحْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Şol paçavra ve bez makūlesine denir ki onunla menī ve ona şebīh nesnelere mahv olunur ki silgi paçavrası ta'bīr olunur.

الْيَائِي

[م ح ي]

الْمَحْيِي [el-maḥy] مَحَوٌّ [maḥv] vezninde ve onda lügattir; yukālu: مَحَاهُ يَمْحِيهِ مَحْيًا مِنْ مَحَاهُ الْبَائِبِينَ الْمَرْبُورِينَ لُغَةً فِي مَحَاهُ

الْمَمْحِي [el-meḥiy] مَرْمِيٌّ [mermiyy] vezninde) ve

الْمَمْحُورُ [el-memḥuvv] مَدْعُورٌ [med'uvv] vezninde) İsm-i mef'ūldür, mahv ve nābūd olmuş nesneye denir.

الْيَائِي

[م خ ي]

الْتَمَحِّي [et-temaḥḥī] (ḥā-yı mu'ceme ile تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Bir nesneden ictināb edip teberri eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: Ve 'öZr ve bahāne irād eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: Ve kemikten ilik sorup çıkarmak ma'nāsınadır; tekūlu: تَمَحَّيْتُ مِنْهُ أَي تَبَرَّأْتُ وَتَحَرَّجْتُ Ve kemikten ilik sorup çıkarmak ma'nāsınadır; tekūlu: تَمَحَّيْتُ مِنْهُ أَي تَبَرَّأْتُ وَتَحَرَّجْتُ Şārihin beyānına göre aslı تَمَحَّيْتُ idi, ḥā-yı ahīre yā'ya kalb olundu.

الْإِمْحَاءُ [el-imḥā] (hemzenin kesriyle) Bu dahi itizār eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: أَمَحَّيْتُ إِلَيْهِ أَي اِغْتَدَرْتُ

مَحَا [Meḥā] [عَاشَا] [e'ašā] vezninde) Sāhil-i bahr-i Yemen'de bir kasaba adıdır, hālen Bender-i Meḥā dedikleri beldedir ki tüccār

mevki'idir.

الْتَمَحِّيَّةُ [et-temḥiyet] [تَفَعُّلَةٌ] [tefa'ilet] vezninde) Bir adamı bir māddeden berī ve ba'īd eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: مَحَّيْتُهُ عَنْ الْأَمْرِ إِذَا أَقْضَيْتُهُ عَنْهُ

الْيَائِي

[م د ي]

الْمَدَى [el-medā] [فَتَى] [fetā] vezninde) ve

الْمُدْيَةُ [el-mudyet] [غُرْفَةٌ] [ḡurfet] vezninde) ve

الْمِيدَاءُ [el-mīdā] (mīm'in kesriyle) Gāyet ve encām ma'nāsınadır; yukālu: بَلَغَ مَدَى الْحَيَاةِ وَمُدَيْتَهَا وَمِيدَاتِهَا أَي غَايَتَهَا وَهُوَ بوندan lisānımızda göZ erimi ile ta'bīr olunur: وَلَا تَقُلْ مَدَّ الْبَصْرِ Şārih der ki mü'ellif "م،د،د" māddesinde مَدَّ الْبَصْرِ ile ta'bīr eylemekle burada nehyi ona münākızdır, lākin cevāzı lügat-i mercūha olmak gerektir. Ve مَدَى [medā] māddesi mesāfe ma'nāsına mevzū' olup ba'dehu gāyette müsta'mel oldu. Ve

مَدَى [medā] Su yüzünde olan yosuna denir, عَزْمَضٌ [e'armaḍ] ma'nāsına.

الْمُدْيَةُ [el-mudyet] (mīm'in harekāt-ı selāsiyla) Bıçağa denir, شَفْرَةٌ [şefret] ma'nāsına; cem'i مَدَى [midā] gelir mīm'in kesri ve zammı ve elifin kasriyle. Ve ya-yın baḡrına denir; yukālu: كَيْدُهَا

الْأَمْدَى [el-emdā] [أَحْمَرٌ] [aḥmer] vezninde) Pek irak ve pek meydānlı nesneye denir. Bu münāsebete 'izzet ve kadr ve rif'atte gāyet derecede olan adama itlāk olunur; yukālu: فَلَانَ أَمْدَى الْعَرَبِ أَي أَبْعَدَهُمْ غَايَةً فِي الْعِرِّ

الْمَدِي [el-mediyy] [غَنِيٌّ] [ḡaniyy] vezninde) Etrāfına taş nasb olunmamış havuza denir.

Ve havuz ayağından akıp irkilen murdār ve nā-pāk suya denir. Ve şol küçük arka ve cedvele denir ki ona semtinde olan kuyudan fazla su akar ola.

الْمَدَى [el-mudā] (mīm'in zammıyla هُدَى [hudā] vezninde) Şām ve Mısır diyārlarına mahsūs bir gūne ölçek adıdır ve bu مُدٌّ [mudd] dedikleri ölçüğün gayrıdır; cem'î اَمْدَاءُ [emdā] gelir. Şārihin beyānına göre on beş mekūk alır bir ölçektir.

الْإِمْدَاءُ [el-imdā] (hemzenin kesriyle) Bir adam yaşını bulup kocalmak ma'nāsınadır; yukālu: اَمْدَى الرَّجُلُ إِذَا أَسَنَّ Ve sütü çok içmek ma'nāsınadır; yukālu: اَمْدَى الرَّجُلُ إِذَا أَكْثَرَ مِنْ شُرْبِ اللَّبَنِ Ve bir adama bir nesne zımında mühlet verip meydāni uzatmak ma'nāsınadır; tekūlu: اَمْدَيْتُهُ أَيَّ اَمْلَيْتُ لَهُ

الْمُمَادَاتُ [el-mumādāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Bu dahi mühlet vermek ma'nāsınadır; tekūlu: اَمْدَيْتُهُ أَيَّ اَمْلَيْتُ لَهُ

مَدَايَةٌ [Medāyet] (سَحَابَةٌ [sehābet] vezninde) Bir mevzi'ı adıdır.

إِبْنُ مَدَى [İbnu Medā] (فَتَى [fetā] vezninde) Bir vādīye itlāk olunur.

الْمِيدَاءُ [el-mīdā] (mīm'in kesriyle) Gāyet ma'nāsınadır ki zikr olundu. Ve bir nesnenin yamacına ve karşısına denir; tekūlu: مِيدَاءٌ ذَارِي مِيدَاءٌ ذَارِهِ أَيَّ حِذَاؤُهُ
الْيَائِي

م ذ ي

الْمَدْيُ [el-mezy] (mīm'in fethi ve zāl'ın mu'cemenin sükūnuyla) ve

الْمَدْيِيُّ [el-meziyy] (غَنِيٌّ [gāniyy] vezninde) ve

الْمَدْيِ [el-mezī] (عَمِيٌّ [amī] vezninde) Ricālden nisā ile mülā'abe ve takbīl

esnāsında zuhūr eden koyuca sucağıza denir; tekūlu: خَرَجَ مَيْي الْمَدْيِيُّ وَالْمَدْيِيُّ وَالْمَدْيِيُّ وَهُوَ Ve مَا يَخْرُجُ مِنْكَ عِنْدَ الْمَلَاعِبَةِ وَالتَّشْبِيلِ

مَدْيِي [mezy] (mīm'in fethi ve zāl'ın sükūnuyla) Havuz lülesinden akan suya denir.

الْمَدْيِيَّةُ [el-Meziyyet] (غَنِيَّةٌ [gāniyyet] vezninde) Bir şā'irin vālidesi lakabıdır ki şā'ir-i mezbūr onunla ta'cyir ve izdirā' olunur idi. Ve

مَدْيِيَّةٌ [meziyyet] Aynaya denir, مَدْيِيَّةٌ [mezyet] dahi denir, تَمْرَةٌ [temret] vezninde; cem'î مَدْيِيَّاتٌ [meziyyāt] gelir ve مِدَاءٌ [mizā] gelir mīm'in kesriyle; yukālu: نَظَرَ فِي الْمَدْيِيَّةِ وَالْمَدْيِيَّةِ أَيَّ الْمَوَاةِ

الْإِمْدَاءُ [el-izmā] (إِمْدَاءٌ [imḍā] vezninde) Bir kimse 'ayālî tarafına pezevenklik eylemek ma'nāsınadır; yukālu: اَمْدَى الرَّجُلُ إِذَا فَادَ Ve şarāba çok su katmakla duru ve yufka eylemek ma'nāsınadır; yukālu: اَمْدَى اَمْدَى الرَّجُلُ إِذَا زَادَ فِي مَرْجِهِ Ve atı otlağa salıvermek ma'nāsınadır; yukālu: اَمْدَى الْفَرَسَ إِذَا أَرْسَلَهُ Ve atın dizginini gevşetip üzerine atmak ma'nāsınadır; tekūlu: اَمْدَيْتُهُ بَعْنَانَ فَرَسِكَ أَيَّ ائْتَرْتُهُ

الْمَدْيِي [el-mezy] (mīm'in fethi ve zāl'ın sükūnuyla) ve

الْتَمْدِيَّةُ [et-temziyyet] (تَفْعَلَةٌ [tefīlet] vezninde) Bunlar da atı mer'āya salıvermek ma'nāsınadır; yukālu: مَدَى الْفَرَسَ يَمْدِيهِ مَدْيًا وَمَدَّاهُ تَمْدِيَّةٌ إِذَا أَرْسَلَهُ يَوْعَى

الْمِيدَاءُ [el-mizā] (كِسَاءٌ [kisā] vezninde) Ricāl ve nisāyı bir yere götürüp birbiriyile mulā'abe ettirmek ma'nāsınadır ki o sebeble tarafeyn şehvete gelip mezīleri zuhūr eder yāhūd pezevenklik eylemek ma'nāsınadır. Ve bu مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] ten masdardır, مُمَادَاةٌ [mumāzāt] dahi bu

ma'nāyadır; yukālu: مَاذَى فُلَانٌ مِذَاءٌ وَمِمَّاذَاءَةٌ إِذَا جَمَعَ الرَّجَالُ وَالنِّسَاءَ وَتَرَكَهُمْ يَلَاعِبُ بَعْضُهُمْ بَعْضًا أَوْ الدِّيَانَةَ Burada كَسَمَاءٍ nüshası galattır.

الْمَازِي [el-māziyy] Bala denir, عَسَلٌ [ʿasel] ma'nāsına. Ve mutlakan demirden olan silāha denir; yukālu: جَاءَ وَعَلَيْهِ مَازِيٌّ أَيْ سِلَاحٌ مِنْ حَدِيدٍ

الْمَازِيَّةُ [el-māziyyet] Hoş-güvār olan ya'nī içimli hamre denir; yukālu: حَمْرٌ مَازِيَّةٌ أَيْ سَهْلَةٌ Ve mülāyim zırha denir ki sert olmaya yāhūd beyāz olanına denir.

الْمَازِيَانَاتُ [el-māziyānāt] (zāl'ın kesri ve fethiyle) Su mecrālarına denir; müfredi مَازِيَانَةٌ [māziyānet]tir, ʿalā-kavlin su akıntılarının iki taraflı kıyılarında bitmiş çayıra ve çimene denir yāhūd bāğçe suvardıkları dolapların yörelerinde nābit olanına denir.

الْوَاوِيُّ

[م ر و]

الْمَرْوُ [el-merv] (mīm'in fethi ve rā'nın sükünüyle) Bir cins ak ve berrāk çakmak taşına denir ki frenk taşı dedikleridir, ekserī tüfek çakmaklarına uydururlar, ʿalā-kavlin be-gāyet pek ve metīn taşa denir; müfredi مَرْوَةٌ [mervet]tir; yukālu: أَرْضٌ بِهَا مَرْوٌ وَهِيَ حِجَارَةٌ بِيضٌ بَرَّاقَةٌ تُورِي النَّارَ أَوْ أَضْلَبُ الْحِجَارَةَ Ve

مَرْوٌ [merv] Bir şecer adıdır, müfredāta مَرْوٌ [merv] envā-ı reyāhine itlāk olunur. İsm-i cins menziline olmak üzere mersümdür, mutlakan zikr olundukta mermāhūz murād olur ki koca yarpuzu dedikleridir. Ve

مَرْوٌ [Merv] Fāris ülkesinde bir belde adıdır; nisbetinde مَرْوِيٌّ [Merviyy] denir ve مَرْوِيٌّ [mereviyy] denir, ʿarabiyy [ʿarabiyy] vezninde ve مَرْوَزِيٌّ [Merveziyy] denir zā-

yı mu'ceme ziyādesiyle ki gayr-i kıyās üzeredir. Şārih der ki insān kısmıyla sārir nesnenin beynini fark için irtikāb eylediler. İnsānın nisbetinde مَرْوَزِيٌّ [Merveziyy] denir zā'yla ve sevb makülesi eşyā nisbetinde مَرْوِيٌّ [Merviyy] denir.

الْمَرْوَةُ [el-Mervet] ثَمَرَةٌ [temret] vezninde Mekke-i mükerrreme'de bir cebel adıdır ki Şafā dedikleri cebelin birāderidir; مَرْوٌ [merv] dedikleri taşla müsemmadır.

مَرْوَانٌ [Mervān] سَلْمَانٌ [selmān] vezninde Bir recül adıdır.

الْمَرْوَرَةُ [el-merevrāt] حَاجُوجَةٌ [hacevcāt] vezninde) Kır ve çıplak arza denir; cem'i مَرْوَرِيٌّ [mervrā] ve مَرْوَرِيَّاتٌ [mervreyāt] gelir ve مَرْوَرِيٌّ [merārī] gelir. Ve

مَرْوَرَةٌ [Merevrāt] Mahsūs bir arzın ismidir.

الْيَائِيُّ

[م ر ي]

الْمَرْوِيُّ [el-mery] جَزِيٌّ [cery] vezninde) Süt vermek için nākanın memesini sığamak ma'nāsınadır; yukālu: مَرَى النَّاقَةَ مَرْيَا مِنَ الْبَابِ Ve bir nesneyi hārice çıkartmak ma'nāsınadır; yukālu: مَرَى الشَّيْءَ إِذَا اسْتَحْرَجَهُ Ve bir adamın hakkını inkār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: مَرَى حَقَّهُ إِذَا جَحَدَهُ Ve vurmak ma'nāsınadır; yukālu:

مَرَى فُلَانًا مَائَةً سَوِطٍ إِذَا ضَرَبَهُ Ve at kısmının bir eli yā bir ayağı kırık yāhūd aksak şeklinde yeri sürüştürmek ma'nāsınadır ki murād üç ayağı üzere durup biriyle yeri kazıp sürüştürmektir, ekserī yem ve su vaktinde ederler; yukālu:

مَرَى الْفَرَسِ إِذَا جَعَلَ يَمْسَحُ الْأَرْضَ وَيَجْرُهَا بِيَدِهِ أَوْ رَجْلِهِ مِنْ كَسْرٍ أَوْ ظَلَعِ

الْإِمْرَاءُ [el-imrā] (hemzenin kesriyle) Memesi sığanan nāka süt idrār eylemek

ma'nāsınadır; yukālu: مَرَى النَّاقَةَ فَأَمْرَتْ أَي دَرَّ لَبْنُهَا

الْمَرْيَةُ [el-muryet] (mīm'in zammı ve kesriyle) Nakanın memesi sığanmakla idrār eylediği süte denir; tekülü: أَخَذْتُ مَرْيَةَ النَّاقَةَ: أَي مَا حَلَبَ مِنْهَا بِالْمَرْيِ

مَرْيَةُ [miryet] (mīm'in kesri ve zammıyla) Şekk ve şübhe ma'nāsınadır; yukālu: هَذِهِ فَرْيَةٌ بِلَا مَرْيَةٍ أَي بِلَا شَاكٍ مَا فِيهِ مَرْيَةٌ أَي جَدَلٌ

الْإِمْتِرَاءُ [el-imtirā] [ifti'āl] [vezninde] Bu dahi bir nesneyi yerinden çıkartmak ma'nāsınadır; yukālu: إِمْتَرَاهُ إِذَا اسْتَحْرَجْتَهُ Ve bir nesneden şekk ve tereddüd eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِمْتَرَى فِيهِ إِذَا شَاكَ

الْمَرْيِيُّ [el-meriyy] [ganiyy] [vezninde] Pek sütlü nākaya denir, 'alā-kavlin şol nākaya denir ki yavrusuz kalmakla sütü memesini sığamakla gelir ola; yukālu: نَاقَةٌ مَرْيِيٌّ أَي غَزِيرَةُ اللَّبَنِ أَوْ لَا وَلَدَ لَهَا فَهِيَ تَدُرُّ بِالْمَرْيِ عَلَى يَدِ الْحَالِبِ

الْمُمْرِيُّ [el-mumrī] [muhsin] [vezninde] Şol nākaya denir ki buğurun men'sini bi'l-cümle rahmine cezb ve cem' edip taşra salıvermez ola. Ve yolunda rāst ve dürrüst olan işe denir; yukālu: أَمْرٌ مُمْرٍ أَي مُسْتَقِيمٌ

الْمُمَارَاةُ [el-mumārāt] [mubāhāt] [vezninde] ve

الْمِرَاءُ [el-mirā] [cidāl] [vezninde] Mücādele ve münāza'a eylemek ma'nāsınadır; yukālu: مَارَاةٌ مُمَارَاةٌ وَمِرَاءٌ إِذَا جَادَلَهُ

الْتِمَارِيُّ [et-temārī] [tefā'ul] [vezninde] Şekk ve tereddüd eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَمَارَى فِيهِ إِذَا شَاكَ

الْمَارِيَّةُ [el-māriyyet] (yā-yı müşeddede ile) Tüyleri düpdüz ve hemvār bağırtlak kuşu-

na denir. Ve bedeni sīm-i sāfī gibi ak ve berrāk olan mahbūbeye denir; yukālu: إِمْرَاءَةٌ مَارِيَّةٌ أَي بَيِّضَاءُ بَرَّاقَةٌ

الْمَارِيَّيُّ [el-māriyy] Tüyleri ak ve düpdüz yalım buzağıya denir; dışisine مَارِيَّةٌ [māriyyet] denir. Ve kalemlı küçük kılime ve cācime denir. Ve kuyudan su çeken adamın beline tutunduğu kalemlı peştemāle denir. Ve bağırtlak kuşunun avcısına denir. Ve pöç tarafına kadar eskiyip yeprimiş sevbe denir.

الْمُمْرِيَّةُ [el-mumriyyet] [muhsinet] [vezninde] ve

الْمَارِيَّةُ [el-māriyyet] [şāhibet] [vezninde] Ak ve düz tüylü buzağısı olan ineğe denir. Zāhiren lisān-ı 'avāmda dişı koyuna marya ta'biri bundandır. Ve Māriye bint Erkam yāhūd bint Zālīm bir hatundur ki "خُذْهُ وَلَوْ بِفَرْطِي مَارِيَّةً" meselinin menşe'idir. Aslı budur ki Māriye-i merkūme mülük-i Kinde evlādından olmakla kulağına takındığı küpelerde iki yüz dīnār yāhūd kırk bin altın kıymetli bir cevher-i nefis yāhūd güvercin yumurtası kadar iki şeh-dāne inci var idi ki misli mer'ī değıl idi. Nefsine īsār ile o küpeleri Ka'be-i mu'azzamaya ihdā eylemekle hāzin-i hızzāne-i Ka'be dahi alıp Beyt-i şerīf içre ta'lik eyledi. Min ba'd bir nesneye tergīb ve 'alā-eyyi hāl ihrāz ve istihsālī husūsuna iğrā ve teşvīk zımnında kelām-ı mezbūr mesel oldu. "بِقُرْطِي مَارِيَّةً" terkībinde bā' harfī mukābile ma'nāsına olmakla "Onu ahz ve tahsīl eyle, eger mukābilinde Māriye'nin küpelerini dahi vermek iktizā ederse de" demektir.

الْمَرْيَّةُ [el-Meriyyet] [ganiyyet] [vezninde] Endelus diyārında bir belededir. Ve yine diyār-ı mezbūrede bir mevzi' adı-

dır. Ve Vāsīt ile Başra arasında bir karye adıdır.

الْمَرَايَا [el-merāyā] (mīm'in fethiyle) Hayvānda süt damarlarına denir ki memeye süt onlardan gelir; مَرِيٍّ [meriyy] müfredidir, غَنِيٍّ [ġaniyy] vezninde.

الْتَمَرِي [et-temerrī] (تَفْعُلُ [tefa^ul] vezninde) Bezenmek ve donanmak ma'nāsınadır; yukālu: تَمَرَى بِهِ إِذَا تَزَيَّنَ

الْوَاوِيُّ

[م ز و]

الْمَزِيَّةُ [el-meziyyet] (zā-yı mu'ceme ile غَنِيَّةُ [ġaniyyet] vezninde) Fazīlet ma'nāsınadır ki sâ'ir üzere tahakkuk eden mâye-i rüchāndır. Hulāsası bazı adamın mütehasıs ve mümtāz olduğu ni'met-i gayri müte'addiyedir, 'ilm ve semāhat ve şecā'at gibi; yukālu: لَهُ عَلَى فُلَانٍ مَزِيَّةٌ أَي فَصِيلَةٌ Şārih der ki bundan fi'l-i sülāsī mutasarrıf değildir.

الْمَازِيَّةُ [el-māziyyet] مَزِيَّةٌ [meziyyet] ma'nāsınadır.

الْيَائِي

[م ز ي]

الْمَزْيِي [el-mezy] (mīm'in fethi ve zāy'ın sükunıyla) Kibr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: مَزَى الرَّجُلُ يَغْرِي مَزْيًا إِذَا تَكَبَّرَ

الْمُزَاةُ [el-muzāt] مُضَاةٌ [kūḏāt] vezninde) Cebābireye denir; مَازِي [māzī] müfredidir; yukālu: أَكْثَرُ الْقُضَاةِ مُزَاةٌ أَي جَبَابِرَةٌ

الْمَزِيَّي [el-meziyy] غَنِيٍّ [ġaniyy] vezninde) Zarīf ve şüh-meşreb nāziük adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَزْيِيٌّ أَي ظَرِيفٌ

الْتَمَزِيَّةُ [et-temziyyet] (تَفْعِلَةٌ [tefīlet] vezninde)

de) Medh eylemek ma'nāsınadır; yukālu: مَرَّاهُ إِذَا مَدَحَهُ

الْمَازِي [el-māzī] ve

الْمُتَمَازِي [el-mutemāzī] Nāstan kenār keşip alarga ve bertaraf olan adama denir; tekūlu: فَعَدَّ فُلَانٌ عَنِّي مَازِيًا وَتَمَازِيًا أَي مُخَالَفًا بَعِيدًا **الْوَاوِيُّ**

[م س و]

الْمَسْوُ [el-mesv] حَسْوٌ [ḥasv] vezninde) Soyu pāk hayvāna bīgāne erkek aşmakla sāhibi fercine elini sokup rahiminden menīyi çıkarıp pāklamak ma'nāsınadır; tekūlu: مَسَوْتُ عَلَى النَّاقَةِ مَسْوًا إِذَا أَدْخَلْتُ يَدَكَ Ve eşek hırçınlık eylemek ma'nāsınadır; yukālu: مَسَا الْجَمَارُ إِذَا حَرَنَ

الْمَسَاءُ [el-mesā] سَمَاءٌ [semā] vezninde) Akşam vaktine denir ki zahrdan salāt-ı magribe kadar vaktten 'ibārettir; tekūlu: أَتَيْتُهُ مَسَاءً وَهُوَ ضِدُّ الصَّبَاحِ وَتَقُولُ أَتَيْتُهُ مَسَاءً أَمْسٍ كَمَا سَبَّحْتُكَ وَيُقَالُ أَتَى صَبَاحًا مَسَاءً وَصَبَاحًا مَسَاءً بِالْإِضَافَةِ Ya'nī mürekkeb olarak مَسَاءً صَبَاحًا ve مَسَاءً صَبَاحًا ma'nāsınadır ki "Ona ben her sabāh ve her akşam geldim" demektir. Ve bu وَقَعُوا وَيَوْمَ يَوْمَ kabīlindedir. Ve izāfetle مَسَاءً صَبَاحًا dahi cā'izdir.

Mütercim-i hakīr der ki Ḥarīrī Durre'de dedi ki bazıları مَسَاءً صَبَاحًا derler izāfetle ve bunların beynlerini fark eylemezler, hālbūki beynlerinde fark vardır, zīrā kavlı evvele göre مَسَاءً صَبَاحًا sebkinde olmakla "Akşamın sabāhında ya'nī hemān sabāh deminde gelir" demek olur ve sāniye göre مَسَاءً صَبَاحًا sebkinde olmakla "Her sabāh ve her akşam gelir" demektir. Bunun aslı مَسَاءً صَبَاحًا idi, vāv-ı 'ātife

hazf olunup ba'de't-terkīb عَشَرَ أَحَدَ غَشَرَ gibi feth üzere mebnī oldu. İntehā.

Ve 'Arablar bir kimseden tetayyür ve teşe'üm eyledikte o kimseye karşı مَسَاءٌ مَسَاءٌ kelimelerinin ref' ve nasblarıyla اللهُ نَزَجُو مَسَاءَ اللهُ لَا مَسَاؤُكَ لَنَا مَسَاءَ اللهُ وَنَزَجُو مَسَاءَ اللهُ takdirindedir, zīrā 'Arablar akşamla şerr ve veyl ve kederden kināye ederler, niteki sabāhla hayr ve sürürdan kināye ederler.

الْإِمْسَاءُ [el-imsā] (hemzenin kesriyle) Akşamlamak ve akşama kalmak ma'nāsınadır; yukālu: أَمْسَى زَيْدٌ ضِدُّ أَصْبَحَ

الْمُمْسَى [el-mumsā] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) اِمْسَاءٌ [imsā] bābindan masdar-ı mīmīdir; yukālu: أَمْسَى اِمْسَاءٌ وَمُمْسَى ضِدُّ أَصْبَحَ

الْمِيسَى [el-misy] (mīm'in kesri ve zammıyla) اِمْسَاءٌ [imsā] māddesinden isimdir, akşamlamağa denir, niteki صُبْحٌ [şubh] اِصْبَاحٌ [işbah]tan isimdir.

الْأُمْسِيَّةُ [el-umsiyet] (اُفْئِيَّةٌ [uṣfiyyet] vezninde) Akşam çatdığı vakte denir; اُصْبُوْحَةٌ [uṣbūḥat] mukābilidir; ve minhu yukālu: أَتَيْتُهُ مَسَاءً أَمْسٍ وَمِيسِيَّةً وَأُمْسِيَّةً أَيَّ أَمْسٍ عِنْدَ الْمَسَاءِ

الْمُسَيَّانَاتُ [el-museyyānāt] (mīm'in zammiyle) مُسَيَّانٌ [museyyān] kelimesinin cem'idir ki مَسَاءٌ [mesā] musaggarıdır; yukālu: جَاءَ مُسَيَّانَاتٍ أَيَّ مُغَيَّرَاتٍ Ve bu dā'imā zarf olarak müsta'mel olur.

الْتَمْسِيَّةُ [et-temsiet] (تَفْعَلَةٌ [tef'ilet] vezninde) Bir adama مَسَاكَ اللهُ يَا'nī "Bu akşam ne yaptın, ne hâlde idin?" yāhūd اللهُ مَسَاكَ اللهُ يَا'nī "Hak ta'ālā akşamını hayr eylesin" demek ma'nāsınadır; tekūlu: مَسَيْتُهُ أَيَّ قُلْتُ لَهُ كَيْفَ أَمْسَيْتَ أَوْ مَسَاكَ اللهُ بِالْخَيْرِ

الْإِمْتِسَاءُ [el-imtisā] (اِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Bir nesnenin cümlesini birden sıyırıp almak ma'nāsınadır; yukālu: اِمْتَسَى مَا عِنْدَهُ إِذَا

أَخَذَ كُلَّهُ

الْيَائِي

[م س ي]

الْمَسِي [el-mesy] (mīm'in fethi ve sīn'in sükūnuyla) مَسَوُ [mesv] lafzında lügattir ki nākanın yā kırsağın rahimini bīgāne menīden pāklamak ma'nāsınadır; yukālu: مَسَى النَّاقَةَ وَالْفَرَسَ مَسِيًّا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا نَقَى رَجَمَهَا Ve havānın ıssılığın davarı zebūnlatmak ma'nāsınadır; yukālu: مَسَى الْحَزُّ الْمَالَ إِذَا مَسَى الْحَزُّ الْمَالَ إِذَا مَسَى الْحَزُّ الْمَالَ هَزَلَهُ Ve yapça yapça yürüyüp gitmek ma'nāsınadır; yukālu: مَسَى السَّيْرَ إِذَا رَفَقَ بِهِ Ve bir nesneyi el ile sığamak ma'nāsınadır; yukālu: مَسَى الشَّيْءَ إِذَا مَسَحَهُ بِيَدِهِ Ve bir nesneyi sıyırıp çıkarmak ma'nāsınadır, kından kılıç sıyırmak gibi; yukālu: مَسَاهُ إِذَا اسْتَلَّهُ

الْمَاسِي [el-māsī] Şol mütemerrid adama denir ki bir ferdin nush ve pendine iltifāt ve isgā eylemez ola; yukālu: رَجُلٌ مَاسٍ إِذَا كَانَ لَا يَلْتَفِتُ إِلَى مَوْعِظَةٍ أَحَدٍ

الْإِمْتِسَاءُ [el-imtisā] (اِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Susamak ma'nāsınadır; yukālu: اِمْتَسَى الرَّجُلُ إِذَا عَطِشَ

الْتَمَسِي [et-temessī] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) ve

الْتَمَاسِي [et-temāsī] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Bir nesne bend bend kesilip parça parça olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَمَسَى الشَّيْءُ وَتَمَاسَى إِذَا تَقَطَّعَ

تَمَاسِي [temāsī] Devāhī ma'nāsınadır, müfredi yoktur; yukālu: أَصَابَتْهُمْ التَّمَاسِي أَيَّ الدَّوَاهِي

مِيسِيْنَا [Missinā] (حَضِيصًا [ḥiṣṣā] vezninde) Berr-i Koştanṭiniyye'de bir belde adıdır. Şārih der ki Koştanṭiniyye ile Edirne bey-nindedir ki Rūmili tarafında olur, lākin

meşhūr olan Misīne ki tahfifledir, bahr-i sefid aksāsında bir ceziredir; cā'izdir ki selefte bu ismde orada dahi bir şeh'r olmuş ola.

الْيَائِي

[م ش ي]

الْمَشْيِي [el-meşy] (mīm'in fethi ve şīn-i mu'cemenin sükūnuyla) Yürümek ma'nāsınadır; yukālu: مَشَى الرَّجُلُ يَمْشِي مَشْيًا Ve bir adamın māşiyesi çoğalmak ma'nāsınadır; yukālu: مَشَى فُلَانٌ إِذَا كَثُرَتْ إِذَا مَرَّ مَشِيَّتُهُ Ve doğru yol bulmak ve doğru yola gitmek ma'nāsınadır; yukālu: مَشَى الرَّجُلُ إِذَا ﴿نُورًا تَمْشُونَ تَاهَتَا﴾ به أَيُّ تَهْتَدُونَ بِهِ

الْمِشْيِيَّة [el-mişyet] (mīm'in kesriyle) İsmdir, yürümeğe ve yürüyüşe denir. Ve binā-i nev' olur; yukālu: مَشَى مِشْيَةً حَسَنَةً

الْتَمْشِيَّة [et-temşiyet] (tefīlet) vezninde) Bu dahi yürümek ma'nāsınadır; yukālu: مَشَى الرَّجُلُ إِذَا مَرَّ

الْإِمْشَاءُ [el-imşā] (hemzenin kesriyle) Bir adamın māşiyesi çok olmak ma'nāsınadır; yukālu: مَشَى زَيْدٌ إِذَا كَثُرَتْ مَشِيَّتُهُ Kezālik bir adamın māşiyelerinin dölleri döşleri firāvān olmak ma'nāsınadır; yukālu: مَشَى الْقَوْمُ إِذَا كَثُرَتْ أَوْلَادُ مَشِيَّتِهِمْ

الْتِمْشَاءُ [et-timşā] (tā'nın kesriyle) Sülāsiden masdardır, yürümek ma'nāsına; yukālu: مَشَى زَيْدٌ مَشْيًا وَتِمْشَاءً إِذَا مَرَّ

الْمَشَّاءُ [el-meşşā] [şeddād] vezninde) Koğucuya ıtlāk olunur; yukālu: هُوَ مَشَّاءٌ أَيُّ نَمَامٌ

الْمُشَّاتُ [el-muşāt] (mīm'in zammıyla) ماشي [māşī] kelimesinin cem'idir, gammāz ve sā'īye denir; yukālu: هُمْ مُشَّاتَةٌ أَيُّ وَشَاءَةٌ

الْمَاشِيَّةُ [el-māşiyet] Deve ve koyun ve keçi kısmına ıtlāk olunur; cem'i مَوَاشِي [mevāşī] gelir; yukālu: لَهُ مَاشِيَّةٌ كَثِيرَةٌ وَهِيَ الْإِبِلُ وَالْعَنَمُ Ve **مَاشِيَّةٌ** [māşiyet] Evlādı kesir olan hatuna ve sār hayvāna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ مَاشِيَّةٌ أَيُّ كَثِيرَةُ الْوَلَدِ

الْمَشَاءُ [el-meşā] [seḥā] vezninde) Bir hatunun yā hayvānın evlādı kesir olmak ma'nāsınadır; yukālu: مَشَتْ الْمَرْأَةُ مَشَاءً إِذَا كَثُرَتْ أَوْلَادُهَا

الْإِمْتِشَاءُ [el-imtişā] [ifti'āl] vezninde) Bir adamın māşiyesi kesirü'l-evlād olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِمْتَشَى الْقَوْمُ إِذَا أَمَشَى

الْوَاوِيُّ

[م ش و]

الْمَشْوُ [el-meşv] [ḥaşv] vezninde) ve **الْمَشْوُ** [el-meşuvv] [ʿaduvv] vezninde) ve

الْمَشْيِي [el-meşiy] [ḡaniyy] vezninde) ve

الْمَشَاءُ [el-meşā] [semā] vezninde) Müshil dārūya denir, rāvend ve sinā-i Mekkī gibi; yukālu: شَرِبَ مَشْوًا وَمَشْوًا وَمَشِيًّا وَمَشَاءً أَيُّ دَوَاءً مُشْهِلًا

الْإِسْتِمْشَاءُ [el-istimşā] Müshil devā isti'māl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَمَشَى الرَّجُلُ إِذَا شَرِبَ الْمَشْيِيَّ

الْإِمْشَاءُ [el-imşā] (hemzenin kesriyle) Müshil dārū yüreği sürdürmek ma'nāsınadır; yukālu: بَعْتُ-ي الْمَشَاءَ إِذَا أَطْلَقَ بَطْنَهُ مَمْشًا [memşā] ıtlākı bundandır. Ve müshil içmiş adamın yüreği sürmek ma'nāsınadır; yukālu: مَشَى الرَّجُلُ إِذَا ازْتَجِيَ دَوَائُهُ

الْمَشَا [el-meşā] [ʿašā] vezninde) Sebzevāttan havuca denir, ʿalā-kavlin ona

şebih bir nebâtür.

الْوَاوِيُّ

[م ص و]

الْمَصْوَاءُ [el-maşvā'] (صَحْرَاءُ [şaḥrā'] vezninde) Dübür ve mak'ada denir. Ve uyluklari etsiz ve çelimsiz 'avrete denir; yukālu: **إِمْرَأَةٌ مَّصْوَاءٌ أَي لَا لَحْمَ عَلَى فَخْذَيْهَا**

الْمُصَايَةُ el-muşāyet (ثُمَّامَةٌ [ṣumāmet] vezninde) Küçük şışeye denir, kārüre-i saġire ma'nāsına.

الْيَائِي

[م ض ي]

الْمُضْيِي [el-muḍiyy] (دَادِ-۱ مُضْعَمَةٌ ile عُتْيِي [ʿutiyy] vezninde) ve

الْمُضْوُ [el-muḍuvv] (سُمُو [sumuvv] vezninde) Geçip gitmek ma'nāsınadır ki Fārisīde gişeştēn mūrādifidir, zamānın geçip gitmesi gibi; yukālu: **مَضَى الشَّيْءُ يَمْضِي مُضِيًّا** Ve **وَمُضُوًّا إِذَا خَلَا**

مَضَاءٌ [meḍā'] (سَحَاءٌ [seḥā'] vezninde) ve

مُضْوٌ [muḍuvv] (سُمُو [sumuvv] vezninde) Bir nesnenin ötesine geçmek ma'nāsınadır ki öte işlemek ta'bīr olunur; yukālu: **مَضَى فِي الْأَمْرِ مَضَاءً وَمُضُوًّا إِذَا نَفَذَ فِيهِ**

مُضْوٌ سَبِيلٌ [muḍuvvu sebīl] Ölmekten kināyedir; yukālu: **مَضَى فُلَانٌ سَبِيلَهُ إِذَا مَاتَ** Ve

مَضَاءٌ [meḍā'] Vurulan nesneye kılıç işleyip kesmek ma'nāsınadır; yukālu: **مَضَى فِي الصَّرِيْبَةِ مَضَاءً إِذَا قَطَعَ** Ve işletmek, infāz ma'nāsınadır; tekūlu: **مَضَيْتُ عَلَى بَيْعِي** **إِذَا أَجَزْتَهُ**

الْمَمْضُو عَلَيْهِ [el-memḍuvvu 'aleyhi] İnfāz ile karār-dāde olmuş işe denir; yukālu: **أَمَرَ مَمْضُوًّا عَلَيْهِ أَي نَفَذَ**

الْإِمْدَاءُ [el-imḍā'] (hemzenin kesriyle) Bu dahi işletip öte geçirmek ma'nāsınadır; yukālu: **أَمَضْتُ إِذَا أَنْفَذْتُ** Ve bir nesneyi itmām ve icrā kılmak ma'nāsına müsta'meldir; tekūlu: **أَمَضَيْتُ بَيْعِي إِذَا أَجَزْتُهُ** [Ve] **تَوَقَّعْتُ** [tevḳṭ'] yerinde **إِمْدَاءٌ** [imḍā']-i şukūk ü mekātib bundandır. Ve mersüm olana da **إِمْدَاءٌ** [imḍā'] itlakı **مَمْضَى** [memḍā] ma'nāsıyla mü'evveldir.

الْمُضْوَاءُ [el-muḍevā'] (غُلْوَاءٌ [ġulevā'] vezninde) İleri geçmeğe denir, takaddüm ma'nāsınadır.

أَبُو الْمَضَاءِ [ebu'l-meḍā'] (سَمَاءٌ [semā'] vezninde) At kısmının künyesidir. Ve el-Meḍā' el-Fāyişī tābī'ındendir.

الْمَاضِي [el-māḍī] Kılıca ve arslana itlak olunur.

الْوَاوِيُّ

[م ط و]

الْمَطْوُ [el-maṭv] (حَطْوٌ [ḥaṭv] vezninde) Pek cidd ve cehd edip sür'atle yürümek ma'nāsınadır; yukālu: **مَطَا الرَّجُلُ مَطْوًا إِذَا جَدَّ** Ve salkımdan hurmā koparıp yemek ma'nāsınadır; yukālu: **مَطَا الرَّجُلُ إِذَا فَتَحَ عَيْنَيْهِ** Ve dost-ı samīmī ile yār ve hem-dem olmak ma'nāsınadır; yukālu: **مَطَا بِالْقَوْمِ إِذَا مَدَّ بِهِمْ فِي السَّيْرِ** Ve gözleri açmak ma'nāsınadır; yukālu: **مَطَا بِالْقَوْمِ إِذَا مَدَّ بِهِمْ فِي السَّيْرِ** Ve bir nesneyi çekip uzatmak ve germek ma'nāsınadır, ipi çekip germek gibi; ve minhu yukālu: **مَطَا بِالْقَوْمِ إِذَا مَدَّ بِهِمْ فِي السَّيْرِ** Ve cimāc eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **مَطَا الْمَرْأَةُ إِذَا نَكَحَهَا**

الْتَمَطِي [et-temaṭṭī] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Gerinmek ve sünüp uzanmak ma'nāsınadır; ve minhu yukālu: **تَمَطَّى النَّهَارُ**

وَعَيْرُهُ إِذَا امْتَدَّ وَطَالَ

الْمُطَوَّاءُ [el-muṭavāʾ] (غُلَوَاءُ [gulevāʾ] vezninde) İsmdir, gerinmeğe ve sünüp uzanmağa denir.

الْمَطَّاءُ [el-meṭā] (عَصَا [ʿašā] vezninde) Gerinmek maʿnāsındır; yukālu: مَطَّي الرَّجُلُ مَطًّا Ve مَنِ الْبَابِ الرَّابِعِ بِمَعْنَى تَمَطَّى

مَطًّا [meṭā] Arkaya denir, zahr maʿnāsına; cemʿi اَمْطَاءٌ [emṭāʾ] gelir; yukālu: رَكَبَ مَطًّا Ve كَبَّ مَطًّا [emṭāʾ] gelir; yukālu: مَطَّأَ مَطًّا Ve hurmā salkımına denir.

الْمَطِيَّةُ [el-meṭiyyet] (غَنِيَّةٌ [ganiyyet] vezninde) Gerinerek ve sünüp uzanarak yürüyen dābbe-i merkübeye denir; cemʿi مَطَايَا [meṭāyā] gelir ve مَطِيٌّ [meṭiyy] gelir hāʾsız. Şārih der ki baʿdehu mutlakan rüküb olunacak dābbede istiʿmāl olundu.

الْإِمْتِطَاءُ [el-imṭiṭāʾ] (إِفْتِئَالَ [iftiʿāl] vezninde) Bir dābbeyi مَطِيَّةٌ [meṭiyyet] edinmek maʿnāsındır; yukālu: اِمْتَطَى الدَّابَّةَ إِذَا جَعَلَهَا مَطِيَّةً

الْإِمْتِطَاءُ [el-imṭiṭāʾ] (hemzenin kesriyle) اِمْتِطَاءٌ [imṭiṭāʾ] maʿnāsındır; yukālu: اَمَطَى الدَّابَّةَ بِمَعْنَى اِمْتِطَاهَا

الْمُطَوِّ [el-maṭv] (mīm'in fethi ve kesriyle) Ekin demeti bağlayacak hurmā ceridine denir ki ortasından iki dilip onunla demeti bend ederler. Ve hurmā salkımına denir; cemʿi مِطَاءٌ [miṭāʾ] gelir mīm'in kesriyle ve اَمْطَاءٌ [emṭāʾ] gelir ve مَطِيٌّ [meṭiyy] gelir غَنِيٌّ [ganiyy] vezninde ki şārihin beyānına göre ism-i cemʿdir.

الْأَمْطِي [el-umṭiyy] (تُرْكِيٌّ [turkiyy] vezninde) Bir güne samg-ı meʾkūl ismidir. Ve uzun boylu mevzūn adama denir.

الْمَطْوَةُ [el-maṭvet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Sāʿat ve vakt maʿnāsındır; yukālu: مَضَّتْ مِنَ اللَّيْلِ مَطْوَةً أَيَّ سَاعَةً

الْمَطْوُ [el-miṭv] (mīm'in kesriyle) Misl ve nazīr maʿnāsındır. Ve bir adamın yār ve hem-demine denir; yukālu: هُوَ مَطْوُهُ أَيُّ صَاحِبُهُ Ve mısır buğdayının sünbülesine denir.

الْوَاوِيُّ

[م ع و]

الْمَعْوُ [el-maʿv] (mīm'in fethi ve ʿayn'in sükunıyla) Olmuş taze hurmāya denir, ʿalā-kavlin olmak rütbesine varmışına denir; tekülü: اَطْعَمْنَا الْمَعْوَ أَيُّ الرُّطْبِ أَوْ الْبُسْرِ عَمَّهُ Ve devenin alt dudağında olan yarığa ve şikāfa denir.

الْمَعَاءُ [el-muʿā] (عُرَابٌ [gūrāb] vezninde) Kedi pek pek mavlamak maʿnāsındır; yukālu: مَعَا السَّنُورُ يَمَعُو مَعَاءً إِذَا صَوَّتَ

الْتَمَعِيُّ [et-temaʿī] (تَفْعُلٌ [tefaʿul] vezninde) Bir nesne sünüp uzanmak maʿnāsındır; yukālu: تَمَعَى السِّقَاءُ إِذَا تَمَدَّدَ Ve beyne'n-nās şerr ve şūr ve fitne yayılmak maʿnāsındır; yukālu: تَمَعَى الشَّرُّ إِذَا فَشَا

الْيَائِي

[م ع ي]

الْمَعْيُ [el-meʿā] (mīm'in fethi ve elifin kasriyle) ve

الْمَعْيُ [el-miʿā] (رِضَا [riḍā] vezninde) اَغْفَاجٌ [aḡfācu baṭn]dan bağırsağa denir, Fāriside rüde denir. Baʿzen müʿennes olur; cemʿi اَمْعَاءٌ [emʿāʾ] gelir; ve tekülü'l-ʿArab: هُمْ مِثْلُ الْمَعْيِ وَالْكَرْشِ أَيُّ اأَخْضَبُوا وَحَسَنَتْ حَالُهُمْ Yaʿnī “Hısb ve rehāda olup hüsn-i hāl ve nizām ve refāh sāhibleridir” demektir, zīrā bağırsak ve işkenbe mādām ki derūn-ı batnda oldukça ter ü taze ve mutarrā ve ahdās-ı dehrden emīn olurlar. Ve

مَعَى [mi'ā] (إِلَى [ilā] vezninde) Şol engebe su akıntısına denir ki binā-i destegī gibi yüksek akıntıya muttasıl ola, ya'nī aralıkları duvar mesābesinde ola, zīrā o güne akıntılar bağırsaklar sūretinde olur. Dere ayaklarında vasf-ı mezkūr üzere olan akıntılara أَمْعَاءُ الْوَادِي [em'ā'u'l-vādī] itlāk ederler ki oluk oluk akıntılardan 'ibārettir. Ve 'inde'l-ba'z iki kıt'a pek ve katı yerler aralığında olan yumuşak yere denir.

مَعَى الْفَارِ [mi'a'l-fār] Bir cins kemter hurmāya denir.

الْمَاعِي [el-mā'ī] Yumuşak ve sehl ve mülāyim ta'āma denir.

الْمَاعِيَةُ [el-mā'iyet] Pāre pāre ve rīze rīze olmak şānından olan nesneye denir, müdemdime ma'nāsına; hā-i te'nīs mevsūf yāhūd mübālaga içindir.

مُعَى [Mu'ayy] (سُمَى [sumeyy] vezninde) Bir mevzi'dir.

الْوَاوِيُّ

[م غ و]

الْمُعَاءُ [el-mu'gā] (ğayn-ı mu'ceme ile غُرَابٌ [ğurāb] vezninde) Kedi mavlamak ma'nāsıdır; yukālu: مَعَا السِّنُّورُ يَمْعُو مَعَاءً إِذَا صَاحَ

الْيَائِيُّ

[م غ ي]

الْمُعْيِي [el-ma'gy] (mīm'in fethi ve ğayn'ın sükūnuyla) Gönde ve meşinde olan yumuşaklığa ve gevşekliğe denir. Ve hezl yā cidd ve tahkīk vechiyle bir kimseyi muttasıf olmadığı mehāmide ile vasf eylemeğe denir; tekūlu: مَا هَذَا الْمُعْيِي وَهُوَ أَنْ يَقُولَ Ve söz söyle-

mek ma'nāsıdır; tekūlu: مَعَيْتُ مَعْيَا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثُ أَيُّ نَعَيْتُ

الْتَمَعِي [et-tema'gī] (تَفَعَّلَ [tefa'ul] vezninde) Meşin ve sahtiyān makūlesi gevşeyip yumuşamak ma'nāsıdır; yukālu: تَمَعَى الْأَدِيمَ إِذَا اسْتَرَخَى

الْمَاغِيَةُ [el-mā'iyet] Dā'imā nāsa sū-i zann üzere olan iftirācı adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَآغِيَةٌ أَيُّ مَرِيئَةٌ

الْوَاوِيُّ

[م ق و]

الْمَقْوُ [el-ma'qv] (mīm'in fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Deve yavrusu anasını şiddetle emmek ma'nāsıdır; yukālu: مَعَا الْفَصِيلُ أُمَّهُ مَقْوًا إِذَا رَضَعَهَا شَدِيدًا Ve bir nesnenin kīr ve pāsını açıp cilā vermek ma'nāsıdır; yukālu: مَعَا السَّيْفَ وَالسِّنَّ وَنَحْوَهُ إِذَا جَلَاهُ

مَقْوٌ [ma'qv] ve

مَقْوَةٌ [ma'qvət] ve

مُقَاوَةٌ [mu'qāvet] (ki mīm'in zammıyıldır) Bir nesneyi sakınıp sıyānet eylemek ma'nāsıdır; tekūlu: أُمَّتُهُ مَقْوَكُ وَمَقْوَتَاكَ مُقَاوَةٌ وَشَارِيهِنْ بَيَانِنَا غُورَةً [mu'qāvet] ism-i masdardır.

الْيَائِيُّ

[م ق ي]

الْمَقْيِي [el-ma'qy] [ma'qv] vezninde ve onda lügattir; tekūlu: مَقَيْتُ أَشْنَانِي مَقْيَا لُغَةً فِي مَقْوَتٍ وَتَقُولُ إِمْقِهِ مَقْيَيْتَكَ مَالِكٌ أَيُّ صِيَانَتَكَ مَالِكٌ

الْمَقْيِيَةُ [el-ma'qyet] (تَمَرَةٌ [temret] vezninde) Gözün pınarına denir, مَاقٌ [māk] ma'nāsına.

الْوَاوِيُّ

[م ك و]

الْمَكْوُ [el-mekv] (mīm'in fethi ve kāf'in sükūnuyla) ve

الْمُكَاءُ [el-mukā] (غُرَابٌ [gūrāb] vezninde) Dudakla ıslık çalmak ma'nāsınadır, 'alā-kavlin parmakları halka gibi müşebbek eylemekle boru tarzında edip üfürmekle öttürmek ma'nāsınadır ki ekseri çoban ve kuşçu makülesi ederler; ona dahi ıslık ve sıslık ta'bīr olunur; yukālu: مَكَا الرَّجُلُ مَكْوًا Ve وَمُكَاءٌ إِذَا صَفَرَ بِفِيهِ أَوْ شَبَكَ بِأَصَابِعِهِ وَنَفَخَ فِيهَا Zartalamak ma'nāsına müsta'meldir. Ve bu mekşūf ve meftūh olan mak'adın yāhūd dābbe kısmının zartasına mahsüstur; yukālu: مَكَتْ إِسْتُهُ إِذَا نَفَخَتْ وَلَا يَكُونُ إِلَّا وَهْيًا Ve مَكْشُوفَةٌ مَفْتُوحَةٌ أَوْ خَاصَّةٌ بِالذَّائِبَةِ

مَكْوُ [mekv] Tilki ve tavşan makülesi vuhūşun inine denir.

الْمِكْوَةُ [el-mikvet] (mīm'in kesriyle) اسْتِ [ist] ve mak'ada denir.

الْمَكَا [el-mekā] (عَصَا [aşā] vezninde) Bu dahi tilki ve tavşan makülesi vuhūşun inine denir. Ve Cebelu Nu'mān üzere müşrif bir cebel adıdır.

الْمُكَاءُ [el-mukkā] (زُنَّارٌ [zunnār] vezninde) Çoban aldankıcı dedikleri kuşa denir ki dā'imā safir eder; cem'i مَكَايِي [mekākiyy] gelir mīm'in fethiyle.

الْتَمَكِّي [et-temekkī] (تَعْمَلٌ [tefa'ul] vezninde) Terleyip ıslanmak ma'nāsınadır; yukālu: تَمَكَّى الْفَرَسُ إِذَا ابْتَلَّ بِالْعَرَقِ Ve at dizleriyle gözünü kaşımak ma'nāsınadır; yukālu: تَمَكَّى الْفَرَسُ إِذَا حَاكَ عَيْنَهُ بِرُجْبَتَيْهِ

الْمَكَا [el-mekā] (عَصَا [aşā] vezninde) El kesret-i 'amelden nasırlanmak

ma'nāsınadır; yukālu: مَكَيْتٌ يَدُهُ مَكَا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا مَجَلَّتْ مِنَ الْعَمَلِ

مِيكَايِيلُ [Mikā'il] (mīm'in kesriyle) Erzāk üzere mü'ekkel olan feriştenin ismidir, 'aleyhi's-selām. Ve bunda مِيكَالٌ [Mikāl] ve lām bedeli nūn'la مِيكَايِينُ [Mikā'in] dahi lügattir. Şārihin beyānına göre عَبْدُ اللَّهِ demek-tir. Ve مِيكَايِيلُ [Mikā'il] bir recül adıdır.

مَكْوَةُ [Mekvet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Bahr-i 'Umān'da bir cebel adıdır.

الْوَاوِيُّ

[م ل و]

الْمَلْوُ [el-melv] (mīm'in fethi ve lām'in sükūnuyla) Şiddetle yürümek yāhūd yel-mek ma'nāsınadır; yukālu: مَلَا الْبَعِيرُ مَلْوًا إِذَا سَارَ شَدِيدًا أَوْ عَدَا

الْتَمَلِيَّةُ [et-temliyet] (تَعْمَلَةٌ [tefa'ilet] vezninde) Bir adamı bir nesne mütemetti' edip müddet-i medīde onunla bilece geçindirmek ma'nāsınadır; tekülü: مَلَاكَ اللَّهُ حَبِيبَكَ Ve HAK TA'ĀLĀ bir adamın tül-i 'ömr ile behremend ve berhürdār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: مَلَأَهُ اللَّهُ عُمْرَهُ أَيَّ أَطَالَهُ وَمَتَّعَهُ بِهِ

الْمُلِييُ [el-muliy] (عُتِيٌّ [utiyy] vezninde) 'Ayš ve hayāt ma'nāsınadır.

الْتَمَلِي [et-temellī] (تَعْمَلٌ [tefa'ul] vezninde) Tül-i 'ömr ile behremend ve berhürdār olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَمَلَّى فَلَانٌ عُمْرَهُ وَمُلِيَّهُ أَيَّ اسْتَمْتَعَ مِنْهُ

الْإِمْلَاءُ [el-implā] (hemzenin kesriyle) Bu dahi HAK TA'ĀLĀ bir kulunu tül-i 'ömr ve 'āfiyetle behremend ve berhürdār kılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَمْلَأَهُ اللَّهُ عُمْرَهُ أَيَّ أَطَالَهُ وَمَتَّعَهُ بِهِ أَمْلَيْتُ لَهُ فِي عَيْهِ إِذَا أَطَلْتُ

Ve devenin ayağı bağını uzatıp meydānlı kılmak ma'nāsınadır; tekūlu: **أَمَلَيْتُ الْبُعَيْرَ إِذَا** [imlāl] ma'nāsınadır ki bir adam takrīr ve bir āher kimse yazmaktan yāhūd nüshaya nazar etmeyip 'an zahri'l-kalb yazmaktan 'ibārettir; tekūlu: **أَمَلَيْتُ الْكِتَابَ أَيَّ أَمَلْتُهُ** Ve imhāl ve te'hīr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **أَمَلَى اللهُ لِلظَّالِمِ أَيَّ أَمَهَلَهُ**

الْمَلَاوَةُ [el-melāvet] ve

الْمَلْوَةُ [el-melvet] (mīm'lerin harekāt-ı selāsı ve ahīre **تَمْرَةٌ** [temret] vezninde) Zamāndan bir müddete denir; tekūlu: **أَقَمْتُ عِنْدَهُ مَلَاوَةً مِنَ الدَّهْرِ وَمَلْوَةٌ أَيُّ بُرْهَةٌ**

الْمَلِييُّ [el-meliyy] **غَنِيٌّ** [ganiyy] vezninde) Zamāndan müddet-i medīdeye denir; yukālu: **أَقَامَ بِهِ مَلِيًّا مِنَ الدَّهْرِ أَيُّ هَوِيًّا** Ve nehārdan sāt-i tavīleye denir; yukālu: **مَضَى مَلِيًّا مِنَ النَّهَارِ أَيُّ سَاعَةً طَوِيلَةً**

الْمَلَا [el-melā] (**عَصَا** [eşā] vezninde) Sahrā' ma'nāsınadır.

الْمَلَوَانِ [el-melevān] (fetehtla ki tesniyedir) Leyl ve nehāra 'alā-kavlin leyl ve nehārın iki tarafına itlāk olunur ki evvel ve āhirlerinden 'ibārettir; müfredi **مَلَا** [melā]dır, **عَصَا** [eşā] vezninde; sahrā' ma'nāsındandır; tekūlu: **لَا أَفْعَلُهُ مَا اخْتَلَفَ الْمَلَوَانِ أَيُّ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ أَوْ طَرَفَاهُمَا**

الْإِسْتِمْلَاءُ [el-istimlā] Bir adamın imlā eylemesini istemek ma'nāsınadır; yukālu: **إِسْتَمْلَأَهُ إِذَا سَأَلَهُ الْإِمْلَاءُ**

الْمَلَاةُ [el-melāt] **قَنَاةٌ** [qanāt] vezninde) Şol çöl beyābāna denir ki be-gāyet ıssı olup cā-be-cā serāb leme'ān eder ola; cem'i **مَلَا** [melā] gelir, **حَصَا** [haşā] gibi.

الْيَائِي

[م ن ي]

الْمَنِي [el-meny] (mīm'in fethi ve nūn'un sükūnuyla) Takdīr eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **مَنَاهُ اللهُ مَنِيًّا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي أَيُّ قَدَرَهُ** Şārih der ki bu mādde takdīr ma'nāsına mevzū'dur, ma'ānī-i sā'ire birer şu'be ile ondan müteffera'dır. İntehā. Ve bir nesne ile mübtelā kılmak ma'nāsınadır; yukālu: **مَنَاهُ اللهُ بِهِ إِذَا ابْتَلَاهُ بِهِ** Ve yoklayıp sınamak ma'nāsınadır; yukālu: **مَنَاهُ إِذَا اخْتَبَرَهُ** Ve bi nesneye mübtelā olmak ma'nāsınadır; yukālu: **مُنِيٌّ بِكَذَا عَلَى الْمَجْهُولِ أَيُّ ابْتَلَيْ بِهِ** Mü'ellif bunu tekrār eylemiştir. Ve bir nesneye muvaffak olmak ma'nāsınadır; yukālu: **مُنِيٌّ لِكَذَا عَلَى الْمَجْهُولِ أَيُّ وَقَفَ لَهُ** Ve inzāl-i menī eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **مَنَا الرَّجُلُ إِذَا أَنْزَلَ الْمَنِيَّ**

الْمَنَا [el-menā] (**عَصَا** [eşā] vezninde) ve

الْمَنِيَّةُ [el-meniyyet] **غَنِيَّةٌ** [ganiyyet] vezninde) Ölümüne denir ki ecel-i maktūrdur; cem'i **مَنَايَا** [menāyā] gelir. Ve

مَنَا [menā] Kader-i ilāhīye denir; tekūlu: **أَنَا رَاضٍ بِمَنَا اللهِ أَيُّ بِقَدَرِهِ** Ve kasd ve ārzū ma'nāsınadır ki istemek ve hāhiş ta'bīr olunur; yukālu: **لَهُ مَنَا أَيُّ قَصْدٌ**

الْمَنِييُّ [el-meniyy] **غَنِيٌّ** [ganiyy] vezninde) ve

الْمِنِي [el-minā] (**إِلَى** [ilā] vezninde) ve

الْمَنِيَّةُ [el-menyet] **رَمِيَّةٌ** [remyet] vezninde) Mādde-i tevli'd olan suya denir; erkeğin ve dişinin suyundan e'amdır, ondan hayvān takdīr ve tasvīr olunur. Ve **مَنِيٌّ** [meniyy] lafzının cem'i **مُنِيٌّ** [muny] gelir, **قُفْلٌ** [kuf] vezninde, **بَرِيدٌ** [berīd] ve **بُرْدٌ** [burd] gibi.

الْإِمْنَاءُ [el-imnā] (hemzenin kesriyle) Menī

inzāl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَمْنَى الرَّجُلُ إِذَا أَنْزَلَ الْمَنِيَّ Ve Mekke'de Minā dedikleri mahalle gelmek ma'nāsınadır, 'alā-kavlin Minā'ya konmak ma'nāsınadır; yukālu: أَمْنَى الْحَاجُّ إِذَا أَتَى مَنَى أَوْ نَزَلَهَا مُمْنِيَّةٌ [munniyet] olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَمْنَتِ النَّاقَةُ إِذَا صَارَتْ مُمْنِيَّةً

التَّمْنِيَّةُ [et-temniyet] [تَفَعَّلَ] [tef'ilet] vezninde) Bu dahi inzāl-i menī eylemek ma'nāsınadır; yukālu: مَنَى الرَّجُلُ إِذَا أَنْزَلَ الْمَنِيَّ Ve bir adamı bir nesneye umdurmak ma'nāsınadır; yukālu: مَنَاهُ إِيَّاهُ وَبِهِ أَيُّ جَعَلَ لَهُ مُمْنِيَّةً

الإِسْتِمْنَاءُ [el-istimnā] Bir adam kendiden menī hurūcunu istemek ma'nāsınadır, tecelluğ gibi; yukālu: إِسْتَمْنَى الرَّجُلُ إِذَا طَلَبَ خُرُوجَ الْمَنِيَّ [munniyet] midir değil midir yoklayıp denemek ma'nāsınadır; tekūlu: إِسْتَمْنَيْتِ النَّاقَةَ أَيُّ اخْتَبَرْتِهَا مُمْنِيَّةً هِيَ أَمْ لَا

مِنَى [Minā] [إِلَى] [ilā] vezninde) Mekke kazāsında bir karye adıdır; gayr-i munsarıf ve munsarıf olur, mahall-i mezbūrda dimā-i zebāyih imnā ve irāka olunduğu bā'is-i tesmiyedir. Ve İbn 'Abbās radiyallāhu 'anhu hazretlerinden mervīdir ki mahall-i mezbūrda Cibrīl-i emīn, Ādem 'aleyhime's-selām hazretlerinden müfārat eyleyecekleri hengāmda Hazret-i Ādem'e "تَمَنَّ" ya'nī dergāh-ı ilāhiden bir أُمْنِيَّةٌ [umniyyet] ve تَمَنَّى [temennī] ve niyāz eyle dedikte Hazret-i Ādem dahi cenneti temennī ederim demekle أُمْنِيَّةٌ [umniyyet] ve تَمَنَّى [temennī] ma'nāsından مِنَى [Minā] ile müsem mā oldu. Şārih der ki zāhiren mükāleme-i mezbūre lisān-ı 'Arabī ile vākī' olmuştur. Ve

مِنَى [Minā] Necd ülkesinde bir mevzi-i āher ismidir. Ve Đariyye kurbünde bir su adıdır.

الْإِمْتِنَاءُ [el-imtinā] [إِفْتِعَالَ] [ifti'al] vezninde) Minā nām mahall-i mezbūra varmak yāhūd oraya konmak ma'nāsınadır; yukālu: إِمْتَنَى الْحَاجُّ إِذَا أَتَى مَنَى أَوْ نَزَلَهَا

التَّمْنِي [et-temennī] [تَفَعَّلَ] [tefa'ul] vezninde) Bir nesneyi dilemek ve ummak ma'nāsınadır ki takdīr ma'nāsından me'hūzdur, ārzū eylediği nesneyi nefis ve mütehayyilede takdīr ve tasvīrdan 'ibārettir; yukālu: تَمَنَّى الشَّيْءَ إِذَا أَرَادَهُ Ve yalan söylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: تَمَنَّى الرَّجُلُ إِذَا كَذَبَ Ve okumak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: تَمَنَّى الْكِتَابَ إِذَا قَرَأَهُ Ve yalandan düzme lakırdı çıkarmak ma'nāsınadır; yukālu: تَمَنَّى الْحَدِيثَ إِذَا احْتَرَعَهُ وَافْتَعَلَهُ

الْمُنْيَةُ [el-munyet] (mīm'in zammı ve kesriyle) ve

الْأُمْنِيَّةُ [el-umniyyet] [أُفْسِيَّةٌ] [uṣfiyyet] vezninde) Umulan ve temennī olunan ārzū ve maksūda denir. Ve

مُنْيَةٌ [munyet] (kezālik mīm'in zammıyla ve kesriyle) ve

مُنَوَّةٌ [munvet] [عُرْفَةٌ] [ğurfet] vezninde) Nākanın çekildikten sonra hāmil olup olmadığı zāhir olunca kadar mümtedd olan eyyāma itlāk olunur, meselā genç buğur mukaddem gebe olmamış genç nākaya aştığı günden on güne varınca kadar eyyāmdan 'ibārettir. Ve مُنْيَةُ الشَّبِيهِ [munyetu's-seniyy] ya'nī altı yaşına giren buğurun مُنْيَةٌ [munyet]i on beş güne kaddır, bu müddetler inkizāsında nākanın hamli ve 'adem-i hamli mütebeyyin olur.

الْمُمْنِي [el-mumnī] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) ve

الْمُمْنِيَّة [el-mumniyyet] (مُحْسِنَةٌ [muḥsinet] vezninde) Henüz zikr olunan مُنِّيَّةٌ [munyiet] içre olan nākaya denir ki hamli ve 'adem-i hamli mütebeyyin değildir.

الْمُمَانَاةُ [el-mumānāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Mücāzāt ma'nāsınadır, 'alā-kavlin bir nesneyi bir adama lāzım kılmak, ilzām ve icāb ma'nāsınadır; yukālu: مَانَاةٌ إِذَا جَارَاهُ Ve geciktirmek ma'nāsınadır; yukālu: مَانَاةٌ إِذَا مَاطَلَهُ Ve müdārā kılmak ma'nāsınadır; yukālu: مَانَاةٌ إِذَا دَارَاهُ Ve rākibin ensesine binmek ma'nāsınadır; yukālu: مَانَاةٌ إِذَا عَاقَبَهُ فِي الرُّكُوبِ

تَمْنِي [Temennī] (تَجَلِّيٌ [tecellī] vezninde) Beyne'l-Haremeyn bir belde adıdır.

الْوَاوِيُّ

[م ن و]

الْمَنَا [el-menā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) ve

الْمَنَاةُ [el-menāt] (حِصَاةٌ [ḥiṣāt] vezninde) Bir güne ölçek 'alā-kavlin bir güne tartı ismidir ki Türkīde batman ta'bīr olunur; tesniyesinde مَنَوَانٍ [menevān] ve مَنِيَانٍ [meneyān] denir fetehātla, yāʿ hiffet için müte'ākib olmuştur; cem'i أَمْنَاءٌ [emnāʿ] gelir ve نُؤْنٍ [emnī] gelir hemzenin fethi ve nūn'un kesriyle ve مَنِيِيٌّ [muniyy] gelir, عُتِيِيٌّ [utiyy] vezninde ve مَنِيِيٌّ [miniyy] gelir kesreteynle. Şārih der ki mü'ellif bunu "م،ن،و" māddesinde dahi zikr ve tafsīl eyledi.

الْمَنْوُ [el-menv] (حَنْوٌ [ḥanv] vezninde) مَنِيٌّ [meny] gibi bir adamı bir nesne ile mübtelā kılmak ma'nāsınadır; yukālu: مَنَاةٌ يَمْنُوهُ مَنُوًا إِذَا ابْتَلَاهُ

مَنَاةٌ إِذَا اخْتَبَرَهُ yukālu: مَنَاةٌ إِذَا اخْتَبَرَهُ

الْمَنْوَةُ [el-munuvvet] (فَتْوَةٌ [futuvvet] vezninde) Ārzū ve ümniyye ma'nāsınadır.

الْمَنَا [el-menā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Bir nesnenin yamacına ve tamām karşısına denir; tekülü: دَارِي مَنَا دَارِهِ أَي حِدَاءَهَا

مَنَاة [Menāt] (فَنَاءَةٌ [ḩanāt] vezninde) Hicāz'da bir mevzī' adıdır. Ve bir sanem ismidir; medd ile zebān-zededir.

الْمَمْنَاةُ [el-memnāt] (مَرْمَاةٌ [mermāt] vezninde) Toprağı siyāh arza denir.

الْمَمْنَانِي [el-mumānī] (mīm'in zammıyla) Deyyūs ve kaltabana denir; yukālu: هُوَ مَمْنَانٍ أَي دُيُوثٌ

مَانِي الْمَوْشُوشِ [Mānī'l-Muvesvis] Eṣ'ār-ı rakīka sāhibi bir şā'irin lakabıdır. Ve

مَانِي [Mānī] Bir zındīk adıdır; ona iktidā eden bī-mezheblere مَانَوِيٌّ [Māneviyy] itlāk olunur. Şārih der ki şark cānibinde zuhūr eylemiştir, fā'il-i hayr nūr ve fā'il-i şerr zalām olmasına zāhib idi, niteki Mutenebbī işbu beytinde işāret eylemiştir: وَكَمْ لَطْلَامَ اللَّيْلِ عِنْدِي مِنْ يَدٍ | | تُحْجِرُ أَنَّ الْمَانَوِيَّةَ "تَكْذِبُ"

الْتَمَانِي [et-temānī] (تَفَاغُلٌ [tefā'ul] vezninde) Parmak hesābıyla tevzī' ve taksīm eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَمَانَى الْقَوْمُ إِذَا عَامَلُوا بِالْمُخَارَجَةِ

الْوَاوِيُّ

[م و و]

الْمَمْوَمَاءُ [el-mevmāʿ] ve

الْمَمْوَمَاةُ [el-mevmāt] (mīm'lerin fethiyle) Beyābāna denir, فَلَاةٌ [felāt] ma'nāsınadır; cem'i مَوَامِي [mevāmī] gelir.

الْمَمُو [el-mū] (mīm'in zammı ve meddiyle)

Bir güne devāyī dārū ismidir ki veca^c-ı mefāsıla ve kebide ve şürben ve tılā^{en} nāfi^cdir ve ^cusr-i bevl ve mesāne ve rahim evcā^rına ve sancı ve nefh-i rīh ^cārızalarına müfiddir. Bu darı ve sünbül-i cebelī ve sünbülü'l-esed dedikleri köktür ve ^cindelba^cz yaban havucudur.

الْوَاوِيُّ

[م ه و]

المهْوُ [el-mehv] (سَهْوٌ [sehv] vezninde) Tāze hurmāya denir, رُطْبٌ [ruṭab] ma^cnāsına. Ve inciye denir, لُؤْلُؤٌ [lu^lu^l] ma^cnāsına. Ve bir cins ak çakıl taşına denir. Müfredātın beyānına göre Rüm diyārından ve Şa^cīd nevāhīsinden zuhūr eden elmās gibi ak ve şeffāf olur, frenk taşı ta^cbīr ederler, bazı bıçak kabzası ve zurūf yaparlar ve bu hacer سُلْوَانٌ [sulvān]ın gayrıdır. Ve

مهْوٌ [mehv] Doluya denir ki gökten yağar, بَرَدٌ [bered] ma^cnāsına. Ve yufkaca nāzūk kılıca denir, ^calā-kavlin cevherli tāb-dār olanına denir. Ve ^cAbdulqays kabilesinden bir cemā^catin pederi adıdır. Ve duruca olan süte denir. Ve

مهْوٌ [mehv] Masdar olur, pek vurmak ma^cnāsınadır; yukālu: مَهَا مَهْوًا إِذَا ضَرَبَهُ شَدِيدًا

الإمتهاء [el-imhā^c] (hemzenin kesriyle) Yağ ve süt ve şerbet makülesine çok su katmakla pek duru kılmak ma^cnāsınadır; yukālu: أَهْمَى السَّمْنُ وَالسَّرَابَ إِذَا أَكْثَرَ مَاءَهُ Ve demir āleti suvarıp keskinletmek ma^cnāsınadır; yukālu: أَهْمَى الْحَدِيدَةَ إِذَا أَحَدَّهَا وَسَفَّاهَا الْمَاءَ Ve davarın ayağı kösteğini yā ipini uzatmak ma^cnāsınadır; yukālu: أَهْمَى الْفَرَسَ إِذَا طَوَّلَ رَسَنَهُ

المهأوة [el-mehāvet] (حَلَاوَةٌ [ḥalāvet] vezninde) Yağ yā süt makülesi çok su katılmakla pek duru olmak ma^cnāsınadır;

yukālu: مَهْوُ السَّمْنِ مَهَاوَةٌ مِنَ الْبَابِ الْحَامِسِ إِذَا صَارَ مَهْوًا فَهُوَ مَهْوٌ Ke-mā zukire.

المهْيُ [el-mehy] (نَهْيٌ [neh] vezninde) İsmidir, atın kösteğini uzatmağa denir. Ve

مهْيٌ [mehy] Masdar olur yaldızlamak ma^cnāsınadır; yukālu: مَهَى الشَّيْءَ يَمَهَاهُ وَيَمَهِيهِ yukālu: مَهْيًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ وَالثَّانِي إِذَا مَوَّهَهُ Bunlar da harf-i halk için yā^c mu^cakab olmuştur.

المهأة [el-mehāt] (حَصَاةٌ [ḥṣāt] vezninde) Güneşe denir; yukālu: طَلَعَتِ الْمَهَاءُ أَبِي السَّمْسِ Ve yaban sığırına denir ki kolan ta^cbīr olunur, gāv-ı kühī ma^cnāsına. Ve billūra denir ki sırça cinsindedir; cem^ci مَهَا [mehā] gelir, حَصَا [ḥṣā] vezninde ve مَهَوَاتٌ [mehevāt] ve مَهِيَاتٌ [meheyāt] gelir fetehtle.

المهأة [el-muhāt] (mīm'in zammıyla) Erkek hayvānın nutfesine denir; cem^ci مُهَى [muhā] gelir mīm'in zammıyla, هُدَى [hudā] vezninde.

الممهأة [el-mimhā^c] (مِخْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Sütü duru ve yufka olan nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ مِمَّهَاءٌ أَيْ رَقِيقَةُ اللَّبَنِ

المهأة [el-mehā^c] (سَحَاءٌ [sehā^c] vezninde) Bazı okta olan eğrilige denir ki doğru olmayıp bir tarafa kaçık olmasıdır; yukālu: فِي الْقَدْحِ مَهَاءٌ أَيْ أَوْدٌ

الْيَائِيُّ

[م ه ي]

المهْيُ [el-mehy] (نَهْيٌ [neh] vezninde) Bıçağın ağzını yufkaltıp keskinletmek ma^cnāsınadır; yukālu: مَهَى الشَّفْرَةَ مَهْيًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا رَقَّقَهَا

الإمتهاء [el-imhā^c] (hemzenin kesriyle) ve **الإمتهاء** [el-imtihā^c] (إِفْتِعَالٌ [ifti^cal] vezninde) مَهْيٌ [mehy] ma^cnāsınadır; yukālu: مَهَى

الشَّفْرَةَ وَامْتَهَا بِمَعْنَى مَهَا

الْمِنْهَى [el-Mimhā] [minber] vezninde) 'Abs kabilesi yurdunda bir su adıdır.

الْإِسْتِمْهَاءُ [el-istimhā] Cenkte düşmanın taburunu hark ve hezm eylemek ma'nāsınadır; ve minhu: هُمْ يَسْتَمْهُونَ فِي الْبُهْمِ أَيُّ يُخْرِقُونَ الصُّفُوفَ فِي الْحُرُوبِ فَلَا يُقَدَّرُ عَلَيْهِمْ Şārih der ki mü'ellif bu mādde de pek icāz eylemiştir. *Lisānu'l-'Arab*'da zikr olunduğu üzere **الْإِسْتِمْهَاءُ** [istimhā] at kısmının 'uhde-i iktidārında olan seğirtmeği istihrac eylemek ma'nāsınadır; yukālu: Pes mü'ellifin iktifā' eylediği kelām ki 'Adiyy b. er-Rikā' nām şā'irin işbu: "هَمْ يَسْتَجِيبُونَ لِلدَّاعِي وَيُكْرَهُهُمْ | | حُدَّ الْحَمِيسِ وَيَسْتَمْهُونَ فِي الْبُهْمِ" beytinde muktasardır, ya'nī müşārünileyh olan cemā'at be-gāyet bahādır ve dil-āver olmalarıyla cenklerde düşmanın taburlarını hark ve hezm edip ve kimse onların ahz ve katllerine kādır olmazlar. Pes ma'nā-yı mezbūrlardan me'hūzlardır. Ve **بُهْمٌ** [buhem] bā'nın zammıyla 'askere denir.

الْيَائِي

[م ي ي]

مَيْئَةٌ [Meyyet] ve

مَيْيٌ [Meyy] (mīm'lerin fethi ve yā'ların teşdidleriyle) Esmā-i nisvāndandır.

مَيَّاءٌ [Meyyā] (mīm'in fethi ve yā'nın teşdidıyla) Bintu Udd b. Evd nām hatundur ki Fāriķīn dedikleri beldenin bāniyesidir. İsmi muzāf olup Meyyāfāriķīn ile müştahir olmuştur.

FASLU'N-NŪN

(فَضْلُ التَّوْنِ)

الْيَائِي

[ن أ ي]

النَّيِّ [en-ne'y] [re'y] vezninde) Bir nesneden ba'īd olmak ma'nāsınadır; yukālu: نَأَيْتُهُ وَعَنْهُ نَأْيًا مَنِ الْبَابِ الثَّلَاثِ أَيُّ بَعُدْتُ Ve alaçık yāhūd çadır etrāfına māni' sel olmak için ark kazmak ma'nāsınadır; yukālu: نَأَى التُّوْيِي لِلْحَيْمَةِ إِذَا عَمِلَهُ لَهَا Ve vech-i mezkūr üzere çadır etrāfında kazılmış arka denir, نَأْيِي [ne'y] dahi denir, ke-mā se-yuzkeru.

الْإِنْيَاءُ [el-in'ā] [ikrām] vezninde) Ba'īd eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: أَنَأَيْتُهُ Ve çadır çevresine ark kazmak ma'nāsınadır; yukālu: أَنَأَى الْحَيْمَةَ إِذَا عَمِلَ لَهَا نُؤْيًا وَتَقُولُ أَنَأَيْتُ التُّوْيِي إِذَا عَمِلْتَهُ

الْإِنْيَاءُ [el-inti'ā] [ifti'āl] vezninde) Teb'īd olunmak ma'nāsınadır; tekūlu: أَنَأَيْتُهُ Ve çadır havālīsine ark eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: أَنَأَيْتُ التُّوْيِي إِذَا عَمِلْتَهُ

التَّنَائِي [et-tenā'i] [tefā'ul] vezninde) İraklaşmak ma'nāsınadır; yukālu: تَنَاءَوْا وَعَنْهُ إِذَا تَبَاعَدُوا

الْمُنْتَأَى [el-munte'ā] [muntehā] vezninde) Mevzi-i ba'īde denir.

النَّيِّ [en-ne'y] (nūn'un fethi ve hemzenin sükūnuyla) ve

النُّوْيِي [un-nu'y] (nūn'un zammıyla) ve

النِّيِّي [en-ni'y] (nūn'un kesriyle) ve

النُّوْيَا [en-nuvā] [hudā] vezninde) Şol arka denir ki alaçık ve çadır içlerine su

girmek için etrāfına kazılmış ola; cem'ci
آنَاءَ [ānā] gelir, أَبَارٌ [ābār] vezninde ve
أُنَائِي [en-ā] gelir hemzenin fethi ve nūn'un
sükūnuyla ve نُبِيٌّ [nu'biyy] gelir, ضَلِيٌّ
[şuliy] vezninde ve نَبِيٌّ [ni'biyy] gelir kes-
reteynle. Bunlar mecmū'unun cem'cidir.

الْوَاوِيُّ

[ن أ و]

النَّوِيُّ [en-ne'v] نَائِي [ne'y] vezninde ve onda
lügattir ki ba'îd olmak ma'nāsınadır;
tekūlu: نَأَوْتُ عَنْهُ نَأَوًا لُغَةً فِي نَأَيْتٍ

الْوَاوِيُّ

[ن ب و]

النُّبُوُّ [en-nubuvv] عُلُوٌّ [uluvv] vezninde)
ve

النُّبِيُّ [en-nubiyy] عُتِيٌّ [utiyy] vezninde) ve
النَّبَوَةُ [en-nebvet] حَطْوَةٌ [haṭvet] vezninde)
Göz bir nesneden yayınmak ve çöngel-
mek ma'nāsınadır ki pek korkunç yāhūd
murdār ve kerīh olduğundan bāsıra nüfūz
ve müstakarr olmayıp yayınmaktan
'ibārettir, niteki düşman yüzüne bakmak
hāletinde olur; yukālu: نَبَا بَصْرَهُ نُبُوًّا وَنُبِيًّا وَنُبُوَّةً
إِذَا تَجَافَى Kāle's-şārih ve fi'n-Nihāye ve fi
hadīsi'l-Aḥnef: "قَدِمْنَا عَلَى عُمَرَ مَعَ وَفْدٍ فَنَبَتْ
عَيْنَاهُ عَنْهُمْ وَوَقَعَتْ عَلَيَّ" أَي تَجَافَى نَظْرَهُ وَلَمْ يَنْظُرْ إِلَيْهِمْ
Ve kılıç vurulan nesneye işlemeyip geri
sıçramak ve geri dönmek ma'nāsınadır;
yukālu: نَبَا السَّيْفِ عَنِ الضَّرْبِيَّةِ إِذَا كَلَّ وَازْتَدَّ عَنْهَا
وَلَمْ يَمْضِ Ve bir kimse yā bir nesne pek
çirkīn ve bed-süret olmakla göz ondan
munsarīf olmak ma'nāsına müsta'emeldir;
yukālu: نَبَتْ صَوْرَتُهُ أَي قَبِحَتْ فَلَمْ تَقْبَلْهَا الْعَيْنُ
Ve bir yerin havāsı mizāca uymaz olmak
ma'nāsına müsta'emeldir; yukālu: نَبَا مَنْرَلُهُ

بِهِ إِذَا لَمْ يُوَأْفَقُهُ Ve bir adamın yatağı uygun
olmamakla ārām ve rāhat edemeyip beri
öte muztarib ve bī-karār olmak ma'nāsına
müsta'emeldir; yukālu: نَبَا جَيْبُهُ عَنِ الْفَرَّاشِ إِذَا لَمْ
يَطْمَئِنَّ عَلَيْهِ Ve ok nişāneye varamaz olmak
ma'nāsınadır; yukālu: نَبَا السَّهْمِ عَنِ الْهَدَفِ إِذَا
قَصَرَ

النَّابِيَّةُ [en-nābiyet] Şol yaya denir ki kiri-
şinden meydānlı ola; yukālu: قَوَّسٌ نَابِيَّةٌ إِذَا
نَبَتْ عَنْ وَتَرَهَا

النَّبِيُّ [en-nebiyy] غَنِيٌّ [ganiyy] vezninde)
Yola denir; yukālu: أَخَذَ نَبِيًّا سَدِيدًا أَي طَرِيقًا

النَّبِيَّةُ [en-nebiyyet] غَنِيَّةٌ [ganiyyet] vez-
ninde) Hurmā yaprağından örülmüş sof-
raya denir. Ve bu Fārisīdir, mu'arrebінде
نَفِيَّةٌ [nefiyyet] denir niteki "ن،ف،ف"
māddesinde zikr olundu; Türkīde ona te-
pir ta'bir olunur, tabla tarzında olur.

النَّبَاوَةُ [en-nebāvet] سَحَابَةٌ [sehābet] vez-
ninde) ve

النَّبَوَةُ [en-nebvet] تَمْرَةٌ [temret] vezninde)
ve

النَّبِيُّ [en-nebiyy] غَنِيٌّ [ganiyy] vezninde)
Yüksek arza denir. Ve

نَبَاوَةٌ [Nebāvet] Tā'if'te bir mevzi' adıdır.
Şārih der ki bunlar hemze bābında dahi
zikr olundu.

النَّبَاوَةُ [en-nibāvet] كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde)
İsmidir, yüksekliğe denir.

نَابِي [Nābī] Esmādandır; Nābī b. Zābyān
muhaddistir. Ve ashābdan 'Aḫābe b.
'Āmir'in cedd-i ve Şa'lebe b. 'Aneme
b. 'Adiyy nām sahābenin cedd-i vālidir
isimleridir.

نُبِيٌّ [Nubeyy] سُمِّيٌّ [sumeyy] vezninde)
İbn Hurmuz el-Bāhīlī'dir ki tābī'idir.

ذَو النَّبَوَانِ [Zu'n-Nebevān] (fethātla) Vedī'a

b. Merşed nām kimsenin lakabıdır.

النَّبَوَانُ [en-Nebevān] (feteḥātla) Bir suyun adıdır.

الْإِنْبَاءُ [el-inbaʿ] (hemzenin kesriyle) Haber vermek maʿnāsınadır; mehmūz da lügattir; tekūlu: **أُنْبِئُهُ لُغَةً فِي أَنْبَاءِهِ** Ve Ebu'l-Beyān Nebā b. Muḥammed b. Maḥfūz ki عَصَا [ʿaṣā] veznindedir, tarīk-i Beyāniyyūn süllākının şeyhidir.

الْوَاوِيُّ

[ن ت و]

الْغُلُوتُ [en-nutuvv] (tā-yı fevkiyye ile عُلُوٌّ [ʿuluvv] vezninde) ʿUzv-ı beden şişip kabarmak maʿnāsınadır; yukālu: **نَتَا غُضُوهُ** Asl bir nesne tümüp domalmak maʿnāsınadır; bedende henüz çıkmaya başlayan çıbanın tümüp domalması gibi, niteki mehmūze de lügattir.

النَّوَاتَةُ [en-nevetāt] (feteḥātla) Bodur adama denir; cemʿi نَوَاتِي [nevātī] gelir.

النَّاتِي [en-nātī] Şişip kabarmış ʿuzva denir; yukālu: **غُضُو نَاتٍ أَيْ وَرِمَ**

الْإِنْتَاءُ [el-intāʿ] (hemzenin kesriyle) Gerilenmek maʿnāsınadır; yukālu: **أَنْتَى الرَّجُلُ إِذَا تَأَخَّرَ** Ve bir adamın vurup burnunu ezmekle şişip kabartmak maʿnāsınadır; yukālu: **أَنْتَى فُلَانٌ إِذَا كَسَرَ أَنْفَ إِنْسَانٍ فَوَرَمَهُ وَيُقَالُ أَنْتَاهُ** Ve bir adama şekl ve şemāʿilde ve hulk ve meşrebde uygun olmak maʿnāsınadır; yukālu: **أَنْتَى فُلَانًا إِذَا وَافَقَ شَكْلَهُ وَخُلُقَهُ**

التَّنَتِي [et-tenettī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) Sür-atle pertāv edip atılmak maʿnāsınadır; yukālu: **تَنَّتَى عَلَيْهِ إِذَا تَنَزَّى**

الْإِسْتِنَاءُ [el-istintāʿ] Çıban gereği gibi çirkelle dolup kalkıp domalmak maʿnāsınadır; yukālu: **إِسْتِنَّتَى الدَّمْلُ إِذَا اسْتَقْرَنَ**

النَّبَائِي

[ن ت ي]

النَّوَاتِي [en-nevātī] (nūn'un fethiyle) نَوَاتِي [nūtiyy] kelimesinin cemʿidir ki gemi tayfasına ve hizmetçi neferine denir ki levend taʿbīr olunur, مَلَّاحُونَ [mellāḥūn] maʿnāsınadır. Müʿellif bunu “ن، و، ت” māddesinde dahi zikr eyledi.

الْوَاوِيُّ

[ن ث و]

النَّشْوُ [en-neşv] (nūn'un fethi ve şā-yı müsellesenin sükūnuyla) Bir lakırdıyı herkese söyleyip fāş ve şāyiç kılmak maʿnāsınadır ki dillere dāsītān eylemek taʿbīr olunur; yukālu: **نَتَا الْحَدِيثِ يَنْشُو نَشْوًا إِذَا حَدَّثَ بِهِ وَأَشَاعَهُ** Ve bir nesneyi dağıtıp yaymak maʿnāsınadır; yukālu: **نَتَا الشَّيْءِ إِذَا فَرَّقَهُ وَأَذَاعَهُ**

النَّشَا [en-neşā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Bir adamın yād ve ihbār olunan vasf-ı hāline itlāk olunur, gerek güzel ve gerek kabīh olsun; yukālu: **هُوَ حَسَنُ النَّشَا وَهُوَ مَا أُخْبِرَتْ عَنْ الرَّجُلِ مِنْ حَسَنِ أَوْ سَيِّئٍ**

النَّشِي [en-neşiy] (غَنِيٌّ [ganiyy] vezninde) Kuyudan su çekerken ipten saçılan su saçıntısına denir.

النَّتَائِي [et-tenāṣī] (تَفَاعُلٌ [tefaʿul] vezninde) Biraz kimseler beynlerinde bir adamı yā bir nesneyi zikr ve yād edişmek maʿnāsınadır; yukālu: **نَتَائُوهُ أَيْ تَذَاكَرُوهُ**

النَّبَائِي

[ن ث ي]

النَّشِي [en-neşy] نَشْوُ [neşv] vezninde ve onda lügattir ki zikr olundu; tekūlu: **نَتَيْتُ الْحَدِيثَ**

نُثِيَا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي لَعْنَةً فِي نَثُوتٍ

الْإِنْتِئَاءُ [el-insā] (hemzenin kesriyle) Bir adamı fasl ve gıybet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: اِغْتَابَ إِذَا اِغْتَابَ Ve bir nesneden 'ar ve cinābla istinkāf eylemek ma'nāsınadır; yukālu: اُنْتَى عَنِ الشَّيْءِ إِذَا أَبَفَ مِنْهُ **الْوَاوِيُّ**

[ن ح و]

النَّجْوُ [en-necv] (nūn'un fethi ve cīm'in sükūnuyla) ve

النَّجَاءُ [en-necā] ve

النَّجَاةُ [en-necāt] ve

النَّجَايَةُ [en-necāyet] (nūn'ların fethiyle) Kurtulmak ma'nāsınadır; yukālu: نَجَا مِنْهُ Mütercim der ki Rāgib'in beyānına göre bu mādde infisāl mine's-şey' ma'nāsına mevzū'dur. Ve

نَجْوُ [necv] [Ağacı kesmek ma'nāsınadır; yukālu: نَجَا الشَّجَرَةَ نَجْوًا إِذَا قَطَعَهَا Ve

نَجْوُ [necv] ve

نَجَا [necā] [عَصَا] [aşā] vezninde) Deriyi yüzmek ma'nāsınadır; yukālu: نَجَا الْجِلْدَ Ve نَجْوًا وَنَجَا إِذَا كَسَطَهُ

نَجْوُ [necv] ve

نَجَا [necā] Yüzülmüş deriye denir; yukālu: Ve عِنْدَهُ نَجْوٌ وَنَجَا أَي جِلْدٌ مَنُجُوٌّ

نَجْوُ [necv] Hadeslemek ma'nāsınadır; yukālu: نَجَا الصَّبِيَّ إِذَا أَخَذَتْ Ve

نَجْوُ [necv] Mutlakan batndan hurūc eden şey'e denir, gerek necis ve gerek rīh olsun. Ve نَجْوَى [necvā] ma'nāsına gelir, ke-mā se-yuzkeru. Ve yağmuru dökülmekle boş kalmış sehāba denir. Ve bir adama yāhūd bir nesneye göz değirmek için bed nazar

eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَجَا لِفُلَانٍ إِذَا تَشَوَّ لَهُ لِصِيْبِهِ بِالْعَيْنِ Ve batndan hades çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: نَجَا الْحَدَثُ إِذَا خَرَجَ

التَّنَجُّيَةُ [et-tenciyet] [تَفِيلَةٌ] [tefīlet] vezninde) Kurtulmak ma'nāsınadır; yukālu: نَجَى مِنْهُ إِذَا خَلَصَ Ve kurtarmak ma'nāsınadır; yukālu: نَجَاهُ اللهُ أَي خَلَصَهُ

الْإِسْتِنْجَاءُ [el-istincā] Bu dahi kurtulmak ma'nāsınadır; yukālu: اِسْتَنْجَى مِنْهُ إِذَا خَلَصَ Ve ağaç kesmek ma'nāsınadır; yukālu: اِسْتَنْجَى إِذَا قَطَعَهَا Ve bir kimse bir adamdan kendi hācet ve maksūdunu istihsāl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: اِسْتَنْجَى مِنْهُ Ve kazā-yı hācetten sonra mevzi'-i tahāreti su ile yaykanmak yāhūd taşla silinmek ma'nāsınadır; yukālu: اِسْتَنْجَى الرَّجُلُ إِذَا اِغْتَسَلَ بِالْمَاءِ مِنَ النَّجْوِ أَوْ تَمَسَّحَ بِالْحَجَرِ

Mütercim der ki *Miṣbāh*'ın beyānına göre bu ma'nā kat'-ı şecer ma'nāsına olan **اِسْتِنْجَاءُ** [istincā] māddesinden yāhūd iltikāf-ı ruṭab ma'nāsından me'hūzdur. Ve Rāgib **إِزَالَةَ النَّجْوِ أَوْ طَلَبَ نَجْوَةً لِإِلْفَاءِ الْأَدَى** 'ibāreleriyle tefsīr eylemekle evvele göre itāb ve isti'tāb kabīlinden olur, ya'nī mezīdūn fīhi taleb için olur. اِغْتَابَ [i'tāb] kelimesinin hemzesi selb için olduğu gibi, bunun mezīdi olan **إِنْبَاءُ** [incā] kelimesinin dahi selb için olmakla **اِسْتِنْجَاءُ** [istincā] izāle-i **نَجْوُ** [necv] taleb eylemek ma'nāsına olur. Ve terdīd-i sāniye göre te-settīr için **نَجْوَةٌ** [necvet] ya'nī yüksekçe yer aramak ma'nāsına olup ba'dehu ma'nā-yı mezkūrda müte'āref olmuş olur, niteki تَعَوُّطٌ [teğavvut] ibtidā **عَائِطٌ** [gā'it] ya'nī çukurca yer aramak ma'nāsınadır, lākin vech-i evvel evcehtir. Vücūh-ı sā'ire mecāz olmakla istihlās ma'nāsından me'hūz denmek

onlardan akrebdir. İntehā. Ve

إِسْتِنجَاءٌ [istincā'] Tāze hurmāya erişmek yāhūd tāze hurmā yemek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَنْجَى الْقَوْمُ إِذَا أَصَابُوا الرُّطْبَ أَوْ أَكَلُوهُ Ve mutlakan ağaçtan yemiş dermek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَنْجَى الْجِنَاءَ إِذَا اجْتَنَاهُ

الْإِنجَاءُ [el-incā'] (hemzenin kesriyle) Kurtarmak ma'nāsınadır; yukālu: أَنْجَاهُ اللهُ مِنْهُ Ve ağaç kesmek ma'nāsınadır; yukālu: أَنْجَى الشَّجْرَةَ إِذَا قَطَعَهَا Ve deri soymak ma'nāsınadır; yukālu: أَنْجَى الْجِلْدَ إِذَا كَشَطَهُ Ve bulut yağdırdıktan sonra geldiği semte dönüp gitmek ma'nāsınadır; yukālu: أَنْجَبَتِ السَّحَابَةُ إِذَا وَلَّتْ أَيْ أُذْبِرَتْ بَعْدَمَا أَفْطَرَتْ أَنْجَبَتِ النَّحْلَةَ إِذَا أَنْجَى الشَّيْءَ إِذَا كَشَفَهُ

الْإِنجَاءُ [el-inticā'] (ifticāl) vezninde) Bir adamdan bir kimse hācetini istihsāl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِنَّجَى مِنْهُ إِذَا حَاجَهُ إِذَا تَخَلَّصَهَا Ve bir adamı sırdaş eylemeğe tahsis ve ihtiyār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِنَّجَاهُ إِذَا خَصَّهُ بِمُنَاجَاتِهِ Ve mürtefi'e yere oturmak ma'nāsınadır; yukālu: إِنَّجَى الرَّجُلَ إِذَا قَعَدَ عَلَى نَجْوَةٍ

النَّجَا [en-necā] [ʿaşā] vezninde) ve

النَّجْوَةُ [en-necvet] [temret] vezninde) ve

الْمَنْجَى [el-mencā] [mermā] vezninde) Tümsek ve yüksek yere denir, gūyā ki sel suyundan necāta bā'istir; yukālu: نَزَلُوا وَرَاءَ النَّجَا وَالنَّجْوَةَ وَالْمَنْجَى أَيْ مَا اذْتَفَعُوا مِنَ الْأَرْضِ Ve

نَجَا [necā] Değneğe denir, عَصَا [ʿaşā] ma'nāsına. Ve değnek düzecek sırık

makūlesi ağaca denir.

النَّاجِيَةُ [en-nāciyyet] ve

النَّجِيَّةُ [en-neciyyet] [ganiyyet] vezninde) Pek çabuk ve revende nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ نَاجِيَةٌ وَنَجِيَّةٌ أَيْ سَرِيعةٌ Ve bununla erkek deve sıfatlanmaz ve 'inde'l-ba'z sıfatlanır; yukālu: بَعِيرٌ نَاجٍ وَنَجِيٌّ أَيْ سَرِيعٌ

النَّجْوَى [en-necv] [necm] vezninde) ve

النَّجْوَى [en-necvā] [da'vā] vezninde) Bir adama sırren söz söylemek ma'nāsınadır ki fısıldamak ta'bīr olunur; yukālu: نَجَاهُ نَجْوًا وَنَجْوَى إِذَا سَارَهُ Ve bir adamın ağzını koklamak ma'nāsınadır; yukālu: نَجَاهُ إِذَا نَكَّهُهُ

نَجْوَى [necvā] İsm olur, نَجَا [necā] gibi fısıltıya denir; yukālu: بَيْنَهُمْ نَجَا وَنَجْوَى أَيْ تَسَارٌ Ve fısıltı eden kimselere denir ki vasf bi'l-masdar olur; yukālu: هُمْ نَجْوَى الْمَسَارُونَ Şārih der ki müfred ve cem'e itlāk olunur.

الْمُنَاجَاةُ [el-munācāt] [mubāhāt] vezninde) ve

النَّجَاةُ [en-nicā'] [cidāl] vezninde) Bir kimseye fısıldamak ma'nāsınadır; yukālu: نَجَاهُ مُنَاجَاةٌ وَنَجَاءٌ إِذَا سَارَهُ Şārih der ki niyāz-ı dergāh-ı ilāhiye مُنَاجَاةٌ [munācāt] itlākı ihfā' cihetiyle olduğuna mebnidir.

التَّنَاجِي [et-tenācī] [tefā'ul] vezninde) Fısıldaşmak ma'nāsınadır; yukālu: تَنَاجَى الْقَوْمُ إِذَا تَسَارُوا

النَّجِيَّةُ [en-neciyy] [ganiyy] vezninde) Fısıltıya denir. Ve bir adamla fısıltı edene denir ki sırdaş ve hem-rāz olacaktır; cem'i هُوَ نَجِيَّةٌ أَيْ يُسَارُهُ أَنْجِيَّةٌ

نَجِي [Nucā] [hudā] vezninde) Sāhil-i bahr-i Zengibār'da bir belde adıdır.

النَّجَاءُكَ النَّجَاءُكَ [en-necā'eke en-necā'eke] (nün'ların fethi ve eliflerin meddiyle ve

kasrıyla) أُسْرِعَ أُسْرِعَ ma'nāsındır ki emri hâzırlardır, "Çabuk ol, çabuk ol!" demektir. Ve bu iğrā bābindandır. Fı'li vücūben mahzūftur, اِلْتِمَاعُ اِلْتِمَاعُ sebkindedir, tahsīs-i hitāb için kāf lāhık oldu, ذَلِكَ ve كَالْكَافِ كَالْكَافِ gibi; i'rābdan mahalli yoktur. Hulāsası "Çabuk ol, kurtulmağa bak!" demektir. Kurtulmanın melzūmu olan sūr'at ma'nāsına isti'māl olunmuştur; yukālu: اِلْتِمَاعُ اِلْتِمَاعُ بِالْمَدِّ وَالْقَصْرِ أَي أُسْرِعَ أُسْرِعَ اِلْتِمَاعُ [en-necāt] [ḥaṣāt] [ḥaṣāt] vezninde) Kurtulmak ma'nāsındır ki zikr olundu. Ve hırs ma'nāsındır; yukālu: بِهٖ نَجَاةٌ أَي حِزْصُ Ve hased ma'nāsındır. Zāhiren bunlar فَذِرَةٌ [kaḏiret] ma'nāsından me'hūzdur. Ve

نَجَاةٌ [necāt] Mantara denir, كَمَاةٌ [kem'et] ma'nāsına.

اِلْتِمَاعُ [et-tenecāt] [tefa'ul] vezninde) Mürtefi'ce yer araştırmak ma'nāsındır; yukālu: تَنْجِي الرُّجُلُ إِذَا التَّمَسَّ نَجْوَةً مِنَ الْأَرْضِ Ve bir adama yā bir nesneye göz değirmek için bed nazar eylemek ma'nāsındır; yukālu: تَنْجِي لِفُلَانٍ إِذَا تَشَوَّهَ لَهُ لِيُصِيبَهُ بِالْعَيْنِ

اِلْتِمَاعُ [en-necāvet] [sehābet] vezninde) Vüs'atli meydānlı arza denir; tekūlu: بَيْنَنَا نَجَاوَةٌ مِنَ الْأَرْضِ أَي سَعَةٌ

اِلْتِمَاعُ [en-nucevā] [gulevā] vezninde ki Cevherī galat edip gerinmek ma'nāsıyla tefsīr eylemiştir, savāb olan ḥā-yı mūhmele ile olmaktadır.

يَنْجِي [Yencā] [yerdā] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

اِلْتِمَاعُ [el-Menciyy] [mermiyy] vezninde) Bir kılıcın ismidir. Ve bir recül adıdır.

نَاجِيَةٌ [Nāciyyet] Benū Esed yurdunda bir su

adıdır. Ve Başra'da bir mevzi' adıdır.

نَجِيٌّ [Nuceyy] [sumeyy] vezninde) Bir recül adıdır.

اِلْتِمَاعُ [en-Necvet] [temret] vezninde) Bahreyn kazāsında bir karve adıdır. Ve

نَجْوَةٌ [Necvet] (harf-i ta'rifsiz) Bir recül adıdır.

اِلْتِمَاعُ [en-Nācī] Ebu'l-Mutevekkil 'Alī b. Dāvūd ve Ebu's-Şiddīk Bekr b. 'Amr ve rāwī-i Ḥasen-i Başrī olan Ebū 'Ubeyde ve Reyhān b. Sa'īd nām muhaddislerin lakablarıdır. Ve 'Alī b. Necā el-Vā'iz el-Ḥanbelī ki a'lāmdandır, İbn Nuceyye demekle ma'rūftur ki سُمِّيَتْ [sumeyyet] vezindedir.

نَجِيَّةٌ [Neciyyet] [ganiyyet] vezninde) İbn Şevāb el-İşfahānī'dir ki muhaddistir.

الْوَاوِيُّ

[ن ح و]

اِلْتِمَاعُ [en-naḥv] [maḥv] vezninde) Yola denir; yukālu: أَخَذَ نَحْوًا أَي طَرِيقًا Ve cihet ma'nāsındır; yukālu: هُوَ عَلَى نَحْوِهِ أَي جِهَتِهِ Cem'i أَنْحَاءٌ [enḥā] ve نُحُوٌّ [nuḥuvv] gelir, عُتُلٌ [utull] vezninde. Ve kasd ma'nāsına gelir; bu ma'nāda zarf ve ism olur; tekūlu: نَحْوِي إِلَيْهِ: نَحَوْتُ نَحْوَهُ أَي قَصَدْتُ قَصْدَهُ Ve tekūlu: نَحْوِي إِلَيْهِ: نَحَوْتُ نَحْوَهُ أَي قَصَدْتُ قَصْدَهُ Ve minhu: نَحْوُ الْعَرَبِيَّةِ Ya'nī 'ilm-i nahv itlāk olunan fenn-i ma'hūd işbu kasd ma'nāsındandır, zīrā onunla kelām-ı 'Arabīnin semt ve minhāci idrāk olunur. Bunun cem'i نُحُوٌّ [nuḥuvv] gelir, عُتُلٌ [utull] vezninde ve نَحِيَّةٌ [nuḥiyyet] gelir, دُلِيَّةٌ [duliyyet] vezninde. Ve kasd ve 'azm eylemek ma'nāsına masdar olur; yukālu: نَحَاهُ يَنْحُوهُ وَيَنْحَاهُ نَحْوًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّلَاثِ إِذَا

قَصْدُهُ Ve bir kimse bir yanı üzere meyl edip ağmak yāhūd ok atan kimse yayı çekerken bir semte doğru eğilip avrılmak ma'nāsınadır; yukālu: نَحَا الرَّجُلُ إِذَا مَالَ عَلَىٰ Ve bir nesneyi bir tarafa sarf eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَحَاهُ إِذَا صَرَفَهُ Ve bir nesneye göz döndürüp bakmak ma'nāsınadır; yukālu: نَحَا إِلَيْهِ بَصَرَهُ إِذَا رَدَّهُ نَحَاهُ وَيُنْحُوهُ إِذَا رَدَّهُ

الإِنْتِخَاءُ [el-intihā'] [ifti'āl] vezninde) Bu dahi bir semte ve bir nesneye kasd ve 'azîmet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَحَاهُ إِذَا قَصْدَهُ Ve bir nesneye söykenip dayanmak ma'nāsınadır; yukālu: إِنتَحَى لَهُ إِذَا اِغْتَمَدَ Ve deve kısmı tek dizgin at gibi sol tarafa doğru yamanıp çökerek yürümek ma'nāsınadır; yukālu: إِنتَحَى البَعِيرُ إِذَا اِغْتَمَدَ فِي سَبْرِهِ عَلَىٰ أَيْسَرِهِ

النَّاحِي [en-nāhī] (niseb üzere ism-i fā'ildir) 'İlm-i nahve müntesib olan adama denir; cem'i nūḥā' [nuḥāt] gelir, فَضَاءٌ [kuḏāt] vezninde; yukālu: رَجُلٌ نَاحٍ مِنْ قَوْمٍ نَحَاةٍ أَيُّ نَحْوِيٍّ

الإِنْحَاءُ [el-inḥā'] (hemzenin kesriyle) Bir kimseye yā bir nesneye kasd ve teveccüh kılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَنْحَى عَلَيْهِ Ve bir nesneden sarf-ı basar kılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَنْحَى بَصَرَهُ إِذَا عَدَلَهُ Ve deve yürürken sol tarafına doğru yamanarak ve söykenerek yürümek ma'nāsınadır; yukālu: أَنْحَى البَعِيرُ إِذَا اِغْتَمَدَ فِي سَبْرِهِ عَلَىٰ أَيْسَرِهِ

النُّحَوَاءُ [en-nuḥāvā'] [gūlevā'] vezninde) Titretip gerinmeğe denir ki sıtma mukaddimesidir; yukālu. أَخَذَتْهُ النُّحَوَاءُ أَيُّ الرِّغْدَةَ وَالتَّمَطِّيَّ

بَنُو نَحْوٍ [Benū Nahv] Ezz kabîlesinden bir cemā'attir.

النَّبَائِي

[ن ح ي]

النَّيْحِي [en-nihy] (nūn'un kesriyle) Tulumu denir, زَيْقٌ [zikḳ] ma'nāsına, 'alā-kavlin hāssaten yağ tulumuna denir, niteki نَحْيِي [nahy] dahi denir, وَحْيِي [vaḥy] vezninde ve نَحْيِي [neḥā] dahi denir, فَتْيِي [fetā] vezninde; yukālu: جَعَلَهُ فِي نَحْيِيٍّ وَفِي نَحْيِيٍّ وَفِي نَحْيِيٍّ أَيُّ فِي زَيْقٍ أَوْ هُوَ مَا كَانَ لِلْسَّمَنِ خَاصَّةً

“أَشْعَلُ مِنْ ذَاتِ التَّحْيِي” Mütercim der ki mü'ellif مِنْ ذَاتِ التَّحْيِي meselinden zühül eyledi. Aslı budur ki Teymullāh b. Şa'lebe kabîlesinden bir hatun zamān-ı Cāhiliyye'de iki tulum ile bir pazarın alarga mahallinde yağ bey eder idi. Ḥavvāt b. Cubeyr el-Enşārī yağ almak sūretiyle yanına gelip çeşnilerine bakmak için tulumun birinin ağzını çözdürdü. Onun çeşnisini gördükten sonra diğer tulumun dahi ağzını çözdürüp gūyā ki onun da çeşnisine baktı. Hatun yağ akmasın diye iki eliyle iki tulumun ağzını tuttukta hemān Ḥavvāt hatunun ensesine geçip ikiye de donsuz olmakla başka dād u sitede mübāşeret eyledi. Hatun def' sadedinde olsa yağ gider, ne yapsın bi'z-zarūre bu pazarlığa kā'il oldu. Min-ba'd be-gāyet meşgūl olan kimse hakkında “أَشْعَلُ مِنْ ذَاتِ التَّحْيِي” mesel oldu. Ba'de-zamān Ḥavvāt İslām'a gelmekle Server-i enām 'aleyhi'ş-şalātu ve 's-selām hazretleri mādde-i mezbūre zımnında Ḥavvāt ile mülātafe buyurlar idi. Ve

نَحْيِي [nihy] (nūn'un kesriyle) Toprak destîye denir ki yayık edip içinde süt yayılır. Ve bir nev' tāze hurmā ismidir. Ve enli temrenli oka denir; cem'leri أَنْحَاءُ [enḥā'] gelir ve نُحْيِي [nuḥiyy] gelir, عُتْيِي [utiyy]

vezninde ve نِخَاءٌ [niḥāʔ] gelir nūn'un kesriyle.

النَّحْيُ [en-naḥy] [وَحْيٌ] [vaḥy] vezninde) Yayıkta yağı çıkmak için sütü çalkayıp yaymak ma'nāsınadır; yukālu: نَحَى اللَّبَنَ يَنْحِيهِ وَيَنْحَاهُ نَحْيًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالثَّلَاثِ إِذَا مَخَضَهُ Ve bir nesneyi yerinden alarga kılmak ma'nāsınadır; yukālu: نَحَى الشَّيْءَ إِذَا أَرَأَاهُ Ve bir nesne cānibine imāle-i nazar eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَحَى بَصْرَهُ إِلَيْهِ إِذَا صَرَفَهُ إِذَا أَرَأَاهُ

التَّنْحِيَةُ [et-tenḥiyet] [تَفْعِيلٌ] [tefa'ul] vezninde) Bu dahi bir nesneyi yerinden ayırıp alarga kılmak ma'nāsınadır; yukālu: نَحَاهُ فَتَنَحَّى أَيُّ أَرَأَاهُ فَرَأَى

النَّاحِيَةُ [en-nāḥiyet] ve

النَّاحَاةُ [en-nāḥāt] Cānib ma'nāsınadır ki karār-gāhtan alargaca olan semtten ibārettir; yukālu: قَعَدَ فِي نَاحِيَّتِهِ وَنَاحَاةِ أَيُّ جَانِبِهِ

النَّحْيِيُّ [en-neḥiyy] [غَنِيٌّ] [ganiyy] vezninde) Alargada giden develere denir; yukālu: إِبِلٌ نَحْيِيٌّ أَيُّ مُنْتَحِيَةٌ

الْمُنْحَاةُ [el-menḥāt] [مَرْمَاتٌ] [mermāt] vezninde) Burgaç su akıntısına denir. Ve dolap davarının yoluna denir ki su çekerken oradan tereddüd eder.

أَهْلُ الْمُنْحَاةِ [ehlu'l-menḥāt] (neseb cihtiyle) Birbirine ba'd olan cemā'ate itlāk olunur.

الْمُنْحَاةُ [el-munḥāt] (mīm'in zammıyla) İri ve büyük yaya denir; yukālu: قَوْسٌ مُنْحَاةٌ أَيُّ ضَحْمَةٌ Ve büyük hörgüçlü develere denir.

الْإِنْحَاءُ [el-inḥāʔ] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi bir kimse cānibine imāle ve tevcih eylemek ma'nāsınadır; ve minhu yukālu:

أَنْحَى لَهُ السَّلَاحَ إِذَا صَرَبَهُ بِهِ
الْإِنْتِخَاءُ [el-intiḥāʔ] [إِفْتِعَالٌ] [ifti'āl] vezninde) Bir işe çalışıp çabalamak ma'nāsınadır; yukālu: إِنْتَحَى فِي الْأَمْرِ إِذَا جَدَّ Ve bir nesneye söykenip dayamak ma'nāsınadır; yukālu: إِنْتَحَى فِي الشَّيْءِ إِذَا اعْتَمَدَ عَلَيْهِ
الْغَنِيَّةُ [en-nehīyyet] [غَنِيَّةٌ] [ganiyyet] vezninde) Kasd ma'nāsına olan نَحْوٌ [naḥv]dan fa'ilet bi-ma'nā mef'ulettir ki her nesnenin kasd edeceği şey demektir; ve minhu yukālu: هُوَ نَحِيَّةُ الْقَوَارِعِ أَيُّ الشَّدَائِدِ تَنْتَحِيهِ Ya'nī "Filān şedā'id ü mihen-i rüzgārın tahta-i ta'līm gibi maksadı ve teveccüh-gāhıdır, aslā kendiden dūr ve münfekk olmaz."

الْوَاوِيُّ

[ن خ و]

النَّخْوَةُ [en-naḥvet] [هَآ-يَی مُو'جَمَإِةَ] ile خَطْوَةٌ [ḥaṭvet] vezninde) Bir kimse büyüklenip hod-bīnlik ve ta'azzum ve iftihār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَخَا الرَّجُلُ يَنْخُو نَخْوَةً Ve bir adamı medh eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَخَا فَلَانًا إِذَا مَدَحَهُ

الْإِنْتِخَاءُ [el-intiḥāʔ] [إِفْتِعَالٌ] [ifti'āl] vezninde) Bu dahi ta'azzum ve iftihār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِنْتَحَى الرَّجُلُ إِذَا افْتَحَرَ وَتَعَطَّمَ

الْإِنْحَاءُ [el-inḥāʔ] (hemzenin kesriyle) Bir adamın kibr ve nahveti ziyāde olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَنْحَى الرَّجُلُ إِذَا زَادَتْ نَحْوَتُهُ

الْوَاوِيُّ وَالْيَائِيُّ

[ن د و - ي]

التَّذْوُّ [en-nedv] [حَدْوٌ] [ḥadv] vezninde) Nās bir araya gelip birikmek ma'nāsınadır;

yukālu: نَدَا الْقَوْمَ يَنْدُو نَدْوًا إِذَا اجْتَمَعُوا Ve bir nesne dağılmak ma'nāsındadır; yukālu: نَدَا نَدَا الْقَوْمَ إِذَا حَضَرُوا النَّدِيَّ Ve deve kısmı ekşi otlaktan tatlı otlağa çıkmak ma'nāsındadır; yukālu: نَدَّتِ الْإِبِلُ إِذَا خَرَجَتْ مِنَ الْحُمْضِ إِلَى الْحَلَّةِ Ve bir nesneye benzenip halk ve hulk cihetiyle ona çekmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: نَافَةٌ تَنْدُو إِلَى نُوقٍ كِرَامٍ أَيْ تَنْزِعُ

الْإِنْتِدَاءُ [el-intidā'] [ifti'āl] vezninde) ve

التَّنَادِي [et-tenādī] [tefā'ul] vezninde) Bu dahi nās bir araya gelip birikmek ma'nāsındadır; yukālu: إِذَا اجْتَمَعُوا

تَنَادِي [tenādī] Birbirine çağır-mak ma'nāsındadır ki نَدَاءٌ [nidā'] maddesindedir; yukālu: تَنَادَوْا إِذَا نَادَى بَعْضُهُمْ بَعْضًا Ve meclis kurup 'akd-i encümen eylemek ma'nāsındadır; yukālu: تَنَادَى الْقَوْمَ إِذَا تَجَالَسُوا فِي النَّادِي

التَّنْدِيَّةُ [et-tendiyet] [tef'ilet] vezninde) Develeri ekşi otlaktan tatlı otlağa çıkarmak ma'nāsındadır; tekūlu: نَدَيْتُ الْإِبِلَ إِذَا أَخْرَجْتَهَا مِنَ الْحُمْضِ إِلَى الْحَلَّةِ Ve 'inde'l-ba'z develeri suya götürüp bir mikdār içtikten sonra biraz otarıp ba'dehu yine suya götürmek ma'nāsındadır; yukālu: نَدَى الْإِبِلَ إِذَا أَوْرَدَهَا فَسَرَبَ قَلِيلًا ثُمَّ رَعَاهَا قَلِيلًا ثُمَّ رَدَّهَا إِلَى الْمَاءِ Ve bir nesneyi nem-nāk eylemek ma'nāsındadır; yukālu: نَدَيْتُ الشَّيْءَ إِذَا بَلَلْتَهُ

الْمُنْدَى [el-mundā] [mukrem] vezninde) At ve deve kısmının vech-i mezkūr üzere iki suvarmak beyninde otardıkları otlağa denir; tekūlu: هَذَا مُنْدَى خَيْلِنَا أَيْ مَوْضِعٌ تَنْدِيهَا

التَّوَادِي [en-nevādī] Ürkek develere denir; yukālu: يَلُّ تَوَادٍ أَيْ شَارِدَةً Ve

تَوَادِي التَّوَى [nevādi'n-nevā] Hurmā çekirdeklerini deveye 'alef için kırıp ezdiklerinde sıçrayan sıçrantılarına denir.

النَّدْوَةُ [en-nedvet] [temret] vezninde) 'Akd-i meclis eden cemā'ate denir. Ve

نَدْوَةٌ [nedvet] Nāsın gündüz müctemī' oldukları meclis ve encümene denir; 'alā-kavlin nās müctemī' oldukları hâlde itlāk olunur, kalkıp dağıldıklarında itlāk olunmaz, niteki نَدِيٌّ [nediyy] ve نَادِي [nādī] dahi bu ma'nāyadır, ke-mā se-yuzkeru.

دَارُ النَّدْوَةِ [Dāru'n-Nedvet] Mekke'de bir hāne-i ma'lūmdur, ya'nī Kuşayy binā eylediği hānedir ki Kureyş onda dā'imā müctemī' olup müşāvere ederler idi.

الْمُنَادَاةُ [el-munādāt] [mubāhāt] vezninde) Bir kimse ile encümen olup hem-niş'in olmak ma'nāsındadır ve 'indel-ba'z müfāhare ma'nāsındadır; yukālu: نَادَاهُ إِذَا جَالَسَهُ أَوْ فَاحَرَهُ izhār eylemek ma'nāsındadır; yukālu: نَادَى أَي أَطْهَرَهُ Ve yol belirip açığa çıkmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: نَادَى الشَّيْءَ إِذَا رَأَاهُ وَعَلِمَهُ Ve bir adamı çağır-mak ma'nāsındadır; tekūlu: نَادَيْتُهُ وَبِهِ أَيْ صَحْتُ بِهِ

النَّدِيَّةُ [en-nediyy] [ganiyy] vezninde) ve

النَّادِي [en-nādī] ve

النَّدْوَةُ [en-nedvet] [temret] vezninde) ve

الْمُنْتَدَى [el-muntedā] [multeḳā] vezninde) Nāsın gündüz biriktikleri meclis ve encümene denir, 'alā-kavlin müctemī'

oldukları hâlde itlāk olunur, teferruklarında itlāk olunmaz; tekūlu: وَنَادَيْتُهُمْ وَنَادَيْتُهُمْ وَنَادَيْتُهُمْ وَأَمَّا مَجْلِسُهُمْ نَهَارًا أَوْ هُوَ الْمَجْلِسُ مَا يَنْدُوهُمْ وَمُنْتَدَاهُمْ أَي مَجْلِسُهُمْ نَهَارًا أَوْ هُوَ الْمَجْلِسُ مَا يَنْدُوهُمْ مَا يَنْدُوهُمْ Ve tekūlu'l-^cArab: مَا يَنْدُوهُمْ Ya^cnī “Cemā'at pek çok olmakla meclis onları ihāta eylemez.”

التَّنَدِي [et-teneddī] (تَفَعَّلَ [tefa^cul] vezninde) Bir adam civān-merdlik edip bir kimseye ihsān ve in^cām eylemek ma^cnāsınadır; ma^cnā-yı ātīden me^chūzdur; yukālu: تَنَدَى الرَّجُلُ إِذَا تَسَحَّى وَأَفْضَلَ

الْإِنْدَاءُ [el-ındā] (إِكْرَامٌ [ikrām] vezninde) اُنْدَى [teneddī] ma^cnāsınadır; yukālu: اُنْدَى اُنْدَيْتُهُ إِذَا جَعَلْتَهُ نَدِيًّا Ve bir nesneyi nem-nāk eylemek ma^cnāsınadır; tekūlu: إِذَا جَعَلْتَهُ نَدِيًّا Ve bir kimse kesirü'l-^catā olmak yāhūd hoş-āvāz olmak ma^cnāsınadır; yukālu: اُنْدَاكَ الرَّجُلُ إِذَا كَثُرَ عَطَاهُ أَوْ حَسَنَ صَوْتُهُ

النَّدَى [en-nedā] (عَصَا [‘aşā] vezninde) Yerde olan yaş toprağa denir, شَرَى [šerā] ma^cnāsına. Ve et yağına denir شَحْمٌ [šahm] ma^cnāsına. Ve yağmura denir. Ve yaşlığa denir; yukālu: بِهِ نَدَى أَيْ بَلَّلَ Ve çayıra denir, كَلَى [kele] ma^cnāsına. Ve buhūr gibi hoş-bū bir nesneye denir ki onunla tatayyüb olunur. Ve gāyet ve medā ma^cnāsınadır; cem^ci اُنْدِيَّةٌ [endiyet] ve اُنْدَاءٌ [endā] gelir.

النَّدِي [en-nediyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Islak nesneye denir. Bu münāsebetle sehī ve kerīm adama نَدِيٌّ الْكَفِّ [nediyyu'l-keff] itlāk olunur; yukālu: هُوَ نَدِيٌّ الْكَفِّ أَيْ هُوَ بُلْبَلٌ وَنَدِيٌّ الْكَفِّ أَيْ هُوَ بُلْبَلٌ وَنَدِيٌّ الْكَفِّ أَيْ هُوَ بُلْبَلٌ Ve bülend-āvāz olup sesi mesāfe-i ba^cīdeye bālig olan adama نَدِيٌّ الصَّوْتِ [nediyyu'ş-şavt] itlāk olunur; yukālu: هُوَ نَدِيٌّ الصَّوْتِ أَيْ بَعِيدُهُ

الْمُنْدِيَّةُ [el-mundiyet] (مُحْسِنَةٌ [muḥsinet] vezninde) Şol söze itlāk olunur ki muhātab olan adamın şerm ve hayādan alını terler

ola; yukālu: كَلِمَةٌ مُنْدِيَّةٌ أَي يَنْدَى بِهَا الْجَبِينُ **الْتَدَاءُ** [en-nudā] (نُونٌ [nūn] un zammı ve kesriyle) Sese denir, savt ma^cnāsına.

النَّدَى [en-nedā] (فَتَى [fetā] vezninde) Ses irak gitmek ma^cnāsınadır; yukālu: نَدِيَ الصَّوْتُ نَدَى مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا بَعُدَ

النَّادِيَّةُ [en-nādiyat] Sudan ba^cīd olan hurmālīga denir; yukālu: نَحْلٌ نَادِيَّةٌ أَي بَعِيدَةٌ عَنِ الْمَاءِ

النَّدَاءَتَانِ [en-nedā'etān] (تَمْرَتَانِ [temretān] vezninde) نَدَاءَةٌ [nedā'et] kelimesinin tesniyesidir, at kısmının yan başlarının iç taraflarına karīb olan yerlerine denir.

الْمُنْدِيَّاتُ [el-mundiyāt] (مُحْسِنَاتٌ [muḥsināt] vezninde) Adamı rüsvā ve müfteğcih eden akvāl ve e^cāle itlāk olunur ki şermendelikten cebheyi terletir ola; yukālu: أَفْعَالٌ أَوْ أَقْوَالٌ مُنْدِيَّاتٌ أَيْ مُخْزِيَّاتٌ

النَّدَى [en-nedā] (عَصَا [‘aşā] vezninde) Bir nesne yaşarıp nem-nāk olmak ma^cnāsınadır; yukālu: نَدِيَ الشَّيْءُ نَدَى مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا بَلَّ

النَّدِي [en-nedī] (عَمِي [‘amī] vezninde) Islanmış nem-nāk şey'e denir.

النَّوَادِي [en-nevādī] Havādis-i rüzgāra itlāk olunur; yukālu: أَصَابَتْهُمْ النَّوَادِي أَي الْحَوَادِثُ

النَّادِيَّاتُ [en-nādiyāt] Bir nesnenin evā'iline itlāk olunur; yukālu: بَدَتْ نَادِيَّاتُهُ أَي أَوَائِلُهُ

النَّوَادِي

[ن ر و]

النَّرْوَةُ [en-nervet] (مَرْوَةٌ [mervet] vezninde) Bir cins ak ve yufka taş ismidir ki ba^czen ondan çakmak düzülür.

الْوَاوِيُّ

[ن ز و]

النَّزْوُ [en-nezv] (nūn'un fethi ve zāy-ı mu'cemenin sükūnuyla) ve

النَّزَاءُ [en-nuzā'] (غُرَابٌ [ğurāb] vezninde) ve

النَّزُؤُ [en-nuzuvv] (عُلُوٌّ [ʿuluvv] vezninde) ve

النَّزَوَانُ [en-nezevān] (feteḥātla) Sıçramak ve atlamak ma'nāsınadır; yukālu: نَزَا عَلَيْهِ يَنْزُو نَزْوًا وَنَزَاؤًا إِذَا وَثَبَ عَلَيْهِ Ve gönül bir nesneye çekinmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: نَزَا بِهِ قَلْبُهُ إِذَا طَمَحَ Ve eşek kısmı haşarılıktan beri öte şātır gibi kalkımak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: نَزَبَتِ الْحُمُرُ إِذَا وَثَبَتْ مِنَ الْمَرَاكِ أَي مَرِحَتْ فَوَثَبَتْ Ve tencerede ta'ām kaynamak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: نَزَا الطَّعَامُ إِذَا عَلَا

النَّزِيَّةُ [et-tenziyet] (تَفْعِلَةٌ [tef'ilet] vezninde) Sıçramak ve aşmak ma'nāsınadır; yukālu: Ve نَزَى عَلَيْهِ بِمَعْنَى نَزَا

تَنْزِيَّةُ [tenziyet] ve

تَنْزِي [tenezzī] (hā'sız) Müte'addī olur, sıçratmak ve aşımak ma'nāsınadır; yukālu: نَزَاهُ تَنْزِيَّةً وَتَنْزِيًّا إِذَا وَثَبَ بِهِ

الْإِنزَاءُ [el-inzā'] (hemzenin kesriyle) Bu dahi sıçratmak ve aşımak ma'nāsınadır; yukālu: أَنْزَاهُ بِمَعْنَى نَزَاهُ

النَّزَوَانُ [en-nezevān] (feteḥātla) Sıçramak ma'nāsınadır ki zikr olundu. Ve bir nesne şey-i āherden sıyrılıp kurtulmak ma'nāsınadır; yukālu: نَزَا عَنْهُ نَزَوَانًا إِذَا تَقَلَّبَ Burada kāf ve bā ile تَقَلَّبَ nüshası galattır. Ve hiddet ve sevret ma'nāsınadır; yukālu: بِهِ نَزَوَانٌ أَي سَوْرَةٌ

النَّزِيَّةُ [en-neziyy] (غَنِيَّةٌ [ğaniyy] vezninde)

ve

النَّزَاءُ [en-nezzā'] (شَدَادٌ [şeddād] vezninde)

ve

الْمُتَنَزِّي [el-mutenezzī] (مُتَنَزِّةٌ [mutenezzih] vezninde) Şerr ve şūr ve fitne husūsuna cesūr ve şīr-merd ve cüst ve çalāk olan adama itlāk olunur; yukālu: إِنَّهُ لَنْزِيٌّ إِلَى الشَّرِّ وَنَزَاءٌ وَمُتَنَزِّ أَي سَوَاؤٌ إِلَيْهِ

النَّازِيَّةُ [en-nāziyet] Tizlik, hiddet ma'nāsınadır; yukālu: فِي طَبَعِهِ نَازِيَّةٌ أَي حِدَّةٌ وَهَفْوَةٌ Ve bādireye itlāk olunur; yukālu: صَدَرَتْ مِنْهُ نَازِيَّةٌ أَي بَادِرَةٌ Ve dibi çukur çanağa ve kāseye denir. Ve beyne'l-Haremeyn Şafrā' nām mahal kurbünde bir pınar adıdır.

النَّزِيَّةُ [en-neziyyet] (غَنِيَّةٌ [ğaniyyet] vezninde) Bu dahi dibi çukur çanağa ve kāseye denir; yukālu: قُصْعَةٌ نَازِيَّةٌ وَنَزِيَّةٌ أَي فَعِيرَةٌ

النَّزَاءُ [en-nezā'] (سَمَاءٌ [semā'] vezninde) ve

النَّزَاءُ [en-nizā'] (كِسَاءٌ [kisā'] vezninde) Erkek hayvān dişiye aşmak ma'nāsınadır; yukālu: نَزَا الْفَحْلُ عَلَى النَّاقَةِ نَزَاءً وَنَزَاءً إِذَا سَفَدَ

النَّتَزِّي [et-tenezzi] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Bir nesneye sür'atle sıçrayıp atılmak ma'nāsınadır; yukālu: تَنْزَى عَلَيْهِ إِذَا تَوَثَّبَ وَتَسْرَعَ

النَّزْوُ [en-nezv] (حَذْوٌ [ħazv] vezninde) Cirāhatten kan pek çok akmakla bī-hod olmak ma'nāsınadır; yukālu: نُزِي الرَّجُلُ عَلَى نُزْفِ النَّزْوِ إِذَا تَوَثَّبَ وَتَسْرَعَ وَنَزَا أَي نُزِفَ āf ile نَزْفٌ nüshası galattır; ve minhu fī'n-Nihāye ve fī ḥadīsi Ebī 'Āmir el-Eş'arī: "أَنَّهُ رُمِيَ بِسَهْمٍ فِي رُكْبَتَيْهِ فَنَزِي مِنْهُ فَمَاتَ" يُقَالُ أَصَابَهُ جُرْحٌ فَنَزِي مِنْهُ فَمَاتَ وَذَلِكَ إِذَا أَصَابَتْهُ جِرَاحَةٌ فَجَزَى دَمُهُ وَلَمْ يَنْقَطْ

النَّزْوَةُ [en-nezvet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Kısa ve bodur nesneye denir. Ve

نَزْوَةٌ [Nezvet] 'Umān turābında bir dağın

adıdır.

النَّزِيَّةُ [en-neziyyet] (غَنِيَّةٌ [ġaniyyet] vezninde) Sehāba denir.

الْوَاوِيُّ

[ن س و]

النِّسْوَةُ [en-nisvet] (nūn'un kesri ve zammı ve sīn'in sükūnuyla) ve

النِّسَاءُ [en-nisā] ve

النِّسْوَانُ [en-nisvān] ve

النِّسْوَانُ [en-nisvān] (nūn'ların kesriyle) مَرَأَةٌ [mer'et] kelimesinin min-gayri lafzihā cem'leridir; nisbetinde نِسْوِيٌّ [nisviyy] denir, nūn'un kesri ve sīn'in sükūnuyla.

النِّسْوَةُ [en-nesvet] (حَطْوَةٌ [ḥaṭvet] vezninde) Bir iş işleyen kimse işi terk eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا نَسَا عَمَلَهُ يَنْسُوهُ نِسْوَةً إِذَا نَسَا تَرَكَهُ Ve

نِسْوَةٌ [nesvet] Bir içim süte denir; tekūlu: نِسْوَةٌ سَقَانِي نِسْوَةٌ مِنَ اللَّبَنِ أَيُّ جِرْعَةً وَبَنُوهُ Mütercim der ki نِسْوَةٌ [nisvet] māddesi bundan me'hūz olmak aaleb-i melhūzdur, zīrā 'Arab kısmı bi't-tab' zen-dost olup ve 'indlerinde süt eltaf-ı agdiye belki gıdā-yı mahsūs olduğu ma'lūmdur. Bu mülābese tasavvuruyla ahz ve itlāk eylemeleri karıbdır.

نَسَا [Nesā] (عَصَا [aşā] vezninde) Fāris ülkesinde bir belde adıdır. Ve Serahş kazāsında bir karye adıdır. Ve Kirmān ve Hemedān kazālarında birer karye adıdır. Ve

نَسَا [nesā] But damarına denir ki topuğa kadar mümtedd olur, her kalçada bir dāne olur; tesniyesinde نَسْوَانٌ [nesevān] ve نَسْيَانٌ [neseyān] denir fetehātla. İmām Zeccāc 'aleyhi'r-rahme dedi ki bunda النَّسَا عَزَقُ النَّسَا dedi ki bunda النَّسَا [irḩu'n-nesā] demek cā'iz değildir, zīrā

şey kendi nefesine muzāf olmaz. Şārih der ki 'ammın hāssa izāfetine haml ile cā'izdir, يَوْمَ الْأَحَدِ ve شَجَرُ الْأَرَاكِ dedikleri gibi yāhūd müsemnānın ismine izāfeti yāhūd ihtilāf hasebiyle şey'in kendi nefesine izāfeti kabīlinden olur.

النَّبَائِيُّ

[ن س ي]

النِّسْيِيُّ [en-nisy] ve

النِّسْيَانُ [en-nisyān] ve

النِّسْيَايَةُ [en-nisāyet] ve

النِّسَاوَةُ [en-nisāvet] (nūn'ların kesriyle) ve

النِّسْوَةُ [en-nesvet] (حَطْوَةٌ [ḥaṭvet] vezninde) Unutmak ma'nāsınadır; yukālu: نَسِيَهُ نَسِيًا وَنَسِيَانًا وَنَسَاوَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ ضِدُّ حَفْظِهِ Müellifin Başā'ir'de beyānına göre نَسْيَانٌ [nisyān] māddesi bir adam kendisine istidā' olunan nesnenin zabtını terk eylemekten 'ibārettir. O dahi adamın za'f-ı kalbinden ya'nī hāfızası za'f olduğundan yāhūd gafletinden neş'et eder yāhūd 'ankasdin kalbinden zikri sākit olur; hakkında zemm-i ilāhī müteretteb olan kısm-ı ahīrdir.

النِّسَاءُ [el-insā] (hemzenin kesriyle) Unutmak ma'nāsınadır; yukālu: أَنْسَاءُ إِيَّاهُ

النِّسْيِيُّ [en-nisy] (nūn'un kesriyle ve fethiyle) Unutulup ferāmūş olunmuş nesneye denir; yukālu: هُوَ نَسِيَهُ أَيُّ مَا نَسِيَهُ Ve nisvānın yabana attıkları hayz paçavrasına denir; yukālu: أَلْقَاهُ كَالنِّسْيِيِّ وَهُوَ مَا تَلَقَّاهُ الْمَرْأَةُ مِنْ حَرْقِ اغْتِلَالِهَا

النِّسْيِيُّ [en-nesiyy] (غَنِيَّةٌ [ġaniyy] vezninde) Beyne'l-kavm ma'dūd ve mu'teber olmayan adama denir; yukālu: هُوَ نَسِيٌّ أَيُّ لَا يُعَدُّ فِي الْقَوْمِ Ve kuvvet-i hāfızası olmamakla

kesirü'n-nisyān olan adama denir ki unuttuğu ta'bir olunur.

النَّسِيَانُ [en-nesyān] (سَكْرَانُ [sekrān] vezninde) Bu dahi unuttuğu adama denir; yukālu:

رَجُلٌ نَسِيَ وَنَسِيَانٌ أَي كَثِيرُ النَّسِيَانِ

النَّسِي [en-nesy] (nūn'un fethi ve sīn'in sükūnuyla) Bir adamın نَسَا [nesā] dedikleri zikir olunan but damarına vurmaktır ma'nāsınadır; yukālu: نَسِيَهُ نَسِيًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا ضَرَبَ نَسَاهُ

النَّسَا [en-nesā] (عَصَا [aşā] vezninde) Bir adamın but damarı ağrıması ma'nāsınadır; yukālu: نَسِيَ الرَّجُلُ نَسَا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا شَكَا نَسَاهُ

الْأَنْسَى [el-ensā] (أَخْوَى [ahvā] vezninde) But damarı ağrıyan kişiye denir; نَسِيَاءُ [nesyā] mü'ennesidir, حَمْرَاءُ [hamrā] vezninde.

الْإِنْسِي [el-insiy] (hemzenin fethi ve sīn'in kesriyle) Sāk-ı süflāda ya'nī inciğin aşağısında bir damar adıdır. Bu damar 'āmmenin 'ırqu'l-ünṣā dedikleri damar olacaktır.

الْيَانِي

[ن ش ي]

النُّشْوَةُ [en-nuṣvet] (nūn'un harekāt-ı selāsi ve ṣīn-i mu'cemenin sükūnuyla) Hoş-bü nesne koklamak ma'nāsınadır, 'alā-kavlin e'ammdır; yukālu: نَشِيَ رِيحًا طَيِّبَةً أَوْ عَامًّا نُشْوَةً Ve bir haberi iyice duyup hakikatine vākıf olmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: نَشِيَ الْحَبَرَ إِذَا عَلِمَهُ Ve sarhoş olmak ma'nāsınadır; yukālu: نَشِيَ مِنَ الشَّرَابِ إِذَا سَكِرَ Ve bir nesneyi merreten ba'de-uhrā mu'āvedet ve tekrār kılmaktır ma'nāsınadır ki murād i'tiyād eylemektir; yukālu: نَشِيَ بِالشَّيْءِ إِذَا عَاوَدَهُ مَرَّةً بَعْدَ أُخْرَى

mevāṣī mugaylān gibi iri meşe ağaçlarının نُشْوَةٌ [neṣvet]lerinden otlamakla hasta olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا نَشِيَ الْمَالُ إِذَا أَخَذَهُ دَاءٌ مِنْ نُشْوَةِ الْعُضَا

الْإِسْتِنْشَاءُ [el-istinṣā] Bu dahi hoş rāyihaya koklamak yāhud mutlakan rāyihaya koklamak ma'nāsınadır; yukālu: اسْتَنْشَى رِيحًا طَيِّبَةً أَوْ عَامًّا إِذَا شَمَّهَا

الْإِنْتِشَاءُ [el-intiṣā] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) ve

التَّنَشِي [et-teneṣṣī] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) [istinṣā] ma'nāsınadır; yukālu: Ve mest ve sarhoş olmak ma'nāsınadır, yukālu: اسْتَنْشَى اسْتَنْشَى وَتَنَشَى بِمَعْنَى اسْتَنْشَى وَتَنَشَى إِذَا سَكِرَ

النُّشْوَةُ [en-neṣvet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Mugaylān gibi iri meşe ağaçlarından en evvel çiçek tarzında zuhūr eder bir nesneye denir. Ve rāyihaya denir; yukālu: أَخَذَ أُرْتُجَةً نُشْوَةً Ve sarhoşluğa denir; yukālu: بِه نُشْوَةٌ أَي سَكْرَةٌ أَي تَرْتُجَةٌ نُشْوَةٌ أَي لَسْتِيهَا

الْإِنْشَاءُ [el-inṣā] (hemzenin kesriyle) Mevāṣī mugaylān gibi iri meşe ağacının نُشْوَةٌ [neṣvet]ini bulmak ma'nāsınadır; yukālu: أَنْشَى الْبَعِيرُ إِذَا وَجَدَ نُشْوَةَ الْعُضَا: **النَّشِيَّةُ** [en-neṣiyet] (غَنِيَّةٌ [ganiyyet] vezninde) Rāyihaya denir.

النُّشْوَانُ [en-neṣvān] ve

النَّشِيَانُ [en-neṣyān] (سَكْرَانُ [sekrān] veznlerinde) Sarhoşa denir; yukālu: رَجُلٌ نُّشْوَانٌ وَنَشِيَانٌ أَي سَكْرَانٌ هُوَ نَشِيَانٌ بِالْأَخْبَارِ أَي يَتَحَبَّرُ الْأَخْبَارَ أَوَّلَ وَزُودَهَا

النَّشْوَةُ [en-niṣvet] (nūn'un kesriyle) Haber

duymağa denir.

النَّشَا [en-nešā] (سَمَاءُ [ašā] ve ba'zen نَشَا [semā] veznlerinde) نَشَا [nešā] ismidir ki Türkîde nişasta ta'bîr ettikleridir, buğdayın özünden yapılıdır. İşbu نَشَا [nešā] kelimesini aslı نَشَا [nešā] idi ki neşāste-i Fārisî mu'arrebidir, tahfifen şatr-ı kelime hazf olundu. Muhaddisînden Muḥammed b. Ḥabîb en-Nešā'î نَشَا [nešā] 'ameline mensûbdur.

نَشْوَى [Nešvā] (سَكْرَى [sekrā] vezninde) Āzerbaycān ülkesinde bir beldedir. Ona Naḥcuvān ve Naḥşuvān ve Nağşuvān demek cā'iz değildir. Bu belde hâlen Şirvān tarafında Naḥcuvān dedikleri olacaktır.

النَّشَاءُ [en-nešāt] (حَصَاةٌ [ḥašāt] vezninde) نَشْوَةٌ [nešvet]li olan meşe ağacına yāhūd rāyihalı olan ağaca denir; cem'i نَشَا [nešā] gelir, حَصَا [ḥašā] gibi.

الْوَاوِيُّ

[ن ص و]

النَّاصِيَةُ [en-nāšiyet] ve

النَّاصَاةُ [en-nāšāt] Başın ön tarafında kıl bittiği yerin nihāyet bulunduğu mahalle denir ki alın ta'bîr olunur, فُصَاصُ الشَّعْرِ [kuşāşu's-şar] ma'nāsınadır. Mü'ellife göre فُصَاصُ الشَّعْرِ [kuşāşu's-şar] başın önünden ve ensesinden kıl bitmesi nihāyet bulan mevzū'dur, şöhretine mebnî ön tarafı mütebādir. Ve şārihin beyānına göre orada olan perçeme ve kaküle نَاصِيَةٌ [nāšiyet] itlākı mecāzdır, hāliyyet ve mahalliyet 'alākasına mebnîdir.

النَّصُورُ [en-naşv] (nūn'un fethi ve şād'ın sükūnuyla) Bir adamın alnında olan perçeme yapışıp kavramak yāhūd perçemini

çekmek ma'nāsınadır; yukālu: نَصَاةٌ نَصُورًا إِذَا قَبِضَ نَاصِيَتَهُ أَوْ مَدَّ بِهَا Ve beyābān beyābāna muttasıl olmak ma'nāsınadır; yukālu: نَصَبَ الْمَمَارَةَ بِالْمَمَارَةِ إِذَا اتَّصَلَتْ Ve bedenden libāşı soyup çıkarmak ma'nāsınadır; yukālu: نَصَاةٌ وَالثُّوبُ إِذَا كَسَفَهُ

نَاصِرٌ [naşv] Sancıya şebîh veca'a denir ki cev-f-i insāniye 'arız olur.

الْإِنْصَاءُ [el-inşā] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir adamın alnını kavrayıp çekmek ma'nāsınadır; yukālu: أَنْصَاهُ إِذَا قَبِضَ بِنَاصِيَتِهِ **الْمُنَاصَاةُ** [el-munāšāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) ve

النِّصَاءُ [en-niṣā] (جِدَالٌ [cidāl] vezninde) Birbirinin alınları perçemini kavrayıp çekiştirmek ma'nāsınadır; tekülü: نَاصِيَتُهُ مُنَاصَاةٌ وَنِصَاءٌ أَيُّ نِصْوَتُهُ وَنِصَانِي

الْمُنْتَصَى [el-muntešā] (مُنْتَقَى [munteḳā] vezninde) Birbirine muttasıl olan iki derenin üst tarafına denir ki birbirine kavuştukları mahaldir. Ve bir mevzi' adıdır.

النَّاصِيَةُ [en-nāšiyet] Mer'ānın ileri ve yukarı tarafında otlayan develere denir; yukālu: إِبِلٌ نَاصِيَةٌ أَيُّ ارْتَفَعَتْ فِي الْمَرْعَى **نِصَاءٌ** [Niṣā] (كِسَاءٌ [kisā] vezninde) Bir mevzi'dir.

النَّوَاصِي [en-nevāšī] نَاصِيَةٌ [nāšiyet]in cem'idir ki alına denir. Bu münāsebetle eşrāf-ı nāsa itlāk olunur, niteki اذْنَابٌ [eznāb] esāfil-i nāsa itlāk olunur; yukālu: هُمْ نَوَاصِي الْقَوْمِ أَيُّ أَشْرَافِهِمْ **النَّيَّابِيُّ**

[ن ص ي]

النَّصِيَّةُ [en-nešiyet] (غَنِيَّةٌ [ḡaniyyet] vezninde) Nāşın güzîde ve hıyārına denir; cem'i نَصِيَّةٌ [nešiyet] ve نِصَاءٌ [enşā] ve نَاصِيَةٌ

[enāṣi] gelir.

الْإِنْصَاءُ [el-inṣāʾ] (hemzenin kesriyle) Bir yerde **نَصِي** [neṣiyy] dedikleri ot çok olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَنْصَتِ الْأَرْضُ إِذَا كَثُرَ نَصِيهَا Şārih der ki **نَصِي** [neṣiyy] kelimesinin ta'rifi nüshalardan sâkit olmuştur. Ve

نَصِي [neṣiyy] (**غَنِي** [ġaniyy] vezninde) Efdal-i mer'ādır, tāzesine **نَصِي** [neṣiyy] ve **صَلِيَان** [ṣilliyān] ve ağardıkta **طَرِيفَةٌ** [ṭarīfet] ve yoğunlanıp kartlandıkta **حَلِي** [ḥaliyy] denir; Türkîde buğdaycık otu ve eşek ken-geri ve dipçik otu ta'bîr olunur.

الْإِنْتِصَاءُ [el-intiṣāʾ] (**إِفْتِعَالٌ** [ifti'āl] vezninde) Üründülemek, ihtiyār ma'nāsınadır; yukālu: **إِنْتَصَاهُ إِذَا اخْتَارَهُ** Ve dağ yāhūd arz uzun uzadı yüksek olmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِنْتَصَى الْجَبَلَ وَالْأَرْضُ إِذَا طَالَ وَازْتَفَعَا**

الْتِنَصِي [et-tenaṣṣi] (**تَفَعُّلٌ** [tefa'ul] vezninde) Bir nesneye yanaşmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَنْصَى الشَّيْءَ بِهِ إِذَا انْتَصَلَ** Ve bir kavmin eşrāf-zādesini tezevvüc eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **تَنْصَى بَنِي فَلَانٍ إِذَا تَرَوَّجَ فِي نَوَاصِيهِمْ**

الْوَاوِيُّ

[ن ض و]

النُّصْرُ [en-naḍv] (nūn'un fethi ve dād-ı mu'cemenin sükunuyla) Arkadan libās soyup çıplatmak ma'nāsınadır; yukālu: **نَصَا مِنْ تَوْبِهِ نَصْوًا إِذَا جَرَدَهُ** Ve sâ'ire sebke ve takaddüm eylemek ma'nāsına müsta'meldir, gūyā ki onların içinden kendi nefsini tecrîd eder; yukālu: **نَصَا الْفَرَسُ إِذَا سَبَقَ غَيْرَهُ** Ve kından kılıcı sıyırmak ma'nāsınadır; yukālu: **نَصَا السَّيْفَ إِذَا سَلَّهُ** Ve kat-ı mesāfe eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **نَصَا الْبِلَادَ إِذَا قَطَعَهَا** Ve

نَضُو [naḍv] ve

نُضُو [nuḍuvv] **عُلُو** [uluvv] vezninde) Elde ve ayakta ve başta ve sakalda olan **خِصَابٌ** [ḫiḍāb]ın rengi zā'il olmak ma'nāsınadır, 'alā-kavlin baş ile sakalda olan **ḫiḍāba** mahsüstür; yukālu: **نَصَا الْخِصَابُ نَضُوًا وَنُضُوًا إِذَا ذَهَبَ لَوْنُهُ يَكُونُ فِي الْيَدِ وَالرَّجْلِ وَالرَّأْسِ وَاللِّحْيَةِ أَوْ يَخْضُهُمَا** Ve bedende olan verem sâkin olmak ma'nāsınadır; yukālu: **نَصَا الْبَدَنُ إِذَا سَكَنَ وَرَمُهُ** Ve su neşf eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **نَصَا الْمَاءَ إِذَا نَشَفَ**

الْإِنْتِصَاءُ [el-intiḍāʾ] (**إِفْتِعَالٌ** [ifti'āl] vezninde) Bu dahi kından kılıç sıyırmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِنْتَضَى السَّيْفَ إِذَا سَلَّهُ** Ve libāsi eskitmek ma'nāsınadır; yukālu: **إِنْتَضَى الثَّوْبَ إِذَا أَبْلَاهُ**

النِّضُو [en-niḍv] (nūn'un kesriyle) At uyanının başlıksız yalnızca gemine denir. Ve arık ve mehzül olan hayvāna denir; yukālu: **رَكِبَ نِضُوًا أَيَّ مَهْرُوًا مِنَ الْإِبِلِ وَغَيْرِهَا** Mü'ennesi **نِضُوَةٌ** [niḍvet]tir, cem'i **أَنْصَاءٌ** [enḍāʾ] gelir. Ve ince oka denir, kıdḫ-ı raḳīḫ ma'nāsına. Ve çok kullanılıp atılmakla köhne ve fāsîd olmuş oka denir. Ve köhne libāsa denir.

النَّضِي [en-neḍiyy] (**غَنِي** [ġaniyy] vezninde) Arık ve mehzül hayvāna denir; yukālu: **بَعِيرٌ نَضِيٌّ أَيُّ مَهْرُوٌ** Ve temrensiz, yeleksiz oka denir. Ve mızrağın el ile tutacak yerinden yukarısına denir yāhūd boynun baştan tarafa yukarısına denir yāhūd kemiğine yāhūd çiğini ile kulak aralığına denir. Ve **نَضِيُّ الْكَاهِلِ** [naḍiyyu'l-kāhil] yağrımında olan omurga kemiklerine denir. Ve insānın ālet-i tenāsülüne denir.

الْإِنْصَاءُ [el-inḍāʾ] (hemzenin kesriyle) Dābbeyi mehzül eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **أَنْصَى بَعِيرَهُ إِذَا هَزَلَهُ** Ve bir adama mehzül hayvān vermek ma'nāsınadır;

yukālu: yukālu: أَغَطَاهُ إِذَا أَغَطَاهُ مَهْزُولًا Ve libāsı eskitmek ma'nāsınadır; yukālu: أَغَطَاهُ إِذَا أَغَطَاهُ مَهْزُولًا

النَّائِي

[ن ض و]

النَّضِي [en-naḏy] [naḏy] [naḏy] vezninde) Kından kılıç sıyırmak ma'nāsınadır; yukālu: نَضَيْتُ السَّيْفَ نَضِيًّا لَعْنَةً فِي نَضْوَتِهِ Ve libāsı eskitmek ma'nāsınadır; tekūlu: نَضَيْتُ السَّيْفَ إِذَا أَغَطَاهُ إِذَا أَغَطَاهُ

الْإِنِّضَاءُ [el-inḏā] (hemzenin kesriyle) ve **الْإِنْتِضَاءُ** [el-intiḏā] [ifti'āl] vezninde) Bunlar da libāsı eskitmek ma'nāsınadır; tekūlu: أَنْضَيْتُ الثَّوْبَ وَأَنْتَضَيْتُهُ إِذَا أَغَطَيْتُهُ

الْمُنْتَضَى [el-Munteḏā] [munteḏā] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

الْوَاوِيُّ

[ن ط و]

النَّطُؤُ [en-naṭv] [ḥaṭv] vezninde) Bir nesneyi çekip sündürmek ma'nāsınadır; yukālu: نَطَأَ الْحَبْلَ يَنْطُؤُ نَطُؤًا إِذَا مَدَّهُ Ve ba'īd olmak ma'nāsınadır; yukālu: نَطَأَ الْمَنْزِلُ إِذَا نَطَأَ نَطُؤًا Ve bir nesneyi tınmayıp epsem olmak ma'nāsınadır; yukālu: نَطَأَ عَنهُ إِذَا سَكَتَ Ve nesc olunacak beze ipliği arış eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَطَأَ الْغَزْلَ إِذَا سَدَّاهُ

النَّطَاءُ [en-neṭāt] [ḥaṣāt] vezninde) Hurmā koruğunun dibinde olan kapçığa denir yāhūd hurmā salkımına denir; cem'ci أَنَطَاءُ [enṭā] gelir. Ve

نَطَاءُ [Neṭāt] Ḥayber eyāletine denir, 'alā-kavlin onda bir çeşmenin yāhūd bir kal'anın adıdır yāhūd Ḥayber'in hummā 'ārızasına denir.

الْإِنِّطَاءُ [el-inṭā] [iṭā] vezninde) mürādifidir ki vermek ma'nāsınadır; yukālu: أَنْطَأَ أَيُّ أَغَطَاهُ

التَّنَاطِي [et-tenāṭi] [tefā'ul] vezninde) Birbirini sebk için seğırtişmek ma'nāsınadır; yukālu: تَنَاطَى الْقَوْمُ إِذَا تَسَابَقُوا Ve bir kimse ile bir nesne zımnında dürüşüp uğraşmak ve savaşmak ma'nāsınadır; yukālu: تَنَاطَى فُلَانًا إِذَا مَارَسَهُ Ve birbiriyle sözde keşakeş üzere olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَنَاطَى الْكَلَامَ إِذَا تَعَاطَاهُ وَتَجَادَبَهُ

الْمُنَاطَاةُ [el-munāṭāt] [mubāhāt] vezninde) Birbiriyle nizā' ve tetāvul eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَاطَأَهُ إِذَا نَارَعَهُ وَطَاوَلَهُ Ve iki hatun oturup sevbe arış eylemek için birbirine iplik yumağı atmak ma'nāsınadır; tekūlu: رَأَيْتُ مُنَاطَاتَهُمَا وَهِيَ أَنْ تَجْلِسَ الْمَوَاتَانِ فَتَرْمِي كُلُّ وَاحِدَةٍ إِلَى صَاحِبِهَا كُبَّةً عَزَلٍ Ve işbu مُنَاطَاةٌ [munāṭāt] bez nesc ederken olur.

الْوَاوِيُّ

[ن ع و]

النَّغُؤُ [en-na'v] (nūn'un fethi ve 'ayn'ın sükünuyla) Üst dudağın burun altında olan değirmi yive denir. Ve deve kısmının üst dudağında olan yarığa denir. Ve at kısmının tırnağının gerisinde olan kıynağın yarığına kezalİK tırnağının gerisinde olan yarığa denir. Ve tāze hurmāya denir.

نَعْوَةٌ [Na'vet] [temret] vezninde) Bir mevzi'dir.

النَّعَاءُ [en-nu'ā] [du'ā] vezninde) Kedi mavlamak ma'nāsınadır; yukālu: نَعَا الْبَسْتُورُ نَعَاءً إِذَا صَاتَ

نَعْوَانُ [Na'vān] [selmān] vezninde) Bir vādī ismidir.

الْبَائِي

[ن ع ي]

النَّعْي [en-na'ay] (سَعْي [sa'y] vezninde) ve

النَّعْيِي [en-ne'ayy] (غَيْي [ganiyy] vezninde) ve

النَّعْيَانُ [en-nu'yān] (غُفْرَانُ [gufrān] vezninde) Bir adamın vefāt eylediğini haber vermek ma'nāsındır; yukālu: نَعَاهُ لَهُ يَنْعِيهِ إِذَا أَخْبَرَهُ بِمَوْتِهِ نَعْيًا وَنَعْيًا وَنَعْيَانًا إِذَا أَخْبَرَهُ بِمَوْتِهِ Ve bir adamın zünüb ve kabāyihini izhār ve işā'a eylemek ma'nāsına müsta'emeldir; yukālu: هُوَ يَنْعِي عَلَى زَيْدٍ ذُنُوبَهُ أَي يَظْهَرُهَا وَيَشْهَرُهَا

النَّعْيِي [en-ne'ayy] (غَيْي [ganiyy] vezninde) Mevt haberini i'lām eden adama denir. 'Arabda mahsūs نَاعِي [nā'i] olur; yukālu: هُوَ نَعِي أَي نَاعٍ

نَعِي [ne'ayy] Bi-ma'nā mef'ul olur, mev-ti haberi i'lām olunmuş adama denir; yukālu: هُوَ نَعِي أَي مَنْعِي

الْإِسْتِنْعَاءُ [el-istin'ā] Deve sā'irleri savuşmak yāhūd ürküp geri dönmek yāhūd seğirterek rākibini yā sāhibini alıp kaçmak yāhūd develer perākende ve tārümār olmak ma'nāsındır; yukālu: إِسْتَنْعَتِ النَّاقَةُ إِذَا تَقَدَّمَتْ أَوْ تَرَاجَعَتْ نَافِرَةً أَوْ عَدَّتْ بِصَاحِبِهَا أَوْ تَفَرَّقَتْ وَانْتَشَرَتْ Ve koyun kısmının önüne geçip ar-dımca gelsin diye çağırarak ma'nāsındır; yukālu: إِسْتَنْعَى الرَّجُلُ الْغَنَمَ إِذَا دَعَاهَا لِتَتَّبِعَهُ

التَّنَاعِي [et-tenā'i] (تَفَاعُلُ [tefā'ul] vezninde) Nās cenkte birbirini igrā' ve teşdīd için birbirine maktüllerinin haberini bildirişmek ma'nāsındır; yukālu: تَنَاعَى الْقَوْمُ إِذَا نَعَوْا قَتَلَاهُمْ لِيُحَرِّصَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا

الْمَنْعَى [el-men'ā] ve

الْمَنْعَاةُ [el-men'āt] (mīm'lerin fethiyle) Mevt haberine denir.

نَعَاءٍ [ne'ā'i] (قَطَامُ [kaṭāmi] vezninde) İsm-i fi'l-i emrdir, نَعِي [na'y] ya'nī filānın mev-ti haberini herkese i'lām ve izhār eyle demektir; yukālu: نَعَاءٌ فَلَانًا أَيِ ائْبِعِهِ وَأَظْهَرِ خَبْرَ مَوْتِهِ Şārih der ki 'Arab merāsımındır ki bir zī-şān kimse vefāt eyledikte biri süvār olup beyne'l-kabā'il ve beyne'l-kavm نَعِي [na'y] ve i'lām ederek devr eder.

الْيَائِي

[ن غ ي]

النَّغْيِي [en-nağy] (ğayn-ı mu'ceme ile بَغْيِي [bağy] vezninde) Fehm olunacak söz söylemek ma'nāsındır; yukālu: نَعَى إِلَيْهِ يَنْغِي نَعْيًا إِذَا تَكَلَّمَ بِكَلَامٍ يُفْهَمُ

الْإِنْغَاءُ [el-ingā] (إِضْعَاءُ [işğā] vezninde) أَنْغَى الرَّجُلُ نَعْيِي بِمَعْنَى نَعَى

النَّغْيَةُ [en-nağyet] نَعْمَةٌ [nağmet] vezninde ve mürādıfidir ki bir hoş āyende ve latīf söze denir; tekülü: سَمِعْتُ نَعْيَتَهُ أَيِ نَعْمَتَهُ Ve tāze işitilen habere denir, henüz sıhhat ve hakikati sebāt ve temkīn bulmaksızın; tekülü: سَمِعْتُ نَعْيَةً وَهِيَ أَوَّلُ الْخَبْرِ قَبْلَ أَنْ يَسْتَبَيَّنَ

الْمُنَاغَاةُ [el-munāğāt] (مُبَاهَاةُ [mubāhāt] vezninde) Bir nesneye pek yaklaşıp çatmak ma'nāsındır; yukālu: نَاغَاهُ إِذَا دَانَاهُ Ve yarışmak ma'nāsındır; yukālu: نَاغَاهُ إِذَا بَارَاهُ Ve mahbūbe ile lāğ ve latīfe eylemek ma'nāsındır; yukālu: نَاغَى الْمَرْءُ إِذَا غَارَلَهَا

نَغْيَا [Nağyā] (يَحْيَا [yahyā] vezninde) Enbār kazāsında bir karye adıdır. Ve Vāsiṭ ile Başra beyninde bir karye adıdır.

الْوَاوِي

[ن غ و]

النَّوْغَةُ [en-nağvet] نَغْيَةٌ [nağyet] vezninde ve

mürādifidir ki zikr olundu.

النَّعْوُ [en-nağv] **نَعْيٌ** [nağy] vezninde ve onda lügattir; tekülu: نَعَوْتُ لَعْنَةً فِي نَعْيَتِ

الْيَأْيِ

[ن ف ي]

النَّفْيُ [en-nefy] (nün'un fethi ve fā'nın sükūnuyla) Bir nesneyi yerinden ayırmak ma'nāsınadır; yukālu: نَفَاهُ يَنْفِيهِ نَفْيًا إِذَا نَحَاهُ ve yukālu: نَفَاهُ يَنْفُوهُ نَفْوًا وَهَذَا مَرْوِيٌّ عَنْ أَبِي حَيَّانَ Ve

نَفْيٌ [nefy] Lāzım olur, yerinden ayrılmak ma'nāsınadır; yukālu: نَفَاهُ فَنَفَى مُتَعَدِّ وَلَازِمٌ Ve sel suyu selintiyi götürüp iletmek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: نَفَى السَّيْلُ الْعُنَاءَ إِذَا حَمَلَهُ Ve inkār eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَفَى الشَّيْءَ إِذَا جَحَدَهُ Ve

نَفْيٌ [nefy] ve

نَفْيَانٌ [nefyān] (fetehtla) Yel toprak tozutmak ma'nāsınadır; yukālu: نَفَّتِ الرِّيحُ الثَّرَابَ نَفْيًا وَنَفْيَانًا إِذَا أَطَارَتْهُ Ve ügürtlemek için akçeyi el ile savurmak ma'nāsınadır; yukālu: نَفَى الدَّرَاهِمَ إِذَا أَتَارَهَا لِلْإِنْتِقَادِ Ve bulut yağmur fişkirtmek ma'nāsınadır; yukālu: نَفَّتِ السَّحَابَةُ مَاءَهَا إِذَا مَجَتْهُ

الْإِنْتِفَاءُ [el-intifā] (ifti'āl) [ifti'āl] vezninde) Bir nesne yerinden ayrılıp alarga olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِنْتَفَى مِنْهُ إِذَا تَنَحَّى

النَّفْيِيُّ [en-nefiyy] (ğaniyy) [ğaniyy] vezninde) Nefy olunmuş, **مَنْفِيٌّ** [menfiyy] ma'nāsınadır. 'Arabların **ابْنُ نَفْيِي** [ibn nefiyy] itlāk eylemeleri bundandır ki pederi bir oğuldan bīzār olmakla bu benim oğlum değildir diye cahd ve selb eylediği oğlana itlāk olunur; yukālu: هُوَ ابْنُ نَفْيِي أَي نَفَاهُ أَبُوهُ Ve

نَفْيِي [nefiyy] Çömlek kaynarken taşra attığı kefe ve köpüğe denir; yukālu: نَفْيِي الْقِدْرِ أَي مَا جَفَّتْ بِهِ عِنْدَ الْعَلْيَانِ Ve

نَفْيِي الْمَاءِ [nefiyyu'l-mā] Serpilen suyun serpintisine denir; yukālu: هَذَا نَفْيِي الْمَاءِ أَي مَا تَطَايَرَ مِنْهُ عَنِ الرِّشَاءِ Ve

نَفْيِي الْحَوَافِرِ [nefiyyu'l-ḥavāfir] Dābbe yürürken ayağı altından kayıp giden taş ve moloz makülesine denir. Ve

نَفْيِي [nefiyy] Hurmā yaprağından örülmüş kalkana denir. Ve

نَفْيِي الرِّيحِ [nefiyyu'r-rīḥ] Eşcār diplerine rüzgārın savurup yıdığı toprağa denir. Ve 'asker-i 'azīm içinden kenār kesip gerilene yādīgāra denir. Ve

نَفْيِي [nefiyy] Va'ḍ ma'nāsına müsta'meldir; tekülu: أَتَانَا نَفْيِيكُمْ أَي وَعِيدُكُمْ

النَّفْيَانُ [en-nefyān] (fetehtla) Bu dahi eşcār diplerine rüzgārın savurup sürdüğü toprağa denir.

النَّفْيَايَةُ [en-nefāyet] (nün'un fethi ve zammiyla) ve

النَّفَاةُ [en-nefāt] (ḥṣā) [ḥṣāt] vezninde) ve **النَّفْوَةُ** [en-nefvet] (temre) [temret] vezninde) ve

النَّفْيِيَّةُ [en-nefiyyet] (ğaniyye) [ğaniyyet] vezninde) ve

النَّفَاءُ [en-nefā] (semā) [semā] vezninde) ve **النَّفَاوَةُ** [en-nufāvet] (şumāmet) [şumāmet] vezninde) Bir nesnenin geriye kalan kemterine ve kötüsüne denir, harman arziyyesi gibi. Ve

نَفْيَةٌ [nefyet] (temre) [temret] vezninde) ve

نَفْيِيَّةٌ [nefiyyet] (ğaniyye) [ğaniyyet] vezninde) Hurmā yaprağından örülmüş sofraya denir ki üzerine keş yapmak için yoğurt serilir.

الْوَاوِيُّ

[ن ف و]

النَّفْوُ [en-nefv] نَفَى [nefy] vezninde ve onda lügattir. Ve bu *İrtiṣāf* nām kitābdan menkūldur ki Ebū Ḥayyān kavlidir; yukālu: نَفَا يَنْفُوهُ نَفْوًا لَعَةً فِي نَفَا يَنْفِيهِ نَفِيًا

الْوَاوِيُّ

[ن ق و]

النَّقَاوَةُ [en-nekāvet] ve

النَّقَاءُ [en-nekā] ve

النَّقَاءَةُ [en-nekā'et] (nūn'ların fethiyle) ve

النَّقَاوَةُ [en-nuqāvet] ve

النَّقَايَةُ [en-nuqāyet] (nūn'ların zammıyla) Bir nesne pāk ve pākīze olmak ma'nāsındır; yukālu: نَقِيَ الشَّيْءُ نَقَاوَةً وَنَقَاءً وَنَقَاءَةٌ وَنَقَاوَةٌ وَنَقَايَةٌ مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا نَطَفَتْ

النَّقِيَّ [en-nekiyy] [ganiyy] vezninde) Pāk ve pākīze nesneye denir; cem'i نَقَاءٌ [niqā] gelir nūn'un kesriyle ve نُقُوَاءٌ [nuqāvā] gelir, نَقَبَاءٌ [nuqābā] vezninde ve bu nādirdir; yukālu: هُوَ نَقِيٌّ أَيُّ نَطِيفٌ

الْإِنْقَاءُ [el-inqā] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi pāk ve pākīze kılmak ma'nāsındır; yukālu: أَنْقَبَ الْإِبِلُ أَنْقَاءً أَيُّ نَطَفَهُ Ve hayvān ilik bağlayıp semirmek ma'nāsındır; yukālu: إِذَا سَمِمَتْ أَنْقَى الْبُرِّ إِذَا سَمِنَ

النَّقِيَّ [et-tenakki] [tefa'ul] vezninde) ve

الْإِنْقَاءُ [el-intikā] [ifti'āl] vezninde) Bir nesneyi üründülemek ma'nāsındır; yukālu: تَنَقَّاهُ وَانْقَاهُ إِذَا اخْتَارَهُ

النَّقَاوَةُ [en-naqvet] ve

النَّقَاوَةُ [en-nekāvet] ve

النَّقَاءُ [en-nekāt] (nūn'ların fethiyle) ve

النَّقَايَةُ [en-nuqāyet] ve

النَّقَاوَةُ [en-nuqāvet] (nūn'ların zammıyla) İsm olurlar, bir nesnenin güzide ve muhtārına itlāk olunurlar. Ve نَقَاوَةٌ [nuqāvet] lafzının ki nūn'un zammıyladır, cem'i نَقَى [nuqā] gelir, هُدَى [hudā] vezninde ve نَقَاءٌ [nuqā] gelir medd ile. Ve نَقَايَةٌ [nuqāyet] kelimesinin ki yine nūn'un zammıyladır, cem'i نَقَايَا [neqāyā] gelir nūn'un fethiyle ve نَقَاءٌ [nuqā] gelir nūn'un zammıyla ve medd ile; yukālu: هُوَ نَقَوْتُهُ وَنَقَاوَتُهُ وَنَقَائَتُهُ وَنَقَايَتُهُ وَأَيُّ خِيَارُهُ

النَّقَاوَةُ الطَّعَامِ [neqāvetu't-ta'am] ve

النَّقَايَةُ الطَّعَامِ [neqāyetu't-ta'am] (nūn'ların fethi ve zammıyladır) Buğdayı ayırdayıp pāk ederken yabana attıkları delice ve çavdar ve sār fazalāt makūlesi nesneden ibarettir.

النَّقَا [en-nekā] [ašā] vezninde) Sırtı hörgüç gibi büğrü olan yumuşak kum yığınınına denir; tesniyesinde نَقَوَانٌ [neqavān] ve نَقِيَانٌ [neqāyān] denir fetehtāla, cem'i أَنْقَاءٌ [enqā] ve نُقِيَّ [nuqiyy] gelir, ضَلِيَّ [şuliy] vezninde.

بَنَاتُ النَّقَا [benātu'n-nekā] Bir cānverciktir, kumsallarda olur ve ona النَّقَا شَحْمَةٌ [şahmetu'n-nekā] dahi derler.

النَّقَاوَةُ [en-naqv] [haqv] vezninde) ve

النَّقَا [en-nekā] [ašā] vezninde) Kol kemiğine denir, 'alā-kavlin mutlakān ilikli kemiğe denir; cem'i أَنْقَاءٌ [enqā] gelir.

النَّقِيَّ [en-niқы] (nūn'un kesriyle) İliğe denir, أَخْرَجَ نَقِيَّهُ [muḥḥ] ma'nāsına; yukālu: أَيُّ مَحَّةٌ

الْأَنْقَى [el-enqā] [aḥvā] vezninde)

Vücūdunda ilikli kemikleri ince olan adama denir; نَقْوَاءُ [naqṽā] mü'ennesidir; yukālu: رَجُلٌ أَنْقَى وَأَمْرَأَةٌ نَقْوَاءٌ أَي دَقِيقًا الْقَصَبِ

ثَقَّةٌ نَقَّةٌ [en-niḳat] ثَقَّةٌ [siḳat] vezninde ve ona müzāveceten zikir olunur; yukālu: ثَقَّةٌ نَقَّةٌ

إِنْبَاعٌ [en-nuḳāvet] ثُمَامَةٌ [ṣumāmet] vezninde) Bir güne nebattır ki sâbūn gibi onunla esvâb gasl olunur; cem'î نُقَاوَى [nuḳāvā] gelir nūn'un zammıyla.

النَّيَّيُّ

[ن ق ي]

النَّقْيَةُ [en-naḳyet] تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Bir söze denir; yukālu: مَا فَاهُ بِنَقْيَةٍ أَي بِكَلِمَةٍ

النَّقْيِيُّ [en-neḳiyy] غَنِيٌّ [ganiyy] vezninde) Hâs undan yapılmış beyâz ekmeğe denir, حُوَارَى [ḥuvvārā] ma'nâsına.

الْمُنْقَى [el-munaḳḳā] مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Yola denir, طَرِيقٌ [tarīḳ] ma'nâsına. Ve Medîne ile Cebelu Uḥud beyninde bir mevzi' adıdır.

نَقْيَا [Niḳyā] (nūn'un kesriyle) Enbâr'da bir karye adıdır; Yaḥyā b. Ma'in el-Hâfîz en-Niḳyāvî oradandır.

بَانِقْيَا [Bāniḳyā] (nūn'un kesriyle) Kūfe kazâsında bir karyedir.

النَّقَاءُ [en-niḳā] لِقَاءٌ [liḳā] vezninde ve mürâdifidir ki buluşmak ma'nâsındadır; tekūlu: نَقِيْتُهُ نِقَاءً أَي لِقَيْتُهُ لِقَاءً

النَّيَّيُّ

[ن ك ي]

النِّكَايَةُ [en-niḳāyet] كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) A'dâyı kırıp geçirmek ma'nâsındadır; yukālu: نَكَى الْعَدُوَّ وَفِيهِ نِكَايَةٌ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا

وَجَرَحَ Ve hām çıbanın başını koparıp deşmek ma'nâsındadır; yukālu: نَكَى الْقَرْحَةَ هُنَيْتٌ وَلَا تُنَكُّ أَي لَا إِذَا نَكَأَهَا Ve bu terkîb du'âdır. Ve bu terkîb du'âdır. Ve kelimesi mechûldür, nâkıs olmakla âhiri menkûstur, "Hemîşe a'dâ üzere gâlib ve muzaffer olup aslâ menkûb ve mahzûl olmayasın" demektir. Ve مَنَكِيٌّ [menkiyy] kelimesi نِكَايَةٌ [niḳāyet]ten مَرْمِيٌّ [mermiyy] veznindedir.

الْوَاوِيُّ

[ن م و]

النَّمُوُّ [en-numuvv] عُلُوٌّ [ʿuluvv] vezninde) Bir nesne bereketlenip artmak ma'nâsındadır; yukālu: نَمَا الشَّيْءُ يَنْمُو نُمُوًّا إِذَا زَادَ Ve ele ve sakala yakılan خِضَابٌ [ḥiḍāb]ın rengi koyulanmak ma'nâsındadır; yukālu: نَمَا الْخِضَابُ إِذَا اُزْدَادَ حُمْرَةً وَسَوَادًا

النَّيَّيُّ

[ن م ي]

النَّمْيِيُّ [en-nemy] رَمِيٌّ [remy] vezninde) ve النَّمِيَّيُّ [en-numiyy] عُتِيٌّ [ʿutiyy] vezninde) ve

النَّمَاءُ [en-nemā] سَحَاءٌ [sehā] vezninde) ve

النَّمِيَّةُ [en-nemiyyet] عَطِيَّةٌ [ʿaṭiyyet] vezninde) نَمَى الشَّيْءُ يَنْمِي نَمِيًّا وَنَمِيًّا نَمَاءً وَنَمِيَّةً إِذَا زَادَ Ve tutruğu çoğaltmakla âteşi pek 'alevlendirmek ma'nâsına müsta'meldir; yukālu: نَمَى الرَّجُلُ إِذَا سَمِنَ Ve semirmek ma'nâsındadır; yukālu: نَمَى الْمَاءُ إِذَا طَمَأَ Ve bir adama bir kelâm ve haber ref' ve isnād

olunmak ma'nāsınadır; yukālu: نَمَى إِلَيْهِ Ve bu ma'nāda müte'addī olur; tekūlu: نَمَيْتُ الْحَدِيثَ إِلَيْهِ إِذَا رَفَعْتَهُ وَعَزَوْتَهُ

الإنماء [el-inmā] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir nesne artmak ma'nāsınadır; yukālu: زَادَ أُنْمَى الشَّيْءُ إِذَا زَادَ Ve artırmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا زَادَهُ أُنْمَاءُ Ve bir sözü nemîme vechiyle işā'a ve iblāg eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أُنْمَى الْحَدِيثُ إِذَا أَدَاعَهُ عَلَى وَجْهِ التَّمِيمَةِ öldürmek ma'nāsınadır ki darb eden kimsenin önünden firār ve nazar-gāhından gā'ib olduktan sonra ölmekten 'ibārettir; yukālu: أُنْمَى الصَّبِيدُ إِذَا رَمَاهُ فَأَصَابَهُ ثُمَّ ذَهَبَ عَنْهُ فَمَاتَ

التنموية [et-tenmiyyet] (تَفْعِلَةٌ [tef'ilet] vezninde) Bu dahi bir nesne bereketlenip artmak ma'nāsınadır; yukālu: نَمَى الشَّيْءُ إِذَا زَادَ Ve bir haber ve kelāmı bir adama 'azv ve isnād eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: نَمَيْتُ إِلَيْهِ الْحَدِيثُ إِذَا رَفَعْتَهُ إِلَيْهِ وَعَزَوْتَهُ

الإنتماء [el-intimā] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Bir adam bir kimseye kendisini nisbet eylemek, intisāb ma'nāsınadır ki nisbetlenmek ta'bīr olunur; yukālu: إِنْتَمَى إِلَيْهِ إِذَا انْتَسَبَ Ve kuş bir mahalden kalkıp āher mahalle konmak ma'nāsınadır; yukālu: إِنْتَمَى الْبَازِي إِذَا ارْتَفَعَ مِنْ مَوْضِعِهِ إِلَى آخَرَ

التنموي [et-tenemmī] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Bu dahi kuş yerinden kalkıp başka yere konmak ma'nāsınadır; yukālu: تَنَمَّى الْبَازِي بِمَعْنَى إِنْتَمَى

النمائية [en-nāmiyyet] Kuvvet ve nemā' sāhibidir ki artıp büyüme şānından olan nesnelere, murād mahlūk-ı ilāhīdir. Kāle's-şārih ve minhu'l-hadīsu: "لَا تُنْمَلُوا" Ve بِنَامِيَةِ اللَّهِ "أَيِ الْخَلْقِ

نَامِيَةِ الْكَرْمِ [nāmiyyetu'l-kerm] Asmanın sal-

kımlı olan çubuğuna ıtlāk olunur. Ve **نَامِيَةٌ** [Nāmiyyet] Bir ma'rūf suyun adıdır.

الأئمي [el-unmiyy] (تُرْكِيٌّ [turkiyy] vezninde) İçi samanla doldurulmuş gılāf makūlesine denir, yastık ve deve havudu ve sā'iri gibi. Burada خَسِيَّةٌ ve خَيْشَمَةٌ nüshaları galattır, savāb olan حَشِيَّةٌ [haşiyyet]tir ki حَشْوٌ [haşv]den me'hūzdur.

النمأة [en-nemāt] (حَصَاةٌ [haşāt] vezninde) Ufak karıncaya denir; cem'î nemy [nemā] gelir, حَصَا [haşā] vezninde.

النميين [en-Nāmiyyān] İki şā'ire ıtlāk olunur. Biri Maşışalı ve biri Gazzelidir.

النموية [en-nemiyyet] (عَنْبِيَّةٌ [ganiyyet] vezninde) İplik eğiren kimsenin çıkıktan sıyırdığı birbirine mukābil iki iplik kalemidir ki üzerlerine iplik sarılmakla yumak olurlar.

النموي [en-numiyy] (عُتِيٌّ [utiyy] vezninde) "ن،م،م" māddesinde zikr olundu ki lügat-i Rūmiyyede fels ma'nāsınadır ki pula ve mangıra denir.

اليائي

[ن ن ي]

ننا [Nenā] (عَصَا [aşā] vezninde) Ebū Bekr Muḥammed b. Maḥmūd el-Işfahānī nām fakīh ve muhaddisin pederi isimdir.

اليائي

[ن و ي]

الننية [en-niyyet] (نُونٌ'un kesri ve yā'nın teşdidi ve tahfiifiyle) Bir nesneye kasd ve 'azm eylemek ma'nāsınadır ki ona mübāşerete 'akd-i kalb eylemekten 'ibārettir; yukālu: نَوَى الشَّيْءَ يَنْوِيهِ نِيَّةً وَنِيَّةً

إِذَا قَصَدَهُ Ve bir nesneyi zāyî'e eylemeye-yip hıfz ve sıyānet eylemek ma'nāsına müsta'meldir, lüzüm 'alakasıyla; yukālu: نَوَى اللهُ فَلَانَا أَيَّ حَفِظَهُ Ve

نِيَّة [niyyet] 'Azm ve teveccüh olunan semt ve merāma denir, gerek sefer ve gerek 'amel ve hācet makūlesi olsun; yukālu: نَوَى Ve irak olmak, bu' d ma'nāsınadır, ke-mā se-yuzkeru.

الْإِنْتِوَاء [el-intivā] [ifti'āl] vezninde) Bu nesneye 'azm ve kasd eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِنْتَوَاهُ إِذَا قَصَدَهُ

التَّنَوِّي [et-tenevvī] [tefa'ul] vezninde) **إِنْتِوَاء** [intivā] ma'nāsınadır; yukālu: تَنَوَّاهُ إِذَا قَصَدَهُ

النَّوَى [en-nevā] [aṣā] vezninde) Bu dahi 'azm ve kasd olunan semt ve cihet ve merāma denir; yukālu: نَوَى نَوَى بَعِيدَةً أَيَّ جِهَةً Ve irak olmak ma'nāsınadır, نِيَّة [niyyet] gibi; yukālu: نَوَى عَنْهُ نِيَّةً وَنَوَى إِذَا بَعَدَ Ve

نَوَى [nevā] Hāne ve sarāya itlāk olunur. Ve bir mekāndan mekān-ı āhere nakl ve tahavvül eylemek ma'nāsınadır; yukālu: نَوَى نَوَاةً Ve نَوَى مِنْ مَكَانٍ إِلَى آخَرَ إِذَا تَحَوَّلَ lafzından cem' olur ki çekirdeğe denir; cem'ü'l-cem'i أَنْوَاء [envā] gelir ve نُوَى [nu-viyy] gelir, نُوتِي [utiyy] vezninde ve نُويِّي [niviyy] gelir kesreyle. Ve

نَوَى [nevā] Kızları hitān eden sünnetçiye denir. Ve Şām diyārında bir karye adıdır, Şeyhu'l-İslām Ebū Zekeriyā Yahyā en-Nevevī kaddesallāhu rūhahu oradandır. Ve Semerķand kazāsında bir karye adıdır. Ve

نَوَى [nevā] Masdar olur, çekirdek atmak ma'nāsınadır; yukālu: نَوَى الرَّجُلُ نَوَى إِذَا أَلْقَى النُّوَاةَ

الْإِنْوَاء [el-invā] (hemzenin kesriyle) Iraklaşmak ma'nāsınadır yāhūd kesirü'l-esfār olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَنْوَى الرَّجُلُ إِذَا تَبَاعَدَ أَوْ كَثُرَتْ أَسْفَارُهُ Ve bir adamın işini bitirmek ma'nāsınadır; yukālu: أَنْوَى حَاجَتَهُ إِذَا قَضَاهَا Ve hurmā koruğu ve sā'ir meyve çekirdek bağlamak ma'nāsınadır; yukālu: أَنْوَى النَّبْشَةَ إِذَا عَقَدَتْ نَوَاهَا Ve çekirdek atmak ma'nāsınadır; yukālu: أَنْوَى الرَّجُلُ إِذَا أَلْقَى النُّوَاةَ Ve nākayı tavlandırmak ma'nāsınadır; yukālu: أَنْوَى النَّاقَةَ السَّمَنُ إِذَا جَعَلَهَا نَآوِيَةً

التَّنَوِّيَّة [et-tenviyet] [tef'ilet] vezninde) Bu dahi bir adamın işini bitirmek ma'nāsınadır; yukālu: نَوَى حَاجَتَهُ إِذَا قَضَاهَا Ve meyve kısmı çekirdek bağlamak ma'nāsınadır; yukālu: نَوَى النَّبْشَةَ إِذَا عَقَدَتْ نَوَاهَا Ve çekirdek atmak ma'nāsınadır; yukālu: نَوَى الرَّجُلُ إِذَا أَلْقَى النُّوَاةَ

النَّوَاة [en-nevāt] [ḥaṣāt] vezninde) Çekirdeğe denir ki zikr olundu. Ve a'dāddan yirmi 'alā-kavlin on 'adede denir; yukālu: Ve bir ūkiyye altına denir, 'alā-kavlin dört dāne meskūk altına denir yāhūd beş dirhem vezninde yāhūd üç dirhem vezninde yāhūd üç buçuk dirhem vezninde olana denir; yukālu: تَزَوَّجَهَا عَلَى نَوَاةٍ مِنْ ذَهَبٍ أَيَّ عَلَى أَوْقِيَّةٍ مِنْ ذَهَبٍ أَوْ هِيَ أَرْبَعَةُ دَنَانِيرٍ أَوْ مَا زَيْتُهُ حَفْسَةُ دَرَاهِمٍ أَوْ ثَلَاثَةُ شَرِيهِمْ der ki bu ma'nā çekirdek ma'nāsından me'hūzudur. Ve Nihāye'de beş dirhem kıymetinde olan altınla da müfesserdir.

بَنُو نَوَى [Benū Nevā] [fetā] vezninde) Bir kabiledir.

نَاوٍ [Nāv] [ḥāl] vezninde) Bir kal'a adıdır.

النَّوَى [en-neyy] (nūn'un fethiyle) İç yağına denir شَحْم [ṣaḥm] ma'nāsına.

نِيَانُ [Neyyān] (رِيَانُ [reyyān] vezninde) Bir mevzi'dir.

النَّوِيَّةُ [en-neveviyyet] (عَرَبِيَّةٌ [‘arabiyyet] vezninde) Dā'imā hurmā çekirdeği ekl eden develere denir; yukālu: **إِبِلٌ نَّوِيَّةٌ أَيُّ** تَأْكُلُ النَّوِيَّ

الْإِسْتِنَوَاءُ [el-istinvā'] Bu dahi çekirdek atmak ma'nāsınadır; yukālu: **إِسْتَنَوَى الرَّجُلُ إِذَا** أَلْقَى النَّوَاءَ

النَّيِّ [en-neyy] (طَيِّ [ṭayy] vezninde) ve

النَّوَايَةُ [en-nevāyet] (nūn'un fethi ve kesriyle) Nāka semirmek ma'nāsınadır; yukālu: **نَوَتْ النَّاقَةَ تَنْوِي نَبَاً وَنَوَايَةً إِذَا سَمَدَتْ**

النَّوَايَةُ [en-nāviyet] ve

النَّوَايِ [en-nāvī] Semiz ve tavlı nākaya denir, vasf-ı hāstur; cem'î **نَوَاءٌ** [nivā'] gelir nūn'un kesriyle.

النَّيِّ [en-niyy] (nūn'un kesriyle) Ma'nā-yı mezbürdan ismdir, nākanın semizliğine denir; yukālu: **بِالنَّاقَةِ نَبِيٌّ أَيُّ سَمَنٌ**

النَّيِّ

[ن ه ي]

النَّهْيِ [en-neh] (nūn'un fethi ve hā'nın sükünuyla) Bir adamı bir nesneden men' ve yasak eylemek ma'nāsınadır ki emr mukābilidir; yukālu: **نَهَاهُ عَنْهُ يَنْهَاهُ نَهْيًا مِنْ** النَّبَابِ **النَّالِثُ ضِدُّ أَمْرُهُ**

الْإِنْتِهَاءُ [el-intihā'] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Mutāvi'dir ki yasağı esleyip geri durmak ma'nāsınadır; yukālu: **نَهَاهُ عَنْهُ فَانْتَهَى** Ve bir nesne gāyete varmak ma'nāsınadır ki tecāvüz eylemeyip oradan durmaktan 'ibārettir; yukālu: **إِنْتَهَى الشَّيْءُ إِذَا بَلَغَ** نِهَائِيَّتَهُ Ve bir adama bir haber yetişmek ma'nāsınadır; yukālu: **إِلَيْكَ أَنْتَهَى الْمَثَلُ فَانْتَهَى** أَيُّ بَلَغَ

التَّنَاهِي [et-tenāhī] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Bu dahi yasağı kabülle geri durmak ma'nāsınadır; yukālu: **نَهَاهُ فَتَّنَاهَى** Ve bir nesne nihāyet bulmak ma'nāsınadır; yukālu: **تَنَاهَى الشَّيْءُ إِذَا بَلَغَ نِهَائِيَّتَهُ**

النَّهْوُ [en-nehuvv] (عَدْوٌ [‘aduvv] vezninde) Münkerāttan dā'imā nāsı zecr ve men' eden adama denir; yukālu: **هُوَ نَهْوٌ عَنِ الْمُتَكْرِرِ** أُمُورٌ بِالْمَعْرُوفِ

النُّهْيَةُ [en-nuhyet] (غُرْفَةٌ [ğurfet] vezninde) İsmdir, bir nesneden geri durdurmağa denir ki yasak ta'bir olunur. Ve bir nesnenin gāyet ve encāmına denir; yukālu: **بَلَغَ الشَّيْءُ** نُهْيَتَهُ أَيُّ غَايَتَهُ وَآخِرَهُ **نُهْيَتُهُ** Ve yere kakılan kazığın başında olan kertiğe denir ki ona ip geçirilir. Ve 'akl ve müdrikeye denir, sāhibini kabāyihten nehy eylediği için; cem'î **نُهْيٌ** [nuhā] gelir, مُدْيَةٌ [mudyet] ve مُدَى [mudā] gibi. Ve **نُهْيٌ** [nuhā], هُدَى [hudā] gibi müfred olur; yukālu: **هُوَ ذُو النُّهْيَةِ وَالنُّهْيِ وَهُمْ أَوْلُو** النُّهْيِ أَيُّ الْعَقْلِ وَالْعُقُولِ

النَّهْيَايَةُ [en-nihāyet] ve

النَّهْيَاءُ [en-nihā'] (nūn'ların kesriyle) Bunlar da bir şey'in gāyet ve āhirine denir; yukālu: **بَلَغَ نُهْيَتَهُ وَنِهَائِيَّتَهُ وَنِهَائَهُ أَيُّ غَايَتَهُ وَآخِرَهُ** Ve **نِهَائِيَّةٌ** [nihāyet] Besirek devenin burnuna geçirdikleri ağacın ucuna denir. Ve şol tahtaya denir ki karşılıklı düzüp üzerinde dābbeye yük tahmīl olunur; iki tarafında olana **حَامِلَتَانِ** [hāmiletān] ve **عَاضِدَتَانِ** [‘āḍidetān] dahi derler. Ve

نِهَاءٌ [nihā'] Pek küçük yağmur gölcüğüne denir. Ve

نِهَاءُ النَّهَارِ [nihā'u'n-nehār] Gündüzün kemāl-i irtifā'ından 'ibārettir ki murād nisf-ı nehāra karībdir. Ve

نِهَاءُ الْمَاءِ [nihā'u'l-mā'] Suyun gereği gibi

kabarıp kalkmasından 'ibārettir. Ve

نِهَاءٌ [nihā] Sırçaya denir, رُجَاجٌ [zucāc] ma'nāsına, 'alā-kavlin sırçadan düzülmüş şīşe ve bardak makülesine denir; bunda kasr ile de lügattir, müfredi نِهَاءَةٌ [nihā'et] tir hā'yla. Ve bir nev' ak taş ismidir ki mermerden yumuşak olur. Ve bādiyede bir devāyī nebāt adıdır. Ve bir cins boncuk adıdır.

التَّنْهِيَةُ [et-tenhiyet] (تَفْعَلَةٌ [tef'ilet] vezninde) Bir nesne nihāyete ermek ma'nāsınadır; yukālu: نَهَى الشَّيْءُ إِذَا بَلَغَ نِهَائَتَهُ Ve bir adama bir sözü ve bir haberi yetiştirmek ma'nāsınadır; yukālu: نَهَى إِلَيْهِ الْخَبْرَ إِذَا بَلَغَهُ ve **تَنْهِيَةٌ** [tenhiyet] İsm olur, derenin suyu müntehī olduğu yere denir.

الْإِنْهَاءُ [el-inhā] (hemzenin kesriyle) Bir adama bir sözü ve haberi yetiştirmek ma'nāsınadır; tekūlu: إِلَيْكَ أَنْهَى الْمَثْلَ وَنَهَى كَمَا ذَكَرَ أَيُّ بَلَغَهُ وَيُقَالُ إِنْتَهَى إِلَيْهِ الْمَثْلُ وَنَهَى وَأَنْهَى Ya'nī bu mādleden söz yetişmek ma'nāsına mechūl istī'māl olunur, lākin ma'lūm olarak vürüdü lügat-i nādiredir. Ve

إِنْهَاءٌ [inhā] Su gölüne gelmek ma'nāsınadır; yukālu: أَنْهَى الرَّجُلَ إِذَا أَتَى نَهْيًا Ve bir nesneyi yerine iblāg eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَنْهَى الشَّيْءَ إِذَا أَبْلَغَهُ

النَّهْيُ [en-nihy] (nūn'un kesri ve fethi ve hā'nın sükūnuyla) Su gölüne denir, غَدِيرٌ [gādīr] ma'nāsına yāhūd göle şebīh yere denir ki onda su irkilir; cem'i أَنْهَى [enhī] gelir hemzenin fethi ve hā'nın kesriyle ve أَنْهَاءٌ [enhā] gelir ve نُهْيٌ [nuhiyy] gelir, ضَلِيٌّ [şuliyy] vezninde ve نِهَاءٌ [nihā] gelir, كِسَاءٌ [kisā] vezninde.

التَّنْهَاءُ [et-tenhā] (tā'nın fethiyle) Derenin suyu müntehī olduğu yere denir, تَنْهِيَةٌ [ten-

hiyet] gibi.

النَّهْيَةُ [en-nihyet] (nūn'un kesriyle) ve

النَّهْيَةُ [en-nehyyet] (غَنِيَّةٌ [gāniyyet] vezninde) Nihāyet derecede semiz ve tavlı nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ نَهِيَّةٌ وَنَهِيَّةٌ إِذَا بَلَغَتْ غَايَةَ السِّمَنِ

الْمَنْهَاءُ [el-menhāt] (مَرْمَاءَةٌ [mermāt] vezninde) 'Ākıl adama denir, nefsin ve sā'iri kabāyihten nehy ve men'e bā'is olduğu için; yukālu: رَجُلٌ مَنْهَاءٌ أَيُّ عَاقِلٌ

النَّهْاَوَةُ [en-nehāvet] (حَلَاوَةٌ [halāvet] vezninde) Bir kimse 'ākıl ve hūş-mend olmak ma'nāsınadır; yukālu: نَهْوُ الرَّجُلِ نَهْاَوَةٌ مِنَ الْبَابِ الْحَاصِسِ إِذَا كَانَ مَنْهَاءً

النَّهْيِيُّ [en-nehyy] (غَنِيٌّ [gāniyy] vezninde) 'Ākıl adama denir; cem'i أَنْهِيَاءٌ [enhīyā] gelir.

النَّهْيِيُّ [en-nehī] (عَمِيٌّ [amī] vezninde) Bu dahi pek 'ākıl adama denir; cem'i نَهْوَنٌ [nehūn] gelir, عَمُونَ [amūn] vezninde ki i'lāl olunmuştur; yukālu: هُوَ نَهْيٌ مِنْ قَوْمٍ أَنْهِيَاءٌ وَنَهٍ مِنْ نَهِيْنٍ وَيُقَالُ نَهٍ بِالْكَسْرِ عَلَى الْإِتْبَاعِ أَيُّ هَذَا نَهْيُكَ مِنْ رَجُلٍ [ve yukālu:] مُتَّنَاهِي الْعَقْلَ حَسْبُكَ وَمَعْمُورٌ وَمَنَاهِيكَ مِنْ رَجُلٍ وَنَهَاكَ مِنْ رَجُلٍ نَهْيُكَ مِنْ رَجُلٍ وَنَاهِيكَ مِنْهُ Ya'nī "Filān bir gāyettir ki sana her vechle kāfi ve vāfi olmakla seni sā'ire taleb ve mürāca'attan lisān-ı hālle nehy ve men' eder." Misāl-i evvel mübālagaten vasf bi'l-masdardır. Şārih der ki misāl-i evvelde müfred ve cem' ve müzekker ve mü'ennes müsāvīdir ve misāl-i sānī ki ism-i fā'ildir ve sālīs ki fi'l-i mazīdir onlar da mer'īdir ve sānī hāliyyet üzere mansūbdur.

نَهَاءٌ [Nehāt] (حَصَاءَةٌ [haşāt] vezninde) Bir feres adıdır.

نُهْيَةٌ [Nuheyyet] (سُمَيْيَةٌ [sumeyyet] vezninde) Esed b. 'Abdul'uzzā nām kim-senin ümm-i veledi ismidir ki Hazret-i Ḥadīce'nin ceddesidir. Kezālik 'Ömer b. el-Ḥattāb radiyallāhu 'anhu hazretlerinin umm-i veledi ismidir.

النُّهْيُ [en-nehā] (فَتَى [fetā] vezninde) Terk-i hācet eylemek ma'nāsınadır; güyā ki kendi nefsi cihetinden nehy olunmuştur; yukālu: **طَلَبَ حَاجَتَهُ حَتَّى نَهَى عَنْهَا نَهَى مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَيُقَالُ أَتَيْتُهَا نَهَى عَنْهَا أَي تَرَكَهَا ظَفَرَ بِهَا أَوْ لَمْ يَطْفُرْ**

نِهْيَا [Nihyā] (nūn'un kesriyle) ve

نَهْيَا [Neheyā] (fetehātla) Bir su adıdır.

الْنُهَاءُ [en-nuhā'] (nūn'un zammıyla) زُهَاءُ [zuhā'] vezninde ve mürādifidir ki mikdār ma'nāsınadır; yukālu: **نُهَاءٌ مِائَةٌ أَي زُهَاءُهَا**

دَيْرُ نِهْيَا [Deyru Nihyā] (nūn'un kesriyle) Mışır'da bir karyedir.

نُهْيُ [Nuhā] (هُدَى [hudā] vezninde) Bahreyn kazāsında bir karyedir.

التَّنْهَاءُ [et-tinhāt] (tā'nın kesriyle) Toprak ve çamur makülesinden yapma su bendine denir ki onunla semt-i āhere sarf olunur.

FASLU'L-VĀV

فَضْلُ الْوَاوِ

الْوَائِي

[وَأَي]

الْوَائِي [el-ve'y] رَأَيْتُ [re'y] vezninde) Va'd eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **وَأَي الشَّيْءِ وَأَيًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا وَعَدَهُ 'UHDE EYLEMEK MA'NĀSINADIR; yukālu: إِذَا وَآه إِذَا وَضَمَنَهُ** Ve

وَأَي [ve'y] Nāstan 'aded-i kesire denir. Ve vehm ve zann ma'nāsınadır; tekūlu: **فِي وَأَيِّ كَذَا أَي فِي وَهْمِي وَطَيْتِي**

الْوَوَى [el-ve'ā] (فَتَى [fetā] vezninde) Yavuz ve cüst ve çālāk dābbeye denir. Ve yaban eşeğine denir; **وَأَوَى** [ve'āt] mü'ennesidir, فَتَاةٌ [fetāt] gibi.

الْوَوِيَّةُ [el-ve'iyet] (غَنِيَّةٌ [ġaniyyet] vezninde) İnciye denir, **دُرَّةٌ** [durret] ma'nāsına. Ve geniş tencereye ve çanağa denir, **وَأَوِيَّةٌ** [ve'yet] dahi denir, **تَمْرَةٌ** [temret] vezninde; yukālu: **قَدْرٌ وَقَصْعَةٌ وَوَيْتَةٌ وَوَأَوِيَّةٌ أَي وَاسِعَةٌ** Ve büyük çuvala denir. Ve büyük karınlı nākaya denir. Ve umūr-ı beytini güzel idāre ve hıfz eden kār-güzār kadına denir; yukālu: **إِمْرَأَةٌ وَوَيْتَةٌ أَي حَافِظَةٌ لِبَيْتِهَا**

الْإِتِّبَاءُ [el-itti'ā'] (إِتِّكَاءٌ [ittikā'] vezninde) Bir adamın va'dini kabül eylemek ma'nāsınadır; yukālu: **إِتَّى الرَّجُلُ إِذَا اتَّعَدَ**

الْإِسْتِيَاءُ [el-isti'ā'] Bir adamdan va'de istemek ma'nāsınadır; yukālu: **إِسْتَوَاهُ أَي اسْتَوْعَدَهُ**

التَّوَائِي [et-tevā'i] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Birikmek ma'nāsınadır; yukālu: **تَوَوَّى الْقَوْمُ إِذَا اجْتَمَعُوا**

الْيَائِي

[وت ي]

الْوَيْي [el-vety] (vāv'ın fethi ve tā'nın sükūnuyla) Gölcüklere denir, جَيْنَات [cey'āt] ma'nāsına; müfredi وَئِيَّة [vetyet]tir.

الْيَائِي

[و ث ي]

الْوَيْي [el-vesy] (sā-yı müsellesle ile حَسِيّ [ḥasy] vezninde) وَثَاء [ves] ma'nāsındadır ki mefāsılda olan veca'ca denir, Türkîde sızı ta'bîr olunur; yukālu: فِي مَفَاصِلِهِ وَثِيٌّ أَيُّ وَثَاءٌ

الْمَوْئِيَّةُ [el-mevsiyyet] [mermiyyet] vezninde) Bir 'uzv ve mafsalında sızı peydā olmuş adama denir; yukālu: وَثِيْتُ يَدُهُ عَلَى الْمَجْهُولِ فَهِيَ مَوْئِيَّةٌ أَيُّ مَوْثُوَّةٌ بِهَا وَثِيٌّ هُدَى [hudā] vezninde) وَثِيٌّ [vesy] lafzından cem'edir, sızılar demektir.

الْإِيَّاءُ [el-iṣā] (hemzenin kesriyle) Bir adamın merkūbu olan hayvān yāhūd gemi sınıp berbād olmak ma'nāsındadır; yukālu: أَوْثَى الرَّجُلُ إِذَا انْكَسَرَ بِهِ مَرْكَبُهُ مِنْ حَيَوَانٍ أَوْ سَفِينَةٍ

الْمَيْئَاءَةُ [el-miṣā'et] (mīm'in kesriyle) Demir çomağa ve gürze denir; yukālu: ضَرَبَهُ بِالْمَيْئَاءَةِ أَيُّ بِالْمُرْزَبَةِ

الْيَائِي

[وج ي]

الْوَجِي [el-vecā] (ʿaṣā] vezninde) Ayak yā tırnak yalın yürümekten yāhūd taşlık sert yerde yürümekten aşınıp fersüde olmak yāhūd ondan eşedd olan hālete uğramak ma'nāsındadır ki taşırkamaktan

derileri soyulup etleri pāre pāre olmaktan وَجِي الْمَاشِي وَجِي مِنَ الْبَابِ 'ibārettir; yukālu: الرَّابِعُ إِذَا حَفِيَ أَوْ أَشَدُّ مِنْهُ وَيُقَالُ أَصَابَهُ الْوَجِي

الْوَجِي [el-vecī] (ʿami] vezninde) ve **الْوَجِي** [el-veciyy] (ḡaniyy] vezninde) Ayağı taşırkamakla aşınıp yeprimiş adama denir; mü'ennesi وَجِيَاءُ [vecyā]dır, حَمْرَاءُ [ḥamrā] gibi.

الْتَّوَجِي [et-teveccī] (tefa'ul] vezninde) Bu dahi ayak aşınıp yeprimek ma'nāsındadır; yukālu: تَوَجَّى الْفَرَسُ بِمَعْنَى وَجِيٍّ أَوْجِيَّةُ [el-iṣā] (hemzenin kesriyle) Ayağı taşırkatıp aşındırmak ma'nāsındadır; tekūlu: وَجِيًّا وَجِيًّا وَجِيًّا وَجِيًّا Ve vermek ma'nāsındadır; yukālu: أَوْجَاهُ إِذَا أَعْطَاهُ Ve buhl eylemek ma'nāsına olmakla zıdd olur; yukālu: وَجِيًّا وَجِيًّا وَجِيًّا وَجِيًّا Ve sayyād av bulmayıp hā'iben dönmek ma'nāsındadır; yukālu: وَجِيًّا وَجِيًّا وَجِيًّا وَجِيًّا Ve atın tırnakları pek körlenip künd olmakla bastığı yere te'sîr eylemeyip kazmaktan kalmak ma'nāsındadır; yukālu: أَوْجَى الْحَافِرِ إِذَا انْتَهَى وَجِيًّا وَجِيًّا وَجِيًّا وَجِيًّا Ve bir nesneden fārig olup geri çekilmek ma'nāsındadır; yukālu: وَجِيًّا وَجِيًّا وَجِيًّا وَجِيًّا Ve bir adamı işe yaramaz hayr ve menfa'atsiz bulmak ma'nāsındadır; tekūlu: وَجِيًّا وَجِيًّا وَجِيًّا وَجِيًّا

الْوَجِي [el-vecy] (vāv'ın fethi ve cīm'in sükūnuyla) Bu dahi bir kimseyi hayr ve menfa'atsiz bulmak ma'nāsındadır; tekūlu: سَأَلْنَاهُ فَوَجِيْنَاهُ وَجِيًّا مِنْ الْبَابِ الثَّانِي أَيُّ وَجَدْنَاهُ وَجِيًّا وَجِيًّا Ve enemek, حَضِيٍّ [ḥasy] ma'nāsındadır; tekūlu: وَجِيْتُهُ إِذَا حَضَيْتُهُ

الْأَوْجِيَّةُ [el-evciyyet] [evdiyyet] vezninde) وَجَاءَ [vicā] lafzından ki كِسَاءً [kisā]

veznindedir, cem'dir, küçük arka yükleri-ne denir, صَغَارٌ عُكُومٌ ma'nāsına.

الْوَجِيءُ [el-veciyy] [غَنِئِي] [ġaniyy] vezninde) Hayr ve menfa'atsiz, cemādāt kabīlinden olan kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ وَجِيءٌ أَي لَا خَيْرَ عِنْدَهُ

مِيعِي [Mīcā] [عِيسَى] [ʿīsā] vezninde) Nu'mān b. Muḳarrin eṣ-Şahābī ceddinin ismidir.

الْيَائِي

روح ي

الْوَحْيُ [el-vaḥy] (vāv'ın fethi ve ḥā-yı mühmelenin sükūnuyla) İṣāret eylemek ma'nāsınadır; yukālu: وَحَى إِلَيْهِ يَحْيَى وَحْيًا إِذَا أَشَارَ

Mü'ellifin *Başā'ir*'de beyānına göre iṣāret-i serī'a ma'nāsına mevzū'dur. Ve ma'nā-yı merkūm 'alā-vechī'r-remz ve't-ta'rīz kelāmı ve terkībden mücerred savtla ve ba'zı cevārihle bi'l-iṣāre hāsıl olur ve kitābetle de sūret bulur. Bu cihetle bunların her birinde isti'māl olunur. Ve *Başā'ir*'de bundan başka nefāyis dahi olmakla rāgib olanlar mürāca'at ederler. İntehā. Ve

وَحْيِي [vaḥy] Yazı yazmak ma'nāsınadır; tekūlu: وَحَيْتُ الْكِتَابِ إِذَا كَتَبْتَهُ Ve yazılmış nāme ve kitāba itlāk olunur. Ve elçi göndermek ma'nāsınadır; yukālu: وَحَى إِلَيْهِ إِذَا أُرْسِلَ إِلَيْهِ رَسُولًا Ve ilhām ma'nāsınadır; yukālu: وَحَى اللَّهُ فِي قَلْبِهِ كَذَا أَيَّ الْأَهْمَةِ Ve gizlice söz söylemek ma'nāsınadır; yukālu: وَحَى إِلَيْهِ إِذَا كَلَّمَهُ خَفِيًّا adama ilkā olunan kelāma denir. Ve savt ve āvāza denir, gerek insānın ve gerek sā'irin olsun; cem'ī **وَحْيِي** [vuḥiyy] gelir, **حَلِي** [huliy] vezninde. Ve

وَحْيِي [vaḥy] Sür'at eylemek ma'nāsınadır; yukālu: وَحَى الرَّجُلُ وَحْيًا إِذَا أَسْرَعَ

الْوَحَا [el-veḥā] [عَصَا] [ʿaṣā] vezninde) ve

الْوَحَاةُ [el-veḥāt] [حَصَاةٌ] [ḥaṣāt] vezninde) Bunlar da savt ve āvāza denir. Ve

وَحَا [veḥā] Bir kavmin seyyid ve zī-şānına denir; yukālu: هُوَ وَحَا الْقَوْمِ أَي سَيْدُهُمْ Ve āteşe denir. Ve ferīşteye denir, melek ma'nāsına. Ve 'acele ve isrā' ma'nāsınadır; bunda medd ile de lügattir; ve minhu kavluhum: وَوَحَا أَلْوَحَا أَلْوَحَا أَي الْعَجَلَةَ وَالْإِسْرَاعَ Ve bu, fi'l-i muzmer ile iġrā' üzere mansūbdur; ve yukālu: وَحَى يَحْيَى وَحَا وَوَحَاءٌ إِذَا أَسْرَعَ

الْوَحْيَاءُ [el-iḥā'] (hemzenin kesriyle) Bir adama bir kimseyi yā bir nesneyi göndermek ma'nāsınadır; yukālu: أَوْحَى إِلَيْهِ إِذَا بَعَثَهُ Ve ilhām ma'nāsınadır; yukālu: أَوْحَى اللَّهُ إِلَيْهِ أَيَّ الْأَهْمَةِ Ve kalbe havf ve endīşe düşüp havf-nāk olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَوْحَتْ نَفْسُهُ أَي وَقَعَ فِيهَا خَوْفٌ

التَّوْحِي [et-tevaḥḥī] [تَفَعُّلٌ] [tefa'ul] vezninde) Sür'at eylemek ma'nāsınadır; yukālu: تَوَحَّى الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ

الْوَحْيِي [el-veḥiyy] [غَنِئِي] [ġaniyy] vezninde) Tīz ve sür'atli, çabuk ma'nāsınadır; yukālu: شَيْءٌ وَجِيءٌ أَي عَجَلٌ مُسْرِعٌ

الْإِسْتِيحَاءُ [el-istihā'] Bir adamı bir yere göndermek için çağırıp onu tahrik ve teşvik eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَوْحَاهُ إِذَا دَعَاهُ لِيُرْسِلَهُ Ve bir nesnenin fehm ve idrākini taleb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَوْحَاهُ إِذَا اسْتَفْهَمَهُ

التَّوْحِيَّةُ [et-tevḥiyet] [تَفْعِيلَةٌ] [tef'ilet] vezninde) Bir kimseye ta'cīl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: وَحَاهُ إِذَا عَجَّلَهُ

الْبَائِي

[وخ ي]

الْوَحْيِي [el-vaḥy] (vāv'ın fethi ve hā-yı mu'cemenin sükūnuyla) Kasd eylemek ma'nāsınadır; yukālu: وَحَاهُ يَخِيهِ وَخِيًا إِذَا فَاصِدَهُ Ve mu'temed yola denir ki herkes kasd eder; yukālu: أَخَذَ وَخِيًا أَيَّ طَرِيقًا مُعْتَمَدًا Ve فَاصِدٌ [kāšid] ma'nāsınadır ki kasd ve i'tidālî olan yola denir; cem'î وَخِيِي [vuḥiyy] gelir, عُتِيِي [ʿutiyy] vezninde ve وَخِيِي [viḥiyy] gelir kesreyle. Ve

وَخِيِي [vaḥy] Mu'tedil yürütmek ma'nāsınadır; yukālu: وَخَى الرَّجُلُ يَخِي وَخِيًا إِذَا سَارَ قَصْدًا

التَّوْحِيَّةُ [et-tevḥiyet] (تَفْعِلَةٌ [tef'ilet] vezninde) Bir adamı bir işe tevcih ve ta'yin eylemek ma'nāsınadır; yukālu: وَحَاهُ لِلْأَمْرِ إِذَا وَجَّهَهُ لَهُ وَخِيًا وَحِيًا إِذَا تَحَرَّى وَخِيًا رِضَاءً إِذَا تَحَرَّى

الْإِسْتِيْحَاءُ [el-istihā] İstihbār ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَوْخَى الْقَوْمَ إِذَا اسْتَحْبَرَهُمْ

التَّوْحِيِي [et-tevaḥḥī] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Taharrî kılmak ma'nāsınadır; yukālu: تَوَّخَى رِضَاءً إِذَا تَحَرَّاهُ

الْبَائِي

[د ي ي]

الدِّيَّةُ [ed-diyet] (dāl'ın kesri ve yā'nın tahfifiyle) Maktül için verilen hün-bahāya denir ki kanı pahasıdır; cem'î دِيَاتٌ [diyāt] gelir; yukālu: أَدَى دِيَةَ الْقَتِيلِ أَيَّ حَقَّهُ Şārihin beyānına göre fi'l-asl masdardır. Aslı وَدِيِي [vidy] idi, āhirindeki hā' vāv-ı mahzūfeden 'ivazdır.

الْوَدْيِي [el-vedy] (وَغَدٌ [va'ed] vezninde) ve

الدِّيَّةُ [ed-diyet] (عِدَّةٌ [ʿidet] vezninde) Maktül için vārisine kan pahası vermek ma'nāsınadır; yukālu: وَدَى الْقَتِيلَ يَدِيهِ وَدِيًا وَدَى الأَمْرَ إِذَا قَرَّبَهُ إِذَا أُعْطِيَ دِيَّتَهُ Ve buğur kaşanmak için yā dişiye aşmak için aletini sarkıtmak ma'nāsınadır; yukālu: وَدَى الْبَعِيرُ إِذَا أَذَلَى لِيُبُولَ أَوْ لِيَضْرِبَ

وَدِيِي [vedy] Ba'de'l-bevl zekerden çıkan koyuca lüzüctli sucağıza denir; وَدِيِي [vediy] dahi denir, غَنِيِي [ganiyy] vezninde kemā se-yuzkeru; yukālu: لا يُوجِبُ الْعُغْسَلُ الْوَدْيِيَّ لَآ يُوَجِبُ الْعُغْسَلُ وَهُوَ مَا يَخْرُجُ بَعْدَ الْبُولِ Ve masdar olur, bir adamdan وَدِيِي [vedy] gelmek ma'nāsına; yukālu: وَدَى الرَّجُلُ وَدِيًا إِذَا خَرَجَ مِنْهُ الْوَدْيِي

الْوَادِي [el-vādī] Dağlar ve tepeler ve bayırlar aralıklarında olan açık ve ayırık yere denir ki dere ta'bır olunur; cem'î أَوْدَاءٌ [evdā] ve أَوْدِيَّةٌ [evdiyet] ve أَوْدَاةٌ [evdāt] ve أَوْدَايَةٌ [evdāyet] gelir. Şārih der ki وَدِيِي [vedy] māddesindedir ki seyelān ma'nāsınadır, mā-i mezkūrdan me'hūzdur.

الْإِدْيَاءُ [el-īdā] (hemzenin kesriyle) Helāk olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَوْدَى الرَّجُلُ إِذَا هَلَكَ Ve bir adamı i'dām ve nā-bedīd eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَوْدَى بِهِ الْمَوْتُ إِذَا ذَهَبَ بِهِ Ve bir kimse silāh ve yarağa müstagrak olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَوْدَى الرَّجُلُ إِذَا تَفَكَّرَ بِالسَّلَاحِ Ve bir adamın zekerinden ba'de'l-bevl وَدِيِي [vedy] gelmek ma'nāsınadır; yukālu: أَوْدَى الرَّجُلُ بِمَعْنَى وَدَى

الْإِسْتِيْدَاءُ [el-istīdā] Bir adamın hakkını ikrār eylemek ma'nāsınadır; tekülü: إِسْتَوْدَى بِحَقِّي أَيَّ أَقْرَبَ بِهِ

الْوَدْيِي [el-vedā] (فَتَى [fetā] vezninde) Helāk ma'nāsınadır; yukālu: أَصَابَهُ الْوَدْيِي أَيَّ الْهَلَكَ

الْوَدْيِي [el-vediy] (غَنِيِي [ganiyy] vezninde) Küçük küçük hurmā fidanları-

na denir;müfredi وَدِيَّةٌ [vediyet]tir. Ve ba'de'l-bevl zekerden çıkan lüzücteli sucağıza denir, niteki وَدِيٌّ [vedy] dahi denir ki zikr olundu.

التَّوْدِيَّةُ [et-tevdīyet] تَفْعَلَةٌ [tef'ilet] vezninde) Zekerden وَدِيٌّ [vedy] çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: وَدَى الرَّجُلُ إِذَا خَرَجَ مِنْهُ وَدِيٌّ Ve

تَوْدِيَّةٌ [tevdīyet] İsm olur, şol ağaç pāresine denir ki sütün akmasın diye nākanın memesini onunla sarıp bend ederler;cem'i تَوَادِي [tevādī] gelir. Ve bodur kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ تَوْدِيَّةٌ أَي قَصِيرٌ

المُودِي [el-mūdī] مُحْسِنٌ [muhsin] vezninde) Arslana denir.

الْيَائِي

[و ذ ي]

الْوَدْيُ [el-vezy] (vāv'ın fethi ve zāl-ı mu'cemenin sükūnuyla) Tırmalamak ma'nāsınadır; yukālu: وَدَى وَجْهَهُ يَدِيهِ إِذَا حَدَسَهُ

الْوَدْيَةُ [el-vezyet] تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Ağrıya ve sızıya denir; yukālu: أَخَذَتْهُ وَدِيَّةٌ Ve azca suya denir. Ve 'ayb ve nakīsaya denir; yukālu: مَا فِيهِ وَدِيَّةٌ أَي عَيْبٌ

الْوَدَاةُ [el-vezāt] حَصَاةٌ [ḥaşāt] vezninde) Müte'ezzī ve rencide olunacak nesneye denir; yukālu: أَصَابَتْهُ وَدَاةٌ أَي مَا يَتَأَدَّى بِهِ

الْيَائِي

[و ر ي]

الْوَرِي [el-very] (vāv'ın ve rā'nın sükūnuyla) İnsan ve hayvānın veremden yā bir marazdan nāşī cevfinde hādīs olan irine ve çirke denir yāhūd şol şedid yārāya denir ki içeride hādīs olup kan ve irin kusmağa mü'eddī ola; yukālu: فِي جَوْفِهِ وَرِيٌّ أَي

فَيْحٌ فِي الْجَوْفِ أَوْ قَرَحٌ شَدِيدٌ بَقَاءٌ مِنْهُ الْقَيْحُ Ve

وَرِيٌّ [very] Masdar olur, adamın içerisini yaradan hādīs olan irin berbād eylemek ma'nāsınadır; yukālu: وَرَى الْقَيْحُ جَوْفَهُ يَرِي وَرِيًّا Ve bir adamın akciğerine vurmak ma'nāsınadır; yukālu: وَرَى فُلَانٌ فُلَانًا إِذَا أَصَابَ وَرِيَّتَهُ Ve

وَرِيٌّ [very] ve

رِيَّةٌ [riyet] عِدَّةٌ [‘idet] vezninde) Āteş yanıp ‘alevlenmek ma'nāsınadır; yukālu: وَرَّتْ النَّارُ وَرِيًّا وَرِيَّةٌ إِذَا انْتَقَدَتْ Ve ilik bağlamak ma'nāsınadır; yukālu: وَرَّتْ الْإِبِلُ إِذَا سَمِنَتْ فَكَثُرَ شَحْمُهَا وَنَقِيَّتْهَا

وَرِيٌّ [very] ve

وَرِيٌّ [vuriyy] عُنْيِيٌّ [‘utiyy] vezninde) ve

رِيَّةٌ [riyet] عِدَّةٌ [‘idet] vezninde) Çakmaktan ateş çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: الرَّئِدُ وَوَرِيٌّ وَرِيًّا وَوَرِيَّةٌ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالرَّابِعِ إِذَا خَرَجَتْ نَارُهُ Ve gövdenin iliği sımsıkı dolgun olmak ma'nāsınadır, yukālu: وَرِيٌّ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كُنْتَنَزُّ

الْإِيرَاءُ [el-irā'] (hemzenin kesriyle) Deveyi semizlik yağlandırıp iliklendirmek ma'nāsınadır; yukālu: أَوْرَى الْإِبِلَ السَّمَنَ إِذَا أَكْثَرَ شَحْمَهَا وَنَقِيَّتْهَا Ve çakmaktan ateş çıkartmak ma'nāsınadır; tekūlu: أَوْرَيْتُ الرَّئِدَ إِذَا أَخْرَجْتُ نَارَهُ

الْوَارِيَّةُ [el-vāriyet] Akciğere ‘arız olan ‘illete denir. Ve bu رِيَّةٌ [ri'et] lafzından me'hüz değildir, zīrā رِيَّةٌ [ri'et] mehmüzü'l-'ayındır; yukālu: أَصَابَتْهُ وَارِيَّتُهُ أَي دَاءٌ فِي رِيَّتِهِ

الْوَارِي [el-vārī] ve

الْوَرِيَّةُ [el-veriyy] غَنِيٌّ [ḡaniyy] vezninde) Semiz ve dolgun iç yağına denir. Ve

وَارِي [vārī] Āteşli çakmağa denir; yukālu: وَرَى تِيزٌ رَايِيهَا Ve تِيزٌ وَارٍ أَي تَخْرُجُ مِنْهَا النَّارُ مِسْكٌ وَارٍ أَي رَفِيْعٌ

جِدًّا

التَّوْرِيَّةُ [et-tevriyet] (تَفْعَلَةٌ [tef'ilet] vezninde) Çakmaktan âteş çıkarmak ma'nâsınadır; tekûlu: وَرَيْثُ الرَّئِدِ إِذَا أَخْرَجْتَ نَارَهُ Ve bir nesneyi örtüp gizlemek ma'nâsınadır; yukâlu: وَرَى الشَّيْءَ إِذَا أَخْفَاهُ Ve bir lakırdıyı ve bir haberi izhâr ve tasrîh eylemeyip perde-i hafâda komak ma'nâsınadır; yukâlu: وَرَى وَرَاءَهُ Ve bir nesneyi murâd edip zâhirde gayrı izhâr eylemek ma'nâsınadır, meselâ bir lafz zıkr eylese ki iki ma'nâyâ delâleti olup biri karîb ve biri ba'îd ola, karîne-i hafıyyeye itimâden ma'nâ-yı ba'îd murâd eylemek gibi; yukâlu: وَرَى عَن كَذَا أَيَّ أَرَادَهُ وَأَطْهَرَ غَيْرَهُ Ve bir adama nusret edip tarafına müteveccih olan havâdis ve mezâlim makûlesi hâlâtı ondan def' eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: وَرَى عَنْهُ إِذَا نَصَرَهُ وَدَفَعَهُ Burada bā-yı muvahhade ile nüşhaları galattır.

الْإِسْتِيرَاءُ [el-istirā'] Çakmaktan âteş çıkarmak ma'nâsınadır; yukâlu: إِسْتَوْرَيْتُ الرَّئِدَ بِمَعْنَى أَوْرَيْتُ

الْوَرِيَّةُ [el-veriyet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) ve

الرِّيَّةُ [er-riyet] (عِدَّةٌ [idet] vezninde) Kava ve sâ'ir âteş tutruğuna denir, paçavra ve pamuk ve odun hurdeleri gibi; tekûlu: هَلْ عِنْدَكَ وَرِيَّةٌ وَرِيَّةٌ أَيُّ مَا تَوْرَى بِهِ مِنْ حِرْقَةٍ أَوْ حَطْبَةٍ

التَّوْرَاءُ [et-Tevrât] (tā'nın fethiyle) Ma'nâyı mezbürdan تَفْعَلَةٌ [tef'ilet]tir, kütüb-i erba'adan Mūsā 'aleyhi's-selâm hazretlerine nâzil olan kitâb ismidir. تَوْرِيَّةٌ [tevriyet]-i zend ma'nâsından me'hûz ismidir, sebeb-i ziyâ' vü nûr olduğu için itlâk olundu.

Mütercim der ki ekser-i 'ulemâ' İbrânîden mu'arreb olmasına zâhiblerdir, nûr ve ziyâ' ma'nâsınadır. Ve Kûfiyyûn 'Arabî

olup vezni تَفْعَلَةٌ [tef'alet] olduğuna zâhiblerdir, وَرَى زَنْدٍ maddesindedir, tahfif için rā'nın kesresi fethaya tebdil ve elife kalb olundu. Ve Başriyyûn 'inde vezni تَفْعَلَةٌ [tef'alet]tir ve تَمْرَةٌ [mevmât] kelimesine nazir olduğuna mebnidir. Hâlen Yehûdlar sifr-i torâ derler tā'nın zammıyla, bu vechle 'İbrâniyyü'l-asl olmak gâlibdir.

الْمُؤَرَّاةُ [el-muvârât] (مُبَاهَاةٌ [mubâhât] vezninde) Bu dahi bir nesneyi örtüp gizlemek ma'nâsınadır; yukâlu: وَأَرَاهُ إِذَا أَخْفَاهُ

الْتَوَارِي [et-tevârî] (تَفَاعُلٌ [tefâ'ul] vezninde) Gizlenmek ma'nâsınadır; yukâlu: تَوَارَى الرَّجُلُ إِذَا اسْتَتَرَ

الْتَرِيَّةُ [et-teriyet] (غَنِيَّةٌ [ganiyyet] vezninde) Hâ'iz hatunun tatahhür için igtisâl eylediği vakte gördüğü bulanıkça suya denir ki sufretten ve küdretten ekall ve hafî olur; yukâlu: قَالَتْ رَأَيْتُ تَرِيَّةً وَهِيَ مَا تَرَاهُ الْحَائِضُ عِنْدَ الْإِغْتِسَالِ وَهُوَ الشَّيْءُ الْحَفِيُّ الْيَسِيرُ أَقْلٌ مِنَ الضَّفْرَةِ وَالْكُدْرَةِ

الْوَرَاءُ [el-verā] (فَتَى [fetā] vezninde) Halk ve mahlûk ma'nâsınadır; tekûlu: مَا أَدْرِي أَيُّ الْخَلْقِ Mü'ellifin *Başar'ir*'de beyânına göre setr ve ihfâ ma'nâsınadır ki vech-i arzı setr eyledikleri 'alâkasıyladır. Bu cihetle geçmiş ve gelecek halka itlâk olunmayıp bir 'asr ve karnda olana itlâk olunur.

وَرَاءُ [verā'] (vāv'ın harekât-ı selâsiyla mebnî olarak) ve

الْوَرَاءُ [el-verā'] (ma'rife olarak) Zurûftandır, ense cihete ve ön cihete itlâk olunmakla azdâddandır; yukâlu: هُوَ وَرَاءَكَ أَيُّ خَلْفِكَ أَوْ قُدَامَكَ 'Alā-kavlin azdâddan değildir, zîrâ ikisi bir ma'nâyadır; ya'nî fi'l-asl وَرَاءُ [verā'] masdar olup setr ma'nâsına

olmakla bir def'a sātiriyyet murād olup fā'ile muzāf olur, ense ma'nāsına olur; meselā بَكَرٍ وَرَاءَ زَيْدٌ misālinde Bekr sātir olmakla Zeyd, Bekr'in ensesinde olur; kezālik زَيْدٍ وَرَاءَ بَكَرٍ misālinde Zeyd mestūr olmakla Bekr, Zeyd'in önünde olur. Bu cihetle emr-i nisbî olduğundan azdāddan ma'ḍūd değildir. Pes fi'l-hakīka senden mütevārī olan cihet olur. Ve

وَرَاءَ [verā'] Bir adamın veled-i veledine itlāk olunur. Veled-i evvelin ardında olmakla itlāk olundu; yukālu: هُوَ ابْنُهُ مِنَ الْوَرَاءِ أَي وُلْدٌ وَوَلَدِهِ

الْوَاوِيُّ

[وزي]

الْوَزِيُّ [el-vezy] (vāv'ın fethi ve zāy'ın sükūnuyla) Bir nesne toplanmak ma'nāsınadır; yukālu: وَرَى الشَّيْءُ وَرِيًّا إِذَا اجْتَمَعَ

الْإِيْرَاءُ [el-izā'] (hemzenin kesriyle) Arkayı bir nesneye dayamak ma'nāsınadır; yukālu: أَوْرَى لِدَارِهِ إِذَا جَعَلَ حَوْلَ حَيْطَانِهَا الطَّيْنَ

الْإِسْتِيْرَاءُ [el-istizā'] Bir nesneye arka vermek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَوْرَى فِي الْجَبَلِ إِذَا أَسْنَدَ فِيهِ

الْوَزِي [el-vezā] (fetā [fetā] vezninde) Yavuz ve taş döven cellād eşeğe denir. Ve gövdesi sımsıkı tıknaz ve topaç bodura denir.

الْمُسْتَوْرِي [el-mustevzī] (ism-i fā'il bün-yesiyle) Mīl gibi dimdik nesneye ve şahsa denir; yukālu: شَيْءٌ مُسْتَوْرٍ أَي مُنْتَصِبٌ Ve hod-re'y adama denir ki hemîşe kendi re'y'iyle āmil olup āherin re'y ve tedbīrine mūrāca'at eylemez ola; yukālu: رَجُلٌ مُسْتَوْرٍ أَي مُسْتَبِدٌّ بِرَأْيِهِ

الْيَائِي

[وس ي]

الْإِيْسَاءُ [el-īsā'] (hemzenin kesriyle) Tırāş eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَوْسَى رَأْسَهُ إِذَا حَلَقَهُ وَأَوْسَاهُ إِذَا قَطَعَهُ

الْمُوسَى [el-mūsā] (mīmin zammı ve elifin kasrıyla) Usturaya denir ki onunla baş tırāş olunur; yukālu: أَوْسَى رَأْسَهُ بِالْمُوسَى وَهُوَ مَا يُحَلَّقُ بِهِ Bunun vezni İmām Ferrā' kavlince [fu'lā]dır. Şārih der ki İmām Ferrā'ya göre mīm'i asliyye olup ve mü'ennes olur, tafsilī “م، و، س” māddesinde mürür eyledi. Ve

مُوسَى [Mūsā] Benī Reb'ā yurdunda bir hafr ismidir. Ve

مُوسَى الْقَوْنِسِ [mūsā'l-ķavnes] Cenkte başa giyilen tolğanın kenārına denir ki ustura gibi keskin olur.

بَنْدَرُ مُوسَى [Benderu Mūsā] Baħr-i Hind iskelesinde bir mevzī'dir.

الْمُؤَاسَاةُ [el-muvāsāt] (mubāhāt) vezninde) Bir adama yār ve gam-güsārlık eylemek ma'nāsınadır; yukālu: وَأَسَاهُ لَعَنَةً فِي آسَاهُ وَهِيَ لَعَنَةٌ رَدِيَّةٌ

الْإِسْتِيْسَاءُ [el-istīsā'] Bir adamdan yārlık ve gam-güsārlık istemek ma'nāsınadır; tekūlu: إِسْتَوْسَيْتُهُ إِذَا قُلْتَ لَهُ وَاسِنِي وَالصَّوَابُ أَنْ يُقَالَ: إِسْتَأْسَيْتُهُ وَآسَيْتُهُ

الْيَائِي

[وش ي]

الْوَشِي [el-veşy] (vāv'ın fethi ve şīn-i mu'cemenin sükūnuyla) Bez ve kumaş makūlesinin nakşına ve alacasına denir,

her ne renkten olursa olsun; tekūlu: **أَعْجَبَنِي** Şārihin beyānına göre alaca sevbe dahi denir. Ve

وَشَيْ السَّيْفِ [veşyü's-seyf] Kılıcın suyunda olan cevherine denir; yukālu: **مَا أَحْسَنَ وَشَيْ** Ve **السَّيْفِ** أي فرئده

وَشَيْ [veşy] ve

شَيْة [şiyet] [عِدَّةٌ [ʿidet] vezninde) Masdar olurlar, sevb ve kumaş makūlesini alaca eylemek maʿnāsınadır ki güzel nakş ve nigār ile nakşlayıp müzeyyen ve hoşmanzar eylemekten ʿibārettir; yukālu: **وَشَى** الثُّوبَ يَشِيهِ وَشِيًا وَشِيَةً حَسَنَةً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا نَمَمَهُ وَنَقَشَهُ وَحَسَنَهُ Ve söze düzme yalanlar yakıştırmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: **وَشَى** الْكَلَامَ إِذَا كَذَبَ فِيهِ Ve

وَشَيْ [veşy] ve

وِشَايَةً [vişāyet] [كِتَابَةً [kitābet] vezninde) Gamz ve siʿāyet eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: **وَشَى** بِهِ إِلَى السُّلْطَانِ Ve bir adamın nesl ve zürriyeti çoğalmak maʿnāsına müstaʿmeldir ki zīnet-i dünyāya bāʿistir; yukālu: **وَشَى** بَنُو فُلَانٍ إِذَا كَثُرُوا Ve

وَشَيْ [veşy] Zehebiyyeti olan filiz-i maʿdine itlāk olunur; yukālu: **حَجَرَ** بِهِ وَشَى Ve **أَيُّ** مِنْ مَغْدِنٍ فِيهِ ذَهَبٌ

شَيْة [şiyet] [عِدَّةٌ [ʿidet] vezninde) Bir nesnenin levnine denir ki murād asl levnine karışık levni olacaktır ki alaca taʿbīr olunur; yukālu: **مَا أَحْسَنَ شَيْةَ** هَذَا الْفَرَسِ أَي لَوْنُهُ يَعْنِي زَائِدًا: **كَالِة** ʿş-şārih ve minhu kavluhu taʿālā: **لَا شَيْةَ فِيهَا** أَي لَيْسَ فِيهَا لَوْنٌ يُحَالَفُ سَائِرَ لَوْنَيْهَا **”الَلَّيْلُ طَوِيلٌ لَا آشَ شَيْتُهُ“** أَي لَا أَسْهَرُهُ: **يَا** ʿnī **”Gerçi gece uzundur, lākin benim onda reʿy ve tedbīrim maksūd olan mādde için iʿmāl-i fikr ve işgāl-i zihn ü endīşe eylemek zımnında**

uykudan kalıp taʿab-ı seheri tahammül ve irtikāb eylemem.” Şārihin beyānına göre **آش** kelimesi hemzenin meddiyle olduğuna göre **إِفْعَالٌ** [ifʿāl] **يَاهُودٌ مُفَاعَلَةٌ** [mufāʿalet] bābından nefsi-i mütekellim-i müstakbel ve menkūsü'l-lāmıdır, nakş eylemek yāhūd nakşını çıkarmak maʿnāsınadır ve kasrına göre sülāsīden olur ki nakş eylemek maʿnāsınadır ki ikisi de gece içre dembedem tefekkür ve mülāhaza eylemek demektir, gūyā ki uykusuzlukta iʿmāl-i fikr ile geceyi alacalayıp nakş edip ve nakşını işler olur. Ve kaldı ki **مُفَاعَلَةٌ** [mufāʿalet]ten olduğuna göre aslı **وَإِسَاءٌ** olup **وَإِسَاءٌ** gibi vāv hemzeye mübeddel olur. Ve müʿellifin **وَلَا تُعْرِفُ صَيْعَةَ إِشٍ وَلَا وَجُهُ تَضْرِيغِيهَا** kavlinde **إِشٍ** kelimesi hemze-i meksüre ve şīn-i meftūha ile gūyā ki emr bünyesinde, ne sīgasının vechi ve ne maʿnā-yı mesele iltiyāmı maʿlūm değildir. Ve bazıları kelām-ı mezbūru duʿā mevkiʿine haml eylemekle **”Hak taʿālā o mādde için beni geceler uykusuzluk zahmetine giriftār eylemeye”** demek olur.

أَلْأَشِي [el-uşiyy] (hemzenin zammıyla **ضَلِي** [şuliyy] vezninde) At kısmının alınında olan gurreye denir ki sabāhu'l-hayr taʿbīr olunur; yukālu: **فَرَسٌ** بِهِ أَشِيٌّ أَي فِي جَنْبِهِ عُرَّةٌ KezālİK atın ayağında sekil taʿbīr olunan beyāza denir; yukālu: **فَرَسٌ** حَسَنٌ الْأَشِيٌّ أَي التَّحْجِيلِ Bunun aslı **وَشَى** idi.

التَّوَشِي [et-teveşşī] [تَفْعُلٌ [tefaʿul] vezninde) Saç ve sakal cā-be-cā kır serpmekle alacalanmak maʿnāsınadır; yukālu: **تَوَشَى** فِيهِ الشَّبَابُ إِذَا ظَهَرَ كَالشَّيَةِ

الْإِيشَاءُ [el-işāʿ] (hemzenin kesriyle) Yer in ibtidā nebātları cā-be-cā nukūş gibi zuhūr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: **أَوْشَتْ**

هَاجِرًا أَوَّلَ حَرْجٍ إِذَا خَرَجَ Ve hurmā ağacının korukları olup taze hurmaları görünmeğe başlamak ma'nāsınadır; yukālu: أَوْشَتْ أَوْشَى Ve bir adamın mālı çoğalmak ma'nāsınadır; yukālu: أَوْشَى الرَّجُلُ إِذَا كَثُرَ مَالُهُ Ve bir kelāmın yā bir şifrin ma'nā ve mefhūmunu istihrāc eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَوْشَى الرَّجُلُ إِذَا اسْتَحْرَجَ Ve ma'dende bir mikdārca altın bulunmak ma'nāsınadır; yukālu: أَوْشَى الْمَعْدِنُ إِذَا وَجَدَ فِيهِ يَسِيرًا مِنْ ذَهَبٍ yi yapça yapça sühütle çekip çıkarmak ma'nāsınadır; yukālu: أَوْشَى الشَّيْءُ إِذَا اسْتَحْرَجَهُ بِرَفْقٍ Ve atı pek koşturmakla vüs'ünde olan yüğürlük māyesini zāhire çıkartmak ma'nāsınadır; yukālu: أَوْشَى فَرَسُهُ إِذَا أَخْرَجَ مَا عِنْدَهُ مِنَ الْحَرْبِ Ve bir nesneyi bilmek ma'nāsınadır; yukālu: أَوْشَى الشَّيْءُ إِذَا عَلِمَهُ Ve meydānda olan nesneden bir mikdārını ahz eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَوْشَى الدَّوَاءَ الْمَرِيضَ إِذَا بَرَأَهُ

الْوَشَاءُ [el-vešā'] (semā' [semā'] vezninde) Kesret-i māl ma'nāsına olan إِيْشَاءُ [iṣā'] māddesinden ismdir, çok mālā ve mālın çokluğuna denir.

الْإِسْتِشَاءُ [el-istiṣā'] Bu dahi atı pek seğırtmekle 'uhdesinde olan yüğürlük māyesini zāhire çıkartmak ma'nāsınadır; yukālu: اسْتَوْشَى الْقَرَسَ بِمَعْنَى أَوْشَاهُ Ve bir adamı bir mahalle irsāl için çağırıp tahrīk ve igrā kılmak ma'nāsınadır; yukālu: اسْتَوْشَاهُ إِذَا دَعَاهُ وَحَرَكَهُ لِيُرْسَلَهُ

الْوَشَاءُ [el-vuṣāt] [kuḍāt] vezninde) وَاِشْيَ [vāṣī] lafzından cem'dir, darb-hānede altın darb edenlere denir ki sikke-zen ta'bır olunur; yukālu: هُمْ وَشَاءَةٌ أَيْ الضَّرَائِبُونَ لِلذَّهَبِ Ve

وَاشِي [vāṣī] Kesrū'l-veled adama denir; mü'ennesi وَاِشْيَةٌ [vāṣiyet]tir. Ve cullāha denir, حَائِكٌ [hā'ik] ma'nāsına.

الْإِيشَاءُ [el-ītiṣā'] [ifti'āl] vezninde) Bedende kırık kemik onulmak ma'nāsınadır; yukālu: إِيْتَسَى الْعَظْمُ إِذَا بَرَأَ مِنْ كَسْرٍ كَانَ بِهِ

الْيَائِي

[و ص ي]

الْوَضِي [el-vaṣy] (vāv'ın fethi ve šād'ın sükūnuyla) Bir kimse 'ālī-kadr iken pest-pāye olmak ma'nāsınadır; yukālu: وَضَى الرَّجُلُ يَضِي وَيَضِي مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا خَسَّ بَعْدَ رَفْعَةٍ Ve hafifü't-tab' iken ağır lanıp vakār ve temkīn sāhibi olmak ma'nāsınadır; yukālu: وَضَى الرَّجُلُ إِذَا اتَّزَنَ بَعْدَ خَفْفَةٍ Ve bir nesne şey²-i āhere muttasıl olmak ma'nāsınadır; yukālu: وَضَى الشَّيْءُ بِهِ إِذَا اتَّصَلَ بِهِ Ve bir nesneyi şey²-i āhere vasl eylemek ma'nāsınadır; yukālu: وَضَى الشَّيْءُ بِهِ إِذَا وَصَلَهُ بِهِ

وَضِي [vaṣy] ve

وُضِي [vuṣiy] ضَلِي [ṣuliy] vezninde ve

وَضَاءُ [veṣā'] ve

وَضَاءَةٌ [veṣā'et] (vāv'ların fethiyle) Yerin otları birbirine bitişik olmak ma'nāsınadır; yukālu: وَضَتْ الْأَرْضُ وَضِيًا وَوُضِيًا وَوَضَاءً وَوَضَاءَةً إِذَا اتَّصَلَ نَبَاتُهَا

الْإِيضَاءُ [el-iṣā'] (hemzenin kesriyle) ve

التَّوْصِيَةُ [et-tavṣiyet] [tef'ilet] vezninde) Bir nesnenin işlemlerini bir adama sipārişle der-'uhde ettirmek ma'nāsınadır; yukālu: شَارِيهٌ أَوْضَاهُ وَوَضَاهُ أَيَّ عَهْدٍ إِلَيْهِ ki إِيضَاءٌ [iṣā'] ve تَوْصِيَةٌ [tavṣiyet]-i şer' bundan me'hūzdur, ittisāl ma'nāsından müteferra'dır. Mü'ellif kasr ve icāz eylemiştir, zīrā عَهْدٌ lafzını māddesinde وَصِيَّةٌ

[veşiyet] ile ve burada وَصِيَّةٌ [veşiyet]i ih̄d ile tefsir eyledi. Asl اِبْصَاءٌ [iṣā] lügatte bir kimse kendi gaybetinde bir āher adamdan bir işin işlemlerini talep eylemeğe denir ve şer'ce ba'de vefātihi işlemlerini talebden 'ibārettir. Ve işbu اِبْصَاءٌ [iṣā] mādde-i lām ile müsta'mel olur, meselā فُلَانٌ أَوْصَى فُلَانًا derler, لِفُلَانٍ بِكَذَا ma'nāsınadır ki "Filān için şu māl vasī nasb eylediği kimseye vasiyyet eyledi" demektir. Ve اِلَى ile müsta'mel olur, meselā اِلَى فُلَانٍ أَوْصَى فُلَانٌ جَعَلَهُ وَصِيًّا لَهُ يَتَصَرَّفُ فِي مَالِهِ وَأَطْفَالِهِ بَعْدَ مَوْتِهِ ma'nāsına ki "Filāni mutlakān mālına vasī nasb eyledi" demektir.

الْوَصَاةُ [el-veṣāt] [ḥaṣāt] vezninde) ve

الْوَصَايَةُ [el-veṣāyet] (vāv'ın fethi ve kesriyle) ve

الْوَصِيَّةُ [el-veşiyet] [ganiyyet] vezninde) İsmeldir, bir nesnenin işlemlerini bir adama bir kimsenin eylediği sipārişe ve ismarıca denir; tekūlu: قَبْلَ وَصَايَتِي وَوَصِيَّتِي Kezālik وَصِيَّةٌ [veşiyet] meyyitin vasiyyet eylediği mālā denir; yukālu: هَذَا وَصِيَّتُهُ أَي الْمَوْصَى بِهِ Ve

وَصَاةٌ [veṣāt] ve

وَصِيَّةٌ [veşiyet] Bohça makūlesini sarıp bağladıkları hurmā dallarına denir. وَصَاةٌ [veṣāt] lafzının cem'i وَصَا [veṣā] gelir, وَصَاةٌ [ḥaṣā] gibi ve وَصِيَّةٌ [veşiyet]in cem'i وَصَى [veṣā] gelir.

الْوَصِي [el-veşiy] [ganiyy] vezninde) Nesne vasiyyet eden adama denir; yukālu: هُوَ وَصِيٌّ لَهُ أَي الْمَوْصَى بِهِ nesne vasiyyet olunmuş adama denir; yukālu: قَبْلَ الْوَصِيِّ وَوَصَايَتِهِ أَي الْمَوْصَى بِهِنَّ Bunun mü'ennesinde dahi وَصِيٌّ [veşiy] denir ki ismiyyeti murād olur, وَكَيْلٌ [vekīl]

gibi; cem'i اَوْصِيَاءٌ [evşiyā] gelir, 'alā-kavlin tesniye ve cem'i gelmez.

الْاِبْصَاءُ [el-iṣā] Vasī nasb eylemek ve nesne vasiyyet eylemek ma'nāsınadır ki zikr olundu. Ve kavluhu ta'ālā: زِيرَا هُدَا-يَ يُتَوَصَّيُّكَ اللهُ فِي أَوْلَادِكُمْ أَي يُفَرِّضُ عَلَيْكَ Zīrā Ḥudā-yı müte'āl tarafından vasiyyet emr ve icābdır. Şārih der ki وَصِيَّةٌ [veşiyet] mādde-i vech-i meşrūh üzere ismarlamak ma'nāsınadır ve mecāzen isti'tāf ve emr ma'nālarına isti'māl olunur. Şāri' tarafından vārid oldukta elbette emr ve icāb ma'nāsına olur, niteki ma'nā-yı talebi mutazammın olan cem'i-i ihbār sīgaları emr ma'nāsınadır. Meselā "لَقَدْ فَازَ مَنْ اتَّقَى" ve "رَحِمَ اللهُ مَنْ شَغَلَهُ عَيْنُهُ عَنْ غُيُوبِ النَّاسِ" gibi.

الْتَوَاصِي [et-tevāṣī] [tefā'ul] vezninde) Birbirine vasiyyet eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا تَوَاصَوْا إِذَا وَصَى بَعْضُهُمْ بَعْضًا وَاتَّوَاصَوْا بِهِ ۖ أَي أَوْصَى بِهِ وَأَوْلَهُمْ Burada elif istifhāmiyyedir, tevbih ve takrī'i mutazammındır.

يَوَاصَى [yevaṣā] (yā'nın ve vāv'ın ve šād-ı müşeddedenin fethi ve elifin kasrıyla) Bir kuş adıdır. Ba'zılar 'indinde atmaca kuşudur.

الْيَأْيِي

[وع ي]

الْوَعْيُ [el-va'y] [ra'y] vezninde) Bir nesneyi saklamak ve sözü ezberlemek ma'nāsınadır ki kalbde saklamaktan 'ibārettir; yukālu: وَعَى الشَّيْءَ وَالْكَلامَ Ve biriktirmek ma'nāsınadır; yukālu: وَإِذَا جَمَعَهُ وَعَاهُ Ve bedende sınık kemik eğrice onulup bitişmek ma'nāsınadır; yukālu: وَعَى الْعَظْمَ إِذَا بَرَأَ عَلَى

عَشْم Ve

وَعْيِي [va'fy] Cırāhattan akan irine ve sarı suya denir; yukālu: سَالَ مِنْهُ الْوَعْيِي أَي الْقَيْحُ وَالْمِدَّةُ Ve girīv ve feryāda ve çığıltıya denir, 'alā-kavlin kilāb kısmının şamatalarına mahsüstür. Ve hülüvv ve iftirāk ma'nāsınadır ki nefye mahsūs olmakla zarūrī ve nāçār demek olur; tekūlu: مَا لِي عَنْهُ وَعْيِي أَي بُدِّ لَا تَمَاسُكَ دُونَهُ

الْوَعْيِي [el-ve'ā] (فَتَى [fetā] vezninde) Bu dahi şamataya ve girīv ve kavgaya denir.

الْإِيْعَاءُ [el-ī'ā] (hemzenin kesriyle) Bu dahi hıfz eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أُوْعَاهُ إِذَا حَفِظَهُ Ve biriktirmek ma'nāsınadır; yukālu: أُوْعَاهُ إِذَا جَمَعَهُ Ve infāk husūsunda buhl ve taziyik eylemek ma'nāsına müsta'meldir. Fi'l-asl bir nesneyi bir kap içre koyup saklamak ma'nāsına olmakla ma'nā-yı mezbūr ondan me'hūzdur; yukālu: أُوْعَاهُ Ve minhu'l-hadīsu: "لَا تُوعِي فَيُوعِي اللَّهَ عَلَيْكَ" يَغْنِقَال النَّبِيَّ عَلَيْهِ السَّلَامُ "لِأَسْمَاءَ لَا تُوعِي فَيُوعِي اللَّهَ عَلَيْكَ" أَي لَا تَجْمَعِي Ve وَتَشْجِي بِالنَّفَمَةِ فَيَسْحَعَلِيكَ وَيُجَارِي بِتَضْيِيقِ رِزْقِكَ

إِيْعَاءُ [ī'ā] Bir kimsenin burnunu istīsāl vechiyle kesmek ma'nāsınadır; yukālu: أُوْعِي جَدْعُهُ إِذَا أُوْعِيَهُ

الْإِسْتِيْعَاءُ [el-istī'ā] Bu dahi burnu istīsāl vechiyle kesmek ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتُوْعِي جَدْعُهُ إِذَا اسْتُوْعِيَهُ

الْوَعَا [el-ve'ā] (عَاصَا [cašā] vezninde) Şamataya ve girīv ve feryāda denir. Ve yavuz ve şedīd ata denir; yukālu: فَرَسٌ وَعَا أَي شَدِيدٌ

الْوِعَاءُ [el-vi'ā] (vāv'ın kesri ve zammıyla) ve

الْإِيْعَاءُ [el-i'ā] (vāv'dan mübeddel

hemze ile) Kaba denir, hıfz ve cem' ma'nāsındandır; cem'i أُوْعِيَةٌ [ev'iyet] gelir; yukālu: جَعَلَهُ فِي الْوِعَاءِ وَالْإِيْعَاءِ أَي الظَّرْفِ

الْوَاعِيَةُ [el-vā'iyet] Girīv ve feryāda denir, yoksa Cevherī'nin vehmi gibi صارِحَةٌ [şāriḥat] ma'nāsına değildir. Kāle fi'l-Esās: إِزْتَمَعَتِ الْوَاعِيَةُ أَي الضَّرَاحُ وَالصُّوْتُ وَتَقُولُ Esās: سَمِعْتُ وَاعِيَةَ الْقَوْمِ أَي أَصْوَاتَهُمْ

الْوَاعِي [el-vā'ī] Hāfız ve vālī ve mürā'ī ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ وَاعِي الْبَيْتِ أَي وَالِيهِ

الْمَوْعِي [el-mev'iy] (مَرْمِي [mermiyy] vezninde) Burulup bükülmekten mahfūz, kavī ve zūr-mend olan bilekçeye vasf olur; yukālu: هُوَ مَوْعِي الرُّسْعِ أَي مُوْتَقَهُ **الْيَائِي**

[و غ ي]

الْوَعَا [el-vegā] (فَتَى [fetā] vezninde) ve

الْوَعْيِي [el-vağy] (رَمِي [remy] vezninde) Nāsın şamatasına ve girīv ve feryādına denir; tekūlu: سَمِعْتُ وَعَا الْقَوْمِ وَوَعِيَهُمْ أَي صَوْتَهُمْ وَجَلَبَتَهُمْ

الْوَعِيَةُ [el-vağyet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Bir mikdārca nesneye denir; yukālu: وَعِيَةٌ مِنْ خَيْرٍ أَي نَبْدٌ مِنْهُ

الْيَائِي

[و ف ي]

الْوَفَاءُ [el-vefā] (سَحَاءُ [sehā] vezninde) 'Ahd ve peymānı nakz eylemeyip muhāfaza eylemek ma'nāsınadır; yukālu:

وَفَى الشَّيْءُ إِذَا وَفَى بِالْعَهْدِ يَفِي وَفَاءٌ صِدٌّ عَدَرَ مَاتَ فُلَانٌ وَأَنْتَ بَوَفَاءٍ أَي طَالَ بِطُولِ عُمْرٍ

الْوُفْي [el-vufiy] (vāv'ın zammıyla) [şuliy] vezninde) Bir nesne firāvān ve

tām ve vāfir olmak ma'nāsınadır; yukālu: وَفَى الشَّيْءُ وَفِيًا إِذَا تَمَّ وَكَثُرَ mu'adil olmak ma'nāsınadır ki tamām-ı veznde berāber gelmekten 'ibārettir; yukālu: وَفَى الدِّرْهَمُ المُثْقَالُ إِذَا عَدَلَهُ

الْإِيْفَاءُ [el-īfā] (hemzenin kesriyle) Bu dahi 'ahde gadr etmeyip muhāfaza ve murā'āt eylemek ma'nāsınadır; yukālu: وَفَى بِالْعَهْدِ بِمَعْنَى وَفَى Ve bir nesnenin üzerine ağmak ma'nāsınadır; yukālu: أَوْفَى عَلَيْهِ Ve bir nesneyi bi't-tamām vermek ma'nāsınadır; yukālu: أَوْفَى فُلَانًا حَقَّهُ إِذَا أُعْطَاهُ Ve bir adama yā bir mahalle gelmek ma'nāsınadır, gūyā ki gelmek va'dine vefā eder; tekūlu: أَوْفَيْتُ الْقَوْمَ إِذَا أَتَيْتَهُمْ

الْوَفِي [el-vefiyy] [غَنِيٌّ] [ganiyy] vezninde) ve

الْوَافِي [el-vāfi] Tām ve firāvān nesneye denir; yukālu: مَالٌ وَدِرْهَمٌ وَكَيْلٌ وَفِيٌّ وَوَافٍ أَي كَثِيرٌ تَامٌ

التَّوْفِيَّةُ [et-tevfīyet] [تَفْعَلَةٌ] [tef'ilet] vezninde) Bu dahi bir nesneyi bi't-tamām vermek ma'nāsınadır; yukālu: وَفَاهُ حَقَّهُ إِذَا أُعْطَاهُ وَفِيًا

المُؤَافَاةُ [el-muvāfāt] [مُبَاهَاةٌ] [mubāhāt] vezninde) **تَوْفِيَّةٌ** [tevfīyet] ma'nāsınadır; yukālu: وَفَاهُ حَقَّهُ بِمَعْنَى وَفَاهُ Ve hacc eylemek ma'nāsınadır ki gūyā ki hasebe'l-va'd mī'āda gelmiş olur; tekūlu: وَافَيْتُ الْعَامَ إِذَا حَجَجْتِ Ve bir adama yā bir mekāna gelmek ma'nāsınadır; tekūlu: وَافَيْتُ الْقَوْمَ إِذَا أَتَيْتَهُمْ

الْإِسْتِيفَاءُ [el-istifā] ve

التَّوْفِي [et-teveffī] [تَفْعُلٌ] [tefa'ul] vezninde) Bir nesneyi bi't-tamām almak ma'nāsınadır; yukālu: وَفَى فُلَانًا حَقَّهُ فَاسْتَوْفَاهُ Ve وَتَوَفَّاهُ أَي أَخَذَهُ وَفِيًا

تَوَفِي [teveffī] Hak ta'ālā mahlūkunun

rūhunu kabz eylemek ma'nāsına müsta'meldir ki mahlūkunu kāmilen ahz ve kabz eylemekten ya'nī rūhun zāhiren bātinen yāhūd zāhiren lā bātinen ebdāndan ta'alluk ve tasarrufunu kat' edip cānib-i itlāka kabz ve istircā eylemekten 'ibārettir.Şıkk-ı evvel mevt ve sānī nevm olacaktır; yukālu: تَوَفَّاهُ اللهُ أَي قَبَضَ رُوحَهُ

الْوَفَاةُ [el-vefāt] [حَصَاةٌ] [haşāt] vezninde) İsmidir, ölmeğe denir; yukālu: أَدْرَكَتْهُ الْوَفَاةُ أَي الْمَوْتُ

المُؤَفِيَّةُ [el-Müfiyet] [مُحْسِنَةٌ] [muḥsinet] vezninde) Bir karye adıdır.

المُؤَفْفِيَّةُ [el-Muveffiyet] [مُحَدِّثَةٌ] [muḥaddišet] vezninde) Medīne-i münevver'e'nin ismidir.

الْوَفَاءُ [el-Vefā] [سَمَاءٌ] [semā] vezninde) Bir mevzi'dir.

الْمِيفَا [el-mīfā] [مِثْبَرٌ] [minber] vezninde) Tennūr kapağına denir. Ve kerpiç tabh eyledikleri kerpiç-hāneye denir. Ve etrāfından yüksek havāle yere denir; مِيفَاةٌ [mīfāt] dahi denir hā'yıla, وَفِيٌّ [vefy] dahi denir, رَمِيٌّ [remy] vezninde.

أَوْفَى [Evfā] [أَحْمَدٌ] [aḥmed] vezninde) Esmādandır: Evfā b. Maṭar ve 'Abdullāh b. Ebī Evfā saḥābilerdir.

التَّوْفَايِ [et-tevāfi] [تَفَاعُلٌ] [tefā'ul] vezninde) Nās bi'l-cümle bir araya gelip tamām olmak ma'nāsınadır; yukālu: تَوَفَّاهُ الْقَوْمَ إِذَا تَتَافَعَوْا

الْوَافِي [el-vāfi] Evzāndan bir dirhemle dört dānīk [dānīk] vezne itlāk olunur; yukālu: هُوَ عَلَى زِنَةِ الْوَافِي وَهُوَ دِرْهَمٌ وَأَرْبَعَةٌ دَوَانِيكٌ

الْبَيَّيُّ**[وق ي]**

الْوَقْفِيُّ [el-vaqy] (vāv'ın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) ve

الْوَقَايَةُ [el-vaqāyet] [kitābet] vezninde) ve

الْوَاكِيَةُ [el-vākiyet] [lāgiyet] vezninde) Bir nesneyi sakınmak hıfz ve sıyānet ma'nāsınadır; yukālu: وَقَاهُ يَقِيهِ وَقِيًا وَوَقَايَةً إِذَا صَانَهُ قِي عَلَى ظَلْعِكَ ^cArab: أَي الرُّمَّةُ وَارْبَعٌ عَلَيْهِ أَوْ أَضْلَحُ أَوْلَا أَمْرِكَ فَتَقُولُ قَدْ وَقَيْتُ قِي عَلَى ظَلْعِكَ ^cArablar وَقِيًا وَوَقِيًا ki وَقَايَةُ [vaqāyet]ten emr-i hāzırdır, “Ayağın aksaklığına bakıp ‘uhdenden hāric hārekāttan nefsinı sıyānet kıl” demektir ki murād kendi ‘aybını sakın, beyne'n-nās ma'cūblukla müştehir olma demektir yāhūd “İbtidā sen kendi maslahatını hıfz ve islāh edip ba'dehu gayrın umūru gā'ilesine meşgūl olasın” demektir. Bu meselin işbāc üzere tafsīli “ط,ل,ع” ve “ر,ق,ق” māddelelerinde mürūr eyledi. Ve

وَقْفِي [vaqy] ve

وَقْفِي [vuqiy] [u'ciyy] vezninde) Bir işi islāh eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: وَقَيْتُ وَوَقِيًا إِذَا أَضْلَحْتَهُ Ve

وَقْفِي [vuqiy] Davar yalın yürümekten ayağı taşırkamak ma'nāsınadır; yukālu: وَقِي الفَرْسُ مِنَ الحَفَا وَوَقِيًا بِمَعْنَى وَجِي كَمَا يُقَالُ وَقِي مِنَ الحَفَا وَقَا مِنَ البَابِ الرَّابِعِ

التَّوَقُّفِيَّةُ [et-tevkiyet] [tef'ilet] vezninde) Bu dahi bir nesneyi sakınmak ma'nāsınadır; yukālu: وَقَاهُ بِمَعْنَى وَقَاهُ Ve bir nesneyi görüp gözetmek ma'nāsınadır; yukālu: وَقَاهُ إِذَا كَلَاهُ وَحَفِظَهُ

الْوَقَاةُ [el-vaqā] (vāv'ın fethi ve kesriyle)

ve

الْوَقَايَةُ [el-vaqāyet] (vāv'ın harekāt-ı selāsıyla) Şol şey'e denir ki onunla bir nesne saklanır; yukālu: هَذَا وَقَاءٌ لَهُ وَوَقَايَةٌ وَهُوَ مَا يُوقَى بِهِ

الْإِتْقَاءُ [el-ittikā] [ifti'āl] vezninde) Bir nesneden sakınmak ma'nāsınadır; tekūlu: إِذًا حَذَرْتَهُ إِذًا حَذَرْتَهُ ^cBunun aslı اِذًا حَذَرْتَهُ idi.

التَّقِي [et-tuqā] [hudā] vezninde) ve

التَّقِيَّةُ [et-tekiyyet] [ganiyyet] vezninde) ve

التَّقَاةُ [et-tikā] [kisā] vezninde) Bunlar da sakınmak ma'nāsınadır; tekūlu: تَقَيْتُهُ ^cŞārihin beyānına göre bunların da aslı vāv'dır, tā vāv'dan bedeldir. Ve 'inde'l-ba'z masādır-ı mezbūre اِفتِعَال [ifti'āl]-i mevhūmdandır. Şāfiye'de bu bahs mebsūtür.

التَّقْوَى [et-ta'vā] [da'vā] vezninde) İsmdir, sakınmağa denir; yukālu: هُوَ أَهْلٌ الحَدَرِ التَّقْوَى أَي الحَدَرِ ^cBunun aslı تَقِيًا idi, ism ile sıfat beynini fark için yā'yı vāv'a kalb eylediler, حَزِيًا [hazyā] ve صَدِيًا [şadyā] kelimeleri gibi ki bunlar sıfat olmalarıyla yā vāv'a kalb olunmadı. Ve şārihin beyānına göre tā vāv'dan mübeddeldir. Ve kavluhu ta'ālā: ﴿هُوَ أَهْلُ التَّقْوَى﴾ أَي أَهْلٌ أَنْ يُتَّقَى عِقَابُهُ

التَّقِيَّةُ [et-tekiyy] [ganiyy] vezninde) Takvā sāhibi adama denir; cem'i اِتْقِيَاءُ [etkiyyā] ve تَقْوَاءُ [tuqavā] gelir, شُرَفَاءُ [şurefā] vezninde nādir olarak.

الْوَقْفِيَّةُ [el-ūkiyyet] (hemzenin zammı ve k āf'ın kesri ve yā'nın teşdidiyle) ve

الْوَقْفِيَّةُ [el-vuqiyet] (hemzenin hazfiyle) Evzāndan yedi miskāl veznidir. Ve kırk dirhem olan vezne dahi denir; cem'i اَوَاقِي [evākiyy] ve اَوَاقِي [evākī] gelir yā'nın

teşdidiyle ve tahfifiyle ve وَقَايَا [veḳāyā] gelir. بَقَايَا [beḳāyā] vezninde; yukālu: وَرُئُهُ أَكْثَرُ مِنْ أَوْقِيَةٍ وَوُقِيَةٍ وَهِيَ سَبْعَةٌ مَثَابِيلٌ وَكَذَا أَرْبَعُونَ أَفْعُولَةٌ Şārih der ki bunun vezni بَقَايَا [uf'ület]tir, أَصْحُوكَةٌ [uḫḫūket] gibi. Ve mü'ellif işbu evzān husūsunu “م،ك،ك” māddesinde tafsīl eyledi.

الْوَقَايَا [el-vāḳī] Sakınıp sıyānet ediciye denir; ve minhu yukālu: سَرَّحَ وَقٍ أَيْ بَيْنَ الْوَقَايَا. Ya'nī teğeltisi düz olmakla atın sırtını basmaktan hıfz ve sıyānet edici eyerdir. Ve

وَاقِي [vāḳī] Kerkenez ta'bīr olunan kuşa denir, صُرِدٌ [şurad] ma'nāsına.

الْوَقِي [el-veḳiyy] غَنِيٌّ [ḡaniyy] vezninde) Bu dahi serc-i وَاقِي [vāḳī]ye denir.

وَاقِي [vāḳī] [İbnu Veḳā] [semā] vezninde ve **كِسَاءٌ** [kisā] vezninde) Bir recüldür.

الْمُوقِي [el-muvaḳḳā] مُعْظَمٌ [mu'azzam] vezninde) Dilir ve bahādıra itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ مُوقِيٌّ أَيْ شَجَاعٌ

وَاقِي [Veḳā] [semā] vezninde) İbn İyās'tır ki muhaddistir.

الْتَقِي [et-Tuḳayy] سَمِيٌّ [sumeyy] vezninde) Bir mevzī' adıdır.

أَبُو التَّقِي [Ebu't-Tuḳā] هُدَى [hudā] vezninde) Sıbt es-Selefī nām şeyh-i kebīrin rāvīleri Muḫammed b. el-Ḥasen ve 'Abdurrahmān b. 'İsā b. Tuḳā nām zātların künyeleridir.

تَقِيَّةُ الْأَرْمَازِيَّةِ [Teḳiyyetu'l-Ermenāziyyet] Bir şā'ire-i bedī'attü'n-nazmdır. Ve Teḳiyye bint Aḫmed ve Teḳiyye bint Emūsān iki muhaddiselerdir.

الْبَيَّيْ

[و ك ي]

الْوِكَاةُ [el-vikā] [kisā] vezninde) Kır-

ba ve tulum makūlesinin ağızlarını bağlayacak bağa denir; yukālu: شَدَّ الْفَرْزَةَ بِالْوِكَاةِ أَيْ بِالرِّبَاطِ

الْوِكْيَا [el-veky] (vāv'ın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Kırba makūlesinin ağızını bağlamak ma'nāsınadır; yukālu: وَكَى الْفَرْزَةَ يَكِيهِ وَكِيًا إِذَا شَدَّهَا بِالْوِكَاةِ

الْإِيكَاةُ [el-īkā] (hemzenin kesriyle) وَكِيٌّ [veky] ma'nāsınadır; yukālu: أَوْكَى الْفَرْزَةَ وَغَلَى الْفَرْزَةَ بِمَعْنَى وَكَاهَا. Ve buhl ve imsāk eylemek ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: سَيْلٌ فَأَوْكَى أَيْ بَحَلٌ

الْإِسْتِيكَاةُ [el-istikā] Havyān semirip gövdesi yağla tulum gibi dolmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَوَكَتِ النَّاقَةُ إِذَا ائْتَلَأَتْ شَحْمًا. Ve batn munkabız olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَوَكَى الْبَطْنُ إِذَا كَانَ لَا يَخْرُجُ مِنْهُ النَّجْوُ. Ve kırba ve tulum makūlesi dolmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَوَكَى السِّقَاءُ إِذَا ائْتَلَأَ

الْيَابِي

[و ل ي]

الْوَلِي [el-vely] (vāv'ın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Bir nesneye pek yakın olmak ma'nāsınadır; yukālu: وَلِيَهُ يَلِيهِ وَلِيًا مِنَ الْبَابِ وَلِيَهُ السَّادِسُ وَوَلَاهُ يَلِيهِ مِنَ الثَّانِي إِذَا دَنَا مِنْهُ وَقَرَّبَ وَتَقَوَّلَ Ve كُلُّ مِمَّا يَلِيكَ أَيْ مِمَّا يَفَارِبُكَ

وَلِي [vely] Bir şey'e karīb olan nesneye denir ki vasf bi'l-masdar'dır; tekūlu: دَاوَهُ وَوَلِيٌّ. Ve bir yağmurun 'akibinde yağın yağmura denir; yukālu: سَقَطَ الْوَلِيُّ أَيْ Şārihin beyānına göre bahār yağmurundan sonraca olan yağmur olacaktır. Ve

وَلِي [vely] Bu ma'nāda masdar olur; yukālu: وَلِيَتْ الْأَرْضُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا مُطِرَتْ بِالْوَلِيِّ

الْوَلِيُّ [el-veliyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) İsmidir, bir yağmur 'akibinde yağan yağmura denir. Ve

وَلِيٌّ [veliyy] Bir adamın dostuna ve yār ve sadīkine denir; yukālu: هُوَ وَلِيُّهُ أَيُّ مُجْتَبِئِهِ وَصَدِيقُهُ Ve mu'īn ve nasīr ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ وَلِيُّهُ أَيُّ نَصِيرِهِ Mü'ellifin *Başā'ir*'de beyānına göre işbu **وَلِيٌّ** [veliyy] mādresi iki yāhūd ziyāde nesnenin beynlerine ecnebī tahallül eylemeyerek müte'ākiben husūllerine mevzū'dur. Ve isti'āre vechiyle husūl-i mezkūr min-haysü'l-mekān ve min-haysü'n-nisbe ve min-haysü'd-dīn ve min-haysü's-sadāka ve min-haysü'n-nusret ve min-haysü'l-i'tikād kurbıyyette isti'māl olunur.

الْوَلَايَةُ [el-vilāyet] (vāv'ın kesriyle) ve

الْوَلَايَةُ [el-velāyet] (vāv'ın fethiyle) Bir nesneye kudret cihetiyle bi-re'sihi zābit ve mutasarrıf olmak ma'nāsınadır ki hudāvendigār olmak ta'bīr olunur; yukālu: وَلِيَّ الشَّيْءِ وَعَلَيْهِ وَايَةٌ وَوَلَايَةٌ مِّنَ الْبَابِ Ve 'inde'l-ba'z vāv'ın fethiyle masdardır zikr olunan **وَلِيٌّ** [veliyy] māddelelerinden ki dost ve sadīk olmak ve bir adama mu'īn ve nasīr olmak ma'nāsınadır. Ve vāv'ın kesriyle **حُطَّةٌ** [ḥuṭṭat] ma'nāsınadır ki vālīnin taht-ı tevliyyetinde olan arz-ı mu'ayyeneden 'ibārettir; istilāhımızda dahi vilāyet ve eyālet ta'bīr olunur, kezālik beylik ve hākimlik ve pādīşāhlık ma'nālarıdır; fe-yukālu: وَلِيَّهُ وَايَةٌ بِالْفَتْحِ إِذَا أَحْبَبَهُ وَوَلِيَّهُ وَعَلَيْهِ إِذَا نَصَرَهُ وَيُقَالُ تَحْتِ يَدِهِ وَايَةٌ بِالْكَسْرِ أَيُّ حُطَّةٌ وَوَلِيَّ الْبَلَدِ إِذَا كَانَ أَمِيرًا أَوْ سُلْطَانًا فَهُوَ وَالِيَّ الْبَلَدِ وَيُقَالُ الْقَوْمُ عَلَى وَايَةٍ وَوَلَايَةٌ وَوَلَايَةٌ بِالْفَتْحِ وَالْكَسْرِ أَيُّ يَدٍ وَاحِدَةً Şārih der ki Sībeveyhi dedi ki وَايَةٌ fethle

masdardır, emūr ve vālī olmak ma'nāsına ve kesr ile ismdir beylik ve hākimlik ve pādīşāhlık ma'nāsınadır, إِمَارَةٌ [imāret] ve نِقَابَةٌ [niqābet] gibi.

الْإِيْلَاءُ [el-īlā'] (hemzenin kesriyle) Bir adamı bir işe vālī ve mutasarrıf kılmak ma'nāsınadır; tekūlu: أَوْلَيْتُهُ الْأَمْرَ إِذَا جَعَلْتَهُ وَالِيًّا وَعَلَيْهِ Ve bir adamı bir yetīme vasī nasb eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَوْلَاهُ عَلَى الْيَتِيمِ إِذَا أَوْصَى عَلَيْهِ

التَّوَلِيَّةُ [et-tevliyyet] (تَفْعَلَةٌ [tef'ilet] vezninde) Bu dahi bir adamı bir işe vālī ve mutasarrıf kılmak ma'nāsınadır; tekūlu: وَلَيْتُهُ الْأَمْرَ بِمَعْنَى أَوْلَيْتُهُ وَوَلَّى الرُّطْبَ إِذَا آتَيْتَهُ مِنَ الْمُهْزَبِ Ve bir nesneye ense çevirmek ma'nāsınadır; yukālu: وَوَلَّى هَارِبًا إِذَا أَدْبَرَ Ve bir nesneden i'rāz edip yüz döndürmek, 'alā-kavlin ondan alarga olup ıraklaşmak ma'nāsınadır; yukālu: وَوَلَّى الشَّيْءَ وَعَنْهُ إِذَا أَغْرَضَ أَوْ نَأَى Ve

تَوَلِيَّةٌ فِي الْبَيْعِ [tevliyyet fi'l-bey'] 'Akd-i evvel ile ve semen-i evvel ile mālīk olduğu metā'ı min-gayrı ziyādetin āhere nakl ve tevcīh ve bey'e eylemekten 'ibārettir; yukālu: بَاعَهُ تَوَلِيَّةً وَهُوَ نُقْلٌ مَا مَلَكَهُ بِالْعَقْدِ الْأَوَّلِ وَبِالْتَّمَنِ الْأَوَّلِ مِنْ غَيْرِ زِيَادَةٍ

الْوَلَاءُ [el-velā'] (vāv'ın fethiyle) Milk ve mālīkiyyet ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ صَاحِبُهُ وَوَلَاءٌ أَيُّ مَلِكًا وَوَلَاءٌ أَيُّ قَرَابَةٍ Şārih der ki وَلَاءٌ وَوَلَاءٌ [velā'u 'itk] bunlardan me'hūzdur.

الْمَوْلَى [el-mevlā'] (mīm'in fethi ve elifin kasrıyla) Mālīk ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ مَوْلَاهُ أَيُّ مَالِكُهُ Ve kula denir, 'abd ma'nāsına; cāriyeye مَوْلَاةٌ [mevlāt] denir. Ve kul āzād eden adama denir, مُعْتَقٌ

[muʿtik] maʿnāsına. Ve āzād olmuş kula denir, مُعْتَقٌ [muʿtaq] maʿnāsına. Ve bir adamın yār ve hem-dem sāhibine denir. Ve bir kimsenin yakın hısmına denir, ʿamm-zāde ve dayı-zāde gibi. Ve komşuya denir, جَارٌ [cār] maʿnāsına. Ve bir adamın hem-ʿahdine ve halif ve muʿāhedine denir; ferāʾizde مَوْلَى الْمَوَالِةِ bundandır. Ve bir adamın oğluna denir, yukālu: هَذَا مَوْلَاةٌ Ve ʿamucasına denir. Ve mihmān ve nezīline denir. Ve şerīk ve ortağa denir. Ve bir adamın kız kardeşi oğluna denir ki yeğen taʿbīr olunur. Ve bir adamın velīsine denir ki umūrunda velāyeti olan kimse den ʿibārettir, veliyy-i nikāh ve veliyy-i yetīm gibi. Ve bir adamın mürebbīsine denir; yukālu: هُوَ مَوْلَاةٌ أَبِي رَبُّهُ Ve muʿīn ve nāsır maʿnāsınadır. Ve inʿām eden adama denir, مُنْعَمٌ [munʿim] maʿnāsına. Ve inʿām olunmuş adama denir, مُنْعَمٌ عَلَيْهِ [munʿamun ʿaleyh] maʿnāsına. Ve bir adamın dostuna ve muhibbine denir. Ve bir kimsenin tābīʿine denir; yukālu: هَذَا مَوْلَاةٌ أَبِي تَابِعُهُ Ve dāmāda denir, صِهْرٌ [šihr] maʿnāsına. Ve seyyid ve zī-şān adama denir; yukālu: هُوَ مَوْلَاهُمْ أَبِي سَيِّدُهُمْ Ve مَوْلَى [mevlā] lafzının cemʿi مَوَالِي [mevālī] gelir ve bu kurb maʿnāsına olan وَلِيٌّ [vely] mādidesinden مَفْعَلٌ [mefʿal]dir.

أَوْلَوِيَّةٌ [evleviyyet] [el-mevleviyyet] (evleviyyet) Mevlālanmak maʿnāsınadır ki mevālī zümresine müşābehetten ʿibārettir, ne maʿnāya itibār olunursa olsun; yukālu: فِيهِ مَوْلَوِيَّةٌ أَبِي يُشَبِّهُ الْمَوَالِي

التَّمْوَلِي [et-temevlī] [teselkī] (teselkī) vezninde) Mevālīye yaʿnī sādāt ve kibāra teşebbüh ve taklīd eylemek maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ يَتَمَوَّلِي تَمَوَّلِيًا أَبِي يَتَشَبَّهُ بِالْمَوَالِي أَبِي السَّادَةِ

التَّوَلَّى [et-tevellī] [tefaʿul] (tefaʿul) vezninde) Bir adamı dost edinmek maʿnāsınadır; yukālu: تَوَلَّاهُ إِذَا اتَّخَذَهُ وَلِيًّا Ve bir işi der-ʿuhde eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَوَلَّى الْأَمْرَ إِذَا تَقَلَّدَهُ Ve bir adam ense çevirip gitmek maʿnāsınadır; yukālu: تَوَلَّى هَارِبًا إِذَا أُذْبِرَ

الْوَلَاةُ [el-velāt] [ḥaşāt] (ḥaşāt) vezninde) ve الْوَلِيَّةُ [el-veliyyet] [ḡaniyyet] (ḡaniyyet) vezninde) ve

التَّوَلَّى [et-tevellī] [tefaʿul] (tefaʿul) vezninde) ve

الْوَلَاءُ [el-velā] [seḥā] (seḥā) vezninde) ve الْوَلَايَةُ [el-velāyet] (vāv'ın fethi ve kesriyle) Cümlesi yakınlık, karābet maʿnāsınadır; yukālu: إِنَّهُ لَبَيِّنُ الْوَلَاةِ وَالْوَلِيَّةِ وَالتَّوَلَّى وَالْوَلَاءِ Ve وَالْوَلَايَةُ أَبِي الْفَرَابَةِ [veliyyet] [vāfiyyet] (vāfiyyet) vasf olur, karībe maʿnāsına; yukālu: دَارٌ وَوَلِيَّةٌ أَبِي قَرِيْبَةٌ

الْمَوَالِةُ [el-muvālāt] [mubāhāt] (mubāhāt) vezninde) ve

الْوَلَاءُ [el-vilā] [cidāl] (cidāl) vezninde) İki nesneyi birbiri ardınca kılmak maʿnāsınadır; yukālu: وَالِي بَيْنَ الْأَمْرَيْنِ مَوَالِةٌ Ve sürüden bazıları bazından ayırıp alarga kılmak maʿnāsınadır; yukālu: وَالِي غَنَمَهُ إِذَا عَزَلَ بَعْضَهَا عَنْ بَعْضٍ وَمَيَّرَهَا

التَّوَالِي [et-tevālī] [tefāʿul] (tefāʿul) vezninde) Birbiri ardınca olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَوَالَى عَلَيْهِ شَهْرَانِ إِذَا تَتَابَعَ Ve tāze hurmā kurumāğa başlamak maʿnāsınadır; yukālu: تَوَالَى الرُّطْبُ إِذَا أَخَذَ فِي الْهَبِيحِ

الْوَلِيَّةُ [el-veliyyet] [ḡaniyyet] (ḡaniyyet) vezninde) Eyerin ve pālānın teğeltisine denir ki dābbenin sırtına gelir, ʿalā-kavlin teğelti altına yayılan pālāsa denir. Ve nisvānın ihtiyātan mihmān için hıfz eylediği zād ve taʿāma denir; cemʿi وَوَلَايَا [velāyā] gelir.

الإِسْتِبْلَاءُ [el-istilā] (istilā) Meydānın nihāyetine

bālig olmak ma'nāsındır; yukālu: اِسْتَوْلَى شَارِih der ki iktidār ve tagallüb ma'nāsı bundandır.

أُولَى لَكَ [evlā leke] (hemzenin fethiyle) Bir ta'bīrdir ki onunla va'īd ve tehdīd kasd olunur; yukālu: اُولَى لَكَ أَي قَارَبَكَ مَا يُهْلِكُكَ Bir ta'bīrdir ki onunla va'īd ve tehdīd kasd olunur; yukālu: اُولَى لَكَ أَي قَارَبَكَ مَا يُهْلِكُكَ Ya'nī ona dāhiye-i mühlīke mukārib ya'nī nāzil ve vākīc ol- sun demektir ki du'ā'ıyyedir yāhūd hikāye olur. Pes kurb ma'nāsından olan اِيْلَاءٌ [ilā'] kelimesinden māzī olup fā'ili mahzūf olur. Şārihin beyānı üzere bu muhāverāt-ı 'Arabdandır.

Ba'zılar اُولَى kelimesini اُخْرَى ve اَجْدَرُ ma'nāsına haml ile اُولَى لَكَ اَلْعُقَابُ اَوْ اَلْهَلَاكُ ile te'vīl eylediler ki “İkāb yāhūd helāk sana her vechle elyaktır” demek olur. Ve ba'zılar aslı مَا تَكْرَهُهُ الله اُولَاكُ olmakla lām zā'idedir, “Hak ta'ālā sana hoşlanmadığın hāleti ikāc eylesin” demek olur. Ve 'inde'l-ba'z اُولَى kelimesi وَيْلٌ kelimesinden maktūb ef'aldir, niteki اَذْنَى ذُونَ lafzından اَذْنَى maktūb ef'aldir. Ve 'alā-kavlin “آل-يُؤُولُ” māddesinden فَعْلَى [fa'lā] olmakla اَعْقَبَكَ النَّارُ ya'nī “Ākıbet varacağı cehennem olsun” demek olur. İntehā. Ve

أُولَى [evlā] Pek lāyık ve sezā ma'nāsına gelir ki اقْرَبُ [akreb] ma'nāsından müste'ardır; yukālu: اُولَى هُوَ اُولَى بِكَذَا أَي اُخْرَى [evlī] gelir hemzenin fethi ve lām'ın kesriyle ve اُولَى [evālī] gelir اَعَالِي [a'ālī] gibi ve اُولُونَ [evlevn] gelir اَعْلُونَ [a'evn] gibi ve tesniyesinde اُولِيَانِ [evleyān] denir. Ve mü'ennesinde وُلِيَا [vulyā] denir vāv'ın zammıyla ve tesniyesinde وُلِيِيَانِ [vulyeyān] denir ve cem'inde وُلَى [vulā] denir vāv'ın zammı ve elifin kasrıyla ve وُلِيِيَاتِ [vulyeyāt] denir كُبْرِيَاتِ [kubreyāt]

vezninde.

اَلْيَائِي

[و ن ي]

اَلْوَنَى [el-venā] [عَصَا [a'sā] vezninde) Renc ve emekten olan yorgunluğa denir; yukālu: بِهِ وَنَى أَي تَعَبَ Ve süstlük ve gevşeklik, fetret ma'nāsına olmakla zıdd olur; وَنَاءٌ [venā'] dahi lügattir medd ile; yukālu: بِهِ وَنَى وَوَنَاءٌ أَي فَتْرَةٌ

اَلْوَنِي [el-veny] [رَمِي [remy] vezninde) ve

اَلْوُنِي [el-vuniyy] [صَلِي [şuliy] vezninde) ve

اَلْوَنَاءُ [el-vinā'] [كِسَاءٌ [kisā'] vezninde) ve

اَلْوَنِيَّةُ [el-vinyet] (vāv'ın kesriyle) ve

اَلْوَنَى [el-venā] [فَتَى [fetā] vezninde) Gevşek ve süst ve bī-tāb olmak ma'nāsındır; yukālu: وَنَى الرَّجُلُ بِنِي وَنِيًا وَوُنِيًا وَوَنَاءً وَوَنِيَةً وَوَنَى مِنْ اَلْبَابِ الثَّانِي إِذَا فَتَرَ وَضَعَفَ Ve nās bir adamı terk ve ihmāl eylemek ma'nāsındır; yukālu: وَنَى اَلْكُفْمَ إِذَا شَمَّرَهُ Ve sevbin yenini sığamak ma'nāsındır; yukālu: وَنَى اَلْكُفْمَ إِذَا شَمَّرَهُ

اَلْاِيْنَاءُ [el-īnā'] (hemzenin kesriyle) Bir adamı yā bir hayvānı süst ve za'īf ve bī-dermān eylemek ma'nāsındır; yukālu: اُوْنَاهُ إِذَا اَضْعَفَهُ

اَلتَّوَانِي [et-tevānī] [تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Bir işte taksir ve tekāsül ve fütür eylemek ma'nāsındır; yukālu: تَوَانَى فِي حَاجَتِهِ إِذَا قَصَرَ

اَلْوَانِيَّةُ [el-vāniyyet] Süst ve 'amel-mānde nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ وَانِيَّةٌ أَي فَاتِرَةٌ طَلِيحٌ

اَلْوَنَاءُ [el-venāt] ve

اَلْاَنَاءُ [el-enāt] (hemze ile فَنَاءَةٌ [fanāt] vezninde) ve

اَلْاِنِيَّةُ [el-eniyyet] [غَنِيَّةٌ [ġaniyyet] vezninde) Ağır tabī'atlı 'avrete denir ki kıyām ve

ku'ūd ve meşyi ağır ve geç olur; yukālu: **إِمْرَأَةٌ وَنَاةٌ وَأَنَاةٌ وَأَنْبِيَةٌ أَيُّ حَلِيمَةً بَطِيئَةً الْقِيَامِ وَالْفَعُودِ وَالْمَشْيِ**

أَلْمِينَا [el-mīnā] (mīm'in kesri ve elifin kasrıyla ve meddiyle) İskeleye denir, **مِرْفَأٌ** [mirfe] ma'nāsına. Ve sırçanın cevherine ve asl ve maddesine denir, Fāriside ābgīne derler.

أَلْوَيْيَةُ [el-veniyet] (ġaniyyet [ġaniyyet] vezninde) ve

أَلْوَنَاتُ [el-venāt] (ḥaşāt [ḥaşāt] vezninde) İnciye denir, 'alā-kavlin inci dizisine denir. Ve

وَيْيَةُ [veniyet] Çuvala denir. Ve bir mevzi adıdır.

أَلْوَيْيَةُ [et-tevniyyet] (tef'ilet [tef'ilet] vezninde) Bir kimse bir işte cidd ve ihtimām eylemeyip taksir ve fütür ile işlemek ma'nāsınadır; yukālu: **وَيْيَةُ الرَّجُلِ إِذَا لَمْ يَجِدْ فِي الْعَمَلِ**

أَلْوَاوِيُّ

[وي و]

أَلْوَاوُ [el-vāv] Hurūf-ı hecādan bir harftir, sülāsiyyedendir. Ve bunda **وُ** dahi denir sūnāī olarak. Ve **وَاوُ** [vāv] lafzı ki müsemmadır, vāv ve yā ve vāv'dan mürrekbedir. Ve vāv'ın aksāmı hurūf-ı ley-yinede zikr olunur, inşā'allāhu ta'ālā. Mütercim der ki 'inde'l-Aḥfeş aslı üç vāv'dan 'ibārettir.

أَلْيَائِي

[وي ه]

أَلْوَهْيِي [el-vehy] (nehī [nehī] vezninde) Bir nesnede olan yırtığa denir; cem'i **وَهْيِي** [vu-hiyy] gelir, **صُلْيِي** [şuliy] vezninde ve **أَوْهِيَّةٌ**

[evhiyet] gelir; yukālu: **فِي الثَّوْبِ وَهْيٌ أَيُّ شُقٌّ** Ve masdar olur, bir nesne yepriyip yırtılmak ma'nāsınadır; yukālu: **وَهْيُ الثَّوْبِ وَوَهْيِي** Ve **وَهْيًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالسَّادِسِ إِذَا تَحَرَّقَ وَأَنْشَقَّ** Ve bir nesnenin bağı gevşemek ma'nāsınadır; yukālu: **وَهْيُ السِّفَاءِ إِذَا اسْتَرْخَى رِبَاطُهُ** Ve bulutun yağmuru şiddetle sulu sepken yağmak ma'nāsınadır, **güyā** ki bulut tulum gibi yırtılıp suyu boşanmış olur; yukālu: **وَهْيٌ** Ve bir adam bön ve ahlak olmak ma'nāsınadır; yukālu: **وَهْيٌ** Ve bir kimse salkı, düşkün ve za'f olmak ma'nāsınadır; yukālu: **وَهْيٌ الرَّجُلِ إِذَا سَقَطَ**

أَلْوَهِيَّةٌ [el-vehiyyet] (ġaniyyet [ġaniyyet] vezninde) Bir dāne inciye denir; yukālu: **رَأَيْتُ** Ve iri ve tenū-mend olan kurbānlık deveye denir.

أَلْأَوْهِيَّةُ [el-ūhiyyet] (rūmiyyet [rūmiyyet] vezninde) İki dağ aralığında olan fūrceye denir. Ve dağın tepesinden dibinde olan dereye gelince yöreye ve yalıma denir.

أَلْيَائِي

[وي و]

وَيْي [vey] (vāv'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Kelime-i ta'accübüdür, 'aceb ve zehī demektir. Ve kāf-ı hitāb lāhık olup **وَيْيكَ** dahi denir; yukālu: **وَيْيكَ لَزِيدٍ وَوَيْي لُهُ أَيُّ** Ve **gāh** olur ki **وَيْي** kelimesi muhafef ve müşedded olan **كَانَ** kelimesinden ki hurūf-ı müşebbehedendir, dāhil olur. Ve **وَيْي** kelimesiyle **وَيْلٌ** ma'nāsından kināye olur, ya'nī **وَيْلٌ** ma'nāsına da müsta'mel olur. Ve işbu: **﴿وَيَكُنُّ اللَّهُ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ﴾** āyetinde Sībeveyhi dedi ki **وَيْي** kelimesinden mafsūl olarak resm olunur. Ve 'inde'l-ba'z **أَلَمْ تَرَ** ma'nāsınadır ki "Sen

görmedin mi?” demektir, yine merci'i ta'acciübdür. Ve ba'zılar وَيَلْكَ ma'nāsınadır, ya'nī aslı إِنَّ وَيَلْكَ idi 'Alā-kavlin اِعْلَمَ ma'nāsınadır ki emr-i hāzır'dır. Ve وَيْ [vey] kelimesiyle veyl ve helāktan kināye olunur. Mütercim der ki bu māddeyi dahi Şeyh Rađī ism-i fi'l bābında şerh ve tafsīl eylemiştir.

FASLU'L-HĀ'

(فَضْلُ الْهَاءِ)

الْوَاوِيُّ

[ه ب و]

الْهَبْوَةُ [el-hebvet] (hā'nın fethi ve bānın sükünüyla) Tozluluk, غُبْرَةٌ [gubret] ma'nāsınadır.

الْهَبَاءُ [el-hebā'] (سَمَاءٌ [semā'] vezninde) Toza denir, 'alā-kavlin tütün gibi havāya ağın toza denir; yukālu: صَارَ هَبَاءً أَيْ غُبَارًا Ve havāya ağıp ve yer-yüzüne dağılmış hurde toprağa denir. Mü'ellifin *Başā'ir*'de beyānına göre bu şu'ā'-ı şemsle ev içinde mer'ī olan hurde hurde toz olacaktır ki bacaya ve pencereye doğru çekilir, 'āmme ona zerre ta'bīr ederler. Ve

هَبَاءٌ [hebā'] Kalīlü'l-'akl adamlara itlāk olunur; vāhidi هَبَاءَةٌ [hebā'et]tir, cem'i أَهْبَاءٌ [ehbā'] gelir.

الْهَبْوُ [el-hubuvv] (سُمُوٌّ [sumuvv] vezninde) Havāya toz ağmak ma'nāsınadır; yukālu: هَبَا الْعُبَارُ يَهْبُو هُبُوًا إِذَا سَطَعَ Ve kaçmak ma'nāsınadır; yukālu: هَبَا الرَّجُلُ إِذَا فَزَّ Ve ölmek ma'nāsınadır; yukālu: هَبَا الرَّجُلُ إِذَا مَاتَ

الْإِهْبَاءُ [el-ihbā'] (hemzenin kesriyle) Toz tozutmak ma'nāsınadır; yukālu: أَهْبَى الْفَرَسُ إِذَا أَثَارَ الْهَبَاءَ

الْهَابِي [el-hābī] Mezār toprağına denir.

التَّهْبِي [et-tehebbī] (تَفَاعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Toz tozmak ma'nāsınadır; ve minhu yukālu: جَاءَ يَتَهَبَى أَي يَنْفُضُ يَدَيْهِ Ya'nī “Ellerini silkerek geldi” ki tozarak geldi demektir.

الْهَبْيُ [el-hubbā] (hā'nın zammıyla رُبِّي [rubbā] vezninde) Tozu bürünmüş ya'nī

toz ve duman ile kaplanıp nā-bedīd olmuş kevākibe denir; yukālu: نُجُومٌ هُبِّي أَي هَابِيَةٌ قَدِ اسْتَشْرَثَ بِالْهَبَاءِ Bunun müfredi هَابِي [hābī]dir.

الْمُتَهَبِّي [el-mutehebbī] (ism-i fā'il bünye-siyle) Za'f-ı basara mübtelā adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُتَهَبَّتٌ أَي ضَعِيفُ الْبَصْرِ

الْهَبْوُ [el-Hebv] (hā'nın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Bir cemā'attir.

الْهَبَاءُ [el-Hebā'et] (سَحَابَةٌ [sehābet] vezninde) Kabīle-i Ğaṭfān yurdunda bir arz adıdır ve onda bir vak'a olmuştur.

هَبِي [hebī] (hā'nın fethi ve bā'nın kesriyle) At kısmına mahsūs zecr ve āzār kelimātındandır ki eşmek zımında söylenir.

الْهَبْيُ [el-hebeyy] (fethateynle ve teşdīd-i yā'yla) Küçük ma'sūma denir;mü'ennesi هَبِيَّةٌ [hebeyyet]tir.

الْهَبَايَةُ [el-hubāyet] (ثُمَّامَةٌ [ṣumāmet] vezninde) Ağaç kabuğuna denir.

الْيَائِي

[ه ت ي]

هَات [hāti] (tā'nın kesr üzere bināsıyla) Fi'l-i emrdir, ver ma'nāsına; tekūlu: هَاتِ يَا شَارِيH der ki bunun emr-i hāzırdan ma'adā sīgasını 'Arablar isti'māl eylemeyip imāte eylediler,ancak Hıre ahālisi isti'māl eylediler; ve tekūlu: هَاتَا وَهَاتُوا وَهَاتِي

الْمُهَابَةُ [el-muhātāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) مُعَاطَاةٌ [mu'āṭāt] ma'nāsınadır,bir adama bir nesne vermek ma'nāsınadır; yukālu: هَاتَا أَي عَاطَاةٌ وَتَقُولُ مَا أَهَاتِيكَ أَي مَا أَنَا بِمُعْطِيكَ

الْهَتْيُ [el-hety] (hā'nın fethi ve tā'nın sükūnuyla) Geceden bir vakte denir;

yukālu: مَضَى هَتْيٌ مِنَ اللَّيْلِ أَي هَتَّةٌ
الْوَاوِيُّ

[ه و]

الْهَتْوُ [el-hetv] (hā'nın fethi ve tā'nın sükūnuyla) Bir nesneyi ayakla basıp kırmak ma'nāsınadır; tekūlu: هَتَوْتُ الشَّيْءَ أَهْتَوْهُ أَي كَسَرْتُهُ وَطَأْتُ بِرِجْلِي

الْمُهَاتَاةُ [el-muhātāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Bir adama nesne vermek ma'nāsınadır; yukālu: هَاتَاةٌ مُهَاتَاةٌ إِذَا عَاطَاةٌ Ve bunun tasrīfi مُعَاطَاةٌ [mu'āṭāt] māddesinin tasrīfi gibidir.

الْيَائِي

[ه ث ي]

الْهَسْيَانُ [el-hesyān] (hā'nın ve sā-yı müsellesenin fethiyle) Toprak saçmak,حَشْوٌ [ḥasv] ma'nāsınadır. Şārihin beyāni üzere şīn-i mu'ceme ile حَشْوٌ nüshaları galattır; yukālu: هَسَى الثَّرَابَ يَهْسِيهِ هَسْيَانًا إِذَا حَنَاهُ

الْوَاوِيُّ

[ه ح و]

الْهَجْوُ [el-hecv] (hā'nın fethi ve cīm'in sükūnuyla) ve

الْهَجَاءُ [el-hicā'] (كِسَاءٌ [kisā'] vezninde) Bir adamı şī'r ile zemm ve şetm eylemek ma'nāsınadır; yukālu: هَجَاهُ الشَّاعِرُ يَهْجُوهُ هَجْوًا وَهَجَاءً إِذَا شَتَّمَهُ بِالشَّعْرِ teheccīden me'hūzduz.

الْمُهَاجَاةُ [el-muhācāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Şā'irler birbirini hicv ve kadh eylemek ma'nāsınadır; tekūlu: هَاجَيْتُهُ مُهَاجَاةً أَي هَجَوْتُهُ وَهَجَانِي

الْأُهْجِيَّةُ [el-uhciyyet] (أُفْجِيَّةٌ [uṣfiyyet] vez-

ninde) ve

أَهْجَوَةٌ [el-uhcuvvet] (أُحْجَوَةٌ [uhcuvvet] vezninde) Mādde-i hicv olan nesnedir ki 'amme hicviyye ta'bīr ederler, هَجْوٌ [hicv] zımında nazm olan kıt'a ve kasīde gibi; yukālu: يَبْنَهُمْ أَهْجِيَّةٌ وَأَهْجَوَةٌ يَبْهَاجُونَ بِهَا

أَهْجَاءٌ [el-hicā] (كِسَاءٌ [kisā] vezninde) Bir lafzı hurūfuyla taktī'e eylemek ma'nāsınadır ki hurūfunu elif bā ve cīm ve dāl diye ta'dād eylemekten 'ibārettir; tekūlu: هَجِيْتُ حُرُوفَ اللَّفْظِ هِجَاءً إِذَا قَطَعْتَهَا وَعَدَدْتَهَا وَتَقُولُ تَعْلَمُ هِجَاءَ الْحُرُوفِ أَيُّ تَغْدِيدَهَا Ve

هِجَاءٌ [hicā] Şekl ve kıyāfet ma'nāsınadır; yukālu: هَذَا عَلَى هِجَاءٍ هَذَا أَيُّ عَلَى شَكْلِهِ

التَّهْجِيَّةُ [et-tehciyet] (تَفْعَلَةٌ [tef'ilet] vezninde) ve

التَّهْجِي [et-teheccī] (تَفْعُلٌ [tefa'ul] vezninde) Bunlar da هِجَاءٌ [hicā]-i huruf ma'nāsınadır; tekūlu: هَجِيْتُ الْحُرُوفَ وَتَهْجَيْتُهَا إِذَا عَدَدْتَهَا

أَهْجَاوَةٌ [el-hecāvet] (عَدَاوَةٌ [adāvet] vezninde) Gün pek ıssı olmak ma'nāsınadır; tekūlu: هَجْوٌ يَوْمًا هِجَاوَةٌ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا اشْتَدَّ حَرُّهُ

أَهْجَاءٌ el-hecāt] (حَصَاةٌ [haṣāt] vezninde) Kurbağaya denir, ضِفْدَعٌ [difda'] ma'nāsına.

الإِهْجَاءُ [el-ihcā] (hemzenin kesriyle) Bir şî'ri hicviyye bulmak ma'nāsınadır; tekūlu: أَهْجَيْتُ الشَّعْرَ إِذَا وَجَدْتَهُ هِجَاءً

المُهْتَجُونَ [el-muhtecūn] (مُهْتَدُونَ [muhtedūn] vezninde) **إِهْتِجَاءٌ** [ihticā] kelimesinden cem'-i ism-i fā'ildir, مُهَاجُونَ [muhācūn] ma'nāsınadır ki birbirini hicv ile müştāgil olan şā'irlerdir; yukālu: هُمْ الْمُهْتَجُونَ أَيُّ الْمُهَاجُونَ

الْيَائِي

[ه ج ي]

أَهْجِي [el-hecy] (hā'nın fethi ve cīm'in sükūnuyla) Bir nesne kapalı olmayıp açık olmak ma'nāsınadır; yukālu: هَجِيَّ الْبَيْتُ هَجِيًّا Bir göz içeri batmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا انْكَشَفَ عَيْنُ الْبَعِيرِ إِذَا غَارَتْ

الْيَائِي

[ه د ي]

أَهْدَى [el-hudā] (hā'nın zammı ve elifin kasrıyla) Doğru yola gitmeğe denir, reşād ma'nāsına. Ve doğru yola delālet eylemeğe denir ki ismdir. Ve bu mü'ennestir ve müzekker olur; yukālu: هُوَ عَلَى الْهُدَى أَيُّ عَلَى سَلِّ اللهُ الْهُدَى أَيُّ الدَّلَالَةَ عَلَى الرَّشَادِ Ve

هُدَى [hudā] Gündüze itlāk olunur, nehār ma'nāsına. Ve

هُدَى [hudā] ve

هَدْيِي [hedy] (hā'nın fethi ve dāl'ın sükūnuyla) ve

هِدَايَةٌ [hidāyet] (hā'nın kesriyle) ve

هِدْيَةٌ [hidyet] (فِدْيَةٌ [fidyet] vezninde) Matlūba īsāl eylemek şānından olan tarīka delālet ve irşād eylemek ma'nāsına masdar olur; yukālu: هَدَاهُ يَهْدِيهِ هُدًى وَهَدْيًا وَهَدَايَةً إِذَا أَرْشَدَهُ Ve bu ma'nada lāzım olur ki hidāyet bulmak ve hidāyetlenmek ma'nāsına olur; yukālu: هَدَاهُ فَهَدَى أَيُّ اهْتَدَى Ve işbu mādde irā'et-i tarīk ma'nāsını mülāhaza ile bi'n-nefs mef'ul-i sāniye müte'addī olur; yukālu: هَدَاهُ اللهُ الطَّرِيقَ Ve işāret-i tarīk mülāhazasıyla إِلَى harfiyle müte'addī olur; yukālu: هَدَاهُ إِلَيْهِ Ve telvīh-i

tarik mülâhazasıyla lâ'm'la müte'addî olur; yukâlu: هَدَاهُ لَهُ

الْتَهْدِي [et-teheddî] [تَنَعُلُ] [tefa^ul] vezninde) ve

الإِهْتِدَاءُ [el-ihtidā] [إِفْتِعَالُ] [ifti^āl] vezninde) Delâlet ve irşadı kabülle hidâyetlenip doğru yola gitmek ma'nâsınadır ki mutâvî'lerdir; yukâlu: هَدَاهُ فَتَهْدَى وَاهْتَدَى

Ve mutâvî' olmayarak isti'mâl olunur ki binefsihi doğru yol bulmak ve doğru yola gitmek ma'nâsına olur; yukâlu: هُوَ لَا يَهْدِي

الطَّرِيقَ ثَلَاثًا وَلَا يَهْتَدِي وَلَا يَهْدِي بَفَتْحِ الْبَاءِ وَالْهَاءِ وَكَسْرِ الدَّالِ الْمُسَدَّدَةِ وَلَا يَهْدِي بَفَتْحِ الْبَاءِ وَكَسْرِهَا مَعَ كَسْرِ الْهَاءِ وَالْدَّالِ الْمُسَدَّدَةِ أَيْ لَا يَكُونُ مُهْتَدِيًا

Burada كَسْرِ الْهَاءِ وَالْهَاءِ kelimesi ki yâ'nın ve hâ'nın fethi ve dâl-ı müşeddede ileidir, aslı يَهْتَدِي idi, tâ' dâl'a idgâm olunup tâ'nın fethasıyla hâ' meftüh oldu. İkinciye göre iltikâ-i sâkineyn için hâ' meksûr oldu. Ve üçüncüye göre hâ'nın kesresine ittibâ'an yâ' meksûr oldu. Kâle's-şârih ve minhu kavluhu ta'âlâ: ﴿أَقْمَنُ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ أَحَقُّ أَنْ يَتَّبِعَ أَمَّنْ لَا يَهْدِي إِلَّا أَنْ يَهْدِي مِنْ قَوْلِهِمْ هَدَىٰ بِنَفْسِهِ أَيْ اهْتَدَىٰ﴾

Ve يَهْدَىٰ مِنْ قَوْلِهِمْ هَدَىٰ بِنَفْسِهِ أَيْ اهْتَدَىٰ

الإِهْتِدَاءُ [ihtidā] Gelini güveyi evine gönderip gerdek eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: هَدَاهُ فَتَهْدَىٰ وَاهْتَدَىٰ

Ve sâ'ire takaddüm eylemek ma'nâsına müsta'meldir; yukâlu: إِهْتَدَىٰ الْفَرَسُ الْحَيْلُ إِذَا صَارَ فِي أَوَائِلِهَا

الْتَهْدِي [el-heduvv] [عَدُو] [aduvv] vezninde) ve

الْتَهْدِي [el-hādî] Doğru yol gösterici delîl ve mürşide denir; yukâlu: رَجُلٌ هَدُوٌّ وَهَادٍ أَيْ يُرْشِدُ

الْمُهَيْدِيَّةُ [el-muheydiyette] (musaggar bünyesiyle) Bir adamın bulunduğu hâl ve şân ve sîretine denir. Bunun mükebbberi yoktur; yukâlu: هُوَ عَلَىٰ مُهَيْدِيَّتِهِ أَيْ عَلَىٰ حَالِهِ بَعْضِي النَّبِيِّ كَانُ

عَلَيْهَا

الْتَهْدِيَا [el-hudeyyā] (musaggar bünyesiyle) Bir şey'in misl ve mânendine itlâk olunur; yukâlu: قِصَّةٌ زَمِيرٌ لَكَ عِنْدِي هَدِيًّا هَا أَيْ مِثْلَهَا

[kişşat]a râci'dir.

الْتَهْدِيَّةُ [el-hedyet] (hâ'nın harekât-ı selâsi ve dâl'in sükûnuyla) Bir işin râst ve dürrüst olacağı semt ve cihetine itlâk olunur; yukâlu: نَظَرَ فَلَانَ هَدِيَّةً أَمْرَهُ مُثَلَّثَةً أَيْ جِهَتَهُ

الْتَهْدِي [el-hedy] ve

الْتَهْدِيَّةُ [el-hedyet] (hâ'ların fethi ve kesri ve dâl'ların sükûnuyla) Bir adamın sîret ve meslek ve tarikatine denir, rāh ve revîş ma'nâsına; yukâlu: هَدَىٰ هَدِيًّا فَلَانَ وَهَدَيْتَهُ أَيْ سَارَ طَرِيقَتَهُ وَسِيرَتَهُ

الْتَهَادِي [el-hādî] Hidâyet edici ki zıkr olunur. Ve sâ'irden ileri ve mütekaddim olana itlâk olunur; yukâlu: هُوَ هَادٍ أَيْ مُتَقَدِّمٌ

Ve boyuna itlâk olunur; a'zâ-i sâ'ireden mütekaddem olduğu için; cem'i هَوَادِي [hevādî] gelir. Ve

الْتَهَادِي اللَّيْلِ [hevādî'l-leyl] Gecenin evâ'iline itlâk olunur; yukâlu: يَنَامُ فِي هَوَادِي اللَّيْلِ

Ve اللَّيْلِ أَيْ أَوَائِلِهِ

الْتَهَادِي الْإِبِلِ [hevādî'l-ibil] Deve sürüsünün önlerinde olup ibtidâ zuhûr eden develerden 'ibârettir. Ve

الْتَهَادِي [hādî] Ok ve mızrak temrenine denir; yukâlu: أَصَابَهُ هَادِي السَّهْمِ أَيْ نَضَلُهُ

Ve harmana koşulan öküzlerin en içinde deverân eden öküze denir, niteki رَاكِسٌ [rākis] dahi derler. Ve arslana denir.

الْتَهَادِيَّةُ [el-hediyette] [غَنِيَّةٌ] [ganiyyet] vezninde) Armağana denir, ekserî hâcât önlerinde takdîm olduğu için yâhûd ülfet ve muhabbete irşad için yâhûd mehdiiyyün leh yanına sâhibinden mukaddem vardı-

ğı için ola;cem'î هَدَايَا [hedāyā] ve هَدَاوَى [hedāvā] gelir, bunda vāv'ın kesriyle de lügattir ve هَدَاوِي [hedāvī] gelir vāv'ın kesriyle; yukālu: أَرْسَلَ هَدِيَّةً وَهِيَ مَا أُتِحِفَ بِهِ

الإِهْدَاءُ [el-ihdā'] (hemzenin kesriyle) ve **التَّهْدِيَّةُ** [et-tehdiyet] [تَفْعِلَةٌ] [tef'ilet] vezninde) Bir adama armağan göndermek ma'nāsınadır; yukālu: أَهْدَى لَهُ الْهَدِيَّةَ إِذَا أُتِحِفَهَا

إِهْدَاءُ [ihdā'] Gelini dāmād tarafına gönderip gerdek eylemek ma'nāsınadır; yukālu: أَهْدَى الْعُرُوسَ إِلَى بَعْلِهَا إِذَا رَفَّهَا إِلَيْهِ

تَهْدِيَّةٌ [tehdiyet] Dağıtmak ma'nāsınadır; yukālu: هَدَى الشَّيْءَ إِذَا فَرَّقَهُ

الْمِهْدَى [el-mihdā] [مِنْبَرٌ] [minber] vezninde) İçinde hediye irsāl olunan zarfa denir, tabak ve kutu gibi. Ve kesiretü'l-ihdā' olan hatuna denir. Şārih der ki bunda savāb olan medd ile olmaktadır.

الْهِدَاءُ [el-hidā'] [كِسَاءٌ] [kisā'] vezninde) 'Arifāne tarikiyle ta'am eylemek ma'nāsınadır ki her biri bir türlü götürüp müctemi'an safālanmaktan 'ibārettir; yukālu: هَادَى الرَّجُلَانَ هِدَاءً إِذَا جَاءَ أَحَدُهُمَا بِطَعَامٍ وَالْآخَرُ بِطَعَامٍ فَأَكَلَا مَعًا

هِدَاءٌ [hidā'] Sülāsiden masdar olur, gelini güveyiye yollamak ma'nāsına; yukālu: هَدَى الْعُرُوسَ إِلَى بَعْلِهَا هِدَاءً إِذَا رَفَّهَا إِلَيْهِ

هِدَاءٌ [hidā'] 'Aklı za'if, belādetli nādān kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ هِدَاءٌ أَيُّ ضَعِيفٌ بَلِيدٌ

الْهَدِيُّ [el-hediyy] [غَنِيٌّ] [ganiyy] vezninde) Tutsağa denir, esir ma'nāsına. Ve geline denir, هَدِيَّةٌ [hediyyet] dahi denir hā'yla, عُرُوسٌ [arūs] ma'nāsına. Ve Harem-i şerīfe sevk olunan kurbāna denir ve ona هَدِيٌّ [hedy] dahi denir hā'nın fet-

hi ve dāl'in sükūnuyla; yukālu: أَهْدَى إِلَى مَكَّةَ الْحَرَمِ هَدِيًّا وَهَدِيًّا وَهُوَ مَا أُهْدِيَ إِلَى مَكَّةَ burada كَالْهَدِيِّ فِيهِمَا 'unvāniyla resm eylemekle şārih der ki tesniye zamirinin vechi ma'lūm değildir, gālibā 'ibārede sakta vāki'dir, zīrā ümmehāt-ı sā'irede الْهَدِيُّ مَا أُهْدِيَ إِلَى مَكَّةَ وَالرَّجُلُ ذُو الْخُرْمَةِ كَالْهَدِيِّ فِيهِمَا 'ibāretiyle müsebbet olmakla burada dahi 'unvān-ı merkūmla iken aklām-ı nüssāhtan sākıt olmuştur, pes هَدِيٌّ [hediyy] غَنِيٌّ [ganiyy] vezninde ve هَدِيٌّ [hedy] dāl'in sükūnuyla 'izz ve hürmet ve vak' ve haşmet sāhibi adama da denir.

الْهَادِيَّةُ [el-hādiyet] 'Asāya itlāk olunur; yukālu: تَوَكَّأَ عَلَى الْهَادِيَّةِ أَيُّ الْعَصَا Ve su içre tümüp çıkmış kayaya denir.

الْهِدَاةُ [el-hedāt] أَدَاةٌ [edāt] vezninde ve mürādifidir, el āletidir, yarak ve pusat ve avadanlık ta'bīr olunur; hā' hemzeden mübeddeldir.

الْمَهْدِيَّةُ [el-Mehdiyyet] [مَرْشِيَّةٌ] [mersiyyet] vezninde) Mağrib'de bir belde adıdır.

هَدِيَّةٌ [Hediyyet] [غَنِيَّةٌ] [ganiyyet] vezninde) ve

هُدِيَّةٌ [Hudeyyet] [سُمِيَّةٌ] [sumeyyet] vezninde) Esāmī-i nisvāndandır.

التَّهَادِي [et-tehādī] [تَفَاعُلٌ] [tefā'ul] vezninde) İki tarafa temāyül ile salınarak yürütmek ma'nāsınadır; yukālu: تَهَادَتِ الْمُرَاةُ تَهَادِي تَهَادِي إِذَا تَمَائَلَتْ فِي مَشِيَّتِهَا Mütercim der ki تَهَادِي [tehādī] hediyeleşmek ma'nāsına da gelir; ve minhu'l-hadīsu: "تَهَادَوْا تَحَابُّوا" Ya'nī "Birbirinize hediye ihdā edesiz ki muhabbetinize vesile olur."

الْمُهَادَاةُ [el-muhādāt] [مُبَاهَاةٌ] [mubāhāt] vezninde) İki cānibe boca vurarak yürütmek ma'nāsınadır; yukālu: جَاءَ يُهَادِي بَيْنَ اثْنَيْنِ أَيُّ يَتَمَائَلُ

اليَائِي

[ه ذ ي]

الْهَذِي [el-hezy] (hā'nın fethi ve zāl-ı mu'cemenin sükūnuyla) ve

الْهَذْيَان [el-hezeyān] (fetehtāla) Herze ve yāve ve nā-ma'kūl söz söylemek ma'nāsınadır; yukālu: هَذَى الرَّجُلُ هَذْيًا وَهَذْيَانًا مِنْ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا تَكَلَّمَ بِغَيْرِ مَعْقُولٍ لِمَرَضٍ أَوْ غَيْرِهِ

الْهَذَاءُ [el-huzā] [gūrāb] vezninde) Herze ve yāve ve perīṣān söze denir; yukālu: هَذَا هَذَاءٌ مِنَ الْقَوْلِ أَي كَلَامٍ غَيْرِ مَعْقُولٍ

الْهَذَاءُ [el-hezzā] ve

الْهَذَاءَةُ [el-hezzā'et] (hā'ların fethi ve zāl'ların teşdidiyle) Herze söyleyici perīṣān-güftār adama denir; yukālu: رَجُلٌ هَذَاءٌ وَهَذَاءَةٌ أَي كَثِيرٌ الْهَذْيَانِ

الْإِهْذَاءُ [el-ihzā] (hemzenin kesriyle) Eti müherrā olunca pişirmek ma'nāsınadır; yukālu: أَهْذَيْتُ اللَّحْمَ إِذَا أَنْصَجْتَهُ حَتَّى لَا يَتِمَّاسَكَ

الْوَاوِي

[و ذ و]

الْهَذْوُ [el-hezv] [avz] vezninde) Bir nesneyi kılıçla bir çalımda kesmek ma'nāsınadır; tekūlu: هَذَوْتُهُ بِالسَّيْفِ هَذْوًا إِذَا هَذَوْتُ هَذَوْتُ النُّشَاسِ هَذَوْتُ النُّشَاسِ Burada هَذَوْتُ النُّشَاسِ galattır. Ve

هَذْوٌ [hezv] **هَذْيٌ** [hezy] lafzında lügattir ki saçma sapan söz söylemek ma'nāsınadır; tekūlu: هَذَوْتُ فِي الْكَلَامِ هَذْوًا لُغَةً فِي هَذَيْتُ

الْوَاوِي

[و ر و]

الْهَرَاوَةُ [el-hirāvet] (hā'nın kesriyle) İki kısrağın adıdır. Ve 'asāya ve çüp-deste

denir; cem'i هَرَاوَى [herāvā] gelir hā'nın ve vāv'ın fethiyle ve هُرِيٌّ [huriyy] gelir, غُتِيٌّ [utiyy] vezninde ve هِرِيٌّ [hiriyy] gelir kesreyle; yukālu: ضَرَبَهُ بِالْهَرَاوَةِ أَي الْعَصَا

الْهَرَوُ [el-herv] [serv] vezninde) ve

الْتَهْرِي [et-teherrī] [tefa'ul] vezninde) 'Asā ile vurmak ma'nāsınadır; yukālu: هَرَأَ يَهْرُوهُ هَرَوًا وَتَهْرَأَهُ إِذَا ضَرَبَهُ بِالْهَرَاوَةِ

اليَائِي

[ه ر ي]

الْهَرِي [el-hery] [cery] vezninde) هَرَوُ [herv] lafzında lügattir ki 'asā ile vurmak ma'nāsınadır; yukālu: هَرَأَ يَهْرِيهِ هَرِيًّا إِذَا ضَرَبَهُ بِالْهَرَاوَةِ

الْهَرِي [el-hury] (hā'nın zammı ve rānın sükūnuyla) Mīrī gılāli yığılan büyük anbara denir; cem'i أَهْرَاءُ [ehrā] gelir; yukālu: نَقَلَ الطَّعَامَ إِلَى الْهَرِيِّ وَهُوَ بَيْتٌ كَثِيرٌ يُجْمَعُ فِيهِ طَعَامُ السُّلْطَانِ

هَرَاةٌ [Herāt] [ḥṣāt] vezninde) Ḥorāsān eyāletinde bir belde adıdır. Ve Fāris ülkesinde bir karye adıdır; nisbetinde هَرَوِيٌّ [Hereviyy] denir عَرَبِيٌّ [arabiyy] vezninde.

الْتَهْرِيَّةُ [et-tehriyet] [tef'ilet] vezninde) Herāt şehrinde nesc olunmuş sevb edinmek yāhūd sevbi sarıya boyamak ma'nāsınadır; zīrā onda a'lā sarı boya olmakla ekseri esvābı sarı ederler; yukālu: هَرَى ثَوْبُهُ إِذَا اتَّخَذَهُ هَرَوِيًّا أَوْ صَفَّرَهُ

الْهَرَاءُ [el-herrā] [ṣeddād] vezninde) Sevb-i Herevī satıcıya denir; ve minhu: مُعَادَا الْهَرَاءُ لِبَيْعِهِ الثِّيَابِ الْهَرَوِيَّةِ

الْمَهَارَاةُ [el-muhārāt] [mubārāt] vezninde) Bir adamın sakalına gülüp tanz ve temeshur eylemek ma'nāsınadır; yukālu:

نَظَرَهُ Burada نَظَرَهُ nüshası galattır.

الْهَرَاءُ [el-hirāʾ] (كِسَاءُ [kisāʾ] vezninde) Hurmā fidānına denir, فَسِيلٌ [fesīl] maʿnāsına.

الْوَاوِيُّ

[ه ز و]

الْهَزْوُ [el-hezv] (عَزْوٌ [ʿazv] vezninde) Gezmek maʿnāsınadır; yukālu: هَزَا الرَّجُلُ يَهْزُو هَزْوًا إِذَا سَارَ

أَبُو هَزْوَانَ النَّبْطِيُّ [Ebū Hezvān en-Nebeṭiyy] ki سَحْبَانٌ [sehḅān] vezninde, ümerā-yı Umeviyye'den Hişām b. ʿAbdumelik havāşisinden bir kimsedir.

الْوَاوِيُّ

[ه س و]

الْأَهْسَاءُ [el-ehsāʾ] (hemzenin fethiyle) Deng ve hayrān olmuş kimselere denir; müfredi mesmūʿ değildir; yukālu: هُمْ أَهْسَاءٌ أَيِ الْمُنْتَحِرُونَ

الْوَاوِيُّ

[ه ش و]

الْمُهَاشَاءُ [el-muhāşāt] (şīn-i muʿceme ile مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Bir kimse ile lāg ve latīfe eylemek maʿnāsınadır; yukālu: هَاشَاءُ إِذَا مَارَحَهُ

الْوَاوِيُّ

[ه ص و]

الْهَضْوُ [el-ḥaṣv] (hā'nın fethi ve şād'ın sükünuyla) Kocamak maʿnāsınadır; yukālu: هَضَا الرَّجُلُ يَهْضُو هَضْوًا إِذَا أَسَنَّ وَكَبَّرَ

الْأَهْضَاءُ [el-ehṣāʾ] (hemzenin fethiyle) Tünd ve kavî ve şedîd olan adamlara de-

nir; yukālu: هُمُ الْأَهْضَاءُ أَيِ الْأَشْدَاءِ

الْمُهَاصَاةُ [el-muhāşāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Bir adamın belini kırıp hurd eylemek maʿnāsınadır; yukālu: هَاصَاهُ إِذَا كَسَرَ ضَلْبَهُ

الْوَاوِيُّ

[ه ض و]

الْمُهَادَاةُ [el-muhādāt] (dād-ı muʿceme ile مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Bir adamı bönsenip hezl ve istihfāf eylemek maʿnāsınadır; yukālu: هَاصَاهُ إِذَا اسْتَحَمَّقَهُ وَاسْتَحَفَّ بِهِ

الْأَهْدَاءُ [el-ehdāʾ] (hemzenin fethiyle) Cemāʿat-i insāniye denir.

الْهِدَاةُ [el-ḥidāt] (hā'nın kesriyle) Zülf ve ذُوَابَةٌ [zuʾābet] maʿnāsınadır. Ve kancık hımāra denir.

الْوَاوِيُّ

[ه ط و]

الْهَطْوُ [el-ḥaṭv] (ḥaṭv [ḥaṭv] vezninde) Atmak maʿnāsınadır; yukālu: هَطَا بِهِ يَهْطُو هَطْوًا إِذَا رَمَى بِهِ

الْهَطْيُ [el-ḥuṭā] (ḥudā [hudā] vezninde) Güreş tutuşmak, صِرَاعٌ [şirāʿ] maʿnāsınadır yāhūd şiddetle vuruşmak maʿnāsınadır; yukālu: وَقَعَ بَيْنَهُمَا الْهَطْيُ أَيِ الصِّرَاعِ أَوْ الصِّرَابِ الشَّدِيدِ

الْيَائِيُّ

[ه غ ي]

الْهَاجِيَةُ [el-hāgiyet] (ğayn-ı muʿceme ile لَاجِيَةٌ [lāgiyet] vezninde) Bön ve gevşek hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ هَاجِيَةٌ أَيِ رَعْنَاءُ

الواوي

[ه ف و]

الْهَفْوُ [el-hefv] عَفْوٌ [ʿafv] vezninde) ve
الْهَفْوَةُ [el-hefvət] حَطْوَةٌ [ḥaṭvet] vezninde)
ve

الْهَفْوَانُ [el-hefevān] هَذْيَانٌ [hezeyān] vez-
ninde) Sür'atle gitmek ma'nāsınadır; yukālu:
هَذَا الرَّجُلُ يَهْفُو هَفْوًا وَهَفْوَانًا إِذَا أَسْرَعَ
Ve kuş kanat kakıp uçmak ma'nāsınadır;
yukālu: هَذَا الطَّائِرُ يَجْنَحِيهِ إِذَا خَفَقَ
Ve bir adamın ayağı kayıp sürçmek ma'nāsınadır; yukālu
هَذَا الرَّجُلُ إِذَا زَلَّ
yukālu: هَذَا زَيْدٌ إِذَا جَاعَ Ve

هَفْوٌ [hefv] ve

هَفُوفٌ [hufuvv] سُمُوفٌ [sumuvv] vezninde) Yün
pāresi havāya ağıp tozlamak ma'nāsınadır;
yukālu: هَمَّتِ الصُّوفَةُ هَفُوفًا وَهَفُوفًا إِذَا ذَهَبَ
yün pāresini havāda beri öte oynatmak
ma'nāsınadır; yukālu: هَمَّتِ الرِّيحُ بِالصُّوفَةِ إِذَا
هَمَّتْ وَذَهَبَتْ بِهَا Ve gönül müte'allik oldu-
ğu nesnenin ardınca gitmek ma'nāsınadır;
yukālu: هَذَا الْفُؤَادُ إِذَا ذَهَبَ فِي أَثَرِ الشَّيْءِ
Ve sevi-
nip tarab-nāk olmak ma'nāsınadır; yukālu:
هَذَا الرَّجُلُ إِذَا طَرِبَ

الْهَفَا [el-hefā] عَصَا [ʿašā] vezninde) Bir
kerre yağıp bir kerre dinip aralık veren
yağmura denir; yukālu: عَطَاؤُهُ كَالْهَفَا وَهُوَ مَطَرٌ
يُمَطِرُ ثُمَّ يَكُفُّ

الْهَفْوُ [el-hefv] (hā'nın fethi ve fā'nın
sükunuyla) Cüst ve hafif adama denir.

الْهَوَافِي [el-hevāfī] قَوَافِي [qavāfī] vezninde)
Azmış develere denir; yukālu: هَذَا مِنْ هَوَافِي
هَافِيَةٌ [hāfiyet]tir.

الْهَفَاةُ [el-hefāt] (hā'nın fethiyle) Yağ-
mur dānesine denir, مَطْرَةٌ [maṭret]
ma'nāsına; yoksa Cevherī'nin vehmi gibi

نَظْرَةٌ ma'nāsına değildir. Ve رِهْمَةٌ [rihmet]
ten ya'nī muttasıl yağın yağmurdan bir
mikdāra denir.

الْأَهْفَاءُ [el-ehfā] (hemzenin fethiyle) Bön
ve ahmak adamlara denir; yukālu: هُمْ
أَهْفَاءٌ أَيَّ حَمَقَى Zāhiren müfredi müsta'mel
değildir.

الْمُهَافَاةُ [el-muhāfāt] مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vez-
ninde) Bir adamı bir kimse kendi hevā
ve hevesine meyl ettirmek ma'nāsınadır;
yukālu: إِذَا مَايَلَهُ إِلَى هَوَاهُ

اليائي

[ه ق ي]

Şārihin beyānına göre burada vāv nüsha-
ları galattır.

الْهَقْيُ [el-haqy] (hā'nın fethi ve kāf'ın
sükunuyla) Herze ve hezeyān söylemek
ma'nāsınadır; yukālu: هَقَى الرَّجُلُ يَهْقِي هَقْيًا
إِذَا هَدَى Ve bir adamı zemm ve kadh edip
dillemek ma'nāsınadır; yukālu: هَقَى فُلَانًا
إِذَا تَنَاوَلَهُ بِالْقَبِيحِ Ve gönül meftūn olduğu
nesnenin ensesinde gitmek ma'nāsınadır;
yukālu: هَقَى فُؤَادَهُ إِذَا هَمَّا

الْإِهْفَاءُ [el-iḥfā] (hemzenin kesriyle) İfsād
eylemek ma'nāsınadır; yukālu: إِهْفَاءٌ إِذَا أَفْسَدَهُ

الواوي

[ه ك و]

الْأَهْكَاءُ [el-ehkā] (hemzenin fethiyle)
Aşıfte ve hayrān adamlara denir; yukālu:
هُمْ أَهْكَاءٌ أَيَّ الْمُتَحَيَّرُونَ

الْمُهَافَاةُ [el-muhāhāt] مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vez-
ninde) Bir adamın ʿaklını istisgār edip eb-
leḥ ve ahmak yerine komak ma'nāsınadır;
yukālu: إِذَا اسْتَضَعَرَ عَقْلَهُ

الْوَاوِيُّ

[ه ل و]

الْمُهَالَاةُ [el-muhālāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Bir adamı korkunç nesne ile belinletip korkutmak ma'nāsınadır; yukālu: هَالَاهُ إِذَا فَارَعَهُ Ve bu هَاوَلٌ māddesinden maktūbdur.

هَلَا [helā] (hā'nın fethi ve elifin kasrıyla) At kısmına mahsūs zecr ve āzār hikāyatındandır, öte ve alarga demektir.

ذُو هِلْيَانٍ [zu hilliyān] (hā'nın ve lām-ı müşdededenin kesriyle) **ذُو بِلْيَانٍ** [zū billiyān] vezninde ve mürādifidir ki nā-bedīlik vādīsine itlāk olunur; yukālu: ذَهَبَ بِذِي بِلْيَانٍ Ve bunlar gayr-i munsarıflardır ve ba'zen munsarif olurlar. Ve işbu **هِلْيَانٍ** [hilliyān] māddesindedir ki hāsılı "Korkunç yere gitmekle nā-bedīd oldu" demektir. Ve bunlar mübālagayı mutazammın terākīb-i mahsūsadandır, niteki **بِلْيَانٍ** [billiyān] māddesinde tafsil olundu.

الْيَائِي

[ه م ي]

الْهَمِي [el-hemy] (hā'nın fethi ve mīm'in sükūnuyla) ve

الْهُمِي [el-humiyy] (صُلِيٍّ [şuliy] vezninde) ve

الْهَمِيَانُ [el-hemeyān] (fetehātla) Akmak ma'nāsınadır; yukālu: هَمَى الْمَاءُ وَالْدَّمْعُ هَمِيًا Ve göz kendi yaşını sapır sapır dökmek ma'nāsınadır; yukālu: هَمَتِ الْعَيْنُ إِذَا صَبَّتْ دَمْعَهَا Ve hayvānlar otlamağa birden koşup gitmek ma'nāsınadır; yukālu: هَمَتِ الْمَاشِيَةُ إِذَا نَدَّتْ

للرغبي Ve

هَمِي [hemy] Yere düşmek ma'nāsınadır; yukālu: هَمَى الشَّيْءُ إِذَا سَقَطَ

الْهَوَامِي [el-hevāmī] (hā'nın fethiyle) Azıp perākende olmuş develere denir; yukālu: هُوَ مِنْ هَوَامِي الْإِبِلِ أَيِ ضَوَّالَهَا

الْهَمِيَانُ [el-himyān] (hā'nın kesriyle) Serāvīl bağına denir ki uçkur ta'bīr olunur. Ve akçe kesesine denir; yukālu: جَعَلَ الدَّرَاهِمَ فِي الْهَمِيَانِ أَيِ وَعَائِهَا Ve

هَمِيَانُ [Himyān] Bir şā'ir adıdır ve bunda harekāt-ı selāsla zebān-zededir. Şārih der ki **هَمِيَانُ** [himyān] Fārisīde dağarcığına denir. Ezherī bunun dahīl olmasına zāhib oldu, 'inde'l-ba'z mu'arrebdir.

هَمِيَانُ [Hemeyān] (غَشِيَانُ [gāseyān] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

هَمَا [hemā] (hā'nın fethiyle) **أَمَا** [emā] lafzında lügattir ki kelime-i istiftāhtır; tekūlu: هَمَا وَاللَّهِ أَيِ أَمَا

الْوَاوِيُّ

[ه م و]

الْهَمُو [el-hemv] (hā'nın fethi ve mīm'in sükūnuyla) **هَمِي** [hemy] lafzında lügattir, akmak ma'nāsınadır; yukālu: هَمَا الدَّمْعُ يَهْمُو هَمُوا لُغَةً فِي هَمَى

الْوَاوِيُّ

[ه ن و]

الْهِنُو [el-hinv] (hā'nın kesriyle) Vakt ve zamān ma'nāsınadır; yukālu: مَضَى هِنُو أَيِ هَمُوا لُغَةً فِي هَمَى Ve bir kabīle pederinin ismidir.

الْهَنُ [el-hen] (hā'nın fethi ve nūn'un tahfiifiyle) **أَخْ** [aḥ] vezninde) Şey' ma'nāsınadır; ya'nī onunla ismini zikr ey-

lemediğin her ism-i cinsten kināye olur; bundan ʿamme-i Türkide nesne muharrefi olan neste ile taʿbīr olunur ki tā-yı fevkiyedir; yukālu: هَذَا هُنَا أَيُّ شَيْئِكَ

Şārih der ki ekseri tasrihi müstehcen yāhūd gayr-i münāsib olan mahalde irād olunur. Ve bunun aslı هُنَا idi أَحْ [eh] ve أَحْو [ehav] gibi. Ve yukālu fi'n-nidā'i li'r-recul: يَا هُنَّ أَقْبِلُوا أَيُّ يَا رَجُلٌ أَقْبِلْ وَيَا هَنَانَ أَقْبِلَا وَيَا هُنُونَ أَقْبِلُوا وَلِلْمَرْأَةِ يَا هَنَةَ أَقْبِلِي وَيَقَالَ يَا هَنَّتْ أَقْبِلِي عَلَى زِينَةِ أَنْتِ Ve bu أَحْت [uht] ve بِنْت [bint] kelimeleri gibi olur; cem'inde هَنَات [henāt] ve هَنَوَات [henevāt] denir fetehtla. Ve cā'e fi'l-hadīsi: هَنِيَّةٌ مُصْعَرَةٌ هَنِيَّةٌ أَضْلَهَا هَنُوَّةٌ أَيُّ شَيْءٍ يَسِيرٌ وَيُزَوَى هُنِيَّةً بِإِبْدَالِ الْبَاءِ هَاءً يَعْنِي جَاءَ فِي الْحَدِيثِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ كَانَ النَّبِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ "يَسْكُتُ بَيْنَ التَّكْبِيرِ وَالْقِرَاءَةِ إِسْكَاتَةً" قَالَ أَحْسَبُهُ "هَنِيَّةً" وَكَذَا فِي الْحَدِيثِ أَنَّهُ "أَقَامَ هَنِيَّةً" أَيُّ قَلِيلًا مِنَ الزَّمَانِ وَهُوَ تَضَعِيرُ هَنَةٍ وَيُقَالُ هُنِيَّةً Pes musaggarı pek azca nesneden kināye olur. Ve هَن [hen] kelimesinin tesniyesinde هَنَان [henān] ve هَنَوَان [henevān] denir. Ve nisvāna muzāf olursa feru murād olur; yukālu: هُنُ الْمَرْأَةُ أَيُّ Şārih der ki nisvāna mahsūs değıldir, belki ricāl ve nisvānın mevzi-i ʿavretlerinde istiʿmāl olunur.

الْهِنَاتُ [el-henāt] قَنَاتُ [qanāt] vezninde) Dāhiyeye itlāk olunur; cem'i هَنَوَات [henevāt] gelir fetehtla.

النَّيَّيُّ

[ه ن ي]

هَنَيْتُ [heneytu] Mütekellim māsī olarak مُعَلَّتُ maʿnāsından kināye olur ki ben ettim ve ben işledim demektir. Ve bu هُنُّ kelimesinden mutasarrıftır.

الْوَاوِيُّ

[ه و]

الْهُوَّةُ [el-huvvet] قُوَّةُ [quvvet] vezninde) Çukur ve engebe yere denir yāhūd pek derin olan çukur yere denir; yukālu: سَقَطَ فِي الْهُوَّةِ أَيُّ مَا انْهَبَطَ مِنَ الْأَرْضِ أَوْ الْوَهْدَةُ الْعَامِضَةُ مِنْهَا الِهُوَّةُ أَيُّ [el-huvvā'et] رُمَانَةٌ [rummānet] vezninde) هُوَّةُ [huvvet] maʿnāsındır.

الْهُوُّ [el-hevv] (hā'nın fethi ve vāv'ın teşdidıyla) Cānib maʿnāsındır; yukālu: كَوَّةٌ هَوٌّ فِي هَوِّهِ Ve bacaya denir, كَوَّةٌ [kevv] maʿnāsına.

الْيَائِيُّ

[ه و ي]

الْهَوَاءُ [el-hevā] سَمَاءُ [semā] vezninde) Yer ile gök arasında denir, جَوٌّ [cevv] maʿnāsına. Şārih der ki ʿinde't-tahkik ʿanāsır-ı erbaʿa aksāmındandır ki kürre-i nārdan aşāğı ve mā ve türābdan yukarı, cirm-i basit ve hārr ve ratb ve şeffāf velatīf ve müteharriktir. İntehā. Ve

هَوَاءٌ [hevā] Bir nesne ile memlū ve meşgūl olmayıp mutlakan fāriğ ve hālī olan yere itlāk olunur. Kāle'ş-şārih ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿وَأَقْبَدْتُهُمْ هَوَاءً﴾ أَيُّ لَا عَقُولَ لَهُمْ Ve korkak ve cebān adama itlāk olunur, kalbi cüretten hālī olduğı için.

الْمَهْوَاتُ [el-mehvāt] مَرْمَاتُ [mermāt] vezninde) ve

الْهُوَّةُ [el-hevv] كَوَّةٌ [kevv] vezninde) ve الِأُهْوِيَّةُ [el-uhviyyet] أُشْفِيَّةٌ [uşfiyyet] vezninde) ve

الْهَوِيَّةُ [el-hāviyyet] Bunlar da هَوَاءٌ [hevā] maʿnāsındır ki arz ve semā beyninden ʿibārettir.

الْهَوَى [el-hevā] (hā'nın fethi ve elifin kasrıyla) Bir nesneye meftünlüğe denir, 'aşk ma'nāsınadır, ismdir. Ve bu hayrda ve şerrde müsta'amel olur; yukālu: أَخَذَهُ هَوَىٌ Ve nefsin irāde ve ārzūsuna denir ki murād şehevāta ārzūdur; bunlar sāhibini vartaya düşürdüğünden itlāk olundu; yukālu: لَا تَتَّبِعْ هَوَىً لَا تَتَّبِعْ هَوَىً Şārihin beyānına göre cem'î aهُوَاءُ [ehvā'] gelir. Ve

هَوَى [hevā] Nefsin irāde ve ārzū eylediği nesneye denir; yukālu: هُوَ هَوَاهُ أَيُّ مَهْوِيُهُ Ve

هَوَى [hevā] Bir nesneye muhabbet eylemek ma'nāsına masdar olur; yukālu: هَوِيَهُ هَوَىً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَحْبَبَهُ

الْهُوَى [el-huviyy] (hā'nın zammıyla عُتِي [ʿutiyy] vezninde) Mızrak temreninin darbesinden olan yaranın lāle gibi ağzı açılmak ma'nāsınadır; yukālu: هَوَتْ الطَّعْنَةُ تَهْوِي هَوَتْ الرَّجُلُ إِذَا فَتَحَتْ فَأَهَا Ve şāhin ve 'ukāb makülesi kuş yukarıdan aşağıya bir nesne üzere sā'ika gibi süzülüp inmek ma'nāsınadır; yukālu: هَوَتْ الْعُقَابُ إِذَا انْقَضَتْ عَلَى صَيْدٍ أَوْ غَيْرِهِ Ve bir nesne yukarıdan aşağıya düşmek manāsınadır; yukālu: هَوَى الشَّيْءُ إِذَا سَقَطَ Ve bir nesneyi almak için el sunulmak ve el uzanmak ma'nāsınadır; tekūlu: هَوَتْ يَدِي لَهُ أَيُّ امْتَدَّتْ وَارْتَفَعَتْ Ve yel esmek ma'nāsınadır; yukālu: هَوَتْ الرِّيحُ إِذَا هَبَّتْ Ve ölmek ma'nāsınadır; yukālu: هَوَى فُلَانٌ إِذَا مَاتَ

الْإِهْوَاءُ [el-ihvā'] (hemzenin kesriyle) Bu dahi yukarıdan aşağıya düşmek ma'nāsınadır; yukālu: أَخَذَهُ الشَّيْءُ إِذَا سَقَطَ Ve bir nesneye el sunulmak ma'nāsınadır; tekūlu: شَهِرِ إِذَا امْتَدَّتْ وَارْتَفَعَتْ Şārih der ki bu ma'nāda هَوَى [hevā] ve اِهْوَاءُ [ihvā'] bā' ile müte'addī olurlar ki bir nes-

neye el sunmak ma'nāsına olur.

الْإِنْهَوَاءُ [el-inhivā'] [infi'āl] [infi'āl] vezninde) Bu dahi yukarıdan aşağıya düşmek ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا سَقَطَ مِنْ غُلُوٍّ إِلَى سَفَلٍ

الْهَوِيَّ [el-heviyy] [ganiyy] [ganiyy] ve عُتِي [ʿutiyy] veznlerinde) ve

الْهَوَيَانُ [el-heveyān] [hezeyān] [hezeyān] vezninde) Bunlar da yukarıdan aşağıya düşmek ma'nāsınadır; yukālu: هَوَى الشَّيْءُ هَوِيًّا وَهُوِيًّا وَهُوِيًّا إِذَا سَقَطَ مِنْ غُلُوٍّ إِلَى سَفَلٍ Ve 'inde'l-ba'z **هَوِيَّ** [heviyy] عُتِي [ganiyy] vezninde yukarı ağıp çıkmak ma'nāsınadır ve هَوِيَّ [huviyy] [ʿutiyy] vezninde inişe ve engebeye inmek ma'nāsınadır; fe-yukālu: هَوَى الرَّجُلُ هَوِيًّا إِذَا صَعِدَ وَارْتَفَعَ وَهَوَى الرَّجُلُ هَوِيًّا إِذَا انْحَدَرَ

الْهَوَّةُ [el-hevvet] [kevvat] [kevvat] vezninde) Yukarıya ağıp çıkmak ma'nāsınadır; yukālu: هَوَى الرَّجُلُ الْجَبَلَ هَوَةً إِذَا صَعِدَ وَارْتَفَعَ

الْهَوِي [el-hevī] [ʿami] [ʿami] vezninde) Muhabbet ma'nāsına olan هَوَى [hevā] māddesinden ism-i fā'ildir, muhibb ve dost ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ لَهُ هَوَىٌ أَيُّ مُحِبِّ

الْإِسْتِهْوَاءُ [el-istihvā'] Şeytān bir adamın 'akl ve şu'ürünü çalmak yāhūd sergeşte ve hayrān kılmak yāhūd hevā ve hevesini kendisine hoş göstermek ma'nāsınadır; ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿كَالَّذِي اسْتَهْوَتْهُ الشَّيَاطِينُ فِي الْأَرْضِ﴾ الْآيَةُ أَيُّ ذَهَبَتْ بِهَوَاهُ وَعَقَلَهُ أَوْ اسْتَهَامَتْهُ وَحَيَّرَتْهُ أَوْ زَيَّنَتْ لَهُ هَوَاهُ

الْهَآوِي [el-hāvī] Çekirgeye itlāk olunur.

هَآوِيَّةٌ [hāvīyet] (harf-i ta'rīfsiz) ve

الْهَآوِيَّةُ [el-hāvīyet] (harf-i ta'rīfle) Cehenem esmāsındandır, e'azenallāhu ta'ālā minhā. Şārih der ki sukūt ma'nāsından me'hūzdur; harf-i ta'rīften tecerrüdü 'alem

olduğuna mebnī ve harf-i ta'rīfle lemh ve safi mutazammın olduğundan nāşīdir; ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿فَأَمُّهُ هَاوِيَةٌ﴾ أَي جَهَنَّمُ

الْهَوِيُّ [el-heviyy] [ġaniyy] vezninde ve عُيِّي [ʿutiyy] vezninde ve

الْتَهْوَاءُ [et-tehvā] (tā-yı meftūha ile) Gece-den bir sâ'ate denir; yukālu: مَضَى هَوِيٌّ مِنَ اللَّيْلِ وَهُوَ يُّ وَتَهْوَاءُ أَي سَاعَةٌ

أَهْوَى [Ehvā] [aħrā] vezninde ve

سَوْقَةُ أَهْوَى [Sūkatu Ehvā] ve

دَارَةُ أَهْوَى [Dāretu Ehvā] Birer mevzi'dir.

الْوَاوِيُّ

[و ي]

الْهَاءُ [el-hā] Hurūf-ı mehmūsedan bir harftir, gāh olur ki harf-i āhire ya'nī yā-yı tahtıyyeye ve hemzeye ve elife ibdāl olunur ve bir kelimenin evveline ve āhirine ziyāde kılınır.

الْهَوَاهُ [el-hevhāt] (hā'nın fethi ve zam-mıyla) Bön ve ahmak adama denir. Ve şol kuyuya denir ki pek geniş olmakla içine nüzül edecek kimse için aslā el yapışacak ve ayak iliştirecek yeri olmaya; yukālu: بِنْتُ هَوَاهُ لَا مُتَعَلِّقٌ لَهَا وَلَا مَوْضِعٌ لِرَجُلٍ نَازِلِهَا لِيُبْغِدَهَا جَالِيَهَا

الْهَوِيَّةُ [el-heviyyet] [ġaniyyet] vezninde) Dibi pek derin çukura ve kuyuya denir.

الْهَوِيُّ [el-heviyy] [ġaniyy] vezninde) Kulak gürültüsüne denir; yukālu: سَمِعَ لِأُذُنِهِ هَوِيًّا Ve kulak gürüldemek ma'nāsına masdar olur; yukālu: هَوَتْ أُذُنُهُ هَوِيًّا إِذَا دَوِيَ

هَيَّ [heyyi] (hā'nın fethi ve yā-yı müşeddedenin kesr üzere bināsıyla) İsm-i fi'l-i emrdir, ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿مُشْتَغِلٌ إِذَا دَوِيَ﴾ أَي إِذَا دَوِيَ ma'nāsına ki "Müştagil olduğun işte çabuk ol" demektir. Ve

رُوِيَكَ هَاكَ kelimeleri gibi ona dahi kāf-ı hitāb lāhık olur; tekūlu: هَيَّكَ يَا رَجُلُ أَي أُسْرِعُ هَيَّا هَيَّا Şārih der ki tesniye ve cem'inde هَيَّا ve هَيُّوا denir.

الْهَيَّانُ [el-heyyān] (hā'nın fethi ve yā'nın teşdidiyle) Emr ve hāl ve şān ma'nāsınadır; yukālu: مَا هَيَّانُهُ أَي مَا أَمْرُهُ Şārih der ki bu ta'bir mā [mā]-i istifhāmiyye ile bu 'unvānda 'Arabdan mesmū'ur. Ve

هَيَّانٌ [heyyan] Mechül kimseden kināye olur, ke-mā se-yuzkeru.

الْمُهَآوَاتُ [el-muhāvāt] [mubāhāt] vezninde) Bir adama mūdārā eylemek ma'nāsınadır; yukālu: هَاوَاهُ إِذَا دَارَاهُ وَيُهَمَّرُ فَيَقَالُ هَاوَاهُ

الْهَوَاءُ [el-hivā] [kisā] vezninde) Bir nesneye ikbāl ve teveccüh eylemek ma'nāsınadır, niteki لَوَاءٌ [livā] bir nesneye ense verip yüz döndürmek, إِدْبَارٌ [idbār] ma'nāsınadır. Ve bunlar müzdevicen isti'māl olunur, bir kerre rıfk ve mülāyemet gösterip ve bir def'a şiddetle mu'āmele eylemek mevki'ine mahsustur, meselā bir adam bir nesneyi inkār yāhūd ta'assub eyledikte gāh sühulet ve mülāyemet ve gāh teşdid ve tazyik eylemek gibi; yukālu: عَامَلَهُ بِالْهَوَاءِ وَاللَّوَاءِ وَهُوَ أَنْ يُقْبَلَ بِالشَّيْءِ وَيُدْبَرَ أَي يَلَايِنُهُ مَرَّةً وَيُسَادُهُ أُخْرَى

هَيَّ [hiye] (hā'nın kesri ve yā'nın tahfifi ve teşdidiyle) Zamīrdir, müfred mü'ennesten kināyedir, niteki هُوَ müfred müzekkerden kināyedir; yukālu: هَيَّ هَيَّ Ve gāh olur āhirinde olan yā' hazf olunur; yukālu: حَيَّاهُ ve minhu kavlu'ş-şā'ir: ﴿دِيَارُ سَعْدَى إِذْهُ مِنْ هَوَاكَا﴾ أَي إِذْ هَيَّ

هَيَّيْ [heyyu'bnū Beyy] (hā'nın ve bā'nın fethi ve yā'ların teşdidiyle) ve

هَيَّانُ بْنُ بَيَّانٍ [Heyyānu'bnū Beyyān]

(kezālîk teşdîd ile) Mechülü'z-zāt ve'n-neseb olan kimseden kināye olur; yukālu: هُوَ هَيَّ بَنُ بَيِّ وَهَيَّانُ بَنُ بَيَّانٍ أَي لَا يُعْرَفُ هُوَ وَلَا أَبُوهُ Ba'zılar dedi ki هَيَّ [Heyy] Hazret-i Ādem 'aleyhi's-selām evlādından idi, lākin nesli munkatı' ve munkarız oldu,ba'dehu mut-lakan mechül şahstan kināye eylediler ve te'kīden بَيِّ [beyy] kelimesinde muzāf eylediler. Ve هَيَّانُ [heyyan] ve بَيَّانُ [beyyan] dahi onlardan mübālagadır. Hulāsā bī-nām u nişān şahstan onlar ile kināye eylediler. Mü'ellif bunu “ب،ي،ي” māddeinde dahi zikr eyledi.

هَيَّ [hey] (hā'nın ve yā-yı müşeddedenin fethiyle,mehmūzda lügattir ki)Kelime-i ta'accübdür, مَا [mā]-i istifhāmiyyeye makrūnen isti'māl olunur; tekūlu: يَا هَيَّ لِي وَيَا هَيَّءَ مَا لِي أَي يَا عَجَبًا مَا لِي Ve 'Arablar kelimelerini dahi bunun gibi mahall-i ta'accübde isti'māl ederler ve herbirini bir ma'nādan tasvīr ederler. Ve bunda مَا [mā] kelimesi ibtidā üzere merfū' ve haberi mā-ba'dinde olan zarftır.

هَيَّا هَيَّا [heyā heyā] (hā'nın fethi ve yā'nın teşdīdiyle) Deve kısmına mahsūs zecr ve āzār hikāyātındandır, çabuk eşip yürümesi zımnında tefevvūh olunur. Şārihin beyānına göre mükerreren ve gayr-i mükerrer irād olunur.

FASLU'L-YĀ'İ'T-TAHTİYYE

(فَضْلُ الْيَاءِ)

[ي د ي]

أَلَيْدُ [el-yed] (yā'nın fethi ve dāl'ın tahfifiyle) A'zā-i bedeniyeden ele denir, كَفٌّ [keff] ma'nāsındır ki Fārisīde dest denir, bilekçeden beri parmaklar ile el ayasından mürekkeb olan 'uzv-ı ma'hüddür. Ba'zılar parmakların uçlarından omuz başına varınca mikdār ile tahdīd eylediler; yukālu: ضَرْبُهُ بِيَدِهِ أَي بِالْكَفِّ أَوْ هِيَ مِنْ أَطْرَافِ الْأَصَابِعِ إِلَى الْكَتِفِ

Ve يَدٌ [yed] lafzının aslı يَدِي [yedy] idi dāl'ın sükūnu ve āhirde yā-yı muhaffefe ile, ba'dehu yā' tahfifen hazf olundu. Ve cem'i أَيَدِي [eydī] gelir hemzenin fethi ve dāl'ın kesriyle ve يَدِي [yudiyy] gelir yā'nın zammı ve dāl'ın kesri ve yā'nın teşdīdiyle ki fu'ül vezninde olur ve cem'ü'l-cem'i أَيَادِي [eyādī] gelir أَفَاعِي [efā'ī] vezninde. Ve يَدٌ [yed] lafzında يَدَى [yedā] ki فَتَى [fetā] veznindedir ve يَدَةٌ [yede] ki hā'yıdır ve يَدٌّ [yedd] ki dāl-ı müşeddede iledir lügattir ve فَتَى [fetā] vezninde يَدَى [yedā] lügatine göre tesniyesinde يَدَيَانِ [yedeyān] denir,lügat-i evvele göre يَدَانِ [yedān] denir.

Şārih der ki يَدٌ [yed] lafzını parmakların uçlarından omuz başına varınca mikdār ile tahdīd eylemek kat'-ı yed-i sārîk māddeine muhālîf olur, lākin bunda hakikat olursa ma'nā-yı evvelde mecāz olur, zīrā cināyet-i sirkat keff ile sūret bulur, hattā ābdest husūsunda gasl-i yed dahi ma'nā-yı evvele müte'alliktir, Ḥavāric tā'ifesi kavli-i sāniyi itibār eylemeleriyle menkibden kat' ederler. İntehā. Ve

يَدٌ [yed] Cāh ve kadr ve şān ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: لَهُ عِنْدَ النَّاسِ يَدٌ أَي جَاهٌ Ve vakār ve temkīn ve rezānet ma'nāsına müsta'meldir; tekūlu: شَاهَدْتُ فِيهِ يَدًا أَي وَقَارًا Ve bir nesneye müstehak olanı ondan men' ve tahrīm ma'nāsına müsta'meldir. Ve mazlūm üzerinden zulm ve sitemi men' ma'nāsında müsta'meldir; yukālu: هُوَ Ve yola itlāk olunur; yukālu: Ve bilād-ı Yemen'e itlāk olunur, güyā ki Cezīre-i 'Arabın يَدٌ [yed]i menzilindedir. Ve zor ve kuvvet ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: كَالَيْدِ عَظِيمَةٍ أَي قُوَّةٌ Ve kudret ma'nāsına müsta'meldir; tekūlu: الْأَمْرُ بِيَدِ اللَّهِ أَي يَقْدَرْتَهُ Ve sultān ve vilāyet ma'nāsınadır; tekūlu: مَا لَكَ وَوَلَايَةٌ Ve milk ma'nāsınadır ki mīm'in kesriyledir; yukālu: هَذِهِ الدَّارُ فِي يَدِهِ أَي فِي مِلْكِهِ Ve cemā'ate itlāk olunur; yukālu: Ve ekl ma'nāsına müsta'meldir, ālet olduğu için; yukālu: هُوَ أَشَدُّ يَدًا أَي أَكْلًا denir, 'ādeten nādīm olan elini ısırıp yāhūd te'essüfle taklīb yā darb ve taşfiķ eylediği tasavvuruna mebnīdir; yukālu: Ve meded ve gıyās ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: نَجَا بِيَدِهِ أَي بَعِيَاثِهِ Ve inkıyād ve istislām ma'nāsınadır. Şārih der ki burada istislām nüshası galattır. Ve kāle kālū fī hadīsi: "أَعْطُوا الْجِزْيَةَ عَنْ" Ve minhu hadīsu 'Osmān radiyallāhu 'anhu: "هَذِهِ يَدِي لِعَمَارٍ" Lākin istislām ma'nāsı dahi sahihtir ki hacir-i esvede el sürmek ve mess eylemek ma'nāsınadır, zīrā fi'l-i mezbūr yedin fi'lidir, ke-mā fi'n-Nihāye ve fi'l-hadīsi: "الْحَجَرُ الْأَسْوَدُ يَمِينُ اللَّهِ فِي الْأَرْضِ" قَالَ هَذَا كَلَامٌ تَمْثِيلٌ وَتَحْيِيلٌ وَأَصْلُهُ أَنَّ الْمَلِكَ إِذَا صَافَحَ

رَجُلًا قَبِلَ الرَّجُلُ يَدَهُ فَكَانَ الْحَجَرُ الْأَسْوَدَ لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ بِمَنْزِلَةِ الْيَمِينِ لِلْمَلِكِ حَيْثُ يُسْتَلَمُ وَيَلْتَمُّ وَمِنْهُ الْحَدِيثُ الْأَخَرُ "وَكَلْنَا يَدَيْهِ يَمِينٌ" أَي إِنَّ يَدَيْهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى بِصِفَةِ الْكَمَالِ لَا نَقُصُّ فِي وَاحِدَةٍ مِنْهُمَا لِأَنَّ الشِّمَالَ تَنْقُصُ عَنِ الْيَمِينِ وَكُلَّمَا جَاءَ فِي الْقُرْآنِ وَالْحَدِيثِ مِنْ إِضَافَةِ الْيَدِ وَالْيَمِينِ وَغَيْرِ ذَلِكَ مِنْ أَسْمَاءِ الْجَوَارِحِ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى فَانْمَا هُوَ عَلَى سَبِيلِ الْإِشْتِعَارَةِ وَالْمَجَازِ Ve zūll ve hakāret ma'nāsınadır; ve minhu kavluhu ta'ālā: Ve ni'met ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: إِنَّهُ Ve bir adama birinin eylediği ihsān ve mekrūmet ve cemīleye itlāk olunur; tekūlu: لِفُلَانٍ عِنْدِي يَدٌ أَي إِحْسَانٌ إِضْطَنَعَهُ عَلَيَّ İşbu ni'met ve ihsān ma'nālarında cem'i [yediyy] gelir yā-yı 'ulānın harekāt-ı selāsı ve dāl'in kesriyle ve eydi [eydī] gelir hemzenin fethi ve dāl'in kesriyle. Şārih der ki ba'zılar eydi [eydī] kelimesini cārihanın ve eyādi [eyādī]yi ni'met ve ihsānın cem'ine tahsīs eylediler, zāhiren isti'māl kabīlindedir. İntehā. Ve tekūlu'l-'Arab: أَعْطَاهُ عَنْ ظَهْرِ يَدٍ أَي فَضْلًا لَا بِنَيْعٍ وَمُكَافَاةٍ وَقَرَضٍ Ya'nī "O nesneyi garaz ve 'ivazsız hasbī olarak verdi" demektir. Ve yukālu: "O İْتَبَعْتُ الْعَنَمَ بِيَدَيْنِ أَي بِيَمَيْنَيْنِ مُحْتَلِفَيْنِ" koyunları ben iki güne akçe ile iştirā eyledim" demektir. Ve yukālu: بَيْنَ يَدَيْ السَّاعَةِ أَي Zīrā bir nesnenin kuddāmı mütevec-cihin yemīn ve şimāl beynine müsāvemem olmakla cihet-i kuddāmı beyne yedeyn ile isti'āre eylediler. Şārih der ki mekāndan zamānı dahi isti'āre ederler. Ve nisbetle zamān-ı māzī ve müstakbel itibār olunur. İntehā. Ve yukālu: لَقَيْتُهُ أَوَّلَ ذَاتِ يَدَيْنِ أَي Ya'nī "Ona her nesneden evvel mülākī oldum." Ve yukālu: سَقَطَ فِي يَدَيْهِ Zīrā وَأَسْقَطَ فِي يَدَيْهِ عَلَى بِنَاءِ الْمُجْهُولِ أَي نَدِمَ [yed] edāt-ı iş'ār-ı te'essüf ü nedāmettir; ve yukālu: Nite- هَذَا الشَّيْءُ فِي يَدِي أَي فِي مِلْكِي

ki zikr olundu; ve yukālu: لَا يَدَانِ لَكَ بِهَذَا أَيُّ Zīrā mukāvemet ve müdāvemem yedler ile olmakla 'acizden gūyā ki ma'dümetü'l-yedān olmuştur. Ve يَدٌ [yed] lafzının nisbetinde يَدِيَّ [yediyy] ve يَدَوِيَّ [yedeviyy] dahi denir. İkinci aslı üzeredir ki yā' vāv'a mübdeledir, yāhūd فَتَى [fetā] vezninde olan lügate mebnidir. Ve

يَدُ الْقَوْسِ [yedu'l-ķavs] Yayın köşesine itlāk olunur. Ve

يَدُ الْفَأْسِ [yedu'l-fe's] Baltanın sapıdır. Ve

يَدُ الرَّحَى [yedu'r-rehā] Değirmen sapıdır ki değirmen eli ta'bīr olunur. Ve

يَدُ الطَّائِرِ [yedu't-ṭā'ir] Kuşun kanadından 'ibārettir. Ve

يَدُ الرَّيْحِ [yedu'r-rīh] Rüzgārın kemāl-i kuvvet ü istilāsından 'ibārettir; yukālu: فَوَيْتُ يَدٍ وَرَيْحُ أَيُّ سُلْطَانُهَا Ve

يَدُ الدَّهْرِ [yedu'd-dehr] Zamānın medd ve imtidādından 'ibārettir ki te'bīdden kināyedir; tekūlu: لَا أَفْعَلُهُ يَدُ الدَّهْرِ أَيُّ مَدَّةً Ve burada يَدٌ [yed] zarfiyyet üzere mansūbdur.

الْيَدِي [el-yedy] (yā'nın fethi ve dāl'ın sükünüyle) ve

الْيَدِي [el-yedā] [e'aşā] vezninde) Bir adamın ni'met ve ihsānına mazhar olmak ma'nāsıdır; yukālu: يَدِي الرَّجُلِ مِنْهُ عَلَى الْمَجْهُولِ وَيَدِي كَرَضِي يَدِيَا وَيَدِي مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أُولِي بَرًّا Ve bir adamın eli kuruyup tutmaz olmak ma'nāsıdır; yukālu: يَدِي فُلَانٌ مِنْ يَدِهِ إِذَا ذَهَبَتْ يَدُهُ وَيَسَسَتْ Ve

يَدِي [yedy] [sedy] vezninde) Bir adamın eline dokunmak yāhūd vurmak ma'nāsıdır; tekūlu: يَدِيئُهُ يَدِيَا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَضَبَتْ يَدُهُ يَدِيئُهُ أَيُّ Ve

اتَّخَذْتُ عِنْدَهُ يَدًا

الْإِيْدَاءُ [el-īdā] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir adama cemīle ve ihsān kılmak ma'nāsıdır; tekūlu: أَيَّدَيْتُ عِنْدَهُ أَيُّ اتَّخَذْتُ يَا'nī bu ma'nāda mezīd isti'māli sülāsīden ekserdir.

الْمُودِي [el-mūdī] [muḥsin] vezninde) Bir adama cemīle ve ihsān eden kimseye denir, niteki ism-i mef'ūlünde مَوْدَى هُوَ مَوْدٍ لِفُلَانٍ denir; yukālu: أَوْ مُنْعِمٌ وَمُحْسِنٌ وَذَلِكَ مَوْدَى إِلَيْهِ

الْمَيْدِي [el-meydiyy] [mermiyy] vezninde) Elleri tuzağa ilişip kalmış āhūya denir; yukālu: ظَلِمْتُ مَيْدِي أَيُّ وَقَعْتُ يَدَهُ فِي الْحَبَالَةِ Ve eli kesilmiş adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَيْدِي أَيُّ مَقْطُوعُ الْيَدِ

الْمِيَادَاةُ [el-muyādāt] [mubāhāt] vezninde) Bir adama yeden bi-yedin 'ivaz ve mükāfāt eylemek ma'nāsıdır; yukālu: يَدًا بِيَدٍ إِذَا جَاَزَاهُ يَدًا بِيَدٍ Ve bir nesneyi yeden bi-yedin vermek ma'nāsıdır; yukālu: مَبَادَاةُ أَيُّ يَدًا بِيَدٍ

الْيَدِيَّةُ [el-yediyyet] [ganiyyet] vezninde) Dā'imā işte güçte olan hamāret ve pīşe-ger hatune denir ki iplik eğirir ve bez dokuyup sā'ir gūne sanāyi' işler; yukālu: مِزْمِيَّةُ يَدِيَّةُ أَيُّ صَنَاعَةٌ Müzekkerinde يَدِيَّ [yediyy] denir; yukālu: رَجُلٌ يَدِيَّ أَيُّ صَنَاعٌ Ve

يَدِي [yediyy] Bol sebe denir, أَدِيَّ [ediyy] dahi denir, hemze ile; yukālu: ثَوْبٌ وَدِيٌّ وَأَدِيٌّ أَيُّ وَاسِعٌ

مَا أَيْدَى [mā eydā] Fi'l-i ta'acübüdür, ne 'aceb işçimen ve elinden her iş gelir pīşe-ger demektir; yukālu: مَا أَيْدَى فُلَانَةٌ أَيُّ مَا أَصْنَعَهَا

ذُو الْيَدِيَّةِ [Zu'l-Yudeyyet] [sumeyyet] vezninde) Hürķüş b. Zuhey'r nām şahsın lakabıdır ki re's-i Ḥavāric idi. Bazılar

bunu s̄ā-yı müsellese ile ذُو الثَّدِيَّةِ [Zu's-Şudeyyet] 'unvānıyla kayd eylediler ki "ث،د،ي" māddeinde mürür eyledi. Ve mesfūr Nehrevān vākı'asında katl olundu.

ذُو الْيَدَيْنِ [Zu'l-Yedeyn] Hırbāk es-Sulemī lakabıdır ki ashābdandır, işi iki eliyle işler idi. Ve

ذُو الْيَدَيْنِ [Zu'l-Yedeyn] Nufeyl b. Hābīb; o kimsedir ki fīl kıssasında Hābeşe tā'ifesini Mekke'ye isāl için delil olmuştu.

الْيَدَاءُ [el-yudā] (دُعَاءُ [du'ā] vezninde) El ağrısına denir; yukālu: أَصَابَهُ الْيَدَاءُ أَي وَجَعُ الْيَدِ

الْيَائِيُّ

[ي ه ي]

يَهْيَا [yehyā] (yā'nın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Çoban kelimātındandır ki deve kısmını sürerken zecr ederler.

الْيَائِيُّ

[ي و ي]

يُويُّ [Yuveyy] (سُمِّيُّ [sumeyy] vezninde) Bir adamın ismi olmak zann olunur. Ve ehl-i Sāve'den Yuve'ıyyūn dedikleri cemā'at ona mensūblardır. Naşr b. Aḥmed el-Yuve'ī ki Hāfız Ebū Ṭāhir es-Selefī ondan bazı enāşid ketb eyledi, onlardandır.

هَذَا آخِرُ النَّبَاءِ مِنَ الْأَوْقِيَانُوسِ الْبَسِيطِ فِي تَرْجَمَةِ الْقَامُوسِ الْمُحِيطِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي بِنِعْمَتِهِ تَتِمُّ الصَّالِحَاتُ وَصَلَّى اللهُ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ وَأَصْحَابِهِ وَأَتْبَاعِهِ مَا اتَّصَلَتْ الْحُرُوفُ إِلَى النَّهَائِيَّاتِ

BĀBU'L-ELİFİ'L-LEYYİNET

(بَابُ الْأَلِفِ اللَّيْتَةِ)

[1]

آ (maksüre ve mevküfe olarak) Hurûf-ı hecādandır. Ve memdûd olur, ya'nî ism kılındığı sûrette medd olunur. Mü'ellif Başā'ir'de dedi ki أَلْفٌ [elf] فَعْلٌ [faʿl] vezninde bir kelimedir ki أَلْفَةٌ [ulfet] ten me'hûzdur, zîrâ hurûfun cümlesiy-le ülfet eder. Ve آ [ā] lafzı ismdir, elif müsemmasıdır. Ve elif hurûf-ı havā'idir ki cevften zâhir olur ve mahreci ʿayn mahrecine karîbdir. Ve elif-i hakîkî elif-i sâkinedir; لا ve ما kelimelerinde olduğu gibi. Ve ona elif-i leyyine denir ve müteharrik oldukta ona hemze denir ve gâh olur ki tevessü'en elife hemze itlâk olunur. İntehâ.

آ [ā] (medd ile) Harf-i nidâdır, onunla münādâ-yı ba'îd nidâ olunur; tekûlu: آ زَيْدٌ أَقْبَلُ Ve ma'ûm ola ki elif harfî usûl-i selâse üzere olup mâ'adâsı onların fîrû' ve tevâbi'idir. Usûl-i mezbûrenin biri elif-i asliyyedir ki cevher-i kelimedendir, أَحَدٌ kelimesinin elifi gibi; sâni elif-i kat'iyedir, أَبٌ ve إِبِلٌ ve أَحْمَدٌ ve إِحْسَنٌ kelimelerinin elifi gibi; sâlis elif-i vasliyyedir, إِثْنَةٌ ve إِثْنَةٌ ve إِثْنٌ ve إِثْنٌ kelimelerinin elifleri gibi. Bu zikr olunanlar usûldür.

Ve zikr olunacak elifât bunların tevâbi'idir ki bu kitâbda on altı güne eliften ʿibârettir: 1) Elif-i fâsıladır. Ve bu iki gündür: biri vāv-ı cem'den sonra hatt ve kitâbette resm olunur; vāv-ı cem' ile mâ-ba'dinde olan kelimenin beynini fasl için, zîrâ elif resm olmayınca vāv-ı merkûme mâ-ba'dine muttasıl kıyâs olunur, شَكْرُوا ve

كَفَرُوا kelimelerinde resm olunduğu gibi. 2) ʿAlâmât-ı inâş olan nûn'la ve nûn-ı sakîle beynlerini fasl için ziyâde kılınır; إِفْعَلَانٍ kelimesinde olduğu gibi. 3) Elif-i ʿibâredir ki mütekellim onunla nefisinden ta'bir eder ve ona elif-i ʿâmile dahi itlâk olunur; أَنَا أَفْعَلُ كَذَا ve أَنَا أَشْتَعْفِرُ الله gibi. 4) Elif-i mechüledir, فَاعِلٌ ve فَاعُولٌ kelimelerindeki elif gibi. Ve bu şol eliftir ki ism ve fi'le işbâ'-ı fetha için ziyâde olunur. 5) Elif-i ʿivazdır ki tenvîne mübeddel olur; رَأَيْتُ زَيْدًا kavlindeki elif gibi. 6) Elif-i sıladır ki onunla fevâsıl-ı âyât ve kavâfî-i ebyâtın fethasına vasl olunur, beyân-ı fet-ha için; ve minhu kavluhu ta'âlâ: ﴿وَتَطْمَنُّونَ﴾ Ve elif-i sıla ile elif-i vaslın farkı budur ki elif-i sıla evâhir-i esmâya celb ve ilhâk olunur ve elif-i vasl esmâ ve ef'âl evâ'iline ziyâde kılınır. 7) Elif-i nûn-ı hafîfedir; ke-kavlihi ta'âlâ: ﴿لَتَسْفَعَا بِالنَّاصِيَةِ﴾ 8) Elif-i cem'dir; nahvu: جِبَالٌ و مَسَاجِدُ 9) Elif-i tafdîl ü taksîrdir ki ef'al-i tafdîl elifidir; nahvu: هُوَ أَكْرَمُ مِنْكَ وَأَجْهَلُ مِنْكَ 10) Elif-i nidâdır; ke-kavlike: أَزَيْدٌ أَيْ يَا زَيْدٌ Ve bu nidâ-i karîb içindir. 11) Elif-i nûdbe-dir; nahvu: وَ زَيْدَاهُ 12) Elif-i te'nîstir, حَمْرَاءٌ ve بَيْضَاءٌ kelimelerinin elifleri gibi, elif-i memdûdedir ve سَكْرَى ve حُبْلَى kelimelerinin elifleri gibi ki elif-i maksüredir. 13) Elif-i te'âyîdir ki "ع،ي،ي" maddesindedir. Meselâ bir adam إِنَّ عُمَرَ مُنْطَلِقٌ demek murâd edip إِنَّ عُمَرَ dediği hasr olup gerisini edâya muktedir olmamakla orada إِنَّ عُمَرَ إِنَّ عُمَرَ diye râ'yı medd ederek tevakkuf eyledikte işte o ilhâk ve medd eylediği elife elif-i te'âyî ta'bir olunur, güyâ ki onunla bakiyye-i kelâmın infitâhını istimdâd eder. 14) Elifât-ı meddâttir, وَ كَلَّمَكَ وَ خَاتَمَ وَ دَانَقَ kelimelerinde وَ كَلَّمَكَ وَ خَاتَمَ وَ دَانَقَ

الآية Burada إلى kelimesi kendi mecrûru olan nefsi mütekellimin ki murād Yūsuf 'aleyhi's-selâmdır, ism-i tafdîl olan أَحَبُّ kelimesinin medlûlü olan muhabbet hadesine fâ'il olduğunu beyân ve iş'âr eylemiştir. Ve lām-ı cārreye mürâdif olur, ke-mā fî hadîsi'd-du'ā'i: "وَالْأَمْرُ إِلَيْكَ" Ve ma'nāsına olur; nahvu kavlihi ta'ālā: ﴿لِيَجْمَعَنَّكُمْ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ﴾ أَي فِي يَوْمِ الْقِيَامَةِ Ve ibtidā-i gāyet için olur, مِنْ gibi; ke-kavli İbn Aḥmer: "تَقُولُ وَقَدْ عَالَيْتُ بِالْكُورِ فَوْقَهَا | | أَيْسَى فَلَ يَرَوِي إِلَيَّ ابْنُ أَحْمَرَ" أَي فَلَا يَرَوِي مَنِيَّ Bu beytte كُورُ lafzı kāf'ın zammıyla pālāna denir. Ve يُسَقَى kelimesi muzāri'-i mechûldür. Ve يَرَوِي vāv'ın fethiyle fi'l-i muzāri'-i ma'lûmdur. Ve ابْنُ أَحْمَرَ fā'ildir. Ve فَوْقَهَا zamiri نَاقَةٌ [nākat]a rāci'dir. Mazmûnu budur ki "Nāka-i mezbûre ben pālānını üzerine vaz' ederken lisān-ı hâlle İbn Aḥmer bana binmekten 'acabā hergiz usanmaz mı ola diye şikāyet eyledi." Saky ve irvā' hāleti isti'āre-i temsiliyyeyi muta-zammındır, rükûb ve melāl keyfiyyetlerine teşbîh olunmuştur. Ve إِلَى kelimesi عِنْدَ ma'nāsına olur; ke-kavli's-ş-şā'ir: "أُمُّ لَا سَبِيلَ إِلَى الشَّبَابِ وَذِكْرُهُ | | أَشْهَى إِلَيَّ مِنَ الرَّحِيقِ السَّلْسَلِ" أَي أَشْهَى عِنْدِي فَاجْعَلْ أَقْبَدَةً مِنَ النَّاسِ" Ve bu İmām Ferrā' kavlidir.

إِلَيْكَ [ileyke] (ism-i fi'l-i emrdir) Alarga ve bertaraf ol, sâ'ir adamlar ile uğraşma, senin gayrı kimsede işin olmasın ma'nāsınadır; tekûlü: إِلَيْكَ عَتِي أَي أَمْسِكْ وَكَفَّ وَتَقُولُ إِلَيْكَ كَذَا أَي خُذْهُ وَإِذَا قَالُوا إِذْهَبْ إِلَيْكَ فَإِنَّ مَعْنَاهُ اشْتَغَلْ بِنَفْسِكَ Ya'nî "Yürü sen kendi umûruna bak, kendi ahvâline meşgûl ol, Zeyd ve 'Amr'ın ahvâli sana ne lâzımdır!"

[أَلَا]

أَلَا [elā] (hemzenin fethi ve lām'ın tahfîfi ve elifin kasrıyla) Harf-i istiftāhtır ki onunla kelāma bed' ve āgāz olunur, ya'nî ibtidā-i kelāmda muhātabı ikāz ve gerek takrîrine şürû' olunacak kelāmın celāletini ve sezā-yı isgā olduğunu iş'âr için evvel-i nakle tasdîr eyledikleri edāttandır ki ba'zen fi'l olur, اِعْلَمْ gibi ve ism olur, ذَلِكَ gibi ve harf olur, أَلَا gibi.

Ve أَلَا [elā] kelimesi beş vech üzere isti'māl olunur: 1) Tenbîh için olur ki āgāh ve haberdār ol, gāfil olma demektir; nahvu kavlihi ta'ālā: ﴿أَلَا إِنَّهُمْ هُمُ السُّفَهَاءُ﴾ Ve bu sûrette tahkîk ve takrîr-i kelāmı müfîd olur, zîrā fi'l-asl hemze-i istifhāmla لَا [lā]-i nāfiyeden mürekkeb olur, hemze-i istifhām ise nefye dāhil oldukta tahkîk ve isbātı müfîd olur; nahvu: ﴿أَلَيْسَ ذَلِكَ بِقَادِرٍ﴾ Sānî tevbiḥ ve takrîr ve inkār için olur; ke-kavli's-ş-şā'ir: "أَلَا ارْزِعُوا لِمَنْ سَالِسٌ وَلَتْ سَبِيئُهُ | | وَأَدْنَتْ بِمَشِيبِ بَعْدَهُ هَرَمٌ" أَي اصْطَبَارٌ لِسَلْمَى أُمُّ بِهِ جَلْدٌ | | إِذَا أَلْفِي Rābi' 'arz için olur. Hāmis ḥaṣṣ ve taḥḍîd için olur, gerçik ikisi de bir nesnenin talebine delālet eder, lākin 'arzin mefhūmu rıfk ve mülāyemetle taleb eylemeği mutazammındır, kibār ve ecilleden ve huşūnet fehmi olunan kimseden bir nesnenin talebi gibi; ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿أَلَا تُجِبُونَ أَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَكُمْ﴾ Ve taḥḍîd-i ḥaṣṣ ve igrā' ve tergible taleb eylemeği mutazammındır, meselā أَلَا تُضْرَبُ زَيْدًا kavli gibi ki "Ne duruyorsun, Zeyd'i dövmez misin!" ma'nāsınadır ki mercî' Zeyd'i dövmesini talebidir.

[أولو]

أولو [ulū] (zammeteynle) Bir cemʿdir ki lafzından müfredi yoktur; ʿalā-kavlin ism-i cemʿdir, müfredi ذُو [zū] kelimesidir ki sâhib maʿnâsınadır.

أولات [ulāt] (hemzenin zammı ve âhîrinin iʿrâbıyla) Cemʿ-i müʿennesidir, müfredi ذَاتُ [zāt] kelimesidir. Meselâ: الألبابُ derler, “zeviʿl-ʿukûl olan ricâl” ve أولاتُ الأحمالِ denir, “haml sâhibeleri” yaʿnî gebe hatunlardır demektir.

ألى [ulā] (hemzenin zammıyla هُدَى [hudā] veznindedir ve medd ile cāʾizdir) Bir cemʿdir ki lafzından müfredi yoktur, ʿalā-kavlin müfred-i müzekkeri ذَا [zā] kelimesidir. Ve müfred-i müʿennesi ذُو [zihi] kelimesidir, onlar maʿnâsınadır ki Fârisîde ânân müradifidir. Ve gâh olur ki evveline harf-i tenbîh dâhil olup هَوْلَاءُ derler ki işte onlar demek olur. Ve âhîrine kâf-ı hitâb lâhık olup أَوْلَائِكَ derler ve ذَوْلَائِكَ derler lām tavsîtiyle, ve kasr ile ve ذَوْلَائِكَ derler lām tavsîtiyle, ve ذَوْلَائِكَ gibi; ve ذَوْلَائِكَ derler hemzenin zammı ve lāmʼın teşdidiyle; ke-mā kâleʼr-râciz: “مَا بَيْنَ أَلَاكَ إِلَى الْأَكَا” Ve ammâ ʿArabların kavlerinde ذَوْلَى kelimesi ذَوْلَى kelimesinden maktûbdur ki ذَوْلَى lafzının cemʿidir, أُخْرَى [uḫrā] ve أُخْرَى [uḫar] gibi.

[إلا]

إلا [illā] (hemzenin kesri ve lāmʼın teşdidiyle) Harf-i istisnâdır, medhülünü müteʿaddid sâbıktan ihrâc ve ifrâz eder, Fârisîde meger müradifidir; nahvu kavlihi taʿālā: ﴿فَشَرُّوا مِنْهُ إِلَّا قَلِيلًا﴾ Ve bu, kelâm-ı mücibeye misâldir. Ve bunda mā-baʿdinin nasbı إلا iledir. Ve nefyden sonra vâkiʿ olur; nahvu kavlihi taʿālā: ﴿مَا فَعَلُوهُ إِلَّا قَلِيلًا﴾

﴿مِنْهُمْ﴾ Ve bunun mā-baʿdi mā-kablinden bedel-i baʿz mineʿl-küll cihetiyle bedeliyyet üzere merfûʿdur. Ve gâh olur ki إلا kelimesi غَيْرُ kelimesi menzîlinde istiʿmâl olunur ki mā-baʿdi mā-kablîne zâten yâhūd sıfaten mugâyir olur. Bu sûrette إلا [illā] maʿa-mā-baʿdihâ bir cemʿ-i münekkere yâhūd şibh-i cemʿ-i münekkere sıfat vâkiʿ olur, yaʿnî böyle olduğu sûrette غَيْرُ maʿnâsına olur. Veʿl-hâsıl إلا kelimesinde asl olan istisnâ maʿnâsınadır. Ve غَيْرُ kelimesinde asl olan iʿrâbda mā-kablîne tâbiʿ sıfat olmaktır. إلا [illā] kelimesi cemʿ-i münekker-i gayr-i mahsûra tâbiʿ olarak zikr olunup ve maʿnâ-yı istisnâ mümteniʿ olursa غَيْرُ kelimesi üzere haml ile إلا [illā] yı bi-tâlihâ cemʿ-i mezkûra sıfat ederler; nahvu kavlihi taʿālā: ﴿لَوْ كَانَ فِيهِمَا آلِهَةٌ إِلَّا اللَّهُ لَفَسَدَتَا﴾ Pes burada إلا الله kelimesi آلِهَةٌ lafzına sıfat vâkiʿ olmuştur, zîrâ burada istisnâ maʿnâsı mümteniʿdir, آلِهَةٌ [âlihet]e dâhil değildir ihrâc oluna. Ve gâh olur ki şibh-i cemʿ-i münekkere yaʿnî taʿrîf lafzı ile maʿrûf olan cemʿa yâhūd cemʿ maʿnâsına olan nekreye sıfat olur; ke-kavliʼş-şâʿir: “أُنِيخَتْ فَأَلَقَتْ || قَلِيلٌ بِهَا الْأَصْوَاتُ إِلَّا بُعَاثَهَا” Burada بُلْدَةٌ فَوْقَ بُلْدَةٍ || قَلِيلٌ بِهَا الْأَصْوَاتُ إِلَّا بُعَاثَهَا kavli أَصْوَاتٌ kelimesine sıfat vâkiʿ olmuştur, zîrâ الْأَصْوَاتُ lafzının taʿrîfi taʿrîf-i cins olmakla nekreye hükümedir. Ve gâh olur ki إلا kelimesi ʿâtife olup vâv menzîlinde olur; ke-kavlihi taʿālā: ﴿لَيْلًا يَكُونُ لِلنَّاسِ عَلَيْكُمْ حُجَّةٌ إِلَّا الَّذِينَ ظَلَمُوا﴾ Ve لا يَخَافُ لَدَيْ الْمُؤَسَّلُونَ إِلَّا مَنْ ظَلَمَ: ﴿لَا يَخَافُ لَدَيْ الْمُؤَسَّلُونَ إِلَّا مَنْ ظَلَمَ﴾ Ve إلا gâh olur ki zâʿid olur; ke-kavliʼş-şâʿir: “حَرَّاجِيحٌ مَا تَنْفُكُ || عَلَى الْحُسْفِ أَوْ نَزْمِي بِهَا بُلْدَةٌ قَفْرًا”

[أَلَا]

أَلَا [ellā] (hemzenin fethi ve lām'ın teşdidiyle) Harf-i tahdiddir ki onunla bir nesneye ḥaṣṣ ve igrā olunur. Ve bu cümle-i fi'liyye-i haberiyyeye mahsüstür, zīrā tahdīd emr-i müteceddidi talebden 'ibāret olup teceddüd ise fi'lin şānından olup ismin şānından değildir, kezālik haberiyye ile hāricden mütehasıl olan şey taleb olup inşānın hāric ve vāk'î ol-mamakla haberiyyeye muhtass oldu. Pes işbu **أَلَا مَرَزْتُ بِرِيَاضِ الْجَنَّةِ** kavli “Meclis-i zikre varmadın mı? Niçin varmadın? Var-san pek münāsib olur. varmağa sa'fı eyle” demektir.

[أَنْى]

أَنْى [ennā] (nūn'la ḥattā [hattā] vezninde) مِنْ ma'nāsınadır ki nerden ve kandan demektir, Fārisīde ez-kucā mürādifidir; ve minhu kavluhu ta'ālā: **أَنْى لِكَ هَذَا** أَنْى مِنْ **أَنْى يَكُونُ هَذَا** Ve **أَنْى مَتَى** [metā] mürādifî olur ki kaçan ve ne zaman demektir; tekūlu: **أَنْى كَيْفَ** [keyfe] ma'nāsına gelir ki ne güne ve niçe demektir; ke-kavlihi ta'ālā: **أَنْى يُحْيِي هَذِهِ اللهُ بَعْدَ مَوْتِهَا** أَنْى كَيْفَ يُحْيِي Ve işbu **أَنْى** [ennā] kelimesi kendisiyle mücāz olan zurūf aksāmından olur, ya'nī şartiyye ve cezā'iyye ta'bīr olunan cümle-i fi'liyyelere dāhil olup, şartiyyeyi sebep ve cezā'iyyeyi müsebbeb eder; tekūlu: **أَنْى تَأْتِنِي آتَكَ** Ve

أَنَا [ene] kelimesi ki mürekkebdir nūn bābında zikr olundu.

[أَيَا]

أَيَا [eyā] (hemzenin fethi ve yā'nın tahfifiyle) Harf-i nidādır, onunla ba'īd nidā olunur. Cevheri'nin vehm eylediği

gibi karībe mahsūs değildir. Ve gāh olur ki hemzesi hā'ya ibdāl olunup **هَيَا** [heyā] denir.

[إِيَا]

إِيَا [iyyā] (hemzenin kesri ve yā'nın teşdidiyle) İsm-i mübhemdir ki cemr-i muzmerāt-ı muttasıla-i mansūbe ona lāhık olur. Zamīr-i muhātaba muttasıl olursa “sana” ve zamīr-i gā'ibe muttasıl olursa “ona” ve zamīr-i mütekellime muttasıl olursa “bana” ve “bize” demek olur; tekūlu: **إِيَاكَ وَإِيَاءَ وَإِيَائِي وَإِيَانَا** Ve gāh olur ki hemzesi hā'ya ibdāl olunup **هِيَاكَ وَهِيَاءَ** denir. Ve ba'zen vāv'a tebdīl olunup **وَيَاكَ** derler.

İmām Ḥalīl eyitti ki **إِيَا** kelimesi ism-i muzmerdir, kāf'a ya'nī mā-ba'dine muzāftır. Ve Aḥfeş dedi ki **إِيَا** kelimesi ism-i müfred ü muzmerdir, āhiri mütegayyir olur, niteki muzmerātın evāhiri mütegayyir olur, muzmerinin ya'nī hitāb ve tekellüm ve gā'ib ve zamīrlerinin ihtilāf-ı a'dādlarına binā'en. Ve

إِيَا [iyā] (ki hemzenin kesri ve yā'nın tahfifi ve kasr ile) kezālik

أَيَاءَ [eyā] (ki hemzenin fethi ve elifin meddiyledir) ve

أَيَاءَ [eyāt] (ki hemzenin fethi ve kesriyledir) Güneşin nūr ve ziyā ve hüsn ve revnakına denir. Kezālik nebāt kısmının hüsn ü letāfetine ve tāb u revnakına denir; tekūlu: **أَعْجَبَنِي نَبَا الشَّمْسِ وَأَيَاؤُهَا وَأَيَائُهَا وَنَبَا النَّبَاتِ وَأَيَاؤُهُ وَأَيَائُهُ أَيُّ نُوْرَهَا وَحُسْنُهَا**

أَيَايَا [eyāyā] (hemzenin fethiyle) ve

يَايَا [yāyā] (hemzesiz) ve

يَايَةَ [yāyeh] Deve kısmını eştirip sürmeğe mahsūs zecr hikāyātındandır. Ve bundan

fi'l tasrîf ederler; yukâlu: أَيَا بِالْإِبِلِ وَيَهْبُهُ بِهَا Muzârî'inde hemze hâ'ya mübeddeldir.

[الْبَاءُ]

الْبَاءُ [el-bā'] (medd ile) Hurûf-ı cārredendir, ma'ânî-i 'adîdeye delâlet eder: 1) İlsāk için olur ki fi'li mef'ûlün bih olan kelimeye isâlden 'ibârettir ve ilsāk hakîkî olur; nahvu: أَمْسَكَتُ بِرَيْدٍ Burada إِمْسَاكَ fi'li hakîkaten vücûd-ı Zeyd'e vâsıl olmuştur ve mecâzî olur; nahvu: مَرَزْتُ بِرَيْدٍ Bunda Muzârî'inde bi'l-hakîka Zeyd'e vâsıl olmayıp belki Zeyd'in mekânına akreb mekâna vâsıl olur. Şârih der ki ma'nâ-yı ilsāk bā-i cārrenin ma'nâ-yı aslîsidir, ma'ânî-i sâ'ire güyâ ki ondan müteferra'dır, zîrâ sâ'ir ma'nâların her birinde şemme-i ilsāk mevcûddur, binâ'en 'aleyh Sîbeveyhi ona iktisâr eylemiştir. 2) Ta'diye için olur ki fi'l-i lâzımı taşyîr ma'nâsını tazmînle müte'addî kılmaktan 'ibârettir; ke-kavlihi ta'âlâ: أَي صَيَّرَ اللَّهُ نُورَهُمْ ذَاهِبًا ﴿ذَهَبَ اللَّهُ بِنُورِهِمْ﴾ 3) İstî'âne için olur; nahvu: كَتَبْتُ بِالْقَلَمِ ve نَجَزْتُ بِالْقَدُومِ Ve besmele-i şerifenin evvelinde olan bā' dahi bu ma'nâdandır. 4) Sebebiyye içindir; ke-kavlihi ta'âlâ: ﴿فَكَلَّا أَخَذْنَا بِذُنُبِهِ﴾ ve ke-kavlihi ta'âlâ: ﴿إِنكُمْ ظَلَمْتُمْ أَنْفُسَكُمْ بِاتِّخَاذِكُمُ الْعِجَلِ﴾ 5) Musâhabet içindir. Ve bunun iki musahhihi vardır: Biri bā' yerine مَعَ kelimesinin kıyâmı mülâyim olmağandır; ke-kavlihi ta'âlâ: ﴿أَهَيْطُ بِسَلَامٍ﴾ Ve biri bā' ile medhûlünün hâl ile mü'evvel olması sahîh olmağandır; ke-kavlihi ta'âlâ: ﴿وَقَدْ دَخَلُوا بِالْكَفْرِ﴾ 6) Zarfiyyet için olur, ya'nî فِي ma'nâsına olur, gerek zarf-ı mekânî olsun ke-kavlihi ta'âlâ: ﴿وَلَقَدْ نَصَرَكُمُ اللَّهُ بِبَدْرِ﴾

Ve gerek zamânî olsun; nahvu: ﴿بِأَيْدِيكُمْ أَلْمُفْتُونُونَ﴾ ve nahvu: ﴿وَنَجَّيْنَاهُمْ بِسَحَرٍ﴾ 7) Bedel ma'nâsına olur. Ve bunun musahhahı makâmına bedel lafzını ikâmetin sahîh olmasıdır; ke-kavli'ş-şâ'ir: ﴿سَتُوا إِذَا رَكِبُوا إِذَا رَكِبُوا إِذَا رَكِبُوا﴾ 8) Mukâbele için olur ki bā-i 'ivaz dahi derler; nahvu: ﴿كَأَفَأْتُهُ بِضِعْفِ إِحْسَانِهِ﴾ ve nahvu: ﴿إِشْتَرَيْتُ بِاللَّيْلِ﴾ 9) Mücâveze için olur, عُنْ gibi. Ve 'inde'l-ba'z bu ma'nâ mevki'-i su'âle mahsûstur; ke-kavlihi ta'âlâ: ﴿فَسُئِلَ بِهِ خَيْرًا﴾ أَي عُنْ Ve 'alâ-kavlin su'âle mahsûs degildir; nahvu kavlihi ta'âlâ: ﴿وَيَوْمَ تَشَقُّقُ السَّمَاءِ بِالْغَمَامِ﴾ ve ke-kavlihi ta'âlâ: ﴿مَا غَزَاكَ بِرَبِّكَ الْكَرِيمِ﴾ أَي مَا خَدَعَكَ عَنْ رَبِّكَ وَالْإِيمَانَ بِهِ 10) İstî'lâ için olur, عَلَى gibi; ke-kavlihi ta'âlâ: ﴿مَنْ إِنْ تَأَمَّنْهُ بِقِنطَارٍ﴾ أَي عَلَى قِنطَارٍ 11) Teb'îd içindir, مِنْ gibi; ke-kavlihi ta'âlâ: ﴿وَعَيْنًا يَشْرَبُ بِهَا عِبَادُ اللَّهِ﴾ أَي مِنْهَا 12) Kasem için olur; nahvu: ﴿أَسْمِمْ بِاللَّهِ﴾ أَي بَعْضِ رُؤُوسِكُمْ 13) Gâyet ma'nâsına olur; nahvu: ﴿أَيُّ إِعْمِي﴾ 14) Mücerred te'kîd için olur ki bā-i zâ'ide dedikleridir. Ve bunun gâhî ziyâdesi vâcib olur; nahvu: أَحْسَنُ بِرَيْدٍ أَي أَحْسَنُ زَيْدٌ أَي صَارَ ذَا أَحْسَنُ Ya'nî bu fi'l-i ta'accübdür, aslı أَحْسَنُ Zeyd idi ki “Zeyd güzel oldu” demektir, ba'dehu sîga-i haber taleb ve inşâyâ tagyîr olunmakla islâhan li'l-lafz bā' ziyâde kılındı. Ve gâh olur ki ziyâdesi gâlib olur ve bu fi'linin fâ'iline ziyâde kılır; ke-kavlihi ta'âlâ: ﴿وَكَمْ بِاللَّهِ شَهِيدًا﴾ Ve gâh olur ki ziyâdesi zarûret-i şî're mebnî olur; ke-kavli'ş-şâ'ir: ﴿أَلَمْ يَأْتِيكَ وَالْأَنْبِيَاءُ تَنبِيٍّ﴾ بِمَا لَاقَتْ لَبُونُ بَيْتِي زِيَادٍ Ve ma'lûm ola ki bā' harfi sefevîdir ve dâ'imâ meksûr tefevvüh olunur. Ve ba'zılar 'indinde ism-i zâhire mutasıl oldukça meftûh olur; nahvu: مُرَّ بِرَيْدٍ

[الَاءُ]

اء [et-tāʾ] Hurūf-ı hecādandır; nisbetinde **تَاوِي** [tāviyy] ve **تَيَوِي** [teyeviyy] denir, **فَصِيدَةٌ تَائِيَةٌ** [ʿarabiyy] vezninde; yukālu: **وَتَيَوِيَةٌ أَي رَوِيهَا التَّاءُ**

التَّيِيَّةُ [et-tetyiyet] [تَفْعَلَةٌ] [tefʿilet] vezninde) Tāʾ harfi yazmak maʿnāsınadır; tekülü: **تَيِيَّتْ** Maʿlūm ola ki tā-i müfrede dört gündür: Evvel evāʾil-i esmāda müteharrik olur. Sānī evāhir-i esmāda müteharrik olur. Sālis evāhir-i efʿalde müteharrik olur. Rābiʿ evāhir-i efʿalde sākin olur. Kısım-ı evvel hurūf-ı cārredendir, kase maʿnāsına delālet eder ki tā-yı kasemiyye taʿbīr olunur. Ve bu taʿaccīb mevkiʿine ve ism-i celāle mahsūstur; nahvu: **تَالَهُ لَأَفْعَلَنَّ** Ve gāh olur ki **تَا الرَّحْمَنِ** ve **تَرَبَّى** وَتَرَبَّ الكَعْبَةِ dahi derler ki sāʾir esmā-i hüsnāya da dahil olur. Ve kısım-ı sānī harf-i hitābdır, **أَنْتَ** ve **أَنْتِ** kelimleri gibi. Ve kısım-ı salis ki evāhir-i efʿalde müteharrik olandır, mütekellim ve hitāb ve gāʾib zamīri olan tāʾdır, **فُئِمْتُ** ve **فُئِمْتِ** gibi. Ve kısım-ı rābiʿ ʿalāmet-i teʾnīs için yaʿnī müsnedün ileyhın müʿennes olduğuna ʿalāmet için vazʿ olunan tāʾdır, **فَأَمْتُ** kelimesindeki tāʾ gibi. Ve gāh olur ki tā-i mezkūre **رُبٌّ** ve **رُبَّتْ** kelimelerine de ilhāk olunup **رُبَّتْ** ve **رُبَّتْ** dahi derler. Ve ekserī bunlar da meftūh olur. Ve tāʾ lafzı gāh olur ki ism olup kendisiyle müʿennese işāret olunur, **لَا** ile müzekkere işāret olundu gibi.

تِه [tih] (tāʾnın kesri ve hāʾnın sükūnuyla) Bu dahi ism-i işāret-i müʿennestir, şu hatun demektir, niteki **ذِه** [zih] zālʾın kesriyle müzekkere işārettir; tesniyesinde **تَانِ** denir nūnʾun kesriyle ve cemʿinde **الَاءِ** denir, niteki beyān olundu ve musaggarında **تَيَا**

denir tāʾnın fethi ve yāʾnın teşdīdiyle, şu hatuncağız demektir. Ve gāh olur ki kāf-ı hitāb ilhākıyla **تَيَاكُ** derler ve lām tevsiʿiyle **تَيَاكُ** derler. Ve zikr olunan tāʾ kelimesine hā-i tenbīh ilhākıyla **هَاتَا** dahi denir, işte şu hatun demektir. Ve bir kimseye hitāb mevkiʿinde irād olunursa kāf ile **تَيْكَ** ve **تَاكَ** denir, tāʾnın kesriyle ve tāʾnın fethiyle; **تَلُّكَ** lügatı rediyyedir. Ve tesniyede **تَالِكَ** derler lām-ı meksüre ile ve **تَانِكَ** derler nūn-ı meksüre-i muhaffefe ile ve **تَائِكَ** derler nūn-ı müşeddede ile. Ve biʾl-cümle tezkīr ve teʾniste ve ifrād ve tesniye ve cemʿinde kāf-ı hitāb muhātab olan kimseye tābiʿdir. Ve kāfʾın mā-kabli müşārünileyhe tābiʿdir. Ve gāh olur ki **تَيْكَ** ve **تَاكَ** kelimelerine hā-i tenbīh dāhil olup **هَاتَاكَ** ve **هَاتَيْكَ** derler.

[الْحَاءُ]

الحاء [el-ḥāʾ] (mühmele olarak) Hurūf-ı hecādandır; elifin kasrı ve meddi cāʾizdir. Ve

حاء [Ḥāʾ] kelimesi medd ile Mezḥic kabīlesinden bir cemāʿat adıdır. Ve İmām Ḥalīl kavli üzere bed-zebān ve selīta hatuna denir. Ve bir recül adıdır ki Medīneʾde **بِرُّ حَاءٍ** [Bīru Ḥāʾ] dedikleri kuyu ona mensūbdur. Ve baʿzen bunda elifi kasr ederler. Ve baʿzılar dedi ki bunda savāb **بَيْرَهَاءٍ** [Beyreḥā] olmaktadır, **فَيَعْلَى** [feyʿalā] vezninde, niteki “ب،رح” māddesinde beyān olundu.

حاء [ḥāʾ] (elifin meddi ve baʿzen kasrıyla ve hemzenin kesr üzere bināsıyla) Deve kısmına mahsūs zecr ve āzār hikāyātındandır. Ve kaçan keçi kısmını yanlarına çağır-salar, **حَاخَيْتُ بِالْمَعْرِ حَيْحَاءَ وَحَيْحَاءَةً** derler. Ve koyunlarını yanına çağır diyecek yerde **حَاءِ**

بِضَائِكَ derler ki مَفَاعَلَةٌ [mufā'alet] bābından emr-i hāzırdır. Ve 'Arablar yüz yaşına bālig olmuş kimse hakkında لَا خَاءَ وَلَا سَاءَ لَا derler, ma'nāsına ki min-ba'cd elinden iyilik ve kemlik gelmez demektir yāhūd وَلَا امْرَأَةً وَلَا رَجُلًا ma'nāsı murād ederler yāhūd koyunları خَاءَ kelimesiyle ve hımārı سَاءَ kelimesiyle zecr eylemeğe kādır değildir ma'nāsını kasd ederler. Şārih der ki ma'nā-yı evveleri dahi bundan me'hūz kināyelerdir, niteki hemze bābında خَاءٍ ve سَاءٍ mādelerinde ma'naları zikr olundu.

[أَلْحَاءُ]

خَاءٌ [ḫā'] (i'cāmla) Hemze bābında mürür eyledi.

[ذَا]

ذَا [zā] (i'cāmla ve kasr ile) İsm-i işārettir, müşārī müfred müzekkerdir; yukālu: ذَا ve ذَاكَ Ve gāhī lām tesvīṭ olunup ذَالِكَ derler, te'kīdi mutazammındır. Ve ba'zen lām bedeli hemze ziyāde kılınıp ذَائِكَ derler. Ve ذَاكَ lafzının musaggarında ذِيكَ denir yā'nın teşdidiyle, şuncağız demektir. Ve ذَالِكَ kelimesinin musaggarında ذِيَالِكَ derler. Ve gāhī ذَا kelimesine hā-i tenbīh dāhil olup هَذَا derler, işte şu demek olur.

ذِي [zī] (zāl'in kesri ve meddiyle) ve

ذِهِ [zih] (hā-i mevkūfe ile) Müfred mü'ennesi işārettir; tekūlu: ذِي أُمَّةٍ اللَّهُ وَذِهِ ذِي أُمَّةٍ اللَّهُ Ve hā-i mezkūre te'nīs için değildir, yā'dan mübeddedir.

[ذُو]

ذُو [zū] (zāl'in zammı ve meddiyle) Sāhib ma'nāsınadır, onunla esmā-i ecnās vasfına tevassul olunur, ism-i cinse muzāf olup onu nekreye sıfat kılar, niteki الَّذِي ile vasf-ı ma'ārife tevassul olunur; cem'i ذُؤُونٌ

[zevūn] gelir; mü'ennesinde ذَاتٌ denir, tesniyesinde ذَوَاتَانٍ ve cem'inde ذَوَاتٌ denir; ve kavluhu ta'ālā: ﴿وَأَضْلِحُوا ذَاتَ بَيْنِكُمْ﴾ أَي حَقِيقَةَ أَيْ ذَاتِ الْبَيْنِ الْحَالِ الَّتِي بَهَا يَجْتَمِعُ الْمُسْلِمُونَ Şārih der ki ذَاتٌ māddesini bir nesnenin 'ayn ve hakikatinde ve nefis ve hāsasında bi'l-isti'āre isti'māl ederler. Ve burada ahvālin beyne mülābese ve mülāzemesi 'alākasıyla ذَاتُ الْبَيْنِ ile ta'bīr olundu, niteki muzmerāt-ı kalbiyyeyi الذُّؤُونُ ile ta'bīr ederler. Ve 'Arablar ذَا إِنَائِكَ derler, مَا إِسْقَيْنِي فِي الْإِنَاءِ مِنَ الشَّرَابِ ma'nāsına ki kapta olan şerbeti murād ederler. Ve هَذَا ذُو زَيْدٍ derler هَذَا صَاحِبُ هَذَا الْأِسْمِ ma'nāsını irāde ederler. Ve yukālu: جَاءَ مِنْ ذِي نَفْسِهِ وَمِنْ ذَاتِ نَفْسِهِ أَي طَبِيعًا Ya'ni "Bi't-tav' ve'l-ihtiyār geldi."

Ve ذُو kelimesi Ṭayyī' lügatinde الَّذِي ma'nāsına ism-i mevsül olur, cümle ile vasf-ı ma'ārife vesīle-i vuslat olur. Pes nākıs olmakla lafzında i'rāb zāhir olmaz الَّذِي kelimesi gibi ve ifrād ve tesniye ve cem' ve tezkīr ve te'nīsī müsāvī olur; tekūlu: Ve أَتَانِي ذُو قَالَ كَذَا أَي الَّذِي قَالَ 'Arab: لَا أَفْعَلُ ذَلِكَ بِذِي تَسْلَمَ وَبِذِي تَسْلَمَانَ وَبِذِي تَسْلَمُونَ وَالْمَعْنَى لَا وَسَلَاتِكَ أَوْ لَا وَالَّذِي يُسَلِّمُكَ İki vechte dahi bā' kaseim içindir, evvelde بِالَّذِي يُسَلِّمُكَ ve sānīde بِالَّذِي فِيهِ سَلَامَتُكَ Şārih der ki niteki ذِي تَسْلَمَ dahi derler; bunda bā' zarfiyyet için ve ذِي [zī] [zemen]-i mahzūfun sıfatıdır yāhūd bā' musāhabet içindir, إِذْهَبْ بِالسَّائِنِ إِذْهَبْ بِالسَّائِنِ الَّذِي يَقَالُ لَكَ تَسْلَمَ [şāḫib] ma'nāsına olmakla mevsūf nekreye olur, إِذْهَبْ فِي وَقْتِ صَاحِبِ سَلَامَةٍ

[أَلْفَاءُ]

أَلْفَاءٌ [el-fā'] Fā-i müfrede harf-i mühmeledir, ya'ni hurūf-ı 'āmileden değildir. Ve 'inde'l-ba'z 'āmiledendir, bi-nefsihā fi'l-i

muzārīfi nasb eder; nahvu: مَا تَأْتِينَا فُتِحَدِّتْنَا
 Ve baʿzılar ʿinde cārredir, medhülünü cerr eder; nahvu kavlihi: فَمِثْلِكَ حُبْلَى قَدْ
 ﴿طَرَفَتْ وَ مُرْضِعٌ﴾ Şārih der ki ihmāli cumhūr mezhebidir, misāl-i evvvelde اُنْ [en]-i nāsibe ve sānīde رُبِّ izmār ederler. Ve fā kelimesi ʿātife olurki maʿtūfla maʿtūfun ʿaleyh beyninde tertibi ifāde eder. Ve bu iki nevʿ üzeredir: Biri tertib-i maʿnevīdir; fā مَرْمَرٌ زَيْدٌ فَعَمْرٌ gibi ve biri tertib-i zikrīdir ki maʿtūf bi-hasebiʿl-lafz maʿtūfun ʿaleyhten sonra vākīʿ olur. Ve işbu tertib-i zikrī mücmeli mufassal üzere ʿatf eylemek mahallinde tahakkuk eder; nahvu kavlihi taʿālā: ﴿فَأَزَلُّهُمَا الشَّيْطَانُ عَنْهَا فَأَخْرَجَهُمَا مِمَّا كَانَا﴾
 ﴿الْآيَةِ﴾ Bu misālde عَنْهَا zamīri جَنَّةٌ [cennet] e rāciʿ olduğuna mebnīdir. Ve eger شَجَرَةٌ [şeceret]e rāciʿ olursa kısm-ı evvelden olur.

Ve fā taʿkīb için olur ki mā-baʿdī min-gayri mühlet ve lā-terāhin mā-kablinden sonra vākīʿ olur, yaʿnī cümle-i sāniyenin mazmūnu cümle-i ulāʿakibinde olduğunu ifāde eder. Ve bu makāmın muktezāsına göre olur, meselā تَزَوَّجَ فَوَلَدَ لَهُ وَلَدٌ kavlinde tezevvücle vilādet beyninde müddet-i haml olmakla bi-hasebiʿl-ʿādet müteʿakabdır, her ne kadar müddet-i mezküre mütetāvile ise de.

Ve fā maʿnāsına olur ki maʿaʿt-terāhī cemʿ-i mutlaka delālet eder; ke-kavlihi taʿālā: ﴿ثُمَّ خَلَقْنَا النُّطْفَةَ عَلَقَةً فَخَلَقْنَا الْعَلَقَةَ مُضْغَةً فَخَلَقْنَا الْمُضْغَةَ عِظَامًا فَكَسَوْنَا الْعِظَامَ لَحْمًا﴾
 Burada fā kelimeleri ثُمَّ maʿnāsınadır, zīrā maʿtūflar maʿtūfun ʿaleyhlerden müterāhīdir.

Ve vāv-ı ʿātife maʿnāsına gelir ki min-gayri tertüb cemʿ-i mutlak ifāde eder; ke-kavli İmri/ilkays: بِسِقْطِ اللَّوَى بَيْنَ الدَّخُولِ

فَحَوْمَلٌ ”أَيُّ بَيْنَ مَوَاضِعِ الدَّخُولِ وَحَوْمَلٌ

Ve sebebiyye için olur ki mā-kablinin mā-baʿdine sebep olduğunu ifāde eder. Ve bu ʿātufada gālibdir, gerek cümle olsun ke-kavlihi taʿālā: ﴿فَوَكَرَهُ مُوسَى فَقَضَى عَلَيْهِ﴾
 yāhūd sıfat olsun; nahvu kavlihi taʿālā: ﴿لَا كَلْبُونَ مِنْ شَجَرٍ مِنْ زُقُومٍ فَمَا لَوْ أَنَّ مِنْهَا الْبُطُونَ﴾
 ﴿فَشَارِبُونَ عَلَيْهِ مِنَ الْحَمِيمِ﴾ Şārih der ki fā-i fasīha bundan müteferraʿdır ki mukadder olan maʿtūfun ʿaleyh maʿtūfa sebep olur. Ve fā-i taʿlīyye bundan başkadır ki o lām-ı taʿlīyye maʿnāsınadır.

Ve fā rābita-i cevāb olur, yaʿnī cevābı şartına rabt ve taʿlīk eder. Ve bir bir niçe mevkiʿde olur: Biri cevāb cümle-i ismiyye vākīʿ oldukta olur; nahvu kavlihi taʿālā: ﴿وَإِنْ يَمْسَسْكَ بَخِيرٌ فَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾
 ve nahvu kavlihi taʿālā: ﴿إِنْ تُعَذِّبُهُمْ فَإِنَّهُمْ عَبَادُكَ﴾
 Sānī cevāb gāhca cümle-i ismiyyeye şebīh cümle-i fiʿliyye olur, yaʿnī mutasarrıf olmayıp efʿāl-i mukārebe ve efʿāl-i medh ü zemm gibi cāmid olan fiʿl vākīʿ olur; nahvu kavlihi taʿālā: ﴿إِنْ تَرَنْ أَنَا أَقَلُّ مِنْكَ مَالًا وَوَلَدًا فَعَسَى﴾
 ﴿إِنْ تُبَدُّوا﴾ ve kavlihi taʿālā: ﴿رَبِّي أَنْ يُؤْتِيَنِي﴾
 Yāhūd fiʿli inşāʿī olur, emr ve nehy gibi; nahvu kavlihi taʿālā: ﴿إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي﴾
 Yāhūd fiʿl lafzen ve maʿnen māzī olur, o dahi hakīkī olur; nahvu kavlihi taʿālā: ﴿إِنْ يَسْرِقْ فَقَدْ سَرَقَ أَخٌ﴾
 ﴿لَهُ مِنْ قَبْلُ﴾ Yā mecāzī olur; nahvu kavlihi taʿālā: ﴿وَمَنْ جَاءَ بِالسَّبِيَّةِ فَكَيْتَبْ وَجُوهُهُمْ فِي﴾
 Burada fā fiʿli tahakkuk-ı vukūʿuna bināʿen māzī menziline tenzīl olunmakla māzī ile taʿbīr olundu. Ve gāhca fā zarūret-i şīʿr sebebiyle kelimeden hazf olunur; ke-kavliʿ-şāʿir: ﴿مَنْ يَفْعَلِ الْحَسَنَاتِ﴾
 Ve ʿindeʿl-baʿz yaʿnī

‘inde’l-Muberrred mutlakan ya‘nī si‘atte ve zarūrette hazfī cā‘iz deġildir. Ve mısırā‘-ı merkūmda rivāyet-i sahiha **”مَنْ يُفْعَلِ الْحَيْرَ الْمُنْ يُشْكِرُهُ“** فالرُحْمُنُ يُشْكِرُهُ“ ‘unvānyıyladır; ‘alā-kavlin ya‘nī ‘indel-Ahfeş fā’nın kelāmdan hazfī lūgat-i fasihādır; ve minhu kavluhu ta‘alā: **﴿إِنْ تَرَكَ خَيْرًا الْوَصِيَّةُ لِلْأَقْرَبِينَ وَالْأَقْرَبِينَ﴾** أَيُّ الْوَصِيَّةُ ve minhu eyzan hadīsu’l-luḡtati: **”فَإِنْ جَاءَ صَاحِبُهَا وَإِلَّا اسْتَمْتَعَتْ بِهَا“** أَيُّ فَاسْتَمْتَعَتْ بِهَا

[كذا]

كَذَا [kezā] (kāf)ın fethi ve elifin kasrıyla) İsm-i mübhemdir, onunla bir nesneden kināye olunur, şöylece ve bunun gibi demektir. Fi’l-asl kāf-ı teşbihle ism-i işāretten mürekkebirdir ve gāhca كم kelimesinin makāmında ‘adedden kināye olur. Bu sūrette mā-ba‘di temeyyüziyyet üzere mansüb olur, meselā **أَعْطَانِي أَرْبَعِينَ دِرْهَمًا** yerinde **كَذَا** derler, bana şu kadar akçe verdi demektir.

Ḥarīrī *Durre*’de bu resme serd eylemiştir ki ‘Arablar **كَذَا** kelimesiyle bir nesnenin ‘adedinden ve mikdārından kināye ederler, meselā filān şā‘ir şu kadar beyt söyledi diyecek yerde **قَالَ فَلَانَ مِنَ الشَّعْرِ كَذَا** قَالَ فَلَانَ derler. Ve emīr şu mikdār nefer kul aldı diyecek yerde **إِشْتَرَى الْأَمِيرُ كَذَا وَكَذَا عَبْدًا** derler. Kaldı ki bu, kāf-ı teşbihle ism-i işāretten mürekkebirdir, ba‘dehu kāf’tan teşbih ve dā dan işāret ma‘naları münhalif olmuştur, zīrā bununla ne bir şey’e işāret ve ne teşbih kasd olunur, belki ‘aded ve mikdārdan kināye olunur, pes kāf zā‘ide-i lāzime menziline tenzīl olunmuştur. Ve lüzūm cihetinden dā ile mümtezic olmakla kelime-i vāhide hükümünde olduklarından **حَبْدًا** lafzına muvāfık olup ‘alāmet-i te‘nīs ilhākı cā‘iz görülmedi, pes **عِنْدِي كَذَا وَكَذَا عَبْدًا**

وَجَارِيَةً denir, **كَذَا** demek cā‘iz deġildir. Ve bunun müteferre‘ātındır ki isti‘mālāt-ı ‘Arabıyyede dūrbet ve dirāyeti olan edīb bilā‘-atf **كَذَا دِرْهَمًا** **كَذَا** **كَذَا** **كَذَا** dese ona on bir dirhem lāzım gelir, **زِيرًا عَشْرَةَ** **إِخْدَى** ekall-i a‘dād-ı mürekkebedir. Ve eger ‘atfla **كَذَا وَكَذَا** **كَذَا** **كَذَا** dese yirmi [bir] dirhem deyni olduğunu ikrār eylemiş olur, **زِيرًا أَحَدٌ وَعَشْرُونَ** ekall-i merātib-i ‘aded-i ma‘tūftur, zīrā şey-y-i mübhemi mukirr olan kimse üzere ikrārın ekall-i muhtemeli lāzım gelir, niteki **لَهُ عَلَيَّ دِرْهَمٌ** dese üç dirhem lāzım gelir ki ekall-i muhtemeli cem‘dir.

[كلا]

كَلَا [kellā] (ḥattā)vezninde) Mā-ba‘dine sıla olur, ya‘nī üzerine vakf-ı sahih olmayıp mā-ba‘dine vasl olunur. Ve red‘ ve zecr ma‘nāsına olur ki öyle deġil demektir. Ve kelime-i tahkik olur ki **حَقًّا** ma‘nāsına olur. Ve ‘Arablar muhāverede **كَافًا** hitāb ilhākıyla **وَاللَّهِ** **بَلَاكٌ** ve **كَفَلًا** derler, **وَاللَّهُ** **بَلَى** demektir. İbn Fāris işbu **كَلَا** kelimesinin tahkikinde müs-takil bir kitāb tasnīf eyledi.

[لا]

لا [lā] (elifin kasrıyla) Nāfiye olur, ya‘nī harf-i nefy olur ki cevāb mahallinde ve gayrı mahall-i inkārda irād olunur; yoktur ve deġildir ma‘nālarıdır, Fārisīde ne lafzıyla edā olunur. Ve işbu **لا** [lā]-i nāfiye beş vech üzere isti‘māl olunur: 1) ‘Āmil olup meksūretü’l-hemze olan **إِنَّ** kelimesinin ‘ameli gibi ismini nasb ve haberini ref‘ eder; nahvu: **لَا صَاحِبَ جُودٍ مَمْقُوتٍ** 2) **لَيْسَ** kelimesinin ‘ameli gibi ‘amel eder ki ismini ref‘ ve haberini nasb eder; nahvu: **لَا رَجُلٌ فِي الدَّارِ** Ve **لا** kelimesi hemān nek-

relerde ‘amel eder; ke-kavli’ş-şā’ir: مَنْ صَدَّ عَنْ نِيرَانِهَا | فَأَنَا ابْنُ قَيْسٍ لَا بُرَاحَ قَوْلُهُ لَا بُرَاحَ (3) مَنْصُوبٌ مِثْلُ لَا رَيْبَ وَيُجُوزُ رَفْعُهُ فَتَكُونُ بِمِثْرَةِ لَيْسَ ‘Ātife olur. Ve bunun üç şartı vardır: biri لا dan mukaddem müsbet vāki‘ olmaktadır ki ma‘tūfun ‘aleyh üzere sābit olan hükmü ma‘tūftan nefy eder, pes hükm ma‘tūfun ‘aleyh üzere vāki‘ olur; misle: جَاءَنِي زَيْدٌ لَا يَمْزُو Yāhūd kendiden mukaddem sīga-i emr vāki‘ olmaktadır; misle: إِضْرِبْ زَيْدًا لَا عَمْرًا Sānī müte‘atıfları müteğāyir olmaktadır, pes جَاءَنِي زَيْدٌ لَا يَمْزُو terkibi cā’iz değildir, zīrā زَيْدٌ [zeyd]e ism-i recül sādık olup ‘atf ise tegāyūr iktizā eylemekle ‘atf-ı mezbūr sahih olmaz. Sālis ki mü‘ellif ondan sükūt eylemiştir, başka bir harf-i ‘atfa mukārin olmamaktır, meselā: جَاءَنِي زَيْدٌ لَا يَمْزُو kavlinde ‘ātif بَلْ kelimesidir, لا kelimesi mukaddemini redd ve nefyi mutazammındır. Ve لا kelimesi harf-i tasdik olan نَعَم kelimesine münākız cevāb olur. Bu sürette kendinden sonra vāki‘ olan cümleler ekseri hazf olunur, meselā أَجَاءَكَ زَيْدٌ kavliyle “Zeyd sana geldi mi?” diye su‘al eyleseler cevābında لا dersin لَ جَاءَ dedir, yok gelmedi demektir. Ve gāh olur ki لا [lā]-i nāfiye cārr ile mecrūr beynine tahallül ve itirāz eder; yukālu: جِئْتُ بِلَا زَادٍ (4) غَضِبْتُ مِنْ لَا شَيْءٍ ve Bir fi‘lin terkini taleb için mevzū‘dur ki لا [lā]-i nāhiye itlāk ederler. Ve bu hāssaten fi‘l-i muzāri‘e dāhil olup ma‘nāsının istikbālını ve āhir harfinin cezmini iktizā eder; nahvu kavlihi ta‘ālā: ﴿لَا تَتَّخِذُوا عَدُوِّي وَعَدُوَّكُمْ أَوْلِيَاءَ﴾ (5) Zā'id olur; nahvu kavlihi ta‘ālā: ﴿مَا مَنَعَكَ﴾ ve kavlihi ta‘ālā: ﴿إِذَا رَأَيْتَهُمْ ضَلُّوا أَلَّا تَتَّبِعَنِ﴾ أَيُّ أَنْ تَتَّبِعَنِي ta‘ālā: ﴿مَا مَنَعَكَ أَلَّا تَسْجُدَ﴾ أَيُّ أَنْ تَسْجُدَ ve kavlihi ta‘ālā: ﴿لَيْلًا يَلْعَمُ أَهْلَ الْكِتَابِ﴾ أَيُّ لِيَعْلَمُوا

[لَوْ]

لَوْ [lev] (lām’ın fethi ve vāv’ın sükūnuyla) Bir harftir ki mazīye dāhil olup vely eylediği kelimenin ki şart ve mukaddem itlāk olunur, imtinā‘-ı mefhūmunu ve onun tālisinin ki cezā ve tāli ta‘bīr olunur, istilzāmını iktizā eder. Sībeveyhi dedi ki لَوْ kelimesi gayrın ya‘nī evvelin vukū‘undan nāşī zamān-ı istikbālde karīben vāki‘ olacak nesnenin ki sānī ta‘bīr olunur, vukū‘una delālet eder. Ve müte‘ahhirinin لَوْ kelimesi harf-i imtinā‘dur ya‘nī gayrın imtinā‘ından nāşī şey’in imtinā‘ına delālet eder demeleri hulftür, ya‘nī tahkika muhālefeti ve bilādelil da‘vāyı mutazammındır.

Ve bi’l-cümle لَوْ kelimesi beş vech üzere müsta‘meldir. Evvel لَوْ جَاءَنِي أَكْرَمْتُهُ misilli terākībde isti‘māl olunandır. Ve bu üç ahvāli müfiddir: 1) Şartıyye ya‘nī kendiden sonra vāki‘ olan cümleteyn beyninde sebebiyyet ve müsebbebiyyet hususunun ‘akd ve in‘ikādına delālet eder ki cümle-i ulānın vukū‘unu sāniyenin tahakkukuna sebep ve bādī kılar. 2) Şartıyyeyi zamān-ı mazīye rabt ve takyid eder ya‘nī zamān-ı mazīde şart için olur. 3) İmtinā‘ için ya‘nī mutlak mukaddemin imtinā‘ından nāşī tālinin imtinā‘ına delālet eder, tafsili kütüb-i nahviyyede mebsūtür.

[مَا]

مَا [mā] (elif-i maksüre ile) İki vech üzere müsta‘meldir: Biri ismiyye, sānī harfiyye olur. Ve ismiyye üç kısımdır: Bir ma‘rife olur. Bu dahi iki günedir: Biri nākısadır ki الَّذِي ma‘nāsınadır. Ve bu مَا [mā]-i mevsüle dedikleridir, sıla ile itmāma muhtācdır; ke-kavlihi ta‘ālā: ﴿مَا عِنْدَكُمْ يَنْفَدُ وَمَا عِنْدَ اللَّهِ﴾ Sānī tāmmedir, bu dahi iki nev‘dir:

Biri âmmedir ki mu'arref كَلِمَةُ الشَّيْءِ kelimesiyle mukadderdir ve bu kendisini ism takaddüm eylemeyen mevki'de tahakkuk eder; ke-kavlihi ta'ālā: ﴿إِنْ تُبْدُوا الصَّدَقَاتِ﴾ فَنِعْمَ الشَّيْءُ هِيَ Ve bu fi'l-asl فَنِعْمَ الشَّيْءُ idi. Sānī hāssadır ki kendiden mukaddem ism zikr olunup ve kendisi o ismin lazfından takdīr olunur; nahvu: عَسَلْتُهُ 2) Ma'nā-yı harften mücerred nekre olur. Bu dahi iki nev'dir: Biri nākıسادır ki مَا [mā]-i mevsūfe dedikleridir, sıfata muhtācdır, münekker شَيْءٍ kelimesiyle takdīr ve te'vīl olunur; nahvu: Sānī MƏRZŪT بِمَا مُعْجِبٌ لَكَ أَيُّ بَشِيءٍ مُعْجِبٌ لَكَ tāmmedir. Bu dahi üç bābda vāki' olur: 1) Ta'acciüb bābında olur; nahvu: مَا أَحْسَنَ 2) Zeydā أَيُّ شَيْءٍ أَحْسَنَ زَيْدًا ki ef'āl-i medh ü zemm bābıdır; nahvu: مَا [mā] kelimesi temeyyüziyyet üzere mansūbdur. 3) Mübālaga için olur; meselā bir adamın bir fi'li ez-cümle yazıyı pek çok yazdığını ihbār eylemek murād eyledikte ﴿إِنَّ زَيْدًا نَزَّاهُ بِمَا كَتَبَ﴾ derler, güyā ki Zeyd kitābet fi'lerinden halk olunmuştur demektir. مَا kelimesi burada مَا'nāsınadır; ve مَا hemze-i meftūha ve nūn-ı sākine ile, ma'a-sılatihā bedeliyyet üzere mahallen mecrürdür. Kısım-ı sālīs ma'nā-yı harfi mutazammın nekre olur. Bu dahi iki nev'dir: 1) İstifhamiyyedir ki أَيُّ شَيْءٍ مَا'nāsınadır, nedir demektir; nahvu kavlihi ta'ālā: ﴿مَا هِيَ﴾ ve kavlihi ta'ālā: ﴿وَمَا تَلْكَ بِيَمِينِكَ﴾ Ve işbu مَا istifhāmiyye bir harf-i cerr ile mecrür vāki' oldukta elifi hazf olunup elife delalet için mīm'i fetha üzere ibkā olunmak vācibedendir; nahvu: فِيمَ وَإِلَامٍ Ve gāh olur ki

zarūret-i şīr için fetha elife tābi' olup hazf olunmakla mīm sākinen telaffuz olunur; nahvu kavlihi: ﴿بِسُكُونٍ﴾ مَاذَا Ve ism-i işret olan مَا ile müterekkeb oldukta elifi hazf olunmak cā'iz değildir; nahvu: لِمَاذَا جِئْتَ

مَاذَا [mā-zā] Bir niçe veçh üzere müsta'meldir: 1) مَا [mā] istifhāmiyye olup ve مَاذَا [zā] ism-i işāret olmaktır; nahvu: مَاذَا التَّوَانِي وَمَاذَا الوُقُوفُ أَيُّ شَيْءٍ هَذَا التَّوَانِي وَمَاذَا الوُقُوفُ 2) مَا [mā] yine istifhāmiyye olup مَاذَا kelimesi mevsūle olmaktır ki Ma'nāsına olur ki ke-kavli Lebīd: ﴿أَلَا تَسْأَلَانِ الْمَوءَ مَاذَا يُحَاوِلُ | | أَنَحْبُ فَيُقْضَى أَمْ صَلَّالٌ Burada مَا mubtedā ve مَاذَا mevsūl ve مَاذَا silasıdır. 3) مَاذَا kelimesi 'ale't-terkīb istifhām olmaktır; ke-kavliki: لِمَاذَا جِئْتَ مَاذَا kelimesinin mecmū'u ism-i cins olmaktır, Ma'nāsına yāhūd mevsūl olmaktır, Ma'nāsına; ke-kavlihi: دَعِيَ 5) مَاذَا عَلِمْتَ سَأْتَقِيهِ | | وَلَكِنْ بِالْمَغِيبِ خَبْرِيَّيْنِي مَاذَا kelimesi zā'id olup ve مَاذَا kelimesi ism-i işāret olmaktır; nahvu kavlihi: ﴿أَنْوَرَا سَوْعَ مَاذَا﴾ Burada سَوْعَ kelimesi فَرْع [fer'] vez-nindedir; سَوْعَ lafzından ki rā'nın zammıyla māzīdir, muhaffeftir; yukālu: سَوْعَ مَاذَا خُرُوجًا 6) مَاذَا [mā] kelimesi istifhāmiyye ve مَاذَا zā'id olmaktır; nahvu: مَاذَا صَنَعْتَ أَيُّ شَيْءٍ صَنَعْتَ Ve mutlakan مَا kelimesi gāhca şartiyye olur, eger Ma'nāsına. Bu dahi iki nev'dir: biri gayr-i zamāniyyedir, ke-kavlihi ta'ālā: ﴿وَمَا تَعْلَمُوا مِنْ خَيْرٍ يَغْلَمُهُ اللهُ﴾ ve kavlihi ta'ālā: ﴿مَا نَسَخَ مِنْ آيَةٍ أَوْ نَسَبَهَا﴾ Sānī zamāniyye olur, nahvu kavlihi ta'ālā: ﴿فَمَا اسْتَقَامُوا لَكُمْ﴾ Ve harfiyye olan مَا için dahi vüçūh-ı 'adīde vardır: 1) Nāfiye olmaktır, eger cümle-i ismiyyeye dāhil olursa Hicāziyyūn ve Tihāmiyyūn ve Necdiyyūn 'indlerinde كَيْسَ kelimesinin

mürekkebe değildir, kezālik aslı ما olup [mā]-i zā'ide zamm olunduktan sonra elifi hā'ya kalb olunmuş değildir. Ve bu iki kavli ba'zuların zu'amlıdır. Ve işbu مَهْمَا [mehmā] kelimesi üç ma'nâyı müstemildir: 1) Şart ma'nāsını mutazammın olarak zamānın gayrı mā-lā ya'kilde ya'nī zevi'l-ukūlün gayrıda isti'māl olunur; ke-kavlihi ta'ālā: ﴿مَهْمَا تَأْتَانَا بِهِ مِنْ آيَةٍ﴾ 2) Şart-ı zamānī olur, bu sürette fi'l-i şarta zarf vākīe olur; ke-kavli'ş-şā'ir: ﴿وَإِنَّكَ مَهْمَا تَعَطَّ بِطَنْكَ سَوْلُهُ﴾ 3) İstifhām için olur; ke-kavlihi: ﴿مَهْمَا لِي اللَّيْلَةُ مَهْمَا لِيهِ أَوْ دَى بِنَعْلِي وَسِرْبَالِي﴾

[متى]

مَتَى [metā](mīm'in fethi ve kalilen zammi ve elifin kasrıyla) Zarf-ı gayr-i mütemekkindir, onunla bir emrin zamānından su'āl olunur, kaçan ve ne zamān demektir; ke-kavlihi ta'ālā: ﴿مَتَى نَصُرُ اللَّهَ﴾ أَي فِي أَيِّ زَمَانٍ Ve mücāzāt için olur; tekūlu: مَتَى تَأْتِينِي Ve ba'zen [min]-i cārre ma'nāsına olur; nahvu: أَخْرَجَهَا مَتَى كُمْهَ أَي مِنْ كُمْهَ Ve ism-i şart olur; ke-kavlihi: ﴿مَتَى أَصْعَ الْعِمَامَةَ﴾ Ve vasat ma'nāsına olur; bunda hemān mīm'in fethiyledir; tekūlu: وَصَعْتُهُ مَتَى كُوبِي أَي فِي وَسْطِهِ

[وا]

وا [vā] (elifin kasrıyla) İki gūne müsta'emeldir. Biri harf olur, ya'nī bāb-ı nūdbeye mahsūs harf-i nidā olur ki musibet ve mātem vaktinde mendūb olan isme idhāl olunur; meselā vefāt eylemiş Zeyd'e tahassür makāmında وَ زَيْدَاهُ derler. Ve 'inde'l-ba'z münādā-yı hakikide isti'māl olunur; tekūlu: وَ زَيْدٌ Sānī ism olur, ke-kavli'ş-şā'ir: ﴿وَ بِأَبِي أَنْتَ وَفُوكِ﴾

الْأَشْتَبُ | كَأَنَّمَا دُرٌّ عَلَيْهِ الزَّرْنَبُ“

[الواو]

الْوَاو [el-vāv] Ma'lūm ola ki vāv-ı müfrede bir niçe kısımdır: Biri harf-i 'atf olur, cem'-i mutlak ma'nāsına ki bir nesneyi musāhibi üzere 'atfla beyinlerini bi't-tertib ve bilā-tertib cem' için müsta'emeldir; ke-kavlihi ta'ālā: ﴿فَأَنْجَيْنَاهُ وَأَصْحَابَ السَّفِينَةِ﴾ Ve sābıkı üzere 'atfla da cem' eder; ke-kavlihi ta'ālā: ﴿وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا وَإِبْرَاهِيمَ﴾ Ve lāhıkı üzere de 'atf eder; ke-kavlihi ta'ālā: ﴿كَذَلِكَ﴾ فَمَ زَيْدٌ يُوجِي إِلَيْكَ وَإِلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكَ﴾ Ve meselā زَيْدٌ selāse-i mezkūre terkibinde ma'ānī-i selāse-i mezkūre muhtemeldir. Ve ma'ānī-i mezkūreden müte'atıfeynin ma'ıyyet üzere olmalarına delāleti rācih ve tertibe delāleti kesirdir ve bi'l-aks olmak kalil ve nādirdir. Ve müte'atıfeyn beyinde tekārüb yāhūd terāhī olmak da cā'izdir; ke-kavlihi ta'ālā: ﴿إِنَّا زَادُوهُ إِيْلِكَ وَجَاعِلُوهُ مِنَ الْمُرْسَلِينَ﴾ Ve gāh olur ki cem'-i mutlak ma'nāsını ifādeden hāric olur. Ve bu vücih-ı 'adideyi müstemildir: Biri ma'nāsına olduksa olur. Ve bu üç vech üzeredir: 1) أو kelimesinin medlülü olan taksim ma'nāsına olmaktadır; nahvu: 2) اَلْكَلِمَةُ اِسْمٌ وَفَعْلٌ وَحَرْفٌ İbāhet ma'nāsına delālet eylemektir ki bu dahi أو kelimesinin medlülātındandır; nahvu: 3) جَالِسِ الْحَسَنِ وَابْنِ سَيْرِينَ أَي أَحَدَهُمَا TaHyīr ma'nāsına olmaktadır; ke-kavlihi: ﴿وَقَالُوا نَأْتُ﴾ Vech-i sānī bā-i cārre ma'nāsına olmaktadır; nahvu: أَنْتَ أَغْلَمُ وَمَالِكَ بَعَثَ الشَّاةَ شَاءَةً وَدِرْهَمًا أَي بَدْرَهُمْ ve أَي بِمَالِكَ Vech-i sālīs lām-ı ta'lil ma'nāsına olmaktadır; ke-kavlihi ta'ālā: ﴿يَا لَيْتَنَّا نَرُدُّ وَلَا نُكْذِبُ﴾ أَي لَيْتَنَّا لَوْلَا نُكْذِبُ Ve bu ma'nā tekmlitü'l-ayn mü'ellifi Hāzencī kavlidir. Rābi' istināf için olur ki medhülü mā-kablinden mü-

nakka^c olur; ke-kavlihim: لَا تَأْكُلِ السَّمَكُ لَا تَشْرَبُ Ya'nī تَشْرَبُ lafzının ref'i süretinde ekl-i semekten nehy olup şürb-i lebeni ibāhaya dāll olur ki وَلَكِ وَتَشْرَبُ اللَّبَنُ فِيمَنْ رَفَعَ تَشْرَبُ sebkinde olur. Ve nasb süretinde ma'nā üzere ma'tūf olmakla ekl-i semek ve şürb-i lebenden bi'l-ma'iyye nehyi mutazammın olur. Hāmis mef'ülün ma'ah vāvıdır ki ona dāhil olup mansüb eder; nahvu: سَادِسٌ وَآدِسٌ وَاللَّيْلُ أَي مَعَ اللَّيْلِ Sādis vāv-ı kasemdir. Ve bu ancak ism-i zāhire dāhil olur. Ve hemān mahzūfa ta'alluk eder; ke-kavlihi ta'ālā: ﴿وَالْفِرَّانِ الْحَكِيمِ﴾ Ve eger vāv-ı mezbüreden sonra süret-i kasemde bir vāv dahi vārid olursa o vāv āhiri 'atf için olur. Ve eger böylece olmasa her biri 'alā-hidetin cevāba muhtāc olmak lāzım gelir; ke-kavlihi ta'ālā: ﴿وَالَّتَيْنِ وَالزَّيْتُونَ﴾ Sābi^c رَبُّ ma'nāsına olan vāv'dır. Ve bu ancak ism-i münekkere dāhil olur; nahvu: "وَبَلَدَةٍ لَيْسَ لَهَا أَنْيْسٌ" أَي رَبُّ بَلَدَةٍ حَتَّى إِذَا جَاؤَهَا Tāsi^c vāv-ı semāniyedir; yekülüne: سِتَّةٌ سَبْعَةٌ وَثَمَانِيَةٌ ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿سَبْعَةٌ وَثَمَانِيَةٌ كَلْبُهُمْ﴾ 'Arablar beyninde sבע^c-i kāmil olmakla sekizinciye şürü'da güyā ki istināf ederler.

Mütercim der ki 'aded-i seb'in kāmil olmasının vechi budur ki 'aded-i seb' min-haysü'l-'aded cāmi^c-i ma'ānīdir; zīrā 'aded yā zevc veyā ferd veyā zevc ma'a'l-ferd olur. Seb^c 'adedinde işbu ma'ānī müctemī'dir, zīrā zevc-i evvel ki ikidir ve zevc-i sānī ki dōrttür ve zevc-i sālīs altıdır, kezālik ferd-i evvel birdir ve sānī üçtür ve sālīs beştir. Pes ferd-i evvel ki birdir zevc-i sālīs ile ki altıdır, müctemī^c oldukta yedi olur. Kezālik ferd-i sānī ki üçtür zevc-i sānī ile ki dōrttür, cem^c oldukta

yedi olur; kezālik zevc-i evvel ki ikidir, ferd-i sālīs ile ki beştir, cem^c oldukta yedi olur. Ve seb^c bir 'adeddir ki vitri şef^cdir ki vāhid ve selās ve hams ve seb^c denir ve şef'i vitrdır ki isnān ve erba'a ve sitte denir. Vech-i mezkūr üzere eczā-yı vitr eczā-yı şef'le cem^c oldukta yedi hāsıl olur. Ve 'Arablar bu cihetle sekizinciye nakl eyledikte vāv idhāl ederlerve ona vāv-ı semāniye ta'bīr olunur; ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿الَّتَائِبُونَ الْعَابِدُونَ الْحَامِدُونَ السَّائِحُونَ الرَّاكِعُونَ السَّاجِدُونَ الْآمِرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّاهُونَ عَنِ الْمُنْكَرِ﴾ الْآيَةُ

'Aşir cem^c-i müzekker zamīri olan vāv'dır; nahvu: الرَّجَالِ قَامُوا Ve bu vāv 'inde'l-cumhūr ism ve 'inde'l-Ahfeş ve el-Māzinī harftir. Hādī 'aşere cem^c-i müzekker 'alāmeti olan vāv'dır. Ve Tayyī^c lügatine yāhūd Ezdu Şenū'e yāhūd Belhāriş lügatine mahsūstur; ve minhu'l-hadīsu: "يَتَعَاقِبُونَ فِيكُمْ مَلَائِكَةٌ بِاللَّيْلِ وَمَلَائِكَةٌ بِالنَّهَارِ" Sānī 'aşere vāv-ı inkāriyyedir; meselā bir adam قَامَ dedikte muhātabın lisān-ı inkār ile الرَّجُلُ kavli gibi. Bunda olan hā' vakfiyyedir, رَجُلٌ [recul]un kıyāmını inkār ile lām'ı zammesi üzere medd edip vāv ile tasvīr eylemiştir. Sālīs 'aşere mā-kabli mazmūm olan hemze-i istifhāmdan mübeddele vāv'dır, niteki Qunbul nām rāvī işbu: ﴿وَاللَّيْلِ النَّشُورُ﴾ ve ﴿ءَأَمْسُمْ﴾ kezālik ﴿وَأَمْسُمْ﴾ āyetlerini öylece kırā'at eyledi ki aslları hemze-i istifhāmiyye idi. Rābi^c 'aşere vāv-ı tezkürdir; meselā يَقُومُ يَقُومُ demeyi kask eden kimse يَقُومُ kelimesini söyleyip lākin زَيْدٌ [zeyd]i unuttukta tezekküre irād için يَقُومُ kelimesini kat eylemeyip زَيْدٌ [zeyd]i der-hātūr eylemek için يَقُومُوْهُ diye medd eylemesi gibi. Hāmis 'aşere vāv-ı kavāfidir ki kāfiyelere ihlāk

olunur, vāv-ı sıla dahi derler; ke-kavli'ş-şā'ir: "قَفَّ بِالْدِّبَارِ الَّتِي لَمْ يَغْفُهَا الْقَدَمُ" Asl اَلْقَدَمُ idi, mīm'in zammesi medd olunup vāv'ı vavsl olunmakla vezn tamm oldu. Sādis'e aşere vāv-ı işbā'c'dır, بُزْفُوعٌ [burkū'c] kelimesinin vāv'ı gibi ki aslı بُزْفَعٌ idi. Sābi'c'e aşere ism-i münādāyı medd ile hāsıl olan vāv'dır; meselā: "يَا فُوطٌ" diye nidā eden kimse imtidād-ı savt için kâf'ın zammesini medd edip يَا فُوطٌ ya demesi gibi. Sāmin'e aşere vāv-ı muhavvedir ki yā'dan mübeddele olan vāv'dır, meselā طُوبَى kelimesinin vāv'ı gibi ki aslı طُوبَى idi. Tāsī'c'e aşere vāvāt-ı ebniyedir, جَدُولٌ ve تَوْرَبٌ ve جَوْرَبٌ kelimelerinde olan vāv gibi. İşrūn vāv-ı vaktiyyedir ki mefhūmda vāv-ı hāliyyeye mütekaribdir; ke-kavlike: اِغْمَلْ وَأَنْتَ صَحِيحٌ اِغْمَلْ el-Hādī ve'l-İşrūn vāv-ı nisbettir; meselā: أَخٌ kelimesinin nisbetinde اَخَوِي dedikleri gibi. es-Sānī ve'l-İşrūn vāv'ı kelimesinin āhirine ilhāk olunan vāv'dır ki ref' ve cerr hāletlerinde اَخٌ ile اَخٌ kelimesini müferriktir. Ve hālet-i nasbda iltibāstan me'mūn olmakla ilhāk olunmaz. Ve اَخٌ kelimesi اَخٌ den eskal olmakla ona tahsīs olundu; tekūlu: جَاءَنِي مَرَزْتُ بِعَمْرٍو ve رَأَيْتُ عَمْرًا ve عَمْرٍو es-Sālis ve'l-İşrūn vāv-ı fārikadır ki harfeyn-i müşebbeheyn fi'r-resm beynini fark için dāhil olur, meselā اُولِيكَ ve اُولِيهِ kelimelerinde hemze ile lām beynlerine vāv idhāl ederler; اِلَيْكَ ve اِلَيْهِ kelimelerine müştēbih olmamak için. er-Rābi'c ve'l-İşrūn sūret-i hatta merkez-i hemze olan vāv'dır ki mazmūmeteyne 'alāmettir, telaffuz olunmaz; nahvu: هَذِهِ نِسَاؤُكَ وَشَاؤُكَ Kezālik vāv-ı mezbūr mütelaffaz olur; حَمْرًا وَاِنْ سُدَاوَانٌ ve اِنْ سُدَاوَانٌ gibi. el-Hāmis ve'l-İşrūn vāv-ı nidā' ve vāv-ı nüdbedir: وَ زَيْدٌ [ve] وَ غُرَبَاءٌ gibi.

es-Sādis ve'l-İşrūn vāv-ı hāliyyedir; ke-kavlike اَلشَّمْسُ طَالَعَةُ أَيِّ فِي خَالَ طُلُوعِهَا اَلشَّمْسُ طَالَعَةُ أَيِّ فِي خَالَ طُلُوعِهَا es-Sābi'c ve'l-İşrūn vāv-ı sarftır. Ve bu şol vāv'dır ki evvelinde ma'tūf hakkında i'ādesi sahīh ve müstakīm olmayan hādiseyi müştēmil kelām üzere bir kelāmı 'atf için irād ederler. Pes mā-kablinde vākī'c olan hādise mā-ba'dinde revā olmadığundan nāşī munsarīf olmakla vāv-ı sarf ile ta'bīr eylediler; ke-kavlihi: "لَا تَنْتَهَ عَنْ خُلُقِي وَتَأْتِي مِثْلَهُ || عَارٌّ عَلَيْكَ إِذَا فَعَلْتَ عَظِيمٌ" Ya'nī "Sen kendin mütehālik olduğun hulk-ı nā-sezādan sā'iri nehy ve men'c eyleme, zīrā böyle eylemek sana 'ār ve 'ayb-ı 'azīmdir." Pes burada evvel-i kelāmda vākī'c hādiseden murād nehy 'ani'l-hulk hāletidir. Eger تَأْتِي مِثْلَهُ kavli لَا تَنْتَهَ fi'li üzere 'atf olunsa لَا kelimesi ona dahi tasaddur eylemek lāzım olmakla ma'nā-yı murāda muhālif olur. Bu cihetle sūretā 'atf ve ma'nā cihetiyle sarf olundu. Burada لَا فَإِنَّهُ لَا يَجُوزُ إِعَادَةُ وَلَا تَأْتِي مِثْلَهُ عَلَى تَنْتَهَ لَا يَجُوزُ إِعَادَةُ وَلَا عَلَى وَتَأْتِي مِثْلَهُ 'ibāretiyle olmaktadır.

[الْهَاءُ]

الْهَاءُ [el-hā'] Hurūf-ı mu'cemedden ya'nī hurūf-ı hecādan bir harftir. Beş vech üzere müsta'meldir; evvel zamīr-i gā'ib olup nasb ve cerr mevzī'lerinde isti'māl olunur; ke-kavlihi ta'ālā: ﴿قَالَ لَهُ صَاحِبُهُ وَهُوَ يُحَاوِرُهُ﴾ Sānī harf-i gaybet olur, ya'nī mücerred gā'ib ma'nāsına dāll olur, اِيَّاهُ kelimesindeki hā' gibi, pes zamīr yalnız اِيَّاهُ lafzı olur. Sālis hā-i sektedir ki kelimenin āhirinde olan harekeyi yāhūd harf-i beyān için āhirine ilhāk olunur, ﴿مَاهِيَةٌ﴾ ve هَاهُنَا kelimelerinde olan hā' gibi. Ve bunda asl olan üzere tevakkuf olunmaktadır. Ve ba'zen 'alā-

niyyeti'l-vakf vasl olunur. Rābi^c hemze-i istifhāmdan mübeddele olan hā' dır; ke-kavlihi: "وَأَتَى صَوَاحِبُهَا فَقُلْنَ هَذَا الَّذِي" "مَنْحَ الَّذِي" Hāmis hā-i te'nīstir ki gird-i tā' ta'bir ettikleridir, vakf hālinde رَحْمَةُ kelimesinin hā'yı gibi.

[هَآ]

هَآ [hā] (kasr ile) Kelime-i tenbīhtir, onunla siyāk-ı kelāma āgāh olup nasb-ı zihn eylemek zımnında muhātaba tenbīh ve te'kid olunur. Ve gāh olur ki ism-i işāret olan هَآ ve هَذِهِ kelimelerine dāhil olur هَذَا ve هَذِهِ ve هَذَاكَ ve هَذَاكَ gibi, 'alā-kavlin هَآ ba'īd ve هَآ karīb olan müşārūnileyhe mahsūstur; pes هَآ o recül ve هَذَا işte şu recül demek olur. Ve هَآ lafzı müfred ve mü'ennesten kināye olur; gibisi ki رَأَيْتُ مَرْأَةً gibi ki sebkin-dedir. Ve bu zamīr-i mü'ennes olan hā' değildir.

Ve هَآ kelimesi deve kısmına mahsūs zecr hikāyatındandır ki onunla deveyi sürüp götürürler, kezālik deveyi çağırarak asvātındır. Ve kelime-i telbiye vü icābet olur; meselā bir adamı çağırıldığında cevābında "hā" der ki işte vardım demek olur. Ve ism-i fi'l-i emr olur, هَآ ma'nāsına ki al ve tut demektir. Bunda medd ile de lügattir. Ve ikisi de kāf-ı hitāb ile de müsta'mel olurlar; meselā هَآكَ ve هَآكَ derler sen al ma'nāsına. Ve memdūdede kāf'tan müstāgnī olmak cā'izdir. Bu sürette hemzesi kāf'ın tasrīfleri gibi tasrīf olunur; meselā هَآءٌ يَآ رَجُلٌ derler hemzenin fethiyle ve هَآءٌ يَآ مَرْأَةٌ derler, hemzenin kesriyle ve هَآؤُنَّ يَآ ve هَآؤُمَا يَآ رَجُلَانِ وَيَا امْرَأَتَانِ derler; ve minhu kav-luhu ta'ālā: ﴿هَآؤُمُ اقْرَؤُوا كِتَابِيَةَ﴾ Vech-i sānī zamīr-i mü'ennes olup mahallen mecrūr

ve mahallen mansūb olarak isti'māl olunur; nahvu: ﴿فَأَلْهَمَهَا فُجُورَهَا وَتَقْوَاهَا﴾ Evvelde mef'ūliyyet üzere mansūb ve sānī ve sālīste izāfetle mecrūrlardır; sālīs tenbīh için olur. Bu sürette dört kelimeye dāhil olur: 1) Ba'īde muhtass olmayan ism-i işārete dāhil olur, هَذَا gibi. 2) İsm-i işāretle muhberün 'anhu olan zamīr-i merfū'ca dāhil olur; nahvu: ﴿هَآ أَنْتُمْ هَؤُلَاءِ﴾ 3) Nidā mevki'inde vuslat olan هَآ kelimesine dāhil olur: هَآ يَا أَيُّهَا الرَّجُلُ gibi. Bu makāmda hā'nın duhūlü vācibdir, münādānın maksūdun bi'n-nidā olduğunu tenbīh için. Ve Benī Esed lügatinde hā-i mezbūrenin elifi hazf olunup hā'yı هَآ kelimesinin zammesine ittibā'an mazmūm olmak cā'izdir; ve minhu kırā'atu İbn 'Āmir: بِضَمِّ هَآءِ "أَيُّهُ الثَّقَلَانِ" بِضَمِّ هَآءِ 4) Kasem mevki'inde ism-i celāle dāhil olur ve bu harf-i kasem hazf olunduğu sürette olur; tekūlu: هَآ اللَّهُ يَقْطَعُ هَمْزَةَ هَآ وَوَضَلَهُمَا وَكِلَاهُمَا مَعَ إِثْبَاتِ أَلِفِ هَآ وَحَذْفِهَا

هُوَ [Huve] (hā'nın zammıyla) Şa'īd ilinde bir belde adıdır.

هَيْوَةٌ [Heyüh] (hā'nın fethi ve yā'nın zammıyla) Yemen'de bir hisār adıdır.

[هَلَا]

هَلَا [helā] (hā'nın fethi ve lām'ın tahfifiyle) At kısmına mahsūs zecr ve āzār asvātındandır, bir hāletten zecr ve men'c zımnında tefevvüh olunur.

هَلَا [hellā] (teşdīd-i lām'la) Tahdīd ve tergīb ve igrā ma'nāsına müsta'meldir; هَلٌ ile لا dan mürekkebdir; meselā مَرَزَتْ هَلَا مَرَزَتْ derler ki "Meclis-i zikre varmadın mı niçin varmadın ne durursun varsan ensebdir" demektir.

التَّهْلِي [et-tehellī] (təfā'ul) [tefa'ul] vezninde) Sür'at eylemek ma'nāsınadır; kelime-i

mezküreden mutasarıftır; yukālu: تَهْلَى
الْفَرْسُ إِذَا أَسْرَعِ

[هنا]

هُنَا [hunā] (hā'nın zammı ve nūn'un tahfifiyle) ve

هَهْنًا [hāhunā] (hā' ziyādesiyle) Zurūf-ı mekāniyyedendir. Bunlar ile karīb irāde olunur; meselā هُنَا وَهَهْنًا derler ki “Şuraya ve işte şuraya otur” demektir.

هَنَا [hennā] ve

هَاهِنًا [hā hennā] ve

هَنَّأَكْ [hennāke] ve

هَاهِنًا هَنَّأَكْ [hā hennāke] (hā'ların fethi ve nūn'ların teşdidiyle) Ba'ide işaretlerdir, lisānımızda “ora” ile ta'bīr olunur. Ve ‘Arablar dostuna وَهَنَا وَهَهْنَا derler ki hā'ların zammıyladır, أَذُنٌ ve تَقَرَّبٌ ma'nāsına ki “Bana pek yakın gel” demektir. Ve sevmediği adama هَهْنَا وَهَنَا derler ki hā'ların fethi ve nūn'ların teşdidiyle تَنَحَّ بَعِيدًا ma'nāsınadır ki “Benden dūr ol” ma'nāsına güyā ki ism-i fi'l mevki'inde isti'māl ederler. Ve

هُنَا [hunā] (hā'nın zammı ve elifin kasrıyla) Ma'rifet-i lehv ü la'ib ma'nāsınadır. Ve

هُنَا [Hunā] Bir mevzi'in adıdır. Ve gāh olur ki ‘Arablar مِنْ هِنِي derler, hā'nın fethi ve nūn'un kesri ve yā'nın sükūnuyla مِنْ هُنَا diyecek yerde ve gāh olur ki أَنَا ve هُنَا kelimelerinin hemzelerini hā'ya ibdalle هُنَا ve هُنَا derler.

الْهَنَا [el-henā] [‘aşā] vezninde) Fūrū-māye ve mechūl olan nesneye denir.

هَنَا [henāh] (hā'nın fethiyle) Hāssaten nidā mevki'inde فَلَانٌ ma'nāsına isti'māl olunur ki elfāz-ı kināyedendir; yukālu: يَا هَنَا Ve bu “ه،ن،و” māddesinden me'hūzdur.

[هَيَا]

هَيَا [heyā] (hā'nın fethiyle) Harf-i nidādır, aslı يَا idi, hemze yā'ya ibdāl olundu.

[أَلْيَاء]

أَلْيَاء [el-yā'] Hurūf-ı hecādır ve hurūf-ı mehmūsedendir. Ve şedīde ile riḥve bey-ninde mütevassıttır ki ne kuvvetli ve ne za'iftir. Ve hurūf-ı münfetiḥadandır ve o “صط ضظ” harflerinden mā-‘adā hurūftan ‘ibārettir. Ve hurūf-ı münḥafiḍadandır ve o kāf ve ḡayn ve ḍād ve ḥā-i mu‘cemāt ve şād u ṭā-i mühmeleteyn ve zā-yı mu‘cemedden mā-‘adā hurūftan ‘ibārettir. Ve muşmetedendir ki “مُرَبْتَلٍ” hurūfundan mā-‘adāsıdır.

Şāriḥ der ki burada مِنَ الْمَهْمُوسَةِ ‘ibāreti kalem-i nāsikten sehvdır, zīrā hurūf-ı mehmūse” م،س،م māddesinde zikr olunduğu üzere “حَتُّهُ شَحْضٌ فَسَكَتَ” harfleridir ve Başā’ir’de yā-i şeceriyreden olmak üzere mersūmdur. Ve ma’lūm ola ki işbu yā’ harf-i üç vech üzere isti‘māl olunur: 1) Zamīr-i mü’ennes olur; nahvu: تَقْوِمِينَ 2) Harf-i inkār olur, meselā bir kimse زَيْدًا dedikte lisān-ı inkār ile أَرَيْدَنِي kavlinde olduğu gibi. 3) Harf-i tezkār olur; nahvu: فِدِي Ve bu bi-‘aynihi vāv māddesinde vāv’ın inkār için ve tezekkür için geldiği gibidir.

Ve يَا kelimesi ki elifledir, harf-i nidādır, münādā-yı ba‘id nidā olunur, gerek hakīkī ve gerek hükmī olsun. Ve gāh olur ki onunla münādā-yı karīb nidā olunur, te’kīd için; ve minhu kavlu’d-dā‘: يَا اللَّهُ يَا رَبِّ Ve ‘inde’l-ba‘z karīb ve ba‘id beyninde ve ‘alā-kavlin karīb ve ba‘id ve mütevassıt beynlerinde müşterektir.

Ve işbu يا kelimesi sā'ir hurūf-ı nidādān ekser müsta'meldir, binā'en'aleyh harf-i nidā mahzūf olan mevki'de ondan gayrı takdīr olunmaz; ke-kavlihi ta'ālā: ﴿يُوسُفُ أَعْرَضَ﴾ ﴿يُوسُفُ عَنْ هَذَا﴾ أَيُّ يَا يُوسُفُ müstegās ve أُيُّهَا ve أَيُّهَا kelimeleri hemān onunla nidā olur, kezālik mendūb onunla nidā olunur yāhūd وَا ile nidā olunur.

Ve hafī olmaya ki يَا kelimesi meselā fi'l gibi muzāf olmayan kelimeyi vely eyledikte ya'nī ona dāhil oldukta kezālik nidā için olup münādā mahzūf olur; ke-kāvlihi ta'ālā: يَا يَا اسْجُدُوا“ فِي فِرَاءَةِ أَيُّ أَلَا يَا ”أَلَا يَا اسْقِيَانِي قَبْلَ غَارَةِ“ قَوْمٌ ve ke-kavli'ş-şā'ir: ”يَا رَبِّ كَاسِيَةٍ“ Kezālik vely eylediği harf olursa da mahzūf olur; ke-kavlihi ta'ālā: ﴿يَا لَيْتَنِي﴾ ”يَا رَبُّ كَاسِيَةٍ“ minhu'l-hadīsu: كُنْتُ مَعَهُمْ“ Kezālik cümle-i ismiyye olursa mahzūf olur; ke-kavlihi: ”يَا“ لَعْنَةُ اللَّهِ وَالْأَقْوَامِ كُلِّهِمْ | وَالصَّالِحِينَ عَلَى سَمْعَانَ مِنْ جَارٍ“ Bunların mecmū'unda münādā mahzūftur, 'alā-kavlin mücerred tenbīh için olur, tā ki cümleyi bi-küllihā hazfle içhāf-ı kelime lāzım gelmeye. Ve bazıları dedi ki eger يَا kelimesini durā yāhūd sīga-i emr vely ederse nidā için olup bunlardan gayrı olursa tenbīh için olur.

Ve يَا harfi elkāb-ı 'adīdeyi müştemildir: Ez-cümle yā-i te'nīstir, إِضْرِبِي kelimesinde olduğu gibi. Ve esmā ve sıfātta حُبْلَى ve ذُكْرَى ve عَطَشَى gibi. Ve yā-i tesniye ve yā-i cem'dir. Ve kavāfiye lāhık olan yā-ı sıladır, vāv-ı sıla gibi. Ve vāvdan muhavvel olan yā'dır, مِيرَانٌ gibi ki aslı مَوْزَانٌ idi. Ve yā-i istinkārdır, meselā bir adam مَرَزْتُ بِالْحَسَنِ dedikte müs-tenkir olan kimsenin أَحْسَنِيهِ kavlinde olan gibi. Ve yā-i te'āyīdir ki murād eylediği

kelāmı istihzārdan 'aciz olmakla istihzār için geldiği kelimenin āhirini medd ile hāsıl olan yā'dır, meselā مَرَزْتُ بِالْحَسَنِ deyip زَيْدٌ demegi istihzār eylemekte hātır eylemeğe vesīle olmak için بِالْحَسَنِ diye medd eder. Ve yā-i meddi'l-münādīdir, meselā بِشُرِّ يَا diye medd eyledikleri yā'dır. Ve ebniyede fāsıl olan yā'dır, yā-i ضَيْقٌ ve yā-i بَيْطَارٌ gibi. Ve sūret-i hatta merkez-i hemze olan yā'dır ki hemzenin meksūriyyetini ifāde için resp olunur. Kezālik telaffuzda hemze bedeli telaffuz olunan yā'dır, قَائِمٌ ve سَائِلٌ gibi. Ve yā-yı tasgīrdir; nahvu: عُمَيْرٌ فِي عُمَرَ Ve lām-ı fi'l-i kelimedden mübdele olan yā'dır, خَامِسٌ ve سَادِسٌ kelimelerinde خَامِي ve سَادِي dedikleri gibi ve ثَعَالِبٌ lafzında ثَعَالِي dedikleri gibi. Ve yā-i sākinedir ki cezm mevzi'inde 'alā-hālīhā terk ve ibkā olunur; ke-kavlihi: ”أَلَمْ يَأْتِيكَ وَالْأَنْبَاءُ تَنْبِي | بِمَا لَأَقْتُ لُبُونُ بَنِي زَيْدٍ“ Ve birisi icābet şānından olmayan şey'i nidā eyledikte ona tasdīr olunan yā-i nidādır, ya'nī zevi'l-'akla teşbīhen gayrı-ākıl üzere tasdīr olunur; ke-kavlihi ta'ālā: ﴿يَا وَيْلَتَى﴾ ve kavlihi ta'ālā: ﴿يَا حَسْرَةَ عَلِيَّ الْعَبَادِ﴾ ﴿يَا وَيْلَتَى﴾ وَأَنَا عَجُوزٌ“ Ve birisi yā-i cezm-i mürsel-dir; ke-kavlike: إِقْضِي الْأَمْرَ“ Ve bunun mā-kabl meksūr olup kesre kendisine kā'im-i makām olmakla hazf olunur. Ve birisi yā-i cezm-i münbasittir; ke-kavlike: رَأَيْتُ عَبْدِي“ Ve bunda yā-ı sākīt olmaz, zīrā yerine kā'im-i makām olacak kesre yoktur.

التَّيْبِيَّةُ [et-tey'iyet] (تَفْعِلَةٌ [tef'ilet] vezninde) Yā' harfini yazmak ma'nāsınadır; tekülü: يَبِيْتُ يَاءٌ أَيُّ كَتَبْتُهَا

هَذَا التَّارِيخُ غَيْرُ سَبِيحٍ عَلَى أَصْحَابِ الْفُهْمِ * اللَّهُمَّ أَنْفَعْ
بِفَوَائِدِهِ جَمِيعَ الْمُسْلِمِينَ * وَمَتِّعْ مِنْ عَوَائِدِهِ كَافَّةَ الطَّالِبِينَ
* وَاجْعَلْهُ ذُخْرًا لِأَخْرَجِي * وَلِيَسْبِغْ نَبِيكَ النَّبِيَّ وَسَيَابِي *
وَاعْفُ عَنِّي مَا صَدَرَ مِنِّي مِنْ زَلَّتِي * وَصُنْ وَجْهِي يَوْمَ
الْحُسْرَةِ عَنْ ذَلَّتِي * وَهُوَ يَوْمٌ يُنْدَبُ فِيهِ وَيُسْتَعَاثُ بِنُدْبَةِ فِيمَا
حَاجَلْنَا يَا كُرْبَنَا يَا نَدَامَنَا عَلَى سُوءِ أَعْمَالِي وَهَجْنَةِ خَالَتِي
* وَاعْفُ لِي وَلِوَالِدَيْي وَلِجُمْلَةِ أَصُولِي وَفُرُوعِي وَقَرَابَتِي
* وَأَجَبَّتِي وَأَسَاتِدَتِي وَمَشِيخَتِي وَلِجَمِيعِ أُمَّةٍ مُحَمَّدٍ عَلَيْهِ
الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ * بِحُرْمَةِ مَنْ بِهِ خْتِمٌ مُضْحَفٌ الرِّسَالَةِ
وَهُوَ فَاتِحَةُ الْأَنْبِيَاءِ الْعِظَامِ * وَصَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَعَلَى آلِهِ
وَأَصْحَابِهِ وَخُلَفَائِهِ وَأَتْبَاعِهِ وَأَجْبَائِهِ وَأَشْيَاعِهِ وَعُلَمَائِهِ
وَأَنْصَارِهِ وَأَوْلِيَائِهِ * وَعَلَى قَاطِبَةِ الْأَنْبِيَاءِ وَالْمُرْسَلِينَ *
وَالْمَلَائِكَةِ أَجْمَعِينَ * مَا جَرَتْ جَوَارِي الْأَفْلامِ فِي عِيَالِمِ
عَوَالِمِ الْعُلُومِ * مُوشِيَاتِ الْمَعَالِمِ وَمُنْشآتِ الْأَغْلَامِ. تَمَّ

قَالَ مُتَرْجِمُهُ الْعَبْدُ الْقَلِيلُ الْعَلِيلُ الْكَلِيلُ الْأَثِمُ * الْغَرِيقُ
فِي لُجَّةِ الْمَعَاصِي وَالْمَأْتِمِ * أَبُو الْكَمَالِ السَّيِّدُ أَحْمَدُ
عَاصِمٌ عَصَمَهُ اللَّهُ تَعَالَى فِي جِزْرِهِ الدَّائِمِ * فَحَمْدًا ثُمَّ
حَمْدًا ثُمَّ حَمْدًا لِمَنْ تَبَسَّرَهُ بِالْحُخْتِمِ أَبْدَى * هَذَا هُوَ الْمَوْفَأُ
لِسَفِينَةِ الْقَلَمِ الْحَارِيَّةِ عَلَى الْبَحْرِ الْخَضَمِ الْعَيْنِمِ وَالْيَمِّ
الْهَقَمِ الْعَطْمِ * الَّذِي تَحْلُو عَنْ إِذْرَاكِ سَاحِلِهِ خَلَايَا
الْأَوْهَامِ * فَكَأَنَّهُ عُنْضُ الْمَاءِ الْبَعِيدِ الْغُورِ عَنْ بَلَدِ الْعُقُولِ
وَالْأَفْهَامِ * أَلَا وَهُوَ الْأَوْقِيَانُوسُ الْبَسِيطُ * فِي تَرْجِمَةِ
الْقَامُوسِ الْمُحِيطِ وَالْقَابُوسِ الْبَسِيطِ * وَقَدْ اتَّفَقَ التَّوَقُّفُ
وَالِاسْتِوَاءُ * عَلَى مِيْنَاءِ فُرْصَةِ الْإِنْتِهَاءِ * بِشَرْطَةِ التَّوْفِيقِ
مِنْ مُجْزَى الرِّبَاحِ عَلَى وَفْقِ الْإِسْتِهَاءِ * فِي الْيَوْمِ الرَّابِعِ
عَشَرَ وَهُوَ يَوْمُ الْأَحَدِ مِنْ ذِي الْقَعْدَةِ الشَّرِيفَةِ الْمُنْخَرِطَةِ
فِي سَلْكَ شَهْرِ سَنَةِ حَاسِيسَ وَعِشْرِينَ وَمِائَتَيْنِ وَالْفِ
* مِنْ هِجْرَةِ مَنْ كَمَا يَرَى مِنْ قُدَامِهِ يَرَى مِنْ خَلْفِ *
وَهِيَ مُوَافِقَةٌ لِحِسَابِ "كُتُبِخَانَةِ عُلُومِ" 1225 وَدَقِيقَةُ

تاريخ:

تَرْجِمَةُ الْقَامُوسِ لَمَّا كَمَلْتُ مِسْكِيَّةَ الْحَنْتَمِ عَلَى خَيْرِ الْخُتُومِ
أَرَحْتُ لِإِسْمِ وَلِلْإِتْمَامِ قَدْ تَمَّ الْأَوْقِيَانُوسُ بَحْرَ لِلْعُلُومِ

سنة 1225

لِلَّهِ دَرُ الْعَاصِمِ الْجَبْرِ الَّذِي دَاعَتْ فُضَائِلُهُ لَدَى الْأَفَاقِ
فَاقَ الْأَنَامِ سِيَادَةً وَرَهَادَةً وَعَلَا سَنَاءَ مَكَارِمِ الْأَخْلَاقِ
هُوَ تَرْجَمَ الْقَامُوسَ كَشْفًا وَاضْحًا مِنْ بَحْرِ عِلْمٍ دَاجِرٍ دَقَّاقِ
حَتَّى مَأَى فِيهِ وَحَلَّ رُؤُوسَهَا يَتَعَمَّقُ خَالَ عَنِ الْإِعْطَاقِ
لَا يَبْتَغِي الْخَيْلَاءُ مِنْ تَضَنِّيهِ إِلَّا رِضَاءَ الْقَادِرِ الْحَقَّالِقِ
وَاللَّهُ يَنْفَعُ عِنْدَ شَخْصٍ مَا أَقْتَنَا أَمَا لَدَى الرَّحْمَنِ فَهُوَ الْبَاقِي
لَا زَالَ فِي أَوْجِ السَّعَادَةِ صَاعِدًا وَخُسُودُهُ فِي الْإِمْلَاقِ

كُتِبَهُ عَثْمَانُ بْنُ سُلَيْمَانَ بْنِ عَفْرِ لَهَا الْإِلَهُ، تَمَّ

TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

Sesliler:

ا	: a, e
اِ	: i
اُ	: u

آ, آ, آ, آ	: ā
ي	: ī
و	: ū

Sessizler:

ء	: ʾ
ب	: b
ت	: t
ة	: t
ث	: ṯ
ج	: c
ح	: ḥ
خ	: ḫ
د	: d
ذ	: ḏ
ر	: r
ز	: z
س	: s
ش	: š
ص	: ṣ
ض	: ḏ
ط	: ṭ
ظ	: ṭ
ع	: ʿ
غ	: ġ
ف	: f
ق	: q
ك	: k
ل	: l
م	: m
ن	: n
و	: v
ه	: h
ي	: y

Terkip halindeki özel isimler ve lakaplar bitişik yazılmıştır. Seyfuddīn, ‘Abdullāh, Ḥamīduddīn gibi.

Arapça tamlamaların sonundaki iʿrab almeti, tamlamanın cümle içindeki konumuna göre değiştiğinden gerek görüldüğü yerde konulmuştur.

Şemsī-kamerī harflerden önce gelen elif lām (ل) takısında telaffuz esas alınmıştır: ez-Zemaḥşerī ve eş-Şāfi‘ī ve el-Kitāb, el-Ferrāʾ gibi.

NOTLAR

Kâmûs'ta referans olarak verilen Âsım kıraati dışındaki kıraatli ayetler, ayet işareti olan ﴿﴾ ile değil, hadislerde tatbik ettiğimiz gibi tırnak içinde gösterilmiştir.

Kâmûs metninde standart söyleyiş esas alınmıştır. İmlasına rağmen tercih ettiğimiz bazı umumî okuyuşlar şunlardır:

acur < acūr (عجور)

adam < ādem (آدم)

ahır < āhūr (آخور)

aksak < aḡsak (اغسق)

aksamak < agsamak (اغسه مق)

aksırık < aḡsırık (آغسریق)

akşam < ahşām (اخشام)

Arablık < Arablik (عربلك)

ark < hark (خرق) Metinde ark (ارق) imlasına da rastlanır.

armut < emrūd (امرود)

aşk < ışk (عشقى)

avlu < havlu (حولو)

ayblamak < ayblemek (عیبله مك)

ayna < āyīne (آیینه)

bey < beḡ (بگ)

beygir < bārgīr (بارگیر)

beyin < beyni (بینی)

bıngıldayık binkıldayık (بنقلده یق)

birbiri < biri biri (بری بری)

boca < poça (بوچه)

bohça < boḡça (بوغچه)

bornoz < burnus (برنس)

böbrek < böḡrek (بوكرك)

buğur < puḡur (پوغور)

bulaşık < bılaşık (بیلاشق)

bulaşmak < bılaşmak (بیلاشمق)

burunduruk < burundarık (برونده رق)

camız < çamuş (چاموش)

cımbız < cinbis (جنبس)

çabuk < çāpük (چاپك)

çaparız < çepārız (چپارز)

çar < car (چار)

çardak < çārtāk (چارتاق)

çarşaf < çārşeb (چارشعب)

çarşamba < çārşenbe (چارشنبه)

çeç < cec (جج)

çengel < çengāl (چنگال)

çesbān < cesbān (چسبان)

çeşni < çāşnī (چاشنی)

çiğ < çi (چه)

çiğnemek: (ayakla: چككنمك; ağızla: چينمك)

çizme < cizme (جزمه)

çizmek < cızmak (جزمق)

çorba < şūrbā (شوربا)

çuvaldız < çuvāldūz (چوالدوز)

damga < tamga (تمغا)

diken < tiken (تيكن)

dolap < dūlāb (دولاب)

domuz < tonuz (طوكز)

dövmek < döḡmek (دوگمك)

dubara < dūbāre (دوباره)

duvar < dīvār (دیوار)

düşman < düşmen (دشمن)

düven < düḡen (دوگن)

ekmek < etmek (اتمك)

fırın < furun (فرون)

fırsat < fursat (فرصة)

fısıldamak fisildemek (فسلده مك)

fitil < fetīl (فتیل)

fodul < fuzūl (فضول)

gamlanmak < gamlenmek (غملنمك)

gerdan < gerden (گردن)

gergedan < gergedan (کر کردن)
geri < girü (گیرو)
gıcıklamak < kıcıklamak (قجقلمق)
gıcırdamak < kıcırdamak (قججرده مق)
gırtlak < hırtlak (خر تلاق) Bazen kırtlak
(قر تلاق)
gocunmak < kocunmak (قوجنمق)
göstermek < göstürmek (گوستورمک)
guruldamak < kuruldamak (قورلده مق)
güvercin < güğercin (گوکر جین)
güvey < güyegü (کویکو)
hafta < hefte (هفته)
hamur < hamir (خمیر)
hangi < kankı (قنقی)
hasır < hasir (حصیر)
havan < häven (هاون)
havuç < hävîc (هاویج)
havuz < havz (حوض)
hendek < handak (خندق)
heybe < heğbe (هگبه)
hıçkırık < inçkırık (انچقراق)
hizmet < hıdmet (خدمت)
horoz < horüs (خروس)
hörgüç < örgüç (اورکچ)
höyük < öyük (اویک)
ışlık < sıslık (صلیق) Metinde ışlık (اصلیق)
imlasına da rastlanır.
ıssılık < isilik (اسیلک)
iğrenmek < Bazen yiğrenmek (یکرنمک)
kadife < katife (قطیفه)
kalabalık < galebelik (غلبه لك)
kambur < kanbür (قنبور)
kandil < kindil (قندیل)
kaplumbağa < kablubağa (قنبوبغه)
karanlık < karanuluk (قراگولق)
katar < kıtar (قطار)
kavga < gavgā (غوغا)

kazan < kazgan (قزغان)
kek < kāk (کاک)
kemirmek < gemirmek (گمیرمک)
kene < gene (گنه)
kenet < kenād (کناد)
kereste < kerāste (کراسته)
kereviz < kerefs (کرفس)
kerpeten < kelpetān (کلپتان)
kese < kīse (کیسه)
keten < kettān (کتان)
kırağı < kırāgu (قیراغو)
kırlangiç < kırlāgiç (قیرلغچ)
kıymet < kīmet (قیمت)
kiler < kīlār (کیلار)
kilise < kelīsā (کلیسا)
kimyon < kemmūn (کمون)
kiraz < kirās (کراس)
kova < koğa (قوغه)
kovmak < koğmak (قوغمق)
köşe < kūşe (کوشه)
kumar < kımār (قمار)
kumru < kumrī (قمری)
kuruş < guruş (غروش)
küfe < kuffet (قفه)
lavta < laguta (لاغوطه)
cogrāfiyye < cogrāfiyyā (جغرافیا)
lohusa < loğusa (لوغسه)
madrabaz < matra-bāz (مطره بان)
mağara < megāre (مغاره)
mahmuz < mähmiz (ماهميز)
makara < bekre (بکره) Bazen makara
(مقاره)
mangır < mankur (منقور)
maskara < mashara (مسخره)
matara < mathere (مطهره)
mazı < māzū (مازو)
mendil < mindil (مندیل)

merdiven < nerdībān (نردبان)
meşe < mīşe (میشه)
meşin < mīşīn (میشین)
meyve < mīve (میوه)
mışılta < muşultı (موشلتی)
misāfir < müsāfir (مسافر)
misvāklanmak < misvāklenmek
(مسواكلنمك)
muhabbet < mahabbet (محبت)
naʿllamak < naʿllemek (نعلمك)
nasır < nāsūr (ناصر)
nem-nāklik < nem-nāklik (نمناكلك)
neşter < nīşter (نیشتر)
nöbet < nevbet (نوبت)
o < ol (اول)
oklava > oklağu (او قلاغو، او قلاغو)
okşamak < oħşamak (او خشامق)
omurga < onurga (او گورغه)
ovmak < oğmak (او غمق)
öbür < ol bir (اول بر)
ödül < öğdül (او گدول)
öfke < öyke (اویکه)
öğle < öyle (اویله)
öğün < öyün
övmek < öğmek (او گمك)
paça < pāçe (پاچه)
palamar < palamur
palanga < palanka (پالانقه)
papaz < papas (پاپاس)
papuç < pāpūş (پاپوش)
pazı < bāzū (بازو)
peksimet < peksimād (پکسماد)
perşembe < pençşenbih (پنچشنبه)
peşin < pīşīn (پیشین)
peynir < penīr (پنیر)
pitrak < putrak (پوتراق)

reçel < leçer (لچر) Bazen rīçāl (ریچال)
rüzgār < rüzgār (روزگار)
salaş < salac (صلاج)
sandalye < sandalī (صندلی)
sargı < sarkı (صارقی)
sel < seyl (سیل)
seyis < sāyis (سایس)
sıpa < supa (صوپه)
sıtma < ısıtma (استمه) ve (ستمه)
sidik < südük (سودك)
sofa < suffe (صفه)
solucan < soğulcan (صوغلجان)
sönmek < söyünmek (سوینمك)
sövmek < söğmek (سوگمك)
sumāk < summāk (سماق)
şıra < şīre (شیره)
şişe < şīşe (شیشه)
takke < takye (تقیه)
tarçın < dārçīn (دارچین)
tasa < tāse (تاسه)
tekke < tekye (تکیه)
terazi < terāzū (ترازو)
tercüme < terceme
tevek < teğek (تکاک)
tiksinmek < titsinmek (تتسنمك)
tolga < toğulga (توغولغه)
tunç < tuç (توچ)
turşu < turşī (ترشی)
vurmak < urmak (اورمق)
yele < yeli (یلی)
yılka < ilki (ایلقی)
yoksa < yohsa (یوخسه)
zamk < samg (صمغ)
zerdali < zerdālū (زردالو)
zor < zūr (زور)